


ACCADEMIA DI MEDICINA
DI TORINO



MESVE

QVI GRAECORVM AC ARABVM POSTREMVS MEDICINAM PRACTICAM ILLVSTRAVIT

Ddi. Hieronymi Glazza. M. S. Calavitani 1794.

Nam purgantium medicamentorum, tam vniuersales regulas quàm particularia exempla descripsit. compositionem etiam cælebrium medicinarum tradidit: ac demum propria cuiq; membro remedia accommodauit.

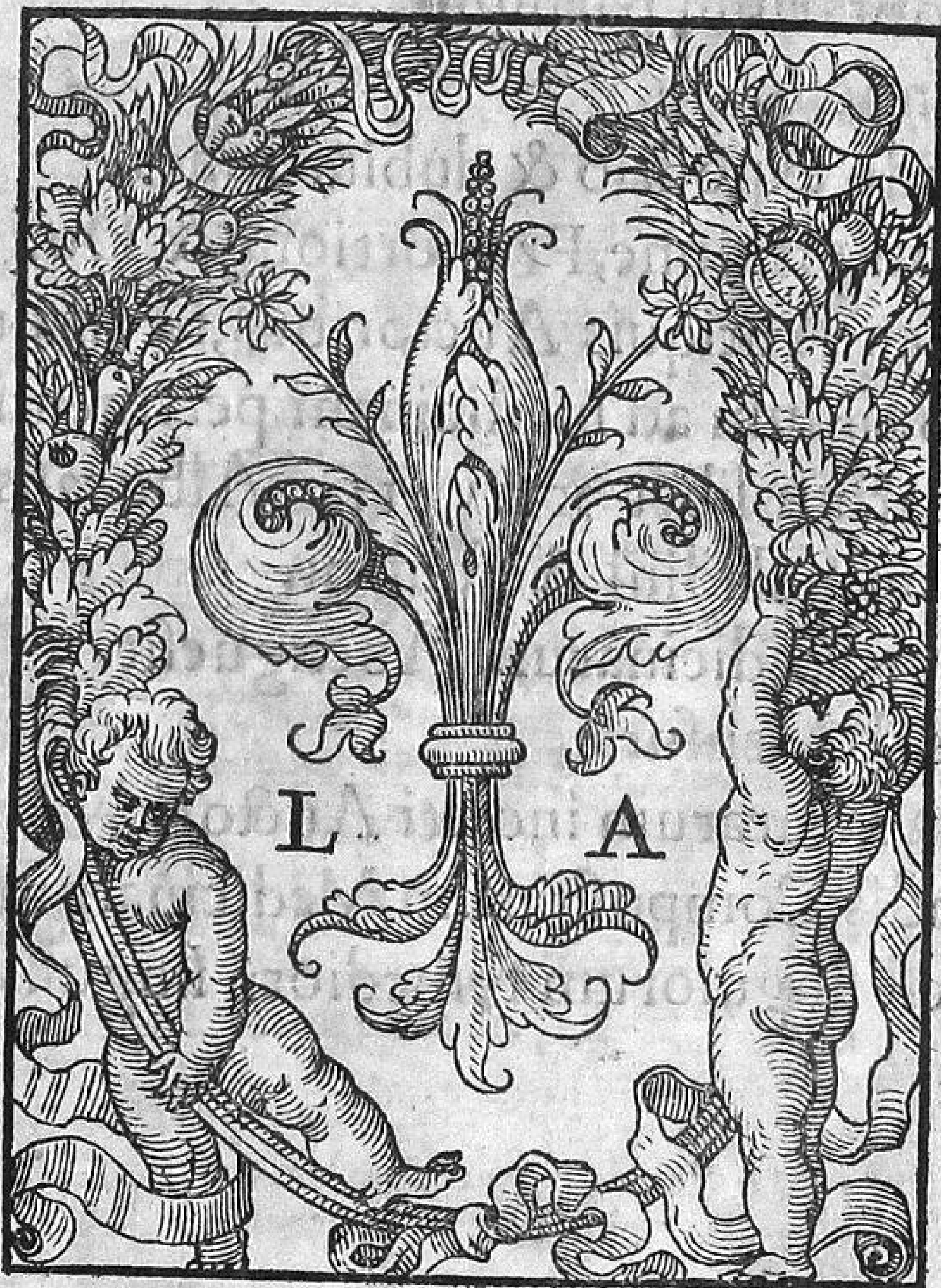
Ex duplici tralatione, altera quidem Antiqua, altera uero Noua Iacobi Syluij

MEDICI item alii omnes, qui cum Mesue imprimi consueuerunt, quorum nomina ac Librorum titulos sequens pagina indicat.

ADIECTAE SVNT ETIAM NVNC PRIMVM ANNOTATIONES IN EVNDEM MESVE
Ioannis Manardi & Iacobi Syluij

OPVS SANE DIVINVM

Medicis Aromatarijsq; omnibus, ne dum utile, sed etiam necessarium, maxima diligentia à doctißimo Medico nuperrime castigatum.



VENETIIS APVD IVNTAS
M D LVIII.

INDEX OPERVM, QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

MESVAE CAPITVM,

eorum quæ in Canone vniuersali traduntur INDEX.

Ex Antiqua tralatione.



EX IACOBI SYLVII TRALATIONE.

SIMPLICIVM

Medicinarum Index ex antiqua Mesuæ tralatione.



EX IACOBI SYLVII TRALATIONE.

ANTIDOTA

a Mesuæ ex tralatione ueteri & Nicolao tradita.



Nicolai

NICOLAI.

NICOLAI.

NICOLAI.

NICOLAI.

NICOLAI.

NICOLAI.

NICOLAI.

NICOLAI.

NICOLAI.

ANTIDOTA MESVAE *ex Iacobi Syluij tralatione.*

*Cum characteribus eorum usum demostrantibus nempè * usum multū † mediocrem o nullum.*

CONDITA.

* Glycyr-

ECLEGMATA.

DECOCTA

INFVSA

ELECTARIA

CATAPOTIA

o Stomach.

TROCHISCI

PVLVERES

OLEA

VNGVENTA

CERATA

EMPLASTRA

FINIS.

PRACTICES MESVAE & aliorum scriptorum capitum in hoc volumine contentorum INDEX.

De ægritudinibus capitis.

De ægritudinibus neruorũ.

De ægritudinibus oculorũ.

De ægritudinibus aurium.

De ægritudinibus narium.

De ægritudinibus oris.

De ægritudinibus gutturis.

De ægritudinibus pulmonis.

Hactenus Mesuæ.

HINC CONCILIATOR.

De ægritudinibus cordis.

De ægritudinibus stomachi, & membrorũ nutritionis.

Hactenus Conciliator.

HINC FRANCISCVS PEDEMONTIVM.

De ægritudinibus cordis.

De ægritudinibus stomachi.

De ægritudinibus hepatis, & splenis.

De ægritudinibus intestinorum, & ani.

De

De ægritudinibus renum, & uesicæ.

De ægritudinibus testium & uirgæ.

De ægritudinibus matricis.

De ægritudinibus iuncturarum.

De febribus ephemeris.

De febribus putridis.

De apostematibus.

Ioannis de sancto Amando.

Quibus

Gentilis.

Bulchasis.

Saladini.

Aberguefit.

Apulei.

Alchindi.

FINIS

MORBORVM OMNIVM AC REMEDIORVM IN HOC VOLVMINE CONTENTORVM

Summula à Iacobo de partibus olim per ordinem alphabeti collecta, ac postea à Ioanne Baptista Nicolino Salodiensi locupletata. Nunc uero etiam quamplurimis in locis castigata, Additis quoq; paginarum numeris, qui in alijs impressionibus non citabantur.

Diacito-

Pilulæ

Fumus

Sal

Rob

Aegritudinū ac Remediorū Indicis

FINIS

ANTIDOTA QVAE IN PLERISQ. impresſionibus, librariorum incuria omiſſa fuere, ſuo loco reſtituenda.

Folio. 110.4.H

SYLVII TRALATIO

Eclegma ex pulmone uulpis, ad phthiſim, Recipit pulmonis uulpis ſiccati, ſucci glycyrrhizæ, adianti albi, ſeminis fœniculi, ana drach.iii. confice cum ſaccharo in † aqua ſufficienti cocto. Cum ſucco autē myrtino confectum ualentius roborat.

† bipinella ſoluto, &c.

SYLVII ANNOTATIO.

Id ex Meſuæ practicæ cap. de phthiſi huc transtuli. Nicolaus Florentinus lib. 3. cap. de catharro, & coryza idem ad uerbum mutuatur: hodie autem fit cum melle, licet Meſues, & Auic. cum ſaccharo parari imperent. Eius loco datur puluis pulmonis cum ſaccharo roſato.

Eclegma de alliis Meſuæ in praxi cap. de tuſſi humida: Recipit alliorum purgatorum libram dimidiam: coque exquiſite in aqua, cui cicer et hyſſopus ſicca ante ſint incocta. Hæc allia tere, cerne: hanc medullam percoque igni lento ad eclegmatis conſiſtentiam, cū mellis & butyri ana unc. ſex.

Folio. 210.1.A

ANTIQVA TRALATIO.

Dialacca ualet ad frigiditatem ſtomachi emphraſim, tumorē & duritiē hepatis, ſplenis emendat, & omnia quæ hydropicis minantur perficit, nephreticis, calculoſis ſubuenit, & menſtruis imperat. Rec. lyquiritiæ drach. ſeptem, ſpicæ drach. iiii. coſti, melanopiperis, ana drach. ii. s. laccæ. cc. zinziberis, galbani, dauci, ſiſelei, petroſellini, ana drach. ii. calami aromatici, caſiæ ligneæ, maſticis, bdellii, carpobalſami ana drach. ii. cinnamomi garyophyllati, amygdalarum amararum, rutæ ana drach. i. s. aloes hepatici, myrrhæ, hyſſopi, phu, meu, chamæpitheos, balſami, thuris maſculi, ſiſelei, ana drach. i. rhabarbarum, ſquinanthi, pollii, ana drach. ii. gentianæ ariſtolochiæ rotundæ ana drach. s. mel quantum ſufficit detur ad modū auellanæ cū pozimate radicis apii, fœniculi, iris, eupatorii, leuiſticis ana drach. s.

Folio. 210.1.A

Diacurcuma ualet ad hepatis paſsionem, & ad frigiditatem ſtomachi, & ad uitiū ſplenis. Rec. curcumæ, cinnamomi, ſpicæ, aſſari, caſiæ, ana unc. i. coſti, ſquinanthi, myrrhæ ana unc. i. mel ꝙ ſufficit datur cum oxiſacchara.

Folio. 210.1.B

Diagalanga quæ ualet ad nimiam debilitatem ſtomachi & eius uentoſitatem, digeſtionem procurat, ſtomachum confortat, renes frigidos calefacit, & omne ſuperfluum phlegma à ſtomacho diſſoluit & expellit, oppilationem ſplenis & hepatis aperit, ſenſum acuit, homines hilarem reddit, canos ante tempus retardat, & omnibus frigidam naturam habentibus conuenit. Rec. galangæ, zinziberis. gariophyllorū, ſpicæ, cardamomi, cinnamomi, carpobalſami, nux muſc. ana drac. s. coſti, ligni aloes, macis, maſticis, dragaganthi, ſucci liquiritiæ ana drach. i. muſci ſcrup. i. zucchari ſcrup. xii.

STEPHANO PONCHERIO BAIONENSI EPISC.

TVM INTEGERRIMO, TVM DOCTISSIMO,

Iacobus Syluius Medicus. S. D. P.



NCredibilis virtus tua, morumq́ integritas, & eruditio singularis, summa deniq; omnibus in rebus gerendis prudentia, non mediocriter nos commouerũt, Præsul dignisime, vt hos labores nostros nomini tuo dedicaremus. Accesit tuorum in nos beneficiorum & magnorum & multorum memoria, quam nobis immortalem fore monumento aliquo, & amplitudine tua dignisimo, & conditioni meæ proprio maximè, hoc est ingenii mei partu aliquo recenti nec incelebri, planè testari visum est; cuiusmodi profectò est, quam dignitati tuæ nunc offerimus, Ioannis Mesuæ medici præstantisimi interpretationem: opus sanè q̃ arduum & nuper impeditum, nunc autem cura nostra expeditum sic, atq; expolitum, vt iam doctis non placere modò sed etiam prodesse posit plurimũ. Quàm verò, nõ sit facilè rebus longa & obscura caligine mersis, & velut illuuie sordida obsitis, dare, aut verius reddere splendorem, norunt omnes. Hanc quoq; difficultatem auxit desiderium exemplaris alicuius, qua est lingua à Mesue scriptum hoc opus. Sunt enim qui Græcè putent scripsisse, quo tempore Godefredus Lotharingorũ rex Syriam, & in ea Damascum, & Hierusalem expugnauit. Sunt qui sub Hadriano Pontifice, anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo octauo, floruisse contendunt. Alii Arabicè omnino scripsisse existimãt, quæ mihi sententia magis arridet, cum & versio vetus impolita quidem, sed (vt coniectare licet) fidelis, voces Arabicas non paucas seruarit, non substituerit. Legisse tamen non Arabes solos, sed etiam Græcum nescio quem in simplicibus sæpe citatum & Hippocratem & Galenum, ipsius scripta therapeutica omnia planè conuincunt. In quibus singulis exactisima vsum methodo Mesuem facilè deprehendet quisquis attentè ipsa legerit. Nam quomodo Galenus libris quinq; primis simplicium, methodum (quæ in vniuersalibus versatur, vt in particularibus exercitatio) exquisitam docet medicamentorum omnium facultates inueniendi: libris verò reliquis eam methodum in singulis simplicibus exercet, q̃ sine hac in particularibus exercitatione nulla res perfecta cognoscitur. Ad eundem prorsus modum scriptor illustris Mesues libro primo viam rationemq́ scribit, medicamenta præsertim purgantia (q̃ horum in medicina vis sit maxima, & periculo, nisi diligenter caueatur, exposita) deligendi, & horum vires si quæ sint noxiæ, castigandi, libro deinde secundo eam applicat methodum simplicibus medicamentis purgantibus, non quidem omnibus sed ætate sua consuetioribus. Quomodo item Galenus libros scripsit de medicamentorum tum generalium, tum cuique parti affectæ familiarium cõpositione, & de antidotis: sic Mesues lib. de antidotis medicamenta scripsit generalia, sectionibus duodecim ceu clasibus distributa. Deinde etiam cuique singularum partium affectui proprium, libro quem ob id medicorum vulgus de appropriatis appellat, nos medica Mesuæ opera, & practica aliquoties vocauimus. Quæ fortasse aliquando etiam expoliemus, si hunc laborem doctis non displicere intellexerimus. Sed quàm, Deus bone, in horum singulis Mesuæ libris emicat methodus diuisione vbiq; exacta procedes, & vbi necesse est, diffinitione. Quòd si optimus est medicus, quisquis optimè in medicis diuisionibus exercitus, vt Galeno videtur, quis Mesuen medicum esse omnino præstantisimum negabit? Nam librum primum in theoremata quatuor distribuit: deinde vnumquodq; ita ingenio summo & acerrimo tractat, vt mirari subeat hactenus minoris quàm pro merito æstimatum fuisse Mesuen. Quamquam eum semper Arabica familia prædicauit: Græca verò ferè aspernata est, sed verbis tantum: cum asclepiadarum permultis solenne hactenus fuerit post Hippocratem & Galenum, etiam Mesuen tractare, ex illoq́ ceu sylua quadam remedia omnis generis depromere continenter, quibus haud scio an meliora scriptores Græci habeant, quamuis & his accepta sit referenda pars bona eorum quæ Mesues recenset. Sed tamen is ipse & eo priores medici Arabes præclara multa remedia à se inuenta multo vsu probarunt, quæ etiam in opus suum Mesues coniecit. Quid verò attinet commemorare nunquam satis laudatum ordinem in simplicibus ab eo seruatum. Cum enim autore Galeno semper sit à mitioribus remediis curando inchoandum, nisi morbus sit extremus. Mesues operibus ipsis scripta cõmunione iunxit, & prima scripsit medicamenta purgantia maximè clementia, & parte maxima Græcis prioribus incognita, magno mortalium incõmodo, quippe qui Helleboro, peplio, colocynthide, & similiter valentibus medicamentis purgabantur quanto cum periculo, abundè docet Hippoc. lib. 5. aphor. 1. & de Helleborismo epistola ad Democritum, cum hæc mitiora nondum essent inuenta. Adde, quòd vbi simplicia singula verbis circunscripsit & quæ parum cognita existimabat, velut definiuit, qnod vnumquodq; habeat species ac differentias, diuisione explicat: deinde harum quanlibet describit & suis coloribus bellè pingit, si est ignotior, posteaquam vnaquæq; ad agendum in corpus nostrum facultatem sit sortita, ex ipsis qualitatibus primis, tum ex varia substantiarum inibi simul mistarum natura, tum deniq; in multis ex totius substantiæ proprietate seu forma nobis incognita, doctè explicat. Addit etiam quid corpus nostrũ ab his immutetur, & quæ à quibus pati sunt habilia, castigationes appellans, noxarũ corpori nostro à quibusdam ipsis impendentium. Quas quidem castigationes nunc primis quoq; aut secundis, aut tertiis qualitatibus, sæpe etiam quartis, & substantiarum

Lib. 1. ad Glauc.

Libro. 5. Meth.

contrarietati

contrarietati & toti etiam substantiæ committit. An non est hæc methodus Hippocratis à Platone, à Galeno,
à cæteris omnibus doctis viris exercita, quoties aliquid vel discere ipsi, vel alios docere voluerunt. In syrupis
quoq; simplices compositis priores descripsit: quia simplex composito & natura & doctrina est prius. In ele
ctariis, quæ vocarunt delicata, & naturæ nostræ familiaria magis, priora scripsit, deinde amara & magis medi
camentosa. Galenus præterea in libris de medicamentorum compositionibus passim medicos accusat, qui sim
plicium mensuras & pondera in suis descriptionibus neglexerunt, aut etiam componendi modum: omnium
tamen maxime illos, qui remediorum vires citra limitationem compositis adscripserunt: vt ad vocem perdi
tam, ad surditatem, ad cephalalgiam remedium: cum horum affectuum quisq; sit multiplex, variasq; ac sæpe
contrarias sequatur causas, quarum cuiq; suum esse oportet remedium: nullum omnium semper commune.
At Mesuen quis admiratione & imitatione dignissimum non suspiciat, & merita laude exornet: cum in singu
lis remediorum suorum descriptionibus leget primum, quibus morborum differentiis, & à qua causa hoc re
medium sit salutare: deinde quanta cuiusq; simplicis portione constet: adhæc quonam modo inuicem hæc mi
scenda sint: postremò quantum cuiusq; remedii dandum sit his & illis viribus: imbecillis scilicet minimam, va
lentibus maximam, & horum mediis mediocrem δόσιν largiendam, cum aliter quantitas remediorum expli
cari non queat. Si igitur medicamentorum compositiones scribenti, facultas eorum saltem generalis, & coctio
nis ratio, & vtendi modus docenda sunt, vt Galeno visum est. Hæc autem omnia Mesues ad viuum exequu
tus est. is profectò ad Galeni canonem medicamentorum compositorum scriptor idoneus fuerit. Sed remedio
rum etiam idem pollentium & sæpe iisdem constantium copia passim illusit Mesues. Id autem qui Mesuæ vi
tio vertunt, Galenũ & cæteros omnes medicos illustres accusant, apud quos stomachica, stomaticha, arteriaca,
sarcotica, colletica, colica, & id genus alia remedia inuenias plurima, omnino aut paulominus similia. Mesuæ
præterea vitio datur ab ætatis huius medicis, quod Dioscoridi & Galeno quædam adscribat, in simplicibus
præsertim & antidotis, quæ ipsis ignorata aut saltem indicta fuerunt. Sed ab hac calumnia Mesuen vindicare
non fuerit difficile, si recipiamus, quod verissimum putem, ipsius ætate, vt nunc quoq; libros non paucos pro
Galenicis receptos, quomodo in aliorum doctorum propè omnium scripta, libri aliquot spurii irrepserunt.
Hos autem sua lingua versos vt credi potest, habuit Mesues, ex his descripta quædam Galeno adscripsit, quo
rum pars bona in spuriis illis Galeni libris, versione veteri, etiam hodie legitur. Et nos Dioscoridem aliquan
do vidimus cui primarum qualitatum ordines passim erant inscripti, cuius diligentia nescio: At certum est
Mesuen in suo Dioscoride, & suo Galeno hæc legisse. Toties enim memoria labi non potuit, sed omnia hæc,
siue ex horum alterutro, vt dixi, suppositio descripserit, siue ex alio quouis, quid attinet accusare, cum vera
sint omnia? Quæ tamen ex his & aliis quibusdam parum rectè, ab eo scripta clamantur mitiora quædam, alia
autem vera ostendimus nostris in Mesuen scholiis. Sed quid tempus occupo calumniis in Mesuen diluendis,
cum satius fuerit, merita laude hominem illustrare? An quæso Manardus ætate nostra medicus longè doctissi
mus obscuram & sordidam Mesuæ versionem verius quam Mesuen emaculare alicubi, passim clariorem red
dere tentasset, nisi eximium aliquem illum scriptorem existimasset? Manardi grauem sententiam Ioannes Ta
gaultius mihi in re medica præceptor vndequaq; absolutus confirmat, commentariis duobus eruditissimis,
priore in Mesuæ canones: posteriore in simplicia, haud ita pridem editis. Quid quod Petrum Brissotum, om
nium qui post Galenum floruerunt medicorum clarissimum, non piguit pharmacopœis Mesuen publicè in
terpretari? Sed quid in re tam perspicua testibus vtor parum necessariis? quasi verò non intelligant huius tem
pestatis medici, quantumuis Græcorum lectione exerciti, Mesuen tanquam coryphæum sibi familiarem red
dendum esse: ex eo remedia propè omnia tam sumenda quàm admouenda, corroganda esse, sine Mesuæ do
ctrina humores non apparari, nõ vacuari, non obstructa liberari, nullum propè opus medicum perfici. Hunc
igitur tantorum nobis bonorum autorem colamus, contra maledicorum calumnias tueamur, iusto semper ho
nore prosequamur. Sic tamen vt neq; Hippocrati neq; Galeno æquemus, cæteris ipsum præponere non dubi
temus, in therapeutica medicinæ parte. Hanc enim solum quod sciam tractauit, eamq; absolutissimè, si opera
ipsius omnia perlegeris: quanquam fusius causæ quædam salubres effectrices extendi possint, quàm in suis pra
cticis explicuit: tantum quantum rei præpositæ conueniebat, edocuit. Quapropter Ioannes Capella senior, re
gis Gallorum Francisci medicus, omnium medicorum, Græcorum, Latinorum, Arabum lectione & longis
simo medicorum operum vsu exercitatissimus, Mesuæ practicam cæteris iure optimo mihi præponere vide
tur: Ex quibus omnibus iam intellexisti Præsul optime, quàm sit non medicorum ordini modò & pharma
copœorum, sed reliquis quoq; hominibus vtilis, & propè necessarius Mesues: tibi verò iucundus, nec incom
modus, quòd medicorum libris non mediocriter delecteris, quoties tibi à negotiis tum pontificiis tum regiis
vacat: & de his pronunties aliquid, præsertim quando tibi consuetudo intercedit cum Emario Ranconeto col
lega tuo iuris prudentissimo, & omni disciplinarum genere exercitatissimo, medicæ rei amantissimo & stu
diosissimo. Hunc igitur laborem nostrum manu grata suscipe, Præsul venerande, hunc diligẽter, vt libros bo
nos soles, versa, nec studii & operæ in eo collocatæ (certo scio) vnquam pœnitebit. Malui autem hac epistola
Mesuæ defensionem & laudes meritas inscribere, quàm tuas: quod probè sciam te omni genere laudis cumu
latissimum, hæc hominum de tua amplitudine elogia, non affectare: sed Dei optimi maximi gloriam tibi solã
expeti, quod hominis planè Christiani testimonium est certissimum. Vale.

Initio metho. & libro d' natura hois in fine.

Li. 1. cõ. ph. g.

INDEX MEDICAMENTORVM SIMPLICIVM purgantium à Mesue libro secundo tractandorum.

MEDICAMENTA SIMPLICIA PVRGANTIA.

- **Clementer,**
  - **Cholagoga.**
    - Aloe,
    - Absinthium,
    - Rosæ,
    - Rhabarbarum — *trahendo & astringendo.*
    - Myrobalani,
    - Pruna,
    - Tamar Indi, — *flauæ:ná aliæ aliud uacuāt. astringendo.*
    - Cassia,
    - Manna,
    - Viola nigra,
    - Psyllium, — *lubricando.*
    - Adiantum etiam phleg.
  - **Phlegmagoga.**
    - Cnicus,
    - Lupulus,
    - Hyssopus,
    - Eupatorium & cholagogum.
  - **Melanogoga.**
    - Stœchas,
    - Aqua lactis,
    - Fumaria,
    - Epithymus,
    - Thymus leuiter, magis phleg.
    - Polypodium,
    - Ius gallorum phleg. cum phleg. melanogogum cum melanog.
- **Valenter.**
  - **Radices.**
    - Agaricus,
    - Asarum,
    - Aristolochia,
    - Bryonia,
    - Cyclaminus,
    - Cucumer agrestis,
    - Dracunculus & arus,
    - Elleborus,
    - Esula,
    - Hermodactylus,
    - Iris,
    - Scilla,
    - Turbith.
  - **Lachrymæ.**
    - Euphorbium,
    - Opopanax,
    - Scammonium,
    - Sagapenum,
    - Sarcocolla.
  - **Fructus & flores.**
    - Balanus myrepsica,
    - Centaurium,
    - Colocynthis,
    - Coccum Gnidium,
    - Genista,
    - Ricinus,
    - Senna.
  - **Terrea.**
    - Armenus lapis,
    - Cyanus lapis,
    - Nitrum,
    - Salis genera.

IOAN. MANARDVS FERRARIENSIS MEDICVS, IVVENIBVS MEDICINAE STVDIOSIS.



Vemadmodum nihil mihi curæ magis fuit iuueni, quàm indagandæ in omnibus bonis artibus, & præcipuè in medicina, undequaq; ueritatis gratia diuersa loca perlustrare, doctorum hominum colloquia inire, bibliothecas rimari, schedas euoluere, & diuersarum linguarum commentaria perlegere: ita nihil aliud curandum magis nunc uidetur seni, quàm quicquid longo usu, & multiplici lectioni didici, publicis priuatisq; lectionibus, & domesticis colloquijs, uobis ò boni iuuenes aperire. Sed ob maligna in quæ incidimus tempora, à publicis lectionibus penitus uacare necesse est: & ob aduersam ualetudinem, nunc etiam à priuatis quibus tametsi, Dei optimi munere restituta sanitate, operam dare possemus, pauci tamen omnino, ob tumultus bellicos essent, qui nostris lectionibus adesse, & sermonibus aures possent accommodare. Mecum igitur animo euoluens, quonam alio modo profectui uestro possem consulere, nulla mihi alia se ostendit uia quàm ut mutato antiquo meo, nihil hocpacto i nuulgandi instituto, quod uiua (ut aiunt) uoce facere non ualeo, per eos facerem qui libros formis excudunt. Inter uaria autem, quæ à me obseruata literis mandata sunt non paruo emolumento uobis fore existimaui, annotationes quasdam libro meo, Ioannis cognomento Mesue, per me olim adiectas ut quem diurna nocturnaq; manu uersant Medici: in quibus multa obscura declarantur, concisa aompliantur, amissa resarciuntur, & errata corriguntur. Inuidiosum scio esse hoc uerbum, ijs præsertim qui cum eo consenuerunt: sed tantum apud me potest ueritatis & profectus uestri amor, ò iuuenes, ut quicquid de me illic uel sentiant uel loquantur, susq; deq; faciam: reliquum hoc, quantumcunque id erit uitæ, utilitati uestræ despondens. A uobis tamen unum hoc mihi pro laboribus hisce meis rependi stipulor, ut scilicet in nostris indicandis nullius magis uel mortui uel uiuentis authoritati, quàm rationibus & ueritati credatis: nihil perinde noxium in omni uita esse scientes, quàm uulgarem hanc persuasionem qua maiorum decreta absque delectu pro oraculis habentur. Accipite igitur hæc nunc bonæ mentis iuuenes & meliora indies, Deo fauente, à nobis expectate. Ex ædibus nostris Ferrariæ, quarto nonas Decemb. M. D. XXI.

IOANNIS MESVÆ
DE CONSOLATIONE MEDICINARVM
simplicium, & correctione operationum earum, canones.

Cum duplici textus versione, Altera quidem antiqua, cui Mondini de Lentys expositio respondet, Altera vero noua Iacobi Syluij ad maiorem auctoris dilucidationem adiecta.

IACOBI SYLVII VERSIO.

IN nomine Dei misericordis (cuius nutu sermo recipit gratiam, & doctrina perfectionem) principium sit verborum Ioannis filij Mesuæ, filij Hamech, filij Hely, filij Abdela regis Damasci.

ANTIQVA VERSIO.



N nomine Dei misericordis cuius nutu sermo recipit gratiam, & doctrina perfectionē. Principium verborū Ioānis filij Mesuæ, filij Hamech, filij Hely, filij Abdela regis Damasci.

Mondini de Lentijs in antiquam versionem expositio.



N nomine Dei misericordis &c. Medicina est additio & subtractio, scilicet à corpore humano. ita subintelligitur, verba proposita scribuntur à Gal. in com. libri sectarum, & ab Hip. ibidem, scribuntur etiā à Gal. xi. terapeuticę, auctoritate antiquorum. In quibus quidē verbis tangitur diffinitio medicinæ, quæ verba licet possint diuersimode exponi, tn̄ ad propositum meum coadaptando ita intelliguntur, medicina est additio & ablatio vel subtractio. i. medicina est de additione & remotione à corpore humano, quorū verborum sic expositorū ratio est ista. De illis est ipsa ars medicinæ quæ est de conseruatione & introductione rerū naturalium, & euacuatione & remotione rerū præter naturā, sed ars medicinæ est huiusmodi, ergo &c. maior est nota, eo ꝙ additio nihil aliud est ꝙ̄ conseruatio rerū naturaliū, aut earum acquisitio, qn̄ in corpore non sunt, sicut subtractio nihil aliud est ꝙ̄ ablatio seu euacuatio rei præter naturam, minor ē nota, eo ꝙ ipsius medicinæ finis, est adeptio sanitatis in egris corporibus, aut ipsius conseruatio in corporibus sanis, modo sanitas est quædam res naturalis, & ideo conseruat eam medicus tanquā in corpore sano conseruandā, aut in egro corpore apponendam, & confirmat etiā gratia ipsius sanitatis suas causas sicut compositionē, complexionē, & vnitatē, confirmat & sua accidentia siue effectus, sicut sunt ipsæ operationes siue signa. Est ēt scientia medicinæ de remotione rerū pręter naturā & principaliter de morbi remotione, cui principaliter debet curatio, et gratia huius curationis morbi est de causa et de accidente morbi, cū etiam ista sint res præter naturam. Ex quibus verbis cōcipitur ꝙ illa cognitio est necessaria medico, quę est de rebus euacuantibus res præter naturā à corpore humano, eo ꝙ hæ medicinæ euacuāt causam morbi, & antecedentem & coniunctam, hæ autē sunt res præter naturā, & euacuando causam, ex consequenti remouet morbum dum ab illa causa depēdet, & per cōsequens remouet accidentia morbi, eo ꝙ remoto morbo remouetur accidens illius morbi, cū sit illius causa, quare &c. **B** Ad hoc igitur aduertens Io. Mes. de Damasco voluit facere quēdam librū qui esset de medicinis solutiuis euacuantibus causas morbi, & per consequens remotiuis omniū rerum pręter naturam, præcipue dum dependent à causa corporali, hic autē est liber qui pręsenti expositioni subijcitur. Ex quibus verbis apparent multa. Primū est quis sit ordo istius libri ad alios lib. Mesue, eo ꝙ iste liber antecedit antidotarium eo ꝙ hic liber est de medicinis simplicibus solutiuis, ille autē de medicinis compositis, modo simplicia præcedunt composita, antecedit etiā librum de appropriatis, eo ꝙ hic determinatur de præseruatione & curatione ipsarū ægritudinum, & suorū accidentium ibi autē determinatur de curatione ipsarū, & in hoc libro determinatur de curatione ipsarū ægritudinum in generali & vniuersali. in libro autē de appropriatis determinatur de curatione ęgritudinū cuiuscunq; membri interioris à capite vsq; ad pedes in speciali, modo vniuersalia præcedunt specialia. **C** Etiā præcedit ex alio, eo ꝙ iste liber est de instr̄is & causis, sed ille est solū, de qualitate & modo operādi, modo cognitio instrumentorū medendi & suarū causarum, præcedit cognitionem de qualitate & modo operandi. Posset tn̄ dici vno modo ꝙ liber de appropriatis esset vniuersalior eo, & per consequēs eum præcederet, eo ꝙ liber de appropriatis est de remotione egritudinū tam materialium ꝙ̄ immaterialium, iste liber est solum de curatione egritudinum materialium. Apparet etiā quæ sit necessitas huius libri, eo ꝙ erat necesse medico euacuare causas morborum & remouere sua accidentia per remotionē suarum causarum, hoc autē fieri non poterat nisi per cognitionē medicinarū simplicium solutiuarū. Apparet etiam quæ sit causa materialis huius libri, quia corpus humanū ægrum actu, aut paratum cito ægrotare propter causas. s. corporales in quo quæritur euacuatio suæ causę corporalis per medicinas solutiuas simplices, & cognitio ipsarū. Est enim corpus humanum subiectū huius libri, eo ꝙ est subiectū in tota me- **D** dicina, ergo in parte eius, est ēt hoc corpus quod est subiectum huius libri actu ægrū, aut paratum cito ęgrotare, eo ꝙ talia corpora egent medicinis solutiuis, corpus autem quod vere est sanū, eis non eget, est etiā hoc corpus subiectum huius libri vt est sanabile ꝑ medicinas solutiuas simplices euacuantes morbi causam, & per hoc differt à libro de appropriatis, eo ꝙ ibi tractatur etiā sanatio ęgritudinū quæ sunt sine materia per medicinas solutiuas cōpositas. Differt etiā ab antidotario eo ꝙ ibi tractatur sanatio ægritudinū per medicinas solutiuas cōpositas. Apparet etiā ꝙ sit causa efficiens, quę fuit magister Ioan. Mes. vt in titulo cōtinetur. Causa formalis est duplex. s. forma tractatus & forma tractandi, forma tractatus est diuisio libri in duos principales tractatus, forma tractandi est modus agendi qui est multiplex, discretiuus. s. diffinitiuus, inquirit enim diffinitionē & essentiam medicinæ solutiuæ, est etiā diffinitiuus narratiuus eo ꝙ est aggregatiuus eorum quæ ab

Auctoris intentio.

Ordo librorū Mesue.

Huius libri necessitas.

Huius libri subiectum.

aliis antiquis dicta sunt, sed raro est probatiuus, vt plurimum tn̄ est multorum exemplorum positiuus vt videbitur. Causa finalis est duplex, scilicet finis operis, & finis operatoris, finis operis est vt cognitis eis quæ dicuntur in hoc libro posſit medicus recte operari in curatione & remotione rerum præter naturam, quæ à causa dependent cū euacuatione suæ causæ, aut in præseruatione corporū ab ægritudinibus per euacuationem causę, sed finis operatoris est satisfactio ad amicos, aut exercitium proprij intellectus. Cui parti philosophiæ supponatur, quia ei cui tota medicina supponitur non theorice, sed practice, eo q hic liber est de qualitate et modo operandi circa corpus humanum per medicinas solutiuas, hoc autem est quid practicum & non theoricum. Quis sit libri titulus & est, Incipit liber de consolatione medicinarum solutiuarum simplicium quē fecit Ioan. Mes. in quo libri titulo tangitur causa materialis cum dicitur, medicinarum simplicium, tangitur causa efficiens cum dicitur Ioan. Mes.

Huius libri diuisio.

His visis, veniamus ad libri diuisionem, diuiditur autē liber iste in duas partes. s. in procemium & in tractatum. Tractatus incipit ibi. Dicimus q medicina laxatiua &c. prima in duas, primo inuocat auxilium Dei, & ponit nomen libri, & titulum ipsius, & in secunda parte ponit intentionem suam, & causam suæ intentionis, secunda ibi.

Verborum sensus.

Verbum cecidit inter inquirentes. Exponitur sic primum nutu, id est propria voluntate, sermo recipit gratiam, scilicet apud audientes, & doctrina. i. docēs ipsam recipit perfectionem. Et hæc est conueniens inuocatio eo q auxiliū quod à Deo quæritur redundat in honorem ipsius docentis, & vtilitatem discipuli perfectionem doctrinæ acquirentis à docente. Principium verborum &c. quod potest exponi dupliciter, vno modo vt sonat litera, ita q hic ponatur nomen facientis hunc librum pronomen & agnomen, vt sit dicere q principium horum verborū fuit Ioannis filij Mes. qui erat filius Hamec. qui Hamec erat filius Hely. qui Hely erat filius Abdela regis Damasci &c.

Vel aliter potest exponi vt sit dicere, q licet hæc verba huius libri fuerint Ioan. filij Mes. tamen fuerūt intitulata filio Hamec &c. Est enim absurdum & vanum dicere q medicus aliquis faciens hunc librum fuerit filius regis vel filij regis, licet qn̄q posſit id esse, & ideo hoc modo exponendo possumus dicere, q licet verba huius libri fuerint Ioan. filij Mesue, tamen fuerūt intitulata filio Hamec, qui erat filius Abdela regis Damasci, nō est vis quocunq modo exponamus. Deinde cum dicit.

Medicamētorum purgantiū, ceu virtus maximorū rō habēda est maxima.

De castigandis medicamētis simplicibus purgatorijs mentio à quibusdam veteribus habita, sapientes plærosq; impulit in eius rei inquisitione multā ponere operam, ac de inuentis à se multi multa scripserunt.

Verbum cecidit inter inquirentes scire quid est quod rememorati sunt quidam de rectificatione medicinarum simplicium solutiuarum. Multi sapientes scripserunt.

In parte ista ponit intentionem suam & causam suæ intentionis, secunda ibi. Quidam vero ex dilectiſsimis, prima in duas, primo ponit intentionem, secūdo explicat necessitatē suæ intentionis, secunda ibi. In dispersione tamē. In prima parte intendit talem rationem. Illorum est tradenda cognitio in arte medicinæ quæ sunt medico valde necessaria, sed medi. solutiuæ sunt valde necessariæ medico, ergo earum cognitio est tradenda in arte medicinę, maior est nota per hoc quod dicit. Verbum ce. inter inqui. scire quid est, scilicet medico necessarium, id enim verbum cadere oportet inter sapiētes medicos, quod est eis valde necessarium, minorē facit cum dicit. Quod reme. sunt etc.

Verbū tripliciter exponit.

Propter primum est sciendum q hæc dictio verbū potest exponi tripliciter. Vno modo verbū, id est nota & signum, conceptus mentis, vt verbum nihil aliud sit dicere

E q nomen, aut vox importans conceptum mentis, & tunc est sensus q verba aut voces cadunt inter antiquos inquirentes quid est, & hæc expositio est valde debilis. Secundo modo potest exponi sic, vt verbum omnium accipiatur hic pro ipso conceptu mentis qui in anima existit, & tunc intelligitur verbum pro conceptu principiorum primorum cum hic absolute proponatur, quia intelligitur in meliori esse suo, melius autem esse conceptus mentis est conceptus principiorum primorum, & tunc est sensus literæ talis, verbum, id est conceptus mentis principiorū primorum, cadit inter sapientes qui inquirunt quid est ipsorum, eo quòd maxime appetunt scire ipsorum principiorum primorum, & hæc expositio concordat literę cum dicitur in procemio Metaphysicæ, omnes homines natura scire desiderant, appetunt autem homines scire quatuor de ipsa re, scilicet si est, quid est, quia est, & propter quid est, sic verbi gratia in medicina ipse medicus habens conceptum principiorum primorum appetit scire de medi. solutiua, primo si est, an non, hoc scito, quia ipsa est, appetit scire quid est quantum ad eius essentiā, postea appetit scire de ipsa quia est, scilicet si habet passiones & proprietates quæ possunt probari ei in esse. s. quantum ad eius nocumenta & iuuamenta, vltimo appetit scire de ea propter quid est, vt propter quid hæc passio aut proprietas inest huic medici. solutiuæ, aut propter quid hæc medici. solutiua facit hęc nocumenta propria aut habet ea prohibere, & per hoc Mesue innuit quod oportet scire ista quatuor de medicina solutiua, nā vna litera habet, q est. i. si est, & per hoc innuit ipsum scire, quia est, alia litera habet quid est, & per hoc innuit ipsum scire propter quid est, siue dat ipsum intelligere.

Expositio secunda.

F

Tertia & melior.

Tertio modo potest exponi hæc litera vt verbū accipiatur hic pro actu qui inter homines existit, vt verbum sit idem quod contentio & disceptatio existens inter homines, sicut cum vulgariter solet dici, & tūc est sensus literæ talis, verbum & cōtentio cecidit inter inquirentes scire quid est. s. medi. solutiua, vnde multum inter sapientes medicos, fuit error & disceptatio de esse medicinæ solutiuæ, & ideo vt non accidat error circa eos bonum est de eis tradere scientiam perfectam & ordinatam & in hoc videtur posse Ioan. Mesue explicare aliqualiter necessitatē suæ intētionis, & ista inter oēs est melior expositio & magis coaptatur literę sequenti. Deinde cū dicit.

G

Sed capita tantum quædam rerum sparsa, nullaq; methodo cohærentia.

In dispersione tamē, nec quisquā eorum plenam traditionem ex hac intentione edidit, sed p diuersa capitula de diuersis rememorati sunt dispersam doctrinam hanc dimittentes.

In parte ista dicit Mesue in summa specialem necessitatem suæ intentionis & intēdit talem rationem, de illis medicinis est tradenda cognitio in arte medicinæ, de quibus antiqui non tradiderunt perfectam & ordinatam cognitionem, sed de medic. solu. simplicibus antiqui non tradiderunt perfectam & ordinatam cognitionem, neq de earum consolatione quare &c. maior est nota, eo q in arte non debet esse defectus, minor est de se nota. Et hæc ratio proportionatur rationi quam Gal. facit in techni, vbi probat quòd necessarium est in libro tradere doctrinam diffinitiuam. Circa rationem istam Mesue nihil aliud facit, nisi quia ponit minorē & eam declarat, & dicit quòd in dispersione id est sparsim & inordinate antiqui medici tractauerunt de istis medicinis simplicibus solu. & earum consolatione. Deinde cum dicit.

H

Cā ppè e... dē impu... Hippo. ... bere li.ra... vict. acut... rū, & G... therapeu... cā meth... dum.

Ob id rogauerunt nos amicorum integerrimi, quorū amicitiæ multa debemus, vt imperfecta & dispersa huius inuentionis præcepta perficeremus, in opusq; vnum recta methodo transferremus.

Quidam

Quidā vero ex dilectisimis nostris, quibus ex caritate tenemur, nos deprecati sunt, vt opus vnum ex hac dispersione collectum vnam præceptorum aggregationem transferamus.

In parte ista Mesue explicat causas suæ intētionis & sui libri, & tria facit, primo explicat causam materialem suæ intentionis & causam formalem quæ est forma tractandi, & etiam explicat causam finalem. Secundo explicat causam effectiuam. Tertio explicat causam formalem quę est diuisio libri, secunda ibi. Quorum iustas, tertia ibi. Ponamus autem opus nostrum. Dicit sic in prima parte quidam vero &c. Ex charitate id est honestate, erat enim ille talis amicus propter honestum, & in hoc ostendit causam finalem quæ est finis operatoris, quia satisfacere amicis. Vt opus vnum &c. ibi ostendit causam formalem quæ est modus agendi, quia vult procedere ordinate circa has medicinas quæ cognitio erat tradita ab antiquis cum dispersione & inordinate, explicat etiam hoc modo causam materialem, cum hæc aggregatio ordinata non sit nisi de medicinis solutiuis simplicibus. Deinde cum dicit.

Quorum iustis precibus victi commentarium hunc aggredimur, confisi auxilio, ac bonitate Dei, qui sit benedictus. Ergo pie Deus horum præceptorum collectionē compositionemq; fac fœlicem, qui ex thesauris largitatis tuæ, summaq; tua benignitate, omnia fortunas, & fœlicia facis. Opus autem hoc in libros duos diuidemus, quorum priore vniuersalem castigandorū certis quibusdam rationibus medicamentorum scientiam trademus, posteriore vero, vbi cuiusq; medicamenti purgantis essentiā, {species, delectum} facultates, castigationem particulatim executi erimus, finem faciemus.

Methodus est in vtib° naturę prioribus. Exercitatio in particularib° Gal. in meth. & li. simpl. & alibi pasim.

Quorum iustas exaudiētes preces, hoc opus aggredimur cum auxilio et bonitate Dei, qui sit benedictus. Fac ergo pie Deus præceptorum horum aggregationē fœlicem de thesauris largitatis tuæ omnia fœlicitans. Ponamus autem opus nostrum in sectiones duas. In prima scientiam vniuersalem de rectificatione medicinarū cum conditionibus & modis suis. In secūda particulares sermones in vnaquaq; medicinarum de esse & posse & rectificatione scribamus. Et in hoc terminabimus.

In parte ista explicat causam effectiuā huius libri, quia fuit Mesue tamen cum auxilio Dei hoc faciens, nunc nota est etiam sequens particula cum subsequētibus etiam particulis post illam vsq; ad tractatum, & ideo non curamus legere. Sed hic est vna dubitatio generalis & est, vtrum de medicina solutiua simplicibus debeat tradi cognitio in arte medicinæ, & videtur quod non. De illis nō debet tradi cognitio in arte medicinæ quæ sunt venena aut res venenosæ, sed medicinæ solutiuę sunt huiusmodi, quare &c. maior est nota auctoritate Haly primo sermone suæ theoricæ dispositionis regalis, secundo ca. dicit enim quod hoc est vnum ex præceptis, scilicet non exhibere potum venenosum vel mortiferum alicui, neque eum aliis notificare, neq; de eo loqui. Minor apparet eo quòd medicinæ solutiuæ à corpore nostro euacuant inferēdo vim naturæ, omne autem tale quod naturæ vim infert est venenosum.

In oppositum est hic Mes. & alij auctores qui de eis tradunt cognitionē. Dico ad hoc, q; de medicinis solutiuis debet tradi cognitio in arte medicinæ, ratio est ista, de illis medicinis debet tradi cognitio in arte medicinæ & modo approximationis earum quæ sunt extractiuæ rerum præter naturā à corpore humano, sed medicinæ solutiuæ sunt

A huiusmodi, quare &c. maior apparet, quia per hoc medicus cōsequitur suum finem, qui est adeptio sanitatis in corporibus ægris, aut præseruatio ab ægritudinibus, minor apparet eo q; hæ medicinæ solutiuæ euacuāt malos humores à corpore qui actu faciunt ægritudinem, aut sunt parati eam facere, omne autem tale est res præter naturam.

Secunda ratio est ista. De illis medicinis debet tradi cognitio in arte medicinæ circa quas vel per quas conuenit medicum recte agere & errare, sed circa medicinas solutiuas conuenit medicum recte agere & errare, quare &c. maior est nota, cum ars sit recta ratio facibilium, sit etiam de bono & difficili, vnde ita se habet vt circa ipsam posit artifex recte agere & errare, minor apparet eo q; Gal. & Mes. & alij antiqui recte processerunt circa ipsas cum modo approximationis earum in debita quātitate, qualitate, & tempore, & aliis quæ oportet considerare in ea approximanda, sicut & multi alij hic talia non considerantes errauerunt circa ipsam, vnde videtur magis cōmuniter errari

B circa vsum medicinæ solutiuæ q; circa vsum medicinæ alteratiuæ vel resolutiuæ, eo q; effectum medicinæ alteratiuæ vel resolutiuæ astantes nō vident nec alij, nec credunt q; istæ medicinæ aliquid faciāt, & ideo si ex eis lædatur infirmus non propter hoc medicus acquirit magnum dedecus si medico de ea male successerit, aut honor magnus, si ei de eius vsu bene successerit, bene ergo necessariū est medico earum cognitio & quantum ad earum essentiam absolute sicut ex parte subiecti & virtutis & posse ipsarum, & quantum ad emendationem nocumentorum earum & modum approximandi earum, similiter etiam quantum ad remotionem nocumentorum ipsarum in hora solutionis ipsarum, & post solutionem docens etiam curare earū accidentia & nocumenta dum adsunt, docens etiam præseruare ab eis: hoc autem facit Mesue in hoc lib. primo qui continet quatuor sermones. Tunc ad rationē de illis &c. dico quòd ista maior ē falsa, tu probas auctoritate Halyabatis, dico quòd multum refert dicere nō des potum mor-

C tiferum, & non cognoscas eum, non enim medicus debet eum dare eo quòd finis destruitur, sed non dicit Haliab. quòd non debeamus eum cognoscere, immo oportet eum cognoscere vt ipsum euitemus.

Vel potest dici quòd concedatur maior quantum ad ea quæ sunt venenum absolute, sed si sint medicinæ venenosæ non per se sed consolatæ cum aliis medicinis, earum malitia remoueatur, bene oportet tradere de eis cognitionē & sic faciet Mesue infra, docebit enim cognoscere scamoneam & agaricum & similia, & quæ sunt meliores ex eis, & quæ nō, & partes venenosas ab eis remouere, quę quando q; inueniuntur in eis &c.

DISTINCTIO PRIMI LIBRI in intentiones, summas, & capitula.

D *IN hoc autem priore libro quatuor theoremata seu proposita docere statuimus.*

1 *Quæ in medicamento purgante deligendo sunt obseruanda, ac æstimanda, primo, propria scilicet ipsius essentia, secundo, facultas.*

2 *Qua ratione vis medicamenti malefica priusquam sumatur, corrigenda sit. Quod duplici fit rōne, vna quidē, admisto ei altero medicamento, & eo ipsi contrario, vel tota sua substantia seu proprietate sua, vel temperie, vel effecto, admisto, inquam, proportione iusta. Altera uero ratione per quadruplicem artificis industriam. 1. coctionem. 2. lotionem. 3. infusionem. 4. trituram.*

3 *Quibus remedijs propulsemus incommoda tria in nobis à medicamento excitari solita purgandi tempore.*

SYL. Idē Gal. in meth. & li. simp. & alibi pasim. Li. 3. simpl. cap. 14.

Primum, materias ab eo moueri, sed non vacuari. Secundum eas vacuari quidem, sed moleste & illegitime. Tertium, vacuari vltra quam conuenit.

4 Quibus auxilijs sanemus affectus in corpore post purgationem relictos, quales fere sunt tredecim, singuli capitibus singulis à nobis traditi. 1. Febris. 2. Cephalagia. 3. Vertigo. 4. Visus obtusitas. 5. Ventriculi imbecillitas. 6. Sitis. 7. Singultus. 8. Ventriculi dolor. 9. Intestinorum vlceratio. 10. Deiectio cruenta. 11. Tenesmus. 12. Corporis laxitas & debilitas. 13. Conuulsio.

ANT.



Quatuor intẽtionũ aggregabimus sermonẽ in hoc primo nr̃o libro.

Prima intentio ponit conditiones in electione, & posse medicinarum solutionem facientium.

Secunda ponit cõditiones in emendatione malitiarum in ipsis.

Tertia ponit cõditiones in emẽdatione malitiarum redũdantiũ ab ipsis ĩ corpe hora solutiõis.

Quarta ponit conditiones in emendatione nocumentorum derelictorum post purgationẽ.

PRIMA INTENTIO

F ponit conditiones, & electiones & posse medicinarum solutionẽ facientium, & continet. ij. capitula.

De electione medicinarum quæ fit per comprehẽsionem iudiciorum earum secundum esse proprium. Cap. I.

Medicamentũ est purgatorium, non à tẽperamento, neq; vt contrarium agens in contrarium, quatenus contrarium, neq; vt simile trahens & euellens alterum, aut vt contrariũ, neq; vt leue sursum, graue deorsum, agitans purgandam materiam, sed quia talem {cælitus est sortitum} facultatem.

SYL. Medicamẽtũ purgatoriũ humorem sibi familiarẽ trahit, similitudine totius substantiæ, sed adiutũi calore Gal. lib. facult. nat. simpl.

ANT.

G Diximus ꝙ medicina laxatiua non est à re cõplexionali sic, sed quia talis: Neq; vt contrarium in contrarium, quia cõtrarium, sed quia talis. Et neq; quia simile attractiuum huius vel eradicatiuum, aut cõtrarium, sed quia tale. Et neq; quia graue, aut leue, agitatiuũ superius vel inferius, sed quia tale.

Diximus ꝙ medicina laxatiua &c. Postquã Ioan. Mes. posuit procemium suum in quo ostendit intentionẽ suam & causam & necessitatem suę intentionis respectu dicendorum. In ista parte ponit tractatũ suum tradens scilicet doctrinam de medicinis solutiuis simplicibus quãtum ad earum cognitionem absolutam, & quantum ad modum approximãdi eas ad corpus. Et diuidit hic liber in duas partes. Nam cognitio medicinarũ solutiuarũ est duplex, vna est vniuersalis, quæ quidem cõuenit omnibus vel pluribus medicinis solutiuis in qua quęritur cognitio ipsarũ, & hoc in se & quãtum ad modum approximationis ipsarum ad corpus. Alia est cognitio ipsarum particularis quę est ẽm speciem propriam medicinæ solutiuæ, sicut illa in qua quæritur cognitio virtutis operationis iuuamenti & nocumẽti ipsius aloes, aut scamoneæ, & sic de alijs. Primo ergo Ioan. Mes. tradit primam cognitionem vniuersalem de medicinis solutiuis simplicibus. Secũdo particularem, secunda ibi scilicet in sectione secunda. Protelabimus &c.

Huius libri diuisio. Medi. solu. cognitio duplex.

H Prima in duas. Primo determinat de medicinis solutiuis simplicibus quantum ad quid est ipsarum, determinat etiam de accidentibus & proprietatibus ipsarũ proprijs. Secundo determinat de eis quantum ad modum præparationis & administrationis ipsarũ ad corpus, secunda ibi in principio secundę summæ. Inquit Heben Mesue. prima in duas. Primo tradit nobis cognitionem de medicinis solutiuis simplicibus quãtum ad earũ principium formale, quia ẽm ꝙ solutiuę sunt. Secũdo tradit nobis cognitionẽ ipsarum

ipsarum quantū ad proprietates & effectus quos faciunt, secūda ibi. Inquit heben Mes. operatio medicinę solutiuę, prima in duas. Nam cognitio medicinarum solutiuarum simplicium inquantum sunt solutiuæ, est duplex, vna est generalis in qua non descēdimus ad aliquam medicinam solutiuam explicandam, alia est specialis in qua fit descensus ad species siue differentias ipsius. Primo ergo de eis tradit primam cognitionem, scilicet generalem, secundo specialem, secūda ibi. Et tua quidem interest, prima in duas. Primo notificat has medicinas solutiuas simplices ꝑ hoc principium formale, in secunda parte circa dicta remouet quendam falsum intellectum suorū verborū. secunda ibi. Scire amplius oportet. prima in duas. Primo proponit qd sit principium formale, per quod medicinæ solutiuæ sunt solutiuæ. Secūdo probat, id esse earum principium. secunda ibi, dotatur enim omne. Circa primam partē est notandum ꝙ ex verbis Mes. notificatur quid sit hoc principium per quod medicina solutiua operatur, & ipsum notificat negatiue & positiue, primo ostendendo ꝙ non est, dicens ꝙ medicina laxatiua primo non est solutiua à prima virtute siue qualitate, quia nō à complexione siue elementari virtute, sed quod hoc facit per occultam virtutē, siue specificam formam quæ in ea sibi est tributa à corpore cœlesti, vel ab intelligentia datrice formarum, neq; etiā agit in humorem ipsum euacuando tanquā sibi contrarium, in eo ꝙ est ei contraria, sed hoc facit quia talis per virtutem hanc occultam siue specificam formam sibi tributam modo prædicto, nec etiam euacuat talem humorem quia sit similis humori, vnde eum attrahat, sed quia talis vt dictū est, neq; euacuat eum quia grauis trahens humorem deorsum, aut quia leuis agitās ipsum sursum, sed quia talis. Et sic in his verbis explicatur triplex virtus quæ remouetur à medicina solutiua in eo ꝙ solutiua est non operans per illam, primo enim explicat primam virtutē per hoc quod dicit ꝙ non est euacuatiua hu. huius à virtute complexionali, vel elementari virtute, posset enim quis opinari cum etiam ipsa medicina solutiua sit mista ex elementis à quibus per eorum qualitates complexio causatur ꝙ ipsa per complexionem esset talis. Explicat & secūdo uirtutem secundam per quā quis posset opinari ꝙ medicina solutiua esset talis cum dicit. Et neq; quia graue aut quia leue trahens humores deorsum sui grauitate, aut eos agitans sursum sui leuitate, neq; quia cōtraria, aut quia similis. Tertio remouet tertiam virtutem à medicina solutiua per quam quis posset opinari ꝙ per eam operaretur, quod tamen nō est cum dicit. Et neq; quia simile attractiuum vel eradicatiuum, eradens. s. humores à membro & agens in eos, non enim sic est. Secundo dico ꝙ Mes. notificat hoc principiū per quod medicina solutiua operatur positiue cum dicit. Sed quia tale, hoc est per suam formam specificam quam habet euacuat talem humiditatem. Istam autem talitatē vt sic loquar Mes. non specificat propter duo. primo quia eam magis inuestigauit in processu capituli vel in sequēti capitulo, vbi dicit, ꝙ ista qualitas est forma specifica siue occulta in ipsa medicina reperta, quid aūt sit declarabitur in processu, nec etiam eam explicabit propter aliud eo ꝙ satis innuit ex his quæ dicit in litera, cum enim virtus quę in medicina existit sit quadruplex. s. prima vt cal. frig. etc. secunda quia grauitas aut leuitas eius, & sic de alijs, & tertia quia eradicatiua vel attractiua, lactis aut spermatis & virus, quarta quæ est virtus specifica cū ipsa medicina solutiua per suum principium formale à primis tribus remoueatur, vt ponit Mes. relinquitur quarta virtus in ea quæ est forma specifica, per quam hunc humorē euacuat. Et ex hoc causatur triplex dubitatio, vna est vtrū medicina solutiua sit euacuatiua hu. per complexionem siue elementarem virtutem, aut non, secūda est vtrum euacuet per similitudinem aut contrarietatem quā habet ad hu. vel nō, tertia est vtrū ipsum euacuet per specificam formā quam habet an non, de primis duabus dicetur in fine lectionis. Deinde cum dicit.

Nocumentum.

Medicinæ virtus quadruplex.

A *Omnis enim res (ut à Philosophis dicitur) facultate duplici est dotata & prædita, vna quidem elementari, qua calefacit, refrigerat, {humectat, siccat,} nō autem purgat, altera vero cœlesti, hacq; vel communi, vel sibi propria, & temperiem illam dirigente, & qua hoc medicamentum est purgatorium, illud hanc, vel illam vacuationem prouocat, aliud aliam atq; aliam habet virtutem. Quæ omnia potest medicamentum à cœlesti virtute ad temperaturam accidente.* SIL.

Dotatur enim omne duplici, (vt aiunt philosophi) virtute. s. elemētari & cœlesti. Hac quidē cōi, hac vero propria. Etenim calefactiuum & frigidatiunm, calidum & frigidum omne. Solutiuum autem non, quia calidum nec quia frigidum, sed quia cœlesti virtute dotatum, sic ipsius B mistionē regulante. Et ob hoc quidē solutiuum hoc. Illud vero prouocatiuū. Aliud vero aliter & aliter. Et hoc quia à cœlesti virtute tale supra complexionem fertur. ANT.

In parte ista Mes. probat quod dixit. s. ꝙ medicina sol. euacuat hu. sibi proprium per virtutem occultam siue specificam formam quæ in ea est, & primo facit hoc. secundo remouet quandam opinionem Gal. de hac materia quam videtur ponere in tertio de simplici medicina, secūda ibi. Opinari autem inconueniens. Prima in duas ſm ꝙ duas rationes adducit ad hoc probandum, secunda ibi. Inquit Pla. in prima parte intēdit talem rationem, oē mistum inferius hic existens faciens aliquam operationē aut eam facit per virtutem elementarem & complexionem, aut per virtutē cœlestem, sed medicina laxatiua est quoddam mistum faciens suam propriam operationem. ergo eam facit C aut per virtutem elemētarem, aut per virtutem cœlestem in ea repertam, sed non per virtutem elementarem. Nam licet mistum sit calefactiuum & frigidatiuum, per calidū & frigidum in eo existens formaliter vel virtualiter, non tn̄ est solutiuum quia calidum, aut quia frigidum, vt infra apparebit, sed quia est informatū cœlesti virtute in eo imprimēte virtutem occultam siue specificā formam. Circa istam rationē Mes. sic procedit. primo ponit siue declarat maiorem proportionem, secundo minorem, secunda ibi. Etenim calefactiuum. Sed hic aduertendum, primo dicit Mes. ꝙ omne ens mistum hic inferius existēs est informatum duplici virtute. s. virtute elementari & cœlesti, causa est in promptu, quia omne mistū habet duplex principiū quo potest operari suam operationem. s. principium interius, & se tenet ex parte materiæ & agētis proprij & determinati, aliud est principiū superius siue vniuersale & hoc est corpus cœleste, vnde dicit Arist. secundo physicorum ꝙ homo hominē generat ex materia & sole, & ideo bene D dicit Mes. ꝙ omne mistum est dotatum & informatū virtute elementari & cœlesti, cum per hæc duo perficiat suas operationes. Secundo aduertendum dicit Mes. ꝙ mistū dotatum virtute cœlesti, quādoq; dotatur ea cōmuni existenti, qn̄q; propria. Nam forma specifica qn̄q; est communis, quandoq; propria, cōis sicut qn̄ inest pluribus eiusdem generis aut eiusdem speciei, sicut dicim⁹ ꝙ omnibus odoriferis inest forma specifica per quam habent attrahere matricē, & rebus fœtidis inest forma specifica per quā matricem fugant, sed forma specifica propria est illa quæ non iam omnibus indiuiduis eiusdem speciei, & eodē modo, non enim omnis magnes mouetur versus polum meridionalem, etiam est quidam magnes qui attrahit carnē hominis & quidam non, vt Alber. ponit in suo de mineralibus autoritate Aristo. & tamen oēs sunt eiusdem speciei. Dicit postea. Et hoc quia à cœlesti virtute tale supra complexionem fertur, & per hæc verba innuit Mes. quod licet

No. primū.

No. secūdū Forma specifica in medicinis simplicibus duplr fundat.

No. ter-

medicina solu. non euacuet propriũ hu. per cõplexionem suã immediate & principaliter, tñ ipsa complexio est principium præparatiuum & deseruiens formę specificæ ad faciendum illam operationẽ. Nam specifica forma non influitur misto absolute, sed influit misto præparato ꝑ complexionem, & ideo nos possumus dicere ꝙ ipsa forma specifica non est aliud formaliter q̃ quoddam additum supra complexionem per quod facit talem operationẽ, aut etiã licet complexio non sit primum principium operationis occultę, tñ multum adiuuat ad occultam operationẽ illius medicinæ solutiuæ, vt sit verum dicere ꝙ medicinæ solutiuæ quæ cũ forma specifica habent complexionem ca. & siccã eis annexã plus attrahunt & euacuant q̃ si nõ essent talis complexionis. adhuc quæ sunt vehementer calidę & siccæ cũ proprietate quã habent plus euacuant q̃ alię quę non sunt sic calidæ & siccæ. Deinde cum dicit.

SYL. Medicamẽtũ qualitatibꝰ sensui alicui manifestis similẽ sibi hũorẽ ñ trahit, sed tota sua substantia seu q̃litate occulta sil̃em.

Rebus enim omnibus natura (vt inquit Plato) proprietates quasdã indidit, quibus hæ ipsæ quod sibi est proprium agunt, idq; pro formæ natura & motione insita, cum nullius rei actio propria esse posit vlla, nisi quam forma ipsa excitat & dirigit. Hoc autem demonstrare, medici non est, sed philosophi, altiora speculantis.

ANT.

Inquit Pla. dotauit res quidẽ natura proprietatibus. Omnis enim res secundum quod meretur, à specie sua agit quod proprium est, vtiq; enim nullius rei est actio propria nisi quam species regulat. Hoc aũt certificare non est medici, sed eius qui se altius agit.

In parte ista addit secundam rationẽ ad hoc, & arguit sic. Si medicina laxatiua appropriat ad determinatũ hu. illũ euacuans à determinatis locis, ad determinata loca illum attrahens, & per determinata illum transmittens, tũc medicina solutiua facit suam propriã operationẽ per formam specificam, & non per virtutẽ elementarem, sed ita est, quare &c. maior apparet, quia vt ait Pla. natura dotauit res suis ꝓprietatibus vt. s. id quod agit, id quod ei proprium est agat & moueat à sua specie. i. à sua specifica forma, tale autẽ probare non medici, sed eius qui agit altius se id est medico. minor est de se nota. Deinde cũ dicit.

SYL.

Absurdum igitur fuerit existimare, a simili trahi simile, absurdius, a contrario, contraria enim mutuo se expellunt, non attrahunt.

ANT.

Opinari etiam inconueniens, quia simile nimirum vtiq; hoc, sic econtra. Sed contraria seinuicem fugant, & non attrahunt.

In parte ista Mes. remouet quãdam falsam opinionem Gal. de hac materia, quã visus est ponere in tertio de simplici medicina, & dicit sic, ꝙ inconueniens est opinari, ꝙ medicina euacuet hu. quia. s. sil̃is vt posuit Gal. nã posuit ipse ibi ꝙ cartamus attrahit phlegma, & turbith attrahit phlegma eo ꝙ sibi sil̃e, eo ꝙ oẽ sil̃e attrahit sibi sil̃e, & non contrariũ, quia contraria seinuicẽ fugant & nõ attrahũt.

Similitudo medicinæ ad hũores duplex.

Sed de simili sciendum ꝙ similitudo est duplex, quædã est similitudo in qualitatibus manifestis, & hoc modo medicina nunq̃ euacuat siue trahit hu. quia ei sil̃is in qualitate. s. manifesta, nec hoc fuit vnq̃ opinatꝰ G. bene enim fuisset rudis, si dixisset ꝙ cartamus & turbith attrahũt phlegma, quia ei sil̃es in qualitate manifesta, primo cũ phlegma sit frigidũ & hu. & turbith calidũ & siccum, ẽt differũt in modo substãtiæ. Alia est sil̃itudo in qualitate occulta siue specifica forma de qua loquit̃ ibi Gal. in tertio de simplici medicina, vnde euacuat cartamus aut turbith phlegma, quia eis sil̃e in qualitate. s. occulta siue specifica forma, & ꝑ hoc soluit̃ vna questio prius mota si bene aduertat̃, vtrũ s. medicina laxatiua vel solutiua euacuet hu. sibi propriũ. quia simile vel quia contrarium. Deinde cum dicit.

E

SYL.

Medicamẽtum præterea humores purgat sed natura eius actionem inchoante, limitante, dirigente. Nam ipsa humorum vacuatio naturæ est opus, sed per medicamentum ipsius naturæ artificis instrumentum.

ANT.

Inquit heben Mes. Scire amplius oportet ꝙ actio solutiui in materias, cũ discretionibus, & limitationibus regulantis naturæ fit. Eductio enim earum opus est naturæ. Pharmacum vero per id quod idem fit. Est enim ipsum idem naturæ quod instrumentum artifici.

In parte ista Mes. remouet quendam falsum intellectũ dictorũ suorum, dixerat enim supra ꝙ medicina solutiua euacuat hu. per proprietatẽ siue specificã formam, modo crederet aliquis ꝙ solum hoc faceret per specificã formã & virtus regitiua totius corporis nihil operaretur, modo hoc remouet. & primo facit hoc, secundo probat qđ dixerat, tertio dubio respondet, secunda ibi. Ait enim Hippo. tertia ibi. Verum quãtitas. Dicit sic de prima parte ꝙ euacuatio hu. à medicina solu. fit principaliter per opus naturæ regulantis ipsam, sed per pharmacum fit tanquam per instr̃m, ita ꝙ natura est principale agens, sed pharmacum est agens instrumentale, posito enim pro possibili ꝙ super aliquo loco extrinseco à nobis esset ex vna parte cholera ex alia parte rhabarbarum, nunquam cholera moueretur ad rhabarbarum, & ideo oportet ꝙ fiat hoc beneficio naturæ regulantis principaliter, instrumentaliter autem beneficio pharmaci. Deinde cum dicit.

F

SYL.

Natura enim (vt ait Hippocrates) morbos curat, nõ medicus, medici vero munus præcipuum est, naturæ instrumenta suppeditare.

ANT. Natura morborũ medicina.

Ait enim Hippo. Est quidem naturæ curare non medici. Medici vero dignius opus est naturæ porrigere.

G

In parte ista probat quod dixerat, dixerat enim statim ꝙ in euacuatione hu. à pharmaco natura ẽ principale agẽs & pharmacũ instr̃ale, modo hoc probat, & duo facit s̃m ꝙ duas rõnes inducit ad hoc probandũ. secundã ponit ibi. Cum aũt quod porrigitur. In prima parte intendit talem rationẽ, id principaliter euacuat in corpore nostro quod principaliter curat, sed natura principaliter habet curare, medicina aũt instrumentaliter, quare &c. maior est nota eo ꝙ euacuans per se hu. à nostro corpore est per se curans ægritudines nostri corporis, minor apparet auctoritate Hip. qui dicit. Est quippe naturæ curare & nõ medici. medici vero dignius ẽ opus naturæ porrigere. s. debita instrumenta, simile etiam verbũ ponit Auic. iiij. can. Fen. 1. cap. de cura putridarum in generali. Curãs sicut sciuisti est virtus, & non medicus. medicus autem facit peruenire instrumenta ad virtutem. Deinde cum dicit.

H

SYL.

Quæ si opus naturæ, aut quantitate, aut qualitate malefica vincunt, immoderatius agunt magno naturæ incommodo.

ANT.

Cum autẽ quod porrigitur, naturæ opus vincit aut quantitate, aut malitia, in præiudiciũ eius effrenes efficit operationes.

In parte ista adducit aliam rationẽ ad probãdum idem & arguit sic. si medicina solutiua exhibita corpori in maiori quantitate & qualitate q̃ requirat virtus, sic se habet ꝙ eius operatio fit effrenitans vel lædens, tunc debita euacuatio hu. quæ fit à medicina solutiua fit à natura principaliter, sed ita est vt ponit Mes. in litera, quare &c. In malitia id est qualitate. Deinde cum dicit.

SYL.

Quantitate vero si plus quam natura exigit, vincãt, noxam multitudinis inuehunt, si autem qualitate malefica,

lefica, non multitudinis modo noxam, sed aliã quoq; atq; aliam excitant.

ANT. Verum quãtitas supra exigẽtiam naturalem transgressionẽ efficit, & dat nocumẽta multitudinis. Malitiositas vero & multitudinis, & alterius atq; alterius modi imprimit nocumenta.

In parte ista dubitationi respõdet, dixerat statim ꝙ qñ medicina augetur in quãtitate aut qualitate vltra id quod requirit virtus ꝙ efficit effrenes operationes & accidentia mala, modo crederet aliquis ꝙ eodẽ modo induceret effrenes operationes & mala accidentia qñ est aucta in quantitate sicut qñ est aucta in qualitate, sed hoc remouet, & dicit ꝙ non, nam qñ medi. est solũ aucta in quantitate vltra id quod requirit virtus, efficit nocumenta multitudinis, hoc est ꝙ auget nocumenta in quãtitate, & hoc intelligas per se & principaliter, quia ex cõsequenti posset inducere accidentia diuersorum modorum, nam etsi helleborus in multa quãtitate exhibitus nostro corpori inducat vomitũ & faciat principaliter augmentum in vomitu, tñ ex consequenti posset inducere varia & diuersa accidentia post vomitum, quia posset inducere spasmum, syncopim, aut tremorem, sed si in medicina solutiua solũ sit malignitas sui qualitate, tunc inducit nocumenta alterius, & alterius modi & quãtitas auget illa. Et circa hæc est dubitatio vtrũ medicina laxatiua euacuet hu. per sui complexionem quã habet, & præcipue calidam, quia de hoc est magis dubiũ, & videtur ꝙ sic. per id medicina habet euacuare hu. per quod attrahit ipsum, sed medicina laxatiua attrahit ipsum hu. per caliditatem quare &c. maior est nota eo quod per hoc medicina habet euacuare, qa attrahit. Minor apparet, eo ꝙ caliditas ẽ vna ex causis attractiuis vt ponit Aui. primo cañ. Fen prima, cap. de virtutibus naturalibus ministrantibus, capitulo etiã de operationibus. Item si medicina euacuat hu. resoluẽdo per sui caliditatem, ergo etiã ꝑ caliditatẽ euacuat ipsum exoluendo, sed ita est ergo &c. maior est nota, eo ꝙ euacuatio per solutionem hu. & eius resolutionem nõ differunt nisi ſm magis & minus. Etiam ex alio differunt, quia vna est manifesta vt illa quæ fit per solutionem, alia occulta, vt illa quæ fit per resolutionem, modo magis & minus manifestum & immanifestum non diuersificant principium operationis. In cõtrarium est Mes. & alij auctores. Dico ad hoc ꝙ principium per quod medicina euacuat hu. est duplex. s. generale per quod medicina scilicet est euacuatiua non determinati hu. aliud scilicet speciale, per quod medi. est euacuatiua determinati hu. à determinatis locis per determinata loca, illum etiam attrahens ad determinata loca. Modo si loquamur de primo principio operationis medi. solu. dico ꝙ ipsa potest talem euacuationem facere per complexionem, & pręcipue calidam. Ratio est ista, si medi. solutiua per sui complexionem calidam potest introducere vacuum in corpore, tunc ipsa per suam complexionẽ calidam potest hu. euacuare, sed ita est, quare &c. maior est nota, eo ꝙ medi. solu. cum euacuat attrahendo, inducit vacuum non absolute, sed va cuitate substãtiæ, minor apparet, eo ꝙ de ratione calidi est dilatare & aperire & inanitionem inducere, & sic per consequens vacuum inducit & facit loca vacua. Sed si loquamur de secũdo principio per quod medi. sol. hu. euacuat, dico ꝙ ipsa nõ euacuat per complexionem, sed per formã specificam. Ratio est ista, omnis operatio quæ est appropriata alicui rei & non est communis, fit à propria specie siue specifica forma, sed med. solu. hoc modo assumpta est appropriata determinato hu. illum etiã euacuans à determinatis locis, quare &c. maior est nota auctoritate Platonis, omne enim quod mouetur, à specie & à specifica forma sua agit quod ei proprium est, minor est de se nota. Item hoc cõfirmatur sic. si medi. solu. euacuant determinatum & proprium hu. ipsum euacuaret per complexionem, aut ipsum euacuaret per similitudinem quam habet

Vtrum medicina euẽt humorẽ ꝑ suam cõplexionem.

Responsio. Pricipium quo medicina euacuat duplex.

A ad ipsum in qualitate prima, aut per cõtrarietatem quam habet ad ipsum, non potest dici ꝙ ipsum euacuat per similitudinem quã habet ad ipsum in qualitate, quia tunc hoc modo turbith euacuaret cholerã & non phlegma, cum sit ei cõtrarium quia phlegma est frigidum & hu. Item etiã epithymum cum sit calidum & siccum non euacuaret melancholiam, sed choleram, quia cholera est calida & sic. et viole, et serum caprinum, et succus atriplicis non euacuarent choleram, sed phlegma, cum sint frigidæ et hu. sicut phlegma. Nec etiã põtest dici ꝙ medi. solu. euacuat determinatum hu. per contrarietatẽ quam habet ad ipsum in qualitate, quia tũc hoc modo scamonea nõ euacuaret choleram nec etiã rhabarbarum, cum medicinæ non sint contrariæ in qualitate ipsi choleræ, sed ei similes. Et ꝑ hoc soluuntur rationes, eo ꝙ omnes concludunt ꝙ medi. solu. respectu operationis suæ cõis, quæ est euacuare quemcunq; hu. indeterminatũ, potest hoc facere per sui calidam complexionem, vnde et hoc concessum est, nam medi. solu. calida euacuans indeterminate hu. illos euacuat per sui caliditatem, resoluendo et euacuando hu. quemcunq;, et non
B determinatum per sui caliditatem. Deinde cum dicit.

SYL. *Quapropter tua interest, medicamenta malefica à salubribus discernere.*

ANT. Et tua interest malignarũ atq; incolumium medicinarum apud te habere differentias.

Postquã Mes. inuestigauit esse ipsius medi. sol. quantũ ad suum principium formale, quia scilicet ſm ꝙ solutiua est, remouit etiam quoddam dubium circa dicta, in parte ista inuestigat species dictas siue modos ipsius medi. solu. et primo dat intentionem suam circa hoc, secundo ponit eius species siue differẽtias, secunda ibi. Consideratio autẽ prima in duas, primo ponit necessitatẽ suę intentionis, secundo ponit suæ necessitatis declarationem, secunda ibi. Nam sunt, prima pars est nota. Deinde cum dicit.

C SYL. *Sunt autem malefica quædam toto genere, quorũ virtus effrenis omnibus est cognita, vt thymelæa, latyris, euphorbium. Alia {specie tantum, vel accidente maligna eaq;} in multis generibus, vt turbit nigrum, agaricus niger, & durus, colocynthis vnica in planta sua, scammoniũ Sceniticũ, à quibus {ambobus} abstine, nisi si quando in magnis affectibus est his {prius omni ratione correctis} utendum, idq; cum formidine, & præmeditatione. Morbis enim quibusdã venena sunt salubria, vt vipera elephantiasi, malefica tamen vi eius modis omnibus, vel saltem quibus nobis licet, fracta, vt dicemus {lib. 2.}*

Gal. initio li. 12. simpl. & fine li. 2. ad glauc. & in vsu theriaces.

ANT. Nam sunt & malignarũ quædam genere, sup quibus de effrenitate nõ ambigitur, sicut mezereon glebeæ & euphorbiũ. Et in generibus pluribus sunt similiter sicut turbith nigrũ, & agaricus niger et durus, et coloquintida singularis in
D planta sua, & scamonea de contrata corasceni, à quibus elongari oportet, nisi forsitan cõgruant ex eis quædam in magnis causis, & tunc sup eis præsumẽdum est cũ timore, & cautela. Nam in quibusdam morbis cõpetit venenũ, vt serpentes in lepra, post fractionem tamen malitiæ suæ vltimã, si possibile est, vel saltem ꝙ̃ melius fieri potest, quemadmodum dicemus post.

Medicinæ solu. malignæ.

In parte ista ponit declarationem suę necessitatis, et primo facit hoc, secundo ostendit ꝙ necesse est medico etiam habere notitiã medicinarum incolumiũ. secunda ibi. Non tñ has. prima in duas. primo facit quod dictũ est, secundo correlarie infert defectũ quorundam nouorum medicorũ.

secunda ibi. Et plurimi stolidorũ. In prima parte intendit talem rationẽ, illa sunt necessaria medico cognoscere, quę dicunt posse generare pessima accidentia & interius: sed medici. solu. quæ in sui opere sunt malignæ sunt huiusmodi, quare &c. maiorem supponit Mes. ut notam, minorem ponit in litera. Effrenitate. i. malitia. Non ambigitur. i. dubitatur. Mezereon id est grana laureolæ. Glebee id est grana cataputiæ. Et in generibus id est in speciebus plurium earum, in magnis causis id est contra magnas causas ægritudines & accidentia. Et cautela, quia maxime debemus eis vti consolatis. Et ex his verbis possumus tria concipere, primum est ꝙ necesse est medico cognoscere medicinas solu. quæ in sui opere sunt malignę aut. s. vt fugiantur, aut si oportet eis vti vt cum eis alias commisceantur quæ earum malignitatem totaliter remoueant, aut minorent.

Primũ documentũ.

Secũdum quod cõcipimus ex his verbis est de proprietate medicinarum malignarum, nam ex his quædam sunt quæ à tota specie sunt malignæ, sicut mezereon, glebeæ, euphorbium & sagapenum, quædam vero sunt quæ non sunt malignæ à tota sua specie, sed habent malignitatem istam in aliquo singulari illius speciei, sicut turbith nigrũ, agaricum nigrum & similia. quæ postea enumerat in litera, quare autem hæ sint malignæ non oportet hic dicere, eo ꝙ causa huius dicetur ab eo in capitulis proprijs vniuscuiusq; ipsarum.

Secundum

Medicinæ malignę duplices.

Tertium quod habemus ex his verbis est, ꝙ licet hæ medicinæ solutiuæ sint malignæ, tamen nõ sunt spernendæ, immo sunt cognoscẽdæ vt scilicet aut euitentur, & præcipuæ cum solæ corpori approximarentur, aut etiam cognoscendæ sunt vt possint cõsolari cum alijs medicinis, & eas consolatas possimus debite corpori approximare. Deinde cum dicit.

Tertium.

SYL. *Quanquam stolidi quidam, præcipue rustici, et idiotæ improuidi, quibusdam non castigatis vtuntur, ignorantes, quantam noxam principibus corporis partibus, & virtutibus ipsum corpus gubernantibus, afferat venenum illorum perniciosum.*

ANT. Et plurimi stolidorũ quidem & præcipue syluestres & noui præsumũt super illis nondũ consolatis, nõ vtẽtes prouisione, & ignorãtes quod est super venenum pernitiosum, & ignorantes læsiosiem quam faciũt possidere membra, quæ sunt mineræ virtutum, cum ipsis virtutibus.

In parte ista correlarie concludit quendam errorẽ quorundam rusticorum & vulgarium, siue nouorum medicorum, & dicit sic, ꝙ multi stolidorum præsumũt dare istas medicinas malignas per se, nescientes modum consolationis ipsarum, quandoq; etiam ignorantes earũ nocumenta & pessima accidẽtia. Verbi gratia, est aliquis nouus medicus in scientia medicinæ qui videt aliquẽ bonum & verum medicum dare. vij. vel. viij. grana cataputiæ cõsolata alicui morbo, vnde inde iuuamentum acquirit, modo istę rusticus vult simile facere alicui alteri corpori, eo ꝙ vidit id corpus inde iuuari, vnde credit istum ex tali medicina saluari, cũ tamen postea ex illa medicina morti appropinquet, eo ꝙ iste rusticus non vtebatur prouisione, nõ enim sciebat ꝙ ista medicina poterat inducere pessima accidentia, si ipsa esset non consolata, aut etiam approximata in superflua quantitate & qualitate, aut etiam non in debito tempore. Deinde cum dicit.

Exemplũ.

SYL. *Neq; tantum hæc deleteria sunt vitanda, sed omnia quoq; alia medicamenta etiã benigna, nisi dicendæ post (si per Dei gratiã mihi licuerit) conditiones obseruẽtur.*

ANT. Inquit heben Mes. non tantum has fugere oportet, verum & omnes etiam si elegantiores sunt, nisi obseruentur conditiones & modi quorum rememorabimur, si Deus voluerit.

E

In parte ista Mes. dat nobis necessitatẽ cognitionis medicinarum solutiuarum columium, & incolumium, & dicit sic. Non tantum has, scilicet medicinas solutiuas malignas, oportet effugere, verũ & omnes scilicet oportet effugere etiam si sint elegantiores. i. incolumiores. Nisi obseruentur modi scilicet præparationis ipsarũ & approximationis earum ad corpus ꝭm debitam quantitatem qualitatem & tempus. Deinde cum dicit.

SYL. *Huius autẽ obseruationis in secernendo medicamentum benignum à malefico, methodus versatur.*

ANT. Consideratio aũt quæ est thesaurus inuestigationum bonitatũ & malitiarũ in ipsis est hmõi.

In parte ista Mes. ponit diuersitates medicinarum solutiuarum simplicium malignarum docens eas distinguere ab incolumibus, & primo proponit quod intendit, secundo exequitur, secũda ibi. Quandoq; enim thesaurus, id est principium. Deinde cum dicit.

F

SYL. *In consideranda medicamenti substantia, temperatura, sequẽtibus temperaturam qualitatibus, tactilibus, olfactilibus, gustatilibus {visilibus} tempore, loco natali, vicinia medicamẽti alterius, numero. Ab his enim singulis differentijs dispositio quædam propria & virtus medicamento acquiritur.*

ANT. Quandoq; enim considerare oportet conditiones dispositionum quę sunt ex parte substantię, & qñq; conditiones dispositionum, quas res consequitur à cõplexione sua, qñq; ab eo quod consequitur eam. Et de hmõi qñq; determinat tactus, aliqñ odor, aliqñ sapor. Et qñq; ex dispositionibus quæ acquirũtur ex tempore, & loco, & vicinitate vnius medicinæ ad alteram.

Modus distinguendi medicinas bonas à malignis.

G

In parte ista exequitur tradens nobis cognitionem medicinarum solutiuarum simplicium per quã medicus potest cognoscere vel distinguere medicinas malignas ab incolumibus, & primo ponit cõditiones per quas potest medicus inter eas distinguere ostendendo etiam quot sint, secundo ꝑ conditiones tales docet distinguere malignas medicinas ab incolumibus, secũda ibi. Conditiones quidem quæ sunt. Ex verbis autẽ primæ particulæ habemus quot & quæ sint conditiones repertæ in medicinis solutiuis simplicibus, per quas distinguimus malignas ab incolumib⁹, quia sunt nouẽ. Vna est sumpta ex parte substantiæ, quia subtilis vel crassa &c. Secũda est sumpta ex parte complexionis. Tertia est sumpta ex qualitatibus tangibilibus, vt quia mollis vel dura. Quarta sumitur ex qualitatibus odorabilibus, vt quia sit odoris acuti aut obtusi. Quinta sumiẗ ex parte saporum, vt quia sit saporis acuti vel stiptici aut pontici, nam ponet infra ꝙ medicina solu. in sapore acuta est malignior ea quæ in sapore est põtica, aut stiptica. Sexta sumitur ex parte coloris, quia sit alba vel rubea vel nigra, & sic de alijs. Septima sumitur ex parte tẽporis, nam dicimus ꝙ medicina solu. de nouo collecta est incolumior illa quæ per longũ tempus est collecta, & qñq; econuerso. Octaua sumitur ex parte loci vt scamonea, de contrata cõrasceni est malignior ea quę nascitur in alijs locis. Nona et vltima sumitur ex vicinitate vnius medicinæ solutiuæ ad alteram, sicut dicimus ꝙ scamo. nata in loco vicino scillæ, quia sit nata prope scillã est incolumior, vt infra patebit, & etiam raphanus natus prope scillam est incolumior & laudabilior, & per hæc nunc dicta statim videbitur ordinata diuisio huius capituli. Deinde cum dicit.

H

SYL. *Porro à medicamenti substantia differẽtiæ ipsius sunt obseruãdæ, si id est leue, graue, rarum, densum, crassum, tenue, lentum, friabile. Per quæ, medicamẽta bona a malis secernere poteris.*

Condi-

ANT. **Cōditiones quidē quæ sunt ex parte substantię, sunt graue & leue, subtile & grossū, tenerū, & tenax, rarum & spissum, & ab his acquiritur scientia malignitatis & bonitatis medicinarum.**

In parte ista Mes. exequitur docens per istas nouē conditiones distinguere medicinas sol. malignas ab incolumibus. Et diuiditur pars hæc in nouem partes. Primo docet eas distinguere per cōditiones sumptas ex parte substātię. Secundo per cōditiones sumptas ex parte complexionis. Tertio per cōditiones sumptas à qualitatibus tāgibilibus. Quarto p cōditiones sumptas à qualitatibꝰ odorabilibus. Quinto p cōditiones sumptas à qualitatibꝰ gustabilibus. Sexto per conditiones sumptas à qualitatibus visibilibus. Septimo per conditiones sumptas ex tēpore collectionis. Octauo per conditiones sumptas ex loco vbi natæ sunt. Nono & vltimo p cōditiones sumptas ex vicinitate vnius medicinæ sol. ad alteram in tempore suæ natiuitatis, secunda ibi. Inquit heben Mes. Scire debes ex parte cōsideratio nis complexionum, tertia ibi. Tactus autem de molli et duro, quarta ibi. Et de odoribus quidem scire debes. quinta ibi. Inquit heben Mes. iudicia quidem &c. sexta ibi. Colores autem. septima ibi Et tempus quidē determinat. octaua ibi, Locus vero est, nona & vltima incipit ibi. Vicinitate autē rei ad rem. Prima in duas. primo ponit modos substantiæ quibus possunt discerni medicinæ adinuicē. secundo per illos modos docet eas abinuicem distinguere. secunda ibi. Cęterum quęcunq;. tenerum, id est liquidum & fragile. tenax, id est viscosum. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ enim sunt inter hæc facultate valentiora, qualia sunt omnia trahendo purgantia, quo sunt leuiora, eo meliora, grauiora autem maligna. Ob id scammonium, colocynthis, euphorbium, agaricus, nitrum, aloe, & similia leuiora sunt præstantiora: similiter quæ humiditatem habent excrementosam, vt agaricus: turbith, polypodium, scilla, et similia leuiora sunt meliora. Contra vero grauiora sunt meliora, vel quibus coacta esse substantia debet (vt hermodactylus, iris, cianus lapis.)*

ANT. **Cæterum quæcunq; ex eis potentioris virtutis sunt: leuiores quidē, meliores. Grauiores vero, malignę, sunt etenim scamonea, et aloe leuiores quidem, meliores, & colocynthis similiter, & euphorbium, & baurach, & agaricus & similia, nisi sit ex eis in quibus requiritur aggregatio substantiæ, sicut hermodactylus: & iris, & lapis lazuli. Hæc enim inferiora grauiora & meliora. Et humorem habentia superfluum leuiora, meliora sunt, sicut agaricus & turbith polypodium, scilla, & similia.**

Alia litera habet. Etenim quęcunq;. non est vis. In parte ista docet per istos modos substantiæ distinguere inter medicinas solu. malignas & incolumes, & diuiditur hæc pars in partes quatuor. Primo enim per modos substantię qui sumuntur ex graui & leui docet eas ab inuicem distinguere. Secundo hoc facit per modos substantiæ qui sunt, subtile & crassum. Tertio per modos substantiæ qui sunt, tenax & fragile. Quarto per modos substantiæ qui sunt, rarum & densum, secunda ibi. De commensuratione autē rei. tertia ibi. Videtur autem tenerum. quarta ibi. Quæ autem mensurantur raro &c. Prima pars habet partes tres. nam medicinæ solutiuę sunt quatuor modorum. quędam enim sunt solutiuæ, quę euacuant attrahendo, quædā sunt quæ comprimendo, quædam sunt quæ euacuant lubricando, & quædā sunt quæ euacuant molliendo, & ideo tria facit. Primo docet distinguere inter medicinas solutiuas ma

A lignas & incolumes, quæ sunt euacuatiuę attrahendo. Secundo hoc facit inter medicinas quę sunt euacuatiuę comprimendo. Tertio hoc facit inter medicinas quæ sunt euacuatiuæ labificando aut lubricum faciēdo. secunda ibi. Et medicinæ quidem faciētes. tertia ibi. Et facientes quidem operationes. Prima in tres (licet forte aliquis eas simul legeret.) Primo enim ponit suum casum. Secundo ponit exceptionem sui casus. Tertio iterato declarat siue cōfirmat suum casum. secunda ibi. Nisi sint ex eis. tertia ibi. Et humidum quidem habentia.

Aduertendum ꝙ per hoc quod Mes. dicit potētioris uirtutis sunt statim apparet quod dicebatur in diuisione, scilicet ꝙ hic explicat medicinas euacuatiuas attrahendo, eo ꝙ inter omnes tales sunt medicinæ potentioris virtutis. omnes enim hę tales inferunt vim naturę quod non est sic de euacuatiuis comprimendo, labificando, & lubricum faciendo. Dicit postea leuiores quidem meliores. Ratio est illa. illæ medicinæ quæ sunt calidæ & siccæ leuiores, sunt

B meliores, sed medicinæ potentioris virtutis, scilicet euacuantes attrahendo sunt calidæ & siccæ, quare ex eis leuiores sunt meliores. maior est nota, eo ꝙ caliditas & siccitas nisi aliud impediat, scilicet bona rei cōmassatio. ponit rē leuē. sicut videmus, ꝙ ignis qui est supreme calidus & siccus inter cętera corpora est supreme leuior. minor apparet per Gal. tertio de simplici medicina & in commen. illius aphorismi secundæ particulæ. In acutis passionibus raro & in principijs. econtrario est quando sunt grauiores, aggregatio enim substantiæ, id est quia ex suis principijs requirit commassationem suæ substantiæ, vt hermodactyli est quædam radix spissa compressa, vnde nō requirit multas porositates vnde graue est melius, & sic etiam est de lapide lazuli cum sit in substantia bene commassata & densa, nec in ea est alia substantia heterogenea quæ nō debeat esse. Et medicinæ sol. attrahendo habentes multum humidum quanto sunt leuiores, tanto sunt meliores, eo ꝙ tunc per leuitatem illam earum humiditas multum remittitur

C tendentes tunc ad siccitatem, sicut cōtingit in polypodio, & scilla, & agarico, & similibus. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ comprimendo purgant (vt myrobalani, species rhabarbari, absinthium, absinthij succus.)*

ANT. **Et medicinæ quidem facientes operationes suas comprimēdo, grauiores quidem, meliores. Et enim myrobalani quidē grauiores, meliores, & species raued, silr, & similia, & absinthiū grauius, est melius, & succus eius, silr, & similia.**

In parte ista Mes. docet distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus quæ sunt euacuatiuæ comprimendo, addens etiam aliquam de medicinis euacuatiuis attrahendo, & dicit sic exponendo literam, facientes suas operatiooes. i. soluentes ventrem. Et enim myrobalani. s. omnes, et species rauedsceni, id ē species rhabarbari.

D Causa autem quare medi. euacuātes cōprimendo sunt meliores grauiores, est ista, eo quod medicina quę euacuat exprimendo euacuat stipticando, & consiccando vt ita loquar, comprimendo etiam id quod sub ea est exprimit ad inferiora. hoc autem maxime fit per grauitatem quę est in medicina. Secundo notandum est, ꝙ per hæc verba possumus concipere ꝙ myrobalani, & species rhabarbari sunt medicinæ euacuātes comprimendo. Tamen habent quandam virtutem per quam euacuāt exoluendo & attrahendo etiam, & rhabarbarum licet euacuet exoluendo & attrahendo, etiam euacuat comprimendo sui terrestreitate. & propterea infra ponet rhabarbarū & myrobalanos de medicinis benedictis. dicuntur enim aliquę medicinæ benedictæ, quia cum hoc quod euacuant, corroborant membra et eorum virtutes. hoc autem faciunt rhabarbarum et myrobalani eorum terrestreitate et aliqua aromaticitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ plena, non vacua esse oportet (qualia casiafistula, tamarindi, balanus myrepsica, cnicus, granum Nil, {quod carthamum Indicum quidam vocant,} ricinus, & similia.*

ANT. Et quæ mensurant̄ pleno & vacuo, grauiora, sunt meliora, sicut casiafistula, tamarindi, & bē, & carthamus, et granū Nil, & cherua, et similia.

Idest & illæ medicinæ quæ iudicantur per plenitudinē & vacuitatem. vnde inter corticem & medullam habent vacuitatem vt casiafistula, carthamus et similia, hęc enim quando sunt grauiora, sunt meliora, eo ꝙ cum sunt plena valde, sunt meliora ꝙ̄ si essent vacua, eo ꝙ tunc significetur ꝙ in eis est de medulla multum, & paucum de aere, eo quòd aer in eis existens ponit eas leues, modo quādo multum est in eis de medulla, sunt meliores, vera est ergo maior, ꝙ medicinæ quæ iudicantur per plenitudinē & vacuitatem, plenæ sunt meliores, sed quādo sunt plenę, sunt grauiores eis vacuis existētibus, ergo vera est conclusio quòd medicinæ quæ mensurant̄ pleno & vacuo, grauiores sunt meliores. Et possunt cognosci ex sono. vnde casiafistula quę nō sonat est melior ea quæ sonat, eo ꝙ quę bene sonat significat̄ ꝙ in ea est multū de aere & parum de medulla. granum Nil.i. carthamum indum. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ leniendo purgant & lubricando (vt psyllium, pruna myxa, casiafistula.)*

ANT. Et faciētes quidem operationes suas leniendo & lubricando, grauiores quidem, meliores, sicut psyllium proprie, & casiafistula, & pruna, & sebesten, & simılla.

In parte ista Meš. docet distinguere medicinas sol. malignas ab incolumibus quæ euacuant labificando & lubricum faciendo. Causa autem dicti in litera est hæc. eo ꝙ medicinæ quæ euacuant labificando & lubricum faciēdo euacuant per virtutem aqueam quę in eis est. sicut medicinæ euacuantes comprimendo, euacuant per terrestreitatē in eis manentem. Et quia substantia aquea est grauis, licet non in supremo, ideo ex talibus medicinis grauiores sunt meliores. Deinde cum dicit.

Antiquus. De commensuratione autē rei subtilis et crassæ dicetur paulopost.

In parte ista pro distinctione med. solu. malignarū ab incolumibus quæ sunt ex parte modi substantiæ, quæ est subtile & crassum remittit nos ad inferiora, & dicit sic, de commensuratione autē, id est cognitione perfecta rei subtilis & crassæ dicetur paulopost, supple quare nō oportet modo dicere. Deinde cum dicit.

SYL. *Quamuis autem substantia friabilis esse tenuis, & lenta esse crassa videatur, tamen id absolute verum non est, cum ex his quæ substantia sunt crassa, (vt idem de tenui pollicear) quædam lenta & friabilia inueniantur, vt ex aloe, crassa, quædam lenta, alia friabilis. Idem ostendunt scammonium, salis species, et nitrum. Sagapenum quoq; est lentum, & tenax. sed tenue, & item anacardus. Non est igitur vnicū tenue, friabilis causa, neq; crassum lenti & glutinosi.*

ANT. Videtur enim tenerum & tenax à subtili vel crassa dependere substantia. Creditur enim subtile, tenerum, & crassum, tenax. Sed non condigne simpliciter cōcedendum. Ex crassarū enim substantiarum rebus inueniuntur, & tenera, & tenacia. Et ex rebus subtilium substantiarum, inueniuntur & tenera, & tenacia, inuenit̄ enim

E aloe & tenerum & tenax, & scamonea, & species salis & baurach, & inuenitur sagapenum tenax & anacardus. Quare non horum subtile & crassum causa tantum.

Postquam Io. Meš. docuit distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus per cōditiones sumptas ex parte modi substantię qui est subtile, & crassum, et graue, & leue. In parte ista docet easdē medicinas ab inuicem distinguere per conditiones sumptas ex parte modi substantię qui est tenerum & tenax. Et in secunda parte ponit modum conuenientem & laudabilem ab eis sumptum. secunda ibi. Verum autem à puritate. Dicit sic, de prima parte ita dictum est, ꝙ de commensuratione medicinarum solutiuarum per subtile & crassum dicetur paulopost. videtur autem, scilicet quibusdam tenerum, id est fragile & tenax id est viscosum. creditur enim, scilicet à quibusdam subtile supple esse tenerū, id est fragile, & crassum tenax, id est viscosum supple esse. Sed hoc dictū improbat hoc modo,

F non cōdigne simpliciter, id est vniuersaliter est concedendum. inuenitur enim aloe supple quod est crassæ substantię, tenerum, id est fragile & tenax, id est viscosum, & sagapenum. similiter supple quod est subtile in substantia. tenax, id est viscosum, & ideo ab alio depēdet subtile & crassum in medicinis, & tenerum & tenax, nec tenerum & tenax dependent à subtili & crasso. simile etiam ponit Auicen. cañ. fen secunda de signis sumptis à substantia vrinæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Sed à puritate & impuritate cum tenuitate, & crassitie iuncta, proficiscitur vtrunq;, nam purum & tenue est friabile, impurum simul & crassum, est lentum. Præter illa quorum essentia est humida lenta, ut saccharum, saccharum candum, manna. In his enim quod purius & tenuius, est glutinosius.*

ANT. G Verum autem à puritate vel impuritate hoc magis. est enim purius subtilius tenerum. Impurum autem crassum tenax. Super puro igitur & impuro subtili & crasso significant magis tenerum & tenax, nisi forte sit aliqua ex rebus cuius materia sit humiditas viscosa, sicut zuccarum, & nabet, & alhosos. horum enim purius, subtilius, tenacius.

In parte ista ostendit modum conuenientem per quem debemus per tenerum & tenax significare super bonitatē aut malitiam medicinarum solutiuarum. Et dicit sic, ita dictum est ꝙ videtur quibusdam subtile esse tenerum & crasse tenax, sed non condigne. videtur autem, scilicet tenerum & tenax puritatis vel impuritatis semper esse significatiuum. est enim purius, id est purum. subtilius tenerū eo ꝙ id dicit̄ subtile esse quod faciliter est diuisibile ad minima, vt Gal. ponit secundo de complexionibus. & in tertio de simplici medi. tunc autē tale, quanto est purius, tanto est magis diuisibile ad minima, & per consequens faciliter frangibile. tale autem est tenerum, et contra est de impuro & crasso, cum tale difficulter diuidatur ad minima, & per consequens erit & difficulter frangibile. Nabet, id est zuccari vel potest dici zuccarum nabit, id est candi. Alhosos, id est zuccarum de illa contrata, ita ꝙ dictio sit contrahens zuccarum ad speciem determinatam ratione contratæ. potest etiam scribi hæc dictio sine alhosos, & tunc alhosos in synonimis idem est quod manna. & manna nihil aliud est ꝙ̄ ros cadens super Halasal. id est super amygdalas, quando enim humiditas illa cadit super flores et folia amygdalæ, illa postea colligitur, & fit manna, & satis posset hæc esse conueniens expositio, eo ꝙ manna pro sui materia habet humidum subtile et viscosum. tertio potest exponi hæc dictio halohosos cum h. et tunc halohosos idē est

est ꝙ scilla, & etiam hoc modo est conueniens expositio, eo ꝙ scilla est res in substantia subtilis multi humidi, & viscosa præcipue quando est recens, et quanto est purior, est magis tenax & viscosa, sed quando est antiquata tunc est sicca, & quanto purior, tanto est magis tenera & frangibilis. Deinde cum dicit.

SYL. *De substantia rara, vt de leui, de densa, vt de graui est iudicandum.*

ANT. Quæ vero mensuratur denso & raro, proportionalia sunt eis quę mensurantur graui & leui, de quibus sermo præcessit.

In parte ista Mes. per quartam conditionē se tenentem ex parte substantiæ docet distinguere medicinas solutiuas incolumes à malignis & dicit sic. Quæ autem mensuratur id est iudicantur raro & denso &c. Præcessit, id est completus est, totum postea est notum. dicebatur enim supra ꝙ medicinę laxatiuę euacuantes attrahendo leuiores, sunt meliores, sed grauiores, sunt maligniores nisi acquirant à suis principijs commassationem suæ substantię, & compaginem vt hermodactyli & similia. dicebatur etiam quòd medicinæ solutiuæ comprimendo & labificando grauiores, sunt meliores, ita debemus dicere in proposito. Nam in medicinis solutiuis euacuantibus attrahendo, rariores, sunt meliores, sed densiores, sunt malignę nisi ex suis principijs acquirant densitatem in substantia. similiter etiam ex medicinis euacuantibus comprimendo, & labificando seu leniendo illæ quæ sunt densiores, sunt meliores, et ideo apparet ꝙ iudicium medicinarum laxatiuarum siue solutiuarum sumptū ex raro & denso, est proportionale iudicio ipsarū sumpto ex raro & denso, est proportionale iudicio ipsarum sumpto ex graui & leui. Deinde cum dicit.

SYL. *A temperato autem, medicamentū benignum à malefico secernitur, per qualitatum primarum actiones, & opera, nam medicamētum calidum, calefactio, tenuatio, rarefactio, maturatio, coctio, viarum apertio, et similia effecta propria consequuntur, si autem immodice calidū est, morsus, desiccatio, sitis: si deniq; est summæ calidū, inflammatio, vstio cauterij modo, morsus acerrimus, attractio immodica, consumptio, phænigmos .i. rubrificatio.*

ANT. Inquit Heben Mes. Scire debes ex parte considerationum complexionum, ꝙ medicina calida habet consecutiones iudiciorum propriorū, quæ sunt calefactio, subtiliatio, rarefactio, maturatio, digestio, apertio viarum, & similia, & si superfluat, mordicatio sitis, desiccatio, et similia, et si vltimatur acuitas, & inflammatio, & attractio superflua, & consumptio, & opera rubificationis, & cauterizationis.

In ista parte Mes. per cōditiones sumptas ex parte complexionis docet distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus. Et primo ostēdit quales dispositiones insunt medicinis solutiuis per complexiones. secundo docet distinguere eas ab incolumibus. secūda ibi. Et incolumiores quidē. prima pars habet quatuor partes. Primo enim ostendit quales operationes seu dispositiones insunt medicinis solutiuis per complexionem calidam. Secundo ostendit quales dispositiones insunt eis per complexionem frigidam. Tertio ostendit quales eis insunt per complexionē humidam. Quarto ostēdit quales dispositiones eis insunt per complexionem siccam. secunda ibi. A frigida quidem. tertia ibi. Ab humida. quarta ibi. Siccam autē. Prima pars habet partes tres. Primo ostendit effectus qui proueniunt à medicina per caliditatem quando caliditas non est multum excedens. Secundo ostendit eius effectus quando ipsa excedit licet non multum. Tertio ostendit eius effectus

A quādo caliditas in ea superflue excedit & vltimatur, quia vsq; ad quartum gradum. secunda ibi Et si superfluat. tertia ibi. Et si vltimatur. Dicit sic de prima parte, ꝙ medicina calida dat cōsecutiones iudiciorum propriorum, id est ꝙ facit acquirere in medicina solutiua proprietates quas habet efficere caliditas, & hoc ē quod dicit. calefactio, subtiliatio quātum ad membrum, & rarefactio, scilicet quantum ad spiritus & humores, maturatio quantum ad digestionem quæ est in nocitiuo, digestio quando, scilicet pręparatur humor vt suscipiat formā membri. Postea dicit in secūda parte, et si superfluat, scilicet caliditas in medicina, mordicatio, scilicet aduenit, causa est, ideo ꝙ quando ista caliditas superfluit, peruenit ad tertiū gradum, modo caliditas tertij gradus potest esse causa primi doloris qui est mordicatio et attractio, scilicet hu. etc. Deinde cū dicit.

SYL. *Frigidum autem, frigefactio, cruditas, & similia: si supramodū est frigidū, coarctatio, obstructio, si extreme frigidum est: congelatio, {stupefactio} mortificatio.*

B

ANT. A frigida quidem effectus iudiciorū eius qui sunt infrigidatio, & inspissatio, cōiunctio, & indigestio, & cōpactio, & similia: & si superfluat, coarctatio & oppilatio, & si vltimatur, congelatio & mortificatio.

In parte ista ostendit effectus siue dispositiones quę fiūt in medicina à frigiditate, & dicit sic. Inspissatio, scilicet humorum & spiritus coniunctio, scilicet quantū ad vias. compactio, scilicet quantum ad porositates. coarctatio, id est opppilatio coarctatoria, & hoc contingit ꝑpter expressionem hu. à membro. vnde coarctatur propter frigus oppilatio, scilicet attenuatoria, congelatio & mortificatio quod cōtingit propter extinctionem naturalis calidi à frigido. Deinde cum dicit.

SYL. *Humidum item, humectatio, lubricatio, lenitio, glutinatio, si ad modum est humidum, obstructio, flatus, nausea, & similia {præsertim si etiam glutinosum sit.}*

C

ANT. Ab humida, humectatio, lubricitas, lenificatio, cōglutinatio: & si superfluat, oppilatio, ventositas, nausea, & similia.

In parte ista ostendit quæ dispositiones perueniant in medicina solutiua ab humida complexione, lubricitas, & hoc propter lenificationem, & hoc est quod subdit lenificatio, conglutinatio, & præcipue hoc adducit si illa medicina cū humiditate sua fit viscosa, oppilatio eo ꝙ hæc medicina sui humiditate multum parietes humectat. vnde vnus cadit super alterum, & oppilat si præcipue sit viscosa. ventositas, eo ꝙ hæc medicina sui humiditate leuat humores ad os stomachi, vnde fit vētositas, fit etiam nausea propter eandem causam, non dixit Mes. de hac medicina humida. Et si vltimatur. sicut dixit de medicina calida & frigida, & ratio est ista, eo ꝙ omnes auctores cōcedunt ꝙ medicina humida nō excedit tertiū gradum nec illum includit. modo ista medicina vltimaret in sui operatione si tertium gradum excederet, ideo etc. Deinde cum dicit.

D

SYL. *Siccum deniq;, siccatio, rarefactio, emaciatio, coarctatio ciuitatum, cutis corrugatio, cutis scissio, furfuratio, & similia,*

ANT. Siccam vero medicinam consequuntur hæc, desiccatio, arefactio, attenuatio, & similia.

Effect⁹ procedentes à siccitate in medicina.

In parte ista ostēdit quę dispositiones siue effectus proueniant à medicina solutiua ratione siccitatis, & dicit sic. attenuatio, scilicet propter cosumptionem humiditatis in membro ab ipsa medicina sicca, coarctatio, scilicet membrorum propter eorum siccitatem, eo ꝙ tunc propter siccitatē non sunt bene apta nata exigi. vnde coarctatur, corrugatio, scilicet cutis, & hoc contingit propter humiditatis consumptionem quæ in cute est, vnde fit corrugatio in cute

cute & crispitudo. scisio, scilicet in cute hoc contingit, scilicet quando manus vel pedes multum fricantur præcipue ex re acuta ꝙ ibi adducat̃ scisio, & hoc contingit propter consumptionem hu. in cute existentis à medi. sicca, continuantis eius partes, serrositas, sicut quando à cute eleuantur quædam partes squamosæ, vt etiam cõtingit in vnguibus & alijs partibus propter consumptionem hu. ab eis. vnde veniunt squamæ. Deinde cum dicit.

SYL. Docet cognoscer̃ medicinas laudabiles à malignis ꝑ earũ cõplexiones.

Propterea medicamentũ purgans calidum, salubrius frigido: humidum sicco, et etiam calido. In summa quanto medicamentum est temperamento hominis medio propinquius, tanto salubrius, quanto remotius, tanto malignius. Quod si qualitatibus his à media hominis temperatura extreme recedat, venenum potius est dicendum, quàm medicamentum.

ANT. Et incolumiores quidem sunt calidę frigidis, & humidę siccis & adhuc calidis, & vniuersaliter quidẽ omnis medicina quãto temperamento vicinior, tãto incolumior. Procedens autem, remota ab hoc. vltimata vero ĩ qualitatibus suis malignior, immo dignior vt venenum dicatur.

In parte ista docet distinguere medicinas laudabiles à malignis per earum complexiones, postquã inquisiuit earum effectus qui ab eis proueniũt ratione complexionis, & dicit sic, ꝙ medicinæ calidę sunt incolumiores frigidis, intellectis reliquis partibus. Causa est eo ꝙ calidũ est maximæ naturæ amicum, et instrumentum suarum operationum, frigidum vero naturæ est inimicum viuenti, habet & hoc dictum veritatem specialiter, scilicet de medicinis solutiuis euacuantibus attrahendo, eo ꝙ earũ operatio est adhuc fortior quãdo cum eis est caliditas ꝙ̃ quando cum eis est frigiditas, cum de ratione calidi sit attrahere. similiter etiã humidæ sunt incolumiores siccis, hu. enim est maxime naturæ benignũ, est enim humiditas vna res ex principijs vitæ, non autem siccitas, licet forte loquendo de medicina solutiua quantum ad intentionem suæ operationis medicina sicca sit melior humida, eo quod eius operatio est attrahere, attractio autem fortius intensiue fit per siccitatem, quàm per humiditatem, et adhuc calefactis, scilicet in actu, quasi vellet dicere ꝙ non solum medicina calida in potentia est incolumior frigida in potentia. immo hoc est verũ de medicina calida in actu, ꝙ ipsa est incolumior frigida in actu. Quanto temperamento, scilicet ad iustitiã est vicinior &c. Et ex hoc possumus concipere ꝙ medicina calida & humida est melior inter omnes, eo ꝙ magis est proprinqua temperamento humano, cum complexio humana declinet ad cali. & humi. Deinde cum dicit.

Moderatio dicti Mes.

SYL. *Tactus index est certus, mollis, duri, asperi, lenis: molle est, quod cedit nostræ carni, durum contra, cui nostra caro cedit, illud quoq; facile patitur, alteratur, corrigitur, hoc difficulter.*

ANT. Tactus aũt de molli & duro, aspero & leui iudicat, et de molli quidẽ & duro iudicia sunt propria. Molle enim rei obediẽtiam, durũ vero ecõtra significat, quorũ quidẽ hoc facile, illud vero difficile passibile ẽ & alterabile: & tibi superest vt scias hęc facile corrigi, illa uero nõ facile.

In parte ista docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates secũdas quę sensu tactus comprehenduntur, dicuntur autem hæ qualitates esse secundę eo, ꝙ dependent à primis qualitatibus, quę sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas. Diuiditur autẽ hęc pars in duas partes. Primo per qualitates secundas quæ sensu tactus comprehenduntur, quæ sunt durum & molle, docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus. Secundo hoc idem facit per asperum & lene. secũda ibi. Sed asperi & lenis. Dicit sic de prima parte. molli quidẽ & duro insunt iudicia propria, id est distincta, scilicet ab aspero & leni. molle enim rei obedientiam, scilicet facit, et hoc facit quantum ad præparationem eius, antequam à corpore assumatur, nam medicina mollis potest sui mollicie cito ꝑparari. molle enim est bene terminabile termino alieno, licet male sit terminabile termino proprio. molle etiã in medicinis facit earum obedientiam, scilicet ex parte naturæ, scilicet quando medicina iam assumpta est à corpore, eo ꝙ cito sui mollitie ad actum reducitur propter eius citam & facilem diuisionem ad minima, & ideo molle rei obedientiam facit, & quantum ad obedientiam naturę, et quantum ad obedientiam artis. Quorum quidem hoc, id est molle facile est passibile & alterabile, scilicet per naturam, illud vero, id est durũ difficile, scilicet corrigi potest.

Iuxta quod notãdum est ꝙ duplex est mollities, aut durities. vna est mollities aut durities reperta in medicinis ꝑ naturam vt. v. g. mollities reperta per naturam in medicina est sicut cassiafistula, & tamarindi & similia. durities vero in medicina solutiua per naturam est sicut rhabarbarũ, lapis lazuli. & turbith & similia. alia dico est durities & mollities reperta in medicinis per artẽ, sicut est potiones & electaria. medicina vero dura est sicut medicina solutiua approximata in substantia pilulata. modo dictũ ipsius Mes. habet verum de quacũꝗ medicina solutiua dura vel molli, scilicet ꝙ medicina mollis per naturã facilius est reducibilis ad actum ꝙ̃ medicina dura per naturã, sicut hermodactyli, & lapis armenus, & similia. similiter etiã medicina mollis per artem citius est alterabilis à natura, & reducibilis ad actũ, ꝙ̃ medicina dura, sicut pilulæ, similiter etiam citius præparari potest & melius. Et hæc est causa quare medicinæ liquidæ, solutiuæ dantur in mane, aut in matutinis, aut in campana diei, eo quòd possint complere operationem suam in hora debita, sicut ante tertiam aut in hora tertiæ cũ valde cito alterentur à calore nostri corporis, & ad actũ reducantur, sed medicinæ duræ solutiuæ sicut pilulæ dant̃ in sero, quia si dant̃ de mane non possunt explere suam operationem in debita hora, sicut in tertijs vel ante tertias, cum tarde alterentur à calore nostri corporis, similiter etiam tardius ad actum reducuntur à calore nostri corporis ꝙ̃ medicinæ molles. Deinde cũ dicit.

Mollities & durities medi. duplex.

SYL. *Asperum quoq; a siccitate est, lene ab humiditate obidque medicamenta purgantia: præsertim virium violentarum, sunt lenia sunt salubriora, et alia similiter: præsertim quibus & lenibus et asperis in eodem genere esse contingit, aspera contra. Sic colocynthis, absinthium, fumaria, elaterium, agaricus, & similia, lenia probantur, aspera improbantur.*

SYL. De inuestiganda malitia & bonitate medicinæ solu. ꝑ asperũ & lene.

ANT. Sed & asperi & lenis sunt quædam iudicia. Etenim hoc quod siccius, illud vero humidius. Lenitas, nempe medicinis associata, & proprie violẽtarum virtutum, ipsas ad latus incolumiũ declinare facit. Sed & alijs similiter & proprie quæ vtroꝗ modo sunt possibilia nasci. Asperitas vero facit econtra. Nam et colocynthis lenis bona: aspera mala, & absinthium similiter, & fumus terræ, & succus cucumeris asinini, & agaricus & similia.

In ꝑte ista Mes. docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates secundas sensus tactus quę sunt asperum & lene, & dicit sic, ꝙ aspero & leni sunt quędã iudicia, scilicet appropriata, eo ꝙ asperitas est inæqualitas, scilicet durũ corpus. Et lenitas est æqualitas, scilicet corpus molle vt ponit in tech. Gal. de signis cannæ pulmonis,

monis, durities autē est effectus siccitatis, illud vero, id est lene humidius propter oppositam causam, lenitas nempe medicinis associata & proprie violentarum virtutum ipsas ad latus incolumium declinare facit, eo ꝙ tales medicinæ violentæ in sui operatione quāto sunt humidiores, tanto sunt meliores, vt ipse supra ponebat, tales autem medicinæ sunt lenes, ideo &c. ideo tales medicinæ lenes citius obediunt præparationi quæ ab arte fit, citius etiam obediunt, aliæ similiter, scilicet medicinæ quę non sunt violentę in sui operatione supple lenitas eis associata facit eas incolumes, & proprie quę sunt possibiles nasci vtroq; modo scilicet cum asperitate & lenitate. sunt enim quædam medicinæ solutiuæ quæ nascuntur tantū cum asperitate sicut myrobalani, & rhabarbarū & similia, quędam etiam sunt medicinæ solutiuæ quæ nascuntur tātum cum lenitate sicut colocynthis, modo non est verum dicere ꝙ medicina quæ tantum nascitur lenis sit melior medicina quæ tātum nascitur aspera, dato enim ꝙ colocynthis sit lenis, non est verum dicere ꝙ ipsa sit melior rhabarbaro & myrobalanis, qui nascuntur tantum cū asperitate, sed si aliqua medicina posset nasci cū asperitate & lenitate, illa quæ est lenis est melior, ita vult dicere Mes. Deinde cum dicit.

SYL. Olfactiles.

Medicamenta bene olentia sunt salubriora, quia odor ille bonus, partes principes facultatum, ceu fontes, roborat, spiritus instaurat, & facultates animamq; exhilarat, grauis contra, ob id effecta molesta, & difficilia illi succedunt.

ANT. De inuestiganda malitia & bonitate medi. solu. p odores.

Et de odoribus quidem scire debes, ꝙ odor bonus in medicina ipsam ad latus incolumium declinare facit, & illud ideo, ꝙ dilatat animam, & spiritus, et virtutes reparat, et virtutum mineras confortat. Grauis vero odor contrarium horum facit, & efficit consecutiones operationum difficilium & laboriosarum.

In ista parte docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates secundas sensus odoratus. Et dicit scire debes ꝙ odor bonus, scilicet aromaticus in medicina ipsam ad latus incolumium declinare facit, eo ꝙ talis odor facit ꝙ medicina cum maiori delectatione assumitur, modo sicut cibus magis iuuat quando cum delectatione assumitur dato ꝙ sit parum deterior quodā alio, eo ꝙ magis à stomacho amplectitur, & amplexus retinetur, & per consequens melius digeritur. ita eodē modo conuenit de medicina ꝙ quando est in odore conueniens & aromatica, magis cum delectatione accipitur. magis etiam retinetur, vt etiā calor naturalis stomachi possit in ipsam perfecte agere ſm quod docet, & ideo reddit causam dicti, & illud ideo ꝙ pro quia dilatat animam, id est virtutem animæ, vel animam, id est calorē naturalem qui est animæ instrumentum. hoc est quod dicit et spiritus et virtutes reparat confortando, scilicet membra quæ sunt earum principia, & hoc est quod dicit, & virtutum mineras confortat, & ratio est eo ꝙ omnis medicina odorifera est aromatica, vt Auer. ponit. v. sui colliget. omnis autem medicina aromatica est cordialis, vt Auic. ponit. 3. cano. fen. 2. cap. de canonibus vniuersalibus in curatione ęgritudinū cordis, modo si confortat cor, per consequens cōfortat alia membra principalia confortando mineram virtutum. Et hoc habet verum siue illa medicina sit odorifera per naturam, sicut rhabarbarum & absinthium & myrobalani & similia, siue ipsa sit odorifera per artem, sicut quando cum medicina pilulata admiscentur species boni odoris. et propterea quādo quis assumpsit aliquam medicinam solutiuam liquidam in qua non fuit aliqua medicina odorifera, infirmus eam abhorret statim, & ideo est conueniens dare puluerem specierum aromaticarum, tunc enim infirmus sentiet odorem specierum quæ sunt supra medicinam qui est odor bonus, & non sentit odorem medicinæ. Grauis vero &c. notum est. Deinde cum dicit.

[A]mpliatio [di]cti Mes.

SYL. Gustatiles sapores tēperamentū certius indicant q̃ odores colores lib. 4. simp. Effecta saporū seu tēperamentorum, q̃ ipsi sapores sequuntur.

Sapor autem præter cætera obseruandus in iudicando medicamento purgante salubri, aut insalubri. Nam hic medicamenti virtutem immutat et modice diuersam facit: hoc autem loco de saporibus tantum nobis est dicendum, quantum ad discernendum medicamētum bonum a malo pertineat, quatenus scilicet eos propriæ quædam & puræ dispositiones omnino consequantur.

ANT.

Inquit Heben. Mes. iudicia quidē, quæ sunt de esse saporum magis sunt apud me super inuestiganda malitia & bonitate medicinarum solutionem facientium. Immutant enim earum virtutes ad modicum diuertentes, & competit hic loqui tantum de saporibus quantum ad eorum iudicia pertinet super cognoscenda malignitate & bonitate ipsarum, prout est ab eis consecutio dispositionum propriarum pura.

Continuatio.

Postquam Io. Mes. docuit per quatuor dispositiones distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumitatibus, scilicet per dispositiones sumptas ex parte substantię, & ex parte complexionis. Similiter etiā per qualitates secundas in medicinis repertas quæ sumūtur à tactu & quæ comprehenduntur per odoratum.

In parte ista docet etiam eas distinguere abinuicem per qualitates secundas quæ comprehenduntur per gustum. docens, scilicet ex saporibus distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus, & primo proponit quod intendit secundo exequitur. secunda ibi. Verbi gratia, Dicit sic de prima parte. Iudicia quidem sumuntur de esse saporum, id est quæ sumuntur à speciebus & diuersitatibus saporum volēdo ex eis significare super tales medicinas malignas & incolumes, magis, id est necessaria sunt. imitatur enim, scilicet sapor virtutem earum, scilicet medicinarū solutiuarum, et ad modicum, id est ſm modicum diuertentes, scilicet earū iudicia. prout, id est quæ propria est huic libro. Hic sunt duo attendenda Primū est ꝙ Mes. in his verbis ponit suum dictum, & causam sui dicti, dictum est hoc, ꝙ ipse amodo intendit inquirere complexionem virtutum & operationum medicinarum, & præcipue solutiuarum. Causam dicti ponit, cum dicit ꝙ maxime sequuntur bonitatem & malitiam medicinarū solutiuarum, sunt enim ipsi sapores maxime annexi complexionibus mistorum, & magis annexi q̃ colores & odor, & cum sapor ipse sit sequela complexionis sicut ponit Arist. in lib. de sensu & sensato. Auer. etiam in suo tractatu de sensu & sensato, dato enim ꝙ sapores sint sic secundę qualitates sicut colores & odores, tamen magis immediate sequuntur complexionem misti q̃ colores & odores, & propter aliud, nā sicut ponit Gal. de simplici medicina sicut sapores ipsi habent indicare de his quæ corpori sunt similia, ita indicant de his quæ corpori sunt contraria, modo cum medicinę solutiuæ attrahendo sint corpori contrarię, hinc est ꝙ de eis debemus iudicare ꝑ sapores, quare de eis determinādum. Secundo est notandū ꝙ duplex est cognitio de saporibus. vna est cognitio ſm se in qua explicatur qualiter generatur in rebus mistis eiusdem etiam cōplexionis, alia est cognitio de saporibus, ita vt ex eis cognitis iudicentur complexiones in rebus, & talem cognitionē tradit nobis Gal. in. iij. & .4. de simplici medicina. Et adhuc ista est duplex, vna est vt in generali cognoscamus cōplexiones quarumcunq; rerū ex talibus saporibus siue sint cibi siue medicinę euacuatiuæ siue alteratiuæ. Et hoc præcipue facit in tertio et quarto de simplici medicina. Alia est cognitio saporum talium vt ex eis cognoscamus complexionem solum medicinarum solutiuarum, vnam etiā ab alia diuidendo per bonitatē

Cognitio saporū duplex.

bonitatem & malitiam in ea repertam, adeptã ex sapore. modo Mes. tradens nobis cognitionem saporum, non tradit nobis de eis cognitionem saporum, nec primam nec secundam, sed tertiam docens, scilicet ex saporibus cognoscere complexionem & bonitatem & malitiam medicinarum non quarumcunq; sed solutiuarũ. Et ideo adhoc aduertẽs dixit hæc verba, vt per talia verba daret intelligere quis esset modus cognitionis medicinarum ex saporibus quam hic vult tradere. Deinde cum dicit.

Acris.

Acre enim medicamẽtum facile inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus dißipat, tenuat, incidit, separat, resoluit, è longinquo attrahit, siccat, emaciat, sitim facit.

Verbi gratia. Acutũ est facile inflammabile, mordicatiuum, penetratiuum, adustiuum, excoriatiuum, aperitiuum, carminatiuum ventositatum, exiccatiuum faciens sitim, extenuatiuum, incisiuum, subtiliatiuum, diuisiuum, attractiuũ, à longinquo resolutiuum.

In parte ista docet exemplo nos cognoscere per sapores virtutes et operationes medicinarum, earum malignitatẽ & incolumitatem. Et primo facit hoc. Secundo concludit ex dictis quoddam documentum artificiale. secunda ibi. Quare scire oportet. Prima in duas. Primo ponit operationes & virtutes ipsorum saporum. Secũdo per hos sapores docet distinguere laudabiles à malignis. Secũda ibi. Et debes scire. Prima pars habet partes octo. nam ₰m ꝙ ponit Sera. in suo de simplicibus sermone. Secundo, sapores reperti in rebus sunt tantũ octo. extrahens hoc ex dictis Ga. in. 4. de simplici med. s. sapor acutus, sapor amarus, sapor salsus, sapor vnctuosus, sapor dulcis, sapor stipticus siue ponticus, sapor insipidus, & sapor acetosus. Et ideo Ioan. Mes. 8. facit. Primo enim ostendit virtutes & operationes saporis acuti. Secundo ostendit operationes & virtutes saporis amari. Tertio ostendit operationes & virtutes salsi. Quarto vnctuosi. Quinto dulcis. Sexto stiptici & pontici simul. Septimo insipidi. Octauo & vltimo ostendit operationes & virtutes saporis acetosi. secunda ibi. Amarum aũt. tertia ibi. Salsum uero. quarta ibi. Vnctuositas quoq;. quinta ibi. Dulce autẽ. sexta ibi. Insipidum vero. septima ibi. Stipticum vero. octaua ibi. Acetosum quidem. Primã diuidere possumus in duas si volumus. Primo enim ponit operationes saporis acuti. Secundo ponit eius virtutẽ siue posse. secũda ibi. Et ponit operationem suam. Antequam veniamus ad expositionem huius literæ scire oportet, vt sumit ex dictis Gal. in 4. de simplici medi. dist. iiij. primo cap. ꝙ sapor acutus inter oẽs sapores fundatur in re subtilis substantiæ igneæ, & ẽt est inter omnes calidioris complexionis, & hoc ipse probat autoritate Aristo. & Theophrasti. Hoc etiam probat per vsum cõiter omnium: nam non est aliquis qui cognoscens & sentiens saporem acutũ non dicat ꝙ sapor acutus est qui approximatus linguę, nõ solum linguam exurit & mordicat, immo etiam si ad oẽs alias sensibiles partes approximetur, vrit & mordicat, & perfecte calefacit, sicut est piper, cępe, scilla, & similia. Ponit etiam Gal. in sequenti cap. eiusdem summæ, ꝙ iste sapor fundatur aut in substantia ignea sicca, aut in substãtia aquea humida, in substantia sicca ignea est sicut euphorbium, scamonea, mezereon, & istæ medicinæ sic acutæ raro aut nunquam corpori sunt exhibiles, sed sunt quædam medicinæ aut res acutæ, secundo modo fundatæ. s. in substantia aquea humida, quę bene sunt corpori exhibiles, sicut est allium, cæpe, & porrum, licet autem oẽs res acutæ sint valde calidæ nostro corpori approximatæ, tñ res acuta fundata in substantia sicca acuta, adhuc calidior est re acuta in sapore fundata in substantia aquea humida, & ex his poterit satis apparere ratio & causa eorum, quæ hic dicuntur à Mes. de operationibus & virtutib⁹ saporis acuti.

Octo rerũ sapores.

E Dicit ergo sic. v. g. acutum. i. res in sapore acuta, est facile inflammabile. causa est, eo ꝙ res acuta est res subtilis substantiæ & calidæ, tale autẽ est facile inflammabile, vel eo ꝙ res acuta est cito reducibilis ad actũ à calore nostri corporis propter subtilitatem suæ substantiæ, vel ẽt inflammabile. s. in potẽtia actiua, eo ꝙ faciliter res in sapore acuta inflammat membrũ, & præcipue res acuta fundata in substantia sicca ignea, mordicatiuum, eo ꝙ omnis res subtilis substãtiæ est mordicatiua, penetratiuum, ratione suæ substantiæ subtilis, adustiuum, eo ꝙ de ratione fortis caliditatis est adurere, & ideo ₰m naturam & substantiam in qua fundatur. s. maiorem aut minorem eius acuitatem inducit vstionem & mordicationem & similia, nã res acuta parum fundata præcipue in substãtia humida aquea bene mordicat, sed nõ vrit, neq; excoriat, sed res multum acuta & præcipue fundata in substantia ignea sicca bene vrit, & vlcerat & excoriat, excoriatiuum. s. cutis aperitiuum, scilicet viarum, carminatiuum ventositatum. s. propter resolutionem vehementem cum res talis sit vehementer calida, exiccatiuum, ꝑꝑ eius vehementem caliditatẽ, & quia,

F qñ res acuti saporis in substantia est sicca, faciens sitim, cõsumendo. s. humidum subtile quod est in ore stomachi. extenuatiuum, propter ẽt consumptionem humidi à nostro corpore. incisiuum. s. humorum viscosorum propter caliditatẽ eius & subtilitatẽ suæ substantiæ, & subtiliatiuum, s. crassorum humorũ diuisiuum. s. viscosorum humorum, attractiuum, à longinquo ꝑꝑ vehementẽ eius calorem, resolutiuum ꝑꝑ similem causam. Deinde cum dicit.

Ob hæc omnia cito & valenter agit, & sua tenui essentia amarum medicamentum, & cætera imbecilliter aut tarde purgantia, celerat, & purgantiora reddit.

Et ponit operationẽ suam citam & fortem, & est cũ subtili substantia confortatiuum amari & omnium debiliter & tarde soluentium.

G Hic explicat eius virtutes seu posse. s. saporis acuti operationem suam citam, ratione suæ substantiæ subtilis cito penetrat, vnde cito operatur suum effectum & fortem, eo ꝙ de se est forte in caliditate, vel potest dici ꝙ ponit operationem suam citam & fortem respectu nostri corporis, eo ꝙ faciliter reducitur ad actum à calore nostri corporis rationæ suæ subtilis substantiæ, & est cum subtili substantia. i. ex parte suæ substantiæ. cõfortatiuum amari, eo ꝙ amarum sit pigrum & tardum in operatione ratione substantiæ terrestris in qua fundat̃, ideo res. in sapore acuta ei admista, ipsam rem amaram subtiliãtis facit ipsam cito operari, & res in sapore acuta est calidior in sapore amara, & ideo ei admista confortat rem amaram in sui calore.

Virtutes & opõnes saporis amari.

Amarum autem siccat, consumit, vlcerat, aperit orificia venarũ, hæmorrhagiam mouet, à putredine vindicat, terget, incidit, torminosũ est, cõturbat, resoluit, attrahit, sed tardius quam acre, flatus dißipat, sitim excitat.

Amari.

H Amarum autem est desiccatiuum cõsumptiuum, faciens sitim, aperitiuum orificiorum venarum, præseruatiuum à putrefactione, attractiuum, tardius tamẽ quam acutum, abstersiuum, resolutiuum, incisiuum faciens tortiones, cõturbatiuum, excoriatiuum, faciẽs fluere sanguinẽ, carminatiuum ventositatum.

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis amari, & primo ponit eius virtutes. Secundo ponit eius operationes seu posse. secunda ibi. Et ponit operationem suam. Propter primum est sciẽdum vt videamus causam eorum quæ dicuntur in litera. Nam vt ponit G. iiij. de simpli. medi. summa. 4. primo cap. & etiã. 2. sapor amarus est post saporem acutum in caliditate, verum est tamen ꝙ ipse dicit in. 3. summa, ꝙ duplex est sapor amarus, hoc etiam ponit

Sapor amarus duplex.

ponit Auer. ca. de modo cognitionis virtutum medicinarum ex saporibus. Vnus est qui generatur ex vstione partium terrestrium, subtilium, sicut quando res dulces fiunt amaræ. hoc enim est per vstionem partiũ terrestrium subtilium quæ in eis sunt, sicut quando mel ex temporis diuturnitate in amaritudinem cõuertitur. sicut etiam contingit de fructibus quando sunt dulces, & postea in processu temporis fiunt amari, sicut contingit de amygdala dulci quando fit rancida. Alius est sapor amarus qui generat ex vehementi & forti congelatione facta à frigido, sicut est opium quod in sapore est amarum, & est valde frigidum. sicut ponit Auer. in. v. sui collectorij, hoc etiam modo contingit in fructibus antequam perueniant ad debitam maturitatem. primo, scilicet fiunt amari, postea pontici, postea stiptici, postea acetosi, & postea dulces, sicut isto modo est glans, aut castanea. Modo primus sapor in complexione est valde calidus. Secundus autem est frigidus. Ideo Mesue de primo sapore amaro hic intelligit, & non de secũdo, quod apparet, eo ꝙ tales operationes quas explicat hic Mes. non competunt sapori amaro secundo modo dicto, non enim est verum dicere de opio ꝙ sit aperitiuum, immo est oppilatiuum, similiter non est etiam consumptiuum, & sic de alijs, loquitur hic ergo de primo sapore amaro, qui est valde calidæ complexionis post acutum, generatur enim per solam vstionem partium terrestrium subtilium, quare oportet ꝙ vstio in eo suum effectũ relinquat qui est caliditas, & ideo iste sapor in complexione actiuarum est calidus, & in complexione passiuarum est siccus, nam iste sapor habet duas conditiones propter quas in eo est humiditas. Vna est, quia non nutrit aliquod animal, eo ꝙ nutricatio fit ex re aliquantulum delectabili, modo ex amaro puro præcipue non delectantur animalia. hoc autẽ non est nutritiuum, quia in eo non est humiditas, quæ sit materia nutrimenti, & ideo nõ nutrit, & propter aliud, in eo nõ est humiditas, eo ꝙ res amara alias res à putrefactione præseruat, & etiam seipsam, vnde in ea nunquam generantur vermes, & ideo in ea non est materia putredinis, talis autem materia est humiditas, & ideo iste sapor in complexione est siccus priuatus humiditate, & pręcipue superflua, tamen non fundatur in substantia sicca ignea, quia in tali fundatur res acuta, sed fundat in siccitate terrestri subtiliata per adustionẽ, vt conuenit in re cineritia, ex hoc statim apparet ratio eorum quæ dicuntur in litera, & dicit, Amarum autem est desiccatiuum, consumptiuum, quod contingit propter caliditatem & siccitatem quæ est in eo, vnde resoluit humiditates in quibus est faciẽs sitim per id ꝙ operatur circa os stomachi de consumptione humiditatum, & præcipue subtilium ipsius. Aperitiuum orificiorũ venarum. quod contingit propter caliditatem et siccitatẽ fundatam in substantia terrestri subtili. Præseruatiuum à putredine, quod contingit, quia cõsumit sua caliditate humiditates quæ sunt materia putredinis, & de se nõ aptum putredini, immo ei contrariatur, vt dictum est. Attractiuum, quod contingit ratione caliditatis quæ in eo est fortis, vnde attrahit ponẽdo in re ipsa vacuitatem, tardius tamen, scilicet attrahit ꝗ̃ acutum, eo ꝙ acutũ est magis subtile in suis partibus ꝗ̃ amarũ, & ideo subtilitate citius operatur & penetrat in partes membri ꝗ̃ amarũ cum sit fundatum in substantia terrestri, tamen dum ipsum amarum operatur, nõ minus operatur cum duratiua operatione ꝗ̃ acutum, immo magis perdurat, eo ꝙ tardius à mẽbro resoluitur amarum ꝗ̃ acutum. Abstersiuum, resolutiuum, notum est. Incisiuum vel diuisiuum quod cõtingit sui subtilitate & caliditate. Faciens tortiones, quoniam natat in stomacho. aut etiam quia eleuat sua caliditate ventositatẽ ab humiditate stomachi, & naturali intestinorũ, vnde inducit tortiones, et per hoc etiã est conturbatiuum uentris, quia potest inducere fluxũ ventris, vnde hoc modo eum conturbat. Excoriatiuum ratione, scilicet suæ substantiæ acutæ & terrestris quæ est in eo, vnde in membris figitur, & sui acuitate & caliditate excoriat in eis retetum diu, vn

A de multo tempore perdurat sua excoriatio, sicut hoc modo nos dicimus ꝙ cholera zinaria, seu fel nigrum plus facit in dysenteria in excoriatione ꝗ̃ faciat cholera rubea, etiam dato ꝙ cholera rubea sui subtilitate citius excoriet. nam fel nigrum seu cholera zinaria sui terrestreitate magis intestinis infigitur & tardius resoluitur, quod non contingit de cholera rubea & ideo dysenteria quæ inchoat à felle nigro seu à cholera zinaria magis perdurat omnibus alijs, faciens fluere sanguinem quod contingit propter excoriationem quam inducit in membris, carminatiuum ventositatum, eo ꝙ sui vehementi caliditate eas resoluit. Deinde cum dicit.

Valenter agit, sed tarde, suaque crassa substãtia acre obtundit.

Et ponit operationem suam tardam & fortẽ, & est cum crassa substantia repressiuum acuti.

B Ponit modo eius posse siue virtutẽ, & dicit sic. Et ponit eius operationem fortem & tardam, scilicet respectu acuti, eo ꝙ non sic cito operatur sicut acutum, quia eo est crassius, sed cũ operatur fortiter operatur rationẽ suæ magnæ adhærentiæ aut fixionis, quam facit in mẽbris et cum crassa substantia repressiuum acuti, & per consequens est tardatiuum operationis ipsius propter suæ substantiæ, terrestreitatem, non tamen intelligimus ꝙ sit repressiuum acuti ratione complexionis, eo ꝙ vtrũq; est calidũ, vnde vnũ ab alio non reprimitur in caliditate. Deinde cum dicit.

Salsi.

Salsum vero incidit, terget, tenuat, liquat, mordet, à putredine vindicat, conturbat, subuertit ventriculum, & ad vomitum impellit, siccat, sitim excitat, asperat, expurgat radendo: aperit, et hæc omnia opera imbecillia et tarda efficit, ob hæc, suamq; mediocrem substantiam, omnia imbecilliter, & tarde soluentia roborat.

C Salsum vero est incisiuũ, & abstersiuum, subtiliatiuum, liquefactiuum, mordicatiuum, præseruatiuum à putrefactione, cõturbatiuum, subuersiuum, præparãs ad vomitum, exiccatiuum, faciens sitim, exasperatiuum, mundificatiuum cum abrasione, aperitiuum, et ponit operationẽ suam tardam & debilem, & est cũ mediocri substantia, & est confortatiuum omnium debiliter & tarde soluentium.

In parte ista Mes. ponit operationes, et posse saporis salsi propter quod est aduertendum, vt sumitur ex dictis. G. in. iiij. de simplici medi. summa. iiij. c. eo. ponit etiam Ioanes filius Sera. secũdo sermone primi lib. sapor salsus post amarum est in caliditate & siccitate, nam sapor salsus generatur quãdo cum re amara sicca permiscetur aqueitas, sicut quando cinis aut calx quæ in sapore amara sunt, permiscentur aqueitati, amaritudo maior quæ erat primo in

D cinere & calce fit per mistionem aquæ, mistio enim aquæ cum eis remittit earum acuitatem et adustionem, vnde fit salsedo in eis, sicut contingit de aqua marina, sed aqua fluminis si occurrat ipsi calx aut cinis, ipse ponit ibi amaritudinẽ, quare magis est amara in sapore ꝗ̃ aqua maris, quia magis in ea abundãt partes terrestres adustę ꝗ̃ in aqua marina, & ideo licet sapor salsus & amarus sint eiusdem complexionis calidæ in genere, non tamen sapor salsus est tantæ caliditatis, sicut amarus, eo ꝙ caliditas saporis salsi remittitur ex partibus aqueis sibi admistis. Similiter etiam non est sic succus, sicut sapor amarus propter humiditatẽ aqueam sibi admistam, etiam substantia amari est subtilis vsta, substantia autem salsi est magis crassa, & ideo apparet quòd hi duo sapores solũ differunt ſm magis & minus in caliditate & siccitate, & ideo operationes istæ saporis salsi multum assimilantur operationibus saporis amari, dicit ergo sic, Salsum vero est incisiuum, & hoc contingit caliditate,

caliditate, & subtilitate suæ substantiæ. Abstersiuum propter similem causam. Subtiliatiuum propter consumptionem humiditatis madefactiuæ, liquefactiuum sui caliditate & non humiditate pauca quam habet, præseruatiuum à putredine, quia ipsum est consumptiuum humiditatum quæ sunt causæ putredinis, multum etiam se præseruat à putredine & etiam alia corpora. Conturbatiuum, scilicet stomachi mordicando ipsum, aut etiam attrahendo ad ipsum humiditates malas sui caliditate, & præcipue hoc habet verum, quando de eo assumitur in multa quantitate, quia si ipsum assumatur in pauca quantitate est confortatiuum cum ipsum sit valde gustui delectabile, facit enim res apias, id est sine sapore, oxycratas, id est saporales, gustui delectabiles: Præparans ad vomitum eo quod incitat stomachum ad vomitum debilitãdo ipsum & os ipsius, mordicando ipsum: Exiccatiuum notum est, faciens sitim propter siccitatem quam inducit in ore stomachi, vnde quando aliqui volunt bene bibere, multum de rebus salitis accipiunt in esu. Exasperatiuum propter inequalitatẽ quam inducit in membro, & mordicatiuum cum abrasione propter sui siccitatem & aliqualem acuitatem quam habet: Aperitiuum, scilicet viarum sui acuitate, & aliquali subtilitate quam habet, et ponit operationem suam tardam, scilicet in comparatione ad amarum, & hoc contingit propter sui partes terrestres crassas quas habet, vnde tarde operatur debiliter, propter partes aqueas quæ sunt in eo remittentes eius partes vstas: Et est cum mediocri substantia, eo quòd est medium inter substantiam terrestrem & aqueam, & est confortatiuũ omnium debiliter et tarde soluentium, et hoc habet verũ inquantum medicinę solutiuę tarde soluunt exoluendo, eo quod iste sapor salsus pungendo & mordicãdo intestina, stimulat ea ad expulsionem, non autem dicitur confortatiuũ debiliter et tarde soluentiũ, in quantũ medicinæ solutiuę attrahũt. Deinde cum dicit.

Pinguis.

Vnctuosum item lenit, lubricat, laxat, mollit, abominabile est, et nauseabundum, flatus gignit, obstruit. Hæc omnia imbecilliter & tarde perficit, suaq; mediocri substantia acre, amarum, salsum reprimit.

Virtutes & opõnes saporis vnctuosi.

Vnctuositas quoq; est lenitiua, labificatiua, relaxatiua, mollificatiua, abominatiua, nauseatiua, ventositatũ generatiua, oppilatiua, & ponit operationem suam tardã, debilem, & est cũ mediocri substãtia repressiua acuti, et amari, et salsi.

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis vnctuosi, propter quod est aduertendum, ut sumitur ex dictis Gal. in. iij. & iiij. & v. de simplici medici. ponit etiam Io. filius Sera. sermone secũdo primi lib. sapor vnctuosus est naturæ aqueæ & aereæ non excedens in caliditate, sed habens temperatam caliditatem vel modicam, tãmẽ multum humidus est & ratione aquæ & aeris in eo existentis quæ ambo sunt humida; est etiam multum lenis propter aerẽ qui in eo existit, & ex hoc statim apparet ratio & causa eorum quæ dicuntur. Dicit ergo. Vnctuositas quoq;, id est res unctuosa est lenificatiua, mollificatiua, labificatiua, quod totum contingit propter humiditatem aqueam quę est in ea: Relaxatiua propter humiditatem aqueam & aeream simul, vnde habet relaxare sicut siccitas habet corrugare. Abominatiua & nauseatiua eo, quod sui pingui & vnctuosa humiditate mollificat os stomachi vnde abominationem facit, ventositatum generatiua propter humiditatem quæ non est cum forti caliditate resoluente: Oppilatiua propter humiditatem eius, et ponit operationem suam tardam & debilem, propter caliditatem debilem quæ in ea est, vnde hęc est res magis apta nata pati quàm agere, & est cum mediocri substantia represiua acuti, amari, & salsi, similiter etiam humectat earum siccam substantiam, & ideo medici volentes exhibere has medicinas solutiuas & præcipue fortes, sicut est scamonea, mezereon, & catapu-

E

tia, miscent cum eis oleum violarum, aut oleum amygdalarum dulcium. Deinde cum dicit.

Dulcis.

Dulce lauat, lenit, obstruit, flatulentum est: omnia autem hæc præstat imbecilliter, nec cito, nec tarde, sed in horum medio, acre autem, amarum, salsum, quoq; reprimit sed insipidum roborat.

Virtutes & opõnes saporis dulcis.

Dulce autem est lauatiuum: lenitiuum, oppilatiuum ventosum, & ponit operationem suam debilem, & inter citam & tardam mediocrem, & est cum mediocri substantia repressiuum acuti, amari, & acetosi, & confortatiuum insipidi.

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis dulcis, propter quod est aduertẽdum vt ponit G. in. iij. & iiij. de simpli. medi. ponit etiam Io. filius Sera. loco præallegato, sapor dulcis est substantiæ æqualis temperatus in humi. et sic. declinans tamen ad humiditatem habens etiã temperatum calorem, quod apparet, nam videmus quod res

F

dum perueniunt ad perfectam et temperatam decoctionẽ fiunt dulces sicut apparet in fructibus, sicut etiam si perueniant ad superfluam decoctionẽ sunt amaræ sicut & quando res non sunt perfecte decoctæ non sunt dulces, & ideo res perfecte decocta & temperata existens dulcis est calore temperata, licet sapor dulcis ratione saporis declinet ad caliditatem & humiditatem, hoc ergo viso apparet ratio eorum quæ dicit in litera. Dicit ergo dulce autem est lenitiuum, lauatiuum, & hoc habet sui humiditate, oppilatiuum, hoc etiam habet propter sui humiditatem, & ex alio est oppilatiuum, eo quod citius attrahitur ab hepate indigestum à stomacho propter sui dulcedinem, eo quod hepar valde delectatur in dulcibus, unde dulcia quàm plurimum eleuant, id est oppilant splenem & hepar, vt ponit Gal. xiij. Therapeuticæ, & propter hanc causam ponit Hip. & commẽtator in tertio acu. quod vinum dulce est oppilatiuum, generatiuum ventositatum, quia nõ excedit in calore, & est

G

etiam humidum, & ponit operationem suam debilem, eo quod iste sapor dulcis est valde amicus naturæ, vnde nõ agit contra naturam, & ideo medi. sol. quæ in sapore est dulcis facit suam operationem valde debiliter, & præterea cum medi. solu. effrenibus admiscentur medicinæ dulces, vt scilicet istæ medi. effrenes fiant magis benignæ & amicæ naturæ ita vt ex eis non fiat operatio quæ sit egrediens naturam, & inter citam & tardam &c. notum est, represiuum acuti & amari & salsi, non tamen ita sicut insipidum, eo quod insipidum est frigidius dulci, confortatiuum insipidi, eo quod insipidum est frigidius. Deinde cum dicit.

Insipidi.

Insipidum deniq; lubricat, flatulentum est, obstruit, densat, congelat, calorem extinguit, et hac omnia tarde, & debiliter, sua tamen substantia mediocri, acre, amarum, salsum, acidum, reprimit.

H

Insipidum vero est lubrificatiuum, vẽtosum, extinctiuum, oppilatiuum, & inspissatiuum, & ponit operationem suam tardam & debilem, et est cum mediocri substantia repressiuum, acuti, amari, salsi, & acetosi.

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis insipidi, et dicit sic, propter quod aduertẽdum quod sicut ponit Sera. loco præal. sapor insipidus est substantiæ aqueæ & complexionis frigidæ, & ratio est, quia talis sapor est in re quę non habuit perfectam decoctionem, hoc autem habet plus frigiditatis, est etiam humidæ complexionis propter aquositatem quæ est in eo, non mistam debite cũ suo sicco terreo, vnde dicit Serapio, quod res insipidę sunt aquosę sicut & aqua insipida est, vnde tales res insipidæ in complexione sunt frigidæ & humidæ, & ex his apparet statim ratio eorum quæ dicuntur in litera. Dicit ergo. Insipidum vero est lubrificatiuum, ventosum, extinctiuum, scilicet

caliditatis

caliditatis quod totũ contingit pp eius frigiditatẽ & hu. aqueã, oppilatiuum, nã cum sit naturæ aqueæ transeundo moratᷣ sicut aqua, inspissatiuum pp frig. & ponit operationem suã tardã & debilem pp frig. et humiditatẽ suã, & est cũ mediocri substantia repressiuum acuti, amari, & salsi, eo ꝙ est naturæ aqueæ, aqua cũ sit insipida remittit omnẽ saporẽ excedẽtem, est enim sapor insipidus sicut priuatio omnium saporũ, priuatio autem remittit omnẽ habitum illius priuationis, ideo etiã hic sapor remittit omnẽ excellentem saporem & suum contrarium. Deinde cũ dicit.

Acerbi, austeri.

Stipticum intro cogit, densat, repellit, roborat, diuisa glutinat, tarde & imbecilliter agit, suaq; substãtia crassa prædicta omnia obtundit, quibus acre, {amarum,} & salsum vires addunt.

Stipticum quoq; est coadunatiuum, accentratiuum, cõfortatiuũ, consolidatiuũ, inspissatiuũ, & ponit operationẽ suam tardã & debilẽ, & est cũ crassa substantia repressiuum omniũ quę diximus, sicut acutum & salsum confortatiuum.

In parte ista ponit Mes. virtutes & operationes saporis stiptici & pontici & ponit sic, propter quod aduertẽdum vt ponit Gal. in. iij. de simpl. medic. iij. cap. ponit ẽt Serap. sermone. ij. primi lib. præal. cap. sapor stipticus est frigidæ & sic. complexionis, fundatur enim in substantia terrestri crassa valde, & per hoc differt à sapore amaro, eo ꝙ licet vterq; sit siccæ complexionis, tamen vnus est cum caliditate, vt sapor amarus, alius est cum frigiditate, vt sapor stipticus, differunt etiam in alio, eo ꝙ sapor stipticus fundatᷣ in substantia terrestri crassa nec vsta nec incinerata, sed cõgelata vt ita loquar, sed sapor amarus fundatur in substantia terrestri subtili vsta, et per hoc conuenit in complexione sapor stipticus cum pontico, quia vterq; est frigidæ & sic. complexionis, licet ponticus sit maioris stipticitatis & crassitiei ꝗ̃ sapor stipticus. Dicit ergo sic. Stipticum vero coadunatiuum. s. humorum & spirituum, & etiam membrorum, & hoc facit propter sufficientem frigiditatem & terrestreitatem, & inspissatiuum notum est, & ponit operationem suã tardam & debilem pp sui substantiæ crassitiem & terrestrem, & est cum crassa substantia repressiuũ omnium quæ diximus, eo ꝙ habet coadunare spiritum & virtutẽ in membro, quæ quidem distinguitur ab amaro, acuto, & salso, & ideo auctores medicinis solu. acutis & amaris miscẽt medicinas stipticas, vt coadunẽt membra, sicut acutum & salsum confortatiuum. s. amari & insipidi non intelligendo ꝙ sit confortatiuum membrorum. s. eo modo qui dictus est. Deinde cum dicit.

Acidi.

Acidum penetrat, aperit, incidit, diuidit, tenuat, terget, densat, asperat, extinguit calorẽ, cito agit hæc opera, sed in medio ualentiũ, et imbecilliũ est, sua deniq; substantia tenui acre obtundit, dulci & insipido vigorem addit.

Acetosum quidem est penetratiuum, aperitiuum, incisiuum, diuisiuum, subtiliatiuum, inspissatiuum, exasperatiuum, abstersiuum, & extinctiuum, & ponit operationem suam cito & mediocrem, inter fortem & debilem, & est cum subtili substantia repressiuum acuti & confortatiuum dulcis & insipidi.

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis acetosi, propter quod aduertendum ꝙ sapor acetosus est frigidæ & humidæ complexionis, vt Gal. ponit quarto de simplici medicina. i. c. ij. summæ, & propter substantiam aqueam indigestam quæ est cum eo subtilis substantię, & etiã mordicat propter sui frigiditatem, mordicatio enim potest fieri à calido & frigido, vt ponit Gal. ibidem, vnde sicut sapor acutus sui caliditate mordicat, ita iste sapor ace-

A tosus sui frigiditate mordicat & subtilitate suæ substãtiæ. Est tamen aduertendum ꝙ duplex est sapor acetosus, quidam est sapor acetosus simplex, sicut sapor agreste qñ appropinquat maturitati, & etiã sicut sapor herbæ quæ acetosa dicitur, alius est sapor acetosus qui simplex non dicitᷣ, & iste est sapor acetosus qui dicitur sapor acris qui acumine participat, sicut est sapor aceti, modo primus sapor acetosus fundatur in substantia frigida aquea non digesta nec bene permista cum sicco terreo, vnde quanto plus procedit eius permistio tãto magis appropinquat dulcedini, sed secundus sapor acetosus, non solum fundatur in substãtia frigida aquea, sed etiam fundatur in substãtia ignea, vnde habet aliquas partes subtiles & illas propter putredinem quæ est in eo dum ex dulci ad acetosum permutatur. modo Mes. loquitur hic de primo sapore acetoso, non de secundo, eo ꝙ hæ medicinæ non bene possunt applicari acetoso dicto secundo modo, dicit ergo sic, acetosum quidem est penetratiuum, & hoc habet propter subtilitatem suæ B substantiæ, aperitiuum non ratione suæ caliditatis, sed ratione qualitatis suæ substantiæ, incisiuum scilicet viscosorum humorum, diuisiuum, quia eos præcipue à membris abstergit & remouet seu separat non quod proprie humidum viscosum incidat in substantia sui, sed eum membris adhærentem à membro remouet sicut apparet in agresta, vnde est multum exiccatiua istorum humo. viscosorum, eos remouens à canna pulmonis vel alijs membris sibi vicinis, subtiliatiuum. s. humorum crassorum ratione subtilis substantiæ quæ est in eo, inspissatiuum sui frigiditate, quia de ratione frigidi est inspissare & condensare, exasperatiuum inducendo in membro inæqualitatem, ponendo vnam partem membri eminentẽ & aliam depressam, abstersiuum remouendo, scilicet humiditates viscosas quæ sunt in membrorum poris, extinctiuum, scilicet sui frigiditate & humiditate, & ponit operationem suam citam, eo ꝙ mordicat, & mordicãdo stimulat membra ad expulsionem mediocrem inter fortem & debilem, & est cum sub- C tili substantia repressiuum acuti ratione suæ complexionis frigidæ quæ est in eo, est confortatiuum dulcis & insipidi, eo ꝙ cum sapor dulcis & insipidus sint debiles in euacuando, acetosus eis mistus mordicando & stimulando membra ad expulsionem cõfortat hoc modo rem in sapore dulcem & insipidam &c. Deinde cum dicit.

De medicamentis purgãtib⁹ iudicia ex sapore.

Propter hæc, quæ medicamenta purgantia sunt solum & omnino acria, vt euphorbiũ, thymelæa, sunt maligniora, quam synceriter amara, vt colocynthis, cucumer agrestis. In horum medio sunt acria simul & amara, vt scammonium.

Et debes scire quod medicinarum deteriores sunt in quibus est acuitas pura, sicut est euphorbiũ & mezereon. Minus aũt in quibus ẽ amaritudo pura, sicut est colocynthis, & cucumer asininus, & similia. Et quæ cõposita sunt ex acumi- D ne & amaritudine sunt ĩter eas, sicut scãmonea.

Postquam Mes. determinauit de iudicijs saporum qui octo sunt, inquirendo eorum virtutes & operationes, in parte ista docet distinguere medi. solu. malignas à benignis per hos sapores, & primo docet cognoscere medicinas malignas per hos sapores, secundo docet eligere & cognoscere medicinas solutiuas incolumes per hos sapores secunda ibi. Et quãto ab acumine & amaritudine, vel ibi. Et incolumiores quidem, & est melius, prima in tot quot sunt medicinæ malignæ quas ponit. Primo enim ipse ponit medicinas solutiuas pessimas ex saporibus, secũdo malas, tertio alias non sic malas, & sic perueniendo secũdum elongationem in malitia à pessimis, & in prima dicit sic adhoc si conferens, dicit ergo sic. Et debes scire quòd medicinarum scilicet quę habent malitiam ex parte saporum deteriores sunt in quibus est acuitas pura, & causa est eo,

quòd medicina acuta in sapore est alijs nequior, vt supra dicebatur propter eius vehementem caliditatem, sicut est euphorbium, est enim vlceratiuum valde & præcipue interius, vlcerat enim stomachum & renes, & vesicam & quodcunq; membrum cui apponitur, & mezereon.i.laureola, minus autem, scilicet in malitia in quibus est amaritudo pura, eo, q res amara minus molestat naturam, et est minus calida q res acuta, sicut colocynthis et cucumer asininus, ista enim simpliciter habet saporem amarū, & quę composita est ex amaritudine & acuitate est inter eas scilicet malitia, quia est malignior q simpliciter amara, & minus mala q simpliciter acuta, sicut scāmonea. est enim malignior quàm colocynthis, sed est minus mala, quàm euphorbium & mezereon. Deinde cum dicit.

Innocentiora his sunt acria simul & styptica, vt thymum, epithymum. His adhuc mitiora, quæ amara simul & stiptica sunt, vt rhabarbarum, absinthium, fumaria, {aloe,} in horū medio acria & amara, & simul styptica, vt stœchas. In summa quanto medicamētum ab acri et amaro sapore recedit longius, tāto est benignius quoq; acris & amari medicamenti proportionem styptica substantia magis vincit, eo est sanius medicamentum.

Et quanto ab acumine & amaritudine declinant, tanto etiam à malitia, et adhuc autem plus elongātur à malitia omnes in quibus cum acuitate est stypticitas, sicut epithymum & alhasce. Plus quoq; in quibus cū amaritudine est stipticitas, sicut rhabarbarum, absinthium, & fumus terræ, & quæ composita est ex partibus acuitatis, & amaritudinis & stipticitatis est inter eas, sicut stœchas, & vniuersaliter quidem secūdum rectam proportionem acuti vel amari vincens stipticitas incolumiorem reddit.

Secundum primam diuisionem seu primū modum diuisionis Mes. docet distinguere medi. solutiuas benignas & primo docet eas cognoscere quæ sunt in minori gradu bonitatis. Secundo eas quæ sunt in ampliori gradu bonitatis. secunda ibi. Et incolumiores. non est vis quomodocunq; diuidatis. dicit ergo sic de prima parte. Et quāto medicina solutiua ab amaritudine & acuitate declinat, acut⁹ & amarus sunt nequiores. Tamen aduertendum q hoc quod dicit Mes. habet veritatem de malignitate & incolumitate ī medicinis reperta ex parte saporis, tamē ex parte substantiæ & cōplexionis erit minus mala. & ideo semper sunt exquirēdi fm materiam subiectam. adhuc etiam modo ponit alias quæ adhuc magis elongantur à malitia, & dicit adhuc plus elongātur omnes in quibus stipticitas cum acuitate est, eo quòd sapor stipticus magis est repressiuus saporis acuti vt supra dicebatur, sicut epithymū & est flos thymi. ipse enim in sapore est valde acutus. sicut & piper, vnde vulgares volentes facere aliquod salsamentum quod sit acutum ponunt in eo epithymum, est etiam habens stipticitatem in se, & ideo est minus malus q si esset pure acutus, et alhasce, id est hyssopus hortulanus plus quoq; scilicet elongantur medicinæ solutiuæ à malitia in quibus cum amaritudine est stipticitas, eo q res est minus mala, quando cum acumine est stipticitas vt rhabarbarū est enim minus amarum cū stipticitate, & ideo est minus malum q epithymum, & fumus terræ, & quę composita est ex parte amaritudinis, acuitatis, et stipticitatis est inter eas. s. quod medio modo se habet, sicut stœchas, & vocatur saudonicum syluestre, & est valde amarum vnde pręcipue datur contra vermes, eo q res amara vniuersaliter uermes interficit, est etiam gustui acutum, est etiā stipticū & vniuersaliter quidem fm rectā proportionē scilicet fm maiorem aut minorē proportionem acuti vel amari vincens stipticitas incolumiorem reddit, eo q stipticitas est maxime repressiua acuti & amari. Deinde cum dicit.

Notādum.

E

Saluberrima quoq; sunt dulcia, vt casiafistula, māna, & insipida, vt psylly viscago, & dulcia simul & acida, vt pruna, tamarindi. Minus his salubria, dulcia & amara simul, vt violæ, meliora, quibus ad dulcedinē & amaritudinem acescit styptica substantia, vt rosæ, stypticitas enim medicamenta omnia purgantia reddit salubriora.

Alimenta medicamē tosa sūt meliora lib. 8 comp. ph part. 1 cōp Androma chi cypho dibus.

Et incolumiorem quidem ex eis, in quibus adest dulcedo, sicut casiafistula, & tereniabin, aut insipiditas, sicut mucilago psyllij, aut sapor cōpositus ex dulci & acetoso, sicut pruna & tamarindi. Declinat etiam ad latus incolumium quæcunq; ex partibus amaritudinis & dulcedinis composita sunt, sicut violæ. Magis quoq; in qua est cum his stypticitas, sicut rosa, & vniuersaliter quidem stypticitas cuilibet medicinarū generi associata, ipsam ad latus incolumium declinare facit.

F

In parte ista docet cognoscere medicinas solutiuas incolumes ex parte saporum, et dicit. Et incolumiores quidem ex eis. s. medicinis solutiuis, sunt in quibus adest dulcedo, eo q fit à tēperata caliditate, & est etiā mediocris substantiæ, similiter etiā est frenum omnis saporis excellentis. tamarindi. i. dactyli syluestres, & sunt fructus arborū sicut pruna, sicut violæ, Violæ enim quando gustantur in principio sunt dulces, postea cum bene sunt masticatæ sentiuntur amaræ, plus quoq;, scilicet elongatur & malitia, & est sicut rosa. ipsa enim in principio cum gustatur est dulcis, & postea in processu masticationis apparet stiptica, et modo amara aliquantulum, & vniuersaliter quidem &c. causa huius dicti est duplex, vna est eo q sapor stipticus frangit omnem acuitatē medicinæ. secunda causa est, eo quod iste sapor admixtus medicinis solutiuis effrenibus remouet nocumenta ipsarum, & eis resistit, nam nocumenta talium medicinarum possunt esse hæc, nam hæ medicinæ solutiuæ effrenes habent soluere spiritus, et euacuare eos, habent inducere etiam laxitatē in membris, & multam commotionem in bonis hu. modo res stiptica eis admixta prohibet spirituum resolutionē, coadunādo spiritum in membro, etiam coadunationē facit in membro, vnde in eo non est relaxatio, confortat etiam membrum, quia ab eis non euacuantur boni humores, sed retinentur, stipticitas facit virtutem retentiuam fortem. Deinde cum dicit.

G

Quibus autem natura deest salubre aliquid, ars naturæ imitatrix & ministra, id sufficere debet, quo autem modo dicemus, postea.

Quare scire debes quoniam auxiliatio facta per artem æquipollet naturæ, propter quod interdum supplendum est per artem in quo natura defuerit. Ars enim imago est naturæ & sequela eius, & nos dicemus auxilia quę fiunt per artem post.

H

In parte ista concludit quoddam correlarium, & dicit sic, ita dictum est q stipticitas associata alicui medicinarum ipsam facit declinare ad latus incolumium inquantum membra corroborat, & prohibet membrorum laxitatem, conseruat etiam spiritus, & hu. bonos in membris quare scilicet quia ita est. scire debes quomodo auxiliatio facta per artem, sicut qn̄ cum medicinis solutiuis quę non sunt stipticæ naturaliter, admiscentur stipticæ per artem æquipollet naturæ. i. ac si ex natura habuerint stipticitatē propter quod &c. notum est. Et aduertēdum q hoc documentum nō solum habet verum in medicinis solutiuis, immo

Ampliatio dicti Mes.

immo potest applicari cuicunq; alteri medicinæ, quæ in qualitate est fortis ei miscere, scilicet medicinam stipticã, aut etiam aliam medicinam ipsi cõtra positam, quæ reprimat eius malitiam. Deinde cum dicit.

Visiles. Gal. ca. vlt. li. 4. simpl.

Ex colore autem secretio medicamenti benigni à maligno certa, & vniuersalis sumi nequit, quanquã ex accidenti in quibusdam generibus sit ordinata et scientifica, vt agaricus, colocynthis, turbith, alba sunt præstantiora, nigra, malefica scammonium subalbum aut varium est bonum, nigrum vero, malum, rosa exacte rubra, melior, & alia aliter, vt in simplicibus singulis docebimus.

Colores autem quantũ ad præsentem inquisitionem pertinet, non dant scientiam ordinatã, quæ sit comprehensio sicut vniuersalis in particulari, sed incidenter significant super bonitate & malitia quarundam medicinarum, sicut dicemus. Scamonea varia, aut subalbida est bona, nigra est mala. Et agaricus albus, bonus, niger vero, malus. Et similiter turbith & colocynthis. Et dicimus rosam veræ rubedinis bonam, & dicimus de alijs alia, quantum particularis sermo capere potest.

In parte ista Mes. docet cognoscere seu distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus per conditiones sumptas ex coloribus. Et primo ostendit q cognitio bonitatis aut malitiæ ipsarum medicinarum ex coloribus vniuersalis non est ordinata nec sufficiens se excusans ab illa, & in secunda parte se excusat à particulari cognitione ipsarum per colores, remittens nos ad locum alium. secunda ibi. Horum autem. vel ibi. Loquemur autem. dicit sic de prima parte. Colores autem quãtum ad præsentem inquisitionem pertinet non dant scientiam ordinatã, quæ sit comprensio, id est manifestatio vniuersalis in particulari, id est quo ad verificãdum in particulari. nam præsens cognitio quæ est de bonitate aut malitia medicinarum solutiuarum ex coloribus, est vniuersalis, quoniam particularis earum cognitio ex coloribus traditur in tractatu secundo. modo vult dicere Mes. quòd ex coloribus quãtum ad præsentem cognitionem quæ est vniuersalis, nos non possumus habere ordinatam doctrinam de bonitate aut malitia medicinarum solutiuarum, & ratio est, quia, scilicet ex coloribus nos nõ possumus habere in vniuersali cognitione complexionis alicuius medicinæ, ergo nec ex eis possumus habere in uniuersali cognitionem bonitatis, aut malitiæ ipsarum, & ita est. ergo &c. maior est no. quia maxima bonitas, aut malitia medicinarum solutiuarum fundatur in cõplexione, minor apparet per Gal. in. iij. &. iiij. de simplici medi. penul. cap. ibi enim ponit q generaliter non possumus per colorem iudicare de complexione alicuius medicinæ, videmus enim q aliqua medicina in colore est rubea, tamen est frigida, sicut bolus armenus, & uidemus q res rubea in complexione est calida, sicut cæpe, eodem modo de alba, est enim aliqua res in colore alba. tamen est calida, sicut helleborus albus, & etiã in colore potest esse nigra & sit frigida, ex coloribus nos nõ possumus iudicare de complexione alicuius medicinæ, & per consequens de bonitate aut malitia ipsius, sed in specie sic hoc modo. nam in specie, ros. ru. est minus fri. seu ca. q̃ rosa in colore alba. & sic in speciali bene ẽ possibilis cognitio medicinarum quantum ad complexionem & bonitatem aut malitiam ipsarum ex coloribus, sed nõ in generali, & quia ad istum tractatum spectat cognitio vniuersalis ipsarum medicinarum solutiuarum in bonitate & malitia, ideo Mes. hanc cognitionem medicinarum vniuersalem ex coloribus dimittit hic. sed incidenter, id est contingenter & particulariter, eo q circa particularia & contingentia, si-

A gnificant super bonitate aut malitia quarundam medicinarum, sicut dicemus &c. Ecce color in vna specie coloris significat de bonitate aut malitia medicinæ, vt in specie scammoneæ, illa quæ est alba aut varia est bona, sed nigra est mala, tamen hoc non est verum de quacunq; medicina solutiua q nigra sit peior varia, aut subalbida. nam aloes in colore est nigrum, tamen est melius quacunq; scammonea alba siue varia, eodem modo intelligẽdum de turbith & agarico, & causa horũ assignabitur in litera specialiter, postea subdit, & dicimus rosam veræ rubedinis bonam, quia magis confortatiua alia. Deinde cum dicit.

De his autem qualitatibus temperamentum sequentibus, si plura requiris, lege philosophiam naturalem.

Horum autem sufficientiam ostẽdit scientia naturalis. Loquemur autem in particularibus de coloribus medicinarum bene vel male significantibus cum his vel illis.

B

Hic remittit nos ad locũ alium pro sufficientiori & particulariori cognitione earum quæ hic dicũtur & notũ est. Deinde cum dicit.

4. Temp.

Ad medicamenti quoq; delectum recte iudicãdum, & bonũ sit an malum, expẽdendum, tempus iuuat. tum quo medicamenta sunt præcipue colligenda, vel non colligenda, tum quãto virtus medicamentorũ durare potest.

Quædam enim recentia sunt meliora, quàm vetera, alia contra, dum antiquata sunt, euaserunt meliora, alia horum medio.

Et tempus quidem determinat de esse & iudicijs medicinarum quo colligẽdæ sunt, & quo non, & quantum virtus earum durare potest, & q quædam antiquiores, meliores, & incolumiores, & aliquæ maligniores, & aliquæ recẽtiores incolumiores, & aliquæ maligniores.

C

In ista parte docet Mes. ex parte temporis cognoscere bonitatem aut malitiam medicinarum, & primo ostendit quot modis possumus iudicare ex tempore super dispositionem ipsarum medicinarum. Secundo illud declarat. Tertio ponit quoddam notabile siue dubitationi respondet. secunda ibi. Et secũdum veritatem quidem. tertia ibi. Cum autem dico. Vel aliter potest diuidi. Primo enim in generali docet cognoscere has medicinas ex parte collectionis seu conseruationis ipsarum. Secundo hoc idem facit in speciali. Tertio declarat quod dixit, partes patent, vt ego dixi, dicit sic de prima parte. Et tempus quidem determinat de iudicijs et esse medicinarum scilicet solutiuarum quæ colligẽdæ sunt, & quæ non, nam medicinæ solutiuæ, quæ accipiuntur proprie ex plantis, aut sumuntur ex radice plantæ, aut ex flore, aut ex folijs, aut stipite, aut ex semine: si accipiantur ex radice tunc melius est vt colligantur in fine autumni, & hieme, nam hæc est vniuersalis regula quantum ad tempus collectionis medicinarum, eo q debent colligi eo tempore quo pars plantæ est efficacior, & radix medicinæ solutiuæ illo tempore est efficacior, eo q tota virtus plantæ vadit ad radicem tempore hiemis, et in fine autumni, & ideo hermodactylus cum sumitur aut radix aut planta melius colligitur illo tempore, q̃ in æstate, vel in vere, & eodem modo de rhabarbaro, epithymũ autem qui est flos thymi debet colligi eo tempore quo nõ est factum semen, hoc autem est in principio æstatis, etiã folia melius colliguntur in principio æstatis & in vere, q̃ in autumno, eo q tunc cadentia sunt, nec habent ita efficacem virtutem, semen etiam debet colligi eo tempore quo completum est, hoc autem est maxime in processu vel in fine æstatis, totum postea est notum.

D

Meliora siquidem recẽtia sunt, primo prima styptica et amara (nam cum ipsa sint siccissima, vetustate adhuc sicciora euadunt, & acria similiter. Tẽpore etenim calor eorum inflammabilis & superficiarius (quo hæc, dum recentia sunt, mordent & vrunt) expirat, acrimonia autem à reliquo obtunditur. Media autem recentium & antiquatorũ, dulcia, insipida, & salsa sunt præstantiora. Nam salsa, recentia turbant ventrem, & euertunt ad nauseam & vomitũ, veterata eadem, morsu violenter pungunt. Reliqua duo, recentia quidem, ob largum humorem excrementosum sunt flatulenta {vetusta vero, exanimata sunt.

Salsa recentia nauseabũda ob largã humiditatẽ putat, ob siccitate vero auctã antiquata mordent. Epithymũ rhabarbaq; etiã trima, sunt adhuc recentia.

Secũdum veritatem quidem scire debes, qm̃ ex eis amaræ, antiquiores, deteriores etenim sicciores, cum sit amarum ex se vltimæ siccitatis. Et acutæ, antiquiores, incolumiores, spirat enim superficies caloris earum inflammabilis, & frangitur acuitas cum residuo. Iuniores vero, serosæ, inflammabiles, & stipticæ quidẽ iuniores, incolumiores. Et dulces meliores, mediocres: Et insipidæ similiter. Etenim recentiores humido abundant superfluo, quod est causa ad inflationem, & ventositatem, Et salsæ antiquiores, serosæ, & iuniores conturbatiuæ, causa ad subuersionem & vomitũ. Mediocres vero, meliores.

Docet ex tempore cognoscere virtutes medicinarum, & malignas & incolumes, & diuiditur hæc pars in partes quatuor. Primo facit quod dictum est in medicinis solutiuis. Secundo applicat ad alias medicinas. Tertio declarat, q̃ dicit. Quarto pro sufficientiori declaratione istorum remittit nos alibi. secunda ibi. Debilem quidem virtutem. tertia ibi. Cum autem dico. quarta ibi. Nos autem. Prima pars potest habere partes sex. nam hæ medicinæ vt diuersificantur ex parte saporum sunt sex. amaræ, acutæ, & stipticæ, dulces, insipidæ, & salsæ; de alijs autem duabus non facit mentionem dans illas intelligere. eo q̃ medi. vnctuosæ reducuntur ad dulces, medicinæ autem acetosæ reducuntur ad insipidas, sic ergo procedit, primo docet ex tempore cognoscere medi. amaras malignas ab incolumibus. secũdo hoc idem facit de acutis. tertio de stipticis. quarto de dulcibus. quinto de insipidis. sexto de salsis. partes patent legendo literam. Dicit ergo sic. Et secundum veritatem quidem scire debes quoniam ex eis amaræ antiquiores sunt deteriores, et reddit causam etenim sicciores. amara quanto siccior tanto nequior, & acutæ, antiquiores incolumiores, scilicet quàm iuniores. expirat enim, id est resoluitur superficies caloris earum inflammabilis, id est calor existens in superficie earum, partes enim huius rei acutæ cum sint subtiles cito euaporant, & magis illę quæ sunt in superficie. iuniores vero serosæ, id est acutæ inflammabiles, eo q̃ tales partes subtiles non sunt resolutæ propter moram in tempore ab aere, sicut si essent antiquæ. Iuniores quidem stipticæ incolumiores, causa est quia illæ medicinæ proprie habent malitiam propter nimiam siccitatem & terrestreitatem, modo quanto sunt iuniores, tanto humidiores, & per consequens reprimitur in eis siccitas et terrestreitas, & dulces mediocres meliores eo q̃ collectæ in tempore iuniori non sunt bene digestæ, & in tempore antiquiori collectæ, sunt amaræ, & ideo in mediocri tempore debẽt colligi, & insipidæ similiter, & enim recentiores humido abundant superfluo. causa supple est, ad infrigidationem & vẽtositatem sicut si essent antiquæ, & tunc ab eis est resoluta superflua humiditas, & salsæ antiquiores serosæ, id est acutæ magis, eo quòd propter moram

E in tempore, siccitas in eis est exhausta & humiditas diminuta, & iuniores conturbatiuæ propter multam humiditatem aqueam, quę tunc in eis est, causa supple est, ad subuersionem, notum est. Deinde cum dicit.

Ob id deteriora, (secundo loco quorum facultas imbecilla est, aut superficiaria, aut facile resolubilis, ab raram corporis medicamentorum texturam. Antiquatis enim his tempus vires omnes resoluit. In contrarijs horum contra res habet, hoc est, antiquata sunt præstantiora.

Et debilem quidem virtutẽ habentes, & quę debilis sunt texturæ, & quæ virtutem habent facile resolubilem appositã in superficie iuniores, meliores. & enim antiquarum earum virtutes resoluit tempus, & in contrarijs contra.

F In parte ista, quia dixit de tempore in solutiuis, applicat ad alias medicinas vel si volumus dicere possumus; quòd in hac parte docet ex tempore distinguere medicinas malignas ab incolumibus vt diuersificantur ex parte substantiæ seu complexionis, & dicit sic. & debilem quidem habentes virtutem, & quæ debilis sunt texturę, id est raræ in substantia, & quæ virtutẽ habent facile resolubilem sicut epithymum, violæ, rosæ, aut huiusmodi, aut positam in superficie sicut fumusterrę, aut lupini iuniores meliores etc. Et in contrarijs scilicet medicinis solidis, & densis ecõtra, quia non sic tempus resoluit humiditatem earum actualem, sed bene resoluit earum actualem in principio vnde melius conseruantur. Deinde cum dicit.

Recentia vero & antiqua intellige pro cuiusq; generis natura, {non eodem dierum, mensium, vel annorum numero metienda, }nec quæ germini proxima sunt recentia, nec iam vetustate putrentia, & velut iam cinefacta, veterata hic intelligo, sed minus diu, aut magis, post collectum seruata.

G Cum autẽ dico antiquiora vel iuniora, intelligo hoc quod iuste mẽsurandũ est de quolibet, s̃m genus suũ. Nam nec antiquiora, vt cinis, nec iuniora, vt gramen dum dicimus intelligimus.

In parte ista dubitationi respondet, diceret aliquis quid intelligis tu per medicinas iuniores vel antiquiores, respõdet & dicit sic, cum autem dico, est mensurãdum, id est tribuendum de tempore secundum genus suum. i. secũdum quod requirit natura sua, epithymũ enim non dicitur antiquum dum habet tres annos, nedum si habet sex menses, rhabarbarum etiam non dicitur propter hoc non esse nouum, quia transeat vnum annum, immo si transeat tres annos adhuc est nouum. nam nec antiquiora vt cinis nec iuniora vt gramen vel germen & est melior litera, id est qua hunc germinant. Deinde cum dicit.

H *Quo autem sint tempore medicamẽta colligenda, & quandiu viribus integris seruari possint, postea Deo auspice dicemus.*

Lib. 2. i simgulis simp. cibus.

Nos autem de tempore collectionis medicinarum, & de extensione vitę earum terminabimus si Deus voluerit.

Remittit nos ad locũ alium, & dicit, nos autem de tempore collectionis medicinarũ & extensione vitæ earum. i. conseruatione earum in esse nõ enim proprie viuunt dum iã sunt collectæ, sed possunt in esse conseruari, terminabimus in particularibus si Deus voluerit. Deinde cũ dicit.

Locus.

Locus autem natalis, quia medicamentis simplicibus multis non modo promptam generationem & fœlicem præstat, sed & propriam quandam virtutem impertit, in medicaentorum delectu, maximi faciendus est.

Locus vero est ex maxime facientibus ad generationem, & acquiruntur per ipsum dispositiones & proprietates in rebus.

Cōtinuatio

Postquā Mes. docuit distinguere medicinas solutiuas, & incolumes à malignis per septem conditiones. In parte ista docet distinguere per octauam cōditionem, quæ quidem conditio est sumpta ex parte loci, vt dicit. Diuidit hæc pars in duas, quia primo in generali ponit proprietates & virtutes quæ insunt terrænascentibus ex parte loci, & in secunda parte docet ex loco ortus medicinarū distinguere incolumes à malignis. secūda ibi. Et dico ꝙ res hu. Prima in duas, quia primo ponit has proprietates quæ insunt terrænascentibus ex parte loci, confirmat etiam illas eis in esse ex parte loci auctoritate Pla. Et in secūda parte dubitationi respondet secunda ibi. Verum planta. Prima in duas, quia primo ostendit quæ sunt istæ proprietates, quæ insunt terrænascentibus ex parte loci, & etiam cōfirmans auctoritate Pla. Et in secunda parte hoc confirmat ex sensatis. secunda ibi. In locis enim terrę liberæ. Dicit sic de prima parte. Locus vero est ex maxime facientibus ad generationem. s. mixtorum & terrænascētium de quibus est sermo, & causa est, nā duobus modis locus facit ad generationem terrænascentium, primo ut locus accipitur ex parte materiæ à proprietate facit ad generationem ipsorū eo ꝙ videmus diuersificationes terrænascētium fm diuersitatem terrarum, & locorum in quibus nascuntur, hoc autem non est nisi quia diuersificant materiam appropriatā ipsorum terrænascentium, vnde videmus ꝙ quantum est ex parte terræ quæcunq; plantæ viuunt & crescunt & nutriuntur in quibusdam locis & non in aliȷs. Ad hoc etiam vadit mens Gal. vi. de accidenti & morbo, ibi enim ponit auctoritatem quorundam, vt sunt georgici ꝙ in vno miliari terræ aduenit diuersitas in planta, vt sit verum dicere ꝙ in vno miliari terræ sit quædam vitis quæ producat melius & fortius vinum, quadam alia vite in illo eodem miliari existente, hoc autem non est nisi quia ex loco appropriato talibus plantis aduenit in eis diuersitas propter diuersitatem terræ in sui humiditate. facit etiā locus ad terrænascētium generationem & aliorum vt locus accipitur ex parte causæ efficientis, locus enim sic assumptus consistit in debita distantia terrę ad corpus cœleste, talis autem debita distantia terræ ad corpus cœleste, est causa alterius, & alterius aspectus, modo talis diuersitas aspectus corporis cœlestis ad terrenascentia facit ad productionem eorū in esse, & in diuerso modo essendi, & quia ꝙ facit ad generationem rei, facit etiam ad productionem accidētium et proprietatum consequentium rem, hinc est etiam ꝙ locus inducit varias & diuersas proprietates in rebus, & hoc est ꝙ dicit postea, & acquirunt per ipsum. s. locum dispositiones & proprietates in rebus. Deinde cum dicit.

In Timæo.

Natura etenim (vt Plato inquit) locis quibusdam aliquas virtutes proprias impertiuit, quas illa rebus in se genitis & crescentibus communes faciant, sed tantum diuersas, quantum causæ harum differunt, & artifex natura est multiplex.

Inquit enim Plato. Muniuit natura loca virtutibus, vt in eis sigillētur proprietates in rebus quantum à causa differunt, & ab artifice.

Hic confirmat auctoritatem Plato. Inquit Plato. s. in timæo. muniuit natura naturans. i. natura vniuersalis vt est Deus, aut corpus cęleste loca virtutibus. s. proprȷs & determinatis, vt in eis &c. notum est. Deinde cum dicit.

Tritiū, vinum &c. in agro ñ stercoriosato vel aēr corrupto, meli⁹ & durantiᵘˢ, licet parcius.

In locis itaq; liberis, excrementaq; nulla sortitis, plantæ, proprietatem perfectionemq; assequuntur generi suo debitam, in non liberis, excrementorum naturā induunt, & à perfectis degenerant.

A **In locis enim terræ liberę acquiritur proprietas plantis talis qualem merentur secundum genus suum, & in terra non libera declinant ad latus excessus eius.**

In parte ista Mes. quod dixerat ipse confirmat ex sensatis scilicet ꝙ terræ nascentia acquirant generationē & proprietatem ex parte loci vt locus se tenet ex parte materię, & dicit sic. in locis enim terræ liberæ. i. terrę quæ est pura, non cęnosa, neq; fimo plena, & libera ab omni superfluitate acquirunt plantæ proprietates tales quales merentur fm suum genus, id est secūdum naturam suam, & in terra non libera, si esset cęnosa, aut infecta alia re putrida declinant ad latus excessus eius, vnde tendūt ad naturam illius terræ non liberæ. Et propterea vulgares dicunt ꝙ in loco vbi nō portatur fimus, aut alia res putrida nascitur bonū vinum & diu conseruatur, sed terra nō libera, licet pariat multos fructus nō tamen sunt sic proueniētes secundū sui B naturā, nec sunt sic boni, sicut si essent nati in terra libera. Deinde cum dicit.

Attrahunt enim singuli ex terra alimentorum sibi familiare, & conueniens, vitis (verbi gratia) dulce, lupinus, nitrosum, colocynthis, cucumer agrestis, amarum, ex partibus terræ adustis natum. Eius autem rei inquisitio, sermonis non est præsentis, sed altioris.

Verum planta attrahit ex ea quod suum est, puta humorem sibi conuenientem. Nam lupinus attrahit nitrositatem terræ, & vitis dulcorē eius, & colocynthis amaritudinem ex partibus suis adustis, & cucumer asininus. Sed hoc nō est huius inquisitionis, sed altioris.

In parte ista dubitationi respondet, crederet enim aliqs quod locus tales plantas nutriret & generaret & augeret. C Respondet & dicit quod non. vel aliter dixit enim statim Mes. ꝙ plantæ ortę in terra non libera, nō possent nutriri. Respōdet ꝙ sic, & dicit verum planta attrahit, scilicet per virtutem naturalem attractiuam quæ in ea est ex ea, scilicet terra quod suum est. i. conueniens sibi, & hoc est quod dicit, puta humores vel humiditates conuenientes sibi, nā lupinus attrahit nitrositatem. i. acuitatem. s. humoris qui in terra est, & vitis dulcorem eius, et colocynthis amaritudinem ex partibus ipsius, scilicet terrę adustæ, & similiter cucumer asininus, modo aliqs diceret quomodo hæ plantæ extrahunt à terra quod sibi est conueniens cum non habeant manum, respondet ꝙ est alterius inquisitionis, posset etiam ratio assignari in nostra scientia, nam habemus, ꝙ res quæ vegetantur & nutriuntur habent quatuor virtutes naturales, scilicet attractiuam, retentiuam, digestiuam, & expulsiuā, sicut apparet in nostro corpore, quare cum plantæ sint de numero vegetabilium habebūt etiam has virtutes quibus attrahant id quod eis est benignum, D aliud autem expellant, & ideo lupinus dato ꝙ seminetur iuxta vitem non impediet generationem vitis cum non attrahat conuenientem humiditatem ipsius vitis, immo nitrositatem ex terra attrahit. Et ideo isti vulgares seu georgici quando vident quod est aliqua vitis quæ nō producit bonum vinum, cum non sit defectus ex parte vitis seminant per locum illum lupinos vt ipsi attrahāt malum humorem ipsius terræ, & reddatur postea vitis calidior et fructifera. Deinde cum dicit.

Ob id plantæ humido excrementoso prædita natura, in locis {humidioribus quidē, deteriores,} siccioribus vero, præstantiores euadunt, sicciores contra, in locis siccioribus, peiores, {meliores, in humidioribus,} sic agaricus, hermodactylus, turbith, in locis humidioribus dānantur, et thymelæa, cucumer agrestis, colocynthis in siccioribus

Absinthiũ seriphiũ seu marinũ & dãnãt Dios. & Gal. li. 6. simpl.

& calidioribus mala sunt & venenosa, absinthiũ item maritimum est maleficum, vt scammonium ex regioue Scenitarum, Antiochenum vero est præcipuum, {quæ enim immoderatius calidæ sunt, vt scãmoniũ, in locis calidioribus, peiores ẽt euadunt, et frigidæ ad portionem.}

Et dico quod res humido abũdantes superfluo in locis ortæ siccioribus, meliores, sicciores in locis siccioribus, deteriores. Etenim hermodactylus in locis natus humidis, malus. Et similiter turbith, & agaricus: Et dicitur quod mezereon in locis thermarum, malus est, & venenosus, & similiter cucumer asininus colocynthis similiter, & absinthium vicinum mari, non est bonum. Et dicitur ꝙ scammonea corasceni, est mala. Antiochena, bona.

In parte ista Mes. docet ex loco & situ distinguere inter medicinas solutiuas malignas & incolumes & diuiditur hæc pars in partes duas. Primo facit hoc. Secundo eius, quod dixit causam assignat ex sua propria opinio. secunda ibi. Et credo quod dispositio loci. Dicit sic de prima parte, et dico ꝙ res humido abundantes superfluo in locis ortæ sicioribus meliores, causa est quia ex parte loci sicci diminuitur humiditas superflua quæ erat in eis, ex qua humiditate inducit nocumenta plura, sunt enim tales res inflatiuæ, oppilatiuæ, & generatiuæ ventositatum, & sicciores in siccioribus deteriores, causa est, quia magis abundant siccitate, quæ quidem dum est superflua, nocumenta inducit. etenim hermodactylus in locis nat⁹ humidis, malus, cum ipse sit abundans superfluo humido, vnde hermodactyli qui exportantur de montibus cũ sint loca sicca sunt efficaces, sed qui nascuntur in vallibus sunt peiores. Ego enim vidi etiam experientiam huius, vnde vidi ꝙ isti hermodactyli nati in vallibus fuerunt exhibiti cuidam in quo induxerunt nauseam, nõ autem sic facerent montani, vnde illi qui asportantur de sylua medicinæ, aut qui asportantur à castro scilicet Pe. sunt valde mali, & similiter turbith, & agaricus, de his ego nunquam expertus fui quantum ad hoc, & dicitur ꝙ mezereon, id est laureola in locis thermarum id est in locis valde calidis, & acutis vstis, est malus & venenosus, eo ꝙ tunc acquirit inde magnã acuitatem, non autem se sic habet natus in partibus inferioribus & humidis, cucumer asininus, vnde iste qui nascitur circa foueas ciuitatis est incolumis, quia non sic calidus & siccus, sed si nasceretur in locis thermarũ qui sunt loca valde calida & sicca & vsta, est malus, qui tunc inde acquirit magnam caliditatem, & colocynthis &c. notum est, & dicitur ꝙ scammonea corasceni, est mala, eo ꝙ tũc nascitur in loco calidiori & sicciori. Deinde cum dicit.

Mezereon, i. cocognidium.

Adhæc terræ, & per hanc plantis virtutem magnã impertit, & variam non sol tantum, sed aliorum quoq; corporum cœlestium aspectus hunc locum & illum aliter atq; aliter afficiẽs. In quo causarum genere, quædam plantæ locum, & cœlum habentes suæ temperaturæ contrarium, sunt meliores, aliæ simili emẽdantur, sic guaril, & aquaticum sisymbrium & quæ aliæ humido abundant excrementoso, sub cœlo suæ naturæ dissimili meliores sunt, turbith quoq;, agaricus, scammonium, sub dissimili sunt meliora.

Guaril putat lacerta syluestris, coitũ valde puocãs, sed huic loco ñ ꝯuenit agẽti de plãtis.

Et credo quod dispositio loci vel aspectus regulantium non similiter est hic, & ibi. Diuersitas autẽ vel similitudo has vel illas incolumitat. Etenim guaril & piper aquę dissimilia, meliora.

E Et humidũ habentes superfluũ. Similiter & turbith & agaricus & scãmonea in simili, meliora.

In parte ista Mes. eius quod dixerat statim causam assignat ex sua propria opinio. dixerat statim ꝙ scãmonea orta in loco calidiori est mala, econtrario bona, modo reddit causam huius & dicit. Credo enim quod dispositio loci quantum est ex parte materiæ ipsius, vel aspectus regulantium, id est corporum cœlestium nõ similiter est hic, id est in vno loco, & ibi id est in loco alio, & hoc est quod dicebatur supra, quod locus tam ex parte materiæ quàm ex parte efficientis facit ad generationem terræ nascentium, inducit enim eis proprietates et dispositiones. Diuersitas autem vel similitudo, scilicet loci ad plantas uel animalia, has vel illas incolumitat id est bonas reddit vel etiam malignas facit quasdam alias. Etenim guaril, est quoddã animal quod vocatur lacerta syluestris, & multum commouet ad coitum, vel etiam potest dici quod cũ sit stipticus, etiam cum hoc multum commouet uel incitat ad coitum, & piper aquæ id est senationes, siue cresiones, quandoq; enim piper potest sumere distinctionem ex parte granorũ sicut dicimus quod est piper album, piper nigrum, & piper longum, sumit etiam distinctionem ex loco sicut dicimus piper apium id est acorus, piper orititum id est serpillus, piper aquæ vel holus aquæ id est senationes vel cressiones, piper quia habent acuitatem sicut piper, & vocatur piper aquę, quia oritur in aqua, dissimilia id est orta in locis dissimilibus eis meliora, cum enim sint acuta & calida & sicca, si orianť in locis aquaticis eis dissimilibus sunt meliora, quia eorũ caliditas & siccitas ex loco remittitur.

Guaril qd.

F

Deinde cum dicit.

Plantæ præterea nonnullæ ex alterius cuiusdam vicinia vel contactu, meliores aut peiores euadunt.

Vicinia & cõtactus.

G Vicinitate etiã rei ad rem incolumiores vel nequiores dispositiones acquiruntur: Et in singularitate & pluralitate earum similiter.

In parte ista docet cognoscere medicinas solutiuas malignas & incolumes ex loco, & dicit societatem positiuam siue priuatiuam. Et primo ponit modos quibus ex tali loco possumus cognoscere hoc. Secũdo illos declarat. secunda ibi. Sicut recte dicitur. In prima parte aduertendum, quòd Mesue in his verbis innuit quot modis ex loco, vt dicit societatem possumus cognoscere medicinas solutiuas malignas et incolumes, quia duobus. vnus est qui sumitur ex loco vt dicit societatem priuatiuam, quæ est priuatio societatis, & hunc denotat cum dicit. Et in singularitate.

Deinde cum dicit.

Sic hermodactylis scilla, aut raphanus vicina, vigorem addit, & thymus epithymo, & quercus polypodio, & senæ ruta.

H Sicut recte diciť quòd hermodactylis scyllæ aut raphani vicinitas vigorem præstat. Et alhasce, epithymo. Et arbor glandes ferens, polypodio, Et senæ ruta.

In parte ista ostendit quæ præmisit, & primo ostendit quomodo ex societate positiua acquiritur bonitas & malitia in medicinis solu. secundo ostendit quomodo ex societate priuatiua acquiritur in eis bonitas & malitia, secunda ibi. Et singularitas quidẽ. prima in duas, quia primo ostendit quomodo quibusdã medicinis solutiuis acquiritur bonitas in vicinitate vnius ad aliam. Secundo ostendit quomodo in eis acquiritur malitia ex vicinitate vnius ad alteram. secunda ibi. Et dicitur ꝙ xebram. Dicit sic de prima parte. Dictum est statim, quòd ex vicinitate vnius rei ad alteram medic. fiunt quidam incolumes. Sicut recte, id est vere dicitur ꝙ hermodactylis scillæ aut raphani vicinitas vigorem præstat, & causa est, nam quando hermodactyli nascuntur prope scillam, tunc scilla attrahit acuitatẽ terrę

pro

pro sui nutrimento, quod forte cesisset in nutrimentũ hermodactylorum, etiam forte qñ scilla aut raphanus prope eos nascuntur tribuunt hermodactylis aliquam vim acutam, vnde fiunt fortioris virtutis, vnde vidimus experientia ꝙ isti herbarij qñ vident hermodactylos nasci prope narcissum ꝙ istos colligunt, narcissus autem vocatur cepe bauosum, & satis est simile ipsi scillæ. Et alhasce.i. hyssopus hortensis. Epithymo scilicet præstat vigorem & bonitatem, scilicet quando prope ipsum nascitur, & propterea illi qui plantant has herbas plantant epithymũ prope hyssopum. immo accidit vt quãdoq; sint ita similes, quòd quandoq; herbarij colligunt vnam pro alia, sunt enim similes in stipite, ĩ radice, & folijs & huiusmodi, licet adhuc distinctio sit inter eas, primo ex sapore, quia acutius est in sapore epithymum ꝙ hyssopus, etiam folia in epithymo sunt magis stricta, sed folia hyssopi sunt longiora & latiora, etiam epithymũ est acutius in odore quàm hyssopus. Et arbor ferens glandes.i. quercus polypodio.s. acquirit bonitatem, ipsi enim herbarij non colligunt ipsum, quando est super lapides viuos, aut gypsum sed quando est super quercus, vnde illud multo plus operatur ꝙ natũ super lapides. Et ruta senæ, scilicet acquirit bonitatem, de hoc nunquam vidi. Deinde cum dicit.

Contra autem maligniora euadunt scammonia, esulæ aut tithymallis propinqua polypodium, lapidibus, epithymum, ozimo.

Et dicitur ꝙ xebrã scamoneæ addit ad iniquitatem, & similiter lacticinium villosum, et lapides polypodio, & ozymum epithymo.

In parte ista ostendit quomodo medi. soluti. fiunt malignæ ex vicinitate vnius ad alteram, & dicit sic, ꝙ xebram id est esula scamoneæ addit ad iniquitatẽ, scilicet cum vna nascitur prope aliam, eo ꝙ tunc facit ipsam scammoneam esse valde acutã & effrenem in operatione, eo ꝙ esula est multum acuta. Et similiter lacticinium villosum species tithymalli, & lapides polypodio, scilicet acquirunt malitiam. Et ozymum, id est basilicon epithymo, modo quæ sit horum causa, nõ potest bene ratione inueniri, sed experimento cum operationes talium medi. sint maxime per proprietatem, siue formam specificam & non virtutem elementarem. Deinde cum dicit.

Numerus quoq; plantarum vel fructuum, vires eorum mutat, nam casiafistula singularis & sola est præstantior, contra sola colocynthis, scilla, cucumer agrestis, deterior, vis enim plantæ et terræ, diffusa, multisq; distributa, est remissior, tota vero in vnicã plantam, aut fructum solum coacta, valentior.

Eodem pertinet fructus quãtitas, quod in paruum uirtus coacta, est valentior, in magnum soluta, imbecillior, ob id colocynthis magna est melior.

Et singularitas quidem casiamfistulam facit bonam, colocynthidem autẽ nequiorem, & scillam prauam, & cucumerem asininum similiter. Virtus enim diffusa, remissior est, aggregata vero fit pluris. Et scire debes ꝙ magnitudo rei & paruitas, virtutis diffusionem & aggregationẽ facit. Et ideo colocynthis melior magna.

In parte ista docet cognoscere medi. malignas & incolumes per earum singularitatem, & dicit ita. dixi quomodo societas facit acquirere bonitatẽ & malitiam in medi. nunc dicendum est quomodo singularitas facit acquirere bonitatem & malitiam in medi. Et singularitas quidem casiamfistulam, sicut quando vna canna eius nascitur in vna planta & nõ plures, vel aliter, & singularitas quidem casiamfistulam, vt quando nascitur sine alia planta sibi vi-

A cina attraheret dulcorositatem, quæ subijcitur eam facit bonam, quia si alia planta sibi foret vicina nutrimento ipsius, etiam si nascitur sola in planta sua attrahit totam dulcorositatem plantæ vnde fit melior, colocynthidem autẽ nequiorem, quantum ad eius poma, quando enim vnum pomum nascitur in vna planta, & non plura, tunc est pessimum, eo ꝙ illa planta totam malitiam tradit illi pomo, et videte ista colocynthis facit sicut cucurbita, & melones quia facit suos ramos & folia sic dispersa per terram sicut illa. similatur etiam quibusdam pomis quæ nascuntur in ollis quæ tenentur domibus, similiter etiã singularitas colocynthidis quãtum ad eius plantam facit ipsam peiorem quàm si multæ plantæ ibi nascerentur, quia illa totam malitiam trahit ex terra. Et scillam prauam, scilicet facit singularitas, intelligatur hoc quãtum ad plantas, nam quantum ad radicem nõ est vis, propterea ꝙ illa magis vtimur quàm radice. Et cucumerem asininum similiter. Virtus enim diffusa, id est dispersa remissior, aggregata vero pluris, & scire debes ꝙ magnitudo facit diffusionem virtutis,

B paruitas vero facit eius aggregationem. Et sic innuit aliũ modum cognoscendi bonitatem aut malitiam in medicinis, scilicet ex magnitudine & paruitate, nam magnitudo ipsius medi. seu herbæ facit diffusionẽ virtutis in ea, sicut enim paruitas facit aggregationem virtutis in ea, & hoc habet verũ, ita intelligatis in eadem specie medi. Et sic in summa habemus nouem cõditiones quibus cognoscimus bonitatem & malitiam in medici. Quarum sufficientiam habemus hoc modo, nam conditiones bonitatis, & malitiæ ipsarum medici. aut sumuntur ex parte causarum, aut ex parte accidentium. Si sumuntur ex parte causarum bonitatis & malitiæ hoc est dupliciter, quia aut sumuntur ex parte causarum principalium aut non principalium, si sumuntur ex parte causarum principalium hoc dupliciter, quia aut ista causa principalis se tenet ex parte substantiæ, & sic est prima conditio, aut ex parte complexionis, & sic est secunda conditio, Si autem bonitas & malitia sumantur in eis ex parte causarum non principalium & coadiuuantium, & hoc dupliciter, nam istæ causæ non sunt nisi

C tempus & locus, tẽpus enim ratione ætatis (vt ita loquar) quam tribuit medi. facit bonas & malignas ipsas medi. etiam locus ut statim dictum est in principio lectionis, aut ergo est sumpta hæc causa coadiuuans ex tempore, & sic est septima conditio, aut ex loco, & hoc dupliciter, aut ex loco vt dicit situm, & sic est octaua conditio, aut ex loco, vt dicit societatem, & sic est nona conditio, si autem bonitas & malitia in medici. sumantur ex parte accidentium, tunc ista accidentia non sunt nisi qualitates secundæ perceptæ sensu, aut ergo percipiuntur sensu tactus, & sic est tertia conditio, aut sensu odoratus, & sic est quarta, aut sensu gustus, & sic quinta, quæ diuiditur in. viij. secundum ꝙ sapores erant. viij. Aut percipiũtur sensu visus, & sic est sexta, de sono non fecit mentionem, eo ꝙ per sonum non potest acquiri bonitas & malitia in medicinis vniuersaliter, sed solum specialiter in quibusdam, vt in casiafi. in charta

D mo, ben & alijs quibusdam, sermo autem iste de bonitate aut malitia medicinarum erit sermo vniuersalis, ideo illã qualitatem omisit &c.

De electione medicinarum quæ fit per comprehẽsionem iudiciorum earum secundum posse ipsarum. Cap. 2.

Medicamentum purgans à nostro calore in energeian reductũ motu violento vacuat, neq; enim vacuaret, nisi naturæ vim afferret.

Inquit heben Mes. operatio medicinæ solutiuæ cum hoc quod agit fm̃ regulationem quã sortita est, fit per modum violentiæ. Neq; enim educit nisi quia naturæ vim infert.

Postquam Io. Mes. determinauit de medi. solutiuis inquirēs earum quidditatem & essentiam. docuit etiā med. solutiuas incolumes distinguere à malignis. In isto cap. est eius intētio inquirere operationem medi. solutiuæ, inquirere etiam eius principia eam efficientia, & diuiditur hæc pars in partes duas, quia in prima parte Mes. in generali, principia operationis medi. inquirit, et modum suę operationis, et in secunda parte hoc idem facit in speciali. secunda ibi. In fine lectionis, Amplius autem. Prima in duas. nā operatio generalis medicinæ solutiuæ est duplex. vna est per quā ipsa medi. attrahit hu. sibi proprium ad loca communia expulsionis. Alia vero eius operatio generalis est expulsio eorundem humorum. Primo ergo inquirit principium & principia primæ operationis. Secundo inquirit principia & modū secundę operationis. secūda ibi. Stomachi vero & intestinorū natura. prima in duas. Primo facit quod dictum est. Secundo dubitationi respondet. secunda ibi. Non enim communiter. Dicit sic de prima parte. Determinatum est de quidditate & essentia ipsius medicinæ solutiuæ, sed quid dicendum est de operatione ipsius, ecce Inquit Heben Mes. operatio medicinæ soluti. cum hoc ꝙ agit ſm regulationem quam sortita est, scilicet à corpore cęlesti & à suo aspectu proprio simul cū debita elementorum mixtione inducēte in eam debitam complexionem, vt scilicet comprehendamus simul per hæc verba debitā mixtionem elementorum in medicina cum regulatione eius à corpore cœlesti, & aspectum corporis cœlestis proprium. Vel potest exponi secundum regulationem quā sortita est, scilicet à calido naturali eam regulante.

Fit per modū violentię ab illa re ipsi naturę. Neq; enim educit, id est euacuat hu. proprium nisi quia naturæ vim inferens est. Ex his verbis nos concipimus duo principia per quæ medicina attrahit hu. sibi propriū à loco, scilicet ad loca communia expulsionis. vnum est principium extrinsecum magis, aliud est intrinsecum magis, & per hoc concipimus modum operationis correspondentē illi principio, principium extrinsecum magis istius operationis siue attractionis humorum tāgit cum dicit. Operatio medicinæ so. Solutiua enim medicina cum sit quędam res nō naturalis, est sicut eius principium extrinsecum vnde non agit nisi regulata à natura, tāgit etiam modum correspondentem illi principio extrinseco cum dicit. secundum regulationem quam sortita est. iste enim est modus secundū quem medicina solutiua operatur attrahendo, quia attrahit debite, & secundū regulationem. hæc autem regulatio est duplex, vna est eius regulatio, vt exterius existēs est antequam à corpore assumatur, nam ipsa operatur per principia suæ generationis & debita commixtione elementorum regulata cū debito aspectu cęlesti, & hoc nō est aliud ꝙ forma specifica in ea existens, vnde quiddam addit supra complexionē medicinæ, vnde medicina attrahit hunc humorem proprium per commixtionem proportionatā & regulatam à corpore cœlesti, & suo aspectu, & hoc est quod dicebat supra Mes. quòd medicina solutiua attrahit humo. non quia calida, nec quia frigida, sed quia tali virtute cęlesti dotata, quia in ea est forma specifica, et per hoc innuitur, quod medicina est principale agens in attrahendo hu. non incitatiuum, aut irritatiuum, sed principale vnde sicut magnes principaliter per formam specificam quæ est in ea attrahit ferrum. ita medicina per sui formam specificam attrahit hu. sibi proprium, tamen non est principium perfectiuum aut completiuum illius attractionis sed potius natura. Alia est regulatio ipsius medicinæ quando interius est assumpta, & hanc regulationem sortita est à calido & virtute, nam medici. soluti. comparata corpori nostro est talis in potentia, & non actu, hu. attrahens, omne autem quod est in potentia relatū nobis, nunquam fit in actu tale, nisi reducatur ad actum à calore nostri corporis & ab eo reguletur, & tunc exponemus literā sic. Operatio medicinæ solu. sicut est attractio humo. proprij quæ quidem est in ea in potentia, cum hoc ꝙ agit, sci-

E licet in actu. secundum regulationem quam sortita est, scilicet à calido naturali &c. & hoc satis consonat veritati, si enim in aliquo loco exteriori. ex vna parte poneretur multa quantitas scamoneæ, & ex alia parte poneretur quantitas pauca cholerę, nunquam scamonea attraheret choleram, nunquam etiam cholera moueretur ad scamoneam, & ideo oportet quod eius operatio sit secūdum regulationem quam sortita est à calido nostri corporis, & hoc etiā vult infra Ioan. Mes. si enim ipsa per se faceret hanc operationem sine alicuius auxilio, tunc ipsa per se sanaret corpus, quod falsum est, immo natura omnium principaliter est operatrix & sanatrix ægritudinū principaliter, & hoc modo exponendo dicemus quòd principale agens in hac attractione hu. ad loca communia expulsionis est ipsa virtus expulsiua membrorum in quibus continentur hu. nociui, & attractiua virtus quæ est in locis communibus expulsionis, & ex his duabus virtutibus perueniunt postea hu. ad stomachum & intestina, sed instrumentale agens est ipsa medicina. Per hoc soluuntur duę quęstiones, vna

F est in qua quæritur vtrum medicina solutiua attrahat humo. ad stomachum & intestina per virtutem quam acquirit à corpore nostro an non. Soluitur etiam secūdo quęstio quid sit principalius agens in attractione hac, an medicina an virtus operās cum suo naturali calido. Quare dicendum ꝙ principale in hoc est virtus, vt dictū est secundum quòd innuit in his verbis, & est principium intrinsecum istius operationis, vt etiam supra ponebat Mes. auctoritate Hippoc. omnium enim natura est operatrix rerum & sine natura non educitur humor à corpore, medicus vero minister est. Tangitur etiam modus secundum quam natura operatur in hac attractione cum dicit. Neq; enim educit nisi quia naturæ vim infert, ipsa enim medicina inquantum iuuat virtutem expulsiuam alicuius membri in quo membro erat multo tempore cōtentus aliquis hu. malus, ita quòd erat factus illi membro consuetus, & tunc à membro non posset expelli, adueniente medicina

G ipsum membrum vincente et incitante fit quòd tunc talis humor nociuus à membro expellitur, & vsque ad locum communem expulsionis peruenit, & hoc modo medicina solutiua infert vim naturæ, non enim hoc est violētia simpliciter, quæ sit destructiua siue impeditiua operationis ipsius naturæ, immo confortat naturam in expellendo, iterum etiam talis violentia simpliciter facta ipsi naturæ est irregularis & mala, hæc autem non est mala, sed infert iuuamentum ipsi corpori euacuando ab eo quod præter naturam est intantum quòd est regularis, sed hæc violentia secundum quid facta per incitationem virtutis expulsiuæ membri à medicina solutiua, et per hoc soluitur quoddam argumentum quod consueuit fieri. Non videtur (diceret aliquis) quòd medicina solutiua euacuet inferendo vim naturæ, quia si faceret medicina solu. vim naturæ, tunc esset pugna inter naturam & medicinam, quare eius operatio non esset regularis, soluitur per iam dicta, nam hoc nō est violentia quæ fit cū pugna, sed est violenta quæ fit per

H quandam incitationem naturæ à medicina, cum enim virtus expulsiua membri incitatur ab aliqua re nocente, tunc vehementer operatur vt ponit Gal. v. de accidenti et morbo, & ideo quia virtus expulsiua membri incitatur à medicina, incitatur etiam ab humo. qui iam commotus est per medicinam, ideo tunc virtus membri vehementer illum hu. expellit, multa enim videmus principia quæ valde vehementer operantur quando incitātur ab aliqua re nocente, & hoc habet verum in virtutibus naturalibus, immo etiam in vitalibus & animalibus vt ponit Gal. præcipue de virtute vitali in libello de causis pulsuum, ponit enim quòd virtutes aliquam necessitatem assumētes scilicet ab aliqua re pręter naturam vehementius operantur & tunc posset fieri pulsus fortis valde. Deinde cum dicit.

Vacuat autem proprium & familiarem sibi humorem, non etiam alium quemuis.

Duorū du. incidētium solutio.

Non

Non tamen cōmuniter, ſed proprie, quia nō materiam, ſed hanc educit materiam, niſi effrenem habuerit operationem.

In parte iſta dubitationi reſpondet, poſuerat ſtatim ꝙ medicina attrahit humo. ad ſtomachum & inteſtina, illū etiam educit inferendo vim naturę, modo diceret aliquis, educet ne omnem hu. vel proprium & determinatum, reſpondet ꝙ non niſi ſit effrenitas in ſua operatione, primo ergo facit hoc, ſecundo declarat quoddam dictum, ſecunda ibi. Effrenis autem. Dicit ſic de prima parte. Ita dictū eſt ꝙ medicina educit quia infert vim naturę. Non tamen communiter id eſt neq; attrahit neq; expellit naturaliter omnem humo. ſed proprie educit humo. proprium, & nō materiam, ſed hanc materiam educit niſi effrenem habuerit operationem. Deinde cum dicit.

Niſi actio eius, ob quantitatem iniuſtam {& qualitatem alienam} effrenis ac immodica euaſerit.

Effrenitatis autē in operatione cauſa eſt peccatum in quantitate eius, ſicut diximus.

Modo declarat dictum ſtatim. ſ. quomodo medicina ſolutiua eſt effrenis. Effrenitatis autem in operatione cauſa eſt peccatum in quātitate eius, aut etiam in qualitate eius communi, vel propria ſicut diximus, aut etiam ſicut dicemus. ſ. infra cap. de nocumentis medicinæ ſolutiuę, & cauſis nocumentorum eius, & hoc quod dictum eſt, habet verum de medicina ſolutiua quæ ſui proprietate habet ſolū vnum hu. euacuare, poſsibile enim eſt ꝙ aliqua medicina ſui duplici proprietate euacuet ſimul duos hu. tñ eius operatio nō eſt pp hoc effrenis ſicut agaricus, poteſt enim euacuare choleram vtranq;, & qñq; etiam phlegma craſſum vt ipſe infra ponet ca. de agarico, auctoritate Ga. ſed ſi medicina euacuet ſolum vnum hu. illum euacuat incitādo & irritando naturam, cum enim ſcamo. ſit ſimilis in proprietate & forma ſpecifica, & complexione ipſi choleræ hinc eſt ꝙ ipſa facit ſimile nocumentum ipſi naturæ membri ſicut faceret ipſa cholera ibi exiſtens dum commoueretur hoc facto illum hu. natura conatur mittere ad determinata loca expulſionis vt ad ſtomachū & inteſtina. Sed quomodo dicemus nos de medicina ſolutiua poſita exterius, quæ ſoluit ventrem aut facit vomitū, vt infra ponet Meſ. cap. de ciclamine, nam ponit receptionem cuiuſdam medicaminis, quod poſitum ſupra ſtomachum facit vomitū, ſuper ventrem & ilia facit fluxum ventris. Dico ꝙ hoc facit talis medicina, non propter virtutem attractiuam abſolute, ſed propter virtutem propriam attractiuā, adhuc iſtud non eſt ſufficiens, eo ꝙ attractio non eſt niſi vno modo, quia eſt alicuius ab altero ad ſe, vt Ariſto. ponit primo phyſi. & ideo iſta medicina exterius poſita potius deberet ad ſe trahere ꝗ̄ eos ad ſtomachum & inteſtina tranſmittere, & ideo poſſumus dicere hoc modo, ꝙ illa medicina exterius poſita tranſit per poros membrorum reſoluta in aliquem vaporem vſq; ad ſtomachum, eo ꝙ omnium membrorum eſt vna confluxio & tranſpiratio, vt ponit Gal. in iij. de virtutibus naturalibus, ſi tu dicis, quare non peruenit ad membra magis principalia, ut ad cor, & alia, dico ꝙ propterea, quia natura ſic eam regulat & taliter, vt ex ea fiat iuuamentum & non nocumentum, ſit autē hoc ſi ipſa peruenit ad ſtomachū, regulantur enim ſemper à natura quomodocunq; medicinę approximentur corpori, & propterea iſtæ medi. ſolu. exterius approximatæ cōſtruuntur ex rebus valde fortibus in virtute, datur etiā de eis in multa quantitate exterius, vt. ſ. ne earum vapor aut virtus reſoluatur in via antequā ad ſtomachum perueniat, exiſtēs autem in ſtomacho afficit ipſum ſtomachū, & alia membra ſicut medicina intus approximata. Deinde cū dicit.

Quanquam vero omnia prope medicamenta purgantia genere ſunt, deleteria, ac ſua violentia naturæ noſtræ grauiſsima, ipſa tamen natura, quibus poteſt modis illorum motibus facultates noſtrū corpus diſpenſantes purgando diſſoluentibus occurrit, dum corporis excrementa illis trahentibus, non modo facilis permittit, ſed etiam his per medicamēta expellendis, tanquā onere leuata, recreatur, non minus quā ſi ipſa motu ſuo naturali expelleret.

A

Et quoniam ſm plurimum omnis fere medicina laxatiua eſt de genere rerum venenoſarū, cuius exceſſum natura non patitur, conatur tamen regulare quod de motu eius eſt in ſolutione ipſius in virtutes corporis inquantum ei poſſibile eſt. Et patitur ſine æſtuatione & lucta ſuperfluitate corporis expelli, immo gaudet in earum eductione ſicut exonerari mole, ſicut ſi proprio motu expelleretur.

B

In parte iſta Meſ. probat quod dixerat, & diuiditur hęc pars in duas partes, primo enim oſtendit ꝙ medicina ſolutiua operatur per ſecundum principium quod eſt natura moleſtata à medicina. ſecundo oſtēdit quod operatur per principium primum, quia. ſ. operatur ſm regulationem, quam ſortita eſt, ſecunda ibi. Et illud ideo, prima in duas, quia primo facit hoc, ſecundo dubitationi reſpōdet, ſecunda ibi. Et ſm notiores. Dicit ſic de prima parte. Et qm̄ ſecundum plurimū medicina omnis ſolutiua fere eſt de genere rerum venenoſarum, cuius. ſ. venenoſitatis exceſſum natura non patitur, vnde conatur regulare quod de motu eius eſt in ſolutione ipſius in virtutes corporis. i. contrariū virtutis corporis. Immo gaudet in eductione humoris ſicut exonerari mole, ſicut cum aliquis mole grauatur gaudet cum ipſam mittit inferius, ita etiā natura grauata humore gaudet in eorum eductione, totum aliud eſt notum. Ex his verbis duo concipimus, vnum eſt ꝙ medicina ſolutiua euacuat vim inferendo naturæ, eo ꝙ ipſa ſm plurimū eſt venenoſa, & contraria corpori à forma ſpecifica, dixit autem ſm plurimum venenoſa, eo ꝙ ſunt quædam medicinæ quæ euacuant comprimēdo, leniendo, & lambificando, tamen non ſunt venenoſæ ſicut rhabarbarum, licet vt plurimum medicinæ ſolutiuæ attrahendo ſint venenoſæ, ſecundum quod concipimus ex his verbis eſt, quia eſt modus violentiæ illatus naturæ à medicina. Nam iſta violentia non eſt quæ ſit deſtructiua operationis naturæ. immo potius reſiſtit natura ipſi medicinæ inquantum poteſt ne compleat eius operationem perfecte, ſed iſta eſt violentia iuuatiua & moratiua, incitat enim ipſa medicina naturā ad expellendum id quod naturam cōtriſtat, vnde gaudet in eius expulſione. Deinde cum dicit.

C

Porro ſit purgatio duobus potiſsimum modis (vt lib. primo aphoriſ. meminit Hippocrates) interdum vomitu agitata ſurſum ad ſtomachum materia, frequentius, deiectione, excrementis ad aluum deturbatis.

Aph. 2. lib. 1. & Aph. 4 6. 7. 8. 9. lib. 4.

D

Et ſecūdum notiores modos purgationis ſit illud duobus modis, de quibus Hipp. in primo lib. ſeparatorum ſermonum mentionem fecit, ſcilicet ex agitatione quæ ſit ſecundum ſtomachum ſuperius cauſat vomitum, aut ex perturbatione quæ ſit ſecundum ventrem cauſat fluxum, & ſit illud rarius per vomitum.

In parte iſta dubitationi reſpondet. Et bene video ꝙ ipſa medi. ſolu. inferendo vim naturæ inducit materiam ad loca expulſionis, modo ad quæ loca educit reſpondet et dicit. Et ſit id. i. iſta expulſio, duob9 modis, ſm notiores modos purgationis, de quibus Hippo. in primo lib. ſeparatorum ſermonum. i. in prima particula aphoriſmorum mentionem fecit in illo aphoriſmo. In perturbationibus ventris ibi enim fecit mentionē de vomitu & ſolutione vētris

facta

facta à medicina cum dicit. Sic et inanitio, id est euacuatio facta in pharmacia, fecit etiam de hoc mentionem in illo aphorismo. Quę educere oportet vndecunq; natura repit, inde ducere per conuenientia loca, exponit cōmen. ibi conuenientia loca, id est per intestina. Appellauit autem euacuationem per fluxum ventris, & vomitum notiores modos purgationis, nam licet medicina solutiua euacuet per vrinam, aut per sudorem, quandoq; autem per vtrunq;, licet sit data propter fluxum vētris & vomitum, tamen isti sunt notiores modi, vel quia vt plurimum sunt contingentes, vel qa magis sensibiliores, modi purgationis sunt euacuantes hu. crassos. Deinde cum dicit.

Ne putes autem medicamentum purgans ventriculo receptum ad humorem vacuandum penetrare, sed vi attractrice sibi insita delectu quodam cognatum humorem & familiarem.

Et illud ideo quoniā medicina laxatiua perueniens ad stomachum, nō adit humorem quē euacuare debet penetrando ad ipsum, sed virtute attractionis sigillata in ipsa attrahit eligens, quod ex hnmoribus est ei proprium attrahere, & est comparatio operationis eius ad materias, comparatio magnetis ad ferrum, charabe ad fustem & ad alia.

In parte ista ostendit primum principium instrumentale & extrinsecum per quod medicina attrahit, quia dicit quomodo attrahit per regulationē quam sortita est ab elementis & aspectu corporis cœlestis, & primo facit hoc. Secundo dubitationi respondet, secūda ibi. Attractio enim. Dicit sic de prima parte, bene dixi supra ꝙ med. solu. attrahit hu. sibi proprium ſm regulationem quā sortita est ab elementis & corpore cœlesti. & ideo. Quoniam medicina laxatiua perueniēs ad stomachum non vadit ad hu. quem euacuare debet penetrando ad ipsum, immo attrahit hu. sibi propriū à forma specifica in ea sigillata, sicut magnes existens in debita distantia ad ferrum attrahit ipsum à forma specifica, sicut etiam hoc modo membrum se habet ad hu. à quo debet nutriri, attrahit enim ex hu. quod est ei proprium per sui formam specificā sigillatam in eo, sicut ponit Ga. iij. de simplici medicina, & ex hoc concipimus ꝙ medicina laxatiua non solum habet euacuare hu. inferendo vim naturæ, sed etiam per suam formam sigillatam in ea. Sed aduertendum vlterius ꝙ vna litera habet non addit, scilicet hu. quē debet euacuare, & hoc dicit vt improbaret Asclepiadem, nam ponebat ipse ꝙ medicina solutiua generat hu. euacuandum, & hoc improbat Gal. in. iij. de simplici, Alia litera habet non vadit, scilicet corporaliter ad hu. euacuandum, non enim est credendum ꝙ medicina corporaliter vadat ad hu. sed ipsa per formam specificam quam habet attrahit ipsum ad stomachum, & intestina sicut dicebat de magnete, licet de hoc sit dubitatio. Deinde cum dicit.

Ex venis & corporis meatibus sensum latentibus, ad se in ventriculū et intestina, rapere, quō Magnes ferrū, & succinum festucam, & alia quædam alia attrahunt.

Attractio autem non est nisi ex venis, & occultis, ductibus corporis, donec humor euacuādus ad stomachum & intestina repat.

In parte ista respondet dubitationi, diceret aliquis vnde medicina attrahit humo. & à quo loco illum attrahit. Respondet, attractio autē quæ fit à medicina à forma specifica nō est nisi ex venis, tanquam ex loco à quo attrahit, & à longinquo, & occultis ductibus corporis tanquam ex locis per quæ attrahit, quę sunt meatus stricti membrorū, siue eorum porositates, siue etiam venæ meseraicæ, nam sicut venæ meseraicæ sunt ductus per quos transmittitur

E chilus, aut quid iuuatiuum ex stomacho ad hepar, etiam sunt ductus per quos transmittitur humor nociuus ex hepate & alijs membris vicinis hepati ad stomachū per porositates quæ sunt ductus per quos transmittitur materia ad stomachum, & intestina, eo quòd totum corpus simul est transpirabile, & cōfluxibile vt Gal. in. iij. de virtutibus naturalibus ponit, donec humor euacuādus ad stomachū & intestina repat, nam venæ meseraicæ terminātur ad stomachum & intestina, similiter etiam stomachus & intestina, & præcipue intestina sunt deputata ad expulsionē nociuorum humorum. Deinde cum dicit.

Hoc autem humore ventriculi & intestinorum natura dum grauatur, eum expellit: quanquam ad ventriculum rarius repat, vomitu, si stomachum agitet, aut deiectione, si ad pylorum declinet, vacuandus.

F Stomachi vero et intestinorum natura grauata, mouetur vt eos expellat. Repere autē ad stomachum est rarius, et si repat faciens agitationē superius, ad vomitum declinabit, si quidem inferius, ad ventrem.

In parte ista ostendit modum ſm quem fit operatio, secunda ipsius medicinæ solutiuæ quæ est expulsio materierum, & medicinæ ad extra corpus. Et primo facit hoc. secundo declarat quoddam per canones, secunda ibi. Et repere ad intestina, quod dicit in prima parte notum est. Deinde cum dicit.

Commoda sex deiectionis.

Frequentius ad intestina, propter multas causas. Materia enim ob insitam grauitatem ad inferna ruit. Præterea venarum meatus, excrementis expellendis dedicati, plures ad intestina, quam ad ventriculum feruntur. Tertio loco intestina vacuandis excrementis destinauit natura, non ventriculum. Excrementa enim ad partes ignobiles, et propinquas sedi, à natura transmitti, fuit melius, quam ad nobilem particulā, & à sede remotum ventriculum, in quem si repant, ea deijci quoq; per intestina præstat, quam per gulam euomi: quod pylorum, inferiorē ventriculi portam expulsioni, gulam vero attractioni, dedicauit natura. Ex quibus apparet, eandem naturam medicamenti purgantis opus deiectione potius quam vomitu moliri: omnis enim partis actio contra primum naturæ institutum facta, est improspera.

G

Gal. aph. 21 lib. 1.

Et repere ad intestina, est illud quod est secūdum plurimum. Et illud propter sex res. Prima est, quoniam declinatio materierum plus est ad inferiora. Secunda est, quoniam ductus & viæ quibus membra superfluitates expellūt plus ad intestina, ꝙ̄ ad stomachū redundant. Tertia est, quia natura intestina fecit mēbra esse expulsionis, & non stomachum. Quarta est, quoniā melius est vt natura ad ignobilia, ꝙ̄ ad nobilia mēbra materias transmittat. Quinta, est quoniam melius est, vt ex propinquioribus educat vijs. Sexta est, quia si materia ad stomachū repat, decentius est illam ad intestina expellere, ꝙ̄ ad meri. Virtus enim naturalis inferiorē stomachi portam expulsioni, attractioni vero ipsum meri discreuit, non expulsioni. Patet ergo rarius naturam opus pharmaci per vomitum celebrare, ꝙ̄ per ventrem. Omnis enim operatio cui accidit ab eo à quo regulata est diuersio, infœlix.

H

In parte ista declarat dictũ, siue dubitationi respondet, dixerat statim ꝙ medi. solu. repit quandoq; hu. ad stomachum, & quãdoq; ad intestina, sed ad quod membrũ plus repunt hu. Respondet ꝙ ad intestina, & hoc ꝓpter sex res. Prima est quoniam declinatio materierum plus est ad inferiora, eo ꝙ hu. ipsi cum sint graues, quia sunt aquei vel terrestres descendunt inferius. Et secunda, scilicet causa quoniam ductus, id est viæ quibus, id est per quas membra sū perfluitates expellunt, plus redundãt ad intestina ꝙ̃ ad stomachum, quoniam cum isti ductus sunt venæ meseraicæ plus cum intestino cõtinuantur ꝙ̃ cum stomacho. Tertia quia natura fecit, idest ordinauit ea ad expulsionem. Quarta quoniam melius est quod natura transmittat ad ignobilia ꝙ̃ ad nobilia, modo intestina sunt minus nobilia ꝙ̃ stomachus, & ratione partium circuniacentium, est enim colligatus cum arteria aortæ, cum corde, & cum epiglotti, & pulmone, sed intestina sunt colligata cum splene, & hepate, & alijs quæ nõ sunt sic nobilia sicut cor cui valde stomachus est vicinus, et ꝑ hoc differt quarta à secũda. Portã, id est fundum &c. totũ postea est notũ. Deinde cum dicit.

Medicamẽtũ purgans duplex.

Est igitur medicamentum purgans aut vomitorium, aut deiectorium.

Amplius autem scire oportet quòd medicinarum solutionem faciẽtium, aliæ sunt quarum proprietas est per vomitum educere, aliæ quarum per ventrem.

Postquam Ioan. Mes. determinauit de operatione medicinarum solutiuarum in generali. In parte ista determinat de earum operatiõe in speciali, ſm ꝙ ipsa medicina solutiua diuersificatur in modo seu in specie, & diuidiť hæc pars in partes duas, nam diuersitas medicinarum solutiuarum est duplex, vna est essentialis, & alia est earum diuersitas accidentalis, quæ est sumpta ex parte temporum anni, & rerum circunstãtium, & ideo Mes. duo facit, primo explicat diuisionem essentialem ipsarum. Secũdo explicat earum diuisionem accidentalem, secũda ibi, versus finem capituli. De posse autem medicinarum ſm exigentiã &c. prima pars habet partes tres, nã diuersitas medi. solu. est triplex, vna est sumpta ex parte membrorum per quę euacuant, alia est sumpta ex parte ipsius medi. solu. tertia est diuisio essentialis medicinæ solu. ex parte membrorum à quibus euacuat, primo ergo Io. Mes. ponit vnam diuisionem ipsius essentialem sumptam ex parte membrorũ per quæ euacuat, secundo ponit aliam diuisionem sumptam ex parte ipsius medicinę, tertio ponit aliam diuisionẽ eius essentialẽ sumptam ex parte membrorũ à quibus euacuat, secũda ibi. Et ego dico ꝙ medicinis, tertia ibi. Inquit Heben Mes. de posse &c. prima ĩ duas. Primo ponit hãc diuisionẽ. Secũdo declarat mẽbra diuisionis, secunda ibi. Educunt aũt. Sentẽtia primę partis est nota. Deinde cũ dicit.

Vomitoriũ

Vomitorium est, quod stomachum (id est, os ventris superius) suæ substantiæ proprietate debilitans, & in ipso immorans, ad ipsum ex hepate, intestinis, & partibus cæteris, materias attrahit, à quibus offensus stomachus, & ad nauseam euersus, vomitu per os expellit, motu, scilicet suæ naturæ contrario.

Educunt autem per vomitum quæcunq; ex proprietate habent, vt os stomachi superius debilitent, deinde morantes in ipso attrahũt ad ipsum ab hepate, & intestinis. & alijs membris, & generant in eo agitationem cum subuersione, deinde contra motum naturalis virtutis continuatur eius motus expellendi per os.

In parte ista declarat membra diuisionis, & primo facit hoc. secundo ponit subdiuisionem horum membrorum, A secunda ibi in fine lectionis. Adhuc autem medicinarum, prima in duas, quia primo facit quod dictum est secundo ponit quoddam notabile, siue dubitationẽ decidit, secunda ibi. Et scire te oportet, prima in duas, primo ostẽdit qualiter operatur medicina quæ per vomitum euacuat, secundo autem qualiter medicina operatur quæ euacuat per secessum, secunda ibi. Per vẽtrem autem educunt. Circa primam partem est aduertẽdum ꝙ ex dictis in litera apparet ꝙ duplex est causa, quare aliqua medicina vomitiua ẽ uomitum siue per vomitum euacuat, vna est, quia debilitat os stomachi superius, modo rationabile est ꝙ hu. attracti ab aliqua medicina perueniunt ad locum magis debilem, talis autem est os stomachi superius, humoribus autẽ ibi existentibus aggrauantibus os stomachi superius, rationabile est ꝙ natura illos conetur expellere per superius, siue etiam illi hu. ibi perueniãt non per virtutem attractiuam ipsius medicinæ, sed magis quia alia membra incitata & irritata ab ipsa medicina coguntur ad expulsionem mate-

B riæ nociuæ in eis cõtentæ ad locum magis debilem qui est os stomachi superius. Secunda causa quare aliqua medicina est vomitiua, est eo ꝙ moratur circa os stomachi superius, modo medicina magis attrahit ad locum vbi est, vel in quo est ꝙ̃ ad locum alium in quo non est, & ideo medicina vomitiua, quia magis morať in ore stomachi quàm ad fundum, ideo magis attrahit ad os stomachi quàm ad fundum. Deinde cum dicit.

Deiectoriũ

Deiectorium est, quod in ventriculo manens, ab hepate, & cæteris partibus humorem sibi familiarem, ad intestina potius attrahit, propter commoda prius dicta, à quo quidem humore irritata naturalis intestinorum facultas ipsum, ut solet alia excrementa, ad sedem protrudit. Sicq; vomitorium medicamentum, est tantum vomitorium, & deiectorium nihil aliud, quàm deiectorium.

C **Per ventrem autem educunt medicinæ quæcunq; in stomacho manentes attrahunt ab hepate, & à membris humorem quẽ attrahere est eis proprium, ad intestina propter causas vtilitatis quas modo diximus. Faciuntq; in vẽtre perturbationem, deinde iuxta modum extingẽtiæ virtutis naturalis continuatur ei motus expellendi ad exteriora per anum, & hoc modo. vomitiua, est vomitiua, & ventris solutiua, est solutiua.**

In parte ista Mes. ostendit qualiter medic. solu. euacuat per secessum, et dicit sic. Faciunt in ventre, id est intestinis ad exteriora per anum, quia euacuat tunc per locum magis propinquum, magis etiam deputatum à natura ad expulsionem, iterum etiam viæ & ductus per quos materia ista peruenit ad stomachum & intestina, vel à quibus euacuat continuãtur magis cum intestinis ꝙ̃ cum stomacho.

D Iuxta quod notandum ꝙ Mes. in istis verbis, tangit tria, quæ requiruntur ad hoc, vt medicina solu. euacuet per secessum vnum est sumptũ ex parte loci in quo ipsa manet, cum dicit. Quæcunq; in stomacho manẽtes, nam siue medi. solu. soluat ventrem per virtutem attractiuam quæ in ea est, siue per violẽtiam quã infert, siue per vtrunq; quod est melius dictum, semper vel vt plurimũ oportet ꝙ maneat in stomacho, & in hoc conuenit cum medicina vomitiua, quoniam tam vomitiua ꝙ̃ solu. medi. moratur in stomacho, ꝙ enim medicina vomitiua moretur in stomacho est satis notum cuilibet, potest autem declarari de medicina secessiua, quia in quo loco magis suam operationẽ perficit in eo moratur, sed dum est in stomacho magis suam operationem perficit, quare &c. Maior de se patet, minor etiam est nota, quia hæc est operatio regularis quæ magis completur dum est in loco conuenienti, sed cum ipsa est in stomacho magis à longinquo attrahit, non autem illud fis

dum

dum est in intestinis, vnde si ipsa esset in intestinis, cum intestina sint deputata ad expulsiones, possent ex aliquo incitante vel stimulante intestina illam talem medicinam cito expellere, tunc autem quando est expulsa non facit amplius suam operationem. Et licet medi. solu. & vomitiua maneant in stomacho, tamē in alia & alia parte stomachi, vnde medi. vomi. manet magis in superiore parte stomachi, solutiua autem magis manet in fundo eius. Secūdum quod explicat Mes. in operatione medi. sol. est locus per quem materiam euacuat, cū dicit ꝙ attrahit ad intestina, nam quamuis ista medi. solu. maneat in stomacho nō est necesse ꝙ attrahat ad stomachum, tūc enim omnis medi. solu. esset vomitiua, & nunquam solueret vētrem, immo omnes attraherent ad stomachum humores qui educerentur postea per vomitum, sed attrahit solum tales hu. ad locum deputatum magis à natura ad expulsionem, talis autem sunt intestina. Et per hoc posset haberi argu. ad probandum ꝙ medi. solu. non euacuat per virtutem attractiuam quæ est in ea, probatur, nam posuit statim ꝙ ipsa manet in stoma. si ergo euacuat manens in stomacho per virtutem attractiuam eos attrahit ad stomachū, eo ꝙ attractio est motus alicuius ab aliquo ad se, vt Ari. ponit. vij. physicorum. Posset solui hæc ratio hoc modo, nam medi. solu. attrahit per virtutem attractiuam, sed nō est necesse ꝙ attrahat ad locū in quo est, sed sufficit ꝙ attrahat ad locum deputatum à natura ad expulsionem, qui locus est intestina. Si dicis ꝙ attractio est motus alicui⁹ ab alio ad se, dico ꝙ etiam est modus alius attractionis, quem etiam recitat Ari. ibi, qui quidem est ab alio ad aliud, quia ad locū deputatum, vnde & si medicina posita super volam manus, aut super vētrem vel ilia euacuet per fluxum ventris, non est necesse ꝙ ibi sit attractio hu. ab alio ad se, sed sufficit ꝙ sit attractio hu. ab alio, quia ab aliquibus membris determinatis, siue à toto ad aliud, quia ad locum alium deputatum à natura ad expulsionem, talis autem locus sunt intestina. Tertiū quod explicat in his verbis est per quod medicina solutiua euacuet, et hoc per secessum est, quia innuit nobis membra à quibus euacuet siue attrahit cum dicit. Ab hepate, & alijs membris. Deinde cum dicit.

Vtræ medi. solu. eūet p virtutem attractiuā ꝙ est in ea.

Est autem quando deiectorium fit vomitorium, (vt etiam aliquando contra, vomitorium fit deiectorium.)

Et scire te oportet ꝙ ventris solutiua aliquando efficitur vomitiua, & aliquando econtra.

In ista parte ponit quoddam notabile, siue quādam dubitationem decidit, posuerat enim statim modum secundum quē medi. vomi. operaṫ, quare esset dubitatio apud aliquem vtrū aliqua medicina solutiua posset fieri vomitiua, & econtra, respondet quòd sic, & primo hoc proponit, secundo eius causam assignat, secunda ibi. Causa autē primi, prima pars patet. Deinde cum dicit.

Illudque ob naturam vel medicamenti, vel ægri, vel vtriusq; simul.

Medicamē tū ex deiectorio fit vomitoriū tribus causis. Propter has tres cās efficit me. sol. solutiua.

Causa autem primi quandoꝙ est propter dispositionem medicinæ, quandoꝙ est propter dispositionē quæ est in suscipiente, quandoꝙ propter dispositionem contingentē super vtrunꝙ.

In parte ista quod dixerat declarat, & primo declarat qualiter medicina solutiua potest fieri vomitiua, secundo declarat qualiter vomitiua potest fieri solutiua, secunda ibi. Et vomitiuam quādoꝙ inuenimus, prima pars habet duas partes, primo enim ponit tres causas huius dicti, secundo illas causas declarat in speciali, secunda ibi. Horum autem, dicit sic de prima. Causa primi, scilicet ꝙ medicina secessiua fit vomitiua, est quandoꝙ propter dispositionem medicinæ, quandoꝙ propter dispositionem quæ est in suscipiente, quandoꝙ propter dispositionem contingentem super vtruꝙ, nam sicut ad quamlibet actionem dum

E debito modo fit, requiruntur tria, scilicet fortitudo agentis, dispositio patientis, & sufficientia temporis, ita & aliqua actio potest impediri, vt non currat ſm suum ordinē propter hæc tria, aut propter debilitatem agentis, vel propter etiam dispositionem patientis, vel ratione temporis computando simul cū tempore alias res sibi annexas, quę etiam tempore mensurantur, et ideo propter hæc tria quę ponit Mes. in litera, ipsa medicina solutiua poterit impediri in sua actione, vt scilicet fiat vomitiua vel ratione agentis, quia medicinæ, vel ratione corporis eam suscipientis, vel ratione vtriusꝙ simul, vt etiam alia quę tempore mensurantur. Deinde cum dicit.

Medicamentum enim, si ventriculo supernatat, aut stomacho molestum est, ipsumq; valenter agitat & subuertit, aut nimis abominabile est, fit pro deiectorio vomitorium.

F Horum autem primū est, si medicina est earū quę supernatāt stomacho: aut earum quæ nimis abhorrentur, aut quia est earum quæ agitationem, & perturbationē faciunt nimiā stomacho.

Prima cā ꝙ se tenet ex pte medic.

In parte ista declarat illas tres causas, quare. s. med. so. posset fieri vomitiua, & primo declarat illam causam quę se tenebat ex parte medicinæ, secūdo declarat causam quę se tenebat, ex parte corporis suscipientis, tertio excludit illam quæ se tenebat ex parte vtriusꝙ siue ex parte rerū circunstantium quæ accidunt corpori & etiam medicinæ, secunda ibi. Secūdum autem, tertia ibi. Tertium vero, dicit sic de prima parte. Horum autem primum. s. quod se tenet ex parte medicinæ quod ex solutiua fiat vomitiua est, si medicina est earum quę supernatant stomacho, sicut est agaricus vnde sic supernatans stomacho debilitat os stoma. quare cito et faciliter recipit hu. attractos à medicina, & attrahit hu. ibi cum supernatet stoma. vnde expelliūtur postea per vomitum, aut earū quæ nimium abhorrentur,

G ꝗa abominatio est causa nauseæ, nausea vero est causa vomitus. Aut earum quæ agitationem et turbationē faciunt nimiam, propter fortitudinem virtutis earum, sicut est scamonea, vnde quandoꝙ si inuenit multos malos hu. in corpore, eos simul expellit per vomitum & fluxum vētris, & pręcipue dum ad hoc essent dispositi, vnde si eos nō possit expellere per inferius, expellet eos per vomitū, & fit tunc medicina illa solutiua, vomitiua. Deinde cum dicit.

Ad hæc, cui stomachus tum est imbecillus, cum sumitur medicamentum deiectorium, cuius stercus iam siccius intestinis obstructis, pertinacius hæret, aut intestina ipsa arctata & angustiora reddita sunt, aut flatus aliquis medicamentum subleuat, vomitorium euadit.

Secundum autē est exhibitio pharmaciæ super stomachū debilem, aut exhibitio eius ei qui siccitatem fęcum adherētium intestinis patitur,

H aut habet canalium & ductuū expulsionis coarctationem. Et quandoꝙ est causa huius, impetus ventositatis subleuantis corpus medicinæ.

Secunda cā ꝙ se tenet pte corpis suscipiētis.

In parte ista declarat secūdam causam quare medicina solu. fit vomitiua, quæ se tenet magis ex parte corporis suscipientis, & dicit sic. Secundum autem, id est secūda causa quare. med. solu. fit vomitiua sup. est exhibitio pharmaciæ super stomachum debilem & præcipue quātum ad os eius, siue illa sit eius debilitas ex natura, siue ex ægritudine, nam tunc medicina incitat naturam vt expellat hu. ad locum debiliorem qui est os stomachi superius, aut etiam medi. solu. attrahit hu. ad locum debiliorem, vnde postea fit vomitiua. Aut exhibitio eius ei qui patitur siccitatem fæcum intestinis adherentium, nam quando fit oppilatio in intestino colo, aut in intestino recto vel in intestino mo

noculo à fecibus duris & exiccatis in eis, tunc non potest natura expellere hu. attractos à medicina p intestina propter eorum oppilationem, quare hu. regurgitant ad superiora & faciunt vomitũ, & ideo oportet habere documentum circa hoc, nã quando alicui exhibitis medi. so. credentes ꝙ oppilatio sit in intestinis, ꝑpter fæces duras, tunc debetis eas fæces mollificare & eas extra corpus educere, vt scilicet med. so. recte & conuenienter compleat suam operationem per fluxum ventris. Aut habet coarctationem canalium expulsionis, scilicet propter aliquos hu. crassos & viscosos ibi existentes, & oppilationem inducentes. Et ductuum, scilicet illius naturæ sicut cõtingit in colica aut in iliaca, nam vt educantur illi hu. crassi & viscosi coarctati in vijs intestinorum facimus clystere, & non educimus tunc, quia medicus adhibet tunc medi. solu. per superius, quæ si sit debilis, nihil de talibus hu. attrahit ab intestinis, qui in eis sunt coarctati, si autẽ fortis, multos hu. attrahit à locis alijs qui per inferius non possunt euacuari, cum viæ illæ sint oppilatæ, quare regurgitant tunc ad stomachum, & est tũc error posterior peior priore. Et quandoq; est causa huius impetus vẽtositatis subleuantis, id est sursum eleuantis, corpus medicinę, nam cum in colica damus medi. solu. contingit quandoq; ꝙ propter ventositatem quæ est præcipue coniuncta causa ipsius colicæ vel vt plurimum, ꝙ hu. attracti à medicina subleuantur sursum, quare euacuantur tunc per vomitum. Deinde cum dicit.

Postremo corporis aut animi motus aliquis immoderatior, vel fœtor, vel rei abominabilis aspectus, & similia medicamentum deiectorium reddunt vomitorium.

Tertia cã q̃ se tenet ex parte vtriusq;.

Tertium vero est cõmotio corporea, aut animalis super pharmaciam, & fœtor, & aspectus rei abhominabilis, & similia.

In parte ista ponit tertiam causam quare medi. solu. fit vomitiua quæ se tenet magis ex parte vtriusq;. s. corporis suscipientis & medicinæ, quæ causa nõ est nisi error in approximatione rerum non naturalium vt tempore mensuratur, & ideo hæc tertia causa reducitur ad tempus. Tertium vero, id est tertia causa quę se tenet ex parte vtriusq; scilicet corporis suscipientis, & medicinæ, vt scilicet de solutiua fiat vomitiua, est motio corporea, scilicet indebita, vnde dato ꝙ aliquis assumens medi. solu. non habeat stomachum debilem, nec oppilationem in intestinis, nec etiã medicina sit nauseatiua, tamen propter malum eius motum, quia scilicet stet capite inclinato, moueatur etiam de latere in latus, potest fieri hęc medicina vomitiua. Aut animalis, scilicet superflua vigilia, et fœtor, & aspectus rei abhominabilis, et similia, vnde si talis videat aliquas res fœtidas vt fęces ponamus, ex eis incurret abhominationẽ, et ꝑ consequẽs nauseã & vomitũ incurret. Deinde cũ dicit.

Vti contra, quod natura sua est vomitorium, euadit deiectorium, causa similiter medicamenti, vel ægri vel vtriusq;, sed ratione diuersa.

Med. vomitiua efficit̃ qñq; solutiua ꝑ illa tria.

Et vomitiuam quandoq; inuenimus ventris solutiuam adhuc propter illa eadem tria diuerso tamen modo se habentia.

In parte ista Mes. ponit causas propter quas medicina vomitiua fit ventris solutiua, & primo hoc facit in generali, secundo in speciali, secũda ibi. Primum est dicit sic de prima parte. Et vomitiuam inuenimus ventris solutiuam adhuc per illa tria eadem diuerso, id est contrario modo se habentia, quia scilicet ex parte medicinę, scilicet dum ipsa delectabilis est, aut ex parte suscipiẽtis stomachi, dum est in virtute fortis retentiuæ, aut ex parte vtriusq;.

Si enim medicamentum ex sua natura prompte ad aluum descendat, aut ei grata quædam sint admixta.

Prima cã q̃ se tenet ex parte medicinæ.

Primum est, si medicina ipsa in se sit velocis

A **descẽsionis, aut sit cum admixtione rei delectationem facientis.**

In speciali has causas declarat, & primo declarat causam, quare medicina vomitiua fit solutiua, & illa causa se tenet magis ex parte medicinæ, secundo declarat causam quæ se tenet magis ex parte corporis suscipiẽtis. tertio causam huius quę se tenet ex parte vtriusq;, quarto subiungit causam quartam specialem huius dicti, secunda ibi. Secundum est, tertia ibi. Tertium quoq;, quarta ibi. Et natura regulãs. Dicit sic de prima parte. Primum est si medicina ipsa sit velocis descensionis, vnde quando datur lapis lazuli causa vomitus in feb. quartana, sui grauitate descendit & soluit vẽtrem. Aut sit cum admixtione rei delectationem facientis, unde si datur alicui causa uomitus polypodium, aut raphanus, vel scamonea, & cũ eis misceremus species odoriferas, sicut cinamomum, zingiber, & caryophyllos, & huiusmodi quæ redderent delectationem in medicina, tunc illa medicina remittereretur & solueret vẽtrem.

B Deinde cum dicit.

Si item stomachus tunc est robustus, aut ob inanitionem & vehemẽtem famem valenter appetit, aut aluus natura est lubrica & facilis.

Secunda cã q̃ se tenet ex ꝑte corporis suscipientis.

Secundum uero est, quia si medicina fuerit ei exhibita qui stomachũ habet forte, aut quia suscepit eã super famem vehementem, qñ stomachus est auarus, aut quia lenitatẽ naturæ habet.

Modo ponit aliam causam dicens, secundum est si medicina fuerit exhibita ei qui stomachũ habet fortem, nam tunc stomachus existens fortis quicquid recipit, retinet, et non expellit per partem eandem per quam attraxit illud immo per aliam, aut qui suscipit eam super famem, nam tunc stomachus existens famelicus redditur auarus supra quodcunq; quod recipit, vnde corrugatur & constringitur super id & nõ expellit id per eundem locum per quem

C attraxit id. Aut quia lenitatẽ habet naturæ, sicut sunt parati ad collyricã passionẽ, tunc enim debent magis trãsponi hu. ad loca magis debilia, hęc aũt sunt intestina in paratis ad collyricã passionem. Tertiam causam ponit cũ dicit.

Si deniq; iucunda quædam obiecta externa apprehensionem medicamenti prohibeant, id pro vomitorio fiet deiectorium.

Tertia cã q̃ se tenet ex parte vtriusq;.

Tertium quoq; est distractio intentionis ad alia propter res delectantes exteriores.

Vnde quando damus alicui forte vomitiuum, si ipse statim non sit sollicitus ad vomendum, immo occurrunt ei res delectantes circa quas ponit suam intentionem, tunc hic pharmacum retinet, vnde in posterum natura aperit pyloron et cito expellit per inferius. Et fit ventris solutio. Deinde cum dicit.

Huc accedit, quod natura in melius omnia prudẽter,

D *dirigentes, rem vomitoriam efficit deiectoriam, propter dicta prius commoda.*

Et quia natura omnia regulans facere discreuit sapiẽtius de re vomitiua solutiuam, propter illa quæ diximus modo.

In parte ista subiungit quãdam specialem causam, quare, scilicet medicina uomitiua fit solutiua, uel potest dici ꝙ ipse decidit quandam dubitationem circa dicta, & est forte melius, dixerat enim quandoq; medicina solutiua fit vomitiua, et quãdoq; ecõuerso, modo quęreret aliquis quod magis aduenit, an ꝙ medicina vomitiua fiat solutiua, an econuerso, respondet ꝙ frequentius medi. vomitiua fit solutiua q̃ econuerso, eo ꝙ melius est naturam transmittere materias per inferius q̃ per superius, & magis hoc fit à natura propter sex causas supra connumeratas, & notum est quod dicit hic. Deinde cum dicit.

Ex

Vomitoriũ drĩæ tres à maioris & minoris ratione sumptæ.

Ex vomitoriis præterea quædam sunt vehementia, alia clementia, quædam mediocria. Mediocria sunt, nux vomica, cnicus, nitrum, sal gẽma, sal Indus, balanus myrepsica maior, & similia.

Adhuc autem medicinarũ vomitum facientium, quædam faciunt illud leniter, & sunt proprie quæcunq; præter hoc quòd magnam vim naturæ inferant, faciunt vomitum, quædam faciunt econtra.

Postquam Mes. vnam diuisionem posuit medi. sol. sumptam ex parte membrorum per quæ trãsit, declarauit etiã membra diuisionis, in parte ista subdiuidit membra diuisionis, & diuidit hæc pars in partes duas, nam primo præmittit vnam diuisionẽ vel subdiuisionem, medi. euacuantium per vomitum, & in secunda parte ponit aliam subdiuisionem medicinarum euacuantium per secessum, secunda ibi. Inquit Heben Mes. medicinarũ etc. prima in duas, primo ponit istam subdiuisionem, secundo declarat membra ipsius in ipsis medi. specialiter, secunda ibi, leniter autem. De prima parte dicit sic. Ita dixi q medicinarum solutiuarum quædam sunt euacuatiuæ per vomitũ, & quædam per fluxum ventris. Adhuc autem medicinarum etc. sup. & quædam faciunt vomitum mediocriter vt ipse declarabit. Deinde cum dicit.

Clementia, vi nulla, aut minima naturæ molestia, vomitum cient, cuiusmodi sunt, asarum, flos myrycæ, semen cæparum, anethi, attriplicis, melanthij, rapæ, rhaphanidis, raphanus, sal, & similia.

Medi. leniter vomitũ facientes.

Leniter autem vomitum facientia sunt, semẽ anethi, & attriplicis, & semen nigellæ, & semen rapę, & semen radicis, & raphanus, et sal, & flos myricæ, & semen cepæ, & assarum, & similia.

In parte ista declarat membra diuisionis. primo declarat quæ sunt medi. quæ leniter vomitum faciunt, secundo ostendit quæ sint medicinæ facientes vomitum mediocriter, tertio ostendit quæ sunt medi. facientes vomitum laboriose, secunda ibi. Mediocriter autem, tertia ibi. Laboriose autem. Et semen radicum, radices quando absolute proferuntur, intelliguntur de radicibus quæ à vulgaribus absolute vocantur radices, quæ comedunt proprie in tempore quadragesimæ quæ sunt crassæ, & albæ, & fortes, in sapore, & assimilantur raphano, licet radices non sint ita acutæ in sapore sicut raphanus, istæ autem radices sunt vomitiuæ leniter, eo q de se non digeruntur, vnde remanent in stoma. & ipsum debilitant & etiam semẽ earum. Et sal, & pręcipue quando accipitur in multa quantitate. Et flos myricæ, id est flos tamarisci. Et assarum, nã ipsa valde appropinquat ad medicinã fortiter vomitiuã et propter hoc ipsam forte posuit in fine istius partis. Deinde cũ dicit.

Medi. mediocriter vomitum prouocantes.

Mediocriter autem vomitum facientia sunt, nux vomica, & carthamus, & baurach, & sal gẽma, & sal indum, & ben magnum, & similia.

In parte ista ostendit quæ sunt medi. mediocriter vomitum facientes & dicit sic. nux vomica, id est nux vel auellana inda, dicitur autem vomica à sui operatione, quia vomitum ꝓuocat. Carthamus, id est crocus hortulanus. Baurach declinans proprie ad magnitudinem, loco tamen huius vtimur sale nostro, & ipsum adurimus. Ben magnum, est quoddam granũ simile ciceris aut auellanæ, multæ vnctuositatis, & nascitur in Austria. Deinde cum dicit.

Vehementia quidẽ, quæ naturæ ipsi vim magnã afferunt, vt uomitu uacuẽt, qualia sunt helleborus albus, struthium, thymelæa, balanus myrepsica minor lathyris, ricinus, thapsia, ruta agrestis, cucumer agrestis, & similia.

E

Medi. laboriosę vomitũ faciẽtes.

Laboriose autem vomitum faciẽtia sunt, helleborus albus, & condisi, & mezereon, & ben minus, & cataputia, & kerua, & thapsia, & harmel, & cucumer asininus, & similia. Quot modis fiat operatio solutiui.

In parte ista Mes. ostendit quæ sint medi. facientes vomitum laboriose, condisi habet radicem similem helleboro albo, tamen nõ est perfecte helleborus albus, licet ei assimiletur in folijs & radice, tamen cõdisi habet subtiliores ramos q̃ helleborus albus, & condisi non est minus forte in virtute q̃ helleborus albus, & ideo possumus vt cõdisi pro helleboro albo, vnde ex eo fit sternutatorium. Ben minus, assimilat̃ ciceri paruo, & nascit̃ in austria parua. Kerua id est girasolis, hamel idest cicuta. Deinde cum dicit.

Deiectoriũ drĩæ q̃tuor trahẽdo, cõprimẽdo, leniendo, lubricando.

Medicamentum autem deiectorium vacuat facultate propria sibi insita, eaq; aut dissoluente, ut scammoniũ, turbith, aut per astrictionem exprimente, vt myrobalani, aut leniente, vt cassia fistula, manna, aut lubricante, vt muccago seminis psyllij.

F

Inquit hic Mes. Medicinarum educentium per ventrẽ operatio quatuor modis fit, cum proprietate innata eis. Aut enim educunt dissoluendo sua ꝓprietate: sicut scamonea & turbith. Aut comprimendo sua proprietate, & exprimendo sicut myrobalani: Aut lenificando proprietate sua, sicut casiafistula, & tereniabin. Aut lubricũ faciẽdo proprietate sua, sicut mucillago psyllij.

In parte ista ponit subdiuisionẽ medicinarum educentium per ventrem, & primo facit hoc, secundo inter quasdam medi. solu. illis quatuor modis ponit differentiam, secunda ibi. Et ego dico, tereniabin, id est manna. Et sic apparet ex hac litera q medicinæ ventris eductiuæ sunt quatuor modorum, quædam enim sunt quæ euacuant dissoluendo & attrahendo sicut turbith, & sca. quædam autem sunt quę euacuant comprimendo, et ex hoc apparet quòd vna medi. solu. potest operari duobus modis, scilicet attrahendo & comprimendo, sicut faciunt myrobala. tamẽ debent denominari ab illo modo qui est magis dominans in eis, qui quidem modus est per compressionem & expressionem, quædam vero sunt medic. solu. quæ euacuant lubricum faciendo, quæ quidem magis operantur circa superficiem hu. quàm circa eorum centrũ siue profundum. Deinde cum dicit.

G

Cæterum quæ dissoluendo purgant & deijciunt, fere eadem vel attrahunt, vel eradicant.

Et ego dico q medicinis quæ de proprietate sua educunt dissoluendo sigillata est secundum plurimum virtus attractionis, & eradicationis.

H

In parte ista Mes. comparat penes differentiam medi. euacuantes attrahendo ex vna parte ad alias quæ euacuãt leniendo, lubricum faciendo & comprimendo, & primo facit hoc, secundo dubitationi respondet, secunda ibi. Attrahit enim materias, quod dicit in prima parte notũ est. Deinde cum dicit.

Attrahunt quidem, à supernis partibus materias, eradicant ab infernis. Reliquis uero tribus deiectoriorum generibus facultas purgatrix insita, est admodum imbecilla, ob idq; parum perspicua, vt quæ solũ materias, quibus ipsa occurrunt, euacuet, neq; hepar transcendat. A capite autem per accidens vacuare videri hæc possint, quod materias ad ipsum tolli consuetas euacuant.

Attrahit enim à superioribus materias, & eradicat

dicat ab inferioribus, reliquis autem non sic. Debiliter enim huiusmodi virtus est eis insita, nec agunt hoc apparenter nisi parum, immo potius materias quibus obuiāt educunt, & membrum plus remotum ad quod virtus earū potest pertingere est hepar & caput, & vix aliter ad caput nisi quia forsitan materias ad ipsum salietes educunt, & sic sunt causa iuuamenti per accidens.

Facit quod dictū est, à superioribus, id est à longinquo, & ab inferioribus eradicat. Deinde cum dicit.

Medicamenta enim purgantia iuuāt per se, quædam etiam per accidens. Per se enim, quæ ex sua temperie, & propria facultate commodant, vt pituitæ turbith, bili flauæ, tamar Indi, temperatura et proprietate opponuntur. Per accidens vero, id est, alio aliquo interueniente, quando quædam ab aliquibus fiunt contra propriam ipsorum facultatem, vt hæc ab ipsis posse fieri nō facile credatur, vt scammonium cum sit calidum, corpus tamen refrigerat, per accidens scilicet, seu per calidæ materiæ vacuationem, qua enim causa præsente fit hoc, eadem absente fit contrarium.

Medi. solu. q̄dā p se iuuāt q̄dā per accidens.

Vnde scire debes ꝙ medicinarum solutionē facientium quædā sunt causa iuuamenti per se, quædam vero per accidens. Dicimus autem per se quæcunq; ex proprietate & complexione iuuamēti causa sunt, sicut verbi gratia tamarindorum complexio & proprietas verificatur oppositiōi choleræ, & turbith, phlegmati. Et dicimus per accidēs quæcunq; ab hoc discrepant. Quandoq; enim proprie fit aliquid ab aliquo, quod ē sicut non debere verificari vt faciat illud, sicut verbi gratia, scamonea infrigidat corpus, cū sit calida, & facit illud non quia calida: sed quia humorem calidū educit, ad cuius enim esse est fieri hoc, ad eius abesse est fieri contrarium.

In parte ista Mes. ponit quoddam notabile siue dubitationi respondet, posuerat enim statim ꝙ erant quædā me. quæ erant causa iuuamenti in capite per accidēs, & etiam quodammodo per se, modo diceret aliquis quę sunt med. quæ euacuant per se, quę per accidens, aut inducunt iuuamentum per se aut per accidens? Respondet & dicit ꝙ ex me. so. quædam sunt causa iuuamenti per se sicut istæ, quę per complexionem & proprietatem faciūt iuuamentum sicut tamarindi dum euacuant cholerā inducunt iuuamentum per se, quia complexione & proprietate operantur, & hoc complexione quia sunt fri. & hu. & cholera calida & sicca, & proprietate hoc operantur educēdo choleram quæ corpus calefaciebat & exiccabat, etiam turbith euacuando phlegma iuuat per se complexione sua, quia sunt calidi & sicci pglegma fri. et hu. proprietate, quia educunt id quod faciebat in corpore nocu. quod infrigidabat et humectabat corpus, similiter etiam sunt quædam medi. quę sunt causa iuua. per accidens quia non iuuant sua complexione, sed sua proprietate sicut sca. quando euacuat choleram & infrgidat corpus, nō enim hoc facit per se, quia nō ex complexione, quia potius calefaceret cum ipsa sit calida & sicca, & cholera etiam, sed per accidens quia educit hu. cholericum, sed unde locus, ꝙ propterea sca. infrigidat quia eduxit hu. calidum respondet, cuius enim esse est fieri hoc, ad eius abesse est fieri contrarium, sed planum est ꝙ ad præsentiam choleræ in corpore sequitur caliditas, ergo ad eius absentiam sequitur frigiditas, sed planum est ꝙ ip-

A sa à corpore aufertur per sca. quare sca. euacuando choleram infrigidat corpus per accidens. Deinde cum dicit.

Facultas præterea medicamentorum, in materias ostenditur, quando ea humorem sibi familiarem delectu quodam educunt.

Et dico quod posse medicinarū in materias est quoniam educunt eligentes quem ex humoribus est eius proprium educere.

In parte ista ponit aliam diuisionem operationis medicinarum solu. sumptam ratione humorum quos euacuāt, & primo in generali ponit hāc diuisionem, secundo in speciali declarat eam, secunda ibi. Distinguendum est autem in posse medicinarum, prima in duas, primo ponit modū secundum quem distinguuntur operationes medicinæ solutiuę ratione hu. quem euacuat, secundo circa hoc narrat opiniones aliorum & eas improbat, tertio iterato de hoc B ponit suam opinionem, secunda ibi. Et dicūt quidam, tertia ibi. Dicimus autem. Deinde cum dicit.

Non autem (vt quibusdam visum est) eum, qui cæteris in corpore sit largior, & post hunc, alium copia illi proximum. Nam omnia medicamenta purgantia pituitam fere vacuarēt, vtpote in nobis utraq; bile prope semper largiorem, quod falsum est, immo humorem absolute non vacuant, sed hoc genus medicamenti humorem hūc sibi familiarem delectu quodam expellit, eumq; interdū tenuem, crasso in nobis relicto, interdum contra. Cuiusq; enim medicamenti purgantis actio insita, & bene directa hæc eligit, illa relinquit, hunc uel illum humorem respicit, non omnem, nec vltra quam passurus humor exigit, trāsgreditur, nisi immoderatius agat. Rei cuius abunde scientem te naturalis philosophia reddiderit.

Reprehendit hic medi. aliquas.

C Et dicunt quidam, quia quem augmētatum ex humoribus inueniunt, educunt. Deinde aliū qui est post ipsum in multitudine, et errauerunt volentes per hæc medicinas non educere cum electiōe, & si verum esset hoc vtiq; s̄m plurimū, oēs phlegma de propria educerent intentione, cum sit eius excrescētia in corpore super vtraq; choleram. Sed hoc est illud quod non creditur, immo dico ꝙ non humoris, sed huius eductiua est. Quādo enim expellit subtile quod propriū est ei expellere, & crassum derelinquit, & quandoq; facit econtra. Cuiuslibet enim earum actio sibi derelicta, hæc ex huiusmodi eligit, & hęc derelinquit. Actio enim propria regulata est, neq; D transgreditur exigentiam rei passibilis, & non omne, sed hoc tantum vel illud respicit, nisi operatio sit effrenis. Huius autem sufficiētiam scientia naturalis determinat.

In parte ista circa hoc ponit opinionem aliorum & improbat, primo eam ponit, secundo eam improbat, secunda ibi. Et sic dicentes errauerunt, dicit sic de prima parte, ꝙ quidam dixerunt ꝙ ipsa medicina non euacuat hu. electiue, nec proprium humorem, sed solum euacuat primo illum qui magis in corpore est augmentatus, postea illum qui sequitur ipsum in multitudine, & hoc improbat dupli ci ratione, prima est si medicina primo educeret hu. magis augmentatum in corpore, tūc omnis medicina primo educeret phlegma ꝙ̄ alium hu. cum ipsum phlegma sit in corpore nostro plus vtrisq; choleris, hoc autem est falsum, secunda ratio est si hoc esset, tunc sequeretur ꝙ omnis medicina

cina magis euacuaret subtilem humorem quam crassum, non econuerso, quod falsum est, cum enim isti ponant quod ipsa euacuet ex necessitate vacui, aut plenitudinis, eo quod nõ euacuet nisi peccãtem hu. in quanto non in quali, tunc illos citius euacuabit, qui magis abundant, possunt autem humiditates subtiles magis abundare quam crassæ, videmus autem quod medicina quãdoque prius euacuat humorem crassum quam subtilem sicut quandoque euacuat melancholiam & tamen dimittit phlegma liquidũ aut choleram, quare hoc facit causa electionis. Sed tu dices quare non facit mentionem de sanguine, cum etiam eius existentia sit valde super alios humores, sine dubio quantum est de opinione illorũ debuisset fecisse mentionem de sanguine, cum sit peccatũ in sanguine in quanto in corpore nostro sit etiam multum excedens alios humores, tamen hæc dixit, quia præsupponitur quod loquitur cum eis de medi. solu. quæ nunquam primo nec per se euacuant sanguinem. Deinde cum dicit.

Obiectiõis remotio.

Medicamentum igitur omnẽ humorem sibi familiarem primum educit, deinde illum, qui ad sequendum magis est habilis, postea alium sequi paratiorem, postremo sanguinem, quem ceu thesaurum quendam natura, quandiu potest, retinet, trahitq; prohibet, tandem vero victa, trahentibus permittit expellendum. In hac autem humorum successione primum sibi cognatũ trahit medicamentum, suo iure directum, alios vero tanquam degenerans, ob actionis vehementiam, quomodo si quis irasci facilis, ira sic incitetur, ut furiat. Tũc enim rectas actiones suas, vltra quam par est, & quam statuerat, transgredietur.

Hip. lib. de na. hũana.

Dicimus autem quod medicina omnis humorẽ primo in quem ei agere est proprium, educit: deinde illum qui est inhabilitate post ipsum, & sic alium secundum ordinem, vltimo vero operatur illud in sanguinem, quem vsque ad postremum natura recondit & retinet sicut thesaurum eius, coacta tamen expellit post longam prohibitionem expulsionis, inquantum ei possibile est. Sed quem educit primo et proprie et suo iure regulata educit alios. sicut degenerãs propter superfluũ operationis suæ: & proprie quando effrenitat sicut diximus: & accidit illud proprie sicut si facile irascens incitetur vt furiat. Insiliet nempe tunc & transgredietur rectitudinẽ operationis ultra modum intentionis suæ.

Ponit nic Mes. opi. propriam.

In parte ista circa hoc dictũ ponit opinionem suam siue declarat opinionem per quam medi. dicitur euacuare hu. & notum est. Iuxta quod notandum quod ex ista litera possumus habere solutionem cuiusdam quæstionis in qua consueuit quæri, vtrum aliqua medi. solu. possit euacuare aliũ hu. quam proprium sibi, quia dicerent aliqui videtur quod non, quia si ipsa euacuaret alios hu. à suo proprio, tũc ad omnes illos haberet formam specificam determinatã, vel per quã illos euacuaret, hoc autem est impossibile. Dico ad hoc quod ipsa medi. solu. per se & secundum se non euacuat nisi proprium & determinatum hu. sed per accidens bene potest euacuare alios à proprio hu. & hoc contingit quãdo ipsa est effrenis et irregularis. Est autem effrenis aut irregularis ex quatuor, aut ratione malæ qualitatis, aut ratione quantitatis, aut ratione corporis & virtutis eius, aut ratione vtriusque, ratione qualitatis & hoc dupliciter, aut ratione qualitatis communis, aut proprie, ratione qualitatis communis, & hoc non potest euacuare hu. hunc & illum, nam vt ponit Auer. in. v. sui colliget. c. de medi. euacuantibus à forma specifica ipsa medi. solu. non potest absolui à virtute communi quæ est educere humorem, nam turbith cum educit

Quatuor de cãis medi. fit effrenis.

E phlegma educit etiam cum hoc hu. modo cum hu. ipsi nõ sint tantum desperati, sicut viuum & cadauer, immo ipsi aliqualem conuenientiam & communitatem habent potest medicina solutiua manente in ea virtute euacuatiua communi euacuato proprio humore alios euacuare. Hoc etiam potest esse ratione qualitatis proprie ipsius medicinæ & quæ inest sibi per se & accidentaliter, per se, nã agaricus euacuat phlegma & choleram per se, quandoque quędam simul dum inuenit eos adinuicem mixtos, quandoque autem successiue potest etiam med. per qualitatem accidentalem diuersos humores euacuare sicut turbith quando esset rubeum aut nigrum venenosum. Tunc enim non solum phlegma euacuat, immo euacuat quemcũque humorem vt etiam sanguinem euacuet, secundo dico quod euacuare potest plures hu. ratione quantitatis quando offertur in maiori dosi quam debeat, nam sicut medicina euacuat appropriata huic humori, ita oportet vt sit hæc quanta, quia inconuenienti dosi, & ideo si sit superflua euacuat euacuatione cõi & associata, sicut apparet in sca. quando exhibetur in superflua quãtitate, tunc enim primo euacuat cholerã, postea phlegma vsque ad sanguinem. Item etiam hoc contingit, tertio ratione virtutis corporis, nã cum ipsa medi. euacuet vim inferendo naturæ, vt Auer. ponit. v. sui colliget, posuit etiam Mes. supra, tunc licet virtus expulsiua sit irritata ab ipsa vt expellat solum vnũ humorem sibi proprium, tamẽ postquam expulit illum nititur virtus expulsiua corporis illum alium expellere qui etiam est nociuus ei & superfluus in corpore & illum fugare, & pręcipue quñ natura corporis & virtus est fortis. Et ex hoc potest apparere nobis quod non parum facit ad euacuationem virtus ipsa violenta medi. quarto etiã hoc potest contingere ex parte vtriusque, nam potest esse quod virtus sit fortis in expellẽdo, medi. etiam euacuabit virtute cõmuni euacuatiua, vnde cum inter hu. non sit tanta discõuenientia sicut inter viuũ & mortuum, poterit euacuare alios humores à proprio et determinato, ergo &c. Deinde cum dicit.

F

G *Hoc autem ordine vacuant materias hæc purgantia medicamenta, vt cholagωgum bilem primũ trahat: hinc pituitam: postea atrã bilem, postremo sanguinem, phlegmagωgum pituitam primum educat, postea bilem flauã: hinc atram: postremum sanguinem. Melangωga deniq; bilem atram primum, deinde flauam, tertio pituitam, ad postremum sanguinem.*

Distinguẽdum est autem in posse medicinarum in materias hoc modo: medicina enim cui proprium est cholerã educere, ipsam educit primo: post ipsam phlegma: post ipsam cholerã nigrã: vltimo agit in sanguinẽ, & medicina eductiua phlegmatis primo agit in ipsum, post in choleram citrinam: post in cholerã nigram: vltimo vero in sanguinẽ agit: & medicina eductiua cholerę nigræ: primo educit ipsam: post cholerã rubeam, deinde phlegma: vltimo vero sanguinẽ.

H

Postquam Mes. posuit quãdam diuisionem generalem medic. solu. sumptam ratione hu. quos euacuant. In parte ista illam diuisionem declarat in speciali, & primo ponit ordinem medic. solu. quantum ad ordinem hu. quos euacuant, in secunda parte specificat medi. solu. quę sunt euacuatiuæ determinatorum hu. siue eorum mundificatiuæ, secũda ibi, et sunt ex med. prima in duas, primo facit quod dictum est, secundo remouet quandam dubitationem, secunda ibi. Neque mirandum. Circa primam partem est aduertendum quod causa quare medic. quæ euacuat phlegma, primo id euacuat, postea vero euacuat cholerã, postea melancho. vltimo san. est duplex, vnde vt supra dicebatur propter duas causas principaliter medi. post euacuationem

proprij

proprij hu. euacuat alium hu. vna est propter virtutē euacuatiuam communem quæ in ipsa remanet post operationem virtutis propriæ, & hanc virtutem & operationem communem habet ration e caliditatis vel vacuitatis, modo omne quod attrahit ratione calidi vel vacui attrahit citius quod subtile est quàm crassum, & ideo cholera cū sit subtilior quàm ipsa scilicet melan. post euacuationem phlegmatis euacuabitur cholera, postea melan. sed causa potest esse nam ut apparuit supra vna causa potest esse quare vna medi. euacuat vnum humorem post alium: erat, quia medi. inferebat vim naturæ, & ideo quādo medi. euacuabit proprium hu. post illum debet magis euacuare illum qui magis molestat naturam qui etiam magis abundat in corpore, & ideo si rhabarbarum euacuauit choleram in aliquo post ipsam debet euacuare phlegma, postea melan. eo quòd magis phlegma molestat, plus etiam de eo est in corpore quàm de melan. vltimo vero educit sanguinem, eo quòd cum sit thesaurus naturę non etiam molestat naturam, etiam si sit de eo in corpore plus quàm de alijs hu. Aduertēdum est quòd id quod dictum est, habet verum, quādo solum iste hu. qui debet principaliter euacuari à medici. peccat in quali, aut in quanto, vel vtroque. Alij hu. sunt secūdum naturam, nam si aliqua medi. euacuat cholerā, & illa peccet in quali in corpore, phlegma autem non peccet, sed magis peccet melan. magis in quali. Tunc contingit quòd medi. quæ euacuauit choleram, post choleram euacuabit melancho. & non phlegma, etiam supposito quòd phlegma peccaret in quanto, & non in quali, vt melan. & ideo etiam si aliqua medi. detur principaliter propter unum hu. euacuandum, & iste humor in corpore non peccet, tunc ipsa euacuabit prius hu. alium peccantem quàm illum quem debet principaliter euacuare, etiam si medicus faciat istud ex errore, & ex hoc apparet quòd hic ordo debet intelligi in corpore in quo solum illum hu. qui debet principaliter euacuari à medi. peccet in quali, alij autem humo. non peccent in quali.

Notādum.

Et ex hoc apparet quare vltimo & rarius educit sanguinem, eo quòd raro est quòd san. peccet in quali sicut alij hu. etiā natura ipsum recondit pro thesauro. Sed tu dices quare ēt non coaptauit hunc ordinē ad medicinam euacuatiuam melan. principaliter? Dico quòd satis datur intelligi ex dictis ab eo, nam si aliqua medi. euacuat principaliter melanch. post ipsam euacuat choleram, postea phlegma, vltimo necessitata natura, euacuat sanguinem. Deinde cum dicit.

Quare me. supflue euacuās dimittit sāguinē in vltimo.

Nullum enim medicamentum facultatem habet primam, & per se hæmagogā, id est, qua sanguinē abigat et vacuet, quē natura usque ad postremū retinet, neque trahi permittit, nisi coacta vi medicamenti immoderatiore.

Neque mirandum, nulli enim medicinarū proprium est de prima intētione esse sanguinis eductiuam. Custodit enim eū natura vsque in postremum, nec deserit nisi coacta.

In parte ista Mes. mouet dubitationem, & soluit, & primo facit hoc, secundo circa remotionem huius dubitationis ponit quandam obiectionē, & eam soluit, secunda ibi. Et si arguatur. Circa primam partem est aduertendum quòd Mes. in suis verbis ponit duo in genere, vnum est quòd nō est reperire aliquā medi. regulariter, & de propria intentione sanguinis eductiuam, & causa est, quia natura eum recondit vsque ad vltimum. Secūdum quòd ponit Mes. in his verbis est quòd licet non sit aliqua medi. quæ de propria intentione euacuet sanguinem, tamen virtus siue natura coacta ab effrenitate pharmaci vltimo illum expellit, ratio primi potest esse duplex, prima est, quoniam si natura nunquā intendit principaliter, & regulariter sanguinē à corpore expellere, sed ipsum ad vltimum retinere secundum quòd est ei possibile, tunc non reperitur medi. quæ principaliter illum euacuet, sed ita est, quare &c. maior est nota, quia medi. regulariter operās solum illum hu. expellit quem natura intenA euare, minor est no. eo quòd sanguis est thesaurus naturæ quē nunquam intendit expellere. Secūda ratio est quoniam si medi. solu. nō habet à proprietate ipsum sanguinē attrahere, tunc non est reperire medicinam quæ regulariter & per se sanguinē euacuet, sed ita est quare &c. maior est nota, eo quòd istæ medi. euacuant hu. & eos attrahunt per proprietatem, minor apparet ex eo quòd natura principaliter attrahit sanguinem, eo quòd membra ex eo præcipue nutriuntur, & si attrahit alios hu. hoc facit vt cū sanguine sint permixti, quoniam non attrahūtur nisi permixti cum sang. aut etiā propter diuersitatem membrorum in actu nutritionis ipsorum, vnde quædam magis indigēt sanguine melancho. vt ossa, quædā sanguine cholerico ut pulmo, & sic de alijs, modo scitis quòd attractio naturæ quæ attrahit sanguinē est opposita naturæ ipsius medi. solu. eo quòd medi. attrahit per virtutem venenosam quæ est in ea, virtus autem venenosa est contraria naturæ corporis, quare concluditur quòd non reperitur medi. principaliter sanguinis euacuatiua: tamen

Quare nō reperit medi. ꝑpria intentiōe sanguinis eductiua.

B istæ rationes non sunt demonstratiuæ: non enim concludunt quòd nullo modo possit reperiri medi. sanguinis eductiua, immo bene reperitur, sed tamen medicus non debet eā alicui ostendere, nec demonstrare, cum illa medi. sit valde effrenis, physicus etiam medicus non potest sic subuenire nocumentis eius, vnde Gal. ponit in lib. de simpli. pharm. quòd talis medi. sanguinis eductiua non reperitur, & si reperitur medicus ea vti non debet, non enim euacuat sanguinem nisi propter pessima accidentia quæ inducit & nocumenta scilicet excoriando venas, & superflue aperiēdo scilicet orificia venarum, & etiam quādo valde superfluit in euacuatione vt ipse statim ponet, & iam magis tute & commode possumus sanguinē euacuare quàm cum medi. possumus enim eum euacuare per phlebotomiam & cū ventosis, non autem sic alij hu. eo quòd alij hu. euacuantur magis cum electione non autem ex necessitate vacui vel consecutione vnius ad alterum, sicut contingit quando ex phlebotomia sanguis euacuatur, euacuatur enim magis ex necesC sitate vacui vel ex quadam consequentia quàm euacuetur electione. Deinde cum dicit.

Quod si sanguis iam corruptus est, ac computruit, sanguis esse desijt, & portione tenui in bilem flauam abijt, crassa in atram, vt inquit Gal. quam vtranque medicamento purgante vacuari posse, nemini ambigitur.

Li. 2. de dif. feb. cap. 12.

Et si arguatur de sanguine in quē cecidit corruptio, & putrefactio, dictum iam desiisse esse sanguinem. Inquit enim Gal. de sanguine cui accidit, vt putrefiat, scire debes, quoniam eius subtile transit in choleram citrinam, & crassum eius in melancholiam, hos autem educi posse per medicinam nulli dubium est.

Respondet mes. tacite obiectioni.

D In ista parte autor secus dicta remouet quandam obiectionem et primo facit hoc, secundo quoddam quod dixit declarat, secunda ibi. Educunt autem. Obiectio quam remouet est talis, statim dixerat quòd non reperitur aliqua medi. euacuatiua sanguinis de propria intentione, modo diceret aliquis non est verum, eo quòd sanguini putrescenti inuenitur medi. eum euacuās. Respōdet & dicit quòd iste sanguis recessit à natura sanguinis, nam dicit ipse auctoritate Gal. quòd sanguis putrescens subtile eius cōuertitur in choleram, & crassum eius cōuertitur in melan. & ideo qua rōne inuenit medi. euacuatiua ipsius choleræ & melan. ita ēt medi. eadē euacuatiua est sanguinis putrescētis cuius subtile est conuersum in cholerā, & crassum in melancholiā, vnde tenet naturam humorū in quos transmutatur, & ex hoc apparet quòd non solum Aui. immo etiā Mes. & alij autores posuerunt quòd de intentione fuit Gal. quòd sanguis putrescēs non est sanguis, de hoc tn̄ est dubiū, & hoc dicetur perfecte in secundo de feb. Tamen sciendum ad præsens quòd sanguis

putrescens, aut est in fieri, aut est in facto, si est in facto est in termino putredinis, si sit in fieri tunc adhuc seruat naturam sanguinis, & non est cõuersus in choleram nec in melancholiam sed est aptus cõuerti ad illos, si autem sanguis iste sit in termino putredinis, tunc non seruat naturam sanguinis, immo eius subtile iam est cholera, & eius crassum in melancholiam est conuersum. Sed tu dices si sanguis est in putrefieri reperitur ne medi. ipsius euacuatiua? dico quod non, nam quod talis medi. non reperiatur, hoc nõ est ex parte virtutis, eo quod virtus et natura regitiua totius gaudet bene in eius expulsione, sed hoc est quia nõ inuenitur aliqua medi. quæ à forma specifica possit sanguinem euacuare, & si reperiatur talis medi. tamen aliter & meliori modo posset talis sanguis euacuari quam à medi. quia cum phlebotomia, & ventosis, etiam talis medi. posset sanguinem laudabilẽ euacuare, & non putridum, aut magis euacuare quam putridum, etiam non posset sic resisti nocumẽtis talis medi. euacuatiuæ sanguinis, sicut si euacuaretur cũ phlebo. & ventosis, non enim medicus potest sic regulare medi. euacuatiuam sicut phlebotomiam tantum, licet ipse sanguis putridus euacuari possit per phlebotomiã, adhuc circa istũ humorem expectamus digestionem antequam euacuetur sicut circa alios humores, vt ponit Aui. primo ca. fen. iiij. cap. de phlebotomia. Deinde cum dicit.

Vtrũ detur medi. eũati ua sanguis actualr putrescentis.

Omnia autem, quæ summe & effreni virtute purgãt medicamenta, sanguinem tandem, nõ tamen propria vi educunt, sed vel excoriatis venis, vel orificijs venarum tam late apertis, vt sanguis effluat, vel sua vi immoderatiore extremam vacuationẽ moliente, Qualia sunt, aloe mala, cucumer agrestis, centauriũ, colocynthis vnica in planta vna, scammonium è regione scenitarum, euphorbium, thymælea seu granũ gnidium, præsertim paruum.

Educunt autem sanguinem, omnia soluẽtia vltime, & effrenata non proprie, & hoc tribus modis. Aut quia scilicet medicina est earũ quæ excoriant venas. Aut quia est earum quæ venarum orificia aperiunt apertione sanguinem fluere faciente. Aut quia per eam peruenitur ad vltimum euacuationis sicut diximus. Et ex rebus hoc facientibus est aloe malus, quem diximus, & similiter cucumer asininus, & centaurea, & colocynthis quę nascitur sola in planta sua, & euphorbium, & mezereon, & proprie prauum, & scammonea corasceni.

In parte ista declarat quod dixit, dixerat enim quod medi. regulariter & debite operans non euacuat sanguinem, sed solum eum euacuat propter eius effrenem operationẽ, modo declarat qualiter hæ medi. euacuant sanguinem, & dicit sic. Educunt autem sanguinẽ omnia soluentia vltime, & effreniter, nõ proprie, quia cum hæ medi. euacuauerint alios tres hu. remanẽte adhuc virtute euacuatiua cõmuni quæ in eis erat, possunt vltimo sang. euacuare. Aut quia est earum quæ orificia venarum aperit apertione sanguinem fluere faciente, id est quæ aperit orificia venarũ superflue, nam omnis medi. solu. euacuans à longinquo aperit orificia venarum, sed non semper superflue ea aperit ita quòd inde sanguis emanet sicut diximus, id est sicut dicemus. Deinde cum dicit.

Sunt tamen medicamenta quædam, sanguinem purũ & clarum efficientia, vt lupulus, adiantum album, rhabarbarum sceniticum, serum lactis, præcipue caprarum bono pastu educatarum, succus rosarum, cassia fistula, absinthium, fumaria, aloe, succus bonorum fructuum, vt E *damascenorum, asphodelus, potissimumq; ipsius succus, & similia.*

Et sunt ex medicinis quæ mundificant sanguinem & clarificãt eum, sicut lupulus proprie, & capillus veneris, & rauedsceni, & aqua lactis & proprie caprarum boni pastus, et succus rosę, & cassiafist. absinthiũ, & fumus terræ, & aloe, & siracost, & asphodelus & succus eius, & similia.

medi. mundificãtes sanguinem.

In parte ista Mes. ponit ordinem specialem medi. quæ sunt euacuatiuæ propriorum hu. id est euacuatiuæ eorum quæ hu. annectuntur, & primo explicat medici. solu. quæ sunt euacuatiuæ hu. Secũdo explicat eas quæ sunt euacuatiuæ eorum quæ hu. annectuntur. secunda ibi. Et educentes hu. adustos. Prima in partes quatuor. Primo ponit medi. mundificantes sanguinem. Secũdo ponit medi. euacuatiuas choleræ. Tertio phlegmatis. Quarto melancholiæ. secunda ibi. Medicinæ autem. tertia ibi. Medi. autem proprie. quarta ibi. Medi. proprie & principaliter. Dicit sic de F prima parte, & sunt ex medi. quę mundificant sanguinem ita quòd eum principaliter non euacuant, sed ipsum euacuant à serosis & acutis superfluitatibus in eo contentis ipsum etiam præseruant à putredine, lupulus est res siue quidam fructus & quasi in omnibus locis reperitur, vnde in Alemania Teutonici ex eo faciunt ceruisiã, rauedsceni, in anti, id est rhabarbarum sceni, id est de illa contrata, est medicina benedicta, et aqua lactis, id est serum caprinum, & succus rosæ, scilicet recentis, nõ intelligatis de electario succi rosarum, quia cum in tali electario ponatur scam. ipsum euacuat choleram, & etiam tereniabin, id est manna, ipsum etiam sanguinem mundificat, & siracost. i. succus fructuum optimorum sicut damascenorũ & prunorum. Deinde cum dicit.

G *Medicamenta autem præcipue cholaωga sunt, aloe, scammonium, absinthium, eupatorium, lupulus, myrobalani citrinæ, fumaria, rhabarbarũ, serum lactis, succus rosarũ, violæ, cassia fistula, tamarindi, manna, psyllium, pruna, succus fructuum bonorum.*

Medicinę autem de proprietate principaliter educentes choleram citrinam sunt, aloe, & scammonea, & absinthium, & eupatorium, & lupulus, & myrobalani citrinæ, & fumusterræ, & species raued, & aqua casei, & succus rosarũ, & violæ, & casiafistula, & tamarindi & pruna, & psyllium, & tereniabin, & siracost.

medi. educentes principalr choleram.

Modo ponit medi. euacuatiuas choleræ, & species raued. i. species rhabarbari de quacunque contrata. Et psylliũ scilicet quantũ ad eius mucilaginem, quia quantũ ad substantiã eius potest euacuare phlegma. Deinde cũ dicit.

H *Phlegmagωga vero magis sunt, myrobalani cepulæ, emblicæ, bellericæ, sal gemma, colocynthis, turbith, stœchas, iris, sarcocolla, balanus myrepsica, ricinus, hyssopus, thymus, opopanax, sagapenum, euphorbium, aristolochia, cnicus, centaurium, eupatorium, agaricus, cucumer agrestis, hermodactyli, scilla, cuminum, assarum, polium, polypodium, vrtica, zingiber, serum lactis, mel, saccharum rubrum.*

Et medicinæ propriæ & principaliter educentes phlegma sunt chebuli, emblici, & bellirici, et sal gẽma, & colocynthis, & turbith, et stœchas, & iris, & sarcocolla, & ben, & cherua, & hyssopus sicca, & asce, & opopanacũ, & aristolochia, & car-

med. propriæ & pricipal. educentes phlegma.

& carthamus, & centaurea, & eupatoriũ, & agaricus, & cucumer asininus, & hermodactyli, & sagapenum & euphorbium et scillla, & ciminũ, & assarũ, & polium, & vrtica, & polypo. & zingiber, & aqua casei, & mel, & zuc. rubeum.

Modo ponit medi. euacuatiuas phlegmatis, & dicit, ꝙ tres sunt species myrobalanorũ, vt puta myrobalani embli ci, chebuli, & bellirici. Aliæ autem duæ species educũt alios hu. nam myrobalani citrini euacuant choleram, nigri autem melancholiam, colocynthus ipsa præcipue euacuat phlegma crassum, turbith autẽ magis euacuat phlegma subtile, & cherua, id est grana mirasol. carthamũ id est semen croci hortensis, & centaurea scilicet maior, & minor, polium & est herba quædã quæ assimilatur pulegio, vel origano. Deinde cum dicit.

Bilem atram proprie & potißimũ vacuant, epithymum, stœchas, myrobalani nigræ, polypodium, esulæ, calaminthe montana, senna, helleborus niger, sal indus, sal naphthicus, sal niger, lapis cyanus, lapis armenus, & similia.

Medi. principaľr educentes cholerã nigrã.

Et medi. proprie & principaliter educentes choleram nigram sunt hę, epithymum, stœchas, & myrobalani nigri, & polypodium, & scebrã, & lapis lazuli, & lapis armenus, & calamentum montanum, & scene, & helleborus niger, & sal indus, et sal napticus, & sal niger, & similia.

Modo ponit medicinas euacuatiuas melancholiæ, & dicit &c. epithymum. i. flos thymi, scebram. i. esula, polypodium etiam euacuat phlegma. Deinde cum dicit.

Humores quoq; ustos, senna, myrobalani nigræ fumaria, lupulus, volubilis maior, serum lactis, & similia. Aquas deniq; turbith, thymus, adiantũ album. euphorbium, ricinus, cucumer agrestis, centauriũ, aristolochia, sal, sal gemma, aquam autem rufam, iris, cucumer agrestis, agaricus, sagapenum, granum gnidium, esula, æs vstum, & similia.

[M]edi. educẽtes aquositates.

[M]edi. aquã [cit]rinã educentes.

Et medi. proprie educẽtes humores adustos sunt, aqua casei, & scene, & myrobalani indi, & fumus terræ & casiafistula, & volubilis maior, & lupulus & similia. Solutiuæ autẽ aquositates educẽtes sunt, turbith, et hasce, capillus veneris, & sal, & sal gemma, & euphorbium, & cherua, & aristolochia, & cẽtaurea, et cucumer asininus. Aquam autem citrinã educunt, iris, & cucumer asininus, & agaricus, & sagapenum, & mezereon, & scebram, & æs vstum, & similia.

Ponit medi. euacuatiuas rerũ quæ non proprie sunt hu. sed eis annectuntur, & primo ponit medi. quæ euacuant cinereitatem hu. quæ remanet quandoꝗ ex adustione hu. facta in longis febribus, secundo ponit medi. quæ euacuãt puram aquositatem, tertio ponit medi. quæ euacuãt aquositatem citrinam, secunda ibi. Solutiuæ autem educentes aquositatem, tertia ibi. Aquam autem citrinam. Dicit sic de prima parte ꝙ tales medi. hęc faciẽtes sunt aqua casei. i. serum caprinũ, & serũ cameli, & serum asininũ &c. quod dicit in partibus subsequẽtibus vsqꝫ ad sequens capitulũ, satis legenti est manifestum. Deinde cum dicit.

[M]edicamẽ[ta] quę quas [pa]rtes respi[c]it Gal. 5. [si]mp. ca. 23

Medicamentorum quoq; facultas quædam est partibus quibusdam familiaris, eas iuuans, & humoribus superfluis expurgans.

A Inquit Heben Mes. de posse autem medicinarum, & aspectu earũ ad membra, & ad superfluitates humorum in ipsis, & mundificatione earum ab ipsis membris, per ipsas medicinas dicendum est nunc.

Postquam determinando de modis operationum medicinarum solutiuarum posuit tres diuisiones ipsarum, vna quidem quæ erat sumpta ex parte membrorum per quæ euacuant, alia vero erat sumpta ex parte humorum quos euacuant, & has duas declarauit. In parte ista ponit tertiã diuisionem quæ est sumpta ex parte membrorũ à quibus euacuant, & primo præmittit intentionem suam, secundo exequit, secunda ibi. Quare scire debes, prima pars patet. Deinde cum dicit.

Partes quo longius absunt à vẽtriculo & intestinis & meatus hñt angustiores, eo ægrius purgant.

Expurgantur autem hi humores à ventriculo & intestinis facillime, à venis meseraicis, minus prompte, & B *his adhuc ægrius ex uenis simæ hepatis{& gibbæ.} Difficulter item à venis tenuibus singularum corporis partium, difficillime à iuncturis, præsertim cũ ipsi dictis partibus diu immorati sunt, & impacti tenacius adhærent.*

Quare scire debes ꝙ euacuandarum materiarum facilius educuntur quæcunꝗ in stomacho & intestinis sitæ sunt, minus autẽ quæcunꝗ in meseraicis, & adhuc minus quęcunꝗ in substantia, hepatis sima. Difficile vero quæcunꝗ in venis subtilibus. Magis vero quæcunꝗ in protelatione venarum & membrorũ sunt. Difficillime vero omniũ quæcunꝗ membrorũ iuncturis insunt, & proprie dũ diuturnãtur & figunť in eis.

In parte ista exequiť declarando diuersitatẽ medi. solu. sumptã ex parte membrorũ à quibus euacuant, & primo C has medicinas adinuicẽ comparat, secũdo illas specialiter explicat, secunda ibi. Et dicimus, vel aliter potest dici, & forte melius incipiendo à principio lectionis, vt dicať sic, vt est dictum ꝙ postꝗ̃ Mes. posuit duas diuisiones medi. sol. & eas declarauit. In parte ista ponit tertiam & vltimã diuisionẽ medi. solu. sumptam ex parte membrorũ à quibus euacuant, & primo præmittit quędã necessaria ad suũ propositũ, secundo suum propositũ exequitur, secũda ibi. Verũ quælibet, prima in duas, primo ponit quod intẽdit, secundo de illis necessarĳs exequitur, secũda ibi. Quare scire debes, deinde cũ dicit quare scire debes. In parte ista ponit necessaria ad suum propositũ, & primo ponit vnũ, secundo aliud, secũda ibi. Et dicimus. Dicit sic de prima parte ꝙ facillime educunť materiæ à medicinis solu. quæcũqꝫ sunt in stomacho et in intestinis, causa est eo ꝙ tales humores siue materiæ non indigent attractione, sed solũ expulsione & eductione earũ ad extra corpus, cũ istę tales materiæ sint in vĳs expulsionis. Minus autem. s. educuntur quęcunꝗ in meseraicis, eo ꝙ sunt in vĳs magis longinquis ab D expulsione ꝗ̃ materiæ quæ sunt in stomacho & in intestinis, & adhuc minus quęcunꝗ in sima. i. concaua parte hepatis supple sunt, eo ꝙ adhuc sunt in locis magis longinquis à stomacho & intestinis ꝗ̃ istæ materiæ quæ sunt in venis meseraicis, difficile vero. s. educũtur quęcunꝗ in venis subtilibus. i. capillaribus supple sunt, eo ꝙ adhuc sunt in locis magis longinquis à stomacho & intestinis ꝗ̃ illæ quæ sunt in venis meseraicis, & propter etiã maiorem longinquitatem ꝗ̃ qui sunt in sima. magis vero quæcunꝗ in protelatione venarum. i. in venis valde longinquis à stomacho & intestinis supple sunt, difficillime vero omnium quæcunꝗ sunt in membrorum iuncturis, supple sunt, & proprie dum diuturnãtur & figuntur in eis. i. dum sunt in iuncturis longo tempore tales materiæ sunt etiam in eis, eo ꝙ tales materiæ sunt in locis valde longinquis à loco ꝑ quem debent euacuari. Deinde cum dicit.

Cum autem medicamēta soluendo purgantia poßint, à partibus remotis, supernis quidem attrahere, infernis vero eradicare, tria vero reliqua purgātium genera materias potius obuias educūt, {illis in parte difficulter vacuanda, his in ea quæ prompte vacuatur, vtendum est.}

Et diximus ꝙ medi. quæ educunt soluendo posse habēt à remotioribus attrahere, & à superioribus attrahunt, & ab inferioribus eradicant, & diximus quòd medicinæ quæ educunt secundum alios modos minus hæc faciunt immo materias potius quibus obuiant, educunt.

In parte ista ponit aliud necessarium ad suum propositum. Et sciendum ꝙ dato ꝙ medi. quæ euacuant leniendo, labificando, vel comprimendo, non possint immediate et principaliter à membris remotis euacuare, tamen ex consequenti possunt hoc facere, nam hæ medicinę principaliter euacuant loca à superfluitatibus suis educendo eas, quibus euacuatis ad talia loca euacuata & inanita à suis superfluitatibus expelluntur aliæ superfluitates à locis remotis. Deinde cum dicit.

Obseruata simul proprietate medicamento cuiq; purganti insita, hanc vel illam partem magis respiciente. Vt partes capitis, agaricus, colocynthis, stœchas, aloe, scylla, epithymum, myrobalani cæpulæ & indæ, sal indus, lapis cyanus, lapis armenus, respiciunt magis, & ab his materias potius vacuant.

Medi. q̄ de proprietate magis sunt respiciētes membra capitis.

Verum quęlibet medicinarum sigillatam habet proprietatem, vt hoc membrum magis ꝙ illud respiciat, puta quædam de proprietate magis mēbra capitis respiciunt, & sunt hæ proprię. Colocynthis, & agaricus, & stœchas, & aloe, & lapis lazuli, & lapis armenus, & scilla, epithymum, & sal indus, & chebuli, myrobalani nigri, & similia.

In parte ista extra suum propositum explicans diuersitatem hāc specialem medicinarū solutiuarū, quæ euacuāt magis à membris positis in superficie, secunda ibi. Et sunt quæ acutæ, prima habet partes quatuor. Primo explicat medi. quæ euacuant à membris animatis magis, secundo quæ euacuant à membris spiritualibus, tertio explicat medi. solu. quę euacuant à membris magis nutritiuis, quarto explicat medi. quæ euacuant ab alijs membris non principalibus siue minus nobilibus, secūda ibi. Et sunt quædam quæ respiciunt, tertia ibi. Et sunt quæ magis, quarta ibi. Et quæ materias educunt. Propter primā partem, & alias est aduertendum, ꝙ licet medi. quas enumerat à determinatis locis euacuent, non tamen est incōueniens ꝙ vna & eadem medi. in specie sua posit euacuare à diuersis membris, nam ipse ponit hic ꝙ agaricus euacuat à mēbris animatis, id est à capite, & tamē ipse ponet statim ꝙ euacuet superfluitates contentas in membris spiritualibus, hoc autem non est inconueniens, nam sicut non est incōueniens ꝙ aliqua medi. euacuans proprium hu. post istum posit alios euacuare, ita non est inconueniens ꝙ aliqua medici. propter propinquitatem & similitudinem quam habent membra ista adinuicem ꝙ posit euacuare à diuersis membris, est tamen verum dicere ꝙ respicit magis vnū membrum ꝙ aliud. Et postea aduertendum ꝙ myrobalani, chebuli & nigri possunt euacuare à capite dupliciter, vno modo attrahendo, licet virtus attractiua in eis sit valde sopita, possunt etiam euacuare à capite comprimendo, quia scilicet exprimendo hu. qui sunt in stomacho, & in intestinis, & illas euacuādo prohibēt ne ad caput perueniāt aliæ, vnde hæc est magis euacuatio præseruatiua ꝙ euacuatiua capitis. Deinde cum dicit.

E

Vt thoracem & pulmones, agaricus, thymus, hyssopus, volubilis, manna, caßia fistula, sarcocolla, iris, colocynthis, & similia.

Medi. re[...] cientes m[...] bra anhe[...] tᵒ & pect[...] ris.

Et sunt quædā quæ respiciunt membra anhelitus, & pectoris, & educunt superfluitates eorum sicut agaricus, & alhasce, & hyssopus, & volubilis, & tereniabin, & casiafistula, & sarcocolla, & iris, & colocynthis, & similia.

Hic ponit Mes. quæ euacuant à membris spiritualibus, iste autem medi. vt plurimum euacuant à membris spiritualibus, dilatādo & aperiēdo vias pectoris & pulmonis. Deinde cum dicit.

F

Ventriculum, & intestina, absinthium, aloe, myrobalani, & quæ alia obuias tantum materias educunt, splenem uero, agaricus, senna, epithymum, helleborus niger, stœchas, eupatorium, absinthium, calaminthe montana, sal indus, sal niger, & similia. Hepar item, agaricus, volubilis maior, lupulus, serum lactis, rhabarbarum, eupatorium, absinthium, & vtriusq; ac rosarum succus myrobalani, tamarindi, fumaria, iris, granum gnidium, senna, esula, æs vstum, sagapenum, sarcocolla, & similia. Iuncturas deniq; ac partes alias remotas, hermodactylus, sarcocolla, opopanax, sagapenum, euphorbium, colocynthis, turbith, sal gemma, sal indus, centaurium, cucumer agrestis, helleborus niger, polypodium, & similia. Ab ipsa vero cute materias educunt ac expurgāt serum lactis, fumaria, colocynthis, epithymum, agaricus, polypodium, myrobalani indæ, volubilis, & similia.

G

Med. à sp[...] ne educe[...] tes.

Et sunt quæ materias à splene educunt, sicut agaricus, & scene, & epithymum, & helleborus niger, & stœchas, et eupatorium, et absinthium, & sal indus, & sal niger, & calamentum montanum, & similia. Et sunt quæ materias à stomacho & intestinis educunt, sicut absinthium, & aloe, & myrobalani, & ea proprie quę magis materias quibus obuiant educūt sicut iā diximus. Et sunt quę materias ab hepate, et partibus eius educunt, sicut agaricus, & aqua casei, & volubilis maior, & lupulus, & rhabarbarum, & succus rosarum, & eupatorium, & succus eius, & absinthiū, & myrobalani, & tamarindi, & fumus terrę, & iris, & mezereon, & scene, & xebran, & ęs vstum, & sagapenum, & sarcocolla, & similia. Et sunt quæ materias educunt ab instrumentis iuncturarum, & partibus remotis, sicut hermodactylus, sarcocolla, & colocynthis, & turbith, & opopanax, & sal gemma, & sal indus, & sagapenum, & euphorbium, & centaurea, & cucumer asininus, & helleborus niger, et polypodiū, & similia. Et sunt quæ materias acutas educunt ipsamq; mundificant, sicut aqua casei, & fumus terræ & colocynthis, & epithymum, & agaricus, & polypodium, & myrobalani indi, & volubilis, & similia.

Medi. à s[...] ma. & in[...] stinis ed[...] centes.

medici. a[...] hepate e[...] centes.

H

medi. à iu[...] cturis edu[...] centes.

In parte ista explicat Mes. quæ euacuant à membris nutritiuis & primo explicat eas quæ euacuant à stomacho, secundo eas quæ euacuant ab hepate, tertia eas quæ euacuant à splene, secunda ibi. Et sunt. Tertia ibi. Et sunt quæ materias à splene, possumus legere omnes partes simul absinthium, & hoc facit præcipue cõprimendo propter vim stipticam quam habet & mezereon, & istæ proprie euacuant aquositatem contentam in hepate, sene, & hæc proprie euacuat melancholiam in eo contentam, & xebran, id est esula, & ista etiam præcipue euacuat aquositatem, totum postea est notum. Deinde cum dicit.

Præter iam dicta, indicatio ab aeris temperie magni est momenti ad rectum medicamentorum purgantium vsum. Nam aere multũ calido aut frigido, à medicamentis purgantibus abstinendum est.

Tps multũ calidũ aut frigidũ administratiõẽ solu. me di. ꝓhibet.

De posse autem medicinarum, secundum exigentiam dispositionum temporum anni dicimus, quia dispositio temporis multum calida, aut multum frigida ab eorum administratione prohibet.

In parte ista explicat diuersitatem medi. solu. sumptam ex quodam accidente quia ex tempore exhibitionis earũ, & primo proponit quod intendit, secundo declarat ex auctoritate Hippo. & Gal. & Io. secunda ibi. Inquit Hippo. Deinde cum dicit.

aph. 5. li. 4

Ga. hæc oĩa in cõmenta io eiꝰ aph.

Quod insinuauit Hippocrates, Sub cane, & ante canem difficiles medicationes pronuncians: quia (vt inquit Galenus) natura ab aere calidißimo inflammata, {nec acrimoniam medicamenti purgantis ferente,} febres excitantur, & virtus à multo calore externo resoluta & infirmata, à medicamento purgante magis deijcitur. Adde quod aer externus, balnei modo, calore suo præsertim immoderatiore medicamenti intro trahentis, vim ad cutim attrahẽs {purgationi obsistit.} Quod si æstate vacuandum est, purgabis (vt etiam iubet Hippocrates) superiorem ventrem, vt hyeme inferiorem. Recte siquidem (inquit Galenus) imperat Hippocrates æstate vomitu purgandum corpus, quia tunc bilis flaua abundat, & tota animalis natura ob ambientis caliditatem omnino magis ad superiora mouetur, humores enim per anni partium dispositionem sibi similem augentur, aut minuuntur per contrariam sibi aeris temperaturã, vt æstate bilis flaua augetur, calida item & acria {& leuia} facile ad superiora ferũtur. Dandum igitur medicamentum hoc tẽpore, quod bilem per superiora educat. In hyeme vero augetur pituita, quæ cum grauis sit, ad inferiora repit, dandum igitur tunc medicamentum, quod per inferiora educat.

aph. 4. li. 4 cõmẽtario.

Hęc nõ hẽt jo loco Ga. ed ĩ natura umana.

Hip. 4. particula aph. ub cane & nte canẽ.

Inquit enim Hippo. quando sunt dispositiones anni sup nos in aere dominij canis, time molestiam in purgationibus, Et Gal. dixit hoc esse timendum propter tria. Primum quia inflammatur materia propter aerem calidißimum, & fit causa casus in febres. Secundum quia multitudine caloris virtus resoluitur & debilitat̃, conueniens est ex assumptione medicinæ illam magis debilitari. Tertium est quoniam calor aeris est sicut calor balnei, qui medicinas & virtutem earũ ad exterius corporis declinare facit. Inquit

A iterum Hippoc. Si oportet purgari in æstate debes purgare quæ sunt superius, in hyeme vero, quę inferius sunt. Et dixit Gal. ꝙ humores in dispositiones temporum anni crementi & decrementi causam habent propter cõuersionem rei ad rem similem, vel elongationẽ abinuicẽ sibi. In æstate enim accidit multiplicari choleram, & est tempus dominij eius, quia calida & acuta facilem habẽt aditum ad superiora. Danda est igitur medicina hoc tempore quæ ipsam per superiora educat. In hyeme vero multiplicat̃ phlegma, & est tempus abundantiæ eius, quod quidẽ graue est, & inferiora petẽs. Danda est igit̃ medicina hoc tempore ipsum per inferiora educens.

Hip. 4. partic. aph. purgare quidẽ ęstate superiora Hippoc. &c.

B In parte ista quod proposuit declarat auctoritate Hip. secundo Gal. tertio Ioan. auctoritate hoc declarat, secunda ibi. Et dixit Gal. tertia ibi. Inquit Ioan. prima in duas, primo confirmat quod dixerat auctoritate Hippoc. via vna, secundo via alia, secunda ibi. Inquit iterum Hippo. prima in duas, quia primo facit quod dictum est, secundo confirmat illam auctoritatem per commen. Gal. secunda ibi. Et dixit Gal. aditum id est ascensum ad superiora, totũ postea est notum. Deinde cum dicit.

Medicamenta igitur æstate vitanda sunt, quæ acria & valentia sunt, purgantq; dissoluẽdo, hyeme vero purgantia lubricando. Illa enim febres, vlcerationes, dysenterias, prompte excitant, hæc diarrhœas, & lienterias. Acria vero illa non in æstu solum, sed etiam frigore vitanda, quia vt in illo excoriationem & febres (vt diximus) prompte excitãt, sic in hoc hypercatharsin, hoc est, purgationem immodicam & virium dissolutionem.

C

Inquit Ioan. Vitãdæ sunt in æstate medicinæ quæ acuitatem habẽt, & educunt dissoluendo, sunt enim facilis inflãmationis, & vitandæ sunt in hyeme quæ soluunt labificando & lubricum faciẽdo. Timetur enim super primis casus in febres, & excoriationes, & dissenteriam, timetur super alijs casus in fluxus & lienteriam. Et dixit ꝙ temporibus æstus & frigoris medicinæ acuitatem habentes timendæ sunt, timetur enim in vno excoriatio & febres, & timetur in alio euacuatio superflua, & dissolutio.

Medicinæ dissoluẽdo educẽtes in ęstate vitandæ sunt. Quæ lubrificãdo & labificando educunt in hyeme vitandæ sunt.

D In parte ista quæ dixerat ipse confirmat auctoritate Io. cum additione quam fecit in commento illius apho. Estate quidem superiora, sunt enim facilis inflammationis eo ꝙ æstus haberet eas inflammare, iterum etiã in eis inducit acuitatem, hæ autẽ acuitates sui acumine excoriant intestina, istæ autem quæ euacuant labificando, aut lubricum faciendo sunt timendæ in hyeme cum inducunt fluxum, id est diariam, hoc modo, nam hæ medi. euacuant tantum materias quæ sunt tantum in vñs, & alias ponunt in motu, quæ quidem materiæ positæ in motu quando peruenerunt ad intestina inducunt diariam, dum etiam perueniũt ad stomachum debilitando eius digestiuam & contentiuam intestinorum debilitando inducunt lienteriam, eo ꝙ lienteria est passio simul, stomachi & intestinorũ, vt Gal. ponit de interioribꝰ sexto, si bene recolo, vnde appellatur passio ventralis &c.

SECVNDA INTENTIO est canon in rectificatione medicinarum solutionem facientium, cuius sunt duæ summæ, & prima continet quatuor capitula.

De rectificatione medicinarũ quot modis fiat, & de obseruãdis in ea, & de rectificatione cũ eo quod opponitur eis proprietate sua. Cap. I. Summæ primæ.

De medicamentorum purgantium correctione.

MEdicamentorum purgantium tam bonorum quã meleficorum differẽtias prius demonstrauimus. nunc autem horum malignitatem auferre, vel saltem obtundere, & quibus poterimus modis corrigere, partim malitiam eorum & excessum frangentibus, partim salubrem aliquam facultatem afferentibus, Dei benedicti beneficentia adiuti, tentabimus.



INquit He. Mes. differentias bonitatum & malignitatum medicinarum solutiuarum, iam in præteritis demonstrauimus, expedit autẽ nunc earum tollere malitias, aut saltem reprimere secundum meliorem modum possibilitatis, & hęc facimus de largitate Dei benedicti cũ eo quod frãgit malitiam & excessum earum, & acquirit ei dispositiones incolumes,

Continua. Postq̃ Io. Mes. in prima sectione determinauit de medicinis solutiuis inquirẽdo quid sit medicina solutiua, inquirendo etiam per quid ipsa operatur, posuit et diuersitates ipsarum penes malignas & incolumes, docens illas ab inuicem distinguere ostendendo etiã earum posse. In ista secunda sectione Mesue determinat de eis quantũ ad qualitatem siue modum appropriationis earũ ad corpus, iste aũt modus siue qualitates approximationis earũ consistit in duobus. s. in consolatione earum antequam corpori approximentur, consistit etiam in consolatione earum postquam corpori sunt approximatæ, & ideo Mes. duo facit, primo determinat de consolatione ipsarum antequã corpori approximentur, Secundo determinat de eis et earum consolatione inquantũ ad corpus approximantur, secunda ibi. Inquit He. Mes. obuiandum, prima in duas, primo ponit intentionẽ suam, secundo exemplũ, secunda ibi. Et hoc duobus modis, malitias earũ antequã corpori approximẽtur tollere, & hoc faciemus de largitate Dei. i. gratia Dei & sui influentia. Sed hic est primo notandum, nã posuit Mes. ꝙ ipse intẽdit hic determinare de eo ꝙ remouet malitias medicinarũ solu. modo talis remotio malitiæ ipsarum aut fit antequã corpori approximentur & etiã talis doctrina pertinet ad actũ præuisiuum siue præseruatiuũ, aut secũdo fit talis remotio malitiæ ipsarum qñ ad corpus approximant̃, & hoc magis pertinet ad actũ curatiuum, & qa actus pręuisiuus immediate pręcedit actũ curatiuũ, ideo hæc doctrina quæ est de cõsolatione ipsarũ antequã corpori approximet̃ præcedit sequẽtem doctrinã quæ est de earũ consolatione, qñ sunt approximatæ corpi, secũdo est notandũ, dicit Mes. frãgit malitias ipsarũ & excessum, & acquirit eis dispositiones incolumes, dixit primo frãgit malitias ipsarũ quantum ad nocumentũ quod ab eis prouenit à primis qualitatibus siue à cõpositione prima quæ est in ea, dixit postea. Et acquirit eis dispositiones incolumes quantum ad nocumentum quod inducunt per secundas qualitates aut tertias. Deinde cum dicit.

Notandũ.

E *Corrigimus autem medicamentum purgans maleficum, aut misto ipsi altero facultatem habente contrariam ipsi excessui, aut arte aliqua, & industria melius ipsum reddendo.*

Corrigendi medicamenti ratio duplex.

Et hoc duobus modis, aut enim illud facimus cum societate alterius medicinæ, aut cum bonitate quæ acquiritur eis per artem.

In parte ista exemplum determinat de cõsolatione medicinarum solutiuarum antequam corpori approximent̃, & diuiditur hæc pars in duas, primo enim ostẽditur quot & qui sunt modi consola. ipsarum antequam corpori approximentur, secundo ponens illos modos docet eas consolari & præparari, secũda ibi. Et debes intelligere, & hoc id est consolatio istarum medi. & fractio nocumentorum ipsarum cum societate. i. permixtione alicuius medi. aut cum bonitate quæ acquiritur per artem. s. eas decoquendo, assando, aut infundendo. Deinde cum dicit.

F Et debes intelligere societatẽ, rem virtutem habentem opponẽtem se ei quod ex medicinis solutionem facientibus timetur.

In parte ista ſm istos modos docet eos consolari, & primo determinat de consolatione ipsarũ vt acquirit per cõpositionem alicuius medi. cum eis, secundo determinat de consolatione ipsarũ, vt acquirit̃ per artẽ & artificia, secunda ibi. Inquit He. Mes. dispõnes acquisitæ per artẽ, prima in duas, quia primo ostendit quid est cõsolatio medicinarum solutiuarũ, vt ipsa fit per compositionẽ alterius medi. cum ipsa, & in secunda parte ostendit quot & quibus modis fit ipsarum consolatio per compositionem alterius medi. secũda ibi. Et fit id tribus modis. Dicit sic de prima parte, ita dixi ꝙ duobus modis præparatur medi. solutiua antequã corpori approximetur, & debes intelligere societatem. i. consolationẽ fieri in medicinis solutiuis per compositionem vnius medi. cum alia medi. rem habentẽ virtutem opponentem ei quod timetur ex medi. solutionem

G facientibus. Sed tu dices contra si qñq; consolamur medi. solu. per rem iuuantem suam virtutẽ & operationem tunc non est verũ dicere ꝙ consolatio ipsarũ fiat hoc modo. s. per rem eis se opponentẽ, sed ita est, quare &c. maior est nota, quia quod iuuat operationẽ alterius non dicitur ei obuiare, minor apparet, nã dicet statim Mes. ꝙ turbith consolatur cum zingibere, nam cõfortat eius virtutem & operationem quæ erat in eo sumpta. Hic est dicendum ꝙ medi. solu. potest consolari per rem se opponentẽ, quod potest dupliciter intelligi, vno modo ꝙ cõsoletur per rem se opponentem oppositione vera & proprie dicta, quę est inter ea quæ sibiinuicem non compatiuntur in stomacho. Et hoc modo dictum ipsius Mesue non habet veritatem pp rationem dictam. Secũdo modo potest intelligi, ꝙ hęc consolatio fit per rem sibi oppositã quacunq; oppositione large acceptã, quæ est ſm magis & minus hoc modo bene

Obiectio.

Responsio.

H habet verũ dictum ipsius, nam turbith qñ cum eo miscet̃, zingiber, soluit cito, magis q̃ si sine eo adhiberetur, modo scitis ꝙ hæc est oppositio inter magis & minus, & ideo qñq; consolamur medicinas hoc modo per compositionẽ rei quæ vigorat eius operationẽ, non enim solum timetur ex medicina solutiua dum superflue euacuat, immo ex ea qñ tarde aut parum euacuat, & ideo consolatur per compositionem rei quæ illi opponitur oppositione quod ſm magis & minus est tale. Deinde cum dicit.

Verum facultatis contrariæ mistio tribus modis perficitur, vt inquit Democritus. Aut enim malitiã à proprietate innatam, vt qualitatẽ venenosam, & vitæ nostræ inimicam, alijs proprietatem oppositam natura sortitis, emẽdamus, aut intemperiem eorũ calidam, frigidã, humidam, siccã, cõtraria qualitate mista, permutamus,

aut

aut deniq; effectis ipsorum noxijs post dicendis, contraria opponimus.

Trib⁹ modis cõsolat̃ me. p associatiõnẽ alteri⁹ medi.

Et fit illud tribus modis sicut inquit Democ. aut cum obiectionibus in emendatione malitiarum earũ quæ innatæ sunt à proprietate sua, quę sunt venenositas, & inimicitia rei vitę, cum re quæ etiam opponitur proprietate. Aut cum obiectionibus earum complexionibus in permutationem calidi frigi. & hu. & sicci. Aut cum obiectionibus in corrigẽdo effectus earũ quos dicemus post.

In parte ista Mes. ostẽdit quot & quibus modis fiat cõsolatio medicinarum solutiuarũ per compositionem alterius medi. & primo præmittit hos modos, secundo penes illos modos docet consolari, secunda ibi. Inquit He. Mes. vel Io. Mes. acquirimus medi. solu. prima in duas, primo præmittit hos modos cõsolationis ipsarũ per compositionem alterius medi. auctoritate Demo. Et quot sint etiam. In secunda parte explicat quasdam conditiones obseruandas ad hoc vt per istos tres modos possimus eas debite cõsolari, secunda ibi. Sed crede altiora rimanti, & fit illud. s. talis cõsolatio medi. solu. per compositionẽ alterius med. aut cũ obiectionibus. i. operationibus à proprietate sua. i. à forma specifica, rei vitę. i. membro quod est principium vitæ, aut cũ obiectionibus earum cõplexionibus medi. oppositis sibi in cõpositione, sicut illo mõ consolamur scammoneam aut rhabarbarũ cum violis aut syrupo violato, nã per compositionem eius frigi. consolamur scammoneã & rhabarbarũ, quæ in compositione sunt calida & sicca. tertio consolamur medi. solu. obiectionibus. i. oppositionibus in corrigendo excessus earũ quantum. s. ad secundas qualitates vel virtutes supple tertias, sicut qñ aliqua medi. solu. esset nauseatiua aut mordicatiua, & permiscemus cũ ea aliquid quod prohiberet excessum istarũ virtutum siue qualitatũ, mordicatio enim & nausea est ex operationibus secundarũ uel tertiarum virtutum. Et sic apparet ꝙ tres sint modi consolationis alicuius medi. solu. vt habet fieri per compositionẽ alterius medi. nam cõsolatio medi. solutiuæ hoc modo non habet fieri nisi per rem habẽtem ad ipsam oppositionem, aut ergo per rem sibi oppositam in prima qualitate, aut secunda, aut tertia, aut per rem sibi oppositam in quarta virtute, si fiat ista consolatio per rem sibi oppositã in virtute quarta siue specifica forma, sic est primus modus de consolatione ipsarum, si autem fiat per compositionem alterius medi. sibi opposite in primis qualitatibus sic est secũdus modus consolationis ipsarum qui fit per permutationem complexionis eius, si autẽ hæc consolatio fiat per rem sibi oppositam in secũdis & tertijs virtutibus siue qualitatibus, sic est tertius modus consolationis ipsarum vt fieri habet per compositionem alterius medicinæ, quare autem simul ponat cõsolationem medicinæ solutiuæ per rem sibi oppositam in qualitate secunda & tertia apparebit infra in capitulo de consolatione medicinarum solutiuarũ quæ fieri habet per rem quæ sibi opponitur effectibus suis. Deinde cum dicit.

Sufficiẽtia modoꝝ cõsolãdi me. solu. per ad mixtionem alterius.

Miscẽdorũ cognatio quã necessaria ẽ ad sui mutationẽ & vnionem Arist. lib. I. de generatione ca. 7.

Duo præterea omnino obseruantes, primum, vt medicamentis prædictis sit quædam proprietatum inter se concordia, & cognatio, qua sese mutuo afficiant, vt transmutatione absoluta, ex his duobus contrarijs virtus vna consurgat, vt exempli gratia, zingiber turbith ipsi vim miram imprimit, & rhaphanus hermodactylis, rhaphanus autem cũ turbith, frustra permiscetur, quia his duobus insita non est inter se concordia. Scammonium quoq; cor proprietate sua & calore ipsum inflammãte, ac multum dissoluente lædit, licet vero ambra cor roboret, &

A *crystallus inflammationem extinguat, & galla partes dissolutas cogat, tamen nullum eorum recte scammonio miscetur, quia hæc, ac scammonion agendo inuicem & patiendo in vnius virtutis concordiam non conspirant, nec contendunt. Quæ vero medicamenta proprietatibus suis concordent, ac simbolum habeant, ab his disce, qui rerum variarum arcana scrutantur.*

Sed crede altiora rimanti, quia hoc non sufficit, nisi duo super his obseruentur. Primum est vt sigillent sibiinuicem res, quarum pręcesit rememoratio in earundem proprietatum concordia, vt fiat ex eis, post pacem obiectionum virtus vna, sicut verbi gratia, zingiber sigillat turbith virtutem mirabilem, & raphanus hermodactylis. Raphani autem cum turbith inutiliter

Duo sũt obseruanda si debite volum⁹ cõsolari medi. p cõpositionem alterius.

B est permixtio. Non enim radicaliter sibi concordat, & adhuc verificatur. Scammoneæ propriũ est lædere cor, ex eo quod est calida, habilis inflammari, & quod est multę dissolutionis. Verũ ambra confortat cor, & crystallus extinguit inflammationem, & galla cõgregat dissolutiones membrorum, sed non est condigna eorum cum scammonea permixtio, non enim sibiinuicem sigillant ad concordiam, scientiam autem concordiarum proprietatum quis tradidit & sigillationem sibiinuicem rerum inquirat, ergo prudenter sapiens & consulat doctos solicitos rerũ scrutinia tractare harum illarumq;.

C In parte ista Mes. ponit conditiones obseruãdas ad hoc vt per istos tres modos possumus debite consolari medicinam solutiuam per compositionẽ alterius. Et primo proponit quot sunt istæ conditiones & declarat vnam illarũ, secundo declarat aliam, secunda ibi. Secũdum autem. Dicit, sic de prima parte, ꝙ non solum ad consolationem ipsius medicinæ solutiuę, hoc modo oportet cõmittere istos tres modos consolationis eius, immo etiam oportet ꝙ res admisceatur medi. solutiuæ, quæ habeat proprietatem sigillatam vt permisceri possit cum medicina solutiua, non enim sufficit ad cõsolationem alicuius medicinæ solutiuæ per compositionem alterius, scire ꝙ hęc medicina composita cum medicina habet proprietatem per quam resistit veneno ipsius medicinæ confortando cor, aut quia habet compositionem primam contrariam qualitati primæ ipsius medicinæ, aut quia habet reprimere qualitates secundas aut tertias ipsius, non enim hoc sufficit si volo consolari medicinam solutiuã per compositionem alterius, imo

D oportet ꝙ hęc medicina sibi permixta habeat proprietatẽ sigillatam cum ea ad concordiam, vt verbi gratia scimus ꝙ scammonea habet venenositatẽ, vnde contrariatur cordi, habet etiã superflue inflammare, habet ẽt facere dissolutionem membrorum, modo non omnis medicina sibi admixta quæ remouet hæc nocumenta dicitur eã consolari, hoc enim modo quia ambra habet cor cõfortare remouẽs etiã primum nocumentũ haberet eam consolari, quod nõ est verum, & corallus cum habeat extinguere inflammationẽ remouens per hoc secundum nocumentũ scammoneæ haberet eam consolari, quod non est verum, iterum etiam galla cũ habeat cõgregare membra dissoluta remouendo per hoc tertium nocumentũ scammoneæ, vt sic haberet consolari scammoneã, quod non est verum, & ideo oportet ꝙ medicina quæ admiscetur medi. solu. ad consolandum eam habeat proprietatem ad illam sigillãdam in cõcordia. Dicit ergo sic, ꝙ credens mihi post pacem, id est

post terminationem alterationem ipsarum, per vnionem etiam ipsam zingiber sigillat turbith.i.habet proprietatē sigillatiuam turbith, scammoneæ proprium est.s. à forma specifica lædere cor, quia venenosa, & hoc est primum nocumentū, & quia calida habilis ad inflammandum, et hoc est secundum nocumentū scammoneæ, & quia est multæ resolutionis.s.membrorum, & hoc est eius tertium nocumentum, modo ostendit ꝙ hæc talia nocumenta nō remouentur per quæcunq; contraria, quia scilicet primum nocumentum eius non remouetur per quodcunq; quod cor confortat, nec secundum remouetur per quodcunq; infrigidans, nec tertiū remouetur per quodcunq; quod habeat congregationem facere, hoc est ꝙ dicit ambra confortat cor, & ideo deberet resistere scammoneæ in primo nocumento sed non resistit, immo adhuc remanet cum tali nocumento, eodem modo etiam aduenit si permisceatur cū crystallo ad remouēdum eius inflammationem, aut cum galla ad remouendum dissolutionem membrorū. Adhuc enim remanet cum prædictis nocumentis eo ꝙ tales medi. cum scammonea permixtæ non sigillant sibi proprietatem ad concordiam. Nam semper oportet ꝙ inter agens et patiens sit proportio non solum in qualitatibus primis, sed in proprietate seu forma specifica. Modo forte posset aliquis dicere quomodo cognoscam ego concordiam proprietatis quæ est inter vnam medicinā & alteram: respondet & dicit, scientiam autem &c. Et cōsulat doctos.i.consilium acquirat à doctis, hæc enim concordia proprietatū inter vnam medicinam & alterā habetur, aut experimento, aut per dicta antiquorum, non autem per rationem, nō enim ex ratione possumus cognoscere quod turbith consoletur ex zingibere, & ita habeat consolari turbith ꝙ nō hermodactylos. Deinde cum dicit.

Duo sūt obseruanda si debite volu mº cōsolari medi. p cōpositionem alterius.

Secundum tibi obseruandum est, vt proportione idonea misceas hæc, medicamento corrigendo opposita, inuicemq; agere & pati idonea, vt ex his iam consentientibus, medicamentum resultet vnum, velut pacatum, pugnæ omnis expers, magnarumq; virium. De his autem proportionibus, quantum operi proposito expedit, postea dicemus.

Secūda cōditio obseruanda ī cōsolatiōe medicinarum.

Secundum autem est consulte attendere proportiones in rerum obiectionibus, & ad hæc sibiinuicem sigillantibus, ex hoc enim resultat diuersis in vnum medicina consolata post pacem omnis dissidentiæ habens bonitates solennes. Quicquid autem de proportionibus competit dicere, dicetur post.

In parte ista ponit secundam conditionem obseruandam ad hoc vt per illos tres modos possimus cōsolari medicinam solutiuam per compositionē alterius & dicit sic. Secundum autem scilicet attendendum in talibus modis consolationis medi. est consulte attendere proportiones, id est quantitates, in obiectionibus, id est oppositionibus rerum &c. post pacem, id est alterationis, omnis dissidentiæ, id est omnis diuersitatis & notum est, & sic apparet ꝙ oportet obseruari istos canones ad hoc vt ꝑ illos tres modos fiat debita cōsolatio medicinarum solutiuarum, nam in omni actione in qua agens agit in passum sibi proportionatum, requiritur primo quòd sit proportio inter ea in qualitatibus, & non solum in primis, & secūdis, & tertijs, requiritur secundo, ꝙ sit proportio debita in quantitate inter agens & patiens quia non superflue vnum excedit alterum in quantitate, cum in maiori quantitate sit maior virtus, & etiam debet vnum esse valde diminutū in quantitate respectu alterius, tamen ad hoc requiritur tempus debitum proportionatum, & quia quātitas tempore mensuratur, idcirco conditio sumpta ex parte temporis, reducitur ad quantitatem.

E De rectificatione medicinarum cum eo, quod opponitur eis proprietate sua.

Correctio medicamentorum per alia, oppositam proprietatum virtutem habentia.

MEdicamento purganti proprietatem quandam laudabilem, quæ miscentur opposita conferunt, quorum propria virtus ab ipsorum forma proficiscens in his atq; alijs varia, aliquam medicamenti noxam peculiariter respicit, ac corrigit, qualia sunt triplicia. Medicamenti enim purgantis virtutem uel imbecillam augent, vel violentiam minuunt vel malignam permutant.

F INquit Ioannis Mesue. Acquirimus medicinis solutiuis proprietates laudabiles cum re quę opponitur eis proprietate sua habente virtutē cum aspectu super alicuius rei malitia, & non super alia. & vocatur hæc virtus, virtus quam res sortita est à specie sua. Differunt tamen hæc & illa. Acquirimus autem eis bonitatē sic tribus modis. Aut enim addimus in virtute earum. Aut permutamus malitiam earū. Aut melioramus operationes earum.

In parte ista docet per illos tres modos cōsolationis medicinarum solutiuarum eas consolari, vt consolatio ostendatur per compositionem aliarum medicinarum, & primo per illos tres modos docet medicinas solutiuas consolari considerando in eis proprietatem quæ erat prima conditio. Secundo hoc idem facit considerando in eis proportionem quantitatiuam, quod erat secundum attēdendum in consolatione medicinarum solutiuarū per illos tres modos. secunda ibi. Inquit Ioan. modum & proportionem attendendum &c. prima habet partes tres. Primo docet cōsolari medicinas solutiuas per compositionem alterius medi. sibi oppositæ proprietate occulta. Secūdo hoc idem facit per compositionem alterius medi. quæ sibi opponitur suo effectu post secundas aut tertias qualitates. secunda ibi. Inquit Ioan. Mes. Opponimus autem concedenti. tertia ibi. Prope illam secundam. Inquit Ioan. Mes. Opponimus autē effectibus. Prima in duas. Primo ponit quot modis consolatur medicina solutiua per aliam sibi oppositam in ꝓprietate. Secundo illos modos declarat. tertia ibi. Addere autem oportet. Dicit sic, & vocatur hæc virtus, id est forma specifica quam res sortita est à specie sua, idest vocatur forma specifica quæ consequitur rem à sua specie & forma, differunt autem hæc & illa secundum, quòd differunt inter se forma specifica et species. Et ex hoc apparet quòd ipsa forma specifica, nō est species siue forma substantialis rei, sed bene consequitur illam speciem, & acquiritur in re ex vnione formæ substantialis cum materia, vt natura attractiua ferri non est forma substantialis magnetis, sed virtus attractiua ferri causatur ex propria vnione formæ substantialis magnetis cum sua materia, similiter etiam virtus attractiua choleræ non est forma substantialis scammoneæ, sed bene derelinquitur in scammonea ex vnione suæ formæ cum materia, similiter etiam virtus attractiua nutrimenti in plantis non est forma substantialis earum plantarum, sed bene causatur hæc virtus attractiua in eis per vnionem debitam animæ vegetatiuæ ad primam materiā, & sic de alijs in quibus est forma specifica. Aut enim addimus medi. aut enim addimus in uirtute earum super aliam medici. aut permutamus &c. totum est notum. Deinde cum dicit.

G

H

Correlariū de forā specifica mec quid sit.

Canon

Canon primus.

SI quidem medicamētorum actio imbecilla est intendenda, misto proportione iusta eorū aliquo, quæ actionis vigorem ipsi tribuunt, ob agendi inuicem ac petiendi proprietatem cognatam, seu ob totam suam substātiam, nū ob caliditatem vel frigiditatem. Quomodo corallium sanat stomachi imbecillitatem, pæonia epilepsiam, non quia illud frigidum, hæc calida, aut quia illud graue, hæc leuis, sed quia hanc virtutis dotem vtrunq; est sortitum: sic serpens iuuenescere facit. Magnes ferrum attrahit, & alia similiter.

De cōfortatione med. debiliter & tarde operantium.



ADdere autem oportet in virtute medicinarum, quarum operatio debilis est per aliquod eis adiunctum, quod quidem faciat operationē earum virtuosam sigillatione proprietatis suę cū ipsis, & commēsuratione vnius ad alteram, & efficitur illud nō quia calida, aut frigida, sed quia talis, sicut diximus quod corallus sanat stomachum, & pęonia epilepsiam, non quia est frigidum alterum, aut quia calidum, nec quia graue, aut quia leue, sed quia dotatum sic. Et dicitur ꝙ serpens facit iuuenescere. Et magnes attrahit ferrum. Similiter & de alijs dicuntur alia.

In parte immediate posita Ioan. Mes. ostēdit quod modis consolatur medi. solutiua per compositionem alterius medic. sibi oppositæ in proprietate. In parte ista ſm illos modos docet eas consolari, & diuiditur hæc pars in partes tres ſm ꝙ illi erant modi tres. Primo ergo docet consolari medic. solutiuam per compositionem alterius medic. quæ quidem ex proprietate addit in virtute ipsius. Secundo docet eam consolari per rem sibi annexam quæ ipsam permutat ad dispositionem seu operationem incolumiorem. secunda ibi. Permutamus autem malitiam. tertia ibi Melioramus autē. Prima in duas. Primo in generali ostendit qualiter cōsolatur medic. solutiua per compositionem alterius quæ ipsam auget in sui virtute. Secundo in speciali ponit talem modum consolationis earum, secunda ibi. Et debilis quidem est virtus. Dicit sic de prima parte, ita dixi ꝙ tribus modis consolatur medic. solutiua per compositionem alterius medic. hoc faciens à proprietate. addere autem &c. virtuosam sigillatam in eis et commensuratione, id est proportione, & non efficitur illud. s. à medi. sibi admixta, quia calida, aut quia frigida sumpta, nec qa sicca vel hu. sed quia talis, scilicet à forma specifica, corallus sanat stomachum, id est dispositionem stomachi, & pęonia epilepsiam, id est malam dispositionem cerebri nō quia frigidum alterum, scilicet corallus, vel quia calidum pęonia, nec qa graue sicut corallus, nec quia leue sicut pęonia, sed quia dotatum sic, & ex hoc apparet ꝙ à proprietate corallus habet confortare stomachum, et ideo auctores in cura passionum ipsius stomachi admiscēt corallum cū alijs medicinis, & admiscent pęoniam cum medicinis cerebri, & hæc forte est causa, quare vulgares ponunt circa collum pęoniam & corallum, nam cum alijs cōfortant stomachum, in pueris autem stomachus est debilis, & in eis cerebrum est debile, vnde etiam apponūt pęoniam, & sic ex istis verbis non vult aliud habere Mes. nisi quod quandoq; vna med. admixta alteri medi. solutiuæ, vigorat eius operationem non per qualitatem seu virtutem secundam vel tertiam aut primam, sed per quartā virtutem siue specificam formā, sicut apparebit statim de zingibere quando cum turbith admiscetur. Deinde cum dicit.

A *Porro medicamenti facultas purgatrix est imbecilla, quando debiliter, et minus quam opus est purgat, aut tarde purgat, tum scilicet primum, quū corpus cibo aut somno reficiendum est: immo interdum die postero, et interdum humores mouet, non vacuat, interdum coctionem vitiat, cibum crudum, aut tantum coqui cœptum, una secum detrahens, ac deturbans.*

Et debilis quidem est virtus medicinæ aut diminuta duobus modis, aut quia debiliter operatur & minus ꝗ oportet, aut quia tarde operatur & efficit operationem suam quādo oportet corpus occupari aut cibo, aut somno. Et aliquādo operatur in die secūdo, & aliquando mouet & non educit. Et aliquando rē cibalem destruit trahens eam secum indigestam, vel quando incipiebat digeri.

B In parte ista in speciali declarat istum modum consolationis medi. solutiuæ per compositionem alterius medic. quæ vigorat eius operationem, quando ipsa est debilis in sua operatione, & quia hæc medi. non potest consolari nisi primo cognoscatur eius debilitas. Ideo Mes. primo ponit quot modis medi. solutiua potest esse debilis in sui operatione, & in secunda parte docet eam confortare ſm illos modos. secunda ibi. Si autem medi. simile verbum quod dicitur in hac parte ponit Gal. in tertio de accidēti & morbo. Nā ipse ponit ꝙ aliqua operatio potest esse debilis duobus modis, aut qa, scilicet ꝙ ipsa non sit debita ſm ꝙ oportet in quantitate conuenienti, aut quia fit tarda, sicut isto modo digestio stomachi fit diminuta aut debilis, aut quia fit indebite, aut quia tarde fit, indebite quando non digerit tantum quantū debet, & sic in alio. Deinde cū dicit.

C *Si igitur medicamēti purgatio fit debilis, imperfecta, parcior quam opus est (vt turbith re vera pituitam tantum tenuem vacuat, epithymum parū aut nihil vacuat, nisi eius larga vis sumatur: manna, hermodactylus, & alia multa debiliter vacuant) robur facultatis ei addendum est per ea, quæ ipsi sunt familiaria, & sese mutuo ferunt, vt ex vtriusq; conflata virtus vna purgationē absolutam perficiat.*

Si autē medicina debiliter operatur, & efficit operationem suam incompletam, aut operatur minus ꝗ oportet, sicut turbith quod in veritate educit de phlegmate, quod est subtile tātum, & sicut epithymum de quo nisi quantitas magna exhibeatur, non soluit nisi parum, aut non soluit, & sicut tereniabin quod debiliter soluit, & sicut hermodactylus et alia plura, conuenit confortari virtutes eorum cum eis quę patiuntur sese, vt sigillatim virtus ex eis resultet completam faciens operationem.

D In parte ista in speciali docet consolari medi. solutiuam quando est debilis per compositionem alterius. & primo docet ipsam consolari quando est debilis, quia parum aut indebite euacuat. Secundo docet eam consolari quādo est debilis, quia tarde euacuat. prima ibi. Si autem medicinis tarde operatur. Prima in duas, primo ponit causam attendendam in hoc modo consolationis istarum medic. quando sunt debiles. Secundo illam causam declarat per exempla. secunda ibi. Sicut. v. g. Dicit sic de prima parte, ita dixi quod medi. aliqua potest esse debilis in sua operatione aut quia indebite operat̄, eo quod nō euacuat tantū quantum debet, nec quale, quia nō euacuat crassum de humore

quem

quem debet euacuare, aut quia tarde operatur. si autē etc. Et ex hoc apparet ꝙ ẜm istum modum debilitatis medic. solutiuarum, aliqua medic. solutiua dicitur adhuc, debilis dupliciter. Vno modo dicitur debilis ratione quantitatis medic. & suæ qualitatis seu substantiæ, quia non euacuat multum de materia, nec etiam euacuat de se nisi quod subtile est, sicut isto modo dicimus ꝙ turbith est medi. soluti. debilis: & parum de phlegmate euacuat de se, & etiā subtile est. Secundo modo dicitur medi. debilis hoc modo ratione loci à quo euacuat, quia scilicet non euacuat à longe sicut siracost. casia. tereniabin, id est manna. & tamarindi, hę enim, medi. non euacuant nisi hu. quibus obuiāt in vijs communibus expulsionis vnde si inueniat hu. crassos & multos in vijs communibus, ita eos euacuant sicut cholericos, vel alios subtiles hu. & ideo hæ medi. non dicuntur debiles primo modo, sed dicuntur debiles secundo modo, quia non possunt euacuare multum à longe. Primum modum huius medi. debilis tangit cum dicit, & sicut turbith vsꝗ ibi, & sicut tereniabin. ibi enim tangit secundum modum huius medici. debilis, vt sigillatim virtus resultet ex eis, id est adinuicem habeant proprietatem occultam siue sigillatam. Deinde cum dicit.

Vt turbith, zingibere adiutum, pituitam crassam, et succum crudum vacuat, alioqui per se non uacuaturum. Epithymum cum sero lactis, vel hydromelite, vel sale Indo, vel sale gemma, vel myrobalanis nigris, potētius purgat. Manna cum thymo, aut ammi, aut cardamomo, laudatam & absolutam facit purgationem. Hermodactylus cum cumino, aut pipere item hermodactyli puluis cū succo scillæ, vel rhaphani in trochiscos coactus, materiā crassam & lentam à iuncturis mire educit.

Sicut verbi gratia. Si confortetur turbith cū zingibere proprie tūc educit phlegma crassum, & crudum chymum. solus vero non operatur illud. Et si confortetur epithymum cum aqua casei, aut mellis, aut iungaꝉ ei sal indus, aut sal gemma, aut myrobalani nigri: eius operatio magnificabitur. Et si confortetur tereniabin cum aliquo, sicut alhasce, aut ameos, aut cardamomo soluet solutione laudabili complete, Et si adiungatur hermodactylis ciminū aut piper, aut fiant ex puluere eorum et succo scillę aut raphani trochisci eorum, operatio erit sublimis educendo materiam crassam & viscosam ab instrumentis iuncturarum.

Specificat quod dictum est per exempla. Si confortetur turbith cum zingibere proprie educit phlegma crassum, zingiber propter sui caliditatem habet incidere & subtiliare hu. crassum, vnde redditur facile ad expulsionem, & ideo admixtum turbith educit phlegma crassum, sed cum zingibere hoc non facit tantum propter caliditatem, quia inest ei confortare medi. calidam, & ideo hoc maxime habet facere per proprietatem, iterum etiam zingiber vigorat operationem myrobalanorum, et hermodactylorum, sicut ipsius turbith, & ideo hoc maxime facit à proprietate. Et si confortatur epithymum, euacuat melancholiam, tamen si de eo exhibeatur modicum non euacuat, sed si de eo exhibeatur vsꝗ ad duas vel tres. ʒ. bene euacuat admixtum cum medicinis quas enumerat, alhasce, id est hyssopus hortulana, aut piper, alia litera habet pipera. s. piper album, & piper nigrū, & piper longum. Deinde cū dicit.

Si autem tardius & longo post tempore purget medicamentum, (vt agaricus, aloe, hermodactylus, turbith,

E *et similia) misce purgationem tuto accelerantia, vt agarico oxymeli, salem gemmā, aloe, aromata, hermodactylo, scillam, rhaphanum, turbith, zingiber.*

Si autem medicina tarde operetur, & operationem suam efficit post tempus extēsum: sicut agaricus, & aloe, & hermodactylus, & turbith, & similia, erit eis admiscendū aliquid, quod operationem facilem reddat, & festinare faciat: sicut v.g. Confortatur agaricus cū secaniabin, & sal gemma. Aloe autem cū speciebus alefanginis. Et hermodactyli cum scilla, & raphano, & turbith cum zingibere proprie.

Quaꝛ confortanꝉ medi. tarde operantes.

In ista parte docet Mes. consolari medic. quando tarde operatur & docet ipsam consolari per compositionem alterius quādo est debilis, quia, scilicet tarde operatur, & dicit sic ꝙ ipsam, id est virtutem & operationem cum secaniabin, id est ex melle, & salgemma. Hic aduertendum ꝙ aliqua medi. admixta med. solutiuæ dicitur accelerare suā operationem per virtutem sigillatam & occultam, sicut quando cum agarico permiscetur secaniabin aut species aromaticæ. Secundo modo dicitur accelerare operationē eius per suam virtutem communem quam habet inducendo, scilicet mordicationem in stomacho & hoc modo sal gemma eis admixtum accelerat operationem, & sal commune, & sal nitrum, & sal indum adhuc etiam accelerant sui operationem per proprietatem cum speciebus alefanginis, id est cum speciebus aromaticis, & hęc est causa quare Gale. & alij auctores in compositione hieræ non solum ponunt aloem. sed etiam ponunt species aromaticas, ut habeant accelerare eius operationem cum alia operatio sit valde tarda, sicut est spica assata, ciminum & folium, & similia, etiam propter aliud ibi ponūtur species aromaticæ, vt, scilicet confortent virtutem stomachi, & cordis aliorū membrorum quibus obuiare potest med. solutiua sui malitia, & turbith cum zingibere proprie, & ex hoc apparet ꝙ non est inconueniens, ꝙ vna & eadem medicina admixta medicinæ solutiuæ debili fortificet eam in operando, et tarde operando, nam ponebat etiam supra ꝙ zingiber admixtum turbith fortificat, & vigorat eius operationē. modo ponit ꝙ accelerat eius operationē. Deinde cū dicit.

Canon secundus.

MEdicamenti malignitatem permutamus, his mistis, quæ proprietate quadam id præstant. Malignitas autem medicamenti in eo parte plurima est, quod corpus & senescere cogit, & vsu crebro lædit, partes ipsas principes virtutum nos gubernantium ceu fontes. & spiritus: caloremq; natiuum, harum motores, infirmat. Quapropter medicamentis soluendo purgantibus miscere cogimur, quæ cor et alias partes principes quadam proprietate roborant, illaq; purgātia salubria reddant, adeo vt mistis vtrisq; corpus sit sanū, et iuuenescere uideatur.


PErmutamus autem malitiam medicinarum cū rebus illud proprietate facientibus. Communis autem medicinarum ẜm plurimum malitia est facere senescere corpus, & frequentantibus illas læsionem afferre principalibus membris, quę sunt mineræ virtutum, et earum motores debilitare: qui sunt spiritus & calor naturalis. Indicitur ergo nobis necessitas admiscere medicinis solutionem facientibus res quarum proprietas est confortare

fortare cor, & membra principalia & afferre eis dispositiones laudabiles: et cũ hoc auxilio acquiritur corpori reiuuenescentia, & incolumitas.

Hic docet consolari medicinam solutiuam per rem quę refrænat, aut minorat sua nocumenta, & virtutem venenosam, & primo dat necessitatem consolationis medicinę hoc modo, quia per rem refrænantem eius malitiam. ponit etiam modum fm quem consolatio in ea hoc modo fieri habet, & in secunda parte ponit res cum quibus fieri habet ista refrenatio talium nocumentorum prouenientium à medicina solutiua. secũda ibi. Res autem. Et hoc est cõmentum medicinarum solutiuarum, facere corpus senescere, eo φ omnis medicina præcipue euacuans attrahendo calefacit & exiccat corpus, & ideo si corpus sumit eas frequenter inducitur in nimiam exiccationem & per consequens in senectutem, inducunt etiam nocumentum speciale inquantum habẽt debilitare virtutem membrorum principalium agendo in illa membra, & præcipue virtutem cordis debilitant quod est fons & basis vitæ, & quia debilitant virtutem principalem agendo in illa, habebunt etiam agere in ea quę deferunt virtutẽ ex membris principalibus ad alia membra, talia autem sunt spiritus & calor naturalis. ergo, scilicet ad prohibendum hæc nocumenta inducitur in nobis necessitas, acquiritur corpori reiuuenescentia, & per hoc habent resistere nocumento communi quod est facere senescere, & incolumitas quantum, scilicet ad nocumentũ speciale, quod faciebant in spiritus et membra principalia. Deinde cum dicit.

Nocumentũ medicinarũ solu. duplex.

Qualia sunt cardiaca, stomatica, cerebrica, & quæ alias quoq; partes principes, & viscera roborare cognoscuntur. Cor namq; in omni vacuatione in primis roborandum est, (quod ipsum cor, ceu vitæ basim, symptomata purgationi succedentia primum infestent): secundo loco ventriculus, vt qui medicamentum primus sit suscepturus. Aliarum vero partium, robori non admodum, nec primo studemus, nisi cum ab ipsis vacuandum est.

Res autem quarũ auxilio facimus hoc, sunt medicinæ cordiales, & stomatichæ, & cerebrales, & aliæ aliorum principiorum confortatiuæ notæ. Verũ suus omnibus his canon est, vt confortetur cor in omni euacuatione, & hæc debet esse intentio prima. Primus enim occursus omnium accidentium occurentium corpori est ad cor, tanquam ad basim vitæ. Secunda intentio debet esse confortare stomachum tãquam susceptorem. Aliorum aũt confortationem prosequi debere nõ est principalis intẽtionis, nisi proprie qñ oportet ex aliquo eorũ materias euacuare.

In parte ista ostendit quæ sunt medicinæ cum quibus fit cõsolatio istarum medicinarum solutiuarum quantum ad hæc nocumenta quæ inducunt, & primo ponit ordinẽ in generali inter illas medicinas ex ordine etiam membrorum in eorum confortatione, & in secunda parte in speciali has medi. explicat. secunda ibi. Medicinarum autem. De prima dicit sic, medicinæ cordiales, supple & etiam medicinæ hepaticæ, omnium accidentium, id est nocumentorum, & præcipue vehementium occurrentium corpori, scilicet à medicina. occursus primus est ad cor, causa est, quia hæ medicinæ non inducunt corpori vehementia nocumenta, nisi per virtutem venenosam quæ est in eis, hæc autem virtus venenosa est contraria vitæ, ergo medicinæ per illam virtutem venenosam debent occurrere illi membro quod est principium vitæ, tale autem est cor. Secundo debemus confortare stomachum tanquam susceptorem et tanquam ipsam retinentem, hepar autem uel cerebrum

A eas non recipit nec retinet, & ideo magis debemus confortare stomachũ φ cerebrum aut hepar, eo φ fortius agunt hæ medicinæ in stomachũ, omne enim agens naturale fortius agit contangendo passiuũ, & præcipue corporaliter φ si illum nõ tangeret nisi virtualiter. Deinde cũ dicit.

At medicamẽtum facultate cardiacum, quadruplex eligendum est, vel roborans tantum, vel poma dulcia: et aromatica, xyl aloe, doronicum, & similia, vel alterans purgantis medicamenti temperiem, tam calidam, vt dũ scammonio rosa, santala, & similia, miscentur, quam frigidam, vt dum tamar Indis miscetur macis, & similia, vel roborans, & simul purgationem adiuuans, ut succus rosarum, & violarum, & myrobalani emblicæ, & similia, vel purgantis violentiam, & immodicam vacuationem exoluens, ac remittens, vt succinum, spodium, &

B *similia. Stomachi cum vero etiam miscendum medicamentis dissoluendo purgantibus, vt stomachum, { & hepar } facultatis naturalis fontes, muniat & tueatur, cuiusmodi est, mastiche, spica nardi, & similia: vt etiam à medicamẽtis excitatam intemperiem corrigat, calidam, frigidam, humidam, siccam. Quam in rem victus quoq; ratio idonea iuuat, à nobis contra hæc institui consueta. Miscendum item cerebricum aliquod medicamentum: quamobrem pleriq; medici (vt ait Galenus) hieris miscuerunt nucem moscatam, cerebrum, et neruos roborantem, quod idem præstat stœchas, gallia, castorium, et similia. Hepaticum similiter miscendum, et alijs partibus familiare medicamentum, qualia plurima inuenias in tabulis medicamentorum simplicium.*

Liber secretorum Gal. ascriptus ẽ, hãc enĩ nucem ignorauit.

C Medicinarum autem cordialiũ virtutes quatuor modis sunt eligendæ. Sunt enim quæ confortant tantum, vt poma dulcia, & aromatica, & xyloaloes, & doronigi, & similia. Aliæ quę complexionem alterãt: aut calidam, sicut si iungitur scamoneæ rosa & sandali & similia. Aut frigidã, sicut si iũgitur tamarindis macis & similia. Aliæ vero cum hoc φ confortant etiam iuuant ad soluendum, sicut succus rosarum & violarum, & emblici, & similia. Et aliæ sunt quæ minuunt de medicina solutiua excessum in solutione & acumine, sicut charabe, & spodium, & similia. Medicinæ quoq; stomatichę medicinis solutionem facientibus miscendæ sunt, vt virtutum naturalium mineram in eo conseruent & temperent,

D talia sunt mastix, spica, & similia. Et vt permutent complexionem cum eo quod conuertit regimen ad alterationem calid. aut frigid. humid. aut sic. sicut in talibus medicinarum stomaticarum eligere potes. Amplius & in medicinis cerebralibus dicimur idẽ, inquit Gal. Plurimi medicorum fecerũt hieras cum nuce muscata, considerantes quoniam confortat nux muscata cerebrum & neruos. Et simile huic facit stœchas & gallia, & castoreum, & similia. Et similiter dicimus de medicinis hepatis, & alijs mẽbris proprijs. Et tibi superest eas inuenire in tabulis medicinarum simplicium.

In parte ista in speciali ponit medicinas quæ habent resistere nocumentis quæ inducũt hæ medicinæ in cor, quæ sunt confortatiuæ cordis. Secundo ponit medicinas quæ resistunt nocumentis stomachi quæ etiam confortant stomachum. Tertio ponit medic. acceptabiles quæ resistunt nocumentis cerebri quæ inducunt à medicina. Quarto ponit medicinas quæ resistunt nocumentis hepatis quæ confortant hepar. Quinto imponit finem dictis. secunda ibi. Medicinæ quoq; stomatice. tertia ibi. Amplius autem & de medicinis cerebralibus. quarta ibi. Et similiter dicim⁹. quinta ibi. Et tibi superest. Prima pars potest habere quatuor si velimus s̃m ꝙ ponit medicinas quæ quatuor modis resistunt nocumentis quæ inducuntur in cor à medicina solutiua quæ quidem confortant cor. secunda ibi. Aliæ autem tertia ibi. Aliæ cum hoc ꝙ confortant. quarta ibi. Alia est medicinarum solutiuarum, quę introducuntur ab eis in cor. xylo aloes, id est lignum aloes. doronigi est quædam radix valde aromatica. omnes partes legit simul per earum noticiam & conuenientiam, inquit Gal. scilicet in lib. de secretis, & tibi superest, per hoc vltimum verbum potest haberi solutio ad quandam questionem qua consueuit quæri, quare Mes. non fecit mentionem de medicinis confortatiuis testiculorum, cum etiam sint membra principalia & etiam ex medicinis solutiuis possint debilitari. possumus respondere dupliciter, vno modo ꝙ pro cognitione talium medicinarũ remittit nos Mes. ad tabulas medicinarum simplicium, & ideo eas explicite hic nõ posuit, vel aliter dato quòd testiculi sint membra principalia, nõ sunt principalia nisi propter conseruationem speciej, nunc autem nocumenta quæ inducuntur ex medicinis sunt nisi inducta per se in operationibus quæ faciunt ad conseruationem indiuidui & non speciei &c. Deinde cum dicit.

Canon tertius.

Meliorem medicamenti purgationem reddũt quæ ipsius uirtutem ad partem purgandam insita sibi proprietate deducunt.



Elioramus autem medicinarum operationes in permiscendo cum eis rem quæ proprietate sua faciat virtutẽ earum peruenire ad membrũ, cuius materiam euacuare intendens.

Postquam Mes. docuit cõsolari medicinam solutiuam per aliam medicinam secum commixtam quę accelerat et fortificat eius operationem, & etiam per medicinam quæ remouet eius nocumenta quæ quidem inducit membris principalibus, in isto capitulo docet eam consolari per aliã medicinam quę dicitur ipsum inducere ad mẽbrum quod curare intẽdimus, & suam operationem modificat, & primo ponit intentionem suam. Secundo exæquitur. secunda ibi. Et sciuisti. vel potest dici ꝙ in secunda parte dat modũ rectificationis harum medicinarum. Circa primam partem sunt duo notanda, primum est ꝙ melioratio medicinæ solutiuæ est triplex. vna est quæ fit per medicinam aliã fortificantem & accelerãtem operationem medicinæ, alia est quæ fit per medicinam aliam quæ appropriat eã quod non est aliud ꝙ̃ appropriatio operationis ipsius ad membrum vel ad corpus à quo euacuare intendimus, ita ꝙ nõ ab alio modo, prima melioratio medi. solutiuæ acquiritur in. i. c. præcedenti. ab isto, in quo docebat Mesue addere in virtutem & operationem medi. solutiuæ, et acceleratione suæ operationis, sed secunda melioratio ipsius medic. solutiuæ acquiritur per aliud capitulum sequens illud immediate, & de illa etiam nõ intendit Mes. hic, sed intendit de tertia melioratione quæ est per medicinam aliam appropriantem ipsam ad determinatum membrum, siue sit caput, aut pectus, aut similia. ista autem est magna melioratio in medicinis, nam quando medicina aliqua euacuatiua

E absolute à toto corpore est, ꝙ quandoq; medicus vult euacuare determinatum hu. quia phlegma ponamus, à determinato membro. modo medi. de se hoc non faceret, quare bonum est miscere cum ea medi. quę ipsam ducat ad id determinatum membrum & euacuet ab eo determinatum humorem, et ideo tunc per illam medi. remouetur eius nocumentum, nam si volo euacuare phlegma præter naturã contentum in capite tantum, exhibere medi. euacuantem absolutæ à toto, tunc qua ratione euacuabitur id phlegma præter naturam contentum in capite, ita euacuabitur etiã aliud phlegma naturale cõtentum in hepate aut in stomacho aut in alio membro, & sic inducitur inde nocumentũ modo si miscuero illi medicinam respiciẽtem caput illam ibi perducens remouebitur hoc nocumentum. Etiam ex hac permixtione acquiritur aliud maius iuuamentum, nã si volo medicinam confortatiuam materiam contentam in cerebro euacuare & cum medicina solutiua nisi apponatur medi. alia quæ cerebrum respiciat, et illam ducat ad ipsum tunc medicina solu. vagatur, quia ita euacuabit alia membra sicut cerebrum, & sic contingit ꝙ nõ in sufficienti quantitate euacuabit à cerebro. Secundo est aduertendum quòd duplex est medicina quę alteri admixta facit ipsam penetrare ad membrum, quædã est quæ hoc facit per sui virtutem vel per sui qualitatem communem primam, secũdam, vel tertiam, sicut isto modo acetum, vel vniuersaliter omnis medi. penetratiua, alia est medicina quæ alteri adiutrix facit illam penetrare ad membrum per sui virtutem occultã siue proprietatẽ, sicut isto modo crocus facit euenire medicinas hepaticas. modo Mes. intelligit hic non de primis medicinis quæ faciunt alias penetrare per virtutem communẽ, sed de secundis intelligit quę faciunt alias penetrare per proprietatẽ eo ꝙ semper sermo ipsius Mes. de consolatione medicinarum est respiciens formam specificam. Deinde cum dicit.

F

Medicina faciẽs aliam penetrare: duplex.

G *Natura enim medicamenti actionem dirigit, et hanc & illam ipsius virtutem distinguit & dirigit. Medicus autem naturæ ipsi, rebus inuicem, quam optime fieri potest, mistis suffragatur. Domini enim benedicti opere factum est, vt rerum sumptarum proprietates natura dirigat, aliter tamen atq; aliter, vt exempli gratia, agaricus cum stœchade aut acoro, capitis affectibus prodesse certo cognoscitur, hepatis autem: intybus et cichorium agreste, spica nardi, thoracis, thymus, et hyssopus. Confidimus igitur, naturam ad partes virtute medicamentorum varia egentes, hoc & illud transmissuram.*

Et sciuisti quod virtus est quæ regulat & distinguit inter virtutem rei & virtutem. Medici vero solum est porrigere naturæ: cum melioris tamen permixtionis sibi inuicem rerum modo. Fecit enim dominus benedictus vt secundum rerum assumptarum proprietates natura lineet & distinguat: aliter tamen, sicut. v. g. agaricus cũ permixtiõe stœchados, aut acori verificat membrorum capitis ęgritudinibus valere. Cum endiuia vero vel cũ tarassacon, & spica, ad hepar. Et cum halasce, & hyssopo ad pectus. Confidimus ergo ꝙ natura mandat ad loca diuersæ necessitatis hoc & illud.

H

In parte ista exequitur vel possumus dicere quòd remouet dubium. crederet enim aliquis ꝙ solum medicina admixta medicinæ solutiuæ ipsam conduceret ad determinatum membrum ita quòd natura ibi nil faceret, respondet ꝙ etiam natura adhoc iuuat & facit cum diuidamus eum s̃m modum primum, et sic procedit Mes. quia primo ponit

ponit quoddam necessarium suo proposito. Secundo exequitur suum propositum. secunda ibi. Felicitamus ergo. prima in duas. Primo ponit hoc necessarium suo proposito. Secundo infert quoddam correlarium id declarando per simile. secunda ibi. Quare sunt, virtus est quæ regulat, scilicet nō quia cognoscat de se, sed regulatur à cognoscente, quia à deo vel ab intelligentia medici vero &c. nam licet medicus præpararet medicinas ipsi naturæ ſm quod est possibile, curans enim sicut sciuisti, est virtus & nō medicus. Medi. autem facit peruenire instrumenta ad virtutem vt Auic. po. iiij. canones sen. i. cap. de cibatione febricitantium. tarassacon, id est cicorea vel mirasolis, vel endiuia syluestris. Deinde cum dicit.

Cum sint hæc instrumenta ipsi auxiliantia, quæ natura sapiens distinguit et dirigit: quomodo exempli gratia, artifici norma, & perpendiculum subseruiunt, illa ad angulum cōstituendum, hoc ad operis rectitudinem. Sic naturam cōfidimus his uel illis partibus, hac uirtute rei sumptæ necessario egentibus, porrecturam, præstaturamq;.

Quare hæc sunt sicut adminiculantia, inter quę natura sapiēs distinguit, et separat, sicut verbi gratia. Porrigitur & quadratus: & linearis lapis artifici, sed quadratum ad angulum, & linearem ad rectum deputat. Verisimiliter quidē de natura cōfidimus: ꝙ ſm necessitatis administratæ rei exigentiam porrigit his vel illis.

Hic correlarium infert declarās id per simile. Linearis, id est oblongus. Propter istam partem et pręcedentem est aduertendum ꝙ medicus aliquid potest permiscere medi. sol. ducēs ipsam ad determinatum membrum duobus modis. vno modo quando est secum fermētata & redacta ad vnam formam & tunc eam valde reducit ad illud membrum, nam cum acorus de se respiciat cerebrū, qua ratione ipse solus vadit ad cerebrum, ita eadem ratione medicinam secum fermentatam illuc ducet, vnde ista talis medicina determinatur tali membro per ipsum acorū aut stœchadem. Secundo modo potest ei permisceri quando secū non est fermentata nec redacta ad vnam formam. & hoc etiam ducit ipsam medicinam solutiuam ad determinatū membrum. nam licet quando permiscetur hoc modo agaricus et acorus vtrunq; seruet suam virtutem, qua ratione acorus stimulat virtutem corporis vt per eam ad cerebrū perueniat, ita etiam stimulabit agaricum vt ibi conducatur, & natura ab eo irritatur, ab eo præcipue fit causa iuuamenti & non nocumenti erit cum duo de medicinis contrarijs adinuicē permixtis qualiter vna ex illis vadit ad determinatum membrum, & alia ad aliud membrum, hoc autem magis infra apparebit. Deinde cum dicit.

Præstantiora igitur medicamenta purgantia efficimus miscendo quæ illorum virtutes ad partem vacuandam deducunt. Illa uero sunt (vt diximus) quorum uirtus huic vel illi parti est familiaris. Hoc autem loco docere libet medicamentorum cum partibus cognationem, quæ aliorum medicamentorum virtutes ad partes ipsas perducit.

Fœlicitamus ergo medicinas hoc modo in pmiscēdo scilicet eis quæ ipsarū virtutes ad membrum cuius materiam euacuare quærimus, peruenire faciunt. Et quod superius diximus: medicinas quarum virtus his vel illis mēbris appropriatur. Volumus autē nūc hic societates facientes virtutes earū peruenire ad mēbra ostendere.

In parte ista exequitur propositum docēs consolari medicinas solutiuas per medicinas quæ habēt eas supra conducere ad determinatum membrum, & ab illo euacuare, ita ꝙ non ab alio, & primo resumit suum propositum. Secundo exemplificat illud declarans per exempla particularia. secūda ibi. Sicut. v. g. quod dicitur in prima parte notum est. Deinde cum dicit.

A

Ad caput enim medicamenti purgantis facultatem deducunt, nux moschata, pæonia, stœchas, acorus xylaloe, sal indus, sal gemma, balsamum, xylobalsamum carpobalsamum, anacardus, thus, ladanum, buthur sceden, myrrha, chamædris, chamæpitys, schœnu, anthos, scilla, spica nardi, castorium, gentiana, thymus hyssopus, opus Cyrenaicus, strobyli, piper, maiorana, sagapenū. Ad thoracem vero & pulmones, iris, thymus, hyssopus, crocus, glycyrrhiza, eius succus, uuæ passæ. adiantum, scilla, ammi, cardamomum, succus brassicæ, ius galli antiqui, nasturtium, amygdalæ, strobyli, auellanæ, pulmo vulpis, seseli, opopanax, myrrha, sagapenum, rhaphanus, calamus aromaticus, asphodelus, volubilis maior, laurus, calamintha, sabina, violæ, aristolochia {vtraq; }, tragacātha, gummi, thus, mel, saccarum, morum, fœnumgræcum, marrubium, lilium, & similia. Ad hepar item, spica, asarum, anisum, fœniculus, et eius succus, intybus, cichorium agreste, amygdalæ amaræ, folium, daucus, eupatorium, absinthium, cancamum, cassuta, grana quatuor. cinnamomum, asparagi, decoctum cicerū, chamædrys, arnoglossa, uolubilis, iris, laurus, schœnu anthos, chamæmelum, fumaria, serum lactis, petroselini & fœniculi succus, pollium, scilla, et similia. Ad splenem, daucus, calamintha, spica nardi, tamarix, capparis, cyclaminus, cortex salicis, sal gemma, sal indus, iris, acorus, prasium, rubia tinctoria, absinthium, eupatorium, anisum, fœniculus, asparagus, cassutha, asplenon, scilla, asarum, volubilis, scordium, agnus, chamæpitys, amygdalæ amaræ, aristolochia, et similia. Ad iuncturas deniq; medicamenti purgantis vim deducunt, zingiber, ruta agrestis, opus Cyrenaicus, opopanax. thapsia, cardamomum, aqua porri, succus brassicæ, acorus, triplex piper, scordiū, chamædrys, chamæpitys, thymus, amomum, polium, & similia. Quæ ad alias quoq; partes deducunt, virtutē medicamenti ex tabulis medicamentorum simplicium collige, nobis præstantiora & præcipue scripsisse sufficit.

B

Semen cucumeris, cucurbitę, melonis, citreoli.

C

Sicut verbi gratia. Ad membrum capitis faciunt facile peruenire virtutes solutiui, nux muscata proprie pęonia, & stœchas, et acorus, & xyloaloes, & sal indus, sal gemma, & balsamus, & lignum eius, & semē eius, & anacardus, & thus, & laudanum, & buthur scendem, & myrrha, & chamędrys, & chamępitys, & schœnanthum, et scilla, & spica, & castoreum, & gētiana, & hasce, & hyssopus, & asa, & grana pini, & piper, & maiorana, & sagapenum. Ad membra autem pectoris & pulmonis facile faciunt peruenire virtutes solutiui, iris, & alhasce, & hyssopus, & crocus, & liquiritia, & succus eius, & passæ, & capilli veneris, & scilla, & ameos, & cordumeni. & succus caulium, et ius antiqui galli, et nasturciū, & amygdalæ, & pineæ, & pulmo vulpis, & siselis,

D

Medi. ducētes solu. medicinas ad caput.

medi. ducētes ad pect.ª & pulmonem.

lis,& auellanæ,& opopanax,& myrrha,& saga penum,& raphanus,& calamus aromaticus,& asphodelus,& volubilis maior,& laurus,& cala mentū,& sauina,& violæ,& aristolochia,& tragacanta.& gummi,& olibanum,& mel,& zuccarum,& morum,& fœnugrecum,et prassium,& lilium,& similia. Res vero quæ faciunt peruenire uirtutem solutiui ad hepar facile,sunt spica,& asarum,& anisum,& fœniculus,& endiuia tarassacon,& amygdalæ amaræ,& folium,& daucus,& eupatorium,& absinthium,et lacca,& cuscutæ,& grana quatuor & cinnamomū,& asparagi,& aqua ciceris,& chamedrys,& arnoglossa,& volubilis,& iris,& laurus,et schenantus,& chamemilla,& fumusterræ,& aqua casei,& succus fœniculi,& petroselini,& polium,& scilla,et similia. Facientia vero per venire virtutem solutiui ad splenem,sunt daucus,& calamentum,& spica,& tamariscus,& capparis,et buchormariem,& cortex salicis,& sal gemma,& sal indus,iris,& acorus,& prassium,& rubea cum qua tingitur,& absinthium,& eupatorium,& anisum,& fœniculus,& aspharagus,& cuscutæ,& scolopendria,& scilla,& asarum,& volubilis,& scordeon,& agnus castus,& chamæpitys,& amygdalæ amarę,& aristolochia,et similia. Ad mēbra autem iuncturarum facile faciunt peruenire virtutem medicinæ,sicut zingiber,& armel,scilla,& asa.& opopanax,& tapsia,& aqua porri,& succus caulis,& cordumeni,& acorus,& tria pipera,& scordeon,& chamedrys & chamępitys,& hasce,& amomum,& poliū,& similia. Quæ autem ad alia membra virtutes medicinarum peruenire faciunt, collige ex tabulis medicinarum simplicium.nos autem famosiora scripsimus,& quæ sunt sicut radix.

medi. ducētes ad hepar.

medi. ducētes ad splenem.

medi. ducētes ad iuncturas.

In parte ista exequitur docens in speciali consolari medicinas solu.per compositionē alterius quæ ipsas facit peruenire ad membrum determinatū,& diuiditur hæc pars in partes sex, qa primo explicat medicinas solutiuas quæ mixtæ medicinis solutiuis faciunt ipsas peruenire ad cerebrum,& sua orta.Secundo explicat medicinas quæ faciūt peruenire medicinas solutiuas ad pectus.Tertio ad hepar. Quarto ad splenē.Quinto ad iūcturas.Sexto ad alia membra.se tamen ab hoc excusans.secūda ibi. Ad membra autem pectoris.tertia ibi. Res autem quę faciunt.quarta ibi. Facientia vero.quinta ibi. Ad membra autem iuncturarum.sexta ibi. Quæ autē ad alia.omnes partes lege simul,ita tamen ꝙ vnum commune est aduertendum, ꝙ nō est inconueniens quod vna & eadem medicina admixta medicinæ solutiuæ faciat ipsam peruenire ad diuersa membra,& ideo Mes.aliter ponit de eademmet re quod ipsa faciat peruenire medicinam solutiuam ad pectus et cerebrū,& non ad alia membra,& sicut dictum est supra de medicina euacuatiua.ita dicendum est de medicina digestiua. nam si vellemus vti syrupo acetoso in digestione materiæ contentę in cerebro,aut quia alium non haberemus, quia iste syrupus nō magis respicit cerebrum ꝙ̄ alia membra, tunc faceremus quandam decoctionem in qua ponerentur res quæ magis cerebrum respicerēt,vt stœchas,& acorus,& similia,& cum illa decoctione daremus syrupum

E buchul.i.q.sedem.i.quæ aromatica asportat̄ de India hasce,id est stœchas.alhasce,id est hyssopus mōtanus.passę,id est passulæ.Siselijs,id est petroselinum agreste,& aristolochia,scilicet longa & rotunda,& prasium,id est marubium,morum, scilicet celsum & domesticum cuscute,id est podagralis.daucus,s.asininus vel pastinaca syluestris,buchor marię,porus peionius, rubea cū qua tingit̄, id est rubea tinctorum.scordeon, id est allium syluestre halmel,id est cicuta,multum enim mitigant dolorem iuncturarū.

De rectificatione medicinarū cum eo quod opponitur eis complexione sua. Cap. 2.

Medicamenti purgantis temperiem immodice calidam, vel frigidam, vel humidam, vel siccam, { vel harum coniugatione aliqua noxiam } contrario aliquo valentiore, imbecilliore, æquali, pro scopis, & indicationibus uarijs permutamus. Hac autem de re fusius F *scribere non statui, quæ plenius apud Haly senem, et Alchindum legere potes.*

INquit Heben Mes. Opponimus autem medicinæ excedēti cum complexione sua cōuertendo regimē ad permutationem ipsius cū opposito eius quod timetur ex calidi.& frigi.humidi.& sicci.& commensurationem rei ad rem ꝑm exigentiā possibilitatis vnius ad alteram. Sed hoc determinare nō est præsentis inquisitionis, sed inquirat huiusmodi plenitudinem habere cupiens, & legat librum Haly.senis & librum Alchindi.

De rectificatione medi. sol. ꝑ oppositā qualitatem.

Postquam Mes.docuit rectificare medicinam solutiuā per ea quæ opponuntur sibi in meliorādo eam sua proprietate.In parte ista idem facit per ea quæ sibi opponūtur sua G qualitate, vel ista litera aliter potest cōtinuari, quòd postquam Mes.docuit cōsolari medicinas solu.per ea quæ obuiant nocumentis quæ inducunt à forma specifica, hic docet obuiare nocumentis ipsarum quæ inducunt suis qualitatibus & præcipue primis,& diuiditur hæc pars in partes duas,quia primo facit quod dictum est de illo breuiter se expediens,secundo remittit nos ad alios libros, pro sufficientiori declaratione istorum.secunda ibi. Sed hoc determinare. Conuertendo regimen, id est cōuertendo eius qualitatem per regimen.sicut hoc modo, cū secum sit vehemens caliditas, conuertimus eius caliditatem ipsam remittendo cum violis, vel cum earum syrupo &c.totū est notum vsq; ad finem huius capituli &c.

De rectificatione medicinarū cum eo quod opponitur eius cum effectu suo, Cap. 3.

H *Medicamenta valenter purgantia, opus excitant violentum, & effecta sæpe malefica, & noxia symptomata, naturamq; prosternentia.*

INquit Heben Mes. Opponimus autem malis effectibus medicinarū, & sunt effectus proprie prauæ dispositionis, quorum quandoq; fit consecutio:& proprie quando medicina est earum quæ habent prauitatem in operibus suis quas sciuisti. Sunt vero huius timorosi effectus deterrentes naturam.

Postquam Io.Mes.docuit consolari medi.so.per medicinas quæ cum eis compositæ resistunt nocumētis earum à proprietate docuit etiam resistere nocumentis suis complexionibus

plexionibus & qualitatibus. In parte ista docet eas consolari per medicinas quæ resistunt nocumentis earum, vt talia accidūt à secūdis qualitatibus aut tertijs, & primo proponit necessitatem consolationis ipsius respectu istarum medicinarum, ponendo etiam nocumenta talia quæ proueniunt à qualitatibus secundis et tertijs in medicina solu. repertis. & in secunda parte docet eas cōsolari resistendo prædictis nocumentis. secunda ibi. Et opponimus, in alijs effectibus, scilicet quæ fiunt à qualitatibus secundis & tertijs prauæ dispositionis. quia, scilicet nocumenta. consecutio, id est peruētus. quas sciuisti, scilicet in primo capitulo. Deinde cum dicit.

Qualia sunt conturbatio, animi deliquium, morsus stomachi, flatuum generatio, inflatio, punctio, incisio, vlceratio, venarum in orificijs apertio, attractio immodica, viscerum lubricitas, congelatio, siccatio, corrugatio, inuiscatio seu adhæsus, obstructio, arctatio, & similia.

B Et sunt hi conturbatio, subuersio animę, mordicatio stomachi. generatio ventositatum: acuitas, inflatio, serrositas, excoriatio, apertio orificiorum venarum, attractio superflua, lubricitas viscerum, congelatio, desiccatio, corrugatio: inuiscatio, vel adhærentia, oppilatio, coarctatio, et similia, quorum præcessit rememoratio.

Hic posset dici ꝙ Me. recitat tacite dubium. diceret. n. aliquis qui sunt isti mali effectus qui proueniunt à medic. so. respondet conturbatio, id est nausea, & subuersio animæ, id est vomitus, acuitas & pro id est inflāmatio, & serrositas, id est occasio, & excoriatio, lubricitas viscerum, id est intestinorum siue lienteria. inuiscatio vel adhærentia, scilicet partis ad partem quantum, scilicet ad oppilationē attenuatiuam, oppilatio scilicet quantum ad oppilationem carnosam coarctatio, quantum scilicet ad oppilationem coarctatoriam, præcessit rememoratio, scilicet in primo capitulo. Deinde cum dicit.

Quibus per ipsis effectis contraria est occurendum: qualia plerunq; sunt odore aut sapore, aut tota substantia iucūda, ob id medicamentū melius et salubrius reddētia.

Et opponimus eis cum adiutorio rerum obijcientium eis effectu suo. Et adhoc plerunq; auxiliantur nobis res incolumitantes, & meliorantes eas: aut odore suo: aut sapore: aut cum dispositionibus: quæ sunt ex parte substantiæ.

In parte ista docet resistere istis nocumentis, quę quandoq; proueniunt à medic. so. & primo proponit quot modis resistimus istis nocumentis, & in secunda parte s̄m illos modos docet resistere talibus nocumētis. secunda ibi. Et sciuisti. Iuxta primam partem est aduertendum quòd licet Mes. ponat tres modos quibus resistimus talibus nocumentis medicinæ solu. non vult propter hoc habere ꝙ per alias qualitates nō possumus eis resistere, nam licet in medi. in sapore acuta remoueat nocumenta alicui medic. solu. non solum hoc facit ratione saporis, sed quia ipsa etiā habet subtiliare, vnde hoc modo iuuat medicinam solutiuam quæ debet euacuare humorē crassum & viscosum, illum incidendo & subtiliando non tantum ratione saporis, & ideo alias qualitates dedit intelligere per has quas explicite posuit. Deinde cum dicit.

Odor enim iucundus, medicamentum reddit melius: quod agitationem & nauseam sedat: cor et cerebrum roborat, animum gaudio exhilarat, fœtens vero atq; grauis, contraria molitur. Odoratum vero purganti medicamento opponatur calidum aut frigidum, quantum ipsius medicamenti intēperies postulat {et ægri, morbi, aeris.}

A Et sciuisti ꝙ boni quidem odores incolumitant medicinam. Sedant enim agitationem: & nauseam: & confortant cor: & cerebrum: & dilatant animam: & generāt gaudium. Fœtidus vero odor aut grauis facit horum contrarium. Et oppositio quidem redolentium calidorum aut frigidorum, commensuranda est cum medicinarum obiectionibus: & earum ęquidistantijs.

In parte ista s̄m illos tres modos talibus nocumētis docet resistere medic. so. & primo docet eis resistere per medicinam aliam sibi admixtam ratione odoris. Secundo ratione saporis. Tertio ratione modi substantię. secunda ibi. Auxiliantur. tertia ibi. circa finem capituli. Sunt etiam ex rebus. Et dilatant animam, id est calidum naturale, quod est animæ instrumentum, & generant gaudium eo quod confortant naturale calidum cuius confortatio est causa gaudij, et per hoc ꝙ confortant cor et cerebrum, generant gaudium. Fœtidus contrarium horum, scilicet operatur, eo ꝙ stringit calorem superflue, & etiam cum medicinarū obiectionibus, id est oppositionibus & æquidistātijs. v. g. si fit aliqua medic. superflue calida solutiua debent cum ea misceri redolentia frigida. si vero econuerso redolentia calida cum ea misceri. Deinde cum dicit.

Medicamenti quoq; actionem temperant sapores iucundi, & medicamenti affecto contrarij, acerbus, austerus, acidus, dulcis, vnctuosus, salsus, amarus, acer: prudente medico coniectore, qua horum differentia sit opus, ad frangendos medicamenti purgantis excessus varios.

C Auxiliantur autem adhuc nobis in emendatione medicinarum res s̄m differētias saporum consideratæ: qui sunt sapor acutus: amarus: salsus: dulcis: vnctuosus: insipidus, acetosus: & stipticus: frangūt enim quod timetur ex multiformibus medicinarum excessibus.

Docet resistere talibus nocumentis per sapores medicinarum illarū quæ eis admiscētur, et primo proponit quod intendit, secundo exequitur. secunda ibi. Res enim acuta. Emendatione scilicet nocumentorū. Deinde cum dicit.

Res enim acres, vt aromata, flatus à medicamēto excitatos, tenuant & dissipant, ob id ipsi hæc miscentur, ut daucus, fœniculus, piper longum. Fœniculus, anisum, polypodium, & similia, scammonio mista, materiam crassam, lentam incidendo, apparant scammonio expellendam, id quod ipsum forsan per se non effecerit. Scilla hieris magnis ratione eadem addita est, vt materias euulsu contumaces vacuent. Piper quoq; hieris & thapsia, & acria alia catapotijs fœtidis, vim quādam trahendi à partibus remotis impertiuntur. Eadem acria medicamenti purgationem imbecillam aut tardam celerant, & efficaciorem reddunt ob id ipsi turbith miscetur zingiber: raphanus, hermodactylus: cnico, cardamomum, quod necessario humorum congelationem tollit, & obstructiones aperit medicamentoq; penetrandi virtutem impertit, cum eam per se non haberet: quo fine scordium & diuretica acria magis medicamentis miscentur.

D Res enim acuta adiuuat in carminando & resoluendo quod de uentositate per medicinas acquiritur, et hac intentione species acutæ alefanginæ miscentur eis. Subtiliant enim et resoluūt ventositates, sicut recte proprie daucus: et piper

longum,

longum, & fœniculus. Miscentur scamoneæ, & fœniculum, & anisum, & polypodium, & similia, & plurimunq; adiuuant incidendo corpus humoris viscosi & crassi: & facilitat ad expellendum in id quod forsitan nō poterat operari medicina sicut qui scillam hieris magnis admiscuit recte operatus ē: vt ex hoc materias difficilis eradicationis euacuent. Et plurimumq; res acuta præparat, vt à remotioribus medicina trahat, sicut thapsia & proprie in pilulis fœtidis, & pipera in hieris. Et quandoq; medicinam tardæ operationis, aut debilis facilem reddit: & festinare facit. His enim intētionibus fœlicitatur virtus turbith in permiscendo cum ipso zingiber. et cum hermodactylis raphanum, et cum carthamo cordumenum: necessario autem congelationem remouet, oppilationes aperit et acquirit medicina virtutem facilē penetrandi, quamuis per se non faceret illud, sicut scordeō in magnis medicinis, & diuretica acuta in eis similiter.

De iuuamētis q̄ acquirunt medi. solu. p saporem acutū.

In parte ista exequitur, & primo ostendit quomodo ex saporibus simplicibus resistimus talibus nocumentis, & acquiritur iuuamentum medicinæ solu. & in secunda parte hoc idem facit ex saporibus compositis. secunda ibi. Et est quæ de melioribus. Prima pars habet partes octo. Primo ostendit quomodo acquiritur iuuamentum medicinæ solu. ex sapore acuto. Secundo ex sapore amaro. Tertio salso. Quarto vnctuoso. Quinto dulci. Sexto insipido. Septimo acetoso. Octauo ex stiptico. partes patēt. Prima in quinq; sicut quinq; modis docet resistere nocumentis medicinæ solu. ex medici. aliqua in sapore acuta. partes patent, in carminando & resoluendo &c. eo q̄ medicina acuta est multum calida & exiccatiua, medicina autem calida & exiccatiua resoluit ventositates. Species acutæ alefanginæ, id est species aromaticæ sicut piper, cinnamomum & similia. Et plurimumq;, ponit aliud iuuamentum eius & notum est. Et plurimumq; res. ecce tertium. vnde cum pillulæ fœtidæ debeant euacuare à remotis vt à iuncturis cum eis admiscemus thapsiam. Et quandoq;. ecce quartū iuuamentum, & est notum. Necessario autem. quintū iuuamentum. penetrandi, scilicet ad membra. scordeon, id est allium syluestre. Deinde cum dicit.

Vide lib. 7. simpl. centauriū maius.

Medicamenta item amara, medicamentum acrimonia purgatorium non modo substantia sua quadantenus frangunt ac reprimunt, sed etiam purgationem adiuuāt: ob id recte quidam scammonio aloen miscuerunt.

De resistentia p saporē amarum. De iuuamētis q̄ acquirunt p saporē amarū.

Res autem amara adiuuat in soluendo: & est de bonis miscibilibus cum medicina quæ soluit acuitate, Et enim opponuntur sibi ex parte substantiarum, & reprimunt sese: & cum hoc sibijnuicem in soluendo iuuant. Et propter hoc subtiliter operatus est qui scamoneæ aloen miscuit. Nam se in idipsum rectificant.

Ostendit qualiter iuuamētum acquiritur medicinis solu. ex re amara in sapore, & diuiditur in duas, fm̄ q̄ dupliei via hoc ostendit. secunda ibi, & adiuuat in soluendo, scilicet sui caliditate, etiam est terrestris subtilis substantiæ. vnde exiccat valde, & est de bonis, causa est, quia amarū frangit acuti operationem vt supra habuimus reprimunt sese, in suis operationibus & virtutibus, acutum enim fundatur in substantia subtili valde, quod nō est de amaro eo quod fundatur in substantia terrestri, qui scamoneæ aloen admiscuit, nā scamonea in sapore est acuta, aloes est amarum, etiam vnum ex eis non impedit operationem alterius. Deinde cum dicit.

E

Amara præterea stōm firmant, & flatus dißipant.

Amara ca... costōacha... Ga. vt abr... tonum, se... phiū: nisi f... astringant... vt aloe, ab... sinthium, ...

Adiuuat etiam res amara in confortando stomachum, & ventositatem carminando.

Ponit aliud iuuamentum eius in cōfortando stomachū & istud est maximum iuuamentum eius generale, nam ipsa sui terrestri substātia coadunat partes stomachi, quibus coadunatis & congregatis stomachus confortatur, in illo enim stat eius confortatio, & ventositatem carminando, propter sui caliditatem. Deinde cum dicit.

Medicamentum {corpusq; sumentis} à putredine imminente & præsente vindicant.

Aliud iuu... mentum. ...

Acquirit etiam medicinas esse præseruatiuas à putrefactione, immo remouet eam virtute & confortat corpora.

F

Possumus dicere q̄ est tertium eius iuuamentum, & acquirit etiam medicinis esse præseruatiuum à putrefactione, scilicet aut respectu medicinarum so. aut respectu corporis cui exhibentur. respectu medicinarum. nam quādo medicinæ so. diu debent cōseruari sicut pilulæ, cum eis ponimus res amaras, sicut est aloe. vnde eas diu conseruat. etiam respectu corporis. nam quando medicina amara alicui exhibetur præseruat ipsum à putrefactione. nam sui caliditate exprimit & cōsumit humiditates madefactas mēbrorū quæ in eis sunt aptæ natæ putrefieri, vnde videmus q̄ istæ res amaræ prohibent generationē vermium, & res amara exprimit humiditatem madefactā in membro contentam, quæ est causa putredinis, & confortat corpora, & præcipue humida. Deinde cum dicit.

Salsa item medicamenta purgantem vim debilem ac tardam celerant & perficiunt: ob id salem gemmam, & alias salis species, recte agarico miscuerunt, et epithymo, & alijs purgantibus permultis. His enim uigorem & facilem actionem crassas & lentas materias incidendi, & tenuandi, & tergendi facultatem impertiuntur, siccitatem intendunt, ob id sitim excitant.

G

Res vero salsa omnium debiliter & tarde soluentium cōfortatiua est: & propter hoc prudenter operatus est qui sal gemma cum agarico misceri docuit aut alias species salis, & similiter cū epithymo, & cū alijs multis, vigorant enim operationes ipsarum, & facilitant, licet acquirere faciant huiusmodi exiccationē, et cadere in sitim. Et in quibusdam conturbationem faciunt & in quibusdam sedant.

H

Ponit iuuamenta saporis salsi, & primo vnum. secundo aliud. secunda ibi. Et res quidem confortatiua, id est acceleratiua mordicando, scilicet membra expulsionis et ea stimulando ad expulsionem. operatur enim, scilicet ille medicus cum agarico, scilicet corpus soluendo, et similiter cū epithimo, scilicet quando sal admiscetur, licet acquirere, & ex hac litera apparet q̄ res salsa admixta medicinæ sol. præter hoc q̄ facit iuuamenta, facit etiam nocumenta, & ideo si sit aliquod corpus valde macrum & exiccatū, aut faciliter incurrat sitim non debemus cum medicina solu. ponere sal, vel res salitas, & in quibusdam faciunt conturbationem, scilicet in corporibus siccis, in quibusdā sedant vt in corporibus humidis. Deinde cum dicit.

Eaq; putrere & putrefacere prohibent, & fieri cœptam putredinem emendant, humores partibus mersos & imbutos exiccant, obstructiones liberant, flatus dißipant,

pant, quosdam tamen conturbant, alijs contra turbationem sedant.

Et res quidem salsa & ventositates dissoluit, & acquirit medicinis subtilitatem & facilitatẽ, & esse facit incisiuas, necnon & præseruatiuas à putrefactione, immo remouet eam: exiccare humiditates submersas et inhibitas, et incidere adhærentes viscosas & crassas, & hæc est eius proprietas, & remouere oppilationes.

Ponit aliud iuuamentum. & pro quia. acquirit esse præseruatiuas à putrefactione, scilicet se aut alias quãdo eis admisceantur consumẽdo humiditates malas quę eis admixtę sunt causa putredinis. et ista res salsa ratione suę substantiæ terrestris constringit & coadunat partes mẽbri à qbus facta est cõsumptio superfluitatũ, quibus partibus mẽbri coadunatis calor confortatur in membro, vnde melius regit suas humiditates, q̃ oppilare habent. Deinde cũ dicit.

B *Vnctuosa vero medicamentum lubricando purgatorium, magis lubricũ faciũt, et quòd adhærere est procliue simul lubricant, et tardius purgans cito deturbãt, acrimoniam morsumq; pungentiũ frangunt, asperitatẽ leniunt. Quibusdã tamẽ nauseabũda sunt, et stomachũ infirmãt.*

Res quoq; vnctuosa adiuuat in lubricum faciendo, lubricam enim magis lubricam reddit, adhærentem vero vel aptam adhærere similiter lubricare facit. acuitatem frãgit, & serrositatem & asperitatem lenit. Medicinæ quoq; tardę operationis habilitatem acquirit, faciẽs cito descendere, quamuis in quibusdam sit ex facientibus nauseam & debilitantibus stomachum.

C In parte ista ponit iuuamenta medicinæ quæ in sapore est vnctuosa. Res quoq; vnctuosa adiuuat in lubricum faciendo. medicina quæ curat lubricum faciendo cum viscositate habet aliquantulum de acuta substantia modo vnctuositas omnem acuitatem frangit, vel eam obtũdit. causam huius dicti ponit Mes. enim pro quia lubricam facit magis lubricam sui viscositate & humiditate debilitantibus stomachum propter sui superfluam lenitatem. nunq; cũ medicina so. debemus ponere aliquod vnctuosum, sicut esset oleum violatũ vel amygdalinum. vnde nũquam tũc reprimere debemus rhabarbarũ, aut agaricum cũ his medicinis vnctuosis, sed solũ cũ medicinis habentibus virtutem tensiuã et confortatiuã stomachi. Deinde cũ dicit.

Dulcia medicamẽtum purgans etiã prius abominabile, efficiunt gratius, magisq; tum lauans, tũ tergens, tum expurgans, turbationem sedant, acrimoniam et morsum serrantem frangunt, purgationem tardam celerãt, et ne medicamentũ adhæreat lubricãdo prohibẽt, corpus roborant. Ob hæc sunt uelut fundamentũ et materia cõpositionum. Quibusdã tamẽ inflammationẽ pariũt, alijs flatus.

D Res autem dulcis medicinas delectabilis esse facit, & est sicut fundamentum. & materiam rerum miscibilium, & facit medicinas acquirere esse lauatiuas, abstersiuas, & mundificatiuas, horribilitatem autem medicinarũ remouet, & conturbationem sedat. Acuitatem vero & serrositatem frangit. Sed medicinam tardæ operationis confortat, & adhærentiam remouet, & lubricare facit: corpus quoq; confortat, licet in quibusdam inflammationem generet & ventositates.

A Ponit iuuamenta quæ acquiruntur medicinis solu. per admixtionem medicinarum in sapore dulcium, dicens q; medicinæ in sapore dulces medicinas delectabiles esse faciunt & hoc non est modicum. nam quando medici. solu. est delectabilis. & cum delectatione assumitur. tũc stomachus eam melius amplectitur. vnde melius ad actum reducitur. sicut etiam hoc cõtingit de cibo qui cum delectatione accipitur. & ideo res dulcis in omnibus medicinis solutiuis ponitur, quoniam quasi non est aliqua medicina sol. quę sit delectabilis gustui, et ideo propter hoc in omnibus confectionibus ponitur mel vel zuccarũ, licet etiam ponatur propter alias causas. & ideo zuccarũ & mel sunt communis materia omnium confectionum. sicut olea est communis materia omnium vnguentorum sicut etiam oleum oliuarum est cõis materia omnium oleorum, & serrositatem, id est excoriationem & adhærentiam, id est viscositatem. in quibusdam. s. in humidis corporibus inflammationem generant, aut etiam inflationem, quia. s. oppilationẽ. dulcia enim q; plurimum eleuant splenem et hepar, vt Galen. ponit. xiij. de ingenio sanitatis. Deinde cum dicit.

Quare mel aut zuccharũ ponit in medicinis.

Insipida purgans medicamẽtum lubricant, eiusq; inflammationem extinguunt, acrimoniam obtũdunt, morsum serrantem auferunt.

Insipida vero res adiuuat in lubricum faciendo, & extinguendo inflammationem, & frangendo acuitatem, & remouendo serrositatem, & mordicationem.

Ponit iuuamenta rei insipidæ, causa dictorum in litera est. nam habemus supra. secundo cap. q; res insipida ferè omnium alium saporem extinguit. Deinde cum dicit.

Acida medicamenti purgantis calorem, & ab eo cordis, ventriculi, & corporis reliqui inflammationem extinguunt, morsum, & acrimoniam obtũdunt, nauseam & conturbationem sedant, vim penetrandi, & incidendi, & tenuandi augent.

Res quoq; acetosa adiuuat in incidendo, & cum hoc etiam frangit inflammationem medicinę: & sedat mordicationem & acuitatem, & facit eam acquirere subtilitatem, & penetrationẽ, & sedat conturbationem & nauseam, & confortat stomachum calidũ, & corpus, & sedat inflammationem cordis per materiam acquisitam.

In parte ista ponit iuuamenta rei acetosæ. sedat inflammationem propter frigiditatem, & sedat mordicationem propter humiditatẽ eius, & confortat stomachum calidũ, eo q; est incitatiua appetitus sui frigiditate, per materiam acquisitã scilicet à medicina solutiua. Deinde cũ dicit

Styptica omne medicamentũ purgans, præcipue quod acrimonia soluit, & immodice trahit, & venas proprietate innata sic aperit, vt sanguis effluat, & viscera excoriat, vel ea immodice lenit & lubricat.

Res vero stiptica medicinarum omnium virtutes & operationes fœlicitat. Confortat enim cor, & stomachum, & corpus, sedat animã à subuersione & à nausea, acuitatem frãgit, & inflammationem, & opponitur medicinæ, cuius proprietas est aperire venas apertione sanguinem manare faciente: & excoriare viscera. Et ei quæ est superflue attractionis, et ei quæ in visceribus lenitatem multiplicat.

Ponit iuuamenta quæ acquiruntur medicinis solutiuis à medicina stiptica, di. q; medi. stiptica in sapore terrestris

existens & crassa. cōfortat enim cor, & per hoc resistit nocumentis medicinæ, & symptomatum quæ fiunt ratione suæ ventositatis, coadunat enim calorem cordis, & stomachi acuitatem frangit, quia frigida, & opponitur &c. causa est. nam ipsa habet sui terrestri & crassa substantia constringere & oppilare poros et orificia venarum. totum postea est notum subtiliter intuenti &c. Deinde cum dicit.

Et est de melioribus miscibilibus in medicina quæ soluit cum acuitate.

In parte ista immediate posita Mes. ostendit generaliter iuuamentum ipsius medicinæ stipticæ, cum alijs medicinis solutiuis admiscetur. In parte ista specialiter ostendit iuuamentum quod ipsa facit ipsi medicinæ solu. quæ in sapore est acuta & primo proponit quod intendit, secundo exequitur. secunda ibi. Et hoc tribus modis. prima patet. Deinde cum dicit.

Melius reddunt tribus de causis, prima quia medicamento sic purganti repugnant substantia sua, non modo crassa, sed frigida, qua illius acrimoniam & inflammationem frangunt. Ob id recte maiores scammonium in malo cidonio coxerunt, & eidem ipsum etiam commiscuerunt. Secunda mistis quoq; stypticis, facta ventriculi compressio, citius & facilius, purgatorium illud vehemens, à corpore propellit, quocirca recte etiam scammonio myrobalanos miscuerunt. Styptica deniq; cor & ventriculum, reliquasq; partes nutritorias, ne à vehementibus illis lædantur, muniunt, roborant, nauseamq; ac ventriculi subuersionem sedant.

Gal. li. 3. de simpl. c. 14.

Et hoc tribus modis. Primū quia opponitur sibi ex parte substantiarum. & secūdum aliquid ex parte qualitatū. Frangit enim res stiptica acuitatem sicut diximus, & inflammationē propter quod laudauerunt verificatores scāmoneā, quæ assatur in citonijs, & commixtionem ex eis. Secundum quia ex cōmixtione huius fit compressio, & facilior à corpore medicinæ expulsio. propter quod verificauerūt effectum scammoneæ, qui eam cum myrobalanis miscuerūt. Tertium quia non fit impressio nocumentorum cordi & membris nutritiuis ex admixtione stypticorum cum medicina sicut superius diximus,

Hic declarat quod dixit, & diuiditur in tres, sicut tres sunt modi per quos medicina stiptica opponit̃ effectibus malis ipsius medicinæ soluētis cum accidente. secūda ibi. Secundum quia. tertia ibi. Tertium quia. lege totū simul. opponitur sibi ex parte substantiarum, eo ꝙ res in sapore acuta est subtilis substantiæ, sed res stiptica est sicca terrestris, et secundum aliquid ex parte qualitatum. nam res in sapore acuta est calida, stiptica autem est frigida acuitate, scilicet medi. solu. propter quod &c. Vbi est aduertēdum sicut apparebit infra cap. de scāmonea, ꝙ ipsa scammonea consolatur multis modis. Vno modo per solam assationē, non cū re alia admixta, sed ponitur inter tegulas ad ignē. Secundo modo consolatur, quia accipitur pasta ex farina frumenti vel hordei, & ex ea fiunt duæ crustæ, postea scāmonea clauditur inter illas duas crustas, & ponitur in furno inter tegulas, & tandiu dimittitur quousq; pasta sit decocta, & tunc scammonea fit consolata. Tertio potest cōsolari per citonia, & hoc est dupliciter, vno modo, quia accipitur scammonea & bene postea cooperitur & ponit̃ inter citonia, ita quòd citonia ponantur ad ignem, siue in furno & scāmonea circundetur ab illis citonijs, vnde quousq; citonia sunt bene assata tunc scammonea est consolata, alio modo sic quia accipitur citonium, & diuiditur per medium, & in vtraq; parte fit concauitas extrahendo medullam cū seminibus quæ sunt in vtraq; parte citonij, postea impletur vtraq; cōcauitas ex scammonea, & bene postea cooperitur, & vnitur vna pars citonij cum alia valde, postea ponitur illud pomum in furno uel inter tegulas, vel sub cineribus vbi stet quousq; pomū sit bene decoctum, vltimo habetur scammonea consolata, & hæc est optima ipsius consolatio, nam inde scammonea acquirit stipticitatem, remittitur etiam sua acuitas, quia non soluit ita fortiter, vnde aliqua eius virtus præcipue acuta remanet in citonio, vnde est citonium ita solutiuum sicut scammonea, quæ cum myrobalanis commiscetur, nam ipsa scammonea ex multa mora quā posset facere in stomacho, posset stomachum mordicare sui acumine, quod cum myrobalani cum ea admiscentur comprimunt sui stipticitate intestina, & sto. & quod in eis est, vnde cito fit eius operatio, & non multum moratur in stomacho, sicut superius diximus scilicet in fine præsentis lectionis. Deinde cū dicit.

Non solis aūt purgātibus valenter, sed omnibus quoq; alijs mista styptica, ipsorum actionē reddunt salubriorē.

Et vniuersaliter quidem omnibus medicinis associata earum operationem incolumitat.

Possumus dicere ꝙ hic Mes. quod dixerat de iuuamento medicinæ acutæ quod acquiritur à medicina stiptica, generalizat omnem aliam medicinam euacuatiuam vel attractiuam. nam omnes earū operationes incolumitat. nam ipsa medicina stiptica prohibet debilitatem quæ posset accidere membris principalibus à medicina siue debiliter per proprietatem, siue per qualitatem primam secundam & tertiam. & ideo Gal. in secundo com. integre docet cum resolutiuis stiptica admiscere, & præcipue dum apostemata sunt in interioribus membris. stipticum enim remouet suum nocumentum. Deinde cum dicit.

Dulcia vero omnibus commode miscentur, præterquam salsis.

Et res quidē dulcis omnibus medicinis præterquam salsæ iuuamentum præstat.

Res du[lcis] oībus m[edi]cinis iu[ua]mētū p[ræstat] ꝑterq[uam] di. salsæ

In parte ista Mes. ostendit quæ sit vtilis permixtio medicinarum ex parte saporū, & quæ inutilis licet aliter fuerit supra diuisa, & diuidit in sex partes s̄m ꝙ hæc variatur sex modis ratione saporum compositorum. secunda ibi. En vnctuosi. tertia ibi. Rei autem acetosæ. quarta ibi. Rei vero insipidæ. quinta ibi. Rei vero salsæ. sexta ibi. Rei autem amaræ. Dicit sic de prima parte. præterquam salsæ, causa est, nā vt ibi statim ponet sapor salsus admixtus cū dulci est causa nauseæ. Deinde cum dicit.

Vnctuosa commode miscentur acribus, amaris, mordentibus, pungentibus, vlcerantibus, ægre lubricātibus, dulcibus autem & insipidis, incommode, acidis autē mista, ventriculum ad vomitum promptius euertunt.

Et vnctuosi quidem cum acuto bona est permixtio & cum amaro, & cum omni quod serrositatem facit, & excoriationem, quod non facile lubricat, et qđ mordicationē generat. Inutiliter vero cū re dulci & re insipida. sed cū re acetosa est pronior ad vomitiuum & subuersionem.

Quæ si[t vti]lis aut i[nuti]lis ꝑmi[xtio] rei vnct[uo]sæ cū a[lijs]

Ostendit quę sit vtilis aut inutilis permixtio rei vnctuosæ cum alijs & dicit, vnctuosi quidem cum acuto bona est permixtio. nam vnctuosus sapor frangit acutum, quia virtutem eius contemperat, & eius caliditatem, & cum amaro, propter. s. eandem causam, & cum omni quod serrositatem facit, & prohibet excoriationē, inutiliter vero cū re dulci & insipida, nam ex tali permixtione non adducitur iuuamentū

Margin letters: E, F, G, H

iuuamentum nec nocumentum, quia inutilis est eius permixtio cum eis, sed cum re acetosa &c. causa est nam res acetosa incidit, vnctuosa autem lenit id quod incisum est cum subleuat id ad superiora stomachi sui leuitate & raritate, quare mouet ad vomitum. Deinde cum dicit.

Acida salubriter miscentur acribus, vrentibus, mordentibus, dulcibus, & alijs incendi aptis, inutiliter amaris, salsis, stypticis, vlcerantibus, serrantibus.

Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei acetosæ cum alijs.

Rei autem acetosæ cum medicina acuta vtilis est permixtio & cum dulci, & cũ omni re inflãmabili & mordicatiua. Inutilis vero ẽ cũ amara, & salsa & stiptica, & excoriatiua, & serrosa.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei acetosæ cũ alijs medicinis diuersificatis in sapore. Dicit sic, Rei autem acetosę cum acuta est vtilis permixtio. nam res acetosa frigida est & humida vnde sui frigiditate & humiditate remouet caliditatem medicinæ acutæ superfluam, & cum dulci, & cum omni re inflammabili. causa est, quia talis permixtio multum prouocat appetitũ, vnde videmus, quòd si quis miscet piper cum aceto, quòd hæc permixtio sumpta multum confortat stomachum & excitat appetitum eius, & cũ omni re mordicatiua, scilicet est vtilis eius permixtio, eo ꝙ remouet earum caliditatem & inflammationem. Inutilis vero &c. causa est. nam ipsa est ita mordicatiua sicut illa, & multo plus mordicaret si cum eis admisceretur. Deinde cum dicit.

Insipida vtiliter miscentur acribus, amaris, salsis, serrantibus, mordentibus, vlcerantibus, inflammantibus, stypticis inutiliter.

Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio insipidę cum alijs.

Rei vero insipidæ cum acuta, & amara, & salsa vtilis est permixtio, & cum serrosa, & excoriatiua & inflammatiua, & mordicatiua. Inutilis vero cum stiptica.

Ostendit quæ sit vtilis an inutilis permixtio medicinæ insipidæ cũ alijs, & dicit, Rei vero &c. causa est, nam ipsa medicina insipida est aquea in substantia. vnde etiã remouet omnem saporẽ excedentem vel excellẽtem, siue enim remittit serrosa & excoriatiua &c. supple est conueniens permixtio rei insipidæ, inutilis vero stiptica, nã medicina stiptica non habet saporem excedentem, quia nõ indiget, vt cum ea admisceatur medicina, quæ remittat eius saporem, qualis est medicina insipida. Deinde cum dicit.

Salsa inutiliter miscentur acribus, amaris, dulcibus vnctuosis, præterquam quibus actio imbecilla, aut tarda, vigore ob id indigens. Omnia enim tarde ac imbeciliter purgantia, ab acri & salso vigorem accipiunt.

Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei salsæ cũ alijs.

Rei quoq; salsę cum acuta, & amara, & dulci, & vnctuosa, inutilis est permixtio: nisi cum his proprie quorum operatio est debilis, indiget tamen confortatione. Sunt enim acutũ & salsum cõfortatiua omniũ debiliter & tarde soluentiũ.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei salsæ cum alijs medicinis diuersificatis in sapore, & quę indiget cõfortatione in sui operatione. Acutũ enim &c. notabile verbum. nam acutum & salsum mordificando accelerare & festinare faciunt operationes medi. & sustinent quãdo in tali sapore sunt. Deinde cum dicit.

Amara et acria quadantenus utiliter miscẽtur: salsis vero, vlcerantibus, serrantibus, siccantibus, inutiliter.

Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei amaræ cum alijs.

Rei autem amaræ & acutæ secũdum aliquid vtilis est permixtio, inutilis vero cum re salsa, & omni faciente excoriationem, & serrositatem, & desiccationem.

A Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei amaræ cum alijs medicinis ratione saporis, secundum aliquid, inquantum scilicet acutum accelerat operationẽ amari. inutilis cum salsa scilicet permixta res amara, inquãtum ita habet exiccare sicut salsa, & omni faciente, quoniam res amara ex diuturna permanẽtia eius in parte excoriat sicut acuta vel alia. Deinde cum dicit.

Postremo glutinosa omnia, sua substãtia medicamentorum malignitatem frangunt, & exulcerare viscera, venarumq; ora aperire, interpositu suo prohibent. Quapropter tragacãthum, aut mastiche, aut bdellium, recte miscentur aloæ, colocynthidi, cucumeri agresti, & similibus. Hanc in rem quoq; ladanum esse mirum prædicant nonnulli, præsertim si pauco oleo rosato solutum, colocynthidi misceatur. Alia aliorum sunt remedia à nobis particulatim dicenda in singulis simplicibus purgatorijs.

Quæ res conglutinatiuę debent remouere malitiã medi.

B Sunt etiam ex rebus, quæ ẽm conditionẽ substantiarum adiuuant ad remouẽdum malitiam medicinæ, sicut res conglutinatiuæ & habentes viscositatem. Hæc enim opponuntur medicinis quarum proprietas est excoriare viscera, & aperire venarum orificia, sicut recte dicimus misceri tragacanthum, aut masticem aut bdellium cũ aloe, & colocynthide, et cucumere asinino, et similibus. Et dixit quidam, ꝙ laudanũ ad ista est mirabile, & proprie permixtum cum colocynthide, & pauco oleo rosato, & alij adinuenerunt alia, sicut in partibus dicemus.

C In parte ista docet consolari medi. solutiuas per compositionem aliarum medi. quæ resistunt nocumentis earum ratione substantiæ, hæ enim &c. nam hæ medi. sui conglutinatione coadiuuant partes intestinorum, vnde non excoriantur, & oppilant, & cõstringunt, vnde prohibent apertionem orificiorum venarum cum aloe qui aperit orificia venarum & colocynthide scilicet quæ excoriat intestina. vnde cum colocynthide quandoq; admiscemus oleum rosatum vt scilicet extinguat eius caliditatem, & prohibeat excoriationem intestinorum sui viscositate, & aliqualiter sui stipticitate.

De proportione rerum sibiinuicem iungendarum. Cap. 4.

D *PRædicta autem medicamenta proportione quantitateq; idonea sunt permiscenda, vt ex his licet diuersa potentibus, una tamen facultas consurgat. Qua igitur mensura vnum alteri miscendum sit, vt salubre fiat medicamentum, indicatione ab ipsorum proprietate tantum sumpta, hic breuiter docere statui, non etiam à quantitate & qualitate: id enim liber Haly senis & Alchindi abunde docet. Quod autem breuiter persequi statuimus est huiusmodi.*

De rectificatioe medi. per proportionem q̃titatiuã.


INquit Ioan. heben Mes. Modum autem & proportionem attẽdi oportet in permixtione sibiinuicem rerũ quarum præcessit rememoratio vt consoletur medicamen ex diuersis proprietatibus sigillantibus vnã virtutem. Et erit intentio nostra hic comprehendens exigẽtiam quantitatũ medicinarum in consolationem vnius ad alteram per considerationem proprietatum tantũ.

Quomodo autem consolentur medicinæ per comprehensionem exigentiæ quantitatum & qualitatum earum lege librū Haly senis, & Alchindi. & inuenies. Consideratio autem quam breuiter hic intendimus fit hoc modo.

Postquam Mes. docuit consolari medicinas solu. per ad mixtionem aliarum medi. rectificātium, siue meliorantiū ipsarum virtutes permutantium malitiam ipsarum, & resistentium ipsarum effectibus. In parte ista docet eas consolari per proportionem quātitatiuam medicinarum admiscendarum cum medicina solu. & hæc est magis deterioratio huius proportionalitatis generalis. vnde ostendit vtrum medicina quæ admiscetur medici. solutiuæ debeat esse multa aut pauca in quantitate aut æqualis. determinationem autem specialem huius fecit in secundo tractatu. ostendit etiam quātitatem debitam ipsius turbith aut zingiber quando scilicet admiscentur, vtrum scilicet turbith debeat esse tantū vel minus vel plus ꝙ zingiber. & primo præmittit intentionem suam. secundo exequitur. secunda ibi. Omnis medicina, & proportionem scilicet quantitatiuam. & notum est. Deinde cum dicit.

Omne medicamētum purgans aut violentum est, vt scammonium, euphorbium, granū gnidium, & alia multum acria: aut imbecilla, vt casiafistula, māna, uiolæ, & alia similiter dulcia & salubria: aut mediocre, vt subacria, subamara, & alia violentorum & imbecillorum media, quorū magna est latitudo, ac per magis & minus in bonitate & malignitate differentia.

Quæ sunt medi. solu. fortis virtutis.

Quæ debilis virtutis.

Omnis medicina solutionem faciens, aut est fortis virtutis, aut debilis, aut mediocris. Voco autem virtutem, posse medicinæ quo impressionem efficit in corporibus nostris. Et posse quidem huiusmodi forte est. sicut diximus in medicinis multę acuitatis. sicut est scāmonea, euphorbium, almezereon & similia. debile vero in eis, quæ ad latus declinant incolumiū sicut sunt medicinæ dulces, sicut violæ, & casiafistula & tereniabin, et silia. Mediocre autē inest eis quæ sunt debilis acuitatis, & debilis amaritudinis, & quæ sunt īter illas, inter quas ēt sunt gradus, & eleuationes ī bonitate, et malignitate plus vel minus.

Quæ mediocris virtutis.

Exequitur docens scilicet inuenire debitam proportionem quantitatiuam aliarum medicinarum quæ cum medicina solu. debet admisceri, & primo ponit quasdam conditiones vtiles suo proposito. secundo exemplificat suum propositum. secunda ibi. Pone ergo. Prima in duas. primo ponit diuisionem quandam. Secundo ostendit quæ sunt medicinæ consolantes medi. solu. secunda ibi. adhuc autē res. Prima in duas. primo ponit hanc diuisionem, secundo declarat membra diuisionis. secunda ibi. Et posse quidem huius. Prima in duas primo facit quod dictū est & quoddam dictum exponit secūda ibi. Voco autem. Illa pars, & posse, diuiditur in tres secundum ꝙ tria erant membra diuisionis declarādæ, partes patent omnes, istas partes legit simul, almezereon. i. grana meze. vel laureolæ sunt medi. dulces sicut sunt violæ &c. causa est eo ꝙ non soluunt inferendo vim naturæ. immo soluunt cum delectatione ipsius &c, totum id est notum. Deinde cum dicit.

Adhæc omne alexiteriū (Bezahar Arabes vocant) quod medicamētum purgans emendat, aut valenter, aut imbecilliter, aut mediocriter iuuat.

Medicamētū ē noxiū suba sua malefica, qualitatibus pri-

Adhuc aūt omnis res quæ ē sicut bezahar in

E emēdatione medicinarum solutiones facientiū, aut ē magni iuuamēti, aut parui, aut mediocris.

mis, vł ad cor lædd b⁹, ob id faria co gitur.

Ponit aliam diuisionem medicinarum quæ sunt consolantes medi. solu. & primo ponit diuisionem. secundo declarat membra diuisionis. secunda ibi. Et quidem magni iuuamenti. Prima in duas. primo facit quod dictum est. secundo exponit quoddam vocabulum siue dictum statim. secunda ibi. voco autem, has legit simul. bezahar. i. medicina consolans vel resistens venenositati medi. solutiuæ. Deinde cum dicit.

Id est, medicamenti purgantis noxā oppositu suo frangit, vel intemperiem corrigit, uel virtutē {cordis} regit.

Voco autem iuuamentum omne illud quod medicinæ solutiuæ obijcitur, aut quo virtus regitur, aut mala complexio remouetur.

F Modo exponit vocabulum di. Voco autem iuuamentū omne quod medicinæ solutiuæ obijcitur & præcipue suæ venenositati, & hoc erat supple vnum nocumētum quod proueniebat ab ipsa, aut supple voco id esse iuuamentum quo virtus cordis regitur, ita ꝙ medi. solu. ratione suorum pessimorum accidentium cordi non occurrat, vt supra ponebatur, hoc enim erat aliud eius nocumētum, aut supple voco id esse iuuamentum quo mala complexio. s. medi. solu. vt quando est multum calida remouetur, & hoc erat eius tertium nocumētum quod ab ipsa proueniebat à sua prima qualitate. Deinde cum dicit.

Valenter autem iuuant, quæ præterquā quòd hæc tria præstant, etiam nos nutriunt, vt dulcia. Parum iuuant, quæ vno modo vel duobus iuuant, tamen non nutriunt corpus, sed ipsum alterando permutant, vt amara, salsa, styptica, & similia. Mediocriter iuuant, quæ pluribus modis commodant, & quadantenus nutrire possunt, vt vnctuosa, insipida, ex austero dulcia ut dactyli, cydonia; aut dulcacria, vt mel, aut acidodulcia, vt † mesa, aut dulcia, & simul insipida, vt poma.

G

† Granata vel fruct alij acido & dulciu medij.

Et quidem magni iuuamēti rem dico, in qua intentiones omnes aggregantur quas diximus, cum hoc etiam ꝙ potest effici nutrimentum nostri corporis, sicut res dulcis. Parui autem iuuamenti rem dico in qua vnam, vel duas ex intentionibus quas diximus inuenies, pter hoc quod possit esse nutrimentum nostri corporis, immo est ad alterandum & permutandum tantū, sicut est res amara, res salsa, styptica, & similia. Et voco rem mediocris iuuamēti, in qua plures ex intentionibus prædictis iuuenies, cū hoc etiam ꝙ

H secundum aliquid potest effici nutrimētum nostri corporis, sicut res vnctuosa, aut res insipida, & res in qua simul dulcedinem & ponticitatem est inueniri, sicut sunt dactyli & citonia, aut dulcedinem cum acumine, sicut mel, aut dulcedinē cum acetositate sicut muza, aut dulcedinem cū insipiditate sicut poma.

Modo declarat membra diuisionis. & primo vnum. secundo aliud. tertio vltimum. secunda ibi. Parui autem iuuamenti. tertia ibi. Et voco rem, dicit sic. In qua intentiones omnes. s. tres nunc dictæ aggregantur. s. quia totū obijcere malis effectibus medicinæ solu. cōfortat etiam cor ne ei occurrat venenositas medi. remouet etiam eius malam complexionem, cum hoc etiam potest effici nutrimētum corporis vt res dulcis sicut est vinū granatorum, syrupus rosatus,

rosatus, & violatus, hæc enim cum hoc quod faciunt illas tres intentiones nunc dictas possunt effici nutrimentum corporis. parui autem &c. exemplum in illo sicut si piper misceremus cũ scammonea, dato enim quod piper faciat quoddam iuuamentum, quia confortat stomachum & cor, non remouet siue alterat complexionem calidam scammoneæ cum sit calida eodem modo, vel mouet de alijs, sicut sunt dactyli & citonia, hæc enim propter sui stipticitatem confortant stomachum & cor, sed per eorum dulcedinem nutriunt, sicut maza & melius sicut muza. i. poma granata, quę sunt media inter dulcia totaliter & acetosa. nam ex eorum aliquali dulcedine nutriunt. & per eorum acetositatẽ resistunt complexioni calidæ ipsius scammoneæ vel alterius solutiui sicut poma. s. syluestria uel sicut poma apte sic vocata, & præcipue poma quæ vocamus francisca &c.

Deinde cum dicit.

Si est igitur medicamentum violentum, alteri plurimum iuuanti miscendum, amboq; proprietatibus inter se ad mistionem concordant, & consentiunt. De vtriusq; quãtitate sic statues, & quod plurimum iuuare confidis, largius misceas, ceu à quo commodum expectas, violentum autem parcius, vt à quo propter actionis vehementiam, noxa corpori aliqua impendet.

Pone ergo sic, qm̃ oportet aliquando medicinam fortis virtutis misceri rei magni iuuamẽti, & tua interest post pacẽ omniũ proprietatum, adhuc modis proportionũ ad concordiam consolari, hoc modo expedit augmentare eam quæ est magni iuuamenti, propter beneficium, quod de ea creditur, & minuemus eã quę est fortis virtutis, timentes læsionem in corpus propter fortitudinem impressionis suæ. Erit ergo sic quod rem magni iuuamenti augmentabimus, Medicinam autem fortis virtutis minuemus.

Superius in hoc cap. Ioan. Mes. posuit duas diuisiones medi. vna erat diuisio medi. consolandarum quæ sunt solutiuæ. alia vero erat diuisio medi. debentium illas consolari. In parte ista dat modum consolationis ipsarum penes tales diuisiones & combinationes. & primo docet consolari medi. fortis virtutis in exoluendo. Secundo docet consolari medi. quæ est debilis virtutis. secunda ibi: At si iungenda est medicina debilis virtutis. Sed tu dices statim quare non docuit consolari medi. solu. quæ est mediocris virtutis. soluitur statim quod habita consolatione medi. quarum vna est fortis virtutis in exoluendo, & alia debilis statim habetur implicite consolatio medi. quæ est mediocris virtutis in exoluẽdo, eo quod satis ex extremis potest dari intelligi medium. modo hæc est media inter illas. Prima in duas. Primo docet consolari medi. solu. fortis virtutis per medi. quæ est magni iuuamenti. Secundo docet consolari eam per medi. quæ est parui iuuamenti. secũda ibi. Verum si iungenda est. Sed tu dices, cum consolatio sit triplex, scilicet p medi. multi iuuamenti, pauci iuuamenti & mediocris, quare non docuit consolari per medi. mediocris iuuamenti. soluitur sic dans id intelligere ex suis extremis. nam cum medi. forti debemus ponere rem multi iuuamenti in magna quantitate, & rem pauci iuuamenti in pauca quantitate, vt ipse tenet, ita etiã de mediocribus iuuamentis debemus ponere mediocriter. prima in duas. s. quia primo ostendit quomodo consolatur medi. fortis siue acuta per medi. magni iuuamenti. secundo hoc cõfirmat auctoritate Demo. secunda ibi. Et hoc etiã Democritus voluit. Exemplum primæ partis est tale. nam si velimus miscere scammoneam quæ est fortis virtutis cum casia quæ est magni iuuamẽti, modo quia dos. scammoneæ fortis sunt septem grana minuemus hanc dosim, & dabimus tria grana tantummodo, ne noceat cordi propter sui virtutem fortem, & impressionem, & augebimus quantitatem casiæ, vnde dabimus de ea. ℥. ß. vel. i. eo quod ex ipsa fit magnũ iuuamentum, & ideo melius est addere de casia quã addere de scammonea in vno vel dimidio, semper intelligentes, quod hoc habeat verum, supposita sigillatione istarum medi. in proprietate vel qualitatibus primis secundis & tertijs. nam et si debemus augere medi. magni iuuamenti quando miscetur medi. fortis virtutis non tamen propter hoc debet augeri in infinitum ne statim tollatur proportio & sigillatio quæ est inter eas. iterum licet ab eis fit magni iuuamenti, nõ tamen propter hoc debemus miscere cum sca. vel cum alia medi. fortis virtutis cum inter ea non sit proportio & sigillatio in proprietatibus. & ideo hæc regula Mes. semp habet verum suppositis regulis præcedentibus. nam semper oportet attendere proportionem ipsarum medi. quæ est quantitatis ad quantitatem debitam, iterũ etiam qualitatis ad qualitatem. Deinde cum dicit.

B *Id quod Democritus his verbis volebat: Medicamentum ex violento imbecillum efficias oportet. Quia medicamentũ alteri proprietatibus concordanti mistũ, quantitate idonea est salubrius, non correctum aũt, malignius.*

Et hoc est quod Democritus voluit dũ dixit. Oportet autem medicinam fortem debilem facias, quod est, quia medicina consolata concordantijs & proportionibus est incolumior sicut etiam non consolata iniquior.

Quod dixerat ipse confirmat auctoritate Democ. concordantijs. s. quantum ad qualitates, & proportionibus, scilicet quantum ad quantitates. Deinde cum dicit.

Quod si medicamentum violentum alteri parum iuuanti miscendum est, vtrunq; est minuendum, illud quidem, ob impendentem noxam, hoc, quia tantũ illius temperaturam alterat, vel {actionem} immutat.

C Verum si iungenda est medicina fortis virtutis rei pauci iuuamenti, minuemus medicinam fortis virtutis, ꝓpter illud quod diximus, & rem pauci iuuamenti minuemus similiter, quia non acquiritur per eam nisi intentio vna & est alteratio, vel permutatio.

Modus cõsolãdi me. fortis virtutis cũ med. pauci iuuamenti.

Dat modum cõsolationis medi. fortis virtutis cum medi. pauci iuuamenti, propter id quod diximus, scilicet ne faciat nocumentũ & est alteratio, scilicet medi. sol. scilicet quo ad qualitates, & permutatio, scilicet operationis eius de vno membro ad aliud. Deinde cum dicit.

D *Si autem medicamentum imbecillum alteri valde iuuanti miscendum est, illud vtpote ob debilitatem innoxium, est augendum, vt ei quantitas vigorem & robur adijciat (quod etiã voluit Democritus, medicamentũ ex imbecillo valentius faciẽdum imperans, augẽdum quoq; quod magnopere iuuans est, ob dictam prius causam.*

At si iungẽda est medicina debilis virtutis rei magni iuuamenti augmentabimus medicinam debilis virtutis nõ timẽtes de impressione eius in corpore, immo oportet quod virtus eius per subadditionem in quantitate ipsius vigoretur. sicut adhuc dixit Democritus. Medicinam autem debilem inquit fortem facias. & post hoc augmentabimus rem magni iuuamenti propter illud, quod diximus.

De consolatione med. debilis virtutis.

Docet modũ consolationis medi. quæ est debilis virtutis, & primo docet eã consolari cũ medi. multi iuuamẽti.

Seccundo docet eam consolari cū medi. pauci iuuamenti. secunda ibi. Si autem. & tertio si volumus imponit finem dictis ibi. Et hoc est illud. exemplū primæ partis est, si nos volumus miscere casiam quæ est debilis virtutis cum violis prunis & seminibus communibus quæ sunt multi iuuamenti, tunc ponemus de decoctione istarum violarum & similium multum cum casia ad distemperandum ipsam, quia quasi vnā scutellam, sed si velimus distemperare casiam cū decoctione agarici non debemus ponere de illa decoctione nisi parum, quia forte. ℥. iij. vt possit casia distemperari. nam ex eo nō acquiritur magnum iuuamentū propter hoc quod diximus, eo ꝙ talis res facit magnum iuuamentum, & non nocumentum. Deinde cum dicit.

Si deniq; medicamentum imbecillum alteri parum iuuanti miscendum est, illud augendum, hoc minuendum, propter dictas prius causas. Hæc de miscendorum quantitate tibi cognoscenda sunt, quanquam sunt, qui alia quoq; addant, scopis alijs intenti.

Si autē iungenda est res pauci iuuamenti medicinæ debilis virtutis, augmentabimus medicinam debilis virtutis propter illud quod diximus, & minuemus rem parui iuuamēti propter illud quod etiam diximus. Et hoc est illud quod de proportionibus scire oportet. Alij autem dicunt alia, secundum intentiones diuersas.

Docet consolari medi. solu. quę est debilis virtutis cum re pauci iuuamenti. exemplum huius sicut si nos vellemus miscere casiam quæ est debilis virtutis exoluendo cū agarico qui est pauci iuuamenti, tunc augmētabimus casiam, eo ꝙ ex ipsa non timetur aliquod nocumētum, & minuemus agaricum propter dicta supra, postea vltimo concludit, & est notum.

De modis rectificationum medicinarum cum beneficijs, & primo de modis coctionis.

Cap. 1. Summæ primæ.

Quibus modis ars medicamenta corrigit & coctionis differentiæ.

Medicamenti purgātis malitiam ars reprimit, & facultates nouas impertit quatuor modis, coctione, lotione, infusione, tritura.

Quatuor modis pōt remoueri malitia medici.



INquit Ioan. Mes. dispositionis acquisitæ per artem repriment malitiā medicinarum solutionē facientium. Auxiliatur enim ars nobis quatuor modis. Aut decoquēdo, aut lauando, aut infundendo, aut triturando.

Continuatio.

Superius Mes. docuit rectificare medi. solu. per proportionem medi. miscēdarum ipsi medi. solu. In parte ista docet eas consolari ꝑ beneficia artis, & primo proponit quot modis per artificia possumus eas cōsolari. secūdo illos modos declarat. secunda ibi. Et dico ꝙ decoctio, litera primæ partis est nota. Deinde cum dicit.

Coctio, vna est elixatio, altera assatio.

Et dico ꝙ decoctio alia est quæ est sicut elixatio. Et alia est quæ est sicut assatio.

In ista parte exequitur docens per illos quatuor modos consolari medi. solu. & diuidit hæc pars in quatuor partes Primo docet eas consolari per decoctionē. Secundo per lauationem. Tertio per infusionē. Quarto per triturationē. partes patent in suis capitulis. prima in duas. primo ostendit quot sunt modi decoctionis ipsarum. secundo per illos docet eas consolari. secunda ibi. Elixatio autem. In prima parte est notum quod dicit, & Mes. hic per elixationem intelligit decoctionē quæ fit in humido aqueo siue sit humidum aqueum simplex & elemētare, siue fiat hæc decoctio in humido aqueo mixti alicuius & viridi, sicut ipse ponet statim de helleboro qn̄ in raphano decoquitur et elixatur, & ponet de scammonea ꝙ ipsa in cydonio decoquitur decoctione quæ est elixatio. nā licet cydonia assentur, tamen assatio vsq; ad scammoneam non peruenit, immo potius elixatur scāmonea, quia in aliquo humido decoquitur: & per assationē intelligit alterationē medi. solu. aliquā igneitatem siue fiat in vitro quod cito contingit, siue fiat super tegulas vel super prunas. Deinde cum dicit.

Elixatio medicamenti humorem excrementosum coquit, resoluit, flatus ab eodem crassos, mordaces, ad nauseam ventriculū euertentes, dissipat, eius deniq; acrimoniam, motus in corpore molestos, vim valide serrantem, excoriantemq; frangit & prohibet. Propterea scammonium in pomo vel cydonio coctum, vel in vase vitreo cū succo rosarum, & oleo amygdalarū dulcium, est præstantius, vt mox in simplicibus dicemus.

Declara[tio] [ef]fectus c[oc]tionis.

Elixatio autem adiuuat in resoluendo humiditatem superfluam medicinę, & maturando, & carminando ventositatem crassam, aut mordicatiuam, facientem subuersionem, & nauseam, & motus laboriosos in corpore, frangitq; acuitatē & excessus serrositatis, & excoriationis. Et propter hoc laudatur scāmonea cocta in pomo aut citonio, aut demum in vase vitreo cum succo rosarum & oleo amygdalarū. sicut dicemus iam.

In parte ista illos duos modos declarat. & primo ostendit qualiter cōsolatur medi. solu. per decoctionem quæ est elixatio. Secundo dicit ꝑ decoctionē quæ est assatio. secunda ibi. Assationē quæ elixatio, prima in duas, quia primo docet consolari medi. solu. quæ habet vnam virtutem. Secundo docet eam consolari quę habet plures virtutes. siue his quæ dixerat annectit quædam. secūda ibi. Et qn̄ diuersificātur. Prima in duas. Primo facit quod dictū est. Secundo remouet quandam dubitationē. secunda ibi. Verū tibi superest. Prima in duas. Primo facit consolari. medi. solu. per ipsam elixationē vt per ipsam medi. solu. perdat suam malitiā. Secundo hoc idem facit vt medi. solu. acquirat aliquam virtutē. secunda ibi. Excessus aūt in resoluendo hu. superfluā. nam ista decoctio quę est elixatio humiditatum quæ sunt in centro, trahit ad circunferentias, & tunc resoluuntur in corpe postea, & præcipue in ore stomachi sicut dicemus & c. s. in secundo tractatu. Deinde cum dicit.

Attractio quoq; medicamenti vehementior & malignior elixatione obtunditur, vt cum medicamentū maleficum intra cauitatem alterius benigni coquimus, vtilius virtus in hoc fracta maneat, qualiter exempli gratia, si radicem raphani radicibus hellebori transfixam, sub cineribus coquimus, & eam damus edendam. Habet enim virtutem hellebori purgatricem, sed multū repressam. Sapam quoq; aut syrupum rosatum, quibus incoctū sit scammonium, propinamus. Id quod philosophi appellant separationem rei secundum speciem, à re quæ est secundum materiā, {hoc est formæ, & virtutis specificæ, à materia transsumptionem.}

Excessus autem attractionis superfluæ & iniquitatis reprimitur in elixatione, sicut quando

decoquimus

decoquimus aliquod eorũ, de quorum malitia formidatur in cõcauitate alterius rei, & remanet virtus eius in illa refracta. Sicut verbi gratia. Figimus fustem hellebori in radicem raphani, & post coctionem eius in cinere, propinamus raphanum habẽtem virtutẽ hellebori repressam. Et decoquimus scammoneam in robub, & syrupis, & propinamus rob & syrupum habentem virtutem scammoneæ. Et hoc est illud quod vocant philosophi separationem rei fm speciem, à re quæ est secundum materiam.

In parte ista dat modum consolationis medi. inquantum per decoctionẽ elixatiuã acquiritur aliqua virtus, & primo ostẽdit qualiter acquiritur aliqua virtus solu. in medi. in qua fit decoctio medi. solu. & in secunda parte ostendit qũo ista decoctio elixatiua acquirat virtutẽ medi. solu. à rebus in quibus decoquitur. secũda ibi. Amplius autem, vel potest dici ꝙ in ista parte vel in duabus præcedẽtibus istam (amplius autem) ponit tria iuuamẽta quæ acquiruntur medi. per elixationem nõ est vis quocunq; modo diuidatur, refracta. i. debilitata. nam talis virtus solutiua non est in propria substãtia & materia, in robub. i. in succo fructuum, separatione rei fm speciem. i. qualitatem siue virtutem à specie. fm materiam. i. à materia, vnde hęc virtus solutiua existẽs prius in vna materia fit modo in alia, sicut in se. in qua decoquitur medi. solu. & helleboro vel scammonea, & similia. Sed hoc est attendendum ꝙ ista decoctio hellebori in raphano, quandoq; est per elixationẽ artificialem, qñq; est per elixationem naturalem. dico primo ꝙ ista decoctio hellebori in raphano qñq; est per elixationem artificialem, & hoc fit pluribꝰ modis. vno modo sic, quia discooperimus radicem raphani, & ab eo euellimus eius medullam ligneã, & loco eius ponitur helleborus, & ibi dimittit̃ stare. Alio modo fit, quia scinditur raphanus per mediũ & in medio ponitur helleborus & ligatur secũ. Et tertio fit, quia accipit̃ raphanus extractus à terra & postea cũ terebello perforatur & in talibus foraminibus ponitur helleborus. Dico secundo ꝙ qñq; decoctio hellebori in raphano fit per elixationẽ factam à natura. nã accipitur raphanus non extractus à terra, et circuncirca radicẽ eius facimus foueam, ita ꝙ radix eius appareat perforata multis foraminibus & in eis ponitur helleborus, tũc enim hellebori acquirit virtutem raphanus ex suo proprio nutrimẽto quod à terra euellit & diminuitur ei malum sicut & hoc modo est in multis arboribus, & uidete quod est cõueniens satis. nam est ꝙ qñq; volumus facere alicui vomitum aliqualiter fortem, modo raphanus non est satis sufficiens ad hæc, iterũ & helleborus ẽ nimis forte vomitiuus, quare tunc istis decoctionibus elixatiuis decoquimus helleborũ in raphano, & habemus tũc vomitiuum quod intendimus, sicut est si vellemus vti aliqua medicina nimis forti tunc eam cõsolamur elixando, vnde vtitur ea non in substantia, sed in infusione, vnde ex ea nõ inducitur postea magnum nocumentum. Deinde cum dicit.

[Margin: ...tatio artificial' hellebori in raphano tribꝰ modis.]

Præterea medicamentorum multorum malignitas reprimitur ipsorum coctione in herbarum, vel seminum, vel aliorum succis & aquis, sua facultate illorum violentiam permutantibus.

Amplius autem quãdoq; medicinarum multarum reprimimus malitiam decoquẽdo eas in succis, & aquis herbarum & seminum & rerum aliarum vt suscipiant permutationem à virtutibus earum.

Hic ostẽdit qualiter hæc virtus acquiritur medicinæ solutiuæ per decoctionẽ elixatiuam in alijs rebus siue ponit

A aliud iuuamentum quod acquiritur medi. solu. per elixationem, & notum est. Deinde cum dicit.

Cæterum coctionem non sustinent omnia æqualem, sed quædam debilem, alia valentem. Quorum enim virtus facile resoluitur, quia vel imbecilla est, vel in superficie est posita, vel in subiecto raro consistit, omnia eiusmodi parum diu, nec valenter coquenda sunt, quod virtus eorum à coctione immodica resoluitur. Talia sunt, semina quatuor {frigida maiora}, adiantum album, epithymum, violæ, & flores {prope} reliqui. Contrario his modo affecta medicamẽta diu coquenda sunt. Omnia enim crassæ essentiæ cocta, fiunt clementiora, omne item medicamentum, arte & legitime coctum, parte plurima est benignius. Sic omnia acria decocta fiunt meliora. (horũ enim violentiam, si qua inest, coctio frangit) nisi si qua horum virtutẽ habent aut imbecillam, aut superficiariã.

[Margin: Coquenda parum.]

[Margin: Coquenda multum.]

B *Quæ deniq; inter hæc duo extrema sunt media, mediocrem quoq; decoctionem sustinent.*

Verum tibi superest scire medicinas quæ debilem coctionem suscipiunt, aut fortem, omnia enim quorũ virtus facile resoluitur, aut sunt debilis texturæ, aut virtutem habent positam in superficie, debili coctione indigẽt. Supflua enim coctio resoluit virtutem. sicut violæ proprie, & semina quatuor, & capillus veneris, & epithymum, & vniuersaliter omnes flores. Et quę contrario modo se habent contrariæ. Et quæ medio modo, mediocriter. Et omnia quæ acumen habent decocta sunt mitiora, decoctio enim frangit virtutem earum. si forsitan sit virtus alicuius posita in superficie aut debilitata. Et omnia quę sunt crassæ substantiæ coctio acquirit eis facilitatem, & omnis medicina cocta secundum artem & legem secundum plurimum est facilior.

C

[Margin: Quædã sũt mediocres.]

[Margin: Et quędam fortes.]

In parte ista remouet quasdam dubitationes, & primo vnam. Secundo aliam. secunda ibi. Verum &c. prima in duas. Primo facit hoc. Secundo his quæ dixerat annectit quædam, secunda ibi. Et omnia, legit ambas simul. Dubitatio quã remouet est, quia crederet aliquis quod eadem decoctio omnibus medicinis acquirat bonitatem. arguit quod nõ, & semina quatuor, scilicet frigida, vt semina melonis, citrulli, cucumeris, cucurbitę, & oĩa quę acumen habent &c. causa est, quia per decoctionẽ acumen remouet. Deinde cum dicit.

Purgantia autem humiditate multa, aut lubricando vel nihil, vel minimum coctio iuuat.

D Verum neq; per decoctionem fit iuuamentũ in his quæ soluunt labificando & faciendo lubricum de quo sit valde curandum.

Remoueret aliam dubitationem. crederet enim aliquis ꝙ decoctio elixatiua omnibus medi. solu. acquireret æquale iuuamentum. Respõdet quod non. nam medi. euacuantibus lubricum faciendo decoctio non multum confert. nam tales medi. non habent nocumenta quæ debet remoueri per elixationem. Deinde cum dicit.

Præter hæc, coctio facultates medicamentorum diuersas omnium optime permiscet, ut ex his omnibus vna resultet, uelut concreta, faciens actionem, quarum si qua erit imbecillior, minus valenter coquenda est, vegete

vero, magis. Calorem enim coquentem temperabis proportione & natura tum substantiæ, tū facultatis coquendorum medicamentorum.

Et quando permiscentur medicinæ diuersarum intentionum. & quæris ex eis virtutē compositam. decoctio facit eis meliorē modum permixtionis, vt ex summa earū resultet virtus insita faciens operationem concretam. Et si sit vna ex eis debilior quā altera, oportet vt gradatio in decoctione fiat plus, vel minus sicut dicitur.

In parte ista his quæ dixerat annectit quædā. & primo vnum. secundo aliud. secūda ibi. Et decoctio quidem. causa autem dicti. In prima parte est. nam medi. diuersæ non faciunt in virtute insitam operationē, & compositam virtutem nisi quando ipsæ adinuicem permiscentur & præcipue vera mixtione fm quod in eis est possibilis. nā melior modus mixtionis ipsarum est ille qui fit per decoctionem ipsarum, & hoc habet verum in mixtione ipsarum in naturali & artificiali hoc modo. nam scimus q turbith euacuat phlegma, agaricus choleram, epithymum melancholiam. modo quid est si volo oēs istas tres intentiones perficere melius perficiuntur qn̄ istæ tres medi. simul permiscebantur, & maxime per decoctionem ipsarum adinuicem, bene tunc reducuntur ad quandam formam in qua reseruabitur virtus compositi, vnde postea euacuabuntur melius oēs isti tres humo. Et hæc est causa quare ab auctoribus fiunt illę confectiones & syrupi solutiui & similia, & decoctio naturalis quæ fit in talibus medi. acquirit eis bonum modum permixtionis, vt ex eis resultet virtus composita, sicut qn̄ istæ medi. per longum tempus adinuicem compositæ agunt in se inuicem per earum qualitates ita, quod per talem actionem refranguntur in quadam forma media in qua sunt virtutes seu operationes, sicut extremi colores sunt in medio colore, vt Auer. ponit, hoc fit quādo bene præparatæ sunt apud apothecarium, quia bene trituratæ, bene ablutæ, & bene exiccatæ, & sic de alijs. exemplum huius ponit. nā videmus, quia clystere nuper cōstructum ex aliquibus medi. si stet p duos vel tres dies in intestinis nobilissimā facit operationem, quod nō est nisi quia tales medi. melius adinuicē in posterum permiscent, vnde videmus quod medi. diuersas virtutes attribuunt medi. per diuersas ætates ipsarum, sicut apparet in theriaca, quæ quidem dum est noua est valde frigida & oppilatiua, antiqua vero est valde calida. Deinde cum dicit.

Flammeus enim ac vehemens calor, medicamenti facultatem resoluit.

Et decoctio quidem impetuosa & inflammatiua resoluit virtutem medicinæ. Quare tua interest decoquere commensurando calorem, & proportionando illum substantijs rerum & virtutibus debilibus vel fortibus.

Annectit aliud his q̄ dixerat & notū est. Deinde cū dicit.

Assationis facultas.

Mes. in simplicibus. Li. 6. simp. Mes. in simplicibus.

Assatio autem, in frixorio vel patella facta coctio, medicamenti virtutem nunc auget, vt assata scilla purgantior euadit, nunc minuit, vt psyllium per assationem humiditate lubrica spoliatum, minus purgat. Alia quoq; multa fiunt assando meliora. Est quando medicamenti facultatem vnam assatio reprimit, & alteram vegetiorē reddit, vt myrobalani, rhabarbarum, assando virtutem purgatoriam remittunt, adstrictoriam intendunt, sunt enim ambo duplici hac facultate prædita. Sic balanus myrepsica, cum sit vomitoria simul & deiectoria, per assationem excoquitur humiditas eius excrementosa, & E *nitrosa, ad nauseam ventriculum cogēs, remanet autem virtus deiectoria.*

Assationis autem in frixorio & in patella officium est quandoq; addere in virtute medicinæ, sicut quando assatur scilla, & fit magis solutiua. Et qn̄q; minuere in virtute, sicut verbi gratia: Assatur psyllium fit humiditas eius minus lubrica, minus soluēs et assantur plura vt mitiora fiāt. Et quandoq; per assationem vna duarum virtutum reprimitur & vigoratur altera. sicut. v. g. In myrobalanis & rhabarbaro est virtus solutionē faciens, et cōtractionem. In eorum autem decoctione minoratur virtus faciens solutionem & vigoratur uirtus cōtractionem faciēs. Et in ben est virtus vomitiua & virtus educens per ventrem. F dum autē assatur maturatur ipsius humiditas superflua baurachia faciēs subuersionē, & nauseam & remanet ei virtus solutionē faciens.

In ista parte docet per assationē medi. solu. rectificare. & primo ponit vnum iuuamentū quod acquiritur medi. solu. per assationem. secundo aliud. secūda ibi, & quando assatur scilla quæ fit magis solutiua. nam scilla habet in admixtione multam hu. aqueam quæ reprimit eius virtutē solutiuam quare per assationem illa hu. aquea soluitur, nā omnis res multum hu. vt plurimum per assationem in sui operatione confortatur, tamen intelligendum q ista scilla non debet multum assari, quia totaliter eius virtus resolueretur, nec debiliter, & ideo apothecarij timētes ne per assationem ad ignem recipiat aliquā malam qualitatem à fumo, aut à sole recipiat aliquem malum vaporē, ipsam magis assant ad vmbram q̄ ad solem vel ad ignem, vt mitiora, id est leuiora virtutibus fiāt ista, G aliam partem legit simul cum prima, minoratur virtus solutionē faciens in eis, & remanet ei virtus scilicet fortem solutionē faciens &c. totum est notum.

De modis lauationis medicinarum. Cap. 2.

Lotio medicamenta multis modis meliora reddit.

De rectificatione medi. per lauationem.



Dicimus quòd per modos lauationum multipliciter acquiritur bonitas medicinis.

In præcedenti cap. Mes. docuit cōsolari medi. solu. per decoctionem siue ista decoctio sit elixatio, siue assatio, in isto cap. est eius intentio nos docere eam consolari per lauationem, & primo ponit vtilitates quas acquirit lauatio ipsis medi. solu. secūdo his quæ dixerat quædam annectit, secunda ibi in fine capituli. Et scire debes, prima in duas. H Primo præmittit intentionem suam, secundo ostendit vtilitates istas, secūda ibi. Interdum enim, prima pars patet. Deinde cum dicit.

Nunc acrimoniam eorum superficiariam auferendo (vt ex aqua, aut muccagine, tragacanthi lotum semen vrticæ, guttur, & partes alias, quas permeat, adurere desinit, sal quoq; naphthicus {id est, Sodomites} aqua cucurbitæ aut simili lotus, fit clementior.)

Iuuamētū primū quod acquirit ablutionē.

Interdum enim per lauationē remouetur superficies acuminis alicuius medicinę, sicut quādo lauatur semen vrticæ cum aqua aut mucillagine tragacanthi, ne guttur aut partes per quas transit, adurat, & sicut lauatur sal napticus cum aqua cucurbitæ aut cum simili hac intentione.

In

In parte ista ponit hæc iuuamenta quę acquiruntur medic. soluti. per lauationem, primo ergo ponit vnum, secundo aliud, tertio aliud, quarto vltimũ, secunda ibi. Et quandoq; lauatur vt abscindatur, tertia ibi. Et quandoq; lauamus vbi oportet, quarta ibi. Et quandoq; lauamus aliud superficies acuminis, id est remouetur acumen quod erat in superficie seminis vrticæ, immo & lauat herba vel flores ipsius vrticæ, per aquam cucurbitæ intelligimus succũ fructus, qui proprie cucurbita dicit, aut possumus per hoc intelligere aquam quę ab ea distillatur in alembico siue in campana, sub qua ponitur ignis, & videte res non solum hoc modo abluuntur, vt ab eis remoueatur acumen, sed etiam vt ab eis remoueatur aliqualiter caliditas quæ est in medi. superficie, sicut qñ medi. abluitur: & volumus ab ea euitare aliquã caliditatẽ quã in se habet in superficie, et volumus ea vti proprie ad infrigidandũ. Deinde cũ dicit.

Me. duplici de cã abluũtur.

Nunc facultatem eorum maligniorem auferendo, salubriorem vero relinquendo, (vt lapis Cyaneus et armenus moleste vomitoria, & deiectoria: per lotionem multam vomitoria esse desinunt, tantum clementer fiunt deiectoria, et cancamum lotum clementius purgat, tamen obstructiones vt illotum liberat & aloe lota potentius roborat partes nutritorias, minus aluum subducit: non lota contra.)

Secundũ iuuamẽtũ qđ med. acquiritur p ablutionem.

Et quandoq; lauamus medicinam vt abscindatur altera virtutum suarum ab ea: & proprie malignior deterrens & remaneat ei melior operationum suarũ & incolumior sicut proprie lauamus lapidem lazuli, & lapidem armenum, vt soluant per ventrem tantum, & sine angustia. Non loti vero per vomitum & per ventrem soluunt, & cum molestia. Et sic etiam lauamus laccã vt sit minus solutiua, & remaneat ei vt sit oppilationum aperitiua: & lauamus aloem. Nõ lotus enim magis laxat, & minus confortat membra nutricationis. Lotus vero facit contrarium.

In parte ista ponit aliud iuuamentum quod acquiritur medic. solu. per ablutionem, & primo facit hoc, secundo dubitationi respondet, secunda ibi. Et sunt &c. abscindaẽ, scilicet ab ipsa & soluant per ventrem tantum, nam quando isti lapides lauantur per ablutionem remouetur ab eis acuitas per quam habent molestare stomachum & inducere nauseam & vomitum, immo etiam quasi omnes habent lauari vt confortent, vnde videmus q; isti ocularij in passionibus oculorum administrãtes tutiam aut lapidem hæmatitem abluunt vt ab eis remoueatur acuitas & magis confortent oculos & inde faciunt collyria oculorum, immo etiam si isti lapides haberent acuitatem in profundo, primo adurunt eos vt per ignitionẽ illa acuitas ex profundo veniat ad superficiem, postea abluũt vt per ablutionem illa superficialis acuitas ab eis lauetur et remoueatur, vnde isti ocularij nouies docent eos ignire & nouies docẽt eos lauare. hoc etiam fit in alijs rebus exterius approximatis, vt in calce, nam quandoq; abluitur vt ab ea remoueaẽ acuitas & remaneat in ea virt⁹ stiptica per quã potest esse cicatrizatiua et indurare carnẽ ut fiat loco cutis, lacca ipsa enim est multũ aperitiua oppilationũ splenis & hepatis et mẽbri nutricationis id est stomachi. Deinde cum dicit.

Quibus autem medicamentis virtus in superficie est (vt intybo, cichorio agresti, rosis: & similibus) illa lotione, dissipatur: { ob id lauanda non sunt, } cætera magis & minus lauentur, quatenus scilicet eorum virtus ferre potest.

Et sunt medicinæ quæ virtutem positam ha- A bent in superficie, quæ si lauentur tollitur sicut tarassacon: & endiuia: & rosa: & similia.

In parte ista dubitationi respondet, dubitaret enim aliquis vtrum medic. omnibus competat ablutio. Respondet q; non, quia endiuia, scilicet domestica, & similia sicut etiam sunt violæ. Deinde cum dicit.

Nunc partes impuras auferendo.

Tertiũ iuuamẽtũ q; fit med. per ablutionẽ.

Et quandoq; lauamus vbi oportet abstergere partes immundas.

Ponit aliud iuuamentum per res immundas vt suo tempore colligeretur aliqua herba vel radix quæ haberet circuncirca eam fimum vel puluerem, tunc enim eam lauamus. Deinde cum dicit.

Nunc facultatem eorum valentiorem efficiendo, (ut aloe ex aqua aromatum lota, potentius roborat: ex decocto autem valenter purgantium, vt agarici: turbith, & B *similiũ: si lauetur: purgantior euadit: lota deniq; ex aqua bdellij, aut tragacanthi: ora venarum sic aperire: vt sanguis inde effluat: desinit:)*

Et quandoq; lauamus aliquid vt magnificetur virtus eius, sicut lauamus aloem cum aqua specierum aromaticarum: vt magis confortet. Et lauatur cum aqua rerum solutionem multiplicantium: sicut turbith: & agaricus, & similia, vt magis soluat. Et lauatur cum aqua bdellij aut tragacanthi: vt non imprimat læsionem apertionis venarum apertione qua fluat sanguis. Et scire oportet q; res de lauationibus sustinet quantum virtus eius patitur plus aut minus.

Quartũ iuuamẽtũ qđ acqriẽ me. per ablutionem.

C Ponit aliud iuuamentum quod acquiritur medic. solu. ex ablutione, apertione qua fluat sanguis, nam bene aloes debet aperire sic orificia venarũ q; possit debite euacuare hu. quem debet, sed non debet sic aperire q; ex tali apertione emanet sanguis, hoc autem fit per ablutionem. Ista autem iuuamenta sunt possibilia reduci ad diuisionẽ bimembrem hoc modo, nam ablutio aut fit in medi. vt earum uirtus remittatur vel deperdatur, aut secundo fit vt per ablutionem acquirat virtutem, si primo modo, & hoc dupliciter, aut quia absolute secũdum ablutionem remouetur virtus eius, aut inquantũ medicina habens duas virtutes quarum ab ea remouetur vna & proprie malignior, & alia remanet, si primo modo, & hoc dupliciter quia aut per ablutionem remouetur aliquod magis intrinsecum à medic. et sic est primum iuuamentum eius, si secundo modo, sic est tertium, si autẽ medi. abluitur, vt scilicet quia habet duas virtutes & ab ea volo alteram remouere tantum & proprie maligniorem, sic est secundum iuuamẽtum, si autem D per ablutionem medi. ipsa acquirit aliquam virtutem, sic est quartum, & vltimum iuuamentum eius, quod dicitur in vltima parte est notum.

De rectificatione medicinarum cum modis infusionum. Cap. 3.

INfusio quoq; medicamẽta efficit meliora, facultatem eorum nunc maleficam auferendo.

De rectificatiõe me. p isufionẽ.



Nquit Heben Mes. Acquiritur bonitas medicinis per infusionem. Quandoq; enim nanciscitur dispositionem per illam quandoq; dereliquit eam in re in qua infunditur.

In parte ista siue in isto ca. Mes. docet rectificare medi. solu. per aliud beneficium artis quod est infusio, & primo præmittit

præmittit quod modis acquiratur bonitas in medi. per infusionem, secundo illos declarat, secunda ibi. Acquirit autem, nanciscitur id est acquirit dispositionem quã non habebat. Sed est aduertendum ꝙ infusio & ablutio siue lauatio conueniunt & differunt, conueniunt quia vtraq; habet fieri in re fluida liquida, sed differt, quia lauatio habet fieri sine profundatiõe virtutis in re quæ lauatur, ita quòd in re in qua lauatur non remanet virtus profunda rei quæ lauatur, sicut conuenit de aloe quando lauatur, & de endiuia, quia si lauatur solũ eius virtus superficialis calida ab ea remouetur, & non profunda, sed in infusione virtus rei quæ infunditur & profunda remanet in re in qua infunditur, & infusio ipsa penetrat vsq; ad profundũ in re quę infunditur sicut statim apparebit. Deinde cum dicit.

Couenietia & dña iter ĩfusioné & lauatione medicinaꝝ.

Sic granum gnidium et esula aceto macerata, acrimoniam superficiariã serrantem amittũt, et turbith lacti recens mulso infusum, et siccatum, ventrẽ turbare desinit.

Primũ iuuamentũ qd acquirit medi. per infusionem.

Acquirit autem res dispositionẽ per infusionem. Nam quandoq; reprimitur aliquid de malitia sua: sicut verbi gratia. Abscinditur superficies acuminis & serrositatis ab almezereon & alscebram ex earũ infusione in aceto, et sicut turbith infusum in lacte nup mulso & exiccatũ rectificatur ab eo, & abscindit esse cõturbatiuum.

In parte ista Mes. istos modos declarat, & primo declarat quomodo per infusionem acquiruntur iuuamenta rei in qua facta est infusio, secũda ibi. Relinquitur autem, prima in tres secundum quòd tria iuuamenta ponit quæ acquiruntur medic. infusæ per infusionem, secundum ponit ibi. Quandoq; infusio, tertium ponit ibi. Et quandoq; facit infusio alscebram, id est esula, almena, id est laureola. Deinde cum dicit.

Nunc bonam augendo (sic turbith, succo cucumeris agrestis maceratum materiam crassam à partibus remotis valentius educit, & hermodactylus aceto scillato aut scillæ succo, aut rhaphani infusus, à iuncturis poteter trahit, & agaricus oxymelite maceratus, fit purgantior.)

Secũdũ iuamẽtũ qd acqrit medi. per infusionem.

Et quandoq; infusio addit in virtute medicinæ, sicut infunditur turbith in succo cucumeris asinini & magnificatur virtus eius in educendo materias à remotis. Et infundit hermodactylus in aceto scillæ, aut succo eius, aut succo raphani, & acquiritur eis virtus magna in iũcturis. Et infundit agaricus in secantabin, & fit vigorosior.

Ponit aliud iuuamentũ qd ex infusione acquirit medi. infusę, secaniabin, i. oximel simplex. Deinde cum dicit.

Nunc nouam: vt lubricam impartiendo, sic medulla colocynthidos muccagine tragacãthi imbuta: ventriculi villis adhærere desinit, cito permeat, nec sedi, nec vesicæ nocet: sic scammonium oleo violato infusum & similia.

Tertiũ iuamẽtũ qd recqrit medi. per infusionem.

Et quandoq; facit infusio medicinam esse lubricam, sicut quando imbibitur colocynthis, & proprie interius eius in glutino tragacanthi, & facit ne adhereat villis stomachi, & pertranseat, & non noceat ano & vesicæ, & sicut infunditur scamonea in oleo violato & similia.

Ponit tertium iuuamentum simile, & proprie interius eius id est pulpa coloquintidæ. Deinde cum dicit.

Nunc in liquorem cui infunduntur transferendo (vt liquor cui infusa sit aloe, aloes virtutem adipiscitur, & in alijs similiter, quod multis de causis facimus, interdum

E

vt medicamenti virtus ad partes remotas promptius penetret, vt cum decoctum aromatũ cui infusa sit aloe propinatur, interdum ut virtus illa mitior fiat, ut dum scammonium panno ligatum incoquitur syrupo vel sapæ, vel alio succo: interdum vt facultas una separetur ab altera, vt rhabarbarum, & myrobalani infusa, virtutem deiectoriam liquori transmittunt, adstrictoriam retinent,) Nec tamen medicamentorum omnium virtus sola in eũ liquorem cui infundũtur, transit, sed quorundã vt cassiæ fistulæ: tamar Indorũ, et similiũ aliqua quoq; substantia.

Relinquitur autem dispositio rei per infusionem in re quam infunditur quandoq; res humiditatem habentes recipiũt virtutem rei submersæ in ipsis, sicut verbi gratia infundit aloe in quibusdam succis acquirẽtibus post illud virtutem aloes, & propinatur illa infusio, & fit illud propter multas vtilitates, vt res, aut virtus facilius penetret ad partes lõginquas sicut infusio aloes in aquis specierum alefanginarũ, aut vt minor fiat sicut infunditur scamonea ligata in pãno in coctione alicuius rob vel syrupi, aut vt separet proprietas à proprietate, sicut in infusione rhabarbari et myrobalanorum videmus. Separatur enim ab eis virtus solutionem faciẽs, & cadit in infusionem remanente re cõtractionem facientе in residuo. Et quandoq; nõ tantum virtus & proprietas cadit in infusione, sed etiam alicuius rei corpulentia: vt patet in infusione casiæ, & tamarindorum, & similium.

Qualr bonitas relinquit rei infusæ.

F

G

In parte ista ostendit qualiter bonitas per infusionem acquiritur rei in qua facta est infusio. Et primo hoc declarat magis in generali, secundo in speciali, secunda ibi. Aut vt rei virtus. Recipiunt, id est aptæ natæ sunt recipere, lege totum simul, aut sup. fit illud ad partes longinquas, nã aloe de sui susistantia nõ habet ꝙ penetret ad longinqua, quare cum admiscetur aliqua specierum aromaticarum, subtiliatur eius substãtia vnde facilius penetrat rob id est suc. fructuum vel syru. aliquo, & dimittitur ibi stare per totam noctem, postea tollatur, circa quod quandoq; infirmus debilis est in virtute, patitur etiam superfluã inflammationem, aut etiã medicina de se est superflue calida sicut est scamonea vnde timemus dare hanc medic. solu. solam, vnde eã infundimus in liquore aliquo & dimittimus eam stare ibi aliquantulum, postea colamus et colaturam exhibemus patienti, & non substantiam medi. vnde talis medi. soluit sicut si daretur in substantia licet non tantum, & ideo quando infirmus est aptus ad nauseam & ad vomitum, aut etiam est multum debilitatus, & non vult sumere medi. solam, tunc eam infundimus, aut in brodio ciceris vel alterius rei in qua decoctæ sunt species aromaticæ, & tunc eã sibi exhibemus: proprietas, id est virtus contradictionem, id est contractionem casiæfistulæ, nam cũ casiafistula sit substãtiæ mollis & subtilis cõtingit ꝙ quando ipsa ponitur in liquore & colatur ꝙ in colaturã vadat de substantia ipsius &c.

H

De rectificatione medicinarum cum modis triturationum. Cap. 4.

Tritura medicamentis admodum confert.



TRituratio autem multum confert ad hoc quod intendis de rectificatione medicinarum.

Postquam

Postquam Mes. docuit rectificare medic. solu. ex tribus modis artificij, scilicet ex decoctione lauatione & infusione, in isto capitulo est eius intẽtio eas rectificare cum quarto modo artificij, scilicet cum trituratione, & primo proponit quod intendit simul etiam ponens quandã diuersitatẽ triturationis med. & in secũda parte exequit, secunda ibi. Sũt enim quędã, prima pars patet. Deinde cũ dicit.

Multa quidem crassis, ut scammonio crasso, pauca vero tenuibus, & texturæ debilis, & virtute cito exhalabili præditis, vt scammonio antiocheno, mediocris deniq; amborũ medijs, quantoq; medicamenti essentia crassior: tanto largiore tritura eget, quãto tenuiore, tãto parciore.

Sunt enim quædam in quibus nõ oportet vt multa elaboret trituratione. Et sunt in quibus necessaria est multa trituratio. Et sunt in quibus mediocris, Etenim tibi supest scire quod dictũ est, quoniam sunt quædam quarum virtus cito tollit, vt sunt debilis texturæ, & huiusmodi, non multa indigent trituratione, sicut scamonea antiochena bona. Verum in crassa expedit vt plus in triturando insistas. Omnia enim quanto plus vel minus sunt crassa, vel subtiliat, tãto plus vel minus opere triturationis indigent.

In parte ista exequitur, & primo ostendit modũ & causam quare sunt aliquæ medic. quæ non multum egent triturarione, & in secunda parte explicat necessitatem triturationis medici. secunda ibi. Officij autem. Quarum virtus cito tollitur, aut. s. quia ipsa est valde posita in superficie aut sunt debilis texturæ, nam ex eis cito earum virtus euaporat propter debilem texturam pororum ipsarum sicut apparet maxime de musco, nam si solus trituretur & præcipue multum, cito eius virtus tollitur, & euaporat ex debili ipsius textura, & ideo ipse debet triturari cum zuccaro aut cum alia re, quæ habeat inspissare virtutem eius. Deinde cum dicit.

Confert autem medicamentis tritura, vt in vnum melius misceantur.

Propter [quæ] [ca]ria triturã[n]tur medi.

Officij aut triturationis necessitas triplex est. Aut est vt miscibilium in vnum melior fiat sigillatio. Aut vt medicinis aliqua proprietas acquiratur. Vel vt in eis aliqua malitia reprimatur.

In parte ista explicat nobis necessitatem & vtilitatem triturationis, & primo proponit has necessitates & vtilitates triturationis, secũdo eas declarat, secũda ibi. Exemplum primi, in vnum, id est in vnam formam acquiratur, scilicet quam proprietatem illa medic. solu. non habet. Et est sciendum ꝙ ista triplex necessitas & vtilitas triturationis medi. non solum applicari potest medi. solu. sed etiam potest applicari cuicunq; alteri medic. siue sit alteratiua siue digestiua, alteratiuis, aut ex primis qualitatibus aut secũdis aut tertijs. Omnis enim trituratur propter istas tres causas, tamen magis hoc debet applicari med. sol. eo ꝙ de eis est hic sermo. Sufficientia autem istarum causarum habetur hoc modo, nam trituratio in medic. aut fit cum ipsa est componibilis cum alia, aut non, si primo modo, sic est prima necessitas triturationis. Si autem hęc trituratio fiat propter vtilitatem medi. in se. & non vt ipsa est componibilis cũ alia hoc est dupliciter, aut enim fit vt acquirat vtilitatem quam non habet, & sic est secundus modus triturationis, aut vt perdat malitiam quam habet, & sic est tertius modus. Secundo est aduertendum dicit enim ꝙ necessitas triturationis est sic vt miscibilia melius in vnam formam transmutentur, causa huius est duplex, nam miscibilia non bene reducuntur in vnam formam nisi per alterationem & commixtionem cuiuscunq;, si ergo vnum- A quodq; eorum seruet suam naturam, nunquã in vnum poterunt conueniri, & ideo oportet ꝙ alterentur & transmutentur adinuicem, ita ꝙ transsumpta à sua natura acquirant de nouo aliam naturam positiuam, hoc autem fieri habet per reductionem ipsarum ad vniuscuiusq; ipsarum triturationem, sic enim magis alterantur à sua natura, & in aliquam vnam naturã conuertuntur, & ideo Aui. in. v. cañ. ca. de compositione theriacæ, laudat dissolutionem siue diuisionem medic. ad minima eam componentium, secunda causa potest esse, nam per triturationem & diuisionem ipsarum minimum ipsius attingit minimum alterius, quare tunc faciliter à sua natura permutantur & acquirunt vnam formam, nam in rebus naturalibus quanto agẽs magis attingit passum ad minimum, ipsum etiam magis attingit, & in ipso fortius agit & facilius alterat passum. Deinde cum dicit.

Quæ res theriacæ & alijs compositionibus est multum vtilis & necessaria.

B Exemplũ primi est trituratio theriacę et aliarum medicinarum.

In parte ista declarat istas tres necessitates triturati õis, & primo vnam, & secundo aliam, tertio vltimam, secunda ibi. Exemplum secundi, tertia ibi. Exemplum tertij, trituratio theriacæ id est rerum & medicinarum quæ in theriaca ingrediuntur quando sunt bene pistatæ secundum quòd oportet sicut etiam ponit Auicen. in. v. cañ. de theriaca. Deinde cum dicit.

In diospolitico lib. 4. sani. tuẽdę.

Vt aliquam facultatem nouam adipiscantur, (sic Galenus cuminum læuissime terendo effecit ureticum, quod prius erat deiectorium. Nam purgatoria acria interdum tenuissime puluerata promptius per ora vasorũ penetrãt in partes urinarias et alias remotiores, per easq; uacuãt.)

Exemplum secũdi. Inquit Gal. Instit i vltime triturando & pulu erizando cyminum, & cum C esset naturæ solutiuum, factum est vrinæ prouocatiuum. Ego dico ꝙ aliquando aliquod acutorum solutionem facientium vltimo puluerizatum acquirit proprietatem post illud vt fiat magis penetrans & repat ad alias partes in quas nõ poterat prius & prouocet per illas.

In parte ista declarat secundum necessitatem triturationis. Inquit Gal. scilicet in quarto de regimine sanitalis, ibi enim describens compositionem diacalamenti dicit, ꝙ si medic. componentes ipsum triturentur, ꝙ ipsum valet ad digerendum hu. crudos qui sunt in stomacho, & in intestinis, & in meseraicis, & si tales medic. vltimo triturentur, tunc earũ virtus valde penetrat ad longinqua, vnde fiunt postea vrinę prouocatiuę euacuãtes hu. qui sunt in gibbo hepatis & vijs renum & poris vrinalibus, hoc etiam contingit de rhabarbaro, nam ipsum crasse trituratum soluit D ventrem, sed subtiliter puluerizatum prouocat vrinam, & ideo hoc est bonum documentum medico, nam quãdo ipse vult per aliquod medicamen solutiuum euacuare hu. qui sunt in gibbo hepatis aut in renibus per vias vrinales debet id medicamen solutiuum vltimo triturare & cribellare per sindonem & cum liquore aliquo ipsum propinare, & ideo quando velles hu. existentes in meseraicis euacuare aut in gibbo hepatis & intestina essent debilia aut parata ad dysenteriam, ita ꝙ non posses eas euacuare per intestina est licitum facere medi. solu. vltime trituratam, vt, scilicet posset illam materiam per vrinales vias euacuare, si autem istæ viæ renum & vrinæ sint debiles, dabo solutiuum id in crassa substãtia & frustulis, & euacuabo eos per ventrem, & præcipue si non sunt intestina debilia & apta ad ægrotandum, hoc etiam potest intelligi de omnibus alijs euacuationibus. Deinde cum dicit.

Vt

Vt deniq; vis quædam malefica obtundatur. Colocynthidis enim medulla quantum tenuißime fieri potest pulverata, innocẽter purgat. Quod si portiones quædam crassiores sensuq; perceptæ sumantur, villis uentriculi & spiris intestinorum adhærent, humoreq; inibi reperto imbutæ tument, & partes dictas tumefaciunt ac vlcerant, ut inquit filius Serap.

Exemplũ tertij. Inquit filius Serap. Oportet vt colocynthis, et ꝓprie interius eius vltime pulverizet, & neq; sit cõtentus aliquis in sufficientia triturationis eius. Pars enim sensata ex ea adheret in villis stomachi, & inuolutionibus intestinorum, & ex ea quã inuenit humiditate imbibita inflatur et apostemat, aut vlcerat loca. Trita vero vltima contritione non operatur illud.

In parte ista declarat tertiam necessitatem & vtilitatẽ triturationis, & primo facit hoc, secundo ponit quandam causam generalem attendendam in trituratione ipsa, secunda ibi. Trituratio autem omnis, prima in duas, primo facit hoc, secundo decidit quandam dubitationem, secunda ibi. Rauedsceni vero, & non sit contentus &c. quasi dicat, ꝙ nullo modo potest ipsam colocynthida vltime triturare, sed tamen quanto plus trituratur tãto melius, pars enim sensata, id est mobilis, & inuolutionibus intestinorũ id est intestinis inuolutis, inflat sicut apparet in cucurbita exiccata, nã ea ei assimilat, ipsa enim cucurbita sicca quando ponit in aliquo loco humido implet & inflatur, sic etiã est de colocyntide, nã quando ipsa peruenit ad loca humida vt ad intestina præcipue ex humiditatibus impletur, et imbibitur, & inflat, & sui acumine mordicat intestina & ea vlcerat, dolorẽ etiã inducit, quare attrahuntur ibi hu. et sic apostemat, est tamen dubiũ vtrum colocynthis interius exhibita per os debeat vltime triturari vel parũ, & videtur alicui ꝙ parum, quia tũc non sic penetrat ad mẽbra nobilia et principalia ut interficiat, interficeret autẽ si multum trituraretur. contrariũ huius ponit filius Serap. solutionem tamen huius quæstionis ponit in secũdo tractatu, secunda summa ca. de colocyn. Deinde cum dicit.

Triturationis vtilitas.

Rhabarbarum vero cõtra, quam dictum nuper scammonium, habet, nã purius & grauius est melius, probeq; tritum, vegetius euadit, rarum vero & laxũ impensius pulueratum, vim purgatricem prope omnem amittit.

Rauedsceni vero habet contrarium huius, quod diximus de scamonea, quod enim ex eo est purius & grauius melius est & bene tritum vigorosius, rarum vero & laxum multum redactum in puluerem non retinet aliquid de virtute de qua sit curandum.

Dubitationem decidit, posuerat supra ꝙ sca. bona non debet vltimo triturari, sed mala & crassa sic. &. ideo crederet aliquis ꝙ hoc etiam haberet uerum in omni alia me. solu. respondet ꝙ non rauedsceni .i. rhabar. bene trituratum vigorosius est, nam ipsum habet multum purgare hepar, & ideo quando bene trituratur ad omnes partes hepatis facilius penetrat. Deinde cum dicit.

Fiat autẽ tritura omnis clemẽter et pro terendorũ substãtiæ ratione. Quæ enim est immodica uirtutẽ dissoluit.

Canon generalis.

Trituratio autem omnis qualiscunq; sit oportet vt fiat cũ facilitate & cõmensuretur substantijs terendorũ. Laboriosa vero resoluit virtutẽ.

Ponit quendam generalem canonem attendendum in trituratione ipsa, siue continuat quod dixerat in principio capituli, non est vis, quod dicitur notum est.

TERTIA INTENTIO

Sermo vniuersalis nocumentorum redundantium corpori in hora purgationis & continet tria capitula.

Symptωmatibus formidandis, ijsdemq; causis multorum morborum & senij & mortis acerbæ, à medicamento purgante orientibus, occurrendum est.



Nquit filius Mes. Obuiandũ post ista malis accidẽtibus, quę superueniunt in haustu medicinæ, & sunt accidẽtia terroris & timoris, & elementum & materia ægritudinum multarũ, & senij, & mortis tempestiuæ.

F Postquam Mes. docuit consolari medi. solu. antequam corpori approximentur in ista trituratione tertia, dat conuenientem modum approximationis earum ad corpus ut per hoc posimus resistere malis accidentibus earũ quando iã sunt corpori approximatæ, & primo præmittit quędam necessaria suo proposito, secundo suum propositum exequitur. secũda ibi. Afferamus, vel aliter, primo proponit cognitionem talium accidentium quæ adueniunt ex assumptione medic. ponens etiam causas talium accidentium, secundo docet talibus accidentibus subuenire vel præuenire. secunda ibi. Afferamus in sequenti & in fine lectionis. prima in duas, primo præmittit nocumenta quę adueniunt ex indebita assumptione medi. ponens etiam causas talium accidentium, secundo declarat talium accidentium causas, secunda ibi, sunt hæc, & haustu, assumptione, terroris, scilicet medici & infirmi & astantium, nõ enim est medicus qui non terreat, nam est ꝙ quandoq; medicus exhibet alicui med. solu. debilem, ante assumptionẽ G eius superuenit fluxus ventris, postea datur medi. patiẽti, vnde si prius habebat malum modo habebit peius, & forte inde morietur, vnde de hoc non inculpabitur medicinæ, sed medico & medi. & materia non ex qua nec in qua, sed & multarum egestionum. Deinde cum dicit.

Ea autem sunt, humorum prauorum commotio citra vacuationem, vacuatio illegitima & molesta, vacuatio deniq; immoderatissima & multo largior quam necessitas postulet.

Et sunt hæc. Aut quia mouet & nõ expellit. Aut quia indebite & laboriose soluit. Aut quia soluit vltra ꝙ̃ oportet & vltra necessitatis indigentiam, immo est consequens vltimitatem.

Nocumẽta ꝗ interdum accidũt ex haustu medicinæ.

In parte ista ponit modũ siue causas propter quas me. solu. inducit prædicta nocumenta. Et primo facit hoc ponens tales modos propter quos talia nocumenta inducit, H secundo declarat causas illorum, secũda ibi, quarum quidem, aut quia mouet, scilicet malos hu. & non expellit, nã res nociuæ dum mouentur maximum inducũt nocumentum, vt apparet de festuca in oculo, vt ponit Gal. quinto de accidenti & morbo, & in libello de expo. & ideo tunc medicina est causa talium nocumentorũ per accidens, agitando scilicet illos malos humores. Deinde cum dicit.

Quorum causa est incompetentia & vitium, vel sumentis, vel medicamenti, vel accidentium vtriq; superuenientium. Quæ tria si commoderate se habent, magni sunt momenti ad corpus incolume seruandum.

Propter tria accidũt talia nocumenta.

Quorum quidẽ euentus ex causis tribus contingit. Vel propter inconuenientiam quę est ex parte medicinæ. Vel propter inconuenientiam

quæ

quæ est ex parte suscipientis. Vel propter inconuenientiam accidētium superuenientiū vtrisq;. Et ibi superest illud scire. Commensuratio autē in omnibus istis est causarū grandiū quę corpus incolume reddit. Et tibi adhuc supest scire illud.

In parte ista causas illorum modorum declarat siue declarat causas causarum talium nocumentorum, & primo has causas præmittit, secundo illas declarat, secunda ibi. Inconuenientia: vel potest dici ꝙ in secunda parte dearticulat qd dixerat, prima in duas, primo facit hoc, secundo declarat illas esse causas nocumentorum eo, ꝙ impositæ sunt causæ nocumentorum, secunda ibi. Commensuratio quorum quidem, scilicet nocumentorum, & turpe tamen videtur medico quando istis accidentibus quomodocunq; aduenіant, non potest subuenire, uel non vult, tūc videtur hominibus eum ignorare, cōmensuratio lege simul, commensuratio id est recta, & commēsurata exhibitio talium medicinarum. Deinde cum dicit.

Medicamentum autem improsperæ vacuationis est causa, quando est genere malignum, aut notas non habet omnes boni medicamenti, aut nec proportionem artificialem, cuius ante meminimus. Vitanda igitur tibi sunt medicamēta, quæ nec arte, nec ratione alia fieri meliora possunt: eligenda vero alia, obseruatis conditionibus & modis proportionum prædictis.

Quare ex haustu me. accidūt nocumenta.

Inconuenientia autem quæ est ex parte medicinæ, est autem quia est ex genere malignarū: aut si non est talis non est forsitan cum conditionibus, vel proportionibus artificialibus, quarū rememorati sumus. Et tibi superest vt vitare intendas, in quibus neq; ars neq; aliud auxiliatur. Et in non vitandis obseruare cōditiones & proportionum modos.

Declarat hic Mes. istos tres modos, & primo ostendit quomodo medi. de se inducere potest prædicta nocumenta, secundo ostendit quomodo ex parte corporis suscipientis eā possunt dicta accidentia euenire, tertio ostendit quomodo hæc contingit ex parte vtriusq;, secunda ibi. Ex parte autem suscipientis, tertia ibi. Ex parte autem accidentium proportionibus artificialibus siue iste modus artificialis sit per modum compositionis aliarum med. cum ea, siue per modum alterationis solius med. solu. cum habeat per decoctionem aut per lauationem infusionem vel triturationem, de vtroq; enim modo artificiali præparationis medi. solu. hic intelligit, neq; aliud auxiliatur, & has partes posuit in primo capitulo huius libri, conditiones tales quantum ad modum pręparationis ipsarum per alterationem & proportionum modos quantum ad modum præparationis ipsarum per compositionem aliarum cum ea. Deinde cum dicit.

Vitio autem sumentis purgatio male procedit, quia is vel est ex eorum numero, quibus est interdictus medicamentorum vsus, vel materiam vacuandam non æquauit, nec obedientem naturæ coquendo reddidit, nec meatus, per quos facienda erat vacuatio, aperuit, & leues ac lubricos reddidit. Quæ præparamēta cum præcesserunt, reuera corpus ab impendente periculo securum reddunt. Vitio deniq; accidentium superuenіētium vitiosa fit purgatio, si in victus ratione per sex res non naturales, tibi notas æger deliquerit.

Quare nocumēta accidunt ex

Ex parte autem suscipiētis error superuenit, aut quia est eorum quæ prohibentur à pharmacia, aut si pręparamenta ad eā non precesserunt, quæ secundum veritatem corpus à pœna securum reddunt & sunt proprie materiæ euacuandæ adęquatio, & canalium, et ductuum necessariorum præparatio, & facere naturæ obedientiā & consuetudinem lenitatis. Ex parte autem accidentium forinsecorum error prouenit sicut in malo regimine, quod fit in vsu sex rerum nō naturalium quas scis.

haustu me. ex parte suscipientis.

Ostendit qualiter ex parte suscipientis medicinam solutiuam possunt accidere nocumenta, prohibentur à pharmacia sicut trauli & vniuersaliter parati ad colicam passionē, ad æquatio id est digestio in nocitiuo talis materiæ, & canalium conductuum &c. id est vt medi. sint aptæ, sic ne intestina per quę debet fieri euacuatio sint plena stercore & præcipue duro aut hu. crassis & viscosis, quod dicitur in vltima est notum &c.

Intentionis tertiæ si medicina mouet & non euacuat. Cap. 1.

Medicamentum autem humores prauos commouet, sed non vacuat, aut tardius vacuat.



AFferamus igitur hic sermones exponentes unamquanq; harum diuisionum, & primo si medicina solutionē non fecerit aut fecerit tardam.

Postquam Io. Mes. in præcedenti cap. ostendit quot & quę nocumenta possunt euenire ex operatione medi. solu. quia, scilicet sicut est causa multarum egestionum, est etiā causa euentus subitæ & tempestiuæ mortis, posuit etiam curas talium nocumentorum. In parte ista exequitur docens prohibere dicta nocumētā, & diuiditur in duas, quia primo docet his accidentibus subuenire, secūdo docet subuenire ægritudinibus quas inducunt simul etiam docēdo subuenire syncopi quā inducit et etiam feruo. secunda ibi. Bene multa inquit filius Mes. egestionum autem quæ hęreditant, primo in duas, primo pręponit intentionem suā, secundo exequitur, secunda ibi. Tunc fit illud, harū intentionum supple quæ sunt ad obuiandum talibus accidentibus, aut fecerit tardā & per solutionem tardam nō solum intelligit solutionē diminutam quātum ad tempus, immo etiam intelligit solutionē diminutam quantum est ex parte quantitatis, quia parum euacuet. Deinde cum dicit.

Ob ipsius actionem remissam & debilem, vel ob materiam expelli contumacem, quæ commouetur quidem, sed expulsioni resistit, & latius in corpore spargitur & increscit, vel ob imbecillam sumentis uirtutem, non potentem in medicamentum agere, quo fit ut nec medicamentum in uirtutem & naturam agat uel ob flatus crassos medicamentum leuantes, & in poros corporis impingentes (unde febres putridæ, syncope, & mors festina) uel ob facultatis expultricis imbecillitatē, uel ob meatus per quos uacuandum est, obstructos, aut constipatos.

Tunc fit illud aut propter debilitatem uirtutis non potentis operari in medicinā, quare nec ea in ipsam: aut propter uentositatē crassam sub leuantem corpus medicinę. Aut conculcantem in occultis uacuitatibus corporis & poris, & fit causa ad febres putrefactionum, et syncopim, et mortem festinam. Aut quia expulsiua debilitatur, aut propter oppilationem & constipationē in

Quare me. interdū solutionē nō facit aut tardam facit.

in uijs & canalibus expulsionis, aut propter materiæ inobedientiã ad expulsionẽ, quare fit commotio et agitatio in ea et nõ expellitur, immo dilatatur et multiplicat̃ in corpore. Aut quia medicina est debilis in se & remissa in operatiõe sua.

In parte ista exequitur ſm ordinem datum, & diuiditur in tres, primo docet subuenire nocumentis medi. sol. quando ipsa debiliter vel tarde euacuat aut non euacuat. secũdo docet eis subuenire quãdo medicina laboriose euacuat. tertio docet eis subuenire quãdo medi. superflue euacuat. secunda ibi. Medicinarum autem indebite &c. In sequẽti capitulo, tertia ibi. Superflue. prima in duas, primo notificat modos quibus accidunt nocumẽta ex medicina quæ soluit et non euacuat, secũdo docet talibus nocumentis subuenire, secũda ibi. Et tibi superest. prima in sex partes si volumus ſm ꝙ sex modos vel causas nominat quare medicina data non soluit, aut si soluit, soluit debiliter. partes patent & omnes simul legit. Tunc sit illud ꝙ medicina non soluit vel soluit debiliter debilitate virtutis. s. alteratiuæ vel digestiuæ, nam medicina ipsa cum sit in potentia respectu nostri corporis in hoc differens à veneno absolute ad hoc vt operetur euacuando indiget reductione ad actum, & sic per alterationem factam à calore stomachi & virtute digestiua eius subleuantem, & per consequens prohibentem medic. descendere ad inferiora simul cum humo. ab ea attractis, & fit causa ad febres propter scilicet retentionem humorum qui non sunt euacuati, aut quia expulsiua scilicet intestinorũ & stomachi, nam cum medi. non euacuet humores, nisi incitando expulsiuam, si expulsiua erit debilis non poterit euacuare vel debiliter euacuabit, aut propter oppilationem, et ista oppilatio potest esse in intestinis à fecibus duris & siccis, sicut quando ibi essent scybalæ, aut ab hu. crassis & viscosis inobedientia materiæ, quia scilicet nõ est digesta, aut scilicet quia nimis viscosa, vnde adhæret, aut qa nimis subtilis, vnde imbibitur, aut nimis crassa vnde figitur immo dilatatur &c. eo ꝙ cum alijs humoribus permiscetur humor qui debet euacuari, vnde eos inficit, quare multiplicatur in corpore talis materia. Sufficientia autem istarum causarum quibus medicina vna soluat debiliter aut non soluat est ista, nam ad hoc ꝙ medi. soluat conuenienter requiruntur tria scilicet medicina ipsa, virtus corporis, & materia quæ euacuatur. Si ergo medicina debiliter euacuat, aut non euacuat, aut hoc ẽ ex parte virtutis, aut ex parte materiæ, aut ex parte medici. si hoc est ex parte virtutis, & hoc dupliciter aut ex parte virtutis secundum se aut sui intrinseci, si sit ex parte virtutis secundum se. hoc est dupliciter, vel ex parte virtutis digestiuæ vel expulsiuæ, si primo modo sic est prima causa, si secundo modo sic est tertia causa. Si autem hæc prohibitio vel debilitatio sit ex parte instrumẽti intrinseci hoc est dupliciter, aut enim ex parte instrumẽti intrinseci prẹter naturam ei obuiantis, aut ex parte instrumenti secundum naturam. Si primo modo, sic est secunda causa quẹ est ex parte vẽtositatis, si secũdo modo, est quarta causa quæ se tenet ex parte oppilationis canalium. si autem medi. debiliter operatur ex parte materiæ quæ debet euacuari, sic est quinta causa. si autẽ me. debiliter euacuet ex parte suimet, sic est vltima causa. Deinde cum dicit.

Ad hoc ꝙ med. soluat cõueniẽter tria requiruntur.

Quibus causis omnibus qua ratione optima prospicias, accipe.

Et tibi superest ista comprehendere & corrigere secundũ meliorem possibilitatis modum.

In parte ista docet his accidentibus subuenire per remotionem causarum prohibentium solutionem, et primo facit hoc quando ista medi. debiliter euacuans aut non euacuans est leuis virtutis, secundo quando ipsa est fortis virtutis, secunda ibi. In fine lectionis. Verum si medici. &c. Prima in duas, primo docet his accidẽtibus subuenire qñ medic. euacuat leniendo vel lubricum faciendo. Secundo hoc idem facit quando medi. euacuat comprimẽdo, secunda ibi. Si autem med. fuerit. Prima pars habet partes tres, primo proponit his accidentibus esse subueniẽdum, secundo docet eis subuenire per remotionem prædictarum causarum, tertio dubitationi respondet siue errorem decidit, secũda ibi. Nam si hoc fuerit, tertia ibi. Si autem etiam cũ his, cõprehendere ista idest cognoscere, non enim aliquod præter naturam potest à corpore remoueri nisi prius cognoscatur. Deinde cum dicit.

Si ob naturæ imbecillitatem id contingit (quod sensu deprehendere potes, aut enim ex morbo reualescit homo, aut alia simili causa imbecillus est) & medicamentum lauando & lubricando est purgatorium, cibo naturam mox roborante dato, & potu aquæ minimum frigidæ, medicamenti actio adiuuatur.

Nam si hoc fuerit propter debilitatem naturæ & huiusmodi, signum est res quẹ cadit in sensu, sicut cõualescentia vel aliquid simile. et si fuerit medicina earum quẹ faciunt suam operationem labificando & lubricum faciẽdo, exhibitio rei cibalis confortantis ilico & vigorantis naturam, post potum aquæ non veri frigoris, medicinam in effectu suo adiuuat.

Quid agẽdũ qñ med. non operatur pp debilitatẽ virtutis.

In parte ista docet talibus causis subuenire, quæ quidem sunt causæ quare medicina debiliter euacuat aut non euacuat, & per consequens ex hoc inducit mala accidentia. Et primo docet remouere impedimentum huius medicinæ, quando debiliter euacuat ex parte virtutis quẹ est debilis. Secundo hoc idem facit quando hoc impedimentum prouenit ex parte ventositatis & malæ qualitatis humorum. Tertio hoc idem facit quando hoc impedimentũ prouenit ex parte virtutis expulsiuẹ, quando est debilis in expellendo. Quarto hoc idẽ facit quando hoc impedimentum euenit ex constipatione viarum, secũda ibi. Si autem fuerit causa huius vẽtositas, tertia ibi. Si autem expulsiua debilitatur; quarta ibi. Si autem propter constipationem naturæ, id est virtutis alteratiuæ debẽtis eam reducere ad actum, res quæ cadit in sensu, id est res quæ apparet ad sensum, cõualescentia, nam vniuersaliter in cõualescentibus sicut qui sunt conualescentes post fe. & præcipue acutas, hæc inest proprietas naturæ conualescentium vt auctores ponunt & præcipue Gal. in techni vltimo cap. scilicet resumptiua vero etc. ꝙ in eis virtus est debilis propter membrorum consumptionem & resolutionem caloris & spirituum factam ex fortitudine ægritudinis. Et vsq; huc tãgit cognitionem debilitatis operationis medicinẹ quando est propter debilitatem virtutis alteratiuæ siue digestiuæ, res cibalis, non autem dixit cibi absolute, nam hic cibus non debet esse omnino cibus, sed debet esse cibus medicinalis, habens, scilicet vim alteratiuam qualitatis medi. & etiam qualitatis corporis cõualescentis, nec etiam hic debet esse exhibitio rei medicinalis absolute, eo ꝙ hæc debilitas operationis medicinæ sit ex debilitate virtutis alteratiuæ vel digestiuæ, & ideo debet exhiberi talis quæ confortat virtutem stomachi alteratiuam, quæ etiam alteret dispositionem corporis & medi. talis autem res est cibalis siue medicina cibalis, quẹ quidem est facilis digestionis sicut ius carnis pullinẹ, & perdicum, vel vitella ouorũ &c. ex eis enim acquiritur duplex iuuamentum, Vnum est quia virtutem confortant, Secundum, quia ex substantia eorum liquida ponitur medicina quæ erat debilis, ad euacuandum debite per secessum lauando, & ex eis verbis Mes. docet his accidentibus prouenientibus propter debilitatẽ virtutis subuenire post scilicet cibũ iam digestum potumq; aquẹ non veri frigoris, scilicet vel in actu vel in potẽtia, primo dico ꝙ non debet esse veri frigoris in actu, sed tepida vel calida parum,

Propriũ cõualescentium post fe. acutas.

parum, nam si hæc aqua esset actu frigida extingueret naturalem calorem stomachi, & virtutem medicinæ & pręcipue de his medi. de quibus est hic sermo, quę, scilicet euacuant leniendo vel lubricum faciendo, non debet etiam esse actu multũ calida, quia, scilicet caliditate resolueret naturalem calorem, & ideo debet esse tepida, aut plus q̃ tepida, ne, scilicet tepida existens vomitum induceret, dico etiam similiter ꝙ hæc aqua non debet esse veri frigoris in potentia, neq; vere calida in potẽtia, nam si esset multum frigida in potentia debilitaret naturalem calorem stomachi, & virtutem eius alteratiuam, nec debet esse multum calida in potentia, et hoc quia resoluendo naturale calidũ, debilitaret etiam virtutem medicinæ quæ etiã debilis est in soluẽdo, & ideo debet esse temperata inter caliditatem in potentia & frigiditatẽ potẽtia, & hoc modo cum aqua decoquimus tales res vt acquirant talem virtutem potentialem in aqua, sicut hoc modo & aqua hordei, & sic exponendo concordat hoc dictum dictò Auic. i. cañ. feñ. 4. ca. de vĳs siue regularis succurrendi his quæ fiunt à medicinis solu. nam dicit ipse ꝙ quando medi. solu. assumpta non euacuat debemus dare post ipsam apozima eiusdem virtutis cum ea, & hoc etiam modo nos facimus, nã quando alicui damus casiam, tamarindos, aut mannam, & ista nõ euacuat, si hoc fit, quia uirtus est debilis damus cibum confortando virtutem sicut esset brodium vel ius carniũ, & præcipue pulli, si autem contingit ꝙ per istud ipsa non euacuat, tunc damus post comestionem cibo digesto apozima vt aquam hordei vel prunorum, cõsueuerunt tamẽ quando hoc euenit propter istã causam, ꝙ post comestionem soluunt, & virtute stomachi iam confortata, & ideo quando virtus est debilis damus rẽ quæ sit confortans stomachum, sed si virtus esset fortis, damus rem quæ sit virtutis abstersiuæ. Deinde cum dicit.

Si ob flatus, & malam humorum qualitatem (quod præcedentia flatuum signa, aut intemperiei cum humore æqualis vel inæqualis declarant) clysteribus aut vomitu vacuandum est, deinde flatus dissoluendi, aut mala qualitas contrario est alteranda.

Quid agendũ q̃ñ me. debilr solu. pp ventositatem.

Si autẽ causa huius fuerit ventositas, aut qualitas mala significatur ex ventositatis vestigĳs quæ præcesserunt, aut malæ complexionis similis vel diuersæ. Et cura est vt clysteribus vel vomitu expellatur, deinde redi ad ea quæ ventositatis dissolutionem, aut malæ qualitatis permutationem faciant ex eis quæ scis.

Docet subuenire accidentibus quæ proueniunt ex medi. solu. quando debiliter, & tarde operatur vel nihil operatur ratione malę qualitatis humorum, ratione vẽtositatis eã sursum subleuãtis, vel ratione malæ qualitatis hanc rem, aut malæ complexionis, scilicet humoralis ex eis quę scis quæ quidem habent carminare ventositatem aut digerere humores. Deinde cum dicit.

Si facultas expultrix est imbecilla, aut medicamenti actio debilis, aut remissa, data aqua modice frigida, et hora post, adstringente aliquo, vt cydonio, pyro, vel simili, medicamentum potenter ad inferiora detruditur.

...t Ga. se fe...sse narrat ...iuuene q ...ãmoniu3 ...mpserat ...o. 2. alim. ...auloante ...ydonia.

...uid agen...i q̃ñ me. ...bilr sol...t pp debi...atẽ expul...ę.

Si autem expulsiua debilitatur, aut medicina est debilis in operatione sua aut remissa damus aquam frigidam non veri frigoris, & post horã, res ponticas compressiuas sicut cydonia, pyra, & similia. Hęc enim medicinam cum virtute ad inferiora deponunt.

In parte ista docet subuenire huic nocumento medici solu. quãdo debiliter operatur propter debilitatem expulsiuæ aut sui met virtutis ꝙ aquam frigidam non veri frigoris exponendo de his modis qui supra dicti sunt, non autẽ debemus cibum dare sicut ante faciebamus superius. nã hoc nocumentum non euenit propter debilitatem virtutis alteratiuæ & caloris naturalis vt indigeamus propter hoc cibo, sed potius debemus dare aquam non veri frigoris in actu vel in potentia, postea res ponticas compressiuas, & hoc apparet maxime in quodam exemplo, fuit enim quidam qui bene stetit octo diebus, ꝙ non poterat assellare, & hoc credidit fuisse propter intestinorum expulsiuam debilitatem, fuit sibi datus syrupus sol. non assellauit, data fuit ei aqua hordei postea, parum post fuit datum sibi quoddam pure stipticum cytonium, & postea assellauit conuenienter. Deinde cum dicit.

Ob intestinorum obstructionem, clysteribus affectui conuenientibus medendum est, & alĳs constipatam aluum expedientibus.

Quid agendũ q̃ñ me. debilr soluit pp constipationẽ.

Si autem propter cõstipationem in vĳs & canalibus hoc contigerit, clysteria ſm quam exigit dispositio est melior cura. Et omne quod remouet constipationem ex eis quæ dicemus.

In parte ista docet subuenire nocumento med. solu. debiliter operantis quando hoc prouenit propter constipationem in vĳs & canalibus, quia, scilicet in intestinis, ſm quam exigit dispositio &c. nam si oppilatio et constipatio sint in intestinis à stercore duro, tunc clysteria non debent cõponi ex aliqua medicina acuta vel carminatiua vel incisiua, sed ista clysteria debẽt esse lenitiua sicut clysteria cõmunia quæ fiunt ex decoctione maluæ, mercurialis, & folĳs violarum, cui decoctioni, adĳcitur mel, oleum, & sal, aut etiam posset fieri hoc clystere ex oleo simplici, melle, & sale. Sed si ista oppilatio intestinorum fit ab hu. crassis & viscosis sicut contingit in colica aut iliaca, tunc debent clysteria esse cõstructa ex rebus incisiuis, & carminatiuis. Deinde cum dicit.

Quibus auxilĳs si purgatio non procedat, nulla inde noxa insignis metuenda est.

Si autem etiam cum his adiutorĳs solutionẽ non fecerit non timetur per eam lęsio de qua sit curandum valde.

In parte ista ostendit ꝙ si ex dictis rebus medicina ipsa non iuuatur in sui operatione ꝙ propterea inde non est timendum, nam hic est mentio de medicina quæ euacuat leniendo, aut lubricum faciendo, in istis autem nõ est timor cum non sint venenosæ. Deinde cum dicit.

Si autem medicamentum purgans comprimendo nõ vacuet, aquam frigidam priorum nonnulli propinãdam censent, quod adaucta per aquam grauitate, citius lubricet ac descendat medicamentum. Quod verum est, si libera habent intestina: si vero obstructa sint, aut in suis anfractibus arctata, augetur per aquã frigidam angustia. Id quod cum intellexeris, potabis tepidam, quod hæc præterquam quod angustiam non auget, lubricare cogit medicamentum huiusmodi. Non est igitur id auxilium absolute & sine limitatione scribendum. Omne enim medicamentum comprimendo purgans nisi vacuet, intestina præsertim tenuia & alios meatus exiles lædit. Quapropter vacuandum est prædictis tum lubricãtibus tum ad inferiora trahentibus.

Quid agendũ q̃ñ me. ẽ earũ q̃ soluunt cõprimendo, & nõ soluit.

Si autem fuerit medicina earum quę soluunt comprimendo, voluerunt quidam ex prioribus si solutionem non fecerit vt super eã detur aqua frigida, quia lubricare et descendere facit acqui-

erra-

rendo grauitatem ei, quare citius descẽdet. Sed errauerunt, illud simpliciter asserẽtes, quamuis faciat illud liberos habentibus corporis ductus. In habentibus tamẽ oppilationem, aut coangustationem in anfractibus intestinorum, acquiritur ex hoc maior coangustatio, quare in his est prohibẽda. Et tibi superest discernere illud. Dabimus igitur tunc tepidam aquam, & quoniam lubricare facit, & quoniam per eam non timebimus illud. Et dicimus ꝙ omnis medicina compressiua qualiscunq; sit, si non soluit, time super eam læsionem & proprie quam facit possidere membrum anfractuosorum ductuum & viarũ subtilium, Conabimur igitur ipsam expellere, nunc cum rebus ipsam lubricare facientibus ex eis quas diximus, nunc cum rebus ipsam ad inferiora trahentibus ex eis etiam quas diximus.

In parte ista docet subuenire euacuationi prohibitę medicinæ, quando, scilicet ipsa euacuat comprimẽdo, & duo facit, primo circa hoc ponit opinionem quorundam & ipsam increpat, secũdo ostendit, siue ponit opinionem suam & modum subueniendi isti nocumento, secunda ibi. Dabimus igitur, prima in duas, primo ponit eorum opinionẽ, secundo eã increpat, secunda ibi. Errauerunt, legit omnes partes, simul, comprimendo sicut sunt myrobalani, qua, scilicet grauitate citius descenderet asserentes id simpliciter, id est vniuersaliter ductus corporis liberos, id est vias liberas, & præcipue intestinorum, anfractibus, id est vijs, maior coangustatio & ex parte intestinorum, & ex parte medicinæ, habet enim coangustare sui frigiditate. Hic scire debes ꝙ si alicui sit data aliqua medicina euacuans comprimendo, et non euacuat, tunc non debemus dare post ipsam aliam medicinam compressiuam, eo ꝙ hęc magis adhuc cõprimit, & coangustat meatus, et hoc verum habet, supposito ꝙ non sit ibi aliqua res cogẽs ipsam medicinam compressiuam dare, sicut esset in diaria superflua, aut lienteria similiter, et istam medicinam compressiuam non debemus dare in habentibus meatus strictos, in eis enim nõ debemus euacuare per medicinam compressiuam, quia magis coangustat, & ideo si sint aliqua corpora dura ad secessum non debemus in eis ad euacuandum dare medicinam compressiuam, eo ꝙ maiorem stipticitatem ventris faciet & præcipue ante cibum, vnde postea fit maior necessitas exhibendi solutiuum fortius, & ideo quia in mulieribus meatus sunt valde stricti, non debemus dare hanc medicinam compressiuam, in posterũ enim inducunt stricturam meatuum, inuenimus enim in mulieribus cõstringi menstrua ex vsu myrobalanorum, vtebantur enim eis propter passiones capitis, et stomachi, quare oportuit nos dare eis fortia solutiua, sed si canales sunt valde lati, tunc maxime iuuantur talia corpora ex vsu compressiuorum propter oppositam causam, aquam tepidam, nam aqua tepida siue calida parum, licet sit potentia frigida, tamen sui actuali caliditate dilatat & aperit meatus. sui etiam substantia liquida lauat & lubricum facit, non timens id, scilicet stricturam meatuum, & faciat sic vt in aqua illa sit decocta aliqua medi. aperitiua, aut hoc enim malum erit timere super ea læsionem, scilicet ventris constipationem quam etiam dicimus aut etiam quas dicemus, vt notum est &c. Deinde cum dicit.

Si autem medicamentum soluendo purgatorium, & ob id fugiendum, non vacuarit, tale enim nisi cito vacuetur, angustiam, æstuationem, conuulsorium quendam motum, in quo partes extenduntur & retrahuntur, totius corporis molestiam violentam, cordis morsum, præfoca- E *tionem in quibusdam, scotomia, capitis & oculorum dolorem tantum, vt hi foras elidi videantur.*

Verum est etiã si medicina fuerit earum quæ faciunt suam operationem dissoluendo et fuerit earum ad quos non est approximandum, & solutionem non fecerit, oportet vt angustiam generet & ęstuationem et motum qui est sicut motus spasmatorum cum extensione & retractione corporis, & facit motus laboriosos in vniuersum corpus, & dolorẽ capitis, & scotomiã, & dolorem oculorũ, ita ꝙ videantur quasi expelli, & morsum cordis, & præfocationem in quibusdã.

Quid agẽdũ qñ medicina ẽ earũ q̃ soluunt dissoluẽdo & nõ soluit.

Superius Mes. docuit subuenire nocumentis quæ proueniunt à medici. solu. quæ non euacuat, aut non euacuat nisi debiliter, & præcipue quando hæc medicina euacuat F liniendo, lubricando, aut comprimẽdo, in parte ista docet subuenire nocumentis medic. solu. quando ipsa est fortis in euacuando & non euacuat, & diuiditur in duas, primo facit hoc quando ipsa medicina est fortis & venenosa, secundo quando ipsa est fortis & non venenosa ita ꝙ potest corpori exhiberi, secũda ibi. At si medicina, prima ĩ duas, primo p̃mittit nocumẽta quæ à tali medicina proueniunt: secundo docet eis subuenire, secunda ibi. Festinandũ igit. Quod dicit de prima parte notũ est. Deinde cum dicit.

Quam potes celerrime à corpore expellatur vel vomitu, uel potius deiectiõe, ad quã clysteribus etiã potẽter attrahentibus ipsum reuelles, si ad superiora moueatur.

Festinandum est igitur tũc vt cito à corpore expellatur quãto citius poterit, & hoc, vomitu, aut purgatione, cum rebus incitantibus illã virtute qua melior fiat expulsio. Et si fuerit ipsius G motus ad superiora, compescantur motus eius, & ad inferiora trahatur cum clysteribus, & si necesse fuerit, fortis attractionis.

In parte ista Mes. docet his accidentibus seu nocumentis subuenire, & primo docet eis subuenire per ea quæ euacuant, secundo docet eis subuenire per ea quæ alterant malam qualitatem, & venenositatem ipsius me. secunda ibi. Et dicit Ruffus quanto citius poterit eo ꝙ ista talis medi. est venenosa ad superiora, & sic expellatur per vomitum cum vomitus non est sufficiens. Deinde cum dicit.

Præter dicta auxilia horum medicamentorum malignitatem frequenter obtundit, & acrimoniam frangit, Rufo autore, potus aquæ vehementer frigidæ, & in eadem sessio, et quæcunq; eius vehementiam acrimoniam, inflammationem, furiosum impetũ frangunt, ad hæc the- H *riacæ, et cætera partim paulo ante dicta, partim dicẽdã.*

Et dixit Ruffus quandoq; multarum talium reprimitur malitia potu aquæ frigidæ vehementer, & sessione in ea propterea ꝙ frangit acuitatem. Omnia enim quæ eam frangunt, & acuitatem & inflammationem remouent et furiositatem ex eis quæ diximus, & ex eis quæ dicemus, ad hoc cõferunt: similiter theriacæ species, & sicut iam diximus in proximis capitulis.

In parte ista docet accidentibus subuenire per ea quę alterant eius malam qualitatem, & non euacuant, theriacæ species, id est medicinæ theriacæ, sunt enim quædam medicinæ quę sunt theriacę, vt agaricus, aut colocynthis, aut scamo. & ẽt aliarum med. venenosarũ vt ipse ponet infra.

Sed

rũ aqua gida con niat post edi. solu. enosam bitr aut de soluẽ n.

esponsio.

Sed hic est dubitatio, vtrum aqua frigida sit cõueniens post exhibitionem medi. solu. quæ venenosa est, quando soluit aut debiliter & tarde soluit, & videtur ꝙ non. Illud non est conueniens quando medi. solu. non euacuat quod facit constrictionem ventris, sed aqua frigida est huiusmo di, quare &c. maior est nota, minor apparet, nam posuit su pra in hoc cap. ꝙ post exhibitionẽ medi. euacuantis com primendo non debet dari aqua frigida, eo ꝙ angustat mea tus & canales. Non enim videtur etiã quod debeat fieri balneum in ipsa, aut sessio in ipsa, quia id non debet fieri post exhibitionem medi. solu. quæ non soluit quod habet debilitare anum & intestina, aqua frigida est huiusmodi, quare &c. nam frigidum est inimicum, ano pudendo, & similibus membris frigidis, vt ponitur ab Hippoc. in. v. particula apho. Contrarium hic ponit Mes. Dico quòd aquã frigidam exhiberi post medi. solu. potest dupliciter intelligi, vno modo exhibetur post medi. solu. inquantum est solutiua, alio modo inquantum venenosa sui actione seu superflua caliditate, si primo modo tunc hoc est dupliciter, nam ista aqua frigida aut exhibetur in pauca quanti tate aut multa, si exhibeatur in pauca quantitate, dico ꝙ ipsa competit, nam ipsa sui frigiditate corrugat & conden sat partes stomachi, quibus corrugatis, medicina & mate ria attracta ab ea ad inferiora expellitur, & præcipue hoc habet verum, in his in quibus stomachus est calidus, me dicina etiam habet cum hoc raptum sursum, & tunc alte rat qualitatẽ calidam stomachi, & etiã superfluit propter medicinã venenosam solu. sed si stomachus esset frigidus & corpus stomachi vel corpus totũ esset debilis virtutis, tunc ipsa non competeret, & ideo propter istam causam debet dari in pauca quãtitate, ne ipsa superflua debilitaret stomachum & debet lambendo exhiberi. Si aũt ista aqua frigida sit multa, tunc ipsa non debet exhiberi ratione me di. solu. vt solutiua est, eo ꝙ ipsa sic exhibita nimis debili taret virtutem stomachi & corporis totius. Et ratione ip sius medi. solu. inquantum solutiua est, dico ꝙ aqua frigi da debet exhiberi, nam ipsa frangit omnẽ acuitatem, om nem etiam superfluam caliditatẽ ipsius medi. solu. ratione quorum dicitur venenosa. Tamen si ista medicina esset ve nenosa, non per acuitatẽ vel caliditatem superfluam: sed per nimiam frigiditatẽ esset mala, sicut mucilago psyllij, tunc non debet exhiberi aqua frigida, ipsa enim augeret magis congelationem talis medi. sed debet tunc magis ex hiberi id quod cõgelationem eius prohibeat. Sed tamen aduertẽdum, ꝙ si aqua frigida competat in hoc casu qñq; exhibetur interius per potum, qñq; vero fit sessio aut bal neum in ea ſm diuersitatem situs aut loci in quo est medi. solu. nam si medicina superius repat, debet dari aqua frigi da in potu, si autem hæc medicina videatur facere ardorẽ aut excoriationem circa intestina & partes inferiores de bet ex ea fieri balneũ, aut sessio in ea. Ad rationes, Ad pri mam, illud non est conueniens quod facit constrictionem ventris, verum est, si ista aqua nõ prohibeat operationem medi. solu. inquantum venenosam, sed bene talem opera tionem prohibet, & hic est sermo de medicinis solu. vene nosis, vt iam est dictum, quarum venenositas ex aqua re primitur & acuitas & inflammatio ab eis per aquam frigi dam remouetur. Ad secundam rationem cum dicitur id non est conueniens &c. verum est, nisi faciat aliud maius iuuamentum, et prohibeat etiam maximum nocumentũ, modo facit id, nam prohibet excoriationem intestinorum remouendo acuitatem & inflammationem medicinæ, si militer etiam præseruat cor & corpus totum à venenosi tate reprimendo eius malitiam, & ideo quando malitiam istius medi. non possumus remouere cum theriacis, tunc exhibemus aquam frigidam. Deinde cum dicit.

Si autem medicamentum benignum est, tamen non vacuarit, sed angustiam, ventris tormina, æstuationem corporis, capitis dolorẽ, vertiginem, scotoma seu oculorũ obtenebrationem, pandiculationes, oscitationes excitet.

A At si est medicina earum quæ conceduntur, & solutionem non fecerit, sed fecerit angustiam & mordicationem in ventre, generabitq; æstua tionem in corpore, & in capite dolorem vertigi nosum cum scotomia et in oculis tenebrositatẽ, & alices, & oscitationes.

Quid agen dũ qñ me. nõ soluit & nõ est vene nosa.

In parte ista docet resistere nocumẽtis medi. solu. quan do non euacuat, & tamen non est venenosa, sed concedit, & primo pręmittit eius nocumenta, secũdo docet eis sub uenire, secunda ibi. Festinabimus igitur, quod dicitur de prima parte notum est. Deinde cum dicit.

Cito expellatur, sumptis primũ adstringentibus ipsum deturbaturis, vt cydonijs, mastiche, & similibus, deinde balanis & clysteribus ad inferiora trahentibus. Plurima enim talia medicamentum infra valenter compellunt.

B *Sed in clysteribus pro uario affectu cõpositis, spes omnia hæc deturbandi & à magnis periculis uindicãdi magna est. Quod si hæc non profuerint, & symptomata praua multiplicentur, & materia tenuata seorsum feratur, secanda necessario uena est, præsertim brachij interna, deinde uena malleoli, phlebotome enim ad hæc est efficax.*

Adstringẽtia si post alia sumantẽ ea deturbãt Gale. lib. 1. & 2. alimẽ. & lib. 6. sanit. tuẽdæ.

Festinabimus succurrere cum collyrijs & cly steribus trahentibus eam ad inferiora, post ad ministrationem rerum compressiuarum depo nentium eam, sicut sunt cytonia, & mastix, & si milia. Plurima enim talium medicinam ad infe riora cum virtute compellunt. Si autẽ talia non proderint, & accidentia mala multiplicãt, & ma teria leuigata fertur sursum: necessaria erit phle C botomia tunc & proprie de basilica, & post illã de saphena. Est enim virtuosa ad hoc.

Docet talia nocumẽta remouere, & quia ex talibus no cumentis quædam sunt quæ fiunt circa intestina, & præ cipue inferiora, quædam vero sunt quæ fiunt in toto cor pore, & præcipue in diaphragmate & membris quæ sunt supra ipsum, quædam autem sunt quæ fiunt circa stoma chum, ideo Mes. tria facit. Primo docet remouere nocu menta quæ proueniunt circa intestina, secũdo docet remo uere nocumenta quæ proueniunt in toto, & præcipue om nibus membris quæ sunt supra diaphragma. Tertio docet remouere nocumenta quæ fiunt circa stomachum ex tali medi. secunda ibi. Si autem talia: tertia ibi. Vomitus autẽ, cum collyrijs. i. suppositorijs trahentibus eas, medicinam & materiam simul ad inferiora & præcipue debet esse cly steria acuta post administrationem rerum compresiuarũ vt. s. per compresiuas medi. id quod à superioribus cõpri D mitur ad inferiora, postea ab inferioribus per clysteria ex tra educat materiam simul & medicinam cum virtute. s. expulsiua membrorum, etiã ista cõpresiua virtute, eo ꝙ confortant stomachũ & intestina quibus confortatis me lius possunt expellere materiam simul & medicinam alias legit simul, cum ista leuigata. i. cum sua leuitate cum ferat sursum, phlebotomia. s. de basilica eo ꝙ hæc maxime eua cuat hu. cõmotos à medi. qui erant pręcipue cõmoti circa hepar, & membra et superiora. Post illam de saphena &c. Ista enim diuertit materiã ad inferiora, modo euacuatio, quæ fit ex propria intentione euacuandi commodum hu morum præcedit euacuationẽ, quæ fit gratia diuersionis. Sed est dubitatio pp dicta statim vtrũ phlebotomia cõ petat post medicinã solu. prius exhibitam qñ non euacua uit, & vr ꝙ non, nam duas eũones simul cõiungere fallax est & timorosum, vt colligitur ex dictis Aui. i. cañ. fen. iiij. sed tunc coniungũtur duæ euacuationes simul quare &c.

Vtrũ phle botomia ꝯ ueniat post medi. solu. quæ nõ eua cuauit.

Mes. ee Præterea

Quid agen du qñ me. no soluit se nõ qu vera no...

Præterea id quod diuertit materiam ad partem oppositã parti ad quam medi. diuertit nõ est faciendum post medi. solu. phlebotomia est huiusmodi; quare &c. probatio minoris eo ꝙ phlebotomia educit hu. de centro ad circunferentias, medi. autẽ solutiua facit ecõtrario. Dico ꝙ phlebotomiam post medi. solu. fieri potest dupliciter intelligi, vno modo electiue & per se, alio modo causaliter & necessarie. Si primo modo dico ꝙ nõ debet fieri, & hoc dico nisi in corpore sit peccatum sanguinis aut etiam aliorũ humorum & sint simul mixti & adęquati cum sanguine: tunc enim debet fieri & hoc contingente, dico spacio temporis interposito, phlebotomia enim multitudinẽ hu. euacuat: si vero non sint mixti cum sanguine: tunc phlebotomia electiua nõ debet fieri, tunc enim ipsa euacuat solum sanguinem & alios hu. malos in corpore derelinquit, sed si loquimur de phlebotomia coacta & necessaria dico ꝙ debet fieri phlebotomia & pręcipue quando ex ipsa medi. hu. sunt valde commoti & agitati, nã ista phlebotomia prohibet nocumenta quæ possunt inde prouenire sicut etiã sanguinis ebullitio adueniẽs ex tali medi. & commotio hu. cum sanguine facta à medi. per phlebotomiã enim hæc omnia remouentur: tamen si ibi sit plus de commotione humorũ ꝙ̃ de sanguinis ebullitione debet fieri phlebotomia de basilica, si autem ibi sit maxima ebullitio fiat de saph. ad diuertendum illam inflammationem & ebullitionem, & si ibi sit vtrunq; fiat vtraq; phlebotomia. Tũc ad rationes, ad primam cum dicitur duas euacuationes &c. verum est electiue: sed coacte non est fallax eas coniungere & supponitur ꝙ vna ex talibus euacuationibus non cõpleatur, aut non fiat nisi illa quę debeat fieri à medi. solu. Ad secundã cum dicitur id quod diuertit &c. dico verũ est si medicina sufficiẽter & perfecte euacuaret, sed quia ipsa nõ euacuat, ideo fienda est phlebotomia, vt remoueat ebullitionẽ & furorem in humo. aduenietem à medicina, euacuat etiam humo. commotos. Deinde cum dicit.

Qualr clysteria nos securos faciunt à magnis terroribus.

Verum in his omnibus cõfide & expecta beneficia magis ex clysteribus, & proprie secundũ ꝙ exigit dispositio. Hæc enim à magnis terroribus securos faciunt.

Modo ponit eius euacuationem electiuam & regularẽ: in omnibus enim istis casibus quousq; modo deberẽt fieri clysteria, multum enim iuuant & nõ nocent cum sint sine periculo. Deinde cum dicit.

Vomitus autem tunc prouocandus vel intendendus, quãdo à medicamento stomachus per os vẽtriculi (quod etiam cor nominant) mordetur, & nauseam aut singultum suffocatorium excitat medicamẽtum genere strangulatorium, non neglectis etiam tum clysteribus, præsertim si ventrem aut hypochondria angit medicamẽtum, & torminibus ac æstuatione fatigat.

Qñ vomit⁹ ẽ magis cõueniens & quando clysteria.

Vomitus autem magis prouocãdi sunt, quando pharmacia cordis generat morsum & nauseam, & est de genere strangulantiũ, & facit singultum prefocatiuum, adde tũc super vomitũ, & ne contemnas clysteria sed fiducialiter cõfide de illis, & proprie quando circa ventrem angustiam medicina generat, aut in hypocõdrijs aut tortionem in eis æstuationem fecerit.

Modo docet subuenire nocumẽtis quæ fiunt ab ista medicina forti in stomacho quando ipsa non euacuat, cordis morsum, id est mordificationem oris stomachi &c. Et ex his verbis hic positis & supra apparet, quòd quocũq; modo medicina solutiua faciat nocumenta quòd debemus exhibere clysteria euacuãtia materiam simul & medicinam per secessum.

E

Si medicina indebite & laboriose soluit. Capitulum secundum.

Aph. 9. l

MEdicamẽtum illegitime & moleste purgat, quod vacuat quidem, sed non quos humores vacuari oportuit, idq; præterea facit cum subuersione, vomitu, torminibus, æstuationibus.

Quid in ligẽdum medicin id ẽ deb & labori soluente



MEdicinam autẽ indebite laboriose soluere dicimus quæ soluit, sed nõ quod oportet. Et quæ laboriosos generat motus sicut subuersionem, & motũ, & tortiones, & æstuationes.

In hoc cap. docet Mes. subuenire nocumẽtis quæ fiunt à medi. solu. qñ indebite & laboriose soluit, & primo pręmittit talia nocumẽta, secũdo docet eis subuenire, secũda ibi. Verũ si soluerit, subuersionem. s. animi. hoc enim accidens proprie aduenit stomacho, sicut nausea, & vomitus,

F

& tortiones, & hoc accidẽs toti aduenit, et ex hoc apparet in genere quot sunt hæc nocumẽta, & quæ, nã aut ipsa inducit nocumenta toti, & sic habemus æstuationẽ: aut partibus, & tunc aut inducit nocumentũ in parte in qua moratur, & sic habemus subuersionẽ aut vomitũ, aut in partibus p quæ trãsit dũ euacuat, & sic habem⁹ tortiones, ita tñ ꝙ per æstuationẽ possumus intelligere oĩa nocumenta quæ ipsa facit toti, vt spasmũ, & similia. Deinde cũ dicit.

Si autem vacuat corruptũ quidem & impurum, non tamen quem volebamus humorem, is, ipse alio purgante sumpto est vacuãdus, alioqui latius in corpore spargetur & increscet ob agitationẽ et commotionem in eo factã, & aliarum materiarũ affluentium, in ipsum conuersionem, qũo in lacunam dum diuersa tum pura tum impura affluunt, eã subuertunt, & totã tandem impurã reddũt.

Vt alexit ria iuuat a terando vacuando lib. 5. fini

G

Verum si soluerit, sed non quod oportet, sed tantũ corruptum & impurũ, iteratio solutionis est necessaria vt educatur hæc eadem materia, quam soluere intendebas alioqui dilatabitur & multiplicabitur in corpore propter agitationẽ in ea factam, & commotionem, & conuersionẽ materierum aliarum ad illam, sicut in subuersionibus lacunarum sæpe videmus, qñ aggregãtur ad illas ex diuersis refluxionibus & pura & impura, & totum in fine fit impurum.

Docet his nocumẽtis subuenire, & primo docet subuenire nocumentis eius vt fiunt in toto: secundo docet resistere nocumentis quæ fiunt in stomacho, tertio docet resistere nocumẽtis quæ fiunt ab ipsa in intestinis: secũda ibi. Vomitus, tertia ibi. Accidunt autẽ. Prima in duas: primo docet his accidentibus subuenire qñ medi. solu. euacuat

H

corruptum hu. sed non illum quem intendebat. Secundo hoc idem facit qñ ipsa euacuat hu. bonum: secunda ibi. Si autẽ incorruptum si soluerit & non tale quale oportet talitate propria & speciali: quia non euacuat hu. proprium & specialem quẽ intendebat euacuare. Nam si in corpore nostro sit aliquod phlegma putridum corruptũ, sit ẽt cholera nociua & mala si exhibetur medi. vt. s. scãmo, aut rhabarbarũ. et idem phlegma putridũ euacuetur primo: quia magis vicinũ locis expulsionis cõibus: aut quia molestat virtutem: tunc bene euacuatur tale quale oportet talitate cõi cum talis humor esset nociuus corpori: sed nõ talitate propria eo ꝙ scãmonea & rhabarbarũ principaliter intendunt ad euacuationẽ choleræ, & non phlegmatis, & satis Mes. seipsum soluit in litera cum dicit, educatur hæc eadẽ materia quam soluere intẽdebat, & ideo erat necessarium eadem verba hic adiungere. Deinde cum dicit.

Quod

Quod si non corruptum humorem, sed benignum & necessarium vacuat medicamentum, æger æstuat, vexatur, viribus immodice deiectis languet, natura expulsioni repugnante, (quorum nullum adest, vbi excrementa sola vacuantur) proinde mox eius medicamenti vires frange, ipsumq; à corpore lubricando deturba, quæ duo aqua calida in horas pota præstat, aliaq; idem potentia plenius trademus.

id agen qn̄ me. bonum cit hu. rē & nō lum.

Si autem non corruptum, sed bonum educat humorē, ęstuationem in corpore generat. Nam cū medicina superfluitates euacuat, non erit cū ea æstuatio. Cum aūt qui eam sumpsit æstuabit, & vexabitur, & debilitatur debilitatione superflua. Scito qm̄ euacuatur necessarium quod natura repugnat expellere. Festinandum igit̄ tunc medicinā talem à corpore expellere ilico, & eius vires cōtinuo frangere, & illud quod aggregat has duas intentiones, est potus aquæ calidæ, ex qua hora post horā bibat. Eius enim potus medicinam cito lubricare facit, & ipsius virtutem frāgit. Et nos plenam traditionem faciemus de rebus hoc facientibus.

Docet his accidētibus subuenire qn̄ medi. euacuat hu. bonū & non corruptum, secūdo docet huic subuenire, secunda ibi. Festinandū igit̄ æstuationem. s. magnā quæ per ducit̄, nam quælibet medi. ęstuationē facit, tn̄ cum debite operat̄ illa estuatio est parua quia cito recedit, & notū est quod dicit̄ in his duabus partibus &c. Deinde cū dicit.

æ medi mentorū deiecto vomito faciētes us dictę.

Si autem vomitum & animæ subuersionem medicamentum excitat, vomitoriū, vel natura, vel quia est abominabile, aut à flatibus, leuatur, aut ob stomachi imbecillitatem, aut stercus siccius, aut intestinorum angustiam.

Vomitus autē & animæ subuersio accidunt, aut quia medi. de sui natura vomitiua est, aut qa non vomitiua, sed alia atq; alia faciunt eam vomitiuā, quæ sunt aut stomachi debilitas, aut multa siccitas fœcum, aut canalium angustatio, aut quoniam medicina abhorretur, aut quoniā ventositas subleuat medicinam.

Postq̄ Io. Mes. docuit subuenire nocumentis quæ adueniunt toti corpi ex medi. quæ indebite & laboriose soluit. In parte ista docet subuenire nocumentis quæ adueniunt determinato membro, quia stomacho ex medi. ēt quæ laboriose soluit. Et primo inquit causas taliū accidentium, & præcipue vomitus & subuersionis. Secundo docet his accidentibus subuenire: secūda ibi. Qui si accidat: oēs autē istas causas medi. quæ vomitiua est posuit supra in cap. in quo inquirebat causas propter quas medi. aliqua vomitiua sit solutiua, aut solu. vomitiua. Deinde cum dicit.

Si ob hæc postrema, clystere idoneo stercus molliatur, & intestinorum ab his obstructio liberetur, qui si non sufficit, vomitu expellatur medicamentum.

id agen n qn̄ vo tus acci pp fæcū citatem.

Quod si accidat vomitus propter fæcum siccitatem, aut canalium oppilationē, clysteria necessaria sunt, & ea quæ deoppilationem faciūt. Si autem vsq; ad hoc non sufficit: melius est vt vomitu expellatur.

Docet his accidentibus subuenire per remotionem causarum ipsarum non autē docet resistere huic accidenti pp ventositatē eam subleuantē eo q̄ istud docuit in p̄cedenti cap, docuit enim huic accidenti resistere, quando. s. medi. non euacuat pp ventositatem eā sursum eleuatem, nec ēt hic docet resistere huic accidēti. s. q̄ medicina inducat vomitum, vt hic est ex natura ipsius medicinæ, qm̄ hoc facit in secūdo tractatu: solū ergo docet accidētibus subuenire, qn̄ ab his quatuor causis proueniunt. Et primo docet his subuenire qn̄ proueniūt ex siccitate fæcū aut oopilatione intestinorū: secundo hoc idem facit qn̄ accidentia, hæc. s. vomitus, & subuersio animi proueniunt ex debilitate oris stomachi, & medicinæ abominatione: secūda ibi. Verum si pp stomachi &c. ita tn̄ q̄ si hęc sit propter siccitatem fæcum oppilantem debent exhiberi clysteria mollitiua, sed si hoc sit pp oppilationem propter humores crassos & viscosos aut ventositatem tunc debent ista clysteria esse constructa ex rebus acutis carminantibus resoluētibus & incidentibus, sed si hæc oppilatio sit propter apostema debet curari sm̄ curam apostematis quæ sibi exhibetur in principio, augmento, statu, & declinatione. Deinde cū dicit.

Quod si sumptum est abominabile medicamentū, aut stomachus est imbecillus, ob idq; uomitus timeatur, à corporis & animi motibus, quātum potes, abstine, donec in medicamentum ipsum natura vndiq; agat, aliter in naturam non acturum, odoretq; æger flores, & alias plantarum partes suauiter olentes, mentham, sampsucū, citri folia & fructum, apium, absinthium, cydonia, macianū, rosas, bolum aqua rosarum et aceto aspersum, lutum quo panni abluuntur, rosis recentibus & aqua rosarū nutritum. Extrema quoq; fricuisse, & vinculis dolorificis astrinxisse, manus itē ac pedes aquæ calenti multū mordenti imposuisse, iuuat. Si autem medicamentum est stypticum, mordere {aliquid prædictorum} quasi lambēdo bibere, faciē aqua rosata, vel alia redolente leuiter aspergere, gaudere, delitias curare, præsertim nausea incipiente, vomitum prohibet. Vbi vero anima est sedata, ambulet, ac paulùlum moueatur, quo promptius medicamentū descendat, vt docuit Hippocrates.

Aphor. 14. & 15. lib. 4.

Remedia vomitus.

Absinthiū ponticū seu Romanum intellige ex Galeni li. 6. simpl.

Apho. dub. prædictis.

Verum si propter stomachi debilitatem, aut propter medicinę horribilitatē vomitū accidere timueris, hæc erit tibi doctrina. Nō ilico cum eā sumpserit quis se mouere præsumat, sed diu sup eam requiescat, non tantū à motibus corporeis, sed animalibus inquantū possibile est, vsq; adeo dum ipsam natura circundet, & in eā operetur. Nisi enim natura in ipsam operata fuerit, ipsa nō operabitur in naturā. Tunc autē bene redolentia ex floribus ex plantis & alijs apponantur qualia sunt mēta, & sampsucus, & maiorana, & folia citri, et fructus eius, & apiū, & absinthium, & ros. cytonia, & macianum, & bolus aspersus aqua ros. & aceto, & lutum quod abluitur, nutritum, rosis recentibus & aqua ros. Fricatio autē extremitatum est etiam ex eis quæ eos iuuant, & constrictio earum dolorosa, interdum aūt manus & pedes in aqua calida veræ mordicationis ponere est ex eis similiter quę ad hoc iuuant. Super medicinā autem stipticā mordeant & bibāt quasi lambendo, & facies eorum aqua rosata roretur, & proprie cum incipit moueri nausea vel aqua redolentium aliquorū aspersione subtili.

Quid agendum qn̄ vomitus accidit pp sto. debilitatē aut medici. horribilitatem.

Gaudium etiam & solicitudines delitiarũ similiter à vomitu liberãt. Cum autem ipsorum animæ sedatæ fuerint, ambulẽt, & moueantur paulatim. Est enim hic motus iuuatiuus, quoniam hoc est illud quod Hippo. docuit.

Docet huic vomitui medicinæ subuenire quando aduenit propter stomachi debilitatem & abominationem medicinæ, & primo docet huic subuenire per ea quę approximantur corpori intrinsecus. Secundo per ea quæ approximantur corpori extrinsecus, secunda ibi. Similiter autem stiptica, & tertio si volumus respõdet dubitationi vel possumus dicere ꝙ docet huic subuenire quãdo medicina incipit soluere, & ad fundum stoma. peruenire, secunda ibi. Cum autem eorum &c. Omnes legit simul, vsq; adeo reddit causam dicti, licet etiã propter aliud prohibeatur motus, nam propter motum ipsa valde agitatur in sto. quia potest sursum ascendere: & euacuari per vomitũ, & sampsucus, id est maiorana minor sicut enim ē duplex basilicus scilicet maior & minor, ita etiam est duplex maiorana, scilicet maior et minor, maciana, id est mala siluestria, bolus aspersus, id est bolus armenus, & lutum quoq; ablutum, i. lutum quod separatur per ablutionem ab eo nutritum. i. madefactũ, constrictio dolorosa &c. ista enim talia distrahunt medicinam ad inferiora, & distrahunt virtutem ad loca illa, vnde medicina superius virtutem non agitat virtute illius apho. &c. Sedatæ fuerint, quia amplius medicina declinat inferius & tempus est ꝙ ipsa soluat Hippo. dicit. s. in quarta particula apho. illo aphor. Cũ biberit quis helleborum & in illo apho. cũ magis volueris ducere helleborum moue corpus. Deinde cum dicit.

Tormina autem medicamentum excitat, quod stomachum & partes, quas permeat, pungẽdo, lædit vel intemperie sua afficit, aut quod immodice trahit humorẽ tam benignum, quam malignum. Ob id vim eius cito obtundimus, ipsumq; cito à corpore expellimus, vt à nobis partim dictum est, partim mox dicetur.

Propter qd accidũt tortiões ex potu medi.

Accidũt autem tortiones ex potu medicinæ, aut quia pungit & lędit stomachũ, & partes per quas transit, aut qa virtus attractionis in ea multiplicatur bonũ simul malumq; trahens humorem, aut quia facit acquirere complexionis malitiam in membris, per quæ transit propter quod festinabimus frãgere, & debilitare virtutẽ eius, et vt cito à corpore expellatur, vt superius dictũ est, & sicut iam dicemus.

In parte ista docet subuenire nocumentis alijs quæ accidunt in intestinis per quę medicina laboriose soluẽs debet transire, & lædit stomachum, & præcipue quãtum ad fundum eius complexionis malitiam in membris. i. in intestinis per quæ transit aut etiam vlcus. i. excoriationem.

Si medicina vltra ꝙ oportet soluit. Cap. 3.

Ga. 3. simp. cap. 26. & 27.

HYpercatharsis, hoc est, à medicamento purgante vacuatio immodica, fit ratione sumentis, medicamenti, accidentium vtriq; superuenientium.



INanitio superfluit vltra ꝙ oportet ex potu medicinę tribus de causis. Quãdoq; enim in causa est conditio & dispositio medicinæ. Quandoq; dispositio suscipientis eam. Quãdoq; dispositio rerum vtriq; superuenientium.

Continuatio.

Postquam Io. Mes. docuit subuenire accidentibus quæ proueniunt, & medi. solu. non soluente uel tarde soluente, E aut etiam qñ laboriose soluit: in parte ista siue in isto cap. docet subuenire accidentibus quæ & ipsa proueniunt qñ supflue euacuat. Et primo præmittit quot sint, & quæ ista nocumenta: ponit ẽt causas talium nocumentorũ, secũdo docet eis subuenire, secũda ibi. Auxiliabimur ergo, prima in duas, primo præmittit causas pp quas aliqua medicina superflue euacuat. Secũdo illas causas declarat: secũda ibi. Ex dispositione autẽ prima pars patet. Deinde cũ dicit.

Ratione sumentis, quod is vel excrementis ad fluendum paratissimis redundet, vel uenarum facultate retentrice sit imbecilla, vel orificijs earum amplioribus, uel ex ijs est quibus purgatio est interdicta, quos in libro de pharmacia declarauimus. Ratione uero medicamenti: quoniã id aut qualitatem habet alienam & deleteriam venenosamq; aut largius sumptũ est, aut portione sui vẽtriculi, & intestinorum villis adhæret, aut venarũ ora mordet, F pungit, aperit, aut cor intemperatius reddit, quas hypercatharseos causas ex his quæ præcesserunt, discernito.

Ex dispositione autem suscipientis fit illud. Aut quia multũ habet de materia iam posita in necessitate ad fluxum. Aut propter venarũ eius debilitatẽ. Aut propter orificiorũ ipsius amplitudinem. Aut propter debilitatẽ membrorum expulsionis ipsius. Aut quia est eorũ qui prohibent à pharmacia, quos in libro de pharmacijs tibi ostẽdimus. Ex parte aũt dispositionis pharmacię potest contingere illud. Quoniam aut est earũ quæ pungunt orificia venarum, & mordificant, & aperiunt. Aut quia ex ea, malitia cõplexionis acquirit cordi. Aut quia ex ea aliquid de G substantia eius remansit in stomachi villis & intestinorum. Aut propter multiplicitatem ipsius in quantitate sua. Aut propter malitiã in qualitate eius ex venenositate ipsius. Et tibi superest discernere ista. Res quoq; quæ sunt extra superuenientes vtrisq; faciunt etiam ad illud.

In parte ista has causas declarat & diuiditur in tres. Primo declarat causam superflue euacuationis quæ se tenet magis ex parte corporis suscipientis medi. Secundo declarat illam quæ se tenet ex parte medi. Tertio illam quæ se tenet ex parte vtriusq;: secunda ibi. Ex parte autem dispositionis, tertia ibi. Res quoq; quæ sunt. In necessitate ad fluxum, nam modica commotione facta in tali materia à medicina postea euacuatur tota sicut cõuenit domo minante ruinã à qua si vnus lapis extrahitur omnes lapides postea cadunt. Qui prohibentur à pharmacia sunt trauli, & similiter parati ad colicam pasionem, legit simul has tres partes, H aut est earum quæ pungunt, sicut aloes licet sit medicina benedicta, vnde & habet hæmorrhoidas prouocare. Complexionis malitia acquiritur corpori, sicut est scammonea aut turbith mala aliquid remansit in stomachi villis sicut est colocyntida. Deinde cum dicit.

Ratione deniq; illorum quæ vtriq; superueniunt australis enim constitutio, vt inquit Gal. si vincat, aperit, rarefacit, humores ad fluẽdum idoneos reddit, aquilonia quoq; si præpolleat, fluxiones etiam comprimendo & exprimẽdo excitat, quapropter per hos flatus, qui prompte tunc fluxionibus tentantur, purgandi non veniunt. Potus quoq; largior aquæ frigidæ, ac errores alij quidem in sumendis, admouendis, educendis, faciendis, hypercatharsim promouent.

Aph. 5. lii

Inquit

Les ab extra superue nientes sup quã solutio ẽ causant.

Inquit enim Gal. dispositio Australis multiplicata aperit, & rarificat. & obediẽtiam facit ad fluxum. Borealis vero multiplicata cõprimendo & exprimẽdo similiter ad fluxum præparat, quare pharmaciam dari prohibẽt, & proprie paratis lædi ab ipsis. Potus etiam aquę frigidę multæ super eam facit similiter, & vniuersaliter quidem omne malum regimen in sex generibus rerum, quas scis, facit similiter.

Inquit Gale. scilicet in tertia particula apho. illo apho. Austrini flatus grauant auditum, lædi ab ipsis, scilicet venis vel à pharmacijs in sex generibus rerum scilicet nõ naturalium quas scis. Deinde cum dicit.

Hypercatharseos remedia, cãis ipsius contraria.

Huic immodicæ vacuationi ne vires prosternat, resistemus, per auxilia dictis fluxus causis (quas præcedentia declarant) contraria, qualia sunt, quæ medicamenti virtutem frangunt, obtundunt, incrassant: compingunt, motu molesto exuunt, expellunt vomitu, opposito scilicet motu fluxui ventris, adhæc quæ retentricem vim venarum, & orificiorum laxiorum & intestinorum roborãt cogendo & constringẽdo, quæ deniq; cor ipsum roborãt, & animã recreant exhilarantq;, his enim omnibus tota hypercatharseos curatio perficitur.

Qualr subueniendũ ẽ his acciden tibus.

Auxiliabimur ergo his, ne virtus prosternat et cadat postquam sciuerimus causam fluxus ex testimonio rerum quæ præcesserunt. Nunc quidem cum eis quæ medicinę virtutem debilitant & frangunt, eamq; à corpore expellunt. Nunc autem cum eis quæ canaliũ & membrorum expulsionis & orificiorum venarum virtutes coadunant, & partes earum cõstringunt. Nunc vero cum eis quæ sedant agitationem laboriosam, & motus medicinarum in corpore. Nunc vero cum eis quæ mouent & concitant medicinam ad contrarium fluxui vẽtris. Nunc autẽ cum eis quæ dilatant animã & confortant cor. Nunc aũt cũ eis quæ incrassant medicinã & compingunt. Sic enim aggregas omnem intentionẽ in cura.

Docet his accidentibus resistere, per resistẽtiam earum causarum. Et primo proponit quot modis possumus in generali resistere his accidentibus indicationem sumendo à suis causis. Secundo docet eis in speciali resistere per illos modos, secunda ibi. Si ergo causa huius. Prima in duas, primo proponit intentionem suam. Secundo exequitur, secunda ibi. Nunc quidem, & ista in sex partes diuiditur fm ꝙ sex ponit modos quibus his accidẽtibus resistimus, compingunt, id est in instrumentis, omnes legit simul usq; ad sequens capitulum, & totum est notum vsque ibi &c. Deinde cum dicit.

Canon primus.

SI igitur fiat ob medicamenti actionem immodicam, frangenda virtus eius est, ipsumq; cito à corpore expellendum.



SI ergo causa huius est propter trãsgressionem in medicina ex his quæ dicta sunt frangere virtutem medicinæ, & facere vt cito à corpore expellatur, est melior cura. Citam autem expulsionẽ eius à corpore à tribus fieri verificatores dixerunt. s. à rebus proprie quæ virtutem habent, aut lauatiuã, aut abstersiuam, aut compressiuam.

Postquam Ioan. Mes. declarauit nocumenta quæ possunt contingere ex superflua euacuatione quæ fit à medic. soluti. posuit etiam causas talium nocumentorum, posuit etiam cũ hoc modos quibus possumus talibus nocumentis subuenire, posuit etiam eorũ numerum, quia erant sex. In parte ista illos modos declarat, & quia erant sex Ioan. Mes. sex facit, primo docet subuenire isti superfluo fluxui per ea quæ frangunt virtutem med. & eã simul euacuant, secundo docet eis subuenire per ea quę canales et vias constringunt & coadunant, & confortant, tertio per ea quæ diuertunt materiam ad contrarium fluxui ventris, quarto cum eis quæ sedant motum, & agitationem laboriosam medic. quinto cum eis quæ dilatant animam & cor confortant. sexto & vltimo per ea quę incrassant materiã, partes patent in proprijs capitulis secundum ordinem canonum in rubricis, prima in duas, primo proponit quot et quibus modis medicinam illam à corpore expellimus, & eius virtutem frangit. secundo ponit medicinas perficientes illos modos siue intentiones, secunda ibi. Et ex lauatiuis. Transgressionẽ in medicina, scilicet uel ex parte quantitatis vel ex parte virtutis, & causa huius dicti in genere huius partis est, quia remota causa remouetur effectus, & ideo ablata hac medicina à corpore nostro aufertur hic fluxus, aut lauatiuam, & huic auxiliatur virtus lauatiua dupliciter, vno quia sui aqueitate cum ipsa fit aquea frangit eius medicinæ virtutem, & secundo iuuat, quia medicinã à corpore reducit per vim lauatiuã. Deinde cum dicit.

Remediũ, triplex medicamentũ ex corpore pellit.

Per lauantia, vt aquam calidam, aut aquam hordei, aut muccaginem seminum psyllij & cydoniorũ, vel tergentia, vt saccharum rubrum, mel, decoctum vuarum passarum, hydromel, & similia: vel comprimentia, vt cydonia, syluestria poma (maciana vocat) pyra, mastichen, myrobalanos, & similia.

Quæ sunt medi. lauatiuæ.
Que sũt abstersiuæ.
Quæ sũt cõprimentes.

Et ex lauatiuis quidem sciuisti ꝙ aqua calida frangit & trãsmutat audaciam medicinæ. Et ex eis est aqua hordei, & mucilago psyllij, & seminis cytoniorum. Et ex abstergentibus est zuccarum rubeum, & mel, & aqua passularum, & secaniabin, & similia. Ex comprimentibus vero sunt cytonia, & maciana, & pyra, & mastix, & myrobalani, & similia.

Ponit medicinas, quæ hos tres modos perficiunt, & primo ponit eas quæ perficiunt vim lauatiuam, secundo abstersiuã, tertio compressiuã, legit omnes partes simul, partes patent, & semina cytoniorũ præcipue ratione suæ mucilaginis, zuccharum rubeum, apothecarij communiter istud vocant puluerem zucchari, secaniabin id est mel rosaceũ, maciana scilicet poma siluestria. Deinde cũ dicit.

Eadem ratione cum medicamentum aliquod violentum, præsertim expulsu difficile, deturbãdum est. Rufus primũ propinat muccaginem proposito affectui idoneã, cum aqua tepida, & pauco oleo amygdalino: horis postea duabus aliquid comprimẽs exhibet, sic medicamenti virtutem totã à corpore expellit, vt nullum ipsius vestigiũ supersit. Addit Galenus, aquam calidam lauare expurgare, medicamẽtumq; purgatorium etiam si alicui parti hæserit, deturbare, frigidam vero, quod villis viscerum adhæret, magis impingere. Serũ deniq; lactis caprini cũ melle, & pauco sale medicamentum probe expellit, vt Ioannitius ait, vt nullum eius maneat vestigium.

Lib. 3. rat. vict. acutorum.

Inquit Ruffus, interest audaciam medicinæ violentis expellere, & proprie eius cuius difficilis est expulsio, vt supra eam, & proprie quando eius expulsionem quærit aliquam ex mucilaginibus bibat secundũ ꝙ exigit dispositio, & proprie cum aqua tepida, oleo amygdalino pauco, & post duas horas aliquam ex comprimẽtibus sumat. Sic enim medicinæ virtus expellitur tota non dimittens vestigium. Et dixit Gal. Verificatur aquam calidam lauatiuam atq; mundificatiuam virtutem habere, atq; solutiuum & omnem adhærentiã remouere. Frigidã vero quod in villis adheret viscerum compingere. Dicit Ioannitius. Aqua lactis caprarum cũ melle & pauco sale est mundificatiuum bonũ expellens omnis medicinæ vestigium.

Modo confirmat auctoritate antiquorum, & primo auctoris Ruffi, secundo Gal. tertio Ioannitij, partes patent, & dixit Gal. scilicet in tertio regiminis acutorum illo ca. aquę, nullum opus inueni, compingere, id est cõstringere aqua, lactis caprarum tantum cũ prima fit calida, & sicca, ideo si timeremus in tali superfluo fluxu nimiam siccitatẽ aut aliquod accidens ex siccitate proueniens nõ daremus eam, sed solum aquam puram. Deinde cum dicit.

Canon secundus.

INtestinorum vero ac venarum, & in ipsis orificiorũ atq; etiam corporis pororum vim retentricem firmamus, sumptis modo quo poteris optimo, vel etiam clystere si opus est, iniectis rebus odoratis ac constringentibus, cogentibus, contrahentibus.

DVctuum autem & membrorũ expulsionis coadunamus cõfortamusq; virtutes & proprie in retinendo cum rebus bene redolentibus, & stipticitatẽ & constipationem facientibus, & coangustationem pororum ex quibus materiæ manant, ministrando ea in melioribus modis administrationis, & etiam per clysteria si oportet, & necessitas cogit debere per clysteria adiuuare.

Explicat secundum modum per quem subuenimus superfluo fluxui per ea quæ coadunant, & constringunt, & confortant canales id est vias expulsionis prohibẽt etiam materiam à superfluo motu, & primo proponit qualis virtutis debent esse medi. conuenientes ad hoc, secundo illas explicat, secũda ibi. Res autem communior, quod dicitur in prima parte est notum. Deinde cum dicit.

Quæ prope omnia mastiche præstabit, cogendo enim & contrahendo roborat. Si igitur mastiches drach. duæ aut tres cum succo cydoniorum bibantur, medicamẽtum reliquum expellent cõprimendo, ac tandem aluum astringent, vt Hamech visum est. Adhæc stomachũ & ventrem reliquum oleo rosato quam pati potest calidißimo illeuisse, pulueremq; mastiches, & gallæ, aut rosarum superspsisse, in id est mirificum. Idem Hamech autore præstabit tragacantha assata à drach. iij. ad drach. iiij. ex lacte dulci, aut acido, si affectus id exigat, cocta & pota. Adhæc semen nasturtij tostum à drach. ij. vsq; ad aureos duos, cum succo cydoniorum aut myrtorũ, coquendo impinguatum, in id est omnium valentißimum, præsertim si semen non sit tritum, nam terendo lentorem amittit. Coriandro autem tibi est vtendum, cum incrassare, & compingere materiam studes, sphragide vero lemnia, & sanguine draconis, cum vlcus suspicaris, spodio autem, & adipibus, & muccagine seminis psyllij, cũ pungens, & mordax, & excoriãs dolor est sedandus, & reliquum medicamentum expellendum. Acacia vero, & sanguine draconis, et succino, cum sanguinis deiectio sistenda est. Succo item barbæ hircinæ, quando venarũ, pororum, orificiorum amplitudo laxior materias intestinis permittit. Narcoticis deniq;, cum est stupefaciẽdum, somnus conciliandus, materiæ incrassandæ. Id quod postremum est tandem, ac in deploratis, & magnis, & periculosis causis, vbi cætera non satis contulerunt.

Et res communior in qua aggregãtur multæ ex intentionibus rememoratis est mastix. In ea enim est virtus partium coadunationem faciẽs & confortationem. Inquit enim Hamech. Si tribuantur masticis drach. ij. aut. iij. cum succo citoniorũ expellit virtute sua cõpressiue residuum medicinæ, demum stringit. Et si stomachus & venter oleo rosato calido inquantum pati poterit iungatur: deinde puluis masticis, & gallæ, aut rosarũ desuper aspergatur inuenitur mirabile, & dixit iterum Hamech. Rec. tragacanthi assati drac. iij. vsq; ad. iiij. & decoque cum lacte dulci, aut acetoso, sicut te inuitat necessitas, et bibatur. Est enim ad illud mirabile. Et ex eis etiam quæ experta sunt, est vt granorũ nasturtij à drach. ij. vsq; ad aureos. ij. torrefiant & impinguentur de coquendo cum succo citoniorum, aut myrtorũ, & propinetur. Est enim vltimũ ad illud, & proprie si non conteruntur, destruitur enim viscositas eorum in contritione. Coriandro autẽ vtere quando quæris incrassare materias & compingere. Et luto sigillato, & sanguine draconis, qñ excoriationem esse credis. Et spodio quãdo dolores pungitiuos sedare intẽdis, & acacia, & sanguine draconis, & charabe, cum oportet fluxũ sanguineũ sedare, & succo barbæ hircinæ, quando venæ & ductus laxi refundunt materias ad intestina. Et adipibus in puncturis, & intestinorum mordicationibus, & excoriationibus eorũ, & mucilagine psyllij in expellẽdo residuum medicinæ, & rebus narcoticis, quando stupefactio quæritur & somnus, & materierum incrassatio, sed hoc in fine rei tantum, quãdo omnia iam nõ cõtulerint, & in desperatione, & in magnis causis, & timorosis proprie.

Explicat medicinas quæ sunt talis virtutis, & primo explicat eas quæ huic superfluo fluxui conueniunt communiter & in generali, secundo in speciali, secũda ibi. Matres autem, dicitur autem determinatio generalis, eo quòd hic ponit medicinas quæ cuiuscunq; modi possunt approximari corpori, qa interius & exterius, & interius quãdoq;

approxi-

approximantur per superius, quãdoq; per inferius, prima in tot diuiditur quot sunt hæ medi. quas explicat ex intentionibus memoratis, sicut est constrictio viarum, inspissatio autem & confortatio membrorum, mastix cum ipsa etiam sit calida habet calidum naturaliter confortare, & est stiptica. Hamec & dicitur q; fuit filius Auē. gal. scilicet muscatæ, mirabile scilicet in cõstrictione fluxus dum præcipue eduxit ex superflua mollicie & laxitate intestinorũ & stomachi. Cum lacte dulci, præcipue quando cum isto fluxu non est caliditas mala, aut acetoso, quando cum tali fluxu esset superflua caliditas stomachi, & intestinorum eo q; lac acetosum habet infrigidare. Aureus quando ponitur in medicinis debilis virtutis est vnius drach. & ß. sed quãdo ponitur in medi. fortis virtutis tantũ vnius drach. granorũ nasturtij & alio nomine vocatur in tuscia agriti: nam tusci eos ita comedunt sicut nos comedimus lactucas, isti autem torrefiunt quia ab eis per torrefactionem remouetur acuitas. acquirunt etiam præcipue cum alijs rebus viscositatẽ, luto id est terra sigillata, & spodio, & præcipue quãdo isti dolores essent, ita pungitiui versus hepar eo q; spodium multũ circa ipsum operatur, & ipsum confortat. Acacia id est succus prunorum immaturorum, & præcipue paruorum & siluestrium, ista enim multum constringunt orificia venarum: similiter coagulant sanguinẽ, barbæ hircinæ succus, & vocatur hic talis succus hypocysthis & assimilatur acaciæ. Et in desperatione &c. Hic est aduertendum q; non debet intelligi absolute q; narcotica debeant approximari qñ infirmus est in desperatione, & alia nullo modo profuerint, tunc enim narcotica non iuuarent cum virtus sit valde debilis, immo magis debilitaret etiam ex vsu ipsorum, sed medicus debet habere in mente sua, & videre vtrũ alia medi. possit iuuare, q; si nõ, debet attendere ad vsum narcoticorum. Deinde cum dicit.

Porro inter constipantia, in vnum cogentia, roborantia, sistentia, primas tenent, mastiche, rosa, semen rosarũ, xyloaloe cruda, balaustiũ, acacia, succus barbæ hircinæ, galla, gummi, lutum lemnium, spodium, acini granatorum, rhus, ammi, semen portulacæ et arnoglossæ, fructus tamaricis, & coriandri folia, & grana myrti, cyminum vel anisum aceto infusum & torrefactũ, cortex thuris, coagulum leporis, sanguis draconis, semen nasturtij assatum, gallia, fructus rubi, & similia.

[margin: ...mnes iste ...edi. cõfe... ...nt super... ...to fluxui.]

Matres autem medicinarum aggregantium in se virtutem constipationis, & coadunationis, & confortationis, & retentionis sunt, mastix, rosa, & semen eius, & xyloaloes crudum, & balaustia, acacia, & succus barbæ hircinæ, & gallæ, & gummi, & lutum sigillatum, & spodium & grana granatorum, & sumach, & ameos, & semen portulacæ, & fructus tamarisci, & coriandrũ & semen arnoglossæ, & folia & grana myrti, & ciminum infusum in aceto & torrefactum, & anisum infusum similiter, & cortices thuris, & coagulum leporis, & sanguis draconis, & grana nasturtij assati, & gallia, & fructus rubi & similia.

In parte ista in speciali explicat medicinas quæ conferunt superfluo fluxui, & ille constipant vias eius, & confortant, & duo facit, quia primo explicat medi. conferentes ad hoc simplices magis secundo cõpositas, secũda ibi. Et sunt ex compositis, matres autem scilicet materiæ communes, & semen eius, est enim semen rosæ magis constrictiuum q̃ rosa, gallæ vel galliæ scilicet muscatæ & vtraq; litera est vera, nam gallæ multum cõstringunt, galliæ muscatæ multum confortant, & gũmi scilicet arabici, & gra-

E na id est ossa granatorũ, & semen arnoglossæ scilicet plantaginis, & ciminũ infusum in aceto, eo q; idem perdit acumen torrefactum, nam inde est valde prouocatiuum vrinæ, quare constringit fluxum ventris: nam vna euacuatio aliam diminuit. Deinde cum dicit.

Ex compositis vero in idem symptoma vtenda sunt saccharum rosatum, cum mastiche, & gallia, et ex cydonijs malis compositiones, & alia id genus.

Et sunt ex compositis quidem quibus etiam vti necesse est, & exigit ea huiusmodi dispositio, sicut est zuccarũ rosatum cũ mastice & gallia, & confectiones ex cidonijs factæ & alia.

[margin: Medi. compositæ supfluo fluxui conuenientes.]

Hic narrat Mes. compositas ad hoc conferentes, & primo explicat eas quæ approximantur interius, sed per superius, secundo explicat eas quæ approximant̃ per exterius, secunda ibi. Dimac id est emplastrum bonum, tertio explicat eas quæ approximantur interius, sed per inferius, quia
F clysteria: tertia ibi. Circa finem capituli. Clysteria quoq;, prima in duas. Primo explicat medicinas communes ad hoc conuenientes. Secundo proprias, secunda ibi. Ex his statim post zuccarum ros. & præcipue antiquum confectiones ex cidonijs cum speciebus quando cum isto fluxu non esset caliditas prẹter naturam siue febris, absq; speciebus quando cum eo esset febris, & ista cõfectio esset quandoq; ex succo cydoniorum, quandoq; ex pulpis seu carnibus cydoniorum. Deinde cum dicit.

Inter quæ nostrum electarium diacyminum eligimus ad cohibendum alui fluorem, medicamentum purgatorium in corpore frigido sequentem. Nam viscera calefaciendo roborat, flatus dissipat, hæmorrhoidum quoq; fluorem & flatus compescit.

G Et ex eis quæ elegimus nos est electariũ diaciminũ hoc quod est ex intentione nostra, quod abscindit fluxum ventris operatione catartici, cum significationibus frigiditatis, & confortat viscera, & calefacit ea. Ventositatem siquidem dissoluit & carminat. Fluxum quidem & ventositatem hæmorrhoidarum sistit.

Mesue explicat medicinas proprie ad hoc cõuenientes, & primo explicat medi. quas proprie composuit conferentes huic fluxui quando est cum frigiditate, secundo quando iste fluxus est cum caliditate superflua totius corporis, secunda ibi. Electarium abscindens fluxum: prima in duas quia primo explicat medi. istas vt approximantur magis in forma electarij, secũdo vt approximant̃ magis in forma trochiscorum, secunda ibi. Cõfectio trochiscorum. Prima in duas, primo proponit virtutẽ & operationes huius electarij, secundo ponit descriptionem illius electarij, secũda
H ibi. Accipe ligni aloes, prima pars patet. Deinde cũ dicit.

Est autem eiusmodi. Ligni aloes, spicæ nardi, galliæ moschatæ, cyperi, calami aromatici, ana drach. ij. cymini carmani aceto horis. xxiiij. macerati et torrefacti, drachmas tres, seminis porri torrefacti, drachmam vnã & dimidiam, myrobalanorum emblicarum succo cydonij maceratarum & tostarum drach. ij. & dimidiam, seminis nasturtij tosti drach. vi. seminis vuarum passarũ drach. quinq;, baccarum myrti tenuissime tritarum, drach. sexdecim, balaustij, concharum vstarum, thuris, fructus tamaricis, anã drach. ij. & semissem, ammeos drach. tres, tere omnia tenuissime, & iterum vino odoro frangantur, & siccentur, deinde frangantur aqua cydoniorum,

aut aqua baccarum myrti, & hypocisthidos, & siccentur, vbi erunt probe persiccata in vase vitreato, iterum tere, & miua excipe. Dantur drach. iij. cum syrupo cydoniorum, aut myrtino.

Descriptio electa. diacimini restrictiui.

Accipe ligni aloes, spicæ, galliæ muscatæ, ciperi, calami aromatici ana drach. ij. cimini carmeni in aceto infusi die ac nocte & torrefacti, drach. iij. seminis porri torrefacti drach. i. & ß. emblicorum infusorum in succo citoniorum, & tostorum drach. ij. & ß. granorum nasturtij torrefactorum drac. vi. granorum passularum. ℥. v. granorũ myrti tritorum sicut alcohol drac. xvi. balaustiæ concularum adustarũ, thuris, fructus tamarisci ana drach. ij. & ß. ameos drac. iij. terantur omnia sicut alcohol. et refrangantur in vino odorifero, deinde exiccentur, & refrangãtur iterum cum aqua citoniorum, aut aqua granorum myrti & hypocysthidos, & exiccentur: deinde permitte siccari super vase vitreato, iterũ terantur & inuoluantur miua, & sit doß. drac. iij. cum syrupo citoniorum, aut myrtino.

Ponit descriptionem electarij, cymini carmeni, id est de illa contrata, alchol id est sicut puluis subtilissimus cribellatus cum sindone vel panno aliquo subtilissimo, cum vino odorifero &c. quod cõtingit propter caliditatem vini, iste autem fluxus est cum frigiditate intestinorum & stomachi. Deinde cum dicit.

Trochisci ad fluxum.

In eundem fluxum, præsertim diuturnũ, efficacißimi quoq; sunt hi trochisci nostri. Balaustiorum, corticũ glandium aceto maceratorum & tostorum, rhois, baccarum myrti, hypocisthidos ana drach. ij. cymini carmani, gallarum aceto maceratarum & tostarum, capitum granatorum, fructus tamaricis, macis, xyloaloes, galliæ aromaticæ, masticheS, spicæ, ana drach. i. seminis oxalidis, gummi, boli armenicæ, seminum vuæ, passerum tostorũ, ana drach. i. & dimidiam, se. coriandri aceto macerati & tosti, drach. ij. cum vino pontico, finge trochiscos ponderis drach. i. quorum unus datur cum syrupo cydoniorum, vel aliquo succo styptico.

Descriptio trochiscorum.

Confectio trochiscorum ex inuentione nostra vltimorum in intentione hac & qñ fluxus est chronicus. Rec. balaustiarum, corticum glandium infusorum in aceto: & torrefactorũ, & sumach, & granorũ myrti, & hypocysthidos ana drach. ij. cimini carmeni, & gallarum infusarum in aceto & torrefactarũ & capitum granatorũ, & fructus tamarisci, & macis, & xyloaloes, & galliæ aromaticæ, & masticis, & spicæ ana. ℥. i. seminis acetosæ, gummi, & boli, & granorũ passularum torrefactorum ana drach. i. & s. granorum coriandri infusorum in aceto & assatorum drach. ij. fac trochiscos drach. i. cum vino pontico. Et sit dosis trochiscus vnus cum syrupo citoniorum vel aliquo ex robub stipticis.

Ponit medicinam in forma trochiscorum: fiunt autem trochisci vt melius medi. posint cõseruari, acquirunt etiã

E

inde aliquam virtutem & confortationem per naturam quam prius per artem nõ poterant habere: conferunt etiã isti trochisci chronicis fluxibus vẽtris, hypocysthidos, id est succus barbæ hircinæ, & capita id est extremitates granatorum boli scilicet armeni assatorum scilicet primo ex robub id est succis. Deinde cum dicit.

Electarium.

Si vero à medicamento purgatorio aluus immodice fluat corpore calidiore, sumat hoc electarium. Baccarũ myrti drach. xij. rosarũ, spodij, rhu, santali albi, lutei, rubri, balaustij, gummi, ana drach. i. & dimidiam, granorum granati acidi assatorum drach. vij. coriandri aceto macerati & assati drach. iiij. seminis rosarum, oxalidis, plantaginis, ana drach. i. omnia hæc probe trita frange omphacio solo, vel succo myrti, & aceto simul, et siccata excipe miua, facta ex succo cydoniorum & aceto. Dantur drach. iij. cum syru. cydoniorum acidorum.

F

Descriptio electarij restrictiui.

Electarium abscindens fluxum ventris operatione catartici cum significationibus caliditatis. Rec. granorum myrti tritorum sicut pulus drach. xij. rosarum, spodij, sumach, sandali albi, & rubei, & citrini, balaustiæ, gũmi ana. ℥. i. s. granorum granatorum acetosorum assatorum drac. vij. coriandri infusi in aceto & assati. ℥. iiij. seminis acetosæ. seminis plantaginis, seminis rosæ ana drach. i. Fiat horum omnium cõtritio bona, & refrangantur cum succo acreste et exiccentur. Vel cum succo myrti & aceto, deinde inuoluantur cum miua facta ex succo citoniorum & aceto. Et sit dosis eius drach. iij. cum syrupo citoniorum acetosorum.

G

Trochiscus.

Ad affectum eundem, etiam si intestinorum ulceratio adsit, mire ualent hi trochisci à nobis compositi. Spodij drach. vij. seminis rosarum & rosarum ipsarum, acaciæ, balaustij, sanguinis draconis, ana drach. ij. & semissem, seminis oxalidis drach. i. & semissem, oxyacanthæ, carnis, rhu, seminis plãtaginis & portulacæ assati ana drac. unam & sextam drach. unius, gummi assati drach. unã, fiant trochisci ponderis drach. semißis. Datur cum decocto hordei excorticati.

Ex fructu rhu recen pulpa sepa randa cortex hordei deterioriu est, ob id v cuationem pmouerec

Descriptio altera trochiscorũ ex inuentione Mes.

H

Confectio trochiscorũ, quos composuimus nos, quorum iuuamẽtum est magnificum ad fluxum ventris & excoriationem intestinorum accipe spodij, drach. vij. rosæ, seminis earũ, acatiæ, balaustiæ, sanguinis draconis ana drac. ij. & s. seminis acetosæ drac. i. & s. berberis, carnis sumach, seminis plantaginis, seminis portulacæ assati ana drac. i. & sextam drach. vnius, gummi assati drach. i. fiant trochisci drach. s. & da cum aqua sauich.

Modo ponit medi. conferentes huic fluxui qñ est cum caliditate. Et primo explicat quæ conficiuntur in modum electarij. Secundo explicat eas quæ conficiuntur in modum trochiscorum: secũda ibi. Confectio trochiscorum. Fluxum ventris, scilicet accidentem ex operatione catartici &c. legit simul ambas, ad fluxum ventris & excoriationem,

Sauich qd.

tionem, scilicet cum caliditate carnis sumach, id est pulpę, aqua sauich, id est aqua hordei pilati, unde caret cortice et abstersione quam habet ex cortice, unde in aqua decoquitur, & quãdo est bene coctũ appellat illam aquam sauich hordei, vnde sauich appellatur omne granum trituratum à cortice separatũ, vnde etiã potest vocari sauich frumenti, sicut etiam sauich hordei. Deinde cum dicit.

Epithema, id est scutũ seu emplm ptis alicui⁹.

Ad eandem hypercatharsin cum ventriculi, hepatis & aliorum viscerũ imbecillitate, epithema hoc salubre sum expertus. Acaciæ, hypocisthidos, rhu, gallæ, ladani, calami aromatici, rosarum & seminis ipsarum, santali albi & rubri, galliæ moschatæ, ramich {*id est compositionis ex gallia moscata, & passis vuis*} *mastiches xylaloes, spicæ, thuris, costi, myrrhæ, cyperi, absinthij, ana drach. ii. probe omnia terantur. Tunc tortellorum de seni drach. iii. dactylos siccos duodecim numero, gũmi assi drach. quinq; miuæ glutinosæ vncias tres, horis. xxiiii. macera: aquæ rosatæ, vini austeri, succi rosarum, succi foliorum myrti, & foliorum rhamni ana vnc. vna, & dimidia, calfacta post coque igne lento ad mellis spissitudinem: tunc iniectis pulueribus tere in mortario, donec glutinosum euadat, extende linteo aut alutæ, & suffi xylaloe, & ventri toti impone.*

Ramich in trochiscis dicetur.

Hæc myua cydoniorũ lõga coctione lẽtescit.

Dimach. i. cataplasma

Dimach bonum conferens ad fluxum vẽtris & debilitatem stomachi: & hepatis, & viscerũ: sanum, expertum. Reci. acatiæ, sumach, hypocysthidos, gallæ, laudani, calami aromatici, rosæ & seminis eius, sandali albi & rubei, galliæ muscatæ, ramich, masticis xyloaloes, spicæ, olibani, costi, myrrhæ, ciperi. absinthij ana drac. ii. fiat eorũ trituratio bona. Deinde accipe succum rosæ, foliorum myrti, foliorum rhamni, aquæ rosatæ, & vini pontici ana vnci. i. s. submerge in eis calefactis die ac nocte. tortelarum de seni. drac. iii. dactylorum siccorum. xij. numero, gummi assati drach. v. miuæ viscosę bonę. vnc. iij. fac decoqui lẽto igne vsq; dum mellis spissitudinem habeãt. post hoc aggrega cũ puluere rerum supradictarum, et tere diu in mortario vsq; dum fiat totum viscosum, deinde line ex eo super pecia et suffumigetur cum xyloaloe, & cum eo epithymetur.

Explicat medic. quæ applicantur per exterius, dimach id est emplastrum ramich, id est cõfectio facta ex passulis & gallia muscata, succum rosarum præcipue rosarum recentium, et si non possunt haberi recentes accipiatur aqua rosacea. Tortelarũ de seni. quomodo fiunt nota: accipiunt frustula siue bucellas panis, sicut faciunt pueri quando faciunt nuptias & decoquũtur pluries, quia primo assantur in tegulis vel in furno, postea ponunt in re aliqua liquida, & adhuc postea decoquuntur sicut conuenit in pane biscocto, tunc enim acquirunt aliquam viscositatem, miuæ viscosæ, & potest esse viscosa propter multam eius decoctionem, vel quia est facta ex pulpis cydoniorum, & suffumigetur, scilicet pecia. Deinde cum dicit.

Dimach aliud bonum.

Alterum recipit, rosarum & seminis earum, pulpæ rhois, santali albi & rubri, spodij, sanguinis draconis, succini, balaustij, gallæ, acaciæ, hypocysthidos, galliæ moschatæ, corticum mãdragoræ: capitum granatorum, ana

A *drach. tres, caphuræ drach. vnam, et tertiã drach. unius: puluera tenuiter, tunc accipe succi extremitatum vitis, vncias duas: omphacij vnc. semissem: succi extremitatũ myrti & aceti ana unciam vnam: quibus infunde horis. xxiiij: hordei excorticati vncias duas, gummi vnciam unam, granorum myrti tenuissime tritorum uncias tres, quibus adde miuæ acetatæ vnc. tres, coque igni lento ad uiscosam spissitudinem. tunc in mortario species tundendo permistæ intendantur linteo, & cum xylaloe suffiatur, & ventri toti imponatur. Est enim sanum hoc & expertum epithema.*

Accipe rosarum, & seminis earum, pulpæ sumach: sandali albi & rubei, spodij, sanguinis draconis, carabe, balaustię, gallę, acatię, hypocisthidos, galliæ muscatæ, corticũ mãdragoræ, capitum granatorũ ana drac. iii. cãphoræ drach. i. & tertiam drach. i. tere & fac puluerẽ. Et accipe succi extremitatum vitis. drach. ii. succi acrestæ drach. ß. succi extremitatũ mirti & aceti añ. drac. i. infunde in eis sauich hordei die ac nocte drac. ii. gummi drach. i. granorum myrti tritorũ sicut alcohol drac. iii. & misce cum eis miuæ acetosæ vnci. iii. et decoque igni leui vsq; dum habeat viscosam spissitudinem: deinde aggrega simul cũ speciebus in mortario: & contunde donec permisceantur, & line ex eo super petiam, & suffumigetur cum xyloaloes, et epithymetur cum eo quoniam sanum & expertum est. B

Ponit aliud emplastrum infrigidatiuum conferens fluxui ventris ex caliditate miuæ acetosæ, quia fit constructa ex cydonijs & aceto. Deinde cum dicit. C

Clysteribus quoq; si affectus postulat, utẽdum idoneis, qualis fuerit optimus ex butyri drac. xxx. sanguinis draconis. ʒ. iii. aut pluribus, aut paucioribus, pro necessitate.

Clysteria quoq; fiãt si necessitas uocat ad hoc & exigit dispositio cum rebus quæ aggregant intẽtiones quas scis. Clystere iuuatiuum valde. Reci. butyri. drach. xxx. sangui. draconis drach. iii. vel plus vel minus sm q necessitas cogit.

Modo ponit medic. ad hoc conuenientes quæ approximantur interius sed per inferius conferentes isti superfluo fluxui ventris, & exigit dispositio, quia excoriatio intestinorum, & superfluus fluxus sanguinis & intestinorũ mordicatio. ℞. butyri, butyrũ enim habet vim lenitiuã & mitigatiuam doloris, mitigat etiam acuitatem et medi. solu. supprimere habet totũ postea notũ est. Deinde cũ dicit. D

Canon tertius.

Reuellimus item medicamẽtum ad loca sedi immodice fluenti opposita, ut cutim, balneo & frictione sudorem prouocantes: vt cola, vinculis ipsorum dolorificis: & cucurbitulis, vt vesicam per vretica: et per os vomitorium dantes.

Docet subuenire supfluo fluxui p diuersionem.



Conuertimus quoq; medicinã ad contrarium fluxus ventris. cum balneis, & fricationibus, & sudorẽ prouocantibus, & cum diureticis, & vomitum inducentibus: cum ventosis, et ligatione, & constrictione extremitatum dolorosa. Et vniuersaliter

liter cum omnibus quæ medicinã ad exteriora mouent, & faciunt eam diuertere à vijs primæ expulsiõis, quoniã hæc res est magis necessaria.

Postquam Io. Mes. docuit resistere superfluo fluxui qui fit a medi. so. per ea quæ frangunt virtutem medi. so. cum hoc etiam euacuant eam, docuit etiam resistere per ea quę constipant meatus expulsionis, eos etiam confortant et stipticant. In isto cap. Mes. docet subuenire per tertium canonem qui quidem canon consistit ex diuersione materiæ ad contrarium ipsi fluxui võtris. Et primo proponit quot modis possumus diuertere talẽ materiam ad contrarium. Secundo illos modos declarat. secũda ibi. Balnea aũt &c. quoniam hæc est res magis necessaria, similiter etiã est res magis iuuatiua, nam nullum mobile potest simul moueri cõtrarijs motibus, & si ista materia cum sit quoddam mobile per diuersionem moueatur ad exterius vel superius nunquã simul poterit moueri ad interius siuę ad inferius. Deinde cum dicit.

Præstantissima autem inter hæc sunt frictio & balneum, præsertim ex aqua dulci, cui chamæmelum, absinthiũ, sampsuchus, folia citri et similia incocta, efficacius ipsum reddiderũt, quia poros dilatant, et corpus roborãt.

Balnea & fricationes cõferũt superfluo fluxui.

Balnea autem & fricatiões in eis sunt ad hoc cura magna, & beneficiũ efficax speciale, & proprie facta ex aquis dulcibus vigoratis cũ rebus quæ poros dilatant, & corpus confortant, qualia sunt chamæmilla, absinthium, sampsucus, folia citri. & similia.

In parte ista istos tales modos quibus materiam diuertimus ad contrarium fluxum võtris declarat, & diuiditur in partes quinq; sm q; isti sunt quinq; modi. Primo ergo ostendit quomodo subueniemus isti superfluo fluxui per diuersionẽ materiæ, vt ipsa perficitur per balnea & fricationes. Secundo vt ipsa perficiẽ per medi. diureticas. Tertio vt ipsa perficitur per vomitum. Quarto vt ipsa perficitur per ventosas. Quinto vt ista diuersio materiæ ad contrarium perficitur per ligationes et stricturas. secunda ibi. Bene infra diuretica vero & vrinam prouocantia. tertia ibi. Adhuc & vomitum prouocare. quarta ibi. Huius etiã intentionis sunt ventosæ. quinta ibi. Ligationes quoque. Prima in duas. Primo facit quod dictum est. Secundo circa hoc proponit errorem quorundam vulgarium & eum improbat. secũda ibi. Vulgares autem. Prima in duas, primo per balneum sudatiuũ docet istam materiam ad contrarium diuertere. secundo per fricationem. secunda ibi. Et vtere fricatione. prima in duas. Primo per balneum sudorem prouocans docet huic superfluo fluxui subuenire per diuersionem materię ad contrarium. etiam in secunda parte circa tale balneum remouet errorem quorundam. secunda ibi. Debiles autem in eis, scilicet in patientibus superfluum fluxum ventris, vel in eis, id est inter ea quæ diuertunt materiam ad contrarium balneum est cura magna &c. vigoratis, id est confortatis, aut etiam cum rebus quæ attrahunt, aut calefaciunt, & corpus confortant, scilicet in expellendo talem materiam ad exteriora, & foliã citri. non dixit medulla citri. hæc enim nõ est attractiua materiæ ad exteriora, sed solum folia eius cum sint calida, nõ autem medulla eius. Deinde cum dicit.

Ne autem cum imperitis quibusdam adstringentia incoquas, corpore enim densato materiæ & vapores intro compellũtur, quæ res fluorem auget. Præcipuo igitur studio poros rarefac, & foras quibus potes modis attrahe: vt per cutim materia, et vapores acres expirent: id quod sudor in balneo, vel aquæ calentis vapore prestabit.

Remouet quedã errorem ignorantium.

Debiles autem in arte cum stipticis balneãt: A ignorantes quoniam coarctãt, & materias, & fumos interius conuertunt, et hoc fit causa maiori ad fluxum, immo sit tua magnifica intentio dilatare poros, et trahere ad exteriora quantum possibile est, sic enim fit materierum euaporatio, & acutorum fumorũ exclusio, fac ergo ægrum sudare in balneo, aut cum vapore aquæ calidæ.

Circa balneum hic remouet errorem quorundam ignorantium in arte. Sed est dubitatio in hac parte vtrum balneum constrictiuum competat in superfluo fluxu võtris. Dicendum est breuiter & balneum est duplex. s. vniuersale quod est respectu toti9 corporis, & particulare quod est magis respectu partis, scilicet partium võtris, si loquamur de balneo vniuersali, dico q; tale non conuenit eo, q; tale coarctat, & commouet humores ad interiora, vnde auget fluxum & densat poros, vnde fumi qui ab humoribus eleuantur non possunt ad extra ægredi, sed si loquamur de tali balneo B constrictiuo particulari quod fit circa võtrem & intestina, dico q; tale conuenit, nã constringit meatus per quos materia ad intestina promouetur, et extra expellitur & confortat ventrem, & intestina, vt, scilicet non recipiãt aliunde materiam illã, & quæ in eis est retinenda, constringit etiam meatus quibus materia à superioribus, & remotioribus locis ad intestina fluit. Deinde cum dicit.

Frictiones autem fiant primum lenes, post etiam valentiores, ne tamen ægrum lædant: identidemq; repetantur, donec multus reddatur sudor, idemq; frequentiss. tergendus est, hoc enim modo promptius effluit, cum in poris diu relictus concrescat, & alterum vel sudorem vel vaporem exitu prohibeat. Fricuisse etiam extrema multum iuuat.

Fricationes extremitatum multum cõferũt fluxui superfluo.

C Et vtere fricatione post fricationem, prius leui, deinde acriori, vt pati poterit, vsq; dum multum sudet, sudor autem sæpe, & sæpius abstergatur, vt nõ obstet egressui sudoris alterius, aut vaporis parati excludi. opponitur enim poris diu retentus sudor, abstersus vero facilem facit alterius egressionem. Fricationes etiam in extremitatibus multum conferunt.

In parte ista Mes. docet obuiare huic superfluo fluxui per fricationes, vt non obstet, scilicet sudor remanens, & est notum. Deinde cum dicit.

At vero vulgus medicinæ imperitum, omnes à medicamento indiscriminatim lauat.

Remouet errorẽ vulgarium.

Vulgares autem, & qui non sunt artis periti, cõmuniter hos & illos post medicinã balneant.

D In parte ista circa hoc balneum sudorem prouocans remouet errorem quorundã vulgarium, & primo facit hoc. secũdo ponit rectum modum administrationis huius balnei. secunda ibi. Secundum virtutę. prima pars habet partes tres. primo præmittit hunc errorem. secundo eum increpat. tertio eum increpatum conuincit addens etiam cũ hoc increpationẽ eius per alias rationes, secunda ibi. Ignorantes q; balneum. tertia ibi. Errant ergo qui non sunt familiares artis, quia, scilicet nõ sunt perfecti in arte hos, id est superflue euacuatos à medicina, & illos diminute euacuatos &c. Et istum errorem multum incurrũt isti de partibus alemaniæ, nã ipsi in prima die faciunt phlebotomiã, aut assumunt pharmaciam, postea in secunda die viriliter comedunt. in tertia die vadunt ad balneum & q̃nq; ipsum multiplicãt pluribus consequenter. Deinde cum dicit.

Aph. lib. 4 sub cane.

Ignorans balneum foras trahere (vt Gal. ait) & materiæ reliquias virtute medicamenti purgantis ad intestina

stina omnino repetens, in oppositum mouere, ac facultate sua ad totum corporis habitum reuocare: tunc quidem facile erit iuuare, vt promptius reperet, vel saltem exolueretur: nunc autem difficile. Præterea damnandum est balneũ, licet ipsius virtute attractio materiæ ad exteriora, eaq; ignobilis speratur, ipsa enim trãsmittitur ab ignobilibus partibus intestinis, ad ignobilẽ cutim, sed per partes nobiles, hepar & venas, cum præsertim natura melius vacuat propinqua, maxime si viæ adsint conuenientes, Materia enim vacuanda est per partem, ad quã magis declinat, præcipue si ea erit idonea, inquit Hip. Errãt igitur omnes sine discrimine, post sumptum medicamentum lauantes, obstructionesq; & cutis vitia excitant.

Lib. 1. aph. 21.

Ignorãtes ꝙ balneũ ad exteriora trahit quemadmodum. G. dixit. Et ignorantes quoniam opponuntur residuæ materiei motui quæ iã in necessitate posita erat cum virtute pharmaciæ repere ad vias expulsionis, reuocando illam virtutem balnei ad membra, tunc quidem facile erit iuuare vt habilius reperet vel saltẽ exolueretur. Nunc autem difficile, propterea si confiditur ꝙ virtute balnei fiat expulsio ad exteriora & ignobilia non minus est error. fit enim trãsmissio ab ignobilibus ad ignobilia per nobilia. i. ab intestinis ad cutem per venas. Præterea natura melius ex propinquioribus ducit vijs & maxime conuenientibus, et inquit Hippocra. materia quam euacuare oportet, educenda est per partem ad quam magis declinare videtur, & proprie si sit conueniens, errant ergo indifferenter balneantes post assumptum pharmacum. Faciunt enim cadere in oppilationes, & egritudines cutis.

Increpat errorem istorum, & diuiditur in quatuor sicut per quatuor rationes errorem ipsorũ increpat. secũda ibi. Ignorantes quoniam opponuntur. tertia ibi. Propterea si confiditur. quarta ibi. Propterea natura has partes omnes legit simul. Ad exteriora trahit, scilicet materiã quæ sup. à pharmaco mouebatur ad interiora. Gale. dixit, scilicet in quarto apho. commento illius apho. sub cane & ante canem in tertia ratione. Sciendum est ꝙ id perducit ad magnum nocumentum quod aduenit de tanto diuerso motu ipsius med. nam primo materia vi pharmaci mota ad intestina per venas meseraicas transiens transiuit per hepar et principalia membra vnde ea debilitauit, superueniẽte postea balneo materia ista ex intestinis peruenit ad exterio. & hoc etiam per hepar, vnde etiam adhuc magis debilitauit, quia debilius est hepar ꝙ̃ in primo transitu, vlterius ẽt hæc materia propter eius motum diuersum facta est maligna, quare magis nocet hepati per quod transit, & maxime conuenientibus, sed sup. quando materia ista euacuatur per intestina tunc educit per conuenientes uias. Inquit Hippocr. in secũda parti. aphor. quæ ducere oportet in oppilationes, & præcipue, si vtantur balneo in his quæ non sunt sufficienter euacuati. Sed hic est dubitatio vtrum balneum resolutiuum faciens sudorem competat post medi. so. Et est breuiter sine argumẽtis dicendum quod istud balneum aut administratur post operationem medi. solu. aut dum ipsa operatur. Si loquamur de ipso primo modo, tunc aut ista medicina diminute euacuauit, aut superflue, aut mediocriter. Si diminute dico ꝙ balneũ istud non conuenit, eo ꝙ balneum mouet humores ad contrarium eius ad quod medicina mouebat, eo ꝙ med. mouebat à circun-

A ferentia ad centrum, sed econtrario facit balneum, & ideo non damus tunc balneum, sed potius aliam medi. sol. quæ compleat operationem ipsius personæ nõ perfecte euacuatæ, & hoc habet verũ præcipue si residuum materiæ esset commotum ad intestina, sed bene posset balneum competere supplens defectum medicinæ, præcipue si istud residuum materiæ esset magis versus extrema corporis. Si autem hæc medi. mediocriter et conuenienter euacuauit. Dico ꝙ tunc non conuenit balneum fortiter resolutiuum, & sedatiuum, sed bene conuenit balneum aperitiuum pororum & lauatiuũ ad hoc, scilicet ꝙ si aliqua materia sit contenta in poris carnis ad cuius expulsionem natura nõ erat multum intenta propter intentionem aliam magis necessariam, illa materia postea possit per balneũ euacuari per poros. Si autem hæc medi. superflue euacuauit dico ꝙ tale balneum resolutiuum non conuenit eo ꝙ istud balneum superflue euacuat, duas autem euacuationes & præcipue superfluas simul coniungere, aut vnam post aliam immediate

B est fallax & timorosum, similiter etiam isti sic superflue euacuati sunt valde debiles in virtute, tales autẽ sunt abstinendi à balneis, tamẽ in casu posset cõpetere aliquod balneum humectatiuum membrorum, si essent superflue euacuati à medic. Sed si loquamur de balneo approximato in hora operationis medic. tunc aut ista euacuatio facta à medi. est diminuta, aut superflua, aut mediocris, si est diminuta accidũt res quas ponit Mes. in litera, quę satis sunt notæ intelligenti, inducunt etiam oppilationes & ægritudines cutis, per id etiam quod constringunt ventrem, sed si ista euacuatio sit superflua, tũc balneum conuenit, quia hu. attractos à medi. diuertit ad contrarium, sed si ista euacuatio sit mediocris, non conuenit donec fit, quia tũc euacuaret sicut pharmacia, & diuerteret materiam ad oppositum, quod non est fiendum quando est euacuatio mediocris. Deinde cum dicit.

C *Reuera autem balneum nequaquam salubre est, post medicamentum purgatoriũ, nisi cum immodice vacuat, tũc enim auersando materiam, fluorem sistit. Postquam vero in balneo diu sudatũ est, adstringentibus vires sunt firmandæ, ne laxata purgãdo viscera, materias recipiãt, & vt materiæ ad oppositum conuertantur. Si vero hæc non cõtulerint, corpus eius totũ pannis lineis aqua infusis tãdiu in balneo undiq; percutiat, donec ipsa cutis rubeat et infletur, tunc fricetur vt sudet. Sedere aũt in balneo, super calidos lateres, aut lapides leues raros, alijs vero hypocondria, ventrem, lumbos calfacere in id multũ confert.*

Et ſm veritatem quidem non est congruum balneum post medi. nisi quãdo purgatio superfluit, cõfert enim tunc ad vẽtrem stringendum. In balneo vero postquam diu sudauerit confortantia tunc et stringentia tribue. Sic enim aggre-

D gas intentiones duas bonas. Nanq; pręparas ex vno eorum, ne viscera laxa materiam recipiant. Et ex alio, materias eorũ ad oppositum conuertis. Quod si hæc non contulerint, carnes eius & corpus totum in balneo pannis lineis aqua infusis diu verberetur ex omni parte, vsq; dum cutis rubeat et infletur, deinde fricetur vt sudet. Sedere autẽ in balneo super lateres calidos, aut lapides leues & raros, & calefacere cum eis latera & ventrem & renes, ad hoc multũ confert. Extrema vero institis ligẽtur & cõprimantur compressione dolorosa, sic quoq; materias ad cõtrarium fluxum ventres conuertes.

Ligatio extremitatũ multum diuertit.

In

In parte ista ponit rectum modũ administrationis balnei in superfluo fluxu ventris. Ex vno scilicet ex vsu confortantium & stipticorum, & ex alio, scilicet ex balneo. in stitis, id est fascijs. Deinde cum dicit.

Idem præstant diuretica, hoc est, vrinam mouentia. Mictus enim noctu plurimus, paruā significat deiectionem, vt inquit Hippo. quoniam vrina largior, vt etiam sudor, multam deiectionem sistit, materia ab intestinis et sima hepatis ad renes vel poros partium retracta, & ob id stercus siccum, & ad excretionem pigrum relinquēte, vt Humain visum est.

Diuretica quoq; & vrinam prouocantia huiusmodi etiā intētionis sunt. Inquit enim Hipp. in apho. Si quis in nocte multum vrinet, minoratur eius secessus, & dixit Humain. pluralitas sudoris & vrinæ, pluralitatē ægestionis resecat, & illud ideo, quoniam materię ad alias partes repunt quam ad intestina, immo trahuntur ab intestinis & à cōcauitate hepatis ad renes vel concauitates membrorum, & relinquunt fæces siccas in intestinis tardioris ægressionis.

Docet subueniri isti superfluo fluxui ventris per vsum diureticorum, diuretica sunt quæ educūt humoralem materiam per vrinales vias, humores, scilicet dissoluendo & colliquando, & vrinam prouocātia, sicut sunt omnia quæ vrinam generatam siue aquositatem trahunt ad vrinales vias, sicut sunt omnis aquosa quę impetuose illuc trahunt aquositatem. sicut hoc modo esset vinū aquosum, & ideo dixit signanter hæc duo, scilicet diuretica, & vrinam prouocantia. Inquit enim Hippo. in quarta particula vltimo apho. Humain expositor illius apho. & fuit Ioannitius. Deinde cum dicit.

Vomitum quoq; in hoc affectu prouocare in contrarium reuellit { vt à longo alui profluuio habito, spōtinus vomitus superueniens morbum soluit.} Quomodo enim fluor alui vomitum aliquando, sic vomitus fluorem alui curat, authore Hippo. quādo scilicet materia illorum causa ad oppositum, vt ait Humain.

Adhuc etiam vomitum prouocare est causa huius. Inquit enim Hippocr. Fluxus ventris interdum vomitui, & vomitus fluxui causa curatiua est, & dixit Humain. Illud ideo est, quādo ex hoc ad oppositū, & diuersum eius attractio fit, quod causa illorum erat.

Docet subuenire huic superfluo fluxui ventris per vomitum inquātum etiam materiam diuertit ad cōtrarium. Inquit enim Hippocra. in sexta particula aphor. à diaria diuturna habita spontaneus vomitus soluit egritudinem & etiam artificialis. Deinde cum dicit.

Auertūt etiam alui profluuium cucurbitæ, hypochondrijs, lateribus, ventriculo, lumbis, affixæ.

Ventosę cōferūt fluxui superfluo.

Huius etiam intentionis sunt ventosæ, si sub hypocundrijs, & in ventre, & lateribus, & renibus ponantur.

Docet subuenire huic superfluo fluxui ventris per ventosas inquantum etiam diuertunt materiam ad contrariū fluxus ventris, & notum est. Deinde cum dicit.

Extremorum item ligaturæ per institas dolorificæ, et strictiones materiā per aluum fluētem in contrariū auertunt, præsertim si ab alis et inguinibus cœptæ descendāt.

Ligationes quoq; & compresiones, & fricationes extremitatum, sunt etiam huius generis & proprie incipiendo ab ascellis & inguinibus, & descendendo ab eis.

E

Docet huic superfluo fluxui subuenire per ligationes et fricationes simul ad alia membra, quia ad extrema vnde debemus incipere ligationes & fricationes ab ascellis non descendendo ad alia membra, quia ad uentrem, sed ad alia membra, quia versus extrema corporis, & est notum &c. Deinde cum dicit.

Canon quartus.

Molestam autem humorum in corpore agitationē & fluctuationem quiete et somno sedamus, cum enim vacuationem ab helleboro immodicam sistere voles, somnum impera & quietem, inquit Hippo. corporis scilicet ac animi, vt Heben Mes. interpretatur, idq; sensuum obiectis celebribus, & iucundis homini adhibitis.

Aphor. 1[illegible] lib. 4.

F

Somnus etiam inducendus est animum demulcentibus melodijs, & cantionibus, et musicis omnibus instrumentis, adhæc remedijs somnificijs, et reliquis delirium sedantibus. Somnus enim profundior & quies, omnes humorū agitationes maxime sedat, vt contra indicat nauigatio turbari motiōe corpus, vt inquit Hippo. Præterea in hoc affectu à cibo & potu omnino abstinendus homo est, nisi syncope, hoc est virium præceps lapsus timeatur, hi enim humorum agitationem augent, non remittunt.

Aphor. 1[illegible] lib. 4.



Aboriosam autem agitationem et influctuationē in corpore sedamus cū quiete & somno. Inquit enim Hipp. Cum abscindere volueris fluxū per helleborum inductum vel multiplicatum, præcipe quietem & somnum. Inquit Heben Mes. dico quietem corpoream, scilicet & animalem cum administrationis celebritatis obiectorum sensuum. Somnus etiam inducendus est mulcebris cum canticis somniferis & melodijs, & omni arte organica, & rebus somniferis, & omni re quæ curat sahara, & scito q somni profundatio in eo est ex maxime sedantibus agitationes omnes & quies similiter. Namq; subdit Hippo. stare enim agitationem sedat, & ad hoc argumentum sumit ex nauigatione, quoniam motio agitat corpora cibi autem & potus in dispositione hac, omni modo rescindēdi sunt, nisi syncopim, & casum virtutis timeas. addunt enim ad agitationem & non minuunt.

G

H

Continuatio.

Postquam Io. Mes. docuit resistere superflue euacuationi quæ fit à medic. solu. per ea quæ medicinam frangunt, etiam per ea quæ constringunt meatus & confortant, per ea etiam quæ diuertunt materiam ad contrarium fluxus ventris. In ista parte quæ est canon quartus, docet huic superfluo fluxui resistere per ea quæ confrangunt, laboriosam agitationem quæ fit in corporea medi. & primo docet hanc agitationem sedare per somnum & quietem. secundo per cibos & potus. secunda ibi. Cibum autem. prima in duas. primo proponit, & idem confirmat auctoritate Hippocra. & in secunda parte, scilicet id confirmat per expositionem dicti Hippocra. secunda ibi. Inquit Heben Hippocra. scilicet in quarta particu. apho. legit omnes simul stare, id est pascua parua, scilicet habēs stata tūc. i. est quod nō insomnietas & maxime sedantibus agitationes.

nam

nam ista agitatio proprie prouenit ex commotione humorum, ista autem motio humorũ maxime sedatur per somnum & quietem, cum ipse sit vehementer similis quieti, omnino resecandi sunt. nam cibus & potus peruertunt naturam à sua euacuatione & faciunt ebullitionem in calore et spiritu fatigantes calorem propter eorum digestionem.

Deinde cum dicit.

Canon quintus.

Scopus tibi sit præcipuus animum exhilarare, corq; roborare sumendis, admouendis, educendis, faciẽdis. Hominem igitur in domo temperata compositione, non autem frigida, quoniam frigus humores intro compellit, quos foras ad cutim traxisse fuerit salubrius (neq; item calida) quod calor corpora resoluendo infirmat vires ac deijcit. Cibus autem & potus omnis est tibi deligendus, qui animum recreet, ac ipsum corroboret, de quo postea plenius dicturi sumus.

Principiũ omnis intentionis est regimen animam dilatans, & confortans cor. secundum administrationem omnium sex rerum quas scis, locentur ergo in domo temperati aeris non frigidi. Frigus nanq; concludit humores ad interiora, cũ sit eos ad exteriora extrahere res magis necessaria. Nec calidi, resoluit enim & debilitat, & elige ex cibis & potibus & alijs omne quod confortat cor, & animã dilatat, et nos plene dicemus illud post.

Qualr regẽ li sunt q̃ superflue educuntur.

Docet resistere huic euacuationi sup̃flue per ea quæ dilatant animam & cor confortant, principium, eo ꝙ in tali superflua euacuatione maxime euacuatur de calore naturali, & spiritu, multum enim cor inde debilitatur quod oportet principaliter attendere ad hoc per id quod confortat cor & dilatat animam. dilatans. i. augmentãs animam id est calorem naturalem qui est animæ instrumẽtum. sex rerum. s. non naturalium, & licet istæ res nõ naturales sint sex, præcipue explicat hic regimen ipsorum per aerem cibos & potus, nam hæc duo maxime immutant corpus, & maxime etiam cõfortant cor. Primo ergo docet eorum regimen per aerem. Secundo per cibum & potum. secunda ibi. Et elige ex cibis. Sed diceres tu, non videtur ꝙ debeat morari in domo frigidi aeris. quia humores mutat ad interiora non hoc tale quærimus in operatione med. sol. superflua & diminuta & mediocri. si de prima loquamur, non oportet eos uti aere frigido cum augeat fluxum mouendo humores ad interiora, & de hac est hic sermo. & non de illa, in illa. n. diminuta vel mediocri purgatione bene oportet humores ad interiora mouere, legit aliam simul cum ista, & elige &c. dicem⁹ illud post, scilicet summa secũda.

Deinde cum dicit.

Canon sextus.

Humores vero congelare, & narcoticis vti, perfugium est ultimum, tuncq; solum, quando prædicta omnia nihil contulerunt, & curatio prope deplorata est. narcotica autem fortia tibi vtẽda sunt, qualia antidotus theriacæ, & Philonis, & similes.

Compingere autem & stupefacere est vltimum ad quod inniti debes, & proprie tunc quando omnia iam nõ contulerint, et res est posita sicut in desperatione, tunc quoq; super narcoticis præsumendum est, & medicamentis fortibus sicut est theriaca, & philonium, & similia.

Qualr cogitur interi in super fluxu re narcotica.

A

In isto capitulo qui est sextus canon docet subuenire superfluo fluxui qui fit à med. solu. qui quidem fit per narcotica, & diuiditur in duas. primo præmittit quãdo est vtendum narcoticis & quando non. & in secunda parte id declarat. secunda ibi. Componunt autem. compingere autẽ, s. humores & eos constringere & inspissare, & stupefacere. s. operationem medi. sol. theriaca, scilicet noua, nam antiqua non est stupefactiua vel narcotica, immo est theriaca & contra venena eis resistens, potius hic explicauit narcoticas cõpositas ꝙ̃ simplices eo quod meliores sunt, ideo ponet statim ꝙ per artem & cõpositionem alterius medi. cum medi. stupefactiua remouentur eius nocumẽta, quia coagulatio est inimica vitæ. Et ex hac litera possumus habere ꝙ duplex est administratio narcotici, quædam est regularis siue electiua, & quædam est coacta siue necessaria, prima administratio eius nõ est cõueniens in hoc casu, sed secunda & de ea quæ exequitur. Deinde cum dicit.

Administratio narcotici duplex.

B

At vero grauissime errãt, qui horum affectuum initio narcoticis vtuntur, hæc enim vere non curant, sed uelut congelatam materiam intus cohibent quæ non multo post impetu maiore ruit, quã prius, relictis in corpore per hæc congelationis, & mortis quibusdam rudimentis. Vera autem curatio fuerit causæ fluorem excitãtis ablatio, partibus interea & facultatibus nos gubernantibus, in vnum reductis, & roboratis, vti diximus.

Componũt autem rem magni erroris à principio curãtes huiusmodi cũ narcoticis, est enim cum eis curatio mẽdosa, propterea quod incrassant & congelant materias, et fit retentio falsa, et redit fluxus, & prorumpit, & post tempus non diu extensum, disruptior quam fuerat prius, immo sicut regurgitans, cum vestigijs congelationis et mortis. Verũ curatio vera est abscissio causæ facientis fluxũ & coadunatio & confortatio membrorũ et virtutum eorũ sicut iam diximus.

C

Declarat quod præmisit, & primo ostẽdit ꝙ in curatione electiua huius fluxus vẽtris administratio narcotici nõ est conueniens. Secundo ostẽdit ꝙ in curatione coacta administratio eius est conueniẽs. secunda ibi. At vero quãdo necessitas inuitat. Curatio mendosa. nã non euacuant causas istius superflui fluxus ventris. & redit fluxus. nam hæc narcotica inspissando & constringendo seu congelando disponunt eas ad putredinem cum non regantur amplius à regimine naturalis calidi, & inficiunt alios humores, quibus infectis & putridis natura eos conat̃ expellere. Congelationis. s. aut humorũ aut membrorũ. Deinde cũ dicit.

D

Vbi vero necessitas inuitat, præsertim quando prædicta omnia non contulerunt, narcoticis vti cogimur.

At vero quando necessitas inuitat, et proprie quando omnia nõ contulerint, præsumimus super narcoticis.

Qñ alia nõ cõferũt tũc p̃sumim⁹ super narcoticis.

Ostendit ꝙ quãdoq; in cura necessaria competunt hæc stupefactiua, nam talibus fluxus vẽtris superfluus vltime non cõstringitur dato ꝙ ex eis aliquod nocumentũ acquiratur, et per hoc soluit̃ questio vtrum in cura fluxus vẽtris superflui cõpetant narcotica, nã in cura electiua non competũt sed in necessaria sicut ponit Mes. Deinde cũ dicit.

Prius tamẽ castigatis secundũ modos & conditiones, quibus ipsorũ nocumenta emendãtur, eaq; quã plurima.

Et ꝑprie rectificatis ſm modos & cõditiones quibus emendant̃ nocumẽta quæ ex eis timent̃.

Hic

Hic ostendit modum debitum approximationis narcoticorum in curatione hac necessaria, & primo facit hoc secundo quædā ex illis narcoticis nobis manifestabit. secunda ibi. Ponamus autē aliquis, prima pars habet partes quatuor. Primo ponit cōuenientem modum exhibitionis narcoticorum vt ille non consistit in eorum conuenienti qualitate. Secundo vt consistit in cōuenienti loco vnde approximatur. Tertio vt consistit in cōuenienti tempore approximationis. Quarto vt consistit in debita quātitate approximationis eorum. secunda ibi. Verum si excusari potest. tertia ibi. Et dare in sero. quarta ibi. Et uita exhibitionem. prima in duas. primo ponit quod intēdit. secundo illud declarat. secunda ibi. timentur autem ex. &c. In parte prima est ista, sicut omnem medi. solu. consolamur & eius nocumenta remouemus per compositionē alterius cum ea, ita eodem modo debet fieri de narcoticis vt eorū nocumenta prohibeant cū noceant principio vitę. Deinde cū dicit.

Vitæ enim sunt omnino contraria (congelant namq; & stupefaciunt, & mortificant) præcipue, si simplicia sint, & eo magis si sint recentia.

B

Narcotica sunt contraria rei vitæ.

Timentur autē ex narcoticis nocumenta plura. Sunt enim omnino contraria rei vitæ congelantia, & stupefacientia, & mortificantia, & nuda quidem magis, adhuc magis recentia.

In parte ista expresse docet cōuenientem qualitatē narcoticorum, & primo ponit nocumenta quæ ex narcoticis proueniunt. secundo docet eis subuenire. secunda ibi. Ars vero & societas, magis. s. elige stupefactiua composita φ simplicia & si composita nō eligas recētia. s. propter maiorem uim quā haberent si essent recētia. Deinde cū dicit.

His autem narcoticorum noxis, ars tribus remediorū mistis generibus præcauet, & horum actiones tutas reddit. Primo loco miscentur, quæ narcoticorum congelationem resoluunt, & auferunt, vt castorium, piper, crocus, hæc enim sunt velut theriaca narcoticorum, piper quidē & castorium resoluendo, & dissipando, crocus autem coquendo, & narcotici vim cohibendo. Secunda miscētur, quæ facultates nostrum corpus dispensantes firmant, & spiritus instaurant, ut spica, doronicum, zedoaria, et alia tum cardiaca, tum stomachica, vitæ, seu dictis facultatibus commodantia. Tertia miscentur narcoticis, quæ materias de parte in partem fluentes agitatasq; sistunt, & cohibent, vt myrrha, thus, gummi iuniperi, et simili. His enim narcoticorum malignitas reprimitur.

Ars vera & societas regunt eorum nocumenta & remouent. Verum trium intentionum res admixtæ eis ipsarum operationes bonificāt. Primo vero socientur eis quæ resoluunt, & offerūt quæ ex narcoticis prouenit cōgelationem sicut verbi gratia. Recte miscentur eis castoreum, & piper, & crocus. Sunt enim hæc theriaca, narcoticorum, sed piper & castoreum faciunt ad resoluendum & carminandum magis. Crocus vero maturat & sedat virtutem narcotici. Secūdo vero cum eis quæ virtutes cōfortant & spiritus reparēt miscemus, sicut recte miscemus eis ex cordialibus & stomaticis rebus, quæ conferunt rei vitę, sicut spica proprie, & doronici, & zedoaria & similia. Tertio oportet vt societur eis quæ sistunt & sedant, & stringunt agitatas, & reumatizatas, materias fluētes de parte in partem, sicut

A

est myrrha proprie, et olibanum, et sandaraca, et similia. sic. n. narcoticorū iniquitas reprimitur.

Docet his nocumētis subuenire per ea quę eis admixta remouent eorū nocumenta, & primo ponens tres intentiones propter quas alię med. admiscendæ cū eis ad remouenda nocumenta ipsorum vnā ex illis intētionibus declarat. secundo aliam. tertio vltimam. secūda ibi. Secundo. tertia ibi. Tertio oportet, piper et castorē resoluunt et carmināt. propter eorum multam caliditatem & siccitatem, & crocus maturat virtutem narcotici, & hoc non facit propter multam caliditatē quam habet aut siccitatem quia illam non habet, sed quia confortat cor & calorem naturalē quę habent resistere medicinę narcoticę, habent etiā humores & ipsum narcoticorū digerere, omnes legit simul, dicit φ cum eis oportet misceri res quæ sedant & cōstringunt agitatas materias. Contra naturam narcoticorum habet constringere materiā & congelare ipsam, quare non debemus cōmiscere id qd humores stipticat & inspissat. inde enim non cōsolatur, sed potius eius virtus augetur. Dicendum breuiter quod duplex est consolatio narcotici. absoluta, et ista nunquā habet fieri per ea quæ constringunt materias & incrassant, immo per ea quæ habent calefacere & subtiliare, & humores dissoluere, alia est cōsolatio narcoticorū determinata, quæ est ad stringendū fluxum ventris superfluum, & ista habet bene fieri per stiptica & cōstringentia & prohibētia agitationē humorū, & de hac est hic sermo, sandaraca. i. vernix. totū est notum. Deinde cum dicit.

Veruntamen si narcoticis abstinere potes, præstātius quidem fuerit, sin vti cogaris, potui ne da, sed emplastris adhibe, aut si per hæc parum proficitur, balanis aut clysteribus. Quod si potui dare cogeris, præmeditatione & caute dabis, idq; antiquatum potius, quale scilicet minus est noxium, virtute narcotici, coctione & rerum aliarū mistione cocta & fracta.

C

Verum si excusari potest, non propinari est melius, sed si excusari nō potest, melius est vt nō potui dentur, sed administrare in emplastris tantum est melior cura, vel saltem in suppositorijs, & enematibus si parum in emplastris contulerint, & si cogeris propinare potui, fac cum timore & cautela, & dare ea antiqora est minoris nocumēti, maturatur enim & digeritur cum rebus permixtionis virtus narcotici.

Postφ Mes. docuit eligere conuenientem qualitatē narcoticorum in cura coacta fluxus ventris facti à medici. solu. In parte ista docet eligere conuenientem locum approximationis ipsorum, melius est vt in potu non dentur, eo quod in potu approximata perueniunt ad stomachum colligatum cum cerebro mediantibus venis, & proueniunt ad membrum tale φ est propinquum cordi vnde possent congelare caliditatem natam cordis & aliorum membrorum. In emplastris, pręcipue tamen positis supra ventrem in loco q maxime respicit stomachū & intestina, propter scilicet restrictionē fluxus sicut si approximaremus ea per aliam causam præuenientem dolorem, aut propter multā vigiliam approximaremus talia emplastra supra frontē, vel saltem in suppositorijs, & ista suppositoria communi nomine consueuerunt vocari suppositoria ad tenasmon, remouent enim acumen humoris & prouocant somnum, nam per hoc etiam sedant dolorem. Deinde cum dicit.

D

Vespere autē dormituris tempestiue datur, quia somnum conciliat agitationes sedantem. Dant item nonulli mane, præsertim, quando ægrum insomnia non torquēt, tuncq; minus crebram desurgendi necessitatem, morsum excrementorum obtundendo, faciunt. Sed narcoticorum

vsus

vsus est fugiendus mox à cibo, et in plenis corporibus aut impuris, purgatis autem est tutior.

Et dare in sero ante somnũ est melior horarũ qua dari possunt, quoniam inducunt somnum, et sciuisti qm̃ somnus agitationes sedat, & sunt qui dant in mane, & proprie qñ vigiliæ non adsunt. Prolongant enim necessitatem surgẽdi ad sellam, sedando mordicationẽ. Et omnino, caue ne dederis supra cibũ, & caue ne dederis ea corporibus abundantibus, neq; dederis ea corporibus impuris, sed post mundificationẽ potius.

In parte ista docet eligere cõueniens tempus exhibitionis narcoticorũ in cura coacta fluxus ventris. In sero ante somnum. nã tunc somnus est aptus fieri in sero ipsi naturæ humanæ. istud autem narcoticũ habet somnum facere, & sciuisti. s. in quarto canone ab isto, & proprie quando vigiliæ non adsunt, tunc non datur vt inducat principaliter somnus, sed pp aliam causam sedando enim mordicationem humorum tardant necessitatem surgendi ad sellã, vnde tunc virtus non debilitatur ex multitudine secessionis ad sellã, nec debent dari immediate post cibũ eo quod extinguunt calorem naturalem cibum digerentẽ & cibum incrassant, & eum crudum faciunt, vnde postea male aut nullo modo digeritur, nec etiã debent dari repletis sanguine, non enim debent dari nisi qñ infirmus est in desperatione, modo in repletis sanguine nõ est timor desperationis, etiam ista narcotica extinguunt calorẽ, vnde postea nõ potest bene sanguinem regere. quare relinquit à regimine naturæ & putrescit, & impuris. i. in habentibus hu. peccãtes in qualitate propter eãdem causam. Deinde cum dicit.

Caue item ea dare diebus simul multis, sed tempus interpone, quo roborantia dabis, quæ vitæ seruent thesaurũ. Adde quod narcotica, oculis quoq; & sensorijs alijs nocent, nisi horum noxam studiose vites, vt dando tam paruam quantitatem, quæ viribus nostris non officiat. Pauco enim & sæpe quam multo semel vti, præstat.

Et uita exhibitionem eorũ diebus continuis, immo interueniat inter tẽpus, et tempus exhibitio rerum confortantium, vt saluetur thesaurus. Et scito quod nocet oculis & sensibus, & tibi superest ministrare cautelã, ne noceant, & fac exhibitionem eorũ quantitatis paucæ, quia virtus nõ lędat. Melior. n. est iteratio, q̃ multiplicatio.

Nocet oculis.

Docet eligere cõuenientem qualitatem narcoticorum. & primo facit hoc. secũdo dubitationi respondet. secunda ibi. Et in subtilib⁹. prima in duas. primo docet eligere conuenientem quantitatẽ discretam narcoticorum videlicet ea dandi. secundo docet eligere conuenientẽ quantitatem continuam eorũ. secunda ibi. Et fac exhibitionẽ. legit ambas simul. Diebus continuis quia qñ exhibentur diebus continuis, tũc nociua fiunt corporibus, exhibitio rerũ etc. sic autem non fit passio, vnde postea sic, non bene operabuntur, etiam cõtinue approximata extinguunt calorem, quare per consequens debilitant virtutẽ, vnde postea humo. a natura non possunt regi, nocent oculis congelando spiritus qui quidem etiam in magna quantitate ad oculos prouenientes nocent cerebro, vnde nocebunt etiam membris quæ ab eo oriuntur & sensibus, nam eos stupefaciũt, melior enim est iteratio &c. Hæc enim est regula attendenda in exhibitione cuiuscunq; medicinę fortis, potius eã iterare q̃ eã in vna vice multiplicare, nos enim videmus q si aliquis habeat stomachum valde inanitũ, melius est dare de cibo parum, & sæpe q̃ parum multũ in vna vice, & præcipue cum virtus est debilis sicut ponit. G. in commento illius apho. quibus semel aut bis, ergo eodẽ modo

Regula in medicinarũ exhibitione.

erit in proposito & plus cum a, causa constrictionis earũ naturæ q̃ cibus. Deinde cũ ... prohibitio egressionis vapo...

Quod autẽ ad dolorũ insultus ... *ca ahibere est satius, quanquã inte* ... *violenta, vt colico dolore vehementi* ... *quod significauit. Gal. dũ colico dolori* ... *interdũ necessariã magis esse dicit, per stupe* ... *sam curationẽ, præsertim cũ magna est dolor* ... *quam verã, ne uires interim resoluantur, & colla* ...

Deinde cum dicit. ... inflammãtis ma... ... um febriũ ... superfluus ... quam

Et insultibus quidem melior horarũ est preuenire horam ipsorũ, & quandoq; dare oportet apud fortem commotionem eorum, sicut in colico dolore vehemẽti, & dixit Gal. In colica quidem vehementi, quandoq; maioris necessitatis est cura mẽdosa, quæ est stupefactio, ꝑprie apud fortem commotionẽ doloris eis, quam cura vera, ne virtus resoluatur & cadat.

In ista parte Mes. dubitationi respondet. dixerat enim prius q stupefactiua debet caueri in principio isti⁹ fluxus ventris superflui & non dantur nisi qñ infirmus est in desperatione & alia non cõtulerint, vnde crederet aliquis q in aliquibus casibus, nõ deberent dari in principio, sicut in fortissimis doloribus, remouet hoc & dicit, quod qñq; datur in principio etiam, vnde in forti dolore capitis, aut intestinorum, aut in podagra, quãdo dolor ipse maxime infestat, vnde inde ex toto cadet virtus meli⁹ est vti istis narcoticis q̃ vti cura vera, quę est per resoluẽtia & calefacientia, saltem enim immediate sedatur dolor & aliquãtulum virtus restituitur, vnde semper id qđ magis grauat & ponderat etiam magis est attendendum. Deinde cum dicit.

Hæc vero narcotica fuerint vsu tutiora.

Ponamus autem aliquas ex medicinis narcoticis quas eligimus vtiles in hoc capitulo.

In parte ista quasdam ex istis medic. narcoticis declarat vel describit, & primo proponit quod intendit. Secundo exequitur. secunda ibi. Medicamen quod scripsit, quod dicitur in prima parte notum est. Deinde cum dicit.

Primũ quod scripsit Israelita valenter astringẽs, ob id salubre ad fluorem alui, à medicamẽto uel alia causa excitatũ, recipit thuris drac. i. coaguli leporis. ℥. ij. opij drac. i. gallarũ. ℥. iij. fiant ex eis trochisci. ℥. i. Datur autẽ vnus potui. Catapotia quoq; hæc filij Zezar, ad alui fluorẽ & fluxiones ad uiscera uel à uisceribus, recipiũt bdellij, gũmi iuniperi, opij, thuris, minuti, myrrhæ, croci, ana, fac catapotia ciceris magnitudine, da uespere à tribus ad quinq;.

Medicamẽ quod scripsit Israelita fortis stipticitatis conferens ad fluxus medicinales, ad alios fluxus ventris bonũ & expertum. Rec. olibani. ℥. i. coaguli leporis. ℥. ii. opij. ℥. i. gallarũ. ℥. iij. Fiat ex eis trochisci. ℥. v. & sit potio eorũ vnus. Confectio pilularum filij zezar bona ad fluxũ ventris, & reumatizationes viscerum. Rec. bdellij, sandaracæ, opij, thuris minuti, myrrhæ, croci ana, fiat pilulæ sicut cicer, & da in sero. iij. aut. v.

Istas medicinas narcoticas describit, & primo describit eas quæ ab alijs fuerunt compositæ. secundo describit eas quæ fuerunt compositæ à seipso. secũda ibi. Confectio trochiscorum quos &c. Prima in duas sm̃ q duas ex talibus confectionibus ponit. secũda ibi. Confectio pilularũ, & ad alios fluxus ventris. s. qui fiunt sponte. coaguli leporis, oĩa enim coagula sunt cõstrictiua, præcipue tñ est cõstrictiuũ coagulum leporis: opij est enim frigidũ in quarto gradu, sandaracæ.

Alia introductio Ifæ.

In parte ista docet curare hãc feb. quæ aduenit post purgationem indicationem sumendo à dictis causis, et primo docet remouere causam istius feb. talis. Secundo docet remouere ipsam feb. secunda ibi. Verum si fuerit. Vel aliter & melius. Primo enim ostendit quomodo oportet indicationem sumere à causa huius feb. & aliquãdo à febre ipsa, & in secunda parte explicat ea & quibus hæ duæ intentiones perficiuntur. secũda ibi. Verum si. quod dicitur de prima parte notum est. Deinde cum dicit.

Quod si causa febris est frigus, poros densans, adhibe quæ diximus poros aperire, & vapores trãspirabiles reddere, quas ad res sudorẽ prouocasse est imprimis salubre. Si autẽ vel solis æstus, vel medicamenti calor vehemens & acer, febrim excitat, calorem hunc extingue refrigerantibus, & acrimoniam obtunde remedijs post dicẽdis.

Verũ si fuerit causa febris frigus concludens poros, cura eius est administrare ea quæ aperiãt poros & faciant vaporum exclusionem, ex his quę diximus. Et sudoris prouocatio ad hoc multum est vtilis. Et si fuerit qa obuiauerit ei calor inflãmans, aut quia medicina fuerit multæ acuitatis & inflammationis, cura est cum extinguentibus caliditatem, & refrigerantibus acuitatem ex eis quæ dicemus.

Modo exequitur quod promisit, promisit enim duo. s. curationẽ feb. & curationẽ causæ ipsam producentis. primo ergo præmittit curationẽ ipsius feb. secundo ponit curationem ipsius feb. inquantum feb. est. secũda ibi. propterea si feb. prima pars habet partes quinq; sicut quinq; poterant esse causæ talium febriũ, quibus docet subuenire. secunda ibi: Et si fuerit quia obuiauerit. tertia ibi. Si autẽ est propter materiã. quarta ibi. Si autem fuerit propter occursum. quinta ibi. Si propter festinã, & faciant. s. cum tali remedio vaporũ exclusionem, & hoc potest esse cũ balneo tam vniuersali q̃ particulari, particulari faciendo hoc balneum pedibus, et capiti vel alteri membro, & hoc fit cũ rebus aperitiuis & facientibus sudare, tñ si hoc prodest faciemus balneum vl'e toti corpori cũ rebus calidis & hu. aperitiuis. ista tñ aqua balnei vniuersalis debet esse aqua tepida, sed aqua balnei particularis potest modicũ plus excedere in caliditate, & fricatio est conueniens in hoc casu, & si fuerit necesse conueniens est administrare redolentia, & infrigidantia mẽbra principalia, & refrenantia acuitatem medi. etiam debemus eligere bonũ aerem & bonum locũ seu cameram ponendo ibi frascas & flores ex quibus omnibus lætificatur cor, & cętera mẽbra. Deinde cũ dicit.

Si præterea materia vacuanda tantum est, commota & inde cõculcata putret, æquetur, & expulsioni parata vacuetur. Si à motu corporis aut animi post medicamentum febris est, cura vt diariam ab his causis natam.

Si autẽ est propter materiã quæ debebat expelli, & non expellitur, sed cõculcatur & putrefit, cura est expulsio illius materiæ cum præcessione adequationis & præparationis eius ad expulsionem, si autẽ fuerit propter occursum motuum corporeorũ, aut animaliũ sup medicinã. cura eius est cura febris factę ab his sicut scis.

Modo docet remouere causam talium febrium, quãdo scilicet materia mouetur & non euacuatur, nam si damus pharmacũ euacuans phlegma, & id non euacuat, corrumpit humo. phlegmaticos. quid ergo debemus pharmacũ illud euacuare postquam fecit nocumentum, & postea digerere, & postea ipsam euacuare, etiam balnea prosunt & res sudores prouocantes. Deinde cum dicit.

E

Si a festina comestione sequuta est febris, a cibis abstinendo curatur.

Si autem propter festinam comestionem fuerit, cura est super eam abstinere.

Modo docet remouere talem feb. quando eius causa est superflua assumptio cibi, verũ est quòd de curatione istarum multa deberet dicere, sed require in nono Almãsoris. Deinde cum dicit.

Si præterea febris est multũ ardens, calorem flammeũ extinguẽtibus cura, aerem appara, cibũ, potum, vnguenta, emplastra cordis, & hepatis frigida suffice, & odoramenta frigida, & medicamẽta cardiaca frigida. Postremo balneis temperatis corpus humecta, et vtere reliquis omnibus, quæ contra febriũ ardorẽ a peritis scripta sunt.

F

Præterea si feb. fuerit multæ inflammationis, cura est cũ eis quæ inflammationẽ sedant, & cũ præparatione aeris & administratione refrigerantium ex cibis, & potibus, ex vnctionibus, & emplastrationibus circa cor & hepar, & administratione redolentiũ frigidorum, & medicinarũ cordialium frigidarũ, & vltimo cũ balneis humidis temperatis, & omnibus quę febribus calidis opponuntur sicut sapientes scripserunt.

In parte ista ponit curationem feb. vt feb. est, quæ accidit post purgationem, & primo docet hanc feb. remouere vt ipsa est fortis, secundo vt ipsa est mitis & pigra. secunda ibi. Si autem feb. vel primo facit quod dictũ est. secundo remouet quoddam dubium. secunda ibi. Si autẽ febris inflammationem scilicet ipsius febris epithymatibus, hęc enim multum prosunt cordi et hepati, sapientes. i. antiqui medicinæ professores. Deinde cum dicit.

G

Si autẽ pigra febris est, interdũ eius cã æquãda, expulsioni parãda, vacuãda, est quãdo febris maius ẽ momẽtũ.

Si autem febris fuerit pigra, cura ipsius versatur quandoq; circa ipsius causam, vt adequetur & resoluatur, & abstrahatur, & interdum circa febrem vt expellatur.

In ista parte docet hanc febrem remouere, ut ipsa est mitis & pigra, & notum est. Deinde cum dicit.

De dolore capitis qui accidit post purgationem. Cap. 2.

Dolor capitis a purgatione fit, vaporibus in caput sublatis a medicamento purgante, præsertim violento, aut imperfecte vacuante, aut materiam mouente quidẽ in capite. sed non educẽte, aut a causa aliqua externa superueniente, vt capitis calore, frigore, & similibus.

H

Cãę doloris capitis a medicamentis sumpti pharmaci assumpti.

Eius autem euentus est propter eleuationem vaporũ ad caput quos medicina mouet, & subleuat, proprie qñ laboriose, vel nõ proprie complete soluit. Aut propterea q̃ mouet in capite materiã, & non educit, aut propter occursum rei extrinsecæ superuenientis capiti eius qui euacuatur, sicut calor, & algor, & similia.

Cõtinuatio.

Postq̃ Io. Mes. docuit curare ægritudinem quæ est feb. In parte ista docet curare ægritudinem quæ est in determinato mẽbro. & diuiditur in duas, primo docet curare ęgritudines siue malas dispositiones vt capiti eueniunt. secundo vt eueniunt membris nutritiuis seu naturalibus. secunda ibi. Nomen cõe. in secundo cap. ab ista. prima in tres.

primo

primo docet curare ægritudinem capitis, quæ est dolor. secundo docet curare ægritudinē capitis quę est vertigo. tertio docet curare debilitatem visus. secunda ibi. in sequenti cap. Accidit autē. tertia ibi. tertio cap. Fit qñq;. Prima in duas. Primo ponit causas huius doloris capitis. Secūdo docet eis subuenire explicās ea quibus hæc perficitur, indicationē sumendo à causis illis. secūda ibi. Quod vtiq;. Quod dicitur in prima parte est notum. Deinde cum dicit.

Eius autē doloris curatio est quoq; in promptu, causa ipsius cognita. Si enim à vapore est sursum ascēdente, ad contraria is reuellitur dictis prius remedijs. Si vero iam sit elatus, idemq; calidus, humeralem venam incidimus. Si autem frigidus est, curādus quomodo alij dolores à causa frigida. Ad id autem facta malleoli vena remediū est præstantißimū. Si deniq; crassus est vapor & frigidus, curatur remedijs morbo conuenientibus, tibi nō ignotis. Verum si materia est mota, tandem vbi cocta erit, vacuetur purgatione idonea. Si postremo dolet caput ab intemperie, medicamento vel alijs causis succedente, curetur alterantibus contrarijs conuenientibus.

[...]ocet cura [...]dolorem [...]itis pue[...] [...]tē à pdi[...] [...]s causis.

Quod vtiq; ēt curamus, postquā sciuerimus causam eius. Nam si fuerit pp vaporē qui eleuatur, trahimus ad oppositū eius cum eis quæ diximus. Et si iā eleuatus & fuerit calidus, cephalicā incidimus, & si fuerit frigidus curamus sicut cæteros dolores factos à simili causa, & confide in phlebotomia saphenæ, qm̄ est potens in hoc, si autē vapor fuerit crassus frigidus, cura est cū eis quæ dispositio exigit sicut scis. Verū si fuerit pp mateтiā quæ mota est, postquā fuerit euacuata, iteratio purgationis est necessaria post maturationē eius quod est causa doloris. Et si fuerit pp malitiā complexionis acquisitam pp medicinā, cura est permutatio eius cū eo quod conuenit.

In parte ista docet subuenire huic dolori euenienti ab istis causis tribus. & diuiditur in tres sicut istis trib⁹ causis per ordinem docet subuenire. secunda ibi. Verum si fuerit. tertia ibi. Et etiam si fuerit. Prima in duas. Primo facit hęc quando vapor ille releuatus est subtilis. Secundo quando est crassus frigidus. secunda ibi. Si vero vapor. totum est notum vsq; ad finem capituli.

De vertigine q̄ accidit post purgationē. Cap. 3.

Vertigo inde accidit, quod interdum vapores a medicamento moti & sublati, caput petunt, ibiq; motum rebus agitatis proprium excitant, qualis est aquæ in gyrum commotæ, vel in vorticibus circumactæ ob alterius occursum, qualis item est rerum leuium venti vertiginosi turbinoso flatu circumactarum. Vertigo autem a vaporibus in nobis fit, quādo hi in cerebri ventriculis & arterijs circumacti, vna secum spiritus circumagūt, & maxime quo loco nerui sensuum opifices oriuntur. Quapropter imaginatur æger omnia super seipsum volui, & terram sub pedibus tremere & moueri.

[...] si phialā [...]ua plenā [...]cūagas, [...]corp⁹ ver[...] [...], phiala [...]ce qescē[...] [...]mot⁹ aq̄ [...]spirituū i[...] [...]rū pseue[...] [...], sic in e[...] [...]ijs verti[...] [...]fit.



Ccidit autem φ vapores qñq; quos medicina mouet & subleuat, eleuant ad caput, & faciūt motū, qui est sicut motus rei agitatę sicut qñq; mouetur aqua motu gyratiuo, & sicut motus rerū leuiū qñ fiant venti vertiginosi, aut qñ aqua obuiat A aquæ & fiūt voragines, & illud ideo. quia qñq; vapor eleuatus facit fumos moueri in vacuitatibus cerebri, & arterijs faciētes agitationē in spū, sm plurimū in loco terminationis instrorū sensuum, & sentit tunc patiens, sicut, si res super eū voluantur, & terra sub eo tremat & moueatur.

Cōtinuatio

Postq̄ Io. Mes. determinauit superius de vno accidente siue ægritudine proueniente post purgationem accidente in mēbro animato. sicut de dolore capitis qui magis cōuenit versus eius panniculos interiores et exteriores tantum cooperientes. In parte ista determinat de quadā ægritudine quæ accidit in substantia eius: ac cura ipsius. s. vertigine. nam ista passio magis attribuitur substantiæ cerebri q̄ panniculis. est enim quædā passio non dolorosa, sed dico φ differt vertigo & scotomia. nam vertigo nihil aliud est quā vapor existens in cerebro & vētriculis eius qui vapor facit motum rotundum gyratiuum. & videtur sibi φ tota B terra tremat & voluatur in gyrum propter talem reuolutionem, & cū hoc sit læsio virtutis sensitiuæ, & non motiuæ, sed scotomia est motus gyratiuus in quo non solum læditur virtus sensitiua, sed ēt motiua. Et diuiditur hæc pars in duas partes. primo enim inqt causas huius vertiginis. secundo docet eā remouere sumendo indicationē ab illis causis. secūda ibi. (Quod quidē cūramus) accidit autem. s. post purgationē pharmaci solutiui id nocumentum quod est vertigo qñ mouetur aqua motu gyratiuo. sicut qñ in ea proijcitur res grauis. ipsa enim agitatur faciens reuolutionem vnā consequentem ad aliā, sicut motus rerum leuium &c. multotiens enim videmus quod qñ ponuntur panni ad solem φ propter ventū agitātem istos pannos fit motus gyratiuus in eis. de ista tñ vertigine plenius habebimus in nono Almansoris. quæ quidē vertigo nihil aliud est quā vapor contentus in cerebro mouēs spiritus cerebri circunuolutiuo motu lædens tantū eius operationē sensitiuam, sed in scotomia læditur virtus sensitiua & motiua. C Est tñ sciendum φ iste talis motus est in parte anteriori cerebri idest in basi eius inferiori. nam in ista parte eius anteriori multi sunt nerui sensitiui. dictū est aūt quod vertigo nihil aliud est q̄ motus rerum in gyrum cum læsione motiuæ actionis, & nerui motiui vt plurimū ortum habent à posteriori parte cerebri, hinc est quod uertigo est maxima passio partis posterioris cerebri. Deinde cum dicit.

Dr̄ia inter vertiginem & scotomiam.

Istud autē symptoma hoc modo curabis, si abūdet sanguis, humeralem incide, scarificato, item auriū cartilago & cucurbitulæ ceruicibus affixæ et cruribus, in id admodum conducunt, & præter hæc victus ratio tenuis, quæ sanguinem minuat, post hæc omnia aquæ dulcis balneo lauabis, si autem vertigo est ab humorū copia, vacuentur vomitu, aut {potius} deiectione, post hæc cerebrum his quæ affectui quoq; conueniunt, roborandum est. Frictio D *quoq; partium inferiorum, & alia quæuis in contrarium reuulsio, prodest. Prouidendum quoq; est partibus his, uapores in cerebrum transmittentibus, vt ventriculo hepati, lieni, folliculo fellis, & alijs. Postremo quod in capite reliquum est vaporum, id resoluendum est.*

Quod quidē curamus hoc modo. Si videris dominiū in sanguine cephalicā incide. Scarificatio aūt chartilaginum auriū, & ventosę in nuca, & cruribus ad hoc multum conferunt, & similiter omne regimen sanguinem reprimens, confert in fine rei balneari balneo separato dulci. Et si est propter humorū abundantiā, cura est eductio humoris facientis vomitū aut per vētrem.

Et post illud confortatio cerebri cum his quæ dispositio exigit, & fricatio inferiorũ & resolutio vaporũ, & econuerso eorum ad oppositum, & rectificatio membri mãdantis sicut est stomachus, aut hepar, aut splen, aut fel, aut illud.

Modo ponit curationẽ uertiginis, & qa vertigo posset causari à multis hu. multiplicatis. primo ponit curationẽ vertiginis sanguineæ. secũdo ponit curationem eius vt ab aliis hu. prouenit secũda ibi. Et post illud, vel aliter primo explicat quę cõpetunt isti vertigini in principio. secũdo in fine in processu. secũda ibi. Et post id quidẽ quod vtiq͂. s. accidẽs quod vertigo nominatur, & vẽtosæ. s. appositæ in collo, vel in nuca, vel in crurib⁹, siue sub spatulis. dulci pci pue aqua q̃ sit aliquantulũ calida ad distrahendum illũ humorẽ ad aliã partẽ, legit oẽs partes simul cũ ista, et notũ ẽ.

De debilitate visus post purgationẽ. Cap. 4.

Visio fit imbecilla post purgationẽ, interdũ ab oculi partiũ siccitate immodica superfluæ vacuationi succedente: interdum ab humore in nerui optici cauitate coacto, quem medicamẽtum liquauit, & non vacuauit, interdum à vapore crasso turbido, quem medicamẽtum ad caput & videndi instrumenta subleuat.



Fit qñq͂ ex siccitate superflua quæ succedit euacuationi sup̃fluę. Et qñq͂ ex humiditate coarctata ĩ neruo cõcauo quam dissoluit medicina preterq̃ euacuauerit. Et qñq͂ ex vapore crasso turbido quẽ medicina subleuat ad caput, & ad mẽbra visus.

Postq̃ docuit curare dolorẽ capitis, et vertiginẽ quę ambo veniũt mẽbris animatis: modo docet curare aliã ægrit. mẽbri animati. quia debilitatẽ visus quę aduenit post purgationẽ. et diuidit̃ in duas. primo ponit causam huius ęgritudinis siue accidentis. secũdo docet illis causis subuenire & egri. secũda ibi. Si aũt. prima pars diuidit̃ in partes tres: sicut tres sunt causæ huius debilitatis visus: nã hæc debilitas visus qñq͂ accidit à sup̃flua siccitate facta à medi. qñq͂ vero pp humi. lædentem & coarctantẽ neruum oculi continui qui vocat̃ neruus opticus. qñq͂ hoc accidit pp vaporem crassum, & viscosum quam subleuat medi. ad caput. primo enim ponit primã causam. secũdo secundam. tertio tertiã & vltimã. secunda ibi. Et qñq͂ ex humiditate. tertia ibi. Et qñq͂. istas tres partes legit simul, concauo. i. neruo optico, ex vapore crasso &c. nam pp istam turbulentiã vaporũ, & crassitiẽ oppilant̃ viæ, quare sp̃us tam aĩales q̃ vitales nõ possunt debite transire ad oculos vel ad oculũ vt perficiat operationem visiuam. Deinde cum dicit.

Si autẽ visio imbecilla sit ob siccitatẽ vacuationi immodicæ succedentẽ, humectantibus curanda cibo, potu, proba nutritione, balneo, somno, & cæteris, corpus totũ, & oculos præcipue, humectãtibus. Si ab humore per medicamentũ liquato in neruo optico, curabitur catapotiis cocciis, & ex hiera, et ex aromatibus, quæ in antidotario descripta habes. Destillato quoq; in oculũ succo chelidonii, & fœniculi, et felle perdicis, aut ericii, aut aquilæ, aut capræ, aut collyrio ex fellibus. Si ex uapore crasso & turbido excitatur uisio imbecilla, humor est uacuãdus, à quo tenuato vapor attollitur, et vapores sursum ascendentes sunt tum repellendi, tũ ad inferiora reuellẽdi per horũ frictionẽ, & exercitationẽ. In oculũ vero dicta collyria instillanda. Adhæc salubre est ieiuno quidẽ ventriculũ excremẽtis purgare hieræ picræ infuso, aut aloes, aut absinthii decocto, aut oxymelite scillino. Post pastũ vero vapores à cibo leuari solitos prohibere, coriandro præsertim, et cydonio, & similibus. Postremo adhibe oculis, quæ ipsos roborent, & tergeant, quantum tibi videbitur.

Modus rãdi tanbilitatẽ sus.

Si autem pp siccitatem acquisitam ab euacuatione sup̃flua conferũt humectãtia nota ex cibis & potibus, & oĩbus quę addunt ad humectationem corporis & membrorũ visus, sicut balneũ, & somnus, & refectio corpis, & alia, & si ex humiditate quã medicina coarctauit in mẽbris visus cura est cũ pilulis cochiis, & pilulis de hiera, & pilulis de speciebus, quarũ descriptio ẽ apud te. Et distillatione in oculis chelidoniæ, & fœniculi, & felle alcubugi, aut ericii, aut aquilę, aut capræ, aut collyrio de fellibus. Verũ si ex vapore crasso & turbido, cura est eductio illius materiæ à qua resoluit̃, et represio subleuationis vaporũ cũ fricatione inferiorũ, & exercitatione eorũ, & distillatione collyriorũ sicut diximus. Et administratio rerũ ante cibũ ex his quæ resoluunt superfluitates quæ sunt in stomacho, sicut est infusio hieræ, aut aloes, aut decoctio absinthii, aut oxymellis scillitici, aut post cibationẽ eorũ prohibent vaporem ciborũ eleuari, sicut est coriandrũ proprie, & citonia & similia. Deinde succedat administratio rerũ confortantium visum & abstergentiũ oculos sicut te inuitat necessitas.

Docet subuenire huic debilitati visus indicationẽ sumẽdo à dictis causis. & diuidit̃ in tres. primo docet huic debilitati visus subuenire indicationẽ sumẽdo à causa quæ est siccitas adueniens in sup̃flua euacuatione phar. secũdo indicationẽ sumendo à causa q̃ est nimia humiditas cõmota oppilãs. tertio indicationẽ sumendo à vapore crasso eleuato medicina ad caput. secunda ibi. Et si ex humiditate. tertia ibi. Verũ si ex vapore. legit totũ simul. humectãtia causa est. nã humiditas p sui contrarietatẽ ad sicci. habebit remouere siccitatem pilulæ cochiæ. tales maxime cõfortant oculos, & cerebrũ, et mẽbra spiritualia. Sed quęret aliquis faciũt ne pilulæ cochiæ, pilulæ de qnq͂ generibus, et pilulę de speciebus. oẽs æqual̃r huic passioni, & vno modo, dico q͂ non. Nã ista debilitas visus veniens ex hu. quæ in stomacho existẽs eius vapor eleuat̃ ad oculos, et cerebrũ, et inducit debilitatẽ visus, & tũc eius cura fit cum pilulis hieræ. si aũt hæc debilitas visus fit aduenieẽs ex humiditate, ex toto corpore oculis cõicata & pręcipue crassa tũc conferunt pilulæ de quinq͂ generibus. si autẽ hæc debilitas visus fit ex humi. proueniens pp propriũ nocumentũ cerebri, tũc cõferũt pilulæ de speciebus, quas ponit in suo antido. in principio ipsius. chelidonia multũ respicit oculos, vt habemus ab auctore, & fœniculi. fœniculus notus est de medicinis oculi & fel. alcubugi. i. fel perdicis. Collyrium potest sumi dupl̃r stricte. s. & large. stricte accipitur collyriũ pro eo q͂ maxime oculis approximat̃ dissolutũ in liquore aliquo. sumitur large pro medicamine quod ẽt intus corpori approximatur extendens se ad clysteria & suppositoria, modo in tota hac litera vtroq͂ modo accipi potest.

Collyrium duplex.

De debilitate stõi post purgationẽ. Cap. 5.

Ventriculi imbecillitas interdum est cõis toti ipsius corpori, tuncq; omnis facultas naturalis (cuius origo est vẽtriculus) imbecilla simul efficitur, interdũ ori ipsius (quẽ stomachũ appellant) est propria, tunc appetẽtia

fit

sit imbecilla, interdum fundo ipsius, & villis retinētibus, tunc retentrix imbecilla sequitur.

are post gationē idit de- tas stōi.



NOmen commune est debilitas stomachi. Sed quādoq; cadit in toto corpore eius, & sequit ipsam debilitas omnium virtutum quarum est minera. Quandoq; in superiori parte eius, & sequitur ipsam debilitas appetitus, qñq; in inferiori parte eius, & sequitur ipsam debilitas digestiuæ. Et quādoq; cadit in fundo ipsius, & villis retentionis, & sequitur ipsam debilitas retentiuæ.

Hæc est tertia pars diuisa contrt partem primam huius intentionis quartæ, nam ibi dicebat q eius intētio erat determinare de tribus ægritu. accidentibus. s. spiritualiū, animatorū, & naturalium. Postq ergo Mes. docuit curā ægritudinū quę adueniunt membris spiritualibus ex pharma. solutiuo, quia curā febris tradidit, & curam ægritudinum quæ adueniūt membris animatis, quia cerebro & oculis. In parte ista tradit curam ægritudinū quæ adueniūt membris nutritiuis post purgationē à medi. factam. specialiter aūt determinat de cura ægritudinū quæ adueniūt duobus mēbris nutritiuis. s. stoma. & intestinis tradens curam excoriationis ipsorū intest. primo ergo tradit curam debilitatis sto. secundo tradit curam excoriationis intest. secunda ibi. Accidit excoriatio viscerū. bene infra, & est capitulum per se. prima in duas. primo ponit duo necessaria ad suum propositū. secundo exequitur docēs subuenire huic accidenti q est debilitas sto. secunda ibi. succurremus. prima in duas. primo ponit vnū necessarium ad suum propositum inquirens per id diuersos modos debilitatis sto. ponens diuersas eius partes in quibus aduenit & signa eorū, & in secunda parte ponit aliud necessariū suo proposito, per quod requirit causas per quas potest contingere hæc debilitas sto. secunda ibi. Accidit aūt sto. debilitas. In toto corpore ipsius. s. sto. inferiori parte eius uersus. s. carnosam partē eius. Sed diceret aliquis quare non fecit mentionē de modo debilitatis expulsiuæ sto. Dico q dedit intelligere hoc per debilitatē digestiuæ & retentiuæ. nam si debilitaē digestiua sto. & retētiua potest ēt debilitari expulsiua.

Vel aliter & forte melius, quia dedit hoc intelligere p debilitatē quæ aduenit in toto cor. eius: quia qñ corpus debilitatur. oēs etiam virtutes debilitantur. Deinde cū dicit.

Ventriculo autē imbecillitas post purgationē accidit, quod medicamentū ei intemperiem pariat, aut ipsius corpus inanitione immodica extenuet & rarefaciat: aut humorem benignū supernatantē vacuet, & noxium relinquat poris immersum, aut adhærētem, aut imbibitū, aut materiam mouit in eo, sed non expulit, aut ipsum medicamentū in vētriculo permanet, villis eius adhærēs, aut ipsum est igneum & multū acre, ob id uentriculi superficiē vehemēter afficit, & vlcerat. Agēs nāq; in parte sensu exacto præditā, uehemētius imprimitur, et magis afficit.

Accidit autem stomachi debilitas post purgationem, aut quia per eam stomacho malitia complexionis acquiritur. Aut qa immoderata inanitio extenuat. & rarificat corpus eius, aut qa educitur humor bonus supernatans, derelinquēdo malum in poris submersum aut adhærētem, aut imbibitum, aut quia aliquid relinquitur de medicina in stoma. adhærens villis eius, aut quia in eo mouet materiam præterquā expellatur, aut quia est medicina de genere adurentiū & multi A acuminis, quare vehementer imprimit & vlcerat superficiem eius. Agens nanq; in rem multi sensus, vehementius imprimitur.

In parte ista ponit causas p quas potest accidere hęc debilitas sto. & posset diuidi in tot partes quot causas ei9 ponit, & notæ sunt, submersum. i. imbibitū adhærentiū. s. in supficie. & in his verbis Mes. ponit sex cās huius debilitatis stomachi, quarū sufficientia est hæc. nam istę causæ aut se tenēt ex parte materię siue humoris qui purgat, aut se tenent ex parte medicinæ. Si istæ cāę se tenēt ex parte humoris q purgat hoc est tripliciter, qm̄ aut iste humor non euacuat, & sic est quinta causa. aut educit humor bonus & relinquit malus & sic est tertia cā: aut corrupte euacuant & sic est secunda causa. si autē primę causę se tenent ex parte medi. hoc est tripliciter, aut enim medicina in corpe derelinquit malam complexionē per sui malam qualitatē, & acuitatem. & sic est prima causa. aut indebite euacuat. & sic est quarta causa, aut est de genere rerum adurentiū acutarum, & sic est sexta causa. Deinde cum dicit.

B *Huic autem morbo alios multos excitaturum, facile cognita tibi ipsius causa, occurres, nunc per ea, quæ corrigunt quantū incommodi à medicamento uentriculus accepit, nunc per ea, quæ imbecillitatis causas vel auferunt vel corrigūt, nunc per ipsum roborantia, nūc per ea, quæ prohibent materias ab alijs partibus in ipsum effundi & affluere. Id quòd frequenter cōtingit, præsertim cum materiæ redundāt in aliqua parte uicina, eaq; robusta, transmittit enim imbecillum vētriculum, ob id promptum ad recipiendum. Agens enim etiam non ita ualidum, facile imprimit in corpus ad patiendum præparatum.*

Curatio li. 7. Methodi ēt docet.

Li. 2. de differ. feb. ad finē & lib. met. 12. lib. 1. feb.

Succurremus autem huic ægritudini qm̄ elementum est multarū ægritudinū, postquā sciuerimus causam eius p testimoniū rerum causantis ipsam. Nunc cū rebus rectificātibus quod de indignatione p medicinā acquisiuit stomachus. Nunc cū rebus abscindentibus, & corrigētibus causas debilitatis. Nunc vero cū rebus cōfortantibus ipsum. Nunc quoq; cū rebus materierum effusionē prohibētibus ab alijs membris ad ipsum, quod quidē multotiens accidit, & propriè qñ ab aliquo vicinantium membrorum materiæ exuberant, & est forte in mandando, & stomachus debilis & prōptus in recipiendo. Agēs enim & si sit debile, facile imprimit & propriè quando rei adest præparatio.

C

In ista parte docet huic accidēti subuenire, & primo ponit necessitatē suæ curationis, & quosdā canones attēdendos in ei9 cura in sequēti. secūdo docet ipsum curare, secunda ibi. in seq. cap. Et dico. prima ī quatuor ſm q quatuor ponit curas. vel aliter. primo ponit necessitatē suę curationis, secūdo ponit quosdā cañ. secūda ibi. Et nūc cū rebus, & hæc in quatuor, sicut q̄tuor ponit curas. ptes patēt &c.

D

Canon primus.

CVm medicamentis purgātibus prope omnibus proprium sit ventriculo nocere, multisq; causis & modis ipsum lacessere, ob suæ. s. substantiæ contrarietatē, & actionis violentiam, in ventriculū ipsa recipientem totamq; ipsius naturā, multa cura, præcipuoq; studio, his tū causis tum modis molestiarū est resistendū, his præsertim remedijs, q̄ ipsum roborant: & quietē somnūq; conciliāt, ut alimētis his delectis, & paulatim datis, quæ vētriculū robo-

Medicamēti natura li. 3. temp. & initio simp.

roborent, eiusq; partes in vnum cogant, & lassitudinem ab eo purgante medicamento ipsi impressam abigant.

Solutiua secundũ plurimum sto. nocent.

ET dico quod cum de iure solutiuorũ sit fm plurimum stomacho nocere & parare ei causas & modos indignationum pp inimicitiã & violentiam, quã receptori inferunt, & naturæ ipsius, satagẽdum est causis & modis indignationum resistere, & proprie cũ his quæ addũt in virtute eius cũ successione quietis & somni, & cũ successione gradationis cibi, & electione eius, & ꝓprie talis qui cõfortet & coadunet stõi partes vt remoueat ꝙ de lassitudine stomachus ꝑ solutiuũ acquisiuit.

Postꝗ in præcedenti ca. posuit causas debilitatis sto. & numerũ ipsaꝝ, posuit ẽt quosdam cañ. curationis qui sunt remotiui istius debilitatis, & suarũ causarum. in parte ista explicat fm istos quatuor cañ. docens curare hanc debilitatem stomachi quæ est in indignatione sto. secũdo in secundo docet subuenire eius debilitati sto. docet tertio in tertio cañ. subuenire huic accidenti ꝑ confortantia sto. In quarto cañ. ponit curationẽ sto. debilitati vt accidit ꝑ fluxum remouẽdo hanc per ea quæ prohibent fluxũ dictorũ humorũ. secunda ibi. In abscisione causarũ. tertia ibi. In confortando: quarta ibi. Postꝗ. Prima in tres, quia primo docet curã istius indignationis per ea quæ proprie subueniunt. secũdo ꝑ ea quæ magis proprie. tertio ꝑ ea quæ confortant ipsum stõm. secunda ibi. Propinãdus tertia ibi. Et ne. prima in duas. primo facit quod dictũ est. Secũdo mouet & remouet errorẽ quorũdam antiquorũ. secunda ibi. Neq; imitandũ solutionẽ facientiũ. receptori .i. mẽbro qđ recipit medi. satagẽdum .i. ingeniandũ. Deinde cũ dicit.

Neq; imitãdi sunt, qui post purgatorium medicamentum festinanter iura pinguia, & pulmenta mollia propinant, cum hæc ventriculum laxent, & emolliant, & repleant, ob hæcq; cibi fastidium & nauseam generent. Quanquam iusculum huiusmodi sorbere interdum est necesse, tum præsertim, quando medicamentum violentius à partibus nutritorijs deturbandum est. Iusculum enim lauat, & cito lubricare facit medicamentum.

Reprehendit calorē communẽ.

Neq; imitandum est illos qui iura pinguia & mollia pulmẽta post solutiuum festinentur propinant cũ relaxent & mollificent stomachũ. repleantq; & fastidium generẽt & nauseam, licet sorbitio iusculi talis interdum conferat, proprie qñ est necesse medicinæ audaciam transmutare à membris nutritiuis. Est enim de genere lauantium, & cito lubricare facientium.

In parte ista remouet errorẽ antiquoꝝ partes læsas quę .s. erãt relaxatæ & rarefactę pp malam qualitatẽ medi. so. vnde illa remota remouetᷓ debilitas stomachi. Sed est aduertendum ꝙ qñ debilitas est in sto. pp sui lassitudinẽ & mollificationẽ qñ non conferunt brodia vel iura pinguia, eo ꝙ ista mollificãdo sto. debilitant eũ magis, & suã virtutem expulsiuã, sed si indigeamus vel abstersiua vel lauatiua, eo ꝙ aliqñ aliquæ reliquiæ medi. remãserunt in stomacho, tũc bene cõueniunt brodia, & aliqñ damus aquã hordei. & brodiũ siue ius carniũ. nam qñ indigem⁹ lauatione solutiui quia aliquæ reliquiæ medi. appodiauerunt. vt cibus sto. & hoc in supficie. vnde cito possunt expelli tũc damus brodiũ vel ius carniũ. sed si partes medi. remãserunt in stomacho & adhærẽt partibus stõi fortiter & præcipue medi. malæ qualitatis, vnde timemus ne in posterũ debilitet ipsum vel inducat alia nocumẽta, tũc damus aquam

E hordei, sed qñ timemus de hu. sufluo sto. partiũ tunc damus brodiũ lauatiuũ, neq; aquã hordei abstersiuã quia cũ sint hũida ꝑ se haberẽt multiplicare talẽ humorẽ, & ideo alia die in quodã paralytico, eo ꝙ ægritudo est frigida & hu. timẽs ne humor euaporaret ad cerebrũ non dimisit dare brodiũ neq; aquã abstersiuã, sed si damus in aliquo brodiũ nõ debet esse nimis pingue, eo ꝗa tales partes serrosæ & pingues appodiarẽt se partibus stõi. Deinde cũ dicit.

Dandus itaq; tunc cibus qui ventriculi partes laxas in vnum cogat, ipsumq; roboret, qualis maxime idoneus fuerit subacidus, & subausteris aromatibus parũ astringentibus conditus, vt miua & segles, conditum cydoniorum, & similia. Paucus autẽ dandus est, quantus scilicet ventriculum grauaturus non est, sensimq; augendus, donec ad consuetam ventriculo quantitatem ventum sit.

Sic Gal. Meth.

Quales ... bi sunt ... bus pr... nandi.

F Propinandus igitur tunc cibus qui aggreget & coadiuuet stomachũ & partes eius laxas: & addat in virtute eius, sicut cibi, proprie acetositatis paucæ qui ex aromaticis & stipticis cõdiuntur, sicut ex miua, segles & similia. Et fit eorum exhibitio paucæ quantitatis qua stomachus nõ grauetur perueniẽdo gradatim vsq; ad id cuius exhibitionem stomachus consueuit.

In parte ista ponit ea ꝗ proprie cõueniunt siue conferũt & sunt quæ sunt cibaria, vnus est cibus factus ex specieb⁹ stipticis & rebus agrestis & ace. sicut est murcina & sumachia. Nos facimus sic murcinã quia accipitur lebes, postea accipitur myrta cũ tota substãtia, & acetũ ponitᷓ modicũ in lebete postea accipiuntᷓ mẽbra vnius pulli vel capreti. & submerguntᷓ infusione, postea proijcimus desup species odoriferas & stip. cõfortantes ẽt membra principalia. postea de ista infusione .s. murcinę & ace. infundimus sup ista mẽbra principalia. iterũ ponimus de istis mẽbris superius et super ista mẽbra. iterũ supra ponimus de nominatis speciebus, & sic vlterius faciẽdo sicut placuerit facietĩ. Et sumachia fit isto modo. quia accipimus sumach, & acetũ, & pullos mẽbratos & species stipticas & odoriferas, sicut cinamomũ, & caryophyllos macẽ. & similia, et fit eo modo quo fit murcina. etiã hoc modo posset fieri de iure & alijs seminibus & rebus. ẽt hoc posset fieri sine substãtia illarũ rerũ. nam pistamus murci. & ponimus in pecia. postea ponimus in lebete cũ aceto vel alijs rebus, vel pistamus & distemperamus eam cũ brodio pulli & colamus, & istã infusionẽ ponimus loco substãtiæ murcinæ, & intelligas semp ꝙ non fit murci. solũ ex liquore aceti. qñq; fit cum substantia murci. immo ponitᷓ semper ibi de brodio sufficiẽter. nõ enim posset habere bonum saporem. nimis enim peccaret in sapore aceti, et hoc põt melius videri ad sensum quantũ ad proportionem istarum rerum. Deinde cum dicit.

Confec... murcin...

G

Confec... sumach...

H *His aũt cibis omnino miscere oportet menthã omphacium, cydonia † maciana mala, succũ granatorũ et rhois, cydonia cõdita, cydoniorũ conditũ, aromata, & similia.*

† Cest... Gal. ibi...

Et ne prętereas quin cadat in cibis eorũ & iuribus menta, & succus acreste, & cytonia, & maciana, & succus granatorũ, & sumach, & species aromatice & citonia cõdita. & miua, & similia.

In parte ista docet subuenire isti ægritudini vel debilitati sto. quæ accidit post solutionẽ per ea quæ subueniunt ꝓprie magis, & diuiditᷓ in tres. Primo docet curã huius debilitatis stõi per cibũ & potũ. Secũdo ꝑ alia. Tertio rñdet cuidã tacitæ dubitationi. secũda ibi. Et rebus, tertia ibi. Et scito. prima in duas. nã primo docet subuenire huic debilitati per cibũ conuenientẽ. secundo per potũ. secunda ibi. Potus. Citonia condita .i. diacitonitem cum speciebus, & miuam cũ speciebus & sine speciebus. Deinde cũ dicit.

Bibat

Bibat autem vinum tenue, odorũ, leue, aqua, sole, vel igni parũ cocta, quanta opus est, dilutum, pauca quoq; rosata adiecta. Vitet autẽ vinum dulce, crassum, turbidũ.

Potus aũt eorum sit vinum odoriferum subtile & leue decentis permixtionis cũ aqua, sicut in quã sol parũ impressit, cui superroretur aqua rosata. Dulce aũt vinum in hac hora est malum. Er vinum crassum similiter & turbidum.

In parte ista nocet curare hanc debilitatem sto. per conuenientem quantitatem potus. primo ponit conuenientẽ quantitatem potus. secundo ponit inconuenientẽ potum. secunda ibi. Et vitent aquam frigidam. Odoriferũ confert etiam virtuti digestiuæ eam vigorando & roborãdo, subtile vt cito digerat. decẽtis mixtionis, ne sua excedenti caliditate lædat virtutem & stomachum. Deinde cũ dicit.

libr. 10. etha. & a.21.li.5.

Aquam præterea tum calidam, tum exacte frigidã, illa enim ventriculum laxat, & virtutem eius dissipat, hæc imbecillum calorẽ extinguit. Potus vero sit parcus, etiam si magna sitis est, quã potu largo placare ne tentes. Nam sitim tolerare, ventriculum roborat. Vitet præter hæc pinguia, pisces, fructus, cibos coctu difficiles, et mali succi, coitum, & iram. Hæc enim post purgationem corpus senescere faciunt & in morbos præcipitant.

cca reten cẽ ventri li robo- . lib. fim.

uæ sũt vi da talib⁹.

Et vitent aquã calidam & frigidã veri frigoris prorsus, mollificat enim hæc stomachũ & disgregat virtutem eius. Illa vero debilem calorẽ in eo deijcit. Potus autẽ ipsorũ sit paucus. Neq; cõfidendum in siti eorũ, neq; satisfaciendo, sed tolerantia super siti est ex eis quæ stomachũ viuificãt. Vitent aũt pinguia, & fructus, & pisces, & cibos malæ digestionis & mali nutrimenti, et coitum, & irã. Hęc enim super medicinã faciunt corpora senescere, aut cadere in morbos.

In parte ista ponit inconuenientẽ potum. nam sui frigiditate cũ ipsa sit inimica naturæ & virtuti multiplicat indigestionem & indignationẽ stomachi, & vitent pinguia. nam ipsa adhærẽt sto. & causant nauseã pisces & fructus. nã ratione suæ frigiditatis sunt inimica digestioni, & hoc ratione humiditatis aquosæ quam generant, mollificant, & relaxant, ipsum stoma. & textus & c. nam si inueniunt debilitatum stomachi ipsum magis debilitãt. q; est notũ, vt dicit senescere & cadere morbos. Deinde cum dicit.

Somnus vero post purgationem ventriculum & corpus reliquum emendat, & pristino vigori maxime restituit. Omnes enim ventriculi molestias ex vacuationis agitatione proficiscentes sedat. Deligatur itaq; cibus & potus talis, & paucus, aer temperatus, gaudium, deliciæ, & reliqua id genus, victus ratio.

Ex rebus aũt post assumptum pharmacũ stomachum rectificantibus & corpus totũ, & restituentibus ipsum virtuti suę est somnus. sedat. n. quas ex agitationibus euacuationis indignationes stomachus acqsiuit. Et electio cibi & potus & paucitas eorũ, & quies, & aer præparatus ad tẽperiẽ, & gaudiũ & delitiæ, & oẽ regimen tale.

Ponit curam debilitatis huius stomachi somnus: nam somnus, de sua virtute habet restaurare virtutes & spirit⁹ animales, & notum est. Deinde cum dicit.

Balneum vero his est nocentissimum, nisi immoderatius vacuentur, tunc enim necessarium ob id per immodicam huiusmodi vacuationem imperandum est.

alneũ aq̃ atę ad cu

E

tim auertit sit autẽ breue, & si op⁹ ẽ, freques, ne vires reliquas dissipet.

Et scito q; balneũ est ex eis quæ magis lędũt, nisi forte quis immoderate soluatur. Tũc enim balnea necessaria esse dicimus. Et hoc est q; vnũquenq; super euacuationẽ celebrare oportet.

In parte ista cnidam dubitationi respondet, & notũ est. Deinde cum dicit.

Canon tertius.

IN auferendis vero causis imbecilli vẽtriculi danda est opera, vt quæ illas auferunt remedia, omnino etiã ventriculum roborent, vt his integra succedat ventriculi sanitas. Quam rem præstabunt mista illis cardiaca medicamenta, & stomachica.

F

IN abscissione vero causarum debilitatis stoma. canon est, qm̃ oportet res eas abscindentes nõ euacuari à rebus ipsum cõfortantibus vt succedat sibi inuicem vt saluetur minera, & hoc faciemus cũ auxilio medi. cordialium & stomaticharum.

Postq; docuit duos cano. correctionis istarum debilitatum. hic ponit alium tertiũ canonem correctiuum huius debilitatis, & hoc per abscisionẽ causatum, & diuiditur in duas. nã primo docet subuenire huic debilitati sto. per confortantia stoma. secundo per retentionẽ malæ complexionis acquisitæ in sto. per medi. secũda ibi. Verũ si sto. & quod dicitur in prima parte est notum. Deinde cũ dicit.

Si autem imbecillus est vẽtriculus, ab intemperie per medicamentum excitata, curabis idoneis ei in temperaturæ mistis remedijs.

G

Verũ si stomachi debilitas contingat per malitiam cõplexionis acquisitam ei per medi. cura est permixtio eius cum eo quod conuenit ei.

Hic ponit curam huius debilitatis per remotionem malæ complexionis acquisitæ à medi. & diuiditur in partes quinq; sicut quinq; ponit causas remotiuas huius debilitatis partes patent. Deinde cum dicit.

Hac lib. 6. Meth.

At si imbecillius est ventriculus, ob id quòd per purgationẽ latera eius sint rarefacta & attenuata, sanatio est difficilis. Curabis tamen partim victus ratione, virtutem eius paulatim instaurante, potissimum quiete, & cibo boni succi cito nutriente sed pauco, qualis est vitellus oui recentis & sorbilis, hepar gallinæ iuuenis et pinguis, alæ auium & pullorum, vinum odorum, partim medicamentis virtutem ipsius congregantibus sumptis, qualia sunt astringentia, odorata, nõ valentia. Emplastrũ quoq; ex medicamẽtis astringentibus, & odoris ipsi imposuisse confert, conseruat enim ipsius calorem resolui periclitantem ob ventriculi raritatem. Quod si adeo attenuatus sit ventriculus, vt hectica immineat, ventriculum modis omnibus humecta, præcipue his, quæ tum corpus, tũ virtutem instaurare partim diximus, partim dicemus.

H

Olea, vnguẽta, cerata, emplastra, lib. 7. Meth.

Si autẽ fuerit propter rarefactionem & extenuationẽ parietum stomachi acquisitã ei per solutiuum: cura est difficilis. Verũ satagendum vt curetur cum regimine reductionis virtutis eius paulatim ex vna parte, & ꝑprie quiete et exhibitione ciborũ boni chymi velociter nutriẽtium,

& paucæ quantitatis, sicut sunt vitelia ouorũ recentiũ & sorbiliũ, & hepata gallinarũ pinguiũ & iuuenum, & alæ auium & pullorũ, & vinum odoriferũ, & ex alia cũ exhibitione medi. aggregantium virtutẽ ipsius sicut sunt medicinæ stipticę boni odoris, & non fortes, & conferunt in huiusmodi dispositione emplastrationes super ipsum ex rebus odoris stiptici. Conseruãt enim in eo calorem qui forsitan resoluitur propter raritatem eius. Et si res tantum exuberat vt perducat ad hecticã stomachi, cura est occupari in administrando humectantia, quandoq; restaurantia corpus, & quandoq; restaurãtia virtutem ex eis quæ diximus, & ex eis quæ dicemus.

Ista est secunda causa remouens istã debilitatem. nam omnes istas causas ponit supra in illo cap. Nomen est cõe, & diuiditur in duas. nam primo ponit curã huius extenuationis qñ nondum peruenit ad hecticam. secũdo ponit curam eius qñ iam peruenit ad hecticam. secũda ibi. Et si res exuberat. legit totũ simul. res est difficilis. difficilior enim est cura ægritudinis siccæ extenuatiuæ quam humidæ, & hoc est notum, nam ægritudines siccæ propter earũ superabilem qualitatem sunt de difficili curabiles vt plurimũ. alæ auium intellige non cum extremitatibus, sed cum pediculis carnium. nam extremitas alarum est valde peccãs in superfluitate, & est modici nutrimẽti, & si alicui superflueret fluxus ventris darem rem stip. & cum hoc darem rem frigidam quæ corrumpat caliditatem talis medi. calidæ facientis talem debilitatem stomachi. & darem rem odoriferam quæ proprie confortaret cor & membra principalia, vt propter istam confortationẽ natura possit melius resistere isti debilitati stomachi. Deinde cum dicit.

Si præterea ventriculis est imbecillus, ob id quod humorem benignũ vacuauit medicamentum, & prauum reliquit, aut quia humorem prauum commouit quidem, sed non vacuauit, eo humore vacuato sanabitur, si ventriculum quoq; postea roboraris. Quod si imbecillus est, quia medicamenti portio villis ipsius adhæret, dictis remedijs curatur si ventriculum vlcus à medicamento imbecillum fecerit, idq; recens sit, da roborantia, & vlcus glutinantia, si vetus, tergentia aliquando, aliquando glutinantia & roborantia.

Si autẽ fuerit debilitas stomachi propterea q eduxit medicina humorẽ bonũ & derelinquit malum aut quia mouit materiã & nõ eduxit, cura ẽ eductio illius materiei. Deinde redi ad hoc vt cõfortetur stomachus. Et si fuerit propterea quod particula medicinæ adhęret villis sto. cura est cũ eo quod diximus. Si autem fuerit propter excoriationem factã in stoma. cura est cum eis, quæ coniungũt virtutem cõsolidationis & confortationis si sit recens, & si fuerit antiqua cum eis quæ aggregãt virtutẽ mundificationis qñq;, quandoq; consolidationis & confortationis.

Canon quartus.

Modis autem tribus ventriculum imbecillum roborabis, primo, causa lædente ablata, quemadmodũ ante docui, secũdo, his quæ ipsius lassitudinẽ tollere scripsimus, tertio, cibo, potu, & alijs omnibus, quæ roborant, et

E *virtutem instaurant, adiuuantibus in id aromatibus, stypticis, & rebus alijs parũ acidis, præsertim primum aut secundum {caloris aut frigoris} gradum non excedentibus, quibus natura gaudet. In singulis autẽ tribus modis prædictis, cor vitæ thesaurum roborare conuenit.*



IN confortatione autẽ stomachi debilis sunt tria regimina. Primũ est abscissio rei lædentis, sicut te scire fecimus. Secundum vt administres quæ auferunt lassitudinem sicut etiã diximus. Tertium est vt administres ex cibis & potibus. & alijs generibus administrationum omne id in quo est cõfortatio, & virtutis reparatio cum auxilio aromaticorum stypticorum & rerum paucæ acetositatis, & rerum earũ proprie quæ sunt in primo

F gradu, aut secũdo in quibus natura delectatur, & nõ pretermittas in hoc triplici regimine quin confortes cor, quoniam est thesaurus curæ.

Canon quintus.

Vacuata ex ventriculo materia, ad ipsum affusa, iterum recipi in eundem prohibebis bifariam, primo, materiæ ad contraria reuulsione, per frictionẽ extremorum & alia iam dicta, præter balnea, secũdo, virtutẽ ventriculi in vnum cogendo, ipsumq; ventriculum roborando, ne humores ab alijs partibus transmissos recipiat. Virtus namq; vnita contrarium fugat, non admittit.

Balnea fu... à se ma... riã ad flu... dũ excita...



POstquam autẽ euacuaueris stoma. ab humore ad ipsum effuso. & velis ne ad hoc iterũ recipiat, regimen erit du-

G plex, primum est conuersio materiei, quæ effunditur ad diuersum eius, sicut iam diximus ex fricationibus extremitatum & alijs preter balnea. Secundum est virtutẽ sto. coadunare & cõfortare ipsum, vt non recipiat quod ad ipsum effunditur ex membris alijs, virtutis enim vnitæ est non recipere, sed fugare contrarium.

In ista parte ponit curã quando prouenit debilitas propter inordinatam euacuationẽ medi. & diuiditur in duas. nam primo ponit curam eius quãdo medicina euacuat bonum humorem. secundo ponit curam eius quando prouenit ab ea excoriatio. secunda ibi. Si autem fuerit propter excoriationem. prima in duas, quia primo facit quod dictum est. secundo ponit curam quãdo pars medicinæ adhæret villis sto. secunda ibi. Et si fuerit. Legit omnes partes simul vsq; in fi. cap. & patet totum.

H

De siti quæ accidit post purgationẽ. Cap. 6.

Sitis ante interdum fit, quã purgatorium medicamentum vacuet, interdum purgationẽ sequitur, est quando immodicam purgationem.

Hæc prop... oĩa ex co... mentarico... Gal. in app... 19. lib. 4.

QVandoq; sitis superoccupat purgationem antequam euacuet, quãdoq; succedit ei, & quandoq; superfluitati operationes eius.

Mes. docuit subuenire accidentibus quibusdam quę superueniunt sto. ex phar. solutiuo quæ quidẽ accidentia adueniunt attractiuæ, retẽtiuæ, digestiuæ, & expulsiuæ sto. In isto cap. est eius intẽtio nos docere subuenire alteri accidenti qd se tenet ex parte virtutis appetitiuæ sto. tale autẽ

accidens non est nisi duplex.s.fames et sitis, tamen quia vt plurimum ex phar. solutiuo aduenit sitis, non autē fames. hinc est ꝙ Mes. docet subuenire siti quæ aduenit ex phar. solutiuo. & primo præmittit quotuplex sit sitis, ponit etiã eius causas. secũdo ponit eius curationē. secũda ibi. Circa fi. cap. Dico autem ꝙ siti. prima in duas. Primo præmittit quot sint modi sitis qui adueniunt ex phar. Secundo eius causas declarat. secũda ibi. Super occupatiua aũt superoccupat. i. antecedit succedit ei non superfluæ euacuationi, sed debitæ, & ex hoc apparet hoc quod consueuerunt cõiter dicere ueteres ꝙ triplex sit sitis adueniēs ex pharmaco, s. sitis præoccupans pharmacum siue antecedens operationem pharmaci, sitis succedens sufficit purgationi, & sitis subsequens superfluam euacuationē, tamen quomodo isti modi sitis differat statim apparebit. Deinde cum dicit.

sitis à calido vel sicco el vtroq; lib.1. simpl. cap.30.

Si ante vacuationem excitetur sitis, eius causa est uel medicamentum, vel ventriculus, vel humor vacuãdus. Medicamentũ quidem calidum, acre, salsum, amarũ, aut aliter desiccans, vētriculus vero natura calidus aut siccus, aut calidus simul et siccus, humor calidus et acer, vt bilis, flaua præsertim, et salsa pituita uētriculo cõsuetior.

Causæ sitis præoccupãtis medicinã ẽ triplex.

Super occupatio autē sitis fit, aut propter aliquid quod est ex parte medicinæ, aut propter aliquid quod est ex parte stomachi, aut propter aliquid quod est ex parte eius qđ est euacuandum. Dispositio vero medicinæ fit causa sitis, si calida sit, aut acuta, aut salsa, aut amara, aut quomodolibet desiccatiua. Et dispositio receptoris fit causa huius si positus sit proprie sub dominio caliditatis, aut siccitatis, aut amborum. Euacuandæ autem materiæ dispositio est causa huiusmodi quãdo est receptor positus sub dominio humorum calidorum & acutorũ sicut cholerææ rubeæ proprie, aut humores salsi.

In parte ista ponit causas talium modorũ sitis asignando cum hoc differentias inter eos. Et primo ponit causas sitis præoccupantis siue pręcedentis euacuationē pharmaci, secũdo ponit causas sitis succedētis conuenienti purgationi, tertio ponit causas sitis subsequentis superfluam euacuationem, secũda ibi. Si autē sto. positus fuerit, tertia ibi. superfluitari autē operationis. Prima in duas, primo docet cognoscere talem sitim præoccupantem per causas, secundo per signa ibi. Qui si cum. Vel potest dici ꝙ hic declarat quod dixerat in primo, et diuidit in duas, primo pręmittit quot sint etiam illæ causæ talis sitis pręoccupantis, secũdo illas causas declarat, secunda ibi. Dispositio vero, & hęc in tres si volum⁹, primo declarat causam sitis quæ se tenet ex parte medicinæ, secũdo declarat causam sitis quæ se tenet ex parte suscipientis eã, tertio declarat eam quę se tenet ex parte hu. secunda ibi. Et dispositio, tertia ibi. Euacuandæ autem, has omnes legit simul, superoccupatio autem sitis. i. sitis quæ aduenit post phar. solutiuum antequã euacuet si calida sit aut acuta etc. Sed tu dicis ergo nõ assumptione phar. solutiui aduenit hæc sitis præoccupans, cum omne phar. solutiuum sit calidum et siccum. Solue quod licet omne phar. solutiuũ sit tale non semper inducit hãc sitim, nam in omni actione nõ solum oportet ꝙ sit ibi fortitudo agentis, sed ibi debet esse dispositio patientis, & quia non omnes homines habēt sto. dispositũ ad talē sitim ex phar. ideo non omnes talē sitim incurrunt, & dispositio receptoris idest stomachi aut aliarũ, sicut si esset aliquis stomach⁹ cholericus posit⁹ est sub dominio &c. aut ēt si medicina illos hu. acutos attraxit ad stomachũ. Deinde cum dicit.

Hic autē cum medicamēto vbi vacuatus erit, sitis cessat, nisi forte is humor intemperiem in parte reliquerit.

A Qui si cũ humiditate operationis medicinæ educũtur, sitis reprimitur nisi forsitan malitiam complexionis dereliquerit.

Modo docet priuare cognoscere talem sitim præoccupantem, sitis. s. præoccupans reprimitur, & ex hoc apparet differentia inter sitim præoccupãtem & alias duas species sitis, primo ex parte causæ, nã sitis præoccupans aduenit qñ ex parte hu. sed sitis succedēs aut subsequens nõ aduenit ab istis tribus causis sed aduenit ab euacuatione inquantum euacuatio est, differũt etiam ex tempore, nã sitis præoccupans fit anteꝗ̃ phar. solutiuũ euacuet & ideo vocatur pręoccupans, sed alÿ duo modi sitis fiunt postꝗ̃ iam pharmacũ solutiuũ incipit operari, siue superflue, siue non superflue operetur, differunt ēt in tpe remotionis eius, qm̃ sitis præoccupans, vt ipse ponit remouet euacuatione procedēte, sed aliæ duæ species sitis non remouent, immo magis intendunt euacuatione procedēte. Deinde cũ dicit.

B *Si autem ventriculus humore crasso, lento, et pituitoso abundat, sitis non gignitur. Hoc autē ui purgatrice medicamēti vacuato, sitim succedere bonũ est. Id quod Hippocrates innuit hoc aphorismo. Si quis ob suã plenitudinē non sitiat purgatus, iterumq; sumpto medicamento non sitiat, iterum atq; iterum purgandus est, donec sitiat.*

Aphor. 19. li. 4. ad hoc diuersus ẽ.

Si autem stomachus positus fuerit sub dominio humorum pinguium, viscosorum, & phlegmaticorum, sitis non fit. Sed si tunc cum bonitate operationis medicinæ succedat sitis, bonitatē acquisitam per eam significat.

In parte ista ponit causas succedētis sitis sufficienti purgationi & primo facit hoc, secũdo quæ dixerat confirmat auctoritate Hip. et Gal. & aliorũ expositorum, secũda ibi. Et hoc est id quod dicit Hip. non fit sitis. s. præoccupãs, ex his verbis duo licite excipimus, primũ est quæ sit causa huius sitis, quia eius causa est euacuatio debita humoris qui debet euacuari, & ꝑ hoc differt hæc sitis à prima, eo ꝙ hęc sitis nõ fit ante euacuationem, immo eã consequitur quod non est sic de siti præoccupante, & hæc sitis intenditur magis euacuatione procedente & non remittitur, vnde quanto plus procedit euacuatio cõueniens & debita, tanto magis hęc sitis augetur, sed prima sitis remouetur per euacuationem factam à phar. Secundũ ꝙ concipimus ex his verbis est in cuius euacuatione hu. cõsistat hęc sitis, cuius etiã membri fit hæc sitis, quia. s. passio sto. est, nam licet consecutiue et per accidens sitis posset euenire propter inanitionem aliorum membrorum, principaliter tam aduenit propter passionem sto. & est eius passio, cõsistit etiam hæc sitis in euacuatiõe debita humoris pinguis & phlegmatici, nam sitis præoccupans nõ aduenit propter humo. phlegmaticum, nam hu. phlegmaticus sui frigiditate & humiditate illam mitigat in princi. et ideo quando isti hu. purgantur conuenienter aduenit hæc sitis, & omnino non erit signum euacuationis hu. cholerici, cũ humo. cholericus antequam euacuetur posit sitim facere, quod non est sic de humo. phlegmatico, nam sicut sitis principaliter est passio sto. & ex consequēti aliorum membrorum, ita sitis hęc succedens sufficienti purgationi principaliter est signum humo. qui debet conuenienter euacuari & dębite à medi. solu. non autem est signum aliorum nisi per accidens, & ex consequenti. Deinde cum dicit.

Qua sententia voluit Hippocrates, ut Rufus est interpretatus † confertim exquisitißime corpus esse vacuandum, donec sitiat. Rufus autem male oblitus erat sermonem hunc Hippocratis in Epidemÿs dicētis, per opus medicamenti purgatorÿ non veniendũ esse ad vltimam vacuationem, quod hæc naturam terret. Ob id salubrius putauit

† ἀθρόως Græcè, vulgo simul, & semel. Rufus ephesius medic⁹ carpitur.

tauit Galenus, vacuationem iterare, quam semel multã facere. Hac igitur ratione sitis à purgatione laudatur. Sitis vero illa laudabilis Ioannitio significatur, cum qua simul adsint etiam laudabiles & legitimæ, leuitas, iucunditas, quies.

Purgatio ẽ laudabil' cũ ad eã sequit' sitis leuitas iocunditas & quies.

Et hoc est illud quod Hippoc. verificauit, dũ dixit. Non sitientem propter plenitudinẽ suam, & iterum assumpto pharmaco nõ sitientẽ, oportet denuo ac denuo sumat vsq; dũ sitiat. Et æstimauit Ruffus oportere semel simulq; ẽm sententiam Hip. exquisitissime euacuare vsq; dum succedat sitis, & nõ est recordatus sermonis eius in epidemijs. Non oportet inquit ad vltimum peruenire euacuationis cum opere catartici. Terretur.n.ex hoc natura. Et dixit Gal. elegi ex duabus vijs hanc incolumiorem, quoniam melior est iteratio q̃ multiplicatio. Laudatur autẽ sitis secundum hanc intẽtionem post purgationem. Et dixit Ioannitius significatio laudabilis est sitis talis, & proprie dum continuantur aliæ tres significationes laudabiles, quæ sunt leuitas, iocunditas, & quies.

Quod dixerat confirmat autoritate Hippo. & aliorum expositorum, et primo hoc confirmat autoritate Hip. siue pertractat quod dixerat autoritate Hip. secũdo Ga. tertio Ioannitij dictũ Hip. exponentis, secunda ibi. Et dixit Gal. tertia ibi, & dixit Ioannitius, prima in duas, primo facit hoc, secundo remouet quẽdam falsum intellectum, quem habebat Ruffus circa dicta Hip. secunda ibi. Et estimauit Ruffus, q̃d Hip. verificauit in. 4. particula apho. quicunq; in pharmacijs purgari non sitiunt &c. denuo. i. consequenter siue continuo, et dixit Hip. scilicet in secunda particula aph. illo cañ. ẽm multum & repẽte &c. leuitas qñ euacuatur quale oportet, tale autẽ est nociuum, iocunditas, quantum ad sanationem ægritudinis siue alterius malæ dispositionis in hoc corpore existentis, & quies quantum ad tolerantiam virtutis, quando enim hæc tria ex siti adueniunt, tunc sitis est laudabilis. Tunc enim significatur q̃ talis euacuatio facta à hbarmaco confert corporibus, quia euacuat quale oportet, quia nociuum & non iuuatiuum, tũc enim hæc sitis nõ esset cũ iocunditate & leuitate, & hęc sitis per hæc differt à prima eo q̃ sitis pręoccupans non aduenit cũ alleuiatione, eo q̃ in tali siti adhuc nõ incipit euacuari materia nociua, immo quandoq; aduenit dolor & commotio materierũ quæ non euacuantur, vnde sine alleuiatione existit, differt etiã hæc sitis à tertia specie, eo quod tertia sitis non aduenit cum tolerantia infirmi, nam per euacuationẽ superfluam non solum euacuãtur hu. nociui, immo etiam iuuatiui, quod non est de hac siti. Deinde cum dicit.

Immoderatæ autem actioni purgantis medicamenti succedens sitis, ab Hippocrate non intelligitur, quod inanitio immodica hecticam, et attenuationem ventriculi, & sitim, & asperitatem excitat, estq; illa terroris signũ potius, quàm commodi alicuius.

Superfluitati autem operationis catartici succedens sitis non est quã Hip. considerat. Superflua enim inanitio in hecticam & extenuationẽ stomachi, & sitim & asperitatẽ cadere facit. Vnde plus terroris q̃ bonitatis signum est.

Modo determinat de causis sitis sequentis euacuationẽ superfluam, non est quam Hippo. considerauit scilicet in apho. præal. Deinde cum dicit.

A *Siti vero quam Hippocrates intellexit, nullis opus est remedijs, præterquam tolerãtia. & somno. His enim duobus sic sedatur, vt etiam probius coquat ventriculus. Ne igitur tam confidẽter potum multum mox propines. Hic enim virtutem abolet, sitimque potius auget quàm minuat. Adhæc obstructiones prauas excitat, quibus hydrops interdum succedit.*

Dico autem q̃ siti quam Hippo. considerauit obuiandum non est, nisi cum tolerantia & somno. Sedant enim eam ad hoc vt confortetur digestio. Neq; confidas in exhibitionem multi potus subito. Destruit enim virtutem, & addit potius ad sitim q̃ minuat, & facit cadere in oppilationes malas, & causam ad hydropisim.

B Modo ponit curationem istorum modorum sitis & primo ponit curationem sitis succedentis cõuenienti purgationi, secundo ponit curationem sitis præoccupantis purgationem, tertio ponit curationem sitis sequẽtis superfluitatem purgationis, secunda ibi. In siti autem facta, tertia ibi. Succedẽs autem. Cum tolerãtia & somno factis. s. post assumptionem ciborum & potuum nam hæc sitis non aduenit nisi propter fatigationẽ & motum factum in humorem, hæc autem remouentur propter quietem & somnũ, & addit potius ad sitim, nam talis superfluus potus stomachum aggrauat, qui aggrauatus nõ debite illũ potest digerere, nec in cibũ cõuertitur bene, nec humectat vel restaurat, uel potest hoc esse q͞a ex eius mala dig͞one eleuantur fumi aliq̃ mali qui peruenięntes ad meri & os illam excitãt, et hæc est causa quare illi qui sitiunt siti præter naturã quanto plus bibunt tanto plus sitiunt. Deinde cum dicit.

C *Quum uero sitis est à calore vẽtriculi, blande tractanda est, quoad medicamenti purgantis actio erit absoluta. Tunc enim si ventriculi intemperies perseueret, sitim curato his, quæ intemperiem conuenienter permutant. Cauendum autem tibi est, ne naturam potu multo obruas, cum sitis potius frangenda sit his, quæ lambendo sumuntur, qualia multa doctis scribuntur.*

Quid agẽ dũ siti pr[...] uenienti [...] parte susc[...]pientis.

In siti autem facta propter calorem stomachi, cura est blãdiri ei vsq; dum catartici compleatur operatio. Et post illud si malam complexionem dereliquerit cura sitim. Curetur autem cum eo quod faciat permutationem eius cum eo quod conuenit. Et caue ne suppedites naturã cum administratione multi potus, sed frãge sitim cũ aliquo quasi lãbendo ex his q̃ sapiẽtes scripserunt.

D Modo ponit curam sitis pręoccupantis propter calorẽ, scilicet proprium stomachi quæ est stomacho præter naturam eueniens, vel propter calorem factum à medicina vel ab hu. illuc attracto vel extracto blandiri ei, nam si des potum ante operationem, posset prohibere eius perfectã operationem, & ideo debes blandiri, confortare etiam eum ut ipse potu abstineat, si tamẽ non potest à potu abstinere, debes sibi exhibere talem rẽ potabilem quæ ei nõ noceat nec medicinæ. Et ideo debes sibi dare de aliquo syrupo, sicut syrupo violato vel rosato vel nenufarino, aut de aqua zuccari, aut de aqua hordei, aut dare sibi aliquod pirũ, seu pomum stipticum, vt citonium, quæ quidem habent corroborare operationẽ pharma. aut pilulas bichichias quę omnia habent sitim sedare, & etiam sapientes scripserũt sicut est suauis liquor &c. Deinde cum dicit.

Documẽtum i a[...] practico.

Si deniq; sitis vacuationem immoderatam, sequatur modis omnibus totaq; victus ratione humecta, cautione

Vt sicci[...] emẽdat G[...] lib. 7. M[...]

tamen

tamen interim adhibita, vt coctio sumptorum fiat, & prædictis roboretur.

Succedens autem sitis si sit inanitionis superfluæ, cura est omne regimen addẽs ad humectationem cum ratione digestionis & confortatione ex his quæ dicta sunt.

Modo ponit curationem sitis sequentis superfluam euacuationem quæ dicta sunt, scilicet in cap. de nocumentis quæ accidunt ex euacuatione superflua.

De singultu qui accidit post purgationem. Capitulum septimum.

Singultus est ventriculi motus conuulsorius, à re ipsa noxia excitatus, seu, est partium vẽtriculi motu violento aggregatarum contractio. Is autem medicamento purganti aut interuenit, aut succedit.



Singultus est motus spasmosus stomachi factus à re nocente, qua fit contractio partium eius aggregantium seipsas forti motu. Cuius euentus in pharmacia accidit duobus modis. Aut enim superuenit purgationi, aut sequitur eam.

Modo ponit curam alterius accidẽtis quod se tenet magis ex parte operationis corruptę ipsius sto. tale autem est duplex. s. singultus & dolor sto. primo ergo ponit curam singultus stomachi, secundo ponit curam doloris eius, secunda ibi. Accidit autẽ, prima in duas, quia primo inquit quid est singultus, ponit etiã eius causam simul ponendo cum hoc eius distinctionem, & in secũda parte ponit eius curam, secũda ibi. Et dico ꝙ factus, prima in duas, primo ponit quid est singultus, & eius distinctionem, secũdo ponit eius causas, secũda ibi. Superuentio autem eius, prima in duas, primo ostendit quid sit singultus, secundo ponit eius modos seu distinctionem, secunda ibi. Cuius euentus spasmosus, non tamẽ est vere spasmus, eo ꝙ spasmus non est passio nisi membri lacertosi cuius est voluntarius motus, modo sto. non est membrum lacertosum, potest tamẽ assimilari spasmo inquantum fit cõtractione partium stoma. contractio partium scilicet versus membra superiora propter expulsionem nociui. Deinde cum dicit.

Interuenit quidem, nunc medicamenti purgantis ratione, nunc ob materiæ per ipsum motæ naturam. Medicamenti ratione, quia ipsum aut suo calore immodico & acrimonia mordet vẽtriculum, aut siccitate eundem corrugat & coarctat. Ob materiæ vero per medicamẽtum motæ naturam, cum ipsa in ventriculum effusa aut calida acris mordax, suo morsu conuulsionẽ excitat, aut crassa frigida eundem grauat & replet, aut in flatum est soluta crassum, replentem ac extendentem ipsius tunicas.

Superuentio autẽ eius interdum est propter catartici dispositionem, interdum propter dispositionẽ materiei motæ per ipsum. Dispositio autem catartici, aut est caliditas excedens nocens mordicatiõe sua, aut est siccitas corrugãs & coarctans. Factus autem à materia quã mouit catarticum est, quando accidit vt moueatur, aut materia calida acuta mordicatiua, et effundatur in stomachum inducens nocumentum contractionis mordicatione sua, aut crassa, frigida, aggrauans, et replens, aut vt dissoluatur ventositas crassa replens & extendens tunicas eius.

ic Gal. in ympto. dif. & apho. lib. 7.

ingult⁹ aut uperuenit urgationi ut sequit.

Dría inter pasmũ & ingultum.

Cãæ singul us superue ientes pur ationi.

A Quia secundam partem legit simul cum prima. In parte ista ponit eius causas, & primo ponit causas singultus pręoccupantis, secundo ponit causas singultus subsequentis purgationẽ, secunda ibi. Succedẽs autẽ, prima in duas, primo ponit quandam diuisionẽ huius singultus ratione duplicis materiæ, declarat tamẽ primo diuisionem singultus præoccupantis vt aduenit magis ex parte catartici. secundo vt aduenit magis ex parte materiæ commotæ per ipsum, secunda ibi. Factus autem à materia. Legit ambas simul nocumentum contractionis mordicatione sua, nam tunc stomachus quærens nociuum expellere, & fugans id quo contristatur contrahitur. Deinde cum dicit.

Succedit autẽ singultus actione medicamenti purgantis, ob siccitatem ab immodica vacuatione excitatam, et eam aut nondum consumatam, aut confirmat, proximã, quæ Hippocrati signum est lethale.

B Succedens aũt singultus operatione catartici est ille qui fit à siccitate acquisita per excessum euacuationis sup̃fluæ, quæ aut nondũ est confirmata, sed est vt confirmet, aut iã confirmata est. Et est sicut narrauit Hip. significatio timoris.

Modo ponit causas singultus sequentis euacuationem superfluam, narrauit Hip. scilicet in quinta particula aph. spasmus & singultus post nimiam inanitionem malum. Deinde cum dicit.

Singultus vero quem medicamentum purgans per se excitauit, curatur, his vicissim adhibitis, quæ ipsius uirtutem alterant. Ob materiæ vero naturãm factum curabis, blande acrimoniam ipsius frangẽtibus, donec ipsa materia uacuetur, quando etiam uestigia ab ipsa ventriculo impressa alterare oportet.

C Et dico ꝙ factus ꝑpter illud quod est ex parte catartici, curatur cum administratione successionis rerum alterantium virtutem eius. Et factus à materia quam mouit catarticum curatur blandiẽdo acumen eius vsq; dum euacuetur cũ successione alterantium, quod de vestigijs impressionum remanet.

In parte ista ponit curam singultus, et diuiditur in duas partes, quia primo ponit curam singultus pręoccupantis, secundo ponit curam singultus sequentis ex superflua euacuatione, secunda ibi. Factus autem à siccitate, prima in duas, primo ponit curam singultus præoccupantis, vt euenit magis ex parte catartici, secũdo ut euenit magis ex parte materiæ per ipsum commotæ, secunda ibi. Et factus à materia, totum est notum. Deinde cum dicit.

D *Factus vero singultus à siccitate nõ consummata, humectantibus iuuatur, quin & interdum sanatur. A siccitate autem velut sigillo impressa, & consummatæ propinqua, vix sanatur, vt inquit Hippocrates in Aphorismis. Id quod eo posteriores quoq; asseruerunt.*

Factus autem à siccitate nõ confirmata iuuatur administratione humectantium. Et aliquando remouetur. A siccitate autẽ factus quæ iam sigillauit, curam vix habet sicut dixit. Hippo. in aphorismis, & posteriores postea asseruerunt.

Ponit curam singultus sequentis superfluam euacuationem, & primo ponit eius curam quando ex tali superflua euacuatione aduenit siccitas nõ confirmata, secũdo quando aduenit siccitas in stoma. confirmata, secunda ibi. A siccitate autem, siue à cura eius se excusat, & notum est.

Li. 7. Met.

Cãæ singultus aduenĩetis post opatiõnẽ pharmaci. Cura illius singultus.

Initio ꝑgn.

Spasmus & singult⁹ p⁹ nimiã inanitionem malum.

De

De dolore stomachi post purgationem. Cap. 8.

Dolor ab alteratiõe subita aut solutione cõtinui Ga. vt hic Mesue. Cãæ doloris stõi accidentes post purgationẽ

Dolet ventriculus post purgationem, vel ob intemperiem ipsius æqualem vel inæqualem, à medicamento purgante excitatam, aut ab eodem vlceratus, aut flatu calido acri pungente, vel crasso frigido, quem medicamentum in ventriculo mouit, non dissipauit.



Ccidit autem malitia cõplexionis similis vel diuersa quam sigillauit pharmacum, aut ab excoriatione facta propter illud, aut ex vẽtositate acuta pungitiua calida, aut ventositate crassa frigida mota per ipsum & non resoluta.

In parte ista docet curare dolorem stomachi qui aduenit ex catartico. Et primo ponit eius causas, secundo ponit curam eius indicationem sumẽdo ab illis causis, secunda ibi. Qui si fuerit, accidit autem dolor stomachi à malitia ipsius complexionis simili. Contra, nam mala complexio similis, est mala complexio æqualis, modo mala complexio æqualis non est causa doloris. Vt Aui. ponit primo cano. fen. secunda. c. de causis doloris, & Gal. in libello de malitia complexionis diuersæ. Ad hoc possumus respondere vno modo ꝙ iste dolor fit à mala complexione composita. Vel aliter per expositionẽ textus vt intelligamus malam complexionem compositam cum materia, potest enim pharmacum ex sui sola qualitate inducere hunc dolorem. Vel tertio modo possumus sic respõdere, propter quod aduertendum ꝙ aliqua mala complexio potest dici similis & æqualis quo ad partes subiecti quod alteratur, quia fit in omnibus, sed non quo ad gradum, nam possibile est ꝙ aliqua mala complexio calida in primo gradu ponatur sic in omnibus partibus membri alicuius, vnde erit æqualis quo ad partes subiecti, sed nõ erit æqualis quo ad gradum caliditatis, nam vlterius potest in tali complexione alterare membrum ad vlteriorem gradum caliditatis.

Mala cõplo æqualis triplex.

Secdo mõ.

Secundo modo dicitur aliqua mala complexio æqualis econuerso, quia est æqualis quo ad gradum qualitatis, sed non quo ad partes subiecti, sicut quando in apostemate tota materia fluxit ad locũ, & amplius nihil eius restat fluendum, est enim tunc ægritudo non æqualis quo ad partem subiecti, sed quo ad gradum qualitatis, eo ꝙ nihil amplius de gradu qualitatis huius hu. restat fluẽdum vel fiendum, licet hoc modo, secundo, possemus melius dicere. s. ꝙ apostema est ægritudo facta, qñ amplius eius nihil restat fiendum non ꝙ sit æqualis proprie.

Tertio mõ

Tertio modo dicitur aliqua mala complexio æqualis quo ad gradũ, & quo ad partes subiecti, nam in ipsa integre & perfecte omnes partes subiecti sunt alteratæ, & de hac loquens Gal. in libello de malitia complexionis diuersæ dicebat, ꝙ in ipsa integre & perfecte membra ẜm omnes eorum partes, quia ẜm vltimum gradum sunt alterata, modo si loquamur de prima mala complexione æquali, dico ꝙ in ea potest fieri dolor, quia cõtinue potest tale membrum vel corpus in quo ipsa est alterari, vnde videmus ꝙ hecticus sentit caliditatem, ephimericus sentit etiam caliditatẽ ex cibo exhibito post vnam horam vel duas, si etiam loquamur de secunda mala complexione in ea etiam fit dolor, vnde ꝗꝗ apostema sit egritudo facta, adhuc membrum sentit dolorem in tali apostemate propter extensionẽ illic factam à materia apostemante, sed in tertia nunquam fit dolor cum perfecte sit facta alteratio ad id quod præter naturã, dolor autem habet fieri per remotionem bonę complexionis, modo Mes. loquebatur de prima & secunda mala complexione æquali, non de tertia. Deinde cum dicit.

Lib. 6. sani. tuendæ. & lib. 7. Met. Gal. ibidẽ. G. li. 5. me.

Si intemperies est, ea quæ sola, curabitur contrarijs alterantibus quantum conuenit. Si vero non sola est, sed cũ materia, ea prius coquenda, post vacuanda. Si vlceratus E *est ventriculus, hæc solutio continui curanda remedijs à nobis dictis. Si à flatu calido aut frigido, resoluatur his remedijs, quæ docti scripserunt.*

De cura.

Quod si fuerit malitia complexionis, cura est permutatio illius cum eo quod conuenit si est sine materia. Sed si est cũ materia oportet ut adequetur & maturetur, deinde expellatur, et si fuerit propter solutionẽ continuitatis curetur sicut diximus. Si autem fuerit à ventositate calida vel frigida, curetur cum resoluentibus ipsam ex his quæ sapientes scripserunt.

Ponit eius curam vt aduenit ex mala cõplexione pharmaci, secundo vt aduenit à solutione continuitatis factæ à pharmaco, tertio vt aduenit ex uentositate, secunda ibi. Et si fuerit, tertia ibi. Si autem fuerit, legit omnes simul. Si est sine materia, & per hæc possumus habere illud quod F dicebatur statim in solutiõe alterius quæstionis, ꝙ ipse ibi per malam complexionem similem intelligebat eam quæ est sine materia et per diuersam eam quę est cum materia, hæc enim nunc dicta consonant illis dictis in prima parte capituli, propter solutionem cõtinuitatis, nam ista solutio continuitatis, aut est noua, aut antiqua, quia emittat pus aut saniem, si est noua, curatur cum incarnatiuis, si est antiqua, curatur primo cum lauatiuis & abstersiuis illius putredinis, postea cum incarnatiuis, à vẽtositate, & hæc etiã potest curari cum ventosis positis super os stomachi, aut super vmbilicum. Aut positis super sphondiles costarum, quæ maxime respiciũt partes stomachi, inueniturq; id bonum remedium, nam accipitur calidus panis extractus de furno, postea scinditur per medium, facto hoc accipitur oleum & mel & cum eo commisceantur postea emplastratur super stomachum, multum enim confert in tali dolore stomachi qui aduenit à ventositate &c.

Empl̃m a sto. vento tatem.

G

De excoriatione viscerum post purgationem. Cap. 9.

Intestina vlcerantur aut à medicamẽti facultate, aut materia acri, incidente, vlcerante, à medicamento mota. Diximus autem medicamẽta, quibus est incidendi ac vlcerandi proprietas. De hisq; iterum dicemus in simplicibus. Distinguẽda vero tibi sunt intestina vlcerata, sintne superiora seu tenuia, aut inferiora & crassa, aut media. Quam rem ex situ doloris & puncturæ discernes, et strepitum {βορβορυγμοὺς Græci, vulgus gurgulationes vocat} differentijs, & alijs signis, quæ à peritis medicis conscripta sunt.



H Ccidit excoriatio viscerum aut pharmaci virtute aut materia acuta mota per ipsum incisiua, aut vlceratiua. Et nos iam diximus medicinas, quarum ꝓprietas est scindere & excoriare, & loquemur de eis in particularibus, & tua quidem interest vtrum in superioribus excoriatio sit cognoscas, aut medijs, & scitur illud per differẽtias situs doloris & pũcturæ, & per differẽtiæ processus gurgulationis, & per alia quę sapientes scripserunt.

Cãæ excoriationis viscerũ accidentis post assumptionem pharmaci.

Mesue tradidit curam quarundam ægritudinum quæ stomacho adueniunt ex assumptione pharmaci. In parte ista tradit curam quarundam ægritudinum quæ in intestinis adueniũt etiam ex assumptione phar. & diuiditur hæc pars in partes tres, sicut sunt tres ęgritudines illę quę intestinis proueniunt ex phar. quarum curã hic tradit, primo ergo

ergo tradit curam excoriationis intestinorum, secũdo tradit curam fluxus sanguinis ab intestinis, tertio tradit curã tenasmonis, secunda ibi, in sequenti cap. Accidit ab excoriatione, tertia ibi, fit ab excoriatione, prima in duas, primo tradit cognitionem huius excoriationis per causas. secundo ratione locorum quibus aduenit, secũda ibi. Et tua quidem interest, & iam diximus. s. in generalibus capitulis, ambas legit simul, per differẽtias situs doloris hoc modo, quia si dolor est in partibus superioribus, tunc excoriatio est in intestinis superioribus, si in inferioribus, tunc excoriatio est in intestinis inferiorib⁹, si medio modo, medio modo est excoriatio, qa in intestinis medijs ut in monoculo vel gracili siue intestino yleon, & per differentias dolorum hæc cognoscuntur, quia si dolor iste est perforatiuus, ac si videantur intestina terebello perforari, tunc excoriatio est in intestinis inferioribus, si autem dolor iste est pungitiuus, tũc excoriatio est in intestinis superioribus, si medio modo se habet in medijs locis, & per differentias scientiæ processus gurgulationis, nam si gurgulatio multũ durat intus antequam ad extra propellatur tunc defectus est in superioribus intestinis, si non, in inferioribus, si medio modo, in locis medijs, & hoc cognoscit ex modo permixtionis corticum intestinorum cum alijs ex fecibus, tũc excoriatio est in superioribus intestinis, si autem cum eis nõ sit permixtio, tunc est in inferioribus, vt ponit Gal. in primo de interioribus, & in sexto eiusdẽ, hoc etiam potest cognosci ex substãtia exeuntis, nam si hu. cortices sint in substantia subtili, tunc venit à superioribus intestinis, si autẽ fuerit crassus in substantia uenit ab inferioribus intestinis. Si autem medio modo sese habet in substantia, tunc venit ab intestinis medijs. Deinde cum dicit.

A quibus etiam ratio curandi ulcera intestinorum superiorum, inferiorum, & mediorum exacte est tradita, & ex illis tibi est cognoscendum.

(Gale. lib. 6. de loc. affect. cap. 2.)

Curam etiam excoriationum tradiderũt qualiter eam quæ in superioribus, aut inferioribus, aut medijs curare conuenit. Et te quidem oportet scire illud.

Modo ponit eius curam, et primo eam quam antiqui sapientes scripserunt, secundo ponit eius propriã curam, secunda ibi. Si autem existimetur, & hæc pars etiam diuiditur in duas, primo tradit curã eius vt, puenit magis à med. acuta alterante, secũdo ut prouenit magis à materia acuta excoriatiua, secũda ibi. Et si cõtingat à materia, ambas legit simul, facta sit in superioribus vel inferioribus aut medijs, quoniam si hæc excoriatio facta sit in inferioribus intestinis tunc debent construi clysteria, primo ex lauatiuis & abstersiuis, postea facere clysteria ex constrictiuis & stipticis, sed si sit in superioribus intestinis debẽt hæc lauatiua & abstersiua administrari p os, sed si sit in intestinis medijs debẽt p utrunq; locũ administrari. Deinde cũ dicit.

Quod si hæc à medicamenti purgantis reliquijs excitata suspitio est, curabis virtutẽ medicamẽti frangẽtibus remedijs, et foras extrudentibus. Si à materia acri et ulcerante, eã coque, et blãde clemẽterq; expelle ne noxã noxa cumules. Post hæc tergẽtibus et glutinãtibus dictis utere.

Si autem ęstimetur ex vestigio à medicina derelicto illud accidere, cura est cum his quæ virtutem medicinę frangunt, & expellunt à corpore, & si cõtingat à materia acuta & excoriatiua, cura est adæquatio illius materiei & blãdiri ei post illud vt facile expellatur vt non cadat nocumentum supra nocumentum. Deinde est necessariũ regimen consolidatiuum quod diximus.

Modo ponit eius curam secundũ propriam appropria- A tionem, vt ipsa sit magis à med. frangunt eius virtutem et expellũt à corpore, nam oportet primo remouere causam excoriationis, postea consolidare, adæquatio illius materiæ vt. s. bene à corpore expellatur, blandiri ei scilicet cum lauatiuis, hæc enim vlcera nisi lauentur non consolidãtur, tñ hæc med. lauatiua non debet esse nimis fortis, quia adhereret in excoriatione, sed debet hæc fieri cũ med. leuiter ablutiua vel lauatiua sicut etiam hoc modo med. comprimens potest hanc materiam acutam vlcerantem euacuare, potest etiam sui stipticitate consolidare, quare si ita est in hoc casu esset conueniens accipere myrobalanos vstos torrefactos, & eos exhibere patienti cũ aqua plantaginis.

De egestione sanguinis. Cap. 10.

Deiectio fit crueta vel intestinis a purgatione vlceratis, vel vasorũ orificijs à medicamẽto mordente vt colocynthyde, cucumere agresti, et similibus, adeo patefactis, vt sanguine manent, vel ob id, quod uacuatio tã B *immoderata per medicamenti attractionem superfluam excitatur, ut uis naturæ afferatur, cogaturq; ipsa magna suo incommodo sanguinem trahenti violentius medicamento permittere.*



Ccidit ab excoriatione viscerum, aut quia medicina fuit earũ quæ aperiunt venas apertiõe superflua faciẽte emanare sanguinem, sicut est colocynthis proprie, et cucumer asininus, et similia, aut quia per ipsam peruenitur ad euacuatiõis vltimum, propter eius attractionem superfluam, quia vis naturæ infertur & cogitur in præiudicium eius manare sanguinem.

(Causæ egestionis sanguĩs factę à pharmaco assumpto.)

Modo ponit curã alterius accidentis, quod aduenit in- C testinis ex assumptiõe pharmaci, quod accidẽs est fluxus sanguinis ab intestinis, & primo ostendit quot, et quibus causis potest venire hæc sanguinis euacuatio, secundo ponit eius curã, secunda ibi. Et nos quidem, prima in tres, secundum ꝙ tres causas ponit huius fluxus sanguinis, secunda ibi. Aut quia medicina, tertia ibi. Aut quia per ipsam. has tres legit simul. Aperiunt venas. i. orificia venarum, colocynthis proprie, & præcipue quando est mala peruenitur ad vltimum euacuationis, nã propter eius superfluam euacuationem est ꝙ iã euacuauit omnes alios hu. à sanguine, quare tunc cum in ea aliqua seruetur ratio cõis euacuans, euacuabit postea ultimo sanguinem. Deinde cum dicit.

Vlcerum autem curationem iam diximus. Si venarũ ora immoderatius pateant, curabis remedijs prius dictis, præsertim quæ partium essentiam vniunt, roborant, glutinaut. Si deniq; cruenta sit deiectio, a purgatione immodica est iam dicta prius curatio.

(Hippo. lib. de nat. humana.)

D Et nos quidem de excoriatiõe iam diximus. Et si accidat propter apertionẽ venarum cura est regimen quod diximus, et proprie cum his quæ membrorum partes coadunant & confortant & consolidant. Si autem accidat propterea ꝙ medicina vltimitatem sequitur euacuationis superfluæ, curam iam diximus.

Ponit eius curam indicationẽ sumendo à prædictis causis, non tamẽ ponit eius nouam curam, sed pro remotione causarum eius remittit nos ad superiora, & est notum.

De tenasmone post purgationem. Cap. 11.

Tenesmus, fit sphinctere uel ulcerato, uel medicamenti aut materiæ per sedem uacuatæ acrimonia commorso,

(Sphincter muscul⁹ sedi transuersus, eã claudens.)

commorso, uel perfrigerato. Ob quæ fit inanis quædam de sidendi cupiditas.

Cãæ tenasmonis accidentis post solutionẽ.



Fit ab excoriatione contingente sphi-cteri, aut propter acumen medicinæ, aut propter materiam per eam motã, et quandoq; contingit ꝙ ano eius qui euacuatur obuiauit frigus lædens, quare est appetitus mendosus ægerendi cum pondere.

Modo ponit curam .s. alterius accidentis, quod aduenit intestinis ex purgatiõe quæ fit à phar. quod vocatur tenasmon, quod proprie aduenit intestino recto, & primo ponit causas eius, secũdo ponit eius curã, secunda ibi. Et cura eius est, sphicteri .i. recti intestini, quod anus vocatur acumen medi. nam sui acuitate cogit naturã ad assellandum, vel egreditur cum nil sit ibi quod debeat egredi, etiam ex materia acuta propter eandem causam, quando, scilicet ipsa mouetur. Deinde cum dicit.

A pituita ẽt vitrea & salsa mordet.

Curatur tenesmus balanis, enæmatibus, emplastris, pro varia affectus causa scriptis a doctoribus.

Et cura eius est cum collyrijs, & eocmatibus, & emplastrationibus secundum ꝙ exigit dispositio ex eis quæ sapientes dixerunt.

Ponit curam eius accidẽtis secundũ ꝙ exigit dispositio, nam si tenasmon fiat propter acumẽ med. uel ipsius materiæ, tunc debent fieri ista collyria ex rebus reprimentibus acuitatem ipsorum, vt cũ rebus infrigidãtibus, sed si esset tenasmon propter aeris frigiditatẽ nocentem quãdo sphi-cteri extra emittitur, tunc illa collyria & suppositoria frigida ex his rebus nocerent, sed debet aer in quo est patiens alterari ad caliditatem, ponere etiã in camera eius ignem, facere etiam fumigationẽ cum ligno aloes et thure et gumma pini, aut ex eis ignem facere, & suffumigatio facta ex succo rosæ & absinthio & chamæmilla esset conueniens.

De lassitudine & debilitate corporis post purgatio[n]em. Cap. 12.

Syncope ẽ pceps viriũ lapsus. Aph. 5. li. 1. in progno. li. 2. rat. vic. acutorum. Copiæ q̃ inopię pñtius remediũ. natura morbos sanat.

Corporis imbecillitas interdum vacuationi immodicæ succedit tanta, ut uires prosternantur, ob id recte Galenus vacuationem repetere, quã exquisite semel vacuare maluit, et in morbos a plenitudine, quam ab inanitione, aliquẽ prolabi, tolerabilius esse existimauit, idipsumq; verbis Hippocratis confirmauit, dicentis facilius esse repletum inanire, quam inanitum replere. Morbum autem posse curari, vel non posse, ad virtutẽ refertur, authore Ioannitio, illud quidem saluam, et integrã, hoc uero lapsam, vel imbecillã. In morbis autẽ a repletione, salua magis ẽ natura, in his uero, quos inanitio parit, uelut lapsa iacet. Est igitur repletũ inanire promptiũ, quã contra.

Debilitas virtutis & sincopis frequẽter post solũe cõtingunt.



Contingit quãdoq; post inanitionem superfluam, facientem cadere in prosternationem virtutis, propter quod laudauit Gal. elegãtius esse iterare, q̃ exquisite euacuare. Et laudauit tolerabilius esse in morbos plenitudinis cadere q̃ inanitiõis. Et corroborauit sermonem istum per sermonem Hip. dum dicit. Possibilius est inanire repletum q̃ inanitum replere. Et dixit Ioannitius possibile vel impossibile curari ad virtutem referimus. In cuius saluamẽto vel casu cõstat hoc fieri. Sed saluatior repletiuis q̃ inanitis est, immo est ĩ eis

E sicut cadens. Quare possibilius repletum inanire quàm econtra.

Modo tradit curam duorum accidentium quæ frequenter adueniunt post phar. sicut sunt debilitas virtutis et syncopis, secundo spasmi, secũda ibi. Accidit quãdoq; prima in tres, primo ponit primam causam huius debilitatis seu syncopis & docet eis subuenire, secunda ibi. Et plerunq; debilitas, tertia ibi. Et quandoq; contingit, prima in duas, primo præmittit hanc causam, secũdo docet ei subuenire, secunda ibi. Propter quę laudauit, post inanitionem virtutis & motus, & ideo oportet bene prouidere ne hæc syncopis accidat, per sermonem Hippo. scilicet in secundo regi. acu. in illo, ecce autem iuuamẽtum in quo videor &c. quã inanitum replere, causa est, nam inanitum replemus non nisi per cibos & potus, non autem bene ex eis repletur nisi digerantur, non autem digeruntur bene nisi à virtute forti, modo virtus adhuc est fortior in repletis q̃ in inanitis, possibile vel impossibile potentiam aut impotentiam curandi. Deinde cum dicit.

F *Corporis quoq; imbecillitas interdum sequitur medicamenti purgantis malignitatem, ob excitatam, scilicet ab eo intemperiem, aut naturæ fatigationem, propter ipsius cum natura cõtrarietatem. Quapropter æquum esse censuit Democritus, valens medicamentum reddere imbecillum, malignum vero salubre. Id quod opere hoc toto contendimus, & præstare conamur.*

A qb9 accidit debilitas post sumptionem pharmaci.

Et plerunq; debilitas corporis accidit à malignitate pharmaci relinquentis malitiam complexionis, & defatigationem naturę propter inimicitiam eius cum ipsa, propter quod laudauit Demo. medicinam fortẽ debilem facere, & malignam incolumen. Et nos quidem hoc in tota libri huius protelatione tradidimus.

G In parte ista ponit aliã causam debilitatis hui9, et primo ponit eã, secũdo docet ei subuenire, secũda ibi. Propter qd laudauit quod dicitur hic notũ est. Deinde cum dicit.

Imbecillitas corporis purgati item gignitur, interdum ab externo calore & æstu, natiuum calorem et spiritum dissoluente, & a corpore profundo ad cutim trahente. Ira quoq; purgationi accedens, & solicitudo, & coitus, & labor, & reliqua viuendi ratio praua, vires deijcit. Hanc autem corporis imbecillitatem sanabis, cognita ipsius causa, ad quam propulsandam interdum conatus omnes nostros dirigimus, eaq; demum est rite curandi methodus, et opus medici præcipuũ. Est tamen quando prius contra ipsum symptoma nobis pugnandum est, tunc præsertim, cum ob ipsius vehementiam virium resolutio timetur. Si autem imbecillitas hæc ob uacuationem immodicam contingit, analepticæ artis parte, hoc est, refectoria et renutritoria, utendũ est, ut in uentriculi imbecillitate diximus. Si uero imbecillitas hæc corporis ab intẽperie est, cõtrarijs ante dictis profligetur. Si fiat spiritibus ab æstu, labore, coitu, ira, resolutis, prædicta uictus ratio est necessaria. Cum uero contra symptoma pugnamus, renutritoria uictus ratione et roborante est opus. In id etiã per quam commoda est delectatio, et alimenti paulatim pro uiribus facta accessio, Adhæc somnus, quies, iucunda & suaueolentia adhibita, medicamenta cardiaca & stomachica. Balnea quoq; præsertim dulcis aquæ, absoluta propemodũ curatione sunt saluberrima, & in his ipsis

Curatio.

H

Sic omnino Ga. li. Meth.

Sic lib. 7. Met. Gal.

ius

ius pullorum & auium aliarum, & vitellos ouorum sorbere, praesertim si lenis frictio praecesserit, & neruorum musculorumq; unctio ex oleo aliquo temperato, quale est oleum ex spica, oleum chamaemeli, oleũ leucoij lutei. Oleũ quoq; uetus, authore Galeno, lassitudinem soluit. Adhaec oleum mastichinum, cum oleo rosato, & vino antiquo factum, lassitudinem, debilitatemq; neruorum aufert.

Et quandoq; contingit, propter occursum caloris & aestus super eum qui soluitur, quia fit solutio caloris & spiritus & exhalatio & diuersio eorũ à basi & radice. Ira quoq; super medicinã, & solicitudines. & coitus, & labor, & omne malum regimen est causa huius. Et nos quidem curare huiusmodi satagimus praecognita eius causa. Et nunc quidem intentionem nostram vertimus ad causam, & abscindimus eã quoniam hęc est rectitudo curae, & thesaurus operationis. Nũc vero occupari oportet contra ipsum accidens prius, & proprie quando ob vehemẽtiam ipsius resolutionem fieri timemus. Si autẽ propter inanitionem superfluam cõtingit, regimen resumptiuum est necessarium sicut in stomachi debilitate diximus. Si vero propter malitiam complexionis hoc fuerit cura cum eo quod opponitur ei sicut etiã diximus. Sed si fuerit ob cursum laboris & aestus & resolutionẽ ab eis, aut propter iram, aut coitũ, necessarium est regimen quod diximus. Cum autem accidẽs curare volumus, reparatiuum regimen virtutis & confortatiuũ est necessariũ. Et ad hoc auxiliatur nobis administratio delectabilium & gradatio in cibo. Et somnus & quies & administratio redolentium & iocundorum, & medicinę cordiales, et stomatichę. Et scito quod balnea sunt vehemẽtis iuuaminis in causa hac, & hoc in fine rei, & proprie balneari in aquis dulcibus, & vti sorbitionibus pullorum & auium in balneo & vitellis ouorũ proprie post fricationem lenem & vnctionem neruorum, et lacertorum cum oleis temperatis, sicut oleo de spica, & oleo chamaemillae, & oleo de keiri. Inquit Gal. oleum vetus remouet lassitudinem. Oleum autem masticinum factum cũ oleo rosaceo, & vino antiquo lassitudinẽ membrorum & debilitatem remouet.

[margin: ...uat̃r subuenit debilitati.]

[margin: ...eũ vet' remouet lassitudinem.]

Modo ponit aliam causam, & ei docet subuenire, vniuersaliter autem contingit ex errore facto in regimine sex rerum nõ naturalium, à basi, & radice, id est centro ad circunferentiam est causa huius, scilicet debilitatis virtutis, nam si malum regimẽ in corporibus sanis est causa huius debilitatis, multo magis in corpore quod purgat̃ erit causa huius, cum sit debile in virtute, & ideo ex tali malo regimine incurrũt maiorem debilitatem & commotionem humorum, vnde dato ꝙ phar. sit solenniter exhibitum, tamen propter malum regimen potest impediri, & dato ꝙ regimen sit bonũ, & male sit purgatus aut malum accidẽs inde sequatur, medicus debet hęc statim referre ad malũ regimen, sicut de quodã comite in ciuitate Aretij ad curã cuius erat magister Tadeus cum alijs quibusdam medicis, nam ipse post aliquod tẽpus volebat petere recessum ab infirmo scilicet quia erat aliquantulum alleuiatus, alij medici dixerunt ipsi, nõ recedatis, quia volumus illi dare medic. dixit magister Tadeus, sit ita date medic. magister Tadeus veniens ad infirmum de mane inuenit eum vicinum morti, statim dixerunt astantes, nos fecimus totum quod praecepistis, tunc interrogauit magister Tadeus vtrum aliqua fenestra in nocte remansisset aperta, dixerunt ita, dixit magister Tadeus, vos male fecistis, & habebitis damnũ, & ipse plus, quia dimisistis fenestram apertam.

De spasmo qui accidit post purgationẽ. Cap. 13.

Conuulsio in purgatione ipsa interdum accidit, interdum post ipsam.



Accidit quãdoq; in purgatione, quandoq; ex ea.

Modo tradit curã spasmi aduenientis post assumptionem phar. & primo ponit eius cognitionem, secundo ponit eius curam, secũda ibi. Licet autem, prima in duas, primo ostendit quotuplex sit iste spasmus, secundo ponit eius causas, secunda ibi. Et accidẽs in purgatione. Deinde cum dicit.

[margin: Spasmus interdũ accidit ĩ purgatione quandoq; post.]

Quae autem in purgatione accidit, interdum fit ob materiam multam à medicamento commotam, non tamen vacuatam, sed ad neruos et musculos aliquando procumbentem, eosq; replentem, & villos ipsorum extẽdentem. Quo fit, vt nerui & musculi in latũ aucti, breuiores euadant, longitudine. s. naturali tũ minuta. Quapropter ceu chordis tensis vinctae partes, motu contrahuntur dolorifico multum, qualiter arcuum chordae breuiores redditae.

[margin: Conuulsionis essẽtia.]

Et accidens in purgatione quãdoq; fit propter quod pharmacia multã mouit materiam, et non eduxit, quae interdũ declinat ad neruos & lacertos, & replet eos, & extendit villos eorũ, & augmentat ẜm latum, & minorat eos à longitudine sua naturali, quare inchordant̃ mẽbra, & contrahuntur motu laborioso, sicut contrahit̃ chorda arcus cui accidit vt abbreuiet̃ à longitudine sua.

[margin: Cã spasmi accidẽtis in purgatiõe.]

Modo ponit causas eius, & primo ponit causas spasmi antequam multum procedat euacuatio, secũdo ponit causam spasmi euenientis post purgationẽ superfluam, secunda ibi. Factus autem, prima in quatuor, ẜm quatuor causas spasmi euenientis in purgatione non superflua, secunda ibi. Quandoq;, tertia ibi. Et q̃nq;, quarta ibi. Et quandoq;, prima in duas, primo ponit unam causam huius spasmi, secundo ostendit quae sint corpora pręparata ad huiusmodi spasmum ex ista causa prouenientem, secunda ibi. Et illi quae praeparantur & augmentat secundum latum id est replet vias latitudinales, nam ex contractione nerui & chordae contrahitur musculus cũ neruus & chorda sint colligata cum musculo ad cõtractionem eius contrahitur postea villus eius. Deinde cum dicit.

Porro ad hanc conuulsionem propensi sunt magis, quibus est corpus impense plenum, & meatus in eo angusti, quibus itẽ nerui sunt humidiores, qui deniq; vino se multo frequenter ingurgitant.

[margin: Ga. aph. 39. lib. 6.]

Et praeparati vt eis accidat illud, sunt illi proprie quorum habitudo est multae plenitudinis, & habent corporis, ductus arctos, et qui habent excessus humiditatis in neruis, & qui se suppeditant multo vino saepe.

[margin: Praeparati ad spasmũ.]

Modo ostendit qui sunt magis dispositi huic spasmo. vino eo ꝙ vinum cito ad neruos penetrat & eos replet, alias etiã humiditates secũ ducit ad neruos. Deinde cũ dicit.

Fit

Apo.5.li.5.

Fit item conuulsio hæc interdũ à vapore turbido, crasso, quem cũ flatu inflãte medicamentũ ad neruos sustulit.

Et quando accidit propterea ꝙ medicina subleuat vaporem turbidum & crassum ad neruos cum ventositate inflatiua, & fit causa eius.

Modo ponit aliam causam, & iste spasmus qui ab hac ventositate prouenit, assimilatur ei qui subito aduenit & subito recedit. Deinde cum dicit.

Fit etiam à frigore vehementi, neruos & musculos corporis purgati lædente, cogẽte, densante. Quapropter hi versus principium suum contrahuntur.

Et quandoꝗ accidit propterea quod ei qui sumpsit pharmacum obuiauit vehemẽs frigus, lædens neruos, & lacertos, quia inspissantur, & trahuntur ad sua principia.

Ponit tertiam causam, & est notum. Deinde cum dicit.

Vt apho. 1. lib. 5. Apho. 3. & 4. lib. 5. & alijs passim & initio ꝓgno.

Nonnunquam fit à medicamenti qualitate uenenosa, neruos & musculos feriente, quam vt hi à se expellant aut vt omnino vitent, contrahuntur.

Et quãdoꝗ fit propterea quod medicina fuit earum in quibus est æqualitas venenosa, quæ perueniens ad neruos & lacertos operatur contractionem in eis, vnde nerui fugiunt, & aggregantur ad expellendum ipsum.

Ponit quartam causam, & notum est. Deinde cũ dicit.

Aphor. 62. lib. 2. & 57. lib. 4. & 5. & 70. lib. 5.

Quæ vero ex siccitate conuulsio ab Hippo. ceu lethalis damnatur, ea potissimũ intelligitur, quæ fit à siccitate consummata. Quanquam aũt ex repletione conuulsionẽ febris superueniens soluat Hippocrati, recte viri huius consilium est accipiendum.

Spasmus ex purgatione factꝰ ẽ mortalis.

Factus autẽ ex purgatione est spasmus siccus & est ille quem Hippo. condemnauit esse mortalem, & proprie quando accidit vt cõfirmetur.

Modo notificat spasmum qui aduenit post purgationẽ præcedentem multã Hip. scilicet in quinta particula aph. spasmus ex helleboro mortalis. Deinde cum dicit.

Quædam enim a plenitudine conuulsio est, quã febris superueniens tantum abest vt soluat, ut etiam febrem ea de causa excitasse, malum geminet, qualis ea præsertim fuerit conuulsio, quam parit materia multa per medicamentum cõmota sed non vacuata, quæ in neruos & musculos, vt dixi, incubuit. Medicamentum nanq; purgãs, febrim flammeam dum reddit, uenenosam ei qualitatem acquirit longe nocentissimam, Recte autem curabitur, si repente materiam commotam vacuaris, idq; vel medicamenti vim adiuuando, acquisita scilicet & facultate plenitudinẽ vacuatura, quin & superdato valenter purgante alio, si opus esse tibi videbitur. Posthæc noxas neruoso generi impressas corrige, ipsumq; robora, & spinalem medullam, & cerebrum, & corpus reliquum.

Sic Ga. li. 5. met. in puncto neruo.

Cura spasmi ex repletione facti.

Licet autẽ spasmi facti à plenitudine sit cura feb. & proprie superinuadens, sicut Hip. dixit, Non in præiudiciũ eius consultũ hoc accipiendum est, est enim spasmus à plenitudine, qui nõ tantum per feb. non curatur, verumetiã est eius cura additionis ad malum, sicut factus proprie qñ materia multa mota super pharmaciã & nõ

E euacuata, declinat ad neruos & lacertos sicut iã diximus. Inflammat enim pharmacia feb. faciẽs eam acquirere venenositatem, quę plus noceat. Cura autẽ eius vera est festinare in subtractione materiæ motę adiuuando medi. & acquirẽdo ei facultatẽ qua fit plenitudinis euacuatio & videris oportere, fiat ẽt illud cum fortiter ducẽtibus. Deinde redi ad rectificationẽ malarũ impressionum sigillatarũ in neruis, & lacertis, & cõfortatione eorũ & cerebri, & nuchę, & corpis totius.

Modo ponit eius curam, & primo ponit curam spasmi per repletionem qui cõtingit à medi. antequam superflue euacuet, secundo excusat se à curatione spasmi de inanitione, secunda ibi. In fine cap. spasmum autem, prima diuidit in partes quatuor, ſm ꝙ indicationem sumpsimus à quatuor causis talis spasmi imponendo eius curã, secunda ibi.

F Et si accidit pp eleuationẽ, tertia ibi. Et si accidit pp occursum, quarta ibi. Et si accidit pp qualitatẽ, prima in duas, primo remouet à sua intentione curam spasmi quam quidam crederent esse conuenientẽ, secũdo ponit eius curam veram, secunda ibi. Cura aũt eius vera sicut Hippo. dixit illo apho. secundæ particulæ feb. in spasmo melius est fieri ꝙ spasmũ in feb. à plenitudine quæ quidẽ aduenit à medi. cõmouente hu. & eos non educente nõ in præiudiciũ eius scilicet dicti Hip. Tamen aduertendum ꝙ qñ Hipp. dicit ꝙ feb. superueniens spasmo de repletione est conueniens nõ intelligit de quacunꝗ feb. ista enim nõ est putrida feb. tunc enim coniungerentur duæ fortes ægritudines simul, sed debet intelligi de feb. ephimera. Deinde cum dicit.

Febris rãs spasmo quæ.

Si aũt a uaporibus elatis cõuulsio fiat, curabis dicta uictus rõne, & dictis omnibus remedijs, q̃ vapores in contrariũ reuellere possũt. Si a frigore, calefaciẽtia neruos et musculos omnia sunt remedio. Si a qualitate venenosa,

G *curabis per ea prius dicta, q̃ malignitatẽ hanc cito de corpore detrudũt, adhæc tũ ea, q̃ neruos & musculos a noxis indidem acceptis vindicant, tũ, per ea, quæ ipsos roborãt.*

De cura spasmi.

Et si accidit pp eleuationẽ vaporũ, cura est regimen quod diximus, & oẽ conuertẽs vapores ad oppositũ et diuersum ex his quę diximus. Et si accidit pp occursum frigoris, cura est oẽ quod calefacit neruos & lacertos cũ proprietate. Et si accidat pp qualitatẽ venenosam, cura est cũ his quæ cito audaciã eius trãsmittũt à corpore, sicut iã diximus, nunc cũ eis quæ neruos & lacertos rectificãt, & auferũt impressiones malas, factas in eis, nunc etiam cum eis quæ eos confortant.

Ponit curam spasmi, & non accidit seu aduenit ex qualitate venenosa, & notum est. Deinde cum dicit.

H *Conuulsionẽ vero ab euone immodica, læthalẽ scripsit Hippo. q̃ a siccitate omnino est, quã si consummata est, insanabilẽ diximus. Si nõ ẽ cõfirmata, curetur rõne victus humectãte, & auctiore tum cibo, tũ somno, et similibus.*

Aph. 3. & li. 5. & alijs passim. & lib. 7. & met. & li. febriũ & marasmo. Quis spasmꝰ nõ recipit curationem.

Spasmum autẽ factum post euacuationem superfluentẽ dixit Hippo. esse mortalẽ. Hic nanqꝫ spasmus de siccitate est, qui sicut diximus si confirmetur nõ recipit curã. Si autem non est confirmatus, curetur cũ regimine humectatiuo, & cũ additione in cibo, & somno & similibus.

Excusat se à cura spasmi de inanitione, dixit Hippocra. scilicet in illo aphoris. quintæ particulæ. Spasmus ex helleboro mortalis.

INDEX SIMPLICIVM, quæ in sequenti Tractatu continentur.

IOANNIS MESVAE DAMASCENI LIBER SECVNDVS,

De simplicibus medicamentis purgantibus deligendis, & castigandis.

Iacobo Syluio Medico, interprete.



HActenus generalẽ quẽdam medicamenta purgantia deligẽdi, et castigandi modum produximꝰ libro superiore. In quo scopos distinximus, quibus intẽtus quis ipsa inueniat, & modo idoneo exploret, an cõditiones illas celebriores habeant, idq; scrutandi principio à nobis breuiter ac pulchre tradito. In eo autẽ theoremata quatuor ad hanc rem necessaria pertractaui. Nunc vero consiliũ est, singula purgantia medicamẽta seorsum explicare, et in horũ quouis substantiã, facultatẽ, castigationem noxarũ corpori ab ipsis impedentium. Quibus absolutis, librũ finierimus. Deũ igitur adiutorem imploremus, ad quẽ conspirant omnia, & à quo misericordia omnis proficiscitur, qui sit benedictus. Incipiamus autẽ à medicamentis purgantibus, quæ ob id benedicta vocamus, quod harũ actio nullam corpori noxam imprimit: horumq; primam Aloen ipsam statuamus.

SECVNDA PARS SERMONVM Ioannis Mesuæ in qua de medicinis simplicibus solutiuis agit.

ANTIQVA VERSIO.



PRotelauimus vsq; huc intẽtionem & modos rectificationum medicinarũ solutionẽ facientium in sermone vniuersali. Et posuimus distinctiones in intentionibus & modis cum cõditionibus solẽnibus, vt inueniatur ex principio relationis scrutinij nostri summa præclara, aggregans res intentioni huic necessarias. Volumus autem nunc de singulis earum singularia explicare capitula quicquid de esse earum & posse & emẽdatione malitiarum in B ipsis, aut redundantium in corpore per eas complectẽtia. In quorum complemento complebitur liber totus. Auxiliatorem igitur petamus Deum ad quem cuncta respirãt. Et à quo misericordię omnes prodeũt, qui sit benedictus. Et ponamus in principio inter particularia solutiua singularia capitula de medicinis benedictis, in quibus non est venenositas, quæ non ponunt operationes suas vt cadat per eas in corpus nocumentum. Et præponam omnibus capitulum de aloe.

De Aloe. Cap. 1.

SYL.

ALoe medicamentorum purgantiũ præstantissima, & ob suam quãdam prærogatiuã excellentissima. Cum enim cætera purgantia partes nostras principes, & ex his, ceu fontibus profectas facultates nostrũ corpus dispensantes, vel actionis vehemẽtia lædant, {vel nihil iuuent,} Aloe sola eas partes imbecillas roborat, & ad functiones suas reducit, nulla omnino actione noxia, præterquam quod venarum ora tantũ aperit, vt per hæc sanguis effluat. C Ad has eius dotes accedit, q; cæteris purgantibus, & his præsertim quæ vacuãdo corpora dissoluunt, aloe mista, hæc ipsa corrigit, & noxis eorũ prohibitis meliora reddit. Nam sua crassiore substãtia tenuem illorum, acremq; naturam frangit, & noxam partium ab his promptam, celeremq;, proprietate quadam substantiæ inhibet, sua deniq; purgandi tarditate, horum celeritatem contemperat, purgationemq; auget. His igitur ipsis nunquam nõ miscenda aloe. Eam vero mittunt India, Persia, Armenia, Arabia. Optima autem est *Indica, post hanc Persica, tertio loco Armenia, Arabica ignobilissima. Bonitatem eius præcipuam declarant color, odor, sapor, pondus, consistentia, & in singulis conditiones quædam spectandæ.

* Syriaca ñ bona, Cœlesyriaca & arabica melior, Indica optĩa Gal.

Colore enim est flauo in rubrum inclinante, hepatis modo, ac perspicuo & splendente, opaca enim & obscura est deterior, & quæ vetustate nigrescit. Odor vero inest bonus quidem, sed suus, non autem per adulterium acquisititius. Sapor autẽ primo gustatu dulcis, subamarus {mox D valenter amarus.} Substantia deniq; sit tenera, friabili, {pura, doli experte, rara} ob id leui, quoq; leuior, eo præstantior, & quanto à dictis conditionibus abest longius, tanto est deterior. Adulterantes eam institores ac sophistæ, partes eius crassas & impuras, lotione secretas, aqua marina paucum crocum habente aliquoties lauant. & siccant, donec lucida, colore flauo, odore bono euadat, sed odor croci dolum prodit. *Calfacit ordine secundo, siccat tertio, sed tamen sine morsu: ob id excrementa consumit, & à putredine vindicat etiam cadauera, præsertim myrrhæ mista, sanguini vero draconis, & myrrhæ iuncta, sanat vlcera putrida & maligna, quia vt dixi, sine morsu siccat, ora tamen venarum aperit, præsertim hepatis. Quapropter hepar ab ea lædi * quidam putauerũt, vtq; ipsum potius iuuaret correctione effecerunt. Ad hæc * aloe lota, minus aluum subducit, stomachum magis roborat: non lota cõtra. Postremo melle excepta minus trahendo quidem

* Calida .i. ordine intẽ so vel 2. remisso Gal. * Vt Auicẽ. cui experiẽtia subscribit ĩ hepate calidiore & siccióre. *Gal. lib. 7. Met.

*Hęc interpretatio Mesuæ Gal. 7. Me. ꝯciliat.
* Vide Gal. 6. simpl. & hierā picrā lib. 7. Met. & lib. 6. cō. pp. & libro 6. san. tuen.
Tuta ē frigidis & humidis, siccis vt biliosis iuuenib⁹ & senib⁹ vsu mlto & crebro est noxia.
Calido legendū vr, qa caſa ficca caſis ſiccis corpib⁹ in ęstate noxia.
In tpaturæ vētriculi ſicę calidę, & ſiccæ frigidæ obest. Ga. li. 6. ſa. tuen. & lib. 7. Meth.

dem purgat, magis autem partes quas permeat, tergēdo. * Bilem pituitamq; purgat, ob id affectibus ventriculi, & cerebri, & reliquarū partiū, inde natis, vt dolori, inflāmationi, ſic pręcauet, vt eius creber * vſus ſenſuū inſtra & corpus reliquum, nullo inſanabili affectu tentari ſinat, ſed ſenſus acuat, cogitationē reddat meliorē. Hepati cōfert, icterum tollit, hæmorrhoidibus & ſedi nocet, ob id vitanda his, qbus iſtæ partes dolent: & aere frigido, qa tūc ſumpta excorticatis ſanguinē educit. Vinū aūt, uel aqua roſata, uel ſuccus fœniculi quo aloe fuit macerata, oculos lotione terget, viſionē acuit, delachrymationē ſiſtit. Datur ab aur. i. ad ȝ. ij. Infuſa aūt ab aur. i. ad ȝ. iij. Veruntū cū & tardius purget aloe, ob id diu ante cibum ſumenda, & tam imbecilliter, vt eius facultas purgatrix hepar vix tranſeat, niſi largior ſumatur, cū deniq; adeo venarū ora patefaciat, vt inde ſanguis emanet, his eius incommodis hac rōne occurrimus. In primis tarditatē purgandi aloe ipſi celeramus ſi cum aromatibus eſſentiæ tenuioris & acribus, vt mace, nuce moſchata, cinnamomo, ſpica nardi, calamo aromatico, cubebis, ſchœnantho, aſaro, maſtiche, caryophyllis portione pari, croco aūt portione dimidia, in aquæ ſextuplo igni lento, ad aquæ eius tertiā, coquantᵉ, aloes. ȝ. vi. in libras aquæ ſingulas: poſt ſiccentᵉ in vmbra primū, deinde in ſole. Idē aliȷ ſiſr efficiunt p aromata ſex quibus cū aloe miſtis Gal. hierā picram cōponit. Eius enim actionē talia citatiorē reddunt, et ptērea hyſſopus, cinnamomū, caſsia, & alia plurima. Sunt qui celeritatem purgandi aloe acquirant, macerantes aqua illa, cui incocta ſunt aromata, deinde expreſsū potui dantes. A partibus aūt remotis, trahendi poteſtatē aloe conciliamus, aliȷs purgantibus valenter (qualia ſunt colocynthis, turbith, & ſiſia) miſtis: vel in decocto illo aromatū, vel in ſero lactis, vel in trochiſcis, vel catapotȷs, vel in alia medicamēti forma. Poſtremo venas aperire deſinit aloe, bdellio, aut tragacātho, aut maſtiche aut ſiſi permiſta. Hæc autē tria eius incōmoda non mode maiora habet aloe, dictas bonitatis notas egreſſa, ſed pręterea ventrem totū torminibus dolorificis cōturbat, ventriculum, & hepar, & viſcera alia lædit moleſta adeo vacuatione, vt ſua virtute illis hærēte, interdum ſanguinem quoq; vacuet. Hæmorrhoidibus & ſedi eadem maxime nocet. Lotione igitur partes huius impuræ ſeparentur, & quod purius eſt, aromatum decocto maceretur, & his miſceantur, quæ ipſam prompte lubricando per inteſtina deturbent, qualia ſunt aqua hordei, cum oleo nucū, aut vuarum paſſarum decoctum, aut aqua tepida cū melle. Bdellium autem & tragacanthum, præter cætera, omnē aloen caſtigant, & emendant.

SYLVII ANNOTATIO.

Li. 5. meth.

Aloe oui albumine diſſoluta euadit emplaſtica, tuncq; ſanguinem non ex venis hæmorrhoidibus ſolis, ſed vndecunq; fluentem per ora, vel diuiſionem venarum, atq; adeo per arteriam apertam ſiſtit, rupto quoq;, vel eroſo vel hiante in pulmonibus vaſe, ſi liquore idoneo ſoluta, faucibus diu, & ſæpe contineatur. Sic enim foris quoq; vaſis ſanguine fluentibus admouetur, & ſi hæmorrhoidibus immodice fluentibus, ſimiliter ſoluta adhibetur, adiuuante talem ipſius actionem facultate aloes adſtrictoria, & non minimum ſarcotica, cuius gratia præcipue id à Galeno commendatur in hæmorrhagia lib. 5. Meth. Deuorata vero multa & ſæpe, & in hepar, aliaſq; partes diſtributa, calore ſuo & craſſa ſubſtantia venas tum hepatis, tum hæmorrhoidas aperit. Anaſtomotica enim ſunt, maxime quidem calida, craſſa, acria, & mordacia, non minimum tamen calida-craſſa, qualis aloe. Quod autem calore & craſsitie ſanguinem efficit melancholicum magis, id etiam non parum ad vaſorum apertionem facit vi adſtrictoria eius leuicula, hoc opus ob imbecillitatem prohibere non potente. Quam rem experientia quoq; confirmat. Vſu enim crebro catapotiorum, aloen multam recipientiū hæmorrhoides multis tumere cœperunt, & quibus iam prius aliquoties fluxerant, frequentius, & largius, & periculoſius fluunt. Vt veriſimum ſit Gal. theoremaᵉ, nihil ſumptum & admotū vires habere eaſdem, ſed quædam genere etiam contrarias, alia maioris & minoris tantum ratione, vt in methodo componendi medic. probauimus. Quod ſymptoma, venarum ſcilicet apertionem, ſi aloe fa-

Li. 5. ſimp.

Li. 3. tēper.

E cit per ſe, vt Meſues velle videtur, aut per humorum acrium vacuationem, qui inteſtini recti finem mordeant, & calfaciant, quod & medicamentis melanogogis Galenus tribuit aphor. 47. lib. 6. id quia long ore eget oratione, in præſens omitto. Aloen ſuccotrinā Auic. & Meſues præferunt, Dioſc. & Halyabbas hepaticam.

De Aloe. Cap. I.

ALoe eſt de melioribus & ſublimioribus medicinis habens prærogatiuā ſupra alias medicinas. Quāq; .n. intentio ſolutiui ſm plurimū ſit debilitare virtutes, & mēbra, quæ ſunt mineræ virtutū, et afferre eis nocumētū propter illud quod diximus, cadit hæc intentio ab aloe. Nō ſolum enim nō nocet, ſed inuenitur ad cōfortationem membroꝝ debilium addere, & ad redditionem eorū in proprias virtutes cōferre, neq; ad aliud niſi ad vnum vr̄ nociuum. † Aperit. n. orificia venarū apertione ſanguinem manare faciēte. Et ipſe eſt aliarū medicinarū rectificator bonus. Mixtus. n. cum ipſis, & proprie cū eis, quæ ſolutionem faciunt diſſoluendo medicinas ipſas rectificat & nocumenta earū remouet. Et neq; F expoliādæ ſunt à permixtione eius cū ipſis, eſt enim regulans & rectificans eas, & illud ideo, qm̄ ex parte ſubſtātiæ ſuę, opponitur ſubtilitati et acumini earū. Et ex parte ſui effectus eas in ſoluendo iuuat. Et ex parte proprietatis ſuę quod de ipſarum malitia eſt, in mēbra facile imprimi remouet, ipſum tamen in ſe eſt tardæ ſolutionis.

ELECTIO. Aliud eſt, quod fit in Succutri. Aliud in Perſia. Aliud in Armenia. Aliud in Arabia. Et melius ex eis eſt Succutrinum. Poſt illud Perſicum. Deinde Armenicum. Et deterius eſt Arabicū. Verificatores aūt in qnque proprietatibus laudauerūt perfectū aloen in colore, odore, ſapore, pondere, & ſubſtantia, cum conditionibus in ipſis. † In colore quoq; vt ſit coloris citrini declinantis ad rubedinem in qua ſit claritas. Et ſit in eo denſitas cum colore hoc, ſicut eſt color hepatis. Declinauit ei⁹ bonitas ab illo quod eſt clarum. Et oportet, vt ſit odoris boni propriȷ non extranei acquiſiti p adulteriū. Et ſapor eius ſm conuenientiorem modum conſiderationis eius, debet ſentiri G in primo guſtu dulce, declinans ad amaritudinem. & ſit pondere leue & quanto eſt leuius tāto melius, & ſit in ſubſtantia ſua tenerum, habile ad frangendum, & quantocūque eſt ab his ꝓprietatibus remotius tanto deterius. Antiquum autem denigrat tempus. Et tua intereſt cognoſcere ꝙ in ipſo cadit de adulteratione. Sophiſtæ enim lauant ipſum lotione, qua partes eius immundæ, & craſſæ ſeparantur. Deinde lauāt in aqua maris & pauci croci lotionibus pluribus. Deinde permittunt exiccari, acquirentes ei per hoc luciditatem & colorem citrinum & odorem bonum. Verum odor eius deoccultat fallaciam.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Eſt autem cōplexionis calidę in ſecūdo gradu, ſiccę in tertio, & eſt exiccatiuum ſine mordicatione. Conſumptiuum ſuperfluitatum, & ꝑſeruans à putrefactione, & cum hoc ſit ei ꝓpriū, † aperit tn̄ orificia venarum, & † dicunt quidā ꝙ lædit hæpar aliqn̄ ipſum, & videtur, ꝙ illud ſit propter apertionē H quā efficit in venis. Verum rectificatio acquirit ei, vt conferat hepati, & in aloe quidem loto minoratur ſolutio, & additur ei vt ſit † ſtomachi cōfortatiuum. In non loto vero eſt econtrario, & etiam † mixtum cum melle eſt minoris ſolutionis, & minoris attractiōis, & eſt maioris abſterſionis partium, per quas illi eſt tranſitus.

RECTIFICATIO † Tria ſunt in eo quibus cadit correctio, qm̄ eſt de tarde ſolutionem faciētibus: quare oportet, vt ſumēs ipſum cibari differat. Et quia ſua operatio non multum extenditur in corpore. † Vix enim pertranſit hepar niſi in quantitate exuberet. Et quia venarum orificia apertione ſanguinem ſpargente aperit, & nos obuiauimus his tripliciter rectificando ipſum. Acquirimus. n. ei citam & facilem operationem cum ſpeciebus alefanginis ſubtilibus & acumen habentibus: ſicut verbi gratia, cum mace, nuce muſcata, cinnamomo, ſpica, calamo aromatico, cubebe, ſchinantho, aſſaro, maſtice, caryophylis,

ANT

de quibus partes æquales, & croci pars media, bulliant in sextuplo earum aquæ, vsq; ad tertiam eius cum facilitate, & accipe pro qualibet libra illius aquæ aloes. ℥. vi. & permitte siccari in vmbra prius, & perfice exiccationem eius in sole. Quidam autem ex bene rectificantibus faciunt simile cum speciebus pigre Gal. Citat enim eius operationem, hyssopus, cinnamomum, & casia, & quidam dant infusionem aloes in aqua specierum, & citatur effectus eius, & acquirimus ei vt extendatur operatio eius ad partes remotas cum rebus quæ addunt ad vigorem eius: sicut colocynthis proprie, & turbith, & similia, addatur in aqua specierũ, & fiat vt diximus. Aut fiat illud in aqua casei. Aut fiant ex eis trochisci & pilulæ. Aut cadant ea cum eo in cõfectionibus simul. Remouemus autem ab eo nocumentum, quod imprimit in venas, rectificãdo ipsum cum administratione bdellij cum eo, aut tragacanthi, aut masticis, & similium. In aloe autem est quod elongatum est, & declinat à proprietatibus bonis, magnificantur hæc tria, quæ diximus, & adhuc etiam est conturbatiuum faciens dolorem ventris, & nocens stomacho, & hepati, & soluendo imprimit laborẽ in stomacho & visceribus & aliquando virtus eius remanet in eis, & facit in solutione exire sanguinem, & est maxime nocens hæmorrhoidibus & ano. & nos rectificamus huiusmodi lauando lotione qua partium immundarum fiat abstersio & infundendo in aquis specierũ & adiungendo ei quæ cito lubricationem faciũt. Et nihil est tam magnificũ ex rectificatoribus, sicut bdellium, & tragacãthum. Et si super ipsum bibatur aqua hordei cum oleo nucum, aut decoctionis passularũ aut aqua tepida, & mel transmittit audaciam eius à corpore.

POSSE. † Solutione educit choleram & phlegma & mũdificat caput ab eis, & stomachum. Et cõfert iuuamentum magnum doloribus eorum. Et cõfert inflammationi stomachi & siti, & doloribus eius ex cholera factis. † Et qui assiduat acceptionem eius diebus continuis, nõ videt in corpore suo, neq; in instrumentis sensuum suorum ægritudinem, quæ non sit habilis sanari. Et præseruat à putrefactione ita q; etiam cadauera, & proprie mixtum cũ myrrha. Mixtum vero cũ sanguine draconis & myrrha, sanat vlcera putrida mala. Exiccat enim sine mordicatione, & ablutio infusionis eius in vino aut aqua rosata, aut succo fœniculi præparato abstergit oculos, & addit in visum & stringit lachrymas, & ipsum quidẽ acuit sensus & rationẽ & cõfert hepati, & aufert hicteritiã. Nocet tñ hæmorrhoidibus & ano. Quapropter caueant ab eius acceptione patientes læsionẽ in ipsis. † Caue ergo dare aloen in tẽporib⁹ frigidis. Excorticat enim & solutione educit sanguinem.

DOSIS Eius est ab aur. ʒ. vsq; ad. ʒ. ij. Et infusionibus ab aureo. i. vsq; ad. ʒ. iij.

IOANNIS MANARDI FERRARIENSIS ANNOTATIO De Aloe.

APERIT orificia venarum.) Hoc non dicunt antiqui, sed contrarium potius: dicit enim Dioscorides, quod sanguinem sistit per ora venarum ani manantem, & plin. vndecũq; fluentem. Dicẽdum igitur, si aperit, eo id facere, quod acres humores mouet, vt ex Galeno colligitur lib. 6. Aphor. 47. nec esse hoc ei magis peculiare, q̃ cæteris purgatorijs medicinis: imò forte id minus facit quã reliqua, quæ astringendi vim purgatoriæ coniunctam non habet. Verum Mesue hoc sumpsit ab Auicen. Scio tamen quid pro vtroq; dici posset, sed sat fit nũc locum signasse. ELECTIO aliud est quod fit in Sucutri & reliq.) Ait Diosc. in India plurimã generari, & in Asia, Arabia maritimisq; quibusdã locis ac Insulis, vt Andro. Gal. in Syria non bona, in Cœlesyria, & Arabia melior, in India optima. IN colore quoq;, vt sit coloris citrini.) eligit Diosc. subflauam, resplendentem, non lapidosam aut arenosam. Et sapor eius declinans ad amaritudinem.) Gal. saporis esse dicit parum adstringentis, & multum amari. Quod præter Gal. authoritatem, ipse quoq; sensus demonstrat. In substantia tenerum.) facile humescere eam quæ bona sit, ait Diosc. EST autem complexionis calidæ in secũdo.) Calidam in primo ordine extento, vel secundo remisso, dicit Gal. APERIT orificia venarum.) Cum scribat Diosc. quod arcet sputum sanguinis, negare videtur quod ora venarum aperiat. ET dicunt quidam quod lædit hepar.) Dixit hoc Auicẽna cui parum in hac parte credendum est: sapore eius, & antiquis authoribus, cõtrarium potius attestantibus, nisi calidum vel siccum supra modum hepar intelligamus. STOMACHI confortatiuum.) Tantum in hoc ei tribuit Galenus vt nulli cedere medicamini dicat, maxime si lota fuerit. ET mixtum cum melle, est minoris solutionis.) Maioris potius, vt ratio, authoritas, & experientia contestantur. VIX pertransit hepar.) Si quantitate exuperet, ad hepar vsq; attingit, inquit Galenus: non tamen totum corpus euacuat, nisi valde multa detur, ait Paulus. TRIA sunt in eo in quibus cadit correctio.)

Aloe hepar non lædit.

Aloe lota stõm mirẽ confortat.

Adde ex Gal. quod nocet temperaturæ ventriculi calidæ & siccæ, & ei quoq; siccæ quæ cũ frigiditate ad tabẽ ducit. SOLVTIONE educit choleram & phlegma.) Probe intellige: siquidem crassos humores, etiam qui sint in ventriculo, trahere ob imbecillitatẽ nequit, Galeno teste: sed bili & humiditatibus quæ ventriculus imbibit optimẽ facit. Paul. Datur quibus caput graue est, lippientibus, siticulosis, imaginabundis in somno, absq; febre horroribus acres inflationes excernentibus, morsum in intestinis patientibus: atq; ventriculi incendium ET qui assiduat acceptionem eius diebus continuis, non videbit in corpore suo ægritudinem quæ non sit habilis.) Ne quid dicam de iuuenibus interim, certẽ senes, si Galeno magis q̃ huic viro crediderint, non nisi magna vrgente necessitate, Aloe vtẽtur. CAVE ergo dare Aloen in tẽporibus frigidis.) Cauenda mihi magis videtur temporibus calidis, cum sit vt tu scribis, calida & sicca in secundo ordine, & calidæ & siccæ temperaturæ, vt superius notatum est: nisi forte quia bilem vacuat, quę hyeme non abundat, ideo eo tempore danda non sit.

Aloe ob imbecillitatẽ crassos hũores non purgat

Senes nõ tãtò Aloe vtũtur.

Cauenda aloe calidis temporib⁹.

De myrobalanis, citrinis, nigris, & Indis. Cap. 2.

MYrobalani, citreæ, nigræ, cepulæ, eiusdem arboris fructus quibusdam videtur, vt immaturi sint citreæ, maturi nigræ. Cumq; arbor ea his autoribus sit bifera, primi partus sunt citreæ & nigrę, secundi vero cepulæ. Alijs diuersarum arborũ fructus videntur, idq; creditur, quod eorum facultates, & opera variãt. Sunt autem etiam hæ medicamẽta benigna. Tantum enim abest, vt purgando vires deijciant, vt etiã cor, ventriculum, hepar, corpusq; reliquum confirmẽt, cogendoq; in vnum roborent, qua re vnica his incommodant, qui sunt obstructionibus obnoxij, has enim excitãt. Prꝫterea medicamentis acribus, & purgando exoluentibus, vt scãmonio perfecte corrigẽdis recte miscentur, sed huic præsertim citrinæ sunt miscendæ. Id enim contraria tũ substantia, tum qualitate frangit, & purgationẽ iuuat. Citrinæ autem colore sunt multum citrino, in viridẽ inclinante, graues, quia magnæ, & carnæ multa densa, si frangiť gũmosa, osse exiguo. Cepulæ subnigræ in rubrum inclinantes, quo maiores, eo meliores, carne multa, ob hæc etiam graues, adeo vt aqua mergantur. Indæ sunt nigræ, magnæ, carne densa, graues, tamen exosses. A quibus notis quo harum singulæ absunt longius, eo sunt deteriores, hę autẽ omnes sunt frigidę primo gradu, siccæ secundo. Siccando enim excrementa partium putrida valenter absumunt, mollesq; partes et laxas durant, & densant, multaq; adstrictione cogunt. Cor, stomachum, reliquumque ventriculum, & hepar roborant, quapropter exhilarant, colorem cutis, odorem oris, & sudoris commendant, corpus floridum & iuuenile diu tuentur, tremori cordis conferunt, hæmorrhoidibus commodant. Purgant ventriculum bile, ab eaq; tertianam, & reliquas febres biliosas & ardorem extingunt, præsertim citrinæ. Hæ enim præter cæteras sunt cholagogæ, ob id calidis & biliosis naturis salubres. Eędẽ omphacio, vel aqua rosarum, vel succo fœniculi maceratæ, cõfricatæ, oculum tergent, intemperiem eius calidã auferunt. Earum quoq; puluis tenuissimus, per se quidẽ delachrymationem stringit, oculum ab humore multo laxiorem iuuat, cum mastiche vero, vlcera siccando sanat. Cepulæ vero sunt phlegmagogæ, ventriculum purgant, & roborant, rationalem animæ partem vegetant, visum { & sensus alios } acuũt, præsertim conditæ, hydropi & febribus diuturnis conducunt. Nigræ melancholiam purgant, & bilem vstam, tremori, tristitiæ, lepræ, quartanæ, & cæteris affectibus melancholicis prosunt, coloremq; cutis viuidum efficiunt.

SYL. Myrobalan⁹. i. vnguẽtaria glans. Hæc ãt gñã quinq; Græcis indicta, pomoꝝ aut prunorũ generis veri⁹ sunt quam glandium.

Tpatura & facultas. Chrysobalan⁹ Galeni cũ calore digerat, eẽ nequit myrobalanus citrina.

Castigatio.

Quia vero dictę myrobalani omnes obstructionem prompte excitant, in corpore obstructioni opportuno, & villis ventriculi, & intestinorum facile adhærentes, ceu rugis quibusdam ea exasperant, non dentur obstructioni obnoxijs, alijs vero dentur cum diureticis, vel infusę sero lactis, vel succo fumariæ, vel cum absinthio, agarico, rhabarbaro, spica nardi. Oleo autem amygdalarũ dulcium, vel rosato, vel violato, vel sesamino imburæ & confricatæ, vel cum amygdalis dulcib⁹, aut vuis passis, aut harum melle tritæ, vel cum cassia, vel manna, vel tamar indis, vel violis conditis, vel alio leniente medicamento sumptæ, ventriculum & intestina leniunt, & cito per ea lubricant, etiã si quibusdam aliter visum est, neq; amplius his adhærent, aut rugas inducunt. Hæc vero ipsarum incommoda sic emendabis, & saporem deliquatum acquires. Tritas æstate merges oleo amygdalarum dulcium, confricabis, & lubricas reddes in vmbra, siccabis sole, affusoq; identidem oleo confricabis, idq; triduo cum feceris, altero deinde triduo aqua saccharata, vel sero lactis parum saccharato, aliquandiu mersas, in sole iterum siccabis, affusoq; frequẽter eodem liquore confricabis, coges in trochiscos, in vmbra siccabis. Alij ipsarum tritarũ partem vnam diebus. 8. macerant sero lactis caprini, in vase vitreo oris angusti, deinde semel feruefaciunt, manibus confricant, colant, aqua deinde siccata trochiscos, vel catapotia fingunt. Hisq; addunt nonnulli medicamenta purgantia benigna. Hæc vel illa pro scopis & indicationibus varijs. Datur citrinarum tritarum puluis à ʒ. ij. ad ʒ. v. maceratarum vero expressum à ʒ. v. ad drach. xx. Indarum & cepularum puluis à drac. ij. ad ʒ. iiij. expressum infusarum à drach. iiij. ad ʒ. x. Ne sume flante borea, & his sumptis, piscibus abstine.

Electarium alharil pri⁹ idem hẽt in Antidotario.

Veruntamen harum decoctum promptius, & valẽtius obstruit, quam maceratarum expressum. Assæ item ipsæ minus purgant, potentius constipant, & adstringunt, & his magis vstæ, Harum quoq; tritarũ puluis quo tenuior, eo vehemẽtius adstringit, maceratarum vero expressum, minus adstringit, omnium maxime purgat. Ob id eas infundimus, quando solam vacuationem expetimus. Cepulæ vero conditæ purgãt quidem minus, partes nutritorias roborant magis, non conditæ contra. Condiuntur autem vel recentes, si harum est facultas, vel siccæ, sed industria humectatæ. Recentes quidem, densæ, stylo confixæ, postea igni lento coctæ, quãtum sufficit, aqua deinde expressa, vno die super tabulam siccantur, post mulsa biduo macerantur, igni lento percoquuntur, vase vitreo reconduntur, post sex mẽses vtendæ, si vero siccæ sint, aqua sub sole dies octo macerẽtur, deinde in dolio, vel alio vase magno, vel fossa in arenis humidis tertio quoq; die mutandis secretas, identidem aqua irrigabis, donec tumefiant, reliqua vt prius persequere.

Id repetet ĩ conditis.

ANT.

De myrobalanis citrinis & nigris & indis. Cap. 2.

EXistimauerunt quidam ꝙ myrobalani citrini & nigri & indi & chebuli sunt ab eadem editi arbore, & ꝙ citrini sunt immaturi, et nigri & indi sunt in quibus iam peruenit complexio & maturatio. Et dixerunt ꝙ arbor eorum est de his ferentibus, & ꝙ citrini sunt de primo germine, & nigri similiter, chebulos vero germen secundum tulit, & quidam dixerunt ꝙ de diuersis nascuntur arboribus, & est illud quod creditur, etenim eorum diuersę etiam sunt operationes. Ipsi quoq; de medicinis benedictis sunt. Non enim debilitant cum solutione sua, immo confortant stomachum & proprie viscera, & præparant & coadunant partes eorum, et confortãt cor & hepar & corpus totum. Neq; enim nisi ad vnum videntur nociui. Acquiritur enim præparatis ad hoc per eos oppilatio, & proprie paratis cadere in ipsas. Sunt autem de perfecte rectificantibus medicinas quæ habent acuitatem & purgant dissoluendo. Magnifice autem adinuenit qui eos proprie citrinos cum scammonea miscuit. Reprimunt enim eam propter obuiationem substantiarum, & qualitatem inuicem, & eam in soluendo iuuant.

E

ELECTIO. Citrinos in quinq; proprietatibus laudauerunt sapientes, in colore vt sint citrini multę citrinitatis declinantis ad viriditatem, & sint in pondere graues & densi, & vt in cõfractis suis inueniatur sicut gummositas, & vt sint crassi, & vt cortex eorum sit spissus, densus, complectens ossa parua. Et laudauerũt chebulos in quatuor proprietatibus vt sint crassi, & quãto crassiores tanto meliores, & sint subnigri declinantes ad rubedinem, & sint graues in pondere citæ subuersionis in aqua, & sint habentes spissitudinem corticum suorum. Nigros quoq; indos in quinq; laudauerunt proprietatibus. Vt sint nigri & confracti, densitatem habentes substãtiæ, & sint crassi & graues, & carentes ossibus. Quanto autem ab his elongantur proprietatibus tanto sunt à bonitate remoti.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Omnes frigidę sunt complexionis in primo gradu. Sicci in secũdo, & sunt exiccatiui & consumptiui superfluitatum putridarum. Præparatiui & coadunatiui partium, in quibus cecidit laxitas & mollificatio.

F

RECTIFICATIO. Tria sunt in eis propter quæ ĩ ipsis cadit correctio. Faciunt enim cadere in oppilationem, & proprie præparatos cadere in illam, & quia facile adhęrẽt in villis stomachi & partibus intestinorum, & quia dimittunt vestigia corrugatiõis in ipsis, et nos emẽdamus quod timetur de eo quod diximus. Primo prohibentes penitus exhibitionem eorum in ipsis, & omnibus paratis cadere in oppilationes, & in non paratis miscenda sunt ea cum ipsis, quæ oppilationem fieri prohibent, sicut aliqua ex diureticis notis. Et infusio eorum in aqua casei remouet hoc nocumentum ab ipsis, et succus fumiterræ valet similiter, & similiter absinthium & agaricus & rhabarbarum, & spica, & similia. Et emendamus quod potest prouenire de eo quod diximus in secundo & tertio, miscendo cum eis quæ remoueant ab ipsis adhærentiæ intentionem, & acquirant eis lenitatem, sicut si cõfortentur cum oleo amygdalarum dulcium, aut cum oleo rosaceo, aut cum oleo violaceo, aut sesamino. Aut saltem cõterantur cũ oleis amygdalæ dulcis. Passulæ quoq; & mel earum lenificant eos & confortant operationes eorum, & sunt proprij iuuamenti cum eis. Simile acquirit eis cassiafistula & violæ conditæ, & tereniabin, & tamarindi, & similia. Quidam autem dixerunt, ꝙ nõ est bona permixtio eorum cum medicina labificatiua & lenitiua, quoniam operationes eorum in idipsum se perimunt. Et ego non video illud. Immo remouetur ab eis per ipsas adhærentia & corrugatio & acquiritur solutio facilis, & scito quòd decoctio acquirit eis vehementiorem oppilationem quàm sola infusio. Et infusio minus facit esse oppilatiuos ꝙ̃ coctio, & assatio minorat eis solutionem faciens ipsos constipatiuos plus. Et adhuc magis combustio, & cõtriti quidem plus soluunt, plus dimittunt vestigia constipationis in vijs. Infusi vero minus faciunt illa. Et infusio quidem eorum competit quãdo solum quæritur solutio, & eorum cõtritorum exhibitio, qñ quæritur constipationis impressio, & quanto magis conteruntur etiam vt sint sicut alchohol, melius celebrabitur illud. Et chebuli quidem conditi minoris quidem solutionis sunt, & maioris confortationis membrorũ nutritionis & non conditi faciunt contrarium. Modus rectificationis eorum satis vtilis, acquirens eis saporem bonum, & mendans quæcunq; timentur de eis, est vt sumatur de myrobalanis contritis quantitas quam volueris, & sit hoc in æstate, & funde super eos olei amygdalarũ dulcium quantitatem, qua confricando leniantur in vmbra, exiccentur in sole, & semper modice confricando superrorẽtur oleo, & fiat illud per triduum, deinde denuo per triduum cum aqua zuccari, aut aqua casei cum pauco zuccaro cõterantur in sole, semper eos ante modice cum aqua prædicta rorando, deinde fac trochiscos ex eis, & siccentur in vmbra.

G

H

Et sunt quidem qui separant in eis, quod est ſm speciẽ ab eo quod est ſm materiam, et est modus solennis. Infundunt enim eos in aqua casei, quod sumptum est ex capris

post

post contritionem eorũ, & ponunt ponderis eorũ partem vnam, & aquæ casei partes.xij. & ponunt in vase vitreo stricti orificij, & dimittũt per dies.viij. postea decoquunt bullitione vna, deinde postquã manibus cõfricauerint colant, & dimittunt aquam illam siccari, & faciunt trochiscos vel pilulas, & sunt qui addunt cum eis de medicinis benedictis, quas volunt ſm exigentiam intentionis eorũ, & faciunt similia. Et eis est opus magni magisterij.

MODVS condiendi chebulos. Accipe ex eis humidis si haberi possunt, vel humectatis ſm artem qua humectari possunt quantitatẽ quam volueris, & stilo punge eos vndiq;, & decoque eos in aqua cũ facilitate, vsq; dũ sufficit. Post hæc dimitte eos per diem vnã super tabulam, & exprime aquam eorũ & submerge eos in aqua mellis & per dies duos dimitte eos, tunc coque eos lento igne, & postq̃ cocti fuerint recõde eos in vase vitreo, da post sex menses.

Ars autem in humectando eos auxiliatur hoc modo. Infundantur in aqua plurima, & exponantur radijs solis per dies.viij. deinde accipe magnum vas sicut dolium vel saltem fiat fouea in terra in loco humoroso, vt inter multam arenam humidam, disiunctim sepeliantˉ sæpe ac sępe aquã desuper infundendo, & innouando arenam de tertio in tertium diem vsq; dum tumeficant & humectentur. Hic erit modus humectationis eorum.

POSSE. Mirobalani sunt ex rebus quę faciunt vtentes se iuuenescere, & acquirunt eis colorem bonum & bonitatem odoris oris & sudoris, & generant gaudium & hilaritatem, & cõfortant stomachum, cor & hepar, & conferũt tremori cordis, & confortant & præparant & mundificãt stomachum etiam conferunt hemorrhoidibus, & extinguunt inflammationẽ choleræ. Sed citrinorum operatio in hoc est præcellens. Ipsi enim solutione educunt eam & conferunt cõplexiones calidas habentibus. Et eorum fricatio cum aqua acrestæ, aut aqua rosata, aut succo fœniculi abstergit oculum & aufert supercalefactionem eius, & facto exinde alchol stringit lachrymas, & confert mollificationi oculorũ & conferunt tertianæ & febribus choleræ, & contriti quidẽ cũ mastice sanant vlcera & desiccant ea.

Chebuli quoq; solutione ducunt phlegma, & addunt in ratione & clarificant visum, & proprie conditi, & mundificant stomachũ, & confortant ipsum & conferunt hydropisi & febribus antiquis. Nigri autẽ in dissolutione educunt melancholiã & choleram adustam, et conferunt melancholiæ & tremori, & clarificant colorem, & conferunt lepræ, & remouent tristitiam, & conferunt quartanæ.

DOSIS. Potio citrinorũ tritorum est ã.ʒ.ij. vsq; ad.v. & infusorum ã.ʒ.v. vsq; ad.xx. & potio chebulorum tritorum est ã.ʒ.ij. vsq; ad.iiij. & infusorum ã.ʒ.iiij. vsq; ad.x. potio indorum est sicut chebulorum. Ille autem qui sumit eos timeat boream superbibentem. Et pisces abhorreat.

MANARDVS, De Myrobalanis.

Nomen, glandem vnguentariam designat: res autem ipsæ, ad pomorum potius genus spectant. Proprium de eis caput non scripsit Diosc. sed nec Galenus, licet inter remedia aliquando nominis meminerit. Quare sanè intelligendum quod ab Auerroe dicitur, Galenum de ijs non scripsisse. Plin. quidem de Myrobalano loquens, rem (vt inferius explicabitur) ab ijs diuersam intellexit, & quæ ad genus palmæ referatur, sicuti & ea de qua Diosc. scripsit lib.1. Bene igitur examinanda sunt quę de viribus ab hoc homine scribuntur, q̃m nullum habuit quem sequeretur bonum ducem: præsertim cũ Gal. lib. 8. de comp. med. secundum loca, Chrysobalanum vim habere discutiendi scribat, quæ proculdubio calorem ostendit.

De emblicis. Cap. 3.

SYL. Emblicæ parum frigent, siccãt ordine primo, pituita etiã putri ventriculum purgant, eumq; & cerebrũ, neruos, cor, hepar, & partes laxas cõstringendo roborant, ob id tremori cordis conferunt, appetentiam inuitant, vomitum sistunt, furorem & latratus eius cohibent, vim animæ rationalem augent, calorem viscerũ insigniorem, & inde natam sitim extingunt. Præstãtiores sunt magnæ, carnis multæ, densæ, graues, ossium paruorũ, largius purgant, & rugis vẽtriculo minus incommodant, si aqua in sole macerentur, donec humectatæ tumefiant. Postea expressæ mulsa biduo macerantur, igni lento coquuntur, vbi coctæ refrixerint, mellis albissimi parte quarta exceptæ reconduntur, aromatibus quoq; cinnamomo, xyloaloe, cardamomo, croco, gallia, & similibus nonnulli condiunt. Eæ etiam lacte mane & vespere mutato, maceranˉ triduo. siccantur vento, & in vmbra, & reconduntur.

Nutritio.

De emblicis. Cap. 3.

ANT. Emblici sunt ex medicinis confortantibus stomachum, & cor & hepar, & viscera.

ELECTIO. Meliores ex eis sunt habentes frusta crassa & densa & grauia, & qui minus crescũt in ossibus, & plus in carne: Rari quoq; nõ habent spiritũ.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Sunt complexionis parum frigidæ & siccę in primo gradu. Et ipsi sunt confortatiui membrorũ laxorum & coadunatiui partiũ eorꝝ, & sunt de extinguẽtibus calorem in stomacho & hepate.

RECTIFICATIO. Emblici nutriti sunt maioris operationis & minoris corrugationis sunt.

MODVS nutriendi emblicos. Accipe ex eis quantitatẽ quã volueris & submerge in aqua et expone soli vsq; dum tumefiant & humectenˉ, & post exprime & pone in aqua mellis, & per dies duos dimitte, deinde coque cum facilitate, et postquam cocti fuerint dimitte parum refrigerari, & adde cum eis mellis tabarzet, sicut quartam totius & reconde. Et quidam supercondiunt cum speciebus aromaticis & confortatiuis sicut cinamomo & xyloaloe, & gallia, & cardamomo, & croco, et similibus. Et modus faciendi seremblach. Infunde emblicos in lacte dulci, & muteˉ super eo lac mane & sero hoc per triduum, & exiccentur in vento & in vmbra & recondantur.

POSSE. solutione educunt phlegma, & sunt ex rebus valde confortantibus cerebrum & neruos, et augent intellectum, et confortant cor, et cõferunt tremori eius, et mundificant stomachum à phlegmate & putrefactione et confortant ipsum et præparant, et sedant furorem in eo, et auferunt sitim, et addunt in appetitũ, et sedant vomitum.

DOSIS. Eorum tritorum potio est ab aur.i. vsq; ad.iij. Infusorum ab auˉ.iij. vsq; ad.vi.

De bellericis. Cap. 4.

SYL. Ellericæ etiam sunt benignæ, et roborant, frigidæ primo gradu, siccæ secundo, cætera emblicis viribus proximæ. Optimæ sunt magnæ, multa et densa carne, graues.

De belliricis. Cap. 4.

ANT. Ellirici sunt ex medicinis benedictis. Expectatur enim per eos confortatio.

ELECTIO. meliores sunt crassi et spissi et ponderosi et densi cortice.

NATVRA frigidi sunt in primo, sicci in secundo.

IN POSSE autẽ, et proprietatib9 alijs sunt sicut emblici.

De rhabarbaro. Cap. 5.

SYL. Rhabarbarum etiam clemens, et excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purganti maxime expetitas complexum. Calidum siccum ordine secundo potius, q̃ primo, substãtia duplici cõstat, vna aquea, terrea, adstringente, corpus dante, profunda, altera aerea, et ignea (à qua rarũ efficitur) supficiaria, quæ suã terream essentiã adurendo amaram effecit, et purgatoriam, et obstructã liberantẽ. Has autem substantias macerando separamus, vt calida et purgatrix in humorẽ transferaˉ, terrea vero adstringens remaneat. Bilem vero pituitamq; illa vacuat, præcipue à ventriculo et hepate, et inde sanguinẽ purgat, obstructiones liberat, et affectus inde natos sanat, icterũ, hydropem, splenis tumorẽ, febres putridas, et diuturnas, dolorem hypocondriorum punctoriũ. Hac vero hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarũ partium sistit, ex casu quoq; aut ictu contusa, rupta, fracta, interna, et externa sanat, si eius.ʒ.i. cũ mumię granis duobus, et rubiæ tinctorũ grano vno et dimidio, et vino austero bibaˉ.

Rhabarbarum hoc à rha põtico veterum diuersa res ẽ priscis incognita, paulo tñ in podagra bis adhibetur.

Rheo suo veteres gręci vim purgatricẽ non ascripserũt Mumiæ &

rubiæ ñ ita valētiū medicamētorū mēsura hic est peior, vt mendi suspicio sit, psertim cū Auicen. quem Mes. pasiij ē sequutus rubię drac. i. rhabarbaro misceat. cap. de rubia, & lib 3 in curando abscessu calido hepatis.

Oleum quoque eius contusis & contractis musculis vtiliter illinitur, singultum item & dysenteriam sanat, præcipue assum, & cum succo plantaginis et pauco vino austero potum. Rhabarbarum quoddam est Indicum, alterum Barbarum generis nomine appellatum, tertiū Turchichum, omnium ignobilissimum, vt Indicum est præstantissimū, præsertim si recens est, & subnigrum, in rubrum inclinās, si rarum, tamen graue, si fractum ex rufo & glauco, alternat, si mansum, vel aliquo liquore solutū, croci modo tingit. Indigenæ ipsum dies quinque aqua macerant, qua siccata, trochiscos fingunt regibus. Reliquum vero est siccatum, sed iam exanimatū, & vi purgatrice tota, aut prope tota priuatum, venale ad nos transmittūt. Hoc autem est densum, valenter adstringēs, croci colore non inficit, confractum intus nigricat, amissa colorum dicta varietate. Innoxium est rhabarbarū, omni tēpore tuto datur, omni est ætati salubre, atque adeo pueris & prægnantibus. Efficacius autem agit sumptū ex sero lactis, præsertim caprini, aqua quoque intybi & apij, vel plantaginis cocta, & colata maceratum, idque omnino cum spica nardi, actionem eius in primis iuuante, expressumque. Quòd si ad liberandas obstructiones propinandum est, vini albi, puri, & odori, modicum macerando admisceatur, expressumque eius tunc sumatur, & cum detersione ac purgatione opus est. Quòd si post purgationē viscera adstringendo roborari volumus, puluis eius triti datur, si adstrictior expetitur, assum daī, si maxima, vstum. Rhabarbarum legitimum & integrum, aliquandiu teri coquique viribus integris potest, rariori autem & laxiori vehemens contritio & coctio, virtutem resoluit. Datur expressum à sesqui. ℥. ad. ℥. † iij. tritū vero, à drach. i. ad. ℥. iij. Annos tres aut quatuor integrum incorruptumque seruatur, si cera sola, vel cera cum terebenthina liquata circumlinatur, aut melle albo, aut psyllio, aut millio mergatur.

†Tres ī Mesue legēdū puto, nec tā stupidus fuit, vt ad drac. x. daret, vt oēs eius codices habent. ANT.

De rhabarbaro. Cap. 5.

RHabarbarum est ex medicinis benedictis & solennibus, in quo aggregantur multæ ex intentionibus, quæ quæruntur in re faciente mundificationem quas postea dicemus.

ELECTIO. Ex speciebus rauet, aliud est quod nascit in India, & est rauetsceni, & aliud est rauet barbarum, & aliud est rauet turchicum, & melius eorum est rauetsceni. Post illud in bonitate est barbarum, & minus in bonitate est turchicū, † & laudatur magis ex eis, quod est subnigrū declinās ad rubedinem. Quod est graue cum raritate sua. Et in quo etiam in confractis suis inuenitur disgregatio ex rufo, & glauco. & quod est croceæ tincturæ. Et quod est recens. Et non prętermittas, quin scias quod in ipso cadit de adulteratione. Accipitur enim ex eo integre sicut est quantitas magna, et submergitur in aqua per dies quinque, & dimittit aqua illa siccari, & fiunt inde trochisci, & sunt ipsi medicina regum. Rhabarbarum vero siccatur & venditur sicut est, quod iam perdidit animā. Et cognoscit, qm̄ illud in quo non cecidit adulteratio est rarum et minoris stipticitatis, & est croceæ tincturæ. Adulteratum vero habet contrarium horum, & varietatem quam habere debet in confractis suis amisit, immo subnigrescit in eis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidę complexionis est & siccæ in secundo gradu, & dicitur quod est in primo. Sed illud est verius. † Conuenerunt autem in permixtione eius aqueitas & terreitas dantes ei stipticitatem & substantiam, & aeritas dans ei raritatem substantiæ, & est in eo igneitas perficiens, quod per actionem eius in terreitatem ipsius ipsum fecit esse amarum. Verum terreitas est fm̄ profundum eius, & igneitas est in superficie ipsius, quapropter infusio separat inter substātias ipsius, & complexio operationis solutionis in oppilationem per ipsum est per dominiū calidi in superficie eius, & consecutio contractionis per ipsum est à substantia sua terrea stiptica.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumentum apparens, & datur in omni tempore & in omni ætate, ita quod etiā

E pueris, & prægnantibus, & de elegantioribus & melioribus quę iuncta cum eo magnificant operationem eius, est aqua lactis, & proprie quod sumptū est ex capris, & similiter magnificatur infusio eius in aqua endiuiæ & apij prius bullitis, & colatis. Aut in aqua plantaginis. † Et non prętermittatur quin cadat in societate sua spica. Est enim propriè iuuamenti cum ipso. Neque præter eas additionem modici vini albi odoriferi & clari in infusionibus eius, & proprie quando in emendatione oppilationum propinatur. Et scito quod in adulterato nō remansit aliquid de virtute solutiua, de quo sit curandum. Et eius quidem quod purum est infusio competit quando solum quæritur abstersio & solutio, & oppilationum apertio. Et ipsius contriti exhibitio quando quæritur vt post illam in visceribus vestigia contractionis remaneant. Verum ex eo quod assum est, uehementius fit illud, & adhuc vehementius ex adusto, & quod ex eo est purius sustinet quod oportet & de contritione meretur: In raro autem & laxo vehemens contritio

F resoluit virtutem. † Decoctio etiam similiter resoluit in eo virtutem qualiscunque sit.

POSSE. † Solutione educit cholerā & phlegma. † Et maior eius proprietas est mundificare & cōfortare hepar & stomachū. Et conferre doloribus pungitiuis eorum & clarificare sanguinem & auferre oppilationes & morbos: quorū mater est oppilatio, sicut hydropisim & hicteritiā & crassitiem splenis & febres oppilationū & similia. † Ex parte substātiæ suæ proprietas est ei conferre sputo sanguinis & manationi eius vndecunque sit. Et conferre casui & percussioni & sanare rupturas intrinsecas & extrinsecas & ꝓprie eius. ℥. i. & mumiæ grana duo, & rubeæ tinctorū granū vnum & medium cū vino stiptico, et est dosis vna. Et confert inunctio olei eius cōcussionibus & cōtractionibus lacertorum, & doloribus eorū, & ipsum quidem est medicina singultus, & est medicina bona dysenteriæ, & proprie quod ex eo est assum & bibitum cum succo plantaginis, & pauco vino stiptico, & confert febribus periodicis, & febribus oppilationum, & febribus antiquis.

G DOSIS. † Potio eius infusi est à. ℥. i. & ß. vsque ad. x. & potio contrita à. ℥. i. vsque ad. iij. & ipsum conseruatur per annos tres vel quatuor. Et præseruatur à putrefactione, & corruptione si superliniatur ei cera, & terebenthina liquefactæ. Aut cera sola. Aut si sepeliatur in melle tabarzet. Aut si sepeliatur in psyllio. Aut in milio. Cōseruatur enim esse ipsius ex tempore extenso.

MANARDVS, De Rhabarbaro.

Rhecoma de quo Plin. lib. 27. si recte legitur, & Rhauel rheon, de quo Diosc. alia res est à vocato nunc rhabarbaro, vt quadam nostra ad Leonicenum epistola demonstratum est. Ex speciebus rhauet aliud est quod nascitur in India.) Cum dicat Diosc. quod nascitur in locis supra Bosphorum, & Plin. supra pontum, taceantq; Indiam, cognouisse Indicum non videntur. Paul. in duabus ad podagram cōpositis medicaminibus barbarici meminit. ET laudatur magis subnigrum.) Similem costo nigro facit. Plinius minorem tantum, & paulo rufiorem Dios. Centaurio magno, sed minorem, nigro quidem colore, sed Crocum aliquo pacto, dum manditur, re-

H ferente. CONVENERVNT in permixtione eius aqueitas & terreitas.) Clarius Galenus, sic loquens ad verbum: Mixtæ est temperaturæ, habet enim quid terreum frigidum, quod ex adstringente eius sapore demonstratur, & caloris aliquid, quem vbi multum masticatum fuerit, acredine quadam ostendit: tenuis & aereæ potestatis esse participem, laxitas & leuitas declarant. ET non prętermittatur cum eo spica.) Ego spicā hanc prætermitto, tum quod ea egere non videtur ob commixtas, vt diximus ex Galeni sententia, vires: tum quod vera spica caremus, & ea qua vtimur, horribilis valde saporis est. SOLVTIONE educit. & reliqua.) Antiqui suo Rheo vim purgandi nō adscribūt, sed nec Auicēna. Auerrois, Galenū & alios medicos taxans, qui adstringere scripserūt, purgare asseruit: quod experiētia quoq; ipsa in vtroq;, Pontico videlicet & Indico attestaī. DECOCTIO etiā silr̄ resoluit in eo virtutē.) Nō intelligas, vt pleriq;, nō esse propterea coquendū: nā & ipse Mesue & alij, eius decoctio vtiliter vtuntur, sed in ipsa radice quæ decocta fuerit, virtutē esse resolutā, & ī eo liquore ī quo fuerat decocta, remāsisse. ET maior eius ꝓprietas.) Alias quoq; vires suo adscribūt antiqui.

Dioscorides

Dioscorides enim valere ait hepaticis, nephriticis, torminibus, lieni, pectoris & vesicæ vitijs, atq; vètriculi dolori, imbecillitati & inflationi. EX PARTE substãtię.) Adde ex Dioscoride, ꝙ inflammationes cum aqua illitum, dissoluit, & ex Plin. ꝙ vulnera & malimoris vlcere sanat, epiphorasq; & purulentas excreationes, lassitudinem quoq; & dolores, & ex Galeno, quod valet asthmati, orthopnœæ, cœliacis, ischiadicis, vteri morbis, & ferarum morsibus, & cũ aceto illitũ, impetigines aufert ac peliomata. Et proprie eius drachma vna, mumiæ grana duo, Rubiæ granum vnũ & medium.) Manifestus est hoc loco error, quam enim vim hac in re habere potest tam exigua mumiæ & rubiæ quantitas? Sed & Auicẽna, quem in multis est hic secutus, capite de Rubia, drachmam integram cum rhabarbaro miscet, & similiter libro tertio, in cura apostematis calidi hepatis. POTIO eius iususi, à drach.ij.ß. ad drac.x.) Excellit nimis hæc quãtitas, nec possunt sine discrimine.x.drac. semel dari, vt cum malo suo, nobilis quidam Pannoniensis expertus fuit.

niciosus sue ĩ dã rhabar- o.mod°.

De cassiafistula. Cap. 6.

SYL. CAssiafistula calido frigido tẽperata, nisi quod paulo est calidior, humida primo gradu, clemẽter & innoxie à ventriculo bilem & pituitam purgat leniẽdo, febribus inde ortis cõfert, sanguinẽ hac ratione puriorem reddit, ac eius sanguinis, & bilis flauæ acrimoniam frãgit, resoluit thoracis & pulmonis & asperæ arteriæ phlegmonas, easq; partes lenit ipsa morsus expers, sitim sedat, præsertim sumpta cũ succo intybi vel cichorij, vel solani arte depurato. Intemperiem deniq; renũ calidam mitigat, cũ diureticis sumpta, & glycyrrhizæ decocto, ob idq; calculum in his gigni prohibet. Deligẽda est fistula insigni, plena, ob id graui, splendente foris ac etiam in pulpa pingui, quę recens sumenda est potius, quàm vasis seruata, si autẽ viscera sunt sicciora, cassiæ lubricitas augendo est oleo amygdalarum dulcium, si debilia & lubrica sint, minuenda myrobalanis vel rhabarbaro, vel aqua cũ mastiche cocta, vel spica addita, si ad vias vrinarias ferri eã volumus, vretica misceantur. Quoniam vero tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale thymum, hyssopum) actionẽ eius intendens misceatur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium, efficaciusq; purgat hęc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignũ & innoxium hoc medicamentum, vt omni ætati, & ipsis etiã pueris & prægnantibus tuto sumatur.

SYLVII ADNOTATIO.

Huius dosim Mesues omisit, quod sit medicamentũ tutissimũ, hodie datur, cortice, membranis, & seminibus per cribrũ purgata, ab vncia dimidia ad sescunciam, vel drac.x. mane vel ante cœnam, sed paulo ante pastus duos tres proximos, etiam drach.ij.iij.iiij. datur his, quibus est aluus natura pigrior. In quem vsum quibusdam iucundius est pulpam lata cultelli cuspide exceptã, deuorare. Conditam sacharo ab indigenis, dum recens est, ostendunt Veneti & Lusitani. Quam autem vim purgatoriam tribuit Manardus semini ipsius, maiorem, scilicet quam pulpæ ipsi, non recipiendam confirmat Musa suo multiplici experimento. Cortex vero huius ad menses mouendos, aut partem iuuandum inefficacior est multo, quam casiæ aromaticæ, de qua nos in simplicibus.

ANT. De cassiafistula. Cap. 6.

CAsiafistula est de medicinis in quibus est fiducia iuuamẽtorum, & est sine nocumẽto carens acuitate, & mordicatione, & omni excessu lædente sup cuius exhibitione pręsumitur in omni ætate ita ꝙ pueris & prægnantibus.

ELECTIO. Electio eius constat in sex proprietatibus. Vt sit arundo eius crassa, plena, splendens, & multi ponderis. Et sit pulpa eius splendens, & pinguis, & hasta ex arundine conseruata in vasis, pigritatur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Est æqualis declinans ad latus caliditatis, & est humida in primo gradu, & est lenitiua, resolutiua, clarificatiua sanguinis sedatiua acuitatis eius, & choleræ rubeæ.

RECTIFICATIO. Non est in ea nocumentum apparens præter quod nocet debilia habentibus viscera & lubrica. Remouetur ab ea hoc nocumentum in permixtione myrobalanorum & rhabarbari cum ea & aqua masticis

A & spicæ cum ea & similiter est medicamen bonũ, & quandoq; necesse est ei lubricitatem addere, & proprie in desiccatione viscerũ, quare sapientes admiscuerũt cum ea oleũ amygdalarum dulcium. Diuretica quoq; faciunt eam declinare ad vias vrinæ, quare necessaria est eorũ permixtio, quando oportet membris secundæ expulsionis cõferre, & ipsa est de tarde & debiliter solutionem facientibus, propter quod miscenda cum ea sunt quædam ex rebus acuitatem habentibus sicut alhasce & hyssopus. Vigorant enim eius solutionem. Et magis adhuc siccum quoddam ex uentrem soluentibus misceatur. Et ipsa quidem cum aqua casei est nobilis operationis.

POSSE. Mundificat sanguinem, & compescit omnem acuitatem, & sedat sitim, & proprie cum succo endiuiæ, aut solatri, aut tarasacon in quibus aduenit iam depuratio secundum artem, & ipsa quidem mundificat stomachum & educit cholera, & phlegma, & operatur illud sine nocumento & excessu, caret enim mordicatione & ipsa quidẽ B lenit pectus, & guttur, & resoluit apostemata acuta in eis, & confert calefactioni renum sumpta cum diureticis, & infusione liquiritiæ, & prohibet generationem lapidis in eis, & confert febribus calidis.

MANARDVS, de Cassiafistula.

De hac non scripserunt antiqui, sed fistularem illam vocauerũt, quam nunc cassiam ligneam vulgus appellat, res tamen nobilis est hæc Mesue cassia, & qua ad aluum leniendam, & sani & ægrotãtes, siue mane, siue parum ante cibum, tuto vtuntur. Condiri cœpit & saccharo recens in eundem vsum, in quẽ semina quoq; efficacia sunt, longeq; magis quàm intraneus liquor.

Cassia fistula Arabum, alia est à cassiafistula antiquorum.

De tamarindis. Cap. 7.

TAmarindi dactili sunt acidi, fruct⁹ palmæ syluestris Indicæ, medicamentũ quoq; excellens ac innocens, frigidum siccum ordine †secundo. Ob id humorum acrimoniã reprimit, bilem purgat, eiusq; & sanguinis feruorem furoremq; compescit, febres acutas lenitione egentes & icterum sanat, sitim ac omnem ventriculi hepatisq; ardorem extinguit, vomitum sistit. Præcellunt subnigri, C splendentes, teneri, villis seu radicibus quibusdã permisti, recentes, pingues, dulcacidi, synceri. Adulterantur carne prunorũ, sed obscura nigredo dolum detegit, præterea humiditas largior. & prunorũ tum odor, tum sapor. Quidã siccos vino puro humectant, ut recẽtes videantur. Ne ventriculum frigidum lædant, cauetur mistis hunc roborantibus, spica nardi, mace, mastiche, succo absinthij, fœniculi, apij, intybi, cichorij agrestis. Actionẽ vero eorum imbecillam intẽdit serum lactis caprini, vel succus fumariæ, lupi ve salictarij. Macerantur autẽ sextuplo prædictorum liquorum, vel aliorum simplicium, aut compositorum, ut triplicis granati, deinde manibus fricantur, post semel ferueſiunt, postremo colantur, donec potio sit liquida & clara, præsertim qñ flammeum calorem citius extinguere libet, qñ etiam rosæ santala pręcipue, citrea, spodium simul cum his macerata, vt potentius refrigerent. Non colati quoq; dantur, qñ potentius ardor ille extinguendus est. D Addunt quidam prunorũ par pondus. Mediocriter coqui (viribus seruatis) possunt, si opus est, quas tamen immodica coctio adimit. Ob id vero, quod imbecilliter purgant, ab vncijs duabus ad quinq; propinantur. Annos tres seruantur in vase vitreato bene obstructo, & in locum purũ & perflatilem seposito, nisi externus vel calor vel humor putredinis initium ipsis attulerit.

SYL. Tamar barbaris est dactyl⁹, vt sũt tamarindi, palmæ cuiusdã syluestris ĩ India fruct⁹ semine ꝓximo casiæ. Res ẽt noua est, priscis indicta.

† Tertio, Auer.

De tamarindis. Cap. 7.

ANT. TAmarindi sunt dactyli acetosi, & sunt ex fructib⁹ palmarum syluestriũ in India. Ipsi quoq; sunt ex medicinis nobilioribus, in quibus nõ est excessus.

ELECTIO. Laudantur in sex proprietatibus, vt sunt nigri, nõ veræ nigredinis, cum luciditate & teneri, & mixti cum villis, quę sunt sicut radices, & sunt recentes & pingues absq; desiccatione, & sunt cum dulcedine acetositatis paucę, vini puri non permixti, sunt et ex adulteratoribus qui eos falsificant cũ carne prunorũ. Sed deoccul-

tat fallaciam nigredo sine luciditate in ipsis. Et quia sunt humorosiores, & quia in eis est odor & sapor prunorum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Frigidæ complexionis sunt, & siccæ in secundo. Et sunt refrigeratiui, extinctiui, & sedatiui acuitatum & inflammationum.

RECTIFICATIO. Lædunt stomachum frigidum, & debilitant eum, & sunt tardę & debilis operationis, emendamus nocumẽtum quod imprimunt in stomachum, per miscendo cum eis aliquid de confortantibus stomachum, sicut sunt spica, & macis, et mastix proprie. Et propinatio eorum cum suc. fœniculi, & apij, & endiuiæ & tarasacon aufertur hoc nocumẽtum ab eis, & similiter cũ absinthio. Et infusio eorum in aqua lactis sumpti ex capris vigorat actionem, & similiter in suc. fumiterræ, aut in suc. lupuli.

MODVS Infusionis eorũ. Accipe tamarindorũ quantitatem quam volueris, & infunde eos in sextuplo eorum aquæ casei, aut aquæ trium granatorum, aut alterius aquę compositæ, aut simplicis, & frica manibus, et bulliant bullitione vna, deinde colentur colatione qua fiat exile, & clarum. Et quidam addunt cum eis prunorum quantitatẽ eorum, & faciũt simile. Et sunt ex dantibus infusionẽ non colatam quando magis quæritur inflammationis solutio. Et dant colatam, quãdo magis quæritur inflammationis extinctio, & cum permiscentur in infusione eorum rosæ, & sandali, & proprie mazuzir, & spodium vigorãtur in extinguendo. Et ipsi quidem sustinẽt de decoctione aliquid mediocriter quando oportet. Et superflua decoctio virtutem eorum destruxit.

POSSE. † Solutione educunt choleram, & reprimunt furorem eius & feruorem sanguinis. Et conferunt inflammationi hepatis, & stomachi, & sunt medicina sitis, & omnis æstuationis factæ ab eis & conferunt hicteritiæ, & reprimunt vomitum. & sunt medicina vera febrium acutarum, quæ indigent lenificatione.

DOSIS. Sunt debilis operationis, propter quod potio eorum est ab. ℥. ij. vsq; ad. v. Et ipsi quidem conseruantur per annos tres. Verum si accidat eis vt calescãt, putrescũt. Et similiter liquor cadens in eis putrefacit ipsos. Et melior modus conseruationis eorum est stringere eos in vase vitreato, & ponere in loco recenti.

MANARDVS, De Tamarindis.

Hos quoq; numerat Auerrois inter medicinas, de quibus nõ est Galenus locut⁹. Si nomẽ sequaris, dactylos putabis. Tamar enim, barbaris dactylum significat Plinius cuiusdam palmæ meminit in Aegypto nascentis, quam vocari ait adipson, quasi arcere sitim diceres, viridemq; esse, & mali cotonei odore, nullo intus ligno, colligiq; antequã incipiat maturescere: & quod relinquitur, vocari phœnicobalanum. Dioscorides ferè eadem libro primo. Idem Plinius libro vigesimo tertio Palma, quę fert myrobalanum, probatissima in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balano. An verò Tamarindos hos intellexerint, cogitandum lectori relinquo. Sicuti etiam, an Myrobalani, quarum superius habita est mentio, ad palmulas pertineant. FRIGIDAE complexionis in secundo.) Auerrois in tertio. SOLVTIONE educunt. & reliqua.) Dioscorides suas myrob. acerbas dicit & adstringentes, valereq; diarrhœæ, & muliebri fluxui. Et phœnicobalanum magis adstringere recentem q̃ siccam, sputoque sanguinis, intestinorum difficultati, & stomachicis conferre. Quare si eandem rem quam hoc loco Mesue intellexit, contrarias ei vires adscripsit.

SYL.

De manna. Cap. 8.

Gal. est mel aerium seu roridum.

Mel est ros frigore noctis æstiuæ cõcretus, ex halitibus à terra & aquis Solis calore sublatis æstate, i. die calido sicco', ac deinde exacte tenuatis et coctis. Manna est ros ex vapore elato, & cocto in aere temperato, fœcundo, lætis aspectibus cadẽs super quasdam plantas & lapides, à quibus duæ ipsius differentiæ statuuntur. Quæ enim lapidibus incidit, guttarum aut seminibus modo coagulatur, quæ si recens, dulcis, alba, aut saltem subcitrina, est melior, mala vero, antiqua, fusca, cœnosa. Quæ plãtis, harum tum facultatem aliquam assumit, tum folijs & floribus est pmista, neq; id nimis, quæ si præterea recẽs est, & subalbida, est melior. Temperata est, aut paulo ca-

E lidior, guttur, thoracem, ventriculum lenit, terget, bilem clemẽter purgat, sitim sedat. Adulteratur sacch aro, & folliculis senæ, sed hæc tempore maturari eget, dumq; mollescit & liquescit, dolum prodit. Quoniam vero imbecilliter vacuat, præsertim cruda (cocta enim citius agit) thymo & hyssopo, vel alio, vis eius vt casiæ intenditur. Valentibus autem medicamentis mista, eorum actionem reddit meliorem, cum suo dulci sapore illa naturę magis familiaria reddat. Ob id eam Galenus scãmonio miscuit, quod à posterioribus est laudatum, alij deinde turbith, alij alijs. Datur à drach. vi. ad drach. xv. per annum seruatur.

Calida, humida gradu... Auerrois.

De manna. Cap. 8.

Manna est ros cadens super quasdam plantas & lapides cuius materia est vapor qui eleuatur, cui accidit digestio & maturatio in aere quando est æqualis & fœcundus lętis aspectibus. Diuersificatur autem secũdum diuersitates rerum super quas cadit, cadens enim super lapides est sicut guttæ paruæ quæ congelantur, & fiunt sicut semen. Et cadens super plantas suscipit de virtute plantarum & est cum permixtione particularum foliorum, & florum.

ANT.

F ELECTIO. Ex ea quæ cadit super lapides melior est quæ est sicut semen album, & est dulcis, & est recens. Post istam vero in bonitate est, quæ est subcitrina. Fusca verò & cenosa & antiqua est non bona. Et ex ea quę cadit super plãtas melior est illa quæ est paucæ permixtionis cũ folijs, & est subalbida & recẽs. Falsificatores autẽ ex zuccaro & folliculis scene adulterant eã cum post tempus accidit maturatio, aut mollescit, aut liquefit, & deocculatur fallacia.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † est ęqualis plus declinans ad caliditatem & est lenitiua, abstersiua, mundificatiua, & sedatiua.

RECTIFICATIO. Nullius est excessus. Est tamen ex debiliter solutionem facientibus. Et nos confortamus operationem eius cũ permixtione hyssopi cum ea, & alhasce & aliorum, ſm q; in casiafistula diximus. Verum ipsa iuncta cum alijs medicinis vigorat earum operationem. Dulcedine enim sua facit eas approximare naturæ. Ipsa quoq; cocta expedit & operatur citius. Gal. autẽ ipsam cũ scammonea permiscuit & operabatur cum eis. Et posteriores laudauerunt illud. Et procedentes miscuerunt cũ turbith, & alij præsumpserunt alia, & fecerunt conueniens.

G

POSSE. † Educit choleram cum facilitate. Et ipsa quidem lenit guttur & pectus & vẽtrem, & est sedatiua sitis.

DOSIS. Eius est à. ʒ. vi. vsq; ad. xv. Et ipsa quidem conseruatur per vnum annum.

MANARDVS, De Manna.

Hanc quoq; reposuit Auerrois inter medicinas à Galenõ nõ scriptas, ego tamen mentionem eius habuisse arbitror libro Alimentorum tertio sub nomine mellis aerei vel roridi, de quo scribit plurimũ colligi in monte Libano, æstate media, nocte serena, variasq; vires à varijs super quas cadit plantis acquirere, quæ ita quadrant vocatæ nunc Mannę, vt ambigi non possit, esse candẽ rem. EST æqualis.) Auerrois calidam facit & humidam, in primo ordine. Galenus autem miscuit ipsam cum Scammonea.) Melli quidem inuenio Galenum miscuisse Scammonium, Mannæ nequaquam

H EDVCIT choleram cum facilitate.) Auerrois faciliorem dixit esse inter omnia, quæ purgandi vim habent.

SYL.

De sero lactis. Cap. 9.

Particeps caloris li... alim. frr... dum aũ... hũidũ li... simp. ca... Vim sub... cendi ai... sero lac... tribuit ... sco. & C... in alimẽ... simp. Hæc ei c... tribuit ... scor.

Serum lactis calidum siccum gradu primo vsq; ad secundum lauat, tenuat, nitrosa sua substantia obstructa aperit, terget, purgat clementer, & sine morsu bilem flauam & vstos humores, ob hæc maniæ, melancholiæ, impetigini, prurituí, lepræ, vlceribus malignis, & cæteris cutis vitijs, morbis omnibus obstructiones sequentibus, vt hydropi, ictero, febribus à bile putridis, lienis tumori, serum optimum est lactis caprarum nimirum nigrarum, bonis pabulis nutritarum, recens fœtarum, recens, iucundi odoris & saporis, & sui non alieni, non corruptum, secundum in bonitate est ouinum.

Eo fere medicamen ta alia maceramus, est innoxium, sed

sed cum sit imbecillum ad purgandum, cum melle & lupi salictarij germinibus, vel floribus, sanguinem potentius purgat, bile flaua & humoribus adustis, præterea cũ myrobalanis, rhabarbaro, tamarindis, casia fistulari, fumariẹ succo, aut semine rosarum, aut violarum succo. Cum myrobalanis, cepulis, hyssopo, thymo, agarico, bilem et pituitam vacuat. Cum myro. Indis, epithymo, polypodio, melancholiam & alios humores vstos. Cũ asaro, iride, aquas serosas educit, addita semp spica ipsius actionem intendente, sed cũ cichorio agresti, intybo, cassutha, lingua arietis, volubili, spica, rhabarbaro, absinthio, eupatorio, asaro, fumaria, apio, fœniculo, amygdalis amaris, scolopendrio, seminibus quatuor, et alijs etiam diureticis, obstructiones potentius aperit. Fit autem ex lacte ebutyrato, seu à quo est pingue innatãs secretum, qñ lubricitatis causam ex partibus excretorijs afferre volumus, ex lacte nõ ebutyrato, cum partes eas lenire magis & lubricare studium est. Datur ab vncijs sex ad libram vnam.

Hemina Dios. sextariovno, pueris, duobus viris, Paul⁹.

ANT.

De aqua lactis. Cap. 9.

AQua lactis est materia infusionũ, & est ipsa per se medicina bona carens nocumento.

ELECTIO. Melior est sumpta ex lacte iuuenum caprarum & nigrarum & boni pastus, & recenter fœtarum. Post istam in bonitate est quæ sumitur ex ouibus, & laudatur considerata in se, si recens, si boni odoris, & boni saporis, & proprij & nõ extranei, & in qua nulla accidit corruptio.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Est calidæ cõplexionis & siccæ in primo, vsq; ad secundum, & est subtiliatiua, lauatiua, abstersiua, per nitrositatem suam, & solutiua sine mordicatione, & oppilationum aperitiua.

RECTIFICATIO. Fundamentum est infusionum, et est per se debilis solutionis. † Mel quoq; vigorat operationem eius. Et vigorata cum lupulo, & flore eius mũdificat sanguinem. Myrobalani quoq;, & rhabarbarũ & succus rosæ & violẹ & tamarindi & casiafistula, & flores fumiterræ & semen eius, addunt operationi eius & soluit cholerã rubeam, et humores adustos. Et vigoratur cum chebulis, & hyssopo, & alhasce & agarico, & educit choleram & phlegma, & cum myrobalanis indis, & epithymo, & polypodio. Solutione melancholiã educit, & humores adustos, & cum assaro & iride soluit aquam citrinam, & non præmittatur quin in potionibus eius cadat spica, qm̃ eius operationẽ magnificat. Et tarassacon quidem, & endiuia, & cuscutæ, & lingua arietis, & volubilis, & spica, & rhabarbarum, & absinthium, & eupatorium, & assarum, & fumusterræ, & apium, & fœniculus, amygdalæ amarẹ, & semina quatuor, & scolopendria, & alia, & de diureticis nota. addunt ei ad oppilationũ apertionem. Et datur qñq; extracto ab ea butyro qñ oportet causa lenitatis à membris expulsionẽ abscindere. Et datur nõ extracto butyro, quando lenitatem in eis acquirere oportet.

† POSSE. Solutione educit choleram & humores adustos cũ facilitate, & cõfert maniæ & melancholiæ, & confert omnibus oppilationibus & morbis oppilationũ sicut hydropisi & hicteritiæ & crassitiei splenis, & cõfert febribus cholericis, & febribus oppilationum. Et est medicina bona infectionũ cutis quarum materia est cholera, & humor adustus sicut est impetigo, & serpigo sicca, & pustulæ, & pruritus, & vlcera mala sicca, & lepra & similia.

DOSIS eius est ab. ℥. vi. vsq; ad lib. i.

MANARDVS, De Aqua lactis.

Galenus dicit antiquos sero ad inferioris ventris subductionem vsos: & Dioscorides ijs dari, quibus absq; acredine ventris, excretionem volumus prouocare. EST calidæ & siccæ complexionis in primo vsq; ad secundum.) Gal. libro quarto simpl. med. capite sextodecimo dicit frigidam & humidam, alicuius tamen caloris participem esse, ait libro tertio de alim. MEL vigorat eius operationem.) Galenus tantum mellis addendum iubet, quantum delectare possit, non ventriculum subuertere, quoq; magis subducere ventrem volueris, plures sales adijciendos, modo gustui non sint mo-

A

lesti. POSSE solutione educit choleram.) Iuuare dixit Dioscorides lepræ, elephantiasi, epilepsiæ, & exanthematibus. Bubulum vero serum cõferre scripsit orthopnœcis, id est, his qui, non nisi erecti spirant. Dosis ab vncijs sex, vsq; ad lib. i.) Dioscorides bibi heminis per interualla singulis, vsq; ad quinas. Paulus Aegineta dari viris iubet sextar. ij. pueris vnum. Ex eo autem Dioscoridis loco natus videri potest modus, qui nunc in communi vsu est, bibendi medicatas aquas, quæ balnearum dicuntur.

De rosis. Cap. 10.

SYL.

ROsa est frigida, primo gradu, sicca secundo, ex substantijs diuersis ẽt separabilibus composita, aquea quidem mediocri & terrea, & adstringente, materiam ei multam præbente, aerea vero dulci & aromatica, ignea deniq; tenui, à qua est amaritudo, rubor, perfectior, & forma. Igneæ tñ substantiæ vis, quæ ruborem & speciẽ impressit, valentior fuit, q̃ quæ amaritudinẽ. Ob id hæc sola siccatione perditur, illis adhuc permanentibus, quæ si perierint, non magis rosa fuerit, q̃ homo mortuus est homo, recentes tamen sunt amaræ magis, q̃ adstringentes. Ob eamq; amaritudinem rosæ recentes succo præsertim purgant, siccatæ vero resoluta caliditate amaritudinẽ excitant, substantiam stypticam & constipantem ostẽdunt. Succus autẽ rosarum calidus est prope ad primum gradũ, quia est à substantia terrestri & frigida secretus, purgat, resoluit, aperit, terget. Sicca vero rosa est frigidior, & magis styptica, & ea magis, quæ non fuit perfecta, & alba magis quàm rubra. Rosa præterea resoluit, intemperies calidas extinguit, partes cogendo & constipando roborat, id aũt semine & pilis in calicis medio inuẽtis maxime. Cum autem rosæ sint rubræ & albæ, & ambæ foliorum multorũ vel paucorum, crisporum vel planorum, in vtroq; genere est præstantior, cui color genuinus est perfectior, & folia adsunt pauca & plana. Albæ nihil aut minimũ purgant, potentius adstringunt & roborant, quam rubræ. Succus completarũ est melior, idemq; & aqua, in qua ipsæ recentes & perfectæ sunt maceratæ, purgat bile flaua sanguinẽ venarum, & arteriarum, cõfert ictero, quia obstructiones ventriculi & hepatis aperit & expurgat. Cor, ventriculũ, hepar roborat, cordis tremorem sanat, vacuata ei⁹ causa. Febribus biliosis confert. Easdem partes roborat oleũ rosatum & aqua sublimando ex rosis educta. Cogendo substantiam ipsarũ laxã, facultatẽ retentricẽ roborant, inflammationem omnẽ extinguunt, & ab ea dolorẽ sedant, somnum conciliant, coryzam tñ & sternutationem excitant, catarrhis obsunt, vuã stringunt & guttur, & roborant ea, crapulam auferũt. Rosa cũ sit medicamentum benignũ, sed ad purgandũ imbecillum, adminiculis quibusdã eget, vt sero lactis, melle, succi enim rosarum. ℥. i. cũ seri lactis ℥. ß. aut. iij. & pauca spica, cõmode vacuat. foliorũ quoq; sero lactis infusorũ, cum pauco melle expressum, sine molestia purgat. Syrupus quoq; ex succo rosarum, & rosis ipsis est clementer purgatorius. Oleum vero rosatum valentium medicamentorũ, vt scammonij, euphorbij, acrimoniam potu obtũdit, & noxam à siccitate myrobalanorum corrigit, vt oleum violatũ, amygdalarum dulciũ, sesaminum, omphacinũ. Rosæ melle conditæ tergent, purgant, roborant, saccharo aũt, minus tergent, magis roborãt, & adstringunt. Aqua cui infusæ sunt rosæ, mundum facit terget, purgat, per sublimationẽ vero facta, multũ roborat, non purgat, quia subtilis eius caliditas igni est dissoluta. Acetum rosatum inflammationes oẽs sedat, incidit, purgat, roborat. Rosæ, præsertim recentes, coctionẽ nullam sustinent, facultas enim earũ tergens & purgatoria, mox igni resoluitur, remanet adstringens iam manifestior. Succus aũt earum mediocriter coquendo fit tenuior, & potentius terget. Oleum præsertim omphacinum cum rosis imperfectis insolatũ, valentius refrigerat & adstringit. Oleũ uero dulce ex maturis oliuis expressum, uel sesaminum cũ rosis perfectis insolatũ, potentius resoluit. Datur rosarum succus ab vncia vna ad vncias duas, syrupus autem cum succo earum factus, ab vncijs duabus ad vncias quinq;.

B

C

D

Vnguẽtum rosatum soluit aluum Diosco.

Experimur rosas bilem & aq̃s purgare, etiã si veteres id tacuerint.

Rosæ ptes Plin. folia, flores', pars lutea, caput folioꝝ ptes candidæ vngues dicũt', florũ semẽ, capill⁹ sunt ptes capitis caput, calix

Mel rosatũ

De

ANT. De rosis. Cap. 10.

ROsa est ex medicinis benedictis, in qua est virtus confortationem faciens, & solutionem malæ qualitatis permutationē. Et est ex ea rubea, & alba, & de vtrisq; alia est multorum foliorū densorum & crisporum, & alia paucorum & planorum.

ELECTIO. Melior est rubea veræ rubedinis paucorū foliorum & planorum. Et ex albis melior est habens similiter. Et melior est succus, cuius mater est rosa completa, sicca quoq; melior est in qua nondum cecidit corruptio.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Frigida ē in primo gradu, sicca in secūdo. Diuersarum autem naturarum substantiæ composuerunt rosam, inter quas potest cadere separatio distinguēs. † Componitur enim ex terreis partibus, & aqueis mediocribus, dātibus eis stipticitatē et substantiā. Et ex partibus aeris pp quas est in ea de dulcedine aliquid & aromaticitas. Et ex partibus igneis subtilibus in quibus consistit perfectio & species dantibus ei amaritudinem & ruborem. Virtus autem faciens ruborem eius plus impressit q̄ amaritudinem faciens. Propter quod in abscisione amaritudinis ipsius, quę remouetur per solam exiccationem eius non resoluitur species. † In abscisione vero rubedinis non plus est rosa q̄ homo mortuus. Amaritudo autē in ea quæ recens est plus est stipticitate ipsius. Et prima operatio eius est propter amaritudinem suam, propter quod rosa recens & proptie succus eius soluit. Cū autem resoluitur caliditas dans ei amaritudinem propter siccitatem eius manifestatur substantia stiptica, constipationem faciēs. Est autem succus eius calidus fere vsq; ad primum gradum, propter exclusionem eius à re terrestri & frigida. Est autem rosa resolutiua conueniens extinctiua inflammationum, confortatiua membrorum, coadunantia partium, & constrictiua. Et semē eius in hoc est fortius, & similiter pili ei⁹ qui sunt in medio ipsius. Et succus eius oppilationū aperitiuus & resolutiuus, & abstersiuus, & solutiuus. Et sicca quidem est magis stiptica, et frigida, & quæ non est completa est frigidior, et stipticior, & alba in frigiditate, & stipticitate plus est q̄ rubea.

RECTIFICATIO. Non est in ea malitia, sed est ex debiliter soluentibus. Vigorat tamē eius operationem aqua casei. si enim succi rosarum. ℥.i. misceatur cum aqua casei & pauca spica, est solutiuum conueniens, et similiter infusio foliorum rosarum in aqua casei cum pauco melle soluit sine molestia. Et syrupus factus ex succo eius lenis est solutionis. Et ingreditur succus rosæ, & ipsa rosa, & similiter oleum eius in emendatione medicinarum solutiuarū acutarum, sicut est scamonea, & euphorbium & similia. Et in siccis vt in mirobalanis, est addendum oleum amygdalinum, aut rosaceum, aut violaceum, aut sesaminū, aut omphacinum. Rosæ autem cōditæ cum melle abstergunt mundificant & confortant, & conditæ cum zuccaro minoris sunt abstersionis, & maioris confortationis & stipticitatis. Et aqua earum quæ fit per infusionē est mundificatiua, abstersiua, & solutiua. & ea quę fit per sublimationem est multæ confortationis, neq; est solutiua propter solutionem subtilis caliditatis eius, in decoctione eius. Acetum autem infusionis earum est medicina bona omnium inflammationum, & est diuisiuum, solutiuum, confortatiuum. † Per albas uero non fit solutio aliqua, de qua sit curandum. Et est in eis de stipticitate plusquam sit in rubea. Neq; adhuc sunt similes in confortatione eis. Et scito q̄ rosæ non sustinent de decoctione aliquid omnino, et proprie recentes. Resoluitur enim ab eis virtus sigillans abstersionem eius, & solutionem eius, & deoccultatur virtus earū stiptica faciens constrictionē. † Succus vero eius sustinet de decoctione aliquid mediocriter, & acquirit ei subtilitatem et bonitatem abstersionis. Oleum quoq; factum ex rosis nondum completis est maioris infrigidationis, & stipticitatis cuius melius fundamētum est oleum sumptum ex oliuis non perfectis. Et factum ex rosis in quibus iam aduenit perfectio est maioris resolutionis conuenienter, &

E minoris infrigidationis cuius melius fundamentū est oleū oliuarum mediocrium in maturatione aut sisaminum.

POSSE. Succus eius, & aqua infusionis recentium, & completarum solutione educit choleram, & mundificat sanguinem ab ea, & venas, & arterias, & cōfert hicteritię, & aperit oppilationes hepatis, & stomachi, & mundificat & confortat ea. Et confortat cor, et cōfert tremori eius & eduxit materiam causantem eum. Et confert cholericis febribus. Rosa vero & oleum eius, et aqua ipsius, per sublimationem facta confortant cor, stomachum & hepar. Et coadunant partes laxas membrorum, & confortant retentionem, & sedant dolores calidos mira sedatione, & extingunt & permutant malitias inflammationum, & sedant eas. Et sunt ex medicinis dormire facientibus. Faciunt tñ coryzam & sternutationem. Et obsunt catarrhis, & stringunt vuulā & guttur, & cōfortant ea, et auferunt crapulā.

DOSIS. Potio succi rosarum est ab. ℥.i. vsq; ad. ʒ.ij. cum zuccaro. Et potio syrupi facti cū succo earum est ab. ℥.ij. vsq; ad. v.

F MANARDVS, De Rosis.

Rosam non video à Græcis, neque ab Auerroe inter purgatoria medicamina reponi, experiētia tamen ipsa, collocari inter ea debere ostendit, cui etiam Dioscorides consentire videtur, rosaceum vnguentum vires habere dicens, ad soluendam aluum conducentes; quas vires non ab alia re habere potest, præterquam à rosis. COMPONITVR ex terreis partibus.) Gal. constare dixit ex aqua, ea substantia calida, cui qualitas adstringens & amara coniuncta est. IN abscisione rubedinis non plus est rosa, q̄ homo mortuus.) Hoc dictum valde mihi est ambiguum, neq; enim ex rubore speciem habet rosa: alioquin alba rosa, rosa non esset, colore etiam deperdito, seruari odorem adhuc videmus, & adstringēdi vim. Vsum vero rosæ Plinius diuidit in folia, flores, & capita. Foliorum partes candidæ, vngues vocātur. In flore aliud semen, aliud capillus: in capite aliud caput aliud calix. Florem luteum, illud intraneum intellige, quod magis reliquis partibus exiccare & adstringere dicit Galenus. Dioscorides, facere ad gingiuarum defluxus. Plinius dat in posca ad mulierum fluctiones, maxime albas, & sanguinis excreationes, & ad ventriculi dolores cum vino. Vinum in quo folia sicca

G cocta sint, laudat Dioscor. in dolore capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, pudendi, ani, vteri, si eo membra illa abluātur, nullam autem rosæ partem, præter capita, prębet bibendam. PER albas nō fit solutio aliqua) Apertus hoc loco error deprǽhenditur, albæ enim de seni vocatę, & vulgo apud nos Damascenæ, cum albisimę sint, cæteras in purgando excellunt. SVCCVS vero eius.) Succum non reponit Dioscorides ad alium, quàm ad oculorum vsum.

De violis. Cap. 11.

SYL. VIola recens, est īfrigida, humida, ordine primo, sic cata. minus tū frigida, tum humida. In recente. n. excrementosa in superficie humiditas purgatrix lubricando caliditatem obtundit, perfectionis ipsius & formæ causam. Hæc autem siccando resoluta cum est, caliditas prius obruta emicat, & ab ea sapor amar⁹, fitq; trahendo purgatrix. Viola recens refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos sedat, inflammationes omnes extinguit, asperam arteriam & thoracem lenit, & purgat bilem flauam, & ab ea calorem extinguit, & cephalagiam à causa

H calida, somniferæ sunt, conferunt vuæ, cynanchæ, pterceæ tera vero pleuritidi, & cæteris tumoribus thoracis, phlegmonem hepatis, obstructionem eius siccam, icterum, valde iuuant, & febres symptomaticas seu inflammatorias, sitim sedant, sed coryzam excitant. Melior est viola matutina, cuius virtutē neq; Solis calor resoluit, neq; pluuia dissipauit. Cum imbecilliter purgent, additur à quibusdā violarum parti dimidiam turbith, ab aliȷs scammonium & finguntur trochisci. Violæ & oleum violatum, vt medicamentorum vehementiam obtundāt, ipsis adduntur. Succus violarum, & syrupus leniendo soluit. Violæ melle conditæ magis tergent, minus refrigerant, cum sacchoro contra. Nec violæ, nec harum succus, multam coctionē sustinēt. Acetum violatum, febrium ardorem mire sedat. Oleum sit omphacinum, aut amygdalinum, ex quo oleū violatum fiet. Dantur potu expresso ab vnciȷs quatuor ad vncias octo. Succ⁹ ab vncia vna ad vncias duas. Syrupus violatus

Multiplex recentiū in fusum purgat, & eo magis semen.

violatus ab vncijs duabus, vsque ad vncias quatuor. Conditum violarum, ab vncia vna & semisse ad vncias tres.

De violis. Cap. 11.

ANT.

Violę sunt medicina tẽperata conueniens, & fit per eã malæ qualitatis permutatio, & naturę solutio. ELECTIO. Melior est quæcunque est ex primis, quam non inuenit calor resolues uirtutem, aut pluuia dissipans.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Frigida est & humida in primo gradu. Et quæ est sicca est minus frigida et minus humida. Est enim in recẽte superflua humiditas supergrediens caliditatem eius, à qua est perfectio ipsius & species. cum autem exiccatur & resoluitur humidum superficiale ipsius manifestatur amaritudo eius quæ est propter caliditatem quæ fuerat sepulta, & est tunc calida plus & humida minus. Est enim in recẽte humiditas superflua propter quod quæ recens est, solutione educit per vẽtrem labificando. Quę vero est sicca educit dissoluendo. Et ipsa quidem est infrigidatiua, narcotica, sedatiua dolorum calidorũ extinctiua inflammationũ, & lenitiua, & solutiua.

RECTIFICATIO. Est ex debiliter soluẽtibus, & quidam addunt quantitati earum medietatem ex turbith, & faciunt trochiscos, & vigorant cum hoc operationem earum. Et quidam addũt scamonem & ipsæ quidem & oleũ earum ingrediuntur in emendatione medicinarum acutarum. Succus autem ipsarum & syrupus ex illis leniẽdo soluit. Et violæ siccæ educunt dissoluendo. Et ipsæ quidem condiunt cum zuccaro et melle, sed cum melle sunt maioris abstersionis, & minoris alterationis, et cum zuccaro faciunt contrarium. Et scito quod violæ non sustinent de decoctione aliquid in quo sit superfluitas, & suc. earum similiter. Et corroboratur acetum cũ infusione earum & fit mirabile in febribus inflammationis multæ. Et melius oleũ earum est cuius fundamentum est oleum omphacinum aut amygdalinum.

†POSSE. Solutione educunt choleram & alterant excessum eius. Et conferunt inflammationibus omnibus, & sedant sodam calidam factam à caliditate uehementi, sunt somniferæ, & faciunt coryzam. & leniunt pectus & guttur. & conferunt vuæ, & synanchiæ, & earum iuuamentum est magnum apostematibus partium pectoris et pleuresi, & sedant sitim & conferunt proprie siccæ oppilationi hepatis, & hepati eius calido & hicteritiæ, & sunt iuuamenti magni inflammatiuis febribus. & siti per eas.

DOSIS. Potio earum est ab vnc. iiij. vsque ad. viij. & succi earum ab vnc. i. vsque ad. ij. & syrupi earum est ab vnc. ij. vsque ad. iiij. & conditi earum ab vnc. i. ß. & vsque ad. iij.

MANARDUS, De Violis.

Nec violam inuenio apud Græcos purgare: credi tamen potest, si magna quantitate sumatur, ventrem lenire. Et ipsa quidem est narcotica.) Quando narcotica, si frigida est tantum in primo ordine, vt tu superius scripsisti? Posse.) Folia vel per se, vel cum polenta, facere ad ventriculi exustiones, oculorum inflammationes, & sedis casus, scribit Dioscorides quosdamq; asserere, partem floris purpuream anginæ, & puerorum comitiali morbo conferre.

De Absinthio. Cap. 12.

SYL. [...]bsinthiũ [...]ticũ, seu [...]ppadocũ [...]iosc. & Ga[...]no dr̃ Me[...]ę Roma[...]ĩ, vt nr̃is [...]mpl. pro[...]uimus. [...]ertio Ga. [...]holagogã Diosc. etiã [...]a. tribuũt

Absinthium cum sit multiplex, Romanũ eligimus, folijs albis, leuibus & planis, non asperis, odo e iucundo, absinthium marinum nihil imitãte, lectum in terra libera, calidum ordine primo, siccum † secundo, in quoto etiam calet flos. Constat substantia duplici, vna calida amara, nitrosa, purgante, obstructa liberante, altera terrea styptica, partes cogendo roborante, largiore præsertim siccatum. Cum autem substantia eius calida sit superficiaria, vbi sumptum est ablinthium, ab ea prior fit actio, à terrea styptica posterior, per quam comprimendo ventrem soluere nõnulli male sunt opinati. Bilem enim flauã, et aquas à ventriculo, intestinis, hepate, venis, uacuat, etiã interdum per vrinas. Pituitam vero aut non vacuat, aut maxime paucam, licet phlegmagogũ quoque ipsum. Auenzoar censuerit. Absinthium à putredine vindicat, præci-

A

pue potu quotidiano vnciæ vnius, vel duarum, vini aut aquæ, cui infusum vel incoctum fuerit, vel aquæ ex eo sublimatæ. Siccum idem pannis interpositum à tineis & vermibus vindicat, & tutos reddit. Partibus attritis, aut contusis, præcipue cum melle aut vino, & pauco cymino calfactum, & appositum mite confert. Si vino itẽ, aut aqua, aut oleo, cui absinthiũ & radix cucumer agrestis incocta fuerint, spongia mersa & expressa temporibus alligatur, hemicraniam sanat. Auris quoque suffita vino aut aqua, cui incoctum sit absinthium, dolore, tinnitu, surditate liberat.

Acetum item aut vinum, cui incoctum sit absinthium cum cortice citri, oris fœtorem à gingiuarum & dentium, vel materiarum in ventriculo, putredine emendat. Idem præstat aqua eius distillata. Succus absinthij cum nucleis persicorum, vermes aurium, et aliarum partium enecat et educit, sed maxime hoc electario lumbricos enecat, absinthij. ℥. ij. euphorbij. ℨ. i. & dimidia, cornu cerui vsti. ℨ. dimidia, mellis quãtum sufficit. Ex absinthio, fumaria, passis vuis purgatis, myrobalanis citreis, potio fit commoda

B

contra pruritum & scabiem. Absinthium ventriculum & hepar roborat, appetentiam excitat, obstructiones tollit, & inde natos affectus, vt icterum, hydropem, febribus putridis etiam diuturnis confert. Absinthium innocẽter sumitur, succo tamen lędit vẽtriculum ob nitrosum saporem. Quia autem imbecilliter soluit, rosæ, fumaria, serum lactis, spica, vuæ passæ purgatæ, illi miscentur, vt melius & tutius purget. Colligitur vere, & succus ex eo, vere medio præsertim, extractus, sole vel calidis cineribus in vase vitreo siccat, vt aloe, aqua ex eo vt rosis & alijs sublimando destillatur eodẽ vere, flos vero æstatis principio legendus mediocrem sustinet decoctionem. Absinthij decoctũ vel infusum bibitur ab. ℥. v. ad. ℥. viij. succus à. ℨ. tribus ad. ℨ. quatuor, puluis à drach. duabus ad drach. tres.

Capitis dolorem facit Diosc.

Destillanda calore vaporis aq̃ feruẽtis, vt odorẽ, saporẽ, vires retineat, nõ ignis primo.

SYLVII ADNOTATIO.

Semen drach. sex cum marinæ aquæ sextario purgationis gratia antiquos dedisse, testatur Plinius. Dioscorides thoracem purgat cũ

C

iride, & icterum, inappetentiamq; sanat.

De Absinthio. Cap. 12.

ANT.

Abbsinthium multiplex est. † Sed illud quod intendimus. nunc est absinthium romanum.

ELECTIO. Melius est quod est remotũ ab odore maris. Et quod oritur in terris liberis & habet folia alba lenia & plana. Asperum vero est malum, & melius tempus collectionis est ver. & operationis succi ipsius similiter, similiter aqua eius. Et melius tempus collectionis florum est princium estatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est in primo, & siccum in secundo. & succus eius, flos eius est calidior accedens ad secundum. est autem absinthium compositum ex substantia calida dante amaritudinem & nitrositatem, & faciente ipsum aperitiuum oppilationum, & solutiuum naturæ. Et ex substantia terrea stiptica, per quam acquiritur ei, vt sit membrorum confortatiuum, & partium laxarum aggregatiuum. Sed stipticitas quidem

D

plus est amaritudine sua. Et adhuc est plus in eo quod est exiccatum. Sed substãtia calida magis est in superficie dominans, propter quod sua prima operatio qua obuiat corpori. est super vestigia caliditatis quæ sciuisti. Et secunda sua operatio est vestigia ex substantia stiptica prodeuntia imprimere. et dixerunt quidam quod educit per ventrem comprimendo, & recesserunt.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumentum apparens. Succus tamen eius nocet stomacho propter bauracitatem suã. Et est debilis solutionis. Et ex rebus adiungendis ei meliorantibus illud est rosa. Et ex vigorantibus eius operationem est fumusterræ, & aqua casei, & spica addit ei bonitates notas, & passulæ enucleatæ emendant conditiones eius.

MODUS. Operationis succi eius. Exprime succi eius quantũ vis, & proprie in medio veris, & purifica illud secundum modos notos. & fac siccari in sole vel cinere calido in vase vitreato,

uitreato, sicut siccat aloes. † Aqua autẽ sublimationis eius fit sicut aqua rosata, & similia quæ fiũt in vasis sublimatio num Absinthium autẽ sustinet de decoctiõe mediocriter.

POSSE. † Solutione educit cholerã à stomacho, & intestinis, & hepate. Et extendit operatio eius ad venas & mundificat eas ab humore cholerico & aquoso, & interdum educit ipsum per viã vrinæ. † Et dixit Auenzoar. Solutione etiam phlegma educit. Et dixerunt alij nõ imprimit operationem in phlegmate. de qua sit curandum. Et est quasi verius. Absinthium quoq; præseruat à putrefactione, & proprie potu infusionis eius in vino, aut decoctionis singulis diebus circiter. ℥.i. aut. ij. & aquæ sublimationis eius similiter. Et prohibet pannos à tineis & vermibus. Et confert iuuamentum magnum contritioni, & contusioni membrorum, & proprie cum melle, aut calefactum cum vino, & pauco cimino. Et si in vino aut aqua decoctionis eius, et radicum cucumeris asinini infundatur spongia, & exprimatur & ligetur comprimẽdo super tempora, confert hemicraneæ. Et oleum ex eis factum similiter, & vaporatur auris ex aqua decoctionis eius, aut vino, & confert dolori auris & tinnitui, & surditati. Et cum abluit os cum aceto decoctionis eius remouet fœtorem oris à putrefactione gingiuarum & partium eius, & vinũ decoctionis eius & corticum citri. & aqua sublimationis ipsius confert fœtori oris propter rem putridam quæ est in stomacho. Succus autem eius cũ nucleis persici interficit vermes in aure. Ex absinthio quoq; & fumoterræ & passulis sine interioribus, et myrobalanis citrinis, fit potio bona ad pruritum & scabiem. Ipsum quoq; stomachum & hepar corroborat. Appetitum mortuum excitat, oppilationes aperit, & morbos oppilationum curat, sicut hicteritia & hydropisis. Vermes interficit, & educit, & proprie electarium factum ex eo in hũc modum. Accipe absinthij ℥.ij. euphorbij drach.i. & ß. cornu ceruini adusti. ℥.ß. mellis quantũ sufficit. Confert etiam absinthium iuuamentũ magnũ febribus longi temporis, & febribus oppilationũ.

DOSIS. Quoq; ipsius decocti. aut infusi. Potio est ab. ℥.v. vsq; ad. viij. & pulueris eius à. ℨ.j. vsq; ad. iij. & succi. a. ℨ. iij. vsq; ad. iiij.

MANARDVS, De Absinthio.

Dioscorides, Plinius, Galenus inter purgatoria medicamina numerauere. SED illud quod intendimus nunc, est absinthium Romanum.) Nescio vbi somniauerint Arabes absinthium hoc Romanum. Dioscorides, Plinius, Galenus laudãt Ponticum, quod flore & folio minore q̃ cętera dicit Galenus 2. curat meth. odoreq; nõ modo non in suaui, verum aromatum quid præ se ferente. Tale ego in Pannonia & vidi, & gustaui. Cappadocum etiam Diosc. Romanũ ne nominauit quidẽ. SICCVM in secũdo.) In tertio dicit Gal. SVCCVS nocet stomacho.) Adde ex Dios. q̀ dolorem facit capitis: & ex Plin. q̀ decoctum est stomacho saluberrimũ, & ex eodem Diosc. q̀ valet ad inflationes, stomachiq; ac ventris dolores, si cum seseli bibatur: & q̀ crapulæ resistit, & menses citat. SOLVTIONE educit cholerã.) Educit biliosa stomacho & ventri inhærentia, Dioscoride teste. ET dixit Auenzoar, solutione ẽt phlegma educit.) Hoc aperte negauit Galenus. ET aquæ sublimationis eius.) Si hæc aqua communi modo fuerit parata, exiguas certe vires habebit. Nos autem scimus, & alibi docuimus modũ eliciendi aquam, quæ odorem & saporem eius retinet, & cum his, vt consentaneũ rationi est, etiã alias vires. POTVS infusionis.) Curat etiam inappetẽtiam atq; arquatum morbum, vt scribit Dioscorides & thoracem purgat cum iride. Seminis drach. sex dabant antiqui, cum marinæ aquæ sextario, purgationis gratia, ẜm Plinium.

De Stœchade. Cap. 13.

SYL. Est ẽt gallica ex insulis stœchadib⁹ ad massiliã, Græcis laudata facultate tñ purgatrice ab his omissa.

STœchas laudatior Arabica, est herba folijs tenuibus, oblongis, stipite gracili, cinericio, cubitali, flore spicarum siliginis æmulo, breuiore, sine semine, calida recessu primo, sicca secũdo, duabus cõstans substantijs, vna terrea, frigida, styptica et ea pauca, altera ignea, tenui, modice amara, acri multum, tenuat, terget, purgat, resoluit, aperit hepatis & lienis, et aliorum viscerum obstructa, putredinem prohibet, omnes internas partium intemperies, præsertim cum materia, corrigit, cerebrum, neruos, cor, E & alia viscera, partesq; omnes internas vi pauca adstringente roborat. Purgat autem bilẽ atram & pituitam etiã ex cerebro, neruis, & sensuum instrumẽtis easq; partes roborat, omnibus frigidis affectib⁹ est salubre, fotu, lauacro, potu. Oleum quoq; stœchados cerebrum & neruos calfaciẽdo, ceu vitam illis restituit. Sumpta stœchas cum scilla vel aceto scillite, epilepsiam & vertiginem iuuat. Cum lapide Cyaneo, aut sale Indo, aut alijs valẽtibus, confert melancholicis affectibus, q̃bus timor & mœror comes adest. Cum succo autem buglossi, aut pomorum dulcium, affectus cordis melancholicos iuuat, dolorem neruorum, iuncturarum, musculorum, sedat, quouis modo adhibita, suffitu narium obstructionem expedit. Syrupo, vel alia forma stœchas sumpta, quartanis & reliquis diuturnis febribus, præsertim pituosis succurrit. Calidis, siccis, biliosis, præsertim quibus multa bilis flaua in vẽtriculo redundat, est noxia, quia turbat ventriculum, & sitim, vomitum, ardorem molestũ excitat. Quia imbecilliter purgat, ipsi additur pars sexta salis, & salis gemmæ, additur & myrobalanus nigra aut cepula, vt valentior eius fiat actio, & scilla præcipue in capitis affectibus, item in sero lactis macerata, vel cocta, fit potentior, cum vuis autem passis purgatis succo pomorum dulcium cocta, innocẽtior. Oleum vetus cum stœchade & pauca spica factum, est efficax. Pars stœchados potior est flos, paucam decoctionem sustinẽs, longiorem vero, eius folia floribus ignobiliora. Potatur stœchados decoctum ab vncijs quinq; ad vncias septem, puluis autem à drach. iij. à. drach. v.

De Stœchade. Cap. 13.

ANT.

STœchas quod medici laudant est stœchas arabicũ, † & est planta foliorum subtilium oblongorum. habens stipitem subtilem cineritiũ, cuius eleuatio super terram est in mensura cubiti, & habet flores assimilantes spicis siliginum, sed sunt breuiores sine semine.

ELECTIO. Melius est arabicum et melior pars plantę eius est flos, post hunc folia.

G COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum ẽ in primo, & siccum in secundo. Et est compositum ex partibus terreis frigidis dantibus ei stipticitatem paucam, et ex partibus igneis subtilibus à quibus insunt ei acuitas & amaritudo. Sed acuitas plus est amaritudine sua, & amaritudo plus est stipticitate ipsius propter q̃d est subtiliatiuum, resolutiuum, aperitiuum oppilationum, abstersiuum, & naturæ solutiuum, & est præseruatiuum à putrefactione prohibens, & est ex parte stipticitatis paucæ in eo confortatiuum cordis, & cerebri et neruorũ et viscerum, et hoc est esse et proprietas eius.

RECTIFICATIO. Prohibendum est habentibus choleram in stomacho. Conturbat. n. eos inducens sitim et uomitum et æstuationem laboriosam. Nocet etiam calidam et siccam complexionẽ habentibus et qui sunt in potestate choleræ. Ipsum quoq; est ex debiliter soluentibus, ꝓpter quod recte miscendum est ei salgemma et myrobalani nigri cum eo, aut chebuli, magnificant. n. operationem eius. H Et similiter scilla, et proprie in ęgritudinibus capitis. Et infusum quidem in aqua casei melioratur in conditionibus suis. Et passulæ sine interioribus suis sunt ex his similiter quæ emendant. Similiter sal et sal gemma rectificat illud et proprie ad omnem partem eius sextuplum ipsius, et succus pomorum dulcium in decoctionibus eius verificat illud. et fit ex eo et pauca spica et oleo veteri oleum bonum iuuamẽti noti. et flores quidem eius decoctionem parum sustinent, plus quoq; folia.

POSSE. Solutione educit choleram nigram et phlegma mundificat cerebrum et neruos et membra sensum et confortat ea et confert iuuamentum magnum ægritudinibus frigidis in ipsis ẜm omnem modum usus eius siue in potibus siue in fomentis et lauacris. et oleum ipsius confortat cerebrum et neruos et calefacit eos et viuificat. et in medicinis stœchados, si iũgatur scilla vel acetum eius. est medicina bona epilepsię et uertigini. Et cum lapide lazuli aut

Tenuat te... get obstru... cta aperi... mẽses cie... viscera oi... & corp⁹ ro... liquũ rob... rat, thora... cis dolore... & alios aff... ẽt leuat hi... sopi moc... Plin. Gal...

aut sale indo aut aliȷ̃s valẽtibus ad eam, confert melancholiæ, & ægritudinibus timoris, & miscetur ei buglossa, & succus eius aut succus pomorum dulcium ad ægritudines cordis melancholicas. & vaporatio decoctionis eius aperit oppilationes narium, & est medicina bona oppilationibus splenis & hepatis & viscerum, & est sedatiuum dolorum qui sunt in neruis & instrumentis iuncturarum & lacertorum ſm omnem modum administrationis eius, & cõfortat interiora omnia quæ à frigiditate sunt læsa et proprie materiali, & prohibet à putrefactione. Et ipsius syrupus et aliȷ̃ modi administrationis eius sunt medicina bona quartanæ, & febribus longi tẽporis & ꝓprie phlegmatis.

DOSIS. Decoctionis eius potio est ab. ℥. v. vsq; ad. vij. & pulueris eius à. ʒ. iij. vsq; ad. v.

MANARDVS, De Stœcados.

Stœchas græcè dicitur, nec inter purgãtes medicinas ab ea gente cõputatur: quod Auicenna quoq; confirmauit. STICHADOS Arabicum.) Non arabicum, sed potius Gallicum: nã teste Diosc. & Plinio in insula eiusdem nominis generatur, quæ Massiliæ opposita est. ET est planta foliorum subtilium.) Non foliorum subtilium, ait Dioscorides sed leptocarphon, quasi dixeris, tenuium festucarum. Hermolaus cirrulas interpretatur, longiorum foliorũ, comamq; habere Thymi. Plinius hyssopi, & odoratam, eiusq; decoctũ facere ad thoracis pasiones, sicuti hyssopus, tenuare quoq; & abstergere. Plinius leuare pectoris dolores, menses ciere, & antidotis misceri. Galen. viscera omnia roborare, & vniuersi corporis habitum, atq; obstructiones aperire.

SYL.

De Fumaria. Cap. 14.

FVmaria in supficie calida est, in profundo frigidior, nõ absolute frigida cum quibusdam, sicca ordine secundo. Ab illa autem substantia calida (quæ semini maior inest) est amara & subacris, purgatoria, attenuans, penetrans, obstructa aperiens. A frigida autẽ stiptica constringendo, ventriculum, hepar, & cætera viscera laxiora & molliora roborat. Quapropter ad actionem nullo externo eget auxilio, cum per se purget ac roboret. Purgat vero bilem & vstos humores, etiam ex venis, clarum ob id & purum sanguinẽ efficit. Ob myre prodest morbis omnibus hos humores sequentibus lepræ, scabiei, pruritui, impetigini, serpigini, & similibus cutis vitiȷ̃s. Quia item obstructa liberat, morbos oẽs inde natos sanat, vt febres biliosas putridas. Herba est innocens, quia tamẽ magna vbiq; copia luxuriat, vilescit. Flore est nunc subalbo, cinericio nunc, nunc pallido, violaceo. Optima est viridis, tenera, foliȷ̃s teneris, planis, non crispis, flore subuiolaceo. Herba & succus eius initio veris sunt efficacissima, semen veris exitu. Quoniam uero imbecillius purgat, fortior euadet cum myrobalanis, senna, sero lactis, pasis vuis semine carentibus, melle ex his pasis. Succus extrahitur ut succus absinthȷ̃, in vase vitreo diu seruari potest oleo superfuso, succus daẽ ab. ℥. dimidia ad. ℥. ȷ̃. puluis à. ʒ. iȷ̃. ad drac. quinq; decoctum ab vnciȷ̃s decem ad vncias quindecim.

[margin:] ...mara, a... ...s, acerba ...rgatrix: ...ile. ...holagoga ...Plin. vre... ...a Diosc. ...Gale.

ANT.

De fumoterræ. Cap. 14.

FVmusterræ est ex medicinis benedictis, verũ exuberãtia eius exemit eum à numero medicinarum pretiosarum. Est enim cũ hoc quod est solutiuus naturæ cõfortatiuus, & est coadunatiuus partium laxarum & pręparatiuus. nec est in eo nocumentum apparens. & est ex eo alius cuius flos est subalbidus cineritius, & alius cuius color est pallens violaceus.

ELECTIO. Melior est cuius herba est uiridis tenera et cuius folia sunt plana & tenera & cuius flos est subuiolaceus. Crispus vero non est bonus. Et melius tempus collectonis herbæ eius & operationis succi ipsius est principium veris, & seminis eius, ipsius finis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixerunt quidam quod est frigidus, & dixerunt quidam aliud. Sed ſm veritatem declinat modicum ad latus caliditatis, quia virtus calida in eo licet sit minor frigiditate ipsius, tamen est in superficie dominans. Et est siccus in secundo & semen eius calidum est. Inest enim à substãtia calida in ipso ama-

A

ritudo & acuitas pauca, quare factus est subtiliatiuus, & penetratiuus, & aperitiuus oppilationum, & solutiuus naturæ. Et à substantia frigida stipticitas, aggregatio & confortatio. Sed stipticitas est plus amaritudine sua propter quod magnificata est operatio sua parum egẽs externis solutiuis, simul factus & confortatiuus.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumentum manifestum sed vigorari indiget in operatione sua. Et ex rebus hoc facientibus sunt myrobalani, & sene, & aqua casei. & ex emendantibus operationem eius sunt kesmes, & passulæ sine interioribus, & mel earum. Operatio autem succi eius est sicut diximus de succo absinthȷ̃. Et impleantur ex succo eius uasa vitreata cum superinstillatione olei. conseruatur tempore extenso ad vsus vbi oportet.

POSSE. Solutionem facit facilem, † & educit cholerã & humores adustos, & virtus eius extenditur ad venas, et mundificat sanguinem, & clarificat ipsum. Et est medicina solennis ſm omnem modũ administrationis eius ægritudinibus & infectionibus choleræ & humores adusti, sicut est lepra pruritus, & scabies, & impetigo, serpigo, & similia. Et est similiter medicina bona oppilationum omnium, & ægritudinum quarũ mater est oppilatio. Et confortat stomachum & hepar & viscera, et coadunat partes à quibus aduenit mollificatio. † Confert etiã febribus cholericis & febribus oppilationum.

B

DOSIS. † Potio succi ipsius ab. ℥. ß. vsq; ad. ȷ̃. & decoctionis eius ab. ℥. x. vsq; ad. xv. & pulueris eius ab. ʒ. iij. vsq; ad. v.

MANARDVS, De Fumo terræ.

Capnion Gręci vocant, Latini fumariam. Lenire ventrem tradit Galenus experimento cuiusdam idiotæ, siccum subductionis gratia cum melicrato exhibẽtis. DIXERVNT quidã ꝙ est frigidũ.) Auicenna frigidum facit in primo ordine, & siccum in secundo. Galenus videtur fecisse calidum, acri simul & amara dicens participare qualitate, nec carere acerba: qui loquẽdi modus, vincere in eo caliditatẽ demonstrat. ET ducit choleram.) Dioscorides & Galenus per vrinam. Plinius absolute dixit, ꝙ detrahit bilem. CONFERT etiam febribus.) Aetius dari tuto ait etiã his qui febriũt. Prætermisit autem Mesue præcipuas eius vires, à quibus & nomẽ accepit, ꝙ lachrymas scilicet instar fumi educit, visum acuit, renasci euulsas palpebras prohibet, vt Dioscorides Plinius Galenusq; testantur. POTIO succi est ab vncia media ad duas.) Vix puto esse tam mollem ventrem, qui ea quantitate leniatur. Auicenna vsq; ad vncias octo præbet. Multos ego noui qui Auicennæ etiam modum longe excedunt.

C

SYL.

De Eupatorio. Cap. 15.

EVpatorium herba est cubitalis, eximiæ amaritudinis, foliȷ̃s centaurȷ̃ parui, viridibus, asperis, incisis, caule tenui, quæ siccata flauescit, floribus subluteis oblongis. Quibusdam herba pulicum dicta, ob lentorem ei adhærentem, calida est gradu primo, sicca secundo, duplici quoq; constans substantia calida tenui, qua bilem & pituitam facile purgat, tenuat, incidit, terget, expurgat, putredinem prohibet, resoluit sine attractione, obstructiones tollit, et morbos ab his natos sanat, febribus diuturnis mire subuenit. Altera est terrea adstringens, qua ventriculum, hepar, & cætera viscera cogendo roborat. Cum sero lactis efficacius purgat, per se enim est imbecillum. Herba colligitur, succus exprimitur, vt ex absinthio, fine veris. Decoctũ eius daẽ ab. ℥. quatuor ad. ℥. vi. puluis à. ʒ. ȷ̃. ad. ʒ. tres. Eius penuria absinthȷ̃ & asari ana põdus dimidiũ.

D

ANT.

De Eupatorio. Cap. 15.

EVpatorium est herba longitudinis cubiti, amaritudinis multę, cuius folia sunt sicut centaureæ minoris viridia, sed sunt aspera & incisa, & stipes eiꝰ est subtilis. Et quando exiccatur citrinescit. Et eleuantur super eum flores qui sunt sicut subcitrini, longitudinis paucæ. Et sunt quidam qui dixerunt, ꝙ eupatorium est herba pulicum, in qua est viscositas adhærens.

ELECTIO. Melius tẽpus collectionis eius est finis veris, & operationis succi eius similiter.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidum est in primo

primo gradu, & siccum in secundo, & est compositum ex substantia calida subtili, quare est subtiliatiuum, incisiuũ, abstersiuum, mundificatiuum, & præseruatiuum à putrefactione, & resolutiuum cõueniens sine attractione, & ex partibus terreis, quare ẽ in ipso de stipticitate aliquid propter quod est confortatiuum & coadunatiuum.

RECTIFICATIO. Debilis est solutionis sed confortatur uirtus eius cũ aqua casei. Et modus operationis succi eius est sicut diximus de absinthio.

POSSE. † Solutione educit choleram et phlegma facile. Et confortat stomachũ, hepar, & viscera, & confert doloribus eorum. Et est medicina solẽnis oppilationum omnium, & ægritudinũ ab ea factarum. Febribus autem longi temporis mire subuenit.

DOSIS. Decoctionis eiꝰ potio est ab. ʒ. iiij. vsq; ad. vi. & pulueris eius ab. ʒ. ij. vsq; ad. iiij. Loco eius ponit in defectu ipsius absinthij, et assari ana medietas ponderis ipsius.

MANARDVS, De Eupatorio.

Non facile fuerit diuinare, quamnam hærbam hoc loco pingat: vera enim Eupatorium à Diosc. & Plinio descripta, tantum ab hac differt, quantum centaurij tenuis folia à cannabinis. CALIDVM est in primo.) Obscurissimam esse eius caliditatem, scripsit Gal. & ꝙ mũdat absq; calefactione. SOLVTIONE educit cholerã.) Neminem legi (quod meminerim) vel Græcum vel Arabem, purgandi vim huic hærbæ adscribentem, imo de ea scripsit Dioscorides cum vino potam valere dysenteriæ.

SYL.

De Epithymo. Cap. 16.

EPithymum thymo, thymbræ, cuidam speciei origani, supercrescit cassuthę modo, duplex id est, Creticum, idemq; præstantius, præcipue capitulis florulentis, subrufum, acre etiam, odoratu absolutum graue. Alterum Syriacum, minus rufum, ignobilius, vt etiã pallidum & subcitrinum, calidum, siccum secundo ordine, Galenus tertio. Duplici substãtia compositum, terrea pauca. parum adstringente, & ignea acri, melancholiam præter cætera, tanquam prærogatiua quadam, facile & citra molestiam purgante (ac etiam pituitæ aliquid quorundã sententia. Humores quoq; adustos paulo videtur vacuare, sed falso, nõ enim eos ab hoc vacuari inueni) ob id affectus melancholicos, potissimum capitis melancholiam, epilepsiam, desipientiam, timorem, vertiginem, cephalalgiam melancholicam, syncopem quoq; cardiacam, cordis tremorem, & affectus alios cordis melancholicos. Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, & melancholiam hypocondriacam, obstructiones renum, cancrum, lepram, vlcera nigra, quartanam, vsu multo sanat, nam tenuat, resoluit, obstructiões aperit, viscera roborat. In calidis & siccis naturis non vtendum quia calorem immodice auget, ac inde sitim excitat. imbecilliꝰ, & tardius purgat, nisi largius sumatur, aut cum myrob Indis, aut pauco helleboro nigro, aut mulsa, cum pauco sale, aut vuarum passarum decocto, cum sale presertim gemmeo, vel Indo, vel Naphthico, aut sero lactis caprini, vel pipere aliquo, zingibere, vel alio acri, sic enim citò ac facile purgat. Sumendum autem omnino est, vel cum oleo amygdalarum dulcium, vel decocto vuarum passarũ purgatarum, vt læniendo aluum magis subducat, & ne substãtia nitrosa partes lædat quas permeat. Parum diu coqui sustinet. Datur decocto à drach. v. ad drach. xx. puluere à drach. tribus ad drach. septem, cauendo æstatem.

ANT.

De Epithymo. Cap. 16.

EPithymum est ex herbis supercrescentibus alijs herbis, † & est simile cuscutæ. Plantæ autem quibus superexcrescit sunt alkil † & alhasce & quædam species origani. † Eius autẽ aliud est cretense & aliud est syrium.

ELECTIO. Melius est quod est subrufum cretẽse acuti odoris. Quod nascit in syria est post id, sed est minus rufum, & adhuc melius est, quod est completum, ponderosum. Et meliores partes eius sunt extremitates eius crassę, quæ sunt sicut flores. Subcitrinum autem & pallidum est minus bonum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Est calidę cõplexionis & siccæ in secundo, & dixit Gale. ꝙ est calidum in tertio. & est compositum ex partibus igneis, à quibus inest ei acuitas. Et ex terreis subtilibus à quibus sibi inest stipticitas pauca, & ipsum quidẽ est subtiliatiuum, resolutiuum, aperitiuum oppilationũ, confortatiuum viscerum.

RECTIFICATIO. Facit sitim, † & generat æstuationem in corporibus calidis. Et est ex debiliter & tarde soluentibus. Quapropter est prohibendum sub dominio caliditatis, & siccitatis positis. Confortatur autem operatio eius multiplicatione quãtitatis ipsiꝰ, & associatione rei cũ eo magnificantis effectũ eius, sicut sunt myroba. nigri & Indi proprie. Aut hellebori nigri quãtitas parua. † Aqua vero mellis cum pauco sale, aut aqua decoctionis passularum cũ sale, similiter. Aut aqua lactis ex capris sumpti vigorat ipsius operationem. Sal gemma vero, aut sal indus. aut sal napticus sunt ex rebus quæ additæ sibi addunt virtuti ipsius. Citam autem & facilẽ facit operationem ipsius si ei aliquid acutum virtute misceatur, sicut piper & piper longum & zingiber & similia. Et non prætermittas quin cadat in potibus eius oleum amygdalarum dulcium, quo inuoluatur & in decoctiõe ipsius passulę sine interioribus. quoniam addunt ei ad bonitatem, lęniendo quod timetur ex nitrositate ipsius. Et ne ignores ꝙ epithymum de decoctiõe modicũ sustinet, quare oportet vt fiat illud ẜm legẽ.

POSSE. Prærogatiuam habet educere super omnibus solutione educentibus melancholiã. Educit enim sine molestia & facilẽ. † & quidam dicunt quod educit de phlegmate aliquid. † Et dixit Paulus, quod solutione educit humores adustos, & declinauit ab eo quod comprehẽdit veritas. Et ego non inueni ꝙ fieret illud. Potestas autẽ eius super humore melancholico et ægritudinibus eius, est magna, & proprie in ægritudibus capitis, sicut est melancholia & epilepsia, & alguenguem, & timor, et vertigo, & dolor capitis, quorum materia est melancholia. Valet etiam ad tremorem cordis, & syncopin & ægritudines melancholicas in eo. Et est magna medicina oppilationis splenis, & ægritudinum in eo, & confert ægritudini hypocundriæ, & oppilationibus renum, & frequens vsus potionis eius est medicina solennis cancro, & lepræ, & vulneribus nigris, & soluit quartanam.

† DOSIS. Potio eius in decoctiõe est à. ʒ. v. vsq; ad. xx. Et pulueris eius à. ʒ. iij. vsq; ad. vij. Is autem qui sumit ipsum vitet acceptionem eius in æstate.

MANARDVS, De Epithymo.

Durioris Thymi florẽ, & Satureiæ similis, esse epithymum scribit Dioscorides, habereq; capita tenuia, leuia, caudiculas veluti capillos. Plinius postquam eadem fere dixit quę Dioscorides addit, Quidam aliter Epithymum tradunt sine radice nasci, tenui similitudine Pallioli rubens. Videtur autem Epithymum hoc Mesue, ad secundum Plinij referri: sicuti & id quod in vsu nunc est, & vel ex Apulia, vel ex Orientalibus locis affertur. EST simile cuscutæ.) Res nota est sub hoc nomine cuscutę, nec alia re à vocato Epithymo videtur differre, nisi ꝙ passim cum lino nascitur, illudq; quasi strangulat. atq; hoc argumento aliud nomen inuenit, vt podagra videlicet lini dicatur. ALAIL & Halasce.) Thymbram, & Thymum intellige. EIVS aliud est Cretẽse, aliud est Syriũ.) In Cappadocia & Pamphylia plurimũ generari scribit Dioscorides. ET dixit Galenus est calidum in tertio. Adde & siccum, & simile thymo virtute, sed in omni re fortius. ET generat æstuationẽ.) Stomacho minus vtile, dixit Plinius & vomitiones mouere, AQVA vero mellis cum pauco sale. Dioscorides & Plinius cum melle & sale, & pauco aceto. ET quidam dicunt.) Si legisses Dioscoridem scires ipsum scripsisse, ꝙ cum melle potum purgat per inferiora bilem nigram, & pituitam. ET dixit Paulus.) Optimum esse ait Paul. in euacuãda melancholia: nec video quo pacto posset esse magna medicina in morbis qui à Mesue ipso enumerantur, nisi atram bilem exustam, quæ proprie melãcholia dicitur, expurgaret Dosis potionis eius vsq; ad viginti: & reliqua.) Nimis creuit hæc dosis, siquidem Dioscorides quatuor, Paulus quinq;, Plinius sex, ad summum concedunt.

De

De Thymo. Cap. 17.

THymus quibusdam hyssopus hortensis videtur, alijs origani species. Planta est multis caulibus, gracilibus, semicubitũ altis, folijs origani, minoribus, in summo minutis in capitula quædam subpurpurea coeuntibus. Flore calaminthes in rubrum inclinante, cui epithymum innascitur. Calidus siccus recessu secũdo, aut potius tertio cum * Galeno. Calfacit, tenuat, incidit, resoluit, obstructa aperit, flatus etiam crassos dissipat. Pituitam clementer educit, et * vt quibusdam placet, etiam melancholiam, sed imbecilliter & cum sale gẽmeo vel Indo. illam vero pituitam etiam crassam, & lẽtam, potissimum à thoracis partibus & respiratorijs euocat, & à cerebro. Ob id harum partium & neruorum affectibus frigidis & pituitosis mire succurrit, vt asthmati, tussi, dolentibus à frigido pulmonibus, præsertim ex ipso syrupus, vel decoctum, vel oleum ex eius flore incocto factum, quod etiam visum acuit, & sanitatem conseruat. Partes neruosas calore suo roborat. Suffitu autem dolorem auris et tinnitũ flatuosum sanat. Saluberrimus est senibus, & contra hyemis frigidæ humidæ iniuriam, appetentiam excitat, coctionẽ iuuat, cum nitro & melle lumbricos necat, menses ac vrinas mouet, rigori febrili prodest. Caliditas eius vehemens aliorum mistione obtunditur, siue coquatur cum passis vuis, siue aceto infundatur, siue mulsæ cũ pauco sale gemmeo purgationẽ eius augente. Decocto eius mannę. ʒ. vij. dissolutæ, clementer & quantum satis est, subducunt. Coctionem & trituram mediocrem sustinet. Quod si tenuius puluereturʼ penetrat magis & vrinas largiores mouet, deiectionem vero minorẽ. Datur decocto à. ʒ. v. ad. ʒ. x. puluere autem à drach. ij. ad drach. iiij.

De Hyssopo quod vocatur hasce. Cap. 17.

DIcunt † quidam quod est hyssopus hortensis, Et dicũt alij ꝙ est vna ex speciebus origani. Et est planta plurium stipitum subtilium qui expanduntur & eleuantur super radicem sicut est medietas cubiti, & sunt eius folia minora folijs origani & eleuantur & colligunẽ super extremitatem stipitum sicut nodus foliorũ declinantinm ad purpureitatẽ, & minorantur folia in extensione stipitis, & multiplicantur in capitibus & extremitatibus crassis, & eius flos est sicut flos calamenti ad rubedinem declinans & planta eius vt dictum est, est mater epithymi.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidæ complexionis est & siccæ in secũdo, † & dixit Dios. ꝙ est in principio tertij, & ẽ quasi verius. Est enim resolutiua incisiua, calefactiua, oppilationũ aperitiua, carminatiua ventositatis, et hoc est propter dominiũ partium calidarum in ipsa.

RECTIFICATIO. Est in ea de acuitate aliquid sed nõ superfluens. Et fortasse frangitur in permixtione ipsius cũ alijs, & frangitur in infusione ipsius in aceto permixta & emendatur etiam cũ passulis & aqua mellis cũ pauco sale, & adiuuans ipsum ad soluendũ, dans ei ad sufficientiã, est sal gemma, & decoctioni eius iunguntur mannæ circiter aur. vij. & soluit sufficienter & est medicina bona. Et fit ex floribus eius & oleo veteri oleũ quod dicitur hasce, & est iuuamentorum multorũ. Hasce quoq; decoctionẽ sustinet in qua est mediocritas, & in eius contritione, si nimiũ elaboretur, acquiritur ei vt sit res magis penetratiua & repat virtus eius & penetret ad vias vrinæ. & multiplicatur eius prouocatio aquositatis plus, & minoratur solutio.

POSSE. Solutionem efficit facilẽ & educit phlegma. Et dixerunt quidem ꝙ educit melancholiã, & videtur ꝙ fiat illud debiliter & confortat ad hoc tamen cũ sale gemma & sale Indo quãdo oportet. Verum de operatione eius cõtra phlegma manifestũ est, & proprie de eo quod est in partibus pectoris & pulmonis & viarũ anhelitus & † valet ad ęgritudines cerebri & neruorꝫ phlegmaticas, & confortat ipsum & neruos & proprie syrupus ipsius. Et omnis vsus administrationis eius & oleũ quod diximus de hasce calefactũ confortat neruos, et confert ęgritudinibus eo

A rum frigidis, & vsus eius est conseruãs sanitatẽ & virtutẽ visus, et aufert eius debilitatẽ et vaporatio decoctiõis eius remouet dolorẽ auris & tinnitum ventosum. Pectus autẽ & pulmonẽ sm omnem modũ administrationis eius mundificat, et proprie pectora senum & eorũ proprie quorum pectora sunt posita sub dominio phlegmatis crassi & viscosi, & est medicina bona asthmaticis & tussi sedatiua doloris pulmonis et cõfert vsus eius senib[9] et eis quos hyems lędit, & syrupus eius & alij modi administrationis eius, et conferunt paucitati appetitus & malitię digestionis. resoluit vsus eius ventositates crassas & carminat, expellit, & educit & proprie cũ baurach & melle vermes, et est ex eis quæ educunt menstrua & vrinam prouocant & syrupus & decoctio ipsius confert rigori febrium.

DOSIS. Decoctionis eius est à. ʒ. v. vsq; ad. x. & pulueris ipsius à. ʒ. ij. vsq; ad. iiij.

MANARDVS De Hyssopo quod vocatur Asce.

DICVNT quidam quod sit hyssopus hortensis, dicunt alij esse vnam ex speciebus Origani.) Nomen ipsum modusq; loquendi,
B ostendunt ignorasse Mes. de qua re scriberet. Tu autem scias voluisse eum loqui de thymo, re non obscura, vtpote quam dicit Dioscorides ab omnibus cognosci. SICVT nodus foliorum.) Intellige ex Dioscor. thymi capitula. Et eius flos est sicut calamenti.) Nõ hoc Dioscorides ex quo reliqua iste sumpsisse videtur. Plinius duo genera facit: candidum, radice lignosa, quod & præfertur, alterum nigrius, florisq; nigri. Semen deprehendi non posse, sed flore sato enasci. ET dixit Dioscorides ꝙ est in principio tertij.) Cũ Dioscorides nunquam meminerit graduum liquet hunc virum Diosc. verum nõ habuisse, sed nec Galen. & Paulum bene legisse, hi enim fuere, qui calidum & siccũ in tertio ordine posuere. VALET ad ægritudines cerebri.) Valet comitialibus secundum Plinium, visus obscuritati, secũdum Dioscoridem discutit œdemata, dissoluit coagulatum sanguinem, tollit verrucas, & cũ vino ac polenta iuuat coxendice laborantes.

De hyssopo. Cap. 18.

SYL.

HYssopus duplex, hortensis & montanus, ille semicubitalis, caulibus & ramis paucioribus, ꝗ thymus, folijs thymi, sed maioribus, flore purpureo:
C Hic breuior & folijs minoribus. Hyssopus est calidus siccus ordine secundo, vel potius tertio. Pituitam etiam crassam & putrem purgat, sed minus ꝗ thymus. Thoracem & pulmones partesq; alias respiratorias pituita eadem, & humoribus alijs putribus & pure expurgat, & tenuando, ac incidendo, tergẽdoq; sputum facile reddit. Ob hęc asthmati, tussi a materijs prædictis est salubre, & epilepsiæ pituitosæ, cæterisq; cerebri affectibus pituitosis, præsertim sumptus syrupo vel decocto cum oxymelite scillitico, & cum origano, etiam in omni ætate expertus, coctionem quoq; iuuat, propter hæc respirationem leuat, & cutis colorem floridum efficit. Coctus cum vino, hepatis, & lienis, & aliorum viscerum tumores resoluit sumptus, & cũ ficubus, & iride, & nitro admotus, lumbricos necat, cum ficubus coctus, cum aceto autem vel oxymelite, dolorem dentium sedat, suffitu autem aurium tinnitum dissipat. Nam tenuat, terget, digerit, flatus dissipat. Odore & sapo
D re acerrimo est præstantior, præsertim qui habilior est, & quo tempore florere incipit, quando etiam colligendus.
Imbecilliter purgat, nisi cardamomum & ius misceatur, aut cum manna, vel melle, vel vuis passis purgatis, vel scilla coquatur. Mediocrem sustinet coctionem et trituram, vt thymus. Datur decocto à drach. vi. ad drac. decem, puluere à drachmis tribus vsq; ad drachmas septem.

De Hyssopo montana. Cap. 18.

ANT.

HYssopus duorũ est modorũ. Est enim ex ea qdã hortẽsis, cuius eleuatio sup terrã est circiter mediũ cubitũ, & nõ multiplicat in stipitibus & ramis sicut hasce, & folia ipsi[9] sunt maiora quã in hasce, & flos eius ẽ purpureus. et ex ea est mõtana, cuius folia sunt minora plura, & stipites nõ sunt tãtæ eleuationis.

ELECTIO. Cuius odor & sapor sunt acutiores melior est, & ex duabus speciebus melior est magna, & melius tẽpus collectionis eius est, quando incipit florere.

Cõplexio

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidus & siccus est in secundo. & species eius magna est calior: ita ut dicatur conuenientius quod sit in tertio, & est in ea secundũ omnem dispositionem eius caliditas subtilis dominans, faciens eam subtiliatiuam, abstersiuam, resolutiuam, & extenuatiuam ventositatum.

RECTIFICATIO. Est ex debiliter soluẽtibus quod si misceatur ei cordumeni & iris additur ei ad solutionem. Et similiter manna addita decoctioni ipsius confortat eius solutionem & fit solutiuum sufficiens, & similiter additæ ei ad solutionem mel & passulæ sine interioribus, & scilla magnificat eius operationem. De decoctione autẽ & contritione sustinet mediocriter, sicut hasce.

POSSE. Solutione educit phlegma tamẽ minus quàm hasce, & est similiter medicina bona pectoris & pulmonis & membrorum anhelitus, mundificans ea à phlegmate crasso & humoribus putridis & subtiliat sputum crassum saniosum faciens ipsum facilis expulsionis & confert asthmati & tussi ab humoribus crassis & putridis iuuamentum sufficiens, & colorem efficit bonum & illud propter iuuamentum quod efficit in spiritualibus, & illud per iuuamentum quod efficit in re digestionis & quia per ipsam acquiritur facilitas, & bonitas, & subtilitas in spiritu, & eius iuuamentum in ægritudinibus cerebri, et phlegmaticis magnum est, proprie in epilepsia. Inquit Humain iuuamentum hyssopi & proprie syrupi decoctionis eius, & aliorum modorum administrationis ipsius & proprie cũ oxymelle scillitico magnum est in epilepsia & proprie cuius materia est phlegmatica, & nos experti sumus illud in omni ætate, & origanum iunctum decoctioni ipsius fortificat ad illud. & decoctio eius cum vino resoluit apostemata dura & proprie splenis & viscerum, & similiter emplastrum ex ea cũ ficubus ireo, & baurach. & decoctio ipsius educit vermes cum decoquitur cum ficubus. & vaporatur auris cõfert tinnitui & sibilo. Et decoctio ipsius cum aceto & oxymelle sedat dolorem dentis.

DOSIS. Decoctionis eius potio est à. ʒ. vi. vsque ad. x. & pulueris eius à. ʒ. iiij. vsque ad. vij.

MANARDVS De Hyssopo montano.

De vulgari hoc capite Hyssopo loquitur. Electio.) Dioscorides præfert Ciliciam. Hipp. & Plin. in Tauro monte natam, & post eam Pamphyliam & Smyrneam. Calida & sicca in secundo.) Galenus in tertio. Solutione educit phlegma.) Cum oxymelite & sale trahit pituitas, inquit Plinius crassos humores Dioscorides quidem etiam ait cum ficis ad aluum subducendam, fortiusq; purgarei mixto cardamomo, aut Iride, aut Erysimo: aliqui tamen pro cardamomo legunt cardamum. Et tussi.) Cum ficis, aqua, melle, & ruta, peripneumonicis, asthmati, tussi antiquæ, catarrho, si cum melle lingatur ait Dioscorides esseq; optimum gargarisma anginæ cum ficis. Cum vino resoluit apostemata dura.) Phlegmones, ait Dioscorides Dosis vsq; ad drach. x.) Manipulum integrum Plinius. Ego maiorem longe quantitatem posse tuto dari arbitror.

SYL. De prunis. Cap. 19.

PRuna aluum subducunt, & alterant, sed alba, flaua, rubra, minus sunt medicamentosa, quam nigra, quorũ quæ μέσα, id est dulcacida sunt, alterant magis. Dulcia vero soluunt largius, tamen vtraque alterant & soluunt magis scilicet & minus. Damascena vero, & Armena, vtrunque præter cætera præstant, humida tamen potius quam sicca, quæ etiam in ventriculo promptius quàm sicca, corrumpuntur. Dulcia calido frigido temperata, aut paulo frigidiora, humida ordine secundo, μέσα, id est, dulcacida frigida, principio secundi. Omnia tamen lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt, ob hęc duo biliosis tum febribus, tum morbis aliis sunt salubria, stomacho nocent pauci sunt alimenti, quia imbecilliter soluunt, eis adduntur præsertim infusione, Tamarindi, casiafistula, manna, violæ conditæ. Ex horum succo fit syrupus, & ex carnibus electarium in eadem salubre. Armeni truncum pruni arboris locis duobus vel tribus palmæ vnius interuallo tenuiter perforant, immissoque scammonio lutant, pru-

E na ob id purgantiora euadunt. Dantur succo seu decocto cum saccharo ad libram vnam.

De prunis. Cap. 19.

PRuna dantur ad alterandum, & ad soluendum.

ELECTIO. Quæcunque ex eis alba, aut citrina, aut rubea sunt minus competentia operationi medicinæ quàm nigra, & sunt quædam ex eis quæ sunt muza quæ conferunt ad alterandum magis, & sunt ex eis quædam dulcia, quæ sunt ad soluendum magis ventrem, & vtraque alterant & solutionem faciunt plus tamen & minus. † Damascena vero & armena in casibus illis sunt fortiora, quamuis alii dicant aliud & humida secundũ quosdam plus illud faciunt quàm sicca. Sicca minus corrumpũtur in stomacho quàm humida. Sunt enim humida praua, ad putrefactionem conuertibilia.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dulcia sunt inter frigiditatem & caliditatem, declinant tamen ad latus frigiditatis. & sunt humida in secundo. Muza vero sunt frigida in principio secundi. Et omnia quidem sunt lauatiua, refrigeratiua, & lenitiua.

F RECTIFICATIO. Rectius cum quo miscentur & addit in operatione eorum, sunt tamarindi, & proprie cũ modis infusionis notis, & casiafistula, & tereniabin, & violæ conditæ, & similia, & fit ex aqua eorum syrupus iuuamenti noti & ex carnibus eorum fit electarium bonum. Armeni quoque arborem prunorum distanter circiter longitudinem palmæ in duabus vel tribus partibus subtiliter perforant, & intromittunt frusta scamoneæ, & sigillant luto. & sunt fructus arboris illius solutiui sufficienter, & faciunt sophisticationes alias in arboribus aliis.

POSSE. Solutione educunt choleram, & dãtur in ęgritudinibus cholericis, & alterant malitiam earum, & soluunt materiam à qua fiunt, nocent stomacho tamen, & sunt pauci nutrimenti.

DOSIS. Aquæ eorum potio est circiter libr. vna cum zuccaro.

G MANARDVS De prunis.

Coccymelia vocant Græci, vel κοκκυμῆλα. DAMASCENA & Armena.) Damascena iampridẽ, inquit Plinius in Italia nascuntur, grandiore ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas siccata, quando soles sui desunt. Galenus magis adstringentia ait esse Damascena, Hiberica dulciora, miratur tamen Dioscorides dixisse Damascena sicca vẽtrem sistere, optima vero esse inter eadem quæ sint mediocriter adstringentia, magna ac laxa. DVLCIA sunt inter caliditatem & frigiditatem.) Mediocriter humectant & infrigidant, ait Galenus. Decocta in melicrato plus mellis habente, ventrem molliunt, magisq; si melicraton superbibatur, dehinc vinum dulce, & prandium differatur. Adstringunt syluestria, pariterq; domesticorum folia. Gummi lapidem frangit.

De psyllio. Cap. 20.

PSyllium purgat leniendo, alterat. Est vel albũ vel nigrum, vel subpurpureum, duabus substãtiis compositum, medulla. s. interiore, calida sicca ordine quarto, acri admodum, incidente, rubrificante, vlcerante, venenosa, cortice vero frigido multum, rursus autem frigido humido ad gradum tertium, vel potius cum Dioscoride ad secundum. Nam res frigida simul & humida, secundum gradum non transcendit, vt inquit Hippocrates in epidemiis. Vbi & Galenus ait rem humidam nõ transire metam, quam hominis victus assequitur. Ob id humidum per se non est dolorificum, sed tantum copia distendente, & continuitatem soluente. Aqua frigida maceratum & agitatum est cholagogum, ob id febribus biliosis est salubre, & inflammationibus thoracis. Thoracẽ quoque lenit, sitim extinguit. Cum aceto autem agitatum, phlegmonas, erysipelata, herpetas, & cæteros tumores calidos extinguit, & harum dolorem sedat, præsertim cataplasmate impositum. Sic & cephalalgiam calidam mitigat. Frixum vero, & (vt dixi) conquassatum, fluorem biliosum, dysentericum, à medicamẽto acri, vt scammonio, excitatum, sedat cũ oleo rosaceo sumptum vel iniectum.

Ex

Ex psyllio sic macerato cum aqua fontana frigida, & quassato, muccosa potio, præcipue cum oleo violato, aut syrupo violato, aluum subducit. Deligendum maturum, magnũ, graue, & quod aqua mergatur. Datur in potu ʒ.i. vsq; ad drach. tres. Non sumendum autem quibus viscera sunt imbecilla, neq; etiam tritum. Nam sic sumptum substantia medullari detecta vlcerat, & excoriat.

De psyllio. Cap. 20.

INT.

PSyllium est de alterantibus complexionem & solutionem facientibus, & eius solutio proprie fit labificando. eius autem aliud album, aliud subnigrum, aliud ad purpureitatem declinans.

ELECTIO. Melius est quod est completũ & crassum & est grauius & submergitur in aqua.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Compositum est ex duabus substantijs, quæ separari possunt, inter quas cortex est separatus. Est enim in eo substantia interior medullaris, & est in eo substantia expansa super corticem ipsius. † Substantia autem eius interior medullaris calida est & sicca in quarto gradu, & est acuta vehementer incisiua rubificatiua, vlceratiua, & est de genere veneni. Substãtia autem exterior expansa super corticem est ex multum infrigidãtibus, & dixit Rufus. † Est frigida & humida in tertio, & excessu. & dixit Dioscorides q̃ est in secundo, & est verius. Inquit enim Hippo. in epidimijs. Non eleuatur res frigida iuncta cum humiditate vltra secundum gradum. & dixit Gal. Humida res non transgreditur metã, vsq; ad quam potest regimen hominis extendi, propter quod nõ inuenimus humidum esse causam doloris inquantũ humidum, sed inquantum potest esse materia quæ quantitate sua mouetur ad continuitatis solutionem.

REGTIFICATIO. † Quod ex eo conquassatum est cũ aqua fontium frigida, & fit mucillaginosum, & bibitur sicut est, & proprie cum oleo violaceo aut syrupo violato soluit ventrem. Quod autem ex eo est frixum: & conquassatum cum oleo rosaceo est medicina fluxus ventris & dysenteriæ. Contritum autem potui nullo modo propinandum est. Deoccultat enim contritio eius substantiam medullarem vlceratiuam, & excoriatiuam.

POSSE. Conquassatum cum aqua frigida sicut diximus solutione educit choleram. Et cõfert febribus inflammationes multæ, & siti vehementi calidæ, & sedat inflammationes spiritualium: & lenit pectus. † conquassatum cum aceto confert apostematibus calidis & herysipelate & formicæ, & sedat inflammationes omnes & dolores inflammationum & proprie super caraplasmatum. Et similiter sodam calidam vehemẽtem. Frixum vero & conquassatum sicut diximus, confert fluxui cholerico & dysenterico & fluxui medicinali, & proprie post potum scamoneæ, & medici. acutarum.

DOSIS.) Ipsius potio est ʒ.i. vsq; ad.iij. Timeat autẽ ipsum habens debilitatem viscerum.

MANARDVS, de psyllio.

Græci psyllium, Latini à Græci nominis significato nõ recedentes, pulicarem herbã vocant, nec per os, nisi raro, aut hi aut illi præbent, quoniam inter venena numerãt: sed exterius tantum ad molliendum, adstringendum, & infrigidandũ adhibent. SVBSTANTIA autem eius interior medullaris, calida est & sicca in quarto gradu, & est de genere veneni.) Venenum esse psyllium dicunt Græci, non medullæ ratione, quæ sit, vt iste scripsit, in quarto ordine calida, sed ex frigore potius, quod in tota ostendit substantia: Secutus autem est Mesues in hac re, sicut in alijs multis, Auicenna libro secundo capite primo, Damocrates porrò, authore Gal. libro secundo de Antid. iubet plurimum conteri in compositione cuiusdam antidoti. Est frigidum & humidum in tertio excessu.) Galenus frigidum in secundo, medium in alia scribit contrarietate, nec alicui, vt diximus, eius parti calorem attribuit. QVOD ex eo conquassatum est, cum aquæ frigidæ solutione educit choleram.) hoc sic in aqua tuso, Dioscorides vtitur ad infrigidandum. ET cõquassatum cum aceto confert apostematibus calidis. Cũ rosaceo aceto vel aqua, valere articulorum doloribus, tumoribus post aures,

A panis, ramicibus, vmbilico procidenti, & erysipelati, scripsit Dioscorides. Et dixit Dioscorides quòd est in secundo: & verius, inquit enim Hippocrates in Epidemijs, non eleuatur res frigida, iuncta cum humiditate vltra secundum gradum.) Quomodo hæc dixerunt Dioscorides & Hippocrates qui gradus vel ordines in medicinis non agnouerunt? Paulus frigidum in secũdo, mediũ inter humectantia dixit & siccantia, quemadmodum & Galenus.

De Adianto. Cap. 21.

ADiantum album, capillus Veneris, vel hominis nemoralis, vel fontium, vel coriandrum putei dicitur, folijs est coriandri viridibus, tenuibus, cauliculis semicubitalibus, setarum porcinarum modo tenuibus, colore ex rubro nigrescente, pręsertim circa radicem, & vbi iam adoleuerunt, sine flore, in puteis, fontibus, & aquosis, temperatus est, aut temperato proximus, constat substantia aquea et terrea, sed tenui modice, eaq; styptica, altera uero superficiaria calida, tenui admodum, ob quam virtus eius facile resoluitur. Quia virtus imbecilla à subB iecto imbecillo prompte dissipatur. Hæc autem tenuant, obstructa aperiunt, digerunt, ventrem soluunt, præsertim recentes, sicci enim constringendo fluxum sistunt, bilem vero flauam & pituitam vẽtre toto & hepate, humoresq; crassos quamuis imbibitos etiam ex thorace & pulmone screatu educunt, respirationem ob id liberiorem reddunt, sanguinem clarum reddunt, et inde colorem cõmendant, & partium prædictarum dolorem leniunt, obstructiones hepatis, lienis, tollunt, ob id ictero & morbis omnibus ob structionem sequentibus infusi, præsertim aqua apij, et intybi, aut decocto cicerum nigrorum, aut seminum quatuor, aut sero lactis. Cum oleo autem chamęmeli strumas delent. Syrupus ex his, pleuritidi, peripneumonię prodest, vrinam mouet. Decoctum eorum calculum frangit, purgat vterum à partu. Parte vero styptica fluxiones cohibet, † sanguinem sistit, ventriculum et uentrem reliquum roborat, ne excrementa prompte recipiant roborat etiam capillorum radices, ob id eorum defluuium sistit, quin C etiam pilis partem replet, præsetim cũ oleo myrtino, aut oleo ladani, & vino styptico. Idem præstat puluis eorum vstorum, cinis ipsorum vel decoctum ex vino furfures abigit lotione, fistulas lachrymãtes sanat. Imbecillitatem eorum purgãdo corrigunt violæ, casiafistula, manna, serum lactis, paruam sustinent decoctionem. Meliores sunt bene habiti, folijs virẽtibus, strigosi enim & flauescẽtibus folijs inutiles. Dantur decocto ad aluum subducendam, libra.i.

SYL. Adiantũ album vulgo capillus veneris.

Græci nullã vim purgatoriã rribuunt.

† Sputũ sangui. Diosc. pota ex vino vẽtriculũ roborãt eidẽ. achoras. i. tineã cũ lixiuio sanat Diosc.

De capillis Veneris. Cap. 21.

ANT.

CApillus veneris dicitur apud quosdam capillus fontium, & dicitur capillus omnis nemoralis, et ab alijs dicitur coriandrum putei, & est herba cuius folia sunt similia folijs coriandri, viridia, & tenuia. Cuius stipes est in longitudine circiter medium cubitum, & sunt sicut pili porcini, & sunt in colore intra rubedinem & nigredinem, sed magis declinant ad nigredinem, & prodrie iuxta radicem eorum, & quanto magis D procedunt ad nigredinem declinant, et sunt sine floribus, et eorum ortus est in puteis, et fontibus et locis aquarum.

ELECTIO.) Meliores sunt qui viridia habẽt folia qui vberioces sunt ſm omnes partes plantæ ipsorum. Subtiliter vero et graciles et declinantes ad citrinitatem non habent spiritum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Dixit Gal. iuxta temperamentum est eorum complexio. sunt autẽ compositi ex partibus aqueis et terreis, et subtilibus mediocriter, à quibus inest eis stipticitas, et ex partibus subtilibus calidis valde propter quod virtus eorum cito resoluitur. Debilis enim virtus in debili subiecto cito tollitur. Sed ad huc etiam calidæ partes sunt positæ in superficie, quare vehementius fit illud quod videtur ostendere complexiones ipsorum declinare ad latus caliditatis, quamuis dicat Gal. ipsos esse ęquales. Et inest eis ex partibus calidis in ipsis, vt sint resolutiui, subtiliatiui, aperitiui oppilationum,

† & solutiui ventris, & proprie qui ex eis sunt recẽtes. sicci vero sunt constrictiui, & prohibitiui fluxuum.

RECTIFICATIO.) Non est in eis malitia debiliter tñ purgant, sed confortant operationẽ eorum violæ, s. & casiafistula, & tereniabin, & infusio eorũ in aqua casei vigorat eos in soluendo. De decoctione aũt modicũ sustinent.

POSSE.) Solutione educunt choleram & phlegma, & humores crassos, & imbibitos, & mũdificat pectus & pulmonem, & educunt materias contentas in eis, & mundificant sanguinem, & clarificant eum, & clarificãt colorem, & faciunt acquirere bonitatem anhelitus, & mundificant stomachum, ventrem & hepar, & conferunt dolori eorũ, & sunt medicina bona oppilationum hepatis & splenis, & hicteritiæ, & proprie ægritudinum omnium oppilationum, & proprie infusio eorum in aqua apij & endiuię aut in aqua cicerum nigrorũ, aut in aqua seminum quatuor, aut in aqua lactis proprie, & delent cum oleo chamæmilino scrofulas. Et valet syrupus eorum pleuresi, & peripleumoniæ, & sunt prouocatiui vrinæ. Et vsus decoctionis eorum frangit lapidem. Et purgat matrices fœtarum. Et hoc est de posse eorũ, & de eo quod pertinet ad eos partibus calidis. Sed ex parte stipticitatis prohibent cursum materierum & abscindunt sanguinem & confortant stomachum & ventrem ne recipiant superfluitates. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorũ. Immo faciunt eos crescere & multiplicare eos in locis vbi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo laudani et vino styptico, et puluis eorum adustorum etiam facit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorum cum vino caput † & abscindit furfures, & simile fit ex cinere ipsorum, & cinis ipsorum sanat fistulas lachrimales.

DOSIS) Potio decoctionis ipsorum quando quæritur per ipsos solutio per ventrem, est circiter libra vna.

MANARDVS, De capillis Veneris.

Adianton à Græcis dicitur, quia vt Theophrastus, & post eum Plinius scripsit, aquas respuit perfusum mersumq;. Dicitᶜ Galli trichon vel Polytrichon, ab effectu (vt ait Pli.) quia capillos tingit & pulchros reddit. Theophrastus & recentiores duo eius genera faciunt album & nigrum. SVNT aũt compositi ex partibus aqueis & terreis & subtilib. mediocriter; à quibus inest eis stypticitas, & ex partibus subtilibus calidis valde.) Nisi aduerbium, valdę iunxeris voci, subtilib. error erit in hoc loco manifestus, etiam ipsomet Mesue teste, qui ex Galeni sentẽtia vix excedere eos temperamentum dixit. Sed forte melius est addere negationem, & legere, non valde. ET solutiui ventris.) Authoritas, ratio, experimentum, falsum esse hoc comprobant: siccat enim adianton, attenuat, discutit, inquiunt Galenus & Paulus. Auer. ait Gal. dixisse, ꝙ aluum adstringit, nouos medicos ꝙ purgat Dioscorides ipse aperte dixit ꝙ aluum sistit. Mundificat pectus.) Per screatum dixit Galeuns. ET abscindit furfures.) Dioscorides addit, & achores cũ lixiuio. Frangit lapidem.) Precipue nigrum, inquit Plinius eaq; de causa dici saxifragum. Et delent cum oleo chamæmelino scrofulas.) Non addit Dioscorides oleum: sed dixit absolute, quòd strumas discutit: quod etiam pariter scripsit Galenus abscindũt sanguinem.) Sanguinis screatum ait Dioscorides. Et confortant stomachum.) Dioscorides, poti cum vino.

De asaro. Cap. 22.

Asarum herba montana, folijs vt hedera aut angulosis, † floribus hyoscyami. Tota plãta est aromatica, & gustum mordens. Radice præcipua, præsertim magna, odore tenui, sapore acri, & parum stiptico. Calida sicca ordine tertio, vel potius cum Dioscoride calida secundo, sicca tertio. Tenuat, resoluit, obstructa aperit, hepatis, lienis, & horũ duritiem soluit, & affectus alios inde natos: febres putridas & diuturnas, icterum, hydropem, præsertim vino infusum. Purgat vomitu & deiectione, & vrinis bilem, sed pituitam manifestius, ẽt ex ilibus, ischio, & alijs articulis, ob id harum partium dolores mitigat, præsertim infusum, vel aliter exhibitũ. Oleum asari cum ladano spinæ illitum sudores mouet, & rigorem febrilem inhibet. Vrinas mouet, semen auget. Valentius agit cum sero lactis, spica, & hydromelite. Mustum his radicibus conditum post tertium mensem hydropes, & splenem sanat. Mediocriter coqui & teri potest: & quo tenuius est tritũ, eo magis vrinas mouet, minus aũt aluum ducit. Datur infuso ab aureis duobus ad drach. iij. puluere autem ad ʒ. i. ad aureos duos.

SYL. Minora & rotundiora hederaceis Dioscor. † Cytini, Dios. sed ẽt recte Mes. Asari radices hellebori albi mõ purgant, & alia prẽstãt Crateyæ, Dios. Plin. Asari vnc. tres musti hemin. miscet. Dioscor. ... tiũ, hy... pem, ... dẽ, ic... drach... dat Di...

Validiorem asarum aceto calido, sicco gradu tertio Gal. scribit.

De asaro. Cap. 22.

Asarum est radix herbæ mõtanæ cuius folia sunt angularia: † sicut folia hederæ, & flores eiᵒ sunt † sicut flores hyoscyami, & est tota planta eius aromatica & mordicat gustum.

ELECTIO.) † Melior pars plantæ est radix, & melior radix est, quæ est crassa, spissa: & cuius odor est subtilis: & sapor acutus cum stipticitate modica.

† COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Calidæ complexionis est, & siccæ in tertio. & dixit Diosco. est in secundo calidum, siccum in tertio, & est quasi verius, & est subtiliatiuum, aperitiuum oppilationum, resolutiuum, prouocatiuum, & in ipso est stipticitas modica.

RECTIFICATIO.) Melius cum quo miscetur ad solutionem faciendam est aqua casei cum spica, & aqua mellis † & quidã infundunt ex eo aliquid in musto, & conseruant in vase per tres menses: & est illud vinum medicina ad hydropisim & splenem. Sustinet aũt asarum de decoctione & contritione rem mediocrem, & laboratio in contritione ipsius facit magis prouocatiuum ꝗ solutiuum.

† POSSE.) Est ex rebus faciẽtibus vomitum & educentibus per ventrẽ, & cum hoc ẽt est prouocatiuum vrinæ. & educit choleram et phlegma. Sed de eius operatione in phlegmate est manifestus, & educit ex anchis et iuncturis materias & confert doloribus earũ: et proprie infusio eiᵒ, et etiam alij modi administrationis ipsius. Et est ex bonis rebus in quibus est spes iuuamentorũ ad oppilationes hepatis, et splenis, et duritiem eorum et morbos oppilationum. sicut est hydropisis, et hicteritia, & durities splenis, et proprie uinum infusionis eius quod dixi et confert iuuamentum magnum febribus oppilationum, et febribus antiquis, et inungitur dorsum et spina ex oleo ipsius cum laudano, et facit sudare. Confert horripilationi febriũ et prouocare vrinam, et in spermate augmentum efficit.

† DOSIS. Eius infusi potio est ab aur. ij. vsq; ad. ʒ. iij. et pulueris eius à. ʒ. i. vsq; ad aur. ij.

MANARDVS, De Asaro.

Asaron ideo vocatum videtur, quia in coronas non adderetur. Dioscor. herbam coronariam dicit, errore, vt credo, Scioli cuiuspiã librarij, baccharem Asaro miscentis, quod nũc etiam vulgus facit. SICVT folia hæderæ.) Adde, sed minora & rotundiora, ex Dios. SICVT flores hyoscyami.) Sicut cytini, nõ sicut flores, ait Dioscorides in medio foliorũ apud radicem purpurei, odorati, semen in floribus acinosum: coliculi angulati, subasperi: radices multę, geniculatæ, tenues, obliquæ, graminis similes, multo tamẽ tenuiores, odore cinnamum referentes. Electio.) Optimum nasci ait Plin. in ponto, proximum in phrygia, tertium in illirico Gal. solam radicem vtilem esse dicit. COMPLEXIO.) Diosc. vt sæpe dixi, gradus in medicinis non distinxit Gal. huic medicinæ nõ adscribit: sed cum dicat easdem acoro vires habere, sed fortiores quam posuit calidam & siccam in tertio ordine, sequitur hanc quoq; vel saltem in tertio ordine collocãdam. QVIDAM infundunt ex eo aliquid in mustum.) Dioscorides miscet vncias tres in heminis musti duodecim, & dat ad lociũ, intercutem, coxendicem & icterũ. POSSE est ex rebus facientibus vomitum.) Crateias Dioscorides & Plinius purgare, aiunt, eiᵒ radices, hellebori albi instar. Multas quoq; alias vires ei adscribũt. DOSIS eius vsq; ad drachmas quatuor.) Diosco. dat pondus drach. vij.

De iure gallorum. Cap. 23.

Gallorum et gallinarum iuuenum mediocriter pinguium caro, alimenti est inter aues optimi, quia facile in sanguinem vertitur, et parum excremẽtosa est. Caro autem gallinarum est melior quã gallarum, nisi sint castrati. Nigrarum quoq;, et quæ nondum pepererunt, est melior et leuior, vt gallorũ qui nondum coierũt. Decrepitorum autem præcipue gallorum caro nitrosa & salsa

SYL. Ius gal... aluũ su... cit, gall... rũ astri... Gal.

salsa, cibo inepta, medicamentosa est iure suo maxime, potissimum vero gallorum rusorum, qui ad motum sint alacres, ad coitum ardentes, ad dimicandum fortes, obesorū & macrorum, medij quoq; vetustiores, eo magis sunt medicamētosi Galeno. Id ius ob nitrosam & salsam substantiam calidum est, lauat, terget, tenuat, flatus dissipat, cum semine anethi, vel dauci, & polypodio, & sale gemmæ coctum, & dolorem ventriculi, coli, ilium, renum, à flatibus ortum sedat, obstructa aperit. Purgat pituitam quidem cum turbith, & cnico, ob id confert arthriticis doloribus ex hac natis. Melancholiam vero cum epithymo & polypodio, & cum iisdem atq; thymo, hyssopo, anetho & sale gemmæ, arthriticis confert. Gallus autem furfure à Galeno nutritus, aliis etiam melle & pauco sale, plurimum fatigetur vel à nobis venantibus, vel potius dimicando decapitatus, & exenteratus cum sale, aut sale gemmæ, igne lento, aqua † sufficiente coquatur ad duarum aquæ partiū consumptionē, aliis atq; aliis simul incoctis pro variis medicorum scopis. Potatur eius decoctum ad lib. ij.

De iure gallorum. Cap. 23.

Gallorum & gallinarū iuuenū mediocriter pinguium nutrimentum cæterarum auium nutrimento præponitur. Sunt enim propinquæ conuersionis in sanguinem & paucarum superfluitatum. Sed caro gallinarū est melior carne gallorum nisi castratorum, & nigriores ex eis sunt meliores, & leuiores, & ex gallinis melior est quæ nondum peperit, & ex gallis qui nondum calcauit. Decrepiti autem ac ouantium carnes malæ sunt. Acquirunt enim nitrositatem, & salsuginem, & proprie gallorum, & non competunt in re ciborum, sed potius in re medicinæ & proprie ius gallorum, & est illud quod hic consideramus.

ELECTIO.) Melior gallus ad hunc vsum est sicut dixit Gal. qui est rufus antiquus. immo quāto antiquior tanto melior, & qui est velox ad motum, & ardēs ad coitum & fortis ad dimicandum in quo sit mediocritas inter macredinem & pinguedinem.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Ius galli antiqui est calidum propter nitrositatem et salsuginem. Et est lauatiuum, abstersiuum, aperitiuum, ventositatum extenuatiuum, & prouocatiuum, & solutiuum naturæ.

RECTIFICATIO.) Operatio iuris gallorū sēm q; G. docuit est in hūc modū. oportet vt cibetur gallus furfure. Alkanzi dixit, & melle, & pauco sale, post illud fatigetē fatigatione ducente ad lassitudinē. Et dixit ēt Alkanzi q; melius est vt fatigetur dimicando. Deinde abscindatur caput eius & euisceretur, & saliatur sale, aut sale gēma, & decoquatur in aqua sufficienti cum facilitate vsq; ad cōsumptionem duarum partium aquæ. Et sunt quidam qui ponunt in decoctione eius alia sēm diuersas intentiones.

POSSE. † Miscetur decoctioni eius turbith cartham⁹ & solutione educit phlegma. Cū polypodio vero melancholiam educit, & similiter cum epithymo. Et cū semine aneti excludit, & carminat ventositates. Et coctum cum sale gemma, & dauco, & aneto, & polypodio, confert dolori stomachi, & colicæ, & iliacæ, & dolori renali. Et confert doloribus iuncturarum. Et valet similiter ad eadem etiam coctum cum carthamo, aneto, & sal gemma, & cōfert asthmati. Aut cū hasce. & hyssopo, & valet similitee.

DOSIS. Potio ipsius est circiter lib. ij.

MANARDVS, De Iure.

Gallorum ius ventrem laxat, gallinarum adstringit, ait Galenus ἐπικρατητικῆς δυνάμεως εὖσι. Marcellus tamen in Diosco. aliter interpretatur. Decoquatur in aqua sufficienti.) In sextariis. xx. vt Dioscorides vel tribus congiis, vt Plinius & reducatur ad tres cotylas. MISCETVR decoctioni eius Turbit.) Quidam (dicit Dioscorides) Brassicam marinam coquunt, aut Mercurialem, aut Cartamum, aut Polypodium, educitq; humores crassos, crudos, tenaces, nigros, & valet febribus antiquis. Plinius præclare medetur venenis serpentum, torpentibus membris, tremulisq; capitis doloribus, epiphoris, inflammationibus fastidiis, incipienti tenasmo, iocinori, renibus, vesicæ, cruditati, suspiriis.

A

De volubili. Cap. 24.

Volubilis multæ sunt species. Vna enim est magna lactaria, funis arborum dicta, flore albo campanę æmulo. Dioscoridi est temperata, vel paulo calidior, sicca ordine secundo, resoluit, maturat, terget, soluit, aperit orificia vasorum, ob id datur cum tragacantho, mastiche, spica nardi, sero lactis obstructionem venarum meseraicarum, & hepatis liberat, ob id sanat icterum cū succo apij & intybi, vel sero lactis bilem vstam clemēter purgat, ob id febres putridas, præsertim biliosas diuturnas, thoracem, & pulmonem excremētis repurgat, ob id asthmati confert, phlegmonem hepatis externam iuuat, [præsertim cum polenta, & oleo rosaceo, & aceto. Cephalalgiam antiquam, præsertim cum oleo rosato aut chamæmelino & aceto, succus eius aurium vlcera sanat. Secūda est parua, foliis & floribus minor, super terram et aliarum plantarum ramos serpit. Tertia etiam lactaria, foliis subalbis, lanuginosa, immodice calida, incidit, vlcerat, & ita

B

soluendo sanguinem educit. Ob id prorsus vitanda, tanquàm venenosa. Quarta est foliis citreoli modo asperis, flore foliaceo, squammatim cōpacto {quod sicut ampullæ adhærentes, malæ vertit interpres.} Lupulus vocatur temperatus, vel potius frigidus principio ordinis primi. Sanguinem flaua modice purgat, eumq; clarum reddit, & sedato eius calore temperat, præsertim sero lactis infusa, icterum syrupus ex eo sanat, febribusq; biliosis & sanguineis prodest. Ipsa quoq;, & succus eius cū hordei polenta cephalalgiam calidam sanat, & ventriculi, ac hepatis intemperiem calidam. Cumq; tam sit efficax medicamentum mirari subit, cur à nostræ tempestatis medicis in vsu tam raro habeatur. Quinta est radice brioniæ, aut maiore cucurbitulæ magnæ instar, caule bicubitali, foliis angustis, paruis, sagittæ pennatæ modum figuratis, leui causa deciduis, lactis præter cæteras fœcūda, quo fit scammonium, ob id domina lactariarum vocatur, calida sicca ordine secundo, vel potius cum Galeno tertij principio, in

C

eiusdē vero fine succus ipsius lacteus, idemq; acer & mordax magis, q̄ cæteræ ipsius partes, minus quàm tertia, tergetq; ac resoluit, vt mox in scāmonio audies. Hæc & magna cæteris præfertur, præsertim si ex locis sint tēperatis. Huius deniq; radice cum oleo rosato, vel chamæmelino emplastrum, cephalalgiam frigidam, & antiquā ac hemicraniam sanat. Decocti primæ dantur. ℥. iiij. infusi autem in sero lactis libra vna.

De volubili. Cap. 24.

Volubilis plures sunt species. Est enim quædam quæ dicit̄ funis arborum, cuius flos est albus, & est sicut tub, & habet lac, & vocatur volubilis magna. Et est alia cuius rami repūt super terrā, & sup ramos plantarū cuius folia & flores sunt minores, & dr̄ volubilis minor. Et est alia habēs folia subalbida. lanuginosa, & habet lac, & est spēs tertia, & est habēs folia aspera sicut folia citruli, cuius flos est sicut ampullæ adhærentes, & vocat̄ lupulus, & est quarta spēs ei⁹, cuius radix

D

est sicut fesiresin, & magis crassa, immo est crassitudo eius in modū cucurbitæ maioris, & eius stipes eleuatur sup radicem suā circiter cubitos duos & folia ei⁹ sunt stricta parua in modū sagittæ alatæ quæ ex leui causa fluunt, & hēt lac, & vocatur dominus lacticiniorum ex ea fit scāmonea.

ELECTIO. Melior duarum specierum est magna, & habens folia in modum sagittæ alatæ, & melior est quæ nascitur in locis temperatis remotis ab excessu.

† COMPLXEIO ET PROPRIETAS. Inquit Diosc. Magna est æqualis declinat tamen ad caliditatem quandam & est sicca in secundo, & est resolutiua, maturatiua, aperitiua, abstersiua, solutiua. Lanuginosa uero est calida in excesso vlceratiua incisiua. Sagittalis vero calida est & sicca in secundo, & dixit Gal. est in principio tertij, & est resolutiua. Lac vero eius est in fine ipsius. Et est acris et ei⁹ acrimonia non est in vehemētia lacticinij maioris & est in qualibet parte plantæ eius acuitas, & serositas, sed plus in

SYL. Cissampelos vr̄ Diosc. Gal. Pauli.

Vbiq; frequens periclimen⁹ est potius q̄ clematis altera Dioscor. Lupus Pli. dr̄, & lupus salictarius.

Flores hui⁹ ceruisiæ largius īcocti caput tētāt.

Helxinæ vl̄ hederæ folia molliora trianguli figura, floris albi, rotundi, caui, calathi forma Diosc.

ANT.

xtariis Diosc. giis. 3. educat̄ tres co- . i. lib. NT.

lacte ipsius, & est in ea abstersio, resolutio, vt nos loquemur de scammonea in capitulo suo. † Lupulus vero est æqualis ad frigiditatem declinans. Et dicitur ꝙ est in principio primi, & est verius. est autem sedatiuus dolorum calidorum, extinctiuus inflammationum & lænitiuus.

RECTIFICATIO. Magna aperit orificia venarũ propter quod miscendum est cum ea aliquid ex tragacantho & mastice, & rectius quod vigorat operationem eius est aqua casei cum spica & mastice, ex sagittali autem nõ propinatu, ad soluẽdum nisi coagulum eius, & est scãmonea. Lanuginosa vero prorsus vitanda est. Solutione enim educit sanguinem, & est sicut venenum.

POSSE. Lanuginosa sanguinem educit excoriando. Aspera vero & ẽ lupulus educit de cholera citrina rem aliquam, & mũdificat sanguinem ab ea, & clarificat ipsum, & sedat ipsius inflammationem, & affert ei iuuamentum magnum infusio eius in aqua casei. Et syrupus eius remouet hicteritiam. Et ó ꝙ parum vtuntur medici nostri tẽpis administratione cũ sit medicina bona. Et ipsa quidem & succus eius cum sauich hordei sedat dolorem capitis calidum, & confert calefactioni stomachi & hepatis, & syrupus eius; confert febribus cholericis & sanguineis valde. Magna vero, solutione educit cholerã adustam cum facilitate, & aperit oppilationes hepatis, & meseraicarum confert hicteritiæ cum succo apij, & endiuię, aut cum aqua casei. Confert hepatis apostemati calido extrinseco, & proprie cum sauich & oleo rosaceo, & aceto, & sedat sodam antiquam & proprie cum oleo rosaceo: & aceto aut chamæmilino, & succus eius ex eis quæ est sanat vlcera in aure, & est ex medicinis pectoris & pulmonis, mundificans ea à superfluitatibus, & confert asthmati valde & confert febribus longi tẽporis, & proprie febribus oppilationũ & eis quarũ materia est cholera citrina, ex radice vero sagittalis fit emplastrum & oleo rosaceo, aut chamęmilino, & sedat sodam frigidam antiquam & curat hæmicraneam.

DOSIS. Potio decoctionis magnæ est circiter. ℥. iiij. & infusionis eius in aqua casei potio est circiter lib. i.

MANARDVS, De Volubili.

Volubilis spẽs q̃tuor.

Inuenio apud Dioscoridem Galenum Paulum cap. de Helxine, quæ videtur prima species hic posita, apud nos frequens, sicuti & secunda. Tertia, vt puto, est Clematides. Quartam speciem videtur Plin. lib. vigesimo primo capite decimoquinto vocare Lupum. Legitur Lupi huius vel Lupuli nomẽ, tertio libro de locis affectis, qui liber vulgo de interioribus inscribitur. Sed litera corrupta est, probato vel rubo, lupulum habens: sicuti & libro quarto Therapeutices, vt nouæ eius libri interpretationes manifestãt. Græcorum vulgus Bryon nunc vocat, nostri Luuertitium, quasi lupum vertitium.

Galeni loc⁹ lib. de interiorib. castigatur.

Complexio & proprietas.) Non id dixit Dioscorides quod hic ei adscribit, sed de triplici scripsit. Smilace, leni videlicet, aspera, & hortulana. Item de duplici clematide, & scammonio, quæ omnia ab hac se circunuoluendi proximis rebus proprietati dici Conuoluoli, vel volubiles possunt, Helxinen potam, vim habere vẽtris purgatiuã, tradit idem Dioscorides. Lupulus est æqualis.) Vires florum quas in ceruisia ostendunt, satis calidos & siccos attestantur, quibus rebus grauitas etiam odoris consentit. Videant igitur medici, qui Lupulos tantopere cõmendant, cui fundamento innitant.

Lupuli flores calidi.

DE MEDICAMENTIS violenter & moleste purgantibus ijsdemq; deleterijs.

De scammonio. Cap. i.

SYL. Scãmonia ꝓprie planta, scammoniũ, liquor & succus. Colophoniũ Plin. ex Miysia, asię Dio. laudat



Cammonium est medicamentorum purgantium maximum, vt purgatorij nomine simpliciter pronunciato, per antonomasiã, scammonium intelligatur, ut ait Democritus. Est autem lacteus ipse succus, postremæ volubilis natæ in Antiochia, Armenia, regione Scenitarum, Arabia, Turchia. Plurima etiam apud nos nascitur, sed praua, loci (opinor) natura, & colendi modo, & arte conficiendi. Quibus tribus euadit hæc bona, alia mala. Fit aũt multis modis. Primo, cum primum radix super terram extiterit, pars eius nõ euulsæ, quę terræ supereminet, incisa, succum quendam gummeum quotidie remittit qui siccatus seruatur. Deinde radix omnino euulsa inciditur, lacq; inde profluens siccatur, vel igne lento, vel sole, & in offas quasdam formatur, & obsignatur. Colore autem est subalbo, vel vario. Postea taleolæ radicum tritæ exprimũtur, & succus, vt dixi, siccatur, sigillo notatur. Nunc autem bonitatis fides per sigilla hæc perijt, est aũtem hæc crassa, nigra, grauis. Sunt etiam qui ex folijs & caulibus tritis succum extrahunt, & quo dixi modo siccant, cogũtq;, sed hic ex nigro virescit, estq; odoris tetri. Præstantissimum est Antiochenum, præcipue quod primum summa radice incisa exudat, reliqua hæc inferiora, viride pessimũ. Secundas tenet Armenium. Nostras vero, & ꝙ ager Scenitarũ mittit, omnino prauum est, etiam quod primum profluit.

† Taurino glutini simillimum, splendens, nitidum, decorum, rarum, fungosum, tenuissimis fistulis, spongiosum, Dioscor. Plin. quã leuiss. cito liquescens, virus redolens Pli. lingua, & cũ diluitur albescens, sed linguã non vrens, quod tithymalli succo adulteratũ facit.

† Si autẽ clarum gũmis modo, aut subalbũ, aut varium, præcipue quod primũ effluxit. Idẽ fractũ, saliuæ aut aquæ attractu lactescit. Sit præterea tenerum, & friabile, puluerat umq; facile, leui põdere, odoris proprij, sed boni, nõ tetri. A quibus notis quanto magis recedit scammoniũ, tanto est deterius. Viginti annos seruatur, sed quo antiquius, eo imbecillius. Calidum est ac siccum ordine tertio, acre, minus tamen ꝙ planta ipsa, acrimoniæ, opinor, parte per artem fracta, & obtusa. Est etiam amarum, incidit, terget, purgat, bilem flauam ex sanguine attrahendo etiã à remotissimis partibus, tãta eius est ceu furiosi vehemẽtia. Cor, ventriculum, hepar, intestina lædit: reliquaq; viscera conturbat, ventriculum subuertit, appetentiam deijcit, nauseam mouet, sitim excitat. Ex scammonio autẽ myrrha, costo, croco, omphacio, opio pauco, cũ vino austero fiant trochisci drach. vnius pondere. Quibus ex vitello oui & aceto forti solutis, & illitis, fronti quidem ac temporibus, cephalalgia frigida vetus, & hemicrania solutu cõtumax sanatur, denti vero, eius dolor & rosio cessat, strumis autem, præsertim cum succo apij vel dauci, eas discutit, occipiti deniq; cum succo sisymbrij & aceto caron, & lethargum magnopere iuuat, si opij loco habuerint castorium. Scammonium item cum lana subditum menses mouet, et abortum facit. Scorpionis ictum cum succo menthæ aut vino illitum sanat. Non sumendum igitur calidis & siccis naturis, & febricitare paratis. Sumpto autẽ eo, frigus, æstus, fruct⁹ præsertim frigidi, aqua frigidior, somnus longior, exercitatio, ira {& cæteri vehemẽtes animi affect⁹} vitentur. Nostris corporibus valde noxium est scammonium, ꝙ flatu mordaci ventriculum subuertit ad nauseã, & moleste turbat. Id quod ne contingat, coquit in pomo, præsertim cum dauco, galanga, semine apij, fœniculi, & similibus. Iis enim coquitur vapor eius flatulentus, ferransq; & mordens dissipatur, & noxæ præterea eius aliæ mitescunt. Deinde ꝙ calore vehementi corpus accendit, & febres in eo si ad eas est paratum, accendit, sitimq; inexpletam. Ea autem noxa tollitur mistis coquendo refrigerantibus, & acrimoniam eius, flammeamq; caliditatem frangentibus, muccagine psyllij, succo & carne prunorũ, succo & aqua rosarum, & violarum recentium, cydoniorum acido dulcium, rhois, spodio, oleo quoq; rosato, aut violato, ante coctionem eadem ratione inuoluendum. Tertio loco vehementer attrahendo venarum ora immodice dilatat, vnde fluxus ventris fere fit immoderatior. Quod incommodum vitamus mixtis coquendo, quæ partium harum vires tuentur, & laxam substantiam cogendo roborant, qualia sunt styptica, quæ præterea scammonij, acrimoniam superficiariam tollunt, tenuitatem & penetrandi facultatem reprimunt, vt mastiche, succus & caro cydoniorũ, cydonium ipsum, myrobalani citreæ aloe.

Quarto

Quarto dolores punctorios visceribus rodendo adfert, ac intestinis rodendo excoriatis, dysenteriam vel tinesmum excitat. Hæc ne fiant medicamenta illi miscemus, quæ tum cito ac clementer ipsum velut furiosum deturbēt, & corpore expellant, tum virtutem eius serrantem & acrem obtundant. Prioris generis sunt lubricantia, vt muccago psyllij, caro prunorum, adstringentia, vt mastiche, cydonia post ipsum sumpta, præsertim vbi iam purgare cœpit ipsum, id celeriter descendere ac egredi cōpellunt. Aqua quoq; calida pota aliquandiu post ipsum sumptum, furiosam eius vehementiam frangit. Idem psyllij muccago cū aqua calente, extracta cum oleo rosato sumpta horis quatuor vel quinq; post scammonium, efficacissime præstat Rupho authore, addito horis post duabus myrobalanorū infuso, hæc enim ipsum citò deturbant. Secundi generis sunt humida, pinguia, & lenta, vt tragacanthum, bdelliū, oleum rosatum, & amygdalinum, & similia. Postremo substantiæ suæ totius proprietate lædit cor, ventriculum, hepar, facultatum quarundam nos gubernantium ceu fontes quosdam. Quibus noxis per quædam proprietate & facultate cōtraria resistimus. Quæ incommoda cum sint maxima ijs accurate resistimus, miscēdo quæ medicamēti actionem efficiunt tutiorem, & partes dictas facultatesq; in his sitas roborant, qualia sunt medicamenta cardiaca, stomachica, hepatica, tam calida, quàm frigida. In hanc quoq; rem commodat non parum eius per artem præparatio, quæ Rupho sic perficitur. Scammonium oleo violato, aut rosato, aut amygdalarū dulcium toto prope die inuoluit, identidem reuoluendo: postea tritum inuoluit infuso myrobalanorum citrearum ex succo cydoniorum facto donecq; siccetur, in scutellam reuoluit, tūc in malo cydonio coquit, formatq; trochiscos quarta parte drachmæ vnius graues, quorum singuli, citra molestiam purgant. Vel seminis apij, fœniculi, dauci, ana drachmæ duæ succo cydoniorum igni lento incoquunt, & colantur. Hocq; succo scammonium, vt dictum prius est, inuoluitur, & siccatur. Post in malo cydonio cum myrobalanorum citrearum prope dimidio coquitur eidem Rupho, nō solum minuenti, sed etiam augenti, vel mutanti vires scammonij pro scopis varijs, si affectus postulat, & res patitur. Galenus autem mannæ sextuplo, & succi rosarum triplo, scammonium in malo cydonio probe coctum miscuit, quo parandi modo multa eius nocumenta sustulit, interdū muccaginem psyllij, aliquando cardiaca, aliquando alia, pro varijs scopis. Hamech vero ex scammonij parte vna, foliorum violarum partibus duabus, glycyrrhizæ parte dimidia oleo rosato inuolutis, format trochiscos drachmæ vnius pondere, è quibus vnum exhibet. Humain quoq; scammonium in oleo amygdalino cum pauco mastiche dissolutum in sole biduo agitat, oleum paulatim & sæpe affundendo: deinde in aqua rosarum, in qua bdellium fuit dissolutum, biduo similiter agitat, & siccat, post in malo cydonio coquit, et cum tertia parte myrobalanorum citrinarum, format trochiscos. Dantur hi drach. dimidia. Paulus autem zingiber, piper longum, anisum scāmonio miscens, coquendo in pomo acido, vel austero, innocentius efficit. Nos autem frustra scammonij amygdalis purgatis, & tritis inuoluta, folijs quoq; quibusdam tegimus, & sub cinere calido coquimus, amygdalis deinde abiectis, scammonium in aqua cydoniorum acidorum (cui spica, anisum, & alia quædam tum aromata, tum semina odorata fuerint incocta) dissoluimus: post siccamus, & cū mastiche, & bdellio decoquimus in cydonio, vel pomo austero maza circundato. Deinde trochiscos cum æquali portione rhois, & quarta parte spodij formamus, vt priores longe optimos pōdere scripuli vnius. Dantur singuli, & purgant innoxie. Idem scammonium postquàm oleo rosato, aut amygdalino est inuolutum, cum octupla miua, & pauca spica in pomo etiam coquimus. Aloe item scammonij violentiā frāgit. & myrobalani præter cętera. Coctum etiā in succo portulacæ, vel muccaginis seminis

A eius, noxas multas exuit. Coquatur autem clementi calore: nam calor repentinus malignitatem eius auget, & parum diu teratur, quia trituram longiorem non sustinet. Datur per se à granis. v. ad. xij.

SYLVII ANNOTATIO.

Vltra duodecim grana & etiam scriptulum, sine noxa quidam dederunt obolis duobus, aluum soluit Diosc. interdum tribus, etiā duobus hellebori obolis, & drach. j aloes, cum largius purgādum, aut ipsius per se drach. j.

CAPITVLA MEDICINARVM laboriose soluentium, in quibus est venenositas.

De scammonea. Cap. 1.



Cammonea est solutiuum magnū, & dixit Democritus ꝙ est solutiuum antonomasice, & quod est genus solutiuorum, & generalius sup omnia solutiua. Fit autem scammonea ex succo cuiusdam speciei volubilis, † cuius folia sunt ad modū sagittæ alatæ. Nascitur autem in Antiochia & Armenia, & Corasceni, & in partibus Arabiæ, & Turchiæ, & plurimum nascitur in terra nostra, & est mala, & credo ꝙ dispositio loci, & modus culturæ, & ars in faciendo auxiliatᷣ vt bona fiat bona, & mala fiat mala. Modi autem operationis eius sunt quatuor. † Primus est cum manifestatur radix ipsius à terra præterquàm euellatur, & fiunt incisiones in eo ꝙ apparet ex ea super terram, & inuenitur ꝙ ęgreditur de eo post diem, & diem res sicut gummi & dimittitur exiccari, & conseruatur. Secundus est vt extirpentur post illud totaliter radices, & incidantur, & colligitur lac earum fluens, & decoquitur cum facilitate vel exiccatur soli, & fiunt inde formæ & sigillantur, & huiusmodi scammoneæ color ē subalbidus aut varius. Tertius est. Teruntur adhuc radices post illud & extrahitur succus, & fit sicut diximꝰ de decoctione, & alijs, & sigillatᷣ aliquo sigillo. Nunc autē fides sigillorum perijt, & hæc scammonea est crassa, & nigra, & ponderosa. Quartus est. Terūtur folia eius & stipites, & extrahitur ab eis succus, & sicꝰ, & hæc est scāmonea nigra attinēs viriditati, & est grauis odoris.

ELECTIO. † Melior est antiochena, & Armena ē post hanc. † Quæ vero fit in partibus nostris, & Corasceni, est mala prorsus, & melior adhuc quæ est primæ formæ, & quæ est secundæ est post istam, & aliæ sunt malæ, & deterior est viridis. Adhuc autem qui laudauerunt scammoneam in. v. proprietatibus laudauerunt eam. Prima est, vt sit in colore clara sicut gemma, & proprie species eius prima, aut subalbida aut varia. Secūda vt si tangatur confractum eius aqua vel saliua fiat sicut lac. Tertia vt sit tenera, multæ facilitatis ad frangēdum, & puluerizandum. Quarta vt sit pondere leuis. Quinta vt sit boni odoris pro prij non grauis. Remota vero ab his proprietatibus non est bona. Conseruatur quoq; per annos. xx. sed quanto antiquior, tanto debilior.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidæ complexionis est in tertio gradu, & siccæ ad ipsum, & est in ea de acuitate minus quàm in plāta sua, & credo ꝙ ars in faciendo ipsam frangit in ea, de acuitate aliquid, & in ipsa quidē est amaritudo, & ipsa quidem est abstersiua, resolutiua, incisiua cum attractione multa cuius attractio extenditur vsq; ad remota multum.

RECTIFICATIO. † Quinq; sunt ei familiaria, quę in corporibus imprimunt magnitudinem nocumentorum. Est enim in ea ventositas mordicatiua in stomacho, faciēs subuersionē nauseā & turbationē laboriosam. Secundum est qm̄ insunt in ea caliditas & acuitas habiles inflammari, & propter quod est facile faciens cadere in febrem, & sitim: & proprie quando inuenit patientem præparatum. Tertium est quoniam fit per ipsam attractio vehemens,

ANT.

& vehemens dilatatio orificiorum venarum, quare facit cadere in immoderatos fluxus. Quartum est, qm̄ in ea est serrositas operans ad excoriationem viscerum, quare generat dolores acutos pungitiuos, & facit cadere in dysenteriam, & tenesmum. Quintũ est proprietas & operatio sua, à quibus fit impressio nocumẽti in membra quæ sunt mineræ virtutum, quæ sunt sicut cor, & hepar, & stomachus, & similia eis. Auxiliamur vero eis cum rebus cũ quibus proprietate & virtute nocumẽta tolluntur, sicut. v. g. Obuiamus ei quod diximus primo adiuuando, vt resoluatur vapor eius turbidus, & mordicatiuus faciens subuersionem & laborem. Et ad hoc auxiliatur nobis decoctio eius in pomo. Digerit enim, maturat, & resoluit, & excludit vapores eius & aufert serositatẽ eius. Et miscere in decoctione ipsius: quæ ventositates resoluunt, et carminant, & adiuuãt ad illud sicut daucus proprie, & galanga, & semen fœniculi, & apij, & similia. Et dico ꝙ decoctio est generalior præparatio eius auferens plura ex nocumẽtis quę diximus. Et obuiamus ei quod diximus in secũdo miscendo ei in decoctione aliquid virtutis refrigeratiuum: & operando, vt frãgatur acumen & inflammatio eius. Et adhoc auxiliatur nobis coctio cum eis quę extinguunt & leniũt, sicut est mucilago psyllij, & aqua, & carnes prunorum, & succus rosarum, & aqua violarũ, & violæ recentes. Et inuoluere ipsam ante decoctionẽ eius in oleo rosato aut violato aufert hoc nocumentum ab ea. Et succus citoniorum muzorum, & sumach, et spodium similiter. Et obuiamus ei quod diximus tertio miscendo ei in decoctinne quæ adiuuant virtutes membrorum. Et auxiliantur in aggregatione & corroboratione partium laxarum. Ad hoc autem auxiantur nobis maxime res stipticitatẽ habentes, & omnia, quæ auferunt superficiem acuminis eius, & reprimũt subtilitatem & virtutem penetrationis ipsius, sicut est mastix & citonium, & succus eius. Sunt enim rectificatiuum bonum. Myrobalani quoq; citrini sunt mirabiles in hac intentione & aloe similiter. Et obuiamus ei quod diximus quarto miscendo cum ea quæ aggregant duas intẽtiones. Prima est acquirere ei facilem egressum, et hoc cum rebus cito expellentibus audaciam eius, & facientibus eam descendere. Adhoc aũt auxiliatur ei administratio eius cum rebus lubricãtibus sicut est mucilago psyllij & carnes prunorum. Et sciuisti ꝙ compressiua sicut citonia & mastix sumpta post medicinam & proprie postquam incepit educere, festinam faciunt eius egressionem, & sciuisti ꝙ aqua calida post medicinam transmittit audaciã eius, debilitat virtutem ipsius. & dixit Ruphus. & qui sumpsit scammoneam de melioribus rebus est ad expellendum audaciam eius vt post quatuor vel quinq; horas postquã sumpsit eã psyllium cõquassatum cum aqua tepida & oleo rosato sumat post duas horas infusionẽ myrobalanorum ei tribue. Sic enim non timent̃ nocumenta eius. Secũda est reprimere ei virtutem serositatis, & acuitatis, & hoc faciemus cũ auxilio rerum humidarum et vnctuosarum sicut est tragacanthum & bdellium & oleum rosatum & amygdalinũ, & similia. & obuiamus ei quod diximus in quinto quod est thesaurus totius operationis, & illud ẽ acquirere ei bonitatem cum medicinis membra et virtutes quarum sunt domicilia confortantibus, & adhoc auxiliantur nobis medicinæ cordiales calidæ & frigidæ, & medicinæ stomatichæ & hepaticæ, & auxiliantur etiam ars & præparationum modi sicut iam diximus. Modus rectificationis eius ſm ꝙ narrauit Ruphus. Decoquatur scammonea in citonio post inuolutionem eius & reuolutionem eius fere per diem vnum cum oleo violato aut ros. aut amygdalino, & post illud teratur faciliter & voluatur, & resoluatur in scutella vitrea vsq; dum siccetur cum infusione myrobalanorum citrinorum facta in succo citoniorum, tunc fac trochiscos ex ea quartæ. ʒ. i. & sit dosis eius trochiscus vnus. Solutionem enim facit sine molestia. Modus autem alius ſm eundem satis bonus. Decoquatur scãmonea ſm priorem doctrinam, & adiunge ei myrobalanos cirrinos supra ter-

E tiam partem eius. Deinde accipe seminis apij fœniculi dauci ana. ʒ. ij. decoque cum succo cytoniorum cum facilitate, & cola, & vtere inuolutione, et exiccatione sicut de huiusmodi proxime diximus. Inquit Ruphus. Sit tua intẽtio addere minuere, & mutare ſm ꝙ exigit dispositio, & res patitur. Inquit Gal. Miscui scammoneã cum sexcuplo ipsius mannæ & triplo eius succi rosati post bonitatem coctionis eius in pomo, & inueni ex modis præparationis ipsius hunc modum satis laudabiliter emẽdantem plura ex nocumentis quæ timentur per ipsam, & aliquãdo miscui cum eis sexcuplum ipsius glutini psyllij et feci bonum, & aliquando miscui medicinas cordiales, et aliquãdo miscui alias, sicut res exigebat. Inquit Hamech. Accipe duplum eius foliorum violarũ medium ponderis ipsius liquiritiæ, inuolue oleo rosaceo et fac trochiscos. ʒ. i. et si dosis. i. Inquit Humain. dissoluatur in oleo amygdalino cum pauco mastice, et per diem et diem agitetur in sole cum administratione paulatim olei sicut oportet, et post hoc etiã agi-

F tetur per diem et diem cum aqua rosata, in qua fuerit resolutum bdellium deinde exiccetur. Deinde coquatur in citonio. Post hoc cum tertia eius parte myrobalanorum citrinorum fiant trochisci, et sit dosis. ʒ. ß. Inquit Paulus zinziber et piper longũ, et anisum admixta decoctioni ipsius et proprie in pomo acetoso aut pontico remouent nocumenta ipsius. Modus rectificationis eius ex intentione nostra. Decoquantur frusta eius intra amygdalas tritas multas post purgationem eorum intra folia, sepeliendo ea in cinere calido, et post diem adiectionis amygdalarum dissoluatur in aqua citoniorũ acetosorum: in qua bullierint spica anisum et aliqua ex speciebus et seminibus redolentibus, et exiccentur. Deinde cum pauco mastice et bdellio decoquatur in citonio aut pomo inuoluto in massa. Deinde fiant trochisci tertiæ. ʒ. i. et sit dosis. i. et operatur enim sine nocumento. Modus autem præparationis prædictæ. Misceatur tantum quantum ipsa est de sumach: et quartã põderis eius spodij, et fiãt inde trochisci sicut priores: sunt

G enim vltimi. Et si dissoluatur scammonea in octuplo eius miuę, et pauca spica post inuolutionem eius in oleo rosato aut amygdalino et decoquatur cum facilitate, emendatur à sua malitia. Et sciuisti ꝙ aloe frãgit malitiam eius et myrobalani magnificant eam. Et decoctio eius in succo portulacę aut in aqua seminis ipsius aufert plura ex nocumentis eius. Et medicinæ cordiales et stomaticæ calidæ aut frigidę ſm ꝙ res exigit frangunt malitiã eius. Et oportet vt fiat eius decoctio cum facilitate. impetuositas enim in decoctione addit ei ad malitiã. Et ipsa quidem sicut sciuisti de trituratione modicum sustinet, quapropter oportet ꝙ in eius contritione nõ nimium insistatur, ex rebus autem facientibus facilem et velocem ipsius egressus à corpore, sunt citonia quando in confectionibus et electarijs simul miscentur, et similiter myrobalani, ipsi enim sunt ex cito eam deponentibus, et similiter si super eam post spacium bibatur. et sciuisti ꝙ aqua calida expedit audaciam eius et alia similiter, sicut diximus in canone.

H POSSE. † Solutione educit choleram cum fortitudine et attrahit eam à sanguine, et venis vehemẽter, et eius operatio est sicut operatio furiosi. Et est ipsa inimica cordi, et stomacho, et hepati, et intestinis. Et est ex facientibus nauseam, et conturbantibus viscera et ex subuertentibus ea. Et facit sitim, et deijcit appetitũ cibi. Et ex ea et myrrha, et costo, et croco, et succo agrestæ, et pauco opio fiunt trochisci cum vino pontico, et proprie aur. i. et fit linimẽtum ex vno eorum super frontem et tempora comprimendo, et proprie cum vitello oui et aceto forti sanat sodam frigidam antiquam, et hemicraneam difficilem, et si linitur super dentem remouetur dolor eius et corrosio. Et si super scrophulas, et proprie cum succo apij aut dauci delet eas. Et fit linimentum cum vno eorum cum succo sisimbrij et aceto, sed loco apij ponatur castoreum, et liniatur in posteriori parte capitis, est magni iuuamẽti ad subeth, et lithargiam. Et quando scãmonea supponitur cum lana educit menstrua,

menstrua, & facit aborsum. Et ipsa quidē facta curat scorpionum morsus, & proprie desuper linita cū succo mentę, aut cum vino. † Vitet autē eius acceptionem qui calidæ & siccæ complexionis est & naturæ, aut paratus cadere in febres. Is autem qui sumit ipsam timeat frigus, & æstum, & abhorreat fructus & proprie frigidos, & aqua veri frigoris & somnū prolixum supra eam, & exercitium, & superbiā animi. Conseruatur aūt scammonea per annos. xij. DOSIS eius est. v. granis vsq; ad. xij.

MANARDVS, De Scammonio.

Scammonia proprie dicitur ipsa planta, Scammonium succus, vtrunq; tamen Scammonium quādoq; vocatur: & quia cæteris præstat id quod in Colophone gignitur ideo & Colophonium nominatur. CVIVS folia sunt ad modum sagittæ alatæ.) Helxinæ similia, inquit Dioscorides, vel Hæderæ molliora, trianguli figura, flores albi, rotundi, cōcaui forma calathi. PRIMVS est cum manifestatur radix.) Clarius Dioscorides resecatur caput à radice, radixq; ipsa ita fit concaua, vt succum colligere confluentem posit: quidam terram circunfodiunt, nucisq; iuglandis folijs obtecta fouea, succum effundunt: hunc autem secūdum modum, prętermisit Mesue. ELECTIO melior est Antiochena.) Id quod ex Mysia Asiæ præponit Dioscorides, Colophoniū Plin. & post ipsum Priennense. QVAE vero fit in partibus nostris, & Corasceni, est mala.)

Syriacum & Iudaicum pessimum esse, dicit Dioscorides densum existens & graue. Clara sicut Gūmi.) Dioscorides & Plinius taurino glutini quàm simillimum, splendens, nitidum, decorum, rarū, fungosum, tenuissimis fistulis, spongiosum. Sit pondere leuis.) Plinius quàm leuissimum. Tenera.) Cito liquescens ait Plinius Boni odoris proprij.) Virus redolens, inquit Plinius. Si tangitur confractum eius aqua vel saliua.) Plinius lingua, & cum diluitur, albescens. Diosc. huic indicio docet non fidendū, quoniam mixto Tithymalli succo, idē fit: sed attēdendum alijs indicijs, & ne linguam deurat. Quinq; sunt ei familiaria, quæ in corporibus imprimunt magnitudinē nocumentorum.) Nocere stomacho plus q̄ omnia purgatoria medicamina dixit Paulus, miscetq; ei sal aut piper, aut zingiber, aut rem aliā quæ sit bona stomacho: format etiā inde catapotia cum melle. Inquit Galenus, miscui cum sexcuplo ipsius Mannæ.) Nescio vbi hoc dixerit Galenus. Illud autē scio, q Manna apud eum Thuris tenuiorem puluisculum significat, nō rem Saccharo nostro dulcore & colore similem, quæ nunc passim Manna vocatur, & à Mesue intelligitur. In eius contritione non nimium insistatur.) Contrarium nonnulli sentiūt: quod verius esse: alio loco est demonstratum. SOLVTIONE educit cholerā.)

Dioscorides addit & phlegma. Paulus, purgat vt Elleborū, & magis bilem. VITET eius acceptionem, qui calidæ & siccæ complexionis est.) Docet Paulus dandum his qui boni sunt stomachi, febre carent. Dosis à quinq; granis ad duodecim.) Dioscorides dare drachmam integram non veretur: sufficere tamen ad soluendam aluum dicit duos obolos. Si vero placeat abundantius purgari, tribus obolis addi debere duos Ellebori obolos, & Aloes drachmam. Paulus dat obolos quatuor. Ego licet nūquam sim ausus tantum dare, duodecim tamen grana transcendere non sum veritus, scioq; quosdam scrupulum integrum hausisse sine noxa.

De turbith. Cap. 2.

TVrbith radix est herbæ lactariæ, folia ferulę, sed minora habentis. Est autē turbith quoddam hortense, alterum syluestre, & in his magnum & paruum, & album, flauum, nigrum. In locis siccioribus, quia lacte est crassiore, gummosius euadit, & melius. Laudatur enim gummosum, album, vacuum, arundinosum, cortice cineritio & plano, recens mediocriter, fractu facile: non gummosum autem imbecillum est, ac ventrem conturbat. malum quoq; est flauum & nigrū, crassum & gracile, cortice crispo, & dum frangitur intus ceu neruoso, quod est syluestre. Recens etiam minus viscera conturbat, ac euertit, vetus imbecillum est. Corticibus extremis liquato gummi illitis, ipsum quidam mentiuntur, quod si frangatur, intus gummosum haudquaquàm erit. Calidum est ordine tertio, purgat trahendo mediocriter, flatus excitat, ventriculum ad nauseam euertentes, siccat quoq; excrementis etiā tenuibus vacuatis. Correctum enim turbith, pituitam, crassam, & lentam, & putrē, à ventriculo, thorace, neruis, etiam à remotis, præcipue iuncturis educit. Ob id ad dolores arthriticos vsus eius est, à psora, lepra, baras, & alijs vitijs pituitosis, tum cutis, tum aliarum partium, & pituitosis febribus, aut præseruat, aut vindicat. Hoc autē sumpto, vitabis austrum, & vsum pisciū. Purgat tarde & imbecilliter, & stomachum ad nauseam subuertit, & vsu crebro corpus extenuat. Ob id cortex eius ad album vsq; abradendus est. Acribus autē, vt zingibere, sic eius actio intenditur, vt proprietate quadam mirabili per id cumulatum: etiam à iuncturis & his remotissimis & profundissimis pituitam crassam & lentam extrahat, cum per se solā tenuem pituitam educat, idq; tarde. Ne vero stomachum exagitet, ac euertat, medicamenta stomachica miscentur, & odorata agitationem eius placatura, vt mastiche, zingiber, piper longum, gallia, & aromatica alia. Ne deniq; corpus emaciet, oleum amygdalinum, vel amygdala, vel saccharum ei miscenda sunt, vel cum Rupho pistacia. Iudęus autem turbith partem vnam, zingiberis partem dimidiā, amygdalarum duplum, cum condito, vel siccato succo cydoniorum miscet, tanquā purgatorium salubre. Hamech vero turbith partem vnam, foliorum violarum partes. ij. zingiberis partē dimidiam miscet in trochiscos, citra molestiam purgantes. Ioannitius autem dactylorū aceto dies duos infusorum, partes centum, penidiorum partes quinquaginta, amygdalarum purgatarum partes triginta, turbith partes trigintaquinq;, scammonij partes duodecim, zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, ana partes quatuor, miscet cum melle despumato, & medicamentum fit mirabile. Sed filius Zezar, turbith partes decem, zingiberis partes quinq;, sacchari partes viginti, interdū mastiches drachmas tres, alias alia miscuit pro varijs indicationibus, ad morbos hoc remedio egentes. Idem quoq; turbith à raso cortice purgatum succo cucumeris agrestis horas vigintiquatuor macerat & siccat. Fitq; sic valentissimum ad articulares affectus. Si quam in corpore noxam reliquit, pota mulsa calēte, aut quæ saccharo rubro est dulcorata, aqua calida, eam profligabis. Coctionem & trituram mediocrem sustinet. Datur puluere à. ʒ. i. ad. ʒ. ij. decocto autem à drach. ij. ad drach. iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Turbith Serapionis est Dioscor. tripolium folio isatidis. Pityusa autem Diosc. turpet dicta folio pini, vulgare vero turbith, est radix tithymali myrtitæ à Myrtaceo folio. Mesue autem turbith folio ferulæ quid sit, hodie parum est compertum.

De turbith. Cap. 2.

TVrbith est radix herbæ cuius folia sunt sicut folia ferulæ, minora tamen. Et est ex habentibus lac. Et est ex eo siluestre & domesticum. Et ex eo etiā est magnum, et paruum. Et adhuc ex eo aliud albū, aliud citrinum, & aliud nigrum.

ELECTIO. Quod in locis nascitur siccioribus fit gummosius propter spissitudinem lactis eius. Contrarium est ecōtra. Et declinat à proprietatibus bonis, quæ sunt septē, sm q sapientes scripserunt. s. proprie. Vt sit album & vacuum, & arundinosum, & gummosum, & sit cortex eius cinericius & planus, & sit recens, & facile frangibile. Citrinum vero malum est, & nigrum peius. Crassum est nō bonum. Et subtile tenue similiter, est enim debile, & antiquū est malum, & quod est crispi corticis, & habens interius, dum frāgitur sicut neruus est siluestre & malum. & quod non est gummosum est debile, & ventris cōturbatiuum, & tua quidem interest vt cognoscas adulteratum ex eo. Quod quidem fit cum super lenitione in extremitatibus eius ex gummi dissoluto, & cognoscitur ex eo q in confractis suis est sine eo. & nimis quidem recens est conturbatiuum, & subuersiuum viscerum. Antiquum vero est debile, mediocritatē tamen habens est illud quod eligitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidum est in tertio, et est solutiuum cum attractione mediocriter, generans ventositatem, causans subuersionem & nauseam. Et acquirit ex vsu eius exiccatio in corpore. euacuat enim humiditates subtiles.

RECTIFICATIO. Tria sunt corrigibilia in ipso. Est enim debilis operationis & tardæ. & nocet stomacho faciens subuersionem & nauseam. Et acquirit vsus eius corpori extenuationem. † Rectificatores aũt in primis abradi iusserunt corticem eius donec album eius appareat. Et corrigunt quod de eo dictum est, primo admiscendo ei aliquid virtute acutum vigorans ipsum in operando. Et ex magis ipsum confortantibus est zingiber. Ipsum enim sigillat ei proprietatem mirabilem. Et est vt educat humorem crassum & viscosum, etiam à remotis cum facilitate, ita ꝙ à iuncturis & anchis, & locis pfundis, & distãtibus. Per se vero non facit illud, immo educit de phlegmate qđ est subtile, & derelinquit quod crassum, & operatur hoc tarde. Et corrigunt quod secundo dictum est, admiscẽdo ei de medicinis stomatichis, & redolentibus, & sedãtibus agitationem in eo per ipsum, sicut est mastix, & gallia, & aromatica, & proprie zingiber, & piper longũ, & similia. Et emendant quod vltimo de eo dictum est, sicut dixit Alkanzi. vt misceatur ei oleum amygdalinum, aut coniunguntur cum amygdalis aut zuccaro. Et dixit Ruphus. Administratio eius cum fisticis remouet hoc nocumẽtum ab eo. Et dixit Iudæus. Ipsum cũ cõfecto de coctanis, aut rob ipsius cũ medio ponderis eius ex zingibere, & duplo ponderis ipsius ex amygdalis, est solutiuũ bonum. Inquit Hamech. Fiũt trochisci ex eo, & duplo ponderis eius ex folijs violarum & medio ponderis ipsius ex zingibere & fit solutiuum sine molestia. Inquit Ioannitius. Accipe dactylorum infusorum in aceto die ac nocte partes centum. Penidiarum partes quinquaginta. Amygdalarum purgatarũ partes triginta. Turbith partes trigintaquinq;. Scamoneę partes duodecim, zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum ana partes quatuor. Fiat eorũ permixtio bona, & confice cum melle despumato. Est enim medicina mirabilis. Inquit filius Zezar. Medicamen de turbith quod elegi in ægritudinibus in quibus vsus eius est necessarius. Accipe turbith partes decem, zingiberis partes. v. zuccari partes. xx. & quãdoq; addidi masticis. ʒ. iij. & quandoq; alia ſm intentiones alias, & dixit iterum. Infundatur turbith in succo cucumeris asinini die ac nocte postquam rasus fuerit cortex ei & exiccetur. Est enim vltimum ad ęgritudines iuncturarum. Turbith autem de trituratiõe & coctione sustinet omne quod mediocre est. Nocumenta autem eius expellit aqua mellis calida, et aqua zuccari rubei similiter calida cum oleo amygdalino.

POSSE. Turbith confortatum, solutione educit humores phlegmaticos crassos & viscosos, & à remotis, & iuncturis proprie, et ipsum quidẽ mundificat stomachum, et expellit ab eo supfluitates adhærẽtes in villis eius, et mundificat pectus à phlegmate crasso & putrido, & educit à iuncturis, & locis neruosis, & anchis humorem crassum et viscosum, et est medicina ad dolores iuncturarũ, et vsus eius præseruat à lepra, et ab infectionibus phlegmaticis sicut est morphea, et baras. Est enim medicina bona febriũ phlegmaticarum. Is autem qui sumit ipsum timeat Austrum et abhorreat pisces.

DOSIS. Eius cõtriti potio est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. et eius decoctio est à. ʒ. ij. vsq; ad. iiij.

MANARDVS, De Turbit.

Difficile est diuinare, quam rem hoc loco pingere voluerit: non enim describit Turbit Serapionis, seu, quod idem est, Dioscoridis tripolium: nõ radicem Pityuse, quæ à Dioscoride vocatur Turpet: siquidem folio hæc Pini, illud Isatidis, non ferulæ constat. Sed nec eam qua nũc vtuntur medici, quoniam (vt audio) folio est Myrti, quali Dioscoridi secunda Tithymalli species est, quam vocant fœminam: Fatendum igitur errorẽ esse in nomine ferulæ, cum nulla res Turbit vocata, ferulæ similis extet. CALIDVM est in tertio.) Si est radix alicuꝰ speciei Tithymalli, succus eiꝰ erit in quarto ordine calidus, radix paulo minus, ex Galeni sententia. Auicenna radices calidas esse dicit in secũdo vsq; ad tertium. Si est Turbit Serapionis, & vt sequens est Tripolium Diosc. & Gal. erit tertij ordinis. Vires quidem quas huic suo Turbit Mes. adscribit manifeste ostendunt eũ intellexisse de vocato ab Auicẽna & Serapione Turbit: licet neuter ipsorum cognouisse herbam eius videatur, alioqui non erant miraculum tacituri quod recitat Dioscorides & ex eius sententia Serapion, flores videlicet ter in vno die colorem mutare. Erunt igitur tres vel forte quatuor res, nomen Turbit suscipiẽtes, radix videlicet Tripolij, de qua tractat Serapion sub Turbit nomine: radix Pityusæ, quã libro quarto Dioscorides dixit appellari Turbet: radix Tithymalli fœminæ Myrtites vocatæ, qua nunc passim sub Turbit nomine vtuntur medici: & quartum demum, nisi penitus somnium est, quod folio ferulæ constare dixit Mesue. Aperiãt igitur oculos medici eo vsuri. Et declinat à proprietatibus bonis quæ sunt septem.) Hæc à Serapione capite de Turbit. RECTIFICATORES in primis abradi iusserunt.) Et hoc à Serapione.

De agarico. Cap. 3.

AGaricus medicamentum efficax oritur in truncis arborum magnarum, vetustate iam putrescentiũ, et erosarum, tãquam earum vel apostema, vel fungus. est autẽ is duplex, mas, et fœmina. Mas est malus, præsertim qui longus, niger, durus, densus, grauis, et in fragmentis ceu villos neruorũ ostendit. Fœmina si rotundior, alba, porosa, et rara valde, & frangi facilis, leuis, dulcis primo gustatu, mox amara et stiptica, est melior, præcipue summa corporis sui parte. Nam stipes ꝙ ligni putrefacti aliquid præferat, malus est, vt erosus agaricus. Calidus est ordine primo, siccus secundo, constatq; substãtia duplici, aerea superficia, dulci primo gustatu pcepta, et terrea styptica, sed tenui ob vincẽtem in hac igneam substantiam, amaritudinis effectricem, quibus incidit, tenuat, terget, obstructa omnia liberat, flatus dissipat, purgat. Pituitam autem crassam, lentam, putrem, et bilem flauam, et atram purgat Galeno, à cerebro, neruis, musculis, sensorijs, spina dorsi, thorace, pulmone, ventriculo, hepate, liene, renibus, vtero, iuncturis. Ob hæc medicamentum familię Democrito est dictum, ꝙ ad omnes omnium partium internarum affectiones, præcipue cephalalgiam veterem, epilepsiam, vertiginem, maniam, melancholiam, et alios cerebri ac neruorum affectus etiam cum tumore cõiunctos, ad asthma item & spirandi difficultatem, et thoracis, aut pulmonis vlcera, ad affectus ventriculi, et vasorum aliorum. Ad icterum, hydropẽ, lienis duritiẽ, et dolorem, et tumorem, tum ipsius, tum hepatis, et renũ, et reliquos morbos obstructioni succedentes. Vrinã quoq; mouet, ac menses vterumq; expurgat. Cutis colorẽ floridum reddit, lumbricos necat, ischiadi, et cæterorum articulorũ doloribus confert, et febribus diuturnis ex materia varia natis, easq; ad typum aliquem reducit, præsertim potus cum idoneis illi materiæ alijs medicamentis. Viscera reddit imbecilla, ob id tergẽtibus miscet, ne in ea virtꝰ eius altius penetret.

Tarde quoq; et imbecilliter vacuat Dioscor. nisi cũ tertia parte salis gemmæ, et mãna in trochiscos cogatur. Per se tam eidem saluber dicitur ob substantiam, et dulcem et stypticam legitima portione mistam. Humain vero, mulsa ei vires et celeritatem addit. Haly autẽ ex agarici parte vna, ligustici vel dauci parte sexta, salis gẽmę parte quarta, cum polypodij recentis muccagine trochiscos virtutis miræ facit, quãdo est eo opus. Iudæus oxymelite scillitico vires eius auget, et acribus alijs. Gale. puluerem eius vino (cui infusum est zingiber) macerat, et cogit in trochiscos efficaces multum. Additur eadem ratione et spica, et serũ lactis, præcipue caprini. Coctionem et trituram mediocrẽ sustinet. Datur pulue. à drach. i. ad. ʒ. duas, decocto à drac. duabus ad drach. quinq;, seruatur annos quatuor.

SYLVII ADNOTATIO.

Agaricus aut radix est cũ Galeno, aut velut fungus quidam candidus, odoratus, nocte lucens, truncis ilicum & aliorum arborum glandiferarum truncis innatus

De agarico. Cap. 3.

AGaricus ẽ ex medicinis magni iuuamenti. cuius ortꝰ est secus arbores magnas, quibus iã accidit corrosio & putrefactio. Et eius generatio est sicut generatio fungorum pp quod quidã existimauerunt ꝙ sit fungus, & videtur ꝙ sic. & quidã dixerũt ꝙ est sicut apostema factum per modum putrefactionis.

Electio.

ELECTIO.) Alius est masculus. Et alius est fœmina. † Masculus vero est malus, & est ille proprie qui est lōgus & niger, & grauis, † & habens in confractis suis sicut fila neruorum, & est durus & densus. Agaricus autem quem sapientes laudauerunt est fœmina, & est habens proprietates. v. bonas & proprie vt sit albus, & leuis, & velociter frāgibilis, & porosus, & rarus valde. † Et vt appareat, dulcis in primo gustu eius. Deinde succedat ei amaritudo & stipticitas. Et melior pars totius corporis ei⁹ est superior pars ipsius, & stipes eius non est bonus habens quasi semitas ligni putrefacti. Et corrosum ex eo est malum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) † Est calidus in primo, & siccus in secūdo. † Et est cōpositus ex substantia aerea posita in superficie ipsi⁹, à qua primo gustu sentitur dulcis, & ex partibus terreis subtilibus dantibus ei stipticitatem, in quibus adhuc dominantibus igneis est in eo de amaritudine aliquid. † Et ipse quidem est subtiliatiuus incisiuus, & solutiuus naturæ, & carminatiuus vētositatum crassarum, & aperitiuus oppilationum omnium.

RECTIFICATIO.) Pauci nocumenti dixerunt illum nisi quia imprimit lęsionē in visceribus debilitans ea, quare indiget permixtione abstergentium cum ipso, vt non profundetur eius virtus in ipsis totaliter sicut dixerunt sapientes. Verum est debilis, & tardans operationes suas. † Inquit Dioscorides. Tarda est & debilis eius operatio, sed incolumis, propterea ꝙ in ipso ex dulcedine & stipticitate aggregantur partes conuenienter. Verum vigoratur eius operatio si addatur ei tertiū ipsius sal gemmę & fiant ex eis trochisci cū secaniabin. Et dixit Humain. Mellicratum iūctum ei vigorat operationem suam, & dixit Haly. Si ex eo & vi. parte ipsius ex keysim, aut dauci. & quarta ipsius sal gemmæ fiant trochisci cū viscositate polypodij recentis fit mirabilis consecutio operationis ipsius ad ea quæ oportet. Et dixit Iudæus cum oxymelle scillitico magnificat operatio eius. & dixit adhuc. Aliquid virtute acutum admixtū ei est ex addentibus virtuti ipsius. † Et Gal. dixit. Fiat trochisci ex eo cum vino infusionis zingiberis in quo puluis ipsius sæpe submergat, & fiet operatio eius completa. Et ex rebus sibi additis vigorantibus ipsum est spica, & aqua casei, et proprie sumpta ex capris, & scito ꝙ de decoctione, & trituratione rem sustinet mediocrem.

POSSE.) Solutione educit phlegma crassum et choleram rubeā. & dixit Gal. Solutione educit vtranqꝫ cholerā & phlegma & humores viscosos, crassos, & putridos. & eius proprietas est mūdificare cerebrū, & neruos, & membra sensuum, & lacertos, & educere materias quæ sunt in nucha & finibus eius. Et mundificare pulmonem, & pectus ab humoribus viscosis & putridis. Et mundificare stomachum, & hepar, & splenē, & renes, & matrices mulierum. Et educere materias à iuncturis, ꝑp quod vocauit Democritus agaricum medicinā familiæ, quia ad singularum partiū corporis commoditatē habet. Et valet ad omnes dolores intrinsecos corporis. Et ē medicina mirabilis ad sodam antiquam & epilepsiam et vertiginem proprie. Et confert etiam maniæ & melancholiæ & ęgritudinibus neruorum, & apostematibus cerebri. Et est ex medicinis bonis, asthmati & difficultati anhelit⁹, & vlcerib⁹ pulmonis, & pectoris, & sanat dolores stomachi, & viscerum. Et est medicina oppilationum, & ægritudinū omnium quarum mater est oppilatio, sicut est hicteritia proprie, & hydropisis, & crassities splenis. Et cōfert dolori hepatis iuuamentum manifestum & splenis similiter & renum. Et curat apostemata eorum. Et prouocat vrinā & menstrua & mūdificat matricem. Et vsus eius aufert fœditatē coloris cutis acquirens ei colorem bonum, et est ex medicinis educentibus vermes, & confert etiā sciaticæ & doloribus iuncturarum. & eius quidem iuuamētum ad febres antiquas diuersarum materiarum & ad typum earum magnum est & proprie cum eo ꝙ conuenit ex potibus.

† DOSIS.) Eius cōtriti potio ē à. ʒ. i. vsqꝫ ad. ij. et ī decoctione à. ʒ. iij. vsqꝫ ad. v. Conseruat aūt per annos quatuor.

A

MANARDVS, De Agarico.

Glandiferę arbores, inquit Plinius, maxime Agaricum ferūt: est autem fungus candidus, odoratus, nocte relucēs. Galenus radicem vocat, & Premno dicit innasci, hoc est, Ilici. Dioscorides aliquos putasse radicem, alios fungorum modo in truncis arborum nasci, & esse Laserpitio similem. MASCVLVS est malus, & ille proprie qui est longus.) Marem rotundum ait Dioscorides & vndequaq; sibi coalitum. ET habens in confractis suis fila neruorum.) Fœminam dicit Dioscorides cursu venarum recto cōstare, mariq; praeferendam. ET vt appareat dulcis in primo gustu.) Non hoc peculiariter adscribit Dioscorides bono, sed mari pariter & fœminæ facit commune. Galenus amaritudini in tempore succedere apparentiam quandam acredinis dicit, & modicæ stypseos. Paul. eligendum albissimum, quod facillime frāgatur, nec sit valde lignosum, aut perforatum. EST calidū in primo.) Auerrois dixit Galenus in nullum ordinem redegisse: ei autē videri calidum in primo, siccum in fine secundi. ET est compositus ex substātia aerea.) Adde ex Galeno & terrestri, quæ à calore attenuata est minimū aquosæ particeps. ET ipse quidem est subtiliatiuus.) Discutit crassos humores diuidit, obstructiōes viscerum repurgat, inquit Galenus.

B

Inquit, Dioscorides.) Non leguntur hæc apud Dioscoridem sed Paulus Aegineta similē habere vim ait Colocynthidi, tarde tamen agentem, nec valde vētriculo molestam. ET Galenus dixit, fiant trochisci.) Nec hoc legi apud Gal. Et ducit materias ex iūcturis. Dioscorides dat in coxendicis & aliorum artuum doloribus cum oxymelite. Ad omnes dolores intrinsecos.) Ad omnes internos affectus, ait Dioscorides. Vlceribus pulmonis.) Phthisicis cū defruto, ait Dioscorides. Et sanat dolores stomachi.) Per seipsum, si edatur, inquit Dioscorides, valereq; etiam torminibus, cruditati, & acido ructui. Mundificat matricē.) Confert præfocationi vteri, eodem Dioscoride teste: inflationi quoq;, fracturis, casibus, dysenteriæ, & sanguinis excreatui: valet & ferarum morsibus qui infrigidando sunt, siue potum siue exterius appositum, secundum Galeni sententiam. DOSIS eius contriti potio est à drach. vna vsq; ad duas.) Dioscorides obolorum duorum pondere dat ad rupta, cōuulsa, tormina, & cruditates: drachmæ pōdere hepaticis, asthmaticis, dysenteriæ: tres obolos sanguinis excreatui & comitialibus, ad aluum purgādam vnicam, vel duas drachmas. Paulus drachmas duas dat cum melicrato.

Dosis agarici.

C

De colocynthide. Cap. 4.

SYL.

COlocynthis est cucurbitę syluestris fructus & planta, fel terræ etiā quibusdā dicta, & Arabibus plantarum mors, ꝙ herbas alias sibi uicinas ueneni modo interficit, vt vicina illi terra adusta videatur. Folijs, sarmentis super terram serpentibus fructu licet minoribus, cucurbitam imitatur. In ea mas est, foris lanuginosus, nigricans, subasper, durus, grauis, & fœmina præstātior pręsertim si ē magna, exacte matura, alba, lenis, rara, leuis, vti eius interior medulla albissima, rara, lenis & leuis, quoqꝫ leuior, eo melior, sitqꝫ ex agro laxo, arenoso, libero, Autūno lecta, cum languescente virore cœperit in luteum colorem mutari. Immatura, & his notis destituta, mala, flatus torminosos & molestissimos excitat, immodice purgat, vt etiam sanguinem educat, et sæpe mortem afferat. Pessima est etiam ac venenosa, quam produxit vnicā tota vna planta. Quæ planta si loco illo est vnica, multo perniciosiorem fructū parit, præsertim si locus ille est vliginosus, vel puluerulentus, uel thermis propinquus, uel serpētibus abundet. Calida est ac sicca ordine tertio, ignea substātia & terrea per vstionem tenuata { eximie amara } cōstat. Pituitam et alios humores crassos, et glutinosos, magis ex profundis partibus & distantibus, vt cerebro, neruis, musculis, iuncturis, pulmone, thorace, q̃ ex venis attractos vt censet Dios. purgat, ac etiam bilem flauam, vt voluit Humain. Quapropter dictarum partiū morbis mire subuenit, cephalalgiæ antiquæ, dolori cranij totius, hemicraniæ contumaci, epilepsiæ, apoplexiæ, vertigini, aquosę fluxioni in oculum, podagræ frigidæ, ischiadi maxime, ac reliquis neruorum iūcturarumqꝫ affectibus, asthmati item, ac tussi antiquæ, dyspnϾ ex thoracis repleti angustia. Ac præterea summe omnium prodest colico dolori tam pituita, q̃ flatibus, & hydropi. Omnia autem hæc siue sumpta, siue clystere, aut balano intestinis immissa pstat,

D

Id vero ī canonibus demonstrauit alij id parui faciunt.

Pituitā, bilem, & strigmēta Dios. purgat pulpa colocynthidis vacuat præcipue bilē & mucos, ñ a sanguīe, vt helleborus & scāmoniū, sed à neruis & neruosis ptib⁹; Paul. non Dios.

vtero autem imposita, fœtũ necat. Eadem cum aceto forti affricta, alphos, l epram { psoram } elephantiam sanat. Oleum deniq; super cineres calidos incoctum cortici eius inanito, capillos illitu nigrat, eosq; ne cadant firmat, caniتiem tardat. Idem auri instillatum eius dolorem ac tinnitum sanat. Acetum autem similiter incoctum collutione dolorem dentium sanat, incidit enim tenuat, terget, digerit, Ne autẽ cordi ventriculo, hepati, & cæteris visceribus noceat turbando, subuertendo, violẽter trahendo, miscenda ei sunt dictas partes roborantia, vt mastiche, gallia, & similia, vti miscentur glutinosa, lubricando citius deturbantia, acrimoniam mordacem obtundentia, vt gummi, tragacantha, bdelliũ, mastiche, & similia, ne amplius vias vlceret { per quas fertur } & ora venarũ adeo vehementer aperiat, vt inde sanguis manet. Filius Serapionis colocynthidem mulsa cui incocta fuerat ruta macerabat, siccabat, leuissime terebat, ex mulsa prædicta dabat. Græcus quidam colocynthidem rosato oleo fricabat, et cum ęquali portione ladani in catapotia formabat, vtilia prædictis affectibus. Ego autem eam minutissime forpicibus incido, glutino, & muccagine tragacanthi aut bdellij perlino, sicco, tenuissime tero, cum ladano, uel mulsa, uel mastiche oleo rosato dissoluta, in pastillos cogo citra molestiã purgatorios. Quod si noxam corpori impresserit, mulsa, vel vuarum passarum decoctum, cum oleo amygdalino, vel oleo nucum, eam abolet. Longam decoctionem sustinet, estq;, vt mihi cum Serapionis filio videtur contra filij Zezar sententiam, pulueranda tenuissime, vt eius facultas malefica, permixta illi exquisite alia plenius obtundatur, vtq; viscera celerius permeet, neq; in ipsis ob partium minus tritarum crassitiem cesset, quàm fortasse fit, vt in visceribus pigra retineatur, eaq; vlceret, præsertim cum sensu perceptibiles fuerint eius particulæ. Datur à siliquis sex ad decem, frigus & æstum vitantibus.

Ei⁹ drac. i. ĩ mulsę cyathis duob⁹ cũ ruta coquit paul⁹, nõ Serapio

ANT.

De colocynthide. Cap. 4.

COlocynthis est quam Persę vocant cucurbitam deserti, quæ nascitur in plãta quam etiam fel terræ vocãt, eo q̃ in toto ambitu eius interficit herbas, & est sicut venenũ eis. Vnde vocant eã Arabes necem plantarum & eius folia sunt ampla pilosa & extenduntur rami eius super faciem terrę sicut extenditur cucurbita. Et terra super quam iacet videtur sicut adusta.

ELECTIO. Duorum est modorum masculus, scilicet & fœmina, ex eis est masculus super quẽ nascitur sicut lanugo, & est grauis cum duritie, et asperitati attinens, & nigredini. Et laudatur ex eis fœmina & proprie habens proprietates has bonas. Vt sit, scilicet crassa & lenis, & quãto leuior melior, & sit laxa, & alba, & lenis, & completę maturitatis, & cuius pars interior est pulposa, et laxa, & lenis & alba vehementis albedinis. Verum quæ non est completa in maturitate mala est. Conturbat enim suscipiẽtem eam, & vẽtositatem cum difficultate facit, & soluit superabundanter, & solutione educit sanguinem, et fortasse interficit, & cum sigillatur cum toto germine plantę vt nascat colocynthis vna, est illa mala pernitiosa, immo est venenum, et cum in tota regione non est nisi planta eius vna per se nascens, est mala. Et quæ nascitur in terris fortibus & puluerulentis, aut iuxta loca reptilium aut in locis thermarum colocynthidas facit minores. Et sunt similiter malæ. Quę autem nascitur in terris laxis & arenosis, et liberis est quæ eligitur. Et cũ extrahitur pulpa eius tempus debilitat eam. Tempus autẽ collectionis eius est autumnus, & proprie dum iã citrinescit, & remouetur viriditas ipsius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Est calidæ cõplexionis & siccæ in tertio gradu, & est composita ex partibus igneis, & partibus terreis adustis, & est solutiua, & attractiua superfluitatum, & eius attractio est multum à remotis, & est resolutiua, incisiua, & abstersiua.

RECTIFICATIO. Quatuor sunt corrigibilia in ipsa. Nocet enim stomacho cordi & hepati, & est conturbatiua, subuersiua viscerum, faciens operationes difficiles, &

E

aperit orificia venarum apertione sanguinẽ fluere facientе, & operatur illud vehementius q̃ aloe & velocius. Et excoriat vias. Emendatur autem primum & secũdum nocumentum contingens ex ea, commiscendo, cum ipsa ex medicinis cordialib⁹, & stomachicis, & hepaticis quę meliorare possunt conditionem eius sicut additur ei proprie mastix, & gallia, & similia. emendatur autem tertium & quartum nocumentum ex ea cum rebus acquirentibus ei viscositatem & glutinationem, & remouentibus ab ea serositatem, et cito lubricare eam facientibus, sicut est tragacanthum proprie, & bdellium, & gũmi, & mastix, & similia. Et dixit Græcus fiũt ex ea & laudano partes sumendo æquales post fricationem eius cũ oleo rosato, pilulæ, & sunt bonæ sane ad ea, quæ oportet. Modus rectificationis eius ſm quod narrauit filius Serapionis. Infundatur pulpa eius in aqua mellis, & proprie decoctionis rutæ, et exiccetur post illud, & teratur vltima contritione, & administretur cum aqua mellis prædicta. Modus rectificationis eius ex inuentione nostra. Incidatur minutissime cũ incisorio,

F

inuolatur subtili inuolutione cum glutino tragacãthi aut bdellij, & exiccetur, et conteratur post illud vltima contritione, & fiãt trochisci cum pauco mastice. resoluto in oleo rosato, vel cum laudano, vel cum aqua mellis. Hæc enim ars illam facit sine molestia. Et scias quod de decoctione rem completam sustinet. Et dixit filius Zezar. nõ oportet enim vt multum conteratur. Vltima enim eius puluerizatio excoriat vias & venas. & dixit filius Serapionis. Oportet ut perueniatur ad ultimum puluerizationis eius. aliter enim vlcerat viscera, & mihi quidem videtur quod in vltimo puluerizata confrangitur virtus à permixtione adiunctorum ei, & pertransit loca viscerum absq; impressione nocumentorum in ipsis, & forsitan in ea in qua non exquisite fit illud, pars sensata ex ea adhærens in vijs & inuolutionibus apostemat & vlcerat. Expellit autẽ nocumenta ipsius à corpore aqua passularum cum oleo amygdalino, vel oleo nucum, aut aqua mellis cum oleis prædictis.

G

POSSE. † Solutiõe educit phlegma & humores viscosos, attrahens ipsos à profunditate membrorum & dixit Humain. Solutione etiam educit choleram citrinam, & eius operatio ad neruos & iuncturas extenditur, † & dixit Dioscorides. Non efficit operationẽ in materijs quę sunt in venis, de qua sit curandum, nisi in materijs quæ sunt in locis profundis distantibus, & eius posse est magnum in mundificatione cerebri & neruorum, & lacertorũ, & pulmonis, & pectoris, & est magna medicina ægritudinũ eorum, † sicut est dolor capitis antiquus, & dolor cranei, & hemicraneæ difficilis, & epilepsiæ, & apoplexię, & cõfert egritudinibus neruorũ omnibus, & vertigini, † & descensui aquæ ad oculũ, & est res magni iuuamenti ad asthma, † & antiquam tussim, & ad dilatationem anhelitus, & est eius operatio virtuosa ad dolores iuncturarũ & podagrã frigidam, & sciaticam proprie ſm omnem modum administrationis eius etiam in clysteribus & collyrijs, et cõfert etiam colicæ pglegmaticæ & inflatiuæ iuuamentum vltimum, & hydropisi. & si supponatur in matrice occidit fœtum, et si ex ea cũ aceto forti fricetur morphea, sanat eam, & similiter lepram & elephãtiasim. Et si euacuetur quod est in testa eius & impleatur oleo & bulliat in cinere calido, et inungantur capilli, denigrat eos, et tardat caniciem, et prohibet casum eorum, et si distilletur ex ea in aurem, sanat dolorem eius, et confert sonitui in ea. Et si impleatur aceto forti, et colluatur ex eo os post bullitionẽ ipsius sanat dolorem dentis.

H

DOSIS. Ipsius est à karactis. vi. vsq; ad. x. Is autem qui sumit eam, timeat frigus et æstum.

MANARDVS, De colocynthida.

Colocynthis græcè, latinè agrestis Cucurbita dicitur. EIVS folia sunt ampla, pilosa.) Ramulos & folia ait Dioscorides per terrã sterni, esseq; satiuo cucumeri similia, quibusdam diuisuris scissa.

VERVM quæ non est completa, mala est, & reliqua.) Si hęc vera sunt, nunquam erit tutus colocynthidis vsus, non enim scire possumus,

fumus, quo solo genita, an in vnica planta vnica, vel in vna regione vnica planta. Et proprie dum iam citrinescit.) Colligendam docet Dioscorides cum in pallidiorem colorem mutari occeperit. EST calidę complexionis & siccæ in tertio.) Amaram dicit Galenus non posse tamen id efficere, quod alia faciũt amara, dum bibitur ob vehemẽtem purgandi vim. Ex quibus verbis monstrat, nõ ita calidam putasse, vt Mesue: licet sub quo ordine calida esset, non expresserit. Modus rectificandi eius, secundum quod narrauit filius Serapionis, & reliqua.) Non hoc pcipit Serapion, sed Paulus, drachmam vnam in duobus melicrati cyathis coquẽs cum Ruta. Et dixit filius Serapionis oportet vt perueniatur ad vltimum puluerizationis.) Non hoc dixit Serapion, sed contrarium, non esse videlicet multum terendam. Paulus autem & Auicenna quem est Mesue secutus, plurimum teri iubent: quoniam (vt inquit Paulus) asperæ eius partes interioribus hærẽtes, vlcera faciũt quibus nerui compatiuntur. SOLVTIONE educit phlegma.) Bilem etiam & strigmenta, dicit Dioscorides. Et dixit Dioscorides, non efficit operationem in materijs quæ sunt in venis. & reliqua.) Non hæc Dioscorides, sed Paulus, cuius hæc sunt verba: Interiora colocynthidis vacuant præcipue bilem, & mucos, non à sanguine vt Elleborus & scammoniũ, sed à neruis & neruosis membris. SICVT est dolor capitis antiquus.) Paulus, danda his quibus caput est læsum, aut interior vel exterior eius membrana: illam piam matrem, hanc circumossalẽ vocant, aut verriginosis, hemicranicis, comitialibus, attonitis cynico spasmo, asthmaticis, & nõ nisi recta ceruice spirantibus. DESCENSVI aquæ ad oculum.) Paulus, diuturnis oculorum fluctionibus. AD antiquam tusim.) Docet Plinius aquã mulsam in ea coqui ad dimidias, & sic tussientibus infundi obolis quatuor. Multæ eius vires sunt prætermissæ, vt quod secũdum Paulum valet his, qui circa renes & vesicam patiuntur. Iuxta Plinium in morbo regio vtiliter semina insumuntur, & protinus aqua mulsa, & quod cum oleo si infricetur, spinæ, lumborum, & coxarum dolores sanat, & succus eius viridis perfricatus, iuuat coxendice laborantes, authoribus Diosc. & Gal. & quod vtiliter clystere pilæ eius inijciuntur, coxendici, paralysi, & vitijs coli, vt testatur Diosc. Dosis decem ceratia.) Paulus drachmam integram date nõ veretur, quæ secundum eum pendit ceratia octodecim.

De polypodio. Cap. 5.

POlypodiũ radix est plãtæ, lapidibus & arboribus increscentis, quam δενδροπτέριν, i. arborum filicem, Græci vocant. Quod lapidibus innascitur, humiditate excrementosa, cruda, flatulenta, ventriculum ad nauseam euertente abũdat: Præstantius quod arboribus, pręsertim glandiferis innascitur, præsertim si † magnum est, recens, solidum, nodosum, foris ex nigro rubescens, colore intus herbaceo, vt pistaciũ, sapore dulci, austero tandem subamaro, nonnihil aromatico. Dioscoridi calidum est tertio gradu, siccum secũdo, humores crassos, lentos terget, digerit, siccat bilem atram, & pituitã vel crassam vel lentam purgat etiam à iuncturis. Affectibus ob hæc melancholicis prodest, vt quartanis, præsertim cum mulsa, epithymo, sale indo, colico etiã dolori, & splenis duritiei quouis modo vsurpatum. Contra rimas, quæ inter digitos fiunt, trita illinitur. Corpora enim extenuat & siccat. Ne vero ventriculum ad nauseam euertat, vtq; citius vacuet, datur ex mulsa, vel aqua hordei, vel vuarum passarũ, vel ex iusculo gallorum & gallinarum, vt suasit Hamech, coctum, vel sero lactis. Bibitur vtiliss. ter mistis seminibus odoris, vel alijs aromaticis, vt dauco, aniso, fœniculo, zingibere, vel simili animam & facultatem ventriculi naturalem corroborante. Longam satis coctionem sustinet. Datur à .ʒ.ij. ad aur. quatuor.

SYLVII ADNOTATIO.

Diosco. etiam cum beta vel malua coquit, vel aridum mulsæ inspergit. Vncia vna nostratis vacuat parum, & sine molestia.

De polypodio. Cap. 5.

POlypodium † est radix, cuius plantæ est † ortus super arbores, † & super lapides: & vocauit eam Græcus filicem arborum.

ELECTIO. quod nascitur in lapidibus humiditatem habet superfluam, indigestam, causantem ventositatem, & subuersionẽ, & nauseam. Verum melius ex eo est arborũ & proprie quod nascitur super arborem ferentem glandes, & quod est cum proprietatibus octo bonis, † & proprie quod est crassum & solidum & nodosum, & cuius color fm aliquid participat nigredinem & rubedinem: sed parum, † & cuius confractum est sicut color phistici, † & in quo est ex aromaticitate aliquid, & in cuius sapore est dulcedo cum stipticitate derelinquens in gustu ex amaritudine aliquid vltimo & quod est recens.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixit Diosco. Calidum est in tertio, siccum in secundo. Et dixit Haly. calidum est & siccum in secundo. Et est resolutiuum, humiditatum viscosarum & crassarum. Et est exiccatiuum, & abstersiuum, & solutiuum.

RECTIFICATIO.) † Est ex maxime extenuantibus, & desiccantibus corpora, & facit subuersionem, & nauseam, & est eius operatio debilis & tarda, & tollitur ab eo nocumentum primum administrando illud cũ aqua mellis aut cum aqua passularum, aut aqua hordei. † Inquit Hamech, coquitur cum iure gallorum & gallinarum, & fit solutiuum bonum, & similiter cum aqua casei fit solutiuum conueniens, & aufertur ab eo nocumentum secundum, si admisceatur ei aliquid ex sedantibus animã sicut sunt semina redolentia, & species, sicut daucus proprie, & anisum, & semen fœniculi, & zingiber & similia. De decoctione autem sufficienter sustinet.

POSSE.) † Solutione educit choleram nigrã cum facilitate, & phlegma crassũ, & mucilaginosum, & materias iuncturarum, & confert colicæ fm omnem modum administrationis eius, & duriciei splenis, & proprie cũ epithymo, & sale indo, & cõfert ad melancholicas febres, & proprie cũ aqua mellis, & sanat scissuras, quæ fiũt in manib⁹.

DOSIS) † eius est à drach. ij. vsq; ad aur. iiij.

MANARDVS, De Polypodio.

Polypodium nostri Filiculam vocant, inquit Plinius: similis est filici. Est radix.) Adde ex Dioscoride pilosa, cirros polyporũ modo habens. ORTVS eius super arbores.) Dioscorides in arborũ truncis, præcipue roborum. Et super lapides.) Adde ex Dioscoride muscosos. ET proprie quod est grossũ.) Minimi digiti crassitudine, Dioscorides & Plinius. ET cuius confractum est coloris fistici.) Coloris hærbacei, Plinius & Dioscorides. Et in quo ẽ ex aromaticitate aliquid, & in cuius sapore est dulcedo cum stypticitate, relinquens in gustu &c.) Obscure, nec conformiter bonis authoribus. Diosc. enim sapore dicit in acerbo subdulci. Galenus dulcem simul & austeram habere qualitatem dominantem. DIXIT Dioscorides calidum est in tertio.) Dioscorides nunquam Galenum in hoc non meminit graduum, sed cum exiccare dicat absq; morsu, nec aliam qualitatem præ se ferre, q̃ dulcem & acerbam, nõ est tam calidum putandum: & propterea magis credendum Auerroi, quasi temperatum dicenti, quàm Auicennæ, qui dixit calidum in secundo, nedum his qui in tertio ordine statuerũt. EST ex maxime extenuantibus & siccantibus corpora, & facit subuersionem & nauseam.) Nescio quo pacto maxime possit corpora extenuare, cum leuiter purget, nec excellenti aliqua (vt dictum est) polleat qualitate. Scio autem q̧ per se exhibitum, nec subuersionem, nec nauseam facit. Et propterea in hac etiam parte, magis credo Auerroi dicenti, quod est secura medicina, & melior Epithymo quàm vel huic viro, vel etiam Plinio stomachum offendi ab eo asserentibus. INQVIT Hamec, coquitur cum iure gallorum & gallinarum.) Coquit Dioscorides cum gallinaceo, vel pisce vel beta, vel malua, vel aridum inspergit in aquam mulsam. Plin. Exprimitur, inquit, succus aqua madefacti, & ipsum cõcisum inspergitur oleri, & betæ vel Maluæ, & salsamento, vel cum pulticula coquitur. SOLVTIONE educit choleram nigram. Dioscorides & Plinius bilem absolute, & pituitam. Paulus radicem contritam cum melicrato, idẽ dicit agere colocynthidi. Dosis vsq; ad aureos quatuor.) Exhibui ego sæpe vnciam integrã, parumq;, & id quidem sine molestia, eduxit.

Polypodiũ nec extenuat corpora, nec nauseã inducit.

De scilla. Cap. 6.

SCilla autore Galeno bifariã vtilis, tum quod humores expelli apparat, tum quòd apparatos vacuat. Melior est, quæ alteri connexa eruitur (sola enim & singularis, vt etiam prope thermas orta, est venenosa) sapore dulci, acri, amaro, laminis splendentibus, ex agro libero, calida ordine tertio, sicca prope tertium. Substantiã habet

SYL. Id ĩ Gal. nõ dũ legi. Id ĩ canonibus demonstrauit. Cãdissimã. Pli. vtilissimã ad-

dit albã Ga. in Therap. Calã scdo gradu Gal. Tussi antiq & asthmati, trib. obolis sumpta eclegmate ꝓdest Dio. vrinã ciet. icterũ, hydropem eodẽ pondere iuuat, Idẽ. Vredinẽ q̃lis ab vrtica sit, ĩ partib⁹ mollib⁹ excitat, quam oleũ sanat, Gal. lib. 2. simpl, ca. 5. nõ aũt causticũ vult. De his trochiscis, & farinæ mẽsura in trochiscis scillinis dicet. Acetũ scillites. Vni scillæ parti octo salis ꝑ tib⁹ additis choclear. j. vel duo dat Dioscor. ad aluũ lenien dam.

ANT.

habet superficiariam, igneam, acrem admodum, ac terreã adustione amaram, aeriam deniq; mediocrem, eamq; dulcem. Humores crassos ac lentes, & bilem atrã incidendo, tenuando, tergendo, vt promptius expellantur apparat, & maxime oxymelli ex ea scillites, & eosdem ipsa purgat. Quapropter capitis affectibus (cephalalgiæ, cephaleæ, epilepsiæ, vertigini, scotomati) neruorum, & iuncturarum, pulmonis & thoracis, præsertim electarium ex succo ipsius & melle sumptum lambendo, confert. Idem vocem claram reddit, & oxymel scillites, & acetum scillites. Eadem splenis obstructionem & tumorem sanant, putredinem in corpore prohibent, ob id sanitatem tuentur, iuuenile corpus diu seruant, sed emaciant. Gingiuas quoq; laxas sanat, dentes commotos ore colluto acetum scillites firmat, oris fœtorem tollit, & halitum reddit odoriferum, dolorem ventriculi sedat, coctionem iuuat, corporis colorem commendat, corpus molle & laxum confirmat, quouis modo vsurpatum, scilla enim tenuat, incidit, terget, foras trahit, resoluit materiam crassam lentore partibus adhærentem, à putredine vindicat, vlcerat, vrit. Assata scilla facilius soluit, immissa autem aceto humores crassos, lentos, altius mersos, expelli promptos reddit, laminæ autem ipsius maza separatim inuolutæ sub cinere calido quantũ sufficit, coquuntur, exoluuntur, in vsum veniunt, vel ipsæ laminę vase luteo vitreato, sursum stricto, operculato, pergameno includuntur. Dies .xl. per ęstiuos dies insolantur vase identidem verso, vt ex æquo vndiq; caleat, extracta vsurpetur, vel cũ æquali farina orobi fiant trochisci, quando opus est, vtendi. Ex his sic assatis etiam fit acetum scillites, vel cũ paulo mox vbi à scilla exemptæ sunt laminæ, aceto mersæ, insolẽtur in vase simili à Veris initio ad Æstatis finem, post vsurpetur. Datur aũt potio à .ʒ. v. ad .ʒ. xij. oxymeli autem scillites ab aur. vi. ad .ʒ. iij. trochisci autẽ à ʒ. ij. ad. ʒ. iiij. Mediocrem ferre coctionem potest scilla.

De scilla. Cap. 6.

SCillæ † sicut dixit Gal. duplex est iuuamentũ. Solutione enim educit materias et ꝑparat ad soluẽdum. ELECTIO.) Melior est habens parem. † Sola enim sicut dicitur, est venenosa, † & adhuc est melior quæ saporem habet compositũ ex dulcedine, & acuitate, & amaritudine & quæ splendorem habet in laminis suis, & quæ nascitur in locis liberis. orta enim in locis thermarum, aut orta singularis, est mala.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) † Calida est in tertio, sicca ad ipsum. Est autem composita ex partibus igneis positis in superficie ipsius dantibus ei acuitatis vehementiam. et ex partibus terreis adustis dantibus ei amaritudinem. & partibus aereis mediocribus, quare est in ea de dulcedine aliquid. Est enim incisiua, † vlceratiua, adustiua, resolutiua, & attractiua materierum ad exteriora, subtiliatiua partium crassarum & viscosarum fixarum & adhærenti & conseruatiua à putrefactione.

RECTIFICATIO.) Assatio acquirit ei facilitatem in soluẽdo, & præparatio ipsius in aceto ponit materias crassas adhærentes, & submersas, faciles ad expellendum. Modus aũt operationis eius in assatione. Accipiuntur laminæ ipsius & separatim inuoluuntur in pasta, & sepeliuntur in cinere calido, donec coquantur sufficienter, postea extrahuntur pasta, & administrentur vbi oportet. Modus alius assationis ipsius. Ponatur in vase luteo vitreato stricti orificij & sigilletur ligatione forti cum pergameno, & dimittat̃ diebus .xl. & proprie diebus maioris æstus & moueat̃ vas & mutetur vicissim omni hora ita q; æqualiter in singulis partibus calefiat. Deinde extrahatur scilla, & administretur vbi oportet, & quandoq; admiscetur ei post assationem tantundem farinæ orobi quãtum ipsa est, & fiunt inde trochisci & conseruantur vbi oportet. Secundum aliquos hic ponitur modus præparationis aceti scillitici qui etiam in antidotario late inuenitur. & dicit Paulus. Laminæ eius sicut sunt ponãtur in aceto in principio veris vsq; ad finem æstatis in vase vitreato sigillato & exposito soli

E & post illud administretur vbi oportet. Et scire debes q; scilla de decoctione rem sustinet mediocrem.

POSSE. † Solutione educit humores crassos & viscosos & dixit Haly. Etiam cum hoc solutione educit choleram nigram & eius iuuamentum est magnum ad ægritunes capitis sicut cephalea, & epilepsia, et proprie secũdum omnem modum administrationis eius & vertigo & scotomia & oxymel eius ponit materias viscosas faciles ad expellendum, & subtiliat humorũ crassitudinem. Et ipsa quidem ẽm omnem modum administrationis eius, confert iuuamentum magnum ægritudinibus iuncturarum, † & est medicina bona pulmonis & pectoris, & ægritudinum in eis, proprie electarium ex succo eius & melle, sumptum lambendo clarificat vocẽ, & similiter oximel eius, & acetum ipsius, & est ex medicinis bonis spleni & crassitiei eius, est ex rebus præseruantibus corpus à putrefactione, & conseruantibus ipsum in sanitate sua, & acquirit vsus eius maciem corpori, & conseruat in iuuentute, et

F acetum eius excitat & confortat gingiuam laxam & putridam, & confirmat dentes motos collutio ex eo, & similiter potus ipsius est medicina magna fœtori oris, faciens ipsum odoriferum, & sanat dolorem stomachi, & adiuuat ad digerendum, & vsus eius ẽm omnem modum administrationis ipsius cõfortat corpus cui accidit laxitas & mollificatio, & colorem efficit bonum.

DOSIS potio eius aceti est à drach. v. vsq; ad. xij. & oximelis eius ab aur. vi. vsq; ad. ʒ. iij. & trochiscorum eius à drach. ij. vsq; ad. iiij.

MANARDVS, De Scilla.

Scillarum, inquit Plinius alba est quæ masculus, fœminæ nigræ, tertium genus est cibis gratum, Epimenidum vocatur, angustius folio, ac minus asperum. Panocratium etiam inter scillas numerat Dioscorides & pusillam scillam vocari dicit, easdemq; vires alteri habere, sed imbecilliores. SCILLAE, sicut dicit Galenus duplex est iuuamẽtum, solutione enim educit materias, & præparat ad soluendum.) Non memini me vspiam hæc legisse apud Galenum. SOLA, (sicut dicitur) est venenosa.) Si hoc verũ est, nemo scilla

G tutò vtetur, nisi qui præsens fuerit dum effoderetur. Et adhuc melior est quæ saporem, & reliqua.) Adde his ex Plinio quæ candidissima fuerit, eam esse vtilissimam. CALIDA est in tertio.) Galenus virtutis dicit esse satis incidentis, non tamen vehementer calidæ, sed in secundo ordine, quod etiam confirmauit Auerrois. VLCERAT, vrit.) Nimis hoc est, satis erat acrem dixisse, vehementius enim calida sint necesse est, quæ vrendi vim habẽt. Assatio acquirit ei facilitatem in soluendo. Multi vsus fieri per assationem, ait Dioscorides & Galeno teste, elixatio & assatio eius vehementiam reprimunt. docetq; Galenus pro puero epileptico, quomodo in diebus canicularibus optimè eius succus eliciatur. Et quãdoq; admiscetur ei post assationem tantundem farinæ orobi.) Sic parãtur artisci vocati scilletici Theriacen ingredientes. Paulus tamen non æqualiter, sed media parte farinam orobi miscet. Galenus ex Andromachi sententia, sesquialteram vult esse scillam farinæ, & orobos albos. POSSE, solutione educit humores grossos & viscosos.) Datur tosta cũ sale, ita vt vni parti octo salis adijciantur, cochlearis vnius vel duorum mensura, ad aluum leniendum, ex Dioscoridis sentẽtia. EST medicina bona pulmoni & pectori.)

H Antiquæ tussi vtilem scribit Dioscorides tribus obolis sumptam in eclegmate, & etiam asthmaticis. Eodem pondere etiam valet ad vrinam ciendam, ad morbum regium, ad aquã intercutem, ad stomachicos, & quibus innatet cibus.

Scilletici artisci in Theriaca.

De hermodactylis. Cap. 7.

HErmodactylus est radix herbæ cuiusdam montanæ, & ea vel digitum longa, vel rotũda, ac eadem præstantior, si multum est alba, intus & foris magna, mediocriter dura, altera scillæ aut raphano proxima, si creuit, si vere lecta est, & menses deinde sex siccata est, Rubra autem & nigra mala est, & quæ in loco pingui & humido prouenit, quod inde humor eius inflans, & excrementosus ei largior insit. Rara vero laxa, leuis, est imbecillior. Calidus est ac siccus ordinis secundi, initio cũ humiditate tamen excrementosa, flatulenta, nauseabunda, quæ ventriculo nocet, præsertim quando in eum ex partibus alijs excrementa confluunt. Pituitam crassam, præsertim à iuncturis

SYL. De hoc... nris ... Ser. & A... sequitur...

Alexand... Trallian... Paulo m...

stō, de-
to radix
gat pe-
ariter
riticos
psis flu-
ibus.
tigatio.

ansi.

à iuncturis trahit, ob id podagræ, & alijs arthritidis differentijs confert, non sumptus modo, sed etiā cataplasmate admotus, præsertim cum vitellis ouorum, & farina hordei, vel mica panis. Impinguat, sperma auget, vlceribus confert, quia terget sordem eorum, & carnem in his putrē consumit. Cuminum, zingiber, piper longum, libysticū, mentastrum, mastiche mista, hermodactylum prohibēt, ne suo humore excrementoso & flatulento lædat ventriculum, neve flatus crassos & nauseabundos in eo excitet, aut multa in ipso excrementa colligat. Si vero hermodactylus cum pauco zingibere, & succo raphani, vel cum scilla assata, aut scillæ succo, & zingibere, & pauca spica, in trochiscos, fingatur, purgat celerius & plenius, (per se enim tarde & imbecilliter vacuat.) Myrobalani quoq; roborando stomachum hermodactylos cito deturbant, & humorum in ventriculum affluxum prohibent. Datur ab aur. vno ad aur. duos, annos tres seruatur.

SYLVII ADNOTATIO.

Mesues agit de hermodactylo, radice etiam Paulo diuersa, ab vtroq; ephemero, quorum Colchicum venenosum, radice rotūda quamuis sit, tamen id non est Mesuæ hermodactylus optatior, vt nec Pauli ephemerum vero absolute dictum, aliter iris agrestis, folijs & caule lilij, aut satyrij, radice vna digitali crassitudine longa, licet à Diosc. Plin. Gal. inter medicinas recensetur, tamen id Mesues & Paulus hermodactyli nomine non accipiunt.

NT.

De hermodactylo. Cap. 7.

Hermodactylus est radix herbæ mōtanæ & eius alius est longus sicut digitus, alius rotundus.

ELECTIO. Ille de quo hic loquimur est rotundus, & eius alius est alb⁹, alius rubeus, alius niger. Melior ex his est habens proprietates tres bonas. s. qui est alb⁹ & veræ albedinis intus & extra, & qui est crassus, & qui est duritiei mediocris. Rarus vero & laxus & leuis est debilis. Rubeus vero & niger ambo mali sunt: Cuius ortus est in locis pinguib⁹ aut humidis, est malus, propterea q; additur ei ad humiditatem superfluam & inflatiuam. Et ortus eius in vicinitate scillæ meliorat in conditionibus suis, & sit in vicinitate raphani. Melius vero tēpus collectionis est ver. & meliores sunt in quibus iā præterijt medius annus post bonam eorum exiccationem.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidus est & siccus in principio secundi, & in ipso est humiditas superflua, causa ad inflationem & ventositatem, & nauseam, quare est malus stomacho & reumatizantibus ad ipsum superfluitates ex alijs membris.

RECTIFICATIO. Tria sunt corrigibilia in eo. Primū est nocumentum quod diximus quod imprimit in stomachum, secundum est quod generat ventositatē, causam ad subuersionem & nauseam, tertium est quoniā est debilis & tardus in soluendo. † Et dixit Alexāder. Inimicatur stomacho aggregans in ipso superfluitates plurimas & generans in eo ventositates crassas, & tollitur hoc nocumentum ab eo in permiscendo cum eo ciminum & masticem & zingiber, & similiter piper longum cum eo, & mentastrum, & keysim remouent hoc nocumentum ab eo. Et dicit Alkanzi. si ex eo & pauco zingibere, fiant trochisci cū succo raphani, vigoratur in operationibus suis. Et ex eis quæ magnificant illud & meliorant conditionem eius est scilla, & proprie si ex ea assata aut succo eius fiant trochisci & proprie cum pauca spica & zingibere. Et ex rebus sibi additis prohibentibus discursum materiei ad stomachum per ipsum sunt myrobalani eo q; aggregant & confortant stomachum, & faciunt citum descensum eius cum sit ex tarde descendentibus.

POSSE † Solutione educit phlegma crassum à iuncturis proprie. † Et est medicina artericæ magna & podagræ sumptus, & etiam cataplasmatus, & proprie cum farina hordei, vitellis ouorum, aut cum mica panis pinguis, et vitellis oui, & vsus eius impinguat corpus. Et augmentum efficit in spermate. Et est medicina bona vulneribus. Abstergit enim sordes eorū, & cōsumit carnes putridas ī eis.

A DOSIS eius est ab aur. i. vsq; ad duos. Conseruatur autem per annos tres.

MANARDVS, De Hermodactylis.

Vt notissima radix nunc ea est, quam officinę Hermodactylum vocant, ita ignotum obscurumq; est, quo nomine sit apud antiquos vocitata, & quā rem voluerint ipsi Hermodactyli voce significare. Paul. siquidem breue caput de Hermodactylo, his ferè verbis scribit: Radix, atq; eius decoctum purgandi vim habet datur peculariter arthriticis in ipsis fluctionibus: stomacho autē est satis mala. Serapion vero sub Hermodactyli voce, vno & eodem capite, Colchichon & Ephemeron Dioscorides, necnon Pauli Hermodactylum comprehendit. Auicēna Serapionem in virtutibus secutus, in historia maxime lapsus est, aperiri eam dicens, cum aperiuntur flores: scribente Diosc. & Serap. ex eius sententia, exitu autumni, post florem, scisso bulbo, folia erumpere. Serap. & Auic. veluti suos duces secutus Mesue alium longum, alium rotundum esse Hermodactylum scripsit, seq; de rotundo, quasi meliore, sermonem habiturum, aperte Galeno repugnans, qui de Ephemero scribens, non de eo quod Colchichon alio nomine dicitur, venenumq; est, & radicē habet rotundam, scripturum se dicit: sed de eo quod Iris syluestris
B vocatur, foliaq; & caulem habet lilio similia, radicem longam, non rotundam: imitatus Dioscoridem qui cum de Colchico tanquam de veneno scripsisset, de Emphemero scribit, quod radicem habēt vnam digitali crassitudine, & longā. Sed & Plinius libro xxv. Ephemerum eodem ferè quo Dioscor. modo describens, inter medicinas enumerat: & similiter libro vigesimo sexto. In vigesimo autem octauo, Colchicon inter venena reponit. Non vsq; adeo tamen nominibus fidendum, vt Cholchici nomine venenum, nomine Ephemeri rem bonam semper intelligamus: nam apud Nicandrum in alexipharmacis, & plerosq; antiquos, Ephemeri tanquā veneni fit mentio, & Gal. vtrunq; Ephemeron videlicet & Colchicon, eodem nomine Ephemerum vocauit. Nostrum hoc, quod Hermodactylum vocamus notas habet eius Colchici quod inter venena numeratur. Ephemerum me nunquam in Italia vidisse memini in Pannonia (ni fallor) frequens est, cuius ego folijs deceptus, Satyrion, donec effossa radice differentiam cognoscerē, semper existimaui.

Hæc si vera sunt, patet nō tutum esse Hermodactyli huius nostri vsum: nisi forte dicamus, eum tantum esse venenum qui in Colcho natus est. Securius tamen est ab eo penitus abstinere, præsertim quia non est ea radix, quæ ab antiquis in articularibus morbis tantopere cōmendatur, siquidem Paul. seorsum de ea sub Hermodactyli nomine scribit, cū de vtroq; Ephemero propria scribat capita. Idem fecisse Gal. præter hoc, quod ferè Paul. nihil de simplici aliquo medicamento scribit, quod ab eo nō acceperit, testimonio etiam Serapionis probatur, verba eius recitātis. In communibus tamen Galeni exemplaribus Græcis Latinisve, caput de Hermodactylis non legitur. ET dixit Alexander.) Paulus satis malum stomacho esse dicit. SOLVTIONE educit phlegma grossum.) Paulus decoctum eius esse ait potentiæ purgatiuæ. ET est medicina arthericæ magna.) Paul. dari proprie dixit arthriticis, in ipsis fluctionibus.

Nō tutum hermodactylus vsus.

C

De Iride. Cap. 8.

Iris radix est herbæ, quā crinode, id est, lilialem vocat autor Gręcus, cuius flos vel cœruleus, ac versicolor, vt iris arcus cœlestis, vnde illi nomen, vel albus. Alterius radix optima est, si magna, dura, densa, crebro geniculata, ex albo rubescens, odore ceu viola aromatico, sapore acri & mordente, Veris initio collecta. Secundam bonitatis rationem flos obtinet, cœruleus præsertim, albus enim ad omnia est imbecillior. Radix est calida sicca ordine tertio, acris, terget, coquit, resoluit, lenit, aperit obstructa, sedat dolores, pituitam crassam, & mistam illi bilem purgat, ac præter hæc aquas serosas, idq; clemēter. Materiam crassam, lentam, hærētem in thorace, ac pulmone coquit, tenuat, ac prompte educit, visceraq; omnia expurgat. Hepatis quoq; ac lienis, & vicinarum partium tollit obstructiones, affectus ab ea excitatos. hydropem, dolorem, tumorem, duritiem, & similes sanat, aut lenit. Omnes quoq; tumores etiam duros, & strumas digerit, præsertim neruorum & iuncturarum, maxime cum betæ vel brassicæ succo, vel vino, & melle, & oleo chamæmelino. Cephalalgiā veterem sanat, præsertim cataplasmate imposita, & succo eius in nares attracto. Hic enim sternutamentum mouet, & per nares detrahit vim maximam excrementorum in partes

D

SYL. Ireos flores albos, pallidos, luteos, purpureos, cæruleos Diosco. scribit, radicis, nō flor; colore distinguit.
Optīa Dio. est Illyrica, densa, submutila, frāgi ptumax, subruffa, valde odorata sternutamēta mouēs dū frangitur, gustu amara.
Radices col

ligẽdas ĩcipiẽte foliorũ defluuio docet Dio. Tenuat, terget, coquit Paulo. Cum aceto pota, spleni cũ aceto & rosaceo admota, dolori capitis cõfert Dios. Cũ ellebor o albo & duplo mellis Dios.

partes alias, per meatus occultos alioqui defluxurorum. Succus autem ex ea vt absinthio extrahitur. Cum sapa autem tussim veterem ab humore crasso, lento factam, multum iuuat, et ab eodẽ spirandi difficultatem. Vterum prę terea expurgat. Pesso quoq; supposita vel emplastro admota, vteri dolores sedat, menses euocat, aborsum facit. Vlcera antiqua, sordida, putrida purgat, terget, carne proba implet, quale etiam ossa nuda vestit. Ischiadi salubriter aut clystere iniicitur, aut emplastro imponitur. Os si colluitur aceto cui incocta fuerit, dentium dolorem sanat, & rheumatismum sistit, supposita item hæmorrhoidas aperit. Inuitam seminis uacuationem sumpta cohibet. Succus eius cum farina fabarum & cinerum illitus, faciem expurgat, eiusq; maculas deterget. Oleum deniq; irinũ neruos & iũcturas firmat, spasmum ex repletione, cephalalgiam, dolorem hepatis, splenis, renum, vteri, iuncturarum, thoracis et podagræ, pleuritidem, peripneumoniam oblitum iuuat, catarrhum coquit, somnum conciliat temporibus inunctum, aurium dolorem instillatum auri, narium graueolentiam ipsis iniectum corrigit. Fit autem ex floribus iridis, & radicum dimidio, vt rosatum oleum & violatũ. Ne ventriculum lædat, sumatur ex mulsa & pauca spica, vel cum sero lactis, melle, mastiche, ad affectus autem thoracis, & pulmonis, cum sapa, vt dixi, propinatur. Teri, & coqui mediocriter põt. Datur à drachmis duabus ad drac. sex. annos duos seruatur.

Dios. dat dr. 7. cum mulsa. Paul. obolos octo dicit agarici modo purgare, modo non sit antiqua, nec perforata.

De iride. Cap. 8.

ANT.

IRis. Inquit Graecus. Est radix herbæ qui dicitur lilialis, † cuius duæ sunt species. Est enim quæ florem habet purpureum habentem gradationes diuersitatis in purpureitate, sicut habet arcus terroris, & est iris, & pp hoc vocatus est iris. Et est alius cuius flos est albus. ELECTIO. Habens florem album debilior est in omni re. † Et est ex eis melior, cuius radix est alba participans rubedinem secundum aliquid, & crassa & dura & spissa, & in qua est aromatizitas sicut odor violatum proprie & † cuius sapor est acutus, mordicatiuus propter acrimoniã ipsius, & habens nodos breues collectos. Melior pars plantæ est radix, post illam, flos. † Et melius tempus collectionis ipsius, est principium veris.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidę complexionis & siccæ est in tertio. Et in ipso est acredo et acuitas. Et est abstersiuus, maturatiuus, resolutiuus, lenitiuus, aperitiuus, oppilationum sedatiuus, mundificatiuus, & solutiuus naturæ & prouocatiuus. Florem vero habẽs album calidus est & siccus in secundo. Et est resolutiuus abstersiuus cum æqualitate & est subtilioris substantiæ propter quod & oleum eius est subtilius et maioris penetrationis.

RECTIFICATIO. nocet stomacho, ppter quod propinatur cum aqua mellis, & pauca spica. Et emendatur in cõditionibus suis similiter cum aqua casei & melle & pauco mastice ad causas pectoris, & etiã pulmonis cum rob. Operatio olei. ℞. ex floribus ipsius quantitatem quam uolueris, & ex radice medium ipsius & exequere de operatione illud quod diximus de oleo rosato, & violato. Operatio autem succi eius est sicut operatio succi absinthij. De contritione autem & decoctione sustinet mediocriter.

POSSE. Solutione educit phlegma crassum & choleram permixtam. Et educit etiam aquam citrinam cum facilitate, & eius aspectus est proprie & maxime ad pulmonem & pectus, & est maturans subtilians & educens ab eis materias cum facilitate, & proprie crassas & viscosas & adhærentes, & est alius aspectus eius ad hepar & membra vicina ei, & ad splenem remouẽs oppilationes eorum & curans morbos oppilationum in ipsis, & educens materias ab eis sicut est hydropisis proprie, & est ex bene resoluentibus duritiem eorum & apostemata & dolores ipsorum, & est medicina bona lenitiua & resolutiua omnis

E duritiei, & proprie iuncturarum & neruorum & apostematum durorum & scrophularum, & proprie coctum cũ aqua siclæ aut caulium, aut cum vino & permixtum cum melle & oleo chamæmillæ. † Et cõfert dolori capitis antiquo & proprie emplastro facto ex eo, et caputpurgio facto ex succo ipsius, et commouet sternutationem et educit per viam nasi superfluitates plurimas ex cerebro, pronas fluere ad partes corporis occultas, & eius administratio proprie cũ rob confert iuuamentum manifestum tussi antiquæ, cuius causa est humiditas crassa & viscosa & difficultati anhelitus, & mundificat viscera & matricis, & confert suppositus & emplastratus doloribus earum & educit menstrua, & facit aborsum. Et est medicina magna vulnerum antiquorum & putridorum mundificans ea, & generãs in eis carnem laudabilem, immo etiam ossa nuda vestiens carne. Et emplastratio & clysterizatio facta ex eo confert sciaticæ, & colluitur os ex aceto decoctionis ipsius, & remouet dolorem dentis, & sedat reumatis-

F mum eius, & suppositio facta ex eo aperit orificia hæmorrhoidarum, & confert vsus eius ei qui effundit semen suũ inuoluntarie, & fit ex succo ipsius & farina fabarum & cicerum linimentum bonum mundificans faciem & abstergens maculas eius. Oleum vero eius confortat neruos & iuncturas, & confert spasmo humido & confert dolori pectoris, & pleuresi & peripneumoniæ, & confert distillatio eius in aurem dolori eius, & distillatur ad fœtorem nasi, & & remouet eum, & inunctio eius in temporibus facit dormire, & † confert dolori capitis & maturat catarrhum, & confert inunctio eius dolori hepatis & splenis & renum & confert dolori matricis & iuncturarum & podagræ.

DOSIS eius est à drach. ij. vsq; ad. vi. & cõseruatur per annos duos.

MANARDVS, De Ireos.

CVIVS duæ sunt species.) Variare in Iride flores scribit Dioscorides; alios enim candidos, alios pallidos, alios luteos, alios purpureos, alios cyaneos esse. Non tamen ex hisce florum coloribus

G species eius distinguit, sed potius ex radicis colore quem in Illirica dicit esse subrufum: quale quandoq; ex Illyrio delatum vidimus, in Lybica candidum qualis est quæ passim inuenitur. ET ex his est melior.) Secundum Dioscoridem optima est Illyrica Macedonicaq;: & in his optima, cuius radix densa, submutila, frangi contumax, subrufa, valde odorata, sternutamenta mouens dum perfringitur. ET cuius sapor est acutus.) Dioscorides gustu amara. ET melius tempus collectionis est ver.) Apertus est hoc loco error: incipiente enim foliorum defluuio, colligendas radices docet Dioscorides. Et est abstersiuus, Dioscorides attenuare dicit. Paulus tenuium esse partium, tergere & concoquere. Ad splenem.) Dioscorides pota cum aceto. ET cõfert dolori capitis) Dioscorides cum aceto rosaceo. Et fit ex succo ipsius & farina fabarum.) Dioscorides cum elleboro albo, & mellis duabus partib. DOSIS à drachmis duabus vsq; ad sex.) Dioscorides ad drachmas septem cum aqua mulsa. Paulus vero octo obolos dicit purgare, vt Agaricum, modo non sit antiqua aut perforata.

De cucumere agresti. Cap. 9.

SYL. Cucum[...] asininus [...] Elateri[...] cus ex [...] fructu [...] trahat D[...] docet a[...] r[...] extre[...] Gal.

H CVcumer agrestis folijs satiui cucumeris, sed asperioribus, fructu eiusdẽ, sed paruo, asperrimo, amarissimo, cuius perfecti, ac præcipue ex eo succi laus est præcipua, secunda radicis. Idem fructus iã absolutus si maturitate pallescat, viridisq; esse desierit, & amaritudine sit eximia, succumq; remittat albũ, & subpinguem, est calidior. Imperfectus autem tam est noxius, vt sanguinem educat. Succus autem exeunte Æstate excipitur, radix fine Veris colligitur. Eadem in medicamenta multum efficacia, & celebria recipĩ. Calidus est ac siccus ordine tertio, substantia ignea & terrea vsta constat. Purgat potenter pituitam vomitu & deiectione, et interdum bilem, si vacuari parata est, serosum quoq; excrementum, etiam euulsu contumax, atq; adeo à iuncturis mirifice trahit, prę sertim succo & radice, ob id earũ dolores sanat, ischiadem etiã iuuat aperte cataplasmate impositus, vel clystere iniectus. Vim nanq; purgatricẽ scãmonio proximã ei tribuit Ioannitius. Si enim vacuet, immodice et sanguinẽ trahit.

Quib[...] ctũ elater[...] nunc vo[...]

Radices

Radices item eius cum absinthio in aqua, & oleo percoctæ, hemicraniam molestam, & curatu difficilem sanant, si ipso decocto tempora foueantur, & ijsdem radices eædem, & herbæ tritæ cataplasmate applicentur. Succus quoq; ipsius naribus iniectus cum pauco lacte idem efficit. Excrementa enim cerebri euocat, & nasi fœtorem ab horum putredine ortum persanat, cephalalgiã quoq; veterem & epilepsiam. Idem cataplasma, præsertim si stercus caprinum addatur, tumores magnos & duros, & strumas resoluit. Succus quoque & decoctum tum fructus, tum radicis hydropem iuuat potu (valenter enim aquas serosas vacuat) & icterum, & obstructionem hepatis & lienis. Puluis radicis cum melle cicatricem fœdam tenuat, ecchymomata contusionibus succedentia dissipat. Succus radicis cum farina fabarum, sordem faciei & fœditatẽ cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricta, eos delet, & lentigines. Resoluit enim, tenuat, terget, siccat, soluit moleste & tarde, aperit obstructa, & ora venarum. Ne ora venarum aperiat, & vlceret hic succus, & cum torminibus, & anxia molestia vacuet, datur cum bdellio vel tragacantho, vel lacte dulci recenter mulso, aut mulsa & sale, promprius autem purgat cum pauco sale gemmæ, & aromatibus. Succus autem ex fructibus per maturitatẽ pallentibus clementer sine compressione multa extractus siccatur, vt scammonium, et aloe, Nonnulli inter siccandũ ei immergunt aromata nodulo ligata, quem extrahunt, dum siccando cogi incipit, alij alia immittunt, pro scopis varijs. Triennio seruatur, post sex menses vtendus. Noxã autem ab eo corpori impressam delet aqua hordei, mulsa, uinum, oleũ. Datur succus à granis decem ad drach. unius partem tertiã, puluis radicis à granis quindecim ad drach. semissem. Decoctũ ab vncijs duabus ad vncias quatuor.

SYLVII ANNOTATIO.

Abimatu ad decennium purgationi est aptum Diosc. A trimatu incipere, & nullũ ex medicamẽtis longiore æuo durare, & quo vetustius, eo melius, scribit Pli. & ducẽtis annis seruatũ, testat Theoph.

De cucumere asinino. Cap. 9.

CVcumer asininus est fructus sicut cucumer paruus asperitatis plurimæ & amaritudinis veræ, & eius planta habet folia similia folijs cucumeris, tamen asperiora.

ELECTIO. Melior pars plantæ eius est fructus ipsius, & proprie eius completi succus, & post ipsum radix. Et calidior fructus eius est citrinus complexus, expoliatus tamen à viriditate, & qui est † amaritudinis veræ, † & cuius succus est albus habẽs sicut de pinguedine aliquid. Incompletus vero est maius, educens sanguinem solutione, et radix eius ingreditur in medicinis multarum vtilitatum, & melius tempus operationis succi eius est finis æstatis & collectionis radicis eius est finis veris.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ complexionis est, & siccæ in tertio. Est autem compositus ex partibus igneis et partibus terreis adustis, est autẽ resolutiuus, subtiliatiuus, aperitiuus oppilationũ, & orificiorũ venarũ, abstersiuus, extenuatiuus, exiccatiuus & solutiuus.

RECTIFICATIO. Excoriat & aperit orificia venarum, quare generat tortiones faciens cum solutione angustiam & est tardæ operationis, & emendatur nocumentum primum si in operatione succi eius adiungaẽ ex bdellio aliquid aut ex tragacantho, aut si propinetur cum lacte dulci recenter mulso, aut cum aqua mellis & sale, & vigoratur & facilitatur eius operatio si in operatione succi ipsius misceatur salis gemmæ quantitas aliqua, & scito q; species alefanginæ addunt virtuti ipsius. Operatio succi eius. Accipe ex succo eorum quantitatem quam volueris, † & proprie quando citrinescunt, & sunt maturitatis completæ, & fiat extractio succi cum facilitate, non cum compressione laborioriosa & exiccetur, sicut exiccatur scamonea & aloe. Et quidam accipiũt aliquas ex speciebus aromaticis, & ligant in panno, & suspendunt in eo donec incipiat inspissari, & postea remouent. Et aliqui ponunt alia ſm intentiones alias. Expellit autem nocumentum eius à corpore aqua hordei mellea & similiter vinum & oleum.

POSSE. † Dixit Ioannitius. Soluit sicut scamonea, & ſm veritatem rei educit phlegma cum virtute & per vomitum, & per ventrem, & interdum choleram, et proprie si inueniatur ei præparatio, & educit mirabiliter aquositates à partibus difficilis eradicationis earum, † & educit materias quæ sunt in iuncturis, & curat dolores earum, & proprie succus eius, & etiam radix ipsius cum aceto cataplasmata, & si decoquantur radices eius cum absinthio in aqua & oleo vsq; dum sint bene excocta, & embrocentur tempora, & ex ea aqua eorum calida, & ex oleo, & fiat ex fęce emplastrum stringendo circa tempora & resoluitur hemicranea laboriosa difficilis. Et caputpurgiũ ex succo eius valet similiter, & proprie cum succo, & lacte pauco. Educit enim ex via nasi superfluitates cerebri plurimas, & valet ad fœtorem nasi. Et ad dolorem capitis antiquũ & epilepsiam. Et modus emplastrationis quem diximus resoluit apostemata crassa & dura, & scrophulas, & proprie permiscendo ei aliquid ex stercore caprarũ cum melle. Succus vero eius, & succus radicis ipsius est medicina bona hydropisi. Extrahit enim aquam citrinam cum fortitudine, & similiter decoctio radicis ipsius. Et confert hictęritię, & oppilationi hepatis, & splenis, & confert sciaticæ iuuamentum manifestum emplastratus & clysterizatus. Puluis vero radicis eius cum melle attenuat cicatricẽ fœdã, et remouet vestigia magna quæ remanent post percussiones. Et fit ex succo radicũ ipsius et farina fabarum linimentum bonũ abstergens sordiciem faciei, et fœditatẽ cutis. Et fricatur morphea cum radice eius, et aceto forti, et aufert eam. Et similiter valet ad lẽtigines. Et scito q̃d solutio ex eo q̃n superflua est educit sanguinẽ. † Cõseruatur succus eius triennio. Et est administrãdus post sex mẽses.

† DOSIS. Succi eius à .x. granis usq; ad. ʒ.i. tertiam, pulueris radicis eius à granis .xv. vsq; ad. ʒ. ß. Se. et aqua decoctionis radicis eius ab. ℥. ij. vsq; ad. iiij.

MANARDVS, De Cucumere syluestri.

Sic yn agrion Græci, Latini Cucumerem anguinum, vel erraticum, vel syluestrem vocant. Elaterium vtriq; medicamẽ ex fructu factum. Sicut Cucumer paruus.) Solo fructu à satiuo differt, ait Dioscorides, quem minorem multo habet, & glandibus oblongis similem, folia & viticulas domestico similes, radicem albam & magnam. AMARITVDINIS veræ.) Omnes eius partes amaræ sunt ex Dioscoride, & Elaterium extreme amarum secundum Galenum. CVIVS succus est albus.) Notæ boni Elaterij ex Dioscoride sunt, vt sit album, parum humescens, læuorem habens, & lęuitatem, amarissimum & quod facile accẽditur. Malum est quod virescit, asperumque & turbidum est, medio colore inter Eruum & cinerem, ac ponderosum. CALIDAE complexionis & siccæ in tertio.) Galenus parum calidum dicit in secũdo ordine. ET proprie quãdo citrinescunt.) Tempestiuos esse dicit Dioscorides cũ solo tactu succum effundunt. Plinius autumno. Puto errorem quoque esse, vbi dicit, radices colligendas in fine veris. Modum faciendi Elaterium late Dioscorides explicuit, quem ab eo facile discere potes, nam modus Mesue concisus nimis est & mancus. Educit per vomitum, & per ventrem.) Dioscorides. Si volueris purgare per inferiora, duplum salis misceto, & Antimonij quãtum sat sit, pilulasq; erui magnitudine ex aqua formato, quas vbi deglutieris, aquæ tepidę cyathum superbibito. Si per superiora, aqua Elateriũ resoluito, & penna in eo madente, loca infra linguam, quãtum maxime potes, intima attingito. Quod si ad vomitũ difficilis sit qui curatur, oleo, vel Irino vnguento Elateriũ resoluito. DIXIT Ioannitius.) Nescio an dixerit Ioannitius, scio autem Paulum scripsisse, q; vacuat vt Scammonium, quantitate trium obolorum tritum cum lactis coyla. & Dioscorides q; trahit bilem & pituitam. EDVCIT materias quæ sunt in iuncturis.) Non erat prætermittendum, valere difficulter spirantibus, vt scripsit Dioscorides. Resoluit apostemata.) Radicem ait Galenus abstergere, discutere, mollire. & Dioscorides veteres tumores cum polenta discutere, & cum Terebinthina panos rumpere. CONSERVATVR succus eius triennio.) Nullum ex medicamẽtis longiore æuo durare ait Plinius incipereq; à trimatu. Dioscorides à bimatu ad decennium esse

esse purgationi aptum. Theophrastus ducentis annis seruatum testatur quo vero vetusti⁹, eo esse meli⁹, dixit Plinius. DOSIS eius succi, à decem granis, & reliqua.) Distinctius Dioscorides integrã mensuram dicens esse obolum minimam semiobolum, infantibus æra duo sufficere, hoc est, dicalchon, pondus videlicet quatuor granorum, maiore copia esse periculosum. Paulus dat tres obolos.

SYL. Cẽtaurium maius ẽ vulgare rha põticum. Ani 3. Gal. ordinẽ non signauit.

De centaurio. Cap. 10.

CEntaurium est maius et minus, notis plurimis distinguuntur, ad omnia minus est præstantius, idq; suis floribus pallidis, et citreis, ac semine. Colligitur Æstatis initio. Calfacit, siccat ordine † secũdo, vel cum Rufo tertij initio, constans terrea substantia ob vstionem valde amara, & alia terrea non adusta, aquosæ mista, qua modice adstringit, & aerea parum dulci, & ignea subacri sine morsu. Ob hæc, vlcera & vulnera efficacissime curat & glutinat. Terget enim, siccat, excrementa consumit, aluum soluit aliquãdo tam violenter, vt aperiat ora uenarum, qbus sanguis emanet. Qua de re dubitauit Hermes, præsertim cum vulnera conglutinet & sanet, & Alkindi sententia, sanguinis sputo conferat, ipsum sistendo & apertam uasis partem glutinando, Sed ambiguitatem hanc soluit substantiarum in eo præcipuarum contrarietas, amaræ, scilicet & hac largioris stypticæ, quæ prima cogendo agit, quod à dominante substantia hęc facultas sit ad agendum promptior. Post longam autem eius actionem calor mordax ex acri substantia excitatus, corpus agitat, & noxas prædictas affert, non semper tamen, sed quando immodice purgat. † Purgat autem centaurium præsertim minus, pituitam crudam, & bilem flauã, & materias alias etiam à neruis & iuncturis, et hæc tarde. Ob id harum partium effectibus confert, ut etiam ischiadi, clystere iniectũ, vel cataplasmate impositum. Musculis item attritis, sed cum panis mica, sale pauco, & melle, vel oleo. Obstructionem hepatis & lienis sanat, colico dolori & vẽtris prodest, lumbricos necat, & vacuat, menses mouet, vteri dolorem sanat, fœtum educit. Styptica vero substantia sputum sanguinis sistit, vulnera glutinat, vlcera etiam dysepulotica glutinat præsertim puluere per se vel in vnguentum coacto, ac etiam potu decocti ipsius fistulas & vlcera cacoethe sanat. Ambitiose autem quidam ab eo carnibus diuisis incocto eas glutinari aiũt. Cum mulsa, vel oxymelite, & sale pauco, vel decocto ameos mellito & salem gemmæ habenti promptius purgat & clementius. Mastiche autem addita, venas ab eo aperiri prohibet. Coctionem & trituram perfectam sustinet. Datur à tertia parte vnc. vnius vsq; ad sescunciam. Decocto autem ab vncia vna ad vncias tres.

†Hic mod⁹ loquẽdi innuit, hactenus de vtroq; locutum & vtrũq; pituitã & bilẽ vacuare, sed min⁹ magis cui soli vis hęc à Dios, Ga. Pau. tribuit: non ẽt magno, & sanguinẽ vacuare, si clyste e, i ischiade iniicit, Ga. minori tribuit, ad rupta, & cõuulsa datur mai⁹ Dios. & Gal. Cũ cõtuso maiori centaurio coctæ carnes coalescunt Dioscor.

SYLVII ADNOTATIO.

Maius ad drach. duas datur Diosco. & Gal. minus ad drach. vnã & dimidiam coctum ad dimidias in aquæ cotyla paul.

ANT.

De centaurea. Cap. 10.

CEntaurea. † Alia maior. Alia minor. Inter quas distinguuntur proprietates notæ.

ELECTIO. † Minor melior est in omni re, † cuius flores et crura colorẽ habent citrinũ palearem, † et melior pars plãtę sunt flores, et semina ipsi⁹. † Et melius tempus collectionis ipsius est principium æstatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ complexionis est & siccæ in secundo. Et dixit Ruphus. Est in principio tertij, † & est composita ex partibus terreis adustis in parte dantibus ei amaritudinem, & ex partibus non adustis, cum permixtiõe aquositatis, à quibus inest ei stipticitas. Et est in ea de dulcedine aliquid à partibus aereis. Et in ipsa est ex acredine aliquid à partibus igneis. Et amaritudo in ea plus ẽ stipticitate ipsius, & stipticitas plus dulcedine & acredine, & acredo in ipsa est remissa sine mordicatione. Quare est ex maxime curantibus vulnera immo sigillantibus ea. Immo est ipsa abstersiua, exiccatiua consumptiua superfluitatum, & solutiua ventris. Et quando superfluit, purgatio ex ea solutione educit sanguinem.

E Aperit enim orificia venarum apertione sanguinem manare faciente. Dubitauit enim Hermes in ea de eo quod dicitur ꝙ est aperitiua venarum, & effusiua sanguinis, cũ sit sigillatiua vulnerum, & sanatiua. Adhuc autem dixit Alkindus. Confert sputo sanguinis & aggregat ad retentionem eius, & sigillationem loci manationis ipsius. Inquit Heben Mes. Satis facit inquisitioni pscrutatio compositionis ipsi⁹, & enim in ea amaritudo & stipticitas sunt sicut dominans, quæ sunt ad aggregandum magis, & fit prima cõsecutio operationis per ipsas. A dominante enim virtus promptior. Cum autem suscitatur caliditas ipsius & acrimonia post longam eius actionem, cum agitatione in corpore, fit consecutio operationis à virtute substantiæ acutæ ipsius, & calidæ, quare operat̃ quod diximus, & non semper, sed illud proprie qñ ex ea purgatio superfluit.

RECTIFICATIO. Est ex facientibus solutionem tardam, & est conturbatiua & aperitiua orificiorum venarum. Confortatur autem eius operatio cum aqua mellis,

F & oximelle, & pauco sale. Vel cum aqua decoctionis ameos mellita proprie, & sal gemma, & remouetur cum hoc eodem nocumẽtum secundum & remouetur tertium administrando aliquid de mastice cum ea. Coctionem autem & contritionem ad plenum sustinet.

POSSE † Solutione educit phlegma crudũ, & proprie minor, & choleram citrinam, & materias à iuncturis, & mundificat neruos, & confert doloribus eorum, † & confert ischiaticis iuuamentum magnum emplastrata, & clysterizata. Et similiter emplastratio confert dolori neruorum, & contritioni lacertorum & proprie cum mica panis, & sale pauco & melle vel oleo. † Et est medicina oppilationum hepatis, † & splenis, & prouocat menstrua, † et sanat dolorem matricis, et educit fœtum. Et cõfert colicę, & dolori ventris, & interficit vermes, & solutione educit eos, iuuamenta autem ex re stipticitatis eius sunt, qm̃ abscindit sputũ sanguinis, † & sanat vulnera, † & mũdificat ea, & consolidat, & proprie difficilis consolidationis † &

G proprie puluis eius. Et vnguẽtum factum ex ea & vinum decoctionis ipsius est potus ad hoc, † et proprie ad fistulas & vlcera maligna † & quidam dixerunt superstitiose qm̃ si coquitur cum carnibus consolidat eius partes diuisas.

DOSIS. Eius est à tertia. ℥. i. vsq; ad. ℥. i. &. ß. et. in decoctionibus ab. ℥. i. vsq; ad. iij.

MANARDVS, De Centaurea.

Centaurium hoc à Chirone Centauro nomẽ accepit, à quo etiã Chironium dictum est, quum solo nomine cum minore cõueniat. Imperiti (vt Plinij verbo vtar) inuicem vtrunq; cõfundunt, quod & fecisse Mesuen facile est videre, cũ de vtroq; eodem capite scripserit, & vires vtriusq; indiscriminatim cõmiscuerit, secutus in hoc, sicuti in plerisq; alijs, Auicennam. CENTAVREA alia maior, alia minor.) Maiorem nostri seculi herbarij ignorãtes, minorem quæ humectiore simul & pinguiore loco nata in maiorem longitudinem adoleuerit, pro ea imperitis venditant. Alij paulo solertiores, herbam pro ea monstrant, folijs per interualla binis, interna parte virentibus, externa candicantibus, salice maioribus, flore lu-

H teo. Si quis tamen bene consyderauerit notas, quas Dioscorides & Plinius maiori Centaurio adscribũt, eas ita quadrare cognoscet vocato nunc à vulgo Rheopontico, vt nulli rei magis. Tertium est præter hæc genus cognomine Triorchis, quod, ni fallor, fuit olim mihi ẽ Liguria allatum, minori non multum absimile, sed longe magis aluum soluens. MINOR melior est in omni re.) Falsum est hoc, alia enim in re vtraq; melior. CVIVS flores & crura colorem hbbent citrinum palearem.) Falsum esse hoc, & res ipsa ostendit, & Dioscoridis authoritas: flore enim cõstat in punico purpureum referente, qualis est Lychnidis flos. MELIOR pars plantæ sunt flores.) Radicem inutilem dicunt Dioscorides & Galenus, ramos vero, magisq; folia & flores, vtilissima. ET melius tẽpus collectionis est principium æstatis.) Dioscorides videtur distinctius locutus, dicens, exprimitur cum prægnans est semine. Auicenna dicit nasci vtrunq; in fine veris, quod si est verum, non video quo modo in principio æstatis perfectæ esse possint. CALIDAE complexionis est, & siccæ in secundo. Nec Galenus nec Serapion eas reponunt in vllo ordine, Auicenna in tertio. Si quis

vero

verò rectè naturam vtriusq; examinauerit, dicet minorem esse calidiorem, non vsqueadeo tamen, vt ad tertium ordinem ascendat. ET est composita ex partibus terreis adustis, dantibus ei amaritudinem: & ex non adustis, cum permixtione aquositatis, quibus inest ei stypticitas, & est in ea de dulcedine.) Confundi hic vtriusq; qualitates, consyderanti res ipsas, & legenti Gale. facilè constat: de maiori enim ita loquitur Galenus: Radix sicuti in gustu contrarias qualitates, ita in vsu contrarias ostendit operationes: gustui enim acris simul & adstringens, cum exili quadam dulcedine se offert. De minore verò, quòd dominatur in ea amara qualitas, quæ exiguæ cuiusdam stypseos, id est, adstringentis saporis est particeps. SOLVTIONE educit phlegma crudum, propriè minor, & choleram citrinam.) Modus loquendi innuit de vtraque hactenus locutum, & hanc ipsam vim, pituitæ scilicet & pilis purgandæ, vtrique conuenire, licet minori magis: cum tamen Galenus & Dioscorides minori tantum hoc adscribant: & Paulus purgare bilem, & mucos dicat. ET confert sciaticæ.) Hoc etiam priuilegium minoris est solum, de ea enim scribit Galenus ferè his verbis: Decoctum hærbæ nonnulli clystere iniiciunt ischiadicis, hoc est, his qui coxendice laborant, vt biliosa & crassa educant. Quando autem adeò vehementer operatur, vt sanguinem vacuet, tunc magis iuuat. Et contritioni lacertorum.) De maiore scribunt Dioscorides & Galenus, quòd datur ad rupta & conuulsa. ET est medicina oppilationum hepatis.) Succū minoris in hoc esse optimum scribit Galenus. Spleni.) De eodem minoris succo dicit Galenus, bonum esse durato spleni, & potum, & extrinsecus applicitum. Et prouocat menstrua, & educit fœtum.) Eidem succo hoc adscribit Galenus, quòd suppositus menses educit & fœtum: de radice verò maioris, quòd menses prouocat, mortuos fœtus extrahit, viuos corrumpit & deijcit. Et Dioscorides, quòd radix maioris ad collyrij tenuitatem erasa, si subditur, mēses & partus euocat. SANAT dolorem matricis.) De radice maioris scribit Dioscorides, quòd pondere duarum drachmarum pota, vuluarum doloribus confert. Valet colicæ, & dolori ventris.) De maiore scribit Dioscorides, quòd torminibus pota medetur. ABSCINDIT sputum sanguinis.) De maiore scribit Dioscorides, quòd pota in aqua, si febris adsit: si non adsit, in vino, sanat cruentas excreationes. ET sanat vulnera.) Vtraque huius virtutis est particeps. De maiore enim ait Galenus, manifestari adstringentis eius qualitatis opera, in vulnerum glutinatione. Et Dioscorides vtilem dicit vulneribus, & quòd in eum vsum recens tunditur. De minore idem Dioscorides quòd tusa virens, vulnera conglutinat: & Galen. quòd magna vulnera ea sanantur adhuc viridi. ET mundificat ea & consolidat, & propriè difficilis consolidationis.) Hæc videntur de minore intelligenda, de qua sic ad literam scribit Dioscorides: Repurgat vlcera antiqua, & ad cicatricem adducit: & Galenus: antiqua, & ad cicatricem difficillimè euntia vlcera, per eam ad cicatricem adducuntur. ET propriè puluis eius.) Non sic Galenus, sed quòd hęrba adhuc recens: & eodem modo Dioscorides. ET quidam dixerunt.) De magna hoc scribit Dioscorides, quòd coalescunt ea carnes, si cum contusa simul coquantur. ET propriè ad fistulas & vlcera magna.) De minore dixit Galenus, quòd exiccata, exiccantibus, & glutinantibus miscetur, quæ sinus & fistulas sanare possunt, ac maligna vlcera, duritiesque emollire, nulla de potu facta tunc mentione. Dari tamen ait succum à quibusdam in neruorū passionibus bibendum, ceu siccantem simul, & absque molestia vacuantem. Eundem cum melle illini oculis: purgat enim (vt inquit Dioscorides) ea, quæ obstant luminis claritati. Maiorem pręterea valere ad spirandi difficultatem & antiquam tussim, tradunt Galenus & Dioscorides: additq; hic lateris dolores. Dosis.) Dioscorides & Galenus dant duas drachmas maioris, Paul. drachmam vnam seminis minoris, in cotyla aquę ad medietatis consumptionem cocti.

De Cnico. Cap. II.

CNnicus est agrestis (nam quem Indicum addunt, & nil vocant, cnicus non est) et satiuus, idemq; melior semine, præsertim & eo albo magno, {inæquali} plano, pleno medullæ pinguis, cortice tenui. Nec inutilis est flos croci pilorum effigie. Calfacit ordine primo, siccat secundo, agrestis calidior, siccior, minus flos. Pituitā & aquas vomitu, & deiectione vacuat sumptus, & clystere iniectus. Ob id morbis inde natis, vt colico affectui, et similibus confert. Thoracem quoque et pulmonem expurgat, præsertim eclegmate sequente, & oleo suo, vnde

L. ham⁹. eophr. it DIO. ū facit m, sed tylidē o simi- facit. Auic.3. .pau.si admo r.

A & vocem claram reddit: sperma quoque vsu auget, sed alimentum est prauum. Stomacho valde noxium, in eoq; & mammis lac dicitur cogere, fastidiendum ac nauseabundum est, ac conturbans. Facultate est lactariarum plantarum, sed remissa: terget, aperit, etiam flore cū mulsa icterum sanante. Ne ventriculum lædat, ei misce stomachica, anisum, galangam, masticheu: acria vero, vt cardamomum, zingiber, sal panis, sal gemmæ, addita, actionem ipsius celerant, & intestinorum noxam prohibent.

G.lib. 5.sa. cnici & fici pares portiones miscet ad tuto purgādū senis pituitā, ī quā rē cæteris medicamentis Auerroi p̄fertur.

Sic medullæ eius. ℥. x. cum cardamomi aureo vno in catapotia cicerum magnitudine. ℥. v. sufficiēter purgat Paulo autore. Eadem medulla panno ligata, oxymeliti præcipue scillitico dum coquitur mersa, purgatorium id facit. Medullæ eiusdem aurei duodecim, penidiorum aurei quatuor, cardamomi, zingiberis, ana aur. vnum, cum melle forma bolos nucis magnitudine. Da vnam, vel. ij.

B Medulla eadem ex iure galli, vel gallinæ cum speciebus prædictis cocta idem præstat Galen. Vel medullæ eius drachm. tres, amygd. ℥. i. strobylorum. ℥. semis, cum melle cocto & succo scillæ fac eclegma mirificum in thoracis affectibus. Oleum ex eo semine, vt amygdalis & balano myrepsica, extrahitur. Datur à drach. iiij. ad aur. quinque. Flos à ℥. i. ad aureos duos.

De Carthamo. Cap. II.

ANT.

CArthamus duorum modorum est. Est enim domesticus: & siluestris, & dixerunt quidam quod nil est ex speciebus carthami, & elongati sunt.

ELECTIO. Carthamus de quo loquimur est domesticus, & melior pars plantæ eius, est semen eius. Post illud flos eius, & melius semen est, quod est album, & planum crassum, & plenum: cuius medulla est vnctuosa pinguis, & cortex est tenuis. Et melior flos est qui est sicut pili croci.

C COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ est in primo, & siccæ in secundo: & flos eius est minus calidus, & siluestris est calidior & siccior: est enim in eo virtus lacticiniorum remissa: est autē carthamus abstersiuus, aperitiuus, & conturbatiuus, & faciens nauseam: & in est ei virtus educendi per vomitum, et per ventrem, et eius nutrimentum est prauum, et multum nocens stomacho, & dicitur quod caseat lac in mammilla, et stomacho.

RECTIFICATIO.) † Nocet stomacho faciēs fastidiū & est tardæ & debilis solutionis, † et dimittit vestigia lenitatis in visceribus. Emendatur autem primū nocumentum ex eo permiscendo ei aliquid ex medicinis stomatichis, sicut anisum proprie & galanga, et mastix, et similia, et confortatur ei solutio & emēdatur nocumentum quod imprimit in intestinis permiscendo cum eo aliquid ex medicinis acutis: sicut cordumeni proprie & zingibere et sal panis, et sal gemma, et similia. Inquit Paulus. Accipe medullæ eius. ℥. x. cordumeni aureum. i. fac ex eis grana sicut cicer: et da. ℥. v. Soluit enim sufficienter. † Dixit etiam. Liga ex medulla eius quantitatem sufficientem in panno:

D & suspende in oxymelle qn̄ coquitur, & erit solutiuum, et proprie si fuerit oxymel scilliticum. Inquit Alkanzi. Accipe medullæ ipsius aur. xij. penidiarum aur. iiij. cordumeni: zingibe. ana aur. i. aggregentur omnia cum melle. et fiant formæ sicut nuces et da vbi oportet vnā vel duas.

† Et dixit Gale. Decoquatur medulla eius in iure galli, vel gallinarum cum speciebus et propinetur vbi oporret: et dixit etiam ex medulla eius, et tertia ponderis ipsius ex amygdalis, et sexta ex pineis: et aggregentur omnia cum melle cocto, et succo scillæ, et fit lohoc iuuamenti mirabilis ad ea, quæ dicemus. Extrahitur ab ea oleum iuuamentorum multorum, et eius operatio est sicut operatio olei de ben et olei amygdalarum.

POSSE Solutione educit phlegma per ventrem & vomitū, et similiter aquositates, et valet ad ægritudines ex eis: sicut est colica: et clysterizatus valet similiter, et mundificat pectus & pulmonem, & proprie lohoc prædictū,

& alij modi administrationis eius, & clarificat vocem, & similiter oleum ipsius, & vsus ipsius in spermate augmentum efficit. † Flos vero eius cum aqua mellis, remouet hicteritiam.

DOSIS eius est à. ʒ. iij. vsque ad aureos quinque, & floris eius à. ʒ. i. vsque ad aureos. ij.

MANARDVS, De Cartamo.

Cnicum vocant Græci, & Latini, Cartamus iam cœpit dici. DVORVM modorum est.) Dioscori. de vnico loquitur. Theophrastus duo facit genera, syluestre, & satiuum. CALIDVM est in primo, siccum in secundo.) Sic Auicenna præceptor huius. Galenus autem & Paulus calefacere dicunt in tertio, si quis extrinsecus vtatur. NOCET stomacho.) Laudat eum valde Auerrois, nobiliorem esse dicens omnibus medicinis purgantibus, & quòd pituitam euacuat absque timore. Sed, & Galenus libro 5. salubrium, præfert Cnicum Aloem in soluenda aluo senum, per triduũ adstrictam. DIMITTIT vestigia lenitatis in visceribus.) Galenus loco suprà allato, potius vĩ contrariũ dicere. INQVIT Paulus.) Paulus coquit drachmas quinque, cũ ptisana & paucis salibus, vt educat aquam, nec meminit Cardamomi. ET dixit Galenus.) Nescio vbi dixerit Galenus: scio autem Dioscoridem dixisse, contundi eius grana, & dari cum aqua mulsa, aut gallinacei iure. ET dixit etiam.) Dioscorides sic describit: Cnici albi sextarium, amygdalæ thasiæ tostæ, & expurgatæ cyathos 3. anisi tantundem, vt Cnici, aphronitri drachmam, ficuum siccarum numero triginta, interiorem carnem. Galenus Caricas & Cnicũ miscet æquo pondere.

De balano myrepsica. Cap. 12.

SYL.

Balanus myrepsica, idest, glans vnguentaria, fructus est magnus quidem nucis auellanæ magnitudine, triangulus. Paruus vero ciceri similis, malus: vterque tamen medulla leni, & vnctuosa. Magnus est præstantior, præsertim si vetus est, cortice est albo, læui, tenui, medulla intus alba, leni, pingui, paruus, si ex nigro albescit, & medulla est alba, leni, pingui, & vetus, est innocentior. Calfacit maior initio ordinis tertij, siccat secũdo. Humiditatem habet excrementosam & acrem, qua ventriculum subuertit, nauseam excitat, viscera conturbat. Pituitam crassam & lentã vomitu & deiectione purgat: quare confert colico affectui pituitoso, & flatulento, sumptus, balano, clystere iniectus, cataplasmate ex ipsius medulla, hordei farina, & melle appositus, & calore suo neruorum frigidis affectibus, spasmo, tetano, contractioni. Tumores quoque duros, strumas, nodos resoluit cum melle. Hepati autem, aut lieni obstructo, vel durato cum farina lupinorum, & spica confert imposita. Ad hæc autem fructus minor, & eius oleum efficacius admouentur. Idem oleum auri infusum, tinnitui, sibilo, surditati auxiliatur, cicatrices fœdas, lentigines, alphos, & cætera cutis vitia emendat. Incidit enim, tenuat, terget, expurgat, aperit obstructa. Paruus autem ad omnia est valentior, moleste purgat, vires deijcit, sudoremq; frigidum mouet. Ob id non vtendus etiam oleo, nisi emplastro, vnctione, cataplasmate. * Magnus ne ventriculo noceat, facit assatio, vt in canonibus diximus. Ea enim humiditatem excrementosam, & acrem horum symptomatum causam coquit, & resoluit: tuncq; solum deiectione purgat. Addun tur præterea ipsi, præsertim coquendo, semen anisi, & fœniculi. Ex huius autem ita cocti medulla cum dimidio põdere amygdalarum dulcium, & melle vuarum passarum, formæ fiunt auellanarum effigie. Ipsi autem fructus integri, vel potius horum medullæ multum tritæ aromatibus aliquibus, vel anisi, & fœniculi semine adiecto, inuoluuntur papyro, & maza, post coquuntur sub cinere calido.

Oleũ autem ex his extrahitur, vt ex amygdalis. Datur à. ʒ. ß. ad. ʒ. i. & semissem.

* Ben Arap. Myrobalanus Galen. Pli. & Aetio dicitur.

Ad splenẽ farinã erui, vel lolij miscet Galen. cũ oxycrato pota dr. vna viscera purgat, pręserti hepar, lienẽ, quẽ etiam absũmit Galen. Diosc.

De Ben. Cap. 12.

ANT.

Ben est granũ almesus, & eius aliud magnũ, aliud paruũ. Magnũ aũt est in magnitudine fruct⁹ auellanę † triangulatũ. Paruũ vero est sicut cicer, & vtrũq; habet medullã vnctuosam lenẽ, & albam. † ELECTIO. Maius incolume est. Paruum vero malignum est. Magnum aũt melius est, cuius cortex est albus, planus, tenuis, & cuius medulla est alba, lenis, multæ vnctuositatis, † & quod est antiquum melius est recenti, & paruum melius est subnigrum declinans ad albedinem, et cuius medulla est vnctuosa, alba, & lenis, & antiquũ melius est recenti.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Magnum calidum est in principio tertij: siccum in secundo & in ipso est humiditas superflua cum acredine, † & est incisiuum, abstersiuum, mundificatiuum, & aperitiuum oppilationum, subuersiuum, viscerum conturbatiuum propter humiditatem eius superfluam præparans ad vomitum, & minus fortius est in omni re faciens operationes difficiles & laboriosas perducentes ad causam virtutis & sudorem frigidum.

RECTIFICATIO. Parui prohibẽda est administratio nisi in emplastris, & fricationibus, & olei ipsius similiter nisi in vnctionibus. Magni aũt malitia est corrigilis. Et sunt hæc corrigibilia in ipso. † Nocet enim stomacho faciens in eo subuersionem, & est laboriosę solutionis & tardæ. Et nos quidem diximus in canone, q̃ assatio eius resoluit ab ea, & maturat humiditatem superfluam & acrem causam ad subuersionem & nauseam, & dimittit ei, vt sit solutiuum per ventrem tantum. Semen autem fœniculi: & anisi cum eo rectificat nocumentum primum, & ꝓprie mixta decoctioni ipsius.

Et fiunt ex medulla eius post coctionem ipsius, & medio ponderis ex amygdalis dulcibus, & melle passularum formæ sicut auellanæ, & sunt iuuamenti magni vbi oportet. Operatio decoctionis eius. Accipe ex eis integris quãtitatem quam volueris & inuolue in pasta, & coque in cinere calido, vel extrahe medullam eorum & contere contritiõe multa, & pone ex seminibus & speciebus aliquas, & inuolue papyro, & desuper inuolue pastam, & fac sicut superius diximus. † Oleum autem eius extrahitur sicut oleum de amygdalis.

POSSE. † Per vomitum, & vẽtrem educit phlegma crudum, & crassum, & est mirabilis medicina ad colicam phlegmaticam & ventosam, & etiam clysterizatum, & suppositum. Et fit emplastrum ex medulla eius, & farina hordei, & melle & resoluit apostemata, & scrophulas. † Et emplastratur super hepar, & splenem, & proprie cum farina lupinorum & spica, & confert duritiei, & oppilationi eorum. Ben autem paruum emplastratum ęgritudinibus iam dictis est virtuosius, & similiter oleum eius: † & cum melle tantum valet similiter ad ægritudines neruorum frigidas, sicut est contractio & spasmus. Calefacit enim eos, & lenit duritiem eorũ: & nodositatem. † Oleum autem de ben notum confert vestigijs vlcerum, & lentiginibus & fœditati cutis, & morpheæ. Et distillatum in aurem confert dolori eius, & sonitui in ipsa, & surditati, & sibilo.

DOSIS eius est à. ʒ. ß. vsq; ad. ʒ. i. & ß.

MANARDVS, De Ben.

Græci balanum myrepsicen, Latini vnguentariam glandem vocant. Plinius & Aetius myrobalanum nominarunt, diuersa quidẽ voce, sed eodem significato: quod scilicet, vt etiã Martialis ait, ex vnguento cõstet, & ex balano: res, vt olim celebris, ita paucos ante annos fere ignota, nunc aũt vnguentarijs ad odoꝝ materiã notisũma, & (vt audio) in Hispania frequens. Quo tẽpore hanc epistolã scripsi, ignota erat, nunc cœpit esse notissima. Est autem fructus, vt ait Dioscor. arboris Myricæ similis. Plinius Heliotropij, Theophrastus myrti folio constare dicit. Et eius aliud magnum, aliud paruum.) Non vidi quempiam magnitudine species huius fructus distinguentem, sed Dioscorides & Plinius absolutè magnitudine auellanæ definiunt. Theophrastus, Capparis quantitate & figura. Plinius ex varietate regionum, in quibus nascuntur, genera distinguit. TRIANGVLATVM.) Sanè hoc intellige, triãgulum enim æquilaterum in base habet, supra quem pyramis surgit triangula & ipsa, sed cum quadã veluti circulari extuberantia, qualem in nõnullis auellanis & capparib. inspicimus, quibus similis ab authoribus dr. ELECTIO.) Illam eligit Dioscorides, quæ est

plena,

plena,candida,& quę suo cortice facilè spoliatur. Plinius petręam optimā esse dicit nigro cortice, & candido nucleo. ET, quod est antiquum,melius est recenti.) Totum contrarium scribit Dioscorides,recētem videlicet esse meliorem. MAGNVM calidum est in principio tertij.) Galenus succum carnis calidum esse dicit, sed nō quo in ordine. Ego ex his,quæ probati de ea authores scribunt, non adeò calidam puto. ET est incisiuum, abstersiuum.) De fęcali parte scribit Galenus, quòd abstergit & incidit: de toto fructu idem,addēs quod adstringit. NOCET stomacho.) Dioscorides addit,valde. OLEVM autem eius.) Dubium est ex quanam parte elici oleum debeat. Prima Dioscoridis Græca æditio, ex interiore:secunda, ex quanam parte elici debeat, non meminit Hermolaus ex cortice,quod ego magis probo,ceu consonū Theophrasto & Plinio. Succo carnis eius vti vnguentarios ait Galen. Vnguentarios autem propterea eos vocabant olim, qui vnguenta odorata parabant. PER vomitum & ventrem educit phlegma.) Galenus: si quis carnis biberit drachmæ pondus cum aqua mulsa, vomitorium experietur pharmacum, quod plerunq; etiam per inferiorem ventrem copiose educit. ET cum melle tantum valet similiter ad ęgritudines neruorum frigidas.) Dioscorides cum aqua mulsa imponit podagricis. ET emplastratur super hepar & splenem,proprie cum farina lupinorum.) Pro splene farinam orobinam,vel loliaceam miscet Galenus. Bibitur etiam cum oxycrato ad expurganda viscera,præsertim hepar & lienem, quem etiam consumit ſm Dioscoridem pota drachmæ pondere. OLEVM autem de Ben confert vestigijs vlcerum:& reliqua.) Dioscorides totam ipsam glandem, Galenus fęculentam partem cum aceto, ad scabies & lepras apponunt. Dioscorides addito nitro, ad vitiligines, & cicatrices nigras: & cum vrina, ad lentigines, varos, & ephelidas.

SYL. Alex. ... quem ...tior lapide Cyaneo ... non le... ...r. ...āt nec ...ꝰ, nec ... valde, ...ec ama... nec in... ...xan. ...xander ...uagies ...ius grā ...a. 4.i. ...los o... Alexā. ...i scripta ...tria vel ...tuor, lo... ...uinque, ...sex prę...

ANT.

De lapide Armeno. Cap. 13.

LApis Armenus atram bilem purgat tutius,quam elleborus, & valentius, quam lapis Cyaneus, autore Alexandro Trialliano. Eligendus colore inter viridem & obscurum terreum, Indumq;,medio maculis tum viridibus, tum nigris distinctus, tactu lenis, asperitatis expers,lapidea nondum duritie,sed facile friabilis, & puluerabilis. Calfacit, siccat principio secundi ordinis,atram bilem vacuat etiam ex cerebro. Proinde melancholicis affectibus,melancholiæ morbo, maniæ, epilepsiæ, vertigini, cephalalgiæ, mœrori, timori sine causa manifesta, quartanis, cancro, lepræ, lienis denique malis succurrit, quia etiam terget,ac resoluit. Sed quoniam non solum deiectione purgat non lotus, sed etiam vomitu, ventriculū turbādo, & euertendo, & angendo:lotus est dādus, quod is solum deiectione purget, & citra molestiam. Tritus autem lauetur aqua dulci, tricies mutata. Deinde aqua rosarum,vel potius buglossi cum Alchindo,decies mutata, vt ei vis quædam mira ad affectus melancholicos acquiratur. Datur non lotus à.3.ß.ad sesquidrac. lotus autem à 3.i.ad drachmas duas.

De lapide armeno. Cap. 13.

LApis armenus, †inquit Alex.à verificatoribus est inuentus prærogatiuā habere in educendo nigrā choleram, cuius operatio est incolumior elleboro nigro † & virtuosior lapide lazuli.

ELECTIO. † Melior est habēs colorem medium inter viridem & obscurum, terreum & indum. Et habet macularum distinctiones virides & nigras. Et qui non est in lapidis termino,immo est facile dissolubilis, & puluerizabilis: & qui est tactus lenis carens asperitate.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ cōplexionis est in principio secundi, & siccæ in ipso, † & est resolutiuus, abstersiuus, & est ex conturbantibus, & subuertētibus stomachum, & educit per vomitum, & per ventrē.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho generans subuersionem, & faciens cum angustia solutiones. Et dixit Alex. Non lotus per vomitum soluit & per ventrem, & cum labore. Lotus autem soluit per ventrem, & sine molestia. Ars autem in lauando ipsum est hæc. Teratur cum facilitate in vase lapideo: deinde fundat̄ sup ipsum aqua dulcis & lauatur sicut terendo, & fiat illud trigesies, semper innouando aquā & adhuc decies post illud lauetur aqua rosata. Et dixit Alchindus. Lauetur cū aqua buglossæ post purgationem eius. Acquiritur enim ei mirabilis proprietas ex hoc ad ægritudines melancholicas.

POSSE † Solutione educit cholerā nigrā, & cū virtute mūdificat cerebrū ab ea: & valet ad ægritudines eius melancholicas, sicut est mania & melancholia, & vertigo, & dolor capitis, & epilepsia, & ad ęgritudines timoris & suspitiōis, & ad leprā, & ad ęgritudines splenis, & ad cācrū, & ad morpheam nigram, & melancholicas febres.

† DOSIS Non loti potio est ante.3.ß.vsq; ad.3.i.ß. Et loti potio à.i.vsq; ad.ij.

MANARDVS, De lapide Armeno.

Armenicum Galenus libro nono, Plinius Armenium vocat, dicitq; esse Chrysocollæ modo infectum. INQVIT Alexander:& reliqua.) Alexander Trallianus,vbi reliqua non contulerint, hūc lapidem melancholicis præbet, quem præstare dicit Elleboro albo:non solum quia efficacior: sed etiam quia absque molestia, & periculo operatur: & ideo legendum in Mesue pro Elleboro nigro,album. VIRTVOSIOR lapide lazuli.) Hoc nō lego apud Alexandrum. MELIOR est habens colorem medium inter viridem & obscurum:& reliqua.) Dioscorides probat cum in quo læuor est & cæruleus color cū æqualitate magna, illapidosusq; est, & facilè frangitur. Plinius optimum esse dicit Armenium quod maximè viride est, communicato colore cum cæruleo. CALIDAE est complexionis in principio secundi, & siccæ in ipso.) De loto ait Alexander, quod neque calefaciendi, neque siccandi vim validam habet, sicuti nec amaritudinem, aut insuauem aliam qualitatem. ET est resolutiuus, abstersiuus.) Galenus abstergit cum pauca acredine, & minima stypsi. (Ars autem in lauando.) Alexander vult, vt lauetur quinquagesies. Tutius verò iuxta Galeni sententiam, toties abluere, aquamq; tandiu mutare, donec aqua ipsa pura ab omni sorde videatur, omniq; sapore medicamenti careat. Docuit autem hoc Galenus non peculiariter de hoc lapide, sed in vniuersum de quauis re lapidosa, quæ sit abluenda. SOLVTIONE educit choleram nigram.) Aetius purgat atram bilem, & quicquid crassum & tenax commixtum sanguini est. Quare datur his qui atra bile vexantur, elephantiosis, nephriticis, asthmaticis. Dioscorides, potest omnia, quæ Chrysocolla, sed imbecillius. Plinius verò Chrysocollam dat in angina & his qui non nisi recta ceruice bene spirant. Quare sequitur, vt etiam hic lapis in eisdem morbis bibi posit. Ophtalmicis quoque miscetur, & pilos auget palpebrarum. DOSIS.) Aetius grammaria quatuor, quæ faciūt obolos octo. Alexander illoti tres, vel quatuor scrupulos, loti quinque, vel sex præbet.

Modus lauandi lapides secūdū Galenum.

De lapide Cyaneo. Cap. 14.

LApis Cyaneus marmoris species, vulgo etiam stellatus dicitur, quod maculas quasdam aureas stellarum modo radiantes habet, colore ex viridi, cœruleo, splendente, purus, grauis. Qui vero albus est, impurus, marchasitæ mistus. Marchasita item dictus, macularum expers, leuis, improbatur. Calfacit ordine secūdo, siccat tertio, vel etiam tertio calfacit Humain: acer est cum pauca stypticitate. Purgat melancholiam, & vstos humores, hisque venas sanguinemq; expurgat. Ob id affectibus melancholicis magnopere confert, melancholiæ morbo, maniæ, epilepsiæ: mœrori, & timori {sine causa manifesta} à lepra præseruat, quartanas sanat, tremori cordis, syncope prodest. Cor enim roborat, eius noxas aufert, animam exhilarat, corpus floridum diu tuetur, vitam reddit beatam, thoracem & pulmonem crassis & lentis humoribus expurgat. Ob id confert asthmati ab his nascenti, splenis affectibus remedio est. Menses suppositus educit, hæmorrhoidibus recentibus vsu prodest. Acrimonia vrit, vlcerat, putrefacit, terget, incidit: non lotus quoque pilos radit, lotus eosdem seruat, productiores reddit, & in palpebris nouos gignit.

Noxas habet cum lapide Armeno communes, ob id est, vt ille abluendus, diutiusque teri sustinet quam Armenus. Nonnulli eius loti drach. octo miscuerunt vni libræ confectionum lętificantium, & dederunt cum succo buglossi depurato, & vino tenui antiquo, contra cordis affectus melancholicos, animumq;, ita recrearunt, & gau-

SYL. Lapis stellatus, & lazuli cœruleꝰ Latinis. Marchasita Arabū, pyrites Græcoꝝ eē quibusdam vr. Cyaneus acer purgat, discutit cū quadam ad strictione, Gale. reprimit, exest modice crustā efficit, & exulcerat Diosc. s. admotus.

dij ceu mineram quandam effecerunt, & nos hoc modo vtimur. Serici cocco baphica tincti libr. vna mergatur hora vna, succi pomorum dulcium & aquæ rosarum ana lib. vna dimidia, post modice coquatur, donec aqua rubeat extracto tunc serico, reliquum ad mellis spissitudinē percoquitur cū sacchari albiss. li. vna & dimidia. Ab igne deposito, & adhuc calenti inijce ambrę crudæ frustatim cōcisæ drach. sex: qua liquata, superda puluerem sequentem: ligni aloes crudi & cinnamomi, ana drach. quatuor, lapidis Cyanei loti & præparati drach. duodecim, margaritarum drach. duas, auri boni drach. vnam & tertiā, misce prædictis. Remedium est præstantissimum ad cordis tremorem, syncopen, desipientiam, tristitiam sine causa, animamq; mirum in modum roborat. Datur à drachma vna ad drach. duas & dimidiam.

ANT. De lapide stellato. Cap. 14.

Lapis stellatus est lapis de genere marmorū habēs maculas ex auro, & est alius alb⁹, & dr̄ marchasita. † Alius viridis, clarus, cœlestis, & vocat̄ lapis lazuli, & qñq; minera fert vtrūq; simul.

ELECTIO. Melior est cuius color est viridior in colore lazulini, & habet maculas aureas, et mixta cū marchasita est non bonus, & non maculatus est non bonus, & similiter leuis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Est calidus in secundo, & siccus in tertio, & dixit Humain: est in vtroq; in tertio, † & est in ipso acuitas nō vacuata stipticitate aliqua, & est ex parte acuitatis eius adustiuus, vlceratiuus, putrefactiuus, abstersiuus, & incisiuus. Et in non loto est proprietas radendi pilos. Lotus autem conseruat & prolongat eos, & generat pilos in palpebris.

RECTIFICATIO. Sunt in eo nocumēta, q̄ dixim⁹ in lapide armeno, & expedit tollere nocumēta eius similiter cum ablutione sicut diximus superius. De trituratione aūt sustinet plusq̄ lapis armenus. Quidā aūt ex sapientibus posuerunt ipsum post eius ablutionē in confectionibus letitię, & proprie. ℥. viij. ex eo ad lib. vnā ex confectione, & dabant cū succo buglossæ depurato & vino subtili antiquo, & est medicina solēnis ad ęgritudines cordis melancholicas, dilatat. n. animā & facit in ea minerā gaudij.

Confectio lapidis lazuli ex inuentione nostra. Accipe ex seta tincta ex kermes lib. i. Submerge eā in succo pomorum dulciū & aqua rosar℞, ana lib. i. & ß. dimitte die vna. Deinde fac modicum bullire vsq; dū aqua rubeat, deinde extrahe ab ea setam, & pone zucchari tabarzeth. ℥. cl. & coque vsq; dum habeat spissitudinem mellis & remoue ab igne, & projce in eo calido ambræ crudæ frustatim cisę. ℥. vi. & dimitte liquefieri in eo. Deinde projce super eū puluerē rerum harū. Accipe ligni aloes crudi, & darseni, ana. ℥. iiij. lapidis lazuli loti & præparati. ℥. xij. margaritarum. ℥. ij. auri boni. ℥. i. & tertiam confice cum prædictis. Est enim hæc medicina maximi iuuamenti ad pulsum cordis, & syncopim, & alguesgues & tristitiam sine causa. Et est ex rebus animam confortantibus confortatione mirabili.

POSSE. † Solutione educit melancholiam & humores adustos, & mundificat venas, & sanguinem ab eis, & non lotus educit per vomitum, & per ventrem humores crassos, & melancholicos, & confert ad ægritudines cerebri & cordis, sicut est epilepsia, & mania, & melācholia, quarum est materia humor melancholicus, & confert iuuamentum sublime ęgritudinibus timoris & tremori cordis, & syncopi, & confortat cor, & aufert nocumēta eius, & dilatat animam, & mundificat pectus, & pulmonem, & confert asmati ab humoribus crassis, & ægritudinibus splenis, & est ex rebus conseruantibus iuuentutem, & beatificantibus vitam, & ipse quidem præseruat à lepra, & suppositus educit menstrua, & datur patientibus febres melancholicas, & curat eas, & cōfert vsus eius ad hęmorrhoidas recentes.

DOSIS eius est à. ℥. i. vsq; ad. ℥. ij. & ß.

E MANARDVS, De lapide stellato.

Magnum hic certè chaos. Aster enim qui per stellatum lapidem hoc loco videtur intelligi, Dioscoridi, Galeno, Græcis omnibus, Samiæ terræ species est, & pariter Plinio. At quod Marcasitam Arabes Græci Pyriten lapidem vocant: & quod illi Lazulum, hi Cyaneum, Latini Cæruleum. Esse autem tria hæc, astera videlicet, pyriten, & cyaneum, res diuersas, adeò est clarum, vt probationem non desyderet. Meminerunt Gręci ac Plinius rei vocatæ Sil, cuius vnum genus lucidum est, aliud marmorosum, in argenti & auri metallis inuenta, sed coloris esse lutei dicunt. Quare difficile est iudicare, quas iste res intellexerit: elici hoc tantum ex dictis eius potest, quòd lapidem stellatum genus facit, & sub eo Marcasitam & Lazulum veluti species reponit. Auicenna libro suæ medicinę tertio, capite de Sputo sanguinis, lutum Samium, stellam terræ, & Taclū pro eadem re habet. ALIVS viridis, clarus, cœlestis, & vocatur lapis Lazuli.) Cœrulei coloris est, quod pręter nomen, res etiam indicat, & tam Græci quàm Latini testantur. Theophrastus tamen, dum teritur, in quatuor mutari colores scribit, candidiorem, nigriorem, crassiorem, tenuiorem. De Armenio verò scribit Plinius, q optimus est, qui maximè viridis est, com-

F municato colore cum cœruleo, vt suprà in Armenio dictum est. HABENS maculas ex auro.) Cyaneus, cuius nunc vsus, aliquādo punctis aureis interstinctus inuenitur, aliquando absconditum intra se aurum tegit, quod arte quadam ab eo elicitur: quod mirandum non est, cum in metallis auri gignatur. ET est in ipso acuitas.) De Cyaneo dicit Galenus, acris purgatoriæ & discussiuæ facultatis est, cum quadam stypsi. Dioscorides, reprimit, modicè exest, crustam elicit, & exulcerat. Omnia autem hęc intelligenda, dum foris adhibetur. SOLVTIONE educit melancholiam. Græci nullam talem vim ei adscribunt: sed videntur hæ vires ab Armenio deriuatæ. Arabes enim vtrunque confundunt: Serapion quidem, & Auerrois, sub Lazuli nomine de Armenio tractantes. Auicenna de Azulo scribens, ferè ei omnes vires attribuit, quas Græci vtrique. De Armenio verò ea scribit, quę Gręci, solum addens, quòd atram bilem magis purgat, quàm Cyaneus. Quæ omnia licet vera sint non tamen ego his accesserim, qui non secus ac perniciosissimum venenum hunc formidant. Experientia enim certa scio, quòd si bene abluatur, multum iuuat, & vel nihil, vel parum lædit.

G De senna. Cap. 15.

Senna est folliculus plantæ Persis dictæ abalzemer, orobi modo nascentis: satiua est, & agrestis. Folliculo quam folijs est efficacior, præsertim si is ex viridi nigricat, modice amarus, subadstringit absolutus, recens, in quo semen amplum cōpressum, vetustate enim exanimatur, subalbidus & imperfectus improbātur. Folia aūt viridia sunt præstantiora subalbidis & tenuibus: surculis est inutilibus. Calfacit initio secūdi ordinis, siccat primo, folia ēt primo calfaciunt. Terget, expurgat, digerit, purgat clementer melancholiā & bilē vstā à cerebro, sensorijs, pulmone, corde, hepate, liene. Proinde morbis dictarū partiū ab humore huiusmodi proficiscentibus succurrit, vt melancholicis febribus & antiquis, gaudium gignit ablato humore sine causa externa tristante: & floridū corpus efficit, obstructiones viscerū aperit. Foliorum huius & chamæmeli decoctū lotione cerebrū, neruos roborat. Eadem quouis modo vsurpata, visum & auditū fir-

H mat. Eius purgationē tardam & imbecillam celerāt & intendunt mista acria, vt zingiber, sal gemmeus, sal Indus: ne vero stomachum lædat, cardiaca, & stomachica sunt miscenda. Ob id Galeni decreto coquenda largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium, vt citra molestiam purget: vel sero lactis infusa, cū spica, deinde parū diu feruefacta, vel puluis eius ex lacte dulci sumendus est. Vino musteo albo miscebat quidam vim magnam sennæ, post tres menses potandum dabat, sicque purgabat cerebrum, & sensoria, & gaudium augebat. Sunt qui decocto eius cum prunis, & spica faciliter purgant. Mediocrem autem coctionem sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam.

De sene. Cap. 15.

Sene est folliculus plantę, quam vocant Persę abalzemer, & eius ortus est ſm semitā orobi, & inuenitur ex eo domesticum & syluestre.

Electio

ELECTIO. † Melior pars plantæ eius est folliculus, deinde folia. Sed tamen in eis est virtus debilis valde, & melior folliculus est cuius color accedit ad viriditatē, & sub nigredinem quādam, & in quo est de amaritudine res modica cum stipticitate, & qui est magis cōpletus, & in quo sunt semina ampla compressa. Subalbidus autem non est bonus, & cōpletus similiter. Et meliora folia sunt viridia. Subalbida vero & tenuia nō bona, & antiquum ex eo est sine spiritu, & stipites eius sunt inutiles.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est in principio secundi, siccum in primo, & folia sunt in primo calida, & est abstersiuum mundificatiuum conuenienrer, & resolutiuum.

RCTIFICATIO. Est solutionis debilis. & tardæ, † & debilitat stomachum. Verum cōfortatur eius operatio in permiscēdo cum eo aliquid ex rebus acutis sicut zingiber proprie, & sal gemma, & sal indus, & medicinæ cordiales cum eo, & stomatichæ felicitāt opus eius. † Et dixit Gal. decoquatur cum iuribus gallorum aut gallinarum, aut carnium, & soluit sine molestia, sed oportet vt eius quantitas sit multa, & si infundatur in aqua casei cum spica. Deinde coquatur ebullitione aliqua & est medicamen bonum, & si propinetur puluis eius in lacte dulci fiet medicamen bonum. Similiter præcepit quidam vt quātitas eius submergatur in musto, & sit mustum album, & post tres menses propinetur vbi oportet, est enim vinum solutiuum mundificans cerebrum & sensus, & generans lętitiam. Et sunt qui propinant decoctionem eius, & prunorum & spicæ cum eis, et fit solutiuum bonum. De decoctione autem sustinet mediocriter.

POSSE. † Solutione educit cū facilitate melancholiā, & choleram adustam. Et mundificat cerebrum cor, & hepar, & splenem, & membra sensuum, & pulmonem, & cōfert ægritudinibus eorum, & aperit oppilationes viscerū, & confortat vtentem eo in iuuētute, et generat gaudium. Causam autem tristitiæ amputat. Et ponuntur folia eius in lauacris ad caput, et proprie cum chamæmilla, et confortat cerebrum, et neruos, et fm omnem administrationem eius addit in visum, et corroborat auditum, et est medicina bona febrium melancholicarum et antiquarum.

DOSIS eius infusi potio est ab aureis. iij. vsq; ad. ℥. i.

MANARDVS, De Sena.

Auerrois hanc quoq; reponit inter medicinas nouas. Auicēna de ea non scribit ex professo, meminit tamen eius in fine capitis de fumo terræ, & capite de quintana. Scribit Serapion, sed non affert (vt ferè alijs in medicinis cōsueuit) Dioscoridi vel Gal. de ea verba.

Quidā Delphinion, alij Pelecinon, Isacius Peplion. Ego aliquando dubitaui an esset Empetron, aliquando Analypon. Parum aurum autem refert scire, quo nomine à veteribus sit nuncupata, modo eius vires non ignoremus, quæ certe nobiles sunt & efficaces. MELIOR pars plantæ est folliculus.) Experientia ipsa ostendit, folia in purgandi vi esse potētiora. Nascitur in Apulia: sed præstantior est quæ ex Aegypto affertur. Calida est in principio secundi, sicca in primo.) Auerrois dicit siccam in secundo: Serapion paucę caliditatis & siccitatis, cui ego credo. ET debilitat stomachum.) Experientia contrarium ostendit, saporq; subamarus & adstringens: sed nec illud dixit Serapion. ET dixit Galenus.) Vtinam dixisses quo loco, & sub quo nomine: sed puto te hic, sicuti & alibi plerunq; hallucinatum. DECOQVATVR cum iuribus gallorū.) De empetro dixit Dioscorides decoquēdum in iure vel aqua dulci, & nos scimus, ius in quo vulgaris hæc bullierit, vel per noctem maduerit, facile purgare: Serapion decoctā plus conferre ait, quàm contritam. SOLVTIONE educit cum facilitate melancholiam, & choleram adustam.) Bilem absolute dixit Serapion, non addendo vstam: & ꝙ valet melancholicæ, rhagadis, neruorum quassationibus, capillorum defluuio, dolori capitis antiquo, scabiei, & morbo comitiali. Diosc. de Empetro, quod purgat pituitam, bilem & aquosa. Auerrois negat Senam posse purgare pituitam. Ego experientia didici, ꝙ potest: & ꝙ multū valet in morbo Gallico vocato. DOSIS eius infusi potio vsq; ad vnciam vnam.) Serapion dat tritæ drach j. decoctæ quinq;. Ego scio vtranq; decoctā excedi tuto posse, vnciamq; decocti ex aqua mediocriter purgare.

A

De salis generibus. Cap. 16.

SALIS species sunt memorabiles quatuor, sal panis, sal gemmæ, sal naphthicus, sal Indus. Sal panis, vel fossitius est, idemq; durior, & amarior, vel marinus est, et hic aqua facile soluitur. Sal gēmæ crystalli modo scinditur. Sal naphthicus est subniger, naphtæ odore. Sal Indus, vel subniger, vel subruffus obscurus, omnibus fortior, et subruber, melior subnigro, et subniger est fortior, et horum quiuis quanto est amarior, tanto valentior. Post hunc sal naphthicus, post hunc sal gemma, cui proximus est fossitius, marino omnium maxime imbecillo fortior.

Sal est calidus, siccus ordine secundo, et quo est amarior, eo calidior est, et siccior. Sal constat substantia terrea per adustionē amara, et aquea insipida, quæ ambæ si sint ęquales, saporem salsum perficiūt, si terrea vincit, amarior euadit, si aquea, salsugo est mitior. Sal liquat, incidit, tenuat, mordet, purgat, densat, adstringit, siccat, à putredine ob hæc vindicat, ventriculum euertit, turbat, ad vomitum incitat, purgat humores crassos, lentos, ipsos vi sua liquando, postea stringendo. Sal panis purgat clementissime, appetentiam excitat profligato cibi fastidio, purgantibus additus actionem eorum iuuat, clystere iniectus pituitam vitream et lentam educit. Puluis ex sale vsto et portione æquali vasorum de seni fractorum, vel cum smiride lapide lapides alios incidente, vel vitro fracto, dentifriciū fit optimum. Nam dentes purgat, firmat ad hæc gingiuas laxas. Cui addunt nonnulli cyperum, spumam maris, massacumiam, cornu cerui, et similia. Oleum cui is sal incoctus est, tepidum, ambustis illitū, vesicas gigni prohibet, neruos firmat, puncturā nerui occultam, adiecta terebinthina à phlegmone et spasmo vindicat, phlebotomiæ cæcæ est remedio. Idem sal cum furfure et melle attritis neruis, contusis, lapsis, aurium dolori prodest, sugillata cum oleo et melle discutit. Omnis sal oculi maculas, panos, vngues, carnem putrem, et similia consumit, cynanchæ confert, vuæ productioni, linguæ ob humiditatem largā molliori et solutæ, ventriculum euertit. vomitorium est, sperma minuit, scabiem gignit. Sal gemma pituitam quoq; vitreā educit et humores alios euellit difficiles, sensoria expurgat, vertiginem iuuat, pręsertim cum agarico, et tribus myrobalanis, terget thoracem, ventriculum expurgat, et dolorem eius soluit, dentifricio quoq; est aptus.

Naphthicus et Indus alijs sunt ad omnia valentiores, et ambo melancholiam valenter educunt, et pituitam, corpusq; à putredine præseruant, et à lepra, et cæteris affectibus melancholicis. Per se tamen non vsurpantur, sed alijs miscentur in catapotijs, confectionibus, enematibus, collyrijs, et cæteris remediorum formis. Sal vt alimentū non est: sed condimentum, sic purgatoria basis non est, sed alijs mistus vigorem addit, ac stimulos omnibus medicamentis tarde ac imbecilliter purgātibus. Salis autem acrimoniam et morsum præter cætera tollunt myrobalani, et cętera adstringentia, ac etiam insipida.

SYL. Sales. Qui sal lignis fit, nigricat, rubet Mēphi, rufus circa Oxū, Centuripis purpureus.

Hāmoniacum pfert Dioscor.

Ad lassitudines, hydropem, podagrę pcautioné, Dio. Paul.

Sal cū aceto, oleo, melle, cynanchen iuuat.

Sal cū melle suggillata delet, cū aceto & oleo prope igné inunctus, pruritū, impetiginé, scabiē sedat, sacros ignes & herpetas cū aceto, vt corporib⁹ totis nihil sale, & sole vtilius dixerit Pli.

B

C

D

De speciebus salis. Cap. 16.

SALIS † famosæ species sunt quatuor. Sal panis, sal gēma, sal napticus, † et sal indus. Sal panis, alius est mineralis durior, et amarior. Alius marinus, quem si aqua inueniat facile dissoluit. † Sal gemma vero, est sicut chrystallus scindibilis. Sal indus † alius subniger, ali⁹ subrufus obscurus. Sal napticus quoque niger est habens odorem naphtæ.

ANT.

ELECTIO. Mineralis fortior est marino, et sal gemma eis, et sal napticus illis. Indus autem omnibus, et subrubeus melior est subnigro, et subniger est fortior, et omnis quanto amarior tanto fortior.

COMPLXIO ET PROPRIETAS. Calidus est, et siccus in secundo, et quanto amarior tanto calidior est et siccior. Est autem compositus ex partibus terreis adustis et amaris, et ex partib⁹ aqueis sine sapore, quæ si sint æquales salsus sapor perficitur. Dominantibus autem terreis ad amaritudinem pronior. Aqueus vero in salsedine remissior.

missior. † Est autẽ sal liquefactiuus, incisiuus, subtiliatiuus, & inspissatiuus, solutiuus, cõstrictiuus, & preseruatiuus à putrefactione, exiccatiuus, mordicatiuus, & subuersiuus stõi & conturbatiuus, ꝑparans ad vomitum.

RECTIFICATIO. Sal non est sicut radix in re medicinæ, sed nec in cibis ꝙꝙ ex se sit solutiuus, sed ponitur sicut res dans vigorem radici. Confortat enim medicinas oẽs tarde & debiliter solutionem facientes: tñ ex miscibilibus cum eo meliorantibus conditionẽ eius, nõ est equiualens ad remouendum serositatem ipsius, sicut myrobalani, & illud propter operationem substantiarum inuicẽ. Res etiã insipidæ similiter faciũt, & similiter inspissant.

POSSE. Omnis sal solutione educit crassos humores viscosos, & eius solutio est liquefaciẽdo quod inuenit ex humiditatibus, & post illud stringit. Et sal panis facilem efficit superfluitatum egresionem, & remouet fastidiũ ciborum, & excitat appetitum, & clysterizatus educit phlegma vitreum & phlegma viscosum. Et mixtus cum aliis medicinis solutiuis confortat eas in soluendo.

Quod autem ex eo tostum est cum tanto ponderis vasorum fractorum de Seni quantum ipsum est, fit dentifricium bonum mundificans dentes & auferens fœtiditatem, & confirmans gingiuam laxam, & miscetur cum † eo lapis, quo alii lapides inciduntur, & fit dentifriciũ bonum ad ea, quę diximꝰ, & similiter fracturę vitri. Et sunt qui miscent eis ciperum, & spumam maris, massacumiã & cornu ceruinum, & similia. † Et sal bullitus cũ oleo ponitur tepidus super cõbustionem ignis, & prohibet à vesicatione, & inunctus super neruos confortat eos, & similiter coctus cum oleo, & pauca terebenthina ponitur sup puncturã nerui cęcã, & prohibet ab apostemate & spasmo. Et similiter super phlebotomiam cęcam. Et similiter mixtus cum furfure, & melle valet contritioni neruorũ, & casui super membrum & colori auris. † Et sal mixtus cũ oleo & melle remouet vestigia percussionũ nigra, & oẽs quidẽ spẽs salis cõsumũt, & auferũt additiões in oculis sicut est pannus, & vngula, & caro putrida, & similia. † Et conferunt synanchiæ, & casui vuæ, & mollificationi lingue, & omnes faciunt subuersionem, & vomitũ, & diminuunt sperma, & eorum vsus generat scabiem. Sal gemma quoqꝫ educit solutione phlegma vitreum, & expellit humores quorum eradicatio est difficilis. Et mundificat instrumenta sensuum, & valet ad vertiginem, & proprie mixtus cum agarico, & tribus myrobalanis, & abstergit pectus, & mũdificat stõm, & cõfert dolori eius & fit ex eo dentifricium bonum mundificans dentes.

Napticus vero & sal indus fortiores sunt illis in omni re, & educunt ambo melancholiam fortiter & phlegma, & præseruant corpora à putrefactione, & valent ad lepram, & ad ægritudines melancholicas. Verum non administrantur per se, sed ponuntur in confectionibus propter illud quod diximus, & pilulis, & enematibus, & collyriis, & aliis modis administrationum.

MANARDVS, De speciebus Salis.

SALIS famosę species sunt quatuor.) Tres tantũ enumerasse species Dioscorides videtur, & alias, atque aliter quàm Mesue. Diuidit enim salem primò in marinum & fossilem, & hunc in communem & ammoniacum. Cum tamen inter cõmunes eligat candidum, lucidum: illapidosum, dẽsum, & æqualem, eum intellexisse videtur quem ob perspicuitatem, luciditatemq́; , salem gemmam vocat. Huius nonnullas glebas olim ego ex Pannonia adeò splendentes portaui, vt veram crystallum, quotquot videbant, putarent. Sal naphthicus. Huius non meminit Dioscorides. Galenus libro quarto & nono de simpl. med. salem vocatũ Sodominum, fieri dicit in mari Palestinæ Syriæ, mortuo vocato, in quo etiam plurima Asphaltus gignitur, id est, bitumen. Est autem Naphtha bituminis species, à qua Naphthicus sal Plinius quoque libro trigesimo primo ĩ Babylone fieri sal dicit, detracto prius bitumine. ET sal Indus.) Quid per salem Indum intelligant Arabes nõ facilè quispiam iudicauerit. Auicenna libro secundo connumerat reliquis, colore nigrum esse dicens, propria nigredine, non acquisititia; vt Naphthicus. Libro verò quarto Paulum secutus, dicit esse in colore salis, & dulcedine mellis: ita, vt clare cognosci, possit multiplicẽ esse apud eum eius vocis significationẽ. Plinius meminit salis, qui in India ex Oromeno monte exciditur. Nunc vendunt officinę pro sale Indo, metæ forma, nigricantis in albo, salis glebulas. SALGEMMA est sicuti crystallus scissilis.) Hoc adscribit Dioscorides ammoniaco, dicens quòd est facilis scindi scissuris rectis. Plinius verò similem colore dicit alumini scissili, longis glebis, neque perlucidis. ALIVS subniger, alius subrufus obscurus.) Plinius quicunque lignis conficitur, nigrum esse dicit: & quod rubẽs est Memphi, rufus circa Oxum, Centuripis purpureus. Qui pro ammoniaco nunc habetur, non res naturæ est, sed arte paratur, in vsum argentariorum magis quàm medicorum. Indus est fortior omnibus.) Dioscorides prefert ammoniacum. EST autem sal liquefactiuus: & reliqua.) Dioscorides, adstringit, tergit, expurgat, diffundit, reprimit, attenuat, crustas sicut ea, quæ vrunt facit. LAPIS quo alii lapides incidũtur.) Intellige Smyridem: de quo cum scribat Serapion sub nomine Adamantis, multis occasionem errandi præstitit. ET sal bullitus cum oleo.) Valet eodem modo ad lassitudines, & aquam inter cutem, secundum Dioscoridem & secundum Paulum, vt podagra caueatur. ET sal mixtus cum oleo & melle delet vestigia nigra.) Dioscori. sugillata cum melle, & cum oleo & aceto prope ignem inunctus, pruritum, impetiginem, & scabiem sedat. ET conferunt Synanchiæ.) Dioscorides cum aceto, oleo, & melle. Et cum solo melle tostus, ad tonsillas & aphthas: cum eodem melle & farina, luxatis. Sacros ignes & herpetas, cum aceto. Multas quoque particulares vires habet, quas ex Dioscor. licet ediscere: & Plinius, qui demum ait, totis corporibus nihil esse vtilius sale & sole: & propterea cornea videri piscatorum corpora. Salire quoque ob eam causam mox natos infantes, & consueuisse antiquos, docent sacræ literæ, & Galenus iubet primo libro salubrium.

De Nitro. Cap. 17.

NItrum aliud minerale, aliud artificiale. Minerale ĩmttit Armenia, Aphrica, Aegyptus, Roma. Optimũ ĩ his est laminosum, fragile in fracturis, lucidũ, leue, spõgiosum, ex rubro & purpureo, album, salsum, mordax: valẽtius Armenũ Aegyptio, & id Aphrico, & Romano. Artificiale imbecillius naturali, spuma nitri dr̃, alba, leuis, salsa, mordax: Alterũ artificiale, flos parietis, vel salis dr̃, nitro valentius. Calidũ initio tertii gradꝰ, siccũ tertio, salsum maxĩa sui parte, subadstringẽs, terget, siccat, incidit, humores crassos, purgat et vomitu, ꝓsertim cũ melle, pituitã crudã, crassam, lẽtã, partibus valẽter impactã, ob id colico affectui pituitoso, & flatulẽto prodest, vermes necat, & vacuat. Vsurpat̃ cũ melle & aliis sumptꝰ, vel balano suppositus, vel clystere iniectus, ꝓsertim ex rutæ decocto, & oleo rutaceo. Idẽ emplastro cũ ficis & stercore mulæ, ꝓdest hydropi, dolori splenis & stomachi frigido. Medicamentorũ basis non est, vt nec sal, ob id de hoc idem quod de sale statuendum est.

De Baurach. Cap. 17.

BAurach † aliud minerale. Aliud artificiale. Minerale. † Aliud Armenum. Aliud Africanum. Aliud Romanũ, Aliud Aegyptiũ. Armenũ vero est laminosum, albã habẽs ꝑmixtionẽ rubedinis & aliqd purpureitatis, & est salsum mordicatiuũ. Aliæ vero species in his proprietatibus sunt remissiores, & debiliores. † Artificiale autem sicut dicitur est spuma nitri, † q̃ est alba, leuis, salsa & mordicatiua, & est aliud sicut artificiale, quod est flos parietũ, & est sicut flos salis.

ELECTIO. Minerale est fortius artificiali, & armenũ est fortius Aegyptio, & Aegyptium Africano & Romano, & melius ex eis est quod habet ꝓprietates. vii. scilicet, quod est laminosum, quod est frãgibile, quod habet in fracturis suis luciditatem: quod est leue & spõgiosum, quod est album, habens permixtione rubedinis, & quod est salsum & mordicatiuũ, & ex artificiali melius est flos parietis, & quod est nitro fortius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidũ est in principio tertii & siccum in ipso, & est in ipso salsedo secundum plurimũ, & de stipticitate aliquid, quare est conueniẽs sua abstersio, est autem exiccatiuum, incisiuũ, materierꝫ crassarꝫ, resolutiuũ, abstersiuũ, mundificatiuũ.

Rectificatio.

RECTIFICATIO. Non est ex medicinis, q̄ sunt sicut fundamentum in confectionibus, sed est sicut hic proxime de sale diximus.

POSSE. Administratur in confectionibus & medicinis, & clysteribus, & suppositorijs, & solutione educit phlegma crudum & viscosum à partibus difficilis eradicationis eius, & administratur cū melle, & educit ipsum per vomitum, & cōfert dolori stomachi, & interficit vermes, & educit eos, & cōfert fm oēm modū administrationis eius colicæ phlegmaticę, & vētosę, & proprie clystere ex eo cū aqua & oleo rutaceo vel aqua decoctionis rutæ, & cōfert emplastrum cum ficubus, & stercore mulæ proprie hydropisi & dolori splenis & stomachi frigido.

MANARDVS, De Baurach.

Nitrum appellant Græci & Latini, rem olim quotidiani vsus in balneis & escis, nūc ferè incognitā. ALIVD minerale, aliud artificiale.) Sal nitrum nunc vocatum, quod ex terra paratur, incognitum antiquis (vt reor) fuit: vtinam & nunc esset, ad subitam tantum hominum necem, missilib. igne tormentis, quas Bombardas vocant, quæsitum. Alia arte olim suum in Aegypto parabant antiqui, quam ex Plin. licet cognoscere: sed & ex quercu cremata, eodē authore. ALIVD Armenū.) Apud Medos exiguum fiebat, ait Plin. quod vocabant Halmigara minus: in Tracia iuxta Philippos, quod appellabāt Agrion optimū copiosumq; ī Clitis Macedoniæ, quod vocabatur Calestricum. ARTIFICIALE sicut dicitur est spuma Nitri.) Res naturæ est Nitri spuma, tenuissima videlicet pars, non arte parata, vt ex Diosc. & cæteris constat. QVAE est alba, lenis & salsa.) Optimum esse Aphronitrum dicit Diosco. q̄ sit leuissimum, crustaceum, ad frangendum facile, subpurpureum, spumeum, & mordens. plin. præfert Lydium. Et melius ex eis est, quod habet proprietates septem. Diosc. in 3. laudat, scilicet, vt sit leue, rosei coloris, vel candidi, foraminulentum, vt spongia: taleq; esse dicit quod ex Bunis affertur. Addit pli. q̄ sit purum, syncerum, tenuissimum, & facilè resoluatur. Videtur autem Mesue Aphronitri boni notas, his, q̄ sunt Nitri cōmiscere. ET mordicatiuū.) Id quod est adulteratum, pungere ait Pli. Calidum est in principio tertij.) Auicenna, in fine secundi. Dioscor. vires habent. Nitrū & Nitri spuma similes sali. Et de stypticitate aliquid.) In Aphronitro adesse stypsin, negat Gale. Auicenna in capitis initio stypticitatem Nitro, quod Baurach vocat, ait non inesse: infra verò eodem capite, dicit in eo esse paucam stypticitatē. Est autem exiccatiuū, incisiuum: & reliqua.) Plinius, calefacit, extenuat, mordet, spissat, siccat, exulcerat, euocat, discutit. Confert fm omnem modum administrationis colicæ.) Tritum cum Cymino, & potum ex aqua mulsa, vel sapa, vel aliquo ex his, quæ inflationes possunt discutere, valet strophis, i. torminibus, ait Dios. & ante suspectas accessiones prodest inunctum. Et Plinius, facere ad papulas, pustulas, oculorū cicatrices, & argemata, & vngues, ad dentium dolores, capitis animalia, lendes, aures purulentas, albas vitiligines. Multa quoq; alia potest, quæ legenti Plinium & Dioscoridem patebunt.

De Sarcocolla. Cap. 18.

SArcocolla est arboris fruticosæ, spinosæ, ramis nodosis arbori appressis, gūmi album, thuris modo, vel pallidum, idq; amarius, & ob id valentius. Calfacit ordine secūdo, siccat minus, coquit, terget, aperit, digerit, vulnera et vetera putrida terget, carne implet, glutinat, {vnde illi nomen.} Purgat pituitā crudam, & humores alios crassos, p̄cipue à cerebro, neruis, iuncturis, vt ischio, pulmonibus. Ob id senibus pituitosis, asthmaticis, tussientibus prodest, sed caluitium accersit, corpus impinguat, sperma auget Dioscoridi. Ophthalmiam & lippitudinē, & alios oculorū morbos, mire iuuat nutrita in vase vitreo dies quinq; in lacte asinæ, nouo quotidie affuso. Aurium vlceri putrido, & synioso vtiliter imponitur linamētū mulsa mersum, & puluere huius inspersum. Datur cū zingibere & cardamomo, vt citius & valentius agat, vel his catapotijs Haly senis, sarcocollę drac. iij. turbith drac. iiij. medullæ colocynthidis, zingiberis, ana drachmam vnam & dimidiam, salis gemmæ drach. vnam, sarcocolla in aqua rosarum soluta, fiant pilulæ in dicta opera efficacissimæ. Ventriculo calido & bilioso est nocentissima sarcocolla: ob id vitanda picrocholis est, alijs datur à drach. vna ad drachm. duas.

L.

non le Diosc. ophthal- discu- expertus anard. ę con- runt, li enim no flu- es ocu m sistit & pli.

De sarcocolla. Cap. 18.

A SArcocolla est gumma arboris, quæ est sicut frutex, & est spinosa, cuius rami sunt nodosi, collecti ad arborem, & colligitur ex ea gummi, & est eius aliud album sicut thus, & aliud subcitrinum.

ELECTIO. † Fortius est subcitrinū albo, & quod est amarius melius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calida est secundo. Et eius siccitas est minor caliditate sua, & est maturatiua & abstersiua, & resolutiua, & aperitiua, & est in ea virtus sigillatiua vulnerum & conglutinatiua, & mundificatiua, & incarnatiua.

RCTIFICATIO. Tardę solutiōis est & debilis: & cōturbat eum in cuius stomacho dominatur cholera quare oportet ne ei ī cuius stomacho dominatur caliditas: & in quo est cholera propinetur. Vigorat aūt eius operationē zingib. & cordumeni. Confectio pilularū de sarcocolla quas fecit Haly senex. ℞. sarcocollæ. ℨ. iij. turbith. ℨ. iiij. interioris colocynthidis. ℨ. i. ß. zing. tantūdē salis gemmę. ℨ. i. Dissolue sarcocollam in aqua rosata & cōfice: & fac pi- B lulas. Sunt. n. mirabiles ad ea, q̄ dicemus. Nutritur aūt sarcocolla in lacte asinæ, omni die lac infundēdo super eā in scutella vitrea per quinq; dies. † Et est medicamen bonum ægritudinum oculorum.

POSSE. † Solutione educit phlegma crudū & humores crassos & proprie quod est in iūcturis & anchis: & mūdificat cerebrum, & neruos, & pulmonē, & confert tussi, & asthmati, & est ex rebus conferentibus senibus & proprie phlegmaticis. Vsus tamen eius generat caluicium. † Inquit Diosco. Vsus eius impinguat corpus & augmentum efficit in spermate. † Et ipsa est medicina sublimis ophthalmiæ: & lippitudini, & proprie nutrita sicut diximus. Et confert vlceribus putridis in aure & saniosis et proprie lychino inuncto in mellicrato: et inuoluto in puluere eius & posito in aure est virtuosa ad illud & est medicina sublimis omnium vulnerum recentium, & putridorum antiquorum & mūdificat ea: & generat carnem in ipsis & cō- C solidat. Et hæc est proprie virtus.

DOSIS eius est à. ℨ. i. vsque ad. ij.

MANARDVS, De Sarcocolla.

Nomen inuenit apud Græcos, & seruauit apud Latinos, ex eo q̄ carnes glutinat. Est autem gummi arboris eiusdem nominis in Perside nascentis. FORTIVS est subcitrinum albo.) Dioscorides colore esse ait subrufo. Plinius candidam meliorem esse dicit, quàm rufam, & vetustate nigrescere. CALIDA est in secundo.) Galenus non meminit in quo ordine calefaciat, sed ex his, quæ dicit innui videtur, non esse adeò calidam, mixtam enim habere dicit vim ex emplastica quadam substantia, & exigua amaritudine, & propterea sine morsu exiccare ac vulnera glutinare. Plinius cū quadam acrimonia esse dulcem dicit, & Dioscor. subamaram: quæ qualitates nō valde calere ostēdūt. SOLVTIONE educit phlegma.) Inuentum hoc Arabum. Græci enim ea non nisi extrorsum vtebantur. An verò purget, & si purgat, quomodo id faciat, cum expertus non sim, dicere non audeo. INQVIT Dioscorides, vsus eius impinguat corpora.) Non hoc Dioscor. nec video quo pacto non pugnet cum his, quæ dicta sunt: si enim purgat, & stomachū, D vt dixisti, turbat, quomodo pinguescere facit corpora, & semen auget? nisi humores purgare forte dixeris, qui nutriri corpus prohibebant. sed quare alia, quæ purgant, non idem possunt? quod tamē alteri pharmacho nō adscribis. EST medicina sublimis ophthalmiæ.) Experientia ipsa sæpius cognoui eius iuuamen in ophthalmia discutienda. Dioscorides dixit, quòd oculorum sistit fluctiones: & Plinius, quòd cum vino sistit fluctiones. Sanè tamen hoc intelligendum, præsertim in oculorum inflammationibus: non enim ab initio fluctionum ea vtendum, sed vbi iam discutiendi surgit intentio.

De sagapeno. Cap. 19.

SAgapenū est liquor fruticis ferulacei oleandro montano similis, bonum quidē, colore ex albo subrubente, odore porri, substātia crassa, sed in aqua facile solubili, leue, improbum vero notis his destitutum, ac pręterea odore sylphij persici viroso (assam fœtidā vocant) aut galbani, quo est adulteratum. Calidum ordine tertio,

AN

SYL. sagapenū arbor filis panaci ga. in antidotis, optim liquor, splēdidus, foris

rufus, intus albus acer odore medio iter sylphiũ & galbanũ Dios. quod in Sagapenũ mutatur Gale. in antid. Vim per inferna purgatricẽ greci tacuerũt arabes inuenerunt.

ſiccum ſecundo, amarum, & porri modo acre, ſubſtantię tenuis & igneæ plus, quàm terreæ complexum. Purgat pituitam craſſam, & alios humores lentos, & aquas à vẽtriculo, inteſtinis, cerebro, neruis, thorace, pulmone, iuncturis etiam longinquis & profundis. Morbis harũ partium & aliarum frigidis inde natis ſuccurrit quouis modo vſurpatum, vt cephalalgiæ antiquæ, hemicraniæ contumaci, epilepſiæ, paralyſi, vertigini, ſpaſmo cynico, tremori, dolori ventriculi, aut coli pituitoſo, aut flatulento, cum ſucco rutæ & aceto dictis partibus illitum, & attritis muſculis, vel cum liquore idoneo ſumptum & clyſtere iniectum, cum aqua rutæ vero, aut heleñ nutritũ & potum, craſſa & lenta ex pulmonibus & thorace potenter educit. Illitum quoque tuſſi antiquæ, difficultati ſpirandi, dolori laterum prodeſt. Cum duplo item mirobalanorum citrearum in hydrope aquas ſeroſas mire extrahit. Splenis quoque duritiem & inflationem diſsipat potum, & cum ſucco capparis, & aceto illitum, item chœradas, nodos, & alios tumores duros. Nutritum quoq; cum ſucco rutæ, aut fœniculi, & felle auis alicuius rapacis, viſum clariorem reddit. Fluxionem in oculum præcipue factum ab ea cohol ſanat, hordeolum ex aceto illitũ delet. Menſes quoque potum & ſuppoſitum euocat, fœtum necat: dolori vteri, & præfocationi prodeſt, quoniã tenuat, reſoluit, diſsipat, prouocat, ſoluit. Quod autem ventriculo & hepati noceat, cum ſtypticis, maſtiche, ſpica, & ſimilibus ſumitur. cum enula quoque proprietate quadam mira perficit. Si colocynthis ſeminibus tantum abiectis, aqua cum pauca ſpica, & maſtiche impleta ſub cinere calido ad tertię partis conſumptionem coquatur, & hac aqua paulatim ſæpe affuſa nutriatur ſagapenum, ex eoq; ſiccato trochiſci fiant, magnarum ſunt virium ad iuncturarum affectus, & aquas ſeroſas vacuãdas. Poteſt nutriri aqua macerationis myrobalanorum citrearum, vel ſucci enulæ nõ purgati vnc.xvĳ. cũ maſtiches & ſpicæ nardi, ana drach.ĳ. coctis ad dimidĳ conſumptionẽ, & colatis. Datur a.ʒ.ſemiſſe ad.ʒ.i.

De ſagapeno. Cap. 19.

ANT.

SAgapenum eſt gummi alhaſce hundeg, † & eſt arbor ſimilis oleandro montano.

SELECTIO. † Melius eſt cuius color eſt inter ſubrubeum, & ſubalbidum, † & quod habet odorem porrorum † & quod eſt facile reſolubile in aqua, & quod eſt clarum cum ſpiſſa ſubſtantia, & quod ex eo eſt leuius eſt melius, † & quôd non eſt in vehementia odoris aſſæ, nec habet odorem chalbani. Ipſum enim eſt ſic adulteratum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Minus eſt ſiccum q̃ calidum, & eius caliditas eſt in tertio. Siccitas vero eſt in ſecundo, & in ipſo eſt amaritudo cum acuitate, ſicut acuitas porrorum. Et eſt compoſitum ex ſubſtantia ſubtili ignea & terrea. Sed ſubſtantia ſubtilis eſt dominans, & † eſt reſolutiuum, carminatiuum ventoſitatum craſſarũ: ſubtiliatiuum, extenuatiuum, ſolutiuum: & prouocatiuum.

RECTIFICATIO. Nocet ſtomacho & hepati. Verum tollunt nocumenta eius aliquæ ex medicinis ſtipticitatẽ habentes ſicut maſtix proprie & ſpica. Enula quoque ſigillat ei proprietatem mirabilem ad ea, quæ oportet. Et narrauit Meſ. modos præparationis eius duos ſatis bonos. Primus perforetur colocynthis, & abĳciantur grana eius tantum & impleatur aqua cum pauca ſpica, & maſtice, & bulliat in cinere calido vſque ad conſumptionem tertiæ ipſius. Deinde nutriatur ſagapenum cũ hac aqua ſemper, aut modicũ infundẽdo vſq; dũ pingueſcat. Deinde exiccetur, & fiant trochiſci, ſunt enim vltimi ad ægritudines iuncturarum & aquam citrinam. Et alius modus eſt proximus huic & fit permutatio ab aqua colocynthidis ad aquam myrobalanorum tantum.

Modus alius ex inuentione noſtra. Accipe ſucci enulæ ſicut eſt, vnc.xvĳ. & infunde in ea ſpicę & maſticis,

E

ana.ʒ.ĳ. & bulliant vſque ad conſumptionem medietatis, poſt illud coletur, & nutriatur ſagapenum cum eo ſicut diximus. Nutritur etiam propter ægritudines oculorum cum ſucco rutę, aut fœniculi, & aliquo ex fellibus & proprie auium rapacium, & fit medicamen ſublime ad ea, quæ oportet.

POSSE. † Solutiõe educit humores viſcoſos & phlegma craſſum & aquam citrinã, & eius proprietas eſt mundificare cerebrum, & neruos, & educere materias eorũ, † & conferre ægritudinibus eorum frigidis, & proprie ſecundum omnem modũ adminiſtrationis ipſius: quę ſunt dolor capitis antiquus, & hemicranea difficilis, & epilepſia, & vertigo & paralyſis & tortura & tremor. Et fit linimentum ex eo & ſucco ruttæ & aceto, & confert ſimiliter ægritudinibus nunc dictis & contritioni lacertorũ. Et eſt ex rebus valde bonis ad mundificãdum materias, quæ ſunt in pectore, & proprie nutritum cum aqua rutæ, aut cum aqua enulæ proprie, & confert dolori eius bibitum & linitum dolori laterum, & tuſsi antiquæ & difficultati anhelitus, & eſt ex medicinis magnis hydropiſi.

F

Extrahit enim aquam citrinam & proprie cũ duplo ponderis eius ex myrobalanis citrinis, & modi nutricationis eius prædicti ſunt ad hoc mirabiles, & confert duritiei ſplenis, & reſoluit inflationem eius ſumptum in potu & ſuperlinitum cũ ſucco capparis & aceto, & reſoluit ſcrophulas & durities, & nodoſitates membrorum, & nutritum cũ ſucco rutæ & fellibus ſicut diximus † confert obſcuritati viſus. Et eſt medicina magna deſcenſui aquæ ad oculum, & proprie alchol factum ex eo. Et linitur cum aceto ſuper hordeolum, & delet ipſum, & cõfert ſm omnem modum adminiſtrationis eius doloribus iuncturarum, & eſt potens in eradicãdo materias eorum: ita q; ex anchis & profundis iuncturis, & cliſterizatum valet ſimiliter & bibitum & clyſterizatum confert colicę frigidæ, & ventoſæ & dolori ventris, † & bibitum & ſuppoſitum † prouocat menſtrua & interficit fœtum & cõfert dolori matricis, † & præfocarioni ipſius.

G

DOSIS eius eſt a.ʒ.ß.vſque ad aur.i.

MANARDVS, De Serapino.

Sagapenum Græci, & Latini vocant: ſunt & qui Sacopenium. Ferulaceę plantę ſuccus eſt, in Media naſcentis: vel potius planta ipſa, vt tradit Galenus. Sed quia inutilis alioqui plãta eſt, ideo ſucco ipſi nomen reliquit. ET eſt arbor ſimilis oleandro.) Similem Panaci ſcribit Galenus in libro de antidotis. MELIVS eſt cuius color inter ſubrubeum & ſubalbidum, & reliqua.) Excellit teſte Dioſcoride ſplendidum, exterius rufum, interius albũ, guſtu acre. QVOD habet odorem porrorum.) Neſcio vbi Meſue olfecerit, præſertim cum ipſemet ſcribat paulò poſterius hęc verba: ET, q; non eſt in vehementia odoris aſſę, nec habet odorem Galbani.) Quæ verba licet non bene ex Dioſcoride accepta ſint, ſcribente, odore eſſe medio inter Silphium, & Chalbanen. Nec mirum eſt ſi odorem habet Chalbanes; quũ adeo propinquę naturę ſint, vt Chalbane mutetur in Sagapenum, ſicuti ſcribit Galenus eodem de antidotis libro. ET, quòd eſt facile reſolubile in aqua.) Verum Sagapenum ibidem ſcribit Galenus, aqua infuſum, aut vino, ſtatim diſſolui. ET eius caliditas eſt in tertio. Galenus dicit calidum & tenuium partiũ, ſicut alij opi, id eſt, ſucci: nec dicit in quo ordine: ſed cum dicat Chalbanen eſſe calidum in fine ſecundi, vel principio tertij, idem de hoc pariter ſentiendum. EST reſolutiuum.) Galenus tenuium eſſe partium, & habere quid dixit abſterſiuum. SOLVTIONE educit humores viſcoſos.) Inuentum & hoc Arabum: non enim purgatoriam ei vim adſcribunt Gręci. Purgatiuam vim cum dico, per inferiorem ventrem intelligo: ſcribit ſiquidem Dioſcor. q; craſſos humores ex pulmone expurgat. ET conferre ęgritudinibus eorum, ſcilicet cerebri & neruorũ.) Conferre opiſthotonicis ſcribit Dioſcorides, id eſt, rigori, quo caput ad ſcapulas trahitur: ad rupta quoque & conuulſa. BIBITVM prouocat menſtrua.) Cum aqua dulci, ſcribit Dioſcorides. ET præfocationi matricis.) Si cum aceto illud mulier odoretur, ait Dioſcorides. CONFERT obſcuritati viſus.) Cicatrices quoq; oculorum ſecundũ Galenũ attenuat & expurgat. Dimittit aũt Meſue vim qua præcipuè excellit, in his quos ſerpentes momorderint.

H

De

De euphorbio. Cap. 20.

A

EVphorbium liquor est arboris in deserto frequentis, hispidæ, folijs item prioribus hirsutis, quibus delapsis succedunt alia polio marino similia. Id esse debet leue, fragile, clarum, colore pallido, acerrimũ sapore & odore: recens & annotinũ est venenosum, igneũ calidum siccum ordine quarto, omnium lachrymarum calidiss. tenuiss. vrit, rubrificat, vlcerat, penetrat, terget, tam violẽter agit, vt præ angustia & labore syncopen & sudorem frigidum accersat. Purgat autem præter cætera pituitam crassam & lentam, quantumuis impactam etiã à neruis & iuncturis remotis & profundis sumptum, sed vt mox dicam, emendatum. Idem ex oleo leucoij lutei solutum, affectibus neruorum frigidis paralysi, stupori, tremori, spasmo: spasmo cynico, nodis, illitu mire conducit, hepatis quoque ac lienis tumoribus, & dolori ab intemperie frigida, & flatu, & ei qui per iuncturas & partes alias turget, occurrit. Puluis eius ex aceto alphis valenter affrictus eos delet, idem sternutamentum valentissime ciet. Cum oleo de spica illitum occipiti: lethargicæ obliuioni prodest, aquas quoque vacuat. Ventriculo & hepati nocet suæ actionis vehementia, ob id parum tenuiter est terendum, & miscendum acrimoniam obtundentibus, calorem flammeum extinguentibus, lubricãtibus, & horũ omniũ tãta copia, vt superficies eius vndique tegatur, & vestiatur. Alzanzi quoque euphorbij grana oleo amygdalino inuoluta mergit mali citrei diuisi succo acido, & malum maza circundatum coquit. Sic obtusa acrimonia fit innocentius, vel oleo amygdalino inuoluta, deinde cum succo glycyrrhizæ, vel manna, vel sapa ex larga stypticorum copia soluto, in catapotia formentur, danda quibus opus est. Humain quoque euphorbium propinat cum mulsa, & aromatibus quibusdam, & mastiche, spica, communibus aliorum medicamẽtorum valentium epicerasticis. Aqua hordei autem, & alia lubricantia cum oleo amygdal. sæpe post euphorbium potanda, vt calorem extinguant, & leniendo celeriter ex corpore deturbent. Aureo vno sumptum necat Diosco. Datur à siliqua vna ad siliquas tres, quo sumpto frigus vitandum est. Anno primo est venenosum, ad annum vsque quartum est validum, præsertim cum initio, vel lentibus, vel fabis seruatur.

SYLVII ANNOTATIO.

Euphorbium liquor ferulaceę arboris Diosc. herbæ folijs acanthinis in monte Athlante, pli. in Tmolo Mauritaniæ. Diosc. à Iuba rege inuentum, ab Euphorbo suo Medico Antonij Musæ fratre, vocatum. Paul. dat siliquas quinq;, vel septem: immo drach. vnam cum melle cocto, ad pituitam & aquam ducendam, ad drach. vnã accedit Diosc. Auic. tres obolos. Serapion duos. Cætera de hoc, & alijs ex nostris simplicibus locupletare potes.

De Euphorbio. Cap. 20.

EVphorbium est gummi † excedens omnia genera gũmi in calefaciendo & subtiliando. Est enim ex rubificantibus & exiccantibus. † Et est ex arbore desertorum locorum hispidorum cuius folia in primis cum eleuantur sunt sicut lanugines: deinde cadunt, & nascuntur folia similia, polio marino.

ELECTIO. † Melius est leue frangibile habens colorem palearem & clarum & quod est vehementis acredinis, & odoris valde acuti, & quod est recens super quod iam præterijt annus. Recens vero anni sui, est sicut venenum & ignis. Et est ex gummis, quæ dissoluũtur in oleo & proprie, quod est recens. Antiquum vero fortassis non dissoluitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est & siccum in quarto, & est calidius: & subtilius omni eo quod calefacit ex gummis, & est in eo virtus † adustionẽ faciens & rubificationem, & est penetratiuum, abstersiuum, excoriatiuum, & est ex faciẽtibus operationem cũ labore, & angustia vehementi perducente ad syncopim, & sudorem frigidum.

RECTIFICATIO. Est inimicũ hepati, & stomacho propter vehemẽtiam virtutis suæ, quoniam est acutum vehemẽter, ferrosum, & inflammabile, oportet ergo virtutem eius frangere: & proprie cum rebus obtundentibus acumen eius, & extinguẽtibus inflammationem, & acquirentibus ei lubricitatem, & oportet, vt sit earum quantitas multa vestiens & tegens superficiem eius, & oportet, vt non multum teratur. † Dixit Alkanzi. Accipiantur frusta citri, & sepeliantur grana eius prius inuoluta in oleo amygdalino in acetositate ipsius. Deinde inuoluantur pasta & decoquantur. Rectificatur autem ex hac arte, & remouetur acumen eius. Modus alius virtutem eius frangens sicut narrauit Hamech. Inuoluatur in oleo amygdalino deinde sepeliat̃ in succo liquiritiæ, aut tereniabin dissoluta, aut in aliquo ex robub dissolutis stipticis, & sit eorum quantitas multa, & fiant ex eis pilulæ & propinentur vbi oportet. † Et dixit Humain. Propinetur cum aqua mellis, & aliquibus speciebus alefanginis.

B

Mastix autem & spica sunt ex rectificantibus communibus emendantibus quæcunque ex acuitate medicinarum timentur. Audaciam autem eius expellunt medicinæ lubrificatiuæ, & extinctiuæ, sicut est aqua hordei proprie cũ oleo amygdalino, & fiat exhibitio post exhibitionem frequens.

POSSE Solutione † educit phlegma viscosum, & crassum à locis profundis corporis mundificans iuncturarum vacuitatem ab humoribus crassis difficilis eradicationis. Nec est ei res similis ad hoc, & est ex rebus mundificantibus neruos, & consumentibus humiditates imbibitas in eis. Et dissoluitur in oleo de cheiri, & inungitur cum eo, & confert ægritudinibus neruorum frigidis, sicut est paralysis, & stupor, & tremor: & tortura, & spasmus, & est res mirabilis ad illud. Et inungitur super hepar, & splenem, & confert doloribus eorum frigidis, & ventosis, & fricatur puluis eius super morpheam cum aceto fricatione forti, & delet eam. Et sumptum in potu

C

ſm modum emendationis eius, est medicina magna doloribus nodosis, qui vadunt & veniunt per iuncturas, & est ex rebus, quæ faciunt sternutationem cum fortitudine, & est medicina bona lethargo, obliuioni, & proprie inunctio ex eo cum oleo de spica in occipitio. † Et est ex medicinis educentibus aquam citrinam. Et dixit Diosc. Aureus vnus ex eo interficit.

DOSIS Eius est ad chirat, i. vsque ad. iij. Cõseruatur autem quadriennio. Recens autem anni sui est pernitiosum, Is autẽ qui sumit ipsum timeat frigus. Conseruatur autem ne cito senescat in milio, vel fabis, vel lentibus.

MANARDVS, De Euphorbio.

Euphorbion gręcę & latine dicitur: apud quosdam Gręcos Eupholbion Arbor est secundum Dioscoridem: secundum plinium hærba: secundum vtrunque ferulacea. Plinius folijs acanthinis, in monte Atlante. Dioscorides monte Tmolo Mauritaniæ, opo plena acerrimo. EXCEDENS omnia genera gummi.) Non inter gummi, sed inter opos reponit Gale. Diosc. abundare dicit Euphorbium arborem opo acerrimo, adeò, vt sine metu colligi nõ possit.

D

EST ex arbore desertorum locorum.) Nec apud Gręcorum, nec apud Arabum quenquam legi, qualis sit hæc planta. Plinius tantũ folijs esse acanthinis Euphorbium, & à Iuba rege inuentum, ac nomine sui medici Euphorbiũ vocatum. Fuit enim Euphorbus medicus Iubæ, & frater Antonij Musæ. MELIVS est lene frangibile.) Eligendum secundum Dioscoridem id, quod splendidũ est & acre: esse enim eius duo genera, alterum splendidum, vt Sarcocolla, Erui magnitudine: alterum quod in auium ventribus colligitur, vitreo colore. Plinius lacteum succum commendat, & habere dicit thuris effigiem: adulterari hœdino lacte, sed discerni igne: quoniam id quod syncerum non est, fastidiendum odorem habet. Dioscorides adulterari Sarcocolla & glutino. Galenus libro secundo de medica. compo. secundum loca circa finem, id quod recens est, albissimum esse, antiquius ad flauius vergere. ADVSTIONEM faciens.) Galenus causticæ esse virtutis dicit, & tenuium partium. DIXIT Alcanzi.) Iussi aliquando, vt in pane coqueretur, addẽs masticen & gummi ex Tragacantha, eoq; vsus sum in

Gallicis

Gallicis artuum doloribus, & sine manifesto nocumento iuuit. ET dixit Humain.) Dioscorides cum melle absolute, Paulus cũ melle cocto præbet. EDVCIT phlegma viscosum.) Paulus simpliciter pituitam. A locis profundis corporis.) Si cum odorata potione bibatur, coxendicis doloribus mederi scribit Dioscorides. EST ex medicinis educentibus aquam.) Paulus. educere magis aquam quàm pituitam dicit, datq; ad hunc effectum siliquas quinque vel septem. ET dixit Dioscorides, aureus vnus ex eo interficit.) Non hoc dixit Dioscor. sed Paulus quidem dat drachmã vnã cum melle cocto, ad pituitam & aquam educendam. Rasis, serapion, & Auicenna dicunt tres drachmas interficere. Discutit etiã suffusiones, & squammas ossium resoluit, secũdum Dioscoridem. DOSIS eius est Chirat. j. vsque ad tres.) Ad drachmam vsque accedit Diosc. vt superius diximus. Auicenna dat tres analosat, id est, obolos. serapion duas: secundo practicæ excedit aureum.

SYL. Panacis Herculei liquor oĩbus dr̃, tñ asclepiũ panax hic potius describi cognosces ex vtriusq; notis à Diosc. expressis.

De opopanace. Cap. 21.

Opopanax est liquor plantæ similis ferulæ, caule cubitali, vel bicubitali pallido, folijs ferulæ, sed minoribus, floribus anethi modo in vmbella dispositis, odoris, flauis. Secto autem caule digitis duobus, aut circiter supra radicem liquor effluit. Flauus, qui coagulatus est opopanax optimus, si intus albus est, foris flauus, amarus, fragilis, in aqua mox solubilis, odoris boni, sed sui. Adulterant hammoniaco, intectis, s. ex ipso granis opopanace vero. Dolum prodit odor & albedo in fracturis. Radice etiam planta hæc vtilis est, calida sicca tantum ordine secundo, tertio autem opopanax vtrũque terget, digerit, tenuat, flatus dissipat crassos, lenit, expurgat. Purgat pituitam crassam, & lentam clam à remotis partibus, cerebro, neruis, sensorijs, iuncturis, thorace. Ob id prodest harum partium affectibus frigidis inde natis, visui imbecillo, tussi antiquæ, difficultati spirandi, ischiadi, gonagræ, podagræ. Vino musteo incoctum post tres menses potu hydropem leuat, & lienis tumorẽ. Ex mulsa calente potum: stranguriam sanat, menses mouet, abortum facit, alioqui ab vtero præfocationi, & frigidis vteri affectibus saluber. Stomacho idem nocet, sitimq; excitat, tarde purgat, corrigitur, vt sagapenũ. Idẽ aceto solutum collutionis dentium dolorem & erosionẽ sanat. Potum cum aceto hora vna ante accessionẽ, & cum succo apij, & oleo anethino spinæ illitum, & rigorẽ febrilem prohibet. Ex ipso autem, & succo apij, & aceto bono emplastr. lieni impositum ipsius duritiem dissipat. Datur à drachma vna ad drachmas duas. Nodos, strumas emplastro dissipat, & resoluit, & ischiadem, gonagram, podagram, & aliorum articulorũ dolores quouis modo vsurpatum, hoc est, sumptũ, clystere iniectũ, ad motum præsertim cum succo brassicæ, melle, pauco sale. Vlcera fistulosa, antiqua, putrida, cacoethea, dysepulotica expurgat, carne implet et super ossa nuda (quod opus illi est peculiare) & cicatrice tegit, si (Ebẽgezar ait) opopanacis. ℥. i. rasuræ panni antiqui tenuis, mundi, vncia dimidia cũ vino & melle, & oleo rosato paulatim alternis affuso, teratur in mortario, donec fiat vnguẽtum. Huic tñ posteriores addiderũt lithargyri, aloes, myrrhę, sarcocollæ, ana drachmas duas.

ANT. De opopanace. Cap. 21.

Opopanax est gũmi plantæ similis ferulæ † cuius stipes eleuatur super terram circiter cubitum vnum, vel duos, † & folia eius sunt minora folijs ferulæ. Et eius thyrsus est palearis in colore, & eleuantur super eum flores odoris boni coloris auri, & sunt † secundũ semitã florum aneti. † Et faciũt cultores eius incisiones paruas inter radicẽ & eleuationẽ thyrsi eius circiter palmum medium, † & egreditur humiditas aurea, quæ coagulatur & fit opopanax.

ELECTIO. † Melius ex eo est quod est citrinum extra, & subalbidum intus, † & quod est amarum & quod facile frãgitur, & facile dissoluitur in aqua: † & quod est odoris boni proprij. Et sunt ex hominibus, qui adulterãt ipsum cum ammoniaco proprie, supercolorando grana minuta ex eo, † sed odor, & albedo fracturæ deoccul-

E tant fallaciam. Et melior pars plantę eius est gũmi eius, & radix ipsius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidum est & siccum in tertio, & radix eius est in secundo, † & est resolutiuum, carminatiuum ventositatum crassarum, subtiliatiuum, lenitiuum, mundificatiuum, & abstersiuum & similiter radix ipsius.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho faciẽs sitim. Et est operationis tardæ. De rectificatione autem fac quod in sagapeno diximus.

POSSE. † Solutione educit phlegma crassum & viscosum à partibus remotis, & iuncturis proprie, & mundificat cerebrum, & neruos, & confert ægritudinibus eorum frigidis, & est ex rebus addẽtibus in visu proprie secundum omnem modum administrationis ipsius, & mũdificat pectus, † & cõfert tussi antiquæ, & difficultati anhelitus, similiter & radix eius. Et fit emplastrum ex eo & succo apij, & aceto bono super splenem resoluens duritiẽ eius. Et dixit quidã. Ponitur pars aliqua ex eo in musto,

F & administratur post tres menses, & confert hydropisi, & magnitudini splenis. † Et emplastratur super nodositates mẽbrorum, & super scrophulas, & resoluit eas. Et colluitur os cum aceto decoctionis ipsius, & confert dolori dentium, & corrosioni eorum, & bibitur cum aqua mellis calida, † & confert guttationi vrinæ, & prouocat ipsam, & menstrua, † & facit aborsum. Et est medicamẽ bonum † præfocationi matricis: & ægritudinibus ipsius frigidis, & est medicina magna doloribus iuncturarum, & podagræ, & dolori genuum, & fortis † ischiaticæ, & proprie secundum omnem modum administrationis ipsius, etiam linitum & emplastratum & proprie cum succo caulis, & melle & sale pauco. Et est ex medicinis bonis expertorum iuuamẽtorum † vulneribus antiquis, & putridis, & eis, quæ sunt difficilis consolidationis. Facit enim in eis nasci carnẽ, † & vestit ossa nuda, & est ei proprietas in hoc. Et narrauit Ebengezar, q̃ si ex eo & me-

G dio ponderis ipsius & rasura panni antiqui subtilis, mundi, & vino, & melle, & oleo rosaceo, fiat vnguentum sic terendo in mortario, nunc oleum, nunc vinum infundendo: illud fit mirabile ad implenda vulnera carne, & proprie in quibus videtur difficilis incarnatio. Et posteriores addiderunt ex lithargyrio, & aloe, & myrrha, & sarcocolla, sicut ana quartam partem quantitatis opopanaci, & fit medicamen mirabile sanans fistulas, & vlcera fraudulenta. Et est medicamẽ expertũ rigori febriũ, & proprie bibitũ cũ aceto ante horã paroxismi, & linitũ in spina dorsi dissolutũ cũ succo apij, & oleo anethino.

DOSIS eius à drach. i. vsque ad. ij.

MANARDVS, De Opopanace.

Opopanacem Græci & Latini vocant liquorem panacis Herculei: triplicem enim panacem tradunt, Herculenm, Asclepium, & Chironium. Videtur tamen non Herculeum, sed Asclepium potius describere, dum ait: Gummi plantæ similis ferulę & reliqua. De Herculeo siquidem scribit Dioscorides, quòd caulem habet &

H vmbellam, non quòd planta sit similis ferulæ. Sed nec ex duobus reliquis generibus, vllum ferulaceum facit. CVIVS stipes eleuatur super terram, circiter cubitum vnum vel duos.) Herculei caulem dicit Dioscorides esse altissimum, Asclepij tenuem & cubitalem. ET folia eius sunt minora folijs ferulæ.) Hoc nullo pacto potest Herculeo congruere, quem folia habere dicit Dioscorides fico similia, in quinque partes per ambitum diuisa: sed respondet potius asclepio, quem folio fœniculi cõstare dicit, sed maiore. Quod etiam de ferula dixit Mesuę, Flores odoris boni, coloris auri, hæc ferè sunt Dioscoridis verba de Asclepij floribus. Herculei verò flores, dicit esse melinos, hoc est, luteos. SECVNDVM semitam florum Anethi.) Hoc vtrique potest aptari. De Herculeo tamen peculiariter scripsit Dioscorides quod vmbellam anethi habet. Ex his igitur pater, Asclepium potius hic describi, quàm Herculeum: cum tamen omnes medicinæ authores, ex Herculeo, non ex Asclepio fieri opopanacem scribant. ET faciunt cultores eius incisiones paruas, inter radicem & eleuationem thyrsi, circiter palmum medium.) Radicem ipsam scindi scribit Dioscorides germinantibus

minantibus caulibus, caules verò messis tempore. ET egreditur humiditas aurea.) Egredi liquorem candidum scribit Dioscorides, sed vbi inaruerit, croci colorē exterius acquirere. MELIUS ex eo quod est citrinum extra, & subalbidum intus.) Laudat Dioscorides eum qui sit interius candidus vel subrufus, exterius croceus. ET quod est amarum.) Amarissimum dicit Dioscorides. ET quod est odoris boni.) Grauis odoris esse debet secundū Dioscoridem & præterea pinguis, friabilis dissolui facilis, ac læuis. Nigrum & mollem esse malum dicit. ODOR & albedo fracturę de occultant fallaciam.) Diosc. verus digitis in aqua contritus, diluitur & lactescit. CALIDUS & siccus in tertio.) Galenus calidū in tertio, siccum in secūdo. Et est resolutiuum: & reliqua.) Galenus calefacit, mollit, discutit: radix verò abstergit, siccat: & quia nō vehementer calefacit, ideo carnem generat. SOLUTIONE educit phlegma.) Nec Dioscorides nec Galenus vim ei purgandi adscribunt. EST ex rebus addentibus in visu) Dioscorides ad claritatem oculorum inungitur. CONFERT tussi antiquæ.) Dioscorides valet ad lateris dolores & tusses cum aqua mulsa, aut vino sumptus, & ad rupta ac conuulsa, ET emplastratur super nodositates membrorum, & super scrofulas.) Durities inquit Dioscorides vteri, & inflationes discutit, cum melle solutus. Confert guttationi vrinæ.) Dioscorides ad strangurias, & vesicę scabies ac tormina cum aqua mulsa, aut vino. ET facit aborsum.) Dioscorides cum melle dissolutus fœtus occidit. Et de radice ait, quòd abrasa & supposita, educit fœtū. PRAEFOCATIONI matricis.) De fructu hoc scribit Diosco. si cum vino bibatur. Et podagræ.) Cum vua passa linitus, ait Dioscorides SCIATICAE secundum omnem modum administrationis.) Dioscorides, inunctum. Vulneribus antiquis.) De radice hoc ait Dioscorides, Galenus quòd valet ad vlcera mali moris, atq; in eis generat carnem. VESTIT ossa nuda.) De radice hoc quoque scribunt Dioscorides & Galenus tanquam de minus calida, quàm opos. Adde ex Dioscor. quod acopis & capitis medicinis miscetur, ac cauis dentium dum dolent: Carbunculos rumpit: & pici mixtum, est contra morsum rabidi canis optimum emplastrum.

De Thymelæa. Cap. 22.

THymelæa (quæ Persis * mezereon, id est, rapiens vitam, alijs faciens viduas, multis leo terræ vocatur) planta est lactariarum maxima, caule bicubitali: folijs oliuæ, sed † maioribus, fructu nigro: myrtarum magnitudine, eaq; multiplex, vna folijs magnis, tenuibus, altera folijs quidem paruis oliuæ modo, sed multo spissioribus, alia folijs crispis, asperis. Ex his item quædam folijs virentibus, alia nigricantibus, colorem pauonis referentibus. Præstātior est, quæ folijs est magnis, tenuibus, virentibus, in loco libero nata prope alias speciei eiusdē. Quæ vero sola in magno agri ambitu oritur, perniciosa est, vti etiam, quæ prope thermas, & quæ folijs est paruis & spissis, item, quæ crispis, asperis, itemq; nigricantibus. Calida est ac sicca ordine quarto potius, quàm tertio, vt filius Zezar censuit. Vis enim ei inest valenter acris, ignea, vlcerans, mordens, inflammans, cōsumens, virtutes dissoluens. Aquas serosas valenter purgat, melancholiam quoque, vt ait Alexander, si melanogoga miscentur, pituitam, si phlegmagoga, bilem flauam, si cholagoga, vt absinthium duplum, aut myrobalani, hydropem ob id mire iuuat aquis ex ventre eductis. Lumbricos & animalia alia interanea necat, pellitq;. Sed hepati, cæterisq; partibus nutritorijs nocet. Ad quartanam commendatur à Ioannitio. Turunda ex ea & melle vlcera fistulosa cacoethea, id est, maligna curat. Acetū cui hæc incocta est, collutione dentiū dolori & erosioni, gingiuarū cruentarum mollitiei medetur. Eadem cū aceto: oleo, cera, vnguentum est ad scabiem vtile, cum aceto autem forti, melle, & sulphure, alphos, leucem, lentiginem delet. Quin & folia ex aceto forti ijs affricta idē possunt.

Quoniam autem id partibus principibus facultatum nos gubernantium: ceu fontibus veneni modo nocet, eas deijciens ac dissoluens, eius vis acerrima & maligna frangatur contrarijs, acrimoniam & calorem flammeum obtundentibus & extinguentibus, qualia sunt olea frigida, & adstringentia. Muccago psyllij, succus portulacæ, & magis intybi, aut halicacabi, aut solani humidi, aut sonchi, aut aqua oxyacāthę, myrobalani quoque, absinthiū duplum autore Zezar, acetum item vno die traditā sibi thymelæam corrigit Diosc. Idem acetū cui incocta vel infusa fuerit in syrupo acetoso coctum, magnarum & expertarum est viriū, melius si eodem aceto ante macerata fuerint cydonia, vel maciana, vel vua oxyacanthæ. Folia quoque eius lacte, vel asinino, vel caprino, dulci vel acido, vel sero lactis infundantur, vel igni lento coquantur despumando, & coletur. Tuto id propinatur malitia eius sic ablata. Syrupus rosatus antequā sit percoctus, si eo maceretur aliquantisper thymelæa: saluber est ac securus Galeno. Idē ius galli antiqui si in eo macerata sit, pollicetur. Oleum quoque thymelææ alijs mistum virtutem ipsius frāgentibus est efficacissimum. Fit autem sic. Foliorum thymelææ vncias quinque macera horas viginti quatuor aquæ dulcis libris tribus, coque igni lento ad dimidias, colato adde olei amygdalarū dulciū. ℥. viij. percoque ad aquæ consumptionem. Foliorum coque horum vnc. duæ cado magno musti impositæ, post tres mēses vinum id ad hydropem efficaciss. reddunt autore Rufo, expulsis ab eo citra noxam serosis excrementis.

Ad eundem hydropem benedictum confecimus medicamentum ex foliorum thymelææ præparatoriū. ℥. x. carnium cydoniorum ex aceto coctorum sacch. albiss. ana drach. septuaginta, mannæ drach. quadraginta, seri lactis cui infusus sit agaricus drach. triginta, olei thymelææ prædicti drach. duodecim, saccharum & manna in sero illo soluantur, carni cydoniorum misceatur, coque igni lento ad mellis spissitudinem. Puluis foliorum oleo dicto inuoluatur, & misce omnia. Catapotia idem valenter & tuto præstantia recipiunt foliorum præparatorum drach. quinque, myrobalanorum citrearum drach. quatuor, cepularum drach. tres, misce cum manna vel tamarindis aqua intybi solutis. Mediocriter coqui pōt, multa tritura vis eius vanescit. Aqua hordei & vuarum passarum noxas eius in corpore abolent, aqua autem intybi & sonchi calorem ab eo in nobis relictum extinguunt. Styptica quoque medicamenta depellunt ex corpore, & frangunt violentiam acrium. Datur decocto à drachm. semiss. ad drach. vnam, pul. autem à siliquis duabus ad siliquas quinque.

SYLUII ANNOTATIO.

Thymelæam coquit Diosc. ad tertiæ partis vini consumptionē, chamelæam Serapion ad duarum ex tribus partium, quæ vtraq; coctio multa dici potest.

De mezereon. Cap. 22.

MEzereon est planta vocata apud Persas rapiens vitam, & à quibusdam faciēs viduas, & à pluribus leo terræ vocatur, & est planta cuius stipes † eleuatur super terram circiter cubitos duos, † & folia eius sunt similia folijs oliuę sed maiora, † & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, & est planta lacticiniorum maior † cuius species sunt plures. † Est enim quædam magna habens folia & subtilia, † est parua habēs folia sicut folia oliuę, & spissa nimis, † & est habēs folia crispa & aspa, & ex eis aliud est habens colorem viridem, & aliud habens colorē subnigrum producentem colorem pauonis.

ELECTIO. † Melius est habens magna folia tenuia & viridia, & quod oritur in locis liberis, & in vicinitate plantarum speciei eius. Et quando orit̄ ex eo planta vna in toto ambitu loci est mortalis. Et quę orit̄ in locis thermarum est sicut venenum, & parua habens folia & spissa, est malum. Et similiter habēs crispa & aspera, & quod est subnigrum similiter.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS † Calidum est & siccum in. iiij. & dixit filius Zezar est in fine tertij. Sed non verificatur illud, est enim in eo virtus acuta, ignea, & acrimonia vehemens, & est excoriatiuum vlceratiuū, serosum, & inflammabile, & est consumptiuum, & dissolutiuum virtutis.

Rectificatio

Apud Aui. id legitur, non Diosc.

syruporū nō meminit Gal.

SYL. mezereō ... nis te... ᵒ, spe... is, bicu... libus ... f. ... minorib⁹ ... f. fruct⁹ ... o viri... post ru... operi... to tegit ... o, foris ... ro, int⁹ ... Diosc.

ANT.

RECTIFICATIO. † est proximũ ueneno. nocẽs membris quæ sunt mineræ virtutum, debilitans, & dissoluens eas. Conandum est igitur frangere malitiam & acuitatem eius, † & hoc faciemus cum auxilio rerum frangẽtium ea & permutantium inflammationem, & serrositatem eius sicut sunt olea frigida, & proprie res extinctiuæ, sicut est mucilago psylij, & succus portulacæ, & succus endiuiæ, proprie. Est enim mirabile, & aqua alkekengi, & aqua solatri humidi, & altarasacon, & aqua berberorum. Et frangunt adhuc acuitatem eius res inspissatiuæ, & ponticitatem habentes, sicut sunt myrobalani. Sunt enim sublimes ad illud. Et dixit filius Zezar. † Duplum ipsius ex absinthio iunctum cum eo emendat malitiam eius. Inquit Diosco. Infundantur folia eius in aceto die vna & exiccentur & frangitur cum arte hac virtus ipsius serrosa, & inflammabilis. Et dico ꝙ si in aceto coquantur aut infundantur citonia, aut maciana, aut berberi erit melius & sigillatur almezereon bonitas ex hoc ad ea quæ oportet, & si ex aceto infusionis eius, aut decoctionis ipsius fiat syrupus acetosus, inuenitur expertorum iuuamentorum vbi oportet. Et ex rebus adhuc emendantibus & remouentibus malitiam eius est vt infundantur folia eius in lacte dulci aut acetoso, & proprie sumpto ex asina aut capris. Et quandoq; ponuntur folia almezereon in aqua lactis, & bulliũt cum facilitate, & aufertur spuma eius, & colatur & propinatur cum securitate, † & dixit Gal. Infundantur folia eius in syrupo rosarum parum antequam terminetur coctio ipsius & propinet̃ syrupus vbi oportet. Nõ est enim in eo timor. Et dixit iterum. Decoquatur in iure gallorum antiquorum & est sine nocumento, & quandoq; oleum almezereon administratur cum permixtione ailarum medicinarum virtutem eius fractiuã habentium, & eius operatio est talis. Accipe foliorum eius. ℥. xl. & super ea projce aquę dulcis li. iij. et dimitte die ac nocte, deinde fac bullire lento igne donec redeat ad lib. vnam & mediam, & in colatura eius ponatur olei sumpti ex amygdalis dulcibus, ℥. viij. & bulliat faciliter vsq; ad aquæ consumptionem, tunc si ponatur oleum cum folijs & aqua, & bulliãt simul ad aquæ cõsumptionem erit in virtute fortius. † Et dixit Ruphus. Submergatur in aqua ex folijs eius † circiter. ℥. ij in cado magno musti, & dimittatur mẽsibus tribus & erit res mirabilis ad hydropisim, expellit enim sine nocumento aquam citrinam. Confectio almezereon ex inuentione nostra. Accipe foliorũ almezereon præparatorum partes. x. carnium citoniorum elixatorũ in aceto vini, et zuccha. tabarzet ana. partes. lxx. tereniabin partes. xl. aquæ casei infusionis agarici partes. xxx. olei almezereon partes. xij. Dissoluatur zuccharum et tereniabin in aqua casei prędicta, et misceatur cum carne citoniorum, et coquatur cum facilitate vsq; ad mellis spissitudinem et inuoluatur puluis foliorum almezereon cum oleo iam dicto, et conficiatur cum eis. Est enim medicamen benedictum ad hydropisim. Confectio pilularum almezereon ualentium similiter ad hydropisim. Cõfectio pilularum almezereon valẽtium similiter ad hydropisim, et ad expellẽdum aquã citrinam cum fortitudine sine timore. ℞. foliorum præparatorum drach. v. myrobalanorum citrinorum drac. iiij. chebulorum drach. ij. confice cum tereniabin vel tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ. † Et scito ꝙ almezereon de decoctione modicum sustinet, et cõtritio laboriosa virtutem eius destruit, expellunt autem nocumẽta eius à corpore aqua hordei. et aqua passularum. Verum aqua endiuiæ, et altarasacon auferunt inflammationem relictam ab eo in corpore. Et sciuisti ꝙ medicinæ compressiuæ audaciam medicinarum expellunt.

POSSE. † Solutione educit aquam citrinam cum fortitudine vehementi. Et dixit Alex. Iuncta cum rebus educentibus melancholiam, educit eam, et cum rebus educentibus phlegma, educit ipsum. Et absinthium duplicatum ei aut myrobalani addunt ei bonitates notas, et faciũt educere choleram. Maius autem iuuamentum quod ex eo expectatur, est ad hydropisim. Aquam enim educit aggregatam in vẽtre. Nocet tamẽ hepati, immo omnibus membris nutritiuis. † Et interficit lumbricos, et vermes, et solutione educit eos, et serpentes viscerum. † Et si fiant tentæ ex eo et melle curat fistulas et vlcera fraudulenta, et fit collutio ex aceto decoctionis ipsius. † Et confert dolori dentium, et corrosioni eorum, et gingiuæ sanguineæ, et mollificatæ. † Et fit vnguentum ex eo, et aceto et oleo et cera ad scabiem bonum, † et fit ex eo linimentum cum sulphure et melle et aceto forti ad morpheam, et albaras, et lentiginem, et delet eas. Et quandoq; fit confricatio super morpheam et baras cũ folijs eius, et aceto forti et est vltimum. Et dixit Ioannitius. Valet ad quartanam.

† DOSIS eius est à. ʒ. ß. vsq; ad. ʒ. i. Et hoc in coctionibus et pulueris à karactis. ij. vsq; ad. v.

MANARDVS, De Mezereo.

Mezereon Serapionis, est absq; dubio Chamælea Diosc. ab hoc autem scriptore describitur Thymelæa, atq; , vt sequens est, aliud Mezereon, si hoc Mezereon est, q̃ quod à Serap. ELEVATVR à terra circiter cubitos duos.) De Thymelæa scribit Dioscor. ꝙ ab ea surgunt rami tenues, speciosi, binum cubitorum, de Chamælea vero quod dodrantales, id est, duodecim digitorum longitudine. ET folia eius sunt similia folijs oliuę, sed maiora.) Hic est error manifestus. De Thymelæa siquidem scribit Diosc. ꝙ folia habet Chamæleæ similia, sed angustiora, de Chamælea vero ꝙ similia oliuæ, sed tenuiora, ex quibus sequitur, non posse. Thymelæam habere folia maiora absolute q̃ oliua, secundum Dioscor. ET producit grana nigra in magnitudine fructus Myrti.) Quod magnitudine Myrti fructum ferat, cõgruit Diosc. Thymelææ in colore dissidet: siquidem dicit Diosc. ꝙ in initio viridis, dehinc rubens, operimentoq; tegit duro & nigro exterius, intus candido. CVIVS species sunt plures.) Licet voluisse visus sit describere Thymelæam, per hæc tamen verba putare videtur Mezereon esse genus ad Thymelæam, & Chamęleam, & quod magis absurdum est, ad album & nigrum Chamæleonta, diuersas omnino ab his plãtas, quod etiam peccauit Auicẽna in quarto, & aliquatenus in secũdo, maxime vbi vires enumerat. EST enim quædam magna habens folia, & subtilia.) Hic videtur tangere Chamæleam. ET est parua, habẽs folia sicut folia oliuæ, & spissa nimis.) Hic tangit Thymelæam, de qua dicit Diosc. ꝙ folia habet angustiora, & pinguiora. ET est habens folia crispa & aspera.) Hic tãgit Chamæleonta, neutra enim illarum (Thymelęam dico & Chamæleam) folia habet crispa vel aspera, sed oliuæ similia. ET ex eis est habens colorem viridem.) Album designat Chamæleonta. ET aliud habens colorem subnigrum.) Nigrum hic innuit Chmæleonta, nomen enim habet à veritate foliorum, secundum Dioscoridem quæ valde viridia interdum, modo cyanea, modo subalba, modo rubra, iuxta locorum differentias, visuntur. MELIVS est habens magna folia.) Hic videtur eligere Chamæleam, sequutus Auicennam. CALIDVM est & siccum in quarto.) Licet Galenus Chamæleam non reponat in ordine, non videtur tamen adeo calidam putasse. dominantẽ enim amaram habere qualitatem dicit, & sordida vlcera curare, quę non videntur rebus tam impense calidis conuenire. Thymelææ autem causticã vim tribuit Paulus & Dioscorides eius grana vrere fauces dicit, folia gustum mordere, & fauces scarificare, qui tamẽ effectus in alijs quoq; rebus inueniuntur, quæ non sunt in summo calidæ. EST proximum veneno, nocens membris, quæ sunt mineræ virtutum.) Nec de Chamęlea, nec de Thymęlea lego, ꝙ sit proxima veneno, sed de Chamæleonte nigra, scribit enim de ea Galenus, ꝙ radix ei⁹ habet quid venenosi: de Thymælea Dioscorides ꝙ nocet stomacho. ET hoc faciemus cum auxilio rerum frangentium ea.) De folijs Thymelææ, quæ dicit vocari Cneorum, vnde (vt puto) deriuata est vox Mezereon, de eius, inquam, folijs ait Dioscorides ꝙ tundẽda sunt, ab eis omnes fibræ separandæ, & si minorem volumus fieri purgationem, elixas, & lenti vel concisis oleribus admixtas, dare debemus. DVPLVM ei⁹ ex absinthio.) Hoc dicit Dioscorides de folijs Chamelææ, factis ex eis catapotijs cũ dulci aqua. Inquit Dioscorides infundantur folia eius in aceto die vna. Hoc non legitur apud Dioscoridem, sed apud Auicennam. ET dixit Galenus, infundantur folia eius in syrupo rosarum.) Non memini me aliquod horũ apud Galenum legisse, alioqui neq; syrupi rosacei vspiam meminit Galenus. ET dixit Rufus.) Nescio an id dixerit Rufus: scio autem Dioscoridem docuisse modum parandi vinum Thymelæite & Chamæleite. CIRCITER vnciæ duæ in cado magno.) Dioscorides ponit drachmas triginta Thymelææ

coliculoꝝ,

colicorum, foliorum & seminis, in congios 3. & coqui iubet donec remaneant duo: & ex Chamelæa simili quidem proportione, sed non coquit, verum bullire sinit mustum duobus mensibus. ET scito quòd Mezereon de decoctione modicum sustinet.) Dioscorides (vt supra diximus) coquit Thymelæam donec tertia pars vini sit consumpta. Serapion Chamelæam, donec duæ partes ex tribus. Vtraque autem multa dici potest, non modica decoctio. SOLVTIONE educit aquam.) Chamælea secundum Dioscoridem ducit per aluum pituitam & bilem. Paulus ad aquam intercutem dat Chamæleam cum æquali ære & aniso. Dioscori. Thymelææ folia messis tempore collecta & in vmbra exiccata. Semen verò, quod coccum, vel granum Cnidium vocat, euacuare dicit per aluum bilem, & pituitam & aquam. ET interficit lumbricos & vermes & serpentes viscerum.) De Chamæleonte albo scribit Dioscorides quòd pondere oxybaphi educit vermem latum: nullam talem vim Chamæleæ, aut Thymelęę adscribens: veri tamen simile est, ꝙ & ipsæ possint vermes interficere. ET si fiant tentæ ex eo & melle, curat fistulas, & vlcera fraudulenta.) De Chamælea scribunt Dioscorides, & Galenus quòd cum melle purgat sordida vlcera & crustosa: de Chamæleonte verò nigra, ait idem Dioscor. quòd valet phagedænicis comedentibus, & feris vlceribus. ET confert dolori dentiũ.) De Chamæleonte nigra scribit Diosco. quòd eius decocto vtiliter dolentes colluũtur dentes, & quòd dolentem dentem cum graphio imposita confringit. Capite verò de Chamælea, & Thymelæa, nulla deutium mentio. FIT vnguẽtum ex eo & aceto & oleo & cera, ad scabiem.) De Chamæleonte nigra scribit Diosc. quòd curat scabiem cum chalcantho, cedria, & axungia: non de aliqua illarum. ET fit ex eo linimentũ ex sulphure & melle.) Admixto sulphure & alumine ait Dioscori. valere eandem Chamæleonta contra impetigines, si ex aceto coquatur & inungatur. Et cum sulphure solo, ad vitiligines & ephelides. DOSIS in decoctione à dr. media, ad dr. I. in puluere à 2. ceratijs ad. 5. Paulus dat quatuor drachmas Chameleæ in aquæ mulsę cotylis duabus coctas, donec quarta pars supersit: quosdamq; conficere catapotia, ex duabus absinthij partibus & vnica Chamæleæ, purgareq; dicit, vt elleborum. Cnida verò grana, à viginti vsque ad triginta.

De esula. Cap. 23.

ESula herbarum lactarium spcies, rusticorum purgatorium. Huius vna est magna, radicibus rotundis, magnis: densis, & graui cortice intectis. Altera parua, radiculis exiguis, cortice tenui intectis. Maior viscera vlcerat, ob id perniciosa. Parua est præstantior, præsertim cortice radicis tenui, leui, fragili, subrubro cassię modo, ante sex menses collecto. Nam recens quo mense collecta mala est, vti & niger, & orta loco aliquo prope thermas. Colligenda est Veris initio. Lac autem ꝙ calidius, acrius, ac valentius fine Veris. Calida & sicca principio tertij gradus, substantia constat tenui, ignea acri, incidente, tenuante, fundente, siccante, aperiente, & terrea styptica etiã siccante materias altius immersas: purgat valenter pituitam, aquas, atram bilem etiam à iuncturis, ob id harum doloribus confert, & hydropi insigniter, sed nocet cordi, stomacho, hepati, viscera excoriat, venarum ora disrumpit, corpus immodice siccat, semen absumit, febres inflammando excitat, lacte suo maxime. Ob id miscenda ei sunt cardiaca, stomachica, hepatica, ad hęc glutinosa, cogentia, & adstringentia, glutinantia, vt gummi, tragacanthum, bdellium, muccago psyllij, succus portulacæ. Postremo refrigerantia, & calorem illum extinguentia. Infundatur ergo in acetum, ꝑsertim quo cydonia sunt macerata, aut decocta, & succũ intybi, vel sonchi, vel portulacę, vel solani, additis aũt myrobalanis, absinthio, aloe, pręstãtior euadit. Iudęus in fundendo in acetum, aut lac sæpe mutando, & siccando corrigebat. Si te autẽ immodice purgat, sede in aqua frigida ex Rufi consilio. Frigus enim ambiens & medicamenti virtutem in vnum cogit, ipsumq; roborat, & p accidẽs iuuat, protrusis à se materijs ad meatus ꝑ quos sunt vacuandæ, succurrendumq; est, vt in canonibus dixim⁹. Catapotia ex ea facta idem possunt, recipiunt autem esulæ præparatæ, myrobalanorum citrearum, ana. drachm. quatuor, aloes drachmas quinque cum succo fœniculi, aut intybi misce, dantur à drachma vna & dimidia ad. 3.

A iij. Quidam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas purgatorias. Alij ex lacte, aceto, saccharo, alij carne cydoniorum & mastiche. Datur autem cortex radicis à siliquis duabus vsque ad siliquas septem, lac vero à siliqua vna vsque ad tres.

SYLVII ANNOTATIO.

Radicis pityusæ drachmas duas, fructus vnam, foliorum tres, succi cochlear dat Diosco

De alsebran. Cap. 23. ANT.

ALsebran † est species lacticiniorum, & est solutiuum rusticorũ. Et eius † aliud est magnũ habens radices rotundas, & crassas, & spissi corticis, & densi & ponderosi. Et aliud est paruũ habens radices subtiles, & est tenuis corticis.

ELECTIO. † Magnum est malum abscindens viscera. Paruum vero est illud quod eligitur. † Et melior pars plantę est cortex radicis eius, & lac eius est acutius & fortius. Et melior radix ipsius est habens proprietates. v. bonas scilicet. B Cuius cortex est vtilior & leuior, & facile frãgitur, & est habens de rubedine aliquid sicut cassia proprie, & super quam iam præterijt medium anni. Recẽs vero mensis sui tantum est mala. Niger vero est pernitiosa. Et orta in locis thermarum similiter, & melius tempus collectionis radicis ipsius est principium veris & lactis eius in fine ipsius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ cõplexionis est, & siccæ in principio tertij, & lac eius calidius, & est compositum ex substantia ignea acuta, & subtili, & ex substantia terrea stiptica, & est incisiuum, subtiliatiuum, exiccatiuum materierum submersarũ, liquefactiuum, & aperitiuum disruptiuum orificiorum venarum.

RECTIFICATIO. Nocet cordi hepati, & stomacho & disrumpit venas, & excoriat viscera, derelinquit inflãmationes facientes cadere in febres. Et emẽdatur primũ nocumentum quod ex eo timetur permiscẽdo ei aliquas ex medicinis cordialibus & stomatichis, & hepaticis cũ C eo, & secundum & tertium nocumentum corrigitur acquirendo ei bonitatem cum medicinis conglutinatiuis, & coadunantibus & consolidantibus: sicut est tragacanthum proprie: & gummi, & bdellium, & mucilago psyllij, & succus portulacæ & similia. Et quartum nocumẽtum eius tollitur permiscendo ei ex rebus refrigerãtibus, & extinguentibus aliquas. Et ex hoc facientibus apud me est, vt infundatur in succo altarasacon: aut in succo endiuiæ & pauco aceto, aut in succo portulacæ, aut solatri, & aceto. Et si fuerit acetũ decoctionis, aut infusionis citoniorum erit melius. Myrobalani quoque sigillant ei bonitates notas, & absinthium similiter, & aloe, & dixit Iudæus. Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multotiens exiccetur. Reprimitur enim sic à sua malitia. Et dicit Ruphus. Si solutio per ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida.

† Mihi quoque videtur verbum incõueniens. Circunstans enim frigidũ includit & coadunat virtutẽ medicinę D & corroborat eam necnon & medicinas adiuuãs ad vias expulsionum repellit materias sicut te scire fecimus, Succurrendum est igitur tunc sicut in canone diximus. Confectio pilularum de alsebran conferentium hydropisi. Accipe eius præparati partes. iiij. myrobalanorum citrinorum partes. iiij. aloes partes. v. confice cum succo fœniculi, aut endiuiæ, & est dosis earum à drach. i. &. ß. vsq; ad. iij. † Et quidam ex lacte eius & farina faciunt oblatas & soluunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto, & zuccharo, & lacte ipsius, & quidam cum carne citoniorum, & mastice faciunt solutiuum bonum.

POSSE. Solutione educit phlegma vehementer, & aquam citrinam, & humores melãcholicos, & materias à iuncturis, & confert doloribus earum. Et est ex medicinis magnis ad hydropisim. Verumtamen nocet hepati & desiccat corpus vtentis ipso. Et cõsumit sperma, & lac eius hoc vehementius facit. Et facit cadere in febres.

DOSIS

SYL. ... bran. ... c pityu- ... iosc. in ... sdã in- ... e vident ... enire. ... ã sera. ... uic. etiã ... int. ... radice ... tius, & ... en ex ... doctri- ... videtur. ... tariorũ ... or ca- ... ordine ... rto, sed ... x min⁹ ... la est la ... ipso. ... & Pau. ... n consu

† DOSIS corticis radicis eius est à caractis.ij. vsq; ad vij.& lactis eius à characto.i.vsq; ad.iij.

MANARDVS, De Alsebran.

In hac quoq; planta, quam & Alsebram & Esulam vocant, non omnino conueniunt Arabes. Serapion enim absq; dubio intellexit vocatam à Dioscoride, Pityusam. Auicena licet in ea describenda à Dioscoride,& ab ipso etiam Serapion discordet, eandem tamen rē intellexit. Mesue potius in species distinguit, q̄ ostendat qualis sit. Nescio autem an Cyparisiam speciem quandam Tithymalli hic intellexerit, vel Paralium: satis enim tres hæ plantæ inuicem conueniunt, Pithyusa videlicet, Cyparisia, & Paralion. Paralion enim lini folio, Cyparisiam Piceæ, sed tenuiore gracilioreq;,& similiter Pithyusam describit Dioscorides satisq; suspicor, ne quæ nunc Esula vulgo vocatur, Paralios potius sit quam Pithyusa : folio enim lini constare vocatam Esulam, nostri affimant herbarij. EST species lacticiniorum.) Si Paralios vel Cyparisias est, vera species est Lactariæ. Si Pithyusa, genus per se, secundum Dioscoridem & Galenum licet inter lactarias, ob succi similitudinem & purgandi vim enumeretur. ALIVD est magnum, habens radices rotundas & crassas.) Dioscorides postquam Pithyusam descripsit, eamq; habere dixit radicem candidam, crassam, lacteo liquore manantem, subdit: Inuenitur quibusdam in locis grandis hic frutex. Non igitur putasse videtur aliam esse tenuibus, aliā crassis radicibus vt dicit Mesue. MAGNVM est malum) Non hoc Græci, sed Serapion, authoritate cuiusdam Abix vocati, & secutus eum Aui. Et melior pars plantæ est cortex radicis eius.) Nec hoc dicūt aperte Greci, sed cum maiorem quantitatem præbeat Dioscor. radicis q̄ seminis, videtur minus potentem existimasse, & folia debiliora radice eadem ratione, quia scilicet plus eorum dat, q̄ radicum vel seminū. Lac vero an putauerit fortius, incertum ita est, sicuti incerta est cochlearis mensura. Gal. enim septimo Artis curatiuæ, duplicis meminit cochlearis, maioris videlicet & minoris. Quicquid autē alij senserint, Galenus hunc ordinem ponit inter Lactariarum partes, vt opon fortissimum, radicem debilissimam, semen & folia in medio reponat. CALIDAE complexionis est, & siccæ in principio tertij.) Galen. Pithyusam in ordine non redigit, sed cum vi similē dicat lactarijs, quorum succos calidos posuit in quarto ordine, videtur quoq; Pithyusæ succū in eodē ordine statuisse. MIHI quoq; videtur verbum inconueniens.) An id dixerit Rufus, nescio, scio autem scripsisse Auicennam, q sedere in aqua frigida, superfluam eius abscindit purgationem. Paulus videtur cum Mesue sentire. Forte dici posset, ex parua mora fluxum augeri, ex longa tolli, frigoris vi ad intima attingente, & veluti stuporē inferente. ET quidam ex lacte & farina faciunt oblatas.) De Pithyusa scribit Dioscorides ex eius succo cum farina fieri catapotia. DOSIS corticis radicis eius à ceratijs duobus vsq; ad septē, & lactis ab vno ad tres.) Exigua certe est quantitas. Dioscorides siquidem radicis pithyusæ drachmas duas, fructus vnam, succi cochlearium, foliorum ternas drachmas exhibet.

SYL. Luf à Syris dicit' lupha Dios. Arus Plin. radice nigra Dios. alba.

De dracunculo. Cap. 24.

DRacunculus (collum draconis dicta à quibusdam) duplex, vnus folijs planis, radice foris nigricante, intus alba, alter est folijs crispis, radice foris cineritia, intus alba pallescente. Caulis vtriusq; maculis ceu serpentis est variegatus. Radice valet, magna perfecta, in locis liberis nata, legenda Vere, aut Æstatis initio. Crispa Dioscoridi calidior, q̄ plana. Nam Ruffo illa est calida secundo gradu, hæc primo, seu potius cū Galeno crispa, calida in fine secūdi gradus, plana in principio eiusdem, substantia constat ignea, calida, acri, superficiaria, terrea largiore. Terget, incidit, tenuat humores crassos & lentore hærentes, aperit, penetrat, sed crispa potentius, q̄ plana.

Pituitam tenuem & crassam purgat, etiam à thorace & pulmonibus, ob id asthmati & tussi humidæ confert, præsertim eclegmate ex succo eius & melle, & sapa, vel data cum ouis, renes roborat, vrinas mouet, venerem excitat.

Vterq; hæmorrhoidum dolores & flatus vel suppositus, vel emplastro admotus, vel quouis alio modo vsurpatus, mire sedat Democrito, id quod experti sumus. Humorem quoq; crudum ventriculi, & renum mire iuuat. Tumores etiam duros splenis & aliarum partium resoluit, carnem supercrescentem in vlceribus fistulosis, & malignis, & naribus consumit, rosionemq; ac cancrum in eis nasci prohibet. Succus eiusdem cum melle in aurem instillatus tinni

E

tum, surditatem, dolorem auris sanat, terget eius sordem, & vlcera in ea siccat, faciem vterq; terget, & cutim expurgat, lentigines, pannum, alphos, præsertim cū melle delet.

Cum melle item & stercore caprarum podagrā, & contusionem neruorum et dolorē emplastro sanat. Pesso menses trahit, & abortum facit. Fugare etiam serpentes, viperas, vermes venenosas dicitur. Vterq; dracunculus nocet acrimonia sua ventriculo et hepati imbecillis, morsuq; suo ex vicinis partibus in ventriculum fluxionem allicit. Priorem noxā periti prohibent, miscendo sapam, aut mel uuatum, & aromata, secūdam additis stomachicis adstringentibus, vt mastiche, cydonijs, trochiscis quoq; diarhodon post dracunculum sumptis. Hamech vero ex radice crispæ in vino lota, cocta, si imbecillius vis medicamentum, non cocta, si valentius, trita ad libras duas, cum sapę libris sex, vel mellis, & sapæ ana libris tribus, & piperis. cinnamomi, zingiberis, macis, caryophyl. ana drachmis sex facit electarium dandum à drachmis tribus ad drach.

F

sex, quod certissime humorem crudum & ab eo flatus in ventriculo, partibusq; alijs nutritionis & renibus resoluit, & inde natum harum partium dolorem mitigat, hæmorrhoidas sanat, venerem excitat. Ex eadem radice Hermes hieram descripsit efficacem ad cephalalgiam, hemicraniā, vertiginem, epilepsiam, paralysim, tremorem, torturam. Humores enim crassos, lentos, & tenues educit à capite, neruis, ventriculo, iuncturis, & corpore reliquo. Ob id natis inde doloribus renum, iuncturarum, vteri, mire subuenit. Recipit autem aloes vnciam vnam, pulpæ colocynthidis drach. octo, radicis vtriusq; dracunculi siccæ, ireos, turbith, agarici, sagapeni, myrobalanorum, citrearum, cepularum, indarum ana drach. vnam & semissem, zingiberis, cinnamomi, mastiches, ellebori nigri, euphorbij, asari, casiæ ligneæ, salis Indi, croci, castorij, apij, libystici, seminis thymelææ, stœchados, ana drachmam vnam, scil læ assatę.3.ij.& semiss. scammonij.3.ij. Omnia curiose terantur, & succo cucumeris comprehendantur, siccentur,

G

iterum eodem comprehendantur, & pauco nucum oleo iterum siccentur, & melle despumato excipiantur in mazæ crassitiem. Post sextum mēsem detur à.3.i.ad.3.ij. Philagrius ex radice plani, recenti, munda, pertrita curiose cū æquali farina tritici tortellas format, & panis modo coqt, & dat quotidie ad hæmorrhoidas delendas. Vterq; dracunculus perfectam coctionem sustinet.

De luf. Cap. 24.

LVf id est serpentaria est planta quæ † dicitur collum draconis, & ex ea alia est plana habens folia. Alia cripsa & radix planæ est ad nigredinem attinens exterius, interius vero alba est. † Crispæ vero exterius cineritia, interius vero alba, & ad citrinitatem declinat † & super vtriusq; radicem eleuantur thyrsi habentes maculas ad modum serpentis.

ELECTIO. Melior pars totius plātæ est radix. Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. † Et melius tempus collectionis est ver, & principium æstatis.

H

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Inquit Diosc. Crispa calidior est quàm plana. Et dixit Ruphus. Plana calida est in primo gradu. Crispa in secundo. † Et dixit Gal. Plana calida est in principio secundi. Crispa in fine eius. Et est quasi verius & est in vtraq; caliditas & acuitas, quę posita in superficie cum substantia terrea est uincens plus. Et vtraq; est abstersiua incisiua penetratiua & aperitiua subtiliatiua humorum crassorum & viscosorum adherentium. Crispa autem ad hæc omnia est fortior.

RECTIFICATIO. † Nocet vtraq; acuitate sua, & stomacho & hepati debilibus faciens reumatizationem, & mordicationem. Et reumatizat ad stomachum materias à vicinis membris. Et illud quod magis sapientes elegerunt ad corrigendum primum nocumentum in ea est, vt propinetur cum rob, aut cum melle passularum & speciebus alefanginis. Et tollitur secundum nocumentum eius permiscendo ei aliquid ex rebus stomatichis stipticis sicut est

Arus po / gris il / Diosc. / cū sale / tia vel / articuli / dagrici / nio. / Castig.

ANT

ANT

est mastix, & citonia, & propinare trochiscos diarodon post eius exhibitionem, tollit enim secundum nocumentum ipsius. Electarium quod sibi comparat Hamech super iuuamento cuius non est dubietas in resoluendo humorem crudum in stomacho, & membris nuritiuis & renibus, & sanat hemorrhoidas, & resoluit ventositates earum & confert dolori earum, & doloribus renum & excitat coitum, cuius permixtio hæc est. Mundetur radix crispæ, et lauetur in vino. Deinde coquatur in aqua, & quandoq; non coquitur, & est fortius, & teratur, & sint eius li. ij. rob. lib. vi. Et alibi habetur. Mellis & rob. ana. lib. iij. piperis cinamomi zingibe. mac. gar. ana. ʒ. vi.

DOSIS. Eius est à drach. iij. vsq; ad drach. vi. Cõfectio hieræ luf descriptione Hermetis super quam expectatur fiducia expertorum iuuamentorum ad dolorem capitis, & hemicraneam, & vertiginem & epilepsiam & tremorem, & torturam, & paralysim. Et educit superfluitates humorum viscosorum & crassorum & subtilium à capite & neruis, à stomacho & iuncturis, & à toto corpore. Et confert iuuamentum magnum doloribus iuncturarum, & doloribus renum & doloribus matricis, cuius hæc est permixtio. ℞. aloes vnc. i. Interioris colocyn. drach. viij. Radicis vtriusq; luf siccæ, ireos, turbith, agarici, sagapeni, myroba. citri. chebulorum indorum ana drac. i. ß. &. zingi. cinamo. masti. ellebori nigri, euphorbij, assari, cassię li. salis indi, croci, castorei, apij, cheisim, seminis mezereon, stœcados ana drach. i. scillæ assatæ. drach. ij. &. ß. scamo. ʒ. ij. Fiat omnium contritio bona, & inuoluatur puluis in succo cucumeris asinini, quantitate qua bene inuoluatur. Deinde siccetur, & iterum denuo inuoluatur in prædicto succo & oleo pauco nucum, deinde siccetur & inuoluatur melle despumato, quantitate qua fiat totum sicut pasta, et propinetur post sex menses, & sit dosis eius à drach. i. vsq; ad. ij. † Dixit Philagrius, fiant tortellæ ex radice planæ recentis, & mundæ & tritæ vltima contritione, cum pondere sui de farina tritici, & coquatur sicut panis, & propinetur omni mane habentibus hæmorrhoidas & delet eas. Vtraq; autem luf de decoctione sustinet ad plenum.

POSSE † Solutiõe educit phlegma subtile & crassum, & mundificat, & confortat renes. Et † prouocat vrinam & excitat coitum. Et † est ex rebus mundificãtibus pectus & pulmonem, & cõfert eis super quibus timetur frequentia asthmatis & tussis, propter exuberantiam humoris viscosi in eis & proprie loch, ex succo eius cũ melle & rob, & quandoq; administratur cum ouis, & valet similiter. Dixit Demo. Iuuamẽtum vtriusq; speciei eius est magnũ omnibus doloribus hæmorrhoidarum & ventositatibus earum secũdum omnem modum administrationis ipsius, etiam suppositum et emplastratum, et nos experti sumus. Et est magni iuuamenti super crudum humorem qui est in stomacho, & renibus. Et dixit Gal. Resoluit apostemata dura, & duritiem splenis & aliorũ membrorum. Et confert vlceribus fraudulentis & fistulis consumit additiones carnium in eis, & cõsumit additiones carnium in naribus, prohibet corrosionem fieri in eis & cancrum. † Succus autem eius cum melle distillatur in aurem, & confert tinnitui, & surditati, & dolori auris, & abstergit sordities eius & exiccat vlcera ipsius. Vtraq; ipsius species est ex rebus quæ mundificat faciem & abstergit fœditatem cutis & delet pannum & lentigines & morpheam & proprie cũ melle. † Et fiat emplastrum ex ea cum melle et stercore caprarum super podagram & contusionem neruorum, & confert doloribus eorum. Suppositio facta ex ea educit menstrua, † & facit aborsum, et dicitur φ fugat serpentes & viperas & vermes venenosas.

MANARDVS, De Luf.

De tribus plantis scribunt Græci, magnam inter se affinitatem habentibus Dracontio videlicet maiore, & minore, & Aro, magnę (vt inquit Plinius) cum Dracũculolitis. Theophrastus Arum genus putauit, diuersas sub se species continentem: hunc Syri, teste Diosc. Lupha vocant. Serapion sub Luf nomine, eodem capite de

A Aro scribit, & minore dracontio, & similiter Auicenna, sed dracontium appellat Luf crispam, Aron planam: in remedijs tamẽ vtrunq; miscet dracontium. Mes. Auicennam (vt fere solet) secutus est.

DICITVR collum draconis.) Dracontion dicitur, vel dracunculus. Radix plantæ est, ad nigredinem attinens exterius, interius alba.) Aron dicit Dioscorides habere radicem albam, similẽ Dracontio, Plinius nigram. CRISPAE vero exterius cineritia, interius vero alba, & ad citrinitatem declinat.) Dioscorides radicem maioris dracontij dicit candidam, rotundam, cum tenui cortice. Minoris, bulbosam, raphano similem Adeo autem albam dracontij radicem putauit Hippocrates, vt absoluto sermone radicem candidam cum dicit, eam intelligat. ET super vtriusq; radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.) De maiore dracõtio ait Dioscorides φ caulis colore est adeo vario, vt sit similis draconi. De minore quod varium habet caulem, serpẽti similem, cum purpureis lituris. De Aro, quod in purpuram tendit. ET melius tempus collectionis est ver, & principium æstatis.) Radicem vtriusq; dracontij messibus colligendam, docet Dioscorides.

INQVIT Dioscorides.) Dicit Dioscorides φ minorẽ acrimoniam ostendit Aron, dum manditur, q̃ dracontium. & Galenus φ

B dracontium acrius amariusq; est, & propter hoc tẽuium magis partium, & calidius Aro. ET dixit Gale. plana est calida in principio secũdi.) Galenus Aron dicit calidam, & siccam in primo. Dracontium vero non ponit in aliquo ordine, sed dicit calidius Aro. NOCET vtraq; acuitare sua, & stomacho & hepati.) Ratione adstringentis virtutis quæ amaræ & acri coniungitur, est inter efficacia & præcipua medicamina secundum Galenum reponenda, nec videtur multum posse nocere, cum scribat Dioscorides, quod radix minoris cruda & cocta, more olerum à sanis estur, nosq; vidimus homines folijs libẽter vesci, & absq; noxa Galenus etiam inter ea quæ vescenda sunt, Ari & dracontij radices in libro de escis enumerat.

DIXIT Philagrius.) Plinius dixit Cleophantum dedisse purulenta excreantibus, farina permixtũ, in pane cocto. & Dioscorides, φ in Balearibus insulis parantur placentæ ex radicibus minoris, cũ multo melle, & in conniuijs dãtur. SOLVTIONE educit phlegma.) Græci non videntur vim ei purgandi per inferiora vel superiora adscribere: Galenus siquidem & Paulus eum sequens, expurgari ab eo viscera dicentes, non vident de ea purgatione locuti, quã habent medicamenta cathartica vocata, sed de obstructionis rese-

C ratione intellexisse, quod patere potest per verba Galeni dicentis, crassos precipue & tenaces attenuans humores. Plinius tamen dixit folia ex sale & aceto sumpta, aluũ inanire. PROVOCAT vrinam & excitat coitum.) De minore scribit Dioscorides quod vrinam & venerem excitat, radix pota in vino. De maiore tantũ quod venerem. ET est ex rebus mundificantibus pectus & pulmonẽ.) De vtroq; hoc scribit. Dioscorides. ET confert vlceribus fraudulentis.) De vtroq; etiam scribit Dioscorides, Galenus vero ait semine curari Cancrum & Polypum. ET fistulis.) Collyrijs factis cum melle, ait Dioscorides. SVCCVS autem eius cum melle destillatus in aurem.) Cum oleo dicunt Dioscorides & Plinius & loquũtur de succo seminis. ET fit emplastrum ex ea, cum melle & stercore caprarum ad podagram.) De Aro scribit Dioscorides φ priuatim podagris illinitur. Plinius, folia cum sale recentia vel sicca articulis podagricis. ET facit aborsum.) solus odor radicis secũdum Diosc. Multas alias vires potes è Pli. & Diosc. colligere, ex quib. vnam tantum addam, quod in pestilentia salutaris est radix in cibis.

De Bryonia. Cap. 25.

D BRyonia est planta, quam vitem albam vocant, radice fortis terrei coloris, intus alba, ex qua pullulãt stipites arboribus alijs plexu multiplici in volui soliti, & in his racemi vuis similes, quos vuas lupinas vocãt. Alia est vitis nigra radice foris cineritia, intus alba, minus tamen q̃ prior, quę reptilium cucurbita dicitur. Minus itẽ calida, & ad omnia imbecillior quã alba, quod in ea plus sit substantiæ terreę amaræ, q̃ igneę acris. Bryonia enim Dioscoridi calida sicca ordine tertio, constans substantia terrea, pauca adusta, ob id amara, multa autẽ ignea, acri, mordente. † Galeno autem incidit, tenuat, terget, rubrificat, subadstringit. Vtriusq; radix, ac præcipue succus, pituita etiam putri cerebrum, neruos, partes respiratorias purgat, obstructiones viscerum, renum aperit, vrinas mouet. Quapropter epilepsiæ, vertigini, & cæteris { cerebri, & } neruorum affectibus frigidis confert aperte, ac etiam tussi & asthmati, præsertim lambendo sumptũ, & laterũ dolori.

SYL. Hęc radice foris nigra intus buxea Dios. viti albæ ad oĩa similis, sed imbecillior lib. 6. simp. Folia, fructus, radices dicit acres. † Hoc ñ habet Ga. li. 6 simpl. Radicis. ʒ. i. anno toto potui datur epilepticis Dioscor.

dolori. Turiones eius cum primum crescunt, eduntur prę cipue cum aromatibus, orisque odorem tetrum emendant, præsertim quem humorum in ventriculo corruptio excitat. Spiritus tamen in cerebro miscere dicitur vsu crebro. Tumores duros etiam splenis resoluit, præsertim cum vino, & ficis emplastri modo imposita radix, & oxymelite ex hac facto & sumpto. Paronychiam cũ vino sanat, confert vlceribus malignis, fragmenta ossium extrahit, & spinas, & ligna, præsertim cum vino & melle, sorbitio ex succo eius, frumento cocto, & melle, lac auget, bene coctum vterum purgat, aborsum facit sumptus & suppositus. Tã radix, quàm ipsius succus faciē terget, et cutis reliquæ fœditatem, panum, vulnerum vestigia, præsertim cum farina cicerum, & fabarum, coctumque cum oleo suggillata delet. Fiunt inde trochisci faciem claram reddentes, fœditatem cutis tergentes, colorem bonum ac roseum seu rubro permistum facientes, accipe farinæ puræ, tritici, hordei, ciceris albi, fabarum, amygdalarum dulciũ, tragacanthi ana drachmas duas, radicis bryoniæ siccæ drachmam vnam & dimidiam, cum albumine oui fac trochiscos, line cum decocto hordei, & post duas horas ablue decocto furfuris. Ex succo autem bryoniæ nigræ melle & vino præsertim ana, fit potio ad strumas & experta, et emplastrum ex ipsius radice & melle easdem delet. Confert morsibus animalium venenosorum. Corrigitur vt dracunculus, ob id illi mox hanc subiecimus. Ex bryonia medicamentum à Democrito compositum aperte efficax, ad epilepsiam, paralysim, vertiginem, & cæteros affectus frigidos cerebri, spinalis medullæ, & ortorum vtrinque neruorum, accipit radicis bryoniæ mundatæ & tritæ, libram dimidiam, sapæ, vuarum passarum libras quatuor, scillæ assatæ, strobylorum purgatorum ana. ʒ.i. & semissem, nucis moschatæ, cardamomi, macis, zingiberis ana. ʒ.ij. caryophyllorum, piperis lõgi, stœchados ana. ʒ.i. & semissem, seseleos, salis gemmæ, galliæ ana. ʒ.i. spicæ drach. dimidiam, agarici. ʒ.iij. Datur post sex menses à. ʒ.ij. ad. ʒ.v. Idem accipit succi bryoniæ. ℥.v. aceti scillini lib.i. aquæ coctionis origani, hyssopi sicci, libystici, seseleos, cardamomi, stœchados ana. ʒ.i. sapæ, vuarum passarũ lib. dimidiam, mellis lib.ij. Fiat syrupus idem pollẽs, quod prior compositio, si detur ℥.ij. Ex succo eiusdem & sapa vuarum passarum eclegma ad tussim et asthma efficax, filius Zezar componit. Datur autẽ radix bryoniæ, & vitis nigræ similiter ab aureo vno ad aureos duos, succus autem à. ʒ.i. ad. ʒ.ij.

ANT. De alfescera. Cap. 25.

FEscera est planta quam vocant vitem albam, † cuius radix est terrei coloris exterius. Interius vero alba, & eleuantur super radicem eius stipites multarum inuolutionũ super alias arbores & nascuntur super ea botri sicut botri vuarum, & vocantur lupinę, † & est species eius fescerésin.

ELECTIO. † Eius radix ē cineritia exterius & interiꝰ alba nõ albedine prioris, & vocatur cucurbita reptilium.

COMPLXEIO ET PROPRIETAS. † Fescera inquit Dioscori. calida est & sicca in tertio, † & est composita ex partibus igneis cum partibus terreis adustis, & igneitas est dominans quare est acris, mordicatiua cum amaritudine pauca. † Et dixit Gal. est in ea de stipticitate aliquid, & est incisiua, rubificatiua, subtiliatiua, & abstersiua. Fescerésin vero est minus calida & pars terrea in ea ē maior igneitate eius propter quod est cũ amaritudine vincente super acredinē ipsius, et est in omnibus debilior ꝙ̃ fescera.

RECTIFICATIO. De rectificatione autem eius fit secundum quod diximus in luf, propter quod pars ista continuatur illi. Cõfectio alfescera, qua scribit Democri. mundificans cerebrum & neruos, & nucam & est afferens iuuamentum manifestum epilepsiæ & vertigini & paralysi, & ægritudinibus neruorum frigidis, cuius hæc est permixtio. Accipe radicis alfesceræ mũdatæ, et contritę lib.ß. mellis passularum lib.iiij. scillæ assatæ, pinearum mundatarum ana. ʒ.i. &.ß. nucis muscatæ, cordumeni, macis zingiberis ana. ʒ.ij. caryo. piper. long. ana. ʒ.i. &.ß. seseleos, salis gemmæ, gallię ana. ʒ.i. spicę. ʒ.ß. agarici. ʒ.iij. stœcados ʒ.i.ß. Dosis est à. ʒ.ij. vsque ad. v. Datur post sex menses. Inquit idem. Accipe succi eius. ℥.v. aceti scillitici lib.i. aquæ coctionis origani, hyssopi siccæ, leuist. seseleos, cordumeni, stœcados, lib.i. mellis passul. lib.ß. mellis lib.ij. fiat syrupus valens ad ea quæ diximus, & est dosis eius. ʒ.ij. Dixit filius zezar. Fiat ex succo eiꝰ & melle passularũ lohoc bonum ad asthma & tussim.

POSSE. vtriusque radix & ꝓprie succus eius solutione educit phlegma, & prouocat vrinam, & mundificat cerebrum & neruos, & membra anhelitus à superfluitatibus phlegmatis & putridis, & aperit oppilationes viscerum & renum, & confert secundum omnem modum administrationis eius epilepsiæ, & vertigini & ægritudinibus neruorum frigidis, et affert iuuamentum manifestum tussi, et asthmati, & proprie sumptum lambendo, & confert dolori laterum, & comeditur talus eius in primis cũ crescit, & proprie cum speciebus, & confert fœtori oris, & proprie corruptioni stomachi. Verumtamen permiscet spiritus in cerebro sicut dicitur eius vsus frequens, & est ex resoluētibus apostemata dura, & apostemata splenis & proprie emplastrum factum ex eo cum ficubus & vino, & similiter oximel eius sumptum continue, & abscindit cum vino panaritium, & confert vlceribus malis, extrahit fracturas ossium, & spinas, & ligna, & proprie cum vino & melle. Sorbitiones factæ ex succo eius & frumento decocto & melle faciũt exuberare lac, & sedere in coctiõe eius mundificat matricem & facit aborsum, & etiam suppositum & comestum. Radix quoque eius & succus eius abstergit faciem, & fœditatem cutis, et pannum & vestigia, quę remanserunt post vulnera, & proprie cum farina cicerum & fabarum, & coctum cũ oleo aufert occultationem sanguinis. Confectio trochiscorum clarificantium faciem & abstergentium fœditatem cutis, & facietium colorem bonum cum permixtione rubedinis. Accipe farinæ similaginis farinæ hordei, ciceris albi, farinæ fabarum, amigdalarum dulcium tragacanthi omnium añ. ʒ.ij. radicis fesceræ siccæ. ʒ.i.ß. fac trochiscos cum albumine oui, & lini cum aqua hordei, & post duas horas ablue cum aqua furfuris. Ex succo autem fescerasin, melle & vino, & proprie partibus æqualibus fit potio ad scrophulas, & est expertum, & similiter fit emplastrum ex ipsius radice & melle, & delet eas. Confert autem morsibus animalium venenosorum.

DOSIS autem radicis fesceræ est ab aure.i. vsque ad aur. ij. & succi est à. ʒ.i. vsque ad. ij. & similiter fescerésin.

MANARDVS, De Alfescera.

Græci Ampeloleucen, & Bryoniam, & Psilotrum vocant. Latini Vitem albam. CVIVS radix est terrei coloris exterius, interius vero alba.) Diosc. radicis colorem non expressit. Plinius albam dixit & grãdem. ET est species eius fescerésin.) Videtur hic loqui de nigra quam Græci Ampelomelan vocant, Latini vuam Taminiam, Tamnum vel Tanon. EIVS radix est cineritia exterius, & interius alba, non albedine prioris.) Loquitur de ea quam vocant fescerésin Arabes, & Latini Tamnũ. De cuius tamen radice ait Dioscorides, ꝙ foris ē nigra, intus buxei coloris. FESCERA inquit Dioscorides calida & sicca in tertio.) Hic est manifestus error, siquidem (vt alias sæpius diximus) de medicinarum gradibus non est locutus Dioscorides. Galenus radicem dixit moderate calidã. Noster Mesue secutus est Auicennam, qui tamē male sibi constat. Nam cum dixisset calidam in tertio, paulo post dixit, ꝙ temperate calefacit. ET est composita ex partibus igneis, cum partibus terreis adustis, & igneitas est dominãs.) Nec hoc dixit Dioscorides, sed ꝙ folia, fructus & radices acria sunt. ET dixit Galenus, est in ea de stypticitate aliquid. & reliqua.) De Asparagis huius plãtæ dixit Galenus quod boni stomacho sunt ob stypsin, quam subamarã & debiliter acrē habent. De radicibus vero, ꝙ abstergunt, siccant, & tenuiũ partiũ sunt. FESCERESIN vero est nimis calida.) Lege minus, non nimis, nihil enim de ea scribit Gal. nisi ꝙ albę in omnibus est similis, verũ debilior. VTRIVSQVE radix, & proprie succus eius, solutiõe educit phlegma.) De alba dixit Dioscorides, ꝙ succus radicis vere exprimitur, bibiturque cum mulsa aqua, & pituitam educit. EPILEPSIAE.) Drachmæ põdere anno integro

radix

radix pota datur comitialibus, ait Dioscorides. ET comeditur talus eius in primis cum crescit.) Intellige primæua veris germina, quæ elixa aluum & vrinas mouent, si manduntur, secundum Dioscoridem & secundum Galenum ob stypsin, quod & superius dixi, sunt bona stomacho. Plures tamen virtutes adscribit Dioscorides asparagis nigræ q̃ albæ, scilicet ꝙ menses mouent, lienes minuunt, comitialib⁹, vertiginosis & resolutis sũt vtiles. VERVNTAMEN permiscent spiritus.) Dioscorides vbi multiplices radicis vitis albæ vsus ostendit in comitialib. attonitis, vertiginosis, serpentum morsibus, aborsibus: subdit, mentem interdum perturbat. EST ex resoluẽtibus apostemata dura.) Non duros tumores, sed phlegmonas discutere ex vino, emplastri modo impositam, & abscessus rumpere, dicit Dioscorides. ET apostemata splenis.) Lienem, inquit Dioscorides de alba loquens, liquat, trium obolorum pondere per dies triginta cum aceto pota. Postea subdit: Ad eundem cum fico vtiliter illinitur. Galenus: pota, & extrinsecus cum ficis admota. ET abscindit cũ vino panaritium.) Cum oleo donec colliquescat excocta, delet pterygia, secundum Dioscoridem, de alba loquentem, & sugillata. ET cõfert vlceribus malis.) De eadem alba inquit Dioscorides, folia, semen & radix acrem habent virtutem: vnde cum sale ad chironia, gangrænica, phagedænica, & cum putredine crurum vlcera, faciunt imposita. Et trahit fracturas ossiũ & spinas & ligna. Dioscorides de ossibus tantum scribit. Quòd si radix albę trita emplastri modo imponat, ossa educit. SORBITIONES factæ ex succo eius, & frumento decocto, & melle) Dioscorides non apponit mel, sed dicit, si succus cum triticeis granis decoctis bibatur, exuperare lac facit. Radix quoq; eius & succus eius abstergit faciem. & reliqua. ET subdit, & propriè cum farina cicerũ & fabarum.) Dioscorides cum eruo ephelides, ionthos, lẽtigines, ac nigras cicatrices. Confert morsibus animalium venenosorum.) Contra viperæ morsus, ait Dioscorides pota duarũ drac. pondere.

De Cyclamino. Cap. 25.

CYclaminus panis dict⁹, his fauni, alĳs porci, maior inuenitur, & minor. Maioris radix rapæ modo† rotunda, foris terra & nigra, intus alba, à qua folia & flores violæ nigræ similes, subalbi, sine caule. Minoris radix sub terra plurima auellanę & cicerum forma, vterꝙ est medicatorius, calid⁹ siccus initio tertĳ ordinis, incidit, tenuat, resoluit, terget, expurgat, obstructiones aperit, sudorem copiosum mouet, cutem fœditate eius ablata omnium maxime expurgat. Pituitam lentã & crassam sumptus, & suppositus, atꝙ adeo femori, ilibus, & vicinis partibus illitus purgat. Obstructiones viscerum, præcipue splenis aperit, maximeꝙ ex oxymelite, & sumptus, & emplastri modo admotus colicum dolorem à pituita, aut stercore suppresso sanat, caput & oculos insigniter expurgat, pręsertim errhyno ex ipso in nares recepto, pręsertim post purgationem per hieram, aut Theodoricon, aut cataporia fœtida, aut similia. Quapropter visui imbecillo, & aquis in ipsum ruentibus, hemicraniæ, cephalalgiæ, torturæ, paralysi, & cæteris cerebri affectibus frigidis confert, errhino vt dixi, attractus. Icterum sanat experiẽtia certa, pręsertim succo cum oxymelite, uel œnomelite sumpto, & operto deinde diligẽter corpore. Nam sic sudore largo materia etiam in vaporem versa bilioso excremento exonerabitur. Duro lieni confert quouis vtendi modo, & tumoribus alĳs, vt etiam strumas iuuet. Menses mouet, sumptus & suppositus hæmorrhoidas potentissime aperit. Eius radix collo mulieris appensa conceptum prohibere dicitur, sedis procidentiam illitu iuuat. Corrigitur vt dracunculus, & bryonia, succi huius. ℥. iiĳ. cum saccharo solutas, & ad tertiam coctas, mane sumptas, icterum sanare certissimum & expertissimum affirmat filius Serapionis. Idem præstare succum eum cũ æquali portione oxymelitis, vel œnomelitis, vt prius coctum, & sumptum Græcus testať. Vnguentum præterea est Alexandri ex cyclamino, quod uentri, femori, ilibus inunctum, aluum deiectione purgat, stomacho autem vomitu vacuat aquas serosas, idoneum hydropicis, & à medicamento abhorrentibus, recipit autem succi cyclamini lib. tres, succi cucumeris agrestis lib. i. olei irini lib. ĳ. butyri vaccini lib. vnã, euphorbĳ vnciã vnam, pulpæ colocynthidos vnc. tres, polypodĳ vnc. sex, trita, quæ teri possunt, succi octo dies mergãtur in vase vi-

A treo angusti oris, obstructo ꝓbe, post hos semel ferueſiat, coletur, colato, adde sagapeni aureos quinꝗ, myrrhæ aureos tres in aceto prius dissolutos, quanto est opus, coquẽ semper rudicula mouẽdo, donec succus prope omnis consumptus erit, tũc adde ceræ vnc. quinꝗ, fellis vaccini aur. quinꝗ, coque donec cera erit liquata, tunc adde scammonĳ, aloes, cocci gnidĳ, colocynthidos, turbith, ana aur. v. salis gemmæ aur. tres, euphorbĳ, piperis longi, zingiberis, chamæmeli, cinnamomi, añ, aur. duos, puluerizata in mortario permisceantur. Vnguentum quoꝗ alterum ex cyclamino fit ad resoluendam duritiem splenis etiam lapidosam, & strumas, recipit succi cyclamini, humoris lenti ex radice filicis emulcti, ana lib. vnam succi extremorum tamaricis surculorum vnc. duas, olei irini libras duas, œsypi vnc. quindecim, aceti vnc. duas, hãmoniaci, bdellĳ ana vnc. vnam & semissem, ceræ flauæ vnc. sex, fac vt prius.

Cyclaminus coctionem sufficientem sustinet. Datur pręsertim succo ab aureis duobus ad aur. quatuor.

B De arthanita. Cap. 25.

ANT.

ARthanita est panis alcurith, & ab alĳs dicitur panis fauni, & ab alĳs panis porcinus & ab alĳs cyclamẽ. Et inuenitur ex eo magnum & paruum. † Magni autem radix est in modum rapæ rotundæ, † cuius pars exterior est terrea nigra. Interior vero alba. Et eleuantur super radices frondes, † & flores secundũ semitam violarum subalbidarũ sine eleuatione stipitis super eius radicem. † Paruum vero habet radices subterraneas plurimas in modum auellanæ & cicerum.

ELECTIO. vtrũꝗ bonũ est, & cõpetit vsui medicinę.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ complexionis est & siccæ in principio tertĳ. Et est † incisiuum, subtiliatiuum, calefactiuum, resolutiuum, abstersiuum, mundificatiuum, aperitiuum oppilationum. Et est ex rebus sudorẽ exuberare facientibus. Et est ex maxime mundificantibus cutim, & ex remouentibus fœditatem eius.

RECTIFICATIO. Recipit de rectificatione hoc idẽ, C quod dixim⁹ in capitulo de luf, & in capitulo de alfescera. † Dixit filius Serapionis. Accipe succi eius. ℥. iiĳ. & dissolue cum zucchero, & coque vsꝗ ad tertiam, et propinetur in mane, & est medicina certa & experta ad hicteritiam. Et dicit Græcus. Succus eius cum mellicrato, aut secaniabin, & proprie de quolibet partes æquales sumptæ & coctæ secũdum superiorem doctrinam est medicina experta ad hicteritiam citrinam. Vnguentum arthanite ex inuentione Alex. quo vñgitur venter, & femur, & ilia, & soluit solutione catartici. Et propinandum est non valentibus sumere medicinam. Et si linitur super stomachum facit vomitum. Et confert hydropisi, et solutione educit aquam citrinam. Cuius hæc est permixtio. Accipe succi arthanite lib. iĳ. succi cucumeris asini. lib. i. olei irini li. ĳ. butyri vaccini lib. i. pulpæ Colocynthidis. ℥. iĳ. polypodĳ. ℥. vi. euphorbĳ. ℥. i. Quæ terẽda sunt tere & submerge in succis & pone in vase vitreo stricti orificĳ, & stringe caput eius, & dimitte per. viĳ. dies. Deinde bulliat totum bullitiõe vna, D & coletur & pone super colaturam sagapeni auř. v. myrrhæ auř. iĳ. ita ꝙ resoluantur prius in aceto vini quantitate sufficienti. Aggrega omnia simul, & bulliãt semper agitando cum fuste vsꝗ ad succorum fere consumptionem. Tunc ponantur ceræ. ℥. v. fellis vaccini auř. v. & ferueant donec liquefiat cera, tũc accipe scamon. aloes, mezereon, colocynthidis añ. auř. v. euphorbĳ auř. ĳ. salis gẽmę auř. iĳ. turbith auř. v. piperis lon. zingib. chamæmillæ, cina. omnium ana auř. ĳ. Puluerizentur et misce cum eis simul terendo in mortario donec perficiatur. Vnguẽtum aliud arthanitæ, & est resoluens apostemata dura splenis, & lapideitatem ipsius, & scrophulas. Cuius hęc est permixtio. Accipe succi eius et viscositatis, quę mulgetur ex radice filicis ana lib. i. succi extremitatum tamarisci. ℥. ĳ. olei irini li. ĳ. hyssopi humidæ añ. ℥. xv. aceti. ℥. ĳ. ammoniaci bdellĳ. ℥. i. & ß. ceræ citrinæ. ℥. vi. fiat sicut superius diximus. Arthanita decoctione rem sufficientem sustinet.

POSSE. † Solutione educit phlegma mucilaginosum sumptum & suppositum † & etiam linitum super femur, & ilia, & partes adiacentes ei. Et aperit oppilationes viscerum, † & maxime splenis, & proprie sumptum cum oximelle, & similiter emplastratum, & confert colicæ phlegmaticæ & ei quæ fit ex retētione fęcis, & est ex rebus mundificantibus caput & oculos, † & proprie caputpurgium factum ex eo, & abscindit hemicraneam frigidam & sodam, & confert torturæ, & paralysi, & ad ægritudines cerebri phlegmaticas, & proprie si fiat caputpurgium post assumptionem hieræ aut theodoricon aut pilularum fœtidarum & similium, † & confert caputpurgium ex eo factum debilitati visus, & aquæ quæ descendit ad oculum. Et est experta res ad hicteritiam cõuertens in vaporem & fumum & sudorem materiam eius & proprie succus eius cū secaniabin, aut mellicrato, et oportet vt sumens cooperiatur multum vt sudet sudore vehementi citrino, † & secundum omnem modum administrationis eius cōfert duritiei splenis, & aliorum apostematum & scrophulis, & tā bibitum quàm suppositum prouocat menstrua, & est ex maxime aperientibus orificia hæmorroidarum, & dicitur ꝙ si suspendatur in collo mulieris radix eius non concipit, & linitur ex eo anus & confert exitui eius.

DOSIS eius ab aur. ij. vsq; ad. ʒ. iij. & proprie succi ei⁹.

MANARDVS, De Arthanita.

Cyclaminon Gręci, Latini Rapum vel vmbilicum terræ: aliqui orbicularem vocant. MAGNI radix est in modum rapi rotūdi.) Dioscorides parum latam dicit, & res ipsa idem ostēdit. CVIVS pars exterior est terrea, nigra, interior alba.) Dioscorides absolute nigram dicit. Et eleuantur super radices frondes. & parum infra, sine eleuatiōe stipitis.) Error est hic manifestus, caulē enim, Dios. & re ipsa teste, fert quatuor digitorum, sed nudum. FLORES secūdum semitam violarū subalbidarum.) Error & hic: flores enim communis Cyclaminis rosacei sunt, & ad purpuram vergētes. Altera vero & secunda species, florem fert candidum: sed de ea nondum loq cœpit. PARVVM vero habet radices subterraneas plurimas.) Nescio vbi hæc inuenerit iste homo. Dioscorides & Galenus radice esse aiūt inutili, nulla de hac pluralitate habita mētione. CALIDAE complexionis est & siccę in tertio,) Gradum ei nec Galenus determinat nec Auicenna. ET est incisiuum. & reliqua.) Addit & aliam vim Gal. ꝙ attrahit. DIXIT filius Serapionis, accipe succi eius drach. iiij.) Trium drach. pondere, ait Dioscorides cum passo aut melicrato aquoso bibatur radix, in morbo arquato. SOLVTIONE educit phlegma mucilaginosum.) Pota, inquit Dioscorides cum hydromelite, pituitam educit & aquam. ET ēt linitum super femur.) Succus illitus vmbilico, pectini & coxendicibus, dicit Dioscorides, aluum mollit, & aborsum facit. ET maxime splenis.) De altera Cyclamino scribit Dioscorides ꝙ denario acinorum ei⁹ in vini albi cyathis duobus, per quadraginta dies poto, lien emittitur per aluum & vrinam. ET proprie Caputpurgium.) Succus cum melle ait Diosco. ET confert Caputpurgiū ex eo factum debilitati visus. & reliqua.) Non immissum naribus hoc facere scribit Dioscorides sed inūgi oculis suffusis & hebetib⁹ eius succum cum melle. ET secundum omnem modum administrationis confert duritiei splenis & aliorum apostematum & scrofulis.) Miscetur, inquit Galenus, his quæ tubercula, strumas, omnesq; durities discutiunt. Multa quoq; alia potest, sed hoc p̄cipue, ꝙ cum vino bibitur cōtra venena omnia, secundum Dioscoridem.

De aristolochia. Cap. 27.

SYL. Lõga mas. rotũda, fœmina Dios. Auicen. nõ Diosc. sunt hi gradus.

ARistolochiæ † tres sunt species, † longa, rotunda, & clematitis, id est, sarmentaria dicta, ꝙ radices vitis sarmentorum similes spargat. Omnes calidæ sunt Diosc. in principio ordinis tertij, siccæ secundo, longa tamen calidior videtur, quamuis terræ in ea substantiæ plus sit, q̄ in rotunda, quæ ob id tenuioris est substantiæ, & ad omnia efficacior. Vtraq; tamen obstructiones aperit, resoluit, attrahit, spinas extrahit, & lignorū fragmēta carni infixa, tenuat, sed hæc omnia rotūda magis ob dictam prius causam, pituitam purgat, & quorundam sententia etiam bilem, thoracem quoq; & pulmones pituita etiāputri expurgat insigniter, quapropter tussi humidę, et asthmati ēt antiquo maxime prodest quouis vsus modo, vt etiā si suffitu vaporem per infundibulū ęger inspiret, horum pręsertim trochiscorum accipientium aristolochiæ rotundæ, arsenici pares portiones cōprehendendas oui vitello in trochiscum aut auellanæ formā fingendas, vnius fumū certis interuallis, vt dixi, per infundibulū inspiret æger. Aristolochia quoq; præsertim rotūda cerebrum expurgat, ob id epilepsiæ confert, stomachum etiam eadem iuuat, singultu à flatibus cōflictatum. Hos enim nō modo à stomacho, sed liene, & alijs visceribus dissipat, horūq; obstructiones liberat, & natos inde dolores sedat, præsertim cū oxymelite radicato. Omnis autē aristolochia vterū à partu † expurgat, menses mouet, aborsum facit. Rotunda præter hæc vlcera maligna, fistulas mire iuuat, quia terget, & carne implet. Podagram quoq; & musculos contusos cum melle et pauco sale emplastri modo admota iuuat, cū hydromelite vero curat aurium vlcera & auditum roborat. Acetum deniq; cui incocta est, gingiuas adstringit, & putredinem ab his aufert, dētes quoq; confricatu deterget. Rigori etiā febrili remedium est singulare. Purgando nō nocet, sed visceribus confert. Quod ad alia attinet, vt dracunculus corrigēda. Coqui teriq; plurimū potest. Datur à. ʒ. i. ad aur. i

De aristolochia. Cap. 27.

ARistolochię † tres sunt species, scilicet † longa, rotunda, † & alia cuius radix currit secundum semitam palmitum vitis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Inqt Diosco. Omnes calidæ sunt in principio tertij, siccæ in secundo, † & videtur ꝙ longa sit calidior, † quamuis terreitas eius vincat superterreitatem rotūdæ, et videtur ex hoc ꝙ rotūda sit subtilior, quare ad omnes operationes promptior, † & est vtraq; aperitiua oppilationū, resolutiua, attractiua, † & extrahens spinas & fracturas lignorum infixas carni. & vtraq; est subtiliatiua, sed rotunda magis propter id quod diximus. Alia vero species eius in omnibus his est debilior propter illud non est famosa.

RECTIFICATIO. Soluendo non nocet, immo confert visceribus, & exigit in alijs de rectificatione secūdum ꝙ diximus in luf. & de decoctione, et trituratione rem plenam sustinet.

POSSE Solutione educit humiditates phlegmaticas, & dixerunt aliqui quòd etiam cholericas, & est ex rebus maxime mundificantibus pulmonem & pectus à phlegmate & putredinibus, & confert iuuamentum manifestū † asthmati & tussi, s̄m omnem modum administrationis eius, & etiam suffumigatio ex eo administrata per embotum. Confectio formarum quarum iuuamentum magnificatum est ad asthma antiquum, & tussim humidam & proprie quando recipitur suffumigatio per interualla ex vna earum per traiectorium. Accipe aristol. rotundæ, arsenici citrini partes æquales. Aggrega cum vitello oui, & fiant formæ sicut auellanæ. Adhuc autem aristo. est ex rebus mundificantibus cerebrum, & est cōferens epilepsiæ, & proprie rotunda. Confert etiam stomacho, remouens singultum ventosum, & sedat dolores omnes à ventositate in visceribus, & aufert oppilationes splenis, & ventositates in ipso & proprie rotunda, & hoc cum oxymelle radicum, † & omnes quidem species eius mūdificant matrices fœtarum & prouocant menstrua, & faciunt aborsum, & rotunda quidem est ex medicinis magnis ad vlcera mala fraudulenta, & est mundificans fistulas, & generans carnem in ipsis, & emplastratio ipsius cum melle & sale pauco confert podagræ, & contusioni lacertorum.

Cum hydromelle autem curat vlcera aurium & corroborat auditum. Acetum autē coctionis ipsius stringit gingiuas, & remouet putredines ab eis, & si cūfricantur cum ea dētes abstergit eos, † et est medicina bona rigori febriū.

DOSIS eius est à. ʒ. i. vsq; ad aur. i.

MANARDVS, De Aristolochia.

Aristolochia apud Græcos hoc nomen adepta est, ꝙ ad ea quę in puerperis desyderantur, optimè faciat, Latini ferè eodem nomine appellant: sunt tamen qui malum terræ, siue erraticum vocent.

Aristolochię

ARISTOLOCHIAE tres sunt species.) Addũt nonnulli quartam quam Pistolochiam nominant, vel à radicum multitudine, Polyrrhizon. Longa.) Marem hãc vocat Dioscorides. ET rotũda.) Et hanc fœminam. ET alia, cuius, radix currit secundum similitudinem vitis.) Clematitis hæc dicitur, quasi sarmentariam diceres, ramulos tenues habens, & folia modicè rotunda, minori semperuiuo similia. INQVIT Dioscorides, omnes calidę sunt ĩ principio tertij.) Hic est error, sicuti & alibi plerũq;: nõ enim hoc Dioscorides, sed Auicẽna. ET videtur ꝙ longa sit calidior.) Galenus dixit longam non minus calefacere, sed fortè magis. QVAMVIS terreitas ipsius vincat terreitatem rotundæ.) Minus tenuium partium est, inquit Galenus, q̃ rotunda. EST vtraq; aperitiua. & reliqua.) Galenus absoluto sermone dixit radicem vtilisimã esse ad medicinam, cum sit amara & subacris. De longa verò dixit ꝙ abstergit & discutit, sed minus q̃ rotunda: & ideo vtilior est, vbi opus est moderatè abstergere, sicuti in generanda carne, in vlceribus & vteri fomentis. EXTRAHENS spinas.) Rotundæ hãc vim adscribunt Dioscorid. & Galenus. Paulus sesquidrachmam Clematitis educere ait, vt Colocynthim. Aetius drach. ij. fructus sicci, purgare bilem & pituitam. ASTHMATI & tusi.) Rotũdam dixit Galenus auxiliari asthmaticis, singultientibus, epilepticis, podagricis, si cum aqua bibatur. Ruptis quoq; & vulsis, atq; his doloribus qui obstructiones sequuntur, aut incocti spiritus crassitiem: sanare putredines, sordida vlcera expurgare, dẽtes ac gingiuas limpidare. ET omnes quidem species eius mũdificant matrices fœtarum.) Cum pipere & myrrha pota, ait Dioscorides de longa: eademq; posse subditũ ex ea pessulum. ET medicina bona rigori febriũ.) Rotundam ait Dioscorid. cum aqua potam valere rigori: & Galenus Clematiten cum oleo, aut suillo adipe inũctam: suffumigio vero graues ad febres.

De Ricino. Cap. 28.

RIcinus granum regium est duplex, † paruus & magnus (ꝙ kerua Mauris dicit) vterq; medicamentis aptus, sed magnus magis, ob id eligendus. Calidus siccus gradu tertio Diosc. Hamech autẽ in principio tertij. Pituitam ac interdum bilem violenter purgat deiectione & vomitu, materias quoq; & aquam serosam à iuncturis attrahit. Dantur autem grana eius cocta & trita in iure galli antiqui, cõferuntq; colico dolori, & iuncturarũ, vt podagræ, ischiadi, aut coquuntur in aqua casei, aut lac caprinum super ea mulgetur & colatur, & datur hydropicis vtiliter. Oleum autem cicinum seu ricininum colico dolori à pituita & flatibus confert. Corrigitur vt balanus mirepsica. Ex vtroq; oleum extrahitur, vt ex amygdalis. Datur à granis quinq; ad grana septem, alterius à granis septem ad grana † quindecim.

De albemesuch. Cap. 28.

ALbemesuch dicitur proprie granum regum, & est ex eo † aliud magnum, aliud paruum, & dicitur ꝙ magnum est kerua.

ELECTIO. Magnum & paruum competunt vsui medicinæ, sed magis magnum, quapp eligitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixit Dio. Calidæ complexionis est, & siccæ in tertio, & dixit Hamech est in principio tertij.

RECTIFICATIO. Meret de rectificatione hoc quod diximus in capi. de ben. Oleum autem utriusq; extrahitur sicut oleum de amygdalis

POSSE. † Facit vomitum & solutionem laboriosam, & educit phlegma vehementer, & aliquando choleram, & materias à iũcturis, & aquam citrinam, † & coquuntur grana eius & proprie contrita in iure galli antiqui, & confert colicæ, & doloribus iuncturarum, & podagræ, & dolori sciaticæ, & coquuntur cum aqua casei, aut mulgetur super ea lac caprinum & tollatur & confert hydropisi. † Oleũ autẽ de Kerua cõfert colicę phlegmaticę vẽtosę.

DOSIS. † Sumuntur ex kerua à granis. v. vsq; ad. vij. & vlterius à granis. vij. vsq; ad. xv.

MANARDVS, De Albemesude, id est, Cherua.

Cici vel Crotoma, Dioscorides & Græci. Ricinum Latini primã eius speciem vocant. Nota satis planta. Mirasolem vulgò apud nos vocant, & ad decorem solum in hortis serunt, nescientes non exiguum ex ea quæstum facile haberi posse, parato ex semine oleo ad lucernas vtili. ALIVD magnum, aliud paruum.) Magnum iam diximus esse Ricinum: paruum Lathyriden Græci, vulgò Catapu-tiam nominant. DICIT Dioscorides, Calidæ complexionis & siccæ.) Hoc non dixit Dioscorides, sed nec cuius sit temperaturę. Galenus vim habere discutiẽdi & abstergẽdi dicit Ciceon, oleũq; ex fructu factũ, calidius esse, tenuiorumq; partium, q̃ commune. Lathyriden verò similem, quo ad vim, Tithymallis. FACIT vomitum & solutionem laboriosam.) Educunt triginta eius grana, ait Dioscorides, per ventrem pituitam, bilem, & aquam, & vomitũ mouent. Valde tamen insuauis est, & laboriosa talis purgatio, stomachum vehementer peruertens. De Lathyride verò ait ꝙ eadẽ, id est, aquam, pituitam & bilem, purgãt grana eius septem vel octo deglutita vel pota. Galenus verò de Ricini folijs, ꝙ abstergunt, discutiunt, & purgant, minus tamen omnia hæc faciunt, q̃ fructus. ET coquũtur grana eius, & propriè cõtrita in iure galli antiqui.) De folijs Lathyridis ait Dioscorides, ꝙ cum gallinaceo aut oleribus cocta, eandem habent seminibus operationem. OLEVM autem confert colicæ.) Purgare hoc oleum aquam dicit Diosc. & valere lubricis alui, scabiei, vlceribus capitis, sedis inflammatiõibus, & vteri præfocationibus. Sumuntur ex Cherua à granis quinq;, vsq; ad septem, & alterius à granis septẽ, vsq; ad duodecim.) Dioscorides vt superius tetigimus, Ciceos quidẽ exhibet grana triginta, Lathyridis septem vel octo cum caricis, aut dactylis, aqua frigida superbibita Paul. vsq; ad quindecim, ita vt robusti, & qui pluri egent purgatione, ea mandant. Debiliores & qui malo sunt stomacho, syncera deglutiant. Plinius vicena grana cum aqua pura aut mulsa, purgare ait facilè bilem & aquam, si munda sumãtur: si cum folliculis vehementius purgare, & stomachum lædere.

De genista, seu sparto. Cap. 29.

SPartum, genista Latinis et myrica, est arborum capistrum, est autem arbor montana, cuius rami desinũt in virgas multas rectas, flexiles, fractu contumaces, quibus vites et alia ligantur, flores habet flauos, lunata figura, siliquas † orobinis similes, & semina in his lenti similia, interuallis distincta. Vltramarina & orientalis est melior, calida sicca ordine secũdo Dios. Semen vero calidius, floribus & ramulis humiditas inest incidẽs sed excrementosa, & ob id vomitoria. Quin plãta hęc omnibus suis partibus cõturbat † prouocat, incidit, tenuat. Pituitam & materiam à iuncturis uiolenter purgat vomitu et deiectione, renes omnibus excremẽtis perpurgat, urinas valenter mouet, calculum frangit in renibus, atq; adeo in vesica, nec in his materias figi, ac ĩ calculũ durescere finit. Flores quoq; huius cum melle rosato aut ouo, strumas resoluunt. Oxymel item ex his vel seminibus, tumores lienis resoluit. Vomitus quoq; cum his frequens ischiadi, podagræ, & renũ doloribus prodest. Nocet stomacho & cordi, ob id cũ mel le rosato sumi vult Philagrius, vt his partibus nocere desinat, & eadem ratione cum rosis & mastiche. Semen vero eius cum aqua mellis rosati sumendum est, anisum quoq; & fœniculi, vel dauci semen eius noxas castigant, flos modicum coqui potest, semen diutius. Datur, præsertim flore, à. 3. ij. vsq; ad. 3. v. semine autem à. 3. ij. ad. 3. iiij.

SYL. Myrica tñ Latinis ẽ tamarix. † phaseoli semĩa & surculorũ succ⁹ strenue trahitur Gal.

De albrahin siue albrahunc & est genestra. Cap. 29.

ALbrahin est capistrũ arborum. Et est arbor montana super cuius stipite eleuatur † densitas fustiũ multæ rectitudinis, & dum plicantur nõ patiuntur fracturas vnde ligãtur ex eis arbores. Et producunt † flores figuræ lunaris citrinitatis multæ. Et proferũt folliculos ẽm semitã orobi habẽtes semina distincta sicut lẽtes. Sed ĩ lingua latina genestra siue mirica appellaẽ.

ANT.

ELECTIO. Vltramarina est melior & omnes quæ in partibus orientalibus oriuntur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Inquit Diosc. Calidæ & siccæ est complexionis in secundo, & semẽ eius est calidius. † Et in flore eius & stipitibus ipsius est humiditas superflua cum virtute incisiua, quare multiplicat vomitum. Et sunt omnes partes eius conturbatiuæ, incisiuę, subtiliatiuæ, & prouocatiuæ.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho et cordi. Et dixit philagrius. Cum melle rosato tollitur nocumentum eius. Et similiter cũ rosis & mastice. Semen autẽ eius propinandum est cũ aqua mellis ros. Anisum autem & semẽ fœnic.

& daucus & similia auferunt nocumentũ ipsius. Flos autẽ eius de decoctione sustinet modum. Semẽ vero eius plus.

POSSE. †Per vomitum & per ventrem educit flegma cum fortitudine vehemẽti, & materias quę sunt in iuncturis, et mundificat renes ab omnibus supfluitatibus. Et prouocat vrinam fortiter, & frangit lapidẽ in renibus & vesica, & non permittit materias figi in eis & densari in lapidem, & quando flores eius contriti propinanť cum melle rosato, aut cũ ouo resoluunt scrophulas. Et oxymel ex eis, aut ex seminib⁹ ipsius resoluũt apata splenis. Et si frequenteř eis vomit⁹ cõfert ischiaticę, & podagrę, et dolori renũ.

†DOSIS Eius & proprie florum est ă.ʒ.ij.vsq; ad.v. Et seminis ă.ʒ.ij.vsq; ad.iij.

MANARDVS, De Albrachin.

Spartion Dioscorides vocat, Galenus Spartum, Latini Genistã. Vtinam omnia æq; cognouisset, & descripsisset hic vir: non tamen facere potuit vt errorem omnino effugeret, pro Phaselo Orobum scribens. DENSITAS fustium.) Dioscorides virgas longas habet, absq; folijs, solidas, ad frangendum difficiles. FLORES lunares) Dioscorides Leucoij. INQVIT Dioscorides calidum & siccum in secundo.) Nihil de hoc Dioscorides. ET in flore eius & stipitibus est humiditas superflua.) Nec hoc lego apud Dioscoridem vel Galenum, sed ait Galenus, semina & surculorum succum attrahere non ingenerose. PER vomitum & per ventrem educit phlegma cum fortitudine.) Semen & flores, cum mælicrato pota, sine periculo purgant per superiora, sicuti Elleborus, inquit Dioscorides. ET per ventrẽ.) Semen purgat per inferiora, ait Diosc. ramis verò in aqua madefactis extractus succus, in ieiunio cyathi quantitate potus, coxendice & angina laborantibus est vtilis. Plinius macerat pluribus diebus in aceto pro coxendicis dolore, perungiq; eodem succo docet cum oleo. Sunt tamen inquit Dioscorides qui macerent muria, aut marina aqua, & clysterem imponãt his qui coxendice laborãt, educuntq; cruẽta, atq; strigmenta. Quidam ad stranguriam vtuntur semine, vt Plinius testatur, qui etiam sanari genua dolẽtia Genista, ait, tusa cum axungia. DOSIS eius & propriè florum) Dioscorides ex semine & floribus dat quinq; obolos. plinius drachmam & dimidiam.

De elleboro. Cap. 30.

SYL. Elleborus duplex, albus & niger, ideoq; salubrior albo, quin & albus symptomata terribilia minatur, niger autẽ corpus incolume, & velut iuuenile tuetur. Eligendus in eo genere est sapore acri, gustantem mordente, colore asari, fragilis, medius ampli & gracilis, recentis & vetusti, grauis & leuis, aut potius leuior quàm grauior, leuis autẽ ac sine asperitate. Radix eius est præstãtior, & in ea fibrarum ac radicularũ cortices, Vere, aut Æstate colligatur. Albus autẽ minus est, tum acer, tũ mordax, neq; mox acrimonia eius apparet, si amarior est nigro. Cętera nigro facultate est similis, nisi quod diutius seruari potest.

Niger est calidus siccus ordine tertio, tenuat, terget, resoluit, carnem vlceribus supercrescentẽ exedit. Adde, quod si is ad arboris alicuius radices crescat, fructus ipsius purgatorios reddit. Albus autem calidus siccus in medio tertij, simit terget, mordet, sed vomitu multo purgat, et sternutamenta violẽter mouet. Vitandus autẽ hic est, quod strangulet. Niger autẽ omnium cõsensu sumendus, præsertim castigat⁹ natura & arte, solis robustis & animosis dandus, & vere ipso. Datus autẽ, & quando & cui conuenit, temperamentũ facit melius, ob id mores quoq; probatiores reddit, & corp⁹ ĩcolume, ac velut iuuenile efficit. Hęc enim propria ipsius sunt opera, Hippocrate autore. Corpus enim totũ excrementis corruptis expurgat, clemẽter ac sine molestia vacuat bilẽ vtranq;, & pituitã, sanguinẽ proinde puriorẽ reddit, attrahendo scilicet excrementa in venis sanguini mista, nõ à solis cauitatibus partiũ, sed à toto corpore, ac etiã remotis partibus, & cute ipsa. Ad cerebrum quoq; purgandũ, & caput totũ, & sensuum instrumenta, & neruos, & viscera, & vesicã, & vterũ, est efficacissimus, cerebriq; affectibus, vt cephalalgię, hemicranię, maniæ, melãcholiæ, vertigini, epilepsiæ, paralysi, aquarũ in oculos defluxui aperte cõfert, iuncturarum quoq; morbis, vt nodis, & tumoribus scirrhosis alijs, strumis etiam. E In summa, est velut theriaca & per antonomasiã medicina elephãtiæ, cãcri, herpetis, erysipelatis, † exanthematũ, phagedenarum. Puluis quoq; tenuissimus ellebori nigri, visum roborat. Acetũ quoq; cum hoc decoctũ, auri instillatum, tinnitui confert, & auditũ roborat. Idem acetum si os colluat, dentium dolori cõfert, præterea splenis affectibus, febribus diuturnis, quartanæ biliosæ, reliquis affectibus melãcholicis sanatu contumacibus, vrinã, & menses mouet, corporis colorẽ, & odorem bonũ efficit, ac etiam oris, cutis affectus, † alphos vtrosq; quouis vtẽdi modo sanat, ex aceto affrictus cuti, ei⁹ fœditatẽ, et panos delet. Albus autem vomitu immodico et violẽto symptomata excitat terenda, foris autẽ affrictus cutis vitia, scabiem, impetigines, lentigines valẽter iuuat. Vterq; autẽ fistulis & vlceribus putridis ac malignis medeť. Albus igitur quia huius tẽpestatis corporibus est molestus, quin & velut venenum præsertim suffocãs, vitetur. Nigri aũt virtus ad nostra vsq; tẽpora est tolerabilis, licet etiam difficilis. Sanis F enim corporibus elleborus est molestus, inquit Hippocrates, arte autem & industria nostra castigatũ, quãdo & cui oportet, rectè propinamus, agitq; salubriter. Filius autem Zezar mãna melli simili tepida quantitatẽ corticis radicularum ellebori aptã horis octo macerat, colatũ dat, in quo virtus est ellebori. Idẽ fit in melle vuato, aut iure gallinarum vel carniũ, aut oxymelite, aut vino dulci, aut cõdito, aut syrupo, aut sapa aliqua, superaddentes polentã vel orizam, aut pultẽ, & sorbitioni per se datur. Sunt qui in radicẽ rhaphani perforatã ellebori fibras immittũt die vno, postridie fibris ablatis, dant rhaphanũ vires hellebori habentem. Daucus itẽ & piper longũ, anisum petroselinũ, hyssopus, succus calaminthæ, origanũ. opus cyrenaicus, efficaciorẽ ipsum reddũt, & præter hæc, epithymus, polypodium, sal Indus, & similia, se enim hæc confirmant. Ex hoc itẽ catapotia formauit Haly ad affectus melancholicos, elephantiam, alphos nigros cõtumaces efficacissima, quæ recipiunt hieræ picræ.ʒ.xij.ellebori nigri, polypodij. G ana.ʒ.v.epithymi, stœchados, añ.ʒ.vij.agarici lapidis cyanei, salis Indi, colocynthidos, añ.ʒ.tres. Danť tuto ă.ʒ.i.ad auř.ij. Vtriusq; vero ellebori virtutẽ ex corpore deturbat mulsa, decoctũ vuarum passarũ, aut hordei, aut gallorum, aut gallinarũ cum oleo nucũ, vel amygdalarum dulciũ, vel simili, puluerẽ vero ellebori sumere tutũ non est. Datur autem à siliquis sex ad tertiam.ʒ.i.vel vsq; ad.ʒ.i.

SYLVII ANNOTATIO.

Radiculæ graciles, & breues, & velut decurtatæ ex cæposo velut capite procedentes, in vsum solæ veniunt Dioscor. nec hæ totæ, sed harum cortex deligẽdus, carnosus, speciosus, medullosam intus partem, quę eximenda est, habens tenuem: gustu acer & feruidus, asperis tumulis & locis siccis, qualis Anticyra ẽ, natus, in frangẽdo puluerem emittens Plin. Semen tamẽ à quibusdam purgationibus adhibetur: summa quoq; radix, quæ velut cæpe canibus datur purgationis causa. Messibus albi radices leguń Dioscor. & Plin. Albus amarior est, & minus acer nigro Gal. Albus eligẽdus gustu feruẽs, non tamen vehementer, sed saliuam particulatim, non simul mouens, mediocriter extentus, candidus, fragilis, carnosus, non acuminatus aut iunceus, nec dum frangitur, puluerulentus, medullam in H teriorem habens exilem, qualis Cyrenaicus. improbatur Galatius, Cappadocius, (talus, albior, & magis puluerulẽtus. Pauli tempore vtebantur elleborismo per album, & nũc quoq;, si enim bonus est, venenosus non fuerit. Quin ellebori nomine apud Hippoc. & Gal. albus venit, vt Aphor.1.lib.5. Apud Arabes cõtra. Hellebori nigri cum alijs misti vsus nõ est difficilis, sæpe magno successu in melancholia morbosum vsus syrupo Saporis, largo satis helleboro nigro incoctu, & Manard. non difficilem eius vsum expertus est, & drachmam integram solam potam parũ profecisse. Paulus infundit aqua dies quinq;, vnc.ij. ergo multus satis, mannæ, vel melli, vel alijs incoquatur. Si in radicem raphani immittatur albus helleborus, helleborismi modus simplicior est paulo.

Albus datur per se, & cũ sesamo, aut thapsiæ succo, aut alica, aut mulsa, aut pulte, aut lenticula, aut sorbitione alia. Niger autem coquitur cum lente, aut iure aliquo Diosco. Nigrum cum scammonio & sale dat idem. Album debilius cum succo ptissanæ, aut alicę, aut alio simili, Paulus.

Niger

Niger pituitam & bilem inferne purgat Diosco. Bilem maxime flauam, paulo. Albus autem vomitu purgat res varij coloris Diosc. Rem visu terribilem in varijs coloribus vomitionum plin. Helleborus bonus ad exanthemata, impetigines, lepras, herpetas, erysipelata, icterum, paulus. Albus oculorum collyrijs contra caligines imponitur Dios. Oculorum caliginem fotu discutit plin. Niger auri inditur, & post biduum aut triduum eximitur in difficili auditu. Albus & niger menses ciet, & fœtum occidit supposit⁹ Dios. vel appositus. Niger scabiem curat cum thure, aut cera, & pice, & cedrino oleo inunctus: cum aceto vitiliginem, impetiginē & lepras Diosc ori. albi puluis suffocationem facit ob id incidendus in formas se samorum magnitudine. Quibus vero per os accepisse suspectū est, ij. drach. decoctum clystere injiciatur, & balanus ex eo & melle facta paulo supponitur, & Diosco. cum aceto facta balanus. Niger appositus si triduo maneat: fistulas purgat diosco. Nigri obolos tres, aut drach. i. dat Diosc. adiecto etiam scammonio. Manardus quoq; drac. i. dedit cum granis duobus scammonij in malo cydonio asso, minusq; & leuius purgant q̃ iusta dosis pilularū, quas aggregatiuas vocant. albi. Themison dabat drach. ij. sequentes quatuor antiquorum vitium cognoscentes, qui ob metum parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Vetant tamen dari senibus & pueris, & mollibus, ac fœmineis corporibus. paulus dat à drac. i. ad drac. ij. debilioribus in succo alicę, aut ptissanę, fortioribus in aqua calida aut melicrato, sectum tamen: non in puluerem tritum, vt ante monuimus. albo non est vsus Manard. ex Italis tamen robustos ferre posse putat, nō dandum tamen nisi in diuturnis & valentibus morbis, per alia remedia non sanatis vt hydropi, cachexia, elephanto, paralysi, epilepsia, podagra morbo Italico, q. pessimus esse consueuit, & auxilia communia velut contemnere. Cum præter simplicia medicamenta ad aluum ciendam à Io. Mes. scripta alia nonnulla apud medicinæ autores inuenerim: ea annotationibus hisce nostris præmittere visum est non inutile. Ea sunt: Myxa. i. sebesten, Cynocrambe, hoc est, Canna brasſica, pulegium, bdellium arabicum, parthenium, id est matricaria. tragoriganū, iuli nucis iuglandis, catuli vocati, fœx vini, tartarum dicta, atriplex, malua, asphodeli radix, allium, beta, blitum, Cestri. i. veronicæ folia brasſica semicocta. aqua stillans à cucurbita in fornace excocta. Chamæpitys, dicta Iua. Lapaton, vulgo rumex vocatum. Lac pręcipue asininum. butyrum. Lentis primum ius. Semen cornicularis, & spumei papaueris. Resina pini piceæ & laricis, quæ vulgo putatur & vocatur termintina. Item vera, quæ nunc adfertur ex terebinto, terebinthina, vrtica, Sesamoides maius & minus. peplis, peplos, chamæsice, Lappago, clematidis semen, picnocomon, apios, id est syluestris raphanus, alipon, empetion, heliotropion, magnes, cortex radicis capparis, thlaspi, flos æris, squama æris: mādragorę succus, daphnoides, quae & laureola: sambucus, ebulus, lac, & cymæ ficus, filicis fœminæ folia, peponis & cucumeris radix, lactuca syluestris, radix peucedani, staphis agria, thapsiæ succus androsæmos, ascyros, hippophaes, hippophestos, lactariæ multæ species, mercurialis struthion, id est, radicula, vel condes.

Horum historiam & vires ex ipsis autoribus licet ediscere: mihi satis sit hoc loco nomina conscripsisse.

De helleboro. Cap. 30.

HElleborus est barba alfugi. Et eius duæ sunt species. Nam alius albus, & alius niger.

ELECTIO. † Niger vero incolumior est albo immo minatur albus accidētia terroris. Niger vero acquirit iuuenescentiam & incolumitatem. † Et quod ex eo magis eligitur proprie ē cuius sapor est acutus mordicans gustū, & habens colorem sicut assarū proprie, & quod est frangibile, et medium inter subtile et crassum, & medium inter recentem & antiquum, & medium inter ponderosum et leuem. Immo plus leuis est q̃ ponderosus. Et qui est leuis carēs asperitate. † Et melior pars toti⁹ plantę est radix ipsius. † Melior pars radicis sunt fustes, † & melior pars eorū est cutis ipsorum. † Et melius tempus collectionis eius ē ver, & æstas. † Albus vero † maioris est acuitatis, & mordicationis, & eius mordacitas nō est apparēs subito, et ē maioris amaritudinis q̃ niger. In alijs autē proprietates nigri habet, sed pl⁹ de antiquitate q̃ niger parit.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Niger ē calid⁹, & siccus in tertio. Et est subtiliatiuus, abstersiuus, resolutiuus, et corrosiuus additionum carnium quæ fiunt in vulneribus, & dicitur quando nascitur apud radices arboris, A q; sunt fructus ei⁹ solutiui. Albus vero calidus est, et siccus in medio tertij. Et similiter abstersiu⁹ & mordicatiu⁹ multiplicans vomitū & faciēs sternutationē cum fortitudine.

RECTIFICATIO. † Albus corporibus nostri temporis est molestus, immo est eis sicut uenenū proprie præfocans. † Nigri autē vsq; ad tēpora nostra virtus tolerabilis est, licet adhuc difficilis. Inquit enim Hip. Molestus ē helleborus eis quorum sana sunt corpora. Ars autē et solicitudo est in rectificando, & propinando qn̄ & cui oportet. Facit enim tunc operationē incolumem. † Inquit filius Zezar. Fit tereniabin sicut mel & submergūtur in eo tepido ex festiculis nigri partes cōuenientes circiter horas. vij. & extrahuntur ab eo, & tunc propinetur altereniabin, quoniam est habens virtutē hellebori. Et consimile fit de melle passularum. Et quandoq; submerguntur in iure gallinarum, aut carnium & sic similiter. † Et aliqui perforant radicem raphani, et intromittunt frustū hellebori per diem, & post auferunt, & propinant raphanū habentem uirtutē hellebori. † Et quandoq; infunduntur in oxymelle, et similiter fit. B Et quandoq; fit in vino dulci, & quandoq; in condito, aut aliquo ex syrupo, aut robub, & quando infunditur in iure gallorum, aut carnium et coquit in iure, et postmodum addunt arte chisth, aut hordeū fractum, aut rizū. Et quandoq; sorbetur ius solum per se. † Daucus autem et piper longum & anisum, petroselinū, & hyssopus sicca, et calamentum, & origanum, & asse significāt operationem eius. † Bene autem miscetur cū epithymo, & polypodio, & sale indo, et similibus. Confortant enim sese. Confectio pilularum quas scripsit Haly. quarum iuuamentum est vltimum ad ægritudines melancholicas, & cancrum, & lepram, & morpheam nigram difficilem, quarum hæc est permixtio. ℞. hieræ picræ. ʒ. xij. helleberi nigri, & polypodij ana. ʒ. v. epithymi, stœchados. ana. ʒ. vij. agarici lapidis lazuli salis indi, colocynthidis ana. ʒ. iij. Dosis earum est à drach. i. vsq; ad aur. ij. & sunt sanæ & expertæ. Expellit enim virtutem vtriusq; à corpore aqua mellis, & aqua C passularum, & aqua hordei, & ius gallorum, & gallinarū cum oleis aut nucum, aut amygdalarū & similium. † Pulverem tamen hellebori sumere non tutum est.

POSSE. Diximus vitari albū quia præfocatiuus est. Nigrum autem debere sumi, sicut concordant omnes & proprie rectificatum s̄m artem & legem, et non conuenit, nisi robustis, & animosis corporibus, & proprie tempore veris. Datus quidem quando et cui conuenit facit acquirere iuuenescentiā et incolumitatem, & mores laudabiles et complexiones bonas. Hæc enim est proprietas ipsius sicut dixit Hip. Et ipse quidem mundificat totū corpus à superfluitatibus membrorum corruptis, & solutione educit cū facilitate choleram permixtā crassam, & phlegma, & choleram nigram cum virtute sine molestia. Et mūdificat sanguinem. Et attrahit à uenis superfluitates mixtas sanguini immo à toto corpore, & concauitatibus membrorum & partibus remotis & cute. Et est ex rebus solēnibus in mundificando cerebrum, & caput totum & instrumenta sensuum & neruos, & viscera, & vesicā, et matricem. Et con- D fert iuuamentum manifestum ægritudinibus eorum sicut est soda proprie, & hemicranea, mania, & melācholia, vertigo epilepsia, & paralysis, & aquę ad oculum descēdenti. Et confert ægritudinibus iuncturarū, & duritiei, et apostematibus eorū & scrophulis, & est sicut theriaca, et medicina antonomasiæ ad leprā cancrum & species herpetis, & bothor, & qui se comedunt. † Et quādo ponitur niger elleborus in alcohol cōfortat visum. † Et destillatur acetū decoctionis eius in aurē. Et confert tinnitui & sibilo, & corroborat auditū. Et si colluitur os cum aceto prædicto confert dolori dentiū. Et cōfert egritudini splenis & febribus antiqs longis, & quartanę cholericæ, & ęgritudinibus melancholiæ difficilis eradicatiōis. Et prouocat vrinā & menstrua. Vsus autem eius colorem efficit bonum et acquirit corpori odorem bonum, & ori similiter, † et remouet ęgritudinē cutis sicut est morphea, & bara s̄m omnē modum

administrationis eius, & fricat cũ aceto similiter, & remouet fœditatem cutis, & pãnum. † Albus vero difficulter et fortiter vomere facit cum accidentibus terroris. Et cõfert fricatio ex eo ad ægritudines cutis, & cõfert cũ virtute. Et curat scabiẽ & impetiginẽ. & lẽtigines. † Et cõfert vterq; elleborus fistulis & vulneribus putridis & fraudulentis.

DOSIS † Eius est à charactis. vi. vsq; ad tertiam. 3. i. uel vsq; ad. 3. i.

MANARDVS, De Elleboro.

Latini Veratrum, Græci Elleborum: sunt & qui nigrum Melampodion vocent. Hippo. Ectomon. NIGER incolumior est albo, imò minatur albus accidentia terroris.) Quondam, ait Plinius terribile fuit, postea tam promiscuum, vt pleriq; studiorũ causa sumpserint. Idem tamen Plinius album multò terribilius esse, ait, nigro. ET ꝙ ex eo magis eligitur.) Dioscorides eligit carnosum, speciosum, interiorem partem tenuem habens, gustuq; acre & feruidum, asperis tumulis & siccis locis (qualis est Anticyra) natum, in frangendo puluerem emittens, ait Plinius. ET melior pars totius plantæ est radix ipsius.) Solas radices in vsum venire, ait Dioscorides, à quibusdã tamen semen purgationibus adhiberi. MELIOR pars radicis sunt fustes.) Intellige radiculas graciles, ex ceposo veluti capite precedentes: has enim in vsum solas venire dicit Diosc. & similiter Plinius, qui eligi dicit tenuissimas radices breues, & veluti decurtatas: summam, quæ est veluti cepe, dari carnibus, purgationis causa. ET melior pars earũ est cutis.) Eximitur ex vtroq; secũdum Dioscoridem interior medulla. ET melius tempus collectionis est ver & æstas.) Messium tempore colligendas albi radices, docent Dioscorides & Plinius. ALBVS *minoris est acuitatis.) Galenus amariorem & minus acrem esse dixit album, q̃ nigrum. ET est eius mordacitas non apparens subito.) Videntur hæc sumpta ex Dioscoride in electione albi: inter reliqua enim eligendum docet id, ꝙ gustu quidem feruens est, non vehementer tamen, sed saliuam non simul, sed particulam mouet. Addit etiam, vt sit mediocriter extentum, candidum, fragile, carnosum non acuminatum aut iunceum, nec dum frangitur puluerulentum, sed interiorem medullam exilem habens: laudariq; maximè Cyrenaicũ, periculosius esse Galatium, Cappadocium, & Italicũ, quæ & albiora & magis purulenta. ALBVS corporibus nostri tẽporis est molestus, imò est eis sicut venenum.) Pauli tempore vtebantur Elleborismo per album, & hoc etiam tempore, eum qui bonus sit, non puto esse venenosum. NIGRI autem vsq; ad tempora nostra virtus tolerabilis est, licet adhuc difficilis: inquit enim Hippoc. molestus est Elleborus eis quorum sana sunt corpora.) Experientia certa didici, operationem eius nõ esse difficilem: neq; aphorismus propositum probat, siquidẽ alia quoq; purgatoria medicamina sanos offendunt, iuxta eundem Hippocratem in alio aphorismo, & secundum Galenum. Cum Elleborum absolutè dicimus, album intelligimus. INQVIT filius Zezar, fit Tereniabin sicut mel.) Bonã esse oportebit Ellebori quantitatem, alioqui parum proficies: siquidem drachma integra sola pota, parum operatur. Paulus infundit aquę vncias duas, per dies quinq;. ET aliqui perforant radicem Raphani.) Modum hũc esse Elleborismi simpliciorem dicit Paulus, si fiat cum Elleboro albo. ET quãdoq; infunditur in iure gallorum.) Dioscorides de albo inquit, datur per se, & cum Sesamo, aut Thapsiæ succo, aut alica, aut mulsa aqua aut pulte, aut lẽticula, aut sorbitione alia. De nigro verò, quod coquitur cum lẽte, aut aliquo iure. DAVCVS autem & piper.) Miscent aliqui (ait Paulus) Pulegium, Thymbrã, vel aliud simile. BENE autem miscetur.) Cum Scammonio & sale, dat Dioscorides nigrum, Paulus album dat debilibus cũ succo ptisanæ, aut alicæ, alioue simili. PVLVEREM tamen Ellebori sumere nõ est tutum.) Paulus valde nocere ait album in puluere potum, & suffocationes facere: nigrum verò tritum, dat cum melicrato. ET solutione educit cum facilitate choleram permixtã grossam, & phlegma.) De nigro ait Dioscorides, per inferiora purgat bilem & pituitam. Paulus bilem maximè flauam. Album verò, inquit Dioscorides, purgare per superiora varij coloris. Et Plinius, rem terribilem visu in varijs coloribus vomitionum. AD Lepram Cancrum, & species Herpetis.) Paulus Elleborum dicit bonum esse his qui exãthemata, impetigines, lepras, herpetas, erysipelataq; patiuntur, & iectericis. Et quãdoq; ponit Elleborus in alcohohol, cõfortat visum.) De albo ait Dios. quod apponitur oculorum collyrijs contra caligines. Plinius, oculorum caliginem fotu discutit. ET destillatur acetum decoctionis eius in aurem.) Indi auri dicit Dioscorides, & post biduum triduumue eximi, ad difficilem auditum: loquens de nigro. Prouocat vrinam & menstrua.) De albo ait Dioscorides menses educit, & fœtus occidit suppositus. De nigro appositus menses agit, & fœtus occidit. ET remouet ægritudines cutis.) De nigro dicit Dioscorides ꝙ scabiem curat, cũ thure, aut cera, & pice, & cedrino oleo inunctus: cum aceto vitiliginem, impetiginem, & lepras. ALBVS difficulter vomere facit cũ accidentib. terroris.) Illum qui sit puluerulentus, ait Paulus suffocationes facere: incidi propterea debere in formas sesamorum magnitudine. In quibus vero suspecta sit acceptio per os, clysmate infundit decoctum duarum drachmarũ, Antylus medicus. Supponitur & balanus ex eo facta cum melle, secundum Paulum. Dioscorides cum aceto balanum format. ET confert vterq; Elleborus fistulis.) Dioscorides nigrum ait appositum, si triduo maneat, fistulas purgare. DOSIS eius à ceratijs sex ad drac. tertiam, vel drach i.) Dioscorides dat nigrum trium obolorum, aut drachmæ pondere, adiecto eiam Scammonio, quod & nos aliquando experti sumus, drachmæ grana duo Scammonij asi in cotoneo malo adijcientes, minorq; & leuior secutã est purgatio, q̃ ex pilularũ, quas aggergatiuas vocant, æqua quantitate sequi consueuerit. Albi autem (vt refert Plinius) Themison binas drach. dabat: sequentes quadernas dedere, antiquorum vitium cognoscentes, qui propter metum parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Vetant tamẽ dari senibus & pueris, item mollibus ac fœmineis corporibus. Paulus dat drach. ij. ad summum, ad minus, drach. i. debilioribus in succo ptisanæ, aut alicæ: robustioribus cum calida aut melicrato: sectum tamen, nõ in puluerem redactũ, vt supra etiam notatum est. Ego albo nunquam vsus sum: puto tamen homines regionis nostræ robustos ferre eum posse. Non dandum tamen nisi in diuturnis & fortibus morbis, & qui per alia auxilia non sunt sanati, vt Hydrope, Cachexia, Elephanto, Paralysi, Epilepsia, Podagra (vt Paulus testatur) quibus ego adijcio morbum qui Gallicus nũcupatur, quoniam & pessimus, & longissimus est, communiaq; auxilia veluti contemnit. Hæc sunt quæ in Pannonia olim margini simplicium medicamẽtorum cuiusdam mei, enchiridij forma, Mesue, ad proprium potius q̃ communem vsum annotaui: quæ quũ iuuenibus profutura cognoscerem, quibus alio modo nunc prodesse, ob bellicos tumultus non poteram, publicanda concessi. Quòd si fortè in manus doctiorum venerint, æqui rogo boniq; consulant, & amice, quando nihil melius agunt, legant: & si quid non probant, scripto potius q̃ verbis corrigant. Vos vero bonæ mentis iuuenes, à Deo opt. max. votis & precib. bonum pontificem expetite, qui pacem, quam moriturus nobis reliquit, mũdo reddat, vt pacatiore animo, & quieta mente, prout vobis despondi, vtilitati vestræ valeã inseruire. Valete. Ferrarię, Nonis Decemb. M. D. XXI. postridie eius diei, qua ad nos delatũ per ocyssimos tabellarios fuerat, Leonem decimum eius nominis Põtificem maximum attonito morbo subito corruisse.

* alia litera maioris.

Simplicia quædam medicamenta aluum purgantia ex alijs scriptoribus sumpta nec à Mesue descripta.

CVm præter simplicia medicamenta ad aluum ciendam, à Ioanne Mesue scripta, alia nonulla apud medicinæ authores inuenerim ea annotationibus hisce nostris pręmittere, visum est nõ inutile. Ea sunt: Myxa, id est, Sebesten: Cynocrambe, hoc est, Canina brasica: Pulegium, Bdellium Arabicum, Parthenium, id est, Matricaria: Tragoriganum: Iuli nucis iuglandis, catuli vocati: Fæx vini, Tartarum dicta: Atriplex, Malua, Asphodeli radix, Allium, Beta, Blitum, Cestri, id est, Vetonicæ folia. Brasica semicocta. Aqua stillans à cucurbita in fornace excocta. Chamepytis, dicta Iua. Lapathon vulgò Rumex vocatum. Lac, præcipuè asininum. Butyrum. Lentis primum ius. Semen cornicularis, & spumei papaueris, Resina pini piceæ, & Laricis, quæ vulgo putatur & vocatur Termenthina. Item vera quæ nunc adfertur ex Terebintho, terebinthina. Vrtica. Sesamoides maius & minus. peplis, peplos, Chamęlyce, Lappago, Clematidis semẽ. picnocomon. Apios, id est, syluestris raphanus, Alipon Empetron, Heliotropion, Magnes, Cortex radicis capparis, Thlaspi, flos æris, Squãma ęris, Mandragoræ succus, Daphnoides, quæ & laureola. Sambucus. Ebulus, Lac, & Cimæ ficus, Filicis fœminæ folia, peponis & Cucumeris radix, Lactuca syluestris, radix peucedani, Staphis agria: Thapsiæ succus, Androsemos, Ascyros, Hippophaes, Hippophæstos, Lactariæ multæ species, Mercurialis, Struthion, id est, Radicula vel Condes. Horum historiam & vires, ex ipsis authorib. licet ediscere: mihi satis sit hoc loco nomina conscripsisse.

Purga[illegible] medica[illegible] na à M[illegible] omissa

Io. Mesue

IO. MESVÆ GRABADIN.

Quod est aggregatio vel Antidotarium electariorum & confectionum: & aliarum medicinarum compositarum.

IACOBI SYLVII INTERPRETATIO.



Vm in commentarios nostros quædam à nobis experta commemoratio digna con iecissemus, nobis visum est hæc in opus vnum ordine idoneo cogere, cui titulum Grabadin, seu de antidotis fecimus: in quo medicamenta experta & secretiora, tum à nobis inuenta, tum ab his accepta, qui artis medicæ arcana perscrutati sunt, compẽdio tradere dignum existimauimus, Hoc autem opus totum in libros duos diuisimus. Priore medicamẽta describimus composita alijs celebriora. Altero singularum corporis partium morbos proprijs cuiq; remedijs curare edocemus. Priorẽ vero in sectiones duodecim diuisimus, docuimusq;, harum Prima condita. Secunda, sapas, iulepos, syrupos. Tertia, eclegmata, seu linctus. Quarta, decocta & infusa. Quinta, antidota, quæ electaria vocant. Sexta, catapotia, seu pilulas. Septima, trochiscos. Octaua, pulueres. Nona, olea Decima, vnguenta. Vndecima, cærata. Duodecima, emplastra.

IACOBI SYLVII ANNOTATIONES.

[margin: initio e An-]

ANtidotarium est vocatum, q contineat descriptiones antidotorum, hoc est, medicamentorum, quæ non foris admota corpori, sed in corpus recepta, affectibus medentur. Antidotus autem hæc, vel hoc antidotum Græcis dicitur contra affectus datum, vnde Gal. lib. de hac materia scriptum, περὶ ἀντιδότων, id est, de antidotis vocauit: nostrates verò libros hac de re scriptos, Antidotariũ inscripserunt, etiam si non sola antidota, quæ omnino sumuntur, sed etiã admouenda, olea, vnguenta, cerata, emplastra, ex æquo con tinerent. Quæ duo causarum salubrium materias præcipuè comprehendunt, quanquam educenda & facienda ipsarum reliqua duo genera magni etiam momenti sunt in multis morbis. De sumẽdis igitur tantum & admouendis Mesu. scribit, & illa tanquàm prestantiora, plura, vsu frequentiora, & ferè priora præponit: quibus etiam educendorum ratio quædam complicatur. Hæc propter oppositas rationes postponit: in ipsorum tamen vtrisq; quorundam ordinem cur mutarim, paucis accipe. Inter sumenda statui prima omnium condita, q hæc parte sua plurima sint alimenta, non omnino medicamẽta. Vt igitur à re nobis familiari magis incipiat oratio, hæc in prima acie locaui. Post hæc autem iulepos & syrupos natura propè tota, viribus, consistentia, parandi modo conditis proximos (nisi si qui in his sint medicamentosi magis & compositi) vt omittam syrupo suo condita seruari. Sunt item syrupi succorum & aliorũ quorundam velut conditura, ad saporis gratiam, & custodiæ diuturnitatem. Quoniam verò in syrupis plerìq; sunt thoracici & pulmonici, præsertim quos descripsimus postremos: ob id eclegmata viribus his affinia propè omnia subiunximus sectione tertia. Sectione autem quarta descripsi decocta atq; infusa his cõsistentia proxima, & quibusdam syrupis aluum soluentibus facultate affinia: vt alicunde inciperet antidotorum propriè appellatorum tractatio. Quanquam & infusiones & decoctiones syrupis sint necessariæ, sed aliæ multò q̃ quæ his Mes. decoctis & infusis, vel purgatorijs, vel saltem eccoproticis, & stercus deijcientibus describuntur. Sectione quinta antidota conclusi, tum quæ electaria vulgus vocat, tum alia: sed in his priora, quæ sapore sunt iucundo: post hæc amara, & hiera, & alia purgatoria. Sectione sexta descripsi catapotia purgatorijs his proxima viribus, neq; iucunda, & consistentia non multò duriora. Septima sectione trochiscos multò his duriores ac ficciores. Octaua autem pulueres quosdam omnium siccissimos. In admouendis præterea ordinem mutandum censui, ac olea, cæterorum materiã, omniumq; liquidissima, & ferè simplicissima, vsu frequentissima, vsu prima, non postrema scripsi cum Mes. sed reliquis præposui sectione nona. Decima verò, his consistentia & viribus propinqua vnguenta, adeò vt sæpe olea vocentur. Vndecima autem sectione cerata ex præcedentibus, & cera constantia, ac magna ex parte emplastrorum materiam. Postrema descripsimus emplastra, tãquàm maxime composita & durissima Habes rationem ordinis in hoc Antidot. à nobis parum mutati, nõ modò in sectionum ordine, sed in plerisq; etiam sectionum singularum compositis, vt lectio te docebit: qua autem ratione id fecerim, facilè tuipse cõiectabis, vt cur ex fine syruporum condita quædam incõdita retulerimus: in syrupis, cur calidos, thoracicos, iunximus: in eclegmatis, cur viribus finitima: & in cæteris similiter. Ea tamen cautione prædicta mutaui, vt nullam omnino Mes. compositionem omiserim, aut truncauerim: sed omnes integras, verbis tamen non paulò purioribus descripserim, licet interdum coactus Barbaras quasdam voces retinui. Ipsas item libri totius particulas breuiores, q̃ vt libri nomẽ mererentur,

B sectiones appellauimus, Hippoc. in epidemijs, & Aristotelis in problematis τμήματα, hoc est (vt Gaza in Aristo. vertit) sectiones, imitati. An verò probem omnes scriptas hoc lib. compositiones, siue à Mes. inuentas, siue ex alijs corrogatas, dicere malo cum Gal. illas me vt antiquas, & multorum experientia probatas, recipere, & Galen. consilio satius esse multo vsu expertas, & confirmatas compositiones sequi, q̃ nouas effingere: cum præsertim methodo summa siquis altius expendat, plurimas Arabum compositiones conscriptas iudicatur sit: quas verò paucas damnare conaberis. Si pauca quædam Arabibus certissima receperis, in illorum sententiam omnino abibis, nullamq; improbandã iudicabis. Quãquam enim harum multæ vsu exciderint, vitiosæ ob id existimandæ non sunt, aut Hippoc. suum pemplium & elleborum nigrum vitio verteris, medicamenta illi etiam in morb. acutis ad corpus purgandum con suetissima quæ ob violẽtam actionẽ hodie attingit nemo. Et quot purgatoria medicamenta, antidota, emplastra, vnguenta, trochisci, malagmata, acopa, myracopa, & id genus alia, Dioscor. Gal. alijsq; celebribus medicis magno in pretio habita, nunc omninò vsurpari desierunt. Vt rerum quæ verborum, conditio quædam similis & vicissitudo sit. Quomodo enim de verbis cecinit ille, sic nos de remedijs pronuntiare possumus, q scilicet,

[margin: Lib. 2. rat. vic. acut.]

C

> Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentq;
> Vsurpata modò medicamina, si volet vsus
> Et ratio, Medicis duo præstantissima doctis
> Instrumenta, quibus quærunt, carpuntq;, docentq;.

Quæ vicissitudo in ijs Mes. compositionibus vbi contigerit, notas propè singulis adscriptas à nobis mutare cuiuis licebit. Adscripsimus autẽ opinor non temerè notas huiusmodi, ne scilicet in obsoletis hodie multam operã collocet bonus lector, quibus arithmeticorum neotericorum circulum nullius per se numeri indicẽ cernet præpositam: in reliquis esset diligentior, præsertim celebrioribus & vsu frequẽtioribus quas asterisco & stellula quadam illustrauimus: vti quæ mediam horum conditionem sustinẽt, cruce signauimus: ne verba hæc vsitatum, inusitatum, toties mihi essent repetenda: vtq; (quod nuper dixi) bonus lector in scripturis hodie con suetioribus opæ plus ponat, q̃ in dissuetis. Quas ob id veru vel obelisco confodiendas non censui, q non improbarem: quòdq; harum nonnullæ forte fortuna haud ita multò post asteriscos alijs rapient. Tmpestiuum mihi iam videtur pauca quædam de mensuris & pon

D deribus Mesue consuetis dicere, ne quorundam nouitas inaudita lectori adhuc rudi aut imponat, aut sit remoramento. Mensuris ad modum paucis vtitur Mesues, vt libra mensurali, sextario, quem κιστ pro ξεστ interpres vocabat, mina. Ponderibus vtitur ferè Græcis, κερατίῳ, οὐγκίᾳ, δραχμῇ, γραμμῇ autem id est, scriptulo, rarò: gaudet nãq; parua pondera exprimere per drach. vnius partes tres, quatuor, 5. 6. vel partem tertiam, quartam, quintam, sextã: vtimur & aureo. Κεράτιον autem, id est, corniculum: κερατ apocope interpreti vocabatur, vt Actuarius καρρούβιον appellat: quo nomine etiam hodie vulgus & Mesues siliquam ipsam appellat, grana circiter tria lupinis similia, sed minora in carne lignosa & dulci cõtinentem. Horum granorum quodq; grana hordei quatuor pendit: octo autem lentis, etiã κεράτιον Græcis, Mesuæ κερατ quod in eo ponderum aliorum more per apocopen scriptum est, Latinis siliqua dicitur. Κιστ autem pro ξεστ corruptũ ab interprete puto, quod, etiam apocope pronuntiatur vocis Græcæ: ξέστης enim Græcis dicitur, Latina voce sextarius: in hanc detorta, vt λιτρα ex libra ijsdem detorta est. οὐγκία vero integrum est. Sextarius autem Italicus vt

[margin: Mensuræ & põdera Mesuæ.]

Galeno, sic Mesuæ vsurpari videtur, qui duas cotylas seu heminas, seu libras mensurabiles, id est, vncias vigintiquatuor implet. Sed varium pondus efficit, ob rerum metiendarum naturam: vini enim sextarius capit vnc. mensurales vigintiquatuor. Pendit autem librã & bessem, seu vnc. viginti mellis: sextari⁹ duas lib. & semissem: olei sextarius vncias octodecim pendit. Vnius drachmæ partes duæ scilicet ex tribus, sunt scriptula duo: partes verò tres, scilicet ex q̃tuor sunt scriptula duo, & grana quinq;, seu grana quadraginta quinq;, quæ sunt partes tres granorum sexaginta, quot sunt in drach. Quantum autem pondus drachmę tribuat, & quot drac. vncię impertiat, & quot vncias libræ, non perinde compertum est. Drachmam autem ipsi pondus minus aureo apertũ est ex locis nõ paucis in simp. & in Antid. vbi elect. psyllæ dat à drac. tribus ad aureos tres, Elect. Hamech à drac. duabus ad aureos duos: & in catapotijs sępe à drac. vna ad aureum vnum, hoc est sesquidrachmam vt quibusdam videtur: vt alijs põdus granis quinq; aut sex, drachma grauius, quale est nostri aurei solaris. Idem pondus etiam solidus, & cum Actuario ἐξάγιον dicitur, Aureum autem scribit Mesues in hiera Archigenis à Paulo descripta: vbi tamẽ Paulus semper habet drachmã: id quod in alijs ex Paulo sumptis obseruare licet. Quid quod Serapioni in probanda theriaca, aureus est pondus duorum lupinorum, & Auicenna in curando ascite dat catapotiorum quorundam aureum vnum debili: drachmam vnam forti? Alijs aureus in compositionibus purgatorijs est pars septima vnciæ: in alijs est sesquidrachma. Vnciæ autem drachmas octo cum Græcis non videtur tribuere: Nam in hiera Ruffi scribit drachm. octo, vbi scribere potuit vnciã vnam, si illi drach. octo tribueret. In apozemate adianti albi sectione quarta fumariæ vnciam vnam: mox addit, lupuli, violarum siccarum, ana drach. octo: cũ scribere potuisset, vt alibi semel fecit, tantundem: vel omnibus simul connumeratis subscribere ana, id est, æqualiter particulam Galeno frequentem. In elect. Hamech, sennæ & aliorum vnciam vnam, polypodij drach. sexdecim, cum scribere potuisset vncias duas. In tryphera verò Persica myrob. flauarum vnc. vnam & dimidiam: cepul. Indiana vnciam vnã: belleric. emblic. ana drachmas quatuor: hic pro vnc. dimidia videtur accepisse, vt proportione quadã pondus diminuat. Neq; vnciam drachmarum nouem Mesue esse potes conuincere: cum in hiera sua scribat drachmas nouem, vbi dicere potuit vnciam vnã, si vnciæ drac. nouem tribueret. Mallem tamen cum alia Galeni pondera & mensuras sequatur, etiam cum Galeno vnciæ huius drachmas octo tribuere: non autem nouem cum impetitis quibusdam pharmacopœis, nulla eius autoritate, nec ratione probantibus. Pondera autẽ drachma minora vitauit: scriptulo tamen vsus in Antidoto ex cocco baphica, & Antidoto aromatico Gabrielis: alias drach. vnius partes duas, tres, quatuor, quinq;, sex, dicere maluit, vt ante diximus.

ANTIQVA VERSIO.



Cripsimus in libris explanationum nostrarum ex his quę experti sumus, quædã adhuc rememoratiõe digna. Ex quarum aggregatiõe summã conteximus, quod Grabadin nostrum vocamus, quod est compendium secretorum, in quo expertas & præclaras medicinas ex his quæ acquisiuimus: & inuenimus ab eis qui medicinæ artis arcana scire faciũt, tradere dignũ duximus. Et ponimus totam latitudinem operis huius summas duas. In prima famosas & solennes medicinas cõpositas tradimus. In secunda vero medicinas singulorum membrorũ ęgritudinibus appropriatas distinguimus. In prima vero distinctiones ordinamus duodecim,

Prima est de electarijs. Secunda de medicinis opiatis. Tertia de medicinis solutiuis. Quarta de conditis. Quinta de speciebus loch. Sexta de syrupis & robub. Septima de decoctionibus. E Octaua de trochiscis. Nona de pilulis. Decima de suffuf, & pulueribus. Vndecima de vnguentis, & emplastris. Duodecima de oleis.

Prima distinctio, quæ est electariorum, subdiuisionem habet: quędam enim ex eis delectabilia sunt, quædam vero amara. Et vtraq; sunt solennia. Prius tamen ex eis electaria quorum est delectationem facere cum titulis vtilitatum suarum tradimus, & post de alijs loquemur, sicut deo placuerit.

CHRISTOPHORI GEORGII de Honestis Florentini, super antidotarij Mes. expositio.

F Oc opus vtile prosiliendo aggrediar. Eisque qui practicam medicinæ desiderant curabo breui, & apto sermone antidotarium Mes. vniuersaliter declarare. Vt ergo vsualium descriptionis medicinarum plena habeatur notitia, & certus cõueniensq; modus operationis, & vsus earum cum dosibus limitatis, procedam declarando simplicia componentia quantum ad complexiones ipsorũ, et vocabula græca, & vniuersaliter quocunq; modo descripta, ne intellectus noster deficiat in obscuris. Sed quia omne datum optimũ, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum, congruum esse discerno ad ipsum pia mente recurrere cum verbis psalmistæ, auxiliũ petendo proclamans. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. ut principium huius operis medium ac finis sit ad eius laudem, gloriam, & honorem, & ad vtilitatem cuiuslibet, qui hoc opus inspexerit. Sic ergo diuino auxilio inuocato, trãseo ad principium huius libri, cum inquit. In nomine Dei misericor- G dis. Totus iste liber diuiditur in quatuor partes. Nam in prima parte determinat de canonibus generalibus pertinentibus ad rectificationem medicinarum simplicium solutiuarum, ac etiam non solutiuarum, & maxime circa debitum modum rectificationis, et administrationis earum. Et in hac parte ponitur etiã modus succurrendi nocumentis si ex eis proueniãt. Et super hac prima parte Dynus de Florentia medicinæ dilucidator scripsit ad plenum. In secunda parte determinat de electione medicinarum simplicium quocunq; modo soluentium. ponendo illarum doses complexiones & posse circa humores ad quos habẽt aspectum. ac etiam ponit modum correctionis earũ, & de hac parte aliquid succinte notabo cum de simplicibus medicinis faciam mẽtionem. In tertia parte principali (quam nunc tẽtamus exponere) determinabit de medicinis compositis solutiuis, & non solutiuis sub diuersis modis & formis ac diuersimode præparatis, ut legendo patebit, ponendo cuiuslibet determinatam descriptionem, vtilitatem, & H doses, & verum modum compositionis earum: licet doses earum in pluribus dispositionibus varientur, vt in quibusdam addendum, & in quibusdam minuendum sit de dosi.

In paucis autem vt scriptæ sunt æqualiter permanẽdo. In quarta autem & vltima parte determinato de curis particularium ægritudinum cuiuslibet membri vsque ad ægritudines cordis, omissis earum signis & causis, vt ibidem apparet, additiones curatiuæ, vsq; ad extrema corporis concernentes, fuerunt à Petro ebano æqualiter compilatæ. Nomen autoris præsentis operis, vt scribitur est Ioannes filius Mes. nat⁹ de stirpe regia de Damasco in orientalibus partibus. A multis autem asseritur ipsum fuisse sanctum Ioannem Chrysostomum, vel Ioannem Damascenum, sed ego hoc aliter non affirmo. Assume ergo, & aggrediar tertiam partem principalem, & sic incipiam iuxta posse declarando promissum.

Scripsimus



Cripsimus in libris explanationũ, &c. Hęc tota tertia pars suæ Grabadin: siue Gradin: siue Grabatin, quæ his tribus vocabulis nominata reperitur in scriptis .i. Antidotariũ inuentum ex gratia Dei, vt in Græco profertur, principali diuisione diuiditur in partes. xij. In prima enim ponit confectiones et electaria ordinate distincta. In secunda ponit seu determinat de medicinis opiatis. In tertia determinat de medicinis solutiuis. In quarta de conditis. In quinta de specieb9 loch. In sexta de syrupis & rob. In septima de decoctiõibus. In octaua de trochiscis. In nona de diuersis speciebus suffuf. In decima de pilulis. In vndecima de emplastris & vnguẽtis. In duodecima de oleis. Prima pars habet partes. ij. nam in prima parte determinat de electarijs delectabilibus ad gustũ. In secunda de electarijs seu cõfectionibus amaris. secunda ibi. Theriaca diatesseron. Prima pars iterũ diuiditur in duas partes: nam in prima parte remittendo nos ad aliam librum ponit nomẽ huic tertiæ parti: & ordinat se ad dicenda ostendendo modũ sui processus. In secunda parte ipse particulariter prosequitur tractando de vnoquoque electario. secunda pars incipit ibi. Electarium de aromatibus. Sententia totius primi cap. est, ꝙ ipse iam scripserat in quodam suo libro multas & diuersas medicinas quas ipse expertus fuerat in diuersis dispositionibus. Et hic intendit rememorare illas medicinas, quæ maxime conueniunt: & sunt magis efficaces, & memoriæ commendandæ. Et subsequenter diuidit hanc tertiam partem quã vocat gradin: seu grabatim: seu grabadin .i. Antidotarium datum ex gratia Dei in partes xij. vt superius designaui. Ecce literam.

Scripsimus in libro explanationum .i. collectionum cũ apta & clara locutione curationes omnium ægritudinum cum causis & signis earum. Qui liber totus diuisionis erat in plures libros, vtpote sicut est liber totus Auicen. ipsum tamẽ penes nos nõ habemus, nec reperitur, vt dicitur, sed ex illo autore prædicta extracta inuenta & expta sunt omnia vtiliora, quæ ponuntur in illo libro.

Præterea notadũ antequam procedatis pro declaratione dictorum ac etiam dicendorum, ꝙ Antidotarium idẽ est quod liber includens diuersas descriptiones medicinarum ad diuersas & varias dispositiones, vel passiones. Et inde dicitur antidotum .i. contra vitium datum quia contra ægritudines principaliter: & sic quælibet medicina, vt sic composita potest antidotum nominari.

Secundo notãdum ꝙ gradin, siue grabatin, siue grabadin: idem est quod antidotarium ex gratia Dei datum.

Tertio intelligendum ꝙ Nicolaus qui etiam duo antidotaria composuit magnum & paruũ vtili sermone, quæ ambo communiter habemus in vsu, fuit medicus diu exercitatus in practica & in naturali ingenio, natione Salernitanus, plenus diuitijs, & ex nobili sanguine procreatus, fuit autem temporibus suis primus, & sic successit non est longum tempus elapsum, in dicta ciuitate Salerni digna ac clamosa fama per orbem, in ipsa vigebat fons scientiæ & maxime practicæ medicinæ, ibi enim florebat studium principaliter sequendo scientiam Gal. tanꝙ principis medicorum, eius libros legendo & vtiliter declarando, licet hodie fugiantur.

Quarto notandum ꝙ canon idem est ꝙ regula seu breuis conclusio dicenda siue iam dicta, vt in canonibus principij huius libri aperte monstratur.

Quinto notandum ꝙ medicina tripliciter accipitur, cõmuniter, proprie, & magis proprie, cõmuniter accipitur pro omni opere medici in corpore humano, siue sit opus conseruatiuum, siue præseruatiuum, siue curatiuum, &c. quocunꝙ instrumento operetur, proprie accipitur, p actu curationis qui solum debetur corpori ægro cum quocunque instrumento, magis proprie solum accipitur pro modo curationis, qui debetur corporibus ægris solum in medicina solutiua. Et hic vlterius est notandum ꝙ solutio ventris fit cum medicina solutiua virtualiter attrahente

A humorem ad quem principaliter habet aspectum cũ sua proprietate, sicut de scamonea & reubarbaro quod purgat cholerã, & de colocynthide & turbith quòd euacuat phlegma, & de lapide lazuli & epithymo, q euacuat melancholiam, & omnes prædictæ medicinæ, & consimiles dicuntur exoluendo euacuare. Quandoque fit solutio vẽtris cum medicina attractiua, quæ dicitur compressiua, quare comprimendo euacuat seu extrahendo humorem extractum ad ipsa intestina, sicut dicitur de myrobalanis, qui aspectum habent ad particulares humores, illos attrahendo, & per consequens euacuat comprimendo. Quandoꝗ fit solutio ventris cum medicina lenitiua, quæ magis proprie dicitur lenitio ventris, sicut cum manna, vel cassia, & licet in eis, et in qualibet de per se sit etiam aliqualis virtus attractiua humoris cholerici, vnde administrantur in purificando sanguinem ab ipso humore cholerico, plus tamen eis dominatur lenitio pura. Quandoque fit lenitio ventris cum medicina lubrificatiua, quæ solum lubricando humores seu egestiones repertos in stomacho & intestinis euacuat, sicut fit cũ iure pulli, & alijs pinguibus vnctuosis, & mucilaginibus. Et similiter fit solutio ventris cum medicina labificatiua, quæ proprius dicitur abstersiua, sicut qñꝗ cum aqua hordei, & puluere zucchari, materies educimus de stomacho & intestinis. Et his quinque modis de medicina solutiua loquendo fit solutio ventris, vt inferius apparebit, proprie tñ illa dicitur medicina solutiua, quæ principaliter attrahendo, ac etiam exoluendo euacuat, vt in præcedentibus dictum est. Diuersimode tñ & diuersis modis & formis vtimur medicinis supradictis, vt quãdoꝗ ĩ forma potabili, qñꝗ in forma pulueris, qñꝗ in forma dactyli, qñꝗ in forma electarij, & illa oĩa inferius apparebunt.

Sexto notandum ꝙ confectio, vt inferius apparebit est nomen commune ad electaria, quæ ad formam solidiorẽ reducuntur. Isto modo confectio idem est, quod compositio. Differt autem electarium à confectione. Primo quia electarium potest confici cum zucchero, vel cum melle, & sic sæpe conficitur, vel cum vtroꝗ simul. Confectio nõ nisi cum zucchero, sed si debet diutius conseruari proprie loquendo, vt communiter præparatur. Secundo differt, quia confectio in solidiorem formam reducitur per vlteriorem cocturam quàm fiat electarium, quod non tanto decoquitur tempore, & sic diacitonitem, & zenzeuerata, quæ cum melle conficitur ad formam solidissimam reducuntur, ac quia diutius conseruata ex vltimata decoctura dicitur euenire, tamen semper consistunt cũ mollitie quadam viscosa, quod in natura confectionis cum zucchero non contingit, vt diacitonitem, & aliæ nunc dictę proprie confectiones esse dicuntur. Alia describitur differentia eo, quòd ad constructionem electarij species, quæ ad cõpositionem ipsius ingrediuntur duplicantur in pondere. In confectione autem minuuntur: vt delectatio confectionis sit maior in gustu, & displicentia minor, & largo modo loquendo trochisci possunt poni sub nomine confectionis: vnde confectio aliquando idem est quod plurium rerum compositio.

Medicina opiata.

Septimo notandum, quòd medicina opiata, seu electarium opiatum, est illud in quo ingreditur opium, vel mandragora, vel cõsimilis medicina: virtute cuius tollitur sensus à membro, & spiritus incrassantur, & ipsorum transitus ad membra prohibetur: ab eis enim est omnino cauendum, nisi casus magnę necessitatis occurrat.

Condita.

Octauo notandum, quòd condita sunt illa, quæ cum melle & zucchero cõstituũtur, seu cõficiũtur cũ leui decoctione ad ignẽ, seu positione ad solẽ, vt humiditas supflua rei cõseruandæ aliqualiter exiccetur, vnde cõditũ cũ melle, vel cũ zucchero conseruatur & illo modo præparatur, & fiunt zingiber conditum cũ zuccha. nuces recentes cũ melle, & violę cũ zucchero: vel cũ melle, & similiter rosę, & plura alia inferius declaranda tam de floribus quàm de fructibus herbarum, & radicibus.

Nono

Loch.

Nono notandum ꝙ loc est electarium in liquida forma reductum cum zuccharo, vel cum melle, & cum tenacitate aliquali, vt in descensu eius ad stomachum moram contrahat in meri, & adhærentiam aliqualem, tam diu quandiu virtus eius transeat ad partes pectoris, & pulmonis, & contiguitatem, quæ est inter cannam, & ipsum meri: vnde loch dicitur lambendo.i.paulatim descendendo, & vsus ipsorum est solummodo in passionibus pectoris, & pulmonis, vt inferius apparebit, fiũt autem de ipsis diuersæ descriptiones.

Decimo notandum; ꝙ syrupi diuersimode formantur in operationibus suis ex componentibus ipsos: &, vt sic diuersas operationes efficiunt: fiunt autem & operantur in forma potabili cum aquis distillatis, seu decoctionibus alijs, aut cum simplici aqua, vt ipsorum virtus, atq; subiecta transeant facilius ad loca profunda, vt etiam vigoretur virtus in eorum operationibus. Iuleb autem differt à syrupis compositis. Primo, quia syrupus longe plus decoquitur quàm Iuleb: vnde non sic ad tenacitatem reducitur. Secundo quia Iuleb absque admixtione alicuius decoctionis componitur, non sic syrupus, vt exemplo patet de Iuleb rosato, vel violato.

Dĩa inter Iuleb & syrupum.

Syrupus autem acetosus simplex, locum mediũ tenet inter verum Iuleb, & veros syrupos compositos: quia nõ sic decoquitur Iuleb.

Robub & rob.

Robub autem est succus herbarum, vel fructuũ inspissatus ad ignem, vel solem, quandoq; permixtus cum zuccharo: vel plurimum sine ipso: large tamen omnis succus potest dici robub. Sed proprie succus fructuum à medicis robub vocatur. Rob absolute prolatum est idem, quod sapa.

Decoctio.

Vndecimo notandum, ꝙ decoctiones non sunt aliud, ꝗ decoctio rerum medicinalium in aquis distillatis, vel in aqua simplici, vt communiter præparantur pro distemperatione syruporum, vel pro clysterijs construendis: diuersificantur autem ẜm diuersam admixtionem: & aquarum & rerum cum quibus decoquitur, & ẜm leuem, vel multam decoctionem ad ignem, potest etiam decoctio cõstrui cum vino, sed raro. Etiam quandoq; decoctiones sumuntur colatæ per se permixtæ cum zucchato, vel sine ipso vice syrupi. Infusiones autem fiunt rerum, quæ in aquis, vel vino, seu syrupis: vel in alio quocunque liquore ponũtur per spacium aliquod, absque vlla decoctione ad ignem: vel cum leuissima decoctione ad ignem cum expressione rerum infusarum, & tñ in liquoribus, vt nucum viridiũ & talium, & tali expressione, vel colatura vtimur in medicinis, sicut communiter fit, cum infunditur agaricus: vel turbith: vel aliæ consimiles medicinæ.

Infusio.

Trochisc⁹.

Duodecimo notandum, ꝙ trochiscus idem est, quod confectio rotunda, seu confectio facta ad similitudinem lupinarem, seu pedonem, quæ in scachis habetur, diuersi autem trochisci ex diuersis pulueribus componuntur, cũ aliquo bono liquore, & sic diu cõseruatur, & tempore necessitatis ægritudinibus in quibus cõueniunt, puluerizati tribuuntur, vel cum electarijs admiscentur, quorũ compositiones ab autoribus describũtur, sicut sunt trochisci de thiro, & plures alij in descriptione theriacæ descripti.

Suffuf.

Tertiodecimo notandum, ꝙ suffuf idem est, quod puluis subtilissimus redactus ad similitudinem atomorum, qui in radijs solaribus demonstrantur, ex pluribus rebus compositus, & maxime aromaticis, & sic in forma pulueris deglutitur cum vino, vel alio liquore, ẜm exigentiam dispositionis pro qua exhibetur. Puluis absolute prolatus differt à suffuf, vel quia est simplex non permixtus ex pluribus rebus, vel quia non sic tamen eodem modo assumitur.

Pilulæ.

Quartodecimo notandum, ꝙ pilulæ generaliter omnes, vel saltem plures ex his, quæ habentur in vsu euacuãt exoluendo: fiunt autem in forma rotunda: vt de facili pertranseant meri. Fuerunt autem pilulæ adinuente duplici causa. Primo cũ ipsæ communiter componantur ex ro-

E

bub amaris: ne ipsarum amaritudo (si in forma potabili acciperentur) percipiatur in gustu. Et ex hoc multi faciũt ipsas folijs auri cooperiri, vel cum melle, vel cum alio liquore. Et quidam eas assumunt cum vino, vel cum aqua.

Non autem debent assumi cum grano vuæ: vel cum simili re alia: quæ non dissoluatur in stomacho, vnde pilulæ exeant nulla operatione ipsarum facta. Secundo adinuentæ fuerunt, vt diu trahant moram in stomacho, propter ꝙ melius attrahant à remotis: & ideo plus conferunt ægritudinibus capitis & membrorum remotorum à stomacho, ꝗ potiones, immo vna sola pilula crassa eiusdem ponderis ex eisdem rebus cõstructa, multo plus operatur & soluit, ꝗ septem pilulæ eiusdem põderis cum solutiuo, quia diutius moratur in stomacho, cum tardius dissoluatur. Communiter autem ex pondere.ʒ.i.vij.pilulæ conficiuntur, & sic, vt plurimum est dosis earum. Nec habẽda est cura de ipsarum numero pari, vel impari, nisi ẜm voluntatem recipientis, solum autem est aspiciendum ad põdus ipsarum, vt non sit excessus earum: conseruantur au-

F

tem diu magdaleones, & est illa permixtio cum quadam longa rotunditate, & crassitie, ex quibus pilulæ construũtur quando nouiter assumuntur: licet multis alijs modis possint distincte conseruari, vt in forma pulueris sit admixti: & in pyxide reseruari. Quando autem sit tempus assumptionis earum, & quomodo, & pro quibus dispositionibus, inferius patebit.

Empla[strum]

Quintodecimo notandum, ꝙ emplastra communiter fiunt absque ceræ admixtione, ex farinis, pulueribus, vel alijs consimilibus: & cum herbis, & radicibus commixtis cum aqua, vel lixiuio, quandoque cum alijs liquoribus similibus istis, vt cum pinguedinibus, & cum oleis, & quãdoq; mucilagines immiscendo, & quandoq; sine, & quandoque sine oleis componuntur in quibus res non multum cõteruntur, sicut fit in vnguentis, & ex hoc nõ ita cito penetrant cum ipsorum virtute ad membra profunda, sicut vnguenta, quæ velocius operantur, virtus autem empla-

G

strorum est magis perdurans in membro cui approximatur, nec sic cito resoluitur, vt ab vnguẽtis, vel alijs vnctionibus absq; cera. Vnguentum autem cõponitur ex cera & oleo, & si aliquando pulueres subtilissimi addantur, dũmodo sit cera & oleum. Cerotum autem licet, vt plurimum fiat cum cera & oleo, & tamen quia per coctionem ad solidiorem formam reducitur, nõ vocatur vnguentũ, & quia communiter extenditur super corio, & sic alicui mẽbro particulari approximatur. Olea autem sunt communiter nota: ideo nõ aliter hic de eis pro longo sermone: sed vlterius transeo dicendum pro quibus omnia supradicta erunt summe vtiliter declarata. Vnde sunt memoriæ commendanda: nec cum ipso potest locus inungi, sicut cõmuniter cum vnguentis.

Vngue[ntum]

ANNOTATIO SYLVII.

Electarium qua forma antidotarium dicitur, compositio scilicet electa aliquot simplicia medicamẽta comprehendens: id quod licet medicamẽtis omnibus compositis cõmune est (omnia enim

H

delectis summa diligentia simplicibus perfectissimis componi debent, non adulteratis, aut aliter vitiatis & imperfectis) tamen, vt antidotorum genus duplex contractum est vsu neotericorum. Alterum solidum & durum, reliquum molle, non tamen liquidum. Fit vtrunque ex pulueribus maximè, ijsq;, vel saccharo, vel melle, vel vtroque comprehensis, addito etiam melle aereo, nõnunquàm penidijs, quandoque miua, sapa. Quę quidem ijs miscentur, non modo, vt pulueres per illa comprehensi facilius deuorentur, sed etiam diutius efficaces seruentur, & vt dulcorẽtur, præsertim qui sunt gustu ingratiores. Qui enim grati sunt, iusculis inspergi & condimẽto possunt, & salis vice sumi, qualia sunt Galeno, diatrionpepereon, diacalaminthes, & quæ Mesues prima scribit possunt tamen hæc etiam ijsdem autoribus melle despumato excipi, vel etiam Arabum, & neotericorum more, saccharo in aqua rei propositæ idonea dissoluto, & ad iustam crassitiem cocto comprehendi, mox cõplanari, & in tabellas solidas, nunc quadratas, nunc quadrangulas, sed oblongas, nunc rhomboides secari quas vulgus lozengas vocat, vt oblongas manum Christi, à digitorum longitudinis forma.

Qui

Qui verò pulueres sapore sunt ingrato magis, melle omnino, vel saccharo, vel penidijs, vel miua, vel simili sunt dulcorandi, siue solidum, siue molle faciendum sit electarium, quámuis mel, & miua mollibus sint ferè destinata, vt saccharum, & penidia duris. Sic, vt pro vncijs tribus pulueris aromatum, & aliarum specierum tritarũ & cretarum, misceatur libra vna, vel mellis, vel sacchari, vel vtriusque ana selibra. Quo autem plus horum habet dulcium, minus est efficax, sed delicatius: ob id libra sacchari, vt loquuntur, syrupizati, & perfectè cocti, hodiè vnciam tantum vnam pulueris specierum tenuissimè triti, & creti comprehendunt: alij etiam semunciam: sunt qui tantum drachmas tres, vel etiam duas, quando delicatissimis hominibus scilicet tabellas solidas paramus. Creti addo propter amygdalas & semina alia gummi, quę cum cribrari nequeat, non æstimantur: ob id in diatragacantho Nicolai quia pauca sunt creta, vncias tres pulueris miscemus vni libræ sacchari, licet gummi aqua violarum, vel alia scopo idonea melius dissoluatur. Quæ verò electaria mollia tam grata palato, quã ingrata paramus, mellis despumati libra vna, & pulueris specierum tribus vncijs, omnino temperamus apud Mesuen & alios, nisi in alicuius gratiam, aut mel augemus, aut puluerem etiam vncia vna minuimus, cuius quãtò plus habet medicamentum, tantò est valentius, cum vis eius omnis à puluere pendeat, cuius parua quantitas mellis, aut sacchari copia obtũditur. Molle autem sicco est efficacius, quia pulueris plus capit, melius feruet, ægrè expirat, promptius in corpus distribuitur. Quapropter vini libræ sacchari parum coctæ sunt, qui miscent hodie rhabarbari pulueris, vel alterius vncias quatuor, quinq;, sex, palati voluptate vtcunq; neglecta. quando parum diu seruare libet, ac paucis tabellis magis medicamentosis æger gaudet potius, quã multis minus efficacibus. Id quod in electarijs quoq; mollibus qui dam hodie etiam factitant. Nec fortasse alienum à ratione est, ꝙ hodie sicco electario, quàm humido minus puluerum miscemus, quòd in subiecto sicco valentiores appareant, præsertim cum maxima ex parte potentia sint calidi. Sunt autem, qui pulueres electarijs vtriusque parcius misceant, nõ de palato ægrorum solliciti, sed sumptum fugientes, pręcipuè cum puluis preciosus est, vt in electarijs cardiacis. Quam rem à medicis animaduerti, quàm diligentissimè vellem. Alij preciosa medicamenta pondere medico appendunt, alia viliora pondere (quod medicum quoque, sed grassum vocant) tam graui tamen, vt vncijs suis duodecim (quot libra medica complectitur) æquet põdus vnciarum sexdecim, quot libra mercatoria & negociatoria continet. Nec desunt, qui drach. nouem vnc. habet: & octo his preciosa, illis vilia appendentes, hoc se modo cõpositioni satis fecisse rati. Quam verò differentiam Arabistarum vulgus inter confectionem, hoc est, compositionem, omni composito medicamento conuenientem, & electarium sunt commenti, non seruant ipsi perpetuò, vt illa solum sit electarium solidum: electarium verò latius pateat, & etiam molle comprehendat. Quam nominum confusionem planè indicabat Mesuæ interpres, scribẽs confectionem de baccis lauri, confectionem alkermes, confectionem pilularum talium & talium, & alibi sæpe. Sed hæc nominum portenta ex Mesue de industria sustulimus, vt facie paulò tersiore lectorem magis alliciat, & contentum reddat. Nec tantum dulcia, & amara sunt electaria, sed etiam acida, vt diaprunum, diatamar Indorum Nicolai, & quouis sapore prędita inueniũtur. Sed ad hos sapores duos, dulcem & amaram, tanquam ad gratum, & ingratũ Mesues reduxit, quomodo & odorum species omnes, (quæ Galeno tot sunt, quot saporum, sed non omnes nominatæ) ad suaueolens, & graueolens, seu odorem gratum, & ingratum reduxerunt maiores nostri. Nec omittendum est, quod cæteris paribus electarium molle est, valentius est sicco: hoc est, si pondus idem specierũ libra mellis ad molle, libra sacchari ad durum acceperit, potentius aget molle, quàm siccum, etiamsi mox à componendo vtrunque sumatur. Qua de causa hieram mellitam potẽtius purgare censuit Gal. lib. septimo methodi. Sed, si vtrunque seruetur, quod dicimus apparebit euidentius, nam electaria sicca initio sunt valentiora, & quo diutius seruantur, quia vis eorum promptius exhalat ex corpore tabellarum tenui, eò imbeciliora euadunt. Mollia contrà tempore in se mutuo agentibus ipsis simplicibus, & patientibus à suo calore natiuo, tandem coquuntur illa sua velut fermentatione, tantarum virium, vt medicamentũ vires acquirat, non modò his quas recens habebat contrarias, sed à simplicium omniũ viribus diuersas, vnam scilicet velut specificam formã nouam adeptum: id quod theriace & opiata multa alia medicamenta Sole clarius ostendunt, quæ mox, vt sunt composita, tam valentes habent opij, & aliorum refrigerantium vires, vt stupefaciant, & tanquam partes mortificent, vbi verò post menses, aut annos coctionem acceperunt, nunc

A celeriorem, vt si optimum recipit cinnamoum theriace, nnnc tardiorem, si deterius: iam calefaciunt, & quo diutius seruata sunt viribus integris, eò calidiora euadunt, & suam velut florentem ætatem ostentant. Tuncq; non modo calefaciunt pro simplicium suorum ratione, sed etiam valentius, & facultatem sortiuntur à forma acquisititia nouam: vt cum ex maza feruendo euasit fermentum, vires à maza diuersas omnino nanciscitur, & ex vino acetum, & ex vino nouo vinum idem vetus, id quod Galenus in theriaca abundè docuit, & in Antidoto Philonis libro methodi medendi. Vt molle item electarium sicco sit præstantius, nisi quando potentius siccandum, non mediocriter facit promptior ipsius in corpus distributio. Vt enim potu, quàm cibo impleri est facilius, sic medicamẽta quantò lęuius trita sunt & liquidiora, tantò celerius in corpus rapiuntur: tamen pro cuiusq; palato nunc illud, nunc hoc sumendum est, nisi aliud intercedat, quod vnum altero reddat vtilius. Electaria autem tam solida, quàm mollia non purgatoria, sumantur horis duabus ante cibum, si apparare humores expulsioni, obstructiones liberare, vrinas, aut menses, aut sudores mouere, crudos in corporis habitu succos coquere debent: horis quoque duabus ante cœnam sumi possunt: quæ verò coctionem iuuant, partes nutritorias

B roborant, aut etiam cor, illa mox antè, vel pòst, vel etiam inter epulas sumi possunt, vti & analeptica inter cibos ferè sumuntur. Quæ alimenti in corpus distributionem iuuant, absoluta in ventriculo coctione. Id quod ex cibi ingesti quantitate, qualitate, & tempore coniectabis adhæc ventriculi coctricis robore, aut imbecillitate consueta adhęc ructu nullam alimenti prioris qualitatem referente, ventriculi tumore iam submisso, & noui alimenti appetentia. Quæ cerebrum roborant mox à cibo, vti, quę os ventriculi respiciunt, simul enim cum vapore ex alimentis elato, vis medicamenti sursum tolletur. Cerebrum autem roborantia quidam exhibent horis duabus à cœna: quæ appetentiam inuitant, paulò ante cibũ: quæ flatus dissipant, cruditates & obstructiones corrigunt, ventriculo vacuo tribus, aut quatuor horis ante cibum: quæ coctionem iuuant, etiam inter epulas, & paulò antè, aut paulò post cibum, aut etiam mox à cibo, sed cardiaca ore tenenda. Quæ item hypnotica sunt, paulò pòst cœnam, hora scilicet qua æger per sanitatem dormire consueuit, sumenda sunt eadem stupefacientia si ad dolorem sedandum, aut sanguinem sistendum, datur horis quatuor, quinq; ante cibum stomacho vacuo. Purgantia verò manè horis duabus,

C tribus, quatuor ante cibum, pro medicamenti viribus tardis, celeribus, & corporis humore multo, pauco, crasso, tenui, lento, liquido, pleni natura & morbi temperie. Ad annum seruari possunt: sed electarium quo vtuntur Reges, ad dies tantùm viginti, aut triginta, nam rancescit facilè. Pulueres autem miscendi melli, vel saccharo modicè refrigeratis, non autem multùm adhuc calentibus, nam aromatum vires calor dissipat.

PRIMA PARS DISTINctionis primæ, de Electarijs delectabilibus. xxxvi.

Electarium de aromatibus Galeno adscriptum, ad ventriculi, & hepatis affectus frigidos, ex pituita crassa & flatibus natos efficax: flatus enim dissipat, coctionem iuuat, ob id acidos ructus, nauseam cibi fastidium compescit, colorem cuti floridum affert, canitiem tardat, oris & sudoris odorem commendat: sed hepar & renes immodice calfacit, ac inde semen & venerem promouet. Recipit autem ligni aloes crudi, rosarũ, ana aur. xij. calami aromatici aureos quatuor, galliæ moschatæ, macis, doronici, piperis longi, nucis moschatæ, menthæ siccæ, spicæ nardi, cassiæ, mastiches, cinnamomi, caryophyllorum, asari ana aur. ij. croci, cardamomi maioris & minoris, trium santalorum, rhabarbari, costi, cubebarum, zingiberis, seminis fœniculi, & anisi, & lygustici, ana aur. ij. sacchari vnc. sex, miuæ, aromaticæ vnc. xij. mellis despumati, quantum sufficit. Datur a drach. duabus vsque ad aureos sex.

SYL.

D

Hoc

ANNOTATIO SYLVII.

Hoc medicamentum ex aromatum catalogo commistum (vnde nomen habet) valenter calfacit, leniter adstringit: in vsu esse desijt: neque ignauum fuerit etiam si componatur absque cinnamomo, vel calamo aromatico, cardamomo, semine libistyci, simplicibus etiam hodie in Gallia desideratis, atque etiam sine reliquorum bona parte, quando singula propè idem pollent: calfaciunt enim, tenuant, incidunt, tergent: quædam adhęc leniter adstringendo roborant. Hoc antidotum non esse Galeni apertè declarant gallia moschata, nux moschata, macis, doronicum, caryophylla, santala, rhabarbarum, cubebæ, miua aromatica, omnia Galeno ignota, & sacchari vsus infrequens, etiam si non id modò, sed alia non pauca tam simplicia, quàm composita Galeno, vel ignota, vel indicta Mesues ex Galeno citet, nisi fortasse antidotarium aliquod falsò Galeni titulo circumlatum viderit Mesues, & pręter eum Auicennas, & Nicolaus medicus Salernitanus in Antidotario suo, tum magno, tum paruo Galenum persæpe citantes autorem compositionum ipsi indictarum. Quanquàm certum esse magnum aliquod Antidotarium à Galeno scriptum, nondum tamen Latinitate donatum affirmet Christophorus Georgius Florentinus: quod falsum esse prȩter dicta facilè conuincit, quòd eius nusquàm Galenus meminit, nec in numero, nec in ordine librorum suorum, nec in libris duobus de Antidotis, homo alias eius rei studiosus maximè. Rhabarbarum huic inest parcius, quàm vt purgare possit.

ANT.



Electarium de aromatibus, quod scripsit Gale. expertorum iuuamentorũ ad causas stomachi, et hepatis, & ęgritudines in eis factas, ex phlegmate crasso & ventositate, digestionem confortat: inflationem remouet, & morbos ex ea factos curat, retardat canos, colorem efficit bonũ, & oris, & sudoris odorem. Renes quoque calefacit, & coitum excitat. Acidos ructus curat. Et fastidiũ & abominationem remouet. Cuius hæc est permixtio. Accipe ligni aloes crudi, rosarum, ana. aur. xij. galliæ muscatę, macis, doronici, piperis lõgi, nucis muscatę, mẽtę siccæ, spicę, casięs, masticis, cinnamomi, caryophyl. asari, an. aur. iij. calami aromatici: aur. iiij. croci, cardamomi maioris, & minoris, trium sandalorũ: rhabarbari. costi, cubebæ, zingiberis, seminis fœniculi, & anisi. cheisin, ana aur. ij. zucchari. vnc. vi. miuæ aromaticæ. vnc. xij. mellis dispumati quãtum sufficit, dosis eius à drach. ij. vsque ad aur. iij.

Electarium de aromatibus, quod scripsit Gale. in præsenti cap. postq̃ posuit & declarauit diuisionem, & modum ſm quem intendit procedere in hac tertia parte, imponendo sibi nomen Grabatin, & remittendo nos ad aliũ locum, exequitur & incipit declarare de electarijs delectabilibus: quia res amaræ in ipsis non ponuntur ex intentione primaria, & ponit ipsorum multas, & diuersas species habentium multas, & diuersas operationes efficere in diuersis dispositionibus, ac etiam in diuersis & varijs membris & in toto corpore, vt inferius patebit. Et diuiditur hæc tota pars in partes. xxxvi. sicut triginta & sex electaria delectabilia ponit. Secunda pars incipit ibi. Electariũ de gemmis. Et vltima pars incipit ibi. Electarium de sorbis. Aliæ partes omnes intermediæ legendo patebunt. Istud electarium de aromatibus est primũ ĩ ordine, quod ponit in præsenti antidotario: quod dicit fuisse inuentum à Gal. non tamen reperitur lib. in quo ipsum posuerit seu scripsit. Certum tamen est, quod Gale. magnum antidotarium composuit, quod translatum penes nos non habemus: sed ipsum vidit & habuit hic autor. Auicen. Nico. & alij autores, qui ipsum approbant & allegant. Hoc præsens electarium non reperitur præparatum in apothecis aromatariorum: quia communiter à medicis nõ habetur

E in vsu. Si quis tamen vellet ipso magistraliter vti, posset, & in ipso reperiret vtilitates multas, maxime ad ægritudines frigidas stomachi & q̃ plurima alia iuuamenta, quæ aperte ponuntur in litera. Et dosis eius est vsque ad. ʒ. iij. & licet istud electarium nõ sit in vsu, tamen aliqua simplicia ipsum componentia breuiter declarabo. Et primo lignum aloes. Ipsum enim est quoddam lignum odoriferum, quod huc portatur à partibus Indię. Nam quandoq; sophisticatur à prauis hominibus: & coquitur in aqua, vt virtus eius abstrahatur ab ipso qua artificiose vtuntur in lotionibus odoriferis, & in rebus alijs occurentibus illis. Complexio autem eius, virtus & operatio ad plenum dicuntur inferius in cap. de diamusco. Et gallia muscata est quædam confectio facta ex pluribus aromatibus, posita à Nicolao in suo antidotario reducta ad modum trochiscorum. Doronici sunt quædam radices paruæ saporis dulci, similis calamo aromatico, & etiam apportantur de orientalibus partibus. Casśia, semper cũ profertur cassia absolute: intelligẽda est casśia lignea. Assarum, aut baccara herba est nota. cheisin: aut leuisticum. Alia autem posita in hac descriptione nota sunt, & licet in ea ponatur rhabarbarum, non propter hoc redditur sensibiliter solutiuum: quia quantitas eius est adeo parua per cõparationẽ ad alia, quæ ponuntur, ꝙ eius virtus faciliter obũbratur in dosi determinata, quæ ex ipso assumitur.

Aloes.

Gallia muscha.

Doronici.

Casśia.

Assarum.

F

Vlterius notandum, vt habeatur conueniẽs modus cõstructionis cuiuslibet electarij, tam solutiui, q̃ non solutiui, & similiter cuiuslibet veræ confectionis tendentis ad formã solidiorem per vlteriorem decoctionem, quam in electarijs non facimus, siue fiant cum zucchara, siue cum melle conuenienter, & sicut consuetum erat antiquitus ꝙ ad quamlibet libram mellis, vel zucchari apponantur, sicut, & debent. iij. ʒ. aromatum ingredientium compositionem talis electarij, vel cõfectionis: licet, vt est superius dictum minor quãtitas aromatum requiratur ad compositionem cõfectionis, q̃ electarij: hodiernis autem temporibus solum. ʒ. ij. ponuntur aromatum: & minor quantitas in confectionibus propter complacentiam infirmoꝝ, quærendo potius delectationem in gustu, q̃ vtilitatem infirmi, & salutem ipsius, propter defectum eorum, qui ipsa de nouo construunt & conficiunt, & ex hoc nec electaria, nec confectiones virtualiter operantur sicut ab auctoribus describuntur. Circa hoc autem est habenda diligentia magna, & maxime in electarijs: nam operationes fortificantur: ac etiam minuuntur, ſm ꝙ additur, aut minuitur in aromatibus, quę ponuntur ab. ʒ. ij. vsq; ad. iij. cũ lib. mellis, vel zucchari.

G

Vlterius generaliter est notandum, ꝙ omnia electaria non solutiua: de quibus ad præsens est sermo, siue sint cũ zucchara siue cũ melle, regulariter debẽt assumi ante alicuius cibi, vel potus assumptionem per duas horas ad minus: immo etiam facilius & melius operantur si mundificato stomacho assumantur, à superfluitatibus, quæ multiplicantur in ipso, à cibo prius assumpto. Nec est inconueniens si quandoq; sumantur mane, vel vespere, cum accelerare volumus operationem, & eodem modo est insequendum: si ad formam solidæ confectionis reducantur, & fiant, quæ cum solo zuccharo construuntur. Electaria autem, quæ habent inducere somnum: & generaliter omnia somnifera sunt per horam sumenda post cibum: vt facilius, & melius cum virtute euaporẽt ad caput, ad somnum prouocandum, & similiter est sumendus syrupus de papauere, vt inferius patebit. Electaria autem solutiua ante cibum sunt præmittenda: immo cibus, vel potus nullatenus est assumendus post assumptionem electarij solutiui, vel alterius consimilis medicinæ in quacunque forma exhibitæ, siue in forma dactyli assumatur, siue in forma potionis, nisi vbi totalis ipsius operatio sit completa de ventris solutione, vt notabiliter inferius declarabitur. Communiter autem confectiones confortatiuæ virtutis, sicut est confectio de margaritis, & similes, possunt cõuenienter

H

nienter simul assumi cum cibo: & ante, & post, ad placitū ægrotantis: aliæ autem confectiones sunt præmittendæ, vt de electarijs dictum est.

MANARDVS, In Electarium de aromatibus.

Ab odoratis rebus nomen accepit, ex quibus componitur: vspiā tamen quod norim, paratū inuenitur. QVOD scripsit Galenus.) Cum ingrediantur Sandali, non potest esse Galeni: siquidem apud eum, aut antiquos alios, de his nulla mentio. LIGNI aloes.) Agallochon Græci vocant. CRVDI.) Quia si coquatur, vt quidam excipiendi odoris gratia faciunt, vim amittit. GALLIAE muscatæ.) Compositio est, quam habes infra inter trochiscos. CASSIAE.) Intellige quod nunc cinnamomum vocant. MACIS.) Cortex est nucis moschatæ interior: duplici enim tegitur. Græci macerem, Plinius macirem vocat, nisi in libris sit menda. DORONICI.) Doronicum vocant: sunt radices odoratę passim cognitæ. SPICAE.) Nardum intellige. CINNAMOMI.) Verum ad nos nunc non adfertur, pro eo accipe vulgare duplo pondere. Calami aromatici.) Et hoc caremus: radicem enim, non calamum officinæ ostendunt: atque alterins rei, non ipsius calami. CARDAMOMI maioris & minoris.) Quod Græci cardamomum, id Arabes Cordumeni vocant. Plinius quatuor species cardamomi enumerat. Vidi ego tres res, quæ nunc cardamomum dicuntur, inter quas nescio an vna sit, quæ verum sit cardamomum CHEISIN.) Ligysticon Græci vocant, pro quo hærbam aliam ostendunt officinæ, quæ non est verum Ligysticon: veruntamen nunc cœpit agnosci.

SYL. *Electarium ex Gemmis ad frigidos affectus cerebri, cordis, uentriculi, hepatis, vteri, efficacißimum, nam melancholicos sine causa manifesta tristes, timidos, solitarios iuuat, exhilarat, ad mores probos inuitat, emendat cordis tremorem, sincopen: ventriculum a frigida intemperie imbecillum roborat & coctione tum eius, tum hepatis meliore reddita, corpus bene coloratum, & odoratū efficit, ob sumptum, Regibus & magnatibus magis in vsu est.*

Accipit verò margaritarum albarum drachmas duas: saphiri, hyacinthi, sardinis, granatorum, smaragdi fragmentorum, ana drachmam vnam & dimidiam zedoariæ, doronici, corticum citri, macis seminis ozymi caryophyllati, ana drachmas. ij. coralli rubri, electri, limaturæ eboris, ana drach. vnius partes duas: ben albi & rubri, caryophyllorum, zingiber. piperis longi, spicæ nardi, folij, croci, cardamomi, ana drach. vnam, trochiscorum diarhodon, ligni aloes, ana drach. quinque, cinnamomi, galangæ, zurumbet, ana drach. vnam & dimidiam: auri, argenti foliorum, ana aure. dimidium, moschi boni drachm. dimidium, ambræ drachm. duas. Confice cum melle emblicato, & melle rosato colato, ana, vel etiam saccharo rosato si solidum facturus es, non molle. Datur ab aurei semisse ad aureum vnum cum aqua buglosi, et vino odoro.

ANNOTATIO SYLVII.

Sic parandum est hoc electarium ad frigidos dictarum partium affectus salubre: ad calidos verò, & cum febre coniunctos ablatis aromatibus componendum est, nisi datur, vt lib. 12. meth. Vinum calidum, odorum, tenuium partium in syncope etiam cum febre, & à bile flaua stomachum mordente: vbi verò succis & spiritibus ob tenuitatem, corporis raritatem facile & multū difflatis fit syncope, vti nec vinum tenue, sic neque hoc electarium conuenit, nisi ablatis aromatibus. Rarum est in tabernis, & si gemmis his facultas aliqua dictis partibus roborandis apta insit: optimę gēmę sunt læuigandæ, non fragmenta, & rasuræ quædam veris gemmis solo colore affines, & earum, vel purgamentum, vel si gignuntur in terra, & aluntur gemmæ metallorū modo (vt chymistis placet) gemmarum sunt velut rudimentum à natura excoli cœptum, nondum absolutum. Quàmuis autem hos gemmarum pulueres Græci veteres non sumpserint: tamen esse efficaces Arabum experientia

A probauit nec à Græcorum placitis abhorret, cum etiam integrum iaspidem viridem è regione stomachi appensum, roborare ipsum affirmet Galenus libro nono simpl. & margaritæ, & corallium viribus non obscuris valent. Auri verò & argenti folia, an ad decorem addantur tantum, & sumptum, ostentationemq́; an vires prætereà aliquas medicamento, vt Mesues vult, afferant, docui in simplicibus zurumbet à zedoaria hic separat: id cum desideretur, zedoarię illi facultate similis duplum est miscendum. Cum emblicas recentes habere non possumus, quarum succo puluere excipias, vt quidam legunt (vt in simplicibus dictum est, & post in cōditis) ex siccis vino, vel aqua probè maceratis succum exprime. Id electarium siccum & puluere Parrhisijs hodie seruatur: potest tñ cū saccharo in aqua buglosi (cui infusa sint myrobalani, emblicę) soluto perco qui in formam siccam, & siccari in offas quadrangulas, vel rhomboides, vti cum melle in electarium molle.

ANT. Electarium de gemmis cuius iuuamētum est magnum ad ægritudines cerebri, cordis, & stomachi hepatis & matricis frigidas. Et nos sumus experti bonitatem eius ad tremorē B cordis, & syncopim, & debilitatem stomachi. Et quando aliquis tristatur, & nescit radicem, et ei qui diligit solitudinem. Et sunt eo vsi reges, et magnates: trahit enim eos in consequētiam bonorum morum: nobilium, dilatat animam & facit corporis odorem, & colorem bonum. Cuius permixtio hæc est. Reci. albarum margaritarū. † drach. ij. fragmentorum saphyri & hyacinthi, sardinis, & granatorum, feruzegi. i. smaragdi. ana drach. i. & ß. zedoariæ, doronici, corticum citri, macis, seminis alfeleniemic. ana drachm. ij. corallorum rubeorum, charabæ, limaturę eboris, ana drach. i. partes. ij. been albi, & rubei, caryophyllorum, zingiberis, piperis longi, spicæ, C folij, croci: heyl, ana drach. i. trochiscorum diarodon, ligni aloes, ana drach. v. cinnamomi, galangæ, zurumbet, ana drachm. i. & ß. foliorum auri, & argenti, ana aure. iij. musci boni drachm. ß. ambræ drach. ij. confice cum melle emblicorū, & colaturæ geleniabin de rosis, partibus æqualibus, quantum sufficit. Dosis eius est ab aur. ß. vsq; aur. i. cū aqua buglossæ, & vino odorifero.

† drach. iij.

Alfeleniemic. i. ozimi caryophyllati.

Istud est secundum electarium quod ſm primā descriptionem non est in vsu: nec præparatum reperitur: dicitur de gemmis propter lapides præciosos qui ingrediūtur cōpositionem ipsius. Ex illo autem electario trahitur ista cōfectio cordialis qua cōiter vtuntur in debilitate virtutis quā inferius ordinate describā, remouendo aūt aromata calida, quæ in illo electario consignantur: & nō debet fieri confectio maxime cum febricitantibus exhibetur.

Sūma medi. præsentis electarij est res. xxxiiij.

D Non est ergo de ipso aliter declarandnm: quia ex toto proposui de electarijs, seu confectionibus, seu quibusdam alijs medicinis compositis, quæ nō sunt in vsu nullatenus prolongare sermonem.

Additio.

Præsens electarium quod hic Mes. describit interdum habetur in vsu sub diuersis tamen formis: quia nonnulli eo aliqñ vtuntur remouendo aromata calida, aliqñ etiam nihil remouendo nec addendo. Primo vtuntur pro febricitantibus & in causa calida. Secūdo modo in causa frigida, & valet ad ea, quæ scribuntur in textu, & dr electariū de gemmis à gemmis in ipso intrantibus, & dicuntur gemmæ lapides pręciosi. Isidorus cap. de gemmis ait post marmorum genera gēmę sequūtur, quę multum auro decorē tribuunt venustate colorum, primordia earum à causa tali fabulę, Prometheum primū ferunt fragmenta saxi eiusdem

de inclusisse ferro ac digito. Plinius naturalis hystoriæ lib. xxxvij. genera gemmarum innumerabilia esse traduntur: in præsenti tamen electario intrant margaritæ, & fragmẽta quinque lapidum preciosiorum in medicina communiũ s. saphyri, hyacinthi, sardinis, granatorum, feruzegi. i. smaragdi, his quinque sæpe vtuntur medici, virtutes quorum scire si cupis vade ad Mattheum syluaticum de quibus satis ample tractat. Vnum tamen notabimus pro euitatione cuiusdam erroris, fere ab omnibus aromatarijs commissi. Est enim, quòd zurumbeth cum h. & zurumbet sine. h. reperitur scriptum apud bonos autores, & est zurumbeth per h. scriptum radix similis cypero eandem habens virtutem sicut & zedoaria. Sed zurumbet sine. h. est illud, quòd dicit Serapio ex speciebus. s. odoriferis in virtute sua simile casiæ ligneæ & cubebis, quod etiam ponitur, vt vult Posidonius loco cinnamomi, & istud zurumbet intellexit hic Mes. & non aliud, cum sit simile zedoariæ, propter quod errant aromatarij ponentes loco zurumbet radicem illam rotundam, sed melius facerent ponendo loco zurumbet casiam ligneam, vel cubebas in eodem põdere, vt satis patet per Serapionem cui magis credendum est, quàm multis alijs.

Documentum ad aromatarios.

MANARDVS, In Electarium de gemmis.

Nec hoc in tabernis inuenietur, alioqui & eo possunt carere homines. Gemmis enim in antidotis non sunt vsi antiqui: nec ego libenter vtor: siquidem, quæ eis contritis ad confortandum vis? Et si qua etiam sit, bonas perfringere oporteret, non ramentis quibusdam vti, quibus nulla præterquam coloris cum veris gemmis conformitas. Similiter argenti & auri folia non nisi ad decorẽ & ostentationem puto conducere. MARGARITAS.) Non in totum sperno, sicuti Corallium. HYACINTHI.) Auicenna prima parte libro quinto ex eo & granata medicamentum parat. SARDINIS.) Sardinum lapidem eum puto, qui nunc Corneolus dicitur. ZEDOARIAE.) Radix nunc vulgò nota, antiquis, vel incognita, vel sub alio nomine scripta. Doronigi.) Doronicum vocant etiam antiquis non notum. ALFELENIEMISEK.) Id est, ocimum. CARABE.) Succinum latinè dicitur. BEEN album & rubrũ.) Radices de quibus Arabes, olim ex Armenia ferebantur, nunc in Italia inuentæ, sed, vel aliæ, vel non æque bonæ. HEYL.) Cardamomi species. FOLII.) Et hoc caremus: Græci malabathrum vocant. TROCHISCI diarhodon.) Horum compositionem habes infra. GALANGAE.) Radix, vt nunc notissima, ita priscis ignota. Zurumbet.) Satis non constat apud Arabes. Quidam faciunt speciem Zedoariæ, aliqui arborem, vt videri potest apud Serap. Auic. hærbam. AMBRA.) Res noua, quam non tanti facio quanti æstimatur. Medici post Gal. Ambar vocant, de qua latius inferius agam, vbi Diambram declarabo: sicuti & de moscho in diamuscho. SVCCVM emblicorum.) Cum recentes habere non valeamus, poterunt qui parare voluerint, ex siccis, bene vino, vel aqua maceratis, succum exprimere. GELENIABIN.) Rosaceũ vel mel, vel saccharum intellige.

SYL.

Electarium ex Granis tinctorijs ad cordis palpitationem, syncopen, mentis alienationem, seu desipientiam, mœrorem sine causa manifesta, facultates enim nostrũ corpus dispensantes mirificæ roborat. Accipit serici succo granorum tinctoriorum recenter tincti libram vnã: succi pomorum dulcium, & aquæ rosarum, ana libram vnam, & dimidiam, viginti quatuor horis macerandã deinde paulisper his incoquendam, donec liquores isti rubeant. Quos expresso, & abiecto serico coque cum sacchari optimi libra vna & dimidia ad mellis crassitudinem: ab igne depositis, sed adhuc calentibus misce ambræ crudæ minutum concisæ drachmas quatuor, qua liquata, inijce puluerem sequentem, ligni aloes crudi cinnamomi crassi, ana drachmas sex, lapidis cianei loti & præparati, margaritarum albarum, ana drach. ij. auri boni foliorum drachmam vnam, moschi laudatissimi scriptulum vnũ. Datur ab aureo vno ad aur. ij. & dimidium.

E

ANNOTATIO SYLVII.

In simplicibus eadem hęc compositio in lapide cyaneo à Mesue describitur, ponderibus errore librariorum non parum deprauatis. Efficacissima multorum etiam Regum ac Reginarum in Gallia testimonio est probata, maximè in quibus, vel lõgo morbo fessis, & iam moribũdus, vel ab eo reualescẽtibus, natura languet: etiam si quibusdam maximè improbari audiam, dicentibus coccum baphicam solum adstringere, & suo colore rubro sanguinem, & spiritum similitudinis ratione magis ad se distrahere, & dissipare, quàm cogendo firmare: præterea lapidem cyaneum vomitu, & deiectione purgatorium, naturam turbare tãtum, & humores melancholicos exagitare, ob quantitatem tam exiguam non vacuare. Quæ obiecto momenti non est maioris: quàm de rhabarbaro in in electario præcedenti: vtrunque enim largiore copia sumptũ est purgatorium, parciore verò, alia sua substantia roborat, purgatrice imbecilla ne mouet quidem corpus, vel tantillum. Rationabilius obijcerent, hæc purgatoria, cum inferiora sunt ob paucitatem, verti in humorem eum quem attrahere nata sunt. Sed id verũ est, vbi sola sumuntur, non castigata aliorum hanc noxam prohibentium mistiõe, διὰ κοκκῶν βαφικῶν id est, ex granis tinctorijs dici potest.

F

Sericum autem rufum & crudum tingitur succo ex granis tinctorijs recentissimis extracto: id triduo siccatum maceratur vno die aquæ rosarum solius lib. tribus, vel aquę rosarum & succi pomorũ dulcium, ana lib. vna & dimidia, calfactumq́; modicè in vase duplici lauatur, exprimitur, expressus liquor cum sacchari lib. vna & dimidia percoquitur ad mellis crassitiem, aufertur igni, & calido adduntur, quæ Mesues docet. Siccum idem medicamentum vsurpari hodie video.

CONfectio alchermes, & sunt grana tinctorum, maximi iuuamenti ad pulsum cordis, & syncopim, & † alguesgues, & tristitiam sine causa, & est ex rebus confortantibus animã confortatione mirabili. Cuius permixtio hæc est. Accipe † setam tinctam ex chermes circiter lib. i. proprie cuius tinctura non pręterijt spaciũ extensum: & submerge eam in succo pomorum

G

dulcium, & aquæ rosa. an. lib. i. & ß. & dimitte die vna. Deinde fac modicum bullire donec aqua rubeat. Deinde extrahe ab ea setam, & exprime eam, & pone in ipsa zucchari tabarzeth. drach. cl. & coque vsquedum habeat spissitudinem mellis, & remoue ab igne, & proijce in eo calido ambrę crudæ minutim incisæ. drach. iiij. & dimitte in eo liquefieri. Deinde proijce super ipsum puluerẽ harum rerũ, Accipe ligni aloes crudi, & † darseni, an. drach. vi. lapidis lazuli loti & præparati † drac. ij. albarum margaritarum drach. ij. auri boni drach. i. musci boni. drach. i. tertiam. Confice. & sit dosis ab aur. i. ad. ij. & ß. & est bonum & expertum.

† drac... Sũma... dicinam... sentis... ctarij... xj.

H

Confectio alchermes: & sunt grana tinctorum ligna odorifera cum quibus tinguntur panni sericini: non est in vsu: nec præparata reperitur. debet autem cum dicit confectio intelligi compositio: nam ad formam electarij reducitur, & non est vere confectio: vt apparet in eius descriptione.

Additio.

Hanc confectionem iterum scripsit Mes. in suis simplicibus cap. de lapide stellato, quam appellat illic confectionem de lapide lazuli & hic confectionem alchermes. In aliquibus tamen differentes: quia in præsenti ponuntur tãtum. ℥. ij. lapidis lazuli. in altera vero. ℥. xij. quod factum fuisse credo errore scriptoris potius, quàm alia ratione: nam ambabus ijdem effectus siue vtilitates attribuuntur: nisi quis vellet dicere, quòd illa, quæ in simplicibus describitur cõfectio lazuli denominatur: quia in ea magna quantitas de lapide lazuli ingreditur: & in ista non: ideo confectio alchermes

chermes dicitur: tamen credo potius errore scriptoris factum esse, quàm alia ratione. Quo ad alia etiam differunt istæ duæ descrip. quia in scripta in simplicibus ponũtur.ʒ.vi. ambræ.hic vero.ʒ.iij.& ligni aloes:& darseni, ana.ʒ.iij. In præsenti vero scribitur, ana.ʒ.vi. quod factum credas potius errore, quàm alia ratione. Præsenti confectione vtuntur interdum nonnulli magistraliter.

MANARDVS, de Confectione Alchermes.

In hac quoque nunquam iactarem pecunias: nam, neque in serico vocato, neque in cocco, vel baphico, vel charmes nuncupato, agnosco vim nisi constringentem: coloris q; rubri ratione, lædere potius videtur cor quàm iuuare, spiritus & sanguinem trahendo, propter similitudinem. Cyanei verò ratione, vomitum & secessum citabit, quæ præ exigua eius quantitate perficere non valens, lædet magis, quàm iuuabit. ALGVESGVES.) Desipientiam vocant Arabes. SETAM.) Bombyx latinè dicitur. Darseni.) Cinnamomi genus intellexit.

SYL. *Electarium xylaloes morbos cordis, ventriculi, hepatis frigidos sanat, et partes ipsas roborat. Ob id cordis palpitationem, syncopen sanat, exhilarat, coctionem iuuat, ac inde & odore suo halitum oris commendat: accipit autem ligni aloes crudi, rosarum rub. ana. drach. octo: caryophyllorum, spicæ nardi, macis, nucis moschatæ, galliæ moschatæ, cubebæ, cardamomi vtriusque, masticħes, cinnamomi, cyperi, schœnu anthus, zedoariæ, behem albi & rub. folij serici crudi, margaritarum, coralli rub. succini, citri corticum & foliorum, ozimi caryophyllati, sisymbrij aquatici, mentæ siccæ, piperis longi, zingiberis, ana drach. iiij. ambræ drachm. vnam & dimid. mosch. scrip. vnum: excipe melle emblicarum, & miua aromatizata: Datur à drach. vna ad drach. tres.*

ANT. CONfectio xyloaloes, quę est medicina magna ad ægritudines cordis, stomachi, & hepatis, frigiditas, & sanat syncopim, & pulsum cordis & confortat stomachum, & procurat digestionem, & facit odorem oris bonum, & generat gaudium. Accipe ligni aloes crudi & rosę ana drach. viij. caryophyllorum, spicæ nardi, macis, nucis muscatæ, galliæ muscatæ, cubebæ, cardamomi, & heyl, masticis, cinnamomi, cyperi, schœnanthi, zedoariæ, been albi & rubei, folij, setæ crudæ, margaritarum, corallorum rubeorum, charabæ, foliorum citri & corticum eius, et alfelengemise, sansuci, sisymbrij, mentæ siccę, piperis longi, zing. ana drac. iiij. musci boni. drac. i. tertiam, ambræ, drach. i. & ß. Et cõfice cũ melle emblicorum, & † miua aromatizata, & sit dosis eius à drach. i. vsque ad drach. iij.

[margin: ...enge- ...i. oci- caryo- ...latũ. ...rini. i. ...a aqua- ...iue bal ...na. ...a me- ...nay est ...iij. res.]

Confectio de xyloaloe: id est compositio de ligno aloes quæ etiam ad formã electarij reducitur, nec est in vsu nec præparata reperitur: magistraliter tamen quandoq; vtuntur ea propter efficaciam suæ operationis in passionibus, quæ scribuntur in textu.

Additio.

Apud Auicẽ. quinto cano. habetur vna alia descriptio. & similiter apud Rasim in diuisionibus, quæ non sunt eædem cũ præsenti descriptione, Nulla tamen illarũ nisi raro habetur in vsu. si quis tamen eis voluerit magistraliter vti, poterit: vidi aliquando nonnullos ex modernis vti illa, quam describit Auic. in quinto cano:

MANARDVS, De confectione Xyloaloes.

De cubebis non constant inter se Arabes: nam Serapion putauit esse oxymyrsinem, & sic esset Ruscus. Auicenna Carpesion, & sic essent festucæ quædam, non semina. Quibus verò nunc vtimur, semina aromatica sunt, quæ satis hic congruere videntur. SQVINANTI.) Floris videlicet schœni. Afferuntur autem nunc non flores, sed ipsa absq; floribus planta. MIVA.) Ex cotoneorũ succo confecta, de qua inferius.

SYL. *Electarium lætificans. Hamech filij Zachariæ ad affectus cordis, uentriculi, hepatis, quas partes etiam roborat, palpitationem cordis emendat, valenter exhilarat, coctionem iuuat: proindeq; oris, & corporis reliqui odorem commendat, coloremq; viuidum facit: accipit vero rosarum, ligni aloes, ana drachmas sex. macis, nucis moscatæ, galliæ moscatæ, cardamomi utriusque, ana drach. ij. cinnamomi, croci, ana drach. duas & semiss. cyperi drach. quinq;: caryophyl. masticħes, spicæ nardi, asari, ana drachmas tres. Excipe melle emblicarum: aromatiza moschi granis quindecim. Datur à drachmas vna ad drachmas tres.*

ANNOTATIO SYLVII.

Lætificans compositio hæc apud Rasim (quem Hamech filium Zacharię vocatum quidam volunt) est lib. 5. continentis, quibusdam tamen mutatis: alia eidem lib. 9. ad Almanſ. cap. de melancholia, multò præstantior ista etiam Mes. cap. de melancholia: alia Mes. & Nicolao ex Gale. (quo tamen lib. nondum legi) citata: alia denique Nicolao Salernitano vsu frequens. Hic verò descripta, quanquàm in vsu non sit, tamen ad ea, quæ pollicetur est efficax: harum omnium loco frequentius vsu est elect. lætificans Conciliatoris differentia. 196.

ANT. RESCriptio electarij sarbotheng. & est lætificans descriptione Hamech, filij Zacharię: super quo est fiducia iuuamenti ad ægritudines cordis, stomachi, hepatis, & cõfortat ea, & confert pulsui cordis: & ducit vtentem eo in consequentiam gaudij continuæ iocunditatis, & attrahit digestionem bonam. Et facit oris & corporis totius odorem bonum: & calorem facit viuidum. Et modus eius est. Accipe rosarũ, ligni aloes, ana drachmas sex: macis, nucis muscatæ, galliæ moscatę, cardamomi, heyl, an. drac. ij. cinnamomi, croci, ana drachm. ij. & ß. cyperi. drach. v. caryophyllorum, masticis, spicæ, asari, ana drach. iij. Fiat omnium trituratio bona, & confice cum melle emblicorum: & aromatiza ipsum cum musci. drac. i. quarta, & sit dosis, ana drach. i. vsque ad. iij.

[margin: Sũma medicinaꝝ est xvj. res.]

Non est in vsu: sed bene quandoque vtuntur secundum descriptionẽ Nicolai in suo antidotario, quod ipse ponit ibi sub nomine electarij lætificantis: medici enim Salernitani vtuntur eo sepissime: nos vero rarissime.

Additio.

Præsens electariũ describit hic Mes. autoritate Hamec filij Zachariæ, idest Rasis, quam describit. v. continentis parum tñ ab hac differentem. Item Rasis. ix. ad Almansorem cap. de melancholia ponit vnam aliam descriptionẽ electarij lætificantis, quæ est nobilior ista. similiter Nicolaus in proprio antidotario vnam ẽt habet descriptionem quã vocauit lætitiam Galeni, de qua inferius dicetur. vtũtur interdum moderni loco harũ descriptionum electario lætificante cõciliatoris, quã ponit differentia. cxcvi. quã fortasse describemus inferius.

MANARDVS, In electarium Sarbotheng.

Hæc compositio satis conferre videtur ad ea, quæ laudatur, & nihil est in ea obscuri, præter duo cardamomi genera: quę esto, vt quomodo apud antiquos vocentur, nesciamus, tamen ea quibus

vulgò

vulgò vtimur, & per se bona sunt, & satis hic congruentia. Aliam eiusdem lætificantis compositionem habes ab ipsomet Mes. cap. de Melancholia: aliam à Raze, & Nicolao & alijs. Fertur & alia sub Gal. nomine, quam tamen nondum apud illum legi.

SYL. *Elect. ex Citro, cor & ventriculum roborat, coctionem iuuat, oris halitum commendat, flatus crassos dissipat: accipit autem corticum citri aur. xx. caryophy. ligni aloes, cinnamomi, macis, galangæ, ana drac. ij. cardamomi, zingiberis, ana drach. i. moschi drach. quinque: melle excipitur. Datur ad vncias quinque.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu non est, sed cortex citri saccharo tum liquido, tum sicco conditus, ad cordis & ventriculi robur, & coctionem probiorē diligenter manditur per se, vel alijs mistus: odore. n. aromatico & calore mediocri, & tota sua substantia dictis partibus confert: huncq; sicci loco miscere præsenti compositioni, vt sit suauior, nec minus efficax, pstiterit Moschi largior quãtitas hic est: suffecerit. n. scrip. dimid. Adhęc in dosi pro vnc. v. legerent drach. v.

ANT. MOdus electarij de citro ex inuẽtione nostra, confortans stomachum, & procurans digestionem: & odorem oris facit bonum, crassas ventositates expellit, & confortat cor. Accipe corticum citrorum aure. xx. caryophyllorum, ligni aloes, cinnamomi, macis, † galangæ, ana drach. ij. musci drachm. ß. cardamomi. zingiberis, ana drach. i. confice cum melle. Dosis eius est, vnc. ß.

Sũma medi est. x. res

Non est in vsu: nec præparatum reperitur: vtuntur tamen multum ad stomachum frigidum in confectionibus magistralibus: corticibus mollificatis in zuccharo, & minutim incisis, propter ipsorum aromaticitatem, & propter aspectum quem habent ad cor, & alia membra principalia.

MANARDVS, In electarium de Citro.

Placet mihi hoc commixtum: cui si apponerentur citra condita, suauius esset, nec minus vtile. GALANGA.) Est radix nunc notissima, quam, vt supra quoque dictum est, apud Gręcos nondũ euidenter inueni.

SYL. *Electa. dulce ex Moscho, ad frigidos cerebri affectus sine febre, melancholiam & ei connatam tristitiam sine causa manifesta, vertiginem, epilepsiam, paralysin, oris torturam, seu spasmum cnicon, cordis palpitationem, pulmonis affectus, & spirandi difficultatem. Accipit autem croci, doronici, zedoariæ, ligni aloes, macis, ana drach. duas: margaritarum alb. serici crudi vsti, electri, corallij rubri, ana drach. duas & semiss. galliæ moschatæ, ozimi citrati, ana drach. duas & semiss. been albi & rubri, folij, spicæ nardi, caryophyllorum, ana drach. vnã: zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana drachmam vnam & dimid. moschi Scrup. duos. Excipe mellis crudi quadruplo, vase vitreo conde: datur à drach. vna ad drach. duas. Amara autem fiet, atque ad prædicta efficacior, & præterea ventriculi humores etiam putres potentius absumet, si addantur absinthij, rosarum, ana drach. tres, aloes lotæ drach. quatuor, castorij, ligustici, ana drach. i. cinnamomi drach. i. & semis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium dia moschu dulce, multis in vsu est: amarum, ob saporis ingratitudinem, nulli: humores ac spiritus tenuat, atque purgat, principesq; partes roborat. Margaritarum, non albarum, sed ambarum quidam legunt: scilicet crassarum, & minutarum, vel integrarum, & perforatarum, quarum crassæ, & integrę prestantiores sunt. Datur autem manè horis duabus ante cibum: affectibus quoque cerebri pulmonisq; pituitosis confert, vertigini, paralysi,

E apoplexię, epilepsiæ, asthmati. Secunda Actuarij compositio dia moschu viribus eadem cum ista, licet simplicibus multis variet, vt aliorum diamoschu. Iisdem propè simpl. constat elect. ex xylaloe, & idem promittit. Mel quadruplum erit, si pul. Creti vnc. tres lib. mellis singulis misceantur. fit autem id mel purũ, aut despumetur. Hodie autem elect. fit solidum ex saccha. cocti lib. j. & pul. vnc. j. Confect. testiculorum vulpis incondita reiecimus.

ANT. COnfectio de musco dulcis, faciens ad pulsum cordis, & ægritudinis m elãcholicas, & ad eum, qui tristatur sine causa, & confert ad ægritudines cerebri. sicut est vertigo, & epilepsia: & tortura: et paralysis, & ad ęgritudines pulmonis & difficultati anhelitus, cuius pmixtio est hæc. Accipe, croci, doronigi, zedoariæ, ligni aloes, macis, ana drach. ij. albarum margaritarũ, setæ crudæ adustæ, charabæ, coralli rubei, ana

F drach. ij. & ß. galliæ, ocymi citrati omnium, ana † drach. ij. & ß. been albi & rubei, folij, spicæ, caryophyllorum, ana drach. i. zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana drach. i. & ß. musci drachm. i. partes. ij. confice cum melle crudo, quod sit quadruplum ponderis omnium, & pone in vase vitreo. Et sit dosis eius à drach. i. vsque ad. ij. Si autem hanc confectionem amaram facere volueris, valentior efficietur ad ea, quæ diximus, & ad exiccandum humiditates stomachi, & putrefactiones eius, & proprie si addatur in permixtione eius absinthij, & rosæ, ana drach. iij. aloes optimi abluti drachm. iiij. castorei, cheisin, ana drach. i. cinnamomi drach. i. & ß. aloes drach. i. & ß. alias drach. ij. & ß.

† drac[illegible]

G Confectio de musco. i. compositio de musco dulci. denominatur autem à musco propter muscum qui ingreditur cõpositionem ipsius: & dicitur diamuscũ dulce, quando est sine additione rerũ amararũ, quæ ponuntur in fine huius descriptionis, & dicitur diamuscum amarũ quando aloe, & alia amara ponũtur in ipso: sed non pręparatur cum tali, vel illa additione, propter eius displicẽtiam: licet magistraliter sic posset præparari. Istud est septimum electarium ſm ordinem scriptũ in litera: tñ est primũ quod generaliter habemus in vsu: & sic in apothecis pręparatũ cõiter reperitur: videlicet sub descriptione diamusci dulcis: nõ autem sub descriptione amari: licet, vt prius dictũ est magistraliter possit præparari, & ipsius esset efficacia maior. est enim istud electarium conferens debilitati cordis: & ad oẽs ægritudines melancholicas absque febre subtiliando spiritus cordis & cerebri, exacuẽdo sensus intrinsecos, principaliter cerebrum confortando: vnde summe

Musc[illegible]

H confert omnibus passionibus frigidis cerebri & neruorũ, & plura habet alia iuuamenta, quæ ponũtur in litera. Dosis autem eius est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. ſm q corpora sunt debilia, vel robusta, de mane ante cibũ ad minus per duas horas, stomacho bene vacuato à superfluitatibus quãto plus est possibile. In omnibus operationibus supradictis efficacior est diamuscus amarus, q̃ dulcis, sed dimittitur propter displicentiam eius in gustu: & tempus assumptionis eius: & dosis eius esset eadem sicut de diamusco dulci, vel minus. Restat descriptionem eius legendo verificare particulariter, declarando quæcunque simplicia cõponentiã ipsum: & primo. ℞. croci, est calidę cõplexionis in secundo gradu, & siccæ in primo, & est medicina valde cordialis prouocans risum. Doronigi est radicula parua, saporis dulcis, & est calidæ, & siccæ cõplexionis in tertio gradu: portatur ad nos de partibus orientalibus. Lignum aloes. Istud est lignum odoriferũ quod portatur ad nos de partibus

Crocu[illegible]

Doron[illegible]

Lignum aloes.

partibus Indiæ, proprietatem magnam habet ad stomachum frigidum, & ad cerebrum, & est calidę, & siccæ cōplexionis in secundo gradu, licet siccitas sit maior caliditate eius. Sophisticatur, & adulteratur, vel alteratur per decoctionem eius in aqua, & sic tollitur virtus eius: ideo studium est de crudo habēdo, quia crudum est melius cocto, & ideo mirandum est, ꝙ Aui. non facit de ipso capitulum in secundo cano. vbi de simplicibus tractat. Macis multi dicūt, ꝙ est cortex exterior nucis muscatę: alij quibus plus creditur dicunt, quod est cortex alterius arboris producētis alium fructum, & asportatur de partibus Indiæ: medicina est aromatica, stomachalis, iuuans ad digestionem cibi, & ad eius retentionem. est calidæ complexionis, & siccæ in secundo gradu: sed siccitas eius superat cum virtute stiptica, Ambarum margaritarum. s. crassarum, & minutarum. crassæ tamen omnimode sunt meliores, & perfectiores. aliter, & melius. s. perforatarum, & non perforatarum: artificialiter autem perforantur, & efficiūtur magis paruæ, & clarę: ex eis etiam reperiuntur aliquæ perforatę: quas puto tamen ex artificio perforatas fuisse. Non perforatæ complexionis sunt frigidæ, & siccæ versus primū gradum cum virtute aliqualiter abstersiua. Sed perforatæ participant plus de virtute stiptica, ꝙ non perforatæ: quia in perforatione, & practica resoluitur plus, si qua humiditas est in eis, sicut pręcise euenit de gallis quercus perforatis, quia perforatæ sunt magis siccæ cum maiori stipticitate, omnes margaritæ à proprietate sunt cordiales, resistentes corruptioni sanguinis circa cor. Conferunt etiam tremori cordis, & superfluæ calefactioni eius: ideo cōmuniter ponuntur in confectionibus febricitantium, & debilium in virtute, portātur de vltramarinis partibus, & ibidem iuxta litora maris reperiuntur. Quidam tamen dicūt ꝙ inueniuntur in quibusdam piscibus iuxta litora maris, quod non credo. Setæ crudæ adustæ, dixit crudæ quia virtus eius extrahitur per decoctionem in aqua sicut dictum est de ligno aloes, demum vtuntur illa aqua cum virtute sua. Vnde cruda est melior, & non adusta est maioris efficaciæ si cum artificio subtiliter teratur, vt minutim ipsam incidendo, demum pistando ipsam cum margaritis, sicut dicit Serapio in suo de simplicibus in cap. de seta, ipsa est calidæ complexionis, & siccæ in primo gradu: est medicina cordialis purificans spiritum & sanguinem & ipsos clarificans, & vnit virtutem: & à proprietate confortat, producitur à quibusdam vermiculis, qui pascuntur de folijs moris celsi. Charabe: gummi est cuiusdam arboris nominatæ ibex romana coloris citrini cum aliquali rubedine congelatum, & fiunt ex ea pater noster, virtutem, & proprietatem habet ad se attrahendi paleas, & festucam, sicut magnes attrahit ferrum, vnde in arabico tantum est dicere charabe quantum rapiens paleas in latino, est calidæ complexionis ad primum gradum, siccę in secundo secundum Auic. confortat stomachum prohibendo vomitum, & nauseam, & prohibendo humiditates malas congregato in eo, & a proprietate confert cardiacæ, & tremori cordis. Coralli rubei: tres sunt species ipsorum, rubei, albi, & nigri, & sunt radices, & rami cuiusdam arboris nascentis in fundo maris, in partibus Africæ, efficiuntur nodosi ab aqua marina, & cum exeunt ad aerem indurātur: immo petrificantur: meliores sunt rubei, qui communiter habentur in vsu, & sunt frigidæ complexionis in primo gradu, & siccæ infra secundum: à proprietate confortant stomachum, & remouent mala accidentia ipsius: immo sola ipsius suspensio ad collum ex directo super stomachum curat dolores ipsius, & prohibet vomitum, & nauseam, sicut suspēsio ligni crucis, etiam curat epilepsiam, & hæc sunt verba Gal. autoritate Auicen. secundo cano. c. de corallo, & ex hoc mouetur matronæ bene doctæ ad suspendendum corallum rubeum ad collum infantium, ad prohibendum vomitum lactis ipsorum qui plurimum venit ex dolore ventoso, vel alio in eorum stomachis generato, confert etiam febrientibus prohibendo resolutionem

A spirituum, & cor mirifice confortando, vnde in confectionibus recentibus communiter apponuntur. Galliæ muscatæ. hæc est quædam medicina composita cuius descriptio sub nomine confectionis galliæ muscatæ: ponitur à Nicolao in suo antidotario, reducitur tamen ad formam trochiscorum, & sic conseruatur, raro tamen habetur in vsu per se sola, sed ingreditur confectiones preciosas, & antidota magna, & cōponitur ex gallis, & aromatibus alijs, & musco. vnde denominatur à gallis, & musco. virtus autem, & complexio, quæ resultat in ea est calida in primo: sicca in secundo gradu, mirabiles operationes habet in cōfortando principalia membra, & plura alia posita à Nicolao in suo antidotario. Fiunt autem trochisci aliquando de gallia muscata: quorum descriptio ponitur. ix. Almansoris cap. de prouocatione menstruorum, & ad educendū partus, quorum dosis in puluere albo subtili accipiēda est vsq; ad. ℥. i. & ego iam diu vidi in his certam, & veram experientiam in facilitando partum difficilem, et ipsum absque nocumento fœtus, vel mulieris accelerando: immo et

Gallia muscata.

B in educendo fœtum mortuum, & secundinam. Ozimi i. basiliconis caryophyllati tendentis ad aliqualem citrinitatē, & illa est expositio vera: nam ozimum idē est, quod basilicon citrinum. i. caryophyllatum cum aliquali citrinitate habens odorem caryophyllorum, & virtutem. Est enim duplex ozimum habens flores nigros, & caryophyllatum, quod etiam in multis locis reperitur. vnde citrinati conuenienter posset exponi. i. de illa contrata vbi nascitur basilicon caryophyllatum habens folia, & flores recētes ad aliqualem citrinitatem. & est calidæ complexionis in secundo gradu, & est magis conueniens, ꝙ ozimum caryophyllatum, iuuat vero ad digestionē cibi crassi. & est difficilis ad digerendum. Confortatiuū est cordis, & aperitiuum oppilationum hepatis, summe cōfortat cerebrū, desiccando superfluitates phlegmaticas multiplicatas in eo, sed principaliter iuuat ad aperiendum oppilationes factas à phlegmate. in caruncul is, vel in naso solo odoratu,

De ozymo

C vel quomodolibet aliter præparato, vt attrahendo eius aquam distillatam per nares, vel eius succum, sicut fit communiter de aquæ maioranæ. Been al. & rub. radices sunt, quæ portantur de India, & de eis sunt albæ, & rubeæ: rubeæ tamen sunt magis cordiales, ꝙ albæ, vtraq; sunt calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu, sed quando desiccantur diminuuntur ipsarum humiditates, & recentes comestæ, vel conditæ cum zuccharo, vel cū melle augmentant sperma. Et hæc memorandum, ꝙ beheen scriptum per h, & per duo ee, est radix alba, & rubea, de qua nunc dictum est, sed ben scriptum solum cum vna litera e, absque h, est semen cataputiæ, quod est medicina solutiua, de qua dicetur inferius. Folij sunt eius duę species, scilicet aquosum, quod nascitur in aqueis locis, vel in aquis dulcibus absq; radice in aqua, sicut lenticula aquæ, & est aliud arborosum, quod nascitur ex arbore quadam in partibus Indiæ extra aquas. similitudinem in virtute habet cum spica nardi, & istud folium arborosum est illud quo vtimur in medicinis nostris, quia laudabilius est

Been.

Folij species duæ.

D alio, & est calidæ complexionis, & siccæ in secundo gradu. odorem habet aromaticum, & virtutem habet confortatiuam membrorum principalium in omnibus operationibus ipsorum à proprietate, conseruat pannos à corrosione tinearum tempore æstiuo, dicunt tamen aliqui, quod folium non est aliud nisi folia plantæ producentis caryophyllos. Spicæ: duplex reperitur, scilicet spica nardi, & spica celtica seu spica inda, quæ idem est cum spica nardi, spica romana, quæ idem est cum spica celtica. vtraque est aromatica cū odore acuto, calida est in primo gradu, sicca in secundo. confortat stomachum frigidum, & efficit odorem bonum, & confortat cerebrum, & prohibet descensum reumatis ad partes pectoris, vel pulmonis: aperit oppilationes hepatis, & stomachi, & plura alia habet iuuamenta, quę vide ab Auicen. secundo cano. c. de spica. Quando autem spica absolute profertur, intellige

Spica.

semper de spica nardi: seu spica inda, quæ est idem cum illa: quia magis aromatica: & quia omnes operationes habet perfectiores, quàm spica celtica, vel romana: quæ pro eadem assumitur. Caryophyllorum noti sunt, caryophylli deferuntur ex India & sunt calidę complexionis: & siccæ in secundo gradu. Frustra autem caryophyllorum satis deficiunt à virtute, & operatione ipsorum: ipsi sunt principaliter stomachi confortatiui virtutis digestiuæ: & hepatis: & stomachum, & cerebrum confortant, masticati, & retenti in ore odorem oris, & totius corporis efficiũt bonum. Zingiber: radix est cuiusdam plantæ, quæ affertur de partibus Indiæ: calidæ complexionis in secundo gradu: humidæ in primo dum est recens: sed post collectionem continue priuatur humiditate, & efficitur siccæ complexionis in primo gradu: & tunc caliditas eius augetur æqualiter in ipso ad tertium gradum: zingiber autem conditum cum melle siccius efficitur siccitate mellis: non sic autem conditum cum zucchаro: diuersificantur autem radices zingiberis secũdum diuersitatem loci in quo oriuntur: non tamen specie differunt: quia vbique eadem est planta producens zingiber: & est optima medicina ad calefaciendum stomachum, cerebrum, nucam, & omnia membra neruosa: & mire confert omnibus doloribus vẽtosis, & factis à materia phlegmatica post euacuationem. velociter, & à proprietate vigorat operationem turbith: vt inferius apparebit. Conditum autem cum zuccharo confert paralyticis, & stomacho debili. Cubebæ sunt fructus cuiusdam arboris seu grana quædam, similia piperi nigro, quæ afferuntur de partibus Indiæ, & sunt calidæ complexionis: & siccæ in secundo gradu cõfortatiuę multum omnium virtutum cerebri, & maxime masticatæ, & diu in ore seruatæ, spiritus claros faciunt: sunt valde potentes in aperiendo oppilationes hepatis, & ipsum mire confortant. Piperis longi fructus est arboris, qui affertur à terra multum remota in India, calidæ, & siccæ complexionis vltra tertium gradum: sed caliditas eius superat siccitatem. Reperiuntur autem tres maneries piperis: licet ab eadem arbore producantur: est enim piper longum, quod colligitur quando incipit maturari: est vlterius piper nigrum cum est perfecte, & vltimo maturũ: denigratur autem ex forti incendio solis in partibus illis: nam in partibus orientalibus oritur. Est etiam piper album, quod est medium inter piper longum, & nigrum ex parte maturitatis ipsorum. Nam sic euenit de pipere longo in exemplo loquendo, sicut de borachijs scismorum, qui elongantur post ipsorum natiuitatẽ ex humiditate superflua. Est autem piper nigrum calidius, & siccius albo: & album calidius, & siccius longo: & in longo est maior stipticitas: omnis maneries eius calefacit summe stomachum, musculos, & omnia membra neruosa, oppilationes aperiendo, & humiditates superfluas phlegmaticas desiccando: & masticatum cũ passulis attrahit phlegma partibus cerebri: & vocem raucam clarificat masticatum, & retentum in ore.

Caryophylli.

Cubebæ.

Piper.

Muscus.

Musci. est enim res odorifera multum, quæ reclusa reperitur in quodam folliculo in quo oritur: & sic extrahitur à quodam animali assimilato gazelo in partibus Indiæ, & est calidæ, & siccæ complexionis in secundo gradu: licet caliditas superet siccitatem: mirabiliter subleuat virtutes cordis, & cerebri prostratas, portãdo etiam virtutes aliarum medicinarum ad membra ipsa, & ab ipso denominatur præsens electarium: quoniam sensibilis quantitas ingreditur compositionem eius. Est enim muscus theriaca venenorum, & maxime Napelli. Confice cum melle crudo: & sit quadruplum põderis omnium. s. supradictorum aromatum: vnde ad libram mellis ponantur tres vncię de supradictis aromatibus proportionabiliter secundum descriptionẽ: pondera particulariter supposita in litera: quã per teipsum lege: quia clara est: & hic specificatiue ponitur quantum mellis requiritur ad hoc electarium conficiẽdum: quod non facit in alijs electarijs subsequentibus, sed superius quantum fuit expediens declaraui. Mellis autem, quod mel apum vocatur: quia ab eis producitur cũ depascuntur ex rore super floribus mellifluis a dhęrẽte: et est calidæ complexionis, & siccę in fine secundi gradus: licet caliditas superet siccitatem. In iuuenibus autem conuertitur in choleram: si eo superflue vtuntur: & in senibus in benignum sanguinem. Insuper habet virtutem fortiter abstersiuam maxime phlegmatum: & aliarum superfluitatum contentarum in stomacho: est etiam oppilatinnũ aperitiuum, & maxime cum sit crudum. Nam per decoctionem viscositatem aliqualem acquirit: & est conueniens ei qui fungos venenosos comederit: & ei, qui oppium sumpserit: per se solum non est sæpe vsus eius bonus: ponitur autem ad componendum aromata, & ad ipsa dulcorandum in electarijs quibus communiter admiscetur, vt delectabiliora reddantur in gustu ad faciendum alias operationes dictas superius cum virtute sua. Dosis autem dicti electarij est vsque ad. ʒ. ij. de quibus dispositionibus dictum est superius in principio declaratiõis huius electarij, & similiter dictum est in vno notabili anteposito: tẽpus & hora assumptionis. Est autem. ʒ. ix. pars. ʒ. Complexio autẽ dicti electarij resultans ex suis simplicibus cõponentibus ipsum est calida, & sicca, & eam primũ operatur, licet & à proprietate plura alia faciat iuuamenta. Restat transire ad declarandum simplicia, quæ ingrediũtur in additione huius electarij diamusci posita in fine capituli ab autore. Sed vocatur diamuscus amarus, sicut superior vocatur diamuscus dulcis. Et cũ dicit absinthij, diuersificaт absinthiũ ſm diuersitatẽ loci & proprie in quibus orit. Et ideo denominatur absinthiũ romanũ: & istud est melius alijs, vna tñ & eadem est species: quod aũt in mõtibus, & in locis saxosis orit est melius, q̃ paludosum, vel q̃ id, quod nascitur prope mare: herba est nota satis, quæ suo acuto odore, vel amaro sapore cognoscit: calidę cõplexionis est iuxta ſm gradũ & in siccitate ipsum transcendit cũ stipticitate: quidam tñ ponunt ipsum calidũ in primo gradu: quia in fine primi gradus, & quidã in secundo: quia in principio secundi gradus: & sic etiam dicunt ipsum esse siccũ in secundo gradu: quia in fine secundi gradus: quidam in tertio quia in principio tertij gradus: habent. n. gradus medicinarũ latitudinem magnã, & sic põt discordia autorum diuersimode gradus medicinarum accipiendo faciliter declarari. Nam declarandum est modo iam dicto: vtilis, & efficax medicina est absinthium in reducendo appetitum prostratum, & in confortando virtutem digestiuã stomachi hepatis, & membrorũ: oppilationes aperit meseraicarum: colorem corporis bonũ efficit, & mire subuenit cacexiæ, & habitudini malæ cũ qua est æqualis admixtio coloris citrini cum albo: virtutem leuem habet in soluẽdo choleram subtilem cũ phlegmate aquoso permixtũ à stomacho intestinis, & hepate non tamen vlterius extenditur virtus eius. Et dosis eius in infusiõe seu in decoctione eius quatuor. ʒ. est vsque ad. viij. in puluere autem ab vna. ʒ. vsq; ad. ij. & in succo a duabus. ʒ. vsq; ad tres. Et omnib⁹ prædictis modis cũ adest dosis debita leuis fit solutio ventris: rarissime tamen vtimur eo solo secundum aliquẽ prædictorũ modorum: admixto autem sæpe vtimur ipso: nõ in quantitate, vel pondere quo sensibiliter soluat sicut in additione præsentis electarij ponitur. Posset tamen omnimodo assumi, & summe confert, & cõfortat in dispositionibus dictis si non esset eius displicẽtia in sapore & etiã in odore Rosæ. Rosa est ex medicinis benedictis in operationibus suis, & cordialis, & odorifera. Sunt autem ex eis alnæ, & rubeæ, planæ, & crispæ in folijs suis, rubeæ, & planæ sunt meliores albis, & crispis, & magis odoriferæ, & complexio omnium ipsarum est in primo gradu frigiditatis modicum ipsum ascendens in gradu stipticitatis, & maxime dũ sunt siccæ, quia recentes in dictis gradibus remittuntur. Rubeæ tamen minus, q̃ albæ sunt frigidæ, & in siccitate remittuntur. Coniũgitur etiam in eis manifesta stipticitas, & aliqualis caliditas propter ipsam amaritudinem cũ dulcedine quadam. Vnde diuersæ operationes

De melle.

Absinthium.

Rosa.

nes possunt ab ipsis prouenire: tamē operatio ipsarū principalis est remittere caliditatem superfluam cordis, & hepatis, prohibere resolutionē spirituum in membris principalibus, & quæcunque membra principalia relaxata confortare & maxime stomachum. Reprimunt vndiq; vapores ascendentes ad caput, virtutem solutiuam leuissimam habent succus recentium, vel ipsarum decoctio, quia à siccis tollitur omnis virtus solutiua, q̄ est in eis, & dosis succi earum est ab.ʒ.i.vsque ad.ij.admixti cum zuccharo, & dosis decoctionis earū recentium est ab.℥.ij.vsq; ad.iiij. sed his duobus modis raro vtuntur eis pro solutione faciēda, quia leuissima est earum solutio cum displicentia aliquali in ipsarum sapore, & quia non semper rosæ recentes reperiuntur, loco autem succi, vel decoctionis earum vtimur cassia, vel tamarindis, vel manna, quia illarum copiā magnam habemus. Soluit autem succus, vel earum decoctio materiam cholericam sanguinem purificando ab eo, & ipsum aquosum remittendo à colore superfluo, vtimur sæpe aqua ex rosis distillata, quæ aqua rosata vocatur in epithimatibus cordis, & hepatis: & alijs complexionibus calidis, oculorum, & omnium aliorum membrorum. Ac etiam vtimur sæpe rosis conditis cum zucchаro minutim incisis, quæ mixtura vocatur zuccharum rosatum, & confert adustionibus oris, & linguæ, & stomacho calido, & aliquando alijs membris cum aqua hordei colluendo, vel gargarizando, vel quomodolibet aliter assumendo, & aliquando sæpissime. Vtimur rosis conditis cum melle minutim incisis, vel cum zuccharo, & melle simul admixtis ad solem positis, & parum decoctis, quę mixtura vocatur mel rosatum cum folijs, vel colatum, & huius mellis rosati vsus est valde communis, & conueniens ab abstergendum, & exiccandas materias phlegmaticas putridas contentas in stomacho ac etiam intestinis. Calefacit virtute mellis. Et infrigidat aliqualiter virtute rosarum, sed omni modo desiccat, vincit autem apparenter caliditas eius frigiditatem, & non transit virtus eius vltra regiones hepatis assumptus in forma electarij nunc dicta. Sed si assumatur cum decoctione aliqua, aut aquis distillatis inferius declarandis cum virtute sua vsque ad regiones venarū pertransit, & illo modo dosis est vsque ad vnc.ij. sed raro per se solummodo sumitur: licet cum alio syrupo permixtus in eodem pondere & mensura, sicut apparet in cura phlegmaticę febris, vel tertianę nothæ, quibus in principio mel rosatum est summe conueniens, diuersis tamen modis, & potionibus, vt alibi est videre, non tamen minus constringit, desiccat, & calefacit stomachum, isto modo præparatum, quàm cum rosis incisis, vel cum zuccharo admixtū, immo plus, cum eius virtus transeat ad profunda & sic generaliter est in vsu vbique locorum ab ipsis, qui practicā insequuntur. Et geleniabin.i.mel rosatum vocatum ab omnibus autoribus medicinæ.

Vtimur etiam rosis siccis in lotionibus, sacellis, embrocationibus, in electarijs, pilulis, & pulueribus, & alijs, quę mirabilem operationem efficiunt cum suis qualitatibus primis, & ipsarum stipticitate. Sed magis operantur etiā à forma specifica, membra principalia confortando, & spiritus cum suis odoribus suauibus, & amenis. Et fit etiā ex rosis recentibus oleum rosatum, nam fit, vt plurimum cum oleo oliuarum perfecte maturarum, & istud communiter est in vsu ad repercutiendum virtutem rosarum materias fluentes, si ex ipso inungantur, & virtute olei aliqualiter resoluendo, vnde in principio contusionum est optima medicina.

Fit etiam oleum rosatum ex oliuis immaturis, vel non perfecte maturis, quod vocatur oleum omphacinum, & istud est magis repercussiuum, frigidum, siccum, & stipticum, quàm aliud dictum. Non tamen nisi magistraliter præparatur ab aliquo. Fit tertio oleum rosatum ex oliuis complete maturis admixtum cum rosis, & aliquantulum salis, & istud est fortius in desiccando, & etiam in resoluēdo cum virtute leniter compressiua: & ista de rosis sufficiant qualitercunque paratis seu administratis, & si hic prolongaui sermonem breuitate vtemur in posterum cū in mixtis de rosis faciam mentionem.

Aloe.

Aloes optimi, id est succotrini, inter omnes alias species aloes succotrinum est melius. Abluti, id est loti cum aqua endiuiæ, vel aqua pluuiali, sicut communiter fit ad remouendum acuitatem ipsius & nocumenta, quæ ex ipso accidere possunt, maxime de fractura seu apertura venarum, sed ex lotione ipsius frangitur, & debilitatur satis virtus eius solutiua, sed additur eius virtus in confortando virtutes membrorum intrinsecorum, & maxime stomachi. Eius autem potentia soluendo non transit vltra regiōes hepatis nisi cum alijs medicinis solutiuis ad mixtū: vel cum alijs vigorantibus eius operationem. Non ablutum autem vigorosius soluit, minus tamen membra confortat. Et ideo cum ponitur in isto electario, est abluendū cum aqua pluuiali, vt eius acuitas & solutio remittantur, licet quantitas eius, quæ ingreditur in additione eius electarij non sit potens ad soluendum etiam si ablutum non esset, conbderata dosi, quæ ipsius debet assumi assignata superius, Et notandum, quòd de aloe varij varie dicūt.

Diuersę opiniones de aloe.

Est enim quorundam opinio, quòd aloe tripliciter variatur solum in nomine, & in suis partibus per decoctionem ad ignem, dicunt enim quidam ipsum esse succum cuiusdam herbæ in vltramarinis partibus adinuentæ, qui ad ignem tam diu decoquitur, quòd ad solidam formam reducitur, & q̄ eius pars superior in decoctione est aloe succotrinum, & illud est purius, & melius alijs, pars aūt media est aloe hepaticū, & istud sequitur in bonitate post succotrinum, vltima est pars infima, quæ dicitur aloe caballinū, & istud est minoris bonitatis alijs supradictis. Et hęc opinio à pluribus creditur: & pro firmo tenetur, nō tamē traditur à doctorib⁹ medicinæ aperto sermone. Alij autem dicunt, & affirmant prædictam opinionē clarissimis rationibus impugnando, q̄ aloe est (vt dicitur) succus inspissatus ad ignem, vel ad solem tempore æstiuo diuersarum herbarum, non tamen aliter adinuicem differunt nisi secundum, q̄ diuersitas est in vuis, & consequenter in vinis, dicunt enim, q̄ herba ex cuius succo fit aloes hepaticū in bonitate perfecta est, post aloe succotrinum, & vltimo in bonitate est herba ex cuius succo fit aloe caballinum, sicut enim vua, & vina multum differūt in sapore, & in bonitate ipsorum, non tamen adinuicem differūt genere: & vt sic quilibet succus prędictarum herbarum ad perfectionem decoquitur de per se, & huic opinioni est plus adhærendum. Vnde alij dicunt, quòd prædictæ tres herbæ diuersificantur secundum diuersitatem loci, vel patriæ in quibus oriuntur, vel crescunt, & sic subsequenter diuersificantur species aloes, sicut contingit in diuersitate vuarum, & vini secūdum diuersitatem situs, & loci in quibus vuæ oriuntur, & fiunt, vt patet de vinis collectis in partibus vallis Armeniæ inferioris, & etiā de vinis collectis in vallibus, secus, quæ sunt media in prædictis. Et hæc opinio non discrepat in prædictis à recto tramite veritatis, quælibet tamen species aloes est calidæ, & siccæ complexionis in secundo gradu, licet siccitas superet caliditatem, quia ascendit ad tertium gradum. Aloe autem per se solū non assumitur, propter pericula, quæ exinde accidere possunt. Est enim principaliter solutiuum materiei cholericæ contentæ in stomacho, & meseraicis, ac etiā in intestinis, multum tardatur eius operatio, vt à.xij.horis, vt plurimū vsque ad.xxiiij.horas, & dosis est vsq; ad drachmas.ij.& ß.secundum potentias corporum assumentium ipsum.

Aloes p̄ se solū assumi non debet.

Sed non consulo vsum eius, nisi alijs medicinis admisceatur, habet insuper virtutem desiccatiuam humiditatum, & putredinum stomachi, ac etiam intestinorum, sed prouocat hæmorrhoidas, ideo ad eas dispositi non assumant, & aliquando est abstinendum ab ipso tempore frigido, ac etiam multum calido, sicut Mes. expresse declarat in capitulo proprio. In omnibus operationibus autē in quibuscunque aloe succotrinum est potentius, & vigorosius

aliis, & maxime in soluendo. Cum autem aloe in aliqua descriptione absolute profertur, intelligēdū est de aloe succotrino tanq̄ de meliori & magis perfecto. Castorei, est enim pinguedo inuoluta in quodam folliculo iuxta testiculos cuiusdam animalis, & in meridionalibus partib⁹ reperitur & est calidæ cōplexionis in tertio gradu: siccę in secūdo gradu, virtutē habet calefactiuā, & cōfortatiuā neruorū cū manifesta resolutione materiarū cōtentarū in eis. Et ideo cōfert spasmo humido repletionali si mēbrū spasmatū ex eo liniatur. Cōfert ēt superfluo pruritui puerorū, ac etiam epilepsiæ, ipsum mire pōt subuenire, si collum & nuca lungantur, easdē opationes efficit manifeste si abluatur, & sumatur vsq; ad. ʒ. ij. sed non vsitatur à medicis de per se nisi admixtum cū aliis medicinis cōpositi. Keisin, idest leuistici planta est satis nota, nascitur iuxta tumulos sæpe, & est calidæ cōplexionis, & siccæ in secundo gradu: vtimur in oībus medicinis eius semine nō foliis, vel radice, quia efficacius est: habet. n. virtutē aperitiuam oppilationū, & desiccatiuam humiditatum contentarum in stomacho, & resolutiuam ventositatum crassarū, & fortificatiuā digestiuæ virtutis cū caliditate & aromaticitate sua.

Castoreū.

Mirabile ī epilepsia.

De keisi.

Et si ipsius seminis puluerizati exhibeatur alicui in ætate perfecta vsq; ad. ʒ. i. cū aqua graminis, vel absinthii, mire educit vermes & ascarides, tñ quantitas prędicta debet minui in pueris. In febrientibus aūt febre cholerica nō sic secure cōceditur. Cinnamomi, duæ sunt eius maneries, est enim cinnamomum, quod est subtile multum, lōgum, perforatum, aromaticum valde, & cū multo sapore. Est enim cortex interior cuiusdam arboris odoriferi valde, & istud vocatur proprie cannella, perforatum est, & tale est perfectius in omnibus operationibus suis. Est aliud, quod vocatur cinnamomum, quod est crassum & est cortex exterior arboris in partibus Indiæ, vtrunque est calidæ complexionis, & siccæ in secundo gradu, sed caliditas eius superat siccitatem, prærogatiuā habet super omnia aromata ad confortandū virtutem digestiuam in stomaco, & ad exiccandū & prohibendū putrefactiones in eo. Ac etiam ad aperiendū oppilationes hepatis, & aliorū membrorū, confortat cerebrū & alia principalia membra, & est multæ prouocationis, & maxime menstruorū, odorem oris efficit bonum, & totū corpus redolere facit, & hæc est declaratio descriptiōis pręsentis electarii, cui de melle crudo ad ipsum confortandum proportionaliter addi debet ſm, q̄ in hac additione aromatum factum est supra.

Mirabile ī vermibus.

De cīnamomo.

Additio.

Auicenna quinto cano. habet plures descrip. diamusci, sed non sunt in vsu. Similiter Haliabbas, & Serapio in propriis antidotariis habent descrip. diamusci dulcis, & amari, parum ab ista differentes. Rasis etiam. ix. ad Almansorem, & in diuisionibus ponit diuersas descript. diamusci, quæ non sunt in vsu, quia ista, quæ est Mesue videtur aliis nobilior, ideo apud omnes plus in vsu habetur, & dulcis plus, quàm amara, quāuis sit maioris efficaciæ ad ea, quæ describuntur, tamen propter eius malum gustum à modernis relinquitur.

Errauit commētator circa illa, quæ hic dicit de ozimo, nam per ozimum citratum intelligere debemus mellissam, & non duas res scilicet per ozymum basiliconem, & per citratum ozymum caryophyllorum: nam quando reperitur ozymum caryophyllatum non intelligimus ozymum & caryophyllos, et quando reperitur ozymum carminum nō intelligimus ozymum & ciminum. Similiter nec per ozymum citratum debemus intelligere duas res, vt iam dictum est. Sed debemus cōsiderare omnes species ozymi: & p illud, quod habet odorē citri, debemus capere pro ozymo citrato, quod est melissa, vt iam dictum est, quia si fricemus folia melissæ habebunt odorem citri. Pręterea vide Simonem ianuensem, qui dicit circa expositionem istius vocabuli turungen, q̄ arabice est idem, quod citraria, est autem citraria melissa, aut ozymum citratum quod habet odorem citri. Auicenna etiam loco iam allegato in sua descrip. habet ozymum citratum, & sic bene considera errorem multorum.

Ozymū citratū quid.

E

Diasatyrion analepticum & renutritorium phthisicis, hecticis, vel aliter consumptis & emaciatis, semen auget, veneremq; incitat. Accipe radicum satyrii plenarum, & recentium libram unam, tere, coque exacte in lacte ouino dulci quantum satis esse videbitur, ad lactis consumptionem. Postea tere pistillo ligneo cum unciis tribus olei recentis amygdalarum dulcium. Deinde syrupum ex succi buglossi cocti, & despumati libris duabus, succi pomorum dulcium unc. duodecim cum sacchari optimi libris tribus coctum superfunde: misce percoquendo. Postremo ab igni deposito iniice cinnamomi drachm. quinque, been albi, & rub. ana drach. duas, ligni aloes drachmas tres, croci, santali flaui, tragacanthi, gummi arabici, ozimi caryophyllati, cubebæ, macis, ana drach. vnam & dimidiam: repone in uase uitreo. Da ab aureis tribus ad aureos quinque.

F

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc inter electaria confectionem de testiculis vulpis appellabat Mesues: Rarum vsu est: nec salubre hecticis, aut alia febre laborantibus, nisi aromata tollas: quæ condito præcedenti etiam addi possunt ad venerem plenius augendam. Venerem verò, quæ excitant, humida sunt ad secundum ordinem, calida temperata, & flatulēta. Vult autem Mesues eam radicem sumi, quæ superior est ac plenior, non eam, quæ flaccida est, & vetustior alterius ceu parens. Quantum autem vtriusque vires differant, leges in Dioscoridis cynosorchi: ad renutriendum autem, datur vnc. semisse manè horis duabus, aut tribus ante cibum: ad venerē verò, dormituris, aut etiam ante cœnam.

SYLVII

Gale. li. simpli.

Modus confectionis testiculi vulpis, & est satyrion bona phthisicis, hecticis, & consumptis, est medicina impinguatiua bona, & multiplicat coitum. Et modus operationis eius est talis. Accipe satyrionum, qui abscinduntur à patre suo lib. i. & terantur, & coquantur cum lacte ouino dulci in quantitate sufficienti sup prunas, vsquedum decocti sint: & sit consumptum lac, & tunc funde super eos olei amygdalarum dulcium vnc. iij. & agitetur sic conterendo cum ligno, & postea funde super totum syrupum cuius modus est, accipe succi buglossæ cocti, & despumati lib. ij. succi pomorum dulcium vnc. xij. zucchari boni albi lib. iij. Misceantur agitando cum prædictis vsquedum fiat eis competens decoctio, & deponatur ab igne, & proiiciatur super ea cinnamomi subtilis, & electi drachm. v. been albi, & rubei, ana drach. ij. ligni alos drac. iij. croci, sandali, citrini tragacanthum, gummi arabici, alfelengemi se. cucubę, macis, ana drac. i. & ß. confice & pone in vase vitreo, & sit dosis eius ab aur. iij. vsque ad. v.

ANT

G

H

Alfelem mise. i. mum. Vltima que in stis ex ribus guntur

Istud est electariū octauū in pñti libro descriptū, licet ſm in ordine de his, q̄ magistraliter hñr in vsu, raro tñ in in apothecis præparatū reperitur. Ipsius tñ duę descriptiones quas sub eodē titulo describūtur, quæ in modo cōpositionis & virtute aliqualiter variātur. Est enim illa prima descriptio, quæ hic ponitur maioris efficaciæ, & virtutis, corporibus cōsumptis, & exiccatis, & phthisicis, et hecticis, & similibus si absq; febre cōsistāt, maxīe talia corpora humectando, cū hoc ēt iuuat ad coitū multiplicandū, & incitandum, descriptio autem subsequens est maioris potentiæ

tentiæ in faciendo virilis membri erectionem, & appetitum ad coitum incitandum & multiplicandum, & semen spermaticum augendū, & est, quod magis habetur in vsu & præparatum reperitur. Notandum, quod ambæ descriptionis nomen accipiunt à radice cuiusdam herbę, quę vulgari nomine testiculus vulpis appellatur: & est herba in nostris partibus satis nota, habet radices ad similitudinem testiculorum vulpis, & in compositione huius electarīj magna eius pars ingreditur in primo, videlicet de his duobus, sed secundum electarium est magis delectabile ad gustum, & licet cum zucchāro cōponatur, & hoc posset ad formam veræ confectionis reduci, tamen sub forma electarīj præparatur, quia melius conseruatur propter succos & lac, quæ ibi ingrediuntur, & sic efficacius et operatur cōmuniter in apothecis præparatum reperitur & sic etiam magis habetur in vsu, & pro coitu incitando. Dico ergo, modus cōfectionis, id est compositionis, & reductionis ad formam electarīj testiculi vulpis, id est satyrionis quia sic denominatur. Conuenit istud electarium, hecticis, & consumptis, si absq; febre consistant, exiccationem corporis prohibendo sua virtute humectatiua, aliquali leui infrigidationi, & fortificatione resolutæ virtutis, multiplicatiuum est coitus, & hæc est eius principalis operatio, propter quod habetur in vsu, generando ventositatem in vasis seminalibus, vel adiuuando virtutem digestiuam in eis conuersionem sanguinis in materia seminis: vnde fit augmentum in semine, & in virilis membri erectione, vt prius dictum est. Sequitur eius descriptio. Testiculorum vulpis. Scindūtur à patre suo, hoc est à stipite suo, hæc radix dicta testiculus vulpis est calidæ complexionis, & humidæ circa secundum gradum multiplicans ventositatem & pruritum in genitalibus membris, vnde est causa erectionis virgæ, & à proprietate incitans ad libidinem etiam secundum omnem vsum ipsius. Terantur, & coquantur cum lacte ouino scilicet dictæ radices testiculorum vulpis, est enim lac frigidæ complexionis, & humidæ in primo gradu, licet humiditas superet frigiditatem ipsius, & ideo cōuenit hecticis, & consumptis, diuersificatur tamen lac secundum diuersitatem specierū animalium, à quibus emulgetur, non tamen, quòd exeat extra latitudinem dictæ complexionis, nisi extra vbera diu moram contrahat, & inde acetositatem acquirat, ex quo efficitur frigidius cum siccitate aliquali. Lac enim muliebre siue humanum est medium inter omnia genera lactus, plus appropinquans temperamento complexionis, & post ipsum immediate sequitur lac caprinum: lac autem ouinum, & vaccinum de frigiditate, & aquositate minus participant. Sed asininum lac frigidius est & humidius omni alio lacte: & ideo non ita conforme ponitur humanæ naturæ. Et potest faciliter separari omne lac in tres substantias complexionum diuersarum. Est enim in eo pars casealis, quæ est frigidæ complexionis, & siccę, & est pars butyriosa, quæ est temperatæ complexionis attingēs circa primum gradum caliditatis, & ad primum attingēs humiditatis, est vltima pars serosa, quæ est frigidæ complexionis, & humidæ, licet Mes. ipsam ponat calidæ complexionis propter virtutem solutiuam, quæ est in ea Gal. autem .iiij. de simplici medicina di. iij. capitulo vltimo ponit hanc, scilicet serosam partem esse frigidæ complexionis expressę, sed illorum concordia faciliter habetur, nam Mes. solum considerauit quasdam partes ipsius aquositatis nitrosas, & salsas quibus mediantibus virtutem habet aliqualiter solutiuam, & sanguinis purificatiuam, & illæ sunt calidæ Galen. autem alias partes considerauit aquosas, quæ sunt manifeste alterantes ad frigidum, quæ sunt multo plures partibus prædictis nitrosis, & salsis, vnde tota eius complexio resultans ex dictis frigida, & humida prædominatur in ipsa serositate iam dicta: tollitur autem illa nitrositas, si de nocte teneatur ad aerem: Olei amygdalini dulcis, amygdalæ dulces, calidæ sunt complexionis versus primum gradum, sed amaræ sunt calidioris complexionis, transeuntes primum gradum siccitatis, & sic olea, quæ fiunt ex his appropinquant complexionibus earum in caliditate, & humiditate in dulcibus, & caliditate, & siccitate in amaris.

A

Buglossa. Succi buglossæ, id est linguæ bouis, herba est nota, quę lingua bouina vulgariter dicitur, & est calidæ complexionis versus primum gradum, & in humiditate appropinquans versus gradum secundum, & est medicina cordialis conferens asperitatis gutturis, & cannæ pulmonis.

Poma. Succi pomorum dulcium, hæc poma, vt appiola, & similia: sunt multum cordialia, frigidæ cōplexionis versus primum gradum, & humidæ circa secundum. Zucchari boni albi, quod alio nomine mel cannę vocatur, ipsum est calidæ complexionis versus primum gradum, humidæ et in eodem, dum est recens, & dum antiquatur, gradum primum siccitatis acquirit, & eius humiditas exiccatur: vnde per seipsum assumptbm in stomachis calidis, & cholericis ac febre acuta febrientibus conuertitur in choleram, & maxime quando cum vino lauatur, vt ipsum præparari faciunt medici ignorantes. Cinnamomi subtilis, & electi, de ipso dictum est in diamusco, been albi, & rubei, dictum est in diamusco: croci, dictum ibidem. Sandali citrini, sunt tres species sandalorum, alborum, rubeorum, et citrinorum, asportantur de partibus Indiæ. Et sunt ligna cuiusdam arboris, quæ in quodam flumine capiuntur cū ex multitudine aquæ superflue augetur, & crescit, & quęlibet sandalorum species de prædictis est frigidæ cōplexionis in secundo, siccæ in primo, tamen secundum Gal. frigiditas sandalorum rubeorum est maior, quàm alborum, & citrinorū, & sic in omnibus operationibus magis collaudantur, sunt enim medicina cordialis & aromatica, conueniens superfluæ calefactioni cordis, & ipsius debilitati, & resolutioni, ideo ipsis multum vtimur in epitimatibus cordis, & maxime citrinis, & rubeis. Dosis huius electarīj est vsque ad quatuor aureos. Et hic nota, ꝙ aureus est aliquantulum plusquam drac. sicut florenus nouus est maioris ponderis, quàm florenus antiquus sæpisime numeratus, qui floreni pnnuntur in sigillo. Vlterius est notandū, quòd cum quærimus humectationem in corporibus exiccatis, debemus istud electarium exhibere de mane in dosi prædicta, cum conditionibus obseruatis absque alia conditione superius antedictis, & quandoque cum pulpa caponis, quandoque cum carne testudinis, vt superius dictū est. Cum autem quærimus augmentum in coitu, & virilis membri erectionem, ipsum exhibere debemus vespere ante cœnam, & cum modico vini subtilis, & odoriferi prędicti autem electarīj simul compositi, & fermentati complexio, quæ resultat: est temperata inter calidum, & frigidum, humida tamen, ad secundum gradum attingens. Et hic solatiosæ recito, quod iam vidi tempore Thomæ de Garbo Magistri mei, & fuit de mense Maīj dum generaliter fiunt purgationes sanitatis præseruatiuæ. Quidam ciuis antiquus ætate, plenus diuitīјs, debens vno sero iuuenem, & robustam ducere, quæsiuit vno sero consiliū quomodo posset ad perfectionem coitus deuenire cum virgæ erectione, vnde fuit ordinatum electarium ante dictū de quo pluribus diebus assumpserat. Illo autem sero quo duxit vxorem ex errore aromatarīj: quādam medicinam solutiuam assumpsit, vnde tota nocte cum fluxu ventris, & vomitu cum sua sponsa processit, & sic deceptus ad coitū deuenire non potuit: sed cum sui vituperio de mane surrexit, & fuit manifestatum totum à sua sponsa prædicta. Alius autem iuuenis electarium pro prædicto sene ordinatum assumpsit: qui assumere debebat medicinam solutiuam prædictam quam senex ille assumpsit: cui non expediens aliquod auxilium ad virgæ erectionem, vltra solitū tamen per totam noctem ad libidinem incitatus pollutiones habuit, & nō fluxū ventris, & de mane expectabat decolatione, & iam decocto capone hora tertiarum transacta conquestus cū medico, qui medicinam ordinauerat, ibi inuenit prædictū senem, qui fortius cū ipso condolebat.

B De zucchāro. De sandalo **C** Quid sit aureus. De mō exhibendi ꝑsens electarium. **D** Nota historiam.

bat. Et sic vocato aromatario manifestatus fuit error ipsius de variatione medicinarum prædictarum, absque aduertentia prædicti aromatarij, vnde semper aduertẽdum est cum medicinas solutiuas exhibemus ad manus aromatarij, ne error contingat in earum præparatione & exhibitione, quia tutum finaliter ad vituperium, vel in honorẽ medici imputatur, & sic etiam possibile esset ad alias medicinas non solutiuas, & est finaliter aduertendum ne similis error contingere possit.

SYL. *Diasatyrion alterum semen auget ac promouet, veneremq; arrecto valenter pudendo concitat. Accipit autem lib. i. radicum eryngij in aqua cicerum secunda coctorum, quæ cum radicum satyrij plenarum, & recentium vnc. vij. radicis raphani domestici vnc. iij. radicis dracontij vnc. ij. terantur, & adiectis olei sesemini, & butiri vaccini, ana vnciis quatuor exacte igni lento coquantur, in lactis vaccini, vel ouini quantitate sufficienti ad iustam crassitiem: tunc adde mellis despumati libr. sex, succi cœpæ libram vnam, & semissem perfecte coctum vbi erit, ab igne deposito adde hunc puluerem, scinci caudarum & lumborum drac. viii. seminis erucæ, nasturtij, pastinacæ, napi, asparagi, zingiberis, cinnamomi, piperis longi, † linguæ auis, ana drach. iiii. cum prædictis misce. Postremo adde strobylorum depellatorum libram vnam, & dimidiam, pistaciorum depellatorum vncias decem, cerebrorum passerum vncias duas, misce omnia probe, aromatiza drachma vna moschi boni. Datur ab vnciæ semisse ad vnciam vnam cum vino generoso & puro, sed pauco.*

† Semen est fraxini.

SYLVII ANNOTATIO.

Mista hæc conditura, quæ promittit, potenter præstat: nam calidis humidis flatuosis ferè constat, qualia maximè sunt idonea Galeno libro quinto simplicium, ad semen non solum augendum, sed etiam promouendum. Cicerum autem decoctum secundum miscetur, quod flatu iuuet, & cum vretica sint, cætera ducunt ad partes genitiuas. Pro succo autem cœpæ, mallem miscere succum bulborum, qui flatulenti sunt, & venerem excitant Gale. lib. vj. simplicium: quod & Martialis innuit hoc disticho.

Cum sit anus coniunx, cum sint tibi mortua membra.
Nil aliud bulbis, quàm satur esse potes.

Vel radices solæ ex aqua, aut lacte coctæ, melle deinde condiuntur: radices enim primò melle vix percoquantur, & mel coctione tam longa vreretur.

ANT. CONfectio alia testiculorũ vulpis, & est diasatirion faciens erectionem virgę, & multiplicans sperma, & desiderium coeundi: Accipe † secacul albi, mundi, elixati in aqua cicerũ, quorum eiecta fuit aqua prima lib. i. † testiculorum vulpis vnc. viij. † radicis raphani vnc. iij. luf plani vnc. ij. Terantur & infundantur super ea lactis vaccini, aut ouini quantitas, quæ superemineat radicibus duobus digitis, & olei sesamini, & butiri vaccini recentis, ana vnc. iiij. & excoquantur cum facilitate vsq; ad spissitudinem, & si adhuc radices non bene decoctæ sint, fundatur super eas ex lacte, & oleo & butyro vsq; dũ perfecte decoctæ sint, & post hoc funde super hoc totum mellis boni, & dispumati lib. v. succi cœpæ humidę lib. i. & ß. Decoque omnia simul vsq; ad perfectam decoctionem, tunc enim depone ab igne, & proiice super eã puluerem, cuius permixtio hęc est, accipe caudarum scinci cũ

E renibus, & sumine vmbilici drach. viij. seminis erucę, zingibe, been albi & rubei, † linguę auis, seminis nasturcij, cinnamomi, piperis lõgi, baucíæ, † seminis napi asparagi, ana drach. iiij. & cõficiantur cũ eis. Vltimo vero ponatur in medicamine pinearũ mũdatarum, lib. i. & ß. fisticorũ mandatorũ vnc. x. cerebrorũ passerum. ℥. ij. conficiantur omnia bene, & aromatizẽtur cũ drac. i. boni musci. Sit dosis eius ab vnc. ß. vsq; ad. ℥. i. cum bono vino puro, & pauco.

† Sina

Sũma di. est res.

Istud est nouum electarium licet sit tertiũ de his, q̃ hñr in vsu, & est illud, quod cõiter reperitur præparatũ. Nam ipsum est efficax & mirabilis operationis ad multiplicandũ coitum, faciens virgę erectionẽ, ventositatẽ generans, & pruritũ in genitalibus mẽbris. Et hęc est principali ei⁹

F operatio: assumitur de sero per duas horas ante cœnã cum vino calido licet ẽt conuenienter assumatur, & melius de sero cũ itur dormitum cũ pauco vino. Eius dosis est vsq; ad. ʒ. vi. sed, vt efficacius operetur debet assumi tribus diebus cõtinuis hora & modo prædictis. Et sumatur iterato si expedit, sed in vltimis senibus & habẽtibus calidũ naturale valde debile, frustra assumitur. Dicit ergo cõfectio, id est cõpositio quia ad formã electarij reducitur. Testiculorũ alia vulpis & est diasatyrion. Reci. secacul, id est eryngij & est radix calcadrappe supra quã orit̃ fungus, qui dr̃ caldarella, & est calidæ cõplexionis in primo, ad secundũ gradũ in humiditate ascendẽs. Istæ radices p̃ se solę assumptæ pp̃ ipsarum dulcedinem & ẽt conditę cum melle sunt multũ delectabiles efficaciter operantes ad coitũ incitandum. Et sic à multis habent̃ in vsu, & multo fortius operãtur si cũ aromatibus quibusdam cõdiantur sicut cõiter fit & pręparant cortices aromatarij, habent tñ prædictæ radices alias operationes efficere, elixatæ in aqua cicerum,

Dosis

Eryng

G quorũ eiecta fuit prima aqua. De ciceribus, q̃dam sunt alba, quædã rubea, & quædam nigra, & sunt calidæ complexionis & siccæ ĩ primo gradu, licet nigra & rubea sint calidiora alijs, & siluestria calidiora domesticis. Cicera vero recentia dũ sunt in folliculo suo ad maturitatẽ attingentia, non in gradu siccitatis alicuius, sed humiditatis ab auctoribus reponuntur. Debẽt tñ prędicta cicera multum decoqui, vt talis humiditas sit multũ vẽtosa, & inflatiua, & cũ hoc portatiua aliarũ medicinarũ ad genitalia membra. Nam qñ parum decoquuntur ipsa est abstersiua prohibens inflationem & ventositatem generari. Aqua simplex est frigidæ & humidæ complexionis in secundo gradu. Testiculorum vulpis, dictum est in præcedenti electario. Radix raphani est calidæ complexionis in secundo, humidæ in primo, sed eius semen est calidæ complexionis in secundo, siccæ in secundo, & est radix multum nota prouocatiua vomitus. Luf plani, id est serpentariæ, vel

Tres rũ col

H draconteæ, & est herba nota calidæ, & siccæ complexionis versus tertium gradum, infundatur super ea Lactis, de ipso dictum est in præcedenti electario. Olei sesamini, id est de granis sesami, arbor est cuius semen est calidæ complexionis in primo, & humidæ in primo similiter gradu, licet eius humiditas superet eius caliditatem. Butyri vaccini recentis est calidę complexionis, seu temperatę, humidæ tamen in primo gradu. Mellis boni dispumati de ipso dictum est in electario diamusco. Succi cœpæ humidæ. i. recentis, & sunt calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu, multiplicatiuæ ventositatis in genitalibus membris, & ad coitum faciunt Caudarum scinci cum renibus & sumine. Scincus est quoddam animal simile lacertæ, degens in ripis aquarum iuxta flumen nili, & est calidæ complexionis & humidæ in primo gradu, habet autem vsus ipsius proprietatem mirabilem ad coitum incitandum, ideo saraceni multum vtuntur ipso. Seminis erucæ est calidæ cõplexionis, & humidæ in secundo, dum est

Sisamu

Scincu

est recens. In sicco aũt semine est siccitas versus primum. Linguę auis.i.seminis & est semẽ diliagresis, quod est calidæ cõplexionis, & humidæ in secũdo gradu licet humiditas superet caliditatẽ. Cinnamomi, dictũ est in diamusco. Piperis longi, dictũ est in eodẽ. Baucię.i. pastinacę, & assumitur semen ipsorum, quod est calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu: licet humiditas superet caliditatem. Asparagi supple seminis, & est calidæ complexionis versus primum gradum, siccæ tamen in ipso. Pinearũ mundatarum, sunt etiam calidæ complexionis in primo gradu. Fisticorum mundatorum, sunt etiam calidæ cõplexionis in primo gradu. Cerebrorum passerum, licet communiter omne cerebrum per comparationem ad alia membra reponatur in complexione frigidum, & humidum: tamen cerebrum passerum est calidæ complexionis in primo in humiditate vincens caliditatem primi gradus, animal est calidissimum, ideo non mirum si eius cerebrum est calidum. Musci dictum est in diamusco. Dosis eius est vsque ad drachm.vi. cum bono vino odorifero & subtili. Vinum antiquum est calidæ complexionis in primo, & humidæ in illo, diuersificatur autem complexio vini caliditate & siccitate propter diuersitatem vinorum, & antiquitatem, vel nouitatem ipsorum, & diuersitatem patriæ in qua nascuntur.

ũ cõ- nem tia.

Additio.

Nicolaus in proprio antidotario habet vnam aliam descriptionem diasatyrionis, quam secundum plurimum dispensant aromatarij galliæ. In præsenti electario ingreditur secacul de qua radice qualis sit, diuersæ, & discordes sunt opiniones doctorũ. Nam præsens commentator dicit in p̃senti cõmento, ꝙ secacul est eryngiũ, contra quã opinionẽ est Lumẽ aromatariorũ, & Luminare maius, & alij moderni, qui dicunt, ꝙ secacul est sigillũ sanctæ marię: & ꝙ non sit eryngiũ: probant Serap. qui diuersa facit capitula in suis simplicibus de secacul & eryngo. Serap. & Auic. in proprijs antidotarijs de conditis dicunt, ꝙ secacul sunt radices sicut zingiber, & asportãtur ex India: & fit ex eis ingiba.i. conditũ cũ est recens in loco suo, & est sublime valde: & dicunt vltra: apud nos vero fit ẜm hunc modũ. Madefit in primis in aqua calida donec mollificatur, &c. per, quæ verba satis intelligere possumus, ꝙ carent illis, & ꝙ solum reperiuntur in India quemadmodũ zingiber, & myrobalani, & sic de alijs. Similiter credo, ꝙ in istis partibus similiter non reperiuntur: sed loco earum accipiunt communiter moderni sigillum sanctæ mariæ, & nõ eryngia cum sint frigidi, tamen Arnaldus de villa noua in tabulis, quæ medicum informant, cum ignoratur ægritudo exponit, quod sunt radices quas prouinciales girolas vocant, & galli Excreuissem quas potius acciperem, ꝙ̃ sigillum sanctæ mariæ, fac sicut vis: quia ẜm rei veritatem illis.s. secacul caremus.

MANARDVS, De confectione testiculi Vulpis.

Hæc est, quæ in communem vsum parata inuenitur. SECACVL.) Non est Eryngion, vt multi putant: sed est radix, quam geniculam vulgò vocant, à multitudine geniculorum. Hærbam verò eius fraxinellam, quoniam fraxini folio constat, ego puto esse quam Polygonaton vocat Dioscorides. TESTICVLI vulpis.) Orchis scilicet. RADIX Raphani.) Domestici potius, quã sylueſtris. Lufplani.) Dracontium maius, videtur ad hoc aptius. LINGVA auis.) Non vna lingua loquuntur Arabes: Serapion enim linguam passerum, auium videlicet salacissimarum in hunc vsum adhibet. Auicenna medullis adnumerat. Recentiores rem quandam in fraxino reperiunt.

SYL. *Elect. Diagalanga, ventriculi, et hepatis intẽperiem frigidam sanat: ob id decoctionẽ iuuat, ructus acidos cõpescit: & flatus crassos potenter dissipat, atq; ab eis natas inflationes: oris halitum cõmendat, ac gigni prohibet, accipit autem galangæ, ligni aloes, ana drac. vi. caryop. macis, ligustici, ana drac. ij. zingiberis, macropiperis, piperis albi, cinnamomi, calami aromatici, ana drach. vnã*

A *& semiſſ. calaminthes siccæ, mentæ siccæ: cardamomi, semi. apii, fœniculi, carui, ana drach. vnam: saccha. albi vnc. decem mellis despumati. q. s. Datur à drach. duabus ad aureos duos.*

ANNOTATIO SYLVII.

Nunc ferè cum solo saccharo cõponitur, aut sicca seruatur, per se, aut cum vino decoctionis galangę horis duabus ante cibum datur: inflationemq; potenter depellit. Vitandæ ęstate, & calidis naturis, ac morbis. Etiam radix sola hyeme in regione frigida commansa idem præstabit.

ANT.

CONfectio de Galanga contra morbos vẽtositatum crassarum, & acetosam eructationem, medicina experta, & ad malitiam digestionis, & bonificat operationes stomachi: & hepatis frigidi, immo emendat defectionẽ ipsorũ. Accipe galangę, ligni aloes, ana drach. vi. caryophyllorum, macis, keisin, ana drach. ij. zingiberis, macropiperis, cinnamomi, piperis albi, ana drach. i. & ẜ. calamenti siccæ, mentæ siccę, ana drac. i. heyl, spicæ, semi. apij, fœniculi, carui, anisi an. drach. i. † calami aromatici. ℥. i. & ẜ. zucchari tabarzet. ℥. x. † mellis despumati quãtũ sufficit, dosis eius est à drach. ij. vsq; ad aur. ij.

B

Sũma medicinaꝝ est xx. res.

Hoc est decimũ electarium hic descriptũ licet sit quartum electarium de his, quæ habentur in vsu, & vbiq; preparatũ reperitur: vocatur diagalanga ab ipsa radice galangæ, quæ compositionem ipsius ingreditur: & in forma electarij fit, ideo exponitur confectio.i. cõpositio magnæ efficaciæ contra materias phlegmaticas in stomacho cõtentas, & in alijs membris nutritiuis, ventositates crassas resoluit, digestionem cõfortat, calidũ naturale viuificando: & eructationes acetosas consumit: & oris odorem bonũ efficit: & dosis eius est de mane ieiuno stomacho, vsq; ad ℥. ij. cum modico vino odorifero, ac ẽt sine ipso: debet assumi per duas horas minus ante cibum.

C

Galanga.

Et hic notandum: ꝙ solum radix galangæ de mane masticata: & in ore retenta humiditatẽ saliualem, & catarrhalem summe desiccat, cerebrum confortat, calidum naturale viuificat, & omnem fœtorem oris prohibet, & obtũdit: ideo vsus eius solius multum cõfert in regionibus frigidis tempore hyemis, iuuat etiam diminutam digestionem in hepate. ℞. galangæ, radix est herbæ calidæ complexionis, & siccę in tertio gradu. Ligni aloes dictum est de eo in Diamusco: Macis dictũ est. keisin.i. leuistici iam dictum est in diamusco. Zingiber dictum est, Macropiperis dictum est. Calamenti sicci: quia siccum est, siccioris complexionis, ꝙ̃ recens. Reperitur autem calamẽtum montanum & calamentum fluuiale, vtrunque est calidæ complexionis in tertio gradu, siccæ versus secundum, sed montanum est calidius, & siccius fluuiali. Est autem alia species calamenti, quæ nepita vocatur, habens folia minora, quàm calamentum: & est eiusdem complexionis cũ calamento prædicto, & maxime cum montano. Mirabilem habet operationem calamentum cõtusum & emplastratum ad sedandum dolorem ischiaticũ præmissis euacuationibus necessarijs: & versus declinationem ipsius: succus eius interficit lumbricos & vermes qualitercũque administretur. Mentæ siccæ intellige de menta domestica, quæ conceditur, quæ non transit secundum gradum caliditatis, & est siccæ complexionis in primo, quando non est recens: ideo dixit siccæ, quia recens in humiditate superfluit. Heyl.i. cardamomum, vel species eius, & sic re uera est. Alij dicunt, ꝙ est quoddam aliud granum, quod est simile meleghetæ aromaticum, est calidæ complexionis in secundo gradu, & siccæ versus prædictum gradum: portatur etiam de partibus Indiæ. Spicæ dictum est in diamusco. Seminis apij herba est nota in partibus nostris

calamẽtũ.

D

Menta.

Apium.

stris, & est domesticum & siluestre. domesticũ aũt est magis in vsu, licet siluestre sit potẽtius, habẽs in se plures species, vt ponit Serap. in suis de simplicibus, maior est virt⁹ in semine, ꝗ̃ in folijs, stipite, vel radice, & sic, vt plurimũ & generaliter in semine cuiuslibet herbæ maior est virt⁹: & est calidæ complexionis & siccę in tertio gradu.

Fœniculũ. Fœniculi. s. seminis, & est domesticũ & siluestre, quod est magis acutum, & est illud, quod ponitur in medicinis complexionis in tertio, siccæ in primo. Fœniculus autem domesticus, qui communiter comeditur, recens & siccus est minoris caliditatis, & siccitatis: immo est cũ dulcedine quadam, siluestris autem cum acuitate. & mordicatione. Anisi. s. seminis, quod est notum, & est calidę complexionis, & siccæ in tertio gradu. Calami aromatici nascitur in India, & est calidæ complexionis in principio secũdi gradus, siccæ in fine secundi.

Zucchari. Zucchari tabarzet. i. albi ſm, ꝙ in cãnis nascitur in quadam contrata in partibus Damasci, Babyloniæ, & Indiæ: & ideo, ꝙ hic in partibus nostris de nouo conficitur, licet sit albissimum, tamen non est bonum, neque conueniens, & de compositione eius dictum est superius: & est calidæ complexionis ad primum gradum attingens, humidę versus principium dum est recens, sed dum antiquatur ita, ꝙ transeat annum, gradum siccitatis acquirit resoluta humiditate ipsius: nominant etiam ipsum quidam mel cannæ, quia in cannulis nascitur, quæ similitudinem habent cum cannulis, quæ serginam producũt: & nascitur etiam zuccharum in partibus Apuliæ: sed in bonitate alijs non adhæret. Damascenum autem est longe melius alijs. Et notandum, quòd zuccharum est prohibendum febrientibus, & in corporibus multum calidis, quia de facili inflãmat. Mellis despumati quantum sufficit, & de ipso dictum est in Diamusco.

Additio.

Hæc confectio similiter conscribitur ab Auicenn. v. cano. tractatu. vi. summæ secundæ: sed non est similis isti. etiam Ioannes Anglicus in capitulo de passionibus stomachi, habet vnam descriptio. quæ similiter ab ista differt, vnde dicit versificator. Confortat stomachum diagalanga meum.

MANARDVS, De confectione galangæ.

Laudo hanc, communiter enim paratur. Cauendum tamen puto in æstate, & in valde biliosa temperatura. CALAMVS aromaticus.) Ad nos hoc tempore, vt suprà etiam dixi, non defertur, sed eius loco radix quędam venditur, quam non credo eius cannę esse, nec ex India adferri, siquidem & recens multum aliquando videtur, & exiguo nimis venditur. MELLIS.) Nunc cum solo sacharo conficitur, magnaq; vi inflationem pellit.

SYL. *Elect. Diarodon commune, ventriculum, & hepar roborat, coctionem ob id iuuat, & dolorem horum à calenti & acri, ac mordente bile mitigat, accipit rosarum rub. drach. triginta: trochiscorum diarhodi, trochisco. ex spodio, glycyrrhizæ, ana vnc. 5. caryophyllorum, trium santalorum, galliæ moschatæ, ana drach. iij. spodij, croci, mastiches, ligni aloes, ana drach. ij. asari, spicæ nardi indicæ, macis cardamomi, semi. portulacæ, lactucæ, sereos, scariolæ, cucumeris, cucurbitæ, melonis, citrulli, margaritarum alba. ozimi caryophyllati, rasuræ eboris: tragacanthi, gummi Arab. ana drach. i. caphuræ drach. i. & semiss. moschi script. dimid. excipe syr. rosato, & aqua rosarum datur ad vnc. dimid.*

SYLVII ANNOTATIO.

Gentili de Fulgineo, & eius discipulo Thomæ de Garbo vsurpatis. Alterum est diarhodon Abbatis à Nicolao descriptum, alijs in vsu. Elect. molle hoc fingere potes solidum pro vario sumentis palato. Sunt, qui hoc releuatis à febribus biliosis, vt tertianis nothis, esse saluberrimum dicant, quia totum ventrem inferiorem, atque adeò renes ipsos roborat, obstructa liberat, intemperiem calidam

E tollit, appetentiam excitat, & sumitur cum aquis destillalis cichorij, eupatorij, &c. pro vario scopo. Si verò magis est refrigerãdum, recens componatur, & aromata, vel tollantur, vel multũ minuatur vt cum elect. trium santal. facultate multum conueniat: hic autem syr. seu iulep. rosatus fit ex sacch. clarificato in aqua infusionis rosarum, & aqua rosata: & deinde percocto ad aquarum consumptionem, tuncq; reliqua sunt addẽda, & fiat compositio, vel liquida, vel in bucellas. De hoc syrup. antè actum est. Alij lib. quinq; aquæ rosarum feruentibus lib. ij. rosarum recentium macerant, manibus exprimunt: idem opus iterum & tertio repetunt: deinde cum sacchari clarificati libris quatuor aquam hanc percoquunt in syrupum.

Diarodon descriptione cõi, conferens ad dolorem stomachi, & hepatis, & puncturam in eis, à caliditate & acuitate cholerae citrinæ, faciens digerere cibum, & est ex cõferentibus stomacho & hepati debilibus. Cuius hæc est permixtio. Accipe foliorum rosarum rubearum. † ℥. xxx. † trochiscorum diarodon, trochiscorum de spodio, liquiritiæ an̄. ℥. iiij. caryophyllorum, galliæ muscatæ ana. ℥. iij. spodij. croci, masticis, † ligni aloes. ana. ℥. ij. trium sandalorũ ana. ℥. iij. asari, spicæ indę, macis cardamomi, portulacæ, lactucæ, † scariolæ, seminis citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ, albarũ margaritarum, alfelengemisc, rasuræ eboris, tragacanthi, gummi arabici ana. ℥. i. camphoræ. † ℥. i. & ß. musci. ℥. i. sextã. cõfice cum syrupo de rosis. † & aqua rosata. Dosis eius est vnc. ß.

De illo enim ponuntur duæ descriptiones, vna ponitur à Nicolao in suo antidotario, quam vocat diarodon Abbatis, dicitur autem diarodon à rosis quæ ingrediuntur compositionem ipsius, Abbatis denominatur à quodam Abbate in Romana curia, ꝙ fuit ipsius inuentor, vel quia ad eius petitionẽ talis descriptio facta fuit, & ſm illam descriptionem Nicolai, illud electarium generaliter prẹparatur, & sic cõiter habetur in vsu. Sed ſm præsentẽ descriptionem Mes. magister Thomas de Garbo suauis practicę declarator hoc electario vtebaẗ, ipsumq; præparari faciebat, asserens, ꝙ idẽ faciebat Gẽtilis de fulgineo magister suus, & hæ duæ descriptiones virtualiter in operationibus suis, quasi in idem redeunt, quia in componentibus modicum variantur. & mihi etiam hæc descrip. Mes. plus placet, vt eius quasi secutor ad verificationem ipsius, & licet ad formam solidæ confectionis possit reduci, quia cum zuccaro præparatur, tamen in forma electarij generaliter ab omnibus conficitur, & sic in vsu habetur. In hoc tamen consideretur displicentia multa, vel cõplacentia assumentis in forma plus cõfectionis ꝗ̃ electarij, licet maior operatio vel efficacior vt plurimum fit ab electario ꝗ̃ confectione præparata. Primo propter meliorem fermentationem aromatum, quæ fit in electarijs, quæ fieri non potest in confectione. Secundo quia de aromatibus plus poni debet in electario construendo, ꝗ̃ in confectione quæ de nouo conficitur, et sic communiter fit. Tertio quia melius et facilius operatur vel euaporat, & transit virtus electarij ad membra remota quàm virtus confectionis assumptæ, vt in passionibus pectoris & cerebri satis est clarũ. Et hoc verificari potest in omnibus cõfectionibus & electarijs. Istud electarium est multum efficax ad confortandũ membra debilia relaxata ac debilitata, ex ęgritudine calida, & cholerica quæ ꝑcessit, & maxime nutritiua, vt hepar & stomachũ, cũ in ipso remanent punctiones à cholera mordicanti. Est insuper oppilationũ aperitiuum, malæ cõplexionis calidæ remotiuũ, sitis extinctiuũ, ad digestionem iuuatiuũ, & appetitus incitatiuũ. Et sic etiã confert debilitati renũ, & ipsorũ doloribus pungitiuis. Et dosis ipsius est vsq; ad. ℥. iiij. cum diuersis aquis distillatis, & ſm exigentiã dispositiõis

pro

A. † dra[...] † Ber[...] A. † [...] mom[...] † dra[...] † Ex.[...] Sũma[...] di. ẽ. x[...] res.

pro qua exhibetur obseruata regula de modo, tempore, et hora assumptionis, dicta superius in vno notabili, capitulo de electario de aromatibus quod scripsit Gal. quod fuit primum positum in præsenti antidotario, quod nõ solum in hoc, sed in omni electario non solutiuo quod assumitur est obseruandũ, & ideo præ omnibus memoriæ commendandum. huius autem descriptio est. ℞. foliorum rosarum rubearum. ʒ. xxx. dictum est in declaratiõe diamusci. Trochiscorum diarodon. ʒ. iiij. trochiscorum de spodio. ʒ. iiij. ponuntur inferius octaua distinctione de trochiscis. & sic ibi declarabitur. Liquiritię. ʒ. iiij. radix est satis nota cum dulcedine multa. colligitur & conseruatur, & satis in complexione ad æqualitatem tendit, licet sit aliqualis caliditatis, propter eius dulcedinem, quæ in ipsa dominatur cum leui humiditate caryophyllorum. ʒ. ij. dictũ est in diamusco: galliæ muscatæ. ʒ. ij. dictum est in diamusco. Spodij. ʒ. ij. est spica seu radix cuiusdam plantę habens similitudinem cum radicibus paruis cannæ, est frigidæ et siccæ complexionis in secundo gradu, licet frigiditas superet siccitatem. Croci. ʒ. ij. dictũ est in diamusco. Masticis. ʒ. ij. gũmi est cuiusdam arboris calidæ cõplexionis, & siccæ in secundo gradu, siccitas tñ superat eius caliditatem. Ligni aloes. ʒ. ij. dictum est in diamusco. Trium sandalorum, scilicet alborum, rubeorum, & citrinorum, ana. ʒ. ij. dictum est de eis in diasatyrion. Assara baccara. ʒ. i. herba ẽ nota sub dicto nomine baccara in partibus nostris, & est calidæ complexionis & siccæ in secundo gradu, licet siccitas superet eius caliditatem. Spicę indæ. i. nardi. ʒ. i. dictum est in diamusco. Macis. ʒ. i. dictum est in diamusco. Cardamomi. ʒ. i. duæ sunt eius species maius et minus, quod uocatur heyl, & sunt semina diuersarum plãtarum, & vtrunq; est calidæ & siccæ complexionis versus tertium gradum. Est tamẽ maius cardamomum delectabilius, & vtilius in vsu q̃ cardamomũ minus. Portulacæ supple seminis. ʒ. i. Lactucæ sunt duæ species, scilicet domestica & siluestris. Et hic intenditur de semine domesticæ, quod est frigidę complexionis & humidæ in primo gradu. Scariolæ supple seminis. ʒ. i. & est lactuca siluestris & licet eius semen sit frigidum versus primum gradum, tamẽ in se habet aliquam siccitatem. Seminis citruli. ʒ. i. Istud semen est frigidum & humidum in primo gradu habens in se in superficie sui aliquas leues partes nitrosas, et ideo non absoluitur à virtute solutiua, & vrinæ prouocatiua. Melonũ, scilicet seminis. ʒ. i. Istud semen est consimile in virtute et operatione cum semine citruli, sed est semen minus frigidum & humidum q̃ illud. Cucumeris. ʒ. i. In omnibus est cõforme et in complexione cum semine citruli, licet aliquantulum sit frigidius & humidius illo. Albarum margaritarum dictum est in diamusco, quia sunt meliores citrinis. Alfelengemisc. i. ozymi. i. basiliconis, caryophyllati. ʒ. i. habentis flores nigros, licet aliter exponãt, q; est species cinnamomi vel grana citri. sed non est ita, de ipso dictum est in diamusco. Rasuræ eboris. ʒ. i. & est frigidæ complexionis versus primũ gradum, siccæ plusquam in primo. habet autem à proprietate multum cor cõfortare iuuat ſm omnem modum administrationis eius mulieres, quæ cum difficultate imprægnantur. Tragacanthi liquor est qui emanat à radice cuiusdam arboris, quando scinditur in tempore calido in vltra marinis partibus nascens, cõdensatur autem caliditate aeris et solis, et ideo similitudinem habet cum gummis alijs, & est frigidæ complexionis vltra primum gradum humidæ vltra primum. Gummi arabici. ʒ. i. quod nos vulgariter vocamus lonchico magna quantitas eius reperitur in partibus Arabiæ. ideo dicitur gummi arabicum & est remissæ frigiditatis tendens ad primum gradum siccitatis. Camphorę. ʒ. i. et. ß. gummi est arboris, quod colligitur in extremis Indiæ. sublimatur tamen & dealbatur, & est frigidæ complexionis, et siccæ in tertio gradu licet frigiditas eius superet siccitatem eius. Musci. ʒ. i. sextam partem dictum est in diamusco. Confice cum syrupo. i. Iuleb rosato & aqua rosata, & de rosis iam dictum est in diamusco, ac

A etiam de zuccharo, ex quibus iuleb rosatum conficitur.

Vlterius aduertendum, q; isto electario multum vtebatur Thomas de Garbo in corporibus conualescentium ab ægritudinibus calidis & maxime à tertianis nothis, in quibus remanserat aliqua complexio mala calida in nutritiuis membris, cum ipsorum debilitate & oppilatione maxime in hepate & renibus, & cum quærebat alterationem maiorem ad frigidum, ipsum de nouo construi faciebat minuendo de aromatibus calidis, quæ ingrediuntur compositionem ipsius, & tunc ipsum vocabat diarodon sine aromatibus. Tenebat enim aromatarius suus aromata cuiuslibet electarij, quod penes eum erat in vsu, vnde omni hora poterat, & subito omne electarium conficere. Quando autem sine aromatibus illo modo conficitur tũc similitudinem habet cum electario de triasandalis, & satis conuenit cum operationibus illius.

MANARDVS, In diarhodon descriptione cõmuni.

Hæc non paratur, sed alia cum Abbatis cognomine, quam Nicolaus describit. TROCHISC.) Hos inuenies inferius. Spodij.) De hoc scribam inferius, atque pariter de Berberis. SCARIOLA.) Species est (vt puto) sonchi minus spinosa. Per citrullũ ego intelligo cucumeris speciem, quæ colore, & forma citrum æmulatur.

B

SYL. *Elect. Aromaticum rosatum, cor, ventriculum roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat nauseam, & vomitum sedat: viscerum humiditatem excrementosam absumit, accipit autem rosarum rubrarum drach. i. & dimidiã ligni aloes, macis, galangæ, caryophylli, zingiberis trochiscorum diarhodon, nucis moschatæ, galliæ moschatæ, ana drach. ij. et dimid. glycyrrhizæ rasæ vnc. vnam: cinnamomi drachm. iij. cardamomi, spicæ nardi, ana drach. i. syrupi rosati, et syr. corticum citri quantum sufficit. Sunt qui aromatizant moschi scrip. dimid. Datur à drach. ij. ad drach. quinque.*

C

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu non est, licet intemperaturas frigidas efficacius sanat, q̃ quod sequitur vsu frequentissimum.

ANT. Aromaticum Rosatum, stomachum & cor cõfortat. Humiditatem viscerum exiccat, appetitum excitat, & digestionẽ confortat. Vomitum & nauseam sedat. Cuius permixtio hęc est. Accipe foliorum rosarum rubearũ † drac. i. & ß. ligni aloes macis, caryophyllorum trochiscorum diarhodon galliæ moscatę, ana † drac. ij. & ß & liquiritiæ mundatæ drach. viij, cinnamomi subtilis & electi drac. iij. galangę: zing. nucis moscatę, ana † drac. ij. & ß. heyl. spicę, ana drac. i. syrupi rosati, syrupi corticũ citri. q. s. Dosis eius est à drach. iij. vsq; ad. v. Et sunt qui aromatizãt illud cum drach. vnius sexta musci.

†vnc. i. ß.

† drac. i. ß.

† drach. i. ß.

D

Istud est duodecimum conditum, quod ponitur in præsenti antidotario cuius descriptio non est in vsu, nec ipsum præparatum reperitur, ideo non aliter vado ad declarationem illius, sed transeo ad illud, quod generaliter est in vsu, posset tamẽ si quis vellet ipso magistraliter vti, & eius virtus, & operatio est quasi similis cum illo, quod immediate sequitur.

MANARDVS, In aromaticum rosatum.

In mala temperatura frigida magis hoc mihi probatur, quàm sequens: nõ tamen in cõmuni vsu est, sicuti id quod sequitur.

SYL. *Electarium Rosatum Gabrielis, cerebrum, cor ventriculum, atq; adeo totum ventrem inferiorem roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat ventriculi humiditatem excrementosam, & ab ea putredinem omnem* corrigit:

corrigit ob hæc reualescentibus, & imbecillis mire subuenit: accipit uero rosarum rubrarum drach. quindecim, glycyrrhizæ rasæ drach. septem: ligni aloes, santalorum citreorum, ana drach. ij. cinnamomi drach. quinque: macis caryophyllorum, ana drachm. ij. & semissem, gummi Arabici tragacanthi, ana drach. duas & scriptula duo: nucis moschatæ: cardamomi, galangæ, ana drac. unam: spicæ nardi drach. ij. ambræ scriptula duo: moschi scrip. i. syrupi rosati, & syrupi corticum citri quantum sufficit.

SYLVII ANNOTATIO.

Omnes nutritorias partes, cor, cerebrum roborat, ventriculi totius & stomachi imbecillitatem ab humiditate multa, & ab ea putredinem corrigit, appetentiam excitat, coctionem iuuat, conualescentibus & debilibus mirè subuenit. Idem propè pollet apud eundem Mesuen descripta, aromaticum minus, stomachicum rosatū, aromaticum moschatum, aromaticum caryophyllatum, aromaticum nardinum, & aromaticum Galeno à Mesue adscriptum. In vsu est frequentissimo, parum calet aere calido, & temperatura calida, tutius est prædicto, sed ferè cum saccharo in aqua rosarum soluto, forma solida coquitur, sicq; magis calet, ac siccat: delectat tñ, ac iuuat. Melle autem exceptū terget quidē magis, sed etiā fit calidius.

ANT. AROmaticum Rosatū descriptione Gabrielis, ualet contra stomachi defectionē et omnia nutritionis mēbra confortat, et est contra stomachi humiditatem et mollificationem medicamen expertum, & omnē putrefactionem in eo corrigit. Cerebrum & cor confortat, appetitum excitat, digestionem procurat, cōualescentibus & debilibus mire subuenit. Cuius pmixtio hæc est. Accipe foliorum rosarum. ʒ. xv. liquiritiæ rasæ mundatæ. ʒ. vij. ligni aloes boni sandalorum machazari: ana. ʒ. iij. cinnamomi boni & electi. ʒ. v. macis, caryophyllorum ana. ʒ. ij. &. ß. gummi arabici, tragacanthi ana. ʒ. ij. & partes. ij. alterius drachmæ, nucis muscatę, cardamomi, galangæ, ana. ʒ. i. spicæ † drac. ij. musci scrup. i. ambræ scrup. ij. † syrupi rosati, & syrupi corticum citri quantum sufficit.

† scrup. ii.

Istud est famosum, & efficax, & preciosum electarium, quod generaliter est in vsu, et vbiq; preparatum reperitur ſm istam descriptionem, & est tertium decimū hic descriptum, licet sit quintum ſm communem vsum, posset etiā ad formam confectionis reduci, cum zuccaro construendo, & aqua rosata, sicut in forma electarij hic describitur ꝙ construatur cum iuleb rosato, & vtroq; modo hac descriptione vtimur, licet in forma electarij fortius operetur propter causas superius assignatas in diarodon prædicto, valet principaliter istud electarium cōtra debilitatem virtutis digestiuæ stomachi, & eius defectionē, omnia membra nutritiua confortat, illa vigorando & confortando in operationibus suis. Est insuper optimum medicamen & expertum contra superfluam mollificationem stomachi, exiccando humiditates corruptas & putridas cōtentas in eo, & est confortatiuum virtutum cordis & cerebri, excitat appetitum sopitum & maxime in conualescentibus talia corpora subleuando, & ad veram sanitatem reducēdo, & est satis temperatæ complexionis, licet caliditas & siccitas prædominentur in eo, & dosis ipsius est a. ʒ. ij. vsq; ad tres obseruato semper cano. & notabili superius posito in primo electario de aromatibus, de tempore et hora assumptionis cuiuslibet electarij non solutiui, & ideo ibi est recurrendum. Si quis autem vellet istud electarium cū melle componere & non cum zuccaro, posset, & tūc esset maioris calefactionis & abstersionis, sed cum ipso non componitur, nec habetur in vsu. Nunc transeo ad eius descriptionem, vt litera iacet. Cuius permixtio. i. cōpositio. ℞. E foliorum rosarum, supple rubearum, quia magis sunt aromaticæ ꝙ albæ, & de eis dictum est in diamusco. Liquiritię dictum est in diarodon. Lignum aloes dictum est in diamusco. Sandali machazari. i. sandali citrini, quia sunt magis aromatici. & de his dictum est in diamusco. Cinamomi boni & electi, dictū est in diamusco. Macis, dictum est in diamusco. Caryophyllorum dictum est in diamusco, gummi arabici, dictum est in diarodon. Tragacāthi dictū est in diarodon. Nucis muscatę, fructus est cuiusdam arboris nascentis in India, & est calidæ complexionis & siccæ in secūdo gradu. Cardamomi, intelligitur de maiori, & de ipso dictum est in diarodon. Galangæ dictum est in diarodon. Spicæ, scilicet nardi, quia magis aromatica dictū est in diarodon. Ambræ cōiter tenetur ꝙ sit semen, videlicet sperma cetæ. i. balenæ quod reperitur in mari maiori iuxta litora eius, Serapio tamē videtur velle ꝙ nascitur in fundo maris, vt fungus in terra, & cum mare est in magna for F tuna, ascendit & transmittitur adhærens lapidibus ad prędicta litora maris, & ibi colligitur in partibus Indiæ. & vtrūq; dictum potest bene satis saluari, & eius complexio est calida in secundo gradu. & sicca. tamē modicum infra ipsum. Musci dictū est in diamusco, syrupi rosati. i. iuleb rosati, & aqua rosata loco prædicti iuleb.

Nucis

Ambræ

MANARDVS, In Aromaticū Rosatū, descriptiōe Gabrielis.

Parum calidum, ideoq; securius in tēperatura & hora calida dari potest, ꝙ præcedens. SYRVPI rosati.) Paratur & absq; his solidiora forma, cum solo saccharo, simulq; & delectat & iuuat.

SYL

Elect. Rosatum minus, cor, & ventriculum roborat, & eorū flatus, et ab his inflationes dissipat, recipit enim rosarum rubrarum drach. x. ligni aloes, santalorū citreorum, ana drac. ij. cinnamomi vnc. dimid. masticheS scriptula quatuor ambræ script. duo. moschi scriptu. vnum, syru. rosati quantum sufficit.

ANT. Sūma ... di. est re...

G AROmaticum Rosatum minus, stomachum & cor confortans, & eorum inflationes sedans. Et eius permixtio est hęc. Rec. rosarum rubrarum. ʒ. x. ligni aloes, sandalorum machazari ana. ʒ. ij. cinnamomi electi. ʒ. iiij. masticis drach. i. & scrupu. i. ambræ scrup. ij. musci scrup. i. syrupi rosati quantum sufficit.

Dicitur minus respectu præcedentis, quia pauciora ingrediuntur compositionem ipsius, & est quartumdecimū electarium, quod non est in vsu, nec præparatum reperitur, ingrediuntur tamen in eius descrip. sandali machazari, id est sandali citrini, & alia nota sunt.

MANARDVS, in Aromaticum Rosatum minus.

Hoc quoq; parum calidum, præcipuè si teneamus sandalos tales esse, quales scribuntur. Nullibi tamen ꝙ sciam paratur.

SYL

H *Electarium Aromaticum moschatū cerebrum, cor, ventriculum roborat, ob id confert epilepsiæ, palpitationi cordis, & sincopæ, suffocationi quoq; ab utero, oris odorem commendat. Recipit ligni aloes drach. vij. cinnamomi crassi drac. x. ambræ drac. iij. moschi scriptu. duo, syrupi rosati quantum sufficit.*

ANT. Sūma ... di. ē res...

AROmaticum muscatum, cōfert syncopi, & tremori cordis, & cōfortat cerebrū, & cor, & confert epilepsiæ, & præfocationi matricis, & facit oris odorē bonū. Re. ligni aloes. ʒ. vij. † darseni electi. ʒ. x. ambræ crudæ. ʒ. iij. musci boni & electi scrup. ij. syrupi rosati, quantum suffiicit.

Hoc est quintumdecimum electarium, quod etiam nō est in vsu, nec præparatum reperitur, & quia eius compositionem non ingrediuntur rosæ, sed alia aromāta, ideo vocatur

catur stomatichum et non dicitur rosatum sicut de alijs superioribus dictum est, ingreditur ipsius compositionem Darseni.i.cinnamomum crassum, electum, alia sunt nota.

MANARDVS, in Aromaticum Muscatum.

Quo pacto conueniat præfocationi, cum eximio suo odore vterum sursum trahat, non video, nisi exigua admodum quantitate. DARSENI electi.) Secūdum Serapionem est cinnamomum. Sed mirum est quod hactenus dixerit cinnamomum, nunc vtatur alio nomine. Ego potius intelligerem Aspalathum, quem Arabes vocant Darsisahan.

SYL. *Electarium Aromaticum caryophyllatum, cor, ventriculum, & reliquum uentrem inferiorem roborat, nauseam, & vomitum sedat, flatus dissipat, putredinem humorum in ventriculo arcet, recipit caryophyllorum drac. septem, macis, zedoariæ, galangæ, santali citrei, trochiscorum diarhodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ nardi, piperis longi, cardamomi, ana drach.i. rosarū vnci. dimid. glycyrhizzæ, galliæ moschatæ, ana drach.ij. folij, cubebæ ana scriptu. duo, ambræ drach.i. moschi scriptu. dimid. Syr. de citro quantū sufficit. Datur à drac.iij. ad drac.v.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est, proximum viribus aromatico Gabrielis prædicto, sed eo calidius: vtendum verò præcipuè cocta & vacuata putri aut frigida ex dictis partibus materia. Quidam cum saccharo in aqua rosarum dissoluto electarium formant solidius.

ANT. [...]a me[...]st.xix.

AROmaticum Caryophyllatum, stomachū & cor cōfortat. Nauseam & vomitū sedat, et valet contra putrefactionē in partibus stomachi. Membra vero nutritionis calefacit, & ventositates dissoluit & carminat, cuius hæc est permixtio. reci. caryophyllorū. ʒ. vij. macis, zedoariæ, galangæ, sandali, machazari trochiscorū diarodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ indæ, piperis longi, heyl ana. ʒ. i. rosarū. ʒ. iiij. liquiritiæ, galliæ muscatæ ana. ʒ. ij. folij cubebæ ana partes. iij. ʒ. i. syrupi citrini quātum sufficit, ambræ. ʒ. i. musci scrup. ß. Dosis est à. ʒ. iij. vsque ad. v.

Hoc electarium quod est sextumdecimum descriptum in præsenti antidotario, generaliter est in vsu, & præparatum reperitur, satis conformatum reperitur in operationibus & virtute cum aromatico rosato descriptione Gabrielis superius posito, sed est calidius illo, propter caryophyllos multos qui ingrediuntur compositionem ipsius à quo sic denominatur, & etiam propter plura alia calida quæ ponuntur in ipso. ideo plus confert frigiditas passionibus stomachi, cordis, et cerebri, desiccando materias putridas & etiam catarrhales, malam complexionem frigidam remouendo à membris prædictis, & alia plura iuuamenta habet quæ ponuntur in litera.

Vsus tamen ipsius est magis post digestionem humorum conueniens & præcipue frigidorum, et ipsorum euacuationem à dictis membris quanto plus est possibile. Et dosis ipsius est à. ʒ. ij. vsque ad. iiij. obseruata tamen regula de tempore & modo assumptionis cuiuslibet electarij nō solutiui superius posita in vno notabili de electario, de aromatibus quod scripsit Gal.

Huius electarij descriptio talis est. ℞. caryophyllorum dictum est in diamusco. Zedoariæ, dictum est in diamusco. Galangæ dictum est in diagalanga. Sandali machazari.i. citrini, dictum est de sandalis in prima descriptione de diasatyrion. Trochiscorum diarodon, de eis dictum est, uel dicetur inferius in octaua descriptiōe distinctione de trochiscis, qui noti sunt, & multum habentur in vsu. Cinnamomi, dictum est in diamusco. Cubebæ, semē est cuiusdam plantæ quod portatur de partibus vltramarinis habens similitudinem cum pipere albo, calidæ complexionis & sic

[...]bæ.

A cæ in ore retentum. Syrupi citrini quātum sufficit ad compositionem ipsius electarij.i. iuleb rosati quod solum conficitur ex zuccaro & aqua rosata, & de rosis, dictum est in diarodon. De zuccaro autem dictum est in prima descriptione satyrion, sed loco prędicti iuleb. Istud electarium conficitur cū zuccaro & aqua rosata. descriptione Gabrielis. Musci dictum est in diamusco.

MANARDVS, in Aromaticum Gariophilatum.

Difficile est hoc præparare, quia caremus folio: elegans tamen esset, si bene pararetur.

SYL. *Electarium Aromaticum, Nardinum, cor, ventriculum, hepar, renes, & cætera viscera roborat, & vesicā, coctionem iuuat, ob id oris, & sudoris odorem commendat, flatus dissipat. tamen veneris appetitum excitat, respirationem facit liberiorem. Recipit autem spicæ nardi drach.ij. rosarum rubrarum vnciam dimidiam, cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyllorum, cinnamomi, folij indi, anisi, corticum citri, trochiscorum diarhodon, & galliæ Sebellinæ ana scriptula quatuor, strobylorum, amygdalorum excorticatorum ana drach.v. gummi Arabici, tragacanthi ana drach.ij. moschi scriptu. dimidium, syrupi rosati. q. s.*

B

ANT. AROmaticum Nardinum, stomachum et hepar & viscera confortat, & renes, & vesicā. Et addit desideriū coeundi. Oris & sudoris odorem bonum facit, & confortat anhelitum, & facit digestionē cibi & resoluit ventositates, cuius permixtio hæc est. Accipe spicæ indæ. ʒ. ij. rosarum. ʒ. iiij. liquiritiæ. ʒ. ij. & ß. † galliæ sebelliç, cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyllo. cinnamomi, folij indi. anisi, corticum citri, trochiscor um diarhodon ana. ʒ. i. & .ij. alterius, pinearum purgatarum, amygdalarum purgatarū à corticibus suis ana drac.v. gummi Arabici, tragacanthi ana drach.ij. musci scru. ß. cōfice cum syrupo rosato quantum sufficit.

C

Sūma medicinarum est xx. res.

Aromaticū nardinum.i. de spica nardi. Istud est electarium decimū septimū. non est tamē in vsu, nec præparatū reperit, ideo non aliter ipsum declarabo gratia breuitatis.

Additio.

Gallia sebelliæ est quædam confectio posita inferius in distinctione trociscorum.

MANARDVS, in Aromaticum Nardinum.

Hoc quoque videt nō bene posse parari. GALLIAE sebellinę.) Quare hanc inferius.

SYL. *Elect. Diacyminon, uentriculum, & viscera reliqua calefacit, coctionem iuuat, flatus in dictis uisceribus natos dissipat, recipit autem cymini pridie in aceto macerati & siccati drach.x. zingiberis, cinnamomi ana vnc. dimidiam, caryophyllorū, ligni aloes, macis ana drach.ij. et dimid. galangæ, piperis longi, cardamomi ana drac.ij. moschi script. dimid. mellis despumati q. s.*

D

SYLVII ADNOTATIO.

Diacyminon Nicolai minoris constat, & vsu frequens est, prę sertim cum saccharo forma solida, quia gratius quam cū melle forma molli, licet inefficacius. Vtrunque; flatus à pituita crassa aut frigiditate natos dissipat, ob id colicos leuat, & singultum præfocantem ex plenitudine, præsertim flatuum crassorum, ructum acidum emendat, obstructa liberat.

ANT. DIaciminum bonum valet contra stomachi & viscerum ventositatē, digestionem procurat, stomachū & viscera calefacit. Rec. cimini

pridie

pridie in aceto infusi & exiccati.ʒ.x.zingiberis, cinamomi ana.ʒ.iiij.cariophyllorũ, ligni aloes, macis ana.ʒ.ij.&.ß.galangæ,piperis longi,carda momi ana drach.ij.musci scrup.ß.mellis despumati,quantum sufficit.

Sũma medi.ē.xi.res.

Istud electarium ſm istam descriptionem nõ est in vsu, nec præparatum reperitur, sed generaliter præparatur,& fit ſm descriptionem Nicolai positam in suo antidotario quam ibi ad plenum declarabo. Communis autẽ vsus dia cimini est in forma solidæ confectionis propter minorem displicentiam,& tunc cum zuccaro pręparatur,sed nõ est tantæ efficaciæ & virtutis, quantæ est quando cum melle conficitur,sicut ponitur hic,ac etiam à Nicolao,vt ibi patebit in eius descriptione, & dicitur diaciminum à cimino quod ingreditur compositionem ipsius.

Additio.

Diaciminum dicił à cimino quod plus recipit q̃ de aliȷs diuersæ reperiuntur descrip.apud diuersos auctores.nam Auic.quinto can.plures habet descrip.quæ non sunt eędẽ cũ ista, Similiter Serapio in proprio antidotario duas habet descrip.quæ etiã ab ista differunt. Item Rasis nono ad Almansorem cap.de his quæ confortant stomachum,habet vnam descrip.diacimini quæ etiam ab ista differt,ipse etiam Mesue inferius habet vnã aliam descrip. de qua infra dicetur. Istud electarium ſm præsentem descrip.raro habetur in vsu, sed vt plurimum dispensatur ſm descrip. Nicolai quam describit in proprio antidotario.

MANARDVS, in Diacyminum bonum.

Satis inflationi mederetur,sed pauperes tanti non faciunt inflationis redemptionem, præsertim cũ aliud minoris emere posſint, ꝙ ex Nicolao parant:sed & aliud quod ipse Mesue inferius scribit.

SYL. *Electarium Dianison,intemperiem frigidam ventriculi à pituita cruda, vel etiam flatibus sanat, & tusſim diuturnam a frigida causa genitam, recipit anisi drach. viginti, glycyrrhizæ,masticheſ ana vnc.i.fœniculi,cari,macis,galangæ,zingiberis,cinnamomi ana drach.v. trium piperum,calaminthes,pyrethri.casiæ ana drac.ij. cardamomi,caryophyllorum,cubebarũ,croci,spicæ nardi ana drach.i.& dimidiam,sacchari vnc.ij.mellis despumati q.s.*

ANT. Dianisum valet crassę ventositati stomachi, & frigiditati,et abundãtię phlegmatis crudi in ipso,& tussi diuturnæ. Accipe anisi.ʒ.xx.liquiritiæ,masticis ana.ʒ.viij.† carui,macis,galangæ,zingibe.feniculi, cinamo.ana.ʒ.v.trium piperum,calamenti,pyrethri, casiæ ana.ʒ.ij.heyl, caryophyllorum,cubebæ,croci, spicæ ana.ʒ.i.ß. zucchari.℥.ij.mellis despumati,quantũ sufficit.

Sũma medi. est.xxij. res.

Hoc electarium non est in vsu,nec pręparatum reperił, habet tñ virtutem similem diacimino,sed est calidius illo.

Additio.

Dianisum ab aniso dicitur, eo ꝙ plus de eo intrat compositionem, quod sæpe apud multos habetur in vsu,quia valde confert ad crassas ventositates stomachi.

MANARDVS, De Dianeson.

Hoc non minus vtile est quàm præcedens, & minoris emitur.

CARVI.) Caros vocatur à Dioscoride.

SYL. *Electarium Diambra,cerebrum,cor, ventriculum, ac ventrem reliquum inferiorem calfacit, & roborat, exhilarat,coctionem iuuat,affectibus vterinis, & omnibus aliis frigidis prodest,senibus ob id ac mulieribus salubre,recipit vero cinnamomi,doronici, caryophyllorũ, macis,nucis moschatæ,folii,galangæ ana drach.iii.spicæ*

E *nardi,cardamomi vtriusq; ana drac.i.zingiberis drac.i. & dimidiam,santali citrei,ligni aloes, piperis longi ana drach.ii.ambræ aureum vnum:moschi drachmam dimidiam,excipitur syrupo rosato, et aqua rosarum,datur aureis tribus aut quatuor.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vel cum sacchari libra vna in aqua rosarum soluta, & pulueris vnc.i.fiat electarium solidum vel siccum, vt ferè fit. Forma etiam solida cum saccharo in aqua rosarũ soluto paratur, preciosum est, ac efficacisſimum:spiritus & multos,& puros efficit:calorem natiuum senibus auget: mulieres ob intemperiẽ frigidam humidam, steriles reddit fœcundas.

Diambra est medicina sublimis. cerebrũ & cor confortans, & stomachum, & omnia membra, digestionem procurat, & vtentem eo lætificat,& membra nutritionis calefacit. Senibus quoq; conuenit & frigidis, nam & mulieribus & ægritudinibus matricum. Cuius hæc est permixtio. Reci.cinnamomi, doronigi, caryophyllorum,macis,nucis muscatæ, foliȷ galangæ ana.ʒ.iȷ.spicæ, cardamomi maioris & minoris ana.ʒ.i. zingiberis.ʒ.i. &.ß.sandali citrini, ligni aloes, piperis longi ana.ʒ.ij.ambræ aur.i.musci ʒ.ß.confice cũ syrupo rosato,& aqua rosata.Dosis eius est drach.iij.

F

Sũma medicinarum sunt.xv[...]

Istud est electarium preciosum & sublime, quod generaliter est in vsu, & vbiq; præparatum reperitur. Et licet conficiatur cum iuleb rosa.vel cũ zuccaro, tamen semper reducitur ad formam electarȷ, licet etiam cõfici posſet in forma confectionis,& ipsum est summe confortans virtutes cordis,cerebri & stomachi, spiritus clarificando,& illos multiplicando,& malas complexiones frigidas ab ipsis remouendo,tristes & mente captos summe letificat,digestionem confortat & procurat, calidum naturale in senibus viuificando auget, & confert mulieribus superflue frigidis & humidis.iuuat etiam ad impregnãdum.Et eius dosis est à.ʒ.iȷ.ad.ʒ.iiij.de manie ieiuno stomacho & vacuo, cum aliȷs conditionibus obseruandis dictis superius in notabili de electario de aromatibus. posſet etiam assumi de sero, tamen conditionibus obseruatis prædictis in notabili pędicto,cuius hęc est permixtio. ℞.Cinamomi, dictum est in diamusco,Doronigi, dictũ est in diamusco. Caryophyllorum.dictum est in diamusco.Macis.dictum est in diamusco. Galangæ.dictum est in diagalanga. Spicæ.dictum est diamusco.Cardamomi maioris et minoris, dictum est in diarhodon,Zingiber.dictũ est in diamusco. Sandali citrini.dictum est in diamusco, Ligni aloes.dictũ est in diamusco.Piperis lõgi.dictum est in diamusco,Ambræ.dictum est in aromatico rosato. Musci.dictum est in diamusco. Confice cum sytupo rosato, id est iuleb rosato & aqua rosata.Componimus tamen quandoq; cum zuccaro & aqua rosata,& in idem redit si fiat cũ zuccaro bono & electo,& de rosis dictum est in diamusco, De zuccaro autem,dictum est in prima descriptione diasatyrion.

G

H

Additio.

Diambra dicitur ab ambra ingrediente in bona quantitate, præsens electarium est multum in vsu ſm præsentem descrip.Mes.multæ descrip.apud diuersos reperiuntur auctores.nam Auic.in v.cano.habet vnã descrip.quo electario secundum ipsum fuerunt vsi Reges grecię, quod tamen non fit secundum eum.item Serapio in suo antidotario habet duas descriptio.diãbræ differentes ab ista Mesuæ, quæ etiam non præparantur.

MANARDVS, De Diambra.

Præclara est hæc cõpositio,si bene præparetur, sed preciosa,ego ea sæpe vtor præsertim in mulieribus & senibus.

Electariũ

SYL. *Electarium de Cinnamomo coctionem iuuat, etiam pituitæ putredinem prohibet, distributionem alimenti in corpus promouet, recipit cinnamomi subtilis drach. xv. cinnamomi crassi, cymini, enulæ campanæ ana unciam dimidiam, galangæ drach. vij. caryophyllorũ, piperis longi, cardamomi utriusq; zingiberis, macis, nucis moschatæ, ligni aloes ana drac. iij. croci drac. i. sacchari unc. v. mellis despumati q. s. vel sacchari læuissime triti duplo ad pulueres tenuissimos pondere excipiunt, et siccum seruant. Quidam moschi scrip. duo miscent puluerando, ut cerebrũ et cor magis roboret. Datur a drac. i. ad drac. ij.*

ANNOTATIO SYLVII.

Electarium de cinnamomo dulcem pituitam in ventriculo, & primis venis coquens, & appetentiam excitans est inusitatum. Dignum tamẽ in vsum recipi, presertim si puluere illo saccharato escę specierum vocatarum loco condiantur.

ANT. Confectio de Cinnamomo, quæ est medicina sana & experta ad humorositatẽ stomachi, & putrefactionem in eo, phlegma digerit, & digestionẽ attrahit. Cuius permixtio hæc est. Rec. cinnamomi subtilis et electi. ʒ. xv. † darseni, cimini. † enulæ ana. ʒ. iiij. galangæ. ʒ. vij. caryophyllorum. piperis longi. cardamomi. zingiberis, heyl. macis, nucis muschatæ, ligni aloes. ana. ʒ. iij. croci. ʒ. i. zucchari tabarzet. ℥. v. Confice cum melle despumato. † Et quandoq; ponitur in eo duplum põderis medicinarum de zuccaro puluerizato sine melle, & accipit̃ sicut suffuf. Et alij addunt in eo musci. ʒ. i. partes duas, et puluerizatur cũ eo. Dosis eius ẽ à. ʒ. i. vsq; ad. ij.

Licet istud electarium non sit in vsu, nec præparatum reperiatur, tamen quia eius descriptio est multum magistralis, & Gentilis ponit eius virtutes illam verificando, dicitur cõfectio, id est compositio de cinamomo propter cinamomum quod principaliter cõpositionem ipsius ingreditur, valet principaliter, ac etiam est medicina sana et experta ad omnem debilitatem stomachi, consumit & remouet omnem limositatem & putrefactionem cõtentam in eo. phlegma digerit, digestiuam confortat, & appetitũ attrahit. dosis eius est vsq; ad. ʒ. ij. obseruata tamen semper regula de modo, & tempore assumptionis ipsius posita & declarata in electario de aromatibus secundum descriptionem ipsius Gal. & potest construi cum solo zuccaro, & sic posset ad formam solidæ confectionis reduci, sed efficacius & melius operatur si ad formam electarij reducatur, quia compositionem ipsius ingreditur mel & plura aromata in pondere poni possunt quę in confectione commode non ponuntur, cuius hæc est permixtio vel compositio. ℞. cinamomi subtilis & electi. dictũ est in diamusco. Darseni. dictum est in diamusco. Cimini. est quoddam semen satis notum calidæ & siccæ complexionis in secundo gradu. Enulæ vtimur solũ radice ipsius, est acuti saporis, & est calidæ complexionis & humidæ in secundo gradu. Caryophyllorum dictum est in diamusco. Piperis lõgi dictum est in diamusco. Cardamomi. dictum est in diamusco. Zingiberis dictum est in diamusco. Heyl. communiter exponitur q; est species cardamomi, & dictũ est in diamusco. Sed hic exponitur pro quibusdam granis quæ vocantur melligethe. alias grana paradisi quæ sunt calidę & siccę complexionis in tertio gradu, portantur de partibus Indiæ, & sunt nota aromatarijs. Macis. dictum est in diamusco. Nucis muscatæ. dictum est in aromatico rosato. Ligni aloes. dictum est in diamusco. Zuccari tabarzet, id est albi, dictum est in prima descrip. diasatyrion. Cõfice cum melle despumato. dictum est in diamusco, et quandoq; ponitur in eo duplum ponderis medicinarum dictarum, superius dicitur zuccaro puluerizato sicut sustuf, id est sicut puluis subtilissimus, & quidam addunt in eo musci. & de ipso dictum est in diamusco. & hoc faciunt ad confortationem cerebri & cordis.

Additio.

Auicen. quinto can. habet vnam aliam descrip. electarij de cinamomo, quæ non est eadem cum ista.

MANARDVS, in Confectione de Cinnamomo.

DARSENVM.) Ecce q; darsenum nõ est cinnamomum, ideo expone vt supra. ENVLAE.) Id est, helenij accipiendę radices, vt Dioscorides docet, exiccatæ. ET quandoq;.) Si hoc modo cum saccharo misceatur, erit multi vsus ad escas condiendas, specierum vocatarum loco.

SYL. *Electarium de Baccis myrti, ventriculum & hepar firmat, eorumq; coctionem iuuat, ob id lienteriæ & dysenteriæ hepaticæ confert, recipit autem baccarum myrti tenuissime tritarum lib. i. myrobalanorum nigrarum, bellericarum, emblicarum in aqua cydoniorum, & uino odorifero semel feruefactarum ana drach. vij. seminum anisi, cymini, apij aceto horis viginti quatuor maceratorum, & siccatorum ana drach. v. Additur id totum electario de aromatibus, excipitur miua aromatizata. Datur cum surupo decoctionis cydoniorum.*

ANT. Electarium de Granis myrti cõfortans stomachum & hepar, & conferens solutioni & lubricitati viscerum propter malitiã digestionis. Et modus eius est vt in confectione de aromatibus adiungatur granorum myrti tritorum sicut alcohol drach. centum myrobalanorum nigrorum, belliricorum, & emblicorũ, super quos iam præterijt ebullitio vna in aqua citoniorum et vino odorifero ana. ʒ. vij. carui, anisi, cimini, seminis apij, infusorum in aceto vini die ac nocte & exiccatorum ana et castorei drach. v. Confice cum miua aromatizata, & da cum syrupo decoctionis de citonijs.

Sũma medi. ẽ. xi. res.

Istud electarium nõ est in vsu nec præparatũ reperitur.

Additio.

Istud electarium de granis. i. de seminibus myrti etiam describit̃ et perfectius à Serapione in proprio antidotario.

MANARDVS, in Electarium de granis myrti.

Vtile quidem esset, non tamen in vsu est.

SYL. *Electarium Diacalaminthe Galeni, humores crassos & lentos tenuat, flatus etiam crassos dissipat, singultum inde natum vehementem soluit, coctionem & alimenti in hepar et corpus reliquum distributionem peculiariter iuuat, affectus partium ventris inferioris frigidos sanat, & rigores febrium, spinæ illita, vrinas et menses mouet. Recipit autem calaminthes fluuialis & montanæ, seseleos, petroselini, ligustici ana drac. vi. zingiberis drac. iii. seminis apii, summitatum thymi ana drach. ii. piperis nigri vnc. i. & dimidiam, melle despumato excipe, da ad drachmam vnam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc etiam Auicennas 5. canone ex Gal. sumptum describit, idẽ cum Mesue, nisi q; pro thymo miscet xylobalsamum, sed vterq; à Galeni diacalaminthe recessit non modo pondere, sed etiam q; hic pro pulegio, calaminthem fluuialem cõmuni Arabum errore scribit, & zingiber addit, cætera Galeno cõsentit, vsui est interdum Italis. Quod vero Nicolaus describit, hodie magis est in vsu.

Lib. 4. sani. tuen.

Diacala-

ANT.

Diacalamentum descriptione Gal. conferens ad ægritudines frigidas membrorũ nutritionis, & ad malitiã digestionis & facit penetrare cibum, qui non potest penetrare ad hepar & ad corpus reliquũ, & hæc est eius proprietas, & cõfert rigori febrium, & emplastratum & inunctum in spina. Et est ex maxime subtiliantibus humiditates crassas & viscosas, & ex resolventibus ventositates, & cõfert singultui vehementi frigido & ventoso, cuius difficilis est resolutio, & prouocat vrinam & mẽstrua. Rec. † calamenti fluuialis & montani, † seseleos, & † petroselini ana ℨ. vi. zingiberis ℨ. iij. seminis apij, extremitatum † alhasce. ana ℨ. ij. † cheisin. ℨ. vi. † piperis ℨ. xij. mellis despumati quantũ sufficit. Potio eius est ℨ. i.

Sũma medic. est. xiij res.

Istud electarium descriptione Gale. non ponitur sicut Galenus ipsum describebat in. 4. de tuenda sanitate, nec in vsu neq; præparatum reperitur, sed s̃m descriptionem Nicolai præparatum multum habemus in vsu.

Additio.

Gal. quarto regiminis sanitatis describit istud diacalamentum, quamuis parum discordare videatur in pondere simplicium ab isto. hanc eandem descrip. ponit Auic. v. cano. etiam auctoritate ipsius Gal. secundum præsentem descript. raro habetur in vsu, sed secundum descript. Nicolai. Calamentum fluuiale, id est metastrum, calamentum mõtanum, id est nepita. alhasce, id est thimi. Seseleos, id est siler montanum.

MANARDVS, in Diacalamentum descriptione Galeni. CALAMENTI fluuialis.) Id est pulegij, errore cõmuni Arabum. Galenus nõ ponit zingiber. SISELEOS.) Seseli. PETROSELINVM.) Verũ ad nos non portat: id vero quod sub eo nomine vulgo venditur, imbecille satis est: ego loco veri vtor olusatri semine. ALHASCE.) Id est, Thymi. CHEISIN.) Id est, Ligystici. PIPERIS.) Adde & longi piperis, & auge põdus, ad drachmas videlicet viginti quatuor.

SYL.

Electarium Dia trion pepereon commune, stomachũ & ventrem calfacit, calore suo coctionem iuuat, ob id ructus acidos curat, & compescit dolores ventriculi a pituita multa crassa, cruda, recipit trium piperum ana aureos quinq; zingiberis, thymi, anisi, ana aureos duos, spicæ nardi, amomi ana aureum vnum, casiæ, asari, enulæ siccæ, seminis apij & seminis seseleos, ana aureum dimidiũ, melle despumato excipe. Datur a. drac. i. ad drac. ij.

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc compositio ponderibus & multis simplicibus adiectis, quã damnat Gal. à Galenica differt. In vsu est frequenti quibusdam, purgato prius corpore, calida sicca est ad gradum tertium, pituitã crudam & flatus ab ea crassos vacuat, & gigni prohibet. Electaria de cydonijs, pomis: persicis, fructibus ad condita hinc transtulimus.

Lib. 4. sani. tuen.

Diacalaminthe.

Anti. diacalaminthe Gal. libr. quarto sanitatis tuendę, coctionẽ imbecillam iuuat, & alimenti in corpus distributionem, crassa tenuat, lentã incidit & terget, ciet menses & vrinas, flatus dissipat, rigores febrium arcet spinæ illitum. Recipit calaminthes Cretensis aut ex regionibus editis pulegij Cretici, petroselini Macedonici, seseleos Massiliensis ana vnc. ij. sem. apij, cacuminum thymi Cretici vel ex regione alta & sicca ana vnc. iiij. libystici vnc. xvi. piperis granis vnc. xx. octo. Quod lignosum est ac durum, ex herbis abijce, & folia tenuissima, & virentissima, & in summis herbis nata accipe. Flores item, & cũ his festucas herbarũ minutissimas, omnia simul tundantur, cribrentur tenui cribro, vt in totum corporis habitum maxime digerantur, & citissime siccum repone, & salis vice vtere in obsonijs, ptissana & alijs vice piperis, vel melle optimo curiose despumato excipe. Mesues ac Nicolaus paucis mutatis vel adiectis Galenum sequuntur suo diacalamento, & Actuarius, nisi q; pondera multum immutat. Ant. dia trion pipereon, Gal. lib. quarto sanitatis tuendæ dandum eis, qui male coxerunt, ob recens ventris frigus, & succum pituitosum, ac cruditatem in primis venis habentibus, recipit autẽ trion pepereon ana drac. quinquaginta, anisi Cretici, thymi Attici, zingiberis nõ pertusi ana drach. viij. Hoc est simplicissimũ minimumq; medicamentosum ac ex parum varijs compositum: simplicius adhuc, si tollas Zingiber: compositum magis, si anisi, thymi, Zingiberis ana drach. xvi. misceas. Actuarius pondera mutat semen lini addit, melle excipit: Alterum medicamẽtosius ad fluxiones à capite in pectus, recipit ammi, seseli, libysticum, enulam, spicam nardi, casiam. Qualis propemodum est Mesuæ descriptio, nisi amomum, cinnamomum, asarum, apij semẽ reciperet, & ponderibus variaret: melle despumato idem excipit. Galenus mellis non meminit. Eo adhuc paulo medicamentosius est apud Nicolaum, ob additum melanopiper, leucopiper, macropiper, maratrũ, hyssopum, crocum, trochiscos hedicroos, bethonicam, rutam, vt interim ponderum varietatem omittam.

Diatrion pepereon

ANT.

Diatrion pipereon descriptiõe communi, quod calefacit stomachum & ventrem, & remouet dolorem eius ex humiditate phlegmatica multa & cruda, & mundificat eum ab ipsis, & valet cõtra acidos ructus, & digestionem procurat. Rec. trium piperum ana aur. v. zingi. hasce. anisi ana. aur. ij. spicę † amomi, ana. aure. i. casiæ. seminis apij, seseleos, assari, enulæ siccæ. ana. aure. ß. cõfice cum melle despumato. Dosis eius est à † drach. i. vsq; ad. ij.

† ame... Sũma ... dicina... xiij. res... † vnc. ...

Istud electarium secundum descriptionem præsentem communiter est in vsu, et vbiq; præparatum reperitur, est enim magnæ efficaciæ in calefaciendo stomachum, & omnia nutritiua ab eis malam complexionem frigidam quantumcunq; superfluentem desiccat, & maxime humiditates putridas in stomacho, digestionem vigorat, & prohibet generationem phlegmatis crudi, & confert in mundificando ventrem, & ventositates dissoluit crassas, & ipsas prohibet generari. Immo dolorem in stomacho à phlegmate vel crassa ventositate subito resoluit. præmissa tamẽ vniuersali euacuatione, vt in ægritudinibus materialibus est conueniens. & obseruata regula de modo, hora, et tempore assumptionis ipsius, ut aliorum electariorum non soluentium, posita superius in vno notabili in electario de aromatibus s̃m descriptio. Gal. & dosis eius est vsq; ad ℨ. ij. Eius autem complexio quæ resultat ex componentibus ipsum est calida & sicca in tertio gradu, descriptio autem huius est. ℞. trium piperum, scilicet albi, nigri, & longi, & de eis dictum est in diamusco. Zingiberis dictũ est in diamusco. Hasce, id est thymi. herba est nota calidę & siccæ complexionis in tertio gradu. Amomi est semen valde minutum aromaticum, calidæ & siccæ complexionis in tertio gradu, & portatur de partibus Indiæ. Casiæ, id est ligneæ. ipsa est radix cuiusdam plantæ odoriferæ calidæ & siccæ complexionis in secũdo gradu. Est hic notandũ, q; quando in libris auctorum casia reperitur absolute prolata, debet tunc talis descriptio medicinæ in qua ipsa ingredit̃ considerari, & si sit medicina solutiua siue lenitiua, tunc debemus intelligere de casia fistula quæ lenitiua est, et ipsam cũ diligentia suo loco declarabo. Si autem non est medicina solutiua seu lenitiua, tunc debemus intelligere de casia lignea, de qua dictum est ad præsens, et est medicina multũ prouocatiua vrinæ, & menstruorum & omnium oppilationum aperitiua, & maxime hepatis. Seminis apij dictũ est in diagalanga. Seseleos, id est siler montanum, & accipitur semen eius, herba producens ipsum est valde nota, & est calidæ & siccæ complexionis in secundo gradu. Ista herba secundum communem modum administrationis eius, et ipsius vsum, multum iuuat ad impregnandum. suffumigium autem factum ex illa herba vel ex semine ponitur conferre ad matricem, desiccãdo humiditates concurrentes in ea, oppilationes aperiendo, remouendo, et ipsam calefa-

Docum... de casia

De siler montano

calefaciendo, per experientiam pluries visum est, quod facit impregnari, si postea rationalis coitus subsequatur. Et hic nota ut recitat Auic. cap. de seseleos, & Serapio in suo de simplicibus eodem capitulo, quod homines & alia animalia quærentia imprægnari hanc herbam perquirũt, & ipsam comedunt, & post eius comestionem post vsum animalis sibi conformis in coitu subito impraegnantur. Assari, id est baccari. dictum est in diarodon. Enulę siccæ. dictum est in confectione de cinamomo. & dicitur siccæ, quia est maioris desiccationis, quam quando est recẽs. immo in recenti enula aliqua est humiditas tenax & viscosa. confice cum melle despumato, & de ipso dictum est in diamusco, et sic non nisi ad formam electarij reducitur talis compositio.

Additio.

Diatrionpipereon dicitur à tribus generibus piperis quæ ingrediuntur compositionem ipsius, hoc electarium non est multum in vsu. Auic. in v. cano. habet vnam descript. quæ videtur quasi esse eadem cum ista. Mes. habet hasce. Auic. vero non. Auic. habet x. lobaisami. Mesues nõ, in reliquis concordant in simplicibus eius. Nonnulli tamẽ addunt aliqua simplicia, & habent talem ordinem. ℞. spicæ, ameos, amomi, cinamomi, & sic addunt duo simplicia, scilicet ameos & cinamomum, quæ hic non ponuntur, quia credo fuere addita vltra auctoris intentionem. Gal. iiij. de regimi. sanita. habet vnam aliam descriptionẽ, parum tamen ab hac differentem, quæ non est in vsu.

MANARDVS, in Dia trion pipereon.

Galenus, trium piperũ drach. 50. thymi, anisi, zingiberis drachmas octo. AMOMO.) Caremus, quia quod pro eo vendunt, nihil habet commune cum Amomo, quod tamen non apponit Galenus, sicuti nec reliqua quæ sequuntur.

SYL. *Alterum electarium Diacyminum ad eadẽ, sed inefficacius, accipit cymini pridie aceto macerati, & siccati drac. xx. zingiberis, thymi ana drac. iij. piperis, cinnamomi ana drac. ij. ameos drac. i. et dimid. foliorũ rutæ siccorum, nitri rubri an. vnc. dimid. excipe melle despumato.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc affine est diospolitico Galeni, quod coctionem iuuat, flatus dissipat: hypochondria turgida & inflata cruditate & flatu liberat, si omnia tenuissime trita sint & cribrata: recipit cymini Aethiopici in aceto maxime acri macerati, post modice frixi in vase fictili probe cocto. rutæ modice siccatæ, piperis longi, veri & integri vel albi añ. nitri dimidiũ, trita misce: siccis vtere, vel melli curiose despumato misce. Si vero nitri par alijs pondus accepit, & crassius terit, aluũ subducit. Diospolites quasi Iouis ciuem dicas, vocatur Paulo, lib. 7.

ANT. Diaciminum valens ad dolorem stomachi & ventris, factum à frigiditate, aut à crassa ventositate, aut ex phlegmate crasso coadunato, & ad dolorem colicę, & singultum præfocatiuum à repletione factum, aut à vẽtositate crassa eructuationem acetosam, ventositates quoque dispergit, oppilationes aperit, et membra nutritionis calefacit. Accipe cimini carmeni pridie in aceto infusi & exiccati. ℥. xx. zingi. alhasce ana. ℥. iij. piperis, cinamomi, ana. ℥. ij. ameos. ℥. i. & ß. foliorũ rutæ siccorũ, † baurach rubei ana. ℥. iiij. Confice cum melle despumato.

Diaciminum. descriptio huius electarij hic positi non est in vsu, nec secundum eam præparatum reperitur. sed descriptio quæ est in vsu est illa quæ ponitur à Nicolao in suo antidotario quam ibi ad plenum declarabimus, vt in alia descriptiõe alterius diacimini superius posita dictũ est.

Additio.

Istud electarium est simile diaspolitico quẽ scribit Gal. in. 4. de tuenda sanitate, differt tamen in quibusdam.

MANARDVS, in Diacyminum.

Diospoliticon non valde differt à diacymino: cõstat enim ex pa-A ri portione, piperis longi, cymini, rutæ, nitri. BAVRACH.) Id est nitrum, quod nunc ad nos non adfertur, sed loco eius habemus copiam factitij, à quo & salsedinem per artem remouent, vt sit ad tormenta habilius.

SYL. *Electarium De seminibus coctionem iuuat, obstructiones aperit, ob hæc lienteriam sanat, & dolores viscerum à flatibus excitatos placat, recipit seminum, cymini, anisi, fœniculi, cari, dauci, ameos, apij, amomi, aceto horis vigintiquatuor maceratorũ et siccatorum, ana drac. vi. cinnamomi, zingiberis, macropiperis, seseleos, galangæ, ana drac. v. cardamomi, spicæ nardi, caryophl. ana drac. iij. libystici drach. ij. melle despumato excipiuntur, vel duplo sacchari adiecto puluis fit læuissimus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omnia loco specierum vulgo dictarum vsurpantur, simile viribus diacymino, sed calidius, obstructaque valentius aperit: est enim B efficacissimum, & quibusdam in vsu. Quod à Serapione in Antidotario describitur, parum ab hoc differt: plurimum autem quod Auicennas describit quinto canone, vti & quod Gal. & cæteri Græci vocant διασπερμάτων. Electariũ de prunis vt cætera de fructibus, in condita reiecimus.

ANT. Confectio de seminibus sedans dolores viscerum à uentositate factos. Oppilationes aperit. Lubricitatem à malitia digestionis curat. Cuius permixtio hæc est. Rec. cimini, seminis fęniculi, carui, anisi, dauci, ameos, semis apij, amomi infusorum die ac nocte in aceto & exiccatorum, ana. ℥. vi. cinamomi, ℥. v. cheisin. ℥. iij. cardamomi, spicę, caryophyllorum ana. ℥. iiij. zingiberis, macropiperis, seseleos, galangæ ana. ℥. v. mellis despumati, quantum sufficit. Et quãdoque ponitur in eo zuccari duplum ponderis omnium, C & † fit sicut suffuf, & est sanum & expertum.

Sũma medi. est. xix. res.

Ista confectio quæ ad formam electarij reducitur, vocatur de seminibus propter diuersas species seminum quæ ingrediuntur compositionem illius, & confert passionibus quibus confert diaci. iam dictum. sed est magis calefaciens, & oppilationum aperitiuum quã diaci. & quia non est in vsu istud electarium nec pręparatum reperitur, ideo ad ipsum prędeclarandum non prosequor. Compositio tamen eius est valde vtilis & bona, ita quod siquis vellet magistraliter ipso vti, posset, eius vtilitatis iuuamenta apparẽt in litera, & eius descriptio per seipsam est nota. nã omnia eius simplicia superius sunt declarata.

Additio.

Secundum Matth. siluaticum confectio de seminibus, id est, diaspermaton. Nicolaus florentinus lib. v. tractatu quarto cap. de complexione stomachi non pura in generali, inquit diaspermaton, id est electariũ de seminibus quod D describitur in antido. Mesue et sic est &c. sed raro in usu habetur, aliqui tamen eo vtunẽ magistraliter. Serapio in proprio antido. habet vnũ electarium de seminibus quod tamen parũ ab isto differt, similiter Auic. in. v. cano. habet cõfectionem vnã de seminibus multum differentẽ ab ista.

MANARDVS, in Confectione de seminibus.

Alia hæc est ab ea, quam Diaspermaton Grẽci vocant. FAC sicut suffuff.) Redigẽda videlicet omnia in tenuem puluerem, quo vti poteris eo modo, quẽ in cõfectione de cinnamomo docuimus.

Diacydonium aliud ventriculum firmat, coctionem iuuat, vomitum biliosum et pituitosum sistit, colorem corporis floridum efficit, recipit autẽ carnis cydoniorum in vino coctorum, & mellis despumati ana lib. iij. percoque igne lento, tunc adde cinnamomi, caryophyllorum, cardamomi, galãgæ, ana drach. i. cinnamomi crassi drac. iij.

zingiberis,

zingiberis, piperis longi, macis, ana drach. iiij. Si autem affectus est calidus, coquēda sunt cydonia cum aceti parte tertia vel dimidia, addito interdū succo malorum granatorum acidorum pondere cydoniorum dimidio, interdum etiam succo citri quarta parte ponderis ipsorum addito. Idq; vel sine speciebus, uel cum spodij, oxyacanthes, rosarum rubrarum, trium santalorum, seminis oxalidis ana portione æquali, vel etiam cum alijs pro vario medicorum scopo. Aromatizāt interdum moscho, interdum caphura, aliquando vtroq;, conditurq; nunc saccharo, nunc melle.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc duplex diacydonium ex electarijs huc iure optimo transtulisse mihi videor, hodie succum hunc coctione & saccharo misto cogunt, vocantq; gelatinam rē perlucidam pulcherrimā, & gratissimam. Idem varie purgatoriū fit ab eodē in electarijs, hoc modo I

ANT. CONfectio de citonijs bona, confortans stomachum, & faciens digestionem, & retinens fluxum vētris, & vomitum cholericum & phlegmaticum, & facit colorem vtentis esse bonum. Accipe carnium citoniorum coctorum in vino lib. iij. mellis boni despumati tantumdem, decoq; cum facilitate, & postquam coctum fuerit proijce super ipsum, cinnamomi, caryophyllorum, cardamomi, galāgæ ana. ʒ. i. darseni. ʒ. iij. zingiberis, piperis lōgi, macis, ana. ʒ. iiij. et quandoq; inuitat necessitas vt coquuntur citonia in aceto ad causas calidas. Et quādoq; permiscetur eis aceti tertia pars eorum aut media. Et quandoq; permiscetur eis succus granatorum acetosorum in medio ponderis eorum. Et quandoq; succus citri in quarta parte ponderis eorum. Et quandoq; fit sine speciebus. Et quandoq; cum speciebus prædictis. Et quandoq; cum puluere isto. accipe spodij, berberis, seminis acetosæ, triū sandalorum, rosarum rubearum partes ęquales. Et quandoq; ponuntur alia secundum intentiones physicorum. Et quandoq; aromatizatur cū musco, aut camphora, aut vtroq;. Et quādoq; fit cum zuccaro, & quandoq; cum melle.

Istud electarium non est in vsu, nec præparatum reperitur secundum præsentem descriptionem, licet præparetur & fiat compositio solida sicut aromatarij faciūt, & vocatur infra diacitoniten cum aromatibus, & tunc fit in forma solida propter multā decoctionem ad ignem. & vsus ipsius est communiter circa festum omnium sanctorum, & maxime à corporibus sanis, & vt sic non debet præparari cum additionibus, quæ fiunt in processu capituli, sed cum illis aromatibus quæ ponūtur in principio descriptionis, & sic habet stomachum maxime confortare in omnibus virtutibus eius, colorē corporis bonum efficit. Et ista talis compositio fit cum melle. Fit etiam diacitoniten sine aromatibus cum solo zuccaro & pulpa citoniorum in forma solidæ confectionis vt in sequenti descriptione notatur; & tale maxime est conueniens cuilibet fluxui ventris, vt dysenteriæ, diarrhiæ superfluæ, & lyenterię, si ante cibum assumatur vsq; ad quantitatem. ʒ. iij. & quanto plus antiquatur, tanto plus confert, & si à pueris vel alijs propter eius duritiem & soliditatem masticari non posset, conuenienter posset mollificari siue in mortario conteri cum vino simplici vel cum iuleb rosato, vt in forma electarij reducatur, & fortius operetur. Et huius compositio est, ℞.

In quolibet fluxu vētris

E carnium, id est pulparum citoniorum, quia medullarum intrinsecarum sine cortice & sine granis, citonia poma sic sunt vocata frigidæ complexionis & siccæ in primo gradu, cum virtute stiptica & odore aromatico vnde aliqualis calliditas viget in eis, maxime cum sunt perfectæ matura. Coctorum in vino, quia plus habent stomachum confortare licet communiter decoquuntur in aqua, & de vino dictum est in diamusco. Aqua autem est elementū simplex frigidæ complexionis & humidæ, in qua frigiditas superat humiditatem. Mellis boni despumati, dictum est in diamusco. Cinnamomi, dictum est in diamusco. Cordumeni, dictum est in diarodon. Caryophyllorum dictum est in diamusco. Darseni, id est cinamomi crassi. dictum est in diamusco. zingibe. in diamusco. In hac descriptione non est vlterius procedendum in additionibus eius, & quandoq; inuitat necessitas.

Additio.

F Hanc confectionem de citonijs describunt Auic. quinto cano. & Serapio in proprio antidota. parum tamen ab ista differentem, quæ interdum sine speciebus fit & nonnunquam cum speciebus, secundum intentiones diuersas.

SYL. *Diacydonium factum cum succo cydoniorū appetentiam languentem excitat, ventriculum & hepar roborat, coctionem iuuat & retentionem, eam adstringendo, recipit succi cydoniorū et mellis despumati ana lib. iij. aceti boni, puri, lib. ij. coque igni lento continenter despumādo ad mellis crassitudinem. Tunc insperge piperis longi, zingiberis, cinnamomi ana vnc. i. caryophyllorum, ligni aloes ana vnciam dimidiam, moschi drach. i. partem tertiam. Fit interdum etiam cum alijs aromatibus, interdum sine aromatibus, pro varia vtentium necessitate. Fit etiam cum saccharo, alii quoq; aliter parant.*

G ANT. CONfectio de citonijs facta cum succo citoniorum, excitās appetitum mortuum, & confortat stomachum & hepar & digestionem. & facit ad retentionem, & stringit naturam. Cuius permixtio hæc est. Rec. succi citoniorum & mellis. ana lib. iij. ita quod sit mel despumatum, aceti boni puri lib. ij. Decoquantur cum facilitate & continue auferatur spuma eius & sæpe, & cum mellis spissitudinē habuerit puluerizetur super ipsam, piperis longi, zingiberis, cinnamomi ana. † ʒ. i. caryophyllorū, ligni aloes, ana. ʒ. ß. musci. ʒ. i. tertiam. Et quādoq; fit sine speciebus et quandoq; cum speciebus alijs, sicut necessitas conducit. & qñq; fit cum zuccaro. Et quandoq; variatur alijs modis.

† drac[hma]

Sūma di. sunt res;

H Confectio de citonijs, id est compositio facta cum succo citoniorum non est in vsu, nec præparata reperitur secundum modum quem hic describit.

Additio.

Hæc descriptio confectionis de citonijs facta cum succo similiter ab Auic. in quinto cano. & à Serapione in proprio antido. describit & vocat ab ipso Serapione ibidem electarium cum aqua citoniorū. quæ raro habetur in vsu.

MANARDVS, in Confectione de Cytonijs.

Hanc nunc etiam mulierculæ parant, cotoneatam vocātes. Medici vero Diacytonitem vocant.

SYL. *Diacydonion cholagogum colico dolori, & alijs partium nutritoriarum morbis salubre, accipit succi cydoniorum libras tres, mellis albi lib. ij. scammonij vnc. i. & dimidiam, galliæ bonæ caryophyllorum, zingiberis, mastiches, piperis lōgi, cinamomi, nucis moschatæ, ana dra. iij.*

misce

misce simul omnia. Da ab aureo uno ad tres, si facere vis cholagogum simul & phlegmagogum, misce scammonij drach. v. turbith drach. xij. si solum, phlegmagogum, abiecto scammonio, misce turbith drach. xxv. cnici excorticati, pondus scammonij, si bilem atram uis uacuare, prædictorum loco misce elleborū nigrum, vel epithymū. Quidam cum saccharo coquunt, alij quoque cum carnibus tantum, alij cum succo tantum, alii cum ambobus.

SYLVII ANNOTATIO.

Diacydonium huic simile habet Nicolaus Salernitanus in vsu frequentius, quam hoc, quod nonnulli quoq; parant, sine aromatibus tamen potius. Diacydonium præter dicta Mesuæ est quadruplex in syrupis, & conditum cydoniorum, seu miua aromatica, hoc est, succus ad mellis cōsistentiam coctus, & multis aromatibus conditus, hoc modo.

SYL. Conditum alterum de pomis salubre ad cordis & stomachi imbecillitatem, coctionemq; iuuādam, recipit carnium pomorum dulcium & redolentium, intus & foris purgatorum, & in frusta incisorum libras sex, sacchari albi boni, libras quinque, aquæ rosatæ lib. duas, ligni aloes drachmas quinque, santali flaui drachm. tres, caryophyllorum drachmas quatuor, cinnamomi drach. quatuor et dimidiam, ambræ drachmas duas, moschi drach. vnius partem tertiam. Eodem modo condiuntur poma acida & parua, & aromatica, & dulcia. Sunt præterea ex pomis syrupi quatuor, & succus pomorum, vt cæt, siccatus, vt in syrupis dicemus.

SYLVII ANNOTATIO.

Saccharo etiam condimus hodie cerasa, corna, vuam oxyacanthæ, vuam ribes nostratis, & ex his vt ex cydonijs & fructibus alijs gelatinam, vt vocant, coquimus, ex ribes vero omnium gratissimā sanis & febricitantibus.

ANT. Electarium de pomis bonum ad debilitatē cordis & stomachi, & cōfortat digestionē. Recipe carnium pomorum dulcium & redolentium mundatorum & incisorū per frusta lib. vi. zuccari albi boni lib. v. aquæ rosatę libras duas, ligni aloes drach. v. sandali citrini drac. iij. caryophyllorū drachmas quatuor, cinnamomi electi drachmas quatuor & ß. ambræ drach. ij. muschi drachmā vnius tertiam. Hoc etiam modo fit electarium de pomis acetosis & electarium de pomis paruis & aromaticis & dulcibus.

[margin: ...inæ elect. ...res.]

Istud electarium non est in vsu, nec reperitur præparatum, sed magistraliter vtendo confert debilitati cordis & melancholicis, & his qui tristantur sine causa manifesta, sed posset magistraliter præparari.

MANARDVS, in Electarium de pomis.

Arabum inuentum est mala adeo cordi congruere, quod certe vix credo, maxime vbi hoc modo parentur, quo hic vir iubet, quid enim habent cordi congruens prȩter odorem? quē certe deponunt cum à cortice separantur, & multum coquuntur.

SYL. Conditum ex persicis ventriculi ardorem mitigando ipsum roborat, sitim extinguit, tetrum oris halitū emendat, accipit persicorum propemodum maturorum intus & foris purgatorum, & succi persicorum aliorum ana libras tres, sacchari albi libras duas, tere persica in medullæ consistentiam, coque cum syrupo, vt in condito ex cydoniis diximus. Vbi coctum erit, pulueriza super ipsum ligni aloes, santali flaui ana drach. ii. cinnamomi, cubebæ, macis, ana drach. iiii. moschi scriptulum dimidium. Et cum fit sine aromatibus, salubre est ac expertum.

A

SYLVII ANNOTATIO.

Vt sitim extinguat, & aliter refrigeret, humectet, tollenda sunt aromata.

ANT. Electarium de persicis confortans stomachum, sitim extinguens, et ardorem stomachi mitigans, & oris fœtorem amputās. Accipe carnium persicorum mediocrium inter maturitatem & acerbitatem, & mundatorum à corticibus suis, & succi eorum ana libras tres, zuccari tabarzeth libras duas. Terantur persica vt sint sicut medulla, & exerceas in eis decoctionē cū syrupo sicut diximus in cōfectione de citonijs. Et cum coctū fuerit puluerizetur super ipsum ligni aloes drachmas duas, cinnamomi, cubebę, macis ana drach. quatuor, sandali citrini drachmas duas, muschi drach. i. sextam. Et quandoq; fit sine speciebus, & est sanum & expertum.

B

[margin: Sūma medic. sunt. ix. res;]

Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

MANARDVS, in Electarium de Persicis.

Nescio quomodo sitim extinguat, si tot aromata apponantur.

SYL. Electarium Regium, cerebrum, cor, thoracem, ventriculum roborat, strobylorum excorticatorum vncias octo, amygdalarum similiter purgatarū vncias sex, sacchari libras quatuor, aquæ rosatæ libram vnam & dimidiam, olei amygdalarum dulcium recentis, & rosati, ana vncias tres, cinnamomi drachmas octo & semissem, caryophyllorum, & santali citrei ana drach. iii. ligni aloes drach. iiii. ambræ drach. i. moschi scriptulum dimidium.

SYLVII ANNOTATIO.

Ab hoc tolle oleum, ne sit vomitorium si vti libet.

C

ANT. Electarium quo vtuntur reges & prælati. Rec. pinearū mūdatarum vnc. viij. amygdalarum mundatarum. vnc. vi. zuccari albi lib. iiij. aquæ rosatæ. lib. i. & ß. olei rosati, amygdalæ recentis et dulcis ana vnc. iij. cinnamomi electissimi drach. viij. & ß. caryophyllorum drach. iij. ligni aloes drac. iiij. sandalorū citrinorum. ʒ. iij. ambræ bonæ drac. i. musci drach. vnius sextam. Et est bonum & expertum. Et confortat stomachum, cor, pectus, & cerebrum.

[margin: Sūma medici. est. xi. res.]

Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

MANARDVS, in Electarium, quo vtuntur Reges.

Ego vtroq; horum vsus plerūq; sum, sed à primo amoui oleum, ne vomitū moueret, & à secundo sandalos, qui multis non placent, quandoq; addens cucurbitæ, & peponum semina, aromata etiam, prout mihi visum, moderans.

D

SYL. Electarium Regium alterum, idem pollet, nam ipsum complent strobylorum excorticatorum vnciæ sex, amygdalarum dulcium etiam delibratarum vncias quatuor, aquæ rosarum libra vna & dimidia, rosarum rubrarum vncia vna & dimidia, santalorum citreorum drachmæ tres, & dimidia, sacchari libræ quatuor ambræ drachma vna, moschi script. semiss.

SYLVII ANNOTATIO.

Vsui esse potest sublatis santalis fere ingratis, aromatibus etiam diminutis, & in eorum locum semine cucurbitæ & melonum addito, vel alio, pro varijs scopis.

ANT. Electarium sm quo vtuntur reges valens sicut primum. Reci. pinearum mundatarum vncias sex, amygdalarum mūdatarum dul-

Sũma medicinaꝫ est viij. res.

cium vncias quatuor, zuccari albi libras quatuor, aquæ rosatæ libram vnam & ß. foliorum rosarum rubearum. vnciam vnã & ß. sandalorũ citrinorum drach. iij. & ß. ambræ drach. i. musci drach. vnam, vnius sextam.

Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

SYL. *Conditum ex fructibus appetentiam excitat, & bilẽ flauam ex ventriculo deturbat, eiusq; intemperiem calidam corrigit, accipit carnis cydoniorum, & pirorum austerorum, & malorum acidorum ana lib. i. coque ex aceto forti, in quo rhus vigintiquatuor horis maceratus fuerit deinde addita lib. i. omphacij ex acinis cum seminibus multum diuq; tritis expreßi, & carnis sorborum immaturorum vnc. v. omnia cum sacchari lib. iiij. coquuntur ad mellis craßitudinem, tunc adduntur succi baccarum, oxyacanthæ vnc. ij. spodij, seminis oxalidis ana vnc. i. percoctum conde vase vitreo. Datur à drach. duabus ad drach. tres, cum aqua frigida, & succo citri, aut succo ribes, aut alio eiusdem naturæ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Efficax est ac iucũdum: dari autem potest ab vnc. i. ad sescunciã, cum nullius in eo simplicis vires sint formidandæ.

ANT. Electarium de fructibus magni iuuamenti ad solutionem ventris cum significationibus caliditatis, & abundantiæ cholerae, et est medicina magna ad appetitum confortandum qui prostratus est, cuius ꝑmixtio hæc est. Accipe carnium citoniorum, & † pirorum ponticorum, & malorum acidorum, quorum singulum elixatũ fuerit in aceto vini fortis in quo infusum fuerit † sumach die ac nocte, & succi acrestæ super cuius trituratione elaborandũ est vsq; ad consumptionem vltimam granorum, ana lib. i. carnium sorbarum immaturarum, vnc. v. zuccari lib. iiij. Coque ad spissitudinẽ mellis. Deinde pone super ipsum suc. berberis † drac. ij. spodij, seminis acetosæ, ana drach. i. Repone postquam confectum est in vase vitreo, & da à drach. ij. vsq; ad drachm. iij. cum aqua frigida, rob. citri, aut ribes, aut aliquo talium.

† alias vnc.

Sũma medi. ẽ. 8. res.

In vsu non habetur, nec præparatum reperitur efficax. tamen est & iucundum.

MANARDVS, in Electarium de fructibus.

Efficax est, neq; insuaue, si bene præparetur. SVMACH.) Greci Rhun Syriacum vocant. PYRORVM ponticorum.) Id est, saporis astringentis & acerbi.

SYL. *Electarium de oxalide Galeno adscriptum ad intemperaturam calidam totius, vt in febre æstuosa, vel solius ventriculi aut hepatis, syncopen, cordis palpitationem, ebrietatẽ, recipit xylaloes, cubebæ ana vnciam dimidiã, rosarum rubrarum, coralli rubri, margaritarum albarũ, santali citrei, auellanæ Indicæ, ana drach. ij. baccarum oxyacanthæ, seminis citreoli, seminis cucurbitæ, semin. cucumeris, ana vnc. semiß. seminis oxalidis, seminis portulacæ, & buglosi, ana drach. ij. & semissem, spodii, electri, gummi Arabici, tragacanthi ana drac. iii. boli Armeni drach. i. & semissem, caphuræ drach. i. excipe succo citri aut omphacii coctione inspissato, datur à drac. ii. ad vnciam dimidiam cum aqua frigida.*

E

SYLVII ANNOTATIO.

Galeno id male tribui indicant santala & caphura, & auellana Indica, cubebæ, spodium Arabum, id est, ebur vstum (nam Græcorũ spodium, id est, cinerula, metallicum est excrementum pompholygi congener in corpus non recipiendum) margaritæ nusquã quod sciam, Galeno appellatæ vel vsurpatæ.

ANT. Confectio alia Gal. & est confectio de acetosis faciẽs ad tremorem cordis, & stomachi caliditatem, & æstuationem, & ad feruorem stomachi, & sitim, & fumosam eructuationem, & oris ardorem, et ad hepar inflammatum, & febrem, & syncopim & ebrietatẽ. Cuius permixtio hæc est. Rec. xyloaloes, cubebæ, ana ℥. iiij. rosæ, coralli rub. margaritarum albarum, sandali citrini, faufel. anã ℥. ij. berberis, seminis cucumeris, cucurbitæ, citruli, ana ℥. iiij. spodij, carabæ, gummi, tragacanthi, ana ℥. ij. boli armeni. † ℥. i. & ß. seminis acetosæ, drach. iiij. seminis portulacę, buglossæ ana drach. ij. & ß. camphoræ. drachm. i. Confice cũ rob. citri, aut rob. acrestæ. Dosis eius est. a. ℥. ij. vsq; ad. ℥. iiij. cum aqua frigida.

F

† al. d[...]

Sũma dic. e[...] res.

Confectio, id est compositio alia Gale. nõ reperitur ubi ponatur à Gal. Non est in vsu nec præparata reperitur.

Additio.

Fausel secundum Serapionem est auellana indica, arbor cuius emittit cannulas in quibus est faufel sicut dactylus, & arbor ista non est in terris arabum. postea dicit auctoritate Isaac benaram. ꝙ deferẽ ex siz, & est frigida & fortiter stipticitat, & fortificat membra, & virtus eius est sicut virtus sandalorum rubeo. quæ quando nõ reperitur, ponitur loco eius ex sand. rub. & medietas põderis eius ex coriandro recenti.

G

Fause[...]

MANARDVS, de Confectione alia Galeni.

Non esse Galeni, Camphora & Sandali ostendunt. FAVFEL.) Fructus quidam adstringens, antiquis incognitus, nunc auellanã Indam vocant. Bolo armeno caremus, falsum apothecarij passim habent. Cœpit aliud fieri ex orientali plaga, ꝙ nec ipsum esse verum Armenicum puto.

SY[L.] *Conditum ex prunis ventriculi ardorem, & inde natam sitim extinguit, febres mitigat, aluum soluit, accipit carnium, prunorum nigrorum, oblongorum, mediorum, subdulciũ, elixatorũ in aqua, cui portulaca incocta fuit, lib. ii. sacchari albi lib. i. aquæ violarum lib. ii. coque igni lento ad craßitudinem, reconde vitreo vase. Da ab aureis quatuor ad sex aureos.*

ANT. Confectio de prunis cõferens ad ardorem stomachi & sitim, & soluit naturam, & datur in febribus, & sedat eas. Accipe carniũ prunorum nigrorum oblongorum & † muzorum accedentium ad dulcedinem, & elixatorum in aqua in qua portulaca elixata fuerit lib. ij. zuccari albi lib. i. aquæ violarum lib. ij. Decoque cum facilitate vsq; ad spissitudinem. Reconde in vase vitri, & da auꝛ. iiij. vel. vi.

H

Sũma di. ẽ. [...]

Non reperitur secundum hanc descriptionem præparata, nec habetur in vsu, licet magistraliter posit etiam usus eius præparari, & esset idem electarium valde delectabile, ideo nota ipsum secundum quod describitur in litera.

MANARDVS, in Confectione de prunis.

Non displicet, modo stomachus non sit valde debilis. MVZORVM.) Id est, quæ dulcacida sunt.

Conditum

L. *Conditum ex sorbis ventriculum roborat, immodicam purgationem sistit, accipit carnis sorborum propemodũ maturorum coctorũ in aqua, cui rosæ prius incoctæ fuerint, & cortices granatorum, lib.iiij.mellis, aut sacchari lib.ij.& dimidiam, coque ad crassitudinem, & reconde vase, da vnc.i.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fluorem alui immodicum sistit ante epulas sumptum, præsertim cum saccharo conditum. malicorij vnc.ij. aut tres, rosarum vnciæ quatuor aquæ prius incoctæ fuerint. Ex mespilis vtrisq;, & similibus fructibus idem fieri potest.

T. Electarium de sorbis cõfortans stomachũ, & sedans solutionem fortem. Accipe carnem sorbarum immaturarum, & vicinarum maturitati et elixarũ in aqua in qua rose prius decoctę fuerint, et corticũ granatorum lib.iiij. mellis aut zuccari lib.ij.&.ß. Coquatur vsq; ad spissitudinem, & reconde ipsum in vase. Et da.℥.i.

Ista est vltima cõfectio seu compositio, seu electarium quæ ponitur in hac prima summa de confectionibus delectabilibus ad gustum, & licet non sit in vsu, nec præparata reperiatur, posset tamen magistraliter vti & præparari. Et ideo sæpe vtebatur ea Thomas de garbo in fluxibus ventris superfluis, ante cibum assumpto eo in quantitate castaneæ crassæ, præparatur tamen cum zuccaro & non cum melle in forma electarij. loco diacitoniten sine aromatibus, & efficacius operabitur q̃ ipsum. Sorbæ autem sunt frigidæ complexionis & siccæ in primo gradu, quando non sunt maturæ. Et sic est finis primæ summæ de electarijs delectabilibus.

MANARDVS, in Electarium de Sorbis.

Vehementer adstringũt, & ad eum vsum communiter paratur, id facturum vehementius, si pro sorbis mespila accipiemus.

SECVNDA PARS PRIMAE distinctionis. De antidotis amaris magnis.

L. *Theriaca antidotus diatessaron, idest ex quatuor, ad affectus frigidos, tum cerebri, vt epilepsiam, paralysin, spasmum cynicum, id est oris torturam, tũ uentriculi, vt inflationem, & ab eo dolorem, tardam coctionem, tũ deniq; hepatis, vt hydropem, cacexiã, obstructionem, præterea morsui scorpionis, et potioni ueneni cõfert. Recipit autẽ gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum portionem æqualem, trita curiose omnia melle † despumato excipiuntur. Datur ab aureo dimidio ad aureum vnum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Theriaca dicit, qa valet ad morsus ferarũ, addito ebore diapente faciunt Absyrtus & Vegetius mulomedici, iumentis seruãdis saluberrimum, à circũforaneis pro magna theriaca passim venditur.

T. Theriaca diatessaron, iuuamẽta cuius magna sunt ad ægritudĩes cerebri frigidas, sicut est epilepsia, tortura, et paralysis, & stomachi, sicut est dolor & inflatio, & malitia digestionis. Et hepatis, sicut est cacexia, hydropisis, & oppilatio. Et confert morsui scorpionis, & potui veneni. Cuius hęc ẽ permixtio. Rec. gentianæ, baccarũ lauri. † myrrhæ. aristolochiæ rotũdę ana. Confice cũ † melle despumato. Dosis eius est ab aur.ß. vsq; ad aur.i.

A Hæc est secunda pars principalis primę summæ, in qua auctor determinat de antidotis.i. de medicinis compositis, seu conuenientibus diuersis ægritudinibus, his tamen reductis ad formam electarij, vel solidæ confectionis. Et primo incipit à famoso electario quod dicitur Theriaca. Reperiuntur enim theriacæ duæ famosæ descriptiones, et aliæ q̃ plures, non sic famosæ. Prima est quæ dicitur fuisse Galeni, quam ponit Nicolaus in suo antidotario, et Auic. v. cano. tractatu primo. & denominatur ab eis, quia ipsi fuerunt inuẽtores illarum descriptionũ, commendatur & pręparatur, & sic plus generaliter habetur in vsu theriaca Andromachi q̃ theriaca Gal. licet in simplicibus componentibus eas parua sit differentia. Ponit autem Auic. loco iã dicto laudes, operationes, proprietates, & virtutes, per longa verba dictæ theriacæ Andromachi, uerificando particulariter quæcũq; simplicia, ipsam componentia ad quẽ locum recurrẽdum est pro eius notitia. dicitur autem theriaca sublimior medicinarum propter eius excellentiam. dicitur etiam theriaca à thero serpente propter trochiscos

Duæ theriacę descriptiones famosæ.

B theri, qui ingrediuntur compositionem eius, ponuntur autem dicti trochisci in quinto cano. Auicen. & habet insuper theriaca prædicta diuersas operationes efficere, secundum diuersitatem suæ ætatis, seu suæ confectionis & constructionis. Declarat autem Auicen. loco iam dicto quod theriaca habet diuersas ætates, sicut & quæcunque composita, & sic diuersimode operatur secundum diuersitatem illarum ætatum, habet enim primo infantiam. secundo pubertatem. tertio adolescentiam. quarto senectutem & vltimo decrepitam. In infantia autem quæ est ętas eius incipiendo à die suæ constructionis, & nouæ compositionis perdurans usq; ad annos tres, est ista, stupefactiua mortificatiua caliditatis innatę, & quanto plus appropinquat suo principio, tanto plus habet suas operationes efficere, in ætate autẽ pubertatis iam incipit habere virtutes principaliter contra venena calida & frigida, & contra morsus animalium venenosorum, & contra q̃ plures alias dispositiones & ægritudines, de quibus Auic. loco iã dicto,

Theriacæ ætates.

C & alij auctores de ipsa loquentes asserunt & affirmant, & talis ætas pubertatis est à tertio anno vsq; ad nonum vel decimum, vel sm quod ab antiquis describit à quinto anno vsq; ad quintumdecimum. In ætate autem senectutis, completas habet ac perfectas operationes suas. & tũc est in potissimo suo esse cum mirabilibus suis operationibus, de quibus Auic. mentionem facit loco superius allegato. & talis ætas est à vigesimo anno vsq; ad trigesimum. Post sequitur mors ipsa quæ est ætas decrepita quæ et si rationabilirer potest nũcupari in qua est ablatio cuiuslibet operationis ipsius. Et licet Aui. in cano. prædicto loco & cap. allegato longiores ponat ætates theriacæ prædictæ, quia plura aromata ponebãtur in ea quàm Archigenis temporibus fiebat, nunc tamen dictæ ætates sunt ei magis conuenientes, & congruæ & modernis medicis practicantibus magis conformes & vsuales. Et hic nota quòd siquis diligenter aspiciat mentem Auicen. Galen. & aliorum

D omnium antiquorum auctorum theriaca Andromachi ac etiam theriaca Galen. & quælibet alia theriaca composita efficaciores & potentiores habebat operationes ipsorum temporibus, & etiam Archigenis quàm habeat modo. vel aliqua ex prædictis habeat temporibus nostris. Et hoc idem euenit electarijs omnibus propter defectum quantitatis aromatum in constructione ipsarum & electariorum. Nam ad libr. mellis ipsorum temporibus in theriaca, & sic in quolibet alio electario poni faciebant drachmas tres aromatum. Nunc autem ne assumentes ipsam abhorreant solum poni facimus, drachmas duas aromatum. & vt minus expendant. & ideo non est tantæ efficaciæ, nec laudes suæ ex ipsa sequuntur vt eorum temporibus sequebantur. Operatur autem theriaca cum est fermentata perfecte post annum quintum suæ constructionis, quia ante dictum tempus vsus eius non est nisi ad somnum prouocandum, cum complexione sua ca-

Electaria p fectiora extitisse tẽpore Gal. quã nunc.

lida & sicca, quæ vltra secūdum gradum modicum ascendit, quæ resultat & simplicium commixtionē componentium eam. vincit tamē siccitas caliditatē ipsius. Operatur etiam à forma specifica, aut à proprietate suæ specificę formę in sequentis mixtionem simpliciū componentium eā, & cuilibet de per se, qua cōplexione calor naturalis vigoratur & spiritus. Vnde prędicta theriaca generaliter omnibus passionibus nostris, immo qbuscunq; dispositionibus nostris in corporibus, in quibus nō est superfluus excessus caliditatis est vtilis, & conueniens. licet plus frigidis ꝙ calidis temporibus, quantitate conuenienter exhibeatur, & maxime in declinatione ægritudinum materialiū, & post ipsarum digestionē. ut in fine feb. phlegmaticę regulariter exhibetur, vacuo tamen stomacho à superfluitatibus, et à cibo, & corpore mūdificato diligenter. Sic etiam post eius assumptionē non est cibus uel potus, uel aliquid aliud assumendū, nisi trāsactis ad minus quinq; horis, & illis elapsis potest tamen conuenienter exhiberi theriaca, & similia cū aliquo paruo potu, vt vino vel aqua de stœchados vel maioranæ in passionibus frigidis capitis, vt virtus eo citius euaporetur ad caput. & sic etiam cū aliquibus liquoribus frigidis temperatis, vt cū aqua buglossæ seu melissę in passionibus cordis venenosis. sed tuti⁹ est sine aliquo potu ipsam assumere. Vltimo pro laudibus & operationibus eius & modo. & tempore recurrendum est ad Auicen. loco superius allegato, quo diffuse tractat omnia superius allegata prædicta, & maxime circa theriacam Andromachi quæ omnia intelligenda sunt esse de theriaca Galen. Insuper notandum ꝙ theriaca non solum est ægritudinum curatiua, sed etiam est sanitatis præseruatiua, & etiam illius conseruatiua, & dosis eius communiter in prouectis ætate erat quantitas lupini quæ erat pondus. ʒ. i. Et hæc erat et esset quādo theriaca esset constructa cū lib. mellis. ℥. iij. aromatum. sed hodiernis tēporibus dosis eius est. ʒ. i. vsq; ad. ʒ. i. ß. propter defectum & diminutionem aromatum ingredientium compositionem ipsius, vt superius dictum est. Et quia descriptio theriacæ Andromachi quæ vltra omnes alias est in vsu. solum ponitur ab Auicen. v. cano. vt iam dictum est. & illam pluribus libris corrupte reperitur. Ipsam describam complete absq; defectu sicut Thomas de Garbo. ipsam cōstrui faciebat, & vt recte debeant reperiri simplicia componentia ipsam aliqualiter declarabo, & eius descriptio est. ℞. trochiscorū scillæ aure. xlviij. trochiscorum viperæ aur. xxiiij. trochiscorum andaracaron drach. vi. prædictæ descriptiones ponuntur à Nicolao in suo antidotario. & ab Auicen. in prædicto cano. tractatu theriacę, piperis nigri dictum est in diamusco. opij. an. drach. vi. opium est succus papaueris nigri artificialiter facti & inspissati. & est frigidæ & siccæ cōplexionis in quarto gradu, licet frigiditas superet siccitatem, operatur autē vigorosius stuporem inducendo, spiritus incrassando, & ipsorum transitus prohibēdo ad membra sensitiua & motiua. vnde somnum faciliter profundum inducit cum sua proprietate & forma specifica, nobis occulta potius ꝙ cū suis qualitatibus primis, superius dictis, licet etiam frigiditas eius aliqualem stuporem inducat. cauendum est ergo ab vsu ipsius secūdum omnem modum administrationis ipsius, & in quacunq; dosi, immo cauendum est ab omni medicina in qua ipsum ingredit̄ nisi in casu magnæ necessitatis posito ab Auicen. & auctoribus medicinæ, & tunc cum opio thebaico, quia factum & collectum à thebis, quia idem melius & perfectius operatur quocūq; alio opio vbicunq; collecto, & sic est minoris periculi & timoris vsus ipsius. Cinamomi in diamusco, seminis napi, accipitur semē eius. & est complexionis cali. & siccæ in tertio gradu. Scordeon, id est alleorum siluestrium & sunt cali. complexionis vsq; ad quartum gradum. In alleo autē domestico nō est tanta caliditas nec etiā siccitas. Nocet multum habentibus corpus repletum malis humoribus, & caput debile. quia multum sunt vaporosa. Rosarum rubearum in diamusco. Ireos, id est lilij cœlestis, quare &c.

Theriacæ dosis.

Theriacæ descriptio.

Opium.

E

Additio.

Hæc theriaca dicitur theriaca diatessaron, id est de quatuor rebus, nam thessaron græce est idē quod de quatuor rebus. hæc descriptio apud multos reperitur. Nā Auic. in. v. cano. similiter Rasis. viij. ad almansorē. Itē Haly. x. practicæ, eandē habent descrip. quę tamen raro in vsu habet̄.

MANARDVS, in Theriacha Diatessaron.

Theriaca dicitur, quia ad morsus valet ferarum διατεσσάρων, quia ex quatuor, præter mel cōponitur. Antiqua est & valde vtilis. Mulomedici addunt ebur, & vocāt διαπέντε, sublimeq; esse dicūt ad præseruanda curandaq; iumenta, vt videre potes apud Absyrtū, & Vegetium. MYRRHAM.) Hoc tempore apud nos reperire bonam, est difficile. MEL sit quadruplum specierū, vt in hac, sicut in alijs similibus.) Trypheræ omnes hæ ab Arabibus vidētur inuentæ: nam fere myrobalanos recipiunt, quæ antiquis erant vel ignotæ, vel non adeo assuetæ.

Tryphera antidotus Sarracenica magna coctionem vētriculi et hepatis suo calore iuuat, ob id flatus dissipat, humores in vētriculo, et alijs visceribus putres absumit, oris et corporis reliqui odorē et colorem commendat, lassitudinem tollit, sanitatē præsentem tuetur, et morborū generationē prohibet, venerē auget, hæmorrhoidas sanat. Recipit autē myrobalanorum, cepularū Indarum, embli. bellericarum, citrearum ana drach. v. cinnamomi, triū piperum, eryngij, folij, spicæ nardi, cardamomi vtriusq;, casiæ, lepidi, cyperi, apij, linguæ auis, caryophyllorum, behen vtriusq;, zingiberis, ana drach. ij. nucis moschatæ, macis, sesami excorticati ana drach. iij. amygdalarū ambarum ana drach. v. ligni aloes, mastiches, rhabarbari, sem. fœniculi, ana drach. ij. ozimi, menthæ siccæ, origani Persici ana drach. i. & semissem. Myrobalani frigentur cum butyro recēti, cæteræ species cum oleo amygdalino, melle excipiūtur omnia, datur a sesquidrachma ad drac. ij. addunt aliqui turbith drach. v. moschi drach. i. partē quartam, seu grana quindecim.

F

G

SYLVII ANNOTATIO.

Tryphera Sarracenica Nicolai Gallis ē vsitatior. Tryphere aūt, id est, delicatæ, dictæ vident̄ per antiphrasim: sunt. n. ob amaritudinem ingratæ. Arabum inuentum esse ostendūt myrobalani, & alia quædā: alij hominem iuuenē reddentes interpretātur. Annos duos seruant, possunt cū sacchari lib. i. in vnciam solidū fieri electarium.

TRyphera † Saracenica magna, expertum iuuamentorū, corpora in sanitate conseruat, & ne in ægritudinē incidant, adiuuat. Membrorum lassitudinē tollit. Vētositatem resoluit, dolorem & indignationē stomachi tollit. Oris odorem, & totius corporis bonū facit. Hæmorrhoidas sanat. Colorē corporis efficit bonū. Et multiplicat coitum, humorositatē stomachi desiccat, putrefactionē viscerum tollit. Rec. chebulorum indorū, bellirico. emblico. & citrini, ana. ʒ. v. cinnamomi, trium piperū, secacul. folij, spicę, cardamomi maioris et minoris, casiæ, † setaragi indi. cyperi, apij, linguæ auis, caryophyllorū, heben albi & rubei. zingiberis. an. ʒ. ij. spicæ, nucis muscatæ. macis, sesami excorticati, ana. ʒ. iij. amygdalarum dulcium & amararum. ana. ʒ. v. ligni aloes rhabarbari, seminis fœniculi. masticis. ana drach. ij. alfelengemise, mentæ siccæ, origani persici. ana drach. i. & ß. Frigetur myrobalani cum butyro vaccino. et cæteræ species cum oleo amygdalino, & confice cum melle quantū sufficit.

H

me- : est res.

sufficit. Dosis eius ē à.ʒ.i. & ß. vsq; ad.iij. Et sunt qui addunt in confectione turbith.ʒ.xv. Et sunt qui aromatizant ista cum musci.ʒ.i.quarta.

Additio.

Triphera grece est dicta delicata latine. saracenica, quia à saracenis inuenta. Nicolaus in proprio antidota. vnam aliam habet descrip. differentē multum ab ista, quæ in gallia magis in vsu habetur q̃ ista Mesue. Setaragi quid sit vide apud Serapionē proprio cap. vbi dicit auctoritate Gal. quod virtus eius & sapor & odor sunt similia virtuti sapori & odori nasturcij, nisi quia est minus desiccatum. & sic loco setaragi indi, possumus ponere semen nasturcij.

MANARDVS, in Tryphera Sarracenica.

TRYPHERA quasi deliciosa vel voluptuaria.) SETARAGI Indi.) Est Lepidium dicit Auicēna, quòd Indum est, frusta parua subtiliaq; ligni.

SYL.

Tryphera antid. moschata eadē promittit, quæ prior, sed imbecillius, recipit vero myrobalanorum, cepularum nigrarum, embl. bell. piperis nigri & longi, zingiberis, casiæ, spicæ nardi, ana drach. v. seminis anethi, seminis porri, ana drach. ij. seminis dauci, rosarum rubrarum, cinnamomi, nucis moschatæ, caryophyllorum, ana drach. i. & dimidiam, macis, cardamomi maioris, galangæ, ligni aloes, moschi, ana drach. i. seminis nasturtij drach. x. excipitur melle despumato, datur à drach. ij. ad drach. iiij. adduntur interdum scoriæ ferri nutritæ drach. ij.

ANT.

TRyphera muscata quam fecit Alcāzi, experta mirabiliter ad mollificatiões, & ventositates stomachi & viscerum hæmorrhoidarū & ad corruptionem complexionis & fęditatem coloris cutis, & addit in coitu. Cuius permixtio Rec. mirobalanorū chebulorum, nigrorū, emb. bell. pipis, macropiperis, zingi. cyperi, casię, spicæ, indæ. aā.ʒ.v. se. anethi, se. porri, aā.ʒ.ij. seminis † bauciæ, rosarū, cinnamomi, nucis muscatæ, caryophyllorum, aā.ʒ.i. et. ß. macis, heyl. galāgę, ligni aloes, crudi. musci. ana.ʒ.i. granorū nasturtij. drach. x. Confice cū melle despumato, & da. drach. ij. vsq; ad. iiij. Et quandoq; ponūtur in ea scoriæ ferri nutritæ † drach. ij.

me- xxiiij. :.ij.

Additio.

Tryphera muscata dicitur quia recipit muscum, valet ad ea quę dicuntur in textu, maxime cum additione, apud mediolaneses interdum in vsu habetur.

MANARDVS, in Tryphera muschata.

BAVCIA.) Est pastinaca domestica.

SYL.

Tryphera anti. Gale. eadem omnino promittit, recipit omnium myrobalanorum ana drach. x. zing. & mastichis, cinnamomi, caryophyllorum, ana drac. vij. galangæ, spicæ nardi, asari, croci, se. fœniculi, anisi, apij, ameos ana vnc. dimid. costi, piperis nigri & longi, casiæ ana. drach. iij. nucis moscatæ, cardamomi utriusq;, macis, calami aromat. ligni aloes ana drach. ij. † behen albi et rubri rad. piperis, cyperi ana drach. iij. et semiss. ambræ drac. i. moschi scrip. i. frigentur myrobalani cum oleo amygdala. dulcium, melle despumato omnia excipiuntur. Scoria ferri in aceto nutrita aliquando additur à Galen. ad mensuram omnium, vel dimidii. Datur à drach. i. ad. ii.

santali

SYLVII ANNOTATIO.

Nō est Galeni, indicāt simplicia Galeno īdicta & īcognita, myrobalani, ambra, moschus, galāga, caryophylla, nux moschata, macis.

ANT.

TRyphera Gal. confortans stomachum et calefacit ipsum. Et confert ad vētositates & hæmorrhoidas, & humorem crudum, et adiuuat desiderium coitus. Et clarificat colorē, & calefacit renes, & confert ad ventositates matricis & fluxū qui per hæmorrhoidas. Cuius permixtio hæc est. Rec. omnium myrobalanorum ana. ʒ.x. zing. masticis cinamomi caryophyllorū, aā. ʒ.vij. galāgæ, maratri, anisi, apij, amæos spicę, asari, croci, aā.ʒ.iiij. costi, pipe. nigri & longi, casiæ, aā.ʒ.iij. nucis muscatæ, macis, cardamomi maioris & minoris, calami aromatici, ligni aloes, ana. ʒ.ij. heben albi et rubei, † alufulfumē cyperi. aā. ʒ.iij. & ß. ambræ. ʒ.i. musci. ʒ.i. partes. ij. Frigent myrobalani cū oleo amygdalarū dulciū. Et confice oīa cum melle despumato. Et Gal. quidem qn̄q; addit scoriam ferri nutritam in aceto vini ſm mensuram medicinarum omnium. Et quandoq; medietatem earū. Dosis eius est à.ʒ.i.ad.ij.

Loco aluful fumen pone piper nigrum.

Sūma medicinaꝝ est xxxiij. res.

Additio.

Ista tryphera Galen. raro habetur in vsu quæ differens apud diuersos reperitur secundum aliqua simplicia. Nam quidam habent loco heben albū et rubeum. sanda. album et rubeum. Nonnulli habēt loco heben &c. tuderi album & rub. sed præsens melior videtur.

MANARDVS, in Tryphera Galeni.

Non credo esse Galeni, cum neq; behen, neq; ambram, neq; moschum agnouisse videatur. ALVFVLFVMEN.) Difficile est de his barbaris diuinare dictionibus, potes tamē sumere ocimum. Interpres Auicenna exponit redicem piperis. Quidam textus non habent hanc dictionem.

SYL.

Tryphera antid. minor Phenonis, vētriculum hepar, renes, uesicam roborat, ob id fluorem alui, hæmorrhoidū, mensium immodicum cohibet, sanguinis corruptionem & cruditates, & in ventriculo putredines humorum emendat, colorem bonum reddit, ac formæ corrumpi cœptæ vitium redimit, accipit autem myrobalanorum cep. Ind. belleric. embl. nucis moscatæ, ana drach. v. nasturtii, asari, origani, persici, piperis, thuris, ameos, zingiberis, fructus tamaricis, spicæ nardi, schœnu anthus, cyperi, ana vnc. dimidiam, scoriæ ferri diebus quinq; in aceto nutritæ drach. xx. myrobalani assentur in butyro vaccino, et cætera inuoluātur oleo amygdalarū dulcium, aromatizentur moschi drach. i. melle despumato excipiantur. Post sex menses datur à drach. i. ad drach. iii.

SYLVII ANNOTATIO.

Ex his oībus sola ferri scoria & fructus tamaricis aperte adstringunt, spica nardi, & alia quędā imbecilliter. Eadēq; multo plus calore suo, & essentiæ tenuitate mēses ac hęmorrhoidas ꝓmouerint, q̃ adstrictione leui steterint: ob id in hos affectus duos ea oīa tollerē, vel horū partem bonā, neq; solū pondus minuerē. Ad affectus alios frigiditati succedētes, & mēses, vt vocant, albos esse posit salubris non autē ad eos qui calorē sequuntur: nā putredo humorum & formę corruptio, qualis ī elephāticis, calorē fere sequit, [illegible]rius caloris, imbecillitatē: licet ac mistione integra mirifice valere ad mēsium corruptionē & fluorem eorū, ac hæmorrhoidū immodicū vsu suorum affirmet autor Luminaris maioris. Scoria autē in aceto nutritur, dum eo diu maceratur, aliquoties mouendo, vt docemus in nutritione lib. 2. pharmacopoeiæ.

ANT.

TRyphera minor ex arte Phenonis, ad corruptionem & exuberationem menstruorum, & hæmorrhoidarum, & ad corruptionem

formæ, & debilitatem stomachi, & destruit humorem crudum. & clarificat colorem. & confortat vesicam. & abscindit fluxum ventris. Cuius pmixtio hæc est. Reci. myrobalanorũ chebulorum, indorum, bell. emblic. nucis muscatæ. ana drach. v. nasturcij, asari, origani persici. piperis, olibani, ameos, zingibe. † carmezit. spicæ, schœnanthi, cyperi. ana. drach. iiij. scoriæ ferri nutritæ in aceto diebus. v. & assatæ. drach. xx. Myrobalani assentur cũ butyro vaccino, & inuoluantur, cætera cum oleo amygdal. dulcium, & aromatizentur cum musci. drach. i. Et confice cum melle despumato. & da post sex menses. Dosis eius est à. drach. i. vsq; ad. iij. Est enim expertum & efficax & proprie ad humorositatem stomachi. & putrefactionem in ipso.

Carmezit, i. tamarisci.

Sũma medi. est. xviij. res.

Additio.

Tryphera minor ex arte Fenonis interdum habetur in vsu quæ mirabiliter valet ad corruptionem formę, et exuberationem menstruorum & hæmorrhoidarum.

MANARDVS, in Tryphera minori ex arte Phenonis.

CARMEZIT.) Est Fructus Tamarisci: magnam vim habet in adstringendo, quæ hoc desyderant, & pręcipue mulierum redundantes menses.

SYL. *Tryphera alia minor ventriculum & hepar firmat, lienteriæ confert & hæmorrhoidibus malignis, et formæ corruptæ. Fit ex myrobal. cœpularum, Indarum, beller. emb. singularum portione pari, hæ butyro uaccino inuolutæ frigetur, melle emblicarũ excipiantur, aromatizetur moscho. Addunt alij, cyperi, thuris, asari, seminis apij & nasturtij, ana scrip. i. scoriæ ferri nutritæ partes tres.*

ANT. TRyphera minor descriptiõe cognita confortans stomachũ, & hepar & cõfert mollitiei stomachi, & malitiæ hæmorrhoidarum, & corruptioni formæ. Cuius pmixtio hęc est. Rec. myrobalanorum chebu. Indorum, belli. embli. ana. partes æquales. Inuoluantur butyro vaccino, & frigentur, & conficiantur cum melle emblicorum, & aromatizentur cũ musco. Et in descriptione alia cyperi, olibani, se. apij, nasturcij, asari, ana sextã partem. ʒ. i. Et apud alios scoriæ ferri nutritę partes. iij. et est bonũ, & expertum.

Non sunt in vsu nec inueniuntur. Additio.

Tryphera minor descriptiõe cognita non habet̃ in vsu. Summa medicinarum ſm omnes additiones est. xiij. res.

MANARDVS, in Tryphera minori.

Efficacior videtur scoria ferri addita, quæ nutrire dicitur, quãdo in aceto madet longo tempore.

SYL. *Diacurcuma magna, ventriculi, hepatis, lienis, morbos frigidos, ob id diuturnos, sanat, & quæ his succedunt symptomata, obstructiones, hydropen, cachexiam, colorẽ corporis fœdum, humorum in ventriculo corruptelam, à flatibus crassis inflationẽ, dolorem quoq; renum & vesicæ à causa frigida, vel obstructione mitigat, vrinãq; prouocat. Recipit autem croci, asari, seminũ petroselini, dauci, anisi, apij, ana vnc. dimid. rhabarbari, mei, spicæ nardi, ana drac. vi. costi, myrrhæ, casiæ, schœnu anthus, carpobalsami, rubiæ, succi absinthij, succi eupatorii, olei balsami, an. dra. ii. calami aromatici, cinamomi, ana drac. i. & semiss. scordii, scolopendrii, succi glycyrrhizæ, ana drach. ii. & dimid. tragacanthi drach. i. melle despumato excipitur. Datur a drach. i. ad drach. iii.*

SYLVII ANNOTATIO.

Διʼ ἐρυθροδάνου Græcis potest vocari: nam curcuma est Arabicus, ἐρυθρόδανον, id est, rubea: alijs placet curcuma esse chelidonium, à cuius colore flauo huic antidoto sit nomẽ, vel corrupte pro διὰ κρόκου, quem capit largiorem.

ANT. DIacurcuma magna conferens ad ægritudines antiquas, & cacexiam, & hydropisim iuuamentum manifestum, & eradicat ægritudines hepatis & splenis chronicas, quę iam induratæ sunt. Et confert ad fęditatem coloris, & corruptionem stomachi, & humiditatem frigidam, & ventositates crassas in eis, & dolori renũ & vesicę, & vrinam prouocat. Cuius permixtio hæc est. Rec. croci, asari, petroselini, dauci, anisi, seminis apij, à. ʒ. iiij. rauedsceni, phu, meu, spicę, ana. ʒ. vi. costi, myrrhæ, casiæ, schœnanthi, carpobalsami, rubeæ tinctorũ. succi absinthij, succi eupatorij, olei balsami. ana drach. ij. calami aromatici, cinamomi, ana. drach. i. & ß. scordeon, scolopendriæ, succi liquiritiæ, ana. drach. ij. & ß. tragacanthi. drach. i. conficæ cum melle despumato. Dosis eius est à. ʒ. i. vsq; ad. iij.

Istud est electarium magnum, & expertum quod generaliter ab omnibus habetur in vsu. & vbiq; preparatum reperitur secundum possentem descriptionem. Et denominatur diacurcuma à quadã radice quæ nominat̃ rubea tinctorũ. Et à quibusdã dicitur ꝙ curcuma est species chelidoniæ, sed hic sumit̃ pro rubea tinctorum valet principaliter ad omnes ægritudines frigidas antiquas, factas à materia frigida, & maxime hepatis & splenis cũ quibus coniungitur debilitas virtutis digestiuæ seu sanguificæ cũ oppilatione ipsius, aperit enim oppilationes ipsius, & hepar calefacit & virtutẽ digestiuam corroborat, colorẽ totius bonum efficit & mortificatũ bene viuificat. vnde ei⁹ principaliter opatio est in corporibus cacexeticis. i. ad hydropisim pręparatis. & sic in tali dispositiõe principaliter cõiter vtimur. valet etiã passionibus renũ & vesicæ frigidis, & etiam stomacho, & alijs in litera positis. Cacexia enim est dispositio prima ad hydropisim, in qua color corporis incipit dealbari. & aliqualiter citrinari, substãtia corporis mollificari. Et dosis eius est à. ʒ. i. vsq; ad. ʒ. iij. Et potest simul assumi cum modico vini subtilis, vel cum aquis aperitiuis calidis cõuenientibus hepati de qbus inferius mentionem faciemus. Et vsus eius potest esse continuis diebus pluribus, nisi in tempore magni feruoris, & in corporibus quàm plurimis febriẽtibus, nisi cum eo administretur electarium minus calidum vel frigidum vt cum diarodon abbatis, vel cum triasandalis. & assumendum esset cum aquis temperatis vel frigidis vt cum aquis radichij seu lupulorum, vel endiuiæ seu seminum communium, vel cũ vino aqua limphato. Cuius hæc est descriptio. ℞. croci, asari, petroselini, scilicet seminis, dauci. s. seminis anisi. apij scilicet seminis, añ. ʒ. iiij. rauedsceni. i. rhabarb. meu. id est anethi. siluestris, spicæ. s. nardi. ana. ʒ. vi. Costi. myrrhę, casiæ. s. lignee, schœnãti, carpobalsami, scilicet seminis balsami. rubeæ tinctorũ, succi absinthij, succi eupatorij, herba est nota conferens multum malæ cõplexioni frigidæ hepatis & oppilationi eius, secundum omnem modum administrationis, & maxime in aqua distillata. & sic habetur plus in vsu. & est calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo. olei balsami. ana. ʒ. ij. calami aromatici, cinamomi. s. crassi. ana. ʒ. i. & ß. scordeon, scolopendriæ. i. linguæ ceruinæ.

uinæ. herba est nota quæ multum valet in paßionibus frigidis ipsius splenis, & oppilationi & duritiei eius. & est calidæ & siccę complexionis in secundo. succi liquiritię ana. ʒ.ij.ß. tragacāthi. ʒ.i. mellis despumati quantū sufficit. Et nota ꝙ licet reubarbarum ingrediatur huiusmodi compositionem, non tamen efficitur solutiuum ꝓꝑ paruam eius quantitatem quæ ingreditur & leuē dosim quæ assumitur ex toto composito. Additio.

Diacurcuma dicitur secundū aliquos à dia quod est per & curcuma, quia in calore sit sicut curcuma quæ ē species celidoniæ vel secundum alios dicitur diacurcuma à croco quem recipit in bona quantitate, & tunc melius diceretur à diacrocoma. Auicen. in. v. cano. duas habet descrip. scilicet maiorē & minorē. similiter Serapio in proprio antido. differentes tñ ab istis, ꝗuis eisdem effectibus attribuant.

MANARDUS, de Diacurcuma.

Melius est hanc dimittere quia non bene conficit: si quis tamen conficere eam velit, videat vt habeat verum eupatorium: nam quo paßim vtuntur, mendax est. Sed & verum & meon & scordium agnoscat, vt oleum balsami taceam. Scolopendrium est, quam vulgo citrach appellant.

Diacurcuma minor idem pollet, sed imbecillius recipit spicæ nardi, myrrhæ, casiæ, croci, schœnu anthus, costi, cinamo. ana, melle despumato excipiuntur.

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc ab vsu recessit, & quæ maior, & minor, tam Auicen. quinto canone, ꝗ Serapioni in antidotario scribitur.

Diacurcuma minor valens ad ea sicut maior. Rec. spicæ, myrrhæ, casiæ, croci, floris schœnāthi, costi, cinamomi, ana. confice cū melle despumato, & est bona, & experta.

Non est in vsu, nec præparata reperitur.

MANARDUS, de Diacurcuma minori.

Minorem hanc quiuis parare potest: non multum enim errabit qui hærbam Schœni, pro flore receperit.

Diamorusia præstat quæ diacurcuma, nam affectus ventriculi, hepatis, lienis frigidos, proindeq; chronicos sanat, hydropen, frigidam ventriculi intemperiem, ac inde natam crudorum succorum copiam & dolorem, recipit autem croci, acori, ana drach. ij. myrrhæ, drach. iij. baccarum lauri, drach. ij. et dimid. dauci, cinnamomi, casiæ, cymini, carmani, carpobalsami, schœnu anthus, se. apii, anisi, cardamomi, spicæ nardi, menthæ siccæ, marrubii, ameos, ana, drach. i. costi, trium piperū, ana drach. i. melle despumato excipitur. Datur à drach. i. ad drach. iii.

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium hamorusia dr̄ Auic. 5. can. & Serap. in Antidotario.

Diamorusia est medicina multarum vtilitatum, sicut diacurcuma magna, et experta, & efficax nimis, & proprie ad dolorē stomachi propter frigiditatem factum, & humorem crudū, & ad ægritudines splenis & hepatis chronicas factas in ipsis propter hydropisim. Accipe croci, † acori, ana drach. ij. myrrhæ drach. iij. baccarum lauri drach. ij. et ß. † dauci, cinamomi, casię, cimini, carmeni, carpobalsami, florū schœnāthi, seminis apij, anisi, cordumeni, spicæ, mentæ siccæ, † marmacur, ameos, ana drach. i. costi trium piperum, ana † drach. i. confice cum melle despumato. dos eius est à. drac. i. vsq; ad drac. ij.

Non est in vsu, nec præparata reperit, magistraliter tñ posset vti, & valet in omnib⁹ dispositionibus quę ponunt in litera, & est efficax & experta. Additio.

Diamorusia raro in vsu habetur. hęc descriptio videtur concordare cum illis quas describunt Auicen. in. v. can. et Serapio in proprio antidotario, & appellatur apud istos istud electarium hamorusia.

MANARDUS, de Diamorusia.

DAUCUS est trium specierum.) Eligendus est Creticus, cuius flores & semina alba. ACORI.) De hoc quid sentiam, infra notabo. MARMACUR.) Id est, Melissophyllon.

Dialacca magna ventriculum & hepar roborat, hepatis obstructiones aperit, eius schirrhum dissoluit, et ex his nascentem cacexiam & hydropem sanat, vrinas mouet, lapidemq; renum & vesicæ frangit, recipit laccæ lotæ, rhabarb. ana drach. ii. spicæ nardi, mastiches, schœnu anthus, costi, myrrhæ, croci, cinamo. bdellii, seminū apii, anisi, ameos, fœniculi, succi absinthii, succi eupatorii, sabinæ, asari, aristolochiæ, gētianæ, hyssopi siccæ amygdalarū amararū, rubiæ, an. drac. i. et dimid. piperis nigri, zingiberis, an. ʒ. i. myrrhā et bdelliū uino infunde, cætera tere, omnia melle despumato excipe. Dabis ad aur. i. ad aur. ii.

SYLVII ANNOTATIO.

Διαλακκον Græcis diceretur: id gummi sæpe adulteratur, eoq; infectores paßim vtūtur, sericum colore Kermesino tincturi. Hæc tutior est, ꝗ diacurcuma. Lauāda autē hic lacca decocto schœnu anthus, & aristolochiæ, vt essentiæ tenuitate assumpta valentius aperiat, calida pr. gr. sicca secūdo. Cymas, seu summitates schœnu sustuli, ꝙ hæ cum floribus sumantur, quibus sunt inferiores.

Dialacca magna, conferens ad debilitatem stomachi, & hepatis, et ęgritudines factas in eis. Oppilationes hepatis aperit, & omnē duritiem resoluit. Lapidem renum & vesicæ frangit. vrīnam prouocat, & est ad hydropisim & cacexiā medicina sublimis. Cuius hæc est permixtio. Rec. laccæ, ablutæ, rauedsceni ana † drach. ij. spicæ aromaticæ, masticis, semi. apij, schęnanthi, absinthij. succi eupatorij, ameos, sauinæ, amygdalarum amararū, costi. myrrhæ, rubeæ tinctorum, se. fęniculi, anisi, asari, aristolochiæ, gentianæ, croci, cinamomi. isopi, siccæ, casiæ, cimarum schœnāthi, bdellij, añ. drach. i. et. ß. piperis, zing. ana drac. i. Infunde myrrham & bdellium in vino, & cætera tere, & cōfice cum melle despumato. dos. eius est ab aure. i. vsq; ad. ij.

Dialacca maior, est efficax & experta, vt ponit Mes. & licet non multum sit in vsu, quia tamen alicubi præparata reperitur. ideo declaro eius descriptionem. Est enim efficax & quasi consimilis operationis cum diacurcuma maiori, sed magis & plus appropriatur paßionibus renum & vesicæ, & lapides frangit per vias vrinę educens. Et dicitur dialacca à quodam gūmi quod vocatur lacca, quæ ingreditur eius compositionem. Et modus aßumptionis eius & tempus, est secundum regulam datam in electario de aromatibus secundum descriptionem Gal. Et dosis eius est sicut dictum est de diacurcuma, cuius dialaccæ hæc est permixtio. ℞. laccæ ablutæ, Gummi est quod apportatur de arabia, & est calidum in primo, siccum in secundo, coloris citrini rubei, & cū ea tingitur sericum quantum ad colorem cremusi. Abluitur autem secūdum quod hic conuenit cum decoctione, schœnanthi, & aristolochię per quam ablutionem acquirit subtilitatem & apertionē maiorem. Rauedsceni. i. rhabarbari ana. ʒ. iij. non tamen propter rhabarbarum redditur solutiuum considerata dosi eius. Spicæ aromaticæ, id est nardi, qa magis aromatica masticis, seminis apij. schœnanthi, absinthij, succi eupatorij. Ameos. Sauinæ. Arbor est nota calida & sicca versus tertium gradum, & est multę apertionis et prouocationis.

Margin notes: A; ne- xv.; SYL.; L.; T.; me- .res.; ANT.; † drach. iij.; B; C; L.; NT.; D; Dialacca vnde.; Gummi.; Laccæ ablutio qualis.; ch. ß.; Sauina.

Amygdalarum amararum. Costi. Myrrhæ rubeæ tinctorum. Seminis fœniculi, anisi, asari, baccaræ, aristolochiæ, gẽtianæ, croci, cinamomi, hyssopi siccæ ad differentiã humidæ quæ humida est et pinguedo quæ extrahitur quãdo lana succida lauatur vel abluitur, calida in primo & humida in secundo. Hyssopus aũt sicca est herba nota calida & sicca versus tertium. Casiæ. s. ligneæ. cimarũ schœnanthi, id est extremitatum schœnanthi. Bdellij, gummi est arboris in terra arabum, & est calidum & siccum in primo cũ virtute mollificatiua & resolutiua, & est bdellium syriacum. i. de Syria, & est iudaicũ, & melius ana. ℥. i. ß. Piperis nigri, zingi. aur. ℥. i. Infunde belliũ & myrrhã in vino, confice cum melle despumato. Et dosis eius est vsq; ad. ℥. ij.

Bdellij.

Additio.

Dialacca magna dicitur quia in cõpositione ipsius plura simplicia ingrediuntur q̃ in minore. vel quia maiorem habet efficaciam q̃ minor. Auicen. in. v. cano. similiter Serapio in proprio antidotario, & item Haly. x. practicæ habent similiter duas descript. quæ non sunt eædem sed ista Mes. est illa qua vtimur.

Sũma medicinaꝝ sũt xxix. res.

MANARDVS, in Dialacca magna.

Hac tutius vtimur q̃ Diacurcuma: omnia quæ in ea ponuntur, nota sunt, solum attendendum, vt lacca sit ꝙ dicunt Græci κάγκαμον, quia arte alia paratur, qua passim infectores vtuntur.

SYL. *Dialacca minor, eadem potest, sed inefficacius fit ex laccæ lotæ, croci, costi, schœnu anthus, rubiæ, aristolochiæ longæ, glycyrrhizæ, piperis ana drach. i. & dimid. rhabarb. drach. tribus, myrrhæ, bdellij, ana drach. vna, mistis vt in priore.*

Actuario describitur διαλαχὰν duplex, ex his duabus fere sumpta: vt hæ, & aliorum aliæ, ab vsu recesserunt.

ANT. Dialacca minor de intentione dialaccę maioris. Rec. laccæ ablutæ, croci, costi, florũ schœnanthi, rubeæ tinctorum, aristol. longæ, liquiritiæ, piperis ana drachm. i. & ß. rauedsceni. drachm. iij. myrrhæ, bdellij ana. drach. i. confice sicut primum.

Sũma medici. est. xj. res.

Non est in vsu, nec præparata reperitur.

MANARDVS, in Dialacca minor.

Hæc quoq; bona est, & facilius q̃ prima parari potest.

SYL. *Electa. ex Rhabarbaro, obstructiones potenter aperit, & inde natos affectus, icterum, febres putridas etiã inueteratas, formæ corruptionem sanat. Recipit rhabarbari, succi eupatorij, succi absinthij, ana drac. v. myrrhæ, croci, ana drach. i. spicæ nardi, asari, casiæ, schœnu anthus, fumariæ, sem. anisi, apij, amygdal. amararum excorticatarum, ana drac. dimidiam, melle despumato.*

ANT. Confectio de rauedsceni conferens ad febres antiquas, et ad febres oppilationum, & ad corruptionem formę, et ad icteritiam. Cuius hæc est permixtio. Rec. rauedsceni, succi eupatorij, succi absinthij. añ. ℥. v. fumiterræ. spicæ, anisi, cimarum schœnanti, seminis apij, asari, casiæ, amygdalarum amararum excorticatarum, ana drach. ß. myrrhæ, croci ana drach. vnam confice cum melle despumato.

Sũma medicinaꝝ est xiiij. res.

Non est in vsu. Additio.

Confectio de rauedsceni raro habetur in vsu, nec pręparata reperitur, hanc cõfectionem describit Serapio in proprio antido. quam nominat confectionem diafarasicon.

MANARDVS, in Confectione de Raued seni.

Placet mihi & hæc, si bene paratur: multum enim in mulieribus valet, quibus ob malam hepatis temperaturam ad frigidum, retinentur menses.

E

SYL. *Elect. diacoston, obstructa viscera liberat, & inde natum dolorem mitigat, hydropem gigni cœptũ, perfici prohibet. Recipit costi amari, casiæ, cinamomi, ana drac. v. asari, drach. iij. rhabarbari, schœnu anthus, sem. apii, anisi, ana drac. iii. croci, aristolochiæ, myrrhæ, ana drac. duas, mellis despumati q. s.*

ANT. Diacostum valẽs ad dolorem viscerum, & oppilationem in eis. & principiũ hydropisis. Rec. costi amari, casiæ, cinamomi ana. ℥. v. seminis apij anisi, cimarũ schœnanthi, & rauedsceni, ana drach. ij. asari. drach. iiij. croci, aristolochiæ, myrrhæ ana. ℥. ij. mellis. quantum sufficit.

Sũma di. ê.

Similiter non est in vsu. Additio.

Diacostum dicitur à costo quod recipit in plus quod raro in vsu habetur Auicenna in quinto cano. similiter & Serapio in proprio antidotario habent unam descriptio. quę fere est similis huic.

F

MANARDVS, in Diacoston.

Potens hoc est in quauis tẽperatura frigida & humida, & in obstructione: procurandum tamen vt verum costum habeamus.

SYL. *Elect. à nobis inuentum, ventriculum &c. viscera roborat, & calfacit, ob id lienteriam, diarrhœan, dysenteriam hepaticam, & alios dictarum partium affectus frigidos sanat, & immodicam medicamenti purgantis vacuationem sistit, & hæmorrhoidas, flatus quoq; discutit, recipit ligni aloes, galliæ moscatæ, spicæ nardi, cyperi, calami aromatici, ana drac. ii. cymini Carmeni aceto viginti quatuor horis infusi & assati, drach. iii. seminis porri torrefacti drach. i. & dimid. emblicarum & bell. succo intybi infusarum & tostarum, nucis moschatæ ana drach. ii. & semiss. se. nasturtii tostorũ drach. vi. se. vuarum drac. v. sem. myrti tenuissime tritorũ drach. xxvi. balaustii, concharum ustarum, thuris, fructus tamaricis, ana drach. ii. & semiss. ameos drach. iii. Tere omnia, & frige in vino odorato, & sicca, frige iterum aqua cydoniorum, aut baccarum myrti, & sicca, iterum tere subtilissime, excipe miua aromatica, dantur drac. iii. cum syr. cydoniorum, aut myrtino.*

G

ANT. Confectio electarij ex inuentione nostra, quod confortat stomachum & viscera, & aufert mollificationem eorum, & lubricitatem propter indigestionem factam. Et abscindit fluxum vẽtris assiduum cum significationibus frigiditatis, & eum qui fit propter exuberantiam operationis catartici, et confortat viscera, & calefacit ea. ventositates quoq; dissoluit & fluxũ hemorrhoidarum sistit. Cuius hæc est permixtio. Rec. ligni aloes, spicæ, galliæ muscatæ, cyperi, calami aromatici. añ. ℥. ij. cimini, carmeni infusi in aceto die ac nocte & assati. ℥. iij. se. porri torrefacti. ℥. i. & se. emblicorum, & belliricorum infusorum in succo citoniorum et tostorum, nucis muscatę, ana drach. ij. et. ß. granorum nasturcij tostorum drach. vi. granorum passularum. drach. v. granorũ myrti tritorũ sicut alcohol. drac. xxvi. balaustiæ, concularum adustarum, olibani, fructus tamarisci, ana drach. ij. & ß. ameos. drac. iij.

H

Tere

Tere omnia, & frigentur in vino odorifero. Deinde exiccentur, & frigentur iterum in aqua citoniorum: aut aqua granorum myrti, & exiccētur. Deinde dimitte siccari super vase vitreo, & iterum terantur sicut alcohol, & inuoluantur in miua aromatica, & sit dosis. drach. iij. cum syrupo de citonijs, aut myrtino.

Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

Additio.

Confectio electarij ex inuentione nostra, non est in vsu, poterit tamen quis ea magistraliter vti, & valet ad ea, quę dicuntur in textu, maxime ad fluxum ventris cum significationibus frigiditatis.

MANARDVS, Confectio Elect. ex inuentione nostra.

Sicut Alcohol.) In tenuisimū puluerem. Per conchulas adustas, intellige coopercula paruarum conchularum, qualia apud nos multa, vt quæ piperatia vocant, & similia: quāquā meliora essent, quæ blattas byzantias vocant, & Græci onychas, hoc est, vngues.

SYL. *Elect. alterum confirmans, ventriculum, & viscera alia roborat, fluorem alui à causa calida, vel medicamento nimis purgante sistit, appetentiam excitat: recipit nucleorum myrti læuißime tritorum vnciam vnam & dimidiam, rosarum, spodij, rhu, triumpiperum, santali, balaustij, gummi aßi, ana drach. vnam, & dimid. granorum granatorum aßatorum drach. septem: coriandri infusi in aceto, & aßati vnc. semiß. seminis rosarum, sem. oxalidis, se. plantaginis, ana drach. duas: trita probe omnia frigantur ex omphacio, vel succo myrti, et aceto, siccenturq́; excipiātur deinde miua acetosa. Dantur drac. duæ, vel tres cum syr. cydoniorum acidorum.*

ANT. Electarium confortans stomachum & viscera, & abscindens fluxum ventris, de significationibus caliditatis, & conferens ei cuius venter soluitur superflue ab operatione catartici, & auget appetitum cibi. Cuius permixtio hæc est. Recip. granorum myrti tritorum sicut alcohol. drach. xij. rosarum, spodij, sumach, trium piperum, sandali, balaustiæ, gummi assi, ana drach. i. & ß. granorum granatorum assatorum. drach. vij. coriandri infusi in aceto & assati, drach. iiij. seminis acetosæ seminis plantaginis, seminis rosarum, ana drach. ij. Fiat omnium contritio bona, & fricentur cū succo acrestæ, vel succo myrti, & aceti, & siccentur. Deinde inuoluantur in miua acetosa. Et sit dosis eius. drach. ij. vel. iij. cū syrupo acetosorum citoniorum.

Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

Additio.

Istud electariū: non est in vsu, valet ad ea, quę dicūtur in textu, & maxime ad fluxū ventris cū intentionibus caliditatis, & ideo poterit quis eo vti magistraliter.

MANARDVS, Electarium Confortans.

Magnam vim habere adstringendi, si bene pararetur Seminis rosarum.) Quid sit, vide in nostris epistolis.

SYL. *Electarium Alcanzi, ventriculum & hepar calfacit, & roborat: ob id appetentiam excitat coctionem iuuat, flatus dißipat, vomitum pituitosum, & ab eo viriū dißolutionem emendat: recipit autem rosarum, costi, spicæ, ana vnc. dimi. florum granati syluestris vnc. vnam: nucis moscatæ, calami aromatici, caryophyllorū, macis, cardamomi, ana drach. iii. & semiß. zing. drach. ii. myrobal. Indorum, embl. bel. ana drach. sex: granorum myrti lib. vnam: balaustij: thuris, corticum citri, fructus tamaricis, ana vnc. semiß. Feruefiant semel omnia in vino generoso antiquo, post siccentur: feruefiant deinde semel in succo cydoniorum, exiccenturque in vase terreo vitrato: terantur tenuiß. miua excipiantur. Dantur drach. tres cum syr. cydoniorum.*

ANT. Modus confectionis Alcanzi cōferens ad solutionem naturæ, & vomitū ex phlegmate, & malitiam digestionis, & confortat stomachū debilem, & hepar, calefacit ea, & procurat appetitum, & spargit ventositates. Cuius p̄mixtio hęc est. Reci. rosarum, costi, spicæ, ana. ℥. iiij. florum alchelin. vnc. i. nucis moscatę: calami aromatici, caryophyllorum, macis, cardamomi, ana drach. iij. & ß. cyperi, drach. xij. trium piperum, ana drach. iii. & ß. zingibe. drach. ii. myrobalani indi. emblici, bellirici, ana drac. vi. granorum myrti. lib. i. balaustiæ, thuris, corticum citri, fructus tamarisci, ana drach. iiii. bulliant cum bono vino antiquo bullitione vna, & exiccentur. Deinde bulliant cum succo citoniorum ebullitione alia, & exicca in vase terreo vitreato, & tere omnia sicut alcohol. & confice cum miua. & da † drach. iii. cum syrupo citoniorum.

† drach. ij. Alchelil. i. flores rosmarini.

Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

Additio.

Confectio alcanzi non est in vsu, nec præparata reperitur Auic. quinto cano. similiter & Serapio in proprio antidotario habent alias descrip. electarij alcanzi, quæ non sunt eædem cum ista.

MANARDVS, Confectio Alcanzi.

Florum alcheil.) Credo legendum esse alkilil, quod vocāt Arabes granatum syluestre.

SYL. *Elect. ex Lasere ad febres antiquas, & circuitu repetentes, vt quartanas quotidianas, somnum grauem, tremorem, venenosos morsus: recipit liquoris Cyrenaici, piperis, mirrhæ, foliorum rutæ siccorum, ana vnc. dimid. melle despumato excipe. Datur à drachm. i. ad aureum vnum in febre cum oximelite per horam ante acceßionem: contra venenum, cum vino calido.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vtile est hoc electarium in declinatione vniuersali quartanę, horis duabus ante accesſionem, ad drachmam vnam & dimidiam cū vino tenui calido, Malo opum Cyrenaicum vulgò, assam aromaticam (quam dictum benoiuin quidam putant) miscere, si proba habetur, quàm Medicam, vel Parthicam virus olentem, ob id assam fœtidam vulgò dictam. Proba autem fuerit subrubra, splendida, myrrham referens odore, non porrum, & solutu facilis in album colorem.

ANT. Confectio de Asa. quæ confert febribus antiquis, & periodis: somno, & tremori: & quartanæ, & morsibus venenosis. Reci. asę. piperis, myrrhæ, foliorum rutæ siccorū, ana. ℥. iiij. confice cum melle despumato. Et est dosis eius à drac. i. vsq; ad aure. i. & proprie cum oxymelle in febre per vnam horam ante periodum. Et venenosis morsibus cum vino calido.

Istud electarium licet sit in vsu: tamē vtebatur eo, quidam magnus practicus, & bonus experimentator versus declina-

declinationem vniuersalem febris quartanæ periodicæ. dabat enim de ipso ante principium paroxismi per horas duas vsque ad drach.i.ß.cum vino subtili pauco & calido tribus vicibus subsequenter in die quietis exhibebat de omnibus myrobalanis puluerizatis vsque ad drachm.ij. cum vino subtili: & quandoq; cum melle in forma dactyli de mane ante diem. fricatis tamen prius dictis myrobalanis sic puluerizatis. cum oleo amygdalino dulci pro ipsorum rectificatione, vt dictum est supra. soluit enim ventrem comprimendo, & euacuat principaliter materiam melancholicã, & subsequenter cholericã, & phlegmaticã, & generaliter omnem materiam adustã leuiter tamen. Et tamen electarium displicibile multum, plus ratione fetoris a se quã ratione saporis, valet etiam à proprietate morsibus animalium venenosorum, si assumatur in dosi prædicta eodẽ modo quo dictum est. Reci. asæ.s.fetidæ, & est gummi cuiusdam arboris in partibus indiæ calidũ, & siccum in tertio cum multo fætore. Piperis: myrrhæ, foliorũ siccorum rutæ, ana.℥.iiij. Confice cum melle. Quidam autem dicũt ꝙ asa est succus herbæ inspissatus, & in illismet partibus adinuentus.

Additio.

Confectio de asa fætida non est in vsu quamuis aliqui interdum ea vtantur magistraliter. Auicen.in.v.cano. similiter & Serapio in proprio antidotario, & Hali.x.practicæ vnam aliam habent descript. quæ eadem est cum ista Mes.

MANARDVS, In Confectionem de Asa.

Laser, vel opos Cyrenaicus Dioscorides est res quam Arabes vocant asam: non defertur ad nos nisi foetida: Optimum est subrubeum, splendidum, myrrham referens non porrum, & quòd facilè dissoluitur in colorem album. Sunt qui putent benzoin nunc vocatum esse verum laser.

SYL. Confectio ana cardina

Electarium Anacardinum ad ventris totius inferioris, & cerebri affectus frigidos, sanguinem reddit puriorem, et inde spiritu animali reddito purgatorie, et tenuiore, sensus omnes, apprehensionem, intellectum, & memoriam iuuat, coloremq; viuidum corpori tribuit. Recipit autem piperis nigri & longi, myrobalanorum, cepularum, embl. bell. Indarum, castorii, ana drach. duas: costi, anacardi, melanthii, sacchari boni, ana drach. sex: cyperi drach. quatuor: tere anacardos per se: deinde alia excipe butyro vaccino, & melle simul coctis portione æquali. Datur post sex menses ad drachm. duas cum aqua fœniculi & apii: quo sumpto, vitabis laborem, iram, coitum, ebrietatem.

SYLVII ANNOTATIO.

Et cætera immodicè calfacientia & vacuantia, quia calidissi. est solisq; multum frigidis securum. Nam spiritibus accensis, febres excitat diarias, à quibus sæpe transitur in putridas, vel hecticas: ferè autem vsurpatur ad febrem excitandam in morbis frigidioribus. Datur autem post sex menses, cum scilicet vis anacardorum feruendo expirauit, antè nanque vti est periculosum. Ant. dianacardon Act. ad vertiginosos, comitiales, difficulter spirantes, & ileosos, menses pellit, incipientem hydropem, & cachexiam sanat: recipit anacardiorum, epithymi, acori, piperis, saxifragæ, mastiches, iridis, myrobalani, singulorum quadrantem: croci, casiæ, folij, spicæ nardi, mei, agarici, iunci odori, rhei, singulorum sescunciam: aloes sextantem, caryophyllorum vnciam vnam: mellis quãtum erit satis. Mel verò anacardinum, id est, cui incocti sunt anacardi recentes, & relicti, vsu frequens est, in compositionibus præsertim, vt post leges.

ANT. CONfectio Anacardina. & est confectio sapientium, & eorum, qui desiderant scire: acuit enim intellectum, & subtiliat sensum, & memoriam reparat, & confert dolori stomachi, & ventris à frigiditate facto. Et clarificat sangui-

E nem, & colorem bonum facit. Cuius permixtio Reci. piperis: macropiperis: myrrobalanorum, chebulorum embli. belliri. indorum. & iunde † bedušter, ana drach.ij. costi. anacardi, zucchari tabarzet, † burungi. baccarũ lauri: ana, drach. vi. cyperi. drach.iiij. Tere anacardos per se, deinde medicinas alias, & confice cum butyro vaccino & melle quantitate æquali bullitorũ prius, & da post sex mẽses. Dosis eius est.℥.ij.cũ aqua fœniculi & appij. Et caueat sumẽs à labore, ira. coitu & ebrietate.

Sũma dicin. res.

Istud electarium in aliquibus apothecis reperitur præparatum: sed rarissime habetur in vsu, propter excessiuã eius caliditatem, & dicitur, quod est confectio sapientum exacuens intellectum, memoriam reparans, superfluitates maxime in stomacho, & cerebro repertas consumendo. F Conueniret corporibus frigidissimis in complexione: & quando quæreremus aliquam inflammationem in spiritibus cum calore febrili, et dosis eius est à.℥.i.ad.℥.i.&.ß.cũ aqua fœniculi. vel cum modico vini albi. sumenti tamen se oportet summe cauere à labore, ira, coitu, & ebrietate, & similibus, sed tutius est ipsum nõ assumere quã velle febrẽ inducere propter timorẽ aduentus putridæ vbi quæreremus solum ephimerã. Reci. piperis.s.nigri. macropiperis.s.longi, myrobalanorum, chebulorum, emblicorũ, belliricorum, indorũ, iunde bedušter.i.castorei, ana.℥.ij. costi, anacardi, sunt enim fructus cuiusdam arboris calidę & siccæ complexionis in quarto, qui fructus habent similitudinem cum corde auium paruarum: habentes intra se rubedinem quandã ad similitudinẽ sanguinis: & nascũtur in Sicilia in mõtibus igneis, qui quotidie cõburuntur, & ab ipsis denominatur hæc cõfectio anacardina. Et hic no. ꝙ isti fructus dum sunt recentes cõdiuntur cũ melle, quia G ponuntur in ipso post liquefactionem ipsius, & sic diu morantes in eo, Illud tale mel vocatur anacardinum mel. & habetur in vsu absque dictis anacardis, quia ingreditur in aliquibus electarijs, vt inferius apparebit, & illud tale mel intensiorem gradum caliditatis acquirit, & siccitatis quã esset in ipso simplici melle, zucchari tabarzet.i.albi. burũgi.i.nigellæ est semen minutum & paruum, & reperitur in partibus nostris, & est calidæ, & siccæ complexionis versus tertium gradum, baccarum lauri, ana drac.vi. Cyperi drac. iiij. Vltimo ponit modum compositionis ipsius cum butyro propter myrobalanos, & cum melle, ana partes æquales, & vsus ipsius non est conueniens ante sex menses, vt malitia anacardorum remoueatur propter fermentationem, & debet assumi cum aqua fœniculi, vel apij.

Anacar

Mel anacardinum.

Additio.

Confectio anacardina à multis auctoribus describitur, H diuersis tamen modis. Nam Auicen.in.v.cano. tres habet descript. ab ista differentes. similiter Serapio, & Haly.x.practicæ vnam habent descrip. quæ etiam ab ista est multum differens, idem Mes. cap. de ægritudinibus neruorum habet vnam aliam descrip. Vnum tamen notabis, quòd multi aromatarij falso dixerunt, quod debemus hic dicere vinum debedušt duas res intelligentes per ista duo vocabula falsa tamen est eorum opinio, nam Auicen. in præsenti confectione habet loco iunde bedušt castoreũ, similiter & Serapio, & Haly, habent iunde bedušter.i.testiculi castorei, & sic boni auctores volunt, ꝙ p iunde bedušt intelligamꝰ castorei. Circa burũgi dicemꝰ ꝙ aliq volũt dicere, ꝙ sunt cubebæ, vt voluit luminare maius reprehẽdẽs lumẽ aromatariorũ, q dicebat ꝙ burũgi.i.se. nigellę. eadẽ tñ rõne, ꝓbabimus, ꝙ sit nigella qua probauit, ꝙ debemꝰ dicere iunde bedušt. nã Aui. Serapio Haly. hñt in præsenti descrip. semi. nigellæ, & non cubebas.

Variæ cardinæ positio

Burung

Sũma medicinaꝝ xvj. res.

Manardus,

MANARDVS, De confectione Anacardina.

Hac perrarò vtimur, nisi ad febrē in frigidioribus morbis prouocandam. BEDVST.) Intellige castorium. BVRVNGI.) Pro hoc pone Melissophyllon, vel Erysimon. Aliqui tamen intelligunt eurucam agrestem. De Anacardo non video Græcos inter simplicia medicamenta scripsisse: inuenio tamen eis vsos, & vocare Anacardia. Auerroes reponit inter noua medicamina. Paulus describit Theodoreton, quam per Anacardia vocat.

DISTINCTIO SECVNDA De Medicinis opiatis.



Secunda distinctio est de medicinis opiatis, quæ ad formam electarij reducuntur, & dicuntur opiatæ quia in eis ingreditur opium, vel aliæ medicinæ stupefactiuæ præsentes in virtute similitudinem cum opio, vel cũ eis insimul ingreditur opium, ponuntur etiam cum istis aliæ medicinæ multum calidæ, quæ habent corrigere malitiā opij, & aliarum similium. Et hæc est secunda pars principalis superius diuisa, in qua determinat de electarijs opiatis, quorum vsus non est conueniens nisi in casu magnæ necessitatis, & cum cautela, vt dictum est supra in expositione theriacæ Andromachi, prosequor ergo literam cum dicit.

MANARDVS, De medicinis opiatis.

Vsus horum admodum prudentem desyderat medicum, non audeò audacem, vt vbi opus non est, eis vtatur: nec adeò timidum, vt quoties vrget necessitas, eorum vsum reformidet.

SYL. *Antidotus Philonis efficacissima, & expertissima ad sedandos vehementes, & læthales partium dolores, ventriculi, cœli, hypochōdriorum, hepatis, lienis, renum, vteri, excitatos à crudis humoribus, aut flatu crasso, aut amborum causa intemperie frigida: valet etiam ad suffocationis periculum, singultum vehementem, vrinæ difficultatem: ob hæc à morte impendente vindicat. Recipit autem piperis albi, hyoscyami albi, ana drach. viginti, opij drachmas decem: croci drach. quinque: spicæ, pirethri, castorij, ana drach. vnam: mellis despumati quadruplo omnium excipe: addunt aliqui moschi scriptulum vnum. Datur quantitas ciceris, aut fabæ paruæ, cum liquore aliquo conuenienti.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sic Philo Medicus Tharsensis præstantissimus scripsit elegiaco carmine eleganti, sed ænigmatibus de industria obscurato, apud Galenum libro nono comp. phar. secundum partes: nisi quòd euphorbium habet, Mesues verò castorium: in cæteris & ponderibus idem sunt. Hoc ferè primum anodynorum antidotorum celebre extitit. Huic autem quidam ademerunt, alij addiderunt, nonnulli etiam ponderibus euariantes, magnum fecerunt numerum antidotorum anodynorum principalium, quæ etiam antidori colicæ vocantur, ab affectu maximos dolores experiente. Ex aromaticis tamen dictis medicamentis Philo solam nardum imposuit. Qui verò illius ætate extiterunt, alius aliud, nonnulli plura adiecerunt, vt schœnu anthos, cassiam, cinnamomum, amomum, costum: alij loco croci crudos humores, & dispositiones crudas coquentes, alia etiam coquenda, myrrham, castorium, iniecerunt: ali j etiam semina hæc, seseleos, apij, anisi, cumini, dauci, petroselini, ameos, vt medicamenti amari suauitatem obtunderent, vtq; medicamentum facilius distribueretur, & vrinas moueret, & humores crassos, si essent, tenuaret. Hoc Philonis medicamentum, & similia, post annum à compositione sumenda sunt, ad annum vsque decimum, ad quod vsque tempus stupefaciendo sensum partis, dolorem tollunt efficaciter, post languidis sunt viribus. Gale. lib. 12. meth. Dosis est adultis, auellanæ magnitudo: minoribus, fabæ: pueris, ciceris: cum potione conuenienti. Quidam addunt moschi scrup. vnũ. Aetius, Paulus, Oribasius, Actuarius, Mesues, sic vt Philo componunt: nisi quòd Paulus, & Actuarius, & Mesues piperis albi inijciunt drach. viginti: Oribasius vigintiquinque: hyoscyami autem drach. viginti Mesues & Oribasius, sed Paulus drach. octo: & Mesues castorium pro euphorbio miscet: excipitq; mellis despumati lib. duabus. Philonus medicamentum aliud facit Mesues in opere medico, cap. de sputo sanguinis longè ab hoc diuersum, quod Persicum appellat. Hæc antidotus frigiditate immodica neruorum spiracula (per quę spiritus animalis sentiendi, & mouendi vim transferens distribuitur) contrahit, & densat: ob idq; illi spiritui viam præcludit, quomodo compressio violenta, & diuturna neruorum à vinculo, sessione, innixu, tumore aliquo præter naturam. Vbi verò partes sentire desinunt, dolere non possunt, cum citra sensum tactus dolor nō fiat, vt docet Hippocrates in lib. de Natu. humana: & Gale. libr. de elementis. Hac ratione dolores omnes sedare opium, & ex eo composita, dicitur, abusiuè scilicet loquentibus, cum propriè anodynum sit nequaquam. Hi verò dolores: præsertim colici, sæpe tam sunt vehementes, vt quosdam syncope sustulerint: alios ad consciscendam sibi mortem impulerint: ob id Philonis antidotus à morte liberare dicitur. Opiata, & ob opium stupefacientia medicamenta ante sextum mensem non vtēda, post sex annos imbecilla sunt. De vsu recto huius, & similium Galenus abundè libr. 12. methodi, & aph. 31. lib. 6. Dolores oculorum, &c. & nos lib. 3. nostræ methodi. Quamuis dolores hos à causa frigida procedentes iuuet Philonis antidotus, tamen quia dispositionem horum causam auget, parum tuta est in his affectibus: nec adhibenda: nisi summa necessitate: in calidis verò dispositionibus dolores tutius sedat, & horũ sæpe causas vnà abigit. Cum multis ex causis ex spirandi difficultate adueniat suffocationis periculũ, id cui esse remedio hæc antidotus scribitur, videtur esse, quòd à cordis, aut pulmonis incendio prodit: vt æger scilicet efflare magis, quàm expirare cogatur, & citò multũ inspirare. Nec singultum ab intemperie frigida sedare videtur, sed eum quem mordax, & calidus humor, vel piper, vel aliud excitauit, præsertim quibus os vētriculi est magis sensile, qualem singultum Galenus sæpe se expertum ait. Vrinæ difficultatem intellige, quæ ob lotij mordacem multum acrimoniam fit, siue ea fit à pure, seu bile, seu arenulis, seu pituita salsa, seu calculo vesicę, seu qualitate alia lotij mordente. Dum enim sensum vesicæ stupefacit, nō doletur, sed periculosus est vsus, quia, vt virium aliquid retineat, quando ad vesicam ventum erit, sumi vehemēs, aut largum, & partibus quas permeat noxium, oportuit: nisi per meatum vrinarium inijcias. Sed neque in his dispositionem sanat: sed datur, vt quiescente interim dolore vires omnes multum prosternente per apprehensionem, spiritus animales conquiescant, & somno etiam conciliato instaurentur. Quibus iam confirmatis, nec alijs dissipatis, æger possit dispositionis remedia sustinere. Eadem ratione in ardentibus, & mordentibus vrinis semen papaueris, hyoscyami, & similia hodie miscent apozematis, conditis, & alijs horum remedijs. Alterum est Philonicum antidotum Mesuæ in sputo sanguinis, quod Persicum vocat, fortè quòd in Perside sit inuentum: quomodo Nicolaus suum Philonium vocauit Romanum, quòd Romæ in vsu celeberrimo fuerit. Præter dicta Philonij huius medicamenti opera, hæmorrhagiam omnem potenter sistit, siue sputo fiat, siue vomitu, siue ex vtero, vel hæmorrhoidibus. Somnum item conciliat, & per se refrigerando, & per accidens sopito dolore somnum interrumpente. Vtendum verò non est Philonium, nec aliud opiatũ ante menses à compositione sex, & horis quinque ante cibum est sumendum, vacuo scilicet omnino ventriculo, & factis prius totius vacuationibus idoneis. Castorium omittit Galenus. Vide lib. 9. cō po. ph. local. Pueris datur ciceris quantitas: debilibus, fabę paruæ: grandioribus & robustis, auellanæ.

Margin notes: Gal. ibidē. — Paulus. — Li. 12. met. — Li. 12. met. — Libr. 3. loc. aff. cap. 7.

ANT. **Confectio Philonij ex † inuētione propria, manifestorum iuuamentorum & expertorum in sedatione dolorum, & separatione à casibus mortis, & propriè dolori stomachi a frigiditate facto, aut humore crudo, aut a ventositate crassa extendente, & sedat dolorem colicę, & viscerum, & dolorem renum, matricum, & dolorem laterum, & præfocationem anhelitus, & difficultatem vrinę, & singultum vehemētem. Cuius hæc est permixtio. Reci. piperis albi, hyoscyami albi, ana. ℥. xx, opij. ℥. x. croci, drach. v. spicę, pyrethri, † castorei, ana drach. i. Confice cum melle**

Sūma medic. est res. viij.

melle despumato, quod sit quadruplum ponderis omnium. Dosis eius est sicut cicer, aut faba parua, cū eo, quod conuenit ex potibus. Et sunt qui ponunt muschi, drach. vnius tertiam.

Non est in vsu.

Notandum, ꝙ duæ famosæ descriptiones ponuntur ab auctoribus de philonio. & vbique generaliter præparantur. vna ipsarum ponitur à Nicolao, quam vocat philonium Romanum, & eam ponit Auicē. v. cano. qui ipsam describit, & adducit auctoritatem Gal. in li. x. tractatuū. vbi tale Philonium Romanum summe commendat, & fuit inuentum à Philone medico Romæ, & principaliter conuenit ad somnum inducendum, & ad sedandum acutissimos dolores & magnos, & plura alia iuuamenta habet, quæ ponit Nicolaus. Ibi ergo cum ipsum exponemus prædictam descri. aperte declarabimus. Alia famosa descriptio, quæ multum habetur in vsu, ponitur à Mes. inferius cap. de sputo sanguinis à pectore, & vocat ipsum Philonium persicum, quia inuentum fuit à persis, & quia in expositione illius literę non procedam, & hoc Philonium est multæ virtutis, & excellentis vtilitatis, & principaliter ad omnem fluxum sanguinis vndecunque emanet, & maxime à pectore, vel à matrice, vel ab hemorrhoidibus, est etiam sedatiuum dolorum intrinsecorū, & somni prouocatiuum, licet non tantum quantum Philoniū Romanum, & vsus eius debet esse ad minus transactis sex mensibus a die constructionis: nam ante esset timor de opio, & & alijs medicinis stupefactiuis, & hæc fuit vna regula generalis in qualibet medicina opiata, & inueterata vltra quatuor annos non sic vigorosę operatur. Dosis autem dicit Philonij persici, & similiter Romani, est sicut cicer de sero post cœnam vna hora transacta cū modico vini, vel sine ipso cum quærimus somnum prouocare. Cum autē intendimus sedare dolores seu fluxum sanguinis prohibere, nisi vacuo stomacho a cibo, & superfluitatibus est exhibendum: neque post. v. horas est cibus assumendus, vt de theriaca dictum est. Insuper multum laudo, ꝙ Philoniū non exhibeatur nisi post vniuersales euacuationes, & iste est canon regularis, & verus in qualibet medicina stupefactiua, cuius Philonij persici hæc descrip. Recip. papaueris albi, alias piperis albi, & est melior litera, & de pipere dictum est. Sed papaueris tres sunt species, est enim papauer album. s. quod habet semen album, quod est domesticum, & hortulanum frigidæ, & siccæ complexionis in secundo gradu. Et est aliud, quod habet semen nigrum frigidæ, & siccæ complexionis in tertio gradu ex succo cuius papaueris nigri, qui colligitur per incisionem eorum capitum, dum talia papauera sunt recentia, fit opium, qui succus est frigidæ, & siccæ complexionis in quarto, sicut est ipsum opium. Est, & aliud papauer, quod habet semen rubeum similiter, quod attinet alicui caliditati: sed est siccū in tertio, & tale semen non est in vsu. Hyoscyami tres sunt species. s. feminis. Nam quædā sunt semina alba, quędam rubea, & quædam nigra, sed species rubei, & nigri sunt omnino fugiendæ tanquam venenosæ, & non sunt in vsu medicinæ, & sunt frigidæ, & siccę complexionis in fine tertij, licet rubeum sit minus frigidum. Qui vero facit semen album est in vsu medicinæ, & est frigidæ, & siccæ complexionis in tertij principio, est valde notum vulgo dens caballinus vocatur. Terræ sigillatæ opij, ana. ʒ. xi. setaragi. i. thapsiæ, croci, ana. ʒ. v. castorei: spicæ. s. nardi, euphorbij, gummi est cuiusdā arboris in partibus profundis Indiē, & est calidum, & siccum in quarto: ita, quod est calidius, & siccius quolibet alio gummi, & vsus ipsius per se est magni periculi, quia est medicina venenosa, soluit tamen phlegma à membris remotis, & dosis eius est chirath vnum, quod est pondus granorum quatuor, & nō adminstratur nisi cum medicinis corrigentibus, vt si per noctem infundatur in succo citri, aut aqua hordei sibi admiscendo quartam partem masticis, pyrethri, radix est herbæ notæ, calidæ, & siccæ complexionis in tertio, quæ radix in ore retenta attrahit phlegma à capite, & mordicat linguam, & palatum. Margaritarum non perforatarum, charabæ, ramich, ana. ʒ. i. Ramich est compositio facta ex gallis quercus, & passulis, vt ponit Serapio in suis simplicibus cap. de ramich, & galliæ sunt notæ, & sunt frigidæ, & siccæ in secundo cum multa stipticitate, passulę pariter sunt notæ, & sunt calidæ in secundo, & humidæ in fine primi. Camphoræ. ℈. i. mellis cocti, quantum sufficit. Et quando assumitur pro constrictione sanguinis debet assumi in dosi suprascripta cum aqua plantaginis, vel eius succo, vel cum aqua rosata, seu aqua portulacæ seu succo acrestæ, vel cum vino pontico. Ista sunt de prędicto Philonio dicta, &c.

Tres papaueris spēs.

Tres hyoscyami species.

Ramich.

MANARDVS, De confectione philonij.

Vtere hoc tanquam vero Philonis medicamine, & dimitte alia. INVENTIONE propria.) Scilicet philonis. CASTORIVM.) Galenus non ponit. Dosis eius, vt cicer conuenit pueris: vt faba parua, debilibus: vt auellana, prouectioribus ac robustis.

SYL.

Alia Philonia antidotus descripta ab Hamech filio Zachariæ, earundem virium: recipit melanthij, castorij, piperis, ameos, baccarum lauri, cymini, foliorum rutæ, calaminthes, opii, hyoscyami, cortic. rad. mandragoræ, partes æquales, melle excipe. Alii scribunt opii partes duas: croci partem vnam. Datur a drach. ij. ad aureos duos.

SYLVII ANNOTATIO.

Videtur in hac descriptione crocus desiderari, quam coniecturam, & suspitionem ingerit alia lectio: & certe si crocum, & alia habet æqualia, est præstantior. Priorem verò latius sum persecutus, ꝙ hæ antidoti opiatæ medicum desiderant prudentem, nō autem temerarium in dando, vbi opus est: neq; formidolosum, si eius vtendæ necessitas contigerit,

ANT.

CONfectio Philonij descriptione Hamech filij Zacharię. Et est multę experientię in sedatione dolorum, & ęgritudinum quas diximus. Cuius permixtio hæc est. Reci. † nigellę, castorei, piperis: ameos: baccarum lauri, cimini, foliorum rutæ, calamenti, opij, hyoscyami, corticum, mandragoræ, ana partes æquales. † In alio opij partes. ij. croci partem. i. confice cum melle despumato. Dosis eius est à drach. ij. vsq; ad aureos duos.

Sūma dic. est. res.

Non est in vsu.

Additio.

Plures descriptiones Philonij a diuersis describuntur auctoribus. Mes. hic habet duas famosas descrip. vnā etiā aliam habet in sua practica, vt dictum est in cōmento prædicto. Auic. in. v. cano. similiter & Serapio in proprio antidotario duas habent descrip. quarum prima est fere similis primæ descriptioni in Mesue. Secunda vero omnino differens ab ista.

MANARDVS, De confectione philonij Hamech.

NIGELLA.) Melantion, Git. Non tamen, quòd vulgò sic vocant, id enim est melampyron: sed semen odoratum. placet, vt apponatur crocus, & sint omnia æqualia. IN alio.) Nam duo aurei opij, plus essent, quàm sit opus.

SYL.

Zazenea frigidā intemperiem sanat, flatus dissipat, & sedat inde natos dolores ventriculi, cœli, vteri, dentium: vrinæ item difficultati medetur, & fœcundas facit mulieres, potum, & pesso cum lana, & oleo liliorum collo vteri impositum. Recipit castorii, opii, piperis, macropiperis, galbani, costi, cinnamomi, phu, mei, dauci, asari, croci, æquales partes: excipitur melle despumato aliis sapa. Datur aureus vnus.

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Purgato corpore, & cocta quadantenus materia, denti dolenti imponi potest ter quater die, sed non diu, vt per horam tantum, citraq; deglutitionem, ne opium simul deuoretur. In sterilibus etiã ob vteri intemperiem frigidam, quæ semen extinguit, aphoris. 62. lib. 5. Pesso inditur semel in die per horas tres, aut quatuor, & alijs diebus aliquot sequentibus idem. Nam nouasse periculum est propter opium, cuius vim calida in partes deducunt: frangere omnino nõ possunt nisi tempore lõgo. Ob id tutius, id est ab anno post cõpositionem secundo ad septimum: sed in dolore dentium à sexto mense vsurpari potest ad sensum obtundendũ. Manardus hoc sæpe vsum se contra hanc sterilitatem scribit non infeliciter. Alij Azaranij antidotum: alij egeteam: alij sageneam vocant.

Zazenea experta ad dolorẽ stomachi à frigiditate factum, & omnes dolores factos ex simili causa, & à ventositate crassa, & ad dolorem colicæ, & difficultatem vrinæ, & dolorem dentium, & ad ventositates matricum. Et confert iuuamentum maxime ad sterilitatem, bibitum, & suppositum cum lana, & oleo de lilio. Cuius permixtio hęc est. Reci. castorei, myrrhę, opij, piperis, macropiperis, chalbani, costi, cinnamomi, fu. meu. dauci, asari, croci, ana partes æquales. Confice cũ melle despumato: dosis eius est aur. i. Et sunt, qui conficiunt † cum rob.

Licet istud electarium non sit in vsu, magistraliter tamen potest pręparari, & ego laudo eius vsum in doloribus ex materia catarrhali frigida, & humida tenendo super dentem quantum est granum fabæ illius electarij semel, aut bis in die, tenendo deglutionẽ eius propter opiũ, præmissa tamen digestione, & vniuersali euacuatione illius materiei. habet insuper sedare dolorem stomachi, & renum, & vesicæ, & intestinorum factum à ventositate crassa, vel à materia phlegmatica, & summe confert colicæ ventosæ in qua phlegma multum in intestinis continetur, euacuatione tamen semper præmissa. Et mirabiliter confert mulieri sterili, & quæ cum difficultate impregnatur, bibitum, & suppositum in matrice cum lana in forma crassi stili, & cum oleo de lilio, non tamen vltra tres horas teneri debet, nec sæpe continuari, nec innouari, timore opij à quo est fugiendum, nisi in casu magnæ necessitatis, vt sæpe dictum est. Et licet medicinæ excessiuæ caliditatis ingrediantur in descriptione omnium in quibus ingreditur opium: virtus tamen opij longo tempore durat, & viget eius potentia cum virtute excessiua suæ complexionis frigidæ cum eius occulta proprietate: & in sui malitia aliqualiter remittitur à virtute medicinarum, qua virtute deducitur ad membra, & loca ad, quæ per se solum transire non posset. vsus autem huius electarij non debet esse nisi post duos annos, scilicet elapsos post eius constructionem vsque ad septem annos in dispositionibus antedictis. In dolore autem dentium conuenit post sex menses ad obtundendum aliqualiter sensum, qui est in radice dentis, & ad exiccandum materiam illam: dosis est vsque ad aureum vnum, qui est aliquantulum plus, ℨ. 3. Cuius descriptio est hæc. Recip. castorei, myrrhæ, opij, piperis nigri, macropiperis, chalbani, costi, cinnamomi. fu. meu. dauci, asari, croci, ana partes æquales, mellis quãtum sufficit.

Additio.

Zazenea ſm intentionem Mes. est sagenea. Auic. in. v. cano. habet duas descrip. maiorem, & minorem: quarum prima eadem videtur esse cum ista Mes. similiter Serapio in proprio antidotario habet vnam descrip. fere huic similem. Albucasis autem tertia particula azaranij inquit antidotum, quod arabice sagenea maior, & antiqua nominatur, quæ ab antiquis multum experta fuit, & dicitur, ꝙ sagenea infinitis confert passionibus. ibi habet suam descrip. quæ fere eadem est cum ista.

MANARDVS, De Zazenea.

Ego multoties hac vsus sum, præsertim in vteri affectibus, & satis profeci. CVM rob.) Per hanc distinctionem significant Arabes omnem succum crassiorem factum: cum verò simpliciter proferunt, rob vini intelligunt.

Athanasia magna, obstructionem hepatis, & lienis liberat, dolorem sedat, tum dictarum partium, tum ventriculi, renum, hæmorrhoidum, quomodo Philonium antidotum. Thoracem pulmonesq; expurgat, ob id asthma et antiquam tussim iuuat, hæmorrhagiam, diarrhœam, lienteriam antiquam, dysenteriam cohibet. Hepar autem lupi, quod tota sua substantia morbos hepatis iuuat, huic mistum Gale. voluit. Nam recipit hepatis lupi, eupatorij, croci, myrrhæ, castorij, costi, cardamomi, spicæ nardi, opij, papaueris nigri, hyoscyami albi, cornu dextri capræ, vel (vt alii legunt) cerui, portiones æquales: terenda terantur, et alia in vino liquefiant: excipe omnia melle despumato, & post sex menses vtere ab aureo dimidio ad aureum vnum, cum vino dulci, et grato, aut cum sapa & succo intybi, & apij.

SYLVII ANNOTATIO.

Effecta antidoto Athanasię contraria tribuit Mesues, vti theriacę, & alijs opiatis medicamentis. Nam, quæ obstructionem liberant, hæmorrhagiam, & vacuationes alias sistentibus sunt contraria. Item sensu stupefacto dolorem sedare, & crassa lentaq; ex thorace expectorare, causis pugnant. Illud enim frigidi cogentis opus est, hoc calidi dilatantis, accedente vi tenuante incidente, tergente. Sed id facilè recipies, vbi medicamentum hoc, vt alia eius generis multa, animalium more temperiem per ætates mutare didiceris, sed contrario illis modo. Nam animalia primò, calida sunt: postremo, frigida. Hæc vero medicamenta primò frigida, deinde calida euadunt. Effecta igitur frigoris efficit à sexto mense ad annos tres, cum aqua plantaginis, intybi, rosarum, ab anno tertio, ad decimum: victa iam frigidorum vi à calidis: sumpta cum vino dulci, sapa, succo apij. Athanasiæ antidoti, & ambrosiæ, passim meminit Galenus in libro sanitatis tuendę, & methodo: in quibus theriacæ eas comparat: sed non describit, nisi quòd Mithridatis athanasiam, antidotum ab hac multum diuersam, sine hoc hepate describit lib. 2. Antidotorũ: ob id, an hepar lupi athanasiæ misceri voluerit, compertum non habeo. Quid autem de hepate lupi censuerit Galenus in hepatis affectibus, in nostris simplicibus abundè expressimus.

Cornu cerui & capræ vsta, & si opus est, lota idem pollere docet Galenus lib. vndecimo simpli. & lib. quarto c. ph. p. Athanasia autem. i. immortalis, dicitur, vel quod longo tempore efficax perduret, vel potius, quòd homines à morte, ex venenosorum ictu, morsu, vel causa alia malefica vindicet, quæ vis est præcipua Athanasiæ Mitridatis, à qua, vel simili ista videri potest denominata, quæ magna quoq; dicitur, ꝙ pluribus constet simplicibus, quàm parua Serapioni & Haly etiam descripta, & Auicennæ, ex quo hæc descripta est. Quæ autem à Nicolao describitur, est adstringentior, & consuetior. In Athanasia pauli ex Oribasio sumpta, cornu nulla est mentio. Superstitiosum autem est dextrum potius, quàm sinistrum imponere.

Athanasia magna confert ad dolorem hepatis. & splenis, & oppilationi in eis, & ad dolorẽ stomachi, & ad asthma, & ad tussim antiquam, & mundificat pectus, & ad fluxum vẽtris antiquum, & ad dysenteriam, & ad fluxum sanguinis. Et est in sedatione dolorũ sicut Philonium. Et confert ad dolorem renũ & hemorrhoidarum. Et Gale. quidem præcepit misceri in confectione hac hepar † adib. valet enim sua proprietate ad morbos hepatis. Cuius hæc est permixtio. Recip. croci, opij, myrrhæ, castorei, hyoscyami

hyoscyami albi, costi, cordumeni, seminis papaueris nigri, spicæ, eupatorij, hepatis, adib. & cornu dextrum † de cornibus capræ, & in alio de cornibus cerui, de singulis, ana partes equales, & tere quæ terenda sunt, & alia liquefac in vino, & confice cum melle despumato, & da post sex menses. Dosis eius est ab aure. ʒ. vsque ad. i. cum vino suaui, & dulci, aut cum rob, & succo endiuiæ & appij.

Sũma medicinarũ est iij. res.

Licet non sit in vsu ẽm præsentem descriptionem, magistraliter tamen vti potest ẽm præsentem descriptionem quam breuissime declarabo. dicitur athanasia quia compositio talis hominem à morte præseruat, nam curat, & confert multum dispositionibus quas auctor ponit in litera. Et licet istæ descriptiones adinuicem comparatæ diuersificentur: ẽm tamen diuersa tempora suæ constructionis. s. principium processum, & finem omnibus confert sicut dictum est de theriaca. Nam transactis sex mensibus vsque ad annos tres confert fluxui sanguinis maxime exhibita cum succo plantaginis, aqua endiuiæ, & similibus, quando autem pertransit tertium annum confert oppilationibus, hepatis, asthmati, tussi, & similibus dispositionibus, & cum vino dulci, & aqua apij, & similibus, & maxime quando plus antiquatur vsque ad. x. annos suæ constructionis. Et dosis eius est vsque ad drac. i. sicut dictum est de Philonio. Restat nunc declarare alia simplicia, reliqua sunt superius declarata. primum est hepar adib. i. lupi, quod est calidum & humidum versus ẽm. valet à proprietate in passionibus hepatis. & maxime in oppilationibus ẽm quia asserit Gale. quem allegat Mesue in hoc capi. Cornu dextrum capræ alias cerui, & est melius, quod est frigidæ complexionis in primo, & siccę in secundo, & etiã à proprietate operatur in passionibus supradictis, licet ẽt conferat sua stipticitate cuilibet fluxui sanguinis, & maxime menstruorum. Rob. i. sapa. & est calidæ, & humidæ complexionis in primo gradu. Endiuia vero est cuius complexio dum est recens, est frigida in primo, & humida infra primum. cum vero est sicca, est frigida infra primum, & sicca in eodem. habet insuper virtutes diuersas frigidas, & calidas, quibus mediantibus operatur in diuersis materijs, licet frigiditas superet eius caliditatem, quæ est remissa. Conficitur cum melle despumato. reliqua sunt nota.

De hepate lupi.

Additio.

Athanasia autẽ dicitur magna respectu minoris in qua pauciora simplicia ingrediuntur, tamen Mesue non describit nisi magnam. Auic. in. v. cano. similiter Serapio, & Haly. x. practicæ describunt magnam nõ differentem ab ista Mesuæ, & paruã. Nicolaus in suo antidotario habet athanasiam de qua ibi.

MANARDVS, De Athanasia magna.

ADIP.) Lupi. DE cornibus capræ.) Sic, & Auicenna cuius hęc est descriptio Alias habes à Paul. & Oribasio, sed & à Nicolao, quæ parata communiter inuenitur: & est in adstringendo longè, quàm hæc efficacior. A Paulo etiam alia scribitur, quæ Oribasij esse dicitur, nullibi tamen cornu mentio: alioqui nemo nisi superstitiosus, dextrum potius quam sinistrum apponeret.

SYL. *Diasulphur confert febribus diuturnis, vt melancholicis phlegmaticis, thoracem ac pulmones purgat pituita crassa, lenta, pure: ob id tussim antiquam, & difficultatem spirandi inde natam leuat. Splenis duritiem minuit, & inde natum hydropem: vrinas mouet, calculum frangit: morsibus venenatis, & poto iam veneno prodest. Recipit autem piperis albi & longi, ana drach. sex: sulphuris flaui, thuris, mei, hyoscyami albi, myrrhæ, styracis, cardamomi, ana drach. octo: rutæ, costi, cassia, ana drach. quinque: opij, mandragoræ, ana drach. tres: croci, drach. duas, & dimidiam: melle despumato excipe: post sex menses vtere.*

E

SYLVII ANNOTATIO.

Fuerit hęc antidotus efficacissima ad ea, quę pollicetur. Sulphur viuum autem vbique Galenus prędicat: hic citreum, seu flauum, quod ignem expertum videtur: quemadmodum & viride, pallidũ, & cineritium in cannas coniectum, & ab his formatum. Optimũ existimarim, quod chymistæ sublimando (vt loquuntur) purgant, & tenuant, odorisque & saporis insuauitate exuunt. Opera prope omnia hic adscripta sulphur solum præstat, vt vires eius legenti in nostris simplicibus patebit. Tamen, quæ illi addũtur, actiones eius reddũt meliores, quorum plurima venenis resistunt. Sunt & in eo stupefacientia quædam mista potius, vt aliorum valenter calentiũ vehementiam frangant quàm, vt stupefaciant: ita, vt vis eorum paucorũ sexto mense fracta, multis calentibus elanguerit. Magnã verò vim habet in dolore renum, & spirandi difficultate.

F

Diasulphur confert febribus antiquis, & melancholicis, & phlegmaticis, & constrictioni anhelitus, & antiquæ tussi, & ei, qui habet pectus saniosum, et confert iuuamentum manifestũ ad duritiem splenis, & hydropisim, & prouocat vrinam: frangit lapidem, & confert morsui venenoso, et ei super quo timetur potasse venenum: cuius permixtio hęc est. Reci. piperis albi, & longi, ana drach. vi. sulphuris citrini, thuris, meu, hyoscyami albi, myrrhæ, styracis, cordumeni, añ. ʒ. viij. rutę, costi, añ. drac. v. opij, mandragoræ, ana drach. iij. croci, ʒ. ij. & ʒ. cassiæ. † ʒ. v. confice cum melle despumato, & vtere post sex menses.

† drach. Sũma dic. est res.

Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

Additio.

G

Hæc confectio raro in vsu habetur, potest tamen quis ea magistraliter vti. Auic. v. cano. Haly. x. practicæ. similiter & Serapio habent vnam aliam descriptionem, ab ista tamen parum differentem.

MANARDVS, De Diasulphure.

Magnam vim habet in dolore renum, & spirandi difficultate, in quibus locis paratur: nec difficile esset vbiq; parare: quæcũq, enim in eo ponenda, nota sunt. Sunt, qui hoc pacto parent: Sulphuris ignem nõ experti, hyoscyami, cardamomi, styracis, opij, myrrhæ, costi, rutæ, ana drach. x. croci, piperis, ana drach. iiij. casiæ drach. xij. libystici drach. iij. mellis quantum sat sit.

Confectio ex Styrace, alui immodicum fluorem biliosum, aut pituitosum sistit: tinesmum a causa frigida natum sanat. Recipit styracis liquidi, opij, asari, hyoscyami albi, castorij, croci, myrrhæ, thuris, partes æquales: melle sufficienti comprehenduntur.

SYLVII ANNOTATIO.

H

Per styracem liquidum à Mesue intelligi miscellam quandam grauem, & somniferam putat Manardus ex Dioscorid. & Galen. antidotis.

Confectio de Styrace, conferens ad superabundantem fluxum ventris cholericum, & phlegmaticum, & ad tinesmum factum à frigiditate. Reci. styracis liquidæ, opij, asari. se. hyoscyami albi. castorei, croci, myrrhæ, olibani, ana partes æquales, mellis quantum sufficit.

Sũma medicinarũ ix. res.

Similiter non est in vsu. Additio.

Hæc confectio de styrace interdum in vsu habetur. Rasis. ix. ad Almansorem capi. de fluxu ventris habet vnam aliam descrip. non differentem ab ista Mesue. nisi in vna re. s. in croco. quia Mesue habet hic crocum: Rasis autem non.

Manardus

MANARDVS, De confectione Storacis.
Styrax verus lachryma est, humiditatem non remittens nisi dũ manibus attrectatur. Fit verò arte quędã miscella, quę grauis est, & somnum faciens, quam hic puto Mesuen intellexisse, & esse quã liquidam vocant. Vide Dioscoridem: si tamen hoc melius intellige re velis, lege Galenum in libro de antidotis.

DISTINCTIO TERTIA De Medicinis solutiuis.

Medicamenta purgantia sunt quædam aloe, alia colocynthide, alia turbith, nonnulla scammonio, alia alijs. De quibus ordine nobis dicendum est, primum de hieris.

SYLVII ANNOTATIO.

Quædam non ab vno tantum simplici purgatorio purgãdi vim obtinent, sed a pluribus. Quæ vero simplicia sint Mesuę purgatoria, libro ipsius secundo docuimus.

Tertia distinctio est de medicinis solutiuis, & sunt quædam ex eis aloeticę. Aliæ colocynthiacæ. Aliæ turbiticę. Alię scammoniacę. Et alię ab alijs denominationem sumentes, de quibus loquemur per ordinem, & primo de hieris.

Tertia distinctio de medicinis solutiuis, quarum quædam conficiuntur cum aloe, quædam cum colocynthide, quædam cum turbith, quædam cum scammonea, & quędam cum alijs medicinis solutiuis fortibus, quædam cum pluribus ex eis, sicut inferius per ordinem apparebit. & sic incipit.

Hiera picra, id est, amara Galeni, facultatibus multis insignibus efficax. Siquidem calfacit, tenuat, incidit, terget, siccat, obstructiões aperit: humores, ac flatus prauos, crassos, lentos, poris corporis tanquam spongiæ cauernulis imbibitos separat: digerit, expurgat commode. Magis autem purgatrix est cum aloe illota, sed minus roboratrix: contra vero, quæ cum aloe lota paratur, minus aluum subducit, magis ventrem roborat: affectibus capitis, ventriculi, hepatis, renum, vteri, iuncturarum, & cæterarum partium frigidis, mire confert, humorem ab his partibus frigidum, aut putrem vacuando. Recipit cinnamomi, mastiches, asari, spicæ nardi, carpobalsami, croci, xyloaloes, casiæ, partes æquales: aloes duplum pondus omnium. Quidam addunt schœnu anthos: alij absinthium: alij alia. Quidam melle excipiunt: alij sine melle in trochiscos fingunt cũ aqua bdellij, & tragacanthi.

SYLVII ANNOTATIO.

Antidotus hiera, id est, sacra ab operibus diuinis, & mirabilibus, picra, id est, amara, ob aloen, vnde & hiera dialoes etiam dicta est, Galeno describitur libro sexto sanit. tuendæ: libro septi. meth. & lib. secundo, & octauo compo. ph. p. ad purgandum maximè ex ventriculo, intestinis, venis mesaraicis bilem flauam, & pituitam non modò tenuem, tunicis ventriculi altius infarctam: sed promptius eam, quæ in eius spatio innatat. Cum autem vis eius purgatrix hepar non superet, qua ratione affectibus frigidis capitis, & aliarum partium tam remotarum cum Mesue conferet? Vt phlebotome à toto corpore vacuat, non primo, sed succedente in locum vacuati sanguinis alio sanguine ex reliquo corpore, sic vacuato per hieram ventre inferiore, successione quadam aliarum partium excrementa, aut mole sua ruere, aut vi partium expultrice mitti videntur: nec alienum fuerit ab hiera, si non valenter, saltem leniter trahi, vt momento vacuandi semel accepto, ferri in ventrem perseuerẽt: quod in clysteribus paulò acrioribus sæpe fieri probauit Galenus. Quæ res tibi si non ad plenum satisfacit, in memoriam reuoca ventriculi actionem toti corpori communem. In quo si multa est excrementosa materia, ea chylo mista, in corporis dictas partes cum sanguine tandem distribuitur, & partes ipsas tali excremẽto onerat. Si verò contrà excremẽtis omnibus his biliosis, pituitosis, putribus omnino vacuus est ventriculus, & perfectius coquet, & alimentum in corpus purum transmittet. Quo partes singulæ velut recreatæ, & meliores redditæ, quod in se habent excrementosum coquent, si coqui habile est: aut si tota sua substantia est ab alendo iam alienum, excernent. Omitto ventriculi cum cerebro consensum maximum, & oculis. Vis igitur hieræ huius à Gal. non inuentæ (nam multis ante ipsum annis celebrata est, vt ex lib. c. ph. p. colligere potes) sed vsu crebro celebratæ, est maxima. Sicq; Romæ Gale. tempore parabatur: Cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, mastiches Chiæ, ana drach. sex: aloes drach. centũ. Sed centum drachmæ ipsius, magna nimis mensura est visa Galeno aliorum proportione lib. 2 comp. ph. p. Ob id præstantius medicamentum feceris, si minus aloes inijcias, vt drach. nonanginta, qua tanquàm optima, se vsum Gale. asserit. Interdũ drachmas octoginta miscebat, cum gratiorem, sed calidiorem volebat: interdum contra etiam centum & viginti, compurgantem magis. Aloe autem non lota, magis vacuat: lota, magis roborat, ventrem minus vacuat. Crocũ item parcius misceri vult Galenus, vt drachmas quinque: pręsertim quibus medicamento vtentibus crocum caput ferit odore, vti nobis ante mistionem. His etiam suffecerint croci drach. quatuor. Sex verò croci drachmas Galenus miscebat mulieribus malè per menses purgatis, & aloes drach. octoginta, & carpesium loco asari: interdum vtrunque. Vtebaturq; non in his solis quibus dolet caput per consensum stomachi ab humore bilioso morsi, sed etiam in his, qui suffusionum phantasmata, & symptomata patiuntur ex simili stomachi affectu, & quibus aluus supprimitur, & quibus ructus est fumosus. Cinnamomi penuria inijce optimæ casiæ duplum, quæ nihil virtute ab inualido cinnamomo abest, à generoso multùm superatur. Quidam carpobalsamum loco xylobalsami: alij vtrunque, alij etiam xylaloen, casiam, schœnu anthus addunt. Dosis summa est drach. vnius cum aquæ cyathis tribus: minima est semidrach. alijs in medio pro ætate, corporis magnitudine, cõsuetudine: seu minima est vnius cochlearis parui, mediocris, duorum paruorum: maxima, duorum cochlearium magnorum cum aquæ temperatę cyathis duobus, aut tribus: aut in catapotia fingitur. Dat Act. à drach. vna ad drach. duas Hodie eius siccæ (quę vtilior est) etiam vnc. dimid. cum drach. vna diaphœnici ex hydromelite etiam mulieri innoxiè propinari vidimus. Gal. item, vel siccum puluerem exhibet, vel melle exceptum, vt gratior, durantior, purgantior: licet tunc ventrem minus roboret, quia mel stomacho malum est, & roborãtium vim dissoluit. Mes. puluerem tacuit, trochischos expressit: alij quoque in catapotia fingunt, quòd propter multam aloes amaritudinem ęgrè puluis ex vino, vel iure pulli, vel aqua hordei, vel alio liquore deuorari queat: nec multò facilius cũ melle excepta est hiera hæc, siue bolis deglutienda sit, siue liquore (vt puluis solet) dissoluta. Adde, quòd catapotia ex hiera ob morã in ventriculo longiorẽ à remotis partibus trahere magis possunt: minimum, si potu deuoratur. Nam sic à ventriculo celerrimè, & effluit, & expellitur. Si bolo autem sumitur, vt cõsistentia, sic mora in ventriculo, & viribus in vacuando est media. In hac antidoto autem sola est aloe purgatrix, & tam imbecilliter, vt vix hora pòst duodecima vacuare incipiat, duretq; eius vacuatio interdum ad horas viginti quatuor. Quæ consuetudo est tardius, & imbecillius vacuantium, cũ valentia mox vires suas exerant, & non multò pòst terminent, nisi quantitate immodica hypercatharsin moliantur. Cum autem Gale. hiera ad cinnamomi, mastiches, asari, spicæ nardi, croci, xylobalsami, ana drachm. sex addat aloes drach. centum, drach. vna sicca probè purgat, cum vulgaris officinarum hiera hæc sicca drach. vna & dimid. parum sit efficax, quòd aloen ad omnia simplicia simul sumpta duplam tantùm misceant: cùm apud Gale. ferè sit tripla: nam pro aliorum sex: ana drach. sex, quæ sunt triginta sex, miscet Gale. aloes drach. centum, & interdum centum viginti. Quæ vero Gal. hiera melle excepta est, vnc. vna mediocriter purgat, in qua sunt pulueris drach. duæ. Cum enim tribus pulueris vncijs miscenda sit libr. vna mellis, in tribus autem vncijs drachmæ sunt viginti quatuor: in libra, vnc. xij. sequitur, vt in qualibet hieræ mellitæ vncia sint propè pulueris drach. ij. Addidi propè, quòd pulueres ipsi cum melle iuncti pondus augent.

Cur autem mellita Galeno purgatoria magis dicitur, quã sicca, leuiter attigi in Mesuæ aloe libro secundo.

Ab hac aũt hiera velut antiquissima incœpit. In quã xylaloen, & casiam

Lib. 7. met.

Libr. 4. loc. aff. cap. 1. Lib. 1. loc. aff.

Lib. 2. cõp. ph. p. lib. 7. metho.

& casiam inuexit: & pro xylobalsamo, carpobalsamum. Actuarius autem pro spica, xylocasiam. Mel verò quātum species, vt vnc iij. Huic hierę, & alijs medicamentis, quorū aloe est basis, miscendū quidam cōtendūt, & hieram Iulio, aut Iunio faciendā, in hordeoq; sepeliendā volunt per sex menses, vt fermētentur. Aestas alioqui vires ei adimit, nec vtendam ante hanc fermentationem seruariq; integras omnes hieras à sex mensibus ad annos quatuor.

Hiera Andromachi initio lib. 8. c. ph. p.

Schœnu anthus, xylobalsami, mastiches, croci, nardi, Indici, asari, cinnamomi, singulorum drac. vj. aloes lotę drac. centum: simul lęuigata reponito, datoq; ieiuno à cochleario vno ad duo, cū aquæ frigidæ, aut calidæ cyathis à duobus ad quatuor: alij singulorū sex drach. octo miscent: alij aloes drac. octoginta: multi præter illa sex etiam schœnu anthus addunt. Asclepiades Andromacho consentit, nisi quòd aloes simpliciter scribit, & horum simplic. vnc. vnam, id est, drach. octo, vel drach. septem & semissem miscet, & oxobalsamum pro xylobalsamo, & schœnu anthus omittit. Aloen quidā cum Andromacho lotam, alij illotam ponunt: cum lota minus aluum subducat, quia multum virtutis medicamentosæ lauando deponit, sed tunc conueniet magis febri non valida, sed admodū remissa laborantibus, quibus etiam hieram ex aloe illota citra euidētem noxam multi dederunt, in alijs febribus noxam maximam ex ea sunt experti. Nam aloe etiā lota est maximè aduersa his, qui intemperie calida & sicca laborāt sine prauis humoribus: deinde his qui sicca & frigida: in totum his, qui ex solis qualitatibus partē aliquam habent vitiatā. Nam intemperies cum humoribus medicamentis illos vacuātibus indigēt, q̄ sine humoribus sunt medicamētis illos vacuantibus indigent, quæ sine humoribus sunt, à medicamento ex aloe in marcorē omnino perueniunt. Vbi igitur humiditas praua vētriculi tunicas irrigat, picra ex aloe vtilis est, humiditatem vacuans prauā, quę nauseam maiorem, aut minorem excitat. Eam aūt noxiam humiditatē sola aloe vacuat sua vi purgatoria nō valente, sed quę ex ventriculi regione, quę attingit, vacuare possit: si tn̄ largior sit exhibita, ad iecoris partes peruenit: nō tn̄ vacuat totum corpus aloe. Hiera quoq; ipsa valet ad purgandū ventriculum prauis humoribus, pręcipuè tenuibus & biliosis, & coctionem impedientibus, iuuat ēt ventriculum intemperie humida citra humorem laxatum, vt ligamenta, seu nerui colligantes articulorum laxātur: omnium autem pręstantiss. est remediū his qui bilem altius inter tunicas ventriculi receptam habent. Datur ēt tutò phlegmone ventriculi iam cocta, post declinationem scilicet, nullo autē phlegmonis tempore. Hieram picram alij habent siccam, alij melle nō cocto modicè exceptam, lib. 5. sani. tuend.

ANT. Hierapicra Gale. nomen habet amaritudinis, & est medicina sublimis: in qua aggregātur virtutes, & operationes nobiles. Est enim subtiliatiua, † & resolutiua materierum malarum, crassarum, & viscosarum, & exiccatiua earum, quæ imbibitæ sunt in poris, & angustationibus, sicut imbibitur in spongia: & perficitur ab ea solutio bona & cōueniens: & est calefactiua, & aperitiua oppilationū, & abstersiua. Et illa in qua proijcitur aloe lotus, cōfortatior est. Et si non sit lotus, efficitur plus solutiua, & minus confortatiua. Et quidā conficiunt hanc medicinā cū melle. Et quidam sine eo, immo faciūt trochiscos cum aqua bdellij, & traga. Et virtus quidem huius medicinæ affert iuuamēta multa, experta ad ægritudines, capitis, & stomachi, & hepatis, & iuncturarum, & renum, & matricum, & membrorum frigidas, & educit humiditates generatas in eis, & putredines. Cuius permixtio. Recip. cinnamomi, masticis, asari, spicæ, carpobalsami, croci, † xyloaloes, casiæ, ana partes æquales, & quidam addiderunt florū schœnanthi partē. i. Et quidā addiderunt absinthiū. & alij alia. † Aloes aūt sit duplū ponderis oiūm.

† Xylobalsami. Sūma medicinæ est ix. res.

E Hierapicra nomē habet amaritudinis, quia ipsam principaliter ingreditur aloe, & dicit hierapicra, a hiera quod est sacra, & picra, quod est amara, & huiusmodi hierę Galeni, duæ reperiuntur descriptiones positæ, & inuentæ à Galeno, quæ ambæ in idem redeunt. vna ponitur therapeuticæ, cap. xij. quod sic incipit. oportet igitur habere. alia ponitur. vi. de regimine sanitatis cap. penul. Est enim hæc hiera magni iuuamenti in passionibus stomachi principaliter quibus abundat humor cholericus subtilis imbibitus in porositatibus stomachi cum admixtione phlegmatis aquosi. habet etiam multas alias vtilitates efficere quas auctor ponit in litera, & Gale. locis allegatis. Vsus autem eius, & modus præparationis est triplex. Primo solum in forma pulueris, & tunc assumitur cum vino, vel iure pulli, vel cum aqua mente, vel hordei, vel alio liquore conueniente, & in tali forma ipsam describit: & eo vtebatur Gale. quia efficacius operatur. Secundo in forma pillulari, & sic communiter practicantes generaliter vtuntur. Et iste modus adinuentus fuit, cum propter amaritu-

F dinem pulueris, tum, vt maiorem moram in stomacho cōtrahens, a remotis magis attrahat. Tertio in forma electarij cum melle, & sic describitur hic a Mesue, sed non est in vsu, & in hac hierapicra Galeni non ingreditur aliud solutiuum, nisi aloe non lotū, de quo diffuse dictum est in diamusco, & qualitercunque præparetur in debita dosi, tardat solutionem a. xij. horis vsque ad. xxiiij. Nunc transeo ad descriptionem hierepicræ Galeni positæ septimo therapeuticæ, quæ est illa, quæ communiter habetur in vsu, & est quasi consimilis cum illa, quæ ponitur sexto de ingenio sanitatis derelinquendo pręsentem hic positā à Mesue, quia satis ab illis variatur, & isto modo non habetur in vsu. Reci. cinnamomi, masticis, asari, spicæ. s. nardi, croci, xylobalsami, ana. ʒ. vi. aloes. ʒ. centum. Et illa est vera descriptio pul. hierapicræ Gale. s̄m, ꝙ ipse ponit in locis allegatis. Medici autem & aromatarij hodiernis temporibus de aloe ponunt solum duplum ponderis aliorum aro-

G matum, & non plus, cum hanc hieram conficiunt. Et mouentur maxime propter hanc descriptionem ibi positam à Mesue, quam ipsi reducunt ad formam pillularem: ideo minus soluunt. Et dosis hieræ Galen. in locis allegatis est vsque ad. ʒ. i. Dosis autem eius, quæ hodiernis temporibus præparatur est vsque ad. ʒ. i. &. ß. si sit in forma electarij, vt ponitur hic dosis eius est vsq; ad. ʒ. i. sed illo modo non habetur in vsu.

Additio.

Hiera. i. sacra picra. i. amara, inde hierapicra. i. cōfectio amara sacra Auic. in. v. cano. Haly. x. practicę, & Serapio in proprio antidotario eandem habent descriptionē, differentem tamen in vno, quia Mesue habet hic xyloaloes, alij vero carpobalsami. Vnum tamen notabis, ꝙ hæc descrip. hieræpicræ quam dicit. Mesue fuisse Gale. non reperitur in aliquibus libris Gale. ad nos translatis, licet Auic. & alij affirment Gale.

H MANARDVS, De medicinis solutiuis Hierę Picrę.

Ab hac cœpit veluti ab antiquiore, & à qua reliquæ nomen acceperunt, cuius permixtio tempore Galeni Romæ vocabatur Picra. Galenus accipit solum sex res, dimittens xyloaloen & casiam, & pro carpobalsamo ponit xylobalsamon: & auget aloen: pro sex enim drach. aliorum, vel centum, vel 120. aloes apponit. ET est resolutiua materiarum malarum grossarum.) Has tamen oportet attenuasse & dissecuisse. ALOE autem sit duplū pondere.) Fermè triplum esse debet, quia pro 36. drach. illorum, centum Aloes, vel cxx. adijciendæ sunt.

Hiera Hermetis cū dracunculo maximarum et certiss. est virium ad cephalalgiam, hemicraniam, vertiginem, paralysin, epilepsiam, tremorem, spasmum cynicū, dolorem colicum, nephriticū, vterinū, arthiticum. Vacuat enim humores tam tenues, quam crassos, & lentos à capite, vētriculo, neruis, iuncturis, et reliquis partibus.

Recipit

Recipit aut aloes vnc.i. trochiscorum Alandhal aureos octo: turbith, agarici, dracunculi vtriusque sicci, iridis, sagapeni, myrobalanorum cepularum, citrearum, Indarum, ana sesquidrachmã: zingiberis, cinnamomi, mastiches, bdellij, ellebori nigri, euphorbij, asari, casiæ ligneæ, salis Indi, castorij, croci, apii, ligustici, cocci gnidij, stœchados, ana drach.i. scillæ assatæ drach.ij. & dimid. scammonij drach.ij. Curiose omnia terantur: gummi & succi vino odoro dissoluantur: pulueres succo cucumeris agrestis comprehendantur. Siccentur iterum, eodem succo & pauco nucum oleo excipiantur, et siccentur: postremo melle despumato omnia cõprehendantur. Datur post sex menses a drach.i. ad drach.ii.

SYLVII ANNOTATIO.

Descripta etiam Mesue in simplicib. cap. de dracunculo. Potentissimum, & efficacissimum est medicamentum, vbi remedijs alijs mala hæc contumacia non cesserunt. Trochischi Alandhal inter trochiscos describentur, quos tamen tempore Hermetis nondum compositos scribit Manardus, sed sine testimonio. Hi autem colocynthidis loco in compositiones veniũt tutius, quàm ipsa colocynthis, nisi hęc mistis probè castigetur.

Hiera Hermetis, et est cũ hiera luf. super qua expectatur fiducia iuuamẽtorum multorum & expertorum, & proprie ad dolorem capitis, & hemicraneam, & vertiginem, & paralysim, & epilepsiam, & tremorem, & torturam, & educit superfluitates, et proprie humorũ crassorum, & viscosorum, & subtilium à capite, & neruis, & iuncturis, & stomacho, & toto corpore. Et confert iuuamẽtum manifestum doloribus iuncturarum, & renum, & colicæ difficili, & dolori matricum. Cuius hæc est permixtio. Recip. Aloes. ℥.i. trochiscorum † alandhal, aur. viij. turbith, agarici. † luf. vtriusque siccæ, ireos, sagapeni, myrobalanorum citrinorum chebulorum & indorum, ana drach.i. & ß. zingib. cinnamomi, masticis, bdellij, hellebori nigri, euphorbij, asari, casiæ ligneæ, salis indi, castorei, croci, apij, cheisin, † seminis mezereon, stœchados, ana drach. i. scillę assatæ drachm.ii. & ß. scammoneę bonę: drach.ij. fiat omniũ contritio bona. Gummi aũt ponantur in vino odorifero, & inuoluatur puluis in succo cucumeris asinini, quãtitate qua bene inuoluatur, & exiccetur, & iterum denuo inuoluatur in prędicto succo, et pauco oleo nucũ, & iterum siccetur, & conficiatur totum cũ melle despumato, quantitate qua fiat totum, sicut pasta, & detur post. vi. menses. Dosis eius est a drach.i. vsque ad drach.ij.

Non est in vsu, sed rogo legentes, vt ipsam considerent propter virtutes multas impositas a Mesue.

Additio.

Hiera hermetis ſm intentionẽ Mesue est hiera luf, & dr Hermetis a cõpositore. Auic. in. v. can. habet duas descriptiones huius cõfectionis, sed nõ cõcordãt cũ illa Mesue. Illa vero Mesue est illa qua vtimur, quam etiam describit superius in capitulo de luf. i. de serpentaria.

MANARDVS de Hiera Hermetis.

ALANDAL.) Hos habes infra ab ipso Mesue descriptos, qui tñ Hermetis tempore non componebantur. LVF.) Dracõtiũ. SEMINIS mezereon.) Id est, cocci gnidij, chamęlęę videlicet.

Hiera Archigeni omnibus descripta, confert affectibus melancholicis, & ex pituita crassa natis, & vertigini, epilepsiæ, spasmo, hypochisi incipienti, voci ob humiditatem multam raucæ, dolenti asperæ arteriæ, difficultati spirandi, psωræ, lepræ, et cæteris tuberculis a crassa materia nascentibus, aut seroso excremento, ventriculo, intestinis, mesaræo, vtero à flatu dolentibus, aut prædictis humoribus. Datur aliquando potui cum rutæ decocto, adiecto etiam castorio ad siliquas tres. Dolentibus autem spinæ, renibus, ilibus, inguinibus cũ decocto apij, ad ischiadem, & similes articulorum affectus cum aqua centaurij, adiecto etiam elaterio, idest, cucumeris agrestis succo, & colocynthidis pulpa, ad siliq. quatuor. Morsos denique a cane rabido, ab hydrophobia, id est aquis formidatis securos reddit datur cũ aqua abrotoni: præcipue adiecta drach. vna pulueris cancrorum fluuialium vstorum. Recipit autem pulpæ colocynthidos drach. duas prasij, stœchados, ellebori nigri, chamædryos, scammonij, leucopiperis, macropip. ana drac. duas: scillæ assatæ, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselini, hammoniaci, opopanacis, ana drach.i. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhæ, spicæ nardi, schœnu anthus, calaminthes montanæ, aristolochiæ rotundæ, ana drac.ij. melle sufficienti excipiantur omnia. Datur ad aure.iiij. cum decocto epithymi, & vuarum passarum mundatarum.

SYLVII ANNOTATIO.

Hiera hæc ad verbum ex Auicenna descripta longè est præstantissima: multo autem valentior fiet, si colocynthidis pulpæ vnc.ij. aut drachmæ viginti duæ misceantur, vt quidam codices habent. Quod ad hydrophobiam symptoma perniciosissimũ eoꝝ, qui à cane rabido sunt morsi, attinet, lege Gal. in libro de cõmodis theriacis. De puluere aũt cancroꝝ fluuialiũ vstorũ mira Gal. lib. 11. simp. prædicat ex Aeschrione. Magni præterea est facienda decoctorũ ratio varia pro vario affectu, ex quibus hieram propinat. His verò affectibus omnibus valenter opitulari hanc hieram nemo inficiabitur, qui simplicium & plurimorum, & efficacissimorum eius naturam perpenderit. Doses tamen minuerem, quòd his ferendis nostratium corpora sint imparia. Valet igitur ad congestam, vel fluentem pituitam, aut melancholiam, & affectus omnes inde natos in quauis corporis parte, auribus, dentibus, collo, &c. Eius loco quidam vtuntur hodie hiera Logadij, quam Paulus, Aetius, Nicolaus, & alij plerique describunt. Ante tamen tutum harum hierarũ tam potentium vsum, apparanda est materia, hoc est tenuanda, incidenda, tergenda, fluxilis reddenda, & meatus sunt aperiendi, per quos est vacuandum: in summa corpus fluidum est faciendum, quod tutò & salubriter purgandum est.

Confectio hieræ Archigenis descriptione vniuersali, quę confert ęgritudini generatæ ex phlegmate crudo, & melancholia, & facit ad vertiginem, & ad epilepsiam. Et valet ad inceptionem ęgritudinum visus, & raucedinem humidam, & dolorem gutturis, & difficultatẽ anhelitus, & spasmum, & exituris ex materijs crassis, & confert ad aquam citrinã & scabiem. Et quandoꝗ datur in potu propter dolorẽ stomachi, & vẽtris, & matricis cũ decoctione rutę, & qñꝗ ponitur in ea parum castorei vsꝗ ad siliquas.iij, & ad dolores dorsi, & renum, & inguinũ, cum decoctiõe apij, & ad venam ischiaticã, & ad his similia cũ aqua centaureæ, & permiscetur cũ ea etiã succus cucumeris asinini, & colocynthidis siliquas.iiij. in aqua abrotani, datur in

potum ad morsum canis rabidi, & facit securitatem ad timorem aquę, & precipue cum pondere. ʒ. vnius de adustione cancri fluuialis. Cuius permixtio hæc est. Recip. pulpæ colocynthidis † drach. ij. prasij, stœchados, hellebori nigri, chamædryos, scammoneæ, leucopiperis, macropiperis, omnium, ana † ʒ. ii. cepæ † muris assati, euphorbij, aloes, croci gentianę, petroselini, armoniaci, opopanacis: omnium, ana. ℥. i. polij, cinnamo. sagapeni, myr. spi. schenanthi calamēti mōtani: aristolochiæ rotun. omniū, ana. ʒ. ij. mellis quantum sufficit, & sit dosis aur. iiij. cum decoctione epithymi, & passularum mundatarum.

†drac. xxij.

† vnc. ii.

Sūma medicinaꝝ est xxv. res.

Non est in vsu: sed hieralogodion est illa, quæ multum hr̄ in vsu, ab omnibus sic præparatᷓ, & eius descriptio ponitur a Nicolao, etiam est alia hiera picra Gale. quæ ibidē ponitur à Nicolao in suo antido. quæ est multum differēs a hiera Galeni posita septimo therapeuticæ, nec reperitur vbi Gal. eam describit, & tñ illa est, quæ generaliter hr̄ in vsu, & sic vbiꝗ ꝯm illam descriptionem hr̄ in vsu, & fit in forma electarij, ꝯm ꝙ ibi describitur: quidam tñ reducunt ad formam pillularem, quæ aliquo loco non sunt scriptæ, & dosis earum est a. ʒ. i. vsꝗ ad. ʒ. i. & . ß. Et dosis hieræ picræ Gal. reductæ in forma electarij, vt cōiter fit, quia vsꝗ ad. ʒ. i. de mane digesta materia. Et cum illæ pilulæ de hierapicra Gal. quæ a Nicolao describitur summe conueniūt omnibus dispositionibus capitis, vel passionibus dependentibus a materia frigida, & doloribus aurium, oculoꝝ, & dentium. Cōuenit insuper descensui catarrhi & passionibus frigidis stomachi, & omnium nutritiuorū, et etiam passionibus matricis, & etiā multis alijs cōsimilibus quas ibi lege. Et motus propter eius vtilitates, & iuuamēta nō obstante, ꝙ etiā ibi declarabo in antidotario Nicolai, nūc ponam eius descriptionem. Rec. cinnamomi, spicæ nardi, croci, schœnanthi, asari, cassiæ ligneæ, xylobalsami, carpobalsami, violarum, absinthij, epithymi, agarici, rosarum, turbith, colocynthidis, masticis, añ. ʒ. iiij. alias. ℥. vij. mellis quantum sufficit pro compositione electarij, siue vini pro compositione pilularum. Sunt autem solutiua, quæ ingrediuntur compositionem huius hieræ picræ ac hieræ Archigenis ac hieralogodion, nō obstante, ꝙ aliqua ex eis fuerint superius declarata, & alia quædam sunt declaranda, Colocynthis est medicina multum effrenitans in soluendo, amari saporis, indigens multa rectificatione ꝯm, ꝙ ponit Mesue, est enim solutiuum pomum plantæ venenosę ad magnitudinem pomi aranzij subalbidi iuxta quā plantam nulla oritur herba, & est calidæ cōplexionis vltra tertium gradum, & siccæ in fine secundi. Soluit phlegma principaliter attrahendo a remotis membris, non tñ per se sola est exhibenda quantumcunꝗ correcta. Et dosis eius, quæ ponitur a Mesue capitulo proprio est a chirath. vi. vsque ad. x. Chirath autem est pondus quatuor granorum hordei. Sed illa est nimis magna dosis hodiernis temporibus qualitercunꝗ assumeretur. Epithymum est flos, vel radix cuiusdam herbæ calidæ, & siccæ in secūdo. Soluit humorem melancholicum principaliter, & licet nō sit in vsu ipsum per se solum accipere, tamen eius dosis est a ʒ. iij. vsꝗ ad. ʒ. vij. decoctionis autem a. ʒ. v. vsꝗ ad. ʒ. xx. quia est leuis solutionis. Absinthium est herba nota leuissimæ solutionis, calidę complexionis in primo, siccę in secundo, soluit leuissime choleram subtilem & aquosam ab intestinis meseraicis, & ab hepate, & assumitur a quibusdam succus eius, qui est amarus valde & horribilis. Et dosis eius est a. ʒ. ij. vsꝗ ad. iij. Et in decoctione seu infusione cum aliqua expressione ab. ℥. v. vsꝗ ad. ℥. vij.

Colocynthis.

Quid sit chirath.

Epithymū.

Absinthiū.

Scāmonea.

Scāmonea est succus cuiusdam herbæ inspissatis in forma lupinorū reducit, & ab India & Antiochia sic trāsportatur, & eius vsus per se solū non est conueniens propter eius venenositatem & potentiam in soluendo: nec cū alijs medicinis admiscetur nisi post debitam eius correctionē cum pomo citonij, vel caulibus in pasta, vt præcipit Mesue, & sic correcta vocatur diagridiū, & est calidæ, & siccæ complexionis in tertio, soluit principaliter choleram, sed nocet stomacho & hepati, non correcta. Et dosis eius cum est correcta est a granis quinꝗ hordei vsque ad duodecim. Et ipsius solius administrationē omnes prohibēt. Et consulo, ꝙ medicina in quā ingreditur retardetur quātum est possibile. Turbith est radix cuiusdam plantæ in partibus Indię, calidæ, & siccę complexionis in tertio: soluit principaliter phlegma, & est multum in vsu, maxime in passionibus iuncturarum, et assumitur communiter cū zucchao, & zingibere in forma pulueris ꝯm illam descriptionem. Recip. turbith albi, & gummi. ʒ. i. vel vsque ad ʒ. i. ß. zingibe. ℈. i. zucchari. ʒ. ß. & in mane assumatur cū iure pulli, vel galli, vel aliquo liquore conueniente. Et hic nota, ꝙ zingib. est correctiuum, vel velocitat eius operationem, quoniā de se est tardi motus. Et eius dosis in substantia est a. ʒ. i. vsꝗ ad. ij. vt ponit Mesue, & in decoctione a. ʒ. ij. vsꝗ ad. iiij. Sed istæ doses tēporibus presentibus sunt nimis magnæ, & eius assumptio est abominabilis, & debilitat stomachum. Agaricus est fungus quidam adhęrens cuidam arbori maximę. Et multum nascēs in Pedemontium & est calidæ complexionis in primo, siccę in secundo, soluit principaliter phlegma crassum, & choleram rubeam à cerebro & a membris neruosis: ac etiam a pectore, vsus tñ eius per se solum non est multū conueniens, sed admixtus cum alijs medicinis, vt in electarijs, & pilulis, vt cōiter fit. Dosis tñ eius in substantia est a. ʒ. i. vsꝗ ad. ʒ. i. ß. In decoctione vero siue infusione est vsque ad. ʒ. iij. Et nota, ꝙ agaricus qualitercunꝗ assumptus inducit vomitū, sed longe minus in decoctione, vel infusione, quia non sic adhæret parietibus, & vijs stomachi, vel villis inducēs nauseam, & corrigatur cum mastice, & sal gēme, vt præcipit Mesue. Sagapenum est gummi calidum in tertio, & siccum in secundo, soluit humores viscosos, & phlegma crudum trahit a longinquis membris, non tñ per se solū vtimur eo. Et dosis eius est a. ʒ. ß. vsꝗ ad aur. i. Euphorbium ꝯm rei veritatem est gummi calidum, & siccum in quarto, & per se solum non est cōueniens, & soluit phlegma crassum. Et ei⁹ dosis est a granis quatuor, vsꝗ ad duodecim. Aristolochia rotunda est perfectior, & potentior longa in soluendo, & vtraꝗ est calida in tertio, & sicca in secundo, & soluit superfluitates phlegmaticas, & per se solum vsus earum non est conueniens. Helleborus vnus est albus, omnino fugiendus, quia a tota specie est mortiferus, alter est niger qui per se solum non est in vsu, sed admixtus cum alijs medicinis, principaliter soluit melancholiam, & choleram crassam, & phlegma viscosum fortiter attrahens à remotis, est tamen multum prouocans vomitum, & est calidæ, & siccæ complexionis in tertio. Et dosis est a. ℈. i. vsque ad. ℈. ij. sed melius est, vt fugiatur nisi correctus & admixtus cum alijs medicinis. Restat nunc alia declarare, quæ non sunt solutiua posita in descriptione hieræ Archigenis. Et primo per exiturasapostemata intelligit, quæ veniunt ad saniem. Cæpe muris. i. cæpe scillæ. Vltimo est memorandum, ꝙ vsus prædictæ hierę Gal. qualitercunꝗ assumatur debet esse præmissa aliquali digestione, seu præparatione humorum in stomacho cū assumptione mellis rosarum colati, vsque ad quantitatem vnius. ℥. ꝓ vice, duobus, vel tribus diebus ad minus, vel cum alio leui digestiuo. Similiter & ante assumptionē hieræ picræ Gal. in qua ingrediūtur plura solutiua, & fortia, vt eam describit Nicolaus, etiam est pręueniendum digestiuo appropriato ꝯm, ꝙ expedit. Et dosis huius hierę Archigenis descriptiōe Pauli, quia est melior vsꝗ ad aur. iij. & Archigenis descriptione vniuersali est vsꝗ ad. vi. & cōfert multis & diuersis passionibus, vt dicit Mesue: quas tu ipse legendo considera.

Diag

Tur

Aga

Saga

Aristolochia.

Hell

Manardus

MANARDVS de Hiera Archigenis.

Ex Auicenna ad verbum. Pulpæ coloquinthidos drachmas.ij. Aliqui libri habent drachm.xxij.alij vnc.ij.cepæ. MVRIS assatæ) Id est scillę.

YL.

Hiera Archigenis Paulo aliter descripta, recipit prasii, agarici, chamedryos. pulpæ colocynthidos, stœchados, ana aureos decem: opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, ana aureos quinque: cinnamomi, spicæ nardi, polij, croci, ana aureos quatuor. Sicca terantur, liquores frangantur, hydromelite infundantur, & omnia melle excipiantur. Datur ad aureos quatuor cum salis triti drachmæ vna, & aqua mulsa.

SYLVII ANNOTATIO.

Aureos decem pro quinque scripsi, quòd Paulus drachmas decem habet: Auicennas viginti. Absurdum item esset in prima simplicium classe aureos quinque scribere, & in secunda similiter aureos quinque. Omnia enim illa simplicia si eodem pondere conuenirent, vna classe conclusisset. Paul. pręterea spicę nardi subscribit myrrham à Mes. omissam. Addit Paul. arida simul tundenda & incernenda, sed opopanacem & sagapenum (quæ gummi malè ab interprete Mesuæ vocantur, vt in simplicibus docemus,) & myrrham contusa per noctem vnam mulsa in pila macerat. Postea læuigat, & siccis miscet. Melle deinde optimo excepta omnia, vase vitreo, vel plumbeo reponuntur. Hæc ratio omnium hierarum est communis: summus ipsarum modus est, denarij duo cũ salis denario vno, & mellis heminis duabus: & aqua quanta satis est. Si vehementiores vis, quibus scammonium non inest: inijcietur, & his singulis obulus. Hæc Paulus. Quæ Pauli verba me mouerunt, vt dictioni Mesuæ liquorum in hydromelite infusionem adderem.

NT.
re.xx.
i hñt
iiij.

HIera Archigenis descriptione Pauli. Reci. prasij agarici, chamędryos, pulpæ, colocynthidis: stœchados † omnium, ana † aure. v. opopanacis sagapeni, petroselini, aristolochię rotundæ, piperis al. omnium, ana aure. v. cinnamomi, spicæ, polij, croci, ana aureos. iiij. Tere ex medicinis, quæ siccæ sunt, & gummi conquassati, & † infunde in melle, & permisce. Et sit dosis aure. iiij. cum salis triti pondere. ʒ. i. † cum aqua mellis.

Non est in vsu.

Additio.

Confectio hierę Archigenis descriptione vniuersali, & descriptione Pauli non sunt in vsu. Auic. tamen in. v. can. Haly. x. practicę & Serapio in proprio antido. habēt easdem descriptiones. Summa medicinarum hieræ Archigęnis descriptione Pauli est. xvi. res.

MANARDVS de Hiera Archigenis descriptione Pauli.

OMNIVM an. aur. v.) Auicenna xx. Paulus x. Post polium Paulus addit, myrrhæ. INFVNDE in melle.) Paulus in melicrato per noctem vnam, & sicca. COMPONE eam cum aqua mellis.) Paul. cum melle optimo, & repone in vase vitri, vel plumbi. Et modus hic est omnib. hieris communis. Addātur salis drachma vna, & si vis, vt magis purget, adde scammonium.

SYL.

Hiera Dia colocynthidos à Rufo inuenta, caput, ventriculum, & corpus reliquum purgat humore crasso & lento, & atra bile. Ob id maniæ, melancholiæ, epilepsiæ, paralysi, spasmo cynico, vertigini confert, ac vlceribus malignis, fistulosis, cancro, elephantiæ: flatus quoque discutit: ventriculum roborat: coctionem firmat. Recipit autem stœchados, agarici, chamedryos, ana drachm. decem, colocynthidos drach. viginti (alij legunt colocynthidos, trochiscorum alandahal, ana drach. vigintiquinque:) sagapeni, opopanacis, ana drac. octo, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, ana drach. v. casiæ drach. vij. cinnamomi, croci, spicæ nardi, myrrhæ, polij drach. quatuor. Myrrham vino infunde, cætera tere, & melle despumato excipe.

SYLVII ANNOTATIO.

Stœchadem, agaricum, opopanacem, in hiera Rufi Ephesij medici præstantissimi, quæ etiam colocynthidem recipit, Paulus omisit: ponderibus pręterea cum Mesue non consentit: multum autem in cæteris similes sunt hieræ Rufi à Mesue, Auicenna, & Paulo descriptæ. Hieram dia colocynthidos Nicolai quidā parant: ego autem hieram dia colocynthidos Antiochi, Paccj, à Scribono descriptam, & mirè celebratam, & post eum à Galeno in lib. c. ph. p. compono, & omnibus componendam suadeo: cuius vires sunt à Paccio, Scribonio, & alijs probatæ. Ad lateris dolorem, epilepsiam, maniam, melancholiam morbum, scotoma, cephalæan, suspirium, vocis abscisione, subitas præfocationes, incubum, tetanum, spasmum cynicum, contusum corpus ex ictu, lapsu, tremorem, paralysin, arthritidas, dolores spinæ, mammarum duritias, cancrosq; earum, & vlcera in his cacoethea, stomachi imbecillitatem, ructum acidum, inflationem, tormina, nauseam, stomachi saliuam, colicum dolorem, menses suppressos ex decocto artemisiæ, aut dictamni. Has eius vires Scribonius ex Paccij lib. ad Tiberium Cæsarem scripto descripsit, & probauit. Constat autem stœchados, marrubij, chamædryos, agarici, colocynthidos, singulorum drach. decem: opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum drachm. quinque: cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, folij croci, singulorum drachm. quatuor: opopanax, & sagapenum mortario teruntur, adiecto melle tenui, id est, quam liquidissimo: trita cætera, & cribrata melle ad comprehendendum sufficienti cum his excipiantur, vase vitreo reponantur. Vbi autem affectus sunt curatu difficiliores, aut natura sua, aut ex diuturnitate, adde prędicto ponderi colocynthidis drachm. viginti: opopanacis, & sagapeni singulorum drachm. tres. Hoc autem medicamentum non solum non nocet stomacho, sed etiam reficit eum, ac cōfirmat supra omnem opinionem: hæc Scribonius. Datur puluis ex liquore aliquo, vel in catapocijs à scrup. dimidio ad scrup. duos: cum melle verò à drachm. duabus ad drachmas quinque. Hęc eadem est cum ipsa Rufi à Mesue scripta, nisi quòd polium pro folio, & cassiam pro marrubio habet, & ponderibus nonnihil variat. Hi trochisci Rufo incogniti fuerunt, vti & Galeno, qui eo longè fuit posterior: ob id eorum loco sunt, qui elaterium misceant. Hiera Legadij plus alij bilem atram trahit: recipit myrrhæ, spicæ, scillæ torrefactæ, euphorbij, hammoniaci, bdellij, zingiberis, aloes, stœchados, hyperici, chamedryos, singulorum vnciam: epithymi vnc. duas: cinnamomi vncias tres: veratri nigri sescunciam: petroselini semunciā, scrup. duos: amomi, folij Indici, casiæ piperis triplicis, castorei, opopanacis, medullę colocynthidis, sagapeni, singulorum semunciā: aristolochiæ drachmam vnam: mellis modum, qui tibi videbitur. Actuarius. Huic multum affinis est hiera Logadij scripta sic ab Aetio, pulpæ, colocynthidis drachm. viginti: scillæ assatæ, agarici, hammoniaci, scammonij, corticis ellebori nigri, hyperici, singulorum drachma vna: epithymi, polypodij aridi, bdellij, aloes, chamædryos, casiæ marrubij, singulorum drachmę octo: myrrhę Troglodyticæ, piperis albi & nigri, cinnamomi, croci, opopanacis, sagapeni, castorei, petroselini, aristolochię, singulorum drach. quatuor, melle excipe: datur à drachmis duabus ad drachmas quatuor. Huic eandem facit Aetius hieram Galeni, nisi ponderibus differret, & pręterea haberet stœchadem, & piper longum: recipit enim pulpæ, colocynthidis drachm. octo: scillæ, assatę, agarici, hammoniaci, scammonij, corticis ellebori nigri, † stœchados, hyperici, ana drachmas sexdecim, epithymi, polypodij sicci, bdellij, aloes, chamædryos, marrubij, casiæ, ana drachmas octo, in alio vncias duas myrrhæ Troglodyticæ, sagapeni, croci, aristolochię, piperis albi longi, & nigri, cinnamomi, opopanacis, castorei, petroselini, ana drachmas quatuor: mellis quod sufficit. Huic Aetij descriptioni si adieceris polij, gentianæ, pulegij, spicæ nardi, iunci odorati, ana drach. quatuor: aut ex hiera Galen. ab Actuario descripta, aristolochiam longam, & zingiber sustuleris, & pro aiuga stœchadem: pro porro, prasium, id est, marrubium scripseris: medicamentum habebis celebre triginta duobus constans simplicibus, ad contumaces morbos omnes efficacissimū, & tutissimum: ex hieris alijs Rufi, Antiochi, Iusti, Legadij, Archigenis, à Galeno excerptum, cuius meminit lib. 8. c. ph. p. & lib. metho. 12. Ab eo autem non fuisse descriptam miror, cùm presertim

Act.

Hiera Logodiō corrupte Nicolao dicitur, & alter, q̄ hic describitur.

† Euphorbij alij.

hieram dialoes. lib.2.& 8. c. ph. p. describat, & vtrobique hieræ diacolocynthidos meminerit: nisi forte descripsit in lib. de comp. ph. purgantium, quem aliquoties in opere prædicto pollicetur, nondum tamen visus nobis est aristolochiam tamen rotundam, & longã habet hiera Iusti. Alię vnicam ex tribus, & hiera Rufi Aetio habet chamæpityn: huius rei dum hæc scriberem, me admonuit Sigisbertus medicus Romæ doctissimus & diligentissimus.

ANT. Hiera diacolocynthidos inuentione Ruffi, quæ mundificat caput, & stomachum, & totum corpus ab humoribus crassis & viscosis, & solutione educit choleram nigram, & cõfert maniæ, & melancholiæ, & epilepsiæ, & vertigini, & torturę, & paralysi. Vẽtositates dissoluit. Stomachum & digestionem cõfortat: & est medicina bona fistulis, & vlceribus malis, & cancro, & lepræ: cuius permixtio. Reci. stœchados, agarici, chamedryos, ana drac.x. colocynthidis bonę & electæ.ʒ.xx. Et in loco alio colocynth. † trociscorum alandahal, ana.ʒ.xxv. sagapeni, † opopa. ana.ʒ.viij. petroselini, aristolochiæ rotun. piperis ana ʒ.v. casſiæ drac.vij. cinnam. croci, spicæ, myrrhæ, polii, ana drach.iiii. Myrrham in vino infunde. Medicinas tere, & confice cũ melle despumato.

Sũma medicinarũ est xv. res.

Hiera diacolocynthidos ſm hanc descriptionem raro habetur in vsu sed solũ ſm illam, quæ ponitur à Nicolao.

Additio.

Hanc hieram diacolocinthidos inuentione Ruffi descr. Mesue, describunt Auicen. in. v. cano. Haly. x. practicę, & Serapio in proprio antidotario.

MANARDVS de Hiera coloquintidos.

Est multum similis hieræ Rufi, ab Auicenna, & Paulo positæ. TROCH. Alundal.) Paul. Sicyoniæ, id est, elaterij: certum enim est hosce trochiscos Rufo non fuisse cognitos. OPOPANACI.) Hoc non apponit Paulus.

SYL. *Hiera nobis inuenta purgat utranq; bilem, & pituitam, flatus crassos cerebri, & uentriculi, & corporis reliqui dissipat: ob hæc uisioni imbecillæ confert, ac cæteris affectibus causas illas sequentibus. Recipit aloes drach. xv. epithymi, costi, ana drach. v. euphorbij, croci, spicæ nardi, chamædryos, ana drach. sex, agarici drach. ix. caryophyllorum drach. ii. calami aromatici, mastiches, casſiæ, ana drach. vii. xylobalsami (alii xylaloes) drach. iiii. piperis albi & nigri: gentianæ, amomi, ana drach. i. scãmonii in malo cydonio cocti drac. ii. mellis quantũ sufficit. Datur aureo. i.*

ANT. Hiera inuentione nostra conferens obscuritati visus, & ventositati crassæ dominanti super caput, & stomachũ; & totum corpus. Et educit superfluitates. s. vtriusque choleræ, & phlegmatis. Cuius permixtio. Reci. aloes boni drach. xv. epithymi, † costi, ana drachm. v. euphorbii, croci, spicę, camedryos, ana drac. vi. agarici, drach. ix. † caryophyllorum drac. ii. calami aromatici, masticis, casſiæ, ana † ʒ. vii. xylobalsami, & in alio xyloaloes. ʒ. iiii. piperis albi, & nigri, gentianæ, amomi, ana. ʒ. i. scãmoneæ coctæ in pomo. ʒ. ii. mellis quãtum sufficit. Dosis eius est aureo vno.

† drac. viij. Sũma medicinarũ est xviij. res.

Hiera ex inuentione mea: non est in vsu: nec præparata reperitur.

E

MANARDVS de Hiera ex inuentione nostra.

Hæc inter magnas connumeranda est, & multi vsus, licet nullibi parata inueniatur. ALSERACHOSTVM.) Per alserachost Arabes intelligunt speciem mannæ. Tamarindorum.) De his licet nulla apud antiquos mentio, vtiles tamen sunt in bile coercenda. Foliorum lupuli.) Hic puto subesse errorem, intelligendosq; asparagos eius potius, quàm folia. Seminum communiũ.) Hæc dici solent maiora.

Diamanna nobis descripta celebris, præsertim ad febres acutas & multum ardentes. Nam cordis, uentriculi, hepatis, sanguinis intemperiem calidam, et feruorem, & sitim extinguit. Recipit mannæ bonæ, & recentis, casſiæ, ana unc. iiii. tamar Indorum immaturorum unc. sex: medullæ casſiæ, sacchari uiolati unc. xvi. succi intybi, apij, malorum dulcium, acidorum, et acido dulciũ, succi acidi citrorum, ana ℥. † ij. In quibus purgatis prædicta tria dissolue, cola, ut mũda sint omnia. Præter hæc accipe radicum intybi, apii, ana ℥. iii. foliorum lupuli, adianti albi, ana ℥. ii. pruna passa centum: uiolarum unciam unam, & semissem: rosarum ℥. i. spicæ nardi drachm. tres: coque hæc libris tribus aquæ fontanæ ad dimdias: colato adde sacchari libras tres: aceti boni libram. i. semel ferueſiant. Adde colatum prius, et percoque ad mellis crassitudinem: postremo adde santalorũ, citreorum, rosarum, spodij, succini, oxyacanthæ, se. portulacæ, se. oxalidis, se. melonum, citreoli, cucurbitæ, cucumeris, ana drac. iii. ligni aloes drach. iiii. cubebarum drach. v. caphuræ drac. i. repone vase vitreo. Datur Aestate cum aqua frigida ab ℥. i. ad ℥. ii.

† al... tuor...

F

Operosa hæc compositio, & quæ paucioribus idem præstare posset: cui calida pauca miscentur, vt frigidis in corpus spargendis viam parent. Pro folijs lupuli sume ipsius asparagos, & prima germina, vel summa cacumina. Valentius fiet, si in libras singulas acceperit scammonij semunciam.

G

ANT. Alsiracostum descriptione nostra, quæ est medicina benedicta, & maxime in acutis febribus multæ caliditatis. Sitim extinguit, ebullitionem sanguinis sistit: & inflammationẽ cordis, stomachi, & hepatis, & omnem inflammationem sedat. Cuius hæc est permixtio. Reci. alsiracost boni & recentis, drach. iiij. tamarindorũ cheyron vnc. vi. medullæ casſiæ vnc. iiij. zucchari violati vnc. xvi. succi endiuiæ, succi apij, succi malorum dulcium, & acetosorum, & muzorum, succi acetositatum citri, ana vnc. iij. Dissoluãtur alsiracost & tamarindi, & casſia fistula in liquoribus iam dictis, prius tamen depuratis. Deinde cola & munda a scosis. Deinde accipe radicũ endiuiæ, apij, ana vnc. iij. foliorum lupuli, capillorum veneris, ana vnc. ii. prunorũ siccorum numero. c. violarum vnc. i. & ß. rosarum vnc. i. spicæ drachm. iij. Decoquantur hæc omnia in. iij. libris aquæ fontis vsque ad lib. i. & ß. & proijce in ea zucchari tabarzeth lib. iij. aceti boni li. i. & coque ebullitiõe vna. Deinde pijce super illud colaturã priorum, & coque dum mellis habeat spisitudinẽ. Vltimo vero proijce in medicamine, sandalorum citrinorum, rosarũ, spodij, charabæ, berberis, se. portulacę, se. acetosæ, seminũ cõmuniũ. s. melonis, citruli, cucumeris,

SY...

H

AN...

ris, cucurbitæ, ana. ʒ. iii. ligni aloes. ʒ. iiii. cubebæ ʒ. v. caphoræ. ʒ. i. Repone in vase vitr. Est enim medicamen nobile, dosis eius ab. ℥. i. vsq; ad. ij. cum aqua frigida, & hoc in ęstate æstiua.

me-
: est
es.

Siracost descriptione Irani non est in vsu.

Additio.

Confectio alia mannæ domini Mesue quam appellat alsiracostum, quæ non præparatur fm præsentem descriptionem, sed fm præcedentem diuersæ opiniones reperiũtur circa nominationem præsentis confectionis: nam quidam nominant eam siracost descriptione Irani. Alij vocat Irani Constantini: sed credo, & melius, quod debeat vocari alsiracostum ab alsiracost, quod est species mannæ, quod plus ingreditur.

YL.

Tryphera Persica, quod apud Persas experta sit contra febres acutas, intemperiem calidam ventriculi, hepatis, Morbis omnibus ex humorum vstione natis confert, in Aestate pestilenti, & Autumno: sitim sedat: icterum calidum ex obstructione sanat, hypochysim a vaporibus biliosis visui incommodantem discutit. Recipit autem succorum solani, intybi, apij, lupuli, purgatorum, ana libras duas. Quibus immitte violarum recentium, aut siccarum libram vnam: folliculorũ sennæ, vncias duas: agarici, vnciam vnam: pruna Damascena, quinquaginta: cassuthæ, semunciam: myrobalanorum, cepularum, citrearum, Indarum, frixarum in oleo violato, aut amygdalarum dulcium, ana drach. duas: spicæ nardi drachm. tres: coque igni prunarum lento, donec libra vnica supersit: cui inijce epithymi drachmas quadraginta. Myrobalani autem oleo amygdalarum dulcium mersæ semel ferueſiant: tollantur ab igne, colentur. In parte colati dissolue tamar Indorum recentium vncias tres: mannæ sescunciam: pulpæ, cassiæ vncias quatuor sacchari violati vncias duodecim: cola, vt munda sint a seminibus, & alijs: in parte reliqua, & aceti libra vna coque igni lento sacchari albissimi libras tres. Adde, quod prius in succis est dissolutum, misce, percoque ad mellis crassitudinem. Postremo adde paulatim rhabarbari boni vncias duas: myrobalanorum citrearum sescunciam: cepularum, & Indarum, ana vnciam vnam: bellericarum, emblicarũ, ana drac. quatuor: semi. fumariæ, trochischorum diarhodon, macis, mastiches, cubebarum, spodij, santali, citrei, seminum quatuor, ana drac. ij. & dimi. anisi drach. iij. spicæ nardi, drach. ij. inuoluantur oleo violato, & reponantur vase vitreo. Datur ad vnc. i. cum aqua frigida, & succo intybi, vel solani.

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc antidotus tryphera, id est delicata, vsu rara est, opinor, quod simplicibus multò paucioribus nobis licet affectum idem assequi: preterquàm quòd cõponendi modus, & longus est, & negocij plenus. præterea myrobalanis recentibus caremus, à quibus vis plurima medicamenti expectatur: quanquam & simplicia alia quàm plurima recipiat, quæ bilem vtranque, & pręcipuè atram, aut expulsioni apparẽt, aut ẽt trahãt, & vacuãt, vt interim taceã mista refrigerãtia non pauca, & quędam partibus principibus robur afferẽtia.

T.

THryphera Persica experta apud Persas, & confert febribus acutis, & inflammationi stomachi, & hepatis. Hictericis calidis de oppilatione incolumitatem acquirit. Visum à fumis cholericis deperditũ reparat: sitim mitigat. Morbos adustionis prohibet: et est medicina magna

A in ęstate pestilentiali & autumno. Cuius hęc est permixtio. Reci. succi solatri, endiuiæ apij, depuratorum, ana lib. ij. succi lupulorum, † & proijciantur super eos violarum siccarũ: aut viridiũ † lib. i. foliculorũ senę, vnc. ij. agarici, vnc. i. prunorum damascenorũ pinguium numero. l. † cuscutę, vnc. ß. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorũ, fricatorũ in oleo violato, aut oleo amygdalino dulci, ana † drach. ii. spicę aromaticæ. ʒ. iij. Bulliant super prunas cum facilitate vsq; dum remaneat † lib. i. & proijciantur sup illa epithymi boni mundi. ʒ. xl. & inuoluantur myrobalani in oleo amygdalarũ dulciũ: & bulliant ebullitione vna, & deponantur ab igne, & colentur, & dissoluantur in vna parte istius cola-

†lib. i.
† et rosarũ ana dra. iij.

† vnc. ij.

† lib. ij.

B turę, tamarindorum bonorum, & recentiũ vnc. iij. mannę, vnc. i. & ß. pulpæ cassię, vnc. iiij. zuc. violati, vnc. xij. colentur, & mundentur à granis scosis: & in alia parte aquæ proijciantur zucchari tabarzeth lib. iij. aceti vini lib. i. Coquãtur cum facilitate. Deinde proijciantur super illud, quod dissolutum sit in succis: & aggregẽtur simul in vnum: & coquantur vsq; ad mellis spissitudinem. Vltimo vero puluerizentur super illud raued boni. ℥. ij. myrobalanorũ citrinorũ. ℥. i. & ß. chebulorum, indorũ, añ. ℥. i. belliri. emblicorum, ana. ʒ. iiij. granorũ fumiterrę: trochiscorum diarodon, macis, masticis, cubebæ, spodij, sandali citrini, ana † drach. ij. & ß. quatuor semi-

† drach. ij.

C num, ana drach. ij. & ß. anisi drachm. iiij. spicę. ʒ. ij. Inuoluantur in oleo vio. & repone in vase vitreo: & da cum aqua frigida: & succo endi. aut suc. solatri. Dosis eius est vnc. i.

Sũma medicinaꝝ est xlij. res.

Nõ est in vsu, & est solutiua, vt ĩ eius discrimine reperitur, & apparet, sed illa, quæ nõ est solutiua posita in secundo de appropriatis cap. de spuro sangu. cum tussi, est quæ generaliter habetur in vsu, & sic vbiq; præparatur.

Additio.

Tryphera dr̃ quia delicata, & persica quia a persis inuẽta fuit, vel dicitur persica, quia in illis partibus inuẽta fuit: hæc interdum ab aliquibus in vsu habetur.

MANARDVS de Tryphera persica.

CVSCVTA.) Amplexicaulis herba est, quę, linũ amplectitur, & vr̃ esse quam linoderam Theophrastus vocat: licet apud Grẹcos in medicorum vsum (quod quidẽ meminerim) venire nõ cõsueuerit. Est aũt magnæ similitudinis cum vocato nunc epithymo.

SYL.

D *Electarium Alharif saporis iucundi, in æstate faciendum: purgat ventriculum, hepar, & corpus reliquum: vsu corpus viuidum & iuuenile reddit, & seruat. Recipit vero myrob. citrearũ, cepul. Ind. partes æquales: tere (cribra) oleum amygdalarum dulcium superfunde. q. s. in sola triduo: frica sæpe manibus: oleum nouũ suffice quantum absumitur. Iterum eadem triduo cõtinenter tere in aqua fontana, in qua sacchari partem decimam dissolueris, affusa identidem pauca aqua. Hoc fac, donec myrobalanorum sapor ingratus auferatur, post sicca in vmbra. Accipe relictæ huius massæ drach. quindecim, turbith drachm. sex, anisi, mastiches, ana drachmas duas, spicæ nardi, semi. apij, ana drachmam vnam & dimidiam,*

Vide caput de myrobalanis.

violarum siccarum drach. vij. sacchari albi, & candefacti, ana drac. x. Excipe melle despumato. Datur drac. tribus cum aqua calida.

ANT. Confectio electarij alharif. et est electarium boni saporis, quod exposuimus nos, & fit in tempore æstatis, quod educit superfluitates à toto corpore, stomacho, & hepate. Et conseruat vtentem eo in iuuentute. Reci. myrobalanorũ citrinorum, et chebulorũ indorum, ana partes æquales. Tere & cribella, & accipe olei amygdalarum quantum sufficit, & infunde super ipsos, & frica manibus, & hoc facias tribus diebus in sole. & dum iugiter oleum exiccatur, semper superinfunde oleum. Deinde quantitatẽ zucchari albi sufficientem in decuplo ipsius aquæ fontium, dissolue cum aqua per tres dies mixturam prædictam, continue triduo tere. semper in ea parum de oleo infundendo, & hoc facias vsque dum myrobalanorum amaritudo cesset. Deinde fac in vmbra siccari. deinde accipe de hoc toto. ℥. xv. turbith boni. ℥. vi. anisi, masticis, ana. ℥. ij. spicæ. ℥. i. & . ß. violæ siccæ. ℥. vij. seminis apij † drach. i. & . ß. nabeth. zucchari albi, ana drach. x. Confice cũ melle despumato. Et sit dosis eius drach. iij. cum aqua calida.

Nabeth est zuchcarum candi.

† drach. iii. Sũma medicinæ est xiiij. res.

Non est in vsu vide vlterius. Additio.

Confectio electarij alharif & est electarium boni saporis quod raro in vsu habetur.

MANARDUS in confectione electarij Alharif.

CONFECTIO alia.) Neutra harum, neque ego vsus sum, nec vidi medicum vtentem. NABETH.) Quidam intelligunt zuccharum, quod candum vocant. Sed videtur alia res apud ipsum Mesuen, infra de conditis. Alij potum ex ficis, dactylis, & saccharo.

SYL. *Alterum elec. Alharif earundem virium, præterea ventriculum roborat, &c. partes nutritorias frigidas, appetentiam excitat, coctionem iuuat, propter hæc colorem corporis, & odorem commendat, iuuentutem tuetur, canos remoratur, & spiritibus tenuatis, & purgatis visum & reliquum sensum omnẽ & cogitationem exacuit, venerem excitat. Recipit myrobalanorum, cepul. nigrarum, citrearũ, ana partes duas: embli. belleric. ana partem vnam & dimidiam, tere, cribra, vt nuper dixi præpara. De hac massa accipe drach. xiiij. turbith drac. vij. zingiberis, cardamomi, mastiches, cinnamomi, ligni aloes, caryophyllorum, piperis, cubebarum, galangæ, macis, semin. apij, ana sesquidrach. spicæ nardi scriptula duo strobylorum, sacchari albi, & candefacti, ana drac. xij. excipe melle despumato. Datur dra. iii. cũ aqua calida.*

ANT. C† Onfectio alia electarij alharif boni saporis, quod etiam exposuimus nos: & fit in tempore æstatis, & educit superfluitates à toto corpore, stomacho, & hepate. Et confortat stomachum, & viscera mollificata. Et valet ad debilitatem digestionis, & frigus membrorum nutrimenti. Et facit appetere cibum. Et facit colorem & odorem bonum vtentis. Et subtiliat sensum & cogitationem, & cõseruat in iuuentute, & addit in visu, & retardat canos, & addit in de-

E siderio coeundi. Cuius hęc est permixtio. Reci. myrobalanorum, chebulorum, & nigrorũ, ana partes. † ij. emblicorum, belliricorum, ana partẽ i. & . ß. citrinorum partes. ij. Tere & cribella, & iuxta modum superioris doctrinæ in eorum rectificatione opus est obseruandum. Deinde accipe ex hoc toto † drach. xiiij. turbith albi & mũdi. ℥. vij. zingib. heyl, masticis, cinnamomi boni, ligni aloes, caryophyllorum, piperis, cubebæ, galangæ, macis, seminis apij, ana drach. i. & . ß. spicę drach. vnius partes. ij. pinearum mundatarum, zucchari tabarzet, & † nabeth, ana drachm. xij. Confice cum melle despumato. Et sit dosis eius drach. iij. cum aqua calida.

† tres

† dra.

Sũma dicina xij. re

F Non est in vsu.

SYL *Electarium Indum maius, purgat ventrem totum inferiorem, atque adeo iuncturas, pituita etiam putri, flatusq; dissipat, & affectibus inde natis, dolori colico, & nephritico, & ventriculi, et aliorum viscerum. Recipit cinnamomi, caryophyllorũ, spicæ nardi, rosarũ, † cassiæ, macis, ciperi, ana drach. iiii. sant alorum citreorum drac. ii. & dimid. ligni aloes, nucis moschatæ, ana drac. ii. turbith boni, albi, gummosi, arundinacei, drac. l. sacchari, penidiorum, ana vnc. xx. galangæ, cardamomi vtriusque, asari, mastiches, ana sesquidrachmam: scammonii boni, & in malo cydonio decocti drachm. xii. omnia cum oleo amygdalino frizentur. Post succi cydoniorum, & granatorum, et apii, et fœ. ana lib. dimi. coque cũ melle ad spissitudinem idoneam, & misce aromata. Datur ad aur. iii.*

† Ca... stula ... gitur ... elec. ... gator... niento... quo gens.

G SYLVII ANNOTATIO.

Potentius est diaphœnico, si neutrum acceperit scammonium, aut si vtrunq; æqualiter acceperit, idemq; coctũ ambo, vel crudũ. Grandioribus dari potest vnc. j. pueris verò Mesuæ dosis. Huius drach. vj. cassiæ drach. tres, simul dabat Manardus ad renes expurgandos. Penidia miscent purgãtibus ventriculum intestina, venas magnas, vt huic, & diaphœnico: non autem his, quæ à remotis partibus attrahunt.

ANT. Confectio electarij indi maioris, solutione educens humorũ superfluitates, et proprie phlegmaticorum & putridorum, à stomacho, et à membris nutritionis, & ventositatem crassam in eis resoluit, & morbos factos ab eorũ exuberantia curat, sicut est dolor stomachi, & viscerũ, & colica, & dolores renum, & educit, quæ sunt in iuncturis materias. Et cõfert iuuamentũ manifestum doloribus eorum. Cuius hæc est permixtio. Reci. cinnamomi caryophyllorũ, spicę, rosarum, cassię, macis, ciperi, ana drach. iiij. sandalorum citrinorum drac. ij. & . ß. ligni aloes, nucis musca. ana drach. ij. turbith boni albi & gũmosi & harũdinei, drach. l. zucchari, & penidiarum, ana vnc. xx. galangę, heyl, cardamomi, asari, masticis, ana. ℥. i. & . ß. scãmo. bonæ & decoctę in pomo drach. Omnia cum oleo amygda. frizentur. Deinde accipe succi citoniorum & granatorum, succi apij & fœniculi, ana lib. ß. Decoque cum melle ad spissitudinem, & cõfice cum speciebus. † Dosis est ab aure. iij.

H

Sũma dicina xxv. re

Istud

Istud electarium est famosum, quod generaliter ab oĩbus, & ſm præsentem descriptionẽ præparatur, ponitur subsequenter descriptio electarij indi minoris, quod multo plus habetur in vsu. Et hoc electarium indum minus, est magnæ efficaciæ, & vtilitatis in soluendo ventrem à superfluitatibus phlegmaticis putridis corruptis, & maxime a membris nutritiuis à iuncturis, ac etiam in soluendo similiter materias cholericas, licet sit maioris potentiæ, & plus conueniat in soluendo phlegma quàm cholerã. Est etiam conueniens in resoluendo & subtiliando vẽtositates crassas, vnde multum confert doloribus stomachi, colicis, & renalibus, oppilationes aperiẽdo, habet & alias virtutes, quæ ponuntur in litera. Sed hic notandum, quod quidã aromatarij reducunt tam descriptionem electarij indi maioris, quàm minoris, ad formam solidæ confectionis cũ zuccharo vltimate decoquendo. Et dosis cõfectionis solidæ indi minoris est vsque ad. ʒ.iiij. descriptio indi maioris est hæc. Reci. cinnamomi, casiæ. s. ligneæ turbith arundinei. i. perforati ad modum arundinis subtilis, penidij fiunt ex solo zuccharo vltimate decocto: & ex longa agitatione continue dealbãtur, & sunt ca. & fic. cõplexionis in primo gradu. Heyl. est spẽs cardamomi, & ſm quosdã est cardamomũ maius, & ſm alios est meliget aquę sunt quędam grana aromatica ca. & sic. cõplexiõis in tertio, & portãtur ex india. Succi citoniorũ. Citonia nota sunt, & sunt frigidæ, & siccæ cõplexionis in fine primi, & ex ipsis fit vinũ per eorum expressionem, quod est valde cõstrictiuũ cuiuslibet fluxus ventris, & maxime cholerici, decoquitur tale vinũ cũ zucc. & fit iuleb, quod vocaẽ miua simplex, quod lymphatũ cũ aqua calibeata, assũptũ de mane, similiter dictis fluxibus cõfert. Adduntur ẽt quędã aromata huic iuleb, quñ decoquitur, & aromatizatũ vocaẽ miua aromatica, quæ confert debilitati stomachi, & maxime virtuti digestiuæ eius, & contentiuæ, fit etiam ex eorum pulpa decocta cũ zuccharo quædam confectio solida, quæ vocatur diacitoniten sine aromatibus, cuius. ʒ.i. assumpta ante cibum cõfert cuilibet fluxui stomachi, & intestinali, & vomitui, & confert si post cibũ assumatur, sed cũ difficultate masticatur, potest pistari & pręparari cũ miua simplici, & sic assumi in pondere dicto. Etiã ex pulpa citoniorũ fit diacitoniten cũ quibusdam aromatibus calidis, vt zingibe. pipere, cinnamomo & alijs cũ melle, quod à sanis comeditur tempore natiuitatis dñi nostri Iesu Christi. Succi granatorum quędã. n. sunt dulcia, & ista sunt frigida & humida in primo cũ aliquali leui caliditate rõne dulcedinis, acetosa vero & muza sunt frigidæ cõplexionis vltra primũ, flores eorum qui dicuntur balaustiæ sunt frigidę cõplexionis in primo, & siccæ in secũdo, est. n. vinũ dulce granatorum multum in vsu: decoquitur cũ melle ad electariũ construendũ. Et dosis huius electarij indi maioris per se solũ est vsque ad. ʒ.vi. distemperatũ cũ decoctione cõi, vt dicet inferius, vel cũ aqua fœniculi, vel apij, vel cũ aliquo liquore cõuenienti, vel in forma dactyli assumpti cũ zuccharo: & sæpe ad miscemus hoc electariũ indũ maius, siue indũ minus cũ cassia, vel mãna, ad velocitãdũ operationẽ cassiæ, vel mãnæ, ver. gra. Cũ in principio aliquarũ ægritudinum quęrimus aliqualiter mouere materiã absque hoc, quod tota sit cõmota, exhibemus de cassia. ʒ.i.ß. de electario indo, & maxime de minori. ʒ.ij. Cassia licet sit pricipaliter purificatiua sanguinis, ẽt euacuat phlegma, & talẽ medicinã distẽperamus cũ decoctione cõi, vel cũ aqua hordei, vel alio liquore cõueniẽti, & si ipsum in dicto pondere admiscemus cũ manna, de ipso mãna accipimus vsque ad. ʒ.ij. Vlterius est notandũ, quòd licet Mesue ponat dosim huius electarij indi maioris esse vsque ad aur. iij. hoc veritatem haberet, quñ ad libram mellis ponerentur. ʒ.iij. aromatum, sed quia temporibus ponuntur ad lib. mellis. ʒ.ij. solum aromatum. ideo potest augeri dosis vsque ad quantitatẽ superius dictã.

Vltimo, soluo hoc dubiũ, diceret aliquis, in indo maiori est maior potentia scãmoneæ in soluendo cholerã quàm turbith in soluendo phlegma, cõsideratis vtriusque põderibus

A & eorũ potentia, & tamen dictũ est, quod indũ maius à prædominio soluit phlegma: hoc idem dici posset de indo minore, licet quantitas turbith amplietur in eo, & tñ nõ additur quãtitas scãmoneæ. Dicendũ quod scãmonea nõ solum euacuat choleram, sed etiam adiuuando operationem turbith & illam velocitando, euacuat phlegma. Turbith aũt nõ sic est adiuuans, & velocitans operationem scãmonee, & est principaliter turbith phlegmatis purgatiuũ, & solutiuum, & sic apparet solutio ad dubium non obstante, quod potentia scãmonee sit maior in indo maiori, quę potentia turbith multiplicatur, vel duplicatur, & nõ additur quãtitas scãmoneæ, vnde ad dubiũ facilius respondetur, & per cõsequens apparet quod indum minus est vigorosius ad soluendum materiam phlegmaticam: & magis conuenit in dispositionibus frigidis, quàm electarium indum maius, & vt sic habetur in vsu minus. Et cum à medicis absolute profertur electariũ indum, docti & experti aromatarij intelligunt indum minus.

B

Additio.

Istud electarium indũ maius magis in vsu habetur, quàm paruum, & ideo quando simpliciter scribitur electarium indum, de maiori est intelligendum.

MANARDVS in confectione electarij Indi maioris.

Est minus potens ad purgandum, quàm diaphœnicon, si in diaphœnicon non sit Scammonium, per coctionem castigatum, & in hoc sit. Si vtrobique, hoc erit efficacius. DOSIS eius est aur. iij.) Illa dosis exigua est, vix puero sufficiens: grandioribus enim ac robustis potest integra vncia dari. Ego in expurgandis renibus eo vtor, cum casiæ succo, ita, vt huius sex, illius. iij. drachmæ misceantur.

SYL. *Electarium Indũ minus eadem promittit: recipit turbith, sacchari, ana drach. c. macis, piperis, zingiberis, caryophyllo. cinnamomi, cardamomi, nucis moschatæ, ana drachm. vij. scammonij drachmas duodecim, misce cum melle despumato. Datur ad aureos tres.*

C

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc minus est calidum, & simplicius, sed est valentius ad purgãdam pituitam, ac etiam bilem flauam, vtrũq; vacuat. Quãuis enim turbith phlegmagogus in hoc largior phlegmagogum hoc electarium magis faciat, tñ & maius etiam est phlegmagogum turbith adiuto à scammonio bilem primo & per se purgante, sed etiam pituitæ vacuationem iuuante. Ob id electarium Indum si absolutè scribitur, hoc minus, quia efficacius, & tam delicatum etiam sine melle, vt eius puluis posit cum iure sorberi, à multis intelligitur: estq; in vsu frequentiore, quia efficacius pituitam expulsioni paratam, & bilem mistam purgat, & minus calefacit. Ob id salubre in quotidianis febribus, nothis à mista bile. Potest dari ad drachmas quatuor, vel etiam quinque minus, vt maius ad drachmas sex, non solum aureos tres cum Mesue. Nã hic singulis mellis libris miscet pulueris vnc. iij. nos tantùm duas: quod si quis vncias tres misceat, vt hodie fit, dosis Mesue placet. Ferè miscetur casię, mannæ, & alijs imbecilliter vacuantibus, ad actionem earum celerandam, & augendam. Manardus in affectibus renum sex drac. Indi maioris, & drach. iij. casiæ exhibet: ac robustis dat vnciam integram, & dosim Mesuæ vix pueris sufficere ait. Si autem diu ante vsum est seruandum, misce scammonium, si autem mox vtendum, diagrediũ, quod vocant.

Phlegmagogum ob turbith est magis, quã ob alia cholagogum.

D

ANT. ELectarium indum minus habens intentionem maioris. Cuius hæc est permixtio. Recipe turbith. drachmas centum: zucchari tantundem, macis, piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinnamomi, heyl, nucis muscatæ, ana drachmas septem: scammoneæ, drachmas duodecim. Confice cum melle despumato. Dosis eius est aure. iij.

Hoc electariũ est magis in vsu, quàm indũ maius, quia minoris caliditatis, & maioris efficacię in soluẽdo phlegma, quàm indum maius, & per consequens est valde conueniens

febrientibus febre phlegmatica cum aliquali admixtione cholerae, semper supposita digestione materię, & confert omnibus dispositionibus quibus cōfert indum maius. Et dosis eius per se solum est vsque ad. ʒ. v. Cuius hæc est permixtio. Re. turbith, zingiber, cinnamomi, heyl, & oīa simplicia, quę hic ponuntur sunt superius declarata, cōficitur cum melle. Additio.

Istud electarium indū dr̄ minus, quia pauciora simplicia ingrediuntur, ꝙ in maiori ſm Meſ. minorem habens intentionem. Auicē. in. v. cano. habet eandem descriptionem, vel saltem ab ista parum differentem, quā vocat electarium indum faciens ad colicam.

MANARDVS, In electarium Indum minus.

Minus hoc à maioribus nostris neglectum est, cum tamen satis efficax sit, & adeò delicatum, vt possit sine melle in pulueris forma cum iure sorberi.

SYL. *Electarium diaphœnicum à filio Zezar descriptum, purgat clementer, & tuto humorem crudum & bilem. Ob hæc conuenit febribus complexis & diuturnis, dolori ventriculi, & colico intemperaturæ harum partium frigidæ. Recipit autem phœnicon cyrron, id est, dactylorum fuluorum, aceto per triduum maceratorum drach. c. penidiorum hordeatorum drach. quinquaginta: amygdalarum purgatarum drach. xxx. turbith drac. xxxv. scammonij drach. xij. zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinnamomi, macis, ligni aloes, anisi, fœniculi, dauci, galangæ, ana drachmas duas & dimidiam. Tere omnia probe, melle despumato sufficienti excipe. Datur ab aureis tribus ad septem.*

SYLVII ANNOTATIO.

φοινικὰς κίῤῥους lego, id est dactylos fuluos, quo colore sunt immaturi, vt maturi flauiores, aut iam nigricantes. Hanc autem Græcam vocem an rectè diuinem à Mesue vsurpatam, & ab interprete corruptam, lectoris candido iudicio committo Neque interpretatio Arabicæ familię mihi repugnat: kheyron enim (sic nanq; scribūt) imaturos aiunt significari, & ob id adstringētes magis. Sic tñ tamar Indorū kheyron. i. immaturorum, vt interpretātur: qui licet sint species dactylorum syluestriū, tñ dum sunt immaturi, & acerbiores, quales ad nos afferuntur colore fuluo, non sunt, vt vinum κιῤῥὸν, id est, fuluum, igneū, mediū Hippocrati, & Galeno dicitur, sed nigricant. Id potest vocari diaturbith, quāquā est aliud diaturbith in simp. cap. de turbith, multò hoc valentius & periculosius, pręsertim si turbith horis vigintiquatuor maceratum sit succo cucumeris agrestis, & scammoniū acceperit. Viribus cōuenit cū electario Indo maiore, sed clementius purgat & bilem magis per scāmonium: sed etiam non ignauiter pituitam per turbith, ob id febribus complexis, vt tertianæ nothæ ex bile flaua & pituita conuenit. Datur ad drach. quatuor per se. Frequenter cum cassia & manna. Quidam diaphœnicon minus vocāt, cui immittuntur scammonij drach. xj. vel. xij. maius autem, cui induntur drach. eiusdem tres & viginti, vel quatuor & viginti. Descripta erat prius in simplicibus ex Zezar cap. de turbith (basis enim eius est turbith, & scāmoniū) eadem omnino nisi, quòd vno tantum die dactylos ibi macerat, & zingiberis, piperis longi, foliorū rutę siccorum, ana drach. quatuor scribit, aucta horum trium dosi, & omissis simplicibus reliquis. Penidia autem & dactyli hic, & in alijs purgantibus miscentur, vt lentore suo purgantia retineant, ne in longinqua promptè ferātur. Adde quòd ibi penidiorum tm̄ scribitur, nō vt hic penidiorū hordeatorum, quod interpretantur, ex saccharo albo & optimo cum aqua decoctionis hordei sex horas infuso & cocto ad iustam consistentiam. Drachmas scripsi, vbi Mesues ponebat partes, ꝙ ita facilior intellectu esset descriptio, neq; res mutatur: quāquam & Gale. veterum pleriq; pondus, aut mensuram nomine partium indefinitam qnq; scripserunt, contenti singulorum simplicium proportione. potesq; pro drach. semunciam, vel vnciam, vel selibram, vel libram, vel pondus aliud quoduis, sed vnicum sumere. Magna ratione autem dactyli, & in alijs adstringentia alia scammonio in varijs purgantibus miscentur: sic enim rhu succum, carnem mali cydonij, carnem palmularum seu phœnicum myrta mastichem & similia scammonio, & alijs multis purgantibus adiecerunt, quæ stomachum adstringēdo roborarent, & grato sapore medicamenti abo-

E minabilem qualitatem tegerent: effecto autem quid possent purgantia monstrarent. In his enim substantia purgatrix exigua, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, sed imbecillæ, sumpta gustu nō percipitur: agit tamen efficacius pauca hęc, quam plurima alia libro. 3. simp. capit. decimoquarto. Sic cydonijs scammonium rectè misceri docet libro primo alimentorum. Crudum autem miscendum hic, quia per dactylos, & aromata satis castigatur, & non impeditum, vaporibus longè transmisis à longinquis trahit: quanquam etiam penidia suo lentore turbith, & scammonij substantiam in corpus distribui prohibent. Sauonarolæ tñ vapores ab his eadem virtute præditos omnino non prohibent.

AN Confectio de dactylis, & est diaphœnicon, quā scripsit filius zezar, conferēs ad febres cōpositas & chronicas. Et est medicina securitatis. Et cōfert ad colicā, & dolorem vētris, & humorem crudum & frigora. Et est solutiuū facile & cōueniens. Cuius permixtio. Rec. dactylorū

F cheyron infusorū in aceto tribus diebus & noctibus ptes. c. penidiarū sahiri ptes. l. amygdalarum mundatarum partes. xxx. turbith partes xxxv. scammoneæ partes. xij. zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinnamomi, macis, ligni aloes, anisi, fœniculi, dauci, galangę, ana partes. ij. &. ß. Et fiat omnium contritio bona, & confice cum melle despumato quantum sufficit. Est enim medicina mirabilis. Dosis eius est ab aur. iij. vsq; ad. vij.

Cōfectio de dactylis & est diaphœnicon solutiuū & dr̄ talis pp dactylos q̄ ingrediūtur, & debet addi solutiuū ad drīam diaphœniconis inferius descripti, quod est emplastrū cōstrictiuū vētris fluxus, & hoc electariū gn̄aliter ab oībus habetur in vsu, & ſm possentem descriptionē vbiq; pręparatū reperitur, & in operatiōibus suis aliqualiter cō

G uenit cū electario indo maiori, sed istud plus cōfert febribus cōpositis, chronicis, & de materia mixta, & vsus eius est maioris securitatis. Euacuat. n. materiā cholericam, & phlegmaticā virtute turbith & scāmoneæ, & alias operationes habet efficere, quas autor ponit ī litera, & potētius soluit materiā cholericā ꝙ indū maius, vel minus, licet ēt satis potenter euacuet materiā phlegmaticā, & eius dosis est vsq; ad. ʒ. iiij. p se solū, & pōt ēt cū cassia, vel māna admisceri in dosi dicta in electario indo, cuius hæc est descriptio. Rec. dactylorū infusorū in aceto, dactyli sunt calidæ cōplexionis in fine primi gradus, & humidæ in principio primi gradus, dū sunt recentes & dū exiccātur, primū gradū siccitatis acquirūt, cōueniūt maxime pectoris dispositionibus sicut & ficus siccæ, reliqua vero simplicia sunt declarata superius. Additio.

Diaphœnicō dr̄ a dia, quod est confectio, & phœnicon grece. i. dactylus, inde cōfectio de dactylis. i. diaphœnicō. Cuius descriptio varia reperit: nā ī aliqb⁹ hr̄ scāmonee ptes. xxij. alij ptes. xxiiij. Alij hn̄t scāmonee ptes. xi. nōnulli ptes. xij. vt hr̄ in descriptiōe ipsius Meſ. posita supra cap. de turbith ſm quam cōmuniter & melius dispēsat, & vocatur apud nōnullos diaphœnicon minus, & aliud in quo intrant partes. xxij. &. xxiiij. diaphœnicon maius. Auicē. v. cano. habet tres descripti. diaphœniconis multū ab ista differentes: item Serapio vnū habet electarium de dactylis, ab isto tamen multum differens.

H Varia phę.

MANARDVS, In cōfectionem de dactylis Diaphenicon.

Benigna satis est & tuta per hanc purgatio. Galenus tertio simplicium medic. misceri ait purgatoria medicamina cum dactylis, & alijs adstringētibus, vt occultetur sapor tollatur abominatio, & fastidium stomachi. Ego ponerem scammonium non coctū, quia per dactylos, & aromata satis castigatur. Nec credendum his, qui dicunt, quod per dactylos vetatur, ne à longinquo humores trahat: siquidem cum vapores ad caput mittant, simul etiam purgatoriam vim adferunt.

Electarium

Electarium ex psyllio cholagogum, ob id febribus solutu contumacibus, acutis, & ardentibus, & cephalalgiæ, ac vertigini à bilis vapore nascenti, et ictero, & intemperiei calidæ hepatis confert. Recipit autem succi buglossi domestici & syluestris, intybi, apij, coquendo despumatorum, ana lib. ij. quibus misce vigintiquatuor horis cassuthæ, anisi, folliculorum sennæ, ana unc. semiss. adianti albi manipul. unũ, succi fumariæ unc. iij. asari vnc. iij. spicæ nardi drach. ij. semel feruefiant. Præterea adde uiolarum viridium, vel siccarum vnc. iij. epithimi vnc. ij. & semel quoque feruefiant, cola, exprime, colato psyllij vnc. iij. macera. xxiiij. horis, in singulas rudicula agitando, post exprime totam muccaginẽ, in cuius lib. iiij. coque igni lento saccha. lib. ij. & dimid. scammonij in malo cydonio cocti vnc. iij. & dimidiam. Coctis omnibus his adde pul. trochiscorum diarhodon, & de spodio, & de rhabarbaro ana vnc. i. trochiscorũ oxyacanthæ vnc. dimid. Datur à drach. iij. vsq; ad aur. iii. Hamech hoc electarium de trochiscis appellat. Addunt aliqui aceti lib. i. & dimid. alii violarum lib. i.

SYLVII ANNOTATIO.

Seminis psyllij drach. trium muccago sumpta soluit bilem lubricando, & calorem eius obtundit, & suum, frigida sua substantia, vt ipsi volunt licet Dioscoridi & Galeno tantum refrigerare dicatur. Scammonium crudum quidam miscent, quia coquendum, quòd si coctum, iterum coquendum misces, leniet tantum medicamentũ, non etiam soluet. Dari tuto potest ad vnc. i.

Modus electarij de psyllio solutione educens choleram citrinam. Et cõfert ad febres difficiles & vehementes, & ad sodã, & vertiginem, quę fiunt à fumis cholericis. Et confert calefactioni hepatis et hicteritiæ. Cuius permixtio hæc est. Rec. succi buglossæ domesticæ & syluestris, & succi endiuiæ & succi apij, coctorum & despumatorum ana lib. ij. & proijce super ipsos cuscutæ, anisi, folliculorum senę. vnc. ß. capillorum veneris. M. i. succi fumiterræ vnc. iij. asari † ℥. iij. spicæ. ʒ. ij. & dimitte die ac nocte, & bulliat ebullitione vna. Et proijciatur super ea violarum viridium vel siccarum. vnc. iij. epithymi vnc. ij. & bulliant adhuc alia ebullitione parua. Deinde coletur & exprimatur, et in colatura ponatur psyllij vnc. iij. & dimittatur per diẽ ac noctem, omni hora tamen agitando illud cum spatula. Deinde exprimatur viscositas eius tota. Deinde † accipiantur huius viscositatis libr. iiij. & proijciantur super eam zucchari albi lib. ij. & ß. scamoneæ coctę in pomo vnc. iij. & ß. & coquatur cum facilitate. Postquam coctũ fuerit, proijciatur super ipsum pulueris trochiscorũ diarhodon, & de spodio, et rauedsceni ana vnc. i. trochiscorum de berberis vnc. ß. † Dosis eius ẽ à. ʒ. iij. vsq; ad aur. iij. & vocauit Hamech cõfectionem hanc, electarium trochiscorum. Sunt alij qui addunt aceti lib. i. & ß. Alij addunt succi violarum lib. i. & est medicamen nobile.

Istud electarium licet non sit in usu, tamen quia est multæ virtutis & efficaciæ magistraliter possumus eo vti, soluit enim cum facilitate choleram citrinam, & confert ad

A febres difficilis eradicationis cum malitia & vehementia caloris, & valet ad sodam & vertiginẽ quæ fiunt ex fumis cholericis & prauis, & confert calefactioni hepatis & hicteritiæ, & dicitur de psyllio propter psyllium ingrediens compositionem quod quidem psyllium est semen minutum cuiusdam plantæ, & habet partes diuersas. nam eius pars intrinseca est valde praua, calidæ & siccæ cõplexionis in quarto, habẽs in se virtutem venenosam occultam. Sed eius pars medullaris & media ac etiam corticalis extrinseca, est frigidæ & humidæ complexionis in secundo gradu, & istæ sunt multæ et sensibilis quantitatis, vnde totius complexio quæ resultat est frigida & humida iuxta secundum gradum, & per admixtionem aliarum partium adinuicem remouetur venenositas & illa superflua caliditas, soluit enim psyllium lubricando, id est lubricum principaliter faciendo, & humorem cholericum cum sua frigiditate refrenat, licet vsus eius per se solum non sit conueniens, nec vsitetur ab aliquo. Et dosis eius psyllij per se solum est vsq; ad. ʒ. iij. assumpta solum ipsius mucilaginosa

B expresione. Sequitur eius descriptio declarando quę non sunt declarata. ℞. cuscute, est enim herba quædam adhærens super linum, & est multum nota quæ alio nomine vocatur podagra lini, calidæ complexionis in primo, siccę in secundo. Scenæ & folliculi eius sunt qui habentur in vsu, est enim ca. & sic. complexionis in fine primi. Soluit enim choleram adustã. Et dosis eius in puluere est vsq; ad. ʒ. i. ß. in infusione à. ʒ. iij. vsq; ad. vi. Sed ab assumptione eius caueat habens caliditatem renum, & paratus ad excoriationem vesicæ. Capillus veneris, herba est nota nascens iuxta fontes aquarum, iuxta etiam puteos satis tẽperatæ complexionis, tamen alicuius caliditatis & siccitatis est versus primum, virtutem habet aperitiuam, purificatiuam sanguinis, soluẽdo cholerã à stomacho & intestinis, sed per se sola non habetur in vsu, quia minimum dosis eius requireretur vsq; ad lib. i. Sed in decoctionibus cum quibus aliæ medicinę distemperantur confert. Et sic habetur in vsu, et

C eius aqua distillata multum confert passionibus pectoris calidis & frigidis. Et fumiterrę, est frigida versus primum gradum cũ admixtione caliditatis quæ est herba in superficie foliorũ eius qua mediante soluit. Est autem siccę complexionis versus secundum. Soluit leuiter choleram et humores adustos, purificando sanguinem. Confert scabiosis à phlegmate salso, & maxime syrupus & aqua & succus eius, & syrupus eius magis habet̃ in vsu, & dosis succi est vsq; ad. ℥. ij. & dosis decoctionis eius est vsq; ad. ʒ. x. & dosis pulueris est vsq; ad. ʒ. iij. sed non est in vsu, nisi in succo vel in syrupo vel in aqua distillata, quæ cum syrupo admiscetur, et sic nõ soluit. Reliqua simplicia ingrediẽtia compositionem huius electarij sunt superius declarata. Et dosis huius electarij est vsq; ad. ʒ. iij. obseruata regula posita in electario de aromatibus. Gal.

Cuscute.

Capil. veneris.

De fumo terræ.

Additio.

Istud electariũ de psyllio apud aliquos habetur in usu maxime secundum istam descript. Mes. quia Nicolaus in

D suo antidotario habet vnũ aliud, quod vocat electarium psylliticum, quod non fit, nec habetur in vsu. Post electarium de psylio ponitur quoddam electarium quo vtebatur Gentilis propter singularia eius iuuamẽta in podagricis, & generaliter in omnibus doloribus iuncturarum & debet sumi in mane. Et eius dosis est vsq; ad. ʒ. viij. cũ vino lymphato, uel aliquo liquore conuenienti, uel in forma solida dactyli quod melius est. & potest sumi semel in hebdomada. Cuius hæc ẽ descriptio. ℞. turbith boni. ℥. i. et. ß. hermodactylorum. ℥. i. & sunt cali. et sic. complexionis in principio secundi gradus cum aliquali humiditate viscosa dum sunt recentes, sed sic non habentur in vsu. Soluunt phlegma crassum, maxime à iuncturis. et ideo summe conueniunt podagricis et doloribus iuncturarũ. Et dosis eorũ est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. cum eorum correctione sibi admiscẽdo tertiam partem dosis, sed per se solum nõ habetur in vsu. zingib. ℥. i. Esulæ quæ ab Auicen. vocatur scebram, & à

Mesue

YL. NT. c. iiij. a me xx. res

Mesue ascebrā.ʒ.iij.herba est nota in partibus nostris fortiter soluens, sed per se solum non habetur in vsu.sed solū radix eius preparatur in medicinis, et à rusticis comeditur cum quærunt solutionem, & non curantes de quantitate assumptionis ipsius, quandoq; moriuntur, est etiam vomitus prouocatiua, & est calidæ & siccæ complexionis in tertio. Soluit principaliter à iuncturis humores crassos, & etiam à cerebro, & à neruis; & dosis eius est vsq; ad.℈.i. zucchari lib.i.& reducatur ad formam electarij uel solidę confectionis. Si quis tamen vellet, vt vigorosius soluat, & maxime materiam cholericam, addat scamonęę correctę. ʒ.i. Et tunc dosis esset vsq; ad.ʒ.vi. qualitercunq; præparetur, & sine alio potu.

Solutiuum rusticorū.

MANARDVS in Electarium de Psyllio.

RECIPE succi buglossæ.) Boraginis videlicet & buglossi vulgarium. ACCIPIATVR eius viscositatis.) Id est, eorum succorum, in quib. succus hic psyllij per diem & noctem remansit. Hæc enim est viscositas, de qua vult pro singulis. 4. lib. apponi, sacchari lib.ij.s. DOSIS.) Potes integram nunc tuto dare.

SYL. *Electarium Episcopi excrementa flatusq; corpore toto educit, ob id dolorem colicum hypochond. iuncturarū leuat, renes & vesicam purgat, venerem excitat. Recipit scammonij Antiocheni, turbith albi, ana drach. vi. caryophyllorum, cinnamomi, zingiberis, nucis moschatæ, emblico. polypodij, drac.ij. et dimid. sacchari vnc. vi. excipe melle despumato. Datur ab aur.ij. ad tres.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc elect. Episcopi pro elescoph cum Auicennæ interprete appellauimus, à quo tamen cardamomum & piper huic descriptioni adduntur: cætera similis est. Vacuat bilem scammonio, & pituitam turbith. Quidam eo vtuntur ad purganda corpora in lue Hispanica, in omnibus corporibus, licet melancholicis minus conueniat, q̄ electarium Hamech. In hoc vnc.vi. mellis cum æquali saccharo cocti sufficiunt. Si autem saccharum pulueratum vis inspergere, largiore tum melle opus esset, ac dosi etiam ampliore. Ex his speciebus, & saccharo confectę placentę nihil purgant, interdum vstis scilicet speciebus, est quando immodice purgant, iisdem simul male commistis. Potest tuto dari largius quam scribat Mesues.

ANT. ELectariū elescoph, quod educit superfluitates à toto corpore, & expellit ventositatem, & valet ad iuncturarum dolorem, & laterū & colicam. Et mundificat renes, & vesicam, & addit in coitu. Cuius hæc est pmixtio. Rec. scammoneæ antiochenæ bonæ, turbith.al.ana.ʒ.vi. caryophyllorum, cinnamomi, zing. emblicorū, nucis muscatæ, polypodij.ana.ʒ.ij.&.ß. zucchari albi. vnc.vi. Confice cum melle despumato. dosis eius est ab aur̄.ij. vsq; ad. † iij.

Sūma medi.ē.x. res. † iiij.

Non est in vsu, posset tamen conuenienter & magistraliter præparari, et summe conueniret ad soluendū materiā cholericam & phlegmaticā, & ad multas & diuersas passiones quas ponit in litera, et dosis ē vsq; ad.ʒ.iiij. per scammoneam antiochenā intelligit de illa contrata quę est melior oībus aliis. Reliqua simplicia sunt superius declarata.

Additio.

Electarium elescoph.i.episcopi. istud electarium etiam describitur ab Auic.v.cano. parū ab isto tamen differens, quia Auic. addit vltra Mes. cardamomum & piper & nō aliud, in reliquis non differunt.

MANARDVS in Electarium Elescoph.

Scribitur ab Auicēna ferme eodem modo, & vocatur Episcopi. Conficiuntur & ex his speciebus placentæ cum saccharo, quæ aliquando nihil, aliquando nimium purgant, vel quia scilicet aliquando vtuntur, vel non bene inuicem miscentur species. DOSIS ab aur.ij. vsq; ad.iij.) Potes & hanc excedere.

SYL. *Elect. Hamech purgat bilem vtranq;, & pituitam salsam, ob id affectibus inde natis, impetigini, psωræ, lepræ, cancro exedenti, & similibus mire confert. Recipit myrobal. citrearum vnc.iij. cepularum, & nigrarum, rhabarbari, ana vnc.ij. agarici, colocynthidos, polypodii, ana drach. † x vi. absinthii, thymi, sennæ, ana vnc.i. (in alio drach. vi.) violarum drach. x v. epithymi vnc.ii. anisi, rosarum, fœniculi, ana drac. vi. succi fumariæ lib.i. pruna sexaginta, vuarū passarum mundatarū vnc. vi. Macera dies quinq; sero lactis † sufficiēte in vase vitreo stricti oris, & obturati, semel deinde feruefiant, manibus fricentur, & colentur. Colato adde caßiæ fistulæ purgatæ vnc.iiii. tamar Indorum vnc. v. mannæ vnc.ii. Frica manibus, cola, percoque ad mellis craßitiem cum sacchari lib.i. & dimidia, scammonii vnc.i. & dimidia. Postremo adde myrobalanorum citrearum, cepul. Ind. ana vnc. dimid. belleric. embli. rhabarbari, seminis fumariæ, ana drach.iii. anisi, spicæ nardi, ana drachm.ii. Datur à drach.ii. vsq; ad aureos duos.*

† drac[hm.]

† capp[...] serenn[...] monn[...] ti.

SYLVII ANNOTATIO.

Consuetissimum est hoc medicamentum in affectibus melancholicis, mania, melancholia, alphis nigris, cancro, elephātia, & cutis vitiis, psωra, lepra, impetigine, quæ effecta Mes. peculiariter tribuit electario sequenti. Tuto datur vncia Manardo ad pruritum, maniam, melancholiam morbum, elephantiam, psωram, lepram. Scammonium hic crassius tritum quidam volunt, vt coctionē aliquam sustineat ad malitiam eius castigandam. Si autem coctum esset (quod δακρύδιον quasi lachrymulam Græci recentiores appellant: Arabes corrupte diagredion) non coqueretur, ne vim purgatoriam perderet. Eodem modo in elect. rosato, in his enim crudum scammonium miscetur, quia coquendo corrigitur, & his quæ diu seruantur ante vsum, in cæteris scammonium coctū ponatur.

A N[T.] COnfectio medicaminis quod scripsit Hamech, & valet omni passioni q̄ fit ex cholera & phlegmate salso, & proprie quæ est sicut impetigo & scabies, lepra, cancer corrodens, & similia. & est medicina sublimis iuuamenti. Cuius hæc est permixtio. Rec. myrobalanorum citrinorum.℥.iiij. chebulorum, & nigrorum, rhabarbari boni ana.℥.ij. agarici, colocynthidis, polypodij.ana.ʒ.xviij. absinthij, hascæ, senæ. ana. † drach.i. in alio violarū † ʒ.xv. epithymi. vnc.ij. anisi, rosarum. fœniculi ana.ʒ.vi. succi fumiterrę lib.i. prunorum numero.lx. passularū enucleatarum vnc.vi. Infundantur omnia in aqua casei quantitate sufficienti, & ponātur in vase vitreato stricti orificij, & obturetur os eius, & dimittatur per dies quinq;. Demum bulliant ebullitione vna. Postmodum coletur, & in tali colatura ponatur cassiæfi. mundæ. vnc.iiij. tamarindorū vnc.v. tereniabin vnc.ij. Fricentur manibus, & colentur, & proijciatur sup illud zucchari boni albi lib.i. & se. scamoneæ vnc.i.&.ß. & coquantur vsq; dum habeant spissitudinem mellis. Deinde puluerizētur super illud myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum. ana vnci.ß. bellericorum, emblicorum, rhabarbari, seminis fumiterræ ana drach.iij. anisi, spicæ, ana.ʒ.ij. Dosis eius est à.ʒ.ij. vsq; ad aur.ij.

† drac[hm.]
† drac[hm.]

Sūma [me]dicin[æ] xx. re[s.]

Istud electarium habetur in vsu, & præparatum reperitur sub hoc nomine, & conuenit omnibus passionibus, quæ sunt ex cholera vel ex phlegmate salso. Et ex quibuscunq;

cunq; humoribus adustis, vnde est solutiuum conueniens & conferens ad omnem scabiem & pruritum, materiam illius euacuando. Confert etiam lepræ & cancro, & cuiuslibet fœditati cutis prouenienti à materia calida vel adusta. Et eius dosis est vsq; ad. ʒ.iij. Quoniam autem dosis sm quòd scribit Mes. erat vsq; ad.ʒ.iij. quando aromatizatur in maiori portione ponebatur. Cuius hæc est descriptio. ℞. myrobalanorum, polypodij, radix est herbæ notæ, & est calidæ complexionis in tertio, & siccæ in secundo, solutiua est humoris melancholici, & phlegmatici, & mucilaginosi, & maxime à iuncturis. Et dosis eius est vsq; ad.ʒ.iij. sed per se solum nõ habetur in vsu, pruna numero sexaginta. sunt enim nota frigidæ cõplexionis versus principium secundi, & humidæ in secundo, leniter cõprimendo euacuant choleram quę in intestinis reperitur. Et dosis ipsorum est vsq; ad.℥.vi. Infundatur in aqua casei, & de ipsa dictum est in prima descriptiõe satyrion, vbi de lacte discussimus. Cassiafistula, ipsa est medicina quæ leniendo euacuat principaliter choleram, & subsequẽter phlegma, sanguinẽ purificat à materiebus adustis, & per se sola multum habetur in vsu generaliter vbicq; locorum, quia sine nocumento operatur, ita q; pueris & prægnantibus dari possit, est calidæ complexionis versus primum gradum, & humidæ in primo. Et dosis eius distemperatæ cum decoctione communi, est vsq; ad.℥.ij. vel cum aliquo liquore conuenienti præpareť, & in forma dactyli, seu electarij, & dosis eius est vsq; ad.℥.i.ß. & non requiritur digestiuũ in assumptione eius, & sæpe datur in principio ægritudinum materierum cholericarum ad aliqualem minorationem materię. Tamarindorum similitudinem habent cum prunis & sunt frigidæ & siccæ complexionis versus sm, comprimendo euacuant, sicut pruna, et dosis eorũ est vsq; ad.℥.iiij. sed per se solum non habetur in vsu. Tereniabin sunt species mannæ quæ nõ reperiuntur, sed loco ipsarum accipimus manna, & est ros qui de nocte cadit in ægypto super frondes aliquarum arborum, & est calidæ & siccæ complexionis, & humidæ in primo, leniendo euacuat choleram purificando sanguinem, & dosis eius in forma potabili vel solida est vsq; ad.℥.iij. vsq; ad beneplacitum assumentis ipsum, & damus aliquando sicut dictum est de electario indo. Reliqua simplicia sunt superius declarata.

Additio.

Confectio Hamech diciť ab illo qui eã composuit. hæc prima descriptio est illa quæ vt plurimum in usu habetur.

MANARDVS, de Confectione medicaminis Hamech.

Prima hæc compositio communiter paratur, licet nõ omnes eã bene parent. Vbi bene parata sit, vtraq; bilem & pituitã facile purgat, præcipue si maiori quãtitate detur q̃ iubet Mesue: vncia enim absq; periculo exhiberi potest.

SYL. *Elect. alterum Hamech purgat melancholiam, & vstos humores alios, ob id confert maniæ, melancholiæ, vertigini, obliuioni, & vitijs cutis, qualia sunt psωra.i. scabies, lepra, alphi.i. morphea, cancer, elephantia, impetigo. Recipit myrobalanorum nigrarum, cepularum, epithymi, ana drach. quinquaginta, fumariæ, absinthij, ana. drach. xx. thymi, calaminthes, polypodij, agarici, glycyrrhizæ, buglossi, ana. drach. x. stœchados, chamæpityos, spinæ albæ, anisi, ana drach. v. pruna, zizypha, myxa, ana septuaginta, vuarum passarum mund. lib.i. coque in aqua sufficienti ad partem tertiam, in qua igni lento ad mellis crassitiem percoque sapæ lib.ij. mellis lib.i. scāmonij vnc.ii. Datur à drach.iii. ad drach. vi.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alij legũt à drach.ij. ad drach. v. Indæ myrobal. nigris addebantur, cum tamen eædem sint Mesuæ in simpl. ob id sustulimus. Hoc in vsu non est: tamẽ esse possit loco superioris, quo maxime vtimur hodie ad luem Hispanicam. Ἄκανθαν λευκὴν Dioscori. & Gal. id est, spinam albam cum omnibus Arabum interpretibus, in locum bedegar suffecimus.

ANT. Confectio alia Hamec experta conferens ęgritudinibus de cholera nigra et humore adusto, sicut maniæ, melancholiæ, vertigini, & obliuioni, & ægritudinibus cutis, sicut scabies, morphea, lepra, cancer, elephantia, & impetigo. Cuius permixtio. Rec. mirobalanorum nigrorum, chebulorum, indorum, epithymi. ana. ʒ. l. fumiterræ, absinthij, ana. ʒ. xx. hascæ, calamenti, polypodij, agarici, liquiritiæ, buglossæ ana. ʒ. x. stœchados, chamædryos, chamæpityos, bedegar, anisi ana. ʒ. v. prunorum † iuiubæ, sebesten. ana. numero. lxx. passularum enucleatarũ lib.i. coquantur in aqua sufficienti vsq; ad tertiã partem, & pone in ea † rob lib.ij. mellis lib.i. scãmoneæ. ℥.ij. coquantur cum facilitate vsq; ad mellis spissitudinem. Dos eius est à.ʒ.ij. vsq; ad. vi.

Sũma medi.ẽ .xxiiij. res.

Confectio alia quam scribit Hamech non præparatur neç est in vsu sicut prima, magistraliter tamen potest confici, & confert hoc electarium omnibus dispositionibus quibus conuenit primum, & est solutiuum materierum magis cholericarum et adustarum q̃ prædictũ, quia absq; additione in isto additur scamonea. Et dosis eius est à.ʒ.ij. vsq; ad.ʒ.v. hæc est descriptio. ℞. myrobalanorum hasce. i. thymi, bedegar idest spinæ albæ & est ca. & sic. complexionis in primo gradu, nascitur in sepibus cum aculeis valde pungentibus, & est multum prouocatiua lactis secundum omnem modum assumptionis ipsius. Sebestẽ est fructus arboris paruæ habens corticem exterius, & nucleum interius, & est ęqualis in actiuis, sed in passiuis est humidę complexionis in primo, & ingreditur in decoctione communi & pectorali. Iuiubarum sunt notæ, calidæ & humidæ in primo gradu & sunt pectorales, & pone in ea rob.i. sapæ, et de ipsa dictum est in athanasia, reliqua sunt nota.

Additio.

Ista secunda confectio hamec non est in vsu, vtunťur tamen ea aliqui magistraliter, mirandum est tamen q; Mes. in præsenti confectione habeat myrobalanos nigros et indos cum idem sint, nam cap. de myrobalanis dicit nigri et sunt illi qui nominanť indi, sed credo q; sit error scriptoris.

MANARDVS, in Confectionem aliam hamech.

Hanc nunq̃ vidi parari. Bedagar. Dioscorides ἄκανθαν λευκὴν, id est spinam albam vocat. IVIVBE.) Id est, zezipha. Sebesten.) Myxa. ROB. lib.ij.) Intellige sapam.

SYL. *Electarium Rosatum cholagogum clemens, ob id salubre biliosis affectibus, arthritidi calidæ, cephalalgiæ calidæ, vertigini, oculorum dolori, ictero. Recipit autẽ succi rosarum rubrarum perfectarum lib.iiii. sacchari lib.i. & dimid. mannæ puræ & recentis vnc. vi. scammonii Antiocheni vnc.i. & dimidiam. Coque flamma lẽta ad mellis crassitudinem adde tũc trochisc. spodii vnc.i. galliæ, croci, ana drach.ii. trochisc. oxyacanthæ drach.iiii. repone vitreo vase. Datur ad drach. v.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eo in formandis catapotijs (quæ aggregatiua vocant, & de hermodactylis minora, & à Mesue inuenta) vtendum est, non elect. de succo rosar, alias in vsu est raro, vt Nicolai electariũ de succo rosarum est vsu frequentissimũ. Hoc tamẽ celebre est, ac delicatum.

De succo rosarum.

Diarhodon Alexandri Tralliani cholagogum citra molestiam cephalalgiam, arthritidem, vertiginem, oculorum dolores, icterũ, & cæteros affectus calidos & biliosos mire leuat. Succi rosarũ rub. lib.i. scãmonij vnc.i. agarici semũcia, piperis drac.i. Mellis vnc.vi. cum succo coque ad crassitiem: tunc prædicta cætera læuiganda. Alterum eiusdem ex succi rosarum vnc.iij. scammonij vnc.i. lactis

tithymali

tithymali drach.iij.mellis Attici lib.i.ac podagricis, ictericis, tertianarijs, oculorum doloribus tuto dari, quia citra angorē purget, prædicat. Aliud ex Nicolao & Mesue descriptum nobis ad dictos affectus, coque sacchari lib.i.& dimid.in succi rosarum rubrarum lib.ij ad mellis crassitiem: tunc adde scammonij vnc.i.trium santalorum ana semunciam: galliæ moschatæ, trochiscorum oxyacanthæ ana drach.ij mannæ vnc.vi.caphuræ scrup.i.forma tessellas, aut cum melle sacchari loco coque & serua. Rhodomeli catharticum Actuarij ex succo rosarum, scammonio, agarico, melle.

ANT. Modus electarij rosati, solutione educens choleram sine molestia. Et valet ad ęgritudines ex ea factas, & ad ægritudines iuncturarum calidas, & ad sodam calidam & vertiginē, & oculorum dolores, & hicteritiam citrinam, et est sanum & expertum. Cuius permixtio. Reci. succi rosarum rubearum completarum lib.iiij. zucchari tabarzet lib.i.&.ß.tereniabin puri & recentis. vnc.vi.scamoneæ antiochenæ. vnc.i. &.ß. Coquantur omnia cū facilitate super ignē, qui sit sicut candelę, vsq; dum mellis habeat spissitudinem, deinde proijce super illud trochiscorum de spodio.vnc.i.gallię, croci ana.ʒ.ij.troch. de berberis.ʒ.iiij. Repone in vase vitreo. Dosis eius est.drach.v.

Sūma medi.ē.8.res.

Hoc electarium ab omnibus sub hoc nomine præparatur non tamen sub hac descriptione Mes. Sed ſm descriptionem Nicolai positam in suo antidotario, & ego ibidē ad plenum declarabo si deo placuerit, & est principaliter euacuatiuum materierum calidarum & adustarum.

Additio.

Istud electarium rosarum Mes.apud multos habetur in vsu & maxime apud italos. Galen.in cap.de medicinis Zenonis in suis experimentorum libris habet electarium rosarum, sed non est in vsu. Nicolaus in proprio antidotario habet electarium de succo rosarum quod est in vsu.

MANARDVS, de Modis Electarij Rosati.

Hoc carere non possunt qui pilulas aggregatiuas modo Mesue parare volunt, preciosumq; est & delicatum. Aliud modo Nicolai communiter ab omnibus paratur, & sub nomine elect. de succo ros.agnoscitur.

SYL. *Elect.dia bryonias Democriti, cerebrum & neruos purgat excrementis, ob id epilepsiæ, paralysi, uertigini, et alijs cerebri & neruorum frigidis affectibus medetur. Recipit radicis bryoniæ purgatæ et tritæ lib.dimid.sapæ, uuarum passarum lib.iiij.scillæ assatæ, strobylorum depellatorum, ana sescunc.nucis moscatæ, cardamomi, macis, zingiberis, ana drach.ij.caryophyll.piperis longi, stoechados, ana drach.i.& dimid.seseleos, salis gemmæ, galliæ, ana drach.semis, agarici drachm.iii. Datur post sex menses à drach.ii.ad drach.iiii.*

SYLVII ANNOTATIO.

Prius descripsit omnino similiter in cap.de alphesera, id est, vite alba, seu bryonia, vbi dosim drach.v.scribit, quāuis etiam drach. sex esse possit. Diaturbith Mesuæ idem promittens, hic non repetitur. Potes tamen si vtendum tibi est, ex simplicibus requirere.

ANT. Confectio Alphesera quā scripsit Demo. mundificans cerebrum & neruos, conferens iuuamentum magnum epilepsiæ, & vertigini, paralysi, & ægritudinibus neruorum frigidis. Cuius hæc est permixtio. Rec. radicis alpheseræ mundatæ & contritæ lib.ß.mellis passularum lib.iiij.scillæ assatæ, pinearum mūdatarum ana.vnc.i.&.ß.nucis muscatæ, cordumeni, macis, zingiberis.ana.drach.ij.caryophyllorum, piperis longi, ana.ʒ.i.&.ß.seseleos, salis gemmæ, galliæ, ana.ʒ.i.spicæ.ʒ.ß.agarici.ʒ.iij.stoechados.ʒ.&.ß. † Dosis eius est à drach.ij.vsq; ad.iiij. Da post sex menses.

Sūma dic.e. res.

Non est in vsu nec præparata reperitur. Additio.

Confectio de alphesera non est in vsu, ipse Mes.superius cap.de alphesera habet eandem descriptionem, & est alphesera, vitis alba.

MANARDVS, de Confectione Alfesara.

Radix alfesara, id est, vitis albæ, veluti ostensum est capite proprio in annotationibus supra simplicia, vbi ijsdem verbis hæc scribitur præparatio. DOSIS eius à duab. drach.vsq; ad.iiij.) Vsq; ad.v.scripsit ipsemet, sed potes etiam tuto plus exhibere.

SYL. *Electarium aliud mannæ Galeno inuentum, cholagogum, benignum & delicatum, ob id morbis omnibus biliosis salubre, recipit mannæ thuris & recentis lib.i.in lib.i.succi rosarum rubrarum dissoluendam & coquendam sufficienter igni lento, tunc adde scammonij vnc.i. mastiches drach.iii. Datur vncia dimidia, compositum hoc celebre medicamentum (inquit Galenus) ex simplicibus temperatura & proprietate maxime idoneis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Scammonium hic castigatum misceri quidam volunt. Datur à drach.iiij.ad drach.vi.vbi à Galeno scribatur, non legi. Si tamen legeris, mel aerium vocat, quod Mesues mannam. Nam ei, vt Dioscoridi manna thuris aliud est. Meminit huius Mesues in simplicibus de manna.

Confectio mannæ ex inuentione Gale.& est medicina nobilis operationis et bonę. Solutionem enim efficit facilem, & educit choleram citrinam sine molestia. Et valet ad ægritudines factas ex ea, & ē medicina delectabilis boni saporis. Cuius permixtio. Reci. mannæ puræ & recentis lib.i.scamo.antiochenę vnc.i. Dissoluatur manna cum succo rosarum rubearum, & sit succi quantitas cōueniens circiter lib.i. Et coquatur cum facilitate, donec habuerit sufficientem coctionem. Deinde pone super illud mastiscis.ʒ.ij.da vnc.ß. Inquit Gal. Ostendit compositio huius medicinæ, nobilitatem eius, Est enim composita ex partibus conuenientibus complexione & proprietate.

Sūma di.ē.

Confectio de manna inuentione Galen.quod vocatur diamanna. Istud est famosum electarium quod est multum in vsu, & sub ista descriptione & titulo vbiq; præparatur, non tamen reperitur vbi Gal.ipsum describat. Est enim principaliter solutiuum cholerae citrinæ cum facilitate & sine molestia, & est mirabilis operationis etiam à proprietate, & ad gustum etiā est delectabilis valde. Confert etiam habentibus hepar calidum, renes uel alia membra cum dominio humoris cholerici vel adusti, & dosis eius est à.ʒ.iij.vsq; ad.vi.potest etiam permisceri cū cassia vel cū manna, vt.ʒ.i.ß.cassiæ vel.ʒ.ij.mannæ. Et hoc electarium ſm virtutem assumentis, cuius hæc est descriptio. ℞. mannæ puræ, scamoneæ antiochenæ, tamen corrigi debet, & vocatur diagridium, reliqua vero sunt nota.

MANARDVS, de Confectione mannę ex inuentione Galeni.

Ego hanc apud Gal.non reperij, si tamen Galeni est, per mannā intellige aereum mel, sic enim ipse nominat lib.3.Aliment. Manna autem apud eum est thuris puluisculus.

SYL. *Electarium diacoccu gnidiu hydragogum, in hydrope efficacissimum, recipit foliorum thymeleæ præparatorum*

rum partes decem, carnis cydoniorum in aceto coctorũ, & sacchari, ana partes octoginta, mannæ partes quadraginta, olei ex cocco gnidio partes duodecim, saccharum & manna dissoluantur in seri lactis, cui infusus erit agaricus, partibus triginta, misce carnem cydoniorum, coque igni lento ad mellis crassitudinẽ. Puluis foliorũ thymeleæ mistus prædicto oleo reliquis addatur. Dantur drach. iiii.

SYLVII ANNOTATIO.

Violentum medicamentum in ascite virorum robustorum tantum experiundum. Oleum hoc prius descriptum est, atq; hoc electarium in simpl. cap. de thymelæa, præparanda autem folia vt in cap. eodem docuit. & postea docebit in alkekengi. Cydoniorum partes septuaginta in simplicibus scripsit, & mannæ partes sexaginta. Hoc autem contigit ob notas vel ablatas, vel luxatas, vel transpositas. Nam lxxx. id est, octoginta, si vnum. x. tollas, manent septuaginta, & xl. id est, quadraginta si transponas. lx. id est, sexaginta fient. Vtrobiq; igitur simile pondus est scribendum.

T.

Confectio almezereon ex inuentione nostra, quod est medicamen benedictum ad hydropisim, solutione enim educit aquam citrinam cum fortitudine. Cuius hæc est permixtio. Rec. † foliorum almezereon præparatorũ partes. x. † carnium citoniorum elixatorum in aceto vini, & zucchari tabarzet ana. partes. lxxx. aquæ casei infusiõis agarici partes. xxx. tereniabin partes. xl. olei almezereon partes. xij. Dissoluatur zuccharũ & tereniabin in aqua casei prædicta, & misceantur cum carne citoniorum, & coquãtur cum facilitate vsq; dum mellis habeat spissitudinem. Et inuoluatur puluis foliorum almezereon cum oleo iam dicto, & conficiantur cum eis. Et sit dosis eius. ʒ. iiij.

[...] me- [...] i. res.

Confectio almezereon. i. laureolæ. hoc electarium non est in vsu, magistraliter tamen potest præparari, & est medicamen benedictum ad hydropisim aquosam quæ vocatur ascites. educit enim aquam citrinam cum fortitudine, ipsum tamen cum magna cautela est exhibendum, & solum robustis & fortibus, & dosis eius est vsq; ad. ʒ. iiij. minor autem posset debilioribus exhiberi. Cuius hęc est permixtio. ℞. foliorum almezereon, id est laureolæ herba nota in partibus nostris, et est species lacticinij calidę & siccę complexionis in quarto, solutione educit choleram citrinam. Oleum almezereon fit sicut oleum chamæmilinum. reliqua sunt superius declarata. Additio.

Hæc cõfectio raro habetur in vsu, ipse Mes. in ca. de mezereon habet eandem confectionem. Serapio in proprio antidotario habet vnam aliam descriptionem confectionis mezereon, quæ non est eadem cũ ista Mes. Mezereon secũdum Dios. est chamælea vel cocognidion. & est planta habens folia sicut oliua, laureola vero habet folia similia folijs lauri.

MANARDVS, in Confectionem Almezereon.

Scis quid intelligendum per mezereon, ex ijs quæ à me alibi adnotata sunt FOLIORVM Almezereon præparatorum.) Eo scilicet modo quo ipse docuit cap. proprio. CARNIVM cytoniorum elixorum in aceto vini & zuccharo ana partes. lxxx.) Supra dixit lxx. Tereniabin xl.) Supra dixit lx. Nos hoc tempore multũ veremur mezereum & quę ex eo componuntur, & propterea hanc non parant speciarij, non inutilem tamen futuram his qui aqua intercute laborant.

SYL.

Elect. Alsebram pituitam et melancholiam purgat, & aquas, recipit alsebram boni, myrobalanorum citrearum, ana vnc. ij. & trita & creta mergantur succo fœniculi, et insolentur dies quinq;, affundendo sæpe succum

A

nouum, siccatum repone vase vitreo. Datur à drach. i. ad drach. ij. cum saccharo & aqua calida.

SYLVII ANNOTATIO.

Hanc attigit in simpl. cap. de alsebrã, id est, esula, vbi succum intybi, vel portulacę, vel similiter frigidum expetit, vt hoc loco legendum non esse fœniculi suspitio sit vehemens.

ANT.

Modus cõfectionis alsebran, solutione educens choleram nigram & phlegma, & aquam citrinam. Cuius permixtio. Rec. alsebran boni & electi † myrobalanorum citrinorũ † ana. ʒ. ij. puluerizentur & cribellẽtur, & projciatur super eorum summam † succi fœni. humidi quantitas quæ cooperiat, & pone in sole diebus. v. semp innouãdo modice stillationem succi super eos, deinde dimitte siccari, & repone in vase vitreo. & est dosis. ʒ. i. vsq;. ad. ij. cum zuc. & aqua calida.

† drach. i.

† drach. ij.

Sũma medicinax est iij. res.

B

Modus confectionis alsebrã, non est in vsu. Additio.

Hæc confectio non est in vsu. Serapio in proprio antidotario habet eandẽ descrip. confectionis alsebram, quam vocat medi. sol. quæ fit cum sebram, alsebram, id est esula de qua superius Mes. fecit vnum capitulum, in quo satis tetigit hanc confectionem.

MANARDVS, de Modis Confect. Alsebram.

Quid sit alsebram, vide proprio capite inter simplicia, nũc plantam pro ea accipiunt lino similem, quam esulam vocant. SVCCI fœniculi.) Vereor ne hic sit menda, siquidem vbi de hac plãta inter simplicia agit, succum aliquem frigidum secum misceri iubet, vt portulacæ vel intybi.

SYL.

Electarium de Eupatorio, ad icterum & hydropem incipiẽtem, recipit succi eupatorij, rhabarbari, ana drac. iij. croci drach. ij. laccæ, seminis cassutæ cacuminũ schœnu anthus, sem. citreoli, cucumeris, portulacæ, succi absinthij, ana drach. iij. scammonij in cydonio cocti drach. ij. et dimid. tere curiose. Datur aureo vno cum lacte camelarum, aut aqua casei alcherigi. Quod si ca[lo]r adest, succo solani, aut intybi, aut volubilis reprime[...]

C

SYLVII ANNOTATIO.

Per volubilem, lupum salictarium, id est, lupulum intellige, aliæ enim volubilis species nimis calent. Eupatorium est agrimonium, potest dari etiam maior mensura: semen cassuthæ non colligitur, an colligi possit, obserua.

ANT.

Modus cõfectionis de eupatorio mirabilis ad hicteritiam, et initium hydropisis. Cuius permixtio. Rec. succi eupatorij, raued boni ana. ʒ. iiij. croci. ʒ. ij. laccę, † se. cuscutę. añ. ʒ. iij. cimarum schœnãthi se. citruli, cucu. portulacæ, succi absin. ana. † ʒ. iij. sca. coctæ in citonijs. ʒ. ij. & ß. Fiat omniũ contritio bona. Et sit dosis eius aure. i. cum lacte camælarum, aut aqua casei alcherigi. Et si est illic caliditas reprimæ cũ succo solatri & endiuiæ, † & volubilis.

† drach. ij.

D

Sũma medi. ẽ. xi. res.

Modus confectionis de eupatorio etiam non est in vsu. Additio.

Confectio de eupatorio non est in vsu. Galen. in suis ex perimẽtis habet electarium de gafit. i. de eupatorio quod non est simile huic, similiter Serapio in proprio antidotario habet hanc eandem descript. confectionis de eupatorio, parum tamen ab ista differentem, quæ sic incipit. Alia ad hicteritiam & inceptionem hydropisis.

MANARDVS, de Modis Confect. de Eupatorio.

Eupatorium accipe, non quod vulgo sic vocant, sed quam apud nos agrimonium nuncupant. posses dare plusquam aureum, si conficeretur. SEMINIS cuscutæ.) Nescio an semen colligi possit,

scio

ſcio tamen non colligi. ET volubilis.) Lupũ ſalictariũ intellige, quem lupulũ vocant, aliæ enim volubiles vocatæ impenſius calẽt.

SYL. *Diaphyſalidon, efficaciſſ. ad hydropem & cacexiam & affectus hepatis, lienis, iuncturarũ, lubricitatem partium nutritoriarum, formæ corruptionẽ, hæmorrhoidas. Recipit ſuccorum lupi ſalictarij, intybi, apij purgatorũ, ana li. iij. In quibus myrob. citrearũ, cepul. ana drac. xij. embli. drac. quinquaginta, Indarum, bell. ana drac. vij. agarici, ireos, ana drach. x. abſinthij, caſſuthæ, rad. apij, fœniculi, aniſi ana drach. iiii. vuarum paſſarum mundatarum drach. octoginta, coquantur igni lento ad conſumptionem dimidij ſuccorũ, frica probe manibus, cola. Vni huius parti adde tamar Indorum, cheyron, & caſsiæ fiſtulæ ana unc. viii. mannæ vnc. iii. cola, & munda. Alteri ſuccorum parti adde penidiorum hordeatorũ lib. iiii. miſce omnia ſimul, bis ferueſiant, tunc adde olei ſeſamini recentis vnc. xv. percoque ad mellis craſsitudinẽ ab igne depoſitis adde troch. diarhod. troch. de eupat. troch. de abſinth. troch. de rhabarb. ana vnc. i. et dimid. ireos vnc. i. agarici, foliorum thymeleæ nutritorũ in aceto ana. aur. viii. ſcammonii, ſucci eupatorii, ſucci abſinthii, croci, lac cæ lotæ, myrobal. citrearum, cepularum, ana aur. iiii. belleric. embli. Ind. ana aureos. iii. ſpicæ, aniſi, ana aureos. ii. turbith. vnc. vi. cum olei thymeleæ. iii. vnc. omnia prius inuoluta. prædictis miſceãtur. Datur à drach. tribus ad drach. iiii. cum aqua intybi.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibuſdam in vſu eſt ad aſcitem, & corporis colorem cineritiũ, & plumbeum & hepatis, cachexiam, quę hydropis eſt initium. Hic per volubilem potius cum Manardo intellige lupulum, q̃ eam, quę vitibus circumplexa fert campanulas, lactariam & purgatricem, quam Meſuæ interpres intelligit. Cum ſaccharo vel melle confici poteſt, bis in menſe ſumpta, multos hydropicos ſanauit. Trochiſci diaphyſalidon Pauli ſeptimo ab hac compoſitione diuerſiſſimi.

ANT. ALchelengi eſt medicamẽ magnorum iuuamentorum expertorum ad hydropiſim & cacexiam, & ægritudines hepatis & ſplenis, & ad mollificationem membrorum nutritionis, & corruptionem formæ. & confert hemorrhoidibus. & ad ægritudines iuncturarum. Cuius permixtio. † Accipe ſucci volubilis. ſucci endiuiæ. ſucci apij purgatorum ana. lib. iij. proijce ſuper eos myrobalanorum citrinorũ chebulorum añ. ʒ. xij. embli. ʒ. l. indorum. bellericorũ ana. ʒ. vij. agarici. ʒ. x. abſinthij, cuſcutæ, radicis apij, fœniculi. aniſi ana. ʒ. iiij. ireos. ʒ. x. paſſularũ enucleа. ʒ. lxxx. Bulliant cum facilitate vſq; ad medietatẽ ſuccorum. Deinde colentur poſtquã omnia fuerint manibus bene fricata. & proijciantur ſuper partem vnã, ſuccorum tamarindorũ, cheyron. ʒ. viij. tereniabin. ℥. iij. caſiæ fiſtulę. ℥. viij. Deinde colentur à ſcoſis, & in alia parte aquæ proijciantur penidiarum. ſahiri. lib. iiij. Deinde miſce omnia ſimul, et bulliant ebullitionibus duabus, tũc vero proijce ſuper illud olei ſeſamini recentis. ℥. xv. & agitentur omnia ſimul. Deinde coquantur vſq; ad mellis ſpiſſitudinem. tunc vero deponatur ab igne et puluerizentur ſuper illud trochiſcorum diarodon, trochiſcorum de eupa-

E torio trochiſcorum de abſinthio, & trochiſcorũ de rhabarbaro. ana. ℥. i. ireos. ℥. i. agarici, foliorũ almezereon nutritorum in aceto ana aur. viij. ſcamonee, ſucci eupato. ſucci abſinthij, croci, lac cæ ablutę, myrobalanorum citri. chebu. ana aur. iiij. bellіricorum, emblico. indorum ana. aur. iij. ſpicę aniſi añ. aur. ij. turbith boni. ℥. vi. inuoluantur omnia prius cum olei almezereon. ℥. iij. & miſceantur cum prędictis & bene incorporent. Et ſit doſis eius à. ʒ. iij. vſq; ad. iiij. cũ aqua endi.

Alchelengi eſt medicamen magnum propter compoſitionem multorum ſimplicium, & propter eius efficaciã & eſt electarium quod eſt in vſu & præparatum reperitur. Eſt enim conueniens ad hydropiſim aſcitem, & ad cacexiam quæ eſt prima diſpoſitio ad hydropiſim, & ad

F ægritudines hepatis et ſplenis factas à phlegmate aquoſo. Soluit enim potenter aquoſitatem & phlegma. Confert etiam mollificationi membrorum, & rectificat deprauatum colorem, & fœdum verſus cineritium & citrinũ, ſoluendo etiam aquoſitatem citrinam. Et alias virtutes magnas habet efficere, ſed eſt ſolutiuum, quare cum magna cuſtodia debet exhiberi propter eius potentiam in ſoluendo. Et doſis eius eſt vſq; ad. ʒ. iij. cum aqua endiuię ad temperandum caliditatem vel ſine ipſa, vel cum alio liquore conuenienti. Cuius hæc eſt deſcriptio. ℞. ſucci volubilis, & eſt herba quæ multum adheret arboribus & maxime vitibus, habes lacticinium faciens campanellas albas, & eſt calidæ & ſiccæ complexionis in primo habet virtutem leuiſsimam in ſoluendo aquoſitatem propter lacticinium eius. Ireos. Et hic utiliter eſt notãdum quod ſuccus ireos, dum eſt recens, aſſumptus in pondere. ʒ. iij. à corporibus fortibus, vel quantum media teſta oui capere poſsit, mirabiliter educit aquam in hydrope, & permiſcendo cũ zuc-

G caro leuiſsime bulliat, vel cum melle, ſm quod expedit, et cum aſſumptione ipſius ſolius modo iam dicto vidi plurimos curatos ſumendo his quolibet menſe cum regula ſuperius dicta de tali ſucco. Tamarindorum cheyron, id eſt de illa contrata. Tereniabin, olei ſeſamini recentis. & ſi tale oleum non habes, pone oleum de amyg. dulcibus, quia fere eiuſdem eſt virtutis & complexionis. Et in hac deſcriptione multos trochiſcos ponit, quos inferius declarabo diſtinctione quinta. reliqua ex ſupraſcriptis ſunt nota.

Additio.

Alchelengi eſt medicamen magnorum iuuamentorum non eſt in vſu, quod medicamen videtur conforme illi in multis quod Auicen. in quinto cano. nominat alchelchelengi, quæ eſt cõfectio ſm eum plurimorũ iuuamẽtorum.

MANARDVS, in Alchechengi medicamen.

Trochiſcos hoſce omnes habes infra loco ſuo. ACCIPE ſuccum volubilis.) Intellige & hic lupulum vocatum. Eſſe medicamen vehemens, ſed non conficitur.

H SYL. *Electarium Dyacydonites cholagogum & phlegmagogum, colicos affectus & alios partium nutritoriarum iuuat, recipit ſucci cydoniorum lib. iii. mellis lib. ii. ſcammonii ſeſcunciam, galliæ, caryophyllorum, zingi. maſtiches, piperis lõgi, cinnamomi, nucis moſchatæ, ana drac. iii. miſce. Datur ab aur. i. ad aur. iii. Si vis chalogogum fieri & phlegmagogum, adde ſcammonii drach. xv. turbith. drach. xii. Si vis tantum eſſe phlegmagogum, omiſſo ſcammonio miſce turbith. drach. xxv. cnici excorticati drach. xv. Si bilem atram vis eo vacuare, prædictorũ loco miſce elleborum nigrum epithymũ, aut polypodium. melle vel ſaccharo excipitur, fit cum cydoniorum nunc ſucco, nunc carnibus nunc ambobus ſimul.*

Sylu ij

Sũm dicin xxxv

Med optin hydrc cos.

SYLVII ANNOTATIO.

Id non est in vsu, sed ꝙ à Nicolao scribitur. Electarium Indum vtrunq; & diaphœnicum phlegmagoga sunt, etiam in febribus clementia. Diamanna, & electarium de succo rosarum Nicolai etiam in febribus sunt cholagoga idonea.

Confectio electarij diacitonitem conferēs colicæ, & ægritudinibus membrorum nutritionis. Et educit solutione choleram. Accipe succi citoniorū lib. iij. mell. tabarzet lib. ij. scam. ℥. i. & ß. galliæ bonæ caryophyllorum zingi. masticis, piperis lōgi, cinnamo. nucis muscatæ, ana. ʒ. iij. Confice oia simul. Et sit dosis eius ab aur. i. vsq; ad. iij. Si autem volueris vt solutiōe educat choleram & phlegma. ponatur in medicamine scamoneę. ʒ. v. turbith. † ʒ. xij. Si autem volueris vt solum phlegma educat, abiecta scamonea, ponatur turbith. ʒ. xxv. carthami excorticati pondus scamoneæ. Et si volueris vt choleram nigrā educat, ponatur loco prædictorum helleborus niger, aut epithymum, aut polypodiū. Et apud plures fit hæc medicina cum melle. Et apud plures cum zuccharo. Et quandoq; fit cum succo citoniorum. Et aliquando cum carnibus & succo ipsorum, & aliquando cum carnibus tantum.

Non præparatur. nec est in vsu secūdum possentem descriptionem sed bene est in vsu secundum descriptionem positā à Nicolao in suo antidotario. Et hic vltimo notandū ꝙ inter omnia electaria solutiua superi⁹ dicta illa quæ magis generaliter sunt in vsu conuenientia materiebus phlegmaticis seu frigidis febrientibus vel non febrientibus sunt, electarium Indū maius, & minus, quod plus conuenit. & electarium diaphœnicon solutiuum, & de istis dictum est, & de dosi & modo assumptionis. Electaria vero solutiua materiei calidæ seu cholericæ quæ etiam febrientibus & non febrientibus cōueniunt, & quæ principaliter sunt in vsu sunt solum duo. s. electarium quod dicitur diamanna superius positum & declaratum. et aliud est electarium de succo rosarum positum à Nicolao quæ duo satis conueniunt in modo solutionis & dosis, & possunt prædicta electaria omnia per se sola assumi, vel in forma boli cū zuccharo vel admixta cum cassia & manna in dosi debita ƒm exigentiam, vel cum aquis distillatis appropriatis vel cum decoctionibus cōmunibus vel alijs dicendis inferius.

Additio.

Istud electarium interdum ab aliquibus in vsu habetur saltem sine speciebus cum carnibus citoniorum & scamonea, tamē Mesue docet hic facere laxatiuum ad omnes humores quo poterit quis vti ad libitum. Auicen. in. v. cano. habet duas descriptio. electarij diacitoniten laxatiui. Serapio vero in proprio antidotario habet vnam.

MANARDVS, in Confectionem electarij Diacytoniten.

Græci aliter cōficiebant, vt apud Paulum licet agnoscere. Mellis Tabarzet.) Ita genus quoddam sacchari Arabes vocant.

SYL. *Diacassia recipit succorū uiolæ, betæ, mercurialis maluæ, muralis herbæ ana quartarium unum, succi absinthij pontici vnc. ij. coque cum mellis quantitate sufficienti ad iustam crassitiem, tūc adde medullæ cassiæ lib. i. Vtile catharticum pauperibus, etiam diuitū clysteribus percommodum. Ex succis autem componi malo quàm harum plantarum decocto.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diacassia triplex ꝓ enematibus in Dispēsario, sine autore certo.

QVARTA DISTINCTIO DE CONDITIS.

SYL. *Condiuntur plantarum nunc radices, nunc surculi, et similia, nunc flores, nunc deniq; fructus. De quibus omnibus ordine nobis dicendum est. Primo autem quibus modis radices varie condiri debeant.*

SYLVII ANNOTATIO.

Condire est sapidum & palato iucundum reddere, idq; alimētis maxime conuenit, ad medicamenta vero transfertur, ambo autem saccharo vel melle, vel vtroq; condiuntur & dulcorantur, vt gulę & stomacho sint grata, & diu seruari possint integra, & recētibus proxima, non vt vires eis nouas quæramus, nisi quas saccharū, aut mel & coctio afferunt, præterquam dum etiam aromata conditis ipsis admiscemus. Condiuntur autem radices, teneri caules, surculi, germina, flores, fructus quarundam plantarum, semina quoq; non pauca, & cortices non modo fructuum, sed lignorum etiam. Quæ vero condienda sunt, si ampliora sint, q̄ vt vis condimenti coquendo, ad intima vsq; penetret, vel si quid intus alienum continent, in frusta prius secantur, & purgantur intus, & si est opus, etiam foris, minora vero quanta sunt, condiuntur. Condita vero hæc nouisse ad medicum pertinere præter Mesuen, abunde ex Gal. lib. alimentorum colligere licet, atq; etiam ex lib. c ph p. Illic enim obsonandi, & obsonia parandi artem medico necessariam ait, hic fructuum aut potius ex his succorum variorum condituram docet, quod magni sit momenti alimenta vel medicamenta condimentis ægro iucunda facere, nihil aut parum minuta ipsorum facultate. Condiendi vero, seu vt vulgo loquimur, conficiendi vocabulum latius nobis patet, vt etiam quæ igni clementer coquantur, & quę sale & aceto seruentur, confici dicamus. Contra item conditi nomen neotericis medicis in angustum sic est coactum, vt illius appellatione ea veniant sola, quæ conseruis (vt vulgo vocamus) pulueribus cordialibus, sacchаro multo miscentur in grumos exiguos & semisiccos. Quæ consistentia ægris est gratior, q̄ cōseruarum per se, quàm siccorum per se. Cur autem condita hæc prima statuerim, ac in his, vt sequētibus permultis, ordinem Mesuę, nonnihil immutarim, rationem in pręfatione antidotarij abunde docui.

ANT. Varta distinctio est de conditis, & cadit hæc operatio, quandoq; in fructibus, quandoq; in radicibus plantarū, quādoq; in ramis & talibus, quādoq; in floribus, & nos loquemur de eis, & primo de diuersis modis condiendi fructus.

In præsenti parte prosequitur Mesue ad determinandū de conditis, & de his quæ conseruantur, siue in conserua tenentur cum zuccaro vel melle, sicut sunt radices quædā herbarum & fructus arborum ac etiam flores & rami & cortices & similia. Et incipit a fructibus.

MANARDVS, De Conditis.

Nunc omnia melius condiuntur quàm docuerint Mesues, vel sciuerint antiqui.

SYL. *Cepulæ myrobalani conditæ stomachum & ventriculum firmant, appetentiam inuitant, coctionē promouet, rationalem animæ partem vegetam reddunt & sensificam, quapropter visum quoq; clariorem, & vsu crebro iuuentutem diu tuentur. Accipiēdæ vero sunt quodlibet humidæ & recentes si harum est potestas, vel saltem arte & industria idonea humectatæ, quæ stylo passim compunctæ coquantur ex aqua igni lento donec tenerescant. His in asserem immissis aqua exprimatur. Deinde biduo hydromelite mergantur. Deinde igni lento clementer coquantur, vase vitreo recondantur, ac melle cui incoctæ fuerint, mergantur. Datur post sex menses. Arte autem sic humectantur. Infunde his aquam plurimā, insola dies octo, deinde separatim obrue arena hūida † quarto quoq; die nouanda, aqua sæpe superfusa, donec tumefiant, & hume-*

† tertio in simpl. Mes.

humectentur, idq; uel in dolio, aut alio uase magno fiat, vel in fossa quadam subterranea magna et loco humido.

SYLVII ANNOTATIO.

Cepulæ ex Aegypto conditæ in Italiam afferũtur, quia vero cassiam olent, speciarij aqua madefactas rursus saccharo cõdiunt. Humectatio autem earum, quam docet Mesues, suspitionem quãdam ingerit, recentes non fuisse Damasci tunc temporis, nisi dicas Mesüen addidisse hanc humectandi rationem, vt etiam exteris consuleret, siccas fere recipiẽtibus. Hac autem arte posis fructus quoq; alios sicciores recentibus similes reddere. Quinetiam pruna passa modice cocta, compuncta, in aquam frigidam mox cõiecta, tumere multum vidimus, nec minus si quis ea passim puncta sine coctione aqua frigida biduo maceret, quod & vuæ passæ, & fructus alij, atq; adeo pisces ipsi verum testantur. Hydromeli autem cui incoctæ sunt, his exemptis percoquendum est ad aquæ consumptionẽ, post eo melle mergantur, vt in cerasis, & fructibus alijs quos condimus, integros facimus, eos enim quantũ sufficit coctos eximimus ne vrãtur, aut distabescant. Humorem deinde per se percoquimus cum saccharo in syrupi cõsistentiam, & fructibus vasi ad repositionem impositis superfundimus, sic enim fructꝰ integriores manẽt, & cocto probe syrupo fideliter seruantur. Vna mane ieiuno dari potest singulis aliquot diebus. Placent enim sapore austero & per condituram dulci, & nonnihil aromatico. Quæ autẽ recentes sunt conditæ, sunt præstantiores: ac diutius seruantur, q̃ post humectationẽ conditæ. Ventriculum roborant vt austera reliqua, appetẽtiam inuitant succo stomacho, vt cætera adstringẽtia, & contracto: coctionem iuuant per vẽtriculi roborationem, & suo calore modico, quẽ aromatica qualitas indicat, & saccharum, coctioq; acquisiuit, facultatem animalem per siccatum vẽtriculum synceriorem reddit, ob id vegetiorem. Nam lux sicca, anima prudentissima. Ventriculi autem maximus est cum cerebro cõsensus, & affectus suos hæ partes inuicem communes faciunt. Proba autẽ coctione prima, si reliquæ non errent, corpus belle nutritur, & iuuenili simile diu persèuerat, neq; humoribus excrementosis est obnoxium, nec inde oriẽtibus morbis. Vt enim siccitates aeris imbribus in totum sunt salubriores, sic corpora sicca sunt à morbis ex putredine ortis tutiora, q̃ humida, vt docet Gal. lib. p. feb. temper. & lib. metho. 8. Ex his patet, quæ prius diximꝰ, eas in pretio maiori apud medicos haberi, q̃ sint meritæ, cum ex nostris fructibus non pauci, vt oliuę Colymbades, vt nuces conditæ, vt persica Corboliana, vt cydonia conditæ, vt pruna Damascena, & Iorrana, & Dactylia quę vocamus, si condiantur, eadem præstare possint. Quibus si quid exiguum desit, vt qualitas aromatica in his myrobalanis sane q̃ exigua, p rosas, per poma dulcia & odora, & alia prope infinita, impertiri prompte poterit.

ANT. CHebuli † conditi stomachum confortant, & appetitum prouocant, & digestionem procurant, sensus & rationẽ vigorant, visum clarificant, vtentes eis in iuuentute conseruant. Et modus condiendi est vt accipias ex eis humidis si haberi possunt, vel saltem humectatis ẽm artẽ qua humectari possunt quantitatem quam volueris, & cum stilo pũge eos vndiq; & decoque eos in aqua cum facilitate vsq; dum tenerescãt. Post hæc dimitte ipsos super tabulam, & exprime aquam illorũ, & submerge illos in aqua mellis, & dimittẽ eos p duos dies, tũc vero decoquẽ eos cum igni lento cum facilitate, & post quam decocti fuerint, recõde eos in vase vitreo, & submerge eos in melle decoctionis eorũ, & da post sex menses. † Ars autem auxiliatur ipsos in humectando hoc modo. Infundantur in aqua plurima, et exponãtur radijs solaribus per dies. vij. deinde accipe vas magnum sicut dolium, vel saltem fiat fouea magna sub terra in loco humido, vbi inter multam arenam humidã pone, in qua disiunctim sepeliãtur, sępe ac sæpe aquã superinfundẽdo, et innouando arenã de quarto in quartum diem, vsq; dum tumefiant et humectentur.

Chebuli, scilicet myrobalani cõditi, maxime dum sunt recentes, vt diutius & melius conseruentur, sunt enim fructus cuiusdam arboris nascentis in India virtutis & complexionis vt dictum est superius, habent insuper & alias virtutes ultra prædictas, incitant enim appetitum prostratum, iuuant digestionem, clarificant sensus intrinsecos, acuunt visum, & corpus in iuuentute & sanitate conseruant, & materiam phlegmaticam primo, secundo cholericam leuiter experimendo euacuant. Et communiter dosis est vnus de mane ieiuno stomacho, & possunt cõtinuari singulo mane ad beneplacitum assumentis, sunt enim satis in gustu placibiles cum dulcedine & aromatica ponticitate, & modus condiendi clare ponit̃ in litera, quare per teipsum lege.

Additio.

Ponit hic Mesue modos condiendi myrobalanos qui etiam apud Auic. quinto cano. & Halya. x. practicæ & similiter apud Serapionem in proprio antidotario habetur.

MANARDVS, Chebuli. Ex Aegypto adferuntur conditi: sed quia cassiam redolent, ideo diligentiores speciarij aqua madefactos cum saccharo iterum condiunt. ARS autem.) Hac arte potes quaslibet res aridas, quasi recentes facere.

Emblicæ myrobalani conditæ uentriculum roborant, eius substantiam & facultatem contrahendo, & intemperiem humidam corrigendo. Hæ autem aqua affusa soli exponendæ donec tenerescant, & humectentur, tunc expressæ, vt priores, hydromelite biduo macerantur, post igni lento coquuntur, coctæ vbi parum refrixerunt, mellis albi quarta parte adiecta reconduntur. Sunt qui præterea condiant aromatibus, cinnamomo, xylaloe, cardamomo, croco, moscho, gallia, & similibus.

SYLVII ANNOTATIO.

Datur vna semel tota diebus aliquot, vt superior. Hæ autem duę species quia sunt amplæ, ad condiendum sunt aptæ, & item flauæ. Ob id etiam conditæ afferuntur, raro bellericæ, & nigræ recentes conditæ afferuntur, & vires habent à Mes. adscriptas, ipsę recentes aut illis proximæ, non autem quæ ligno aut verius lapidi siccitate & duritie persimiles in officinis habentur. Vide igitur ne opinione magis q̃ veritate adductus has myrobalanos tanti facias, & ægros quantumuis opulentos sumptu parum necessario, ne dicam noxio, ipse oneres. Quàm sim verus, iudicare possunt, qui vsu harum multo, parum admodum profecerunt. His autem si vtendum sit, mallẽ contusas accurate probare, q̃ dentibus parum probe cõmansas deuorare, ne sua dura substantia ventriculum lædant, & coctioni sui diutius resistant adeo, vt ne horis quidem quatuor (quantum tempus harum coctioni tribuere solenne est) percoqui possint, & forsan vix semicoqui. Nuces myristicæ, hoc est, vnguentariæ, vulgo moschatæ cum nullam moschi qualitatem olfactui præferat, recentes conditæ ad nos Lusitanorum nauigationibus ex India conuehuntur, nostris iuglandibus amplioribus persimiles, cortice viridi, carnoso, & alio lignoso, inter quos ẽ macis, & sub lignoso ipsa nux moschata nobis vsu frequens ad ventriculi robur & intemperiem frigidam: conditam integram dono mihi iucundissimo dedit Bertrandus in summo Parrhisiensi senatu Præses consultissimus pariter ac æquissimus.

ANT. EMblici conditi stomachum confortant, & humiditatem ipsius abscindunt, & præparant ipsum præparatione qua partes & virtutes eius aggregentur in ipsa, & modus condiendi eos est. Accipe ex eis quantitatem quam volueris, & infunde super eos aquam, & expone soli quousq; tumescant & humectentur, & post exprime, & pone in aqua mellis, & dimitte p. vij. dies, deinde coque cum facilitate. Postquam cocti fuerint dimitte eos infrigidari et adde cũ melle tabarzet. s. cum quarta parte totius, et recõde.

Quidam

Quidam vero ſemper condiunt cum ſpeciebus aromaticis, ſicut eſt cinnamomum, & gallia, & cardamomum, crocus, & muſcus, & ſimilia.

Emblici.ſ.myrobalani conditi, hæc eſt alia ſpecies myrobalanorum virtutis & cõplexionis ſuperius dictę in tryphera ſaracenica, qui leuiter cõprimendo ſimul euacuant choleram & phlegma, habent etiam plures alias virtutes, & maxime circa ſtomachũ quas tu ipſe lege. Et doſis ipſorum eſt vnus. Vlterius eſt aduertendum, ꝙ ſicut iſtæ duæ ſpecies myrobalanorũ condiuntur, ita & aliæ poſſent condiri, & haberent operationes ſuas proprias efficere.

Additio.

Modus condiendi myrobalanos emblicos ponitur hic à Meſ. qui etiã habetur ab Auicen.v.cañ.ab Haly.x.practice, & à Serapione in proprio antidotario.

MANARDVS, de Emblicis. Modus hic oſtendit, ꝙ neq; in Damaſco habeantur recentes. Cytonia & alia poma, ſi bene condiantur, ſicuti & ſaporem & odorem ſeruant, ita & vim.

SYL.

Cydonia condita fluorem alui vomitumq; ſiſtunt, uentriculum roborãt, ob id et coctionẽ iuuant. Sic autem condiuntur. Cydonia ampla, nulla putredine uitiata, depellata, intus purgata, in fruſta idonea ſecta coque in iulepo multum aquoſo, poſtridie in iulepo alio propemodum perfecte cocto percoque, aromatiza muſco, vaſe uitreo repone, eo iulepo cui incocta ſunt ſuperdato. Sunt qui ex melle coquunt, alij ex ſapa, alij præterea condiunt aromatibus, alij aliter.

SYLVII ANNOTATIO.

Cydonia vtraq; intus & foris purgata, quadripartito diuiſa, ſaccharo diuitibus hodie cõdiuntur, odorem, ſaporẽ, & vim cydoniorum prope totã retinentia. Eadẽ quadripartito ſecta, diutius cocta ex aqua donec tabuerint, poſtea per linteũ colata ſine cõpreſſione, deinde cũ ſaccharo percocta in cerati conſiſtentiã, faciunt gelatinã cydoniorum, quod eſt reliquũ, violentius comprimenti cochleari cretũ, & cum ſaccharo percoctũ, ad emplaſtri prope cõſiſtentiam, cydoniatũ vileˀ cõſtituit. Si autem tã clarum illud q̃ craſſum ſimul cernantur, cũ ſaccharo vt prius percoquantur, Cydoniatũ fit, quod omnibus in vſu eſt, quodq; ante epulas ad vnc.i.ſumptum aluũ ſiſtit, poſt epulas vero ſoluit, & vapores ad caput ex vẽtriculo attolli prohibet. Quæ virtus eſt etiã valentior cydonijs, & aliorũ auſterorum ſub cineribus coctoꝝ, ſine ſaccharo ſumptorũ. Quorum ratio eſt initio lib. 1. & ad finẽ lib. 2. alimen. & lib. ſimp. cap. 5. & lib. 6. ſani. tuẽ. vbi diacydoniũ cydonijs cõditis viribus affine deſcribitur. Nam appetentiã excitat, quibus ea languet, coctionẽ iuuat parum feliciter coquentibus. In ſumma, vẽtris robur cõciliat, & viſcerum in eo omniũ, ob id vomitum & fluorẽ alui cedat, ſic autẽ fit. Accipe ſucci malorũ cotoneorum dulciorũ, & minus acerborũ, ac maiorũ (quæ Aſiatici ſtrutia vocãt, Galli cotonea fœminina) & mellis optimi ana ſextarios Romanos duos, aceti ſextariũ vnũ & ſemiſſem. Hęc cũ ſuper prunas modice coxeris & deſpumaueris, immitte zingiberis vnc. iij. piperis albi vnc. ij. Deinde rurſus in ſimili igne recoques ad mellis craſſitudinẽ ſtomachicis medicamentis debitã. Datˀ mediocris myſtri mẽſura horis duabus aut tribus ante cibũ, vel aliquandiu poſt, vel ante cœnam. Piper ad vnc. iij. vel ij. &. ſemiſſem, zingiber autem ad vnc. iiij. ſi frigida intẽperie laborat ventriculus, tolles omnino vtrunq;, ſi calida, ſi neutra adſit, piperis. vnc. i. zingiberis vnc. i. & dimidia ſufficiet, in qua media menſura cõponere ſatius eſt, in ipſo autẽ vſu ſi opus eſt, aliquid vtriuſq; adijcies, valẽtius idẽ adſtringit ex ſucco cotoneorũ, quæ parua rotũda ſunt, & abſolute cotonea nobis dicuntur: Διὰ μήλων ſeu διάμηλον idẽ dicitur Galeno lib. 6. c. ph. p. hoc ẽ, ex malis ſcilicet cydonijs, quæ abſolute μῆλα dicuntur, vnde oleũ μήλινον id eſt, cydoniorũ & emplaſtra μήλινα, quæ colorẽ mali cydonij referunt ex ærugine vſta lib. 2. c. ph. g. Malo cydonio miſtũ ſcammonium efficit ipſum cholagogũ Galeno libro primo alimentorum, vnde, opinor, Arabum conſuetudo emerſit, ſcammonium in malo cydonio vt miteſcat coquentium, & inde etiam cydoniatum Lugdunenſe ſcammoniatum.

T.

Citonia condita fluxum ventris & vomitũ ſiſtunt, Stomachum vero cõfortant & digeſtionem. Accipe citonia magna. munda à putrefactione. & mundentur à cortice ſuo & granis interioribus. incidantur in fruſta conuenientia, & decoquantur cũ iuleb multæ aquoſitatis, & poſt diem vnum decoquãtur cum alio iuleb. quod eſt vicinum perfectæ coctioni. vſq; dũ perficiatur in eis decoctio, deinde aromatizẽtur cũ muſco, & ponantur in vaſe vitreo, & ſepeliãtur cum iuleb, in quo decocta fuerunt, & quidam decoquunt cum melle, & quidam cum vino cocto, & quidam ſemper condiunt cum ſpeciebus aromaticis. & alij faciunt alia.

Citonia condita. ipſa enim principaliter conſtringunt vel cõueniunt relaxationi ſtomachi & inteſtinorum. reſiſtunt fluxui ventris condita cũ zuccaro & aſſumpta ante cibum, vomitum autẽ & aſcẽſum vaporum ad caput prohibent aſſumpta poſt cibum. Et doſis eius eſt vſq; ad. ℥. i. Complexio autem citoniorũ & virtutes dictæ ſunt ſuperius in confectione de citonijs, & in electario indo maiori. Et modus condiendi iſta, vt longo tempore conſeruentur ponitur hic in litera quæ eſt clara.

Additio.

Deſcribit hic Meſ. modus condiendi citonia, qui etiam habentur ab Auic. v. can. ab Haly. x. practicæ. Similiter à Serapione in proprio antidotario.

ANT.

Pira condita, cor, & ventriculum roborant, condiuntur vt cydonia.

SYLVII ANNOTATIO.

Pyrorum vel aliorũ quoq; fructuũ magna eſt differẽtia, non in generibus ſolũ, ſed etiam eadẽ in ſpecie, qua ſaporibus diſtingues, ex hiſq; facultates iudicabis, vt lib. 4. ſimp. docuit Gal. Ex pyris pręſertim acerbis, aut acidis, & fructibus ſimilibus tot cõpoſitionũ genera fieri pñt, quot ex cydonijs dicta, & ea cũ ſaccharo, vel melle, cũ, vel ſine aromatibus. Ex his quoq; iulep. & ſyrupꝰ fieri poteſt, & ſuccus horũ liquidus & ſiccus ſeruari põt, eodẽ modo in fructibus prope reliqs, atq; adeo ĩ herbis ipſis facere poſſis. Eſt ꝑter hæc ſyrupus de pyris, & ſuccꝰ pyrorũ ſole vel igni ſiccatꝰ. vt in ſyrupis leges.

ANT.

Pira condita cor et ſtomachum confortant, & modus condiendi ea eſt ſicut citonia.

Diuerſæ pirorũ cõplexiones.

Pira debent eligi quæ ſunt magis aromatica, & cũ zuccaro condita, ſtomachum et cor confortant. diuerſificãtur autem in complexione ipſorum ſm completam maturitatem, mediam, & acerbitatem. Acerba enim ſunt frigidæ complexionis & ſiccæ verſus ſm. perfecte matura ſunt frigida et humida verſus primũ cum aliquali caliditate et ſiccitate. Medie vero matura ſunt frigidæ & ſiccæ in primo cum aquoſa & corruptibili humiditate. Ideo non condita ſunt fugienda. Condiuntur autẽ ſicut citonia cum zuccaro vel cum melle. & condita cũ melle acquirunt gradum caliditatis & ſiccitatis, cum zuccaro autẽ minorem gradũ caliditatis cum aliquali humiditate, & tempus aſſumendi eſt ad beneplacitum.

Pira nõ cõdita vitãda ſunt.

Additio.

Modus condiendi pira habetur hic à Meſue. Similiter ab Auic. in. v. cano. et à Serapione in proprio antidotario.

Poma condita cor firmant, ſyncopen & cordis palpitationem ſedant, condiuntur vt cydonia.

SYLVII ANNOTATIO.

Poma condienda ſunt odora, hæc vero cõdita ſaccharo, partium principum intemperiẽ calidam ſiccã emendant refrigerante viſua & humectante, odore autẽ etiam vitalem ſpiritũ inſtaurant. Quam ergo ſyncopen & palpitationẽ emendent, ex his patet, quanq̃ depoſito cortice & coctione odoris magnam partem deponant.

ANT.

Poma condita confortant cor. ſyncopim et pulſum cordis ſedant. & modus condiẽdi ea, eſt ſicut citoniorum.

Poma condita, & debent eligi odorifera & condiuntur sicut citonia, tamen sunt complexionis frigidæ & humidę in primo licet in complexione diuersificetur. sicut & pira cum sint in maturitate vel acerbitate ipsorũ, & dum condiũtur cum melle vel zuccaro, sunt enim alteratiua superfluæ caliditatis & siccitatis in stomacho, hepate, corde, & renibus, sed sunt durę digestionis & mali nutrimẽti, & maxime cruda & non condita. Additio.

Modus condiendi poma ponitur hic à Mes. similiter ab Haly. x. practice ab Auicen. v. can. & a Serapione in proprio antidotario.

SYL. *Persica condita ventriculum calidum, et cor firmãt, sitim sedãt, oris fœtorẽ emendant, cõdiuntur vt cydonia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc ꝙ frigida humida odorata sint, imbecillas partes has ab intemperie calida sicca roborant, sitim extingũt à calida, vel sicca, vel vtraq; causa nasci solitam, vt lib. i, simpli. cap. 30. præcipue cum sacharo condita, vt lib. 7. simpl. cap. de melle, odore præterea cor ipsum, spiritumq; vitalem recreant, & oris odorem tetrum præcipue ex putribus in ventriculo humoribus procedentem tegunt.

ANT. PErsica condita stomachũ calidũ & cor confortant, sitim reprimũt. Oris fœtorẽ abscindunt, & modus condiendi est sicut citoniorum.

Persica condita sunt frigidę complexionis in fine primi, & humidæ in secundo, & condiuntur sicut citonia, sed nõ habentur in vsu, stomachum tamen calidum & cor confortant, malam complexionem ab eis remouẽdo, & sitim extinguunt si cum zuccaro condiuntur.

SYL. *Citra condita ventriculum corq; roborant, coctionẽ iuuant, oris halitum commendant. Cortices citrorum tam magnorum, quam vola manus capere potest, carne purgati lixiuio claro mergãtur dies nouẽ, mutato ad diẽ quintum, post merge aqua clara, donec amaritudine deposita dulcescant, tũc uase mundo, aqua fontis plurima coquantur, donec tenerescant, aquosa deinde substãtia ab his expressa in vase lapideo mergantur vigintiquatuor horas, iulepo sufficienti ex sacchаro albo et aqua tripla constante, post coquantur igni lento, ad penidiorũ consistentiam. Extracti ex iulepo cortices, vase vitreo reponãtur, super fuso singulis vicissim velut in crustandis iulepo rosato ad mediocrem, seu sacchari candefacti crassitiẽ cocto. Sunt qui ambra & moscho aromatizant. Datur post mẽsem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Conditi cortices hi in compositiones cardiacas ob id recipiunt, quia cor roborant, & calefaciunt. Conditur etiam caro quibusdam idem pollens, sed refrigerat, vt ambo simul cõdita sint temperata. Eodem modo condiuntur cortices aranciorum & limonum, quos vocant, quinetiam ipsi fructus parui toti condiuntur interdum, vti virentes multum nuces, & amygdalæ, & alia pleraq;.

SYL. CItra condita stomachũ & cor confortãt, & digestionem faciũt bonam, & oris odorẽ. Accipe corticũ citri mundatorũ à carnibus suis, & proprie magnorum sicut sunt volæ manus, quantitatem quam volueris, & fundatur super eos lixiuij clari ꝗtitas in qua submergantur. & muteť super eos vsq; ad. ix. dies sel. deinde post illud mittatur super eos aqua clara, tantũ donec dulcescant, et abscindatur amaritudo eorũ, tunc vero elixentur in aqua fontium plurima in vase mundo. vsq; dum tenerescãt. deinde exprimantur donec fluat aquositas eorũ. Post illud infundatur super illos in vase lapideo iuleb quantitas

E aliqua qua submergantur, & sic dimittãtur per diem & noctem, & sic iuleb ex zuccaro albo in aqua quæ sit triplum ipsius. Deinde coquantur cum facilitate. vsq; ad modum penidiorum. tũc vero separẽtur cortices citri à zuccaro, & recondantur in vase vitreo, & condiantur cum iuleb rosato. cuius decoctio sit, † sicut habet. ita ꝙ vna superficies sit laminarum citri, & alia iuleb. & reconde, & da post mensem. Et sunt qui aromatizant cum ambra & musco.

Citra condita stomachum & cor cõfortant, & digestionem bonam faciunt, & oris odorem. habent tamen diuersas complexiones ꝭm diuersitatẽ partium eorũ. Nam cortex exterius est calidæ cõplexionis in fine primi. Caro autem eius est frigida versus primum. & humida in primo. pars vero eius magis intrinseca acetosa & acris est frigidæ cõplexionis in fine secundi gradus, & siccæ in primo. Grana autem eius sunt calida in primo, sicca autem in secũdo. Et eius complexio resultans ex omnibus partibus est frigida & sicca in primo licet frigiditas superet siccitatem, condiuntur autẽ cortices cum zuccaro vel cũ melle. & sic calefaciunt et confortant principaliter digestionẽ stomachi, ac etiam cor. Ponuntur etiã minute incisi quãdo sunt mollificati seu conditi cũ zuccaro in confectionibus cordialibus vt inferius apparebit. Sic etiã condiũtur cortices aranciorum solum cum melle, & illo modo calefaciunt stomachum, & desiccant humiditates in eo ipsum confortando in virtutibus suis & isto modo multum habetur in vsu, & maxime à monialibus tẽpore quadragesimæ, & cortices aranciorum attinent alicui caliditati & siccitati. sed minori ꝗ cortices citri. Condiũtur etiam partes carnosę, de qua etiam fiunt confectiones delectabiles in diuersis formis & etiam in compositis. Additio.

Modus condiendi citra habetur hic à Mes. Similiter ab Auicen. in. v. cano. ab Haly. x. practicæ. & à Serapione in proprio antidotario.

MANARDVS, de Citris. Cortices vel soli cõdiuntur, pulpa abiecta, & calidi sunt, vel sola pulpa, extimo absciso cortice, & frigidi, vel vtrunq;, & fere temperati. SICVT habet.) Ad mediocrem videlicet crassitiem.

SYL. *Eringium conditum renes calfacit, uenerem excitat, flatus tamen ventriculi dissipat, sic autẽ conditur. Radices eius amplæ, albæ, teneræ à cortice cineritio et ligno interno purgatæ, in frusta pollicaris magnitudinis sectæ, vno caryophyllo humectato et particula zingiberis humectati (vt mox in zingibere cõdito dic. ẽ) fartæ intus, unde lignosa portio execta est, coquãtur in æquali põdere sacchari, & duplo † melle vel melle solo, sed triplo, coctis addatur aromatũ põdus iustũ. Datur ab unc. i. ad unc. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cur sim secacul Mesuę interpretatus eryngiũ, lege in nostris annotationibus in Antidotariũ. Quæ vero aromata, & quãto pondere addi possint, ex sequẽtibus cõditis colliges, quanuis & sine his solo melle aut saccharo, aut vtroq; condita hæc radix sit odorata Dioscoridi, & gustu aromatico. Datur dormituris, mox etiã à cibo, & ante cibum tuto sumi potest etiam largiore mensura. Radices cynosorchis & serapiadis, & vtriusq; satyrij similiter in eundem vsum hodie condiuntur. Nam hæ omnes etiam Dioscoridi ad venerem proniores reddunt. Mesues autem has radices hoc modo condit.

ANT. SEcacul cõditum renes calefacit. Et coitum excitat. Ventositates stomachi dissoluit & modus operationis eius est. Accipe radices eius albas crassas & teneras & radatur cortex eius cineritius, & elixentur, & mundentur à venis interioribus, & incidantur in frustra sicut est mensura

Marginal notes: Partium citri complexiones varius. † Sacrecẽt.

sura pollicis,& ponat in eius vacuitatibus arundinosis frustrum zingiberis humectati. sicut dicemus in capitulo de zingibere cõdito, et caryophyllus vnus humectatus & accipiat ad omne pondus eorum mellis pondera .iij. & alij ponũt mellis pondera duo, & zuccari pondus vnũ. & postquam fuerit coctum cũ facilitate projciantur super illud specierum alefanginarum partes conuenientes. & dosis eius est vnc. i. vel. ij.

cul. Secacul est radix calcatrappæ de qua dictum est supra conditum ergo cũ zuccaro vel cum melle principaliter renes calefacit multiplicat sperma, ad coitũ incitat. & virgę erectionem facit secũdum omnem modum administrationis ipsius, & modus condiendi, clare ponitur in litera.

Additio.

Modus condiendi secacul habetur ab Auic. in. v. cano. ab Haly. x. practicę. & à Serapiõe in proprio antidotario, quid sit secacul dictum est in diasatyrion. Serapio & sitr Auic. locis præallegatis dicunt quod secacul sunt radices sicut zingiber & asportant ex india & fit ex eis conditum cum sint recẽtes in loco suo, & est sublime valde. etiã vide ibi. si vis ergo non est calcatrapa, nec sigillũ sanctę Mariæ.

MANARDVS, de Secacul.

Dixi supra quid esset, videri tñ potest ex modo loquẽdi Mesue, ꝙ ipse aliam rem intellexerit. Nostri pro eo condiunt eryngium.

SYL. *Zingiber conditum intemperiem vẽtriculi frigidam & humidam sanat, & ab ea tardam & deprauatam concoctionem quæ cibos in acidam cruditatem corrumpat. Viscerum lubricitatem corrigit, flatus dißipat, alimenti in hepar & corpus reliquum distributionem celerat, sic autem fit. Zingiberis recentis, si haberi potest, sin minus, saltem arte humectati pars vna coquitur, vt eryngium cũ mellis partibus tribus, & sacchari parte vna. Sunt qui zingiberis humectati, & eryngij portionem æqualem simul condiunt fitq; delicatius. Quidam præterea cõdiunt aromatibus, alij aliter. Humectãdum autem zingiber album, purum, recens, aqua affusa primum, deinde arena obrutum, vt in cepulis myrobalanis mox dicam.*

SYLVII ANNOTATIO

Zingiber viride, nobis etiã vulgo dicit, quia recens saccharo conditũ, ob hæc delicatius affert ex loco natali Arabia, & troglodytica in Aegyptum, & inde ad nos. Hyeme, & seni est, & aliter frigidis salubre, calidis natura aut morbo, & æstate, est noxium.

ANT. Zingiber † conditũ confert ad frigiditatem & mollificationem stomachi, & malitiam digestionis & corruptionem ipsius, et acetosam eructuationẽ & lenitatem viscerum, & multitudinem ventositatum. faciẽs cibum cito penetrare ad hepar, & corpus, & eius modus ẽ. Rec. zingiberis recẽtis si haberi potest, vel saltem humectati per artem partem. i. mellis partes. iij. et zuccari partem. † i. Coquatur sicut secacul. & quidã accipiunt secacul. & zingiberis humectati ana partem. i. & fit delicatius. Et quidam supercondiunt cum speciebus alefanginis. & quidam faciũt alia. Modus autem humectationis eius est sicut diximus de chebulis, & proprie vt infundatur in aqua. deinde sepeliatur in arena. & sit zingiber album & mundum & recens.

Zingiber conditum, habet enim cum non est cõditum quandam humiditatẽ vltra suam naturalem siccitatem, et

A ideo conditur & præseruatur. Et conditũ confert ad corruptionem stomachi & viscerum factam à phlegmate & ad malitiam & corruptionẽ digestionis & acetosam eructuationem, & multitudinẽ ventositatum faciens cito cibũ penetrare ad hepar et ad corpus totũ. Conditur autẽ cũ zuccaro solo, cum est viride præparat & fit in partibus orientalibus, & illud est melius, licet etiã præparetur & condiatur dũ est siccum, sed nõ est sic delectabile nec iuuatiuum.

Et vsus eius est magis cõueniens in hyeme ꝙ in ęstate, et magis senibus ꝙ iuuenibus, et ab ipso caueant febrientes, & habentes renes & caput calidum. Additio. — Quibus & quo tpe coueniat.

Conditum, id est præparatum de zingibere. Auic. in. v. cano. Haly. x. practicæ. & Serapio in proprio antidotario docent modum condiendi zingiber. & dicunt ꝙ zingiber est vena de ventre terræ sicut venæ tinctoris.

MANARDVS, de Zingibere condito.

Zingiber conditum ex Aegypto adfertur, & viride vocant.

SYL. *Diazingiber idem pollens quod zingiber cõditum sic*

B *fit. Sacchari albi partes octo, mellis albi partes quatuor. Saccharum aqua & melle solutum coquatur quantum necesse, tũc zingiberis boni, albi, læuißime pulu erati partes tres curiose misceantur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium hoc fuerit, vt vocat, tamẽ ob rei affinitatem & viriũ conditis iunxit. Potes etiam saccharo in aqua soluto & cocto puluerem hunc comprehendere, & in offas aut tabellas, vt vocant, formare, idq, ventriculo frigido fuerit salubre, & inflationi discutiendæ.

ANT. Confectio de zingibere valens sicut diximus superius. Accipe zuccari albi partes viij. mellis tabarzet partes. iiij. zingiberis boni albi puluerizati puluerizatiõe vltima sicut alcohol partes. iij. aquæ infusionis † zuccari quantũ sufficit. Distẽperetur zuccarum cũ aqua & melle et coquatur vsꝙdum sufficit. Deinde projciatur super illud puluis zingiberis, & agitetur, & incorporetur cum eo, & administretur. — †zingiberis

C

Confectio de zingibere. ponit incidenter quoddam electarium de zingibere. quod tamen non est in vsu.

MANARDVS, Confectione de Zingibeis.

Vidi ex puluere aridi & saccharo parari veluti offas, efficaces in calefaciendo ventriculo, & inflatione discutienda.

SYL. *Radix pastinacæ idem potest quod radix eryngij, & similiter conditur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Conditur etiam ex melle & aceto elixa, sicq; in mensas non inutiliter venit, alij quoq; aliter. Radices etiam dauci, cari, sesari, raphani, panacis hortẽsis, apij, & similiter calidę, in pituitosis hominibus idem præstant etiam tantum frixæ, vel ex iure carniũ, aut cũ butyro largo coctæ. Quin & raparũ & naporũ radices ex paucis aromatibus conditæ & sumptæ, viribus sunt proximis, ari, draconti, asfatorum, bryoniæ, iridos, hermodactylorũ, gentianę, asphodeli, pæoniæ vtriusq; radices conditæ fuerint efficacissimæ. Elenij autem radix saccharo aut melle condita, partes nutritorias roborat, obstructa liberat, pesti resistit. Hactenꝰ radices domesticæ quas vires conditæ habeant dictum est, nunc exoticæ sunt dicendæ.

D

ANT. Bauciæ conditę valent sicut secacul. et eius modus est sicut secacul.

Additio.

Bauciæ conditæ valent sicut secacul, & eius modus condiendi est sicut secacul, qui habetur etiam ab Auic. in. v. cano. à Serapione in proprio antidotario.

MANARDVS, de Bauciis conditis.

σταφυλῖνος græcè, pastinaca latinẽ. Condiũtur etiam elixa cum melle & aceto, & non invtiliter ad mensas venit.

SYL. *Acorus conditus cerebri et neruorum affectibus confert, conditur vt eryngium. Quin & singulis eius partibus duæ eryngij boni adduntur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Acorus Indicus iam notior, & galanga maior dictus sumatur, non nostras palustris. Frigidis cerebri & neruorum affectibus salu ber est sumptus, & ore diu retentus, qualis vsus est rectus eorũ quæ his capitis affectibus prodesse volumus, vt inde vapor in cerebrum prompte tollatur. Idem pollet electariũ diacorum à Mesue descriptum in sua praxi, capite de affectibus neruorum Nostrum tamen acorum officinæ cõditum habent, sed inutilem omnino censemus ad neruorũ & cerebri frigidos affectus. Quapropter damnãdus est atq; abijciendus, ne posthac medici parum periti hallucinentur, & eius vsu ægros prodant, ac in sumptum non necessarium coniJciãt.

ANT. Acorus conditus valet ægritudinibus cerebri & neruorũ, & eius modus est sicut secacul conditum. Adduntur tamen ad omnem partem eius secacul boni partes. ij.

Acorus conditus confert multum in ægritudinibus frigidis neruorum & cerebri & paralysi & similibus, & modus condiendi est sicut dictum est. fit tamen ex acoro electarium pretiosum quod vocatur diacorus. cuius descriptio ponitur à Mesue in parte de appropriatis, summa. iiij. cap. i. de ægritudinibus neruorum, vbi pro eius descriptione virtutibus & operationibus nunc est recurrendum, & illud electarium est multum in vsu, & valet multum mollificationi linguæ diu in ore retentũ, sicut debet fieri in omni electario quod assumitur pro passionibus capitis vt fumi & vapores possint commode euaporare ad cerebrum.

Documẽtũ ĩ electarijs pro capite

Additio.

Modus condiendi acorum est sicut secacul. Reperitur etiam vna confectio conditi acori ad ægritudines neruorum frigidas mirabilis quam ipse describit summa quarta de ægritudinibus neruorum, & est confectio dyacori.

MANARDVS, de Acoris conditis.

Acorus vulgaris non est verus acorus, sed radix xyris, vt constat ex pictura vtriusq; apud Dioscoridem quandoq; suspicatus sum radicẽ quæ à speciarijs calamus aromaticus dicit, esse verã acorum.

SYL. Surculi cõditi.

Lactucarum, buglossi, cirsii, brassicæ, asparagorũ, & aliarum herbarũ multarum teneri adhuc caules, à multis hodie condiuntur saccharo, & iucundissime eduntur.

Semina cõdita.

Semina quoq; non pauca, si magna sint, interdum depellata, si parua, qualia tulit natura, saccharo ad syrupi consistentiã cocto his manu subinde motis, succussis, confricatis paulatim cochleari affuso incrustantur, et ceu tectorio quodam vestiuntur, quo modo citri corticem Mesues postea vestiet, succussa tamen solum pelui, nõ etiam manibus versatum, & nos arancij corticem minutim sectum, & cinnamomi vulgaris integimus, & caryophyllum, uocamusq; saccharum aranciatũ, uel cannellatum. Idem in cortice cucurbitæ fit, carbassatumq; vocant. Inter semina vero fere incrustantur amygdalæ frequentius dulces cum furfure parum terendo siccatæ, pistacia, strobyli, nuclei persicorum, prunorum, cerasorum, bombacis, coriandrum, anisum, anethum, fœniculum, carum, cuminum, ami, semen agni, cannabis, amomum, cardamomũ, cardamum, cardamine, eruca, erysimum, sinapi, vrticæ, cucumeris, cucurbitæ, melonis, citreoli semina, papaueris albi semen, absinthij marini semen, quod barbotinam vocant, & semen contra lumbricos. Sed ex his minora manibus subiguntur, maiora pelui succussa integuntur, saccharo primum, vt dixi, cocto, ad postremum paulo crudiore, vt læues, & polita sint facie.

Fructus cõditi.

Fructus aut saccharo, aut melle, aut ambobus cõdiuntur, interdum integri & cum seminibus, sed fere imperfectis, interdum seminibus purgati.

E

SYLVII ANNOTATIO.

Ex fructibus siliquæ non paucæ adhuc teneræ & virides, ac molles, nondum ob siccitatem lignosæ & exuccæ condiuntur, sic ceratium, cassiam Arabum, siliquam rhaphani, erucæ, sinapis, leucoij omnis, erysimi, cardamomi cuiusdam, à quibusdam condiri videmus, vt gratiora sint, & viribus imbecilliora, ꝙ ante maturitatem decerpũtur, sic & siliquastrum pyramidale dum viret, quidam condiunt, non expectata maturitate, per quam rubet semine plano, flauo iura crocante, feruidissimo turgida, ventriculo frigido saluberrima, zingiberis conditi vice. Fructus vero alij quibus est plus carnis, frequentius condiuntur vt ab exteris sic à nobis. Externorum autem prius condituram declarabo, ꝙ pauci sint, & quorum declaratio lucem afferet necessariam zingiberis condiendi prædictæ humectationi. De myrobalanis ergo conditis dicendum est, post ad fructus nostrates transibimus, in quibus sermo & prolixior, & nobis multo vtilior est futurus. Nam myrobalani conditæ maioris, quàm pro merito fieri hodie videntur, quasi pars pretij sit eas è longinquo venisse, & ob raritatem apud magnates magis in pretio sunt, quàm ob singularem aliquam facultatem, cum nihil aliud q̃ valenter adstringere deprehendantur, vt taceam, quòd alioqui coctu sint difficiles, vt nescias an ventriculo coquendi sui difficultate plus obsint, q̃ adstrictione roborando prosint. Non addo, plurima ex adstringentibus, imo verius oĩa quatenus adstringũt, & proinde siccant, nonnullas ventriculi imbecillitates, vt quæ ab intemperie sicca proueniũt, lædere, vt Gal. lib. metho. 7. demonstrat. Qua limitatione adhibita, sunt vera quæ à Mesue scribuntur, scilicet.

F

Saccharum rosatum, ventriculum, & cor, & viscera reliqua firmat, ipsorumq; intemperiẽ humidam emendat, fit autem sic. Folia rosarum albarum vel rubrarum nondum perfectarum in vmbra siccantur, donec ipsorũ humiditas excrementosa resoluatur, terũtur tunc in mortario lapideo, additur sacchari albi triplum, reponuntur vase vitreo aut vitrato pergamena operculato, mẽsibus tribus insolantur, in die sæpe agitantur, soli auferuntur, seruantur. Sunt qui rosas omnino imperfectas condiunt, vt valentius adstringant. Sunt item qui rosas non terũt, sed forficibus incisas cum saccharo manibus curiose confricant, post insolant.

G

SYLVII ANNOTATIO.

Cum agat hoc loco Mesues de floribus saccharo aut melle conditis ad dulcorationem & conseruationem, rectius, rosas saccharatas aut mellitas appellauerit, & eodem modo violas, & flores buglossi, & rorismarini saccharatos aut mellitos, vel vt hodie omnes appellamus, conseruam rosarum, violarum, buglossi, rorismarini, quàm saccharum, aut mel rosatum, violatum, buglossatum, rorismarinatum. Quin & hodie aliter nobis fit horum sic appellatorum vnumquodq;. Nam rosis tantum rubris exunguatis recentibus tritis in mortario lapideo duplum sacchari hodie miscemus, mox citra insolatum reponimus, vase tamen non ad cumulum repleto, vt feruenti sit locus, nec foras exiliat. Saccharum rosatum fit saccharo soluto in aqua æquali rosarum albarum, vel melius in succo rosarũ rubrarum exunguatarum, & cocto ad iustã crassitiem. Id vero postremum vires quasdam aluum mouendi retinet. Sunt qui saccharum in aqua infusionis aut coctionis rosarũ rubrarum siccarum solutum coquunt, sed hoc vt præcedens rubrũ est, & tanto præstatius eo, quod ex aqua rosarum fit album, quanto rosæ rubrę etiam à Mesue albis preferuntur. Intemperiem calidam emendat, & partes, spiritusq; à calore dissolui periclitantes cogendo firmat, præsertim recens, & sitim extinguit. Ob hæc febribus biliosis iã coctis prodest ad sescunciam, cum aquę frigidæ triplo, initio autem obstructionũ & cruda adhuc materia, nocet. Antiquatũ vero sanguinis sputo & sequenti hoc sputum phthisi prodest, vt mulier quædam largo huius vsu à phthisi persanata narretur quorundam testimonio. Idem aqua hordei dissolutum disenterias lenit. Rosis tum siccis, tum recentibus, tum harum succo & aqua, ambarum quoq; decocto vel infuso varie vtimur, vt in syrupis præcipue audies. Rosas autem rubras intellige, nam albis non vtimur nisi distillatis, dum recentes sunt, ꝙ siccæ nihil oleant, cõtra quàm rubræ. Sunt pręterea qui rosarum & aliorum florum conseruam faciant ex folijs florum purgatis non tritis, saccharo optimo & siccissimo puluerato alternatim instratis, deinde insolatis, eoq; gratissimam, ꝙ tritura floribus odorem fere aufert, vel saltem minuit.

H

Zuccarũ

A

Zuccarum rosatum stomachum et cor confortat, & omnia viscera, & confert ad mollificationem eorum, & eius modus. Rec. foliorũ rosarum albarũ aut rubearum quantitatem quã volueris, & expandantur super tabulas in vmbra vsq; dum superfluum humiditatis ipsarum resoluatur, & sint rosæ habẽtes medietatem inter complementum & acerbitatem, & terantur in vase lapideo. Deinde proijciat super eas zuccari tabarzet triplum ponderis earum, & reponantur in vase vitreato, & obturetur os eius cũ pergameno, et opponatur soli mensibus tribus, omni die sæpe agitando illud. deinde remoueatur à sole & seruetur & quidam faciunt illud cũ rosis non habentibus aliquid de completione, & inuenitur magis stipticum, & sunt qui non terunt rosas sed incidunt cum forficibus, & fricant manibus fricatione vltima rosas & zuccarum. Deinde exponunt soli.

B

Zuccarum rosatum confortat stomachum & cor calefactum & omnia alia viscera, potest tamen dupliciter præparari, vel cum rosis minutim incisis, vel cum succo ipsarum expresso ab eis. Est tamen multum in vsu in processu febrium acutarum de materia subtili cholerica permixtum cum aqua frigida. prohibet enim vehemens incendium in eis, sitim extinguit. & resolutionẽ spirituum prohibet maxime dum est recens. Non est autem conueniens vt quidam practicantes ignorantes ipsum exhibent, in principio febrium stantibus oppilationibus et materia cruda. Et dosis eius esse potest vsq; ad. ℥. i. ß. cum uno cyatho aquæ frigidæ tempore congruo. Et antiquatum confert phthisicis, sanguinem & saniem reijcientibus vel expuẽtibus in quacunq; summa et põdere ut recitat Auic. x. tertij autoritate Gal. de quadam muliere quæ cum solo zuccaro rosato ex phthisi curata fuit, dicens ꝙ ipsa assumpsit pondus incredibile, & distemperatum cum aqua hordei confert fluxui dysenterico & similibus passionibus.

C

Additio.

Zuccarum rosatum siue conditum rosatum siue conserua rosarum, idem est. Nicolaus in suo antidotario ait rodozacchara, id est zuccarum rosatum, sed non fit sicut dicit Mes.

MANARDVS in Zuccharum Rosatum.

Nunc sunt alij modi faciẽdi zuccharũ rosatum, pulchrius enim & suauius fit ex succo rosarum in formam placẽtarum saccharo redacto, quod & vim quandam retinet ciendæ alui, amouendi tamẽ semper sunt à rosis vngues.

SYL. *Saccharum violatum bilis incendium sitimq; extinguit, aluum subducit, fit vt rosatum, nisi quod violæ paulo diutius, et in vmbra siccandæ, et cũ saccharo insolãdæ.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

Violarum humiditatem excrementosam siccando vult absumi, vt in simplicibus docuit, quanquàm sunt qui putant ob id ꝙ vim earum facilem resolui iudicant, minus diu siccãdas in vmbra, & insolandas. Valentius refrigerat quàm rosatum, sed ingratius. Fauces item & asperam arteriam lenit & dilatat, ob id biliosæ cynanchæ & pleuritidi salubre est, si per se paulatim lambatur, vel eius vncia vna cum aqua hordei paulatim sumatur. Horum violæ nigræ seu purpureæ florum vsus est etiam in melle violato, & syrupo violato multiplici. Flores violæ nigræ recentes cauda & viridi ceu caliculo purgati in mortario lapideo triti duplo saccharo miscentur, mox vt conserua rosarum reponuntur, aut cum Mesue triplo saccharo aut melle. Efficacius fit saccharum & mel violatum ex violarum recentium succo, aut infusione multiplici.

Zuccarum violatum inflammationẽ cholerę, & sitim extinguit, ventrem lubricat, & eius modus est sicut zuccarum rosatum. † Indigent tamen violæ expansione longiori, & expansione in sole.

Zuccarum violatum est magis infrigidatiuum & extinctiuum sitis & caliditatis quàm rosatum. sed non est sic delectabile & præparatur vt rosatum, valet etiam asperitati & siccitati gutturis & cannæ pulmonis, linit enim & alterat & aperit vias illas vnde confert in synanchia cholerica & in pleuresi & similibus passionibus. Et dosis eius est vsq; ad. ℥. i. cum aqua hordei vel sume ipsum paulatim lambendo. Vbi vtiliter est notandum ꝙ sicut tam rosæ quàm violæ, cõdiuntur cum zuccaro vt apparet in litera sic etiam & multo magis cum melle. et sic habent diuersas operationes efficere sicut mel à zuccaro differt in complexione. vtitur autem melle rosato sicut dictum est superius in diamusco, sed melle violato tantum in dysenterijs ad alterandum, & abstergendum phlegma cum alijs quæ ponuntur vt inferius patebit & apparebit.

MANARDVS in Zuccharum Violatum.

INDIGENT tamen violæ &c.) Dubium est mihi hoc, siquidem vis earum facile resoluitur, quare puto addendam negationẽ, vt scilicet intelligamus, non esse soli exponendas, vel longo tempore adseruandas.

SYL. *Saccharum buglossatum cor ipsum roborat, eiusq; tremorem & syncopen sanat, maniachos & melancholicos iuuat, fit vt violatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Datur ad vnciam vnam per se, miscetur autem sæpe alijs cardiacis, vt saccharo rosato, margaritis, corallijs, & similibus. Similiter fit ex floribus boraginis etiam recentibus, & capitello cui inseruntur purgatis, in mortario lapideo tritis, addito sacchari duplo, aut cum Mesue triplo.

ANT. Zuccarum buglossatum cõfortat cor. Maniacis et melancholicis confert. Et syncopim & tremorem cordis aufert. Et modus eius est sicut zuccarum violatum.

Zuccarum buglossatum, accipiuntur flores & condiuntur cum zuccaro, & est multum in vsu tale zuccarum. Est enim multum conueniens debilitati cordis & ipsius tremori & omnibus passionibus melancholicis resistens superfluæ resolutioni & calefactioni, maxime permixtum cum zuccaro rosato margaritis corallis & alijs cordialibus medicinis de quibus dicetur inferius. Et dosis eius est vsq; ad vnc. i. Et eodem modo præparari poterit zuccarum melissatum, & valet sicut illud, sed non est sic in vsu.

Zuccarum mellissatũ.

MANARDVS ni Zuccharum Buglossatum.

Vera buglossus dicitur, quam nostri vulgo boraginem vocant, quę tamẽ in antiquo hærbario Apuleio adscripto, corago vocabat.

SYL. *Saccharum rosmarinatum, cor, ventriculum, cerebrum roborat, flatus pellit, fit vt rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fit ex floribus rorismarini, & harum partium intemperies frigidas suo calore corrigit, quo etiam flatus dissipat. Saccharũ quoq; cichoriatum fit seu conserua florum cichorij recẽtium ad partium nutritoriarum intemperiem calidam, & obstructiones. Fit item ex floribus persici chalogoga & hydragoga, ex floribus saluiæ ad frigidos affectus cerebri & neruorũ, ex floribus genistæ nostratis ad obstructiones renum. In his sacchari condituris, & in sequẽtibus ex melle his respondentibus, singulis libris sacchari aut mellis adduntur rosarum, violarum, & alioꝝ florum vncię quatuor, vt triplũ sit saccharum, & mel, hodie autem fere duplum tantum miscẽt, vt sit valentius, licet ingratius. Quinetiã flores capparis sale cõditi seruantur, & flores genistæ nondum aperti aceto & sale seruati primis epulis capparũ loco sumuntur magno successu, nec ingrato sapore.

ANT. Zuccarum alchilil, stomachum, cerebrum, & cor cõfortat. Vẽtositates fugat. Et eius operatio est sicut zuccarum rosatum.

Zuccarum alchilil, id est boraginatum, quia factum cũ floribus boraginis est multum in vsu. Et valet sicut zuccarum buglossatum. Et istorum duorum sæpius fit admixtio simul. Et sic habentur in vsu. & maxime in passionibus suprascriptis in zuccaro buglossato. Et dosis eius est eadem cum illa.

Additio.

Corona montis.

Zuccarum alchilil, id est zuccarum quod fit ex floribus rorismarini quæ alio nomine corona montis vocatur. Simon ianuensis in suis synonymis dicit Alkelilgebel .i. rosmarinum & est species libanotidis.

MANARDVS, in Zuccarum Alchilil.

Lege Alchilebel, & est rosmarinus. Appellant autem confectionem quæ ex floribus eius paratur, dianthos. Solent tamẽ aliud parare, secuti Nicolaum, cui aromata multa adduntur.

SYL.

Mel rosatum sic fit, foliorum rosarum, vt dictum est, in vmbra siccatorum partes duæ in mellis boni partibus sex coquantur clementer quantum oportet. Sunt qui foliorum loco succi eorum, & mellis portionem æqualem coquant. Alij foliorum & succi ana partem vnam & dimidiam, mellis partes tres.

SYLVII ANNOTATIO.

Folia rosarum & violæ flores, & buglossi, & rorismarini, vt saccharo, sic melle cõdiri diximus, vt delicatiora sint, & seruari queāt. Viribus autem tantum differunt, quantum mel & saccharum. Porro id mel rosatum non modo hac conseruæ seu electarij mollis, aut eclegmatis forma seruatur rosis tusis, sed etiam syrupi, cum scilicet colatum est. Primum genus mellis rosati Mesuæ, sunt qui appellant mel rosatum cum folijs, seu non colatum, secundum ex succo scilicet ac melle, mel rosatum colatum, tertiũ vero ex ambobus mistum. Hic autem mel rosatũ ex tritis rosarum folijs recentibus facimus. Id vero postea igni liquatum, linteoq; percolatum, mel colatum vocamus. Rectius ex infusionis multiplicis rosarum recentium, & mellis pari mensura in syrupi consistentiam mel rosatum colatum coquunt, & quo plures sunt infusiones, eo valentius, ex rosarum autem siccarum infusione nõ fiat, nisi medicus imperet. Secundam mellis rosati speciẽ non ex ęquali succo & melle cũ Mesuę coquit Aetius, sed succum rosarũ exunguatarum melli triplum miscet, ac insolat, aut colatũ coquit, cui affine est Diosc. ex suco rosarum, & melle rhodomeli, quanquam quomodo fiat, & qua vtriusq; mensura, non addat, nec dissimile est Pauli rhodostactum ex duabus succi rosarum exunguatarum partibus, & vna mellis coctis simul despumando ad partis quartæ consumptionem. Id mel rosatum colatum ex largiore succo, vt triplo, aut multiplici infusione cum pauco melle liquidius & potabile, fluxiones calidas, & febres ardentes etiam in accessionis vigore datũ larga copia, tempestiue & cocto iam morbo febres acutas sæpe extemplo soluit sudore, aut acrium & calidorum succorum per aluum deiectione. Coquit mel rosatum vtrunq; in partibus nutritorijs pituitam, & terget (non enim hepar transcendit eius facultas) coctionemq; suo calore modico iuuat, affectibus autem solum biliosis insalubre est, vt mel. Idem sex matutinis à quibusdam datur vere ipso cum decocto ex vuarum passarum, anisi, glycyrrhizæ, adianti albi, ana vnc. i. mastiches granis sex, vt pituitam probe apparet purgationi in sanis, sed ægrotare timentibus, aut etiam tum ægrotantibus.

ANT.

MEl rosatum sic fit. Reci. foliorum rosarũ præparatorum sicut diximus superius, et sint eius partes duę, mellis boni partes .vi. Coquatur cũ facilitate sicut oportet. † Et sunt qui ponunt mellis & succi rosarum partes æquales. Et non ponunt aliquid ex folijs omnino, sunt qui ponunt foliorum partem .i. † & .ß. succi partem .i. & .ß. mellis partes .iij.

† j.

Mel rosatum est calidæ complexionis. & est multum in vsu. Et licet superius de ipso dictum sit, tamen hic etiam vtiliter replicabo. fit enim ipsum cum substãtia rosarum, quandoq; cum solo succo ipsarum. Et his duobus modis ad formam electarij reducitur cum delectatione multa in eius assumptione. quandoq; colatur & ad formam syrupi

E

reducitur. Et his modis est multum in vsu qualitercunq; præparetur. Nam virtutes efficacissimas habet. Est enim digestiuum materierum phlegmaticarum contentarum in stomacho & meseraicis, ac etiam in intestinis abstersiuum illarum, confortariuum virtutis digestiuæ stomachi calefaciendo ipsum. & eius virtus non transcendit regionem hepatis, & vtimur eo maxime cum syrupo simplici acetoso vel composito in principio febrium phlegmaticarum cum aqua fœniculi vel endiuiæ ſm quod cum phlegmate est multa vel nulla admixtio choleræ dando in dosi. ℥. i. vtriusq; syrupi, nõ tamen cõueniret in febre pure cholerica. Et eius dosis in forma solida est. ℥. i. & .ß. siue sit cũ substãtia rosarum, siue cum succo, et ipsius colati dosis per se solum est vsq; ad. ℥. ij. si expedit cũ aqua simplici actualiter frigida seu calida ſm tempus anni. Et hic notandum quod tempore veris vtile digestiuum materierum phlegmaticarum, ac etiam ab ægritudine præseruatiuum & sanitatis conseruatiuum corporibus impotentibus, & alijs quibuscunq; quærentibus purgari. vt illo tempore cõmuniter fit, est mel rosatum sex diebus assumptum de mane in aurora cum hac decoctione. ℞. passularum, anisi, liquiritiæ, capillorum veneris ana. ℥. i. masticis gra. vi. fiat decoctio vel cũ decoctione ex radice apij, fœniculi & petroselini. Et hoc erit maioris prouocationis & apertionis, sed prima plus utebatur Thomas summus practicus.

Mate phleg diger subli pore

F

MANARDVS, in Mel rosatum.

Dicitur hoc primum, mel rosatum cum folijs. ET sunt qui ponunt, mellis & succi rosarum.) Hoc dicitur mel rosatum colatum.

Mel violatum, buglossatum, rosmarinatum, fit vt rosatum, nisi quod rosmarinato sunt qui aromata adijciāt.

SYLVII ANNOTATIO.

Mellis violati vsus est frequens clysteribus, quoties abstergendum, refrigerandum, lubricandum, reliqua duo sunt rara, frequens tamen florum buglossi vtriusq;, & rorismarini conserua, quã prius saccharum buglossatum & rosmarinatum Mesuæ vocari diximus, pro floribus buglossi & rorismarini, saccharatis seu, saccharo conditis. Mel passulatũ quod vocant, quod ex vuis passis calente aqua maceratis, coctis, colatis, ad mellis crassitiẽ recoctis, fit, est freques in Mesuæ cõpositionibus, vt eclegmate pineo, elect. diabryonias, id nos inter sapas reiecimus, mel item emblicarum, scilicet myrobalanorum, hoc est, quo hæ sunt conditæ, & seruantur.

G

MEl vero violatum eodem modo fit sicut rosatum vt similiter buglossatum et mel alchilil. Sed in melle alchilil sunt qui ponũt species alefanginæ notæ.

Mel violatum est etiam multum in vsu, & solum vtimur eo in clysterijs cum oleo et decoctione herbarum, vel cum aqua hordei & alijs ad leniendum & alterandum & aliqualiter ad abstergendum, & maxime acute febrientibus, & de ipso ponimus vsq; ad. ℥. ij. cum cassia vel puluere de zuccaro, quandoq; cum benedicta, quandoq; cum hierapicra vsq; ad. ℥. ß. ſm exigentiam. Et modus condiendi est sicut de melle rosato.

H



Vces conditę dum sunt virides & acerbę sunt frigidæ & siccę complexionis in primo. Cum autem ad completam maturitatẽ perueniunt caliditatem acutam acquirunt in secundo, & siccitatem in primo cum nitrositate quadam, linguã vlcerante & vnctuositate multa. Et modus & tempus præparationis earum et condiendi eas est dum sunt uirides, quia non aliter condiuntur q̃ pira & poma vt in litera ponitur aperte, & aromatarij sint bene docti in præparando eas cũ melle, caryophyllis, & alijs aromatibus. & valent ad stomachum confortandum. ita quòd tempore quadragesimæ à ieiunantibus multum habentur in vsu sic amygdalæ recentes & aranci a parua præparantur ab aromatarijs peritis.

Additio.

Serapio in proprio antidotario habet cõditum nucum qđ apud multos habet in vsu ad ea quæ dicuntur in textu.

Vltimo

Vltimo hic describam quoddam electarium mirabile de nucibus, & à quibusdam practicantibus multum habetur in vsu. valet enim principaliter debilitati ac frigiditati renum & relaxationi matricis & superfluæ humiditati eius. Confert etiam fluxui antiquo mẽstuorum, immo est eius curatiuum aliquali euacuatione præmissa, & confert cuilibet dolori uentoso frigido in nutritiuis. iuuat etiam ad digestionem cibi in stomacho. Et dosis eius est de mane vacuo stomacho à superfluitatibus cibi vsq; ad. ʒ.iiij. Cuius descriptio est hęc. ℞. florum nucis. ʒ.ß. anisi. ʒ.i. seminum agni casti, foliorũ rutæ, calamenti, ciperi, cimini ana. ʒ.i.ß. Ligni aloes, macis, caryophyllorũ ana. ʒ.i. Carui, ameos. ana. ʒ.ß. rosarum rubearum, seminum lactucæ, se. portulacæ, balaustiarum, ana. ʒ.i.ß. sandalorum alborũ & rubeorum, nenufaris ana. ʒ.i. myrobalanorum chebulorum & emblicorum ana. ʒ.ß. zuccari quantum sufficit. Agnus castus est arbor nota non faciens fructum calidæ complexionis in primo. siccæ in secundo. habet mirabilem proprietatem ad desiccandum sperma, prohibẽs desiderium ad coitum & virgæ erectionem, & ad suffumigationem eius ad matricem tollit omnes eius appetitus. Et si rami eius sternantur in lecto iuxta renes omnino prohibet pollutionẽ. Nenufare. vtimur solum floribus eius, nascitur in paludibus, & aquis dulcibus stagnorum & sunt frigidæ & humidę complexionis in secundo, multum confert ad somnum prouocandum ſm omnem modum administrationis. Reliqua vero simplicia sunt superius declarata.

QVINTA DISTINCTIO DE SPECIEBVS LOCH.

SYL. *Eclegmatum quædam sunt iucunda, alia sumentibus ingrata. In vtroq; genere describã ordine celebriora, vt salubriora in particulariũ morborũ curatione.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eclegma, id est, linctus, thoracicum & pulmonicum est præsidium, ex medicamentis fere dulcibus, & tergentibus, ac etiam glutinosis, interdum amaris & acribus (quæ valida sunt) parcius coctis, quàm electario liquido vel solido conueniat. Hæc autem humore multo in rem præsentem idoneo sunt diluenda: prȩsertim cũ crassum & lentum pus, aut pituita similis ex thorace, aut pulmonibus educenda est. Qua enim consistentia fiunt, vt asperæ arteriæ affectibus quibusdam conuenire possunt, ita crassa, & lenta thoracis & pulmonis excrementa magis morentur, quàm promoueant.

ANT. QVinta distinctio ẽ de speciebus loch, de quibus sunt aliquæ quæ fiunt ex delectabilibus, & quædam quæ fiunt ex horribilibus, de quibus per ordinem tractabimus, & scribimus in hac parte ex eis tantum famosiora. In particularibus etenim scribemus non famosa. sed valde vtilia si deus voluerit.

Hęc est quinta pars principalis in qua Mes. determinat de loch quod similitudinem quandam habet in modo substantiæ cum electarijs, de quorum numero quædam sunt delectabilia, & quædam ad gustum horribilia, et quare dictum sit loch, dictũ est superius. Pro cuius intellectu est aduertendum ꝙ vna & eadem descriptio potest reduci & pręparari si fiat cum zuccaro in forma confectionis, in forma electarij, & in forma loch, differunt tamẽ in modo substantiæ. Et quodam modo in modo operationis. Nam per vlteriorem vel minorem decoctionem, & admixtionem quorundam viscosorum fit in eis variatio sensibilis & manifesta. Requiritur enim ad confectionem construendam maior coctura zuccari, vt per ipsum induretur, ad electarium vero minor. ad loch autem multũ minor omnibus, sed in ipso loch vt plurimum quædam viscosa ingrediuntur, vt adhęrentiam faciant in ipso meri. Sed coquitur quidem loch modicum plus ꝙ iuleb, & minus ꝙ electarium. vtimur enim loch solum in passionibus pectoris et pulmonis, & in his quæ sunt in meri. Confectionibus autem & electarijs generaliter vtimur, in quibuscunq; passionibus, & in quibuscunq; membris existant, vt declaratum est superius. Plura autem loch fiũt cum melle ꝙ cum zuccaro, quia fortius abstergit, aperit, adhæret, & calefacit.

SYL. *Eclegma ex pineis nucleis, tussim antiquam, sputum glutinosum, asthma, & spirandi, ex partium spiritalium angustia difficultatem iuuat, recipit vero nucleorum pineorum drachmas triginta, amygdalarum dulcium, auellanarum assatarum, tragachanthi, gummi Arabici, glycyrrhizæ, & succi ipsius amyli, adiati albi, rad. ireos, ana drachmas quatuor, carnis dactylorum fuluorum drachmas trigintaquinque, amygdalarum amararum drachmas tres, sapæ, vuarum passarum, sacchari albi, butyri recentis ana drach. quatuor, mellis. q. s. sume velut lambendo vnc. vnam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eius eclegmatis semuncia ore contenta, paulatim deglutita, portione sui liquidiore in pulmones deerrat, pituitamq́; multam, crassam, lentam incidit, tenuat, terget, ob id habilem expui reddit, ac etiam pus. Quapropter pulmonis & thoracis affectus ab illorum quantitate, vel qualitate natos curat, vt empyema, asthma, spirandi difficultatem ob plenas pure vel pituita asperas arterias, & pulmonis carnes, peripneumoniam quoque & pleuritidem iuuat declinante iam febre, calfacit enim ad primum gradum, & siccat. Præstantius autem multo fiet (vt dixi) si apozemate thoracico diluatur, vel ptissana vulgari, aut decocto ordei, vel brassicæ, vel simili, vel hydromelite, vel oxymelite, nisi vlcus aut tussis adsit. Mel tabarzet album potius, quàm cum Manard. succus ipse, ex quo per cocturam fit saccharum, quod si album est, tabarzet quoque vocant. Serapio conficit cum melle. Farina etiam seminis lini torrefacti vel non tosti, cum melle, optimum est eclegma tussi puerorũ.

Hæc eclegmata quæ etiam inuicem misceri possunt, pro scopis medici varijs, hodie magna parte interciderunt, & ex hypoglottide alba: saccharo Cando, electario diatragacanthi, & syrupus pulmonicis, & thoracicis è re nata fiunt à medicis, forte, quòd antiqua hæc vires suas & saporis gratiam amittunt, vel quòd compositis non fidunt. Eclegma de allijs, brassica, radice ari, dracunculi, ireos, & alijs multis fieri possunt, quorum quædam in Nicolai antidotis postea describemus.

ANT. LOch de pino cõferens ad tussim antiquã, & ad asthma, & sputi viscositatem, & constrictionem anhelitus. Reci. granorum pini. † drac. xxx. amygdalarum dulcium, auellanarum assatarum, tragacãthi, gummi arabici, liquiritiæ, & succi eius, amyli, capillorum veneris, radicum lilij cœlestis, ana drac. iiij. carnium dactylorum. cheyron drac. xxxv. amygdalarum amararum, drachmas tres † mellis passularum, † zuccari tabarzet & butyri recentis ana † drach. quatuor, † mellis tabarzet, quantum sufficit. † Sumatur ex eo quasi lambendo vnc. i.

[Margin: † drach. xx. — † vnc. iiij.]

Loch de pino est multum in vsu, & vbiq; præparatum reperitur conferens ſm præsentem descriptionem senibus & antiquis tussientibus, & alijs in quibus materia phlegmatica continetur in pectore & pulmone. Est enim conueniens ad viscositatem sputi, & ad difficultatem anhelitus seu asthma factũ ex materia cruda, & debet in ore procura illarum passionum teneri, & paulatim lambendo deglutiri, & maxime ieiuno stomacho, & dosis eius est pro qualibet vice. ʒ.iiij. & eius complexio est calida versus primum, cum pauca siccitate. Cuius descriptio est hæc. ℞. granorum pini, auellanorũ assatorum, reperiũtur domesticæ & siluestres, domesticæ tamen sunt meliores & sunt calidæ & siccæ in primo cum ventositate quadam, assatæ

[Margin: Auellanæ.]

autem sunt sicciores, tragacanthi, amyli, & est succus frumenti inspissatus non bene maturi & est calidę & humidę complexionis versus primum. Capillorum veneris, radicum lilij cœlestis, & est Ireos. Carnium dactylorum cheyron, id est de illa specie vel cõtrata. Mellis passularum. i. in quo steterunt passulę amotis nucleis earum. zuccari tabarzet, ana quantum sufficit ad loch construendum.

Additio.

Istud loch habetur in vsu. Auicen. in. v. cano. tractatu tertio de auris dolore, habet vnã aliam descriptio. sed non est eadem cũ ista. item Haly. x. practicæ. similiter Serapio in proprio antidotario habet vnam aliam descriptio. quæ etiam differt ab ista. Summa medicinarum est. xvi. res.

MANARDVS, in Loch de Pino.

Hoc apud omnes paratur. MELLIS passularum.) Id est, in quo bullierint passulæ vsq; ad liquationẽ. SVMATVR quasi lambendo vncia vna.) Errant nostri medici, exiguum quid iubentes homines horum deuorare. ZVCCHARI tabarzet.) & paulo post, mellis tabarzet.) Dubitari ergo potest in quo differat. Dicendum per mel intelligi succum ipsum, ex quo per cocturam fit saccharum, quod tamen nondum exiccatum sit. Zuccharum vero, id quod iam plene exiccatum est. Serapion conficit cum melle.

SYL. *Eclegma papauerinum iuuat tussim, et gutturis asperitatem à catharro calido, tenui (quem sputum liquidũ indicat) eum enim coquit, & crassat. Confert etiam febribus ardentibus, dolenti thoraci, pleuritidi. Recipit autem papaueris albi drach. vigintiquinq;, amygdalarum dulcium depellatarum, nucleorum pineorũ, gummi Arabici, tragacanthi, succi glycyrrhizæ ana drachmas decẽ, amyli, seminum portulacæ, lactucæ, cydoniorũ ana drac. quatuor, croci drachmam vnam, penidiorum alborum vncias quatuor, syrupi papaueris, præsertim albi, & nigri cum semine lactucæ, et uiolis facti, quantum sufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

In catarrho calido tenui (qualis est salsus, & amarus, & acer) in pulmones procumbenti, & tussi inde sicca est efficax multum. Nam crassata ab eo materia expui potest, quæ prius ob tenuitatem tusses eludebat, nec spuebatur, prohibetq; nouam affluere: somnũ item conciliat, tum refrigerando, tum in febribus calidos vapores in caput tolli prohibendo: frigidum enim humidum est ad primũ gradum. Sumitur lambendo ad drachmas quatuor, hora vna, aut circiter, à cœna, si somnus quæritur, si vero materia tenuis in capite contenta est crassanda etiam hora vna post prandium, ad prædictos vero affectus, horis quibuslibet, ante cibum tamen rectius sumitur, dicta prius quantitate, nec admodum sæpe, ne ventriculum offendat, præsertim frigidum humidum. Cum syrupo papaueris fit hodie, non cum isto à Mesuæ hic obiter descripto.

ANT. LOch de papauere & est diapapauer conferens ad tussim calidam, & pectoris asperitatem, & cuius sputum est tenue, et indiget maturatione, & incrassatione, Et confert ad febrem calidam, & dolorem pectoris & pleuresim. Cuius hæc ẽ permixtio. Rec. papaueris albi. ℥. xxv. amygdalarum dulcium excorticatarum, granorum pini, gummi arabici, tragacãthi, succi liquiritiæ ana drach. x. amyli drach. iiij. seminis portulacæ, seminis lactucæ, seminis citoniorum ana drach. iiij. croci drachm. i. penidiorum alborum drac. iiij. syrupi de papauere q. s. † Et sit proprie syrupus ex capitibus papaueris albi & nigri, & semine lactucæ, & viol.

Loch de papauere. est enim diapapauer & sic nominatur. & est multum in vsu, & præparatum reperitur. Est enim multæ vtilitatis & efficaciæ in materiebus calidis & subtilibus catarrhosis, & maxime salsis, & acutis, quæ à capite fluunt ad guttur & ad pulmonem, inducendo asperitatem cannæ & caliditatem in ea, & summe confert tussi siccæ ex dictis causis, lenit enim partes illas materias incrassando, vnde prohibet fluxum earũ ad pectus, est etiã somni prouocatiuum, vnde virtus confortatur, prohibet enim ascensum vaporum acutorum ad caput in febribus, vnde multum conuenit eis, & dosis eius est vsq; ad. ℥. iiij. omni tempore paulatim lambendo, sed melius vacuo stomacho. Saluo cum quærimus somnum prouocare, vel materiam subtilem in capite contentã incrassare. In his enim duobus casibus, rectũ est assumere de sero vna hora post cibum, & eodem modo de mane sumpto prandio. Et eius complexio est frigida versus primum, & humida in ipso. Simplicia autẽ ipsum cõponentia sunt superius declarata.

Additio.

Loch de papauere ẜm intentionem Mes. est diapapauer. sed ẜm intẽtionem medicorum, aliud est diapapauer. & aliud loch de papauere, tamen vnum pro alio potest dari, ipse Mes. in sua practica habet plures descriptiões loch de papauere quæ non sunt in vsu. Alia est descriptio secundum Nicolaum in proprio antidotario quæ habetur in vsu Auicen. in. v. cano. habet vnam aliam descriptionem loch de papauere Haly. in. x. practicæ. similiter Serapio in proprio antidotario habent plures descriptiones. Loch de papauere, quæ apud nos non sunt in vsu. Summa medicinarum est. xiiij. res.

MANARDVS, Loch de Papauere.

Hoc quoq; solet ab omnibus componi. ET sit proprie.) Non ex hoc componunt, sed ex eo qui inter syrupos nominatur.

Diacodyon Galeni simplex catharrum a cerebro in pulmones tenuem, & inde natam tussim, & insomniam iuuat. Sic paratur. capita decem papaueris magnitudine mediocri, & humidorum ac siccorum media, in aquæ † pluuiæ sextario vno macera {ad biduum}. Si autem sint sicciora, diutius, si humidiora, horas vigintiquatuor, post coque ad ipsorum dissolutionẽ, seu ad duarum aquæ partium consumptionem, cola, & cum sapæ dimidio prunis percoque, si catarrhus tenuis in asperam arteriam, pulmones, thoracem, impetum minatur & insomniam. Tunc enim mel quia sua acri substãtia tenuat materias, noxium est, cum hæ sint nimis tenues. Cum vero materia largior in pulmone, vel thorace collecta, est tergenda, & tenuanda, & habilis ad expuitionem reddenda, mel miscendum, quod prædicta præstat, & præterea dormire facit, si ambo scopi concurrant, mel, & sapa miscenda. Datur autem drachma vna, aut plus minus, si affectus postulat, ore retinetur, & quantum eius est, saliua solutum cum ea paulatim deglutitur. Si autem per id naturæ impetum vis sistere, & sanguinis reiectionem a visceribus thoracis cuiq; huius libræ miscebis, acaciæ rubræ, hypocisthidos, myrrhæ, croci, balaustij ana drachmam vnam, † ramich drachmas quatuor, vtere. Sunt qui diacodyum simplex loco mellis coquunt cum penidijs, alij cum saccharo. Vbi autem affectus magnopere calidus est, ac mordax, fit ex capitibus papaueris nigri ad quinquaginta, interdum ex albo simul & nigro, addendo tunc loco mellis penidia, aut saccharum.

SYLVII ANNOTATIO.

Eclegma hoc viribus & vtendi modo cõuenit cum papauerino. Est autem scriptum à Galeno lib. 7. c ph. p. inter arteriacas antidotos, vbi varias eius compositiones etiam ab eodem factas describit ad scopos varios, aliqui enim diacodyum simplex componunt ex capitibus papaueris viridibus solis aquę pluuię inditis, & donec intabuerint, coctis: quibus abiectis mel Atticum solum immiscent, percoquuntq; ad spissitudinẽ mediocrem, quæ lingi posit: quantũ autem

E F G H

Vari de p re d ones

SY

† vel næ p plũb deflu

† ram troch

autem aquæ, capitum, mellis, pòst dicetur. Alij addunt crocum Cilicium, succum hypocisthid. & acaciam.

Capitibus papaueris centum viginti, quidam aquæ sextarios viginti infundunt, vt quisque sextarius capita sex habeat. Alij, vt Crito, capitibus octingentis, sextarios octoginta, vt quisque sextarius capita decem habeat. Alij sextario capita octo tradunt. Alij sextarijs tribus capita nescio quomodo incoquunt octingenta. Alij, vt Heras, his tribus sextarijs capita centum viginti. Galeno autem aqua hæc parcior tam multis capitibus iudicatur. Capita præterea papaueris viridia Andromachus & Heras inijciunt: capita verò papauerum syluestrium octingenta aquæ sextarijs octoginta Crito coquit ad tertias, exprimit, addit mellis libras decem. Quod si varium magis placet, croci, myrrhæ, hypocisthidos, acaciæ, ana drac. duodecim, thuris drachmas sex adde cum Critone, quorum nullũ addebat Galenus. Heras coniecta capita in vas fictile aqua pluuia triduo macerat cum croci drach. vna nodulo ligata, coquit ad tertias, tollit ab igni, exprimit, percolat, addit mellis sextarium vnũ, coquit in duplici vase ad spissitudinem: tunc addit acacię rufæ, succi hypocisthidos, ana drachmam vnã. Addunt alij myrrhæ in passo solutæ drachmam vnam: Galeno placet aqua simplicissima, sicq; parat, nullo alio addito. Soranus capitibus centum quinquaginta addit aquæ sextarios viginti, sine maceratione coquit ad dimidias, exprimit, reliquias abijcit, addit mellis sextarium vnum, & croci, myrrhæ, hypocisthidos, acaciæ, ana drachmam vnam, obolos tres: quæ linteolo ligata suspendit in lebete cum melle coquenda. Damocrates papaueris syluatici, & quod nõ seritur, capita viridia (quę κωδύας vocat) semen rubens, nondum nigrum habentia, iustæ magnitudinis, centum viginti in ollam nouam oris lati indita aquæ pluuiæ sextarijs tribus vigintiquatuor horas macerat, igne leni coquit, multum exprimit, addit mellis Attici libras tres, rursus coquit igne lenioris ad mellis Attici non liquidi spissitudinem, refrigeratum vase vitreo reponitur. Datur mystri mẽsura sub noctem, aut die ore continetur, donec liquescat tunc sensim deuoretur. Galenus autem, vt sequitur, composito à se frequenter probato vtendum censet. Capita papauerũ mediocria decem (nam si grandiora essent, pauciora iniici oporteret: si minora, plura) in aquæ pluuiæ, vel simplicis sextarium vnum, vt Crito: aut capita quindecim in aquæ sextarios duos, vt Soranus: aut modo inter vtrunque medio, cap. octo, vel nouem in sextarium vnum conijce, macera, si humidiora & molliora sunt, horas vigintiquatuor: si duriora & ficciora, diutius vno die, etiam ad triduum, quod tempus Heræ est perpetuum. Multum autem sicca, quia succi modicum habent, reijce, ac etiam multum humida, præcipuè ex locis humidis & palustribus: quoniam licet multum habẽt succum, quia tamen crudus est, atq; aquosus, inualidus iudicatur. Finis autem coctionis sit, non tertiã, aut quartam, aut talem aliquam partem relinqui, sed cum primũ omnino intabuerint, vt eorum succum exprimere possis: superfluum enim est amplius coquere. Miscebis verò mellis Attici mensuram dimidiam, & coques igni fumi experti ad mellis Attici consistentiam. Aquam pluuiam quidam deligunt, quia in putridã qualitatem nõ mutatur: tibi abundè sit fontana, si pluuialis deest, eaq; pura, & omnis permistionis expers. Fugienda verò, quæ per canales plũbeos defertur, fæces enim aliqua plumbi, & vitia in ea resident, vnde, & qui sedimentum ipsius biberint, dysenterici fiunt. Datur dormituris in catarrho acri, & tenui ex capite in asperam arteriam, tusses excitante somnum prohibentes. Ad quem conciliandum non modò diacodyon, sed etiam medicamenta, quæ opio cõstant, sępe coacti damus. Sed tunc diacodyon cum sapa, id est, vino cocto mellis loco, aut cũ vino dulci, aut potius Thereo Cretico ve coquendum, & aqua, donec ad dimidias peruenerit. Miscebis etiã glycyrrhizam, aut si desideratur, eius succum ex Creta delatum. Mel autem fugiendum est, quia cum sit naturæ tenuantis, fluxiones ipsas admodum tenues intendit. Si verò multus humor in pulmonem fluxerit, vt is promptè sputo excernatur, diacodyon cum melle vtilius est. Si autem & somnus conciliandus, & sputum ęquè prouocandum est, ambo æqualiter miscenda. Si alterum præpolleat, & maiore auxilio ob id egeat, plus eius, quod requirit, miscendum. Mensura verò mediocris est duorum cochlearium iustæ magnitudinis, augendo, aut minuendo pro corporis sumpturi magnitudine, ætate, parte anni, regione: calidioribus, augendo: pro frigidioribus, minuendo. Hæc paulo fusius ex Gale. lib. 7. comp. ph. p. tradidi, vt lector intelligat tum variam rationem componendi diacodyon medicis veteribus fuisse, tum quàm fideliter, & compendiosè ex Galeni sententia hanc compositionem, variam eius condituram, vires, quantitatem, vtendi tempus, Mesues sit mutuatus.

A Modus confectionis de iacur ſm intentionem Gal. & est diacodion purum conferẽs eis quibus ex capite ad pectus, & ad pulmonem subtiles catarrhi defluũt, & sunt causa tussis & insomnietatis. † Recip. x. papauera in quibus sit mediocritas inter paruitatem, & magnitudinem, & humiditatem, & exiccationem, & proijciatur super ea † aquæ sextarium vnum. † & sit aqua pluuialis. Et si sint humida plus, q̃ sicca, dimittantur die ac nocte. si sint ficciora dimittantur plus. † Tunc coque ea vsquedum biscocta sint, † & aquæ duæ partes sint consumptæ. Tunc vero cola succum eius, & restat post illud duplex consideratio. Quoniam si catarrhus subtilis fuerit, & timetur fluxus eius ad pe- B ctus, & pulmonem, & cannam, & timentur vigilię oportet tunc, vt misceatur ex rob quãtitas quæ sit medietas aquæ, & coquatur super ignẽ, in quo non sit flamma, neque fumus: sed super prunas tantum. † Et non conuenit in hac intentione mel, quoniam mel est ex habentibus acumen, quare est subtiliatiuum: & est prẹter hoc quod intendimus. Et quoniam est materia subtilis valde: & mel est ex subtiliantibus. Cum autem plenitudo continetur in thorace & pulmone, † & velis medicamen fieri abstersiuum, tunc mel conuenientius est, quoniam dormire facit, & materias, quæ sunt in pectore ad expellendũ habilitat, † & quandoque fit medicamen ex v- C trisque, quando cadunt in occupatione duplicis intentionis. Et est † dosis eius drachm. i. & plus & minus, secundum quòd exigit dispositio, & oportet, vt teneat eam patiens in ore suo & traijciatur inde modicum, quod dissoluitur ex ea in saliua. † Si autem velis, vt sit retentiuum naturæ, & eruptionis sanguinis a locis, qui sunt super diaphragma, & ab alijs locis manationis, & a partibus viscerum, tunc ad vnamquãque lib. ipsius proijciantur acatiæ rubeæ, † hypocysthidos, croci, myrrhę, † balaustiæ, añ. ʒ. i. & ramich drach. iiij. & administretur, & sunt qui ponunt inde iacur, purum, loco mellis penidias, & sunt qui ponunt zuccharum. Et quandoque exi- D git dispositio ægritudinis, quæ est multæ caliditatis, & acuitatis, vt fiat medicamen ex papauere nigro, & sint eius capita vsque. l. Et quandoque ex albo & nigro. Et loco mellis ponitur zuccharum, aut penidiæ.

Modus confectionis. i. compositionis de Iacur ſm intentionem Gal. & vocatur diacodion, quia sic denominatur. Istud est tertium loch, quod multum habetur in vsu. & vbiq; ſm hanc descriptionem pręparatum reperitur, licet non reperiatur vbi Gale. eam descripsit. dicitur autem Iacur, quod græce idem est, quod papauer. nam magna pars papaueris ingreditur. Et habet quasi easdem virtutes, & operationes quas habet suprascriptum loch dictũ diapapauer. & eodem modo & tempore debet sumi sicut illud, principaliter tamen confert his qui insomnietatem & vigiliarum instantias patiuntur, & catarrhi descensum

subtilis

subtilis & acuti ad partes pulmonis. Et conuenit tussi siccæ extenuatis & consumptis, & eius complexio est frigida versus primum: & sicca infra primum cum stipticitate manifesta. Cuius hæc est descriptio. Recipe decem capita papaueris, & aquæ sextarium vnum, & est pondus lib. ij. ß. iij. lib. in medicina. quandoque reperitur sextarium olei, & est pondus lib. i. quandoque reperitur sextarium mellis, & est pondus lib. iij. rob. i. sapæ. Et prohibet eius confectionem cum melle, sed vult cũ zucchars, quia mel multum calefacit & subtiliat, & plus acuendo materiam fluere facit. Ramich acatiæ, & est succus prunorum immaturorum. Hypocisthidos, & est succus barbę hircinæ. Et reliqua simplicia sunt declarata.

Additio.

Mes. inquit, quod confectio de iacur secundum intentionem Gal. est diacodion purũ, et sic est secundum veritatem, ipse vero Gal. tractatu septimo myamir habet diacodion, & ibi docet conficere secundum varias intentiones, vt docet hic. Mes. ipse tamen capitulo de phthisi quasi in fine habet confectionem de Iacur: sed multum differt ab ista, nec est in vsu. Nicolaus in suo antidotario habet diacodium, quod similiter in vsu non est. Auicen. tertio cano. fen. x. cap. de tussi habet descriptionem medicaminis diacacur. Alexander similiter iatros in secundo libro habet confectionem diacodion. item Serapio in proprio antidotario habet descriptionem diacodion simplicis, & compositi, quæ non differunt ab ista Mes. nec a descriptione. Gal. posita loco supradicto. Mes. tamen in additionibus præsentis descriptionis de iacur habet rubeam per quam intelligere debemus rubeam tinctorum: habet etiam heufistidos siue haufistidos, & est succus plantæ, quæ dicitur barba hircina: ergo est hypocisthidos, habet etiam Ramich, & est quædã confectio, quæ fit in trochiscis. descriptionem cuius describit Mesues infra.

MANARDVS de modo confectionis Iacur, secundum inuentionem Galeni.

RECIPE decem papauera.) Melius est recipere ea, quæ nondum dura sunt, nec tamen valde mollia: quæ enim litciora sunt, parum habent succi: quæ humidiora, multum quidem, sed incoctũ, propterea & quæ in locis humidioribus orta, sunt repudianda. Sint autem magnitudine mediocri: si enim maiora sint, aqua erit augẽda: si minora, capitum numerus. AQVAE sextar.) Id est ξέςυν, ET sit aqua pluuialis.) Galenus, vel fontis, non per plumbeos canales defluentibus. TVNC decoque ea vsque dum discocta sint.) Galenus veluti marcida. ET aquæ duæ partes.) Hæc verba sunt superaddita. Oportet autem, vt misceatur ex rob quantitas.) Siræo, vel vino cocto, vel dulci. ET non conuenit in hac intentione mel.) Galenus, misceri autem oportet huic pharmaco dum coquitur glycyrrhizam, vel succũ eius. ET si velis medicamen absltergens, tunc mel est conuenientius.) Adde ex Galeno, sicut enim his, qui somno egent melius est ea, quę fit per siræum, ita his quos oportet expuere, ea, quæ per mel optima, quoniam materias, quę sunt in pectore, ad expellendum habilitat: dabis autem alteram earum cui opus esse cognoueris. ET quandoque fit medicamen ex vtrisque.) Ex eo scilicet, quod per mel, & ex eo, quod per siræon paratũ est. Adde ex Galeno & si ęquales fuerint intentiones, ęqualiter miscebis: si inæquales, inæqualiter. DOSIS eius drachm. j. Galenus duo cochlearia magna, vel plus, vel minus, iuxta ætatem, horam. Si omnia ad frigidum vergent, dabis minus: si ad calidum plus. Respicies quoque destillationis quantitatem, & qualitatem. SI autem velis.) Hęc Crito. BEVFISTIDOS.) Lege hypocisthidos. BALAVSTIAE.) & Ramich.) Non hęc Crito.

SYL.

Diamoron phlegmonas oris partium, vt columellæ, faucium, & eas a quibus impendet suffocationis periculum, sanat. Fit autem hoc modo succi mororum domesticorum, & † batinorum, ana lib. vna & dimidia, cum sapæ, & mellis, ana libra vna, igni lento coquuntur ad mellis spißitudinem, reponuntur. Simplex hoc fit a quibusdã, ab alijs, præsertim neceßitate magna coactis, adduntur aluminis, myrrhæ, croci, omphacij, ana portiones æquales.

†Mora rubi in simpl. nostris. Succus per se incipien

SYLVII ANNOTATIO.

Diamoron Nicolai vsu est frequentius, hoc rarius, in gargarizatu cum aqua hordei, vel plantaginis, vel rosarum, vel alia ad oris phlegmonas. De Diamoro Galeni abundè egimus libro quarto nostrę meth. Phlegmonę vero suffocatorię sunt, cynanchę pręsertim, & quę fauces occupant. Galenus quintam partẽ mellis miscet mediocri, vt sint succi lib. quinque: mellis lib. vna: croci, & myrrhæ, ana drachm. vna, & dimidia: omphacij drachma vna. Myrrha, crocus coquunt, pręterea crocus repellit, vt rhus, alumen, omphaciũ, balaustium, malicorium, flos rosarum, galla, & alia adstringentia, quę interdum miscet Galenus initio, vt in fine, ad cocta dissoluendum, sapa, nitrum, sulphur.

Modus confectionis de moris, & est diamoron, conueniens ad apostemata gutturis, & vuæ, & ad omnia genera præfocationum. Recipe expresionis mororum dulcium, † quæ currũt secundum semitam ficus, † & mororum de sceni, ana lib. i. & ß. † rob, † & mellis: † ana lib. i. coquantur cum facilitate vsque ad mellis spisitudinem, & reconde: & sunt, qui faciunt medicamen illud simplex, & sunt, qui addunt, & proprie quando maior vocat necesitas † aluis, † myrrhæ, croci, † succi agrestæ, † ana partes æquales.

Modus confectionis, id est compositionis de moris, & vocatur diamoron. Et secundum præsentem descriptionem, nec præparatur, nec habetur in vsu, sed solum illa, quæ ponitur à Nicolao in suo antidotario, quæ ad similitudinem syrupi reducitur, & sic habetur in vsu ad gargarizandum in passionibus gutturis cum aqua hordei, vel alia decoctione conuenienti.

Additio.

Ista confectio quam describit hic Mes. vt plurimũ vocatur diamoron secundùm præsentem descript. non præparatur, nec habetur in vsu: sed illa, quæ describitur a Nicolao in proprio antidotario. item Mes. in practica ca. de synanche habet vnam aliam descriptionem ex autoritate Alexand. sed non est in vsu, & in eodem capitulo habet vnam aliam descriptionem quam dicit diamoron, quam Gale. composuit, sed similiter non est in vsu. Galen. vero tractatu sexto myamir, describit duas descriptiones, quarum vnam ipse composuit, alteram composuit Andromacus: sed non sunt vsuales. Haly. x. practicæ: similiter Serapio in proprio antidotario sub descriptio. rob describunt præcipuè Serapio illam quam describit Mes. hic. Summa medicinarum sine additione est res. iiij. cum additione res. viij.

MANARDVS in confectione de Moris.

Huius communis vsus, & vulgaribus quoque notus est. QVAE currunt secundũ semitam.) Quia scilicet dicuntur sycamina, qua si fico mora. ET mororum de seni.) Id est, rubi. Galenus facit ex his, vel ex illis, & dicit, quòd ex his est melius. ROB.) Non ponit Galenus. ET mellis.) Gal. Succus per se melior est phlegmone incipiente quia scilicet tunc intentio medici est solum ad repellendum. Sed quia toto anno conseruari non potest, ideo mel miscetur. In sequentibus enim phlegmones temporibus vtilior est cõpositio cum melle, dum scilicet mixta est intentio ad repellendum & resoluendum. ANA libram vnam.) Galenus quintam partem mellis miscet in mediocri. MYRRHAE.) Qui composuit pharmacum, miscuit & crocum & myrrhã. Crocus enim stypticus est myrrha verò discutit, & ad profundum meat. Aluminis succi agrestæ.) Gal. Ego in principio aliquando misceo rhun. id est, sumacum, aliquando omphacium: & si hæc non adsunt, vel flores rosarum, vel rosas siccas, vel balaustias, vel citinos, vel gallam, vel corticem granatorum, piceæ, vel thuris, vel hypocisthidos, vel lentisci succum, vel, vt in summa dicatur, aliquid adstringens, quod non sit δηλητήριον. Vt verò hæc congruũt in principio, ita postea nõ egemus

mus aliquo horum, sed ad concoquendum sat est addere myrrhã, crocũq;. Vbi verò concocta fuerit, miscendum quid discutiens, vt aphronitrum, vel nitrum, vel sulphur, vel ίτραον, incocto origano, vel hyssopo, vel pulegio, vel thymo, vel aliquo tali. ANA partes æquales.) Placet Gal. vt sint mellis li. j. succi lib. 5. croci, & myrrhę, ana drach. j. ſ. omphacij drach. j.

SYL. *Διακάρυον, id est, nucibus, a Græcis dictum, medicamentum est efficax ad catarrhum acrem, & tenuem a capite in asperam arteriam, pulmones, thoracem, a quo phlegmone, suffocatio, mors, impendent. Libræ quatuor succi ex corticibus nucum viridium, diebus canicularibus extracti, semel feruefiunt, tunc mellis libris duabus additis, coquuntur ad mellis craßitiem, idq; medicamentum pueris, mulieribus, & natura humidis salubre est. Quod si phlegmones initium, adstringentium aliquid miscendum est, vt rosa, balaustium, si in statu, crocus, & myrrha, si in declinatione, nitrum, & sal hammoniacus, & similia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc diacaryon Galeni inuẽtum, vires habet easdem cũ diamoro ad omnes oris phlegmonas, & cynanchas, sed efficaciores, vt ex Galeno docui lib. 4. nostrę meth. in antidotis stomaticis.

ANT. Modus confectionis de succis nucum, & vocatur græce diacaridion, conferens eis quibus a capite ad pectus catarrhus acutus, & subtilis † defluit, & ad cannam pulmonis, & est causa apostematum, & præfocationum, et mortis, & est ad hoc medicamen sublime. Et eius modus est. Accipe succi exteriorum corticum nucum in diebus canicularibus libr. quatuor. Decoque ipsum bullitione vna. Deinde adde ei mellis lib. ij. & decoque donec impinguetur & fiat sicut mel, & post illud nobis occurrent intentiones quatuor. Nam pro pueris & mulieribus, † & humidis natura sufficit medicamen sic factum. Et quando morbus est in principio, aliquid de stipticitate habentibus misceri oportet, sicut sunt rosæ, & balaustiæ, & quando in statu est ægritudo, crocus, & myrrha miscenda sunt. In declinatione vero baurach, & sal hammoniacus, & similia. est enim medicamen sublime, & expertum.

Modus confectionis, id est compositionis nucum non est in vsu.

Additio.

Hęc confectio de succis nucum secundum intentionem domini Mes. quæ à græcis vocatur diacaridion, habetur in vsu. Alexander capitulo de synanchæ habet hanc eandem descriptionem. Haly. x. practicæ. similiter Serapio in proprio antidotario habent hanc eandem descriptionem, sed sub nomine rob. Summa medicinarum sine additionibus est duæ res.

MANARDVS in modo confect. de succis nucum.

Hoc inuenit Galenus & dicit habere vim multum excellentem reliqua σωματικὰ pharmaca. DEFLVIT & ad cannam pulmonis.) Copula, & abolenda est. ET humidis natura.) Debilibus mente, ait Galenus.

SYL. *Eclegma de scilla, materiam crassam, lentam, coctu difficilem in partibus respirationis: expelli facilem strenue reddit, & natam inde spirandi difficultatem, & thoracis dolorem leuat: recipit succi scillæ, mellis despumati partes conuenientes, coquendas ad eclegmatis consistentiam. Vtere lambendo.*

A SYLVII ANNOTATIO.

Huic simile est eclegma Antonij Musæ ex Asclepiade, ad crassa, & lenta ex pulmonibus vacuanda, pleuriticis, empyis, asthmaticis, senibus salubre. Scillæ crudæ succum expressum cum mellici Attici eadem mensura prunis incoque. Da mystri mensura ante, & post cibũ. Sed Mesues melli despumato miscet. Id eclegma calidũ siccum ad secundum gradũ, incidens, tenuans, tergens potenter, asthmaticis, senibus, & cæteris pituitæ crassæ, lentæ, vel etiã puris copiam in pulmone, vel thoracis spatio habentibus. Calidis aũt natura, vel ex febre nocet. Datur ad drach. ij. ieiunis. In fine lib. 7. c. ph. p.

ANT. Loch de scilla est medicamen iuuamenti magni eis quibus materia crassa est, viscosa, & difficilis maturationis exuberat in membris anhelitus reddens eam facilem ad expellẽdum, & confert difficultati anhelitus, & dolori pectoris & laterum. Recip. succi scillæ mellis despumati partes conuenientes, decoquantur in substantia loch, & accipiatur sic lambendo.

B Istud loch est multum in vsu, & pręparatum reperitur, quod denominatur a scilla, quæ principaliter ingreditur eius descriptionem, vel compositionem. Et eius vtilitas, & iuuamẽta maxime sunt senibus, & decrepitis, in quibꝰ abũdat materia crassa phlegmatica, & viscosa cõtenta in pectore: facit enim eos facile expuere, subtiliando, incidẽdo, desiccando, & oppilationes viarũ aperiendo, & alias vtilitates habet, quas autor ponit in litera, & cõfert asthmati & difficultati anhelitus. Et eiꝰ cõplexio est calida & sicca, vltra secũdũ gradũ. Ideo cauẽdus est eius vsus in iuuenibus, & acute febriẽtibus, & in pasśiõibus calidis. Et dosis eius est vsq; ad. 3. ij. vacuo stõ, & oĩa simplicia ingrediẽtia eius cõpositionem sunt superius declarata, quare respice pro eis inueniendis tabulam inferius descriptam.

Additio.

C Idẽ Mes. habet aliam descri. in ca. de tussi humida, quæ eadem est cum ista Aui. in. v. can. similiter Serapio in proprio antidotario habent etiam eandem descriptionem.

MANARDVS in Loch de squilla.

Communiter conficitur, & est valde efficax ad crassam materiam & tenacem.

SYL. *Eclegma ex radice bryoniæ idem pollet, eodemq; modo paratur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eius compositio est in simplicibus capi. de Bryonia antè descripta, & quãuis in vsu nõ sit, digna tñ recipi, pręsertim quibus Gallię partibus scilla desideratur. Nos etiam sępe ex ari radice, & etiã dracunculi simile eclegma paramus, valentisśimum ad hos affectus, vt etiam in simplicibus docet Galenus.

ANT. Loch alfescera valet sicut loch de scilla, & eius modus est sicut in illo, & est medicamen expertum.

Loch alfescera, id est vitis albæ, quæ brionia dicitur non est in vsu.

D Additio.

Loch de alfescera non est in vsu, & est alfescera, vt iam dictũ est vitis alba. idem Mes. cap. de alfescera habet hanc eandem descriptionem.

MANARDVS in Loch de alfescera.

Et hoc cum sit valde potens, non paratur quandoque ego confici iussi & vix inueni qui voluerit, vel potuerit vim eius ferre. Alfescera, intellige vitis albæ radicem.

SYL. *Eclegma sanum, & expertum inuenimus ad tussim raucedinem a frigore, vel pituita crassa, thorace, aut pulmone comprehensa, recipit cinnamomi, hyssopi siccæ, glycyrrhizæ, ana drachm. 5. zizypha, myxa, ana triginta. vuarum passarum a semine purgatarum, ficuum passarum siccarum, dactylorum pinguium, ana vnc. duas, fœnugræci drach. v. adianti albi manipu. vnum, seminum anisi,*

anisi, fœniculi, lini, ireos, calaminthes, ana drach. iiij. coque omnia in † aqua ad librarum duarum consumptionem colatum coque cum penidiorũ libris duabus ad mellis crassitudinem, tunc adde nucleorum pineorum depellatorum drach. v. amygdalarum mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthi, gummi Arabici, amyli, ana drach. iij. ireos drachm. ij. Misce omnia probe, donec album fiat medicamentum. Datur a drach. v. ad drach. x. & lambendo sumitur.

† lib. iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc eclegma idem potest, quod ex scilla, & pino: sed potentius incidit, tenuat, terget: est etiam gratius, minusq; calidum, & siccũ est, vt in fine primi gradus. Has autem vires habet à substantiæ tenuitate adianti, ficuum: & etiam calidorum, cinnamomi, hyssopi, ireos, sed à frigidis, vel temperatis fractorum. Ad drac. iiij. dedisse sufficit, si febris abest, & cœli caliditas, nec sumpturus calido sit temperamento.

ANT. Loch sanum & expertum, & est ex inuẽtione nostra, conferens ad tussim, & ad raucedinem vocis, quæ est propter frigiditatem, & phlegma crassum, quod continetur in pectore, & pulmone. Accipe cinnamomi, hyssopi siccę, liquiritię, ana drach. ß. iuiubæ, sebesten, ana numero. xxx. passularum enucleatarum, ficuũ siccarum, & dactylorum pinguium, ana vnc. ij. fœnugræci drach. v. capillorum veneris. M. i. anisi, fœniculi, ireos, calamenti seminis lini, ana. ʒ. iij. hæc omnia coquantur in lib. iiij. aquæ vsquedũ remaneant lib. ij. & proijciantur super ea penidiarũ lib. ij. & coquantur et impinguentur vsq; ad spissitudinem mellis. deinde proijciantur super ea pinearum mundatarum. ʒ. v. amygdalarum mundatarum, liquiritiæ, tragacanthi, gummi arabici, amyli, ana drach. iij. ireos. ʒ. ij. Misceãtur omnia & agitentur vsquedum medicamen maceretur, & album fiat, dosis eius est a drach. v. vsque ad. x. & sumatur lambendo.

Loch sanum, & expertum sub hoc nomine multum habetur in vsu, & vbiq; præparatum reperitur: habet enim vtilitates, & iuuamenta principaliter ad tussim antiquã & raucedinem vocis, quę proueniunt a phlegmate crasso viscoso contento in stomacho in pectore, vel in canna, & est melioris potentiæ in incidendo, & subtiliando materias crassas, & viscosas, q̃ loch de scilla sicut dictum est: licet ponat alias virtutes, & vtilitates quas tu ipse lege in litera. Et dosis eius est vsque ad. ʒ. iiij. & eius complexio est calida, & sicca vltra primũ. Est enim mirabile in suis operationibus. Reci. cinnamomi, ficuum siccarum, & est eius complexio calida in fine primi, & sicca in principio eiusdem. habet enim virtutem abstersiuam cum nitrositate quadam, & prouocatione, & apertione, & caueatur ab ipsarum vsu quia multiplicãt pediculos, & scabiẽ, & addit in eis fœnugręci. Semẽ eius notũ est, quod est in vsu. Et est calidæ cõplexionis in fine primi, & siccę in principio eiusdem. Seminis lini notum est calidæ cõplexionis in primo, & humidæ versus ipsum tendens satis ad æqualitatem in siccitate & humiditate. Reliqua simplicia declarata sunt supra. Summa medicinarum est. xxiij. res.

MANARDVS in Loch sanum & expertum.

Hoc paratum vbique inuenies: & calidius & potentius eo, quod de pino, minusque insuaue, & propterea ego eo libentius, quàm illo vtor.

SYL. *Eclegma ad gutturis intemperiem calidam, & asperitatẽ, & inde natam tussim, recipit glycyrrhizæ drach* E *mas quindecim, passarum pinguium purgatarum vncias duas, zizypha, myxa, ana viginti quinque, coque igni lento in aquæ lib. quatuor ad librarum trium consumptionem, adde cassiæ fistulæ vnciam vnam: colatum, & seminibus ac membranis purgatum percoque cum penidiorum libra dimidia, sapæ vncijs quatuor, ad iustam crassitiem, tunc misce farina fabarum vncias. ij. lambe, vt alia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huius loco eclegma papauerinum vsurpetur, vel tragacanthi à Nicolao scriptum.

ANT. Loch ad caliditatem, & asperitatem pectoris, & ad tussim calidam. Accipe radicis liquiritiæ drach. xv. † chesmes pinguium vnc. ij. † sebesten, iuiubæ, ana † xxv. decoquantur cum F facilitate cum. iiii. lib. aquæ vsq; ad libram vnã, & proijciatur super ipsum cassiæfistulæ vnc. i. Deinde colentur † ascoffis, & proijciantur sup̃ illud rob. ʒ. iiij. penidiarũ lib. ß. Deinde coquantũ donec impinguentur. Deinde misceãtur cũ eis farinæ fabarum. ʒ. ij. & lambatur ex eo.

† num.

Loch ad caliditatem, & asperitatem pectoris non est in vsu nec præparatur: sed loco eius assumitur Loch de diatragacantho positum a Nicolao, vel loch de papaue. de quo dictum est superius. Summa med. est res octo.

MANARDVS in Loch ad caliditatem.

Non est in vsu apud nostros. CHESMES pinguium.) Id est, passulas. SEBESTEN.) Id est, myxa: græcè μύξα. Cassię fistulę.) eius. s. qua recentiores vtũtur ad aluum leniendã. ASCOFFIS.) A seminibus videlicet, & his, quę inter ea mediant.

SYL. *Aliud nostrum idem promittens, recipit seminis papaueris drach. x. glycyrrhizæ drach. vij. myxa viginti, G seminum psyllij, & cydoniorum, ana drach. v. coque lib. iij. aquæ ad dimidij consumptionem, colatũ percoque cũ sapæ, & penidiorum, ana vnc. iiij. ad iustam crassitudinem, deinde misce tragacanthi, gummi, ana drac. v. papaueris albi, trium granorum, ana drach. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Tria semina, melonum, citrulli, cucumeris, vt in tryphera Persica. 4. semi. hæc tria, & semen cucurbitæ intellexit.

ANT. Loch aliud nostrum in intentione hac. Accipe seminis papaueris drach. x. radicis liquiritię. ʒ. vij. sebesten. xx. psyllij † granatorum citoniorum, ana drach. v. coquantur cum tribus libris aquæ vsq; ad vnam & mediam, & colentur & proijciantur super illud rob, & penidiarum, ana vnc. iiij. & iterum coquantur donec impin- H guentur. Deinde misceantur cum eis tragacanthi, & gummi, ana. ʒ. v. papaueris albi, & trium granorum, ana drach. ij.

† gran.

Loch nostrum aliud non est in vsu, nec præparatur magistraliter: tamen eius vsus esset conueniens in quibus cõuenit loch de papauere, & etiam plus.

Additio.

Per tria grana f̃m quosdã intelligũtur tria semina ex seminibus quatuor maioribus frigidis. s. semina melonũ citrulli, et cucu. vt est in tryphera p̃sica supius descripta.

MANARDVS de Loch aliud nostrum.

Valeret hoc in calidis destillationibus, suaueque esset, quamuis non conficiatur.

SYL. *Eclegma phthisicis saluberrimum, sed etiam hecticis & aliter consumptis, pure & sanie pulmones purgat, et tussim*

tussim lenit. Reci. autem seminis papaueris albi, seminis lini torrefacti, spodij, croci, amygdalarum dulcium, ana drachm. iij. amyli, tragacanthi, gummi, seminis cydoniorum, seminis citrulli, ana drach. vi. seminis nasturtij torrefacti, amygdalarum amararum, fabarum, ana drach. i. & 5. penidiorum drachm. lx. Hæ aqua fontana dissolutæ coquantur deinde cætera misceantur. Dantur drac. ij. cum hydromelite.

SYLVII ANNOTATIO.

Vellem nasturtium, & amygdalas amaras tolli, si hectica adest, & hydromeli valde aquosum propinari.

T. LOch bonum conferens hecticis, & cõsumptis, & phthisicis maxime, & expellit saniẽ de pectore, & mũdificat pectus, & pulmonem, & tussim lenit. Reci. papaueris albi, spodij, seminis lini, torrefacti, croci, amygdalarum dulcium, ana drachm. iij. amyli tragacanthi, gummi, seminum citoniorum, seminis citrulli, ana drach. vi. granorum nasturcij † coctum amygdalarũ amararum fabarum, ana drachm. i. & ß. penidiarum † drach. lx. dissoluantur penidia in aqua fontiũ, & coquantur, & conficiantur cum eis cætera. Dosis est. ʒ. ij. cum aqua mellis.

orũ

lxx.

Loch bonum conferens non est in vsu, sed magistraliter conuenit sicut loch de scilla.

Additio.

Istud loch interdum habetur in vsu, quod etiam describit Serapio in proprio antidotario. Summa medicinarũ est. xvi. res.

MANARDVS in Loch bonum.

Nec hoc confectum inuenies, scio tamen nonnullos vsos.

SYL. *Eclegma ad asthma, & tussim antiquam, humorem enim crassum tenuat, recipit scillæ assatæ drach. iiij. radicis ireos drach. ij. hyssopi, prassi, ana drach. i. myrrhæ, croci, ana drach. 5. melle excipe.*

SYLVII ANNOTATIO.

Validissimum est, sed etiam ingratissimum, quia amaris & acribus propè omnibus constat, ob quæ multum etiam calet. Multò adhuc fieret valentius, si radicem ari, aut dracontij reciperet, & mellis loco terebinthinam. Validum item & ingratum, ex radice bryoniæ, quod quædam Mesue exemplaria hoc loco etiam habent.

NT. LOch ad asthma bonum, & ad constrictionem anhelitus, & ad tussim antiquam, & subtiliat humorem crassum. Reci. scillæ assatæ † drach. iiij. radicis lilij cœlestis drach. ij. hyssopi, prasi, ana drach. i. myrrhæ, croci, ana. ʒ. ß. confice cum melle.

.iij.

Loch ad asthma, non est in vsu nec præparatur.

Additio.

Istud loch apud aliquos in vsu habetur. Idem Mes. capi. de asthmate habet vnam aliam descripti. ex autoritate Ioã. Serapionis, quam ipse Ioan. describit in proprio antidotario. Summa medicinarum est. vij. res.

MANARDVS de Loch ad asthma.

Multum potens, & à nonnullis conficitur.

YL. *Eclegma de amygdalis ad intemperiem multum siccam pulmonis, & thoracis, & tussim inde siccam recipit amygdalarum dulcium, & amararum, seminis lini torrefacti, nucleorum pineorum, anisi, tragacanthi, gummi Arabici sicci, & radicis glycyrrhize, ana drac. i. &*

A *5. sacchari, penidiorum, ana drach. tres, excipe mellis, & succi fœniculi simul coctorum quantitate sufficienti.*

ANT. LOch de amygdalis conferens ad tussim, & vehementiam siccitatis pectoris, & pulmonis. Reci. amygdalarum dulcium & amararum, seminis lini torrefacti, † granorum pini, anisi, tragacanthi gummi arabici, succi liquiritiæ & radicis eius ana drachm. i. & ß. zucchari penidiorũ, ana drachm. iij. Confice cum melle, & succo fœniculi bullitorum. q. s.

Loch de amygdalis non est in vsu nec præparatur.

Canon practic⁹ de exhibitione loch.

Vltimo nota, ꝙ ista prædicta loch superius posita, & illa, quæ etiã ponuntur a Nicolao possunt, & deberent adinuicẽ permisceri, aut aliqua ex eis, & sic ab expertis practicantibus sepissime fit, propter diuersas intẽtiones quas habet curando perficere. v. g. quando fit permixtio loch de pino, vel loch sani, quæ duo loch sunt calidæ, & siccæ complexionis habendo respectum ad materiam crassam phlegmaticam cum loch de diatragacantho, & diapapauere, quæ sunt frigidæ, & humidæ complexionis: cũ habemus intentionem ad materiam calidam, & subtilem exasperantem cannam, & guttur. immo etiam ipsa permiscemus cum zucharo violato cum quærimus alterationem maiorẽ ad frigidam, & prædicta loch omnia sunt solutiua. Et de eis hæc sufficiant reseruando, quę dicentur in antidotario Nicolai.

B

Additio.

Istud loch interdum habetur in vsu. Summa medicinarum est. xij. res.

MANARDVS in Loch de amygdalis.

GRANORVM vini.) Lege pini: nec hoc paratur, licet vtile sit.

DISTINCTIO SEXTA
De Syrupis & robub.

SYL. *SYrupus, aut simplex est, vt iuleporum species, vel ex multis compositus, ob effecta, & plurima, & maxima. Item syruporum aliqui sunt species oxymelitis, alij etiam aromata recipiunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Primum iulepa Mesuę describam, quòd conditis rosarum, & violarum sint affinia. Deinde syrupos ex succis fructuum conditis quibusdam fructuum consistentia, & viribus multum similes. Postea syrupos ex succis herbarum, post eos qui magis sunt compositi. Syruporum autem simplicium, præsertim ex succis fructuum typus & imago quædam à Galeno delineata libr. 6. c. ph. p. vbi succum mororum, batinorum, pyrorum agrestium, cydoniorum, vini musti ex melle coquit, & item potiones quædam Gręcis ἡδέα, ὠφέλιμα, προπόματα, id est suauia, vtilia, prepotiones dictę, & alia quædam mox dicenda. Genus iuleporum, vna est simplicium syruporum differentia, alia syruporum simplicium nomen vsurpant.

D

ATN. SYruporum alij sunt simplices, sicut species iuleb: aliquę extensæ compositionis propter arduitatem, & multitudinem beneficiorum ipsorũ. Et sunt qui ex speciebus secaniabin. Et sunt qui cõdiuntur cũ speciebus. Robub aũt species ex succis fiunt tm̃ de operatione nihil aliud merentibus, nisi inspissationem solam.

Hæc est sexta pars principalis huius antidotarij in qua autor determinat de diuersis speciebus syruporum Iuleb, & succorum. Est enim syrupus nomen arabicũ, & gręce

idem

Potionum diuersitas multiplex.

idem est quod potio, potiones autem multum diuersificantur adinuicem. Et primo in modo substantiæ penes crassitiem & subtilitatem. Secundo in modo compositionis, & simplicitatis earum: nam differentia est inter syrupum, iuleb, rob, robub, aquam, succum, & decoctiones, quæ omnia includuntur sub nomine potionis. Etiam de syrupis quidam est simplex, & quidam cõpositus. Et iterum quidam ex pluribus, quidam ex paucioribus, iuleb aũt est simplex, diuersificatur etiam syrupus per vlteriorem decoctionem, quæ plus requiritur in construendo iuleb, quàm syrupum, differunt etiam quia syrupi indifferenter possunt componi, vel cum zucchàro, vel cum melle. Iuleb autem frequẽtius: immo quasi semper ex solo zucchàro. Et hic notandum, quod in qualibet libra iuleb, dum est perfecte coctũ non remanet. ℥.i. liquoris aquæ, vel succi, sed in lib. syrupi remanent. ℥.ij. vel circa liquoris, vel decoctionis, & hoc quia non tanto tempore syrupus decoquitur quanto iuleb. Ex quo fit quod in lymphando syrupũ, minor quantitas aquæ requiritur, quàm in lymphando iuleb, cũ sit crassioris & tenacioris substantiæ ipso syrupo.

Rob.

Rob autem proprie est succus vuarum vltimate decoctus, sicut vinum coctum, vel melius sapa, quandoque tamen corrupte sumitur rob pro succo alicuius plantæ, vel fructus.

Robub.

Robub proprie est succus inspissatus à sole, vel igne alicuius plantæ, vel fructus, vel alterius rei à qua succus exprimi potest, dummodo spissetur, vt dictum est.

Aqua.

Aqua proprie est distillatura subtilis alicuius herbæ fructus, aut floris, aut alterius rei, si fiat in alẽbico, vel alio simili modo, virtute ignis, vel solis, vnde sic etiam aqua, quæ pluit distillatur in aere, & aqua quę fluit etiã ab arboribus, et maxime à vitibus. Nam virtute solis non multum superfluentis principaliter egreditur talis liquor.

Decoctio.

Decoctio autem est aqua simplex, vel aqua distillata in qua radices plantarum, flores, frondes, fructus, herbæ, & aromata, & quæcunque aliæ res separatæ, vel mixtæ per aliquod spacium decoquuntur, post quarum colaturam aqua illa dicitur decoctio.

Potio.

Dicitur etiam potio omnis medicina distemperata, quæcunque sit illa cum quocunque liquore decoctione aqua, vel vino, vnde decoctiones etiã commode cum vino construi possunt sicut cũ aliis liquoribus, secundum exigentiam curandæ dispositionis. Construitur etiam medicinale vinum ex herbis, & aromatibus, quod etiam potio nominatur. Principalis autem operatio cuiuscunque syrupi est materiam malam crassam adhærentem separare, & imbibitã ad superficiẽ attrahere & sic ipsam ad expulsionẽ præparare. Subsequenter ẽt ipsorum operatio est alterare complexionem ad contrariũ eius ad quod est alterata præter naturã a materia faciẽte morbũ.

Iuleb autem non solum habet materias digerere, sed & caliditatem extinguere & sitim remittere, & somnum prouocare, & maxime ratiõe admixtionis simplicis aquę cum eis admixtæ, alias etiã vtilitates habet perficere quas suo loco dicemus, & maxime iuleb rosatum, de limonibus, de citro, vel violatum, quæ plus conueniunt in dispositionibus calidis non pendentibus a materia. Et licet iuleb posset cum quibusdam aquis distillatis lymphari secundum necessitatem & exigentiam, tamen communior vsus ipsorum, & modus lymphandi est cum aqua communi proportione quadrupla ad iuleb.

De syruporum exhibitione.

Et vlterius nota, quod aliquãdo non minus bene est permiscere syrupos cum aqua simplici, aut earum aliqua decoctione, quàm cum aquis distillatis propter earum saporem, & odorem horribilem, & hoc dico, quãdo cum illis aquis possumus complere intentionem nostram. Præterea aduerte, quod stante repletione cibi, aut potus in stomacho, non debemus dare syrupum, timẽtes ne cibus ducatur indigestus ad hepar, & causet oppilationẽ, & pariter stante repletione malorum humorum in stomacho non debemus exhibere syrupũ valde aperitiuum, timendo de transitu eorum ad hepar, quare in casu illo præueniendum est regulariter operando cum lenitiuis. Cuius oppositum agunt sine ratione operantes prę plenitudine

E humorum sentientes grauedinem in stomacho, currũt ad maluaticũ, & sic faciũt, quod materiæ indigestę subtiliatæ à vino portentur ad hepar. Et in similibus casibus cauendũ est ab assumptione theriacæ, vel alterius rei, vel electarii calidi aperitiui, &c. In hac ergo sexta distinctione primo incipit a iuleb, secundo a syrupis simplicibus, & subsequenter cõtinuat, tertio & vltimo a succis quos ipse vocat robub, & partes in legendo patebunt.

MANARDUS in syrupos, & robub, & iuleb.

Magna pars eorum, quæ in hac distinctione scribuntur, sub his potionibus contineri videntur, quæ Græci ἡδέα καὶ ὠφέλημα, suauia videlicet, & vtilia vocant. Sed & ad προπόματα, hoc est, verbũ verbo, præpotiones.

Iulepum rosatum, febrium, thoracis, & ventriculi incendium, caloremq; flammeum extinguit, sitim in expletam sedat: recipit aquæ in qua rosæ sunt maceratæ lib. v. igni lento coquendis cum saccha. lib. quatuor: Da- F *tur cum aqua frigida.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc iulepum refrigerat ordine primo, & leniter siccat, & adstringit: ob id ventriculum, & hepar, & cor ignita, & à calore dissoluta roborat, tum refrigerando, ad temperiemq; reducendo, tum substantiam harum partium triplicem in vnum cogendo. Idem ẽt putredini febres gignenti resistit, siccitate subamara, & aromatica qualitate. Propterea in febribus pestilentibus est longè pręstantius violato, vt quod venenis, aerisq; corruptelæ sua qualitate aromatica resistit. In febribus quoque somnum cõciliat, tam per se refrigerando, & humectando (nam cum aqua quadrupla sumitur,) quàm per accidens, dum vapores calidos, acres, ab humoribus putrentibus ad caput elatos, insomniam excitare solitos, adstringendo, & per frigus cogendo meatus prohibet. Quanquam & refrigerando putredinem in præsens remittat, eiq; vt dixi, aromatica qualitate resistat: sitim eadem ex causa sedare certissimum est, tum à calido, tum à sicco, tum à calido & sicco simul natam, quia rosis, & aqua refrigerat, & humectat aqua: nec solum sitim animalem in ore ventriculi sedat, sed etiam naturalem in singulis corporis partibus calfactis, & siccatis, & inanitis, quam actionem saccharum G essentiæ tenuitate iuuat, & dulci sapore hepati iucundo. Quomodo vinum, vel acetum aquę mistũ sitim magis, & citius extinguit, quàm horum trium per se quodq;, vt abunde probat Galen. lib. 1. simpl. capi. 30. & aliis. Hoc iulepum ex rosarum rubr. siccarum infusione aliquando in vsu est, frequentius tamen ex infusione rosarum recentium, sed nomine syrupi, non iulepi: de quo mox. Hydrorosatum Paulus ex coctis libris quatuor rosarum in aquæ sextariis quinque, & duobus mellis componit. Aqua verò sit optima, qualem Galenus describit primo sanitatis tuendæ, & ea (si valenter est refrigerandum) prius calfacta, pòst niue, vel aliter refrigerata, vt idem docet libro methodi. 7. vel eius loco aqua destillata tuo proposito idonea. Potentius fiet hoc iulepum ex succo rosarum recentium, vel etiam earundem infusione multiplici, & sacchari libris duabus.

Modus operationis iuleb, conferens adustioni febrium, & vehementiæ sitis, & inflammationi stomachi, & pectoris. Rec. aquę H infusionis rosarum libras quinque, zucchari libras quatuor. Coquantur cum facilitate, & administrentur cum aqua frigida.

Modus operationis. i. modus compositionis iuleb, conferens adustioni febrium, duæ sunt famosæ maneries. Prima est iuleb rosati, quod est conueniens ad extinguendũ sitim febrientibus acute, et ad remittendum caliditates in eis, non tamen hoc est operans principaliter ex eius complexione; sed ex complexione aquæ simplicis, cum ipsa adhibeatur in quadrupla portione, vt superius dictum est. Et tale iuleb est frigidæ complexionis versus primum, attinens alicui siccitati cum stipticitate quadam ratione rosarum, vnde est confortatiuum stomachi relaxati & hepatis supercalefacti, ac etiam cordis, resistens putredini facienti febrem, & ideo tempore pestilentiæ longæ plus cõuenit, quàm iuleb violatum: nam ipsum est aromaticum, resistens

stens venenositati, & corruptioni aeris, habet etiam somnum prouocare, prohibendo sua stipticitate fumos acutos ad caput ascendere. Et eius dosis est vsque ad. ℥. ῆ. cũ proportione quadruplici aquæ frigidæ. Et modus compositionis eius est duplex vnus cum aqua infusionis rosarũ ſm ꝙ in litera ponitur, & talis modus nõ est in vsu. Alius modus est cum succo extracto ex rosis, dum sunt recẽtes, vel cum ipsis rosis recentibus, vel cum aqua rosata, & sic generaliter est in vsu: quia sic clarius perficitur. Hic autem est aduertendum, ꝙ aqua frigida, quæ iuleb permiscetur, si sit ex fonte viuo, vel ex cisterna .i. perfecte colata, vel ex puteo abundante cum venis aquarum, & fundo arenoso, non debet decoqui, si autem sit mala crassa & paluſtris, rationabiliter est decoquenda antequam cum iuleb permisceatur iuxta sententiam Auic. ῆ. fen. primi. c. de aqua. Notadũ, ꝙ oleum oliuarum, & dulce, ponitur q̃nꝙ in parua quantitate in ampullis quarundam aquarũ, & in decoctione, & alijs vinis & liquoribus, vt in vino granatorum & citoniorũ, vt natans, & permanens in superficie eorũ cum sua viscositate melius, & diutius cõseruetur, ne aer exterior ingredi posit, & ne virtus eorũ faciliter exhalare posit. Et sic docet hic autor pro conseruatione decoctionis rosarum & violarum.

Additio.

Istud iuleb est multũ in vsu, sed non sub nomine iuleb, sed sub nomine syrupi rosati ex infusione rosarum.

MANARDVS de modo operationis iuleb.

Iuleb recentiores Græci zulapon vocãt. Primum hoc iuleb ex infusione rosarum. Paulus hydrorosatum parat, coctis li iiij. rosarum, in sextarijs v. aquæ, & duobus mellis.

SYL. *Iulepum violatum febres, phlegmonas, pleuritidem, asperitatem gutturis, & thoracis, tussim mitigat: fit vt iulepum rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violæ enim siccæ aqua macerantur cui saccharum incoquitur, vt violarum vnc. sint tres, aquæ sextarijs tribus, horis 24. macerentur, colatum coquitur cum sacchari lib. tribus, vel aquæ ex violis recentibus destillatæ, vel infusionis violarum siccarum, aut potius recentium lib. 3. saccha. lib. tantum duabus, non tribus, quorundam more percoquitur ἰοζουλάπιον Græcis recentioribus dicitur, & ἰοσαχαρ Actuario, quod est ἴων, id est, violarum succus saccharatus. Paruarum autem est virium ex aqua violarum destillata, quod tamen à plurimis hodie paratur, & coquitur: minus, quàm syrupus refrigerat, humectat primo gradu, febribus acutis, tussi siccæ, affectibus calidis siccis partium thoracis, & vẽtris inferioris salubrius & somniferum magis, quàm rosatum.

ANT. Modus iuleb violati ad febrem, & inflammationem, & asperitatem pectoris, & tussim, & pleuresim. Et eius operatio est sicut iuleb rosati.

Modus iuleb violati fit eodem modo sicut rosati ante dictum, primo cum violis siccis infusis, & madefactis cũ aqua simplici, sicut de rosis ipse describit: talis modus nõ est in vsu nisi cogente necessitate: Alio modo cum violis expressis dum sunt recentes, vel decoctis in aqua, & isto modo etiam non est in vsu, Tertio modo cum aqua violata distillata, & cum zucchero, & iste modus generaliter ab oibus est in vsu, & tale iuleb est frigidę, & humidæ cõplexionis versus primum, & ideo plus conueniens acute febrientibus, & habentibus hepar calefactum, & cor, & asperitati cannæ, & gutturis, & pleuresi, & tussi siccæ, q̃ iuleb rosatum: sicut etiam de per se, & propria sua cõplexione est magis somni prouocatiuũ. Et eius dosis est. ℥. ῆ. cum quadruplici proportione aquæ simplicis.

MANARDVS de Modo iuleb violati.

Græci iozulapon vocant, atque in hunc modum cõficiũt: Viol. vnc. iij. in tribus sextarijs aquæ per diẽ macerant, excolatæq; aquæ lib. iij. sacchari adijciunt.

SYL. *Infusio rosarum, & violarum hoc fit modo, foliorum rosarum, & violarum recentium libræ sex, horis octo macerentur libris quindecim aquæ calfactæ in vase terreo vitrato, stricti oris operculato, postea colantur. Eidem aquæ iterum calfactæ, rosarum & violarum recentium tantundem immittitur, tandiu maceratur, colatur, id si velis seruare, oleo affuso, & vase eodem bene operculato dies quadraginta insola, vocaturq; id mucharum rosarum, aut violarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex hac infusione fit syrupus rosatus, & violatus ex infusione rosarum, & violarum. Infusiones verò istæ seorsum faciendæ sunt: quãuis simul breuioris sermonis causa doceatur. Possunt tamen simul infundi ana, vt ambarum vires mistas habeat. Si verò quinquies rosæ, vel violæ mutentur, aut etiam frequentius, & addito saccharo percoquantur, syrupus fiet rosatus, vel violatus purgatorius: & eò magis, quò plures factæ fuerint infusiones violarum, vel rosarum omnium: maxime tamen purgatorias experimur quotannis, quas vulgus incarnatas à carnis per cutim colore, quæ omniũ sunt odoratissimæ dum recentes sunt: citò enim odorem amittũt, & syrupus ex his purgatorius magis est recens: post mensem verò sextum paruarum est virium. Eius ex infusionibus quinque sunt, qui dant vnc. sex, nos ex nouem infusionibus ab vnc. duabus ad tres. Si autem ex vna infusione, vel duabus fiat syrupus, est rosatus, aut violatus, absolutè dictus. Post expressas autem rosas, & violas, magna abijciendum est, & aliæ recentes quoque sunt immittendæ. Frequentius autem ne corrumpantur, eius infusi libræ quinq; cũ sacchari libris quatuor per albumina clarificatis, igni lento coquuntur ad syrupi consistentiam. Quòd si infusionis, & sacchari, ana lib. quatuor cum Nicolao sumantur, citius percoquetur. In febribus calorem extinguit, ob id sitim sedat, & ventriculum roborat. Huic affine est Aetij, & Pauli hydrorosatum ex rosarum exunguatarum libris quatuor in aquæ sextarijs quinque, & mellis sextarijs duobus coctis ad tertiæ partis consumptionem, aut insolatis, sed citò corrumpitur, nisi loco frigidissimo seruetur. ὑδρορόσατον Actuarij dosibus ab hoc parũm variat. Alij syrupum violatum, vt & rosatum ex succi violarum libris tribus coctis igni lento, cũ sacchari libris duabus, vt iuleb: antè scriptum componunt cæteris efficaciorem. Alij huius succi vncias 4. 6. 8. 12. cum sacchari libra vna coquunt, vt in saccharo violato & rosato ex violis, & rosis integris. Alij penuria recentium violarum, aridas infundunt, aut coquunt, aut aquam ex violis destillatam coquunt, vt ex omni iulepo syrupum faciant, maiore tamen coctione adhibita. Qui verò syrupus fit ex aqua destillata, vel infusione violarum, & rosarum siccarum, paruarum est virium. Contrà verò ex infusionibus multis recentium violarum, vel rosarum albarum, rubrarum, præcipuè autem (vt dixi) incarnatarum, aquas & bilem purgat, æstate salubriter ab vncijs duabus ad vncias quatuor: sunt qui ad vncias sex, pauco anisi, aut fœniculi, aut cinnamomi addito, ne flatus in ventre moueat, & liquore idoneo. Pręstantior autem multò est hic syrupus rosatus purgatorius, quàm qui ab Auicenna componitur ex succi rosarum libris duabus, mellis libris quatuor, scammonij tosti vncia vna, coctis ad spissitudinem. Si autem libræ infusionis dimidiæ incoquatur libra vna sacchari, minimũ soluit noster syrupus: si libra libræ, mediocriter: si infusi libræ vni, & dimidiæ sacchari libra vna incoquatur, mirè soluit. Coqui etiam cum melle in hyemem potest. Qui verò ex succo rosarum clarificato coquitur cum æqua portione sacchari, vncijs tribus, etiam aluum comprimendo soluit, sed multò clementius, q̃ qui ex multis infusionibus rosarum recentiũ. Qui deniq; ex infusionibus tribus rosarum siccarũ fit syrupus, sic, vt rosarum vnc. iiij. singulis aquæ colandæ libris inijciantur, valenter adstringit, & ventriculum roborat, à neotericis inuentus, & syrupus rosarum siccarum appellatus.

Purgatorius quoque aquarum, & biliosi succi fit syrupus ex 4. 5. 6. infusionibus florum recentium persici: idemq; odorus, saporis iucundi, modicè calidus. Ex ijsdem floribus saccharatis, seu cũ saccharo contusis conserua, vt vocant, eodem modo purgatoria est, pręsertim recens. Vis enim ignea, & purgatrix ab his omnibus facilè vanescit.

ANT. Operatio infusionis rosarum, & violarum. Accipe foliorum rosarum, & violarum recentium, lib. vi. ponantur in vase vitreato terreo stricti orificij, & fundantur super eas aquæ calidæ lib. xv. stringatur orificium vasis, & dimittatur

mittatur per horas. viij. tunc denuo colentur, & in vase iterum tantundem foliorum rosarum recentium, aut violarum mittatur, & denuo eadem aqua calefacta super ea mittatur, & stringatur orificium similiter per. viij. horas. deinde coletur, & si conseruare volueris, ponatur in vase vitreato stricti orificij, & distilletur oleum in orificio eius, & stringatur caput eius, & exponatur soli diebus. xl. & dicitur istud mucharus rosarum, vel violarum.

Operatio infusionis rosarum, & violarũ: hic docet præparare rosas, & violas, sicca eas in aqua infundendo ad hoc, vt illa infusio sit conueniens ad construendum iuleb violatum, vel rosatum: licet ponat modum infusionis de ambabus simul. Et iste modus esset conueniens quando earum aquæ non possent reperiri. Et si quis vellet, posset istos duos iuleb simul componere. Additio.

Hæc operatio infusionis rosarum, aut violarum est illa de qua fit syrupus rosatus ex infusione rosarum, etiam illo modo fit infusio violarum pro faciendo syrupum violatum ex infusione violarum. Et quãdo prædicta infusio est completa, potest conseruari in vase vitreo, & non in vase terreo, quia putrefit, & in hac infusione zuccharo dissoluto & cocto ſm artem, possunt fieri confectiones & alia, vt diarhodon descrip. communi, & ita de alijs.

MANARDVS de operatione infusionis rosarum.

Si quinquies rosę mutentur, addito saccharo, fiet syrupus quem nunc rosatum solutiuum vocant nostri, Bononienses mucarum.

SYL. *Iulepum alterum rosatum fit ex aquæ rosarum libris tribus, sacchari libris duabus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id iulepum est hodie vsu frequentissimo in febribus & siti aquę quadruplo mistum, quia suauissimum, paratu facilius, & clarius, q̃ pręcedens. Id quia REGI NOSTRO FRANCISCO in vsu est frequenti, iulepum Regiũ à medicis Parrhisiensibus appellari cœptum est: idq; solũ medici hodie in suis placitis absolutè requirũt. Veteribus ignotum, rhodostagma, seu aquã rosarũ, & hunc sacchari vsum nescientibus. Quibusdã verò vni librę sachari in aqua cõi clarificatę adduntur aquę rosarũ vnc. ij. vt fit ex aqua rosarum pauca, & multa communi compositum, sed id inefficacius.

ANT. IVleb aliud rosarum. Accipe aquę rosarũ lib. iiij. zucchari lib. duas fiat, vt supra.

Iuleb aliud rosatũ. Rec. succi. i. aquæ rosatæ, &c. & iste modus est vsitatus, & conueniens ſm quem iuleb rosatũ conficitur, & habet virtutes superius dictas. Additio.

Iuleb, quod fit ex distillatione rosarum est illud quo sæpe vtimur, quod ab Auic. in. v. can. duobus modis describitur, vno modo zuccharo clarificato cũ aqua cõi addũt pro omni li. zuccari sic clarificati. ℥. ij. aquę rosarũ. quem modum ẽt posuit Serapio in proprio antid. Et hoc modo factum nõ habet tantas vtilitates. Secũdo modo describiẽ ab Auic. vt hic describitur qui modus est vsualis.

MANARDVS de Iuleb rosato.

Hoc est in vsu, & dicitur iuleb rosarum, ex quo aquæ commixto fit suauissimus potus, ad calorem, & sitim amouendam maximè idnoeus: quo tamen antiqui non vtebantur, quia nec aquam rosatam norant, nec hunc sacchari vsum.

SYL. *Iulepum de succo violarum fit ex succi violarum lib. tribus, coctis cum sacchari lib. ij. similiter fieri potest ex succo rosarum, estq; purgatorium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id iulepum ex succo violarum & rosarum, & cęterorum est pręstantissimum, quod plantarum succus ipsarum velut quidam sanguis est. Iucundius est ex florum infusione, minus efficax, nisi multiplex fiat infusio, & flores recentes sint: iucundissimum, & maximè imbecillum ex aqua destillata: in febre ardenti, ęstu stomachi, aut thoracis, siti inexpleta. Ad idem valet Actuario iosachar, id est, succus violarum cum saccharo coctus, bilis acrimoniã obtundens, idemq; ob lentorem thoracis vitijs est aptum, & aqua cum saccharo cocta, & aqua floribus nymphææ, & saccharo cocta, bilis ardorem mire frangit, & refrigerat.

E

ANT. IVleb de succo violarũ. Accipe succi violarũ lib. iij. zucchari li. ij. fiat, vt supra. Et simili modo põt fieri de succo rosarum, & est laxatiuum.

Iuleb de succo. i. aqua violarum, & est modus vsitatus & bonus ſm quem fit. Additio.

Iuleb de succo violarũ non hr̃ in vsu, sed illud, ꝙ fit ex aqua violarũ, similiter nec illud quod fit ex succo rosarũ.

MANARDVS in Iuleb de succo violarum.

In communi vsu est id, quo multi, parum consyderantes, in ventris fluxibus, quasi adstringente aluum, vtuntur: cum tamen contrarium potius operetur: quod ex succo rosarum fit, & syrupus rosatus dicitur.

SYL. *Iulepus zizyphorum asperitatem gutturis, et tussim iuuat, sputum tenue, quia incrassat, facilius expelli facit, ob id raucitati, & pleuritidi confert: fit ex zizyphis magnis, & pinguibus centum coctis in lib. iiij. aquæ ad dimidias, quæ lib. ij. reliquæ cum sacchari libr. i. percoquuntur in syrupum, id est, iulepum simplex.*

F

SYLVII ANNOTATIO.

Non est in vsu, quamnis in hos affectus fuerit efficacis. cum aqua hordei, vel adianti, vel communi. Eius loco in vsu est syrupus zizyphorum post dicendus. Syrupus zizyphorum simplex ad catarrhum tenuem in pectus, ad sputum liquidius incrassandũ modicè, fit ex zizyphis centum coctis in aquę pluuialis lib. iiij. ad dimidias: colatum percoquitur in syrupo cum sacchari lib. j postea cõpositus scribetur valentior.

ANT. IVleb iuiubinum valet ad asperitatem pectoris, ad tussim, & incrassat sputum subtile, & facit facilem eius expulsionem, & confert raucedini, & pleuresi. Accipe iuiubarum magnarum & pinguium numero. c. & decoque in lib. iiij. aquę vsquedum remaneant lib. ij. & cũ lib. i. zuccari fiat syrupus.

G

Iuleb iuiubinũ. i. de iuiubis nõ est in vsu, & ſm hanc descri. in forma iuleb, sed bene in forma syrupi, vt dicetur inferius: magistraliter tamen posset præparari in forma iuleb, & haberet virtutes, & operationes in litera positas: dicit fiat syrupus. i. iuleb simplex: sicut iuleb quod lymphari debet cum aqua hordei, vel capilli veneris: vel cũ aqua simplici clara ſm exigentiam dispositionis, cũ exhibetur in dosi conuenienti, & condecenti.

MANARDVS de Iuleb iuiubino.

Zizipha gręcè & latinè dicitur, & sorica: Gale. nihili fecit: recentiores in vsu habent sicca, nec ego ea in totũ respuenda puto.

SYL. *Syrupus de pomis cor imbecillum roborat, ob id syncopen, & cordis tremorem sanat, fit ex pomorum dulcium & acidorum succi, ana lib. v. coquendis ad dimidij consumptionem, deinde biduo residere permittendis donec clarescant. Tunc colentur, & cum libris tribus sacchari fiat syrupus. Quidam huic succo nondum per residentiã purgato immergunt sericum crudum, cocco baphica recenti tinctum, donec is rubescat & cocci ac serici facultatem receperit, isq; est præstantior.*

H

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus de pomis simplex quibusdam in vsu, alijs compositus post dicendus, magis. Efficacior erit, si poma dulcia augeas, ꝙ illa odore cor magis roborant, vt Pauli hydromelum ex cydonijs odoris, & aliud ex solis dulcibus pomis ostẽdunt, vt contrà Serapio ex solis pomis acidis: acida enim putredinem prohibent, appetentiã inuitant, sitim sedant, ventriculum post vomitum biliosum roborant. Ne autem accipe sericũ pannum ab infectoribus tinctum in chermes cum alumine, & alijs, ꝙ illud chermes à succo baphicæ cocci sit diuersissimum, vt dicemus in syrupo corticis citri. Hæc cõpositiones ex fructibus syrupi sunt, quia minus coquuntur iulepis, aut affines, quia simplices, minus tamen claræ.

Syrupus

ANT. Syrupus de pomis cōfortat cor debile, & sanat syncopin, & tremorē cordis. Accipe succi pomorū dulciū, et acetosorū, ana li. v. Coquatur succus vsq; ad cōsumptionē medietatis ipsius, & dimittatur per dies duos vsquedū clarescat. Deinde coletur, & cū. iij. li. zucch. fiat syrupus, & sunt qui submergūt in succo setā tinctā ex chermes ante succi depurationem vsquedū rubeat, & recipiat virtutē tincturę & excellentior est.

Syrupus de pomis nō est in vsu nec pparatur. Ponit hic multos syrupos simplices, q similitudinē quādā hñt cū iuleb, nō rōne decoctionis, & claritatis, sed rōne simplicitatis cōponentiū solū.

Additio.

Hic syrupus de pomis simplex interdū hr apud aliquos in vsu, & dr syrupus de succo pomorū, vel syrupus de pomis simplex ad drīam cōpositi: de quo inferius Mes. inquit ī fine, q sunt aliqui qui submergūt setā tinctā ex chermes in isto syrupo, & est excellētior, sed raro isto mō fit apud aromatarios. Serapio in pprio antid. habet syrupū de pomis, qui fit ex succo solo acetosorū, & ideo habet alias intētiones, q iste. Aui. similiter in proprio antid. habet vnā descrip. de pomis, quæ fere eadem est cum ista.

MANARDVS in Syrup. de pomis.

Scis, quid suprà scripserim de malis. Paul. ex dulcibus parat, & vocat hydromalum.

SYL. *Syrupus de piris ventriculum roborat, & cibum in eo continet. fit vt syrupus de pomis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pro varia pyrorum natura varię sunt eius vires: in hunc aūt adstringētia pyra, nō tñ acerba, sed solū austera, aut subaustera Mesues acceperit, quę refrigerādo, & adstringēdo vētriculū à calore imbecillū, vt in febribus, roborat, & cum cibi tenax nō sit, sed vomitu, aut deiectione mox excernat firmata retētrice, & osculo vētriculi vtroque adstricto cohibet. In vsu nō est, tñ saluberrimus fuerit.

ANT. Syrupus de piris cōfortat stōm, & strigit materiā, & eius modus ē sicut syrupus de pomis.

Syrupus de piris nō est in vsu nec pparatur. Additio.

Iste syrupus de piris raro habetur in vsu. Auicenn. in. v. cano. habet vnam aliam descrip. quæ eadem est cum ista. idē in quarto can. fen. prima cap. de cura morbillorū laudat ipsum sub nōie syrupi de altelea, & sunt altelea pira, vt exponitur in suis synonymis.

MANARDVS in Syrup. de piris.

Licet non sit in communi vsu, efficaciam tamen haberet si ex congruis piris pararetur, in his, quæ Mesues dicit.

SYL. *Syrupus de cydonijs idem pollet, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dysenteriam hepaticā mirè sanat, modicè per cassiam, aut mānam vacuato corpore.

Sed valentior est ex succo cydoniorū paruorū, quę mascula vocamus, & quę acerbiora sunt, q ex succo struthiorū seu pręgrādiū, quę fœminæ vulgò dicuntur. Hoc recentiores quidam μηλοζουλαπον & κυδωνίων χύλισμα vocant. Alijs miua cydoniorum simplex dicitur, licet postea Mesuę scribatur mina sine speciebus & cū speciebus. Paulus etiam hunc hydromelum vocat.

ANT. Syrupus de citonijs valet sicut syrupus de piris, & est idem modus vtriusq;.

Iuleb optimū, licet nō sit in vsu nec pparetur, tñ quia mirabiliter opatur in cōstringēdo omnē fluxū vētris hepaticū. Et ego iā vidi multos curatos cū eo, pmissa iā leui mūdificatione cū cassia, vel māna, psupposito regimine cibi, & potus, & aliorum, vt expedit. Reci. succi granatorum, &c. q ingrediūtur cōpōnē ipsius sunt nota & declarata superius, & debet assumi in dosi cōueniēti cū aqua extinctiōis calibis semper stomacho vacuo. Et sufficit, q aqua sit dupla ad ipsum iuleb.

Additio.

Istius syrupi modus est, vt vult Mes. talis, qualis est syrupi de piris, & vocat iste syrupus de succo citoniorum: tamē apud quosdā est miua citoniorū simplex, tñ idē Mes. iterū ponit descri. miuę citoniorū, q pōt fieri cū speciebus & sine spebus. Aui. in. v. cano. habet syrupū de citonijs, & dicit q est miua, quidā tamen sapientes dixerunt, q si necessitas fuerit in operando, loco syrupi de succi citoniorum potest dari miua.

MANARDVS in Syrup. de Cytonijs.

Et hunc vocat Paulus, hydromalon. Recentiores quidam factū ex malis, malozulapon, hoc κυδωνίων γλύκισμα.

SYL. *Syrupus de persicis intemperiem calidam ventriculi, & inde natam sitim compescit, orisq; fœtorem: fit, vt syrupus de pomis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus ex succo persicorum pręsertim minus humidorū (qualia nos Corboliana vocamus, q in Corbolij territorio, & plurima, & pręstantissima proueniant) profectò fuerit pręstantissimus, & multo vtilior, nō minus iucundus, q persica ipsa condita, refrigerat, humectat, ob id intēperiem calidā sedat, & sitim, & odore iucundo terrū oris odorē tegit, & epicrasim emendat, eū. s. qui à corruptis in vētriculo humoribus, vel vlceribus excitatur, non eū qui à putredine humorū, vel partiū in pulmonibus, faucibus, ore toto, naribus prouenit, quia vel in has partes non fertur, vel in his vix momento manet: adde, q qualitate aromatica putredini resistit.

ANT. Syrupus de persicis confert calefactioni stomachi, & siti, & fœtori oris. Et eius modus est sicut syrupus de pomis.

Syrupus de psicis nō est in vsu nec pparatur ab aliquo.

MANARDVS in Syrup. de persicis.

Et hic non inutiliter parari potest.

SYL. *Syrupus ex succo oxalidis febribus biliosis, et pestilentibus saluber est, cordis, & ventriculi flammeū calorem extinguit, ipsaq; roborat, fit vt syrupus violarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus item ex intybi succo ad hepatis intemperiem calidam, & obstructionem, accipit succi intybi purgati lib. viii. saccha. albi lib. v. & dimidiam, coque in syrupum. Sic fiat syrupus ex succo cichoriorum, lactucæ, portulacæ, betæ, brassicæ, buglossi vtriusq;, eupatorij, absinthij, fumariæ, hyssopi, menthę, marrubij, arthemisię, & similium herbarum tam frigidarum, quàm calidarum, & temperatarum. Possis etiam sacchari quantitatē succo æqualē in aqua aquali prunis liquare, & per pannum laneū colare, mox percoquere, etiam vltra aquę consumptionem, ad consistentiam. s. penidiorum, quę vocant, aut sacchari rosati, mox à prunis deposito saccharo sic percocto, succos huiusmodi residēdo, puros paulatim miscere, parum coquere, & seruare. Potes etiam succos parum coctos, residendo purgatos colatos simul cum saccharo, vel iam clarificato, vel simul clarificando, sine aqua coquere in syrupum: sed coctione tam longa vis succorum, pręsertim refrigerantium, propè tota corrumpitur, quod priori modo non ita accidit. Quando autem in syrupum succus est coquendus, modo posteriore prius residendo est purgandus: deinde ouorum albuminibus, posteà cū melle, aut sacch. coquendus ad mellis crassitiem, aut circiter, vt seruari possit.

ANT. Syrupus de succo acetosæ confert febribus cholericis, inflāmationi stomachi, & cōfortat cor calidū, & stomachū, & est cōueniens febribus pestilentialibus. Et eius modus est sicut syrupus de succo violarum.

Syrupus acetosæ, vel de succo acetosæ non est in vsu.

Additio.

Syrupus de succo acetosæ apud nos habetur in vsu.

MANARDVS in Syrup. de succo acetosæ.

Auicenna vocat omnem lapathon acetosam. Videtur autem apud Dioscoridem sola illa lapathi species quam vocant oxalyda.

SYL. *Syrupus ex succo cucurbitæ febres ardentes biliosasq; reliquas, gutturis asperitatem, pleuritidem emendat, cucurbitam magnam maza inuolutam clibano coque eius expressi succi lib. v. cum sacchari lib. iij. percoque.*

SYLVII ANNOTATIO.

Nobilis quidam nostras, in peregrinatione Hierosolymitana Ioppe ardentissima febre correptus, à medico Iudęo est cōfestim hoc syrupo persanatus: id obiter addendum putaui, vt lector intelligat multa in Mesue prestantissima medicamenta velut neglecta iacere, quorum vsus est saluberrimus. Hic ergo sitim, & vehementem febrium ardorem potenter extinguit magna frigiditate, & humiditate. Gutturis hæc asperitas calidam, & siccam expirationem per febres ardentes sequitur. pleuritis ab omni humore fit, frequētissimè tamen à bile, vt apho. 33. lib. 6. ob id biliosis, & calidissimis morbis pleuritidem biliosam tanquam acutissimam, & calidissimam hic commemorat.

ANT. **Syrupus de succo cucurbitæ valet contra febrem cholericam multæ inflammationis, & asperitatem pectoris, & pleuresim. Accipe cucurbitam magnam & inuoluatur pasta, & decoquatur in furno, & accipe expressionis eius lib. v. zucchari lib. iij. Fiat, vt supra.**

Syrupus de succo cucurbitæ ēt nō est ī vsu. Additio. Iste syrupus interdū hr̄ ī vsu, q̨ apud multos describit̄.

MANARDVS in Syrupū de succo cucurbitæ.

Magnas vires hic habet in siti, & magno incendio extinguēdo.

SYL. *Syrupus de prunis valet idem, quod syrupus de violis, & similiter fit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eius syrupi, vt prunorum, varia est natura: si enim dulcia sint, aluum subducit: eius autem loco Diaprunon simplex vsurpamus: si austera sint, aluum cohibet, nisi summis epulis sumptus, firmatis partibus ventriculi superioribus, deorsum pellat. Si acida sint, refrigerat, humectat incidit, tenuat, appetentiam excitat. Dulcacida verò Mesues videtur intelligere, quæ parùm aluum subducant, & magis refrigerent modo violarum.

ANT. **Syrupus de prunis, valet sicut syrupus de violis, & fit sicut ipse.**

Syrupus de prunis etiam non est in vsu. Additio. Iste syrupus interdum habetur in vsu. Auicē. in. v. can. habet similem descrip. Serapio & similiter Haly. eum describunt sub nomine rob.

MANARDVS in Syrupū de Prunis.

Hic pręter hoc quod infrigidat, aluum ēt lenit: loco eius vtimur diaprunon simplici, sicuti & duobus de granatis. Paulus rhoiton parat ex par. iij. succi, & vna mellis. Sunt qui immergunt setam, quia videlicet putant habere magnam vim in roborando corde.

SYL. *Syrupus de granatis acidis febres biliosas, & quæ ex pituitosis flammam multam inuehunt, iuuat.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex succo purificato granatorum acidodulcium, vel acidorum simul & dulcium, vel acidorum tantum, aut acidorū maiori portione, cum saccharo fit hic syrupus, vt pręcedentes, quia refrigerat, humectat, & obstructa nonnihil liberat, essentiæ tenuitate biliosis febribus est efficax, sed etiam pituitosis (quia sapor acidus etiam incidit) & pręcipuè multum inflammatis. Nam, vt ligna viridia ægrè incenduntur, sic pituita putrendo vix vritur: vbi autem accēsa omnino est, modo aliarum ardet: quod & Hippo. causus pituitosus, & hybernus declarat. Syrupus ex succo omnis oxalidis, idem pollet, vt pòst leges. Paulus ῥοιτὸν parat ex partibus tribus succi granatorum, & vna mellis. Snnt, qui sericum mergant, putantes id magnā vim habere roborandi cordis.

Syrupus de granatis acetosis, valet cōtra febres cholericas, & phlegmaticas multæ inflammationis, & fit, vt supra.

Syrupus de granatis acetosis etiam non est in vsu.

Additio.

Syrupus de granatis quo vtimur frequētius est illo qui fit ex muzis quem describit Serapio in proprio antidotario, & fit, vt plurimum ex dulcibus, & acetosis simul mixtis, vel fit ex mucis.

SYL. *Syrupus de granatis dulcibus, sitim, tussim, pleuritidem iuuat, fit vt prior, præstantior euadit, si succo mace-*

E *raris sericum cocco baphica tinctum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sitim à succo sedat humectando, minus eam, quæ à calido est, quia dulcia in ventriculo calido promptè in bilem flauam vertantur, & sitim inde excitent: si videlicet exactè dulcia sunt, vt mel: aliud autem sentiēdum de minus dulcibus. Sunt enim in dulci sapore alijs ceu gradus quidam maioris, & minoris ratione distincti, vt pituita dulcis in 1. sit gradu, lac in 2. glycyrrhiza in 3. mel, & sanguis dulcissi. in 4. ob id mel quia summè est dulce, à calore, vel suo, vel alio promptè amarescit, glycyrrhiza autem recens etiam diu coqui potest citra periculum adustionis, vnde & ipsa Grecis ἄδιψος dicitur, quòd sitim sedat: lac coqui diutius potest, pituita diutissimè. Quatenus autem dulcia tergēt, hic syrupus asperitatem gutturis lenit, si ab humore siccato inęquale est, & humectando, si à siccitate exasperatum est. Quoniam item dulcia tergendo sputa promouent: in omni autem pleuritide facilè spuere est saluberrimum, & quò citius, & largius spuitur, eò breuior, & tutior est pleuritis. Cor præterea roborabit hic syrupus, si succo huic sericum crudum grano tinctorio, (κέρμες, Mauri vocant) infectum immiseris, donec succus

F ruber euadat. Nam vtrunque, sericum inquam & coccus baphica vim cordis roborandi habere creditur. Posset eadem ratione cæteris huius generis syrupis hoc ipsum misceri, non huic, & syrupo de pomis tantùm.

ANT. **Syrupus de granatis dulcibus valet ad tussim, et pleuresim, et sitim, et fit, vt supra. Et sunt qui immergunt in succo setam tinctam ex chesmes*, & est excellentior.**

*che[...]

Syrupus de granatis dulcibus etiam non est in vsu.

SYL. *Syrupus ex corticibus citri stomachum firmat, & oris gratiam commendat. Corticum citri libr. i. in aquæ fontis lib. v. coquitur ad duarum librarum consumptionem, & cum sacchari lib. i. percoquitur in syrupum condiendum moschi granis quatuor. Alij corticum quantitatem iustā in iulepū probe coctum proijciunt, et fit delectabile. Quod si aqua cui cortices citri sint incocti,*

G *sericū cocco baphica tinctū maceraris, præstantior euadet.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cerebrum, cor stomachum, & reliquum etiam ventriculum, si frigida intemperie laborāt, calore aromatico roborat iste syrupus, & cortex conditus, siue humidus, siue siccatus, diligenter mansus, & ore contentus, vel deglutitus. Nobis, vt dixi, citrorum desiderio non paratur, sed eius loco sæpe vtimur eo syrupo, in quo ipsi cortices citrorum conditi seruantur. Quia verò est odore iucundo, tetrum oris halitum tegit, & obtundit, presertim qui à corruptis in ventriculo humoribus effertur. Nā à partibus alijs ori vicinis odorem fœdum, nec multum, nec diu dissimulat. In idem vitium cortex citri conditus est efficacissimus, siue ore contineatur, siue etiā præmansus deuoretur, presertim aere frigido, aut temperato, & in ventriculi intemperie frigida pòtius, quàm alia quauis: nam manifeste calfacit. Odorem verò huius syrupi aromaticum moscho addito auget, vt etiam partes principes valentius roboret. Quamuis autem calidus sit, tamen pestilentibus morbis, & veneno resistit, partes principes roborando. Ne autem accipe pannum sericum

H tinctum in chermes, rem à nostra natura, & cocci alienam, non solum per se, sed ob aluminis, & aliorum tincturæ panni huius necessariorum mistam malignitatē. Misceaur hic syrupus sæpe alijs cōpositionibus ad cerebrum, cor, stomachum roborandū. Idem pollet conditura corticum citri liquida. Nam sicca minus est efficax, quæ fit corticibus in saccharum propè percoctum iniectis. Fieri similiter potest syrupus, & conditura ex corticibus limonū & arranciorum, sed postremi, quòd amariores sunt, aqua macerando sunt antè dulcorandi.

ANT. **Syrupus de corticibus citri confortat stomachum, & facit oris odorem bonum. Accipe corticum pomorum citri recentium lib. i. decoque cū aqua fontium lib. v. vsq; ad consumptionem duarū partium. & cū zucchari *li. i. fiat syrupus & condiatur cū musci granis. iiij. Et sunt qui iuleb proijciūt ex corticibus citrorū partes**

*lib. ij

conuenientes

conuenientes,& proprie qñ vicinatur complexioni cocturæ eius,& est delectabilis. Et qñ submergitur in aqua decoctionis citri seta tincta ex † chesmes: tunc est excellentior.

Syrupus de corticibus citri nõ est in vsu nec præparatus reperitur. Et hic no. quia in pñti syru. fit mẽtio de seta tincta in chermes. i. in grana. reperitur ẽt in quibusdã alijs descri. chesmes scripta p. s. & nõ p. r. & sunt passulę sine nucleis: oĩa aũt alia, q̃ ponunt̃ in eis, si qs vellet ipsis magistraliter vti p se ipsa sunt clara, & modus assumptionis, & dosis iam apparet ex dictis, cũ quibus aũt aquis lymphari debeant, perito medico relinquo ẜm exigentiã dispositionis curandæ.

Additio.

Iste syrupus apud nos est in vsu. Auic. in. v. cano. ipsum describit sub nomine syrupi delectabilis. item Serapio in proprio antido. similiter Haly. quarto practicæ.

MANARDVS in Syrupum de corticibus citri.

Cum bene paratur, cerebrum etiam & cor confortat, si in temperie frigida laborant.

Syrupus ex succo citri acido bilis flauæ, & febrium ab ea, aut viscerum phlegmone ortarum, ardorem flammeum potenter extinguit, ac sitim vehementem, ebrietati resistit, vertiginem iuuat, febribus denique pestilentibus, præsertim constitutione æstatis venenosa, & pestilentiæ opitulatur: sic fit: Succi citrorum acidi lib. xij. in vase vitrato coque igni prunarum lento ad tertiæ partis consumptionem, cola, residere donec clarescat permitte. Clari succi lib. vij. percoque ad iustã crassitudinem cum iulepi clari, & purgati lib. v. Aut si æstas est, insola donec aquosa eius substantia consumetur.

SYLVII ANNOTATIO.

Sapor acidus refrigerando vehementiam bilis potenter obtundit, præsertim mistus aquæ frigidæ, cum qua dupla huius syrupi vnciæ duæ propinãtur, vel eius loco aqua buglossi, intybi, melissophylli, vel alia pro scopis varijs: cor, ventriculum, & partes alias ab intemperie calida imbecillas firmat, & dum spiritus calore immodico tenuatos resolui prohibet, ac ipsorum putredini, & humorũ, & aeris tota sua substantia resistit, per accidens naturam roborat, febresq; pestilentes, aut gigni prohibet, aut genitas emendat. Refrigerando item ac humectando (nam per se frigidus ac modicè humidus, duplo autem aquæ assumpto vtranque qualitatem intendit) febrium maxime biliosarum incendium compescit, & sitim ac somnum conciliat. Quoniam postremò vapores minuit extincto calore vaporem causam effectricem ebrietatis poto iam vino potente, & vaporoso reprimit frigiditate. Qua de causa nonnulli cum vinum meracius bibere cogantur, ob ventriculi imbecillitatem, ab eo ne caput vaporibus calidis tentetur, aquam superbibũt: alij pomum, aut pyrum, aut aliquid simile postremum ingerunt: alij ore tantum ea continent: alij ore aperto respirant, vt vaporum à vino calidorum pars magna cum expiratione foras exhalet, non deferatur in caput, vbi spiritibus mista pro suo impetu, errabundo motu spiritus ipsos animales dimoueant, vt inde nobis appareant communia ebriorum symptomata. Inter, quæ vnum quoque est vertigo, cum scilicet omnia circumagi videntur. Cui syrupus iste etiam succurrit, & visis, quæ vapor nunc biliosus, nunc alius à ventriculo, vel etiam toto corpore elatus in caput, & spiritui visorio pmistus nobis mentitur. Qualia multa ieiunis quibusdam, omnibus verò febrem deposituris crisi per vomitum, aut emorrhagiam narium accidunt. Citrea mala septentrionalis Gallia cum desideret, hunc syrupum ex Prouincia, & Gallia Narbonensi coemit. Possis tamen ex succo limonum (quos plurimos, & integerrimos prædictæ regiones quotannis transmittunt) isto non multo inferiorem: magis tamen refrigerantem, & penetrantem coquere, ambo præterea cor, & stomachum roborant, & spiritus resolui prohibẽt, nec malus fuerit ex succo aranciorum indidem magna copia huc anno prope toto delatorum.

Syrupus item acetosus simplex, & de granatis acidis, facultate refrigeratoria huic est affinis, viribus alijs longè inferior. Iulep, clarum est saccharum aqua dissolutum, coctum, cum albuminibus clarificatum, vel iulepum accipe cum succo citri factum, aut rosatum. Potes etiam sacch. lib. duas in aquæ triplo ad penidiorum cõsistentiam coctas illi syrupo incoquere, post insolare dies. 40. vt diutius seruetur. Si contra bilem sumitur manè dentur eius vnc. ij. cum dupla aqua: si ad sitim & calorem febrilem, longè à cibo frequenter die sumitur vnc. ij. cum aquæ quadruplo.

Syrupus acetositatis citri: cuius iuuamentũ est magnum in extinguendo inflammationes cholera rubeæ, & febres inflammatiuas vehementes, & febres pestilentiæ, & proprie, quæ fiunt in æstate venenosa. † Et conferunt ebrietati, vertigini, & siti vehementi. Reci. succi acetositatis citri lib. xij. Decoque in vase vitreato super prunas cum facilitate vsquedum consumatur tertia pars ipsius. Deinde coletur, & dimittatur, donec clarificet̃. Et accipe ex eo, quod clarum est lib. vij. & funde super ipsum ex iuleb claro, & depurato lib. v. & coquatur donec inspissetur. Si autem æstas fuerit, dimittatur in sole, donec eius aquositas consumetur.

Iste syrupus est multũ in vsu, & ẜm hanc descri. præparatus reperit̃, & præparatur, & maxime tpe pestilentię, & alijs feb. malæ qualitatis: nam resistit corruptioni aeris, & venenositati aeris sua cõplexione, et proprietate, cõfortat stomachũ debilẽ, & supercalefactũ, & cor prohibẽdo resolutionẽ spũum, & infectionẽ ipsorũ, & remittit incẽdiũ supfluæ caliditatis humorũ extinguit sitim, & sic somnũ mire prouocat, & eius cõplexio principalis est frigida vltra primũ cũ leuissima siccitate, & aliquali humectatiõe, quæ longe maior efficit̃ ex pmixtione aquæ frigidæ puræ in duplici quãtitate. Sic ergo apparet, ꝙ ipse est principaliter digestiuus materiei cholericæ, & subtilis, supfluę caliditatis, sicut ẽt syrupus acetosus simplex. Cõfert insuper ebrijs, & hñtibus vertiginẽ prohibendo ascẽsum vaporũ ad caput: habet, & alias operationes quas tuipse discerne. Reci. succi acetositatis citri, &c. Et infunde sup ipsum de iuleb claro, & depurato. i. de zucchаro liquefacto claro & præparato cũ claris ouorũ, vt faciũt aromatarij, vel aliter ex iuleb claro & depurato, id est ex iuleb rosato, perfecte completo lib. ij. & vtraꝗ expositio est bona, reliqua, quæ ponũtur in litera, sunt clara. Et eius dosis cõiter fit vsq; ad ℥. ij. cũ aqua frigida, vel aquis cordialibus buglossæ melissæ, vel endiuię, & hoc, vel plus, vel minus de vna, vel altera illarũ: ẜm, ꝙ quærimus maiorẽ, vel minorẽ extinctionẽ, aut confortationẽ virtutis. Et si sumatur talis syrupus pro digestione humorum semel tantum in die sumitur cũ proportione duplici aquæ. Si autem sumitur pro extinctione sitis, & caloris febrilis sic potest sumi pluries in die stomacho ieiuno, & vacuo, & celebrata digestione cũ proportione quadrupli aquæ.

Additio.

Nota, ꝙ pauci sunt aromatarij, qui sciant facere istũ syrupũ immo omnes facientes hunc syrupum, diu in forma syrupi nõ possunt cõseruare: sed cõgelatur tanꝗ gelea, & hoc aduenit imperitia facientiũ. Sic igit̃ est faciendũ: accipiatur illud in quo acetositas reperit̃ citri, & ipsam petia subtili leniter exprimas, & nõ violẽter, exhibit liquor clarus nõ mucilaginosus. Accipe igitur de dicto liquore quãtitatẽ dictã, zucchari albi bene clarificati, & debito modo cocti quãtitatẽ, vt supra, & cũ eo pone acetositatẽ, & Soli exponas. Sol enim consumet paruo tempore humiditatẽ superfluã acetositatis citri, et remanebit clarum tanquam aqua hoc enim modo faciunt Cypriani.

MANARDVS de Syrupis acetositatis citri.

Paraui instar huius ex limonibus, & inueni placidum ac vtilem. ET confert ebrietati, vertigini.) Biliosæ.

Syrupus de Omphacio ventriculum roborat, etiã prægnantium, ne aliarũ partium excremẽta facile recipiat,

ob id choleræ morbo medetur, intemperiem calidam ventriculi, febres biliosas, sitim vehementem extinguit: venenis resistit. Fit, vt syrupus ex succo citronum. Nonnulli condiunt caryophyllis.

SYLVII ANNOTATIO.

Refrigerat, & potenter adstringit, si ex vuis natura austeris (quales vulgò nobis dictæ Burdegalenses,) & immaturis expressum sit omphaciũ: ob id hic syrupus ad vnc. ij cum vncijs duabus aquę coctæ, & chalybatę, ante cibũ pręsumptus, nõ modo deiectionẽ immodicam in cholera sistit, sed et omni dysenterię, præsertim biliosæ, quę frequentissima est, multũ cõfert, purgato prius, si opus fuerit corpore per rhabarbarũ etiam tostum, vel aliud idoneum medicamentũ. Si aũt paulò post cibum sumatur eadẽ, aut propinqua mensura, vomitũ immoderatiorẽ, & a cholera, & à causa alia cohibet: Quia verò refrigerat, siccat, adstringit, vt acetũ, tribus his qualitatibus putredini resistit, vt sal duobus postremis, mel & saccharũ, & coctio à sole, vel igne sola siccatione, ob id cõditioni pestilenti vsu est frequentiss. omphacium. Vt aromatico sit odore, miscent nonnulli caryophylla, quibus multò, aut paulò minus refrigeret pro caryophyllorũ quantitate, & viribus. Paulus omphacij sextarios. iij. cũ mellis sextario vno igni lento coquit: vel dies 40. insolat, donec aquosa eius substãtia sit consumpta, & ob id ὀμφακομέλι appellat. Actuario ad eadem fit ex omphacij libra. j. sacchari lib. ij. bilis ardorem & febriũ magis refrigerando obtundit: nympheo sacchar eiusdem ex florum nympheæ lib. ij in aqua parum coctis expressum, deinde percoquitur, cũ sacchari libr. ij. seruatur, & omphaciũ cum sale & omphacium siccum cuius meminit Galen. lib. 6. com. ph. p. Fit ex omphacij coctione, & residentia purgati lib. septem, & sacchari clarificati libris quinque, additis caryophyllorũ drachmis duabus, aut circiter.

ANT. Syrupus de Acresta cõfert vomitui, & solutioni collyricæ, & inflãmationi stomachi, & siti laboriosæ, et febribus cholericis. Et cõfortat stomachũ pręgnantiũ, quę facile recipiunt superfluitates. Et valet cõtra venena. Et modus operationis eius est, sicut syrupus de acetositate citri. Et quidam condiunt cum caryophyllis.

Syrupus de acresta, licet non sit in vsu, magistraliter tñ pôt cõfici, & ei⁹ vsus esset cõueniens vomitui supfluo assumptus ĩmediate post cibũ in dosi. ℥. ꝭ. cũ modico plus aquę extinctionis ferri, vel calybis, & fluxui vẽtris, vel calido, vel acuto cũ relaxatiõe, & excoriatiõe intestinoꝝ assumptus ante cibũ in dosi ꝑdicta cũ eadẽ aqua frigida tpe calido, & calida tpe frigido: pręmissa tñ aliquali euacuatione cũ cassia, vel mãna, vel cũ rhabarbaro asso: seu cum myrobalanis assatis, si talis fluxus, vel vomitus est dependẽs à materia pũgitiua, vel mordicatiua. Et hic notãdũ, ꝙ in quolibet fluxu vẽtris illa, ꝗ dant̃ ad cõstrictionẽ statim debẽt exhiberi ante cibũ: oppositũ aũt fieri debet ĩ vomitu. valet ẽt vsus eius appetitui magno ꝑgnantiũ, est. n. frigidę, & siccę cõplexionis ĩ primo, cũ stipticitate multa & cõfortatione mẽbroꝝ: vñ multũ laudo vsum eius.

Canon practicus.

Additio.

Iste syrupus est in vsu. Aui. in. v. cano. habet vnam aliã descrip. & est fere eadem. Similiter Serapio in proprio antid. Etiam Franciscus de Pedemontiũ in cap. de cura malæ complexionis stomachi cum materia habet vnam aliã descrip. quæ eadem est cum illa domini Auicennæ.

MANARDVS in Syrupũ de agresta.

Hic quoq; pręstans est: Paulus omphacomeli.

SYL. *Syrupus Myrtorum ventriculum, & viscera alia roborat, ob id fluorem alui antiquatum sistit, & tussim mitigat: fit vt syrupus de omphacio prædictus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæmorrhagiam oẽm cohibet, sumptus cũ aqua chalybata, vel plantaginis, siue à pulmone est, siue ab vtero, siue renibus. Diabetem quoq; reprimit, & oẽm immodicã vacuationem quia refrigerat, siccat, adstringit. Eadẽ opera omphacosacchar pręstat. Viscera ab intemperie calida imbecilla & soluta roborat, tussi à defluxu calido & acri medetur dictis qualitatibus, & suo lentore velut incrustando muniens fauces, ac guttur: fit ex succi myrtorũ. i. myrti baccarum lib. xij. coctis ad tertiæ partis consumptionem, deinde colatis, & quiescendo purgatis lib. vij. quibus affunde sacchari clarificati libras. v. percoque igni lento in syrupum, vel si ęstas est, insola vsq; ad partis aquosę consumptionem: sic Mesues & Serapio componũt. Parrhisijs autem, quod myrtos parũ recentes habemus, ex ipsis in aqua temperatis, & coctis paramus, sed imbecilliorem. Hic ventris fluorem etiam antiquum sistit, & screatũ sanguinis, quę vt pręstet efficacius astringentiũ catalogũ, rosas, rho, acaciam, hypocistidẽ, balaustia, oxyacantham, baccam, mespila, carnẽ cydoniorũ, succũ granatorũ, mastichen, santala, ebur vstum miscent, cũ horum vnum, aut saltẽ pauca sufficiant. Myrteton Pauli lib 7. huic affine est, ex succi myrtorũ sextarijs tribus coctis, cum melle sextario vno ad tertiæ partis consumptionem semper despumando.

Syrupus ribes (sic enim vocant Barbari, doctis ignoratum fructice) vel Damasceni, vel nostratis, calorem, febres biliosas, sitim extinguit, profluuium biliosum, vomitum, hæmorrhagiam sistit, cardiacis succurrit, appetentiam excitat, exanthemata seu morbillos, & variolas sanat, in pestilentia est efficax, ebrietati resistit, visum acuit: fit vt syrupus ex acida parte citrorum, cui viribus ęquale est. Ex baccis item ribes rubentibus racematim cohærentibus in aqua coctis, & expressis cum saccharo percoctis, fit cremor gelatinæ vulgari similis, qualis ex cydonijs, cornis, oxyacanthæ, vuis, gelatina vulgò dictus, quòd gelu concretione refert: sed hic omnium est gratissimus, & potest eadem, quæ syrupus, & sapa ribes prædictus. Quàm vellem simplices herbarum succos, vt fructuum, melle, vel saccharo conditos, & coctos, vel etiam igni, aut sole siccatos seruari, potius, quàm sic varie initio misceri, cũ posset medicus vtẽdi tempore pro suis indicationibus, & scopis miscere. Est multũ in vsu, nomine syrupi de baccis myrti. Est alius syrupus myrtorum compositus post scribẽdus, frigidus est ac siccus ad primum gradum, mista etiam pauca caliditate aromatica.

AN. Syrupus de granis Myrti confert solutioni antiquæ & tussi, & confortat stomachum & pulmonem, & viscera, & eius modus est sicut syrupus de acresta.

Iste syrupus ẽm pñtẽ descriptionẽ est in vsu, & ab oĩb⁹ pręparat̃. valet principaliter cõtra oẽm fluxũ vẽtris antiquũ, & maxime excoriatiuũ, & cõtra omnẽ fluxũ sanguinis à renibus, vel a pectore assumptus cũ aqua ferrea, vel plãtaginis, & cõtra fluxũ mẽstruoꝝ, & cõtra tussim factã a materia calida & subtili. Cõfortat insuper stomachũ, & pulmonẽ & viscera calefacta & relaxata, et summe cõfert supfluo fluxui vrinę, & diabeti. Est. n. cõplexio myrti frigida in prĩo, & sicca in secũdo, cũ caliditate quadã, & leui apertione, virtus aũt huius syrupi resultat frigida versus primũ, & sicca modicũ vltra primũ, & dosis ei⁹ est de mane vacuo stomacho vsq̃ ad ℥. ꝭ. lymphatũ cũ aqua simplici, vel ferrea, vel alia distillata, ẽm exigẽtiã dispõnis.

Additio.

Syrupus de granis myrti est in vsu. Serapio in proprio antidotario tres habet descriptiones syrupi de granis myrti, quarum vna est similis huic.

MANARDVS in Syrupũ de granis myrti.

Myrteton vocat Paulus: magni vsus in fluente aluo.

SY. *Syrupus ex Vuis purgatis prodest tussi, & thoraci, fit vt syrupus zizyphorum.*

AN. Syrupus Chesmes confert tussi, & pectori, decoquatur chesmes, sicut diximus in syrupo de iuiubis.

Syrupus de chesmes. i. de passulis sine nucleis: aliter exponatur. i. de grana cum aqua tingitur sericum, sed prima expositio dicta est magis ad mentem auctorum: non est in vsu.

Additio.

Iste syrupus raro habetur in vsu. Serapio in proprio antidotario eundem describit syru. & sunt chesmes passulæ sine nucleis.

Manardus

MANARDVS de Syrupis Chesmes.

Passulas vocant, nullum tamen vidi qui pararet.

SYL. *Syrupus ex Dactilis ventriculum adstringendo roborat, ob id vomitum, & fluorem alui sistit: fit ex dactilis enucleatis, tritis, coctis ad consumptionem duarũ partium, deinde in syrupum percoctis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Succo dactylorum caremus, vuarum abundamus, tamen cocto in syrupum non vtimur: potest, qui volet, componere, & composito ad dictos affectus vti. Quæ ex vino, & aceto, succis fructuum, cũ melle, aut saccharo fiunt potiones, œnomeli, oxymeli, oxysacchar simplicia hic adscribi possunt, quia tamen multipliciter componũtur, in compositos syrupos distuli.

ANT. Syrupus de Albelach cõfortat stomachum, & sistit vomitum: & stringit ventrem. Sumantur albelach, & enucleentur, & conterantur, & coquantur vsq; ad consumptionem duarum partium, & fiat syrupus sicut diximus.

Syrupus albelach .i. de dactylis, non est in vsu, & est vltimus, qui ponitur inter syrupos simplices, factos ex solo zucchαro, & aliquo succo. Cum hoc tamen ponit inter cõpositos syrupum acetosum simplicem constructum ex tribus .s. aqua, zucchαro, & aceto.

SYL. *Syrupus saporis de pomis ad melancholiam, & maniam, cor etiam exhilarat, accipit succi pomorum redolentium lib. † tres, succi buglossi domestici, et syluestris, ana lib. ij. folliculorum sennæ vnc. quatuor, croci drach. duas, sacchari albi lib. tres. Fit autem sic: senna contrita, horis 24. succis maceretur: semel deinde ferueſiat, aut bis coletur, expressum pòst cum saccharo percoquatur in syrupum. Crocus autem panno lineo ligatus inter coquendum infricetur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hic apud Mesuen est in praxi, capite de mania, & melancholia sanguinea. Sapor verò hic rex fuit Persarum, cuius meminit Crinitus lib. 13. cap. 4. à quo, vel in cuius gratiam hic syrupus est compositus. Alius est apud Mesuen in cephalalgia melancholica valẽtior. etiam ad quartanas, & lienem obstructum efficax, ex adianti albi, radicum & florum buglosi domestici, & syluestris, polypodij, epithymi, ana vnc. vna, folliculorum sennę, fumariæ, chamęmeli, stœchados, ana drach. septem, chamædryos, schœnanti, ellebori nigri, ana drach. tribus, eupatorij drach. quatuor, succi pomorum dulciũ vnc. octo, coctis simul præter epithymũ, & succum in aquæ libris tribus ad libræ vnius consumptionem, tunc adde epithymum, & parum coque, & cola: deinde succum, & lib. duas sacchari, & percoque. Est etiam in vsu syrupus cichorij compositus à Nicolao Florentino vreticus, splenicus, melancholiam vacuans, hepatis obstructionem liberans: recipit autem intybi hortensis, & syluestris, cichorij hortensis, & syluestris, ana manipulos duos, fumariæ, cucurbitæ, lichenis herbæ, lupi salictarij, ana manipul. vnum, hordei mundati, fructuum halicacabi. ana vnc. quatuor, glycyrrhizæ, triũ adiantorum, asplenij cassuthi, ana drach. sex, radicis fœniculi, asparagi, apij, ana vnc. duas, coque in aqua, cola, percoque: addunt nonnulli lib. singulis rhabarbari panno raro ligati vnciam dimidiam, sæpe inter coquendum exprimendam: aliam compositiorem habet Gulielmus Placentinus: simplex verò, aut simplici proximus, & minimùm compositus ratione bona efficax probatur: malleq; rhabarbari, aut substantiam, aut expressionem syrupo simplicem miscere vtendi tempore, quam parandi, quòd minus preciosam, & efficacem magis portionem reddat. Quòd si per hunc syrupum vis lienem, aut hepar, aut renes purgare, præstabit multò syrupum simplicem miscere decocto simplicium splenicorum, vel hepaticorum, vel nephriticorum. Ex succo lactucę, oxalidis, portulacæ, & aliarum similiter refrigerantium atque buglosi vtriusque, & reliquarum quoq; herbarum viribus saltẽ insignibus preditarũ, possunt parari multo meliores, q̃ qui vulgò sunt in vsu.

SYL. *Syrupus adiantinus ad thoracis affectus calidos, & viscerum obstructiones, recipit glycyrrhizæ vnc. duas, adianti albi vnc. quinque, tempera aquæ fontis lib. quatuor, horis vigintiquatuor, coque ad dimidias, expressum percoque cum sacchari clarificati aquæ adianti albi, ana vnc. octo.*

MANARDVS de Syrup. alchelach.

Dicunt esse dactylos: sed mirum est cum alias interpres consueuerit vti voce dactylorum quod nunc vtatur voce illa.

DE SYRVPIS COMPOSITIS

SYL. *HActenus syrupos simplices, & iulepos descripsimus, nunc compositos aggrediamur, primum refrigerantes fere, postea calfacientes, & roborantes.*

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupos ex succis fructuum medicamentosis, præsertim refrigerando, & adstringendo, & obiter ex succis herbarum etiam calfacientibus, simplices explicuimus: cõpositi supersunt, inter quos Mesues acetatum, ex aceto, aqua, saccharo recenset, quãuis minimum sit compositus.

Frigidi autem hi aduersus biliosos affectus, & sanguineos sunt efficaces, vt calidi ad pituitosos, & melancholicos, nisi quibus melancholia feruet.

Primum autem cõpositos ex succis fructuum docebimus, quo ordine simplices prius sunt descripti.



ANT. HVcusque scripsimus modos syruporum simplicium, & iuleb. Nunc vero sermo noster erit de syrupis compositis. quorum virtus est infrigidare. Et consequenter de his, qui calefaciunt, & confortant scribemus.

Hæc est secunda pars principalis huius sextæ diuisionis in qua postquam posuit iuleb, & syrupos simplices, nunc prosequitur compositos. licet inter compositos intermisceat syrupum acetosum simplicem, qui tenet medium inter simplices, & compositos. Et primo ponit syrupos, qui magis conueniunt ad digerendũ materiam calidam: quia plus attinent complexioni frigidæ in eorum virtute, & subsequenter ponit illos, qui principaliter conueniunt ad digerẽdum materiam frigidã, nã cũ eorũ cõplexione plus attinent caliditati. Et licet aliqui syrupi in hac prima parte positi etiã simul conueniũt ad digerendũ materiã calidam & frigidã, sicut inferius declarabitur, tñ in eorum cõplexione plus attinent gradui frigiditatis.

MANARDVS de Syrupis compositis.

Compositos hos vocat, quia pręter saccha. aut mel, ex pluribus, quàm ex vna re constat.

SYL. *Syrupus papaueris ad catarrhum, & tussim, causam insomniæ, fit præsertim ex capitum papaueris albi, & nigri, ana drachm. lx. coctis in libris quatuor aquæ pluuialis, ad consumptionem librarum duarum, & dimidiæ, tunc percoquantur cum sacchari albi, & penidiorum, ana vnc. quatuor.*

SYLVII ANNOTATIO.

Galenus in diacodio hunc terminum decoctionis non vult tam longum in recentibus præsertim capitibus, quia vim perdit, sed donec ipsa capita coquendo tabescant. Potest fieri ex solo semine, sed pręstat ex capitibus cum semine decoctis ipsum componere, quod in capitibus vis refrigeratoria sit insignior, vt indicat opium ex his præsertim nigris incisis, emanans liquor maximè omnium narcoticus. Hic syrup. simplex vsu frequentior, quàm sequens, catarrhum calidum, tenuem, & acrem, in asperã arteriã sistit, quia frigiditate sua cogit, & crassum efficit humorẽ, ob id ad fluẽdũ ineptiorem. In quem vsum diacodion adhibet Gal. Caloris quoq; incendium extinguit, somnũ conciliat, sitim sedat, guttur lenit. Tussim quoq; ab eodem catarrho siccam finit, aut saltem mitigat, sicca autem est, ꝙ nihil materiæ tenuioris, & efflationem tussis materiam eludentis expectoratur, & lentore suo gutturis asperitatem lenit. Pro pluuiali aqua quidã malũt fontanã, & coquũt ad cõsumptionẽ tantum libræ vnius, vel vnius, & dimidiæ, in formam iulepi. Capita autem papaueris sint recentiora, quia frigidiora sunt, & diu mi-

nus coqui desiderant, quàm sicca: somnum quoq; conciliat, tũ per se refrigerando, & humectando sumptus vncijs duabus hora somni, tũ per accidens mitigata per tussim vigilias excitante. Eadẽ vi sitim extinguit, à calido & sicco nasci solitam. Papaueris non nigri sed rubri legunt nonnulli, ꝙ papauer rhœas est Dioscoridi refrigerans, & omnibus suis partibus somnum concilians, ne putes cũ quibusdam ipsum anemonem esse calidam herbam.

ANT.

Syrupus de papauere confert catarrho, & tussi, quæ vigilare facit. Accipe papaueris albi, & nigri, & proprie capitum eorum, ana ℥. lx. & decoquãtur in li. iiij. aquę pluuialis vsquedum redeat ad li. i. & ß. & cum zucchari albi, & penidiarum, ana † ℥. iiij. fiat syrupus.

† vnc. iiij.

Syrupus de papauere duæ descriptiones syrupi de papauere ponuntur in hoc antidotario a Mes. sed ista prima, quæ ponitur est illa, quæ magis habetur in vsu, & sic vbique præparata reperitur, licet & alia, quæ sequitur magistraliter cõueniat, vt de ipsa inferi⁹ declarabo: valet enim iste syrupus principaliter ad prouocandum somnum, ad sitim extinguendum, assumendo de eo. ℥. ij. de sero vna hora post cœnam, & etiam de mane si expedit vna hora post prandium: reprimit enim vapores calidos, et acutos, qui sunt causa vigiliarum, etiam sua frigiditate caliditatem superfluam remittit, prohibet etiam descensum catarrhi acuti ad partes pectoris, & pulmonis. Confert etiam tussi siccæ, & asperitati gutturis, & cannæ, assumptus tẽpore congruo, & cum modo, & aqua conuenienti talibus dispositionibus. Reci. papaueris albi, & rubei, & proprie capita eorum cum semine, supple. litera est clara, & modus constructionis ipsius, & simplicia ingredientia, sunt superius declarata.

Additio.

Duos describit syrupos de papauere dñs Mes. in præsenti antidotario, iste tamen primus, magis conuenit ad somnum prouocandum, ꝙ̃ sequens. Nicolaus in proprio antidotario habet vnam descrip. syrupi de papauere: sed non est in vsu. Auicen. in. v. cano. habet duas descrip. sed non sunt similes huic: nonnulli tamen primam earum dispensant magistraliter ad intentionem dictam. s. ad somnum prouocandum, & vocant syrupum de papauere centum capitum. Summa medi. est. v. res.

MANARDVS in Syrupo de papauere.

Longa nimis videtur hęc decoctio, adeò, vt in recentibus vim perdat. Tutius est coquere donec tabescat, nec amplius.

SYL.

Syrupus Bizantinus ad icterum, & febres putridas, biliosas, & phlegmaticas solutu contumaces, recipit succi intybi, & apij, ana lib. duas, succi lupuli, & buglossi hortensis, vel syluestris, ana libram vnam, ferueant semel, & purgentur eius succi clarificati lib. quatuor, igni lento coque in syrup. cum sacch. lib. duabus, & dimidia. Interdum acetum mensura succorum purorum dimidia incoquitur, interdum rosarum vnciæ duæ, glycyrrhizæ vnc. dimidia spicæ nardi drachmæ duæ, seminis anisi, fœniculi, apij, ana drachmæ tres succis incoquuntur, & vi mirus vadit.

SYLVII ANNOTATIO.

Coquendo despumẽtur, & clarificentur, & colẽtur succi. Si hũc vis obstructa potentius aperire, adde acetum album, apium, petroselinum, fœniculum, & alia, vel splenica, vel hepatica, vel nephritica, aut ei iunge, vtendi tempore syrupum de radicibus, vel duabus, vel quinque.

ANT.

Syrupus Dinari, & eius interpretatio est syrupus de bizantijs faciens ad febres oppilationum, & febres cholericas, & phlegmaticas, quarum difficilis est radicatio. ad icteritiã. Accipe † succi endiuiæ, suc. apij, ana li. ij. suc. lupuli,

† suc. cicoreæ seu petrosæ.

E suc. boraginis, aut buglossæ domesticæ, aut syluestris, ana lib. i. Bulliant bullitione vna, & despumentur, & depurentur. † Accipe eius clarificati lib. iiij. zucchari tabarzet lib. ij. & ß. & coquantur cum facilitate donec fiat syrupus. Et quandoque ad omnem partem succ. depurati ponitur aceti boni albi, & clari pars. ß. Et quandoq; bulliunt in suc. foliorum rosarum. ℥. ij. liquiritiæ vnc. ß. spicæ drac. ij. anisi fœniculi, seminis apij, ana drach. iij. & est mirabilis.

Iste est syrupus de bizantijs, & sic sub isto nomine vulgari, & literali sermone vbiq; fit & habetur in vsu. dupliciter autẽ reperitur. vno modo ſm simplicẽ descriptionẽ. alio mõ cũ additione, quæ in fine huius capituli ponitur, cũ dicit, & qñq; ad omnẽ partem succi, &c. Et sic præparando vocať syrupus de bizantijs cũ additione, & vtroq; modo præparatus reperitur. Et, vt sic habet diuersas operationes efficere. Iste syrupus est valde famosus, vnde hr̃ in cõtinuo vsu pp eius excellentiam, & iuuamenta, & maxime in febribus difficilis eradicationis cõpositis, vt cholericis, & phlegmaticis, & vt sic cõfert febribus de materia mixta, vt ex phlegmate, & cholera. Vsus tñ eius est magis cõueniens transacta nona die, aut ad minus septima, & sic practicatur. Sed hic notandum, ꝙ ante septimam vtimur cõiter in istis febribus ꝑ digestiuo nostro syrupo de duabus radicibus, aut acetoso simplici cũ aqua fœniculi, & tertia parte mellis rosati colati, vel media pte cũ aqua simplici, endiuiæ tm̃, vel fœniculi tm̃, vel endiuiæ, & fœniculi simul, ſm ꝙ plus, vel minus prædominatur materia phlegmatica, vel cholerica in dictis febribus. Prędominãte vero materia cholerica, vtimur syrupo simplici, vel acetoso cõposito cum quarta parte mellis rosati colati, & cũ aqua fœniculi, & modico aquæ endiuiæ, si vero aliquid aquæ fœniculi ponitur, est valde modicum. Prædominante vero materia phlegmatica vtimur syrupo acetoso composito, vel simplici, si aliud membrũ læderetur ab eo cum æquali proportione mellis rosati colati, & cum aqua fœniculi, & cũ modico aquæ endiuiæ. Mel rosatum principaliter ponitur cũ prædicto syrupo ad digerendum materiã phlegmaticam in stomacho, ipsam subtiliando, & abstergendo, & ad stomachum cõfortandũ. Et syrupus de bizantijs cũ additione est magis cõueniens in declinatione febrium, ꝙ̃ syrupus de bizantijs sine additione: qa magis aperitiuus, subtiliatiuus, confortatiuus membrorũ, & præparatiuus residui materierum ad expulsionem. Reci. endiuię, apij, succi lupuli, noti sunt, oriuntur in sepibus, & sunt frigidæ versus primũ, & siccæ in ipso cũ virtute aperitiua, & aliqualiter lænitiua, qa sunt de specie volubilis habentis lacticiniũ, & ipsorũ virtus cõplexio, & operatio ponitur a Mes. in capitulo de volubili, & a nullo alio reperitur de lupulo sub proprio nomine. succi boraginis, &c. Reliqua simplicia sunt superius declarata, & modus construendi apparet in litera. Sequitur & qñq; ad omnẽ partem succi depurati ponitur acetum. Ista additio cõiter nõ est in vsu, & qñq; bulliunt in succis foliorum rosarum, & illa est additio vsitata, quæ est clara per se, & omnia, quæ continentur in ea. Et iste syrupus in caliditate, & siccitate ascendit versus primum gradum.

Syru... bizã... plex.

F

G

Quonã... pore bi... tius cõ... tus fit... bendus

Nota d... pulo.

H

Additio.

Iste syrupus nõ dr̃ de bizantijs, eo ꝙ in ipso blactę bizãtiæ ingrediãť, sed vult Saladinus dr̃ syrupus dinari, vel de bizãtijs, quia bizantiũ in Arabica lingua idẽ est, quod ducatus, vel aliud gen⁹ dinarij: vñ sicut ducati apud hoĩes sunt cari & preciosi, ita iste syrupus apud medicos, & etiã apud infirmos, pp optimã operationẽ quã inducit est valde carus, vel põt dici de bizantijs a loco quodã nominato bizantiũ in confinio Macedoniæ, qui nũc vocať Cõstantinopolis. Summa me. sine additionibus est. vi. res.

Manardus

MANARDVS De Syrupis Dinari, id est, de byzantijs.

Barbara certè est hæc inscriptio: & si id notat, quod verba significant, auaritiam ostendit, quæ à bono, & viro, & medico debet esse aliena. Efficax tamen est syrupus, & multi vsus in longis febribus, præsertim ab atra bile factis. ACCIPE eius clarificati lib. iiij.) Id est, pro quibuslibet. iiij. lib. accipe sacchari lib. ij. ſ. Et quandoque.) Parant communiter vtroque modo, cum aceto videlicet, & absque eo: dum tamen simpliciter scribitur, acidus est accipiendus.

Syrupus de quinque radicibus ad eadem efficacior proximus viribus syrupo Bizantino, incerti est autoris, accipit radicum apij, fœniculi, petroselini, asparagi, rusci, ana vncias duas, coque in lib. sex aquæ fontis ad tertiæ partis consumptionem, expressum percoquitur cū sacchari libr. tribus, addendo ad finem aceti vnc. octo. Alij addunt decocto seminis apij, fœniculi, petroselini, ana vnc. vnam, & in libras decem aquæ coquunt ad dimidias. Expressum percoquunt cum mellis potius, quàm sacchari libris quatuor.

Syrupus acetatus simplex materias calidas frigiditate, tenuitate vero crassas, & glutinosas ad expulsionem apparat. Galeno etiam in partibus remotis, ad quas essentiæ suæ tenuitate alia quoque medicamenta affectus in his contumaces victura conuehit: humorem tamen melancholico sibi temperamento affinem iuuare non videtur: recipit aquæ fontis libras quatuor, cum sacchari libris quinque: coquantur in vase lapideo ad dimidias semper despumando, carbonibus accensis, aut flamma exigua, & sine fumo, tunc adde aceti albi, clari libras duas. Si autem valentissimum vis, libras quatuor: si viribus mediocre lib. tres, & percoque in syrupum. Datur ab vnc. i. ad vnc. tres cum frigida.

SYLVII ANNOTATIO.

Affectibus biliosis saluber, quia bilem tenuitate, & caliditate furiosam frangit: crassat, extinguit: humores autem crassos tenuat, incidit, obstructiones aperit, vrinas mouet ac sudores. Quę contraria potest, nimirum contrarijs constans substantijs etiam aceti ratione. Cum autem acetum sit frigidum siccum, viribus maximè, & humor melancholicus frigidus siccus, & melancholia extincto iam calore frigida sicca Galeno dicatur, ob id humores, & affectus melancholicos augere videtur acetum, præsertim in mulieribus, quia vterum lędit Hippocra. lib. 3. rat. vic. acu. & eius ratione syrupus acetatus tamen, quia hos humores, & similiter crassos, lentos expulsioni apparat tenuando, incidendo, meatus aperiendo: saluber etiam est affectibus melancholicis, vt quartanæ, libro primo ad Glauconem, & splenicis remedijs sumendis, & admouendis miscetur in methodo medendi, & libro 9. c. ph. p. putredini etiam resistit, vt acetum, ob id pestilentibus febribus est saluberrimus cum aqua buglossi, melissophylli, & alijs, partes principes roborantibus. Non abs re autem in vase lapideo, aut siliceo, aut terreo vitrato coquit. Nam acetum à vase æneo, æruginosum aliquid contrahit, & corrodens. Quòd autem Galeno autore hanc ei syrupo vim tribuit, rerum affinitate fecit. Id enim Galenus oxymeliti tribuit, à quo hic syrupus nullo differt, nisi quòd mellis loco, saccharum mellis speciem accipit, &, quod crassius coquendo efficitur, quàm Galeni oxymeli, ad diuturnam custodiam. Potest tamen hic syrupus, vt Galeni oxymeli parum coqui, æstate præsertim, & fiet liquidissimus, clarissimus, iucundissimus in hos omnes affectus, vt quotidie experimur, potiùs, quàm tantam crassitiem ex multa coctione natam aqua, vel dulci, vel destillata dissoluentes, præsertim quibus affectibus mel timetur. Acetum autem album tenuius, & potentius alio est.

NT. SErmo in syrupo ace. Iam magnificata est inter verificatores virtus syrupi acetosi, & excellentia eius, & in cōmunitate, & posse ipsius A in materias calidas, & frigidas, & subtiles, & crassas, & viscosas siue adhærentes. Et si quidē oportet, virtus infrigidationis eius cito tollitur, nō sublata virtute penetrationis ipsius, † & hoc quidem Gal. testatus est, quoniam eius potentia communis est ad omnes materias. Et videtur, ꝙ non: ad choleram nigram † propter similitudinem, & communitatem complexionum. Et nos quidem dicimus, ꝙ facit penetrare medicinas in partes in quas forte non penetrarent, & facit eas acquirere diuisiuas sectiones duri & difficilis, & modus operationis eius est. Accipe zucchari boni albi partes. v. & funde super illud in vase lapideo aquæ fontium dulcis, & clarę partes. iiij. & decoquatur semper abijciendo B spumā eius, & sit ignis in quo coquitur prunarū, aut tenuis flāmæ sine fumo, & decoque hoc modo donec clarificetur, & diminuta sit aqua sicut medietas eius. Deinde funde sup ipsum aceti vini albi clari ptes. ij. † in leui, † & in forti partes. iiij. & in mediocri partes. iij. Et da ei post illud perfectionem in coctura, & sit dosis eius ad ℥. i. vsque ad. † iij. † cum aqua frigida.

† iiij.

Sermo in syrupo acetoso iam magnificatus est inter verificatores. Hic autor ponit descriptionem syrupi acetosi, & virtutes, & operationes eius. Est enim multū famosus, & excellens, & vbiq; sic præparatus habetur in vsu. nā est efficax, & mirabilis in digerendo materiam subtilem cholericā, & acutā, vnde summe confert cholericis febrientibus. Incrassatiuus enim est materierum subtiliū, & extin-C ctiuus superfluæ caliditatis, & sitis, aperitiuus oppilationū, ꝓuocatiuus vrinæ, & alias, ꝗ plures habet opationes efficere. Et iste syrupus acetosus simplex est minoris infrigidationis malæ cōplexionū calidarū, ꝗ syrupus violatus: sed est maioris aperitionis, & prouocationis, & prohibitionis putredinis malæ, & venenosæ, ideo multū cōfert tēpore pestilentiæ, & febribus pestilentialibus assumptus cū aqua buglossæ, vel melissæ corruptioni aeris resistēdo. ipsum autem Gal. summe cōmendat. xi. therapeuticæ, & de ipso multum confidit in dispositionibus putredinalibus, nisi sit nocumentū magnū in stomacho, & sensibilis læsio in neruis per frigidum. Et iste syrupus per se solum assumptus cū aqua simplici, vel endiuię principaliter cōuenit in digerendo materias calidas, & subtiles. Et subdit auctor quod posse eius etiā extēditur in materias frigidas: crassas, viscosas, & adhęrentes, hoc autem habet intelligi admixtus cū alio syrupo calido, et melle rosato colato, vel alio syrupo cōposito absq; aceto, de quo statim dicemus, D vel lymphatus cū aqua apij, vel fœniculi, & similibus calidis aquis aperitiuis, et sic cōueniret ad materias frigidas, admixtus tñ cum calidis sub debita proportione. Et sic apparet solutio dubij, quod ipsemet tangit in litera dū dicit. Et nos quidem diximus de isto, ꝙ facit penetrare medicinas simplices, quæ cum ipso administrātur in partes quas forsitan non penetrarent. Et facit eas acquirere sectiones diuisiuas duri & difficilis. Et cum hoc etiam remanet cū ipso virtus infrigidatiua & incisiua. Et componitur solū ex zuccharo aqua, & aceto, ſm proportionem positā ab auctore, & litera est clara.

Cholerę subtilis, & acutę digestiuum excellens.

Additio.

Iste syrupus est multum famosus apud omnes: nam Auicenna in quinto cano. habet multas descriptio. istius syrupi differentes tamen ab isto. idem similiter. iiij. cano. fen. prima describit præsentem syrupum. Similiter Haly. x. practicæ, & Serapio in proprio antidotario describunt

Varię syrupi acetosi descriptiones.

præsentem syrupum. Et summa medicinarũ ipsum componentium sunt tres res, aqua, zuccarum, & acetum, ſm proportionem hic descriptam a Mes.

MANARDVS de Sermone in syrupo acetoso.

ET hoc quidem Galenus testatur.) Galenus nusquam huius meminit, sed oxymelitis. PROPTER similitudinem & communitatem.) Hippocrates & Galenus, acetũ iuuat eos in quibus amara: lædit summopere in quibus atra bilis dominatur: magis tamen mulieribus, quàm viris est inimicum, quia vterũ lædit. IN leui.) Si videlicet non vis multum acidum. ET in forti.) Id est, si vis multum acidum. CVM aqua frigida, &c.) Non exprimit quantitatem aquæ: nos autem duplam aquam miscemus, & ex herbis potius elicitam, quàm naturalem.

SYL. *Syrupus acetatus cum radicibus, bilem crassam, & auulsu difficilem, ac pituitã incidit, terget, obstructa hepatis, lienis, renum aperit, recipit radicum apij, fœniculi, intybi, ana vnc. ij. seminũ apij, fœniculi, anisi, ana vnc. i. seminis intybi vnc. dimidiam: hæc omnia igne lento coquantur ad dimidias in aquæ fontanæ lib. x.* † *tunc additis sacchari lib. iij. clarificetur, deinde acetum additur quantumlibet pro scopis, vt dixi nuper, varijs.*

† expressũ vbi est.

SYLVII ANNOTATIO.

Nam si imbecillum vis, aceti libras quinque addis: si valentissimum, decem: si medium, libras septem, & dimidiam. Sed hic aceti modus atque adeò primus, in hoc syrupo, & in pręcedente nobis est molestus, præsertim quibus frigidus est vẽtriculus, quem vt cęteras partes neruosas acetum lædit. Ob id etiam Galenus mel duplum acetum miscet, & melli duplam aquam, Mesues quoq; aquã propè duplam saccharo vbique miscet. Quinetiam sæpe sine aceto hic syrupus fit, & tunc de duabus radicibus sine aceto dicitur, quia ex radicibus quinque vreticis, apij, fœniculi, petroselini, rusci, asparagi, duas tantum recipit. Febribus pituitosis, quàm biliosis aptior est, quia modicè calet, & ijs incipientibus, vt Bizãtinus paulò valentior procedentibus.

ANT. Modus syrupi acetosi cum radicibus cuius operatio est ad choleram crassam, difficilem, & ad phlegma. Incidit enim, & abstergit, & aperit oppilationes, q̃ sunt in hepate, & splene, & in renibus. Accipe aquę fontium clarę lib. x. proijce super ipsam radicis fœniculi, apij, endiuiæ, ana. ℥. iij. anisi, seminis fœniculi, apii, ana ʒ. viii. seminis endiuiæ vnc. ß. Coquatur cum facilitate vsquedum veniat ad lib. v. Tũc proijce super ipsam zucchari boni lib. iij. & clarificetur sicut prius. Deinde funde super ipsum aceti boni quantitatem sufficientem, iuxta modum superioris doctrinæ, & da vbi oportet.

Modus syrupi acetosi cum radicibus. s. duabus de quinque radicum numero. Iste syrupus est multum in vsu, & ſm præsentem descript. vbique pręparatus reperitur. Est enim efficax in digerendo materias mixtas, & phlegmaticas, sic etiam summe confert febribus cõpositis, & phlegmaticis, tamen eius virtus, efficacia, & operatio est plus ad materias phlegmaticas, q̃ cholericas, eo, ꝙ sua cõplexio est tendens ad primũ gradũ caliditatis, & siccitatis, & licet huius syrupi descriptionem ingrediatur acetum, & a quibusdam vocatur syrupus de radicibus temperatus acetosus, & à quibusdam vocatur acetosus de duabus radicibus: & a quibusdam vocatur acetosus compositus, & sic ab eisdem quando acetum in ipso ponitur: vocatur syrupus temperatus de radicibus, sine aceto vocatur compositus sine aceto. Et his tribus modis vocatur generaliter ab omnibus cum aceto, vel sine, quando in ipso nõ ponitur. Sed statim insurgeret dubium. Nam statim diceret aliquis quomodo iste syrupus dicitur de duabus radicibus cum eius compositionem ingrediantur tres radices s. radix fœniculi, apij, & endiuiæ.

Dubium.

E Dicendum, ꝙ radices absolute prolatæ sunt quinq; numero. s. fœniculi, apij, petroselini, brusci, & asparagi, de quarum numero solum duæ ingrediuntur. Endiuia vero non est de numero earum quinque. Et est simile, sicut si diceremus de vno syrupo, qui componitur ex duabus seminibus calidis, vel frigidis, vt semine anisi fœniculi, vel ex semine cucumeris, vel cucurbitæ. Et licet ingreditur semen leuistici, & endiuię nõ propter hoc vocaretur nisi syrupus de duobus seminibus calidis, vel frigidis. Nã semina calida absoluta prolata sunt solum quinq; semen anisi, fœniculi, ameos, carui, & cimini. Quidam aũt, & forsan melius dicunt, ꝙ sunt semen anisi, & fœniculi, & petroselini, brusci, asparagi, sicut aqua quinque radicũ fit ex quinque radicibus iam dictis: vtrũq; tñ dictum potest saluari. Semina vero communia frigida absolute prolata sunt ẽt quinq;. s. semen cucumeris, cucurbitæ, peponum, melonũ & citruli. Et sic etiam sunt quinq; radices ex quibus fit aqua distillata, quę est multum calefactiua, ac et aperitiua.

F Et aqua ex suprascriptis quinq; seminibus frigidis est multum diuretica prouocatiua vrinæ, etiam alteratiua ad frigidum. Et sic tales aquæ denominantur ab eis. Prima dicitur aqua de quinque radicibus. Secunda vero dr̃ aqua de quinq; seminibus communibus, & vtraque multũ est in vsu, & sic apparet solutio quo ad dubium. Iste syrupus licet nominetur alio trium modorum iam dictorũ ab aromatarijs, tamen nominatur, vt plurimum syrupus acetosus compositus, vel syrupus cõpositus sine aceto. Et hoc quando acetum non ingreditur, & vt sic, habet diuersas operationes efficere ratione virtutis aceti, & non est tantæ caliditatis. cum acetum ingrediatur, sed est aperitiuus oppilationum, subtiliatiuus materierum crassarum, incisiuus, prohibitiuus putredinis, & malæ qualitatis, quãdo autem est sine aceto, est eiusdem virtutis cum supradicto, & non lædit stomachum & membra neruosa, est etiã prouocatiuus sudoris, & vrinæ, & præparatiuus materierum facientium febrem ad expulsionem, vnde vtimur eo communiter in principio febrium phlegmaticarum cum melle rosato colato distemperato cum aqua fœniculi, vel alijs aquis similibus, & compositus cum aceto plus confert attinentibus alicui caliditati cum viscositate, sine aceto autem plus conuenit materiebus frigidis crassis. Conuenit etiam iste syrupus oppilationi hepatis, renum, splenis. Et hic notandum, ꝙ sicut communiter vtimur syrupo de bizantijs in processu febrium putridarũ compositarũ. sic in principio earundẽ vtimur isto syrupo acetoso, vel sine aceto. Reci. aquæ claræ fontiũ, &c. & funde super ipsum aceti boni cum quærimus ipsum facere acetosum. Ista descriptio est per seipsam manifesta, & omnia, quæ in ipsa continentur sunt superius declarata.

G

Additio.

Iste syrupus est multum in vsu, quo vtimur sub nomine syrupi de duabus radicibus. Auic. in. v. cano. Similiter, & Serapio in proprio antidotario hunc habent syrupum, ab isto tamen parum differentem. Summa medi. est. x. res aquam numerando.

H

MANARDVS de modo syrupi acetosi cum radicibus.

Hoc frequenter vtimur, vocamusq; acetosum compositum.

SYL. *Syrupus acetatus de succis herbarum, recipit succorũ syrupi byzantini partes tres, sacchari partes duas, aceti partem vnam.*

ANT. Modus syrupi acetosi de succ. herbarum. succ. syrupi dinarij partes tres, & funde super ipsum aceti boni partem vnam. zucchari partes duas.

Modus syrupi acetosi. Non est in vsu de succis herbarum scilicet.

Additio.

Iste syrupus non est in vsu, & per succos, vel succum syrupi dinarij intelliges succos quatuor positos in syrupo dinarij,

dinarij, scilicet lupuli, buglossæ, apij, & endiuię, de quibus omnibus accipe lib. iij. zuccari. lib. ij. aceti. lib. i. Summa medici. est. iiij. res.

MANARDVS, de Modis syrupi acetosi de succis hærbarum. Est fere bizantinus, nisi quod in hoc minus additur aceti.

SYL. *Syrupus acidus de succis fructuum, refrigerat, ob id sitim sedat, ardorem bilis, & febrium, & phlegmones, aut intemperaturæ calidæ, cordis, ventriculi, hepatis, extinguit, recipit succi granatorum acidodulcium & acidorũ, ana partes tres, coque igni lẽto ad tertiæ partis consumptionem, biduo clarescere permitte, eius partes duas iulepi partibus. iij. uel pluribus, uel paucioribus percoque.*

ANT. MOdus syrupi acetosi de suc. fructuum sedantis incensiones febrium & choleræ rubeæ, & sitim, & inflammationẽ stomachi, cordis, & hepatis. Accipe succi granatorum muzorum, & acetosorũ ana partes tres. Coquatur cũ facilitate vsq; dũ diminuta sit eius pars tertia, & dimittatur per duos dies vsq; dũ clarescat, et accipe eius partes duas, et iuleb partes tres, vel plus, vel minus, & perfice coctionem in eo.

Modus syrupi acetosi de succis fructuũ. Non est in vsu. Additio.

Iste syrupus est similis syrupo de granatis supra descripto qui describit̃ hic inter syrupos acetosos propter succũ granatorum acetosorũ. Summa medicinarum est. iij. res.

MANARDVS, de Modis syrupi acetosi de succis fructuum. Eadem fere descriptio supra, nisi ꝙ ibi tantum acida, hic acida & dulcia granata accipiuntur. Loco huius officinæ parant oxysaccharum vocatum.

SYL. *Syrupus acidus de succis & aquis fructuum, ventriculum præsertim calidum roborat, ob id vomitum etiam prægnantium, & fluorem alui biliosum sistit, recipit succi granatorum acidodulcium, cydoniorum, pomorum, pyrorum, mespilorum tricoccorum, singulorum parem portionẽ, aquæ, cui rhus & uua oxyacãthæ incoctæ sint, partem. i. et dimidiam sacchari partes tres, coquæ in syrupũ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fuerint hi syrupi etiam ad condimenta aptissimi, quæ appetentiam excitent.

ANT. MOdus syrupi acetosi de suc. et aquis fructuum, & stringit vomitum & fluxum cholericum, & cõfortat stomachum calidum & abscindit vomitum prægnantium. Accipe suc. citoniorum, & malorum, & pyrorum, & granatorum muzorum, & zarur ana partes æquales. Aquæ decoctionis sumach, & berberorum ana partem. i. & ß. zuccari partes tres, fiat vt supra.

Modus syrupi acetosi de succis et aquis fructuum. Non est in vsu. Additio.

Iste syrupus non habet̃ in vsu. Auic. in. v. cañ. Similiter & Serapio in proprio antidotario describunt syrupum similem huic de fructibus. Et est zarur vel zaror ſm Simonem Ianuẽsem in synonimis, quidã fructus similis piro in figura & paruus, & vocatur à Siculis apud quos nascitur arbor eius zarore, quidam sorbam putauerunt, sed nõ est, quanuis eiusdem virtutis sit in omnibus. Stephanus vero mespilam dicit, sed non est, nam ipsa gubeira vocatur arabice, etiam zarurum pro zaror scripsit, hęc ille quidquid sit ponerem sorbam hic pro zarur. Summa medicinarum est. vij. res numerando aquam.

Zarur.

MANARDVS, de Modis syrupi acetosi de succis & aqs fructuũ. Zarur, id est, mespilorum. Nullam acredinem pręterquam à gra- A natis habet, magni tamẽ vsus esset si pararetur, in vomitibus & ventris fluxibus coercẽdis, possumus tamen & hoc, & quatuor ante eũ descriptis, pro embammatis condimentisue ciborum vti.

SYL. *Syrupus acidus ex cydonijs, stomachum roborat, & naturam calore dissolutam, ob id uomitum cohibet, sitim tollit, fit ex succi clari cydoniorum acidorũ partibus. x. aceti parte vna & semis sacchari partibus duabus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Rasis lib. 9. ad Almansorẽ huic similem habet syrupũ ex cydonijs. Obserua hic pro succi quantitate immodica saccharũ parcius.

ANT. MOdus syrupi acetosi de citonijs valet ad vomitum & solutionem naturę, et ad sitim, & stomachum confortat. Accipe succi citoniorum acetosorum, & eius proprie qui depuratus est, & factus clarus partes. x. aceti boni partem. i. & ß. zuccari boni partes duas.

B Modus syrupi de citonijs non est in vsu. Additio.

Iste syrupus nõ est in vsu. descripsit superius simplicem de succo citoniorum qui in vsu habetur, & differt iste ab illo, quia fit ex succo citoniorũ acetosorum, aliter fit ex succo muzorum. Rasis. 9. ad Alman. habet vnum syrupum de succo citoniorum acetosorum similem huic. Summa medicinarum est. iij. res.

SYL. *Syrupus acidus de pomis, cor, & ventriculum roborat, sitim sedat, fit vt syrupus acidus de cidonijs.*

ANT. MOdus syrupi ace. de pomis confortat stomachũ & cor, & sedat sitim. Et eius modus est sicut syrupus de citonijs.

Sũma medi. ẽ. iij. res

Modus syrupi de pomis non est in vsu. Additio.

Iste syrupus de pomis ace. nõ est in vsu. sed bene ille qui superius descriptus est, interdum in vsu habetur.

SYL. C *Syrupus acidus ex prunis potẽter refrigerat, ob id magnam sitim sedat, intemperiem calidam partiũ internarum cum febre & sine febre extinguit, et ebrietatem, et vertiginem, & vomitum sistit, cordis tremorem & syncopen sanat. Fit ex succi seu aquæ prunorum acidorum, granatorum acidorum, & tamar Indorum ana lib. i. succi acidi citrornm libr. dimidia, cũ sacchari lib. i. igni lento coctis. Datur cũ aqua frigida, vel aqua niuis. Si absq; saccharo coquitur ad crassitiem, sapa quædam fiet.*

SYLVII ANNOTATIO.

Aqua hic vel succus est, vel prunorum, & tamar Indorum decoctum, minus q̃ succus efficax.

ANT. MOdus syrupi ace. de prunis, & ẽ syrupus extinguens inflammationes omnes, & confert ad syncopim, et pulsum cordis, & febres inflammatiuas, & sitim vehementem, & sedat D ebrietatem, & vertiginem, & vomitũ, & est expertum. Accipe aquę prunorum acetosorum, et aquæ tamarindorum. & suc. granatorum acetosorum ana lib. i. aquæ acetositatis citri. lib. ß. Coquantur cum facilitate. & cum lib. i. zuccari fiat syrupus. & da cum aqua frigida vel aqua niuis Et quando non ponitur in eo zuccarum, fit sicut rob bonum, & expertum.

Sũma medi. est. v. res

Modus syrupi ace. de prunis. Non est in vsu. Additio.

Iste syrupus de prunis non est ille qui interdum in vsu habetur, sed ille qui superius descriptus est, & est simplex respectu præsentis qui compositus est.

MANARDVS, de Modis syrupi acetosi de prunis. Aquę tamarindorum & prunorũ nescio quo pacto velit vt fiant,

ita

ita vt à succis differant, nisi per coctionem vel macerationem. Aceto vero citri, nescio quare hic vocetur aqua, cum superius appellauerit eam succum, vtcunq; tamen paretur, vtilis erit in his in quibus à Mesue commendatur.

SYL. *Syrupus alter acidus de pomis, ad tertianas exquisitas & ardentes æstiuas, sitim ventriculi & hepatis intemperiem calidam, recipit succi malorum acidorum, granatorum acidorum, vuarum agrestium ana lib. i. aquæ rosarum, aquæ cui infusi sunt tamar Indi & pruna, ana lib. i. & dimidiam, succi intybi cocti & despumati, & aceti, ana lib. ij. sacch. lib. octo. Conditur à quibusdã caphura. Datur cum aqua frigida, vel melonum hyemalium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Delicatus est ac vtilis, ablata tamen caphura. Hi melones sunt citri forma & colore, in hyemem seruari soliti.

ANT. Modus syrupi acetosi de pomis descriptione nostra, conferens febribus cholericis, & multi acuminis, et proprie quę accidunt iuuenibus in æstate æstiua. Et confert ad sitim vehementem & æstuosam, & stomachi & hepatis inflammationem. Rec. suc. malorum acetosorum, suc. vuarum agrestium, suc. granatorum acetosorum ana lib. i. aquæ rosatæ, aquæ infusionis tamarindorum & prunorũ, ana. lib. i. & ß. suc. endiuiæ cocti, & despumati, & aceti ana. lib. ij. zuccari lib. viij. Et sunt qui condiunt cum drach. ij. camphoræ. † Et da cum aqua melonum hyemalium, vel cum aqua frigida.

Sũma medi. est. x. res

Modus syrupi acetosi de pomis descriptione nostra. Non est in vsu. Additio.

Iste syrupus ace. de pomis non est in vsu, & est ex inuentione propria.

MANARDVS, de Modis syrupi acetosi de pomis.

Hic quoq; si pararetur, & vtilis & suauis esset, amota tamen camphora. ET da cum aqua melonum.) Melones hyemales credo esse, qui apud nos conseruari ad hyemem, non edi consueuerunt, suntq; citris & colore & forma similes, sed colore magis.

SYL. *Syrupus alius acidus de pomis eadem promittens, recipit succi pomorum acidorum lib. i. succi acidi citri libr. dimidiam, iulepi boni lib. ij. Datur cum aqua niuis. Si maceraueris sericum cocco baphica tinctum succis prædictis, valentius corroborabit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sericum quidam malunt auferre, & morbis biliosis æstate feliciter vsurpant.

ANT. Syrupus alius acetosus de pomis valet vt supra. Accipe suc. pomorum acetosorum li. i. suc. acetositatis citri lib. ß. iuleb. boni lib. ij. Da cũ aqua niuis. Et qñq; submergit̃ seta tĩcta ex chesmes in succis, et tũc fit nobilior ad causas cordis.

Syrupus alius de pomis acetosus non est in vsu. Additio.

Iste syrupus acetosus de pomis non est ille qui in vsu habetur, sed ille qui superius descriptus est, qui simplex dicitur respectu præsentis. Summa medicinarum est. iiij. res si fiat cum additione.

MANARDVS, de Syrupis aliis acetosis de pomis.

Alius quoq; acetosus de pomis vocatus, magni vsus esset in siti sedanda, non in acutis febribus tãtum, sed & æstatis tempore in sanis, & præcipue biliosis, setam tamen illam ego dimitterem.

Syrupus acidus ex manna, febri æstuanti & cum syncope confert, ac siti inexpletæ. tußi siccæ, ventriculi & hepatis inflammationem sedat, accipit mannæ unc. iij. in E *succi intybi cocti & purgati libr. i. macerandæ in vase lapideo. Deinde simul feruefiant manibus fricentur, colentur, post cum aquæ rosarum succi granatorum acido dulcium ana libr. i. succi vuarum agrestium, succi acidi citrorum ana lib. dimidia, sacchari lib. iij. percoquitur.*

Modus syrupi acetosi alterniabin confert febribus sincopalibus calidis, & siti vehementi, & tussi siccę, & hepatis, & stomachi inflammationi. Rec. alterniabin. ℥. iij. Pone in vase lapideo & infunde super ipsum succi endiuię cocti & depurati lib. i. bulliant ebullitione vna, deinde frica manibus, & cola. deĩde accipe aquę rosatæ, suc. granatorum muzorum ana lib. i. succi vuarum agrestium, aquæ acetositatis citri ana lib. ß. zuccari lib. iij. da vt supra.

Sũma di. é. v

F Non est in vsu. Additio.

Iste syrupus alterniabin non est in vsu. Et est terniabin species mannę sedans inflammationes febrium calidarum & aufert sitim, & mollit ventrem mollitione mediocri.

Tern

MANARDVS, de Syrupis acetosis alterniabin.

Ille vero qui inscribitur alterniabin, ex recentiorũ videlicet manna confectus, præter alterandi vim, aluum quoq; modice leniret. Quod quidem vt vehemẽtius facit ille qui post eum scribitur sub titulo Acetosi solutione educentis bilem, & vim purgandi habet, præcipue scammonio superaddito, ita minus iucundus est.

SYL *Syrupus acetatus, chalogogus, & refrigeratorius recipit pruna passa, myxa, ana centum, tamar Indorum libram dimidiam, myrobalanorum citrearum vnc. iiij. succi rosarum recentium vnc. iij. mannæ, casiæ, ana vnc. iij. & semissem, sacchari lib. iiij. Fac syrupum, post adde aceti lib. ij. succi granatorum acidorum lib. i. & dimidiam,* G *percoque igni lento cum scammonij drach. vi. panno tenui illigatis, & sæpe confricatis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huius imitatione syrupus vnius humoris vel pluriũ, vel omniũ purgatorios ad præcautionem, vel curationem morborum, præsertim longorũ, describunt medici, potiones multo iucũdiores ægris, q̃ ipsa purgantia medicamenta, vel saccharata, vel liquore aliquo soluta, vt ad pituitam purgandam, ex radicibus fœniculi, apij, petroselini, polypod, semi. anisi, anethi, fœnic. ameos, cnici, hyssopo, calaminthe, pulegio, & similibus, cum agarico, turbith, & similibus, ad melancholiam, ex radicibus capparis, tamaricis, polypodij, lapathi, aspleno, phillitide, adiãtis, buglossis, lupo, fumaria, floribus cordialib⁹, epithymo, senna folliculis, & sero lactis, præsertim caprini.

SYL Modus syrupi acetosi solutione educens choleram, & extinguit inflammationẽ eius. Rec. prunorum siccorum, sebesten ana nu- H mero c. tamarindorum lib. ß. mirobalanorum citrinorum. ℥. iiij. suc. rosarum recẽtium. ℥. iij. mannę, casię ana. ℥. iij. & ß. zuccari lib. iiij. Fiat ex eis syrupus. & post hoc funde super illud aceti li. ij. suc. granatorum acetosorum lib. i. & ß. decoque cum facilitate. Deinde accipe scamonęæ bonæ. ℥. vi. tere & liga in panno subtili & proijce in syrupo, & decoque semper fricãdo pannum, vsq; dum perficiatur eius decoctio.

Sũma i di. é. xi.

Non est in vsu. Additio.

Syrupus acetosus solutione educens choleram non est in vsu. Auicen. in quinto cano. Similiter & Serapio in proprio antidotario habẽt syrupos educẽtes choleram, phlegma, & melancholiam, sed multum ab isto differunt.

Syrupus

Syrupus contra catarrhum calidum, coryzam, pleuritidem, tußim recipit zizipha, & myxa ana centum, uiolarum, mannæ ana vnc.i. glycyrrhizæ, florum buglosſi ana vnc.i. & dimidiam ſemi. maluæ, cydoniorum, ana drach. vi. ſacchari libras duas, ſucci mali granati dulcis libram vnam, fiat ſyrupus.

SYLVII ANNOTATIO.

Coqui omnia debent in aqua, nodulo ex ſeminibus impoſito.

SYrupus conferens catarrhis calidis & corizæ, & pleureſi, & tuſſi. Rec. iuiube et ſebeſten ana. c. violarum mānæ ana vnc.i. liquiritiæ, florum bugloſſæ ana. ʒ. xij. ſeminis maluæ, citoniorū ana † ʒ. vi. zuccari lib. ij. & ſucci mali granati dulcis lib. i. Fiat ſyrupus.

Non eſt in vſu. Additio.

Iſte ſyrupus non eſt in vſu.

MANARDVS, de Syrupus conferens catarrhis calidis.

Neſcio quō ex his fructibus poſsit fieri ſyrupus, niſi decoquanť, quare cū in fine dicat, fiat ſyrupꝰ, ītelligere nos facit vt coquerenť.

Syrupus de cannis ad tußim, pleuritidem, ſitim vtilis, recipit ſucci granatorum dulcium lib. ij. aquæ malorum dulcium & aquæ cannarum, ſacchari, aut penidiorum ana libram vnam & dimidiam.

SYLVII ANNOTATIO.

Per aquas, ſuccos intellige. Mala vero dulcia noſtratia ſubſtituimus pro malis Meſuæ de Senitarum regione, alij mora, quibus fit diamoron, intelligunt.

SYrupus de cannis conferens ad tuſſim & pleureſim & ſedat ſitim. Rec. ſuc. granatorum dulcium † lib. ij. † aquę malorum de ſeni, et aquæ cannarum zuccari, aut penidiorum lib. i. & . ß. Fiat ſyrupus.

Non eſt in vſu. Additio.

Syrupus de cannis non eſt in vſu. Auicen. in. v. cano. Similiter & Serapio in proprio antidotario habent ſimilem deſcriptionem huic in nullo differentem.

MANARDVS, de Syrupis de Cannis.

AQVAE malorum de ſeni.) Seninomen eſt regionis, ſed nos ponimus dulcia noſtratia, & per has aquas intellige ſuccos.

Syrupus portulacæ valenter refrigerat, ob id ſitim, febrium ardorem, ventriculi & hepatis intemperiem calidam corrigit, accipit ſeminum portulacæ tritorum lib. i. horis. xxiiij. macerandam in ſucci intybi cocti & purgati lib. † quatuor, poſtea igni lento coque ad dimidias, & tunc cum ſacchari lib. ij. percoque in ſyrupum, additur interdum aceti lib. vna, vel ſucci granatorum acidorum libra vna & dimidia.

SYLVII ANNOTATIO.

Poteſt ſuccus intybi cū ſuccis alijs refrigerātibus coqui ad vſus eoſdem. Syrupus quoq; intybi à Gentile ſcriptus refrigerat, humectat, obſtructiones aperit, intemperiem calidam hepatis, renum, emendat, bilis acrimoniam frangit, recipit ſucci intybi & lichenis herbæ ana lib. iij. roſarum, violarum, lentis paluſtris, polytrichi ana vnc. dimidiam, adianti albi, hordei mundati, ſeminum communiū frigidorum ana vnc. i. cum ſaccharo quātum ſufficit, fac ſyrupum, aromatiza ſantalis albis & rubris, & vua oxiacanthes, cui ſi cinnamomum, lignum aloes, corticē citri aromatis gratia immittas, cor magis roborat: ſed minus refrigerat.

SYrupus de portulaca extinguens inflāmationes febrium & ſitim, & confortat ſtomachum & hepar ſuper calefactum. Rec. ſucci endiuiæ cocti & depurati † lib. iiij. ſeminis portulacæ. ʒ. xij. teranť ſemina. & fundatur ſuper ea ſuccus, & dimittatur in vaſe lapideo per diē & noctem, & coquatur cum facilitate vſq; ad mediū, & addas zuccari libr. fiat ſyrupus. Et quandoq; additur aceti lib. i. aut ſucci malorum granatorū acetoſorum lib. i. & . ß.

Non eſt in vſu. Additio.

Iſte ſyrupus de portulaca interdum in vſu habetur, qui poteſt fieri duobus modis. vno modo ſi accipiať ſuccus endiuiæ coctus & depuratus, & addas zuccarū, tunc erit ſyrupus de ſucco endiuiæ qui multū in vſu. Si vero addas reliqua quæ in textu ſcribunť, tūc erit ſyrupus de portulaca.

MANARDVS, de Syrupis de portulaca.

Placet mihi æſtate, atq; temperatura & morbo bilioſis.

Syrupus violatus pleuritidi et tuſſi à cauſa calida prodeſt, fit ex violarum vnc. ij. ſeminum cydonij, & maluæ ana vnc. i. zizypha, myxa ana † viginti, cum aquæ cucurbitæ lib. † vi. coque ad tertiam partem, & cū ſaccha. li. † . i. & dimidia fiat ſyrupus.

SYLVII ANNOTATIO.

Ad pleuritidem & alios affectus bilioſos efficax initio, & augmento, refrigerat enim & humectat primo gradu, ob id tuſſim ſiccam iuuat, ſitim ſedat cum aquæ frigidæ quadrupla, ſomnū conciliat veſpere ſumptus vnc. ij. cum æquali aquę portione, vel ſolus. Syrupus autem violatus abſolute eſt, qui ex violarum infuſione prædictus eſt, hic vero dicitur ſyrup. violatus compoſitus.

SYrupus de violis cōfert tuſſi calidę & pleureſi. Rec. violarum vnc. ij. ſeminū citoniorum ſeminis malug ana. † ʒ. viij. iuiube, ſebeſten ana. xx. Et coque cū lib. vi. aquæ cucurbitæ vſq; ad tertiam partem zuccari lib. i. ß. fiat ſyrupus.

Iſte ſyrupus eſt ſatis in vſu. et ſic vbiq; præparatus reperitur. Confert enim ad digerendū materiam ſubtilem cholericam, & eſt alteratiuus malæ cōplexionis calidæ & ſiccæ. Confert etiam tuſſi ſiccæ & factæ à materia cholerica ſubtili, & confert multum, & principaliter, et ſic cōiter eſt vſus eius, vt pl'um aſſumptus cum aqua capill'. veneris in principio & augmēto pleureſis, quod eſt apā cholericum.

Confert etiam tertianis puris aſſumptus cum aqua frigida ſimplici, vel cum aqua endiuiæ. licet eis etiam conferat iuleb violatū, et ſyrupus acetoſus ſimplex, habet enim iſte ſyrupus virtutem lenitiuam, et eſt cōplexionis frigidę & humidæ in primo. Eſt etiā vtilis ad ſitim extinguēdam ſub actuali frigiditate, aſſumptus cū quadruplo eius aquæ frigidæ. Confert etiam ad ſomnum prouocandum aſſumptus de ſero poſt cœnam, cum æquali aquæ proportione cum ipſo. ℞. violarum & c. ſeminis maluæ. herba eſt nota verſus primum calida et humida in ipſo. Eſt enim lenitiua multum, & eius decoctio multū conuenit in enematibus, & illa eſt malua domeſtica. Syllueſtris autem eſt illa quæ dicitur biſmalua, & eſt forte eiuſdem complexionis cum illa. Reliqua vero ſimplicia ſuperius ſunt declarata.

Additio.

Iſte ſyrupus interdum in vſu habetur ſub nominē ſyrupi de violis compoſiti, ſed quando doctor ſimpliciter ordinat. ℞. ſyrupi violati intelligitur de illo qui fit ex infuſione violarum, deſcriptionem cuius vide ſupra. Item Meſ. in practica ſua ſermone in aqua cicerum habet duas alias deſcrip. tamē iſta eſt illis nobilior. Similiter Viaticus cap. de pleureſi & Gilbertus Anglicus eodem capitulo hanc eandem habent deſcrip.

MANARDVS, de Syrupis de violis.

Hic vbiq; paratus inuenitur, & eo vtimur in pleuritide.

Syrupus ziziphorum raucitati, tuſſi, pleuritidi confert, fit ex ziziphis † ſexaginta, violarum, ſeminis maluæ ana † vnc. v. adianti albi, glycyrrhizæ, hordei mundati ana vnc. i. ſem. cydoniorum, papaueris, melonis, lactucæ,

Margin notes: [Y]L. — T. — ch. v. [Su]ma me[di.ē.]res — [S]YL. — T. — iiij. [Sū]a me[di.ē.ii]ij.res — [S]YL. — [ii]j ſex[tar]ēt. viij. — T. — lib. vi. — Sūma medi. ē. iiij. res — SYL. — † alij. xxx. — † alij. vii. — † alij. lib. ij. — ANT. — † drach. vij. — In tertiana pura. — † alij. c. — † al'. drac. v.

Section letters: A, B, C, D

† alij sex.

ctucæ, tragacanthi, ana drach. iij. coque cum aquæ fontanæ libr. † quatuor, & sacchari lib. ij.

SYLVII ANNOTATIO.

Alij coquunt ad dimidias, colatum percoquunt in syrupo cum sacch. lib. i. potius, q̃ lib. ij. Tussi siccæ & asperitati arteriæ, omnibusq; thoracis affectibus & fluxionibus calidis confert. Viribus affinis est violato, sed eo minus refrigerat, vlceribus vesicæ etiam vtilis est, minus in vsu est hic cōpositus, q̃ simplex prius scriptus. Male hic legebatur zizyphorū lib. x. quod lib. x. interpretati sunt, pro. lx. hoc est, sexaginta. Nam libris zizyphorum decem, &c. capiendis, aquæ lib. iiij. non suffecerint. Id addo, vt intelligas vitia contingere plurima ex notis pōderum, & numerorum, quæ nos ob id integra, aut prope dimidia scribimus.

ANT.

† nume. lx.

Sūma medic. est. xiij. res.

SYrupus de iuiubis conferens ad raucedinē vocis, & tussim & pleuresim. Accipe iuiubarum † lib. x. violarum sem. maluæ ana drac. v. capillorum ve. ℥. i. seminis citoniorū papaueris, melonis, lactucæ, tragacāthi ana. ʒ. iij. liquiritiæ, hordei mūdi, ana. ʒ. viij. decoque in lib. iiij. aquę fontium, & cum libr. ij. zuccari fiat syrupus.

Syrupus de iuiubis secundum descriptionem istam est in vsu, & sic non aliter præparatus reperitur. Confert autem ad raucedinem uocis et tussim factā à siccitate et asperitate cannæ & gutturis. & confert apostemati cholerico et omnibus passionibus pectoris et gutturis calidis, assumptus in debita dosi, & habet operationes consimiles syrupo violato statim dicto, & adhuc fortiores, & maxime in dispositionibus pectoris, attinet tamē alicui caliditati. ℞. iuiubas &c. hordei mundi. semen est notum, et amoto cortice tollitur virtus eius abstersiua & remanet virtus lenitiua cum aliquali siccitate, est enim complexionis frigidæ in primo gradu versus ipsum, & aqua hordei quæ communiter est in vsu, nō esset sic conueniens si fieret absq; cortice hordei, sed bene plus ad nutriendum conueniret, reliqua sunt nota. Additio.

Iste syrupus de iuiubis supra descriptus magis in vsu habetur q̃ secundum præsentem descriptionem, qui dicitur compositus respectu præcedentis. Viaticus. & similiter Gilbertus Anglicus habent vnam descriptionem syrupi de iuiubis parum ab ista differentem.

MANARDVS, in Syrupis de Iuiubis.

Zezipha vel sorica, vt diximus, vocantur. Libræ 10.) Libræ. 4. aquæ non valerent tot iuiubas continere, quare libræ numero centum, cōmunis vsus est in calidis fluctionibus. Vtor tamen ego etiā in vlcere vesicæ, & valde confert.

SYL.

† alij 30. & ī priore legunt. Vide diacodiū ī eclegmatibus.

Syrupus papaueris ad tussim siccam, phthisim, catarrhum insomniæ causam, recipit papaueris albi & rubri ana drach. † quinquaginta, adianti albi drach. xv. glycyrrhizæ, drach. v. zizypha triginta, seminis lactucæ drach. quadraginta, seminis maluæ & cydoniorum ana drach. vi. coque in lib. iiij. aquæ ad dimidij consumptionē colatum cum sacchari & penidiorum ana vnci. octo in syrupum percoque.

SYLVII ANNOTATIO.

Alij papaueris nigri legunt, de quo nuper. Catarrhum calidum, acrem, tenuem, in pulmones ruentem prohibet, incrassando, lenit asperam arteriam, somnum conciliat. Datur ad thoracis partium affectus cum aqua adiantorum, vel bechij. Semina muccaginosa panno lineo ligata, facultatem syrupo tradunt, muccaginem in linteo retinet, quæ syrupos minimum glutinosos redderet. Rarus vsu est frequentior simplex nuper dictus. Competunt etiam hi syrupi papaueris fluori alui & dysenteriæ post totius purgationē, aut quia somnum conciliant, qui fluxiones sistit, & coquit, aut quod intemperiem calidam siccā intestinorum à materia fere biliosæ, aut melancholicæ affluxu emendat. Diacodium & eclegma papauerinum in eclegmatibus dicēda, idē prope possunt. Huc adscripturus erā syrupos alios thoracicos, sed calidos, nisi ante cōpositos frigidos absoluisse prestitisset. De his igit in fine syrupoꝝ agā, quibus cōtinenter succedēt eclegmata remedia, maxime thoracica & pulmonica,

E

SYrupus de papauere conferens ad tussim siccam & phthisim, & catarrhum faciēs ad somnum. Rec. papaueris albi † & rubei ana. ʒ. l. capillorum veneris. ʒ. xv. liquiritiæ. ʒ. v. iuiubæ. xxx. semi. lactucæ. ʒ. xl. seminis maluę, seminis citoniorū ana. ʒ. vi. coquantur in lib. iiij. aquę vsq; ad. ij. & cum zuccari et penidiarum ana † drach. octo. Fiat syrupus.

Iste syrupus secundum præsentem descriptionem non est in vsu. sed secūdum descriptionem superius descriptā, posset tamen magistraliter præparari, & sic multum conueniret ad prohibendum descensum catarrhi calidi, et subtilis ad partes pectoris & pulmonis ipsum aliqualiter incrassando. Est etiam somni prouocatiuus & lenitiuus partium pectoris & pulmonis gargarizatus cum aqua capilli veneris, vel vngulæ caballinæ. i. farfarellæ vel aqua frigida, vel alijs aquis conuenientibus in dosi. & cum conditionibus & modis suprascriptis. Additio.

F

Iste syrupus de papauere raro habetur in vsu secūdum præsentem descriptionem, apud tamen nonnullos magis habetur in vsu q̃ præcedens. Idem capitulo de tussi habet alias tres descriptiones, quæ non sunt eædem cum ista, nec ita bonæ. Aliqui tamen addunt in fine præsentis syrupi vini cocti seu sapæ. ℥. vi. & hoc vt dirigat virtutes aliarum medicinarum ad pectus, sapa enim multum pectori amicatur. Vlterius notabis pro huius syrupi confectione & etiam aliorum, q̃ semina mucilaginem facientia non sunt ponenda ad bulliendum cum alijs rebus, sed debent ligari in petia lini mundi, & sic virtus eorum trāsit ad syrupum & viscositas retinetur quæ syrupum redderet viscosum.

Summa medicinarum est. x. res.

MANARDVS, in Syrupis de Papauere.

Papauerum rubeum, est quod Græci ἀνεμώνην, & est calidum, quare potius legendum papaueris nigri.

G

Hactenus syrupos compositos refrigerātes docuimus, nūc ad calefaciētes morbis frigidis salubres transeamus, oxymelitis genera primum dicturi, si prius de aqua mulsa, & vino mulso egerimus.

SYLVII ANNOTATIO.

Morbi frigidi sunt pituitosi & melancholici, præsertim à pituita insipida, vitrea acida, & humore melācholico. Nam pituita salsa ex putredine aut bile mista jam calida est, vt melancholia ex putrefactione, vel vstione sanguinis, vel humoris melācholici, vel bilis flauæ genita, quamuis actu frigida videtur vt calx, fæx vini, vsta tamē potestate calida est, ac vbi actu per nouam putredinem, vel causam aliam calida euasit, est ardentissima, & calcis, ac fœcis vstæ in morem vrit, & cancrum facit sæpe vlceratum.

H

IAm quidem locuti sumus de syrupis compositis & de his proprie qui sedāt inflammationes, de syrupis vero compositis morbos frigiditatis curantibus, erit sermo noster. Et primo de speciebus secaniabin. Prius tamē loquemur de aqua mellis.

Hæc est tertia pars principalis huius sextæ distinctionis in qua prosequitur determinando de syrupis magis & principaliter conferentibus ad materias crassas frigidas et viscosas & phlegmaticas et melancholicas. Et primo se ordinat ad sequentia, sermonem faciendo de aqua mellis, & subsequenter de diuersis speciebus secaniabin, id est de diuersis syrupis in quibus principaliter ingredit mel & acetum. Et hic notandum q̃ differentia est inter squiniebin quod est syrupus acetosus simplex, de quo dictum est superius, qui est factus ex zuccaro, aceto, & aqua, & secaniabin simplex, id est oxymel simplex qui est syrupus acetosus factus ex melle, aceto, & aqua. Est & aliud secaniabin compositum, quod vocatur oxymel compositum quia fit ex melle, aqua, & aceto, & alijs radicibus, & seminibus, et

aroma-

iabin aromatibus. vt in processu patebit. Et geleniabin quod est mel rosatum colatum. Et licet etiam secaniabin generaliter fiat cum zuccaro & absq; aceto, corrupte denominatur secaniabin, sed melius denominari debet squiniebin simplex vel cōpositum. Nam proprie dicitur secaniabin, quando syrupus componitur ex melle.

YL. *Aqua mulsa magnarum est virium ex maiorum nostrorum sentētia. siquidem sitim sedat, affectus frigidos, præsertim cerebri et neruorum, & iuncturarum iuuat, loco vini potum tussim humidam, puris et pituitæ crassæ & lentæ expectorationem promouet, lauat, terget, purgat intestina, viscera, meatus vrinarios, ob id colicis prodest, et aluum subducit, calculum in vijs vrinæ gigni prohibet. Fit ex mellis boni (quod colore sit pallido, odore iucundo, sapore modice acri, & dulci, consistentia crassi & tenuis media, non vetus) lib. i. aquæ fontanæ dulcis & claræ lib. viij. in vase lapideo, vel vitrato igni lento coctis, & continenter despumatis, deinde panno denso colatis. Quod si mox per se bibēdum est, aquosius fiat, larga enim coctione crassatum, vt iulepus, diu quidem seruatur, sed in partes remotas ægre penetrat, in bilemq; ob multam dulcedinem facile vertitur, et ob id sitim auget, nisi largiore aqua mista dissoluatur, vt insipidū aquæ modo videatur. Alias quoq; facultates coctio varia ei acquirit, quia parum coctum inflat, magis aluum subducit, minus nutrit, largius vero coctum, inflationem dissipat, magis nutrit, minus deijcit. Addunt nonnulli aromata, zingiber, crocū, cinnamomum, macis et similia, alij galliam moschatam, lignum aloes, et similia. Fit etiam ex mellis parte vna, aquæ fontanæ partibus octo, fermenti in his dissoluti unc. iij. in singulas libras aquæ mellitæ, quæ vasi ligneo trade, relicto trium digitorum spacio vacuo, in quod cum musti modo feruebit, recipiatur, vbi feruere desierit, obturato vase modo uini doliorū, tertio post mēse fit potabile Immitti possunt aromata pāno lineo ligata.*

SYLVII ANNOTATIO.

Μελίκρατον recens ὑδρομέλι sepositum, vt seruetur, Dioscoridi dicitur, alijs confunditur pro aqua mulsa, seu mellita. Melicratum male pro οἰνομέλι Mesuæ interpreti dicebatur. Has vires hydromelitis ex Hippocratis & Galeni libris probare, quia est cuiuis procliue, si vel lib. præcipue tertium rationis victus acutorum, aph. 41. lib. 5. li. san. tuend. & methodi medēdi legerit, ob id sciēs omitto. Addam tantum, inflationes, & tormina maxime excitare, quando in aqua tātum calfacta mel dissolutum est, qualem mulsam crudam Serapio vult dari dormituræ mulieri, quam concepisse suspicamur, nisi ei⁹ potui sit assueta. In arthritide calida, pro mulsa, aqua saccharata est præstantior. Quòd si vel à mulsa, vel saccharata aqua post vsum septem dierum aut vires nimis collabantur, aut ventriculus male coquat, ad vinum est redeundum, vel potius vinum mellis transeundum. Secundum hydromelitis genus est infinitis partibus valentius & generosius, & item quod vinum mellis vocat Plinius. Vtrunq; enim colore, & calore, & saporis gratia vinum exoticum, ꝙ Bastardum vocant, mentitur, estq; efficacissimum in affectibus cerebri, & partium neruosarum frigidis, paralysi, apoplexia, epilepsia, lethargo, colicis item, & nephriticis, & ventris inferioris intemperie frigida, seruaturq; vtrunq;, & valentius euadit tempore & loco calido. Vires eius miraberis, si parum ante coxeris, & despumaueris, deinde dies quadraginta, aut circiter, extra pluuiam soli verno exposueris. Exposui etiam æstiuo, & autumnali, nec infeliciter, nisi ꝙ semel in acetum longe omnium acerrimum abijt, quod solem non habuerat liberum, nec post feruefactionem & insolationē fuerat operculatum. Fermentum non misceo, vt nec Plinius, id tamen accelerare feruorem, & augere acrimoniam certum est, quanta vero mensura sit miscendum, ex Mesuæ corruptis codicibus difficile est coniectare, hi enim vnc. iij. in libras centum aquæ, & mel

A lis expetunt, alij in singulas libras aquæ, & mellis simul mistorum vnc. iij. fermenti miscent, alij ad mellis lib. i. aquæ lib. viij. fermenti vnc. i. Melicratum Hippocrati est noxiū biliosis, & quibus magna sunt viscera, Gal. etiā febribus colliquātibus, aquosius vrinas & sputa magis promouet, minus aquosum aluum magis subducit.

ANT. Sermo in aqua mellis. Posuerunt antiqui diuersitatē in aqua mellis qui locuti sunt de ipsa, & ascripserunt ei iuuamenta plurima quæ sunt in ea, quia sitim sedat, & valet ad ægritudines frigidas, & proprie quæ sunt in cerebro & neruis. Et confert ad tussim humidam, & mundificat pectus à sanie, & humore crasso. et cōfert vijs vrinæ, & non permittit in eis lapidem generari, & mundificat per vrinam, & confert colicę, & lauat & abstergit viscera. & soluit & mundificat ventrem à fęcibus. Bibitur loco vini in ęgri- B tudinibus neruorum, & iuncturarum, & est potus bonus. Inter diuersitates autē operationis eius ponimus modos duos. Et primus est vt accipiatur mellis boni & mundi, & proprie cuius est color habens mediocritatem & proprie sicut color paleæ & quod est inter tenue & spissum. et quod est boni odoris. et quod est modicę acuitatis, & quod nō est antiquum, & sit eius pars. i. & pone ipsum in vase lapideo, aut vitreato, & funde super ipsum aquæ fontis dulcis & claræ partes. viij. & coque ipsum cum facilitate, & auferatur spuma eius, & non dimittatꝰ super ipsum multiplicari, immo quam cito apparet auferatur. C Deinde coletur colatorio denso de panno. † Et si bibitur recēs oportet vt fiat multę aquositatis, et sic bibitꝰ in permixta sicut est, et hoc ideo propterea. quoniā quæ ex ea crassa est, nō penetrat in vias remotas, et conuertitꝰ propter possibilitatē suæ dulcedinis in cholerā, & addit ad sitim † Si autem bibatur antiqua, oportet vt fiat pinguior sicut iuleb, et bibēda est permixta permixtione multa decenti, vt sit magis aquosa & insipida. Et scito quoniā ars coctoræ acquirit ei proprietates aliquas & illud est, quia parum cocta facit inflammationem & minus nutrit, et magis laxat. Multa autem coctio inflammationem resoluit & digerit. & magis facit eam esse nutribilem, & laxare minus. Et sunt ex hominibus qui D aromatizent illam cum speciebus alefanginæ, sicut zingiber, crocus, cinnamomum, macis, & similibus, & sunt qui aromatizant cū gallia muscata, ligno aloes. & similibus. Secūdus modus operationis eius est. Rec. mellis partem. i. aquæ fontium clare partes. viij. & distemperetur cum eis parum fęnugreci. & proprie ad omnes. centum libras aquæ & mellis sint eius. ℥. iij. & includitur in vase ligneo sicut ponitur mustum. ita ꝙ remaneat ex vase vacuum sicut mensura trium digitorum, & illud ideo, quia patitꝰ de ebullitione sicut mustum. Deinde post ebullitionē eius stringatur orificium vasis, sicut stringitur vas vini, &

ni,& bibatur post menses.iij.si autem aromatizare volueris,ponantur in vase species alefanginæ ligatæ in panno.

Iste potus qui fit ex aqua mellis erat multũ in vsu apud antiquos. Galen.ipsum excellenter laudat, & extollit primo & secundo regi.acu. cum loquitur de hydromelle, id est de aqua mellis. Nam ipsa vtilitates habet & iuuamenta secundum intẽtionem Galen.loco allegato & huius auctoris in litera, ac etiam secundum omnes modernos, licet in partibus nostris non sic hodiernis temporibus à modernis practicantibus habeatur in vsu, & hoc propter lasciuiam Italicorum, & medicorum complacentium infirmis ad vinum, excusantium se à consuetudine multa ad potum vini, & maxime parui & lymphati in quantitate pauca, timentes etiam debilitatem virtutis, & malitiam digestionis potius contingere ex aqua mellis quam ex potu vini, vt in passionibus frigidis maxime iuncturarum cerebri & neruorum. Ipsa enim est sitis sedatiua & confert etiam ad tussim humidam de materia viscosa & crassa.& mundificat saniem à pectore, & humores crassos & viscosos abstergendo, subtiliando & aperiendo, & dictas materias resoluendo, mundificat etiam vias vrinę, et in eis non permittit lapidem generari, & est præcipuus & singularis potus podagricorum, cum sunt à causa calida.melius esset aqua zuccari, quam aqua mellis aut vinũ.vinum enim in ægritudinibus iuncturarum quanto subtilius tanto deterius.maxime in principio et stante repletione.vinum vero crassum vaporibus suis crassis est lædens caput, materias malas et crudas multiplicando.mediocre vero mediocriter lædit.Timetur etiam vsus eius ne ad acetosum conuertatur in stomacho. vnde summe nocet quibusdã dispositionibus in stomacho neruorũ, & cerebri. Et ob istas causas eligitur aqua mellis. habet etiam alias vtilitates positas in litera. Componitur autem aqua mellis duobus modis ut apparet in litera. Primo quando fit solum ex aqua et melle absq; alterius rei additione, accipiendo octo partes aquæ & vnam mellis. Et iste est cõis modus constructionis, qui habet in vsu, in omnibus passionibus frigidis quæ sunt in cerebro, nucha, iuncturis, & neruis. Secundus modus est qui in totum abijcitur, vt simili modo accipiantur octo partes aquæ & vna mellis, super quibus additur parua quantitas fænugreci.aliqui etiam alij secũdum diuersitatem dispositionum in prima addunt aromata quędam sed talis aqua cum quacunq; additione non est in vsu, licet describatur in litera. Prima facta ex aqua & melle iuxta proportionem superius dictam. iterum diuersificatur secundum diuersitatem maioris aut minoris decoctionis.nam non multum cocta est parum inflatiua, & ventositatis generatiua, minus nutritiua, laxat tamen ventrem. Cum autem multum decoquitur est sedatiua inflationum, & ventositatum resolutiua, aperitiua oppilationum, ac etiam ad digerendũ magis iuuatiua, aut plus nutritiua laxat tamen ventrem minus q; prædicta. Cõiter intantum decoquitur quousq; quarta vel quinta pars eius ad ignem minuatur, licet aliqui velint vsq; quo tertia pars cõsumatur. Et sunt quidam quęrentes vlteriorem calefactionem ab ea, & confortationem stomachi, viscerum ac etiam cerebri. & q; sit magis resolutiua ventositatũ, qui addunt in ea quædam aromata cum læuissima decoctione. Dicit in litera, et sunt ex hominibus qui eam aromatizant cum speciebus alefanginis.i.cũ speciebus aromaticis, sicut cinnamomo, caryophillis, croco, zing.mac.& similibus. Iste enim potus simplicis aquæ mellis absq; alia mixtione generaliter usitatur in bonis & expertis practicantibus in quibusdam ægritudinibus, vsq; ad septem dies vt.s.in apoplexia debili, vertigine, scotomia, epilepsia, spasmo, tetano, saltu, iectigatione, mollificatione seu paralysi, et est conueniens potus valde. Et si vltra septem dies infirmus eã assumere ualet absq; nocumento. vt.s.in digestione cibi in stomacho, aut in debilitate virtutis quæ principaliter est consideranda, tũc talis potus est prosequendus, quia est iuuatiuus & vtilis. Sed si aliquod prædictorum nocumentorum perciperetur, nõ est potus vini prohibendus in quocunque tempore talia nocumenta perciperentur. immo talis aquæ potus est omnino remouendus, quia intendendum est ad id quod magis suspectum. Insuper & aliquando istum potum exhibere possumus loco syrupi de mane, celebrata digestione cum quærimus humorum phlegmaticorum digestionem incisionem, & abstersionem. Et sit dosis eius vsq; ad.℥.v. Et modus constructionis istius aquæ est de se clarius, & reliqua sunt nota.

Opationes

Aquę mellis composi tio duplex.

In qb⁹ ęgritudinibus conueniat.

Additio.

Hydromel apud græcos.i.aqua mellis dictum ab hydros quod est aqua & mel. Mes. hic describit duos modos hydromellis qui satis patent in textu. Rasis.ix.ad Almansorem in ca.de colica habet vnum modum faciẽdi hydromel, & est quasi idem cum isto. Auicen.in.v.cano. habet duas descriptio.syrupi de fauis mellis, & easdem habet Serapio in proprio antidotario, nam si legis vtriusq; descriptiones videbis q; syrupus de fauis mellis apud Auicen. cum hydromelle apud Ioan. Serapionem sunt idem. Similiter Gordonius in regimine acutorum morborum tertia particula, describit alios duos modos hydromellis.

MANARDVS, de Sermone in aqua mellis.

Latini aquam mulsam appellant. Hippocrates melicraton, minusq; aptum esse dicit his qui amara bile abundant, & magnorum sunt viscerum. Gal. in colliquantibus febribus ait esse nocentissimam. Idq; quod aqueum est, ad vrinas & sputum aptius, minus vero aqueum, aptius ad ventrem subducendum, magisq; nutrire q̃ vinum inodorum tenue, quod pauciferum vocant, & hoc, nisi ventrẽ perturbet, satis vrinam mouet, nisi aliquid in visceribus prohibeat, biliosa etiam per inferiora excernit. ET si bibitur recens.) Hoc vocat Dioscorides melicraton. SI autem bibitur antiquum.) Hydromel dicitur. Melicraton enim vocant Græci mixtionem ex melle & aqua, quæ ideo conficitur vt statim bibatur. Hydromeli id proprie dicunt esse, quod ita præparatum est vt diutius seruetur. Melicratum etiam duplex, scilicet coctum & incoctum, coctum quidem, vt ait Hippocrates. 3.reg.acut. pulchrius est visu, sed nullam habet virtutem, qua crudum excellat, quod ex bono melle paratum est, debilius vero est, & alui excremẽta minus educit q̃ id quod est crudum. Auicenna accipit mellis part.1.aquæ part.2.& coquit ad tertiæ cõsumptionem, Paulus vt Mes. aquã octuplã ad mel.

Oxymeli fit ex aqua, aceto, melle, aqua vero miscetur, vt longa coctione causa inflationis in oxymelite resoluatur, vt etiam promptius despumetur, vt deniq; medicamenti huius facultas ob aquosam substantiam in corpus distribuatur, mel vero additur ad oppugnandum pituitam. Ex melle autem et aceto mistis facultas quædam tertia horum neutri tanta consurgit, certissima, & efficacissima ad tenuandum, incidendum, resoluendum humorem crassum, lentum, ventriculi, hepatis, præsertim vero iuncturarum, et in febribus diuturnis, quarum materiam incidit, & coquit. Fit ex aceti parte vna, mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Necesse tamen est, interdum augere acetum, vt in syrupo acetoso diximus. Primum autem mel & aqua simul coquuntur, vbi despumata probe sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoq; despumando. Datur ab vnc.i.ad vnc.iij.

SYLVII ANNOTATIO.

Iam quæ ex aceto (in quod vinum corruptione degenerat) fiũt compositiones, dicamus. Oxymeli Græcis, nobis acetum mulsum, crassa in ventriculo & venis tenuat, lenta incidit, ac strenue terget, obstructa liberat, sine manifesto calore, ob id nec febres accendit, sputum euocat, sitim sedat, aliaq; permulta efficit Hippoc.li.3.rat. vict.acut.morb. Si tamen immodice vtare, intestina rodit, neruosa lædit, tussim excitat, etiam in synochis tuto datur lib.11.meth. Sic Galeno componitur lib.4.san.tuen. Aceti albi acerrimi lib.i.mellis optimi lib.ij.aquæ fontis lib.iiij.coquũtur simul ad tertiam, vel etiam ad quartam, spuma interim detracta, quã si multam mel egerat, malum est, & ob id diutius coquendum. Optimum vero vel minimum

nimum spumæ euomit, & breuissimo tempore coquitur, & plurimum quartam partem eius, quod fuerat initio, amittit. Si vis oxymeli valentius, misce tantum aceti, quantum mellis, aquæ duplo, quale est oxymeli Pauli lib. 7. Idem Mesues imitatus est in syrupo acetoso simplici, quem facit mitiorem aceti partibus tantum duabus mistis, valentē vero mistis quatuor, mediocrem deniq; tribus. Sed cum vna omnibus mensura non placeat, quia hi acetosius, illi mellitius magis amēt, pro cuiusq; palato misceatur. Aut si vnicum vis, para imbecillius, cui medicus acetum addere vtendi tēpore, si opus erit, poterit. Si diutius vis seruare, coque perfectius, donec aceti & mellis qualitates plane fuerint vnitæ, nec acetum adhuc crudū gustanti appareat. In syrupi consistentiam cum Mesue coquunt ea ratione nostri pharmacopalę, cum liquore aliquo dissoluendum, vt potabile fiat. Quod autem cum Galeno quadrifariam coquitur ad tertiam, vel etiam quartam partem, parum diu, vt dies octo, vel circiter, æstate pręsertim, etiam si loco frigido condatur, seruatur integrum. Nam corruptione abit in acetum acerrimum, quod hydromeliti quoq; calido aere accidit, tamen longe est omnibus medicis potionibus idem iucundius, vt id etiam vino ægri pleriq; præferāt, pręsertim si paulo est aquosius, quale æstate & in febribus coquere soleo, aut aqua cocto mista parare. Fere autem aquæ pintis sex mellis lib. ij. igni lento despumo, vt sit clarius, post aceti quartaria tria incoquo, cætera, vt mox audies, persequor. Quia autem mel nostrū improbius est cinnamomo vulgari, pauco odoris, & saporis gratiā augemus immiscendo, dum colatur, in lib. singulas ad drach. ij. & albuminibus ouorum sordem eius omnem cogimus, quam panno laneo, dum parumper refrixit, colantes secernimus, vt iam sit q̄ purissimum, & vino albo simillimum, vbi mel album, & acetum albū accepit, aut flauo, si mel flauum, & acetum vulgare recipit. Oxymeli aliter coquit Diosc. & post eum Plinius. Oxymeliti vt hydromeliti incoquere potes quæ eius actionem intendunt, tenuātia, incidentia, tergētia, vt hyssopum, thymum, satureiam, origanum, pulegiū, calaminthen, & quæ ipsius vim ad partem affectam deducunt, vt asplenium, tamaricem in obstructione lienis, eupatorium, cichorium, obstructo hepate. Vnde Paulo est oxymeli splenicum, & oxymeli calculosis efficax. Quinetiam purgantia eidē incocta clementius & efficacius vacuant, vt cnicus, agaricus, pituitam: epithymus, polypodium, chamædrys, chamæpytis, elleborus niger, melancholiam: rhabarbarum, scammonium, bilem flauam: cortex rad. sambuci, colocinthis, aquas, vt id vnum pro omnibus prope tum iulepis, tum syrupis esse posit, si quis cognouerit vti. Vnde & Mesuæ est oxymeli cholagogum, phlegmagogum duplex, & melancholiā vacuans. Id oxymeli qua ratione sit coquendum, lib. 4. san. tuend. vt dixi, docetur, quas vires habeat, ibidem & locis alijs permultis præsertim lib. 3. rat. vict. acut. Vt vero mulsa multum cocta est calidior, magis incidens, tenuans, tergens, quia mel retinet largius, aqua in vaporem magna parte soluta, sic oxymeli, quod pharmacopolæ ad consistentiam syruporum coquunt, vt seruari posit, est potentius q̄ aquosius, & minus coctum, sed hoc est gratius, & citius ob fluxilem consistentiam penetrat, quam vim aceti tenuitas non minus, q̄ aquæ fluxilis substantia iuuat, vt lib. 1. simpl. Aquam vero, vt cætera humida iuuare distributionem docet Hipp. aph. 11. lib. 2. & Gal. initio libri. 4. vsus part. Illud autem vix potabile, nisi aqua vel cruda, vel alia diluatur.

T. SErmo in Secaniabin puro, illud quod nos intelligimus ē illud cuius materia sunt tres res, scilicet mel, acetum, et aqua, et aqua propter tria ponitur. Et primum quidem, quia de coctura patitur plus, quare quod est causa inflationis resoluitur. Secundum, quoniam habilius & frequentius tollitur eius spuma. Tertium, quia virtute aquositatis citius currere facit virtutem medicinę. Et mel quidem aduersatur phlegmati, et est in melle & aceto, virtus resultans ex permixtione horum, quæ non est in altero ipsorum tantum, & non est possibile ei qui experitur, vt discordet aliquādo quin sigillationem virtutis ab vtrisq; accipiat, quod est quoniam meretur permixtio eius, vt fiat consecutio iuuamentorum multorum propriorum, qui sunt in corpore to-

A to, et ad materias quæ sunt in iuncturis proprie, quoniam resoluit eas, & diuidit, & subtiliat humorem crassum qui est in stomacho & hepate, & est efficax in materias febriū longi temporis. Diuidit enim & maturat eas, & est modus eius vt accipiantur mellis boni partes. ij. aceti boni pars. i. aquę fontium clarę & dulcis partes. iiij. et quandoq; exigit dispositio, vt addatur ad quantitatē aceti, sicut te scire fecimus in capitulo de syrupo acetoso. Et operatio eius est, vt accipiatur mel et aqua, et abijciatur spuma eius, deinde fundatur super illud acetum. & decoquatur & nō dimittatur eleuari & excrescere super ipsum spuma eius. immo auferatur omni hora, & clarescat. & cum coctum fuerit reconde. & est dosis

B eius ab. ℥. i. vsq; ad tres.

Sermo in secaniabin. Et est rubrica. sed textus incipit. Illud quod nos hic intendimus &c. Iste syrupus vocatur à Mes. oxymel simplex, quia componitur ex melle aqua & aceto secundum proportionem in litera declaratam, & secundum præsentem descriptionem est in vsu, & vbiq; præparatur & fit. Ipse enim iuuat & cōfert in materiebus phlegmaticis crassis, & viscosis, & adherentibus, illas subtiliando, incidendo, & abstergendo, & diuidendo. unde in principio febrium phlegmaticarum quandoq; vtimur ipso et maxime cū melle rosato colato, et cum debitis aquis, & cum alijs conditionibus requisitis. Est autem efficax ad digerendum materiam febrium longi temporis. & si ex ipso gargarizando cum aqua hordei colluatur os, abstergit & mundificat materias quæ descendunt, & retinentur in palato vel ore. habet insuper alia iuuamenta & vtilitates multas quas ponit in litera. Iste syrupus ad perfectionem

C decoquit sicut & alij superius dicti. Et ideo in libra ipsius dum deuenerit ad perfectam decoctionem, remanēt. ℥. x. mellis vel circa vnde virtus mellis in ipso est multum efficax, potens in calefaciendo infrigidatos, & in digerendo, materias phlegmaticas frigidas subtiliando & abstergendo. Est etiam virtus aceti & aquæ quæ in ipso remanet aliqualiter incisiua, dans penetrationē melli, & virtus aquæ dat ei aliqualiter subtilitatem, vnde facilius & citius penetrat ad partes ad quas penetrare non posset ad digerēdum materiam. & remanet per decoctionem in melle vel cum zuccaro virtus & potentia ipsorum quæ cum ipso decoquuntur, & sic remanet post completam decoctionem ipsius cum zuccaro & melle, aliter autem minus decoquendo cōseruari nō posset. Debet ergo lymphari iste syrupus cum modico plus aquæ seu cum decoctione conueniente pro materia digerenda. verbi gratia. cū aqua fœniculi vel consimili, in materia phlegmatica cum alijs cōditionibus requisitis superius, pluries replicatis. Et dosis syrupi ē vsq;

D ad. ℥. ij. & aquæ. ℥. iiij. posset etiam cū aqua simplici lymphari, quæ sufficeret ad faciendum subtiliationem, & penetrationem ipsius. potest etiam syrupo permisceri. et ista remanēt in iudicio medici in arte periti, & modus constructionis de se est clarus. Additio.

Iste syrupus vocat̄ à Mesue secaniabin corrupte. tamen ſm Simonem Ianuensem in suis synonymis, quia secundum eum debet dici stangebin vel squingibin. & est arabice syrupus acetosus siue factus cum zuccaro siue cum melle, quod est oxymelle. multi ergo corrupte secaniabin scribūt, istud est oxymel simplex quod apud omnes in usu habetur. Nicolaus in proprio antidotario habet eandem descriptio. Similiter Auicen. in quinto cano. & Serapio in proprio antidotario. Summa medi. est. iij. res.

MANARDVS in Secaniabin.

Secaniabin Arabes, Græci oxymeli, Latini acetū mulsum. Hippocrates os & guttur humectat, sputum educit, insiticulosum est. Galenus

Galenus spleni & hepati maxime vtile est, ea absq; molestia expurgans. Hippocrates inflationes purgat, & vrinas prouocat, inferiora intestina molliora reddit, & abradit. Exiguum eius bibitur noctu, & ieiuno ante sorbitionem. Potest & bibi multo post sorbitionē. Galen. Satis est duarum horarum spatium intercedere inter oxymelitis potum & sorbitionem. Hippocrates cum quis solo vsurus oxymelite est in toto morbo, paucum acetū misceatur, adeo vt tantummodo agnoscatur, quoniam syruporum quorum nunc cōmunis vsus, ab vsu aceti huius mulsi manauit. Multa ex his quæ ex Hippocrate & Galeno notaui, prudens lector elicere potest quæ communi illorum vsui aduersantur.

SYL. *Oxymeli de radicibus, incidit, tenuat, terget, ob id obstructiones ventriculi, hepatis, lienis aperit, febres diuturnas à bile crassa aut pituita iuuat, vrinam mouet, fit ex corticum mundatorum & incisorum, radicis apij, fœniculi, ana vnc. ij. seminis apij, fœniculi, anisi, ana vnc. i. maceretur omnia vigintiquatuor horis in uase lapideo, aceti lib. x. aquæ lib. uiginti, coque ad tertiæ partis cōsumptionem, colato adde mellis dimidiū, igni lento percoque.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vsu frequens procedentibus morbis, nam ineuntibus tutius est oxymeli simplex, hodie vero frequentius fit, hoc modo. Corticum rad. apij, fœniculi, petroselini, rusci, asparagi, ana vnc. ij. sem. apij, & fœniculi ana vnc. i. aquæ lib. xij. & aceti lib. i. macerantur, & ad dimidias coquuntur, expressum post cum mellis quantitate idonea percoquitur. Alij loco seminū, radicis raphani vnc. i. & dimidiam miscent, alij vtrunq;, alij neutrum pro scopis varijs, alij quoq; sine aceto parant, & vocant syrup. de quinq; radicibus sine aceto, sunt qui saccharum mellis loco miscēt, vt minus caleat, & sit iucundius. Non modo ad affectus ex bile crassa, & pituita etiam crassa & lētanatos valet, sed etiam ad melancholicos, vt febres quartanas, pręsertim in declinatione. Valentius est q̄ oxymeli de duabus radicibus, & q̄ syrupus Byzantinus, etiam sudores mouet, si calidum bibatur, & corpus bene tegatur, præsertim cocta iam materia.

ANT. Modus secaniabin de radicibus conferēs ad febres antiquas. & diuidit, & abstergit choleram crassam & phlegma, et aperit oppilationes omnes, & proprie stomachi, & hepatis, & splenis, et prouocat vrinam, cuius permixtio. Accipe corticum radicis apij, fœniculi ana. ℥. ij. seminis *anisi, apij, fœniculi ana. ℥. i. Mundētur cortices et conterantur et projciantur super eas in vase lapideo aceti boni antiqui & albi libr. x. aquę *lib. xx. et dimittatur per diem et noctem. Deinde coquatur donec eius tertia cōsumatur. Postea colet̄ & projciat̄ super ipsum mel quod sit medietas eius, & coquatur cum facilitate, sicut superius dixi.

* anisi nō ē in aliquib[9] exem.

* lib. xij.

Iste syrupus non est in vsu, nec secundum præsentem descriptionem præparatur, sed descriptio quæ est in vsu, & præparata reperitur apud omnes aromatarios & medicos practicantes est talis. ℞. corticum radicū apij, fœniculi, petroselini, brusci, & asparagi ana. ℥. ij. seminis apij, seminis fœniculi. ana. ℥. i. decoquantur prædictæ radices & semina in lib. xij. aquæ. & in lib. i. aceti vsq; quo redeant ad medietatem aut modicū plus. deinde cum melle quantum sufficit fiat syrupus, qui decoquatur tā diu donec suā habeat perfectionem. et iste est cōmunis modus cōstruendi hūc syrupum. Quidam autem loco seminum supra scriptorum ponunt. ℥. i. & ß. radicum raphani. sic tamen rarissime præparatur. Quidam autem nec ponunt semina, neq; raphanum. & isto modo est cōmunior vsus eius. Quidam autem & addunt & minuunt secundum q̄ putāt melius, quocunq; tamen modo præparēt uocatur secaniabin. i. oxymel compositum de quinq; radicibus, & sic à q̄ pluribus denominatur. Dupliciter autē & magistraliter construitur iste syrupus cum aceto, & sine ipso non variando

Oximel cōpositum duplex.

E in alijs eius descriptionem. Nam cum acetum imponitur causa ipsius aceti vocatur secaniabin seu oxymel compositum ab oxy quod est acetum. Cum autem acetum non imponitur, tunc vocatur syrupus de quinq; radicibus sine aceto. et vtroq; modo apud aromatarios communiter pręparatus reperitur. Potest etiam iste syrupus componi cū zuccaro. & iterum cum aceto, & sine aceto, & cōpositus cum zuccaro non erit tantæ caliditatis & abstersionis, sed quia cum melle præparatur, ideo ipsum declarando prosequar. Iste syrupus dictus oxymel compositū de quinq; radicibus aqua, melle, & aceto vt cōiter præparatur, et est in vsu. habet multas vtilitates et maxime ad digerendum materias phlegmaticas, & melācholicas, frigidas, crassas, & viscosas, & permixtas cum cholera crassa. vnde principaliter confert ad febres quotidianas, et similiter etiam ad quartanas. Conueniret etiam in declinatione febriū chronicarum, & oppilationib[9] stomachi, & hepatis. Ipse enim est diuisiuus, aperitiuus, subtiliatiuus, et abstersiuus & maxime in nutritiuis.

F Est etiam prouocatiuus sudoris & vrinæ, & generaliter est maioris potentiæ & efficaciæ in omnibus suprascriptis dispositionibus, & multis alijs q̄ syrupus compositus de duabus radicibus, & q̄ syrupus de bizantijs, & iste idem factus cum melle est maioris potentię q̄ cum zuccharo. Dosis, permixtio, modus assumendi, & hora, omnia ista sunt nota perito medico. Simplicia præterea sunt superius declarata excepto brusco quæ est herba nota habens aculeos acriter pungētes, calidæ & siccę complexionis in secundo, cum virtute fortiter aperitiua.

Brusc

Additio.

Secaniabin vel squingebin sicut fuit dictū, est oxymel de radicibus quo moderni pro oxymelle composito vtuntur, nonnulli tamen apponunt quinq; radices communes.

MANARDVS de modo Secaniabin de radicibus.

Hoc plerunq; vtimur, vbi scilicet antea per multos dies simplici vsi fuerimus, oxymelq; compositum vocamus.

SYL. G *Oxymeli phlegmagogum fiet id prædictum, si inter coquendum medulla seminis cnici panno lineo raro ligata mergatur, & identidem confricetur. Potentius uacuabit, si etiā turbith cū zingibere nodulo prædicto addatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alios humores vacuare poterit incoctis similiter simplicibus, quæ peculiariter illos humores trahunt. Potest vero poni in prædictam quantitatē Mesuæ, cnici medullæ lib. i. & turbith vnc. iij.

ANT. Modus secaniabin solutiōe educēs phlegma. Accipe secaniabin ex radicibus facti quantitatem circiter lib. ij. & suspēde in ipso quando coquitur, medullam carthami ligatam in panno raro subtili. & frica omni hora donec perficiatur decoctio, & quandoq; ponuntur in eo turbith & zingiber * in panno subtili ligata & suspensa.

* ana v

H Modus secaniabin, id est oxymellis educentis pglegma vel digerentis ipsum non est in vsu, sed magistraliter volentibus eo vti ipsum laudo, et omnia in ipso cōtenta, sunt superius declarata.

Additio.

Iste syrupus non est in usu. alium modum secaniabin solutione educētis phlegma describit Serapio in proprio antidotario parum ab isto differentem.

MANARDVS de modo Secaniabin educens phlegma.

Suspende in ipso quando coquitur medullam cartami, Cnici videlicet, & quia non exprimit quantitatem, tu potes ponere vsq; ad libram cartami. Turbit vero vnc. iij.

SYL. *Oxymelli vacuans melancholiam recipit thymi, calaminthes, agarici, buglossi hortensis et erratici, glycyrrhizæ, ana vnc. i. polypodij vnc. iij. chamædryos, chamæpytios, stœchados, spinæ albæ ana drach. v. vuarum passarum purgatarum lib. dimidiam, macera vigintiquatuor*

horis,

horis, aceti albi, succi buglossi ana lib. ij. et dimidia, aquæ lib. ij. coque igni lento ad dimidias, cola, cum mellis lib. iij. percoque, inter coquendum autem epithymi vnc. i. ellebori nigri aur. iij. nodulo ligata, mersaq; sæpe confricentur.

SYLVII ANNOTATIO.

Humorem melancholicum & melancholiā expulsioni apparat, & vacuat, in affectibus melancholicis mitissimum & saluberrimū. Quod vero ellebori vnc. ij. reciperet, cū Manardo ēet vehemētius.

Modus secaniabin solutione educens melancholiam. Rec. thymi, calamenti, agarici, † buglossæ domesticæ & siluestris, liquiritiæ ana vnci. i. polypodij vncias tres *chamedryos, † chamepithyos, stœchados, † bedegar, añ drachmas quinq;, passularum enucleatarum li. ß. Fundantur super ea aceti boni albi, succi buglossæ, ana lib. ij. & ß. & aquæ lib. ij. & dimittantur per diem & noctem. Deinde coquatur cum facilitate vsq; ad medietatem. Tunc coletur. & cū mellis libris tribus, fiat secaniabin. & in decoctione ipsius ponatur in panno epithymi vnc. i. hellebori nigri *aure. iij. & suspendatur in eo, & fricetur, & fiat sicut diximus.

Modus secaniabin solutione educens melancholiam superfluam & ipsam digerens non est in vsu, nec præparatū reperitur, sed magistraliter volentibus eo vti ipsum laudo quantum possum, et omnia in ipso contenta sunt superius declarata, & iste syrupus bene notetur, quia digerit & euacuat.

Additio.

Iste syrupus non habetur in vsu, qui etiam ad eandē intētionem describitur à Serapione in proprio antidotario. Summa medicinarum est. xvij. res.

MANARDVS de Modo Secaniabin solutione educente melancholiam.

BVGLOSSAE domesticę.) Id est, boraginis. Syluestris, id est, quæ nomē habet buglosi. CHAMEDRYOS.) Vulgo calamandrinam dicūt, vel trisaginem. CHAMAEPITYOS.) Vulgo iuā, vel Aiugam. BEDEGAR.) Spina alba, addito elleboro, satis efficaciter purgabit atram bilem, pondere duarum vnciarum.

Oxymeli ex ligustico ad pituitam crassam, lentam, putrem, obstructiones hepatis & splenis aperiendas, vrinam mouendam, recipit radicem apij, fœniculi, petroselini, calaminthes, dauci ana vnciam vnam, zingiberis, seminis ligustici, apij, fœniculi, anisi, cari, eupatorij, asari, absinthij, ana vnc. semiss. caryophyllorum, galangæ, ana drachmas tres, spicæ nardi drach. duas, coque in aceti libris decem ad dimidias, et cum mellis li. quinq; percoque.

Modus secaniabin de cheisim cōtra phlegma crassum, & viscosum, & putridum, oppilationes aperiens hepatis & splenis, & vrinam prouocans. Accipe radicum fœniculi, apij, petroselini, calamenti, dauci ana vnc. i. zingiberis, seminis anisi, fœniculi, cheisim, apij, eupatorij, asari, absinthij, carui, ana vnc. ß. caryophyllorum galangæ, ana drachmas tres, spicæ drach. ij. Coque in aceti li. x. vsq; ad medium et cum libr. quinq;, mellis fiat secaniabin.

Modus secaniabin de cheisim, id est leuistici. non est in vsu nec præparatur.

Additio.

Iste syrupus non est in vsu, nec aliquo modo præparatur, & dicitur secaniabin de cheisim siue de syseleos ab eo nomen assumens. Summa medicinarum est. xix. res.

MANARDVS in Modo Secaniabin de Cheisin.

Quidam hoc vtuntur, ceu valido in deobstruendo. Cheisin, id est, libystici.

Oxymeli ex calaminthe, calfacit, incidit, terget humores crassos, lentos, putres, ob id intemperiem frigidam ventriculi & hepatis corrigit, scirrhum lienis, & aliorū viscerum dissipat, febres diuturnas iuuat. Recipit rad. apij, fœniculi, intybi, ana vnciam vnam, schœnu anthus drachmas duas, seminis apij, fœniculi, anisi, ana drach. sex, calaminthes montanæ & domesticæ, spicæ, asari, cassiæ, mastiches, dauci, petroselini, ana vnc. dimidiam, caryophyllorum, ligustici, zingiberis, galangæ, ana drach. duas, coque in aceti libris octo, & aquæ libris sex, ad duarum partium consumptionem, adde mellis despumati libras quinq;. Datur ab vncia vna ad duas.

Modus secaniabin de calamento confert ad febres diuturnas, & duritiem viscerū & splenis, & ad frigiditatem hepatis & stomachi, & incidit & abstergit materias crassas & putridas. Rec. radicum apij, fœniculi, endiuiæ ana vnc. i. schœnāthi. ʒ. ij. sem. apij, fœniculi, & anisi ana drachmas sex, spicæ, assari, masticis, † cassiæ, † calamēti agrestis & † domestici, dauci, & petroselini ana drachmas quatuor, caryophyllorum, cheisim zingiberis, galangæ ana drach. ij. in lib. viij. aceti. & in lib. vi. aquæ bulliant, vsq; dum remaneat tertia, & adde mellis despumati libras quinq;, & da vnc. i. vel duas.

Secaniabin de calamento non est in vsu.

Oxysaccharum simplex ex aceti libris duabus, aquæ libris quatuor, sacchari libris quinq;, semper despumando igni lento percoctis: valentius fit adiecta aceti libra una, valentissimum libris duabus adiectis.

SYLVII ANNOTATIO.

Nicolaus aceti vncias quatuor, succi granatorum acidorum lib. dimidiam, saccha. lib. vnam miscet, morbis æstiuis & biliosis præstantius est, q̃ oxymeli. Oxosachar ex aceti lib. vna, sacchari libris duabus sine aqua coctis ad bilem flauam & cephalalgiam calidam, maluit appellare, ꝙ τὸ ὄξος acetū sit, ὀξύς, ὀξεῖα, ὀξύ, acidus. Oxosachar è radicibus Actuarij bilem vstam, pituitam incidit, terget, obstructa aperit, hepar, lienem, renes: fit autem ex corticum radicis fœniculi, apij, intybi satiui, ana sextante, coquendo in aceti libris tribus, ad libræ vnius consumptionem: deinde expressum percoquitur cum sacchari libris duabus. Simile, sed compositius eidē scribitur, initio serapiorum. Sumptū id videtur ex syrupo acetoso cū radicibus Mesuæ, nisi ꝙ hic aquam addit, & sem. apij, fœniculi, intybi, anib, & ponderibus variat. Oxysaccharum multo compositius facit Nicolaus ratione nulla: potes vt diximus, quælibet incoquere oxymeliti, sic oxysaccharo pro scopis varijs. Oxosachar διὰ μήλων Actuarij corpus refrigerat, stomachum roborat, cor, & hepar æstate exhilarat, appetentiam inuitat: capit aceti selibram, succi cydoniorum libram vnam, sacchari libras duas, coque ad iustam consistentiam. Sumptum ex syrupo acetoso de cydonijs Mesuæ, sed ponderibus mutatis.

MANARDVS in Secaniabin de Calamento.

CASSIAE.) Pro ea accipe cinnamomum. CALAMENTI agrestis.) Id est, nepetæ. DOMESTICI.) Non inuenio domesticum, nisi mentham.

Syrupus acetatus Diarhodon ad febres complexas, & eas, quæ formam corporis corrumpunt, obstructiones hepatis et lienis idē aperit. Recipit succi intybi, apij, ana libras duas & dimidiam, radicum apij, fœniculi, intybi ana vnc. duas, rosarum vnciā vnam, glycyrrhizæ vnc. dimidiā, spicæ nardi drac. duas & semissem, seminis apij,

fœniculi, anisi, ana drac. septem, cum aquæ lib. sex coque ad duarum partium consumptionem, deinde cum lib. duabus aceti, & libris tribus saccha. fiat syrupus. Datur ab vncia vna ad vncias tres.

SYLVII ANNOTATIO.

Affinis est Byzantino viribus, nisi ꝙ paulo est eo calidior, qui sequitur autem, multo efficacior & calidior.

ANT. Syrupus acetosus Diarodō valēs ad febres compositas, & ad eas in quibus corrumpitur forma, & aperit oppilationes splenis et hepatis. Rec. succi endiuiæ, apij, ana lib. ij. &. ß. et radicum fœniculi, apij, endiuię ana. ℥. ij. rosarum. ℥. i. liquiritiæ. ℥. ß. spicæ. ʒ. ij. &. ß. anisi, fœniculi, seminis apij, ana. ʒ. vij. proijce super ea aquæ dulcis lib. vi. & decoque vsq; ad cōsumptionem. ij. partium, cū. iij. lib. zuccari. et. ij. aceti fiat syrupus. Dosis eius est ab. ℥. i. vsq; ad. ℥. iij.

Syrupus acetosus diarodon, id est denominatus à rosis quæ ingrediuntur compositionem ipsius. Iste syrupus & multi alij qui sequuntur non vocantur secaniabin. Nam licet ingrediatur acetum, non tamē ingreditur mel sed zuccharū. Et ideo proprie non vocat̄ secaniabin. Iste syrupus non est in vsu nec præparat̄, summe tn̄ laudo vsum ipsius.

MANARDVS de Acetoso Diarhodon.

Hic celebratissimus est, magnam habens conformitatem cum byzantino, calidior tamē eo parumper, ille vero magis videtur atrā bilem respicere.

SYL. *Syrupus acetatus de Succis herbarum cum aromatibus, obstructiones aperit, ob id febres putridas, & implexas, & morbos alios obstructis succedentes curat, recipit succorum apij, fœniculi, intybi, lupuli, coctorum & purgatorum, ana libras duas, succi buglossi, libras duas & dimidiam, rosarum vnciam vnam, spicæ nardi drac. tres, glycyrrhizæ vnciam. i. seminum apij, fœniculi, anisi, rhabarbari, eupatorij, absinthij, cassuthæ, ana drachmas. v. sacchari libras duas & dimidiam, aceti libras duas, condiatur galliæ aromaticæ drachmis duabus.*

ANT. Syrupus acetosus de succis herbarum cum aromatibus. Oppilationem aperit & morbos oppilationum curat. Et valet ad febres permixtas. Accipe succi fœniculi, endiuiæ, apij, lupuli cocti et despumati, ana lib. ij. succi buglossę *lib. ij. &. ß. rosarum vnc. i. spicæ drach. iij. liquiritiæ drach. viij. seminis anisi, fœniculi, apij, raued, eupatorij, absinthij, cuscutæ ana drach. quinq;, zuccari lib. ij. &. ß. aceti lib. ij. Condias cum galliæ aromaticæ. drach. ij.

* lib. i. ß.

Iste syrupus licet nō sit in vsu, tamen infinitis laudibus extollo ipsum, & ideo eum nota.

Additio.

Iste syrupus etiam vocatur syrupus propter causam iā dictam in alio præcedente & non secaniabin. Et dicitur syrupus de succis propter multos succos ipsum componentes & satis assimilatur syrupo de bizantis qui multis extollitur laudibus. Summa medicinarum est. xviij. res.

MANARDVS de Acetoso de succis herb.

Acetosus de succis hærbarum. Vtilis esset, sed non componitur.

SYL. *Syrupus de Mentha ventriculum frigidum roborat, ob id nauseam, vomitum, singultum, fluorem alui sedat. Recipit succi menthæ lib. i. succi granatorū dulcium, & acidorū ad dimidias cocti li. ij. mellis, vel sacchari lib. iiij.*

E ANT. Syrupus de Mentha stomachum frigidum confortat, nauseam, vomitum, fluxum ventris & singultū sedat. Accipe succi menthę lib. i. succi granatorum dulcium & acetosorum qui iā cocti sunt ad medietatem libr. ij. mellis vel zuccari lib. i. coquatur & ministretur.

Syrupus de mentha secundum primam descriptionem non est in vsu.

Additio.

Mesue hic describit duos syrupos menthæ quorum primus qui est præsens non habetur in vsu. Istum syrupum describit etiam Auicen. in quinto cano. in eadem forma & dosi excepto illo quod dicit terantur granata cum pulpis suis & decoquatur succus vsq; ad medietatem. Similiter eundem syrupum describit Haly. x. practicæ & vocat ipsum syrupum Romanum. Summa medi. est. iiij. res.

MANARDVS in Syrupum de mentha.

F Ex his duobus, secundum tātum inuenimus in officinis, vtilem quidem in ventriculo roborando.

SYL. *Vel succi Cydoniorum mezorum & dulcium, succi granatorum mezorum & acidorum & dulcium, ana libram vnam, & dimidiam. In quibus horas vigintiquatuor macera menthæ siccæ, libram vnam, & dimidiam, foliorum rosarum vnc. ij. coque igni lento ad dimidias cū mellis, uel sacchari li. ij. fiat syru. aromatizetur cū gallia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vel accipit menthæ parum siccatæ libram vnam, & dimidiam, rosarum rubrarum vncias duas, succi cydoniorum dulcium, succi granatorum acidorum, dulcium, acidodulcium, ana libram vnam, & dimidiam, coque igni lento ad dimidias, expressum percoque cum mellis, aut sacchari libra vna, aromatizetur cum gallia Mesuę. si autem ficcior sit mentha, quia succorum plus ebibit, succos auge. Posterior est valentior, & solus in vsu cum sacccharo, quia mitior est & gratior, quàm cum melle. Ventriculum & vētrem reliquum inferiorem frigidum suo calore blando, & lenicula adstrictione roborat. G Ventriculum vel dissolutum, vel à causa frigida imbecillum roborat.

ANT. Syrupus de Mentha inuentione nostra, & est excellētior priore. Accipe succi citoniorum muzorum & dulcium, succi granatorū acetosorum, & dulcium & muzorum ana li. i. &. ß. proijciatur super eos menthæ siccæ lib. i. &. ß. foliorum rosarum vnc. ij. et dimittatur per diem et noctem. Deinde coquatur cū facilitate vsq; ad medium, & cum mellis vel zucca. lib. ij. fiat syrupus & aromatizetur cum gallia.

Syrupus de mentha secundum hanc descriptionē vbiq; præparatur, & sic generaliter habetur in vsu, valet enim ad stomachum relaxatum confortandum, & virtutem digestiuam in eo suauiter calefaciendo, & vigorando calidū H naturale, vomitum & nauseam prohibendo, & sua leui stipticitate confert ad fluxum vētris lubrificatiuum factum à phlegmate, & sedat singultum. Et licet secundum ꝙ dicitur in litera iste syrupus possit cum zuccaro, et cum melle præparari, tamen quasi semper cum solo zuccaro fit, haberet enim minus calefacere & desiccare factus cum zuccaro ꝙ̄ cum melle secundum diuersitatem mellis & zuccari in caliditate, & siccitate, reliqua sunt nota.

Additio.

Licet iste syrupus possit præparari cum melle & cum zuccaro, tamen quasi semper cum zuccaro præparari debet, quia maiorem habet temperantiam. Vbi vero intenderemus calefactionem maiorem, cum melle fieri debet. Summa medicinarum est. ix. res.

SYL. *Syrupus Absinthij ventriculum, & hepar roborat, ob id appetentiam excitat, retentricem vim firmat,*

amborum

amborum dolorem sedat, & aliorum viscerum mollificationem iuuat. Recipit absinthij Romani lib. duas, foliorũ rosarum vnc. duas, spicæ nardi drach. tres, vini albi antiqui, boni, odori, succi cydoniorum ana libras duas & dimidiam, in his macera horas vigintiquatuor prædicta, coque igni lento ad dimidias, cum mellis lib. ij. fiat syrupus efficax, & multa experientia probatus.*

ANT. Syrupus de Absinthio conferens ad casum appetitus, & debilitatem stomachi, & mollificationem viscerum, et debilitatem hepatis, et dolorem. Reci. absinthij romani lib. ß. foliorum rosarum vnci. ij. spicę, drach. iij. vini albi antiqui boni & odoriferi, succi citoniorũ ana lib. ij. & ß. Et dimittatur per diem & noctem in vase lapideo. Deinde coquatur cum facilitate vsq; ad medietatem & cum mellis lib. fiat syrupus expertus & nobilis.

Syrupus de absinthio fm hanc præsentem descriptionẽ generaliter est in vsu, conferens ad casum appetitus, & sic præparatus reperitur, & est cõueniens ad prostrationẽ appetitus, & ad debilitatem stomachi & relaxationẽ villorum eius, & ad mollificationem viscerũ, et ad debilitatem hepatis dolorosam, & ad cachexiam lymphatus cũ aquis conuenientibus, vt plurimum autem lymphatur cũ aqua mentæ, pro stomacho confortando, & fit cum melle, licet cum zuccaro fieri possit, sed tunc est minoris caliditatis, & reliqua omnia sunt clara. Summa medici. est. vi. res.

MANARDVS in Syrupum de absinthio.

Non detur in febribus in principio, neq; etiam post vbi febris vehemens, nisi frigidum aliquid secum miscueris. Ego quãdoq; eo vsus sum in albis humoribus ex vtero fluentib.

SYL. *Vel absinthij Romani* drach. centum coquantur in aquæ libris tribus* vsq; ad partem tertiam, fricetur manibus, coletur, expressum cum mellis, & vini ana lib. i. percoquitur in syrupum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hic autem simplex est, serapium de absinthio Actuarij ab hoc est diuersissimum. Prior solus est in vsu ad ventriculi, & hepatis, & viscerum aliorum imbecillitatem etiam dolorificam, & cachexiã. Datur etiam in albo mulierum fluore, & ad febres biliosas iam procedentes, non multum calidas: ad ineuntes vero posterior, & simplicior & aptior. Quanta autem vis sit absinthio Pontico (quem Romanum à Mesue vocari in simplicibus probauimus) in deturbanda bile flaua ex ventriculo, in roborando ventriculo, & hepate, Galenus in simplicibus, & methodo, in compositis partium medicamentis, & alibi passim abũde inculcat, vt nõ sit opus testimoniorum multitudine eius facultatẽ demonstrare. Daťper se si materia appetentiam lædens est frigida: si autem calet, datur cum frigidis.

ANT. Syrupus de absinthio alius expertus. Accipe absinthij romani. drach. centũ, decoquatur in aquæ lib. iij. vsq; ad tertiam partem. Deinde fricetur manibus, & coletur, & cum mellis & vini, ana libra. i. fiat syrupus.

Syrupus de absinthio alius expertus non est in vsu.

Additio.

Iste syrupus non est in vsu, sed præcedens magis propter eius artificiosam compositionem. Auicen. in quinto cano. ponit quatuor descriptiones syruporũ de absinthio, inter quas secunda assimilatur isti vltimæ descriptioni. similiter Serapio, & Haly. x. practicæ habent vnam aliam descriptionẽ syrupi de absinthio, quæ non habetur in vsu. Summa medi. est. iiij. res.

MANARDVS in Syrupum de Absinthio secundum.

Dici potest simplex, & valde cõgrueret in febrib⁹ à bile post vij.

SYL. *Syrupus fumariæ maior, ventriculum & hepar roborat, obstructionrs aperit, cutis morbos, præcipue ab humore salso vel vsto natos, vt psωram, lepram, impetiginem, serpiginem curat, recipit myrobalanos cepulas & citreas ana.* xx. florum violarum, boraginis, vel buglossi, violarum, absinthij, cassuthæ, ana. vnc. i. glycyrrhizæ rosarum ana vnci. dimid. epithymi, polypodij, ana drachmas septem, pruna centum, vuarum passarum purgatarum libram dimidiam, tamar Indorum, cassiæ fistulæ, ana. vnc. duas, coque in libris decem aquæ ad lib. septem consumptionem, & cum succi fumariæ cocti & purgati, et sacchari ana libr. tribus fiat syrupus.*

*alij legunt drach. 20.

SYLVII ANNOTATIO.

Ab vncij s tribus ad vncias quinq; vel sex sumptus, etiam purgat pituitam salsam, & bilem vtranq; vstam: purgatoria enim clementia & parua quantitate recipit, cuiatisq; cutis vitijs colorem commendat: vt apertis obstructionibus febres putridas, præsertim dictis humoribus natas, & icterum vtrunq; sanat. Ne putes hãc facultatem posteriori à Mesue attributam, illi esse peculiarem, cum sit communis vtriq;, vt morbum Hispanum iuuare: id quod ex generalibus his facultatibus coniectare non est difficile, cum sit maior, compositior, & potentior minore. Vterq; sumitur cum aqua intybi, buglossi, sed hic in multo vsu est. Hic ob pruna, passas, cassiam, tamar Indos est crassissimus, proinde ingratissimus, & qui æque cito vt syrupus portulacæ situm ducit, atq; corrumpitur, nisi facta simplicium decoctione coquas in syrupum, succum fumariæ despumatum & clarificatum, cum saccharo aqua fontis clarificato, tuncq; paulatim addas decoctionem, semper coquendo: tandem vero cassiam, & tamar Indos ob substantiæ raritatem, & virium imbecillitatem, parum diu coquendo: sed cum parui sit momenti, & tam operosa paratio & iniucunda, satius est omittere, vt syrupus epithymi ad eadem efficax.

ANT. Syrupus de fumoterræ maior, stomachum, & hepar confortat, oppilationem aperit, & morbos cutis curat, & proprie quorum materia sunt humores salsi aut adusti. sicut est scabies, impetigo, serpigo, et lepra. Accipe myrobalanorũ, citrinorum, chebulorum, ana drach. xx. florum boraginis vel buglossæ, violarum, absinthij, cuscutæ, ana vnc. i. liquiritiæ rosarũ ana vnc. ß. epithymi polypodij, ana drach. vij. prunorum numero centum, passularum enucleatarum libr. ß. tamarindorum, cassiæ fistulæ, aã vnc. ij. Hæc omnia bulliant in aquę lib. decem, vsquedum deueniat ad lib. iij. & cum succi fumiterrę cocti depurati, & zuccari, ana lib. iij. Fiat syrupus.

Syrupus de fumoterræ secundum hanc descriptionem est multum in vsu, & est conueniens ad confortandum hepar & stomachum, aperiendo eorum oppilationes, iuuat ad digerendum materiam existentem in cuti prouenientẽ ab humoribus adustis, & salsis, & acutis, desędationem & scabiem curat & remouet, & confert serpigini, lepræ, & impetigini, quæ sunt defędationes cutis, lymphatus cũ aqua endiuiæ boraginis vel buglossæ. Habet insup virtutem faciliter solutiuam, et compressiuam, lenitiuam ratione componentium. habet enim virtutem compressiuam ratione myrobalanorum tamarindorum atq; prunorum, habet virtutem faciliter solutiuam ratione epithymi, & polypodij, absinthij, & fumiterræ, lenitiuam habet ratione cassiæ, & iuiubarum. & de omnibus istis dictum est superius. Vltimo nota quòd iste syrupus sensibiliter nõ soluit ventrem, nisi eius dosis augeatur vsq; ad. ℥. vi. vel vltra, quia solutiua ingredientia eius compositionem sunt debilia, & in parua dosi ponuntur in ipso, & omnia in eo posita sunt nota. Summa medici. est. xvij. res.

In cutis fędationib⁹.

MANARDVS in Syrupum de Fumo terræ maiorem.

Purgat si in debita quantitate exhibeatur, vnc. videlicet. iij. vsq; ad quinq;.

SYL. *Syrupus fumariæ minor, hepatis obstructionem aperit, ob id icterum sanat, pituitam salsam, et bilem vstam vacuat, proinde psωram, lepram, pruritum, & alia cutis vitia inde orta sanat, & corporis colorē floridum reddit. Recipit myrobalanorum flauarum vnc. duas, violarum, cassuthæ, absinthij, ana vnc. i. coque cum libr. septē aquæ vsq; ad partem tertiam. Expressum cum succi fumariæ cocti & purgati, & saccha. ana lib. ij. percoque. Datur ab vnc. i. ad vnc. ij. Quidam scammonij vnciam dimidiam panno lineo raro ligatam, in eo suspendunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hic potest eadem quę prior, sed imbecillior est, nec vsu frequēs: assumpta autem scammonij facultate, purgantior efficitur, vt ventriculum, hepar, lienem pituita salsa & bile vtraq; vacuet, ob id icterum vtrunq; sanat.

ANT. Syrupus de fumoterræ minor descriptione cognita confert choleræ adustæ & scabiei, & pruritui, pustulis, & ægritudinibus phlegmatis salsi, & hepatis oppilationem aperit, confert hicteritiæ citrinæ, & colorē efficit bonum. Rec. myrobalanorum citrinorum vnc. ij. violarū, cuscutæ, absinthij ana vnc. i. coquātur cum lib. vij. aquæ vsq; ad tertiam partem. & accipe succi fumiterræ cocti & despumati lib. ij. zuccari lib. ij. da. ℥. i. vel. ij. & quidam suspendunt in eo dū coquitur scammoneæ vnc. ß. ligatæ in panno raro.

Syrupus de fumoterræ minor non est in vsu, ipsum tamen nota.

Additio.

Iste syrupus de fumoterræ non est in vsu, nec præparatus reperitur, & dicitur minori respectu maioris, qui dicitur maior propter maiorē consumptionem. Multæ alię descriptio. syruporū de fumoterræ reperiuntur, quę sunt magistrales, quibus nō vtimur, sed syrupo primæ descriptio. Nonnulli vtunt̄ syrupo de fumoterræ simplici, q fit ex succo bene depurato et zuccaro. Sūma medicinarū ē. viij. res.

MANARDVS in Syrupum de Fumo terræ minorem.

Si suspendat̄ in eo scammoniū, purgabit plus q̄ pręcedēs, primus tamen cōiter paratur, & ego eo vtor in morbo qui gallicus dicitur.

SYL. *Syrupus Glycyrrhizæ tussim antiquam iuuat, thoracem & pulmones expurgat, recipit glycyrrhizæ vnc. ij. adianti albi unciam unam, hyssopi sicci unc. dimidiam, horas uigintiquatuor macera aquæ lib. quatuor, coque ad dimidias, expressum percoque cum mellis, saccha. penidiorum ana unc. octo, aquæ rosarum unc. sex.*

SYLVII ANNOTATIO.

Est frequens vsu initio pleuritidis, & aliorum thoracis affectuū, etiam si aquam rosarum recipiat. Nam in horum affectuum à fluxione proficiscentium initio modice adstringentia nō modo sumi posse, sed omnino sumenda imperat Galen. lib. meth. 12. Et rhabarbarum, & electarium cui manus Christi nomen est, in vsu quotidiano sunt contra tales affectus, quamuis ambo adstringunt, vt partes ob laxitatem ad fluxionem recipiendam opportunæ, vbi adstrictæ fuerint, amplius non recipiant, & roboratæ valentius repellant nouam, & expellant veterem materiam. Incipientibus itaq; thoracis & pulmonis affectib9 frigidis & pituitosis, saluber est hic syrupus: augescentibus & vigentibus, syrupus hyssopi: declinantibus syrupus prassij, nisi magna expurgandi has partes necessitas, metusq; suffocationis à postremo nos incipere coegerit, quia omnium valentissime calfacit, incidit, tenuat, terget, expurgat, lenit, siccat: quę omnia syrup. glycyrrhizæ præstat, sed moderatissime, vt tussim antiquam sanet tantum, quæ à pauca, nec crassa, nec lenta pituita excitatur. Syrupus autem hyssopi viribus est in medio. Hic syrup. aperit, dilatat, terget partes præsertim spiritales, asperam arteriam, pulmonem, thoracem ad expellendumq; roborat.

ANT. Syrupus liquiritiæ confert tussi antiquæ, & mundificat pectus & pulmonem. Reci. liquiritiæ vnc. ij. capillorum veneris. vnc. i. isopi siccæ vnc. ß. Proijce super illud aquę lib. iiij. et dimittatur die ac nocte. Deinde coquātur vsq; ad mediā partem. Deinde proijce super illud mellis, & zuccari & penidiarū ana. ℥. viij. aquæ ros. vnc. vi. Fiat syrupus & administretur.

Syrupus de liquiritia secundum hāc descriptionem est multum in vsu. & sic vbiq; præparatus reperitur. Confert enim principaliter passionibus pectoris & pulmonis, & maxime tussi antiquæ factæ à materia phlegmatica quæ non est multæ quantitatis, tenacitatis, & viscositatis. est abstersiuus subtiliatiuus, et aliqualiter desiccatiuus. Et hic nota q̄ ab illo syrupo tanquam leuiori incipiendum est in passionibus pectoris frigidis & phlegmaticis. Secundo est procedendum ad syrupum de hyssopo tanquam ad fortiorem. Tertio ad syrupum de prassio, quia potentior. nam secundus, scilicet ille de hyssopo est calidior & siccior primo. & ideo plus conueniens membris frigidioribus. vnde in processu, in augmento, & in statu magis conueniens est illo in calefaciendo, desiccando, subtiliando, aperiendo & abstergendo cum aliquali virtute lenitiua pectoris & pulmonis, faciendo sputum facilem ad exitum per screatum. tertius vero in omnibus tantum excedit, secundum quantum secundus excedit primum, & cum hoc antiquæ tussi plus confert. sic ergo à leuiori semper inchoandum est regulariter operando nisi magna instaret necessitas, iuxta illud Hippo. ad vltimas ægritudines vltimæ curationes ad perfectionem sunt potētes. lymphatur autem plurimum iste syrupus cum aqua capilli veneris vel vngulæ caballinæ, id est farfarellæ, vel cum decoctiōe communi de qua dicetur inferius. Aqua enim vngulæ caballinæ est calida & humida in primo. de capillo veneris dictum est supra, modus compositionis ipsius apparet in litera.

Additio.

Nota q̄ absurdum videtur q̄ in isto syrupo auctor ponat aquam rosatam cum ipsa restringat. & hic syrupus debet dilatare partes pectoris. & hoc non solum videtur contra rationem, sed est etiam contra facientes hunc syrupum, eo q̄ nulli fere ponant aquam rosatam. Ad hoc dicendum q̄ recte ponitur, & qui non ponunt, errant multum. Et ratio est. nam ad hoc q̄ syrupus iste valeat tussi antiquæ, & pulmonem, & pectus mundificet, non solum oportet q̄ in eo sint dilatantia partes pectoris lenientia & maturantia catarrhum vt per liquiritiam capil. ve. fit. sed etiam necesse est quòd in eo sint ea quæ partes relaxatas adunent, & virtutem expulsiuam cōfortent. & hoc fit per aquam rosatam, igitur rationabiliter ponitur. Summa medicinarum est res. viij.

Vtrū [...] rosata [...] syrupo [...] ponen[...]

MANARDVS de Syrupus Liquiritiæ.

Videant qui cauent in pleuriticis Manūchristi vocatū, & rheon, quomodo dent hunc Syrupum in quo aqua rosacea. Ego enim non formido in morbis pectoris, medicinas modice adstringentes.

SYL. *Syrup. hyssopi asthma, tussim, dolorem thoracis et hypochondriorū iuuat, recipit hyssopi (mediocriter) sicci, radic. apij, fœniculi, *glycyrrhizæ, ana drach. x. hordei nudi unc. dimidiam, semi. maluæ, & cydoniorum, tragacanthi ana drach. ij. adianti albi drach. sex zizipha, myxa, ana. xxx. uuarum passarum purgatarum drach. xij. ficus siccas, dactylos pingues ana. x. penidiorum alborū lib. ij. fiat syrupus.*

* petro[...] ni addu[...] aliqui.

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Huius syrupi & sequentis facultas nuper est declarata. Potenter præterea obstructiones liberat, vt etiam in adolescentibus renum calculos frangat sumptus cum aquis, aut decoctis vreticis, quomodo ad affectus thoracis cum aqua scabiosæ, vel bechij, vel decocto thoracico sumendus est: subadstringit quoq; dactylis, & semi cydoniorum. Nec abs re penidia exigit alba, hoc est, ex saccharo albissimo, & purissimo facta, non autem ex saccharo vel crasso, & pingui, vel rubro cum amylo & sublito marmori butyro. Nam ex his facta penidia ægre colantur, & impurum ac ingratum magis syrupum reddūt. Alias quinq; huius syrupi descriptiones habet Mesues cap. de tussi. Pleuritidem quoq;, & obstructiões viscerū liberat. Coque omnia in lib. octo. aquæ ad libr. v. consumptionem. Expressum in syrupum percoque cum libris duabus penidiorum alborum.

ANT. Syrupus de hyssopo confert asthmati & tussi, & dolori corporis, & laterum. Rec. hyssopi siccæ, radicū apij, fœniculi, liquiritiæ. ana. ʒ. x. hordei mundi vnc. ß. sem. maluæ, tragacāti, sem. citoniorum. ana drachm. iij. capillorum veneris drach. vi. iuiubæ, sebesten ana numero. xxx. passularum enucleatarum. ʒ. xij. ficuum siccarum, & dactylorum pinguium ana. numero. x. albarum penidiarum lib. ij. & fiat syrupus.

Iste syrupus est multum in vsu, & sic vbiq; præparatus reperitur, & vt est dictum in præcedēti syrupo, est maioris efficaciæ, & virtutis in passionibus pectoris & pulmonis, & faciēdo sputum facilem q̃ syrupus de liquiritia. Confert enim principaliter asthmati, tussi antiquæ & doloribus pectoris factis à materia frigida, vt dictum est in præcedenti syrupo. Lymphatur autem ut plurimum cum aqua scabiosæ, aut prassij, vel aliqua decoctione pectorali, sunt enim aquæ multum potentes, quæ debent sumi in proportione superius dicta. Est enim scabiosa calidæ & siccæ cōplexionis in secundo. Reliqua vero in hac descriptione sunt calida in secūdo & sicca in primo cum forti abstersione, subtiliatiōe, & penetratiōe, et omnia alia clara sunt.

Additio.

Idem Mes. ca. de tussi habet quatuor vel quinq; descriptio. syrupi de hyssopo quarum nulla cum ista concordat, nec etiam inter se. Sed Gilbertus Anglicus ca. de causis tussis habet vnam similem descripti. syrupi de hyssopo isti descriptioni. Dicit in fine albarum penidiarum eo q̃ penidij vel penidiæ fieri debent cum zuccaro albo, & non cum zuccaro rubeo vel crasso, ut faciūt nonnulli aromatarij nostri temporis.

MANARDVS in Syrupum de Hyssopo.

Hic quoq; syrupus seminum cotoneorum & dactylorum ratione, cuiusdam adstrictionis particeps est.

SYL. *Syrupus Prasij, thoracem, & pulmones expurgat, pituita crassa, lenta, putri, & ab ea asthmati, antiquæ tussi prodest, quales affectus senibus & natura frigidis sunt frequētes. Recipit prasij vnc. ij. hyssopi, adianti albi ana. drac. vi. glycyrrhizæ vnc. i. calaminthes, anisi, rad. apij, & fœniculi ana drach. v. ireos, se. maluæ, & fœnugræci ana drach. iij. se. lini, & cydoniorum ana. drach. ij. vuarum passarum purgatarum vnc. v. ficus passas pingues *quindecim, penidiorum, mellis boni despumati ana lib. ij.*

* [illegible] j. xvj.

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus hic pituitam crassam, lentam, putrem, ac pus ex pulmonibus, & thorace incidit, tenuat, terget, educi adiuuat leniendo, & aperiendo meatus, & vim expultricem roborando. Strenue enim sputum promouet in declinatione horum affectuum, si à fluxione pendeant: quam suo calore multo, si initio vsurparetur, geminauerit, nisi, vt dixi, suffocationis à multa, crassa, lēta materia periculum impenderet. Vacuata autem materia, quæ thoraci, aut pulmoni, & asperæ arteriæ angustiam pariebat, proindeq; spirādi difficultatem, æger iam multo q̃ ante liberius respirat. Alias descriptiones duas habet Mesues cap. de asthmate, sed inusitatas. Vsurpatur autem cū aquis prædictis, vel hyssopi, vel alia thoracica. Coque in libris decem aquę ad dimidiam, expressum percoquatur cum penidiorum, & mellis despumati ana libris duabus.

ANT. Syrupus de prassio, conferens senibus et frigidis natura, & ęgritudinibus quæ fiunt in pectoribus eorum, & tussi antiquæ, & asthmati à phlegmate crasso & putrido, & ꝓprie eius cuius difficilis ē separatio. Cuius permixtio. Reci. prassij. vnc. ij. hyssopi, capilli veneris ana. ʒ. vi. *liquiritiæ vnc. i. calamenti, anisi, radicū apij, fœniculi ana. ʒ. v. se. maluæ, fenugreci, ireos ana. ʒ. iij. se. lini, se. citoniorum ana. ʒ. ij. passularū enucleatarum vnc. v. ficus siccas pingues. xv. penidiarum lib. ij. mellis boni despumati *lib. ij.

* lib. i.

Iste syrupus generaliter ab omnibus ē in vsu, & sic pręparatus reperitur. Est enim suprascriptus syrupus conferens in duabus passionibus. s. pectoris & pulmonis factis à materiebus multū tenacibus, uiscosis, & crassis quę sunt difficilis eradicationis, & maxime in senibus & frigidis natura. Confert enim asthmati, tussi antiquæ & difficultati anhelitus. Facit insuper excreare saniem, & omnem materiam putridam contentam in medio pectoris, sua forti virtute aperitiua, subtiliatiua, desiccatiua, abstersiua, & confortatiua, & vsus eius in declinatione prædictarum dispositionum est magis cōueniens, nisi materia multa sua crassitie et malitia moram non possit sustinere. lymphatur autem vt plurimum cum aqua hyssopi aut aliqua decoctiōe conuenienti. & huius syrupi descriptionem ingreditur semen lini, quod est notum. s. calidæ complexionis in primo & humidæ versus ipsum. Omnia autem simplicia sunt superius declarata.

Additio.

Item Mes. duas alias habet descript. syrupi de prassio ca. de asthmate. sed cum ista non conueniunt. Gilbertus Anglicus ca. de asthmate. habet vnam descript. similem huic. Notabis q̃ omnes isti syrupi pectorales, & omnes decoctiones pectorales cum aqua pluuiali fieri debent & nō cum aqua communi, quia aqua pluuialis est magis subtilis & ratione subtilitatis magis penetratiua, faciensq; penetrare virtutes medicinarum ad partem pectoris. Summa medicinarum est. xviij. res.

SYL. *Syrupus de calaminthe, asthma, tussim antiquam, intemperiem uiscerū frigidam, & splenicos, et senes iuuat. Recipit calaminthes domesticæ & syluestris, ana vnc. ij. ligustici, dauci, schœnu anthus ana drac. v. vuarum passarum purgatarum lib. dimid. mellis lib. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est, ad calefaciendum, incidendum, tenuandum, aperiendum, tergēdum obstructiones viscerū, ob id splenem tumefactum minuit, cum aqua asplenij, vel phyllitidis, thoracē & pulmones expurgat cum aquis thoracicis. Coquitur in lib. vi. aquę ad dimidias, expressum percoquitur cum mellis lib. duabus.

SYL. Syrupus de calamentho cōfert spleneticis, & frigida habentibus viscera, et senibus, et tussi antiquæ & asthmati. Rec. calamēthi domestici & syluestris ana. vnc. ij. cheisim, dauci, schœnanthi ana drach. v. passularum enucleatarum lib. ß. & mellis lib. ij.

De isto syrupo ponuntur duæ descriptiones, licet neutra sit multum in vsu. à quibusdam tamen habetur magistraliter in vsu. Ista prima descriptio, in duritie & crassitie splenis conuenit, calefacit stomachum, hepar, & splenem, & alia viscera, aperit oppilationem in eis, materias crassas subtiliat; & ad expulsionem eas præparat. confert tussi antiquæ & asthmati in senibus. Lymphatur autē vt plurimum cum aqua quinq; radicum seu scolopendriæ,

id est linguæ ceruinæ quæ spleni multũ appropriatur,& est herba nota calidæ & siccæ cõplexionis in secundo. Reliqua sunt superius declarata. Additio.

Iste syrupus est ille qui cõiter est in vsu. idem habet hic vnam aliam descriptionem, sed hæc est nobilior illa. Gal. in lib. secretorum habet vnam aliam descrip. quæ non est eadem nec in vsu habetur. Summa medicinarũ est res. vij.

MANARDVS in Syrupũ de Calamento.

Non cognosco calamentum domesticum: credo intelligi mentham, sicut etiam supra. Nullus tamen horum syrup. communiter paratur. Secundus satis similis est syrupo de mentha.

SYL. *Syrupus de Calaminthe alter, singultum, & vomitum à pituita, vel bile flaua, crassa, sedat. Recipit succi calaminthes, & vini odori, ana libras quatuor, succi malorum granatorum acidorum, cum sua pulpa interiori, libras quinq;, coque ad dimidias, biduo permitte, vt crassum subsideat, & clarum percoquatur in syrupum cum sacchari libris quatuor, aromatizetur drachmis duabus galliæ aromaticæ, in vase vitreo bene obstructo, insola dies quadraginta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est cum aqua menthæ & absinthij, parum calet, ventriculum, & hepar expurgat, & simul roborat. Fuerit igitur saluberrimus, tum etiam quod alimentum cum medicamẽto coniunctum habet, quod genus medicamẽtorum Galenus maxime commendat. Nam calaminthe amara, acris, expurgationem prope sola facit, vinum putredini resistit, vires eius & granatorum vehit, granata acida incidunt quoq;, & tenuant, sed etiam roborant, saccharum dulcorat, & custodiam siccando iuuat cum igni & sole. Gallia iucundiorem facit, & facultatum nostrum corpus dispẽsantium robur auget. Cum igitur sit paratu facilis, & magnarum virium, in vsu frequentiore habendus fuerit, nisi syrupo menthæ viribus proximo sis contentus.

ANT. **Syrupus de Calamentho valens ad singultum & vomitũ de cholera rubea, vel phlegmate. & de humoribus crassis cholericis. Rec. succi calamenti lib. iiij. succi malorum granatorum acetosorum cum pulpa sua interiori, lib. v. vini odoriferi libr. iiij. coque vsq; ad medietatẽ. Deinde dimitte per dies. ij. quousq; resideat. & cum *lib. iiij. zuccari fiat syrupus, & aromatizetur cum drach. ij. galliæ aromaticæ. & ponatur in vase vitreato & stringatur orificium eius, & dimittatur in sole per dies quadraginta.**

* lib. iij.

Syrupus de calamentho valens ad singultum non est in vsu, magistraliter tamen à quibusdam præparatur, et magis quam præcedens, et est eo magis cõfortatiuus virtutis contentiuæ stomachi & viscerum. unde valet superfluo vomitui facto à cholera crassa permixta cũ phlegmate post mũdificationem ipsius, & non est tantæ caliditatis ut primus, lymphatur autem vt plurimum cum aqua menthæ vel absinthij. Additio.

Summa medicinarum est quinq; res.

SYL. *Syrupus de thymo calfacit, incidit, tenuat, ob id omnẽ frig. intemperiem thoracis, pulmonis, uentriculi, hepatis, & aliarum partium iuuat, & hyberno frigori resistit Recipit comarum thymi vnc. duas, calaminthes, mẽthæ siccæ ana drachmas quinq;, seminis apij, fœniculi, anisi, dauci ana semunciam, vuarum passarum purgatarum vnc. quatuor & dimidiam, cum mellis lib. duabus fiat syrup. aromatizetur drach. duabus galliæ.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu rarus est, tamen ad ea quæ promittit, est efficacissimus, modo thymus sit vel Creticus, vel ex locis editis & siccis & insolatis, & calaminthe montana: obstructa etiam liberat, & menses mouet, sed omnium valentissime syrupus sequens. Syrupus Artemisiæ Matthæi Gradi, ad menses ciendos ex catalogo simp. menses mouentium, cum tamen singula, vel horum pauca sufficerent. Artemisiæ manip. duos, pulegij, calaminthes, origani, melissophylli, sampsuchi, sabinæ, persicarum, chamædryos, chamæpityos, hyperici, centaurij parui, parthenij cum flore, rutæ, bethonicæ, buglossi, dictamni, rad. fœniculi, apij, petroselini, asparagi, rusci, saxifragiæ, iridis, enulæ, rubiæ, pæoniæ, ana manipu. vnum: sem. iuniperi, smyrni, petroselini, apij, anisi, gith, carpobalsami, cardamomi, costi, asari, pyrethri, phu, calami aromatici, casiæ, ana vnc. dimidiam, macera aqua fluuiali, coque ad dimidias, expressum percoque cum sacchar. & mellis q. s. Addi potest acetum simplex, vel scilliticum, alij aliter parant, & syrupum parthenij, id est, matricariæ, vocant.

ANT. **Syrupus de thymo conferens ægritudinibus pectoris & pulmonis frigidis, & stomachi & hepatis, & est medicamen bonum & confert frigoribus quæ fiunt in hyeme et confert frigidis complexione. Accipe extremitatum thymi. ℥. ij. calamenti, mẽtæ siccæ ana drach. v. anisi, fœniculi, apij, dauci ana drach. iiij. passularũ enucleatarum vnc. iiij. & ß. & cum mellis lib. ij. fiat syrupus. aromatizetur cum galliæ drach. ij.**

Syrupus de thymo non est in vsu. magistraliter tamen propter eius virtutem & excellentiam ipsum laudo.

Additio.

Iste syrupus habetur in vsu. Mes. habet hic extremitatum thymi. & est melior pars plantæ. Summa medicinarum est. x. res. excepta aqua.

MANARDVS in Syrupum de Thymo.

Licet in vsu nõ sit, efficaciã tñ magnã haberet ĩ frigidis morbis.

SYL. *Syrupus de Eupatorio ventriculum, & hepar roborat, obstructiones aperit, calore digerit, ob hæc, incipienti hydropi, hypocondriorum dolori, febribus antiquis, uentriculi, & hepatis formam corrumpentibus confert, flatus dissipat, intemperiem frigidam expugnat. Recipit radicum apij, fœniculi, intybi, ana vnc. duas, glycyrrhizæ, schœnu anthus, cassuthæ, absinthij, rosarum, ana drachmas sex, adianti albi, spinæ albæ, et Arabicæ, florum aut radicum buglossi, anisi, fœniculi, eupatorij, ana drach. v. rhabarbari, mastiches, ana drach. tres, spicæ nardi, asari, folij, ana drachmas duas, coque in aqua libr. octo ad *tertiam, & cum sacchari libris quatuor, & succi apij, & intybi quantitate sufficienti fiat syrupus.*

* partis... tiæ con... ptione...

SYLVII ANNOTATIO.

Hic syrupus quia calfacit, incidit, tenuat, terget, roborat partes omnes nutritorias, appetentiam excitat, coctionem firmat, obstructiones in eis aperit, per vrinas expurgat, intemperiem frigidam corrigit, propterea hydropem omnem ab hepatis, vel lienis primario affectu proficiscẽtem sanat, & inde natum cutis colorem plumbeum, cacochymiam item, atq; adeo cachexiam dictarum partiũ vitio natam emendat. Cui malo succedit corruptio formæ ventriculi, & hepatis, & corporis reliqui per harum partium actionem toti corpori communem, habentium vitium, male nutriti. Expressum percoque cum sacchari clarificati libris quatuor, & succi purgati apij, & intybi, ana lib. duabus paulatim addendis, vt in syrupo fumariæ maiori.

ANT. **Syrupus de Eupatorio conferens febribus antiquis et proprie eis, quibus corrũpitur forma stomachi & hepatis. Oppilatiões aperit, & confert frigiditati, & mollificationi, & ventositati in eis, & dolori hypocondriorum, & inceptioni hydropisis. Accipe radicũ apij, fœniculi,**

endiuiæ

endiuiæ ana vnc.ij. liquiritiæ scœnanthi, cuscutę, absinthij, rosarum ana. *drach. vi. capillorum veneris, bedegar, suchaha, florum buglossæ, aut radicum eius, anisi, fœniculi, eupatorij. ana. ʒ. v. raued. masticis ana. drac. iij. spicæ, asari, folij. ana drach. ij. Coque in aqua lib. viij. vsq; ad tertiam, & cum zuccari lib. iiij. Fiat syrupus cum succi apij, & endiuiæ quantitate sufficienti.

Syrupus de eupatorio generaliter ab omnibus ē in vsu, & valet principaliter in passionibus frigidis hepatis cum oppilatione in ipso. & sic etiā confert in similibus passionibus splenis, & aliorū membrorum nutritionis. Est aperitiuus oppilationum, subtiliatiuus materierum crassarum, prouocatiuus vrinæ, cōfortatiuus digestiuæ virtutis. Confert insuper ad febrem chronicā de materia crassa, sed vsus eius principaliter est conueniens in principio hydropisis cuiuscunq; speciei frigidę à causa frigida, et maxime cachexiæ ad quam sequitur desędatio cutis corporis, cum malitia habitudinis in toto corpore, sicut sunt corpora cacochimita in quibus cū tumefactiōe à materia aquosa phlegmatica color vertitur ad plumbeum seu cineritium adiunctum cum citrino colore, et maxime in facie demōstratur. Confert etiam ad corruptionem appetitus, vnde confert eis proprie quibus corrumpitur propria forma stomachi, id est in quibus corrumpitur habitudo stomachi & appetitus. Confortat etiam virtutem digestiuam stomachi. & alias virtutes habet, quas auctor ponit in litera. ℞. radicū apij, cuscutæ, bedegar, id est suchaha. & est spina alba. raued. id est rhabarbari. & hæc omnia simplicia sunt superius declarata & iste syrupus est multū notandus propter eius virtutem & præsertim in hydropisi à causa frigida.

Additio.

Notabis q̄ pauci sunt facientes hunc syrupum ſm veritatem propter diuersitatem & etiam ignorātiam de bedegar & suchaha, visis tamen multorū opinionibus de ipsis inueni Pauli opinionē meliorem de suchaha & Serapio. de bedegar. dicit enim Serapio auctoritate Dioscoridis, q̄ bedegar, id est spina alba nascitur in montibus zacual & habet folia similia chamæleonis albę, nisi quia sunt strictiora & albiora, & super ea est simile borræ, & sunt spinosa, & habet stipitem lōgum duobus brachijs, in crassitudine digiti pollicis, vel plus, color eius est vergens ad albedinē, & super summitates eius sunt capitella similia ericio marino, nisi quia sunt minora & oblonga, et flos eius est coloris purpurei, & semen eius est simile grano carthami, nisi quia est rotundius eo. cōsidera igiť quid sit bedegar. Quid sit suchaha ſm opinionem Pauli dicamus, suchaha est herba dulcis quæ extendiť super terram & facit capita crassa prope radicem et exeunt ex illis capitibus flores sanguinei coloris, & sic ſm veritatem, est herba spinosa alba expandens se super terram cuius flos est in colore sanguinis, cuius radix vsui medicinæ cōpetit. Sūma medi. est. xxiij. res.

MANARDVS in Syrupum de Eupatorio.

Hic si bene cōponatur, quod certe nō est facile, valde vtilis erit. BEDEGAR Sucaha.) In his patres nostri magnopere errabāt, syluestris rosæ fructum supponentes, tu vero intellige, spinam albam & arabicam. Dioscorides vocat primum λευκάκανθα, alij arabicam. EVPATORIVM.) Accipe q̄ vulgo agrimonium vocāt. Pro folio quo caremus, accipe folium gariophylli, si inuenire potes, si non, cinnamomum vocatum, vel nardum.

SYL. *Syrupus de epithymo atram bilem & alios humores vstos vacuat, ob id morbos ex his nascentes, elephantiā, cancrum, vlcera maligna, fistulosa, psωram, lepram, achoras præcauet curatq;. Recipit epithymi boni hortensis drach. viginti, myrobalanorum Indarum & citrearum, ana drach. xv. cassuthæ, fumariæ ana drach. x. thymi, calaminthes, buglossi, stœchados, glycyrrhizæ, polypodij, agarici, myrobalanorum emblicarum & bellericarum ana drach. vi. rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana drach. ij. et dimidiam, pruna viginti, vuarum passarum purgatarum vnc. iiij. tamar Indorum vnc. ij. & dimidiam, sacchari libras quatuor, sapæ lib. duas, fiat syrup.*

SYLVII ANNOTATIO.

Affectibus ex melancholia, vel pituita salsa, & alijs humoribus vstis confert magis, q̄ syrupus fumariæ, quia obstructiones aperit, & humores eos potentius apparat, & expellit per aluum, vrinas, sudores, clementer tamen purgat myrobalanis, fumaria, polypodio, prunis, tamar Indis, & quia datur ad vncias duas cum aqua lupuli, fumariæ, boraginis, intybi, vel decoctione conuenienti, quod pondus si augeas, aperte aluum subducit. Sunt qui dant ab vncijs quatuor ad vncias sex. Hic etiam ob pruna, passas tamar Indos, sapam, crassus ob id & ingratus est. Hunc etiam ad scabiem Neapolitanam adhibent, quam inter melancholicos morbos recensent. Melior fuerit syrupus aliquis simplex, qualis est Saporis, vel alius ex asplenio, &, si vis, paucis alijs splenicis ad melancholicos affectus, non autem ex farragine simplicium melancholiam succumq; melancholicum apparantium, aut purgantium.

ANT. SYrupus de epithymo, choleram nigram & humores adustos cū virtute expellens, morbos ex eis factos curat, et confert proprie eis qui parati sunt ad lepram, et qui cancrum patiuntur & vulnera fraudulentia, & fistulas, & scabiem, & saphati. Rec. epithymi boni *hortensis. ʒ. xx. myrobalanorum citrinorum, indorum an̄. ʒ. xv. cuscute, fumiterrę ana drachmas decem, thymi, calamenti, buglossæ, emblici, belliricí, liquiritiæ polypodij, agarici, stœchados ana drachmas sex, rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana drach. ij. & ſ. prunorum numero. xx. passularum enucleatarum vnc. iiij. tamarindorū, vnc. ij. & ſ. zuccari *libras quatuor rob. lib. ij. & fiat syrupus.

*cretensis.

* lib. iij.

Syrupus de epithymo sic pręparatus generaliter ab omnibus habetur & est in vsu. valet enim principaliter in passionibus factis à materia melancholica, & ab humoribus adustis, facientibus crustas magnas in auribus et in corpore toto, & generaliter valet ad malas scabies quæ per totū expanduntur, & sic propter eas principaliter est in vsu ad digerendum talem materiam, & est maioris efficacię in talibus q̄ syrupus de fumoterræ., confert etiam lepræ, cancro, fistulis, & vlceribus prauis & corrosiuis, factis à cholera adusta vel melancholia adusta, seu à phlegmate salso, est insuper maxime prouocatiuus vrinæ, oppilationū aperitiuus, remissiuus malæ qualitatis humorum cum aliquali virtute solutiua prædictarum materierum, virtute epithymi, myrobala. fumiterræ, polypodij, prunorum, & tamarindorum, lenissime tamē soluit, tum quia eorū parua quantitas ingreditur, tum etiam quia parua dosis ipsius syrupi assumitur, scilicet. ℥. ij. si tamen in dosi eius fieret additio sensibiliter solueret. lymphatur autem quādoq; cum aqua simplici, quādoq; cum aqua lupulorum vel fumiterræ, boraginis, endiuiæ vel buglossæ, vel cum decoctionibus appropriatis, & quandoq; cum decoctione spicæ, & & alchilil, id est rorismarini. Dicit enim q̄ expellit choleram nigram, id est melancholiam. & modus constructionis apparet in litera, & simplicia sunt superius declarata.

Additio.

Dicitur iste syrupus de epithymo ab epithymo, quod est basis præsentis syrupi, & dicitur epithymum, eo q̄ supra thymum nascitur. Summa medici. est. xxij. res.

MANARDVS in Syrupus de Epithymo.

SCABIEM & saphati.) Id est, ἀχῶρας, cū educit, vt ipsemet ait, humores adustos, propter quod magis reponēdus est inter purgatoria, q̄ inter ꝓprie vocatos syrupos, sicuti syrup⁹ de fumo terre,

qui cum hoc multum conuenit, est tamen minoris purgationis & minus calidus, & propterea illo ego vtor in humoribus magis biliosis, hoc vero, quia calidior est, in minus calidis.

SYL

*Syrup. stœchad. iuuat omnes affectus frigidos cerebri & neruorum, ut paralysin, epilepsiam, spasmum cynicũ, tremorem, recipit florum *stœchados drachmas triginta, thymi, calaminthes, origani ana drach. x. anisi, pyrethri ana drach. vij. piperis longi drachm. iij. zingiberis drach. ij. vuarum passarum, purg. vnc. iiij. mellis libr. v. Cõdiatur cinnamomi, calami aromatici, spicæ nardi, croci, zingiberis, piperis nigri & longi ana drach. i. & dimidia, ligata in panno raro & appensa in syrupum. Datur vnc. i. cum aqua cui incocta sint spica & rosmarinus.*

*Arabice.

SYLVII ANNOTATIO.

Coquitur in lib. x. aquæ ad dimidias, expressum percoque cum lib. v. mellis, aut si vis delicatius, sacchari. Datur ab vnc. i. ad vnc. ij. cum aqua decoctionis, aut potius destillationis sumptum, & florũ rorismarini. Syrupus hic pituitam horum affectuum frigidorum causam potenter tenuat, incidit, dissipat, siccat, catarrhos frigidos consumit sumptus cum aqua fœniculi, melissophylli, vel decocto has facultates ferente in cerebrum, spinalem medullam, & neruosas partes: ventriculum præterea roborat. Alter huic diuersus Mesuæ scribitur in affectibus neruorum, in vsum nõ receptus. Est præter hos syrupos alius à Mesue in cephalalgia melancholica descriptus ad omnes affectus melancholicos, & splenicos, vt quartanam, & melancholiam, & prius dictos in syrup. epithymi saluberrimus. Recipit adianti albi, radicum & florum buglossi domestici & syluestris, polypodij, epithymi, ana vnc. i. folliculorum sennæ, chamæpityos, stœchados, fumariæ, ana drach. vij. chamędryos, schœnu anthus, ellebori nigri, ana drac. iij. eupatorij semunc. succi pomorum dulcium vnc. viij. Omnia præter epithymum & succum, coque in aquæ lib. iiij ad tertię partis consumptionem, post adde epithymũ, & semel ferueflat, coletur, cũ succo pomorum & saccha. lib. ij. percoquatur in syrup.

ANT.

Syrupus de stœchados expertus ad omnes ęgritudines neruorũ frigidas, sicut est paralysis, epilepsia, spasmus, tremor, & tortura. Rec. florum stœchados. ʒ. xxx. hasce, calamẽti, origani ana. ʒ. x. anisi, pyretri ana. ʒ. vij. piperis longi. ʒ. iij. zingiberis. ʒ. ij. passularum enucleatarum. ℥. iiij. mellis lib. v. Condias cum cinnamomi calami aromatici, spicæ, croci, zingiberis, piperis nigri & longi ana. ʒ. i. & ß. liga in panno raro & suspende in syrupo. Dosis eius est. ℥. i. cum aqua decoctionis spicæ & alchilil.

Idem Mes. cap. de ægritudinibus neruorũ habet vnam aliam descriptionem & auctoritatem Iudei. & dicit ꝙ est medicina mirabilis conferens omnibus ęgritudinibus neruorum, sed non est eadem nec in vsu. tamen ibi habet ziniam quod est yua siue chamepithyos. Summa medicinarum est. xvij. res. Additio.

Syrupus de stœchade secundum hanc descriptionem vbiq; præparatur, & habetur in vsu, principaliter in passionibus frigidis cerebri & neruorum. vnde multum confert ad digerendum materiam frigidam & viscosam, facientem paralysim, spasmum, tetanũ, epilepsiam, tremorem, & torturam, quæ dispositiones omnes dependent à cerebro per essentiam vel communitatem. Confert enim dispositionibus frigidis nucæ neruorũ, & capitis, sua complexione calefaciens, subtilians, & desiccans materias catarrhales, frigidas, & ei⁹ vsus principaliter est in catarrho frigido, & vt plurimum lymphatur cum aqua fœniculi, vel leuistici, & similibus aquis, vel decoctionibus appropriatis portantibus virtutem eius ad cerebrum, & ad neruos. & modus componendi est clarus. & simplicia sunt superius declarata. Et hæc est finis omnium syruporum, qui describũtur ab auctore in hac. vi. distinctione. Restat hic

E ultimo duos alios syrupos declarare qui communiter sunt in vsu, et vbiq; in nostra ciuitate ab omnibus præparãtur, & primus nominatur pro melancholicis, cuius descriptio ponitur à Mes. in suo de appropriatis. c. de humore melancholico seu de soda facta ab humore melancholico, & est magnæ virtutis in digerendo materias crassas, melancholicas, illas subtiliando et habiles faciendo ad exitum. vnde principaliter confert dispositioni melancholicæ in qua leduntur virtutes intrinsecæ cerebri & humores. confert insuper febribus quartanis, & oppilationibus, et ægritudinibus splenis. Et generaliter confert omni ægritudini factæ ab humore melancholico & iste syrupus est etiam aliqualiter solutiuus. cuius hæc est descriptio. ℞. capil. uene. radicum buglossæ domesticę & siluestris & florum earum, polypo. ana. ʒ. i. epithymi. ℥. i. folliculorum senæ, chamæpithyos, stœchados ana. ʒ. vij. chamedryos, squinanthi, hellebori nigri, ana. ʒ. iij. fumiterræ. ʒ. vij. eupatorij. ʒ. iiij. succi pomorum dulcium añ. ℥. viij. omnia præter epithymũ, & succum pomorum bulliant in lib. iiij. aquæ vsq; ad consumptionem tertiæ partis, deinde bulliat in ea bullitione leuissima epithymum, & coletur cũ succo pomorum zuccari lib. ij. decoquatur ad perfectionem & fiat syrupus vt expedit, & simplicia sunt superius declarata.

Syrup. passio. melancis.

F

Secundus syrupus magistraliter qui dicitur syrupus de endiuia est multum in vsu, & valet ad omnes supercalefactiones hepatis principaliter ac aliorum membrorum nutritiuorum, ac etiam cordis & generaliter cuilibet malæ complexioni calidæ, habet insuper oppilationes aliqualiter aperire, & membra debilitata à mala complexione calida illam remouendo notabiliter confortare. Est etiam conueniens ad digerendum materiam subtilem cholericam multæ acuitatis, sed principaliter vtimur eo in hepate calido, & in renibus calidis, vel supercalefactis. Et quia eius descriptio ab auctoribus nõ reperitur, sed secundum præsentem descriptionem eius inuentor fuit Gentilis de Fulgineo, quã manu eius propria descriptam ego iam vidi. ideo sic eã in præsenti loco describam. ℞. succi endiuiæ, succi hepaticæ quæ herba est nota, frigidæ scilicet & humidæ complexionis in primo, ana lib. ij. clarificentur prædicti succi ad ignem vt expedit. rosarum, violarum, lenticulæ aquæ quæ herba est nota, natans in aqua, et ibidem semper stans & frigidæ complexionis in primo, humidæ in primo, Polytrici herba est nascens prope fontes aquarum, & in puteis similis capillo veneris. & est frigidę complexionis in primo, & siccæ versus ipsum, ana. ℥. ß. capilli veneris, hordei mundi, seminum communium frigidorum. ana. ℥. i. fiat syrupus cum zuccaro quantum sufficit, & aromatizetur cum sandalis albis & rubeis, & cum berberis, & sunt quidam fructus frigidæ & siccæ complexionis in secundo, seminibus citoniorum, ligno aloes, cinamomo, & corticibus citri, sic enim aromatizatus est magis conueniens, & confortatiuus cordis, cerebri, & aliorum membrorum principaliũ, licet multi vtãtur eo absq; aromatizatiõe, quia est magis alteratiuus ad frigidum, & magis aperitiuus. Et reliqua omnia simplicia sunt nota.

Syrup. endiu.

G

Lentic.

Polytr.

H

MANARDVS in Syrupum de stœchados.

Conficitur hoc duplici modo, addẽdo videlicet cinnamomum, & reliqua aromata, vel non addendo: hunc incompletũ, illum completum vocant. Hasce, id est, thymi Alchilil, id est, rorismarini.

SYL

*Oenomeli uinũ mulsum, intemperiem frigidam uentriculi, hepatis sanat, flatus in eis et hypochõdrijs dissipat, oris odorem, cutis colorem commendat, fit ex vini antiqui boni lib. x. mellis boni & despumati libr. ij. addendo cinnamomi tenuis drach. v. spicæ nardi drach. i. caryophyllorum, zingiberis, ligni aloes, macis, ana semũciam, cardamomi * drach. ij. croci drach. i. & semiss. tere negligenter, cola panno raro, aromatiza moschi drach. iij.*

*alij dr.

SYLVII ANNOTATIO.

Oenomeli Gal. podagricis, arthriticis, nephriticis, & senibus, ex melle,

Lib. 5. [illegible] Oenom. simplex

melle,& vino Sabino, aut simili, & petroselino componit, adiecta bethonica,& saxiphago in nephriticis. Qui verò curiosius componunt,etiam spicę nardi aliquid inijciunt:hodie verò eidem magnā aromatum miscellam immittūt. Olim fuit vsu celebre ad cerebri, neruorum,& aliarum partium affectus frigidos,sed id medicamētosius,quale hic scribitur: nunc magno harum frigidarum regionum incommodo in vsu esse desijt, præterquam, quòd circa natalem Christianum in Bacchanalibus vulgi regalibus, plebecula ad palati gratiam, non ad intemperaturæ frigidæ propulsionem, etiā largius bibit,& claretum vocat:magnates verò preciosius,οἰνόσακχαρ,parciore tamen mensura,quod fere ex sacch.vnc.iiij. & cinnamomi vnc.dimidia in lib.vini singulas conficitur, & Hippocraticum vinum appellant,tanquam Hippocrate inuētore dignum, ob virium,& saporis excellentiam:cui etiam mellis parum addūt quidam, præsertim si vinum austerius, ad saporis gratiam & coloris, clarius enim euadit colatum Vinum mulsum Diosc.fit ex vini veteris austeriq; metretis duabus, & mellis boni metreta vna, alijsq; duobus modis parat,semper tamen sine aromatibus. Vinum vero melitites,ex musti austeri congijs quinque,mellis cōgio vno, salis cyatho vno:vinum autem aromatites Dios. longè diuersum est ab hoc Mesuæ mulso aromatite, præsertim primum: nam secundum quadantenus cōuenit. Aliæ sunt eidem, & Actua. variæ vinorū cōdituræ,vt absinthites, saluiatū,picatū,&c. Ex quibus vinū absinthites ad atrophiam ex ventriculi imbecillitate efficacissimum etiam Imperatorum experientia docet Gal. li. de Theriace ad Pisonem. Conditum ex cydonijs quadruplex seu miuam, hinc transtulimus ad condita.

ANT. Sermo in mellicrato condito,& sunt,qui vocant mellicratum syrupum factum ex vino, & melle,& conditum vocant quidam, quod fit ex melle,& vino,& speciebus,& sunt ex hominibus, qui vocant vtrunque vtroq; nomine, & modi eorum sunt diuersi, & sunt ad iuuamenta multa,sicut est frigiditas stomachi,& hepatis,& mollities in eis. Iuuantur enim in potu ipsorū, & conferunt ventositati hypocondriorum, & faciunt oris odorem bonum, & corporis colorē bonum,& modus eius est.Rec. vini antiqui boni lib.x.mellis boni,& despumati. lib.ij.proijce super ea cinnamomi boni,& subtilis, drach.v. spicæ aromaticæ,drach.i.caryophyllo.zingibe. ligni aloes,macis,ana.ʒ.iiij.heil.ʒ.ij.croci,drach. vna,& ß. Tere trituratione crassa, & coletur in colatorio crasso de panno,& aromatizetur cum musci drach.iij.

[...]c. vni⁹

Sunt ex hominibus,qui vocant mellicratum. Hæc est quarta pars principalis huius sextæ distinctionis principalis in qua auctor tractat de quibusdam potibus, factis cū vino,& melle, & aromatibus. determinat etiam de miua simplici,& composita,de aceto scillitico,de oximelle scillitico,& primo declarat quomodo talis potus ex vino, & melle vocari debet,ponendo eius vtilitates: nam talis medicina est conferens principaliter passionibus frigidis cerebri,stomachi,& neruorū,cōfortando eorū virtutes,cōfert et cōplexioni frigidæ,& humidæ stomachi, & hepatis,& ventositati hypocondriorū,& oris odorē bonū efficit.Et antiquis tēporib⁹ iste potus erat multū in vsu:adeo vt sani vterentur eo tpe sanitatis ad pręseruationē a multis prauis ægritudinibus,qui potus vulgariter nominatur lachiarca,& cum conficitur solum ex vino,& melle,vocatur mellicratum,quando vero aromatizatur cum speciebus vocatur cōditum,& dosis eius de mane vacuo stomacho est vsque ad vnc.vi.

Additio.

Nota, ꝙ antiquitus iste potus erat multū in vsu,adeo, vt sani vterentur eo tempore sanitatis ad præseruationem à multis ægritudinibus,verum si bene consideraueris vtūtur hoc tempore homines talibus potibus, vtplurimum

A non ad futurarum ægritudinum præseruationem nec ad præsentes curandas,sed gulositatis,& crapulæ causa. Et fit duobus modis hoc tempore. Primo modo cum melle vino, & speciebus in parua quantitate, & vocant talem potum claretum. Secundo modo fit cum zuccharo vino, & speciebus maxime cum cinnamomo, & vocant talem potum vinum hypocraticum. Notabis vlterius, ꝙ apud doctores reperiūtur isti termini hydromel, mulsa,ac mellicratum,intelligentes per hydromel potum compositum ex melle cum aqua frigida, sine aliqua decoctione,nō habens certam proportionem mellis ad aquam. Mulsa vero fit ex octo partibus aquæ,& nouem mellis despumati, & coquitur ad consumptionem tertiæ partis illius totius. Si plus aūt habet aquæ,& mellis minus, dicitur mulsa aquosa,& ista vocatur aqua mellita, quæ fm maiorē,& minorem quantitatem mellis dr̄ aqua plus, vel minus mellitā. Mellicratū vero idē est,quod mulsa aquosa: quia in eo est plus de aqua,ꝗ̄ de melle, vt in Alexandro de oculis, sed secundo aphorismorū pro mellicrato accipitur hydromel.

Mellieratū duplex.

B quidam tñ cōponunt mellicratum cum vino, & melle,vt hic Io. Mesue. Tñ Ianuensis in suis synonymis post recitationē diuersaꝝ opinionum de interpretatione nominum, dicit resolutorie, ꝙ hydromel est, quod latine aqua mellis dicitur,mellicratū vero est mulsa plus mellis habēs, quasi sit vinum mellis dictū differēs ab apomelle eo, ꝙ apomel non coquitur.Item hydromel græce, mulsum vero latine dicit̄, & fit ex vino & melle, differt vero a mellicrato, eo, ꝙ mellis habet plus,ꝗ̄ mulsum: hæc tamen interdum nomina vnum pro alio accipitur. Auic.in.v.can.habet duas descrip.mellicrati conditi,quod vocat conditum, similiter Serapio in proprio antidotario duas etiam habet descrip.quod vocat caudicom.

Sūma medici. est.xj. res.

MANARDVS de Sermone in melicrato condito.

Oenomeli gręce appellat̄,quod ex vino austero antiquo & melle componitur. Oenon verò melititem,id quod ex musto, & latinè mulsum. At melicratum,vt superius diximus, ex aqua, & melle constat. PROIICE super ea.) Appellant hoc tempore vinū in hunc modum conditum Hippocratem.

C

SYL. *Conditum citri, cor, ventriculum, hepar roborat, coctionem iuuat, oris gratiam commēdat: fit ex corticum, vel foliorum citri vncijs quatuor, cydoniorum vnc. duabus, pomis quatuor odoris frustatim sectis, maceratis biduo in vini antiqui libris octo cum pondere aromatum. Post aliquoties feruefiunt, & cum mellis despumati, & sacchari albissimi & aquæ rosarum, ana lib. ij. percoquitur in crassitudinem iulep: aromatizatur cum moschi granis quindecim, si autem recens, per se bibendum est, multo parcius coquatur.*

ANT. Modus conditi de citro, stomachum & cor & hepar confortat,& proprie debilem digestionem procurat, & oris odorem efficit bonum. Accipe corticum citri, vel foliorum eius

D vnc.iiij.citoniorum unc.ij.pomorum odoriferorum numero.iiij.diuidantur in frusta. & accipe adhuc de speciebus quas diximus superius quātitatem eādem,& funde super eam vini antiqui lib.viij.& dimitte per.ij.dies postea coque ebullitione aliqua,& cum mellis despumati, & zucchari tabarzet,ana lib.ij.aquę rosatæ* lib.ij.Coquatur ad spissitudinem iuleb,& in fine aromatizetur cum musci.ʒ.vnius quarta.Si aūt recens illud propinabitur sufficit parua in eo decoctio, & bibatur impermixtum.

**nume.iiij.*

**lib.j.*

Modus conditi.i.aromatizati de citro non est in vsu habet tamen virtutes quas ponit in litera, & magistraliter potest

potest præparari. Additio.

Istud conditũ de citro describit Serapio in proprio antidotario sub nomine syrupi alius aluminati confortantis stomachum,& cor, bonum efficientis anhelitũ. Summa medicinarum est.xiiij.res.

MANARDVS in conditum de Citro.

CORTICEM citri.) Intellige exteriorem,absq; pulpa. VEL foliorum) Vbi scilicet cortice careres: verum facilius multis in locis habebis fructum,& corticem,quàm folia.

SYL. *alij menthę siccæ.

Vel fit ex corticum citri vnc.vij.buglossi vnc.vna, & dimidia, melissophylli semuncia, caryophyllorum aureis duobus,ligni aloes aurei semisse,macerentur triduo, vini boni lib.iiij.post cum sacchari lib.ij.coque, aromatiza galliæ aurei semisse,croci granis quindecim, mastiches drach.vna,moschi granis decem.

SYLVII ANNOTATIO.

Idem pollet,quod prius,& appetentiam excitat, flatus dissipat, pulsum cordis emendat,intemperiem frigidam corrigit,ob id huc ex syrupis transtulimus.

ANT.

Conditum aliud de citro,valens ad debilitatem stomachi,& hepatis quibus accidit læsio, propter frigiditatem, & ventositatem, & facit digerere cibũ, & confortat appetitum, & est efficax ad pulsum cordis. Reci. corticum citri ũnc.vij.buglossæ vnc.i.& ß.in alio mente siccæ, marmacur vnc.ß. caryophyllorum aur.ij. ligni aloes aur.ß.terantur, & proijciantur super ea vini boni lib.iiii.& dimittatur diebus.iij.Deinde proijciantur super ea zucch. tabarzet. lib. ij.& aromatizetur cum galliæ bonæ aure.ß.croci drachm.vnius quarta, masticis drach.i.musci drach.vnius sexta.

*vnc.vi. *aure.i.

Iste est potus,qui etiam non est in vsu,sed cõfert, vt ponit,& in eo ingreditur quædam herba, quæ vocatur marmacur.& est melissa.

Additio.

Istud conditum describitur ab Auicen. in.v.cano. sub nomine syrupi saluiminũ. & a Serapione sub nomine syrupi aluminati, & est marmacur, vel melius marmacon melissa. Summa medi.est.xi.res.

MANARDVS in aliud conditũ de citro.

Vbi legit croci drac.i.iiij.lege,drach.vnius quarta pars. MARMACVR.) Melissophyllon intellige.

SYL.

Conditum buglossi efficax, et expertum ad cordis tremorem stomachi imbecillitatem, deiectam appetentiã, coctionem imbecillam,& formæ corruptionem, recipit buglossi, menthæ siccæ, florum rosarum, corticum, aut foliorum citri, ana vnc.iij.ozimi caryophyllati vnc.i. trium generum cydoniorum,trium generum pomorum, ana vnc.vnam, & dimidiam, serici crudi incisi,nucis moschatæ,zedoariæ,galangæ,been vtriusque,santali citrini,croci,ana vnc.i.& dimid. ligni aloes drach.ij.vini,& aquæ,ana lib.vi.mellis lib.viii.aromatizetur moschi scriptulo vno,galliæ drach.ij.

ANT.

Modus conditi de buglossa boni, & experti ad pulsum cordis,et debilitatem stomachi,& malitiam digestionis,& casum appetitus, & corruptionem formæ. Reci.buglossæ,mentæ siccæ,florum rosarum,corticum citri, aut foliorum eius,ana vncias tres: † alfelengemisch.℥. i.trium generum citoniorum, trium generum pomorum, ana vnc.i.& ß. setæ crudæ incisæ, E nucis musca.zedoariæ,galangæ, been vtriusq3, sandali citrini croci, ana ũnc.i.& ß.ligni aloes drachm.ij.vini, & aquæ, ana lib. vi. mellis.lib. viij. aromatizetur cum musci vnius tertia, & galliæ drach.ij.

*drac

Iste potus cum vino factus quem ponit hic etiam non est in vsu,est tamen multum cordialis, & in ipso ingreditur quædam herba quam ipse vocat alfelengemisch.id est ocymum caryophyllorum.

Additio.

Iste potus non habetur in vsu est tamen multũ cordialis,& vocatur de buglossa tanquam a basy. Summa medicinarum est.xxv.res.

MANARDVS in modũ conditi de Buglossa.

Trium generum cydoniorum. Duo passim nascuntur, tertij sunt parua. Vel intellige dulcacida, & sic intellige poma. ALFELENGEMISCH.) Id est,ocimum, quod ab odore garyophyllaton vocant.

F

SYL.

Conditum ex cydonijs ventriculum, hepar, & cætera viscera roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, vomitum & lienteriam sedat, medicamentum est celebre, ac expertum, accipit autem succi cydoniorum acidorum libras viginti, vini antiqui boni libras decem, coque igni lento semper despumando ad tertiæ partis consumptionem,cola,residendo clarescat. Claro adde mellis boni, & despumati libras sex, iterum coque despumando,& in eo suspende nodulo ligata hæc aromata, cinnamomi, cardamomi,ana drachmas tres, caryophyllorum drachmas duas,zingiberis, macis,ligni aloes,mastiches, ana drachmam vnam,& dimidiam, croci drach.duas, omnia præter crocum parum terantur, & suspendantur nodulo,vt dictum est, identidem fricado eum in ipso medicamento donec crassescat. Deinde aromatiza moschi drach.vnius parte tertia, galliæ drachmis duabus. Sunt qui saccharum mellis loco miscent, & vtrunque sine,& cum aromatibus componunt.

G

ANT.

Modus operationis conditi de citonijs, & est miua,stomachum, & hepar, & omnia confortans viscera,appetitum excitãs, digestionem procurans vomitum, & ventris solutionẽ sedans, & est medicina experta famosa. Recip. succ. citoniorum, acetosorum lib.xx. vini antiqui boni lib.x. Coquãtur cum facilitate vsquedum consumpta sit eius tertia pars semper auferendo spumam eius. Deinde coletur, & dimittatur residere, vt clarescat, & proijce super illud mellis boni, & despumati lib. vi. & iterum bulliat,& auferatur spuma eius, & proijciantur super illud † species alefanginæ ligatæ in panno suspenso super illud medicamẽ, & sunt proprie cinnamomi, & heyl, ana drachmas tres: caryophyllorum drach.ij.zingibe.mastic. ana drach. i.& ß.croci drach.ij.ligni aloes, macis drach.i.& ß.omnia præter crocũ terantur contritione crassa,& suspendantur in panno sicut diximus,omni hora fricando illud super medicamine,donec fiat ei spissitudo. Deinde aromatizetur cũ musci drach.vnius tertia,& galliæ drach.ij. Et sunt ex hominibus, qui faciũt ipsum sine speciebus,

H

& sunt,

& sunt, qui loco mellis ponunt zuccharum, & proprie quando oportet, & faciunt cum speciebus, & sine speciebus.

Modus conditi de cytonijs, quod vocatur miua aromatica, & est multũ in vsu, & ita, vt ponitur hic habetur in vsu, habet enim similitudinem in modo compositionis, et substantiæ cum syrupis suprascriptis, & eius dosis, & modus assumptionis est sicut modus aliorum syruporum, & eius principalis operatio est ad incitandum appetitum, & ad calefaciendum stomachum suaui caliditate. Et confert ad vigorandum virtutem digestiuam in hepate, stomacho, & alijs membris nutritiuis, prohibet enim nauseam, & vomitum, sedat solutionem antiquam ventris factam ab humoribus frigidis, relaxantibus stomachum, & intestina, debilitantibus virtutem digestiuam contentiuam ipsorum. Confert similiter factæ ab eadem causa si cum aqua extinctionis calybis tempore congruo assumatur. habet insuper quamplures alias vtilitates consimiles supradictis, vnde vocatur medicina notabilis, & famosa. Reci. succi citoniorum acetosorum, &c. & proijciantur supra illud species alefangi̜ę. i. aromaticę, & non alię cum dicit. Reci. cinnamomi, heyl est species cardamomi quem non habemus hic, sed loco eius assumitur cardamomum maius, ana. ʒ. iij. caryophyllorum. ʒ. ij. zingi. masticis, ana. ʒ. i. ß. croci. ʒ. ij. ligni aloes, macis, ana. ʒ. i. ß. omnia pter crocum, &c. Et sic habes propriam, & veram descri. alefangi narum licet omnes species aromaticæ simul adiunctæ vocari possunt species alefanginæ, vt apparet in pillulis alefanginis, quæ ponuntur inferius, & omnia simplicia sunt superius declarata. Insuper notandum, ꝙ licet ista miua nunc dicta ponatur ab auctore, ꝙ cũ melle cõstruat, nunc vero solum cũ zuccharo, & non tm̃ cũ zuccharo, sed etiã cũ melle præparata reperitur, vt in fine huius capituli dicit, & sunt ex hominibus, qui pręparãt ipsam sine aromatibus, & vt sic vocatur miua simplex, & cũ melle cõstructa fortius calefacit, & abstergit.

Additio.

Conditum de citonijs ſm intentionem Mes. est miua, sed ſm Auicẽ. & Guilelmum placentinum est syrupus de citonijs Mes. tamen superius descripsit syrupum de citonijs, qui aliud est. Rasis autem nono ad Almansorem cap. de his, quæ confortant stomachum habet descrip. miuæ, & syrupi de citonijs acetosis. idem in lib. diuisionũ. Summa medicinarum est res. xiij.

MANARDVS in conditũ de Cytonijs.

Sub miuæ nomine vbique paratur: hydromalon Græci vocant. Hydromalon sic conficit Paulus: Succi cotoneorum p. ii. mellis p. iij. aquæ p. vj. coque ad tertiam expumando. SPECIES. alefanginæ.) De his, vbi de pilulis agemus. Magis tñ vtimur ea, quam simplicem miuam vocant. Aliæ verò duæ, quæ sequuntur parari non consueuerunt.

SYL. *Conditum ex cydonijs alterum idem pollens accipit succi cydoniorum li. c. coque in vase lapideo mundo igni lento ad dimidias, semper despumando, cola, horis circiter tribus resideat, claram partem exemptam, & vini antiqui libr. xl. coque prunis ad crassitiem. Nonnulli loco mellis addunt saccharum, alij etiam aromata ingerunt, & aromatizant, vt priorem.*

ANT. Confectio miuæ simplicis valens sicut diximus superius. Reci. succi citoniorum lib. c. & ponatur in vase lapideo mundo, & bulliat cũ facilitate auferendo omni hora spumã eius vsq; ad consumptionem medietatis. deinde coletur, & dimittatur modicum residere sicut per horas iij. & proijciãtur super ipsum vini antiqui* lib. lx. deinde coquantur super prunas vsquedum spissitudinem habeant, & sunt, qui loco mellis

[*lib. xl.]

A ponunt zuccharum, & sunt, qui faciunt cum speciebus, & quidam sine eis, & aromatizant sicut diximus.

Confectio miuæ simplicis, quæ solum fit ex succo citoniorum & zuccharo, est multũ in vsu, & sic vbiq; pręparata reperitur, & iam de ea in. c. præceden. tractatum est, habet enim similitudinẽ cum iuleb superius dictis in modo substantiæ, & in alijs. est enim dosis eius vsq; ad. ʒ. ij. lymphatur cum aqua, vel aquis conuenientibus dispositioni curandæ, & cum aqua plantaginis seu mentę seu cũ aqua ferrea, vel cisternæ, quæ aqua cisternę sua subtilitate deducendo materias, quæ sunt causa fluxus ad vias vrinæ confert. Confert etiam principaliter fluxui ventris facto a materia colerica acuta, & mordicatiua pręcedẽte tñ aliquali mundificatione, cũ rhabarbaro, vel myrobalanis assatis in dosi superius tacta, vel cum cassia, ſm ꝙ perito medico apparebit, & hoc maxime fieri debet, ne stipticitate miuæ fieret constipatio prædicti humoris, vnde adde

B retur ĩ fluxu, miua enim infrigidat & exiccat cũ multa stipticitate. Cõfert insuper stomacho debilitato, & relaxato a superflua caliditate, & superfluo fluxui vrinę facto a causa calida in renibus assumpta cũ aqua plãtaginis seu myrti in debita quantitate, & modus cõpositionis eius est solum cum succo citoniorum & zuccharo.

Additio.

Hæc descriptio miuæ dicitur quia solum fit ex zuccharo vel melle, succo citoniorũ, & vino, quæ fit cũ zuccharo multum habetur in vsu. Summa me. est. iij. res.

SYL. *Conditum ex cydonijs tertium acetatum idem pollet, quod priora, præsertim si etiam calida intemperies adest, accipit succi cydoniorum lib. sexaginta, coquantur ad dimidias, percoque cum aceti albi libris viginti.*

[*alij. xl.]

SYLVII ANNOTATIO.

Mellis, aut sacchari libras octo, aut circiter, hic quoq; tacet: hęc diacydonio Galeni simplici est affinis.

C ANT. Confectio miuæ acetosæ videlicet, vt supra, & proprie quando apparent significatiões caliditatis. Accipe succi citoniorum acetosorũ lib. xl. & decoquatur vsq; ad consumptionẽ medietatis. Deinde funde super ipsum aceti boni, & albi* lib. xx. & fiat sicut diximus.

[*lib. lxx.]

Confectio miuæ acetosæ non est in vsu. Additio.

Ista confectio raro habetur in vsu, & dicitur miua acetosa quia fit ex succo citoniorum acetosorum, & aceto, & dicitur simplex respectu compositæ superius descriptæ. Summa medicinarum est. iij. res.

SYL. *Conditum ex cydonijs quartum, accipit succi cydoniorum acidorum lib. lx. menthæ siccæ, & foliorum citri, ana vnc. viii. foliorum rosarum vnc. iii. coque ad dimidias, cola cum vini albi antiqui lib. xxv. percoque addito melle, vel saccharo, cum, vel sine aromatibus, quidam item vini loco acetum incoquunt.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc omnia, & præter ea iulepum, & syrupus ex cydonijs idem pollent, & ὑδρόμηλον Pauli lib. vii. ex succi cydoniorum sextarijs duobus, mellis sextarijs tribus, aquę sextarijs sex, omnibus simul coctis ad tertiam partem, & expumatis. Hæc cum melle condita magis calent, & tergent, minus stomacho iucunda, cum saccharo contra. Dantur ad vnc. ij. nunc per se, nunc cum aqua plantaginis, menthæ, rosarum, si aluus adstringenda est, postquam satis fluxit, aut purgata est, alioqui putres materiæ ab his suppressæ putridas febres excitarent.

Quamuis hęc condita inter syrupos à Mesue scribantur, huc tamen potius transferenda iure censui, quod cuique est perspicuum, tum præter hæc iulepum, & syrupum habet cydoniorum, & succum cydoniorum liquidum, & siccatum, vt post in syruporum initio audies.

Confectio

ANT. * lib.lxx.

CONfectio miuæ alterius. Accipe succi citoniorum acetosorum * lib. xl. & proijce super ipsum mente siccæ, & foliorum citrorum, ana vnc. viij. foliorum rosarum vnc. iij. bulliat vsque ad medium. Deinde coletur, & funde super ipsum succum vini antiqui albi lib. xxv. deinde compleatur decoctio eius sicut diximus cũ speciebus, vel sine speciebus. Et sunt, qui faciũt cum vino, aut aceto, & sunt qui faciunt cũ melle, aut cum zuccharo.

Confectio etiam alterius miuæ non est in vsu.

Additio.

Ista confectio non est in vsu, & vti vult Mes. potest fieri tribus modis. primo cum speciebus, vel sine speciebus: secundo cum vino, vel cum aceto. tertio cum zuccharo, vel cum melle. Summa medicinarum est. vi. res.

SYL. *Conditum ex succo fructuum accipit succi cydoniorum iam cocti ad dimidias lib. duas, succi malorum syluestrium & pirorum syluestrium cocti etiam ad dimidias, ana lib. vnam, vini antiqui lib. ij. coque, vt prius cum, vel sine aromatibus, cum melle, vel saccharo.*

ANT. CONfectio miuæ factæ ex succo fructuum. Accipe succi citoniorũ, qui iam decoctus est vsque ad medietatem lib. ij. succi malorum montanorum, & pirorum agrestium decoctorum vsque ad medietatem, ana lib. i. vini antiqui lib. ij. coquantur sicut diximus cum speciebus, vel sine speciebus.

Confectio miuæ factæ ex succo fructuum, similiter nõ est in vsu.

Additio.

Ista miua non habetur in vsu, & dicitur miua de succo fructuum, quia fit cum succis in litera descriptis, fit ẽt cũ speciebus, vel sine. Summa medi. est. v. res.

SYL. *Acetum scillinum veterum consensu & experientia est efficacißimum ad cerebri affectus frigidos, & curatu contumaces, epilepsiam, vertiginem: gingiuas laxas, & putres sanat, dentes confirmat, oris odorem commendat, fœtore eius valenter dißipato: partes respiratorias iuuat, & expurgat, & musculos laryngis roborat, ob hæc vocem claram efficit. Ventriculum putridis humoribus detersis expurgat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, hepar, & lienem quoque expurgat, horumq; dolorem leuat. Intestinorum, et vesicæ retentricem vim firmat, præfocationi ab vtero, affectibus iuncturarum prodest, humores enim crassos tenuat, lentos incidit, & fluxiles ad expellendumq; promptos reddit, & expellit, interdum etiam bilem atram: corpus laxum, & molle firmat, in iuuentute conseruat, a putredine vindicat, coloratum bene efficit, sed vsu multo emaciat. Sic autem fit, scillæ laminas inter corticem, & cor medias, acu lignea filo consutas tanto interuallo, ne se contingant, siccabis in vmbra dies quadraginta, postea concisam cultello ligneo lib. vnam dies alios. xxxx. insolabis in aceti boni li. viii. in vase vitrato, stricti orificii, bene obstructo, postea colabis, & vteris, si vero accelerare cogeris, sepeli vas in calido cinere, vel sabulo nõ repente, sed paulatim, vt horarum spacio intercedente. Paulus vero scillæ laminas recentes in aceto insolat a Veris initio, ad Aesta-*

E *tis finem, in vase vitreo probe obturato, & postea vtitur. Datur ieiunis quotidie paulatim, donec ad sescunciam perueniatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Acetum scillites veteribus frequens vsu, hodie rarum per se, ob amaritudinem, & acrimoniam mordacem: idq; multi cum melle, & fit oxymeli scillitum: alij cum saccharo in syrupi formam percoquunt. Id acetum incidit, tenuat, terget humores crassos, lentos, putres, quales pituitosi, & melancholici in omnibus corporis partibus, ob id affectibus ab eorum copia excitatis, & diuturnis conducit, epilepsiæ, vertigini, auditui obtuso, asthmati, raucitati, familiaribus senectuti vitijs, & cæteris: ob hæc à morbis præcauet, & sanitatem tuetur, si per se sumatur: melius autem cum melle in syrup. Datur à drach. vna ad drach. octo manè cum aquis, aut decoctis aptis: in affectibus autem thoracis paulatim lambatur. Si tamen æstas est, aut febris hectica, vel alia adest: abstine huius vsu ob scillæ caliditatem: aqua ex aceto scillitico destillata est gratior, & efficacior. Vomitu etiam valenter purgat humores in ventriculo crassos, lentos, putres, datum ad sescunciam cum mellis, aut sacchari rubri vncijs tribus, aquę hordei cyathis tribus. Acetum autem scilliticum Dioscoridi, & Paulo sic fit, scillę candidæ purgatæ concisa segmenta lino traiecta modicis interuallis, ne se contingant,

F in vmbra dies quadraginta siccantur, iterum purgantur: horũ miua mergitur aceti boni sextarijs duodecim, sic, vt vas folia non tangat: deinde vase operculato ꝓbe insolatur diebus * sexaginta, post quos exempta, expresŝaque scilla abijcitur, & defæcatum acetum transfunditur, ac reponitur: veteratum valentius euadit: alias eius compositiones tibi recenset Dioscorides, hæc consuetior. Cultro ligneo partes inter centrum, & superficiem medias separant: acu etiam lignea consuunt quidam, ne ferrũ tangat, quo venenari opinantur. Partes autem medias etiam Diosc. lib. 4. pręferre videtur. Eodem prope modo hodie nobis fiunt ex floribus siccatis rosarũ, saluiæ, sambuci, rorismarini, acetum rosatum, saluiatum, sambucatum, rosmarinatum, vulgò authozatum dictum, & pręter hęc, vuatum, ex vuis passis.

* S[illegible] Dio[illegible]

AN[illegible]

SErmo in aceto scillitico. Concordati sunt antiqui super iuuamenta aceti scillitici ad ęgritudines multas, & studuerunt in operatione eius, & inuenerunt ex modis operationis eius, modos diuersos famosos de quibus loquemur iam. Et sunt ipsius iuuamenta multa manifesta, & ad ægritudines capitis quidem, quia confert epileplię, & vertigini, & confert gingiuæ laxæ, & putridæ, & confirmat dẽtes, & facit oris odorem bonum, & si in eo est fętor remouet eũ cũ fortitudine. Et ad membra quidem anhelitus confert & cannæ pulmonis, & corroborat lacertum vocis, & clarificat vocem. Et membris nutritionis confert quoniã abstergit stomachi putrefactionem & facit digestionem bonã, & appetitũ confortat, & confert spleni, & dolori hepatis, & stomachi, & confert membris expulsionis. Nam præstat iuuamentum manifestũ mollitiei vesicæ, † & matricis pręfocationi, & ægritudinibus iuncturarũ, ipsum enim subtiliat humorum crasŝitudinem, & ponit materias viscosas faciles ad expellendum. Et interdum humorem crassum, & viscosum educit. & interdum choleram nigram. etiam est ex rebus pręseruantibus corpus a putredine, & conseruantibus ipsum in sanitate sua, & acquirit vsus eius maciẽ corpori, & conseruat in iuuentute, & confortat corpus, cui accidit laxitas, & mollificatio, & efficit colorem bonũ. Et modus operationis eius est. Recip. ex laminis scillę & proprie, quæ sunt

G Iuuam[illegible] solem[illegible]

H Cõpo[illegible] eius.

mediæ

medię inter corpus & corticem ipsius quantitatem quam volueris, & consue eas separatim in filo cum stilo ligneo. & dimitte siccari in vmbra diebus. xl. Post illud comminue eas in frusta cũ incisorio ligneo, pone ad omnem lib. eius aceti boni lib. viij. & pone in vase vitreato stricti orificij, & stringe caput eius, & dimitte in sole per alios dies. xl. post illud cola, & administra vbi oportet. Et si necessitas vrget festinare sepeliatur vas in cinere calido, vel arena calida, cũ successione non repente, sed proprie inter horam & horã. Et dixit Paulus laminæ eius sicut sunt ponantur in aceto a principio veris, vsque ad finem æstatis in vase vitreo sigillato, & exposito soli, & post illud administret, & sumatur in potu ex eo omni die ieiuno parumper donec deueniatur ad vnc. i. ß.

Sermo de aceto scillitico fit. Recip. cępe scillæ, & aceti puri, & licet ipsum per se solum absque alterius rei admixtione rarissime fit in vsu propter eius acuitatem, mordificationem, amaritudinem, & displicentiam, & maxime in gustu, ab antiquis tamen multum habebatur in vsu, nos autẽ vtimur eo in forma syrupi cum melle perfecte decocto. Et isto modo oxymel scilliticum nominatur, quod ab omnibus generaliter est in vsu, & sicut cum melle componitur, ita etiam posset cum zuccharo construi, & componi & ad formam syrupi reduci. Vtimur etiam ipso cum quærimus vomitum prouocare admixtum cũ aqua hordei & cũ melle, vel zuccharo rubeo sub ista proportione. Recip. aquæ hordei cyathos. iij. mellis. ℥. iiij. vel pulueris zucchari. ℥. ij. aceti scillitici. ℥. i. ß. calefiat ad ignẽ, & sub tepida caliditate totũ simul mixtum assumatur, & erit optimum vomitiuũ ad educẽdũ materias crassas phlegmaticas, & viscosas, & huiusmodi acetũ scilliticum principaliter, conuenit ad ægritudines frigidas capitis factas à materia phlegmatica, vel melancholica. vnde mirabiliter cõuenit epilepsiæ, & vertigini, & confert ad ægritudines stomachi ab eadem materia factas, materias putridas malas pectoris rectificat, dentes commotos confirmat. Oris odorem bonum efficit. Et super omnia confert membris auditus, & nocumentis factis in eis, a materia crassa phlegmatica viscosa. curat etiam asthma, raucedinem vocis, tussim antiquam, quæ communiter euenit senibus. Est autem potentissimum, subtiliatiuum, incisiuum, abstersiuum, & desiccatiuum dictarum materierum in quacunque parte existentium sua diuisione, & forti penetratione eas digerendo, incidendo, & ad expulsionem præparando, & multas alias virtutes habet quas tuipse lege, & maxime pręseruandi vtentem eo ab omni ęgritudine, & conseruandi ipsum in optima sanitate, & sic per se solum assumptum. Hæc omnia multo melius, & maiora faciet præparatum cum melle in forma syrupi sicut inferius apparebit. Et dosis prædicti aceti est a. ℥. i. vsque ad. ℥. viii. secundũ actualem caliditatem de mane assumptum. & in passionibus pectoris, debet paulatim sumi lambendo. phthisici autẽ, & multum calidi complexione, & acute febriẽtes ab eius vsu omnino timeant, & in æstate etiam feruenti fugiant operationem scillæ, quæ est calidæ cõplexionis vltra tertium, siccæ vltra secundum. Sed cum est recens habet humiditatem quandam, etiam cum prædicta complexione calida, & sicca & in partibus istis paucissimi vtũtur ipso, & vt sic fiat consulo, & confirmo, sed recurratur ad oxymel scilliticum, & suadeo quantum possum.

Additio.

Acetum scilliticum a multis auctoribus describitur Serapio in. c. de scilla auctoritate dyã. ipsum describit, & syrupũ de scilla, ab isto tamen Mes. differens. similiter liber qui dr̃ Albucasis docet modum pręparandi & desiccandi & de forma castrandi scillam & conficiendi acetum scilliticum, & distillandi aquam ipsius, & de modo albificandi acetum scilliticum, & sic de singulis. Summa medicinarum sunt. ij. res.

A

MANARDVS de Sermone in aceto squillitico.

Quia confert epilepsiæ.) Plinius Melancholicis, & vertigini. MATRICIS pręfocationi.) Plinius neruis infirmis. Additq; tantam esse vim huius aceti, vt auidius haustum, extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Quod inueteratum, magis probatur, clariorem oculorum aciem facit, prodest acescentib. cibis, & eis, qui ieiuni vomũt. Tarditatem aurium gargarizatione purgat: percussis, aut præcipitatis, & ob id sanguine coagulato: renum vitijs: cauendum exulceratis: salutare est stomacho, laterumq; doloribus parum sumptum binis diebus. Quo pacto pręparetur scilla, proprio capite inter simplicia declaratum est.

SYL.

B

Oxymeli scilliticum humores crassos, lentos, auulsu contumaces separat, ob id confert ventriculi, & aliorum viscerum affectibus hos humores sequentibus, ructum acidum sanat, & vesicæ mollificationem, seu vrinæ incontinentiam, fit ex aceti scillitici lib. ij. mellis despumati libris tribus coctis despumando, vt in oxymelite diximus.

SYLVII ANNOTATIO.

Efficacius est aceto scillitico & iucundius ad cerebri, pulmonis, ventriculi, affectus pituitosos, aut melancholicos, etiam contumaces: nam humores hos dictis partibus etiam impactos educit. Cõpositum id quidam faciunt additis simplicibus compositi oxymelitis: aliter Paulus libro septimo cõpositius facit & efficacius: sunt qui huic aquę lib. iiij. addendas putẽt, quæ aceti sit dupla, vt in oxymelite simplici, sed cum mel iam sit despumatum, & acetum scillites paratum. Potes cum Mesue sine aqua coquere, vt Nicolaus et oxymeli compositum coxit.

ANT.

C

Modus oxymellis scillitici virtuosi contra materias frigidas, difficiles, & submersas, in locis difficilis eradicationis earum. Et cõfert ad ęgritudines stomachi, & capitis, et viscerum, & eructuationem acetosam, & mollificationẽ vesicæ. Accipe mellis despumati. lib. iij. aceti scillitici. lib. ij. Coquatur & despumetur, & perficiatur decoctio eius, sicut diximus in speciebus secaniabin.

Istud oxymel multum habetur in vsu, & generaliter reperitur pręparatum, & ratione mellis vigorosius & potentius confert omnibus quibus confert acetum scilliticũ. Est enim eradicãs omnem materiam viscosam tenacem, & crassam quantumcunq; profundam, & inuiscatam, & maxime in cerebro, stomacho, pulmone, & partibus pectoris. & est valde conueniens senibus, & frigidis natura in quibus humor phlegmaticus, seu melãcholicus est abũdans, est enim opportunum istarum materierum, & curatiuum omnium ægritudinum ab eisdem dependentium. Et dosis est vsq; ad vnc. ij. cum aquis conuenientibus distillatis, aut decoctionibus appropriatis, sed modus constructionis apparet in litera.

D

MANARDVS de modis oxymellis squillitici.

Non video quomodo possit bene parari sine aqua, si vera sunt quæ vir iste superius dixit de oxymelite, oportere videlicet addere aquam. Huius autem communis est vsus in longioribus morbis. Duo enim, quæ sequuntur, parari non solent, licet sint meliora, pręsertim id quod scribitur sub nomine Democriti, in quo multę herbæ apponuntur, quæ sunt à nobis alijs locis declaratæ.

SYL.

Oxymeli scilliticum de radicibus, fit vt oxymeli compositum de radicibus, sed pro aceto communi accipit acetum scilliticum.

inũ .

is nõ it.

SYLVII ANNOTATIO.

Id potentius multò incidit, tenuat, terget, obstructa aperit, in diuturnis quartanis, & quotidianis, quàm oxymel compositum de radicibus.

ANT. Modus oxymellis scillitici de radicib⁹. Fit sicut secaniabin de radicibus. Sed pro aceto communi ponatur acetum scilliticum.

Sunt quandoque superius dicta in oxymelle composito. Istud oxymel scilliticum compositum licet non sit in vsu, magistraliter tamen præparari potest, & conuenit in omnibus in quibus confert oxymel scilliticum simplex. tamen eo efficacius & potentius operaretur in subtiliando quascunque materias crassas phlegmaticas, & melancholicas, & principaliter in aperiēdo oppilationes quorūcunque membrorum, vnde summe confert quartanarijs, chronicis, ac etiam quotidianis, longo tempore prolongatis, in quibus materia esset difficilis eradicationis, lymphatur cum aquis appropriatis, & modus constructionis apparet in litera.

SYL. *Oxymeli scilliticum Democriti epilepsiam, vertiginem, cephalalgiam, hemicraniam cerebri, & pulmonis obstructionem ab humoribus valenter impactis sanat. Recipit origani, hyssopi sicci, thymi, ligustici, cardamomi, stœchados, ana drac. v. coque in lib. iij. aquæ ad librarum duarum consumptionem, percoque cum mellis libris duabus, mellis vuarum passarū libra dimidia, succi bryoniæ vncijs quinque, aceti scillitici libra vna & dimidia, semper despumando.*

SYLVII ANNOTATIO.

Esset efficacissimum ad eos affectus quibus est destinatum, si quis ipsum coqueret. Oxymel Iuliani laudatum Galeno lib. 2. ad Glauconem in podagra, Paulo libro tertio cap. 13. Tralliano in cephalalgia, describit Paulus lib. 7. principio medicamentorum compositorum purgantium: id est parari dignissimum. Oxyrhodinon propriè est mistum aceto rosaceum oleum, Galen. cap. octauo, lib. 3 simplicium: hodie etiam aquam rosarum miscent varia singulorum mensura, Arculanus. Quoniam mellis & sacchari vires sunt finitimæ, vt docet Galenus libro septimo simplicium, tamen veteribus consuetissimum erat mel, inusitatum saccharum, contrà, ꝙ Arabibus, & neotericis: ob id Arabes Græcorum velut simiæ ex saccharo permulta repræsentarunt, quæ Græci ex melle pararunt: hinc.

Et lib. 13. met.

ANT. Oxymel scilliticum descriptione Democriti confert iuuamentum magnū epilepsiæ, & vertigini, & dolori capitis, & hemicraneæ, & ad oppilationem cerebri, & pectoris, & ad humores difficiles in eis. Accipe origani hyssopi siccæ, alhascæ, cheisim, cordumeni, stœchados, ana drachmas quinque: coquantur in tribus lib. aquæ vsquedum deueniat ad lib. i. & proijce super ipsum mellis lib. ij. mellis passularum libr. ß. succi alsescera vncias quinque, aceti scilliti. lib. i. & ß. auferatur spuma eius omni hora, & coquatur sicut diximus.

Istud oxymel, quod cum syrupo similitudinem habet non est in vsu, sed tamen propter laudes ab auctore sibi impositas eius vsum magistraliter laudo ipsum. Summa medic. est. xi. res.

SYLVII PRAEFATIO.

Absoluta vtcunque præter alia fructuum conditura, vel integrorum, vel incisorū, vel ēt curiosè contritorum, ordine optimo cōsequitur, succorum ex ipsis, & floribus quibusdam herbisq; tritis expressorum conditura, quanquàm & horum etiam quosdam prius leuiter attigimus in saccharo, & melle rosato, & alijs passim. Nec omnes succos huiusmodi semper condimus, sed quidā, quales sunt expresi, reponuntur, vt vinū, omphacium, agrestium pomorum

E succus, quo vice omphacij septentrionales populi vitium penuria vtuntur, vt vini loco pyrorum & pomorum succo similiter seruato: nisi quòd omphacium salem paucum ad sui custodiam requirit. Seruantur similiter succus rosarum, violarum quibusdā, cydoniorum, limonum, granatorum, oxyacanthæ, vuarum, sed his vase vitreo conclusis. Similiter quoque seruari possunt fructuum omniū succi, præsertim acerborum, vel austerorum. Aliorum autem, ac herbarum succi seruandi, parua coctione & residentia purgentur ante repositionem: in vasis plenis, vel oleo, si lubet, superfuso reponantur, sic fumariæ, absinthij, eupatorij, & aliarum quarundā herbarum succos quidā hodie reponunt loco frigidiore. Succos alios ante repositionem mediocriter sole feruente, vel igni siccamus, vt absumpta humiditate excrementosa feruoris & corruptionis autore, integri seruentur, quales Mesuæ rob & robub appellantur, nobis, vero sapę: hi verò sunt.

SYL. *Sapa est succus a nobis tantum purgatus, & crassatus solis, aut ignis calore.*

SYLVII ANNOTATIO.

F Hos succos electarij mollis, vel eclegmatis consistentiam à nobis adeptos per consumptionem aquosæ substantiæ, sapas vocauimus, vti Arabes rob & robub, quod illis absolutè pronunciatum, sapa Latinorum est, seu defrutum. Græcorum verò σιραιον κὰι ἕψημα, hoc est, vinum ad dimidias, vel tertias coctum. Quæ nomina vino soli cocto licet vtrique tribuerint, fortè quòd ex succis vinum, aut solum aut frequentissimè ad hanc consistentiam coquerent. Arabes tamen alios quoque succos similiter coxerint, & rob vel robub non quidem absolutè, sed addito plantæ nomine vocant: nobis visum est eorum imitatione eos ipsos sapas nominare non absolutè quidem (vt vini succum sic coctum, hactenus appellatum scimus) sed expresso noīe rei cuius est sapa, vt sapa ribes, sapa oxyacānthæ, &c. sapa autem ipsa (cuius Mesues non meminit) vires habet maximè varias pro vuarum ex quibus coquitur natura. Ferè autē nobis ex vuis albis coquitur, vt sit dulcius, eademq; coctiōe rubet, anodyna est, condimentis magnam saporis gratiam conciliat, calfacit, quia vinosa: humectat, quia nutrit: aluum subducit, quia dulcis: libro secundo rat. vict. acut.

ANT. G Restat sermo noster in hac distinctione sexta loqui de speciebus robub, quarum operatio succorū est depuratio & inspissatio, ignis caliditate, aut solis.

Ista est quinta pars huius sextæ distinctionis in qua auctor determinat de robub. i. de succis herbarum plantarū vel fructuum inspissatis calore solis, vel ignis intantum ꝙ aliqui ex eis similitudinem habēt cū electarijs parum coctis, & de loch superius dictum est, licet ex eis etiam aliqui sunt multum fluidi.

Additio.

Rob vero apud arabes est succus cuiusdam fructus coctus ad spisitudinem, vt seruari posit. Auicen. in quinto cano. in. vi. tractatu ponit differentiam, quæ est inter syrup. & robub, & ait ꝙ syrupi sunt decoctiones, & succi inspissati cum dulcedine & robub sunt succi inspissati per seipsos. Tamen scias, ꝙ rob quando simpliciter ponitur mustum coctum intelligitur.

H MANARDVS de Rob.

Quid hoc nomine significetur, ipsemet declarat, succus videlicet primo defęcatus, dehinc calore solis vel ignis crasior in tm̄ factus, vt adseruari sine corruptione longo tempore posit.

SYL. *Sapa ribes refrigerat, adstringit, ob id ventriculum calidum, & cor roborat, amborumq; feruorem, & inde natam sitim extinguit, biliosam vomitionem, & deiectionem sedat, & alterat. paratur autē hoc modo. Succi ribes lib. x. coquuntur igni lento ad tertiæ partis consumptionem, colantur, subsidere permittuntur donec clarescant. Clarum deinde igni clementi percoquitur, aut insolatur ad iustam craßitudinem, qua seruari poßit. Datur cum aqua frigida, aut niuis. Succus herbæ oxalidis illi est facultate proximus.*

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Succi ribes libræ decem coquuntur igni lento ad tertiæ partis consumptionem, colantur, subsidere permittuntur donec clarescant. Clarum deinde igni clementi percoquitur, aut insolatur ad iustam crassitudinem, qua seruari possit. Datur cum aqua frigida, aut niuis. Succus herbæ oxalidis illi est facultate proximus. Sapam verò ex vuis dum coquimus, quantum vi expressum est, id totum percoquimus ferè ad trium partium consumptionem, ꝙ vina nobis magna ex parte, vt cæteri terræ fœtus sunt humidiora & aquosiora. Hæ autem sapæ à Mesuę descriptæ refrigerant, & adstringūt, & propemodum idem pollent, aduersus scilicet calidas intemperies, & inde natam partium imbecillitatem: quibus abactis, temperieq; natiua seu sanitate restituta, robur facultatum partis in ipsa temperie situm, tanquàm rediuiuum recreatur. Quòd autem sitis non à stomachi tantùm, sed etiam cordis intemperie calida & sicca fiat, docuit Galenus in arte medica: factam verò à caliditate, sapæ refrigerando extinguunt: siccando autem nouam excitarent, nisi aqua mista remedio esset. Sic granata, & alia adstringentia in febribus & alijs affectibus calidis, & siticulosis refrigerando sitim sedant. Quatenus verò siccant, sitim nouam mox excitant, nisi ex aqua succus eorum bibatur, eaq; frigida, vel niuosa. Adde, ꝙ hæ sapæ ob crassitiem bibi non possunt, nec promptè in corpus totū permeare. Quæ res necessaria est ad febrilis caloris alterationem, & sitis naturalis extinctionem, quæ partibus inest omnibus, vel calfactis, vel siccatis, vel vtraq; qualitate alteratis & inanitis. Bilis prętere a vomitum, & deiectionem adstringit & alterat, siue seorsum hæc duo symptomata accidunt, vt in febribus sæpe, & in plurimis dysenterijs, siue simul, vt in cholera, morbo acuto, & ob multam & repentinam vacuationem bilis primùm, sed aliorum deinde humorum periculoso. Si enim solus humor biliosus redundans & naturam grauans vacuaretur, tolerabile malum esset: at deprauato naturæ impetu, etiam benignus humor expellitur, & tādem sanguis. Ob id sistenda hæc vacuatio sumpto hoc condito, vel simili, paulò quidem ante cibum ad sistendam deiectionem: ad vomitum verò post cibum per se, vel cum aqua rosarum, plantaginis, & similiter adstringente. Cum autem bilis flaua sit omnium, quæ in corpore sunt, calidissima, partes per quas permeat, & excernitur, ignis modo vrit, præsertim cum vstione malignior euasit. Hanc calfactionē sapa ribes alterat, & euincit refrigerando. Aiunt ex Syrię montanis, & ex Aegypto succum hunc frigidum siccum adstringentem ab arborum fructibus prunorum ęmulis expressum, nunc siccatū, nunc liquidum, nunc saccharo, aut melle conditum afferri. Eius loco ex nostris ribes expressum coquimus cum saccharo in gelatinam, vel in syrupum.

ANT. Rob de ribes stomachum confortat, vomitum cholericum sedat, sitim extinguit, cordis ebullitionem mitigat, & ipsum confortat solutionem cholericam stringit & alterat. Recip. succi ribes lib.x. coquatur cum facilitate vsquedum consumatur tertia ipsius. Deinde coletur & dimittatur residere vsquedum clarescat. Deinde coquatur cū multa facilitate in vase vitreo vsquedū habeat spissitudinem: aut exponatur soli vsquedum pinguescat & conseruetur. da cū aqua frigida, aut cum aqua niuis. Et scito quod rob herbæ acetosæ est in virtute eius.

Pro intellectu totius sextæ partis est aduertendum, ꝙ litera, quæ dicit rob, est corrupta ex defectu translatoris. debet enim dicere robub, nā rob idem est, quod sapa, vel vinum vltimate decoctum similitudinem habens cum sapa. robub autem proprie est quicunque succus inspissatus caliditate solis, vel ignis. Modus autem assumptionis cuiuscunque robub cum in forma electarij reperitur, est sicut de citonijs superius dictum est. sin autem est in forma liquida, possunt etiam quandoq; assumi distemperata cū vino, aut aqua distillata, seu decoctionibus cōuenientibus dispositioni curandæ. Et nota, ꝙ generaliter omnes operationes cuiuslibet robub sunt potius ad constringendū stipticandum, & ad alterandum ad frigidum, quàm ad aliū effectum inducendum, vt de quolibet particulariter apparebit. Istud robub de ribes portatur de partibus syriæ, est enim ribes arbor quædam nascens in partibus syriæ in locis montuosis, quæ facit fructus acetosos, & ponticos, similitudinem habentes cum prunis, & sunt frigidæ, & siccæ complexionis in secundo cum multa stipticitate, extrahitur ergo iste succus à dictis fructibus, & cum aliquantulo zucchari inspissatur ad solem, vel ad ignem, vt diutius conseruetur, & sic in forma solida iuleb portatur ad nos. Etiam sine zuccharo inspissatur, & sic perfectius operatur. vocatur vbiq; locorum syrupus seu iuleb de ribes: & principalis eius operatio est ad cōfortandum stomachum relaxatum, sitim extinguit, vomitum cholericū prohibet. & omnem fluxum choleræ ad ipsum prohibet, & extinguit. vsus tamen eius principaliter est ad resistendum cuilibet fluxui vētris facto a materia calida cholerica, & subtili, vel a mala complexione calida, confert enim dysenteriæ, & fluxui prouenienti à membris intrinsecis, & primo pro fluxu ventris constringendo assumitur ante cibum. Pro vomitu vero post cibum cū aqua ferrata, vel calibis, vel plantaginis, vel alijs appropriatis, et modus præparationis apparet in litera. Et loco eius in partibus nostris vtimur miua simplici, vel syrupo myrtino. Dicit tamen hic Mes. ꝙ loco eius posset sumi. succus herbæ acetosæ.

Additio.

Istud rob de ribes describitur Haly.x.practicę, quid autem sit ribes vide apud Serapionem.

MANARDVS in Rob de Ribes.

De hoc non est mentio apud Græcos, vel Latinos, sed apud Arabes tantum: pro quo vide Serapionem capite proprio. Affertur ex Aegypto præparatus Possemus nos ex succo herbæ acetosæ vocatæ, quę genus lapathi est, id quod iubet Mesue, commodè parari.

SYL. *Succus omphacon.i. vuarum immaturarum.s.omphacium, earundem est virium, & pulsum curdis cohibet, sitq; modo eodem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omphacium succum vocant, & parant quidem, alij cum melle coquūt, appellantq; ὀμφακομέλι. Huius crassi omphacij meminit Gale.lib.6.c.ph.p.

ANT. Rob de Acresta valens ad debilitatē stomachi, factam ab inflāmatione in ipso, & vomitum cholericū, & pulsum cordis, et solutionē cholerę, & abscindit sitim. Et eius operatio est sicut rob de ribes.

Rob.i.robub de acresta non reperitur pręparatum, nec multum habetur in vsu, tñ magistraliter præparari posset etiam in forma iuleb inspissatus cum zuccharo & sine, sed cum zuccharo melius conseruatur. debilius tamen operatur. Est enim frigidæ complexionis, & siccę in secūdo succus acrestæ, & ideo principaliter conuenit in omni fluxu ventris a materia calida cholerica.

Additio.

Rob de acresta etiam describit Haly.x.practicæ.

MANARDVS in Rob de Agresta.

Paratur à matribusfamilias, & appellatur omphacium siccum.

SYL. *Succus cornorum maturitati propinquorū idem pollet ac similiter siccatur.*

ANT. Rob de cornibus, valet sicut rob de acresta, & confortat appetitum, & modus operationis eius est, Recip. succi cornium & proprie quibus est mediatio inter maturitatē & acerbitatē, & operatio eius est sicut diximus de ribes.

Rob de cornibus.i. de cornis qui sunt fructus cuiusdā plantæ, & sunt calidæ complexionis in primo: & siccæ in secundo cum stipticitate multa. tale robub non est in vsu, nec præparatum reperitur.

MANARDVS in Rob de Cornis.

Corna crania vocantur gręcè. Fructus conferunt ad ventris fluxum & dysenteriam.

Succus

SYL. *Succus baccarum oxyacanthæ idem potest, & eodem modo paratur: vel baccarum eius siccarum lib. ij. omphacij lib. iij. triduo macerantur, manibus fricantur, exprimuntur, omphacium id expressum percoquitur.*

ANT. Rob de berberis valet sicut rob de ribes, & eius operatio est sicut illius. Et si haberi non potest, accipe ex eis siccis li. ij. & proijce super illud lib. iii. succi acrestæ, & dimitte per dies tres, donec humectentur. Deinde fricentur manibus, & exprimatur aquositas tota, & coquatur sicut diximus.

Robub de berberis etiam sunt fructus noti, frigidæ & siccæ complexionis in secundo, cum multa stipticitate, & tale robub non est in vsu.

Additio.

Rob de berberis. i. robub raro habetur ĩ vsu sub forma robub: tamen sub forma syrupi sæpe in vsu habetur.

MANARDVS in Rob de Berberis.

Græci vocant ὀξυακάνθαν. Fructus valet in diarrhœa, & fluxu muliebri.

SYL. *Succus rhu obsoniorum valet, & fit sicut antedictus.*

ANT. Rob de sumach valet sicut rob de berberis & fit sicut illud.

Rob de sumach, & sunt grana quædam frigidæ, & siccæ complexionis, non est in vsu, nec præparatum reperitur.

MANARDVS in Rob de Sumach.

Græce dicitur rhus.

SYL. *Succus mororum domesticorum, vel potius batinorũ non dum maturorum valet, & fit vt prædicti.*

ANT. Rob de moris de seni immaturis, valet sicut rob de sumach, & fit sicut illud.

Rob de moris de seni. i. de celsi, vel aliter de illa contrata immaturis & acerbis nõ est in vsu, sed loco eius vtimur diamoron acerbo facto cum zuccharo, de quo aliquid dictum est supra, sed clarius ponitur a Nicolao.

MANARDVS in Rob de moris seni.

Syluestribus videlicet. Alij noti sunt vsque ad eos, qui de fructibus inscribuntur, in quorum primò per Zarur ego intelligo mespila, & præcipuè genus id quod Azarolum siue lazarolum vocant. In secundo ego potius dulcia granata eligerem, ceu ad aluum subducendam aptiora.

SYL. *Succus cydoniorum ventriculum, hepar, & viscera roborat, egestionem, & vomitum supprimit, fit sicut prædicti.*

ANT. Rob de citonijs, stomachũ confortat, viscera, & hepar, & abscindit egestionẽ, & vomitum, & fit sicut rob de ribes.

Non est in vsu, sed loco eius vtimur miua citoniorum, vel miua simplici, de quibus dictum est supra iuuamenta & modus constructionis est sicut rob de ribes.

SYL. *Succus pomorum, cor & stomachum roborat, syncopen sanat, vt prædicti.*

SYLVII ANNOTATIO.

Poma acida, vel acidodulcia eligãtur, qualia sunt mala agria nobis dicta, vel syluestria, & immatura, quorũ succo Picardi & Normanni vice omphacij vtuntur.

ANT. Rob de pomis stomachũ & cor cõfortat, & sanat syncopin, & fit sicut illud de ribes.

Rob de pomis scilicet immaturis, & syluestribus non est in vsu.

SYL. *Succus pyrorum similiter fit & valet.*

E Rob de piris valet sicut rob de citonijs, & fit sicut illud.

Rob de piris supple syluestribus non est in vsu.

Succus prunorum inflammationem extinguit, sitim sedat, ventrem subducit.

SYLVII ANNOTATIO.

Pro varia prunorum natura variam habet facultatẽ, vt prius in in iulepis docuimus: hodie succus prunorũ siccatus, & in casei formam coactus, mensis quadragesimalibus circunfertur. Est etiam agrestium prunorum succus siccatus loco acaciæ nobis in vsu, refrigerans, siccans adstringens.

Præter sapas, succos magis siccatos, seruamus succum glycyrrhizę, prunorũ agrestiũ, aloen, scammonium, quod tñ, si liquor sit, pręstantius est, q̃ succus, vt in simplicibus docuimus.

Succus prunorum agrestium quo acaciæ loco vtimur, sic paratur. Baccas pruni syluestris aqua in vase pauca aliquot diebus maceratas coque, cola, recoque donec crassescant, serua qua voles figura, si vis in vasculis.

F Vuas quoque passas aqua calida horis viginti quatuor macerãt, percoquunt, colo exprimunt, expressum ad mellis consistentiam recoquunt, & mel passulatum vulgò vocant à consistentia, colore, dulce. Io. Man. in consilio de lepra, nos sapam vuarum passarum in Mesue compositis.

Rob de prunis inflammationem extinguit, sitim sedat, & ventrem laxat, & fit sicut primum.

Rob de prunis siluestribus, & est succus prunorum immaturorum inspissatus qui vocatur acatia, quę est frigidę & siccæ complexionis in secundo. Istud robub est multũ in vsu: & cõfert omnibus dispositionibus: & maxime fluxibus ventris: quibus confert robub de ribes, & de acresta, & eodem modo conficitur.

Succus granatorum acidorum similiter fit, et potest.

SYLVII ANNOTATIO.

Vinum granatorum est eius loco in vsu.

G Rob de granatis acetosis valet sicut rob de berberis, & fit sicut illud de acresta.

Rob de granatis acetosis non est in vsu, tamen confert & fit sicut robub de berberis, & loco ei⁹ vtimur vino granatorũ, quod tñ non est tantæ frigiditatis & siccitatis.

Succus persicorum intemperiem ventriculi calidam iuuat, sitim sedat.

Rob de persicis valet calefactioni stomachi & siti & fit sicut illud de citonijs.

Rob de persicis supple immaturis non est in vsu.

Succus acidus citrorum, idem quod succus ribes.

Rob acetositatis citri valet sicut rob de ribes, & fit sicut illud.

Rob acetositatis citri non est in vsu.

H *Succus fructuum intemperiem calidam tollit, ventriculum roborat, vomitum & fluorem alui sistit, fit ex succi granatorum acidorum & acidodulcium, succi cydoniorum acidorum, succi pyrorum immaturorum, succi pomorum montanorum, succi mespili tricocci, succi acidi citrorum, omphacij partes æquales, merge his baccharum, oxyacanthæ, & rhois, ana partem dimidiam, & fac, vt in succo oxyacanthæ dixi.*

Rob de fructibus inflammationem extinguit, stomachum confortat, vomitum & fluxum sedat. Accipe succi granatorum acetosorum & muzorum, succi citoniorum acetosorum, succi pyrorum immaturorum, succi pomorum montanorum, succi zarur, succi acrestæ, succi acetositatis citri, ana partes ęquales.

Proijce in eis berberorum & sumach, ana partẽ ß. fiat sicut dixi in rob de berberis.

Rob de pluribus fructibus & diuersis immaturis, quod ipse ponit in litera non est in vsu.

L. *Succus fructuum alius intemperiem calidam, & sitim extinguit, aluum subducit: fit ex succi granatorum acidorum & acidodulcium, aquæ prunorũ, aquæ tamar Indorum, partes æquales, succi acidi, citrorũ partem ß. fac vt in ribes.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pro acidis, dulcia ventrem magis molliunt, lib. j. sanitatis tuen. lubricando: sed hæc comprimendo.

IT. Rob de fructibus inflammationem extinguit, sitim sedat, & ventrem lubricũ facit. Reci. succi granatorũ acetosorum & muzorũ, aquæ prunorum, & aquę tamarindorũ, ana partes æquales, succi acetositatis citri partem dimidiam, fiat sicut diximus in ribes.

Rob aliud de fructibus etiam non est in vsu.

L. *Succus Myrtinus, ut succus ribes. In summa, omnis syrupus ex succis factus, si absque melle, et saccharo igne vel sole incrassetur, rob vocatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hi succi propè omnes non modo fluorem alui sistunt, & dysenteriæ conferunt, & vomitui, sed etiam immodicis vrinis, immodico fluori mensium, vomitui & screatui sanguinis, intemperaturis calidis hepatis, renum, & aliarum partium.

Succi autem huiusmodi in vsu esse desierunt, fortè quòd ægrius seruentur integri etiam siccati: quorum loco in vsu frequentiore sunt syrupi omphacij, oxyacanthæ, ex cydonijs, granatis, acida parte citrorum, de quibus & cęteris syrupis mox dicemus. Aequè verò desierunt syrupi Mesuæ idem pollentes, de prunis, pomis, pyris, cornis, succo rhois.

IT. Rob Myrtinũ fit sicut rob de ribes. Et omnis quidem syrupus factus ex succis si inspissetur preter mel & zuccarum vocatur rob.

Rob myrtinum de succo granorũ myrti non est in vsu, quia loco eius sumimus iuleb, seu syru. myrtinũ superius declaratum. Confert tamen si præparetur sicut robub de ribes, & sic pręparatur, & eadem est dosis.

Generaliter concludendo omnia suprascripta robub principaliter conueniunt fluxibus ventris, factis a mala complexione calida, seu ab humore cholerico subtili: & acuto excoriante intestina assumpta per modicum tempus ante cibum cum aquis appropriatis, vel sine, vt superius dictum est, & assumpta post cibum sine aquis similiter conuenirent cuilibet vomitui facto ab eadem causa. Conuenirent etiam fluxui vrinæ superfluo prouenienti à relaxatione & superflua caliditate renum, & similibus dispositionibus.

DISTINCTIO SEPTIMA De decoctionibus, & infusionibus.

SYL. *Hac sectione quarta decoctorum, & infusorum differentias, quo modo in superioribus, ordine describemus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Apozema, id est, feruefactum & decoctum, fit ex plantarũ partibus, pręcipuè radicibus, folijs, surculis, floribus, fructibus, seminibus, corticibus, lignis, interdum ẽt succis, rarò ex liquoribus, gummis, resinis, rarò item ex animalium partibus, rarissimè ex terreis, & metallicis corporibus. Coquũtur aũt hæc, nunc ex aqua, tũ simplici, qualis fontana, pluuia: tũ medicamẽtosa, qualis ex plantis destillata, marina, salsa, sulphurosa, aluminosa, bituminosa: nũc ex alio humore, vt lixiuio, vino, aceto, lacte, sero, vel quouis: in quẽ tñ hæc

A medicamenta vires suas deponant, & humoris illius facultatũ aliquid assumant, quanuis magna parte absoluta coctione exprimantur, ac mox ceu inutilia abijciantur. Exprimuntur autem horum quædam valenter, alia clementer, alia ne tantillum quidem, pro rerum coctarum & humoris in quo incocta sunt natura & vario medici scopo, vt interim taceam colorum differentias, & coctionum, & contusionum. Quę. n. liquida malumus & parum valentia, parũ diu cocta, non contusa, colo denso, nulla aut minima expresione excipimus. Contrà verò, quæ crassa glutinosa appetimus, diu cocta, probè contusa propemodum tota per colum rarũ vel trãsmittimus, vel exprimimus. Coquuntur quoq; nonnulla multũ, alia parum, alia mediocriter, nõ modò ob coquendorum naturam, vt in libro secũdo de pręparationibus medicamentorum ad pharmacopœos scribimus, sed ob medicamenti constituendi formam & indicationes varias. Infunduntur, seu macerantur eadem humore simili, sed ferè calfacto cineribus calidis, vel sole, vt medicamenti vires promptius, & valentius trahat: quanquàm infusio imbecillius eas ad se alliciat, quàm coctio: ob id diutius fit, & sępe leui coctione absoluitur. Infusa item colantur: sine expresione quidem imbecilliora sunt, sed tenuiora, & iucundiora: cum expresione autem valenti, contrà.

B

ANT. 

Eptima distinctio est de decoctionibus & infusionibus de quibus diuersitates ponemus, sicut fecimus prædictis.

Decoctio quæ dicat. Decoctiones proprie sunt quando aliqua aromata, semina, flores, radices, vel folia, vel quicquid aliud cuiuscunque generis fit, decoquitur in aqua simplici, vel in aquis distillatis vna, vel pluribus, in vino, vel in quocunq; alio liquore, vnde virtus illarum rerum acquiritur & assumitur in prædictis aquis in quibus decoquuntur, demum talis decoctio colatur cum forti expresione quandoque, & quandoque sine, secundum exigentiam, & quandoque multum decoquitur ad ignem, & quandoque parum. Et liquor qui accipitur taliter, decoctio vocatur. *Infusio, q fit.* Infusio autem est quando aliquæ res medicinales infunduntur seu, C ponuntur puluerizatæ contusæ, vel solidæ, in aqua vel vino, vel aliquo liquore absq; vlla decoctione, & in illo tenentur, vel remanent per aliquod tempus. Colligitur tamen cum expresione, vel sine, secũdum quòd quærimus maiorem, vel minorem virtutem remanere in aliquo liquore, & sic talis liquor sic præparatus & colatus nominatur infusio. Et hoc notandum q in decoctionibus plus remanet de virtute in liquore q̃ in infusionibus. Sed nos sæpe post infusionem alicuius simplicis medicinę, vt agarici (gratia exempli) damus etiam aliquam leuem decoctionem, vt virtus eius melius & fortius assumatur. Et remanet in liquore in quo decoquitur agaricus, vel alia res consimilis, vt rhabarbarum, vel turbith.

MANARDVS de decoctionib. & infusionib.

Decoctiones huiusmodi multum sunt vtiles, & ego vsus eis multoties, multum profeci quas tamen compono ad libitum, secundũ intentiones occurrentes.

SYL. *Apozema adianti albi sanguinem a mistis ipsi putribus materijs purgat, clarumque reddit, ardoremq; ipsius, ac bilis flauæ compescit. Adianti albi vnc. vnam & dimidiam, fumariæ vnc. vnam, lupi salictarij, violarum siccarum, ana drac. octo, pruna quadraginta, zizypha viginti, coque libris tribus aquæ igni lento ad duarum librarum consumptionem, tunc adde casiæfistulæ purgatæ vnc. ij. tamar Indorum vnc. ij. mannæ vnciã vnam, rhabarbari boni drac. tres: frica manibus, & cola. Datur mane. Interdum loco aquæ, coquuntur hæc in seri lactis caprini libris quatuor.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

Horum apozematum multa aluum subducunt, quædam leniendo, alia comprimendo, sunt etiam, quę attrahendo. Ob id autem q parum sunt iucunda, propter crasitiem, & nigrorem, quodq; parũ diu, vt ad triduũ, seruari possunt, præsertim aere calido, parari hæc desierunt.

desierunt. Coquuntur aūt nunc frequenter sine cassia, & tamar Indis, & id genus alijs. Huius dari possunt vnciæ sex.

ANT. DEcoctio capil. vene. clarificans sanguinē, & mundificans eū a corruptionibus materierū permixtarū ei, & cōpescit acuitatē eius, & choleram rubeam. Accipe capill. vene. ℥.i.&.ß. fumiterræ. ℥.i. lupuli, violarum siccarum, ana. ʒ. viii. prunorū. xl. iuiubæ. xx. Coquātur in lib. iij. aquę cū facilitate vsquedum redeat ad lib. iii. Et proijce in ea cassiæfistu. mundatæ a cortice suo vnc. iii. tamarindorum. ℥. ij. siracost. ℥. i. rhabarbari boni. ʒ. iij. Fricetur manibus & coletur, & propinetur ius in mane. Et quādoq; ponit loco aquę seri caprini * lib. iiij.

* lib. iij.

Hic ponuntur multæ decoctiones & diuersæ, quæ omnes habent aliqualiter virtutem solutiuam, lenitiuam, ac etiam compressiuam, ac etiam ex eis aliquæ habent virtutem solutiuam solummodo, vel lenitiuam: non sunt tamē illę decoctiones omnes quibus medicinæ solutiuæ, & alię generaliter distemperentur, ſm q inferius declarabo: possumus tñ vti magistraliter præsentibus decoctionibus in quibusdam casibus, nō tñ multū reseruando eas decoctiones: quia vt plurimū post triduū corrūpuntur & alterantur, & multotiens in tēpore calido. Vnde est necessitas innouationis earū. Et licet ista prima decoctio nō sit in vsu, habet tñ clarificare sanguinem, mundificando, leniendo, & cōprimendo choleram rubeā. Et dosis eius est de mane vacuo stomacho vsque ad. ℥. vi. & modus constructionis est in litera, & sic etiam simplicia sunt declarata. Summa medicinarum est. x. res.

SYL. *Aqua fructuum sanguinis, et bilis flauæ feruorem reprimit, sanguinem clarum facit, bilem clementer educit, pruna. xl. myxa, zizypha, an. xxx. tamar Indorū vnc. ij. cassiæfistulæ vnc. iij. mannæ vnc. i. Fiat vt diximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Proximum hoc superiori est, vt materia, sic viribus. Est tñ illud ob rhabarbarum, fumariam, adiantum paulò purgantius.

ANT. AQua fructuū sanguinis & cholerę feruorē reprimit, sanguinē clarificat, & cholerā cū facilitate educit. Accipe prunorū numero * xl. sebesten, iuiu. ana. xxx. tamar. ℥. iij. cassiæfi. vnc. iij. mannæ vnc. i. Fiat vt diximus.

* .l.

Aqua fructuum. i. decoctio, quæ etiam est solutiua: & non est in vsu.

Additio.

Alia sæpe vtimur ad casus nominatos capiendo decoctionem prunorum iuiubarum sebesten & tamarindorū: item Mesue cap. de soda calida habet vnam aliam descriptionem, quæ non est eadem cum ista. Summa medicinarum est. vi. res.

MANARDVS de aqua fructuum.

Hęc esset magni precij ob mannam: nostri autem aromatarij præparant absque ea & cassia.

SYL. *Infusum aquæ casei, bilem flauam clementer educendo, sanguinem purgat. Reci. foliorum rosarū recentium completarum vnc. ij. rhabarbari boni aureum vnum et dimidium, spicæ drac. i. & dimidiam. rhabarbarum & rosæ parum terantur, & macerentur per noctem in seri lactis, præsertim caprini lib. ij. cola, propina: pœnuria rosarum recentium fit interdum ex siccis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Serum lactis per se sumptum, sanguinem reddit puriorem & frigidiorem, quòd acrimonia sua subducat aluum: id multo efficacius pręstat maceratis in ipso per noctem rosis, lupulo, fumaria, sumiq; tunc potest vere singulis tribus, aut quatuor matutinis ab vncijs sex ad vncias octo. Si autem rhabarbarum simul infuderis, pondere sufficienti, vt ad drac. ij. aut. iij. cum pauca spica, vel schœnantho actionem celerāte semel sumpsisse sufficit. Spicam ceu nō necessariam, & ingratam tollit Manardus.

E

ANT. MOdus infusionis aquę casei, sanguinē mūdificat, & cholerā cū facilitate educit. Re. foliorū rosarū recētiū cōpletarū vnc. ij. raued boni * aur. i. & ß. spicæ. ʒ. ß. Teratur raued cōtritione crassa, & rosę similiter modicū conterantur. Et fundantur sup ea aquę casei: & proprie sumptę ex capris lib. ij. Et dimittatur a sero vsq; ad mane. Deinde coletur & propinetur: & qñq; in defectu rosarum viridium fit sine eis.

* au

Modus infusionis aquæ casei, id est seri caprini. Ista infusio multum vsitatur a medicis practicis quando de sero tempore veris sereno aere infunduntur in ea rosę lupuli: fumusterrę: vel aliæ res sanguinem purificantes, seu rectificantes, & remittentes in suo calore superflue: demum de mane colantur: & sic talis colatura sub actuali caliditate assumitur, & quando cum eis non ponitur alia medicina solutiua a prædictis, potest assumi pluribus diebus continuis loco syrupi digestiui, vsq; ad. ℥. viij. Infunditur aūt, & sæpe rhabarbarum in ipsa aqua lactis de sero vsque ad drach. ij. cum grano vno spicæ: demum de mane colatur, & de illa colatura assumitur vsque ad vnc. vi. & sufficit solum semel de ista infusione assumere: quia est solutiua materiei cholericæ, & ideo est adbibenda diligentia sicut de alijs medicinis solutiuis. Et hic nota quod semper spica est ponenda cum rhabarbaro, quia velocitat eius operationem. Et nota, quod aqua lactis assumpta de mane absque alterius rei assumptione mundificat sanguinem ipsum versus frigidū alterando, posita tñ de nocte versus serenū aerē, & est multū cōueniens iuuenibus & pueris, & sic habetur in vsu. Summa medi. est res. iiij.

F

G

MANARDVS de modo infusionis aquę casei.

Hæc est nobilis, & ea sum vsus plerunque, pręcipue tempore rosarum, amota tamen spica ceu non necessaria, & gustui insuaui.

SY. *Infusum succi herbarum idem potēs quod præcedens. Recipit succorum intybi, lupi, buglossi, purgatorum, ana vnc. viii. in quibus macera corticum myrobalani flauæ vnc. i. rhabarbari boni drac. ij. tamar Indorum vnc. i. & dimid. cassiæfistulæ vnc. ij. Fiat vt supra.*

AN. MOdus infusionis de succis herbarū, quod est in intentione priorū. Reci. succorū endiuię, lupuli, buglossę depuratorū, ana vnc. viij. proijce super ea corticū myrobalanorū citrinorū, vnc. i. raued boni. ʒ. iij. tamarindorū vnc. i. & ß. cassiæfistulæ vnc. iij. fiat vt supra.

H

Modus infusionis de succis herbarum non est in vsu.

Additio.

Ista infusio domini Mes. de succis herbarum raro habetur in vsu: ipse idem Mes. eandem fere & similem infusionem describit capitulo de cura sodæ calidæ. Summa medicinarum est. vij. res.

SY. *Decoctum fumariæ sanguinem bile flaua, & adustis humoribus purgat, mundumq; reddit: hepatis obstructionem aperit, ac inde natum icterum sanat. Reci. succi cichorij, intybi, lupi, buglossi, ana vnc. iiij. succi fumariæ vnc. i. et dimidiam, quibus coctis & purgatis, adde myrobalanorum flauarum, & indarum, ana drach. ij. passarum purgatarum tritarum vnc. i. tamar Indorum vnc. tres. Fiat syrupus, vt diximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus fumarię prędictus in vsu est huius loco, vt syrupus thymi stœchados, eupatorij, epithymi loco decocti eorum mox describendi.

T. DEcoctio fumiterræ sanguinem mundificans, & choleram cum facilitate expellẽs, & humores adustos, & hepatis oppilatiões aperit, et icteritiam curat. Accipe succi altarassacon & endi. & lupuli, & bugloss. ana vnc. iiij. succi fumiterræ.* vnc. ß. proijce super eis coctis & depuratis myrobalanorum citrinorum, indorum, ana. ℥. ij. passularum enucleatarũ tritarũ. ℥. i. tamarindorũ. ℥. iii. Fiat syrupus sicut diximus.

*iii.

Decoctio fumiterræ non est in vsu licet aliqui assumãt succũ eius in pondere. ℥. iij. pluribus diebus continuis, est tñ displicibilis valde: sed est vtilis ad sanguinem mundificandum ab eius acuitate, vnde confert scabiosis.

Additio.

Ista decoctio de fumoterræ non est in vsu, sed vtimur syrupis suprascriptis: poterit tamen quis vti eis si voluerit ad intentiones suprascriptas. Summa medicinarum est res. ix.

MANARDVS in decoctio. fumiterrę.

SVCCI altarasacon.) Troxuna Græci, vulgò scariolã dicũt.

L. *Decoctum thymi phlegmagogum, ob id senibus, & aliter pituitosis salubre, ventriculum firmat, coctionem iuuat, flatus a visceribus, et hypochondrijs dissoluit. Recipit thymi, cassuthæ, hyssopi, ana vnciam vnam: passarum purgatarum drachmas* viginti, cepularum, emblicarum, ana vnciam vnam, turbith drachmas quatuor, stœchados, polypodij, ana drachmas quinque, eupatorij, absinthij, anisi, dauci, ana drachmas tres: radicum apij, fœniculi, ana drachmas septem. Coque omnia in libris tribus aquæ ad librarum duarum consumptionem, cola, adde colato turbith, agarici, ana drac. i. zingiberis drac. 5. macerari noctem sine, postridie cola, & vtere.*

*iiij.

T. DEcoctio alhasce solutione educens phlegma, confert phlegmaticis & senibus, & cõfortat stomachum, et facit digestionem bonam, & ventositatem viscerum, & hypochõdriorum dissoluit. Reci. alhasce, cuscutę, hyssopi, ana. ℥. i. passularum enucleatarum* drach. xx. chebulorum, emblicorum, ana vnc. i. turbith drach. iiij. stœchadis drac. v. eupatorij, absinthij, ana. ʒ. iii. radicum apij, fœniculi, ana drach. vij. polypodij drach. v. anisi, dauci, ana drach. iij. Coquantur omnia in* lib. iii. aquæ vsquedum redeat ad lib. i. deinde coletur & proijciantur in ea turbith. ʒ. i. zingiber. ʒ. i. ß. agarici. ʒ. i. & dimittat̃ vsq; mane. Deinde coletur & accipiatur.

*iiii. *iiij.

Decoctio alhasce, alias alhasce. i. thymi non est in vsu.

Additio.

Decoctio alhasce. i. de thymo non est in vsu, & confert ad ea, quæ dicta sunt in textu: sed pro eo potius vtimur syrupo de thymo supra descripto. Summa medicinarum est res. xix.

MANARDVS in decoct. Alhasce. i. thymi.

PASSVLARVM euucleatarum drac. xx.) Lege drac. iiij. Caue ne in Dauco decipiaris ab aromatarijs.

L. *Decoctum myrobalanorum bilem vtramq; & pituitam purgans, Recipit myrobalanorum flauarum, cepularum, Indarum, ana vnciam vnam, tamar Indorum* A *vnciam vnam & dimidiam, fumariæ drach. octo, absinthij drachmas duas, pruna triginta, passarum purgatarum vnciam vnam, coque in lib. iii. aquæ ad duarum librarum consumptionem, reliquæ libræ dimidio, vel circiter, adde cassiæ vncias duas, cum imbecillum voles medicamentum, cũ autem valentius, cassiæ fistulæ vnc. i. turbith, agarici, ana drach. dimid. Præstantius fict, si cũ aqua casei coquantur.*

ANT. DEcoctio myrobalanorum solutione educens vtramque choleram & phlegma. Reci. myrobalanorum citrinorum, chebulorũ, indorum, ana vnc. i. tamar indorum vnc. i. & ß. fumi ter. drach. viij. absinthij,* drach. ij. prunorũ xxx. passula. enuclea. vnc. i. Coquantur in lib. B iij. aquæ vsquedum deueniat ad lib. i. Et accipe ex ea lib. ß. vel plus, vt oportet, & proijciatur in ea cassiæfistulæ vnc. i. turbith agari. ana drac. ß. Et quando volueris, vt sit medicina debilis nõ proijciantur in ea illa duo, sed sufficit cassiæfistulę. ʒ. ii. Et sunt quidam qui decoquũt has res in aqua casei, & est medicamen nobile.

*drach. iij.

Decoctio de myrobalanis non est in vsu.

Additio.

Guilelmus placentinus duas habet descri. quæ nõ sunt eędem. Summa medicinarum est res. xij.

MANARDVS in decoctio. Myrob.

Hac nunquam sum vsus, eam tñ puto fore vtilem, si quis ea vsus fuerit, sicuti & ea, quę de stœchade inscribitur.

SYL. *Decoctum stœchados confert pituitosis affectibus, ut febribus quotidianis, iuncturarum & neruorum dolori,* C *& frigidæ intemperiei. Recipit stœchados, origani, ana drachmas quatuor, seminis, apij, fœniculi, eupatorij, ana drac. iii. schœnanthi, hyssopi, ana drach. ii. passarum purgatarum drach. viii. turbith albi arundinacei drachmas quatuor, coque, & vtere.*

ANT. DEcoctio de stœchade confert febribus phlegmaticis, & dolori iuncturarum & neruorum, & frigiditati. Recip. stœchados, origani, ana drachmas quatuor, seminis apij, fœniculi, eupatorij, ana drach. iij. schœnanthi, hysso. ana drach. ii. passu. enucle. drach. viii. turbith albi arundinei drachmas quatuor, coquantur & administrentur.

Decoctio de stœchade non est in vsu.

D Additio.

Pro ea vtimur syrupo de stœchade. Summa medicinarum est res. ix.

SYL. *Decoctum eupatorij hepatis, et lienis obstructionem, & inde nascentes dolores, & febres compositas iuuat. Reci. eupatorij, absinthij, asari, spicæ, adianti albi,* cyperi, rhabarbari, fumariæ,* spinæ albæ,* Aegyptiæ, ana drac. iiii. cepularum, Indarum, ana drac. viii. passarum purgatarum vnc. i. coque, & vtere.*

*Alij Cypri. i. florũ ligustri. *bedegar. *sucaha.

ANT. DEcoctio de eupatorio ad dolorem hepatis, et oppilationẽ in eo, et splenis, et ad febres compositas. Reci. eupatorij, absinthij, assari, spicę, capil. veneris, cyperi, rauedsceni, fumiterrę bedeguar, sucaha, ana drach. quatuor, chebulorũ

bulorum indorum, ana drach. viij. passularum enucleatarũ. ℥.i. Coquantur & administrentur.

Decoctio de eupatorio etiam non est in vsu.

Additio.

Hæc decoctio non habetur in vsu, sed loco ipsius vtimur syrupo de eupatorio. Serapio in proprio antidotario habet vnam descriptio. fere huic similem. Summa medicinarum est res.xi.

MANARDVS in decoctionẽ de Eupatorio.

Cyprus scilicet, quam Arabes Alchannam vocant, plantæ videlicet, quæ ligustrum florem gignit: multi caurosinum vocant. Ego tamen puto potius legendum Cyperi.

SYL. *Decoctum epithymi atram bilem vacuat, ob id affectibus melancholicis, vt cancro, elephantiasi, & cæteris confert. Recipit autem myrobalanorum Indarum, stœchados, epithymi, passarum purgatarũ, ana vnciam vnam, cepularum, fumariæ, ana drachmas quatuor, folliculorũ sennæ drachmas octo, polypodij drachmas sex, turbith drachmas quatuor, eupatorij drachmas quinque: omnia præter epithymum coquantur in aquæ casei libris tribus, ad duarum librarum consumptionem, tunc adde epithymum, & semel feruefac: cola, frica in eo hellebori nigri drac. vnam, agarici drach. dimidiam, salis Indi aureum vnum, vtere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vtile in morbo Hispano, & ab eo vlceribus & doloribus.

ANT. Decoctio epithymi solutione educit choleram nigram, & confert ęgritudinibus melancholicis, & cancro, et lepræ. Reci. myrobalanorum nigrorum stœchados, epithymi, passul. enucl. ana vnc.i. chebulorum, fumiterræ, ana drach.iiij. folliculorum senæ drac.viij. polypod. drach.vi. turbith drac.iiij. eupatorij drac.v. Omnia præter epithymum bulliant in aquæ casei lib.iij. vsquedũ redeat ad lib.i. Et deinde projciatur super eum epithymum, & bulliant ebullitione vna. Deinde coletur, & fricetur hellebori nigri drach.i. agarici drach.ß. salis indi aureus vnus, administretur.

Decoctio epithymi etiam non est in vsu. Additio.

Ista descriptio de Epithymo raro habetur in vsu, sed ꝑ ea vtimur syrupo de Epithymo. item Mesue capitulo de soda frigida habet vnam aliam descript. similiter Haly.x. practicæ, & Rasis.ix. ad Almansorem cap. de melancholia. Summa medicinarum est res.xiij.

MANARDVS de decoctione Epithymi.

Hęc efficax est in morbo gallico vocato: valet enim & vlceribus & doloribus.

SYL. *Infusum hieræ ventriculum et caput purgat, proinde amborum doloribus etiam aßiduis, & hemicraniæ confert, ac febribus antiquis. Recipit hieræ, & aloes, ana drachmas quinque, macera decocto eupatorij prædicto ad libram vnam, in vase vitreo insola dies duodecim, aut plures: da singulis matutinis vnc. vnam, plus minus vti opus erit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Puluis hieræ picrę Galeni intelligitur, cui aloen pręterea addit, qua ratione Galenus aloes interdum drachmas centum, & cẽtum ac viginti, singulorum aliorum drachmas sex addebat, vt valẽtior esset. Id infusum antiquatis affectibus aliter atque aliter pro vario scopo factum est vtilius, quàm aquæ balneorũ naturalis potæ. Decoctum autem commune Italis, & Lugdunensibus est ex partibus æqualibus anisi, fœniculi, passarum, glycyrrhizæ, myxorum, zizyphorum enucleatorum, adianti albi, prunorum, hordei mũdi, quo medicamenta purgantia leniendo, comprimendo, attrahendo dissoluunt, præsertim cœlo, & morbo frigido. Calido autem vtroq́, dissoluuntur potius decocto partium æqualium passarum, glycyrrhizæ, violarum, hordei, prunorum enucleatorum, seminum communium frigidorum purgatorum, in aqua simplici. In affectibus verò capitis frigidioribus priori decocto etiam stœchadẽ, vel maioranam, vel nucem moschatam addimus: thoracis autem hyssopum, dactylos, tragacanthum, vel adiantum augemus: ventriculi, cinnamomum, mentam, absinthium, mastichen: hepatis eupatorium absinthium: lienis, tamaricem, cappares, asplenium: renũ, & vesicæ, radices quinque vrticas, vel semina communia frigida, si calidus est affectus: & in alijs partibus similiter ea miscemus decocto, quæ proprietate, & particulari respectu eas iuuare sunt cõprobata. Delectis tamẽ semper his, quę gustatu sunt gratiora. Loco horum decoctorum medicamenta sæpe, cum festinandum est, dissoluũtur aquis destillatis fœniculi, maioranæ, chamępityos, saluiæ, vini in frigidis cerebri & neruosarum partiũ affectibus: aqua fœniculi, menthæ, absinthij, ventriculi: aqua absinthij, fumarię, eupatorij, hepatis: aqua cichorij, intybi, & similium in calidis hepatis affect. asplenij, tamaricis, capparum, lienis: aqua hyssopi, prasij, scabiosę, verbenę, thoracis, & pulmonis: aqua melissæ, boraginis, buglossi, rosarum, cordis. Decoctum item radicum quinq; vrticarũ elignatarum, & cicerum rubrorum saccharatum, aut mellitum, hepatis, lienis, renum, vesicæ obstructiões potenter aperit, flatus dissipat, pituitam & humorem melãcholicum incidit, & tenuat. Aqua hordei bilis acrimoniam obtundit, obstructa aperit, sudorem mouet, & vrinas, si calida bibatur: aluum lenit, sitim sedat, somnum conciliat, si frigida.

Infusio de hiera, stomachum & caput mundificat, & confert febribus antiquis & dolori capitis asiduo, & dolori stomachi & hemicraneo. Reci.* hieræ & aloes boni, ana drach.v. & funde super ipsum decoctionis eupatorij, quam diximus lib. primo, & ponatur in vase vitreo, & exponatur soli per dies.xij. & plus. Et da ex ea omni mane, vnc. vnã, vel plus, vel minus sicut oportet.

Infusio de hiera Gale. etiam non est in vsu. Additio.

Notabis ꝙ per hieram intelligit hieram simplicẽ, quã descripsit superius: & per decoctionem de eupatorio intellige hic descriptam immediate. Summa medicinarum est res.xiij.

SYL. *Infusum aliud hieræ purgans humorem crassum & melancholicum, ob id affectibus cerebri melancholicis salubre. Recipit hieræ & aloes, ana drac. v. macera li.i. decocti epithymi ante descripti, vtere, vt priore.*

ANT. Infusio alia hieræ solutione educens humorem crassum & melancholiam, & valet ad ęgritudines cerebri melancholicas. Recip. hieræ * & aloes, ana drach.v. & funde super ipsam decoctionis epithymi quam diximus lib. vnam & fiat sicut diximus.

Infusio alia hieræ etiam non est in vsu.

MANARDVS in Infusio. de Hiera.

His infusionibus de hiera multoties sum vsus in antiquis affectionibus, & ex eis maius iuuamentum consecuti sunt patientes, q̃ ex potu aquarum spontinarum, quas balnea vocant: sed, ꝙ etiam alia pagina monui, modo moneo, prout scilicet in re ægrotantiũ esse putabam, eas parari iussi.

SY. *Infusum tertium hieræ phlegmagogum, in aquæ decoctionis thymi libras duas.*

AN. Infusio alia hieræ solutione educens humorem crassum phlegmaticum. Funde super ipsam decoctionis alhasce * lib. ij. & fiat sicut diximus.

Infusio alia hieræ similiter non est in vsu.

Notandum

* H[illegible] aloe[illegible] vnc[illegible]

* ex[illegible] drac[illegible]

* lib[illegible]



Otandũ vtiliter pro his, qui vellẽt magistraliter vti prædictis decoctionibus, seu infusionibus solutiuis & lenitiuis, licet rarissime sint in vsu, oportet, vt habeatur debita notitia dosis cuiuslibet eorũ, quæ euacuant resolutiue, & compressiue, quæ ingrediuntur earum compositionẽ, & sunt illæ, quarum complexiones & doses principaliter describentur hic inferius. Primo capillus vener. est satis temperatæ complexionis, attinet tñ alicui caliditati & siccitati versus primum gradum, sed dũ est recens in ipso est aliqualis humiditas: leuissime soluit cholerã & phlegma, & humores crassos. Et dosis eius in decoctione eius cũ aqua est circiter lib. i. vt dictum est de mane. Fumusterræ est frigidæ complexionis in primo cum aliquali caliditate in superficie foliorũ eius, & est siccæ complexionis versus fm, solutione facili educit cholerã & humores adustos. Et dosis eius in succo est vsq; ad. ℥. iij. In decoctione vero ab ℥. ij. vsq; ad. v. Lupuli sunt de specie volubilis, & sunt frigidi versus primũ & sicci. virtutem habent lenissimam solutiuam choleræ citrinę. Et dosis in infusione est circa lib. vna. Violæ sunt frigidæ, & humi. in primo dum sunt recentes: exiccatæ vero sunt minoris frigiditatis & humiditatis. leuiter leniendo euacuãt choleram, & earum dosis in decoctione est ab. ℥. v. vsque ad. x. Pruna matura sunt frigidæ complexionis versus primum: tamen propter eorũ dulcedinem attinent alicui caliditati, & sunt humidæ cõplexionis in secundo. leuiter comprimendo educunt choleram. Et dosis in decoctione est circiter lib. vna. Cassiafistula est calidæ complexionis versus primum, & humidæ in ipso. leniendo educit choleram & phlegma: quæ multũ habetur in vsu etiam per se solam, & dosis eius est vsq; ad vnc. ij. colatę vero cum aliqua decoctione & diligenter expressa. Tamarindi sunt frigidæ complexionis, & siccæ versus secundum. leuiter comprimendo cholerã educunt: & eorum dosis est ab vnc. ij. vsq; ad. v. & quando in infusione assumerentur. Manna & siracost sunt species mannæ calidæ & humi. complexionis versus primum. leuiter leniendo educunt choleram: & dosis cuiuslibet earum est vsque ad vnc. ij. colata cum decoctione conuenienti, vel aqua & expressa, vt dictum est de cassia, & hodiernis temporibus est plus in vsu, quàm cassia propter eius delectationem. Siracost autem nõ portatur ad partes nostras, sed solummodo manna est in copia magna. Aqua lactis, scilicet caprini est illa, quę communiter habetur in vsu: et est frigidæ & humidæ complexionis versus primum: est tamen cum nitrositate quadam qua mediante leuiter soluit choleram citrinam & humores adustos. Et dosis eius tpe veris, vel ęstatis est cyathus eius. Rhabarbarum est calidæ & siccæ complexionis in secundo. soluit principaliter choleram & subsequenter phlegma. Et dosis eius in puluere a. ʒ. i. vsq; ad vnã. ß. In infusione vero a. ʒ. ij. vsq; ad. ʒ. iij. & non prætermittatur quin secum ponatur quid modicum spicæ, aut schœnanthi, quia est eius correctiuum, & eius velocitat operationem. Et nota, q drach. i. rhabarbari assumpta de mane cum vnc. ij. aquæ graminis, vel absinthij, & cum grano spicæ mirifice interficit vermes, potest etiam in minori dosi pueris exhiberi, & confert fluxibus ventris, vt superius dictum est. Eupatorium est calidæ complexionis in primo & siccæ in secundo, leuiter soluit choleram & phlegma. Et dosis eius est in puluere ab vnc. ij. vsq; ad. iij. In decoctiõe vero vsq; ad. ℥. vi. Epithymum est calidæ, & siccæ complexionis in secundo, leuiter soluit melancholiam. Et dosis eius est a. ʒ. iij. vsque ad. ʒ. vi. In decoctione vero a drach. v. vsq; ad. x. & non patitur longam decoctionem. Myrobalanorum autem species, & aloes, complexiones & virtutes, doses & operationes, dictæ sunt superius. Dosis autem hieræ Gale. in infusione in aqua fœniculi, vel absinthij rarissime est in vsu a drach. vna vsque ad. iij. In puluere autem assumpta dosis eius est a drach. vna vsque ad drach. vnã. ß. vacuo stomacho de mane, vel de sero ab beneplacitum. Vltimo nota, A q prædictę infusiones & decoctiones debent fieri in aqua simplici, vel vino, vel aquis distillatis conuenientibus dispositioni curandæ: demum colari & exprimi, vel non exprimi secundum exigentiam, vt virtus illarum rerum fortius, & remissius in tali decoctione, vel aqua remaneat, quantum autem de aqua pro decoctione fienda est assumendum, & quãto tempore res in infusione, vel decoctione permaneant, & quantum de tali decoctione est assumendum in peritia medici relinquo, licet etiam particulatim superius sint declarata. Vltra prædictas decoctiones & infusiones positas ab autore sunt alię descriptiones decoctionum, quæ communiter habentur in vsu multo plus q̃ aliqua prædictarum, & principaliter est decoctio communis sic absolute prolata, cum qua generaliter omnes medicinæ solutiuæ, lenitiuæ & compresiuæ vbique per totam Italiam distemperantur & fiunt, cuius hæc est descriptio. Reci. anisi, fœniculi, passularum, liquiritiæ, iuiubarum sine nucleis, capil. ven. prunorum, hordei mundi, sebesten, quando reperiuntur, ana partes æquales. In qui B busdam partibus aromatarij docti cum Medicus dicit, præpara hanc medicinam cum decoctione subito eligunt prædictam decoctionem. Et quia alicui caliditati plus attinet, q̃ frigiditati, vt sic esset plus conueniens in ægritudinibus frigidis, & tempore frigido, quàm in ægritudinibus calidis, & in tempore calido, simplicia ingredientia sunt superius declarata. Est & alia decoctio communis frigida, quæ securius exhibetur in passionibus calidis, & in tempore calido, quàm supradicta, cum qua etiam distemperantur medicinæ sicut & cum supradicta. Cuius hęc est descriptio. Reci. passularum, liqui. iuiubarum, violarum mundatarum, hordei, prunorum sine nucleis, seminũ cõmunium frigidorum mũdatorum, ana partes ęqua. aquæ simplicis quantum sufficit. Hæc decoctio acute febrientibus & alijs passionibus calidis in tempore multum calido est in vsu ad distemperandum medicinas, quæ in illis temporibus dantur. Et aromatarij intelligunt hanc descriptionem, id est decoctionem cum medicus dicit distem C peretur cum decoctione communi recenti: & istę duæ descriptiones sunt valde famosæ, & ab omnibus generaliter vsitatæ. Notandum maxime pro prædictis, q etiam medicinæ aliquæ solutiuæ quandoque distemperantur cum vna istarum decoctionum, ad illam addendo quædam simplicia secundum exigentiam ægritudinis curandæ, & diuersitatis membri in quo est ægritudo, verbi gratia, si fuerit ægritudo calida, vel frigida solum in capite, addimus tunc prædictæ decoctioni aliquid stœchados, quod est temperatę complexionis, vel aliquid de sampsuco qui est calidæ & siccæ complexionis versus tertium, vel de nuce muscata, quæ plus attinet caliditati, q̃ stœchas. Simili modo addimus in passiõibus pectoris prædictæ decoctioni communi, quandoque de hyssopo, vel de dactylis, vel tragacantho, ponimus aliquantulũ plus de capillo vene. & de hordeo mundo, & similibus. In passionibus stomachi, addimus quandoq;, vel de cinnamomo, vel de absin D thio, vel de mentha, vel pauca grana masticis. In passionibus autem hepatis, &c. quandoq; addimus de eupatorio, de endiuia, vel de seminibus eius. et in passionibus splenis addimus de tamarisco, vel scolopendria. et in passionibus renum & vesicæ quandoq; addimus aliquid de. v. radicibus, vel de seminibus cõmunibus frigidis, & similibus, & sic discurrendo in alijs membris est procedendum in ægritudinibus ipsorum medicinam distemperãdo cum rebus, quæ proprietatem, & particularem aspectum habent ad talia membra, semper tñ de prædictis illas eligendo, quæ cum minori displicentia assumuntur. Distemperantur insuper medicinæ solutiuæ, quandoq;, & maxime lenitiuæ solummodo cum aqua hordei cum quærimus solũ liquefactionem ipsius & subtiliationẽ cum abstersione, & ipsius penetrationem. Distemperantur insuper medicinæ solutiuæ ac etiam lenitiuę, & etiam electaria quædam, quæ lambẽdo assumũtur, dato q non sunt solutiua cum quibusdã

Prima decoctio cõmunis.

Alia decoctio.

Documentũ pulchrũ.

aquis distillatis, cum quærimus quandoque accelerationē exhibitionis, & tempus moram non patitur in tardando donec decoctio fiat pluribus de causis. Sunt aquæ distillatę, quę communiter sunt in vsu ad distemperandum medicinas solutiuas, & alias ad lymphandum syrupum, et etiam quandoque per se ipsę assumuntur, & sunt istæ, aqua fœniculi, aqua maioranę, aqua vuę, aqua saluię, aqua vitis, quę omnes principaliter conueniunt in passionibus frigidis capitis & neruorum non solum ratione complexionis earū, sed etiam ratione proprietatis ad particulares aspectus, ad neruos & ad caput. Aqua autem vini ad alembicum distillata summe confert passionibus frigidis, & humidis capitis bene fricata iuxta commissurā coronalem, est enim multæ calefactionis & exiccationis, subtiliationis & resolutionis materierum catarrhalium frigidarum principaliter in capite contentarum. Est igitur remissiua cuiuscunque malę complexionis frigidæ in quocunque membro si vacuo stomacho in mane vsque ad tres drach. assumatur. Vltra istas sunt aqua absinthij, & aqua mentæ, quæ principaliter conueniunt complexionibus frigidis stomachi, & similiter aqua fœniculi. Aqua autem .v. radicum, & aqua eupatorij ac etiam aqua absinthij, aqua lupulorum, aqua seminum communium, aqua endiuiæ, aqua graminis, aqua fumiterrę, prius conueniunt passionibus hepatis, & similiter etiam aqua florum chamomillæ, quæ calida est, nodositatibus, & duritiæ hepatis stomachi & aliorū mēbrorū est valde cōueniens. Aqua autem capilli ven. aqua hyssopi, aqua prasij, aqua scabiosę, et aqua vngulæ caballinæ .i. pharfarellæ, & aqua berbenæ plus cōueniunt passionibus pectoris, & pulmonis. Aqua autem myrti licet principaliter habeat virtutē constrictiuā sanguinis fluentis a pectore, habet ēt virtutem aliqualiter aperitiuā, est etiam conueniens superfluo fluxui vētris & vrinę. Aqua autem boraginis, buglossæ, melissę, & rosarū: plus conueniunt passionibus cordis, aqua scolopendrie, & tamarisci conueniunt passionibus splenis, aqua autem saxifragię, apij, parietarię, & aqua seminum cōium & myrti, & caudæ equinę, & plantaginis, id est petrūculæ, & aqua portulacę & violarū, & matrum violarum, & maluarum plus cōueniunt in passionibus renū & vesicę. Omnes aūt prædictæ, quæ sunt narratæ, quædam sunt calidæ, quędā sunt frigidæ, quædā humidæ, & quædā siccæ, vt in tabula simplicium apparebit: sunt illę, quę generaliter habenť in vsu vbique locorum, & maxime in lymphando syrupos, vel in assumendo electaria, vel per seipsas quandoque cū zuccharo quandoque sine assumuntur. Fiunt etiam & construuntur plures aliæ decoctiones, quæ in diuersis dispositionibus a diuersis medicis practicantibus habentur in vsu, inter quas sunt duę principales, & magis cōmunes. Et prima est decoctio facta cum aqua simplici ex quinque radicibus communibus remota ipsarum medulla addendo cū eis cicera rubea. decoquantur ista adinuicem, donec quarta pars sit consumpta. ista decoctio sic assumpta cum zuccharo rof. vel melle, vel etiam absque quocunque istorum est maximi iuuamenti in aperiendo omnes oppilationes hepatis, splenis, renum, vesicę, & in subtiliando omnē materiam crassam phlegmaticam & melancholicā, & in resoluendo ventositates contentas in quibuscunque partibus nostri corporis & maxime in intestinis. Habet etiam quamplura alia iuuamenta, quæ tu ipse considera ex virtute cicerum, & illarum radicū, quę decoctio sicut & aliæ non potest conseruari vltra tres dies. Secunda decoctio. Reci. passularū, liquiritiæ, anisi, fœni. capillo. ven. ana partes ęquales, cinnamomi, masticis, ana drac. i. omnia decoquantur in aqua simplici, vsque ad quartę partis cōsumptionē, coletur, & assumatur, vt supradicta, quę est lenitiua asperitatū pectoris, & aliqualiter aperitiua oppilationū hepatis. Est ēt cōfortatiua virtutis digestiuę stomachi, solutiua ventositatum contentarū in eo & in intestinis, & abstersiua materierum viscosarum contentarum in eis. Et ipsa communiter vtebatur tempore veris Thomas de

De aqua vini.

De aqua myrti.

Prīa decoctio.

Secūda decoctio.

E garbo ad digerendum materias phlegmaticas, & maxime contentas in prædictis locis de ipsa dando. ℥. iiij. cum ℥. i. syrupi rosati, vel mellis rosati colati, &c. Aqua hordei summe commendatur ab autoribus maxime a Gale. secūdo regiminis acutorum. Et ab Aui. prima fen quarti. Et est sublimis, excellens contra materiā cholericam, subtilem, calidam, aperitiua oppilationū, prouocatiua sudoris & vrinæ, lenitiua ventris & fęcum siccarum, prouocatiua somni, & extinctiua sitis. Et, quæ est non colata nutrit, & est conueniens acute febrientibus cholericis & omnibus passionibus calidis: mire etiam cōuenit passionibus & pectoris & pulmonis. Et cum quærimus sudorem prouocare, prædicta aqua sumatur calida, qñ vero quærimus sitim extinguere, sumatur frigida. Mel autem distillatum est mirabile ad faciendum nasci capillos flauos, & longos vbicunque fricetur in quacunque parte nostri corporis, & maxime super caput. Mulieres ex parte faciūt fricari cutem capitis iuxta radicē pilorū cum prædicto melle F distillato, & postea contrahunt moram ad solem capite discooperto, & in breui tempore capilli multiplicantur, & flaui fiunt. Et hic nota, ꝙ ablutio faciei facta cum aqua distillata frasinellæ ipsam reddit pulcherrimam, & relucentem, & claram, remouēdo lentigines, & maxime si talis lotio fiat cum ea, & farina fabarum. Terebinthina autem distillata virtutem habet cōsimilem oleo balsami, est tamen maioris calefactionis, & subtiliationis, & ideo est summe conueniens ægritudinibus frigidis neruorum, & quibuscūque alijs ægritudinibus frigidis, & ventosis. Et super omnia valet lenitio facta cum ea ad subtiliandum, & decorandum vestigia & cicatrices.

DISTINCTIO OCTAVA
De Trochiscis.

In hac sectione septima de trochiscis, eos præcipue describemus, qui tum a maioribus nostris, tū a nobis sunt G *inuenti: quosque experti sumus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Τροχίσκος κυκλίσκος ἀρτίσκος, Gręcis omnibus, & alio quoque diminutiuo τροχίσκιον, κυκλίσκιον, Democrati dicitur medicamentum quoduis in formam rotulæ, orbiculi, pastilli, qualis est semini lupino, coactum. Eius generis sunt antidoti cephalicæ, oticæ, ophthalmicæ, arteriacæ, & hypoglottides multæ. Trita simplicia humore conuenienti subiguntur, & in pastillos digerūtur, vtendi tempore ex vino, aqua, alio quouis liquore cōgruenti soluti, ebibuntur: vel admouentur, vel alijs miscentur. Trochisci enim quidam magnis compositionibus miscentur, vt theriaci, hedychroi, scillini theriacæ in ea dicti, alipta moschata, gallia moschata, diarhodon, & alij permulti alijs, de quibus hic agendum, vti & de his, qui interdum per se vsurpantur, interdum alijs miscentur, quidam sumuntur, alij illinuntur, alij inijciuntur. Trochiscorum sequētium vsus est rarus, præter quàm in magnis compositionibus, vt theriacæ: qui autem seorsum vsurpantur, puluerati, vt quando cōpositionibus miscentur, ex vino, vel iure, vel aquis distillatis, quidam H sumuntur: alij in cote medica liquore idoneo soluuntur: alij aliter in vsum veniunt, pro varijs ipsorum viribus, varia partis & vlceris forma & situ. Fiunt autem trochisci, id est, rotulæ, vel cyclisci, id est, circuli, vel artisci, id est, pastilli, seu parui panes, consistentia dura, forma lupuli, aut paulò altiore: ponderis ferè drach. j. quò facilius ad diuturnam conseruationem siccentur.



Ctaua distinctio est de trochiscis, & erit sermo noster aggregans diuersitates descriptionum nostrarum secūdū inuentiones prudētiū ex his, quæ experti sumus, & ex his, quę nos inuenimus.

Octaua distinctio de trochiscis in qua ponuntur multæ descriptiones trochiscorum, licet paucæ ex eis sint in vsu: ponuntur enim ipsorum vtilitates, & iuuamenta, & licet in eis aliqui præparati reperiantur, nō tamen istę per se solum communiter sunt in vsu, nisi inquantum ingrediuntur

diuntur compositionem magnorum antidotorum seu electariorum, vt theriacæ, & similium. Est enim trochiscus rotunda compositio cum quadam depressione, ad similitudinem crassi lupini: fit etiam quandoque trochiscus cũ quadam longitudine, & rotunditate ad similitudinem pedonũ scacorum, & vtroque modo per plura tempora melius conseruantur: demum cũ quæritur vsus ipsorũ absq; admixtione alterius electarij puluerizantur, & sic in puluere assumuntur cum vino, iure pulli, cum aquis distillatis, vel cum alijs liquoribus conuenientibus: expedit etiã quod in puluerem reducantur quando alijs electarijs admiscerentur, & quia communiter omnes trochisci cum de nouo conficiuntur etiam sub quacunque forma reducuntur fiunt ad pondus drach. vnius sic cuilibet de per se dosis est vsque ad vnam. Et trochiscus differt a magdaleone: quia magdaleon est etiam in forma rotunda, crassa, lõga pondere communiter cuiuslibet vltra. vnc. ij. & ex eis fiunt pilulæ quarum virtutes melius in dictis magdaleonibus conseruantur.

MANARDVS de Trochiscis.

Trochisci, vel cyclisci grȩcè, latinè pastilli, à figura apud Græcos nomen habuere: quorum aliqui bibuntur, alij injciuntur, nõnulli inunguntur.

Troch. galliæ moschatæ cerebrum, corq; roborat, oris atque adeo corporis totius odorem commendat, compositionibus aliis miscetur. Recipit xyloaloes crudæ, bonæ, electæ, partes quinque: ambræ, partes duas: moschi boni, partem vnam: glutinis, tragacanthi * *& aquæ rosatæ quantum sufficit ad ea comprehendenda. Fiant trochisci figura folii myrtei, sigillentur vase vitreo, dissoluũt oleo balanino pauco, ac eo cætera comprehendunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Potest huius drach. vna multis cõsequenter matutinis ex vino, vel iure, vel aqua destillata idonea sumi, ad roborandum ventriculum, hepar, & partes alias nutritorias lõgo morbo fractas. Possunt ijdem in electaria solida cum saccharo, vel liquida cum melle recipi, vt horum vnc. duæ, si delicatius: vel tres, si efficacius vis medicamentum, sacchari, vel mellis libram vnam habeant. Electarij autẽ huiusmodi sumitur vnc. dimid. vt prius. Afferri ex Oriente, sed male paratam dicit Manardus.

Confectio galliæ muscatæ, quæ cerebrũm, & cor confortat: & ingreditur in permixtionibus medicinarum, & facit corporis, & oris odorem bonum. Cuius permixtio. Reci. xyloaloes crudi boni & electi partes. v. † ambrȩ partes. ij. musci boni partem vnam, glutinis, tragacanthi: & aquæ rosatæ quantum sufficit ad commiscendũ ea. Fiant trochisci similes † folijs myrti, & sigillentur, & reponantur in vase vitri, & administrentur. Et apud alios dissoluatur ambra in vase vitreo: cum oleo de ben pauco, & conficiantur cætera cum eo.

Confectio, id est compositio trochisci galliæ muscatæ: hæc est quædam compositio, quæ secundum hanc descriptionem ad formam trochisci communiter fit: multũ habetur in vsu & sic præparata reperitur: est enim superius, & ab autoribus alijs medicinæ multum nominata: ingreditur enim compositionem plurium electariorum & confectionum: & eius iuuamenta sunt, si enim per se assumatur principaliter confert confortando stomachum, & hepar & alia nutritiua relaxata & debilia ex ægritudine longa. Et dosis eius est, drach. vna assumpta de mane vacuo stomacho cum vino lymphato, vel cum aqua aliqua distillata distillatione, & modo conuenienti, & horum vsus potest pluribus diebus continuari. Componuntur etiam quandoque hi trochisci & subsequentes, qui habentur in vsu cum zucchoro, vel cum melle in forma electariorum assumendo de eis proportionabiliter sicut assumitur de alijs pulueribus, ex quibus electaria seu confectiones componuntur, vel conficiuntur, & fiunt ita, vt ad libram mellis, vel zucchari ponantur. ℥. ij. vsq; ad. iij. trochiscorum reductorum in puluerem, & tunc dosis talis electarij esset vsque ad drach. iiij. illis horis & temporibus, modis, et cõditionibus dictis, & declaratis superius in alijs electarijs non solutiuis.

Additio.

Hæc confectio apud aromatarios est multum in vsu & maxime ẽm istam descrip. & dixerunt sapientes ꝙ ista descrip. debet poni in confectionibus ac electarijs, quæ sunt ipsius Mes. Nicolaus in proprio antidotario habet aliam descriptio. confectionis galliæ muscatæ, quæ etiam est in vsu, & debet poni in magnis confectionibus ipsius Nicolai. Summa medici. est res. v.

MANARDVS de confectione Galliȩ Muscatæ.

Defertur ex Oriente, sed non bene prȩparata. AMBRAE cani.) Est epitheton ambræ, quæ à recentioribus Græcis ambar dicitur. Ex nostris fuere qui succinum orientale vocarint. FOLII Myrrhæ.) Lege Myrti. Oleo de Been.) Ex vnguentaria videlicet glande facto.

Troch. galliæ Sebellinæ, ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant: in alias compositiones immittutur. Recipiunt foliorum rosarum recentium, humidarnm, se aperire incipientium vnc. vnam, & dimidiam, tere curiosissimè in mortario lapideo: tunc ipsis aloes bonæ, caryophyllorum, gummi, spicæ Indæ, ana drachmam vnam, & dimidiam: santali citrini, drachmas duas, ramich, drach. iii. omnia minutissime trita commisce, et contere diem vnum cum rosis, aliquoties affundendo aquam rosatam infusionis gummi Arabici. Postremo aromatiza moschi drac. i. partibus duabus, ambræ & caphuræ, ana aureo dimidio. Forma trochiscos, & sigilla.

SYLVII ANNOTATIO.

Recipitur in aromaticum nardinum. Sunt tamen qui eius loco troch. galliæ moschatæ miscent.

Confectio galliæ sebellinæ stomachum, & cor confortat & hepar debilia, & ingreditur in medicinis magnis. Reci. foliorum rosarũ recentium, & humidarum, quæ iam incipiunt reserare nodos. vnc. vnam & ß. Terantur contritiõe vltima in mortario lapideo. Deinde pijciantur super illas aloes boni & electi, & caryophyllorum, & gummi, spicæ indæ, ana drachm. vna & ß. sandali citrini, drach. ij. † ramich, drac. iij. terantur sicut alcohol: terantur cum rosis: & humectentur cum modico aquæ rosatæ infusionis gummi arabici: & iterum terantur. Deinde iterum humectentur & terantur: & hoc fiat per diem vnum. Vltimo vero aromatizetur cum musci, drach. vnius partibus. ij. ambræ & camphoræ, ana aure. ß. & fiant trochisci sicut diximus, & sigillentur.

Additio.

Confectio galliæ Sebellinæ non est in vsu tamen ingreditur in confectione aromatici nardini, sed loco eius sunt qui ponunt galliam muschatam. Summa medicinarum est res. xij.

MANARDVS de confectione Galliæ Sebellinæ.

Et hæc non minoris est vsus, quàm prȩcedens. RAMICH.) Descriptionem habes infra.

SYL. *Troch. Galliæ aromaticæ, veteribus celebratißimus ad cerebrum, cor, ventriculum, hepar, cæterasq; partes nutritorias roborandas, neruosq; imbecillos illitu firmat: celebribus deniq; compositionibus miscetur: Recipit autem emblicarum exossatarum, vnc. iij. quæ parum tritæ triduo in vase vitreo probe operculato macerētur lib. dimidia aquæ rosatæ, cui prius rosæ siccæ, & cortices citrorum sint immersi, infusiq; : deinde aquæ rosarum prædictæ infusionis vncias quatuor præterea immitte, & postridie tantundem, donec emblicarum virtus aquis sit impressa. Tunc accipe ligni aloes drachm. octo, ramich vnciam vnam & dimidiam, rosarum, caryophyll. ana drach. decem: spicæ Indæ drach. tres, santali flaui aromatici drach. quatuor: gummi Arabici drach. sex: tere tenuißime, & cum prædicta infusione emblicarum paulatim adiecta misce, & finge trochiscos: sigilla, aromatiza caphuræ, & moschi, ana drach. vna: ambræ drach. duabus, serua vitreo vase.*

ANT. Confectio alia Galliç alefanginæ, & est eius interpretatio aromatizatæ, & ē illa de qua antiqui considerant: & de qua plurimi loquuntur, & cerebrum, & cor, stomachum, & hepar confortat, & omnia membra nutritionis. Et linitur super neruos debiles, & confortat eos, & ingredit̄ in medicinis magnis, & hoc est, quod intelleximus. Accipe emblicorum bonorum abiectis ossibus drachm. quatuor conterantur contritione crassa: & ponantur in vase vitreo, & fundantur super eos aquæ rosatæ bonæ, & electæ infusionis rosarum siccarum, & corticum citrorum lib. ß. & stringatur os vasis, & dimittatur per dies. iij. Deinde fundatur in eis aquæ prædictæ infusionis, drach. iiij. & in crastinum fiat similiter vsquequo emblicorū virtus in aqua imp̄ssa sit. Tunc vero accipe ligni aloes boni, drach. viij. ramich, vnc. vnā, & ß. rosarum, drach. x. caryophyllorum drach. x. spicæ indę, drach. iij. † sandali citrini aromatizati, drach. iiij. gummi arabi, drach. vi. terantur omnia sicut alcohol, sicut dixi & fundatur super ea parum succi infusionis prædictæ emblicorum: & conterātur cum eo vsquedum totū in eo paulatim fundatur. Vltimo vero aromatizetur cum. ʒ. i. camphoræ, & ambræ. ʒ. ij. musci boni drach. i. fiant trochisci, & sigillentur sicut diximus: & ponantur in vase vitreo & administrentur.

*.i.ß.

Additio.

Confectio galliæ alefanginæ: cuius interpretatio est de aromatibus, est in vsu, & intrat sępe alias compositiones. Summa medicinarum est res. xij.

MANARDVS de confectione Galliæ Alefanginæ.

Et hæc eosdē vsus haberet, si bene pararetur. SANDALI citrini aromatizati.) Lege aromatici.

SYL. *Troch. Diarhodon efficacißimi ad febres pituitosas, antiquatas, alijs implexas, formam corrumpentes, ventriculi dolorem leniendum, & humores ipsi adhærentes detergendos, recipiunt foliorum rosarum rubrarum aureos sex: spicæ aromaticæ, ligni aloes, ana aureos duos: glycyrrhizæ aureos tres, spodij aureum vnum: croci aureū dimidium, masstiches drach. duas. cum vino albo fac trochiscos drach. vnius pondere.*

E

SYLVII ANNOTATIO.

Hos trochiscos Mesues suis compositionibus magnis miscet. Nicolaus autem suos diarhodon his diuersos suis.

ANT. Confectio trochiscorum Diarhodon quorum iuuamentum est magnū ad febres antiquas, & febres permixtionū, & febres phlegmaticas, & febres in quibus corrūpitur forma. Et confert ad dolorē stomachi, & abstergit humiditatem eius. Accipe foliorū rosarum rube. aure. vi. spicæ aroma. aure. ij. liquiri. aure. iij. ligni aloes, aure. ij. spodij, aure. vnū, croci, aure. ß. masticis, drachm. ij. Confice cum vino albo & fiant trocis. drach. vnius.

F

Additio.

Trochisci diarhodon s̄m Matthęū siluaticū sunt trochisci de rosis. Secundum tn̄ Mes. aliud sunt trochisci diarhodon, & aliud trochisci de rosis, & est hæc cōfectio trochiscorū diarhodon, quę intrat in cōfectionibus dn̄i Mes. Nico. in proprio antido. habet vnam aliam descript. quæ intrat in suis confectionibus. Auicen. in. v. can. habet trochiscos de rosis nominatos diarhodon, sed non sunt in vsu. Summa medicinarum est res. viij.

MANARDVS de confectione Trochis. diarhodon.

Nomen hi habent à rosis, & sub eo in multis compositionibus apponuntur, bibunturq; in morbis ad diuturnitatē vergentibus.

SYL. *Troch. de rosis, ventriculum & hepar firmant, humoresq; ab illo detergent: ob id phlegmaticæ febri conducunt: Recipiunt foliorum rosarum drac. decem, glycyrrhizæ, drach. quinque: spicæ aromaticæ, drach. duas, & dimidiam: vino albo excipe: si purgatorios vis, adde scammonij drach. tres.*

G

SYLVII ANNOTATIO.

Dantur ad ventriculi & hepatis, & aliarum partium nutritoriarum imbecillitatem ex morbo longo, & intemperie frigida, humida, febres antiquas, hydropis initium. Quanuis autem diarhodon significet de rosis, tamen hoc loco differunt, vt apud Galenum, & alios leucacantha, & acantha leuce: chalcanthum: & chalchu anthos: aphronitron, & aphros nitru, & alia pleraque, ob aliquam differentiam nunc coniuncta, nunc diuisa.

ANT. Confectio trochiscorum de Rosis, stomachum & hepar confortat, & confert febri phlegmaticæ, stomachum pręparat, & humorositatem ipsius abstergit. Rec. foliorum rosarum drachm. x. liquiritiæ, drach. v. spicæ aromaticæ drachm. ij. & ß. Confice cum vino albo. Quod si facere laxatiuum volueris: † adde scammoneę, drachm. iij.

H

Confectio, vel cōpositio trochiscorum de rosis stomachum, & hepar confortat: tres descriptiones trochiscorū de rosis hic immediate ponuntur: et ab Auic. in. v. can. solum duæ, scilicet trochiscorum maiorum, & minorum de rosis: descriptio tn̄ trochiscorum maiorum de rosis posita ab Auic. est illa, quæ habetur in vsu & de his tribus, quæ ponuntur in litera solum vltima habetur in vsu, & quę ingreditur compositiones magnorum antidotorū, & ideo prima descriptio, quæ sic incipit, confectio trochiscorum de rosis & eupatorio non sunt in vsu, nec præparatę reperiuntur. Sed tertia descriptio habetur in vsu: quorum descriptio sic incipit. Confectio, idest compositio trochiscorum de rosis: sicut confirmatū est in libris Physicorę, &c. Et habent vtilitates & iuuamenta ad dolorem stomachi,

& ma-

& malitiam cõplexionis, & ad febres antiquas, & ad principium hydropisis, nam sunt principaliter cõfortatiui stomachi & hepatis, & aliorum membrorum nutritiuorum relaxatorum ex longitudine ægritudinis, & dosis cum circunstantijs requisitis est sicut trochiscorum diarhodon dictorum superius. Et simplicia, et modus compositionis apparet in litera.

Additio.

Isti trochisci sunt illi qui in vsu habentur, idem inferius habet vnam aliam descript. sed ista est nobilior. Auicen. in. v. cano. similiter Serapio habent plures descrip. trochiscorum de rosis. Ras. similiter. ix. ad Almansorem cap. de his quæ confortant stomachum habet vnam descrip. trochiscorum de rosis, similiter in. x. cap. de feb. quotidianis quæ non sunt in vsu. Summa medicinarum est res. iij.

MANARDVS de confectio. Troch. de rosis.

Ex duabus istis cõpositionibus secũda est efficacior. SI vis addere scammoniũ vbi legis lib. iij. lege drachmas. Florum squinãti) In voce schœnoantos includit flos, quare superflue additũ floris.

SYL. *Troch. de rosis & eupatorio, obstructionem hepatis probe leuant, & inde nascentes icterũ, febres antiquas, & alijs complexas. Recipiunt foliorum rosarum, drachmas octo, spicæ, rhabarbari, glycyrrhizæ, ana drach. ij. spodij, drach. vnam & dimidiam, succi eupatorij, drachmas decem, cum manna fac trochiscos.*

B

ANT. CONfectio trochiscorum de rosis & eupatorio expertorum iuuamentorum ad febres antiquas: & febres compositas & ad dolorem hepatis, & oppilationẽ ipsius & hicteritiã. Rec. foliorum rosarũ, drach. viij. spicæ drach. iij. rauedsceni *drach. iij. spodij drach. i. & ß. liquiritiæ drach. iij. & ß. succi eupatorij drach. x. fiant trochisci cum tereniabin.

iiij.

Additio.

Hæc descriptio trochiscorum de rosis, & de eupatorio apud aliquos habetur in vsu. Summa medic. est. vij. res.

MANARDVS in confectio. Troch. de rosis & eupatorio.

Hi validiores sunt omnibus his qui à rosis nomen acceperunt.

SYL. *Troch. de rosis, multorum scriptis celebrati, efficaces ad multos affectus, præsertim ad ventriculi dolorem, malam coctionem, febres antiquas hydropem incipientem, & illos maxime, quibus forma corrũpitur, Recipiunt rosarum drach. iiij. ligni aloes, drach. ij. mastiches, drach. i. & dimidiam, absinthij romani, cinnamomi, spicæ nardi, casiæ ligneæ, schœnu anthus, ana drach. i. cũ vino antiquo, & aqua decoctionis radicũ, fac trochiscos drac. ii.*

SYLVII ANNOTATIO.

Radices sunt vrenticæ quinq; intelligendæ, rusci, asparagi, apij, petroselini, fœniculi.

ANT. CONfectio trochiscorum de rosis sicut confirmatum est in libris plurimorum iuuamentorum, quorum maius est ad dolorem stomachi, & malitiã digestionis, & eos proprie quibus corrumpitur forma. & principium hydropisis, & febres antiquas. Cuius hæc est permixtio. Rec. rosarum. ʒ. iiij. ligni aloes. ʒ. ij. masticis. ʒ. i. & ß. absinthij romani, cinnamomi, spicæ, cassiæ lig. florũ schœnãthi, ana. ʒ. i. Fac trochiscos. ʒ. ij. cum vino anti. & aqua decoctionis radicum.

Additio.

Ista descriptio trochiscorum de rosis non est in vsu, sed illa quę superius fuit descripta. Per decoctionem radicum intellige quinq; tadicum communium, vt brusci, asparagi, apij, petrose. & fœniculi. Summa medicina. est. x. res.

A

SYL. *Troch. galliæ magnæ, seu regalis, ventriculum cor, hepar, cæterasq; partes nutritorias roborat, appetẽtiam excitat, coctionem iuuat. Recipit succi dactylorũ immaturorum, lib. i. quæ semel ferueficat, cola, in ea coque ad mellis craßitiem, gallarum recentiũ curiose tritarũ, vnc. iii. deinde rosarum rubrarũ, vnc. i. cardamomi, seminis fraxini, caryophyllorum, nucis moschatæ, mastiches, ligni aloes, ana drach. vii. & dimidiam cinnamomi drach. iii. santali flaui drach. v. croci drach. dimid. gummi arabici drach. i. tere, cribra, misce prædictis, extende super marmor oleo amygd. vnctum donec siccentur, terantur tunc tenuißime, moschi aureo dimidio aromatizentur, cum aqua rosata fiant trochisci parui, siccentur in vmbra.*

ANT. SVcahal ertif, & est gallia magna, siue regalis, stomachũ cor & hepar, & omnia membra nutritiua confortat, appetitum excitat & digestionẽ procurat, cuius permixtio. Rec. † succi albelach lib. i. bulliat ebullitione vna. Deinde coletur, & proijciatur super ipsum gallarum recentium contritarum cõtritione vltima vnc. iij. & bulliat donec fiat sicut mel. Deinde accipe foliorum rosarum vnc. i. cardamomi, lingue auis, caryophyllorum, nucis muscatæ, masticis, ligni aloes ana. ʒ. vij. & ß. darseni. ʒ. iij. sandali macaziri. ʒ. v. croci. ʒ. ß. gummi arabici. ʒ. i. Teratur, & cribellentur. Et misce cum prædictis, & expande super marmor inunctum oleo amygdalarum, donec siccetur. Deinde puluerizetur sicut alcohol & aromatizetur cum musci aure. ß. Deinde cum aqua rosata fiant trochisci subtiles, & siccentur in vmbra.

C

Additio.

Hæc descriptio galliæ regalis siue imperialis, non est in vsu. Et sunt albelach dactyli immaturi vt dictũ fuit supra in syrupo de albelach. Summa medici. est. xvi. res.

MANARDVS de Sucahal ertif.

Hac voce Suc vtuntur Arabes ad significandũ galliam. SVCCI Albelac.) Sunt ex genere dactylorum, & credo quod sint immaturi. De lingua auis, & Darseni, supra dictum est.

SYL. *Troch. Ramich, ventriculum, cor, hepar imbecilla firmat, & lubrica viscera ac intestina, choleram morbum sistit, acrimoniam obtundit, animum reddit trãquillum, omnem hæmorrhagiam cohibet, ob quam naribus sanguine fluentibus flando impellitur, aliis medicamentis miscetur. Recipit oxalidis vnc. xvi. semel ferueficat cum rosarum vnc. i. baccarum myrti vnc. ii. cola, his misce gallarum recentium curiose tritarum vnc. ij. coque iterum. Deinde pulueriza super ipsa foliorum rosarum unc. i. santali flaui vnc. i. & quartam, gummi arabici, vnc. i. & dimid. carnium rhois, spodij, ana drach. vij. omphacij, drach. vii. succi baccarũ myrti multum tritarũ, unc. iiii. ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, ana drach. iiii. misce omnia simul, & extende in scutella lapidea usq; dum siccentur, post tere minutim, & cũ caphuræ aureo vno, & aqua rosarum fac trochiscos paruos, sicca in umbra. Sunt qui loco succi oxalidis sumunt succum cydoniorum immaturorum: quidam quoq; aromatizant moschi drachmæ unius quarta parte.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

In multas compositiones recipitur, propter quas solas quibusdã paratur, illas compositiones vsurpãtibus. Ramich autem Serapioni gallia est, aut galliæ materia. Galliæ autem videntur trochisci quidam prædicti vocari à gallis fructibus: quas fere recipiunt, aut per se aut per trochiscos ramich, qui gallarum vncias tres recipiunt.

Gallia autem moschata cur sit appellata, non video, cum nec gallas, nec ramich accipiat: ramich autem nescio an ex rumice Latina voce corruptum est, quem largissimum hæc compositio recipit.

ANT. Confectio ramich, quæ est medicina composita, & recipitur in alijs medicinis, & confortat stomachum cor & hepar debilia, & valet ad lubricitatem viscerum & intestinorum, & sedat acuitatem, & sistit fluxum cholericum & vomitum, & sedat animã & acquiritur ex eo in hoc iuuamentum magnum. Et confert ad fluxũ sanguinis vndecunq;. Et exufflatur ex eo in nares propter fluxum sanguinis ex eis. Rec. succi herbę acetosæ. ℥. xvi. bulliat ebullitione vna cum rosarum. ℥. i. granorum myrti. ℥. ij. & coletur, et misce cum eo gallarum recentium & humidarum tritarum vltima cõtritione. ℥. iij. & coquatur adhuc. Deinde pulu erizetur super ea foliorum rosarum. ℥. i. sandali macaziri. ℥. i. & quarta, gũmi arabici vnc. i. & ß. carnium sumach, spodij ana. ʒ. viij. succi acrestę. ʒ. vij. succi granorum myrti tritorum contritione vltima vnc. iiij. ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis musca. ana. ʒ. iiij. inuoluantur omnia simul & expande in scutella lapidea vsq; dum siccetur. Deinde tere † sicut alcohol, & cum camphoræ aure. i. & aqua rosata fac trochiscos subtiles & exicca in vmbra. Et apud alios loco succi acetosæ, pone succi citoniorum acetosorũ immaturorũ tantundem. Et quidam sunt qui aromatizant cũ musci. ʒ. i. quarta.

Additio.

Hæc confectio ramich est multum in vsu, quia sæpe intrat confectiones, tamen descriptiones ipsius sunt diuersæ secũdum medicorum diuersitatem. nam descriptio ipsius reperitur apud. Serapionem in suis simplicibus qui sic ait, ramich est gallia seu materia ex qua fit gallia, & dicit ꝙ accipitur ex multis speciebus, & aliquando accipitur ex dactylis immaturis, aliquando accipitur ex gallis, et aliquando accipitur ex corticibus granatorum, & ex herbis asperis, & omnes species eius sunt frigidæ & stipticæ, & inferius docet modum faciendi, sed non est similis isti Mesuæ. Liber qui dicitur albucasis tractatu secundo habet vnam aliam descriptionem quæ fit ex passulis rubeis, & alijs, sed non fit, quia nobilior omniũ est hæc præsens domini Mes. Summa medicinarum est. xvij. res.

MANARDVS de Confectio. Ramic.

Ramic solent vocare Arabes mixturã quandam ex gallis & passulis. Valde adstringit quocunq; modo quis ea vtatur. De spodio infra dicit. SICVT alcohol.) Id est, subtilissime, vt oculares medicinæ teri solent.

SYL. *Trochisci caphuræ, ad febres ardentes, bilis & sanguinis feruorem, uentriculi et hepatis intemperiem calidam, & ab his sitim inexpletam, icterum quoq;, ac phthisim & hecticam conferunt, recipiuntq; foliorum rosarum drach. quatuor, spodij, glycyrrhizæ, ana drachmas duas, santalorum flauorum, drach. ij. & dimidiam, croci, seminum melonum, citrulli, cucumeris, cucurbitæ, tragacanthi, gũmi, spicæ, ana drac. i. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drac. i. partes duas, sacchari albi, et mannæ, ana drachmas tres, comprehende muccagine seminis psyllij, & * aqua rosarum.*

E

SYLVII ANNOTATIO.

Vt præcedentes parantur, non ꝙ per se vsurpentur, sed ꝙ in alias compositiones veniant. Spicam tamẽ & crocũ, xylaloen, cardamomum, & etiam saccharum, mannam, febribus acutis noxia tolle, si contra ipsas his es vsurus. Trochisci albi, seu collyrium album Rasis his affines sublatis calidis, recipiunt cerusæ lotæ, drach x. amyli drach. iiij. gummi Arabici, tragacãthi, ana drach. ij. caphuræ drachmam dimidiam: Fiant trochisci sic, gummis aqua rosarum solutis addatur reliquorum puluis tenuissimus. Fiant trochisci à medico vtendi in collyria sicca, vel humida.

Confectio trochiscorũ de camphora ad febres multæ inflammationis & sitim vehementem, & incesionem choleræ rubeæ, & ebullitionem sanguinis, & supercalefactionem stomachi & hepatis, & hicteritiam, et conferunt hecticæ, & phtisi. Quorum permixtio. Recipe foliorum rosarum. ʒ. iiij. spodij. ʒ. ij. sandalorum citrinorum. ʒ. ij. ß. croci. ʒ. i. liquiritiæ. ʒ. ij. seminis citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitę, tragacanthi, gummi, spicæ ãn. ʒ. i. ligni aloes, cardamomi, amyli, camphoræ, ana. ʒ. i. partes duas, zucchari tabarzet, & tereniabin ana. ʒ. iij. Confice cũ mucilagine psyllij & aqua rosata.

F

Confectio id est compositio trochiscorum de camphora. Isti trochisci præparati reperiuntur, non quia per se soli habentur in vsu, sed ingrediuntur compositionem quorundam electariorum, et vtilitates eius & modus constructionis apparet in litera, & simplicia eorum sunt superius declarata.

Additio.

G Hi trochisci apud omnes habentur in vsu secundum præsentem descriptionem. Auicen. in quinto cano. habet quinq; descriptiones sed non vtimur illis. etiam Rasis decimo ad Almanso. capitulo de febr. hectica habet vnam aliam descriptionem. similiter Serapio in proprio antidotario habet unam aliam descriptionem quę non est in usu. Summa medicinarum est. xix. res.

MANARDVS in Trochiscos de Camphora.

Res noua, quam gummi arborũ dicunt, & putant valde frigidã. Ego eam quæ ad nos defertur rem factitiam puto, & calidam. Simeon ampar vocat, dicitq; multis in locis emanare à quibusdã veluti fontibus, sicut asphaltum & sulphur, esseq; aliud fuluum, aliud subalbum, & tertium nigrũ, habereq; vires calefaciendi & incidendi.

Trochiscorum rhabarbari, valent ad hepatis obstructionem, dolorem, tumores præter naturam, affectus inueteratos eiusdem, & hydropem, & icterum, & formæ corruptionem. Recipiũt rhabarbari boni, drach. x. succi eupatorij, amygdalarum amararum, ana drach. iiij. rosarum, drach. iij. spicæ, anisi, rubiæ, absinthii, asari, seminis apii, ana drach. i. fac trochiscos ponderis vnius aurei.

H

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam sunt in vsu ad frigidos, & pituitosos, ac etiam biliosos affectus hepatis, quibus corporis habitudo seu forma cachexia corrumpitur, vt in hydropicis & ictericis & cæteris cachecticis, ob hepatis deprauatam actionem. Dãtur drach. i. ex aqua aut vino, pro affectuum & aliorum indicantium natura. Ad comprehendẽda autem oĩa, vt trochisci fiant, succo eupatorij largiore opus est. Troch. ex rheo Indico Actuarij sunt his affines: ponderibus tamẽ variant.

Confectio trochiscorũ de rhabarbaro conferens ad dolorem hepatis & oppilationẽ ipsius, & ad apparata eius, & antiquas ægritudines in ipso hydropisim & corruptionem formæ et hicteritiam. Accipe raued boni, drach. x. succi eupatorij,

eupatorij drachmas quatuor, rosarum drach. A tres, spicæ, anisi, rubeæ tinctorum, seminis apij, absinthij, asari, ana drach. i. amygdalarum amararum* drachmas quatuor. Et fiant trochisci aure. vnius.

Confectio, id est compositio trochiscorum de rhabarbaro. Isti trochisci a quibusdam magistraliter habentur in vsu, & præparantur, & eorum vsus est conueniens ad dolorem hepatis frigidum a materia pungitiua, & ad oppilationem ipsius, sunt enim aliqualiter solutiui materiei subtilis aquosæ ac citrinæ, & ideo multum conueniunt hydropicis & his quib9 habitudo corporis seu forma corrumpitur, & dosis est vsq; ad. ℥. i. cum aqua, vel vino secundum exigentiam dispositionis curandæ eum decoctionibus & cætera.

Additio.

Hi trochisci apud nos multum habentur in vsu secundum præsentem descriptionem. Auicen. in quinto cano. B habet vnam aliam descripti. quæ fere eadem est cum ista. Rasis. ix. ad Almanso. capitulo de dolore hepatis habet trochiscos de raued. similiter Serapio in proprio antidotario habet trochiscos de raued, id est de rhabarbaro, qui non sunt in vsu. Notabis vnum, q Mes. non ponit liquorem cum quo debent confici isti trochisci, sed secundum quosdam debent confici cum succo de eupatorio. Summa medicinarum est res. x.

MANARDVS in confectionē de rhabarbaro.

Horum potus in his, qui mali habitus sunt, magnæ vtilitatis est. His vti assueuerunt medici in febribus ex decidentia acutis, & incipiente malo habitu.

SYL. *Trochis. spodij efficacissimi in febres acutas ventriculi, & hepatis inflammationem, & sitim vehementem, Recipiunt spodij, drac. iiij. rosarum rubrarum, drac. vij. seminis portulacæ, succi glycyrrhizæ, ana drach. duas, cū muccagine seminis psyllij fac trochiscos drach. vnius: vtere cum succo mali granati. Sunt qui addunt seminum quatuor, gummi Arabici, tragacanthi, croci, ana drach. vnam & dimidiam.*

ANT. Confectio trochiscorū de spodio, qui sunt vltimi ad febres acutas, & inflammationem stomachi & hepatis, & sitim vehemētem. Recipe spodij drachmas quatuor, rosarum rubearū drachmas septem, seminis portulacæ, succi liquiritiæ, ana drach. ij. Confice cum mucilagine psyllij, & fac trochiscos drach. vnius: & da cum succo mali granati. Et alij addiderunt. iiij. seminum, gummi arabici, tragacanthi, croci, ana drach. i. & ß.

Confectio, id est compositio trochiscorum de spodio. duæ descriptiones trochiscorū de spodio reperiuntur, quę ponuntur in litera, sed prima non est in vsu.

Additio.

Isti trochisci sunt in vsu maxime secundum pręsentem descriptionem, Auicen. in quinto can. habet vnam descriptionem & dicuntur trochisci de spodio cum tereniabin & sunt quasi ijdem. Rasis. ix. ad Almanso. capitulo de fluxu ventris habet vnam aliam descriptionem, & similiter decimo capitulo de febribus quibus accidit frigus & calor. & similiter eodem tractatu capitulo de febre hectica habet vnam aliam descriptionem, sed non sunt in vsu. similiter Serapio in proprio antidotario habet plures descriptio. trochiscorum de spodio.

[...]n me-[...]est xij.

MANARDVS in confectio. trochi. de Spodio.

Spodium fit liquescentibus cadmia, & ærario lapide: tenuior enim pars exhalans & tecto fornacis adhærēs ampullescit, & πομφόλυξ appellatur. Pars verò grauior descendit, & pauimento, vel lateribus hæret, quę spodium vocatur. Recentiores Auicennam sequentes, antispodion spodio præferunt, maxime id quod ex cannarum radicibus exustis, licet sint alia plura præstantiora, vt quod ex myrto, vel olea, vel lentisco. Modum autem confectionis tradit Dioscorides libro quinto. Veri autem spodij vsus non fuit, nisi extrinsecus admouendo.

SYL. *Troch. spodij alij, cum semine oxalidis ad febres biliosas cum alui fluore valent, inflammationem ventriculi, & hepatis, & sitim continuam sedant. Recipiunt rosarum rub. drach. duodecim, spodij, drach. decem, seminis oxalidis, drachmas sex, seminis portulacæ, seminum coriandri aceto maceratorum, & torrefactorum, pulpæ rhois, ana drach. ii. et dimi. amyli assi, balaustiorum, baccarum oxyacanthæ, ana drach. ii. gummi Arabici assi, drach. i. & dimidiam, comprehende omphacio, vtere cū aliquo succo adstringente.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fluorem alui & dysenteriam iuuant, vel poti drachma vna cum aqua plātaginis, aut vino austero, aqua chalybata iugulato, si febris adest: vel drachmis duabus clystere iniecti: purgato tñ prius corpore per rhabarbarum torrefactum, vel simile, & intestinis clystere alio antè detersis: sitim verò & febrilem ardorem extinguit cum aqua intybi, cichorij, vel alia.

ANT. Confectio trochiscorum de spodio cum semine acetosę confert ad febres cholericas, cum quibus est solutio ventris, & sedat inflammationem stomachi, & hepatis, & sitim continuam. Quorum permixtio. Reci. rosarū rubearum. ℥. xij. spodij, drach. x. seminis acetosæ drac. sex: seminis portulacæ, granorum coriandri infusorum in aceto, & torrefactorum, & pulpę sumach, ana drach. ij. & ß. amyli asi, balaustiarū, berberorum, ana drach. ij. gummi arabici asi C drach. i. & ß. Confice cum succo acrestæ. Da cū aliquo ex robub stipticis.

Cōfectio. i. cōpositio trochiscorū de spodio cū semine acetosæ. Ista secūda descri. multū hr̄ in vsu, & est illa, quæ vbiq; pparata reperit. Isti trochisci multū cōferūt fluxui vētris ab humore cholerico facto, ac ēt dysenterię cū excoriatiōe intestinorū pmissa tñ aliquali euōne cū aliquo, qđ euacuat cōprimēdo, vel cū rhabarbaro torrefacto, vt superius dictū est, & dosis ipsorū est vsq; ad. ℥. i. cū aqua plātaginis, vel cū alijs aquis cōueniētibus, vel cū vino pōtico lymphato cū aqua ferrea. Et maxime cōueniūt nō solū p superius assumpti vna vice, vel pluribus fm exigentiā in tpe cōgruo, sed p inferius cū clysterijs, vel cū alijs stipticis cōstrictiuis, præmisis tñ lenitiuis, & abstersiuis clysteribus, vt sumēdo de ipsis trochiscis. ℨ. ij. cū vino pōtico paruo & cū aqua hordei cū alijs liquoribus, & qn̄q; addimus D succū plantaginis, vel aliquid de pinguedine ad faciendū virtutem medicinarum penetrare in substantiam intestini, & ad alterandū humorē calidū qui vt plurimū est causa fluxus. Et nō solū isti trochisci cōueniunt fluxui vētris, sed & acute febriētibus, sitim extinguēdo. cōueniunt etiā inflāmationi stomachi, & hepatis assumpti p superius cū aqua endiuię, & similibus aquis frigidis alteratiuis, quorū trochiscorū hęc est descriptio. Reci. rosarū rubearū. ℥. xij. spodij. ℥. x. seminis acetosæ drach. sex, & eius sunt duę species. s. syluestris, quæ vocatur lapatium, & domestica, quæ apud nos vocatur acriumcello, & ista proprie vocatur acetosa, quæ est frigidæ complexionis in tertio, & siccæ in secundo, seminis portulacæ, granorum coriandri infusorum in aceto, quod est semen notum frigidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo: habet tamen partem aliquam corticalem extrinsecam paruam, quæ est valdæ calidæ complexionis, & siccæ in secundo. Infunditur autē in aceto,

Exhibitio eorū dupliciter.

Acetosæ spēs duę.

in aceto, vt huiusmodi extrinsecæ, & insensibilis partis caliditas, & malitia remoueatur ab ea. Ac etiam, vt subtilietur reliqua parte eius, vel substantia facilius penetret ad partes eius profundiores. sumach. ana. ʒ. ij. & ß. amyli, asſi, balaustiæ, & sunt flores malorum granatorum cũ stipticitate multa, berberis, ana. ʒ. ij. gummi arabici asſi. ʒ. i. ß. confice cum succo acrestæ, & da cum aliquo ex robub. i. succo stiptico, vt plantaginis & similibus.

Additio.

Isti trochisci multum habentur in vsu. Auicen. in quinto cano. similiter Serapio in proprio antidotario habent trochiscos de spodio cum semine acetosę, qui non sunt idẽ cum istis. Similiter Haly. x. practicæ. Summa medicinarum est res. xi.

MANARDVS in confectionem trochisc. de Spodio cum semine acetosæ.

Potentes essent in adstringendo, sed non parantur.

SYL. *Trochis. oxyacanthæ, febres ardentes extinguunt ac sitim vehementem. Recipiunt baccarum oxyacanthæ, aut succi earũ, succi glycyrrhizæ, seminis portulacæ, spodij, ana drac. iii. rosarum, drac. vi. spicæ, croci, amyli, tragacanthi, ana drac. i. seminis citruli, drac. iii. & dimid. caphuri, drac. dimid. cum manna fac trochiscos.*

ANT. Confectio trochiscorum de berberis ad febres inflãmatiuas. Extinguũt enim eas, & sitim angustiosam. Reci. berberorum, aut succi eius, spodij, succi liquiritię, & seminis portulacæ, ana. ʒ. iij. rosarum. ʒ. vi. spicæ, croci, amyli, tragacanthi, ana. ʒ. i. seminis citrulli. ʒ. iij. & ß. camphorę. ʒ. ß. Confice cum tereniabin.

Hæc prima descriptio non habetur in vsu. Additio.

Isti trochisci habentur in vsu maxime ẜm præsentẽ descriptionem quia idem inferius describit vnam aliam descriptionem, sed ista est nobilior. Auicẽ. in. v. cano. habet. vij. descriptiones trochiscorum de berberis, quæ non sunt in vsu. Ras. ix. ad Almanso. ca. de dolore hepatis habet vnam aliam, quæ non est in vsu. Similiter Serapio in proprio antidotario habet tres descriptiones, quarum vltima est similis huic, item Haly. x. practicæ, habet vnam descriptionem trochiscorum de berberis, quæ non est in vsu. Summa medicinarum est. xij. res.

MANARDVS in confectio. de berberis.

Nec hos vidi parari: non putarim tamen tam validos, vt dicit Mesue, ad sitim sedandam.

SYL. *Trochis. oxyacanthæ alij, ad intemperiem calidam, fluorem alui, hepatis dolorem. Recipiunt baccarum oxyacanthæ drachmas duas, spodij, masliches, xylaloes, galliæ, spicæ, seminis oxalidis, ana drachmam vnam, rosarum, drachmas quinque: gummi, drach. iii. cum aqua rosarum fac trochiscos.*

SYLVII ANNOTATIO.

Rarior vsu hic, quàm superior: amborum loco fuerit vua oxyacanthæ condita.

ANT. Confectio alia trochiscorũ de berberis, qui conferũt ad calefactionem, & solutionem ventris & dolorem hepatis. Reci. berberorum. ʒ. ij. spodij, xylaloes, seminis acetosæ, masticis, galliæ, ana drac. i. rosarum. ʒ. v. gummi. ʒ. iij. Et confice cum aqua rosata.

Isti trochisci magistraliter habentur a quibusdam in vsu licet rarissime præparati reperiantur. Conueniunt autem prædictis dispositionibus a dominio humoris calidi subtilis & acuti. Et dosis & modus assumptionis, & constructionis ipsorum est sicut & aliarum quarumcunque. Summa medicinarum est. x. res.

E SYL. *Troch. absinthij, obstructiones ventriculi, & hepatis, & ab his dolorem, & febres antiquas tollunt: dictas partes, reliquasq; nutritorias roborant, appetentiam excitant. Recipiunt rosarum, absinthij, anisi, ana drach. ij. rhabarbari, succi eupatorij, asari, apij, amygdalarũ amararum, spicæ, masliches, folij, ana drach. i. fac trochiscos cum succo intybi. Da cum succo herbarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Scilicet absinthij, eupatorij, apij, aut cũ aqua ex ipsis destillata.

ANT. Confectio trochiscorũ de absinthio, qui cõferunt febribus antiquis & aperiunt oppilationem hepatis & stomachi, & confortant stomachum, & conferunt dolori membrorum nutritionis, & confortant appetitum. Rec. rosarũ, absinthij, anisi, ana drach. ij. raued, succi eupatorij, asari, apij, amygdalarum amararũ, spicæ, masticis, & folij, ana drach. i. Fac trochiscos cũ succo endi. Da cum succo herbarum.

F Confectio trochiscorum de absinthio. Iam dictum est, ꝙ raro vtimur trochiscis separatim, & de per se, sed vsus ipsorum communiter est quosdam ex eis admiscendo cũ electarijs. Isti trochisci a quibusdam magistraliter habentur in vsu, habent enim principaliter conferre antiquis febribus aperiẽdo oppilationes stomachi, & hepatis, & sic prædicta membra & alia nutritiua mire confortant, & appetitum incitant, dolorem remouent a prædictis membris. Et dosis & tempus & modus, & cum quibus aquis sunt assumendi ad plenum clare cõcipitur superius in trochiscis diarhodon. Et ponit descriptionem cum dicit. Reci. absinthij, &c. raued. i. rhabarbari, da. i. exhibeas cũ succo herbarum prædictarum, scilicet eupatorij, vel apij, vel alijs in descriptione præsenti, sed loco istorum succorũ accipimus aquas distillatas, &c.

G Additio.

Isti trochisci sunt in vsu secundum præsentem descriptionem. Auicen. in quinto cano. habet duas descriptiones, sed nulla earum est in vsu. Similiter Serapio in proprio antidotario. similiter Haly. x. practicæ habent vnam descriptionem, quæ non est in vsu. Summa medicinarum est. xij. res.

MANARDVS in Confectio. troch. de Absinthio.

Hi communiter conficiuntur, & vtiliter bibuntur in longis febribus.

SYL. *Troch. eupatorij, obstructionem & tumorem præter naturũ hepatis & lienis sanant, ac inde natas febres antiquas, & harum rigorem, icterum, incipientem hydropem. Recipiunt mannæ, succi eupatorij, ana vnc. i. rosarum, vnc. dimid. spicæ, drach. iii. rhabarbari, asari, anisi ana drac. ij. spodij, drac. iii. & dimid. cum* herbarũ succis, forma trochiscos, & cum ijsdem vtere.*

*Eupa[torij]

H ANT. Confectio trochiscorum de eupatorio confert ad febres antiquas, & rigorem earum, oppilationem hepatis & splenis aperit, & sunt medicamina bona apostematum in ipsis, & hictericis, & in principio hydropisis. Rec. tereniabin, succi eupatorij, ana. ℥. i. rosarum vnc. i. ß. spicæ, drachmas tres: raued, asari, anisi, ana drach. ij. spodij* drach. iij. & ß. Fac trochiscos † cum succo herbarum. Da cum eis.

* drac[hmas]

Confectio trochiscorum de eupatorio magistraliter a quibusdam habetur in vsu, & habent virtutem, & efficaciam in aperiendo omnem oppilationem splenis, & hepatis. Conferunt ẽt in principio hydropicis, & hictericiæ

præsertim citrinæ, conferunt etiam antiquis febribus euenientibus cum rigore, & frigore ex reuocatione caliditatis ad interiora si ex eis assumatur in puluere, vsque ad drac. vnam, cum vino, vel cum succis, aut aquis distillatis conuenientibus dispositioni curandæ, et isti trochisci sunt maioris apertionis, & virtutis maioris in aperiendo quã trochisci de absinthio, & modus constructionis apparet in litera, & simplicia sunt superius declarata. Et nota, quòd licet in istis sicut & in quibusdam alijs ingrediatur aliquantulum rhabarbari non tamen propter hoc sunt sensibiliter solutiui, sed isti solum sunt sensibiliter oppilationum aperitiui, & confortatiui membrorum nutritiuorum, & relaxatorum ex ægritudine longa.

Additio.

Isti trochisci sunt in vsu. Auicen. in quinto cano. similiter Haly. x. practicæ habent vnam aliam descriptionẽ, quæ non est similis huic, neque in vsu habetur. Summa medicinarum est. ix. res.

MANARDVS in confectio. troch. de Eupatorio.

Et hi quoque passim conficiuntur, sed à paucis bene, ignorantibus veram Eupatorium. CVM succo herbarum.) Cum succo videlicet Eupatorij.

SYL. *Trochisci anisi, obstructiones hepatis, & alios eius morbos, & inde natas febres antiquas sanant. Recipiunt anisi, eupatorij, ana drach. ij. seminis anethi, spicæ, mastiches, folij, absinthii, asari, apii, amygdalarum amararum, ana drachmam dimidiam, aloes, drachmas duas, compone cum succo absinthii, & apij. Da cum syrupo acetoso, & succo herbarum.*

ANT. Confectio trochiscorum de aniso qui auferunt febres antiquas, et aperiunt oppilationes, & emendant malitias hepatis. Recip. anisi, eupatorij, ana drach. duas: seminis anethi, spicę, masticis, folij, absinthij, asari, apij, amygdalarum amararum, ana drach. ß. aloes, drach. duas, confice cum succo absinthij & apij. Da cum syrupo acetoso, & succo herbarum.

Hæc prima descriptio non est in vsu.

Additio.

Isti trochisci de aniso s̃m præsentem descriptionẽ interdum habentur in vsu. Auic. in. v. can. similiter Serapio in proprio antido. habent vnam descriptionem, quæ non est in vsu. Summa medicinarum est. xiij. res.

MANARDVS in confectio. troch. de Aniso.

Hi parari rectè non valent, quia caremus folio. Secũdi possent quidem parari, sed non parantur.

SYL. *Trochisci anisi alii ex decem simplicibus, hepatis vitia, & inde natas febres antiquas, & quartanas, & formam corrumpentes sanare sunt a veteribus probati. Recipiunt anisi, succi eupatorij, ana drac. iiij. mastiches, spicæ, apij, absinthii Romani, asari, folij, ana drachmam vnam, amygdalarum amararum drachmam vnam & dimidiam, ligni aloes bonæ, drachmas duas, confice cum decocto absinthii.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam crassam tenuant: obstructiones hepatis & lienis liberant: flatus dissipant.

ANT. Confectio alia trochiscorũ de aniso, & sunt de decem medicinis, & sunt in intentione primorum, & valet ad febrem antiquam, & ad eam in qua corrumpitur forma, & ad quartanã antiquam, & rectificant hepar: & sunt experti. Recipe anisi, drachmas quatuor: masticis spicæ, apij, absinthij, romani, asari, folij, ana drach. i. amygdalarum amararum, drach. i. ß. aloes boni, drach. ij. succi eupatorij * drach. tres. Confice cũ decoctione absinthij.

*drach. iiij.

Isti trochisci a quibusdam habentur in vsu. Sunt autem ad gustum displicibiles valde. dicuntur autem de decem medicinis, quia decem simplicia ingrediuntur eorum compositionem, & denominatur ab aniso, quia anisum principaliter eorum compositionem ingreditur. & ipsius virtute operantur. Isti trochisci sunt vigorosi in subtiliando materias crassas melancholicas, & ideo conueniunt ad quartanam antiquam, & ad oppilationes hepatis, & splenis eas aperiendo, & ventositates crassas dissoluunt. & alias virtutes, & vtilitates habent quas autor ponit in litera, & tempus & modus exhibitionis, est sicut supradictorum trochiscorũ & maxime diarhodon. Summa medicinarum est res. xi.

SYL. *Troch. Cancami, ad obstructiones hepatis, & lienis, & inde natas febres varias antiquas, & ascitem, vrinas mouent. Recipiũt cancami mundati, succi glycyrrhizæ, absinthii, oxyacanthæ, succi eupatorij, rhabarbari, aristolochiæ longæ, costi, asari, amygdalarum amararũ, rubiæ, anisi, apij, schœnu anthus, ana drach. i. fac trochiscos ponderis drachmæ vnius.*

ANT. Confectio trochiscorum de lacca. Et conferũt ad oppilationem hepatis, & splenis, & febrem diuersam & antiquam, & ad ascitem, & prouocant vrinam. Reci. laccæ mundatæ, succi liquiritiæ, absinthij, berberis, succi eupatorij, raued, aristolochię, costi, asari, amygdalarum amararum, rubeę tinctorum, anisi, apij, schœnãthi, ana. ʒ. i. Fac trochiscos drach. i.

Isti trochisci non sunt in vsu, possunt tamen magistraliter præparari.

Additio.

Isti trochisci de lacca sunt in vsu secundum præsentem descriptionem. Auicen. in quinto cano. similiter Serapio in proprio antidotario. item Haly. x. practicæ habent vnam descriptionem, quæ non est in vsu. Rasis etiam. ix. ad Almansorem cap. de dolore hepatis habet vnam aliã descriptionem qua non vtimur. Summa medicinarum est. xiiij. res.

MANARDVS in confectio. troch. de Lacca.

Si ex vera parentur, erunt valde vtiles in aqua intercute.

SYL. *Trochis. Terræ sigillatæ nostri admodum efficaces ad sputum sanguinis cum aqua plantaginis poti: ad fluorem vero sanguinis è naribus, fronti illiti: ad menses immodicos, vtero iniecti, vel pubi illiti: ad mictum sanguinis, in vesicam iniecti, & ad alias hæmorrhagias, parti sanguine fluenti impositi. Recipiunt sanguinis draconis, gummi Arabici assi, ramich, foliorum rosarum, & seminis earundem, amyli assi, spodij, acaciæ, hypocisthidos, lapidis hæmatitæ, balaustii, boli Armenicæ, terræ sigillatæ, fumariæ, corallii, succini, ana drac. ii. margaritarum, tragacanthi, papaueris nigri, ana drac. i. & dimid. portulacæ assæ, cornu cerui vsti, thuris masculi, croci, ana drac. ii. cũ aqua plantaginis fac trochiscos. Da cum aqua infusionis spodii, gummi, boli Armenicæ, spicæ, ad sputũ sanguinis ex thorace, aut pulmone reiecti, cum aqua portulacæ sumitur: ad excoriationem, cum succo cydoniorũ, vel alio adstringente: ad hæmorrhagiam partium infernarum*

narum inijcitur cum aqua bursæ pastoris. Cogimur interdum his trochiscis addere opii drac. duas: aut plures, aut pauciores.

SYLVII ANNOTATIO.

Troch. sphragidis Lemniæ, seu sigillati terræ Lemniæ, in fluore sanguinis è naribus, ex succo plantaginis, & oui albumine soluti, fronti, & temporibus applicātur: in mensibus immodicis, coxis internis, & lumbis. Sedenagi autē (quod hic habebat interpres) quidam non fumariam, sed cannabis semen intelligunt, quod euphisti tidem alij dictum volunt.

ANT. Confectio trochiscorū de terra sigillata ex inuentione nostra, & sunt vltimi iuuamenti ad sputum, & ad egresionē sanguinis, & proprie sumpti cum aqua arnoglossæ. Et quandoq; linitur ex vno eorum super frōtem, & sedat fluxum sanguinis ex naribus. Et linitur ex eo sup matricem ad fluxum menstruorum & sedat. Et quandoq; mittitur in matricem, & quandoq; linitur super pectinē, & mittitur in vesicā. & quādoq; linitur super mēbrum manationis sanguinis & sunt experti. Quorū pmixtio. Reci. † sanguinis draconis, gūmi ara. assi. ramich. foliorū rosarum, & seminum earum, amyli asſi, spodij, acatiæ, hypocisthidos, lapidis hematitis, eupistidos, balaustiæ, boli armeni, terræ sigillatę, † sedenagi, coralli, carabę, ana. ʒ. ii. margaritarū, tragacanthi, papaueris nigri, ana. ʒ. i. & ß. portulacæ assæ, cornu cerui adusti, thuris gallorum, croci, ana. ʒ. ii. Fiāt trochisci cum aqua arnoglossę. Et da cum aqua spodii, gummi, boli armeni, & spicæ, & quandoq; inuitat necessitas, vt ponantur in eis opii drach. ii. & quandoque plus & quandoq; minus sicut oportet. Modus autem administrationis eorū est secundum tres modos. Ad fluxum sanguinis ex pectore aut pulmone administrandi sunt cum aqua portulacæ. Et ad excoriationem cum rob citoniorum, aut cum aliquo robub stipticorum. Et ad manationem sanguinis ex partibus inferioribus confert iniectio eorum cum aqua virgæ pastoris.

Isti trochisci generaliter sunt in vsu, et sic vbiq; præparati reperiuntur. Ingrediuntur enim compositionem magnorum antidotorum & administrantur a medicis nō solum in puluere per os cum liquoribus conuenientibus, & membra extrinseca liniendo cum illis dissolutis, tamē cū aliquo liquore conuenienti, & principaliter conferunt si per os assumantur cum succo vel aqua buglossæ, vel plātaginis, quæ est herba nota frigidæ & siccæ complexionis in secundo gradu, & per se sola est mirabilis cuilibet fluxui sanguinis ex fractura venæ in pectore. etiam summe conueniunt liniti super frontem, & tempora cum prædicto succo plantaginis & albumine oui, mixtis & cōquassatis ad resistendum superfluo fluxui sanguinis subtilis & calidæ euenientis ex naribus. etiam eodem modo conueniunt cum eodem succo, & albumine oui liniti super partes fœmoris & pectoris, & renum in mulieribus superflue menstruantibus, quarum descriptio hęc est. Reci. sanguinis draconis. est enim succus rubeus cuiusdam arboris in vltramarinis partibus caliditate solis fortiter inspissatus frigidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo. Ramich. & est compositio declarata in philonio persico. Lapidis hematitis. notus est iste lapis, & est frigidæ cōplexionis in primo gradu, & siccæ in secundo. Boli armeni qui

Mirabile in fluxu sanguinis.

Sāguis draconis.

E vocatur ab autoribus. ij. cañ. lutum armenū. Sedenegi. i. fumiterræ, & dictum est de eo, sed Sataragi est quædā herba, quę vocatur prasium, vel prasia, quæ est calidæ, & siccæ cōplexionis in secūdo, quę nō ingreditur cōpositionē istorū trochiscorū. Thuris. i. olibani, & dictū est de eo. & da cū aqua spodij. i. cū aqua in qua infusum sit spodiū, & quędā alia, quæ ipse ponit, quę tandē debet colari. Vltimo subdit & qñ vtimur. s. ad somnum prouocandū, & ad tollendū sensum a mēbro a quo sanguis emanat ponitur opium, &c. sed cū eo præparati nō reperiūtur. Modus alius administrationis eorū est secundum tres modo quos ipse ponit in litera, & sic etiam valent ad tres differentes dispositiones fluxus sanguinis etiam a diuersis membris, vt ipse ponit, & confert iniectio eorū & immissio per clystere quando est excoriatio & fluxus sanguinis ex intestinis. vel iniectio in matricem, quando est fluxus sanguinis cum aqua virgæ pastoris, id est corrigiolę. & est herba nota frigidæ & siccę complexionis in secundo gradu. omnia

F autem alia simplicia ingredientia compositionem ipsorū clara sunt. & sic apparebunt in tabula & modus constructionis apparet in litera.

Additio.

Isti trochisci multum sunt in vsu. Notabis tamen, ꝙ sæpe fit error cōmuniter in dispensatione istorum trochiscorum propter ignorantiam significationis istius vocabuli sedenagi, vel sedenegi. Nam quidam dicunt, ꝙ est semen fumiterræ, vt hic Christoforus de honestis. alij vero dicunt, ꝙ est semen canabis. Nonnulli vero dicunt, vt habetur in synonimis Auicen. & credo melius, ꝙ semen granati syluestris & est melius ad propositum. Summa medicinarum. est. xxiiij. res.

MANARDUS in confect. troch. de terra sigillata.

Terra sigillata ante paucos annos nō afferebatur, nūc cœpit adportari. A Gręcis dr̄ Lemnia sphragis, vel terra Lemnia. His igitur troch. non magna vis est, si cōis illa & vulgaris apponatur, quā terram sigillatam officinę adhuc vocant, & pro vera vendunt. SANGUINIS Draconis.) Secundūm Serapionem & Auic est succus

G herbæ, quæ à Dioscoride vocatur Achillion. Nunc defertur à Lusitanis: diciturq; ab eis esse succus quarundā arborum. SEDENAGI.) Dicunt esse semen cannabis, quod quidem adeò siccum est, vt genituram virorum extinguat.

In manu scriptis exemplaribus duæ sequentes trochiscorum descriptiones inueniuntur, quæ antehac in impressis omissæ fuerunt.

Confectio trochiscorum de Croco, conferens ad internos capitis dolores, & hemicraniam difficilem, & sahara vehementem. Recipit Croci, aur. vij. 5. Colchotar, aur. v. Aluminis, aure. viii. Myrrhæ, spicæ, ana aur. i. 5. omphacij, calchadis, ana drach. i. 5. gūmi, aur. ij. Fiant trochisci cum vino stiptico, & cum necesse fuerit, dissoluatur vnus cum aceto permisto cum aqua rosa

H *cea, & liniantur frons, & tempora. Si autem insomnietatem patitur, opij aur. iij. addes.*

*Confectio trochiscorum de Arsenico, & sunt boni ad excoriationem & ad dysenteriam, & herpetem. Reci. Arsenici citrini vnc. i. Calcis non extinctæ, drach. xij. Acaciæ, * chartarum adustarum, fæcis aceti adustæ, aluminis, balaustij, ana drach. ij. colchotar, floris æris, ana drach. v. terantur cum aceto, & stent in sole per. x. dies, & fiant trochisci, & reponatur in vase vitri, & stringatur os eius, et ponatur vas in vase vbi fuerit acetum, & sunt vltimi, et quando inuitat necessitas, ponunt in eis opij drach. iiij.*

* alias tari ccsti.

Troch.

Troch. colocynthidos in hieram Hermetis, & compositiones alias iniiciendi loco colocynthidos. Recipiunt pulpæ colocynthidos albæ & leuis & seminibus purgatæ, drac. x. forpicibus incidantur, & fricentur cũ vnc. i. olei rosati: fac trochiscos cũ muccagine ex tragacanthi, gummi, bdellii, ana drac. vi. aqua rosarum dies quatuor maceratis, sicca in vmbra, tere curiose, et cũ eadem muccagine forma rursus trochiscos, & vtere.

SYLVII ANNOTATIO.

Nec hiera Hermetis, nec hi trochisci etiam in simplicibus Mesue descripti vsurpantur: salubriores tñ, quã ipsa colocynthis sunt.

ANT. CONfectio trochiscorum alandahal, qui ponuntur in hiera Hermetis, & in aliis confectionibus loco coloquintidę. Accipe pulpæ colocynthidis albæ & lenis, & mundę à granis * ʒ. x. Incidantur cum incisorio incisione conuenienti, & fricetur cũ vnc. i. rosati. Deinde accipe tragacanthi, gummi, bdellij, ana. ʒ. vi. Infundantur in aqua rosata per dies. iiii. Et conficiantur colocynthide incisa cum glutino eorum, & fiant inde trochisci, & exiccentur in vmbra. Deinde iterum terantur contritione bona, & iterum cõfice cum glutino eorum & fiant trochisci & administrentur.

Isti trochisci per seipsos nõ hñr in vsu, ingrediuntur tñ hieram Hermetis superius dictã, q̃ in partibus nostris non hr̃ in vsu. habent tñ virtutẽ solutiuã materierũ crassarum phlegmaticar̃, propter colocynthidẽ, quę in eis ingredit. Et dosis esset ad. ʒ. i. sed non consulo eorum vsum.

Additio.

Isti trochisci sunt in vsu sub noĩe trochiscorũ alãdahal, & sub noĩe trochiscorũ de colocynthide, & ẽm intẽtionẽ ipsius debẽt poni in hiera Hermetis & aliis cõfectionibus loco colocynthidę & sic generaliter faciũt docti aromatarij. item Mes. hos trochiscos describit supra cap. de colocynthide. Summa medi. est. v. res.

MANARDVS de confect. trochi. Alhandal.

Sunt hi veluti castigatio quædam, seu præparatio colocynthidos: & propterea longe securior est eorum, quam illius vsus. Diligenter autem cognoscendum ab eo qui hosce parauit, quantũ colocynthidis in eis posuerit, alij enim plus, alij minus accipiunt, cũ ægrotantium detrimento si id medicus ignorauerit. In meo codice decem drachmis colocynthidos, adduntur decem & octo aliarum rerum: qui modus facit, vt tutò possit eorum dari integer scrupulus, præcipue si secundò contritis eadem addita sint.

SYL. *Trochis. santalorum ad febrem ardentem, ventriculi & hepatis intemperiem calidam, & sitim, Recip. trium santalorum, ana drach. viii. spodii, seminum cucumeris, cucurbitæ, citruli, portulacæ, boli Armenicæ, ana drac. iiii. rosarum drach. sex: fac trochiscos cum aqua portulacæ. Da cum lacte acido, aut omphacio, aut succo acido citri, aut succo ribes.*

ANT. CONfectio trochiscorum de sandalis ad febrem inflammatiuam, & sitim, & malitiã complexionis calidę in stomacho & hepate. Accipe trium sandalorum, ana. ʒ. viii. spodij, seminum cucumeris, cucurbitæ, citrulli, portulacæ, ana drach. iiii. rosarum drac. vij. camphorę ʒ. i. berberis, aut succi eius drach. vi. boli armeni drach. iiij. Confice cum aqua portulacæ. da cum lacte acetoso, aut cum aqua acrestæ, aut acetositate citri, aut rob de ribes.

De istis ponuntur duæ descriptiones, quarũ nulla est in vsu, sed isti primi a quibusdã magistraliter hñr in vsu, & sic nõ aliter præparati reperiuntur. cõferũt enim febribus intensæ & multæ caliditatis extinguẽdo sitim, maxime si assumãtur cũ aqua endiuiæ, vel cũ aliis aquis frigidis aperitiuis, vel succis conuenientibus.

Additio.

Hos trochiscos non habemus multum in vsu. Mes. habet hic duas descriptiones, sed ista est illa qua magis vtimur. Summa medic. est. xiij. res.

MANARDVS in confect. troch. de Sandalis.

Satis anceps sum, an quos sandalos nunc vocant, frigidi sint. Calefacere enim videntur dum gustantur, & extrorsum admouetur. Non consueuerunt tamen trochisci ex eis parari, sed electarium, quod triasandalum Nicolaus nuncupat: quo tñ infrigidandi causa dato, multos audiui se amplius calefactos affirmantes.

SYL. *Troch. santalorum alii idem promittentes, Recipiunt santalorum flauorum, drach. ii. gummi Arabici, seminis citruli excorticati, ana drac. i. seminum lactucæ, portulacæ, tragacanthi, succi glycyrrhizæ, ana drach. dimid. Fac trochiscos, utere ut prius.*

ANT. CONfectio alia trochiscorũ de sandalis, qui conferunt inflammationibus febrium, & siti vehementi. Recip. sandalorum citrinorum drach. ij. gummi arabici, seminis citrulli excorticati, ana drach. i. seminis portulacæ, lactucæ, tragacanthi, succi liquiritiæ, ana drach. ß. Fiant trochisci, & administrentur sicut primi.

Ista descriptio nõ est in vsu. Summa medi. est. vi. res.

SYL. *Trochi. Hamech, sedant inflammationem, ventrem leniunt, thoracem purgant. Recipiunt foliorum violarũ humidi & sicci mediorum, aur. xii. turbith albi & gũmosi, aure. sex: succi glycyrrhizæ, aure. iii. mannæ, drac. tres: fac trochiscos. Dantur aurei duo cum saccharo, aut pulpa cassiæfistulæ, his interdum coacti addimus scammonii drachmas duas.*

SYLVII ANNOTATIO.

Drachmis duabus purgant aquas, & pituitam crassam, flatusq; dissipant. Si autem scammonium acceperint, etiam bilem purgãt sesquidrachma dati. Trochisci de violis in turbith, & capite de asthmate istis sunt finitimi.

ANT. CONfectio trochiscorum Hamech sedantiũ inflammationem, et lenientium ventrem, & mundificantium pectus. Reci. foliorum violarum habentium medietatem inter humiditatem & siccitatem aureos. xij. turbith albi & gũmos aur. vi. succi liquiritiæ aure. iij. tereniabin drach. iiij. Fac trochiscos. Dosis eorum est aure. ij. cum zucchero, aut pulpa cassiæfistulæ. Et quandoque inuitat necessitas, & ponunt in eis scammoneæ aureos. ij.

Nõ sunt ĩ vsu, magistraliter tñ possumus vti eis ad dissoluendũ oẽm ventositatẽ crassam a quacũq; materia factã. sunt ẽt solutiui materierũ phlegmaticarũ et aquosar̃, & si eis addatur scãmonea, vt ponitur in litera vigorosius soluũt materiã phlegmaticã & ẽt cholericã. Et dosis eorũ puluere absq; scãmonea est. ʒ. ij. cũ scãmonea vero est. ʒ. i. ß. secũdũ virtutis fortitudinem.

Additio.

Isti trochisci Hamech dicuntur trochisci de violis, non sunt in vsu secundum præsentem descriptionem. itẽ Mes. ca. de turbith habet trochiscos de violis auctoritate Hamech, qui tamen parum ab istis differunt. idem capit. de asthmate habet trochiscos de violis qui parũ ab istis differunt,

ferūt. similiter Serapio in proprio antidotario habet duas descriptiones trochiscorum de violis, sed parum ab istis differentes, qui similiter in vsu non sunt. Summa medicinarum est. iiij. res.

MANARDVS in confectio. troch. de Hamech.

De cyperis & de ligno aloes, quia non conficiuntur, fortè ob immodicum precium, dimisi.

SYL. *Trochis. cyperi, corruptionem, malamque coctionem uentriculi, & inde natum oris fœtorem salubriter, & certo emendant. Recipiunt zingiberis, cardamomi, nucis moschatæ, cubebarum, macis, caryophyllorum, galliæ, gummi Arabici, ana aureum vnum: corticum citri, mastiches, florum schœnu anthus, cyperi, spicæ, cinnamomi, emblicarum, extremitatum myrti, ana aureos duos: sunt qui addunt moschi ceratia duo: fac trochiscos cum melle vuato, vtere cum vino odoro post purgationem & uomitum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Horum trochiscorum drachma vna post vacuationem materiæ in ventriculo putris & corruptæ, suo vapore tetro expiratione corrumpentis, odorem fœdum emendant, tum quia coctionem iuuāt aucto calore natiuo, & ventriculo ab his roborato: tum quòd odore aromatico etiam cor & cerebrum roborante, oris halitum fœdum tegunt. Multum tamen calent, ob id ęstate suspecti, & quibus hepar est calidius.

ANT. Confectio trochiscorum de cyperis ad fœtorem oris, & corruptionem stomachi, ad malitiam digestionis, & sunt sani & experti. Reci. zingiberis, heyl, nucis muscatæ, cubebæ, macis, caryophyllorum, gallię, gummi arabici, ana aure. i. corticum citri, masticis, florum schœnanti, cyperi, spicę, cinnamomi, emblicorum, extremitatis myrti, ana aure. ij. Et in alio musci chiratas. ij. Confice cū melle passularum, & da ex eis cum vino odorifero. Et hoc post vomitum & ventris solutionem.

Isti trochisci propter eorū efficaciam cōfici possunt, tū non aliter præparati reperiuntur. Conferunt enim principaliter ad fœtorē oris ex vaporibus eleuatis a materia putrida & corrupta contenta in stomacho, & cōueniunt ad debilitatem stomachi, & malitiam digestionis propter debilitatem caloris innati. Confortant insuper cor & cerebrum ipsorum aromaticitate. & dosis est. ʒ. i. cū vino odorifero, & modus assumptionis est sicut modus aliorū trochiscorum superius dictorū. Reci. zingib. heyl. est species cardamomi, loco cuius accipimus cardamomum minus. chiratas duas, & sunt pōdus granorum octo hordei. confice cum melle passularum. i. cum melle in quo passulę diu steterunt infusæ, vel aliter. i. cum expresione substantiæ passularum, quæ sunt bene maturæ. reliqua omnia posita de se ex declaratis sunt manifesta.

Additio.

Summa medicinarum est. xviij. res.

SYL. *Trochisci ligni aloes, ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant, ob id valent ad oris fœtorem pulsum cordis, & syncopen, hydropem. Recipiunt ligni aloes, rosarum rubrarum, ana drachmas duas, mastiches, cinnamomi, caryophyllorum, galliæ, spicæ, macis, nucis moschatæ, cubebarū, cardamomi maioris & minoris, corticum citri, pastinacæ, ana drachmam vnam & dimidiam, moschi, ambræ, ana drachmæ vnius partem sextam, fac trochiscos cum melle vuato. Da cum vino odoro & aromatico.*

E Confectio trochiscorum de ligno aloes conferentium ad debilitatem corporis stomachi, & pulsum cordis, & syncopim, & debilitatē hepatis, & hydropisim, & fœtorem oris. Rec. ligni aloes, rosarum rubearum, ana drac. ij. masticis, cinnamomi, caryophyllorum, galliæ, spicæ, macis, nucis muscatæ, cubebæ, cardamomi, corticum citri, heyl, bauciæ, ana drach. i. & ß. musci, ambrę, ana drach. vnius sextam. Fiant trochisci cum melle passularum. Et administrentur cum vino odorifero aromatico.

Isti trochisci satis conueniunt in operationibus suis cū prædictis trochiscis de cyperis, sunt tamen maioris efficaciæ, & virtutis in confortando stomachum cor hepar, & cerebrū, & totum corpus cum sint debilia, & maxime in virtute digestiua. sunt enim maxime cōfortatiui, & vigoratiui caliditatis naturalis spiritus subtiliando, & eos peruios faciendo & conferunt pulsui cordis & lætificant animam. Conueniunt etiam hydropisi asciti, & fœtorē oris remouent. Et dosis eius & modus compositionis eorū est sicut aliorum. Summa medi. est. xvij. res.

F

SYL. *Troch. capparum, ad splenis duritiem & flatus eius dissipandos, Recipit corticum radicis capparis, seminis agnj, ana drac. vi. melāthij, calaminthes, acori, amygdalarū amararum, nasturtij, hammoniaci, foliorum rutæ, aristolochiæ rotundæ, succi eupatorij, ana drach. duas, cyperi, scolopendrij, ana drachmam vnam, puluis horum omnium comprehendatur hammoniaco aceto dissoluto. Datur aureus vnus cū uino, cui incocta sint radix capparis, cortex fraxini, et cortex tamaricis, aut extremitates ramorum eius, et cortex salicum. Sunt qui valentius efficiunt duplicato hammoniaco.*

G

SYLVII ANNOTATIO.

Materias crassas melancholicas tenuant, lienis & hepatis obstructiones liberant, sicq; duritiem eorum sanant, flatus crassos in didem & ex partibus alijs dissipant. Dantur ieiunis cum vino tenui, vel aqua asplenij. Cortex salicis adstringēs, parum scopis propositis conuenit.

ANT. Confectio trochiscorum de capparibus resoluentium duritiem splenis & ventositatem. Accipe corticum radicū capparis, seminis † agni casti, ana drac. vi. nigellæ, calamenti, succi eupatorij, acori, amygdalarum amrarū, nasturcij, ammoniaci, foliorum rutæ, aristolochiæ rotūdę, ana. ʒ. ij. cyperi, scolopendriæ, ana. ʒ. i. ammoniacum dissoluatur in aceto, & aliarum rerum puluis conficiatur cū eo. Et sit dosis eius aur. i. cum vino in quo coquatur radix capparis, cortex fraxini, & cortex tamarisci, aut extremitates ramorum eius, & cortex salicū. Et sunt qui duplicant ammoniacum, & est melius.

H

Isti trochisci propter eorum iuuamenta, & vtilitates magistraliter a quibusdam habentur in vsu, non tamen aliter præparati reperiuntur, sunt enim principaliter subtiliatiui materierum crassarum melancholicarum, & illarū resolutiui, virtutē & efficaciā hn̄t ī aperiēdo oppilationes & remouēdo duritiē splenis & hepatis. sunt ēt resolutiui vētositatū crassaꝝ ī mēbris ꝑdictis & ī qbuscūqꝫ alijs. Et dosis ipsorū in puluerē redactorū & tēpus exhibitiōis ipsorū est sicut trochiscorū diarhodon cū vino subtili, vel aqua scolopendriæ, vel cū alio liquore conuenienti. Et est vsus eorū magis cōueniens in passionibus splenis frigidis

a materia

a materia melancholica, & sunt valde notādi, quorū hæc est descriptio. Rec. corticū radicū capparis, & sunt cappares fructus cuiusdā herbæ calidæ cōplexionis & siccę ī secūdo, nascētes in partibus alexādrię & apuliæ, & cortices radicis sunt calidiores & sicciores ac masticatę et in ore retētæ mirabilē virtutē habēt in subtiliādo materias crassas phlegmaticas cōtētas in capite illas inferius attrahēdo. vt facilius expuant. Seminis agni casti. & ē arbor qdā calidę cōplexionis in prīo & siccæ in secūdo. Nigellę. semē est cuiusdā herbæ calidæ cōplexionis ī tertio, & siccę in secūdo. debēt assumi cū vino ī quo coquat radix capparis, cortex fraxini cuius semē vocat lingua auis, & radix tamarisci. est aūt tamariscus arbor quędā calidæ & siccę cōplōnis in secūdo gradu, habēs mirabilē virtutē ad splenis duritiē, & cortex salicis. Est.n. salix frigidæ cōplexionis & siccę in primo. Reliqua sunt nota. Additio.

Isti trochisci apud multos in vsu habentur fm præsentē descriptionē. Auic. in. v. can. & Haly. x. practicę. Serapio in prop. antid. habent duas descriptiones ab ista differentes, quæ non sunt in vsu. Summa medi. est res. xiij.

MANARDVS in confect. troch. de Cappar.

Horum creber est vsus in lienis affectibus. SCOLOPENDRIAM.) Eam videlicet, quę vocatur citracum. AGNVS castus.) Lygos, vel vitex dicitur.

Troch. electri, omnem hæmorrhagiam sistunt. Recipiunt succini, aur. sex. cornu cerui vsti, gummi vsti, coralli vsti, tragacanthi, acaciæ, hypocisthidos, balaustij, mastiches, cancami, papaueris nigri assi, ana aure. duos, thuris, croci, opii, ana aureum vnum & dimidium, fac trochiscos cum muccagine se. psyllij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Δι' ἠλέκτρου, seu ex succino, fluxum sanguinis prǽsertim à thorace, pulmone, hepate, renibus, vtero, hęmorrhoidibus drac. j. sumpti cū aqua, aut succo plātaginis, vel polygoni, vel similiū, aut vino granatorū, aut omphacio non salso, aut vino austero imbecillo, & aqua pluuia chalybata. In dysenteria quoq; clystere inijciūtur corpore purgato p rhabarbarū, vel alio cōprimēdo vacuato. Paulo aūt fiūt troch. diaelectru ex psyllij vnc. v. mastiches, electri, scobis iridis, croci, añ. vnc. iiij. vel cū Ga. Oribasio, Actuario, drac. xxx. opij, vnc. ij. vel cum Oribasio & actuario drac. xv. cętera apud hos sunt eadē, nisi ꝙ Actuarius scobis loti rectè addit. Nā lotus arbor siccat, adstringit decocto suorū ramentorū in aqua, aut vino, ēt Gale. lib. vij. simp. vt pilos fluentes cohibeat, & fluxum muliebrem, dysenteriam, cœliacum affectum.

CONfectio trochiscorū de charabe abscindētiū sanguinē de omni loco manatiōis eius. Accipe † charabę, aur. vi. cornu cerui adusti, gūmi adusti, coralli adusti, tragacāthi, acatiæ, hypocisthidos, balaustię, masticis, laccę, papaue. nigri assi, ana aur. ij. thuris, croci, opij, ana aure. i. & ß. Fac trochiscos. ʒ. i. cum mucilagine psyllij.

Isti trochisci generaliter vbiq; pręparātur, & habenē in vsu, & pſertim conueniūt in passionibus in quib⁹ sanguis supflue emanat, & maxime supfluo fluxui sanguinis a pectore, & ruptura venę in ipso, & supfluo fluxui sanguinis ab hepate renibus & intestinis. Sed super oīa cōfert super fluo fluxui sanguinis hemorrhoidarū & mēstruorū, & debent exhiberi cū aqua plantaginis, vel succo eius, seu cum aqua myrti seu corrigiolę, vel aqua pluuiali calibeata, possent ēt exhiberi cū pauco vino pontico, vel succo acrestæ absq; sale, seu cū vino granatoꝝ, vel cum similibus succis. Et dosis eius est. ʒ. i. Et modus constructionis apparet in litera, & simplicia sunt superius declarata. Et nota, ꝙ isti trochisci non solum conueniunt si per intus assumantur in supradictis casibus, sed etiam in dysenteria cum clysteri maxime conueniunt, præmissa mundificatione, & euacuatione cum pharmaco leui euacuante comprimendo, vt dictum est supra. Additio.

Isti trochisci multum sunt in vsu, maxime secundum præsentem descriptionem. Rasis, ix. ad Almansorem capitu. de mictu sanguinis, habet vnam aliam descriptionē, sed non est in vsu. Summa medicina. est. xv. res.

MANARDVS in Confectionē troch. de carabe.

Isti trochisci à Paulo trochisci de electro dicuntur, & aliter, in hunc videlicet modum describuntur: psyllij vnc. v. mastiches, ramentorū electri, ireos, croci, ana vnc. iiij. opij vnc. ij. CARABE.) Succinum, & à quibusdam electrum dicitur.

Troch. Halicacabi, ad renū et uesicæ vlcera, & natā inde dysuriam. Rec. baccarū, halicacabi, drach. iii. seminis citruli, melonis Indi, cucurbitæ, ana. drach. iii. & dimidiā, boli Armenicæ, gūmi Arabici, thuris, sang. draconis, papaueris albi, amygdalarum amararū, succi glycyrrhizæ, tragacanthi, amyli, nucleorum pineorum ana. drac. vi. se. apii, succini, boli, hyoscyami, opii, ana drachmas duas. Da drach. i. cum iulep. aut cum hydromelite.*

*Sinopidis, vel milti seu macræ Manar.

SYLVII ANNOTATIO.

Hi trochisci διὰ φυσσαλίδων. i. de halicacabo: conueniunt ardori vrinæ quā vocant ab vlceratis renibus, vreteribus, vesica, meatu vrinario pluribus continēter diebus assumpti cum iuleb. rosato vel hydromelite, vel vino austero imbecillo. Nam vlcera tergent, glutinant, & cicatrice tegunt, & vrinæ acrimoniā vlceribus mordacem mitigant, strigmenta cū vrinis muccosa & dolorifica obtundunt. Possunt etiā sine opio parari. Alia est compositio Pauli & Actuarij, magna parte cū hac conueniens. Hactenus trochisci Mesuæ.

Trochisci ex agarico fiūt ex ipsius puluere cū vino albo, cui zinziber fuerit infusum, vires hēt agarici, sed tutius agit, minoreq; vētriculi noxa. Trochisci dia glauciu Gal. ad phlegmonas mediocres nō pulsatiles, incipiētes, pſertim auriū, oculorū, & erysipelata incipientia, & œdemata, & auriū vlcera. Glaucium ex aqua pluuia diligēter tere: forma pastillos, addita gummeos parte duodecima, aut decimaquinta, si fragilius fuerit, ꝙ formari possit. Tro. Andronis, Pasionis, Polyidæ multiplex lib. c. ph. g. & Paulo lib. 7. Tr. dia opiu Galeni, ad auriū inflammatarū dolorem magnū, & implacabilem. Rec. castorij per se læuigati accurate, drac. j. opij in sapa dissoluti, drach. i. si dolor sit vehementissimus: si minor est, drach. ß. tempore vtendi dissolue sapa ex musto (hoc enim magis mulcet dolorem, ꝙ vinum dulce) in consistentiam, quæ clystere auriculario possit auribus infundi. Trochis. bechici tussim ab arteriæ asperæ siccitate & caliditate leniunt, in catapotijs dicta recipiunt succi glycyrrhizæ, sacchari optimi, ana drac. vj. amyli, tragacanthi, amygdala. dulcium, ana drach. iiij. cum succo sem. psyllij, vel se. cydoniorum forma. Troch. albi idem pollentes, ex gummi tragacanthi, in aqua rosarū dissoluti, & saccha. albiss. q. s. Si in somnia adest, misce se. lactucæ, & papaueris, ana drac. j. & in catharro acri. Mirū est vulgus catapotia vocare has hypoglottidas, & arteriacas antidotos, cū lupini forma fiant vti cæteræ. Etiam si Mesues harū autor pilulas vocet: aliæ sunt bechicæ Alexandro pag. 120. Quanuis catapotia etiā bechica inueniātur, qualia sunt hæc Gal. lib. 7. com. ph. par. dolorē lenientia, somnū conciliantia, & sanguinē spuentibus salubria, styracis vncia vna, opij, myrrhæ, ana semunciam, passo dissoluta finge in catapotia, erui magnitudine danda dormituro.

Lib. 14. me.

Lib. 3. c. ph. P.

CONfectio trochiscorum Alchechengi, ad vulnera in renibus & vesica. & dolorem qñ mingitur vrina. Rec. granorū alchechengi. ʒ. iij. sem. citrulli. † & albatechæ. cucurbitæ ana. ʒ. iij. & ß. boli armeni, gūmi arabici, thuris, sang. drac. papaueris albi, amygdalarū amararū, succi liquiritiæ, tragacanthi, amyli, granorū pini. ana. ʒ. vi. seminis apij, charabę, boli, hyoscyami, opij. ana. ʒ. ij. da. ʒ. i. cum iuleb aut cum aqua mellis.

Confectio trochiscorū de alchechengi. multum habenē in vsu, & sic præparati reperiuntur. Et eorum principalis vtilitas est in passionibus renum & vesicæ. nam ipsi cōueniunt ardori vrinæ, excoriationi renum, vesicæ & viarum vrinæ. mundificant & consolidant vlcera facta in eis. & dolorem mitigant, si pluribus cōtinuis diebus assumātur. Et dosis ipsoꝝ, & tempus & modus, est sicut de trochiscis

diarodon cũ iuleb rosato, seu aqua mellis, aut vino pontico, ſm exigentiam diſpoſitionis. quorũ deſcriptio eſt iſta. ℞. granorũ alchechengi. & eſt ſpecies ſolatri facientis conculas rubeas, recluſas in folliculo rubeo, frigidę & ſiccę cõplexionis in ſecũdo. & iſtæ conculæ ſunt illæ quæ habẽtur in vſu. Eſt & alia ſpecies quæ facit cõculas nigras ſine folliculo, quæ ẽ frigidior & ſiccior ſupradicta, cuius ſuccus eſt ſumme cõueniens poſitus ab extra ad remouẽdum omnẽ ſuperfluã caliditatem extrinſecã, et eius ſuccus cõuenit poſitus ſuper fronte, & tẽporibus, ad remittendum & prohibendum alienationẽ, & phreneſim. albathecę. alias bathechæ & melius, & eſt melo longus et viridis, qui in partibꝰ noſtris multum comeditur in fine veris, non tñ eſt ſanus, quia duræ digeſtionis & mali nutrimenti. Et eſt frigidæ et humidę complexionis in primo. Reliqua ſimplicia ſunt ſuperius declarata.

Alchechengi.

Additio.

Iſti trochiſci ſunt in vſu maxime ſm præſentẽ deſcript. & poſſunt fieri cum opio & ſine opio, ſm voluntatem medicorum. Auic. in. v. cano. habet duas deſcriptiones, ſed non ſunt in vſu. Raſis etiã in diuiſionibus in cap. medicinarum vrinæ habet vnã aliam deſcrip. quę eadem non eſt cũ iſta, nec eſt in vſu. hic intrat batheca. Et ẽ batheca arabica ſm Simonem Ianuẽſem melon magnus viridis, qui anguria à quibuſdam dicĩ ſemen vſui medicinæ competit. Siſr dicamus de bolo, bolũ vel bolus eſt ſyncopica vel macra, lutum carpentariorũ, vel lutum pictorũ & ſic eſt. & hæc terra eſt quã Auic. vocat macrã. Summa medi. eſt res. xix.

Batheca.

Bolus.

MANARDVS in Confectionem troch. alchechengi.

Alchechengi eſt ſpecies ſolani, quã veſicariã vocãt, & græci phyſalida. Inde trochiſci diaphyſalidon, q ab Auicẽna corrupte dicunt dyſſalidi. ALBATECHE.) Cucumeris videlicet magni, qui anguria dr. BOLI.) Intellige milton, quæ & macra, ſunt magni momenti in renũ & veſicæ doloribus. Solent etiam cũ opio & abſq; eo parari. Paul. hoc pacto: Seminis cucumeris vnc. iiij. ſeminis hyoſcyami, cicutæ vnc. ij. fœniculi, lapathi, croci, nucleorũ pini, amygdalaꝝ amaraꝝ opij ana vnc. i. phyſalidon vnc. iij. vini quantũ ſat ſit.

DISTINCTIO NONA de ſuffuf & pulueribus.



HÆc eſt nona pars principalis in qua determinat de diuerſis diſpoſitionibus puluerũ conferentium diuerſis diſpoſitionibus. Et licet cõiter non habeantur in vſu, nec pręparati reperiantur, tñ vſus ipſorum magiſtraliter eſt cõueniens diuerſis diſpõibus ꝑ eorũ vtilitates & iuuamenta. Differt aũt puluis de ſuffuf, nã puluis eſt nomen generale ad omnẽ puluerem craſſum, vel ſubtilem, ſimplicẽ vel cõpoſitum. Suffuf aũt eſt nomen particulare ſolum ad puluerẽ ſubtiliſſimũ, ſicut alcohol & compoſitũ pluribus pulueribus. Differt aũt ſuffuf à ſief, quod eſt puluis ſubtiliſſimus reductus ad formam trochi. habentis ſimilitudinẽ cũ pedona ſcacorum. fricatur autem prædictum ſief cum aliquo liquore, & aqua fœniculi, uel roſata, & adminiſtratᷓ paſsionibus oculorum propter eius ſubtilitatem.

Dña inter puluerẽ & ſuffuf.

Dña inter ſuffuf & ſief.

SYLVIVS de Suffuf:

Pulueres odorati tenuiſsimi, & compoſiti, cum liquore aliquando bibendi, Arabibus ſuffuf dicti, vſu hodie rariſsimi.

MANARDVS de Suffuf.

Videtᷓ intelligere Meſue medicamina ex odoratis rebꝰ in puluerem redactis cõpoſita, quæ cũ aliquo liquore bibunt. In his pauca ſunt quæ declarationem deſyderent. In primo quidem nihil.

SYL.

Puluis ligni aloes, ventriculi humiditatẽ immodicam ſiccat, flatus diſſoluit, coctionẽ iuuat. Recipit ligni aloes vnciam dimidiam, galliæ aureum unum & dimid. ſacc. albi, vnc. i. & dimid. potatur drac. iij. cum miua.

SYLVII ANNOTATIO.

Cum miua ſimplici, vel aromatica, & aqua fœniculi, vel menthæ, vel abſinthij, horis duabus ante cibũ, & ſi vis, veſpere hora ſomni.

ANT.

SVffuf de ligno aloes humidrtatẽ ſtomachi exiccat, ventoſitatem diſſoluit, & digeſtionem procurat. Rec. ligni aloes. ʒ. ß. galliæ aur. i. & ß. zuccari tabarzet vnc. i. & ß. potio eius eſt. drach. iij. cum miua.

E

Iſte puluis nec alij ſubſequẽtes pręparati reperiunt, niſi magiſtraliter. Eſt enim hic puluis cõueniens ad deſiccandum humiditates cõtentas in ſtomacho, & ad reſoluendũ ventoſitates in eo, & eſt adiuuans ad digeſtionẽ. Et doſis eſt. ʒ. iij. cum miua. ſ. ſimplici, vel aromatizata dictis ſuperius, diſtemperatus cum aqua mẽthæ vel abſinthij, vel fœniculi, ſm diſpoſitionem, & debet aſſumi ſub actuali caliditate de mane vel de ſero, vacuo ſtomacho & ante cibũ per duas horas.

Additio.

Suffuf idest puluis ſubtiliſsimus de ligno aloes non eſt in vſu, nec alia quę ſequuntur. Iſta prima deſcriptio ſuffuf apud multos non reperitur ſcripta. Serapio habet ſuffuf de xyloaloes quod nõ eſt idem cum iſto. habet conſequenter vnum aliud de xyloaloes quod aſsimilatur ſequenti. Summa medicinarum eſt. iij. res.

F

Puluis ligni aloes alius, cor, & ventriculum roborat, oris odorem commendat, coctionem iuuat. Recipit ligni aloes drach. iij. cardamomi, menthæ ſiccæ, ſpicæ, marrubij, cyperi, corticis citri, ana drach. ij. galliæ, ſchenu anthus, ana drach. i. maſtiches, aniſi, apij, ana drach. ij. ſacchari pondus omnium. Da cum miua.

SY

SVffuf aliud de ligno aloes, ſtomachũ & cor confortat: odorem oris bonũ facit, & digeſtionem procurat. Rec. ligni aloes. ʒ. iij. cardamomi, menthæ ſiccæ, ſpicæ, marmacur, cyperi, corticis citri ana. *ʒ. ij. galliç, ſchœnanthi ana. ʒ. i. maſticis, aniſi, apij, ana, drach. ij. zuccari ad pondus omnium. Da cum miua.

AN

* au

Suffuf aliud de ligno aloes magiſtraliter põt haberi in vſu, & habet vtilitates, & iuuamẽta ſupradicti pulueris, & vltra illa maxime cõfortat virtutes hepatis, & cordis, & oris bonũ odorẽ facit, marmacur. i. marrubij, quidã exponunt. i. maiorana, quidam & forte melius. i. meliſſa. Et doſis eſt ſicut ſupradicti. Summa medi. eſt res. xiij.

G

Marm

MANARDVS in Suffuf aliud de ligno aloes.

MARMACVR) In hoc ſecundo, quod vel meliſſophyllon, vel citratum ocimum ſignificat. IN aromatizato, habet.) Pro quo ſaccharum candum accipiunt.

Puluis Diarhodon, intemperiem ventriculi frigidam corrigit, ob id, dolorẽ inde natum ſanat, ipſumq; roborat. Recipit trochiſcorum diarhodon, maſtiches, ana drac. iij. ſuccini, menthæ ſiccæ, ligni aloes, ana drac. ij. & dimid. Da drach. i. cum vino odorifero.

SY

SYLVII ANNOTATIO.

Humores in vẽtriculo ſuperfluos, etiam putres, frigidos, flatuoſos abſumit, coctionemq; adiuuat.

SVffuf Diarhodon valet ad dolorem ſtomachi, & frigiditatẽ eius, & cõfortat ipſum valde. Rec. trochiſcorum Diarhodon, maſticis ana, ʒ. iij. charabæ, menthæ ſiccæ, ligni aloes ana. ʒ. ij. & ß. da. ʒ. i. cum vino odorifero.

H

AN

Iſte puluis principaliter eſt calefactiuus malæ cõplexionis frigidæ ſtomachi: vnde cõfert dolori eius facto à materia frigida & ventoſa, & eſt multæ cõfortationis virtutis digeſtiuæ in ipſo, & deſiccatiuus humiditatum putridarũ & corruptarũ contentaꝝ in ſtomacho. Et doſis eſt vſq; ad ʒ. i. ß. cum vino odorifero obſeruatis conditionibus.

Additio.

Suffuf iſtud Diarhodon etiam deſcribitur à Serapione in proprio antidotario ſub nomine ſuffuf ad dolorẽ ſtomachi & frigiditatem. Summa medi. eſt. v. res.

Puluis

Puluis aromatū, ventriculū roborat, coctionē iuuat, flatus dissoluit, halitus gratiā cōmendat. Rec. anisi aur. xii. semi. fœniculi, aur. iiii. glycyrrhizæ, zingiberis, ana aur. iii. caryophyllorū, macis, cinnamomi electi, galāgæ, galliæ moschatæ, ana aur. ii. ligni aloes, corticis citri, ana aur. i. & dimid. moschi boni, drach. i. quartam, sacchari albi, ad pondus omnium, sacchari candefacti, dimidium pondus omnium. Datur aureis duobus cum vino bono.

T. SVffuf aromaticū confortat stomachū, digestionē facit bonā, ventositatē dissoluit, oris odorē facit bonū. Rec. anisi aure. xij. seminis fœniculi *aur. iiij. liquiritiæ, zingiberis ana aur. iij. caryophyllorū, macis, cinnamomi electi, galangæ ana. aur. ij. galliæ muscatę *aur. ij. ligni aloes, corticis citri ana aure. i. & ß. musci boni drach. i. quartam, zuccari tabarzet ad pondus omnium, zuccari habet medium pōdus omnium. Dosis eius est aur. ij. cum vino bono.

Iste puluis habet iuuamēta multa, licet præparatus nō reperiatur. Nam principaliter cōfortat stomachū, & digestionē procurat, ventositatē dissoluit, & oris odorē bonū facit, habet, id est zuccha. candi. Et dosis est aur. ij. assumere cum vino odorifero. Summa medi. est res. xiij.

L. *Puluis impinguare expertus. Rec. farinæ cicerū infusorū lacti dulci, et siccatorū, & iterum infusorū lacti & siccatorū, ac tertio deinde coctorū unc. vi. oryzæ frequēter lotæ, vnc. ii. tritici, & hordei excorticatorū, et sæpe lotorū, & siccatorū, et sæpe lacti infusorū et siccatorū, ana vnc. iii. amygdalarū dulciū, vnc. v. papaueris, panis albi cocti, seui, ana unc. iiii. sacchari albi, lib. i. tere. Da sorbendas in die mane vnc. iii. coctas cū lacte, aut aqua cicerū.*

SYLVII ANNOTATIO.

Conuenit emaciatis etiam lacte & decocto cicerum dissolutus hic puluis: ad venerem quoque ciendam facit.

T. SVffuf bonū impinguatiuum & expertum. Rec. farinæ cicerū infusorū in lacte dulci, et exiccatorū, & iterū infusorū in lacte & exiccatorum, & fit tertio, & sint sicut trochisci, deinde coctorū. ℥. vi. risi abluti multotiēs. ℥. ij. tritici & hordei excoriatorū & ablutorū multotiens & exiccatorū, & multotiens infusorū in lacte, & exiccatorum ana. ℥. iij. amygdalarum dulcium. ℥. v. papaueris, † tortellarum de seni ana. ℥. iiij. zuccari tabarzet lib. vnā. Terantur, & da vt sorbeat omni die in mane, vnc. iij. postquā decoquitur cum lacte, aut cum aqua ciceris.

Suffuf bonū impinguatiuū. Cōuenit corporibus extenuatis macrefactis ac ēt exiccatis, non tñ habet̄ in vsu. Tortellarū de sceni, id est panis biscocti facti de flore farinæ de tela cōtrata. Et dosis eius est vsq; ad. ℥. iij. sumēdo de ipso pluribus vicibus in die cū lacte, aut cū aqua ciceris.

Additio.

Suffuf bonū impinguatiuū describitur ēt a Serapione in proprio antidota. & describit septem suffuf: quorū tertiū huic assimilatur. Summa medi. est res. viij.

MANARDVS de Suffuf impinguante.

TORTELLARVM de seni.) Per quas panem bis coctum. Efficax satis enim est ad concubitum ciendum.

L. *Puluis baccarū myrti, ad vētriculi & aliorū viscerū imbecillitatē. Rec. baccarū myrti, et granorū granatorū acidorum tostorum, ana drac. xx. cymini Carmani aceto* A *xxiiij. hor. is infusi, & siccati, coriandri sicci similiter infusi & siccati, & torrefacti, polentæ, succi mespilorū immaturorum, ceratiorum, rhois, glandium, ana drach. x. acaciæ, hypocisthidos, ana drach. v. confice & da.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diarrhœan, lienteriam, & omnem viscerum lubricitatem, siccando & adstringendo, valenter corrigit.

ANT. SVffuf de granis myrti valēs ad debilitatē stomachi & viscerū. Reci. granorum myrti, & granorū granatorum acetosorum tostorū, añ. ʒ. xx. cymini carmeni infusi die ac nocte in aceto, & exiccati, & coriandri sicci similiter infusi, & exiccati & torrefacti, et † sauich, † anabach, † charub de spinis, sumach, glādiū, ana. ʒ. x. † curticuri, & † tarathit, ana. ʒ. v. confice & da.

B Iste puluis est magnæ vtilitatis cōferēs ad lubricationē stomachi & viscerū: sistit. n. principaliter lienteriā, habet enī virtutē fortiter constrictiuā stōi & intestinorū. torrefactorū, id est aliqualiter adustoꝝ, vel assatoꝝ, cimini, carmeni. i. de illa cōtrata. Coriandri sicci siluestris ꝑparati. i. silr infusi sicut cimini, sauich. i. hordei immaturi, anabach. i. succi, mespilorū immaturoꝝ. Dosis eius est cū vino citoniorū vsq; ad. ʒ. ij. tpibus supradictis. Additio.

Suffuf de granis myrti describit Sera. ī prop. antid. sub noīe suffuf ad diarrhœā antiquā, in hoc suffuf aliqua simplicia multū obscura & apud multos ignota. primum est anabach siue nabach & est fructus cuius arbor Sadar vocat̄ ſm Serapionem in simplicibus: & ibi dicit auctoritate ysaac eben amarā: est sicut sorba in stipticitate & frigiditate & plus ea in siccitate, vide de eo magis si vis apud Sera. loco iā allegato. Secūdū simplex est charub siue carnub, id est xylocarates siue cornua latine. Tertiū est curth & est ſm Serap. iūcus de nilo de quo fit acatia: aliq dicunt, ꝙ
C est gūmi arabicū arbor cuius est arbor acatiæ. Quartū est tarathit est similis fungo, quæ in radice plantæ dictæ barba hircina, seu rosa canina crescit & fit ex eo hypocystis. Summa medicinarum est res. xi.

MANARDVS in Suffuf de granis myrti.

SAVICH.) gręcè ἄλφιτα, latinè polenta. ANABVCH.) Abah apud Auicennam: est quod Dioscorides loton arborem vocat. CHARVB.) Gręcè ceratia, latinè siliqua. Sed forte totū hoc legendum simul, hoc pacto: Sauich anabach charub de spinis. Nā Auicēna capite de nabach, meminit sauich de nabah. Serapion verò dicit vnam eius speciem habere spinas. Erit ergo sensus: Sauich, id est, fructus acerbi torrefacti sumpti à nabach, dicto charub spinosa. Alij tamen per nabach intelligunt zeriperha, hoc est, iuiubas. CVRTICVRI.) Id est, arboris acaciæ. TARATHIT.) Id est, hypocisthidos.

SYL. *Puluis ad tussim, & thoracis dolorem, recipit amygdalarum dulciū sacchari, ana vnc. ii. se. fœn. vnc. i. tere. Da cum iulep {scilicet violato, et aqua adianti albi.}*

D SYLVII ANNOTATIO.

Hi pulueres recipi possūt in electaria mollia & dura mellita, vel saccharata. Puluis Gal. lib. 5. methodi, oēm hæmorrhagiā etiā ex arteria sistit: Rec. thuris partē. j. aloes partis. j. semisl. vtendi tpe cū oui albumine subige ad mellis crassitiē: pilo leporis mollissimo excipe: vasi ipsi & vlceri liberaliter impone: lanā eodē medicamento madentē sup hæc applicat Aetius. Guido Gauliacus pilos incidit, et alijs miscet. Alij præter pilos miscent bolon Armeniā, sang. draco. mastichen, terrā sigillatam: succum plantaginis addunt, & stupis excipiunt. Puluis Auicennę inspersus, carnē gignit abraso cranij osse, & vlcere suppurato, ēt si crassa meninx appareat: Rec. sarcocollæ, thuris, ireos, sang. draco. myrrhę, aristolochię lōgæ, ana. fiat puluis.

Multis in vsu est, sumptus ex Gal. lib. 3. meth. & ex catagmaticis in lib. de cōposi. phar. g. Puluis ex limatura calybis aceto aliquoties macerata & siccata, sumptus drach. j. & ß. cū sacchari vnc. ij. ieiuno sumptus. humiditatē excremētosam & putrē vētriculi, hepatis, lienis, & aliarū partiū nutritoriarū absumit, obstructiones liberat: ob id saluberrimus est ictero vtriq;, & incipiēti hydropi, cachexiæ, ca-

cochymiæ, coctionẽ ob id iuuat, & appetentiã inuitat, ablatis scilicet causis prosternẽtibus. Alumen rupis vstum, vlceribus omniũ partium putridis, fistulosis, vel aliter maleficis cõfert, & multo magis si ante vlcera lauent, & foueantur aqua vel lixiuio, vel vino quo puluis iste maceratꝰ sit, & colãdo remotus. Chirurgis ĩ vsu multo ẽ.

Turbith drach. i. hermodactylorum, drach. ß. zingiberis, scrip. i. sacchari, vnc. ß. Da drach. j. & ß. ieiuno cũ iure pulli, vel alio idoneo. pituitam à partibus remotis purgat: ob id saluber est affectibus iuncturarum. Cymini drach. ij. cum vino calido à ieiuno diebus aliquot sumptus, curat colicum dolorem, & prohibet.

Puluis contra pestem vsitatiss.

Recip. radic. tormentillæ, dictamni, tunici, scabiosæ, rad. buglossæ, ana vnc. ß. sem. citri & acetosæ, ana drach. iiij. coriandri præparati, sem. portulacæ, rasuræ eboris, ana drac. ij. corallij vtriusq;, ana drach. j. ß. rosarum rubrarum drach. j. terræ sigillatæ veræ, vnc. ß. boli Armenicę veræ, vnc. ij. fiat puluis.

Dosis ad peste, boli arme. drac. ij. cũ aq̃ rosa. vnc. ij. vini vnc. ß.

Pul. elect. de bolo.

Recip. omniũ santalorum, galangę, ligni aloes, cinnamomi, corall. rub. rosarum rubrarũ, se. melonũ, ana drac. ß. rad. tunici & tormentillę, ana drac. iij. rasurę eboris, cornu cerui, ana drach. semiss. nucẽ moschatã vnam: macis, cubebarum, ana drach. j. anisi, marathri, zingibe. ana grana. xv. se. acetosę, citri, iuniperi, bombacis, caryophyl. ana drach. semiss. boli Armen. drach. ij. fiat puluis.

Puluis contra lumbricos.

Recip. se. contra lumbricos vnc. j. lupinorum, vnc. ß. absinthij, drach. ij. cornu cerui vsti, drach. j. ß. Fiat puluis.

Penidia ex Bulcasi in Seruitore vsitatiss.

Sacchari boni, si vis puluerizati, lib. ij. aqua dulci, aut hordei mersas cũ mellis vnc. ij. nisi saccharũ sit dulciss. & ne id candefiat (quafini ẽt syrup. interdũ miscetur) coque prunis in vase æreo stannato potius, q̃ terreo vitrato, quoad fila inter digitos ducat, & manus nõ inquinet, affundẽdo paulatim oleũ amygdalarũ dulciũ, vel cõe, subige in marmore, quod eodẽ oleo illeueris. Deinde in clauo parieti affixo, longo, curuo, tanq̃ funẽ aliquẽ nunc trahe, nunc rũpe, nunc duplica, quoad omnino albescat: calido loco serua, vt sit diutius tractabilis, forcipibus diuide in offas exiles, oblongas, vel in quam voles figuram finge cum pul amyli. Quidã ex melle solo coquunt alij ex mell. & saccha portione ęquali vel inęquali. Addunt nõnulli aquam rosatam, & caphuram, vt sint temperatiores.

Alij oleum tm̃ adhibẽt marmori, ĩ quo subigũtur.

Pineolatum vulgatum.

Saccharo in aqua rosarum dissoluto, probè clarificato, & cocto, nuclei pinei mũdati refrigerati cõduntur. Aliqui hos, pręsertim recentes, aqua calente parũ diu maceratos persiccant, priusq̃ aut cõdiant, aut cõpositis medicamentis misceant, vt acrimoniã, & quandam substantię densitatẽ stomacho noxiam adimant Auic. cõsilio. In pineolato aũt abũde corrigi vñr, vt hac maceratione nõ sit opꝰ.

Pul. pro epithemate cordis.

Rec. florũ buglosi, boraginis, melissę, ana manip. ß. santalorum omniũ, rosarũ rub. ana drac. ij. doronici, been albi & rubri, carabæ, ossis ꝺ corde cerui, añ. scru. iiij. corticũ citri, se. oxalidis, ligni aloes, caryoph. ana dra. j. ß. croci, scru. ß. marg. drac. ß. moschi gra. iij. camphorę, gra. vj. fragmentoꝝ lapil. omniũ pretiosorũ, drach. j. coralli vtriusq;, spodij, ana drach. semiss. trita per se misce.

Pul. cordialis ex ijsdem, vel sic.

Recip. corallij vtriusq;, sigilli Lemnij veri. ana vnc ß. rasurę eboris, cornu cerui, ana drach. ij. marga. drac. j. coriandri pręparati, spodij, rosarum, ana scrup. ij. ß. oxalidis, fragmentorum pretiosorum, ossis à corde cerui, ana drach. semiss. sacchari, vnc. iij. folia auri, & argenti, ana. xxv. per se trita probe, serua.

Pul. violarum odorus.

Recip. rad. iridis Florentinę, lib. iiij. maioranę siccę, quart. vnũ. calami aromatici, vnc. iij. rosarum, violarum, ana vnc. v. caryophyl. vnciam vnam & semiss. moschi, drachmam vnam.

Pul. alexipharmacus ex cordialibus.

Pul. bezear dicus.

Ex bolo Armenica cum aceto pręparata, seminę rutę, doronico, carabe, cardui benedicti semine, xyloaloe, serico crudo, rad. tormẽtillę, dictãno, tunico, scabiosa, croco, ambra, moscho, pul. diamarg. fiat pul. vel cum syrup. de ribes opiata.

Pomum ambrę.

Recip. styracis, calamitę, vnc. j. caryophyl. drach. ij. beniouin, vnc. semiss. ambrę, drach. semissem, moschi, grana quindecim: pul. violarum dicti. q. s. cum aqua rosarum cogatur.

ANT. **Suffuf ad tussim antiquã, & dolorẽ pectoris. Rec. amygda. dulcium, zuccari ana vnc. ĳ. seminis fœniculi vnc. i. tere, & da cum iuleb.**

E Hic est vltimus puluis qui ponitur hic à Mes. qui est aliqualiter lenitiuus asperitatũ pectoris. vnde est cõueniens tussi antiquę & dolori pectoris, & datur cũ iuleb violato, & aqua capilloꝝ veneris. Ex supradictis pulueribꝰ possũt cõstrui cõfectiones, vel electaria cũ zuccaro vel cũ melle, assumẽdo de eis iuxta portiones superius dictas in alĳs electarĳs. Et dosis esse poterit vsq; ad ʒ. i. Et oẽs pulueres non sunt solutiui, sed solũ habẽt virtutes superius dictas, & sic denominari poterũt sub illo nomine sub quo hic denominantur. Exẽpli gratia, incipiendo à primo suffuf, vbi dicit suffuf de ligno aloes, & sic de alĳs. Est alius puluis qui trahitur ex dictis Gal. vt de ingenio sanitatis ca. de fluxu sanguinis ex ruptura venæ in pectore qui summe cõuenit ad restringendum omnẽ fluxũ sanguinis vndecũq; emanantis, maxime ex vulneribus cuius hęc est descriptio. ℞. boli armeni, sanguinis draconis, terrę sigillatę, thuris, masticis, aloes, pilorũ leporis minutim incisorũ ana. ʒ. i. dissoluatur in albumine oui & cũ stupa & cũ petĳs infusis in eo æqualiter expressis ponãtur super locũ, & quidam cũ albumine oui ponunt de succo plantaginis.

Pu rab lib nis

F Alius puluis traditur ab Auic. v. fen. iiĳ. cano. ca. de fractura cranei, hic puluis capitalis generaliter ab omnibus medicis habetur in vsu, et est cõueniens post abrasionem ossis, & digestionẽ vlceris, & ipsius mundificationẽ, ad generationẽ carnis super osse discooperto, & etiã super panniculo, dicto dura mater, si super eo aspergatur. Cuius hæc est descriptio. ℞. sarcocollæ, thuris, ireos, sanguinis draconis, myrrhæ, aristolochiæ longæ ana partes æquales, fiat puluis. Puluis factus solũ ex limatura calibis assumptus cum zuccaro rosaceo. Et dosis est ʒ. i. ß. cum ʒ. ĳ. zuccari supradicti in forma pilularum seu electarĳ, debet tñ prædicta limatura calibis pluribus & pluribus diebus in aceto infundi, & sic pluries exiccari. aliter eius vsus non est conueniens, licet quidam ipsam limaturam præparent, & infundant qñq; in lacte caprino, & quandoq; in aqua lactis, & qñq; in oleo amygdalarũ dulcium, & sic assumunt eũ, non est malũ vt eius asperitas remoueatur.

pul nat

G hic puluis modo supradicto assumptus ieiuno stomacho est valde conueniens habentibus prostrationẽ appetitus, & relaxationẽ villorũ stomachi ex humiditate superflua illam desiccãdo, vnde virtus digestiua stomachi multum vigoratur ex eius assumptione. Confert etiã principaliter cacexiæ & corporibus quibus habitudo corrumpitur, & quibus corpus citrinatur cũ admixtione coloris cinericĳ, vnde conuenit principio hydropisis hepar cõfortando ac vigorãdo in virtutibus suis. Et generaliter est cõueniens ad desiccandum oẽs putredines, & corruptas materias vbicunq; contentas in membris nutritiuis.

Pu app pro

Puluis alius ab expertis chirurgicis multũ habetur in vsu, qui solum est factus de alumine de rocha adusto, & est valde cõueniens in vlceribus fraudulentis, carnẽ fortiter corruptã remouendo & bonã generando, eius mordicatio ex adustione remittitur, & cõuenit in vlceribus putridis oris, gingiuarũ, & linguæ, lauantur enim vlcera profunda carnosa & fistulosa cum tali puluere infuso in aqua hordei qñq; in vino & qñq; in lixiuio, ſm q̃ quærimus maiorem vel minorem exiccationem & abstersionẽ, vt talis liquor melius

Pul cera

H attingat ad profundum vlceris, debet tamen colari prędictus puluis à liquore in quo infunditur, & sufficit virtus, quæ remanet in liquore: quandoq; conuenit prędicta vlcera cum cannula argẽtea clysterizare. Alius est puluis cuius vsus est conueniens post digestionẽ humoris euacuandi, et est principaliter solutiuus materierum phlegmaticarum cõtentarum in iuncturis, attrahens à remotis, Et ideo conuenit, si debito tempore assumatur podagricis, ischiaticis & alĳs passionibus iuncturarum, cuius hæc est descriptio. ℞. turbith, drac. i. hermodactylorum. ʒ. ß. zingi. ℈. i. zuccari, vnc. ß. Et dosis est vsq; ad drach. i. ß. de mane cum iure pulli vel alio liquore conuenienti. Puluis in colica drach. ĳ. cimini cũ vino calido de mane ieiuno stomacho & est curatiuus & præseruatiuus, si aliquibus diebus continuetur eius assumptio.

Pulu ctura sioni

DISTINCTIO DECIMA De pilulis.



Ecima distinctio est de pilulis. Pro introductione dicendorum aduerte, q; propter duas vtilitates, & iuuamenta principaliter pilulæ fuerunt adinuentæ. Et prima vtilitas est pp earum displicentiam in sensu gustus. Secūda vtilitas est, vt magis a remotis attrahāt materias in eis cōtentas, maiorem moram in stomacho contrahendo. Medicinæ autem liquidę solutiuæ, quia cito descendunt de stomacho, paucam in ipso morā contrahunt. & ideo nō sunt tantæ potentiæ in attrahendo & soluendo humores, quātum sunt pilulę. Vlterius notandum, q; vsus pilularum non est multum regularis, nec conueniens in principio febrium: nec in principio febrium quietarum phlegmaticarum: nam cōiter pilulæ cōponuntur ex medicinis simplicibus multæ acuitatis, & caliditatis: vnde ex earū complexione inducunt inflammationē in corporibus occultæ febrientibus: nec cōueniunt in quietis phlegmaticis in principio, cum materia sit parua, & occulta, & indigesta: tales autem pilulæ factę ex medicinis fortiter solutiuis, quę cōuenirent in processu talium febriū & digesta materia, in principio non conueniūt propter agitationem & motionem in ea. Potiones aūt puta cū decoctione & admixtione simplicium adinuicem possunt remitti ipsarum caliditate si qua esset superflua in solutiuis componentibus ipsam, vnde prohibentur etiam in principio febrium acutarū: si medicina potabilis sit lenitiua, vt facta ex cassia, vel manna cum leuissima dosi medicinę solutiuę admixtæ cū eis, vt cum modico succo rosarū, verbi gratia, quę medicina dr̄ cōiter minoratiua, cum qua completa digestio in materia nō est expectāda in ægritudinibus materialibus. Vltimo nota, q; pilulæ fortes, & solutiuæ debilibus & quibus virtus stomachi est deiecta nō sunt exhibēdæ, quia in talibus, neq; liquefiunt, neq; ad actum reducuntur, anxietatem magnā in huiusmodi corporibus inducētes, & etiā multum extenuatis pilulæ paruum inferunt iuuamentū: immo potius in eis sunt prohibendæ.

L. *Catapotia aromatica nobis inuenta, ventriculum, cerebrum, & sensoria humoribus crassis, putribus, pituitosis purgat, & inde natum dolorem dissipat, ventriculū roborat, coctionem eius iuuat. Recipiunt cinnamomi, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis moschatæ, cardamomi, caryophyllorum, asari, masticheſ, schœnu anthus, spicæ, carpobalsami, ana vnc. i. absinthii sicci, rosarum, ana drach. v. terantur, parum coquantur in aquæ libris* xii. ad duarū partium consumptionē: fricentur tunc manibus, & colentur & exprimātur. Accipe aloes bonæ lib. i. laua sæpe in scutella lapidea uitrata cum aqua pluuiali: siccetur: ipsi affunde decocti prædicti circiter libras duas: tere in sole: deinde ipsi aloæ misce myrrhæ, masticheſ, ana drachmas quinque, croci drach. tres: tere curiose, prædicti decocti reliquum ipsis affunde: tere donec siccentur: fac catapotia ciceris magnitudine. Dantur a drach. ii. ad aureos duos. Interdum aloes tantum vnc. iiii. indimus. Interdum aloe lauanda aqua myrobalanorum, tunc dantur a drac. iiii. ad drac. octo, coquatur autem in ea aqua: deinde siccetur: postremo lauāda aqua aromatū, ut diximus: sunt enim salubria hæc catapotia.*

* alij lib.

SYLVII ANNOTATIO.

Καταπότιον Græcis à καταπίνω, est medicamentum quod integrum deglutitur, vulgò pilula vocatum, à paruæ pilæ figura, nullo angulo ventriculum lædente & habili simul tangi multis vētriculi partibus. Fieri autem catapotia possunt, tum ex prędictis omnibus antidotis, tum ex alijs mox declarandis. Purgantes vero materiæ hac forma ferè concluduntur, vel, vt facilius deuorentur, etiam saccharo, folijs auri, carne fructuum nō autem pelle, vel alio quopiam simili intecta: vel vt mora in ventriculo longiore diutius agant, à remotioribusq; in ipsum, & intestina humores vacuandos attrahant. Massa enim durior qualis est catapotiorū ægrius à ventriculo comminuitur, ob idq; tardius agit: liquida verò contrà confestim vacuant, & simul vacuantur. Quæ horum in medio sunt, tempus ad actionem mediocre requirunt. Propterea quæ cito agere volumus catapotia, damus admodum mollia & parua: præcipue quibus imbecillus est ventriculi calor. Catapotia diu seruanda ex aqua aliqua sola, aut succo solo ne formaueris, quòd citius siccentur, vel situm contrahant, nec vires simplicium cohibēt, sed syrupis actionem catapotiorum iuuantibus, vel alio & glutinoso, & iucundo humore. Catapotia sunt inuenta, vt semel deuorētur (vnde & nomen habēt) ne suo sapore ingrato linguam vitient, vtq; diuturna in ventriculo mora, à remotis etiam partibus attrahāt. Cum vero ferè sint valentibus simplicibus composita, initio febrium cruda adhuc materia non sunt danda, quia mouent & agitāt, nec vacuant. Vnde symptomata sequuntur à Gal. scripta apho. Concocta medicari. Neq; danda sunt emaciatis, & ventriculum habentibus imbecillum, vt à quo non sint dissoluenda, & in actum reducēda a quibus si sumpta sint cochlearia tria iusculi multum calida sorbeantur. Si autem ob duritiem non dissoluantur, vomitu reijciātur. Nisi quæ in his sunt clementissima, & mollissima, & minime deuorātur, qualia aromatica communia, mastichina, & alia quædam, de quibus post. Catapotia Thomæ de Garbo secreta his affinia ad affectus cerebri, spinæ, neruorum contumaces, à materia frigida, crassa, lenta, præsertim sub finem morborum. Cubebarum, nucis moschatæ, cinnamomi, spicæ, anisi, carpobalsami, schœnu anthus, mastiches, asari, caryophyllorum, calaminthes, ana drach. duas: turbith, colocynthidis, ana drachmas tres: myrobalanorū omnium ana drac. ij: agarici, sennę, ana drach. j. aloes pondus omnium cum succo menthæ.

Κόκκια etiā vocari Græcis ait Manard.

ANT. Pilulæ alefanginæ, & eius interpretatio est pilulæ de aromatibus, & sunt ex inuētione nostra, & valent ad dolorem stomachi propter phlegma in ipso, & sunt vehementis iuuamenti in mundificādo stomachum & cerebrum & instrumenta sensuum ab humoribus crassis & putridis, stomachum vero cōfortant, & digestionē procurāt. Rec. cinnamomi, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis muscatæ, cardamomi, caryophyllorū, azari, masticis, schœnanthi, spicę, carpobalsami ana vnc. i. absinthij sicci, rosarum ana. ʒ. v. terantur contritione crassa, & fundantur super ea aquæ lib. xij. & coquantur vsq; ad cōsumptionem duarum partium. Deinde fricētur manibus & colentur, & exprimatur aquositas eius. Et accipe aloes succotrini boni lib. i. & lauetur in scutella lapidea vitreata cum aqua pluuiali lauationibus pluribus. Deide exiccetur & fundatur super ipsum expressionis prædictę circiter lib. ij. & terātur in sole. Deinde admisceantur cum aloes, myrrhæ, masticis ana. ʒ. v. croci, drach. iij. Tere contritione bona. Deinde prædictæ expressionis residuum super ea fundatur, & conterantur vsquedum siccetur, & fiant ex eis pilulæ in modū ciceris, & † da ex eis à ʒ. ij. vsq; ad aur. ij. † Et quandoq; exigit dispositio vt minuatur ex eis virtus aloes, & ponimus ex eo vnc. iiii. Et quādoq; exigit dispositio vt lauetur aloes prius cum aqua myrobalanorum, & tunc accipe ex eis ab vnc. iii. vsq; ad vnc. viii. et coque in aqua, & postquam coxeris cum hac aqua exicca illum, & laua vltimo cum aqua de speciebus, sicut diximus, sunt enim incolumes.

Pilulæ alefangine. Et est interpretatio pilularum de aromatibus propter aromata multa, quę ingrediuntur earum compositionem. Istæ pilulæ generaliter habentur in vsu, & præparatæ reperiuntur. Ipsæ enim sunt multæ securitatis, & habent iuuamenta multa: nam principaliter confortant virtutem digestiuam stomachi desiccando materias putridas & corruptas in eo, & illas euacuãdo, incitant etiã appetitum, sed principaliter mundificãt cerebrum, & instrumenta sensuum ab humoribus frigidis viscosis & crassis, vnde summe conueniunt ad præseruãda corpora laxa, ne in ægritudinem incidant, & possunt tales pilulæ continuari absq; læsione ab his quibus conueniunt sicut pilulæ communes, & melius quæ componũtur ex solo aloe myrrha & croco, nam in eis non ingreditur aliud solutiuum q̃ aloe, quod per ablutionem in sua potentia remittitur. Et istis pilulis magister Marsilius vtebatur quasi in omnibus passionibus materialibus cerebri & stomachi frigidis cũ admixtione aliquali choleræ. Et sunt tardæ solutionis. Et dosis ipsarum esse potest vsq; ad drach.ij. tamen communis vsus est vsq; ad drach. vnam & maxime purificant neruos & nucham. ℞. carpobalsamum &c. Additio.

Istæ pilulæ apud medicos sunt nobiles, & ipsi multum vtuntur sub nomine pilularum alefanginarum, & de aromatibus quod idem est. harum pilularum ponit Serapio in proprio antidotario tres descrip. quarum prima & tertia si simul adiungantur parum ab ista differunt. Haly. similiter. x. & vij. practicæ cap. de appetitu in ordinato habent vnam aliam descriptionem quæ parũ ab ista differt. Summa medicinarum est res. xx.

MANARDVS de Pilulis.

Græci coccia & catapotia vocant.

De pil. Alefang.

ET quãdoq; exigit dispositio.) Mihi potius augenda quàm minuenda videtur aloe. PILVLARVM dosis drach. j.) Multi nunc aloen lauant cum aqua in qua rheon barbarum longo tempore maduit. Alij cum succo brasicæ.

SYL. *Catapotia stomachica, pituita & bile flaua ventriculum, hepar, caput, sensoria, iuncturas purgant. Recipiũt hieræ picræ drachmas. vij.* * *trium myrobalanorum, ana drach. iij. agarici drachmas duas: turbith boni drach. x. epithymi Cretensis, anisi, ana drachmas duas & semissem, salis Indi drach. duas, absinthij, scãmonij, ana drach. tres, fac catapotia cum penidiorum drachmis tribus, & succo cichorij, dantur drachmæ duæ.*

* cepularũ, citrearum, Ind.

SYLVII ANNOTATIO.

Sumuntur ad drach. j. & dimidiam, tantum coctione ventriculi absoluta ad affectus pituitosos præsertim, sed etiam biliosos & melancholicos. Horis quatuor post sume iusculum lauatoriũ, & hora vna post prãde, sed parcius: quin & drachma vnica mediocriter purgant hiera picra Galeni, myrobalani flauæ, nigræ, cepulæ.

ANT. Pilulæ stomatichæ caput & stomachũ mundificant, & hepar, & membra sensuum, & instrumenta iuncturarum. Et educũt superfluitates vtriusq; choleræ & phlegmatis. Rec. hieræ picræ, drach. vij. † trium myrobalanorum ana drach. iij. agarici, drach. ij. turbith boni drach. x. epithymi cretensis, anisi ana, drach. ij. & ß. salis Indi, drach. ij. absinthij, scãmoneæ ana, drac. iij. Fac pilulas cum penidiarum drach. iij. & succo scariolarum, † dosis eius est, drach. ij.

Pilulæ stomatichæ caput & stomachum cõfortant, plures ipsarum descriptiones ponuntur. Et sic fm diuersitatẽ magistrorum diuersæ descriptiones eliguntur. Et istæ primæ à quibusdam habentur in vsu, mundificant enim stomachum & hepar & membra sensuum ab humoribus frigidis & phlegmaticis. Soluunt etiã humores cholericos, & melancholicos, licet principaliter soluant phlegmaticos. Et dosis ipsarum esse potest vsq; ad drach. i. ß. licet hic ponatur q dosis ipsarũ est, drach. ij. & tempus assumptionis ipsarum est celebrata stomachi digestione. Et nota q perfecta & cõpleta operatione earũ, quæ cõiter fit quinq; horis, quantitas cibi post assumenda debet esse minor q̃ si nulla assumpta esset medicina. Cuius oppositum mulieres & generaliter ignorantes faciunt, premisso tñ lauatiuo, vt in reliquis solutiuis communiter fit. ℞. hieræ &c. & intelligendm est de hiera Gal. superius descripta quæ est leuis & tardę solutionis, quia solũ ratione aloes est solutiua materierum cholericarum subtilium principaliter, & subsequenter materierũ phlegmaticarum aquosarũ. Trium myrobalanorum citrinorum. s. indorum, & chebulorum, ana ʒ. iij. agarici. ʒ. ij. qui prĩcipaliter soluit materias phlegmaticas cõtentas in pectore & in cerebro, & in alijs membris neruosis. Turbith boni. ʒ. x. qui euacuatiuus est phlegmatis. Epithymi hortensis. i. hortulani, quod euacuatiuũ est humoris melancholici, anisi, ana. ʒ. ij. ß. salis indi. ʒ. ij. absinthij, scammoneæ. s. correctæ, ana. ʒ. iij. quæ principaliter est solutiua humoris cholerici, & magnæ potẽtiæ, penidiarum. ʒ. iij. fac pilulas cũ succo scariolæ. i. lactucæ siluestris ad remittendum aliqualẽ acuitatem, & superfluam caliditatem prædictorum solutiuorum, & dosis cõis est. ʒ. i. vel ʒ. i. & ß. licet ponat eius dosim esse. ʒ. ij. verum huiusmodi dosis hodiernis temporibus esset superflua. Additio.

Istæ pilulæ fm quosdam sunt illæ quibus vtimur. Mes. autẽ inferius habet plures alias descriptiones pilularũ stomaticarũ, & oẽs inter se sunt differentes, verũtamen oẽs stomachum confortant & mundificant, & pp id sunt qui vnã descrip. faciunt pro alia, moderni tñ laudant primam descrip. & penultimã. Summa medi. est. xiij. res.

MANARDVS de Pilulis stomachicis.

Stomachicæ à stomacho debebant appellari. Quidam eas paratas habent, & certe vtiles sunt. TRIVM myrobalanorum.) Citrinarum scilicet, chebularum, & Indarum. Dosis eius est drach. ij. vel drach. j. ß.) Sed vnica etiam mediocriter purgat.

SYL. *Catapotia Polychresta nobis inuenta, ob idq; sic appellata, quod sint efficacia ad multos affectus capitis, ventriculi, hepatis, purgant enim ex his & sensorijs pituitã, & bilem vtranq;: quapropter febribus antiquis, complexis, & inuicem complicatis commodant. Recipiunt myrobalanorum flauarum, rhabarbari, ana drach. iiij. succi eupatorij, succi absinthij, ana drach. ii. scammonii Antiocheni in pomo cocti drach. v. cepularum Indarũ, agarici, colocynthidis, polypodii, ana drach. ij. turbith, aloes, ana drach. vi. mastiches, rosarum, salis gemmæ, epithymi, anisi, zingiberis, ana drachmam vnam:* * *electarii rosarum quantum sufficit ad comprehensionem. Fiant catapotia crassa, da à drach. vna ad aureum vnum.*

* à Mes. Nicol. pti.

SYLVII ANNOTATIO.

Humores tenues & calidos potius quàm pituitosos, crassos, frigidos, vacuãt à toto corpore, sed præcipue à dictis partibus. Dantur cocta iam materia & iam mista in febribus heterogenibus inuicẽ complicatis. Sunt etiã salubria purgationi vernæ. Dantur hora vna ante diluculum. Omnium pilularum quibus vtimur, has maxime excellentes scribit Manardus, & quia tutiores, & efficaciores, per aggregatiuas absolute scriptas intelliguntur.

ANT. Pilulæ aggregatiuę ex inuentione nostra cõiungentes aggregationem expertorum iuuamentorum ad febres antiquas, & ad febres diuersitatis, & ad ægritudines capitis, stomachi, & hepatis, & educunt putrefactiones vtriusq; choleræ & phlegmatum, & mundificant instrumenta sensuum, & sunt mundificatiuum bonũ, quarum permixtio. Rec. myrobalanorum citrinorum, rauedsceni ana, drach. iiij. succi eupatorij, succi

ach. iij. succi absinthij, ana* drach. ij. scammoneę antiochenæ coctę in pomo* drach. v. chebulorum indorum, agarici, colocynthidis, polypodij, ana drach. ii. turbith boni, aloes, ana* drach. vi. masticis, rosarum, salis gemmæ, epithymi, anisi, zingibe. ana drach. vna † electarij rosarum quantũ sufficit ad aggregationem, fiant pilulæ crassæ, da drach. vnam, vel aureum vnum.

Pilulæ aggregatiuę inuentione nostra. Hic de pilulis aggregatiuis ponuntur tres descriptio. sed ista prima vsitat, & cõiter hr̃ in vsu vbiq;, & dicũtur aggregatiuæ quia iuuamenta multa aggregant soluẽdo vniuersaliter oẽs materias, tam crassas, q̃ subtiles, tam calidas, q̃ frigidas, sed principaliter a p̃dominio sunt magis solutiuæ humorum cholericorũ & calidorũ, q̃ phlegmaticor & frigidorum, & ab omnibus membris vniuersaliter, & generaliter: sed principaliter ab hepate, & ab alijs mẽbris nutritiuis, soluendo materias cõtentas in eis principaliter putridas, & vsus ipsarũ est in processu febrium de materia mixta per eius digestionẽ, & summe cõueniunt corporibus, quę purgantur tp̃e veris, propter ipsorũ p̃seruationẽ, quia mũdificant, & soluunt materias phlegmaticas, & cholericas in eis multiplicatas & in toto corpe, sed maxime in stomacho, hepate, & alijs mẽbris nutritiuis, soluũt etiã aliqualiter humorẽ melancholicũ, & tẽpus assumptionis est celebrata cibi digestiõe. s. per horã ante diẽ. Et dosis est. ʒ. i.

Et hic vtiliter aduerte, q̃ pilulæ solutiuę quando in quibusdã corporibus diu contrahunt morã in stomacho non dissolutę, vnde ad actũ operationis nõ reducuntur, & hoc maxime cõtingit propter debilitatẽ caloris naturalis, & virtutis digestiuę in stomacho, vnde necessariũ est in talibus, vt vsq; ad tria cochlearia iuris pulli, vel alterius liquoris multum calidi, quantũ in ore tolerari põt assumant, & deglutiant, vt tali acuta mediante caliditate liquefiant pilulæ: si aũt hoc prouenerit nõ ex debilitate stomachi caliditatis, sed magis ex induratione & petrificatione pilularum, sic iuxta doctrinam principis potius debent vomitu expelli. Summa medi. est. xviij. res.

MANARDVS de Pilulis aggregatiuis.

Inter pilulas quibus vtimur hæ maxime excellunt. ELECT. ros.) Intellige non id quod Nicolaus, sed quod ipsemet Mesue inter electaria sua scripsit.

SYL. *Catap. polychresta maiora, pituitam crassam, lentam purgant, & inde natos affectus, colicum, arthriticum, ischiadem, podagram, ventris totius inflationem: præter hæc hæmorrhoidas. Recipiunt bdellij, myrobalanorũ nigrarum, emblicarum, ana drach. quatuor: turbith boni, & electi drach. xij. seminis apij, fœniculi, anisi, carui, ameos, origani, rosarũ, lepidij Indi, rutæ agrestis, hermodactyli, salis Indi, mastiches ammoniaci, ana drac. i. cinnamomi, cardamomi, acori, spicæ, croci,* cassiæ, ana drac. semissem: sagapeni drac. iiij. colocynth. drac. iii. penidiorum alborũ drach. iiij. aloes drach. xv. commisce cum succo brassicæ, manibus tuis oleo iasmeno inunctis.*

ANT. Pilulę aggregatiuę maiores, valentes ad humorẽ crassum & viscosum, & inflationẽ in mirach, & stomacho, & hęmorrhoidas soluunt, & valent ad dolorem iuncturarum, & ischiaticam, & cholicam, & podagram ex phlegmate. Rec. bdellij, myrobalanorũ, nigrorum, emblicorũ, ana. ʒ. iiij. turbith boni & electi, drach. xij. seminis apij, fœniculi, anisi, carui, ameos, origani, rosarũ, setaragi indi, harmel, hermodactyli, salis indi, masticis, ammoniaci, ana, drach. i. cinnamomi, cardamomi, acori, spicæ, croci, casiæ ana. ʒ. ß. sagapeni, drach. iiij. colocynthidis, vnc. iij. penidiarum albarum* drachm. iiij. aloes succotrini, drach. xv. confice cum succo caulium, & vnge manus tuas cum oleo sambucino.

Additio.

Istæ pilulæ aggregatiuæ maiores interdum habẽtur in vsu. Auicen. in. v. cano. habet vnam descrip. & dicũtur pilulæ aggregatiuæ filij Hilgeben. sed non sunt eædem cum istis. Summa medicinarum est. xxix. res.

MANARDVS de Pilulis aggregatiuis maioribus.

Hæ non parantur. Si quis tamen parare voluerit, pro sataragi Indi accipiat quod Dioscorides vocat lepidion: & pro Harmel, intelligat speciem rutæ syluestris, non cicutam, vt multi. Casiæ.) Intellige ligneam vocatam, id est, cinnamomum vulgare.

SYL. *Catap. polychresta minora, pituitã & bilem vtranq; à ventriculo, & capite purgant, obstructiones hepatis liberãt, ipsumq; ac ventriculum roborãt, febres antiquas, pruritum, vlcera {maligna} iuuant. Recipiunt myrobalanorum flauarum, nigrarum, emblicarum, ana drac. ij. mastiches, anisi, succi eupatorij, absinthij, rosarum, ana drach. ij. rhabarbari drach. v. hieræ picræ drach. xij. confice cum succo apij. Da drach. ij. cum aqua calida.*

ANT. Pilulæ aggregatiuę minores, caput & stomachum mundificant ab humorum superfluitatibus. s. vtriusq; choleræ & melancholiæ, & cõfortant stomachum & hepar, & aperiunt oppilationes & valent ad febres antiquas, & sanant pruritum & vlcera. Rec. myrobalanorum citrinorum, nigrorum, & emblicorum, ana* drac. iij. masticis, anisi, succi eupatorij, absinthij, rosarum ana. ʒ. ij. rauedsceni. ʒ. v. hieræ picræ, drac. xij. cõfice cum succo apij, da drac. ij. cum aqua calida.

Pilulæ aggregatiuæ secundum hanc descriptionem nõ sunt in vsu. Summa medicinarum est res. xi.

SYL. *Catap. ex eupatorio maiora, obstructionem hepatis liberant, & icterum inde ortum sanant, ac dolorem & febres circuitu repetentes. Recipiũt myrobalanorum flauarum, succi eupatorij, succi absinthij, ana drac. iij. rhabarbari drach. iij. & semiss. mastiches drach. i. croci drach. semiss. aloes drach. v. forma cum succo intybi. Dantur drach. ij. cum sero lactis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Bilem liquidam & tenuẽ, & hos affectus inde natos sanãt drachma vna & dimidia, etiam sine sero lactis.

ANT. Pilulæ de eupatorio maiores ad febres periodicas, & ad dolorẽ hepatis & oppilationẽ & hicteritiam. Rec. myrobalanorum citrinorũ, succi eupatorij, succi absinthij ana dra. iij. rauedsceni, drach. iij. & ß. masticis drac. i. croci drac. ß. aloes boni drach. v. confice cum succo endiuiæ dosis eius est drach. ij. cum aqua casei.

Pilulæ eupatorij maiores, q̃dã magistraliter vtunt̃ eis, tamen cõiter non sunt in vsu, & ualent in soluẽdo materiã cholericã principaliter, aquosam & subtilẽ, vnde cõferũt hicteritiæ & dolori hepatis & oppilationi ipsius. Cõferũt etiam ad febres periodicas quæ paroxismaliter mouentur materia cholerica prædominãte, & dosis est drach. vna. ß. cum aqua casei vel sine ipsa. Pilulæ arteticæ. i. quę conueniunt ad dolores articulorũ, quia euacuat materias cõtentas in illis sicut in podagris, & principaliter sunt solutiuæ mate

Margin notes: *drach. iij. — *drach. vi. — *drach. vij. — *drach. x. — *drac. iiij. — ...os assum ...onis. — *ligneę, seu cinnamomi vulgaris.

materierum phlegmaticarum crassarum contentarum in juncturis, sunt enim fortiter attractiuæ, & à pluribus medicis habentur in vsu. Et tempus assumptionis earum est præmissa digestione materiei, & dosis est vsq; ad ℈.iiij. Cuius hæc est descriptio. ℞. grana solis, diagridij, ebuli, et dentur de sero, si assumens eas non cenet, et noctes sint breues, vel post cœnam pluribus transactis horis.

Tempus assumptiõis.

Additio.

Pilulæ de eupatorio maiores, non sunt in vsu. idẽ Mes. describit hic inferius minores quæ similiter in vsu nõ sunt. Auicen. in. v. cano. similiter Serapio in proprio antidotario habent vnam aliam descrip. quæ eadem non est cum ista prima. Summa medicinarum est. viij. res.

MANARDVS in Pilulas de eupatorio.

Maioribus quidam vtuntur ad morbum arquatum.

SYL. *Catapotia ex eupatorio minora idem potentia, recipiunt myrobalanorum flauarum, rhabarbari, succi eupatorij, aloes, ana partes æquales, comprehende aqua apij, vel intybi. Da drachmas duas.*

ANT. Pilulæ de eupatorio minores, & sunt ex intentione maiorum. Rec. myrobalanorum citrinorũ, rauedsceni, succi eupatorij, aloes ana, partes æquales. Confice cũ aqua apij da drac. ij. & in alio cum aqua endiuiæ.

Pilulæ de eupatorio minores, non habentur in vsu.

Additio.

Has pilulas de euptorio minores describunt Auicen. in. v. cano. et similiter Serapio in proprio antidotario, quę tamen in vsu non sunt. Summa medicinarum est. iiij. res.

SYL. *Catapotia ex rhabarbaro vacuant humores crassos, lentos, multum putres, & inde ortas febres antiquas, & ex alijs quoq; humoribus, sanant, & hepatis dolorem, ac hydropem incipientem. Recipiunt rhabarbari drach. ij. succi glycyrrhizæ, succi absinthij, mastiches, ana drac. i. myrobalanorum flauarum drach. iij. & semissem: seminis apij, fœniculi, drach. semiss. trochiscorum diarhodon, drach. ij. & semissem: hieræ picræ drach. x. excipe aqua fœniculi. Da vespere drach. ij. cum sero lactis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Obstructiones hepatis aperiunt, & bilem, pituitamq; putres prę sertim, purgant.

ANT. Pilulæ de rhabarbaro, conferunt ad febres antiquas ex diuersis generatas humoribus, viscosis, et putridis, multarum putredinum & dolorem hepatis, & principium hydropisis. Rec. rauedsceni, drach. iij. succi liquiritiæ, succi absinthij, masticis, ana. ʒ. i. myrobalanorum citrinorum * ʒ. iij. & ß. seminis apij, fœniculi ana. ʒ. ß. trochiscorum diarhodon drach. iij. & ß. hieræpicræ. ʒ. x. Confice cũ aqua fœniculi, & da drac. ij. cum aqua casei calida in sero.

* ij. ß.

Istæ pilulæ vbiq; generaliter præparantur, & habentur in vsu, & principaliter cõferunt in omnibus febribus chronicis factis ab humoribus phlegmaticis, & cholericis, & principaliter soluũt humores putridos cholericos admixtos cum phlegmate, vnde cõueniunt hydropicis, aperiendo oppilationes hepatis, & aquam citrinam soluendo. Et dosis ipsarum est vsq; ad drach. i. ß. de mane alijs conditionibus obseruatis &c.

Tp̃s assumptionis.

Additio.

Istæ pilulę multũ in vsu habẽtur, et quãuis Mes. habeat loco rhabarbari rauedsceni quod idem est, loco tamen pilularum de rhabarbaro non debemus vti pilulis de rauedsceni, nec econtra. nam multum sunt adinuicem differentes, & ad diuersas intentiones ordinatæ, igitur qui hoc faciunt, errant. Summa medicinarum est res. x.

MANARDVS in Pilulas de rhabarbaro.

His vti ego consueui in fine notharum tertianarum in autumno, corroborãdo eas cum alijs vt opportunũ videtur, & da drac. 2. mane, vel drach. 1. s.

SYL. *Catap. ex halicacabo à nobis inuenta, ad febres diuturnas ex humoribus uariis ortas, obstructionem hepatis soluunt, & inde ortum dolorem, & incipiẽtem hyrdopem. Recipiũt absinthii & succi eius, & succi eupatorii, aloes, myrobalanorum flauarum, mastiches, croci, rhabarbari, cancami loti, asari, anisi, * casiæ, seminis fumariæ, ana drach. ii. hieræ picræ drach. iii. confice cum aqua solani. Da à drach. i. ad aur. i. & semissem. Si aũt tussis est cũ febre, pone venarũ glycyrrhizæ pondus dimid. ad omnia.*

* ligneæ prius.

SYLVII ANNOTATIO.

Solanum id, cuius aqua aut succo vult comprehendi, sunt qui putant esse halicacabum solani speciem, & inde nomen his impositũ: alioqui halicacabum non reciperent, nisi male halicacabum omissum causeris, aut titulum corruptum pro alchindi, vel alio.

ANT. Pilulæ alchechengi ex inuentione nostra, conferunt febribus longi temporis diuersorum humorum & dolori hepatis, & oppilationi, & principio hydropisis. Rec. absinthij & succi eius, et succi eupatorij, aloes, myrobalanorum citrinorum, masticis, croci, rauedsceni, laccæ ablutæ, asari, anisi, casię, seminis fumiterrę, ana. ʒ. ij. hieræpicræ. ʒ. iij. Confice cum aqua solatri. dosis eius est à ʒ. i. vsq; ad aur. i. & ß. Et si est tussis cũ febre, pone venarũ liquiritiæ medietatem ponderis omnium. Sunt enim sanæ & expertæ.

Pilulæ alchechengi, à practicis magistraliter habentur in vsu, sunt tamẽ vtilitatis & efficaciæ quasi consimilis cũ pilulis de rhabarbaro antedictis, conferunt enim soluẽdo materias crassas, & subtiles, faciẽtes febres chronicas, conferunt etiam dolori hepatis facto à materia pungitiua, siue ventositate extendente, eleuata materia crassa phlegmatica. Conferũt etiam principio hydropisis soluendo aquã citrinam & hepar cõfortando, & dosis est. ʒ. i. ß. ℞. raued, casiæ, scilicet ligneæ, hieræpicrę, solatri, quod idẽ est quod alchechengi, & est frigidæ & siccæ cõplexionis vltra s̃m.

Additio.

Hæ pilulæ interdum habentur in vsu, & sunt ex inuentione ipsius Mes. Sed hic cadit dubitatio similis ei quæ occurrit in diacurcuma, quia licet in his pilulis non ingrediatur alchechengi, dicuntur tamẽ pilulæ de alchechengi s̃m quosdam à compositore, vel ꝙ vitio scriptoris descriptio non est integra vel potius & melius, quia cõficiuntur cum aqua solatri quod est species alchechengi. Summa medicinarum est. xv. res.

MANARDVS in Pilulas de alchechengi.

Nec hæ sunt in cõi vsu. Cassiam fistulam.) Intellige vt supra, ligneam. Et si est tussis cum febre.) Nota hãc mixtionem in tussi, quam potes in alijs quoq; pilulis facere.

SYL. *Catap. Philagrii ad febres antiquas, Recipiunt trochiscorum diarhodon, trochisc. de rhabarbaro ana drac. iiii. succi eupatorij, spinæ albæ, ana drach. ii. absinthii drac. i. & semissem, myrobalanorum flauarũ, seminis cassuthæ, turbith, ana drach. iiii. agarici, aloes, ana drach. octo, salis indi drach. i. & semissem. confice cum aqua fœniculi. Da drachmas duas.*

ANT. Pilulæ ad febres antiquas inuentione Philagrij. Rec. trochiscorum diarhodon: trochiscorum de rhabarbaro ana drac. iiij. * succi eupatorij,

* myrob... nox̃ cho... lorum.

torij, bedegar ana drach. ij. absinthij. ʒ. i. & ß. myrobalanorum citrinorum, seminis cuscutæ, turbith. ana, drach. iiij. agarici, aloes ana *drac. viij. salis indi, *drach. i. & ß. Confice cum aqua fœniculi, & da drach. ij.

ch. iij. ch. vij. ch. i.

Istæ pilulæ non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur.

Additio.

Istæ pilulæ ad febres antiquas non sunt in vsu. Serapio in proprio antido. habet tres descrip. pilularum ad febres antiquas quæ non sunt eædẽ cum ista, vltima tamen earũ parũ videt ab ista differre. Summa medicinarũ est res. xij.

MANARDVS de Pilulis ad febrem antiquam.

Bedegar.) Id est, spina alba, vt superius diximus. Satis leniter purgant.

SYL. *Catapotia Inda Haly ad affectus melancholicos, cancrum, elephãtiam, alphos nigros curatu difficiles, melancholiam morbum, et inde ortum timorem {et mœrorẽ,} quartanam, icterum splenicũ, splenis dolorem, Recipiunt myrobalanorum nigrarum, ellebori nigri, polypodii, ana drach. v. epithymi, stœchados, ana drach. vi. agarici, lapidis cyanei loti, colocynthidos, salis Indi, ana drach. iiii. succi eupatorii, spicæ, ana drach. ii. caryophyllorũ drachmam vnam, hieræ picræ drach. xii. fiat massa cum succo apii. Dantur à drachmis duabus vsq; ad aureos duos cum aqua casei: Salubria sunt experta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Humorem melancholicum & melancholiam vstam purgant. Icterus splenicus est, qui niger Galeno dicitur initio libro. 6. locorum affectorũ, ꝙ splenis vitio fiat: fœdos & pallidos colores in puellis, nubilibus præsertim, vulgo appellamus, licet etiam viros occupet. Indæ autem vocantur, vel quia in India celebrẽtur, vel à sale Indo, qui niger est eiusq; loco ruber vtendus est, non saccharum candefactum. Idem pollicentur pilulæ fumariæ Auicennæ: ad pruritũ enim, scabiem, & affectus alios ab vsta materia natos valent: recipiunt autem myrobalanorum citrearum, cepul. Indarum, scãmonij, ana drac. v. aloes, drach. vij. tere omnia non multum subtiliter: aqua fumariæ irrora, insola ad mediocrem siccationem: secundo, & tertio idem fac: post sicca perfecte, & repone.

ANT. Pilulæ indæ quas scripsit Haly, quarũ iuuamentum est vltimum ad ægritudines melancholicas, & ad cancrũ, & lepram, & morpheã nigram difficilem, & sunt bonæ melancholię, & timori, & ad dolorem splenis & ad quartanã & hicteritiam splenalem. Rec. myrobalanorum nigrorum, hellebori nigri, polypodij ana. ʒ. v. epithymi, stœchados ana. ʒ. vi. agarici, lapidis lazuli loti, colocynthidis, salis indi, ana *ʒ. iiij. succi eupatorij, spicæ ana. ʒ. ij. caryophyllorum. ʒ. i. hierę picræ drachm. xij. Fiant pilulæ cum succo apij. † Dosis eius est à drach. ij. vsq; ad aure. ij. & sunt sanæ & expertæ. Da cum aqua casei.

drach. iij.

Vsus istarum pilularum generaliter fit ab omnibus, & vbiq; præparate reperiuntur, habent enim proprietates et iuuamenta principaliter ad ægritudines melancholicas et maxime de melancholia adusta, illam cum facilitate euacuando, soluunt etiam materias crassas & mixtas, etiã melancholiam non adustam, vnde conueniunt ad cancrum, lepram, & morpheam nigram, quæ est defedatio cutis, & conueniunt in febribus quartanis, et ad hicteritiam nigrã, quæ est de humore melancholico ex nocumento facto in splene, & sunt hæ pilulæ multum memoriæ commendandæ propter earum vtilitates, & dosis ipsarũ est drach. vna tempore congruo.

Additio.

Hæ pilulæ interdum in vsu habentur. Et dixerunt quidam ꝙ dicuntur indæ quia in India magis in vsu habetur ꝗ in alijs partibus. Alij dixerũt, ꝙ dicuntur indæ propter sal indum quod recipiunt: & per sal indum intellige sal nigrum: sed cum caremus eo, sapientes volunt, ꝙ loco eius ponamus sal rubeum, quidam ponunt zuccarũ candi, sed non recte, quia non est ei proximũ vt est sal rubeum. Summa medicinarum est. xiiij. res.

MANARDVS de Pilulis Indis.

His communiter vtimur in atra bile purganda. Lapidis Lazuli, id est, Cyanei. Loti.) Toties vt nullum amplius vel saporẽ vel odorẽ in aqua relinquat. Dosis.) Satis est vt vnica drachma det.

SYL. *Catap. Hermetis ex trochiscis colocynthidos, ad cephalæam & hemicraniam difficilem, & affectus neruorũ, & iuncturarum, Recipiũt trochiscorum colocynthidos, drach. xii. hieræ drach. vii. mastiches drach. ii. salis gemmæ aureum vnum, ladani boni vnc. i. omnia præter ladanum & mastichen tere, & cribra, mastiche vero pulueretur cum pauco oleo nucum, quo species tritæ illinantur: deinde cum ladano misceatur in mortario pistillo calido, fiant catapotia crassa. Da à drach. semisse ad drac. i.*

ANT. Pilulæ Alandahal Hermetis ad sodam antiquam, & hemicraneam difficilem, & ægritudines neruorum, & iuncturarum, & sanæ & expertæ. Recip. trochiscorũ alandahal drac. xij. hieræ. ʒ. vij. masticis. ʒ. ij. salis gemmæ, aure. i. laudani boni. ʒ. i. Omnia præter laudanum & masticem terantur & cribelletur. Mastix quoq; puluerizetur cum pauco oleo nucum, & liniantur cum eo species tritæ. Deinde cum laudano conficiantur, & in mortario terendo ea cum pistillo calido, & fiant pilulæ crassæ. Da. ʒ. ß. vsq; ad. ʒ. i.

Pilulæ alandahal non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur. Summa medicinarum est res. v.

MANARDVS de Pilulis alandal.

Nonnulli eas parant, sed pauci vtuntur, quum tamen efficaces sint in pituita educenda.

SYL. *Catap. ex sarcocolla, alba sunt, pituitam vacuant, ob id pituitosis affectibus commodant. Recipiũt sarcocollæ drach. iij. turbith drach. iiii. colocynthidos, drach. i. & semissem, zingiberis tantundem, salis gemmæ, drach. i. dissolue sarcocollam in aqua rosata, hisq; comprehende.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violenter pituitam crassam & lentam trahunt, parum tuta vsu, nisi parua dosi in valẽtibus, & cum alijs mista: descripta sunt etiam in simpl. cap. de sarcocolla.

ANT. Pilulæ de sarcocolla, & sunt pilulæ albæ solutione educentes phlegma, & conferunt ad ægritudines phlegmaticas. Rec. sarcocollæ. ʒ. iij. turbith. ʒ. iiij. colocynthidis. ʒ. i. & ß. zingiberis tantundem, salis gemme. ʒ. i. Dissolue sarcocollam in aqua rosata, & confice alia cum ea, & fiant pilulæ. Sunt enim sanæ & expertæ.

Pilulæ de sarcocolla raro à medicis vsitantur: tamẽ pręparatæ reperiunt: & soluunt materiã phlegmaticam & viscosam cum violentia multa, & ideo ab vsu ipsarũ est cauendum, & dosis ipsarum est. ʒ. i. Sarcocolla gummi est.

Additio.

Hæ pilulæ interdum in vsu habentur. Ipse idem Mes. in capi. de sarcocolla habet eandem descriptionem istarum pilularum, quas dicit composuisse Haly senem. Summa medicinarum est res. vi.

MANARDVS in Pilulas de sarcocolla.

Ego nunquam his vsus sum, nec vidi medicum vtentem.

Catapotia

SYL. *Catapotia Fœtida maiora, vacuāt pituitam crassam, crudam, ob id conferunt affectibus inde natis, arthritidi, podagræ, gonagræ, dolori spinæ, et aliarum iuncturarum ventriculi, colico, alphis, elephantiæ, albaras. Recipiūt sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, colocynthidis, rutæ agrestis, aloes, epithymi, ana drach. v. hermodactylorum, esulæ, ana drach. ij. scammonij drach. iij. cinnamomi, spicæ, croci, castorii, ana drach. i. turbith drach. iiii. zingiberis drach. i. & semissem, euphorbii drach. vnius partes duas, dissolue lachrymas aqua porri, & finge massam. Dabis drach. *duas.*

* Vnica drach. sufficit.

SYLVII ANNOTATIO.

Catapotia hæc arthritica δυσώδεα, pituitam crassam, lentam, à cerebro, iuncturis, & partibus alijs remotis trahunt: vtenda potius in fine morborum pituitosorum, vt paralysis. Dantur drach. i. Fœtida vocantur, q castorium, rutam agrestem & liquores graueolentes recipiant potius quàm q putres humores vacuent.

ANT. Pilulæ Fœtidæ maiores, quæ expellunt humores crassos, et conferunt ad dolorē iuncturarum, & podagræ, & dorsi, & genuum, & omnem dolorem ex humore crudo, & dolorem stomachi, & colicæ, & albaras, & morpheam & læpram. Rec. sagapeni, ammoniaci, opopanaci, bdellij, colocynthidis, † harmel, aloes, epithymi ana. ʒ. v. hermodactylorum, alscebran, ana. ʒ. ij. scamoneæ. ʒ. iij. cinnamomi, spicæ, croci, castorei añ. ʒ. i. turbith. ʒ. iiij. zingibe. ʒ. i. & ß. euphorbij. ʒ. i. partes. ij. Dissoluantur gummi in aqua porri, & fiant pilulæ, da drach. ij.

Pilulæ fœtidę maiores generaliter sunt ī vsu. et sic vbiq; præparātur. Potenter enim soluūt materias phlegmaticas crassas & viscosas. vnde attrahunt & soluūt materias contentas in iuncturis in cerebro, et mēbris neruosis. Communis tamen vsus ipsarū est in fine dictarum ægritudinū neruosarum, & maxime in paralysi, & in podagris longi temporis, & ægritudinibus similibus est communis vsus ipsarum, et dosis est, drach. vna cum conditionibus obseruatis prædictis superius assumptis. ℞. harmel, id est rutæ, est calida & sicca circa tertium gradum, hermodactylorum, alscebran, id est esulę, & est medicina calida, et sicca in tertio gradu, & est radix herbæ solutiuæ humoris phlegmatici.

Additio.

Hæ pilulæ multum habentur in vsu, & dicūtur fœtidę, quia fœtidos & corruptos humores educunt, uel dicuntur fœtidæ, quia quædā fœtida ingrediūtur. Idem cap. de ęgritudinibus neruorum habet quatuor descriptiones. Similiter Serapio in proprio antido. habet tres descriptiones pilularum fœtidarum. Haly. x. practicæ duas, & rasis. ix. ad Almansorem cap. de paralysi vnam, idem in libro diuisionum habet vnam aliam, quæ omnes ab istis differunt, nec sunt in vsu. Summa medicinarum est res. xix.

MANARDVS de Pilulis fœtidis maioribus.

Harmel.) Audi, vt supra, speciem rutæ syluestris. Da drach i. satis enim potentes sunt.

SYL. *Catap. Fœtida minora idem pollentia, recipiunt sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellii, myrrhæ, ana drac. quinq;, turbith drach. x. colocynthidos drach. vi. fiant vt priora. Da drach. ii.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quòd paucioribus constant simplicibus, minora dicunt, tamen minus tuta sunt q priora: quia minus correcta sunt simplicia: fortibus dari possunt à script. duobus, ad drach. vnam.

ANT. Pilulæ Fœtidæ minores, & sunt intentione maiorum. Rec. sagapeni, ammoniaci, opo-

E panacis, bdellij, myrrhæ ana. ʒ. v. turbith. ʒ. x. colocynthidis. ʒ. vi. Fiant sicut priores, da. ʒ. ij.

Pilulæ fœtidæ minores possunt magistraliter præparari, sed quia non sunt sic consolatæ sicut præcedentes, ideo vsus earum non est sic conueniens sicut præcedentes, quia maioris periculi, & vsus earum est vsq; ad. ℈. ij. tamen in quibusdam robustis, & fortibus possunt exhiberi, drach. vna alijs conditionibus obseruatis &c.

Additio.

Istæ pilulæ non sunt in vsu. Gilbertus Anglicus cap. de paralysi habet vnam descri. pilularum fœtidarum quę differt ab ista nec est in vsu. Summa medicinarum est. ix. res.

MANARDVS de Pilulis fœtidis minoribus.

Minus validæ sunt prioribus.

SYL. *Catap. sagapeni pituitam lentam purgant, ob id iuuāt paralysin, spasmum, dolorem iuncturarum, dorsi, podagram frigidam. Recipiūt sagapeni, hammoniaci, bdellii,* F *opopanacis, aloes, castorii, rutæ agrestis, ana drach. ii. colocynthidos drach. iii. Fac massam cum aqua porri.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam crassam lentam, expulsioni pararam, à cerebro, spina, & alijs partibus neruosis potenter educunt drach. i. tutiora tamen sunt fœtida maiora.

ANT. Pilulæ de Sagapeno ad paralysim, & mollificationem, & spasmum, & dolorē iuncturarum, dorsi, & podagram frigidam, & soluunt phlegma viscosum. Rec. sagapeni, ammoniaci, bdellij, opopanaci, aloes, castorei, harmel, ana drach. ij. colocynthidis drach. iij. Fiant pilulę cū aqua porri.

Istæ pilulæ præparatæ reperiuntur, licet non multū habeantur in vsu, sunt enim principaliter solutiuæ materierum phlegmaticarum crassarum, & viscosarū à cerebro, G & nucha, & alijs membris neruosis, & conueniunt doloribus iuncturarum, & ad paralysim & ad spasmum, præmissa tamen digestione materierum, & dosis est ad drach. vnam. Tutius tamen est ab eis abstinere, & uti pilulis fœtidis maioribus dictis superius. Pilulæ cochiæ communiter non reperiuntur positæ in antidotario Mes. sed earum descriptio ponitur inferius in suo de appropriatis. c. de cura sodæ frigidæ. Ponitur etiam ipsarum descriptio consilio Almansoris cap. de dolore capitis à materia frigida, & hæc est descriptio quæ communiter habetur in vsu. & sic vbiq; pręparatę reperiuntur. ℞. pulueris hieræpicræ Gal. drach. x. colocynthidis. ʒ. iij. & tertiam partem drac. vn. scamoneæ drac. ij. ß. turbith, stœchados ana drach. v. confice cum succo absinthij, & dosis earum cōiter est drach. vna. Istæ pilulæ efficaciam magnam habent in soluendo materias frigidas, & phlegmaticas, in capite contentas. vnde summe conueniunt sodę, et dolori capitis facto à materia frigida phlegmatica, & etiam conferunt passionibus H frigidis materialibus membrorum neruosorum, & vsus earum esse debet post digestionem.

Pilulæ cochię vsuales.

Additio.

Hæ pilulę raro habentur in vsu, illa vero descriptio quę est magis in vsu est vna alia quam idem inferius describit Auicen. in quinto cano. habet vnam aliam descri. sed non est in vsu. Summa medicinarum est res. ix.

MANARDVS in Pilulas de serapino.

Neq; his vsus sum vnquam.

SYL. *Catap. Euphorbii, pituitam frigidam, crudam, ad neruos fluentem uacuant, ob id conferunt paralysi. Recipiūt euphorbii, colocynthidos, agarici, bdellii, sagapeni, ana drach. ii. aloes, drach. v. finge cum aqua porri. Dantur à drach. semiss. ad drach. vnam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Non vtenda nisi in necessitate magna, idq; in robustis.

Pilulæ

ANT. Pillulæ de Euphorbio solutione educunt phlegma frigidum, & conferunt ad mollificationem, & paralysim, & educunt humores crudos, qui descendunt ad neruos. Rec. euphorbij, colocynthidis, agarici, bdellij, sagapeni ana. ʒ.ij. aloes. ʒ.v. Fiant pilulæ cum aqua porri. Potio est à. ʒ.ß. vsq; ad. ʒ.i.

Istæ pilulæ raro habentur in vsu licet præparatæ reperiantur. Inducunt enim violētiam magnam ex earum potentia, & acuitate in soluendo phlegma frigidum & viscosum, quod est causa mollificationis & paralysis, vitandæ sunt ergo, nisi in casu magnæ necessitatis, & in corporibus robustis & fortibus, & dosis ipsarum est à drac. ß. vsq; ad. ʒ.i. Euphorbium est gummi calidum, & siccū in quarto.

Additio.

Hæ pilulæ habentur in vsu ſm præsentem descriptio. Auicen. in. v. can. habet vnam descriptionem, quæ eadem est in simplicibus cum ista, sed differt in hoc, q; hæ conficiuntur cum aqua porri, aliæ vero cum aqua cauliū. Similiter Serapio in proprio antidotario habet vnam aliā descript. quæ differt ab ista. Gilbertus Anglicus cap. de paralysi vnam habet descrip. quæ non differt ab ista. Summa medicinarum est res. vij.

MANARDVS in Pilulas de euphorbio.

Validæ sunt in articulorum affectibus à pituita factis.

SYL. *Catap. ex rhabarbaro alia ad hepatis & lienis obstructionem, & hydropem. Recipiūt rhabarbari drachmas septem, hammoniaci, sagapeni, bdellii, ana drach. x. cancami, drach. viii. opopanacis drach. iiii. thymelææ, gummi, ana drach. iiii. turbith drach. x. spicæ, polii, aloes, ana drach. v. masticheſ drach. ii. myrobalanorum flauarum drach. x. dissolue lachrymas vino, et forma. Dātur drachmis duabus cum aqua casei.*

SYLVII ANNOTATIO.

Catap. Imperialia his astinia, bilem & pituitā ex nutritorijs partibus vacuant. Rhabarbari vnc. i. aloes vnc. ij. turbith, agarici, folliculorum sennæ, quinq; myrobal. cinnamomi, amomi, cardamomi, caryophyllorum, zingib. macis, nucis moschatæ, zedoariæ, cubebæ, xylaloes, croci, anisi, mastiches, spicæ nardi, mellis aerij, ana scrup. i. cum syrupo rosato, aut violato.

ANT. Pilulæ de raued, conferunt ad oppilationes splenis, & hepatis, & hydropisim. Rec. rauedsceni. ʒ. vij. ammoniaci, sagapeni, bdellij ana drac. x. laccæ. ʒ. viij. opopanacis. ʒ. iiij. mezereō. gummi, ana. ʒ. iiij. turbith. ʒ. x. spicæ, polij, aloes ana. ʒ. v. masticis, drach. ij. myrobalanorum citrinorum, drac. x. Dissolue in vino gummas, & fac pilulas, dosis est, drach. ij. cum aqua casei.

Pilulæ de raued, id est de rhabarbaro. hęc descriptio nō habetur in vsu, sed ea quæ superius habetur.

Additio.

Pilulæ de raued apud aliquos aromatarios tenentᷓ confectæ, & sunt in vsu sub nomine pilularum de raued. non debet autem ista confectio dari, nec confici pro pilulis de rhabarbaro. Ras. ix. ad Almansorem ca. de hydropisi, habet vnam aliam descrip. sed non est eadem cum ista. Serapio vero in proprio antidota. habet vnam descrip. pilularum de raued. quę est eadem cum ista. Summa medicinarum est res. xiiij. numero.

MANARDVS in Pilulas de raued.

Licet raued idem sit quod rheon barbarū, pilulæ tamen hæ longe efficaciores sunt q̄ quæ de rhabarbaro vocantᷓ. Dosis tamen non transcendat drachmam.

SYL. *Catapotia ex thymelæa, serosum excrementum valenter purgant, seu aquas, ob id hydropē iuuant. Recipiūt*

A *foliorum thymelææ aceto infusorū et siccatorū, drach. v. myrobalanorum flauarum, drach. iiii. cæpularum, drac. tres, forma cū manna, et tamar Indis aqua intybi solutis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dantur à drach. i. ad scrip. quatuor in ascite. Valide enim purgāt aquas: tutius autē rhabarbaro, aut catapotijs rhabarbari miscētur.

ANT. Pilulæ de Mezereon, & sunt medicina mirabilis ad hydropisim, & educunt aquam citrinam, & sunt expertæ. Rec. foliorum mezereon infusorū in aceto, et exiccatorum, drach. v. mirobalanorum citrinorum, drach. iiij. chebulorum, drach. iij. confice cum tereniabin * & tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ.

* vel

B Pilulæ de mezereon, id est de laureola. hæc descrip. pilularum communiter est in vsu, & vbiq; præparata reperitur, sunt enim conuenientes principaliter ad soluendum aquam citrinam. vnde communiter ab omnibus medicis dantur in cura hydropisis ascitis. Et dosis communiter est à drach. vna. vsq; ad. ℈. iiij. obseruatis conditionibus.

Additio.

Hæc descript. pilularum communiter in vsu habetur. idem Mes. ca. de mezereon hanc eādem habet descriptionem. Et dicuntur de mzereon, quia ingreditur plus de mezereon q̄ de alio simplici. Christoforus de honestis in præsenti commento habet mezereon, id est laureolam, quod falsum est, vt dictū est supra in cōfectione almezereon. Serapio in pprio antidota. hēt duas descrip. pilu. de mezereō quæ non sunt eædē cū ista. Summa medicinarū est res. iiij.

MANARDVS in Pilulas de Mezereon.

Valide purgant aquam, tutius tamen est miscere cum eis rheon, vel pilulas de rhabarbaro vocatas.

SYL. *Catapotia optica maiora, uisum roborant, & augent, excrementa uacuant, corpus sanum seruant, sumptis his, à cibo abstinere non est necesse. Recipiunt rosarum, violarum, absinthii, colocynthidis, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis moschatæ, spicæ, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, seseleos, seminis rutæ, schœnu anthus, asari, mastiches, caryophyllorum, cinnamomi, anisi, fœniculi, apii, casiæ, croci, macis, ana drach. ii. myrobalanorum flauarum, cepularum Indarum, belleric. emblic. rhabarbari, ana drach. iiii. agarici, sennæ, ana drach. v. euphragiæ, drach. vi. aloes, pondus omnium. comprehende succo fœniculi. Dantur à drach. ii. ad drach. iii.*

C

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam à cerebro & oculis vacuant, ob id oculorum morbos inde natos curant: adhæc visorium spiritum roborant, augent, puriorem reddunt, sic visionem iuuant. Optica, id est, visoria, seu cum vulgo, lucis inde dicta. Hæc roborat Manardus in pituita educenda cochijs: in bile, aureis pilulis.

ANT. D Pilulæ lucis maiores, & addūt in visu et corroborant, & abstergunt instrumenta sensuum, & expellunt superfluitates, & custodiunt sanitatē corporis, & præsumitur super eis absq; necessitate abstinendi. Reci. rosarum, violarum, absinthij, colocynthidis, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis muscatæ, spicæ, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, sileris, seminis rutæ, schœnanthi, assari, masticis, caryophyllorum, cinnamomi, anisi, fœniculi. apij, casię, croci, macis ana drach. ij. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, belliricorum, emblicorū, rauedsceni ana drach. iiij. agarici, senæ ana drach. v. euphragiæ

*drac. vij.

phragiæ *drach. vi. aloes succutrẽsis ad pondus omnium. Confice cũ succo fœniculi. Dosis eius est à drach. ij. vsq; ad. iij.

De istis pilulis ponuntur duæ descriptiones, & ista prima est illa quæ cõmuniter magis habetur in vsu, & vbiq; magis præparata reperitur. Summe conueniunt in soluendo superfluitates, maxime phlegmaticas contentas in cerebro, & sunt conseruatiuæ virtutis visiuæ & curatiuæ ægritudinum oculorum quæ fiunt à materia frigida. Et vltra virtutem solutiuam quam habent, sunt confortatiuæ prædictæ virtutis visiuæ spiritus visibiles multiplicando, & eos claros & peruios faciendo. Et dosis est. ʒ. i. ß. ℞. sileris, scilicet montani, casiæ. s. ligneæ, & reliqua sunt nota.

Additio.

Istæ pilulæ apud nos sunt in vsu, dicuntur autem lucis, quia valent ad oculos medendos, vel dicuntur lucis, quia obscuritatem oculorum prout sol noctem remouet, & de ipsis reperiuntur hic maiores & minores, sed maiores sunt illæ quas medici nostri laudant. Summa medicinarum est res. xxxvi. numero.

MANARDVS iu Pilulas lucis maiores.

Has ego roborare consueui, in pituita quidem educenda cum cocchijs, in bile cum aureis. Minores magis respiciunt atram bilem quàm maiores.

SYL. *Catapotia optica minora idem pollentia, recipiunt xylobalsami, carpobalsami, ana drach. i. chelidonij, drac. v. rosarum, violarum, absinthij, euphragiæ, ana drach. iij. sennæ, epithymi, myrob. flauarum, cepul. Ind. bellericarũ, emblic. agarici, colocynthidos, schœnu anthus, lycij, lapidis cyanei, ana drach. ij. et semiss. aloes, pondus omnium, finge cum succo fœniculi, aut chelidonij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Minora hęc sunt vocata, q̃ paucioribus constant simplicibus, viribus enim valentiora sunt prioribus, præsertim ad purgandam melancholiam magis, q̃ pituitam: cum illa contra pituitam potentius purgent, quàm melancholiam.

ANT. Pilulę lucis minores, in intentione maiorũ. Rec. xylobalsami, carpobalsami, an̄. drac. i. chelidoniæ. ʒ. v. rosarum, violarum, absinthij, euphragiæ ana. ʒ. iij. senæ, epithymi, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, belliricorum, emblicorũ, agarici, colocynthidis, schœnanthi, licij, lapidis lazuli ana drach. ij. & ß. aloes boni ad pondus omnium. Confice in succo fœniculi, aut chelidoniæ.

Pilulæ lucis minores etiam præparantur, & habentur in vsu, non tamen sicut prædictæ, & in operatione quasi conueniunt cum illis. Et dosis est sicut illarum, attamen istæ minores, sunt plus solutiuæ materiæ melancholicæ q̃ phlegmaticæ, sed maiores magis soluunt phlegma, & minus melãcholiam. Et cum hoc plus vel magis sunt confortatiuæ cerebri, & instrumentorum sensuum.

Additio.

Istæ pilulę minores interdum habentur in vsu. Summa medicinarum est res. xxi. numero.

SYL. *Catapotia stomachica alia cerebrum, et ventriculum corruptis humoribus purgant, ventriculum roborant, coctionẽ iuuant, appetentiã excitãt. Rec. hieræ picræ. ʒ. x. trium myrobalanorum, absinthij, ana drac. ij. mastiches, anisi, bellericarum, emblicarum, agarici, ana drach. iij. & semissem, zingiberis drach. ij. caryophyllorum, salis gemmæ, schœnu anthus, ana drach. i. turbith drach. xii. confice cum succo absinthii. Da drach. ii. vel. iii.*

E

SYLVII ANNOTATIO.

Possunt dari tantum à drach. i. ad drach. i. & dimidiam, vt prædicta: nam corpora regiones frigidas habitantia, quia pituitosa, alba mollia, minus valentia ferunt medicamenta, q̃ corpora nigra sicca, dura regiones calidas, vt Aegyptum, Aethiopiam colentia, Gale. in lib. c. ph. g. Catapotia autem ex puluere solius hieræ picræ Galeni cum melle rosato, vel syrupo rosato, vel alio formata idem possunt quod hiera ipsa, & ad drac. ij. sumi possunt. Catapotia Rufi ex aloes vnc. ij. croci myrrhæ, ana vnc. i. cũ vino albo aromatico: vel potius syrup. limonum: vel succo citrei formanda, illis proxima sunt viribus. Pro croco autem ammoniacum, thymiama miscet Paul. lib. 3. cap. de pestilentia ex Rufo. Sunt enim contra pestem salubria, præsertim additis vnc. ij. boli Armenicæ & aloe, si æstas sit, lota in aqua intybi & rosarum. Nam ventriculum, intestina, mesaræum, hepar, cerebrum purgant humore putri, bilioso, aut pituitoso. Dantur mane ieiunis drach. vna.

ANT. Pilulæ stomachicæ, stomachum & digestionem confortant, cerebrum & stomachum à corruptis humoribus purgant, & appetitum excitant. Rec. hieræ picræ. ʒ. x. trium myrobalanorum, absinthij, ana. ʒ. ij. masticis, anisi, belliric, emblici, agarici ana. ʒ. iij. & ß. zingibe. ʒ. ij. caryophyllorum, salis gemmæ, schœnanthi ana. ʒ. i. turbith. ʒ. xij. Confice cum succo absinthij. Et da. ʒ. ij. vel. iij.

F

Pilulæ stomachicæ stomachum & digestionem confortant, & superius posita est descriptio pilularũ stomachicarum quæ communiter sunt in vsu, verũ hę duæ descriptiones modicũ differũt in virtute et operationibus. Istę enim purgando humores putridos & corruptos contentos in stomacho ipsum stomachum cõfortant, uirtutem digestiuam vigorando. Et conferunt ægritudinibus frigidis cerebri materialibus. Et dosis cõmunis earum est drach. vna, licet posit dari, drach. i. ß. obseruatis conditionibus &c. Summa medicinarum est res. xvi.

G

SYL. *Catapotia stomachica alia idem pollentia, recipiunt trium myrobalanorum ana drac. iii. rosarum, mastiches, ana drach. ii. cardamomi, ligni aloes, santali citrini, cubebæ, caryophyllorum, schœnu anthus, nucis moschatæ, ana drach. ii. rhabarbari vnc. semissem, turbith drach. vii. aloes pondus omnium, comprehende omnia vino odoro.*

ANT. Pilulæ aliæ stomachicæ, & sunt in intẽtione priorum. Rec. trium myrobalanorum, an̄. ʒ. iij. rosarum, masticis ana. ʒ. ij. cardamomi, ligni aloes, sandali citrini, cubebæ, caryophyllorum, schœnanthi, nucis muscatę, ana. *ʒ. ij. rauedseni. ʒ. ß. turbith. ʒ. vij. aloes ad põdus omnium. Confice cum vino odorifero.

*drach.

Pilulæ stomachicæ aliæ in operationibus conueniunt cum supradictis. Et dosis est sicut in supra declaratis.

H

Additio.

Summa medicinarum est res. xvi. numero.

SYL. *Catapotia stomachica alia nobis inuenta, ventriculũ & caput expurgant, quouis tempore sumi possunt. Recipiunt turbith drac. x. mastiches drac. iiii. rosarũ drac. iii. aloes bonæ pondus omniũ, comprehende succo absinthii.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam pituitosam, putrem, præcipue aquosam ex ventriculo & cerebro vacuant à drach. i. ad drach. i. & semissem.

ANT. Pilulæ stomachicæ nostrę, stomachum et caput mundificant, & accipiantur omni tempore. Rec. turbith, drac. x. masticis, drach. iiij. rosarum, drac. iij. aloes boni ad pondus omnium. Confice cum succo absinthij.

Istæ

Istæ sunt pilulæ quę cōmuniter plus habentur in vsu, et ab aromatarijs præparantur. Ipsæ enim sunt mundificatiuæ materierū crassarum contentarum in stomacho, et in capite soluendo principaliter materias phlegmaticas corruptas, & maxime subtiles & aquosas. Et sunt pilulæ satis domesticæ. Et earum dosis est vsq; ad drach. vnam. ß. cum conditionibus obseruatis. Additio.

Quamuis Mes. habeat plures descriptiones pilularum stomachicarum, plus tamen ista cum alijs primis suprascriptis habentur in vsu, & ab aromatarijs præparantur. Summa medicinarum est res. iiij.

MANARDVS de Pilulis stomachicis nostris.

Primæ pituitam purgant, & ventriculum roborant, secundę bilē etiā purgant, tertiæ pituitā, quartæ inter oēs has sunt minus cvlidę.

SYL. *Catapotia stomachica alia, caput et uentriculum purgantia, recipiunt aloes drach. vi. mastiches, rosarum, ana drach. ij. compone cum succo solani.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hęc ostendunt hieram picram Galeni tribus his simplicibus absolui posse, sed minus efficacem, vt ante docui.

ANT. Pilulæ aliæ stomachicæ stomachum & caput mundificant. Rec. aloes. ʒ. vi. masticis, rosarum ana drac. ij. Confice cum succo solatri.

Pilulæ stomachicæ caput & stomachum confortant, et mundificant. Istæ pilulæ possunt magistraliter præparari, & vsus est quasi sicut pilularum communium. Summa medicinarum est res quatuor.

SYL. *Catapotia alia ex eisdem trochiscis efficacia ad affectus cerebri, neruorum, & iuncturarum pituitosos, recipiunt trochiscorum colocynthidos, drac. x. salis gemmæ, drach. i. ladani drac. xij. olei rosarum, quantum sufficit.*

ANT. Pilulæ alandahal, expertæ ad ægritudines cerebri & neruorum phlegmaticas, & ad ægritudines iuncturarū, & sunt sublimes. Reci. trochiscorum alandahal. ʒ. x. salis gemmæ. ʒ. i. laudani, drach. xij. olei rosarum, quantum sufficit, & sunt expertæ.

Pilulæ alandahal non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur. Summa medicinarum est res quatuor.

MANARDVS in Pilulas alandahal.

Hæ minus calidę sunt q̄ q̄ iuxta Hermetē superi⁹ sunt descriptę.

SYL. *Catapotia stomachica alia recipiunt myrobalanorum flauarum, aloes, turbith, ana drach. x. rosarum, spicæ, mastiches, ana drach. ij. & dimidiam, anisi drach. i. & semissem, salis Indi, croci, ana drachmam vnam, misce cū succo absinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc ob myrobalanos flauas, bilem flauam leuiter vacuant.

ANT. Pilulæ stomachicæ aliæ nostræ. Rec. myrobalanorum citrinorum, aloes, turbith ana. ʒ. x. rosarum, spicæ, masticis ana. ʒ. ij. & ß. anisi, drach. i. & ß. salis indi, croci ana drach. i. Confice cum succo absinthij.

De istis pilulis multæ ponuntur descriptiones. Omnes tamen conueniunt in hoc, q̄ soluunt materiam phlegmaticam, maxime à stomacho, cerebro &c. præsentes tamen pilulæ virtutem habent aliqualiter in soluendo materiam cholericam. Et dosis esse potest vsq; ad. ʒ. i. ß. & istę pilulæ stomachicæ præeliguntur secundum voluntatem medicorum eis vtentium. Summa medicinarum est res. x.

MANARDVS in Pilulas alias stomaticas.

Non multum differunt ab his quę tertio loco supra sunt scriptę.

SYL. *Catap. ex agarico, thoracem purgant pituita crassa & putri, ob id antiquæ tussi, & asthmati cōferunt. Reci-* A *piunt agarici, drach. iij. radicis ireos, prasii, ana drach. i. turbith, drach. v. hieræ picræ, drach. iiij. colocynthidos, sarcocollæ, ana drach. ij. myrrhæ, drach. i. misce cū sapa. Da drachmas duas.*

SYLVII ANNOTATIO.

Trahunt etiam à capite & iuncturis, & peripneumoniæ etiā conferunt script. quatuor. sine myrrha fiunt Auic. cap. de asthmate.

ANT. Pilulæ de agarico, mundificant pectus ab humoribus crassis & putridis, & conferūt asthmati, & tussi antiquæ. Rec. agarici. ʒ. iij. radicis lilij cœlestis, prassii, ana. ʒ. i. turbith. ʒ. v. hierę picrę. ʒ. iiij. colocynthidis, sarcocol. ana. ʒ. ij. myrrhæ. ʒ. i. Confice cum robub. & da. ʒ. ij.

Istæ pilulæ multū sunt in vsu, & sic vbiq; præparatę reperiuntur, conueniunt enim in passionibus capitis, & pectoris, euacuando humores crassos, & adhærentes, attra- B hunt etiam omnem materiam à iuncturis, unde conferunt peripleumonicis, asthmaticis, tussientibus &c. Et dosis earum est. ℈. iiij. & earum compositionem ingreditur radix ireos, faciens lilios cœlestinos, & est calidæ & siccæ complexionis in tertio gradu, cuius succus summe confert, hydropicis asciticis, soluit enim aquam citrinā in copia magna, & dosis eius est vsq; ad. ʒ. iiij. depuratus cum modico mellis vel zucchari, spica, & cinnamomo. Et dosis ē. ʒ. ij. prædicti succi sic præparati cum. ℥. i. mellis vel zucchari ad soluendum vsq; ad. iiij. asellias. Et de tali potione potest exhiberi semel in septimana pręsupposita semper virtutis constantia, et debet assumi sub actuali caliditate de mane, sicut aliæ potiones, & iam uidi solum cum hoc medicamine, & alio bono regimine in sex rebus nō naturalibus, plures hydropicos curatos esse. Additio.

Mirabile i asciti.

Istæ pilulę multū in vsu habētur, idē Mes. ca. de asthmate habet vnam aliam descrip. Similiter Auic. in. iij. cano. fen. x. de cura asthmatis, quæ eadem est cum ista. Serapio C vero in proprio antidotario habet vnā descript. quæ eadem non est cum ista. Summa medicinarum est res. ix.

MANARDVS in Pilulas de agarico.

Hæ vbiq; confectæ inueniuntur, & pectori sunt admodū vtiles. Auicenna eas describit cap. de asthmate, sed nō apponit myrrhā.

SYL. *Catap. ad febres biliosas, & morbos ex bile flaua, & sanguine natos, recipiunt myrob. flauarum, & Ind. emblicarum, seminis fumariæ, cassuthæ, ana drach. ij. foliorum rosarum, seminis citruli, rhabarbari, ana drach. ij. alij rhabarbari drach. vi. scammonij in cydonio cocti, drach. i. & semissem, alij drach. ij. & semissem, succi eupatorii, succi absinthii, ana drach. ii. agarici, drach. ii. & semissem, hieræ picræ, drach. viii. mellis cum cassia fistula, tamar Indis, & succo intybi misti, quantum sufficit. Dantur à drach. ii. ad aureos duos.*

ANT. D Pilulæ quæ conferunt ad febres cholericas & ad ægritudines choleræ citrinæ & sanguinis. Rec. myrobalanorum citrinorum, & indorum, seminis fumiterræ, cuscutæ, emblicorū ana. ʒ. ij. foliorum rosarū seminis citrulli, rauedseni, aū. ʒ. ij. & in alio raued. ʒ. vi. scammoneæ coctæ in citonio. ʒ. i. & ß. in alio. ʒ. ij. & ß. succi eupatorij, succi absinthij ana. ʒ. ij. agarici, drach. ij. & ß. hieræ picræ. ʒ. viij. mellis aggregationis, cassię fistulę & tamarindorū, & succi endiuię quantum sufficit. Dosis est à drach. ij. vsq; ad aur. ij.

Pilulæ quæ conferunt ad febres cholericas, communiter non sunt in vsu, nec præparantur. Summa medicinarum est res. xvij.

MANARDVS de Pilulis, quæ conferunt ad febres cholericas.
Non est tutus earum vsus in febribus magnis.

SYL. *Catap. diarhodon, ventriculum firmant, coctionem iuuant, oris odorem commēdant. Recipiūt trochiscorum diarhodon, absinthii, ana drach. v. summitatum schœnu anthus, mastiches, ana drach. ii. salis Indi drach. i. aloes bonæ pondus omnium, comprehende aqua foliorū citri.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam, præsertim tenuem & putrem, à ventriculo vacuant, & vi aloes etiam bilem

ANT. Pilulæ diarhodon, stomachum & digestionem cōfortant, & oris odorem faciunt bonum. Reci. trochiscorum diarhodon, absinthij ana drach. v. cimarum schœnanthi, masticis ana drach. ij. salis indi, drach. i. aloes boni ad pondus omnium. Confice cum aqua foliorum citri.

Pilulæ diarhodon, vsus istarum pillularum à quibusdam habetur, nam sunt domesticæ & magnæ securitatis in soluendo phlegmaticā materiam subtilem, ac etiam materiam cholericam virtute aloes quod ingreditur cōpositionem ipsarum, cum hoc etiam sunt cōfortatiuæ virtutis digestiuæ stomachi desiccando putredines in eo contentas, & oris odorem bonum faciunt. ℞. cimarum, id est extremitatum schœnanthi, & dosis est vsq; ad drach. vnam. Summa medicinarum est res. vij.

MANARDVS de Pilulis diarhodon.

Faciles admodum essent, sed non parantur.

SYL. *Catapotia ex turbith aurea dicta, bilem & pituitam citra molestiam purgant, hepar et ventriculum roborāt, coctionem iuuant, recipiunt turbith boni drac. xvi. aloes vnc. i. & semiss. mastiches, rosarū, ana drac. vii. myrob. flauarū, drac. x. croci drac. iii. confice cū succo absinthii.*

SYLVII ANNOTATIO.

Nomine aurearum pilularum medicis veniunt quæ à Nicolao describuntur. Hæ autem turbithicę his appellātur. Mesues sine zingibere parat, vt sint mitiores, & minus lōge trahant: zingiber enim turbith actionis vim talem impartit.

ANT. Pilulæ de turbith, & dicuntur pilulæ aureę, cholerā & phlegma sine molestia purgāt, stomachum & hepar cōfortant, & digestionem procurant. Reci. turbith boni drach. xvi. aloes. ℥. i. &. ß. masticis, rosarum ana drach. vij. myrobalanorum citrinorū, drach. x. croci, drach. iij. Confice cum succo absinthij.

Pilulæ turbithaceæ non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur.

Additio.

Has pilulas habemus in vsu sub nomine pilularum turbithearum: etiam sunt in vsu sub nomine pilularū aurearum. Mes. tamen quando medicus ordinat pilulas aureas intelligitur ſm descript. Nicolai. Serapio in proprio antidotario ita, pilulæ albeen & dicuntur pilulæ auri, sed non sunt in vsu. Summa medicinarum est res. vij.

MANARDVS in Pilulas de Turbit.

His patres nostri vtebantur, & Turbitatas vocabant.

SYL. *Catap. ex turbith alia idē potentia, recipiunt turbith, myrob. flauarum, aloes, ana drac. x. mastiches, rosarum, spicæ, ana drac. ii. & semiss. anisi, drac. i. et semiss. croci drac. i. fiat massa ut prius. Alii addunt salis Indi drac. ii.*

ANT. Pilulæ de turbith aliæ similis virtutis. Rec. turbith, myrobalanorū citrinorum, aloes optimi ana drach. x. masticis, rosarum, spicę ana drach. ij. &. ß. anisi drach. i. &. ß. croci drac. i. Fiāt pilulæ sicut diximus. & in alio salis indi. drac. ij.

E Pilulę alię de turbith nō prępararā sub hac descriptiōe.

SYL. *Catap. ex lapide cyaneo, ad affectus melancholicos, & bile vsta natos, recipiunt lapidis cyanei loti, drac. vi. epithymi, polypodii, ana drac. viii. scammonii, ellebori nigri, salis Indi, ana drac. ii. et semissem, agarici drac. viii. caryophyllorū, anisi, ana drac. iiii. hieræ picræ, drac. xv. misce cum succo intybi. Da drac. ii. cum aqua casei.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cancro, elephantiasi, quartanæ, tuto & sine molestia purgando conferunt à drach. i. ad drach. i. & semiss. atram bilem purgant valentius quàm Indæ.

ANT. Pilulæ de lapide lazuli, ad ægritudines melancholicas, & choleræ adustæ sanæ, & expertę. Rec. lapidis lazuli abluti* drach. v. epithymi, polypo. ana drach. viij. scammoneæ, hellebori nigri, salis indi ana, drach. ij. et. ß. agarici. ʒ. viij. caryophyllorum, anisi ana drac. iiij. hieræ picræ, drachm. xv. Confice cum succo endiuiæ. Et da drach. ij. cum aqua casei.

* drach.

F Pilulæ de lapide lazuli, maxime sunt in vsu, & sic vbiq; præparatæ reperiuntur, sunt solutiuæ humoris melancholici, & maxime adusti, ideo cōferunt leprę, cancro, & quartanæ factæ à materia adusta, sunt enim magnę securitatis, & faciliter soluunt, & dosis est vsq; ad drach. i. ß.

Additio.

Istæ pilulę multum habentur in vsu. Serapio in proprio antidota. habet vnam descript. quæ est eadem cum ista. Summa medicinarum est res. xi.

MANARDVS in Pilulas de lapide Lazuli.

Sunt fortiores q̃ Indæ in atræ bilis purgatione.

SYL. *Catap. ex lapide Armeno, melancholiam, & bilem vstam multiplicem vtranq; clementer vacuant, ob id morbis inde natis conferunt. Recipiūt lapidis Armeni loti & præparati, hieræ picræ, ana drac. v. epithymi, polypodii, ana drac. viii. scammoni in cydonio cocti, drac. iii. caryophyllorum, drac. ii. salis Indi, drach. i. & semissem, confice cum succo solani.*

G SYLVII ANNOTATIO.

Rarius vsurpantur, q̃ prędictę: quia impotentius purgant, licet clementius. Actuarius habet pro polypodio, agarici drach. iiij & ponderibus variat. Alexander picrę, epithymi, agarici, scammonij, ana scrip. iiij. lapidis Armeni loti, drach iiij. caryophyllo. grana viginti: in alio exemplari scammonij scrip. duo: lapidis Armeni scrip. quatuor: in alio ana script. iiij. Mesue in cephalalgia melancholica accipit aloes drach. iiij. scammonij, drach. v. caryophyllo. drach. i.

ANT. Pilulæ de lapide Armeno, varios educunt humores choleræ adustæ, & melancholiæ sine molestia, & conferunt ægritudinibus ab eis factis. Rec. lapidis armeni loti & præparati, hieræ picræ ana drach. v. epithymi, polypodij *ana drac. viij. scammoneæ coctæ in citonio drac. iij. caryophyllorum, drach. ij. salis indi. drachm. i. ß. Confice cum succo solatri.

H * agarici.

Istæ pilulę rarissime habentur in vsu, quia uirtute cōueniunt cum pilulis de lapide lazuli antedictis, sed sunt maioris violentiæ & potentiæ in soluendo, & maxime materiam cholericam licet etiam melancholicam adustam, ingreditur enim earum compositionem scammonea quæ est potentissima ad soluendum materiam cholericam.

MANARDVS in Pilulas de lapide Armeno.

Non parantur hæ, quoniam lapide Armeno caremus. Ab Alexandro describuntur, & summopere commendantur. In varijs tamen codicibus vario modo legitur earum compositio. In antiqua interpretatione hoc modo: Picræ, epithymi, agarici, scāmoneę ana scrup.

scrup. 4. lapidis Armeni loti drach. 4. gariophyl. grana. 20. In alio exemplari legitur: Scammoneæ scrup. 2. lapidis Armeni scrup. 4. In alio legitur, ana scrup. 4. Confice cum succo citri vel rhodome lite dabisq; scrup. 2. Mesue infra de soda melancholica accipit de alijs drach. 4. de scamonea drach. 5. gariophyl. drach. 1.

SYL. *Catap. ad catarrhum, coryzam, tussim, aliosq; his suc cedẽtes affectus, recipiũt myrrhæ, drac. vi. thuris drach. v. opii, hyoscyami, ana drac. iiii. croci drac. i. et semissem, radicum linguæ canis, drac. iiii. et semiss. forma massam. Da à drach. semiss. ad drach. i.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pilulę de cynoglossa alijs dicuntur: tenuẽ destillationem sistũt: sed parũ tutę sunt, vt alię stupefacientes. Alias ex Alexandro in eun dem vsum describit Mesues cap. de catarrho, quas cum succo cyno glossi conficit: Alexander vero cũ aqua in qua opium sit dissolutũ.

ANT. Pilulæ ad omnes morbos catarrhi, & coryzæ, et tussis catarrhalis. Rec. myrrhę purę, ℨ. vi. olibani. ℨ. v. opij, hyoscyami, ana. ℨ. iiij, croci. ℨ. i. & ß. radicum linguæ canis. ℨ. iiij. & ß. Fiãt pilulæ, & administrentur, & da à. ℨ. ß. vsq; ad. ℨ. i.

B

Pilulæ ad omnes morbos catarrhi non sunt in vsu.

MANARDVS de Pilulis ad omnes morbos.

Has vocant aliqui alchaiher, alij de cynoglossa, & magnam vim habent in tenuib. sistendis destillationibus, sed non est eis temere vtendum, sicuti neq; alijs stuporem inferentibus. Aliæ in eundem vsum scribuntur ab ipsomet Mesue capite de catarrho, quas dicit esse Alexandri, quæ non alia re differunt ab eis quæ describit Alexander nisi quod iubet Mesue cõficere eas cum succo cynoglossæ; & Alex. cum aqua in qua opium dissolutum fit.

SYL. *Catap. ex Sagapeno, ad ischiadem, podagram, & reli quarum iuncturarum dolorem, ac etiam vteri, mensesq; promouẽt. Recipiũt sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, ana drach. ij. & semiss. seminis apij, ameos, rutæ agrestis, anisi, ana drac. i. acori, lepidij Indi, calaminthes, folij, centaurij, polij, costi, salis gemmæ, ana drach. semiss. aloes, drac. vi. colocynthidos, drac. v. fac massam, vtere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Catapotia coccia pituitam à cerebro & alijs neruosis vacuãt: ob id conferunt dolori capitis frigido, seu pituitoso: sic à Mesue descri buntur in praxi: recipiunt pul. hieræ picræ Galeni drach. x. colocyn thidos drach. iij. & tertiam partem drach. i. scammonij, drach. ij. & semissem: turbith, stœchados, ana drach. v. cum succo absinthij for ma: dantur drach i. Adscripsimus his ꝗ vsu sint frequentia. Catapotia Galeni ex aloe idem præstantia, recipiunt colocynthidos & succi absinthij, ana partem vnam: aloes, scammonij, singulorũ par tes. ij. mastichen Chiam & bdellium ante etiam miscebat Gal. sed postea sustulit. Dat vndecim ciceris magnitudine adolescenti bene habito. Paulus autem lib. 7. medullæ colocynthidos, aloes, succi ab sinthij, singulas partes: scãmonij partes. ij. miscet, ac fingit κόκκια, hoc est, granula erui magnitudine, datq; vndecim: vnde vulgo pilu læ coccię dicuntur. Aliter Rasis, Gradi, Nicol. componunt. Galen. item lib. 5. methodi ad varias excrementorum species pilulas suas commendat ex aloe, scammonio, colocynthide, agarico, bdellio, gummi Arabico, non adscripta singulorum mensura.

ANT. Pilulæ de Sagapeno, expertæ ad dolorẽ iun cturarum & schiaticam & podagram, & cõferunt ad dolorem matricis, & prouocãt men strua. Reci. sagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij ana. ℨ. ij. & ß. seminis apij, ameos, † har mel, anisi ana. ℨ. i. acori. † setaragi indi, calamẽti, folij centaureæ, polij, costi, salis gemmæ ana. ℨ. ß. aloes, drach. vi. colocynthidis, drach. v. Fiant pi lulæ & administrentur.

Pilulæ de sagapeno ſm præsentem descript. non sunt in vsu, sed solum ſm descriptionem superius positam.

Additio.

Istæ pilulæ sunt illæ quas doctores laudant, supra posi ta fuit vna alia descript. ex auctoritate eiusdem, quæ non sunt ita laudatæ. Serapio in proprio antido. habet plures descript. quæ non sunt eædem cum ista. Summa medicina rum est. xviij. res.

MANARDVS in Pilulis de serapino.

Sagapenon, vt inter simplicia scripsi, Galen. non habet pro purgatorio, sicuti nec opopanacem. SATARAGI.) Vt supra lepidion.) HARMEL.) Ruta syluestris.

SYL. *Catap. ex bdellio maiora ad fluxum hæmorrhoidum & vlcerum in eis, & ad menses immodicos, recipiunt bdellij, drach. xij. ameos, drach. ij. cepularũ, Ind. belleric. emblic. *pectinum vstorum, succini, ana drach. ij. & semiss. infunde bdellium *succo porri, & forma massam. Dantur à drach. ij. ad aur. ij.*

*Cõcharũ, alij auellanaꝝ, alij veneriaꝝ. i. radicũ acori legunt.
*vel decocto, vel destillata aq porri sectilis, & ñ trãsplantati.

SYLVII ANNOTATIO.

Humore melancholico & vsto per intestina clementer his cata potijs vacuato, deriuatio fit ab hæmorrhoidibus, & vlceribus intestini recti, quæ vsti humores illi erodendo excitarunt: & ab immodica per vterum vacuatione, & vim retentricem hepatis, ac lienis imbecillam roborant.

ANT. Pilulæ de bdellio maiores, expertæ ad fluxum hæmorrhoidarum & vlcerum in eis, & ad fluxum menstruorum. Reci. bdellij. ℨ. xij. ameos. ℨ. iij. chebulorum, indorum, belliricorũ, emblicorum, † venerarum adustarum, charabę, ana. ℨ. ij. & ß. infundatur bdellium in suc. porri, & fac pilulas in modum ciceris. Dosis est à drac. ij. vsq; ad aur. ij.

Istæ pilulæ magistraliter sunt in vsu, quia conferunt ad superfluum fluxum hæmorrhoidarum leuiter soluẽdo ma teriam melancholicam, quæ fluit ad venas illas, & subse quenter sunt constrictiuæ & curatiuæ prædicti fluxus & vlcerum quę fiunt in intestino recto ex acuitate & adustio ne prædictorum humorum. Et dosis est. ℨ. i. & ß.

C

Additio.

Istæ pilulæ sunt illæ quibus vtuntur medi. & dicuntur maiores ad differentiam minorum. Serapio in proprio an tidota. habet tres descrip. quarum prima parum ab ista dif fert. Rasis. ix. ad Almanso. ca. de hæmorrhoidibus habet vnam descrip. & eandem habet in diuisionibus ca. de medicinis, hæmorrhoidarum. Haly. etiam. x. practicę habet vnam aliam descrip. quę eadem non est cum ista. Notan dum, circa istã receptam pilularum multi viri docti erra uerũt, & præcipue circa istud vocabulum venera. nam in præsenti recepta multi & falso scripserunt venarum, vbi debet scribi venerarũ. Nam venera est concula quæ aspor tatur de sancto Iacobo à peregrinis, quæ concula maxime valet ad fluxum superfluum sanguinis per partes inferio res vt vult Auic. xxi. tertij ca. de superfluo fluxu menstruo rum. Similiter Serapio in prima descri. pilularum de bdel lio, habet venerarum adustarum, & sic præsens recepta fe re apud omnes reperitur mendosa, quo ad istud simplex venera quia scribunt vena, siue venarum adustarum pro venerarum adustarum. Et ideo aduertant docti medici & aromatarij ne de cætero talem errorem manifestum com mittant. Summa medicinarum est res. ix.

Venera qd.

D

MANARDVS in Pilulis de bdellio maiores.

Pilulæ istæ omnes quæ de bdellio dicũtur, valent profusioni san guinis ex ano, non autem his quas hæmorrhoidas cæcas vocant. Venarum adustarum.) Accipe vel cortices auellanarũ adustos, vel radicem aliquam stypticã adustam. Vltimæ efficacissimæ sunt non solum in fluxu sanguinis per ani venas, sed & in menstruo superfluente, & per os exeunte.

SYL. *Catap. ex bdellio minora, idem pollentia, recipiunt my robalanorum, cepularum, Indarum, emblicarum, & bel leric. ana drach. v. bdellij, drach. xv. Forma vt prius.*

Pilulæ

ANT. PIlulæ de bdellio minores, & sunt in intentione maiorum. Rec. myrobalanorũ chebulorum, indorum, emblicorum et bellyricorũ, ana. ʒ. v. bdellij, drach. xv. Fiat sicut diximus.

Pilulæ de bdellio minores sub hac descriptione, nõ sunt in vsu. Summa medicinarum est res. v.

SYL. *Catap. de Bdellio alia nobis inuenta, idem pollentia, recipiunt myrob. nigrarũ, emblicarũ, belleric. ana drac. v. bdellij, drach. x. scoriæ ferri, seminis porri, ana drach. iij. coralli vsti, succini, pectinum vstorum, ana drac. i. & semissem, margaritarum, drach. semiss. Forma vt prius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omnes pilulæ ex bdellio valent profusioni sanguinis ex ano. nõ autem his, quas cæcas hæmorrhoidas vocant. In maioribus, cortices auellanarum vstos, vel radicem aliquam stypticam vstam cape, pro venarum, seu pectinum. Vltimæ ad fluorem immodicum sanguinis per sedem, vel vterum, vel os sunt efficacissimæ.

ANT. PIlulæ de Bdelio ex inuentione nostra valẽt sicut priores, sanæ & expertæ. Rec. myrobalanorum nigrorum, emblicorum, bellyricorum, añ. ʒ. v. bdellij. ʒ. x. scoriæ ferri, seminis porri ana. ʒ. iij. coralli adusti, charabæ, conculæ adustæ ana, drach. i. & ß. margaritarum, drach. ß. confice sicut diximus.

Istæ pilulæ sunt consimiles, & conformes quasi in virtute & modo operationis cum pilulis de bdellio maioribus. Et dosis earum est vsq; ad. ʒ. i. ß. sunt enim leuissimæ solutionis, & fluxus hæmorrhoidarum constrictiuæ sicut et supradictæ, habent enim virtutem hepatis contentiuam, & splenis relaxatã ac debilem confortare, et vigorare sicut et prædictæ pilulæ maiores. Summa medicinarum est res. x.

*Catap. ex colocynthide, ad affectus pituitosos & melancholicos, vt alphos curatu difficiles, & iuncturarum dolores: Recipiunt colocynthidos drach. vi. myrob. nigrarum et flauarũ, sagapeni, bdellij, sarcocollæ, ana drac. v. aloes drach. vij. melanthij, cumini carmani, origani persici, *nasturtij albi, salis gemmæ, absinthij Romani, ana drach. i. infunde lachrymas* aquæ porri, & cum cæteris finge massam. Dantur à drach. i. ad aur. i.*

*Thlaspeos Manar.
*. i. succo.

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam crassam, lentam à cerebro, & partibus omnibus neruosis potenter trahunt drac. i. in fortibus: parum tuta sunt per se, cum alijs parua portione misceri possunt alium humorem vacuantibus, & ab alia parte, si his scopis erit aliquando seruiendum.

SYL. PIlulæ de colocynthide exptæ ad morpheã, difficilis eradicationis, & ad dolores iuncturarum, & ad ægritudines phlegmatis et choleræ nigræ. Rec. colocynthidis. ʒ. vi. myrobalanorum nigrorum, & citrinorum, sagapeni, bdellij, sarcocollæ ana. ʒ. v. aloes. ʒ. vij. nigellę, cimini carmeni, origani persici, nasturtij albi, salis gemmæ, absinthij romani ana drach. i. infunde gummas in aqua porri, & fac cum cęteris pilulas. Dosis est à drach. i. vsq; ad aur. i.

Istæ pilulæ sunt magnæ potentiæ in soluendo materias crassas phlegmaticas viscosas, illas maxime attrahendo à membris remotis & à iuncturis, & cerebro, et alijs membris neruosis, & vsus ipsarum est vitandus inquantum est possibile, propter ipsarum violentiam, quam naturæ inferunt. Dosis tamen earum fortibus esset, drac. i. parui ponderis. Si quis tamen vellet, posset eas admiscere cum pilulis debilioribus in soluendo. Et nota quòd talis fit admixtio diuersarum pilularum aut propter diuersitatem humorum, aut propter diuersitatem membrorum, in quibus tales materiæ continentur, sicut exempli gratia, adinuicem admiscentur aggregatiuæ & cochiæ, quando materia est mixta de materia phlegmatica contenta in capite, & de cholerica contenta in hepate, & sic aliæ pilulæ possunt ad inuicem cõfici, sm diuersitatem necessitatis. Summa medicinarum est res. xiiij.

Admixtionis pilularũ causa.

MANARDVS in Pilulas de colocynthide.

Hæ in vsu non sunt, eas tamen si quis parare voluerit, pro albo nasturtio thlaspi accipiat.

SYL. *Catapotia ex opopanace, ad paralysim, spasmum cynicum, gonagram, podagram, & aliorum articulorum dolores, morbosq; partium neruosarum frigidos: Recipiunt opopanacis, hermodactyli, sagapeni, bdellii, hãmoniaci, colocynthidos, ana drach. v. croci, castorii, myrrhæ, zingiberis, piperis, macropiperis, casiæ, myrobal. flauarum, belleric. emblic. ana drach. i. scammonii, drac. ii. turbith, drach. iiii. aloes, drach. xi. infundantur lachrymæ aqua brassicæ, et cũ his fac massam. Dantur à drac. i. ad aur. i. cum aqua chamæpityos.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vacuãt à cerebro neruosisq; partibus pituitam crassam: sed etiã melancholiam, & bilem.

ANT. PIlulæ de opopanace conferunt paralysi & torturæ, & ægritudinibus neruorum frigidis, & doloribus iuncturarum dorsi, & genuũ. Rec. opopanacis, hermodactyli, sagapeni, bdellij, ammoniaci, colocynthidis ana. ʒ. v. croci, castorei, myr. zingib. piperis, macropiperis, casię, myrobalanorum citrinorum, belliricorum, emblicorũ ana drac. i. scamoneæ. ʒ. ij. turbith. ʒ. iiij. aloes. ʒ. xij. infundantur gummę in aqua cauliũ, & fiant cum eis pilulæ. Dosis est à. ʒ. i. vsq; ad aureum vnum. Et da cum aqua iuæ.

Pilulæ de opopanace à quibusdam habentur in vsu, & principaliter conueniunt in ægritudinibus frigidis cerebri, & iuncturarum ab eis soluendo materias phlegmaticas crassas, id est admixtas cum melancholicis. Et dosis est. ʒ. i. sunt etiam solutiuæ materierum cholericarũ, licet à prædominio phlegmaticarum. Additio.

Has pilulas habemus in vsu, maxime sm præsentem descrip. idem Mes. cap. de paralysi habet vnã aliam descrip. quæ non est eadem cum ista. Auic. in. v. cano. habet hanc eandem descrip. Summa medicinarũ est res. xix. numero.

MANARDVS in Pilulas de opopanaco.

Nec hæ in communi vsu sunt: efficaces tamen in articulorũ doloribus à pituita factis.

SYL. *Catap. ex Hermodactylis maiora, ad podagram, & dolores frigidos aliarum iunctura. Recipiunt hermodactylorum, aloes, myrob. flauarum, turbith, colocynthidos, bdellii, sagapeni, ana drachmas sex, castorii, sarcocollæ, euphorbii, opopanacis, rutæ agrestis, apii, ana drach. iii. croci, drachmam vnam & semissem. Forma cum succo brassicæ.*

SYLVII ANNOTATIO

Pluribus cõstant simplicibus, suntq; cõposita magis: ob id maiora vocauit. Hæc, vt sequẽtia qdã, cathartico rosato Mesuæ excipiũt.

ANT. PIlulæ de Hermodactylis maiores, expertæ ad dolorem iuncturarum, & podagræ frigidæ. Rec. hermodactylorum, aloes, myrobalanorum citrinorum, turbith, colocynthidis, bdellij, sagapeni, ana drach. vi. castorei, sarcocollę, euphorbij, opopanacis, † harmel, apij, ana drac. iij.

croci,

croci, drach. i. & ß. Confice cum succo caulium, & fac pilulas.

Pilulæ de hermodactylis maiores, generaliter sunt in vsu, & vbiq; præparatæ reperiuntur & principaliter conueniunt soluendo materias phlegmaticas, quæ continent in iuncturis, & dosis est à drach. i. vsq; ad scrup. iiij.

Additio.

Istæ pilulæ sunt illæ quibus vtimur, dicũtur autem maiores ad differentiam minorum, eo q; plura simplicia habent maiores q; minores, tamen ambę sunt in vsu, & similiter ex inuentione nostra. Ras. ix. ad Almansorem vnam aliam habet descriptionem, sed apud nos non est in vsu. Serapio in proprio antido. habet vnã aliam descrip. quæ non est similis istis. Summa medi. est res. xiiij.

MANARDVS in Pilulas de hermodactylis.

Maiores vbiq;, minores in multis locis paran tur, tertiæ nullibi.

HARMEL.) Accipe syluestrem rutam.

SYL. *Catap. ex Hermodactylis minora, ad podagram calidam. Recipiunt hermodactylorum drach. v. scammonij, drach. ij. & semissem, myrobalanorũ flauarum, drac. iij. rosarum, drach. ij. aloes, drac. x. Forma* cum cathartico rosato. Da drachmas duas.*

*rosato ... ō ele ... suc. Nic.

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam ex iuncturis biliosam præsertim vacuant, sed & pituitosam: ob id calidæ arthritidi conducunt, sed etiam frigidæ.

ANT. Pilulæ de Hermodactylis minores, ad podagram calidam. Rec. hermodacty. drach. v. scammoneæ drach. ij. & ß. myrobalanorum citrinorum drach. iij. rosa. drach. ij. aloes drach. x. Et confice cum cathartico rosa. Et da drach. ij.

Pilulæ de hermodactylis minores, etiam vbiq; vtũtur & præparatæ reperiuntur, & principaliter conueniunt in soluendo materiam cholericam crassam cõtentam in iuncturis, & subsequenter phlegmaticã, vnde conferunt principaliter podagrę calidæ. Et dosis est sicut supradictarum, confice cum cathartico. i. cum electario solutiuo, vt cũ electario de succo rosarum. Summa medi. est res. vi.

SYL. *Catapotia ex hermodactylis à nobis descripta, Recipiunt hermodactylorum, aloes, ana drachmas quinque, myrobalanorum flauarum, turbith, ana drachmas quatuor, zingiberis, drachm. ij. forma cum electario rosato. Da drachmas duas.*

ANT. Pilulæ de hermodactylis descriptiõe nostra. Rec. hermodactylorum, aloes, ana drac. v. myrobalanorum citrinorum, turbith, ana drachmas quatuor, zingibe. drach. ij. Fac pilulas cum electario rosato. Et da. drach. ij.

Pilulæ de hermodactylis descriptione nostra, non sunt in vsu.

Additio.

Istæ pilulæ quæ sunt ex inuentione Mes. apud nostros medicos sunt multum in vsu, sunt enim expertæ ad ea quę dicit Mes. similiter maiores, & non tantum minores. Summa medicinarum est res. vi.

SYL. *Catapotia Sebellia, obstructiones ventriculi, hepatis, lienis sanant, & hydropem, materiamq; vacuant. Recipiunt spicæ Indæ, drachmas quinq; spicæ Romanæ, drachmas duas, rhabarbari, agarici, epithymi, ana drachmas tres, costi, masliches, chamædryos, amomi, ana drachmas tres, croci drachmas duas, myrrhæ, cinnamomi, caryophyllorum, schœnu anthus, ana drachmam vnam, aloes drachmas decem, cum vino antiquo forma. Da drachmas duas cum vino.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam biliosam, pituitosam, melancholicam, ex dictis partibus obstructis vacuant, & aquas hydropicorum, ad scrip. quatuor sumpta: ab inuentore Sabellia quidam dici opinantur. Hactenus Mesuę catapotia, pręter, quæ alia quædam vsurpamus, qualia sunt communia omnibus dicta: ab Almansore scripta cap. de pręcautione à peste: recipiunt autem aloes drach. j. myrrhę, croci, ana drach. semissem cum vino tenui, odoro fac massam. Dantur ventriculo vacuo ad drach. j. etiam ad cõsueta opera ituro: ob id sine custodia scilicet cubiculi vulgò dicuntur. Aestate autem aloe lauanda: præstantiora fuerint, si boli Armenicæ drach. j. acceperint. Vacuant à ventriculo, mesaręo, hepate, excrementa pituitosa, biliosa, putria, & absumunt, partesq; dictas roborant: ob id à peste seruant, quia corpus siccant, vacuant, à putredine vindicant. Catapotia ex fumaria Auicennæ, ad scabiem, Recipiunt myrobalanorum flauarũ, cepularum, Indarum, ana drach. v. aloes drach. vij. scammonij cocti, drach. v. puluerentur omnia, & cum succo fumarię comprehendãtur: siccentur dies aliquot in vmbra, forma offam, & omnino sicca: & iterum in mortario puluera, & iterum simili succo comprehende, & sicca: iterum puluera, succo comprehende, & forma massam. Soluunt humores acres, biliosos, pituitam salsam, & alios adustos, à quibus pruritus & scabies. Dantur ad scriptula quatuor.

Catapotia Bechica, ad tussim siccam cum caliditate & asperitate faucium, & gutturis. Recipiunt succi glycyrrhizę, sacchari boni, ana drach. x. amyli, tragacanthi, amygdala. dulcium depellatarum, ana drachmas sex, excipe muccagine seminis cydoniorum: fac catapotia in ore tenenda. Fiunt autem hodie forma trochiscorum, inter quos repetentur. Mesues sic describit in practica. cap. de curatione tussis siccę. Fiunt etiam ex benedicta, & item ex hiera picra Galeni catapotia, quæ à remotioribus trahant, quàm dum hęc melle excepta sumuntur forma molliore.

Catapotia mastichina Petri de Ebano conciliatoris, ventriculũ, cerebrum, viscera reliqua, oculos, vterũ putribus humoribus purgant, & roborant: accipiunt autem mastiches, drach. iiij. agarici albi, drach. iij. aloes, drach. x. cum succo arthemisiæ, vel syrup. stœchados, vel sapa formantur pro vario medici scopo. Catapotia Asleieret dicta Auicen. in cephalalgia. Recipiunt pul. hierę picrę Gale. vnciam vnam: masliches, myrobala. citrearum, ana semunciam: aloes vncias duas, cum syr. stœchados formentur.

ANT. Pilulę Sebelliæ expertę ad oppilationes splenis, hepatis, & stomachi, & hydropisim, & soluunt materiam. Reci. spicæ indæ, drac. v. spicæ romanę, drac. ij. raued, agarici, epithymi, ana * drach. tres, costi, masticis, camædryos, amomi, ana drach. tres, croci, drach. duæ, myrrhę, cinnamomi, caryophyllorum, schœnãthi, ana drach. vnam, aloes, drach. x. fiant cũ vino antiquo. Da drach. ij. cum vino permixto.

* drac. iiij.

Istæ sunt vltimæ pilulę, quæ hic ponuntur in antidota. Mes. & licet ab aromatarijs nõ præparẽtur, possunt tñ fieri & sunt magistrales, nã ipsę sunt vtilitatis multæ securitatis & efficaciæ in aperiendo, & remouẽdo oppilationes hepatis, & splenis, ac stomachi, ac in soluẽdo aquositatem hydropicorum, & oẽm materiã melancholicã phlegmaticam & cholericã contentã in prædictis membris. Et dosis est vsq; ad. ℈. iiij. Reci. spicæ indæ, i. nardi, spicæ romanæ, id est celticæ, raued, id est rhabarbari.

Additio.

Hę pilulę interdũ habentur in vsu, fm quosdã dicuntur sebelliæ à compositore. Summa medicinarũ est res. xv.

Vltra prædictas pilulas positas in antidotario Mes. describuntur aliquæ pilulæ: quarum quædam a diuersis auctoribus ponuntur, & quædam solum magistrales, quæ multum & generaliter habentur in vsu, & sic vbique præparatæ reperiuntur, & primo pilulæ cõmunes, quæ a vulgaribus dicũtur sine custodia: quarum descriptio ponitur consilio Almansoris cap. de præseruatione a pestilentia. Reci. aloes. drach. vnam, myrrhę, croci, ana drach. ß. & cũ vino albo subtili & odorifero fiant pilulæ, & sunt principaliter soluẽtes materias subtiles cholericas, ac etiã phlegmaticas putridas, contentas in porositatibus stomachi:

Pilulę cões.

in meseraicis, & in venis capillaribus hepatis, & sunt desiccatiuæ humiditatum contentarum in stomacho & intestinis, vnde virtutes stomachi vigorãtur, vnde sequitur confortatio cerebri cum aliquali mundificatione humiditatum contentarum in ipso. Sunt & maxime præseruatiuæ à pestilentia, æstiuo autem tempore tutius esset lauare aloen in aqua endiuiæ & prædictæ descriptioni addere, drachmam vnam, boli armeni. Et secundum prædictam descriptionem sunt multum præseruatiuæ ab ægritudinibus quæ fieri possunt à materia mixta, vnde vsus earum laudatur in corporibus laxis aptis ad ægritudines. Et ipsarum communis dosis est stomacho existente vacuo à cibo drachma vna. Pilulæ de fumoterræ. Hæc descriptio ponitur ab Auicen. lib. iiij. fen. v. cap. de cura scabiei, quarum descriptio est hæc. Recip. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, ana drach. quinq;, aloes succotrini, drach. vij. diagridij, drach. v. puluerizentur omnia prædicta, & in scutella vitrea incorporentur cum succo fumiterræ, & permittantur exiccari per aliquos dies in vmbra, facto magdaleone ex ipsis, complete exiccẽtur, & iterum in mortario fiat puluis, & iterum in prędicta scutella cum tali succo incorporentur quibus complete exiccatis, iterum & tertio fiat puluis, & cum tali succo incorporentur, & ad formam pilularum postea reducantur. Et sunt solutiuæ humorum acutorum cholericorum, mordicatiuorum phlegmatis salsi, & omnium humorum adustorũ facientium pruritum & scabiem, & dosis ipsarum est vsq; ad scrup. iiij. & vbiq; præparantur. Pilulæ bichiciæ, sub hoc titulo ab aromatarijs præparãtur, & ab omnibus medicis generaliter habentur in vsu. Ipsæ enim non sunt solutiuæ, sed conferunt tussi siccæ cum caliditate, & asperitate cannæ pulmonis & gutturis, illas partes leniendo, & caliditatem remouendo, & solum tenentur in ore, vt humiditas quæ paulatim liquescit descẽdendo per meri leniat partes illas, caliditatem remittendo, & formantur in forma lupini crassi, licet denominentur pilulæ. Rec. succi liquiritię, zuccari electi, ana drach. x. amyli dragacanthi amygdalarum dulcium mundatarum ana drach. vi. Incorporentur prædicta cum mucilagine seminis citoniorum, & fiant pilulæ, & ponitur hæc descriptio à Mes. in suo de appropriatis cap. de cura tussis siccæ. Pilulæ de benedicta. Istæ sunt pilulæ magistrales, quæ sub nomine pilularum reperiuntur: sed sumitur eius descriptio à benedicta posita à Nicolao in suo antidotario. quæ cum melle construitur, & remoto melle accipiuntur sola aromata, & ex eis fiunt pilulæ quæ denominantur de benedicta. quarum hæc est descriptio. Recip. turbith, esulæ, zuccari ana drach. x. diagridij, hermodactyli, rosarum, ana drachmas quinq;, caryophyllorum, spicæ, zingiberis, croci, saxifragiæ, macropiperis, amomi, cardamomi, petroselini, lithospermatis, salisgemmæ, galangæ, macis, carui, fœniculi, asparagi, brusci, granorum solis ana drachmã vnã, incorporentur prędicta aromata subtiliter puluerizata cum succo fœniculi, & fiant pilulæ, quarum dosis est drachma vna. Et conferunt omnibus passionibus quibus confert benedicta prædicta, assumpta in forma electarij, sed plus attrahunt à remotis, quia maiorem moram contrahunt in stomacho, & principaliter soluunt materiam phlegmaticam cum cholera, habent enim oppilationes omnium membrorum nutritiuorum aperire, vnde summe conueniunt lapidi renum, & vesicæ & retentioni vrinæ, & doloribus colicis &c. Pilulæ de hiera picra Gal. Istæ pilulæ trahũtur ex descriptione hierę picræ Gale. posita à Nicolao in suo antidotario, vbi sub nomine pilularum descriptæ non reperiuntur, sed solum in forma electarij, sed sunt reductæ ad hanc formam propter maiorem delectationem ipsas assumẽtium, & vt plus trahant à remotis, & ipsarum descriptio est ista. Rec. cinnamomi, croci, spicæ, squinanthi, assari, casiæ ligneæ, xyloaloes, carpobalsami, violarum, absinthij, epithymi, stœchados, agarici, rosarum, turbith, colocynthidis, masticis ana drachmam vnam, scammoneæ correctæ drac. ij.

De fumo terræ.

Bichiciæ.

De bñdicta

De hiera.

E aloes hepatici ad pondus omnium. Incorporentur omnia aromata subtiliter puluerizata & fiant pilulæ quarum dosis est vsq; ad drachmam vnam. Et principaliter conferũt passionibus capitis, nuchæ, neruorum, & iuncturarum, de materia mixta à prædominio tamẽ materiei phlegmaticę.

Pilulæ hieræ Gale. harum descriptio habetur. vij. Therapen. cap. xij. non sub nomine pilularum, sed sub nomine pulueris hieræ qui puluis propter delectationem assumentis ad formam pilularum reducitur. Et sic generaliter, & communiter est vsus huius pulueris reducti ad formam pilularum, quæ ab omnibus vocantur pilulæ de hiera, quarum descriptio est. Rec. cinnamomi, masticis, assari, spicę, croci, xylobalsami ana drachmã vnã, aloes vnciam vnã: fiant pilulæ cum vino albo subtili, vel cum melle rosato colato. Et dosis esse potest vsq; ad vnciam vnam & dimidiam vbi expedit. Et principaliter conueniunt in passionibus stomachi de materia phlegmatica & cholerica imbibita in eius porositatibus illam leuiter soluendo & fortiter desiccando, virtutem digestiuam stomachi principaliter & maximæ confortaut. Pilulæ aliæ ex descriptione F puluerum hieræ posita à Gal. vi. de regi. sanit. circa finem. Et ista descriptio proprie est illa quæ posita est superius à Mes. in præsenti antidotario, quam ipse describit sub nomine hieræ Gal. & est talis. Rec. masticis, assari, spicæ, xylobalsami, croci, casiæligneæ ana drachmam vnam, aloes ad pondus omnium & fiant pilulæ. Pilulæ magistrales pro regibus inuentę, nec reperitur à quo auctore sint descriptæ, quarum descriptio hæc est. Rec. amomi, anisi, masticis, zingiberis, cardamomi, cinamomi, zedoariæ, macis, nucis muscatæ, caryophyllorum, croci, cubebarum, ligni aloes, turbith, mannæ, agarici, sene, myrobalanorum omnium ana drachmam vnam, rhabarbari, vnc. ij. aloes succotrini, vnc. vi. syrupi rosati quantum sufficit ad conficiendum pilulas. Et dosis est vsq; ad scrup. iiij. & sunt satis domesticæ in operando, vel soluendo, & principaliter materiam cholericam contentam in nutritiuis, & cum hoc G etiam aliqualiter membra deiecta confortando, & materiam phlegmaticam euacuando &c. Restat nunc videre de pilulis duabus magistralibus, quibus in secreto vtebatur Thomas de Garbo, & primæ sunt pilulæ quæ multum conferunt passionibus cerebri, nuchę, & neruorum de materia crassa viscosa difficilis eradicationis, quarum hæc est descriptio. Recip. cubebarum, nucis muscatæ, cinnamomi, spicę, anisi, carpobalsami, schœnanthi, masticis, assari, caryophyllorum, calamenti ana drach. ij. turbith, colocynthidis ana drachm. iij. myrobalanorum omnium ana drac. ij. agari. sene ana drach. vnam, aloes hepatici ad pondus omnium, & cum succo mentæ vel fœniculi, aut ambobus fiant. Et dosis est drachma vna, & ß. & sunt incolumes & multæ securitatis, & valde conueniunt in fine ægritudinum chronicarum. Secundæ magistrales & secretæ quibus sæpe vtebatur rex Robertus ad cuius instantiam Dinus fuit auctor, summe conueniunt in passionibus oculorum & aurium, confortãdo visum & auditum, propter H quas duas causas principaliter fuerunt inuentæ & principaliter euacuant materias diuersas phlegmaticas, & cholericas, & melancholicas, in capite cõtentas, quarum hæc est descriptio. Recip. rosarum, violarum, absinthij, colocynthidis turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis muscatæ, spicæ, nardi, epithymi, xylobalsami, carpobalsami, sileris montani, seminis rutæ, schœnanthi, assari, masticis, caryophyllorum, anisi, fœniculi, seminis apij, casiæ lignee, macis ana drachmas duas, myrobalanorum omnium ana drach. iiij. rhabar. sene ana drach. v. eufragiæ drach. viij. chelidoniæ drach. v. lapidis lazuli drach. ij. ß. aloes succotrini ad pondus omnium, & fiant pilulę cum suc. fœniculi. Et dosis est vsq; ad scrup. iiij.

Pilulę [hie]ra picr[a]

Pilulæ regib[us]

MANARDVS in Pilulas sebelias.

Parari assueuerant, sed nullus fere vtebatur.

Distinctio

DISTINCTIO VNDECIMA de vnguentis & emplastris.



N hac vndecima parte determinat de vnguẽtis, & emplastris, quae abinuicem differunt. Nam ad compositionem vnguẽti requiritur cera & oleum, in emplastris autem nõ est expediens semper ponere oleum: fuerũt autem adinuenta emplastra, ac etiam vnguenta, vt cum virtute ipsorum diutius perseuerarent in loco super quem administrantur, fiunt etiam quoque cerota, quae ad duriorem & solidiorem formam reducuntur quam vnguenta vel emplastra.

SYLVIVS de Cerotis.

Ceratũ à cera dicitur, qua forma Graecis κηρώτη vel κηρέλαιον, à cera & oleo: quibus cera miscetur, vt det materiam, quae minus prompte diffluat. Quod etiam Gal. innuebat lib. 4. san. tuen. cũ succos non crassos, nec lentos ad cutim residentes digerit oleo sampsychino, praesertim hyeme & regione frigida, per se, vel cum cera & resina: praesertim cum super vnctũ corpus manere diutius studes: quod si liquidius vis, auge oleum, minue ceram, & alia corpus & materiã praebentia. Cum in ceratis scribitur cerae quantum sufficit, oleũ sit quadruplum ad ceram: vt si recipiat olei vnc. ij. misce cerae vnc. ß. Si vero scribatur cerae parum, sit eius sexta, aut septima, aut octaua pars ad oleum, vt linimentum sit liquidum verius quàm ceratum: idq; magis & minus pro Medici scopis. Quo enim plus habent cerae, eo solidiora sunt: quo minus, tanto liquidiora: nisi aut longa coctio, aut succorum largior mistio, cerae modo duram reddat compositionem. Sit ob id liquidius ceratum, cum sicca multum, & multa sint miscenda.

MANARDVS

Vnguenti & emplastri nomine, sed & ceroti, aliter antiqui, aliter neoterici vsi sunt. Illi enim vnguenta ea duntaxat vocabant, quae ex odoratis rebus conficiebãtur: emplastra, quae ex metallicis: cerota, quae ex oleo & cera. Neotericis vnguenti nomen ad antiquorũ emplastra & cerota extenditur, cerota ea solum vocantes quae ita cuti haerẽt vt vix auelli possint: quae ab haerẽdi vi à Galeno ἐχεκόλλα dicta sunt. Emplastra vero neoterici, quae antiqui cataplasmata, noĩant.

SYL. *Ceratum oesypatum Gal. emollit & digerit tumores duros hepatis, splenis, vteri, neruorum, iuncturarum, & aliarum partium, estq; anodynum. Recipit cerae flauae vnc. iij. ol. chamaemelini et irini ana vnc. vi. mastiches vnciam vnam, spicae nardi drachmas. ij. & dimid. croci drachmam vnam & dimidiam, terebinthinae vnc. i. resinae vnc. semis. oesypi drachmas octoginta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum quod ex oesypo fit, notum omnibus medicamentum lib. 4. meth. Vsus cerati eius & similium rectus fuerit, siue parti affricetur, siue tela exceptum imponatur per horam vnam ante pastus: & calidum sit hyeme, aestate tepidum, tamen id in vsu non est. Paulò aliter oesypum colligit Dioscor. lib. 2.

ANT. Hyssopi cerotum descriptione Gale. valet ad duritiem & nodositatem membrorũ, & duritiem hepatis, splenis, & dolores eorũ, & dolores matricum, & duritiem iuncturarum, & neruorum, lenit enim eos. Recipe cerae citrinae, vnc. iij. olei chamẽmillẽ, & olei irini ana. vnc. vi. masticis vnc. i. spicae drach. ij. & ß. croci, drach. i. & ß. † terebenthinae vnc. i. resinae vnc. ß. hyssopi humidae, drach. lxxx.

Hyssopi cerotũ descriptione Gal. ad istam literã debet addi vnguentũ hyssopi. i. in quo ingredit̃ hyssopus humida, & sub aliis nominibus pręparata reperiũtur, tñ vsus ipsorũ potest esse magistralis, et cõiter ista vnguẽta in quibus ingredit̃ hyssopus humida, & sub istis noĩbus praeparata nõ reperiunt̃, conueniunt cõiter ad durities & nodositates in splene & hepate factas, à materia dura melãcholica, habent etiã virtutem resolutiuã, virtute hyssopi humidę quę est calidae & humidae cõplonis in primo, licet humiditas sit maior caliditate. Alia etiã, quę ingrediunt̃ cõpositionẽ istorũ vnguentorũ denominatorũ ab hyssopo humida, & a cera cõueniunt ad easdem intẽtiones, & ad alias, quae ponuntur in litera. Debent aũt ista vnguẽta si cũ eis fiat fricatio sup aliquod mẽbrũ, administrari ante assumptionem cibi, vna hora, bis innouãdo in die, & sub actuali caliditate, & maxime tẽporibus frigidis, & licet nõ fricent̃, sed suppetiã extẽdant̃, & ponant̃ ad mẽbrũ melius est cũ obseruatione pdictarũ conditionũ. Ecce literã. hyssopi cerotũ siue vnguentum, & c. olei irini. i. de ireo, resinae pini. Et dr̃ hyssopus humida, quę est vnctuositas, & pinguedo extracta cum artificio a lana, seu a pellibus pecudũ, seu similiũ animaliũ ad differentiã hyssopi siccae, quę est herba quaedam calidae & siccae cõplexionis versus tertium gradum.

Quomõ vnguẽta applicanda.

Additio.

Istud cerotũ apud nos nõ est in vsu, illa vero descr. qua vtimur est descriptio Philagrij. Sũma med. est res. ix.

MANARDVS in hyssopi cerotũ descrip. Gal.

B Oesypum vocant Gręci, neutro vel masculino genere, pingue illud quod ouium lanis adhęret. TEREBINTH.) Vera hactenus caruimus: sed eius loco imperiti accipiebant lariceam resinã, quam Venetijs adhuc largatum, quasi laricatũ vocant. Coepit vera nuper adportari ex Rhodo, sed cocta.

SYL. *Oesypus vero sic extrahitur: lanae ouium succidae librae circiter. lx. aqua calida horis octo merguntur, semel feruefiunt, exprimuntur: colatũ reliquũ igni lento in vase stannato percoquitur semper ad mellis fluxilis crassitiem, fundum mouendo lata rudicula lignea, ne vratur.*

ANT. Operatio hyssopi humidę. Recip. lanarum ouiũ succidarũ circiter, lib. lx. et funde sup eas aquę fontium calidę quantum sufficit ad infundendũ & dimitte per horas. viij. deinde bulliat ebullitione vna, & exprimatur aqua lanarũ, C & coletur aqua, & coquatur cũ facilitate in vase stagnato, agitãdo semper fundum vasis cum ligno amplo ne recipiat de vestigio adustionis aliquid, & coquatur vsquedum fiat sicut mel currens & seruetur.

Operatio hyssopi humidae. i. modus s̃m quẽ extrahitur praedicta vnctuositas, seu pinguedo a lanis, & c. haec hyssopus humida p seipsam administrata, est medicina sedatiua dolorũ in mẽbris neruosis, factorũ a causa frigida, & ab humore melãcholico, lenit. n. & mollificat omnẽ duritiẽ, vsus tñ eius est, vt plurimum admixta aliis medicinis.

Additio.

Hęc operatio hyssopi humidę ponit̃ ad differentiã hyssopi siccae, quae est herba, de vtraque Auic. ij. can. facit cap. liber qui dr̃ Albucasis quasi in fine docet modum seruãdi zucerach, id est hyssopum humidam.

D MANARDVS de operatio. hyssopi humidae.

Alium modum colligendi, non magnopere tamẽ ab hoc diuersum habes à Dioscoride libro secundo.

SYL. *Ceratũ oesypi ex Philagrio eadem potens, croci drachmas quinque: bdellij, mastiches, hammoniaci, aloes, styracis liquidi, ana drach. vij. cerae flauae lib. i. terebinthinae vnc. i. & semissem: medullae cruris vaccini, adipis anseris, ana drac. xv. oesypi lib. i. & dimid. olei nardini quantum sufficit. Bdellium, hammoniacum, aloe dissoluantur in aqua, in qua foenugraecum & chamaemelum sunt macerata, & cum alijs misceantur in vnguentum. Post Philagrium addiderunt succi scillae vnc. iij. sepi vitulini drach. xv. thuris vnciam vnam: & in alio rectius cerae quartaria tria.*

SYLVII ANNOTATIO.

Potētius est priore ad emolliēdas duritias ex morbo Hispanico, etiā valentioribus quibusdam interdum adiectis, & si necesse est, et vulgari cinnabrio, quod argēto viuo & sulphure simul vstis cōstat.

ANT. Hyssopi cerotum descriptione Philagrij expertū ad dolorē splenis, stomachi, & hepatis & duritiem in eis, & dolorē matricum, et apostemata in eis, linitum exterius, vel etiā superpositum in lana, & valet ad durities & nodositates quæ sunt in iuncturis. Rec. croci. ʒ. v. bdellij, masticis, hammoniaci, aloes, styracis liquidæ ana *ʒ. vij. ceræ citrinę lib. i. tereben. *ʒ. i. & semissem, medullæ cruris vaccæ, adipis anseris ana. ʒ. xv. hyssopi humidę lib. i. & ß. olei nardini quantum sufficit. Bdellium hammoniacum, & aloe, dissoluantur in aqua infusionis fœnugræ. chamæmil. & cū cæteris fiat vnguentum. Et post philagriū addiderunt expressionis scillæ, vnc. iij. olibani, vnc. i. sepi vitulini. ʒ. xv. Et in alio *ceræ lib. i. minus quarta, & est conuenientius.

*drac. viij. *vnc. ij. ß. *o

Hyssopi cerotū descriptione Philagrij. Huic autē attendendum est vnguento hyssopi sicut fecimus in præcedēti, tale tamen vnguentum non est in vsu, potest tamen magistraliter esse & conueniens. Additio.

Descriptio istius hyssopi ceroti descriptio Philagrij est illa quam laudant doctores vt plurimū, & sic generaliter hac descrip. vtuntur. Summa medicinarum est res. xij. sine additione, & cum additione est res. xv.

MANARDVS In Hysopi cerotum descriptione Philagrij.

Est fortius q̄ primum & magis potens ad emolliendum, quare idoneum est ad tollendas eas durities quæ à morbo Gallico fiunt adiectis etiam interdum quibusdam potentioribus, & magna cogente necessitate, cinnabari.

SYL. *Ceratum œsypatum ex Paulo idem pollens. Rec. hammoniaci drac. x. bdellij drach. v. styracis liquidi, vel myrrhæ, stactis drac. iiij. croci sesquidrach. aloes, mastiches, thuris ana drach. ij. & dimid. ceræ drach. iij. sepi & medullæ vituli ana drach. ij. œsypi drachmas quadraginta, olei irini quantum sufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Apud Paul. lib. 7. alia huic multum diuersa legitur cerati huius descriptio.

ANT. Hyssopi cerotū descriptione Pauli valet ad eadem quæ diximus. Recipe ammoniaci, ʒ. x. bdellij. ʒ. v. † sigiæ. ʒ. iiij. croci, drach. i. & semissem, aloes, masticis, olibani ana drach. ij. & semissem, ceræ* drach. iij. sepi & medullæ vituli ana *drach. ij. hyssopi humidæ, drach. xl. ireleon quantum sufficit.

*drach. ij. *drac. iij. ß.

Hyssopi cerotū descriptione Pauli. Huic etiam addendum est sicut prioribus, quod tamen vnguentum secundū præsentem descrip. non præparatur, nec est in vsu. vsus tamen eius esset magistralis & conueniens dispositionibus positis in litera. Additio.

Hęc descriptio ceroti raro habetur in vsu. potest tamen quis eo vti magistraliter. Sigia. i. styrax liquida. ireleon, idest oleum de ireos. Summa medi. est res. xij.

MANARDVS in Hysopi cerotum descrip. Pauli.

Apud Paulum hanc compositionem non legi, sed aliam longè diuersam. SIGIAE. Styracem ego potius caperem, licet aliqui myrrham intelligant, quæ stacte dicitur.

SYL. *Vnguētum diaphœnicon vlcera cruenta, fistulosa, pituitæ salsæ, maligna, & dysepulotica glutinat, herpetas,*

E *tumores pestilentes, & qui ex humoribus varijs cōstant, sanat. Rec. adipis ceruini & vitulini antiqui; mundi & colati ana lib. i. & dimid. chalciteos vnc. iiij. olei antiqui & lithargyri puri ana lib. ij. chalcitis & litharbyros læuissime trita & creta cribro tenuissimo, post oleo paulatim affuso simul terantur, addito deinde adipe igni lento coquantur semper mouēdo palmæ ramis recens sectis & excorticatis, quorum extremum vbi contactu medicamenti & ignis siccius euaserit, nouos substitue, iniectis et tum ipsi vnguento segmētis recētibus ramorū virentiū.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vnguentum id Galeni est emplastrum διὰ χαλκίτεως, descriptum lib. i. comp. ph. g. Recipit axungiæ porci vetustæ à membranis per liquationem & colationem purgatæ lib. ij. olei veteris & lithargyri triti & creti, ana lib. ij. chalcitidos læuigatæ vnc. iiij. misce in mortario omnia paulatim. Post coque in cacabo, & moue statim ab initio rudicula tanq̄ spatha ex ramo maiusculo & recentissimo palmæ, qui parte qua emplastrū tangit, vbi aruit, mox præcidendus est, aut parte opposita moueatur, aut ramus nouus sufficiatur. vbi cerati crassitiem assecutū fuerit, inijce fragmenta excorticata germinum palmæ tenerorū, vt horū succus in medicamento maneat: coque donec digitos non inquinet: nunc vinū, nunc acetū additur pro varijs scopis. Omniū præstantissimū, si quis parare recte, & parato probe vti scierit. Iu quos affectus aūt valeat, & quo vtendi modo huic illi affectui prosit, abunde ex Galeno initio emplastroꝝ docemus. Eo quotidie vtimur emplastri forma, quā oleo nunc myrteo, nunc alio, nūc succo plātaginis, brassicæ, aut alio mollimus pro scopis varijs. Palmæ aūt ramorum & germinū (à quibus φοινικινὴ ἔμπλαστρος Gal. & diaphœnicon bis, & palmeum toties Mesuæ dr̄) penuria, quercum, aut prunū, aut cydonium, aut sorbū, aut lotum, aut mespilum substituo. Vides quantū à Gal. desciuerit Mesues, scilicet ceruino & vitulino adipe pro suillo, cuius pondus his duobus æquat, cætera consentit.

F

ANT. Vnguentū Diaphœnicon cōferens ad vlcera difficilis consolidationis, & vlcera sanguinolēta, & ad species herpetis, & vlcera phlegmatis salsi, & vlcera fraudulenta, & fistulam, & apostemata pestilētiæ, & apostemata materierū diuersarum. Rec. adipis zirbi cerui, & adipis vituli antiqui mūdi & colati ana lib. i. & ß. † colcothar, vnc. iiij. olei antiqui & lithargyri mūdi, ana lib. ij. terantur lithargyrium & colcothar contritione vltima, mandentur per pannū subtilem & spissum. Deinde terantur cū oleo & elaboretur in permixtione eorū ante parum ex oleo addendo, et fiat illud, deinde coletur super illud adeps, & coquatur cum facilitate, agitādo illud sine intermissione cū ramo palmarum, & extremitate eius crassa, abiecta cute eius, & sint rami super quorū incisione non prӕterierit spaciū. Et quotiens exhaurit̄ humiditas rami à decoctione medicaminis, iterū alterius humidi extremitate agitetur, necnon & aliorū ramorū partes humidiores incidant̄ in frusta, & ponant̄ in medicamine. Deinde mutetur dum exiccatur, & hoc fiat donec perficiatur eius decoctio: & fiat inter terminum horæ ignis sicut prunę aut flammæ tenuis.

G

H

Vnguentū diaphœnicon conferens ad vlcera difficilis consolidationis non est in vsu, nec præparatum reperitur. Additio.

Istud vnguentum nō est multum in vsu. Et dicitur diaphœnicon à dia, quod est confectio & phœnicon, id est dactylus quasi confectio siue vnguentum de dactylis. & dicitur diaphœnicon non quia dactylus intret confectionē

ctionẽ huius vnguenti, sed quia cõficitur cũ ramis palmę. Istud vnguentum describunt Auic. & Serap. in prop. antid. & vocatur ab eis vnguẽtũ de calcadis, & est calcadis colchotar latine, vel vitriolũ, calcantum, zezi. dragãtum sunt synonyma. Summa medi. est res. v.

MANARDVS in Vng. diaphœnicon.

Adipis zirbi.) Aliqui legunt cerui. CALCHOTAR.) Chalcanti nunc accipitur, quod vitriolum vocant, quia & ex his multa deperdita sunt nostrorum ignauia. Auicenna habet hoc loco chalchadis, quod significat chalcitim: sicuti & Galenus primo libro de compositione medicamentorũ fm genera: ex cuius lectione multa potes castigare, quę hic perperam legũtur. Vbi scribitur, Ignis autem sicut primæ: legendum est, Ignis autem sit prunę.

SYL. *Vnguentum Diaphœnicum Arabum descriptione vlcera dysepulota & cacoethea carne implet, et cicatrice tegit, fistulas & cancros curat, & ossa humida glutinat. Reci. foliorum leucoij lutei, saluiæ, oxytriphylli,* * *acori, ana libram unã: tere accurate, affunde olei rosati, aut myrtei, adipis antiqui ex epiploo vituli liquando & colando purgati, ana libras duas & dimidiam, in vase lapideo macerentur dies nouem: tunc myrrhæ, aloes, ana aureis nouem: sarcocollæ aureis septem tritis & cretis ad de succi plantaginis longæ, aut vini albi { in quo herbarum prædictarum, ana vnciæ quatuor coctæ fuerint} quantum sufficit ad ea dissoluendum, permitte dies sex. Deinde herbas cum oleo & adipe bis feruefac, cola, & exprime oleum & adipem: huius expressi lib. quatuor & dimid. lithargyri puri leuissime triti lib.* * *tres,* * *chalciteos unc. quatuor: coque, vt prius, & moue ramo palmeo, et semel feruefac vsquedum color medicamenti mutetur, tunc ab igne sublatum continenter moueatur, donec parum frigescat: tunc coque muccaginem myrrhæ, aloes, sarcocollæ in vino albo, vel succo plantaginis longæ: & paulatim affundas prædictæ mistioni, pistilloque ferreo omnia moue, donec probe misceantur, & perfice coctionem, vt in priore. Addunt quidam arnoglossæ, præsertim longæ, libram vnam.*

[margin: ...ndum ...spicat ...φaco ...ia cõ... ...onib° ...ri nõ ...it, vt ...abet. / ...s li.iij. ...nid. ...alcãtũ]

SYLVII ANNOTATIO.

Descriptio hęc operosa multũ est, neq; maiorum q̃ prędictæ virium, aut tam paulò maiorũ, vt ob exiguitatẽ cõtẽnatur, in nulloq; sit vsu. Adhęc acori folia parũ conuenire videntur. Oxytriphyllon etiam in vnguentum quoddam viride postea recipietur.

IT. VNguẽtum diaphœnicon descriptione arabica, & est vnguentum arabicum expertum, & efficax ad vulnera difficilis consolidationis & incarnationis. Mundificat enim ea, & incarnat ossa humida: & facit eorum sigillationẽ facilem. Fistulas, cancrum, & vulnera curat. Reci. foliorum † cheyri: saluiæ: trifolij acetosi. acori, ana lib. vna. Terantur contritione bona, & funde sup ea in vase lapideo: olei rosa. aut myrtini: et adipis zirbi vituli antiqui & colati, ana lib. ij. & ß. dimitte per dies nouem. Deinde accipe myrrhæ mundæ: aloes succutrensis, ana aure. ix. sarcocol. aure. vij. Terantur & cribellentur & proijciantur super ea in vase alio lapideo vini albi, aut suc. arnoglossæ longæ, in quo cocta fuerint ex folijs earundem herbarum, ana * vnc. quatuor & sit vini, aut suc. quod funditur super eam quantitas sufficiens ad dissoluẽdum

[margin: ...nc.iij.]

A ea & dimitte per dies. vi. Deinde redeas ad herbas & decoque cũ oleo & adipe ebullitionibus duabus, & cola, & exprime oleum & adipem, et accipe huius expressionis lib. iiij. & ß. lythargyrij mundi & triti contritione vltima lib. iij. & in alio lib. iij. & ß. † calcadis, vnc. iiij. & terantur & coquantur sicut superius diximus, & agitentur cum ramo palmeo, similiter & bulliat ebullitione vna vsquedum medicinæ color alteretur. Deinde deponatur ab igne sine intermissione agitando vsquedum infrigidetur parum. Tunc coque mucilagines specierum quæ sunt in vino dissolutę ante modicum fundas in eo agitando cum pistillo ferreo, donec bona fiat eorum permixtio. Deinde perficiatur eius decoctio sicut B proxime diximus, & est sanũ & expertũ. Et additur ab aliis arnoglossæ lib. i. & proprie longæ.

Vnguentum diaphœnicon descriptione arabica non est in vsu. Additio.

Istud vnguentum secundum intentionẽ Mesue est vnguentum diaphœnicon Arabicum, & non dicitur Arabicum à gummi arabico, sed quia in illis partibus fuit inuentum quo vtuntur ipsi, sed nos raro vtimur eo. Summa medicinarum est res. xij.

MANARDVS in Vng. diaphœnicon Arabica descrip.

CHEIRI.) Id est, leucoij, matronalis violæ. Pro triafilon, fortè legendum trifoliũ acidum, quod alleluya vocant. Nam ingreditur etiam aliud vnguẽtum, quod viride vocatur. Vel intellige loton domesticam, de qua Auicenna scribit capite de Andacoca, & quã etiã Paulus vocari scribit trifoliũ. Alisam verò intellige vel quam Dioscorides vocat alysson, & Auicenna alguasen. vel lege alisma, quod est virga pastoris secũdum Stephanũ. Quidam pro hac etiam legũt trifolij acidi. CALCHADIS.) Id est, chalciteos. ACORI.) Nõ C memini me legisse compositionem in qua hæc folia reciperentur, quare suspicor hic subesse errorem.

SYL. *Vnguentum Arabicum idem quod prius pollens. Recipit ex folijs herbarum earundem ana libram unam & dimidiam, olei myrtini, adipis vitulini antiqui, ana vncias nouẽ, myrrhæ, aloes, ana drach. xij. sarcocollæ drachmas nouem, dissoluantur in vino, aut succo herbarum, vt proxime diximus, herbæ quoq; curiosæ terantur. Affunde his oleum, adipem, & muccaginem, & chalciteos aureos tres, coque omnia igni lento ad mellis crassitiem, vtere in turunda vel platysmate. Species aliquando æstate præsertim dissoluuntur succo plantaginis longæ nõ amplæ, experientiaq; mirabile fit medicamentum.*

ANT. EMplastrum Arabicum valens sicut illud. Rec. † ex folijs herbarum earundem, ana D lib. i. & ß. olei myrtini, adipis vituli antiqui ana vnc. ix. myrrhæ, aloes ana drach. xij. sarcocollæ, drac. ix. Dissoluantur in vino aut succo herbarũ sicut hic proxime diximus. Herbæ quoq; conterantur contritione vltima, & fundatur super illud oleum & adeps, & mucilagines rerum, & cum eis vitrioli * aure. iij. ponantur & coquantur omnia cum facilitate, & fiat sicut pulmentum, & administretur in panno aut in tenta. Et quandoq; dissoluuntur species in suc. arnoglossæ longæ, aut amplæ, & proprie in æstate, & est experimentum nobile.

[margin: * aur. iiij.]

Emplastrum Arabicum non est in vsu.

Additio.

Istud emplastrum arabicum est de intẽtione vnguenti prædicti quod non est in vsu. Summa medi. est res. viij.

MANARDVS in Emplastrum Arabicum.

Ex folijs hærbarum earundem.) Leucoij scilicet & trifolij.

SYL. *Vnguentum mirabile relatum ad Nicodemum, vlcera putrida et fistulas purgat, carne implet, glutinat, cicatrice tegit, putredinem arcet. Recipit myrrhæ, aloes, sarcocollæ, ana vnciam unam, mellis despumati uncias sex, vini albi boni quantum sufficit: coque igni lento ad spissitudinẽ. Quod si vlceri caro supercreuerit, adde vnguento chalciteos unciam dimidiam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc linamenta in vlcus mittenda oblini possunt: sunt & empl. duo diaphœnicon Mesuæ. Hoc ad antiqua vlcera & fistulas quidã chirurgi vtuntur addita chalciti.

ANT. VNguentum mirabile relatum ad Nicodemum valens ad vulnera putrida, & generat in eis carnẽ, & sigillat, & prohibet in eis putrefactionem fieri. Recipe myrrhę, aloes, sarcocol. ana partem vnã, mellis despumati duplum ponderis omnium, vini boni albi quantum sufficit. coquantur cum facilitate vsquedum habeat spisitudinem. & quandoq; additur in medicina vitrioli circiter partẽ. ß. & proijce ad consumptionem carnis additæ, & est expertum.

Vnguentum nobile relatum ad Nicodemum non est in vsu.

Additio.

Istud vnguentũ raro est in vsu. Summa medi. est res. v.

MANARDVS in Empl. relatum ad Nicodemũ.

Quidam chirurgi hoc vtuntur in antiquis vlceribus addito vitriolo. Valet etiam fistulis.

ANT. *Vnguentum alterũ eiusdem. Rec. myrrhæ, aloes, ana drachmas nouem, uini albi quantum sufficit: tritis tenuissime uinum paulatim affunde semper miscendo vsq; ad mellis crassitudinem, utere. Addunt nonnulli chalciteos sesquidrachmam, alij olei myrtini & uini portionem paucam uicissim miscent.*

SYL. VNguentum Nicodemi aliud. Recipe myrrhæ, aloes ana drachmas nouem, vini albi quantũ sufficit. Terantur sicut alcohol, & proijce super ea vinum, & tere cum eo miscendo. & iterum infunde vinum, ante modicum terendo illud. & sic, dum fiat liquidum sicut mel, & administreẽ. Et sunt qui addũt vitrioli partis vnius quartam. & sunt qui conficiunt cum oleo myrtino & vino vicissim parum de vtroq; ponẽdo.

Vnguentum aliud Nicodemi quod non est in vsu.

Additio.

Istud vnguentum quod dicitur Nicode. non habetur in vsu. Summa medicinarum est. iiij. res.

MANARDVS in Vng. aliud Nicodemi.

Hoc ceu liquidiore possunt in eodem vsu tingi linamenta quæ intra vlcus dantur.

SYL. *Vnguentum magnum craseos ulcera maligna putrida, fistulosa, sorde et carne mortua purgat, carne implet, glutinat, & cicatrice tegit. Recipit autem hammoniaci unciam unam, bdellij, thuris masculi, aristolochiæ, sarcocollæ, ana drachmas quinq;, myrrhæ, galbani, ana unciã dimidiam, lithargyri drachmas quindecim, aloes, opopanacis, ana drachmas duas & semissem, æruginis drach*

E *mas tres, resinæ drachmas quatuordecim, ceræ albæ vncias duas, olei quantum sufficit, hammoniacum & bdellium aceto soluenda, lithargyros terenda, & cum oleo coquenda, donec liquefiat. Tunc depone ab igni, & dum modice refrixerit, misce hammoniacum et bdellium aceto soluta, redde igni, coque ad iustam crassitiem tuncq; reliqua permisce.*

SYLVII ANNOTATIO.

Descriptioni huic propè est eadem vnguẽti apostolorum descriptio apud Auicennam quinto canone. Recipit enim terebinthinæ, ceræ albæ, resinæ, hammoniaci, ana drachmas quatuordecim: opopanacis, æruginis ana. drach. ij. aristolochiæ longæ, thuris masculi, bdellij, ana drachmas sex: myrrhę, galbani, ana drachmas quatuor: lithargyri drach. ix. Hammoniacum & bdellium & galbanum aceto soluta coque in olei libris æstate duabus hyeme tribus: ab hac enim cogitur, ab illa liquescit: quo nomine à chirurgicis hodie vsurpatur. Idem gratiam Dei ob facultatem eius mirificam vocat Antonius de Ianua. Petrus verò Argillata à Mes. dicit craseos vocari,

F dum coquendo ad iustam crassitiem ceu κρᾶσιν quandam peruenerit, mollit, terget, glutinat.

ANT. VNguentum craseos magnum rectificans vulnera maligna, & fistulas difficiles, & mundificat à carne mortua, & putrefactione, & perficit sigillationem eorum sigillatione laudabili. Recipe hammoniaci vnciã vnã, bdellij, olibani masculi, aristolochiæ, sarcocollę ana drachmas quinq;, myrrhæ, galbani ana drachmas quatuor, lithargyrij drach. quindecim, aloes, opopanaci ana drachmas duas & semissem, floris æris drachmas tres, resinę drachmas quatuordecim, ceræ albæ vncias duas, olei quantum sufficit. Hammoniacum & bdellium dissoluãtur in aceto.

G Lithargyrium teratur, & decoquatur cum oleo donec liquefiat, & tũc remoueatur ab igne donec infrigidetur parum. & proijce super ipsum hammoniacum & bdellium dissolutum in aceto. & reduc ad ignem donec coaguletur, & post illud proijce super ipsum reliquas medicinas, & administretur.

Vnguentum craseos magnum sub isto nomine non est in vsu, sed quia conformitatem & virtutem in descriptione sua & modo operationis habet cum vnguento apostolorum posito quinto cano. Ab Auic. tractatu vndecimo, quod vnguentum apostolorum est multum in vsu. Cuius hæc est descriptio. Recipe ceræ albæ. resinę pini ana drachmas quatuordecim, hammoniaci drachmas quatuor, opopanaci drachmas duas, floris æris drachmas tres, aristolochiæ lõgæ, thuris ana drachmas sex, myrrhæ, galbani ana drach. iiij. bdellij drac. vi. lithargyri drach. ix. infundatur

H bdellium in aceto vini & fiat hoc vnguentum cum duab⁹ libris olei hoc modo puluerizando. & gummi dissoluantur, & fiat vnguentũ, licet vtilitates & iuuamenta vt iam dictum est sint conformia huic dicto craseos.

Additio.

Istud vnguentum in hoc tempore nõ est in vsu sub isto nomine, verum secundum chirurgicos nostros, quia conformitatem & virtutem in descriptione sua & modo operationis habet cum vnguento apostolorum, descripto in quinto cano. ab Auicen. tractatu nono, ideo nunc habetur in vsu sub nomine vnguenti apostolorum. Petrus de argillata capitulo de medicinis mundificatiuis vel absterfiuis habet vnguentum apostolorum mundificatiuum. & est descriptio Auicen. & in fine huius descriptio, ait. & si bulliat vsq; ad incrassationem vocat ipsum Mesue craseos. et magister Antonius de Ianua, vocat ipsum gratiam Dei.

quia

quia mere rectificat vlcera maligna. & sic istud vnguentũ magnam habet conformitatem cum vnguento apostolorum. Auicen. Summa medicinarum est.xiiij.res.

MANARDVS in Vnguentum ceraseos.

Vim habet molliendi, mundandi & glutinandi. Paruum verò maiorem vim habet in carne gignenda.

SYL. *Vnguentum ceraseos paruũ, vlcera tam vetera quã noua terget, carne implet, glutinat, cicatrice claudit. Recipit aristolochiæ, ireos, sanguinis draconis, hammoniaci, sarcocollæ, ana vnc. dimid. lithargyri læuigatæ vnc. v. coque lithargyrum cum oleo. lib. i. donec liquefiat, tunc cætera, vt diximus, misce.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc paruum mollit, terget, glutinat: sarcoticum magis est, quàm magnum.

ANT. VNguentũ ceraseos paruũ faciens nasci carnem in vulneribus, & mundificat, et incarnat ea, & confert recentibus vulneribus, & antiquis. Reci. aristolochię, radicis ireos. sanguinis draconis, hãmoniaci, sarcocollę, añ. ℥. ß. lithargyrij triti & puluerizati. ℥. v. decoquatur lithargyrium cum olei lib. i. donec liquefiat, & conficiatur cum alijs sicut diximus.

Istud vnguentum non reperitur præparatum, nec conformitatem habet cum vnguento apostolorum.

Additio.

Istud vnguentum describit etiam Dinus de Florentia in suo antidotario. Summa medici. est. vij. res.

SYL. *Vnguentum cyclamini magnum, relatum ad Alexandrum, illitum stomacho, vomitu purgat: hypogastrio autem inunctum, aluum deiicit, ob id hydropicos mire iuuat, serosum excrementum large vacuando: vermes quoque necat & educit. Adhibetur non potentibus sumere medicamentum purgans. Recipit succi cyclamini libras tres, succi cucumeris agrestis libram vnam, olei irini libras duas, butyri vaccini libram vnam: pulpæ colocynthidos vncias quatuor, polypodii vncias sex, euphorbii vnciam dimidiam. sicca hæc tria, tere & macera dies octo succis & oleis in vase vitreo angusti oris bene obstructo. Post semel feruefac, cola: deinde adde sagapeni aureos quinque, myrrhæ aureos duos, prius autem duo hæc aceto dissoluantur, quanto est opus, coque mouendo ad succorum prope consumptionem. Tunc adde ceræ vncias quinq; fellis vaccini aureos quinque, feruefac simul donec cera liquatur. Tũc insperge paulatim puluerem hunc scammonii, aloes, mezerei, colocynthidos, turbith, ana aure. v. euphorbii, aure. ii. salis gemmæ aure. iii. piperis longi, zingiberis, chamæmeli, ana aure. duos: misce diligenter.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vehemens est, parumq; tutum, nisi in robusto corpore, aut hydropico. Illud enim ob virium robur medicamenti vehementiam cõtemnet: hoc seroso multo in ventre excremẽto obtũdet, eiq; vacuato vtilitatẽ afferet non mediocrem. Easdem vires Gal. cyclamino soli tribuit, vt parũ opus esse videatur tãta turba medicamentorũ etiã valentissimè purgantiũ. Parua eius portio misceri põt clysteribus apoplecticorũ. Lienem efficaciter minuit. Sunt qui succũ ebuli addunt. Quo loco Alexander Trallianus (quem hic, vt alibi passim Mesues citare vr) nondum comperi. Alexander aũt Benedictus Hermolai seculo vixit, ne quis eum putet citare quenquã. 16. cap. Multa eius generis exomphalica recenset cathartica. In simp. cap. arthanitæ bis aliter describit.

A ANT. VNguentum Arthanitę magnum, relatum ad Alexandrũ quo vngitur Venter, & sumen, & ilia, & soluit solutione cathartici. & vngitur ex eo stomachus, & facit vomere, educit vermes, & confersi hydropisi, & solutione educit aquam citrinam: & est propinandum non valentibus sumere medicinam. Recipe succi arthanithæ libras tres, succi cucumeris asinini libram vnam, olei irini libras duas, butyri vaccini lib. i. pulpæ colocynthidis, *vnc. quatuor, polypodij vncias sex, euphorbij vnciam dimidiam, quæ terenda sunt tere & submerge in succis & oleis, & pone in vase vitreato stricti orificij, & stringe caput eius, & dimitte per dies. viij. Deinde bulliat totum ebullitione vna & coletur. & proijce

B super colaturam sagapeni aureos quinq;, myrrhæ aureos duos, ita quod resoluantur prius in aceto vini quantitate sufficienti. & aggrega omnia simul, & bulliant agitando semper cũ fuste vsq; ad succorum fere consumptionem. Tunc proijce super ea ceræ vncias quinq;, fellis vaccini aureos quinq;. Ferueat cum eis vsquedum liquefiat cera. Deinde pulueriza super ea sic cõterendo, scammoneę, aloes, mezereon, colocynthidis ana aureos quinq;: euphorbij aureos duos, salis gemmæ aureos tres, turbith aureos quinq;, piperis longi, zingib. chamæmillæ ana aureos duos. Conficiatur & administretur.

* vnc. iij.

C Vnguentum Arthanitæ magnum, id est de pane porcino à quibusdam barbitonsoribus multũ habetur in vsu. sed ab expertis & peritis eius vsus non laudatur. virtus autem eius est, quia si ab ipso vngantur venter ilia & partes suminis lenit naturam, & facit fluxum vẽtris propter acutas & fortes medicinas solutiuas quæ ingrediuntur eius compositionem. Vnde transit per poros ad interiora vsq; ad intestina. vnde virtus ipsarum solutiua, stimulat expulsiuam virtutem intestinorũ & aliorum nutritiuorũ membrorum. Et si stomachus tali vnguẽto vngatur, prouocat vomitũ, si materia est apta per superius euacuari. Recipe cucumeris asini. calidæ est & siccæ cõplexionis in quarto.

Additio.

Istud vnguentum de arthanita magnum apud quosdam tonsores ignaros habetur in vsu, ab expertis vero & peritis eius vsus non laudatur. Mesue in cap. de arthanita habet has easdem descriptiones. Sũma medi. est. xxi. res.

MANARDVS in Vng. arthanitæ magnum.

D Vidi magnam vtilitatem sequutam ex hoc in aqua intercute. PARVVM.) Magnam vim habet in liene minuendo. ET succi cauenizich.) In capite de Harta, vbi etiam describitur hoc vnguentum, non ponitur hæc res, vel aliquid eius loco. Nec bene, præterquam diuinando, inueniri potest quid sit. nisi forte legẽdum sit carmezich, quo fructus Tamarisci intelligitur. In quibusdam codicibus legitur chamæactes, & placet ea lectio.

SYL. *Vnguentum cyclamini paruum, splenis tumores etiã scirrhosos dissoluit, & strumas. Recipit succi cyclamini, succi glutinosi ex radice filicis extracti, succi ebuli ana vnc. ix. succi summitatum tamaricis vncias duas, olei irini lib. ij. œsypi drach. v. hammoniaci, bdellij ana drach. i. & semissem, aceti quantum sufficit, ceræ flauæ vnc. vi. corticum radicis capparis vnciam vnam & semissem, spicæ nardi vnciam semissem. Fiat vt prius.*

ANT. VNguentum arthanitæ paruum, resoluens apostemata splenis, & lapideitatē ipsius, & scrophulas. Recipe succi arthanitæ, & viscositatis quæ mulgetur ex radice filicis, & succi chamelis ana vnc. ix. succi extremitatum tamarisci drach. ij. olei irini lib. ij. hyssopi humidæ * drachmas quinq; hammoniaci, bdellij, ana. drach. i. ß. aceti quantum sufficit, ceræ citrinæ vnc. vi. corticis radicis capparorum vnc. i. ß. spicæ drach. iiij. Fiat sicut superius diximus.

* xv.

Vnguentum Arthanitæ paruum, nec ab expertis, nec à præsumptuosis habetur in vsu, nec est tantæ potentiæ vt præcedens. Additio.

Istud vnguentū de Arthanita paruum nō est in vsu verum sunt ex hominibus qui faciūt vnum pro alio, quia in isto pauciora sunt simplicia, sed nō recte faciūt. habet textus hic camelis, sed textus est corruptus quia melius diceretur cameactis quod est ebulus. Summa medi. est. xij. res.

SYL. *Vnguentum ex panno lineo Heben zezar mirabile ad vlcera maligna, fistulosa, carne implenda. Recipit opapanacis vnc. i. rasuræ panni linei tenuis puri antiqui vnciam semissem, vini & mellis, & olei rosati, vel myrtini ana vncias. v. lithagyri, aloes, sarcocollæ, myrrhæ, ana drachmas duas & dimidiam. tere paulatim, affundendo nunc vinum, nunc mel, nunc oleum. Adduntur quandoq; chalciteos drachmæ duæ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pannus lineus per se vlcera siccat, vt etiam quædam vulnera recentia glutinet. Pro parte vnciam scripsi, & pro parte tertiæ vnciæ drach. duas & dimid. & pro quarta drachmas duas.

ANT. VNguentum de lino, quod scripsit Heben zezar, mirabile ad replēda vulnera carne, & proprie ea in quibus videtur difficilis incarnatio, & sanat fistulas, & vulnera fraudulenta. Recipe opopanacis partem vnam: rasuræ panni antiqui de lino subtilis & mundi partē dimidiā: vini, & mellis & olei rosati, aut myrtini ana partes. v. lithargyrij, aloes, sarcocol. myrrhę ana partis vnius tertiam. fiat vnguentum sic terendo in mortario, nunc oleum, nunc vinum infundendo, & administretur, & quandoq; additur in eo vitrioli partis vnius quarta.

Vnguentum de lino quod scripsit Auenzoar non est in vsu. Additio.

Istud vnguentum etiam describit Dinus de Florentia Similiter Rasis. ix. continentis quod raro in vsu habetnr. Summa medicinarum est. ix. res.

MANARDVS in Vng. de lino.

Panni linei soli vim habent exiccādi vlcera, ita vt cum his quidā curent vulnera recentia, additis tamen quibusdam cautionibus.

SYL. *Vnguētum ex cantharidibus causticum, phænigmon & vesicas excitat, vlcerat, alphos, pannos, lentigines, cutis maculas delet. Recipit cantharidū recentiū drac. x. axungiæ porci vnc. v. et dimidiam, tere simul, dies septē marcescant: post coque, cola, serua vitreo vase.*

SYLVII ANNOTATIO.

Possis pro taranhel, seu alhariel, vt quidam legunt (quos cantharidas interpretamur) campas, pityocampas, vel bubrestes miscere.

ANT. VNguentum Alhariel, & est efficiens operationē cauterizationis. Linitur enim super mēbrum & facit vesicationes, & excoriat & cō-

E fert morpheæ & panno, & lentiginibus cutis, & maculis cutis. Recipe † alhariel recentium. ʒ. x. axungiæ porcinæ drac. xlv. terantur simul & dimittantur marcescere per dies septē, deinde bulliant & colentur & seruetur vnguētum in vitri vase. & administretur vbi oportet.

Vnguentum Alhariel. hoc vnguentum non est in vsu. Additio.

Istud vnguentum non habetur in vsu. verūtamen chirurgici nostri vtuntur eo sub nomine ruptorij de cantharidibus. et dicunt quòd Alhariel sunt cantharides. infra apparebit vna alia descriptio sub nomine vnguenti de cantharidibus, sed non erit eadem cum ista. Summa medicinarum est res. ij.

MANARDVS in Vng. altaranhel.

TARANHEL.) Intellige vel cantharides, vel campas, vel pityocampas, vel buprestes.

F SYL. *Vnguentum rosatum phlegmonas, erysipelata, herpetas sedat, cephalalgiam calidam & uentriculi ac hepatis intemperiē calidam mitigat. sic fit. Axungia porci probe lauetur nouies aqua calente, & toties frigida, deinde teratur cum ea portio æqualis rosarum rubrarum recentium, quæ marcescant cum ea dies septem, funde igni lento, cola: rursus tantundem rosarum recentium cum ea tere, quæ dies etiam septem cum ea marcescant: funde vt prius, & cola, tunc affunde succi rosarum dimidium, olei amygdal. dulcium partes sex, coque igni lento ad succi consumptionem, repone. Si inter coquendum iniicias parum opij in aqua rosarum soluti, valentius fit: præsertim ad insomniæ leuamen.*

SYLVII ANNOTATIO.

G Eodem modo ex violis & nymphee flore, & alijs vel frigidis, vel calidis, vel etiam odoris fieri potest. Hæc componēdi ratio ex Dioscoride profecta videtur, dicente adipes odorandos. Non enim adipes per se, sed ijs odoribus imbutos intellexit. Cum enim temperatus sit adeps & inodorus, ad continenda calida, frigida, odora, est aptissimus, vti oleum balaninum Galeno. Opium stupefaciēdo dolores placat: somnumq́; stupidum & grauem refrigerando & velut spiritus animales glaciando facit. Id vnguētum est præstantissimū sine opio. Id enim addi potest vbi eius vtēdi necessitas inciderit, nisi forte mauis coctione & tempore vires eius frangere. Tunc enim dimidio compositi incoquere opium aqua rosata solutum possis. Adeps membranis ante est exacte purgandus. Mallem ad colandū liquare in vase duplici, quàm igni lento. Oleum omphacinum aut rosatum miscueris opio, amygdalino magis refrigerabit: minus prompte altius intro vi sua permeabit.

ANT. VNguentum rosatum sedatiuum inflammationum & erysipelatis & ignis persici, & confert sodæ calidæ, & inflammationi stomachi & hepatis. Recipe axungiæ porcinæ recentis,

H quantitatem quam volueris, & lauetur in aqua calida nouies, & tantūdem cum aqua frigida lauatione vltima. deinde terātur cum ea rosarum rubearum recentium quantum ipsa est, & dimittantur marcescere per dies septem: deinde coquantur cum facilitate & colentur. & iterū tantundem rosarū terantur et dimittantur per alios septem dies, & fundatur super ipsum succi rosarum circiter partem dimidiam, olei amygdalini partes sex, & iterum coquatur cum facilitate vsq; ad succi cōsumptionem. deinde reponatur & administretur. & quandoq; disrumpitur in aqua rosata parū opij & proijcit in decoctione.

& est mirabile, vbi oportet, & proprie quando vigiliæ adsunt.

Vnguentum rosatũ sedatiuum inflammationũ sub hac descriptione nõ est in vsu. Summa medicinarũ est. vi. res.

MANARDVS in Vng. rosatum & vng. violatum.

Docet Dioscorides odorare adipes, ex quo modo hæc manarũt, ficuti & vocata pomata. si addatur opium, erunt efficacia in doloribus mitigandis & somno prouocando.

SYL. *Vnguentum violatum idem pollet, præterea pleuritidi & thoracis inflammationi prodest. fit vt rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id ad vires prædicti adiecit, ꝙ violæ tota sua substantia sint pulmonariæ & thoracicæ, vt inde composita conserua violarum, syr. violatus, mel & saccharum violatum, & id genus alia.

ANT. Vnguentum violatum valet sicut rosatum. confert pleuresi, & inflammationi pectoris. & fit sicut vnguentum rosatum.

Vnguentum violatum etiam sub hac descriptione non est in vsu, nec præparatum reperitur.

SYL. *Vnguẽtum papaueris, dolores à causa calida mitigat, fit vt duo priora ex capitibus papauerum albi & nigri, & axungia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Capita papaueris matura & recentia sumantur potius q̃ siccata, vt humiditate frigida agant, non sola propemodum frigiditate, vt in Diacodio prius ex Galeno & alijs docuimus.

ANT. Vnguentum de papauere est sedatiuum dolorum calidorum, & fit cum capitibus papauerum, scilicet albi, & nigri, & axungia, & fiat sicut rosatum.

Vnguentum de papauere non est in vsu secundum hãc descriptionem.

MANARDVS in Vng. de papauere.

Hoc quoq; est valde efficax ad somnum, & ad arcẽdos dolores.

SYL. *Vnguentum basilicon magnum, vlcera phlegmone carentia, præsertim partium neruosarum, terget, carne implet. recipit ceræ albæ, resinæ pini, sepi vaccini, picis naualis, thuris, myrrhæ ana, olei quantum sufficit. In alio ceræ vnc. vi. picis, vnc. iij. aliorum ana vnc. i. et dimid.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alij etiam terebinthinam addunt vulneribus glutinandis efficacissimam, alij etiam ichthyocollam sed cum caleat id medicamentum (vt ex simplicium temperatura & modo perspicuum est) legendum in Mesue censuimus cum Christophoro & Manardo, quibus non est calor: presertim cum Auicennas canone quinto sic etiã scripserit, & Serapio in suo Antid. quanuis vtriusq; descriptiones binæ ab hac nonnihil varient.

ANT. Vnguentum Basilicon magnũ, confert vulneribus in quibus est calefactio, et proprie in vulneribus neruosis, mundificat enim & incarnat ea. Recipe ceræ albæ, resinæ, sepi vaccini, picis *glutin olibani, myrrhę ana. olei quantũ sufficit, in alio ceræ vncias sex, picis vncias. iij. et aliorum ana vnc. i. ß.

[margin: *glutinis ... abat.]

Vnguentum Basilicon magnum secundum hanc descriptionem, vbiq; ab omnibus habetur in vsu, & præparatũ reperitur, & est conueniens vulneribus consolidandis neruorum maxime & capitis cum quibus non coniungitur mala complexio calida. Est enim conueniens mundificatiuum vlceribus ad ipsa consolidanda. Additio.

Istud vnguentum est in vsu maxime secundum pręsentem descriptionem. Auic. in quinto cano. & similiter Serapio in proprio antidotario habent duas descriptiones vnguenti basiliconis, tamen differentes parum ab istis. & dicitur istud vnguentum basilicon, non ꝙ basilicon, id est ozimum ingrediatur, sed secundum quosdam dicitur basilicon à suo compositore. nam basilicon seu vasilicon interpretatur regale, seu imperiale. nam græci vasilea regẽ seu imperatorem uocant. inde basilicon id est vnguentum regale. Summa medicinarum est. vij. res. secũdum aliquos addentes terebenthinam.

MANARDVS in Vng. basilicon.

Quomodo valet vulneribus in quibus est calefactio, cum sit calidum: Puto deesse negationem, & legendum, non est calefactio, & sic etiam scripsit Auicenna. Basilicon Pauli recipit, ceram Colophoniam, picem, adipem taurinum, æqualia.

SYL. *Vnguẽtum Basilicum minus, Recipit resinæ, picis, ceræ ana, olei quantum sufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Idem pollet quod præcedens, sed imbecillius: nam minus calet, terget, glutinat, q̃ magnum: ob id recẽtibus capitis & neruosarum partium vulneribus & vlceribus fuerit aptius: flauũ est colore, magnum nigricat. Basilicon tetrapharmacon Pauli recipit ceram, resinam, colophoniam, picem, adipem taurinum, æqualia. Galenus solum resinam, non addita colophonia: adipem taurinum, aut vitulinum Celsus: Cuius loco Mesues & Guido Cauliacus oleum miscent quantum est necessarium.

Vnguentum id basilicon Galeno tetrapharmacon & Paulo dicitur: calfacit, humectat, dolorem sedat. Pus mouet vt abunde Galenus docet lib. 4. 5. & 13. metho. & initio lib. 3. com. ph. p. Cum quo idem est Macedonicum solo thure, quod præterea recipit æquale, diuersum lib. 13. metho.

ANT. Vnguentum Basilicon minus. Recipe resinæ, picis, ceræ. ana. olei quantum sufficit.

Vnguentum Basilicon minus. & est vnguentum citrinum, præcedẽs autem est nigri coloris, sub hac descriptione pręparatur vbiq;. Et est magis conueniens in principio vlcerum neruosorũ, & est virtute sua minoris calefactionis abstersionis & consolidationis quam magnum immediate dictum. Summa medicinarum est res quatuor.

SYL. *Ceratum santalinum phlegmonas et intemperaturas omnes calidas ventriculi, hepatis, et partium aliarum potentißime extinguit. Recipit rosarum drac. xij. santalorum rub. drac. x. santali albi & citrini ana drac. vi. boli Armenicæ drach. vij. spodij drach. iiii. caphuræ drac. ii. ceræ albæ drach. triginta, olei rosati lib. i. misce, cera & oleo si lauentur, fiet præstantius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vsu frequẽtiss. est hoc ceratum apud quosdam nomine vnguenti, minus tamẽ refrigerat, q̃ titulo pollicetur: opinor ꝙ quæ pro santalis miscentur, ligna sint calida, & caphura & spodium parum frigeant: mirum ni etiam caleant, ꝙ vtrunq; multas partes calidas habeat, & illa sit arte supposititia. Sunt qui id vt sequens cerat. Galen. refrigerans parant, liquando scilicet ceram cum oleo in vase duplici: deinde vbi refrigeratum est, aqua frigida manibus aut rudicula diu agitant: postea dictos pulueros miscent.

ANT. Cerotum de sandalis, vltimum ad sedandum inflãmationes et apostemata calida, & supercalefactiones quæ sunt in stomacho & hepate. Recipe rosarum. ʒ. xij. sandalorũ rubeorum. ʒ. x. sandali albi & citrini ana. ʒ. vi. boli Armeni. ʒ. vij. † spodij. ʒ. iiij. camphoræ. ʒ. ij. ceræ albæ, drach. triginta, olei rosati lib. i. conficiantur & administrentᷣ & sunt qui lauant oleũ, & cerã prius, & postea permiscẽt cũ alijs. & est melius.

Cerotum sandalorum vltimum ad sedandum inflammationem non est in vsu. Additio.

Istud cerotum est multum in vsu sub duobus nominibus videlicet sub nomine ceroti sandalini & sub nomine vnguẽti sandalini, sed cõiter ordinatur in gallia sub nomine ceroti sandalini. Summa medicinarum est res nouem.

MANARDVS in Cerotum de sandalis.

Satis suspicor ne multnm vergat ad calidũ, siquidem sandali calidi esse videntur, vt supra dictũ est, & camphora. SPODII.) Sumunt

munt moderni pro spodio antispodium ex ambustis cannis, quod certe vel calidum absolute est, vel partes multas calidas habet, Auicenna etiam teste.

SYL. *Ceratum Galeni valentius refrigerat, febribus ardentibus & cephalalgiæ calenti, & cum pulsu dolorifico saluberrimum, fit ex ceræ albæ vnc.i. olei rosati ex omphacino facti, vnc.iiii.* aquæ fontis frigidis quantum sufficit, ad multum diuq; lauandum & subigendum ceratum, quod tandem ex aceto albo, pauco, claro, similiter subigendum est.*

*vel tribus.

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum album sæpe dicitur quibusdam vnguentum: fiat autē omnino in vase duplici, & sit recens. Eo Gal. erysipelata & phlegmonas pudēdorum initio mitigabat, & sic parabat lib. 10. method. Medicamentum omnium quæ humectāt & refrigerant simplicissi. quo etiam ad erysipelata & phlegmonas pudendorum vtor initio priusquam depascens aliqua putredo appareat. Ceræ optimæ albæ Ponticæ, vel ex Atticis extractæ fauis, eloté vnc.i. olei omphacini, id est crudi citra salē, tenuis (quale Sabinum est) vnc.iij. vel vnc. iiij. vt humidum sit ceratum: cum vti voles, liqua in vase duplici: deinde cum modice coiuit, refrigerando, mittendo vas in quo est cerat. in aquam frigidissimam, cum admodum erit refrigeratum, misce in mortario paulatim tantum aquæ frigidissimæ, quantum in se molliendo poterit accipere: cui si addas aceti admodum tenuis & clari, & albi paululum, magis refrigerans & humectans medic. efficies: hactenus lib. 10. metho. De hoc Gal. lib. 10. meth. decimo, & lib. primo simpl. cap. sexto, & libro sexto sanitat. tuen. vbi aceti vice, subigēdo manibus diu in mortario, miscet succum semperuiui, solani, cotyledonis, psyllij, polygoni, tribuli, portulacæ, lactucæ, & similium. Id autem ceratum vbi incaluit, tollendum est, nam calfactum recalfacit. Ego inter duas telas extensum intemperaturis partium calidis tepidum applico: hora post dimidia aufero: aliquandiu post parti reddo, si opus est: quotidie autem nouum nouæ telæ impono, priore nimis siccato. Sic enim dum libet, tollitur & redditur, nec pars inuncta ægro tædium adfert.

ANT. CErotum Gale. † vltimū in infrigidatione, valens ad febres acutas, & sodam calidam pulsatiuam. Recipe † cerę albæ vnc.i. † olei rosati. vnc.iiij. & sit radix olei † oleum omphacinū, aquæ fontium claræ, & proprie vehementis frigoris, quantum sufficit, oleum multotiens et bene lauetur lauationibus multis, & quanto magis elaboratur in lauando illud, fit excellentius. Vltimo vero conquassetur † cum aceto albo & claro & pauco, & seruetur.

Cerotū Gale. vltimū quod nō est in vsu. Additio.

Istud cerotum multum habetur in vsu, quod etiam duobus nominibus apud diuersos præparatur. aliquando sub nomine unguenti, vt in Gallia. interdum sub nomine cerotj, & dicitur album, quia eius color est albus propter cerā quam recipit. & quanto albius tanto melius. Summa medicinarum est. iiij. res.

MANARDVS in Cerotum Galeni.

VLTIMVM in infrigidatione.) Vltimum intelligendum non in gradu seu ordine, sed in modica & absq; noxa infrigidatione. Galenus dicit simplicissimum inter infrigidantia & humectātia, & eo vtebatu in erysipelat. & phlegmonis pudendorū ab initio. CERAE albæ.) Pontica optima abluta. OLEI rosati vnc.iiij.) Vel tres. OLEVM omphacinum.) Optimum est autem exacte tenuium partium, vt Sabinum. AQVAE fontium.) Galenus: misceātur & simul liquētur in vase duplici, & fiat humidum cerotū. Infrigidato ceroto inspergatur tantū aquæ frigidæ paulatim in mortario, quantum potest suscipere vt mollificetur. Satis autem infrigidabis cerotum vbi primum fuerint mediocriter coagulata, infundens totū vas in aquam frigidissimam. CVM aceto albo.) Si miscueris parum aceti satis tenuis & splendidi, magis humidum & frigidum facies pharmacum. Nec debes pharmacum tandiu dimittere supra corpus donec calefiat, sed continuo mutare, quod pauci hoc tēpore aduertunt. Vide Gale. decimo Methodi.

E *Vnguentum ex bdellio, epilepsiam, paralysin, spasmū, cæteros neruorum affectus frigidos ac scirrhosos iuuat. Recipit bdellij drac. vi. euphorbij, sagapeni ana drac. iiij. castorij drach. ij. ceræ drach. xv. olei iasmini, aut leucoij lutei, drachmas decem, bdellium et sagapenum dissoluantur aqua rutæ agrestis, cætera cum aqua calida vniantur, & fiat vnguentum.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum potenter mollit ac digerit, vt etiam spasmum iā diuturnum, & neruorum iuncturarumq; tophos ac nodos dissipet: multis ob id in vsu est creberrimo.

ANT. VNguentum de bdellio quod cōfert ad spasmum, & epilepsiā, & paralysim, & ad ægritudines neruorum frigidas, & lenit nodositates neruorum. Recipe bdellij drac. vi. euphorbij *ʒ. iiij. castorei. ʒ. iij. sagapeni. ʒ. iiij. cerę. ʒ. xv. olei sambucini, aut olei de cheyri. ʒ. x. bdellium & sagapenum dissoluantur in aqua rutæ agrestis, cætera liniantur, cum aqua calida, & fiat vnguentum, & liniatur cum eo.

F — *drach

Vnguentum de bdellio quod confert ad spasmum est in vsu. sic vbiq; præparatum reperitur. & cōfert dispositionibus frigidis neruorū, & duritiei ipsorū. vnde iuuat in spasmo longi tēporis, & paralysi, et similibus dispositionibus.

Et nota ꝙ vsus cuiuslibet vnguenti & emplastri in dispositionibus materialibus, debet esse præmissa euacuatione. ℞. camphorę. alia litera exterior dicit castorei, et est melior. sambucini, id est de gesimino. qđ est calidæ & humidæ cōplexionis, aut olei de cheyri. i. de viola saracenica vel rubea, calida, & sicca. Summa medicinarū est. vi. res.

Docum tum ol uandum

MANARDVS in Vnguentum de bdellio.

Validum certe est hoc, & potens ad discutiendū & emolliendū.

G *Alterum idem pollēs Recipit castorij drach. ij. pyrethri, euphorbij, staphidos agriæ, zingiberis, sinapis ana vnciam dimidiā, succi (radicum) asphodeli & rutæ agrestis ana vnc. iij. cum succis omnia vniantur; deinde coquantur cum ceræ vnc. v. olei rosati vnc. viginti, ad succorum consumptionem, coletur, reponatur.* SYL.

ANT. VNguentum valens similiter. Recipe castorei drac. ij. pirethri, euphorbij, staphisagrię, zingiberis, sinapis an̄. ʒ. iiij. succi asphodilorum, rutæ agrestis ana. ℥. iiij. liniātur omnia in succis. Deinde coquantur cum ceræ. ℥. v. olei rosati vnciis viginti, vsq; ad succorum consumptionem. Deinde coletur & administretur.

Vnguentum valens, similiter nō est in vsu. Summa medicinarum est res. viij.

H MANARDVS in Vnguentum valens similiter.

Potentius est hoc ꝙ præcedens. Cauendum tamen ne discussa tenuiore materia residuū indurescat. Rhodinum tñ eius vim minuit.

SYL. *Vnguentum philagrios, spasmum & paralysin iuuat, Recipit ceræ vnc. iij. œsypi, succi rutæ agrestis ana vnc. duas, euphorbij, piperis, hammoniaci, croci, thuris, castorij, terebinthinæ, opopanacis ana drach. ij.* styracis liquidi drach. ij. & dimidiam.*

*vł myrrhæ purioris.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic pro olibani voce vulgi ex Græco tum articulo, tum nomine consarcinata. i. thuris, quidam legūt olei balsami. Pro styrace liquido, id est, myrrha stacte, poni potest myrrha purior, si inuenitur.

ANT. VNguētum philagrios ad spasmum & mollificationem. Recipe ceræ. ℥. iij. hyssopi humidæ, succi rutæ agrestis, ana. ℥. ij. euphorbij, piperis,

peris, hāmoniaci, croci, *olibani, castorei, † glutinis alimbat, opopanaci, añ. ʒ. ij. † sigię. ʒ. ij. & ß. olei quantum sufficit.

Vnguentum philagrij ad spasmum, nō habetur in vsu. Summa medicinarum est. xiij. res.

MANARDVS in Vnguentum philagrios.

GLVTINIS alimbac.) Id est, terminthi. SIGIAE) Vel styracis liqd, vel purioris myrrhę, sed primū magis hoc loco probo.

SYL. *Vnguentum aureum vulnera certo & salubriter glutinat. recipit ceræ flauæ vncias sex, olei boni lib. ij. & semissem, terebinthinæ vnc. ij. resinæ pineæ et colophoniæ ana vnc. i. & dimidiam, thuris, masticHes, ana vnc. i. croci drachmam vnam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum ab auri pretio & colore: est enim prestantissimū. Miror quosdam colorem hunc illi à cinnabrio vulgari tribuere, cū illud non recipiat. Resinæ colophoniæ, pro vna re legi potest coniūctim, vel pro duabus, resina scilicet pinea, & colophonia, quæ ex Colophone Asiæ minoris vrbe afferebatur.

ANT. Vnguentum aureū, curat & solidat plagas, sanum & expertum. Recipe ceræ citrinæ vnc. vi. olei boni lib. ij. & ß. terebēthinę. ʒ. ij. † resinæ, colophoniæ ana. ʒ. i. & ß. olibani, masticis ana vnc. i. croci drach. i.

Vnguentum aureum, licet in partibus nostris non præparetur, magistraliter tamen à quibusdam habetur in vsu. & habet virtutem consimilem cum vnguento basilicon maiori, sed est maioris calefactiōis, & est coloris rubei propter cinaprium.

Additio.

Istud vnguentum interdum in vsu habetur, & dicitur aureum quia optimū & excellentius est inter alia vnguenta, sicut aurum inter alia metalla. Gilbertus Anglicus in capitulo de cura arteticæ habet vnam aliam descriptionē vnguenti aurei, quæ non est eadem cum ista. Summa medicinarum est. viij. res.

MANARDVS in Vnguentum aureum.

RESINAE colophoniæ.) Vel totū simul coniunctim pro vna re intellige, vel per resinam, pineam, per colophoniam, eam quę ex Colophone adfertur.

SYL. *Vnguentum ex cerusa sanat ambusta, erysipelata, scabiem siccam, & vlcera calida (vt quæ bilis vsta & pituita salsa excitauit,) Recipit cerusæ, lithargyri, ana vncias. vi. plumbi vsti, scoriæ argenti, ana vnc. dimidiam, masticHes, thuris, ana drach. ij. & dimidiam, olei rosati, et aceti albi, ana quantum sufficit, tritis omnibus in mortario, affunde paulatim nunc oleum nūc acetum, semper mouendo, donec pinguescant, uelut nutrita. Si argento uiuo eget affectus, eius adde drach. v. & etiam si opus est, æruginis drachmas duas.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc vnguentum est rarum vsu: in eius locum receptum est vnguentum hoc album, seu potius emplastrum de cerusa: Cerusæ lotæ vnc. ij. olei rosati. q. s. Fiat vnguentum in mortario crudum. Alij cerusæ, & olei rosati portionem æqualem coquūt ad emplastri consistentiam. Valentius fit, sed mordax, pauco addito aceto. Sunt qui siccantius reddunt, etiam lithargyri adiectis vncijs. ij. & caphuræ drach. ij. & albuminibus duorum ouorum, & aceto pauco. Intemperiem calidam sedat, vlcera & excoriationes à calore solis (ἐφηλίδας Græci vocant) strictiore calceo, itinere, equitatione, frictione, coitu cum impura muliere, sanat, nisi virus malignitatis Hispanicæ insit. Si item vlcera sunt profunda, aut in parte neruosa, vitabis ab aceti acrimonia morsum.

ANT. Vnguentum de cerusa faciens ad vlcera, & excoriationem quæ fiunt à cholera adusta, & phlegmate salso, & scabiem siccam, & cōbustionem & erysipelata. Recipe cerusæ, † merdasengi, ana. ʒ. vi. plumbi adusti, † scoriæ argenti, ana. ʒ. iiij. masticis, olibani. ana. ʒ. ij. & dimidiam, olei rosati, & aceti albi quantum sufficit. Terantur in mortario, & ponatur prius oleum, postea acetum, ana parum infundēdo, ita ꝙ sine intermissione terantur, nunc hoc, nunc illud infundēdo, donec impinguetur. Si autem eo indiget pruritum habens, argenti viui. ʒ. v. adde & administra, & quandoq; apud necessitatem adde † ziniar drachmas duas.

Vnguentum de cerusa sub ista descriptione non est in vsu. sed vnguētum quod vulgariter dicitur album ab omnibus habetur in vsu. cuius hæc est descriptio. ℞. cerusæ. ʒ. ij. olei rosati quantum sufficit, & fiat vnguētum in mortario. quidam addunt modicum aceti, & est conueniens, & quidam addunt etiam. ʒ. i. lithargyrij, & est etiam conueniens qualitercunq; præparetur. primum quod est sine aceto & lithargyrio est sine mordicatione, & maxime si cerusa primo fuerit abluta cum aqua rosata, & est conueniens quibuscunq; malis complexionibus calidis factis à caliditate solis vel strictura calciamenti, vel à fricatione superflua cum calefactione mala, & cum aliquali excoriatione, sicut etiam sæpe contingit in membro virili post coitū cum feda muliere. Secunda descriptio cui additur modicū aceti, et conueniret talibus dispositionibus, non tamē multum profundis, nec in membris neruosis. Et descriptio tertia est maioris desiccationis cum eisdem virtutibus infrigidando, & vlcera consolidando & sigillādo cum quibus coniungitur excessus malæ complexionis.

Additio.

Istud vnguentum est in vsu, solū sub nomine vnguenti de cerusa ad phlegma salsum, sed quando medicus ordinat vnguentum de cerusa simpliciter intelligitur vnum aliud, quod nunc communiter ab aromatarijs dispensatur sub nomine emplastri de cerusa, & fit ex oleo rosato, & cerusa partibus æqualibus assumptis, bulliendo simul adinuicem vsq; ad reductionem pastæ ex qua fiunt magdaleones. Summa medicinarum est. viij. res. sine additionibus.

MANARDVS in Vnguentum de cerussa.

MERDASENGI.) Id est, lithargyri. SCORIAE argenti.) Spurcitia in omni metallo sic vocatur, sed argentea vocatur helcysma à Dioscoride. ARGENTI viui.) Vbi argentum viuum tractas, caue ne principalia mēbra eius vim pſentiant. ZINIAR.) Id est, æris æruginem.

SYL. *Vnguentum sericinum vtile ad vlcera putrida, excoriationem, vstionem, sic fit, adde vnguento cerussæ prædicto serici drachmam vnam & dimidiam, aloes, myrrhæ, ana vnciam dimidiam.*

SYLVII ANNOTATIO

Vsu rarum est, tametsi efficax sit, efficacius futurum, si sericum vstum pro crudo acceperit.

ANT. Vnguentum siricinum valet ad vulnera putrida, & combustionem, & excoriationē, super vnguētum de cerusa, adde sirici. *ʒ. i. & ß. aloes, myrrhæ ana. ʒ. iiij. & vtere.

* vnc. i.

Vnguentum syracum non est in vsu, nec præparatur.

Additio.

Istud vnguentum raro in vsu habetur. & dicitur syricinum quia cum vnguento de cerusa suprascripto addun tur syrici drach. i. ß. aloes, myrrhę, ana drac. quatuor. Summa medicinarum est. iij. res.

MANARDVS in Vnguentum sericinum.

Hoc neminem vidi vtentem, validum tamē puto, atq; longe validius si sericum vreretur.

Vnguentum Aegyptiacum magnum, vlcera antiqua & fistulosa terget, carne mortua & putredine expurgat,

purgat. Recipit æruginis aur. v. mellis aureos quatuordecim, aceti acerrimi aur. vij. coque igni ad iustam crassitiem. Addūt aliqui thuris masculi triti aur. ij. et dimidiū.

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum vsu admodum frequens, valentissimè saniem siccat, sordem deterget, carnem absumit, præsertim si oleo caret, ac viride fit ob crudam æruginem Si vero cocta simul est, rubrum fit, & moderatius vnguen. nec ægros terret: præsertim si oleum acceperit, quanquam crudum cum hoc non sit mitius. Nam æruginem recipit largiorem, cui oleum in partes penitiores aditum parat: vide melina ex ærugine vsta lib. 2. c. ph. g. Diuersum ab Aegyptijs & fuscis emplastris in fine li. 3. c. ph. g. descriptis. & ab Aegyptia fabas Aegyptias recipiente lib. 3. comp. ph. p. Ex Gale. tamen lib. 3. metho. & lib. 2. c. ph. g. de viridib. emplastris sumptum est.

ANT. **VNguentum ęgiptiacum magnum, confert ad vulnera antiqua, & fistulas, quę indigēt mundificatione. Abstergit enim & mundificat ea à carne mortua & putredine. Recipe † floris æris aur. v. mellis aur. xiiij. aceti fortis aur. vij. coque super ignē, donec inspissetur. Et sunt qui addūt ei olibani masculi triti. aur. ij. & semissem.**

Vnguentum ægyptiacum magnum, sæpe & multum habetur in vsu, ac præparatur, & est caloris rubei, ne ab infirmis cognoscatur propter colorem floris æris qui est viridis. terrentur enim multum ex vnguento viridi, quod est compositum ex flore æris. qui color, remanet in ipso, quia non decoquitur. sed flos æris cum decoquitur, colorē rubeum acquirit. & ideo hoc est rubeum, quia flos æris decoquitur, & est fortissimę desiccationis, & corrodit carnē additam malam, & mundificat vlcera mala sordida à superflua sanie. Istud vnguētum egyptiacum quod fit absque oleo, est maioris desiccationis, & abstersionis quam viride sed viride est maioris corrosionis non obstante quod componitur cū oleo, quia ipsum plus ingreditur de viridi ęris. Est etiam magis penetratiuum ratione olei quod ingreditur ad partes vlceris.

Additio.

Istud vnguentum est in vsu, maxime secundum pręsentem descriptionem. Rasis in libro diuisionum in fine capi. de medicinis. Algebra habet vnā aliam descriptionē quæ est quasi eadē cum ista. Summa medicinarum est. iij. res.

MANARDVS in Vnguentum Aegyptiacum.

Hoc in frequenti vsu est vulnerarijs medicis, solentque vnguentū de melle appellare. FLORIS æris.) Sunt veluti milij squamæ sponte ab ære cadentes, quum panes æris aqua refrigerantur,

SYL. *Vnguentum tripharmacum sarcoticum & epuloticum. Litharg yros læuissime tritus, oleo vicissim et aceto paulatim affusis in mortario, mouetur ad iustā crassitiē.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vnguentum de lithargyro, & emplastrum tripharmacum Gallis vulgo dicitur. Gal. lib. 2. c. ph. g. facit cum hydrelæo, & oxelæo, & œnelæo, docetque ibidem vsum crudi lithargyri.

Alij lithargyri nunc crudi, nunc aqua rosarum loti, vnc. iij. aceti vnc. i. & dimidiam: olei roati q. s. terunt in mortario sine cera, vt vnguentum de cerusa. Vtrunque coquendo etiam fit cum pauca cera, vt solidius & tenacius euadat, sed minus tūc refrigerat. Prodest scabiei, & cutis vlceribus, vt vnguentum cerusæ primum. Vtrunque triphar. Mesuæ est in vsu: illud expertum: hoc coctum quidam vocāt.

ANT. **VNguentum tripharmacum faciēs nasci carnem in vulneribus et consolidans ea. Accipe lithargyrij † triti sicut alcohol partem vnam, & funde super ipsum nūc oleum, nunc acetum, & teratur, & adæquetur, & proprie quantū sufficit, & administretur.**

Istud vnguētum sub isto nomine non est in vsu, sed benè sub nomine vnguenti de lithargyrio, magis tamen sub nomine emplastri tripharmacum apud gallos in vsu habetur. Istud vnguentum describitur ab Auicen. sub nomine vnguenti nigri. Summa medicinarum est. iij. res.

E

MANARDVS in Vnguentum tripharmacum.

Hoc quoque frequentissimum est, & vocant expertum. TRITI sicut alcohol.) Id est, subtilissimè. Galenus primo libro de medic. compos. secundum genera, hoc dupliciter parari docet: per hydrelæon videlicet, & oxelæon. Addit & tertium per œnelæon. Docet quoque ibidem vsum crudi lithargyri.

Vel litharg yri, aceti ana vnciam vnam, olei vncias duas, coque igni lento ad crassitiem.

VNguentum tripharmacum aliud. Recipe lithargyri triti sicut alcohol, partem vnam, aceti vini partē vnam, olei antiqui partes duas, coquātur cum facilitate vsquedum fiat eius spissitudo, & administretur.

Vnguentum tripharmacum sub hoc nomine non est in vsu, sed sub nomine vnguenti de lithargyrio vsitatur. & confert vlceribus cum quibus coniungitur mala complexio calida. vnde confert scabiei vlcerosæ, & quasi generaliter omnibus dispositionibus quibus confert primum vnguentum de cerusa dictum superius. & maxime si lithargyrium lauetur cum aqua rosata. cuius hæc est descriptio. Recipe lithargyrij triti sicut alcohol vnci. tres, aceti. ℥. ß. olei rosati quantum sufficit. Fiat vnguentū in mortario, absque cera sicut vnguentum de cerusa dictum superius. Fit etiam quandoque vnguentum de cerusa, & oleo rosato per decoctionem, ut acquirat soliditatem maiorem & adhærentiam aliqualem ad membrum cui applicatur. sed tunc non est tantæ infrigidationis. & maxime quia in eo debet addi modicum ceræ. Et similiter potest fieri vnguentum de lithargyrio oleo rosato, et modico cerę ad easdem intentiones, de adhærentia ad membrum, et ipsius soliditate cum prædictis virtutibus. non tamen cum simili infrigidatione, sicut si fiat in mortario.

F

MANARDVS in Vnguentum tripharmacum aliud.

Hoc coctum vocant, & in eundem vsum habent priori splenio superpositum.

G

Vnguentum psoricum Alexandri, psoram, id est, scabiem sanat, impetiginem à pituita salsa cutis asperitatē, & alia cutis vitia terget, recipit cerusæ, lithargyri psorici, aloes, croci, cadmiæ argentariæ, argenti viui extincti, ana portionem æqualem cum oleo oleādri, & aceto quantum sufficit. Fiat sicut vnguentum de cerusa.

SYLVII ANNOTATIO.

Oleander Diosco. dicitur nereon, alijs rhododendron. Latinis sosandrium. Psoricum Diosc. fit ex chalciteos partibus duabus: cadmiæ parte vna, tritis cum aceto, Galeno autem ex chalciteos partibus duabus: lithargyri parte vna. Mesuæ vero aliter.

VNguentum alphesiricon † relatum ad Alexandrum mundificans cutim, & sanās scabiem siccam, & asperitatem cutis, & impetiginē & phlegma crassum. Reci. cerusæ, lithargyrij alphesiricon, aloes boni, croci, climiæ argenti, argenti viui extincti ana partes æquales. † olei de oleandro, & aceti quantum sufficit, fiat sicut vnguentum de cerusa.

H

Vnguentum alphesiricon nō præparatur, nec est in usu.

Additio.

Istud vnguentum non est in vsu. Auicen. in. ij. cano. de ipso facit. c. sub nomine fasuricum & dicit ibi quod est medicina ad scabiem facta ex lithargyrio calcadis. i. vitriolo viridi & aceto. vnam tamen aliam descriptionem ponit hic Mes. Summa medicinarum est. ix. res.

MANARDVS in Vnguentum alfesiricon.

RELATVM ad Alexādrum.) Pro Climia, Cadmia intelligenda, de qua Dioscorides. Per alfesiricon intellige psoricō, de quo statim. OLEVM de oleādro.) Nerion vocatur à Dioscoride, sosandrium à Latinis, vt ipsemet dicit: alij rhododendron.

Psoricum

SYL. *Psoricum medicamẽ compositum ad fistulas, cancros, scabiem siccam, lepram, carnis putridæ incremẽtum, Recipit litharg yri albi, chalcãti, ana partem.i. æruginis partem dimidiam, terantur die uno in sole æstiuo cum aceto acerrimo paulatim affundẽdo. Deinde in vase uitreo probe obstructo condantur sub fimo diebus quadraginta.*

ANT. Confectio Alphesiricon, quod est medicamen compositum ad fistulas, & cancrum, & malum mortuum, et delet additionem carnis putridæ, & sanat scabiem siccam. Recipe lithargyrij albi, calcanti ana partem vnam, floris æris partem dimidiam, terãtur cum aceto vehementer forti in sole tẽpore æstiuo fere per diem vnũ, semper autem modicum addendo acetum. Deinde ponat in vase vitreo, & stringat os eius, & sepeliat in fimo diebus.xl. deinde administret.

Confectio alphesiricon non est in vsu.

Additio.

Hanc confectionem vt iam dictum est describit Auic. in quinto cano. cui tamen addit Mes. vltra quę addit Aui. florem æris. Summa medicinarum est.iiij.res.

MANARDVS de Confectio. alfesiricon.

PSORICON.) Græce dicitur, & secundum Dioscoridẽ recipit chalciteos p. 2. cadmiæ p. 1. & teruntur cũ aceto. Iuxta Galeni chalcitis partes duas, lithargyri vnam.

SYL. *Vnguentum vlcera sanans antiqua, dysepulotica, Recipit aloes, myrrhæ, ana partes æquales, tere cũ succo absinthij, chelidonij, plantaginis ad mellis consistentiam, ex linamento adhibe.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc sine oleo & cera fit: in vsu non est, tamen est efficax, & paratu facile. Efficacius multo reddit Mesues cap. de aloe, si paucus sanguis draconis misceatur.

ANT. Confectio vnguenti sanantis vulnera antiqua difficilis consolidationis, & est medicamẽ expertum. Recipe aloes boni, myrrhæ mundæ, ana partes æquales. Deinde tere vehemẽter cũ succo absinthij* & chelidoniæ & succo plantaginis, donec fiat sicut mel. Et administretur cum coto, aut panno subtili.

*o

Confectio vnguenti sanantis vlcera antiqua, non est in vsu.

Additio.

Ista confectio vnguenti vulnera antiqua sanantis non habetur in vsu. & dicitur confectio vnguenti similiter & præcedens, quia fit sine oleo & cera, sed reducitur ad spissitudinem vnguenti cum succis, vel alio liquore. Summa medicinarum est.v.res.

MANARDVS de Confectio. vnguenti sanans. &c.

Hoc nullibi vidi parari, putarim tamen non inutile.

ANT. Hyssopi cerotum diatessaron, descriptiõe Democriti, valet ad mollificationem omnis duritiei, & nodositates quæ fiunt in mẽbris & apostemata dura, & duritiem iuncturarum, & dolorem hepatis, & splenis, renum, matricũ, & vesicæ. Recipe cerę citrinę, terebenthinę, anã ʒ.xij. olei irini.ʒ.iiij. hyssopi humidæ* vnc.ij. Et ex eis fiat vnguentum & administretur.

c.ij.f.

Diatessaron, id est vnguentum hyssopi non est in vsu.

Additio.

Isto ceroto diatessaron vtũtur nonnulli sub nomine ceroti de hyssopo humida. & dicitur diatessaron, vt iam dictum est de theriaca diatessaron à quatuor rebus ex quibus componitur. Ioan. Anglicus in cap. de dolore iũcturarum in cura guttæ melancholicæ habet vnam aliã descriptionem quę eadem est cum ista. Summa medi. est res.iiij.

A

MANARDVS in Hyssopi cerotum.

Hoc facilius parari põt quàm huius generis alia, nec erit minus vtile.

SYL. *Cerat. Gale. stomachicum, ventriculum & hepar roborat, horum dolorem à frigido lenit, appetentiam excitat, coctionẽ iuuat. Rec. rosarũ, mastiches, ana drach. viginti, foliorum siccorum absinthij drach. xv. spicæ nardi, drach. x. trita tenuiss. ceræ vnc. iiij. olei rosati lib. i. & semissem, liquentur hæc igni, & aqua rosarum diu lauentur, iterum liquentur & lauentur vino veteri & austero, & succo cydoniorum, et aceto pauco, post misceantur reliqua, & fiat ceratum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum hoc stomachicum apud Gal. nondũ legi: sed id est, quo assidue vtor, inquit Gal. initio lib. 8. c. ph. p. & lib. octauo methodi, & post eum Paulus: recipit autem vnguenti nardini optimi, ceræ Ponticæ amaræ, vel alterius Ponticæ, vel Tyrrhenicæ (quę alba est ablutione) vel alterius odoræ & pinguis, sed lotæ, ana vnc. Romanam vnam, seu drach. viij. æstate vero ceræ tantum drach. septem: liqua in vase duplici: refrigerato deinde & raso adde aloes, mastiches, pulueris mollissimi ana drach. i. vel paulo amplius: non tamẽ vltra sesquidrach. Quòd si maiore est adstrictiõe opus, cum scilicet tanta est imbecillitas, vt ne cibum quidem continere possit, auge mastichen ad sesquidrachm. vel adde omphacij tantundem, vel absinthij succum, vel vtrunq;: & præter hæc interdum hypocysthidẽ, & œnanthen, id est, vitium syluestrium germẽ cum floribus, & succum rhois. Sed dum ceratum conficis, hæc miscenda ante aloen & mastichen, tunc q; ceræ & nardini vnguẽti pondus pro reliquorum portione augendum, vt si quatuor ex alijs drach. colligantur, cerati nardini vnc. sint quatuor, ceræ quidem duæ, vng. nardini etiã duæ. præstantius fiet si spicati vnguẽti vel foliati sumptuosorum Romę medicamentorum aliquid addas. Potes etiam loco nardini mastichinum vel melinum optimum & recens miscere. Quòd si ventriculus intus vritur, ita vt affectus phlegmonæ similis in eo consistere videatur, fiat ceratum ex oleo melino cum œnanthe vel hypocysthide, vel balaustijs, vel φοινίκων, id est, palmularum carne, & alijs quæ ventriculum refrigerare & firmare sunt idonea. Ad rem vero præsentem commodissimum semper deliges, intẽtus dictis scopis. Mes. autem in suo, pro aloe rosas: folia vero absinthij, pro succo: spicam nardi cum oleo rosato, pro vnguento nardino ponit: horum tamen dosi vt mastiches immodica. Potest tamen parari ad robur stomachi in febribus, aut ipsius phlegmone. Quod ex Gal. citat Nicolaus, emplastri formam habet: & simplicia permulta nõ esse Galeni acutè declaraut.

B

C

ANT. Cerotum Gale. stomachum confortans, & emendans vitia stomachi, quæ ex frigiditate sunt, præparans, & confortans appetitum & digestionẽ cibi, & confortans hepar, & sedãs dolorem eorum. Accipe rosarum drachmas viginti, foliorum absinthij sicci. ʒ. xv. masticis. ʒ. viginti, spicæ inde. ʒ. x. Tere subtiliter et accipe ceræ mũdæ. ʒ. iiij. olei rosati lib. i. & dimidiam. Dissoluantur in igne & lauentur lauationibus pluribus in aqua rosata. Deinde iterum dissoluatur & lauentur in vino veteri, & succo citoniorum & aceto pauco. Deinde misceantur cum puluere rerum, & fiat cerotum & administretur.

D

Cerotum stomachale Gale. non est in vsu.

Additio.

Istud cerotum apud nonnullos habetur in vsu, cui si addatur parum gallię alefanginæ inuenitur in ipso virtus mirabilis ad confortandum stomachum. Summa medicinarum est. ix. res.

MANARDVS in Cerotum Galeni.

Quomodo in aqua rosarum, si Galeni, cum eius tempore nõ fuerint inuentæ nostræ hæ aquæ, potes decoctum intelligere? Cerotũ

tamen

tamē Galeni quo asiduè vtebatur, describitur ab eo lib. 8. de compos. medic. secundum loca, & à Paulo hoc modo. Ceræ albę vnc. i. vel in æstate drach. vij. aloes, mastiches drach. i. olei omphacini, vel melini, vel nardini, quantum sufficit. Si vero pluri egent stypsi, adde omphacij drac. i. aut absinthij, & tertium cum his hypocistidos & œnanthes, & rhu, id est, sumachi succum.

SYL. *Ceratum diapente, spasmum, & neruorum iuncturarumq; tumores duros & nodosos lenit, accipit ceræ flauæ vncias tres, styracis liquidi drach. iij. terebinthinæ vnciam vnam, muccaginis *ichthyocollæ, vel gummi hederæ, olei irini quantum sufficit.*

*zanath

SYLVII ANNOTATIO.

Rariss. vsu. Ceratum erit hoc veterū, si plus olei accipias: recentiorum, si minus.

ANT. CErotum diapēte, quod lenit nodationem iuncturarum, & duritiē neruorum. & valet ad spasmum. Accipe ceræ citrinæ. ℥. iij. † sigię vnc. i. partem tertiam, terebenthinæ vnc. i. muci laginis, † glutinis, zanach. ℥. v. olei irini, quantū sufficit. Et expertum est.

Cerotum diapente non habetur in vsu.

Additio.

Istud cerotum est in vsu, sed non multum. Quid per gluten zanach intelligatur ignoratur, nonnulli tamen moderni dicunt ꝙ est colla piscium. Alij vero aliud, de eo tamen certius dicetur infra in emplastro magno diachylon. Summa medicinarum est. v. res.

MANARDVS de Ceroto diapente.

Hoc formam habebit ceroti recentiorum, si exiguum quid addatur irini olei: si plus, cerotū fiet antiquorum. SIGIAE.) Id est, styracis, vt superius dictum est. GLVTINIS zanaham.) Forte gummi hæderæ.

SYL. *Ceratum Alexandri, ventriculum & ventrem reliquum inferiorem roborat, ab hisq; duritiem dissipat. Recipit comarum absinthij, thuris, ana drach. decem, hammoniaci, styracis calamitæ, ana drachmas duodecim, spicæ nardi drachmas tres, ceræ uncias quatuor, olei chamæmelini quantum sufficit. Hammoniacum & thus vino horis vigintiquatuor macerentur, oleū & cera liquentur igni, reliqua trita & creta inspergantur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Mediolani in vsu est frequenti, dignum quod etiam alibi vsurpetur: Cera ex oleo liquata, hammoniacum vino vigintiquatuor horis maceratum, & ad mellis crassitiem coctum, per se miscetur: deinde pul. tenuiss. adduntur. Quòd si styrax & thus pinguia & mollia sunt, etiam dissoluenda.

ANT. CErotum Alexādrinum optimum, stomachum cōfortat et membra nutritionis, & aufert duritiem ipsorum, bonum & expertum. Recipe cimarum absinthij, olibani ana. ʒ. x. hammoniaci † styracis calamitæ ana drach. xij. spicæ, drach. iij. ceræ vnc. iiij. olei chamæmillæ quantū sufficit, *olibanum & hammoniacū in vino sufficienti per diem & noctem infunde. Absinthiū autem & spicā tere, & cribra. Oleum vero & ceram solue super ignem, & cū eis reliqua misce.

* styracem

Cerotum Alexandri non est in vsu.

Additio.

Istud cerotum apud Mediolanenses multum habetur in vsu, apud vero alias nationes raro, poterit tamen quis eo vti magistraliter si voluerit, quia multū vtile est ad ea quæ in textu scribuntur. Summa medicina. est. vij. res.

MANARDVS in Cerotum Alexandrinum.

STORACIS calamitæ.) Styracen calamiten vocat Galenus

E eum qui intra calamos ferebatur, nunc desiit ferri, sed loco eius habemus siccum vocatum.

SYL. *Alterum eiusdem valenter scirrhos dissipat articulorum & neruorum omnium dolores & affectus diuturnos à frigido natos, & contractiones, & paralysin, & torturam. Recipit castorij, euphorbij, piperis longi & nigri, ana vnciam vnam, hammoniaci, opopanaci, galliæ, ana vnciam vnam & semissem, medullæ cruris cerui et vaccæ, ana vnc. ij. terebinthinæ vncias. vi. styracis liquidi vnciam unam, adipis gallinæ, & anatis, & anseris, et porci, ana vnci. vnam & dimidiam, ceræ libram unam, olei veteris, nardini, irini, laurini, chamæmelini, leücoij lutei, ol. naptici ana vncias octo, olei balsami vnci. quatuor, vini veteris quantum sufficit ad macerandum medic. sicca. Efficacius fit, si addas œsypi vnc. iiij.*

F

SYLVII ANNOTATIO.

Est efficaciss. & magno successu in vsum venerit ad dissipādum tumores duros & articulorum dolores, præcipue à lue Hispanica.

ANT. CErotum aliud eiusdem, fortissimū, & expertum ad dissoluēdum membrorum durities & diuturnas articulorum passiones & neruorum omniū ægritudines ex frigiditate factas, & soluit eorum contractiones. & valet ad paralysim et torturam. Recipe castorei, euphorbij, piperis longi & nigri, ana vnc. i. hammoniaci, opopanacis, galbani, ana vnc. i. & dimidiam, medullæ cerui, medullæ cruris vaccæ ana vncias duas, terebenthinæ vnci. vi. styracis liquidæ vnciam vnam, adipis gallinarū, adipis anatis & anseris, & adipis porci ana vnciam. i. & . ß. ceræ libram vnam, olei veteris, olei nardini, olei laurini, olei irini, olei naptici, olei chamæmillæ, olei de cheiri ana vncias octo, olei balsami vnc. iiij. vini veteris quantum sufficit ad infundendum medicinas siccas. Et sunt qui addunt hyssopi humidæ, vnc. iiij. Et est efficacius.

G

Cerotum aliud eiusdem fortissimum, quod licet non sit in vsu, tamen est conueniens & magistralis in fine quarundam dispositionum positarum in litera.

Additio.

Istud cerotum similiter non est in vsu. valet tamen multum ad ea quæ in textu dicuntur. Summa medicinarum est res. xxv.

MANARDVS in Cerotum aliud eiusdem.

Hoc si bene paretur valde idoneū erit ad duros tumores, & præcipue Gallicos, articulorūq; dolores. De naphtha habes apud Dioscoridem capite de asphalto.

H

SY *Ceratum Andromachi, ventriculum frigidum roborat, ne excrementa aliarum partium tam prompte recipiat, affectus neruorum & iuncturarum frigidos, vt duritiem, dolores, tumores, quos dissoluit, si digeri sunt habiles, aut coquit, & suppurat, si marurari possunt. Recipit styracis vnciæ semissem, mastiches vnciam vnam & semissem, folij, spicæ nardi, ana drachmas tres et semissem, euphorbij drachmas tres, cinnamomi drachmas sex, ceræ albæ drachmas viginti, olei balanini uncias octo, olei balsami, drachmas quindecim. Fiat ceratum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hactenus cerata in Antido. Mes. id autem ex suo Grabadin, cap. de spasmo.

Ceratum

YL. *Ceratum de euphorbio ad spasmum, Recipit olei cinnamomi, aut ol. antiqui lib. i. ceræ flauæ unc. ij. euphorbij recentis vnc. i. fiat ceratum pro parte conuulsa mirabile.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quod autem est Gal. ceratum dieuphorbiu, recipit cerę vnc. iij. euphorbij vnc. i. ol. Sabini, vel alterius ex oliuis maturis lib. i. fiat ceratum simplicissimum ad dolorem capitis à frigore, ad veterem hemicraniam, ischiadem à causa frigida, non calida.

Ceratum ad hernias ex pelle arietina, D.
Arnaldi de villa noua.

Recip. Lithargyri, auri, opij, sedenegi, san. draconis, boli Arme. mastich. hammoniaci, mumiæ, galbani, thuris, costi, lumbricorum terrestrium, ana drac. semis. picis naualis, picis Græcæ, id est, colophoniæ, ceræ albæ, ceræ rubrę. ana drach. i. radicum soldaginis maioris, radicum soldaginis mediæ, radicum soldaginis minoris, ana drachmas tres.

ANT. CErotum Andromachi factum ex. ix. medicinis, conferens ad frigiditates neruorũ & stomachi, & confortat stomachum recipientem superfluitates. & lenit duritiem neruorum & iuncturarũ. & aufert dolores & tumores profundos, & apostemata maturãda maturat, & dissoluenda dissoluit. Rec. styracis. ʒ. iiij. mastiches ʒ. xij. folij, spicæ ana. ʒ. iij. ß. euphorbij. ʒ. iij. cinnamomi. ʒ. vi. ceræ albæ. ʒ. viginti, † olei de ben. ℥. viij. olei balsami drach. xv. Fiat cerotum.

Cerotum Andromachi non est in vsu.

MANARDVS in Cerotum Andromachi.

OLEI de been.) Id est, balaninũ, vt supra, nec paratur, nec parari recte potest.

SYLVIVS de Emplastris.

Ε'μπλασον φάρμακον ἀπὸ τοῦ ἐμπλάττειν, id est, fingendo & formando: ρ literam ex etymo non habet: ρ tamen assumpto etiã ἤ ἔμπλαςρος, vt κέντριον à κεντεῖν μηλωτρίς à μήλη & οὐςώτος dicit Gal. & suæ tẽpestatis hominibus prope omnibus vsum præualentem & cõsuetudinem sequentibus, cũ iam tum & lingua Attica permultum à proprietate sua desciuisset. Medicamenta emplastris debita, sunt terrestria: vt metallica, lapides, terræ species, flores, cinis, conchæ. Plantarum partes, vt oleamẽta, lachrymæ, succi, liquores. Semina vero & herbarum folia, & radices paucas recipiunt: tamen emp. ex lini semine, & ab herbis βοτανικὸν & farinas satis frequentes. Coquantur empl. quousq; manus non amplius inquinent. Empla. & metallica, vt lithargyrum cerusam recipiunt. Prius hæc oleo & aceto, succo, aqua, vel alio liquore adscripto sine igni nutriantur, & crassescant in mortario, vel sartaginis fundo, sphærico, spatha, vel pistillo cõtinenter mota. Si ad hęc pinguia alia empl. debentur hæc ipsa pistillo calido vel in lebete super ignem lentũ spatula semper mota, ne vasis fundo metallica hæreant, probe ad iustã vsq; crassitiem metallicis ita nutritis misceantur. Quòd si gummis quoq; opus est, liquabilia liquentur, solubilia soluãtur, puluerabilia puluerẽtur, vt suis locis patebit: & postrema decoquendis alijs misceantur spatha semper mota: postremo etiam ponantur & flores, herbæ, radices. Flos croci manu emplastro misceatur migdalias & offas formantibus. Sunt tamen quædam metallica, & terrea lapideaque in fine miscenda, vt æs vstum, cinnabrium vulgare, ærugo, flos æris, squamma æris, sulfur auripigmentum, magnes, bolus Armenia, terra sigillata. Coquatur autem omne emplastrum ad aceti, vini, aquæ, succorum, vel aliorum liquorum consumptionem Succi crassi & siccati aliquo liquore soluti imponantur postremi, cum scilicet emplastrum frigere incipit. Succi autem virides in emplastra de Ianua temperentur oleo: deinde gummis liquatis ambo misceãtur & coque igni. Herbę virides in emplastro gratia Dei & alio macerentur vino. Gummi liquata eodem vino coquantur ad vini consumptionem. Emplastra molliuisse, & subegisse licet cum pul. vel liquoribus: vt oleo apostolicon, ceroneum, oxycrocinum, diuinum, contra rupturam, & diachylon: vt succis, empl. de Ianua: vt lacte: empl. gratia Dei. Sanguis humanus & viscum quernum in empla. contra rupturam misceãtur pistillo calido, & coquatur viscum in decocto pellis veruecinæ recenti non depilatæ, nec calce cõditę.

YL. *Emplastrum diachylon, scirrhos hepatis, lienis, uentriculi, & aliarum partium, ipsas etiam chæradas & duri-* A *ties reliquas emollit, & iuuat. Recipit muccaginis seminis fœnugræci, seminis lini, raued. altheæ ana lib. i. lithargyri plumbo & scoria purgati tenuißime triti lib. i. & dimidiam, olei antiqui clari lib. iij. Lithargyrum & oleũ diu et multum in mortario lapideo pistillo ferreo subigantur & misceantur, post igni lento coque, spatha semper agitando, donec liquetur lithargyrum & crassescat. Exime igni, paulatim frigescat, postea his succos per se parũ coctos affunde, permisce & recoque igni ad iustam crassitiem. Valentius resoluit & maturat, si addatur puluis ireos, magis item anodynon, si muccago meliloti præsertim seminis accesserit. Præstantius quoq; fiet si loco olei communis irinum & chamæmelinum acceperit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id emplastr. vsu est frequentissimum: pul. ireos vncia vna in lib. B vnam massæ emplastri addi potest, vulgoq; id diachylon ireatum vocatur. χυλὸς hoc loco cum Gal. est succus is, quem à mucci narium aut visci similitudine muccaginẽ aut viscaginem vocare possis potius, quàm cum vulgo muccilaginem: & nos ita vocabimus fuga ambiguitatis, cum succus nobis vt χυλὸς Galeno etiã sit, qui ex tusis herbis exprimitur, quo significato nobis post accipietur. Scirrhos albos & nigros mollit ac digerit, reliquias furunculi duras dissipat, vlcera etiam duritiei coniuncta glutinat.

Muccagines in emplastro diachylo hodie nõ coquuntur. Est id emplastrum Auicennæ probe ad verbum. Describitur & à Galeno secundum Democritum. Alterum est διὰ χαλῶν Pauli ex lithargyri lib. 6. olei æstate lib. 7. hyeme. 8. seminis fœnigræci sextario dimidio, seminis althææ lib. tribus: hæc duo in aquæ sextarijs viginti bulliant, donec lib. quatuor remaneãt: adde oleum, & coque donec ampullæ cessent, insperge lithargyrum, & coque igni lento.

ANT. EMplastrum diachylon cuius iuuamẽtum notum est ad apostemata dura, & duritiẽ hepatis & splenis, & stomachi, et ad scrophulas, C & omnem duritiem. Reci. ex fœnugręco, & semine lini, & radice altheæ de singulis mucilaginibus ana partem. i. lithargyrij triti contritione vltima & mundi à plumbo, & scoria partem. i. & mediam, olei antiqui clari partes. iij. Modus autẽ operationis eius talis est. Recipe lithargyrium & oleum, & diu in mortario lapideo cum pistillo ferreo conquassetur, & laboretur in eorum conquassatione multum. Deinde bulliat super ignem cum facilitate, semper & indesinẽter agitando cum spatula vsquedum coaguletur lithargyrium. Tunc deponatur ab igne, & dimittatur infrigidari paulatim. Postea accipe mucilagines, & bulliat ebullitione aliqua. Deinde ante D modicum proijce mucilagines super lithargyrium & oleum, semper cum pistillo conquassando, donec decens fiat eorum permixtio. Tunc quoq; coquatur super ignem vsq; dum inspissetur. Inquit Hamech felicissimũ erit opus eius, si cũ eo pulueris ireos tritæ permisceat, mirabilis est iuuamenti ad resoluendum & maturandum fortiora. Si autem mucilagines meliloti & proprie seminis eius operatio ipsius recipit, erit eius sedatio fortior. Et sunt qui pro cõmuni oleo oleũ irinum & oleum de chamæmilla ponunt & erit in cunctis nobilior.

Istud emplastrum similitudinem habet cum vnguentis, nisi quod est solidioris substantiæ, & est multum in vsu & præpa-

præparatum reperitur vbiq;. & eius vsus est conueniens ad dissoluendum apostemata dura & melancholica propter mucilagines ingredientes. & sæpe post apertionem furunculorum & similium apostematum approximatur ad leniendum duritiem quæ remanet in eis. & habet virtutem consolidatiuam vlcerum quæ sunt cum nodositate & duritie propter lithargyrium, quod ingreditur ipsius compositionem. vtilitatem etiam facit ad dissoluendum scrophulas &c.

Additio.

Et fit istud emplastrum interdum cum additionibus vt cum puluere ireos, addendo scilicet vnciã.i. pul. ireos pro vna lib. massæ emplastri & hoc ad maiores effectus ipsius emplastri, communiter tamen in vsu est sine additionibus. Auicen. in quinto cano. & Haly. x. practicæ. & similiter Serapio in proprio antidotario describunt hoc emplastrum in forma vnguenti, quo etiam multi moderni sub dicta forma vtuntur. communiter tamen est in vsu magis sub forma emplastri quam sub vnguenti. Summa medicinarum est. v. res.

MANARDVS in Emplastrum diaquilon.

Diachylon dici debet, sicuti & quæ sequuntur, à succis quæ recipiunt, quas mucilagines recentiores vocant. Istud est Auicennę ferme ad literam. Describitur & à Gal. iuxta Democritum, sed oleum sedecuplum est ad lithargyrũ tempore hyemis, ęstate sesquisextũ, lithargyri ad althæam duplum. Paulus scribit aliud emplastrum διαχύλων, hoc modo: Lithargyri lib. 6. olei æstate lib. 7. hyeme. 8. seminis fœnugræci ξέσην semis, seminis althææ lib. 3. bulliant semina fœnugræci & altheæ in xestis viginti aquæ donec remaneant lib. iiij. post misceas oleum: bulliantq; donec cessent ampullæ: deinde inspergens lithargyrum coque lento igne. In Galeno legimus sextarios octo aquæ. Diachylon inuentum à Menecrate recipit, Lithargyri auri lib. ij. axungiæ antiquæ lib. iiij. olei antiqui lib. xv. addit aliquando lib i. radicis althææ.

SYL. *Emplastrum diachylon magnum, scirrhos emollit & digerit, et inflationes. Recipit lithargyri putris, triti, creti, libram vnam, olei irini, chamæmelini, anethini, ana vncias octo, muccaginis ficuum pinguium, vuarum passarum, ichthyocollæ, seminum lini & fœnugræci, succorum ireos & scillæ, œsypi, ana drachmas duodecim & semissem, terebinthinæ vncias tres, resinæ pini, & ceræ flauæ, ana vncias duas, misce vt prius, donec crassescat.*

SYLVII ANNOTATIO.

His si accesserit bdellij, sagapeni, hammoniaci ana vnc. i. diachylon gummatum vulgus appellat. Aliquando est in vsu, frequentius tamen eius loco emplastrum de muccaginibus, ex muccaginis seminum althææ, lini, fœnigræci, corticis medij vlmi, ana vnc. iiij. & dimid. olei chamæmelini, lilij, anethini, ana vnc. i. & semiss. hãmoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni, ana vnc dimidia: croci drac. ij. terebinthinæ vnc. ij. ceræ nouæ vnc. viginti. fiat emplastrum. Paulus ab hoc, simplicibus & eorum quantitate ac modo componendi plurimum variat: nã miscet lithargyri lib. vi. (Oribasius duas) olei, si æstas est, lib. vij. si hyems, lib. viiij. fœnigræci, lini seminis ana semisextarium: (Oribasius sextarium) althææ, (Oribasius althææ radicis) lib. iij. althæa & semina in * viginti aquæ sextarijs coquantur, quousq; inde muccaginis lib. iiij. exprimantur, & misceñt oleo, simulq; coquuntur, dum bullire, & ampullas tollere desierit, id est, ad muccaginis consumptionem. Post hæc argenti spuma tenuissime trita inspergitur, omniaq; simul igne non acri excoquũtur, vsq; dum digitos intinctos nõ inquinet. διαχύλων Galenus ex Democrito scribit & ex Menecrate, ex lithargyri lib. ij. axungiæ antiquæ lib. iiij. olei antiqui, libr. xv. Addit aliquando lib. i. radicis althææ. Ab vtroq; simplicibus & eorum quantitate variat Alexander, componendi modo cũ Paulo cõsentit. Lithargyri triti lib. iiij. olei communis lib. vij. ceræ lib. i. resinæ piceæ vnc. vi. muccaginis seminis psyllij lib. iij. quam sic extrahes, in aquæ fontis sextarijs sex immitte psyllij triti vnc. iij. macera viginti quatuor horis, postridie igni lento coque ad crassitudinem, calidissimam cola (nam mox à frigore concrescit ac durescit) eius lib. iij. immitte cacabo, calfac, rursus cola: lithargyrum tenuissime tritum misce, continenter moue: igni lento percoque, donec digitos adhæsu nõ inquinet: sublato ab igne cacabo ceram, & resinam inijcies, & vbi digitos non contaminabit, tunc pilæ infundito, rudicula mollito. Sed in componendi modo olei mentio non fit.

Manard. althææ seminis legit.
* Gal. in sextarijs aquæ octo.

E

EMplastrum diachilon magnum, expertũ ad resoluendum, et ad maturationẽ omnis duritiei, & inflationis. Cuius permixtio. Recip. lithargyrij mundi triti & cribellati vncias duodecim, olei irini & chamęmillini et anethini ana vnc. viij. mucilaginis seminis lini, *mucilaginis fœnugræci, mucilaginis ficuum pinguium, & mucilaginis passularum, & succi ireos, & succi scillæ, & hyssopi humidę. & glutinis alzanach. ana drachmas duodecim & dimidiam, terebenthinę. ℥. iij. resinę pini & ceræ citrinę ana vnc. ij. Conficiantur sicut diximus, & est expertum. Inquit filius Zachariæ. Acquirit ei in decoctione vt discedat à mollitie ceræ, & accedat ad spissitudinem vnguentorum, & liniatur in panno, & supponatur vbi oportet.

A N

*mu[...]nis altha[...]

F

Emplastrum diachylon magnum non est in vsu.

Additio.

Istud emplastrum interdum habetur in vsu sub forma emplastri quod à pluribus vocatur emplastrum de mucilaginibus. nam chylum idem est quod succus, seu mucilago. inde diachylon, id est de mucilaginibus. Quid sit gluten alzanach, siue alcanach, ignoratur. nam quidam dicunt quòd est gluten piscium, qua opinione vtimur communiter. nonnulli vero dicunt ꝙ est viscus qui reperitur in Arabia super arborem asęfętidæ. Petrus tamen de largillata, qui sepe hoc emplastro vtitur, pro zanach, ponit viscum quo capiũtur aues, scilicet illo qui fit ex visco quercino, quod satis hic cõuenit. Vlterius est notandum quòd istud emplastrum interdum conficitur cum gummis, scilicet bdellij, sagapeni, & hammoniaci, ana vnc. i. & tũc erit diachylon gummatum. Summa medicinarum est. xv. res.

Glute[...] nach [...]

G

MANARDVS in Empl. diachy. magnum.

Operosius est quàm præcedens.

SY *Emplastrum diachylon paruum, tumores calidos digerit & maturat. Recipit lithargyri vnc. sex, olei veteris clari libram vnam, muccaginis psyllij vncias quatuor, muccaginis seminis hyoscyami sescunciam, muccaginis seminis lini & radicis maluæ, ana vncias duas. Fiat vt primum. Est frequentissimum usu, & efficacissimum ad mulcendam intemperiem calidam, quod per se psyllium & hyoscyamus præstant, & siccandum digerendumq;, quod cætera simplicia præstant.*

H

A N

DIachylon † paruũ, resoluens & maturans tumores à caliditate factos & apostemata. Rec. lithargyrij. ℥. vi. olei veteris clari li. i. mucilaginis psyllij. ℥. iiij. mucilaginis hyoscyami, vnc. i. & dimidiam, mucilaginis seminis lini, & mucilaginis radicis malue ana vnc. ij. Cuius operatio est sicut operatio alterius.

Istud vnguentum siue emplastrum habetur in vsu. & præparatum reperitur descriptione primi diachylon. & habet easdem uirtutes et operationes. Et istud generaliter plus præparatur, & vbiq; plus pręparatur quam primum additio. Summa medicinarum est. vi. res.

MANARDVS in Empl. diachylon paruum.

Hoc minus calidum.

Emplastrũ

L. *Emplastrum de baccis lauri, vētriculi, intestinorum, hepatis, renum, vesicæ, vteri, & partium aliarum dolorem à flatibus, aut intemperie frigida ortum placat. Recipit autem thuris, mastiches, myrrhæ, ana vnc. i. baccarum lauri vnc. ij. cyperi, costi, ana vnc. dimid. mellis colati quantum ad ea comprehendenda sufficit. Si autem cyperi sescunciam misceas, et stercus capræ, aut vaccæ siccum ad pondus omnium, ad hydropem fit mirabile.*

SYLVII ANNOTATIO.

In colico dolore à flatu & pituita salubriter calidū ventri imponit vacuata plenitudine, & clystere quoq; inijcit vnc. j. ad sescūciā, cū cæteris eodē pertinentibus, inflationē quāuis, id est à flatu tensionē & tumorē eadē rōne iuuat. Mel calidū, id est, liquatū alij legunt pro colatū, ipsumq; largius addēdū est, si stercora misces, quātū s. oībus capiendis erit satis. In vsu est vbiq;, sed vsu frequētius est electariū de baccis lauri, ex folioꝝ rutæ siccorū drach. x. seminis ameos, cari, dauci, melanthij, cumini, libystici, baccaꝝ lauri, piperis nigri & longi, amygda. amararū, origani, acori, castorij, ana drach. ij. opopanacis drach. iij. sagapeni drach. iiij. quæ trita melle cocto ad pondus omnium excipiuntur. Diuersum ab his malagma διὰ δαφνίδων, id est, ex baccis lauri, nitro rubro, hammoniaco, cera, resina picea, pice brutia.

ANT. EMplastrū de granis lauri, conferēs ad dolores a frigiditate, & vētositate factos. & proprie ad dolores vētris, & stomachi, & renum, & matricū & vesicę & aliorū viscerū. Re. olibani, masticis, myrrhę, ana. ℥. i. granorū lauri. ℥. ij. cyperi costi, ana vnc. ß. mellis* colati, quātū sufficit ad aggregādū, & extēdatur in pāno, & calidum superponatur vbi oportet. Si aūt triplicať in eo cyperum, & ponatur de stercore caprarum, aut vaccarum sicco ad pondus omnium, inuenitur mirabile ad hydropisim.

Emplastrū de granis. i. baccis lauri, est in vsu, & vbiq; pręparať. Ipsum. n. cōfert ad oēs dolores factos ex frigiditate & vētositate. & proprie confert dolori stomachi, & vesicæ, vētris, matricis, & renū, siue aproximeť ab extra, siue per clisteria. vnde multū cōfert doloribus colicis eleuatis vētositatibus a materia crassa phlegmatica, & in talibus eo multū vtimur, ponēdo de eo. ℥. i. i clysteri carminatiuo vētositatis vsq; ad. ℥. i. ß. ipsius cū alijs q̄ expediūt. Reci. mellis calidi. i. liquefacti quantū sufficit ad aggregādū. i. cōficiēdū in pāno. i. sup pāno. Et nota, quod est mirabile ad hydropisim si in triplici proportione ponať plus de cyperis, q̄ sit ꝓportio ipsorū nūc dicta, & ponať de stercore sicco caprarū, aut vaccarū ad pōdus oīum, addendo de melle quātū expedit ad formā emplastri, & est mirabile approximatū super ventrē ad ascitem, & tympanitē. Summa medi. est. viij. res. cum additione.

MANARDVS in emp. de granis lauri.

INVENITVR mirabile ad hydropisim.) Erit quoq; ad multa alia vtile, præcipnè ad inflationes discutiendas.

SYL. *Emplastrum ventriculum, & hepar calfaciens, & roborans. Recipit ligni aloes, absinthij, gummi Arabici, mastiches, cyperi, costi, zingiberis, ana vnc. semissem: calami aromatici, thuris, aloes, ana drac. iij. caryophyllorū, macis, nucis moschatæ, galliæ moschatæ, cinnamomi, spicæ nardi, schœnu anthus, ana drach. i. & semissem, excipe miua aromatica, & tempore vtendi cum panno intenderis, suffies ligno aloes.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu crebo nō est: tñ fuerit efficacissimū in vētriculi et hepatis intēperie frigida, aere præsertim frigido. Nā calidis natura & ęstate est nocentissimū: Alij eius loco vtūtur cerato stomachico prius descripto: alij aliam nescio quam sequuntur descriptionem.

A ANT. EMplastrum stomachum, & hepar confortans & calefaciens ea. Reci. ligni aloes, absinthij, gūmi arabici, masticis, cyperi, costi, zingiberis, ana vnci. ß. calami aromatici, olibani, aloes, ana. ℥. iij. caryophyllorum, macis, cinnamomi, spicæ, nucis moschatę, gallię moschatę, schœnanthi, ana. ℥. i. & ß. aggregentur cum miua aromatica, & extende super pannū, et suffumigeť super ligno aloes, & superponatur.

Emplastrum stomachum & hepar cōfortans non est in vsu. Summa med. est. xviij. res cum additione.

MANARDVS in emp. ad stomachū & hepar.

Cauendum æstate, & in temperatura biliosa.

SYL. *Emplastrum de gallia, ventrem totum inferiorem roborat adstringendo, et calfaciendo: quare lienterias, diarrhœas, dysenterias iuuat à causa frigida productas. Reci. B autem galliæ moschatæ, schœnu anthus, ana drach. i. & semis: ramich, rhois acaciæ, hypocysthidos, ladani, gallarum non perforatarum, calami aromatici, rosarum & seminis earum, santalorum alborum et rubrorum, mastiches, xylaloes, caryophyllorum, spicæ nardi, thuris, costi, myrrhæ, cyperi, absinthij, ana drach. ij. terantur accurate omnia, deinde panis biscocti drac. iij. dactyli sicci duodecim: vigintiquatuor horis macerentur in succi foliorū myrthi & lauri, & aquæ rosarum, & vini austeri, ana vnc. i. et dimi. Hæc læuiga, et excipe miuæ aromatizatæ vnc. iij. vel. iiij. et additis gūmis arabici assati drac. vij. coquātur igni lēto ad mellis crassitudinē. Quibus in mortario diu permisce puluerē prædictū, donec totū fiat viscosum: tēpore vtendi suffitur ligno aloes panno illitū.*

C SYLVII ANNOTATIO.

Rarū vsu præter q̄ in Gallia, vbi repertū quibusdam vř, & inde vocatū: alijs aūt à trochiscis galliæ moschatę quos recipit. Ramich cōpositio quædā est in trochiscos reducta. Si succū foliorū mēthæ pro myrthi, vt quidā codices habēt, misceas, calidius nō multò minus adstringens medicamentū euadet. Læuigare autem, vt Græci λειαίνειν, est sicca in puluerem tenuissimū: humida aūt curiosè terere & frāgere, qualia hîc, malè interpres terere iubet tanquàm in puluerem. Nam in puluerem abire non possunt, nisi siccata, aut largæ sicciorum copiæ permista.

ANT. EMmplastrum de gallia conferens ad fluxū ventris, et debilitatem stomachi, et hepatis. & viscerum cū significationibus frigiditatis sanum et expertum. Reci. galliæ moschatę schœnanthi, ana. ℥. i. & ß. ramich, sumach, acatiæ, hypocisthidos, laudani, gallarū nō perforatarū, calami aromatici, rosarum, & seminis eius, sandalorum alborū et rubeorum, masticis, xyloaloes, D caryophyllorū, spicę, olibani, costi, myrrhæ, cyperi, absinthij, ana drac. ij. Fiat eorum contritio bona. Deinde accipe succi foliorum myrthæ humidæ, foliorum lauri, aquæ rosatæ et vini pontici, ana vnc. i. et ß. submerge in eis calefactis † tortellarum de sceni drach. iij. dactylorum siccorū. xij. numero. dimittantur per diem, & noctem. Deinde terantur, & fiant sicut puluis & misceatur cum miuæ aromatizatæ vncijs trib. aut. iiij. gummi assati drachmis septem. Coquantur omnia lento igne vsque ad spissitudinē mellis. Deinde aggrega cū puluere rerum, & tere diu

in mortario donec fiat totum viscosum. Deinde line ex eo super lamina. et suffumiga cum ligno aloes, & epithemetur cum eo.

Emplastrum de gallia conferens ad fluxum vetris non habetur in vsu, posset tamen magistraliter confici.

Additio.

Istud emplastrum de gallia cum significationibus frigiditatis interdum apud gallos habetur in vsu. Et appellatur emplastrum de gallia secundũ aliquos propter trochiscos de gallia quos recipit. Alij & melius dixerũt quod dicitur de gallia, quia in gallia prouincia repertũ fuit, & eo vtuntur. Summa medici. est. xxx. res.

MANARDVS in empl. de gallia.

Duo hæc de Gallia nuncupata efficaciter adstringerent, simul & roborarent, si rectè pararentur. TORTELLARVM de seni.) Id est panis bis cocti.

SYL. *Emplastrum alterum de gallia ad affectus eosdem, sed à causa calida profectos. Recipit galliæ, ramich, foliorum & seminis rosarum, rhois, santali albi & rubri, spodij, sanguinis draconis, electri, balaustij, capitum granatorum, hypocysthidos, acaciæ, corticum mãdragoræ, ana drach. ij. caphuræ drachmæ semissem: tere omnia tenuiter: ad hæc polentæ, baccarum myrthi, gummi Arabici assati, tenuissime tritorum, ana vnc. dimidiã: macera in succi vuarum agrestium vnc. i. succi capreolorum vitis agrestis vnc. duabus: succi extremitatũ myrthi & aceti, ana* vnc. iij. quibus adde miuæ acidæ vnc. ij. vel. iij. & coque igni lento ad glutinosam crassitiem. Tunc pulueres prædictos his diligenter misce. Ex hoc portio alutæ illita tempore vtendi suffiatur xyloaloe.*

*al's. vnc. j.

SYLVII ANNOTATIO.

Rarissimum hic vsu est, ꝙ opinor in his regionibus frigidis, & victu non modò largiore, sed ẽt ob cœli inclementiã crudiore vtẽtibus, venter, intemperie frigida ferè laboret, haud temerè calida: qua rõne hyeme pituitã in nobis augeri ex Hippocratis placito demonstrat Ga. lib. de nat. hu. etiam si ventres vt hyeme, sic in regione frigida sint calido innato calidissimi. Tamen ob cõponendi magnam difficultatẽ ad artis suæ specimen candidatis: persæpe ipsum archipharmaci imperant.

ANT. EMplastrum aliud de gallia valens ad eadem quę prius cum significationibus caliditatis. Reci. galliæ, † ramich, rosarum, & seminis eius, pulpæ sumach, sandali albi, & rubei, spodij, sanguinis draconis, charabæ, balaustiæ, hypocisthidos, acatiæ, corticum mandragoræ, capitum granatorum, ana drachmas duas: camphoræ, drac. ß. tere & fac puluerem. Accipe succi capriolorũ vitium vnc. ij. vuarum agrestiũ. ℥. i. succi extremitatum myrrhæ humidæ, aceti, ana* vnc. i. Infunde in † sauich hordei, granorum myrthi tritorum sicut alcohol, ana. ℥. iiij. gũmi arabici assi* ʒ. iiij. & misce cũ eis miuæ acetosæ. ℥. ij. vel. iij. & decoque in igne leui vsquedum habeat spissitudinẽ viscosam. Deinde aggrega omnia simul cũ speciebus, & line ex eo super lamina, & suffumigetur cum xyloaloe, & epithemetur cum eo, & est sanum & expertum.

* vnc. j. ß.

*drach. vij.

Emplastrum aliud de gallia similiter non est in vsu.

Additio.

Istud emplastrum de gallia cum significationibus caliditatis interdum etiam habetur in vsu. & dicitur de gallia propter ea, quæ dicta sunt in pręcedenti. Summa medicinarum est. xxvi. res.

E

MANARDVS in empla. aliud de gallia.

SAVICH.) Latinè polenta, græcè ἄλφιτα.

SYL. *Emplastrum ad Andromachum, podagram, gonagram, ischiadem, & reliquos articulorum dolores antiquos, ac eorũ tumores & laterum, scirrhumq; splenis & hydropem iuuat. Recipit autem sepi arietum, picis, ana drach. xviij. gummi pini vnc. viij. sandarachæ, auripigmenti, aluminis scissilis, calcis viuæ, ana drachmas tres: hammoniaci vncias duas: hammoniacum super ignem dissoluatur vino rubro, eiq; adde olei libras duas, & reliqua probe puluerata.*

SYLVII ANNOTATIO.

Auic. v. can. idem describitur. Auripigmentũ rubrũ est sandaracha Diosc. & Gal. rarum. Citrinum verò speciatim auripigmẽtũ seu arsenicum naturale, nõ factitiũ. Arsenicũ album addit Auicẽ. in doloribus à lue Hispanica est efficax.

F

ANT. EMplastrum relatum ad Andromachum cõferẽs ad dolorem iuncturarum & genuum antiquum & ischiaticam, & duritiem splenis, & tumores laterum, & hydropisim. Reci. sepi arietum, picis, ana drac. xviij. gummi pini vnc. viij. † auripigmenti rubei † & citrini, aluminis † iameni, calcis non extinctæ, ana* ʒ. iij. hammoniaci vnc. ij. dissoluatur hammoniacum in vino rubeo, & dissoluatur in igne. & dissoluantur cũ eo olei lib. ij. & puluerizanda puluerizentur. & aggrega omnia simul secundum decentem modũ præparationis eius, & mitte vbi oportet expansum in lamina.

*drach

Emplastrum relatum ad Andromachum hoc etiam nõ est in vsu.

Additio.

G

Istud emplast. primũ Andromachi nõ hr̃ ĩ vsu. Auic. in v. can. ẽt describit istud emplastrũ. Summa me. est. x. res.

MANARDVS in emp. relatũ ad Andromachũ.

In doloribus gallicis est valde efficax. AVRIPIGMENTI rubei.) Diosc. sandarachę. ET citrini.) Id est, arsenici naturalis, non factitij: nũc auripigmentũ vocant primũ: ſm non facilè inuenias. IAMENI.) Id est, quod Græci schiston, Latini scissum, vulgò plumacium, vel de pluma.

SYL. *Emplastrum alterum Andromachi causticum. Recipit aquæ ardentis (quæ est aqua saponis) libr. iiij. seminis orizæ & frumenti excorticati, ana vnc. vij. macera in vase vitreo bene obstructo, donec granis dissolutis totũ fiat muccosum: serua, sed diebus singulis ligneo baculo moue, & obtura: exceptum cortice auellanæ vel arundinis, vel cera pertusa, et parti admotum, tribus horis, aut eo plus cauterij vice vlcerat, & vrit.*

H

SYLVII ANNOTATIO.

In causticorum vsu partis natura diligenter expendenda est, ne altius, aut latius, ꝙ̃ opus est, vis cauterij recepta vel effusa, illæsas partes, aut sensu exquisito pręditas, aut vasa magna attingat. Expẽde item pręter cauterij vires, ẽt carnis habitudinem. Nã dura, densa, sensu obtuso prędita, qualis ferè fossoribus, nautis, agricolis, baiulis inest, valentiora ferre potest: contraria etiã mitioribus valde offenditur in corporibus delicatis, candidis mollibus: qualia puerorum, spadonum, mulierum, & quorundam virorum. Medicamenta verò caustica, quæ solida sunt, vt ex calce viua & fęce vini vsta, vt agunt tardius, tamẽ agũt diutius, si lõga actione est opus: & minus promptè diffluunt. Aqua ardens hodie fit alumine, sale petrę chalciti destillatis, vt ars chymistarum docet: alij alia miscent.

Triticum & oriza putredine acrimoniam acquirunt, seu essentiæ tenuitatem, sed cùm sint mitiora, aquæ ardentis vehementiã nonnihil obtundunt. Hæc enim si legitima est, etiam laminas tenues auri, argenti, & aliorum metallorum paucis diebus in calcem deurendo dissoluit.

Emplastrum

NT. EMplastrum aliud Andromachi vlcerans & cauterizans vbi oportet. Rec. aquę ardẽtis, & est aqua saponis lib. iiij. granorũ rizi, & frumenti excorticati, ana. ℥. vij. ponatur in vase vitreato, & stringatur orificiũ eius vehemẽter, & dimittatur per diem & noctem, deinde agitetur cũ ligno & claudatur. Fiat hoc omni die, donec grana dissoluantur, & totum sit factum mucilaginosum deinde reseruetur. Cum autem eo vti oportet, recipiatur de eo in vacuitate corticis auellanæ, aut arundinis, aut in cera præparata, & ponatur vbi oportet. Facit enim cocturam sicut cauterium, et proprie dimissum in loco † tribus horis, aut plus si oportet.

Istud similiter non est in vsu. Additio.

Istud secundum emplastrum Andromachi similiter nõ est in vsu. Auicen. in quinto cano. describit etiam vnum aliud emplastrũ Andromachi quod nõ assimilatur huic. Summa medicinarum est. iij. res.

MANARDVS in empla. aliud Andromachi.

Vicem habet cauterij, sicuti & alia permulta per chymicam artem inuenta. TRIBVS horis.) Cautè agat medicus vbi admonet huiuscemodi vrentia, crebroq; locum inspiciat. Vidi ego quandoq; ex minore, q̃ trium horarum mora, difficillima facta vlcera, cum patientis damno, & agentis verecundia.

SYL. *Emplastrum sinapinum Democriti ad podagram, gonagram, ischiadem, ipsamq; arthritidem, ostocopon, hemicraniam, obliuionem, lethargum, si à causa frigida proficiscuntur. Sinapi cũ aceto tritum diu miscendum cum æquali portione ficuum pinguium aqua calente horis viginti quatuor maceratarum, & ita expressarum, vt nihil in his humoris sit reliquum. Si valentius vis, duplum sinapi misceto: si imbecillius, etiam triplum ficuum. Admotum parti tollatur, priusquam vlceret: nisi etiam vlcerandi est necessitas, vt materia profundior foras trahatur, & vacuetur. Penuria sinapis, stercus caprinum pridie aceto maceratũ (quod etiam ad hydropem, & splenis duritiem & dolorẽ est efficax.) Addũtur interdũ stercus colũborũ agrestiũ, enulæ radix, semẽ nasturtij, baccæ lauri. Tũcq; nõ soli hydropi & tumori splenis cõfert, sed etiã reliquorũ viscerũ affectibus frigidis & flatulentis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Efficax fuerit hic sinapismus, & φοινιγμός, id est, rubrificatio in affectibus pituitosis & profundis, vt ischiade, iam tamen declinante. Cùm enim potenter attrahant, non modò ex parte, sed ad partem periculosa sunt hæc remedia in corpore plethorico, aut cacochymo, ante exquisitam vacuationem. Eiusmodi remediorum per sinapi, thapsiam, vel eius loco semẽ nasturtij in vetustis & frigidis, & profundis, & contumacibus affectibus, frequens est vsus apud Galenum in methodo, & libro compo. ph. p. Stercore columborũ agrestium etiam in ventris affectibus longis crebrò se vsum ait Aetius. Efficax idem est paralysi, lethargicis & soporosis affectibus, epilepsiæ, vertigini, maniæ, capiti admotum: asthmati, orthopnœæ, tusi antiquæ, catarrho antiquo, thoraci. Valentius multò vlcerat sinapi tritum, & per se admotum, vt Galenus docet libro tertio temper. quàm aceto fractum & obtusum. Ablato autem sinapismo, partem ablue: si dolet multũ ob ampullas, cremorẽ, vel succũ mal. vel fœnugræci ex linteo impone, superdato splenio ex cerato rosaceo cũ cerusa. In paralyticis autem quia non sentiũt, crebrò pars tergenda, & obseruandum sinapismi effectum, ne plus quàm oporteat, in partem agat.

NT. EMplastrum sinapismum descriptione Democriti, cõferẽs † ad venã schiaticã, & podagram, & dolores ossiũ, & arteticam, & frigidas

A passiones, & hemicraneam, & obliuionẽ, & lethargiam. Reci. ficuum siccarum pinguium partem. i. & infunde in aqua tepida per diem & nocte, tũc exprime fortiter, vt nullus humor in eis remaneat. Deinde sinapim tritam cum aceto cũ eis misceas diligenter diu commiscendo, & † sit sinapis pars. i. & ficuum alia. Si autem vehemẽtioris virtutis facere volueris, pone de sinapi partes. ij. Si autem minus, ex ficubus partes. iij. & ex sinapi duas. quando autem applicatur loco dimittatur in eo, & auferatur antequam vulneretur & proprie quando solũ calefacere oportet. Et qñq; dimittitur donec vulneretʳ, & ꝓprie qñ profundarum materierũ exclusionẽ querís.

B In defectu vero sinapis † scybalę caprinæ ponatur pridie in aceto infusæ, & est ad hydrodisim & duritiem, & dolorem splenis efficax, & quandoq; additur eis † fimus columbarum agrestiũ, & radix enulæ, & semen nasturcij, & grana lauri. & confert ad frigidas, & ventosas ægritudines viscerum, & splenis, & hydropisim & similia. Expertum ab antiquis medicis.

Emplastrũ sinapismũ descriptione Democriti nõ est in vsu nec præparatur. vsus tñ eius esset cõueniẽs maxime in passionibus de materia frigida phlegmatica in profunditate contenta, sicut in inschiatica passione, & hoc in declinatione. ecce literã. Reci. aceti ficuũ siccarum. i. in quo ficus siccæ steterint infusæ. Additio.

C Istud emplastrum interdum habetur in vsu. Rasis in lib. diuisionum capitu. de sciatica, & dolore iuncturæ anchæ habet etiam hoc emplastrum sinapis. Summa medicinarum est. iij. res. fine additione.

MANARDVS in emp. sinapismũ descrip. Democriti.

Sinapismi creber apud antiquos vsus, ad materiam longioribus in affectibus extrorsum euocandam. AD venam sciaticam, &c.) Archigenes in vetustis ferè omnibus. SIT sinapis pars vna, & ficuum alia.) Si mediocri eges sinapismo: si imbecilli, pone ficuum p. 2. sinapis partem vnam. Syriacum & Aegyptium sinapi præfert Paulus. SCHIBALAE.) Caprinum videlicet stercus: sunt expeditiores sinapi, propriè autem sunt ischiadicorum. In corporibus boni sensus, & quorum in cute languor non est, panis loco ficuum congruè apponitur. FIMO columbarum agrestium.) Hoc se crebrò vsum ait Aetius: apponitur autẽ stomacho & ventri in longis eorum affectionibus. Valet præcipuè ischiadicis & podagricis, & omni membro resoluto, vel aliter refrigerato, in lethargicis, & alijs desipientijs. Valet etiam secundum Paulum epilepsiæ, vertigini, maniæ, si capiti apponatur: sin thoraci, asthmati, orthopnœæ, tussi antiquæ, catharrho antiquo: si vtriq;, capiti videlicet & pectori. Sinapi antè aceto infusum, vt quidam faciunt, debilius facit sinapismum: vbi abstuleris, ablue: & si dolor sit magnus & bullę, appo-

D ne cum linteo succum maluæ vel fœnugræci, & post rosaceum cerotum cum cerussa. In resolutis qui non sentiunt, crebrò deterge re & respicere oportet ne immodicè agas.

SYL. *Emplastrum ex fermento descriptum à Democrito. Fermentum est multorum emplastrorũ, & aliorũ insignium remediorũ materia: idq; quo est vetustius, eo præstantius. Fermenti & mellis portio æqualis: visci querni pars sexta: hammoniaci in aqua fœnugræci, aut lacte arboris mori, & pauca fæce olei veteris dissoluti pars octaua miscentur: fitq; emplastrum, spinas & surculos extrahens, ac etiam ossa fracti cranij, meningibus infixa etiam profundius. Vel fermenti pars vna: succi menthæ & absinthij, ana pars dimid. aceti, aut succi vuarũ agrestium, aut extremitatũ vitis, aut cydoniorum pars*

quarta: macis, caryophyllorum, ligni aloes, mastiches, spicæ, foliorũ rosarũ, absinthij sicci pars octaua dr. i. misce, igni coque in emplastrum, quod ventriculum & hepar admodum aperte iuuat. Vel fermenti adhuc acidi pars vna: succi intybi, aut solani, aut vuarum agrestium, aut cacuminum vitis, & aceti, ana pars dimidia: farinæ hordei pars tertia: trium santalorum, foliorum rosarum, spodij, fausel, id est, auellanæ Indicæ, trochisci diaglauciu, boli Armeni, ana pars sexta: succi portulacæ, et muccaginis psyllij, quantũ ad cõprehendenda hæc sufficit. Emplastrum id hepatis & aliorum viscerum phlegmonas mire compescit. Vel fermenti, mellis, olei, lactis muliebris, vitelli ouorum pares portiones: coquit & maturat phlegmonas, abscessusq; rumpit. His si bdellium & hordei farina miscetur, spinas extrahit: idq; valentius, si his dissoluta galbani pars dimidia iungatur. Valentius item facit nitri naturalis sexta pars, stercoris columbini & gallinacei, ana pars quarta. Vel fermentum ex aceto & sale coctum, hepatis & lienis affectibus multis est saluberrimum. Nam ficuum, hammoniaci, bdellij portio æqualis, fermenti præsertim aceto dissoluti pars dimidia: foliorum rutæ, & fructus tamaricis, & nitri, ana pars quarta, simul bene mista, lienis tumorem admota mire dissipant. Quod si excrementa viscerum siccanda sunt, fermentum, sulphur, sal, cinis sarmentorum vitis mista & admota id præstabunt: idq; valentius, asphalto addito: valentissime aũt euphorbio. Hæc Democritus, & præterea non pauca de facultate fermenti veteribus expertissima, quæ omnia narrare prolixum fuerit.

SYLVII ANNOTATIO.

Horum effectorum partem plurimam fermentum per se efficit, vt etiam spicula ex ossibus euellat: valentius autem hæc pręstat, mistis his, quæ vel calorem eius remittunt, vel intendunt, aliasque facultates. Ad rumpendos autem abscessus, id est, phlegmonas suppuratas, vel etiam abscessuum genus alterum in his, qui ferrũ metuunt, aut quibus ferrum non est tutum, ob neruos, aut vasa insignia propinqua, vel isto vti potes, vel eo quod Paulus scribit ex fermento, axungia, sale, resina, pice, cera, aphronitro, hammoniaco, melle, sapone.

ANT. Emplastrum de fermento descriptione Democriti. Inquit Democritus. Multorũ emplastrorum fermentum est materia, & medicinarum nobilium, & illud quod ex eo antiquius est & nobilius, est cum melle distẽperato, & sint partes eorum æquales, & sexta pars eorũ ex visco quercino, & octaua pars hammoniaci dissoluti in aqua fœnugræci, aut lacte arboris mori, & modico fecis olei antiqui, & est emplastrum efficax ad extrahendũ spinas, & furculas & ossa carni infixa etiam si profunda sint. Adhuc autẽ accipe fermenti partem vnam, succi menthæ & succi absinthij, ana partem. ß. aceti, vini, aut succi vuarum agrestium, aut succi extremitatum vitium, aut suc. citoniorum. iiij. partem vnius. macis, caryophyllorum, ligni aloes, masticis, spicæ, foliorũ rosarũ, absinthij sicci, ana. viij. partem. ʒ. vnius. misceantur omnia & coquãtur ad ignẽ, & emplastretur ex eis stomachus & hepar. Cõfert enim iuuamẽtum manifestum ad debilita- E tem eorum. Et adhuc eius acetosi partem. i. succi endiuiæ, aut solatri, & aceti, aut succi vuarum agrestium, aut succi extremitatum vitis, ana partem dimidiam: farinę hordei tertiã partis vnius, trium sandalorum, foliorum rosarum, spodij, † fausel, sief, memithæ, boli armeni, ana. vi. partis vnius. succi portulacæ, & mucilaginis psyllij quantum sufficit ad aggregandum ea. fiat ex eis emplastrum, & ponatur super hepar & viscera in quibus est vehemens inflammatio & erit mirabile. Præter hoc autem. Accipe fermenti, mellis, olei, lactis mulieris, vitelli ouorũ: ana partes ęquales. fiat emplastrum. maturat enim † & rũpit apostemata & † dubelet.* Si bdellium cum farina hordei misceatur extrahit spinas. F Si autẽ fortius facere volueris emplastrum adde galbani circiter partis vnius. ß. & dissolue cum eis. Quod si adhuc fortius facere volueris adiunge cum eis baurach. vi. partes vnius, stercoris colũbi, & gallinacei, ana. iiij. partis. i. Amplius autẽ, si aceto & sale fermẽtum coquis, hepati, & spleni necessarium multis ægritudinibus inuenies. Namq; si hammoniaci, & bdellij, & ficuum sumatur, ana. & partem. ß. fermenti addideris & proprie dissolutam in aceto & foliorum rutæ, & fructus tamarisci, & baurach, ana. iiij. partis. i. & miscueris omnia & fortiter contundes miraberis effectum eius ad crassitiem splenis. Si autem siccare opus est, in visceribus cõtenta superflua G cum fermento sulphure & sale, cinerem vitium combustarum addes. Si autem acrius facere volueris, aspalthum. Si autẽ adhuc acrius, euphorbium adiunge. Inquit Democritus. In multis adhuc antiqui laudauerunt experientiam eius, quod narrare prolixum est.

Mir[...] in cra[...] splen[...]

Emplastrum de fermento descriptione Democriti non est in vsu, magistraliter tamen posset præparari. & vsus & virtutes sunt sicut de emplastro de sinapi immediate antedicto, conueniunt etiam in attrahendo spinas & sagittas infixas in ossibus, & in alijs membris, & alias consimiles operationes, & virtutes habet, quas ponit in litera. immo, & fermentum per se solum habet consimiles operationes.

Additio.

H Istud emplastrum de fermento non est in vsu, & potest partiri in quatuor emplastra ad diuersas intentiones. Primum continuatur ad illum punctum. Adhuc autem accipe fermenti, &c. Secundum incipit ibi. Et adhuc eius acetosi, &c. Tertium ibi. Præter hoc autem, &c. Summa medicinarũ primi est. vi. res. Summa secũdi est. xv. res. Summa tertij est res. xiij. Summa quarti cum additionibus suis est. vi. res.

MANARDVS in empla. de fermento.

FAVSEL.) Auellana Inda, vel alia res Indica, de qua Simon genuensis. Sief memithe.) Glaucium à Gręcis vocatur. ET rũpit apostemata.) Tumores præter naruram qui discuti nequeũt, ad suppurationem ducit. DVBELETH.) Eos scilicet qui iã suppurati, rumpit. Baurach.) Nitrum, naturale tamen, non factitiũ. Paul. ad rumpenda apostemata. Fermẽti, axungiæ vnc. v. salis vnc. iiij. resinę pini vnc. iij. ceræ vnc. iiij. aphronitri vnc. j. ammoniaci vnc. ij. mellis vncias sex, saponis vncias duas, quod efficax certè est in his qui ferrum pauent.

Emplastrum

L. *Emplastrum filij Zachariæ, iuncturarum tophos ac nodos duros mollit, dissoluit, & crassa lentaq; pulmonis, & thoracis excrementa expectorare magis habilia reddit. Recipit ceræ flauæ, medullæ cruris uaccæ, adipis anatis & gallinæ, muccaginis seminis lini pares portiones: olei lini quantum sufficit: ualentius facit addita muccago althææ & fœnugræci pari portione, & oleum leucoij lutei loco olei lini, uel cum eo. Efficacius quoq; reddes, si œsypum & ichthyocollæ muccaginem addideris.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id emplastrum ad scirrhos omnes partium omniũ emolliendos mirabile, si omnia hęc acceperit. Nam prius est imbecillius, pręsertim si multa est durities, & corpus durum ac densum.

A T. EMplastrum filij Zachariæ, quod lenit duritiem & nodositatem iuncturarum, & lenit pectus, & habilitat materias in eo, & pulmone difficilis expulsionis. Recipit ceræ citrinæ vncias tres: medullæ cruris vaccæ, adipis anatis, & adipis gallinę, mucilaginis seminis lini, ana * vncias tres: olei de lino quantum sufficit. Si autem fortius facere volueris adde mucilaginis altheę, & mucilaginis fœnugræci partes conuenientes, & pro oleo de lino ponatur oleum de cheiri citrina, vel vtrũq;. Et si adhuc fortius facere volueris adde hyssopi humidę, & † glutini zanahan, quantum de vna mucilaginum, & miraberis effectum eius ad ea, quæ diximus.

ij.f.

Emplastrũ filij Zachariæ nõ est in vsu, eius tñ operatio esset multũ magistralis maxime leniendo & mollificãdo oẽm duritiem & nodositatem contentam in iuncturis.

Additio.

Istud emplastrum filij Zachariæ quamuis in vsu non habeatur, tñ est mirabile ad nodositatẽ iuncturarũ & duritiem membrorum, vt satis patere potest per cõponẽtia. Summa med. est res. vi. cum additionibus.

MANARDVS in Empla. filij Zachariæ.

Emollit, sed non est valde potens, nisi omnia addantur, quæ hic scribuntur. GLVTINI zanahan.) Intellige, vt supra.

SYL. *Emplastrum diaphœnicon ventriculum & hepar firmat: ob id lienteriam & dysenteriam hepaticam adiuuat. Dactyli sicci quadraginta, panis biscocti drach. v. biduo macerentur vino odoro: post cum dactylis tere per multum carnis cydoniorum in vino coctorum vnc. i. deinde misce ceratum ex ceræ vncijs duabus, & olei rosati & nardini, ana vnc. iiij. factum, tundendoq; in mortario permisce. Postremo mastiches, thuris, absinthij Romani sicci, ana drac. ii. & semis, aloes, macis, calami aromatici, spicæ nardi, myrrhæ, acaciæ, galliæ, ramich, ana drach. i. ladani drach. ij. tundendo iterum perfecte misceantur. Vtendi tempore suffiatur xyloaloe, priusquam parti admoueatur. Satius autem fuerit mastichen & ladanum ceræ & oleis prius miscere: postea vt dictum est, emplastrum facere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Thomas de Garbo cydonia in vino austero infra modum cocta miscet, & gallam quercus, non galliam. Si autem seruatum duruerit, molliendum oleo de spica, vel mastichino, vel cydoniorum, pro morbi natura. Ἔμπλαστον φάρμακον διὰ χαλιϰίτεως Galeni, ab his maxime diuersum est, vt diximus in vnguentis.

N T. EMplastrum diaphœnicon confortatiuũ stomachi & hepatis mirabile in quibus accidit

A vehemens debilitas, & viscerum quibus [illegible] ventri lubricitas & mollificatio, & confert ad fluxum [illegible]tris, & ad fluxum hepaticum. In primis fiat cerotum ex ceræ vnc. ij. olei rof. olei nardini, ana vncijs quatuor. Deinde accipe dactylorum siccorum. xl. numero. tortellarum de sceni drac. v. deinde funde biduo in vino odorifero, & accipe carnium citoniorum decoctorum in vino. ℥. viij. & tere cum dactylis contritione vltima, & misceatur cum ceroto & contundatur in mortario donec aggregentur. Deinde proijce super ea masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana. ℥. ij. & ß. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acatiæ, gallię, ramich, calami aromatici, ana. ℥. i. laudani, drach. ij. Et iterum conterantur donec permisceantur. Deinde line super lamina ex

8.c.

B eo, & suffumiga cum xyloaloe, & pone super stomachum, & hepar & viscera. de meliori aũt operatione est, vt mastix, & laudanũ cũ cera & oleis misceanť, & sic cũ cæteris emplastrũ fiat.

Emplastrum diaphœnicon cõfortatiuum stomachi & hepatis vbique præparatur, & est multæ excellentiæ. De ipso tamen ponuntur duæ descriptiones quarum hæc est prima, quæ est temperata attinens alicui caliditati, secunda vero est attinens frigiditati. Et virtus huius primi diaphœniconis est principaliter confortare stomachum, & hepar, & alia nutritiua relaxata, & debilitata virtute digestiua, ac etiam contentiua, vnde confert fluxui cibali & hepatico. & in prædictis dispositionibus communiter est vsus eius. Et nota ꝙ Thomas aliter præparabat hoc emplastrum, nihil tamen de nouo addendo vel diminuendo,

C sed solum pondera diuersificando, ideo sic glosabitur. Reci. ceræ citrinæ. ℥. ij. alias. vnc. viij. olei rosati olei nardini, ana vnc. iiij. alias lib. i. dactylorum siccorum numero. xl. vel. clx. tortellarum de sceni. i. panis biscocti. vel assati. ℥. v. alias. ℥. xx. deinde duobus diebus in vino odorifero fundantur. Et, Reci. carnium citoniorum non complete decoctorum in vino pontico. ℥. viij. alias drach. lxxx. & tere cũ dactylis contritione vltima, & misceantur cum croco, & contundantur in mortario donec aggregentur, deinde supra sparge masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana. ℥. ij. ß. alias. ℥. ix. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acatiæ, galliæ quercus, ramich est compositio ex gallis & passulis calami aromatici, ana drach. i. alias. ℥. ij. & iterum conterantur donec misceatur. deinde extende super pecia, & suffumiga cum xyloaloe, & postea pone super stomacho & visceribus secundum exigentiam dispositionis curandæ, & de melioribus operationibus est, vt mastix & laudanum cum cera, & oleis misceantur, & sic cum cę-

D teris fiat emplastrum. Et quia aliquando reseruatur expedit, vt mollificetur cum oleo de spica, vel de mastice, vel citoniorum secundum exigentiam dispositionis curandę. Summa medicinarum est. xix. res.

MANARDVS in Empla. diaphœ. ad stomachũ.

Calidius est, quàm id quod sequitur, & ideo antiqui nostri vocabant calidum.

SYL. *Emplastrum diaphœnicon Alexandri, ventrem totum inferiorem, ne aliarum partium recrementa suscipiat roborat, coctionem iuuat: ob hæc vomitum, cholerã morbum, lienteriam, dysenteriam hepaticam iuuat. Recipit dactylorum maturitati propinquorum vnc. v. panis biscocti vnciam vnam: carnis cydoniorum in vino austero coctorũ vnc. i. & dimidiã, styracis, mastiches, ladani, ana semunciam: acaciæ, omphacii, florũ labru-*

quarta: macis, caryophyllorum, ligni aloes, mastiches, spicæ, foliorũ rosarũ, absinthij sicci pars octaua dr. i. misce, igni coque in emplastrum, quod ventriculum & hepar admodum aperte iuuat. Vel fermenti adhuc acidi pars vna: succi intybi, aut solani, aut vuarum agrestium, aut cacuminum vitis, & aceti, ana pars dimidia: farinæ hordei pars tertia: trium santalorum, foliorum rosarum, spodij, fausel, id est, auellanæ Indicæ, trochisci diaglauciu, boli Armeni, ana pars sexta: succi portulacæ, et muccaginis psyllij, quantũ ad cõprehendenda hæc sufficit. Emplastrum id hepatis & aliorum viscerum phlegmonas mire compescit. Vel fermenti, mellis, olei, lactis muliebris, vitelli ouorum pares portiones: coquit & maturat phlegmonas, abscessusq; rumpit. His si bdellium & hordei farina miscetur, spinas extrahit: idq; valentius, si his dissoluta galbani pars dimidia iungatur. Valentius item facit nitri naturalis sexta pars, stercoris columbini & gallinacei, ana pars quarta. Vel fermentum ex aceto & sale coctum, hepatis & lienis affectibus multis est saluberrimum. Nam ficuum, hammoniaci, bdellij portio æqualis, fermenti præsertim aceto dissoluti pars dimidia: foliorum rutæ, & fructus tamaricis, & nitri, ana pars quarta, simul bene mista, lienis tumorem admota mire dissipant. Quod si excrementa viscerum siccanda sunt, fermentum, sulphur, sal, cinis sarmentorum vitis mista & admota id præstabunt: idq; valentius, asphalto addito: valentissime aũt euphorbio. Hæc Democritus, & præterea non pauca de facultate fermenti veteribus expertissima, quæ omnia narrare prolixum fuerit.

SYLVII ANNOTATIO.

Horum effectorum partem plurimam fermentum per se efficit, vt etiam spicula ex ossibus euellat: valentius autem hæc prestat, mistis his, quæ vel calorem eius remittunt, vel intendunt, aliasque facultates. Ad rumpendos autem abscessus, id est, phlegmonas suppuratas, vel etiam abscessuum genus alterum in his, qui ferrũ metuunt, aut quibus ferrum non est tutum, ob neruos, aut vasa insignia propinqua, vel isto vti potes, vel eo quod Paulus scribit ex fermento, axungia, sale, resina, pice, cera, aphronitro, hammoniaco, melle, sapone.

ANT. Emplastrum de fermento descriptione Democriti. Inquit Democritus. Multorũ emplastrorum fermentum est materia, & medicinarum nobilium, & illud quod ex eo antiquius est & nobilius, est cum melle distẽperato, & sint partes eorum æquales, & sexta pars eorũ ex visco quercino, & octaua pars hammoniaci dissoluti in aqua fœnugræci, aut lacte arboris mori, & modico fecis olei antiqui, & est emplastrum efficax ad extrahendũ spinas, & furculas & ossa carni infixa etiam si profunda sint. Adhuc autẽ accipe fermenti partem vnam, succi menthæ & succi absinthij, ana partem. ß. aceti, vini, aut succi vuarum agrestium, aut succi extremitatum vitium, aut suc. citoniorum. iiij. partem vnius. macis, caryophyllorum, ligni aloes, masticis, spicæ, foliorũ rosarũ, absinthij sicci, ana. viij. partem. ʒ. vnius. misceantur omnia & coquatur ad ignẽ, & emplastretur ex eis stomachus & hepar. Cõfert enim iuuamẽtum manifestum ad debilitatem eorum. E Et adhuc eius acetosi partem. i. succi endiuiæ, aut solatri, & aceti, aut succi vuarum agrestium, aut succi extremitatum vitis, ana partem dimidiam: farinę hordei tertiã partis vnius, trium sandalorum, foliorum rosarum, spodij, † fausel, sief, memithæ, boli armeni, ana. vi. partis vnius. succi portulacæ, & mucilaginis psyllij quantum sufficit ad aggregandum ea. fiat ex eis emplastrum, & ponatur super hepar & viscera in quibus est vehemens inflammatio & erit mirabile. Præter hoc autem. Accipe fermenti, mellis, olei, lactis mulieris, vitelli ouorũ: ana partes ęquales. fiat emplastrum. maturat enim † & rũpit apostemata & † dubelet.* Si bdellium cum F farina hordei misceatur extrahit spinas. Si autẽ fortius facere volueris emplastrum adde galbani circiter partis vnius. ß. & dissolue cum eis. Quod si adhuc fortius facere volueris adiunge cum eis baurach. vi. partes vnius, stercoris colũbi, & gallinacei, ana. iiij. partis. i. Amplius autẽ, si aceto & salẽ fermẽtum coquis, hepati, & spleni necessarium multis ægritudinibus inuenies. Namq; si hammoniaci, & bdellij, & ficuum sumatur, ana. & partem. ß. fermenti addideris & proprie dissolutam in aceto & foliorum rutæ, & fructus tamarisci, & baurach, ana. iiij. partis. i. & miscueris omnia & fortiter contundes miraberis effectum eius ad crassitiem splenis. Si autem G siccare opus est, in visceribus cõtenta superflua cum fermento sulphure & sale, cinerem vitium combustarum addes. Si autem acrius facere volueris, aspalthum. Si autẽ adhuc acrius, euphorbium adiunge. Inquit Democritus. In multis adhuc antiqui laudauerunt experientiam eius, quod narrare prolixum est.

* O[illegible]

Mi[illegible] in cr[illegible] splen[illegible]

Emplastrum de fermento descriptione Democriti non est in vsu, magistraliter tamen posset præparari. & vsus & virtutes sunt sicut de emplastro de sinapi immediate antedicto, conueniunt etiam in attrahendo spinas & sagittas infixas in ossibus, & in alijs membris, & alias consimiles operationes, & virtutes habet, quas ponit in litera. immo, & fermentum per se solum habet consimiles operationes.

Additio.

H Istud emplastrum de fermento non est in vsu, & potest partiri in quatuor emplastra ad diuersas intentiones. Primum continuatur ad illum punctum. Adhuc autem accipe fermenti, &c. Secundum incipit ibi. Et adhuc eius acetosi, &c. Tertium ibi. Præter hoc autem, &c. Summa medicinarũ primi est. vi. res. Summa secũdi est. xv. res. Summa tertij est res. xiij. Summa quarti cum additionibus suis est. vi. res.

MANARDVS in empla. de fermento.

FAVSEL.) Auellana Inda, vel alia res Indica, de qua Simon genuensis. Sief memithe.) Glaucium à Gręcis vocatur. ET rũpit apostemata.) Tumores præter naturam qui discuti nequeũt, ad suppurationem ducit. DVBELETH.) Eos scilicet qui iã suppurati, rumpit. Baurach.) Nitrum, naturale tamen, non factitiũ. Paul. ad rumpenda apostemata. Fermẽti, axungiæ vnc. v. salis vnc. iiij. resinę pini vnc. iij. ceræ vnc. iiij. aphronitri vnc. j. ammoniaci vnc. ij. mellis vncias sex, saponis vncias duas, quod efficax certè est in his qui ferrum pauent.

L. *Emplastrum filij Zachariæ, iuncturarum tophos ac nodos duros mollit, dissoluit, & crassa lentaq; pulmonis, & thoracis excrementa expectorare magis habilia reddit. Recipit ceræ flauæ, medullæ cruris uaccæ, adipis anatis & gallinæ, muccaginis seminis lini pares portiones: olei lini quantum sufficit: ualentius facit addita muccago althææ & fœnugræci pari portione, & oleum leucoij lutei loco olei lini, uel cum eo. Efficacius quoq; reddes, si œsypum & ichthyocollæ muccaginem addideris.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id emplastrum ad scirrhos omnes partium omniũ emolliendos mirabile, si omnia hęc acceperit. Nam prius est imbecillius, pręsertim si multa est durities, & corpus durum ac densum.

T. EMplastrum filij Zachariæ, quod lenit duritiem & nodositatem iuncturarum, & lenit pectus, & habilitat materias in eo, & pulmone difficilis expulsionis. Recipit ceræ citrinæ vncias tres: medullæ cruris vaccæ, adipis anatis, & adipis gallinę, mucilaginis seminis lini, ana* vncias tres: olei de lino quantum sufficit. Si autem fortius facere volueris adde mucilaginis altheę, & mucilaginis fœnugræci partes conuenientes, & pro oleo de lino ponatur oleum de cheiri citrina, vel vtrunq;. Et si adhuc fortius facere volueris adde hyssopi humidę, & † glutini zanahan, quantum de vna mucilaginum, & miraberis effectum eius ad ea, quæ diximus.

ij. ß.

Emplastrũ filij Zachariæ nõ est in vsu, eius tñ operatio esset multũ magistralis maxime leniendo & mollificãdo oẽm duritiem & nodositatem contentam in iuncturis.

Additio.

Istud emplastrum filij Zachariæ quamuis in vsu non habeatur, tñ est mirabile ad nodositatẽ iuncturarũ & duritiem membrorum, vt satis patere potest per cõponẽtia. Summa med. est res. vi. cum additionibus.

MANARDVS in Empla. filij Zachariæ.

Emollit, sed non est valde potens, nisi omnia addantur, quæ hic scribuntur. GLVTINI zanahan.) Intellige, vt supra.

SYL. *Emplastrum diaphœnicon ventriculum & hepar firmat: ob id lienteriam & dysenteriam hepaticam adiuuat. Dactyli sicci quadraginta, panis biscocti drach. v. biduo macerentur vino odoro: post cum dactylis tere per multum carnis cydoniorum in vino coctorum vnc. i. deinde misce ceratum ex ceræ vncijs duabus, & olei rosati & nardini, ana vnc. iiij. factum, tundendoq; in mortario permisce. Postremo mastiches, thuris, absinthij Romani sicci, ana drac. ii. & semis, aloes, macis, calami aromatici, spicæ nardi, myrrhæ, acaciæ, galliæ, ramich, ana drach. i. ladani drach. ij. tundendo iterum perfecte misceantur. Vtendi tempore suffiatur xyloaloe, priusquam parti admoueatur. Satius autem fuerit mastichen & ladanum ceræ & oleis prius miscere: postea vt dictum est, emplastrum facere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Thomas de Garbo cydonia in vino austero infra modum cocta miscet, & gallam quercus, non galliam. Si autem seruatum duruerit, molliendum oleo de spica, vel mastichino, vel cydoniorum, pro morbi natura. Ἔμπλαστον φάρμακον διὰ χαλκίτεως Galeni, ab his maxime diuersum est, vt diximus in vnguentis.

NT. EMplastrum diaphœnicon confortatiuũ stomachi & hepatis mirabile in quibus accidit A vehemens debilitas, & viscerum quibus accidit lubricitas & mollificatio, & confert ad fluxũ ventris, & ad fluxum hepaticum. In primis fiat cerotum ex ceræ vnc. ij. olei ros. olei nardini, ana vncijs quatuor. Deinde accipe dactylorum siccorum. xl. numero. tortellarum de sceni drac. v. deinde funde biduo in vino odorifero, & accipe carnium citoniorum decoctorum in vino. ℥. viij. & tere cum dactylis contritione vltima, & misceatur cum ceroto & contundatur in mortario donec aggregentur. Deinde proijce super ea masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana. ℥. ij. & ß. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acatiæ, gallię, ramich, calami aromatici, ana. ℥. i. laudani, drach. ij. Et iterum conterantur donec B permisceantur. Deinde line super lamina ex eo, & suffumiga cum xyloaloe, & pone super stomachum, & hepar & viscera. de meliori aũt operatione est, vt mastix, & laudanũ cũ cera & oleis misceanť, & sic cũ cæteris emplastrũ fiat.

Emplastrum diaphœnicon cõfortatiuum stomachi & hepatis vbique præparatur, & est multæ excellentiæ. De ipso tamen ponuntur duæ descriptiones quarum hæc est prima, quæ est temperata attinens alicui caliditati. secunda vero est attinens frigiditati. Et virtus huius primi diaphœniconis est principaliter confortare stomachum, & hepar, & alia nutritiua relaxata, & debilitata virtute digestiua, ac etiam contentiua, vnde confert fluxui cibali & hepatico. & in prædictis dispositionibus communiter est vsus eius. Et nota q Thomas aliter præparabat hoc emplastrum, nihil tamen de nouo addendo vel diminuendo, C sed solum pondera diuersificando, ideo sic glosabitur. Reci. ceræ citrinæ. ℥. ij. alias. vnc. viij. olei rosati olei nardini, ana vnc. iiij. alias lib. i. dactylorum siccorum numero. xl. vel. clx. tortellarum de sceni. i. panis biscocti. vel assati. ℥. v. alias. ℥. xx. deinde duobus diebus in vino odorifero funduntur. Et, Reci. carnium citoniorum non complete decoctorum in vino pontico. ℥. viij. alias drach. lxxx. & tere cũ dactylis contritione vltima, & misceantur cum croco, & contundantur in mortario donec aggregentur, deinde supra sparge masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana. ℥. ij. ß. alias. ℥. ix. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acatiæ, galliæ quercus, ramich est compositio ex gallis & passulis calami aromatici, ana drach. i. alias. ℥. ij. & iterum conterantur donec misceatur. deinde extende super pecia, & suffumiga cum xyloaloe, & postea pone super stomacho & visceribus secundum exigentiam dispositionis curandæ, & de melioribus operationibus est, vt mastix & laudanum cum cera, & oleis misceantur, & sic cum cęteris fiat emplastrum. Et quia aliquando reseruatur expe- D dit, vt mollificetur cum oleo de spica, vel de mastice, vel citoniorum secundum exigentiam dispositionis curandę. Summa medicinarum est. xix. res.

MANARDVS in Empla. diaphœ. ad stomachũ.

Calidius est, quàm id quod sequitur, & ideo antiqui nostri vocabant calidum.

SYL. *Emplastrum diaphœnicon Alexandri, ventrem totum inferiorem, ne aliarum partium recrementa suscipiat roborat, coctionem iuuat: ob hæc vomitum, cholerã morbum, lienteriam, dysenteriam hepaticam iuuat. Recipit dactylorum maturitati propinquorum vnc. v. panis biscocti vnciam vnam: carnis cydoniorum in vino austero coctorũ vnc. i. & dimidiã, styracis, mastiches, ladani, ana semunciam: acaciæ, omphacii, florũ labru-*

ſcæ, roſarum, ſantalorum citreorum, myrrhæ, xyloaloes, ramich, ana ſemunciam: ceræ vnc. iiij. olei roſati vncias xv. vini auſteri quantum ſufficit ad infundendum infundenda. Suffi xyloaloe vtendi tempore.

SYLVII ANNOTATIO.

Emplaſtrum hoc & ſequens in Alexandro Tralliano non lego, ſed lib. quarto in podagra emplaſtrum phœnicinum ex palmularum vncijs decem coquendo diſſolutis in olei vncijs octo æſtate: hyeme vndecim.

ANT. EMplaſtrũ diaphœnicon deſcriptione, Alexandri, membra nutritionis confortans, & valet ad fluxum ventris, & vomitum, & colliricam paſsionem, & dyſenteriam, & ad fluxũ hepaticum, & ad malitiam † aliſtimbræ, & ſtomachum recipiẽtem ſuperfluitatẽ à membris alijs. Reci. dactylorum vicinorũ maturitati ſine oſsibus vnc. v. tortellarum de ſceni vnc. i. citoniorũ & proprie carnium eorum decoctorum in vino ſtiptico vnc. i. & ß. ſtyracis, laudani, ana drac. iiij. acatiæ, ſucci agreſtæ, florum vuarum agreſtium, roſarum, ſandalorum citrinorũ, ramich, myrrhæ, xyloaloes, ana * drac. iiij. ceræ vnc. iiij. olei roſati, vnc. xv. vini pontici quantum ſufficit ad infundendum infundenda. Et confice ſicut te ſcire fecimus: & line ex eo ſuper laminam & cum xylaloe ſuffumiga, & ſuperpone.

* drach. v.

Emplaſtrum diaphœnicon deſcriptione Alexãdri. hęc eſt ſecunda deſcriptio attinens frigiditati, quæ vbiq; præparat̃, & eſt in vſu, & eſt magis conueniens diarhœæ quã præcedens, qui eſt fluxus præcedens & maxime cholericus, & eſt conueniens dyſenteriæ, & fluxui hepatico qui fit debilitate virtutis digeſtiuæ, contentiuæ hepatis, & inteſtinorum. confert etiam ad ſuperfluum fluxum vel vomitum, & collyricam paſsionem, & ad malitiam digeſtionis. Summa medi. eſt. xvij. res.

MANARDVS in Empla. diaphœ. Alexandri.

Hoc vocabant noſtri patres frigidum. ALISTIMBRE.) Id eſt, concoctionis.

SYL. *Emplaſtrum Alexandri ex allijs, ventriculi & reliquorum viſcerum affectus à flatu, aut pituita cruda, craſſa, & lenta natos, abſceſſumq; ventriculi & hydropem incipientem iuuat. Accipit ſpicarũ allij mundatarum vncias tres & dimidiam, ſtyracis, bdellij, aloes, ana vnc. iij. terebinthinæ vnc. iiij. axũgiæ porcinæ recentis, adipis anſeris, ana vnc. v. maſtiches, thuris, ana drac. i. & dimidiam: euphorbij vnc. i. & dimidiam: croci vnciam dimidiam: ceræ flauæ vnc. xij. olei nardini & vini odoriferi quantum ſufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Emollit, ac diſcutit, eſtq; anodynum: coctionem adiuuat, roborat partes pręſertim frigida intemperie laborantes.

ANT. EMplaſtrum Alexandri conferens ad omnẽ duritiem & apparationem ſtomachi, & viſcerum, & hydropiſim cum incipit fieri. & craſſas ventoſitates, & humorem crudum, & craſſum. Accipe ſpicarum allij mundatarum vncias tres & ſemiſſem: ſtyracis, aloes, boni, bdellij, ana vncias tres: terebinthinę vnc. quatuor: axungię porcinæ recentis, adipis anſeris, ana vnc. quinque, maſticis, olibani, ana drachmam vnam & E dimidiam: euphorbij * vnc. i. ß. croci vnc. ß. ceræ citrinæ vncias duodecim: olei nardini, & vini odoriferi quantum ſufficit.

Emplaſtrum Alexandri nõ eſt in vſu, nec præparatur. Summa medicinarum eſt. xiiij. res.

MANARDVS in Empla. Alexandri.

Hoc vim habet diſcutiendi, ſimul & molliendi.

SY. *Emplaſtrum Ariſtarchi, ventriculi & aliorum viſcerum intemperiem frigidam, flatus, humorem frigidũ, & inde natos affectus, hydropem, inflationem, laterum tenſionem dolorificam corrigit. Reci. ceræ flauæ vnc. i. terebinthinæ unc. vi. axungiæ porcinæ recẽtis, adipis anſeris, medullæ cruris vaccæ, ana unc. iiij. bdellij, myrrhæ, thuris, ſtyracis, opopanacis, aloes, maſtiches, ana unc. i. et dimidiam: hammoniaci unc. iij. colophoniæ unc. vij. aluminis unc. i. ſpicæ nardi drach. ſex: folij, calami aromatici, euphorbij, baccarum lauri, ana drachmas ſeptem: olei balſami libram vnam: olei nardini, & vini odoriferi quantum ſufficit.* F

SYLVII ANNOTATIO.

Interpres Meſuę multis in vſu id affirmat, cocta ſcilicet iam materia, & magna ex parte vacuata, Mediolanenſibus ſcilicet. Nam Ticini, quæ vrbs eſt vicina, vſu eſt rarius. Hic prorſus inuſitatum eſt, quanquam ſit ad molliendum & digerendum, quàm præcedens, valentius.

AN. EMplaſtrum relatum ad Ariſtarchum, valẽs ad frigiditatem ſtomachi & viſcerum & humorem frigidum in eis, & ventoſitates craſſas, & hydropiſim, & tenſiones laterum, & dolores omnes interiorum de prædictis cauſis, & maxime ſtomachi, & hepatis, & duritiem in eis, & apoſtemata. Cuius permixtio. Recipe ceræ citrinę vnc. i. terebinthinæ vnc. ſex: axungiæ porcinæ recentis, adipis anſeris, medullæ cruris vaccæ, ana vnc. quatuor, bdellij, myrrhæ, olibani, ſtyracis, opopanacis, aloes, maſticis, ana vnc. i. ß. hammoniaci vnc. iij. colophoniæ * vnc. vij. aluminis vnc. i. ſpicæ. ʒ. vi. folij, calami aromatici, euphorbij, granorum lauri, ana drach. vij. olei balſami libram vnam: olei nardini, & vini odoriferi, quantum ſufficit. Confice ſicut ſępe narrauimus & vtere. G

* vi...

Emplaſtrum relatum ad Ariſtarchum eſt multum in vſu, & vbiq; præparatum reperitur. & eſt conueniens ad calefaciendum ſtomachum hepar & omnia alia membra nutritiua, & ad ſubtiliandum, & reſoluendum materias phlegmaticas craſſas in eis contentas & ventoſitates, quę in his continentur. Et confert ad hydropiſim tympanitẽ. Eſt etiam ſedatiuum dolorum, qui fiunt a prædictis cauſis. vſus tamen eius eſt poſt digeſtionem talium humorũ & earum aliqualem euacuationem. Conuenit etiam ſtomacho debilitato ex defectu & reſolutiõe calidi naturalis in virtute digeſtiua ſuperaddita mala complexione frigida. Et nota ꝙ loco olei balſami, ſumimus oleum de ſpica. colophoniæ, id eſt picis grecæ. Summa medicinarum eſt. xxiij. res. H

MANARDVS in Empla. relatũ ad Ariſtarchũ.

Hoc efficaciam maiorẽ habet, quàm id quod pręceſsit, in molliendo & diſcutiendo.

SY. *Emplaſtrũ Oribaſii ad tumores etiam duros hepatis, lienis, chœradas, Recipit lithargyri unciam dimidiam,*

ceræ

ceræ vnciam.i.resinæ vnc.v.hammoniaci vnc.ij.ladani vnc.ij.aristolochiæ,thuris,galbani,cassuthæ,ana vnciam vnam & dimidiā, aloes vnc.i.olei antiqui & aceti scyllitici quantum sufficit.

SYLVII ANNOTATIO.

Oribasij esse non videtur, quòd eius tempora cassuthæ vox fuerit ignorata: aut error subest.

NT. EMplastrum Oribasii valens ad apostemata dura scrophulas & grossitię hepatis & splenis. Recipe lithargyrij vnc.quatuor, ceræ vnc. viij. resinæ vnc. quinque, hammoniaci drach. tres, confice vnc.ij.aristolochiæ vnciam vnam & dimidiam, aloes vnc. vnam, thuris masculi, cuscutę, galbani, ana* drachmas duodecim, olei antiqui, & aceti scillitici quantum sufficit. † Confice sicut diximus.

c.xiij.

Emplastrum Oribasii non est in vsu nec præparatū reperitur. Summa med. est. xij.res.

MANARDVS in Emplastrum Oribasij.

CONFICE.) Id est, ladani Cuscutæ.) Vel error hic est, vel nō est Oribasij: siquidem eius tempore Cuscutæ vox ignorabatur. Emplastrum Oribasij aliud. Si cum aceto scillitico componatur maiorem vim habet molliendi: si cum succo apij, discutiendi.

YL. *Emplastrum alterum Oribasii idem pollens. Recipit hammoniaci in aceto scyllino duos dies macerati vnc.ij. læuiga per se: postea tere cum cerato & ceræ flauæ vnc. ij, olei chamæmelini & irini, ana vnc.iiij.croci drac.v. Si pro aceto scyllite succum apij habeat, spinæ ex linteolo impositum, rigori febrili confert.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quia hic succus digerit potentius, acetum scyl. magis incidit, tenuat, mollit, vtrunque in vsu esse desijt.

NT. EMplastrum Oribasii aliud cōferens sicut superius. Recipe hammoniaci, vnc.ij. Dimitte in aceto scillitico per dies duos. Deinde tere in mortario, donec fiat sicut puluis. Deinde contere cum ceroto facto ex ceræ citrinę vnc.duab. olei chamæmelini & irini, ana vncijs quatuor: croci drachmis quinque: confice contundendo, donec fiat totum pingue. Inquit Oribasius, extende ex eo super pannum, & calidum super spinam pone, & confert rigori febrium, sed pro aceto scillitico permutatio fiat ad succum apij, & est expertum.

Emplastrum aliud Oribasii similiter non est in vsu. Summa medici. est. vi. res.

SYL. *Emplastrum de meliloto, mollit duritiē omnem ventriculi, hepatis, lienis, viscerum, & reliquorum. Recipit meliloti vnc. sex: florum chamæmeli, comæ absinthij, sampsuchi, fœnugræci, baccarum lauri, radicis altheæ, ana drachmas tres, seminis apij, ameos, cardamomi, ireos, cyperi, spicæ nardi, cassiæ, ana sesquidrachmam, hammoniaci drachmas.x. styracis, bdellij, ana drachmas quinque, terebinthinæ, vnciam vnam & dimidiam: ficus pingues duodecim: sepi caprini, resinæ, ana vncias duas & dimidiam: ceræ vnc. sex: olei sampsuchini & olei de spica quantum sufficit, aquæ, cui incocta sunt fœnumgræcum, chamæmelum, melilotus, quanta erit satis exquisita aliorum infusioni.*

A

SYLVII ANNOTATIO.

Clementius emollit & resoluit flatus, & alias materias ex ventriculo, hypochondrijs, & partibus alijs, quàm emp. Aristarchi: ob id est ab eo incipiendum, siue lenire dolorem, siue tensum laxare, siue plenius discutere tibi est propositum. Id vbique vsu est frequētissi. Diuersum ab hoc malagma Asclepiadis est διὰ μελιλώτου apud Gal. Nardi Gallicæ, cyperi, myrrhę, ana drac. decem: ameos, cardamomi, croci, terebinthinæ, ana drach. octo: meliloti, hammoniaci, ana drach.xl. cypheos sacrati drach. sedecim: ceræ mina vna: vini odoriferi hemina vna, ad stomachicos, hepaticos viscerum dolores. Aliud Andromachi διὰ μελιλώτου ibidem paulò pòst. Huic simile habet Paulus, sed hammoniaco & aceto caret, ponderibusque variat. Vera melilotus desideratur Manardo. Radicis althææ substantia miscetur, non muccago. Ficus teruntur cum decoctione ista, & colantur. Bdellium & hammoniacum, vt styrax, possunt puluerari, vel decoctionis istius vncijs duabus dissolui, colari, coqui ad aquæ consumptionem. Huic decocto formatas iam offas parumper immittere solent. Olei vncia dimidia sufficit ad comprehendenda, sed durius mox & friabile euadit. Vidi factum cum duabus olei vncijs molliculum & tenerum, sed adhuc fragile. Vidi etiam ex vncijs sex admodum flexile, & ductile. Si primum sequaris modum, vtendi tēpore oleo est molliendū. Omnes tamen modi pro varijs scopis sunt optimi, vt Gal.

* Lib.8.c. ph. p. & 6. vide locū.

B

ANT. EMplastrum de meliloto mollificās omnem duritiem, quę est in stomacho, & hepate, & splene, & omnia viscera. Reci. meliloti vnc.vi. florum chamæmillæ, fœnugræci, granorū lauri, radicum altheę, & absinthij, ana drachmas tres, semi. apij, cordumeni, ireos, cyperi, ameos, spicæ, cassiæ, ana* ℥.i.&.ß. sampsuci drach.iij. hammoniaci drachmas decem: styracis, bdellij, ana drachmas.v. terebinthinæ vnc. vnam & dimid. ficuum pinguium duodecim numero: sepi caprini, resinę, ana vncias duas & semissem: ceræ vncias sex: olei sampsucini, & olei de spica, quātum sufficit. Aquæ decoctionis fœnugręci, chamæmillæ, & meliloti, quantum sufficit ad infundendum infusione diligenti, misceantur & conficiantur & epithemetur cum eo.

* drac.ij.ß.

C

Emplastrum de meliloto sub hac descriptione vbique reperit. & eius principalis virtus & operatio est ad mollificandū, & ad leniendū oēm duritiē, quæ est in stomacho & hepate & in splene & alijs nutritiuis. vñ cōfert tēsionibus hypochōdriorū, q̄ fiūt a vētositate reclusa. Est.n. primū attinēs alicui caliditati, & nō supfluę, & ē resolutiuū, anodinū, & sedatiuū dolorū. nec accedit ad gradū caliditatis, ad quē accedit emplastrū relatū ad Aristarchum. & ideo ab istis tanquam a leuioribus in prædictis passionibus est inchoandum. Summa medi. est. xv. res.

MANARDVS in Empla. de meliloto.

D

Vera meliloto caremus, ex qua si componeretur longè excellentius esset. Sed nec cū vulgari paratū virib. caret: discutit enī, emollit, & inflationem aufert. Pau. τὸ διὰ μηλιλώτου, croci, nardi celticæ, cyperi, cardamomi, myrrhæ, ana drac.ij. meliloti lib.j. cerę lib. iij. terebinthinę lib.j. cyprini olei lib.iij. gleucini lib.ij. bdellij vnc. sex. Aliqui & cypheos vnc.ij. vini quantum sufficit. Gale. lib. 8. de compo. med. secundum genera, addit ammoniacum & acetum, & in ponderibus differt.

SYL. *Mistura vulnera sanans. Recipit caryophyllatæ, radicum artemisiæ, pimpinellæ, chamæmeli, pentaphylli, foliorum violæ nigræ, herbæ venti, caulis rubri, cannabis, summitatum rubi, ana ma. vnum, rubiæ, pondus horum omnium: coque omnia vino ad dimidij consumptionem, cola, cum mellis tertia parte recoque: rursus cola & serua.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hanc misturam vetusti Mesuę codices non habent, vti nec, quę sequuntur tria vnguenta, duo palmea, & tertium ad scabiem. Neque emplastrum est, sed potio, cuius exemplo, aliæ coquuntur, quę vulnera recentia & etiam pessima ac desperata vlcera solæ sanant. Caryophyllata nostra, esse videtur leucoium veterum. Cotyledon, herba venti vulgò dicitur: alijs legitur herba vitri, id est, parietaria.

Brassica rubra commendatur in id: vel lege caulis, rubi, vt brassica & rubus intelligantur.

ANT. MIxtura ad vulnera sananda. Reci. caryophyllatæ, radicum artemisiæ, pimpinellæ, chamæmillæ, pentaphylon, herbę violarum, † herbę venti, † caulis rubei, canabis, tenerarum rubi omnium, ana. M. i. rubeę quantũ de omnibus. Hæc omnia bulliant in vino vsque ad medietatem, postea cola, & colaturæ adde tertiam partem mellis, & cum eo bulliat. Deinde cola, & vsui reserua.

Mixtura ad vlcera sananda. hoc emplastrum non est in vsu.

Additio.

Antiqui codices non habent hanc mixturam, neq; vnguenta, quæ sequuntur, sed hic finem faciunt emplastrorũ & vnguentorum, tñ hæc mixtura siue sit ex intentione Mes. siue alterius sæpe in vsu habetur ad intentionem in textu scriptam. hæc mixtura a multis alijs scripta reperit auctoribus. Summa medi. est. xi. res.

MANARDVS de mixtura ad vulnera sananda.

Gariophyllata hęrba est nunc vulgò nota, nescientibus tamen quo nomine apud antiquos vocaretur. Dubitaui aliquãdo, an esset rhodia: nunc ab ea sententia in totum recessi. HERBAE veteris.) Si legitur vitri, parietariam intellige: si venti, cotyledon, quæ & cymbalaria. CAVLIS tenerarum rubei.) Si omnia hæc simul legantur, brassicę rubrę caules intellige: si seorsum, duas res accipe, brassicam videlicet & rubum. Commendatur in hoc casu vtrunque, brassica videlicet, & præcipuè rubra, & rubus. Nescio tamen quo casu hæc mixtura in hunc locum irrepserit, siquidem potus est, non emplastrum. Ad eius exemplum formantur infinitæ penè eius generis potiones, ad vulnera noua & antiqua summè vtiles, quas ego non semel expertus sum, curauiq; cum solis eis pessima & desperata vlcera. Vnguenta duo palmea non valde differũt à duobus, quæ supra diaphœnicon vocata sunt. Et loco palmæ, ego quandoq; accepi ramum quercus, & parari feci, atque vtile admodũ inueni. In primo custoditur proportio ipsius Gal. lib. I. de medicamentorum compositione secundum genera.

SYL. SYLVIVS DE VNGVENTIS.

Vnguentum ab vtendi modo vocatum est, quia partibus affectis inunctum & illitum diutius ob crassitiem & lentorem hęret, quàm oleum, tamen sunt proxima: ob id laurinum vel oleum, vel vnguentum mauis nominare bis lib. I. c. ph p. in alopecia, & vnguẽtum oleum've melinum, &c. tamen oleum rosatum ab vnguento rosato separat lib. 3 simp. cap. vlt. Nam oleum rosaceũ est, cui odoramenta non sunt iniecta. Cui autem odoramentorum aliquid iniectum est, non oleum, sed vnguentum cognominant: hæc Galen. Vnguentum tamen etiam cum cerato magnam habere affinitatẽ docet Gal. lib. 4. sani. tuen. Quodcunq; (inquit) oleum, cui medicamenta alia, vt betæ albæ radix & similia incocta vires & qualitatẽ suam tradiderint, vnguentum fiet, si in id, vt loco melius hæreat, in ieceris vel ceræ solius partem quartã, vel etiam resinæ partem duodecimam, vel strobylinam, pineam, abietinam, terebinthinam, aut humidam pini resinam, aut eam, quæ in fictilibus habetur, aut φρυκτὴν, id est frixam.

Vnguentum palmeum ad vulnera cruenta, tumores pestilentes, & exituras, vsta, rupta, contusa, & inde nata ecchymomata. Recipit olei veteris, lithargyri, ana li. iij. axungiæ veteris purgatæ à membranis & sale, libras duas: chalciteos vnc. iiii. liquatis igni axungia et oleo, in vase stannato, asperge lithargyrum & chalcitin, mouendo continenter tribus palmæ ramis recentibus: & co

E *que ad iustam crassitudinem, iniecto ipsi inter coquendũ, ramo palmæ vno recenti minutim conciso.*

ANT. VNguentum palmeum, valens ad vulnera, vbi est sanguis, & apostemata pestilentia, & exituras, & adustionem, & compressionem, & attractionem. Recipe olei veteris libras tres, axungiæ veteris, depuratæ a sale libras duas, lithargyrij libras tres, vitrioli vnc. quatuor, conficiatur sic, oleum & axungia mittantur in stagnato supra ignem, & liquefiat. Deinde addatur lithargyrium, & vitriolum, & ducantur continue cum tribus ramis palmæ, & accipe vnum ramum palmatum minutatim incisum, & intromittatur, & tam diu bulliat supra ignem lentũ, F factum de lignis siccis, donec inflammetur, & redeat ad suum statum, & inspissetur, & densitatem habeat.

Vnguentum palmeum, non est in vsu, licet quidam magistraliter eo vtantur.

Additio.

Istud vnguẽtũ nõ est in vsu sub isto nomine, verũ est in vsu apud chirurgicos sub nomine vnguenti de colcothar, & vocant Auic. & Serapio in prop. antid. vnguentum de calcadis. Summa medi. est res. iiij.

SYL. *Vel lithargyri auri, lib. iij. adipis porci purgatæ sale & membranis vnc. v. chalciteos viridis vnc. iiij. cũ ramis palmæ vel cannæ radice moueantur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Est idem cum Galeni emplastro diachalciteos.

ANT. G VNguentum aliud palmeũ. Recipe lithargyrij aurei libras tres: pinguedinis porcinę depuratæ a sale * vncias quinque: vitrioli viridis vnc. quatuor. Terantur palmæ ad libitum, & semper agitetur cum palma. & loco palmæ potest poni radix cannæ.

*lib.

Vnguentum aliud palmeum etiam non est in vsu. Summa medicinarum est res. iiij.

SYL. *Vnguentum ad scabiem expertum: axungiæ vnc. v. olei laurini, argenti viui, ceræ puræ, mastiches, thuris albi, ana vnc. ij. salis communis vncias octo: succi plantaginis, & fumariæ quantum sufficit. Ceram & axungiam nouam membranis purgatam, & oleum laurinum cum succis coque simul in vase stannato donec liquescat: tunc adde pul. salis, mastiches & thuris, cum percoctum* H *erit & ab igne ablatum, adde argentum viuum saliua extinctum, & pauco olei laurini spatha diu misce. Illinitur vespere ad dies octo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Suspectum est ob argentum viuũ, presertim prope partes principes: hoc si sustuleris, tutum erit, neq; inefficax.

Vnguentum citreum.

Recip. chrysocollæ vncias duas: caphuræ drachmam vnam: corallij albi vnciam semis: amenti dulcis vnciam vnam: vmbilici marini, tragacanthi, amyli, ana drach. tres: marmoris, crystalli, anthalis, dentalis olibani albi, nitri, ana drach. duas: iersę, serpentarię, vnciam vnam: cerusæ vncias sex: tragacantho & vmbilico marino simul tritis, cætera deinde cũ his terantur, cernantur panno tenuissimo, axungiæ porci recentis sine sale libra vna semis. & sepi caprini vnc. j. semis. & axungię gallinæ vnc. j. simul in vase duplici liquatis & colatis: addantur semper mouendo rudicula pul. prædicti, prę terquàm chrysocolla & caphura tunc addenda, cum omnia simul

feruebunt,

feruebunt: quando ab igne tollenda, & semper agitanda, donec refrixerint. In vna libra pul. sint libre octo axungiæ colatæ. Succus acidus duorum, aut plurium citreorum malorum. Vnguenta hęc si lassitudinem tollunt, μυρακοπα, & interdum absolute ἄκοπα vocantur Gale. lib. 4. sani. tuen. quale hoc illi est celebre. Acopum ex abietis semine ad coquendum, aut per halitũ digerendum succos in carne, & tota corporis mole congestos, crudos, vel acres, ad omnem lassitudinem, vel spontaneam vel alia ratione contractã: Abietis seminis exactè maturi (quale septembri mense in Italia colligitur) contusi, vt citius oleum sua vi & qualitate inficiat, modium Italicum quolibet anni tempore (nihil enim in ea re est discriminis) inijce in olei relaxantis (quale in Italia est Sabinum, alibi vetus) heminas Italicas, seu libras quinque & viginti, maceretur dies minimum quadraginta vel potius tres, quatuor, & etiam multò plures menses. Tunc semen expressum abijce, oleum linteo percola. Ei vtpote iam parciori misce ceræ libras quatuor: resinæ abietinæ, resinæ pineæ, ana vncias quatuor, vel harum desiderio terebinthinę. Coques verò commodius in vase duplici, aut igni lento prunarum non multarum. Acopum seu myracopum διὰ τῆς αἰγείρου τῶν ἀνθῶν, ex populi nigrę floribus, ad eadem efficax Ex floribus populi adhuc conniuentibus, sed modicè tritis, modius Italicus immittitur in libras quindecim, aut viginti olei Sabini, aut alterius tenuis citra adstrictionem: moue quotidie, potissimum cum sol feruebit, & in domo calida repone: celerius ita vis & qualitas populi in oleũ migrabit. Post duos, aut ternos menses floribus expressis & abiectis, oleum habes digerens per halitum sine morsu vllo, non minus quàm abietinum. Addere potes ceram & resinam quantam abietino. Si verò oleum expressum est crassius, & qui eo vsurus est, liquidiore medicamento delectatur, quinta vel etiam sexta ceræ pars suffecerit. Si verò seminis abietis & florum populi macerationem expectare non potes, oleum cũ seminibus vel floribus cõtusis mistum inijce in aquæ vel vini (si affectus adest podagricus vel articularis) partem quartam vel quintam, ne iniecta torreãtur, aut oleum vstionem odore referat. Percoque igni lento, donec aqua aut vinum totum coquendo vanescat. Quidam curiosius id parantes in vase duplici coquunt. Succos nõ crassos, nec lentos in cute & carne residentes dissipat, vt oleum chamæmeli, anethi, rorismarini per se vel cum cera & resina.

VNguentum expertum ad scabiem. Recipe axungię vncias. v. olei laurini, argenti viui, cerę mundæ, * thuris albi puluerizati, ana vnc. ii. salis communis vnc. viii. de succo plantaginis & fumiterræ ad libitum. confice sic, ceram & axungiam nouam & expurgatam a tela sua, & oleum laurinum mitte in stagnato cum succis, & pone ad ignem, & bulliant donec liquescant: & adde puluerem salis communis, olibani, & masticis, in supradicta quantitate, & bulliat vsque ad perfectam decoctionem, & postea depone ab igne, & adiunge argentum viuũ cũ saliua extinctum, & cum pauco olei prædicti, & misce bene cum spatula. & vnge palmam manuũ, & frica fortiter in sero, vsq; ad. viij. dies.

Vnguentum expertum ad scabiem secundum hanc descriptionem non est in vsu. Summa med. est. viij. res.

Post prædicta emplastra & vnguenta, videndum est de quibusdam vnguentis magistralibus conferentibus ad diuersas dispositiones, & primo ad scabiem humidam, cum qua coniunguntur escharæ & crustæ siccæ per totum corpus. Cuius hæc est descriptio. Recip. terebinthinæ lotæ cum aqua rosata. ℥. ij. terræ camæli drachmas tres, cerusę vnc. i. lithargyrij. ℥. i. ß. pinguedinis porci recẽtis vnc. iij. Fiat vnguentum in mortario absq; cera cum oleo rosato quantum sufficit, & aceto in parua quantitate. Et si cum prædicta scabie coniungitur pruritus intensus addatur sibi succi plantaginis. vnc. iij. Est enim conueniens prædictum vnguẽtum in scabie facta ab humore cholerico acuto mordicatiuo, vel ab alijs humoribus adustis, & salsis. Et si scabies esset plus humida, atque emanaret virulentia multa, addendum esset prędicto vnguento succi lappacij, vnc. ij. sulphuris, vnc. i. & fiat vnguentũ, vt supra dictum est. Ista etiam vnguẽta diuersificari debent & possunt ſm diuersas ætates dispositiones & tẽpora. Est & aliud vnguentũ magistrale conueniens & expertum ad rupturam seu herniam intestinalem. Est enim cõsolidatiuũ didymi dilatati per quẽ intestina descendunt ad oscheum seu bursam testiculorum. Cuius est hæc descriptio. Reci. picis naualis, aloes succotrini, mumiæ (& est liquor, qui emanat a corporibus mortuorum sepultorũ cum aromatibus, odoriferis) sarcocollæ, ana drac. ij. myrrhę, terebinthinę, lapidis hæmatitis, masticis, thuris, ana drach. ij. boli armeni, sanguinis draconis, ana drac. vi. lithargyrij, colophonię. i. picis grecæ, ammoniaci, galbani, ana drach. ij. cerę rubeę, & citrinæ, gallarum, charabæ, glutinis piscis, visci quercini, gypsi, ana drach. vi. aristolochię longę & rotundę, ana drach. ij. balaustiarum, psidiæ. i. corticum, maligranati, aluminis. s. scagliolæ, ana drach. i. acatiæ drach. ij. sepi hircini drach. i. & ß. consolidæ maioris & minoris & medię, ana drach. ij. cupularum glandium drac. iiij. sanguinis humani recentis vnc. vi. omnia ista incorporentur in aqua in qua pellis arietina cum tota lana succida sit per decoctionem liquefacta, pili etiam leporis contriti in multa quantitate apponantur, gummi vero primo dissoluantur, et cera postea agitentur cum spatula, & pulueres prædicti incorporentur cum eis & vsui reseruentur. Vnguentum ad tempora, frontem & nares ad somnũ prouocandũ cuius habetur descrip. ab Auic. prima quarti, & prima tertij ca. de soda, & est. Reci. olei de papauere, olei nenufarini, ana vnc. ß. opij, cassiæ ligneæ, croci, ana. ℈. i. fiat mixtura ad inuicem absq; cera & fiat inunctio de sero, quando vadit dormitũ. Vnguentum valens in passionibus frigidis stomachi, & doloribus eius factis à vẽtositate debilitata virtute digestiuę stomachi. Reci. oleorum absinthij, nardini, masticini, ablutorũ cum vino albo subtili odorifero, ana vnc. vnam, rosarum, corallorũ, caryophyllorũ, cinnamomi, ligni aloes, macis, mentę, schœnanthi, ana drach. i. misce, & fiat vnguentũ cum modico ceræ. Vnguentum ad extinguendũ supercalefactionẽ renum. Reci. oleorũ rosati & violati, ana vnc. i. sandalorũ alborum & rubeorum, ana drach. i. rosarũ, corallorũ, se. endiuię, portulacæ, ana drac. ß. succi semperuiuæ, lactucę, lactis caprini, ana. ℥. ß. aceti, & ceræ modicum & fiat vnguentũ. Vnguentum valens in declinatione ischiaticę post euacuationes. Reci. olei rutacei, vulpini, costini, laurini, ana vnc. i. mucilaginis, fœnugręci, & seminis lini, succi rutæ, & succi agni casti, calamenti, ana vnc. ß. bdellij, ammoniaci mollificati in aceto, ana drach. ij. castorei, drach. ij. ß. laudani drach. ij. pinguedinis pulli drach. ij. baccarum lauri, cimini, pulegij, asari, ana drach. ij. euphorbij, drach. i. picis naualis, drach. ß. sulphuris viui. drach. iij. fiat vnguentum. Vnguentum ad interficiendum vermes, & educendum eos, quod est multum in vsu, præmisso tamen clysteri ex lacte caprino aqua hordei & puluere zucchari: si ex ipso totus venter inungatur. Reci. olei de absinthio, de amygdalis amaris, ana vnc. vnam, succi foliorum persici, & matricarię, ana vnc. ß. rosarum, corallorum, farinæ lupinorum, cornu cerui adusti, ana vnc. vnam, aloes succotrini, drac. ij. quidam addunt de felle taurino drach. ij. & modicũ aceti & ceræ quantum sufficit, & fiat vnguentum, hoc tamẽ non cõueniret in acute febrientibus, sed hoc vnguentum cõueniret in tali casu. Reci. olei citoniorum, de absinthio ana vnc. vnam, seminis plantaginis, portulacæ & endiuiæ, rosarum, corallorum, cornu cerui vsti, farinæ lupinorum, ana drach. vnam, aloes succotrini, drach. ij. aceti parum, cerę quantum sufficit, et fiat vnguentum, inungatur etiam premisso clysteri.

MANARDVS de vnguen. experto ad scabiem.

Potens est. Sed caue ne ob argentũ viuum attingat propè mẽbra principalia addeq; mastichen.

Distinctio

[Margin notes: . san. | NT. | ticis. | Expertũ ad herniã. | Somni prouocatiuũ, | Vnguẽ. ad stomach. | Ad ischiat. | Cõtra vermes.]

DISTINCTIO DVODECIMA EST DE OLEIS.

SYL. *Oleum multis fit modis: nunc expreßione, nunc impreßione, cũ materiæ in ipso maceratæ, incoctæ, qualitatem suam & vires in ipso relinquunt: nunc resolutione, cum materiæ heterogenes in corpore conclusæ, & velut concretæ, vi caloris separantur, opera præcipuè chymistarum, de quo genere, quantum licet, agemus: plura autem si audire cupis, chymistas præceptores tibi adhibe, et cũ illis versare. Primũ aũt dicã oleorũ, q̃ per expreßionẽ fiũt, naturã et facultatẽ, ac extrahẽdi modũ, postea de cæteris, si per Dei gratiã mihi vita dabitur.*

SYLVIVS DE OLEIS.

Inter admouenda medicamenta composita, simplicissimum & vsu frequentisimum est oleum simplex & compositum, ex eoqne & aliis quibusdam ferè reliqua constant vnguenta, cerata, emplastra. Primum itaque de oleis dicere statui, postea de vnguentis natura, consistentia, & viribus tam propinquis, vt etiam hæc sæpe olea vocentur, μύρον μήλινον καὶ μαστίχινον, καὶ νάρδινον initio lib. 7. meth. quorum primum non multò post, & alibi oleũ vocat, nisi melinum, id est, cydonium sit vnguentum, & simul oleum, vt rosatum, & alia pleraque. Tertio loco de ceratis, quę iam consistentia duriore sunt, & emplastris omnium durisimis proxima. Oleum maximè propriè succus est pinguis ex oliuis tritis expressus, vel immaturis, quod omphacinon ob id & omotribes, id est, acerbum & crudum est appellatum, idemque refrigerans, & adstringens est: vel maturis, quod oleum commune dicitur: ac vtrunque vel insulsum est, vel salsum, & illotum, vel lotum idq; ad salem tollendũ, vel vt fiat albius, vel morsus expers. Vtrunque item, vel recens est, vel antiquatum, & ex hoc, vel illo agro, vt Sabino prope Romam laxat, tenue est, præsertim vetustum. Quæ olei communis differentiæ diligenter sunt obseruandę, vt medicamentorum ex his cõpositio iustior fiat: nam facultatibus secundum has differentias multum variant, ac composita quibus miscentur, plurimum immutant. Has igitur oleorum differentias, pręsertim omphacinum & commune, recens & vetus, domi serua (nam insulsum lotione, cum libet, promptè reddideris) vt cũ postulat vsus medici opinionem nunquàm frustreris. Oleum secundo loco abusiuè succus est oleaginus & fluxilis, ex quibusdam tritis, tum fructibus, tum seminibus, vt nucibus regiis, auellanis, moschatis, amygdalis vtrisq;, nuce Indica, anacardis, balano myrepsica, nucleo persicorum, præcocium, cerasorũ, prunorũ, pistaciorũ, strobylorũ, napi, sinapis, cannabis, lini, ricini, staphidos agrię, cnici, citri, arancii, pomorum, pyrorum, cucumeris, cucurbitę, melonis, citreoli, & aliis propè infinitis pinguem in nucleo ipso, vel semine ceu medullam sortitis. De quorum quibusdam pòst agetur. Nõ enim sunt omnia hęc in vsu. Huic generi proximũ est balsamelęon & petrelęon, vt post audies. Illa duo genera sunt simplicia, nec illis educendis ac exprimendis aliud misceri consueuit, pręterquàm ꝙ pauxillũ aquę quibusdã extrahendis miscetur, vt aliis oleum commune paucum. Est his affine genus tertium, quod est humor quidam oleaginus ignis vehementia extractus: humido etiã substantifico sępe mistus, idq; opera chymistarũ inuẽtum, siue id oleũ in capitellũ sursum tollãt, siue in vas subiectum mox defluat: quale ex liquoribus, succis multis, gummis, resinis, cera, melle, lignis resinosis permultis educitur. Quartum genus oleorum est omnino compositum ex simplicibus in oleo communi, vel alio maceratis, insolatis, incoctis: quod genus quia latisimè patet, de eo nobis pluribus est agendum, nõ modò propter huius multitudinem, sed variam quoq; in multis componendi rationem, quæ est propemodum vnica cuique prædictorum generum. Adde, quòd oleum philosophorum, & alia quędã mista sunt, & in tertiũ simul & quartũ genus incidũt. De prĩo gñe tãq̃ oĩb⁹ pspicuo nihil dicemus: de tertio pauca q̃dã hodie cõsueta: de secũdo & quarto dicẽdũ nobis est, q̃tũ rei ꝓpositę scop⁹ exigit.

ANT. 
Est enim multiplex oleorum operatio. Alia enim sunt, quæ per expressionem fiunt. Alia vero, quæ per impressionem, sicut quãdo aliquod materiale suscipit id quod in alio est secundum speciem suam. Alia quoque fiunt per resolutionem quando virtute caloris disgregantur, & constat ꝙ plurigena sunt in concreto occultata, & hoc maxime alchimistarum est. Et nos de his experiemur, quę possumus. Tu aũt aggredere alchimistas, & agitare cum illis. Primo aũt de naturis oleorum, & operationũ modis, quæ per expresionẽ fiunt de his, & de aliis, si Deus voluerit aggrediemur.

Hæc est duodecima & vltia distinctio huius antidota. in qua determinat de modo compositionis oleorum & de eorum virtutibus.

Fiunt enim olea q̃nq; per expresionem sicut exprimit ab oliuis, amygdalis, & similibus: q̃nq; per impresionem & virtutem quã recipit oleum ab aliqua re intrinseca secũ admixta, sicut q̃nq; aliquod materiale suscipit illud quod in alio est s̃m spẽm, vt est in oleo chamæmillino, & rutaceo. Fit etiam oleum q̃nq; per sublimationẽ, sicut in oleo de lateribus. Vltimo colligitur oleum per emanationem, ab aliqua re extrinseca sicut oleum balsami, quod a quadã planta emanat. Et oleum petroleum (vt dicitur) a quodã stipite fluit. Et de pluribus istorum facit mentionem, & hoc est quod in litera dicendo intelligit cũ dicit, Est multiplex oleorum præparatio.

F

MANARDVS de oleis.

Oleum dum absolutè legis, oliuarum intellige: & nouum, quòd etiam vim rerum in eo madentium facilè suscipit, & ita secundum genus à Mesue scriptum constituit. Tertium inter omnia efficacisimum, pauci norunt elicere, sed hi tantum qui artem chymicẽ vocatam callent. Hi enim sunt de quibus Mesue dicit, quòd vires, quæ sunt in concreto, id est, in composito occultæ, manifestas faciunt. Hos, chymistas scilicet, monet vt consulamus. Primũ & secundum genus omnes parare sciunt.

G *Oleum ex amygdalis dulcibus, asperitatem gutturis, pulmonis, & partium cæterarum etiam externarum lenit: duritiemq; omnem ac siccitatem iuncturarum, & partium aliarum emendat: ob id impinguat, hecticis confert, semen quoq; auget, ardoriq; vuluæ & vrinæ iniectum commodat. Fit autem hoc modo: Amygdalæ dulces cortice lignoso, & cute membranosa purgatæ, plurimum teruntur, in offas coguntur: horis circiter quinque loco calido cõtinẽtur, uel in uase duplici hora una coquuntur, aut sub calente arena, aut cinere, sacculo inuolutæ, & pannis, aliquandiu fouentur. Postea rursus teruntur, & sacculo conclusæ torculari exprimuntur, vel tritæ amygdalæ in vase quomodo maza subiguntur in aere calido, pauca calida identidem affusa. Hisque modis oleum exprimes largius torculari, quod assere inferno sit cauato & decliui versus emissarium: superno autem pro cauitatis magnitudine & forma gibboso, vt vndiq; ceu sigillo quodam amygdalæ æqualiter exprimatur.*

H

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum ex amygdalis dulcibus iure optimo primum omniũ à Mesue describitur, quòd sit tam alimentum (nutrimur enim solis dulcibus libro 4. simpli. cap. 9.) quam medicamẽtum ad multa efficax blandisimum, vsu frequentisimo consuetisimum, gratisimum, & velut quidam typus aliorum oleorum generis eiusdẽ. Ab eo igitur tanquam notisimo & vtilisimo rectisimè incepit. Asperitas gutturis & pulmonis vna est insita, & ex partis essentia profecta, brunchiis enim, quæ sigmoides sunt cartilagines, constat tota hęc arteria, vnde τραχεῖα, id est, aspera cognominatur, Gręcis eam ab arteria læui ita separantibus. Cum verò eadem intus sit lęuis admodum, sanis hominibus ob membranę cartilagines illas & ipsarum ligamenta vtraque integentis naturam, interdum aspera fit ac inæqualis, siue rugosa fiat ob siccitatem, siue eius superficiei humor aliquis largior quã ꝓ ipsius natura insideat, & ibi inæqualiter

liter affigatur & ficcetur, vnde tussis, raucitas, & sæpe etiam spirandi magna difficultas, interdum ęgrè curabilis: præsertim dum, vt cucumquę terreum excremētum accreuit, & œnophoro sordes crassa, sic ei pituita tandē agnata tenacius inhæret. Hanc aūt secūdam asperitatem, quę sola est pręter naturam, oleū amygd. dulciū sanat. Nā humectat siccitatē, (vt oleum cōe in ferro rubiginem omniū maximè emollit) & suo lentore siccationi nouæ multū resistit: præterea inæqualitatē explet quomodo succus portulacę glutinosus in hęmodia. Sed paulatim id velut lambendo est deglutiendum, non affatim deuorandū, vt paulatim eius substantię portio in asperā arteriam deerret: nō eam modò, quę collo anteriore sita est: sed, quæ eius portio ramosis propaginibus pulmonū substantiam totam, cū duobus alijs vasorum generibus intertexit, quas pulmonum nomine videtur Mesues intellexisse: quāuis pulmonum quoq; essentiā æquabilem magis & mollē, mediocri lētore reddat, ēt citra nutritionem, quomodo pinguis frictio cutem, ob id rectè addidit, corrigere asperitatē partium aliarū etiam externa. Nam hac in re oleo cōmuni non fuerit inferius, mirum ni etiam superius, ob essentiæ tenuitatem, qua vr̄ commune oleum vincere. Ob quam, non ob solam saporis gratiam, hodie & colicis, & nephriticis potui datur ad vnc. j. cum vini aromatiteos, aut similis sescuncia, aut vnc. ij. Pleuritidi & alijs thoracis affectibus propè omnibus illinitur, & collo vteri vel dolenti, vel ficciori, quàm vt extendi facilè posit, quantū fœtui pariendo satis esse posit. Quibus igitur cutis est asperior ob excrementorum ad eam expulsorum naturam, vel ob siccitatem, quę atrophię, ętati, viscerum intemperiei calidæ, & siccantium vsui superuenit, his oleū id saluberrimū est. Quam eius facultatem doctæ mulieres, cutim hoc oleo erugant. Duritiemq; omnem emendat. cùm enim modicè digerat, quia temperatè calidum est, durū tensione seu repletione mollit, vacuata per resolutionem eius materię parte aliqua. Cū verò sit moderatè calidum, vt dixi, etiam durum concretione à frigido excitata mollit, fusa & colliquata ea materia quam frigus coagulauerat. Cum deniq; humectet ēt secundo gradu, vt etiam postea fusius docebo, durū siccitate (quod maximè propriè durū appellatur) mollit, ac humiditate delibutum tractabile reddit. Ob hęc iūcturis podagricorū, & nodis arthriticorū emolliendis salubriter illinitur. Siccitatem partium ex atrophia, & iuncturarū ēt ex itinere multo, aut labore, illitū corrigit etiam potentius, q̄ oleum commune: pręterquam si quod essentiæ est admodū tenuis, quale Gale. vbique Sabinum prædicat. Adhibendū verò cū frictione molli, aut mollis & durę vt multę & paucæ media, quæ poros rarefaciat, & corpus calidum reddat ob id paratius ad oleum id tenuandum & attrahendum: quod planè coriorū concinnatores declarant. Corium enim crenatis assulis, & falcatis malleis, & flamma rarefaciunt, mox oleo & adipe calido largiter imbuunt. Quod autem eam siccitatem sumptum id oleum corrigat, planissimum est, quia alimentum est. Omne enim actu nutriens, corpus calfacit & humectat. Nec solùm corpori humidum dat alimentum, sed etiam mediocriter diuturnum, ob mediocrem illum lentorem, qualis in cremore ptissanę, & oleo communi. Quæ enim cum lentore coniunctam habent essentię crassitiem, vt suilla, diuturnius alimentum corpori exhibent, quàm quæ lenta sunt modicè simul essentię tenuioris. Impinguat verò non solum quia plenius nutrit, sed quia substantiam corpori tribuit parum igneam & aeream, quę multum habilis est per tunicas vasorum exhalare, & in adipem cōcrescere partium spermaticarum contactu. Rationes aliæ & causæ obesitatis huc afferri possunt ex lib. 6. san. tuendæ: & lib. 14. meth. & lib. 2. temperamentorum. Nec solùm adipem gignere, sed etiā carnem, natum est id oleum, quia ob dulcedinem promptè ab hepate trahitur, & in sanguinem bonum mutatur, quo partes omnes abundè nutriantur. Hæc addidi, ne putes tantùm corpus externum impinguare, si illinatur. Nam id corpus ab alio est pingue, non propriè, & in sua essentia. Hecticis & aliter consumptis, hac de causa est saluberrimū. Cum enim his facultates omnes non solę naturales sint imbecillæ, malè coquunt, nisi alimentum coctu & distributu est facile: quale est id oleum ob essentiæ tenuitatem coqui paratissimum, & distribui. Quanquam distributionis celeritatem hepar intendat ob eius dulcedinem. Adde, quòd etiam alimentū dat corpori, quod aliquandiu furori febrilis in hectico caloris resistat, vt cremor ptissanæ. Ad hęc cū calore sit temperatū, omnem intēperiem corrigit & cum humidum sit ad secundum ordinem, hecticis febribus est saluberrimum, non modò sumptū, sed etiam cum oleo violaceo mediocrem illum calorem obtundente, illitum spinæ. Semen auget, vt omne alimentum modicè calidum & humidum, præsertim si plenius alat: quæ omnia huic oleo inesse antè ostendimus: & fortasse etiam semen promouebit, præsertim ex recentibus amyg. aliorum fructuum recentium modo, semicocta humiditate abundantibus, quam ob cruditatem & lentorem esse nonnihil flatulentam, nihil miri est: sed flatuum vim exiguam facilè frangit vinum aromatites, ne sumptum colicos dolores, aut nephriticos flatibus à se excitatis geminet. Ardorem vteri & vesicæ etiam hodie vulgus appellat, cum menses, aut muliebre profluuium, aut vrina, calore, frigore, acrimonia, morsuq; alio quouis partes, quibus continentur, aut per quas vacuantur, lacerant, & tandem vlcerant, quam affectionem Gallorum vulgus eadem ratione coctionem vocat, sibiq; aliquam partem coquere ait cū materijs mordacibus, aut alia vlcerante causa lacessitur. Tales affectus adsunt cacochymis mulieribus & viris ex putri pituita, & sæpe ex calculo, etiam ex pure, ex arenulis, ex adusto in hepate & venis, vel renibus, lotio. Affectionem hanc oleum hoc tollit sumptū, sed imbecillius, quia in partibus quas permeat, alteratur, & multis alijs miscetur: potentius autem iniectum in vterum quidem μητρεγχύτῃ: in vesicam verò fistula ænea vel potius, vt nunc, argentea, quam vulgus ob id σύριγγα appellat. Lenit porrò ardorē hunc quatenus & ἐπικεραστικόν est (quod multis alijs qualitate insigni carentibus, & aliam vehementem obtundentibus est commune,) & ἐμπλαστικόν, meatus ipsos tanquam quodam tectorio illinens, ne corpus attingat humor ille mordax. Qua etiam causa in dysenterijs multū mordacibus & dolorificis, cremores & muccagines, & butyrum, & id genus alia glutinosa inijcimus: sed etiam crassæ essentiæ potius, ne corrumpantur facilè. Quę in capacitatem intestinorum promptò iniiciuntur, in meatum viri vrinariū ob angustiam & obliquitatem geminā, & viæ longitudinem (quę iniectionis impetū frangit & frustratur) inijci non possunt, cū ēt tenuia ægrè inijciantur, nisi siphunculo in meatum altius immisso excipiātur, & velut deducantur. Quòd meatus latera in se concidunt, & à sphinctere arctius vndique constringitur, quo tempore vrina non redditur. Ob id liquidissimum inijciendum, & tepidum, & meatu vrinario per balneum, vel alium quendam fotum dilatato, adiuuante, vt dixi, argentea vel ærea fistula prius meatui immissa. Mediam inter hæc duo naturam collum vteri obtinet, si rectitudinē & capacitatem intestini recti: obliquitatem verò & angustiā meatus vrinarij in viris spectas: nam meatus colli vteri, omnium triū est breuissimus. Quòd si in meatum mulieris vrinariū eadem affectio inciderit, ratio eius eadem propè habēda est, quę & vteri, nisi ꝙ graciliore est opus tubo. Hæc verò de corruptis intelligenda sunt. Quando nec virgines his vitijs sunt obnoxiæ, pręsertim fluxui muliebri: nisi quę religioni monasticę addictæ ex vita sedentaria, & magna parte ociosa pituitam putrem, largam, huius mali causam frequentiorē collegerunt. Hęc de facultatibus olei amygdalarum dulcium dicenda putaui, vt tāquam iter indicarem ei, qui in cæteris eius medicamentis idem pręstare voluerit: statuimus enim cætera leuiter, & velut canis è Nilo attingere, locosq; tantū indicare, ex quibus posit qui volet, rem ipsam pro dignitate interpretari. Depellat amygdalas, vt purius & syncerius sit oleum, & largius. Terit curiosè easdem, vt intus mersa humiditas promptius in apertum proferri posit: vt autem copiosius exprimatur, calfacit. Nam vt vetustate nuces & nuclei omnes oleosi magis à calore natiuo percocti euadunt, sic etiā ignis vel Solis calore semicrudæ humiditatis coctio acceleratur: aut saltem eo calore tenuata, liquata fluxilisq; magis reddita, foras tracta oleosa humiditas promptius, & largius exprimitur: quantoq; hic calor est valentior (modò oleū vrendo nō absumat) tātò expeditius. Ob id in vase duplici & sub calente arena, aut cinere hora vna calefecisse satis est: in aere autem calido, quinq; horis est opus. Porrò calefiunt amygdalæ vase duplici, impositæ scilicet postquàm tritæ sunt vasi vitreo, in vas aliud aquam calentem continens insidenti, ne ignis, aut aquę contactu & mistione oleum vitietur. Sacculo autem, vel stamine vulgari, & pānis inuoluuntur, & eadē ratione, & ne his materijs amygdalæ conspurcentur, etiam per sacculi inanes poros facilè ob tenuitatem incidentibus. Sed in vase duplici calefecisse fuerit satius, quòd hoc modo empyreuma, hoc est, vel ignis substantia, vel qualitas amygdalis minus misceri posit, & vitrum resudantem ex amygdalis calfactis succū nō ebibat, vt sacculus, panni, arenæ, cineres, bibula omnia. Adde quòd posis tutius calorem intendere in vase duplici, q̄ cineribus, aut arenis, calore sicco magis vrentibus, & consumētibus. Postremò visu per vitrum & aquam corpora diaphanea coniectare potes quando satis incaluerūt, & oleosæ sunt redditæ: quod indicium conuolutis & sepultis in cinere, & arena, amygdalis habere non potes, nisi recluseris. Neque tunc in offas velut panes quosdam cogere oportet, sed mox à mortario, vt tritæ sunt, in vitrum transferuntur. In aere autem calido mora longior nō modo rusat

Margin notes: ...simp. / ...& 3. ...ué.& ...met. / ...m, & ...tri- lib. 5. c. 3.4 / ...3. tēp. / ...simp. ...ho. 18. / ...1. feb. ...2. / ...simp. ...& 22.

rufat purgatas, & tritas amygdalas, sed etiam odoris gratiam, & saporis nonnihil dissipat: nisi etiam vitreo vase per calidum aerē calente includantur, tunc enim prętantius fuerit: sed cum plerunque sit opus celeritate nec hodie patetur potabile id oleum, nisi in affectum præsentem, & vrgentem, tot horarum inducijs frui non licet. Multo minus aqua paulatim affusa largior hic succus & fluxilis magis est reddendus, cum hoc modo compositum sit, & verius hydrelæum, quàm syncerum oleum. Ob id vase duplici calfaciendum potius est, quàm igni ipso, quàm aere, quàm affusa calente aqua. Qui modus hodie magis in vsu est, licet minus diu coquant, opinor, ob præcipitem necessitatis occasionem: qua etiam fit, vt amygdalas etiam non depellatas, sed electas, & recentes mox terant: deinde quarta horæ parte, aut etiam multo diu in vase duplici calfaciunt: post exprimunt, ex libra scilicet amygdalarum vna vnciam olei purissimi, aut sextantes tres, siue drach. sex, quòd si magna recalfacias, vnciam alteram extrahes. Sunt qui, vt properent magis, tritas in sartagine frigunt, sed parcius & ingratius, tostamq; substantiam redolens oleū exprimunt. Alij mola trusatili per candelarios exprimunt, sed ignobile, quale ex nucibus, linospermo, & similibus. Exprimit autem Mesues torculari infernè cauo, supernè gibberoso, vt exquisitè & æqualiter amygdalę sacculo cannabino, vel stamine vulgari concluso comprimantur: quomodò in articulis omnibus cauitas est, & ei æqualis ossis oppositi condylus, vt motio sit exquisita, non ob angustiam impedita, aut ob laxitatem incerta & errabunda. Cum tamen id torcular vndique amygdalis contiguum viam non det emananti oleo liberam, cauitatem totā occupante partium amygdalarum mole, partim gibba asseris superioris parte, mihi non admodum probatur. Rectius fuerit asserem supernum omnino æqualem & planum esse, & infernum: sed hunc ambitu circinato sensim cauari: vt in hunc velut canalē oleū vndique diffluat, & inde ob insitam grauitatem in emissarium parte decliui maximè excauatum. Qualia sunt nobis vinaria torcularia. Quāuis hodie adhuc Mesuæ torcular multis in vsu esse video, etiam ex ferro albo infernam cauitatem imitantibus, cum vel olea exprimunt, vel capos & perdices assas, vel triticum ad condimenta, vel alia. Torcularis tamen plani, & caui meminit Mesues in oleo laurino. Vtroque tamen torculari expeditum magis hodie est prelum libros colligantium: ob id vsu iam frequentissimo: ligna enim sunt duo quadrata, ferè fagina, aut tiliacea, longitudine tricubitali, crassitiæ palmi, in extremis cochleatim pertusa, transuersis per hos cochlearum velut capreolos, & cincinnos clauiculis insertis, quæ ferro tortæ ligna illa dum adducunt, quod in medio est, valenter premunt: dum abducunt, compressa liberant. Amygdalas igitur probè tritas sacculo cannabino nouo, aut stamine vulgari calfacto inuolutas, assicula etiam calfacta vtrinque muniunt, pòst dicto prelo tradunt, contrahunt prelum, & firmant, exprimuntque in vas subiectum oleum aere quantum licet calidissimo, vt prope ignem luculentum, vel si Aestas est, in sole. Sacculo autem opus est, ne amygdalæ diffluant, ac dissiliant: quomodò dum prelo vinaria solos vuarū acinos abiectis pediculis euulsos sunt pressuri, aut tela noua includunt, aut festulas lectatim intersternunt. Tela enim cannabina noua firmitate fili facilè amygdalas cohibet, prelique violentiæ resistit, minusq; est bibula, & adhuc hac minus stamen vulgare, ob pili caprini, quo contexitur, soliditatem. Vtrunque autem cum sit rarum, per nexuum interualla oleo viam prębet, substantiæ amygdalarum viam negat. Sunt qui horum loco etiam cilicio vtuntur ex seta equina contexto, quod prædictis non cesserit, nisi quòd propter panni huius crassitiem amygdalæ minus sentiūt vim preli, & oleum multum in magnis huius panni inanitatibus pigrum cessat. Prædicti verò panni tenues prelorum violentiam intercipiunt quidem, sed non cludunt, ac per medium breuius amygdalis recipi permittunt. Quòd si depellare amygdalas libet, cultello potius, quàm aqua vel calida, vel frigida effeceris, ne ob aquę mistionem oleum largius, sed aquosius & ingratius reddant. Adde, quòd calida virium aliquid dissipat. Non probo eos, qui frigendo pellem adurunt, postea rudi sacculo confricant, & depellant, quòd partim vrant, partim dissipent earum succum nobis expetitum. Ex his iam expressis, magna in panem coactum sub cineribus coctum, panis loco esse possit. Quod autem oleum amygdalarum dulcium quotidie vendunt officinæ ad litus partium dolentium, fit ex integris amygdalis, & magna ex parte ob vetustatem magis oleosis, ijsque mola trusatili, aut tractili contusis, & cilicio inclusis, & per candelarios expressis, cuneo valentius adacto: quo etiam ex nucibus exprimunt. Ob id etiam oleum nucum redolet ab his expressum, oleum amygdala. dulcium & amarorum. Hæc de modo extrahēdi oleum ex dulcibus amygdalis fusius sum per-

E sequutus, quòd is sit vtilissimus & huic oleo, & cuiuis alij ex nucleis, vel seminibus extrahendo: de quo postea paucis cum Mesue est agendum, si prius adiecero huius olei compositionem parum diuersam Gręcis autoribus fieri. Quæ exempla nobis in rem præsentem commodare non parum poterunt, & Mesuæ lucem non mediocrem conferre. Semodius ex amygdalis dulcibus vel amaris repurgatis & siccatis, pistillo ligneo in pila leniter tunditur in offas, & aquæ feruefactæ sextarius adijcitur: vbi verò hora dimidia humorem hauserit, vehementius quàm antea tunditur: mox tabellis premitur, & quod digitis tergentibus hęserit, concha digitis affricta excipitur. Pressis nucibus his, rursus aquæ hemina inspergitur, quam vbi ebiberint, similiter exprimuntur: singulas heminas reddunt singuli modij. Pistillo ligneo, non ferreo terendas obserua: in mortario autem æreo terimus interdum, & lapideo. Vides pręterea aquam affundi, quæ succum illum liquidiorem reddat, & paratiorem ad exprimendum. Sed id imbecillius multò fuerit, etiamsi postea oleum aquę innatans colligas. Nam sic mistum est aquæ, vt ab ea omnino absolui non queat, qualiter dum aquæ lauando oleum si immodicè agitatur, omnino misceri scribit Gal. Satius fortasse fuerit, si largius oleum expetis, oleū commune tritis amygdalis miscere, quàm aquam. Id quod in plerisque parum

F oleaginis ob naturam vel siccitatem facere cogimur. Verbosius de oleo amygdalarum dulcium egimus, non modò propter dictas prius causas, sed etiam quòd eius componendi modus multis sequuturus est communis: & qui modi oleo amygdalarum amararum ab alijs traduntur, hos Mesues ferè oleo amygdalarum dulcium tribuit. Paulus enim amygdalarum vnc. duas in olei dulcis sextario vno ponit, & coquit in vase duplici, & Dioscorid. sextarijs amygdalarum octo addit cotylas duas aquæ, & semihoram dimittit: deinde attritione facta maiore, cotylam aquę iterum miscet, idq; oleū ex amygdalis amaris. s. vtile Dioscoridi ad vteri dolores, præfocationes, euersiones, asthmata, calculosos, ægrè meientes, nephriticos, adhibet: vt nos hodie ex dulcibus expressum, & recēs potui damus in colico dolore & nephritico ad vnc. j. cū vnc. j. semis, aut vncijs duabus vini albi.

OLeum de amygdalis dulcibus, asperitatē lenit gutturis, & pulmonis, & partiū omnium exteriorum, & omnes duritíes, & siccitates membrorum & iuncturarum, & confert hecticis & impinguat & augmētat sperma. Et iniectum confert ardori vuluę & vesicę. Et modus operationis est. Reci. ex amygdalis mūdatis ab vtroq; cortice quātitatem quam volueris, & tere contritione vltima, & fac pastones ex eis: & dimitte in loco calido per spaciū sicut horarū. v. Deinde iterū tere, & pone in zaynari, & stringātur, & exprimant & emanabit oleū. Si aūt in vase duplici sicut p̄ horę spaciū coxeris, deinde impresseris in zaynari emanabit abūdantius. Atsi amygdalis tritis saccellos impleueris, & sub cinere calido, aut arena calida inter pānos sepelieris, et postea expresseris, abundabit oleū. † Modus opationis alius est, malaxent ī tina, sicut pasta malaxat, & sit domus ī qua malaxant calida, † & fundat desuper aqua calida parū, & stet pila decliuis vbi emanat oleū: & dum sic expresseris, abundabit, † zaynari aūt planta inferior sit habens concauitatem & emunctorium in parte decliuiori, & in inferiori parte sit globus iuxta formam capacitatis concauitatis, vt sigillet omni hora ambitu vacui, hic ergo erit modus formæ eius.

Istud est primū oleum quod fit ex expressiōe, temperatæ cōplexionis in caliditate, in humiditate autem transit primū gradū, est multū ī vsu propter eius vtilitates, lenit & humectat asperitates malæ complexionis siccæ principaliter

paliter gutturis & pulmonis linitũ ab extra, & per os assumptũ paulatim lambendo. Sed operatio eius principaliter est ad leniendũ partes pectoris, vnde cõfert tussi siccę, si ex ipso partes extrinsecę vbi costę situantur liniatur, cõfert ẽt iuncturis exiccatis, vt podagricis euenit qñ nodositates fiunt in eis, & summe cõfert hecticis, & cõsumptis, si spõdiles dorsi, & partes pectinis vngãtur ex eo, & maxime si cũ ipso fiat permixtio olei violacei stante febre hectica, & alia de adustis humoribus corpus consumẽtibus.

MANARDVS in oleum de amygd. dulcib.

Paulus quidem contundens vnc. ij. amygdalarum, ponit in sextario vno olei dulcis, & coquit in duplici vase. Fit autem ex amaris, non ex dulcibus, etiam ſm Paul. Aeginetam. Quidam metopion dicunt, ait Dioscorides, de eo tamen loquens, quod fit ex amaris: nã de hoc non scribit. MODVS operationis alius.) Modus hic similis est ei quem docet Dioscorides. ET fundatur desuper aqua calida.) Dioscorides pro octo sextarijs amygdalarũ, addit cotylas duas aquæ, & dimittit per semihoram: factaq; maiore attritione iterum apponit cotylam aquæ. ZAINARI.) Torcular intellige.

SYL. *Oleum ex amygdalis amaris, obstructa aperit, flatus resoluit & dissipat, etiam in aurium tinnitu, & tono auditum efficiente obtusum: asperitates lenit, neruorum dolorem mulcet, duritiem mollit, pannum faciei delet. Extrahitur vt oleum ex amygdalis dulcibus præcedens.*

SYLVII ANNOTATIO.

Adhibet verò Dios. ad vteri affectus, dolorem, pręfocationem, euersionem, & nephriticos, difficulter meientes, calculosos, asthmaticos, lienosos, rugas & ephelidas faciei, quas pani nomine interpres Mesuæ videtur intelligere: aut lentigines faciei, quas etiam idem oleum tergendo delet. Calidum igitur cum sit ad primũ ordinem ac humido & sicco temperatum, & amarum, nullam peculiarem habere facultatem videtur, sed amaris omnibus communem, calfaciendi, incidendi, tenuandi, digerendi, potenter tergẽdi, nullũ animal nutriendi, sed contrà potius enecandi, pręsertim lumbricos. Quibus facultatibus ea pręstat, quę ipsi Mesues rectissimè tribuit. Nam tenuando & tergendo obstructiones expedit, flatus vel in auribus frigidis natos, vel aliunde in ipsas ruẽtes, calore suo, & tenuandi vi ac digerendi dissipat, auditumq; ab his flatibus per aures tinnientibus difficilẽ, meliorẽ reddit: asperitates verò lenit tergendo humorẽ inęqualitatis causam. Neruosi generis frigidos affectus, & ab his dolores calore tenuante & digerente sanat, ac durum tensione mollit & cõcretione, minimũ iuuat durũ siccitate. Iisdem rationibus sumptum & iniectum frigidis vteri & aliarum partiũ affectibus prodest, tenuãdo quoq; ac tergendo calculosis & asthmaticis, crassam pituitam incidendo, tenuando, tergendo: & si à sola intemperie frigida est asthma, calfaciendo mirè iuuat, linctũ si recens est, & bonũ, & thoraci illitũ, pręsertim toto corpore prius vacuato, si vacuatione egere videbitur.

ANT. Oleũ de amygdalis amaris est aperitiuũ oppilationũ, carminatiuũ ventositatũ & resolutiuũ, & confert dolori aurium, & surditati, & sibilo, lenit asperitates, & delet pãnum faciei, & confert doloribus neruorum, & duritiem eorũ lenit, & modus compositionis eius est, sicut diximus de oleo de amygdalis dulcibus.

Oleum de amygdalis amaris in caliditate, ascendit ad primũ gradũ cũ virtute humectatiua, & aliqualiter desiccatiua propter amaritudinem, quæ est in ipsis, & ideo est aperitiuũ oppilationũ omniũ, vẽtositatũ carminatiuum, subtiliatiuũ, & resolutiuũ: vnde cõfert dolori auriũ a materia frigida, vel a vẽtositate, et cõfert surditati & sibilo resoluẽdo ventositatẽ, & oppilationes remouẽdo, & cõfert asperitati faciei remouendo lentigines in facie, & confert doloribꝰ neruorũ factis a causa frigida, sed vsus eius principalis est ad dolores auriũ p̃missa aliquali euacuatiõe, vt conuenit in ægritudine qualibet materiali.

MANARDVS in Oleum de amygd. amaris.

Dioscorides. Facit ad vteri dolores, præfocationes, euersiones, & inflammationes, cephalalgiæ, nephriticis, difficulter mingenti- A bus, & calculosis, asthmaticis, lienosis: rugas & ephelidas faciei cum melle & lilij radice, cyprino vel rhodino ceroto emendat, &c.

SYL. *Oleum καρύινον, id est, ex nucibus Regijs, flatus etiam crassos dissipat, tumores discutit, neruis attritis vel punctis, præsertim cum calce lota confert, scabiem emarginat. Fit vt oleum amygdalinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleosum quod parte vesca nucum pręsertim vetustarum facilè exprimitur, tenuium est partiũ: per halitũ digerit, siccat sine morsu. Ob id neurτωta, id est, neruorum puncturas & vulnera quędam eo sanant: gangrænas quoq;, carbunculos, ægylωpas sunt qui eodẽ percurant: quod vstis earum nucleis tribuit Diosc. Si verò ex recentibus est nucibus expressum, etiam subadstringit, & semicoctæ humiditatis adhuc aliquid retinet, quę in viridibus fructibus erat plurima. Καρύινον oleum vim habet eandem quam balaninon. Doctè igitur & ex Galeni sentẽtia scribit Mesues flatus discutere calore, tenuitate essentiæ, vi resolutrice, id quod experientia quotidiana probamus in dolore colico à flatibus. Nam iniectum cum vino generoso, aut sumptum potenter flatus discutit, & dolore tensiuo liberat. B Eadem ratione illitum, tumores discutit. Vi autem digerente & siccante sine morsu puncturas neruorum, & attritum, & scabiem sanat, id quod vt potentius præstet, calcem lotam miscet, quę siccat sine morsu, & digerit. & cũ ambo tenuis sint essentiæ, in vlcus totũ permeat, non hęret in aditu modo adstringentiũ & emplasticorũ, quæ facultates siccantes sine morsu, & digerentes, quantũ prosint puncto neruo, docet Ga. lib. 6. methodi, & libr. 3. c. ph. g. & quo tempore vtiles.

ANT. Oleũ de nucibus crassarum ventositatũ est resolutiuum: & confert tumoribus & contritionibus neruorũ, & puncturę eorũ, & ꝑprie cum calce lota: & confert scabiei: & modus compositionis eius est sicut diximus.

Oleũ de nucibꝰ nõ est ĩ vsu, nec ꝑparatũ reperit: tñ virtus eiꝰ est sicut virtus olei de amygd. dulcibus nisi ꝙ in eo sunt q̃dã ꝑtes acutę nitrosę & salsę mordicatiuæ, intm̃ ꝙ C qñq; nuces comestę vlcerãt ꝑtes gingiuarũ linguę & palati, quapp aliqualiter tẽdit versus cõplexionẽ calidã, et siccã, licet siccitas pręd ominetur. Additio.

Nux crassa. i. vsualis, videlicet illa, q̃ comedit de qua fit oleũ quo aliqñ vtimur ꝓ lumine faciẽdo loco olei lini, vel alterius, aliqñ ẽt vtimur in cibarijs loco olei oliuę, & hæc nux est illa, q̃ apud Dios. vocat̃ charia basilica. i. alexãdrina, Petrus de crescẽ. inqt, nux a nocendo dicta. eo ꝙ eius vmbra noceat alijs arboribꝰ. Ioã. Anglicꝰ ca. de dyscrasia calida hepatis laudat ipsam dicẽs. Nux hmõi salus ẽ, si sumit vt medicĩa. Si velut esca dat̃, nõ ẽ salꝰ ĩmo medicina.

MANARDVS in oleum de nucibus.

Καρύινον eandem vim habet balanino, de quo inferius Diosc.

SYL. *Oleum ex auellanis nucibus, dolores neruorum & arthriticos sedat. Fit vt præcedentia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cum λεπτοκάρυον, id est, nux tenuis Pontica auellana & Prænestina quoque à locis vbi luxuriat dicta, fit terreæ magis & frigidę substantiæ, quàm Regia: tamen nonnihil caloris habet quo resoluit, estq; anodyna, & sua sicca substantia humoris arthritici portionem absumit. D Ne credas Mesuæ interpreti hoc calidum secundo gradu affirmanti, caryinum autem primo, in quo siccum esse posit, hoc à substantia salsa & nitrosa, illud à terrea cruda. Addit Rasis in suo Antidotario, contra venenum, & morsus serpentum valere. Quam facultatem nucibus Regijs tribuunt Diosc. in nucibus, & Ga. lib. de euchymia & cacochymia. Bibi quoque vtiliter in articularijs morbis addit Manardus.

ANT. Oleum de auellanis, & confert dolori arthetico, & dolori neruorum, & eius modus est sicut diximus.

Oleũ de auellanis nõ est in vsu: eiꝰ tñ cõplexio est calida versus ſm gradũ, cũ aliquali siccitate. Additio.

Istud oleum describit Rasis in proprio antid. quod valet contra venenum & morsus reptilium.

Manardus

MANARDVS in oleum de auellanis.

Non valde differt ab oleo nucum. Bibitur autem vtiliter in articularibus morbis.

SYL. *Oleum ex chrysomelis, aurium, ani, hæmorrhoidū dolorem sedat, tumores prædictarū partium & vulnerum digerit, linguæ impedimentum corrigit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Manar. Distinguit tñ Gale. in alimētis. Nuclei præcocium, vt amygdalarū dulces quidam, alij amari. Aphor. 32. lib. 6.

Oleum ex nucleis malorum aureorum (quæ etiam Armeniaca & præcocia dicūtur, suntq; generis persicorum) mordet, aperit, resoluit potentius, q̃ oleum amygdalarū amararū: ob id hæmorrhoidas siccas, aperit & vacuatione facta dolorē lenit: præsertim quod ex eorum amaro nucleo extrahitur. Nam ex dulci est imbecillius. Resoluta item materia in auribus, & alijs partibus tumefactis collecta, mitescit dolor, modò fluxionis initium non sit, nec corpus ac caput plenum. Vulneribus autem præsertim magnis, aut in parte sensu exacto prędita, vt neruo, superuenire tumores, & phlegmonas abundè docet Gal. lib. 6. meth. & lib. 3. c. ph. gen. & Aph. 2. lib. 5. Conuulsio ex vulnere lethalis est. Linguæ autem impedimētum τραυλωσιν, id est, balbutiem à multo humore natam, intelligere videtur Mesues, quam id oleum, & ortui neruorum septimæ coniugationis linguam mouentium, & ipsis faucibus foris illitum, & ore retentum, incidit, tenuat, terget.

ANT. OLeum de chrysomelis sedat dolorem ani, & hæmorrhoidarum: & resoluit tumores in eis, & tumores vulnerum, & impedimenta linguæ & dolores auris. Et modus compositionis est sicut diximus.

Oleū de chrysomelis. i. de nucleis chrysomilorū nō est in vsu, sed esset cōueniēs oībus dispōnibus quibus conuenit oleū de amygdalis amaris: verū est ꝙ est maioris mordicationis, & aperitionis ac ēt resolutionis: & ēt principaliter cōfert ad aperiendū hęmorrhoidas siccas. vnde est sedatiuum dolorum euenientium in partibus illis.

MANARDVS in oleum de chrysomelis.

Sic vocant, quæ Græci Armeniaca, & Latini præcocia: ex quorū nucleis hoc oleū paratur, qui sunt & dulces & amari sicuti amygdalarum, nec viribus multum ab illis euariant.

SYL. *Oleum de Persicis obstructiones aperit, aurium et sedis ab hæmorrhoidibus dolores ac tumores sanat, vermes necat. Fit vt prædicta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum ex nucleis persicorum, ꝙ amari sint, idem pollet, quod oleum ex amygdalis amaris: facultate scilicet amaris omnibus cōmuni præditum, calfaciendi, tenuandi, incidendi, digerendi. Quo fit vt amarorum omnium more tollat obstructiones venarum mesaraicarum, hepatis, lienis, renum, sumptum, sed etiam admotum, vt nuclei ipsi esu vel potu ex vino sumpti. Aurium dolores omnes à materia lenit ipsius per resolutionem vacuatione, quo scilicet tēpore digerentibus vtendum est, cùm cessauit fluxio, & corpus atq; adeò caput est purum. Si verò sint ab intemperie calida sicca dolores, per se exacerbat, contrarias intemperaturas corrigit. Idem iudicium de sede ab hæmorrhoidibus dolente, modò inflammatio, & ea incipiens, vel augescens, aut vigens non adsit. Rimis etiam sedis mederi docet Rasis in antidotario, & cephalalgiæ: quam scilicet causæ dictis similes excitarunt, quomodo oleum ex vrendis nucibus exudans rimas labiorum & manuum sanat. Tumores omnes digerit vbi fluxio constitit, nec adeò crassa, lenta, impacta est materia. Frigidos præsentius iuuat, quàm calidos. Amara omnia sumpta & admota lūbricos, & vermes reliquos necare & educere totius substantiæ cōtrarietate demōstrat Ga. li 4. de simp. non solū ꝙ nullum animal planè amaris nutriatur.

ANT. OLeū de Persicis oppilatiōes apit, & cōfert dolori auris, & occidit vermes in eis, & linitur summe calidū, & necat vermes vulnerū, & cōfert dolori ani, & hęmorrhoidarū, & tumoribus eorū, & operatio eius est sicut diximus.

Oleū de persicis. i. de nucleis persicorū non est in vsu. Habet tamen virtutes quas habet oleū de chrysomelis.

Additio.

Oleum persicorum ẜm Rasim in antido. valet hemicra E nię & apostematibus aurium, mirabiliter etiam valet in fissuris ani & apostematibus.

MANARDVS in oleum de Persicis.

Valet etiam & potum & inunctum in renū affectibus, vermesq; & interficit & educit.

SYL. *Oleum balaninū terget, expurgat, obstructa liberat, auri iniectum, tinnitui, surditati, dolori, confert, strumas hepatis, & lienis scirrhum mollit, & digerit: affectibus frigidis neruorum & iuncturarū, spasmo, arthritidi medetur: alphos, lentigines, varos, maculas, cicatrices nigras, & reliqua cutis fœdæ vitia corrigit: aluū potu soluit, sed stomacho aduersatur. Fit vt amygdalinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Li.

Balanus myrepsica, id est, vnguentaria dr̃, ꝙ vnguentarij vtantur eius carnis succo planè inodoro, ob id apto ad odorem omniū recipiendum, vt insipida cucurbita omnibus saporibus, coloris expers cornea, & aqua suscipiendis coloribus. Expresso autem succo F reliquiæ terrestres ac duræ, sunt amaræ & subadstringentes: ob id incidunt, tergent, contrahunt, & stipant: ionthos, lentes, ephelin, pruritum, psωram, lepram, achoras, exanthemata sanant: lienem & iecur duratum liquant cum farina lolij, erui, vel alia siccante admota. Carnis drachma cum melicrato pota est vomitoria, & sæpe largiter per aluum subducit. Viscera omnia, maximè hepar & lienem ex oxycrato pota expurgat, cicatricibus decorem affert. Id oleum, siue succus nucum ex nucleo huius balani frequenter hodie exprimitur. Oleum balaninum maculas repurgat, lentigines, varos, & cicatrices nigras: aluum soluit, stomacho aduersatur: contra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est cum anserino adipe instillatum.

AN. OLeum de ben incidit, abstergit, mundificat, & aperit oppilationes, & iniectū per aures confert † surditati, & sibilo, & doloribus earum: & resoluit scrophulas iniectum similiter super apostemata dura, & splenē, & hepar. cōfert spasmo, & ægritudinibus neruorum frigi- G dis, & confert morpheæ & fœditati cutis, & vestigijs vlcerum, & lentiginibus: et confert doloribus iuncturarum. Et modus operationis est sicut olei de amygdalis.

Oleū de ben ĩcidit & abstergit nō est ĩ vsu. Additio.

Oleū de ben. i. de granis ben: hoc oleū a multis ignorāti bꝰ dr̃ oleū mustellinū, sed nō rectè. nā mustellinū dr̃ a musto. Mes. in simplicibus de ipso facit cap. & inquit, ben est granū almesus, & eius aliud magnū aliud paruū. Magnū aūt est in magnitudine auellanæ triangulatū. paruū vero est sicut cicer. & vtrūq; habet medullā vnctuosam, lenē, & albā, & apud Serap. autorita. Diosc. est fructus arboris similis tamarisco & fructus iste est similis auellanis. Auic. in secūdo cano. duo facit ca. de ben. vnū de ben scriptū cū vno e tm: & hoc est istud granū ex quo fit oleum præsens, aliud scribit cū duobus ee, & sunt ille radices quibus ge- H neraliter vtimur pro been albo & rubeo.

MANARDVS in oleum de ben.

Balaninum dictū, ventrē purgat. SVRDITATI.) Diosco. cū adipe anseris: sed stomachum lædit. Cicinum valet achoribus, scabiei, phlegmonæ, sedi, clauso vtero, cicatricibus, dolori auris, vermibus, & aquosis humoribus, per os sumptum.

SYL. *Oleum κίκινον Latinis ricininum, flatus crassos dissipat, pituitam crassam & lentā tenuat & incidit, et dolenti ab his uentriculo, tenuibus intestinis, colo confert: hydropem iuuat potum, clystere iniectum vel illitum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diosc.

Achoras, auriū dolores, scabiem, fœdas cicatrices, sedis phlegmonas, vteri euersiones & occlusiones iuuat. Auicen. v. cano. addit lentigines & panos delere.

ANT. OLeū de cherua crassas vētositates dissoluit, & carminat: phlegma quoq; viscosum attenuat:

tenuat: & confert dolori stomachi, & dolori colon & ileon cum virtute: & confert hydropisi inunctum, aut bibitum, aut clysterizatum. Et est operatio eius sicut diximus.

Oleum de cherua.i.de cataputia non est in vsu.

Additio.

Oleum de cherua.i.de cataputia, est enim cherua cataputia maior. Mes. de ipsa facit ca. sub nomie albemesuch, & dicit q est granum regum, & est ex eo aliud magnum: aliud paruũ. Auic.ij.cano.ca.de oleis inquit, oleũ de cherua est bonum lentiginibus, & panno. Idem in.v.habet duas descrip.de hoc oleo: vnum est compositum & aliud simplex, hoc possumus videre veritatem, q ben non est cataputia, vt dicunt multi.

MANARDVS in oleum de Cherua.

Græci cicinum vocant. Valet achoribus, scabiei, sedis inflammationibus, vteri euersionibus & occlusionibus, fœdis cicatricibus, atque aurium doloribus.

SYL. *Oleum de cnico, obstructa liberat tergetq; ob id ictero dolenti à materia frigida, ventriculo, colo, thoraci, pulmoni confert, hisque partibus expurgatis, vocem claram reddit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huic Diosco. tribuit vires olei ex cocco gnidio purgato & tuso, sed imbecilliores, hoc est, aluum potu purgandi.

ANT. Oleum de carthamo confert hicteritiæ, oppilationi, & dolori stomachi, & dolori colon: & confert iuuamentum manifestum oppilationi pectoris & pulmonis: & mundificat ea, clarificat vocem. Modus operationis eius est sicut diximus.

Oleum de carthamo non habetur in vsu.

MANARDVS in oleum de Cartamo.

Diosc. cnicelæum vocat: valetq; idem, dicit, quod cocci gnidij, sed esse imbecillius.

SYL. *Oleum ex nuce Indica dolori neruorum confert, thoracem & pulmonem lenit, et inde claram vocem facit, impinguat etiam, & sperma auget.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum Græcis indictum, cõceptui valere creditur. Hodie ad seminis incrementum ferè vsurpatur.

ANT. Oleum de nuce indica cõfert dolori neruorum, & lenit pectus & pulmonem, & clarificat vocem, & impinguat, & addit in spermate. Et eius operatio est sicut diximus.

Oleum de nuce indica non est in vsu.

MANARDVS in oleum de nuce Indica.

Huius nõ meminerunt Græci. Valere nũc creditur cõceptui.

SYL. *Oleum de cerasis arthritico dolori mire confert, terget: ac expurgat: ob id calculũ à renibus & vesica expellit: panos, lentigines, & cætera cutis fœdæ vitia delet.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum vires habet aliorum ex nucleis, aut seminibus amaris expressorum, qualia sunt persicorum, amygdalarum amararum, chrysomelorum.

ANT. Oleum de cerasis articulorũ dolori confert cũ virtute, & mũdificat & abstergit fœditatẽ cutis: & delet pannũ & lentigines, & iuuat ad expulsionẽ lapidis, qui in renibus & vesica est. Et eius operatio est sicut diximus.

Oleum de cerasis, id est de nucleis cerasorum non est in vsu. In operationibus tamen conuenit cum oleo de persicis & de chrysomelis.

MANARDVS in oleum de cerasis.

Mirabile esse dicitur in renum doloribus & calculo.

A

SYL. *Oleum ex nucleis cerasi syluestris eadem præstat, sed efficacius.*

ANT. Oleum de almahaleb fortius est in omni re quam oleum de cerasis. Et eius operatio est sicut illius.

Oleum de almahaleb non est in vsu, & est almahaleb granum cerasi siluestris.

MANARDVS in oleum almahaleb.

Quidã dicũt esse cerasum syluestre. Cõficiẽda vtraq; ex nucleis.

SYL. *Oleum ex seminibus citri & arancij, dolori arthritico, & succedenti tumori confert: lapidem renum & vesicæ expellit. Fit vt prædicta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Idem est in pestilentia alexiterium, & lumbricos necat potum & illitum.

B

ANT. Oleum de granis citri, & citrangulorum, confert dolori arthetico, & tumoribus superuenientibus, & sunt lelenge: & expellit lapidem renum & vesicæ. Et eius operatio est sicut diximus.

Oleum de granis citri non est in vsu.

MANARDVS in oleum de granis citri.

Valet in pestilentia, & vermes interficit potum & inunctum.

SYL. *Oleum ex pistacijs, & strobylis, hepatis & renum dolores potẽter lenit: hepar impinguat, sperma auget potum, sed stomacho nocet. Fit vt prædicta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Forte oleagina substantia, quod oleis omnibus & pinguibus est commune, tota tamen sua substantia stomacho amicum videtur vsu quotidiano.

Addit Rasis tussim & thoracis dolorem mitigare, & intemperiem frigidam emendare.

C

ANT. Oleum de fisticis, & pineis impinguat hepar, & confert doloribus eius: † stomacho tamen nocet, & confert dolori renum potenter, & auget sperma. Et eius operatio est sicut diximus.

Oleum de fisticis & pineis non est in vsu, nec præparatum reperitur.

Additio.

Oleum de fisticis sm Rasim valet tussi & dolori pectoris & hepatis & frigidæ complexioni.

MANARDVS in oleum de fisticis.

Pistacia Græci vocant. STOMACHO tamen nocet.) Hoc non credo.

SYL. *Oleum laurinum ad partium omnium cerebri, neruorum, articulorum, uentriculi, cœli, hepatis, lienis, renum, vteri, affectus frigidos, & dolorem his succedentem: sic fit, Baccæ lauri maturæ & recentes teruntur in pila, ex aqua in lebete coquũtur, post torculari plano, nõ cauo exprimũtur in vas subiectũ, in quo aqua supernatãs oleum colligitur. Affusa calente aqua iterũ teratur, & exprimãtur torculari caudto, colligatur oleũ, & reponatur.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum est calidum, essentiæ tenuis, aperit, mollit, discutit, ob hæc intemperaturam omnem frigidam solam, & cum pituita, vel flatibus sanat, & ab his colo dolẽti clystere infusum, mirè prodest, vt spinæ dorsi illitum, paralysi & horrori febrili, tum omnibus neruorum vitijs, algoribus, lassitudinibus, catarrhis, aurium doloribus, renum frigidis affectibus. Alij parte æquali oliuarum maturarum mista, & ambobus simul tritis, oleum laurinum exprimũt, sed imbecillius: aliter mistis alijs componi docet Diosc. Simplex vtilius idem censet, & quo recentius & viridius colore, amarissimum est & acre. Ex Gallia Narbonẽsi vtribus, vti commune, aduehitur, vnguento similius, quàm oleo.

Oleum

ANT. OLeum laurinum confert dolori hepatis & hemicraneæ frigidis: & dolori neruorũ, & iuncturarum, & confert † neruis lęsis a frigiditate, & confert † dolori stomachi, & dolori colico, & renum, & dolori matricis, hepatis, & splenis, & dolori viscerum. Et modus eius est talis. Accipe de granis lauri maturis quantum volueris: & dũ adhuc sunt recentia tere in pila, & fac bullire cũ aqua in caldario. Deinde exprime in zaynari plano nõ habẽte cõcauũ, & collige ex aqua quod supernatat oleũ. Deinde iterum exprime grana contrita in zaynari habente vacuũ, & infunde aquam calidam & collige oleum. Et repone & administra vbi oportet.

Oleum laurinũ quod per expresionẽ fit, est multum in vsu, & principaliter cõuenit omni malę cõplexioni frigidæ materiali, & nõ materiali, vñ confert doloribus hepatis & hemicranæ, & neruorũ, & iuncturarũ factis a causa frigida: confert etiam dolori stomachi & dolori colico factis a similibus causis, vel a vẽtositate crassa. Est enim materierum crassarũ resolutiuũ & subtiliatiuũ: & quandoq; ponit in clysterijs in cura colicę factæ a ventositate crassa, aut a phlegmate frigi. inducente extensionẽ in intestinis. Est etiam conueniens ad inungendum nucham, spõdiles, & partes mollificatas in paralyticis.

MANARDVS in oleum laurinum.

Daphninon. CONFERT neruis læsis.) Omnibus etiam eorum affectibus. Dioscorides ei vim tribuit calefactoriam, apertoriam, mollificatiuam, solutiuam dolorum, horroribus qui fiunt in febribus, auris dolori, catarrhis. Purum fit ex granis ipsis puris: cõmixtum accipit tantundem oliuarum maturarum. CONFERT dolori stomachi, & dolori colico, & renum.) A frigiditate scilicet factis & inflatione.

SYL. *Oleum ex baccis viridibus terebinthi, vulnera glutinat, spasmo, tetano, duritiei neruorum confert, ob hæc multis emplastris miscetur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Mirum est Dioscoridi hoc refrigerare, & adstringere cũ calidũ sit reuera & modicè adstringens. Fit vt laurinum.

ANT. OLeũ de granis viridibus, & est albotin, cõfert sigillationi vulnerũ, & est materia emplastrorũ multorum, & confert spasmo, & tetano, & duritiei neruorũ. Et modus operationis eius est sicut olei de granis lauri.

Oleum de granis viridibus producentibus terebinthinam non est in vsu.

Additio.

Et est granum viride fm Auic. in secundo cano. fructus arboris terebinthi, vnde terebinthina colligitur, nõ est autem resina, vt quidam putauerunt.

MANARDVS in oleum de granis viridibus.

Id est, de fructibus Terebinthi.

SYL. *Oleum lentiscinum ex baccis lentisci, stomachum, partes neruosas, iuncturas laxat, & musculos roborat; fit vt laurinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Scabiem iumentorum & canum sanat: pessis, acopis, leprarum medicamẽtis est vtilissimum, sudores cohibet. Ineptè scincus pro schino legitur. Nam è scinco oleum si fiat, compositum est, neque horum aliquid præstaret.

Oleum mastichinum è mastiche, gummi lentisci recente trita exprimitur, mediocriter calfacit, adstringit, emollit: ad omnia vuluæ vitia efficax, stomachi prominentem duritiem, cœliacorũ, dysentericorumq; cruciatus leuat: faciem emaculat, & colorem nitidum facit optimum. Myrteum è baccis myrti nigrę syluestris, aut satiuæ maturis bene tritis ex aqua coctis similiter exprimit. Diosc.

E verò succũ ex folijs myrti alterutrius mollissimis tusis expressum cũ oleo omphacino coquit, vel cũ oleo & aqua: deinde quod supernatat oleũ cõcha colligi iubet: adstringit, siccat: ob id epuloticum est, achoras sanat & sedis rimas, sudores cõpescit. Potẽtius est & cõpositius, si malicoriũ, cupressum, cyperũ, iuncũ odoratũ cũ Diosc. recipiat. Efficacius est amarum oleosum, viride translucens, olens myrtum. Myrteum aliud est Mesuæ in tertio genere.

OLeum de * scinco, stomachum & membra neruosa confortat, & iuncturas laxas, & carnes robustas reddit, & fit sicut oleum de lauris vel oliuis.

Oleum de scinco non est in vsu. Additio.

Scincus fm Dios. est animal quod in India inuenitur.

MANARDVS in oleum de stincho.

Pro stincho credo legẽdum schino. Est autem σχῖνος lentiscus, ex cuius fructu fieri oleum docet Dioscorides: sanareq; scabiẽ iumentorum & canum, sistere sudorem, misceri pessis, acopis, & his quæ ad lepram communiter prosunt. Conueniunt tamen remedia Mesuę potius mastichino.

F *Balsamelæon, id est, oleum balsami plantæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agresti similis: cortice cuius partem orientem spectante scarificato, & vulnerato lachrymæ pingues destillant: ipsius scilicet balsami pinguedo. Alij plantæ huius surculos vere ineunte in pila terũt, in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleumq; balsami vocant. Sunt, qui surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant, in vase duplici coquunt, exprimũt, surculos nouos tritos immittũt, secũdo & tertio colant & recõdũt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleo veteri die vno maceretur xylobalsamum carpobalsamum recentissima: pòst arte chymistica oleũ extrahatur, fuerit nõ ignobile: vel xylobalsamũ recens in oleo veteri diebus quadraginta insoletur, vase duplici coquatur. Vires huius olei ab omnibus tã laudati à Mesue taceri mirum est: calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinandi hæc facultas veteribus indicta, facit ipsum hodie preciosum. Cætera ex Gal. in simpl. docui: notæ huius in Dios. opobalsamo. Id rarissimum, & ob id preciosissimũ. Quapropter Petrus de Ebano, Gulielm⁹ Platearius, Bartolomæus Montagnana oleum balsami composuerunt, viribus verò balsamo nihil cessurum. Alij folia, & semen, & lignum huius plãtę oleo insolant dies quadraginta, exprimunt, & seruant: sed viribus opobalsamo id multo est inferius.

OLeum de balsamo fit ex planta † longitudinis cubiti vnius, aut duorum ad plus similis rutæ agrestis. Cortici cuius si acciderit scarificatio, aut † scalpellatio, ex parte ortus solis, fluũt sicut lachrymæ pinguedinis, & est dimelbasen, id est pinguedo balsami. Et quandoq; accipiũt palmites plantæ in principio veris, & terunt in pila, & coquunt in aqua, & exprimunt in zaynari, & vocat oleũ balsami. Et qñq; terũtur palmites & funditur super eos oleũ antiquũ, & ponitur in sole diebus. xl. Deinde coquatur in duplici vase, & iterũ innouãtur in eo alij palmites, & ita tertio. Deinde colatur & reconditur.

Oleum de balsamo quod per emanationem colligitur in partibus oriẽtalibus, est multũ in vsu: & eius cõplexio est calida cum virtute aliqualiter humectatiua. Est subtiliatiuũ, & lenitiuũ duritierũ: & maxime confert ad subtiliandũ & remouendũ vestigia turpia, & cicatrices, quę remanent post consolidata vlcera. Est etiã penetratiuũ valde ad partes profundas: & cõfert omni malæ cõplexioni frigidæ, & doloribus neruorũ & iuncturarũ, & permixtũ cũ alijs medicinis portat virtutes illarũ ad mẽbra intrinseca & remota: vñ permiscet & summe confert cũ medicinis vrinã prouocãtibus, assumptũ per os, vel inũctum ab

extra

Dupl meo bacci tibus turis coctis terũ i camẽ ex Ni * isch AN SYL ANT

extra in partibus renũ, pectinis, & colli, & vesicæ. Et nota ꝙ verum oleum balsami colligitur tpe veris: cum planta eius scinditur & exinde emanat: & sic collectũ est in parua quantitate. Alio modo accipiunt folia et semen huius plantæ, & per xl. dies in sole infunduntur in oleo oliuæ, deinde fit expressio talis olei, & tale in magna quantitate ibi præparatur: sed non est tantæ virtutis quantæ est primum.

MANARDVS in Oleum de balsamo.

LONGITVDINE vnius cubiti, similis rutæ agrestis.) Dioscorides magnitudine leucoij, folio rutæ simili, albiore. SCALPELLATIO.) Dioscorides, cũ vnguibus ferreis, dieb⁹ canicularibus. Et qñq; ego in oleo antiquo madere facio lignũ & fructũ balsami integram diem, extrahiq; deinde per chymicam artẽ oleum, & adseruari ceu opon balsami ad multiplices vsus. Modum tamen à Mesue vltimo scriptum valde etiam probo.

L. *Oleum sesaminũ impinguat, semen auget, asperam arteriam lenit, & vocẽ ob id claram reddit, multorũ praeterea oleorum aliorũ est materia: extrahitur vt amygdalinum, nisi quòd prius semen sesami excorticandum sic est. Id semen ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irrigetur, manibus fricetur: iterum irrigetur, donec madefiat: siccetur, modice assetur, sacculo aspero multum diuq; confricando excorticetur, corticibus expurgetur, molatur in farinam, oleũ exprimatur, vt ex amygdalis. Ex eodem semine non excorticato, sed assato & mollito in farinam, oleum quoq; extrahitur vt prius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id semen quod agros emaciat, in Italia seri desijt, ob eiusq; penuriam oleum sesaminum desideratur, cuius loco amygdalarum dulcium oleum substituatur: oleum id clarum candidum, & vsu cum cibis delicatissimum.

T. OLeum de granis sesami impinguat, & addit in spermate, & lenit durities & asperitates, & clarificat vocẽ, & lenit guttur, & est materia aliorũ oleorum multorum. Et modus compositionis eius est sicut olei de amygda. præterquã oportet vt grana sesami prius excorticẽtur. Et modus operationis eius est. Mundetur sesamus ab omnibus immũditijs: deinde roretur super ipsum aqua cũ sale pauco, & confricetur manibus, iterumq; roretur, donec madefiat: postea expãdatur vt exiccetur, deinde assetur assatione modica, & ponatur in sacculo panni asperi: & fricetur multum donec excorticetur, deinde mundetur à corticibus & molatur cum molis, & fiat alrachine: & de cætero trahatur oleum sicut de amygdalis. Et quandoq; trahitur oleum præterquam excorientur: & eius operatio est vt assetur primo sesamus: deinde molatur, & fiat athrachine: & trahatur oleum sicut diximus.

Oleum de granis sesami similitudinem habet in modo operationis cũ oleo de amygdalis dulcibus: non est in vsu nec præparatur.

Additio.

Istud oleũ qđ fit de granis sesami ĩgredit̃ in multis cõfectionibus, sed hodierni aromatarij nõ cognoscunt ipsum.

MANARDVS in Oleum de granis sesami.

Vox barbara altachine est, credo debere fieri veluti panes, vel quod non fiat perfecta mollitura. Sesaminon, ait Paulus, fit cõtusis & expressis, vel inspersis aqua calida, sesami granis.

YL *Oleum lini, spasmo, duriciei neruorum & iuncturarum, hæmorrhoidibus, sedis phlegmonis & rimis cõfert, ac dolori pulsatorio.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fit vt oleum sesami, sed lini semen non excorticatur: neruorum

A dolores sedat, viribus proximum est oleo chamæmelino, quibusdã in vsu est vice olei cõis. Quidã pleuriticis oleũ lini dederũt linctui aut potui, non sine vtilitate. Paratur hodie à candelarijs & olearijs molitorib. non à pharmacopolis. In moletrinis quoque aquaticis pauca aqua affusa extrahitur ad vsum lucernarum.

ANT. OLeum de semine lini, cõfert ad spasmũ: & lenit duritiem neruorum et iuncturarum: & est medicina magna ægritudinibus ani, sicut sunt apostemata & hemorrhoydæ, & rhagadiæ, & dolori pulsatiuo. Et modus operationis eius, est sicut olei sesamini, præterquam, ꝙ non oportet, vt excorientur semina lini.

Oleum de semine lini licet prępareť medicinaliter, raro tñ habet̃ in vsu, & habet similitudinem in complexione, & modo opationis cũ oleo de chamæmilla, & de anetho, & est anodinum, & sedatiuum dolorum in neruis.

Additio.

B Oleũ de semine lini est in vsu, & est duplex, vnũ quod solum fit ex semine ipsius, & hoc dr̃ oleum linosum purũ quod aptũ est esui, aliud fit cum aqua tñ non multũ, & illud dicitur linosum compositũ: hoc lucernæ aptum est.

MANARDVS in oleum de semine lini.

Vbiq; præparatur, quia videlicet ad alios vsus quàm medicinæ accõmodatur. Quidam dederunt pleuriticis, nec sine vtilitate.

SYL. *Oleum papauerinum impinguat, asperam arteriam lenit, febrium ardorem mitigat, & insomniam: fit vt oleum ex semine lini.*

SYLVII ANNOTATIO.

A febrium enim vapore calido sicco vigilias tollit, somnũq; frigiditate & humiditate conciliat, fronti, auribus, naribus, tẽporibus linitũ. Cõpositum aũt oleũ papaueris pòst scribendũ est vsitatius. Hyoscyaminũ oleũ ex semine albo hyoscyami recente, sicco, calida aqua sparso, insolato, trito, à Dios. exprimitur ad auriũ dolores, pessis etiam miscetur, ad emolliendum vtile.

C ANT. OLeũ de granis papaueris confert febri, & † sahare. & lenit pectus multæ asperitatis, & impinguat. Et fit sicut de semine lini.

Oleũ de granis papaueris satis est in vsu licet plus præparetur ſm descrip. quã ponit inferius: principalis ei⁹ operatio est ad somnũ prouocandum qñ causa vigiliarum est mala cõplexio calida cum ascensione vaporũ acutorũ ad caput, si ex ipso inungãtur tpa, nares, aures, & tota frons.

MANARDVS in oleũ de granis papaueris.

ET sahare.) Id est vigiliȩ. Hoc aliquando vidi paratum, sed ex lactucis semine nullibi. Vtrunque tamen vtile putauerim & introrsum & extrorsum, in somno ciendo, & doloribus præcipuè qui cum morsu fiunt, mitigandis.

SYL. *Oleum ex semine lactucæ idem pollet quod papauerinum, & eodem fit modo.*

ANT. OLeũ de semine lactucȩ valet, sicut oleũ papaueris. Et modus opõnis ei⁹ ẽ sicut illius.

D Oleum de semine lactucæ non est in vsu: magistraliter tñ cõueniret ad remouẽdũ malas cõplexiones calidas.

Oleum ex semine cucurbitæ, cucumeris, melonis, citreoli, phlegmonis viscerum, & ab his febribus ardentibus cõfert, vrinæ ardorẽ ualde mitigat. Possunt ex singulis horũ per se extrahi, vel pluribus, vel omnibus simul, excorticatis tamẽ seminibus, sesami seminum modo. Ex pluribus alijs tũ seminibus, tũ fructuũ nucleis, & fructibus, olea eodẽ modo exprimi possunt, q̃ vires eorũ ex quibus separantur retinent, & à nobis omittuntur.

SYLVII ANNOTATIO.

Quale est raphaninũ, melanthinũ, sinapinũ, cannabinũ, staphidis agriȩ. Quæ ẽt fieri pñt seminibus ipsis tritis & coctis cũ oleo, & cũ succo aliquo vires eoꝝ augẽte: vel, si est opus, remittẽte, vel saltẽ fouente, & olei adustionem ac seminis prohibente.

SYL. *Fiunt & olea per impreßionem, quæ ipsis oleis velut habili cuidam materiæ aliorum medicamentorum virtutem à sua ipsorum forma proficiscentem inserit, quomodo sigillum formam suã materiæ cuipiam ad eam suscipiendam habili imprimit. Hæc autẽ varijs fiunt modis, quos Deo adiutore tradituri sumus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleorum genus tertiũ facultatẽ recipit variam ex incoctis sibi variis simplicibus: propterea id iam est compositum, non amplius, vt priora duo genera, simplex: id Paulo μυρῶδες, id est, vnguentarium dicitur: est illi simplex, id est parum medicamẽ tosum, & paucis mistum: alterum compositum & medicamentosius.

ANT. Oleũ de semine cucurbitę, citrulli, et cucumeris, & melonis, cõfert febribus inflãmationũ, & omni inflammationi & ardori vrinę, & sunt efficacia. Et modus operationis eorũ est sicut diximus de sesamo excorticato, siue separatim, siue cõiunctim facere decreueris. † Ex multis aũt seminibus olea fieri possunt, & habẽt virtutem seminũ eorum, de quibus sermonem nõ edimus: & ex multis nucleis fructuum: silr & ex multis fructibus: quorũ operatio similis est eorum quæ diximus. † Fiunt autẽ olea per impressionem sicut imprimit forma sigilli in re habili suscipere illam et proprie quando aliquid stans, sicut materia ponitur in necessitate factum habile, vt suscipiat virtutem quam res alia sortita est à specie sua. & modi oleorum huius præparationis diuersi sunt: & nos harum diuersitatum modos multos trademus, si Deus voluerit.

Oleum de semine cucurbitarũ, melonum indorũ, citrullorum, nõ est in vsu: similem tñ habet virtutem cum oleo lactu. & violaceo &c. Additio.

Auic. in. v. cano. describit oleum de cucurbita, quod nõ fit modo quo fit istud. vide modum ibi si vis, etiã hic inferius ponet. Rasis tñ in proprio antid. describit hoc oleum de semine cucurbitæ, & aliorũ trium seminũ frigidorum.

MANARDVS in Oleum de semine cucurbitę, citrulli, & cucumeris.

Iussi hæc parari prę lotij ardore mitigando. EX multis alijs.) Vt ex semine hyoscìami, raphani, melanthij, sinapis, cannabis. FIVNT autem olea per.) Secũda pars, vbi alius modus docetur faciẽdi olea, ab initio à Mesue propositus. Paulus appellat hæc olea μυρώδη id est, vnguentaria, quorum quædam dicit simplicia, quædam composita.

SYL. *Oleum rosatũ completum roborat, resoluit cõmode, lenit, & sedat, fitq; ex oliuis maturis & folijs rosarũ completarũ: rude vero inflammationes extinguit, roborat, cogit, densat, fluxiones sistit, et materiarũ per corpus fluxũ cohibet, dysenterias potu insigniter iuuat, & fit ex oliuis immaturis, & folijs rosarũ nondum apertarũ. Hoc autẽ modo fit. Folia rosarũ rubrarum recentiũ trita quãtitate sufficienti, oleo ex oliuis, vel sesamino recẽti, & aqua fontana aliquoties loto, macera in vase uitreo obturato, diebus. vij. insola: coque tribus horis in vase duplici. Expressis folijs et abiectis, noua immitte: insola iterum dies. vii. coque ut prius: tertio idem fiat, Deinde aquæ infusionis rosarum dictæ in syrupis quantũ est oleum, misce, opercula, insola dies quadraginta, post excola, iterum diu insola.*

SYLVII ANNOTATIO.

Prima olei rosati compositio multis est in vsu: Parisiensibus aũt compositio Nicolai in ipsius Antidotario dicenda. Paulus rosarum

E rub. exunguatarum vnc. iij. olei omphacini sextario immittit vasi operculato, ne expiret: dies. xl. insolat, super tabulã reponit: alij non insolant, sed puteo imponunt: alij terræ infodiunt dies. xl. Tres vnguenti rosacei compositiones Diosco. Rosas quidã integris folijs, alij exunguatis, alij etiam forcipibus incisis, alij tusis oleo imposítas igni coquunt, colant, seruãt: alij dies quadraginta insolant in vase vitreo operculato, sine coctione: insolatus etiã in vase duplici est præstantior. Oleum rosatum veteres nominare cõsueuerunt, quod absq; odoramentis paratum est: quorũ si aliquid huic inditũ fuerit, non oleum, sed vnguentum rosaceũ nominant, in fine lib. 2. simpl. Oleũ rosatum optimũ conficitur ex rosis solis, sine frondibus, quæ plurimæ oleo omphacino sine sale parato plenius imbuantur, & infundant Vere, aut ineunte Aestate. Post annum aũt vetus est ac inutile. Id oleũ vim quandam repellentẽ habet, & repellentem, & mitigatoriam, & discussoriam: seu repellit, coquit, digerit omnia hæc mediocriter. Huic oleo quidam spissamẽta adijciunt, vt id diutius sit odoratum. Oleum rosatum audio fieri odoratissimum putrefactis mense vno rosis sub fimo in vase bene operculato. Eadem rõne ex mastiche vulgari, & rosis incarnatis, & moschatis, & similibus fieri posse confido odoratis. sine vllius olei mistione.

F ANT. Oleum rosatũ completũ, est cõfortatiuum & resolutiuum cõuenienter, lenitiuum, & sedatiuum. Rude vero est extinctiuũ inflammationum, cõfortatiuum, aggregatiuum, inspissatiuum, & prohibitiuũ cursuum, pp quod potentissimũ est potatum ad dysenteriã, & ad fluxum materierũ per corpus. Et differt cõpletũ à rudi, qm̃ completi materia est ex oliuis cõpletis & folijs rosarum cõpletarum. Rudis aũt materia est ex oliuis, quibus nondũ accidit cõpletio, & maturatio, & ex folijs quę nõ reserarũt nodos suos. Et modus cõpositionis eius est, vt accipiat oleũ de oliuis, aut oleũ sesami. recens lauetur cũ aqua fontium lauationibus pluribus. Deinde accipe

G † folia rosarũ rubearũ recentiũ contusarũ quantitatẽ sufficientẽ, & sepelias in oleo quod modo lauisti. & recõde in vase vitreo, et obtura orificiũ eius, et exponas soli p dies. vij. Deinde coque in vase duplici p hor. iij. Deinde fac permutationẽ foliorũ rosarũ, & vtere alijs recẽtibus: & dimitte p alios dies. vij. Deinde exerce coctionẽ in eo sicut fecisti prius & fac denuo permutationẽ foliorum rosarũ, & proijce sup illud aquæ infusionis rosarum quã tradidimus in ca. de syrupis, sicut *quantitas olei, & stringe orificium vasis, & dimitte in sole per dies. xl. Deinde excola & iterũ expone soli, & dimitte tempore extenso.

* qua[illegible]

Lib. [illegible] Lib. [illegible] c. ph. Lib. 3. c. p[illegible] Li. 3. p. init.

MANARDVS in Oleum rosatum completum.

H FOLIA rosarum.) Exungulata. QVANTITATEM sufficientem.) Græci determinant quantitatem, sed puto modum Arabum meliorem. Paulus sic construit. Rosarum rubearum exungulatarum, per diẽ vnã naturalem exiccatarũ vnc. iij. olei omphacini sextariũ vnum: obstrue diligenter vas ne expiret, expone soli p quadraginta dies, reponeq; nõ super pauimento, sed tabula. Alij non soli exponunt, sed in puteo ponunt: alij fodiunt sub terra quadraginta dies.

SYL. *Aliter quoq; paratur magis resoluens ex succi rosarũ & aquæ infusionis rosarum prædictæ, ana parte una: olei loti & parati, ut dixi, partibus tribus: foliorũ, rosarũ contusarũ quantitate sufficienti: hæc omnia in vase vitreo insola, vt dictũ est, post coque, folia rosarũ permuta, insola, vt diximus de permutando succo, & aqua infusionis rosarũ: idq; bis fiat. Postremo oleũ solum cum succo rosarum, et aqua infusionis earũ, in vase uitreo insola dies. xl.*

Modus

T. Modus operationis eius alius est, & acquiritur ex hoc quod fit resolutiuum magis. Accipe succi rosarũ, & aquæ infusionis rosarum prædictæ ana partẽ vnã, olei loti & præparati sicut diximus partes tres, foliorum rosarum contusarum quantũ sufficit: reconde in vase vitreo, et expone soli sicut diximus. Deinde operare de decoctione eius, & permutatione foliorũ rosa. & expone in sole secundum quod diximus de permutatione succi & aquæ infusionis, & hoc fiat bis. Vltimo vero oleum solum cum succo rosarum & aqua infusionis earum recondatur in vase & exponatur soli per. xl. dies.

L. *Vel amygdalas dulces purgatas, curiose tritas folijs rosarum tusis misce in offas, quas in aere calido horis viginti quatuor serua, tere, & subige continenter in mortario, affusa pauca aqua infusionis rosarũ calente: tandẽ torculari exprime oleũ, uasi uitreo impositũ opercula, et insola.*

Tertius modus operationis eius est. Accipe amygdalarum dulcium purgatarũ quantitatem aliquã, & tere in pila contritione vltima. Deinde quantitatẽ aliquam earum cũ folijs rosarum tritis, itera et fac pastones, et dimitte in loco calido per diẽ vnã. Deinde iterũ tere & malaxa in pila malaxatione vltima sine intermissione, & fundatur sup illud aquæ infusionis rosarũ calide parũ, & indesinẽter malaxa, & manabit oleũ. Vltimo vero malaxa & exprime in zaynari. Cũ autẽ expresseris totũ pone in vase vitri, & stringe os eius, expone soli: & vtere quãdo oportet.

SYL. *Quarto modo cum sesamo excorticato fit qualiter cũ amygdalis: sed rudi rosato aptiores sunt amygdalæ: completo autem sesama.*

Modus operationis eius quartus est ẽm ꝙ hic proxime diximus de operatione eius cum amygdalis. Hic tamen dicẽdum est fieri debere cũ sesamo excorticato. Sed amygdalæ sunt melior materia ad oleum rosatum rudæ, & sesamum ad oleum rosatum completum.

Sequitur de oleis quæ fiunt per impressionẽ, & virtutẽ receptum ex admixtione rerum extrinsecarũ, & primum est oleum rosarũ confortatiuum membrorũ, in quibus est mala cõplexio calida illam remittendo, & aliqualiter materiam resoluẽdo si dependet ab ea. Est enim oleum rosatũ ratione rosarum aliqualiter repercussiuum, & ratione olei virtutẽ habet resolutiuam. Cõponitur autẽ tribus modis, ut superius dictũ est in descriptione diamusci dulcis, quare ibi recurre, & aduerte ꝙ solũ primus modus est ille qui habetur in vsu, & qui pręparatus reperitur. Quidam antiqui oleum lauant cũ aqua fontis, uel cum alijs aquis frigidis distillatis vt plus reducãt ipsum ad complexionẽ frigidam.

Additio.

Istud oleũ apud nos est multum in vsu: ẽm autem Mes. est oleum rosatũ completum. ipse enim Mes. docet ipsum facere multis modis, sed primus modus est ille qui apud aliquos in vsu habetur: tamen cõmuniter præparatur ẽm modum Nicolai quem describit in antidotario.

SYL. *Oleum chamæmelinum, genus omne neruosum roborat, fluxionesq; inhibet vi sua modicæ adstringenti, mo-* A *derate resoluit: ob id dolores sedat. Fit vt oleum rosatum, sed ex oleo maturo, aut sesamino, vt dixi, extracto.*

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus florum sine albis folijs recentium, siccatorũ vigintiquatuor horis vnc. ij. sextario Italico imponit, vas tegit linteo simplici, vt transpiret, & quadraginta diebus insolat, post bene obturato vase reponit: ex siccis folijs in vase duplici coctis est imbecillius. Calidũ tẽperatè ad primũ tm̃ gradum vergit, humido sicco tẽperatũ. Initio colici, arthritici, & aliorũ dolorum est pręstantissimũ, quia parũ repellit, & modicè digerit, cum valenter digerentia plus nouę materiæ in partẽ alliciãt, q̃ veteris inaniant. Si tñ vehemens est fluxionis impetus, adstringente magis opus est. Vires laxandi tantum quibus febres prohibet, nõ ẽt adstri ngẽdi Gal. & tribuit.

ANT. Oleum chamæmillinum est oleum benedictum expertorum iuuamẽtorũ, Est enim resolutiuũ cõueniẽs, sedatiuum dolorũ. & est in eo prohibitio cursuũ materierum † propter stipticitatem eius modicam, & confortat neruos, B & cõfert doloribus eorum, & confortat neruosa omnia. Et modus operationis eius est sicut olei rosati, pręterquam oportet, vt fiat cum oleo de oliuis completo, aut oleo sesamino cum illis modis præparationum quos diximus.

Oleum chamæmillinũ est benedictũ propter eius multas vtilitates, nam est conueniens resolutiuũ sedatiuũ dolorum, prohibitiuũ materierũ propter aliqualem stipticitatem: & confortat neruos alteratos a frigiditate, confert doloribus iuncturarũ & dolori colico facto a ventositate, & communiter est conueniens in principio dictarũ dispositionũ: quia tẽperatæ est cõplexionis, non ascendens primum gradũ caliditatis cum aliquali humiditate & leui desiccatione: vnde ponitur inter medicinas anodinas temperatas declinans ad caliditatem.

Additio.

C Istud oleum est in vsu, sed eius modus apud modernos non est idem, vt docet Mes. verum est ꝙ faciunt ipsum sicut dictum est de oleo rosato. Ioan. anglicus ca. de dolore iuncturarũ ait. Item in gutta valet oleum chamęmilli. in quo coquantur flores hiacynthi crescentis in campis, & vocat istud oleum hiacynthi.

MANARDVS in oleum chamęmelinum.

Prohibet febres, vt Galenus testatur. PROPTER stypticitatem.) Galenus ei vim laxandi, non adstringendi, adscribit. Paulus sumit florum absq; albo, per naturalem diem siccatorũ vnc. ij. pro sextario vno Italico, & tegit vas linteo simplici, vt transpiret, & exponit soli per quadraginta dies, post bene obturato vase reponit. Vbi non habes flores virides, potes facere ex siccis, & coquere in vase duplici, sed erit debilius.

SYL. *Oleum violarũ, intemperiem calidã extinguit: ob id phlegmonas oẽs remittit, ac inde pleuriticos iuuat, asperitatẽ arteriæ, & pulmonis, et thoracis lenit. Fit quo modo rosatũ: sed ex oleo viridi, vel amygdalino, vel sesamino.*

D SYLVII ANNOTATIO.

Oleum ἰατὸν, id est: ex floribus violę nigræ vulgò Martiæ, frigidum, humidũ, tenuis essentię, lenit, & modicè aperit: clystere infusum ardorem febrium mirè sedat. Quibusdam placet hoc admonendum esse tm̃ phlogosi, & intemperaturæ calidæ soli: vt rosatũ intẽperaturæ calidæ cum humorum affluxu. Hepatis & renum caliditatẽ mirè sedat cũ aceto pauco, succo lactucę, santalo albo & cera exigua. Si oleum viride potest, omphacinon, seu ex oliuis immaturis expressum, vt videri potest (tale enim, vel aliud lotum frigidis oleis conuenit) amygdalinum vel sesaminũ ablutione in aqua refrigerante vires olei omphacini accipiant. Paulo fit hoc oleũ ex violis purpureis vel croceis, vel leucoio, insolat autem exactè operculato vase, ne transpiret, tm̃ dies decem, violis interea ter mutatis, additq; demum violas siccas.

ANT. Oleum violatum, inflãmationes sedat, vbicunq; sint, et lenit asperitates etiam pectoris, & pulmonis, & sedat apostemata calida, &

pleuresim. Et modus operationis eius est sicut olei rosati, excepto quod debet fieri cũ oleo viridi, aut amygdalino, aut sesamino cum illis modis operationum quos diximus.

Oleum violatum est frigidæ & humidę complexionis, & multum habetur in vsu. Est enim cõueniens inunctum ab extra malis cõplexionibus calidis, quæ non dependent à materia, sed vsus eius est cõiter ad vngendum renes, & hepar calefactos, si secum admiscetur modicum aceti & succi lactucæ, & sandalorum alborum, & cum modico ceræ fiat vnguentum, vnde sicut oleum rosatum cõuenit in malis complexionibus calidis depẽdentibus à materia cũ aliquali sua stipticitate. ita violatum absque stipticitate cũ aliquali virtute lenitiua et aperitiua habet virtutem maiorem in infrigidando, & per consequens est conueniens ad alterandam malam complexionem calidam à materia, nõ dependentem. vnde maxime est conueniens, & sic communiter est in vsu cum clysteribus lenitiuis, & hoc quãdo quæritur alteratio malæ complexionis calidæ febrilis.

Additio.

Istud oleum secundum intentionem Mes. fit sicut rosatum excepto quod debet fieri cum oleo de oliuis immaturis, quod omphacinum vocatur.

MANARDVS in Oleum violatum.

Iaton vocat Paulus, conficiq; dicit vel ex purpureis, vel ex croceis, vel leucoio. Et modus operationis vt rosati: non tamen tandiu in sole morari debet, secundum Paulum, sed dies tantũ decem: mutandasq; dicit ter violas, exacteq; claudendum vas ne trãspiret, addendasq; demum siccas violas.

SYL. *Oleum anethinum digerit, ob id dolores sedat: confert rigori febrili, spinæ, & partibus neruosis inunctũ accessionis initio: phlegmonas et scirrhos resoluit, somnũ itẽ cõciliat, & cephalalgiã mitigat. Fit ut oleũ chamæmelinũ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Flores anethi forcipe execti ex oleo dulci dies quadraginta insolantur. Paulus comæ florũ anethi vno die siccatę vnc. j. sextario olei imponit. Dioscor. anethi comæ lib. ij. & vnc. viij. in lib. viij. olei, & vnc. ix. vno die insolat, post exprimit & reponit. Nã magna in hoc mensura florũ hoc tempusculo satis virium suarũ oleo impertit: articulorum dolores Dioscoridi sedat, vtrunq; mollefacit & reserat.

Oleum anethinum, ex anetho maturo & viridi in vase duplici coctum, succos, nec crassos, nec lentos in cute & carne residentes digerit. In vase duplici aũt coquendum id, & Sicyoniũ, & chamæmelinum ẽt docet Gal. lib. 12. metho. Anethũ in oleo coctũ, oleũ facit anethinum digerens, dolorẽ sedans, somnũ cõcilians, crudos & incoctos tumores coquẽs. Est enim tẽperie propinquum pus mouentibus & coquẽtibus medicamẽtis, nisi quatenus illis est paulo calidius & tenuius, ob idq; digerens. Viride aũt capiendum, quia humidius, minus calidum, & ob id magis concoquit, & somnũ conciliat, sed minus digerit. In oleũ relaxans non adstringens, præcipue antiquum, immitte anethi quod videbitur satis: mox vbi in vase duplici tantisper calfeceris, dum mediocriter vim herbæ imbiberit, exprime, & repone.

ANT. Oleum anethinum † est sedatiuum dolorũ, resolutiuum, prouocatiuum sudoris: quare cõfert rigori febris inunctũ in spina & membris neruosis, prouocat somnũ, & cõfert dolori capitis: & † resoluit apata, et durities, & † modus operationis eius est sicut olei de chamęmilla.

Oleum anethinum est anodinum, & est in vsu, & similitudinem habet in virtute, & operatione cũ oleo chamæmillino, & in his adinuicẽ admisceantur, & non solum cõueniunt si membra extrinseca ex his inungantur sed etiam in clysterijs administrata. Additio.

Modus eius apud modernos est, accipiantur flores anethi, & similitudinem habet cum fœniculo & assimilatur plantæ ipsius, & ponantur flores cum oleo, et exponantur soli per. xl. dies. deinde vtere vbi oportet.

E MANARDVS in Oleum anethinum.

EST sedatiuum dolorum.) Dioscorides articulorum. Dios. pro lib. viij. & vnc. ix. olei, ponit florum lib. xj. vnc. viij. exponit soli diẽ vnum, deinde exprimit & reponit. Ego tamen nõ video quo pacto olei illa mensura tot florum sit capax, præsertim quum Paulus accipiat comæ siccatæ per vnũ diem vnc. j. pro sextario. RESOLVIT apostemata.) Mollificat & reserat vterum, inquit Dioscorides. MODVS operationis.) Potest parari cum anetho sicco.

SYL. *Oleum liliorum calfacit, resoluit, ob id à frigore dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum, vesicæ sedat, lenit, & coquit. Fit vt oleum chamæmeli: sed ex liliorũ floribus quod croceum est, abijciatur. Componitur item ex foliorum lilij vncijs octo: mastiches, calami aromatici, costi, carpobalsami, ana vnc. i. caryophyll. cinnamomi, ana vnc. semisse, croci drach. iij. Omnia præter liliorum folia aqua sufficiente vigintiquatuor horis macerentur,* F *semel aut bis ferueant. Tunc inijce olei dulcis, uel sesamini. lib. ij. & additis lilij floribus, in vase uitreo insola dies. xl. post colatum reponatur.*

ANT. Oleum de lilio cõfert dolori pectoris, & est sedatiuum dolorũ, qui fiunt à frigiditate, & cõfert dolori matricum, & frigiditati eius, & calefacit renes & vesicam, & confert colicæ. Et modus compositionis eius est sicut olei chamæmillini, prętterquam oportet vt citrinitas eorum tota abijciatur. Et secundus modus operationis eius est. Accipe ex folijs liliorum. vnc. viij. masticis, calami aroma. costi. carpobal. ana. ℥. i. caryophyl. cinnamo. ana. vnc. ß. croci. ʒ. iij. Omnia prę ter folia liliorũ infundantur in aqua sufficienti, G & dimittantur die ac nocte: postea bulliant ebullitione vna aut duabus. Deinde proijce olei sesamini super ea, aut olei de oliuis cõpletis lib. ij. & pone in vase vitreo cũ folijs: & dimitte in sole per dies. xl. Deinde cola & administra. Oleum autẽ de lilio, quod fit ex lilijs ireos, est magis resolutiuũ, calefactiuum, penetratiuum. Factũ autem ex lilijs notis, est magis sedati. & leniti. & matura.

Oleum de lilio generaliter est in vsu vbique. Estque fortioris virtutis & operationis quam oleum chamæmillinũ & anethinum, quia calidioris complexionis & siccioris quam illa ascendens ad secundum gradum. Ipsum enim confert doloribus pectoris stomachi, & intestinorum qui fiunt à mala complexione frigida, vnde confert doloribus matricis & vesicæ, & principaliter confert dolori colico, si locus ex eo inungatur, vel in clysteri admisceatur, & sic oleum cha H mæmil. & anethi. prædictis dispositionibus frigidis non multum excessiuis conuenit in principio earum. sic & hoc oleum confectum ex lilio albo conuenit in eorũ processu.

Additio.

Istud oleum est in vsu sub nomine olei liliorum cũ speciebus aut sub nomine olei liliorum compositi ad differentiam alterius descripti. secundum quam fit oleum de lilijs, simplex descrip. inuenitur in antido. Ioan. Serap.

MANARDVS in Oleum de lilio.

Κρίνινον, alij σούσινον σύνθετον hoc est cõpositum, sic conficit Paulus: Olei sext. iij. calami aromatici lib. v. myrrhæ, vnc. v. cardamomi lib. iij. πετάλων lilij exungulatorum & diem vnum expansorum lib. x. cinnamomi vnc. iij. croci vnc. v. Primo infunde in vino myrrham & calamum per dies quinq;, mouendo ter in die, post coque cum oleo donec vinũ ferè consumptum sit. Secundo cardamomum aqua infunditur, & ter in die mouetur, & similiter coquitur per horam vnam cum oleo. Postea auferentes cardamomum oleo

oleo puro imponimus tertiam partem liliorũ, & post tres dies, priore ablata, addatur alia tertia liliorum pars, & interim post tres dies hac amota, additur vltima tertia pars cũ croco resoluto, & post tres dies oleo puro addimus cinnamomum contusum, & reponitur. Idem Paulus in compositione simplicis sucini accipit vnc. ij. foliorum & sextarium olei, vt in rhodino, & exacte obturat vt non respiret, perq; tres dies exponit soli: abiectis dehinc folijs alias vnc. duas apponit, & iterum exponit soli per alios tres dies.

SYL. *Oleum irinum ex floribus ireos similiter factum, calidius, tenuius, ob id altius penetrat, & valentius resoluit, liliorũ vero magis sedat, lenit, maturat. Irinum oleũ terget, tenuat, coquit, resoluit poteter, ob id à frigido dolores aurium, hepatis, splenis, vteri, articulorum sedat, phlegmonas coquẽdo suppurat, materias thoracis & pulmonis coquit, strumas dissipat, & alios tumores duros, spasmum emẽdat, & narium fœtorẽ. Sic fit. Radicum ireos lib. i. florũ eiusdem, lib. ij. aquæ cui incoctæ sunt aliæ ireos radicas, quantitatẽ sufficientem: olei dulcis, vel sesamini q. s. in vase duplici coque, radices et florum folia noua immitte prioribus expressis & abiectis, vt in oleo rosato.*

ANT. **Oleum irinũ est abstersiuum, resolutiuum, & maturatiuum, & sedatiuũ dolorũ frigidorum, & subtiliatiuum, & maturatiuum materierũ quæ sunt in pectore & pulmone, & cõfert doloribus hepatis, & splenis, & calefacit ea. Et confert doloribus iuncturarũ, & lenit durities earũ, & apata dura, & scrophu. Et confert dolori & frigiditati matricis iuuamentũ manifestum. Et cõfert spasmo, & distillatur in aurẽ, & cõfert dolori ipsius & fœtori narium & fit hoc modo. Accipe radicũ eius quantitatem aliquã, & florũ eius duplum, & aquæ decoctionis radicum eius quantũ sufficit: & funde super ea oleũ sesaminũ, aut de oliuis maturis quãtũ oportet, & decoque in duplici vase. Deinde permuta radices & folia liliorũ, & fac vt diximus de oleo rosato.**

Oleum de ireo. i. de lilio celesti non est in vsu, tamen esset maioris potentiæ in omnibus dispositionibus q̃ de lilio albo. Additio.

Istud oleum est in vsu sub nomine olei de ireo aut irini aut liliorũ purpureorum, nam oleum irinũ est oleũ factum cũ radice ireos, & est radix lilij quod purpureũ florẽ gerit.

MANARDVS in Oleum irinum.

In hunc modum communiter parant. Aliud vide apud Dioscoridem quod certe magnarum esset virium si bene pararetur.

SYL. *Oleum sambucinum lenit, cutim expurgat, neruos roborat, eorumq; doloribus confert. Fit vt rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex floribus sambuci factum, dolores sedat: ex medio aũt cortice ambusta sanat: fit etiam ex floribus iasminum, quod sambacinum Arabes vocant, chamæmelino aut sequenti viribus proximum.

ANT. **Oleum sambucinum lenit & mũdificat cutim, & confert doloribus neruorũ, & confortat eos. Et fit sicut oleum *rosatum.**

Oleum sambucinum non est in vsu.

MANARDVS in Oleum sambucinum.

Vidi ex floribus cõcinnatum, vtile in doloribus, sedandis: alij ex medio cortice conficiunt, quo ad ambusta vtuntur.

Oleum leucoij lutei tenuat, digerit, ob id dolores thoracis, renũ, neruorũ, iuncturarũ, sedat, fit ut chamæmelinũ.

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus horum florum exunguatorum vncias tres olei sextario immittit, in vase exacte obturato decem dies insolat, ter mutat: vbi reponendum est, alias bene siccas adiungit.

ANT. **Oleum de cheiri, q̃ ex cheiri citrina fit est melius & subtilius: deinde quod ex alba. Est aũt oleũ de cheiri resolutiuum, sedatiuũ dolorũ, qui sunt in neruis & iuncturis, pectore, renibus, & vesica, & fit sicut oleũ de chamẽ.**

Oleum de cheiri non est in vsu. Additio.

Istud oleum de cheiri est multum in vsu & etiã in multis confectionibus ingreditur, & ideo debet præparari & debet fieri ex flore cheiri citrino.

MANARDVS in oleum de cheiri.

Paulus accipit vnc. iij. exungulatarum pro sextario vno olei, obturat exactè, exponit soli per decem dies, & ter mutat: & vbi reponendum est, addit alias bene siccas, vt in violato dictum est.

SYL. *Oleum papaueris intemperiem calidam sanat & inde ortum dolorem: somnum quoq; cõciliat. Fit vt violatum ex floribus, sed etiam capitibus & folys papaueris albi mitius & tutius, nigri stupefaciendo efficacius.*

ANT. **Oleum de papauere sedat dolores calidos, & facit somnum, fit sicut oleum violatũ, & proprie ex floribus eius, & capitibus papaueris, & folijs ipsius.**

Oleum de papauere f̃m hanc descriptionem magis est in vsu & præparatur quã f̃m descriptionem superius dictam, et habet omnes virtutes recitatas in superiori descriptione, & est magis stupefactiuum.

MANARDVS in oleum de papauere.

Si ex nigro fiat, erit longè in stupefaciendo efficacius.

SYL. *Oleum de folijs lactucæ idem pollet quod oleum papauerinum.*

ANT. **Oleum de lactuca, confert sicut oleũ de papauere. Et fit sicut illud.**

Oleum de lactuca non est in vsu.

MANARDVS in oleum de lactuca.

Est longè debilius oleo papauerino, vtile tamen.

SYL. *Oleum meliloti, viribus est chamæmelini, & eodem modo componitur.*

ANT. **Oleum de meliloto confert sicut oleum de chamæmilla. Et fit sicut illud.**

Oleum de meliloto non est in vsu, virtutes tamen consimiles habet cum oleo chamæmillino & anetino.

MANARDVS in oleum de meliloto.

Si verã meliloton haberem⁹, prẽstãtissimũ ex ea oleũ cõficeret.

SYL. *Oleum nympheatum vires habet violati, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Refrigerat tñ magis, q̃ violatum, minus quàm papauerinum: hypnoticis, & intemperaturam partiũ, vt renũ, calidã sanantibus vtiliter miscetur, & veneris tentiginem prohibet genitali inũctũ.

Oleũ nympheatũ Rasis in Antidotario describit, refrigerando mitigans cephalalgiã febrilem à vaporibus sursum elatis, & delirĩũ inde, vel ex phrenitide natũ: ardori vrinæ, vlceri renũ & vesicæ cõmodũ illitũ, vel clystere iniectũ. Fit aũt ex floribus albis, non flauis, in oleo omphacino dies quadraginta insolatis.

ANT. **Oleum de nenufare, cõfert sicut oleum violatum. Et fit sicut illud.**

Oleum de nenufare maxime præparatur, & est in vsu, & in virtutibus conuenit quasi cũ oleo de papauere nunc dicto, tamen non est tantæ stupefactionis, nec somni prouocatiuum, sed alteratiuum malæ complexionis calidæ, excessiuæ, vnde conueniunt superfluæ caliditati renum, & quasi consimilem operationem habet qualem oleum violatum, sed est maioris infrigidationis, & sæpe cũ querimus somnum prouocare, permiscemus adinuicem hoc oleum cum oleo de papauere &c.

Additio.

Istud oleum nenufarinū describit Rasis in proprio antidota, quod quidem valet ad cephaleam capitis ex vaporibus cerebrum ascēdentibus, vigilijs, phrenesi, mixtum cū cera alba, & oleo rosato: valet apātibus stōi, et hepatis calidis, & vehementi siti potatū cum psyllio abluto: vulneribus vesicæ & renum clysterizatū, & valet arsuræ vrinæ.

MANARDVS in Oleum de nenufare.

Est potentius oleo violaceo, præcipue in veneris tentigine prohibenda, inunctis ex eo genitalibus. Nymphæa latine dicitur.

SYL. *Oleum cucurbitæ nympheato viribus par, & eodem paratur modo, sed hoc ex floribus cucurbitæ, & succo rasæ carnis eius, & oleo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cucurbitino autem oleo prius ex seminibus expresso si fiat, tūc multo est frigidius, ac humidius.

ANT. OLeum de cucurbita, cōfert sicut oleum de nenufare. Et fit sicut illud, præter ꝙ fit ex succo rasuræ cucurbitę, & floribus eius, & oleo.

Oleum de cucurbita non est in vsu.

MANARDVS in Oleum de cucurbita.

Videtur satis simile præcedenti, tamen hoc est humidius.

SYL. *Oleum melinū, refrigerat, adstringit, ob id ventrem totum inferiorē, & neruos laxiores cogēdo roborat, sudores immodicos sistit: fit ex carnis cydoniorū præmaturorum, cū cortice (& seminibus) tritorū, & succi eorū portione æquali in olei omphacini modo sufficiēti diebus. xv. uase uitreo insolata, deinde horis. iiij. coquatur in vase duplici, caro & succus mutetur, et rursum insoletur, & coquatur, vt diximus, bis aut ter, postremo colatū reconde.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum id facultatem ventriculi & intestinorum retentricem adstringendo roborat, & qualitate aromatica coctionem iuuat: ob id lienteriæ, diarrhœæ, dysenteriæ multum salubre est, præsertim, biliosæ, sed bilis parte iam vacuata: clysteribus iniectum per se, vel cū mastichino, myrteo, rosato. Spinæ etiam illitum & thoraci, sudorē immodicum vires deijcientem sistit.

Paulus, cydoniorum lanugine bene tersa cum corticibus incisorum vnc. iij. in olei omphacini sextario insolat dies quadraginta. Si succū cydoniorum oleo incoquis, sic crepitat & agitatur, mirabile visu, vt oleū omne tandem vase excutiat. Ob id vase duplici coquendum est simul, ne vires cydoniorum empyreuma vitiet. Succus aūt ex his largior extrahitur, si ferramēto segmētis quibusdā exasperato (rapā vocant) deradantur potius q̃ secentur minutim, aut terant.

ANT. OLeum de citonijs stomachum & membra nutrientia confortat, & neruos quibus accidit laxitas, & prohibet multitudinem sudoris. & fit hoc modo. Accipe carnium citoniorum tritorum cū cortice suo, quibus mediata accidit maturatio, & succi eorū ana partes æquales. olei ex oliuis incompletis quantum sufficit, & pone in vase vitreo per dies. xv. ad solem, deinde coque in vase duplici per hor. iiij. post illud fiat permutatio citoniorum, & succi eorum, & fiat sicut diximus bis, vel ter. deinde cola, & reconde.

Oleum de citonijs est famosum, & vbiq; præparatū reperitur, habet enim virtutem principaliter ad stomachū cōfortandum, & mēbra nutritionis relaxata, & debilitata in virtute cōtentiua, habet enim sui aromaticitate virtutē digestiuā confortare, & sui stipticitate cōfert diarrhœæ & lienteriæ, & maxime si cū eo admisceatur oleum masticinum, aut myrtinū, aut rosatum, cum humor prædominās subtilis sit cholericus, & acut⁹, cuius humoris aliqualis minoratio præcedere debet ante administrationē prędictorū stipticorū, & confert etiā sudori diaphoretico virtutē debilitāti, si fiat ex eo inūctio circa partes spōdiliū & pectoris.

E Additio.

Oleum citoniorum etiam describitur à Rasi in proprio antidotario, quod valet secundum eum hæmophthoicæ passioni, & cephaleæ, & catarrho calido, & calido apostemati hepatis, & fluxui chronico qui fit ex calore, clysterizatum valet vulneribus intestinorum manifeste.

MANARDVS in Oleum de cytonijs.

Magni vsus est hoc in ventris fluxibus. Vide aliam pulchriorem præparationem apud Dioscoridem. Paulus melinon appellat, & in hunc modum componit: Cydoniorum bene detersorum & cū suis corticibus incisorum accipit vnc. 3. olei omphacini sextarium vnū, exponit soli diebus quadraginta.

SYL. *Oleum myrtinum, cerebrum, neruos, cor, ventriculum roborat, coquendum vt melinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum adstringit quantum cydoniorum, sed siccat potētius. Alterum prius in secundo genere per expresionem baccarū myrti recentium docuimus. Oleum ex oleo & myrtis, aut myrti succo compositum, adstringit solum à myrtis, digerit ab oleo, Gal. lib. i. c. ph. p. & lib. 2. c. ph. g.

F

ANT. OLeum myrtinum, stomachū & cor confortat & neruos, & fit sicut oleū de citonijs.

Oleum myrtinum cōuenit in operationibus cū oleo de citonijs, sed maioris desiccationis est, & est multū in vsu, & præparatum reperitur. Additio.

Rasis in proprio antidota. describit istud oleum myrtinum, & multos modos ipsum faciendi, quo si corpus vngatur prohibet sudorem, & confortat membra debilia, & fluxibilitatem juncturarum, curat fissuras ani. valet vulneribus omnibus ex quibus manant humiditates, & positum super vulnera inducit carnem.

MANARDVS in Oleum myrtinum.

Et hoc vtimur in ventris fluxibus: vehementer enim exiccat.

SYL. *Oleum ex pomis mādragoræ inflammationem omnē extinguit, somnum conciliat. Fit ex succi horum pomorū maturorum, & olei sesamini partibus æqualibus in vase duplici coctis ad succi consumptionem. Succi tantundem suffice, coque vt prius, idem tertio fac, & reconde.*

G

SYLVII ANNOTATIO.

Gallis interdum sic paratur: aliter Nicolao in Antidotario.

ANT. OLeum de pomis rabiolæ iabrolæ, & sunt poma mādragoræ. Et confert inflammationibus oībus, & facit somnū. & fit hoc modo. Accipe expresionis eorū completorū, & olei sesami. ana partes æquales. Decoque in vase duplici vsq; ad succi consumptionem. Deinde iterum cum tantūdem expresionis decoque, sicut prius. & sic tertio, deinde reconde, & vtere.

Oleum de pomis non est in vsu. Additio.

Istud oleū apud gallos interdum in vsu habet. Nicolaus in suo antido. hēt hoc oleū, quod fit alio modo ꝙ fit istud.

H

MANARDVS in Oleum de pomis rabiolæ.

Hoc non paramus, quia pomis illis caremus, valde tamen potēs esset in doloribus per stuporem sedandis.

SYL. *Oleum enulatum calfacit, tenuat, digerit: ob id affectibus neruorum, vteri, vesicæ frigidis prodest, ac febrium rigori, & colo à flatibus dolēti. Radices enulæ tusas, succi aliarum enulæ radicum, olei sesamini portionē æqualem in vini odori parte dimidia, coque vt diximus in oleo myrtino. Compositius & valentius fiet, si foliorum lauri, cardamomi, spicæ nardi, calami aromatici, mastiches, ana sextam partis vnius addideris.*

ANT. OLeum de enula est calefactiuum, subtiliatiuum & resolutiuum. Et confert rigori febrium, & ad ægritudines neruorum frigidas

matricis

matricis, vesicæ, & resoluit morbos vētositatū, & colicam ventosam. Et fit hoc modo. Accipe radices enulę cōtusæ, & succi eius radicis, et olei sesami. ana ptes æquales, odoriferi vini partē. F. Fac sicut diximus in oleo myrtino. Alius modus operationis eius est. Adde permixtioni prędictæ foliorum lauri, cordumeni, spicæ indæ, calami aromatici, masticis ana sextā partis vnius. Et decoque sicut diximus.

Oleum de enula non est in vsu, magistraliter tamen esset conueniens ad remouendam malam complexionem frigidam à quibuscunq; mēbris, & ad confortandum musculos & neruos relaxatos.

MANARDVS in Oleum de enula.

Si secūdo mō conficiat, erit in his quę Mesue dicit valde efficax.

SYL. *Oleum ex cinnamomo & sabina, et pulegio, idem pollet quod enulatum, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Tria in Mesue de his capita in vnum iūximus: oleū cinnamomi Dioscor. eleganter paratur: fieri etiā ex nostro pseudocinnamomo potest. Quod vero è sabina fit, dolores à morbo Hispanico mire sedat, cutisq; fœditatem corrigit. Sed quod è pulegio, ciendi menses vim magnam obtinet.

ANT. Oleū de cinnamomo, cōfert sicut oleū de enula, et mod⁹ opatiōis eius ē sicut illius.

Oleum de cinnamomo non est in vsu, in virtute tamen conuenit cum oleo de enula.

MANARDVS in Oleum de cinnamomo.

Vide eius elegantem præparationem apud Dioscoridem quam tamen facere non possumus, quum vero cinnamomo careamus. Sed si etiam cum vulgari paretur, erit satis vtile.

ANT. Oleum de sabina confert sicut oleum de enula, & eius operatio est sicut illius.

Oleum de sabina non est in vsu.

MANARDVS in Oleum de sauina.

Efficaciam habet in Gallicis doloribus, sed & in cutis defœdationibus, etiam si ex solo paretur.

ANT. Oleum de pulegio confert sicut illa, & fit similiter.

Oleum de pulegio non est in vsu.

MANARDVS in Oleum de pulegio.

In ciendis mensibus magnam vim habet.

SYL. *Oleum rutaceum calfacit, tenuat, digerit, ob id laterum, renum, vesicæ, vteri dolores à frigida causa sedat, fit vt myrtinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex foliorum & succi rutæ ana portione æquali, olei omphac. q. s. insola dies quindecim obturato vase: post coque in vase duplici, horis. iiij. exprime: hoc bis aut ter itera. Rutaceum & illitum & clystere iniectū, colicum dolorē quem chamæmelinum & anethinū mitiora nō sedarūt, placat, vacuata pri⁹ parte materiæ: neruosas partes à frigido læsas valde roborat, paralysi cōfert, spinæ inunctū obstructiōes aperit, inflationē potētius dissipat, si ex ruta sicca ter vel quater mutata perficiatur. Nā in virēte succi excremētosi multū inest.

SYL. Oleum de ruta renes & vesicam & matricem calefacit, & cōfert doloribus eorum, & dolori laterū. Et modus operationis eius est sicut olei myrtini.

Oleum de ruta est multum in vsu, & sic vbiq; præparatur, ipsum est fortis calefactionis & subtiliationis humorum crassorū, vnde cōiter est in vsu in dolore colico inunctū ab extra, & in clysteri administratū, sed nō est ita conueniens in principio sicut oleum anethinum & chamęmilinum cum à leuioribus inchoandum sit. Et confert ad calefaciendum membra neruosa infrigidata, & ad aperiendum oppilationem in eis vnde maxime conuenit mollifi-

A cationi & paralysi & cōsimilibus dispositionibus si ex eis fiat inunctio in membris mollificatis spondilibus, colli, & nuchæ, & sępe ex solo tali oleo fiunt clysteria in doloribus colicis, post principium & liberantur.

MANARDVS in Oleum de ruta.

Potenter inflationem discutit, efficacius tamen erit si ex ruta sicca ter vel quater permutata conficiatur.

SYL. *Oleū nardinū benedictū calfacit, tenuat, digerit, modice adstringit, proinde affectus omnes frigidos & flatulentos cerebri, vētriculi, hepatis, lienis, renū, vesicæ, uteri magnopere iuuat, naribus iniectū caput purgat, corporis colorē et odorem comendat. Spicæ nardi vnc. ij. vini & aquæ ana vnc. ij. et dimidia, olei sesamini lib. dimidia, coquātur in uase duplici lēto igne horis circiter. iiij. frequenter mouēdo. Vel spicæ nardi unc. iij. sampsuchi vnc. ij. xylaloes, enulæ, folij Indi, calami aromatici, foliorū lauri, cyperi, schœnu anthus, cardamomi, ana vnc. i. et dimidia,* B *antequā terantur, vino et aqua sufficiēti, et olei sesamini lib. vi. mergātur, coque uase duplici igni lēto horis. vi. singulis horis mouendo. Vel spicæ nardi vnc. iiij. styracis, caryophyllorum ana vnc. iij. nucis moscatæ, unc. v. olei balsami, vnc. vi. olei sesamini, li. iiij. coque ut prius horis. v.*

SYLVII ANNOTATIO.

Prima cōpositio est nobis frequēs & efficax etiā ad aurium tinnitus & dolētes ipsius flatus, & omnē neruorū intemperiē frigidā. Oleum nardinū calfacit, potissimū vbi largius accepit amomū. Id olim Laodiceæ in Asia duntaxat præstantissimū fiebat: nūc etiā in alijs fit vrbibus. Secūda & tertia Mesuę cōpositio si simplicia suppeterēt vera, est efficacissima, sed vnguentū verius est q̄ oleū. Oleū autem sesaminū quia desiderat, vice eius oleū dulce substituit, paruo aut nullo errore. Nam Mesues aliqñ scribit olei sesamini vel dulcis.

ANT. C Oleum nardinū est oleum benedictū multorū iuuamentorū, & proprie ad omnes ægritudines frigiditatis, & ventositatis, & proprie neruorū stomachi, & hepatis, & splenis, renum & vesicę, & matricis, & cōfert dolori auris vētoso, & dolori capitis, & hemicraneæ ſm omnem modū administratiōis eius, etiā facto ex eo caputpurgio purgat caput, & colorē efficit bonū, & corporis odorē, & fit ita. Accipe spicæ aromaticæ. ℥. iij. vini & aque añ. ℥. ij. & ß. olei sesami ni lib. dimidiā. Decoquant in vase duplici lento igne, quasi per horas. iiij. & frequenter moueat. Secūdus modus operationis eius est. Accipe spicæ indæ. ℥. iij. sampsuchi. ℥. ij. *xyloaloes, enulæ, folij indi, calami aromatici, foliorū lauri, cyperi, D schœnāthi, cordumeni ana. ℥. i. & dimidiā, proijciantur super ea *priusq; fuerint cōtrita, vini & aquę fontis quantū sufficit. olei sesamini *lib. vi. Deinde fiat sicut primū, & coquatur horis. vi. et agitet omni hora. Tertius modus operationis eius est. Accipe spicæ indæ. ℥. iiij. styracis, caryophyllorū, ana. ℥. iij. nucis muscatę vnc. v. olei balsami vnc. vi. olei sesamini lib. iiij. Fiat sicut illud & coquatur horis. v.

* xyloballsami.

* postquā

* lib. iiij.

Oleum nardinum maxime est in vsu, & benedictum, et conuenit in omnibus ægritudinibus frigidis & ventosis, & proprie neruorum stomachi, hepatis, splenis, renū, vesicæ, & matricis, & dolori aurium ventoso, & hemicraneæ factæ à causa frigida secundum omnem modum administrationis, vsus tamen cōmunior eius est in forma linimēti

per

per se solum vel cum aliis permixtum in forma vnguenti additis pulueribus odoriferis ad cōfortandum stomachū debilitatum in virtute digestiua à mala complexione frigida positiua, vel à debilitate caliditatis innatæ.

Additio.

Istud oleū est in vsu maxime s̄m primum modum, verum est ꝙ ipse Mes. docet hic ipsum facere tribus modis, similiter Serapio in proprio antidotario differenter tamē.

MANARDVS in Oleum nardinum.

Dioscorides dicit maiori ex parte misceri in præparatione eius oleo balanino vel omphacino, ad adstrictionē schinoti: ad bonum odorem, costū, amomum, nardum, myrrhā, balsamum. 2. & 3. modus Mesue nobile cōstruerent, si quæ ingrediūtur haberi possent.

SYL. *Oleum mastichinū, cerebrū, neruos, iuncturas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duros lenit, dolores sedat, sic conficitur, Mastiches vnc. ij. olei sesamini sextario coquūtur in vase duplici. Vel mastiches vnc. ij. vini vnc. iiij. alij octo, olei rosati lib. i. in vase duplici coquuntur ad vini consumptionem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Secundum est solum in vsu, quia præstātius priore, cui cū Paulo oleum omphacinū miscetur potius, q̄ sesaminū, nisi quando studiū maius esset duritias molliendi, & dolorē sedandi: quorū neutri omphacinū per se cōuenit. Est autē vtrunq; simplicissimū medicamentosius, ac variū magis, & vnguentū verius, q̄ oleū, Paulus describit. Facultatē ventriculi coctricē & retentricem roborat illitū in lienteria: ob id salubre. Minus multo calet, siccat, obstructa aperit, q̄ nardinum, nec minus adstringendo roborat. Oleū mastichinū ex oleo rosato & vino antiquo ad partiū lassitudinē & imbecillitatē fit Mesuæ in fine suorum canonū cap. 12. Oleum mastichinū & lentiscinum recens in vase duplici calfactū, anodynum est phlegmones in gingiua, lingua, oris tunica & cute.

ANT. Oleum masticinum, cōfortat stomachum, neruos, hepar, & iuncturas, & lenit apostemata dura, & sedat dolores. Accipe masticis. ℥. iij. olei sesamini kist. i. coque in vase duplici. Secundus modus operationis eius est. Accipe olei rosarum vnc. xij. masticis vnc. iij. vini boni vnc. viij. in alio. iiij. decoque sicut primum ad vini consumptionem.

Oleum masticinum est multum in vsu, & principaliter conuenit ad inungendum stomachum pro confortatione virtutis digestiuę & contentiuę, habet. n. virtutem aliqualem stipticam cū aliquali contritione, vnde confert fluxui ventris maxime lieteriæ, nec est tantæ calefactionis desiccationis & apertionis, quātæ est oleū de spica immediate dictum, nam illud est aperitiuū oppilationum omnium.

Additio.

Istud oleum est in vsu secundum intentionem Mes. & docet ipsum cōficere duobus modis, sed primus apud nos non est in vsu sed secundus modus. Serapio in proprio antidotario. habet istos duos modos.

MANARDVS in Oleum mastichinum.

Μαστίχινον ἁπλούστατον & ποικιλώτερον cōficit Paulus, simplicissimum scilicet & magis varium. Vltimum accipit olei sext. 50. lib. helenij. 5. xylobalsami lib. 10. schœnoanthus lib. 5. cardamomi lib. 7. mastiches lib. 5. xylomastiches lib. 8. terebinthinæ lib. iij. comæ absinthij lib. i. vini odorati sextarios quinq; , aquæ sextarios. x. Res siccæ in vino madefiant per dies tres, misceantur oleo & aqua, & coquantur horas. vi. & tunc mastiche & terebinthina additur, & exacte commixta & infrigidata depurantur. In simplicissimo, pro oleo sesamino Paulus accipit omphacinum, & non nisi vnc. i. mastiches, dicitq; aliquos addere absinthij & styracis ana vnc. i. Chist.) Græcè ξέστην & est duarum cotylarum.

SYL. *Oleum ex styrace calfacit, ob id confert dolentibus à frigore renibus, vesicæ, vtero, neruis, musculis, tendonibus, iuncturis. Styracis vnciæ tres, vel si valentius vis, quatuor, in olei sesamini lib. i. coquantur, vt in mastichino, & colatum reponatur.*

E

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum styracis huic simile scribit Auic. 5. can. & Serapioni in Antidotario: ad scabiem est efficax, præsertim addita parte octaua ellebori albi: diuersum Dioscoridi. Diuersum duplex Mesuę ex styrace liquida in curādis affectibus neruorū: aliud etiam Nicolai. Styracini olei meminit Dioscorid. in styrace, sed an simplex sit vel mistum non docet.

Oleum de styrace cōfert doloribus iuncturarum & neruorū à frigiditate, & matricum, & renum, & vesicæ, & calefacit ea & lacertos. Accipe olei sesamini, vnci. xij. styracis vnci. iij. vel. iiij. Fac sicut oleum masticinum. Deinde coletur & administretur.

Oleum de styrace non est in vsu. Additio.

F

Istud oleum non est in vsu. Auicen. in quinto cano. similiter Serapio in proprio antidotario habent vnam aliam descriptionem quæ est similis huic.

MANARDVS in Oleum de storace.

Valet & scabiei, præcipue addita octaua parte ellebori albi.

Oleum costinum calfacit, obstructa aperit, neruosum genus roborat, vt neruos, musculos, tendones, ligamenta, ventriculum: præter hæc, hepar & capillos: canitiem ob id moratur, & corporis colorem ac odorem commendat. Costi amari vnc. ij. casiæ, unc. i. sampsuchi summitatum, vnciæ octo vino odoro, quantum sufficit, biduo infundantur: deinde cum olei sesamini libris tribus coquantur horis sex, vt nardinum.

SYLVII ANNOTATIO.

Si vera costi radice fiat, omnibus neruosi generis affectibus frigidis cōfert calore vehemēti, vt etiā paralysin ac vehementem rigorem spinæ illitum iuuet. Capillos etiā tenacius affigit, & muccoso humore canitiem accelerante consumpto, canos prohibet.

G

Oleum costinum neruos et lacertos calefacit, & aperit oppilationes eorum, & confortat omnia membra neruosa, & confert stomacho & hepati, & confortat capillos, & prohibet canitiem, & facit colorē & odorem corporis bonum, & fit ita. Accipe costi amari vnci. ij. casiæ vnc. i. extremitatum sampsuci vnc. viij. vini odoriferi quantum sufficit ad infundendum noctibus duabus, olei sesamini *lib. iij. Decoquatur sicut oleum nardinum horis. vi.

Oleum costinum est multæ calefactionis membrorum neruosorum, vnde principaliter confert omnibus ægritudinibus frigidis in eis factis & principaliter in paralysi, si fiat inunctio spondiliū & colli & nuchæ. & si ex ipso inungantur capilli facit eos tenaces, & canitiē prohibet, desiccando illā muculentam humiditatē quæ est causa canitiei.

H

Additio.

Istud oleum est in vsu. Auicen. in quinto cano. similiter Serapio in proprio antidotario habent duas descriptiones istius olei. quarum prima est huic similis.

MANARDVS in Oleum costinum.

Vtile est in vehementi rigore, vera tamen costi radice caremus.

Oleum cyprinū partes neruosas roborat, capillos à canitie vindicat: fit ex florū cyperi unc. iij. coctis in olei ueteris unc. x. ut rosatum. Florum penuria folia cum modico uino bis mutata coqui possunt in dicta olei mensura.

SYLVII ANNOTATIO.

Quod oleum cyprinū duplex Paulo describit, verius est vnguentum, vt Diosc. Suffecerit Mesuæ descriptio. Oleū cyprinum & lētiscinum magis calfaciunt, q̄ myrteum: & modice adstringunt.

Oleum

Oleum de alchanna, confortat mēbra neruosa, & capillos prohibet à canitie. Accipe florum alchannæ. ℥.iiij. olei antiqui. ℥.x. Fiat sicut oleum rosatum. In defectu autē florum fiat cum folijs, & itereř coctio eius cū modico vino.

Oleum de alchanna non est in vsu. Additio.

Istud oleum non est multum in vsu. Dioscorid. habet unam aliam descriptiouem, sub nomine olei cyprini quod idem est, nam oleum de alchanna apud Arabes est oleum cyprinum apud Græcos.

MANARDVS in Oleum de alcanna.

Cyprinon dicitur à Paulo, quod enim Arabes alcanna, Greci cyprum vocant. Posidonius sic parat, ait Paulus sextarium vnum cyperi, helenij, ireos, ana li.i. sampsuchi, hyssopi, seminis agni, saluiæ pulegij, ana omnium vnc. 3. florum cypri libram. Alia omnia præinfusa vino per diem vnum, coque. vi. horas cum oleo, quę vbi amoueris, oleo puro cyprus immittitur, siquidē adsit viridis, mollibus ramusculis non præcisis, si non, sicca contrita & cū pauca aqua per sesquihoram coquatur, si vis vt tingat. Vbi ablata ab igne est, adde æruginis puræ lib.i. semis. Posidonius tamen acredinem æruginis fugiens, tribus, ait, post coctionem diebus mitte oleum in vas quod purū sit, tingeturq; illęsa eius ui. Aliud idem Paulus in hunc modum conficit, Foliorum cypri, foliorum lauri, ireos, cyperi, saluiæ, ana vnc. iij. dendrolibani, aristolochiæ lōgæ, agni casti vnc. iiij. helenij, aspalati vnc. 6. rutę & cupressi ana drach. ij. olei sextarios. x. Vbi hæc prius vino perfuderis cum oleo coquito, & extrahens, aderursus xylobalsami, xylocasiæ vnc. iiij. sampsuchi, cumini, myrti, styracis, mastiches vnc. iij. opopanacis drac. ij. florum cypri vnc. vi. æruginis vnciam vnam.

SYL. *Oleum sampsuchinum calfacit, roborat caput & neruosum genus omne, fit vt oleum myrtinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Rasi. in Anti. acopum est, seu lassitudini vtile, & morbis cerebri & neruorum frigidis prodest. Ob id spinę in balneo inunctum paralysin iuuat, & spasmum cynicum vulgo torturam oris, naribus iniectum, vt auribus immissum, à flatu tinnitum dissipat, mēses ciet, morsui scorpionis prodest. Potētius fiet ac odoratius, si comis sampsuchi ter quater mutatis, in vase duplici coquatur. Paramus in nullos vsus alios, q̄ ad emplastri meliloti compositionem. Sampsuchinum Diosco. ab hoc diuersum.

SYL. Oleum de sampsucho confert dolori capitis, & cōfortat, & calefacit neruos, & confortat stomachum. Et fit sicut oleum de myrto.

Oleum de sampsucho non est in vsu. Additio.

Istud oleū de sampsucho, idest de maiorana nō habetur in vsu. Rasis in proprio antidotario habet istud oleū quod ualet s̄m eū lassitudini et inunctū in balneo ualet paralysi, torturæ oris, & iniectū naribus ualet oībus infirmitatibus frigidis, iniectū auribus sedat rugitum & tinnitū, & dissoluit vētositates, prouocat mēstrua, valet morsui scorpiōis.

MANARDVS in Oleum de sampsucho.

Si ter quaterq; comæ sampsuchi permutentur, & in vase duplici oleum coquatur, bene odoratū erit, & sternutamēta leniter ciebit.

SYL. *Oleū ex thymelæa hydropi cōfert, ac vlceribus malignis, cutis fœditatē terget, foliorū mezereō unc. iiij. aquæ lib. i. vigintiquatuor horis maceretur, post coquantur in olei sesamini vnc. vij. et lactis dulcis & recētis vnc. vi. ad aquæ & lactis consumptionem, colatis reconditur.*

SYLVII ANNOTATIO.

In simp. cap. de mezereo prius est aliter descriptum. Id vmbilico admotum, alum subducit.

ANT. Oleum de mezereon cōfert hydropisi, & vlceribus fraudulentis, & abstergit fœditatem cutis. Et fit hoc modo. Accipe foliorū almezereon vnc. iiij. & proijce super ea aquæ li. i. & dimitte die ac nocte, deinde fundaĩ super ipsum lactis dulcis & recentis vnc. vi. olei sesami-

A ni. ℥. viij. coquatur vsq; ad lactis & aquæ cōsumptionem. Deinde coletur & reponatur.

Oleum de mezereon non est in vsu.

Additio.

Istud oleū de mezereō apud aliquos habeĩ in vsu. Istud idē oleū describit Mesue in proprio cap. de mezereon.

MANARDVS in Oleum de Mezereon.

Quid per mezereon intelligēdum, inter simplicia declaratū est, Habet hoc oleum magnam vim, pręter ea quæ à Mesue dicuntur, in aluo lenienda, si vmbilico admoueatur.

SYL. *Oleum de thymo, renū, vesicæ, iliū dolori confert, vrinæ difficultatē leuat iniectum in sedem, vel meatū urinarium. Thymi unc. iiij. zingiberis unc. i. et dimid. aqua dulcis sufficiēs, succi extrmitatū thymi, unc. iiij. olei sesamini vnc. xiiij. coquatur in vase uitreato ad aquæ et succi consumptionem. Vel succi thymi, olei sesamini, lactis uaccini*

B *recētis ana lib. ij. penidiarū albarum unc. v. zingiberis albi vnc. i. & dimidia, coquatur vsq; ad succi et lactis consumptionē. Hoc eadem potest quæ prius, et præterea roborat dictas partes ac iuncturas, earumq; dolorem lenit, colorem bonum reddit, venerem excitat.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum cur Mes. hic & Serap. in Antidotario sericinū vocet, non video. Potest earundē prope virium fieri eodem modo ex hyssopo, quod quidam hoc loco per alhasech à Mes. intelligi voluit.

ANT. Oleum de alhasech, & est oleum sericinū confert dolori renum, vesicæ, iliorum, & difficultati vrinæ, & proprie iniectū per foramē virgæ, aut facto ex eo clysteri & fit ita. Accipe alhasech, vnc. iiij. zingiberis vnc. i. & ß. funde super ea in vase vitreato succi extremitatum alhasech vnc. iiij. olei sesamini. vnc. xiiij. aquæ dulcis

C quantum sufficit. Et decoque vsq; ad aquæ consumptionē. Modus alius quod bibitur & inungitur super loca dolētia & fit ex eo clystere. Confert dolori iuncturarum, et confortat eas. & confert debilitati renū, & vesicæ, & dorsi, & dolori iliorum, & colorem efficit bonum, & auget desiderium coeundi. Cuius dosis est vnc. i. cum rob, aut cū vino, aut cū aqua mellis. Accipe olei sesamini, & succi alhasech, & lactis vaccini recentis ana lib. ij. albarum penidiarū vnc. v. zingiberis albi. ℥. xij. Et decoquatur vsq; ad succi & lactis consumptionem, & administretur.

Oleum de alhasech non est in vsu. Additio.

Istud oleum non est in vsu s̄m autem intētionem Mes.

D oleum de alhasech est oleum sericinum. Serap. in proprio antidotario habet duas descrip. olei alhasech, quarum prima est similis huic, in fine cuius ait, coquatur donec consumetur aqua, & remaneat oleum sericinum, & sic intentio Mes. similis est intētioni Serap. Aui. in. v. cano. habet tres descrip. Aliqui textus Mes. habent oleum alhasech, alij hasce vt habet Auic. si hæc tria idem sunt est thymus, si autē non, est hyssopus vsualis, nam hasce. i. hyssopus vsualis, et alhasce. i. thymus. Summa medic. est. v. res.

MANARDVS in Oleum de alhasech.

Auicēna vocat oleū de hasce, quod est thymus: triplicíq; mō cōponit, nō magnopere ab his qui à Mesue scribuntur diuerso.

SYL. *Oleum Sicyonion. i. de cucumere agresti, epilepsiam, hemicraniā, et alios cerebri affectus frigidos naribus immissum leuat, & strumas, et surditatē, panum et cicatrices nigras delet. Oleum sesaminū in succi cucumeris agrestis*

stis maturi quātitate æquali coquitur ad succi cōsumptionem, vel succi radicum ipsius, & aliarum eiusdem radicum tritarum ana libram dimidiam, cum olei sesamini lib.i.coquitur ad succi consumptionem.

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus radicum eius vnc.ij.coquit in vase duplici cū olei sextario.i. Alterum idē compositum efficit vnguēto proximū. Hoc sæpe vtitur Gal.in lib.comp.medicamentorū, præcipue fm genera, sed etiam fm locos, & aliquando in methodo. Eius vero compositionē ab eo pmissam nusq̄ legi, ἀπὸ τοῦ σικύου ἀγρίου, à cucumere agresti est vtiq; dictum σικυώνιον. Diosc.vero σικυώνιον ἀπὸ τῆς σικυωνίας, quæ regio est Peloponesi, in qua laudatissimū fiebat. Aliter omnino componitur, & sine radicibus cucumeris agrestis, à qua illud calfacit, tenuat, digerit: hoc vero aut temperatū est, aut subfrigidum: quanq̄ id quadātenus calfacere, & febri ac neruorū vitijs prodesse, fœminisq; faciei nitorē conciliare scribit Diosc. Elateriū vero ex fructu per maturitatē flauescēte sine expressione extrahitur, siccatur vt scammonium. Post sex menses vtendum.

ANT. OLeum de cucumere asinino, confert cum virtute dolori iuncturarū. Et fit ex eo caputpurgium ad dolorē capitis, et hemicraneam, & epilepsiā. Et valet ad fœtorem nariū, & distillatur in nares, propter scrophulas, & confert surditati, & delet pānum, vestigia nigra. Et modus compositionis eius est. Accipe succi cucumerū completorum, olei sesamini ana partes æquales, coquę usq; ad succi consumptionē. Modus alius est. accipe succi radicū eius, & radicum eius contritarum ana libr.ß.olei sesamini lib.i.coquatur sicut diximus & administretur.

Oleum de cucumere asinino non est in vsu.

Additio.

Istud oleum interdum habetur in usu. Diosc. habet vnā aliam descrip.sub nomine olei sicionij.i.olei de radice cucumeris asinini, eius succus apud eūdem elateriū dicitur.

MANARDVS in Oleum de cucumere asinino.

Sicyoniū vocat Paulus, quod aliud tamen est ab Sicyonio à Dioscoride inter alba olea descripto. Hoc vero duplici modo cōstruere docet ipse Paulus. Simpliciter quidē hoc pacto: Radicis syluestris cucumeris vnc.ij.olei sextarium vnum coque in vase duplici. Compositum hoc pacto, Radicis cucumeris syluestris abrasæ lib.i.olei sextarios.x.serpylli, meliloti ana vnc.vi.dadon piceæ pinguium, althææ ana vnc.ß.scolopendrij vnc.6.fœnugræci sextarios.ij.fœnugræcum infunditur in aqua per diem.1.postea extrahitur, & cū his quæ dicta sunt & oleo, duobus vini sextarijs additis, infunditur. Et vbi omnia cocta sint, additur medullæ ceruæ cum pauco oleo solutæ vnc.iiij.adipis gallinæ vnc.4 & rursus oleum extractum reponitur. Quidam exponunt soli postquam coctum fuerit dies.xl. Sicyonium aliud efficacius, Succi elaterij sextarios.iij. aristolochiæ longæ & rotūdæ, styracis, helenij, hyssopi, ireos, colocynthidos, pulegij, origani, cyperi, dēdrolibani, cētaurij, foliorū lauri ana vnc.ij. olei sextarios.v. miscens coque donec parum succi relinquatur.

SYL. *Oleum de pomis citreis vel arancijs ad iuncturarū dolorē. Poma hæc duodecim matura integra in olei sesamini lib.ij.aquæ fontanæ et marinæ ana quantū sufficit, coque in uase uitreato ad aquæ consumptionē. Iterū in aquæ dulcis lib.i.& dimidia, cum penidiarum albarum vnci. octo, coque ad aquæ consumptionem. Datur ab vnc.i.ad vnc.ij.cum potu, cibo, obsonijs.*

ANT. OLeum de pomis citranguli, confert dolori bus iuncturarū, & allelegi. Accipe poma citrangulorū.xij.† & sint proprie antiqua, & pone ea integra, in vase figuli vitreato, & funde super ea olei de oliuis, aut olei sesami.℥.xxvi. aut plus fm magnitudinē et paruitatem & citrangulorum, & aquæ maris. coquant̄ ad consumptionem aquæ. Deinde funde super ipsum aquę dulcis claræ li.i.&.ß.& proijce super ea penidiarum albarum.℥.viij.decoque vsq; ad aquæ consumptionem, et administretur in potibus, & cibis, et pulmētis de farina. dosis eius ē ab.℥.i.vsq; ad.iij.

Oleum de pomis citranguli non præparatur.

Additio.

Istud oleum non est in vsu. superius positum fuit oleum de granis citri & citranguli, & hoc est de pomis citrangulis & de hoc pomo testatur Symon Ianuen.q̄ nunquam inueni aliquem de eo mētionem fecisse, sed secundum modernorum opinionem est pomum dictum aranticum.

MANARDVS in Oleum de pomis citranguli.

Citria vocant. Est autem fructus mali Medicæ vel Assyriæ. ET sint proprie antiqua.) Credo illum intelligere dudum ab arbore amota, vel bene matura. Nam semper in arbore inuenies flores, fructus & paruos & maiores, atq; inter hos quosdam virides, quosdam semiaureos, quosdam penitus aureos qui antiquiores dicuntur.

SYL. *Oleum croci neruos et vterū roborat, amborumq; dolorem sedat, durities dissipat, coloris gratiā efficit. Croci vnc.i.myrrhæ puræ unc.dimidiā, diebus quinq; aceto maceretur die sexto toto cardamomi drac.viij.simul macera, septimo cū oleo li.i.et dimid.coquātur igni lēto ad aceti consumptionem, loco aceti sunt qui vinum supponant.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diosc.aliter præparat ad somnū conciliandum, etiā phreneticis, si odoret̄, aut naribus infricet̄, & ad clausionē vteri, suppurat, vlcera purgat, etiā maligna. Paulo est aliud, vt pretiosius, ita præstantius.

ANT. OLeum de croco cōfert doloribus neruorū & confortat eos, et lenit duritiem eorum, & confert spasmo, † & dolori matricis, et colorē efficit bonū. Quod sic fit. Accipe croci.℥.i.myrrhæ puræ.ʒ.iiij.cordumeni.ʒ.ix.calami aromatici.ʒ.viij.Infundant̄ medicinę in aceto diebus.v. pręter cordumeni. Die.vi.proijciat̄ sup ea cordumeni. Et dimittat̄ die.i. Deinde fundat̄ super ea olei li.i.&.ß.et coquat̄ lēto igne vsq; ad aceti cōsumptionē, & sunt qui loco aceti vinū ponunt.

Oleum de croco licet non sit in vsu, tamen conueniret omnibus dispositionibus frigidis. Additio.

Istud oleū interdum habet in vsu. Aui.in.v.cano habet vnā aliā descrip.quę nō est sīlis huic. Sūma me.est.vi.res.

MANARDVS in Oleum de croco.

Dioscorides accipit oleum præadstrictum cum calamo, myrrha & cardamomo, deinde apponit crocum. Et vide ab eo, qui alia arte vtitur q̄ hic. Somnum facit secūdum Dioscoridem etiam in phreneticis, si odoretur, aut infricetur naribus, suppurat, purgat vlcera. DOLORI matricis.) Dioscorides clausioni, malignis vlceribus cum cera, croco, medulla, & duplo oleo. A Paulo aliud describit longe hoc sicuti præstantius, ita & preciosius.

SYL. *Oleum ex piperibus iuuat morbos neruorū frigidos, ut paralysin, spasmum, spasmū cynicum, tremorē, epilepsiā, ad hæc ischiadē, et cæteras arthridis differētias, et vteri, coli, renū, vesicæ affectus frigidos, quia calfacit, tenuat, terget, ob id obstructiones aperit, calculum frangit. Triū piperū ana vnc.iiij.cepularū, beller.embl. Ind.ana drac. v.radicū apij, fœniculi, ana drac.ij.& semiss.sagapeni, opopanacis, hyoscyami albi ana drac.ij.et semiss.turbith boni albi drac.xij.zingib.drach.iij.surculorū hyssopi recentium, foliorum rutæ virentiū, ana manip.i.parum trita coquātur ad tertiam partē in aquæ lib.uigintiquatuor, coletur cum olei cicini heminis duabus, percoquatur ad*

aquæ

aquæ consumptionẽ. Addunt alij ireos drac. vi. thapsiæ drac. ij. anisi, cardamomi, ana drach. i. & dimid. calami aromatici drac. ij. & dimid. spicæ nardi drac. i. expreßionis hyssopi uel thymi sextarios tres. Poni potest loco cicini oleum irinũ vel leucoij lutei, vel amygd. amararum, vel omnium simul quatuor ana hemina dimid.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc describit Auic. nomine olei alchechengi. hyoscyamus præsertim tam paucus, hic otiosus videtur, vt mendi suspitio sit vehemens. Validum fuerit hoc ol. etiam potu Mediolani vsurpatur.

OLeum de piperibus expertũ ad ægritudines neruorum frigidas, sicut est paralysis, spasmus, tortura, tremor, & mollificatio, & confert ad epilepsiam, & verã ischiaticam, & dolori iuncturarũ, & dorsi, & colicã, et aperit oppilationes, & confert matrici iuuamentũ manifestum, & calefacit eã, & confert humiditati eius, & confert dolori ani à frigiditate, & dolori renũ, & vesicæ, & frangit lapidẽ. Et modus compositionis eius est. Accipe triũ piperum ana. *℥. iij. chebulorum, belliricorũ, emblicorum et indorũ ana. ʒ. v. radicũ apij, fœniculi ana. ʒ. iij. & ß. sagapeni, opopana, hyoscyami albi ana. ʒ. ij. & ß. turbith albi boni. *ʒ. xij. zing. ʒ. iij. caulis recẽtis, † hasech humidi, foliorũ rutæ humidæ quantum de singulis manu capi potest. Decoquant omnia prima contritione earum cũ aqua lib. xxiiij. vsq; ad tertiam partẽ. Deinde coletur, & projciat super ea olei de cherua heminę. ij. & coquatur vsq; ad cõsumptionem aquę. Et sunt ex hominibus qui addũt in eo ireos. ʒ. vi. *tapsię. ʒ. ij. anisi cordumeni añ. ʒ. i. & ß. calami aromatici. ʒ. ij. & ß. & spicę indæ. ʒ. i. expressionis alchasech; † sextaria. iij. † Administret ubi oportet. Et sunt qui loco olei de cherua ponũt oleũ de cheyri, aut oleum de amygdalis amaris, aut ex omnibus partes cõuenientes.

Oleum de piperibus non est in vsu, esset tñ conueniens omnibus dispõnibus frigidis, sicut est paralysis, tremor, spasmus, & mollificatio. conferret etiã ad epilepsiam, ad ischiaticã, & ad dolorẽ iuncturarum & dorsi, & matricis, & maxime cõueniret ĩ vera colica facta ab humore phlegmatico ventosato, & pluribus alijs dispositionibus positis in litera conueniret.

Additio.

Istud oleũ apud aliquos habetur in vsu, & dicitur oleũ de piperibus propter tria genera piperis, quæ in eo ingrediuntur. Summa medic. est. xix. res. sine additionibus.

MANARDVS in Oleum de piperibus.

Iusquiami albi.) Suspicor hic esse mendam. Quid enim operat hoc loco hyoscyamus, ꝑsertim in tã exigua portione? HASACH. humidi.) Id est, thymi, vt credo. SEXTARIA.) Græce ξέσαι. ADMINISTRETVR vbi oportet.) Credo authoris intentionẽ fuisse, vt etiam biberetur, sicut & nõnulla de quibus sermo habitus est. Auicenna describit hoc sub nomine olei alchechengi.

Oleũ ex euphorbio iuuat maxime frigidos cerebri & neruorũ affectus, cephalalgiã, hemicraniã, lethargum, naribus immißum, articulorũ quoq; et hepatis, et splenis dolores illitum iuuat. Euphorbij vnc. dimid. in olei leucoij lutei, & vini odori ana vnc. v. coquitur ad vini consumptionẽ. Vel staphidos agriæ, struthij, ana vnc. dimid. pyrethri drac. vi. succi calaminthes montanæ vnc. i. & dimid. costi, drac. x. castorei drac. v. trita, triduoq; macerata, in vini odori lib. iij. & dimid. coquantur ad dimid. deinde frica multũ diuq; manibus, & cola, cũ olei leucoii lutei aut sesamini lib. i. et dimid. percoque ad vini reliqui consumptionem, tunc insperge euphorbii recentis & albi tenuißime triti drach. iiii. & miscendo coque.

SYLVII ANNOTATIO.

Idem potest quod ol. de piperibus, sed calidius & siccantius: fugiendum vtrunq; in principio dictorũ affectuum, nisi vehementer frigidi sint. Secũdum efficacius et Auic. describitur. v. can. ex oleo & solo euphorbio parciore: largiore parat Gal. lib. 2. c. ph. p. pro vario scopo. Olei lib. I. immitte euphorbij validi, hoc est recẽtis & albi, semunciã, vel (si vetus est euphorbiũ, vt bimum, trimũ, & iã pallidum aut flauũ) drac. vi. si sensus in auribus vel parte alia est acer, minus semuncia vt drach. iij. si obtusus, validi euphorbij vnc. ß. vel drac. v. præsertim si affectus est cõtumax, vt alopecia. Idem pollent piper, cepa, allium, ruta oleo incocta in frigidis auriũ & aliarũ partium affectibus, vt in hemicrania à causa frigida. Oleũ cui libanotis, id est rosmaris incocta sit, vel radix betæ albæ, vel cucurbitæ agrestis, vel cucumeris agrestis, vel bryoniæ, vel althęæ, efficaciter euaporat, vbi hæc qualitatẽ & vires in oleo tenui non adstringente dimiserunt. Ol. ex menta viridi repellit, exiccat, roborat, digerit lib. 2. c. ph. p. Pisselæon seu picinum oleum Diosc. componitur.

Oleorum genus tertium facimus non modo eis plantarum prędictas partes incoquendo, sed etiam animalia medicamentosa: id quod exempla sequentia docebunt.

OLeum de euphorbio est medicina solẽnis ad ægritudines neruorũ frigidas, et dolori eorũ, & dolori iuncturarũ, & dolori hepatis, & splenis, et fit caputpurgiũ ex eo ad sodã, hemicraneam, & lethargiã, quod fit ita. Accipe euphorbij. ℥. ß. olei de cheyri. ℥. v. vini odoriferi tantundem. decoque vsq; ad vini consumptionẽ & vtere. Aliꝰ modus, Accipe staphis. † cõdisi añ. ʒ. iiij. pyrethri. ʒ. vi. calam̃. montani succi. ʒ. xij. costi. ʒ. x. castorei. ʒ. v. Tere & decoque in vase vitreo cum vini odoriferi li. iij. & ß. postquã infusa fuerit in eo diebus duobus vsq; ad mediũ vini. Deinde frica manibus fricatione vehementi, & cola, & funde super ipsum olei de cheyri, aut olei sesamini lib. i. & ß. Et decoque vsq; ad consumptionẽ vini. Deinde projce sup ipsum euphorbij recentis, & albi, triti, cõtritione vltima. ʒ. iiij. & coquatur cum eo & vtatur.

Oleum de euphorbio est fortissimæ calefactionis et desiccationis, & est in vsu, & est medicina singularis conueniens omnibus dispositionibus quibus conuenit oleum de piperibus immediate dictũ, ab ipsis tamen præcauendum est in principio harũ dispositionũ nisi in excesiue frigidis

Additio.

Istud oleum est in vsu. Mes. docet istud oleũ facere duobus modis, et sunt ex hominibus qui faciunt ipsum ſm primum modum, & sunt qui faciunt ipsum ſm alium modũ, verum aliqui doctores magis laudãt ſcdm ꝗ primũ. Aui. in. v. cano. habet vnam aliam descrip. quæ videtur esse eadem cum secũda descriptione. Summa rerum primi sunt. iij. res. Et secundi sunt res. ix.

MANARDVS in Oleum de euphorbio.

Galenus ex solo euphorbio & oleo parat, euphorbium vel augẽs vel minuens, iuxta maiorem minoremue indigentiam. Vide libro secundo de compositione medicamentorum: secundum loca. CONDISI.) Condes vel radicula, nunc paucis nota, quæ & struthion. Auicenna accipit costum, castoreum, calamentũ, pyrethrũ.

Oleum vulpinũ ad podagras, reliquasq; arthritidis species, ac dorsi, renumq; dolorẽ est efficacißimũ. Vulpes integra tantũ exenterata, in aquæ fontanæ et marinæ ana sextario. i. olei antiqui clari sextariis. ii. & dimid. cũ salis vnc. iij.

Marginalia: Gal. in fine li. 2. c. ph. p. — Lib. 4. san. tuen. — ANT. — SYL. — A, B, C, D

vnc.iii.coquitur ad aquarū consumptionem, et vulpis artuum dissolutionē. Postea aquam dulcē (cui hyssopi, & anethi herbarū ana man.i.incoctus sit) affunde vasi, et cum dictarū herbarum ana lib.i.recoque ad huius aquæ consumptionē. Vel vulpes in aqua fontana & salsa cum herbis dictis sine oleo percoquatur, ad carnium uulpis & artuum dissolutionem. Aqua hæc ad fotum uel balneum partium affectarum est efficax.

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum ad neruosi generis & iuncturarum affectus omnes frigidos ob calorem mediocrem est tutissimū etiam initio & efficacissimum. Paul. viuam vulpem oleo incoquit: & hodie nōnulli viuā vbi exenterarūt, semispirantē adhuc oleo incoquūt. Vulpes autem bene habita, qualis per vindemias vuis nutrita, & impinguata, ætatis mediæ esto. Quid enim viriū à vulpecula recēs nata & strigosa expectare posis? Grādior enim quia calore est acriori, humores habet calidiores, & ob id excremēta omnia acria, & partiū omnium naturā valenter digerentem, vt nec vrinā, nec ventrem inferiorem contēpserim. Additur coquendo interdū saluia, rosmarinus, iunipe rus, anethū, origanum, maiorana, & tunc vulpium est vnguentum.

ANT. OLeum vulpinū, & est medicamen nobile, vltimum ad arthetica, & podagram, & dolorem renū & dorsi. Et modus operationis eius est. Accipe vulpē integram cuius interiora sint euulsa, & pone in vase & funde sup ipsam aquæ fontiū & aque marinæ ana *kist.i. † olei antiqui clari kist.ij.&.ß. decoque lēto igne cū salis.℥.iij. vsq; ad aquę consumptionē. Deinde pone in vase, & proijce super ipsam herbæ anethi & halasech ana lib.i.& funde super ea aquæ dulcis vbi coctæ fuerint ex eisdē herbis ana. M.i.decoque sicut prius vsq; ad aquæ consumptionē & administret. † Est enim mirabile, & qnq; præter oleū coquit vulpes in aqua fontiū & aqua salsa, & sit aquæ quātitas multa cum eisdē herbis, & administret lauando intima. et est efficax. Hoc quoq; nō ptermittimus q vulpes tādiu debet coq siue in faciēdo oleū, siue aquā ad abluendū, donec discocta sit, vt eius artus oēs laxent, et dissoluātur.

* kist.ij.

Oleum vulpinū est nobile, & vbiq; præparatur, & est conueniēs ad omnes ægritudines frigidas neruorū & iuncturarū, sed non est tātæ calefactionis, quātę est oleū de euphorbio, vel de piperibus, vel laurinū, et est mirabile in extendendo decurtatos, nec eius vsus prohibet statim post principiū ægritudinum frigidarū.

Mirabile ad extēdendum decurtatos.

Additio.

Istud oleū est multū in vsu. Ioan. anglicus in cap. de dolore iuncturarū inquit, oleū vulpinum est medicamē vltimum ad artetica & podagram & dolorē renum, & dorsi.

MANARDVS in Oleum vulpinum.

Viuam sumit Paulus, & coquit in oleo. OLEI antiqui kist. iij.) Videntur duæ cotylæ, vt supra. EST enim mirabile balneum.) Laudant Græci in oleo simplici decoctionis vulpis viuæ.

SYL. *Oleum ex uiperis cutim expurgat, impetigines sanat. fit ex viperarum nigrarū integrarum lib.ij.ad carnium dissolutionē coctis igni lento in olei sesamini sextario.i.et dimid.in vase terreo vitrato angusti oris exacte obturato, ne illius noxio uapore offendaris, vbi refrixerit, uitreo vase reponatur, penna partibus affectis illinatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Si abscisis capite & cauda viperę (quales theriaca postulat) oleo incoquantur: etiam elephantiasi fuerit salubre.

ANT. OLeum de serpētibus mundificat cutim, & sanat impetigines, quod ita fit. Rec. ex ser-

E pētibus nigris circiter lib. ij. et sint serpētes nigri integri, funde super eos olei sesamini kist.i.&.ß. & pone in vase terreo vitreato stricti orificij, & sigilla orificiū vasis, et decoque lēto igne vsq; dū dissoluantur serpētes. Et caueat sibi operator à vapore eius, et cum coctum fuerit, dimittatur in frigidari, & recondatur in vase vitreo, & administretur liniendo cum penna.

Oleum de serpentibus non præparatur.

Additio.

Istud oleum de serpentibus etiam describitur à Serap. in proprio antido. & dicit illud conferre ad impetiginem, & debilitatem stomachi & asaphati.

MANARDVS in Oleum de serpentibus.

Viperas intellige, & elige vt ī Theriaca, & abscinde caput & caudam, & valebit elephantiasi.

F *Oleum ex scorpionibus, lapidē renum & vesicæ frangit & expellit, lūbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatū vrinarium iniectū, fit ex scorpionibus viginti, vel paulo pluribus, aut paucioribus in olei amyg. amararū li. ij. insolatis mense vno in vase vitreo probe obstructo. Vel aristolochiæ rotūdæ, gentianæ, cyperi, corticū rad. capparis, ana vnc.i.in olei amyg. amararum sextario.i. diebus viginti insoletur in vase vitreo operculato, deinde scorpiones à.x.ad.xv. oleo inijce, obtura, insola iterū mense uno. Egressus è balneo aut insessu calculosus illo vnguatur in tribus dictis partibus, & in meatum vrinarium inijciatur portio eius exigua horis singulis, est mirabile. Quidā priore, alij posteriore ceu efficaciore vti malunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

G Paratur etiā nūc oleo antiquo additis simplicibus medicamētis cōtra venena laudatis: fitq; oleū mirandarum viriū contra venena omnia & pestilentiā. Scio hominē hoc solo munitum quantumuis sæuam pestilentiā nihili facere, sed eū & seruos suos vna secū visentes pestilētia affectos, incolumes seruari, & sola vnctione quosdā à sæuissimis venenis potis liberatos. Prius ob scorpiones frigidū est: posterius ob aromata calidū & efficacius, non ob horū calorem & essentię tenuitatē (quib. aperit, incidit, tenuat, terget, perrūpit) sed etiā totius substantię scorpionū proprietate, & vt loquuntur, forma specifica, qua vtrunq; calculum renum & vesicæ frangit illitum tantum lumbis, si in renibus est: si vero in vesica, pubi, perinæo, & iniecta etiam tum pauca in meatum vrinarium.

OLeum de scorpionibus lapidē in renibus & vesica frangit, & expellit eū, & proprie in renibus & femore. & supra collū vesicæ inunctum & iniectū per virgā, expellit enim eū. Et modus operationis eius est. Rec. scorpiones circiter.xx.vel plus vel minus ſm quantitatem eorum, & pone in vase vitreo, & funde super eos olei amygdalarū amararū. lib. ij. & stringe caput vasis & dimitte in sole diebus.xxx. deinde cola et vtere. † Modus operatiōis eius alius est. Rec. aristo. rotūdę, gētianę, cyperi, corticū radicis cappa. ana.℥.i. funde super ea olei amygdalarū amararū kist.i. & pone in sole.xx. diebus, deinde, pijce super ea ex scorpiōibus à.x. vsq; ad.xv. & iterum stringe orificiū vasis, & dimitte in sole per dies.xx. deinde coletur & reponatur. Est enim mirabile, de quo patiēs postquā tina egreditur, vngatur sicut diximus, & ex eo per virgam inijciatur modicum hora post horam.

H

ter tur. Oleum de scorpionibus generaliter est ab oĩbus vsitatum, dupliciter præparatũ, nam quoddã est simplex, & fit solum ex oleo de amygdalis amaris, & ex scorpionibus. Aliud est quod fit ex tali oleo & ex scorpiõibus, & quibusdam aromatibus aperitiuis & calidis, et vtriusq; modi hic ponunt descrip. Primũ quod est simplex, plus attinet frigiditati ratiõe scorpionũ. sed ſm plus attinet caliditati ratione aromatũ, & vtrunq; est aperitiuũ, subtiliatiuũ vrinę, et lapidis fractiuum, renibus & vesicę inunctũ ab extra iuxta renes, & iuxta collũ vesicæ & pectinis: oleum tamen de scorpionibus compositũ est efficacius simplici oleo: similiter per syringam aliquid eorũ impositum per virgã prouocat vrinã, & subtiliat ac frangit lapidẽ in vesica: & prædictas operationes efficiunt ex ipsorum complexione, sed nõ tantũ ex hoc, immo et à proprietate specifica & forma.

Additio.

Istud oleum in vsu habetur. Mes. hic docet componere duobus modis. Et sunt aliqui habentes primũ magis commendatum. Nonnulli vero secundum. Summa medicinarum olei secundi modi sunt. vi. res.

MANARDVS in Oleum de scorpionibus.

MODVS operationis eius alius.) Paratur nunc cum oleo antiquo, additis multis simplicibus medicamentis ad venena laudatis: estq; mirabile in pestilentia & venenis omnibus. Scio ego hominẽ qui hoc solo munitus, sæuissimam quantumuis pestilentiam nihili facit: nec solum seipsum, sed & famulos secum ad visendos pestilentia affectos accedentes, incolumes conseruat. Scio & ex sola inunctione aliquos liberatos, qui sæuissima biberant venena.

L. *Oleum ex ranis refrigerat, ob id podagrã & alias arthritidis species calidas mitigat, & incendiũ febrium ardentium fronti et tẽporibus illitum, quando etiã somnum conciliat. Capitũ ranarum antiquarũ selibra in vase vitreo bene obturato, cum sextario dimid. olei sesamini coquitur ad capitum dissolutionem, vti oleum ex viperis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc oleum etiã hodie parant, ob id tantum, q; sit necessariũ ad emplastri de ranis compositionẽ à Ioanne Vigo descriptam. Podagræ calenti admouerunt quidã, sed nullo fructu. Neq; enim frigiditas in eo magna esse potest ab his capitibus coquẽdo coctione tam longa, & in oleo sesamino, alteratis. Rectius, meo iudicio, ranæ virides in syluis crebræ, vnguibus reptantes in altissimas quasq; arbores, & sub noctem brexantes (vox enim earum vnica est brex) oleo violato, vel omphacino, ad hos vsus incoquerentur. Quas manibus viuas hodie ex more tenent ad refrigeriũ febre acuta aliqua ardentes, croisset, vulgò dictas, quarum meminisse vr̃ Gal. lib. 10. simpl.

Oleorum genus quartũ à sapientibus multis descriptum, hodie chymistica arte magis perficitur, vim quandam in cõcreto & composito occultã manifestante. Hæc nanq; ignis vehementia ex liquoribus, gũmis, resinis, melle, saccharo, cera, oleaginam quandam substantiã separat, & in capitellũ attollit: nec minus ex plantis pinguibus, ligno guaiaci, iuniperi, pini, larice, cedro, & id genus alijs: præterea ex plantarũ, atq; adeo animalium partibus omnibus ipsum velut gluten terreæ substantiæ, humorẽ insitum, pinguem, imputribilem maxime, vt ignis secretũ nunc sursum attollit in capitella, vel vtriculos, vel deorsum in subiectũ aliquẽ catinum præcipitat: rem omnibus alijs remediis planè diuiniorem, si Vstadio in cœlo philosophorum, & Gebero, & veritati credimus: quanquam hodie sunt idiotæ quidam, magnorum tamen Medicorum nomine se venditantes, qui idipsum ceu nugatoriũ calumnientur, vt alia prope omnia pulcherrima ipsis ignorata, solas (vt vocant) receptas scribere, nulla tamen ratione scientibus. Adde quòd metalla quædam chymistis in calcem versa, in oleum funduntur. Sunt qui terrea quoq; corpora vt lateres ignitos oleo incoquunt, vt vires oleo ipsi præstantissimas acquirant. Ad Mes. redeamus.

T. OLeum de ranis cõfert dolori artetico & podagrę calidis, & inungitur super tẽpora febribus inflammationũ, & facit somnũ. quod ita fit. Rec. ranarũ * antiquarũ capita circiter lib. ß. & funde super ea in vase vitreo olei sesami. kist. ß. & obtura orificium vasis, & decoque sicut diximus in oleo serpẽtino. Ex multis autẽ rebus fiũt olea, ſm hunc modum quæ rerũ ex quibus fiunt virtutẽ habent, de quibus multi ex sapientibus scripserũt, in quibus sermonẽ non extendimus.

aticæ

A

Oleum de ranis non reperitur pręparatum. vsus tamen eius esset magistralis ad somnum prouocandum, & prohibendum fumos calidos ad caput ascendentes.

Additio.

Istud oleum non est valde in vsu. Ioan. Anglicus in cap. de dolore iuncturarum habet descrip. huius olei.

MANARDVS in Oleum de ranis.

Hoc vidi quosdam vtentes in podagra: sed in ea nullũ magis præsentaneum vidi auxilium & absq; periculo, q̃ vt eam homo æquo animo ferat, expectans Hippo. terminum. FIVNT autem olea.) Tertius est tractatus qui à recentioribus maiori ex parte natus est: QVI quæ sunt occulta.) Hoc est chymistæ: hi enim composita in quædam veluti elementa segregant, quorum id quod igni respondet, maximẽ est potentiæ.

B

SYL. *Olea per resolutionem varijs fiunt modis, uirium sane mirificarum. De quibus scribunt fusius, qui rerũ occulta manifestant & detegunt. Sapientes tibi omnino legendi & imitandi, si famæ illorum maxime es cupidus. Mihi vero Dei spiritus largitate & gratia, nũc pauca quædã, sed mirabilia illorum oleorũ effecta percensere sufficiat.*

ANT. FIunt † autẽ olea per solutionẽ diuersis modis, de quibus sermonẽ aggrediemur cum Dei spiritus largitate, & ponemus explanationes mirabiles, de qbus sermone latiori loquuntur, † qui quæ sunt occulta in rebus, manifestãt & detegunt. Hos quoq; aggredere rei huius cupidius tam famosæ cum illis.

SYL. *Oleum de ouis experientia plurima probatũ est cutim expurgare, impetiginem, serpiginem, & alia cutis vitia persanare, capillos regignere, ulcera maligna & fistulosa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta, aut circiter, manibus friati, in sartagine terrea plumbata frigantur igni mediocri, mouendo cochleari ligneo, aut terreo, donec rubescãt, & oleũ ab his resoluatur, quod pressi cochleari largius remittent, vel iidem vitelli elixãdo indurati mola frangãtur, deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur, quale in oleo amygdalino explicuimus: & oleum destillabit: vel ipsi vitelli corpulento vasi imponantur, oleumq; in capitellum ignis violentia tollatur, qualiter oleum philosophorum post dicendum.*

C

SYLVII ANNOTATIO.

Cutis fœditatẽ mire aufert, ac cicatrices, præcipue in ambustis relictas: ferè aũt grauiter olet: minus tamen postremum sublimando destillatum. Pilos auget Serapioni in Antid. aurium, dentium, sedis doloribus, & alijs pleriq; sedis affectibus, Rasi in Antid.

D

Oleum Ouorum Nicolai.

Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, semper mouẽdo rude ferrea, donec probe assentur, calidiss. linteo forti, oleo amyg. dul. madefacto exprime. Potest etiã alembico distillari, vt ol. philosoph. Mes. Satius est vitellos crudos frigere, cochleari assidue mouere, donec assati, & cochleari pressi, vase inclinato reddant oleũ, quod phiala conditum, et diu integrũ seruatur: ex viginti vitellis extrahes horis dua bus vnc. iiij. aut circiter.

ANT. OLeũ de ouis in multis expertũ est. Cutim mundificat, & impetiginẽ, & serpiginẽ, & & alios morbos cutis curat: & facit nasci capillos: & cõfert fistulis, & vlcerib9 malis. Et fit hoc modo. Accipe vitella ouorũ elixatorum circiter xxx. & cõminue ea manibus: & pone in sartagi-

ne lapidea, & frige sup igne, mouedo cũ ligneo, aut ferreo cocleari, donec rubescat, & resoluatur ab eis oleum. Et tũc exprime ea cũ cochleari & manabit abũdantius. Alius modus eius cõpositionis est. Re. vitella ouorũ elixata. Cõminuant moledo cũ mola, deinde malaxent sicut diximus in cap. de oleo amygdalino, & manabit oleum. Tertius modus eius est vt distillet in cazola & alembico, sicut in oleo philosophorũ dicemus.

Oleum de ouis non est in vsu, cõferret tamen omnibus dispositionibus cutis etiam remouendo lentigines.

Additio.

Istud oleũ docet facere Mes. hic tribus modis. Serap. in proprio antido. dicit istud oleum facere crescere pilos. Sic Ras. in proprio antido. dicit istud oleũ valde conferre passionibus, & doloribus ani, & dolori aurium, & dentium.

MANARDVS in Oleum de ouis.

Mirum in modum aufert cutis fœditates, & cicatrices præcipue quæ post vstionem remanserunt: sed difficile est ita parare, vt nõ vehementer fœteat: minus tamen male olet illud quod per destillationem vel sublimationem fit.

SYL. *Oleum ex frumeto, impetigines, & cutis asperitates curat. Frumẽtum inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas si præmatur, hoc oleum remittit. Vel triticum excorticatum vase sublimationis destilletur, qualiter oleum philosophorum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cutis asperitates à siccitate natas lenit, & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. Rasi etiam in Antid. describitur.

ANT. Oleum de frumento impetigines: & cutis asperitates curat. Modus operationis est. Pone frumentum super laminam ferream, & super ipsum aliam laminam ferream ignitam non multum. & comprime, & manabit oleum. Secundus modus ponatur oleum excorticatum in vase sublimationis, & fiat sicut dicemus.

Oleum de frumento non est in vsu esset tñ lenitiuum & humectatiuũ omniũ asperitatũ cutis, quæ fiunt à siccitate.

Additio.

Istud oleum interdum in vsu habetur: ipsum describit Rasis in proprio antidotario.

MANARDVS in Oleum de frumento.

Et hoc valde in cutis infectionibus conducit. Feci ego quãdoq; parari per descensorium, vt chymistarum voce vtar.

SYL. *Oleum sinapinum salubre affectibus frigidis, lethargo, obliuioni, dolori quem frigida intemperies parit. Fit vt oleum de frumento.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu est id oleum, sed factũ vt oleum amyg. Phœnigmũ, id est, rubrificationem, vt ipsum sinapi tritum in cute excitare potest.

ANT. Oleum sinapinum confert doloribus frigidis, & lethargiæ, & obliuioni. Et fit sicut oleum de frumento,

Oleũ de sinapi non est in vsu. Additio.

Istud oleum est in vsu secundum intentionem Mes. eius operatio est sicut operatio olei de frumẽto: fit tamen communiter sicut oleum de amygdalis. Sinapis autẽ duæ sunt species, alba, & nigra. Nigra autem est illa quę cõmuniter intelligitur quando simpliciter ponitur.

MANARDVS in Oleum sinapinum.

Hoc nunquam vsus sum. Est autem (vt puto) adeo efficax, vt ad extima trahens, materiam, id est, ruborem, cuti inducat.

SYL. *Oleum iuniperi emendat cutis infectiones, serpiginẽ, cancrũ, vlcera maligna, qualia quæ in tibijs & cruribus*

E *quorundam: malum mortuum receticres uocant. Sermentis iuniperi tenuibus vas vitratum oris angusti reple, laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri tritici modum pertusam, ori toti applica, luta eandem cum ore tum dicti vasis, tum alterius minoris etiam vitrati oleũ excepturi, quod terræ vbi infoderis, igne luculento maius alterum iuniperi frustula capiens circunda horis duabus, sicq; oleum in vas minus destillabit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hac arte oleum ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potẽtius ex ligno sancto ad morbi Hispanici dolores ac vlcera (quibus & oleũ iuniperi & genistæ, & fraxini, & similiũ prodest) & lignis alijs, præsertim pinguibus, ac succulentis, vt fructibus, baccis, seminibus. Vas aũt maius esse posit metallicum, aut si vitreum est, vel siliceũ, probè totũ luto sapiẽtũ muniatur: figulinum aũt, quia rarũ est, oleo foras exhalanti viã daret: ob id vitratũ sit intus. Infernũ aũt vas ac receptoriũ vitreũ eẽ põt,

F ambitu nõ lutatũ, modò sit paulò crassius. Põt & metallicũ: potest denique terreum esse, modò sit vitratum: alioqui oleũ id tenuissimum hac illac per vasis poros diffluerent. Multò minus fouea intra terram parietes terra figulari paratos habente (quod Mesue imperabat) recipi tutò id oleum posit. Adde, quòd neq; minus vas terræ infodere est necesse, si velut area aliqua posis carbones & ligna sustinere, quibus vas maius est circundandum.

ANT. Oleũ de iunipero cõfert infectiõibus cutis, & † malo mortuo tibiarum: & serpigini: & cãcro: & vulneribus malis. Accipe ex lignis iuniperi quãtitatẽ sufficiẽtem: & scinde in frusta: & imple ex eis doliũ magnũ, vitreatũ interius, cuius orificiũ sit arctũ, & fac foueã in terra, & præpara parietes eius cũ terra figuli. Deinde pone ollam vitreatã ex directo in fundo foueæ habẽtẽ orificiũ amplũ: & cooperiatur lamina ferrea

G subtili pforata foraminibus multis, sicut cribratoriũ tritici. ita q lamina vndiq; ollę orificiũ cooperiat. Deinde sup laminã pparet orificium dolij ex inuerso: & pręparet cũ terra figuli: vt nihil ex vtrisq; orificijs respiret. Post illud accẽde ignem super totũ corpus dolij: & dimitte ardere sic per horas duas: manabit enĩ ex arte hac oleũ, quod reconde: & administra vbi oportet.

Oleum de iunipero nõ est in vsu. Additio.

Istud oleum in vsu habetur. Leonardus de Predapalea habet etiam hanc eandem descriptionem.

MANARDVS in Oleum de iunipero.

Hic destillandi modus est, eliciendi à rebus succum quem chymici per descensorium vocant, per quem olea ex lignis vel lignosis rebus extrahuntur. Vidi ego quandoq; extrahi ex pineis ad erugandas mulierum cutes. Vsus etiam sum eo quod è ligno Indico Guaiaco vocato, vel, quod melius successit, ex sancto, per eundem modũ

H manauit, in Gallicis vel vlceribus vel doloribus: in quẽ vsum & hoc. s. ex iunipero factũ, nõ parum cõducit, MALO mortuo.) Ita vocãt recentiores mala quædã vlcera in cruribus præcipue cõtingentia.

SYL. *Oleum fraxininum splenicos iuuat, præter id potest, quæ oleum iuniperi, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum hypochondrio sinistro illitum, & potũ, splenis obstructiones potenter liberat, duritiemq; emollit, ac digerit.

ANT. Oleum fraxininum valet sicut oleum de iunipero, & confert spleni, & fit sicut illud.

Oleum de fraxino non est in vsu.

MANARDVS in oleum fraxini.

Non solum inunctum, sed etiam ebibitum, confert lienicis.

Oleum ex gagate sacratum, dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, spasmicis, tetanicis, arthriticis, ab vtero suffocatis

catis saluberrimum: cōceptumq́; adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quō oleū iuniperi, vel sublimatiōe mox diceda.

SYLVII ANNOTATIO.

Gagates lapis ater, odore bituminis dū vritur, tumores in genu diuturnos dissipat, & sinus siccādo contrahit: crueta vero vlcera pręcipue glutinat. Hic multus nobis est in corallis, maxime precarijs: & ita magnus sæpe, vt salina mihi duo sint iustæ magnitudinis ex solido gagate. Cum autem eo sit multo vilius bitumen, & viribus aut ijsdem aut validioribus (vt ex gagatis Galeni bituminis cōmercio eum odorē & fortasse reliqua sortitis colligere licet) tentari posset ex ipso oleū quod largius fluet, præsertim si recēs est bitumen, cum ipsum sit terræ ipsius velut adeps, & olei vice vtatur accolis lacus Asphaltitę, & locorū aliorum bituminosorum. An vero epilepsiā iuuare possit oleū istud, iure ambigi potest. Cū enim nō ita tenuet ac digerat, sed vtrunq; mediocriter præstet, quid spei ab hoc esse possit, nisi siccādo, aut sua tota substātia iuuare dicatur? Nam odore illo bituminis tetro epilepsiā magis prodat vt myrrhæ, galbani, cornuū, vngularum, pellium capræ, & hirci suffitus, quod vero de dæmoniacis scribit Mesues, superstitiosum est: à Christianoq; homine alienum.

OLeum de gagatis, est oleum sacratū, conferens dæmoniacis, epilepticis, paraliticis, spasmosis, tetanosis, arteticis. & cōfert iuuamentum magnum præfocationi matricis, & adiuuat ad conceptum. Rec. ex lapidibus gagatis, quantum vis, & fac ex eis sicut diximus in oleo de iunipero. Secundus modus est cum opere sublimationis, vt dicemus.

Oleum de gagatis. gagates est lapis coloris nigri, leuis stans super aquas. & reperitur in india. non est in vsu.

MANARDVS in Oleum de Gagatis.

Lapis hic à Diosc. Gangites dicitur, quo sicuti & multis alijs rebus caremus. Quod vero de dæmoniacis dicitur, superstitiosum est, & à Christiano alienum.

Oleum philosophorum (quod etiam oleum sapientiæ, & perfecti magisterij, & benedictum, & diuinum, & sanctum quidam vocarunt) veterum omnium consensu effectibus secretis non paucis est efficacissimū. Nam calfacit, siccat essentiæ tenuitate, in altum penetrat, digerit. Proinde materiam omnem excrementosam consumit. Ob id epilepsiæ, paralisi, vertigini, obliuioni, & lienis, renum, vesicæ, vteri, neruorm, articulorū omnium, & reliquarum partium neruosarū doloribus frigidis maiorem in modum confert.

Oleum philosophorū { *Naturale*, { *Minerale.* *Marinum, ex insulis, & scopulis fluens, naphtha dictum.* { *Subalbū, optimū.* *Subrubrū medium* *Subnigrū et crassū, pessimū.* } } *Artificiale.* }

Arte vero sic fit: lateres ex terra rubente multū antiquatos in frusta comminutos carbonibus nō fumantibus accende, donec igniti rubeant: tunc concha, oleo rorismarini, uel antiquo claro plena extingue, & quoad eius fieri potest, oleo imbue: sicca per se in casulis, post minutissime tere, & vasi per sublimationem destillandum trade, luto chymistarum capitello committe, carbonibus in fornace accensis coque donec oleum destillet in phialam uitream, naso imo capitelli agglutinatam, quam exacte obstructā reconde & serua: quāto enim antiquius, tanto ualentius.

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum philosophorum, scilicet chymistarum, qui se suis scriptis vbiq; & quotidiano sermone philosophos appellant, & quod mireris, solos se philosophos affirmant quod rerū maxime abditarum, & in terrę visceribus retrusarū naturam scrutentur, metallorum in terra generandorū & augendorum rationē intelligant, facultates corporū terreorum accuratissime vestigent, ipsaq; corpora in elementa sua dissoluant, rem planē arduā, & operosam, sed si vbiq; certa esset, omnino admirandam. Si enim quo difficilius rerū aliquarum pulcherrimarum & præstantissimarū est inuentum, eo sit præclarius, quis nō videt eos laude cumulatissima dignissimos, qui nostris sensibus abscondita ex Plutonis regno sic eruunt in apertū maximo non tm̄ sumptu, sed ēt valetudinis periculo? Quando hæc omnia ceu Plutonis antro effusa halitum edunt crassissimum, & omni viuo animali (si pyraustas excipis) pestilentē atq; adeo plantis ipsis noxium. Quā rem exemplis prope quotidianis chymistæ probant, & aurifices, & typorum literariorum fusores. Hi enim vapore hydrargyri, & aliorū tetro & crasso derepente suffocantur, aut paulatim vitiato cerebro neruorū maximam imbecillitatē sustinent, nisi latiore infumibulo halitum foras educant, qui arbores propinquas velut fulmine afflatas tabefacit. Sed in hoc hominū genere impostura hodie ē omniū maxima, præsertim cū metallornm generationē & transformationem corrasis alicūde aureis, vel nummis, vel torquibus, dolo malo frustra conātur. Sed de his fusius q̄ pro re proposita: satis in præsens sit nouisse aquas & olea chymistarū industria singulari secreta maximarū esse virium, & essentiæ tam tenuis, vt olei cuiusdam gutta fortuitò illapsa in lectum, stragula eius multiplicia & culcitras momento penetrarit, asseresq; fundum lecti sternentes vsserit.

Oleū vero istud de lateribus tam tenue est, vt momēto latissime spargatur: si manui infundatur, eam cito penetret. Oleū balsami est multo tenuius, calidius, & in affectibus frigidis efficacius: vrinam mouet, lapidē frangit, vermes enecat, auriū tinnitui à flatu crasso, paralysi, spasmo cynico, ischiadi, gonagræ, podagræ, & cæterarum iuncturarū doloribus prodest, potum aut inunctum: sed parua eius portio aquæ affectui aptæ mista bibatur. Fuisse vero Mesuen factionis chymistarū studiosum, loca in Antidotario isto non pauca planè declarant: voces chymistis solennes, qualis est, perfectum magisterium, de suo lapide philosophico frequēter dici solitum, & sublimatio, & alembicū, & id genus alia. In montanis Mutinæ loco Gibium vocato, liquor certis temporibus manat (oleum mōtis Gibij vocant) in varia loca cum magna vtilitate ipso recte vtentium. Manard.

Naphtha Babylonijs est bituminis colamē albū quoddam: aliud nigrū Diosco. A Rasi in Antidotario & Albuchasi in libro qui Seruitor inscribitur, vbi lateres nouos, qui aquā nondum senserint, prę fert, quia oleum melius imbibent, & eos in frusta vnc. j. diuidit, in vase vitreo aut vitrato, sed probe lutato ita cōponit, vt eius pars tertia maneat vacua: & ignē oportet fieri primo leuiorē, sed qui fundū vasis attingat: paulatim augeri. primo exibit aqua, deinde oleū per se colligendum, vt resinam, terebinthinam, lignum Guaiaci, & alia multa destillamus. Oleum ēt chamæm. & nardinum, ēt benedictū dicitur Mesuæ, sed hoc pręstantissimū, & quibusdam petrelęum vocatur. Sic ex ladano, cera, liquoribus, gummis, resinis, ossibus, medullis, & alijs vt diximus, pingui humore abūdantibus, potest sublimando trahi oleum. Calx integra oleo cōmuni restinguatur, alembico vitreo destilletur, manabit oleum ossi corrupto idoneum.

Oleū balsami Petri de Ebano cap. de cordis affectibus, loco veri opobalsami miscēdum theriacæ, mithridato, curcumæ aureæ Alexand. Recipit myrrhæ, aloes, spicæ nardi, sang. draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, mastiches, gūmi Arabici, styracis liquidę, ana drac. ij. ladani, succi castorei ana drach. ij. & semiss. moschi drach. j. & ß. terebinthinæ pondus omnium tritis miscetur, alembico destillatur, vt aqua rosarum, seruatur. Succi illius cerosi, quo testes castoris abundat Diosc. legere malo, q̄ cum quibusdam sicci. Tale enim exuccum & exanimatum est. Aliud earundem virium Gulielmi Placentini, myrrhæ, carpobalsami, nucis Indicæ ana vnc. ß. hyperici drach. ij. tere leniter, misce olei vnc. v. vel terebinthinæ vnc. j. & ß. & in fine moschi grana. v. ambræ grana tria: olei de lateribus vnc. i. fiat vt oleū rosatū.

Oleum tartari Petri Argillatæ ad faciem tergendam & erugandam.

Tartarum dolij lateribus adhærens, album potius q̄ rub. puluerizatum, aceto maceretur, post inuoluatur panno lineo, & deinde stupis aqua humectatis, ponatur sub cineribus: deinde tribus diebus scutellæ imponatur decliui, destillabit humor quidam subrufus.

NIC. Oleum tartari lateribus doliorum adhærentis.

Tartarum id ex vino generoso tritum, linteolo inuolutū aceto albo forti bene madefac: sub cineribus calidis coque, dū nigrescat: iterum tere, in vase inclinato serua dies octo loco frigido, donec in oleum resoluatur. Id si non fit, exprime, & serua: eodem modo facit Mes.

Sati⁹ ẽ marmore imponere, aut vitro plano, quia nihil olei ebibet sacculo ĩferne acuto.

Mesues oleum ouorum. Satius est calcinatum tartarũ manicæ Hippocratis, vt vocant, impositum, & loco frigido locatũ sinere, donec in vas subiectum fluxerit oleum. Oleum sulphuris sic fit: sulphur ignem non expertum, vel flauissimum inter vrendum fumum crassum remittit, excipiendum campana vitrea aut silicea. In qua ex vapore crasso oleum concretum destillat in vas planum capax, in cuius medio sulphur vasculo conditum vritur. Alijs trito sulphuri per aquam vitæ incensam ignea consumitur substantia: post reliquum destillatur vt oleum philosophorum. Alij sulphuris flaui, terebinthinæ ana vnc. tres: olei rosati lib. vna coquunt igne lento cum vini odori vnc. duabus ad vini consumptionem.

Li. 6. simpl.

Oleum de hyperico mirabile: summitatũ hyperici vnc. iij. infundantur triduo in vino odorifero. q. s. post coque in vase duplici bene obstructo, fortiter exprime: hypericũ nouum similiter macera, coque, exprime: adde terebinthinæ vnc. iij. olei antiqui vnc. vi. croci script. coque ad vini consumptionẽ. Hoc oleum incerti autoris. Galenus tamen vinum austerum, in quo folia androschœnu, vel ascyri (quæ species sunt hyperici) cocta sint, vulnera etiã grandia glutinare scribit, & hypericũ calidum siccum tenuium partium ischiadicis vtiliter bibi quibusdã. Ex quibus & reliquorum hic mistorum viribus, collige id oleum roborare, digerere, & tenuare: ex substantijs enim contrarijs componitur. Oleum de capparibus, Corticum rad. capparis vnc. i. ireos agrię, tamaricis ana vnc. dimid. olei communis lib. ij. coquantur in vini vnc. iiij. ad vini cõsumptionem: coletur, condatur. Splenem durum comminuit, vsu quotidiano probatiss. Galeno acceptum fertur in lib. ad Glauconem, vbi tamen nõ inuenitur. Oleum moschatum recipit olei communis lib. vi. lilij, folij, spicæ, costi, masthiches ana vnc. i. & dimidiam: styracis calamitæ, croci, myrrhæ, casiæ ligneæ, xylobalsami, ana drach. vi. caryophyllorum, carpobalsami, bdellij, ana vnci. dimidiam: nucis Indicæ drach. ij. moschi drach. i. vini odori vncias sex: coque in vase duplici trita leuiter omnia ad vini consumptionem. Moschum tacuit Manlianus, à quo tamen vocatum ait, dicitque coquendum ad aquæ consumptionem: cum tamen aquæ in descriptione non faciat mentionem, sed muccilaginis vnc. i. vel drach. i. res plane incerta, male item tribuit Galeni Antidotario. Id oleum pomis odoratis cogendis est aptissi. adhæc roborat, calfacit resoluit.

Ol. muscelinum.

Oleum castorei ad frigidos affectus partium omnium, præsertim neruosarum, ex castorei, styracis, galbani, euphorbij, casiæ, croci, opopanacis, carpobalsami, spicę nardi, costi, ana drach. ij. cyperi, schœnu anthus, piperis longi & nigri, sabinæ, pyrethri, ana drachmis duab⁹ & dimidia: olei lib. iiij. vini albi & boni li. duab⁹, coque omnia ad vini consumptionem, exprime, serua.

Oleũ sambacinum.

Oleum iasminum moderate digerit, odore est iucundo: fit ex vncijs duabus florum iasmenorũ in olei lib. i. insolatis dies quinq;: coque igni lento, exprime, serua phiala vitrea, vel silicea.

Oleum ad puerorum tormina expertum. Olei anethi & chamæmeli ana vnc. vi. olei rutæ, myrrhæ, stactes, ana vncias tres: pul. cymini, vncias duas: semel feruefiat, coletur, seruetur. Atramentum vulgare fit ex aquæ bocalibus sexagintaquatuor, gallæ tritæ libris sex coctis ad dimidij consumptionem: tunc adde gummi Arabici libras quatuor: chalcanthi triti libras tres misce. Atramentum sutorium, quo hodie sutores & coriorum concinnatores coria mox denigrant, dolia decocto furfuris calente, aut secundo feruefacto magmatis cereuisiæ implent, miscent ferramenta rubiginosa, scoriam ferri, gallam, chalcanthum, & id genus alia: post dies octo aut circiter inspersum corio mox siccatur, & denigrat.

OLeum philosophorum, est oleum in quo concordati sunt antiqui, & verificauerũt esse omnium secretorũ iuuamentorũ. Alij illud oleum sapientiæ dixerũt, & alij oleum benedictum, & alij diuinũ, & alij vero sanctũ. & à pluribus oleum perfecti magisterij vocatũ est, & est in eo virtus calefactiua, resolutiua, penetratiua, consumptiua superfluitatum, & confert epilepsię, vertigini, obliuioni, & paralisi iuuamentum magnum. & dolori splenis, renum, & vesicæ, & matricis, & ægritudinibus neruorum, & iuncturarũ frigidis. podagræ, & dolori dorsi, & genuũ. Est autem eius aliud † quod fit à natura, & profert illud minera. aliud mare, & est locus mana- E tionis eius in insulis, & scopulis maris, & vocatur naphtha. Cuius tres modi sunt: † est enim quoddam subalbidum. & quoddam subrubeũ, tenue. & aliud crassum subnigrum. Subalbidũ vero est melius alijs. Subrubeum est post illud. Aliud vero postea. Et est aliud, quod fit ab arte, & modus operationis eius est. Accipe ex lateribus antiquis multę antiquitatis, & ꝓprie factis ex terra rubea, & cõminue eos † in frusta. & accende super eos ignẽ carbonũ sine fumo vsquedum inflãmentur, & rubeãt. deinde submerge eos in cõcha plena oleo de alchichil, aut oleo antiquo claro vsquedum imbibantur imbibitione vltima. & pone in cazolis, & permitte exiccari per se, post illud comminue eos comminutione F vltima, & † pone in cazola, & sigilla orificiũ cazolæ cũ orificio alambici. & sigilla cum luto alchimistarum. & pone in fornace, † cuius ignis sint prunę, & coquatur † vsquedũ distillet oleũ, & tu ordinabis vas sub rostro alambici, in quod fluit oleum. deinde reconde illud, & stringe orificium vasis in quo recondis, & administra vbi oportet, & quanto antiquius tanto melius.

Oleum philosophorum est magnę efficacię, et virtutis, & denominat̃ a philosophis oleũ de lateribus, & solũ a q̃busdã hr̃ in vsu. & ibi magistraliter pręparatũ reperit̃. & modus cõpõnis est, nã recipiũtur frusta parua antiquorũ laterũ ignita, & pluries extinguũtur in oleo oliuarum. demum prædicta frusta cum oleo ad alembicum ponuntur sic distillãdo, & oleũ distillatũ quod est subtilissimũ in cõplexione, & virtute ponit̃ cũ oleo balsami. & habet cõsi- G miles opationes, & sæpe loco eius assumimus tale oleum.

Additio.

Istud oleũ hr̃ in vsu, sed oportet ipsum fieri cũ bona diligẽtia. Istud idẽ describit Rasis in prop. antid. & dicit ipsum valere sicut oleũ balsami, sed est subtilius, et calidius, & maioris vtilitatis ĩ ęgritudinib⁹ frigidis. ꝑforat. n. manũ cito, & expãdit̃ lato spacio. valet lapidi, & ęgritudinibus vesicę, ꝓuocat vrinã. valet passionibus auriũ, interficit vermes in eis. valet paralysi, & torturæ oris inunctũ, aut bibitũ, valet ischiaticę, & dolori iũcturarũ, & dorsi.

MANARDVS in oleum philosophorum.

Philosophorum, chymistarũ videlicet: de quorum numero cũ & ipse esset, vt pluribus ex locis colligi potest, ideo ei placuit hanc partem cum hoc oleo finire, quod & perfecti magisterij vocauit, illorum loquendi modum sequutus. Vt verò ego scribam quid de hisce rebus sentiam, dicam: vbi opus est vehementer calefacere, & ad intima vsq; accedere, nullam naturalem rem posse his oleis, per hanc videlicet artem elicitis conferri, adeò vt etiam vim ignis, & H æquent & superent. Vidi enim his oculis guttã cuiusdam olei fortuitò cadentem, lectisternia omnia, quæ multiplicia erant, momẽto penetrasse, & lecti fundũ, quod ex asseribus, inusisse. QVOD fit a natura.) In montanis Mutinæ, ditioni Alphonsi principis nostri, qui propria virtute ea loca ab hostibus occupata recuperauit, loco Gybium vocato, liquor certis temporibus manat, oleum mõtis Gybij vocant, qui ad longinqua loca, non sine magna rectè eo vtentium vtilitate, deportatur. EST enim quoddam subalbidũ.) De naphtha, ad quem proculdubio hæc referuntur, scribit Dioscor. aliam esse albam, aliam nigrã. ACCIPE ex lateribus antiquis.) Albuchasis ĩ libro qui Seruitor dicitur, nouos lateres accipit quos aqua nõ tetigerit. Cuius opinioni ego potius adhæreo, quia oleum melius imbibent. IN frusta.) Vnius vnciæ, ait Albuchasis. PONE in cazola.) Id est, vase vitreo, vel vitreato, tertia parte vasis vacua remanente. CVIVS ignis sint prunæ.) Primo lenior, dehinc paulatim augeatur, qui tamen attingat fundum vasis. VSQVEDVM destillet oleum.) Primò enim exibit aqua, deinde oleum quod per se collige.

Op... eiu...

SYLVI INTERPRETATIO vocum aliquot in Mesuæ Antidotario quarundam obscurarum, ordine abecedarij.



Adiantum album, capillus veneris. Adiantum nigrum, polytrichon.

Aerugo in vnguento ceraseos legendũ, & alibi paßim, vt etiã apud Guidonẽ Cauliacũ: nõ flos æris, quia alia res est.

Albateche in trohiscis diaphysalidum, cucumer magnus, anguria dictus Man.

Alphi albi & nigi Græcis morphæa, etiam Guidoni Cauliaco duplex

Altheil, i. rorismarini flores, legitur in elect. Alcansi fortè pro alui, id est granatũ syluestre. Ob id balaustiũ scripsissem, quod est flos granati syluestris, ut cytinus domestici, nisi vt Plinio, sic vulgò balaustij nomen vtriq; nunc esset cõmune. Alkilil mauult legere Manardus, quod Arabibus est granatum syluestre.

Alufulfumen in tryphera Galeno tributa, seu radix, seu lignum piperis est cum Serapione & Auic. eius loco ponatur piper albũ: nam duo alia piperis genera iam recepit, uel ocymũ: quidam textus hanc dictionẽ non habẽt.

Ambra Arabum seu Græcorum recentiorum ambar, quibusdam Latinis succinum Orientale dicitur, res est noua, minoris certe facieda virorum bonorum iudicio, quàm æstimatur: an verò sit stercus, aut semen pisciũ, aut maris seu fungus, uel aliud quod mare in littora eructat, parum hodie est compertum: cal. sic. 2. gr. Ambra cineritia, vulgò grisea expetitur.

Anacardi ex Siciliæ montibus ignitis afferuntur, calidi sicci gr. quarto. Ob id anacardina compositio ante sex menses non vtenda, vt anacardorum vis coquendo & fermentando interea obtundatur: in qua compositione castorium pro tundebedusch, & melanthiũ pro burungi reposuimus ex Serap. Auicen. Haly in sua compositione anacar. quãuis burungi excorticati scribat Rasis ad Almans. in lumbricis: semina enim melanthij quamuis raro excorticẽtur, possunt tamen excorticari. Si autem malis melissophyllum, vel erysimon, vel erucam agrestem cum Manardo supponere, parui refert, cum hæc omnia facultatibus conueniant.

Apozema thoracicum, decoctio pectoralis.

Aqua mulsa seu mellita, Græcis hydromeli & melicraton dicitur.

Balsami loco, recipe terebinthinæ lib. ij. ol. communis lib. iij. ol. laurini vnc. x vi. cinnamomi vnc. ij. euphorbij, caryophyll. baccarum lauri, gummi hederæ, sagapeni, galbani, hammoniaci, opopanacis, ana vnc. i. thuris, mastiches, ana drach. ij. terenda terantur, & alambico destillentur igni lento, Gui. Pla.

Batina mora sunt, quæ ex bato, hoc est rubo leguntur, nõ longe lateq; serpenti, & spinis hamatis horrido, sed altero minori ac mitiori mora parua, non nigra, sed cærulea ferenti.

Been album & rubrum, radices olim ex Armenia delatæ, nunc in Italia etiam inuentæ, sed vel aliæ, vel deteriores.

Bolus in trochiscis Halicacabi miltos sinopica, lutũ carpentariorum, vel pictorum quibusdam putatur, macra Auicen. dicta.

Buglossum calidum pr. g. hum. secundo, corroborat, asperitatem arteriæ & pulmonis lenit. Buglossum domesticum seu hortense, & satiuum Mes. est borago: syluestre vero seu erraticum est buglossum vulgo dictũ, vt censuit in Mesuen Manardus.

Calaminthe agrestis est mõtana, vulgare calamentum: vel vt alijs placet, nepetha vulgaris: hortensis autẽ seu domestica, est mentha. Calaminthe fluuialis in diacalaminthe est verum mentastrum, non mentha aquatica, aut potius male interpres pro pulegio vertit: calaminthe vero montana seu nepetha est Manardo herba cataria.

Calamus aromaticus quem officinæ proferunt, licet radix potius videatur, & rei fortasse alterius, tamen à veri calami viribus haud ita multũ recedit. Ob id eius loco vsurpari queat, modò nõ sit teredinosa & cariosa. Calamus aromaticus desideratur: eius loco radix quædam, non calami illius: nec Indica res videtur, quòd uili vendatur, & sæpe recens multum cernatur.

Caphura res noua, gummi Arabum valde frigidum putatur: quod autem omnibus in manu est, factitium videtur, & calidum, ac incidens. An uero Simeon caphuram nomine ambaris intellexerit, viderit Manardus: mihi enim ambram, ut Actuarius & alij quidam neoterici Græci, videtur potius pinxisse. Est autem caphura frigida, sicca, ordine tertio.

Cardamomum Græcorum quanquam hodie ignotum videatur, tamen quod cardamomum maius seu granum paradisi, seu aliud eo planius, nec ignauius quod hodie afferri cœptum est, quod item minus produnt, viribus aromaticis insignibus est præditum, vt veri loco esse poßit, & fortasse in quatuor illa Plinij genera ex his aliquod incidere poterit, etiam si Manardus triplex cardamomum se affirmet vidisse, quorum nullum putauit verum cardamomũ. Nam ob historiæ Dioscoridis breuitatem, iudicium de his est difficile. Cardamomũ scilicet maius, quia præstantius. Cardamomi genera duo requirit in elect. lætificante, & alibi: quæ etiam si non sint, semina ab officinis producta, tamẽ ignaua nõ sunt, & pro cardamomis recipi possunt. Cardamomi nomine quidam maius simul & minus recipi volunt.

Casia, scilicet lignea, seu vulgare cinnamomum. Casia in purgãtibus, fistularis, nigra, cathartica intelligitur: in alijs uero casia Græcorum, quæ est vulgare cinnamomum, casia lignea & aromatica officinis dicta: obstructiones aperit, præsertim hepatis: mẽses potẽter mouet.

Cassutha herba est amplexicaulis, quæ linum amplectitur, & suffocat: ob id vulgò podagra lini dicitur. Linodera Theophrasti videtur multum similis vocato nunc epithymo.

Ceratia, seu xyloceratia, vulgo carrubiæ, Latinis siliquæ, sunt siliquæ edules, saporis casiæ, nigræ, dulces, magnitudinæ fabæ, in quibus semen minus q; casiæ. Pōderis granorū † hordei octo. Ob id sæpe pro hoc pōdere sumitur.

† 4. alij.

Chamæpitys seu abiga, seu aiuga pro iua.

Cinnamomū adhuc desideratur. Cinnamomū crassius vomitorijs medicamētis miscendum quidā putāt, quòd vomitoriū his sit: alijs autem tenue. Cinnamomū tenuius, quia melius crasso, quod darseni Mes. appellat, in elect. de cinnamomo, & de cydonijs, nisi cū Manardo per darseni aspalathum malis intelligere: quod tamē darsilahan Arabes vocant, licet Auenzoar darseni cinnamomum nigrū & odorū valde, & Auerrois 5. colliget canellam subtilem, dulcē & aromaticam. Cinnamomū vulgare duplum cōpositionibus miscēdum ob eius imbecillitatem: vero enim caremus.

Citrulus seu citreolus, est cucumeris species, citrum colore & forma æmulata.

Colleticum glutinans, vulgò consolidans.

Conchæ testæ in elect. nostro paruarū cōcharū coopercula, aut potius onyx odorat⁹, blatta Byzātia uulgo dicta.

Corallium rubrū est melius albo, & album cæteris: in Pachyno Siciliæ promontorio plurimū crescit, idq; mari extractū, aere mox durescit: frig. primo gradu, sic. secundo: stomachū tota sua substantia roborat, non sumptum modo, sed appensu admotū: nauseam quoq; & vomitū, & hæmorrhagiam sistit. Cor item mire roborat, spirituum resolutionem in febribus prohibet.

Costus amarus tantū Græcis est, Macro cū Serapione, et quibusdā alijs Arabibus et dulcis, hodie ignoratus.

Crocus nobis Arabica voce zahafaran, parū corrupta safran dicitur.

Cubebæ nobis vsu frequētes baccæ sunt aromaticæ: Serapioni autē oxymyrsines. i. rusci fructus. Auicennæ carpesia. i. festucæ quædam, de quibus in simplicibus.

Cydonia præsertim matura, odore valenti calorē aliquē declarāt: sunt tamen frigida hūida primo gra. Cydoniū uel cotoneum acidum seu immaturū: dulce maturū: dulcacidum mediū: sic in plerisq; fructuum generibus.

Cyminum Carmanum pro Carmenū verti, id est, ex Carmania regione Persidi proxima, ex qua per sinū Persicum in Arabiam & Syriam prompte cōuehi poterat, vt ex Aethiopia per mare rubrū. Cyminum autē Carmanum seu ex Carmania regione præfert Mesues, Galenus Aethiopicum. Ne autem putes Carmenum, vt male est versum, seseli esse cum quibusdam, quod adiectiua singularis numeri produnt.

Dactylos fuluos seu rufos verti, quoties cheiri vocabantur, quòd suspicio erat id verbum esse corruptum: κιῤῥὸν enim Græci & πυῤῥὸν vinū, & alia appellant, id est, igneum, rufum, pallidum, giluum, claretum vulgo, & pailletum, & rufum dicitur.

Darseni seu cinnamomū quidam electū cinnamomū intelligunt. Si vero vtrūq; simul cōpositio postulet, tenue & crassum miscēt, vt heil. seu cardamomū, scilicet maius: si vtrūq; exprimitur, maius et minus est miscendū.

Darseni in electario aromatico moschato, & alibi cinnamomū crassum verti. Manardus esse uult aspalathum, quē Arabes darsisahan vocāt, prætatius est cinnamomū. Quòd si cinnamomū & darseni scriptura postulet, vt in elect. de cinnamomo, aug quantitatē, & pro crasso tenue, seu præstantius miscerfuerit rectius.

Daucum male corrumpit vulgus in baciam: eius loco carpere possis pastinacam hortensem: id cum imbecillior sit, largior inijcienda medicament.

Doronicum, radicula est aromatica, alb, odorata, etiam priscis incognita: officinis hodie notissima.

Eclegma linctus, loch.

Ἤλεκτρον. i. succinum, seu gutta succina & succulenta, officinis carabe, et cacabre, uulg gallorū ambra, absolute dicitur: gummi pini Septentrionalis esse, hodie est certissimū: calidum primo gradu, siccum secūdo: cor & ventriculū roborat Auicennæ: ob id cardiacis, & corde trementibus confert, nauseam & vomitū sedat, prauos in ventriculo humores gigni prohibet.

Epuloticum vel synuloticum, cicatricem generans.

Eupatoriū est agrimonia: quod aūt eupatorium uocabāt, licet Græcis indictū videatur, tamen speciosa, & sapore amaro liberandis obstructionibus idonea fuerit.

Fausel fructus adstringens, priscis incognitus: auellana Inda vulgo dicitur.

Fausel est auellana Indica Serapioni, nuci moschatæ similis, forma pyramidis, insipida: eius desideratæ loco miscetur santalum rubrū, & coriandri recētis dimidium.

Flos rosarum est illud crocatum in apiculis mediā rosam implentibus, quibus siccatis nonnihil exiguum nigrū, semini simile etiam apparet.

Foliū absolute & foliū malabathri hodie parum cognita sunt: eorū tamē loco mihi nō displicet prægrāde id foliū tribus ceu neruis per longū eius discursantibus firmatū: est enim aroma odorum admodum gustatu, & acre.

Fragmenta preciosa, scilicet saphiri, hyacinthi, sardinis, granati, smaragdi.

Galanga radix nunc notissima, apud Græcos nondum lecta.

Gallia, seu gallia moschata, Gallia Sebellina, trochiscorū nomina sunt, quibus raro per se vtuntur, sed in alias cōpositiones ueniunt. lege in trochiscis. Gallia simpliciter, & sine addito pro trochiscis galliæ moschatæ: cur autē galliæ sint dictæ, in trochiscis leges.

Gluten alunbac in unguēto basilico & aureo pro terebinthina. Gluten uero alzana in diachylo ichthyocollam vertimus. i. pisciū collam: quanquàm sunt qui uiscū quo capiuntur aues, ex visco querno factum malint.

Iris pro lilio cœlesti.

Lapidum quinq; preciosorū, saphiri, hyacinthi, sardinis, granati, smaragdi fragmēta, cor multū iuuare creduntur: ob id cardiacis miscentur. Vires aūt roborandi stomachi in iaspide viridi si probauit Galenus, potuerūt Arabes horū quinq; lapidum vires in cordis affectibus probasse, quos ob id posteritas est sequuta.

Sapphirus

Sapphyrus Alberto melior ex cæruleo: flauus seu cæruleus ex purpureo puluere aureo interspersus, seu nubibus obscuris & subrubris: ob id subobscurus est melior perspicuo. Hyacinthus Serapioni optimus est ruber: à fulgure & peste seruare creditur, si vel ipse gestetur, uel quidpiam eo signatum. Sardis Alberto ruber, crassus, transparens, paruus: cui si candor ceu vnguis misce tur, sardonyx dicitur: exhilarare et ingeniũ acuere creditur. Granatus eidem est ex genere carbunculorum: rubet modo balaustij, transparet, cor exhilarat, tristitiã pellit. Smaragdus quo virentior, eo melior: exhilarat, libidinem arcet, hemitritæum iuuat, epilepsiæ resistit. Hi singulatim terendi sunt super lapidem Porphyriũ, aqua rosata aut buglossi pauca identidem affusa.

Lepidium pro seitarago Indo substituimus.

Lepra in Mesue videtur accipiẽda more Græcorum pro cutis vitio, & squãmosa scabie, vt psωra pro furfurosa. Nam passim vt Græci psωræ iungit leprã, & in elect. secundo Hamech psωram, lepram, & elephantiam recenset, quæ est Græcis, quod vulgo lepra.

Leucacantha. i. albaspina Græcorum, accipienda pro bedegar Arabũ, non aũt spõgiola in Cynosrhodo inuẽta.

Lignũ aloes, seu xylaloe, seu ἀγάλλοχον, sit crudũ: coctũ enim nullarum est uirium & inodorũ: Arabibus enim id coquere odoris excipiendi gratia morem esse scribit Cassius Felix, aquamq; ab his in vsus multos seruari. Ob id Mesues ligni aloes crudi mentionẽ facit frequentem: quòd si quando crudũ non addat, intellige. Lignũ aloes crudum in igni diu durat inconsumptum, ob glutinosam humiditatem, quam coquendo supernatantem separant institores & mox aquæ fundum petit.

Ligusticũ Manardo radice sola visum, hodie agnosci cœpit: sed multo diuersum ab eo, quod vulgus in eius locũ substituit, licet viribus nõ differãt, ut ligusticũ Diosc. et Smyrnium, quod vulgare leuisticũ legenti patebit.

Lingua auis in confectione testiculorum vulpis, & alibi Serap. intelligitur lingua passerũ auicularum salacissimarũ: recẽtiores semen fraxini foliaceum in linguæ speciem figuratum, amarum, intelligunt, cui vim calculos in renibus frangendi etiam tribuunt.

Lingua bonis Græco sermone buglossa vocatur Manardo.

Macis Arabum, & macer Græcorũ, diuersas res esse in simplicibus probauimus, etiam si Manardo & alijs quibusdam idem censetur. Macis nucis moschatæ cortex medius inter externum crassum, cortici crasso & viridi nostrarũ nucum simillimũ: & corticẽ alterũ nigrum, durum, cortici quoq; ligneo nostrarum nucum persimilẽ, sub quo est ipsa nux moschata: ne cũ multis putes idem esse, quod macer solius coloris & odoris affinitate turpiter hallucinatis, non aduertentibus macis corticẽ esse tenuissimũ, admodum calidum, nihil aut minimũ adstringentẽ: macer uero crassum corticẽ, calido & frigido temperatũ, admodum adstringentẽ. Quæ scilicet notæ tanquã fidelissimæ & valentissimæ à Gal. vbiq; plurimi fiunt, vt color & odor minimi.

Maior, id est, efficacior, vel pluribus simplicibus constans Mesuæ compositio dicta, Galeno composita vocaretur, vt minor simplex, vt diatrion pepereon simplex & compositum.

Margaritæ in conchis ostreorum generi similibus Plinio inueniuntur. Vidi & in conchis mytulorum maris interni, sed paruas. Dos autẽ eorum omnis in candore, magnitudine, orbe & pondere: integræ item & perlucidæ perforatis, rufis, obscuris sunt meliores. Cardiacæ putantur à tota substantia, & sanguinis prope cor putredinem prohibere, cordis intemperiei calidæ & hinc nato tremori prodesse, quia frigidæ siccæ primo gradu: ob id febricitantium & imbecillorum remedijs miscentur.

Marmacur in diamorusia marrubiũ est, vel melissophyllum, quod marmacur esse quidam potius putant. Cum uero plantæ hæ duæ sint facultate proximæ Galeno, sed marrubiũ frequentius & efficacius, id accipiendũ est.

Marmacur in pul. altero ligni aloes, quidam non marrubium, sed maioranam intelligunt: alij melissophyllon, vel cytratum ocymum.

Mastiche sit alba, ampla, pura.

Medium granatum seu dulcacidum verti pro muzum, quòd id etiam pro μέσον, id est, medium putaui deprauatum. Nam inter acida & dulcia tantum, quæ simul dulcia sunt & acida, sunt media.

Mel aerium seu aeromeli cum multis mannam in Mes. semper appellamus. Mel tabarset quidam mel rosidum intelligunt, seu mannam, cuius loco mel album aut saccharum bis coctũ poni potest. Mel emblicarũ in elect. de gemmis, & ligno aloes, est mel album, quo velut syrupo myrobalani emblicæ conditæ seruantur in simpl. Mes. & in conditis sectione prima. Alijs mel emblicarum myrob. fit ex ipsarum pertritarum vncijs duabus, in aquæ communis lib. duabus infusis diebus octo, post coctis ad dimidij consumptionem, colatis panno lineo & valenter expressis: in expresso coque mellis boni lib. i. coque ad liquoris consumptionem. Mel Mes. album fere præfertur, vt etiam hodie Lugdunensibus & Narbonensibus: Galeno autem flauum probatur, nec alibi fit mentio, etiam si ceram Ponticam natura albã nouerit, non solam Tyrrhenicam lotione albatam.

Mel passularum, id est, in quo bullierint vuæ passæ vsq; ad liquationem, Manardo videtur in loch de pino: alijs sapa vuarum passarum est, vt in conditis diximus.

Alijs mel vuatum, id est, passulatum sic fit: vuarum passarum vnc. quatuor, ex aquæ puræ lib. vna coquantur ad aquæ consumptionem, valenter exprimantur. Huic expresso adde mellis despumati duplum: percoque quantum opus, vase vitreo repone: sic mel myrtatum facere possis, vt docet Nicolaus in Diacodio. Mel vuatum id interdum vocamus passulatum, quòd passa sint præter vuas pruna, & alia multa, nolui inde mutuari denominationem.

Mentha, hortensis intelligitur, & ea siccata: tunc enim valentior & odoratior.

Μέσον, in fructibus præsertim, corruptum opinor in muzum, vt granata muza pro μέσα, id est, media, nec scilicet acida, nec dulcia, sed inter hæc media, seu acidodulcia: quanquàm sunt qui dulcia intelligant. Μέσον quod Arabes muzum corruperunt, medium inter dulce & acidum, qualia pruna in diapruno requirunt.

Miua, & miua aromatica, & aromatizata, & cũ speciebus, est syrupus, vel cõditum ex succo cydoniorũ: ob id etiã sæpe dicitur miua cydoniorũ, de qua in conditis.

Melo Indus est uiridis, oblongus, magnus, botheca vulgo dictus: alijs anguria, nunc hic frequens.

Myrrha bona inuentu difficilis. Myrrha stacte, styrax liquidus.

NAbath vel anabath in puluere baccarum myrti Serapio videtur intelligere sorba, vel illis similes fructus facultate, qualia sunt mespila.

Nabet uerti in conditis, & in confectione alhalif saccharum vulgo candum uocatum: alij potum ex ficis, dactylis, & sacchar esse volunt: alij aliud.

OEsypus corrupte cum Pauli exemplaribus hyssopus humida.

Oleum balaninum, oleum de ben Mesuæ. Oleum cicinũ, seu ricininum, oleum de kerua. Oleum amygdalinum, dulce. Oleum sesaminũ, ex semine sesami calidum hum. pr. gr. desijt parari, quia sesamum in Italia olim largissimum, hodie desideratur. Eius loco sumatur oleũ recens amygdalarum dulcium, non rancidarum.

Oxyacantha est berberis.

Oxytriphyllon alleluia in diaphœnico vnguento secundo & viridi.

Ozymum, id est, basilicum quoddam, vulgo caryophyllatum dicitur ab odore & virtute caryophylli: alterum ab odore citri citratum est melissophyllum, calidum secundo gradu, coctu difficile, sed aliorum coctionem iuuat, obstructum hepar aperit: naribus impositum, vel succo, vel aqua attractum, pituita purgat cerebrum, vt betonica: cor roborat & cerebrum. Ozimum autẽ caryophyllatum basilicum semine flauo, aromatico, cardiaco, calido, folijs paruis magis quàm basilicũ, semine nigro, & folijs latioribus præditũ quibusdam videtur.

PEctines pro conchis supposui, quales à sancto Michaele & sancto Iacobo peregrini afferunt, idonei ad hæmorrhagiam Auic. can. 3. fen. 21. Idem possunt testæ limacum, purpurarum, buccinarum, Manardus in id probat magis ὄνυχας, id est, vngues odoratos, vulgo blattas Byzantias.

Penidia vocem nobis incertæ originis cum vulgo retinemus, & alias quasdam, quod pro his, licet Barbaris, tamen notis, nouas & obscuras substituere non est, licet plerasq; appellationes nouas dedimus, quòd proprie magis, & rei naturã perfectius exprimentes viderentur: δόσις autem, id est, datio, quamuis Græca sit vox, & vulgo medicorum vsu frequens: quia tamen Græcis in eam significationem, pro medicamenti scilicet sumendi quantitate non vsurpatur, nec Latinis, verbum dare malui eius loco substituere.

Petroselinum verum ex Macedonia quia desideratur, et vulgare hoc est imbecillius, dupletur, vel eius loco ponatur olusatrũ. Petroselini ueri loco semẽ olusatri Manar.

Plantago longa in diaphœnico vnguento, vel maior est, vel lanceolata.

Polenta est farina hordei recentis torrefacti, sauich Arabibus.

Poma dulcia frig. pr. gr. hum. sec. si odora sunt.

Pyrethrum hyeme legitur, seruatur annis quinq;: non sit foraminulentum, nec dum frangitur, puluerem edat.

RAsura eboris frigida sicca, cardiaca est, fœcundas ex sterilibus mire facit Auicennæ.

SAccharum Mesuæ albissimum probatur, vtitur & saccharo coctione candefacto, aut verius in crystalli modum per coctionẽ per se vel in syrupis glaciato. Saccharum autem zucaram Arabum esse alias probauimus. Sacchar autem Mesues, vt Græci veteres, raro vtitur, quod tum erat minus frequẽs: nunc cõtra sacchar, quia gratius, omnia dulcoramus, & siccando seruamus. Saccharũ recẽs cal. hu. primo gr. vetus sic. pr.

Sanguis draconis Serapioni & Auicennæ & succus herbæ achillij dictæ Dioscoridi, Lusitanis huc larga copia deferentibus, est succus quarundam arborum.

Santala nostratia, & ex his elect. trium santalorũ, sumpta & admota, reuera calfaciunt, ne ijs ceu refrigerantibus postea vtaris. Nam vera santala desiderantur, cum vulgaria sint cedra uerius. Santala si qualia scribuntur sunt, refrigerant: quæ vero proferunt officinæ, calent. Santala frig. 2. gra. sicca. 1. rubra frigidiora. omnia cardiaca, & aromatica, sed flaua magis, quia odoratiora.

Sarcoticum, carnem generans, vulgò incarnans.

Sardis, seu Sardius lapis, vulgò corneolus dictus Manar. putatur.

Satyriorũ testiculos duos conditos si vir ante coitũ sumpserit, marem generari, si fœcunda est mulier, scribit ex Rasi Nicolaus Florẽtinus lib. 10. cap. de sterilitate, vnico vero deuorato, fœtum nasci cum vnico teste.

Sauich ἄλφιτα, polentæ.

Scammonium in malo cydonio, vel alio similiter grato et adstringente coctum (quod Gal. innuit lib. 1. alim.) pomo, virium suauium multum impertit, ob idq; imbecillius manet, quale miscet elect. Indi maiori, vbi pomum absolute scribitur, quod cydonium significat Græcis μῆλον: vnde oleũ μήλινον Gal. passim est cydoniorũ, & emplastra μήλινα lib. 2. c. ph. g. i. rufa, et coloris mali cydonij, & διὰ μήλων pro διὰ κυδωνίων, vt in fine lib. 6. san. tu. Crudum aũt purgatorium magis est, ut si elect. Indum maius, & diaphœnicon scammoniũ ambo vel coctũ, vel crudum accipiant, Indum est purgantius. Si uero in Indo scammoniũ sit coctũ, in diaphœnico crudũ (vt Mes. voluisse uidetur) diaphœnicũ est purgantius.

Cum scammonium absolute scribitur, vt in hiera Hermetis, in elect. Indo minori, in diaphœnico, si valẽs vis medicamentum, crudum misce, præsertim cũ frigidis, crassis, adstringentibus, gratis, vis eius obtunditur, vt dactylis

Etylis in diaphœnico, prunis in diapruno, cydonijs in cydoniato Lugdunensi, succo rosarũ in elect. succi rosarũ. Neq; per hæc adstringentia, vis eius à longinquis attrahendi prohibetur, quia cum aromatum vapore & substantia uis quędā scāmonij purgatrix ad illas perreptat.

Scariola pro seriola, sonchi species minus spinosa Manardo videtur: alijs à seride.i.cichorio nomē deprauatum. Vt tut est, cum omnia hæc cichorij sint differentiæ viribus affines, vnum pro reliquis capi potest.

Schœnu anthos, vel schœnanthum, vt chalcu anthos & chalcanthum (licet duo hæc differant) cuius flos ad nos non affertur, sed herbæ palea.

Scolopendrium vulgo ceterach.

Secacul Serapioni & Auicennæ radices zingiberi similes, conditæ ex India deferebantur diuersæ ab eryngio: quod tamen eo loco capere malim, vt pote viribus cum secacul conueniens, quàm cum quibusdam sigillum beatæ Mariæ, cũ alijs sigilli Salomonis, seu polygonati radicem crebro geniculatã, graueolentē, sapore cotonei aut punici subadstringentē, subacrem, cum fastigiosa quadã amaritudine Diosc. & Gal. Alijs est radix calcitrapæ stellaris herbæ. In tanta opinionũ uarietate, pro secacul Indica radice, radicē eryngij cōdirem, quã secacul à Saracenis uocari docet Nicolaus Salernitanus in diazingibere: hæc enim etiamsi nō sit eadē, tamen eadē præstat. Quæ vero siccitas non parua cũ essentiæ tenuitate eryngio à Gal. tribuitur, hac præparatione facile vincitur. Quin & nonnulli hanc radicē calidã primo gr. humidã secundo dicunt, & a multis melle solo condita: ab alijs etiam cum aromatibus ad venerem excitandam sumitur magno successu, etiam si veterum nemo huius facultatis in eryngio meminerit.

Seitargum Indum, verti lepidium: alij Iberidem esse malunt: sed hæ viribus parum variant, vt etiam cardamũ & cardamine pro his poni possint.

Semen rosarũ quibusdam videtur id lanosum, quod in fructu est rubro oliuæ æmulo, qui rosis non collectis succedit: qualis in cynosbato & cyno rhodo cernitur.

Sericum sit crudum: sunt enim qui vim eius cardiacã coquendo aut macerando extrahunt, & sericum velut exanimatum viribusq; destitutum vendunt.

Sericum minutim concisum cum margaritis, vel alijs tritum, est efficacius cum Serap. quàm ustum cum Mes. calidum siccum primo gr. cor roborat tota sua substantia: spiritum & sanguinem purgat, clarumq; facit, & facultatem eorum in vnum cogit.

Serum lactis Galeno frig. humidum, quòd aquosa eius substantia largissima nitrosam superat, qua calidũ est, terget, aluum subducit et Gal. a qua Mes. calidum dicitur. ea aũt si per noctē in aere steterit, exhalat eidem. Id vero Mes. appellat nunc aquã lactis vel ebutyrati, uel non ebutyrati, & à causa aliqua cōcreti: nunc aquam casei, quæ per formæ aut fiscellæ raritates diffluit.

Seseli sumptũ & suffitũ, steriles ob vteri intemperiē frigidam humidam et cũ materia, fœcundas facit: id quod bruta duce natura facietia nos docuerũt, Serap. Auic.

Spasmus cynicus, id est oris tortura.

Spica nardi Inda, Romana verò Celtica. Spica absolute, spica nardi Indica seu aromatica significatur: annos decem sicco loco seruari posse affirmant.

Spina alba est bedegar, & spina Arabica est sucaha: cũ vero his caremus, carduus benedictus, aut sabina, aut similes plantæ aperientes capiendæ.

Spodium Græcorũ & antispodium solum admouebatur: ebur vero vstum quod spodium Arabibus quorundam sententia est, etiam sumitur, & deuoratur, ac ex radicibus cannarum, myrto, olea, lentisco vstis, antispodia.i. quæ pro spodio ponuntur. Græcorum autem spodium, id est cinerula, quod in pauimento fornacum ærariarum recidit albicãs, pompholigi simile, sed grauius & impurius intra corpus non recipiendum.

Strobili sunt nuclei pinei Gal. in simpl.

Styrax calamites calamis afferri desiit: siccus tamen affertur. Styrax scilicet calamites tanquàm perfectior. Styrax ruber vulgò est fæx styracis liquidi, hoc est myrrhæ stactes. Styrax verus lachryma est, humiditatem non remittens, nisi dum manibus tractatur.

Succinum seu electrum est carabe.

TAmar Indi κιῤῥοὶ, id est, fului, quales sunt ante maturitatem, per quã nigrescunt: immaturi ergo intelliguntur.

Thymelæa seu coccum gnidiũ, mezereon. Thymelæa verius esse mezereon, quàm chamelæa, & semen eius coccum gnidium ex Diosc. & Mes. collatis deprehendes.

Tortellæ de seni, panis bis coctus.

Tragacanthum album frigidis medicamentis miscendũ: rufum ceu vetustate calidius, calidis. Illud aũt frigidũ humidũ primo gr. gummi aũt Arabicũ frigidũ siccũ.

Tuderi in tryphera Galeno tributa, his horminũ, est alijs æna gallis: Mesues mens habet eius loco behen album & rubrum.

VEnera in catapotijs de bdellio maioribus Mes. vt Auic. & Serapioni, pectines interpretati sumus, id est, conchas pectinatim seriatas & implexas, quales peregrini plerią; Sancto Michaele & locis maritimis pileo circunferunt, quas conchulas vocat catap. de bdellio a se inuentis Mesues.

ZAzur in succo fructuũ & alibi, est mespili genus, prius in Diosc. aronia dictum, quod in Italia azarolum dicitur, Gallis ignotus fructus: eius loco mespilũ nostrum pentacoccum viribus proximum sumatur.

zedoaria radix nunc vulgo nota, veteribus vel incognita, vel alio nomine scripta.

zizypha seu serica, vulgo iuiubæ Gal. damnantur libro secũdo Alim. tamen ea passa neoterici efficacia in pulmonicis remedijs experiuntur.

zurumbet quibusdam est zedoariæ species, vt in simpl. diximus: Serapioni est arbor: Auicēnæ herba, in elect. de gemmis vtrunq; petitur.

FINIS.

Sequitur

SEQVITVR DE SACCELLIS inunctionibus, sternutatorijs, caputpurgijs, epithematibus, & clysteribus.



Accellum capitale in caliditate, nō multum intensum. ℞. florum rosarū, florum chamęmil. stœchados, maioranę, macis, nucis musc. calameti, thuris, caryophyllorum añ. ℥. iij. fiat puluis subtilissimus, & in pāno lineo fiat sacculus rotūdus, & calefiat ad fumū thuris, aut croci. aut cinamomi, & ieiuno stomacho ponat̃ super caput. et est conueniens ad desiccandū materias catarrhales descendentes ad partes gutturis, & pectoris. Et est calefactiuū malę cōplexionis frigidæ cū materia, & sine materia ipsius capitis pręmissa aliquali euacuatione, & tale saccellū multum est in vsu. nā inter alios duos tenet mediū. Saccellum aliud capitale intensioris caliditatis ꝙ supradictū. & est magis conueniēs in passionibus capitis de materia multæ frigiditatis. vnde cōfert his qui in somno profundant̃, & apoplecticis præmissa euacuatiōe corporis, si est possibilis. ℞. rosarum, floꝝ chamęmillę, stœchados, maioranæ, nucis musc. piperis nigri, & longi, nigellę, iuniperi añ. partes æquales. quidā addunt de fimo columbino, et etiā conueniens in catarrho crasso, & multū frigido illud subtiliādo, resoluēdo, & desiccādo. fimus colūbinus ascendit ad gradū tertium caliditatis. Saccellū aliud capitale ad aliqualē tendens frigiditatē conferens catarrho subtili calido, vnde cōfert ad malā complexionem calidā capitis, & ad superfluas vigilias à tali mala cōplexione prouenientes, vel à phlegmate salso, fluido, subtili. ℞. rosarū, florum chamęmillę, stœchados, nucis musc. uiolarū, florū nenufa. corticū citri, myrti, sandalorū vtriusꝗ, corticū papa. albi ana. partes ęquales, fiat sacculus, & fiat suffumigatio cū thure, & aqua rosarū.

Inūctio ad caput in principio alienationis in febriētibus acute. ℞. succi lactucę, uel semperuiuę. ℥. vi. olei ros. recenter facti. ℥. ß. alias. ℥. iij. aceti parū misce, & pecia madefacta in eo ponat̃ ad frontē. Item inunctio posita supra in syrupo de papauere. Item vnguentū populeon. Sternutatoria quæ cōiter sunt in vsu fiunt ex helleboro albo puluerizato, vel ex pipere nigro attracto per nares in parua quantitate tñ. Capurpurgia quę cōiter sunt in vsu. & primo leue factū ex aqua sansuci distillati, sub actuali caliditate per nares attracta. forti⁹ vero fit ex succo radicū siclę. i. blitis. & istud est satis acutū, & mordicatiuum. attrahit. n. materias phlegmaticas cōtentas in capite, & cerebro pp calididitatē, et acuitatē, quę est in cortice extrinseco. fortius vero, & tertio fit ex succo ciclaminis. i. panis porcini, & est acutissimū valde, & duę, aut tres guttę sufficiūt ad hoc capite ad posteriora declinante pp eius acuitatē, aut mordicationem. Et si duo licinia subtilia lōgitudinis triū digitorū ex ipso in naribus imponantur, statim sternutationē prouocant cū euacuatione viscositatū acetosarum, et phlegmaticarum in copia magna, quæ longo tēpore durant. Est & aliud sternutatoriū, siue caputpurgium mediū in virtute inter illa iā dicta, aqua vitis. Et nota regulariter operādo, ꝙ semper debēt fieri stomacho vacuo existente à cibo, & mundificato corpore cū medicina solu. Pomū odoriferū pro tēpore pestilētię specialiter adinuentū et principaliter ℞. laudani. ℥. i. & ß. storacis liquidæ. ℥. iij. behē albi, & rubei. rosarū rubearum. an. ℥. 4. myrrhæ, foliorū, rutæ, gariophylorū. an. ℥. i. ß. sandalorū alborū, rubeorū, & citrinorū. ana. ℥. iij. cāphorę. ℥. ij. ligni aloes, calami aromatici, succi valerianæ. an. ℥. i. ß. musci, ambræ an. ℥. ß. corticū citri. ℥. i. Confice cū aqua rosata, & succo buglossæ, vel melissæ cū modico maluatici, factis pulueribus de omnib⁹ suprascriptis et bene incorporatis, vt decet. Distillatio olei bulliti in cępe concauo, olei dico de amygdalis amaris, conuenit dolori auris facto à causa frigida viscosa, vel frigida ventosa. & anodinum ibi conueniens est distillatio pinguedinis

Caputpurgia.

E pulli cū modico croci. Epithema cordiale temperatum cōuenit in debilitate virtutis vitalis, cor principaliter confortando, spiritus puros, ac claros faciēdo, caliditatē superfluam remittēdo. & maxime in dispositionibus pestilētię, & venenosis, & in febriētibus febribus acutis intensiuę caliditatis, & vsus eius debet esse præmissa euacuatione conuenienti. ℞. aquæ buglossæ melissæ an. ℥. iij. aquę rosatæ. ℥. vij. vini albi odoriferi. ℥. ij. sandalorū alborū, & rubeorum an. ℥. ß. rosarū, corallorum rubeoꝝ, corticum citri, behē albi, & rubei, serici tincti in grana, ossis de corde cerui. an. ℥. i. croci, cinamomi, caryophyllorū, xyloaloes añ. ℥. ß. ambrę. ℈. i. Et quidā addunt modicū musci, sed nō est conueniens in dispositione febrili. misce. et cū panno tincto in grana sub tepida caliditate ponit̃ supra mamillā sinistrā.

Epithema cordiale frigidū magis conueniēs in febribus intensiue calidis, & venenositatibus. ℞. aquarū buglossæ, melissæ, endiuię. an. ℥. vi. aquę rosatæ. ℥. v. rosarū, corallorū, corticū citri, ossis de corde cerui, serici tincti in grana. an. ℥. i. croci, cinamomi, caryophyllorū, xyloaloes an. ℈. i. F cāphoræ. ℈. ij. misce, & vtere, vt supra. Saccellū cordiale cōueniens in suprascriptis dispōnibus. ℞. sandalorū alborum & rubeorū. an. ℥. ij. florū buglossę, boraginis, melissę. an. ℥. i. behē albi et rubei, corticū citri, serici tincti ī grana, ossis de corde cerui. ℈. ij. croci, cinamomi, caryophyllorū, xyloales. an. ℥. ß. ambrę. ℈. ß. Et quidā addunt modicū musci, fiat puluis subtilissimus. Et imponatur in serico tincto in grana ad formā saccelli. & tale saccellum cum infusione aquæ rosatæ, & vini odoriferi, diutius potest retineri super cor. & tale est magis conueniens tussientibus, & habentibus pectus strictum regulariter operando ꝙ epithemata. Epithema. i. hepaticū conueniens superfluę calefactiōi post corporū euacuationē, et ante cibi assumptionē. ℞. aquæ endiuię. ℥. x. aquę rosatę. ℥. iij. aceti vini albi. ℥. i. sandal. alborū, & rubeorū ana. ℥. ß. rosarū, corallorū, spodij ana. ℥. i. misce, & fiāt epithemata cum panno lineo.

Vtimur tamen quādoꝗ post superfluā calefactionem hepatis hoc vnguēto præmisso epithemate, & facta cōdecenti abstersione. ℞. olei violati multotiens cū aqua endiuiæ abluti. ℥. ij. aceti vini albi. ℥. ß. succi lactucæ. ℥. i. sandalorū alborū. ℥. i. rosarum, coralloꝝ, spodij añ. ℥. ß. fiat vnguentū molle cū modico ceræ. Clystere autē conueniens epilepsiæ, apoplexiæ, torturæ oris, & spasmo, ac paralisi factis à materia frigida. ℞. anisi fęniculi, ameos, carthami, cētaureæ, florū chamæmillæ, agarici. añ. ℥. ij. vsꝗ ad. iij. fiat decoctio sufficiēs, & colaturæ addat̃ hieræpicræ. ℥. i. mellis cōis. ℥. ij. benedictæ. ℥. ß. olei cōis, & salis quantū sufficit, & quandoꝗ loco agarici assumimus de turbith, & cū quęrimus magis acuere prædictū clystere vigorādo in decoctione ponimus qñꝗ. ℥. iij. de pane porcino. Et quandoꝗ addimus decoctioni. ℥. i. colocynthdyis. sed hoc iudicio periti medici relinquitur secūdum necessitatem. Clystere conueniens in colica à phlegmate viscoso vētosato. ℞. decoctionis bletæ, maluæ, florum chamæmil. anisi, fęniculi, ameos, carui, carthami, centaureæ, parietarię, ana partes æquales, hieræpicræ, benedictæ, ana. ℥. i. mellis cōmunis. ℥. i. ß. olei communis, & salis quantū sufficit. Et quando quærimus maiorem euacuationem addimus prædicto clysteri agarici. ℥. ij. & loco olei communis ponimus oleum chamæmillinum, anethinū, vel rutaceum. Et quandoꝗ loco benedictæ ponimus electarium indum vsque ad drach. vi.

Clystere vltimū magistrale in processu colicæ à phlegmate uētosato. ℞. anisi, fęniculi, florū chamęmillę, ameos, cimini, carui, seminis anethi, añ. partes ęquales, cōtundantur, & fiat decoctio in cyathis tribus olei cōis, & cyathis tribus aquæ fontis, vsꝗ ad consumptionē prædictæ aquę, & facta expressione imponatur prædictum oleum. & est optimum. Suppositoriū satis acutum fit ex melle, & benedicta añ. partes ęquales, vel ex hiera salisgēma modicū, acutius vero fit si addat̃. ℥. i. agarici vel de turbith, cū quęrimus aliqualē euacuationē humorum phlegmaticorum.

Acutis-

Epi cordi pera

Frigi

Saccel cordu

Epith hepat

vnctio ipsum

G

H

Acutissimum vero fit, si addatur.ʒ.i. colocynthidis. Pro rusticis vero fit ex stercore muris puluerizato cum melle communi modico salis. Vltimum suppositorium valet in tinesmone, quo debet vti cum filo, vt post medietatem horæ extrahatur, & hoc maxime valet in dysenteria prouocando somnum, sensum obtundendo. ℞. corticum thuris, myrrhæ, gummi ara. mumiæ, ana.ʒ.ij. opij.℈.iiij. & cum vitello oui, & melle violato fiant suppositoria.

SEQVITVR TRACTATVS DE aqua hordei, & de modo faciendi ptissanã, secundum communem modum practicantium.



Quam hordeaceam diligenter, & commode cõponere volenti pauca hæc prius annotãda propono. Primũ aquæ electionem. Secũdum hordei quoq; lectionẽ. Tertium an hordeũ in decoctione positũ fractum esse debeat. Quartum, vtrum hordeũ depilatum esse debeat. Quintũ qualis debet esse proportio aquæ ad ipsum hordeũ. Postremũ ad quam partẽ reduci debeat ipsa aqua hordei. Ad primum igitur, fontium aquas eligendas esse censeo, quoniam alijs præstant aquis. Longeq; à doctoribus nostris extolluntur. & maxime à domino Mes. necnon a principe nostro Aui. secunda primi. aqua tamen Padi etiam optima est. Ad secundum, scire debes, ꝙ hordeum illud est melius quod citius intumescit cum in aqua infusum steterit, teste. G. nostro Pergameno, primo regiminis acutorum cõmen. ix. nam faciliorem decoctionem arguit. Insuper hordeum debet esse mediũ inter nouum, & antiquũ, super quo non ceciderit aliquid de odore corrupto, & extraneo, fueritq; seruatũ in loco aeris liberi, necnon etiã maturitate sua perfectum. Sed dubitares vtrũ sit melius crassum, an subtile. Dico quod crassum melius existimat per Azarauiũ, virũ laude clarissimum. verũ teste Mes. c. de aqua hordei, subtile hordeũ iudicatur esse melius. Ad hãc igitur tollendã ambiguitatẽ, dico, breuiter, ꝙ in aqua hordei, multã, vel paucam humectationẽ quærere possumus. ꝙ si paucã humectationẽ quærimus, subtile hordeũ magis crasso eligendũ esse censeo. Si vero maiorẽ quærimus humectationẽ, crassum certe melius erit, ꝙ̃ subtile. qm̃ hordeum crassum humidius esse videt̃ in cõplexione. quod argui potest ex eius crassitie, & corpulẽtia. hæc de secundo. Ad tertiũ dico, ꝙ hordeũ frãgi debeat, patet per dominũ Isaac in dictis suis particularibus, vbi ait. Confrangat̃ hordeũ, & per Azarauium li. xvi. dicentẽ molitum vel pistũ sit hordeum in lapideo mortario. In eadẽ est sententia Haliabas. iij. theoricæ. In contrarium autẽ est Auenzoar dicẽs, qui hordeum frangunt, longinqui nempe à via veritatis sunt. Sic̃r Auerroys colliget quinto. Ad hãc dubitationẽ tollendam scire debes, ꝙ si hordei aquam magis nutritiuam facere volueris, ꝙ̃ medicinalem, siue alteratiuam, hordeũ accipias confractum, qm̃ magis de eius substantia in aquã ingreditur. Si autem aquam minus nutritiuã, magis vero medicinalẽ atq; alteratiuã abstersiuamq; optaueris, hordeũ ebulire facias integrum. vnũ tamen scito ꝙ cũ nõnulli doctores hordeum frangi præcipiãt, ꝙ rumpat̃ minime intelligunt, sed ꝙ pistet̃ ita, vt cortex ab eo separet̃, & hoc modo intellexit Isaac. Ad quartũ cum quæritur, vtrũ hordeum debeat depilari, vel non, Dico ꝙ si multã quæris abstersionẽ, hordeum debes cũ pãno aspero leuiter fricare. Si vero hordeaceam aquam habere volueris ad sitim mitigandam, asperitatemq; leniendam, necnon inflammationem extinguendam, hordeũ ab vtroq; cortice integre mundum habeas, sicq; multominus abstersiua erit. Verum hæc hordei aqua magis humectat pectus, & pulmonem lenit, etiam præcordia humectat. Prima tamen abstersionis causa multo plus abluit, & oppilationes aperit ꝙ̃ hæc secunda. Quantum ad quintũ, qualiter sit aquæ proportio ad ipsum hordeum.

A De hoc varias opiniones inuenio. Nam textus est principis prima quarti ca. proprio. aquã debere esse vigecuplam ad ipsum hordeũ. s. aquæ partes. xx. & hordei partem vnam. Idem asserit ipse Mes. In eadem est sententia Auerroys colliget quinto. Halyabas vero istis contradicere videtur. Nam quinto theoricæ, docet nos accipere vnã hordei partem, & aquæ tres. Isaac autẽ in particularibus dictis decem partes aquæ, & hordei vnam accipere iussit. Et Auenzoar aquæ partes. v. hordei vero. i. Ad hęc dici potest, ꝙ si aquam hordei multum humectatiuam, lauatiuam, necnon infrigidatiuam adamaueris, illam facere potes per multam aquæ quantitatem, & hordei paucam, & etiam per breuem decoctionẽ, hęc aqua nẽpe optima erit, his qui luxuriosi sunt. nam illorum caliditatem reprimit. Quod si magis abstersiuam, nutritiuamq; sequi volueris, cum maiori fiat hordei quantitate, & aquæ minori longiorisq; decoctione. Sane doctores prædictos discordes fuisse arbitror ob corporum febricitantium diuersitatẽ, nec non

B climatum, siue regionum ætatumq;, quemlibet tamen illorum verũ dixisse existimo. Moderniores tamen Medici principẽ Aui. vna cum Mes. cæteris post habitis sequunt̃.

Postremo videndum est, ad quam partem reducenda sit ipsa hordei aqua, de hoc quoq; inter viros dictos discordia reperitur. Auic. enim quarta primi, inquit, ad quintã reducatur partem. Mes. vero ad medietatem, vel duarum partium consumptionem. Et ipse Isaac ad vnam partem. Hæc difficultas solui potest solutione quinti dubij. Hęc de hordeacea breuiter dicta sunt. Nunc vero te de duco ad actum practicum, quo moderni Medici vtũtur. ℞. hordei præscripti, & præparati, vt in superioribus diximus s̃m intentionem, quam habueris, partem vnam. aquæ vero partes. xx. verbi gratia. xx. ℥. aquæ, & vnã hordei. sic de quolibet pondere alio. stet tamen prius hordeum in aqua per quatuor horas infusum. postea ponas in olla noua, et munda. & facias cum igne claro, & suaui ipsam feruere, primã abijciendo spumam. & secundum ꝙ tua erit intẽtio in potando hordeaceam illam tantum bullire facias, vt in prio-

C ribus dictum. Postea remoue ab igne, et cola. & in vase bene loto repone, atq; ipsa post modum vtaris.

MODVS FACIENDI ptissanam hordei.



Ccipe farinę hordei cochlearia duo, et ponantur in scutellis duab9 aquę fontis clarę, & omnia simul ponant̃ ad ignem & dimittat̃ bullire lẽto igne, semper t̃n cum cochleari miscendo illã, donec spissescat, & amittat odorẽ farinæ, tunc enim est cocta. & de ea datur infirmis s̃m exigentiam in morbis acutis. Alius modus ẽ, vt accipiat̃ hordeũ bonum. s. non antiquũ, & excorietur vsq; ad corticẽ interiorem cũ pãno lineo, et aspero, deinde tale ponat̃ in aqua, & dimittat̃ bullire vsq; ad crepaturã satis intensam, ita. s. ꝙ illa aqua, in qua est aliqualiter spissescat. deinde accipia-

D tur illa aqua cũ illo hordeo sic crepato, & ponat̃ supra tamisiũ, supra quod dimittat̃ colare paulatim, postea de illa colatura accipiat̃, & detur infirmo. & talis appellat̃ ptissana colata. Si autẽ tale hordeum sit positũ supra tamisium manibus conculcet̃, & exprimat̃, donec descẽdat crassum per tamisiũ, tunc talis colatura sic descẽdens appellat̃ ptissana hordei non colata. s. manibus expressa, & talis etiam datur infirmis acutis ægritudinibus, vt pleuresi, causonizantibus, & huiusmodi. & ista secunda est nutribilior prima, quia est crassior, & crassioris substantiæ, ꝙ̃ sit prima. Sed primus modus faciendi ptissanam est magis in vsu.

Ptissana colata.

Nõ colata.

Explicit expositio Christophori Georgij, de Honestis Florentini, super Antidotario Mes. cum tractatu de aqua hordei. Et de modo faciẽdi ptissanam, secundum communẽ modum practicantium diligentissime emendata.

Compositiones aliquot ex Galeno, quæ nunc ab Aromatarijs in vsu habentur.

Vnguentum de palma, siue diachalciteos ex primo Catageni. Cap. 4.

HÆc compositio tali symmetria conficitur. Vetusti adipis, quẽ institores axungiã appellant, sint pondo duo, olei veteris pondo tria, argẽti spumæ tantundem, chalcitidis pondo. ℥. iiij. Hæc autem ita coquere oportet. Adipis membranulæ omnes eximuntur, reliquũ contundit, vt liquari facile possit, mox ad ignẽ liquefit, deinde per colũ destillatur, vt purũ fiat, nihilq; mẽbranę habeat, põdo duo prædicta pẽdens, postea chalcitidis lęuigatæ pondo triens cũ olei tribus libris adipi miscet, his & argenti spumæ põdo tria adijciunt. Ac oĩa vbi simul in mortario coierint, conijciuntur in cacabũ, ac tudicula palmæ mouetur. Sufficiet autẽ tibi ramus vnus maiusculus, vt solida ligni parte mouẽdo vtaris in modũ spathæ dictæ. Vocant. n. sic id quo confecturas mouent, & nos perspicuitatis gratia silr nominabimus. Quod autẽ solidæ rami parti continuũ ẽ, in orbẽ purgatũ, ac tenellis ramusculis vtrinq; procedẽtibus abiectis * putatum decidit, sed cortice prius exuto, vt segmẽta iniecta pharmacũ succo suo imbuãt inficiantq;. Igit statim ab initio spatha vtendũ est, sed tẽuia palmę segmẽta inijcere oportet, vbi medicamentũ cerato silem consistentiã habuerit. Nã si à principio ea immittas, succus iniectorũ, quẽ manere volumus, ex decoctione consumet. Insuper spathę, qua medicamentũ initio mouetur, pars in cacabo intincta postq̃ inaruerit, vt proprium succum nõ ampliꝰ seruet, amputatã reijce, reliqua vtere. Hãc rursus cũ medicamẽto intincta siccata fuerit, sili modo abscato. Cõstare autem vobis arbitror, q palmæ ramũ non multis diebus ante abscissum arbore esse oportet, quippe tẽporis interuallo arescit, & succũ amittit. Pridie igit per hyemẽ auferatur, æstate, vel eodẽ ipso die quo cocturus es pharmacum. Vbi autem sic coctum spissitudinem, vt non inquinet, acquisierit medicamen, ipso vteris emplastro.

*al' ɔtusis.

Medicamentum à nonnullis Epigoni dictum, ab alijs Isis ex. v. Catageni. Cap. 2.

Ceræ denariorum pondo centũ, terebinthinæ denariorum pondo ducentorum, ſm alios centum, squamæ æris rubri denariorum pondo octo, æruginis rasæ denariorum pondo octo, aristolochiæ rotundæ denariorũ põdo octo, thuris denariorum pondo octo, salis ammoniaci denariorum pondo octo, guttæ ammoniaci denariorum pondo octo, aluminis * combusti denariorum pondo sex, ęris vsti denariorum pondo octo, myrrhę denariorum pondo duodecim, aloes denariorum pondo duodecim, chalbani denariorũ pondo duodecim, olei veteris heminã, aceti acris heminas duas. Quæ liquari possunt, siccis in mortariũ superfundunt. Sic quidẽ Heras Isim scripsit, non etiã particularem oẽm vsum ei apponẽs, vt in alijs cõsueuerat. Insup quod ad Epigonũ illud refert, à plerisq; dissentit, quos exactius de Epigono scripsisse arbitror, cũ alia, tũ illud quoq; nẽpe q in carcere cõclusus, cũ quendã admodum potentẽ curasset, eius rei gratia fuit dimissus. Adiecisse vero ipsum aiunt præscripto medicamini, dracunculi radicẽ, atq; ego semper ita vsus sum, qm̃ & præceptorũ meorũ vnus vsurpabat, apponẽs in prædictam symmetriam Heræ, dracunculi denarios octo, insuper & olei cyathi * dimidium, aceti heminam, ad hæc colophoniam resinam, non vt Heras terebinthinam. Sed & in emplastri confectione ab illo dissentiebat chalbanum aceto cũ alijs in pila elaborans, atq; ita admiscens ea, quemadmodũ & Heras inquit, liquabilibus, deinde medicamentũ manibus plm emolliebat, attingẽs acetũ q̃ acerrimum. Postea in uase æreo reponebat, et perfusum longo tẽpore seruabat, atq; ita excipiẽs vtebat.

*al. rotũdi.

*al. heminę

Vnguentum sacrum ex eodem capite.

Olei veteris heminas duas, argenti spumæ denariũ pondo centũ, ęruginis rasæ denariũ pondo octo, squamę denarium pondo sex, colophoniæ liquidæ, alij pineę, denarium pondo quinquaginta, mannæ denariũ pondo duodecim, guttæ ammoniaci denarium pondo sexdecim, * æris combusti denariũ pondo octo, diphrygis denariũ pondo sex, gentianę denariũ pondo sex, aloes denarium pondo octo, chalbani denarium pondo duodecim, propolis denarium pondo octo, ceræ denarium pondo vigintiquinq; *, aristolochiæ denariũ pondo decem, dictãni cretici denariũ pondo d ecẽ. Argenti spumã & oleũ in olla magna supra prunam incoquito, vt omnino aut fere nõ inquinet, deinde cacabũ deponens æruginẽ indito squamãq;, & coquito nec prorsus inficiat. Postea rursus auferens, resinã, ammoniaci guttã inijce cribrata, mouens donec feruere desinat, mox cum reposueris, paululumq; dimiseris, tollito, atq; æs, diphrygesq; inspergito, rursus coquens quoad nõ inquinet, interdum enim his iniectis remittitur, postea deponens, ceram addito, iterum coquito, vsq; dum nõ polluat, quod celeriter accidit. Dein cum deposueris, propolim immittes, ac reponens denuo, paulisper sines. cum depones, addes aloen, mannam, dictamnum, aristolochiã, gẽtianam, his abunde refrigeratis, singula læuissima insperges, mouens. si nõ inficiat, tolles, sin minus, leni igne coques. Hæc quidẽ Heras de emplastro scripsit. Cõposuimus autem id nos interdũ, & sine cõbusto ære, et diphryge, vnde quę in alto latebant, magis attrahebat, emolliebatq; magis discutiebatq;. Non tamen vlceribus ægre cicatricem ducentibus idoneum. Quin etiam ipsum citra dictamnum confecimus, rursus alijs apponentes chrysocollæ denarium pondo sex, vt maligna vlcera felicius sanaret.

*al.

*al.

Cerinæ Ctesiphontis, ex. vi. Catageni. Cap. 16.

Ceræ, terebinthinę, nitri, olei veteris, singulorũ põdo librã, aquæ heminã. Nitrũ & aquã terito, vt ex toto soluantur, & in vas fictile cõiecta igni imponito, vase cooperto coquito, ex interuallis moueto. Cum autem strepere adeo desierit, liquabilia inijcito, mouẽs assidue, donec nõ inquinent, in mortariũ trãsfusa rursus tũdito, inde excipiẽs vtitor. Vel hac rõne pręparat, q̃ liquari possunt, liquefacimꝰ, & cũ dissoluta fuerint, nitrũ ex aqua lęuigatũ adijciemus, idq; paulatim mouẽtes assidue, cauentesq; ne efferuescat.

Pastillus musæ, ex. v. Catageni. Cap. 12.

Aluminis scissi, aloes, myrrhæ, chalcanthi, singulorum pondo denarium sex, croci, crocomagmatis, singulorum pondo denarium trium, cytinorum pondo denarium. iiij. mulso ex falerno facto excipiuntur.

Pastillus Andronius, ex eodem capite.

Cytinorũ pondo denariũ. x. gallæ pondo denariũ. viij. myrrhæ põdo denariũ. iiij. ſm alios octodecim, aristolochiæ pondo denarium. iiij. chalcanthi pondo denarium duum, aluminis fissi tantundẽ, alij pondo denariũ. iiij. misyos cyprij pondo denarium duum. passo diluuntur. Vtere ad multa polychresto pharmaco.

Pastillus Passionis. ex capite. 14.

Arsenici, squamæ, singulorum denariorum pondo duorum, chalcanti denarij pondo vnius, sandarachæ denariorum pondo. ij. myrrhæ, thuris, gallæ, singulorum denarij pondo vnius, chartę denariorum pondo. iiij. tritis, & cum rosaceo vtitor. Heraclides hanc scripturam habebat.

Gallę denariorum pondo. vi. arsenici, sandarachę, squamæ, singulorum denariorum pondo. iiij. thuris, denariorum pondo. iij. chalcanthi tantundẽ, myrrhæ minẽæ denariorum pondo duorum, chartæ denariorũ pondo octo.

FINIS.

IN NOMINE DEI MISERICORDIS

IOANNIS NAZARENI FILII MESVAE

GRABADIN MEDICINARVM PARTICVLARIVM INCIPIT



ANAT solus languores Deus, & de frugalitatis solio produxit in largitate sua medicinam, benedictus gloriosus & excelsus creator. Tantum tamen auxiliari nō desinēs, curandi doctrinā timentibus eum explicauit. Totus igitur Dei timor preueniat & principiet opera tua, & felicitabit ea: tamen considera, ne te amor aut odium circunueniat vt declines à recto. Est enim excelsus & gloriosus qui iudicat. Sunt & cœli qui arguunt: elementa quæ sæuiunt. Et si nō aliud, superest in posterū cruciatus gehennæ. Inquit Gal. Nolite prauarum ægritudinū onus suscipere, ne mali medici nomen subeatis. Per omnia o tu corporum curam gerens, auxiliari ne differas, quia semel pereunti nulla deinde suffragia prosunt. Ratio clamat ad iudicium, si misericordiam deseris stulte, de large tributis gaudens, parua negans. Tristem igitur te cerne habētem irritum donū Dei: vt si abundanter de ipsius largitate susceperis ne parcus esto: per vnum enim plura, & magna exuberāt. Deum in cunctis præpone, & præponet te. Honora eum, & honorabit te. Time eum & securus cuncta experieris. Ne diuertas dum recta potes. Nomen enim & rem habet medici, quem nulla mouent, quē constantia morum, incessus grauitas, & sermonum onus insignit. Gestiunt munera bene quidem ad vitā. Sed melius est nomen præclarum cūctis diuitijs. Nimirum exultat, ꝙ experta habet ille multa quę nunquam tractauit. Ideo experta tua sunt in quibus considerationem fecisti. Trisectum erit opus hoc quod aggredior. Et prima erit sectio eius de medicinis ægritudinum particularium quæ sunt à capite vsq; ad pedes. Secunda de medicinis ægritudinum vniuersalium. Tertia de medicinis, quæ sunt ad ornandum & decorandum.

Prima igitur Sectio continet quinq; particulas.

Et sic capit hoc opus in toto particulas.x. quas per summas distinguimus, & per capitula cum auxilio & gratia spiritus Dei benedicti & gloriosi.

PRIMA PARTICVLA sectionis primæ continet octo summas.

B

Repleat igitur spiritus Dei præcepta hæc misericorditer gratia sua. Et secūdum quas ex terra medicinas ad vsus indigentiā ædidit, fœcunditate proferat salutem. quoniā sine ipso nihil incolume, & ab ipso sanatiuum omne.

SVMMA I. *De medicinis ægritudinum capillorum.*

De casu capillorum. Cap. 1.

C



Vra huius ægritudinis sunt tres res. Prima est occupatio circa capitis mūdificationem: si est materia lædens, & proprie cū eis quæ dicemus iā. Secunda est regimen cibi & potus, & alioꝝ emendantiū malitiā complexionis, & generantium humores laudabiles. Tertia est administratio medicinarū casum eorū prohibētium, & ex eis est medicamen Gal. valens ad casum capillorū, & initiū caluicij. Et modus operationis eius est. ℞. succi extremitatū myrti humidæ, & succi oliuarū syluestriū. ana. ℥. ij. rosarū siccarū. ℥. ß. absinthij romani sicci. ℥. ij. bulliant hęc omnia cū aceti lib. ß. vsq; ad consumptionē medietatis eius. Deinde cola & infunde in eo calido laudani. ℥. ij. et dimitte per dies duos. Deinde tere, & funde super ipsum nunc oleum myrtinū, & alia vice vinū stypticum donec in substantiā mellis redigatur. Deinde misce cū eis ramich. ℥. ij. capillorum veneris. ℥. iij. & ß. in puluerem redactis. Vltimo vero aromatica cū gallię. ℥. i. & ß. vel. ij. Deinde redi ad vngendum locum postq̄ fricaueris ipsum cū panno aspero, & postquā vnxeris per tres dies laua. Deinde redi ad vngendum vsq; dū appareat sanitas. Vnctio alia ex nostra inuentione prohibens casum capil. ℞. corticū cannæ vstorū, & corticū auellanarum vstoꝝ, granorū myrti. ana. ℥. iij. absinthij, gallarū ana. ℥. ij. confice post triturationem eorum cū oleo myrtino, & vnge expertū est. Mehemet filius Zachariæ ad casum capillorū, & initium caluicij expertum. ℞. capillorū veneris, foliorū myrti, omnium asloꝝ vt teri possint, corticū pini, & olibani. ana. Puluериza, & accipe laudani partes. ij. myrti partem vnā. Et cū vino veteri, & oleo de semine raphani tere. deinde cetera cū eis misce. Et epithemetur cū eo in nocte, & lauetur in mane cum aqua decoctionis capilli veneris & siclæ & foliorū myrti. Et assiduetur medicamen hoc, qm̄ sanat. Aliud eiusdē, Emblici, & folia myrti, & capillorū veneris, & gallæ coquantur in aqua vsq; dum fiat turbida, postea cum tantundem olei omphacini coquant ad aquę consumptionē. Deinde adde oleo

Medicamē Gal.

Vnctio.

D

oleo quod remansit laudani.ʒ.xij. mastiches.ʒ.viij. & fac coqui cũ vino. Deinde tere donec impinguetur. Et misce cum eis ramich.ʒ.iij. Et liniatur cum eis radices capillorũ, est enim mirabile. Dixit Archigenes. ℞.granorũ iuniperi, laudani, absinthij & capillorũ veneris ana. permisce omnia cum vino & oleo myrtino, & dimitte diebus.vi. Deinde coque ea vsque ad vini consumptionem & cola, & vnge caput post fricationem eius, deinde laua sicut diximus.

SVMMA II. *De medicinis ægritudinum cutis capitis.*

De alopecia. Cap. 1.



Cura huius ægritudinis sunt quatuor res. Prima est mũdificatio capitis ab humore sub cuius malitia esse videtur, sicut dicemus iam. Secunda est, vt adæquatio fiat in corpore, & in huiusmodi occupatione conuertere regimen ad ea quæ laudabilium materierum elementa sunt. Et hoc est regimen laudabile in generibus rerum.vi. Tertia est occupari circa id quod factũ est de malitia in cute. Quarta est ad generationem pilorũ auxiliari. De prima dicemus post. De secunda prætermittimus nunc, quia nõ est huius inquisitionis. De tertia & quarta loquemur nunc. Si alopecia de humore fuerit phlegmatico, fiat linimentũ ex inuẽtione nostra, quod. ℞.alchitran, euphorbij, rutę montanæ, baccarũ lauri.ana.ʒ.iij. sulfuris viui, ellebori albi.ana.ʒ.i.et ß. tere quę tereda sunt, & misce cũ oleo laurino, et oleo antiquo quantum oportet vt habeant mediocritatẽ inter spissum & tenue, & lini cũ eo super locum, postquam fricaueris eum cũ cœpe muris aut allijs fricatione acquirente rubedinẽ in loco. Inquit Iudæus. Linimentũ ad alopeciam expertum. ℞.euphorbij, spumæ maris, fimi columbini.ana.ʒ.i. ellebori albi, seminis rutæ montanæ, corticũ auellanarũ, & castanearum, nasturcij, spicæ, casiæ, ana.ʒ.i.ß. amygdalarũ amararum combustarum cũ corticibus suis.ʒ.i.cum uino cocto, & oleo raphani, aut laurino, aut rosato, fac vnguentũ, & caput vnge, et dimitte tota nocte. Deĩde lauabis aqua vbi siclę & fabæ coctæ fuerint. Et hoc fiat sine intermissione, donec sanẽt, & hęc omnia fiant postquam fricationem in loco feceris, deinde fricaueris cũ cępe muris, aut allijs, aut cępe acuto. Rufus. Cõfectio epithematis ad alopeciam. ℞.euphorbij, rutæ montanæ, baurach, sinapis, arthemisiæ, ana partes æquales. Confice cũ aqua cępæ squillæ, aut cum aqua cępæ acutæ. Et epithimetur cũ eo post fricationem rubificantẽ. Hali. Confectio epithematis ad alopeciam experti. ℞.euphorbij, rutæ montanæ. ana.ʒ.iiij. nigellæ cõbustę.ʒ.i. seminis armel combusti, amygdalarũ amararum combustarũ cum corticibus suis ana.ʒ.iij. corticum arboris fici & foliorum eius, spumæ maris combustæ. ana ʒ.ij. Confice cũ expressione squillæ & epithimetur cũ eo diebus.x. donec rubeat locus & vesicetur. Deinde epithemetur super ipsum aristolochia rotũda, & laudanũ, & absinthiũ combustum & sisimbriũ & litium, ana cũ aqua solatri. Filius Zachariæ. Epithema ad alopeciã mirabile. ℞.spumæ maris.ʒ.x. baurach, sulfuris, quod non inuenit ignis, euphorbij.ana.ʒ.ij. gummi, rutæ agrestis, staphisagriæ.ana.ʒ.i. cantharidarum.ʒ.i. permisce ea cũ fæce olei antiqui & lini ex eo post fricationẽ cum cępe acuto donec locus rubeat, & cũ mordicat, & ampullæ apparuerint vnge per aliquot dies cũ adipe anatis, aut vrsi, aut cũ unguento de cerussa. Deinde redi ad vngendum. Si autẽ alopecia ex humore fuerit cholerico, fiat linimentũ descriptione Iudæi, quod recipit spumæ maris, baurach, amygdalarum amararũ combustarum, corticum auellanarũ combustarum, radicis cannæ combustæ, stercoris muris ana. Cum aceto & adipe anatis fiat linimentũ post fricationẽ tamen loci cũ spuma maris, & panno aspero. Vltima debet esse intentio occupari ad capillorũ generationem, vt curetur caluicium. Philagrius. Medicamen faciẽs nasci capillos vbi oportet, & sanans caluiciũ. ℞.carnium limaciarũ & sanguisugarum & apum & vesparũ, & salis tosti, ana partes æquales. Pone in vase vitreato habente foramina multa in fundo eius sicut cribrarorium: & pone sub eo vas vitreum & manabit post diẽ & diem humiditas quæ cõseruetur in vase. Et quando oportet fricetur super caluicium, post quam fricaueris ipsum vehementer cũ panno aspero, aut cũ spuma maris & pãno aspero. Filius Zacharię, linimentum sanãs caluiciũ, & generãs pilos in barba, aut supcilijs. ℞.ceræ.ʒ.v. olei de cheiri.ʒ.ij. & ß. laudani.ʒ.viij. euphorbij, gummi, rutæ agrestis, cantharidarũ ana.ʒ.ij. seminũ citrangulorum combustorũ, vesparum, siue apũ ana.ʒ.ij. styracis liquidæ, myrrhæ, ana.ʒ.ij. & ß. Fiat vnguẽtum & liniatur ex eo nocte, & lauet in mane & hoc fiat post loci fricationem vehementem. Cum autẽ pili nasci incipiunt, sępe radantũ vt ingrossentũ, & firmi fiãt, & spissi & proprie quando exiles nascuntur sicut lanugines. Aliud eiusdẽ valens similiter. ℞.cineris abrotani.ʒ.x. vẽtris cantharidarũ.ʒ.ij. laudani.ʒ.iiij. auellanę combustæ.ʒ.ij. Terantur omnia cũ oleo veteri, & aromatizentur cũ aliquãtulo galliæ, & vngatur in nocte, & abluatur in mane post fricationẽ & post quam desiccauerit, dimittatur die vno aut.ij. deinde iteretur, quousque sanat. Aliud valens similiter. ℞.olei de been.ʒ.i. cantharidarum quarum abscissa sint capita & alæ.ʒ.iij. terantũ sufficienter & misceantur cum oleo, & coquantur in olla vitreata sufficienter agitando omni hora cũ spatula, & dũ cocta fuerint deponantur ab igne, & cum modico musci, aut ambræ aromatizetur. Est enim expertum, & proprie inunctum post fricationem loci, vt diximus.

De furfuribus. Cap. 2.

Furfura si ex frigido fiant humore. Accipe fel taurinum vel caprinũ & baurach æqualiter. Tempera cũ succo siclæ, & oleo irino, & lini in sero & in mane, laua cum aqua decoctionis lupinorum, & fœnugræci assi. Si ex calido fiant humore, confert medicamen illud mirabile, myrobalanorũ citrinorum assorum.ʒ.x. cum succo siclæ & solatri & aceto distempera & lini cum eo. deinde laua cum aqua furfuris & lupinorum & myrtæ.

De saphati. Cap. 3.

Cura huius ęgritudinis sunt quatuor res, sicut distinguimus in alopecia. Filius Zachariæ. Confectio epithematis ad saphati recentẽ, quæ accidit in corporibus teneris. ℞. Alchanne de mecha, amygdalarum amararum combustarum cũ corticibus suis, stercoris muris, venarum chelidoniæ, coriandri sicci, scoriæ argẽti, venarum tinctorum curcume, aristolochię, corticum granatorum, merdasengi, ana partes æquales. Confice cum aceto & oleo rosato. Et lini post fricationem. Gal. dicit se curasse multos hoc linimento. Chartas cõbustas tere, & distempera cum aceto, & lini super locum, & nos quidẽ experti sumus apud necessitatem Democritus. Linimentũ curans saphati. ℞.chartarum combustarum, calcis lotæ, argenti viui.ana.℥.i. Confice cum aceto oleo nucum, & lini cũ eo post fricationẽ loci sufficiẽter cũ panno aspero. Alexander. Linimentum sanans saphati antiquã in corporibus duris. ℞.bubegi, stercoris muris, capitum ranarum combustarum colcothar vsti, venarum chelidoniæ, salis adusti, gallarũ, sulphuris viui, curcume, lythargirij, aristolochiæ, tubel æris, ana partem vnã, chartarum cõbustarum partes.ij. & ß. cineris alcherua, sarcocollæ, ana partem.ß. argenti viui partem vnã & ß. amygdalarum amararum adustarũ partes.iij. Confice cum aceto vini & oleo antiquo, & administra post fricationem cum cępe acuto, aut squilla, expertũ est verax, deinde laua cũ aqua vsneæ, & foliorũ vlmi & radicum maluarũ. Aliud de inuẽtione nostra. Lythargirij, cadmię vtriusque, calcis viuæ.ana.℥.i. chartarũ combustarum, olibani, tartari cõbusti. ana.℥.ß. sief memithe, gallarum cõbustarum ana.ʒ.iiij. argẽti viui ʒ.vi. aceti & olei myrtini quantnm sufficit. Coque vsquedum acetum sit consumptum. Deinde argentũ viuum sic conterendo cum eis commisce, & vtere sicut alia.

Summa

SVMMA III. *De medicinis ægritudinum cerebri, & primo de cura sodæ.* Cap. I.



INtentio in curatione huius ęgritudinis si sit complexionalis, & nõ habens materiã est alterare & sedare tãtum. Et si est cum materia, circa alterum duorum occupabimur vel vtrunq;, & sunt aut abscisio causę, aut sedatio doloris, aut vtrunq;. Et si est à solutione continuitatis alijs atq; alijs vtemur, sicut dicemus in suis capitulis. Et si est ab aggregatione omniũ, tunc totum genus curæ est necessarium, sicut in soda, quæ est sicut verbi gratia ab apostemate. Inquit Haly. Si sub prauorum fumorũ dominio caput positum est, à sedantibus incipere non debemus. & raro ab eis, nisi apud vehementiam doloris. Gal. raro ab abscisione causæ incipere debemus, nisi sit soda consanguinea, aut similis acuitatis, sed ab eo quod materiã adaptat ad abscindẽdum. Si enim sanguinea fuerit, aut humores peccent in sanguine, à phlebotomia prius incipiemus: Et si soda vehemens fuerit pulsatiua, à phlebotomia similiter incipiemus. Si autem ab alterius humoris peccato, prius ipsum digeremus. deinde abscindemus. Digestionẽ itaq; faciũt in materia calida, syrupus acetosus, & aqua de lupulis, et aqua hordei, & aqua buglossæ domesticæ, & syluestris, & syrupus violatus, & syrupus rosatus, et syrupus de nenufare, et similia. Et ĩ frigida quidem phlegmatica digestionẽ faciunt oxymel simplex, et oxymel squilliticũ, alhasce, hyssopus, & spica & similia. Et si fuerit materia adusta cholerica, digestionẽ eius faciunt, syrupus acetosus, et aqua lupuli, & fumus terrę, et altarasacon & similia. Si autem fuerit melãcholica, in digestione eius regimen erit duplex. Ex vna scilicet parte cũ eis quę lenificãt & humectant et habilitant duritiẽ corpis & siccitatẽ terrestreitatis ei9, & ex alia cũ eis quæ resoluũt & incidunt, & subtiliãt resolutione & incisione nõ perducente ad lapideitatem, & proprie cum rebus operantibus cũ mediocritate & temperie. Et semper ponimus vicissitudinẽ in hoc duplici regimine vt cadat ęqualiter digestio & maturatio in materiã, & non abscindatur subtile & remaneat grossum. Eligimus autẽ ad digestionem materierum, siue calidarum, siue frigidarũ ex vnctionibus, & epithematib9, & emplastris, & embrocationibus, et alijs quę congruãt sicut infra distinguemus. Et incipiemus experiri ea ẽm testimonium exigentię causæ. Et quidem canon est, qm̃ in soda calida ab alterãtibus incipere debem9, siue sint emplastra, siue vnctiones vt reprimãt excessus eius & prohibeatur aduẽtus nociui alterius ad ipsum quantũ possibile fuerit nisi in quatuor casibus. Primus est in soda calida quæ fit in febribus & proprie materialibus. Vsus enim epithematum frigidorũ repercussiuorum multiplicat eã, non enim permittunt vapores exire. Sed attractio aceti, et aquæ rosatæ, aut violatę per nares vehementiã eius sedat.

Secũdus vero est, quãdo fit soda propter vapores acutos qui pueniunt ad caput ex cõitate toti9 corporis, aut membri alicuius, & iam caput recipit eos, & tunc facere vt fiat eorum diuersio ad oppositũ, & diuersum ex vna parte, & ex alia receptorum resolutio sedat eam. Tertius est quando soda fit à nocumento quod infertur à multitudine materiæ, et tunc euacuatio eam sedat. Quartus est, quãdo soda fit à multitudine vaporũ existentium in capite, & propter cõitatem corporis, aut alterius membri, & tunc resolutiuorum administratio cũ facilitate, & particulariũ euacuationum eam sedat. Amplius autẽ canon est, ꝙ emplastra, & linimenta alterãtia non sunt expolianda ab aliqua trium virtutum. Prima est, cõpetentia eius in gradu alterationis. Secunda est, vt coadunet virtutẽ membri, vt non recipiat superfluitates. Tertia est, vt cõfortet membrũ cui applicatur proprietate sua. Et incipiemus rememorari de eis primo quæ caput & cerebrũ mundificant. Et incipiemus à mundificãtibus materias calidas, & quæ conferunt sodæ, & ægritudinibus calidis. Et dico ꝙ omnis materia,

in a ca- gida.

A siue calida, siue frigida ẽm tres modos recipit diminutionem, aut enim per euacuationes sensibiles, et occultas, aut per diuersionem eius à parte nobili ad ignobilem, aut per vtrunq;. Euacuationes autẽ occultas natura regulat. euacuationes quoq; sensibiles eadem similiter, et qñq; per se, & qñq; adiuta rebus exterioribus ab operatione artificis, & hoc ẽm duos modos, aut vniuersaliter, aut particulariter. Voco autem hic vniuersalẽ purgationem quę materiã euacuat, cui accidit à cõitate toti9 corporis multiplicatio, aut plurimorũ membrorũ, aut famosorum, aut eorũ quæ sunt minera illius, sicut hepar sanguinis, & kystis cholerae stomachus phlegmatis, & splen melãcholiæ. Et voco particularem purgationẽ, quę ex parte illius mẽbri in quo materia exuberat, euacuat ab emunctorijs eius sicut quando per palatũ, et nares, & aures, et oculos materię cerebri purgantur. Et quidẽ canon est particularẽ vniuersali præponi non debere nisi in quatuor casibus. Aut qa materia non multũ in quantitate exuberat, quare sufficit à parte emunctoriorũ illius mẽbri adduci in quo est ęgritudo. Aut quia

Purgatio vniuersalis.

Purgatio pticularis.

B membrũ dans non est forte in dando, nec membrum recipiens aptum in recipiendo. Aut quia membrum non recipit à mẽbris cõitatem eius. Aut quia corpus & alia membra non sunt posita sub dominio materiei facientis ægritudinem in illo membro. Diuersiones autem materiei à parte nobili ad partem ignobilẽ fieri debere ostendimus propter fricationes extremitatũ, & cõpresiones & ligaturas earum dolorosas, & cũ ventosis & alijs. Remedia autem quæ habent intentionem vtriusq;, sunt clysteria & suppositoria, & omnia quæ simul ad longinquam diuersitatem attrahunt & euacuant. Et nos de omnibus loquemur. Et primo de euacuationibus ab artificio, si Deus voluerit.

De soda calida. Cap. 2.

SOdæ calidæ primo medicinas distinguimus. Et sanguineę quidem phlebotomiam necessariam esse dicimus. Deinde sedantia quæ dicemus. Cholericæ vero curã aggrediemur. Incipientes à simplicioribus & debilioribus ad maiora, et fortiora procedemus. Inũctio ad sodã

C calidam, siue sit sanguinea, siue cholerica, siue cõplexionalis, siue materialis. Oleum rosatũ, & acetum album cum modico aquæ rosatę diu agitentur et contundantur donec impinguescãt. Deinde infrigidetur super niuẽ, & ex eo caput liniatur. Est enim expertũ. Si autem cũ soda fuerit insomnietas, opij parũ adde, aut papaueris succum cum cortice. Inquit Alexander. ℞. ex ceroto Gal. circiter. ℥. ij. et laua illud lauationib9 pluribus cũ succo solatri, & semperuiuæ, & lactucæ, & endiuiæ, & succo cucurbitæ, & succo vuæ acerbæ. Et lini, & superpone folia salicis, et miraberis effectum eius. Linimentũ forte ad sodam calidam pulsatiuam. Oleum rosatum & violatum cum pauco aceto & agrestæ succo, & modico cãphoræ, diu contũde donec pinguescat. Et capiti superponatur. Est enim efficax. Filius Serapionis. Embroca conferens sodæ calidę. violæ, rosæ. folia nenufaris, hordeum excorticatum, folia salicũ, et maluarum. In aqua coquantur quæ per cannulam vrceoli capiti ex alto fundatur si catarrhũ non timueris. Si autẽ vir-

Oxyrodinum cõe.

D tutem habere resoluendi volueris, chamomillã adde. Et si sedatiuam, & somni prouocatiuã quæris, cortices papaueris & lactucę adde. Filius Zacharię. Modus alius embrocæ conferẽtis ad sodam calidã cum qua sunt vigilię & permistiones. Recip. violas siccas, hordeũ excorticatũ, semen cucurbitæ, aut corticem eius, semen lini, psillium, cortices papaueris, semen althææ, semẽ lactucæ, semen portulacę, rosas siccas. Decoquantur in aqua vsq; ad cõsumptionem quartæ ipsius. Deinde fac embrochationes sicut diximus.

Et similiter ea manus & pedes & facies lauentur. Modus embrochationis alius resoluens, & sedans sodam calidam. Accipe folia maluarũ, aut radicem, aut semina earũ, aut omnia simul, & hordeum excorticatum, & rosas, & violas, & folia salicum, & folia cucurbitæ, aut cortices eius, aut semina ipsius & melilotum. De omnibus ana partem vnam florum chamomillæ quantum de omnibus.

Coquantur omnia in aqua, & fiat embrochatio, sicut diximus. Epithema sedans sodam calidam. Euisci semen, & psillium separatim siue coniunctim cum aceto conquassata, super caput posita valent. Modus emplastri alius ad idem. Accipe flores chamomillæ, farinam hordei, radices althææ, semen lini, cortices papaueris, violas, nenufar. Tere cum oleo rosaceo, & violaceo, aut nenufarino permisce, & ex eo super caput fac emplastrum. Dioscorides. Succum extremitatum vitis in primis cum nascuntur cum farina hordei distempera, & oleo rosato, & lini ex eo super caput, & expertum est. Modus emplastri aliud ad idem quod resoluit cum facilitate residuum sodæ calidæ. ℞. virgæ pastoris, sansuci, balsamitę, seminum et radicum & foliorũ maluarum, & violarũ, & hasce, & hordei mundi. ana partem. i. rosarum partem. i. & . ß. chamomillæ, partes. ij. fiat emplastrũ cum eis, vel fiat embrocha cum aqua decoctionis earum. Mesuæ emplastrum sedans sodam calidam pulsatiuam, & hemicraneã calidam. Accipe farinæ hordei, sandalorum trium, sief memithæ, rosarũ, fausel, boli armeni, acatiæ, aloes, seminis lactucæ, camphoræ, de singulis partes æquales. confice cũ mucilagine psillij aut cum succo portulacæ, aut lactucæ, & epithemetur cũ eo. Gabriel. suffumigium valens ad sodã calidam. Accipe sandalorum citri. fausel, rosarũ. ana. ʒ. ij. & . ß. camphoræ. ʒ. i. tertiam, spicæ. ʒ. ß. ponantur in vase vitreo stricti orificij cum aqua rosata quantũ sufficit, & obturetur orificium eius, et dimittatur ut bulliat in cinere calido. Deinde obturetur et recipiatur fumus eius, est enim expertũ. Et si ex eo super tempora aspergatur, aut lauet̃ ex eo facies, confert. Si autẽ vigilias patitur, cortices papaueris cũ eis adde, & proprie eius. ʒ. iij. & plus vel minus, sicut necessitas vrget. Aliud suffumigium eiusdẽ resoluens residuum sodæ calidæ. Accipe rosarũ, sandalorũ, macaziri, ligni aloes. añ. ʒ. ij. chamomillæ. ʒ. iij. aquæ rosatæ quantũ sufficit. Fac sicut primũ, nobile & expertũ est. Et sunt qui ponunt chamomillę pondus omniũ. Et sunt qui addunt melilotum. Caputpurgia fiant cum oleo rosarũ & violarum, & nenufarino cũ pauco cãphorę, aut cũ pauco oleo de seminæ cucurbitę dictis, aut oleo de salice. Aliud filij Zachariæ ualens ad dolorẽ capitis calidũ, & hemicraneam calidã & dolorem auris. ℞. opij, cãphorę. ana partes ęquales, fiant collyria sicut lẽtes, & dissoluatur vnũ, aut duo in oleo violarum, aut oleo de cucurbitis, & distilletur in nasum, & aurẽ. est enim verax. Aliud filij Serapionis valens ad sodam calidam sublime. ℞. spodij. ʒ. ij. opij. ʒ. i. croci. ʒ. ß. confice cum aqua in modum pilularum paruarum, et administretur cum lacte mulieris, aut oleo violarum, aut oleo de semine cucurbitæ, deinde post horam fac caputpurgium cum lacte mulieris aut aliquo ex oleis. Iudæus. odoratur oleum rosatum cũ aceto conquassatum & positum in vase vitreo, & confert sodæ calidæ vehementi. Aliud nostrum expertum. Reci. amili, nabeth. ana. ʒ. ij. opij. ʒ. iij. spodij. ʒ. i. croci. ʒ. ß. Fac sicut proximum. Aliud Aaron expertũ efficax ad sodam calidam & hemicraneam & dolorem auris. ℞. sief memithæ, fausel, seminis hyoscyami, seminis lactucæ, rosarum, sandalorum, opij, radicum mandragoræ. ana. Fiant ex eis sief, & fricetur ex eo super cutem cum oleo rosato, aut uiolato cum pauco aceto, & destilletur in nasum & aurem, & proprie loci doloris. Incipiamus ponere euacuatoria conferentia ad sodam calidam, cuius materia est cholera citrina. Et incipiamus à leuioribus, sicut consueuimus, procedentes ad maiora. Purgetur ergo in primis cum aqua fructuum. ℞. pruna. xiiij. tamarindorum. ℥. ij. & . ß. medullæ casięfistulæ. ℥. iij. myrobalanorũ citrinorum. ℥. i. & . ß. propinetur infusio eorum post sufficientiam coctionis ipsorum. Aqua fructuum secundum modum nostrum conferens sodæ cholericæ. ℞. absinthij, rosarum, violarum. ana. ʒ. v. fumiterræ. ʒ. vi. capillorum veneris. ℥. i. passularum enucleatarum. ℥. i. pruna. xl. numero, iuiubę, sebesten. ana xx. Coquantur cum facilitate in aquæ lib. ij. vsquedum ueniant ad lib. i. & proijce in ea illa eadem quæ hic proxime

E diximus, & propinetur, & sunt casię fistulæ. ℥. iij. tamarindorum unc. ij. corticum myrobalanorum citrinorũ, unc. i. & . ß. Inquit Galen. Quando ex aquis fructuum soda non resoluitur propinãda est infusio aloes. Et iste est modus eius. Recip. succi endiuiæ, succi lupuli, post depurationem ipsorum vnc. vi. vel alterius eorum tantum, si vtrinque haberi non possunt. vel succi buglossæ domesticæ, aut syluestris lib. i. et proijce super ipsum aloes succotrini boni et electi vnc. i. & pone in vase vitreo ad solem obturato orificio eius diebus. xij. & da ex eo omni mane ab vnc. i. vsque ad. iij. cum modico dragaganthi, vt non noceat ano. Modus infusionis conferens sodæ calidę vehementi & solutione educit choleram. Et confert iuuamentum maximum febribus cholericis. Accipe succi endiuiæ cocti & depurati lib. ij. vel aliorum succorum, quos diximus, & infunde in ipsis vel altero ipsorum diasiracost vnci. vi. Et da ex eo in mane ab vnc. ij. vsque ad. iiij. Apparebit enim cito sanitas si Deus uoluerit. Inquit Hamech. Modus infusionis sodæ calidæ diuturnę. Accipe absinthij romani vnc. i. fumi

F terræ drach. viij. passularum enucleatarum vnc. i. eupatorij drach. v. florum buglossæ domesticæ, aut syluestris ana drach. vi. cuscutæ, seminis endiuiæ, agarici. ana drach. iij. Coquantur in lib. iij. aquæ vsque ad lib. i. & . ß. Et infunde in ea confectionis iam dictæ Hamech & proprie primæ descriptionis vnc. ij. Et da ex ea omni mane ab vnci. i. vsque ad. ij. sanat enim cum virtute Dei gloriosi.

De soda frigida. Cap. 3.

LOquemur deinceps de soda frigida, siue sit sine materia siue cum materia phlegmatica, uel melancholica, siue permista, siue ventosa. Et de his omnibus distinctim loquemur si Deus voluerit. Et incipiemus sicut consuetudo nostra est, à debilioribus. Calefactoriũ ad sodam frigidam, & sodam ventosam. Milium integrum cum sale quantũ ipsum calefiat in latere calido, et impleantur ex eis saccelli, & vaporetur cũ eis locus. Isaac. grana lauri, & olibani medium eorũ terantur & impleantur ex eis saccelli.

G postquam ibi irrorata fuerint aceto vini calefiant in latere calido super quod irroratur acetũ & fiat euaporatio cum eis. Democritus. Accipe grana sinapis integra et grana nasturcij, vt sint partes eorũ ęquales. Infundantur modicum in aceto vini fortis, & impleantur ex eis saccelli. & calefiãt in latere, & fiat euaporatio cũ eis. Aliud eiusdem expertũ. Pulegij, carui, æquis partibus fiat sicut diximus. Aliud eiusdem. Oleum puleginũ inunctum expertum est. Vnctiones fiãt ad sodam frigidã ex oleo nardino, aut irino, aut laurino, aut de been, aut aliquo taliũ. Item si fortius facere volueritis confortat virtutẽ eorum cum costo, & castoreo, et euphorbio, et pipere cũ aliquo horum, vel omnibus. Linimentum ad dolorẽ capitis frigidum. Theriacã, vel mithridatum cum succo mentę, misce & superpone, expertũ est. Linimentum aliud expertũ à nobis ad antiquos capitis dolores quod administratur super caput, & frontem. Recip. costi, myrrhę, castorei neriden. añ. partes ęquales, olei rosati quantum sufficit. Et si insomnietatẽ patitur partẽ.

H ß. opij adde. est enim expertũ. Mahemeth filius Zacharię. modus linimenti ad sodam frigidam & antiquam et hemicraneam, & dolores auris ex frigiditate. Recip. castorei, euphorbij, opij, styracis liquidę, piperis, foliorum rutæ, sinapis, calamenthi, marrubij, ana. Fac trochiscos aut. ij. aut i. & apud necessitatem dissolue ex eis cum oleo nardino, aut costino, aut modico aceto. Et lini super locum, & distilla ex eo in aures & nares ex parte doloris, & miraberis effectum eius, si Deus voluerit. Gal. Trochiscus crudus dissoluatur cum aceto forti, et oleo rosato, et liniatur ex eo super frontem & tẽpora, & sedat sodã difficilem & hemicraneam. Et est Expertum. Et eodẽ modo trochisci de croco dicti in antidotario. Dioscorides. Epithema ad sodã frigidam & hemicraneã. Ex cinere & aceto fiat permistio, & decoque in olla, & liniatur ex eo. expertum est. Philagrus. Modus linimenti ad sodam frigidam & antiquam et hemicraneam difficilem. Recip. myrrhæ, opij, omphaci,

scamoneæ,

scammoneæ, granorum lauri: ana. ʒ. iiij. croci. ʒ. iiij. & ß. seminis hyoscyami, apij, amomi: ana. ʒ. v. Fac trochiscos cum aceto: & lini sicut diximus cum eis super locũ. Alexander. Confectio epithematis ad sodam frigidã diuturnam. ℞. fimi columbini. ʒ. i. & ß. leucopiperis. ʒ. ij. euphorbij. ʒ. iiij. croci. ʒ. i. & fæcis olei de croco. ʒ. i. ß. aggregentur omnia cum aceto forti multæ fortitudinis. & fac trochiscos cũ aceto, & succo absinthij, & oleo nardino. Misce & lini vbi oportet. Embrochetur caput in soda frigida, et ventositate grossa cũ chamęmelo, hastu sceha, maluis, folijs lauri, et sauina, & berengesif, & origano, & meliloto, & sampsuco, & neemen, & hyssopo sicca, & similibus separatis vel cõiunctis. Dioscorides. Expertum est succo apij calido capite linito resolui sodam. Democritus ad diuturnam sodam medicamen expertum. ℞. castorei, radicum fœniculi, algul, ireos: ana. ʒ. i. granorũ lauri. ʒ. ij. foliorum rutæ. ʒ. iij. ceræ. ʒ. vi. olei rosati. ℥. i. ß. olei irini. ℥. i. Fac vnguentũ & lini ex eo. probatum est.

De caputpurgijs conferentibus sodæ frigidæ. Cap. 4.

Caputpurgiorum conferentium sodæ frigidæ narratione aggredimur. Dioscorides dixit. fit caputpurgium cum aqua sampsuci, & resoluit sodam frigidam, & hemicraneam. Oribasius dixit. Oleum de cucumere asinino est caputpurgium bonum sodæ frigidæ & hemicraneæ, & mũdificationi cerebri ab humoribus frigidis pinguibus, & aquæ descendenti ad oculum. & proprie si modicum huius olei distilletur in aures. & trahatur sugendo. Deinde post horam lauentur nares cũ aqua calida. Succus quoq; cucumeris asinini vehementius operatur. Gal. Caputpurgium conferens sodę frigidæ, & torturæ, & oppilationi colatorij, & defectioni olfactus & impedimento ipsius. Nigella die ac nocte infundatur in aceto: deinde siccetur & teratur subtiliter. et puluis eius naribus approximetur, & trahatur naribus odor eius, sicut sugendo. Et expertum est. Idem. caputpurgium valens sicut superius & est forte. ℞. nigellæ ʒ. ij. succi cucumeris asinini drac. i. salis ammoniaci. ʒ. ß. Misceantur cum oleo cucumeris asinini, aut oleo de alcanna, & liniatur ex eo in naribus intus, & sugatur vehementer odor eius. Educit. n. de materia contenta in capite sufficienter. Deinde lauentur nares et caput cũ aqua calida. Filius Zachariæ. Confectio caputpurgij ad sodam frigidam. ℞. castorei, euphorbij: ana. Fiat ex eis sief cum aqua sampsuci, & fricetur ex eo super cutim alias cotem cum oleo nardino, aut costino, & liniatur ex eo in naribus: & sugatur, & fiat sicut diximus. Idem. Confectio caputpurgij ad sodam frigidam & hemicraneam, & ægritudines cerebri frigidas, & torturam, & paralysim. ℞. castorei, condisi, arthanitę, pulpæ colocynthidos, baurach, euphorbij, gibenech, fellis vaccini sicci: ana. Fiat sief. Et fiãt cum eis caputpurgia cum auricula, succo muris, aut succo sampsuci, aut succo venarum. Et est expertum. Iudęus. Caputpurgium cõferens sodę frigidę. Fellis adib sicci, aut vaccini, aut caprini, opopanacis, castorei: ana partem. i. croci partem. ß. fiat sief: et fricetur ex eo super cutim, alias cotem cum aqua, & liniãtur intus nares. est. n. expertum. Archigenes. Caputpurgium valẽs ad idẽ castorei, sinapis, opopanacis, opij, croci, aloes: añ. Fiant pilulæ, & administrentur sicut diximus. Expertũ. Alexander. Caputpurgium mirabile ad diuturnum capitis dolorem & pingues in eo materias, & initiũ aquæ. Et est ad epilepsiam expertum. ℞. fuseis. ʒ. v. succi cucumeris asinini nec nimis recentis, nec nimis antiqui, salis ammoniaci: ana. ʒ. ij. terantur diligenter & misceantur sic terendo cum oleo de cucumere asinino, aut oleo irino donec fiat sicut cerotum: & repone in vase vitreo, & innunge ex eo intus in naribus, & sugatur diligenter. Deinde fac sicut diximus. Idem. Accipe radicum arthanitę siccę. ʒ. ij. ß. succi cucumeris asinini. ʒ. ij. Teratur subti-

A lissime: & ex eo per cãnellum insuffletur in nares. Deinde sugat sicut diximus. Democritus. purgatur aliquando caput per res quæ commasticantur. Et est purgatoriũ leue. Accipe mastiches partes. ij. piperis partem. i. commasticentur diu: & saliua quę resoluitur semper expuatur: et quandoq; admiscemus cum mastiche staphidem agriam, & quãdoq; pyrethrum, & quandoq; radices alfesare, & quandoq; radices capparis. Hæc enim spissum humorem & phlegma grossum educunt. Caputpurgium in inuentione nostra, conferens delicatis ad ea quę diximus. ℞. castorei. ʒ. i. euphorbij. ʒ. ß. galliæ muscatæ drach. vnius partes. ij. condisi drac. vnius partem. ß. Fiat eorum contritio bona, & infunde super ea succi arthanitę quantitatem sufficientẽ: & expone ad vmbram donec siccetur. Deinde tere, & cum succo venarum: aut cũ succo sampsuci fiant collyria: & administra sicut dixim⁹. Gargarismata etiam materiam cerebri attrahunt: quale est gargarisma factum cum oxymelite, cum sinapi, aut cum iride, aut cum cortice capparis, aut cũ pyrethro, aut

B pipere. Paulus. Gargarisma conferens sodę frigidæ, et ęgritudinibus cerebri phlegmaticis. hiera picra cum oxymelite squillitico, cum aqua decoctiõis alhasce, origani, hyssopi siccę, pyrethri, & sinapi. Gargarismus cum eis fiat omni hora. Suffumigium Gabrielis ad sodam frigidam, & ægritudines cerebri phlegmaticas. Accipe sampsuci. ℥. ij. foliorum citri. ℥. i. chamæmeli tantũdem: ligni aloes, spicæ: ana. ʒ. v. ponantur in vase vitreo stricti orificij, & coquantur donec consumpta sit quarta pars aquæ. Deinde aperiatur orificium vasis, & recipiatur vapor eius. Aliud eiusdem sed est fortius illo aperiens oppilationem cerebri, & emunctorij. ℞. nigellę partes. ij. foliorum sampsuci, origani persici, hasce, hyssopi siccæ, stœchados: ana partem vnam. Fiat sicut diximus. Odoramentum conferens sodæ frigidæ. Recipe galliæ muscatæ aure. iij. sadurã aure. iij. & ß. ambræ crudæ aure. ij. muschi drac. i. ligni aloes aure. vi. Dissoluatur ambra in

Odoratum sublime.

C modico olei de been. Cæteræ autem res præter muschũ terantur subtiliter: & conficiantur cũ glutino dragaganthi. Et postquam confectę fuerint, malaxentur cum ambra dissoluta in oleo de been malaxatione multa. Vltimo vero muschus tritus & distemperatus cum aqua rosata misceatur malaxando cum prędictis: & fiat inde pomum vnum, aut duo, et odoretur. Deinde cõseruetur in vase vitreo, aut plumbeo, ne virtus ipsius tollatur. Hoc est odoramentum sublime. Odoramentum aliud ex castorei & rutę siccę partibus ęqualibus cum glutino dragaganthi. pomum fiat, & odoretur: et species per se odorentur pręterquam fiat pomum. Est enim expertum ad sodam frigidam & ventosam. Odoramentum aliud expertum ad frigiditatem cerebri quod confortat ipsum, et confert sodę. Recipe styracis calamitę electi. ℥. ij. ligni aloes. ℥. iij. ladani, confectionis geanam: ana. ℥. i. & in alio. ℥. vnius partes. ij. spicæ. ʒ. iij. gallię muschatę. ʒ. viij. mastiches drach. iij. ambræ crudæ drach. ij. & ß. gario-

D phyllorum, macis: ana drach. iij. & ß. Confice sic. styracem ladanum et mastichen cum modico olei de been resolue. Deinde tere in mortario cum pistillo calido, & proijce super ea puluerem ligni aloes, spicę, gallię, gariophyllorum & mastiches: & misce cum eis. Post hæc funde super ea glutini, gummi arabi. aut dragaganthi quantum sufficit, & misce conterendo. Deinde malaxa cum ambra dissoluta cum modico olei de been malaxatione multa cõterendo. vltimo vero aromatizetur cum muschi drach. ij. ß. & aqua rosata, aut fiant inde poma, et odorẽtur. Aut fiant inde trochisci, & suffumigetur cum eis. Et est expertum verax, & suffumigãtur templa, & domus regum. Aliud valens similiter & est bonum. Accipe buchur scendens, & ligni aloes electi: ana partes ęquales, muschi partis vni⁹. xix. fac ex eis poma aut nib: & vtere. bonum est & expertum. Aliud valẽs similiter.

styracis, ligni aloes: ana. ʒ. i. galliæ muschatæ. ʒ. xij. ambræ. ʒ. vij. muschi. ʒ. ij. & fiat sicut diximus. Aliud nobile satis conferens sodæ & epilepsiæ & præfocationi matricis. Ligni aloes, galliæ muschatæ: ana. ʒ. xv. zisenidæ ʒ. vij. confice terendo & fac ex eis poma, aut nib. & administra, aut fac collyria, & suppone in matrice. Et sunt qui addunt buchur scenden. ʒ. xx. Inquit Hippo. Aromatica capitis grauedinem faciunt. Et ego quidem dico quod non elongatur quin hoc sit in frequenti vsu eorum: conuertunt. n. vapores ad caput, immo replent illud vaporibus. Moderatus vero vsus eorum cerebrum confortat & calefacit. Sed non fiat adeo frequens vt perducat ad illud. Et quidem canon est non debere conferre apud repletionem. Et hoc est quod Hip. voluit. Nã post mundificationem confortat & calefacit, & residuum sodę remouet. Et si soda est ex malitia complexionis frigidæ sine materia, aut à frigiditate aeris, inuenimus esse iuuamenti sublimis vsum eorum.

De solutiuis cõuenientib⁹ sodę frig. et phlaticę. Cap. 5.

SOlutiuorum genera conuenientium sodę frigidæ & phlegmaticę, deinceps scribãtur. & primo à debilioribusĩcipiamus. Ex eis est modus pilularũ de inuentione Iudei mundificãtium cerebrũ, & neruos ab humore phlegmatico & conferentiũ sodæ frigidæ & epilepsię, & spasmo & paralysi: quarum permistio hæc est. ℞. pulpę colocynthidos. ʒ. xij. ladani puri. ʒ. x. dragagãthi. ʒ. ij. galliæ. ʒ. iij. salis gẽmæ. ʒ. i. & ß. confice sic. Dragaganthum & gallia dissoluantur in aqua pluuiali. Ladanum vero dissoluatur in modico olei rosati. Deinde misceanť omnia, & vltimo conficiantur cum eis colocynthis & sal gemma, vltimo puluerizata. Pilulæ autem ad hoc valentes sunt pilulæ de hiera, & pilulæ de speciebus, & pilulæ stomachicæ, quas scripsi in antidotario vniuersaliũ medicinarum. Mahemet filius Zachariæ. Confectio pilularum habentium virtutem hieræ, & sunt in nobilitate eius, & vocauit eas cochias: quarũ hæc est permistio. Accipe pulueris hieræ. ʒ. xx. colocynthidos interioris. ʒ. vi. & ß. & in alio pro colocynthidę trochiscorum alandahal. ʒ. viij. scammoneæ antiochenæ coctæ in cydonio ʒ. v. stœchados, turbith: ãn. ʒ. x. fiant pilulæ. dosis eorum est à. ʒ. ij. vsq; ad. ʒ. ij. & ß. Gal. Pilulæ expertæ ad sodã frigidam, & mundificant caput et stomachum ab humore phlegmatico, & putrido & sunt pilulæ saluæ: quarum permistio hæc est. ℞. aloes boni. ʒ. x. colocynthidos interioris. ʒ. iij. scãmoneæ coctæ in cydonio. ʒ. ij. stœchados arabici. ʒ. v. salis gẽmæ. ʒ. ij. anisi, absinthij: ana. ʒ. ij. & ß. turbith boni & electi sublimis. ʒ. xij. fiant pilulę. Et sit dosis earum. ʒ. i. vsq; ad. ij. Aaron infusio hieræ ad sodam antiquã frigidam ex humore grosso phlegmatico. ℞. hyssopi siccæ, hasce, sucaha, radicum fœniculi, apij: ana. ʒ. viij. turbith. ʒ. iij. & in alio. v. anisi. ʒ. ij. & ß. salis gemmæ. ʒ. ij. passularum enucleatarũ. ʒ. i. Decoquantur in lib. ij. aquę vsq; ad lib. i. & coletur. Deinde proijciatur super ipsam hierę picræ. ʒ. x. turbith boni & sublimis. ʒ. iij. ponať in vase vitreo, et suspendatur in Sole diebus. x. & da huius infusionis oĩ die ab. ʒ. i. vsq; ad. ij. Filius Serapionis. Infusio de aloe est mundificãs caput, & stomachum & curans sodam. ℞. myrobalanorum chebulorum, emblicorum, belliricorum, radicum apij, fœniculi, florum squinanthi, capitis lilij: ana. ʒ. x. spicæ, masticheś, calami aromatici: ana. ʒ. ij. hyssopi, dauci, sucaha, bedeguar: ana. ʒ. v. colocynthidos interioris. ʒ. ij. Coquantur in lib. iij. aquę vsq; ad lib. i. & proijciatur super ea aloes succotrensis. ℥. i. et pone in Sole sicut diximus. Et est dosis eius ab. ʒ. i. vsq; ad. ij. cum draganthi & mastiches: ana. ʒ. ß. Idem modus ĩfusionis hieræ valens ad idẽ & est fortior. ℞. radicum apij, fœniculi, squinãthi: ana. ʒ. x. calamenthi montani, aristolochiæ rotundæ, sucaha, & bedeguar: ãn. ʒ. v. myrobalanorum indorum. ʒ. vij. epithymi cretensis. ʒ. v. mastiches. ʒ. ij. spicę. ʒ. ij. casiæ, ameos,

E calami aromatici: ana. ʒ. iij. agarici. ʒ. vi. stœchados. ʒ. vij. passulæ enucleatæ. ʒ. ij. Coquanť in lib. vi. aquę vsq; ad lib. v. & proijciatur sup ipsam hierę picræ. ℥. i. Et fiat sicut diximus. & sit dosis eius ab. ℥. i. vsq; ad. ij. cum olei de cherua. ʒ. ij. Alexãder. Confectio pilularum valentium ad diuturnã sodã & hemicraneam, & vertigines, et epilepsiam, & arthreticã, & educunt humores à pfundo membrorũ, & soluunt sine molestia: quarũ permistio hæc est. ℞. aloes boni sublimis. ℥. i. colocynthidos interioris, scãmoneæ coctę in cydonio, absinthij, bdellij, ameos: ãn. ʒ. ß. mastiches. ʒ. iij. anisi. ʒ. ij. euphorbij. ʒ. ij. & ß. baurach, ellebori nigri: ana. ʒ. ij. cũ succo cauliũ fac pilulas. Et sit dosis à drach. i. vsq; ad. ij. Pilulæ nr̃æ conferũt ęgritudini capitis, & conferunt sodę antiquæ, & sol'one educunt humores pingues & graues & custodiunt sanitatẽ oculi, & curant rheuma eius: quarum hæc est permistio. ℞. colocynthidos, turbith: ana. ʒ. iij. agarici. ʒ. ij. stœchados. ʒ. ij. scãmoneæ ʒ. ij. & ß. spicę, squinãthi, xylocasiæ,

F xylobalsa. carpobalsami, assari, rosarũ, violarũ, epithymi, absinthij, cinnamomi, croci, mastiches: ana. ʒ. i. aloes sublimis ad põdus oĩum. Fac pilulas cũ succo absinthij. Pilulæ aliæ nostræ. Valent similiter ad mũdificationem stomachi & capitis: & accipiũtur omni tempore. Et dicuntur pilulæ de mastiche. ℞. aloes. ʒ. vij. mastiches, rosarũ: ana. ʒ. ij. turbith. ʒ. x. fac inde pilulas. Dosis earum est à. ʒ. ij. vsq; ad. iij. Hiera nostra. confert sodę à phlegmate factæ, stomachum & cerebrum mundificat hepar & membra nutritionis confortat. ℞. carpobalsami, xylobalsami, casiæ, cinnamomi electi, spicæ, assari, mastiches, cubebæ, macis, nucis muschatæ, squinanthi, agarici: ana. ʒ. v. croci. ʒ. ij. aloes succotrẽsis lib. i. mellis quantum sufficit. Dosis eius est à drach. ij. vsq; ad. v.

De soda ex aggregatione choleræ & phlegmatis. Cap. 6.

INfusio conferens dolori capitis, cuius materia est cholera & phlegma, & solutione educit ea. ℞. pruna. xl.

G fumiterrę. ʒ. viij. absinthij. ʒ. iij. myrobalanorũ citrinorũ, chebulorũ, & indorum: ana. ℥. i. tamarindorũ. ʒ. xv. agarici, & turbith: ana. ʒ. ij. et. ß. Coquanť in lib. iij. aquę donec redeat ad lib. i. & ß. Et accipe ex ea. ℥. viij. & fricetur in ea aloes, turbith: ana. ℥. i. pars. ß. agarici drach. i. Deinde coletur & bibatur donec dimittať per totam noctem. Si aũt qui sumpserit eã fuerit debilis, illa tria non fricentur in ea: sed sufficit cum ea misceri pulpæ casiæ fistulæ. ʒ. xv. Haly modus infusionis hieræ ad sodam antiquã & difficilem hemicraneã & fe. antiquas. ℞. myrobalanorũ citri. ʒ. i. indorum, chebulorũ, & emblicorũ, & belliricorum: ana. ʒ. ij. et. ß. cuscutæ, absinthij: ãn. ʒ. vi. se. fumiterræ. ʒ. i. bedeguar, mastiches: ana. ʒ. ij. xylobalsa. carpobalsami: ana. ʒ. ij. acori. ʒ. ij. et. ß. decoquãtur in lib. iij. aquæ vsq; ad vnã, et proijce sup eam post collationẽ ipsius hieræ picræ, ligni aloes: ãn. ʒ. ß. et fac sicut dixim⁹, et da vsq; ad dies. xij. plus vel minus vsq; dũ appareat sanitas. et dosis eius est ab. ℥. i. vsq; ad. ʒ. ij. efficax et expertum.

H Alius modus infusionis aloes cõferens sodæ pmistionis choleræ et phlegmatis diuturnę. ℞. myrobalanorũ nigrorum, absinthij: ana. ʒ. vi. fumiterræ, bedeguar: ana. ʒ. i. Coquãtur in lib. iij. aquę vsq; ad lib. i. et cola, et proijce super eam aloes boni. ʒ. viij. Et pone in vase vitreo: et fiat sicut diximus. Et da vsq; ad dies. xij. plus vel minus vsq; dũ appareat sanitas. et dosis eius est ab. ℥. i. vsq; ad. ij. efficax et expertũ est. Ruffus. pilularũ confectio conferẽtium ad sodam antiquam ex humore grosso phlegmatico et cholerico: quarũ pmistio est. ℞. myrobalanorũ citrinorũ, et indorum, absinthij: ana. ʒ. ij. anisi, bdellij, mastiches: ana. ʒ. ij. scãmoneæ. ʒ. ij. et. ß. et pprie coctę in cydonio, trochiscorũ alandahal. ʒ. iij. epithymi ʒ. ij. aloes boni, turbith electi, et casiæ: ãn. ʒ. vi. salis gemę ℥. i. et. ß. et fac pilulas cũ succo endiuiæ. Dosis earũ à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Alchindus. Cõfectio pilularũ cõferentiũ sodæ aggregationis

aggregationis cholerę & phlegmatis & sodę proprie stomachicę: & conferunt stomacho, & mundificant ipsum: & caput à superfluitatibus cholericis & phlegmaticis, et mundificant sensus & viscera, & conferunt spleni. Quarum hæc est permistio. ℞. trium myrobalanorum: ana ʒ. iij. epithymi boni, absinthij: ana ʒ. ij. & ß. turbith arundinis. ʒ. ix. agarici, scãmoneæ, trochisci alandahal: ana ʒ. ij. apij, anisi: añ. ʒ. i. salis gemę. ʒ. ij. nucis muschatæ, gariophyllorum: ana ʒ. vnius partes duas, hierę picrę. ʒ. v. mastiches. ʒ. i. & ß. Confice cum succo endiuiæ, & penidiarum. ʒ. ij. Dosis earũ est à ʒ. i. vsq; ad. ij. Oribasius. confectio pilularum mundificantium caput à cholera & phlegmate, & conferentium sodæ permistæ, & mundificantiũ caput & stomachum & instrumenta visus, & attrahunt materias vehementer, quarum hæc est permistio. ℞. carpobalsami recentis, asari, masticħes, absinthij, spicę, scãmoneæ, cinnamomi electi: ana ʒ. ij. croci. ʒ. i. nucis muschatę. ʒ. ß. turbith bõi & electi. ʒ. iij. & ß. aloes. ʒ. viij. colocynthidos interioris. ʒ. vij. Fac pilulas. Dosis earũ est à ʒ. i. vsq; ad. ij. Gal. Confectio pilularum cochiarum conferentium sodæ permistæ, & mundificantium stomachũ & caput & instrumenta visus. ℞. aloes, scãmoneę coctę in cydonio, colocynthidos interioris albæ & lenis, mastiches, absinthij romani: ana partes æquales. Confice cum expressione solathri aut endiuiæ. Et dosis earum est à ʒ. i. vsq; ad. i. & ß. Pilulæ aliæ expertę valẽtes similiter: mũdificant caput & stomachũ, & confortant ea. ℞. aloes boni & electi. ʒ. v. masticħes. ʒ. iij. rosæ siccæ. ʒ. i. Dosis earũ est à ʒ. ij. vsq; ad aure. ij. Aliæ valentes similiter. Accipe aloes. ʒ. vi. myrobalanorum citrinorum. ʒ. iij. masticħes. ʒ. iij. rosarum. ʒ. ij. croci. ʒ. i.

De soda frigida ab humore melancholico. Cap. 7.

SAbor heben girges. Confectio pilularum indarum conferentium sodæ, cuius materia est melãcholica, difficilis eradicationis & conferentiũ maniæ & melancholiæ, & epilepsiæ, & lepræ, & morpheæ nigræ, & vlceribus nigris, quarũ hęc est pmistio, hieræ picrę. ʒ. x. epithymi, agarici, polipodij, stœchados: añ. ʒ. vij. myrobalanorum nigrorũ, colocynthidos interioris: ana ʒ. iij. ellebori nigri, salis indi: ana ʒ. ij. & ß. lapidis lazuli. ʒ. iij. Fac pilulas. da. ʒ. i. ß. usq; ad. ij. cum aqua casei, infusionis epithymi, & passularum enucleatarum, & parum salis gemmæ. Sunt. n. mirabiles. Sunt etiam ex posterioribus qui addiderunt in permistione earum gariophyllorum, anisi, spicæ: ana ʒ. i. & ß. Decoctio de epithymo conferens sodæ melancholicæ, & spẽbus melancholiæ, & maniæ, & lepræ, & morpheæ nigræ, & cancro, & fistulę nigræ. ℞. epithymi, stœchados, myrobalanorum nigrorũ: ana ʒ. i. chæbulorum, emblicorum, belliricorũ, turbith, eupatorij, agarici: ana ʒ. v. polypodij, senę: ana. ʒ. vi. fumiterræ, florum squinanthi: ana ʒ. iij. corticum ellebori nigri. ʒ. ij. salis gemmæ. ʒ. ij. ß. passularum enucleatarum ℥. i. ß. Omnia præter epithymum bulliãt in lib. iiij. aquę vsq; ad lib. i. Deinde bulliat epithymum in eo bullitione vna modica. Deinde coletur & proijciatur in ea hierę picræ. ℥. i. & fiat sicut diximus. Dosis est ab. ℥. i. vsq; ad tres. Hamech filius Zezar. Modus infusionis conferẽs sodę, cuius materia est humor adustus, aut melancholia, & est sublimis ad illud & ad maniam, & melancholiam, & epilepsiam, & vertiginem, & lepram, & cancrum, & scabiem, & impetiginem. Cuius hæc est permistio. ℞. myrobalanorum nigrorum, chebulorum: ana ʒ. viij. epithymi, reubarbari: ana ʒ. i. radicum buglossæ domesticę & syluestris, & florum earum: ana ʒ. iiij. absinthij. ʒ. iij. fumiterrę. ʒ. v. polypodij, agarici, stœchados, chamædryos, chamępityos: ana ʒ. iiij. liquiritiæ. ʒ. v. senę. ʒ. vij. passularum enucleatarum. ℥. i. Bulliãt omnia pręter epithymum in quinque libris aquę vsq; ad lib. i. Vltimo vero ponatur epithymum. Deinde coletur & proijciatur in ea confectionis Hamech secundæ. ℥. ij. & ponatur in Sole in vase vitreo diebus sex. Et da ex eo ab. ℥. i. vsque ad. i. & ß. est enim mirabile. Mesui iuhe. Syrupus conferens ad ea quæ diximus. nobile, & expertum, & confert quartanæ & oppilationi splenis, & omni ægritudini quæ est de melãcholia. ℞. capillorum veneris, radicum buglossæ domesticæ & syluestris, & florum earum, polypodij: ana. ℥. i. epithymi. ℥. i. foliorum senę, chamæmeli, stœchados: añ. ʒ. vij. chamędryos, squinãthi, ellebori nigri: ana. ʒ. iij. fumiterræ. ʒ. vij. eupatorij. ʒ. iiij. succi pomorum dul. ʒ. viij. Omnia pręter epithymum & succũ pomorum bulliant in lib. iij. aquæ vsq; ad lib. ij. Deinde bulliat in eo ebullitione vna epithymum: & coletur, & cum succo pomorum & lib. ij. aquæ, fiat syrupus. dosis est à. ʒ. x. vsq; ad. xxx. & est sublime. Alexander. pilulæ de lapide armeno: conferunt sodæ melancholicę, & educunt cum facilitate humorem melancholicum, & conferunt ægritudinibus melancholicis sicut est mania, melancholia & cancer & lepra. ℞. hieræ picræ, epithymi, agarici, lapidis armeni loti & pręparati: ana. ʒ. iiij. scãmoneę ʒ. v. et proprie coctę in pomo, gariophyllorum. ʒ. i. fac pilulas cum aqua rosata. Dosis. ʒ. i. Gal. Canon est ꝙ cura huius sodę nõ est expolianda ab vno trium regiminum: & similiter oĩum trium ęgritudinum melancholicarum. Primum est regimẽ humectatiuum & impinguatiuum: præter hoc quod facit cadere in oppilationes: et hoc ideo vt lenificetur, & habilitetur corpus humoris, vt recipiat æqualitatem digestionis in toto. Et hoc regimen est necessarium in principio & in medio & in fine: & ante ∻m regimen quod dicemus & post, vt non cadat in corpus humoris vt resoluatur subtile, & remaneat grossum, & accidat residuo ipsius lapideitas. Secundum regimen est regimen resolutiuum faciens resolutionem cum mediocritate: et proprie eius quod habilitatum est vt fiat illud. Et hæc duo regimina oportet vt sibijnuicem semper succedant: secundum hoc. n. cadet digestio æqualiter in materiam & æqualiter resoluetur. Tertium regimen est regimen euacuatiuum in quo tria considerabilia subdent. Vnum vt non semel, & multam & subitã faciamus euacuationem, sed per interualla habentem temperiem: vt natura euacuationem, non euacuatio naturam regulet. subita. n. & violenta euacuatione vix à natura regulariter operatur: sicut impetus flammæ quæ subito agit in subtile & pretergreditur grossum. Opus vero moderati caloris est æqualiter in vtraq; partem rei elixabilis & assabilis agere. Secundum considerabile est, vt euacuatiuũ sit commensuratum non excedẽs mediocritatem: sed sit extensio eleuationis eius non recedens à gradu medicinarum incolumium quas te scire fecimus in libro rectificationum earum. Tertium est, vt non expolientur solutiua à reb⁹ lenificatiuis & humectatiuis. hoc est. n. quod operationem beatificat. Adhuc autem canon est vt in hoc triplici regimine confortetur cor cum rebus cordialibus generantibus in eo minerã gaudij: & tu elige eas ex simplicibus & compositis: quarum traditio est apud te: & cum administratione omnium quæ ad rem gaudij pertinent: hic est enim thesaurus curæ.

De cura sodæ à permistione choleræ nigræ & phlegmatis. Cap. 8.

IVdęus. Modus pilularum cõferentium sodę à phlegmate & melancholia. ℞. myrobalanorum chebulorum, indorum, belliricorum, salis indi: ana. ʒ. iij. turbith, epithymi: ana. ʒ. i. & ß. ellebori nigri, pulpę colocynthidos: añ. ʒ. iiij. hieræ picrę. ʒ. x. agarici. ʒ. vi. stœchados. ʒ. iiij. absinthij. ʒ. ij. Dosis earum est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. & sunt sublimes. Archigenes. Confectio pilularũ stomachicarũ solutione educentiũ phlegma & vtranq; cholerã. & cõfert sodę stomachicę factę ab eis, quarum permistio est hęc. ℞. hierę picrę, turbith: ana. ʒ. xij. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum: ana. ʒ. v. agarici. ʒ. iiij. salis gemmæ, stœchados, ameos: ana. ʒ. ij. epithymi. ʒ. iij. scã-

moneæ drach. ij. & ß. Fac pilulas cum succo scariolæ. Da à drach. i. & ß. vsq; ad drac. ij. & ß. Andromachus. Hiera conferens ægritudini capitis à phlegmate & melancholia. & confert iuuamentum manifestum apoplexię, & epilepsię, & paralysi, & torturę, & mollificationi, & initio aquæ, cuius permistio. ℞. aloes, succi absinthij: ana vnc. i. hieræ picræ vnc. ß. turbith drach. viij. colocynthidos interioris drach. iiij. squillæ assatæ drach. iij. agarici, stœchados, polypodij, & epithymi: ana drach. ß. ellebori nigri, pyrethri, piperis albi & longi, zinziberis, squinãthi, chamędryos. ana drach. ij. & ß. cardamomi, macis, nigellę, aristolochiæ, castorei: ana drac. iij. euphorbij drach. i. & ß. croci, petroselini, cinnamomi, spicæ, polij: ana drach. ij. absinthij drach. iiij. albarum penidiarum vnc. iiij. mellis despumati quantum sufficit. Dosis eius est à drach. iij. vsque ad. v. cum aqua casei.

De soda ex percussione. Cap. 9.

SOda propter percussionẽ. filius Serapionis. Si super percussionẽ in capite nullum pręterijt tempus, administramus in principio quæ repellant & non permittant materiam rheumatizantem ad locum recipi, & figi in ipso, sicut recte administrantur frigida styptica cũ aquis & expressionibus frigidis, sicut est ramich proprie cum aqua frigida multę frigiditatis, & comprime vehemẽter super locum. Et ex eis sunt rosę, & sandali, & faufel, & sief memithę, & acacia, & bolus armenus, & chimolea, et lens nõ excorticata, & licium singulariter et cõiunctim qñ miscetur cũ aqua solathri, aut virgę pastoris, aut plãtaginis, aut coriãdri humidi, aut cũ oĩbus, aut cũ aqua rosata: & infrigidentur in niue, aut cũ expressione portulacæ. Si aũt post percussionem pręterijt tempus, & materia iam rheumatizauit & collecta est, medicamen resolutiuum apponendum est, sicut ex chamæmelo, meliloto, fœnugræco, radice althææ, & similibus. Si autem nõ resoluitur, curatur sicut dicemus in tractatu apatum. At vero & si rheumatizauit materia & adhuc rheumatizat, & partim collecta est, & partim colligẽda, vtraq; cura indiget, scilicet & quæ repellat rheumatizandum, & quę resoluat collectum & rheumatizatum. Sint satis hęc de curis sodę quæ diximus: & sufficere possunt eis quos Deus excellentissimus sanare voluerit.

De hemicranea. Cap. 10.

HEmicranea ægritudo est de genere vehemẽtium dolorꝝ, ppea qñq; indiget curatione, qñq; blandimẽto, & cura eius indiget obseruatiõe regiminũ: sicut in soda diximus. quapropter oportet vt capitula illius canonis hic et afferantur, in calida. s. & frigida. Cura aũt blandiens est cura non vera: & est stupefacere apud vehemẽtẽ dolorẽ ipsiꝰ et pulsationẽ. Nos aũt sanitatis largitorẽ poscimus in primis, vt de sui largitate ipsam egeti & sperãti annuat qui sit bñdictus. Afferamus aũt ad locum hunc ex medicinis ibi memoratis, quas possumus habere, cõitatem iuuaminum in omnibus ęgritudinibus capitis. Et ponimus ex medicinis hic quasdam, quas quidam proprias hemicraneę esse dixerunt.

De hemicranea calida. Cap. 11.

ET si peccatum est ex parte sanguinis phlebotomiã conferre diximus. Si vero ex parte cholerę, euacuabimus eam postq̃ digesserimus vtranq; partẽ eius, & hoc cum auxilio medicinarum quarum proprietas est hoc facere. Et ex eis est aqua fructuum & infusio myrobalanorum & infusio aloes in aqua endiuię quã dixim9, & alia quorum rememoratio pręcessit. & danda est hiera cum scammonea. Alexander. Confectio trochiscorum quibus fit linimẽtum ad hemicraneam cholericam vehemẽtẽ & pulsatiuam. ℞. aluminis. ʒ. xvi. croci. ʒ. xij. colcothar. ʒ. x. myrrhæ. ʒ. iij. omphacij. ʒ. ij. calcadis ʒ. ij. gummi arabici. ʒ. iiij. Fac trochiscos cum vino forti aut aceto. Et cum necesse fuerit, soluatur vnus cum aceto permisto, & liniatur super locũ doloris, & stringatur super ipsum cum ligamine vt sedetur pulsatio. Et qñq; apud necessitatẽ ponitur aliquantulum opij. Democritus. Linimentum bonum ad hemicraneam calidam. ℞. ex fæce atramenti sicca, & dissolue eam conterendo cum aceto multæ fortitudinis cum octaua parte ipsius opij ægyptiaci, & laboret multum in contritione ipsius, sicut per diem vnam, & liniatur ex eo super tempora & stringatur super ipsum. est. n. expertum. Archigenes. Linimentũ ad hemicraneã calidã pulsatiuã expertũ & ad sodã vehementẽ. ℞. succi agrestæ, myrrhæ: ana partẽ. i. fęcis encausti scriptorꝝ ptes. ij. aluminis, iameni, croci: ana partẽ. i. & . iiij. Cõfice terendo cum aceto vini cõtritione multa, & liniat ex eo super tẽpora, et stringat sup ipsum. Filius Zachariæ. Si stomachus est cum causa, danda est post mundificationem infusio coriandri, & psyllij cum zuccharo ĩ matutinis & assiduet illud qa cõfert, si Deus voluerit. Idẽ. caputpurgiũ fiat ex lacte mulieris cũ modico cãphorę. & si necessitas vocat, adde tantũdem opij quantũ est cãphora. Et distilla ex eis in aurem & nasum quæ sequitur morbum. Deĩde stilla oleum violatũ post horam cũ lacte mulieris. Ex embrochis alijs super hæc eligenda ad istum locum ea quæ congruant. Et quorum proprie præcessit rememoratio. Et ad hunc locum ex eis aliqua referantur quæ diximus in soda frigida.

De hemicranea frigida. Cap. 12.

HErmes. Linimentũ ad hemicraneã frigidam chronicã. ℞. succi rutę agrestis, succi asphodeli: ana. ʒ. iij. castorei, euphorbij, pyrethri: ana. ʒ. vi. piperis, sinapis, staphidis agriæ, calamenthi, zinziberis: añ. ʒ. iiij. croci. ʒ. iij. fiant ex eis trochisci, & cum necessitas vrget, ex eis dissoluatur vnus in aceto multæ fortitudinis, & liniatur super locum, & stringatur cum pila. est. n. efficax, & eo vtendum est, qñ iam oĩa non cõtulerint, qm̃ est forte. Et qñq; cum lib. i. olei & vini lib. ß. & ceræ. ʒ. iij. bulliant oĩa vsq; ad vini consumptionem. Deinde colent & fit inde vnguẽtum mirabile. Democritus. Medicamẽ magnũ conferens hemicraneæ difficili, & chronicæ quæ difficulter separatur: & non est quod cõferat sicut illud. Accipe ex emplastro sinapismo circiter lib. ij. et cõmisce cum oleo squillæ. ʒ. ß. costi, radicũ capparis, euphorbij: ana. ʒ. iij. omnia trita cũ aceto, aut vino odorifero quantũ sufficit aggregabis: & emplastra super locum, qm̃ est vltimum. Hippocra. Granorum lauri partem. i. olibani partem. ß. Misce oĩa cum aqua post ipsorꝝ triturationẽ, & linias super locum. Oribasius. Granorum lauri, foliorum rutæ: ana partem. i. sinapis partem. ß. aggregẽtur cum aqua, & administrẽtur. Alexander. Si est hemicranea à cõitate stomachi, vomitus prouocãdus est cũ oxymelite & pipere, aut oxymelite & porris, aut oxymelite ex raphano nutrito cum elleboro nigro. Deinde post vomitum detur diacydonion, aut cydonia cum pipere & zinzibere, ppinato tñ ante vomitũ per triduũ apozemate apij, & hyssopi, et dauci, & similiũ cũ oxymelite. Idẽ. caputpurgiũ quo freq̃uẽter vsus sum ad hemicraneã difficilẽ ex humore frigido. ℞. euphorbij, castorei: ana ptes ęquales. Fiat ex eis sief, & apud necessitatẽ fricetur cum vno eorꝝ super cutem cum aqua calida, aut oleo costino, aut nardino. Et distilletur ex eo ĩ narem et aurem quę ex parte doloris est. Deinde balneetur & cõsequẽter adhuc ex medicamine distillet, et hoc vicissim: cito. n. hemicranea soluet, si Deus voluerit. Alexander. Linimentũ quo nullũ maius ad diuturnam et difficilem hemicraneã inuenitur. ℞. euphorbij, vitreoli: ana. ʒ. iiij. myrrhæ puræ, trochiscorũ croci, magnetis, croci, piperis albi: ana. ʒ. iij. Tere oĩa et cõfice cum aceto, sic conterendo contritione multa vsq; dum fiat sicut mel. Et linies ex eo totũ tẽpus et dimitte vsq; dũ desiccet. et iterꝝ secũdo et tertio inũge. Deinde lauet, et singulis diebus sine ĩtermissione faciat vsq; dũ appareat sanitas, si Deꝰ voluerit. Aliud eiusdem. Olei de sabina lib. i. ceræ. ʒ. iij. euphorbij. ʒ. i. Fiat ex eis vnguentum

vnguentum: & ex eo mediam partem capitis inunge & frontis, antequam lauetur in balneo, Deinde lauetur. & fiat hoc singulis diebus, qa sanabitur, si Deus voluerit. Galenus. Non est narcoticorum vsus in vehementia administrationis ad ægritudines capitis propter passibilitatem cerebri. Sed in vehemētia necessitatis, quando dolor fit vehemens, & amentē reddit, aut ad syncopim perducit, conuertimus regimen ad administrandum ea cum timore & cautela post fractionem tamen excellentiæ eorum: & melius est administrari in emplastris quā in potibus. Deinde in caputpurgijs. Et tu elige quæ volueris ex eis quæ diximus.

eptū Gal.

De scotomia & vertigine. Cap. 13.

CVra huius ægritudinis sunt. v. res. Prima abscidit materiam. Secunda conuertit regimen ad membrum mandans, si est aliquod mandans, & rectificat illud. Tertia conuertit regimen in administratione cibi & potus ducentium ad æqualitatem. Quarta confortat cerebrum & caput totum, vt non recipiat quod mandatur. Quinta cōuertit vapores & fumos ad oppositū & diuersum. & illud fit cum frictionibus extremitatum et constrictione dolorosa, & vētosatione in eis et spathulis, & omni quod attrahit ad diuersum: & cum clysterijs, & suppositorijs & similibus.

De scotomia & vertigine à materia calida & sanguinea. Cap. 14.

SI sanguis quidem in causa fuerit ex abundantia eius in toto corpore, primo de basilica minuimus, aut de vena media. Et postea si necessitas vrget, cephalicā minuimus. Hoc enim est præceptum Hippocra. & si adhuc perseuerauerit ægritudo phlebotomabis venam non pulsatilem: quæ est post aurem, ex vna parte vel ambabus si necesse fuerit. Scarificatio etiam cartilaginum aurium est multum conferens. & competit ei in hac specie ventosatio crurum. Si autem sanguinis abundantia in capite solo apparuerit, de cephalica minuim⁹ sola, & venis quæ sunt post aurem. Scarificatio etiam auris vtilis est: & appositio sanguisugarum in naribus, & appositio vētosarum in nucha & spathulis & collo. Et quidem omni speciei eius confert hæmorrhoidum prouocatio, et mulieribus menstruorum. Et sint cibi eorum sanguinis feruorem extinguentes, & congelati & acetosi. & cōfert eis administratio psyllij conquassati cum aqua, & çuccharo in matutinis omni die: aut infusio coriandri. & confert oleum rosatum & acetum conquassata, & infrigidata in niue & effusa super caput: & olfactus eorum, & rosarum, & sandalorum, & fausel, & omne regimen extinctiuum.

De scotomia & vertigine cholerica. Cap. 15.

CVratur cum medicinis quas in soda calida diximus, & cum decoctione myrobalanorum, & infusione aloes, & alijs: & cum regimine ciborum extinguentium: & cum vomitu, & cum syrupo acetoso, si est à stomachi communitate. & cum alijs, & cum clysteribus, & talibus: & conferunt eis hiera & collyria.

De phlegmatica scotomia. Cap. 16.

CVratur sicut soda phlegmatica cū pilulis cochijs & infusiōibus de hiera & alijs: & si est à stomacho cum vomitu cum oxymelite, & pipere, aut cum raphano, aut cum sinapi, & cum clysteribus, & talibus: & confert ei hiera logodion iuuamentum manifestum: & hiera Archigenis, & Theodoricon. & hiera Galeni. Albruabam. Confectio de stœchade cuius iuuamentum est sublime ad vertiginem, cuius materia est phlegma, & cholera, cuius permistio hæc est. Reci. hieræ picræ drac. x. agarici, epithymi: ana drach. iiij. myrobalanorum chebulorum, indorum, emblicorum, belliricorum, stœchados: ana drach. iij. salis indi drach. ij. Cōfice cum secaniabin. & sit dosis à drach. ij. vsque ad. iij. cum aqua calida in ieiunio.

A

De vertigine melancholica, aut phlegmatica ventosa. Cap. 17.

VErtigo autem melancholica, aut phlegmatica curatur sicut soda facta ab illis. Et vertigines quæ fiunt à permistionibus, similiter & vertigo quæ fit à vapore fœtido. Curatio est cum administratione redolentium calidorum, aut frigidorum, sicut necessitas inuitat.

De vigilia & sahara. Cap. 18.

SI à materia est, curetur qualiscunq; sit, sicut in speciebus sodæ diximus, & cū emplastris, & linimētis, embrochis, & caputpurgijs, & alijs. Dioscorides. Terantur seminum papaueris. ℥. ij. aut ex corticibus & seminibus. ℥. i. & infundatur super ipsum aquę fontiū lib. ß. deinde post horas. vi. aut. viij. mulgeatur ex eis aqua & ꝑpinetur in sero cum çuccharo: & facit somnū soporis bonum, & quandoq; semen papaueris & cortex ponuntur in sorbitionibus, & conferūt. Haly. Suffumigium expertum ad somnum inducendum. ℞. corticum papaueris recentium anni sui. ʒ. xx. tortellarum de sceni. ʒ. viij. seminis anethi, anisi: ana. ʒ. vi. masti. ʒ. ij. puluerizentur & cribellentur per pannum de seta cruda: & misceantur cū eis penidiarum quantū est totū. Et sit dosis eius pueris à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Iuuenibus vero à. ʒ. v. vsq; ad. vij. est enim mirabile. Andromachus. Suffumigium sedans vigilias & insomnietatem, & est expertum. Accipe corticum papaueris recentium anni sui. ʒ. v. seminis lactucę, anethi, granorum solatri: ana. ʒ. ij. opij, charat. i. Tere omnia sicut alcohol. Et da ex eo à. ʒ. ij. vsq; ad. v. Mahemet. Confectio trochiscorum expertorum ad sahara cum febre & acuitate & sedat alienationem & febrem. & aufert sitim vehementem. ℞. seminis lactucæ, portulacæ, papaueris, seminis cucurbitę, citruli excorticati: ana. ʒ. v. succi liquiritię, amyli, dragaganthi, opij: ana. ʒ. i. & ß. Terantur omnia sicut alcohol: & fac trochiscos cum mucilagine psyllij. Et sit dosis eius à. ʒ. ij. vsq; ad. iiij. cum aqua frigida: et quando necessitas est maior, da cum aqua coriandri humidi, aut lactucę, aut citruli, aut cucurbitæ, aut similium. Iudæus. Trochisci similiter valentes. ℞. hyoscyami, lactucæ, seminis papaueris: ana. fac trochiscos cū succo lactucæ. da. ʒ. i. vel. ij. cum aqua frigida. Dioscorides. Opium cum oleo suppone, somnum facit, et proprie suppositum cum licinio: sed est timorosum: et propter hoc oportet vt præparetur ita q; possit extrahi quādo vis antequam noceat, & similiter ex papauere nigro. Democritus. Embrocha conferens ad saharam et dolorē capitis ex eadem causa. ℞. foliorum alçahanam, et capitis papaueris, et foliorum apij, et mentæ, et seminis lactucæ, et hyoscyami: ana partes æquales. Decoq; in aqua vsq; ad consumptionem tertiæ partis ipsius. et ex ea fundatur super caput, et embrochetur cum ea. Deinde ligetur caput, et cooperiatur pānis. expertum est. Et si ex eisdem fiat emplastrum, confert mirabiliter. Isaac. Embrocha curans insomnietatem et saharam à causa frigida. Accipe florum chamęmeli, meliloti, anethi, corticū papaueris seu maluæ, corticum radicum mādragoræ, sanpsuci: ana. Fac sicut diximus, et embrochetur cum eo. Si à caliditate et acuitate fuerit insomnietas, embrochetur caput cum aqua vbi pa pauer, semen lactucæ, violæ, rosæ, neufar, folia salicum, hordeum excorticatum, hyoscyami semen et portulacæ cocta fuerint. Emplastrum conferens saharæ. folia portulacæ, lactucæ, rasura cucurbitæ, lēticula aquæ, semperuiua aggregētur cum mucilagine psyllij et oleo de mādragora, et infrigidatum capiti superponatur. curat enim, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Linimentum conferens sahare. ℞. trochiscorum croci. ʒ. vij. opij. ʒ. ß. cassiæ. ʒ. ij. Dissoluantur in oleo mandragoræ vel rosarum: et fiat linimētum ex eis, quia sanat, si Deus voluerit. Aliud nostrum.

B

C

D

nostrum. Accipe succi lactucæ, portulacæ, semperuiuæ, herbe hyoscyami, solatri: ana partes duas, farinę fabarũ, & hordei: ana partem. ß. opij circiter partem sextam, olei mandragorati & rosati: ana partes. ij. mucilaginis psyllij partes. iij. coquantur omnia simul vsque dum fiant sicut pulmentum: & dimittantur infrigidari. & postquam caput embrochatum fuerit, superponatur. expertum est. Filius Zazer. Oleum somniferum mirabiliter expertũ. Reci. opij. ʒ. x. seminis lactucarum. ʒ. viij. hyoscyami & mãdragoræ: ana drach. v. corticum papaueris drach. xij. Terantur contritione grossa, & projce super eam aquæ expressionis mandragoræ, aut coctionis eius lib. i. aquæ decoctionis capitum papaueris lib. i. olei sisamini lib. i. Coquantur in vase duplici vsq; ad consumptionem succorum: & ex eo frontẽ & sinciput vnge. & si ex eo caput purgium feceris, confert. & similiter si ex eo in nares inie ceris. est enim expertum. Ex caputpurgijs plura in soda dicta sunt. Et tu ex illis elige secundum q̃ exigit dispositio. Et ex eis est illud quod fit cum oleo mãdragoræ quãdo distillatur ex eo in nasum cum emulsione lactis. Et similiter ex oleo nenufarino et rosato & violato: & quãdo que distillantur in aurẽ & conferunt. & quãdoq; additur eis opij sicut granum orobi. & quandoq; cum oleo de papauere, aut de lactuca. Gabriel. Caputpurgium conferens saharę. ℞. opij, croci, corticum papaueris, casię: ana. fiant collyria & dissoluantur in oleo rosato: & distillẽtur ex eis in nares, qm̃ est expertum. Idem caputpurgium si fuerit à causa frigida, fiat cum oleo de croco, & anethi, et chamæmeli: & si oportet, cũ modico opij & croci cum eis. Gabriel. Suffumigium conferens saharæ. ℞. rosarũ, violarũ, foliorum salicum: ana. ʒ. i. sandali macaçiri. ʒ. ß. florum nenufaris. ʒ. iij. corticũ papaueris. ʒ. vij. ponãtur in ampulla vitrea & impleatᵣ deinde aqua rosata: & obturetur orificiũ eius: deinde bulliat super cinere calido vsq; ad consumptionem tertiæ partis ipsius. Post hoc deobturetur orificium vasis & patiens inde fumum recipiat: inducit. n. somnum. Aliud eiusdem satis efficax, florũ chamæmeli, florum anethi: ana. ʒ. ij. meliloti. ʒ. vij. corticũ mandragoræ, casiæ, squinanthi: ana. ʒ. iij. corticum papaueris. ʒ. viij. ligni aloes boni. ʒ. ij. et. ß. Fiat sicut diximus. est enim expertum.

De phrenesi. Cap. 19.

CVra huius ægritudinis si iam impressit, cassa est: si autem adhuc sit præparamẽtum vt imprimat: sed adhuc non impressit, curatur: sed nõ apud negligẽtes & stolidos. Et cura ipsius sunt quinq; res. Prima subtrahit materiam & abscindit eam. Secunda conuertit vaporosum eius ad diuersum & oppositum. Tertia conuertit regimen ad cõfortandum caput: vt non recipiat quod ad ipsum transmittitur de vaporibus: & extinguat audaciam acuitatis eorum. Quarta conuertit regimen ad ea per quæ posit fieri temperies & adęquatio ex eis quæ dicam. Quinta cõuertit regimen ad sedationẽ accidentiũ. Tres autẽ ex eis sunt principales, & respiciũt causam & sunt de necessitate curæ. Duæ autem posteriores præparant & adiuuant. Et vna ponit regimen in diæta: & alia sedat accidentia praua. Distinguendũ autem est in his rebus hoc modo. Primã rem cõplent phlebotomia, vbi necessaria fuerit, et medicamen solutionis qñ opportunum fuerit: & administratio clysterium lenium nõ trãsgredientium lenitatis gradum, vel modicum transgredientiũ vt non fiat incitatio. Secundam rem complent frictiones extremitatum & ligationes compressiuę dolorosę in eis, & effusiones aquæ calidæ in eis ante frictionẽ, & post. & ventosæ positæ in tibijs & brachijs & scarificationes in auribus: & sanguisugæ in naribus: & sternutatoria & gargarismata: & prouocatio hæmorrhoidũ: & in muliere sanguinea menstruorum. Tertiam rem complent linimenta & emplastra repcusiua cõsiderata: sicut diximus in soda, & canone ibi distincta. Quartã rem cõplet administratio potuum & ciborum sedãtium inflammationẽ, & aeris puri temperati, & domus exutæ à formis & luciditate in qua sternantur redolentia frigida, & in qua sit fragor ramorum redolẽtium frigidorum, cũ tenui murmure fluentia aquarũ frigidarum. & omnis quies & administratio gaudij lenis: & sonitus organorum tenuis. Quintam rem complent administratio medicinarũ somniferarũ & sedatiuarum, & satietas amicorum qui prohibeant & vincant agitationẽ eius: et sint fideles in administratione eorum quæ inducuntur ab artifice, et prudẽter coerceant permistionem ipsius, aut saltem mulceant.

De phrenesi sanguinea. Cap. 20.

IN primis si nihil fuerit quod prohibeat, phlebotometur cephalica: et deinde phlebotoma venas frontis, vel sanguisugas applica eis, aut in naribus: & si est quod prohibeat, saltem ex venis frontis, aut narium sanguinis fiat extractio. Et scito q̃ est vtilis et omni speciei phrenesis confert hæmorrhoidum prouocatio: similiter aurium scarificatio.

De phrenesi cholerica. Cap. 21.

PHrenesis cholerica medicina solutiua indiget, sicut est aqua fructuũ, et syrupus violatus, et rosatus: et diasiracost: & alia quę diximus in soda. Linimenta in principio rei vtilia sunt ex oleo ros. & aceto coquassatis, et alia quæ diximus, & emplastra, et caputpurgia, & suffumigia. et tu elige ea in cap. de soda. Et si vigilias patitur, affer ad locũ hunc quę diximus in sahara: et alienet omnino cibaria grossa & aquam frigidam da. Et scito q̃ in sanguinea indigetur resolutione plus: et extinctiõe minus. Et in cholerica econtra. Hoc enim studio sanabitur, si Deus voluerit.

De lithargia: et est sirsen frigidum. 22.

CVra huius ægritudinis sunt quinque res, quas nominauimus in phrenesi: sed aliter atque aliter acceptæ. Prima est occupari ad subtractionem materiei cum clysteribus fortibus & acutis, et cum vomitu, et interdum cum ventris solutione. Secunda est conuertere materiam ad oppositũ aut diuersum, et deriuare de parte in partem: et hoc quidem cõpletur cum frictionibus extremitatum & compressione dolorosa in eis facta et ligaturis fortibus: et effusione aquæ calidæ in eis, & ventosatione sine scarificatione quæ procedat descendendo: sicut verbi gratia. incipiendo à nucha & collo subdescendendo ad spatulas, & brachia, & crura, et est res efficax. Completur etiam secunda res cum sternutatorijs, et gargarismatibus, et scarificatione aurium, et prouocatione hæmorrhoidum et menstruorum. Tertia res conuertit regimen ad hoc vt repellatur materia quę transmittitur ad caput, aut resoluatur transmissa. Et completur in principio rei cum medicinis repercussiuis: sicut est oleũ rosatum proprie conquassatum cum aceto: et completur in processu rei cum repercussiuis in parte: et in parte resolutiuis, sicut qui recte oleo rosato et aceto misceri docuit castoreum conquassatum cum eis: et suppositũ: et adhuc re multum procedente cũ resolutiuis tantũ: sicut loquemur post. Quarta res est regimẽ i diæta, et alijs exterioribus, et completur cibis, et potibus conuenientibus sicut est aqua ciceris, et aqua hordei cum barbis porrorum, et hyssopo, et ruta, et hydromelite, et allio cũ pipere pauco si nõ multũ febriat. Et alienetur aqua frigida omnino: et completur etiam locando eos in domo lucida plena imaginibus in qua sit strepitus et tumultus loquentiũ et astãtium vehemens cum inquietatione ęgrorum et prouocãdo eos ad irã et iurgia vt non profundẽtur in somnũ, excitando coram eis sonitus et strepitus horribiles et laboriosos. Quinta conuertit regimen ad sedationem accidentium, quæ sunt subeth, et somnus grauis, et soda quæ nõ sentitur, et obliuio loquendi, et obliuio vrinandi, egerendi, et aliorum. et hanc rem complet administratio rerum vigilare facientium: et prohibentium subeth, et sedãtium sodam:

sodam:& remouentium obliuionem: & incitãdo eos ad loquẽdum, & vigilãdũ, & euellendo pilos eorum:& incitando eos ad vrinandũ & egerendum:etiam si oportet ad comprimẽdum vesicã et pectinem, ad hoc vt vrinẽt. Hoc est totum genus curæ eorum:& hoc toto genere sanabuntur, si Deus voluerit. Filius Zachariæ. Clystere conferẽs lithargię phlegmaticę, & obliuioni, & apoplexiæ. ℞. colocynthidos interioris. ℥.ij.&.ß. carthami. ℥.i. corticũ radicum capparis, seminis vrticę:ana.℥.iiij. calamenthi. ℥.i. coquantur omnia in lib.iij.aquæ vsquedum redeat ad lib.i.&.ß.& accipe huius expresionibus lib.ß. murinabati. ℥.i.& cum oleo fiat clystere & iniiciatur. Filius Zachariæ. Clystere conferens lithargię melancholicæ:& est illa quæ rarius aduenit:& si accidat raro eradicatur.& apoplexiæ ab eadem causa. ℞. epithymi rubei. ℥.i. colocynthidos interioris. ℥.ij. polypodij. ℥.ß. calamenthi. M.i. coquantur sicut superius. et fiat clystere cũ oleo chamæmeli. Gal. Clystere efficax & sublime ad lithargiam, & apoplexiam, & paralysim. Recip. arthanitæ & colycynthidos interioris:añ. drac.i. et.ß. carthami vnc.i. cẽtaureæ minoris vnc.ß. ellebori albi drach.i.&.ß. hasce drach.viij. coquantur omnia sicut diximus. & clysterięcetur cum eo. Aliud nostrum colocynthidos drach.ij. centaureæ vnc.ß. carthami polypodij:ana vnc.i. hyssopi hasce radi. maluæ:ana. M.i. mellis vnc.iij. vel.iiij. salis massæ vnc.ß. salgemmæ drach.iiij. fiat sicut diximus. Est.n. vtile, si Deus voluerit. Vomitus quoq; prouocandus est cũ sinapi:& cum oxymelite, aut cũ raphano & cum oxymelite, & oleo, & sale, & aqua chrysolachanæ, aut siclæ: aut cum decoctione alfereirę, aut similium. Alexãder. Si vẽtris solutio necessaria fuerit propter plenitudinẽ, & exhiberi illam fuerit possibile, da castorei. ℥.i. tertias.ij. & scamoneę coctę prӕparatę. ℥.i. sextam plus vel minus sicut oportere videbis:& cũ hydromelite dabis. Sed melior omni euacuatione est clystere. Sternutatoria & gargarismata in cap. de soda frigida eligant, & embrochæ similiter, & caput purgia odoramẽta: sed ex odorabilibus in hac parte est neemen & hasce:& proprie in ꝓcessu rei: & castoreũ:& calamenthũ: et ruta, & fumus pilorũ ignitorum cum castoreo, qm̃ excitat eum: aut capillorũ infirmi, quos prius euulsisti euulsiõe dolorosa. Democritus. Sinapismus congruit lithargiæ, cuius difficilis est resolutio. Sinapismus quidẽ est dictus in repositorio medicinarum vniuersalium. Archigenes. Acetũ squilliticum conquassatum cũ oleo rosato in quo diruptum sit castoreum confert lithargiæ & euigilare facit:& qñq; pro oleo rosato permutatio fit ad oleum irinũ, aut oleum de narcisso: et qñq; permiscẽtur cũ eis, capilli hominis adusti, cũ aceto, & est mirabile. Alexander. Capilli hominis adusti & triti multũ cum aceto vsquedũ fiat totũ sicut vnguentũ, sunt medicina mirabilis ad lithargiam: et subeth: excitat enim cito à somni profunditate:& qñq; miscẽt eis castoreum. Alexãdar. Vapores à capite optime expellũtur, si in principio lithargiæ & subeth ex oleo & aceto cõquassatis diu caput liniat. Sed postq̃ circũteneri incipiũt, admisceri oportet castoreũ, aut fęniculũ algul, aut pulegiũ, aut calamenthũ, aut hasce & similia, aut neemẽ, & calamenthum, aut omnia, aut singula. Emplastrũ ex arte nostra cõferẽs lithargiæ & subetb & euigilare faciẽs. ℞. pyrethri, sinapis squillę:añ.℥.i. castorei, euphorbij:añ.℥.v. Misce omnia cum succo asphodeli et succo sansuci: et epithemetur ex eis pupis cerebri. Andromachus. Accipe squillam & tere, & calidã super locum q̃tum ex ea oportet, puppi capitis applica: postq̃ cum oleo rosato, & aceto, & castoreo conquassatis locum iunxeris. Archigenes. Linimentum resoluens lithargiam & subeth. Accipe olei de been: olei nardini & costini: ana partẽ.i. castorei quartam partis vnius: euphorbij tantundem:& pyrethri similiter, squillę partẽ.i.&.ß. fiat ex omnibus linimẽtum, & epithemetur cum eo. Gal. Si diuturna efficitur

A passio, castoreũ à granis.iij. vsq; ad.v. cũ oxymelite bibere dandũ est, satis à me exptũ. Et simil'r theriaca data: aut mithridatũ cõfert, aut diamuscus & similia. Philagrius. Stimulãtia corpus sunt de genere materiã diuertere faciẽtiũ, & operãtur plus q̃ frictio extremitatũ & cõpressio dolorosa. Et sunt ꝓprie qñ linimẽta & cõfrictiones fiũt cũ rebus acutis, sicut est acetũ squilliticũ ꝓprie, & sqlla, & sinapis cũ aceto, et vrtica et semẽ eius, et pyrethrũ, & semẽ almeçereon & folia eius, Ex istis.n. cũ fricatur, extrema materia ad diuersum trahitur:& subeth impedit vt nõ profundetur in ipsum: si gloriosus Deus voluerit.

De diminutione memoriæ. Cap. 23.

IN primis mundificatio fiat capitis et corporis totius si est à materia phlegmatica: postquã digesseris eam. Et euacuatio in principio rei cũ medicinis operãtibus cũ facilitate, sicut est hiera confortata cũ pulpa colocynthidos, & castoreo, et aliis, q̃ nominauimus in soda:& gradatim ꝓcedemus ad maiora, sicut sunt hierę magnę theodoricon:& nuces muscatę, et alia, quę diximus: et collige ex eis B emplastra, et caput purgia et alia. Et afferas etiã ad hanc partem, quæ diximus in lithargia. Mahemet arasi. Linimentum conferens lithargiæ:& obliuioni & congelationi. ℞. olei sambucini. ℥.i. olei de been. ℥.ij. euphorbij. ℥.i. castorei. ℥.ß. fiat linimentũ, & vngatur cum eis locus memorię: qm̃ cõfert. Filius Zezar. Zinçiber cõditũ reparat memoriã: et proprie sumptũ quolibet mane:& qñq; cõfortatur cũ olibano, & pipere, & est efficaci⁹. & quãdoq; cõfortatur cum anacardis, et proprie si admistæ sint çinçiberis cõditi. ℥.iij. mellis: anacardi. ℥.i. et.ß. et sit dosis. ℥.i. Filius Girges. medicamẽ eiusdem reparatiuũ memorię, et cõseruatiuũ eius. Accipe acori in alio huegę nutriti lib.ß. piperis longi. ℥.i. partes.ij. crimini. ℥.v. Misceantur omnia simul et administrentur. Et sit dosis eius à.℥.ij. vsq; ad.v. Hali. Medicamen expertũ conseruans memoriã: et conferens senibus. ℞. mellis anacardi partes duas: olibani ciperi acori: ana partes duas, piperis, macropiperis: ana partẽ.i. chebulorum indorũ: ana partes.ij. ciC mini partes.iij. mellis quantũ sufficit. Dosis eius est.℥.ij. Medicamen nostrum expertum, ad destructionem memorię, reparans et conseruans eam. ℞. mellis myrobalanorum chebulorum lib.i. piperis longi. ℥.iij. et.ß. Teratur piper et misceatur cum melle et chebulis: et aromatiçetur cum gallæ muscatæ. ℥.iij. musci boni. ℥.ß. et sumatur ex eo omni mane ĩ ieiunio à.℥.iij. vsq; ad.v. Est enim nobile expertuum. Et qñq; miscuimus cũ eis olibani masculi. ℥.i. et est bonum. Et qñq; datur prædictũ medicamẽ sine olibano, postq̃ ĝglutiuerit ex olibano cicera tria; et est melius et proprie sumptum cũ aqua hyssopi et olibani, aut vino permisto. Filius Zacharię. Cõfectio anacardina bona, cõferẽs obliuioni, et caniciei: ante horã, et morpheę, et baras. ℞. myrobalanorum indorũ, emblicorum, belliricorũ: añ.℥.iij. piperis, macropiperis, olibani, çinçiberis. hyssopi siccę, acori, spicæ cyperi, et in aliis pro acoro hueg: añ.℥.v. mellis anacardi.℥.vi. mellis quantũ D sufficit. Dosis à.℥.i. vsq; ad.ij. expertum verax. Confectio anacardina, quam diximus in antidotario excellens est in confortatione sensuum, et memoriæ: et facit eam recuperare deperditam.

De melancholia et mania. Cap. 24.

DIximus in soda intẽtionem Gal. in curatione ęgritudinum melancholicarũ, esse in tribus rebus. Prima res est, regimẽ circa adæquationem curę eius, et diggestionem ipsius. Secunda res est, solicitudo circa euacuationem eius. Tertia res est, regimen cõfortantiũ cordis complectens omne regimen, dilatans animã, et faciens in ea mineram gaudij. Primam autem rem, duo tãgunt regimina. Primum regimen, est regimen humectatiuum, et impinguatiuum, quod in tota curæ protelatione extendendum est: præterquàm quòd faciat cadere in oppilationes: et completur hoc regimen cum balneis et embrohis

& embrochis humectātibus ante cibum: et effusiones aq calidæ super caput: & humectatiões aeris habitaculi eius & frictionibus & vnctionibus tenerum faciētibus corpus: & cum cibis & potibus humectatiuis humores laudabiles generantibus: & omni quod impinguat & humectat ex cibis, & potibus, & medicinis, & quiete, et somno, & sit studium in omnibus his supra studium secundi regiminis quod nunc narro. Secundum regimen est regimen resolutiuum faciens resolutionem cum mediocritate. Et proprie eius quod habilitatum est ex præcedenti regimine, vt fiat illud. Et hæc duo regimina oportet ꝙ sibi inuicem semper succedant vt cadat digestio æqualiter in materiam qm̄ est cura vera. Secundam rem complent tria considerabilia in euacuatione materiæ attendenda. Primū est vt non semel, & laboriosam, & subitam faciamus euacuationem: sed per interualla habentē temperiē: vt natura euacuatiuum regulet: non euacuatiuum naturam. Hoc enim est præceptū Hippocratis. Subita enim & violēta euacuatio vix à natura regulatur. Et eius operatio est sicut impetus flammæ quæ subito in subtile agit & debile: & prætergreditur grossum. Opus vero moderati caloris est æqualiter in vtraq; parte rei elixabilis, seu assabilis agere. Secundū considerabile est vt euacuatiuū sit commensuratum nō excedens mediocritatē: sed sit extensio eleuationis eius non recedēs, aut modicū recedens à gradu medicinarum incolumiū quas te scire fecimus. Tertium est vt non expolientur solutiua à rebus lenificatiuis & humectantibus. Hoc enim est quod operationē beatificat. Amplius autem rei huius secundæ regimē perficitur cum administratione phlebotomiæ & subtractione sanguinis vbi oportet. Et medicinæ euacuatiuæ, & enematum, & collyriorum conuenientium primo leniū, deinde acrium, & interdum vomitus qn̄ proprie passio est stomachica: aut in stomacho fuerit aliqd quod ad ægritudinē addat: aut cum cibus fuerit corruptus in stomachis eorū. Tertiā rem cōplet administratio rerum ſm omne genus generantiū eis gaudium et lætitiā siue cibaliū, siue medicinalium, seu potabilium: & adhuc ex rebus quæ audiūtur & videtur & odorātur & quocunq; modo sentiri possunt: & administratione aeris tēperati & aspectu formarum multi decoris & ornatus, & negotiatione iocunda, & blandimētis, & suggestionibus, et promissionibus rerum, de quibus dolent deperditis, & aspectu ludorum distrahentium intentionem eorum à re de qua dolent, & omne quod ad rem gaudīj pertinet.

Tria in materiæ euacuatione attendenda.

Cura maniæ & melancholiæ sanguineæ. Cap. 25.

SI sanguis exuberat in toto, & venæ plenæ sunt, euacua ex vena nigra, & post istam ex basilica: & hoc in melācholia. In mania vero fac ecōtra scilicet īcipe à basilica, post ipsam, si oportet, ex vena nigra. Et post istas phlebotoma de saphenis. & si adhuc oportet, fac ex vena quæ currit ad pollicem pedis: si videris in ea plenitudinē, & maxime in occultatione menstruorū: trahit. n. ea phlebotomia hæc. Et si adhuc hæc non contulerint, ex vena frōtis facies, aut sanguisugas in ea, et narib⁹ applicabis: qm̄ omni permistioni confert: & est administrāda in hac ægritudine semper phlebotomia larga: vt nō egrediatur subtile & remaneat grossum. Et si sanguinis pctm̄ in capite solo fuerit, phlebotoma ex cephalica: & considera quæ duarū partiū capitis sit grauior: & tunc ex eadem cephalica phlebotoma. Et si fuerit sanguinis abūdātia propter oppilationē quæ est in hepate aut splene, phlebotoma ex saluatella dextra aut sinistra. Et si fuerit in vtroq;, nunc ex hac: nūc ex illa phlebotoma. Adhuc autē te scire fecimus, ꝙ hemorrhoidū prouocatio & menstruorū omni eorum speciei confert: & similiter apertio varicum, & similiter apertio plenitudinis venarū pedum in fine rei. Sabor Rex Medorū. Syrupus conferens maniæ & melācholiæ ex adustione choleræ citrinæ. ℞. succi buglossæ domesticæ et syluestris: ana lib. ij. succi pomorum dulcium

Syrupus d̄ pomis Sabor.

E redolentium lib. iij. folliculorū sene. ℥. iiij. croci. ʒ. ij. çucchari tabarçet lib. iij. fit autē sic. Sene proijciatur in succis per diē & noctē post contritionē eius: deinde bulliant ebullitione vna aut. ij. deinde cum çucchro fiat sirupus. Crocus autē cōfricetur in pāno in eius decoctione. da. ℥. ij. vel. iij. cū aqua buglossæ & qn̄q; apud necessitatē detur cū aqua casei. Gal. Accipe folliculorum sene lib. i. Et submerge ipsum in cado musti albi: et dimittat̄ p menses sex: & propinetur cum aqua buglossæ omni mane in ieiunio. Cōfert. n. maniæ, & melācholiæ mirabiliter: & mūdificat cerebrū, & sensus, & generat gaudiū. Et si decoquatur sene in iure gallorū et gallinarū, aut carniū, aut pisciū, aut ouorū, cōfert similiter. Filius Zezar. Infusio epithymi cōferens maniæ & melācholiæ ab adustione choleræ citrinæ. ℞. epithymi cretēsis. ℥. iij. florū buglossæ domesticæ, aut syluestris. ℥. i. salis indi. ℥. i. & ß. pone in scutella lapidea: & proijce super eam aquæ casei sumptæ ex capris. ℥. xij. & dimitte die ac nocte sub aere lympido. deinde bulliat ebullitione vna. colet̄ & proijciat̄ super ipsum

F cathartici rosati. ℥. ß. Et ē dosis. ʒi. vel. ij. Infusio alia. ℞. sene. ℥. ij. pruna. xl. aqua casei quantum sufficit. Tryphera de epithymo, quæ administratur inter euacuationē & euacuationē in diebus qn̄ non administratur euacuatio. Facit enim reiuuenescere, & generat gaudiū. Cuius permistio. ℞. myrobalanorū chebulorum, emblicorum, bellericorum, & indorum: an̄. partes æquales: epithymi sublimis partes. ij. hiere picræ partē. ß. Cōfice cū melle emblicorum, aut chebulorū. Et da omni die sicut diximus: an̄. ʒ. ij. vsq; ad. iij. Gabriel. Pilulæ de lapide armeno quæ mūdificant caput ab humore melancholico: & conferūt ægritudinibus, quarū materia est melancholica, sicut mania proprie, & melancholia, & tristitia sine causa, quarū permistio. ℞. polypodij, epithymi: ana. ʒ. v. lapidis armeni loti ſm artē. ʒ. ij. & ß. myrobalanorum chebulorū, indorum: ana. ʒ. ij. stœchados. ʒ. x. salis indi. ʒ. x. salis indi, colocynthidos interioris: an̄. ʒ. iij. emblicorum, bellericorum, hasce, elleG bori nigri: ana. ʒ. ij. hiere picræ, turbith: ana. ℥. i. & ß. Cōfice cum oxymelitæ & da. ʒ. i. vel. ij. cum aqua casei. Filius Zachariæ. Modus confectionis conferens melācholiæ & timori. Reci. myrobalanorū nigrorum. ʒ. xx. harmel, polypodij, scebrā, id est oçymum maius, marrubij albi: ana. ʒ. v. epithymi. ʒ. xv. stœchados. ʒ. x. agarici, ellebori nigri, alfelengemisch: an̄. ʒ. v. gariohpyl. ʒ. ij. melissæ. ʒ. ij. corticū citri, buglossæ: ana drach. iij. nucis muscatæ, galliæ muscatæ: ana drach. i. Confice cū melle passularum & melle emblicorū. Dosis à. ʒ. ij. vsq; ad. ij. Filius Zachariæ. Modus electarij lætificantis & generantis gaudium & reiuuenescere facientis, & coloris pulchritudinem & odoris bonitatem in toto corpore operantis et digestionis bonitatē, et retardātis canos: cuius permistio hæc est. Recipe rosarū. ʒ. ij. cyperi. ʒ. iij. & ß. gariophyllorū, mastiches, ligni aloes, spicæ, asari: ana. ʒ. i. & ß. cinnamomi et croci, melissæ, alfelengemisch. margaritarū, foliorum indorū, macis, cardomomi, heyl, nucis muscha-

H tæ, corticū citri, galliæ muschatæ, çedoariæ, doronici, oçymi maioris: ana. ʒ. i. muschi boni. ʒ. i. quartam. Confice cum melle bellericorum: & melle emblicorum: quod sit quadruplū specierum. Sumatur sicut tryphera & est magis conueniens in hyeme. Alia adhuc ad maniam et melancholiam conuenientia eligi possunt ex his quæ tradita sunt in grabadin maiori, et in cap. de soda ex eis quæ educunt materiam earum: et ex eis quæ confortant cor: quæ requirant̄ ibi et afferantur ad locū hunc. Embrochæ autē conuenientes eligantur, in quibus studiū humectandi sit vincēs supra studium calefaciēdi aut infrigidandi. Et nos plura ex his diximus, et tradidit Gal. decoctionē capitum hædorum, et pedum iuuenum castratorū cum lacte nup mulso, et butyro crudo esse embrochā mirabilē ad humectandum et leniendum ea in quibus humectationem quærimus: et est necesse vt in die quinquies ex ea

caput

caput liniatur & embrochetur. Alcazi. Mulgeatur super caput lac, & oleum de cucurbita. Aut oleũ de lactuca, aut de papauere cum oleo chamomilino, & iuuatur eis multũ & humectat cum temperie. Embrocha conferens eis, & faciens somnum. Accipe papaueris & chamomillæ & seminum lactucæ ana partes æquales. Coquatur in aqua sufficienti vsq ad consumptionem medietatis eius & embrochetur cum ea. Vomitiua congrua in tribus casibus paulo ante diximus esse, & fiant in primis cum leuioribus, sicut proprie cum oxymelite & aqua tepida, aut cum oxymelite & raphano, aut cum raphano qui est nutritus cum elleboro nigro, aut cũ expressione raphani sic nutriti, aut cum aqua decoctionis mabrahumich, et redi post illud ad confortationem stomachi cum eis quæ dicemus. Im mo sit studium tuum post curã cordis, vt verificetur in eo digestio. Et si accidat vt corrumpatur in eo cibus tam cito vomitu expellatur. Nihil enim est eis deterius quàm corrupta digestio, cibus supra cibum indigestum. Et somnus supra cibum corruptum, & balneum, quinimo sustinere cibum corruptum est eis res nociua. Gal. Vitent acuta & similiter vrinam prouocantia, quoniã quod subtile est in materia excluditur, remanet in residuo grossum eius pronum fieri essentiæ lapidis simile. Gal. in melancholia splenali, aut myrachia, solicitudo attendenda est circa splenem & myrach. & sit quadruplex solicitudo. Prima qua mundificetur corruptum eorum. Et secunda vt prohibeatur vapores corruptionum venire ad caput & proprie cũ ventosis & emplastris rubificantibus super locum, & fortasse cum cauterijs, & cum eis quæ detrahunt ad diuersum & oppositum sicut sunt clysteria & prouocatio hęmorrhoidũ, & menstruorũ, & phlebotomia saphenæ, et venæ pollicis, et positio ventosarũ in tibijs & pedibus. Tertia est vt confortetur & rectificetur splen & myrach, vt materiæ nõ corrumpantur in ipsis, immo digeratur omne corruptum, & fiat minera materiei laudabilis. Quarta est vt confortetur cerebrum, & non recipiat superflua sicut sæpe diximus.

De epilepsia. Cap. 26.

CVra huius ægritudinis sunt sex res. Prima ponit regimen in vita. Secunda æquat & coaptat materiã. Tertia abscindit eam. Quarta ponit regimẽ in conuersione residui eius ad partes diuersas & oppositas. Quinta rectificat membrum mandans si est aliquod mandans, & rectificat cerebrum. Sexta corrigit accidẽtia. Primam autem rem complent administrationes regiminum in sex generibus rerum nõ naturalium, de quibus est aer, qui est temperandus eis, ne calidus sit, nec frigidus, sed sit ad siccitatem decliuior, & confert interdum de regione in regionem mutare aerem, & aliquãdo consuetum, si sub eo morbus accidit. In eis enim sæpe dissuetus morbum permutat & in quibusdam si dissuetus addat ad morbum, reuerti ad consuetum permutat, & tu complexionem ægri, & aerem considera, et reuelabitur fugiendus aer, aut non fugiendus sit. Cibus autem commensurandus in qualitate et quantitate est & in proprietate & alijs. Cibus pueris sit lac rectificatum in bonitate diætæ lactantis, & bonitate dispositionis eius ut nec pinguis, nec tenuis, nec iracunda, nec pigra, nec multum laborans, nec multũ quiescens, viuida vultu, bonorum morũ, non luxurians, cuius operationes naturales sunt veræ & proprie digestio. Et alijs sit proprie cibus boni nutrimenti & laudabilis chymi nõ vaporosi aut corrupti, & sit cibus habens mediocritatẽ cum declinatione sua ad siccitatem modicã, & sit facilis ad digerendum non grauans naturã, & neq sumatur ex eo vsq ad repletionẽ, neq supra repletionẽ, neq supra cibũ indigestum. At vero satietatem nauseatiuam vita inquantum possibile est. Adhuc autem elige ex cibis fm proprietatẽ. Inquit enim Dioscorides. Ruta confert epilepticis. Apium vero eam excitat. Et fortasse endiuia conceditur, et anethũ & coriandrum. Et prohibeãtur fructus oẽs nisi quidam styptici super cibum, vt prohibeant ascensum vaporũ et confortent

A stomachũ. Et prohibentur caules & porri. Et pisces quidẽ sunt molesti eis. Hœdinæ vero carnes et pullinæ gallinarũ & capriolorum & leporum iuuenũ, & quæ hoc cursu procedunt. Potus autem eorũ vtilis est vinum multæ permistionis, nec nimis antiquũ, nec nimis nouum clarum, subtile, odoriferum, stypticitatis parũ habens. Dulce vero & grossum malum, & similiter etiã purum si sit elegans. Hydromel quoq est potus eis elegantius quàm vinũ. Vitent autẽ super repletionem potũ qualiscunq sit, et qñ digestio fieri incipit, et potum omnem immoderatũ, & potum aquę, et potum vaporosum sicut est vinũ de dactylis & similia. Famem autẽ omnem et repletionẽ fugiant. Moderatũ quoq ieiunium confert & melius in hoc casu moderate inanitũ, quàm repletum. Vitent coitũ, & fortassis coitus apud eos qui vltime abstinent, si moderatus sit, sanat. Somnus autẽ & vigiliæ supra rationem nocent, & supra satietatẽ somnus nocet, & supra nauseam. Confert vero apud principium digestionis cibi, sed moderatus. Somnus apud ieiunium et vacuitatem nocet. Exercitium & quies supra rationẽ nocent. Moderatum vero vtrunq confert, & proprie fm legem. Nam moderatum exercitiũ in ieiunio cõfert. Nocet qualecunq sit post cibum. Quies vero econtrario iuuat et nocet. Omne autem quod dilatat animã & confortat, confert. Angustia autẽ & tristitia nocent & dolor & solicitudo laboriosa nocent. Secundam autẽ rem complent, quæ materiam proprietate & virtute adaptant, vt eius facilis fiat expulsio qualia sunt squilla, & acetum eius & oxymel ipsius, & decoctio & syrupus hyssopi, aut alhasce, aut stœchados, aut acori, aut origani & similium. Tertiam autẽ rem complent euacuationes decentes quarum rememorabimur & clysteria & suppositoria lenia & acuta. Et in sanguinea flebotomia saphenæ & prouocatio hęmorrhoidũ, et menstruorũ, et emissio spermatis si à retẽtione eius fiat, & expulsio vermiũ si fiat propter illos. Quartã rem complent gargarismata & sternutatoria, & proprie vomitus & commasticationes multiplicantes saliuã & sputũ, & fricationes, & ligaturæ in extremitatibus, & vẽtosationes in eis, & emplastra rubificantia, & proprie super membrum mandans si est membrũ mandans. Quintam rem cõplet rectificatio stomachi, si ẽ à stomacho, aut matricis, aut intestinorum, aut mẽbri alterius, sicut diximus, & dicemus. et in omnibus his rectificatio cerebri debet esse intẽtio prima, sicut iã diximus. Sextam rem cõplent administratio medicinarum quæ cũ proprietate retardãt paroxysmum, aut mitigant, aut cito ipsum cessare faciunt, aut prohibent aduentũ eius omnino, aut occultãt, sicut dicemus post. Et aliqñ phlegmatica febris & proprie longa resoluit. digerit enim & cõsumit materiã eius, & qñq apud resolutionem eius apparet in partibus capitis saphati, aut albaras & significat salutẽ. Apozema hyssopi cõferens epilepsiæ proprie mirabiliter. Accipe hyssopi siccæ lib. i. passularũ enucleatarum. ℥. ij. Coquant in lib. iij. aquæ pluuialis vsq dum sit medietas eius cõsumpta. Et da oĩ mane cũ oxymelite squillitico. bonũ & expertũ. Et qñq additur in apozemate hasce, & qñq epithemum, & est efficacius, et qñq fit inde syrupus mellinus cõferens eis, si Deus uoluerit. Res aũt quas semp in potibus sumere oportet, sunt pęonia & semen eius & pyrethrũ, & siseleos, & Arist. rotũda. Et hęc quidẽ danda ante purgationẽ, & post cũ hydromelite, aut apozemate hyssopi, aut aliquo taliũ. Ioãnitius. Cõfectio hierę diacolocynthidos super qua expectaẽ fiducia iuuamentorũ multorũ ad ægritudines oẽs capitis, & cerebri & neruorũ difficilis eradicationis, sicut est soda ꝓprie, & hemicranea & epilepsia, & paralisis, & tortura, & vertigo, & tenebrositas visus. Cuius ꝑmistio. ℞. hierepic. in qua aloes fuerit duplũ specierũ. ℥. vi. trochiscorum alandahal. ℥. iij. turbit. ℥. ij. sqllæ assatę, agarici, stœchados aã. ℥. ij. et. ß. scãmoneę antiochenę coctę ĩ pomo aure. ij. ellebori nigri, salis gẽmę, bdellij ana aur. iiij. Bdellium resoluatur in vino permisto. Cæterę autem res terantur & cribellentur, et fiat trochisci

cum

Digestiua.

Signum salutis.

cum bdellio dissoluto, & siccentur in vmbra, & iterum terantur & cribellentur, & confice cũ melle passularum conterendo vsq; dum fiat sicut pasta. fac pilulas, & sit dosis à ℨ.i. vsq; ad.ij. Mahemet Arasi. Confectio medicaminis q̃d omni die dat̃ ad epilepsiã & vertiginẽ, & præparat materiã, cuius permistio. ℞. stœchados. ℨ.x. agarici. ℨ.ij. & ß. siseleos. ℨ.iij. violarum siccarum. ℨ.ß. confice cũ kesmes. Et da omni die in modũ duarum aut trium nucũ cum oxymelite squillitico. Idẽ confectio alia mira ad epilepsiã, ꝓpria et exp̃ta. ℞. pyrethri siseleos stœchados ana. ℨ.x. agarici. ℨ.ß. cordumeni, hasce, aristo. rotũdæ, asphodeli, liquiritiæ, carpobalsami, pꝫoniæ, ana. ℨ.ij. et accipe expresionis squillę, & mellis partes æquales, de quibus coctis ad spissitudinẽ q̃tum sufficiat ad aggregandũ ea accipe. Et deinde reconde in vase vitreo. Dosis à. ℨ.ij. vsq; ad. iij. est. n. medicamen vltimum. Filius Serapionis. Pilulę ad epilepsiã ex phlegmate expertæ. Accipe siseleos, aristo. rotundæ, castorei, salis indi ana. ℨ.iiij. radicum pęoniæ, trochiscorum de squilla ana. ℨ.vi. hierępi. stœchados, epithymi ana. ℨ.x. polypodij. ℨ.vij. agarici. ℨ.xij. colocynthidos. ℨ.xi. in alio. v. turbith. ℨ.xv. myrobalanorũ nigrorum, belliricorũ, emblicorum, ana. ℨ.iij. lapidis lazuli. ℥.xiij. myrobalanorũ citrinorum, ellebori nigri, chamepityos, camedryos ana. ℨ.viij. Confice cum secaniabin squillitico. Dosis à. ℨ.i. vsq; ad. ij. & ß. Filius Serapionis. Pilulæ ad epilepsiam melancholicam fideles, & morpheam nigram, & ægritudinẽ melancholicã. ℞. hieræpicræ. ℨ.v. epithymi. ℨ.x. lapidis lazuli loti. ℨ.vij. scãmoneę, colocynthidos, ellebori nigri, spicæ ana ℨ.ij. Confice cum aqua mellis. Da cum aqua epithymi & passularum. Alexander. Pilulæ quibus nullæ fortiores ad epilepsiã & arthreticam & podagrã. ℞. aloes colocynthidos, scãmoneæ, bdellij, ellebori nigri, corticũ gummi ana. partẽ. i. euphorbij, baurach ana partẽ. ß. Cõfice cum succo cauliũ. Dosis à. ℨ.i. vsq; ad. ij. Oribasius. Medicamẽ bonũ quod sumit̃ omni die, cõfert epilepsiæ & vertigini. ℞. baccarum lauri, piperis albi, siseleos, pyrethri ana. ℨ.iij. radicũ pęonię, aristolochiæ rotundę ana. ℨ.iij. castorei, trochiscorũ de squilla ana. ℨ.i. Cõfice cum oxymelite squillitico. Et da cum eodẽ oxymelite die qualibet. Clystere cõferens mirabiliter. Accipe alhasce, hyssopi, absinthij ana. ℥.ß. pulpę colocynthidos. ℨ.ij. cẽtaureę. ℨ.iiij. carthami. ℨ.xij. olei prokerua. ℨ.v. Clystere fiat cum eis. Sternutatoria autẽ & caputpurgia & gargarismata & masticationes eligantur in cap. de soda. Ruta autem & castoreum separatim aut coniunctim odorata conferunt mirabiliter, & similiter gummi rutæ agrestis confert. Facit enim cito reuiuiscere, & excitat sepultum à vehementia paroxysmi. Alexander. Ex hyssopo, pulegio, & origano cum caricarum quantitate sufficienti pastillos facies, quos cõmastices, quia phlegma deponunt & cerebrum mundificant, adhuc autem pyretrum cum mastiches & ceræ quantitate sufficienti commistum, & commasticatum phlegma cum virtute deponit, & mundificat cerebrum mirabiliter. Gal. Pęonia secundum omnem modum administrationis eius est medicina magna ad epilepsiam radix scilicet & semen eius. Etenim si ex ea diebus singulis à. ℨ.ij. vsq; ad. iiij. propinetur cum aqua mellis & hyssopi, aut cum oxymelite cõfert mirabiliter. Et simil'r si fiat ex ea caputpurgium aut gargarismata cũ oxymelite, & sufflet̃ ex ea in nasum, & cõfert. Et si continue puluis eius odorat̃, confert. Expertũ est suspensione eius in collo esse iuuamen sublime, & etiam sumpta in cibis & potibus. Et fit suffumigatio ex semine eius, & est mirabile. sumptum ẽt cum melle rosato diebus singulis sanat, si Deus voluerit. Hippocrates dixit. et multi post ipsum, & nos etiam experti sumus pyrethrum esse medicinam fidelem ad epilepsiam, & proprie conditum eius, & electarium factum ex eo & melle, & trochisci facti ex eo sumpti cum hydromelite & caputpurgium ex eo. Conditum autẽ eius fit sicut zinziber cõditum expertum bonũ. Confectio de pyrethro conferens epilepsiæ & torturæ, pa-

Nota de pęonia.

E ralysi & ægritudinibus neruorum frigidis. ℞. secacul li. i. & pyrethri humidi aut humectati. ℥.vi. mellis despumati lib. v. pinearum purgatarum lib. i. & ß. Condies cũ zinziberis & pyrethri. ana. ℥.i. gariophyllorum, nucis muscatæ, cubebe, ana. ℨ.ij. cinnamomi. ℨ.v. & in alio pyrethri, & hueg aut zinziberis aut humidorum aut humectatorũ ana. ℥.ij. Expertum bonum, & alij addunt musci. drach. i. Galenus. Post corporis & capitis mundificationem theriacam, aut mithridatum dabis diebus quibus à purgatione interpolas, & proprie auellanas duas de altero eorum & proprie in sero, aut in mane sicut videris expedire. Danda est etiam confectio de musco dulcis & amara, & theriaca diatessaron, & confectio Cæsaris, & hiera Hermetis, & theodoricon cum nucibus muscatis. Filius Serapionis. Confectio masticatorij faciens fluere per sputum humores mirabiliter & mundificãs caput. Recip. pyrethri. ℨ.i. sinapis, drac. i. & ß. staphidisagriæ drach. ij. salis armoniaci drach. ß. cum mastiche & cera partibus conuenientibus misce. Et fac formas sicut auellanarum. Et ex eis iugiter F masticentur in ieiunio. conferunt enim, si Deus voluerit. Galenus. Odoretur ruta omni hora, & sit caputpurgium cum ea, & confert epilepsiæ. Et similiter auricula muris bibita, & caputpurgiũ ex ea factũ. ruta agrestis simil'r experta est & simil'r gũmi eius. Democritus. Suffumigat̃ epilepticus cũ asa, & administrat̃ odor eius, & excitat epilepticum, & administrata omni hora præseruat eũ ab epilepsia, si Deus voluerit. Eodem modo confert galliæ muscatæ administratio, & similiter gummi eius & etiam bibita. Alexander. Vesica apri cum tota vrina exiccetur in furno, & dabis ex ea ad fabæ mensuram diebus singulis in mane cum oxymelite, expertum est. Et dixit se vsq; ad tertiam diem quendam uidisse curatum. Dioscorides. Leporis coagulum si bibatur confert epilepsiæ. Et similiter asininum hepar assatum & comestum in ieiunio. Detegunt epilepsiam hepar caprinum comestum, & suffumigatio ex galbano, & similiter ex vngulis capræ & apiũ G secundum omnem modum administrationis eius, & fungi & suffumigatio ex myrrha, & positio eius in naribus, aut ex cornu caprino & hepar caprinum & hircinum comestum aut odoratum.

De apoplexia. Cap. 27.

CVra huius ægritudinis proxima est curæ epilepsiæ præterquam ꝙ oportet vt omne genus curæ administretur illico, Dilatio enim ducit ad mortem festinam, cum sit etiam ipse morbus per se parum recipiens curam, sicut Hippo. dixit. Veruntamen vt non appareat ex parte operantis defectus, conaberis à principio materiam subtrahere quantum possibilitas exigit. Et si quidẽ sanguinem esse videris vtriusq; partis phlebotoma cephalicam illico simul cum emissione multi sanguinis, si res patitur. Et consequenter crura, & pedes ventosari facias, & trahe inquantum potes ad oppositam partem cum omnibus generibus attractionum, & etiam cũ clysteribus acutis, & sternutatorijs, & suffumigationibus, & alijs. Si autem phlegmatica fuerit materia, subtrahe etiam inquan- H tum potes, sicut hic diximus. Et ex hoc require in capitulo de soda, & de epilepsia, & de eo quod diximus in paralysi, si Deus voluerit.

SVMMA IIII. *De ægritudinibus neruorum.* *Cap. 1.*



AEgritudines neruorũ, aut sunt à complexione pura & alteratione solũ, & indigẽt confortatione post illud. Aut sunt cõplexionales cũ materia, et indigent alteratione & mũdificatione, & demum confortatione. Aut sunt à solutione cõtinuitatis eorum, & dicemus curam eorum in loco suo. Aut cõtritio eorum, & dicemus ibi. Et complexionales quidem neruorum ægritudines à frigiditate sunt ſm plurimum, & deinde ab

de ab humiditate: à caliditate vero & siccitate non sæpe, licet quandoque accidant. Et quidem verificatum est, quòd febris superinuadēs curat neruorum & iuncturarum ęgritudines, quarum radix est frigiditas aut humiditas. Digerit enim & subtiliat materiam & consumit. Dioscorides. ziniam secundum omnem modum administrationis eius malam neruorum complexionem alterat, & eos confortat. Et iuncturarum doloribus similiter, & proprie comesta cum vitellis ouorum & saluia, & ponitur in decoctione hydromelitis, & cōfert mirabiliter. Emplastrata quoque cum melle & farina hordei, confert doloribus eorum. Hydromel conferens omnibus ægritudinibus neruorum frigidis & humidis. Accipe ex zinia. lib. ß. foliorum saluię & lelegi. ana vnc. vij. stœchados, vnc. iij. bulliāt in lib. aquæ. vi. vsque ad lib. ij. & cola. & cum mellis lib. ß. permisce. Et projice super ea piperis gariophylorum spicæ ana. drac. i. & ß. zinzibe. cinnamomi, ana drac. v. Dimitte à sero vsque mane. deinde cola per colatorium. Et sit dosis eius in ieiunio. libr. ß. cum aqua calida. Embrocha conferens ægritudinibus neruorum frigidis. quæ administranda est super caput, & locum originis neruorum, & super locum passionis. ℞. florum chamomillæ. lib. ß. ziniam, florum saluiæ, sisymbri, & sansuci, & stœchados, & lelengi. ana vnc. iij. Decoquantur in lib. iiij. aquæ vsque ad. ij. & fiat embrocha cum eis sicut diximus & cataplasmetur ex fæce. Est enim expertum si Deus voluerit. Iudęus. Syrupus de stœchade est medicina mirabilis conferens omnibus ęgritudinibus neruorum frigidis, & confortans eos. cuius permixtio. ℞. florum stœchados vnc. iij. hasce, ziniam, ana ℥. i. piperis, pyrethri, ana drac. iij. passularum sine interioribus vnc. i. coquantur in lib. iij. aquæ vsque ad. ij. cum mellis lib. i. & sapæ lib. ß. fiat syrupus. Dosis eius est ab vnc. i. vsque ad. ij. cum aqua alkilil. Confectio conditi ad ægritudines neruorum frigidas mirabilis. ℞. secacul, pinearum mundatarum, radicum acori, ana lib. i. & ß. & sint secacul & acorus elixata & expressa, & misce cū eis præter pineas mellis despumati lib. x. & decoque lento igne vsquedum spissitudinē acquirat. Deinde deponatur ab igne & projiciantur super ipsum pineæ, et misceantur adinuicem. Post hoc pulueriza super ea piperis vnc. i. piperis longi, gariophyllorum, zinzibe. macis ana drach. iij. nucis muscatæ, galangæ, cardamomi, ana. drach. ij. Dosis eius est vnc. i. mane & sero. Decoctio conferens mirabiliter ad omnes ægritudines neruorum & dolores eorum. Accipe zinian recentis & humidæ et proprie succi eius lib. ß. Et permisce cum eo mellis vnc. i. & ß. & olei de kerua, aut olei de tribus piperibus dictis in antidotario aure. ij. picræ aure. ij. aut minus, aut plus secundū quod oportet. Et da in potu. ℥. x. vsque ad. xx. Si autem ipsa herba humida inueniri non poterit, accipe ex sicca circiter lib. ß. decoque in lib. i. aquæ usque ad lib. ß. Et fac sicut diximus. Ex oleis autem & vnguentis & emplastris & alijs conuenientibus ad permutationem malitiæ complexionis neruorum in maiori grabadin plura scripsimus, quæ ibi requirātur, & de plurimis etiam loquemur in capitulis proprijs, & ex purgantibus etiam materias eorum multa illic scripsimus, quæ requirantur ibi, in præteritis capitulis plura scripsimus, & proprie in soda & epilepsia, & vertigine, & scribemus etiam in capitulis quæ sequentur. Galenus. Theriaca & mythridatum administrantur ad omnes ægritudines neruorum frigidas cum aqua decoctionis vnius manipuli ziniā & anisi & foliorum rutæ & saluiæ. Et conferunt in omni tempore ægritudinis, & in principio quidem ante purgationem, quia digerunt & subtiliant materiam, & permutant malitiam complexionis frigidæ. Et conferunt post purgationem, quia residuum materiei resoluunt. Adhuc autem habent proprietatem, vt neruis iuuamentum afferant manifestum, et confortent eos. Et sit dosis à quarta drach. i. vsque ad drac. i. diebus singul. Galen. Habet adhuc de proprietate ægritudinibus neruorum conferre proprie administratio castorei omni die kirat. i. cum eo quod conuenit ei ex potibus. Huius etiam intentionis est assa fœtida proprie mirabiliter inuncta scilicet & bibita omni die. Similiter oleum de narcisso & oleum de iride cum glutino albotin. & similiter oleum de ben, & oleum de alcanna & oleum de ruta. Piper quoque est ad neruorum ægritudines frigidas medicina sublimis, & oleū de piperibus, & silia. Oleū vero de euphorbio iuuamen est mirabile, et sil'oleū de croco & oleū philosophorū. Est. n. expertum verax. Humain. Modus pilularum de euphorbio conferentiū ad mollificationem & frigiditatem neruorū, & ad humores crudos qui descendūt ad eos, vel qui sepulti sunt, quarum permistio. ℞. euphorbij, colocynthidos, agarici, & serapini, bdellij, ana. ℥. iij. aloes. ℥. vi. mastiches. ℥. ij. Confice cum expresione ziniā aut porrorū. Sunt enim expertę. Dosis à ℥. i. vsque ad. ℥. ij. & ß. Gal. Confectio pilularū fœtidarum maior expertorum iuuamentorum ad ęgritudines omnes neruorum quæ sunt à materia grossa viscosa difficilis eradicationis, & ad dolores iuncturarum qui sunt ab eadem causa, & ad omnes dolores totius corporis qui eandem habent materiam. Similiter & ad vertiginem, et ad epilepsiā & ad emicraneam difficilem, & sodam, & morpheam, & albaras, & lepram. ℞. aloes, turbith, ana drac. v. serapini, ammoniaci, opopanacis, bdellij, seminis harmel, myrobalanorū, colocynthidos interioris, ana drac. iij. scāmoneę drac. ij. tapsię indæ, hermodactyli, scebram. ana drac. ij. castoagarici, euphorbij, ana drac. i. cinnamomi, croci, cardamomi, spicæ, ana drac. ß. gummi infundantur in aqua porri & fac ex eis pilulas. Dosis à drac. i. vsque ad. ij. Pilulæ fœtidæ minores quæ sunt in potestate maiorū quarū permistio. ℞. serapini, ammoniaci, opopanaci, bdellij, aloes ana drac. iij. castorei harmel, aā. drac. ij. colocynthidos. ℥. vij. turbith. ℥. x. Confice sicut alias. Filius Zachariæ Arasi. Pilulæ fœtidæ maiores quæ conferunt ægritudinibus omnibus neruorum sicut est paralysis & tortura, & spasmus humidus, & dolor iuncturarum. Et solutione educunt humorem grossum viscosum à locis difficilis eradicationis eius, quarum permistio. ℞. hieræpicræ drac. x. pulpæ colocynthidos drac. vi. cētaureę minoris, meizarchan, aā. ℥. v. euphorbij drac. ij. et. ß. scebram, castorei, zinzibe. assę fœtidæ, serapini opopanacis, setaragi indi, sinapis, piperis, ana drac. i. gummi dissoluantur in aqua rutæ & fac pilulas cū cæteris. Dosis à drach. ij. vsque ad. iij. Pilulæ fœtidæ minores ex inuentione nostra & eiusdē et sunt in intentione maiorum, & conferunt tremori mirabiliter proprie, quarum permixtio. ℞. hierepicrę drac. v. pyrethri, castorei, casię, aā. drac. iij. serapini pulpę colocynthidos ana drac. iij. dosis à drac. ij. vsque ad. ij. & ß. expertum. Filius Zachariæ Arasi. Cōfectio anacardina quæ est medicina sublimis ad omnes ægritudines neruorum frigidas, aut humidas, sicut paralysis & spasmus ab humiditate, aut à frigiditate, & tortura, & tremor, & stupor. statim enim sanat. Accipe zingiberis, costi, pyrethri, nigellę, piperis, macropiperis hueg. aā. ℥. x. myrrhæ, foliorū rutæ, assæ, gētianæ, aristolochiæ, baccarum lauri, castorei, tapsię, sinapis, ana drac. v. mellis ana cardini drach. v. & tertiam. Inoluantur omnia cum oleo nucum, & confice cum melle apum. Da ex eo in modum grani lauri. Inquit Mahemet hæc medicina est bonitatis magnę ad ægritudines quas diximus in omnibus ęgritudinibus frigidis, & inflammat corpus statim, & adducit febrem bonā spasmo humido, & fricatur cum ea lingua, & confert grauedini eius, & fit emplastrum ex ea super membrum stupidum & frigidū, aut fricatur cum ea, & confert proprie mirabiliter, et facit sudare. quapropter oportet vt cooperiatur sumens eam vt sudet. sanat enim si Deus voluerit. Hamech filius Zezar. Oleum quod administratur in potu ad ægritudines neruorum quæ fiūt à phlegmate et humore viscoso, administratur cū aliquo quod conuenit ex potibus. ℞. colocynthidos. ℥. x. aloes. ℥. v. turbith albi. ℥. iij. sqllę. ℥. ij. gētianę, psillij, sansuci, ziniā, aā. ℥. ij. & ß. amomi,

Olea cōuenientia.

Pilulę mirabiles ad tremorem.

Inducēs febrem.

amomi, spicæ, xylobalsami, gariophilorum, cinnamomi, piperis, macropiperis, aristolochiæ longæ & rotundæ, casiæ, polij, squinanthi, petrosilini, polypodij, anisi, epithymi: ana drach. ij. & ß. serapini, liquiritiæ, hyscyami, zinziberis: ana drach. ij. Contere omnia contritione grossa, & funde super ea aquę fontium lib. iij. olei antiqui sextam vnius. coquatur lento igne vsque ad aquę consumptionem.

Hamec. Oleum de sigia confert ægritudinibus neruorum phlegmaticis. Cuius hæc est permistio. Rec. sigię castorei, prasii ana vnc. i. piperis, zinziberis, squinanthi, casiæ: ana drach. v. cyperi, costi, carpobalsami, xylobalsami, ellebori nigri, ammoniaci, spicæ, serapini, aristolochię longæ, & rotundæ, ana drach. iij. olei siricini drach. v. aquæ lib. ij. Coque sicut hic proxime diximus. Oleum aliud de sigia valens similiter. Olei siricini lib. ij. castorei li. iij. Coque in duplici vase. Eligimus autem ex antidotario vnguenta & emplastra, & olea de quibus est hysopi cerotum & vnguentum de bdellio, & vnguētum Phylagrios, & cerotum diapente & cerotum Alexandri, & cerotum Andromachi, & emplastrum filij Zacharię. Ioannitius. Læsio cadens in neruis posterioribus iuuamen suscipit à sternutatorijs & caputpurgijs, propterea quod à locis originum neruorum diuerse fit ad locum emunctorij communis, & purgatur per ipsum. Læsioni autem cadenti in neruos faciei sternutatoria & caputpurgia prohibenda sunt in principio. fortasse enim conferunt in fine rei. Gargarismata autem sunt his & illis vtilia, & proprie post mundificationem communem: nisi materias ad pectus rheumatizare timueris & pulmonem. Sunt enim tunc suspecta sicut alibi diximus. Etiam quidem ex his quæ præcesserunt caputpurgia & sternutatoria multa colligere potes ad hęc vtilia, & gargarismata.

De paralysi. Cap. 2.

IN cura huius ægritudinis regimē duplex est. Est enim regimē quoddam commune, & quoddam proprium. Commune autem regimen nunc partem morbi tangit, nunc proprietatem, interdum vero dietam. Et primum quidem completur cum administratione omnis studij ad capitis partem posteriorem & nucham, et illud ideo quoniam cadit secundum plurimum hęc infirmitas in neruos motiuos, & eorum ortus est à posteriori cerebro & nucha. Et hoc quidem studium etiam in quibusdam alijs neruorum ægritudinibus administrari debere commune est, sicut est spasmus proprie, tremor & stupor & tortura. Secundum vero completur cum administratione medicinarum proprietate & virtute conferentium & confortantium eos, sicut hic in proximo cap. quod est ante istud diximus. Tertium autem completur cum paucitate cibi & potus, & omni regimine exiccatiuo, & sicut est ex cibis & potibus & condimentis eorum proprietatem habentibus vt neruis conferant, sicut sunt grana pini proprie & cerebrum leporis, & hasce, & origanum, & hysopus & piper, & zinziber, & pyrethrum, & ius serpentis cum proprietate, & species salis conditi, & ius gallorum antiquorum secundum doctrinam Galen. & Hidromel recipiens sansucum, hasce, saluia, & similia. Et confert eis administratio capparis, & tali alphesire in primis cum eleuantur à terra frixi cum speciebus & hueg conditum. Vinum autem vitare oportet, facit enim ad neruos materias quæ forsitan non penetrarent. Et scito quòd vinum inimicum est neruis & oculis per se. Ipsius enim abusus est causa morbi ipsorum. Vitent etiam aquam & potum supra cibum, & somnum supra cibum, & sit parcitas in potu secundum omnem modum, & sit potus exiccatiuus, & abstinere supra sitim & famem est cura prima. Regimen autem proprium capit quatuor res. Prima est adæquatio materiei, secunda est abscisio eius, tertia conuersio residui eius ad oppositum & diuersum, quarta corrigit accidētia. Prima autem res completur cum administratione rerum morbi materiam carminantium & maturantium,

Cibus.

Potus.

E de quibus hic paulo ante locuti sumus. Et tu require in illo. Secunda autem res completur administratione propriorum euacuantium sicut hiera diacolocynthidos, & pilulæ fœtidæ, & hiera hermetis, & alia quæ supra diximus. Inquit Galen. ægritudines neruorum & iuncturarum non nisi forti agente rectificantur. Veruntamē de meliori operatione est non properare ad vsum fortium à principio ne subito tollatur virtus aut resoluatur. Vomitus autem & euacuatio per clysteria & proprie acuta sunt ex bonis euacuationibus. Et fiat vomitus proprie cum expressione raphani cum oxymelite aut cum expressione raphani, in quo sit virtus ellebori nigri. Aut vomitus fit post cibaria acuta. Et oportet vt inter euacuationem, & euacuationem interueniat tempus in quo operari oportet regimen confortatiuum. Et tunc quidem administrentur theriace & mithridatum, & cōfectio de musco dulcis & amara, & similia. Et quidem in hac hora anacardinum quod diximus, est eis mirabilis medicina, & hac quidem vicissitudine regimen istud completur & cito sanitati restituitur si Deus voluerit. Tertia autem res completur cum

Doc tum

F gargarismatibus, & cum masticationibus, & caputpurgijs, & sternutatorijs, de quibus pluries fecimus mentionem.

Quartam autem rem complent vnctiones, & emplastra, & fricationes, & balneum, & alia de quibus loquemur iam si Deus voluerit. Et dictum est febrem superuenientem ægritudinibus neruorum humidis esse curam bonam. Filius Serapionis. Decoctio conferens cum virtute Dei ad paralysim, & mollificationem, & spasmum, & dolores neruorum. Recip. radicum apij, fœniculi, ana drach. x. squinanthi drach. vi. se. fœniculi, anisi, petrosilini, siseleos, costi, centaureæ minoris, pyrethri, zinzib. ziniam, cordumeni ana drach. iij. se. rutæ, setaragi indi. ana drac. ij. stœchados, belliricorum emblicorum, ana. ℥. vij. Decoquantur in. vij. lib. aquæ vsque ad lib. i. Et da omni die cum oleo de kerua, aut oleo de piperibus, aut oleo de costo diebus. xxi. Et sit proprie decoctionis dosis ab vnc. i. vsque ad. ij. & sint olei à drach. ij. vsque ad. iij. sanat enim si Deus

Qua apho.

G voluerit. Clystere conferens paralysi solutione educens humorem crudum & viscosum quod administrādum est hora post horā, & proprie quando fit interpellatio ab alijs euacuationibus. Recip. siclæ, furfuris ana lib. ß. meliloti, anethi, radicum maluarum mundatarū, chamomillæ ana vnc. ij. ficus siccas. xv. numero, fœnugræci, cartami ana vnc. i. & ß. pulpę colocynthidos, keruę mūdatę, ana drac. ij. centaureæ vnc. iij. bulliant in lib. iij. aquæ vsque ad lib. i. & ß. Ex huius aqua lib. ß. & oleo antiquo & almuri & melle clystere fit bonum & efficax, si Deus voluerit. Filius Zachariæ. Oleum conferens paralysi & torturæ proprie mirabiliter. ℞. costi. ℥. i. euphorbij, piperis, ana vnc. i. tertiam, castorei vnc. ß. olei de cheyri libr. ß. aut olei costi, aut olei de narcisso in duplici vase coque & vtere. Archigenes. Cerotum conferens mollificationi et spasmo expertum bonum. ℞. euphorbij, piperis, hyssopi humidæ, ammoniaci, croci, olibani, balsami, castorei, glutinis alimbac

H opopanacis ana drach. iij. styracis drac. ij. cerę citrinę lib. ß. olei antiqui lib. ij. Terantur sicca, gūmi vero dissoluantur in vino, & misceantur, & fiat ex eis vnguentum, & vngatur super membrū in quo est læsio. Sanat enim si Deus voluerit. Aliud valens proprie mirabiliter. ℞. myrrhæ opopanacis, vsne, sauinæ, ziniam, amygdalarū amararū, castorei, gūmi rutæ agrestis, thuris ana drac. ij. se. agni casti, pyrethri, galbani, euphorbij, ana drac. i. hieræ, gūmi pini, ana drach. vij. olei cucumeris asinini, & olei laurini, & olei de gallis quantum sufficit. Liniatur ex eo super membrum. Gargarismata fiant ex eis quæ diximus. Aliud bonum gargarisma fiet cum hiera Archigenis & oxymelite. Eligantur uero ex commasticabilibus conuenientia. Et ex eis fiant formæ sicut nuces ex staphideagria & mastiche. Deponunt enim phlegma plurimum. Aliud valens similiter. Accipe sinapis, pyrethri, staphidisagriæ ante. Fiant formæ,

formę sicut diximus cũ mastiche, & administretur. Sal solutiuus, cuius iuuamentũ est magnũ ad paralysim, & torturã, & ęgritudines neruorũ frigidas. Accipe piperis, origani, hasce, sinapis, zinzibe, pyrethri, hyssopi, se. apij, anisi, fœniculi, folij, gariophylorũ, hueg, macis, petroselini, nasturcij, scãmoneę, agarici, turbith: ana drach. i. & ß. salisgẽmę ad pondus oĩum. Teratur & cribelletur & administrentur ex eis vbi oportet: & ẽt supra cibaria. Et quandoq; quadruplicatur in eo hueg. & est vigorosius.

Caputpurgia, & sternutatoria sunt ad hanc ęgritudinẽ vehementis virtutis. Purgant. n. cerebrũ, et conuertũt à parte ægritudinis ad emunctorium cõe. Eligãtur caputpurgia ex eis quæ diximus & dicemus. Filius Zacharię. Modus caputpurgij conferentis ꝓprie mirabiliter ad paralysim, & torturam, & dolorem capitis, & ęgritudines cerebri phlegmaticas. ℞. castorei drach. i. cõdisi, pipis, cyclaminis, & gilbenech, pulpę, colocynthidos, baurach rubei, euphorbij, fellis bouini exiccati: ana ʒ. iij. Fiant ex eis colliria. Et deinde fiãt caputpurgia cũ eis cũ auricula muris aut cũ aqua sampsuci. Gal. quidẽ iam dixit administrationẽ theriacæ, & mithridati ante purgationem & post cõferre: sicut ĩ cap. quod est ante istud dixim⁹. Anacardini quoq; iuuamentũ est ad hoc, in hac causa mirabile, quod diximus. & plura etiã illic scripsimus, quę etiam huc afferãtur. Qñq; etiã datur ex opopanace q̃titas cicerum trium cũ hydromelle, & cõfert. Iuuamentũ quoq; hueg conditi dicimus eẽ mirabile ad ęgritudines neruorum oẽs proprietate sua. Et similiter grana pini. Pipera aũt ẜm oẽm modum administrationis eorũ conferunt mirabiliter. Et similiter assa fœtida bibita proprie & linita diebus singul'. Etiam quidẽ dixim⁹ iuuamentũ castorei magnificari ẜm oẽm modũ administrationis eius. Et similiter vsus capparis. Hermes. Magnificatur iuuamentum vulpis ad paralysim & ęgritudines neruorũ alias. & ꝓprie embrochatio facta ex aqua decoctionis ipsius: & proprie vsq; dum dissoluatur mẽbra eius ĩ ea. Et magnificatur etiam oleum decoctionis ipsius. Et nos scripsimus illud in grabadin medicinarum vniuersalium.

Ioãnicius. Pilulę de opopanace sunt medicina sublimis ad ęgritudines neruorũ: & exiccãt ab eis humiditates viscosas, & mucilaginosas, & conferunt paralysi, torturæ, spasmo humido, & dolori iũcturarũ, et dorsi, & genuum: quarũ permistio est hęc. ℞. aloes drach. x. trochisci alandahal drach. vi. & ß. opopanacis, serapini, ammoniaci, bdelij, hermodactylorũ: ana drach. v. harmel, succi cucumeris asinini: ana drac. ij. & ß. piperis, macropiperis, zinzibe. tapsiæ, myrobalanorũ citrinorũ, belliricorũ, emblicorũ, myrrhę, croci, euphorbij, castorei: añ. drac. i. scãmoneę drach. i. & ß. agarici drach. ij. turbith drach. vij. Gũmi ĩfundãtur in aqua cauliũ aut porrorũ. Cęterę autẽ res ĩfundãtur ĩ expſſionẽ ziniã. Deĩde misce oĩa simul, postq̃ in spẽbus exiccata fuerit expresio ziniã trib⁹ vicib⁹, fiãt pilulæ. Et sit dosis earũ à drach. i. vsq; ad drach. ij. Sunt enim mirabilis virtutis seu iuuamenti, si Deus voluerit.

Ioãnicius. Vnctiones & emplastra rubificãtia qñ exhiberi oportet, in loco originis neruorũ quibus accidit passio, applicãda sunt, vel saltem in parte & latere ortus eorum: & ex vnctionibus ibidẽ administrãdis est oleũ nardinũ et costinũ confortata cũ castoreo, euphorbio, pipe, & pyrethro. Ex emplastris qdẽ est radix lilij. Ipsa. n. est iuuamẽti magni & ꝓprie administrata fricãdo, & cõprimẽdo super locũ, & vngẽdo. & si misceãtur cũ eo grana alrahec, magnificat opatio. Mahemet Arasi. Modus linimẽti conferẽtis paralysi mirabiliter. ℞. cerę citrinæ vnc. ij. olei de narcisso, & olei de lilio: ana drach. v. myrrhę opopanacis: añ. vnc. i. castorei. ʒ. vi. euphorbij. ʒ. iij. Fiat ex eis emplastrum & liniatur in latere altero.

Ioannicius. In fine quidem rei conferunt stuphæ, & balnea sine aquis, & frictiones in eis cum sale solutiuo quę diximus, aut cũ castoreo, & aniso, & dauco: aut cũ ziniã siccata: aut cũ vrtica acuta. Et conferunt etiam aquæ thermarũ post frictionem in balneo sicco: & abstinentia cibi & potus supra balneum. & regimen exiccatiuum quãtum possibile fuerit. Sanabitur. n. si Deus voluerit.

De tortura. Cap. 3.

Tortura quædã est à spasmo, & contrahit superius. quædam à paralysi & mollificatione, & relaxat ad inferius. Et illius cura est cura spasmi quam dicemus. Et hui⁹ cura est vt cura paralysis quã diximus, pręterq̃ ꝙ oportet caputpurgia et gargarismata ante purgationem vitari: cũ fiat post mũdificationẽ cura vera. Verum gargarismata cunctis medicinis ꝓponenda sunt caputpurgijs: cũ sit vtraq; cura vera. Et sit studiũ pręcipue primũ in administratione medicaminũ, & emplastrorũ & linimentorũ, & medicinarum rubificãtium in spondilibus ceruicis. Deinde perueniendũ est ad mandibulam, & ad partes faciei: & hoc est studium secũdum. Ad cauteria aũt approximandum est, qñ iam omnia non contulisse experieris. Et hoc erit studium vltimum. Primum autem studium perficitur cum administratione emplastrorum, & linimentorum in spondilibus ceruicis, vnde nerui faciei ortum habent & musculi, ex eis quę diximus ĩ cap. quod est ante istud, & ex eis quæ dicemus. Secundum aũt studium perficitur nunc cum rebus extra, nunc cũ rebus ĩtus. Res aũt quę extra administrãdæ sunt, sunt linimẽta & emplastrationes, & embrochationes, & euaporationes, et ablutiones, et calefactoria & ex eis quas diximus & dicemus. Res vero quæ intra sunt administrandæ: sunt quædam commasticabilia: sicut formæ factæ ex hueg & nuce muscata: & alijs quæ dicemus. Et sicut cõmasticatio nucis muscatæ & retẽtio eius in ore ex parte passionis continuę, integrę aut commasticatę, & retẽtio castorei ex parte passionis & sub lingua. Et administratio frictionis in parte interiori mandibulæ, cum anacardio, aut theriaca, aut mithridato. & exhibitio diamusci dulcis, & amari: & frictio gĩgiuarum cum sale solutiuo, quę diximus, aut cũ sale, & nuce muscata, & hueg. & eorum partes ęquales: aut cum anacardino, et nuce muscata & alijs. Tertium aũt studium perficitur cum administratione vẽtosarum super ceruicem, & appositione medicaminis rubificatiui, & cauterizatione facta post aurẽ ex parte ęgritudinis, & post istam si nõ contulerit, cauteria duo fiãt ĩ spõdylibus: vnũ hinc, & aliud inde. Et qñq; fiunt duo hinc, & duo inde ẜm distantiam spondylium. Et quandoq; tria quoniam sanant, si Deus voluerit. Sabor filius Girges. Confectio medicaminis experti ad torturam, quod masticatur et expellit phlegma plurimũ, & cõfert proprietate: & rectificat malitiam neruorũ, & sanat cum celeritate. Cuius permixtio. ℞. nucis muscatæ, pyrethri, hueg recẽtis, thuris: ana partes ęquales. Cõfice cum chesmes. Et fiant formæ sicut nuces: & cõmasticentur ex parte læsa: & teneantur diu in ea. & fricet cum ea patiens digitis suis partes mandibulę, & gingiuas & dentes partis ĩfirmæ. Si aũt fortius masticabile facere volueris, misce cũ prędictis anacardi partem. i. & est mirabile. Filius Zachariæ. Accipe nucẽ muscatam integram non habentem contaminationẽ, aut marciditatem: & lini super eam ex anacardino quod dixim⁹. Et teneat patiẽs in ore in parte læsa per horas. ij. vel. iij. Deinde cõmasticet eam, & teneat cõmasticatum eius in parte illa, & hoc faciat bis in die qm̃ sanat, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Cõfectio caputpurgij ad paralysim & torturam experta. ℞. pyrethri, condisi, oleandri exiccati supra fumũ: ana drach. ij. origani, carui, aristol'. lõgę: ana drach. ß. carpobalsami drach. i. Terantur, & puluerizentur, & sufffletur ex eis in nasum. Aliud eiusdem mirabile. Reci. castorei, pulpæ colocynthidos, piperis albi, & condisi:

ana fac pilulas cũ aqua sampsuci. Deinde fac caputpurgium ex eis cum succo auriculę muris. verax & expertũ. Gabriel. Caputpurgium ad torturam bonum. Recip. castorei, condisi, nigellæ infusę in aceto et exiccatę ante. Distempera cũ succo cucumeris asinini. Deinde dimitte siccari: & iterum distempera cum expressione arthanitę: iterum dimitte siccari. & iterum distempera cum succo auriculæ muris & fac similiter. Vltimo vero distempera cũ succo sampsuci & fac sief: et frica ex eo super cutẽ cum succo auriculę muris aut sampsuci. & distilla ĩ nasum, & sugat vehementer. est. n. expertum gloriosum. Democritus. Caputpurgium sanans cum celeritate. Accipe opopanacem. vltima cõtritione teratur cum oleo cucumeris asinini, & expressione auriculæ muris vsquedũ fiat sicut mel currens, et conseruetur in vase vitreo. deinde distemperetur modicũ ex eo cum succo sampsuci, & distilletur in nares. sanat. n. celeriter & est expertum. Aliud. Fel perdicis, aut gruis cũ aqua auriculę muris, aut sampsuci distillatum in nares sanat celeriter, & est expertum. Gargarismata fiant cũ aliqua ex hieris magnis, & aceto squillitico & aqua decoctionis hasce & origani: & est expertum bonum. Filius Serapionis. Gargarisma bonum. Reci. sinapis, staphidis agrię, zinzibe. pyrethri, macropiperis. decoque in aqua, & cum hiera fiat gargarisma. Aliud. Recipe calamẽthum campestre, hasce. fac ex eis similiter. Euaporatorium. Recipe chamęmeli, ziniã, foliorum saluiæ, lelengi, stœchados, sampsuci: ana lib. ß. decoque in aqua & euaporet ex ea locus: & deinde abluatur. & post hoc emplastrum fiat ex fæce calida. est enim expertum. Hermes præcipit euaporatorium fieri quo posteriores vsi sunt, & inuentum est esse iuuamenti sublimis: & proprie quando euaporatur eo pars capitis posterior, & collum, & spondylia, & ceruix, & mandibula, & tempora, & frons: deinde lauatur ex eo comprimendo: & fit emplastrum ex fęce. & modus operationis eius est. Accipe ziniam, lelengi, hasce, calamenthi, stœchados, foliorum saluiæ: ana vnc. ij. aceti albi boni duplum ponderis omnium: decoque vsque ad medium eius: deinde vaporentur ea loca sicut diximus: & abluantur & emplastrentur. Inquit Hermes. Profundatur virtus euaporatorij huius, & submergit ĩ profundum corporis, & incidit, & resoluit humores grossos & viscosos: & nos etiã experti sumus illud: & inuenimus mirabile & proprie ad torturam, & paralysim, & spasmum. Filius Serapionis. Euaporatorium conferens torturæ, & paralysi. Accipe origani, hasce, stœchados, pyrethri, foliorum lauri, sinapis, chamæmeli, meliloti, sampsuci, marmacur, marrubij: ana. decoquatur in aqua, & euaporetur locus, est enim expertum: deinde inũgatur locus oleo costino, aut oleo balsami, aut oleo de been: euaporatio autem facta: & similiter ablutio faciei ex aceto & aqua decoctionis sinapis est mirabilis. Ex vnguentis autem & oleis, et linimentis elige in his, quæ pręcesserunt capitulis, & afferantur ad locum hunc & ex alijs similiter: & medicinę quidem rubificantes dictæ sunt: & ex eis est sinapismum, & vnguentum altarahel dictum in antidotario.

De spasmo. Cap. 4.

SPasmus alius fit à pũctura. Inquit Galenus, puncturam nerui & chordarum sequitur spasmus & proprie cum non respirat punctura. Efficitur enim venenosum rheumatizatum eius, aut putridum: & venenosum quidem propter continuitatem rapitur ad cerebrum, & facit epilepsiam, aut spasmum. Putridum vero apostema in loco puncturæ generat: quare puncturam aperiri præcipit. immo scindi & apponi attractiuũ subtilis substantiæ, vt rheumatizationis fiat expurgatio, & resolutio. Hoc autem in loco suo trademus sufficientius, si Deus voluerit. Et si sit spasmus ab humiditate, cura eius est, cura paralysis, & proprie cum euacuationibus, E & clysteribus acutis, & balneis aquarum thermarum: & balneo sicco in fine rei, & linimentis, & quæ diximus. Immo totum regimen commune & proprium quod diximus ibi. Inquit Hippo. Febris supra spasmum humidum curat eum. Spasmus supra febrem interimit. Quapropter eligantur ex prouocantibus febrem conuenientiora, qualia sunt castoreum, & assa fœtida: quibus permisceatur mellis duplum eorum. Et sit dosis sicut auellana. Spasmum enim resoluunt & febrem inducunt. Idem facit opopanacum & castoreum cum aqua mellis. idem facit oleum de cherua cum assa. Ex compositis est anacardinum: ipsum enim inducit febrem, & spasmum curat. Theriaca quoque & mithridatum sunt ex medicinis solennibus ad spasmum. Sal quoque calefactus, & positus in locis originis neruorum spasmum resoluit. Fit etiã spasmus à frigiditate, & cura eius est sicut hic proxime diximus. Et fit quandoque à siccitate, & hoc accidit post febrem, aut post fluxum superfluẽtem: & est prauus, vix F recipiens curam. Tamen pro posse curamus administrãdo regimen secundum omnem modum humectatiuum & lenitiuũ, qualia sunt proprie balnea ex aquis dulcibus, aut ex lacte, aut ex aquis, in quibus cocta sunt humectantia: sicut hordeum, violæ, & capita, & pedes agnorum, hædorum, & arietum pinguium. Et quandoq; fiunt ex huiusmodi eis clysteria, & conferunt vehemẽter. & propinentur eis sorbitiones humidæ & pingues. & sint cibi eorum aqua carnis. & quod currit secundum semitam sorbilium: & lac mulsum recenter: & oleum amygdalarum cum zuccaro: & similiter regimen omne lenitiuum est vtile eis. Filius Serapionis. decoctio conferens spasmo humido, & est ei impressio fortis. Accipe calamenthi, hasce: ana. ℥. ß. hueg. ℥. i. & ß. carpobalsami, squinanti: ana. ℥. iij. stœchados. ℥. vij. zinziberis, seminis apij, fœniculi, petroselini, costi: ana. ℥. ij. emblicorum, belliricorum: ana. ℥. iij. coquantur in lib. iij. aquæ vsque ad. ij. Et da ex eo omni die. ℥. ij. cum oleo de piperibus, aut oleo G de cherua. & sit dosis eius à. ℥. i. vsque ad. ij. sanat enim, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Cerotum de euphorbio magni & sublimis iuuamenti est ad spasmum frigidum & humidum & alias neruorum ægritudines ab eadem causa. Cuius permistio. Reci. olei de cinnamomo, aut olei antiqui lib. i. cerę citrinæ. ℥. ij. euphorbij boni & & recentis. ℥. i. vngatur spasmatus locus. Est enim mirabile, si Deus voluerit. Rufus. Decoctio ad spasmum conferens mirabiliter, & ad omnes neruorum ægritudines à frigida causa, & humida. Recipe hueg recẽtis. ℥. ij. decoque lib. i. vsque ad lib. ß. & da ex ea omni die. ℥. i. cũ chirat. i. assæ fœtidæ: aut cũ castorei granis. iij. Est enim expertum. Rufus. Hydromel conferens similiter. Accipe hueg. ℥. iij. & decoque in lib. aquæ. ij. vsque ad lib. ij. & proijce super eam mellis puri. ℥. iij. deinde cola in colatorio denso, & continue bibat ex eo. est enim medicamen bonum. Galenus. expertum est de oleo vulpis ad spasmum, & alias ægritudines neruorum, & dolores H iuncturarum, & descesione in tina: & in decoctione eius. Phylagrius. Cerotum conferens spasmo & ægritudinibus neruorum expertum. Recipe ceræ citrinæ. ℥. ij. olei irini, olei costini, olei de been, & olei de cinnamomo: ana ℥. iij. styracis liquidæ. ℥. i. euphorbij aure. iij. castorei aure. ij. hyssopi humidę vnc. i. adipis vulpis vnc. tres. vnge ex eo super locum: expertum est enim. Archigenes. Cerotum omnibus ægritudinibus frigidis & humidis neruorum conferens, & doloribus iuncturarum, & est forte. Recipe olei cucumeris asinini lib. vnam, olei rutacei, olei de cinnamomo, olei costini: ana vnc. ij. ceræ citrinæ, vnc. tres, euphorbij, pyrethri, castorei, piperis: ana drach. vij. zinziberis, drach. v. assæ fœtidæ, bdellij: ana ℥. ß. galbani, drach. iij. conficitur autem sic. Assa & bdellium, & galbanũ dissoluant in aceto forti: cera quoq; & oleum,

oleum,& euphorbium dissoluantur in igne,& permisce cum eis succi cucumeris asinini lib.ß.& bulliant ad succi consumptionem. deinde misce cum eis gummas dissolutas. Vltimo vero de puluere aliorum cum eis permisce conferendo,& vtere, quoniam est expertum verax.

De tremore. Cap. 5.

TRemor ægritudo neruorum,& lacertorum est, & curatur cum eis quę diximus. Et confert ei frictio. & sepelitur in arena, aut cinere calido, & accubitus in furno calido quantum possit pati & linimenta calida. Filius Zachariæ. Confectio pilularum conferentium tremori, proprie mirabiliter. Recipe castorei, pyrethri, casiæ: ana drach.ij. serapini, pulpæ colocynthidos.ana drach.iiij. hieræ picræ drach.v.dosis earum est à drach.i.ß.vsque ad.ij.&.ß. Idem. confectio ad tremorem experta. Recipe myrobalanorum nigrorũ, drach. xxx.sauinę, drach.x.olibani, drach.vij.cyperi, huegę: ana drach.v.cõfice cum chesmes,& fiant formę sicut nuces. da drach.i.vel.ij.sanat, si Deus voluerit.

De stupore. Cap. 6.

STupor sicut cætera quę diximus curatur, & si est à percussione, aut vulnere non curatur. Et si sit à repletione sanguinea curatur cum phlebotomia venæ quę magis deseruit membro stupido, & si sanguis exuberat ĩ toto, basilicam phlebotoma, deinde cephalicam, deinde illam, quę familiaris est illi membro. Et quãdoq; fit ab humore crudo,& frigido,& curatur sicut paralysis ab eadem causa. Et quandoq; fit propter compressionem supra membrum,& cura huius est extensio & exercitatio illius membri.

De catarrho. Cap. 7.

CAtarrhus est descẽsus humorum à capite ad membra inferiora, cuius genera vt dicit Galenus in lib. misso ad Glauconem, sunt tria, scilicet coryza, branchos,& tussis. Catarrhus vero dictus est à fluore. Gręci enim fluorem catarrhum vocauerunt. Coryza ab ossibus narium nomen accipit. Est enim cum grauedine atque constrictione narium cum tenui fluore oris atque grosso cum sternutationibus assiduis,& odoratu difficili,& oculorum lachrymatione. Branchos vero dicitur à pręfocatione faucium,& voce obscura,& sternutatione assidua,& transglutiendi difficultate. Catarrhus autem in viscera distillans percutiens stomachum tussim vel nauseam prouocat. Si vero in pulmonem venerit tussim creat com spumosis sputationibus aliquibus cum raucedine. Quod si patiens sanguinem expuerit ad phthisim venit & tabidus morietur,& consumptus:& notandum quòd catarrhus est genus ad tres supradictas ægritudines,& non est species ægritudinis per se.

De cura catarrhi. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis duplici regimine indiget communi, scilicet & proprio. Commune autem est sex res. Prima ponit studium in vita patientis obseruandum. Secunda adæquat materiam. Tertia abscindit eam vel saltem diminuit. Quarta diuertit à parte timorosa partem communem. Quinta abscindit fluxũ eius. Sexta corrigit accidentia. Primam autem rem complent diminutio ciborum & potuum, & prohibitio vini omnino, repletionis, & vitatio nauseæ, & cauere ab austro,& borea quantum possibile fuerit. Auster enim rarum facit & replet capita. Boreas vero constringit & exprimit. & nocet somnus, & potus supra repletionem, & multitudo somni: immo qualiscunque sit somnus in die,& sit parcitas eius in nocte. & non iaceat supinus, & alleuetur cœna: immo prohibeatur si possibile est. Et iniungatur quies: quoniam est res magna maturans ipsum. Et prohibeatur à fumo,& ventis,& radijs Solis, & Lunæ, quantum possibile fuerit,& magis Lunæ:& pro-

A prie est quando est ingressus eorum per fenestram. Et vitet vaporosa & replentia caput, & rarefacientia ipsum. & vitet potum aquæ frigidæ. Et dicitur, quòd potus aquæ calidæ maturat catarrhos. Et similiter introitus ad sudandum in balneo. Secundam autem rem complent administrationes inspissantium, & infrigidantium in acuto & calido. Et subtiliantium diuidentium in grosso & viscoso. Et eligantur ex infrigidantibus raro infrigidantia actu. & si non competunt, non eleuentur in gradu multæ infrigidationis. Et deliguntur secundum plurimum, quæ infrigidant potentia & non multum eleuata: qualia sunt balnea aquæ dulcis in ieiunio, & administratio embrocharum ex hordeo, & violis, & papauere, & chamæmelo: & effusio aquæ calidæ super caput, & super extrema, & testiculos: & inunctiones factæ super ea, & super ventrem & sumẽ cum oleo violato, aut chamęmelino, aut oleo de papauere, si adsunt vigiliæ. Et olfacere camphoram, & aquam rosatam, & alia quæ diximus in soda calida. Et confert potus aquæ hordei, & syrupus de papauere, & violæ conditæ cum aqua hordei,

In calido & acuto.

B & suctio cum naribus olei violati, olfacere camphoram. Et cibi eorum sint sorbitiones factæ ex fabis, & ex tritico, & hordeo, & papauere albo, & oleo amygdalino dulci, & amylo cum lacte, si non est febris. Inspissantia autem necessaria sunt, vt subtile acutum, quod descendit ad guttur ingrossetur, & non descendat ad profundum: immo facilius adunatum excreetur. Et ex hoc facientibus est dragagãthum, et electarium eius, & mucilago, psillij, & semina cydoniorum, & aqua iuiubarum, et sebesten, et syrupus eorũ, lohoc ipsorum, et lohoc de papauere. Ex subtiliantibus autem et diuisiuis eligantur, quæ proprietate virtutis ad hæc congrua cognoueris, qualia sunt calefactoria capitis cum sale et milio, aut cum pannis calefactis, et cum alijs, quæ in soda frigida diximus. et confert introitus balnei præterquam si lauetur caput. Super extrema autem projciat aquam calidam plurimum et inungat ea et testiculos et sumen cum oleo sambucino, aut anethino, aut chamæmelino, aut sampsucino, aut rutaceo, aut oleo de been, aut laurino, aut de lilio, et distillet ex eis in aures, et nares cum lana, et proprie ca-

Cibus.

Inspissãtia.

C lefactis. Etiam cõfert eis inclinatio super vaporem aquæ vbi chamæmelum, melilotum, sampsucus, et anethum cocta fuerint. Caput vero eorum et frons epithemetur cum costa, spica, myrrha, et pauco castoreo, et similibus cum oleo rosato mistis. In fine autem rei confert introitus balnei et lauari in eo, et olfactus redolentium calidorum, sicut est muschus, et ambra, et alia quæ diximus in soda frigida. et sint eorum cibi pulmenta ex frumento, aut furfure cum melle, aut sorbitiones ficuum siccarum, et farinæ cicerum cum pulegio et fœnugræco, et aqua cicerum et similia. Tertiam autem rem complent phlebotomia, et solutio ventris, et administratio clysterium et collyriorum. et lenificationes omnes omni hora proprie cum clysteribus, et enęmatibus saltem trahentibus superfluitates. Phlebotomia autem in hac ægritudine in

D tribus casibus solum necessaria est. Primus casus est, si catarrhus sit calidus in calido corpore abũdante, in quo sit oculorum rubedo et venarum plenitudo. Secundus si catarrhus sit calidus declinãs ad oculos valde, aut qualiscunq; sit: aut terminetur in faucibus, aut pulmone, aut costis, aut diaphragmate, et figatur in eis ad collectionẽ. Tertius est, si catarrhus accidat cum febre. In his autem solum casibus phlebotomiam catarrho vtilem inuenimus. Solutionem fieri oportet in calida materia cum violis cõditis, et aqua hordei cum aqua fructuum quam dicemus. In frigida vero cum pilulis cochijs, et hiera picra cum aqua passularum, et hiera diacolocynthidos, et similibus. Quartam autem rem complent gargarismata, et caputpurgia, et frictiones extremitatum, et vẽtosæ

Phlebotomia ĩ trib9 tantũ casibus conuenit.

et similia. Interdum enim materiam in faucibus figi timemus, aut ne ad partes fluat nobiles, & tunc si eam ad nares conuertimus, et proprie cum caputpurgijs, et sternutatorijs, suffumigationibus, et odoramentis aperientibus nares, et deoppilantibus colatorium, erit operatio dignior. Hoc enim est quod Galenus pręcipit. Nisi forte agitationẽ timeas in materia, quæ multoties fluit dirupta propter inquietationem et agitationem. Et quidem sternutatio suspecta est in principio: quoniam materia quiete indiget vt maturetur. Etenim agitatio multiplicat, et dilatat materiam, et facit eam consequi motus laboriosos et vehementes. At vero post catarrhi maturationem est eius iuuamentum sublime mundificans radicem. Et adhuc quidem iuuatius est post corporis mundificationem communem et propriam. Gargarismata quoque necessaria sunt, sed prohibentur interdum. Et inuenitur eorum iuuamentum in tribus competere casibus. Primus scilicet ad catarrhũ calidum et acutum, cum rebus ingrossantibus et coadunãtibus ipsum, vt prohibeatur descensus eius ad profundum, et fiat facilis ad expellendum et excreandum quod propter acumen et subtilitatem aggregari non poterat. Secundus ad catarrhum cuius materia est multæ viscositatis et spissitudinis, et quęrimus subtilitatem ipsius et diuisionem vt facilius expellatur. Tertius quando timemus materiã figi in faucibus et quærimus abstersionẽ et mundificationẽ. At vero in quatuor casib⁹ gargarismata administrare suspectum est. Primus est timor et suspitio catarrhi ad pectus et pulmonem fluere consueti. Secundus est si catarrhus de genere acutorum fuerit et subtilium et mordicantium. Tertius est in præfocationibus quę fiunt subito. Quartus, si catarrhus est vehementis multitudinis. In his quidem casibus gargarismata agitant materias et conuertunt eas ad vias pectoris et pulmonis, et faucium, et eas multiplicant. Amplius tamen gargarismata secundum vnum quinque modorum fiunt. Aliud enim sistit fluxum, aut stringit. Aliud partem nobilem per ignobilem expurgat. Aliud abstergit quod fluxit aliud alterat quod fluit. Aliud vero est quod aggregat duas intentiones, vel plures ex his quæ diximus. Exemplum vero primi est administratio narcoticorum in ęgritudinibus cerebri. Exemplum secundi est administratio diacodion, aut diamoron cum decoctione rosarũ, & balaustiæ, & talium. Exemplum tertij est administratio generum salis, & incisiuorum, & similium. Exemplum quarti est administratio camphoræ ad calidum, & myrrhę ad frigidum. Exemplum quinti est aggregatio intentionum. Extremitatum autem frictiones, & ventosationes in eis ad hoc multum conferunt. Exercitatio autem & motio partium inferiorum est iuuatiua valde. Ex maxime autem diuertentibus materiam catarrhi est vt radatur caput in parte commissurę coronalis, & vocatur zubendeg, idest continuatio capitis. & fricetur super illam vehementer cum cępe acuto, aut cum squilla, aut cum panno aspero. Deinde ponatur super ipsam medicamen rubificatiuũ, vsque dum fiat vesicatio. Deinde aperiantur vesicæ. & ponatur quod fluere facit: deinde iteretur & iteretur vsque dum appareat sanitas. Quod si hoc non contulerit, cauterizetur in eodem loco, & dimittatur tempore extenso, & sit locus cauterizationis vbi terminatur maior digitus, postquam radicem manus in extremo narium posuerit. Quintam vero rem complent catarrhi fluxum abscindentia. Et sunt ex stolidis qui ante digestionem ipsius & mundificationem communem administrant huiusmodi: imo in medio agitationis quandoque, & est causa cumulationis, & multiplicationis ipsius. deinde diruptionis vehementis. Sit ergo studium erga hæc post corporis mundificationem, & post sedationem agitationis vehementis, vt abscindatur residuum

De sternutatione.

In trib⁹ casibus gargarismata iuuant.

2.

3.

In. 4. casib⁹ gargari. suspecta sũt.

E fluxus ipsius. Et fortassis in aliquibus casibus cogimur in principio facere illud proprie. Aut quia timemus ne repat in profundum, aut in partes nobiles, aut ne nobilium, & necessariarum operationum fiat destructio ilico, sicut est catarrhus pręfocatiuus subito. & fortassis regimen diuersiuum viæ eius est hoc nobilius & securius. Immo regimen abscisiuum quod diximus est regimen dubium, & illud ideo quoniam possibile est vt dirumpat, deinde fluxu diruptiori quam prius & timoroso: & regimen diuersiuum, licet dilatet materiam & multiplicet, tamen conuertit multiplicatam ad partem communem non timorosam. Sedationem autem cursus facientia alia sunt gargarismata, alia suffumigationes, alia quæ retinentur in ore, alia quæ odorantur, alia quæ deglutiuntur, alia quę lambuntur. Ex gargarismatibus autem ad catarrhum calidum sunt aqua rosata cum modico camphoræ, aut aqua lentium & rosarum & balaustiarum, & aqua coriadri & rosarum, aut aqua corticum papaueris & rosarum. F Ad frigidum vero gargarisma fiat cum vino decoctionis myrrhæ, aut olibani, aut sandarachę, aut talium. Ex suffumigationibus vero ad calidum sunt semen lini infusum in aceto & torrefactum. Deinde fiat suffumigatio cum eo, aut ex hordeo et aceto, aut ex furfure & aceto. Sandaracha vero cum aceto est iuuamenti sublimis. Et vapor aceti super lapidem molarem ignitũ: et similiter vapor camphorę cũ furfure et aceto, aut cum hordeo fracto & aceto, aut ex camphora sola puluerizata super vase uitreo posito super prunas, pręterquam descendit vapor eius ad pectus & pulmonem: immo respiretur & emulgeatur per nares. Fabæ quoque & hordeum infusa in aceto similiter conferunt. & similiter fit de panno lini infuso in aceto. Ad frigidum vero suffumigia conferentia sunt quę fiunt ex styrace sicca, & olibano, & xyloaloe, & sandaracha mistis vel diuisis. Nigellæ quoque torrefactæ tritæ, & ligatæ in panno lini, attractio naribus odoris eius aut suffumigatio facta ex ea est mirabilis. G Costi etiam & nigellę suffumigium est, & expertum. Dixit filius Zachariæ. Fiant formæ sicut auellanæ ex olibano, & etiam styrace liquida, costo, & sandaracha: ana partib⁹ ęqualibus, & fiat suffumigatio ex vna earũ, & recipiatur fumus per traiectorium. abscindit enim fluxum eius. Dixit Ebengezar. Addatur eis ex xyloaloe pars vna, & permutatio fiat à styrace liquida ad styracem siccam. Ex eis etiam quæ retinentur in ore. Ad calidum quidem sunt species de iacur, & quandoque commasticatur coriandrum, & retinetur etiam masticatum eius in ore & confert. Et quandoque retinetur in ore camphorę modicum. Ad frigidum vero confert olibanum & myrrha. Retenta enim in ore abscindunt fluxum. Etiam verificatum est, quod spica retenta inter dentes est iuuamenti sublimis. Filius Zacharię. Confectio formarum similium lupinis quę tenentur in ore & sistunt catarrhũ. ℞. olibani partem vnam, myrrhę, croci, spice, storacis: ana partem. ʒ. opij, partis vnius tertiam. Fiant ex eis pilulę. & teneatur ex eis vna in ore pręterquam deglutiatur saliua eius. H Expertum est spicam solam in ore teneri per noctem, aut per diem & noctem sedare catarrhum. Ex odoribus vero ad calidum sunt modi formarum de libro Sabor Regis Medorum. Sistunt enim catarrhum calidum & odorantur in febre adurente, & syncopali & pestilẽtiali. ℞. fausel, sandali rubei & albi: ana partes ęquales, & rosarũ partes. ij. &. ʒ. sandali macaziri partes. iij. camphorę partem. ʒ. boli armeni partes. vij. Oĩa pręter camphoram terantur sicut alcohol, & agitentur conterendo cum aqua rosata per hebdomadam vnam. deinde misceatur cũ eis camphora. & fiant inde sicut poma cũ glutino gũmi arabici, & aqua ros. & odorentur. Cõseruantur aũt ne tollatur eorũ virtus in vase vitreo in loco recẽti, & liniatur sæpe cum aqua rosarũ permistionis cãphoræ, & sandali

Ga[rgarismata ad ca]lido.

In fr[igido]

Suf[fumi]gia in

In fri[gido]

Mirab[ile] de spica

& sandali macaziri. Ad frigidum vero fiant poma inuentione eiusdem. ℞. styracis calamitæ partes. v. olibani, masticheѕ: ana partes. iiij. sandarachę tantũdem, costi, spicæ: ana partes. ij. ambræ partem. i. bucur. ligni aloes: ana partes. iiij. musci partem. ß. Fiant ex eis poma & administrentur. sunt enim experta. Confectio alia pomorũ ex inuentione nostra. ℞. bucur. seuden: ana partes. viij. ligni aloes boni, & electi partes. vij. ambræ bonæ partes ij. galliæ muscatę partes. vi. musci partem. ß. Fiant ex eis poma cum glutino dragaganthi & administretur. Sunt enim nobilia, & experta: & cerebrum, & cor confortant. Res autem quę lambuntur, & deglutiuntur ad calidum quidem sunt spẽs de iacur, & aqua coriandri, & syrupus de papauere & similia. Filius Zachariæ. Confectio pilularum, quę tenẽtur in ore: & sistunt catarrhum calidũ. ℞. amyli, dragagãthi, amygdalarum dulcium, fabarum excorticatarum, papaueris albi, & corticum eius, gũmi arabici, boli armeni: ana. Cõfice cum mucilagine psillij, & cydoniorum: & fiant sicut lupini, & teneantur in ore: sunt enim expertæ. Ad frigidum vero conferunt thus, & myrrha. Ista enim deglutita sistunt catarrhum. Confectio alia pilularum de libro filij Zacharię. de quibus sumuntur omni nocte à. iij. vsq; ad. v. & sistũt catarrhum. Quarum permistio. ℞. thuris masculi partẽ. i. myrrhæ, opij, croci, hyoscyami: ana partes. i. tertiã, succi liquiritię partem. i. Fiant pilulę, & dentur sicut diximus. Cõfectio alia pilularum conferentium ad omnes rheumaticas passiones & sunt de li. Alexandri Medi. Quarum hæc est ꝑmistio. ℞. myrrhæ. ʒ. iij. thuris masculi. ʒ. ij. &. ß. opij, hyoscyami, radicum alcalcachar siccæ: ana. ʒ. ij. Confice cum succo alcazaber humidæ, da ex eis à tribus vsq; ad v. in sero: sunt enim mirabiles. Sextam vero & vltimã rem complent correctio particularium accidentiũ, quorum catarrhus causa est. & hoc est regimen proprium, sicut correctio proprie ægritudinum catarrhalium oculorum, & narium, & aurium, & glandularum, & vuę, et gulæ, & duarum amygdalarum, & pectoris, & pulmonis, et aliarum partium quas catarrhus offendit. Et nos de omnibus in proprijs loquemur capitulis, si Deus voluerit. Et primo dicemus de ęgritudinibus oculorum.

SVMMA V. *de ægritudinibus oculorum. Cap. I.*



Ermo noster erit deinceps de curis ęgritudinum oculorum. Sunt autem oculorum curæ secundum vnum trium modorum. Alia enim est conseruatiua sanitatis eorum. Alia curatiua ęgritudinum ipsorum. Alia vero pręseruatiua ab ęgritudinibus futuris in ipsis. Et prima quidem fit fm̃ alterũ quinq; modorum. Aut enim conseruat superficiem oculi in tersione decenti et naturali. Aut conseruat oculum in sua propria temperantia, et ęqualitate. Aut conseruat organizationem ipsius in coęqualitate eius. Aut conseruat continuitatem et positionem naturalem partiũ eius. Aut conseruat spiritum visibilem in sua propria illustratione. Et quidem primam rem complent medicinę abstersiuę habentes mediocritatem et temperiem in tersione sua sicut proprie succus fœniculi, et collyrium ex eo, et succus memithæ, et herba adhil proprie, aut res teneram reddentes superficiem eorũ: qualis est teneritas oculi corporis puerilis: et proprie nitẽtis in simplicitate sua: quorum rememoremur post, et super his tueri ab eis quæ læsionem oculis præpediunt: qualia sunt fumus et puluis, et flatus asperorum ventorum, et inæqualitas aeris: et aspectus rei variantis ipsos, et omnis res faciens senescere oculum, sicut coitus et labor plurimus, et fletus vincens mensuram, et ebrietas, et somnus plurimus, et vigiliæ plurimæ: et somnus supra repletionem et ꝓprie ex cibis, et potibus, et vapores turbidos generantibus, sicut sunt proprie caules, porri, acrimonia salsa, fabæ, lentes, et vniuersaliter omnia turbulentum generantia sanguinem. Secundam vero rem complent medicinę quæ alterando custodiunt sanitatem oculi, aut scilicet calefaciendo, aut infrigidando, aut humectando, aut desiccando. Tertiam rem complent medicinæ confortantes sanitatem eius in plasmate, et forma creaturæ ipsius. Et hunc canonem ingrediuntur medicinę confortantes lenificationem, aut asperitatem et perforationem, et cõcauitatem partiũ eius, sicut oportet ex eis quæ dicemus vbi oportet. Quartam rem complent medicinæ custodientes sanitatem eorum, et concauitatem ipsorum, et prohibentes resolutionem fieri partium continuarum in ipsis quarum rememoremur, si Deus voluerit. Quintam rem complent medicinæ reparantes spiritum visibilem, et illuminantes: et irradiantes ipsum quarum rememoremur similiter. Democritus. Fœniculus oculum abstergit: visum clarificat secundum omnem modum administrationis eius. Et serpentes et reptilia diu degentia in cauernis approximant huic plantæ: et vtuntur ea in comestione et frictione super oculos suos, postquam egrediuntur cauernas et vigoratur visus eorum. Fit autem collyrium ex succo eius hoc modo. Accipe succi fœniculi depurati post residẽtiam eius, et facilem decoctionem ipsius in vase ęneo cum numis auri puri, et sufficientem decolationem, partem vnã, mellis puri et clari partis vnius tertiam. Bulliant iterum ebullitione vna, et colentur, et ponantur in ampulla vitrei, et suspendatur in Sole, et permutetur de vase in vas abijciendo semper hypostasim eius: deinde fiat ex eo collyrium: et distilletur cum radio in oculum. Est enim expertum ad custodiendam sanitatem eius: abstergit enim oculum, et clarificat visum. Et quandoq; depuratur in Sole: præterquam decoquatur in igne: et est similiter expertum. Et sunt ex hominibus qui admiscent ex felle galli partis. i. xx. Aristoteles instruens Alexandrum regem inquit. Frequentationes pectinis super caput vapores visum impedientes euertunt ad cutem, ne visui obsint. Item inquit. Aspectus rerum viridium in loco multæ temperiei visum corroborat. Item dixit aspicere speculum tersum directum, & diu ĩtueri super ipsum, visum corroborat, et oculi defatigationem remouet. Item iniunxit post oculi defatigationem ingredi domum obscuram nõ multæ tenebrositatis: et intueri per fenestras, in quibus sit aliquod parum viride: vel intueri aquam viridem, et submergere oculos in ipsa. Item dixit exercitatio legendi literas mediocres visum corroborat, et oculorum sanitatem custodit. Dioscorides dixit ꝙ comedere carnes auium quæ de rapina viuunt, visum corroborat: et similiter sorbitiones iurium earum. et asseruit etiam ꝙ plures post ipsum experti sunt, ꝙ ius serpentum, et caro ipsorum confortant visum. Et dixit ꝙ succus armel, et fœniculi, et vinũ, et mel simul cocta et depurata: deinde mista cum felle alcubugi, aut gallinę oculi sanitatem custodiunt, et visui addunt. Sabor. Nux muscata nutrita cum melle visus sanitatem custodit, et proprie sumpta ex eis vna mane quolibet in ieiunio. Chebuli quoq; conditi similiter faciunt. Idem. collyrium mirabile in abstersione oculorũ et corroboratione visus: et fit in tempore veris. Accipe foliorum rosarum completarum, foliorum rutæ, foliorum fœniculi, foliorum herbę adhil, foliorũ chelidoniæ: ana partes æquales. Trahatur aqua eorum per sublimationẽ in alembico, sicut est operatio aquę rosatæ, et conseruetur in vase æneo: est enim collyrium pretiosum. Mahemet filius Zachariæ Arasi. Collyrium de succo granatorum abstersiuum oculorum, et confortatiuum visus expertum. Accipe succi granatorum dulcium, et acetosorum: ana lib. i. ponantur in ampulla vitrea, et stringatur orificium eius, et ponatur in Sole per menses duos: ita quòd quolibet mense recipiatur clarum eius et abijciatur fæx quę subsidet. Deinde ad omnem lib. istius succi

De fœniculo.

Remedia Aristot.

Collyriũ facile & ꝓciosum.

succi ponatur puluis iste. Recipe aloes, radicum chelidoniæ, salis ammoniaci, piperis longi: ana drach. i. Terantur sicut alcohol, & misceantur in medicamine: & iterum exponatur Soli & quanto plus antiquatur tanto sublimior est eius operatio. Fœniculus, verbena, rosa, chelidonia, ruta, ex his fit aqua quæ lumina reddit acuta. Galenus. Comestio carnium tyrorum preparatorum secundum doctrinam qua recipiuntur in theriaca conseruat sanitatem visus, & est ad hoc vltimum. Frequentare potum aceti squillitici ad hoc est multum laudabile. Tryphera magna, & tryphera minor ad hoc est laudabilis: & proprie minor cum quarta ponderis sui de puluere herbæ adhil. Tryphera persica quam diximus in antidotario, & electarium algariph, & pilulæ cochiæ, & pilulæ lucis, & pilulæ sabor quas diximus in canone: & hiera nostra, & theodoricon ad hoc conferunt. Humain. Confectio electuarij sublimis conferentis ad sanitatem oculorum & confortantis spiritum visibilem in claritate sua. Reci. herbæ adhil vnc. ij. seminis fœniculi drach. v. macis, cubebæ, cinnamomi, piperis longi, gariophyllorum: ana drach. i. Puluerizentur & cribellentur: & accipe mellis despumati lib. i. succi fœniculi cocti & depurati vnc. i. succi rutæ similiter cocti vnc. ß. succi chelidoniæ similiter cocti vnc. ß. Coquatur succi cum mellis despumati lib. i. vsque dum mellis tenuis habeant spissitudinem: & conficiantur cum eo species, & reseruentur in vase vitreo. & sit dosis eius, drach. iij. cum vino in sero: & alleuetur cœna vel dimittatur, & similiter in mane. Haly. Collyrium acuens visum, & oculi sanitatem custodiens. Accipe succi fœniculi, drach. xl. succi rutæ, drach. xx. Ponantur in ampulla vitrea cum mellis boni & clari, drach. xv. & obturetur orificium eius & dimittatur in Sole per. iij. menses, & abijciatur fæx eius. & liniantur ex eo oculi: quoniam est expertum. Filius Zachariæ. Confectio alcohol conseruantis sanitatem oculi. Recipe tutiæ, sief memithe: ana drach. iij. aloes, litij: ana drach. ij. camphoræ drach. i. sexta. Terantur cum aqua agrestæ, aut sampsuci, aut sumach: & exiccetur & administretur, aut nutriantur prius cum aqua agrestæ: secundo cum aqua sampsuci: tertio sumach, & est sublimis. Idem. Confectio alcohol acuentis visum. Reci. tutiæ prius lotæ, deinde nutritæ in aqua sampsuci tribus vicibus drach. x. zinziberis, piperis, macropiperis, chelidoniæ, buruh: ana drach. i. salis ammoniaci, drac. ß. Nutriantur cum aqua sampsuci, aut aqua fœniculi tribus vicibus: deinde exiccetur, & administretur. est enim sublime. Filius Zezar. Collyrium confortans visum. ℞. fellis galli, aut alcubugi, aut perdicis, & mellis crudi: ana partes equales, succi fœniculi partes duas: misce, & pone in oculis. bonum & electum, si Deus voluerit. Idem. Conditum factum ex alhasce cum melle confortat virtutem visus. Idem. Conditum factum ex herba adhil cũ melle mirabilis est in confortatione visus. immo & ipsa herba secundum omnem modum administrationis eius sublimis est. Aboali. Alcohol sublime tersiuum oculorum conseruans temperamentum, & sanitatem visus. ℞. macropiperis. ʒ. ij. gariophyllorum vsneæ: ana. ʒ. i. climiæ, spumæ maris: ana. ʒ. x. æris vsti. ʒ. v. cerusse, salis gemmę: ana drach. iij. salis ammoniaci, piperis: ana drac. ij. camphoræ. ʒ. ß. Terantur, & administrentur. Idem. Alcohol sublime tersiuum oculorum quod administratur in dispositionibus sanitatis. Confortat enim debilem visum & conseruat ipsum secundum sanitatem suam, & sedat multitudinem lachrymarum ex oculo. Recipe antimonij loti, & præparati in aqua pluuiali circiter spacium dierum. xx. tutiæ & climiæ: ana drach. vi. marchesitæ. ʒ. iiij. Tere vnumquodque per se: & tere ea bene per dies plurimos cum aqua pluuiali multoties, donec exiccentur aquæ eorum. Deinde terantur cum aqua fœniculi pluries cum continuitate aliquorum dierum similiter

E donec exiccetur. Tertio vero terantur cum aqua sampsuci. Quarto vero cum aqua rutę. Quinto cum aqua chelidonię. deinde exiccentur, & addatur cum eis sedenagi, & croci: ana drach. i. margaritarum non perforatarum drach. ij. musci drach. i. tertiam, camphoræ drach. i. sextam. Et proijce ipsa simul in mortario cum prædictis: deinde adde eis such drach. ß. tere vsque dum siccetur. & fiat inde alcohol mane & sero: quoniam est expertum. Ex rebus autem oculi substantiam reiuuenescere facientibus est regimen cum electione rerum sex non naturalium, ex administratione quarum oculis & corpori teneritas acquiratur. sicut verbi gratia, cum approximatione inquantum possibile est ad aerem temperatum, & cibis & potibus humidis, & balneis temperatis: & alijs humectantibus cum temperie præterquam faciant cadere in oppilationes. Dixit Aboali quod ingredi aquam tepidam & claram, & aperire oculos in ea oculorum sanitatem custodit: & eorum teneram substantiam reddit, & F abstergit: & similiter aquam videre claram & nitidam. Vapores autem aquarum cum decoctione quarundam rerum ad hoc vehementer conferunt sicut vapor aquæ decoctionis fœniculi, aut rutæ, aut herbæ adhil: & similium singulariter, aut coniunctim.

De cura preseruatiua oculorum. Cap. 2.

CVra vero præseruatiua ab ægritudinibus futuris fieri in ipsis duplicem habet viam. Partim enim conseruamus naturalitatem eorum quemadmodum superius dictum est: partim vero obuiamus causis futurorum morborum, in extrinsecis vel intrinsecis. Extrinsecis sicut fumo, ventis, cibis malis, & potibus, & alijs quorum superius rememorati sumus. Intrinsecis vero obuiamus, secundum vnum quinque modorum. Aut enim conuertimus studium ad permutandum malitiam complexionis purę sine materia, vel cum materia si non in quantitate exuberet. Aut euacuamus eam si vincit supra quantitatem naturalem vel egreditur pro G priam naturalitatem. Aut facimus vtrunque. Aut corrigimus aduetum peccati in organizatione eorum. Aut prohibemus solutionem continuitatis futuram fieri in ipsis. Et quidem primam rem complent medicinę auxiliantes in permutando malitiam complexionis eorum scilicet aut calefaciendo, aut infrigidando. Calefaciendo cum eo quod est sicut zinziber muschus, hueg, piper, & similia. Aut infrigidando cum eo, quod est sicut albumen oui, mucilago psillij, aqua rosata, succus solatri, portulacarum, lactucę, & similia. Aut desiccando cum eo quod est sicut tutia, cohol, rosæ, & similia. Aut liniendo sicut dragaganthum, & similia. Secundam autem rem complent medicinæ euacuantes materiam & educentes eam: & hoc quidem secundum vnum trium modorum, aut secundum semitam diuersionis ab eis, aut secundum semitam extractionis ab eis, aut secundum semitam resolutionis ab ipsis. Euacuatio autem & euersio materiei quandoque fit ex toto corpore, si in toto exuberat: aut ex H capite solo, si in eo solo exuberat: & ingrediuntur canonem hunc species phlebotomiæ, & species solutionum per ventrem & caputpurgia, & gargarismata, & vetosæ, & scarificationes, & frictiones extremitatum, & ex eis quę diximus, & quę dicemus iam. Extractio autem materiei fit per medicinas educẽtes per lachrymas, sicut est proprie sal ammoniacus, & sal, & similia. Resolutio quoque ex ipsis fit cum medicinis proprie sicut sarcocolla & succus fœniculi, & memithe, & similia. Tertiam vero rem complent aggregationes harum duarum intentionum de quibus modo locuti sumus: & canonẽ hunc ingreditur regimen in generibus rerum sex. Quartam vero rem complent medicinæ seruantes organizationẽ eorum: & formam ne cadat in eis tortuositas, aut oppilatio, aut dilatatio vltra decentiam. Quintam rem complent medicinæ solutionem, in continuitate ipsorum

sorum fieri prohibētes: de quibus loquemur, si Deus voluerit. Phlebotomare autem oportet propter oculos si sanguis exuberat cum communitate corporis totius ex basilica: deinde ex cephalica. Et quandocunque necessitas vrget, & proprie cum plenitudo adest, & phlebotomemus saphenas, aut hemorrhoidas aperiamus. Si autem cum communitate alicuius ex membris fuerit, phlebotomanda est vena illi proprie membro deseruiens. Deinde vtrisque communis. Si vero sine communitate aliorum, in capite sanguis exuberat, tunc fit illud aut ex eo quod in toto exuberat: & tunc ex cephalica minuendus est. Aut exuberantia est secundum partem quidem aut ex venis quæ sunt sub craneo, & phlebotomamus ex cephalica. Deinde quidem vel prouocamus sanguinem ex naribus, aut ex venis forinsecis quæ sunt sicut scis quædam frontales: et phlebotomamus ex eis: aut sanguisugas, aut cauteria super eis apponimus. Et quādoque conuertimus & euacuamus per nares. Et quandoque conuertimus ad posterius capitis cum scarificationibus & ventosis propter communitatem ambarum partium, sicut scis. Et sunt ex venis pulsatilibus, & non pulsantibus quæ sunt temporales, per quas etiā materię confluunt: quas quandoque phlebotomamus, quandoque incidimus: sicut suo loco dicemus. Quandoque cauterizamus, quandoque conuertimus, & scarificamus aures, & quandoque cauterizamus sub eis. Modus autem cauterizationis harum partium si vrget necessitas, fieri oportet post corporis mundificationem totius cum medicina solutiua mundificante etiā caput ipsum & corpus totum: & hoc pluribus vicibus. Et primum incipiamus experiri super cauterio capitis quod fit super commissura coronali in parte communi, quæ dicitur zuhendeg, idest continuatio capitis: cuius iuuamenta sunt multa & sublimia, & proprie ad omnes ægritudines capitis frigidas & humidas, sicut est soda & ægritudo quæ vocatur ouum, & scotomia, & vertigo, & grauitas somni, & grauitas sensuum, & paralysis, & tortura, pluralitas catarrhi, & coryza, & lapsus ad oculos & nares & aures & vuam & fauces: & ad dolores dentium & gingiuarum, & dolores gutturis, & ad omnem distillationem catarrhi super pulmonem & partes pectoris & stomachum & partes vicinas, & vniuersaliter ad omnes ægritudines catarrhi frigidas & humidas. Et modus operationis eius est vt radatur super capite in loco ipso, & ponatur radix manus ægri super extremitatem nasi ipsius, & extendatur per medium frontis, & consideretur vbi terminetur medius digitus, & signetur ibi, & cauterizetur cum cauterio ignito, cuius forma sit sicut nucleus oliuæ maioris: & procedat cauterizatio vsque ad superficiem ossis, & obseruetur vt remaneat aperta, vt emittat pus vsque ad tēpus quo tibi manifestabitur ex ratione diminui pus, & ægritudines catarrhales tolli.

[margin: ...autem ...ndo.]

De ophthalmia. Cap. 3.

CVra ophthalmiæ est secundum duas intentiones: vniuersalem scilicet & particularem. Vniuersalis intentio diuiditur in sex res. Prima res est cōmensuratio regiminis. Secunda est subtractio materiæ exuberantis. Tertia prohibitio catarrhi & descensus ad oculos. Quarta est inclinatio eius & diuersio ad aliam partem. Quinta est alteratio & digestio eius, quod est transmissum. Sexta corrigit accidentia. Particularis intentio diuiditur in curationem & sedationem accidentium. Primam igitur rem complent commensurationes regiminum rerum sex quas scis. Et proprie diminuendo cibum & potum vitando euaporosa ex eis: & eligendo cibos pauci nutrimenti, sed laudabilis: & alleuiando prandium, & diminuendo cœnam, vel dimittendo. Et si materia fuerit calida sint cibi frigidi actualiter, & potentialiter & proprie condita cum rob granatorum, aut cum agresta remissæ acetositatis. Et da congelata ex cucurbitis aut ex alijs, & supra cibum da aliquid ex coriandro, vel quod conditur ex eo, & da ante cibum in matutinis aquam psillij & coriandri, & deuitet vinum & carnes in principio. Et si fuerit frigida sint cibi vitelli ouorum & mica panis & aqua carnis, sauich, & hordeum confractum cum paucis amygdalis, & sumat in matutinis mel cum aqua calida & supra cibum aliquid ex piris aut cydonijs. Et sit studium vt lenificetur natura quantum possibile sit cum facilitate. Et sit in domo in qua habitat temperatus aer, & tenebrositas. Somnus autem medicamen est eius bonum. Verum supra repletionem & vitetur fatigatio, & prauitas animi. Secundam rem cōplent phlebotomia & euacuatio cum medicinis solutiuis. Phlebotomia autem ex cephalica conueniens est omnibus speciebus eius & proprie sanguineę ex latere opposito prius: deinde ex latere eodem, si phlebotomationis iteratio necessaria est. Et interdum non sufficit hæc phlebotomia, & illud proprie quando materia fluit ad oculos, aut per arterias extrinsecas temporales & aures: aut per venas frontales: & tunc necessaria est phlebotomia arterię temporalis, vt abscindamus cursum eius per ipsam. Et modus incidendi arteriam huiusmodi est, postquam tibi innotuerit illam esse, aut ex paruis arterijs aut ex magnis, quod declarabitur tibi ex eo, quod inuenitur aliqua ex illis esse maioris pulsationis quam reliquæ: & maioris plenitudinis & caloris tactus: & tunc scinde cum incisorio cutim secundum longitudinem arteriæ, & excoria cutim vsque dum peruenias ad arteriam. Deinde ingeniare, vt trahas eam cum vncinis separando ipsam ex omni parte à cuti & carne. Et si est ex paruis incide ipsam omnino, et extrahatur ex sanguine extractio competens: deinde impleatur vulnus cum aliquo quod sit cauterizans extremitates arteriæ. Si autem fuerit ex magnis, liga eam cum filo de serico forti in duobus locis, vt sit inter duas ligaturas distantia sicut pollicis. Deinde incide secundum totam arteriam in medio duarum ligaturarum, vel cauteriza eam: hæc est enim operatio secundum sapientiam. Si autem descensus materiæ fuerit per venas frontales confert oppositio sanguisugarum super frontem & appositio ventosarum in nucha cum scarificatione, vel sine si debilis fuerit. Est enim ipsa magni iuuamenti, quę si non conferat post solutionem cum medicina fiat cauterium super zuhendeg. Est enim vltimum in abscindendo fluxum catarrhi: nos quidem diximus formam cauterizationis huius in capitulo, quod est ante istud. Euacuationes autem quæ fiunt cum medicina solutiua in materia calida sunt, quæ fiūt ex aquis fructuum & violarum, & myrobalanis citrinis, & fumoterræ, & tamarindis, & similibus, & decoctio capillorum veneris dicta in antidotario, & aqua fructuum, & īfusio de succis herbarū, & alia quorum rememorati sumus in canone. At si cum materia calida fuerit permistio materiæ grossæ, nihil est quod magis conferat quam infusio de aloe cum aqua endiuiæ, aut solathri, aut infusio hieræ picræ cum eis, aut secundum quod narratum est sæpe ex infusionibus hieræ picræ, & proprie si materia fuerit submersa, aut imbibita in velaminibus cerebri. Si autem materia fuerit frigida phlegmatica, fiat solutio cum pilulis cochijs & pilulis Galeni, & hiera colocynthidos & similibus. Si vero fuerit melancholica, educenda est cum eis quę ipsam educunt ex his quæ dicta sunt, neque sis contentus in sufficientia vnius euacuationis aut duarum: sed iteratio atque iteratio est ex rebus laudabilibus eis & proprie cum facilitate & proprie qualiscunque sit materia. Tertiam autem rem complent phlebotomia & cauteria, quæ diximus, et emplastrationes super tempora et frontem, et inter duo supercilia ex eis quæ dicemus iam, et proprie quando materia quę effunditur via effusionis est per uias extrinsecas. Et quandoque completur hoc ex rebus facientibus stypticitatem et inspissationem vt prohibeatur descensus materiæ eius. Verum etiam interdum nocent: quoniam

[margin: Phlebotomia ī oībus specie.]

[margin: Quonam mō arteria scindi debeat.]

[margin: Solutiuum in materia calida.]

[margin: In materia mista.]

[margin: In materia frigida.]

[margin: Documentum.]

quoniam quæ iam descendunt, materiam aggregant & constringunt inter tunicas oculorum, & sunt causa maioris nocumenti. Quod si contingat, administranda sunt euaporantia, qualia sunt aqua calida & aqua meliloti, & similia. Et proprie vt consideres in curatione tua gradus tres, & distinguas eos in consideratione indigesti morbi, & accessus eius ad digestionem non integre, & accessus ipsius ad digestionem ĩ qua est complexio. hoc enim est quod est secundum sapientiam. Et quandoque conferunt ad hanc partem administrationes de iacur, & gargarismata facta ex eo: & similia quorum rememoratio præcessit in cap. de coryza, & catarrho, & ex eis quæ constringunt fluxum eius. Verum fieri oportet post mundificationem, & conceduntur solum aliqua ex eis quæ sumuntur per os, quæ requirantur ibi. Quartã rem complent gargarismata, & caputpurgia cum facilitate diminuentia de materia secundum quod exigit dispositio: & similiter frictiones extremitatum & compressiones & ligaturæ dolorosæ in extremitatibus, & clysteres, & ventosationes in nucha & inter spatulas & in hæmorrhoidibus, & prouocatio earum, & scarificatio facta in cartilaginibus aurium & similia. Quintam rem complent administrationes medicinarum, secundum intentiones diuersas. In morbi enim principio repercussiuis vtendum est, in quibus sit facilitas secundum omnem modum administrationis. Deinde vtendum est resolutiuis, & non euacuandæ sunt à permistione istarum duarum intentionum quæcunq; medicinæ sint inter illas, vt perueniatur gradatim & cum successione paulatim ab eo, quod est repercussiuum vsq; ad resolutiuum, quoniam hæc est operatio quæ est secundum sapientiam. Administranda igitur in principio si materia fuerit calida quę materiei acuitatem & inflammationem reprimant: qualis sunt portulaca trita & supposita, & endiuia, solathrum, & aqua rosata, & lingua arietis, & herba violæ, & psillium ĩfusum, in aqua rosata: hæc omnia singulariter vel coniunctim cum oleo rosato conquassata & oculis imposita sedãt & digerunt. Distillentur autem oculis lac mulieris nutrientis puellam, lac asinæ, albumen oui, aqua rosata, & mucilago psillĳ. Et post diem vtendum distillatione sief albi primi cum aliquo horum quę diximus nunc. Consequenter admiscendæ sunt his, & proprie cum iam lippitudinẽ oculi habere cœperint, sed nõ integre, et cursus lachrymarum subtilium & acutarum non est in ea perseuerantia sicut prius, medicinæ aliquid resolutionis & maturitatis habentes, sicut mucilago seminum cydoniorum, et decoctio meliloti, & aqua fœnugræci vtendo eis proprie cum sief albo: secũdo cum collyrio citrino. Si autem maturationis significatio vera adest, quæ est effusio lippitudinis, & omnino abscisio lachrymarum subtilium acutarum: tunc balneationis impressio est medicamen verum. Subtiliat enim & resoluit materiam: & est eis tunc medicamen proprium. Puluis aluminis & proprie cum mucilagine fœnugræci & seminis lini non prętermittatur, & administratio balnei. Est enim nobile ad ophthalmiam (sicut Hip. dixit) & proprie corpore mundificato. Si autem materia fuerit frigida phlegmatica vtere in primis repercussiuis non plurimæ infrigidationis sicut est sief de spica cum succo menthæ confortato cum modico spicæ, & succo raphani, & succo virgæ pastoris similiter confortato cum spica, & in processu rei, cum signa maturationis apparuerint, vtendum emplastro ex anetho, & folĳs maluę coctis ĩ vino styptico, aut ex meliloto & spica: aut fœnugræco & rosis coctis cum vino styptico. Et distillet in oculis sief de spica cum aquis meliloti, aut fœnugræci, & similiũ. Et si amplius signa maturationis appareant, vtẽdum est puluere citrino cum mucilagine fœnugræci, aut meliloti. Balneum quoq; ĩ huiusmodi hora est medicamen conueniens & potus vini puri & albi. Si aũt à ventositate fuerit, curetur cum embrochis & bal-

E neis facientibus euaporationẽ & emplastris. Et iam laudatus est fœniculus in hmõi ophthalmia fm omnem modum administrationis eius. Et emplastrum factum ex eo & vitello oui est iuuatiuum valde. Sextam rem complent administrationes medicinarum doloris sedatiuarum. s. puncturæ & mordicationis vehementiam sedantium: qualia sunt proprie medicamẽta sedatiua fm quod exigit dispositio, & narcoticitatis parum habẽtia, & represse. Verum administranda sunt cũ cautela, sicut proprie albumen oui conquassatum cũ aqua papaueris: aut mucilago psillĳ cum aqua papaueris, aut cum succo pomorum mandragoræ, aut solathri, aut lactucæ. & similiter mucilago seminum cydoniorum cum aliquo prædictorũ: & mucilago fœnugręci, & aqua meliloti, aut anethi cum aliquo ex eis. Et qñq; propter necessitatem vtẽdum est opio. Verum si accidit nocumentũ propter narcoticum vtendum est lauacris, et embrochis ex rebus in quibus sit virtus maturans virtutem narcotici, sicut est proprie melilotum, chamęmelũ, fœnugręcũ, malua, anethũ & similia.

F Hamech filius Zezar. emplastrũ conferens dolori & apati oculorum & scabiei, et supercalefactioni. ℞. croci, myrrhę, olibani, opĳ, gũmi arabici: ana. Tere et confice cũ aqua rosata: et fac formulas et fac siccari, et qñ oportet accipe ex eis, et fac emplastrum cum aqua rosata, aut albumine oui: est enim expertũ. Idem. aliud ad apata oculorũ, et difficiles dolores, et facit ęgrũ dormire. ℞. croci, memithæ, litĳ, aloes, gummi arabici, acaciæ: ana. Tere et cõfice cum succo rubi, et fac formas, et cum oportet, dissolue vnam ex eis cum succo rubi aut solathri, aut mucilagine psillĳ, aut granorũ cydonĳ, aut albumine oui, aut lacte mulieris lactantis puellam, et pone cum lana super oculũ. confert enim, si Deus voluerit. Idem. Aliud valens similiter qñ dolor est vehemens in oculis faciens dormire. ℞. mandragoræ, opĳ, hyoscyami: ana. Tere et confice cum aqua pluuiali: expone soli quinq; diebus. Deinde fac formulas, et qñ oportet dissolue vnam ex eis cum aqua rosata, aut albumine oui: et lini super frontem et tempora: et si oportet lini super oculos.

G Idem. Aliud conferens doloribus oculorum calidis. Accipe succi solathri, succi foliorum hyoscyami, litĳ, croci, zucchari, camphorę: ana albuminis oui quantũ sufficit. Vtere cũ coto: sedat. n. illa hora. Filius Zacharię Arasi. Confectio emplastri prohibentis fluxum ex oculo. ℞. aloes, acacię, sief memithę, lilĳ, boli, gummi arabici: liniatur supra frontem cum albumine oui. Et si est supra calefactio vehemens, addatur eis sandali rubei et saufel: ana pugillus. i. et liniatur cum aqua coriandri humidi et endiuię et aqua rosarum. Idem Cõfectio emplastri ad dolorem vehementem in ophthalmia. ℞. coriandri, meliloti, croci, seminis lini, tortellarũ de sceni: ana. Tere et confice cum vino styptico, et fiat emplastrũ sup palpebras. Aboali. Emplastrum sedans fluxum materiei ad oculũ. ℞. sief memithę, aloes, seminum rosarũ, croci, sarcocollę, ramich, sauich hordei, balaustię: ana. Confice cum succo solathri, et fac emplastrũ ex eis.

H Idem ad doloris vehementiam. Accipe succi lactucę, succi pomorũ mandragorę, succi papaueris: ana partẽ. i. albuminis oui partes. iĳ. Cõquassentur et vtere cum coto, bonum et expertum. Idem. Epithema conferens ad dolorem vehementem, et ad multitudinẽ materiei. ℞. sauich hordei. ʒ. xvi. hyoscyami albi. ʒ. viĳ. thuris. ʒ. vi. myrrhę, succi mãdragorę: ana. ʒ. iĳ. opĳ. ʒ. iĳ. croci, rosarum recẽtium: ana. ʒ. ĳ. vitellum oui vnius assi. Contere et confice cum vino styptico, et fiãt formę. Et qñ oportet administretur vna cum eo quod conuenit ex liquoribus. Idem. Aliud faciens similiter ad dolorem calidum. ℞. croci, myrrhæ, aloes, olibani, opĳ, sarcocollę: ana. Fiãt formę et sup frontem et oculum lini in prĩcipio doloris cum aqua endiuiæ aut portulacę, aut solathri, hyoscyami albi, aut coriandri humidi. Idẽ. Aliud. ℞. sauich hordei. ʒ. iĳ. opĳ. ʒ. i. croci

ʒ.i.croci.ʒ.ij. Cōfice cum succis prædictis: & vtere super ophthalmiam calidam. Filius Serapionis. Emplastrum faciens stypticitatem & conferens in principio, & prohibens fluxum materiei ad oculos. Accipe foliorū solathri, & virgæ pastoris, & arnoglossæ, & endiuiæ, & portulacæ, & teneritatum rubi, & foliorū vitis: ana. fac cū farina hordei emplastrum: & oleo rosaceo, & aqua decoctionis papaueris. Idem. Quando accidit quòd ægritudo consequitur vestigia maturationis: tunc misceas in emplastris vitellum oui, mucilaginis fœnugręci & seminis lini, melilotum, & chamæmelū cum media parte croci, & oleo rosaceo simul incorporatis: & superimpone. Filius Zezar. Sief albū quo vtendum est in principio ophthalmię calidæ cum dolor est vehemens. ℞. gūmi arabici, dragaganthi, amyli: ana. ʒ.iij. cerussæ lotę. ʒ.vi. opij. ʒ.i. Distēpera cum albumine oui, vel cū aliquo quod conuenit ex liquoribus. Idem. Sief aliud albū cōferens ophthalmiæ in augmento, & sedat dolorē. ℞. sarcocollę nutritę in lacte asinę. ʒ.ß. amyli. ʒ.iij. dragagāthi. ʒ.iij. opij. ʒ.i. olibani. ʒ.i. & ß. cerussæ ablutæ. ʒ.vi. Tempera cum aqua pluuiali. Filius Zacharię Arasi. Sief albū cōferens ophthalmiæ & doloribus oculorum. ℞. cerussæ ablutæ. ʒ.iij. sarcocollæ grossæ. ʒ.ij. amyli. ʒ.ij. dragagāthi. ʒ.i. opij. ʒ.ß. Fiāt trochisci parui. Sief aliud albū descriptione Aboali conferens ophthalmiæ in principio, & augmento eius. ℞. cerussæ. ʒ.x. gūmi arabici, amyli: ana. ʒ.v. sarcocollæ nutritæ in lacte asinæ, aut mulieris. ʒ.x. dragagāthi. ʒ.ij. opij. ʒ.i. & ß. Cōfice cū aqua. Sief albū descriptione Alexandri expertum ad opthalmiam calidā cum nimio dolore: & est mirabile. ℞. climiæ prius tamen lotæ: deinde adustæ, & extinctæ in lacte mulieris. ʒ.x. cerussæ lotæ. ʒ.viij. scorię ferri. ʒ.iij. opij. ʒ.ij. dragagāthi, gūmi arabici: ana. ʒ.iij. Cōfice cū aqua pluuiali. Sief citrinū descriptione eiusdem conferens doloribus vehementibus ophthalmiæ. ℞. climiæ s͠m superiorem doctrinam præparatę. ʒ.viij. cerussæ lotæ. ʒ.xvi. croci. ʒ.iij. opij. ʒ.ij. dragaganthi. ʒ.ij. aquæ pluuialis quod sufficit. Vtere cum albumine oui. Sief citrinum aliud mirabile descriptione eiusdē plus operatiuum alijs: reprimit enim magis superfluētes materias. ℞. amyli. ʒ.xxi. sief memithæ. ʒ.viij. sarcocollæ, dragagāthi, gummi arabici: ana. ʒ.ij. croci. ʒ.ij. & ß. myrrhę. ʒ.i. opij. ʒ.ij. Cōfice cum aqua pluuiali. Sief rosatum descriptione eiusdem efficax: & expertum ad ea quę diximus superius. Reci. foliorum rosarum. ʒ.xv. croci. ʒ.viij. opij. ʒ.ij. spicæ indę. ʒ.ij. gummi arabici. ʒ.ix. aquę pluuialis quod sufficit. facit enim ad doloris vehementiā & ad fluxum materierum subtilium acutarum. Sabor Rex Medorū. Confectio collyrij citrini sublimis ad ophthalmiam, & doloris vehementiam: cōfert enim statim. Reci. sarcocollæ. ʒ.iij. cerussę. ʒ.v. amyli, dragagāthi, gūmi arabici: ana. ʒ.ij. opij. ʒ.i. croci. ʒ.i. et. ß. Omnia pręter opium tere & redige in subtilissimū puluerem sicut alcohol: opium autem dissolue in aqua rosata, aut lacte mulieris, & misce cum alijs conterendo in vase lapideo contritione multa vsque dum fiat liquidum sicut mel currēs & vtere. expertum est. Idem. Sief de spica cōferens ophthalmiæ cuius materia est frigida & est cū diuturnitate. Reci. sarcocol. ʒ.v. spicæ. ʒ.ij. foliorum rosa. ʒ.iij. croci. ʒ.ij. opij, aloes: ana. ʒ.i. gummi arabici, amyli, dragaganthi: ana. ʒ.i. Confice cum aqua pluuiali: & fiat sief & vtere. Cum autem maturationis signum apparet, conficiatur sief huiusmodi cū succo capparis, expertū est enim. Mahemet Arasi. Confectio pulueris albi cuius operatio est mirabilis ad ophthalmiam calidam et vehementiam doloris. Reci. sarcocollæ nutritæ in lacte asinæ, aut mulieris. ʒ.x. amyli. ʒ.ij. opij. ʒ.i. & ß. camphoræ. ʒ.ß. bonū & expertum. Idem. Puluis alius cuius proprietas est abscindere lippitudinē, quando non est sanies multa. Reci. sarcocollæ, drach. x. spumæ maris, drach. i. zucchari. ʒ.iij. teratur & administretur. Idem. Confectio pulueris

A citrini cuius iuuamentum est in fine ophthalmiæ: & est eius impressio fortis. Reci. sarcocollæ drach. x. sief memithę drach. iij. lithij, aloes: ana drach. ij. croci drach. i. & ß. spumæ maris drach. ß. teratur, & administretur. Hamech. Puluis conferens calidæ ophthalmię. Reci. sarcocollæ, sief memithæ: ana. fac puluerem: & vtere cum albumine oui. Isaac. Puluis citrinus conferens ophthalmiæ quæ sequitur declinationem & ophthalmiam difficilem & adhærentem. Reci. sarcocollæ nutritæ. ʒ.x. croci, spicę, aloes: an͠. ʒ.i. teratur & administretur. Hamech filius Zezar. Cohol conferens cum auxilio Dei apostemati quod est in coniunctiua, et inflammationi oculorū, & fluxui materierum & lachrymarū, & pruritui: & vtere mane et sero. expertum. Reci. tutię, lapidis hęmatitis: ana. ʒ.ij. lithij, acaciæ, climiæ auri: ana aure. i. spicæ, opij, sumach: ana. ʒ.ß. amyli aure. i. aloes rubei boni. ʒ.i. zucchari tabarzet. ʒ.ij. fac puluerem subtilissimum, & imbibe vice vna cum aqua myrobalanorū citrinorum: & alia vice cum succo fœniculi: & tertia vice cum succo coriādri humidi: & quarta vice cum aqua sumach. Et si est tempus granatorum, imbibe vicibus duabus cum succo granatorum muzorum, vel cum succo granatorum dulcium & acetosorum. Deinde misce cum eis camphoræ. ʒ.i. quartam. Deinde iterum tere, & cerne, & pone in vase vitreo: & fiat cum eo alcohol mane & sero.

B

De doloribus oculorum. Cap. 4.

Dolores oculorū. Inquit. Hip. Potus vini, balneatio, phlebotomia, & euacuatio per ventrē curant dolorem oculorum. Intellexerunt posteriores, quòd vini potio cōfert phlegmaticis doloribus: balneatio cholericis & melācholicis: phlebotomia sanguineis: vel si humores qualiter cum sanguine augmententur. Euacuatio quoq; per ventrē cōfert doloribus phlegmaticis, cholericis & melācholicis. Et quidem super hoc scrutiniū secundum sapientiā est thesaurus operationis. Quoniam vini potatio confert phlegmaticis: dum tamen maturatio, &

C euacuatio p̄cesserint, & iterata, quoniā agitationis suspicio tollitur ex agitatione particulariter sublata multitudine. Et balneationis impressio similiter oībus oculorū doloribus cōfert etiam post debitam euacuationem. resoluit enim & habilitat residuū materiei, & proprie adhærentis & difficilis. alias autē dilatat materiam, & conuertit ex partibus alijs ad locū doloris & multiplicat fluxum. Hic autem sermo noster est sermo quē non omnes comprehenderunt: nisi qui se exercent s͠m prudentiam, & viam industriæ: & illud est, quoniā oportet vt postponantur euacuationes, quæ sunt secundū partem, eis quæ sunt secundū multitudinem. Agitatio enim multiplicat ex agitatione particulariter multitudine nō sublata. dilatat enim et incitat multitudinem: nisi materia secundum locum particulariter incūbat & nō cum cōmunitate etiā alterius partis, & sit in quantitate parua. Principiū vero euacuationis ab eo quod est secundū partem, & non sub-

De balneo

D lata multitudine materiā dilatat, & agitat, & in loco doloris multiplicat. Et hoc est illud quod est error & imperitia: sicut Gal. dicit. Hamech filius Zachariæ. Cohol cōferēs doloribus oculorū: & est medicina regū. Reci. antimonij. ʒ.vi. marchesitę. ʒ.v. tutiæ. ʒ.iij. emblicorū mūdatorū. ʒ.iij. amyli. ʒ.ij. piperis albi. ʒ.i. Tere & cribella & vtere vbi oportet. Idem. Cōfectio sief cōferentis omnibus doloribus oculorum. Accipe succi mororum rubi quantum vis, & fac siccari semper agitādo, & accipe ex eo aure. iij. & misce cum eo ex albuminibus ouorū quod subtile est & lactis mulieris quātitatem sufficientem: & fac siccari vsque dum fiat sief: vtere cum albumine oui et lacte mulieris: est enim medicamen sublime. Idem. Sief aliud conferens doloribus oculorum à cholera: & cōfert statim. ℞. climię auri, scorię ferri: an͠. ʒ.xv. sief memithę. ʒ.i. opij, croci: ana. ʒ.ß. acacię aure. ß. Tere & cōfice cum aqua & fac sief: & vtere cū aqua rosata & lacte mulieris.

Idem. Sief conferens doloribus fortibus ex multitudine materię facit dormire ægrum ex illa hora. Rx. sief memithę. ʒ. viij. croci, sarcocollæ: añ. ʒ. iiij. opij. ʒ. ij. succi mandragoræ. ʒ. ij. Tẽpera cũ aqua pluuiali, et vtere vbi oportet. Amaran. Sief cõferens omnibus doloribus oculorũ & vtere eo ad oẽs ægritudines. Rx. tutiæ bonæ, litij: ana aure. iij. myrobalanorũ citrinorum aure. i. & ß. zinzib. piperis lõgi et albi: añ. aur. i. asendeni, sarcocollę: añ. aur. ij. Tere & cerne, & solue litiũ in aqua pluuiali: & cõfice cũ eo cætera, & fac sief. & frica in coto cũ aqua pluuiali, & albumine oui, vel succo rubi. bonũ si Deus voluerit.

De vulneribus & vlceribus oculorũ. Cap. 5.

VVlnera & vlcera oculorũ. Cura est sex res. Prima est euacuatio multitudinis. Secunda est prohibitio discursus materierum ad oculos. Tertia est administratio intẽtionis circa vulnus. Quarta est correctio accidentiũ. Quinta est obseruatio regiminis in vita eius. Sexta est vt vestigium quod ex vulnere remanet deleatur. Primam igitur rem complent phlebotomia, quoniã est principium curæ & proprie cephalicæ. Deinde solutiones lenes vẽtris ex eis quæ diximus in cap. de ophthalmia factę cum iteratione. Secundam rem complent medicamenta quæ sunt distincta supra in cap. de ophthalmia. Tertiam rem complẽt administrationes medicaminum facientium nasci carnem in vlceribus: & cõsolidantium vulnera: sicut est sief album in principio cum lacte mulieris, & albumine oui. Et administrat̃ ẽm plurimum medicina desiccatiua non multæ mordicationis, vt non fiat saniei gñõ. Est enim in hoc vulnere sanies suspecta, & post tempus principij si dolor non sedatur fœnugrę cũ cũ rosis coctis in vino styptico aut aqua rosata super oculũ cataplasmetur. Et vtendũ est deinceps sief albo & sief de plũbo cũ albumine oui. Si autẽ dolor reprimit̃, sief de plumbo vtendum tantum: similiter cum albumine oui. Cum autem vulnus repletum fuerit, vtendum est sief elixir. Ligatura præterea super oculos restringenda est, vt comprimat super pulụillos, & super pilam constitutam & ordinatam super oculos iaceatq; æger supinus. Signũ quoq; salutis est quando incipit apparere in circuitu vulneris albedo: & post sanum vulnus remaneat impressio albedinis in loco vulneris. Quartam rem cõplent administrationes medicaminum sedantium dolores & pũcturas & mordicationes oculorũ propter vulnera ipsorum ex his quæ præcesserunt. Quintam rem complẽt administratio subtiliationis regiminis in sex gñibus rerum. sicut iam diximus. Sextam rem complẽt medicinæ remouẽtes vestigium albedinis quod remanet post vulnus cũ eis quæ dicentur in cap. de albedine oculorũ. Filius Zachariæ Arasi. Confectio sief de plumbo replentis & solidantis vulnera oculorũ. Rx. plumbi vsti, antimonij, tutiæ ablutæ, chalcucecaumenon, gũmi arabici, dragaganthi: ana. ʒ. viij. opij. ʒ. ß. Fiant sief cum aqua pluuiali. Idem. Aliud sief faciens nasci carnẽ in vlceribus & prohibens egressum vuę, & subtiliãs vestigia. Rx. cluniæ, tutię tritarum & ablutarũ multoties cũ aqua pluuiali, cerussæ, antimonij, olibani: ana. ʒ. ij. myrrhæ. ʒ. i. sarcocollę, sanguĩs draco. aloes, opij: añ. ʒ. i. & ß. Fiat sief, & administretur. bonum est & expertũ. Idem. sief de thure maturãs vlcera. Rx. thuris. ʒ. x. ammoniaci, sarcocol. añ. ʒ. v. croci. ʒ. ij. Fiant ex eis sief cũ mucilagine fœnugræ. Idem. sief elixir, cuius operatio est sublimis ad vlcera maligna oculorum, phibens egressum vuæ. Rx. antimonij, sedenegi: añ. ʒ. x. acatiæ. ʒ. iij. aloes. ʒ. i. Fac ex eis sief cum succo rubi. Filius Zezar. Cohol conferens vlceribus oculorũ. Rx. sarcocollæ nutritæ in aqua rosacea diebus pluribus: deinde nutritæ in succo rubi, tertio nutritę in lacte mulieris similiter diebus pluribus & exiccatæ quãtitatẽ sufficientem: pulueriza, & fiat cum eo alcohol mane & sero bonũ. Et sunt qui mittunt sarcocollã in lacte mulieris tm̃ & vtuntur. Sabor filius Girges. Collyrium bonum ad vulnera & vlcera oculorum. Rx. sarcocollæ nutritæ in lacte mulieris aut asinæ. ʒ. iij. antimonij, sanguinis draco. sedenegi: ana. ʒ. ij. myrrhę, aloes: ana. ʒ. i. & ß. opij. ʒ. i. Teratur vltima contritione sicut alcohol: deinde confice cum succo rubi: sic conterendo in vase lapideo cõtritione vehementi, donec fiat sicut mel currens: & reconde in vase vitreo, & vtere mane & sero: & expertum est.

Phlebotomia.

De scabie oculorum. Cap. 6.

CVra huius ęgritudinis est ẽm cõsiderationes duas. Nam quæ subtilis est, & non multi temporis indiget corporis mundificatione. Primo cum phlebotomia & ventris solutione & ventosatione in occipite et nucha. Secundo indiget regimine oculi substantiam teneram faciente: sicut est balneatio proprie, et fomẽtationes, & aliud regimen humectatiuum acquisitum ex aere & quiete: & ex his quę comeduntur & bibuntur & alijs. Tertio indiget medicinis quarũ proprietas est curare scabiem oculorum: sicut verbi gratia, collyrium quod sibi comparat Sabor Rex Medorũ: & sief rubeum & leue, & sief viride & leue. Si autẽ fuerit scabies grossa & chronica, tunc cura eius est post solutionem & phlebotomiã frictio scabiei cum folijs parietarię: aut cum folijs fici: aut cum aliquo instrumentorũ conuenientium ad illud: aut cum radice liquiritiæ præparata vsq; dum sanguis plurimus fluat, & remoueatur asperitas & durities, quę est sicut filtrositas: & appareat tenerũ eius. Et modus fricandi cum instrumento est vt fiat frictio super oculũ & palpebras prius supposito puluere, & spuma maris, & zucchαro tabarzet, aut aliquo quod sit simile illis. Deinde lauetur oculus cum aceto: aut aqua rosata, aut vino forti albo et nouo: deinde administretur residuũ regimen eius ex eis quæ dicta sunt. & ꝓprie ex collyrijs & sief lenibus & acutis: & emplastretur tempore frigido cum amygdalis amaris, cymino, & mica panis infusa in rob cum pauco croco. Et tempore calido cum vitello oui, & oleo rosato & violato: & non pretermittantur genera medicaminis oculi substantiam teneram facientis. Sabor filius Girges. Confectio collyrij boni ad scabiem oculorũ, & sebel, & vngulam. Rx. cerussæ, viridis æris: ana partem. i. Tere contritione vltima cum vino albo, & succo rutæ vsque dum fiat currens in terminũ mellis clari & liquidi & vtere eo mane & sero. Si autẽ medicamen mitius facere volueris, pone ex cerussa ptes. ij. Et qñq; cerussa & flos æris teruntur contritione vltima: & ponuntur in vase æneo lympido cũ liquoribus prædictis: & dimittantur per diẽ & noctem. Deinde colatur & ponitur colatura in vase vitreo, & distillatur ex eo in oculo mane & sero. Mahemet Arasi. Cõfectio sief rubei valens sicut prædictũ est. Reci. sedenagi. ʒ. iij. colcothar adusti. ʒ. iij. æris vsti. ʒ. ij. myrrhæ, croci: ana. ʒ. i. piperis. ʒ. ß. & est lene. Si autẽ acutius facere volueris, adde cum prædictis floris ęris. & salis ammoniaci: ana. ʒ. ß. Idem confectio sief viridis valẽs similiter ad ꝑdicta. Rx. floris ęris. ʒ. iij. colcothar adusti. ʒ. vi. arsenici rubei, baurach, spumę maris: ana. ʒ. i. ammoniaci. ʒ. i. & ß. salis ammoniaci. ʒ. ß. ammoniacũ dissoluatur in aqua rutæ, et fiat ex eis sief. Hamech. Cõfectio sief sanans scabiem oculorũ, & cõsumens pannũ & vngulã. Rx. floris æris, colcothar adusti, spumę maris: añ. ʒ. ij. chalcucecaumenon. ʒ. iiij. baurach, salis ammoniaci, arsenici rubei sublimati: añ. ʒ. i. fac sief cum succo chelidoniæ. Et administretur sicut fricando. est enim bonũ, si Deus voluerit. Idem sief cõferens scabiei pruritui, & sebel, & humiditati superfluę in oculo. Rx. cerussæ, croci, gummi arabici: ana. ʒ. vi. ammoniaci, salis ammoniaci, spicæ, opij, myrrhæ, succi agrestæ: ana. ʒ. i. & ß. cõfice cum aqua pluuiali. Idem. sief conferens vlceribus & scabiei oculorum à caliditate. Rx. climiæ, croci, scoriæ æris, gummi arabici, æris vsti: ana. ʒ. iij. myrrhę, sedenegi, spicę: añ. ʒ. i. opij, rosarum: ana. ʒ. i. piperis albi grana. iiij. Confice cũ vino, & vtere cum albumine oui. Humain. Cohol conferens scabiei,

biei, oculorum pruritui, & sebel, & tenebrositati visus. ℞. tutiæ, emblicorum: ana. ℥.i. antimonij nigri aur. ij. castorei, climiæ: ana aure. i. & ß. memithę. ʒ.i. croci. ʒ.i. caphọ. aur. ß. suchaha dauic. i. salis ãmoniaci. ʒ. ij. Tere cõtritione bona, & pone in vase lapideo mundo: & projce super eam aquã pluuialem in qua infusi fuerint per dies duos ex myrobalanis nigris circiter. xx. postquã contriti fuerint. Deinde cola aquã, & funde ex ea parũ super medicinas, & dimitte siccari vel quasi. Deinde funde ex aq prędicta & fac sicut prius: & sic paulisper infundendo & triturando vsq ad totius aquę consumptionem. Deinde siccentur & puluerizentur contritione vltima, & pone in vase vitreo. Dixit Humain q vendebat pondere auri propter suæ operationis excellentiam. Cohol axerumi ex inuentione nostra valet combustioni oculorum, et lachrymis, & scabiei, & sebel. ℞. tutiæ, carmeni, buruch. ℥.i. elelengi, asphar, zinziberis: an. ʒ.v. piperis lõgi, memithę: ana. ʒ. ij. ß. & chirat. ij. melech indi. ʒ.i. Tere simul & tempera cum aqua agrestæ, & fac siccari: deinde tere & vtere. Musa factor. Alcohol sief cõferens scabiei, & vlceribus oculorũ, & dolori, & debilitati visus. ℞. litij, tutiæ indæ: ana aure. iiij. chebulorum aure. i. zinziberis drach. i. Fiat sief cum aqua pluuiali, & vtere in coto.

De sebel. Cap. 7.

QVæ subtilis est & non multi temporis curatur cũ considerationibus prędictis in cura scabei oculorum: scilicet cum subtiliatione regiminis, & dimissione vini, & cibariorum vaporosorũ, & cum euacuatione corporis, & phlebotomia, & rebus teneram reddentibus substãtiam oculorum: deinde cum sief, & collyrijs dictis ibi. Si autẽ chronica fuerit, et grossa, vt appareat sicut tela araneæ expansa super pupillam oculi cũ venis manifestioribus, ita q visum prohibeat, tunc est secundum vnum duorum modorum. Aut enim colligitur & eleuatur dum apprehenditur, & suspẽditur cum vncinis: & tunc cum incisorio inciditur postquam colligis eam: & separas ab oculo cũ pilo equi aut filo de serico: & curetur deinceps cum aqua infusionis cymini, & post illud cum puluere citrino. Si autem non colligitur nec eleuatur, curetur cũ medicaminibus acutis dictis in capitulo quod est ante illud.

De albugine oculorum. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis cõmensuratur eisdem regiminibus quibus & sebel. Nã quæ subtilis est, quãtum ex modo bene operãdi comprẹhendi potest: & indiget assiduatione rerum oculi substãtiam teneram facientium, sicut est balneũ & assiduatio eius, & inclinatio super vaporẽ aquę calidæ. Deinde vtatur puluerizatione post puluerizationem super oculum ex spuma maris, zuccharo, & sarcocolla: & interdũ vtendum est frictione post frictionẽ cum eodem puluere vel cum aliquo quod sit sicut ipsum. Et sunt qui addunt ad vigorãdum prædicta pulueris baurach, aristolochię: ana. sicut ex prędictis. Et sunt qui experti sunt sup huiusmodi succũ florũ papaueris rufi cũ succo aut puluere huegesse iuuamẽtum: & similiter cũ stercore stellionis, aut lacerti viridis magni. Et similiter expertũ est ex stercore hirũdinis. Et similiter expertũ ex vrina pueri coagulata in vase æneo cũ modico salis ammoniaci. Si autẽ fuerit dura & in corpore duro, eligãtur ex medicaminibus quę magis acuta sunt, & pluris virtutis ex his quæ dicta sunt: & dicemus, post frequentiam tñ balneationis sicut iã diximus. Dixit Alexã. q sebel est cũ super alba oculoꝝ, et sup nigredinẽ videt similitudo positioni texti ex venis rubeis grossis. Ex medicinis autem conuenientibus ad albuginẽ remouendam, & sebel, & vngulã, & alias oculi additiones q̃ plures scripsimus in cap. de scabie oculorum. Nunc autẽ ponimus narrationes medicaminum propriorũ. Sabor filius Girges. Collyrium expertũ ad albuginem oculorũ remouendam, & est ei impressio bona. Accipe fellis tauri, succi huheg vel pulueris radicum eius, radicum chelidoniæ: ana aur. iij. corticum radicum fœniculi aur. iiij. Tere contritione grossa, & pone in vase æneo, & funde super medicinas vrinæ pueri circiter lib. i. & dimitte per dies quatuor. Deinde decoque vsq ad lib. ß. & iterũ reducas ad vas æneũ vsq dum inspissetur. Deinde accipe massacumie, stercoris magni lacerti, spumæ maris, zucchari tabarzet, salis gemmę adusti, æris adusti, salis ãmoniaci: ana partes æquales. Terantur vltima contritione: deinde ponantur in vase lapideo mundo & terso. & fundatur super ea ex medicamine prædicto: et conficitur terendo semper ante parum ex medicamine fundẽdo vsq dum impinguetur, & fiat sicut mel: deinde refunde in vase vitreo & vtere. est enim expertum & bonum. Medicamen Rasis valde vtile ad albuginem oculorum remouendã: & cito eradicandã: cui dixit non inuenisse ęquale.

Medicamẽ sublime Rasis.

℞. tutiæ, spumæ maris, stercoris stellionis magni, baurach, zucchari de Mecha: ana partes æquales. Deinde sumatur acori, chelidoniæ: ana. ʒ.x. Coquant in lib. i. aquę donec ad. ℥. iiij. redeat & coletur. Ex hac aqua imbibantur species prædictæ, & conficiantur cum ea, & siccẽtur in vmbra. Deinde terantur iterum, & conspergantur vt prius, & siccentur. Quod postq̃ factum fuerit. siccentur & terantur, et in oculo mittantur. Huic enim medicamini nullum cõpar existit in albuginis remotione, etiam si esset grossa vt in brutis animalibus. Alexãder. Medicamen lene ad albuginẽ remouendã. Accipe ossium sepię. ʒ.i. & ß. salis ammoniaci, cerussæ: ana. ʒ.i. ãmoniaci. ʒ. ij. vtere & expertũ est. Mahemet Arasi. Medicamen remouens albuginem oculorũ inclinetur prius super vapores aquæ calidæ: deinde aspergatur hic puluis. ℞. spumæ maris, baurach, sarcocollæ, zucchari tabarzet, stercoris muris: ana partes æquales. Idem. Confectio medicaminis sublimis ad albuginẽ cito remouẽdam. Accipe massacumie, stercoris magni lacerti, spumæ maris, baurach, zucchari tabarzet: ana partes ęquales. Deinde accipe radicũ chelidoniæ, fœnicu. huheg. ana. ʒ.i. decoquantur in lib. i. aquæ donec redeat ad. ℥. iiij. Deinde submergatur ꝓdictarũ rerũ puluis subtilissimus in hac aqua & exiccet semper conterẽdo: deinde teratur & fiat alcohol cũ eo.

De cura vngulæ oculorum. Cap. 9.

DIxit Alexander q vngula est cũ aliquid panniculo simile ex palpebra quæ est ex parte naris oriri videtur: & albũ oculi cooperire: & peruenit vsq ad oculi nigredinẽ. Cura huius est sicut diximus in sebel cum collyrijs & alijs, si recens est, & si antiqua. Si autem non est possibilis eius eradicatio cum medicinis, suspẽdatur cum vncino, si est possibilis eius suspensio. deinde incidatur iuxta lachrymale, ita q nõ profundetur incisio, ne damnetur pellicula in organo lachrymali, & fiat continua lachrymarũ effusio. Si autem non est facilis suspensio vngulæ, submittatur pilus aut filum de serico cũ acu curua: postea capias eam, & suspẽdas. deinde sicut excoriando trahat & extirpetur. Quod si nec hoc sufficit excorietur excoriatione subtili cum ferro. postq̃ autem abscideris eam distillabis in oculum cyminum masticatũ cum sale. Si autem ibi dolor generatur, aut mordicatio, emplastrabis cum oleo rosato & violato, & vitello oui. Si autem aliquod residuum ex ipsa vngula remanet, cũ collyrijs consumatur & eradicetur. Iam superius medicamina ad vngulam, & sebel, & ad alias oculorum additiones scripta sunt: quæ sunt administranda post balneũ & vaporem aquæ calidæ sicut iam diximus.

De lachrymis oculorũ & earum exuberantia. Cap. 10.

CVra huius ægritudinis in quibusdã non est possibilis: & proprie qñ profundata est incisio in angulo lachrymali: & quando lachrymarũ effusio est nocitua. Verũ si est occasione alterius morbi, sicut propter febrem, tollitur sublata febre. Si autẽ causam habuerit per se, sicut est debilitas retentiuæ: vel quia non fit crudorũ

digestio

digestio & maturatio: vel quia fit eorum effusio propter multitudinē, aut propter qualitatē facientem dissolutionem. Et tunc cura eius est quatuor res. Prima est obuiatio, & adæquatio causæ facientis. Secūda est mundificatio corpis & totius capitis. Tertia est administratio medicaminū cōmēsuratæ stypticitatis. Quarta est diuersio materiei ad aliam partē. Primā igitur rem cōplet administratio medicinarū remouētium malitiā cōplexionis, & confortantium cerebrū, & vigorātium digestionem, & retentionē ex his, quæ dicta sunt in cap. de catarrho, & coryza post mundificationem corporis quā dicemus. Secundā rem complēt medicinæ euacuantes quod superabundare videtur ex multitudine intestinorū rerū quæ apparent ex his quæ dicta sunt. Tertiam rem cōplet administrationes medicinarū, quarꝫ proprietas fluxum lachrymarū restringit ex his quæ dicemus. Quartam rem complet phlebotomia, aut incisio venæ, vel arteriæ per quas cōprehendimus materias fluere & deriuari. & hoc quidē iam dictum est in cap. de ophthalmia: & tu require illud ibi. si autē res nō superfluit, & fuerit in principio emplastra super venas & arterias ipsas restringentia, & cōfortātia pone. Et iam quidē dictū est, ꝙ cauterium super zuhendeg est ad fluxum lachrymarū cura sublimis, & proprie qn̄ superfluit, & iam alia nō cōtulerint. scripsimus in cap. de scabie oculorū plures ex medicinis ad lachrymas stringendas ex quibus est sief quod scripsit Hamech, & alcohol ꝙ scripsit Humain, & alcohol exerumi, quod in cap. de ophthalmia scripsimus ex emplastris plura stringētia lachrymas. Mahemet Arasi. Epithema prohibēs fluxū ex oculo. ℞. aloes, tutiæ, sief, memithę, litij, boli: ana partē. i. gūmi arabici partes. ij. liniatur super frontem cū albumine oui. Idem. Cōfectio alcohol stringens lachrymas, et cōfortans oculos. ℞. tutiæ. ʒ. x. corallorum confrictorum myrobalanorū citri. & aloes: ana ʒ. ij. piperis. ʒ. ß. macropiperis, drach. ij. fiat cohol cū eo. Democritus. Medicamen satis vtile ad dolores oculorꝫ & lachrymas. Accipe lanam nō ablutam, & combure, & cinerē eius diligenter tere, & ex eo cum albumine oui super frontem & tempora lini: statim enim materiei fluxum, & lachrymarum amputat & dolorem tollit. Iudeus. Cohol cōferens cum auxilio Dei fluxui lachrymarum. Accipe fumi thuris, myrrhæ, tutiæ ablutæ: ana partes ęquales: sief memithę, croci: ana partē. i. tertias duas. bonum. Idem. collyrium expertum ad lachrymas oculorum, & tenebrositatem. Accipe succi granatorū acetosorum cocti vsqꝫ ad medietatem, & collati lib. ß. deinde pone super ipsum sief memithæ, aloes boni puri, litij, et croci: ana. ʒ. ij. musci boni, danic. ij. Deinde pone in vase vitreo, & obtura orificium eius: & dimitte in sole diebus quadraginta, & vtere eo mane et sero. bonū. Filius Zezar. Confectio alcohol desiccātis lachrymas, & cōferētis prurituí, & ardori. ℞. sedenegi, chalcucecaumenō: ana. ʒ. ij. sief memithæ, climiæ: ana. ʒ. i. aloes, spicę, costi, opij: ana. ʒ. ß. fac puluerem: deinde imbibe in succo fœniculi, et dimitte siccari, et tere cōtritione vltima, et vtere. Amaran. Cohol conferens cum auxilio Dei ad lachrymas oculorum, & pruritum, & ardorem, & visus obscuritatē. Accipe fumi thuris. ʒ. iij. myrrhæ, aloes: ana. ʒ. i. & ß. gummi assi, cerussę: ana. ʒ. ij. opij aure. i. sedenegi. ʒ. ij. & ß. pulueriza & vtere. Filius Girges Rex Medorū. Confectio medicaminis, & est cohol pomerij cōferentis lachrymis, & ardori, & asperitati oculorum, & ægritudinibus, & fumositatibus calidis, & cholerae, & ei qui patitur descensum aquæ, & ei qui videt rem vnā esse duas. ℞. sarcocollæ nutritæ in lacte mulieris diebus pluribus. ʒ. iiij. dragaganthi albi, olibani, scoriæ ferri, margaritarū non perforatarum: ana. ʒ. i. spicæ indæ, climiæ auri & argenti, cachiæ: ana. ʒ. ß. amyli, cerussæ: ana. ʒ. ij. tutiæ subrubeæ. ʒ. iij. Tere omnia & imbibe cū aqua rosata sic cōterendo: deinde fac siccari, deinde imbibe succo granatorum acetosorum: & fac sicut prius: deinde cum aqua infusionis hueg: vltimo vero cum aqua solathri: deinde pone camphorę danic. i. zucchari tabarzet, aure. i. Deinde tere vltima contritione: & fiant ex medietate eius sief cū aqua rosata, & ex alia medietate fiant alcohol, & vtere cum aqua rosata, vel albumine oui, & lacte mulieris. est enim valde bonum.

Cauteriū ē medicina sublimis.

De tarphati. Cap. 11.

CVra huius ægritudinis est alterius modi in principio, et in fine, et in tempore intermedio. In principio enim indiget phlebotomia ex cephalica, & lubrificatione, & solutione ventris, & administratione clysterium, qm̄ clysteres sunt melioris curæ in hac parte cū diminutione cibi et potus, et dimissiōe vini. Deinde administrentur repercussiua in principio sicut est bolus armenus, & lutum sigillatum, & chimolea cum albumine oui: deinde cum lacte mulieris. Deinde procedendū est ad distillandum in eū sanguinem pulli columbini statim cum decollatur aut turturis. In fine vero misceātur cum eo aliqua ex resolutiuis: sicut est arsenicum citrinum, & proprie sublimatum, & ablutum, & frictum cum aqua coriandri: & cōfert in huius hora, & distilletur in oculū collyrium Gabrielis. Et fortius illo est sief Sabor. quod dicemus. Emplastretur autem in principio eius cum fœnugręco, & rosis coctis in aqua rosacea: deinde coctis cū vino, & proprie cum processerit ægritudo: et vaporetur cum decoctione chamæmeli, aut meliloti, aut cum decoctione foliorꝫ caulis. Et similiter emplastretur cum folijs caulis contritis, & coctis cum vino forti, & antiquo. Mahemet Arasi. Sief cōferens tarphati. ℞. thuris, myrrhæ, croci, ammoniaci: an̄. ʒ. i. arsenici rubei. ʒ. ß. fiat sief. & administretur cum aqua coriandri humidi. Gabriel. Collyrium conferens tarphati bonum. Accipe thuris partē vnā. tere vltima contritione: & funde super ipsum ex aqua pluuiali in qua dissoluta sit talis massa, & salis ammoniaci, & salis gēmæ circiter. ana partis. i. tertiam. diu teratur & distilletur ex eo in oculum mane & sero. Sabor. Sief expertū ad tarphati oculorꝫ. ℞. arsenici loti & sublimati: deinde fricti & loti cū aqua coriādri. ʒ. iij. sarcocollę, piperis, ammoniaci, lapidis lazuli: an̄. ʒ. i. dissoluatur ammoniacū in aqua in qua dissolutū sit ex sale ammoniaco. ʒ. ß. & fiant sief. & vtere cū lacte mulieris.

De algarab oculorum, id est apostemate fistuloso in lachrymali oculi Cap. 12.

CVra huius ægritudinis incipienda est à corporis mundificatione & capitis, cum iteratione & reiteratione donec cōfidimus de abscissione superabūdantium cum abstinētia, & cōmensuratione rerum sex. Deinde ante sui eruptionem ponantur ex resoluentibus aliqua debilis resolutionis in principio: deinde fortioris sicut ammoniacum proprie dissolutum cum oleo nucū, & succo fœniculi, aut bdellium, aut ammoniacum cum modico atramenti, aut nux rancida contrita & supposita, qm̄ est vltima. Post eruptionē vero si morbus est recens, triplici indiget regimine curationis. Et primū quidem est mundificatio cum eis: quæ sunt proprie moderatæ abstersionis, sicut aqua mellis, aut melicratum, & fortius illo est melicratum cum modico aquæ rutę, aut mel cum aqua rutę. ista enim distillentur hora post horā: deinde exiccetur locus, & exprimatur virtus eius: deinde administretur lanugo arundinis inuenta in interiori parte ipsius, & proprie iuxta radicē cum melle pauco vel sola per se sicca. est enim mundificatiuū bonū. Secundum vero genus curationis est oppositio medicaminis desiccatiui, & incarnatiui mediocris exiccationis, sicut est ꝓprie administratio aloes, & myrrhæ, & sarcocollæ, sanguinis draconis, & chamędryos, & aristolo. & thuris, & similium: proprie post expressionē vulneris, & mundificationem, et ablutionē eius cum vino styptico hora post horam. Et dixerūt quidam ꝙ ruta est ex rebus mirabilibus

Nota de nuce rancida.

bus ad hãc ægritudinẽ: & proprie facto emplastro ex ea cum expressione granatorum sanans & remouens vestigium eius. Tertium vero est consolidatio cũ eo quod est maioris desiccationis q̃ prius: sicut sunt collyria proprie: quorum narrationẽ sequemur post. Si autem ægritudo antiqua & inueterata fuerit quintuplici genere curationis indiget. Et primum quidem est remotio eorum quæ sunt cõtra naturam: sicut est caro corrupta & filtrosa cũ medicinis acutis: quæ sunt sicut colcothar, arsenicum, sal ammoniacus, attramentum alharat, aluminis: ana partẽ vnam, calcis viuæ partes .ij. Terantur in vase æneo cum vrina pueri: deinde post exiccationem vtere. Et quãdoq; submergitur ægritudo: & imprimitur corrũpens os, aut alterat superficiem eius. tũc totum quod corruptum est, radatur, & abijciatur vsque dum apparet purum. Secundum est abscissio materierum fluere cõsuetarum cum eo quod conuenit: & iam locuti sumus in cap. de catarrho: & in eo quod præcessit in cap. de fluxu lachrymarum. Tertium est mundificatio, & abstersio cum eis quæ iam diximus: confortatur tamen cum aliquo acutorũ leuium sicut est vnguentum ægyptiacum cum modico aloes, & olibani. Quartum est administratio incarnatiuorum nõ expoliatorum ab eo quod est sicut ziniar, atramentum, & similia. Quintum est sigillatio, & cõsolidatio cum eis quæ dicemus. Quandoq; vero apud possibilitatem morbi huius non confert, & tunc eius cura cauterium est. Et modus operationis eius circa hoc est vt abscindantur in longum vsque quo perueniatur ad os. Tunc si os sanum fuerit habens solum quod est in superficie tabefactũ, radatur, & abijciatur totum quod ex eo alteratũ apparet. Et curetur deinceps cum medicamine incarnatiuo ex eis quæ dicta sunt. Si autem ex osse manifesta quãtitas corrupta apparet, cauterizetur ſm illud quod est possibile vsq; ad sufficientiam eius. & proprie ſm cõsiderationem corrupti ipsius. Et sunt ex hominibus qui perforant os: & proprie quando iam pcipitur ex morbo adhæsisse colatorio. Verũ est q; istud raro recipit cura nisi sicut à fortuna. Nos autem curauimus aliquos: & pauci ex eis sanati sunt. Hoc autem non prętermittimus: quoniã oportet quando cauteria fiunt, aut medicinæ acutæ imponuntur fistulis lachrymalium: vt oculus cõpellatur ad angulum syluestrem cõpressione facta cum spongia infusa in aqua frigida: aut succo solathri, aut portulacę: & sæpius innouetur. Mahamet filius Zachariæ. Confectio medicaminis vltimi ad garab: quod administratur post q̃ abluitur fistula cum vino styptico: deinde exprimitur donec egrediatur virtus eius. ℞. aloes, sarcocollæ, sanguinis draconis, myrrhæ, thuris, balaustię, boli ar. añ. ℥. v. ziniar. ℥. i. & ß. climiæ argenti. ℥. x. Terantur & puluerizẽt & supponant. Idẽ. aliud valẽs similiter. ℞. aloes, thuris: añ. ℥. i. sarcocollę, balaustię, sanguinis draconis, antimonij, aluminis: añ. ℥. ß. floris æris quartã. ℥. i. fiant collyria, & vtere sicut prius. Dioscorides. Accipe ex folijs chamedryos siccis, & tere cõtritione vltima: & fac ex eis sief cũ succo solathri: & vtere. bonũ ad vlcera oculorum, & algarab. Gabriel. Cõfectio medicaminis expti ad algarab, & vlcera. Accipe sief memithę, chamedryos, corticũ thuris, myrrhæ, aloes, sarcocollæ, atramenti, aristolochię rotundæ: ana partes æquales. Terantur sicut alcohol, & vtere sicut prius. Idem. aliud. ℞. myrrhę, aloes, corticum thuris siccarũ añ. vtere indesinenter cum aqua altarasacon.

De almusaragi siue alintisar, & est egressio vuæ, siue pupillæ dilatatio. Cap. 13.

Postq̃ confirmatur: aut quæ à natura est: non habet curam. Facta autem à siccitate difficulter curatur: tñ succurritur ei cũ bono regimine & humectatione ex his quæ scis. Et est quæ fit ex humectatione. Et cura eius est quatuor res. Prima est euacuatio et subtractio eius quæ excrescere videtur materiæ iterata cũ interpolatione nõ frequenti & phlebotomia, si appareat signifi- A catio humorum abundantium cum sanguine: & proprie cephalicę: et post hanc, si exigit dispõ, ex venis lachrymalibus, & venis temporũ, & fiat incisio arteriarũ, aut cauterizatio ipsarũ si res postulat. Et qñq; fit cauteriũ & cõfert proprie in zuhẽdeg, sicut diximus. Secũda est administratio medicinarũ diuertentium materiã ex loco sicut scarificatio in auribus: & apertio cũ ventosatione hẹmorrhoidum: & appositio ventosarũ in nucha, & super collum, & in spatulis. Tertia est abstinentia, & tolerantia famis, & regimen exiccatiuum. Quarta est administratio rerũ resoluentiũ ex ipso oculo, & extrahentium humiditates dilatãtes vueam sicut proprie alcohol ex felle hœdi cũ succo fœniculi & pauco sale ammoniaco, aut ex felle ericij, aut ex felle testudinis, aut ex capitibus hirũdinum adustorũ. Et fiat inde collyrium cũ succo chelidoniæ, & melle, qm̃ est expertũ. Est etiam quæ fit à casu & percussione. Et cura eius est duæ res post regulationẽ, & abstinentiam in eis quæ comeduntur, & alijs: & abstinentiã à vino. B Et prima est vt in principio fiat administratio repcussiuorũ, & infrigidantiũ, & prohibentiũ effusionẽ materiæ. & hoc post phlebotomiã, sicut proprie est emplastrum ex farina fabarum excorticatarũ cum aqua foliorũ salicis, solathri, aut endiuiæ. Secunda fiat administratio resolutiuorũ mediocrium: sicut proprie fit ex vitello oui cum oleo rosato, & pauco vino emplastrato desuper: & proprie post instillationem in oculos ex sanguine turturis, aut pulli colũbini. Ad vltimum instillentur collyria resolutiua fortiora quæ paulo ante dicta sunt.

De nyctilopa oculorum, id est qui post solis occasum non vident. Cap. 14.

Cura huius ægritudinis est quatuor res. Prima est regulatio vitæ. Secunda est subtractio materiei. Tertia est abstersio eius quod fluxit. Quarta est correctio nocumenti accidentis in spiritu. Primã igitur rem complet commensuratio in sex generibus rerum: & proprie cum alleuatione comestionis & dimissione cœnæ. C Et sint cibaria digestioni obedientia ex his quæ scis: Et detur in potu ante cibũ, & post descensum eius à stomacho, vinum antiquum bonũ purum postq̃ propinaueris ante illud suffuf resenigi: quod dicemus post. Et ex cibis qui currunt cursu proprietatis est hepar hircinum comestum assum, aut elixum cum sale gemma modico, & modico piperis longi. Herba autem adhil & electarium eius est sublimis iuuamenti ad illud. Secũdam rem complet phlebotomia ex cephalica si multitudinem cognoueris in sanguine, et ex venis lachrymalibus, et ex naribus si inuitat necessitas. Si autem ex humorum grossitie fieri cõtingat, euacuatio fiat cum hiera picra, & hiera colocynthidos, & pilulis cochijs, & cum gargarismatibus, & caputpurgijs ex eis quæ scis. Tertiã rem cõplent collyria de fellibus & instillationes in oculos, & proprie eius qui currit ex hepate hircino, aut caprino, quãdo scinditur in multis partibus: & aspergitur super ipsum sal indus, aut sal gemma, & piper longum post contritionem D eorum. Deinde assatur, & quandoq; huius hepar assatur cum eisdem speciebus super prunas, & fit inclinatio sup fumum eius. Et iam dictum est q; comestio eius est iuuatiua valde: et similiter inclinatio super vaporem aquę elixationis eius. Quartam rem complent administrationes medicaminum spirituum visibilium subtiliantium & illustrantium: sicut est proprie vsus herbæ adhil, & cucubę, & fœniculi, & chebuli conditi, & nux muscata condita, & alia quæ diximus in capitulo primo de ægritudinibus oculorũ. Alexander. Confectio collyrij ad nyctilopam experti. Accipe succi fœniculi cocti & depurati partem vnam, mellis & fellis hircini: ana partem mediã. bonum & expertũ. Idẽ. Prędicto collyrio admisce ex stercore crocodyli, aut stellionis: ana partis vnius quartam. & sanat in paucis diebus. Idem. fiat alcohol ex pipere longo zinzibere, & spica, & confert.

De aqua descendente in oculum. Cap. 15.

QVando est in principio & non est confirmata succurritur ei cum medicinis, & proprie cum abstinētia & diminutione ciborū, et vitatione grossorū & vaporosorū, sicut sunt pulmenta, & pinguia, & iura, et pisces, et vinū, et similia ipsis. Et cū mūdificatione sæpius iterata & proprie cum cochijs, hiera picra, & hiera diacolocynthidos: & cum administratione medicinarū resoluentium sicut est aqua rutæ, & proprie cum serapino: aut aliquo ex fellibus animaliū cū melle, & succo fœniculi: aut serapinū cum felle hircino, & melle, & succo fœnicu. qm̄ est vtilissimum. Filius Zachariæ Arasi. Confectio collyrij de fellibus ad principium aquę & nyctilopam, & alintisar. Accipe fellis hirci exiccati in vase ęneo. ʒ. x. pulpę colocynthidos. i. & ß. serapini. ʒ. ij. euphorbij. ʒ. ij. fiant sief cū aqua rutę, aut aqua fœniculi, & vtere. Sabor. Collyrium bonum & expertū. Accipe fellis hircini exiccati in vase ęneo, & granorū auri exiccatorū ana. ʒ. v. serapini. ʒ. i. gūmi. ʒ. ß. fac ex eis collyriū cum succo chelidonię, & vrina pueri non polluti, & melle. Qn̄ autē passio fuerit cōfirmata, & fuerit ex eis in quibus est possibilitas curationis: cuius signū est ꝙ dū aspicitur oculus vel pupilla videtur clara, & cedit dilationi cū ꝓmitur digito, aut instr̄o: deinde redit ad ipsum, & non frangitur: tunc est ex illis quæ deponūtur ex recta operatione artificis. Et modus deponendi aquā cum instr̄o est hmōi. Subtilietur regimen eius ex cibo & potu, & dimittat vinum oīno. Et sit cibus eius aqua ciceris, & sauic, & sorbilia facilis digestionis, & boni nutrimenti, & paucæ quantitatis. Et ꝓcedat cum iteratione in mūdificatione corporis & capitis: & ꝓcedat cum phlebotomia, si necessaria fuerit. Deinde in domo tēperati aeris non luminosa locetur: & iaceat supinus: & ꝓcipiatur ei vt conuertat intuitum suū versus nasum. Deinde incipe perforare ex parte syluestri lachrymalis cū instr̄o quod dicitur deponens aquam: & procedat perforatio inter tunicam, & tunicam cū omni facilitate vsque dum perueniat ad vacuum: quod est ante pupillam. Deinde incipe deponere aquam & occultare illā sub cornea, donec deocculteturquod sepultum erat sub aqua, & videatur, & obseruetur cum industria, ne quod deponitur ex aqua redeat occultando, & sepeliendo eam inquantum possibile fuerit, ne redeat: & hoc cum iteratione & iteratione, donec adueniat sanitas: & post hoc pone super oculum vitellum oui & oleum rosatum cum puluillo ex coto. Et sit accubitus super ceruicem, & collū: & fiat hoc vsq; ad tempus quo remouebitur dolor: et nō soluatur ligatura nisi de triduo in triduum, & dum soluitur vaporetur oculus cum aqua rosata decoctionis salicum, & similium. Et sit domus in qua habitat tenebrosa. Et afferantur ad locum hūc deinceps quæ diximus in cura vulnerum oculorum.

De debilitate visus. Cap. 16.

SI contingat à re addita in superficie oculorum quam sensus cōprehendit: sicut est vngula: pannus, scabies, & sebel, dicta est cura eius. Si autem cōtingat ꝓpter rem quā sensus non valet compræhendere sicut nebula, val vapor: tunc eius cura est tersio cū eo quod est resolutionis mediocris: sicut scripsimus in canone. Si autē fuerit propter vapores qui eleuātur à st̄o posito sub dn̄io humiditatum viscosarū, putridarum, & vaporosarum: aut sub dn̄io cholericæ materiæ vaporosę: Cura eius est mūdificatio st̄oi cū solutione & vomitu leni, & facili ex his quę diximus cū ꝓcessione administrationis medicaminū incisiuorū: sicut syrupi acetosi in calida materia, & oxymelitis squillitici in frigida materia: & subsecutione medicaminū, quibus appropríetur duplex intētio. s. cōfortationis st̄oi, & ꝓhibitionis eleuationis vaporū cum eis quę sunt sicut tryphera minor proprie chebuli cōditi, & zuccharū rosatum cum mastiche: et trochisci noīati diarhodon. Si autē fuerit propter peccatum quod est in ipso

E oculo: tunc fit illud, aut ꝓpter excessum siccitatis in ipso: et cura eius est regimen humectatiuum quod diximus in canone, pręterq; ꝙ faciet cadere in oppilationē. Aut propter excessum turbidæ humiditatis in ipso. Et cura eius est tres res. Prima est adæquatio & digestio materiæ sicut locuti fuimus in canone. Secunda est euacuatio eius cum eis quæ sunt sicut pilulæ de hiera, & pilulæ cochiæ, & pilulæ lucis, & infusio de aloe, aut hieræ in aqua endiuiæ, & aqua fructuum & similia. Tertia est resolutio & tersio ex ipso oculo humiditatis turbidę obtenebrātis cū eo quod est sicut collyrium de fœniculo & similia: quorum in cap. de conseruatione sanitatis oculi meminimus, qua propter afferatur ad locum hunc quod dictum est ibi. Si autem contingat passio propter turbulentiam aduenientem spiritui visibili, cura eius est omne bonum regimen in sex generibus rerū: cui subsequatur regimen mūdificatiuum corporis post quod subsequatur regimē clarificans sanguinem, & clarificans spiritus ex his quæ præcessunt in canone. Et qn̄q; contingit propter subtilitatem, & paucitatem ipsius spiritus: & cura eius est cum

F administratione medicaminū addentium in spiritum, & vigorantium ipsum: & ex summa horum sunt myrobalani, & quę componuntur ex eis. Afferantur ad hunc locum quę diximus in cap. de cōseruatione sanitatis: quāobrem oportet vt capitulū illud cum isto simul ligetur. Inquit Gal. Fella omnia abstergunt oculū, & clarificāt visum: eligātur ex animalibus quidē fel algazel, & hirci syluestris, & bouis, & leporis, & adib, & vrsi, & testudinis, & vulpis, & hœdi, & capræ montanæ, & ex volatilibus aquilæ, & vulturis & viuentium ex raptu, & hirūdinis, & passerū, & galli, & perdicum, & alcubugi, & ex piscibus fel sabor, & porci marini: & sunt iuuamenti vltimi. Mahemet Arasi. Alcohol sublime in cōfortatione visus: acuit. n. & clarificat ipsum. ℞. tutię ablutæ nutritę tribus vicibus cū succo sampsuci depurati. ʒ. xx. Deinde accipe zinzib. piperis nigri & lōgi, chelidoniæ, buruch: an̄. ʒ. ij. salis āmoniaci. ʒ. i. Terant oīa cū succo fœniculi,

G aut sampsuci tribus vicib⁹: deinde fac siccari, & tere subtilissime. & fiat alcohol cum eo. Rufus. Collyriū satis bonū quod acuit visum, & oculorū sanitatē custodit tēpore multo. Accipe litium & tere contritione multa cū succo fœniculi depurati vsque dū fiat sicut mel, & recōde in vase uitreo & vtere. Quidā autē ex posterioribus addiderunt ad oēm. ℥. eius ex felle galli aut perdicis. ʒ. i. tertias duas. Idē. Cohol valēs ad idem. Accipe ex tutia quātū volueris, & lauetur cū aqua pluuiali: deinde exiccetur & nutriatur post illud, primo cū aqua fœniculi, secundo cū aqua sampsuci, tertio cū aqua altarasacon semper cōterēdo: deinde exiccetur et nutriatur post illud: & fiat cū eo alcohol. Cōfectio alcohol ex inuentione nostra conferens supercalefactioni oculorū, & debilitati visus causa subtilis & acutę humiditatis, aut mordicationis: aut prurituí in oculis. Accipe tutiæ carmeni lotę in aqua pluuiali: deinde in aqua ro. vicibus plurib⁹. ʒ. x. frictionis myrobalanorū citrinorū cū aqua rosata. ʒ. vi. litij. ʒ. ij. ß. zinzi.

H piperis longi: an̄. ʒ. i. aspergātur cum succo agrestę, & terātur cum eo: deinde exiccētur & puluerizētur, & fiat cum eis alcohol. Hamech. Cōfectio alcohol cōferēs obscuritati visus: abstergit. n. oculos et clarificat. ℞. tutiæ, antimo. ana. ʒ. vi. salis gem. ʒ. ij. litij, sief memithę: an̄. ʒ. i. camphoræ. ʒ. i. tertiam. Terātur tutia, & antimoniū, & misce conterendo cum aqua myrobalanorū citrinorum, & hoc per triduum: deinde cum alijs fiat cohol: & vtere. Alexander. Collyriū satis efficax in clarificando visum & ad auferendā caliginē. ℞. fellis perdicis. ʒ. i. & mellis. ʒ. ij. succi fœniculi depurati. ʒ. ij. pone in vase vitreo, & suspēde in sole per dies septē: deinde vtere. est. n. efficax. Sabor. Confectio tryphere mirabilis vigorantis visum: cui accidit impedimētum ꝑꝑ fumos ignitos cholericos, aut sallitos, et ē ei impr̄ssio fortis: reducit. n. oculos ad for

mam

mam vigoris adolescẽtiæ. ℞. myrobalanorꝫ chebulorꝫ, citrinorũ, & indorꝫ: ana drach. ij. & ß. belliricorꝫ, & emblicorꝫ, ana drach. ij. zucchari drach. v. tere in vase lapideo, & funde super ipsum aquã fontiũ clarã: sicut aspergendo parũ post parũ: & hoc facias per dies tres. deinde dimitte siccari: & post hoc sparge super ipsum distillãdo ex oleo rosato, aut amygdalino. Et contere per alios tres dies: & iterũ dimitte siccari. Deinde accipe rosarꝫ, sandali, macaziri, cubebe, cardamomi: ana. ʒ. ij. spodij, macis: ana. ʒ. i. such. ʒ. i. & ß. deinde accipe zucchari tabarzet, lib. i. tamaridorꝫ eyron, drach. iiij. pruna quinquaginta. Fac ex eis formas similes auellanis: & da mane q̃libet à drach. ij. vsq; ad aur. ij. cũ aqua calida. bonũ. Idẽ. Cõfectio alia addens in visum, auferens tenebrositatem eius. ℞. herbę albedustur, seminis rutę, añ. drach. vij. ß. siseleos, calamenthi domestici, zinzib. pulegij, cubebe, nucis musca. añ. ʒ. v. scesebrã. vnc. i. & ß. garyophyllorꝫ, mastiches, margaritarũ nõ pforatarũ: añ. ʒ. i. et tertiã alterius, serpẽtis cõbusti, crystalli: añ. ʒ. ij. et. ß. balsami grana. vi. & põderis croci. ʒ. i. tertiã, zucchari lib. ij. fiant ex eis formæ similes auellanis: & da ex eis à drach. i. vsq; ad. ij. In hyeme cõueniũt senibus: bonũ exptũ: si Deus voluerit.

De casu pilorum palpebrarum. Cap. 17.

SI accidat propter defectum materię. Cura est in primis cum eis quę reparant materiã ex bono, & largo regimine sicut scis. Deinde cum eo quod trahit materiã ad locum necessitatis: sicut sunt medicinæ & collyria quas dicemus post. Et q̃nq; fit ex causa, ꝑpria & corruptione materiæ ægritudinis in ipsis palpebris: sicut est silach: quæ est, ꝑprie corrosio cũ rubedine & asperitate, & pruritu in ipsis palpebris: & cura eius est vt mũdificet̃ caput ab humore nitroso salsuginoso & acuto: deinde administretur regimen humectatiuũ: & frequentet̃ ingressus balnei, & inclinatio sup vaporẽ aquę calidę, et emplastrationes ex medicinis humidis, sicut est portulaca cũ lacte & mucilago psyllij, cum oleo rof. aut mucilago seminũ cydoniorꝫ: aut amygdalę amaræ, aut dulces cũ lacte & similia. Postquã autẽ acquiritur palpebris tẽperies & teneritas, tunc administrãda sunt medicamina pilorꝫ generationẽ faciẽtia ex his quæ dicemus. Et q̃nq; est sisach chronicũ grossum durũ: quare vapor qui est materia pili nõ inuenit transitũ. Et cura eius est mundificatio capitis cum iteratione, & phlebotomia, & ventosatio crurium, & vsus balneationis, & emplastratio cũ lentibus excorticatis in eo quod mulgetur ex granatis contritis cũ rob. Deinde administratio medicaminũ facientiũ pilorũ generationẽ, quæ dicemus. Et ex eis est lapis lazuli ꝑprie, et lapis armenus arcohol facto ex aliquo eorꝫ cũ spica, et producto cũ radio super palpebras, aut ex antimonio & spica: et lapidi lazuli inest, ꝑprietas mirabilis. Muscę aũt si exiccantur abscisis capitibus, & fiat linimentũ ex eis cũ auellanis assis & adipe caprino aut vrsino, inuenitur efficax. Citrangulorꝫ quoq; semina si aduratur & liniantur cũ adipe caprino, pilorꝫ faciunt facilem generationẽ. Mahemeth Arasi. Cõfectio alcohol reparantis pilos in palpebris & confortantis eos. ℞. ossium myrobalanorꝫ adustorꝫ partẽ vnã, fumi thuris partis vnius quartã, spicæ romanæ, lapidis lazuli: ana partis vnius tertiã: liniatur super palpebra cũ radio. Emplastrũ quo vtẽdũ est sup palpebris curãs silach, & remouens pruritũ & scabiẽ. Accipe granatum vnũ integrũ, & decoq; illud in aceto vsquequo dissoluatur & emplastretur super palpebras.

De cura inuersationis pilorum palpebrarum. Cap. 18.

CVra huius ægritudinis fiat fm vnum quatuor modorum. Primus est inuiscatio eorũ cum aliquo leuis viscositatis: sicut cum mastiche, aut cum sputo & cola: aut cum gumma pini, aut bdellio dissoluto in albumine oui, aut cum aliquo talium. Secũdus est ordinatio pilorũ & restrictio eorum ad vnum ordinem. Et hoc quidem fit fm hunc modum. Accipe acum subtilem, & perfora in exteriori parte palpebrę, vt perueniat perforatio vsq; ad interiorem partẽ vbi est ordo naturalis pilorum: & deinde accipe pilum, & pone in foramen acus, et extrahatur vt pilus inueniat viã ad ordinẽ: & sic fiat de alijs si sunt plures vsq; dum ordinẽtur cum alijs. Deinde ponatur medicamen punctorꝫ consolidationẽ faciens, & constrictionẽ. Tertius modus est, vt euellantur pili vnus post alium, & igniatur stilus, aut acus, & cauterizetur locus vnde est pilus euulsus cauterizatione sufficiẽti: & sic fiat de alijs. Quartus est, vt post euulsionẽ pilorꝫ fricetur super loco medicamen pilorꝫ generationẽ prohibens, sicut proprie oua formicarũ, aut rubigo ferri cum saliua.

Cura hordeoli in palpebra. Cap. 19.

CVra huius ægritudinis est fm vnum trium modorum. Primus est, vt prohibeatur collectio eius in principio sui cũ eo quod est sicut aloe, acacia, & litium linimento facto eis & supposito, aut bdellium resolutum cũ aqua mẽthę humidę, et hoc post corporis & capitis mundificationẽ. Secundus modus est, vt si illa non contulerint, administrentur resolutiua mediocris resolutionis. primo post euacuationes ex eis quæ scis: & ꝑprie resoluatur bdellium in aqua, & liniatur super locũ: et fortius illos est opopanax: & adhuc fortius ammoniacũ cũ aceto. Et scripsit Oribasius linimẽtum bonum expertũ & est vt accipias olibani, myrrhæ: ana partẽ vnam: ladani quartã partis vnius, cerę, aluminis, baurach armeni ana. partẽ. ß. liniatur cũ fece olei de litio. aut accipe galbani, drach. iij. baurach. ʒ. i. liniat̃ cum succo apij. Tertius modus est, vt si resolutioni non obediat, suspendatur palpebra, & inuersetur, & scindatur fm interius palpebræ, & aperiat̃ tunica interior eius & exprimat̃ donec ingrediatur totũ quod est sicut mucilago: deinde sanetur vulnus cum linimentis: quæ sunt sicut sanguis draconis cum albumine oui, aut cerussa cum albumine oui, & similia.

SVMMA. VI. *de curis ægritudinum aurium.*

Et primo de dolore aurium. *Cap. 1.*



SErmo noster erit deinceps de ęgritudinibus auriũ, si Deus voluerit. Et primo de dolore earum, qui q̃nq; accidit à malitia cõplexiõis sine materia: aut cũ materia. Et si quidẽ sine materia, solũ alteratione indiget. Si vero fuerit calida, iuuatur ex infusione albuminis oui recẽtis, aut mucilagine psillij, & similiũ ex eis q̃ dicemus. Si aũt à malitia cõplexionis frigida fuerit, cõferũt infusiones & iniectiones calidæ. Si autẽ malitia cõplexionis sicca, iuuatur humidis. Si autẽ humida siccis, quæ fiũt per traiectoriũ, & emplastrationes ex his quæ dicemus. Si autẽ malitia cõplexionis fuerit cũ materia, & fuerit calida, euacuetur ꝑ phlebotomiã. Si sanguinea fuerit ex repletione in sanguine, de vena cephalica. Deinde procedendũ est ad alterantia q̃ dicemus. Quod si cholerica fuerit, & est ille dolor qui fit fm plurimũ, euacuet̃ cũ eis q̃ scis, & frequẽtet̃ lenificatio naturæ cũ aqua fructuũ. Deinde seda dolorẽ cũ alterãtibus quę dicent̃. Si autẽ dolor vehemẽtior fuerit, cõcedimus aliqua ex narcoticis: sicut sief memithe, ꝑprie cum aliquãto opij, & distempere tur cum lacte mulieris, & instilletur in aurẽ. Si autem materia fuerit frigida, euacuetur cũ eo quod cõuenit. Deinde alterãtia sedãtia administrẽtur ex eis q̃ dicemus. Si autẽ dolor à grossa fuerit vẽtositate, scribemus medicamẽta eius post. De doloribus auris factis ab apãte, aut vlcere, aut oppilatione, aut ingressu aq̃, aut animalis, singularia scribemus capitula. Post hæc autẽ nõ prætermittimus q̃ medicamenta quę distillãtur in oculos, semper actualiter frigida mittenda sunt, quæ autem in aure, tepida aut calida sunt opponẽda, siue sint ad ęgritudines calidas siue frigidas. Medicaminum

Canon practicus.

dicaminum narratio ad dolorē auris calidum. Albumen oui cum lacte mulieris tepido. Oleū rosatum tepidū per se, aut bullitum cū aceto pondere sui vsq; ad cōsumptionem aceti, aut cōquassatum cum succo cucurbitæ. Oleū de salice secundum eandem doctrinam. Oleum nenufarinum. Oleum de semine cucurbitæ. Oleum de papauere, si dolor est vehemens per se, aut cū aliquanto caphoræ: est enim sanatiuum bonum. Lac muliebre calidum sicut mulgetur cū succo solathri, aut aqua coriandri humidi. Mucilago psillij cum oleo rosato conquassata, aut mucilago seminum cydoniorū. Oleū de iabroc quando dolor est acutus cū lacte mulieris statim cum mulgetur. Lēticulas coctas cum panis mica cataplasmabis. Succus hyoscyami fortes sedat dolores. Lactuca agrestis secundum omnem modū administrationis est eis medicamen bonum. Et similiter succus solatri, & papaueris, & mandragoræ, & salicis, & teneritatū vitis. Hamech. Ad dolorem auris à caliditate. Accipe olei rosati partes.ij. olei amygdalarū dulcium partem.i. aceti partes.iij. Fac decoqui lento igne vsq; ad consumptionem aceti: & cola & administra tepidum. Idem. ℞. foliorū cucurbitæ, aut ipsius cucurbitæ succum: & misce cum oleo rosato diu conquassando. & vtere. bonum est.

Narratio medicaminum ad dolorem aurium frigidum & ventosum. Cap.2.

ADministrentur medicamina quę sunt sicut oleum nardinū, costinū, sampsucinum, oleū de ruta, oleū de amygdalis amaris, oleū de chamęmelo: oleum anethinū, oleum laurinum, oleū de lilio, oleū de cheiri, oleū de narcisso, oleū de piscis, oleū de chrysomelis, oleū de beē ꝓprie, oleū de cherua, oleū de cinnamomo. Quodcūq; horū fuerit proprietatem habet ad dolorem auris à frigida causa factū, aut ventosa. Fundamētum autem & materia præparationis singulorū eorum artificialiter est cępe cauatū, in quo oportet parari & decoqui cū facilitate in cinere prunarū. Et ex rebus admistis eis sigillatibus ipsis virtutes mirabiles cū bonitate decoctionis in cępe cū eis est ruta proprie: & succus radicis quæ comedit, & spica, & sampsucus, & scea, & chamęmelū, & galbanū dissolutū in succo porri, & succus porri per se, & alliū, & castoreū, & piper, & such, & succus cępe, & succus pharasion, & origanū, & succus asphodeli, & euphorbium, & elleborus niger, & albus proprie: non est incōueniens in huiusmodi permistionibus admisceri mellis modicū: deinde tepidū distilletur. Si autem dolor est fortis, ex miscibilibus bonis est opium cum pauco castorei & croci, aut philonium cū lacte mulieris, aut trochisci Stellæ, aut trochisci de croco. Deinde remoue nocumēta narcotici cū eis, quę scis. Ex vaporatorijs aūt siccis est milium aut panicū & sal calefactus & suppositus: aut baccæ lauri cū melle pauco calefactæ & superpositę: aut pulegium cum melle & olibano, aut grana lauri & olibanū cum succo rutę vel anethi. Et dixit Gal. Saccelletur ex furfure cū vino cocto & oleo nardino, aut rutaceo. cępe marinum tusum & oleo aut butyro coctū, expertū est. Euaporatoriū humidum fit cū aquis decoctionū rerū quę maturant, & carmināt, & mollificāt, sicut meliloti proprie, & anethi, & chamæmeli, & fœnugræci, & volubilis, & foliorꝫ caulis, & seminū eius, & herbę venti, et sampsuci, et absynthij, & similium singulariter, aut coniunctim: ita vt recipiatur vapor eorū per cannulā: cuius vna extremitas sit fabricata super vas in quo res coquantur: & alia extremitas applicetur auri. Et qn̄q; est necesse vt misceatur cum his rebus aliquid ex stupefacietibus, vt sedetur vehemētia doloris: & tunc fiat illud cū cautela. Remouēt autem nocumenta narcotici vapores superius dicti cū modico castorei, & croci, & piperis, sicut scis. Gale. Linimentum quod administratur, & sedat dolorē auris. Accipe medullā ceruinam, aut medullā cruris iuuenci, ceræ: ana drach.v. oleum de nucellis, aut de amygdalis amaris, &

In causa frigida.

E succū genigę.i. poligoniæ quantū sufficit: fiat ex eis vnguentū: & vnge in circuitu auris: est enim mirabile. Idē. Aliud valens similiter. Raphani radices cū oleo decoq;: & distilla ex eo in auribus: & cū lana calida superpone. Idem. Vermes qui sunt sicut faba media, & inueniunt sub lapidibus: aut vermes plurium pedū coquātur cum oleo ex oliuis immaturis, et distilletur ex eo in aurem. est enim expertū. Fit etiam similiter ex scarabeo, & ex lumbricis terrę. Oleum similiter de scorpionibus est ad illud sublime. Idē. Fel tauri cum adipe anatis est iuuamenti mirabilis ad dolorem auris à causa vehementer frigida. Mahemer Arasi. Confectio medicaminis de quo distillatur in aurē: & linitur ex eo in circuitu eius, & sedat dolorem frigidum & ventosum. Accipe castorei, euphorbij, opij, styracis liquidæ, piperis, foliorꝫ rutæ, calamenthi, sinapis: ana. fiant ex eis trochisci: et dissoluātur in oleo nardino, aut costino: & coquantur in concha cępe, & distilletur in aurē, sedat dolorē auris. Hamech. In vrina tauri, aut

F caprarū si dissoluatur myrrha: & distilletur in aurē sedat dolorem auris. Isaac ad dolorem auris. Accipe baurach, mel bonū, & oleū rosatū & acetū, misce, et pone in aurē: expertū est. Idē. accipe mellis crudi, & olei laurini partes ęquales, & cōtunde & pone in aurē, expertū est. Idē. vnctio cōferens ad dolorē auris. ℞. meliloti vnc.ij. chamęmeli, sampsuci añ. vnc.i.ß. aq̄ lib.i.ß. bulliant vsq; ad lib.ß. deinde pone olei de cheiri, & olei violati, & olei sesamini añ. vnc.ij. decoq; ad consumptionē aq̄, & vtere. Gabriel. Linimentū cōferens dolori auris expertū. Accipe aristolochiæ lōgę, seminis capparis, fœnugræci, añ. aur.ij. piperis longi aur.i. anethi, aloes, foliorꝫ sampsuci añ. vnc.ß. ellebori. drach.i. & q̄rtā alterius, aq̄ lib.ß. olei vnc.i. bulliant vsq; ad cōsumptionē aquæ & vtere multoties. bonū. Dioscorides. Accipe radicē quæ comedit, & calefac super cinerem, & calidam mitte in aurē, & fac multoties. Idem. Succus mēthę, & mel, vt sint de singulis partes æquales: & distilla ex eo in aurem: bonum est.

G De bothor & apostemate aurium. Cap.3.

SI sit calidū, cura eius est phlebotomia, & lenificatio naturę, & proprie phlebotomia cephalicę cū multa sanguinis extractione si est possibile: & si nō est, cum generatione: & distilletur in aurē in principio quod est sicut oleum rosatum, in quo iam consumptum fuit acetū, vsq; ad dies duos aut tres: & obseruetur regimen in vehementia doloris ne deficiat virtus, & faciat cadere in syncopim, & sudorē frigidum, & permistionem rationis, & mortem: quare distilletur in ea distillatione post distillationem ex oleo iabroth cum lacte nouiter mulso: & si excusari aliter non potes cum modico camphoræ aut opij exhibe. & postq; præterijt artium diem: distilletur in eā mucilago seminis cydoniorꝫ, aut fœnugreci, aut althææ, & seminis lini. Si autem apostema non fuerit vehemētis caliditatis: distillanda sunt aliqua ex mucilaginibus cum adipe gallinę, aut anatis, aut medulla cruris vituli: & expertū est. Diachylon dissolutū in oleo anethino. aut chamęmelino expertū est. Diachylon minus cū oleo de al-

H canna. Et ex eis quæ sunt vltimi iuuamenti, est hyssopi cerotū quod dicemus. Et confert administratio euaporatorij humidi quod diximus. Ioannes Serapionis. Emplastrum cōferens ad apostema auris. Accipe farinam hordei, & decoq; cum rob & oleo de chamęmelo. Aliud. Accipe farinā fabarum, chamæmeli, violarū succum, farinam hordei, althæam, melilotū: decoq; cum aqua & oleo chamęmelino, & rob: & vtere. Idem medicamen quod resoluit et maturat apostemata quę sunt in aurib⁹. Accipe farinā fabarꝫ, & fac emplastrum cum expressione cauliū, & oleo de lilio, & superpone. Aboali. hyssopi cerotū, cuius iuuamentū est sublime ad apostemata auriū maturās & sedans dolorē: bonū, si Deus voluerit. Accipe adipis gallinę, butyri ouiū, seu vaccini loti, cerę citrinæ, adipis caprini, mellis, olei de lilio, hyssopi humidę: de

singulis partes æquales. Fiat ex eis cerotum: et tepidum in aurem mittatur: & liniatur in circuitu. expertum est. Idē. Confectio emplastri satis boni ad dolorē, & apostemata aurium. Accipe cæpe album & elixetur, & côteratur cū butyro: & vtere. Mahemet Arasi. Confectio emplastri sedantis dolorē aurium apostemosum. Accipe bdellij, adipis caprini, ana. ℥. iiij. farinæ fœnugreci, & seminis lini, radicum altheę, radicum lilij, ana. ℥. v. meliloti, chamæmeli: ana. ℥. i. croci. ℥. i. vitellum vnum oui elixi. Conficitur aūt sic: chamęmelū, melilotum, radices altheę, & radices lilij coquantur in aqua vsq; dum cocta sint. Bdellium dissoluat in succo cępe, aut in aqua decoctionis herbarū: & ex omnibus his & cæteris fiat emplastrum: postquā additur rob, & olei sisamini, aut de lilio, ana. ℥. ij. butyri quantū sufficit. Coquātur oīa vsq; dum pinguescāt & emplastretur cum eo. Et quandoq; apud necessitatē additur ei opij. ℥. ij. & est mirabile. Et quandoq; pro opio papaueris albi. ℥. vij.

De sonitu & tinnitu aurium. Cap. 4.

FIt quandoq; propter debilitatē: sicut accidit conualescētibus. Et cura eius est cum resumptiuis: & adentibus ad virtutē corporis: & regimen conualescentium sicut scis. Et quandoq; fit propter aduentū crisis: & est silendum & quiescendū in eo. Et quandoq; fit propter abundantiā & repletionē superfluam in capite. Et cura eius est solutio & euacuatio cum hiera diacolocynthidos, et cochijs, & similibus cum iteratione & iteratione. Deinde fiant instillationes & emplastrationes post embrochationes & euaporationes per traiectoriū ex his quæ dicemus. Et fit qūq; à ventositate grossa: & cōferunt ei caputpurgia & sternutationes post mundificationē radicum & distillationes notæ: & ꝓprie cū oleo de alcanna & modico de euphorbio aut oleo rutaceo & castoreo, aut oleo de been cum modico succi porri, & qūq; fit ex coartatione humorum grossorum, & viscosorū: & cōfert in hoc nitrū cū melle et aceto: aut elleborus albus cū castoreo et melle et aceto & oleo de been. Hamech filius Zezar. Oleum raphani cū oleo rosato & succo porri & felle ouium cōfert tinnitui, & sibilo aurium. Succus porri cum oleo rosato & lacte mulieris & castoreo valet sīr. Vnguentum ex inuentione nostra valens cū auxilio Dei sonitui auris et grauedini auditus propter ventositatem grossam & materiam frigidam. ℞. ellebori albi, castorei, costi, ana. ℥. i. rutæ, nitri, piperis longi, ana. ℥. i. partes duas, euphorbij. ℥. i. tertiā. Deinde accipe succi radicis q̄ comeditur: succi porri, olei nardini, chamęmelini, olei de amygdalis amaris, olei anethini añ. ℥. i. coquātur ad succorū consumptionem: cola et vtere. expertum est. Ioannes Serapionis. Si tinnitus à ventositate contingat & inflatione. Accipe euphorbij. ℥. i. & resolue in oleo de alcanna & vtere: aut castoreum cum oleo rutaceo, aut oleum de been cum succo porri. Idem si ex materia grossa coartata in auribus cōtingat vaporetur auris per traiectorium. Deinde instilletur medicamen quod Reci. ellebori albi, castorei, nitri: ana partem vnam, croci partis vnius quintam, misce cum oleo sisamino & aceto, & distilla in aurem. Alexander. Ad diuturnos aurium sonitus, & tinnitus mirabilis. Reci. euphorbij, & dissolue in oleo ciprino & vtere. Filius Zachariæ Arasi. Accipe chamęmelum, sampsucū, calamenthum, scehani, hyssopum siccā, absynthium: bulliant in vase super quod ponatur traiectorium, & recipiatur fumus eius: cōfert enim post corporis mundificationem. Idem. si fiat sonitus aurium propter debilitatem succedētem febribus: distilletur in aurem acetum decoctionis absinthij cum oleo rosato. Aboali. Medicamen expertum ad sonitum & tinnitū aurium. Accipe gariophyllorū, seminis porri: aū. ℥. i. musci grana. ij. distillentur cū aqua sampsuci, aut foliorū pini, aut rutæ.

A De debilitate auditus & surditate. Cap. 5.

QVæ natiua est, non inuenit curam. Quæ autem antiqua est vix recipit curam. Quæ aūt fit ꝓpter apostema aut bothor, diximus eius curam. Si autem fiat propter saniē in aurē, aut propter aliquid quod intrauerit in aurem: sicut est lapis, aut faba dicemus curam eorum. Et qūq; fit propter constipationem choleræ in corpore: & fit earū redundatio ad aures. sicut Hippo. dixit. Et cōfert in huiusmodi vt euacuetur cholera euacuatione post euacuationem. Et fit ēt ex eisdem causis ex quibus fit sonitus & tuba in aurē: sicut est repletio & coartatio humoris grossi, & viscosi, & ventositas grossa. Et nō differunt nisi ſm fortem impressionem & debilē. Facta enim debilis ab eis impressio facit tubam & sonitum. Ex forti enim impressione tharas. Quamobrem curā adhibeas: sicut diximus illic. Fit etiam ex veruca & carne addita: & raro propter loci nobilitatem habet curā. Interdum tñ curatur, & B proprie cum administratione medicaminis acuti vna vice post aliam vsq; dum cōsumatur caro addita, aut veruca. Deinde curetur medicamine incarnatiuo: Et qūq; fit ꝓpter sordes quę sunt in auribus. Et eius est cura vt extrahantur & afferant ad locū hunc quæ diximus in capitulis quę sunt ante istud. Mahemet filiꝰ Zacharię Arasi. Confectio medicaminis ad grauem auditum, & tinnitū aurium: bonum si Deus voluerit. Accipe pulpæ colocynthidos. ℥. ij. baurach drac. i. tertias duas, castorei. ℥. i. succi absinthij. ℥. i. aristolochiæ rotundæ. ℥. i. euphorbij. ℥. i. tertiam, costi. ℥. ß. fiat sief cum felle vaccino: & distilletur cum oleo amygdalino amaro. Et hoc est post euaporationem in traiectorio. Alexander. Ad idem expertum & proprie si fiat surditas ex humore frigido oppilante, & est expertum. Accipe elleborum album, castoreū, nitrum, pyrethrum. coquantur in vino forti: deinde cola & distilla ex eo in aures: prius tñ sternutamenta prouocentur. Idem. Confectio trochiscorum C auferentium surditatem et grauedinem auditus, & sunt experti ℞. ellebori albi, castorei: ana. ℥. i. nitri. ℥. ß. fiant trochisci cum aceto & administrentur cum aceto. Idē. fiat puluis ellebori albi cum aceto positus cum licinio. Filius Serapionis. Confectio trochiscorum quorū operatio est vltima ad oppilationem & tharas. quorū permistio. ℞. ellebori albi auī. ij. nitri auī. vij. croci auī. iij. confice postq̄ bene conteruntur cum aceto, & fac trochiscos & administrentur cum aceto. sunt enim admirabiles. Alexander. quādo surditas contingit ex humore cholerico in auribus coartato: & hoc est restricto fluxu cholerico abundare consueto: tunc prouocato eo, & educto per ventrem soluitur surditas: sicut ex Hippo. doctrina colligimus. Si autem ex crudis & viscosis cōtingat humoribus: fortiora sunt adhibēda medicamina. Difficilius enim morbus soluitur. Dandum est igitur oxymel: quod Iuliano præsidi factum fuisse testatur ab Oribasio: aut hiera Galeni cum iteratione & iteratio- D ne: aut dandū est hoc medicamen: quod ℞. salis ammoniaci, piperis: ana. ℥. ij. euphorbij. ℥. i. Dabis ex eo. ℥. iij. aut. vij. cum ouo sorbili, aut hydromelite: est enim mirabile ad vertiginem, & epilepsiam & mulieribus menstrua potenter educit. Postq̄ autem purgatus fuerit: gargarismata, et sternutationes necessariæ sunt. Verum gargarismata fiant ex staphide agria, & sinapi cum mastiche. Sternutationes aūt ex elleboro albo, & pipere. Vltimo vero distilla in aurem quæ morbum soluant ex his quæ diximus. Si autem adhuc passio permaneat, prouocetur vomitus cum facilitate & iteratione cum eis, quæ sunt sicut elleborus albus cum proprietate in hoc: & iterata expurgatione, & gargarismate, & alijs quæ superius diximus. Equitare autem per loca arenosa & decliuia, & euectiones cum curru, & balneationes in aquis thermarum, & salsarū ad hoc multum conferunt

Surditas incurabilis q̄.

runt remouendũ. Et credo quod surditati factę ex materia frigida, aut ventosa conferunt olea calida: sicut costinũ, & anethinum, & oleũ balsami proprie & similia quorũ rememorati sumus in doloribus auriũ. Et pulpæ colocynthidos, aut succo cucumeris asinini, aut radicis eius inest proprietas mirabilis cum aliquo prædictorũ oleorum. Et ex eis est oleum nardinum cũ castoreo, & similiter sief factũ ex aloe, castoreo, & pulpa colocynthidos partibus æqualibus: confice cum felle vaccino: & instilla cum oleo raphani aut aliquo oleorum calidorum. Et oleum raphani, & oleum staphidis agriæ iam experta sunt: & expertus est puluis ellebori albi cum aceto instillatus in aurem, aut missus in aurem cum licinio.

Surditas in curabilis.

De vlceribus aurium. Cap. 6.

QVædam ex eis sunt manifesta: & habent genera curatiõis nota sicut diximus in capitulo de algarab. Quædam vero ex eis sunt occulta posita in profundo: & sunt ex eis quędam in quibus non multũ præterijt tempus. & alia quæ sunt chronica antiqua, in quarum curatione perueniemus administrando regimen subtiliatiuum in his quæ comeduntur & bibuntur: & cæteris: & mundificando corpus & etiam capitis solutionibus factis cum iteratione & iteratione. At si vlcus recẽs fuerit, duplici eget genere curationis. Primũ est mundificatio & abstersio cũ eis quæ sunt abstersionis mediocris sicut est aqua mellis, proprie, aut vinum cum melle, aut acetum cũ melle, aut oxymel squilliticum, et similia factis ex eis iniectionibus post iniectiones per syringã, aut per aliqd aliud quod est sicut canellus pẽnę subtilis. Deinde cum bõbice aut lana subtili abstergeť. Secundũ genus curationis est exiccatio, & cõsolidatio eorũ cum eo, quod est mediocris exiccationis sine mordacitate multa, sicut est proprie olibanũ solutũ cum vino, aut sarcocolla & olibanum soluta in vino et melle pauco: et expertũ bonũ. Et ex eis est myrrha et aloe dissoluta in vino: et sandaracha in hoc est mirabilis: & proprie trita cũ vino & melle imissa cum licinio. Sanat enim, & dolorẽ tollit. Et silr alumen cũ aceto tritum cõtritione vltima expertum est. & silr liciniũ cum sief memithe. Alumen iamenum, & myrrha, & aloe, & sandaracha, & sarcocolla cum melle & vino sunt ex summa eorum. et silr sanguis draconis. Sief memithe, sarcocollæ, myrrhæ, aloes, spumæ maris, olibani, ana pars. i. aluminis adusti pars. i. & ß. Teratur contritione vltima cũ melle & vino vsque dum fiat in terminũ mellis tenuis. deinde vtere cum licinio. Si autẽ antiquum chronicum fuerit triplici eget genere curationis. Et primũ quidẽ est mũdificare, et abstergere vlcus à viru, et putrefactione et corruptiõe fœtida cũ eis quæ sunt vigorosę abstersionis: non nimis fortibus in principio: vt pueniat paulatim ad ea quæ sunt fortiora. Ex rebus generũ mediocrium est vrina pueri cũ melle, absinthiũ cum vino & melle et modico salis gẽmæ, et oxymel squilliticũ cum modico floris æris: & fortius est alchitrã cum melle: & ex eis est vinũ decoctionis radicũ lus cũ melle: aut succus asphodelorũ cũ melle & modico salis gẽmæ: & confert succus foliorum nucis: cũ melle, & vino & adhuc fortius eis est fel tauri cum vrina pueri, & hoc apud vehemẽtiã putrefactionis, & fœtoris. Et ex cõpositis vltimis ad hoc est vnguentum ægyptiacũ quod diximus in antidotario: & proprie solutũ in vino aut aceto: & distilletur in aurẽ & est mirabile. & similiter vnguẽtum de flore ęris: aut medicamen huiusmodi cõpositũ. ℞. floris ęris, & tubel ęris, ana. ℥. ij. succi porrorũ, mellis puri: ana. ℥. i. Vrinæ pueri quantũ sufficit. Terantur vsque dum fiat sicut mel: & vtere. Secundũ genus curationis est incarnatio & reparatio eius quod iam per putrefactionẽ deperditũ est: & hoc quidẽ perficitur cum rebus mediocris exiccatiõis absque mordicatione vehementi, & sunt ea proprie quorum in cõsolidatione vulnerũ non antiquorũ rememorati sumus.

E Terrium genus curationis est exiccatio & consolidatio vlceris cum rebus exiccatiuis: & consolidatiuis in quibus fit permistio aliquorum acuitatẽ habentiũ: sicut myrrha, aloe, thus, & similia quorũ pręcessit rememoratio: qbus admisceanť aliqua quæ sunt sicut colcothar, flos ęris, et similia. et nos trademus cõpositiones solẽnes quantũ pertinet ad hanc partẽ. Filius Zacharię Arasi. Confectio medicaminis ad vlcera quæ fluunt in aure: et est expertũ. ℞. sarcocollæ, sang. draco. olibani, spumæ maris, myrrhæ, baurach, boli armeni, scoriæ ferri, floris æris, aloes, colcothar: ana partes æquales. Terantur contritione subtili: & ex media parte eius fiat sief: et distilla ex eis in aurem cũ aqua mellis, aut melycrato, aut oxymelite: et ex alia medietate inuoluto licinio in melle, et in medicamine mitte in aurẽ lotã prius ex aceto et aqua et exiccatã cum bombice, aut lana. Ioannes Serapionis. Vnguentum ægyptiacum conferens ad vlcera sordida, et putrida, et fœtida, siue in aure, siue vbicunque sint per corpus: et ad fistulas, et ad vlcera maligna: quæ sunt

F in locis absconsis et intricatis, et indigent abstersione. ℞. mellis despumati. ℥. iiij. aceti boni. ℥. iij. ziniar. ℥. i. cõfice cum igne leui vsque dum mellis habeat spissitudinẽ: est enim abstersiuum sublime. Idem modus confectionis scoriæ ferri cuius iuuamentum est sublime ad vlcera quæ fiunt in aure. Accipe ex scoria ferri, et laua eam cũ aceto forti postquam trіueris eam vehementer. Deinde exiccetur sup latere calido: deinde fiat similiter vsque septies. Deinde teratur vsque dum fiat sicut puluis subtilis: et decoquatur in aceto decoctione vehementi vsque dum habeat spissitudinem mellis: et distilletur ex eo in aurẽ, aut intromittatur cum licinio.

De vermibus in aure. Cap. 7.

VErmes in aure indigent medicamine necante eos in primis. Deinde ingenio educendi eos ne propter remanentiam eorũ accidant putrefactiones et vlcera. Et primum quidem perficitur cum medici-

G nis qbus est proprietas super hoc: sicut amaris proprie, et acutis, et acetosis: et qñque ingeniatur: et dantur medicinæ, quæ sunt venenum eis cum permistione dulcedinis vt auidius recipiant. Res autem quibus est proprietas necandi eos, sunt sicut absinthium proprie, et tarasacon, et centaurea: quodcunque eorum coctum cũ vino et distillatum. Et calamenthũ est fortius his: necat enim vermes: et dolorem sedat: et proprie succus eius: et similiter succus capparis. Ellebori albi distillatio facta cum vino experta est. Et similiter scãmoneæ dissolutæ in aceto, et aloes cum vino et succo capparis, aut calamenthi. Valet ẽt cucumeris agrestis succus cum radice eius, et succus foliorum persici cũ aceto, et succus radicũ mori. Ex bonis miscibilibus cum eis sunt fella aut euphorbiũ: et oleandro inest proprietas mirabilis. Et dixit Gale. Si cætera non conferant, sulphur viuum et calx viua terantur: et ex eis cũ melle fiant trochisci, et distilletur ex eis in aurem cũ aceto. et alchitran distillatus in aurẽ ex eis quæ vltimo necant eos. et silr succus cucumeris asinini,

H aut calamenthi cum scãmonea, aut synapis semen cum succo hyoscyami. Secunda res perficitur cũ ingeniatione educendi eos: et proprie vt distilletur in aurem hora post horã oleum tepidũ. Deinde sternutet cũ condisi: et retineat os et nares, vt spiritus ferantur ad aures cũ impetu: et qñque rationabiliter applicatur ventosa in aure. Si autẽ vermes putruerint in aure, impleatur auris vna vice post aliam vino et oleo tepidis et radio immisso in ea cum bombice, aut lana abstergatur: et lauetur vsque dum totum excludatur corruptum. Hamech. Medicamen conferens vermibus in aure, et doloribus eorum. Accipe olei de piscis, olei de chrysomelis, olei de amydalis amaris, aut succi foliorũ radicis, et succi apij: ana partes. ij. Bulliant lento igne vsque ad consumptionem succorum. Et distilla ex eo in aurem mane et sero.

Necant vermes

De

De ingressione aquæ in aurem. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis fit fm vnum trium modorum: aut cum ingeniatione, quã sequit euacuatio: aut attractio: aut resolutio. Prima qdem perficitur cum tussi, & sternutatione cõprehendendo os & nares: aut effundatur in aurẽ aqua vsq; dum repleat. deĩde inuersetur cũ velocitate, & excludatur aqua tota: & immittatur radius subtilis aure existente inuersa: & cõmoueat caput suum frequenter: & descẽdat per gradus velociter: aut tussiat & sternutet. Hæc enim faciunt egressionem aquæ facilem. Secunda res perficitur cũ suctionibus & medicinis quæ attrahunt aquam efficaciter: sicut spongia marina immissa in aurem ligata cũ filo, vt facilius fiat eius attractio: aut lana quæ inuenitur in conchis marinis: aut frustum medullæ sambuci. Et ex instrumentis est cãnellus qui intromittatur in aurẽ: & fiat suctio per ipsum: & qñq; permittitur in aurẽ extremitas cannellaris: & ꝓprie instrumenti quod attrahit, quando subito relinquitur ei vacuum: & est modus attrahendi vehemens: quare attrahitur aqua fortiter. Tertia perficitur cum ingeniatione qua fit aquæ resolutio cum facilitate: & est vt accipiatur cannellus anethi: & inuoluatur super vna extremitatum eius cotũ sicut vsq; ad tertiam ipsius. Et alia extremitas mittatur in aurẽ, & circũdetur ei aliquid ex coto: vt sigilletur in foramine auris: deinde accendatur super extremitatem quæ est extra ignis. et dixerunt aliqui ꝙ prius fuerit submersa in oleo. resoluitur. n. aqua cum operatiõe hac, vice post vicem: extracta autem aqua distilletur in aurem oleum rosatũ tepidum instillatione post instillationem.

SVMMA. VII. *de ægritudinibus narium: & primo de fœtore narium.* *Cap. I.*



FOetor nariũ si fuerit pp vulnera in naribus aut ꝓpter hęmorrhoidas natas ĩ ipsis dicemus curã. Si aũt fuerit ꝓpter humorẽ putrefactum in circuitu nariũ, aut suspensorũ, aut adhærentiũ in partibus colatorĳ, aut in parte mãmillari, aut in vẽtriculis cerebri: tũc cura eius est tres res. Prima est mundificatio capitis pluries iterata cum medicinis: quarũ forma est apud te: & iam scis eã. & hoc fiat post regimen bonũ in sex generibus rerũ, sicut et scis. Secũda est intentio circa partẽ, vt abstergat & mũdificet quod de corruptione inhęret in partibus alchaiasin. & hoc qdem perficit cum medicinis qbus inest ꝓprietas hoc facere: & ex eis est vinũ bonum odoriferũ. de quo fiat collutio post collutionẽ, primo simplici, deinde cũ vino decoctionis eorũ quę sunt sicut myrrha, cyperus, rosæ, calamus aromaticus, xyloaloe, & sifia. Deinde insufflet in nares calamus aromaticus, spica, cyperus, rosa, myrti folia, & sifia singulariter aut coniunctim cũ modico salis gẽmæ: & sifr confert puluis calamenthi montani insufflatus, aut xylobalsami: & fortius eis est elleborus albus. Inquit Gal. Vrina asinorũ est ex melioribus lauacris, & infusionibus ad fœtorẽ narium. & conferunt immissiones tentarũ: & ꝓprie ex eisdẽ ex qbus fiunt insufflationes, quorũ nominatio pręcessit: & ꝓprie confectæ cũ melle aut cũ vino odorifero. Et ex rebus mirabilibus ad hoc est tenta facta ex puluere hieræ picræ. ℥. iiĳ. calami aromatici, myrrhę, gariophyllorũ: ana. ℥. ĳ. spicę, folĳ, florum squinanthi, darsesaham, ℥. ĳ. &. ß. & fac tẽtas cum vino bono. Inquit Dioscorides. Darsesaham fm oẽm modũ administrationis eius est ad hoc medicamẽ expertum. Tertia res perficitur cũ eo quod facit diuersionem materiæ ab emunctorĳs & partibus nariũ, sicut proprie cauterium factũ in çuhendeg, cuius formã narrauimus in capitulo de catarrho, & in curis oculorũ. Fit ẽt fœtor narium ex vapore eleuato à stomacho, & alia parte, & cura eius est sicut ꝓcessit post correctionẽ sto-

[margin: ...ta mi-lis.]

A machi, aut alterius partis. Sabor. Confectio medicaminis auferens fœtorem narium, & faciens ex eis inspirare bonum odorem. ℞. xyloaloes crudi, gariophyllorũ, rosarum: ana. ℥. ĳ. spicę, such: ana. ℥. i. confice cũ vino bono antiquo, & aromatiça cum musci danich. ĳ. fac pilulas in modũ ciceris, & dissoluatur vna ex eis in oleo nardino, aut aqua rosacea, & distilletur in nares postq̃ laueris eas cũ vino decoctionis spicæ, & rosarũ. Mahemet Arasi. Modus confectionis ad fœtorem nariũ expertus. Accipe aluminis, myrrhæ, calamenthi, gallię: ana. Tere & exuffla ex eo in nares: postq̃ laueris eas cũ vino antiquo odorifero multis vicibus. Deinde licinium in eodẽ medicamine intinctũ ponatur. Idem. aliud. Accipe calami aromatici. ℥. i. myrrhæ, galliæ: ana. ℥. ß. musci danich. ß. Fac sicut prius. Idẽ. Confectio decoctionis qua lauandæ sunt nares multis vicibus: abscindit fœtorem narium. ℞. spicæ, gallię, gariophyllorũ: ana partes ęquales. Coquant in vino aromatico. & sugantur naribus, & lauentur nares & licinium infusum in eo mittatur.

B De fluxu sanguinis narium. Cap. 2.

QVando est creticus, est expectandum sup eo nisi exuberet exuberatione sup qua formidatur de casu virtutis. Et tunc succurrendũ est, sicut dicemus post. Et fit qñq; fluxus sanguinis ex naribus succedens sodæ, sedans sodã proprie pulsatiuam, & quiescendũ est in eo, nisi superfluat. Et tũc succurrendũ est ei sicut dicetur post. Et fit qñq; propter fracturam arteriarũ cerebri: & raro recipit curã. Verum ei succurremus, sicut dicẽ post. Et qñq; accidit post ebullitionem factam in sanguine cum cõitate totius corporis: aut cũ cõitate hepatis tm̃: qñ ꝓpter supercalefactionem eius cadit ebullitio in sanguinẽ: & intentio in curatione eius est duplex. vniuersalis. s. & particularis. Vniuersalis qdem fit tribus modis. Primus modus est cũ eo quod alterat malam cõplexionem, & aufert acuitatẽ sanguinis, sicut proprie cibi, & potus frigidi, & cõgelantes: & infusiones, & balnea in aquis frigidis, & sessiones in eis, & emplastrationes sup hepar ex rebus verę infrigidationis: & acetũ in hoc est mirabile: & ꝓprie emplastrationes pãnorũ infusorũ in aceto infrigidato in niue: & positæ sup hepar, & lumen, & extrema: & sup testiculos vtendo ꝑmutatione post permutationẽ: cautela sup hoc adhibita ne vltima sequatur infrigidatio. Secũdus modus est vt fiat diuersio sanguinis ad diuersum vel oppositũ: & hoc qdẽ perficitur cũ phlebotomia subtili ex latere opposito in principio. Deinde ex eodem fiat. Et qñq; oportet ducere ad vltima fere euacuationẽ: & ventosationẽ sup hepar si est ex nare dextra: aut sup splenẽ: si est ex nare sinistra, aut super vtraq; & sumẽ, si est ex vtraq;. Et cõferunt ẽt ventosationes sup crura: & super calcanea ex parte domestica. quæ si nõ cõferunt, administrenẽ ventosæ sup ceruicẽ, & sup spathulas cũ scarificatione tenui. Ad hoc cõferunt ligaturę, & cõpressiões dolorosæ factę in extremitatibus & in testiculis virorũ: et mãmillis mulierũ. Adiudicamus ꝑterea fm sapientiã: vt si acuitas & inflãmatio vincãt in sanguine supra multitudinẽ: modus primus ꝑponatur secũdo. Si aũt multitudo vincat, aut multitudo simul & acuitas vincant in sanguine, modi secũdi sapientia ꝑponenda est. Tertius modus est, vt acquirat coartatio in vĳs, & ductibus. Et hoc qdem ꝑficitur cũ linimentis sup frontẽ & tẽpora ex rebus infrigidatiuis, & conglutinatiuis, & stypticis: & si oportet, stupefaciẽtibus ex his quæ dicemus. Particularis aũt intentio ꝑficitur cũ solicitudine administrationis rerũ per instillationẽ, & insufflationẽ, et immissiones tentarũ fluxum sanguinis constringentium. Medicinæ quidem facientes hoc alię sunt conglutinatiuæ, sicut puluis molendini, ꝓprie, et farina, et tela araneæ, et proprie quæ est in molẽdino, aut q̃ est vicina furno: et albumẽ oui, et spõgia marina cũ alchitran cõbusta: et fumus picis,

[margin: Intentio in hac cura duplex.]

[margin: C] [margin: Acetum ad hoc est mirabile.]

[margin: D]

picis, & thus, & fumus thuris, & stercus asininum, & charta cõbusta, & pili leporis, & coagulum eius & succus alfazar, & gypsum, & gũmi assum, & dragaganthũ cõbustum. Alia sunt vehementis stypticitatis sicut rosa, & semen eius, gallæ, & balaustiæ, & heufistidos, & chacular, & succus albesandal, & succus albelach, & succus palmæ, & abon, cortices, & flores granatorũ, & bolus, & terra sigillata, & alumen, & cãphora, proprie hematites, & gũmi assum, myrrha, charabe, & sanguis draconum, & antimonium, & succus foliorũ salicis, & succus foliorum vitis & similia. Alia sunt vehementis infrigidationis congelantia sanguinem: sicut cãphora proprie: & cortex mãdragoræ, & succus eius, hyoscyamus, papauer, lactuca, & succi earũ, & opium & similia. Et alia sunt, quæ sunt cauterizatiua: sicut calx, colcothar, chalcanthum, æs vstum, arsenicum, flos æris & similia. Et alia sunt quæ operantur illud à proprietate, sicut frequentatio comestionis cerebrorum gallinarum, & stercus asinini insufflatum, & succus albedagori instillatus, & succus porri, & succus portulacæ & similia. Verũ conglutinatiuæ, & sigillatiuæ, & stypticę sunt meliores eis: & fit per eas curatio vera. Congelatiuæ vero stupefacientes, & cauterizatiuæ suspectæ sunt. Hę enim aliquando moribundæ sunt congelando spiritus, & extinguendo calorem vitæ. Alię vero licet restringentes magnificant tamen vulnera. Et post casus crustellæ vehementior fluxus reddit̃ q̃ fuerat prius. Verificatores vero qui operantur f̃m sapientiã aggregant ex diuersis diuersarum intentionum & perficiunt ex eis vnũ virtutẽ habens sigillatiuam, & carens suspitione ex his quæ timent: sicut trademus post. Et oportet medicamina q̃ mitti oportet in nasum, vt terantur vltima contritione: sicut alcohol. Deĩde post iniectionẽ earũ in nasum, stringatur super eas vehementer vsq; dum imprimant & sigillent sup apertionẽ venę in ĩpressione bona. Emplastrum quo vtendum est super frontem & tẽpora: & linitur super ea, et sedat sanguinis fluxũ. Accipe boli armeni, gypsi puri, succi barbę hircinæ: ana p̃tes ęquales. Terantur contritione vltima. deinde contere cũ aceto forti in vase lapideo, ita q; elaboret̃ multum in eius contritione vsq; dum fiat sicut mel habens mediocritatẽ inter tenue & spissum: & liniatur in fronte & tẽporibus: et stringatur sup eis cum pila facta ex stupis: & ligatura stringẽte: est enim expertum. Et q̃nq; apud necessitatem additur opĳ circiter pars. ß. Infusio aquę veri frigoris super caput & constrictio facta in tẽporibus ex pila infusa in aqua huiusmodi stringit sanguinis fluxũ: & similiter in aceto infrigidato in niue: aut succo foliorum salicum, & mentæ, & foliorum vitis similiter infrigidatis in niue: et q̃nq; cõmiscentur cum his aliqua ex stupefacientibus, sicut necessitas cogit. Hamech. Emplastrum bonũ nobile ad fluxum sanguinis ex naribus, & est expertum & forte: quare oportet sup eo cautelã adhibere. ℞. cãphoræ, opĳ, succi alchasel: ana. partẽ vnã, farinæ hordæi partes. ĳ. confice cum succo albelach: vel cum succo vuæ lupinæ: vel cum aqua rosata. & lini super frontẽ ex eo: & tẽpora: & pone cum licinio ex eo in nasum. Idẽ. Medicamen abscindens fluxũ sanguinis ex naribus. Accipe papyri cõbustæ, corticum ouorũ combustorum, acacię, corticum granatorum: ana. Misce cũ eis parum infusiõis aquæ salis, & cũ licinio naribus ĩmitte. Idẽ. Aliud valens ad fluxũ sanguinis ex ruptura arteriarũ. ℞. olibani, aloes: ana. Tere, & confice cũ albumine oui, & fiat sicut mel, & vtere cũ licinio. Medicamen ex inuentione nostra cito sanans. Accipe cãphoræ, sanguinis draconis: ana. ʒ. i. chachiæ, sandali rubei fricti, colcothar, aluminis iameni, thuris, papyri cõbustæ: aã. ʒ. ĳ. Cõfice cum aqua salis, & fac trochiscos: & q̃ñ oportet, dissolue cum encausto scriptorum. Deinde fac siccari, & combure ipsum: & cinerẽ eius naribus insuffla: est enim expertum.

E Aliud sĩlr ex inuentiõe nostra. Accipe pannum lineum antiquum: & submerge ipsum in licinio dissoluto in encausto scriptorum: & vtere licinio. Aliud similiter ex inuentione nostra. ℞. pannum lineũ antiquum & submerge ipsum in licinio dissoluto in encausto scriptorum. Deinde fac exiccari & combure ipsum. & cinerem eius naribus insuffla: expertũ bonũ, si Deus voluerit: vel solum licinium in pãno illini: & cõbure, & vtere. Gabriel. Aliud valens sĩlr. Accipe scoriæ æris, & papyri cõbustæ, & corticũ ouorum cõbustorũ, chachiæ, corticũ granatorum: ana. confice cum albumine oui, & vtere. Dioscorides. Stercus asininum siccũ & recens insufflatum in nares: & ẽt odoratum stringit fluxũ sanguinis cum virtute. Et dixerũt q̃dam ex posterioribus, q; si misceat̃ cũ eo opĳ, & cãphoræ circiter ana p̃tis eius sexta, est medicamen vltimũ. Isaac. Accipe sanguinis draconis, ramic, papyri cõbustæ: ana partem vnã: seminis portulacæ cõbusti, balaustiæ: ana partem. ß. tere. & vtere cum cannello: & accipe ex eo: & confice cũ succo

F coriandri humidi: & vtere cũ licinio. Filius Zachariæ Arasi. Confectio medicaminis quod ponitur sup frontem & tẽpora, & abscindit fluxũ sanguinis ex naribus. ℞. chachiæ, succi barbe hircinæ, olibani, aloes, galliæ, balaustiæ, gũmi assi, myrrhæ, boli armeni, opĳ: ana. Fiant trochisci, & liniantur ex eis sup frontem cũ aceto, & liniantur sup pectine & renes: & conferunt mictui sanguinis, & fluxui menstruorũ. & pessarizantur ẽt in vuluã, & clysterizantur in ventrẽ & conferunt ægritudini sanguinis: & dysenteriæ: & conferunt fluxui sanguinis & vulneribus vndecũq; exierit. Ioannes Serapionis. Medicamen abscindens fluxum sanguinis ex naribus, & abscisione forti. ℞. colcothar, telæ araneę, aluminis: ana partes æquales: confice cũ albumine oui, & vtere cũ licinio lineo, & liniat̃ sup frontẽ & t̃pa ex bolo armeno, succo barbæ hircinæ, farina lentis, & balaustiæ, & modico cãphoræ, & opĳ cũ aceto. Idẽ. Accipe aluminis, ter-

G ræ sigillatæ, gallarum nõ perforatarũ adustarum & extinctarum in aceto, succi heufistidos: ana partẽ. i. cãphoræ, opĳ: ana partis. i. tertiam. Insufflet̃ ex eis in nasum. & intingatur liciniũ in encausto in quo duplicatũ fuerit colcothar. Deinde asp̃gat̃ super ipsum ex medicamine, & mittat̃ in nares. Alexander. Spongiã marinam nouam in alchitran intinge, & cõbure & vtere cũ licinio. Ioãnitius. Cõfectio medicaminis abscindentis fluxũ sanguinis ex naribus. Accipe balaustiæ, sanguinis draconis, fumi thuris vel farinę eius, aloes, colcothar, calcis viuæ, gallarũ adustarũ extinctarũ in aceto, aluminis iameni, gypsi, pulueris molendini: ana partes æquales. opĳ, cãphoræ: ana partẽ. ß. insuffletur ex eo in narẽ. & vtere cũ licinio. Aboali. Accipe succi barbæ hircinæ, chachię: ana. ʒ. ß. cãphoræ, gra. ĳ. confice cũ succo florũ palmæ. & distilletur ex eo in nasum. Idẽ. Accipe papyri cõbustæ, corticum thuris, pulueris molendini, aloes, colcothar. ex medietate eorũ fiat tenta cũ aqua albedago-

H ri, vel albumine oui, & ex alia fiat puluis, & vtere.

De nocumentis odoratus. Cap. 3.

NOcumẽta odoratus sunt diminutio eius, aut priuatio, aut p̃mutatio, aut mendositas. Odorabile enim aut sentit̃ debiliter, aut nullo modo sentit̃, aut sentit̃ in cõtrarium eius quod comprehendit ratio, aut sentit̃ ex odoribus odor q̃ nõ inuenit̃ ĩ aliquo p̃ntiũ. Et cõtingunt q̃dẽ nocumenta huius, q̃nq; p̃pter casum, aut p̃cussionẽ in vĳs, aut colatorio. Et accidit ex hoc vt cadat nocumenta in ossa & tortuositas et dissolutio formę: & fortassis non recipit curam. Et q̃nq; contingit ab apate, aut vulnere putrefacto, aut cancroso, aut à carne addita, & putrefacta. & dicemus curã eius post, & accidit interdum p̃p malitiã cõplexionis in caiasin & nares iterius & partibus eius sine materia, aut cũ materia, aut vẽtositate oppilãte caiasin, aut colatoriũ, aut duo emũctoria:

ctoria, quæ sunt sicut capita mamillarum: & quodcunque horum fuerit natiuũ, aut chronicam aut vix curã habet. Si autem à malitia cõplexionis sine materia fuerit: curatio eius est per contrarium administrando embrochas in prora capitis, & suctiones per nares, & odoramenta, & caputpurgia ex his quæ dicemus. Et si quidẽ fuerit calida, conferunt lauacra ex rosis, & coriandro: & suctiones per nares ex oleo rosato & aqua rosata cũ modico aceto & similia. Et quandoque miscetur cum eis quod est sicut caphora: & aqua decoctionis mentæ humidę, aut siccæ cũ cyperis, & est iuuamenti sublimis. & similiter euaporatio aceti: est enim vltima. Si autem fuerit à malitia complexionis frigidæ, quod est secundum plurimum, conferunt lauacra, & embrochæ ex eis quæ sunt sicut spica, calamus aromaticus, calamẽthũ, sanpsucus, & similia: & inunctiones & suctiones quæ fiunt naribus ex oleo costino & rutaceo, & oleo de neridem cum eo quod est sicut castoreum, euphorbium, muschus & similia. Si aũt malitia complexionis fuerit cum materia aut ventositate grossa oppilante: intẽtio tunc in curatione est duplex. Vniuersalis. s. & particularis. Et prima quidẽ perficitur cũ euacuatione materiæ & iteratione eius si oportet. Secunda perficitur cum embrochationibus & lauacris, & inclinatione capitis super vapore chamæmeli, sanpsuci, sisymbrij, calamenthi, spicæ & similium. Deinde cũ gargarismatibus ex eis quæ mundificant caput: & iam diximus ea. Post hæc cũ caputpurgijs & suctionibus per nares cum castoreo, & fellibus aĩalium, & condisi, & nigella, & rebus odorabilibus: sicut serapinum proprie & castoreũ, & pipera, & muschus, & similia: & proprie mista cũ oleo nardino chamæmelino, & similibus: & assiduatio odoris rutæ est experta in hoc capitulo: & similiter caputpurgium ex ea, & caputpurgium ex nigella trita cõtritione vltima quę fuit infusa in aceto: & mista cũ oleo antiquo: & sugat naribus vehementer. est. n. mirabile. Et caputpurgium ex vrina cameli & elleboro aut pulpa colocynthidos aut euphorbio est sublime: & similiter ipsa vrina per se. Cum aũt caputpurgia & effusiones generant ardorẽ & cõbustionem in naribus: tunc succurratur cũ oleo rosato & lauacris ex aqua calida, & aqua furfuris, & oleo de cucurbitis, & similibus. Mahemet Arasi. Puluis bonus ad oppilationes nariũ & defectum factus. ℞. arthanithę, condisi, salis armoniaci: ana. terantur sicut alcohol: & suffletur ex eo in nares postquam euaporaueris eas aceto calido. Idem. Aliud valens similiter, & est bonũ. ℞. nigellæ, fellis gruis, colocynthidos, ellebori albi: ana. Terantur contritione vltima. Deinde funde super ea conterendo vrinam cameli arabici: deinde facias exiccari, & teri: & fiat ex eis sief cũ oleo sambucino, aut sanpsucio: distillet in nares. est. n. expertum bonum. Si aũt dolorem patiantur: succurratur eis cũ aqua calida, & oleo de semine cucurbitę, aut aqua furfuris. Idem. Aliud sublime. Accipe nigellam postquam infusa fuerit in aceto & exiccata. contere sicut alcohol: deinde misce cũ oleo veteri. Et modus vtendi eo est vt impleat patiens os suũ aqua: & reclinet caput retro. Deinde instillentur ex medicamine aliquæ guttæ in nares: & sugat vehementer, donec egrediatur humiditas plurima tenendo os apertum super vaporẽ aquæ calidæ: deinde lauet cum aqua calida, & alijs: & faciat hoc tribus diebus, & tribus vicibus.

De apostemate narium. Cap. 4.

INtentio in curatiõe eorum est triplex. In principio nanque indigent medicamine repellente materiã: sicut proprie oleũ rosatum, & oleũ myrtinum cum aqua rosata quodcunque eorũ fuerit. Post hoc vtendũ est: quod est sicut oleum conquassatum cũ aliqua ex mucilaginibus, aut cum lacte mulso recenti. Vltimo vero indigẽt medicamine maturatiuo: sicut proprie diachylon dissolutũ in oleo, aut mucilagines maturatiuæ dissolutæ i oleo, aut mucilago radicũ lilij conquassata cum oleo, aut radix lilij cocta in lacte, & trita cũ adipe gallinæ, aut porci: & adeps gallinæ cũ oleo de amygdalis amaris cõfert in hac hora. Hamech. Medicamen cõferẽs apostemati, & bothor sanguineis. ℞. farinæ hordei, rosarum: ana partem vnam caphoræ, partis. i. quartam. Tere & cõfice cum aqua rosata vel succo granatorum acetosorum. vnge intus & extra. probatũ est. Idem. Aliud ad apostemata ex sanguine. Accipe succi solathri, & succi acetosorum granatorum, & aquæ rosatæ partes æquales: olei rosati partes. ij. Cõquassentur cũ modico caphoræ, & vnge intus & extra. Idem. Aliud ad apostemata ex cholera rubea. ℞. mucilagines psillij, aut semina cydoniorum, aut albumẽ oui: & conquassa cum oleo rosato aut violato: & infrigida ea, et vtere. bonũ est expertum.

De vulneribus & vlceribus narium. Cap. 5.

QVædam ex eis sunt manifesta exterius: quædam occulta interius. Quæ autem manifesta sunt, alia sunt sicca sicut crustæ: alia humida lenia. Et prima quidem curantur cum medicinis mediocris exiccationis, sicut vnguento de cerussa proprie vnguento tripharmacon, aut oleo rosato dissoluto cum mastiche, & puluere rosato misto, & similibus. Si autẽ fuerint vulnera humida curãtur cum medicinis minoris exiccationis, sicut oleo rosato, adipe gallinæ, & cera simul dissolutis & similibus. Consuetudinaria aũt vulnera quæ sunt sicut crustæ bothor, & asperitas rubei coloris rosarum accidẽtes naso secundum exterius eius, curantur cum duobus cauterijs positis inter labia & gingiuas iuxta dentes caninos, vt ascendant hincinde ad colatoria nasi. Occulta aũt interius latentia in partibus alcaiasin praua sunt: & peiora quæ fiunt in partibus colatorij. & adhuc magis quæ fiunt in ventriculis cerebri: & in eis quę sunt sicut capita mãmillarum. Et ex eis quædam sunt recentia, quibus non multum præterijt tempus: alia sunt antiqua chronica. Recẽtium autem duo sunt genera curationis. Primum quidem est mundificatio: & perficitur cũ medicinis lauatiuis debilis abstersionis: sicut aqua mellis, proprie: & quæ hoc cursu procedunt. Secundum vero est consolidatio & sigillatio eorũ: & perficitur cum medicinis debilis exiccationis: sicut vnguẽto tripharmacon, & vnguento de cerussa confortato cũ modico myrrhæ, & olibani, & sanguinis draconis. Chronica aũt & putrida vulnera triplici egent genere curationis. Et primũ quidem genus est mundificatio eorũ cum eo quod est mediocris abstersionis: sicut vinum, & proprie mel & similia. Et quandoque expetit necessitas apud multitudinem putrefactionis: aut misceatur cũ eis quod est sicut colcothar, aut vnguentum ægyptiacum. Et vrina quidem infantiũ est mũdificatiuum bonum. Et nos diximus multa ex eis in capitulo de vlceribus auriũ ad hæc conferentia. Secundum vero genus est incarnatio vulneris cũ eis quæ sunt sicut vnguentum de cerussa, aut vnguentum tripharmacon, aut confortata cũ eo quod est colcothar modicum & similia. Tertium vero est consolidatio vulnerũ & sigillatio eorũ: & perficitur cum medicinis exiccatiuis non multæ exiccationis sicut proprie maram factũ ex rebus, quæ sunt sicut olibanum, myrrha, sarcocolla, & similia. Et quandoque apud necessitatem miscetur cum eis quod est sicut aristolochia rotunda, & colcothar & similia. Et proprie quãdo timemus de futura putrefactione, dicta sunt in capitulo de vulneribus auriũ, quæ afferantur ad locũ hunc. Excepto quod vulnera aurium ficciori & acutiori indigent medicamine quam vulnera narium. Et tua est discernere, & mẽsurare ista. Et cõfert cauteriũ i zuhendeg. Hamech filius Zacharię. Medicamen bonum cõferens vulneribus nariũ recẽtibus & antiquis. & fecit Hispanus. Re. cerussæ, olei sisamini, medullę cruris vaccę, & olei amygdalini dulcis, ceræ albæ, & gũmi albotin: ana dragaganthi, gummi arabici: ana partem mediam. fiat ex eis gluten cũ modico aquæ rosatæ. Et fiat vnguentum cum

cæteris: & vtere super morbo cum licinio de panno. Si autem alcaiasin vulnera occupant: & descendunt per foramina vsq; ad palatum, & ad guttur, fugat naribus filũ vsq; dum descẽdat ad palatum, et trahatur per os, & ducatur filũ sicut serra, vsq; dum locus sanguinetur. Deinde vnge filum cũ medicamine: & hoc fiat omni die vsq; dum sanus fuerit: est.n. expertum. Idem. Medicamen cõferens fistulis in naso, & vlceribus siccis expertum. Reci. ceræ albæ partes. ij. medullę cruris vaccæ partẽ. i. olei chamęmelini, sisamini, olei nardini, olei de amygdalis dulcibus: ana partem. i. Fiat vnguentũ: & misce cum eis mucilaginis dragagãthi albi, & mucilaginis heuisci, & mucilaginis seminis cydoniorũ, et psillij, et seminis lini: ana partis vnius sextã. Fiat ex eis vnguentũ cum pauco croco. Et vtere sicut primum: valet etiã ad scissuras labiorũ. Idem. Aliud valens similiter. Accipe ceræ rubeæ partem vnam, olei rosati partes. vi. Dissolue ea & misce cũ eis lithargyrij, cerussæ, fęcis argenti: ana partis vnius tertiã: fac vnguentũ & vtere: & eo sępe tangat nasum. Sabor. Aliud bonum valẽs ad idẽ. Accipe lithargyrij, olei rosati, & olei myrtini: ana partẽ. i. aceti, et succi myrtæ: ana partem mediã, confice et vnge, bonũ est, si Deus voluerit. Et qñq; fit sine aceto, & pro aceto pone succum myrtæ: qñq; pro aceto vinum. Et est bonum. Gal. vnguentum de flore æris bonum mũdificãs vulnera saniosa: & cõsolidãs ipsa. ℞. ceræ. ℥. iij. & olei antiq. vel facti ex oliuis immaturis. ℥. xvi. floris æris pulueriza ti sicut alcohol. ℥. ij. fiat ex eis vnguentũ. Et vtere cũ licinio. Et qñq; additur vel minuitur ex flore æris ſm q̃ exigit necessitas. Vnguentum ex inuentione nostra sanãs vulnera nariũ, & vbicunq; sint in corpore. Accipe lubene, & triphyllon acetosum: ana. ℥. ij. proijce sup ea, postq̃ fuerint concussa, olei rosati, olei myrtini: ana. ℥. v. & dimitte in vase lapideo per dies. vij. Deinde ebulliãt ebullitione vna, & cola. Et cum ceræ citrinæ. ℥. ij. & ß. fiat vnguentũ ex eo in licinio. Et vtere: & qñq; admiscetur ad omnem. ℥. istius vnguẽti ex flore æris. ℥. i. Filius Serapionis. Medicamen conferens vlceribus. ℞. cerussæ, merdasengi, & plũbi adusti: ana ptes æquales, abluãtur vicibus pluribus, postq̃ fuerint trita. Deinde fac ex eis vnguentum cũ vino & oleo myrtino diu terendo in mortario nunc oleũ nunc vinum: ante parum infundendo vsq; dum impinguetur: expertum bonum.

De polypo qui fit in naribus. Cap. 6.

Polypus qui fit in naribus durus, & niger, & non tractabilis, & mollis, & putridus, & fœtidus fortassis non sanaẽ. Et qui elongatur & pendet, & aliqñ egreditur extra habens radicem gracilem tenuem, non nimis profundatã, curatur incidẽdo iuxta radicem eius cũ forficibus postq̃ apprehẽdis & trahis cum tenaculis: deinde post incisionẽ cauterizetur super eo quod remanet de radice cũ ferro ignito, aut cum medicamine acuto: & hæc quidẽ fiant post corporis mundificationẽ pluries iteratam: & post phlebotomiam. Et quandoq; necessitas expetit vt fiat cauterium in zuhendeg. & ꝓprie apud fluxum rheumatis ad partes narium sicut dictũ est in eis quæ sunt de curis catarrhi & coryza. Si autẽ polypus descendit per foramina palati ad palatũ, & guttur, trahatur silr cum tenaculis: & incidatur secus radicem eius cum forficibus ignitis: & curetur deinde cũ medicamine acuto: sicut iam diximus. Si autem eius incisio non fuerit facilis ſm modum quẽ diximus: tunc accipe duos aut tres pilos caudæ equi, & torque singulũ eorũ per se: deinde ex eis retorquendo fac sicut filum vnũ, & fiat in eo nodi tres vel quatuor: et mittatur ꝑ nares cum acu plumbea: et declinetur cũ ea ad foramina palati: et trahatur per ipsum palatum cum facilitate, donec filum exeat ꝑ foramina palati: et tunc accipe vtraq; extremitatẽ fili: et ducas, et reducas ad modũ serre vsq; dũ tota incidatur caro: et si aliquid remaneat, tunc facias sicut superius dictum est. Abiecta autem tota carne polypi curetur deinde cum vnguento viridi et medicamine incarnatiuo. Plerunq; autẽ polypus non est multæ additionis: et curatur præter incisionẽ cum medicinis acutis et alijs, sicut dicemus post. Si aũt fuerit cancrosus, cura eius est difficilis. Curatur tñ quãdoq; cũ medicinis acutis et alijs quæ diximus in capitulo de vlceribus nariũ: loco autem narium à polypo perfecte mundificato curetur cum vnguento viridi et vnguento de cerussa dictis in cura vlcerum. Dioscorides. Medicamen auferens polypum narium et oẽm additionẽ carnis in eis: et hęmorrhoidas narium cancrosas. Accipe semen luf. et tere cum succo malorũ granatorum coctorum cũ cortice sua, et liniaẽ super polypo in circuitu eius: est enim medicamen bonum. Vna ẽt luf et proprie succus eius idem operatur, et similiter succus radicum eius: et ꝓprie lana ex aliquo eorũ imbibita et immissa naribus. Et est expertum. Galenus Medicamen sanans et consumens omnes additiones carnium in naribus cum lenitate sine dolore, et sanans vlcera in eis et efficit operationem suã tempore longo: quapropter sine cessatione vtendum est eo. Accipe ex tribus generibus granatorũ partes ęquales, et tere eas ſm totalitatem eorum, et extrahe succum ipsorum, et decoque in essentia rob tenuis: deinde tere substãtiam granatorum cõtritione multa, vsq; dum fiat sicut pasta: et fac cum succo eorũ formas similes nascalibus, et intromitte ex eis in nasum vnam post vnam præliniendo tñ cum succo prædicto: et hoc fiat tempore extenso: efficit enim operationem sine dolore: et est expertum. Quidam vero ex experientibus admiscuerunt cũ eis ex trochiscis alcacalon quantitatem sufficientem ad vigorandum operationem ex ipsis. Filius Serapionis. Confectio medicaminis consumentis polypum, et oẽm carnẽ additã. ℞. scoriæ æris aur. iij. chalcãthi aureos. ij. ellebori nigri aur. i. arsenici rubei. ℥. i. Tere et fac puluerem, et insuffla in nasum: aut confice cũ vino, et vtere cum licinio. Idem. Cõfectio trochiscorum alcadicon, quorum iuuamẽtum est virtuosum: cõsumunt. n. polypum et cancrum, et oẽs additiones carnium in oĩbus locis. ℞. calcis nõ extinctę, arsenici citri. ana partes. ij. colcothar, floris æris, aluminis: ana partẽ. i. gallarũ, cachiæ, balaustiæ: ana partem. ß. Confice ea in mortario æneo cum aceto forti contritione vltima vsq; ad quinq; dies: deinde fiant ex eis trochisci: et conseruenẽ in vase vitreo in loco frigido et sicco: distẽpera vnum ex eis cũ vino, et vtere cum licinio: expertum forte.

De sternutatione. Cap. 7.

Sternutatio est in quibusdam vtilis, in quibusdam nociua. Vtilis post maturationem coryzæ: et post digestionẽ sodæ, et phrenesis, et lithargię, et subeth, et intercisionis memoriæ, et epilepsiæ, et apoplexiæ, et ægritudinum neruorum, et scotomiæ: et facilitat partũ et expulsionem secundinæ. Ex his quæ submouent sternutationem et incitant. Alia sunt quæ sumuntur per os sicut cæpe acutũ, et alliũ, et synapis, et vinũ forte et acutum, et similia. Alia sunt ab extrinsecis incitãtia: sicut radius solis, ventus, acutus, fumus, et similia. Et ex eis est approximatio ad iuuenculam, et hæsitatio, ex desideriũ coitus. Et alia sunt odorabilia, et intrantia narem: sicut rosa proprie odorata: generat enim sternutationem calefactis, et folia myrti cum aceto, et succus foliorum vitis instillatus, et similiter agresta, et similiter camphora cũ omphacino et opio insufflata in nares. Et nenufar odoratum, et solathrum, similiter et sief memithe cum camphora, et vapor aceti, et similia. Infrigiditatis vero sternutationem stimulantia sunt mezereon, euphorbium, elleborus, cõdisi, piper, oleander, fella aĩalium, castoreũ, arthanita, cucumer asininꝰ, zizibet, pyrethrũ, sanpsucꝰ, auricula muris, iris, nigella infusa ĩ aceto, pulpa colocynthi, baurach, opopa. serapinũ, aloe, suffel, gallia, synapis, ruta,

ruta syluestris:& siliq. Cõposita vero incitãtia sternutationem plura dicta sunt in capitulis q̃ præcesserũt. Nociua vero sunt sternutatoria ĩ principio catarrhi difficilis: & in ęgritudinibus catarrhalibus pectoris, pulmonis, & fauciũ, & costarũ, & ante digestionẽ sodæ ex plenitudine: & ẽt omnium ægritudinum quarũ nominatio pcessit: & añ mũdificationẽ corporis cõem. Sternutatio aũt facta p se q̃nq; fit pp fortitudinẽ cerebri vigorosi ad expellendũ supflua, & est significatio laudabilis in ægritudinibus cerebri: desperat̃.n. de eo q sternutare nõ potest, in ipsis ẽt medicaminibus adhibitis. & q̃nq; fit pp passibilitatem cerebri patiẽtis de facili impssiones frigoris & caloris, & impressiones redundãtes ex austro & borea. Quare fit coartatio & expssio pp impressionẽ ex frigore & borea, & expellit materia coartata, aut dissoluta, & expulsio pp impressionẽ ex calore, & expellit austro materia dissoluta. Sternutationẽ aũt phibentia sunt pprie passiões aĩales, sicut gaudiũ, pprie, & ira, & solicitudines, & cogitatiões, & frictiones auriũ, & extremitatum, & cõtorsio nasi, & frictiones gingiuarũ, palati, & linguæ, & oculorũ. Et si cõtingat pp incitationẽ factã à calore, aut austro sedant vehementiã eius oleũ rosatũ, & oleũ de salice, & siliq odorata & effusa in ambabus auriculis sup caput & sorbitio aquę frigidæ, & sugere eã naribus, & lauare faciẽ cũ ipsa. Si vero contingat pp incitationem à frigore & borea, cõferunt infusiones oleorũ calidorũ sine mordicatione in ambabus auriculis, & sup caput & ẽt nares. & sorbitiões calidæ, & balneatiões, & odorare chamæmelũ & poma redolẽtia, et galliã, & spicã, & myrrham, et ambrã & xylon aloes. Et cõferunt ẽt odores herbarũ quæ nascunt̃ in mari, & spongiæ, & concharum maris, & lanarũ, & lipporũ quæ sunt in eis.

sternutatio no... (margin)

Sternutatio prohibentia.

SVMMA. VIII. *de ægritudinibus oris. & primo de scissuris labiorum.* *Cap. I.*



Cissurà labiorũ q̃nq; fit in labio superiori & cũ cõitate narium & fit post coryzam & catarrhum solitũ fluere ad partes illas: quare turget nasus & labiũ cũ vestigiis rubedinis interdũ, & interdũ bothor, & ĩterdũ cũ crustis, & scissuris: & aspitate. Et cura eius est tres res. Prima ẽ, mundificatio ab humore q supabundare videt̃. Secunda est, diuertere materiam cũ phlebotomia si pctm est in sanguine, aut cum ventosis cũ scarificatione in occipitio, & in collo: aut cũ cauterio ĩ zuhendeg, si necessitas expetit: & q̃nq; fiunt cauteria duo quę diximus in capitulo de vulneribus narium, & sunt mirabilis iuuamẽti. Tertia pars est, adæquatio loci, & correctio nocumẽtorum quæ cadunt in locis ipsis. & hoc quidem dictum est in capitulo de vlceribus nariũ. Et q̃nq; fit in labio superiori, aut inferiori absq; cõmunitate aliarũ partiũ & proprie pp contractionem accidentẽ musculo trãsuersali ipsius labii. quare accidit ei vt scindat labium scissione profundante: & multiplicatur huiusmodi apud multiplicationẽ boreæ: & cura eius est cũ vnguẽto de cerussa: aut oleũ rosatum cũ cerussa: aut licium cum oleo rosato & cerussa: & alia quorũ mentionẽ faciemus post. Et sunt ex hoibus q incidunt musculũ ipsum fm trãuersum eius, pfundãtes cũ sagittella vsq; dũ incidat̃ fm totalitatẽ eius. Deinde imponunt puluerẽ cinnamomi & gallarũ vsq; dum sanent̃. Et sunt qui cauterizant fm trãsuersum eius numo aureo subtili. Deinde curant cũ vnguẽto de cerussa & aliis similibus. Democritus. Medicamen expertum ad scissuras labiorum. Accipe furfuris & pilorum caudarũ æqui partes æquales: cõbure sup laminã ferreã, & misce cinerem eorum cum melle, & vnge locũ mane & sero vsq; dum sanetur. Cerotum sanans scissuras labiorũ & est expertum. Accipe glutinis albotin, mellis, mastiches, hyssopi humidæ: ana partes æquales.

A Fac sicut cerotũ. Aliud ex inuentione nostra. Accipe gallarũ, cerussæ: ana partem .i. dragaganthi, amyli: ana partem .ß. Confice cũ adipe gallinæ q̃tum sufficit. vtere sicut primo. Aliud valẽs ad ardorem, & combustionẽ, & vlcera labiorum: & est iuuamen expertũ. ℞. lithargyri, cerussæ, frictionis plumbi, olei hyoscyami albi & ceræ: ana partes æquales, olei rosati q̃tum sufficit. expertum est. Dioscorides. Ad scissuras labiorum. Accipe gallas, & pulueriza sicut alcohol: misce cũ melle & vtere: aut misce cũ terebinthina, & adipe gallinæ, aut anatis: aut accipe gallas, & tere sicut alcohol: et misce cũ terebinthina, et mastiche, et hyssopo, et croco, et melle. expertũ bonũ. Filius Zachariæ. Medicamen bonũ conferẽs scissuris labiorũ, et faciei, et manuũ. Accipe ceræ citrinę, hyssopi humidę, baurach, adipis anatis: ana partem vnã: olei rosati partes duas, amyli, dragagãthi, mucilaginis seminis cydoniorũ: ana partẽ .ß. fiat ex eis matã ex quo loco prius fricto ingrediatur balneũ, et exiens inungat locũ ex maran: et ex dragagantho trito sicut alcohol super aspergat: et hoc faciat vsque dum sanetur.

B

De dolore dentium. Cap. 2.

INtentio in curatione duplex est. Vniuersalis et particularis: et quidem vl̃is intentio est tres res. Prima est eũatio materiæ. Secunda diuersio eius. Tertia prohibitio fluxus ipsius. Et prima q̃dem res perficitur cum eũatione per phlebotomiam, et ventris solutionẽ. Et illud significabitur tibi accidere cũ cõitate cerebri et partim capitis. Verum si dolor fuerit pter apã quod est in gingiua, cuius materia est sanguis acutus: confert phlebotomia cephalicæ, et scarificatio, et incisio venarũ quæ sunt in labiis et sub lingua: et hoc fiat gradatim. et cõferunt ẽt sanguisugæ appositæ in radice dentiũ, et vẽtosationes sub mento cũ incisione. Et si absq; apate fuerit, tñ ab eadẽ materia, administranda est phlebotomia, et alia quæ diximus. Et si cũ hoc fuerit sanguis acutus cholericus: phlebotomia et vẽtris solutio necessaria est. Si autẽ ex humorositatibus fiat frigidis, euacua cũ eo quod est sicut pilulæ cochiæ et hiera diacolocynthidos et similia. Secundã rem cõplent phlebotomia, et ventosatio quas diximus, et frictiones extremitatũ, et ligaturæ, et compressiones dolorosę, et cauterium in çuendeg, et siliq. Et dixit Gale. Si teratur alliũ, et ponatur: in radice manus iuxta palmam ex parte domestica: et proprie ex manu q̃ sequitur dolorẽ: sanat dolorem dentis. Et expertũ est. Tertiam rem cõplent administrationes medicaminum prohibentiũ fluxum declinare ad dentes: sicut sunt pilulæ alchaiber, quas fecit Alexander. et nos scripsimus in capitulo de catarrho, et coryza: et nos plura intentionis huius scripsimus ibi. Particularis autẽ intentio diuidit̃ in curam veram, et curã mendosam. Et vera quidem cura habet tres semitas. Primo q̃dẽ est, vt in principio doloris administrentur medicinæ quæ confortẽt dẽtes, et repellant rheumatiçationes materię: et si sit mataria calida cũ eo quod est sicut retẽtio aq̃ frigidæ in ore cũ aceto, aut aqua rosata, aut vicissitudo eorũ: aut aliqua infrigidãtia: q̃ sunt ex succis, et decoctionibus rerũ q̃ sunt sicut rosa myrtus cũ modica camphora: et hujus ẽt intentionis est oleũ rosatum, et oleum de salice: et oleũ de oliuis immaturis, et oleũ myrtinum per se, aut confortatũ cũ aceto et cãphoræ modico. Cum aũt incipit pertrãsire tp̃s principii, administrãdum est oleũ rosatum cum decoctione mastiches. Et adhuc post hoc oleũ rosatum cũ decoctiõe vini et mastiches: aut oleũ rosatũ cũ decoctione vini, et passularũ, aut fœnugręci: vltimo vero gradatim pueniendum ad resolutiua et maturatiua ex his quę dicemus. In materia vero frigida administrent̃ in principio: quę sunt sicut oleũ rosatum cũ mastiche: aut oleũ rosatum cum such, aut ramich, et siliq: et post hoc oleũ rosatum cũ eo quod est sicut hyssopus, et alhase, aut succus porri post ebullitionẽ eorum, et similia. Postremo

C

De Phlebotomia.

Pilulæ ĩ materia frigida.

Secretum Galeni.

Cura vera.

D

cura mendosa.

vero ea qui sunt sicut radix colocynthidos cũ aceto, aut staphis agria, aut pyrethrũ, aut allium & similia. Cura autẽ mendosa est cura quę blandiendo sedat doloris vehementiã, & hoc quidem stupefaciẽdo. Et huius ğdem intentionis est hyoscyamus, & proprie suffumigatio facta ex eo: & expertum est de opio, & oleo ros. linitis super dentem. Et similiter pyrethrum & camphora, si applicentur super dẽtem, sedant vehementiã doloris eius. Et ex expertis annexis super dentem remouentibus dolorem eius est medicamen istud. ℞. hyoscyami albi, opĳ, styracis, galbani ana. ʒ.i. piper. assę fœtidæ ana. ʒ.ß. misce cum rob vuæ & cũ endiuia: & liniatur super dẽte doloroso. Aliud. Accipe opĳ, castorei: ana partes ęquales, & distilletur ex eis granum vnũ vel duo cũ oleo rosato in aure sequente dolorẽ. & ex eis est sagzenea ꝓprie & trochiscus Stellę & phylonium. Sunt enim mirabilis iuuamenti, & proprie misto cũ eis aliquanto opĳ. Narratio medicaminum ad dolorem dentiũ calidum. Conferunt collutiones oris factæ ex aceto decoctionis hyoscyami, aut radicis eius cũ oleo rosato & aceto. Acetum aũt decoctionis spolĳ serpentis est ad illud mirabile proprietate quę est in ipso. Sandaracha cũ aceto est iuuamẽti sublimis. prohibet. n. rheumatizationem à dentibus & gingiuis, & sedat dolorẽ vehementer, & constringit gingiuas. Aqua rosata confortata cũ modico camphorę valet ad dolorem dentium colluto ex ea ore. Valet etiã oleum rosatum sine mastiche, & cum mastiche gallarũ decoctio cũ aceto valet similiter. Solathrũ cum aceto est medicamen expertum. Mahemet Arasi. Cõfectio trochiscorum sedantium dolorẽ dentium calidum, & dolorem apostematis in gingiuis. Re. coriãdri, seminis portulacæ, sumach, lentium excorticatarum, sandali citrini, rosarũ, pyrethri, camphoræ: ana. partes ęquales: fac trochiscos cũ succo solathri: & lini dentem dolorosum cũ vno eorum dissoluto in aqua rosata & aceto ꝓcedentibus phlebotomia, euacuatione, & ventosatione sicut ꝑdiximus. Filius Zacharię. Medicamen cõferens doloribus dentium & corrosioni eorũ ℞. carmezit. ʒ.v. spolĳ serpentis. ʒ.i. alchannæ de mecha. ʒ.ĳ. ß. corticũ radicum papaueris. ʒ.ĳ. bulliant cum aceto, & teneatur tepidum in ore in parte doloris: expertum est. Idem aliud conferens dolori & motionibus dentiũ. Re. gallarum, corticũ glandiũ, corticum granatorũ: ana. partes ęquales, bulliat cum aceto medietas eorum, & vtere colluendo. Et ex alia medietate fiat puluis, & post collutionem vtere super dentes. Narratio medicaminũ ad dolorem dentiũ frigidum. Conferunt collutiones diu retentę in ore: factæ ex rebus quæ sunt sicut cortices radicũ capparis & acetũ postğ ex decoctione eorũ fit collutio in parte læsa, & ex eis est teda pinguis, & cortex eius, & lignũ pini, & cortex eius, & radix colocynthidos, & pulpa eiꝰ & proprie acetũ decoctionis eorũ, & acetum quod iam bulliuit ĩ testa colocynthidos spatio multo & est magni iuuamẽti. & condysi bullitũ cum vino est vltimũ. decoctio calamenthi cũ aceto aut vino est iuuamẽti valde: & silr radix raphani, & folia almezereon, & pyrethrum, & zinziber, & radix cucumeris asinini, aut succus eius: & silr harmel cum aceto. Pyrethrum etiam cũ aceto & aristolochia rotunda sunt experta: & silr stipites alĳ cũ pyrethro & ace. & quandoꝗ exigit dispositio: & indiget administratione apud vehementiã doloris rerũ maturatiuarũ in collutionibus ad sedandũ dolorem, sicut proprie oleũ calefactum in quo decocta sit radix altheę, & chamęmelũ & melilotũ, & fœnugrecũ singulariter aut coniunctim, qm̃ sunt sedatiuum bonum. Rerum aũt quæ applicantur super dentes & sedant dolorẽ summa hæc est. Piper & alchitran administrata super dentẽ resoluunt dolorẽ congelatiuũ: aut piper & euphorbiũ cũ melle aut piper & assa fœtida, aut synapis & assa fœtida, aut serapinũ, Et ex expertis est medullæ nucleorũ ꝑ-

Sedantia dolorẽ.

E

sici pars. i. piperis pars. ß. Confice cum alchitran aut pyrethri, pipis, zinziberis, staphidis agrię an̄. ʒ.i. baurach armeni. ʒ.i. ß. Fricetur cũ eis gingiuæ: sunt. n. iuuamenti sublimis. & silr nigella cum oleo antiquo & opopanax cum pyrethro Et serpentis spolium cõbustum, mistum cum oleo ad spissitudinem mellis linitum super dentes est mirabile in sedatione doloris. Et ex origano & nitro puluis factus sparsus super dentes & gingiuas mox dolorem tollit. Res aũt quibus dentes suffumigantur & tollitur eorũ dolor sunt semen porri cum alchitran postğ recipitur ex eis fumus per traiectoriũ super dentẽ dolorosum: sedat. n. dolorẽ: & occidit vermes: & silr ex semine cępe cum alchitran: & similiter ex semine hyoscyami: & semine porri & alchitrã partibus æqualibus, factis ex eis formis sicut auellana: & suffumigationes factæ vna ex eis per traiectoriũ. Res vero ğbus fit vaporatio exterius ad dolorẽ dentiũ sunt: sicut malua, anethũ, althęa, & herba nitri, chamæmelũ, melilotum, fœnugræcũ, semen lini, semen cauliũ, & folia eius, semen porri, iris, radix lilĳ, hyssopus & similia: & quandoꝗ fit emplastrum ex eis & quandoꝗ fit emplastrum ex cępe asso & oleo chamęmelino aut anethino. Et qn̄ꝗ fiunt linimẽta exterius cũ oleo chamęmelino, aut anethino, aut rutaceo, aut amygdalarum amararũ, aut de lilio, aut oleo de beẽ, aut oleo persicorũ, aut hyssopi cerato & silibus. & qn̄ꝗ fit ex alĳs vnguentis. Et qn̄ꝗ fiunt euaporationes ex rebus siccis, sicut cũ sale & milio & panico & similibus. Res aũt quibus fiunt iniectiones per aures, & sedant dolores dentium sunt hæc. Succus asphodeli tepidus iniectus per aurẽ, quæ est ex parte doloris sedat dolorem. Et silr oleum de amygdalis dulcibus & amaris, & oleũ de persicis, & oleũ sambucinum: quodcũꝗ eorum fuerit coctum in cępe per se: aut postğ dirumpitur in eis aliqd castorei, aut euphorbĳ, & qn̄ꝗ aliquid opĳ apud necessitatem. Et ex eis sunt succus cucumeris asinini, aut succus radicum capparis postğ decoxerimus cum aliquo ex oleis prædictis, aut distillantur per se: succus aũt alzanaham est mirabilis. Ioannes Serapionis. Cõfectio medicaminis ad dolorẽ dentium bona, & vocatur furisicõ. ℞. pipis. ʒ.x. staphidis agrię, pyrethri: an̄. ʒ.iiĳ. baurach armeni. ʒ.vi. Tere & fac trochiscũ cũ succo radicũ capparis: aut aqua decoctiõis eius. Lini vnũ ex eis sup dentes & gingiuas. Alexander. Modus decoctiõis de alĳs cito sedans dolorẽ dentium. ℞. allĳ spicas. v. olibani. ʒ. i. & ß. myrrhæ. ʒ.i. decoque cũ aceti hemina. i. vsꝗ ad consumptionẽ medietatis semper agitando cũ spatula tedæ pinguis: & ex eo tepido fiat oris collutio & diu calidum teneaẽ in ore, & hoc fiat pluries. Idem. Cõfectio trochiscorum dolorem dentium cito sedans: qn̄ ex vno eorum fit fricatio super dentẽ & gingiuam. expertũ bonũ. ℞. aluminis. ʒ.iiĳ. piperis. ʒ.iĳ. hyoscyami. ʒ. iiĳ. pyrethri. ʒ.ĳ. fiat trochisci cũ aceto & vtere. Mahemet, harasi. Confectio theriacę mirabilis ad dolorẽ dẽtium. ℞. piperis, castorei, myrrhę, assę fœtidæ, opĳ ana partes æquales. Confice cũ melle quantum sufficit. Idẽ. Confectio alterius medicaminis valentis silr: & est medicamen bonũ, & expertũ. ℞. castorei, assę fætide, styracis, myrrhæ, aristolochiæ rotunde, opĳ, piperis, zinziberis, hyoscyami: ana partes æquales. Confice cum melle aut alchitrã & lini sup dentẽ dolorosum: et applica sup ipm̃. Idẽ. fiant formę ex styrace, & semine hyoscyami partibus ęqualibus & fiat suffumigatio ex vna earũ in traiectorio. Aboali. Cõfectio medicaminis expti ad dolores difficiles dẽtiũ, & corrosiões eorũ. ℞. castorei, opĳ, myrrhæ, piperis, galbani: ana partes æquales. Cõfice cũ rob & fac trochiscos ex eis, & liniaẽ ex eis sup dentes. Idẽ. operatio decoctiõis olei cõferentis ad dolorẽ dẽtiũ pulsatiuũ. Accipe pulpę colocynthidos, aloes ptes ęquales, olei & aceti ana ptes. vi. bulliãt ad aceti cõsumptionẽ, et distilleẽ ex eo in aurẽ distillatiõe post distillationẽ.

F

G

H

Vaporatio.

Linimenta.

Trochisci.

De

De extractione dentium. Cap. 3

QVandoque propter vltimum nocumentum cadēs in dentes medicamenta non conferunt, nec doloris vehemētiā diminuunt. Quare ne alijs ēt dentibus nocumenta pariant, consulimus ad eradicationem eorum accelerare cum regimine bono prohibitiuo apostematis, & proprie cum processione euacuationis, & proprie iterata ne fiat extractio eius apud vehemētiam doloris eius, ne sit causa syncopis, & mortis, & fiat cā excitationis, & cōmotionis rheumatis vehementis, & suspecti, aut fiat causa generationis apostematis timorosi: sed expectandū vsque dum sedetur dolor, & maturetur. Deinde extrahatur cum ferro postquam scarificaueris eum a carne gingiuarum scarificatione pfunda: & postquam extraxeris ipsum, teneat in ore suo acetum infrigidatum. et proprie decoctionis gallarū aut balaustię. Et si remaneat dolor teneat in ore suo oleum rosatum cum decoctione mastiches, & similia illis. Regimen autem extractiōis cum dentiū medicamine est sm hunc modū. Fiat scarificatio, sicut hoc añ diximus: deinde ponatur medicamen in radice dentis. & hoc fiat cū cautela, ne alijs dētibus noceat. Quare distinguat inter dētē, & dentem cū cera, vel aliquo alio quod sit sicut ipsa, & obseruetur hoc vsque dum dentis fiat facilis exitus. Et sunt ex hoībus q cauterizant dētem solo ferro ignito immisso per canellum vsque ad dentem, & acquiritur ex eo quod mitigatur dolor: & dens post tempus & tēpus cadit frustatim: & quādoque cauterizant cum nucleo nucis accenso: & qnque cum grano olibani accēso & ignito, & similibus. Filius Zachariæ Arasi. Confectio medicaminis facilius eradicantis dentes. ℞. pyrethri radicum colocynthidos, & corticū eius, & corticū radicū capparis, corticum mori, seminis almeçereon, & foliorū eius huruth, arsenici citrini, lactis alscebrā, aut fustis eius. Terātur cum aceto tribus diebus cōtritione vehementi. deinde projiciātur sup ea bdellij, & assæ: ana. pars. i. ita quod prius dissoluant in aceto forti, & fiant ex eis trochisci. & liniatur ex eis in radice dentis hora post horā per aliquot dies. facit enim facilem eradicationem ipsius. Idem. Medicamen aliud quo impletur corrosus dens & frangit ipsum. ℞. semen. almezereon, & lac alscebrā, & cōficiant cum alchitran. & impleatur corrosum dētis. Aliud. Accipe baurach, corticū mori: ana. partē. i. arsenici citrini partes. ij. Confice cū melle & applica super dētem in circuitu eius, & facit ei⁹ eradicationē festinā. Aliud adeps ranę viridis: q habitat in arboribus frangit dētes si liniatur ex ea. & similiter si liniantur ex lacte alscebrā aut tithymali. & similiter lac celsi cum arsenico citrino.

De agitatione, & commotione dentiū. Cap. 4.

SI causam habuerit corrosionē factam in radice dentium aut in gingiuis: dicemus curā eius. Si fuerit ppter humiditatē lubricam effusam aut imbibitā in neruo ligante dentem: & fuerit cum cōitate cerebri: cura eius est tres res. Prima est, vt euacuetur materia: & si oportet cū iteratiōe. Scda, vt fiat exiccatio humiditatis mollificātis colligationē dētis cū eo quod est sicut myrrha, & acetū decoctionis pyrethri & acetū squilliticū, et acetum decoctiōis staphidis agrię, aut ellebori, aut colocynthidos & similiū facietium humiditatem multam fluere & consumētiū, & abstergentiū ipsam. Tertia est, administratio medicaminum stringentiū & colligantiū ligamenta dentium & gingiuas & abstergētiū humiditates, sicut pprie cōmasticatio mastiches & collutio ex decoctiōe ipsius cum rosis & balaustijs & similibus. Et quandoque accidit commotio dētium propter percussionem super eos, & curantur cum constringētibus stypticis ex his, q diximus & dicemus. Sabor. Confectio medicaminis cōstringētis & confirmantis dētes, & stringētis gingiuas laxas. ℞. stipitū capillorum veneris adustorū. ʒ. iiij. aluminis iameni, rosarū, pyrethri, spicę: añ. ʒ. ij. nucū cypresi adustarū. ʒ. ij. & ß. cornu cerui adusti, cētaureę añ. ʒ. vi. carmeçit. ʒ. iii. cyperi. ʒ. ij. salis gēmę assi. ʒ. ij. & ß. Et fac ex eis puluerem, & immittatur in radicē dentium. expertum bonum. Idem. acetum squilliticum confirmat dentes & constringit gingiuas. expertum. Ioannes Serapionis. Confectio medicaminis stringētis dentes & remouentis putrefactionem gingiuarū. ℞. aluminis iameni, balaustiæ, rosarū, cyperi, sumach, spicę, salis gēmę, cornu cerui adusti, carmeçit: ana. partes ęquales, mastiches partes. ij. pulueriza & vtere. Alexander. Decoctio valens similiter. Accipe gallarum partes. ij. myrrhę partē. i. corticū granatorum, ireos: ana. partem. ß. Decoque cū aceto, & colluatur ex eo os, & fricet gingiua. Filius Zachariæ. Medicamen constringens dētes commotos. Accipe gallarū, balaustij, rosarum, cyperi, sumach: ana. partem. i. aluminis partem. ß. Liniatur sup radicē dentis & gingiuam, et applicetur ibi. Idē. Aliud. Reci. carmezit rosarum, spolij, balaustij, aluminis: ana. fac sicut primum. Idem. casum motorum dentiū prohibēt such, alumē, balaustię, gallę, chachie, euphistidos, terantur, & fiat ex eis dentifricium. Idem aliud. ℞. myrobalanorum citrinorum, emblicorum, aluminis: ana. fac puluerem, & vtere cum aceto. Hamech. Medicamen conferens commotioni dētium, & corrosioni gingiuarum. Accipe gallarum, cupularum glandium, aluminis iameni, corticum granatorum: ana. tere & applica ex eo in radice dentium & gingiuarū intus & extra. fac mane & sero. expertum bonum. Idem aliud. Accipe gallarum, aceti fortis: ana. Fac bullire vsque ad consumptionem aceti, & exicca totum acetum in ipsis. deinde fac siccari in vmbra, deinde tere sicut alcohol, & frica gingiuas & radices dentium. Et sunt qui miscent aluminis & myrrhę: ana. partem. ß. Idem. Medicamen conferens commotioni dentium. ℞. gallarum, corticum granatorum, corticum glandium ana. Tere & vtere in radice dentium. Idem Aliud conferens dolori dentium & confirmat eos, & confortat gingiuas. ℞. piperis albi, rosa. balaustiarum, cupularum glandium: añ. cōfice cum alchitrā, & vtere cū fortis sit dolor. & si est foramen in dente, pone ex hoc medicamine, & confestim cōfert: & si sunt ibi vermes, occidit eos & expellit. Expertum est. Aboali. Medicamen conferens commotioni dētiū & corrosiōi gingiuarū. Accipe colcothar, aluminis: añ. aggrega cum alchitran conterendo, donec redeat in substātiam mellis, & lini ex eo super dentes, & teneat os aptū donec currat humorositas. deinde ablue cū aceto decoctionis gallarū. Deinde accipe aluminis fructus tamarisci, gallarū, rosarū siccarum, cupularum glandium, boli armeni, ossium myrobalanorum citrinorum assorū, sumac, corticum granatorū: ana. partes equales. Terantur, & liniantur super dentes.

De corrosione & perforatione dentium. Cap. 5.

CVra huius ęgritudinis est tres res. Pria est euacuatio humiditatū putridarū cū eis quę scis. Secunda est resolutio earum ex ipsis dētibus cum eo quod sit sicut acetum decoctionis nigellæ, aut nigella trita cū alchitrā, & linita super dentē: aut collutio facta cum aceto decoctionis radicum capparis aut zinzi. et similium. Tertia res est prohibitio corrosionis cum eo quod est sicut galla, & cyperus qñ impletur ex eis dēs corrosus. aut linitur ex eis, & galla quidē sola est prohibitiua putrefactiōis, & ex eis ē mastiche, & cyperus: & collutio oris cū aceto est sublimis: camphora vero est ad hoc medicamē bonū & hyoscyamus cum styrace simul mistus habent operationē mirabilem quando fit suffumigatio per traiectorium super dentē corrosum. Et ex compositis est trochiscus stellæ cū galbano positus in corrosione dentium. Et ex eis est medicamen. Alexandri. ℞. opij, myrrhæ, styracis: añ. ʒ. ij. piperis albi, croci, galbani: añ. ʒ. i. Cōfice conterēdo cū rob. & mitte ex eo in perforatum

Corrosionē phibentia.

tum dentem, & annecte super ipsum.

De congelatione dentium. Cap. 6.

Congelatio dentium. confert ei masticatio portulacæ & seminis eius. & frictio dentiũ cum nucleis nucum, & amygdalis, & auellanis, & stringere dẽtibus panem calidũ, & caseum assum, & vitellũ oui calidi, & fricare super dẽtes ex squilla, aut sale, aut cordumeni, aut baccis lauri, aut assa fœtida.

De vermibus dentium. Cap. 7.

Vermes dentium occidit semen hyoscyami albi, et semen porri, & cępe, & ꝓprie factis ex eis formis cum alchitram & auellanis, & similibus, & facta suffumigatione ex vna earum per traiectoriũ. Et quãdo fiunt huiusmodi formæ cum adipe renũ capræ, & semine hyoscyami, porri, & cępe: & qñq; fiunt collutiões cũ aceto decoctionis earũ. et deinde succedit suffumigatio.

De corruptione coloris dentium. Cap. 8.

Corruptio coloris dentium. Conferunt medicinæ abstersiuæ & mundificatiuæ, in quibus est virtus radendi, & abscidendi æruginem post frictionẽ sicut proprie spuma maris, & sal, & sal gẽma, & alchali, & massa cume & similia. Verũtñ oportet vt abstineat à melle, & à pinguib⁹, et à satietate nauseatiua: et somno sup repletionẽ. & sine dubio vsus mellis alterat colores dẽtium, & aliorum dulciũ. Et aliorũ pinguium. Et nocent etiam pulmenta ex frumẽto cocto, & fungi, & sisamus & similia. Ex rebus autem maxime dẽtes corrũpẽtibus & colores eorum alterantibus est vomitus: quare post ip̃m fiat collutio cũ aqua rosata & aceto. Gabriel. Dentifricium abstergens & mundificans dentes. ex pipere albo fiant trochisci cũ vino albo antiquo & melle: siccentur in furno debilis caliditatis. Deinde accipe ex eis. ʒ. v. salis gemmæ. ʒ. i. & ß. spumæ maris. ʒ. i. & ß. carmeçit. ʒ. ij. & ß. ligni aloes. ʒ. i. Fiat ex eis dentifriciũ: est enim bonum. Idem. Aliud valens similiter. Accipe sal massæ: & fac trochiscos cum melle & inuolue in folijs fici, aut in charta, & combure in latere calido, & accipe ex eis partes duas, carmeçit partem vnam & vtere. bonum & expertum. Humain. Dentifricium bonum mũdificans dentes. Accipe trituræ vasorum de sceni, salis gemmæ adusti, cyperi albi assi: ana. ʒ. ij. spumæ maris, carbonum radicum cannæ: ana. ʒ. i. Fac dentifricium cũ eis bonum. Idem. Aliud valens sicut & alia. ℞. salis adusti. ʒ. iii. cypi assi. ʒ. ij. cornu cerui vsti. ʒ. iij. folij. partem. i. et. ß. spicæ, florum squinãthi, rosarum: ana. ʒ. i. fac dentifricium cum eis bonum. Haly. Dẽtifricium aliud valens sicut alia. ℞. massacumiæ: trituræ vasorum de sceni, spumæ maris, sauic, hordei adusti, nasturcij assi, salis vsti, aristolochiæ rotundę assæ: ana. puluerizą et vtere. Filius Zachariæ. Dentifricium mundificans, & abstergens eruginem dentium: ℞. salis gemmæ, seminis hyoscyami, fracturæ vasorum viridium, spumæ maris calidi: ana. Fiat dentifricium cum eis: et vitet nauseatiuã satietatem. Filius Zezar. Medicamen mundificans albificans & abstergens dẽtes, et confortans eos. Accipe hordei combusti, capreolorũ vitis combustorum, sceha, salis gẽmæ, spumæ maris: añ. ℥. i. pyrethri, cucubæ. adhebe: añ. ʒ. v. aluminis iameni assi, gariophyllorum: añ. ʒ. ij. sumach. ʒ. iij. tere & vtere vna vice post aliam. Isaac heben maran. Dentifricium albificans dentes, et cõfortans. Accipe sulfuris boni combusti, spumę maris: añ. ʒ. v. salis gemmæ. ʒ. x. tere et vtere. bonum est.

De maxime dentes corrumpentibus est vomitus.

De generatione dentium. Cap. 9.

Generatio dentiũ. Qñq; tardatur eorum egresio, et tñ signa ortus dentium multiplicantur. Et accidit ex hoc vt langueat pueri tẽpore extenso à multiplicatione accidentium quæ multiplicantur à plãtatione ipsorum: et tunc succurrendum administrando ea q̃ ortum eorum citum & facilẽ faciant. Et ex rebus hoc facientibus sunt frictiões gingiuarũ: vt sæpe ac sæpe stringat eas sup carnẽ pinguẽ callosam, et super cutẽ carniũ, et pedes arietum, et super bucillaria ossiũ hœdorum: et agnorum et stupefiat sensus eorum, vt subtilietur caro. et confert ẽt fricare gingiuas digito, et vt stringat super ipsum: et proprie inunctum super cũ pinguedine et adipe gallinæ, aut anatis, aut anseris: et mordere sup carnes earũ pingues, et sæpe fricare cum adipibus earũ et melle, aut pineis enucleatis, et melle pauco, aut sine melle: et cũ amygdalis mistis cũ modico hueg. cerebrũ leporis est in hoc mirabile, et ꝓprie diu frictũ super gingiuas. Conferunt etiam embrochationes super caput, collũ, et mandibulas ex aqua decoctiõis maluarũ, meliloti, chamæmeli, anethi, et similium facta infusiõe super ea cum lana hyssopi. Deinde liniant̃ cũ butyro vaccino, medulla cruris ei⁹, aut medicamine bono: et expertũ est hyssopi cerotũ Gale. quod scripsimus in antidotario. Aliud mirabile. ℞. ceræ citrinæ. ℥. i. olei chamæmelini. ʒ. iij. hyssopi humidæ. ʒ. iii. adipis gallinæ, et anatis, et medullæ cruris vaccæ: ana aure. iij. Cum aũt dentes apparere incipiunt: vtere embrochationibus superius dictis ꝓcedente tamen hæc omnia regimine temperato.

Facilitãtia ortum dentium.

De apostematibus gingiuarum. Cap. 10.

Dictum est de eis supra in capitulo doloris dẽtiũ, et tu requiras ibi, aut in alio loco.

De vulnerib⁹ et vlcerib⁹ gingiuarũ. Cap. 11.

Ex eis sunt quædam saniosa in q̃bus non est multa ꝓfundatio: & ex eis sunt vulnera putrida multę putrefactionis cancrosa et corrosiua. Et prima quidẽ curantur duplici genere curationis. Et primũ quidẽ est mũdificatio cũ eo quod est sicut vinum proprie: et acetum decoctionis foliorum salicis, et rosarum, et oliuarũ syluestrium, et lẽtiũ, & sumach, et corticum radicis granati syluestris, et aristolochiæ rotundæ, et carmeçit, et similium. Et dyamoron quidem est mundificatiuũ bonũ et proprie cũ aceto. Et si videris abundare in eis sanguinem post phlebotomiam cephalicæ, fiat scapellatio gingiuarũ cum extractione multi sanguinis. deinde abluantur cum eis quæ diximus. Secundum vero perficitur cũ medicinis stringentibus gingiuas, & consolidantibus vulnera quæ sunt proprie: sicut alumen confrictum super gingiuas: et collutio facta ex aceto decoctionis eius: qm̃ sunt propria: et sicut carmeçit, et balaustia, et rosa, et cortex granatorum, et alumen. Coquantur cum aceto, et colluantur ex eis gingiuæ. Deinde liniatur super eas quod est sicut rosa, cupulę glandium, cortices thuris, cyperi, farina orobi, sanguis draconis. Fiat ex eis puluis subtilis & vtere. Et nos plura diximus ex his in cap. de commotione dentium. Secunda vero sunt ſm vnum duorum modorum. Alia. n. sunt fistularia, et alia cãcrosa herpetica. Et in his intentio in curatione est duplex: alia est vniuersalis alia particularis. Et prima quidem ꝑficitur cum euacuatione quæ fit per phlebotomiam et solutionem ventris sicut necessitas expetit. Secunda vero perficitur triplici genere curationis. Et primum quidem est mundificatio, et abstersio virus et putredinis, necnõ et partium corruptarum in ipsis. Et quidem si sit vlcus fistulatum, et sit in carnibus gingiuarum: tñ oportet vt videatur si corrosum penetrat vacuum eius. Deinde immittatur medicamen acutum, sicut proprie alcohol vsq; ad fundũ eius consumens carnes filtrosas putridas: post hoc vtendũ est mundificatiuo multæ abstersionis: sicut est acetũ squilliticum proprie, et similia vsque dũ caro appareat pura, et si cõuenit medicamẽ acutũ, immittatur in fistulam oleum de oliuis cum modico trochiscorũ alcalcalon iniectione post iniectionem vsq; ad consumptionẽ impuri. Et nos quidem diximus trochiscos alcalcalõ in cap. de polypo nariũ. Et qñq; ex trochiscis ꝑdictis facim⁹ tẽtas, et ponimus eas vsq; ad fundũ fistulæ, vsque dum consumatur caro putrida ipsius. Verũ si per medicinas acutas dolor superfluit et cõbustio,

stio, teneat in ore oleum rosatum per se: aut conquassatũ cum albumine oui: aut cũ lacte donec doloris remissio fiat, & similiter puncturæ. Si autem fistula vsq; ad radices dentium penetrauerit, ita quòd à radice dẽtium processit: curetur similiter cum medicamine acuto & alijs abstergentibus, sicut diximus. Si autem non contulerit, cauterizemus vsq; ad radicem dentium cum stilo facto ex cupro vtendo prius illis mundificatiuis & abstersiuis, sicut diximus. Quod si nec malitia sic tollatur, dens abijciatur. Quod si aliquid corruptionis remanet, leui medicamento tollatur. At vero si corruptio cadat in os mandibulare, aut maxillare: oportet elargare vulnus vsque ad os corruptum. Deinde cum instrumentis radẽdi totum id quod ex osse corruptũ est abijciatur vsq; dum appareat os purum. Vulnera autem cancrosa herpetica curari oportet cum appositione medicaminis acuti vice vna post aliã vsq; ad consumptionem carnis cancrosæ, & cessationem corrosionis cum successione medicaminis eius: qđ est sicut acetum squilliticũ: et similia vna vice: & cum successione olei rosati & similium. Et si dolor & punctura pp medicamen acutum excreuerit: vice alia. Verum si caro cancrosa multa & dura fuerit, & difficilis medicationis, & cõsumptiõis ex medicamine acuto: tunc cauterizetur sup ipso cũ cauterio de auro cauterizatione post cauterizationẽ vsq; dũ pueniat̃ ad viuũ. Deinde tenendum in ore butyrum cum oleo rosato, aut oleũ rosatum solum. Et si post illud aliqđ ex cancroso remanserit, ipso alcalcalon curet̃. Secũdũ genus curatiõis perficitur cũ medicamine incarnatiuo: sicut proprie cũ corticibus thuris coctis cũ vino aut aceto, aut oxymelite squillitico: & facta collutione cũ eis. Deinde aũt cum medicamine de corticibus nucum aut cũ diamorõ. Deinde autem cum vnguento ægyptiaco, & aceto squillitico liniatur sup gingiuas quod est sicut cortex thuris, sanguis draconis, myrrha, sarcocolla, aloe: & similia attribuendo eis vicissitudinem. Tertiũ genus curationis est consolidatio: et perficitur cum medicamine induratiuo, & coadunatiuo carnium gingiuarum. Et nos plura ex his paulo ante scripsimus in capitulo de cõmotione dentium: similiter etiam scribemus adhuc si Deus voluerit. Dioscorides. Acetũ decoctionis colocynthidos aut frusti tithymali, et collutio facta ex eo cõfert putrefactiõi, & vlceribus gingiuarum: & similiter acetũ decoctionis zarur, & oliuarũ syluestrium, & similiter acetum elixatiõis piscium sallitorũ: ossa aũt piscium sallitorũ: & proprie taraca adurãtur & cum duplo cineris eorũ & rosis siccis aut capitibus suis puluerizentur et liniantur super gingiuis prius tñ lotis & confrictis cũ aceto squillitico. Consumunt enim putredines gingiuarũ. Israelita. Confectio medicaminis efficacis ad corrosiones & putredines gingiuarum: mundificat enim eas & abstergit: et cõsolidat: bonũ si Deꝰ voluerit. ℞. aluminis iameni assi extincti in aceto. ʒ.i. et tartari, auripigmenti ligatorũ in pãno lineo & infusorum in aceto die ac nocte, deinde vstorũ vt fiant sicut carbo et extinctorũ in aceto: ana partes. ij. et. ß. ossium cancrorũ assorum, rosarum siccarũ cũ pedibus suis, piperis nigri assi: ana partes. ij. Fiat eorũ pulluis subtilis. Et vtere post ablutionẽ cũ aliquo ex liquoribus quos diximus. Ioannitius. Medicamen incarnans gingiuas & cõsolidans: & cõfirmãs dentes & faciẽs odorẽ oris bonũ. ℞. spodij albi, rosarum, chysim combusti: ana. ʒ.i. et. ß. margaritarũ non perforatarũ: sanguinis draconis, boli armeni: ana. ʒ. ij. cornu cerui adusti, sandalorũ rubeorũ, granorũ harmel, memithe: aã. ʒ. ß. myrrhæ, granorũ lẽtiũ: aã. ʒ. ß. camphorę. ʒ. i. tertiã. Et fac puluerem: et applica sup gingiuas, & radicem dentiũ. Mahemet Arasi. Medicamẽ cõferens tumori gingiuarũ et putrefactioni sanguineę & phlegmaticæ bonũ. ℞. rosarũ, granorũ myrti assorũ, & extinctorum in aceto & iterũ tostorũ, gallarũ infusarum i aceto, deinde tostarum: ana partẽ. i. granorũ harmel et colcothar, aluminis adusti, ossiũ myrobalanorũ citrinorum cõbustorũ, chachię, mastiches: ana partẽ. ß. tere & vtere. Isaac heben amaran. Medicamẽ cõferens gingiuæ sanguineæ & mollificatę, & cõfortat carnẽ earum. ℞. balaustiarum: rosarũ cũ pedibus suis, spodij: aã. ʒ. v. heil. ʒ. v. ß. alchãnæ. ʒ. ij. sanguinis draconis. ʒ. iij. tere & vtere. Medicamen ex inuẽtiõe nostra cõferẽs mollificationi gingiuarũ, & putrefactioni, & corrosioni carnis earũ & alchola, & cõmotioni dẽtiũ & calefactiõi oris, & est medicina ꝓpria, si Deus voluerit. ℞. olibani, fructꝰ elenbuch, balaustię, sumach, duplicis aluminis, corticũ granatorũ, gallarum, lufur, myrobalanorum citri, cineris vitis, spumę maris, salis indi, pipe. lon. buruch custi, memithe, liqritię, gũmi arabici, dragaganthi, spodij: ana aur. i. tere & cõfice cũ melle, & vnge gingiuas & dẽtes, & fiat gargarismus ex eo cũ syrupo acetoso: bonũ & expertũ. Medicamen aliud ex inuentione nostra, cõsolidãs gingiuas: & excrescere faciẽs carnes earum. Accipe corticum thuris, sanguinis draconis: ana. ʒ. ij. aristolochiæ rotundæ, assæ, ireos, aluminis assi, rosarum cum pedibus suis, balaustiæ, cupularum glandium: ana. ʒ. i. trochiscorum orobi. ʒ. vi. Fiat puluis & ex medietate eius fiat sicut linimentum cum oxymelite squillitico: & liniatur super gingiuas confricando: et alia parte annectatur super eas: deinde lauetur cum aceto decoctionis surur, et foliorum oliuarum syluestrium. Cõfectio trochiscorum orobi. Accipe farinæ orobi quãtum volueris: & misce cum ea tantum mellis, vt confici possit ex eis sicut pasta dura, & fac trochiscos, & pone super laterem: & mitte in furnum vsq; dũ semina durantur: bonam faciunt nasci carnem. Democritus. Alumẽ frictum super gingiuas curat putrefactionem earũ: & similiter collutio facta ex aceto decoctionis eius. Alexander. Linimentum occidens cancrũ gingiuarũ, & cõsumens putrefactiones earum. ℞. colcothar adusti, aceti squillitici partes cõuenientes. tere fortiter ea, et lini ex eis in gingiuis. Idem facit vnguẽtũ ægyptiacũ factum cum aceto squillitico. Sanat si Deus voluerit.

De apostematibus linguæ. Cap. 12.

Apostemata linguæ curant̃ in principio quidẽ antequã confirment ex regimine corporis cõmuni cũ phlebotomia, & solutione ventris si expedit: et in apostemate quidẽ calido fiat phlebotomia ex cephalica: deinde ex eis, quę sunt sub lingua: Et si oportet, fiat post id vẽtosatio sub mẽto cũ scarificatiõe. Et ęstimauit Rufus ꝙ scalpellatio facta in spatio quod est inter fontẽ saliuæ et dẽtes confert. Et asserunt hoc idẽ plures post eũ. Venter aũt soluatur cũ aqua fructuum. Administrent̃ deinde gargarismata et collutiões oris cũ aqua rosata & aceto: aut cũ succo solathri & aceto: aut cũ succo coriandri humidi & oleo rosato: aut cũ aceto decoctiõis coriandri & sumach: & lentiũ cũ modico cãphoræ: aut cũ aceto decoctionis rosarũ siccarum et similiũ, quæ in alchola scribemus. Postq̃ autem trãsiuit tempus principij: administrandũ est diamoron cum aceto decoctionis foliorum oliuarum, aut alchannę, et in rob myrti est impssio bona, & ꝓprie cum syrupo rosato: & si res vlterius processerit, administrandũ est cum rob mororum dulciũ: et oleo violato vsq; dũ perueniatur ad mel rosatum cũ sale armoniaco, aut syrupũ acetosum cum modico sinapis, aut lac dulce cum chesmes. Si aũt apostema frigidũ fuerit, soluatur venter cum eo quod est sicut cochię, & hiera & similia. Deinde administrent̃ gargarismata & collutiones rob mororũ in principio, & rob cũ melle ro. & syrupo acetoso mellino. Deinde re, ꝓcedẽte cum secaniabin: & melle rosa. & aliquãtulo almuri, aut sinapis. In fine vero cũ decoctiõe ficuũ siccarũ, & salis armoniaci aut baurach. Si vero apostema suppurationem fecerit aperiatur, & curetur cura vulnerum sicut in proprio loco suo dicemus.

De vulneribus & vlceribus linguæ. Cap. 13.

VVlneribus & vlceribus linguæ, & scissuræ conferũt medicinę quas dicem⁹ ĩ capitulo de alcolach, si Deus voluerit. Ad scissuras aũt quæ fiunt ĩ lingua & ad inflãmationes confert retẽtio in ore mucilaginis psillij cũ zucchаro: & cõmasticatio portulacæ cũ aceto: & retẽtio in ore albuminis oui recẽtis conquassati cũ oleo rosato vice vna, & vice alia tamarindorũ infusorũ in aqua rosata, & cõfert retentio marã in ore. Cuius permistio hæc est. ℞. mucilaginis psillij, & mucilaginis dragagãthi, & gũmi arabici: ana partes æquales, syrupi violati partes duas, tamarindorũ partes tres, seminis portulacæ assi partẽ mediã, spodij partis vnius tertiam, cãphoræ partis vnius octauã. Terantur contritione vltima vsq; dum fiat maran. Et liniatur ex eo super scissuras oĩ hora præcedẽte collutione facta ex aqua rosa. & aceto p horã vnã aut ex acetositate citri & aqua rosa. Hamech. Medicamen cõferens vlceribus linguæ, & pustulis, et similiter oris & palati. ℞. seminis portulacæ, seminis rosarũ, amyli, zucchari tabarçet, spodij, croci, balaustię, rosarũ, dragaganthi. tere & cõfice cũ syrupo rosa. aut viola. & vnge ex eo. Cõfert. n. corporibus teneris.

De mollificatione linguæ. Cap. 14.

MOllificatio linguę & grauedo ei⁹ qñ natiua est, non curaẽ: & fortassis in pluribus rectificatur in processu dierum. Et qñq; accidit post lithargiã: & chronicaẽ post illud & fortassis nõ recipiet curã. Et si nõ est chronica, curatur queãdmodũ dicemus post. Verũ qñq; accidit illud ab humiditate sanguinea, aut aquosa sepultis aut imbibitis ĩ lacertis & musculis linguę cũ cõmunitate cerebri, aut sine communitate eius. Et cura ipsius est quatuor res. Et prima quidem est euacuatio materiæ. Secunda vero est diuersio eius. Tertia est resolutio & exiccatio residui eius ex parte opposita. Quarta est exiccatio residui ipsius per eandẽ partẽ. Et prima quidem perficiẽ cũ phlebotomia, si materia est sanguinea: & ꝓprie ex cephalica. Deinde venarũ quæ sunt sub lingua. Et si adhuc necessitas expetit: ventosetur sub mento, & proprie qñ est multa materia. Si autem multa nõ fuerit, sufficit phlebotomia venarum: quæ sunt sub lingua & ventosatio sub mento. Si autẽ materia phlegmatica & aquosa fuerit, euacuetur euacuatiõe post euacuationẽ cum hieris minoribus in principio. Deinde cũ maioribus. Et hoc cum iteratione: & multiplicatione vt ꝑueniatur gradatim ad id quod est sufficiens. Secundã rẽ complent frictiones in extremitatibus, & ventosatiões in spathulis, et administratio clysterium acutorũ vna vice post aliã. Primo leuium nõ multum eleuatorũ in gradu acuitatis. Deinde fortium. Tertiam rem complẽt administrationes medicaminum propriorum puppi cerebri & nuchæ resoluentium ab eis superfluitates humiditatum aggregatarum in ipsis, & neruis & lacertis seruiẽtibus linguæ: sicut proprie euaporatoria, & inunctiões, & embrochationes factæ ex rebus quarũ narrationẽ fecimus in capitulis de ægritudinib⁹ neruorũ: quare oportet vt pars illa afferatur ad hunc locũ administrando ex euaporatorijs proprie, deinde embrochis: consequenter ex linimentis, & emplastrationibus, quę vtiliora cognoueris: & sanat si Deus volet. Et interdum administram⁹ rubificantia: & interdũ cauteria. Et proprie qñ iam alia non conferunt. Forma autem cauterizatiõis est ẽm hũc modum. fiãt tria cauteria ẽm lõgum in fontanella puppis capitis, quæ dicitur lenialif, & duo fiant ex trãsuerso in radice cranei distãtia ad mensurã pollicis: et tria hinc, & tria inde linealiter distincta separãtia colli spondylia. Quartã rem complent gargarismata & collutiões oris, & administrationes frictionum factæ ex rebus quæ materiæ residuum exiccat ex eis, quæ dicemus. Et oportet vt perueniatur gradatim ad administrationes eorum incipiendo à debilioribus paulatim procedendo ad fortio-

In materia sanguinea.

in phlegmatica.

E ra: hoc enim est quod est ẽm sapientiã. Per interualla vero est dãda theriaca, mithridatũ, & similia. et hoc est ẽm totam curæ latitudinẽ. Filius serapionis. Gargarisma conferens iuuamentum manifestũ. ℞. hieræ picrę, sinapis, staphidis agriæ, zinziberis, origani, pyrethri, corticum radicis capparis, myrrhæ: ana. fiat gargarismus cũ eis & oxymelite. Gargarisma ex inuẽtione nostra, expti iuuamenti ad dissoluendum phlegma quod est aggregatum in capite neruis & lingua: & confert paralysi & torturæ: cuius permistio hæc est. ℞. origani, pyrethri, zinziberis, piperis nigri et albi & lõgi, salis ammoniaci, sinapis, cinnamomi, hyssopi, nigellæ, sanpsuci, costi: anã. confice cum oxymelite squillitico et rob. & gargarizetur diebus continuis cum eo. Gargarisma factũ cũ oxymelite squillitico est ad hunc iuuamenti sublimis: & similiter muri & aceto squillitico. Et qñq; confortatur cũ eis quæ sunt sicut hasce, origanum, staphis agria, sinapis, condisi, cortices radicum capparis, pyrethrum, zinziber, & tria pipera singulariter aut cõiunctim: qñq; facimus præcedere frictionem linguæ cum eo quod est, sicut sal ammoniacus & zinziber cũ cępe vsq; dũ currat plurimũ phlegma: & faciemus deinde sequi gargarizationes: & collutiões ex oxymelite squillitico, & est operatio digna. Filius Zachariæ. Medicamẽ expertum ad grauedinem linguæ, & mollificationem eius. Accipe sal ammoniacũ, pyrethrum, staphidẽ agriam, piper, sinapium, hueg: ana. fricetur cum eis lingua ẽm omnẽ partẽ ipsius sępius in die. Dioscorides hueg ẽm omnẽ modũ administrationis eius: est medicina propria mollificationi linguæ & paralysi eius: & similiter castoreum, et proprie retentio eius sub lingua, & confrictio in ea, & qñq; ex eo cum gummi albotin fiunt pilulæ, & tenentur sub lingua: & quandoq; ex glutino albotin, & assa fœtida, et sunt efficaces. Confectio anacardina maior quã scripsit filius Zachariæ. & scripta est in capitulis ægritudinum neruorum: & est medicina vltima paralysi linguæ: & ꝓprie linita ex ea lingua. & facto emplastro ex ea in parte capitis posteriori & origine neruorum & est medicina sublimis. Sal solutiuus scriptus in capitulis prædictis linitus super linguam confert mollificatiõi eius. Et plura scripta sunt in capitulis prædictis quæ afferãtur ad locũ hunc: sicut diamyrtus proprie, & cõfectio hueg, & cõfectio de pyrethro, & alia quę requirantur ibi: quibus vtẽdum est inter purgationem & purgationem. Ioãnitius. Quando contingit paralysim accidere propter læsionẽ cadentem in neruos posteriores, caputpurgia conferũt, propterea ꝙ ad diuersum trahunt: quare eligãtur ad hoc vtilia in capitulis prædictis.

F

G

De spasmo linguæ. Cap. 15.

SPasmus linguæ qñq; accidit causa febrium adurentium. Et cura eius est retẽtio oleorum refrigeratiuorũ in ore: & rerũ plurimæ humectationis & refrigerationis: sicut olei violacei, ꝓprie, & nenufarini, & de cucurbitis, salice, & rosati singulariter aut coniunctim cõquassatorum cũ mucilagine psillij, aut cũ succo portulacæ, aut cum aqua infusiõis seminum portulacæ prius cõtritorum, aut cum mucilagine maluarũ, aut cũ lacte dulci & similium. Et cõferunt embrochationes & lauacra in collo & nucha cũ aqua dulci calida, & inunctiões ex prædictis oleis super posterius capitis: & super prędicta loca & ex ceroto Gal. cõquassatis cũ lacte dulci aut sine eo. Et cõferunt ẽt caputpurgia cũ eis & oẽ regimẽ tale. Et qñq; accidit ex humiditate grossa et viscosa replente lacertos ei⁹, & extẽdẽte ẽm latitudinẽ & abbreuiatione à lõgitudine sua naturali: sicut accidit follibus factis ex corio cũ replentur. Et cura eius est hæc eadem quã diximus ĩ capitulo de spasmo: et in capitulo de mollificatiõe linguæ ꝓterq; oportet vt medicinas incisiuas & subtiliatiuas ꝓcedãt medicinæ digestiuæ maturatiuæ: sicut proprie vaporeẽ ĩ primis radix colli, & collũ cum eo, quod

H

est

est sicut chamęmelũ, melilotum, anethũ, sampsucus, sqlla & similia, & gargarismata fiát cũ á quis & oleis eorũ. Deinde perueniatur ad fortiora sicut tu scis.

De alchola & prauis pustulis oris. Cap. 16.

CVra est quatuor res. Pria est adequatio causæ facientis et phibẽtis aduentũ eius. Secunda est euacuatio materiæ. Tertia est diuersio ipsius. Quarta est intentio particularis. Et primã quidem rem cõplent si accidat, vel timeatur vt accidat pueris: vt rectificetur lac lactantis eos, cibando eã fm ea quę distinguemus iã: vt phibeatur casus corruptionis in lac. imo alteretur in eis cõtrarium quod timet ex illo. Et si accidat vt timeatur aduentus eius, ppter dyscrasiam pestilentialẽ, aut ppter dñium vaporosæ & corruptæ materiæ, aut acutæ vlceratiuæ altereẽ fm exigentiã ipsius: & quidem calida cum eo qđ est sicut syrupus acetosus & syrupus de granatis acetosis: & rob eius, & syrupus de ribes, & syrup⁹ acetositatis citri et rob eorum: et similibus. Infrigida vero cũ eo quod est sicut syrupus acetosus mellinus, iuiubinus, & oxymel squilliticum, & similia: & sint cibi eorum & proprie in calida cõditi cum rob acetositatis & stypticitatis sicut proprie assecumine, & siglez, & zereschie, & sumachie: quæ conduiuntur cum granatis acetosis. & lẽtes cum aceto, & cucurbita cũ granatis, & quæ hoc cursu procedunt. In frigida vero comedant q̃ sunt sicut cappares conditæ cum aceto, et oliuæ cõditæ cum muri & origano & similibus. Secũdã rẽ complent in calida quidem et frigida euacuationes per phlebotomiam & vẽtris solutionem fm formã assignatã in capitulo de apostemate linguæ. Tertiã rem cõplent ventosationes sub mento cũ scarificatione: et administratiõe clysterũ. In calida quidem lenium si nõ sunt maligna corrosiua, et si sunt maligna cum eis quæ educunt materiam acutam vehementius dummodo non trãscendãt gradũ lenitatis. In frigida vero cum rebus acutis nõ multæ acuitatis: tñ cum processu gradationis vsque ad id quod est sufficiens. Quartam rem cõplent administrationes particularium medicinarum curãtium alchola. Et calidum quidem cum administratione rerum acetosarũ habẽtiũ et stypticitatem: sicut pprie rob de ribes, & rob acetose, et rob de moris syluestribus, et aqua decoctionis sumach, et myrti, et lentium excorticatarũ cũ aceto, & extremitates vitis, et extremitates rubi, et zarur, et aqua granatorũ acetosorum, et spondylium, et galla, et rosæ, et acacia, et coriãdrum, et aqua coriãdri humidi, et similia. Et memithe qđe, & alchanna cões sunt in vtraq; materia, similiter gallę. Alchola quidẽ calidum spẽm habet quandã herpeticã malignam, cuius curatio est difficilis. Et oportet vt succurratur ei per tria genera curationis. Et primum genus curationis est mundificatio et abstersio virulenti et corrosiui. Et hoc quidem perficitur cum administratione medicaminis acuti, & proprie alcalcolõ dicti in capitulo de polypo vna vice post aliã vsq; dũ appareat totum herpeticum consumptum esse, vel quasi deinde succedat ei administratio medicaminis refrigeratiui sicut olei rosati proprie conquassati cum albumine oui vice vna post aliã vsq; dum ardor et combustio tollatur. Et si hæc non conferãt administretur cauteriũ, sicut in capitulo de vlceribus gingiuarum dictum est. Secundum vero genus est perficere cũ medicamine partim incarnatiuo ex his q̃ diximus, et dicemus, et partim mundificatiuo. Tertium vero genus curationis perficitur cũ medicamine consolidatiuo: et nos scribemus multa huius generis, si Deus voluerit. Alchola autem frigidum. Aliud phlegmaticũ album. Aliud nigrum malignum. Et phlegmaticum quidẽ indiget duplici genere curationis. Et primũ quidem genus pficitur cum medicinis abstersiuis et exiccatiuis sicut secaniabin cũ modico aluminis aut colcothar, aut almuri cum aceto squillitico, aut aqua oliuaꝝ salmuri, aut vinũ et mel et similia.

A Secũdũ vero genus pficitur cum medicinis exiccatiuis, et consolidatiuis ex his quæ dicemus. Nigrũ autẽ malignũ est deterius oĩbus: & indiget triplici genere curationis. Et primũ quidẽ genus perficitur sicut in alchola herpetica dictũ est. Secundũ vero genus perficitur cũ medicinis abstersiuis multæ abstersionis cũ cõtinuitate multi tẽporis in illo, sicut proprie cum vnguento ægyptiaco, et aceto squillitico: aut cum aceto et colcothar et galla, aut cũ aceto decoctionis gallarũ, et memirẽ, aut cum aceto decoctionis almeçereon et similium. Tertiũ vero genus est consolidatio ex eis quæ dicemus post. Sabor rex medorum. Medicamẽ conferens alchole calido in ore & in lingua, et dolori gulæ à caliditate. ℞. lẽtium excorticatarum. ʒ. v. rosarum, coriandri sicci, alchannæ de Mecha, boli armeni, adhebe: ana. ʒ. ij. & ß. seminis portulacæ. ʒ. iii. & ß. camphoræ. ʒ. i. partes duas. Teneat ex eo in ore, et suffla in guttur, et ex eo, qñ oportet fiant ex eis sicut maran cum rob myrti, aut cydoniorũ. bonũ, si Deus voluerit. Idem aliud conferens alchole calido, et

B corrosioni gingiuarum, et putrefactioni sanguineæ et cholericæ. ℞. sumach mundi, rosarum: añ. aure. i. spodij albi, balaustiæ: ana aure. ß. ramich. ʒ. ß. tere et accipe ex eo parum, et frica super locum: vel accipe ex eo, et misce cũ rob cydoniorũ, et fiat ex eo oris collutio: et hoc fiat sępissime: sanat enim, si Deus voluerit. Isaac heben amaran. Medicamen cõferens alchole calido. ℞. seminis portulacæ. ʒ. x. alchannæ, adhebe, elebul, sumach mũdi: añ. ʒ. iij. cardamomi, habitæ, croci: ana. ʒ. i. tere et misce cũ eis succũ coriãdri humidi vel aquã rosatã, et colluat ex eo os. bonum Deo volente. Hamech. Medicamen alchole, & omnibus inflãmationibus oris, et partium ei⁹, et gulæ in corporibus teneris, et infantibus: et est expertum. ℞. amyli. ʒ. vi. spodij, memiren: ana. ʒ. ij. seminis rosarum. ʒ. iij. croci. ʒ. i. zucchari tabarçet. ʒ. iiij. cardamomi. ʒ. i. cãphoræ chirat. i. et. ß. tere quodlibet per se, et cerne per pãnum de serico, et vtere sicut diximus. Filius

C Serapionis. Medicamen conferens ad alchola calidum. ℞. seminis rosarum, sumach, amyli, sangui. draco. seminis portulacæ, lentium excorticatarũ, spodij, sandali albi, alchãnæ, balaustiæ: añ. partes æquales: cãphoræ, partis vnius quartã. administrentur post collutionem factã ex eis quæ diximus in canone: & cum successione collutionis. Mahemet Arasi. Medicamen cõferens alchole. ℞. spodij, rosarum & seminum earum, coriãdri sicci, sumach mundi, lentium excorticatarum, seminis portulacæ, alchãnæ, amyli, burucho: añ. cãphoræ partẽ mediã, zucchari, quãtum est medietas omnium: et qñq; fit sine zuccharo. Terãtur et teneãtur ĩ ore: et fiat collutio post illud cum aceto & aqua rosata.

Narratio medicaminũ alchole phlegmatico. Cap. 17.

ABolai. Cõfectio medicaminis alchole phlegmatico. ℞. trochiscorum orobi, gallarum, rasuræ pergameni: añ. partẽ. i. memithe: corticum radicum capparis, colcothar: añ. partẽ. ß. aluminis balaustiæ partis vnius tertias duas, alchannæ partẽ. ß. cõfice cum aceto

D & melle, & vtere, aut applica sup morbo ex puluere eorum. Deinde collue cũ aceto & melle. Bonũ, si Deus voluerit. Trochisci orobi scripti sunt in capitulo de vlceribus gingiuarum. Idem medicamen conferens alchole permistionis cholerę, & phlegmatis. ℞. mimerẽ, sief memithe, spodij, seminis plãtaginis, capitum rosarum & seminũ earũ, myrobalanorum citri, balaustiæ, alsithir, foliorũ oliuarũ syluestrium siccorum, carmeçit, aluminis iameni ana. Terantur & administrentur sicut diximus. Idẽ medicamen sicut aliud. ℞. memithe, myrobalanorũ citrinorũ, balaustiæ, cardamomi, spodij: añ. vtere sicut aliud. Filius Serapionis. Medicamẽ conferens ad alchola nigrũ & herpeticum. ℞. foliorũ oliuarum, foliorũ citri, & foliorum rhami siccorũ, acaciæ: ana. ʒ. viii. aluminis iameni, colcothar: añ. ʒ. ij. croci. ʒ. i. Teranẽ & administrentur.

In alchola misto.

In alchola nigro.

ministrentur. Idem. Aliud cōferens alchole nigro et maligno. ℞. arsenici rubei, pyrethri partes æquales. Terant & cribellentur, et confice cum alchitrā, et cōburatur. deinde conterantur & administrentur. Confectio medicaminis ex inuētione nr̄a cōferens alchole putrido et maligno: & expertum bonum. ℞. corticum radicū capparum, gallarū, memiren, zinziberis, piperis adusti, trochiscorū alcalcalon: ana. ʒ. ij. chartarū combustarum. ʒ. iii. arsenici. ʒ. ij. et. ß. Fiat ex eis puluis subtilis: et ex vna parte eius fiat frictio, & ex alia linimentum: & ponatur super ea frustum chartæ madefactę: vt circundet super ea. Plura etiam scripta sunt in capitulo de vlceribus gingiuarū: quæ afferantur ad hunc locum.

In alchola putrido.

De fœtore oris. Cap. 18.

FOetor oris si causam habeat putrefactiōis ī partib⁹ oris: iā diximus curam eius. & qn̄q; accidit ab vlcere & putrefactiōe partium pectoris & pulmonis: & dicemus curā ipsius. & qn̄q; accidit ex humore aggregato & putrefacto ī stomacho & partibus eius: & eius cura est tres res. Prima quidē res est euacuatio illius materiæ cū iteratione & iteratione sępius cū eo quod cōuenit. Et si qdē fuerit cholerica fœtida putrefacta cū eo qd' est sicut infusio aloes in aqua endiuiæ & similia, de qb⁹ loquemur in capitulis de stomacho, si Deus voluerit. Si autē fuerit materia phlegmatica fœtida putrefacta, fiat purgatio eius cū eo quod sicut hiera: & stomaticum nostrum & pillulę arteticæ cuius explicationem scribem⁹, si Deus voluerit. Et dixit filius Zachariæ. Qualiscunq; sit materia siue calida, siue frigida confert vomitus post esum acruminum & acetosorū, aut post melones cū successiōe syrupi acetosi, aut secaniabin, aut hydromelitis: & vitet pinguia post illud, & grossa, & viscosa, & nauseatiuam satietatem, & lac: non comedat pulmentaria sed frixa habentia semina & almacamar. Et vtat̄ almuri & alsachāne in prima comestione, et alzegen. Et in secūda mensa comedat cydonia, pira, & cōdita ex eis, aut zinziber conditum, aut diacyminū, aut diatrion & similia. Et sit vinum eorū conditū cum speciebus quarū narrationem faciemus post: & ex potibus est miua, & cōditū, & rob de pomis cū speciebus & sine speciebus. Secūdā rem complent administrationes medicaminū acqrētium temperiē receptorū vt fiat deinde minera in eo aggregationis materierū conuenientiū. Et ex hoc quidem facientibus in re cholerica est administratio rerum: quæ sunt proprie sicut chrysomela humida, aut persica cū ꝓprietate, & infusiones eorū dū sunt sicca: & hoc in ieiunio. Et ex eis sūt çarur, & cydonia, et rob acetositatis citri, et miua, et syropus de pomis, et cōfectio de pomis: et ex ipsorū diacydonitē: et cōfectio acetosæ, et similia. In materia vero phlegmatica administrent̄ ea proprie quę sunt sicut zinziber cōditū, et tryphera maior, et sahane, et muri, et acetum squilliticum, & trochisci diarhodon: et zuccharū rosatum cū mastiche, & xyloaloe, & trochisci de gariophyllis & lætificans & similia. Tertiam rem complent administrationes medicinarum proprie quarum proprietas est generare in ore: et in vniuerso corpore odorem bonum sicut proprie folia & cortex citri, & balderebuc, & grana eius, et teneritas myrti, & thus, et rosæ, et macaziri, et camphora, et alfelegemisch, et poma odorifera, et cydonia, et such, et ramich, et emblici ꝓprie, & xyloaloe, et cubebe, et gariophylli, et mastiche, et nux muscata, et doronici, et spica, et similia. Et res qbus conficiunt sicut rob myrti, et rob de citro, et rob de acetosa, et mel emblicorum, et mel chebulorum, et chesmes, et vuæ passæ dulces, et vinum, et similia. Ioannitius. Confectio trypheræ cuius iuuamenta multa, et experta sunt, et proprie ad ægritudines stomachi. Confortat enī in eo mineras virtutū & operationum nobilium: et facit oris odorē bonum et totius corporis: et occultat fœditatē coloris, et acquirit corpori viuiditatem

E et coloris pulchritudinē, et cōseruat corpus ī vigore adolescentiæ & iuuētutis, et retardat canos, et cōfortat cor et generat hilaritatē continuam, et addit in coitu, et est medicina regū: cuius permistio. ℞. myrobalanorū chebulorum, emblicorū, belliricorum: ana partes æquales. Terantur et fundatur super eos cōterendo in vase lapideo hora post horā aqua fontiū dulciū cum aliquantulo zucchari. et hoc per dies tres. deinde per alios tres dies distilletur vna vice post aliam super eos tenui instillatione ex oleo rosato, aut amygdalino semper agitādo cum spathula. deinde dimitte siccari eas in vmbra. Deinde accipe huius permistionis. ʒ. xviij. rosarū siccarū. ʒ. vi. cyperi. ʒ. iiij. ligni aloes, extremitatū myrti humidæ, gariophylorum, mastiches, spicæ: ana. ʒ. ij. et tertiā alteri⁹, cynnamomi, zurumbet, croci, cardamomi, heil, macis, nucis muscatæ: ana. ʒ. i. et. ß. ambræ crudæ et such: an̄. ʒ. ij. musci. ʒ. i. tertias duas. confice cū melle emblicorū ex chesmes, et fiant ex eis formæ similes auellanis pōderis. ʒ. ij. Da in mane cum vino et in sero similiter. Aristoteles. Suffuf quod exquisita inuētione cōposuit Alexādro imperatori, cōfortat stomachū, hepar et viscera debilia, et rectificat digestionē, et facit oris odorē bonū, et generat gaudiū. ℞. ligni aloes, cyperi, extremitatū myrti humidæ, cinnamomi, folij heil, myrobalanorum chebulorū, emblicorū, et bellericorū præparatorum ſm superiorem doctrinam, macis, felengemisch, darseni, vsne, piperis, macropiperis, zinziberis, gariophyl. nucis muscatæ, cardamomi, granorū granatorū: an̄. ʒ. ij. ambræ, musci, cāphoræ: an̄. ʒ. i. zucchari tabarçet sextuplū pōderis oīum. dosis eius est a. ʒ. i. vsq; ad aureos duos cū aqua frigida ante cibum et post cibum: expertum verax. Filius Zachariæ Arasi. Confectio pilularum conferentium et procurantium digestionem, et facientiū oris odorē bonū. ℞. gariophyllorū, suchelmese, darseni, nucis muscatæ, cyperi, spicæ, corticum citri, ligni aloes: ana aur̄. ij. musci aur̄. i. decimā. Confice cum vino et da. ʒ. ij. et partē earū transglutiat & partē earum commasticet dentibus, & transglutiat succum. Idem ad idē. Accipe extremitatū myrti humidæ: et chesmes partes æquales. Teratur et fiant ex eis formæ sicut nuces, et da mane et sero vnā cū cōdito aromatico. Idē. Confectio trochiscorum de gariophyllis facientiū odorem oris bonum. ℞. gariophyllorū, corticū citri, cyperi, spicæ, nucis muscatæ, suchelmissæ, xyloaloes, cinnamomi, macis, heil, cubebe: an̄. ʒ. i. musci chirat. i. Fac ex eis trochiscos cū aqua malorū: et teneat ī ore suo sup cibū, et deglutiat ex eis duos vel tres. Idē dentifricium ad idē. ℞. spicę, cyperi, rosarū, folij, galliæ, corticū citri, gariophyllorum, cardamomi, ligni aloes, mastiches, salis cōbusti: an̄. mellis vt cōficiat ea. Fiant trochisci, et siccent in furno debilis caliditatis & fiat ex eis dētifricium. Idem. ex eis q̄ nimis occultant fœtorem oris mirabiliter, est frequēs comestio apij. Idē. Cōfectio expta et efficax ad fœtorē oris causa materiei putridæ ī stomacho. ℞. extremitatū myrti humidæ, darseni, emblicorum, cyperi, spicæ, corticū citri, florū squināthi, mastiches: an̄. partem. i. galliæ gariophyllorū, nucis muscatæ, cubebę, heil, zinziberis: an̄. partem. ß. cōfice cum melle passularum qd' sit duplum ponderis oīum et cū vino antiquo odorifero aut cum chesmes. Et fiant formæ sicut nuces: & sumatur ex eis omni mane vna & omni sero: et hoc fiat post vomitū et solutionē vētris iteratā sæpius sicut diximus in canone prædicto.

F

Me... rege...

G

H

Apium... lum est... rabile.

De dolore oris. Cap. 19.

DOlor oris fit à causis quas diximus ī capitulo de particularibus curis ægritudinum ipsius & diximus curas. Hamech elengezar. Medicamen conferens doloribus in ꝑtibus oris, et radice linguę et tumori fauciū, et gingiuarū. Exptum. ℞. sumach, foliorū myrti, foliorum rosarum: ana aur̄. i. bulliāt in aqua pluuiali vsq; ad medietatem & fiat ex ea gargarismus tribus vicibus

cibus omni die: deinde puluere hoc vtat. ℞. spodij, gallarum, granorũ hacel, foliorũ rosarum: ana. tere & vtere. Idem. Medicamen conferens dolori oris bonum & exptum. ℞. amyli, aluminis iameni, rosarum, seminũ citri, myrrhæ: ana. tere & accipe ex eo parũ, & misce cũ aqua & melle. et fiat gargarismus: & teneat in ore vna hora. Idem. Medicamẽ conferens bothor in partibus oris, & faciens oris odorem bonũ. ℞. anisi quantum volueris & tere: & confice cũ melle & succo myrti humidæ, aut vino odorifero: & fac gargarismũ cum eis, & teneatur in ore vsq; ad horam vnam.

Finit particula prima sectionis primæ.

SECVNDA PARTICVLA sectionis primæ.



GYrum cœli fecit Deus, & terrã posuit in pũcto. Cõcordias nutrit ipse solus, & discordias artat. concordes ergo discordesq; regulat: sanũ simul & morbidũ sanat igit ipse solus: salutẽ itaq; ab ipso solo dari creditur: humilis gaudeat: natura naturãs regulis sic certis astringit alterutrũ: vt q̃bus dissideat, hoc pati reformet ab altero. Cęlatũ quodq; gerit ĩ se quo alteri ꝓsit, sed nõ vt noceat. Sed q̃ hoc recte nouit discutere q̃d excelsus largitus est, magni doni est mun⁹. Libẽter igitur disce largiri magna munera: mun⁹ munere nõ cõpẽsans. Tradimus vobis cũ auxilio excelsi postq̃ narrationẽ expleuim⁹ de curis ægritudinũ mẽbrorũ capitis: vt narrem⁹ narrationẽ de curis ægritudinũ mẽbrorũ seruiẽtiũ spiritui ꝯm ꝓmissionẽ nr̃am ĩ ipsis. Sed vt verificet ꝓcessus, fructusq;, & veritatẽ inueniat: ipsum regulari ab illo qui excelsus cũcta felicitat petimus, qui sit benedictus.

SECVNDA *autem particula huius primæ sectionis continet summas quinq;.*

SVMMA. I. *De curis ægritudinum faucium & gutturis & vicinarum partium.*

Et primo de strangulatione. *Cap. I.*



STrangulatio causas habet à rebus quæ sunt intra & dicemus eas si De⁹ voluerit. Et q̃nq; cõtingit à rebus aduenietib⁹ extra et opantib⁹ extra sicut strictio cũ fune et similia. Et palã est cura ipsi⁹. Aut à reb⁹ aduenietib⁹ extra & opãtib⁹ intra: sicut ꝓprie ex rebus q̃ comedunt & bibunt: sicut est bolus magnitudinem, aut asperitatem, aut stypticitatẽ habens, sicut proprie panis opirus non masticatus, aut miliatus, aut aliq̃d quod est sicut os aut spina: & cura est vt ilico prouocetur vomitus, et incipiamus comprimere collũ impingẽdo ꝑcussiones post ꝑcusiones super ipm̃, et ĩmittendo digitũ in guttur, aut instrumẽtũ ex ligno aut cornu lene curuitatẽ hñs, et hoc fiat cũ facilitate: et si sit spina aut os gutturi infixũ, et sensus cõprehẽdit, ea tenaculis extrahatur, aut vncino comprehẽdẽte ꝯm aliquid eius, aut cũ chorda arcus. Si autem sensus cõprehẽdere non potest, post cibaria grossa administrẽ-

A tur gargarismata ex mucilaginibus et deglutiões ex eis, aut ex rob, aut ex nasturcio infuso & cõquassato in rob. Deinde fiat vomitus post administrationẽ rerum viscosarum comestarũ sine masticatione plurima. Et quandoq; annectimus cum filo bolum carnium pinguiũ pelliculosarum & viscosarum, et damus ad deglutiendum. Deinde extrahimus subito. et quandoq; facimus cũ spõgia marina, & quandoq; cum ficu sicca pingui & similibus, & extrahitur, si Deus voluerit. Fit interdum ex q̃busdam eorũ quæ sumuntur strangulatio non propter quãtitatem: sed propter rei malitiam sicut ex quibusdã generibus fungorũ mortiferorum: quod sanatur ex succo raphani facto ex eo gargarismate cum oxymelite et imbibito cũ melle. Et nos loquemur de hoc, q̃n loquemur de rebus venenosis post, si Deus voluerit.

De ægritudinibus vuæ. Cap. 2.

SVnt casus eius, et apostematio, et vulnera. Et casus q̃dẽ vuę cura est tres res. Pri⁹ est si vua est vehemẽ-
B tis inflãmationis & rubedinis phlebotomia cephalicæ, aut solutio vẽtris, si fuerit cũ ꝑmistiõe cholerę cũ eo quod est sicut aqua fructuũ, & myrobalanorũ. Et si fuerit hñs albedinẽ cũ eo quod est sicut hiera & cochię. Secunda est diuersio causę eius: & hoc quidẽ perficit cũ eo q̃d facit cadere materiã ad ꝑtẽ diuersam, sicut verbi gratia cum frictione aurium, & extensione earũ sursum vehementer, & attractione dolorosa, & positiõe vẽtosarũ ad partem oppositã. Hæc. n. collãt vuam & eleuant. Et ex eis quæ experta sunt ad eleuationẽ eius, est vt accipiatur cereus vel manipulus capillorũ in çuhendeg, et colligat manibus, & præcipiatur infirmo vt taceat. Et tu q̃dẽ pone pedes tuos sup humeros eius, & trahe manipulũ capillorꝝ vehemẽter vsq; dũ cutis dislocet dislocatiõe aliqua à zuhẽdeg. Eleuatur. n. vua ex hoc ilico. Et iam quidẽ expertum est vt liniatur super zuhendeg: emplastrum ex succo acacię. & hoc in principio, aut ex acacia cũ aceto, aut ex gallis adustis cũ aceto: q̃m eleuãt ipsam.
C Sternutamenta etiam cõferunt eis. Tertia est particularitas operationũ circa ipsam vuã, et est vt in prĩcipio incipiatur cum medicinis quæ repellunt materiã, & prohibent aduentũ humiditatis plurimæ sicut proprie gargarisma cũ aceto & aqua rosata, si materia fuerit calida, & vua fuerit inflãmata & rubẽs, aut aqua solathri, & semen rosarum, & folia ipsarũ, aut aqua granati acetosi triti cum tota substantia cũ stypticis. Et liniatur palatũ & vua cum medicamine facto ex balaustia & rosis, sandalis & modico cãphorę. Fiat ex eis puluis subtilissim⁹ & vtere cõprimendo cum instrumẽto. & ex eis sunt gallæ, et balaustię, et alumen. Et ex succis duorum granatorum contritorũ cum tota substantia fit gargarismus bonus similiter ex infusiõe sumach in aceto et aqua rosata. Et adhuc ex diamoron facto ex moris rubi ĩmaturis cũ aceto & eo melius quantũ in casu hoc illud quod fit ex moris rhãni. Et proprie ĩmaturis. Et nos dicemus spẽs diamoron, & aliorum in capitulo de squinantia. Postq̃
D autem pertransiuit tempus principij vtendũ est stypticis cũ eis quæ habent aliquãtulũ abstersionis sicut mel proprie et diamoron ex moris de sceni q̃ hoc cursu procedunt & gradatim: dehinc perueniendũ est ad maturatiua & resolutiua fortia: sicut est ꝓprie myrrha, crocus, sal ammoniacus, & pyrethrũ & similia: quorũ narrationẽ consequemur post. Si autem passio fuerit ex abundãtia phlegmatis, & fuerit decliuis ad albedinem, vtendũ in principio gargarismate facto ex succo nucum cũ rob aut ex diamorõ aut ex syrupo acetoso cũ gallis. Deinde gradatim perueniendum ad sinapim, & salẽ ammoniacum, & almuri & pyrethrum & similia Et si necessitas postulat, eleuet cũ instrumento ad superiora cum medicinis quas diximus & dicemus iam. Filius Serapionis. Medicamen expertũ colligens & confortans vuã, et eleuans eã. Re. balaustię. ʒ. ij. aluminis iameni. ʒ. i. croci, et camphoræ,

Cura casus vuæ.

Emplastrũ ad cõmissuram.

Gargarismata ĩ principio in materia calida

In materia frigida.

...ilæ.

...glutio ...iæ.

camphoræ:ana. ʒ.i.tertiã. Fiat ex eis puluis subtilissim⁹ & administretur cum cochleari paruo post gargarismũ ex aceto & diamoron. Item. Aliud valde bonum. ℞. ramich partem vnã, salis ammoniaci partem mediã. Vtere cũ instrumento. aut gallarum & salis ammoniaci: ana partes ęquales, myrrhę, aluminis: ana partẽ mediã. Vtere sicut diximus. Medicamen ex inuẽtione nostra bonũ & expertũ. ℞. cinnamomi, piperis, zinziberis, pyrethri balaustię, corticũ granatorum, foliorum rosarum & seminũ earũ: ana partes æquales, & vtere cum instrumento post gargarisma ex eis quæ scis. Aliud similiter nostrũ. ℞. aluminis iameni, gallarum viridiũ: anã. partem. i. pyrethri, myrrhæ, piperis albi, salis ammoniaci: ana partem. f. tere & vtere sicut diximus. Hebengezar. ℞. piperis lõgi & nigri, myrrhæ, salis ammoniaci: ana. Exufflet ex eo in guttur & vtere cũ instrumento. Filius Zacharię. Cõfectio experta ad idem. ℞. gallarum, balaustiæ, salis ammoniaci: ana. exuffletur ex eo in guttur, & ponat ex eo super cochleari, & eleuetur cum eo.

Cura casus vuæ.

De apostemate vuæ. Cap. 3.

APostema vuę indiget eodẽ regimine ſm quod dictum est. Verũtamen terminatur ſm vnum triũ modorũ. Aut. n. resoluitur, aut suppuratur, aut delet & corrumpit membrum. Si ergo contingit ex medicinis adhibitis nõ posse resolui, sed intumescit ampli⁹, & dolor multiplicatur, tunc perueniendum est ad gradum maturatiuorum sicut est proprie apozema dactylorum, & ficuum, & vuarum passarum, & radicum lilij, & rosarum, & emplastrum ex fęce eorum. Et quandoq; miscetur cum eis, ex confortantibus ipsum membrũ ne cadat putrefactio in integrum ipsius: & destruatur mẽbrum sicut verbi gratia balaustia, ramich, myrrha, cyperus, rosa, & similia. Quodcũq; eorũ magis oportere videbitur. Postq̃ autem suppuratũ fuerit, aperiatur sicut in cura synanches dicetur. Et mundificet deinceps sicut ibi distinguemus. Si autem vua corrumpitur & mortificatur & pendet gracilata radice ipsius, tũc oportet vt in cidatur. Non. n. amplius regitur à natura. Et melior modus incidẽdi eã est cũ incisorio aureo ignito. Postq̃ recipit vua in concauitate lacerti instrumẽti cãnularis ita q̃ p mediũ extremitatis alterius cannuli incisorium ipsum mittatur, vt perueniat extremitas eius ad vuam & radicem ipsius sine cõtactu aliarũ partiũ: neq; ita radicitus incidatur quin aliquid extremitatis eius remaneat: fortassis. n. sumet aliquod officium ex ipso natura. Deinde colluatur locus cum aceto decoctionis aluminis & gallarum, & curetur sicut in capitulo de vulneribus oris diximus. Si autem vua tumida & rubẽs fuerit ſm Hippocratis mandatum, timendum est eã incidere: quare satagendũ, si rectificari põt. Si vero nõ, immo ad gracilitatẽ & nigredinem tendit, expectetur sup ea vsq; dũ relicta sit à natura, & tunc incide.

Emplastrũ ad cõsiliũ rum.

Quo nam mõ vua incidenda sit.

De apostemate duarũ amygdalarum. Cap. 4.

CVra huius ęgritudinis est tres res, sicut dixim⁹ in cap. de vua. Et prĩa qdẽ perficitur sicut ibi distinctum est. Secunda vero perficitur cum operatione faciente cadere materiam de vna parte in aliam partem: sicut verbi gratia, cum frictione brachiorum dolorosa, & proprie cũ ligno habente extremitatem rotundam: & fiat frictio ex parte syluestri brachiorum. f. sup dorsum focilium, & fiat idem in die pluries. Et quãdoq; ponimus allium tritũ in radice manus: & ex parte syluestri, & ligamus & efficit operationẽ bonã, & sedat dolorẽ. Conferunt etiam ventosationes positæ in brachijs et cruribus. Cõfert etiã administratio olei amygdalarum dulciũ tepidi, & distillatio eius in aurẽ quæ sequitur dolorem vtẽdo omni hora instillatione post instillationẽ, quoniã est efficax. Et similiter olei anethi & chamæmeli. Tertia vero est administratio particularis intẽtionis quę perficitur sicut in cap. de vua diximus. Terminatur

In manu ligada.

E autem hæc passio ad vnũ trium modorum. aut. n. resoluitur apostema, aut suppuratur, aut induratur. Et illud fit raro: propterea q̃ facilius est vt recipiat ex digestiõe quod est resolutio aut suppuratio, quam ex compactione quod est sicut induratio. et hoc facit posse loci & vicinitas locorum digestionis. Adiuuãt autem ad resolutionem diamoron dulce confortatum proprie cũ eo quod est sicut myrrha, crocus, & similia vsq; ad gradum eorũ quæ sunt sicut sal ammoniacus, pyrethrum, almuri, & similia, & proprie factis linimentis & gargarismatibus ex eis. Et huius etiam intentionis sunt emplastrationes factæ ex ficubus siccis, & baurach, aut ex melle & furfure & sale, aut ex melle, & myrrha, & olibano, & iride decoctis cum rob & pauco melle. Ex emplastris autem mirabilibus ad apostema duarum amygdalarum, & glandularum, & synanches est emplastrum factum ex radice alleurengeug decocta in rob et contrita vehementer. deinde admisceatur ei adipis porcinæ antiquæ lotæ vehementer & colatæ pondus eius cum modico baurach.

F Et ex eis similiter est radix ireos præparata ſm eandem doctrinam. Et expertum est emplastrum de radice porrorum non transplantatorum cũ adipe antiqua & rob. Aut radix lilij cum baurach & rob, & adipe porcina. & hoc etiam valet ad synanchen, & vigoratur posse suum si cum prædictis rebus iungatur succus scabiosæ qui ad hoc est mirabilis multum. Et hyssopi cerotum est iuuamentum bonum. Et deinde superpone lanam hyssopi, & similiter cerotaria ex adipe gallinæ & anseris, & butyro, & cera cum oleo anethino. Et est expertum emplastrum quod. ℞. farinæ hordei, seminis lini: ana. ʒ.i. carnium dactylorum, & ficuum siccarum et nigrarũ & pinguium: ana auř. viij. micæ panis auř. v. Coquant oĩa cũ rob postq̃ trita fuerint sicut medulla & superponatur. Res autem quæ aggregant virtutem resolutiõis & maturationis est diachylon. Et quãdo addis compositioni eius iridẽ, erit operatio eius nobilior, & similiter diachylon magnum & diachylon paruum. Postq̃ aũt apostema collectionẽ saniei fecerit, apostema aperiatur, & curet vulnus sicut in synanche dicemus. Si autem apostema induraẽ: experiantur super ipsum aliqua ex resolutiuis fortibus, sicut proprie baurach rubeum insufflatũ in guttur, aut linitum cum melle. Et ex eis est succus cucumeris asinini & centaurea: & fortior eis & cõuenientior est assa fœtida. Si autẽ ex eis nõ resoluitur, & dealbatur cutis quę est super ipsam, tũc oportet vt extrahatur vna vel vtraq; si oportet. Et modus operationis est vt accipiatur cũ vncino bicipiti & suspẽdatur. Deinde fiat incisio ſm longum ęgritudinis cum incisorio habente aliqd curuitatis: & extrahatur vna post aliam ſm totalitatem earũ, & dimittat post illud sanguis fluere vsq; ad illud quod est decens, postq̃ inclinatur sup pectus ipsius, post hoc colluatur os cum aqua rosata et aceto infrigidatis. cæterum si sanguis plurimus exuberat, administrentur constringentia ipsum sicut proprie colcothar & alumẽ & similia. Et fiat gargarismus ex decoctione gallarũ & foliorũ myrti, & similium. & quãdoq; accidit vt cauterizetur, & tũc melior cura est, vt cauterizetur cauterio aureo, & est timorosum.

G

H

De synanche gutturis. Cap. 5.

CVra huius ægritudinis est sex res. Prima est subtractio causæ. Secunda est prohibitio eius quod fluit. Tertia est diuersio eius quod fluxit. Quarta est intẽtio particularitatũ. Quinta est correctio accidentium. Sexta est regulatio vitę. Et primã quidem rem cõplent euacuationes factę cũ festinatione, & proprie per phlebotomiam & vẽtris solutionem. Et quidem canon est, si accidit à plenitudine sanguinis, solũ principiũ nostrum erit à phlebotomia. Si autẽ à multitudine sanguinis, & multiplicet cholera, præponimus euacuatiuũ extrahens choleram à sanguine, & hoc si oportet cũ iteratione,

tione, & facimus sequi phlebotomiã post id. Et sic quidẽ sunt cõditiones in phlebotomia obseruandæ quinq;. Prima ẽ si fuerit materia sanguinea calida, phlebotomia ante oĩa adhibenda est, & proprie ex vena cephalica. Et secunda est, q; si significatur esse dominiũ sanguinis qui retinetur & cõsuetus est fluere, & est patiens ex illis qui consueuit cadere in synanchiam: tunc phlebotomia fiat ex latere quod seqtur dolor. Si aũt hoc expressum nõ accidat melior est phlebotomia ex latere opposito. Tertia vero est, q; si dñium fuerit in sanguine ẽm totũ, tunc non est inconueniens phlebotomare ex vtraq; cephalica cũ vicissitudine, & nedũ ex cephalica, sed ex basilica & saphena si virtus tolerat. Quarta est, vt qualiscunque fiat phlebotomia, non fiat extractio semel & subito, sed cum iteratione renouante numerũ, vt saluetur virtus, & perueniatur ad expulsionem plenitudinis cũ rectitudine sapienter. Quinta est, vt post phlebotomiam cephalicę, phlebotometur eodẽ die venæ quæ sunt sub lingua, neq; tardetur illud, sed phlebotomentur eodẽ vespere, & maxime tũc festinandũ est cum plenitudo in eis apparuerit. Si aũt cholerã cum sanguine dñari cõtingit ante phlebotomiã & post, natura soluenda est cũ rebus cholerã educentibus leniter, et iterato: & sit solutiuum pluris alterationis q̃ euacuationis. Et hoc quidẽ si virtus tolerat, & soluatur natura cũ aqua solathri & fructuũ: & si oportet cum iteratione. & euacuationes etiã factæ p clysteria debilia si febris adest, aut fortia, si febris nõ adest, sunt iuuamenti sublimis. & tua interest mensurare medicinã naturæ in oĩbus quæ iam diximus. Si autẽ sanguinis dñium fuerit cũ phlegmatis exuberantia post phlebotomiã, saluatur natura cũ cochijs, & cũ hiera, & cum similibus: & cum enematibus fortib⁹ & collyrijs ex his quæ scis. Secundã rem cõplent administrationes de iacur, & aliarũ medicinarum fluxum materiæ catarrhalis sistentium, & impinguantium subtilẽ & acutam, & subtiliantiũ grossam. de quibus in cap. de catarrho locuti sumus. Tertiã rem cõplent frictiones dolorosæ & ligaturæ in brachijs & tibijs, & ventosationes in ipsis, & positio vẽtosarum super zuhendeg est iuuamenti magni, & similiter super nuchã, & ventosa super collũ est iuuamenti sublimis & proprie apud spondylem secundã. Elargat. n. fauces & guttur. Et adiuuat ad attractionẽ aeris, & expirationem fumorũ, et remouet prohibitionem deglutionis: quapropter oportet vt sępius itereť, & sit ꝑprie vẽtosa magna. Conferunt etiã ventosæ super mentũ, & sub maxillis, & etiã cum incisione sub mãmillis. faciunt. n. materiei diuersionẽ facilem. Cõferunt etiam distillationes in aurẽ quæ sequitur dolorẽ post distillationes proprie ex oleis quæ sunt sicut oleũ rosatũ, & oleum de amygdalis dulcibus & similia. Quarta, q̃ est administratio particulariũ operationũ, diuiditur ẽm tempora morbi: pręcedãt ergo euacuationes primo, ut styptica in augmẽto administrentur. In statu aũt styptico simul cum resolutiuo vtendum est. Verum in principio ęgritudinis particularitas administrationis suspecta est. fortassis. n. rheumatizat materiam in loco, sed tunc quidẽ competũt cum iam euacuationes præcesserint. Distinguamus aũt in administratione particularium operationum per tẽpora morbi hoc modo. In horis quidẽ augmenti sit magis vincẽs medicamen stypticũ prohibitiuum agitationis & discursionis rheumatis & alteratiuũ ipsius. Verbi grã. Si sanguineã sit passio, incipiendũ est ab administratione gargarismatũ, sicut est ꝑprie aqua ros. cũ aceto. Hęc est. n. cõuenientior oĩ spẽi eius. Aut aqua infusionis sumach, aut ribes, aut succus corticũ nucũ recentium cum aqua sumach, & aqua coriãdri humidi et sumach. Et ex eis aqua granatorũ acetosorũ & dulciũ tritorũ cum tota substãtia. & succus solathri cum seie rosarũ est admirabilis. & silr cydoniorũ, sorborũ, & iacur, & bellach, & similiũ. Et qñq; admisceť cum istis quod est sicut balaustiæ, & gallæ, & seia

A rosarũ, & alumẽ, & similia, & vigorať operatio eorum. Et succi agrestæ sicci cũ pędictis liquoribus iuuamentũ est sublime. & silr succi sumach sicci, & similium. Et ex cõpositis est diamoron cõfectũ cum moris syluestribus, aut ex moris rhãni, & est iuuantius. Et ex sufflationibus in guttur quę sunt proprie huius intẽtionis, sunt alumen proprie, balaustiæ, & cortices sumach, & succus agrestę, & oleũ omphacinũ, & similia. Si aũt cholerica sit materia, conferunt hæc quæ diximus, facta magis infrigidantia cũ eo quod est proprie sicut succus solathri, & rosę, & sandali, & camphora, & mucilago psyllij, & similia. Et quædã ex eis non tm̃ gargarizata sed etiã bibita, sunt iuuamenti sublimis, sicut verbi gratia, rob de papauere bibitum est iuuamenti sublimis vehemẽtiæ, & proprie cũ aqua sumach. Et silr lac quod mulgetur ex semine papaueris & aqua rosata, & ex eis est succus solathri depuratus & bibitus mane & sero ẽm mensuram duarũ testarũ oui aut trium. Et silr mucilago psyllij cum coriandro & grano vno & dimidio cãphorę. Si aũt materia fuerit

B phlegmatica, gargarizandũ est in principio cũ aqua rosata & aceto. Deinde fiat cum rob nucũ & diamoron cõfortatis cum eo quod est sicut galla, & alumẽ, & acacia, & similia. Si autẽ ad statum processerit ęgritudo, tunc medicamine styptico simul & resolutiuo vtendum est. Et in calida quidẽ materia administratur sicut mel rosatum, aut mel cum aliquo eorum, quæ sunt styptica, quorũ narrationẽ faciemus iam. Et ex his est succus solathri cum melle rosato aut melle & pulpa casię fi. cum ipso est conuenientior aut cum rob mori. Et lac ex his est q̃ conferunt gargarizatum in hac hora. lenit. n. & dolorẽ sedat. Et qñq; administratur cum medulla casiæ fist. & confert gargarizatum & bibitum, & proprie cũ pauco zuccharo & croco. Et oportet q; administretur lac calidum, & proprie cũ mulgetur: & oportet vt sit proprie lac caprinũ aut asininum. Et huius etiã intentionis est. Meybu-

C thecog ex coagulato vuæ, & rob, & rob nucũ cũ eis quæ sunt sicut myrrha & crocus, & ex eis etiã rob mororum cum ipsis, aut decoctio ficuum, & fœnugræci cũ bdellio & rob. & similiter decoctio passularũ, & fœnugræci, & ficuũ, & dactylorũ cum eo quod est sicut myrrha & crocus. Et si fuerit materia frigida, conferunt aliqua etiam eorum quę nũc dicem⁹. & ex eis est rob succuum, & rob mori facta fortia cum pyrethro, myrrha, et croco. Et silr lac caprinum cum stercore canis albo & melle, aut aqua mellis cũ pauco sinapis, aut syrupus acetosus cum succo raphani. Si aũt vltimeť hora status, vtendum est, tunc medicamine maturatiuo aggregante in se lenificationẽ, silr & resolutionem: sicut verbi grã, decoctio ficuum cũ baurach, & ex eis decoctio papaue. & passularũ cũ baurach. Ex eis aũt quibus vtimur ad lenificandum, sunt lac proprie & decoctio ficuũ & passularũ, et mucilago psyllij in calida materia, & semi. cydoniorum, et se. lini, et fœnug. & althęę, & decoctio dactylorũ, & meybeg ex coagulato vuę, & aqua furfuris, & liquiritiæ, et rob, et silia.

D Resolutiua aũt quibus utimur cum ꝑdictis, sunt sicut sal muri et meybeg, baurach, myrrha, crocus, sal ammoniacus, pyrethrũ, harmel, sinapis, assa fœtida, raphanus, stercus canis albũ, et proprie qui comedit ossa, stercus infantis nutriti ex lupinis, stercus hirundinis, et puluis hirundinũ cõbustarum, et similia. Et nos modũ cõburendi hirundines dicemus post diuersos modos cõpositionis ẽm diuersos philosophos. Vtendũ aũt est extrinsecus emplastris qbus emplastreť exterius guttur cũ rebus aggregãtibus virtutẽ maturationis et attractionis: de qb⁹ mentionẽ fecimus in cap. de apate duarũ amygdalarũ. quare oportet vt pars illa afferat ad hũc locũ. Synachia terminať ẽm vnũ triũ modorũ. aut. n. resoluit, aut suppuratur, aut priuatur. Verũ medicamina qbus resoluitur iã diximus. et medicamina quę ipsam materiam deducũt ad maturationẽ, similiter diximus. Cũ aũt ad maturationẽ

In fine hui⁹ capituli.

Synanchiæ termin⁹ triplex.

peruentum fuerit: tunc ad apostematis apertionē studendum est cū medicamentis proprie aggregantibus intentiones duas apertionis. s. & lenificatiōis. verbi grā. sicut ex medicamentis acutis sicut baurach, aut stercus hirundinum, misceat cum aliquo eorum quod est sicut succus herbæ albedustar, qm̄ est sublimis. Rerum aūt aperientium apostemationem hmōi summa hæc est. sal ammoniacus proprie, & baurach, & myrrha, & harmel, & assa fœtida, stercus canis album, qui diu pastus est ossibus, & stercus infantis pasti ex lupinis cū vino, & stercus hirundinis, & cinis pullorum hirundinum vstorꝝ ꝭm formam quam scribemus postea. & ex his est stercus adib: & ex summa lenitiuorum, quæ admista eis faciūt apertionem apātis sunt lac, & succus herbæ albedustar per excellentiam, succus caulium, et decoctio ficuum et decoctio fermenti, vel infusio eius in rob, aut decocto ficuum. Si aūt cum istis nō fuerit apertum apā: tunc recurrēdum ad cōposita ex istis, quæ dicemus post. Et si adhuc non aperiat ex istis, recurrendum est ad apertionē eius cum ferro. Et sunt ex hoībus scindentes huiusmodi apāta cum vnguibus postq̄ īmiserint digitos in guttur. Cum aūt manare cœperit sanies, locetur super faciē suam, & liniatur guttur ipsius, & palatum fricādo ipsum digitis cū melle & sale pauco, & frequententur gargarizationes ex eis, vt mundificetur locus. Et de cætero fiat processus noster cū abstergentibus & mundificātibus, deinde cū sigillantibus, sicut in caplo de vlceribus gingiuarum, & alcola diximus. Permutatio synanchiæ est ꝭm vnum duorꝝ modorꝝ: aut delitescit subito, aut non subito. Et eius quidem delitescentia aut declinat in occultum corporis, aut manifestum eius. Et declinans quidē in occultum corporis, & subito sicut est raptus proprie ad pulmonē aut cor interficit: sed raptus eius ad cor īterficit illico aut cōfestim præfocat, ad pulmonem vero non subito. Et dixit Hip. ꝙ in. vij. diebus: & si contingat ꝙ hoc effugiat, incolumitantur: & illud ideo, qm̄ virtus est, quæ vincit, aut vincitur. Et inest virtuti forti, vt nihil possit ei resistere, etiam si sit imprimens ex imprimentibus fortibus sicut venenum. Vincit. n. virtus fortis supra veneni posse, & expellit illud. Quod aūt declinat in occultū corporis, & non subito causa est interdum pleuresis, aut peripneumonię, aut phthisis. At vero quod declinat in manifestum corporis facit apāta exterius: & aliqñ bothor. Et dixit Gal. ꝙ plerunqꝫ synanchia ꝑmutatur in erysipelas & ignem persicum, & proprie in ceruicem, & manens quidē accelerat salutē. & delitescens subito cum mentis ꝑmistione petit cerebri medullas, & demū interficit. Quintā rem complēt administrationes medicaminū dolorem vehementem sedātium sicut de iacur, ꝓprie, & syrupus de papauere, & clausuram gutturis elargātium, de quibus locuti sumus in tertio canone. Sextam rem complet regimen conueniens in ġnibus rerum sex, vt locetur in aere tpato, & sint cōtenti in cibis corꝝ in principio hydromelite & aqua zucchari. deinde procedant ad aquā hordei. deinde procedāt ad aquā lentiū excorticatarū & hordei. extinguunt. n. inflāmationē & acuitatē sanguinis & sint hordei partes. ij. & lentiū pars. i. deinde ad ius cicerū cū aqua hordei. deinde ad ius cicerū solū. deinde gradatim procedāt ad sorbitiones ex farina fabarum atqꝫ ex amylo cum melle. deīde ad iura furfuris cum melle. post hoc perueniendum est ad vitellos ouorꝝ sorbiliū, & iura pullorum, et similia. Et sic quidē cōmensurandum est vt administretur, primo lenitiua conuenientia: deinde maturatiua: vltimo vero resolutiua, et aperitiua. Commensurandus est etiā eis somnus. nam in multitudine eius timetur suffocatio. quare oportet vt parum dormiāt, & cum dormiunt, excitentur sæpe, & proprie cum videntur molestari in spiritu, & offendi stertēdo: et in nocte molestior est eis somnus q̄ in die, et somnus īmediate post sorbitiones est molestus eis. Alexander. Oportet metiri medicamina ꝭm mensuram posse virtutis cuiuslibet. Teneris. n. corporibus debiliora: duris aūt fortiora sunt adhibenda medicamina. Quare oportet ex debilibus & fortibus medicaminibus summas consideres. Alexander. Diamoron simplex conferens ægritudinibus vuæ, & synanchiæ, & apātibus duarum amygdalarum: proprie in principio. Accipe succi morōꝝ de sceni mediocrium in maturatione & acerbitate, & morōꝝ rubi similiter mediocriū inter maturum & acerbum, et mellis, & rob: ana partes ęquales. Decoquan̄t semper abijciendo spumas vsqꝫ ad essentiam mellis tenuis. & sunt ex hoībus qui ponunt ex succis morōꝝ: ana partes. iij. & . ß. Et est operatio eius melior. Idē. Rob de moris aliud, & est maturatiuū & lenitiuum. ℞. succi vtrorūqꝫ morōꝝ perfecte maturatorꝝ: ana partes. iij. mellis partē. i. Decoque sicut prius. Idem. Diamoron ex succis mororum rhāni, & proprie nō maturorꝝ, & est stypticius cęteris. & eius operatio fortis in principio est. Idē. Diamoron quod Gal. composuit. Accipe vini morōꝝ, vini styptici: ana lib. iij. & . ß. mellis lib. ß. omphacij, aut succi rosarū: ana. ℥. ij. coquat̄ succus prius cum vino, vltimo pone mel: postq̄ coctionē habuerit, pone puluerem: & sunt qui addūt myrrhæ, aluminis: ana. ʒ. ß. croci. ʒ. iij. Idem. Rob de cydonijs aut piris aut malis granatis aut mespilis, aut zarur ad hoc cōueniens est. & quandoqꝫ miscetur cum prædictis.

Regimen post apātis ruptionem seruandū.

Dięta.

Somnus.

E

F

Idem. Rob nucum omnibus his excellentior est. dicta est autem operatio rob nucum in antidotario.

Idem. Medicamen conferens synanchię & apāti gulæ sanguineo et cholerico, et ē medicina leuis. resoluit. n. ipsum. Qñqꝫ bibitur ex eo parū, et qñqꝫ fit gargarism⁹ ex eo. Accipe succi solathri, & fœniculi: ana lib. ß. bulliant duabus aut trib⁹ ebullitionibus et cola: & da cū zuccharo tabarzet. ʒ. ß. croci dauich. i. bonū & expertū, si De⁹ voluerit. Mahemet Arasi. Cōfectio medicaminis ad synāchiam experti. ℞. seminis harmel, sinapis, pyrethri, seminis raphani, myrrhę, assę, baurach, salis ammoniaci, piperis, calamēthi, stercoris hirūdinis, stercoris canis albi sicci, stercoris hoīs sicci, cineris hirūdinum: ana partes ęquales. Terant̄ & fiāt sicut alcohol, & ex vna parte eius insuffletur in guttur, & ex alia fiat gargarism⁹ postq̄ conficitur cū melle, & accipitur sicut vna galla ex ipso ad gargarizandum cū aqua mellis. Hoc aūt medicamē est vtile cū ęgritudo fuerit vltimata. Aboali. Medicamē conueniēs in fine synāchię qñ festinatur ad apertionē ipsius. ℞. cineris pullorꝝ hirūdinum combustorꝝ, stercoris canis albi adusti, stercoris adusti infantis pasti ex lupinis, stercoris hirūdinis adusti: ana salis ammoniaci partē. ß. Fiat ex eis puluis subtilissim⁹, et suffletur ex eo in guttur, & liniatur cū melle & gargarizetur ex ipso, & fiat hoc in die cū iterationibus pluribus. Gal. Cinis pullorum hirundinum siue recētium siue sallitorum & ꝓprie cum radice liquiritię: & sint partes corꝝ ęquales: sedat vehementiā synāchię statim. & hoc qdē bibitū vel linitū et insufflatum in guttur, & gargarisma ex eis. Idē stercus canis albi comedētis ossa & exiccatū & redactum in puluerē subtilissimum, & sufflatū in guttur, et linitū cum melle et gargarizatum est ad illud medicina sublimis. & si liniat̄ ex eo cū modico succi cucumeris asinini et melle guttur deforis, & conferūt iuuamentū magnū. Ioānes Serapionis. Medicamen cōferens synāchię fortiter. ℞. balaustię rosarū, salis ammoniaci, aluminis iameni: anā. ʒ. i. pyrethri, cubebe: anā. ʒ. ß. gallarꝝ, spodij, croci: anā. chirat. iij. rob. ʒ. i. rob de moris. ʒ. iij. aquę casię fi. ʒ. ij. Fiat ex eis gargarismus. Idem. Confectio dia hirundinis iuuamenti sublimis ad dolorem gutturis et præfocationē & synanchiā. ℞. anisi, semi. apij, ameos, florum squināthi, liliJ cęlestis, cinnamomi, amomi, aristolochiæ longæ, aluminis iameni, harmel, myrrhæ, casiæ, liquiritiæ, croci: ana auř. ij. trochiscorū croci, magnetis, se. rosarum: ana auř. iij. costi, cineris hirundinis recentis: ana auř. vi. spicæ, amyli: ana auř.

G

H

aur.i.gallarũ aur.i.& ß. Confice cũ melle colato. Confert medicamen istud in fine synãchiæ, & aliorũ apostematum gutturis, & tũc proprie cum indigent apertione. & est ad illud fortiꝰ omni medicamine: & sumatur ex eo quãtitas gallæ, & dissoluatur cũ aqua mellis, aut hordei, aut succo rosarum, aut aqua rosata, aut lctium & radicũ liquiritiæ & gargarizetur cũ eo: & leniatur cum eis deforis in gutture pluries in die. Modus autẽ comburendi hirundines est ſm hũc modum. oportet eas primo decollari vt sanguis earũ fluat super alas ipsarum. Deinde puluerizetur super eas sal. deĩde mittantur in olla vitrea stricti orificij, & cooperiatur. & sigilletur cũ luto sapientiæ & ponantur in furno vsq; dũ adurantur, & cõseruetur cinis earum. Et vtere cum necesse fuerit. Confectio trochiscorum croci magna. ℞. cinnamomi, croci: ana. ʒ. ij. rosarũ, amomi, costi: ana. ʒ. i. myrrhæ. ʒ. iiij. radicũ liquiritiæ, folij indi: ana. ʒ. ij. & ß. Aggrega cũ vino & fac trochiscos.

De raucedine vocis. Cap. 6.

RAucedo vocis aliquando accidit à malitia cõplexionis sine materia, & eius cura est alteratio sola. Si. n. accidat à siccitate acquisita ex puluere, aut fumo, aut vento sicco, aut cibo, aut potu inducente siccitatem, & imprimente in lacerto vociferationis. Cura eius est cum lenitiuis & humectantibus. de quorũ summa est dragaganthum, & gũmi arabicum, & liquiritiæ, & loch eorum & composita ex eis, & similia. Et si sit ex inflammatione & asperitate: cura eius est cũ extinctiuis & lenitiuis, de quorum summa est mucilago psyllij, & se. cydoniorum, & medulla se. cucurbitæ, & citruli, & aqua melonis indi, & similia. Et si sit à frigore ledente & asperante lacertũ vocalem: cura eius est cum rebus maturantibus & frangẽtibus quod acquisitũ est ex ĩfrigidatione, & cũ hoc etiã lenificantibus, de quarum summa est crocus, myrrha, & liquiritia cum vitello oui, & ex eis est olibanum cũ melle, & passulæ, & similia quæ dicemus, & & distinguemus post. Et qñq; accidit ab humiditate superflua: & cura eius est cũ eis, quæ resoluunt ventositatẽ & humiditatẽ. de quorum summa est calamenthum, & iris, & piper, & similia. Aliqñ autem accidit hæc passio à malitia cõplexionis cũ materia calida vel frigida, & cura eius est duæ res. Prima est subtractio causæ. Secunda est adequatio vel rectificatio effectus. Et prima quidem perficitur cũ eductione materiæ facientis: & si quidem fuerit sanguinea cũ phlebotomia cephalicæ aut basilicæ: & si fuerit cum permistione choleræ administranda est euacuatio eius cum eo, quod est sicut aqua fructuũ & similia. & si non fuerit febris, tunc euacuetur cum lacte dulci, & casia fist. & iuiubis, & similibus. Si materia fuerit phlegmatica soluatur cũ hiera aut cochijs, & similibus. Cõferunt etiã in calida aut ĩ frigida materia clysteres & enemata solutiua ſm rei exigentiam. Secundam rem cõplent administrationes medicinarum impedimẽta lacerti vocalis remouentium. & sunt quędã ex eis calida, quędã frigida, quędam lenitiua, quędam vero humiditatẽ superfluam exiccãtia quãuis siccum per se sit asperatiuum vocũ. Summa autem calidorꝝ medicaminum emẽdantium nocumẽta vocum hęc est. Cubebe proprie cõmasticatio, & administratio eius cum chesmes clarificat vocem. & ex eis est squilla ſm oẽm modum administrationis eius: & silr loch ipsius, & loch de caulibus, & medicamenta facta ex croco & myrrha, & medicamẽta facta ex piperibus aut ex assa fœtida cũ aceto squillitico & croco. & acetum squilliticum est medicamen bonum & simil'r opopanax & radix eius, & styrax, calamita, & glutẽ albotin, & olibanum, et calamenthũ. Et expertum est medicamẽ quod. ℞. olibani partes. v. myrrhæ partẽ. i. Da cum vitellis ouorũ. Et cibi eorꝝ sint sorbitiones farinæ, aut mucilagines cum melle. Frigidorum autem summa hęc est. mucilago psyllij & cydoniorum, & aqua melonum indorꝝ, vnumquodq; eorũ administratũ cum zucchario. & silr aqua citruli, & aqua cucurbitæ, & medulla seminum eorũ, & portulaca, & semina eius, & grana papaueris, & ius atriplicis in cibis & maluarꝝ: & aqua hordei, et aqua granatorum, et amyli, et amygdalarum, et iuiubæ, et cucurbitæ, et cucumeris, et citruli, et iuleb subtile, et similia. Lenitiuorum autẽ summa hæc est liquiritia et succus eius administrata ſm oẽm modum administrationis eius est lenitiuum bonum clarificans vocem cui accidit exasperatio propter quamcũq; causam, et ex eis sunt chesmes passulæ sine ossibus, et mel passularum, et grana pini, et ficus siccæ pingues, et dactyli pingues, fœnugræcũ, et semen lini, et radix lilij, et zuccharũ, et cãna mellis, et coagulatũ vuæ, et rob, et meybutegi, et sorbitiones ex fabis, et medulla tritici, et vitelli ouorum, et lac cũ melle in ieiunio, et sorbitiones furfuris ex tritico, et ex amylo penidijs, et amygdalis dulcibus, et amaris, et cerebella cum melle, et iuniores carnes cum rob, aut zuccharo, aut melle, aut iusculis: et hydromel, et syrupus mellinus, et vinũ dulce, et succus de granatis dulcibus, et vinum de passulis, et de dactylis, et sorbitiones factę ex eis. Ieiuni vtantur loch alchiochiris cum loch de liquiritia cum melle, et similia. Superfluitatem autẽ, et humiditatem exiccantium, et mollificationẽ impressam in lacerto vociferationis summa hæc est. squilla proprie et acetum, et oxymel ipsius: et maxime vocem corroborantiũ in hoc casu est sandaracha et ꝓprie cũ aceto squillitico: ana. parũ et sępe gargarizata, et ex eis succus alphesare, et loch eius, et loch de caulibꝰ, et de squilla, et piper cũ vitellis ouorꝝ, et cubebe similiter, et olibanũ de rob: et sint cibi eorum ius caulium, et ius cicerum cũ pipere. et talli alphesare in primis cum eleuantur à terra, et oua aparata in cinere, et raphanus. Et confert eis vomitus, et proprie cum raphano, et similibus. Rebus aũt, quę summe aggregant qñq; vtimur in cibis, qñq; in sorbitionibus, qñq; in gargarismatibus, et qñq; in lenitionibus, et lambitionibus, et qñq; necessitas expetit permistionem ex aliquibus rebus, quę sunt in summis. et tunc facimꝰ id cum cõsideratione sicut ex necessitate cogimur. et de his nos loquemur, si Deus voluerit. Gal. Loch cõferẽs raucedini, et asperitati vocis. ℞. seĩs lini assi, xylcaloes, granorum pini, amygdalarum assarũ, passularum enucleatarum: ana. Tere et confice cũ melle quantũ sufficit. Gal. Confectio lenificans vocẽ. ℞. dragagãthi. ʒ. ß. granorũ pini. ʒ. i. et. ß. ĩfunde dragaganthũ in rob quantũ sufficit ad infundẽdum. deinde confice cũ melle despumato. Dosis eius. ʒ. v. mane et sero et vtatur sicut lambẽdo. Idem. Confectio pilularꝝ bechicarum. ℞. carniũ dactylorum ʒ. i. piperis longi. ʒ. i. et. ß. cubebe. ʒ. ij. se. fœnic. ʒ. ij. et. ß. pinearum purgatarũ. ʒ. ß. amygdalarꝝ purgatarum, zucchari: ana. ʒ. viij. Et confice et da in modũ nucis. Filius Zezar. Loch clarificans vocẽ exasperatã causa caliditatis. ℞. dragagãthi, gũmi arabici, liquiritię, amyli, semi. cucurbitę, cucumeris, mellis, citruli, portulacę: ana. ʒ. ij. penidiarum. ʒ. iij. croci. ʒ. i. Fac formas similes lupinis, et teneat sub lingua. Idem. Aliud in causa frigida. Accipe liquiritię, piperis albi, cubebe, myrrhæ, olibani, gummi arabici: ana aur. ij. spicę aur. i. rob, penidiarum, et mellis colati quantũ sufficit. Da cũ aqua decoctionis liquiritię. Idem. Aliud valens similiter. ℞. se. lini assi, amygdalarũ dulcium mundatarum, et amararũ: ana. ʒ. x. penidiarꝝ ʒ. i. et. ß. croci, cinnamomi, piperis: ana. ʒ. i. et. ß. mellis quantũ sufficit. Lohoc ex inuentione nr̃a remouẽs asperitatẽ vocis et raucedinẽ. ℞. dragaganthi. ʒ. v. gũmi arabici, amygdalarum dulcium, amyli, seminis cucumeris: ana. ʒ. iij. seminis cydoniorum, liquiritię, se. citrulorum: ana. ʒ. iij. penidiarum. ʒ. ij. Confice cum melle colato. Aliud ex inuẽtione nostra. ℞. ficuum pinguium siccarꝝ, carnium dactylorum: ana. ʒ. i. calamẽthi sicci. ʒ. ß. dragaganthi, cubebe: ana. ʒ. i. et. ß. Confice cum melle colato. Isaac israelita. Confectio pilularum de croco conferentium

tium cum virtute Dei asperitati, & raucedini vocis ex frigiditate. ℞. croci.ʒ.iij.cubebe.ʒ.i.&.ß. succi liquiritiæ, olibani: ana.ʒ.i. Fac pilulas cũ rob, & sint pilulę magnæ, & teneat vnam sub lingua, & glutiat saliuam eius. & est expertum bonum. Isaac Heben Amaran. Medicamen conferens dolori gulæ, & asperitati, & raucedini, expertum. ℞. croci, myrrhæ bonæ, piperis albi: ana aure.i. passularum enucleatarum, dragagãthi albi: ana aur. iiij. amygdalarum dulcium mundatarum aur. vij. Tere omnia & confice cum melle colato, & recõde in vase vitreo. Dosis eius ẽ sicut auellana.i. teneat sub lingua. Sabor. Confectio medicaminis conferentis raucedini vocis propter causam calidã & dolori qui est in lacerto vocis, & remouet inflãmationem & sedat sitim. ℞. gũmi arabici, draga. se. cucumeris: ana.ʒ.i. succi liqritiæ, amyli hordeacei vel frumenti: ana.ʒ.ij. Tere & confice cum meibureg vel cum mucilagine seminis cydoniorum & psyllij. Et fac formas similes auellanis & accipiat lãbendo mane et sero. Democritus. medicamen cõferens abscissioni vocis à caliditate: & sedat sitim. ℞. seminis cucumeris mundati.ʒ.vi. succi liquiritię.ʒ.vij. seminis portulacæ.ʒ.i. Confice cum albumine oui & fac trochiscos. & teneat mane & sero.i. sub lingua.

SVMMA II. *de medicinis ægritudinum pectoris & pulmonis. Et primo de asthmate. Cap.* I.

Causæ.



Sthma qñq; cõtingit propter causam, quę est in ipso pulmone & partibus eius. & qñq; propter confluentiam ad ipsum à cerebro et partibus capitis: qñq; propter cõmunitatem ipsius cum alijs membris. Et contingens causa pulmonis qñq; cõicat ei thorax in occupatione: & compatiuntur in alterutrum: & tunc proprie cum sepelitur pulmo in thorace eadem occupatione conclusi, & est illud quod est suspectum & timorosum. pereunt enim plurimi subita præfocatione. & interdum quasi præfocati spumas emittunt. & turget eorum facies & liuet, & oculi quasi foras pręeminent: & quandoq; est propter impedimẽtum in ipso pulmone & partibus eius tantum. Est autem ægritudo hęc senibus familiaris, & non sanatur in eis. Pueris vero etiam accidit. verum quandoq; sanatur in eis in permutatione ętatis eorum, & iuuenibus raro tollitur, & quãdoq; cum eo senescunt. Mulieribus vero non sæpe accidit: & citius sanatur in eis quam in masculis. Contingit autem in hyeme & maxime in fine hyemis ſm plurimum. & contingens in ęstate est praua, & multiplicatur in locis humidis, & in antris & cauernis & testudinibus. Est etiam familiaris his qui metallica operantur & mineralia: & qui vtuntur odore sulphuris, & colophoniæ, & picis: & qui exercent artes plumbeas, et qui conflant argẽtum viuũ. Et curantur quandoq; per elongationem ab ipsis. Distinguendum autem in speciebus asthmatis hoc modo. Si causa est in pulmone ipso proprie: & est materia grossa adherens, aut conclusa in pulmone ipso & cauernis & meatibus spiritus, & est illud quod est ſm plurimum. Tunc eius cura est quinq; res. Prima est cõmensuratio regiminis in generibus rerum sex. Secunda est adęquatio materiei eius. Tertia est subtractio eius. Quarta est diuersio eius. Quinta est correctio accidentium. Primam quidem rem complẽt cõmensurationes regiminis eius, primo aeris, vt locentur proprie in aere temperato declinante ad siccitatẽ magnam, & laudatur eis cibi abstinentia, & potus, & parcitas eorum, imo gradatio fiat in eis iuxta virtutis exigentiã & morbi tolerantiam. Et sint cibi eorũ proprie calidi & sorbitiones calidæ: & sint boni chymi. & sint qui ventrem lubricum faciant sicut aqua hordei, & proprie aqua cicerum cum amygdalis amaris, & aqua hordei cum meliloto aut fœnugræco. Danda etiam sunt iuscula ex maluis cum amygdalis, aut

Corpa asthmati disposita.

Aer.

Cibi.

E ex chrysolochana aut bleta. Deinde perueniendum est ad vitellos sorbiles, & ad carnes teneras, & sunt proprie ex animalibus carnes leporis, & capreolorum, & carnes algazel, & vulpis, & ericij, et cerui, et similium. Et ex volantibus carnes pullorum gallinarum, et perdicum, et similium. Et pulmones animalium sunt mirabiles eis, et ꝓprie vulpis et ericij. Panis vero quo vtuntur sit coctus habens semina, proprie sicut anisum, cyminum, fœniculus, nigella, carthamus, nasturtium, et similia. Ex piscibus squamosis et petrosis et agilibus. Et saturitas est eis mala. Potus autem eorum sit vinum subtile antiquum paucæ quantitatis. et vinum dulce est amicum eis confortatum cum aliquo ex subtiliatiuis, et hydromel est eis potus bonus: et potus supra cibum est eis malus, quare oportet vt expectetur supra cibũ diu. deinde bibãt parũ hora post horam. Vitent autẽ repletionem et nauseam, imo si accidat, vomitu expellatur. Et ex bono regimine est vt eis semper assiduetur ventris lubricitas cũ eis quæ F sunt sicut ius galli antiqui cũ medulla carthami, et aqua volubilis, et siclæ et proprie administrata ante alios cibos, et conferunt ad hoc carnes conditæ et sallitæ et oua tarachi. Si aũt cum his natura nõ leuatur, administreẽ aqua hordei cocta cum modico euphorbij parum post parum. est. n. iuuamenti sublimis, aut aqua hordei, cum puluere ireos, aut aqua decoctionis epithymi, cũ rob aut melle: aut decoctio ficuum cũ iride aut cum hasce aut calamentho: aut decoctio calamẽthi cum melle: aut hyssopi cum rob: aut passularum et fœnugręci cum melle origani persici. Decoctio cum aqua hordei est mirabilis, et proprie cum melle, et similiter prasij et radicum raphani et similium. Vitent somnum supra cibum et parcitent somnum: et iaceãt ĩ domo lucida, et modus sit accubitus vt videatur potius sedere quam iacere. Sedẽdo. n. melius ꝙ iacendo respirant. iacendo autem difficulter. Exercitẽt aũt oportet cum gradatione ex tardo ad velocem, ex paruo ad magnum qualiscunq; fuerit in ieiunio. G Et exercitatio per loca decliuia et arenosa confert, et simr currere per ea interdum iuuat: et vehi ꝑ mare et nõ multum, ne virtus defatigetur. et similiter duci de loco ad locum lecto pensili. Exercitia aũt animi iocunda conferũt eis. Secundam rem complẽt administrationes medicaminum morbi materiã carminantium et maturantium et aggregantium in se humectationem et subtiliationem et incisionẽ vt cadat maturatio in corpus materiæ integra. Quare vitanda sunt subtiliantia et incidẽtia pure et prouocantia ne excludatur et separetur subtile à grosso et non amplius recipiat curã. Ex vere aũt maturantibus est ius galli antiqui præparati ſm artem. et oxymel squilliticum cum aqua passularum, et etiam syrupus de hyssopo, et decoctio de hyssopo, et syrupus recipiens passularum enucleatarum et fœnugræci partes æquales: qñ est iuuatiuus valde. et syrupus de prasio, et alia quorũ narrationẽ faciemus post. Et inungantur pectora eorꝝ confricando frictione conuenienti vel vehementi cum oleo H de cheiri: et proprie citrino et anethino oleo de chamæmelo aut laurino tepidis superponendo eis lanas hyssopi calidas. Et ex vnctionibus magni iuuamẽti est oleum de lilio, et oleũ de iride: et eis fortius est hyssopi cerotũ, et cerotũ nrm cuius narrationẽ faciemus post, si Deus voluerit. Tertiã rem cõplent administrationes euacuationũ ex phlebotomia et solutione vẽtris cum medicina et enematibus solutiuis. Et si quidem materia fuerit calida sanguinea, confert phlebotomia basilicę. et si contingat passio propter retentionem hæmorrhoidum aut menstruorũ, eorꝝ ꝓuocatio est iuuamenti decentis. Si abũdat cum sanguine cholera soluaẽ natura cum trochiscis de violis, quorꝝ narrationẽ faciemus et scribemus, et similibus. Si vero cõtingat ab exuberantia phlegmatis viscosi, et pinguis: et est id quod est ſm plurimũ: euacuetur cũ cochijs, aut hiera, et pilulis de agarico, et pilulis de colocynthide

Pulmo aĩaliũ mirabi.

Potus.

Ventrẽ lubricum cientia.

Decoctio mirabilis. Somnus.

Motus.

Digestiua.

Vnctio pectoralis.

Solutiua.

thide quarum permistione scribemus post, & aliјs. si non fuerit natura obediens, faciemus clysteres pręcedere purgationem, & proprie si oportet, acutos. Et ex bono regimine est vt fiat euacuatio & proprie renouãs numerum & cadat inter purgationem & purgationem administratio vomitus post raphanum & pisces salitos & almuri. Et sunt ex hominibus qui infigunt fustes ellebori albi in raphano & propinant raphanum post diem ac noctem extracto inde elleboro. Et sunt qui prouocãt vomitum cum sinapi, & sale, & almuri in aqua & melle aut in oxymelite, aut cum sinapi & baurach, & oxymel, & caue ne cadat in vicissitudinem administrationum frequentia et debilitetur virtus sed sit interpolatio competens. Quartam rem cõplent frictiones factę in extremitatibus, ventosationes factæ in scapulis & cruribus, & appositiones rubificantium, & cauterium in zuhendeg, & similia. Quintam rem complent administrationes medicaminũ anhelitum facilitantium, aut materias quæ sunt in pectore per screatum facilem educentium, aut humiditates superfluas exiccantium. Medicinarum autem anhelitum facilitãtium summa hæc est. squilla assata & administrata cum melle, aut trochisci ex ea cũ rob, aut oxymel ipsius, & acetum, & loch ipsius elargant anhelitus vias & abstergunt. Et ex rebus mirabilibus ad hoc est pulmo vulpis siccus, & proprie. ʒ. ij. cũ eo quod conuenit ex potibus. Et ex eis est hyssopus, & hasce, & calamẽthum, & origanum persicum, & anisum, & piper. Galenus autẽ dicit, ꝙ decoctio passularum enucleatarum, fœnugręci, & rutæ cum modico castoreo cõmodius frequenter data operatur. Item dixit ꝙ gutta ammoniaci propinata cum oxymelite potenter liberat. Et ex eis est decoctio hyssopi cum melle & ficubus. Et ex eis est crocus cũ melle: elargat. n. anhelitũ, et similiter cyminum mistũ cum aceto. Et ex valde expertis difficultati anhelitus est laurus, et grana eius, et oleum ipsius ſm omnẽ modum administrationis eorꝝ siue bibitum, siue loch ex eis, et siue vnctiones. Et ex rebus expertis est enula et succus eius. Et ex vnctionib⁹ expertum est oleum laurinum, et oleũ de spica, et oleum rutaceum, hyssopi cerotum, et similia. Et ex eis quæ emplastrantur sunt anethum, et chamęmelũ, et sampsucus, quæ decoquantur, et euaporentur eis pectus et partes vicinæ. Ex medicinis autem compositis quæ conferunt stricturæ anhelitus et difficultati eius, sunt mithridatũ, et theriaca, et athanasia magna et parua, et medicina de musco dulcis et amara, et diasulfur, et diamarte ꝓprie sagzenea magna et parua, et phyloniũ, et ꝓprie diatrion pipereon, et alia quorum narrationes faciemus post. Medicaminum vero pectus mũdificantium et pulmonem ab humore grosso et putrido et oppilatione summa hæc est. hyssopus proprie ſm oẽm modum administrationis eius, et hasce, et origanum, et serapinum, et proprie cum vino, et medicina de squilla: vrtica vero et semen eius iuuamentũ est manifestum: educit enim humores grossos sepultos in pulmone et pectore, et proprie sorbitiones decoctionis eius in aqua mellis, et hordei, et ficub⁹ siccis: et radix alsesare ſm omnem modum administrationis eius est mirabilis: et similiter talli eius in primis cum eleuantur: et ex eis est nasturtiũ cum incisione et subtiliatione sua, et similiter capparis sallita, et silr porrum et semen eius cum aqua hordei et melle, et decoctio volubilis cũ oxymelite est mundificatiuum bonum et similiter seselis cũ melle: et similiter iris: expellit enim materias, et mundificat pectus efficaciter. Serapinum aũt cum aqua rutę est ex mũdificantibus pectus fortiter extrahens ab eo humores crudos, et proprie eius. ʒ. vnius tertię duę. Mundificant etiã pectus oẽs spẽs granorꝝ pini à sanie et grossis humoribus ſm oẽm modum administrationis eorum. Iuuamentum decoctionis calamenthi cũ ficubus aut passulis enucleatis in extractione grossorum humorꝝ, ex pectore et pulmone, et dilatatio-

A ne anhelitus est sublime: et silr facit comestio ipsius cum amygdalis et zucchàro, aut melle, aut ficubus siccis. huius etiam intẽtionis est alhasce, et saror arabicum, et laurus et grana eius cum melle. Medicinarum aũt exiccantium superfluam humiditatem aggregatã in pectore et pulmone, quibus vtendum est in suffumigijs, et interdũ potionibus sũma hęc est. Arsenicum tritum et distemperatum cum vitellis ouorꝝ. Deinde accipe ferulam, et incide eam per frusta rotunda, et imbibantur prædicta medicamina, et dimitte exiccari. Et fiat suffumigatio cum eis. et recipiatur fumus in os per traiectorium, et assiduetur per aliquos dies omni die ter qm̃ sanat. Et si derelinquatur vehementia exiccationis in pectore et pulmone redeũdum ad mollificationem proprie sicut est syrupus de chesmes, et decoctio ficuum, et ius gallinæ, et ius atriplicum et maluarum decoctarum cum gallinis, et quæ hoc cursu procedunt, et ad inunctiones pectoris. Deinde redeũdum ad administrationes medicaminũ summæ

B huius, et non negligatur operatio hęc, qm̃ sanat. Huius etiam intentionis est sulphur citrinum mistum cum arsenico, et proprie sint eorum partes æquales, et fac formas similes auellanis cum adipe renum caprarum aut vaccę. Et vtere sicut diximus per traiectoriũ. Et ex eis est myrrha, costus, aristolochia, et casia, et crocus, et arsenicum. Fiant ex eis formę cum adipe caprino, et vtere. Similiter arsenicum, et aristolochia, similiter cum adipe caprarũ. Et ex eis autem huius intentionis quæ dantur per os est sulphur cum ouis sorbilibus: aut sulphur, et arsenicum cum ouis, et cum melle, aut arsenicum cum aqua mellis. aut pilulæ ex arsenico, et gummi pini. Et nos plura intẽtionis huius scribemus postea, si Deus voluerit. Cura autem asthmatis facti à materia catarrhali est duæ res. Prima est intentio quam adhibere oportet in prohibitionem catarrhi. et hoc quidem dictum est in cura eius. Secũda intentio est in maturatione et expulsione eius quod aggregatum est in pectore et pulmone: et hoc dictum est

C in pręsenti capitulo. Factum aũt à complexionis malitia siue materia curatur cum eis quę diximus. Et si quidem fuerit à siccitate et corrugatione pulmonis ad seipsum: tunc põt contingere ſm duos modos. Aut. n. est sine febre. Et cura eius est inunctio pectoris cum enematibus, aut cum emplastrationibus vel vnctionibus mollibus, et frequentatio potus lactis, et proprie caprini, aut asinini, et comestionis eius: et oportet vt sit pastus aĩaliũ ex rebus humidis, sicut proprie herba hordei, lactuca, et malua, et similia. Et frequenter balneatio in tina cum frictione facta cum ouis et mica panis ĩfusa. Et sint cibi eorum iuscula ex atriplice, et malua, et portulaca: aut pullus aut oua sorbilia: et accipiant ex loch et aliјs medicinis curantibus siccitatẽ pectoris, de quibus loquemur post. Si autem fuerit cum febre. Cura eius est potus aquę hordei, et iuleb subtile, et aqua melonum indorum: aut cucurbitę, aut aqua earum cum zuccharo aut per se. et sit cibus eorum proprie cucurbitę, lactucæ, olera et herbæ

D humidę cum oleo amygdalarum dulcium, et detur in potu in matutinis et in sero mucilago psilliј in aqua citruli, et cucurbitę, et melonis indi. Inungatur autẽ pectus eorum cum ceroto Galeni, aut cum cera et oleo violato imbibitis in mucilagine psilliј, aut in aqua portulacę, aut lactucæ et citruli, et similium. et vtantur loch et syrupis et medicinis cõuenientibus quæ dicentur post. Cum aũt febris declinauerit: ĩtret tinam et fricetur corpus, sicut iam dixim⁹. Factum aũt à supercalefactione pulmonis et pectoris curatur, sicut hic proxime diximus. Galenus ait cum peruentum ad accessionem fuerit, tunc potius blandiendũ quàm curandum. Peruenitur. n. interdũ ad præfocationem in exiccatione medicaminum, quare regimina distinguenda sunt. Et primo in regulatione vitę eorꝝ, vt parcitent cibis et potibus cum gradatione, sicut natura expostulat: et regulentur in aliјs generibus rerũ, sicut

Cura asthmatis ex nimia pulmonis siccitate ꝯtingentis.

Cibi.

fcis. Secundo, peruenitur ad maturantia, & proprie mediocris absterfionis aut debilis ex his quæ fcis, & gradatim ad linimenta & vaporationes ex his quæ fcis. Tertio ad frictiones & ligaturas in extremitatibus cum gradatione. Quarto, si signa plenitudinis sanguinis appareant, phlebotomentur in basilica. Si aũt signa aliorum humorum appareant differant à purgatione & vomitu & clysterizatione quousq; iam vehementia paroxysmi cessauerit, & maturatorum & facilium excreatuum apparuerit abundantia & anhelitus melioratio. tunc.n. audendum est super his cum cautela. Quinto, si paroxysmus vsq; ad.xl. dies non declinauerit: tunc inter spathulas ventosetur cum scarificatione vsq; dum competens sanguinis euacuatio fiat. Deinde administrentur hieræ & euacuationes notæ, & clysteres acuti cum gradatione & vomica medicina, sicut in canone distinctũ est. Sexto, si adhuc vlterius paroxysmus extendatur: sinapismus in pectore aut medicamẽ rubificatiuum apponetur. hac enim operatione & ordine tollitur ægritudo, si Deus voluerit. Democritus. Dandum in primis quę aptant materiam & digerunt: & ad terminum facilitatis & maturationis adducunt: qualia sunt fœnugræcum, vuæ passæ, ficus siccæ & pingues, & dactyli pingues, & mel, & syrupus ex eis. Et ex eis sunt vnctiones circa pectus, & proprie ex hyssopi ceroto cum calida lana. Cum autẽ materia & sputamina digesta apparuerint administrãda deinceps & maturantia prædicta, & materiam digestam educentia, pectus quoq; mundificantia, qualia sunt vrticæ semina cum hydromelite, & origanum, & hyssopus sicca, & calamenthum, & iris, & pulegiũ. Hæc.n. pectus mundificant. Et si materiei apparuerit exuberãtia: vomitum prouocabis, & cum iteratione & proprie cum elleboro in radice raphani incluso, & oxymelite. Et si adhuc opus maius per vẽtrem materiam educes. Vltimo aũt, cum res magis processerit, danda sunt quę exiccant materiam & pectus elargant, qualia sunt squilla in aceto cocta, pumices, baurach, fæces vini combustæ, auripigmentum, sulphur, de singulis partes equales. Fiat eorum contritio bona, & misce cum melle & da mane quolibet cochlearium.i. Hoc nanq; medicamẽ asthma difficile & tussim curat. Filius Zacharię Arasi. Imprimis vtẽdum est rebus, quæ materiam maturẽt in pectore, sicut est proprie decoctio hæc. ℞. ficuum siccaꝝ. ʒ.x. passularũ enucleatarum. ʒ.x. dactylorum pinguium. ʒ.vij. se. apij, fœniculi, capillorum vene. liquiritiæ, hyssopi, prassij, fœnugræci: ana. ʒ.v. Coquantur in aqua sufficienti, & da ex ea oĩ die circiter lib.ß. cum mellis. ℥.i. Et cum maturationis signum apparuerit, da ex decoctione prædicta cum. ʒ.ij. confectionis huius. Cuius hæc est permistio. ℞. succi liquiritiæ, hyssopi, capillorum veneris: ana. ʒ.x. cordumeni, piperis, amygdalarum amararum, aristolochiæ rotundæ, seminis vrticæ, ireos, baurach, nasturtij, seminis raphani: ana. ʒ.v. mellis despumati quantum sufficit. Est enim medicina benedicta ad expellẽdum superfluitates sepultas in pectore: potenter.n. repellit eas. Cum autem hoc per. viij. dies, aut amplius feceris, prouocabis vomitum, & proprie post esum sinapis & mellis. Et postq; hoc feceris, tertio ventrem solues cum pilulis: quarum descriptio hæc est. ℞. agarici. ʒ. iiij. pulpę colocynthidos, hyssopi. ʒ. ij. & . ß. succi liquiritię. ʒ. ij. prassij, ireos, seminis vrticę, sinapis: ana. ʒ.i. & . ß. turbith, hierę picrę: ana. ʒ.v. Dosis earum est à. ʒ.ij. vsq; ad. iiij. Dabis autẽ ter vsq; in hebdomadam: perfecte.n. mũdificatur pectus: & si post hæc tota non tollatur ægritudo, redi ad administrationẽ oĩum quæ dicta sunt fm scriptum ordinem, & hoc facias vsq; dum tollatur ægritudo, si Deus voluerit. Isaac Heben Amarã curauit quendã patientem difficultatẽ anhelitus, & tussim difficilem fm hũc modum. Imprimis dedit maturantia, & digerentia materiã. Secundo euacuauit cum his pilulis quas noĩauit cochias. ℞. aloes rubei

Quo nã mõ Isaac asthmaticũ curauerit.

E ʒ.vi. agarici. ʒ. iiij. masticнes, colocynthidos, sarcocol. ana. ʒ. ij. stœchados, hasce, scãmoneæ: ana. ʒ.i. & . ß. Fiant pilulę sicut cicer cum aqua fœniculi humidi. Dosis earũ est. ʒ. ij. & . ß. de quarto in quartum diem in mane. Deinde habeat cibum, pullos coctos cũ maluis aut atriplice. Tertio dedit de electario huiusmodi quod cõfert tussi & constrictionibus anhelitus. ℞. semi. melonis, citrulorũ mundatorum, alcherenben, fœniculi, anisi, amygdalaꝝ, pinearum mũdatarum, hyssopi, capillorum veneris: ana ʒ.x. croci auř. ij. casiæ, dragagan. liquiritiæ: ana. ʒ. ij. opij auř. i. Tere & cõfice cum lib. i. penidiarum. Et dosis eius est auř. i. in mane cum decoctione hyssopi: & in sero ponat ex eo sub lingua circiter. ʒ. i. & transglutiat saliuam eius, & sumat omni mane iusculum ex amylo & furfure cum penidijs, & amygdalis, & seminibus fœniculi tritis, & in sero comedat maluas vel atriplices vel bletas cũ pullis, vel pullos cum zucсharo, croco, & amygdalis, & passulis, & pauco aceto. Et erat ei de consuetudine si corpus erat plenum abundans post quartam purgationem,

F & si tempus fauebat, phlebotomare patientem de basilica & præcipiebat trahi de sanguine à. ʒ. l. vsq; ad. ʒ. lxxx. Et fm istam viã curauit plurimos. Isaac Heben Amaran fecit cuidam patienti asthma, & difficultatem anhelitus, & tussim. ℞. farinæ cicerum, amygdalarum dulcium, seminis melonis, dragaganthi, thuris masculi, botron: ana. ʒ.x. prassij, capilloꝝ veneris, hyssopi calamen. ana. ʒ. iij. hyoscyami albi, liquiritiæ, seminis papaueris albi: ana. ʒ.x. Tere & confice cum mellis duplo ponderis omnium, & reconde in vase vitreo. dosis eius est. ʒ. ij. teneat sub lingua & transglutiat saliuam eius. Zeid. Medicamen conferens tussi & asthmati, ac stricturæ anhelitus. ℞. seminis melonis, citruli, cucumeris, cucurbitæ mundatæ, seminis lactucæ, liquiritiæ, amygdalarũ dulcium & amararum, granorum emeluth magnoꝝ: ana. ʒ. x. papaueris albi. ʒ. xx. styracis, granorum mahalep mundatorum, seminis malue: ana. ʒ. v. croci, opij: ana drac. ij.

G Cõfice cum melle et zuccharo. Et sit dosis eius sicut nux cum aqua tepida, & inungatur pectus cũ aliquo eorum quæ conueniunt. & ieiunet omni die super medicamine circiter horas. vij. Idem. Loch conferens asthmati & tussi siccis factis à cholera sicca, & facit spuere. & cõfert apostemati pulmonis & panniculi & est expertũ. ℞. farinæ fabarũ. ʒ.x. amyli. ʒ.v. seminis cucumeris, melonis: ana. ʒ. vij. semi. cydonioꝝ, maluæ, draganthi, liquiritiæ, alcheberon: ana. ʒ. vij. papaueris albi. ʒ. xxx. Tere & confice cum rob. ʒ. c. penidiarum. ʒ. xxx. Et fac formulas similes nucibus, & teneat sub lingua, & transglutiat saliuam eius. Deinde bibat sorbitiones furfuris tenues cum pauco oleo amygdalarum dulcium & penidijs: et in sero comedat spinachia, aut atriplices, aut siclam cũ oleo sisamino, aut amygdalarum. Hamech. Syrupus de prassio mirabilis conferens cum auxilio Dei asthmati, & difficultati anhelitus, & tussi, & phlegmati aggregato in pectore senum, bonum & expertum. ℞. passularum pin-

Syrup rabili

H guium enucleatarum, iuiubarum pinguium sine ossibus & sebesten: ana. ʒ. c. ficus pingues. xxx. capilli vene. hyssopi, calamẽthi, liqritię: ana. ʒ. xx. corticũ radicum apij, fœniculi, anisi: ana. ʒ. x. prassij. ʒ. l. aquæ pluuialis lib. xv. Bulliãt vsq; ad lib. iiij. & pone sup residuo aquę lib. vi. et bulliãt vsq; ad lib. ij. deinde accipe vtranq; aquam, & pone sup eam mellis boni, & penidiaꝝ, & meibuheg. ʒ. añ. cl. Et sit dosis eius. ʒ. iij. cum aqua calida. Et sit cibus eorũ sorbitiones factæ ex furfure aut tritico cum melle aut penidijs & oleo amygdalino, & carnes cũ tritico vel bletis cum specieb⁹ humidis sicut est proprie zinziber, anisum, darseni, & similia. Hamech. Syrupus alius de prassio mirabilis conferens cum auxilio Dei tussi phlegmaticę, & asthmati difficili, & aggregationibus phlegmatis in pectore senum. ℞. prassij. ʒ. xx. liquiritię, hyssopi, calamenthi, capilli veneris: añ. ʒ. x. radicum apij, fœniculi, anisi,

alius.

anisi:ana.ʒ.v.amygdalarum pinearum mũdatarum, & fœnugræci:ana.ʒ.ij.&.ß.passularum enucleatarũ.ʒ.c.iuiube & sebesten:ana.l.ficus siccas.x.mellis,rob,penidiarum:ana lib.ij.Fiat sicut prius bonũ.& expertum. Hamech.Syrupus iuiubinus confert asthmati & ægritudinibus pectoris sanguineis & cholericis, & asperitati, & siccitati ipsius & dolori. Accipe pulpę iuiubarum pinguium & pulpæ sebesten:ana.ʒ.c.liquiritię mundatę,capillorum veneris:ana.ʒ.xxx.seminis maluæ,dragaganthi:ana.ʒ.xx.seminis melonis.ʒ.xx.aquæ pluuialis calidæ lib.xv.Dimitte die ac nocte.Deinde bulliant lento igne vsq; ad lib.v.deinde cola, & pone super residuo iterum aquæ lib.viij.& coque vsq; ad lib.iij.Deinde accipe vtranq; coctionem,& pone medium pondus aquę ex penidijs & zuccharo,& fiat syrupus.Et dosis ei⁹ sit.℥.i.cum aqua calida.Et si adsunt vigiliæ adiunge seminum papaueris & corticum eius,et seminum lactucarum:ana ʒ.x.vel exprime lac eorum.& misce cum syrupo,& da.bonũ,si Deus voluerit. Hamech. Si asthma sit ex grossis humoribus,detur syrupus pectus & pulmonẽ à grossis humoribus mundans & conferens anhelitui. ℞.radicum apij,fœniculi,anisi:ana aur.vi.radicum liquiritiæ,aur.iij.amygdalarum dulcium & amararũ:ana.ʒ.iij.anisi,hyssopi,seminum maluæ:ana.ʒ.v.passularum enucleatarum,carnium iuiubarum:añ.ʒ.xx.ficus siccas.vi.Coque in lib.vij.aquæ vsq; ad tertiam partem.Et da bibere cum melle aut penidijs:& da vsq; ad hebdomadam vnam. Deinde da cum eodem syrupo electariũ quod recipit ireos,hyssopi,orobi,aristolochiæ rotundæ, calamenti,hasce,cassiæ:ana.ʒ.ij.costi,spicę:ana aur.ß.prassii aur.i.&.ß.ficus siccas pingues,dactylos pingues:ana v.passularum enucleatarum, amygdalarum dulcium & amararum, pinearum mundataruum:ana drach.vi.Confice cum melle colato quantum sufficit. Et sit dosis eius.ʒ.iij. Hamech. Si asthma & tussis fuerit cum dominio sanguinis aut choleræ phlebotometur basilica.deinde succus scariolæ,aut solathri,& fœniculi humidi coctus & depuratus detur cum melle vel zuccharo violato,aut syrupus violatus cum aqua cucurbitæ.& si indiget mundificatione,soluatur cum aqua fructuũ quæ est ẽm hunc modũ. ℞.carnium iuiubarũ.ʒ.xx.succi cucurbitæ decoctæ in pasta.ʒ.iij.succi solathri,& fœniculi humidi:añ.℥.ij.cassiæfistulæ,zucchari violati,tereniabin:ana.℥.i.olei amygdalarum dulcium & recentiũ.ʒ.vi.lactis mulieris iuuenculę.ʒ.i. Pectus autem inungat cum ceroto ẽm hunc modum. Accipe olei violati.℥.iij.cerę albę.ʒ.i.conquassentur prius in aqua dulci per vices plures.Deinde conquassent cum mucilagine semi.cydonior,& mucilagine psyllij,& mucilagine dragaganthi,et lacte mulieris,cõquassatione super conquassationem vsq; dum impinguetur. Confectio loch conueniens eis. ℞.semi.melonis,& citruli,& cucumeris,& cucurbitæ:ana.ʒ.i.semi.lactucæ,& portulacæ:ana aur.i.papaueris albi aur.ij.Terantur oĩa contritione vltima:& inuolue ea cũ oleo amygdalarum dulciũ & recenti.Deinde confice cum syrupo.Cuius hic est modus. ℞.aquæ cucurbitæ coctæ in pasta lib.i.&.ß.& proijce super ipsam seminum cydonior aure.ij.psyllij.ʒ.ij.Dimitte ea per horas xij.deinde cõquassetur manibus & coletur. Accipe mucilaginis eorum.℥.vi.syrupi violati.℥.viij.coquat vsq; dum mediocrem habeat spissitudinem:& fiat loch cum alijs.Et sit dosis eius.ʒ.iij.vel.iiij.cum lacte recenti si nõ est febris:& si est febris,cum aqua hordei,aut cucurbitę,aut citrulorum,aut seminũ portulacæ.& confert etiam febribus exasperantibus,& siti vehementi cũ aqua frigidissima. Et si adsunt vigiliæ: da cum lacte quod mulgeẽ ex papauere albo,& aqua frigida. Dioscorides dixit. Aquam decoctionis ficuũ,hyssopi siccæ,fœnugreci,esse mundificatiuũ bonũ pectoris & pulmonis,aut aquã decoctionis hyssopi,passularum,& fœnugræci cum melle.

A Et dixit aquam decoctionis hordei cum vrticis similiter mundificare pulmonem & pectus à grossis humoribus: aut semẽ vrticæ cum aqua hordei & melle,& est fortius. Dixit iterum porrorum elixaturam,aut semen eorum ĩ aqua hordei cum melle valere asthmati, & mundificãt pectus.Et si fiat vomitus cũ ea & baurach est iuuamenti sublimis.& dixit q̃ ius galli multę antiquitatis,& proprie cum hyssopo, & hasce, & cartamo est ad asthma medicina mirabilis. Et decoctio qñq; galli & ireos confert similiter,abstergit enim & mundificat abstersione, siue mundificatione forti. Et qñq; additur polypodium cum anetho. Dixit iterum. Grana lauri cum aqua hyssopi,passulis,& melle esse medicamen sublime: aut cum aqua calamenthi,& hasce,& melle. Hermes tradidit medicinas mirabiles ad asthma,& tussim.et eius descriptio est. ℞.sauinę foliorum siccorum tritorum sicut alcohol.ʒ.i.inuolue cum butyro vaccino pluries loto aur.iiij.Confice cum melle colato quantum sufficit: & post ipsum alij addiderunt liquiritiæ.ʒ.v.pinearum purgatarum,amygdalarum mundatarum:ana.ʒ.iiij.Dosis eius

B est ab aur.ij.vsq; ad aur.iij. Paulus. Medicamẽ ad idẽ. ℞.sauinæ aur.ij.mellis & butyri quãtum sufficit ad aggregandũ.Et sit dosis.ʒ.iij.cũ decoctione passularum & hyssopi. Rufus inquit. Trado medicamen expertum, & est maxime secretũ.Et est,vt des pulmonis vulpis sicci.ʒ.ij.cum aqua mellis, sumat cũ celeritate, & proprie frequẽs ipsius sit administratio. Filius Zacharię Arasi. Modus decoctionis hyssopi,et est decoctio minor conferens tussi & asthmati à caliditate,& asperitati pectoris. ℞.ficus siccas.x.& iuiubas.xxx.sebesten totidem, passularũ enucleatarum,liquiritiæ rasæ:ana.ʒ.x.seminum althęę,cydoniorum,hyssopi,violarũ siccarum:ana.ʒ.v. Decoquantur cum aquę lib.iij.vsq; ad lib.i.& dosis eius omni die sit.℥.iij.cum myrobala.viola.ab aur.iij.vsq; ad.ʒ.i.Et sumat post illud mane & sero ex hoc loch q̃d. ℞.capilli vene.seminũ melonum,citrulorum:ana.ʒ.v.

C Confice cum syrupo violato.Et sit dosis eius.ʒ.iij.& si sufficit bonum.Et si fuerit cum eo febris detur ei in potu cum vadit dormitum mucilago psyllij cum aqua citruli aut cucurbitæ, aut cum aqua quæ mulgetur ex semine portulacę:& teneat ĩ ore suo formas similes lupinis,quarum hęc est descriptio. ℞.succi liquiritię.ʒ.x.seminum cucurbitæ,citruli,portulacæ:ana.ʒ.v.Confice cum mucilagine psyllij,et albumine oui,& bibat cũ aqua permistionis iuleb. Si autem non fuerit cum eo febris, detur lac recens ad potandum,& comedendum cum pane, & sorbendum ex ea hora post horam vt frangatur sitis, & sit lac,quod mulgetur proprie ex capris, quarũ pastus sit herba hordei,& lactucę,& similia.Et confert emplastrare pectus cum cera,et oleo violato imbibitis in mucilagine psyllij,aut aqua portulacæ,aut lactucæ,et similiũ. Et sit cibus eorum pedes et capita hœdorũ, aut pulli cum cucurbitis,aut chist cũ oleo amygdalino,aut sorbitiones et sauich hordei,aut tritici cũ zuccharo,et frãgat aquam frigidam cum iuleb. Si autem sit in pectore aut pulmo-

D ne materia calida aliquid grossitiei habẽs,administrẽtur trochisci cum decoctione hyssopi prędicta,quorum hæc est descriptio. ℞.succi liquiritiæ, violarũ siccarum: ana ʒ.x.amygdalarum amararum,seminum althææ dragaganthi,semi.fœniculi:ana.ʒ.ij. Cõfice cum mucilagine psyllij,et semine lini,et cydoniorum et da cũ syrupo violato.Festinant.n.maturationes, et faciunt sputum facilem. Si aũt mundificatione corporis indigeret, soluatur natura de quarto in quartũ diẽ cũ hac infusione. ℞.pulpę cassiæ fistulæ,myrobal.violarum,siracost:ana.℥.i.trochisci de viol.ʒ.iij.Distẽperenẽ cũ decoctione hyssopi p̃dicta et da in mane. Confectio trochiscorũ de violis est hmõi. ℞.foliorũ violarũ mediocriũ in exiccatione et humectatione.ʒ.vi.turbith boni arũdinei.ʒ.iiij.succi liquiritię,tereniabin:ana.ʒ.ij.scãmoneæ.ʒ.ij. Fac trochiscos, valent

Soluti.

valent autem ad constrictionem anhelitus & leniunt naturam, & mundificant pectus. Filius Zacharię. Modus confectionis hyssopi & est decoctio maior cōferens etiam tussi & asthmati à materia grossa multæ humiditatis. mundificat.n. pectus et pulmonem ab ea et saniem si fuerit in ipsis. Recipe ficus siccas albas & pingues x. numero, & dactylorum pinguium tantūdem, fœnugręci, radicum apij, fœniculi, se. vtriusq;, seminū vrticæ, anisi, hyssopi siccæ, calamenthi, ireos, prassij: ana. ʒ. v. liquiritię mundæ. ʒ. x. capillorū veneris. ʒ. vij. Decoquantur in lib. iiij. aquæ vsq; ad tertiam. Et sit dosis eius. ℥. iij. cum melle. Et datur conuenienter. Medicamen de gentiana, quod maturat & educit à pectore humorem grossum aut saniosum. ℞. capillorū ve. ʒ. v. passularum enucleatarum, carnium iuiubarum: ana. ʒ. x. amygdalarum amararum. ʒ. v. ireos. ʒ. iij. corticū radicum capparum, orobi, seminū apij & fœniculi: ana. ʒ. ij. gentianæ, aristolochiæ rotundæ: ana. ʒ. v. confice cum melle despumato. Et sit dosis eius à. ʒ. duabus vsq; ad aur. ij. Confectio formarum similium lupinis conferentium dyspnϾ, quę tenentur in ore, & conferunt vehemēter. ℞. succi liquiritiæ, papaueris, zucchari: ana partes ęquales. Fiant inde prædictę formæ. Confectio vnguenti quod maturat & lenit materias in pectore. Accipe cerę citrinæ. ℥. i. olei de cheiri & proprie citrinæ. ʒ. iij. adipis anatis, & gallinæ, & mucilaginis fœnugręci, & seminis lilij: ana. ʒ. v. styracis. ʒ. vi. Fiat eorum aggregatio bona & vngatur pectus ex eis. est.n. expertum bonum. Confectio pilularum de agarico ex nostra inuentione mundificans pectus & pulmonē: & cōferens asthmati & tussi antiquæ. ℞. agarici ʒ. vi. ireos, prassij: ana. ʒ. i. turbith. ʒ. viij. hieræ picræ. ʒ. viij. colocynthidos, sarcocollæ: ana. ʒ. iij. myrrhæ. ʒ. ij. Confice cū rob. Et dosis earū sit. ʒ. ij. Ceratum ex inuentione nr̄a leniens pectus maturās materias in pectore, & pulmone. ℞. hyssopi humidæ. ʒ. xij. ceræ citrinæ. ʒ. x. olei de cheiri citrina. ʒ. xl. medullæ cruris vituli, adipis anatis & vituli & gallinæ: ana. ʒ. viij. myrrhæ, bdellij, mucilaginis fœnugræci, semi. lini: ana. ʒ. viij. sigiæ terebinthinę: an̄. ʒ. vi. mucilaginis althęę. ʒ. viij. Confice sic. myrrha, & bdellium redigantur in subtilē puluerem, & misceantur cū mucilaginibus vsq; dum dissoluātur ī eis. Deinde cum cæteris fiat vnguentum. & fiat inunctio ex eo tepido. Ioannes Serapionis. Loch ad asthma conferens ad cōstrictionē anhelitus, & subtiliat humores grossos. ℞. squillę assatę. ʒ. vi. radicū lilij cœlestis. ʒ. iij. hyssopi, prassij: ana. ʒ. ij. myrrhæ, croci: ana. ʒ. i. Tere et confice cū melle. Loch aliud eiusdem bonū ad asthma & cōstrictionē anhelit⁹. ℞. sisami excorticati, nasturtij: ana. ʒ. xxx. penidiarū. ʒ. xx. hyssopi. ʒ. vij. Cōfice cum penidijs, & sit dosis eius. ʒ. v. cū decoctione hyssopi. Cōfectio vaporis exiccantis humiditatē in pectore & cōfert asthmati, & tussi humidę. ℞. arsenicum & tere contritione bona, & distempera cum vitello oui, & accipe ferulam siccam, & diuide eā in rotundula multa, sicut est magnitudo nucis: deinde illinias eam cum medicamine, et dimitte siccari, & cum volueris vnge eum cum sepo renum caprarum aut boum, & fiat suffumigium ex vna post vnā per hebdomadam, & recipiat patiens vaporem ore aperto. Aliud. Accipe arsenicum, & sulphur, & fac formas similes auellanis cum sepo renum caprarum, & vtere similiter. Aliud conferens tussi & asthmati plurimæ humiditatis. ℞. aristolochiæ rotundæ, myrrhæ, styracis, thuris: ana. ʒ. i. arsenici. ʒ. v. Tere & confice cum butyro vaccino, & fac formas similes auellanis, & suffumigetur vna post vnam. Ea aūt quæ bibuntur s̄m hanc intentionem aut lambendo sumuntur, dicta sunt in canone.

Alij trochisci de arsenico.

De tussi. Cap. 2.

De cura tussis catarrhalis.

TVssis quædam est humida, quędam sicca, & quęcunq; earum fuerit, aut est causa in mēbris ipsius spiritus, aut ab alijs membris sicut tussis catarrha-

E lis. Et tussis quę fit cum cōitate aliorum membrorum sicut stomachi hepatis & splenis, aut corporis totius sicut in febribus. Tussis quidē catarrhalis cura sunt duæ res. Prima est sedatio fluxus catarrhi. & diximus curā eius. Secūda est s̄m duos modos. Primus est maturatio eius quod fluxit. Secundus est eductio, & abstersio eius ex eis quæ dicemus iam. Cura autem tussis, quę fit à cōitate est duæ res. Prima est rectificatio illius mēbri. Secunda est occurrere impressioni illatæ in spiritualibus membris ex his quæ dicemus. Tussis aūt humida cuius causa est in spiritualibus mēbris est s̄m vnum duorum modorum: aut à malitia complexionis sine materia, & dicta est cura eius, aut cū materia calida & frigida, grossa vel subtili: & dicta est cura eorum in capitulo de asthmate sufficienter. Sicca autē tussis est s̄m duos modos, aut cū febre, aut sine febre. et qualiscunq; sit, dicta est cura eius ī capitulo de asthmate à simili causa. Mahemet Arasi. Tussis catarrhalis à catarrho acuto calido, & subtili s̄m

F intentionem primā curatur cum rebus proprie ingrossantibus, et coadunantibus ipsum, et tardantibus velocitatē sui fluxus, sicut proprie syrupus de papauere, et fortius est eo iacur. et gargarizet ante somnum aquam decoctionis balaustiæ, et rosarum siccarum. Deinde ponat sub lingua sua ex his trochiscis. ℞. amyli, dragaganthi, amygdalarum dulcium excorticatarum, farinæ fabarū, seminis papaueris albi et nigri, et corticum eius, gummi arabici, et boli armeni. Fac ex eis formas similes lupinis cum mucilagine psyllij, et seminis cydonij: et detur eunti dormitum ex de iacur circiter vnam. ʒ. et est fortius eis. Et si significatur cū hoc plenitudinem esse in sanguine phlebotomamus cephalicā post sedationē acuitatis, et inflāmationis superfluæ. Et mane damus aquam hordei, decoctionis iuiubarum, et sebesten cum myrobal. viol. et cū syrupo de papauere in sero. Et damus cibos et sorbitiones ex farina fabarum, et aqua hordei cum eo quod mulgetur ex semine papaueris albi, aut ex semine

G et cortice. Si.n. vigilię adsunt cū oleo amygdalino dulci, et penidiarum. Et damus etiā atriplicem, et maluas, et ex lactucis cum amygdalis: et sorbitiones ex tritico donec dissoluatur, aut ex sauich. Si aūt indigent ventris solutione, et tussis fuerit sicca, et asperitas in pectore. tunc accipe iuiubas, et sebesten: ana. xx. numero, passularum enucleatarum. ʒ. x. violarum, liquiritiæ: ana. ʒ. v. ficuum siccarum numero. x. Decoque in lib. ij. aquę vsq; ad. i. et dissolue in ea cassię fistulę, tereniabin: ana. ℥. i. Et si patiat̄ calorem cū hoc da myrobal. de viol. aut aquam hordei. Si aūt iam screare cœperit occurrit nobis iam intētio secūda. et cū volumus vt vētris solutione pectus mundificetur: dabimus tunc myrobal. violatū cum decoctione hyssopi minore, quā diximus in cura asthmatis calidi, et similia pectus mundificantia. Si autem fuerit tussis à catarrho frigido et grosso: tūc pręcipimus vt lambat oī sero ex myrrha circiter. ʒ. i. cum melle, et gargarizet ante somnū proprie myrrham, et crocum cū aqua mellis, aut

H rob, aut cum iacur. si necessitas expetit. Et si necessaria est ventris solutio, fiat illud cū pilulis cochijs, aut cū hiera diacolocynthidos, et si post illud fortiore īdiget medicamine: da ex his pilulis. ℞. styracis liqdæ, myrrhę, thuris masculi, opij, croci, succi liquiritiæ: ana. Fiat pilulę sicut cicer. Dosis à. ʒ. ij. vsq; ad. iij. et sumat ex eis nocte: cum autem quod aggregatū est in pectore iam maturat̄, et expuitur da decoctionē hyssopi maiorem, et alia quæ dicemus in tussi à materia grossa et humida. Si autem catarrhus cum his non sistitur, et tussis superfluit, oportet vt demus aliqua ex stupefaciētibus, et catarrhi vehementiam sedantibus ex his quę dicemus. Si autem hęc nō sufficiunt. tunc oportet ut radatur caput et fricetur in loco zuhendeg in balneo cum pāno multę asperitatis, donec locus rubeat: et si nō sufficit, liniatur in eodem loco cum emplastro ex sinapi contrita, et decoctione ficuum,

Pilul[...] ligua[...] sim ca[...]

Optim[...] coctio[...] ctorali[...]

Pilulæ styrace

&

& dimittatur donec vesicetur locus. Deinde aperiantur vesicae: & non consolidentur tẽpore extenso. Et si adhuc nõ contulerit, cauterizetur super çuhendeg: & teneatur cauterium longo tempore apertum. Haec autẽ tussis curanda est exquisite cũ multa solicitudine. Perducit enim ad phthisim plerunq;.

Medicinae frigidae ad tussim catarrhalem. Cap. 3.

Mahemet Arasi. Cõfectio syrupi de papauere mirabilis ad tussim ex catarrho calido et phthisim. ℞. papaueris albi & nigri: añ. ℨ. c. se. lactucę. ℨ. cc. se. hyoscyami albi. ℨ. xxx. coquatur in aquae lib. vij. vsq; ad li. duas. Deinde cola, & projice super ipsum mucilaginis psyllij li. ß. rob. lib. i. coquantur donec inspissentur & administrentur. Idem. Confectio trochiscorum de papauere conferens. vt supra. ℞. papaueris albi. ℨ. xxx. se. cucurbitae, citruli, hyoscyami albi: ana. ℨ. xx. amyli, draganthi, gũmi arabici: ana. ℨ. xv. Cõfice cum mucilagine psyllij. Dosis. ℨ. iij. cũ syrupo de papauere aut cum aqua hordei: sunt enim boni ad tussim calidam catarrhalem cum qua est sputum subtile citrinum. bonum & expertum. Idem cõfectio pilularum de papauere ad tussim siccam quae infestat in nocte, & ad catarrhum calidum. ℞. opij, amyli, gummi arabici, succi liquiritiae: ana partem. i. papaueris partes. ij. Fiant pilulae sicut cicer. & da ex eis à. ij. vsque ad. iiij. in sero. conueniunt etiam pueris qui vomunt, & nõ possunt dormire propter tussim. De iacur & de diacodion dictũ est in grabadin nostro. Diapapauer ex inuẽtione nostra conferens cum auxilio Dei tussi catarrhali noui, & multi temporis: & maturat aegritudines pectoris: & est mirabilis. ℞. papaueris. ℨ. xxx. liquiritiae, draganthi, penidiarũ: ana. ℨ. xxx. gummi arabici, succi liquiritiae, farinae fabarũ, foeniculi, anisi, seminis lactucae, amyli, se. portulacae, maluae: ana. ℨ. x. seminũ cucumeris, melonis, cucurbitae: ana. ℨ. v. Confice cũ melle colato, aut cum penidijs & melle: ana quantum sufficit. Dosis est aure. ij. Syrupus de papauere ex inuẽtione nostra confert catarrho & tussi ab eo: & proprie cum caliditate & asperitate. Expertum. ℞. papaueris albi. ℨ. xxx. papaueris nigri. ℨ. x. semi. maluae, gũmi arabici, draganthi, seminum citruli, & cydoniorũ: ana. ℨ. v. liquiritię. ℨ. xv. psyllij. ℨ. vi. omnia praeter psylliũ cõtunde: & pone super ea aq. libras sex: & dimitte die ac nocte: & fac bullire vsque dũ redeat ad lib. iij. Deinde cola, et pone in eo meibucthegi lib. i. penidiarum li. ß. Coque lento igne vsq; ad mellis spissitudinẽ. da. bonum, si Deus voluerit. Diapapauer similiter ex inuentione nostra conferens cũ auxilio Dei tussi catarrhali noui & multi temporis: maturat aegritudines pectoris, et est mirabile. ℞. papaueris. ℨ. xxx. gũmi arabici, succi liquiritiae, draganthi, penidij: ana. ℨ. xxx. se. foeniculi, anisi, seminis lactucae, maluae: ana. ℨ. x. seminis cucumeris, melonũ, cucurbitae: añ. ℨ. v. cõfice cum melle colato aut cum penidijs, & melle quod sufficit. Dosis. auř. ij. Hamech filius Zachariae. Syrupus de papauere confert tussi & catarrho. ℞. papaueris albi cũ corticibus suis. ℨ. xxx. papaueris nigri, dragagãthi, gũmi arabici: ana. ℨ. x. liquiritiae, se. maluae: ana. ℨ. xv. sebesten. xxx. Contũde omnia, & fac coqui cum aquae lib. v. vsq; ad lib. ij. deĩde cũ meibuthec, & zucchari: añ. ℨ. viij. Fiat syrupus bonus: si Deus voluerit. Idem diapapauer, cuius iuuamẽtum est sublime ad tussim catarrhalẽ cum caliditate & asperitate & siti: & ad raucedinem vocis, & ad pleuresim. ℞. papaueris albi, penidiarum: ana. ℨ. xxv. succi liqritiae, gũmi arabici, dragagãthi: ana. ℨ. xx. amygdalarum dulcium. ℨ. viij. amyli, seminis cydoniorũ, seminis portulacae: ana. ℨ. v. seminis cucumeris, citruli, melonis, & cucurbitę, lactucę, & maluę: añ. ℨ. iij. Tẽpera cũ syrupo violato. Dosis eius ab auř. ij. vsq; ad vnc. ß. cum aqua hordei decoctionis iuiubarũ: & sebesten. Et si habet vigilias cum eo, quod mulgetur ex papaueris semine cum cortice suo.

Medicinae ad tussim catarrhalem frigidam. Cap. 4.

Hamech Arasi. Confectio pilularum de styrace ad tussim catarrhalem absq; caliditate quę inquietat in nocte, & inducit vigilias. ℞. styracis liquidae albae, olibani, myrrhę, succi liquiritię, opij: ana partes ęquales. Fiant pilulae sicut cicer. Dosis earum est. ij. aut. iij. Sabor, Girges. Confectio pilularum quarum iuuamentum est vltimũ ad tussim catarrhalẽ & phthisim. ℞. styracis, myrrhę, croci, opij, olibani, castorei, ireos, pinearum purgatarum: ana. Confice cum galbano & styrace dissolutis cum pauco melle, & da bis vel ter in hebdomada. da. ij. vel. iiij. Gale. Cõfectio trochiscorum ad tussim catarrhalem qui tenentur sub lingua: & sistunt catarrhum, & sedant tussim, & conferũt phthisi. ℞. medicaminis trochiscati quod habuimus ab Andromacho pinearum purgatarum, amygdalarũ dulcium: ana aure. v. amyli, gummi arabici, dragagãthi, papaueris albi: ana auř. ij. fac formas similes lupinis, & da in sero tenendas sub lingua. Alexander dixit canonem quem pręterire non iubeo. Etenim ante curabis catarrhũ: q̃ ęgritudines catarrhales: nisi in duobus casibus. s. cum timueris ne pręfocetur, & succurres tunc cũ vomitu. Et cũ timueris aduentum apostematis ĩ parte nobili, pręuenies cũ phlebotomia. Et dico, q̃ narcotica postq̃ ex catarrho in pectore & pulmone plenitudo acciderit, dare suspectũ est. Dabis igitur ante plenitudinem. Post vero plenitudinẽ euacuabis prius. Deinde securius dabis, si ista dari oportet. Alexander. Confectio pilularum ad tussim catarrhalẽ, & est ex medicinis benedictis, & est ex secretis, & confert ad omnes aegritudines catarrhales, & vocantur pilulae alchabei. & dicte sunt in capitulo de catarrho. Idem. Cõfectio alia pilularũ experta ad tussim. & ad alias aegritudines catarrhales. ℞. styracis, myrrhę, opij: ana. Fac pilulas cum melle despumato. Alię s̃m eundẽ modũ, myrrhae, opij, galbani: ana. Fac vt prius. Isaac Heben Amaran. Pilulę sedantes tussim antiquam & nouam. ℞. styracis, castorei, opij, granorũ pini: ana partem. i. croci partis. i. tertiam. Confice cum rob. Ioannes filius Serapionis. cũ tussis sicca, & aspera cũ caliditate fuerit & rubore: & apparuerit sanguinis plenitudo: sicut diximus ĩ asthmate à simili causa facto facies. s. vt phlebotomes administrando deinceps aquam hordei cũ sebestẽ: cum syrupo violato, aut myrobalanis de violis, & inungimus pectus cum cerato Gale. imbibito in mucilaginie psyllij, aut ex cera, aut oleo violato similiter imbibitis. Er si est necesse materiam sepultam in pectore educere, dabis myrobal. praedictũ cũ decoctione hyssopi frigida: & dabis species loch ex mucilaginibus psyllij, & cydoniorũ cũ gũmis, & granis, & medullis ex his quę dicemus. Cibabis autẽ eos sorbitionibus, & proprie cũ farina fabarum, & penidijs, & oleo amygdalino dulci, aut hordeo confracto. Et quãdoq; miscemus propter vigilias illud quod mulgetur à semine papaueris albi, & aqua hordei: damus etiã sorbitiones: & ex tritico confracto cum zuccharo, nec nõ & iuscula ex atriplice, & maluis: & quãdoq; miscemus pullos, & pedes hoedorum & capita, & aues minutas teneras cum eis, aut vitellos ouorum diei sui: & cucurbita est bonus cibus eis, & medullae frigidae, sicut citrulus & cucumer. Et similiter bleta, & portulaca cum amygdalis. Bibãt autem aquam hordei, aut aquã frigidam & iuleb: cũ maturationis signa apparuerint: & sputum iam incipit impinguari dando ea quę facilitant ipsum ad excreandũ, sicut decoctio hyssopi frigida proprie & electuaria quę lambuntur, & similia. Cõfectio loch quae sumitur in hora hac. ℞. passularum enucleatarum, pinearũ, fisticorum, amygdalarũ dulcium, seminũ citruli, melonis, & cucurbitae, dragaganthi, gũmi arabici, papaueris albi, succi liquiritiae, portulacae, zucchari tabarçet, et penidiarũ: ana. Fac formas similes lupinis: & teneat sub lingua vnam ex eis. Pectus autẽ ex maturatiuis inungatur. Si autem corpus mũdificatione indiget,

Pilulae de styra.

Aliae pil. de styra.

Trochisci ad tussĩ catarrha.

Canon benenotãdus

Aliae pil. de styra.

Aliae pil. de styra.

Pil. sub lingua.

Solutiuũ.

diget, fiat istud cum trochiscis de violis. ʒ. iij. pulpę casię fistulę. ʒ. i. zucchari violati: et tereniabin: ana aur. v. dissolutis cum decoctione hyssopi frigida. Ioannes Serapionis. Loch cõferens tussi factæ ex caliditate & siccitate: & asperitate multa: & est medicamen bonum. ℞. amygdalarũ dulcium excorticatarũ. ʒ. ij. seminũ maluæ althææ: ana. ʒ. x. seminum citrulorũ mundatorum. ʒ. x. gũmi arabici, dragaganthi, amyli, granorũ cydoniorũ excorticatorum, succi liquiritię, granorũ dulcium pini: ana. ʒ. viij. penidiarum sahari. ℥. i. Terantur omnia contritione bona: & misceantur cum syrupo. Cuius hæc est permistio. Accipe passularum dulcium, radicum liquiritię, sebestę, iuiubarum: ana partes æquales. Decoque in aqua donec inspissentur. Deinde cola & proijce in eam rob quãtum sufficit. Deinde coagulentur cum ea medicinæ: & da cũ sorbitionibus ex aqua furfuris & hordei cum farina fabarum, cum penidijs, & oleo amygdalino dulci, et bibat super ipsum aquam hordei. Idem. aliud valens similiter. Reci. psillij, granorum cydoniorum: ana. ʒ. v. se. papa. albi. ʒ. x. sebestẽ. l. iuiuba. xxx. radicis liquiritiæ. ʒ. vij. chesmes. ʒ. xv. casiæ fistulæ mundatæ. ℥. i. Decoque in aquæ lib. viij. donec impinguentur. Deinde cola, et proijce super ea rob lib. ij. zucchari, sali iameni, syrupi violati, penidiarum: ana. ℥. vi. farinę fabarum. ʒ. iij. dragagã. gũmi arabi. ana aur. iiij. coquantur vsq; dum transeat in essentiam mellis. Deinde. ℞. se. cucurbitæ, melonis, cucume. citruli: ana aur. ij. papaueris albi, aur. iij. anisi, fœniculi: ana aur. ij. Confice et conserua in vase vitreo. Dosis eius est ab aur. ij. vsq; ad. iij. teneat parum sub lingua: deinde bibat aquam hordei, est enim medicamen benedictum. Cõfectio formarum similium lupinis cõferentium tussi & asperitati: & est ex inuentione nostra. Reci. dragaganthi, gũmi arabici, se. maluę, seminum cucumeris, & citrulorum, amygdalarum dulcium, farinæ fabarũ: ana. ʒ. iij. se. portulacę, amyli: ana. ʒ. ij. fac formas cum mucilagine psillij. Et si vigilias patitur adde seminum lactucæ, papaueris: ana. ʒ. iij. Filius Zachariæ Arasi. Confectio pilularum conferentium tussi calidæ & siccę, & auferunt eam. Reci. succi liquiritię, amyli, dragaganthi, gummi arabi. amygdalarũ excorticatarũ: añ. ʒ. i. zucchari tabarzet. ʒ. iij. Confice cũ mucilagine seminũ cydonior: & fiant inde prædictę formę & teneat in ore die ac nocte. Idẽ. Pilulæ bechichæ quę cõferunt similiter. ℞. succi liquiritię, zucchari tabarzet: ana aur. vi. amyli, dragaganthi, amygdalarũ dulciũ: ana. ʒ. iij. Confice cum mucilagine psillij vel cydoniorum. Idem. Cõfectio trochiscorum festinantium maturationẽ in tussi calida & pleuresi facilitantium sputũ. ℞. succi liquiritię, violarum: ana. ʒ. v. amyli, dragaganthi: seminum altheæ, fœniculi: ana. ʒ. i. & ß. Cõfice cũ mucilagine psillij: & semine lini: & semine cydoniorũ. Da cum aqua hordei, & syrupo violato. Idẽ. Confectio alia trochiscorum ad tussim siccam cum caliditate vehementi & siti. ℞. succi liquiritię, violarũ: ana aur. iij. se. citrulor, cucurbitę, tereniabin: ana aur. i. & ß. Fac trochiscos cum mucilagine psillij, & seminum cydoniorũ. Dosis aur. ij. cũ aqua hordei, & syrupo viola. Filius Zachariæ. Loch conferens tussi calidę, & naturans eã & facilitans in ea sputum. ℞. iuiubæ. xx. sebesten. xl. ficus. vi. liquiritiæ mundæ, passularũ enucleatarum: añ. ʒ. x. capillorum vene. ʒ. v. aquæ lib. v. bulliant vsq; ad lib. i. Deinde Reci. penidiarum, & rob: ana. ʒ. v. coquãtur cũ facilitate: vsq; dum sint sicut mel currens. Deinde accipe se. lactucæ, cucumeris, cucurbitæ, portulacæ, fabarũ excorticatarum: ana. ʒ. iij. gũmi arabici, dragagãthi, amyli, papaueris albi, amygdalarum dulcium: ana aur. i. Confice cum prædictis. Dosis. ʒ. v. Idẽ. Confectio similis lupinis conferens tussi calidæ & abscissioni vocis: & sedat sitim. ℞. se. cucume. mundati. ʒ. vi. succi liquiritiæ. ʒ. vi. se. portulacæ: aur. i. Aggrega ea post bonã contritionẽ cum albumine oui, fiant inde pdictæ formæ, & teneat quotidie

Loch ad tussim cali. & siccam.

Aliud loch ad idem.

Pil. sub lingua ad idẽ.

Aliæ pilu. sub lingua ad idem.

Pilu. bechichę ad idẽ.

Trochisci optimi ad tussim calidã, & pleuresim.

Alij trochi. ad tussim cali. & siccã vehemen.

Loch ad tussim cal.

Pil. sub lingua ad idẽ.

Pil. sub lingua aliæ.

E sub lingua. Sabor. Confectio pilularum conferentium tussi. Reci. dragagãthi, gummi arabici, seminũ cucume. papaueris albi, portulacæ, amyli, croci, zucchari, vel penidij: ana. cõfice cum rob: & teneat quotidie sub lingua. est enim expertum, si Deus voluerit. Sabor rex. Medicamen mirabile conferens tussi calidæ antiquæ, & ægritudinibus pectoris à caliditate & siccitate. expertũ. ℞. mucilaginis psillij extractæ sm scientiã lib. ij. rob, penidiarũ, zucchari, sal iemini: añ lib. i. & ß. coque lẽto igne: vsq; ad mellis spissitudinem auferendo continue spumã eius. Deinde recipe seminum cucumerũ, melonũ, citrulorum, cucurbitarũ mundatarũ: ana aur. x. amyli, amygdalarum dulcium, granorum pineæ maioris: ana. ʒ. xv. gũmi arabici, dragaganthi albi, seminis lini assi: ana. ʒ. viij. semi. cydoniorum mundatorum. ʒ. i. croci. ʒ. i. anisi drach. vij. opij aur. i. seminis lactucę. ʒ. x. Tere & pulueriza, & pone super medicamine. Et si non potest dormire, adde cum prędictis seminis papaueris. ʒ. xx. hyoscyami. ʒ. xv. reconde in vase vitreo. Dosis eius est. ʒ. iij. vel iiij. teneat sub lingua & glutiat saliuam eius: est enim medicamen benedictum. Syrupus de hyssopo ex inuentione nostra cõferens cum auxilio Dei tussi calidæ difficili. & confert phtisi, & dolori laterum. Reci. liquiritiæ, radicum fœniculi, vel seminum eius: ana. ʒ. x. hyssopi, capillorum veneris: ana. ʒ. v. ficus pingues. vij. pruna. x. iuiubas. xx. passularum enucleatarum. ʒ. xxx. sebesten. c. decoque cum aquæ lib. v. vsq; ad lib. ij. da tepidę. ℥. i. cum drach. vi. zucchari rosati, vel violati. Et si vis accipe huius aquæ lib. ij. & pone super eam penidiarũ sahari, zucchari meibuheg, syrupi uiolati: ana lib. ß. dragagãthi. ʒ. iij. Et est valde bonum tussi siccæ vel phtisi, & siccitati pectoris & asperitati. Da cum aqua cucurbitæ assæ vel citruli. Aliud valens similiter. Accipe prædictæ decoctionis lib. ij. & pone super ea penidiarũ lib. i. olei amygdalarum dulcium. ℥. iij. granorum alben excorticatorũ lib. ß. Fac decoqui: & accipe violarum siccarum tritarũ & cribellatarum, dragagãthi: ana. ℥. i. gũmi arabici. ℥. ß. Pone in vase vitreo. dosis eius est sicut galla. bonũ & expertum. Syrupus alius de hyssopo ad tusim & asthma ex asperitate pectoris. ℞. hyssopi, capilli vene. añ. ʒ. xvi. violarum, papaueris albi, hordei mundi, seminis maluæ: añ. ʒ. x. seminũ cydoniorũ, lactucarum, cucume. añ. ʒ. v. passularũ enucleatar. ʒ. x. ficus. x. iuiubas, sebestẽ: añ. xl. cum zucchari lib. ij. fiat syrupus. Syrupus alius de hyssopo ad tussim & asthma ex asperitate cum caliditate. ℞. liquiri. ʒ. xx. semi. malug, cucumeris, hordei mundi, draga. seminis citrulorum: ana. ʒ. iij. maratri, apij, capillorũ vene. hyssopi: ana. ʒ. x. seminis cydoniorũ, maluæ, anisi: ana. ʒ. v. iuiuba, sebesten: ana. xl. ficus pingue albas. x. passularũ enucleatarũ drach. x. zucchari lib. ij. fiat syrupus. Diosc. dixit q fructus algipur antiquus assus igni, deinde comestus in sero cũ melle confert tussi difficili & laboriosæ. Et dixerunt quidã ex posterioribus: q si infigãtur in eo tria grana thuris, ita q sepeliantur in ipso, & deinde assetur & comedatur in sero cũ melle confert mirabiliter. Seruetur tñ illo sero sine cœna, & est expertũ.

F

G

H

El... ad ... cal.

Syr... hy...

Ele... idem

Alius de hy...

Alius de hy...

De tussi humida. Cap. 5.

Alia autẽ tussis humida ponitur cõplexionalis: alia materialis. Materialis quidẽ est sm alterũ duorum modor: aut cum caliditate, aut cũ frigiditate. Et huic quidem cum caliditate cura est tres res. Prima est adæquatio causæ eius. Secũda est subtractio ipsius cum subtractione cõmuni. Tertia est eductio ipsius eductione propria. Primã igitur rem complet cõmensurare regimini eius sex res queadmodum in capitulo de asthmate dictum est. & post illud administrare ex medicaminibus quæ ipsius materiã digerunt sicut est decoctio capillorum veneris proprie, & syrupus ex eis: syrupus ex iuiubis, & decoctio sebestẽ in aqua hordei, & decoctio hyssopi facta de papauere albo, et fabis excorticatis, et hordeo

Cura t... calidæ ... teriali...

cum

cum zuc. rosato aut violato & similia. Secundam vero rem complent euacuationes factæ cum iteratione, & factæ de quarto in quartū diē ex casia fistula, & tereniabin & myrobalani de violis cum decoctione hyssopi facta. Et quandoq; addimus ei quod est sicut trochisci de violis & similia. Et damus inter solutiuum: & solutiuum ex moderate vomere faciētibus sicut est raphanus assus cū oxymelite, aut syrupo acetoso de radicibus, aut radices assas & oxymel & similia. Et si corpus est plenum: & facies pulchra cum abūdantia sanguinis phlebotomamus ex basilica. & qnq; cum phlebotomia remouente materiam. Tertiam rē complent administrationes medicaminum plenitudinē pectoris & pulmonis per screatū educentiū sicut loch de pino, & proprie loch de fabis, et loch de hyssopo, & syrupus de hyssopo, & cōfectio de orobo & similia. Humidæ vero & frigidę tussis cura est quinq; res. Et prima quidē est digestio & maturatio causæ eius. Secunda est subtractio eius subtractione cōi. Tertia est eductio eius eductione ꝓpria. Quarta exiccatio residui superflui humidi eius Quinta corrigit accidentia. Prima quidē res perficitur cum administratiōe medicaminum sicut in capitulo de asthmate diximus. Secundam rem complent euacuationes factæ cum eo quod est sicut pilulæ cochiæ: & hiera diacolocynthidos, & pilulæ de agarico, quas diximus in capitulo. de asthmate, & proprie cū iteratione & iteratione, & cum interpollatione administrationis rei vomitiuę. Et si oportet vt deueniatur ad administrationem solutiuorum etiam, sicut in capitulo de asthmate diximus. Tertiam rem complent administrationes medicinarū materiam educētium à pectore quas ī capitulo de asthmate diximus: & deinceps ostēdemus. Quartam rem complent administrationes medicaminū materiam dissoluentium & resoluentium & consumentium: & huiusmodi quidem medicamina consueuerunt medici exiccatiua vocare quæ administranda sunt postq̄ administrationes mundificantiū cōmunium & propriorum cū iterationibus præcesserūt cōueniētibus: vt exiccetur residuū rei. Administrare autē ea in principio est præfocare, & ponere ægrū ad mortem. Administratio autē huiusmodi est ſm duos modos. s. aut lābendo seu bibendo, aut vaporando: & nos plenam faciemus narrationem ex his. Et huius quidem summæ est lābere ex myrrha. ℥. i. cum melle: facilitat enim anhelitum, & cōsumit humiditatem. Huius etiā intentionis est styrax, & opopanax: et proprie cū ouis, aut melle, aut serapino, factis ex eis pilulis cum aqua rutæ, aut gluten albotin cum melle, aut alchitran cū melle, aut sulphur cū ouis sorbilibus, aut arsenicum similiter cū ouis, aut cum grano pini, & similia. Ex euaporationibus autem ad tussim antiquam est arsenicū citrinum cum aristolochia rotūda partibus æqualibus. Confice cum butyro vaccino: & fac formas similes auellanis: & fiat suffumigium per embotū in ieiuno. Dicitur enim q̄ statim liberat. Vapor alius. ℞. arsenici citrini, stercoris leporis, & farinæ hordei, corticū fistici: ana. fac formas cū vitello oui suffumigetur cum eis tribus vicibus. Alius. ℞. aristolo. rotundæ, styracis, galbani: ana. arsenici ad pondus omnium: aggrega cum butyro vaccino & vtere. Alius. ℞. styracis, myrrhę, thuris aristolo. ana. arsenici ad pondus omnium aggrega cū butyro vaccino. Fiat suffumigatio omni die bis vel ter & bibat super ipsum aquam cū butyro ouino. Plura huius intentionis scripta sunt in capitulo de asthmate canone vltimo. Quintam rem complent administrationes medicaminum confortantium pectus & pulmonē aut elargātium: et si vigilię adsint, cum sedatione tussis somnum inducentium. Sūma autem sedantium tussim cum cōfortatione pectoris & pulmonis est hæc. Rob aut syrupus factus ex succo granorum myrti completorum est ad illud mirabilis, & hoc in tussi calida. Sed in frigida quidem cū myrrha & croco modico: pulmonis autem vulpis sicci

A iuuamen est sublime in calida & frigida. In calida quidē aur̄. i. ex eo cum syrupo myrtino. In frigida vero cū melle & aqua calida. Huius autem intentionis est crocus cū syrupo myrtino, aut cum syrupo de hyssopo, & similiter sandaracha cum melle, & nux cypressi cum vino et melle: & grana pini sunt ex rebus magnis ī hac parte. Ex medicinis magnis autem quæ sedant tussim, & pectus confortant, sunt theriaca, & mithridatum, & diamuscus dulcis & amarus, & athanasia magna & parua: & diamarthe est confectio mirabilis Rabi regis quam scribemus: & similia. Summa autem medicinarum pectus elargātium scripta est in capitulo de asthmate. Summa autem medicinarum tussim sedantium & corrigentium superfluitates vigiliarū dicetur quando de medicinis stupefacientibus sermonem faciemus, si Deus voluerit. Afferantur ad hunc locum plura quæ scripta sunt in capitulo de asthmate humido siue calido, siue frigido, & proprie medicina quam scripsit filius Zachariæ. Filius Humain.

Decoctio de capillis vene.

B Modus decoctionis de capillis vene. conferens tussi humidæ cum calore. ℞. capillorum vene. non vltime recentium. ℥. i. hyssopi siccæ, fabarum excorticatarū, seminis fœni. anisi, seminum lactucarū, portulacæ, papaueris albi, amygdalarum dulcium & amararum, hordei excorticati: ana. ʒ. v. seminis melonis, cucurbitæ, granorum myrti: ana. ʒ. ij. gūmi arabici assi. ʒ. ij. passularum enucleatarum. ʒ. xv. dactylos pingues. v. ficus siccas. v. iuiubas. xxx. decoquantur in aquę lib. iiij. vsq; ad lib. i. & ß. & da oī mane. ℥. iij. cum zuccharo rosato aut violato. Et si volueris, accipe ex hac decoctione lib. ij. & cū meibueg & zucchari. ʒ. x. fiat syrup⁹. Dosis eius est. ℥. i. Filius Amaran. Syrupus de hyssopo conferens tussi humidæ cū frigiditate. ℞. hyssopi siccæ, ʒ. v. capillorum veneris, liquiritiæ: ana. ʒ. vi. corticum radicū apij, fœniculi, & seminis anisi: ana. ʒ. v. foliorū prasij. ʒ. iij. passularum enucleatarum. ℥. i. iuiubas. xx. ireos, fœnugræci: ana. ʒ. ij. & ß. seminis maluæ & bismaluæ: ana. ʒ. ij. ficus pingues. vi. numero, dactylos. v. foliorum calamenthi aur̄. i. decoquantur in aquæ lib. v. vsque ad lib. i. & ß. cum melle & meibueg: ana. lib. ß. Fiat syrupus. Dosis. ℥. i.

C Idem. loch cōferens tussi & ęgritudinibus pectoris & pulmonis & est expertum. ℞. farinæ fabarū, liquiritiæ mundatæ, thuris masculi, gūmi albotin, amygdalarū dulcium & amararum: an̄. ʒ. x. seminis fœniculi, anisi, croci, succi liquiritię, dragaganthi albi, seminis cydoniorū mundatorū, papaueris albi: ana. ʒ. vij. calamēthi, prasij: ana. ʒ. x. opij. ʒ. iij. Tere & cerne, & adde eis penidiarū. ʒ. xxx. Deinde cōfice cum melle colato. ʒ. cl. & contunde in mortario: & sit dosis. ʒ. ij. in. mane cum decoctione hyssopi: & in sero teneat ex eo sub lingua. Democritus. Modus confectionis ad tussim humidam cū frigiditate. Accipe calamenthi fluuialis. ʒ. v. granorum pini. ʒ. vi. seminis vrticæ, ireos: ana. aur̄. i. piperis nigri, seminis lini: ana. aur̄. ij. Confice cum melle chesmes. Et sit dosis ab aur̄. i. vsq; ad. ij. cum decoctione hyssopi.

Loch ad tussim et ad ęgritudines pectoris & pulmo.

Confectio ad tussī humidam.

Aliud loch ad idem.

D Idem. loch bonum & expertum cōferēs ad idem. ℞. mellis. boni. ℥. iiij. vitellorum ouorum recentium & butyri: ana. ʒ. ij. Mel & butyrū decoquantur vsque dum habeant modicum spissitudinis. Deinde dimittantur modicum infrigidari. & misce cum eis vitellos ouorum commistione bona. Deinde misce piperis nigri puluerizati. ʒ. xij. & sumatur ex eo lambendo mane & sero. est. n. expertum. Paulus. Pilulæ quæ tenentur in ore cōferunt ad tussim frigidam & siccam. & sunt expertæ. ℞. myrrhæ, croci, granorum pini, granorum coti excorticatorum, fœniculi, anisi, amygdalarum dulcium & amararū, papaueris albi, succi liquiritiæ: ana. Confice cum penidiarum partibus. iij. & succo fœniculi humidi.

Pil. sub lingua.

Hamech filius Zachariæ. Confectio conferens tussi antiquæ, & frigidæ, & ventosę. ℞. penidiarum. ʒ. x. prasij, capilli veneris, hyssopi, fœnic. anisi: ana aur̄. iiij. croci, calamenthi, zucchari: ana aur̄. ij. succi liquiritiæ, pinearū purgatarum,

Confectio ad tussim.

purgatarũ, & amygdalarũ dulcium: ana. ʒ.i. Confice cũ melle despumato quãtũ sufficit. da. ʒ.ij. Hamech Arasi.

Syrupus de prassio.

Syrupus de prassio confert tussi de phlegmate grosso, & vẽtositate. ℞. prassij. ʒ.xl. liquiritiæ, hyssopi, calamẽthi, capilli veneris: ana. ʒ.xx. radicum fœniculi, apij: ana. ʒ.x. amygdalarum mundatarũ, pinearum purgatarũ, fœnugræ. seminis fœniculi: ana. ʒ.v. mastiches, darseni, zinziberis: ana. ʒ.ij. passularũ enucleatarũ. ʒ.c. iuiubę, sebestẽ: ãn. ʒ.c. aquę calidę lib. xxij. Dimitte die ac nocte: deĩde coque vsq; dum redeat ad lib. x. Deinde adde mellis, & rob, & penidiarum: ana lib. ij. Deinde suspende in medicamine croci. ʒ.i. Dosis earum ab. ʒ.i. vsq; ad. ij. Idem.

Loch cõferẽs ad idẽ.

Loch cõferens vt ipsum. Accipe liquiritiæ, amygdalarũ dulcium & amararũ, seminis lini assi: ana. ʒ.iij. seminis fœniculi, farinæ fabarũ, & pinearũ mundatarũ: ana. ʒ.ij. myrrhæ, croci, olibani, darseni: ana. ʒ.i. & ß. penidiarũ. ʒ.ij. Confice cũ rob. Et fiant formæ similes lupinis: & teneat sub lingua. Sabor. Cõfectio.

Loch de allijs.

Loch de allijs, q̃d cõfert tussi phlegmaticæ, & maturat materiam eius. bonũ & expertum. Accipe alliorũ mundatorũ lib. ß. & elixa ea in aqua decoctionis cicerum, & hyssopi siccę, vsq; dũ sunt bene discocta. Deinde colentur & terãtur allia sicut medulla: & projce super ea mellis & butyri: ana. ʒ.vi. et decoquãtur lento igne vsq; ad terminum loch, & vtere. bonum est. Idem.

Loch de caulibus.

℞. succi caulium lib. v. lento igne coque auferẽdo spumã eius vsq; dum redeat ad lib. ij. Deinde coquatur cum rob, & mellis lib. i. vsq; dum ingrossentur. & bonum est. Idem.

Loch de squilla.

Loch de squilla expertũ & efficax in tussi humida. educit enim ex pectore materiã eius. ℞. succi squillæ, & mellis: ana. coquatur vsq; dũ ingrossentur. Idem.

Medicamẽ ad tussim humidam.

Confectio medicaminis ad tussim humidam cũ frigiditate. ℞. spicę, croci: ana. ʒ.i. hyssopi siccæ, prassij: ana. ʒ.ij. myrrhæ, ireos: ana. ʒ.ij. farinę orobi, & fabarũ: ana. ʒ.vij. piperis. ʒ.i. & ß. chesmes, & carniũ dactylorũ, ficuũ pinguium, & pinearum mundatarum: ana. ʒ.vi. Confice cum loch de caulibus. Verũ & expertum.

Syrupus valẽs asthmati & tussi.

Confectio medicaminis ex inuentione nostra. Syrupus valens asthmati & tussi, & maturat eas, et cõfert vlceribus renum & vesicæ: & est medicamen bonum. Accipe ficus albas & pingues. l. numero, iuiubas. c. Decoq; in aquæ lib. v. vsq; ad. iij. & cũ rob lib. ß. zucchari lib. i. Fiat syrupus. Syrupus alius. ℞. ficuũ siccarũ pinguium. ʒ.iij. hyssopi siccæ, capillorũ vene. ana. ʒ.i. rutæ, prassij, liquiritiæ: ana. ʒ.iiij. radicũ marathri, apij: ana. ʒ.v. anisi, seminis maluæ: ana. ʒ.ij. carnium iuiubarũ. ʒ.ij. Fiat syrupus cum melle & rob lib. i. Alexander.

Electariũ mũdificãs pect⁹ & pulmonem.

Electarium mundificans pectus & pulmonem & cõferens tussi. Accipe granorum pinearum, amygdalarum dulcium: ana drach. x. dactylorumq; pinguiũ. ʒ.xv. pinguedinis ficuũ & chesmes: ana. ʒ.i. dragaganthi albi, seminis fœni. ana. ʒ.vi. ireos. ʒ.xv. Confice cum melle crudo. dosis à. ʒ.ij. vsq; ad aur. i. Alexander.

Pilulæ de vsuales styrace

Ad tussim quæ inquietat in nocte, & non sinit dormire, & ad tussim catarrhalem. Fiãt pilulæ ex styrace, myrrha, & opio: ana. croci partis. i. q̃rta. Cõfice cum melle aut rob in forma cicerum, & da in sero. ij. aut. iij. aut ex myrrha, opio, & galbano, & pauco croco. Aut ex styrace. ʒ.i. galbani, sulphuris viui, opij, piperis, terebinthinę: ana. ʒ.i. Aut styracis, zinzib. opij, croci, galbani, granorum pini: ana partibus æqualibus.

Electariũ sedans tussim.

Confice & vtere. Ista enim sedant tussim antiquã & nociuam. Gal. Medicamen quod ponit Rabit rex, dicitur q̃ est tantę virtutis q̃ nullum aliud ei ęquiparetur ad sedationem tussis. Est enim mirabile. ℞. radicum opopa. ʒ.i. & ß. loco radicum opopanacis ponatur opopanacis aur. v. castorei, semi. lini assi: ãn aur. iiij. seminis lactucę, aur. v. foliorum rutę siccorum, myrrhę: ana aur. ij. & ß. opij, croci: ana aur. ij. & ß. confice cum melle colato. Et da in sero febricitantibus cum aqua calida, & non febricitantibus cum vino. Et sit dosis eius sicut magnitudo fabæ. Est enim expertum & bonum. Gal. ex libro decem

E

tractatuum. Cõfectio pilularum, quarum iuuamentum est vltimatum ad tussim antiquã humidam aut catarrhalem. Accipe castorei, myrrhæ, mastiches, liquiritię, opij, galbani, anisi, fœni. enulę, & in alio rasen. gẽtianæ, hyssopi siccæ, ireos, dragaganthi, gũmi arabici: ana. croci partis. i. tertiam. Confice cũ rob. Da post menses tres. Galenus ex eodem libro.

Loch tussi asthm.

Cõfectio loch quod expertus sum ad tussim, & ad asthma ex materia grossa difficilis eradicationis. Reci. liquiritię, ireos, styracis liquidæ, phisticorum mundatorũ, amygdalarum dulcium & amararum, granorũ pini: ana aur. iij. olibani, glutini albotin, gummi, draga. agari. cinnamomi, seminis fœni. ana. ʒ.ij. & ß. aloes, myrrhæ: ana aur. ij. chesmes. ʒ.i. Tere, & sicca, & pulueriza. Medullas vero contere contritione vltima: aloen vero & myrrham infunde in rob circiter. ʒ.ij. aut iij. mellis colati, & ceræ quantum sufficit. Deinde dissolue in eo styracem. Confice contundendo in mortario cũ cæteris. Et sit dosis eius: à. ʒ.i. vsq; ad aur. i. Inquit Gale.

F

Faciebam hanc medicinam pręcedere syrupũ alchesmes, & hyssopi, & decoctionem eorum, & alia ex maturantibus: quorum forma est apud te: & hoc tempore cõuenienti vt digeratur & maturetur materia. Gale.

Troch Stellæ.

Trochisci cognominati assemus. & sunt trochisci Stellæ, cõferunt huic tussi, iuuamẽtum sublime: & proprie dati cũ rob. Et sit dosis à tertia. ʒ.i. vsq; ad. ʒ.ß. Et sunt ex hominibus qui dant cum aqua hordei. Humain.

Confe alba.

Confectio alba cui est iuuamẽtum & operatio vehemens ad tussim difficilem & antiquã ex materia grossa viscosa: & aperit oppilationes pectoris & pulmonis: & mundificat ea, & clarificat vocem, et educit saniem & materias corruptas ex pectore, & confert phtisi. Reci. seminis lini assi, passularum enucleatarum: ana. ʒ.iij. amygdalarum dulcium & amararum, granorũ pini: ana. ʒ.ij. auellanarum assarũ, ireos, glutini, albotin: ãn. aur. ij. thuris masculi, croci, myrrhæ: ana aur. i. Fac ex eis trochiscos cum lacte asinę, et dimitte siccari. Deinde tere & cõfice cum melle: & est dosis eius. ʒ.i. mane & sero teneat sub lingua. Archigenes.

G

Confe mirab.

Confectio quæ cognominatur mirabilis conferens cum virtute Dei ad sputum sanguinis, & ad tussim chronicam & antiquam ex materia putrida saniosa ex vlcere & phtisi. Mũdificat enim & abstergit cum virtute Dei à materia grossa & putrida: & sunt vsi hac medicina prudentes. Et cum sit ex fortibus, nõ ambigitur super ea: & cõfert pręfocationi matricis, & paralysi, & vesicę: & cõfert fluxui ventris, & periodis febrium, & resistit venenis: cuius permistio hæc est. Reci. castorei, piperis longi & nigri, styracis, spicę, costi, galbani, opij: ana drach. iiij. croci. ʒ.ij. Cõfice cum melle despumato quantũ sufficit. Dosis eius est sicut faba, cum aqua mellis.

De fluxu sanguinis ab ore. Cap. 6.

Exitus sanguinis ore quadruplex.

SAnguinis exitus ab ore est ſm vnũ quatuor modorum: aut enim expuitur tm̃: & est ex parte oris: aut egreditur cũ rascatione; & est aut à colatorio, aut ab vuula, aut à palato & partibus eorum. Et quandoq; egreditur cum vomitu: & est aut à meri, aut à stomacho, aut ab hepate, aut à finibus eorum. Et quãdoq; cum tussi: & est aut ex pectore, aut à pulmone, aut à cãna, aut lacerto vocali, aut epiglotti. Et quidem qualiscunq; horũ fuerit est ſm vnum quatuor modorum. Aut enim est ſm semitam redundationis ex aliquo sicut à venis aut arterijs: & proprie quãdo accidit ebullitio in sanguine, aut agitatio in apostemate sanguineo: cuius materia est facilis resolutionis. Secundus est ſm semitã redundationis sicut accidit pluribus à retentione menstruorum, & constrictione hæmorrhoidum nõ ſm sapientiam, & sicut accidit pluribus propter exuberãtiam sanguinis in toto. Tertius vero ex ruptura venę: & apertione eius cũ vulnere: aut sine vulnere. Quartus ex vlcere & corrosione super venam. Sanguinis autem qui expuit, dicta cura est in cap. de vulneribus & vlceribus oris & partium eius. Cũ vero egreditur

H

ditur cũ rasɛatione cura dicta eſt in cap. de fluxu ſanguinis narium, & in cap. de vlceribus vuluæ & palati, & in cap. de alcola. & conferunt eis gargarizationes ex rebus ſtypticis: & ſi non tollitur, phlebotometur ex cephalica phlebotomia ſubtili vice poſt vicem. Eſt fiant alia quæ ſunt dicta ibi. Egreſsionis autem ſanguinis cum vomitu cura eſt tres res. Prima eſt rectificatio membri à quo eſt paſsio. Secũda eſt, vt fiat diuerſio: & hoc fit cũ ſubtractione ſanguinis ex vena ſeruiente illi mẽbro, & cũ applicatione ventoſarũ ſup ipſo, & ſimilibus. Et ſi eſt à corpore toto, propter exuberantiam ſanguinis in ipſo, fiant phlebotomiæ cum iteratione ex baſilica, nũc dextra, nũc ſiniſtra, & quandoq; ex ſaphenis: & hoc quidẽ differenter. Nam ſi ſolum in quantitate exuberat, phlebotomia larga neceſſaria eſt, vel mediocris largitatis. Si autẽ acuitas & inflãmatio ſit in ſanguine cum ſubtilitate & ebullitione, ſubtili phlebotomia vtendũ eſt. Tertia eſt adminiſtratio rerũ conglutinantium et conſolidantiũ ſicut cõpetit ex his quę dicemus. Nunc vero eorum quæ cõpingunt, & ingroſſant ſanguinem ex his quæ dicemus. Sanguinis autẽ egreſsio cum tuſsi eſt ex pectore aut pulmone: & eius cura eſt praua. Dixit.n. Hippo. Screatum ſanguinis ex pectore & pulmone concomitatur ſputũ putredinis, & poſt illud phthiſis, & poſt illam deſperatio et mors. Verũ quod eſt ex pectore eſt minus ſuſpectum eo quod eſt ex pulmone. Raro quidem ſolutio continuitatis in pulmone ſanatur: & illud eſt propter quinq; res. Et prima quidem res eſt, qm̃ motio reſiſtit conſolidationi: immo addit ad ipſam, & dilatat eam. Et noſti ꝙ pulmo in ſimilitudinem ſollium fornacis dilatatur & conſtringitur continue ob cauſam vitę. Secunda vero eſt, quia ſanies in ſpongioſo membro diu retinetur: & diu retenta magis acuitur: & magis acuta profundat vlcera. Tertia eſt qm̃ ſolutio continuitatis cadens in pulmone dilatat ipſum & retardat officium eius quod diximus: quare fumi calidi difficulter egrediũtur: immo cumulãtur in ſolutionis loco, & inflãmantur, & addũt ad ſolutionẽ: & diſperſi per corpus ſunt cauſa deſiccationis membrorũ, & febris hecticæ. Quarta eſt, qm̃ pulmonis caro multæ paſsibilitatis eſt, & teneritatis cito ſubiecta putrefactioni: & illud ideo qm̃ nutrimentũ eius eſt ex ſanguine ſubtili & acuto, & eſt ipſum receptaculum phlegmatis. quare cito fit in eo repugnatio contrarietatis in alterũ: & ex hoc cito accidit putrefactio & corruptio. Quinta eſt ſubſiſtentia eius catarrhis paulatim vulnerãtibus et vlcerantibus. Ex his autem patet, ꝙ ex pulmone ſanguinis excreatio, aut in eo cõtinuitatis ſolutio eſt ſuſpectior. Et quidẽ Hippo. dixit ſanguinis ſcreatus ex profundo qualiſcunq; aſcendens ſuſpectus eſt: à ſuperioribus autẽ fluens non eſt ſuſpectus. Egreſsionis autẽ ſanguinis ex pectore aut pulmone cura eſt ſm duas intẽtiones: vniuerſalem. ſ. et particularem. Vniuerſalis autem intentio eſt quatuor res. Prima eſt ſanguinis adæquatio. Secunda eſt diuerſio. Tertia eſt mũdificatio. Quarta eſt accidentiũ correctio. Primã igitur rem complẽt correctiones cadentes in exuberantia in qualitate & quantite ſanguinis, aut in vtriſq;. Et quantitate quidem cum diminutione cibi & potus, & dimiſsione vini. & ſi excuſari non potes: ſit multæ permiſtionis cum aqua, & ſit vinum ſtypticum. Et dimittat dulcia, & pulmenta ex lacte, & frumento, & tritico. & vitet omnia generaliter quæ dilatant, & multiplicant ſanguinem ex his, quæ comeduntur & bibuntur. Et abhorreat quietis ſuperfluitatem multiplicantem materias ſomni, & proprie ſub radijs ſolis, & lunæ: & abhorreat laborem in horis vehementis caloris, laborem agitatiuum, & clamorem, & iram, & portationes ponderum & coitus ſuperfluitatem: & frequentationes balnei dulcis, & ſimilia. Et ſit contentus ſorbitionibus factis ex ſauich hordei & riço & milio: & conceditur caſeus recens & lac ex quo extractum ſit butyrum & fructus ſtyptici.

A Et ex oleribus portulaca, et lactuca, & endiuia, & atriplices, & cucurbitę, & citruli. Et ex carnibus, perdicum, turdorum, & minutarum auium minus pinguium, leporis, & ſimilium decoctæ cum fructibus ſtypticis, et ſuccis eorum. Et ex granis comedant lẽtes excorticatas, & mes, & ſauich hordei, & riçum, et milium, geguers, et farinã fabarum. Ex piſcibus piſces degentes in locis petroſis, et cancros aquarum dulcium coctos in lacte ſine butyro, et aqua hordei. & quę hoc curſu procedunt. Bibant autem aquam roſatam, aut decoctionis roſarum, & aquã de minera ferri, aut aquam in qua extinguitur ferrum cũ rob myrtino, aut aquam hordei decoctionis cancrorũ aquæ dulcis, & ſimilia. Si autem peccatum ſit ex parte acuitatis ſanguinis & ebullitionis ſedamus id cum rebus extingentibus inflãmationem, & ingroſſantibus ſanguinem. Sicut ſunt proprie cibi & potus frigidi, & proprie ſtyptici & extinctiui inflãmationũ ſicut cibi congelati ex lentibus cum ſuccis aliquibus ſtypticis, aut ex cucurbita, aut citrulis: et portulaca eſt ex rebus mirabilibus ad illud.

Potus.

B Sedat enim inflammationem, et ſtringit ſanguinem: et conceduntur eis cibi paucæ acetoſitatis: ſicut zeroſchiæ, et ſumachiæ, et cucurbita cum granatis acribus & dulcibus, aut muzis tritis cũ granis ſuis: et carnes pullorũ et paruarũ auium cum ſuccis ſtypticis & cõgelatum ex eis. Et confert eis iuuamentum magnũ adminiſtratio pſyllij aſsi conquaſſati in aqũa roſata cũ coriandro aſſo. ſimiliter autẽ ſemen portulacæ cum aqua roſarum: & hoc in matutinis. Hæc enim ingroſſant, et impinguant ſanguinem. Huius etiã intẽtionis eſt lac acetoſum extracto butyro ex eo: & ſi extinguatur in eo ferrum, magnificatur eius operatio: et caſeus recẽs eſt bonus eis: et laudãtur eis iuiubæ, et aqua decoctionis earum, et fructus ſtyptici et ſucci eorũ, et ſimilia. Et ex rebus etiam ſanguinis inflammationem et acuitatem ſedantibus ſunt emplaſtrationes et epithemata circa hepar et cor ex rebus et ſuccis frigidis et ſtypticis: et appoſitiones aquæ veri frigoris cum aliquibus eorum circa ipſa: et ſedere in aqua frigidã: et ſimilia quæ diximus in capitulo de fluxu ſanguinis ex naribus.

De portulaca.

C Si autem peccatum in quantitate ſanguinis ſimul et qualitate fuerit: tunc noſtra occupatio erit circa vtrunq;. Secundam rem complẽt adminiſtrationes phlebotomię cum iterationibus ſi oportet ex vena baſilica: nunc dextri, nunc ſiniſtri brachij mediocris apertionis: ſi ſolum in quantitate ſanguis exuberat: aut ſubtilis apertionis ſi ſubtilitas et acuitas dominantur in ſanguine. Et quandoque conuertimus ſanguinem ad longinquam diuerſitatem ſicut ad partes inferiores et hoc cũ phlebotomia ſaphenæ, et ventoſatione crurium et ſcarificatione in ipſis. Et quandoq; exigit diſpoſitio hæmorrhoidum aut menſtruorum prouocationẽ, et facimus id. Et conferunt ventoſationes in hypochõdrijs ſine ſcarificatione. Et dixit Rufus. quandoq; accidit mulieri vt ſpueret ſanguinem poſtq; lac delituit in mamillis eius, et reſtrictus eſt prouocato lacte: et accidit ei illud tertio: et curata eſt poſt exuberantiã lactis.

D Tertiam autẽ rem complẽt adminiſtrationes medicaminũ ſanguinem mundificantiũ. et ſi quidem fuerit acuitas, et inflammatio, et ebullitio in eo propter miſtionem choleræ acutæ in ipſo oportet ꝙ euacuetur cholera prius. Deinde phlebotometur. Hoc enim eſt ſm canonẽ artis. Demũ ſequatur infrigidatio: et ſi oportet vltima infrigidatione. Cholera aũt euacuabitur cum aqua fructuum, facta ex eo quod mulgetur ex ſeminibus portulacæ prius aſsis. Et in reubarbaro eſt virtus mirabilis in hac parte. Euacuat.n. choleram et ſtringit de proprietate ſanguinẽ, et proprie cũ ſucco linguæ arietis: aut cum aqua quæ mulgetur ex ſeminibus portulacæ. Si autem phlegma abundat cum ſanguine faciens exuberare ipſum, euacueɫ phlegma cũ eis quæ ſcis. Deinde phlebotoma. Et ex eis etiam quæ mundificant ſanguinẽ ſimul, et diuertunt motum eius, et inclinant inferius, ſunt adminiſtrationes

ministrationes clysterium debilium:& si oportet, habẽtium acuitatẽ ex his quæ ſcis:niſi timueris agitationes fieri in ipſo:& proprie apud ebullitionem eius. Tũc autem oportet blãdiri cum clyſteribus debilibus. Hæc eſt enim operatio ſm ſapientiam. Quartã rem complent nunc abſtinentia, & ceſſatio à rebus mouentibus & agitantibus ſanguinem. Nunc autem præuentio:& præſeruatio à fluxu eius:& proprie in expoſito ad illud. Nunc vero remotio nocumenti facientis cadere in illud. Res autem mouentes & agitantes ſanguinem ſunt cibi acuti, & medicinæ acutæ, & labor vehemẽs, & ebrietas multa, & rixæ, & vociferationes, & caſus, & percuſsio, & his ſimilia.

Corpora ad ſputum ſanguĩs expoſita.

Expoſiti autem ad ſputũ ſanguinis ſunt habentes pectus ſtrictum & nudũ, & humeros ſicut curuaturæ alarũ, & collũ ſubtile, & longũ, & depreſſum inter alas & humeros:& frequẽtat eis tuſsicula cũ punctura interdum, nũc apud dextrã, nunc apud ſiniſtram ſpathulam, nunc apud aliquã mãmillarum. Hos autem præueniemus ne cadãt in illud cum phlebotomia ex baſilica & inclinatione ſanguinis ad inferiora cũ phlebotomia ſaphenæ, & poſitione ventoſarum, & prouocatione hæmorrhoidũ aut menſtruorum, & frictione facta in extremitatibus, & correctione in ſex generibus rerũ ſicut ſcis. Et hæc omnia maxime obſeruãda ſunt proprie in principio veris & in toto vere. Eſt.n.tẽpus exuberare faciens ſanguinẽ.

Cauſæ corporales huius paſsiõis

Nocumenta autẽ facientia cadere in ſputum ſanguinis ſunt ſicut catarrhus acutus, tuſsis vehemẽs, apoſtema pleureticum, aut peripleumonicũ, aut hepaticum:& ex his eſt retẽtio menſtruorum, & conſtrictio hæmorrhoidũ cõſuetarum fluere. Et quidẽ iã catarrhi curã ſcripſimus & tuſsis. Et in pleureſi quidem & peripneumonia ſanguineis apparẽs ſputum eſt ſignũ laudabile. reſudat.n. ex apoſtemate aliquid poſt aliquid ex eo, ꝙ materia eſt reſolubilis non prohibita propter adhærentiã aut compactionẽ. In apoſtemate autẽ hepatico eſt eius apparitio aliqñ cauſa ad malũ, & proprie cũ apoſtema eſt magnũ exuberans. Et quandoꝗ eſt ſignum boni:& proprie apud reſolutionem ipſius. Hæmorrhoidum autẽ aut menſtruorũ conſtrictio non ſm ſapientiam ſi faciat cadere in illud: aut ſi ſit ſuſpectio de illo:tunc eorum prouocatio excuſat à ſuſceptione vel ſuſpitiõe, ſicut Gale. ſuper verbis Hippo. dixit. Inquit.n. chronicus hæmorrhoidũ fluxus totaliter conſtrictus & ſubito cadere facit in hydropiſim, aut maniã, aut ſanguinis ſcreatũ & phthiſim. Particularis autẽ intentio habet quatuor modos. Primus cogit vertere intentionem noſtrã ad curationem ſcreatus ſanguinis: qui contingit propter reſudationẽ ipſius. Et ſi quidem fuerit ab apoſtemate ſanguineo, cuius materia ponitur in reſolutione alicuius caſus poſt aliqd curari nõ indiget: eſt.n. ſignificatio ſalutis. Si autẽ fuerit ſm ſemitã reſudationis ex venis pulmonis aut arterijs, vel etiã pectoris propter agitationẽ & ebullitionẽ cadẽtem in ſanguine, dabimus medicamina ſanguinis feruorem reprimentia, & ipſum cõpingentia.

Sanguinis feruorẽ reprimentia.

Et huius operationem facientium ſumma hæc eſt:portulaca proprie cõmaſticata frequẽter, & parũ poſt parũ deglutitus eius ſuccus potenter ſtringit ſanguinẽ, & ſedat ebullitionẽ eius, & cõpingit ipſum. Et ſimiliter ſemẽ eius aſſum et tota plãta ipſius etiã ſm omnẽ modum adminiſtrationis eius. Et ſimiliter albũ papauer aſſum. Iuiubæ autẽ ſunt huius intentionis ſm omnẽ modum adminiſtrationis earũ. In mucilagine autem pſyllij cum lapide hæmatite diligẽter loto & contrito cõtritione vltima ineſt virtus mirabilis:& ſimiliter in coriãdro: & ſimiliter in lapide hæmatite cũ ſucco arnogloſſæ. Pſyllium autẽ aſſum & conquaſſatum cum aqua expreſsionis portulacę, aut ſeminis eius vſque dũ fiat mucilaginoſum, eſt ad id mirabile. Et ſimiliter ſemen hyoſcyami cũ ſucco arnogloſſæ:huius etiam eſt intentionis lac coctum cum lapidibus fluuialibus, aut cũ ferro ignito, prius extracto butyro ex eo. Et ſimiliter lac acetoſum extracto

E ex eo butyro, & caſeus recens ſimiliter. Lutum autẽ aſſemen, & lutum armenum & ſigillatũ ſunt ex medicinis veris ad illud, & proprie cum ſucco plãtaginis. Iſta.n.cũ virtute infrigidationis & conglutinationis:& ex eis cõpoſita ſunt vltima ad id:& quæcunꝗ ſunt huius intẽtionis. Et laudantur eis aqua ferri, et aqua pluuialis cum gũmi arabico aſſo, aut dragagantho. Et laudãtur eis etiam aqua hordei:& proprie aſsi cum cancris fluuialibus, aut ſpodio, & ſimilibus. Et quãdoꝗ exigit neceſsitas apud vehementẽ agitationem & vigilias, vt cum eis aliqua ex narcoticis tribuamus, & tũc facimus id cũ cautela. Secũdus modus docet vertere intentionẽ noſtram ad curationem eius ſcreatus ſanguinis qui fit ſm ſemitã redũdationis:& huius curã iam diximus, quando modos diuertẽdi fluxũ ſanguinis docuimus. Tertius modus qui eſt ad curandum apertionem aut rupturam venæ cũ vulnere aut ſine vulnere indiget adminiſtratiõe medicaminũ ſtypticorum, & conſolidatiuorũ. Et hoc quidẽ facientiũ ſumma

F hæc eſt:ſang. drac. proprie, & charabe, & bolus, & lutum ſigillatũ, & balauſtiæ, & roſę, & cornu ceruinũ aduſtum, & coralli aduſti:& chachie, & hipocyſtis, & cortices & flores granatorũ, & hęmatites, & gũmi aſſum, & mumia, & reubarbarũ proprie aſſum, & cortices thuris, & cortices maſtiches, & coagulũ leporis, & coriãdrũ, & ſemen linguæ arietis, & capita et virgulta roſarũ, et fructus et folia myrti, et ſpodium, et cortices cancrorũ vſtorum et ſimilia. Fundamentũ autẽ et medicamina cũ quibus hęc miſcenda et propinanda ſunt, vel aliqua eorum, hæc ſunt. ſuccus proprie plãtaginis, et ſuccus albuth ſandani, & ſuccus portulacæ, et ſuccus albedarogi, et aqua alſauic, et aqua pluuialis infuſionis gũmi aſsi, et aqua roſata, et ſuccus cydoniorum, et miua, et ſuccus granorum myrti, et ſyrupus ex eis, et mucilago pſyllij, et ſemẽ cydoniorũ, et aqua ſumach et ſimilia. Medicinas autẽ compoſitas ſcribemus poſt, ſi Deus voluerit. de quarũ ſumma eſt zuccharũ roſatum proprie:eſt enim medicamen eis

G benedictũ:et miua, et ſyrupus de roſis ſiccis, et ſyrupus de iuiubis, et ſyrupus de myrtinis, et ſyrupꝰ de pomis ſtypticis, et trochiſci de charabe, et trochiſci de terra ſigillata:quorũ memoriã fecimus in antido. Medicamina autẽ quæ adminiſtrantur emplaſtrãdo aut liniendo extra. Sũma hæc eſt. Oleũ roſatũ cum maſtiche, aut oleum myrtinũ, et ex eis eſt oleum de cydonijs, et oleũ nardinum, et ſuccus coriandri humidi cũ ſauich, aut farina hordei, aut cum ſandalis, aut ſpodio et roſis cũ modico camphoræ. Hæc.n. emplaſtra conferũt. Vel accipe acaciæ, hypocyſtidos, farinæ ſauich, et fari. orobi: ana. Confice cũ albu. oui, et ſuperpone. Vel accipe puluerem thuris ſubtiliſsimũ, et adminiſtra cũ albu. oui. Et quidẽ de rebus melioribus in hac parte eſt ſubtiliter inquirere ad inueſtigandum locum vehemẽtię doloris. Illic.n. emplaſtrationes, et linimenta vtiliſsime ponẽtur. Quartus autem modus docet abſcindere cauſas vlcerationum et corroſionũ cadentium in partes pectoris et pulmonis, et proprie pul-

H monis ſm plurimum:hoc.n. eſt id quod eſt ſuſpectũ et timoroſum maxime: et huius quidẽ curationẽ ſcribemus in capitulo de phthiſi, ſi Deus voluerit et permiſerit curari huiuſmodi. Gal. ſi accidit ſputum ſanguinis à catarrho:tũc erit cõſideratio noſtra, vtrum ſit acutus aut non acutus. Et ſi fuerit quidem acutus et cholericus, aut ſalſuginoſus, ſedabimus impetum acuitatis eius prius cũ regimine bono diſtincto in capitulo de catarrho. Poſtꝗ autem vehementia acuitatis ſedata fuerit, ſoluatur natura cũ eo quod eſt, ſicut infuſio myrobalanorũ, et ſimilia. Et ſi fuerit ſalſuginoſus, cũ eo quod eſt ſicut pilulæ cochiæ. Deinde præcipimus eum phlebotomari de vena cephalica phlebotomia ſubtili:et ſi oportet cum iteratione: et fricamus extremitates eius vice poſt vicem:et trahimus materias eius à capite cũ clyſteribus acutis: et ſi oportet fortis acuitatis, et cum poſitione ventoſarũ in cruribus:

et ſuper

& super hæmorrhoidas post apertionem earũ cum phlebotomia. Et cõfert eis post illud administratio aquæ hordei cum cancris fluuialibus: et syrupus de papauere. Et si indiget medicamine fortiori detur trochisci alscendene: quorũ rememorabimur post. Et fortius est ex eis trochisci de charabe, & proprie cũ syrupo de papauere, aut syrupo myrtino, aut rob eius. Et si res fuerit prauior nõ est excusatio administrationis medicinarũ fortiũ: sicut theriacę proprie et mithridati, & athanasię, & trochisci Stellæ, & similium. Et iam quidẽ mulieri cuidã, & pluribus post illam cui acciderat sputum sanguinis ex catarrho cõmensurauimus regimina, quę iã diximus, & instituimus post illa vt poneremus super caput eius & proprie in parte çuhendeg medicamen ex fimo colũbino postq̃ egressa est balneum, & adiũximus, & dedimus sibi theriacam recentẽ anni sui, vt faceret eam dormire: & in crastinũ iniunximus fricari extrema ipsius, & constringi institis, & administrari ex theriaca recẽti quantitatem minorem & minuimus quotidie quantitatem eius, donec deuenimus ad administrationẽ solius mellis vt mundificaret pulmo sufficienter: & non recessimus ab administratione alicuius ex rubificantibus super partem, quæ dicitur çuhendeg, & ab assiduitate frictionis extremitatũ, donec diuerteretur catarrhus: & remãsit nobis post hæc sola vna necessitas. s. vt cõsolidaretur vulnus: & dedimus ei phylonium persicum, & interdum trochiscos de luto sigillato cum zuccharo rosato: & qñq; zuccharum rosatum solum in quantitate multa: & fecimus interpolationes in administratione ipsorũ & vicissitudines: & quãdo ex eorum vsu stringebatur anhelitus cõuertebamus studium nostrũ ad administrandum res quæ dilatãt ipsam, & educũt saniem, sicut proprie decoctiones hyssopi & similia: & cũ elargabatur anhelitus, tunc reuertebamur ad phylonium, & trochiscum, et zuccharum rosatum cũ hac vicissitudine: & sanata est. Et non est modo cõpræhensibilis numerus eorum qui sanati sunt fm doctrinã hanc. Filius Zeçar. Confectio trochiscorum conferentium tussi & sputo sanguinis. ℞. gummi arabici, boli arme: ãn. ℨ. x. seminis portulacæ. ℨ. ix. spodij, foliorum rosarũ, & seminis earũ: ana. ℨ. ij. dragagãthi, amyli: ana. ℨ. v. Fac trochiscos cum succo linguæ arietis & da cum eodẽ succo. Idẽ. Confectio trochiscorum de papauere conferẽtium screatui sanguinis, & tussi cũ febre, & dolori pectoris, si Deus voluerit. Accipe rosarũ, gũmi arabici: ãn. ℨ. iiij. amyli, papaueris, drag. succi liqui. ana. ℨ. ij. spodij, croci: ana. ℨ. ß. Confice cum triplicato melle, aut rob: & da cum terenia bin: & aqua. Idem. Confectio trochiscorum hæmatiticorum expertorũ iuuamentorum ad screatum & sputũ sanguinis: & manationem eius vndecunq;. ℞. corticum cancrorum fluuialium assorũ. ℨ. xvi. coriandri assi. ℨ. vij. seminis papaueris. ℨ. xv. boli armeni, & terræ sigillatæ: ãn. ℨ. vi. seminis portulacæ, foliorũ rosarum cum capitibus suis, gũmi arabici, draganganthi: ana. ℨ. v. lapidis hæmatitis loti. ℨ. iiij. eufistidos, acaciæ, cornu cerui adusti, charabe, balaustiæ, seminis myrti: ana. ℨ. iiij. concularum incẽsarũ. ℨ. ij. margaritarum non perforatarum. ℨ. i. Fac trochiscos cum succo linguæ arietis. Ex rebus mirabilis iuuamenti sunt trochisci de terra sigillata, & trochisci de charabe dicti i antido. Diosc. Portulaca sanguinis sputũ sedat ex pulmone: & proprie masticata, & frequens succi ipsius deglutitio & similiter semen eius. Sedenegi autẽ est ad illud mirabilis, & proprie lotus, & administratus cum succo portulacæ, aut arnoglossæ. Et similiter coagulum leporis cum eisdẽ succis stypticis. Et iam expertum est q; seminum arnoglossæ, granorũ myrti, & capitũ rosarum cum folijs suis: ãn. ℨ. i. & ß. administrata cum succo arnoglossæ sunt ad illud medicamen vltimum. Et in semine hyoscyami est operatio bona: & hoc quãdo ægritudo est praua, & proprie cum aqua mellis, & in mumia similiter est operatio perfecta, & proprie in sputo sanguinis ex percussione aut casu: & fit potio ipsius chirat. i. & proprie cum vino styptico. Andromachus. Confectio trochiscorum ad sputũ sanguinis: & screatũ eius. ℞. acacię. ℨ. iiij. rosarum, balaustiæ: ana. ℨ. vi. gũmi arabici. ℨ. ij. draga. ℨ. i. Confice cum aqua pluuiali. Dosis. ℨ. i. cũ aqua frigida: & est expertum. Paulus. Cõfectio trochiscorum restringentiũ screatum sanguinem, etiam si sit antiquus: et sedantium agitationes, & inducentiũ somnum. ℞. acacię, scendene lotæ, hypocystidos, balaustiæ, florum mali granati: ana. ℨ. v. gallarũ. ℨ. i. & ß. opij, & croci: ana. ℨ. iij. Fac trochiscos cum aqua pluuiali, dosis aur. ß. cum aqua frigida. Filius Zacharię Arasi. Confectio trochiscorum scendene. conferentium sputo sanguinis & eius manationi vndecunq;, & sunt experti. ℞. thuris, sanguinis draconis, balaustiæ: ana. ℨ. iij. & tertiam alterius: charabæ. ℨ. i. scendene, terræ sigillatæ: ana. ℨ. iiij. aluminis. ℨ. ij. ß. opij, cinnamomi: ãn. ℨ. ij. hyoscyami. ℨ. i. & ß. Fiant ex eis trochi. iiij. Et sit dosis. i. cum albedagori aut aqua portulaç, aut linguę arietis. Idẽ. confectio epithematis qua linitur pectus: & sedat dolorem, & restringit sanguinẽ, & consolidat, & linitur super stomachum apud vomitũ sanguinis & vesicam, et super renes apud iuncturã sanguinis, et pessariçatur in matrice apud superfluitatem menstruorum, & stringit fluxum hæmorrhoidum. ℞. succi eufistidos, acaciæ, sang. draconis, gallæ, balaustiæ, croci, gũmi arabici, myrrhæ, boli armeni, opij: ana. Fiãt trochisci: & lini ex eis vbi oportet. Sabor. Confectio papaueris conferentis cum auxilio Dei ei qui spuit sanguinem propter acuitatẽ, & inflãmationem, & dolorem pectoris, et pleuresim. ℞. rosarum, gũmi arabici: ana. ℨ. iiij. amyli, draganganthi, papaueris, ãn. ℨ. ij. spodij, croci: ana. ℨ. ß. succi liquiri. ℨ. ij. Confice cũ syrupo de papauere: da cũ aqua pluuiali, & syrupo myrtino, aut rob eius, aut syrupo de papauere. Idem. Confectio trochiscorum conferentium sputo sanguinis, & emanationi eius vndecunq;. ℞. luti sigillati. ℨ. iij. boli armeni, amyli, rosarum: ana. ℨ. iiij. charabe, granorum myrti: ana. ℨ. vi. cancrorum vstorum, seminis portulacæ: ana. ℨ. x. corallorũ, draga. spodij: ana. ℨ. v. gũmi arabici, scendenæ, succi liquiritiæ: ana. ℨ. iiij. Confice cũ succo portulacæ, & aqua rosata: da cũ aqua pluuiali. Isaac israelita. Cõfectio medicaminis conferens screatui sanguinis à pectore & pulmone, & emanationi eius, & vomitui, & hoc medicamẽ nõ permittit cadere in phthisim. Accipe psyllij assi. ℨ. xv. granorum portulacæ assorum, gũmi arabici assi, boli armeni: ana. ℨ. v. papaueris albi, lactucæ: ana. ℨ. x. charabę assę, rosarum cũ pedibus suis: ana. ℨ. iij. coralli assi. ℨ. iij. Tere omnia sicut alcohol. Dosis eius est. ℨ. iij. cũ aqua frigida mane & sero. Et sit cibus eorũ vitelli ouorum, & pedes arietum & hœdorum. Idem. Confectio lohoc quæ administratur ad manationes sanguinis ex pectore & pulmone bona. ℞. dragaganthi, gũmi arabi. sanguinis draconis, boli armeni, rosarũ, amyli, spodij: ãn. ℨ. iiij. sendenegi, seminis arnoglossę, papaueris albi, mumiæ, acaciæ, succi eufistidos: ana. ℨ. ij. penidiarũ, sahari. ℨ. iij. Confice cũ syrupo facto ex rosis siccis: quantum sufficit: aut cum syrupo myrtino, & administretur. Philimõ. Confectio phylonij persici vehemẽtis virtutis ad manationem sanguinis vndecũq; & screatum eius cum tussi, & sine tussi, & superfluitatem menstruorum dolorosam, & hæmorrhoidum, & egestionem sanguineã, & ad mulieres prægnãtes, quibus erũpuntur menstrua, et cõseruat fœtus in matricibus earum. Cuius hęc est permistio. Accipe papaueris albi, hyoscyami: ãn. ℨ. xx. opij, terræ sigillatæ: ana. ℨ. x. sendenegi, croci: ana. ℨ. v. castorei, spicę, euphorbij, pirethri, margaritarũ non perforatarum, charabę, çedoarię, doronici, ramich: ana. drach. i. camphoræ drach. i. tertiam. Confice cum melle rosato colato quantum sufficit. Dosis. à. drach. ß. vsq; ad. ℨ. i. cum succo arnoglossę, aut cum aqua rosata, et modico vini puri.

Trochi. ad sputum sanguinis.

Trochi. restringentes sputum sanguinis.

Trochi. de hæmatite.

Epithema pro sedatione doloris & restrictione sanguis.

Confectio de papa. valens ad spütũ sanguinis.

Trochi. cõferẽtes sputo sanguis.

Medicamẽ bonum ad sputum sanguinis.

Lohoc ad sputum sanguinis.

Phyloniũ optimũ ad screatũ sanguinis.

Pro pręgnãtibus menstruãtibus.

De

De pleuresi. Cap. 7.

Quid sit vera pleuresis

PLeuresis autem quædã vera: quædam non vera. Et vera quidē est apostematio cadens in panniculis & lacertis distinguentibus inter velamen distinguēs magnum & costas: & proprie secus extremitates costarū terminatarū in pectore aut sub eo: aut accidens in panniculo distinguente: & est diaphragma. & eius materia est sanguis: aut sanguis cholericus, aut cholera pura. Et non vera quidem pleuresis est quæ fit in velamine, & lacerto extrinsecis cooperiētibus pectus & distinguētibus inter costas & cōmissuras earum: & cōmunicantibus cum cute. Et eius materia aut est phlegma putrefactum & inflãmatum: & hoc est raro: aut melãcholia: & hoc est rarius. Et illa quidem quæ fuerit in velamine distinguente costas cū cōitate cutis minus suspecta est, q̄ vero ī velamine quod sub costis, magis. Quæ autē in velamine distinguente est praua. Fit. n. cum permistione intellectus circa augmentum & statum eius: & illud ideo, q̄m communicat cū cerebro mediante neruo magno: qui dirigitur & dilatatur in substantiã panniculorum. Et quidem cōmune est intrinsecis & extrinsecis panniculis ab omni materia apostemari posse. verū à sanguine & cholera frequentius: à phlegmate & melãcholia rarius: & illud ideo quoniam ad membrum panniculare, & densum raro grossum aut viscosum penetrant. Pleuresis autem qualiscunq; fuerit: aut resoluitur, aut suppuratur, aut permutatur. Ars autē & ingeniatio ad resolutionē ipsius est s̄m vij. res. Et prima quidem est repercussio materiei. Secunda est regimen ingeniatiuū quo requiritur sciētia vtrum sit à plenitudine humorali, aut ventosali. Tertia est diuersio materiei. Quarta est subtractio eius subtractione cōmuni post digestionem ipsius. Quinta est eductio ipsius eductione proprie post præparationem eius. Sexta est correctio accidentium. Septima est regimen vitæ eius quod in tota protelatione curæ extendendum est. Et primã quidem rem cōplent administrationes medicaminū membrū confortantium, ipsiusq; virtutē coadunãtium vt nō recipiat, nec ipsum vincat, quæ ad ipsum fluit, materia. Et ex hoc quidē facientibus est emplastratio facta ex lentibus excorticatis coctis cum aceto, aut ex farina fabarum cocta cū aceto, aut sauich cum aceto. Et fortius eis est emplastratio ex lentibus non excorticatis, lotis in aqua calida, deinde coctis cū aceto. Huius etiã intentionis est euaporatio facta cū spongia infusa in aceto decoctionis rosarū, aut balaustiarū, aut similium. Verū hoc est suspectū, nisi cū materia pauca fuerit aut in principio principiante cū nondum materia repsit in locū. Et hæc quidem cautela est vt administretur regimen diuersiuū in eodē tunc. hæc. n. cura est s̄m sapientiam. Secūdã rem complent administrationes euaporationum nunc humidorū, nunc siccorum, sicut dispositio materiei exigit. Et præcipimus spongiam marinam aqua calida infusam & expressam alia euaporatoria præcedere, prius tamen loco palma manus leuiter fricto. & oportet vt sit spongia lata & ampla ex omni parte circundans. Et oportet inter carnem & spongiã pannum antiquū subtilem & siccum interponi: supra siccum aliū permutari singulis iterationibus absque iterationibus administrationis spongię: & oportet esse aquã dulcē ac leuē: & q̄nq; decoctionis chamæmeli, aut anethi, aut similiū. Et aqua salsa est fortior aqua dulci: & hoc q̄n oportet: & quãdoq; facimus illud cum vesica aqua calida semiplena. Ex bonis euaporatorijs est aqua decoctionis furfuris, & chamęmeli, aut anethi, aut herbæ vitri: & adhuc sacellationes ex herba vitri & furfuris, postq̄ calefactum fuerit in latere calido super quem roratū prius fuerit acetum permistum aqua: aut aqua sola, aut aqua salsa s̄m q̄ exigit dispositio materiæ: & quãdoq; madefiunt in aliquo eorum prius, deinde calefiunt & superponūtur. Et fortius his est euaporatoriū factum ex orobo, & seminibus aut folijs caulium & aceto positis super lanam imbibitã oleo aut oleo anethino. Ex siccis autem euaporatorijs est sacellatio facta cū furfure & sale calefactis, aut milio & sale calefactis, aut panico & sale. Ex medijs inter humidum & siccum est vas æneū: aut terreū aqua calida plenū: & oportet vt sit vas amplum conuexum vt ex omni parte circundet. Et quidem super omnibus his canon est: quē semper obseruare iubemus, quoniã circa cito & tarde resolubile intēsē aut remisse calidū: & circa in superficie aut in profundo positū, euaporatorium administrationis oportet cōmensurare. sic. n. traditur scientia s̄m sapientiã. Et adhuc quidem canon est debere ab humidis & debilioribus incipere. Et quanto cōpactior & siccior fuerit materia, tanto tardius ad fortiora prorumpet, ne resoluatur materiæ quod subtile est: & cadat deinde durities in residuo. Hoc nãq; cauendū est. Cauendum etiã ne vapor ex euaporatorijs, ad ægri nares ascēdat. Dissolutionem. n. & tristitiam, & anhelitus constrictionē generat: cum autem ex serie operationis huius peruenerit ad hoc, vt dolor & punctura qualiscunq; fuerit resoluantur, aut s̄m aliquid aut integre, subest excusatio transeundi ad aliud. Si vero multiplicatur vsq; adeo vt dilatetur: & ascendat dolor vsq; ad furculas, aut vsq; ad hypocondria extendatur: tunc certū est q̄ resolutionē repletio agitatiua prohibet: imo adhuc euaporatio dilatat agitatam, & multiplicat: & hoc maxime cū repletio fuerit in toto: tūc aūt ad aliud genus curæ procedendum est quemadmodum dicemus iam. Tertiã igitur rem complent administrationes medicaminū s̄m exigentiam vnius duarum occupationum. Et prima quidē est q̄ si materia fuerit dilatata ascendens vsq; ad furculam: & nōdum ex toto repserit, sed adhuc est vt repat, phlebotometur basilica ex latere opposito: et extrahatur de sanguine vsque dū alteretur color eius: iuxta virtutis & ætatis exigentiam. Et q̄nq; apud pluralitatem repletionis iubemus phlebotomari ex saphena partis oppositæ. est. n. eius iuuamētū sublime festinū & proprie apud ascensum materiei ad caput. Huius etiã intentionis sunt ventosationes in cruribus: & frictiones in extremitatibus & clysteres lenes & quæ hoc cursu procedunt. Secūda vero est q̄ si materia fuerit decliuior ad hypocondria præponenda est clysterizatio. Deinde si necessitas expetit, phlebotometur basilica similiter partis oppositæ: & non excludatur, si virtus permiserit, phlebotomia saphenæ. Et vniuersaliter quidem extractio fœcis: et alleuiatio partiū ventris a fęce & ventositate excusat ab additione nocumentorum in hac ægritudine. Administrentur igitur clysteres lenes facti ex eo quod est sicut aqua hordei cum radice maluarum: & aqua siclæ pauca, & similibus. Et ne excedas in vsum eorum nisi vsq; ad illud quod significabitur tibi ex dispositionē: quoniã consueuit ægritudinē hanc fluxus sanguinis sequi immoderãtia. Et siquidem fuerit cū eis accessus incolumitatis ad anhelitū, & lentescentiã febrium: tūc est huius apparitio significatio laudabilis. si vero non, contraria. Ex rebus autē maximi iuuamenti ad diuertendum morbi materiã est positio vētosarum super locum doloris: nunc cum incisione, nunc sine ea sicut exigit necessitas: sedatur enim ex hoc dolor interdum, & interdum materia ad partes cutis trahitur. Verum oportet operationem hanc q̄ præcedat corporis mundificatio cum phlebotomia: & solutione ventris ex his quæ dicemus. Verum hoc à septimo vsq; ad decimum quartum diem. & hoc proprie cū intellexerimus materiam morbi posse reuocari ad cutem. Huius etiam intentionis est emplastratio ex sinapi, et similibus. Quartam rem complent phlebotomia, & corporis mundificatio cum medicinis solutiuis s̄m necessitatis exigentiam. Et hoc quod nunc discutimus, dirigit intentionē nostrã ad ægritudinem iam factam in qua repsit s̄m totalitatē ipsa materia. Necessaria est ergo phlebotomia tunc, si ex sanguinis abundantia fuerit. ex basilica partis quæ sequitur

Quid non vera.

A quo hūiusmodi re fit vt plurimū pleuresis.

Quot modis terminatur pleuresis.

De cura pleuresis p resolutionem.

Qualiter suspectū est repercutere materiã pleuresis.

quitur dolorē: facta vsq; ad coloris sanguinis permutatione cum conditionibus virtutis et ætatis. Excusat.n. ab alijs hæc phlebotomia, nisi fuerit cōstipatio naturæ, tūc.n.lenienda est natura cum his, q̄ sunt sicut siracost. i.manna, & myrobal. de violis: & decoctio violarū cū iuiubis ī aqua hordei. Et quę hoc cursu procedūt aut cū enemate leui. Si autē materia cholerica fuerit, tunc phlebotomia, & ventris solutio necessaria est, et similiter si phlegmatica, aut melancholica fuerit. Verum oportet phlebotomiā p̄poni pharmacię, nisi vētris fuerit constipatio. tunc.n. p̄cipimus lenire prius naturā. Mundificationē autē corporis cum medicina solutiua oportet q̄ præcedat præparatiua ad materiei digestionem necessaria, & si quidem materia cholerica fuerit, requirit inflammatio eius infrigidationem maiorem, & humectationem, non tn̄ expolianda à virtute abstersionis, & de hoc quidem genere sunt aqua citruli, et melonis indi, & cucurbitę, & similium, & proprie cum eo quod est sicut secaniabin quod scripsit Gale. cuius hæc est permistio. ℞. mellis partē.i.zucchari, saliemeni partes.ij.aceti, & aquæ dulcis: ana partē vnā. Inest autē huic secaniabin virtus extinctionis, & sedationis sitis, et abstersionis, & si duplicat̄ in eo mel proueniet ex eo abstersio maior, & si addit̄ ei ad acetositatē est obuiatiuum cholerę, & multiplicationis sitis, & sit dosis eius ab. ℥.ij.vsq; ad.iij.cum aliquo ex prædictis succis, aut cū aqua habēte tēperiem inter calidū, & frigidū si æstas fuerit, & si fuerit hyems, detur cū aqua calida, ita tn̄ q̄ in matutinis præcedat haustum eius potus mucilaginis psyllij ex aqua sola, aut ex aqua granatorum dulcium, & aqua dulci cum iuleb, & subsequatur ipsum circiter per duas horas potus aquæ hordei. Si autē rem pluris humectatiōis, & minoris abstersionis dispositio exigit, syrupus violatus cum aqua iuiubarum dandus est, aut aqua hordei cum violis conditis. Rescindantur autem oīa, q̄ infrigidant, & compingunt sicut portulaca papauer: & similia nisi aliqua necessitas exigat sicut dicemus. Si autē febris, & æstuatio anhelitusq; frequentia, & sitis inualuerint, succurrēdū tūc cū eo in quo est humectatio sola, sicut est mucilago psyllij proprie, & iuleb subtile sorbendo ex eo semper aliqd post aliqd. & si fuerit cum hoc constrictio naturę dādus est syrupus de prunis cum mucilagine psyllij, & similia. Si autē materia sanguinea fuerit, requiritur virtus infrigidationis minor, & abstersionis maior, & proprie cum eo quod est sicut secaniabin in quo duplicat̄ mel, cuius haustū præcedat sicut in matutinis hydromel, & iuleb factum subtile vtrūq;, & subsequatur aqua hordei, decoctio capillorum veneris, & similium. Si aūt materia fuerit sanguis phlegmaticus, requirit̄ minor infrigidatio, & maior abstersio cum eo quod est sicut secaniabin p̄prie, & decoctio hyssopi, & radix lilij. huius ēt intētionis est hydromel, & similia. Si vero fuerit materia sanguis melancholicus, detur syrupus mellinus, & hydromel cum decoctione anethi, vel lupini, vel buglossæ, et ireos, & similiū. Et super his canon est, vt res leniētes, et remouentes asperitatem p̄cedant res, q̄ abstergunt: īmo non expolientur ab eis, sic.n. facilitatur operatio. Cum autem administrationē medicinæ solutiuæ cognoueris necessariam eē in re, vt consideres. Nā si febris vehemētia inualuerit cū æstuatione, tūc timēdū est solutiuū, & excusat ab ipso sola phlebotomia in qua non est timor nisi forsan apud naturæ constipationē, & iubemus eam liniri cum aqua hordei, & violis conditis, & pulpa casiæ fistulæ, & manna, & similibus, aut cum aqua prunorū, & quæ hoc cursu procedunt, aut cum clysteri lenitiuo ex his quæ scis. Materia vero euacuanda qualiscunq; fuerit, oportet vt euacuetur cum eis cum quibus cū solutione est lenificatio, de quorum summa sunt violæ p̄prie humidæ, & siccæ conditæ, & syrupus ex eis, & siracost, et tereniabin, et zuccharum alsor, et casia fistula,

[left margin: ...ania oxy... sim; ...ique ...ma- ...leure ...mper ...acuan]

A & similia, & proprie si materia fuerit cholerica, & quandoq; miscet̄ cum eis sicut sunt trochisci de violis habentes aliquid scamoneę, & nos scripsimus p̄mistionē eorū ī cap. de asthmate. Et si fuerit phlegmatica materia euacuāda est cū eo quod est sicut puluis ireos, aut agaricus, aut hyssopus, alhasce cum myrobalanis de violis mellitis et tereniabin, et aqua hordei. Si vero fuerit melācholia, cum eo quod est sicut elleborus niger cum aqua hordei: & iam quidem Gal. præcepit aquam hordei post solutiuum propinari debere, aut aquam mellis, vt lenificet, & abstergat virtutē solutiui, & si dispositio aliqua est, quæ exigat, necessarium est vti clysteribus lenibus, medijs, & acutis s̄m necessitatis exigentiam, & proprie cum dolor procliuior ad hypochondria fuerit. Quintā rem complent administrationes medicinarum sputū facilitantium ipsumq; velocitantium. Et hoc quidē perficitur cum inchoatione ab humectantibus, & lenificantibus procedendo ad res temperatæ abstersionis. Et si quidem

[Margin: da cum medicinis lenitiuis si euacuatione indigeat.]

B vehemens inflammatio fuerit cū eo quod est sicut aqua melonis indi, aut aqua citruli, aut cucurbitæ cum aqua zucchari, aut aqua hordei excorticati decocti in aqua pluuiali decoctione vehemēti cū iuleb. Et si quidē non adeo fuerit vehemens, sufficit aqua iuiubarū, & sebesten cum violis, & seminis cydoniorū, & oleo amygdalarum dulcium cū iuleb, & aqua mellis aut aqua zucchari. Et non prætermittatur post illam aqua hordei, sicut post horam, & in processu rei, p̄cedēdum vsq; ad id, quod est sicut decoctio radicum lilij, & capillorū veneris, in aqua hordei cū hydromelite. Verū aqua mellis est vltimior ad humectandū quām aqua hordei, et aqua ficuum, & passularum est huius generis post ista, & proprie cum myrobalanis de violis, & aqua mellis, & oleo de amygdalis dulcibus, & similiter aqua liquiritiæ cum eis aut sine eis, & facimus sequi post illam aquam hordei: et est via rectior, & quandoq; perueniemus ad gradum eorum, quæ sunt sicut decoctio hyssopi, & similia.

[Margin: Aqua mellis plus hūectat quàm aqua hordei.]

C Et ex rebus sputum facilitantibus est sorbitio facta ex aqua ad caliditatem decliui hora post horam: & ex eis est embrochatio facta super locum doloris cum aqua calida, minuit enim dolorem, & sputū accelerat, & si sit decoctionis maluarum, aut fœnugræci, & similiū, magnificatur operatio eius, & conferunt ei cerota, et emplastra, & ex eis quidem sunt meliora ī quibus est lenificatio cū resolutione non eleuata, sed quasi in gradu primo. Deinde procedendum paulatim ad ea, quæ amplius eleuantur: & ex rebus vtilibus nō eleuatis est cerotum ex oleo violato & cera, aut ex oleo amygdalino & cera, & eleuantur super ista quæcunq; fiunt ex mucilaginibus aut adipibus alijs, & adhuc ex hyssopo humida, et ex eis est fortius ex radice lilij, aut fœnugræco, & semine lini, & absinthio coctis cum succo herbæ vitri, & oleo de chamæmelo, & pauco melle, & adhuc est fortius his ex caulibus elixatis cum butyro, aut ex cinere radicū caulium cum adipe, & nos quidem plures his scribemus post, si Deus voluerit. Et ex his, quæ valde sputum fa-

D cilitant, est vt dormiat infirmus super latus dolorosum, & sorbeat hora, post horam paulatim ex aqua calida, & aqua zucchari, aut aqua mellis calida, & similib⁹. Sextā rem complent administrationes medicaminum sedantium accidentia superuenientia huic ægritudini, quæ si vltimantur, accidit eis timor, & desperatio, & sunt p̄prie permistio intellectus, alienatio vigiliæ, sitis vehemens, fluxus ventris, & sanguinis ex naribus. Intellectus autē permistio, & alienatio quandoq; accidit apud permutationem pleuresis, et nos loquemur de ea. Quādoq; accidit ex proprietate cuiusdam speciei pleuresis, sicut proprie quando fit in velamine distinguente magno, & est diaphragma, et cōicat cum cerebro mediante neruo quodam magno qui dilatatur, et contexitur in substantiā pannicularē, et oportet in hac parte gemina-

[Margin: De his quę valde sputū facilitāt est dormire supra latus dolorosum.]

[Margin: Accidētia ō vt plurimū accidūt pleureticis.]

re curam simul pleuresis, sicut scribemus nūc: et phrenesis sicut in proprio loco scripsimus. & hic erit modus curationis, si Deus hanc ægritudinē curari permiserit. Vigiliæ autem si accidant interdū accessum ad permistionem intellectus significant, & proprie dum multiplicantur, & tūc necessaria est administratio specierū de iacur, & syrupi de papauere, & decoctiōis eius, & hoc cū cautela ne sputū cōpingant, & prohibeant, quod est res deterior eis, & medicinę ex semiē papaueris meliores sunt eis q̄ ex cortice: cautela societatis aufert hoc nocumētū, & proprie si associet̄ eis, quod est sicut decoctio passularum, aut aqua mellis, aut rob, et q̄d est eis simile. Sitis autem accidens eis sedanda est cum humectantibus, & vehementiam inflammationum extinguentibus, sicut cum aqua citruli proprie, & melonis indi, & mucilagine psyllij, & similibus, de iuribus loquemur in proprio cap. Verum oportet non esse frigida actu, et oportet admisceri aliqua eis ex abstergentibus subtiliter, vt lenificet̄ sputum, & si fuerit sitis à caumate spiritualium administretur libertas aeris temperati decliuis ad humiditatem, & vngat̄ pectus et ex ceroto de oleo viola. & cera, et similibus. Si autem fuerit ab ebullitione choleræ rubeæ, confert secaniabin subtile, quod scripsit Gale. cū aqua pluuiali: & syrupus violaceus cum aqua plurima sedat hanc sitim: & aqua hordei habens bonitates suas ex materia permistionis suæ confert, sicut Hippo. dixit. Fluxum autē sanguinis in naribus contingentē eis post crisim sistere non debemus, nisi superfluat: et si fuerit nō creticus, sed propter exuberantiā sanguinis, confert tūc phlebotomia, & alia q̄ diximus in capitulo proprio. Fluxus ventris accidens eis in morbi principio est ſm vnū duorum modorū: aut. n. ꝓpter multitudinem materiæ cum præsistentia regulatiōis naturæ, & sequitur ex hoc anhelitus facilitas, & lentescentia febris: & est significatio bona: aut est propter exuberantiam materiæ præter q̄ reguleт̄ à natura: immo est sicut egurgitas, & est significatio mala, & proprie cum non sistitur per ipsum difficultas anhelitus, tristitia, & febris inflāmatio. tūc. n. forsitan superueniet mors in. iiii. vel ante. Si autem accidat fluxus vētris in fine morbi, est similiter ſm alios duorum modorū: aut. n. expellit̄ materia ad hepar, & viscera, et sequitur ipsum īcolumitas: aut accidit à debilitate hepatis, et prostratione digestiuæ virtutis & cōtentiuæ in ipso, & sequitur post ipsum pernitiositas. Septimam rē complent administratiōes regulationū circa regimē ægri in generibus sex rerum, & proprie, vt dirigatur eis temperies in aere, quę sit vtcunq; ad caliditatē decliuis, & timeatur obtusio, et acuitas in ipso ex multiplicatiōe boreę & austri, inquantum possibile fuerit: & fiat elōgatio à fumis, & vaporibus, et ventorum flatu. & ab aere agitationis aquarum, et ab æstuoso et sicco. Nutriēs aūt oportet cōmensurari eis ſm consideratione nostrā quā dirigimus aut ad morbum, aut ad patientem. Et ad morbum q̄dem aut ſm quātitatem acuitatis, aut ſm horā accessus, et recessus eius, et multitudo quidem acuitatis facit necessariā subtractionē nutriētis, sicut paruitas multiplicationem ipsius. Et Hippo. quidē dixit apud vehementiā doloris & acuitatis si cibus det̄, est ponere ægrū ad desperationē et mortē, et illud ideo, q̄m natura debilis ad alterā duarum occupationum aut deficiet, aut ad vtrāq;, & certū est furiam ex resistentibus naturæ suppeditatione multiplicari, quare tunc nutriens oīno prohibendū est. Et adhuc nutrire circa acuitatis & doloris aduentū, seu augmentum horrendum est magis q̄ circa ipsius vltimitatē. Apud vero acuitatis, & vehementiæ doloris declinationem nō suspectum est, & min⁹ apud lentescentiā. Vlterius autem nutriendum, q̄n iam accidētia quieta, et leuia, et facilia fuerint, et adhuc vlterius, q̄n iam ex toto remissa sunt. Nutriens igitur cū nōdū in toto dolor leuior fuerit, cum eo quod est sicut aqua

Vigiliæ superfluæ ī pleuresi alienationē futurā sig̃nant.

Quid agendū cōtra sitim superfluam.

Quid cōtra fluxum sanguinis narium.

Qualiter fluxus ventris in fine pleuresis adueniens aliq̄n bonū significat, aliq̄n malum.

Dare cibū apud vehementiā doloris est ponere ægrū ad desperationem, & mortem.

E hordei, et aqua zucchari, aut aqua mellis vtrisque factis subtilibus. Et cū iā à dolore alleuatū ægrum inueneris sed non integre, sis cōtetus aqua zucchari, & aqua hordei decocti in aqua plurima decoctione vehementi, aut aqua altereniabin cum aqua hordei decoctis vehementer, facilitant. n. sputum. & si vlterius solicitare volueris, ex amygdalis iusculum decoctionis earum admiscebis, et dabis cum melle modico aut zuccha. & ex eis est aqua alchanderes, et aqua triti. & proprie cum amplius ægrum alleuatum inueneris, similiter iusculum ex malūs, & chrysolochana, & bletis, et sicla, et cucurbita, & sorbitiones earum, & fabarum farina, & concedimus in fine febris pulmenta ex butyro. Et post febrem iuscula ex herbis cum carnibus teneris, aut vitellis ouorū. Et q̄dam ex antiquis dabant panem cum aqua zucchari, & iuleb. Gal. aūt præcepit quod nunc comprehendit vniuersitas fermentum nō dari: facit. n. apertionem apostematis ante digestionem. Et açymū non dari, sputum. n.

F inuiscat. Cum autem rupturam apostematis q̄rimus: damus fermētatū, rupturā. n. apostematis facilitat. Et vl̄r quidem cōceduntur eis canna mellis, & granata dulcia, & poma dulcia elixata aut assata, & passulæ sine interioribus, et chesmes, et iuiubæ cōpletæ, et amygdalæ. Et q̄nq; extēdim⁹ vsq; ad pisces degentes in scopulis, & ꝓprie habētes squamas, & hæc proprie tribuant̄ sicut exigit dispositio. Et in pleuresi quidē phlegmatica danda est aqua cicerum, aut aqua hordei, & cicerū cum melle, & aqua caulium cum oleo amygdalino, aut lacte amygdalarū, & cibentur sicla cum oleo amygdalino, aut lacte earum & melle: & detur etiam altereniabin cū hyssopo & melle, aut pulegio: est. n. ei cibus bonus. Et dico q̄ tēpus, ætas, regio et cōsuetudo in administratione quātitatis nutrientium, & numeri, vtrum parū, vel multū semel aut amplius dari debeat regulat, quare distinguendū est in illis sicut scis. Potus aūt eis bonus est aqua zucchari, & aqua mellis, iuleb subtile, et aqua hordei subtilis. & quæ hoc cursu procedunt. Aquam autem in hyeme calidā bibant: estate vero temperatam. Verum abhorreant aquam frigidam nisi in duobus casibus: & hoc quidem in tussi sicca & aspera: et in siti ex caliditate vehementi, tunc quoq; concedimus ipsam, frangentes frigiditatem eius cum secaniabin & iuleb, acquirentes ei ex virtute incisionis alsicaniabin virtutem penetratiōis vt penetret, & discurrat in venas & sigilletur. Deinde ex frigiditate & humiditate virtutis aq̄ extinguēs inflāmationē, & sedans asperitatē et sitim. Hoc est. n. q̄d nō oēs compræhenderunt. In morbi autē declinatione det̄ eis vinum album, dulce, subtile, et rob cum aqua pluuiali, et aqua mellis, et conceditur vinum aquosum eis lene, et vinū chesmes, et aqua decoctionis alchesmes, et aqua passularum, et iuleb, et quę hoc cursu procedunt. In phlegmatica vero sorbeant aquam mellis, et q̄nq; decoctionis hyssopi, et quæ hoc cursu procedunt. In melancholica vero cibent̄ sorbitionibus factis ex sauich triticeo et melle, et altereniabin, et oleo amygdalarū, & ex

H sorbitionibus factis ex farina fabaꝝ in iusculis ex lingua bouis domestica et syluestri. Potent aquam mellis cum aqua lupuli, anethi, et similium. Et quidē iam dictū est, in hac ægritudine ventrem fluxibilē cū moderantia fieri. Etenim eius strictura, vel largitas plurima non est bona. In lubricitate igit̄ ventris prohibēda sunt iuscula ex herbis. Dāda vero sunt apud vētris stricturā: & cū sitis aspera fuerit. Et prohibenda sunt granata, et poma cū ventris cōstipatio fuerit. Danda vero sunt, apud lubricitatē ipsius, et sic intelligēdū est de cæteris. Gibare autē, aut potū dare, nō nisi à fęce purgatis visceribus: vel faltē mēbris digestiōis ꝓmę Hip. iussit neq; accedēte dolore, neq; ꝑsente eo, neq; in hora deteriore horarū. Similiter autē nec aperias venas fæce constipatis visceribus, aut lubricitate dominante eis, et proprie vehemēti, neq; in die

Vid... neq...

Cib... gma...

Aqu... da ē... rēda... duob... sibu...

In m... clina... dand... albū...

Mod... fluxib... tis v... hiclat...

Cond... phleb... mia c... uanda

die cũ natura obijcit morbo, sed in die minoris agitationis si possibile fuerit. Soluere vero apud vetris cõstipationẽ, et apud materiei declinationẽ ad hypocandria cũ enematibus magis esse cõueniens Gal. iussit. In euacuãdo vero mẽbra nutritiua, et spiritualia abscindẽte pharmacia opus eẽ pcepit: & enemata vtilia esse nõ negauit, & proprie sicut dispositio exigit. Adhuc aũt opus pharmaciæ abscindendum est apud febris, & accidẽtis vehementiam: excusat. n. tunc ab ea sola phlebotomiæ administratio: nisi forte linire siccitatem viscerũ oporteat: & hoc magis cum clysteribus facias.

Sermo in aqua hordei. Cap. 8.

Consueuerunt antiqui vocare aquam hordei, ptisanam, & cõsueuerũt vocare ptisanam, & chylum esse liquores resultãtes ex elixatiõe alicuius rei in aquoso ex actione caloris operantis in illa. Verũ chylus habet artificem calorẽ animalis, et proprie ĩ vase pprio. Ptisana autẽ habet artificẽ calorem ignis in vase cõmuni, sicut est elixatio carnium, et frumẽti, et hordei, et aliarum rerum nutrientium. Elixationẽ autẽ rerum medicinalium cõsueuerunt vocare apoçema. Et inuenerunt aquę hordei duplex officium. s. lenitionis cũ abstersione, aut sine abstersione, & si quidẽ est cum abstersiõe, potũ medicinale vocauerunt. Eam vero, quæ sine abstersiõe est: qñq; vocauerunt potum tñ: & qñq; potum et cibũ. Et in his distinguit modus operationis fm artem et sciẽtiam: quare duplicem in eius operatiõe inuenerũt artẽ, vnam. s. facientem eam potum medicinalẽ: aliam facientem potum tñ, aut potum & cibum. Ars vero prima modificat sic. Accipe hordei excorticati, & fricati cum panno aspero frictione vehementi, vsq; ad excussionem tenuium corticum circiter libram. i. & sit hordeum subtile, medium inter antiquum, et nouũ, super quod nõ cecidit de odore corruptionis aliquid, nec de contagione fumi, aut pulueris, & conseruatum fuerit in loco aeris liberi, & iam habuerit perfectionem, in maturitate sua, et pone illud electum in olla noua mundata, lota, et abstersa nimis, vt non remanserit in illa de odore quicq; oĩno, et proijce super ipsum aquæ circiter, lib. xx. et sit aqua fontium, dulcis, lenis, et subtilis, et exerce coctionẽ ipsi⁹ cum omni facilitate inquantum possibile fuerit. Et sine fumo auferendo à principio spumã eius, et decoquatur vsq; ad consumptionem medietatis aquæ, aut duarũ partium eius, deinde coletur & conseruetur in vase vitreo, habet. n. hæc aqua virtutem lenitiuam resultãtem in ea aqua ex medulla hordei. Abstersiuam, & lenitiuam à nitrositate quadam expansa in cortice hordei interiori tegente medullam eius. Est igitur facilis lauatiua, & sputi facilitatiua. Ventrem lubricat: oppilationes aperit, & vrinam prouocat. Ars vero secũda modificat fm hunc modum. ℞. hordei excorticati circiter, lib. i. & frica illud cum panno aspero frictione vehemẽti vsq; ad exclusionem, et ad separationem intrinsecorum corticum oĩno: & laua illud lauatiõibus pluribus cum aqua calida: deinde pone id in olla, & funde super ipsum aquæ circiter, lib. viij. deinde bulliant cũ facilitate ebullitione vna, & proijciat ab eo illa aqua, deinde pone super ipsum aq calidæ circiter, lib. xx. et decoque cum facilitate vsq; ad lib. x. vel vsq; ad li. vij. deinde cola, et reconde in vase vitreo. Hæc autem aqua sitim, et asperitatẽ sedat, et inflamationẽ extinguit: pectus et pulmonẽ, et guttur lenit, sitim extinguit: vẽtrẽ lubricum reddit, præcordia humectat, et sputũ facilitat. Hæc aũt aqua vlteriorẽ recipiens coctionẽ infundẽdo adhuc ĩ ea parum post parũ circiter lib. x. aquæ calidæ, efficitur cibus et potus: quę quibusdam colatum, quibusdã non colatum fm necessitatis indigentiam Hippo. dari pcepit. Et qñq; adhuc vlteriorem recipit decoctionẽ, vsq; adeo donec habeat mediocritatem inter iunctum, & liquidũ: et est cibus laudabilis, habens bonitates solennes.

A

Sermo in aqua cicerum. Cap. 9.

Dixerunt antiqui duplicẽ in ciceribus proprietatẽ esse. Ex eis vna est, q̃ est expãsa in superficie corticum cicerum humiditas baurachia cũ caliditate subtili, quæ tollit sola ebullitione. Et est alia proprietas, q̃ sedet in toto corpore eorum, et est humiditas dulcis, subtilis, nutribilis, tñ inflatiua. Si vero coxeris, lib. i. cicerũ conseruantiũ adhuc nitrositatem suã cum li. xx. aquę facili decoctione vsq; dũ redeant ad lib. x. tũc erit aqua eorũ potus medicinalis, et proprie lauatiuus, et abstersiuus, et aperitiuus opilationũ tam præcordiorum, q̃ nutritiuorum, et viarum vrinę, frangitiuus lapidum, in eis mundificat viscera, sitim tñ non tollit. Et si vlteriorem excipiat coctionẽ: et cũ plurima aqua vsque dũ acquirat mediocritatẽ inter tenue, et iunctũ: est cibus bonus ęgritudinibus phlegmaticis. Verũ oportet vt detẽ colatus. Ex ciceribus autem, à quibus iam expoliata fuerit nitrositas, fiunt iuscula incitantia ventrem, & impinguantia.

De aqua cicerum qualiter fit duobus modis. Hunc syrupum alchesmes descripsit et in antidot. Hunc syrupũ dscribit. Sera. in proprie ãtidot. Istud iuleb descripsit Me. supra ĩ antidotario

B

Sermonẽ in aqua mellis iã scripsimus in antidotario nostro, quare non est hic necesse repetere. Aboali. Iuleb alchesmes conferens cum auxilio Dei pleuresi & doloribus pectoris. ℞. alchesmes, & passulas, et decoquantur in aqua, decoctiõe sufficienti: et accipe huius aquę, partẽ. i. penidiarum, partẽ. ß. decoquatur vsq; dum sufficit, fm eundem modũ fiat iuleb. Idem. Syrupus conferens tussi, et pleuresi. ℞. succi granatorum dulcium, li. ij. succi cannarũ mellis, li. i. penidiarum tãtundem. Fiat ex eis syrupus. bonus, si Deus voluerit. Ioannitius. Iuleb subtile conferens pleuresi cum inflãmatione, et siti. Accipe succi melonis indi, aut succi cucurbitæ assæ, lib. iij. zucchari, lib. iij. Fiat ex eis syrupus, et detur cum aqua hordei. Idẽ syrupus violaceus cõferens febribus, & pleuresi, et tussi siccæ. ℞. violarũ recentiũ, seminũ cydoniorũ, et citruli: añ. ʒ. x. seminis maluæ, ʒ. xij. gummi arabici. ʒ. viij. dragaganthi. ʒ. ij. Funde super ea, aquę calidæ, lib. vij. et dimitte die ac nocte. deinde bulliat ad cõsumptionem medietatis. Deinde cum penidiarum, lib. ij. et fiat syrupus. Da cum aqua hordei, et mucilagine psyllij mane et sero. Israelita. Syrupus conferens pleuresi, et catarrho calido, et tussi calidæ cum asperitate, & siti vehemẽti factis causa siccitatis temporis. ℞. iuiubarũ pinguiũ, sebesten: ana. c. violarũ siracost: ana. ʒ. x. liquiritiæ, florũ linguæ bouis domesticæ: ana. ʒ. xij. seminis maluę, cydoniorum: ana. ʒ. v. super ea proijce aquæ calidæ, li. vij. & dimitte die ac nocte: deinde coque vsq; ad consumptionẽ medietatis, & cũ zucchari, lib. ij. et succi malorũ granatorum dulciũ, li. i. Fiat syrupus, da cũ aqua hordei, & mucilagine psyllij. Idẽ syrupus cõferens pleuresi cũ inflãmatione, et acuitate vehementi, et tussi difficili. ℞. aq cucurbitæ, lib. iii. siracost violarũ: ana. ʒ. xx. pulpe cassiæ fistulæ. ʒ. x. Infundantur omnia per diem ac noctẽ ĩ succo prædicto calido. Deinde frica manibus, et cola, et cũ succi granatorũ dulcium, lib. i. & zucchari, lib. ij. fiat syrupus, da vt superius dixim⁹. Hamech. Syrupus de violis conferens pleuresi, et tussi calidæ. ℞. violarũ. ℥. ij. seminum cydoniorũ et maluæ: ana. ℥. i. iuiubarũ, sebestẽ: ana. xxx. Decoque in lib. vij. aq cucurbitę ad tertię partis cõsumptionem. Et cum zucchari, lib. ij. fiat syrupus. Filius Zacharię. Confectio trochiscorum festinantium maturationẽ in pleuresi, et facilitantiũ sputum. ℞. violarum, succi liquiritiæ: ana. ʒ. x. dragagãthi amyli, seminis althęę, seminis fœniculi: ana. ʒ. ij. confice cũ mucilaginibus, et, pprie psyllij, et seminũ cydoniorũ, et seminis lini. Et sit dosis. ʒ. i. cũ syrupo violato. Idem. Confectio vnguenti lenientis pectus, et facilitatis sputum. ℞. olei violarũ ℥. iij. mucilaginis, seminis lini, et seminis cydoniorũ, et mucilaginis, seminis althęę: ana. ʒ. iij. mucilaginis hordei mundi cocti ad perfectionẽ vsque dum rubescat, vnc. i. et. ß. succi radicum lilij, vnc. i. ceræ puræ, vnc. i. aggregentur omnia bona aggregatiõe, et insuga-

Iste syrup⁹ violace⁹ differt ab illo, q positus ẽ ĩ antidota. Syrup⁹ optim⁹ ad pleuresim.

C

Alius syrupus cõferẽs pleuresi.

D

Syrup⁹ violaceus cõferẽs pleuresi

Trochisci vtiles ad pleuresim.

Vnguentũ ad pect⁹ facilitans sputum ĩ pleuresi.

tur cũ eo pectus.bonũ,si De⁹ voluerit. Sabor rex Medorum. Descriptio vnguenti sedantis dolorẽ, et lenientis sputũ. ℞.olei violati.ʒ.ij.ceræ.ʒ.ß.adipis anatis & gallinæ:aã.ʒ.v.hyssopi humidæ.ʒ.viij.butyri ouiũ loti sępe ĩ aqua hordei.ʒ.iiij.mucilaginis seminis lini, althęę:aã.ʒ.x.Et fiat ex eis vnguentũ.bonũ & expertum.Et si materia compactior fuerit, pone pro oleo violato oleũ de lilio.Idẽ.Confectio emplastri mirabilis ad ea, quæ diximus. ℞.foliorũ violarũ.ʒ.v.radicũ lilij.ʒ.x. farinæ hordei & fabarum:ana.ʒ.vi.et.ß. mucilaginis maluauisci, & seminis cydoniorũ,et seminis lini:ana.ʒ.xij.florũ chamæmeli, & dragagã.ana.ʒ.vij.ceræ.℥.ij.olei violati.℥.viij.rob quantum sufficit. aggregent̃ oĩa & decoquant̃ & superpone. Si aũt materia cõpactior fuerit,et indiget resolutione,addatur in eo farinæ seminis lini.ʒ.i. & pro oleo violato ponat̃ oleum de lilio. Et si caliditas intẽsior fuerit,adde eis succi foliorum cucurbitę,nenufaris: ana.ʒ.xij.et subtrahimus semen lini. Idẽ.aliud sedans dolorẽ & maturãs. Accipe farinæ hordei,meliloti: ana partẽ.i. fa.fœnu. semi.lini:aã.partẽ.ß.semi.papauc.albi, partis.i.tertias duas,aut corticũ papaueris partẽ.ß.vitellũ oui vnũ,rob quantũ sufficit ad aggregandũ ea. Filius Amaran.Emplastrũ conferens pleuresi. Accipe violarum siccarũ,furfuris farinę albę,farinę hordei,et fabarũ,maluę,chamę.meliloti,partes æquales. Cõfice cũ cera,et oleo violato,quantũ sufficit & vtere. Et si necessitas expetit ad maiorẽ resolutionem,adde ficus albas,farinã seminis lini,& fœnugręci. Si aũt resolutio quã quærimus nõ fuerit possibilis,imo tendit ad hoc vt suppuretur: & hoc significat̃ ex eo ꝙ non mundificatur in.xiij.die, imo multiplicatur dolor cũ febre,& difficultas, & cõstrictio anhelitus,et tussis & alia. Tunc diuertemus nostrã considerationem ad inuestigandũ qualitatem accidentium significantium super alterum duorum ex his, quæ compræhendit ratio de esse virtutis.Nam si dolor cum prædictis accidentibus non multũ fuerit:neq; propter phlebotomiam,neq; ꝑꝑ sputum, neq; propter alia sedat̃: & virtus non fuerit fortis,expecta casum eius & mortẽ.Et dixit Hippo.ꝙ qñ pleuresis non resoluitur,neq; mundificatur vsq; ad diem.xiiij.tunc permutatur ad collectionẽ. Et tunc oportet vt ars perducendi collectionem ad suppurationẽ, & ex suppuratione ad statũ incolumitatis dirigat intẽtionem nostram ad sex res. Prima quidẽ est maturatio apostematis.Secũda est ingeniatio ad rupturam eius.Tertia est abstersio,et mundificatio materierũ.Quarta est mundificatio,& consolidatio. Quinta est correctio accidẽtiũ.Sexta est rerũ sex regulatio.Primam igit̃ rem complent administrationes medicaminũ aggregantiũ in se virtutẽ lenificationis, vel simul & resolutionis, vt cadat maturatio ęqualiter in materiam iã collectam,& illa qdẽ oportet vt latitudinẽ cũ gradatione administrationis medicaminũ habeat incipiendo ab eis,quæ sunt in gradu temperatæ complexionis extendendo ad ea,ꝙ̃ sunt maioris eleuationis, donec perueniatur ad gradum fortiũ.Et scias qm̃ principium operationis medicaminis fortis inæqualẽ facit maturationẽ, aut ante maturationẽ apostema aperit. Maturatiuorũ aũt ꝙ̃dam operant̃ administrata interius per os, & quædam exterius.Et ex interius operãtibus,et tẽperatis est aqua decoctionis ficuum siccarũ & dactylorum: et fortius eis est decoctio vtrorumq;. Et ex eis est decoctio fœnugræci,& ficuum siccarũ cũ rob,aut sine eo, aut passularum, & fœnugræci,aut aqua hordei decoctionis ficuũ siccarũ vel radicũ lilij cũ melle. Et ex eis est fortius decoctio ficuum,passularũ enucleatarum,dactylorum,fœnugręci, et seminis maluę cũ meibuteg.Et si fuerit in eo caliditas vehemens, tunc conueniens est aqua hordei cum iuleb subtili,aut cum aqua mellis,aut cũ aqua decoctiõis maluarũ,aut seminũ earum,aut althæę,aut radicis lilij, aut ficuum siccarũ & passularum,aut fœniculi, aut seminũ

Aliud vnguentum sedans dolorẽ,& facilitans sputũ.

Emplastrũ ad idem.

Aliud ad idem.

Aliud emplastrum ad pleuresim.

De cura pleuref.ꝙ̃ terminatur ꝑ suppurationem.

Maturatiua ab intra.

In caliditate intensa.

E cydoniorum,& similium. Confectio trochiscorũ faciẽtiũ maturationem,& proprie cum nõ est caliditas vehemens. ℞.seminũ maluę,althęę,farinæ fœnugræci, seminis lini assi, farinę ciceᵃ,succi liquiritię, tereniabin:ana. fac trochiscos cũ mucilagine seminis lini. Da cũ eo,qđ conuenit ex potibus.Cõfectio alia trochiscorum conferens ei cum quo est caliditas & febris vehemens. ℞.violarũ siccarũ,dragaganthi,amyli,succi liquiritię, seminũ cydonioꝝ,semi.citruli,et melonis,et cucurbitę,seminũ maluę,althęę,florũ meliloti:ana. Fac trochiscos cũ mucilagine seminũ cydoniorũ,aut semi.lini,da cũ eo,quod conuenit ex potibus. Extrinsecus aũt operantiũ quędã sunt embrochationes, & proprie ex aquis decoctionis maluę,aut althęę,aut fœnugręci,aut seminis lini,aut cydoniorum,& similiũ administratę cũ spongijs. Et qñq; addit̃ eis,quod est sicut melilotum,& anethum, et herba vitri:qñ oportet sedare dolorẽ. Et qñ oportet,ꝙ sint linitiones,& proprie, quæ sunt sicut cera, & oleum imbibita in mucilagine psyllij,et seminũ maluę, aut ĩ mucilagine fœnugræci,& seminis lini,et althęę, et similium.

F Et ex eis est adeps gallinę,& anatis,et similia. Et fortius eis est diachylõ dissolutum in oleo de lilio. Et adhuc fortius,quod fit ex mucilagine radicum maluæ, althęę, farinæ hordei,fœnugræci,seminis lini, & semi. cydoniorũ,& melle aggregatis cum butyro loto, & cerato facto ex oleo & cera. Et ꝙ̃cunq; sunt emplastrationes,& proprie cum eis,quæ fiunt sicut ex farina hordei, & mucilagine ficuum cũ melle simul coctis,aut ex farina hordei,et mucilagine cũ melle, et oleo veteri aut ex dactylis,& farina frumẽti,& rob: et ex valde bonis est, quod fit ex oleo,et folijs caulium,et farina fœnugræci cum butyro simul coctis,& similiter ex radice lilij cocta cũ rob & butyro.Et fortius eis,est quod fit ex farina hordei,et semine lini,et fœnugræci,et semine maluę coctis cũ mucilagine ficuũ et althęę cum melle,et butyro, & rob, & adipe antiquo.et adhuc fortius si addatur eis galbanum

G dissolutũ in rob,aut vino dulci. Et adhuc fortius si addatur ex fimo columbino,et fortius adhuc si addat̃ vtrũq;. Hoc aũt medicamen interdũ collectionẽ vsq; ad partes cutis adducit.Et si addatur in medicamine herbæ albedustur aliquid,operabit̃ id vehementius. Et confert in hac hora administratio quietis, &,ꝑprie in aere quieto, et temperato ad caliditatem et humiditatẽ decliui. Cibos autem manducent maluas, bletas, siclam, atriplicẽ cum oleo amygdalino. Et ex summa oleorũ melius est leureng:est.n.ei cibus, et medicina citam & facilem faciens apostematis maturationem, & laudatur eis aliqđ tereniabin,& ius cicerũ dulciũ cũ meliloto, & sorbitiones frumentales,et ius caulium,et similia. et concedant̃ eis in secunda mensa ficu siccę elixę, et dactyli humidi, et chesmes, et poma dulcia elixa,et cãna mellis,& similia. Secundã rẽ cõplent administratiões medicaminum aggregantium in se virtutẽ lenitionis,et apertionis cum ingeniationibus ex modis opationum.Et ad hoc qdẽ genus medicaminis pueniendum est cum iã factũ est dube

H lati.et hoc qdẽ significatur ex remissione doloris, & febris à multiplicatione grauedinis in loco collectionis. Medicamina autẽ qbus inest ꝑprietas hoc facere ex eis quæ sumunt̃ per os sunt sicut syrupus de hyssopo, & de prasio.Et ex eis efficacior est syrupus de succo herbę albedustur,et melle,aut apoçema decoctiõis ei⁹ cũ modico fermẽti simul distẽperatis,& coctis. Et fortius eis est succus ipsius cum fermento et melle. Et adhuc fortius si addatur eis baurach modicum: et est forte, et confert in hac hora:et,ꝑprie cũ natura est fortis,et febris nõ est, administratio theriacę,et mithridati. Festinat.n.et facilitãt apertionẽ. Et similiter sinapis cum aqua mellis, aut assa fœtida cum lacte. Ex his autem qbus linitur extra, est emplastrum factum ex herba albedustur, et butyro,aut adipe antiquo, et melle:et fortius eis est,si addat̃

Tr...

Tr...

Ma... ua ...

Cibi... nient...

ex fimo columbino et fermēto: adhuc fortius si addatur baurach. Modi autē operationum quibus ingeniamur ad apertionē apostematis, sunt prouocatio tussiculę hora post horam. et fortius eo est, ꝓuocatio vomitus: & cōfert añ horam eruptiōis, vt dormiat super latus infirmū deinde reuoluatur subito & impetuose ad latus sanū: & sunt ex ingeniantibus qui mouēt & agitant eos lecto pēsili aut in cunis: et sunt q̄ agitant sedē in qua sedēt gubernando eos ne cadant. Et sint cibi eorum in hac hora sorbitiones fermētatę ex farina cū melle, aut tritico, aut ex farina hordei, aut tritici, aut cicerū. Et panis fermētatus infusus in aqua mellis, aut rob, & conceduntˀ eis oua sorbilia cū pane, & lac calidum sicut mulgetur cum pane, & passulę & ficus siccę cū pane. Et comedantur in secūda mensa grana pinearū cum ficubus siccis & amygdalis dulcibus, & amaris, & similia. Verum si cum hac arte apostema non rūpitˀ, tunc est timorosum: quare oportet vt aperiatˀ collectio cum phlebotomo aut cauterio, vt sanies egrediatˀ, & non subito, ne superueniat ei quod est sicut debilitatio & syncopis, & mors. Quare oportet vt paulatim omni die extrahatur & cum cautela. Cū autē sanies q̄ expuitur post apostema iam factū aut egreditur post apertionem iā factam fuerit alba & vncta ęqualis non habēs de odore corruptionē, aliquid omnino febris cōtinuatˀ, remissio paulatim: tunc est aliquid de quo est spes ad incolumitatem, & proprie qn̄ continuantˀ ei quinq; alię significationes laudabiles, quę sunt proprie leuitas, quies, iocūditas, & desideriū cibi, et bonitas aliarū operationum, videlicet naturalium, et spiritualium: quare in hac oportet hora vt conserues virtutem cū carnibus & cibis temperatis, neq; terrēdū de febricula: qm̄ eradicabitur paulatim exeunte sanie. Cū aūt accidentia in contrarium eorum quæ diximus, apparuerint: tunc est illud de quo desperabitur. Inquit Hippo. Terminus rupturæ huius apostematis qn̄q; perscribitur in. xx. diebus, qn̄q;. xl. & qn̄q;. lx. & illud ideo: quia quanto accidentia collectionis fuerint vehementiora, tanto status vicinior: & eruptio velocior, & quāto accidentia leuiora et pigriora fuerint, tanto status & eruptio remotior. Accidentia autem super hæc significantia sunt febris, et dolor. Hæc enim vehementia aut remissa citam aut tardam eruptionē declarant. Tertiam rem cōplent administrationes medicaminum à sanie mundificantium post collectionis eruptionem. Et quidem hoc ꝭm exigentiā declinationis saniei. In quibusdā enim transitum habēs per pulmonem excreatur cum tussi. In quibusdam vero recipitur in vacuitate corporis, & subintrans concauam venam transit ad hepar, & siquidem autem in partem concauam eius declinabit ad intestina magis, sicut ad propinquiores ductus, aut ad partē gibbosam ipsius, & declinabit ad vias vrinæ, & in quibusdam fit post rupturam ad nullā partium saniei declinatio. quare cōculcatur ibidem & est materia morborū difficiliū & phthisis, & quandoq; præfocat multitudine sua. Quibus oībus iam succurrimus vt mūdificetur à principio vulnꝰ. Nisi enim (sicut Hippo. dixit) vsq; ad. xl. dies mūdificatū fuerit faciet cadere in phthisim. Cū autem natura expulsionē saniei per os iam fecerit, abstersiua, mundificatiua, lauatiua medicamina añ dari oportet, & in gñe eorū ē aqua mellis laudabilior, & aqua zucchari & iuleb, & siṁ͞ter aqua hordei, & aqua cicerū, et fortiꝰ eis est secaniabin Gal. quod scriptū est in cap. quod est ante istud. Et adhuc eis fortius ē decoctio hyssopi, & syrupꝰ ipsiꝰ, & decoctio radicum liliȷ cœlestis, & syrupus eius mellinus. Huius ēt intentionis est lohoc de caulibus, & lohoc de squilla, & electuarium de orobo, & lohoc de alliȷs est vehementis virtutis in hac parte: & alia assa cum melle & butyro, et nos hæc scripsimus in cap. de asthmate & tussi. Plura præterea & diuersa ex eis q̄ pectus et pulmonem à putredinibus mundificant scripsimus ibidē quæ

A ibi requirantur. Confert ēt vomitus prouocatio cū interpolatione cū aqua mellis et sale, aut cū aqua mellis, et baurach, aut sinapi. Cōferunt ēt super locū embrochationes, & linimēta & emplastrationes, et proprie ex rebus, q̄ adiuuant ad mundificationē. Et ex summa eorū est decoctio alhasce aut hyssopi aut ireos, aut similiū administrata cū spōgȷs. Et qn̄q; miscetˀ cū eis quod est sicut spica, & lignū balsami, & grana eius, & hueg, & aristolochia rotunda. Et ex eis, q̄ liniūtur sup locū, est oleū de spica, & oleum de alcanna, & oleum de lilio, & oleū chamæmeli, & anethi. & fortius est eis oleū de iride, & adhuc fortiꝰ est oleū balsami. Emplastrationes aūt oportet vt fiāt ex eis, q̄ sunt sicut chamæmelū, melilotum, spica, & farina hordei, fœnugręci, et seminis lini, et seminis maluæ cōgregatis cū ceroto, quod fit ex hyssopo humida, et oleo de lilio, et oleo nardino, et oleo de iride et cera. & fortius eis est, & ꝓprie qn̄ quæritˀ ex vnctione & proprie factū ex alumine, sulphurę, et asphalto aggregatis cū oxymelite. Et quidē sup his canon est medicinalia huiusmodi nō esse euacuāda ad aliquā triū proprietatū.

B Et prima quidem est vt sit abstersiua & mūdificatiua. Secunda vt sit mēbri p̄ quod est saniei transitus confortatiua. Tertia vt sint expulsiones factæ p̄ illud membrū facilitantia. Et primū quidem perficitur cū eis, quæ sunt sicut aqua mellis, & aqua zucchari, & syrupus mellinus, et alia quorū præcessit rememoratio. Secundū vero cum eo, quod est sicut hyssopus, hasce, chesmes, & similia in expulsiōe facta p̄ pulmonē. et sicut spica, & cordumene, & amygdalę amaræ, et similia ī expulsione facta p̄ hepar ad vias vrinæ. et sicut trochisci diarodon, & mastiche, et such, et similia in expulsiōe facta per hepar ad intestina. Tertiū vero ꝑficitˀ cū eo, quod est sicut iris, & semen alchurat, et carthamus, et similia qn̄ sanies expurgatˀ sputo. Et sicut decoctio fœniculi, & apȷ, et aqua cicerū, et similia qn̄ expurgatˀ per vrinā. & sicut sal, & baurach, & carthamus qn̄ fit expurgatio per intestina.

Canon bene notādus

C Et sunt ex medicinis, q̄ aggregātˀ in se oēs intētiones sicut ius galli antiqui, et mel, & liquiritia, et capillus veneris, & hyssopus, & casia fistu. & manna & similia. Hæc enim adiuuant ad expulsiōes oēs quas diximus. Et sunt ex medicinis magnis, quæ etiā aggregant oēs has intētiones: sed nō sunt administrādæ, nisi cū morbꝰ proprie chronicatur, & sunt theriaca, ꝓprie, & mithridatum, & athanasia, mundificāt. n. hęc sufficiēter, et ex eis est cōfectio mirabilis relata ad Archigenē quā scripsimus ī cap. de tussi, et similiter medicamē de piperibus. Verū sup his cautela adhibēda est. oportet. n. febre lentescente dari, & natura nō debili existēte, et cū melle plurimo, aut aqua mellis, vt exiccetur sanies, & mundificetur locus, & sit potio eorū circiter auellanam vnam vel duas ꝭm exigentiam rei, cū eo quod conuenit ex potibus, & proprie cū aqua mellis. In crastinū aūt sit quātitas eorū minor, sic semper diminuendo, donec perueniatur ad mel solū. Et si non plene cū eis mundificetˀ, iterum redeatˀ ad

D alia: & iterum si oportet, procedatur eadē doctrina vsq; ad id quod exiccetur in totum. Et si cum hoc regimine adhuc nō mūdificabitˀ plene, accelerabimus cum sapientia, & administrabimus medicinā ex arsenico, et sulphure ꝭm scientiam traditam à nobis in cap. de asthmate & tussi. Hæc. n. exiccant cū fortitudine. Et si cū his cōstringitˀ anhelitus, redeundū est ad ea, quæ dilatant ipsum: & educūt saniē sicut aqua mellis cū medicamine hyssopi. Et si supercalefiunt ex eorū administratione: redeundū est ad aquā hordei cū aqua mellis, et iuleb et similia. Cū aūt hęc accidentia cessauerint. s. constrictio anhelitus supercalefactio, & exiccatio iterentˀ prędicta cum vicissitudine ꝭm exigētiā necessitatis. Cibi aūt eorum sint sicut aqua cicerū, & altereniabin, & sorbitiones subtiles ex farina cicerū, hordei, et fabarū cū oleo amygdalino, et melle, et zucchare, et ius cauliū cum oleo amygdalino,

& qnq; cum gallinis nisi febris vehemētia prohibeat, & ius gallinarum antiquarū, & ius galli antiqui, & carnes pullinæ, & hœdinę: & addatur eis in cibis aut iurib9 eorum dū res expostulat ex pipere aliquid. adiuuat enī ad mundificandum, & exiccandum. Et præcepit Gal. dari cœpas & alliū in ieiunio, vt vulnus non claudat, donec mūdificet. Et præcepit dum sanies ad intestina declinat, dari cibaria quæ ventrem moueāt, sicut proprie malua, bleta, atriplices, & leureng. Et cum per vias renū educere volueris, dari quæ sunt sicut asparagi, aut baucia & similia. In secūda vero mensa comedat grana pini, amygdalas cum melle, & semina fœniculi, & dactylos humidos & similia. Et conceduntur etiā post cibos poma dulcia, et cydonia, et pira, et proprie sceburc, et similia. Potum aūt damus eis vinum dulce, et vinum alchesmes, et vinum de passulis, et aquam mellis, et aquam zucchari. Si autem collectio corrumpitur, & diffunditur sanies in loco collectionis ad nullam partem declinans, tūc oportet cauteria super eodem loco. iii. vel. v. vel plura si necessitas expetit imprimi cum cauterio puncti, & perforetur pectus vsq; ad locum saniei, & hoc si fuerit in pectore. Si autem fuerit in latere aperiatur cum sagittella vsq; dum perueniatur ad saniem. vt extrahatur & exiccetur extractionibus remouentibus materiam, donec sanies paulatim exiccetur in totum mundificationibus & abstersionibus quotidie factis cum aqua mellis. Aut cum vino mellito & similibus. Quartam rem complēt administrationes medicaminum aggregātium nūc virtutem abstersionis & mundificationis: nunc vero incarnationis & consolidationis, & oportet medicamina huiusmodi sibijnuicem succedāt vsq; dum plena appareat sanitas. Et dictum est aquam mellis abstersiuum bonū esse. Et dictū est de alijs quæ non oportet nunc iterare. Et iam quidem compertum est ī lacte caprino aut asinino aggregari intentiones duas. s. abstersionis ex parte aqueitatis eius & cōsolidationis ex parte caseitatis eius. Et oportet vt sit lac calidū statim cū mulgetur, & post bonū pastū, & proprie desiccatiuum. Verum asininum lac subtilius est quā caprinum, caprinū vero tēperatius est eo, & aqua decoctiōis hordei, & cancrorū fluuialiū aggregat similiter intentiones duas pdictas: & similiter lac coctum cum oleis. Medicinarum autē incarnātium, & consolidātiū vulnera pulmonis et pectoris summa dicta est in cap. de sputo sanguinis, quare oportet vt pars illa afferat ad locū hūc. Et loquemur adhuc de eis ī cap. de phthisi, si Deus voluerit. Cibi autē eorū sint carnes paruarū auiū, & extremitates hœdorū, & porcorum iuuenū, & arietum castratorum: & risum cum gallinis, & triticum, & sorbitiones tenerę ex frumēto cū carnibus. Et ex valde iuuatib9 sunt sorbitiōes ex farina orobi: aut ex farina risi cum lacte. Et lac coctū cū eis est cibus delectabilis, & proprie cū lapidibus fluuialibus, aut chalybe, & similiter caseus recēs, & similiter sorbitiōes et pulmenta ex lacte cum farina cicerum, aut fabarū, aut amyli. Caueat aūt indigestio eius, contingens. n. ex lacte molesta est, & inimica, et proprie quātum eius nutrimentū est amicum. Potus eorū sit vinū mediocriter stypticū, & vinum albū antiquū, & vinū antiquū dulce est bonū eis, & aqua in qua extinguit ferrū, aut aqua de minera ferri, & aqua rosata, aut aqua pluuialis īfusiōis gūmi asi et similia, et laudat eis rob myrtinū, et syrupus eius, et miua cū aqua mastiches. Et non negligantur excellētiæ zucchari rosati et administratiōes eius oī hora. Fortasse enim est ipsum solū medicina curans eos: & nos dixim9 in cap. de sputo sanguinis fm sermonem Gal. & dicem9 hoc latius ī cap. de phthisi, si Deus voluerit. Medicinarū autē summa, q̄ administrantur emplastrando, dicta est in cap. de sputo sanguinis. Quintā rē complent administrationes medicinarum sedantiū accidentia in tota curę latitudine supueniētia: sicut sunt vehementia doloris

E & febris, et prauitas angustię, et sitis, et tussis vehemēs, et strictio anhelitus, et vigiliæ, et fastidiū cibi, quæ tempore collectionis, & maturatiōis timorosa sunt: maturata autē ea suspecta sunt magis: post eruptionē aūt ipsius remanentia mortalia sunt. Verū ex eis quædā remanētia sunt fm magis & minus suspecta, & quædam corrigi possunt, q̄dā aūt minime. Inquit Hippo. dolor & febris circa saniei generationē vehemētiora sunt: generata autem ea remissiora, et amplius remissiora post eruptionē ipsius, & adhuc amplius mundificata & exiccata ea. Si aūt in contrarium hoc acciderit, tunc nil aliud nisi pessimitas & profunda corruptio ex prauitate venenositatis significatur, & hæc quidē vere mortalis, et testatur hoc virus apparens sicut amurca, et fœtidum, et hoc quidē incorrigibile desperandum omnino. Et hoc idem de prauitate angustiæ dicimus, & similiter de tussi, & contritione anhelitus. Vigiliæ autem sitis & appetitus defectio aliā atq; aliam possunt habere causam, pter quod non iudicanda mala simpliciter.

F Vigilationem autem efficit mala cerebri complexio sicut siccitas: & bauracitas ex mala humiditate occultata in ipso. Aliqn̄ autem efficit frequens agitatio super aliqua re: & iam quidē diximus curam eius in cap. de sahara. Sitis ēt causam pōt habere extraneā, sicut est proprie salsuginositas ex mala qualitate existēte in stomacho, aut caliditas, aut siccitas in orificio ipsius, & alia sicut dicemus in cap. suo, & curatur sicut dicemus ibi. Et similiter defectio appetitus potest habere causas, quas ēt dicemus in proprijs cap. Sextam rem cōplent administrationes regiminū ex generibus rerum sex fm exigentiam quinq; canonum suprascriptorum. Et hoc quidem dictū est. Filius Zachariæ. Confectio trochiscorum qui administrantur cum aqua hordei, cum qua cocti sunt cancri fluuiales, & syrupus de papauere, aut rob myrti. Et conferunt ad consolidationē et mundificationē vulneris pectoris, aut pulmonis, quorū permistio. ℞. papaueris albi, seminis cu-

G curbitæ & citrulorū excorticatorū: ana. ʒ. x. amyli, dragaganthi, gūmi arabici, succi liqritię: ana. ʒ. v. thuris masculi, sedenegi loti, boli armeni, sanguinis draconis, charabæ: añ. ʒ. ij. myrrhę, cinnamomi, opij: ana. ʒ. i. Et fiant trochisci, et administrent. Idem. cōfectio emplastri festinantis maturationem pleuresis, sedantis dolorem eius. ℞. anethi, chamæmeli, violarū siccarū, furfuris, althæę, farinę seminis lini, fœnugræci, hordei: añ. Decoquātur in aqua donec sint discocta. Deinde cōterantur, et misce cū oleo antiquo. Et supponatur tepidum: & qnq; addūtur in eo cinis caulium, & adeps anatis. Gale. Confectio lohoc mundificātis et abstergentis saniē à pectore et pulmone. Accipe amygdalarū dulcium et amararum, granorū pini, seminis vrticæ, farinæ lupinorum: ana partes æquales. Cōfice cum melle et da cum eo quod cōuenit. Plures præterea ex medicinis mūdificātibus pectus, & pulmonē à sanie, et viru dictæ sunt in cap. de asthmate & tussi, quæ requirantur ibi. Et ex medicinis sanantib9

H vulnera pectoris & pulmonis plures dictæ sunt in cap. de sputo sanguinis. Aboal. Cōfectio trochiscorū ad vlcera quæ fiunt in pectore et pulmone consolidantium ea. ℞. rosarū, balaustiæ: ana. ʒ. ij. sanguinis draconis, amyli, olibani: ana. ʒ. ij. dragagāthi, mastiches: añ. ʒ. i. ß. acacię, croci: añ. ʒ. i. tertiam, charabæ et myrrhæ: añ. ʒ. ß. Confice cū rob cydoniorū & myrtillorum & da cum eisdem. Cōfectio medicaminis ex inuētiōe nostra, quod est medicamen forte, et expertū ad vlcera pulmonis, & pectoris, et mūdificat ea à sanie, et materia viscosa cōtenta in eis & facilitat expulsionem earum. Cuius hæc est pmistio. ℞. olibani, myrrhæ, cinnamomi, amomi, granorū pini, radicum ireos, gummi albotin, croci, talch: ana. ʒ. iiij. spicæ, casiæ fistulæ, carnium dactylorum: ana drach. iij. costi, drach. ij. galbani, drach. i. tertias duas, mellis quantum sufficit ad aggregandum ea. Decoquanṫ mel & albotin

Scē... rūn...
Troch... tiles ... dificā... & cōs... tionē ... ris.
Empla... matur... pleure...
Lohoc ... dificān... niem.
Troch... ad vlcer... ctoris.
Medican... ex inuen... ne prop... ad vlcera... pul.

& albotin in vase duplici vsq; dũ habeat spissitudinem. deinde permisce cum eis galbanũ, et fac bullire denuo: deinde proijce super ipsum puluerẽ aliarum rerũ: & da cum eo quod cõuenit. Permutationũ autẽ pleuresis ad alias ægritudines quædã sunt ad bonum, quædã ad malum. Permutatur autẽ in peripneumoniam, & ad phthisim, & ad malũ. Et permutatio eius ad peripneumoniã est ſm alterum duorũ modorũ. Qñq;.n. fit ex conuersione materiei pleuresis ad pulmonẽ: qñq; ex conuersione virus ad ipsum, cum non mundificatur vsq; ad.xl. dies à ruptura collectionis. Et permutatio eius ad phthisim similiter fit ſm alterum duorum modorum, aut mediante peripneumonia, aut sine mediatione eius. Et proprie cum sanies acuta et mordicatiua resoluta ab eruptione apostematis transiẽs per pulmonem vlcerat substantiã eius. Et dixit Hippo. ꝙ qñ pleuresis non resoluitur neq; mundificatur in.xiiij. diebus in empyema transit. & si empyema non mundificat̃ in.xl. diebus à die rupturę ꝑmutatur in phthisim. Et dixit Gal. ꝙ materia pleuresis qñq; rapitur fluxu ventris: qñq; natura vincit super ipsam, & expellit eã ad partẽ aurium, & facit collectiões, & est significatio incolumitatis. Et qñq; apparet victoria morbi supra naturam & significatur ex permistione intellectus et vigilijs et fit permutatio in phrenesim. Et qñq; vltimatur materia morbi supra naturam: & declinat materia ad cerebrum, & interficit vsq; in diem. iij. qñq; declinat ad neruos, & facit spasmũ. Et dixit iterum Gale. ꝙ qñ rapitur ad partes cordis multiplicat̃ tremor eius et syncopis et ĩterficit in pricipio et qñq; subito. Et dixit Hipp. ꝙ aliqñ accidit ex paruitate et venenositate materiæ, vt vincat supra posse naturæ omnino & cõuertat ꝑtes loci vt appareat dorsum patiẽtis quasi dorsum verberati, et viret latus eius et nigret, ita ꝙ cõsueuit de eis dicere vulgus esse percussos à dęmone. Iterum Gal. dixit ꝙ natura multoties vincit supra morbũ & expellit materiã eius ad loca vacua subascellarũ et inguinũ, et partium crurium, et auriũ, et pedum, et cõuertit in apostemata bñ nata ad pleuresim, significant.n. salutẽ. et qñq; conuertit materiã et extrahit vsq; ad cutem & ducit̃ ad incolumitatem cum apostemate sub cute.

De peripneumonia. Cap. 10.

PEripneumonia ex ipsa mẽbri denominatione nomẽ accipit: ẽ.n. apostema pulmonis. Et dixit Gal. quòd est morbus difficilioris curæ q̃ pleuresis, et propior ad interficiendũ: et illud propter duas res. Et quidẽ pria est: qñ in pulmone sicut scis solutio cõtinuitatis raro est susceptibilis curę propter causas ĩ capitulo de sputo sanguinis assignatas. Secũda est qa virtus cordis nõ patit̃: imo deficit ab inflãmatione eius. creauit.n. ipsum sapientia vt euẽtaret cor. Est autem peripneumonia morbus ꝑ se, aut morbus ex altero morbo causatus. Et si quidẽ qui causat̃ ab eo quod est aptum natũ eẽ nutrimẽtũ pulmonis, aut à superfluitate nutrimẽti ipsius, est morbus ꝑ se. Deriuat̃ autẽ ex altero morbo: sicut ea q̃ fit post catarrhũ & post pleuresim. Fit autẽ peripneumonia ex oĩ materia sicut pleuresis. Et ex ea q̃dã vera, q̃dã non vera. Et dixit Gal. ꝙ vera peripneumonia est, q̃ fit à phlegmate. Et videtur ꝙ dicenti ꝙ vera peripneumonia est, q̃ fit ex cholera, sit magis credendũ. Etenim pulmo est membrũ cholericũ: & eius nutrimentum est sanguis cholericus. Et iam quidem canon est, ꝙ morb⁹, cuius cõplexio nõ recedit à complexione mẽbri, nisi sicut naturale & innaturale, est morb⁹ ꝓprie verus. Recedẽs autẽ ab eius cõplexione in contrariũ ipsius est morbus çebdeg. i. morb⁹ nothus. Et fortassis ratio ꝓ Gal. est qñ morb⁹ proprie verus minus molestus est q̃ çebdeg. Et peripneumonia phlegmatica nõ est ĩ vehemẽtia prauitatis sicut cholerica. Interficit.n. cito cholerica acuitate sua: cũ sit vicina cordi: et oppõ cũ infrigidantibus nõ peruenit ad locũ: nec perducitur: nisi post eius alteratio

A nem plurimã: eo ꝙ propter viarum distantiam calefit. Hoc autem secus est in phlegmatica, qñ oportet medicamina esse maturatiua et resolutiua: quæ facile sunt peruenientia ad locum necessitatis sine diminutione virtutis eorum. Preterea morbus proprius alius est qui fit de materia quæ deputatur ad nutrimentum alicuius membri: quæ dum corrumpitur facit morbum: aut fit de materia, quæ est superfluitas nutrimenti illius membri. Et iam quidem Arist. dixit ꝙ superfluitas est contraria illi rei, cuius est superfluitas: sicut fimus & chylus: & sicut vrina et massa sanguinea: et sicut sudor & humores ĩ venis: & sicut medulla et nutrimentũ ossiũ, & sicut adeps & caro, et similia, nisi sit superfluitas delatiua potentialitatis eius à qua deciditur sicut sperma. Et sciendum qđ pulmo sicut cætera membra partem sibi propriã de humorib⁹ recipit, sed quod est sicut sanguis cholericus, de ipsis deputatur ad nutrimentum ipsius. Et superfluitas sui nutrimenti, quod est phlegma mittitur in vacuitates eius propter causas vtilitatum quas scis propter qđ q-

B dam crediderunt Gal. dicẽti: ꝙ vera peripneumonia fit ex phlegmate: sicut ex superfluo nutrimento: & crediderunt alij dicentibus ꝙ fit ex cholera sicut ex nutrimẽto cum iam accidit corruptio. Et hoc ſm intentiones proprias. Terminatur aũt hæc passio ſm vnum triũ modorũ sicut & pleuresis: aut.n. resoluitur, aut suppurat̃, aut permutatur. Et cura eius est similis curæ pleuresis.

Peripneumonię terminus triplex.

De empyemate. Cap. 11.

EMpyema qñq; fit ex pleuresi, et dixim⁹ curã eius. Et qñq; fit à peripneumonia, sicut dictũ ẽ. Et qñq; ex sanguinis sputo. Verũ causa eorũ qñq; est à pulmone, qñq; à pectore, & partibus eius. Et iã quidẽ Gal. dixit factã ex causis in pulmone molestiorẽ esse ea, quæ est ex causis in pectore propter causas dictas ĩ capitulo, quod est ante istud. Et similiter curã eius difficilẽ eẽ propter causas dictas in capitulo de sputo sanguinis. Cura autem omnis speciei huius similis est curæ empyematis factæ ex pleuresi quam diximus.

C De phthisi. Cap. 12.

PHthisis est detrimẽtũ desiccationis et cõsumptionis cadens in corpus ex calore febriũ habitudinaliũ minutarũ ex vlceratione pulmonis. Et vlceratio quidẽ huiusmodi cãm habet: aut ex præcedenti catarrho acuto vlceratiuo instillante et imprimẽte in pulmonẽ hora post horam: sicut accidit ex frequenti instillatione super petrã, vt perforetur petra. Et qñq; fit ex præcedenti pleuresi: aut peripneumonia: mediante tñ empyemate, & qñq; tñ sine mediatione. Et qñq; fit ex materia putrida diu stante in pulmone quã sequit̃ putrefactio et vlceratio. Et accidit nõ nunq; post sputũ sanguinis sine mũdificatione: sicut Hippo. dixit. Post sanguinis sputũ casus in saniei sputũ: et post saniei sputum casus in phthisim. Hic autem est sermo ei⁹ sub cõditiõe. Etenim post sanguinis aut saniei sputũ quibus non resistitur fit casus in phthisim. Raro aũt contingit hæc passio pueris et se-

D nibus. Et si cadant interdũ senes in illam occultari põt eis: & possunt diu viuere cũ illa. Viris aũt et mulierib⁹ frequenter accidit: et proprie paratis cadere in ipsam: & raro occultat̃ eis. Verũ mulieribus occultatur interdũ licet parũ. Contingit hæc passio sicut Hippo. dicit, à decimo octauo anno vsq; ad trigesimũ quintum. Expositi autem, vt cadant in phthisim sunt habentes cerebrũ debile, quare non prohibetur receptio superfluitatum in ipso, nec digeritur quod transmittitur de nutrimẽto ad ipsum, quare sunt catarrhiçabiles, & ex parua cã. Et adhuc expositi ad id sunt habẽtes pect⁹ strictũ in creatione sua cũ multiplicatiõe vẽtositatũ ĩ ipõ, & pulmone eorũ, et vicinis ꝑtibus. Et hñtes hũeros alatos, sicut sũt curuaturæ alarũ, et collũ subtile, & lõgũ: depressum inter alas et humeros, et frequẽtat eos tussicula cũ pũctura alicui⁹ spathulę, aut mãmillarũ, & ꝓcipue si sint ex irascentibus

Senibus & pueris raro accidit hæc passio. Corpora ad phthisim disposita quę.

facile & cholericis. Tempus autem magis aptum vt faciat cadere in phthisim: & quod vehementius nocet factis phthisicis, est autūnus, & constipatio borealis multum dominans & maxime qñ præcessit auster: aut constitutio austrina: quā pręcessit boreas. Et ex eis est regio borealis multū frigida, & sicca, & cibi & potus eius: & quæcūq; hoc cursu procedunt. Curare aūt phthisim, q̄ vehementer impressit & diuturnauit impossibile est: & proprie qñ continuatur ei lubricitas ventris fastidiū cibi, & fœtor oris, curuaturæ vnguium, & casus capillorū. Significant.n. ex hoc corruptionē profundari, & nutrimētū esse abscissum. Curare vero nō diuturnā, aut q̄ non multū impressit: & in qua accidentia timoris nōdū apparuerunt fortassis præsumendum est: quāuis non sit facile. Et intentio in curatione eius est duplex videlicet vniuersalis & particularis. Et vniuersalis quidem intentio est tres res. Et prima quidem est correctio causæ facientis. Secūda est abscissio eius. Tertia est regulatio ipsius vitæ patientis. Primā igitur rem complent administrationes medicaminum abscindentium nocumenta catarrhi: si accidat à catarrho, & hæc est radix operationis in hac cura. Et iam hęc scripsimus in capitulo, ꝓprio: & si causa ipsi⁹ fuerit ex præcedēti empyemate, ex pleuresi, et peripneumonia, aut sputo sanguinis, cura eorum dicta est. Secundā rem complent administrationes euacuationū abscindētium causas: quarum præcessit rememoratio. Et siquidē malitiam complexionis calidam cognoueris ex plenitudine sanguinis, phlebotomamus ex basilica. Et si virtus ꝑmiserit demū ex saluatella: et qñq; phlebotomamus phlebotomia renouante numerū si necessitas expetit administrādo ex cibis & potibus, et alijs quæ boni sunt nutrimēti. & hoc diebus quibus nō phlebotomas. Si aūt choleram abūdare cognoueris, euacua cum eo quod est sicut aqua decoctionis capilli veneris, & chayare de singulis manipulos singulos, iuiubas, & sebesten: ana. xl. pruna sicca. xx. pulpæ casiæ fistulæ, siracost. ana. vnc. i. zucchari violati. drach. xij. si necessitas expetit: addatur eis quod est sicut trochisci de violis & similia. Si aūt causam læsiuam materiam phlegmaticā esse cognoueris, euacua cum cochijs & similibus, quibus ex bdellio & dragagantho partes addantur conuenientes. Et ex euacuationibus particularibus & vtilib⁹ huic ægritudini sunt prouocationes hæmorrhoidarū, et menstruorū: & maxime si ex eorū retentiōe in nocumētum cadat. Et nos de his in cap. de sputo sanguinis. iij. cañ. locuti sumus. Tertiam rem cōplent administrationes regulationum in generibus rerū sex: & proprie collocent in loco aeris temperati ad siccitatem decliuis, & permutet̄ ad regiōes aeris temperati. Et sint cibi eorum ex eis quæ sunt quantitatis paucæ et pluris nutrimēti, et insuper ad digerendū faciles: sicut proprie hepata gallinarū, & testiculi gallorum qui non calcauerunt, et alas pullorū, et carnes minutarum auium tenerarum, & carnes iuuenū perdicum, et alcubugi, et columbarū, et sint huiusmodi elixa aut ī iuribus aut ī aqua hordei, & proprie qñ quęrit̄ mundificatio, et oportet vt addatur tunc in iuribus eorū de melle aliquid, & congruunt eis vitelli ouorum sorbiles cum melle, & cōceditur etiā eis ī hoc casu ius caulium impinguatum cum gallinis & similia. Quando aūt consolidatio et conglutinatio vulneris q̄ritur: tūc oportet vt sint cibaria desiccatiua, nō eleuata in gradu multæ exiccationis: & sint etiā conglutinantia, sicut proprie extremitates, & rostra hœdorū, et porcorū iuuenū, & arietum castratorum. Pane aūt vtatur similagineo bene cocto habente aliquid mastiches: qñq; ponitur in eo ocimus et similia. Et ex cibis cōglutinatiuis est triticū cū gallinis, et risum, et similia, et pulmenta, ex gegeuer, et milio, et sauich, et chist hordei post bonā decoctionē eorū, et lentes sunt bonæ eis. Et pulmenta ex orobo, et sorbitiones ex farina ei⁹, et similia, et cibi ex lacte

Phthisim q̄ diu durauerit impossibile est curare.

Cura phthisis parū impressæ.

De phlebotomia.

Solu. ī materia cholerica.

In materia phlegmatica.

Aer.

Cibus.

E sunt eis magni iuuamenti; ꝓprie cum nō est febris: et caseus si est recēs. Et nos dixim⁹ in cap. de empyemate diuersos cibos ex lacte, cañ. quarto. Si aūt fuerit cum ea febris vehemētia, sit cibus eorum chist hordei bene cocti cū cancris fluuialibus: postq; abluuntur abiectis extremis eorū cum aqua & cinere: et cum iteratiōe: et etiam cācri fluuiales assi aut elixi in aqua hordei. Et qñq; dant̄ cocti in lacte asinæ: et qñq; ī oleis frigidis, et qñq; in aq̄ hordei aut cicerum: et qñq; ī lacte acetoso abstracto ab eo butyro: et sunt iuuamēti sublimis, et addūtur eis cucurbita et bleta cū oleo amygdalio, et citruli, et similia. Et ex rebus cibalibus simul et medicinalibus est lac acetosum coctū cum tortellis de sceni: & sit proprie lactis. ℥. iij. & tortellarum tritarum. ℥. i. In crastinum adde ex lacte circiter aur. ij. et minue ex tortellis circiter aure. i. Et hæc fiant singulis diebus, donec deueniat̄ ad lac solū. Cum autē peruentū fuerit ad ægritudinis declinationē, incipiam⁹ diminuere ex lacte acetoso omni die: & addere ad tortellas, donec deueniat ad dationē tortellaꝝ tm̄.

F Hunc autē modū decoctionis lactis acetosi scripsit Paulus, et plures post ipsum laudauerunt illud. Operatio autē acetosi lactis est ſm hunc modū. Accipe lac caprinum mundū habens bonitatem ex sanitate animalis, & congruitate pascui ipsius: et extrahat̄ ex eo butyrum: & dimittat̄ vna nocte in aere temperato: mane autē agitet̄ vehementer et excludatur spuma eius. Est aūt lac huiusmodi sedatiuum vehementis caloris, constrictiuum, & consolidatiuum. Potus autē eorum non febricitantium sit in principio vinū album dulce, et cum peruenitur ad tempus consolidationis, sit albū ad stypticitatem declinans permistū cum aqua pluuiali. Febricitantium autē potus sit aqua hordei, et aqua pluuialis, & rob myrti, et syrupus eius, et syrupus de papauere, cum vocat necessitas, et aqua pluuialis decoctionis cancrorū, et aqua granatorum dulcium et similia. Et in secunda mensa comedant passulas cum granis post bonā masticationem, et

G granata dulcia, et cydonia de sceni cocta ī rob et similia. Et oportet ante comestionē, vt approximēt deambulationibus mediocribus: et post ambulationes vtantur frictionibus lenibus tenerum faciētibus corpus, et hoc vt viuificetur calor in ipsis. Et post comestionem vacent, et quieti sint per duas horas: & hoc in loco temperati aeris: in quo sint odores redolentium frigidorum & stypticorum cum administratione gaudij. Deinde vacent somno, & quieti quantum possibile fuerit. Et si fuerint vigiliæ accedamus ad medicinas ex papauere: et hoc cum sapientia ne congelentur spiritus. Elongentur autem à balneis resoluunt enim virtutem: nisi apud declinationem. Tunc enim sunt iuuamenti sublimis quēadmodum dicemus post. Prohibeatur autem eis omnis lubricitas, et constipatio viscerum, & magis lubricitas vehemens, resoluit. n. virtutem. Particularis autem intentio est. v. res. Et prima quidem est mūdificatio & abstersio vlceris. Secunda est prohibitio cursus materierū

H ad ipsum. Tertia expulsio materierū saniei eius & exiccatio earum ex ipso. Quarta est consolidatio & incarnatio eius. Quinta est correctio accidentium. Et primā quidem rem complent administrationes medicinarum mundificātium et abstergentium vlcus & in genere eorum excellentius et nobilius est mel et aqua eius. Aggregat. n. virtutem mundificatiōis et abstersiōis. Et præter hoc est cib⁹ et potus amicus naturę, et iuuatiuus valde. Et ex eis ē aqua hordei, et aqua zucchari, et aqua cicerū. Et fortius eis est decoctio hyssopi, et syrupus ei⁹. Et adhuc fortius est lohoc de caulib⁹ et de squilla. Et ex eis q̄ sunt maximi iuuamenti est medicamen Gal. Ipm̄ enim est mundificatiuū bonū, quod ℞. ireos, hasce, hyssopi: ana partes æquales. Confice cū melle. Da mane & sero à. ʒ. i. vsq; ad. ij. cum aqua mellis. Et dicit Democritus hyssopus, aut iris, aut farasion singulariter vel cōiū

Qñ febr

Modu ciēdi l cetosu

Fructu

Somnu

Balnea

Mundifi tio vlcer

cta

cta cocta in aqua mellis, aut in aqua hordei sunt mundificātia bona. Et nos diximus plura ex his in cap. de empyemate. Secundā rem cōplent administrationes medicaminum materias à pulmone prohibetium. Et hoc quidem perficitur ſm alterum duorum modorū: & proprie cum ꝓhibitione materiei quæ transfertur ad ipsum ex altero membro: & cum cōfortatione pulmonis vt nō recipiat quod ad ipsum transferē de materia. Et ſm plurimum quæ transferuntur ad pulmonem materiæ sunt catarrhales aut transmissæ à vicinis mēbris & ex pleuresi & alĳs. Et horum curā iam diximus. Summam. n. medicinarum pulmonem confortātium ēt diximus in cap. de tussi humida. Et ex eis est rob myrti & syrupus eius cum. ℥. ĳ. pulmonis vulpis sicci. Et ex medicinis quidē mirabilis iuuamenti aggregantibus virtutē cōfortationis & mūdificationis est medicamē Gal. quod Recipit pulmonis vulpis sicci, succi liquiritię, capillorum veneris, seminis fœniculi, anisi: ana. Cōfice cum zucchаro de cocto cum aqua quantum sufficit. Et qñq; conficitur cū rob myrtino, & est confortatiuum amplius. Tertiam rem complent administrationes medicaminum putredinis quæ sunt in pulmone exiccantium. Et nos quidē diximus in cap. de tussi hæc administranda esse post mūdificationem debitam vt extirpetur post eas residuum putrefactionis omnino. Et diximus ꝙ administratio ex myrrhæ rubeę. ℥. i. & mellis. ℥. iiĳ. lambēdo diebus interpollatis cū aliqua ex medicinis educētibus saniē est medicamē vtile. Et fortius est lambere alchitran cū melle, aut cum melle & galbano simul liquefactis. Et ex maxime iuuatiuis eis sunt medicinæ magnę, sicut theriaca & mithridatum. et alia quorum in cap. de empyemate pręcessit rememoratio, & si indigetur adhuc medicamine exiccante procedemus ad medicinas de arsenico & sulphure scriptas in eodem cap. cañ. xxx. Et non negligantur medicamina huius summæ: qm̃ ad sanitatem perducunt: si Deus voluerit. Verum si peruenitur ex eis ad supercalefactionē succurrēdū est cū aqua hordei, & iuleb cum trochiscis de cāphora vsq; dum cesset accidens. deinde redeatur ad exiccatiua prædicta. Quartam rē complent administrationes medicaminum aggregātiū in se duas virtutes: mundificationis. s. & consolidationis. Et ex medicinis proprĳs in hac summa est lac asininum cū virtute subtiliationis in ipso, & lac caprinum cum temperie sua: & lac muliebre cum proprietatibus temperiei intra illā. Lac. n. aggregat intētiones tres. Est. n. res cibalis & dilecta nimis & est ex rebus velocis cōuersionis in sanguinē, est. n. sanguis bis coctus: & est post illud medicina abstergēs vlcus virtute serositatis eius, & cōglutinans ipsum virtute caseitatis eius. Et oportet vt bibatur calidū cū mulgetur: & si posset sugi ex māmillis: & hoc in ieiunio ante cibos alios. et oportet vt post ipm quiescant, ne corrūpatur & acescat in stomacho eorum: nec dormiant super ipsum, nec suscipiant cibū nisi prius descendat. Et oportet vt bibatur in loco aeris tēperati, & proprie cū fuerit gaudium & tranquillitas, & quādo ipsum magis mundificatiuū esse quęrimus dandum est cum melle. Et qñcūq; ipsum magis cōglutinatiuū & cōsolidatiuū quærimus detur cū zucchаro rosato & similibus aut coctum cū lapidibus. Et si sumens ipsum cōstipationem patitur viscerum, oportet vt eligatur ex lacte in quo multiplicatur serositas: & si nō sufficit, multiplicetur quātitas potus eius in die sequenti: & adhuc in die tertia, & si adhuc nō sufficit miscendū est cum eo quod est sicut zuccharum & sal, & si adhuc nō sufficit miscendum est polypodium cū ipsis: si aūt sumens ipsum lubricitatem intestinorū patitur: tunc oportet vt misceaē ei quod est sicut hipocystis & similia. Et si tussim habuerit, misceatur cū eo quod est sicut dragaganthū. Et si cū stomachi debilitate fuerit: miscendū est cū eo quod est sicut trochisci diarhodon: & similia. Et lac quidē de quo

A butyrum extractum fuerit, est magis conglutinatiuū & coctum quidem amplius, & quod cū butyro est, est magis humectatiuū & impinguatiuum. Ars aūt in decoquendo lac est huiusmodi. Accipe lac mundum, & recipe ipsum in vase puro absterso, & pone super ipso circiter quintam partē eius ex aqua pluuiali. Deinde extingue in ipso lapides fluuiorum ignitos sine fumo vsq; dum lac fuerit coctum & consumptæ aquæ partis in ipso. Lac autē melius est, quod sumitur ex animalibus iuuenibus mediocriter non nimis remotis aut vicinis partui, quorum pascua sunt ex herbis montanis in q̃bus est subtilitas, & mundificatio cum stypticitate & exiccatione. Et laudauit Gal. herbas huiusmodi deputādas esse pascui eorum. s. ex herbis calidis, absinthium, hyssopum, hasce, polium, scea, iahde, fœniculus, abrotanū & similia. Et ex frigidis, rubus, rhānus, solathrum, caiare, & similia. Et oportet vt dandi lactis quātitas comparet possibilitati virtutis suscipientis ipsum, quare incipiendum à quantitate minori dando ex eo circiter. ℥. iĳ. prima die: & in crastinum addatur ei circiter. ℥. i. & sic fiat

B alĳs diebus à prima die vsq; dum deueniaē ad lib. i. vel parum amplius. Demum paulatim deueniendū est vsq; ad illud quod est sufficiens. Et iam quidem diximus cauendum eis esse ab indigestione in potu lactis. In ipsa. n. est timor. Febricitantibus aūt eis, aut caput dolētibus, aut siti vehementi obsessis abscinditur lac dulce: & laudatur eis lac acetosum de quo extractū est butyrum ſm doctrinam traditam à nobis in hoc eodem cap. Danda est etiam eis aqua hordei cocta cum cancris fluuialibus ſm quod etiam dictum est, & syrupus de papauere, aut syrupus de myrto cum eo. Et oportet cancrorum extrema abscindi. Deinde lauari corpora eorum cum aqua & cinere frictione vehementi, & hoc cum iteratione & iteratione. Et oportet vt detur in ieiunio. Et sit quātitas potus eius circiter. ℥. iĳ. & in crastinum adde. ℥. i. & sic die quolibet vsq; ad lib. i. s. mane & sero ante alios cibos. Summa autem medicinarum vlcera pulmonis &

C pectoris consolidantiū est hęc. Sanguis draconis, & proprie lutū sigillatū, bolum armenicū, charabæ, sedenegi, olibanū, mastiche, balaustiæ, rosæ & semē eius, corallia, euphistidos, cortices cancrorum fluuialiū vstorū, semē portulacæ assum, amylū assum, semen maluæ & althææ assum, semē arnoglossæ assum, gūmi assum, fructus myrti, & silia. Medicamina aūt cum quibus hęc danda sunt, proprie sunt vitelli ouorū, lac dulce & acetosum, aqua pluuialis, & aqua hordei, decoctionis cicerū, & cancrorum fluuialiū, aqua alsauic, succus cydoniorū, miua, succus myrti, rosæ, & succus earū, mucilago psyllĳ, semen cydoniorum, syrupus de papauere, syrupus de iuiubis, syrupus de violis, & syrupus rosatus, & silia. Ex medicinis aūt cōpositis sunt hæc. trochisci de luto sigil. aut de luto armenico, phyloniū persicū est vltimū: mundificat enim & exiccat putredines, et consolidat vlcera. Et nos scripsimus ipsum, & adhuc alia multa huius intentionis

D in cap. de sputo sanguinis quę efficaciter afferanē ad hūc locū. Ex rebus aūt mirabilis iuuamenti ad cōsolidationes, & sanationes vlcerū pulmonis est zuccharū rosatū recens: super quod nō præterĳt annus. Aggregatur. n. in eo virtus abstersionis ex succo rosarū & virtus cōsolidationis ex parte substantiæ earū. Et nosti ꝙ virtus abstersionis ex rosis ꝑ antiquitatem abscindiē quę adhuc possidetur in recentibus. Et Gale. quidem pręcepit dari zuccharū rosatū singulis diebus in quātitate plurima: ēt cum rebus medicinalibus cibalibus & potabilibus secundum omnem modū administrationis eius: ita ꝙ etiā cū pane. Et vsi sunt eo post ipsum plurimi: & nō est cōprehensibilis eorū numerus qui sanati sunt ex vsu eius tñ prius mundificationibus ꝓcedentibus. Falluntur. n. vtētes eo à principio dū mūdificatio nō ꝓcesserit. Coartat. n. ī pulmone materias. Nos aūt dedimus cū lacte calido

Modus decoquēdi lac ꝓ phthisicis.

Quorū aīaliū esse debeat lac.

Modus ꝓparādi cācros fluuiales.

Vlc⁹ pectoris & pulmonis consolidantia.

Medicamē mirabile ad phthisicos ē zuccharū rosatum recens.

camē quo cūtur i sub och d one

ste sūt ntētio d hoc.

Quo nam mõ zuccharũ rosatum phthisicis febricitãtib⁹ exhibendũ sit.

lido non febricitantibus. Febricitãtibus vero cũ aqua hordei decoctionis cancrorum fluuialium, & alijs multis modis administrationum: & inuenimus esse medicamen vltimum. Verum quoties ex eius administratione cõtingit constringi anhelitũ, dentur quæ elargãt ipsum ex eis quæ educunt saniem: sicut proprie syrupus de hyssopo & similia. Et si accidat supercalefactio propter desiccationẽ, detur syrupus de iuiubis, aut syrupus de violis, aut mucilago psyllij, aut cydoniorum cũ aqua granatorum, aut aqua expressionis seminum portulacæ cum trochiscis de cãphora dictis in antidotario. Et si sequat̃ post ipsum cõstipatio naturæ, detur myrobalanum de violis, aut syrupus eius cũ aqua hordei. Et postq̃ cessauerit huiusmodi, redeatur ad zuccharum rosatum dandum in omnem modum. Quintam rem cõplent correctiones cadentes in accidentia concomitantia & superueniẽtia huic morbo. Et ex concomitantibus est febris, consumptio, & macies, & debilitas. Et ex superuenientibus est tussis, fluxus ventris, constipatio, & fastidium cibi. Et iam q̃dem Hippocrates dixit mundificatiuum vlceris febris lentescentiam succedere debere: quæ si nõ successerit, constat corruptionẽ vlceris profundari. Nos autem experiemur circa omne tempus curationis eius interponere medicamina febris vehemẽtiam sedantia: vt sigillentur ex his & illis beneficia concordantia: quorum finis est sanitas. Et succurretur cõstipationi, & arefactioni eorum cum eis quę adæquant & humectant ex cibis, & potibus, & rebus medicinalibus, et administratione lactis dulcis, & alijs quæ diximus. Et confert eis balneatio in aqua dulci calida. postq̃ morbus in declinatione fuerit & ante illud est res prauior, & est ponere ægrum in desperatione. Forma aũt balneationis est in hunc modũ. Præparetur aer balnei vt sit liber nõ habẽs de corruptione odoris, aut prauæ qualitatis oĩno aliq̃d & calefiat, vt sit caliditas balnei. & aquæ caliditas temperata qua excitetur, & non resoluatur calor naturalis, & sit prima mansionum remissius calida q̃ alia. Tunc intret patiens mansionem primam, & fricetur in ea leui frictione, & proprie tenerum faciente corpus. Deinde intret mansionẽ secundã, & incipiat lauare corpus cum aqua calida vtendo leui frictione cum manu. Deinde paulatim intret aquã calidã, & delectetur in ea, deinde incipiat lauare corpus eius cũ aqua decoctionis capitũ hœdorũ, aut cũ aqua hordei conquassata cũ ouis multis & oleo amygdalarum dulcium. Deinde ducatur ad mansionẽ primam: & inungatur corpus eius oleo rosato: & ducatur ad habitaculũ exterius, in quo sit aer tẽperatus cum multitudine redolentiũ stypticorũ, & quiescat in lecto. Deinde post duas horas cibetur cibis laudabilibus paucæ quãtitatis & pluris nutrimẽti ex eis quorum iam mentionem fecimus. Et ex hinc tota intentio nostra ad humectandũ sit occupatior, & cũ delectatiõe & quiete & somno & delitijs & similibus. In crastinũ aũt aut in die tertio balneet̃ similiter. Si aũt patiens debilis fuerit ante per duas horas, q̃ balneum intret, accipiat sorbitionẽ, & ex carnibus teneris, aut ex lacte dulci, & quiescat super sorbitiones per duas horas, deinde intret balneum. Si aũt patiens talis fuerit, vt virtus eius tolerare possit, præcepit Galenus, vt post sufficiẽtem lauationem in aqua calida, aut in aqua capitum arietum castratorum, spargi super corpus eius in prima mansione ex aqua frigida aliq̃d præterq̃ in capite eius. deinde inungi oleo rosato. Lauationes ẽt in tina sunt huius intentionis, & proprie cum rebus humectãtibus, & impinguantibus corpus ex his, quæ dicta sunt. Post hæc paulatim deueniendum est ad administrandũ in balneis lauationes ex aquis decoctionum capitum arietum castratorũ, & similia. Et si corpus remanserit debile vngatur cum oleo mastichino, & sĩlibus. Et silr̃ paulatim deueniẽdũ ad alia cibaria laudabilia, & solidiora. De tussi aũt & cõstipatione ventris aut fluxu q̃ superueniũt eis: dicemus sicut in p̃teritis iã diximus. Et si accidat eis casus appetitus, curetur sicut in capitulo proprio dicemus.

Accidentia phthisicorum.

Modus balneãdi phthisicos.

De medicaminibus ad phthisicos. Cap. 13.

PHthisicis medicamina cõueniẽtia scripta sunt plura in antecedẽtibus. Et ex eis sunt trochisci Galeni scripti in cap̃. de tussi catarrhali & descriptiones syrupi de papauere, & diapapauer, & trochisci & pilulæ de papauere & pilulæ de styrace: & aliæ pilulę de narcoticis scriptæ in eodem capitulo: & hæc proprie ad sedationẽ catarrhi. Medicamina vlcus mundificantia & saniẽ eius abstergẽtia partim dicta sunt ĩ cap̃. de asthmate & tussi: & partim in cap̃. de empyemate. Summa aũt medicinarum vlcera pulmonis & pectoris consolidantium dicta est in cap̃. de sputo sanguinis. Confectio testiculorum vulpis est phthisicis & cõsumptis medicina experta: & dicta est in antidotario. Hamech filius Zezar. Confectio loch quę cõfert phthisicis, et mundificat vlcera pulmonis, & consolidat. ℞. iuiubas. l. passularũ enucleatarum. ʒ. xxx. seminis maluæ. ʒ. iij. cancrorum fluuialiũ. ʒ. xx. capillorum veneris, caiare, virgæ pastoris, linguæ arietis: ana. ℥. ß. liquiritiæ. ℥. i. Decoquantur in lib. ij. aquæ. vsq; ad lib. i. & adde eis syrupi de papauere, & zucchari tabarzet & sapæ: ana. ℥. vi. Decoquãtur ad mellis spissitudinẽ. Deinde proijciat̃ super ea seminis cucurbitę mũdatæ. ℥. i. gũmi arabici, dragagãthi, seminũ cydoniorũ, amyli, seminis portulacæ, amygdalarum dulciũ: ana. ʒ. viij. papaue. albi. ʒ. v. Post bonã triturationẽ miscẽtur cũ alijs. da mane & sero circiter. ʒ. v.

Loch phthi[...]

Idem syrupus de psyllio cõferens phthisicis. ℞. spodij, seminũ portulacæ, seminũ cydoniorum, papaueris albi: ana. ʒ. ij. psyllij mũdi. ʒ. v. succi arnoglossæ cocti & depurati. ʒ. xx. cancrorũ fluuialiũ lotorũ s̃m doctrinam p̃dictã. ʒ. xx. Decoquant̃ in lib. ij. aquę vsq; ad lib. i. & cũ lib. i. zucchari fiat syrupus. da mane & sero cũ succo arnoglossæ, est. n. efficax. Et q̃nq; dat̃ cũ puluere huiusmodi. ℞. psyllij, gũmi arabici, dragaganthi, boli armeni: ana. Da cũ syrupo prædicto, & succo linguæ arietis.

Syru[...] psyll[...] phth[...]

Troc[...] papa. ad p[...] cos.

Filius Zachariæ Arasi. Vlcera pulmonis, cũ non sunt chronica: sed adhuc aliq̃d ex sanguine egredit̃ cũ tussi curari possibilia sunt. Detur ergo cũ nõ est febris lac recenter mulsum: & si fuerit cũ eis febris, det̃ aqua hordei cũ cancris fluuialibus: aut cũ syrupo de papauere. Et dum nõ constringit̃ anhelitus eius administrent̃ trochisci de papauere: quorũ descriptio hæc est. ℞. papaueris albi, seminis cucurbitæ & citrulorũ mundatorũ: ana. ʒ. iij. dragaganthi, amyli, gũmi arabici, succi liq̃ritiæ: ana. ʒ. v. thuris masculi, boli armeni, sanguinis draconis, charabæ: ana. ʒ. ij. myrrhæ, cinnamomi, opij: ana. ʒ. i. fiãt trochisci. Da cum syrupo de papauere aut rob myrti. Et q̃n cum istis rebus constringit̃ anhelitus dentur in potu ea quæ elargant ipsum, & educunt saniẽ sicut syrupus hyssopi & similia. Sabor. Loch conferens phthisicis & cõsumptis ℞. testiculorũ vulpis. ℥. iij. batrẽbuch, caiare: ana. ʒ. i. cicerum dulciũ tritorũ. ℥. ij. seminis papaue. albi. ℥. i. & ß. hordei mundi. ℥. i. passularũ enucleatarũ, ficuum siccarum, carnium dactylorũ: ana. ʒ. ij. cancrorũ fluuialium. ℥. ij. decoquantur oĩa in lib. iij. aquę vsq; ad lib. i. & ß. Deinde accipe zucchari & penidiarum: ana lib. i. testiculorum vulpium elixorũ in dulci lacte. ℥. ij. aut cum olei amygdalini. ℥. ij. decoquantur vsq; dum sufficientẽ habeant coctionẽ. deinde proijce sup̃ ea papaueris albi, succi liquiritiæ, seminum citruli, melonis, cucurbitæ, cinnamo. seminũ bombicis purgatorũ, seminis maluæ, florũ boraginis: ana. ʒ. ij. amyli, dragagãthi, gũmi arabici: ana. ʒ. ij. carniũ dactylorum, passularum enucleatarũ: ana. ʒ. v. Tere & cõfice cum prædictis. bonũ, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Confectio de iacur conferens ad catarrhũ acutũ & phthisim ex eo. ℞. seminis papaueris albi & nigri: ana. ℥. ij. & ß. radicũ liquiritiæ.

Troc[...] papa.

Aliud confe[...] phthi[...]

Confe[...] de iac[...]

tiæ. ℥.i.&.ß.seminis cydonioru͂,seminis althææ:an͂.℥.i.&.ß.dragagāthi.℥.ß.gu͂mi arab.℥.ß.proi͂ce sup ea aquę pluuialis lib.v.& dimitte die ac nocte. Demu͂ decoque vsq; ad consumptione͂ duaru͂ partiu͂,et adde mellis lib.i.& rob lib.i.ß.& penidiaru͂ lib.ß.decoque igni leni vsq; dum mellis habeat spissitudine͂. Da mane cu͂ aqua hordei. Et accipiat in sero ex his pilulis. ℞.seminis portu.℥.v.dragagāthi,gu͂mi arabici: an͂.℥.iij.seminis citruli.℥.iij.seminis cucurbitæ excorticati,et seminu͂ cydonioru͂: an͂.℥.vij.succi liquiri.℥.v.fac formas si͂les lupinis cu͂ mucilagine seminu͂ cydonioru͂. Dent͂ tenendę sub lingua.

æ sub a pro ficis.

SVMMA. IIII. *De curatione ægritudinum cordis. Et primo de ipsis in vniuersali.* Cap. I.



Egritudines cordis sunt debilitas pulsus, tremor, & syncopis. Et hæ quidem ęgritudines easdemfere habent radices non aliter inter se differentes, nisi sicut debiles & fortes. Causantia aute͂ has ægritudines cum sint debilia, & remissa, imprimentia debilitatem contra vigore͂ mineræ faciunt debilitatem cordis. Amplius au͂t eleuata, vt imprimāt agitationem læsiuam in ipso faciente cadere diuersitate͂ in differe͂tijs motus cordis sensu ꝑceptibilem quæ sunt ex magno ad paruum: ex veloci ad tardu͂, ex raritate ad frequentiam & econuerso. Tunc fiunt constitutiones duæ: aut.n.fiu͂t illa non integre, neq; in omni hora, sed cum quadam interpolatione & vicissitudine:& fit pulsus cordis aut integre cum quadam continuatione:& fit tremor cordis.

Cum fortiora fiunt vt imprimant vehemētius impressiones fortius ledentes impedie͂tes aut ꝓfocantes motus eius: aut sepelientes spiritus ad interiora: aut intercidentis absq; intercisione oı̄no aut aggrega͂tes ad principiu͂: aut resecantes absq; eo quod est in radice faciunt syncopim. Vincentia au͂t ea vltimata victoria super natura͂ ita vt abscindatur spiritus & calor vitæ: aut extinguat͂ in minera, sunt causa mortis. Causæ aute͂ facientes has ægritudines, quædā sunt causæ corporeæ, quædā extra corpus surgentes. Et corporeæ quidem aut sunt in ipso corde, aut in me͂bris vicinis ei, aut in membris co͂municantibus ei propinqua co͂municatione aut remota. Causæ aute͂ existentes in corde lædentes ipsum: aut sunt malitia complexionis sine materia aut cum materia. Et malitia quide͂ complexionis dominans cordi facit debilitatem ipsius, debilitas autem facta fortis vsq; adeo vt sit agitatiua virtutis facit tremorem. Tremor autem superueniens generat syncopim. Vltimitas aute͂ facta in syncopi est extinctio & mors. Sed malitia quidem co͂plexionis frigidæ suspectior est q̃ calidæ propter elongationem à re vitæ:& sicca magis q̃ humida: quamuis sit dominans in dispositione corporis, & causa e͂t huius interdum fit causa præfocationis, & mortis festinæ. Solutionem aute͂ continuitatis, aut apostemationem fieri in corde virtus non patitur, immo sunt causa dissolutionis & mortis, & qn͂ inest dolor ı̄ ipso fit causa syncopis & mortis. Dixit Gal. ꝙ malitia co͂plexionis puræ, aut cu͂ materia facit in vniuersam corporis parte͂ sensum læsionis qui est dolor: & quomodo non in corde. Frustrabitur ergo, & supponemus alterationes in corde non cor curari: & nos quidem diximus, ꝙ iam radix præposita est, etenim esse ægritudinum cordis aut non confirmatur: quia non sunt mansiuæ, & tunc ordo medicationis incolumitat: aut confirmat͂ educendo ad morte͂. Distinguemus autem in causis læsionum cordis, quæ sunt ab alijs membris: qm͂ læsio cadens in panniculis, & in membris quæ ambiunt cor dum redu͂dat ad ipsum est causa ægritudinum eius prædictarum in ipso. Et læsio cadens in cerebrum interdum est causa ad illud sicut in epilepsia, mania, & melancholia: licet enim figatur in cerebro,

A terminatur tn͂ in corde, & sunt causa ægritudinum eius. Et ex eis est fluxus sanguinis nariu͂, aut vndecu͂q;:& co͂municat etiā cum corde co͂munitate magis propria stomachus: & affert ei causas læsionu͂, & proprie cum corrupitur in eo cibus, & res venenosa: aut fuerit in eo humor mordicatiuus: aut malę qualitatis, aut vitreus viscosus, aut repletio agitatiua, aut fames vehemens, aut dolor acutus & pungitiuus, aut fuerit in orificio eius bothor, aut vlcus putridu͂. Et dixit Paulus ꝙ ægritudines, quæ sunt in stomachi orificio: aut meri sunt propinquæ co͂uersionis ad ferendum læsione͂ cordi: ita vt quidā putant tremore͂ factum in ore stomachi esse tremore͂ cordis: & quidā voluerunt debilitate͂ in ipso esse cardiacā. Et dispositio hepatis cum est alterata, vt generet ſm plurimum sanguine͂ melancholicum imprimit: & est causa ægritudinu͂ cordis, & est prauior dispositionibus alijs, ita vt faciat dispositione͂ similem maniæ, & melancholiæ. Adhuc au͂t causæ harum ægritudinum sunt euacuationes omnes excede͂tes terminum, & similiter in acuta

B aqua hypocondrioru͂, extractio aute͂ saniei in apertione apostematis. Et ex eis est præfocatio matricis, & priuatio menstruorum, aut exuberantia eorum. Et ex eis est impregnatio & hmōi & nocumenta ex vermibus, vt e͂t appareat dispositio similes epilepsiæ. Et sunt ex vermibus habentes aculeos punge͂tes orificium stomachi punctione vehemēti, donec faciat cadere in dolore͂ acutum causam ad syncopim, & aliqn͂ ad mortem, & sunt quandoq; ex penetrantibus vsq; ad vicinas cordis partes, & qn͂q; vsq; ad cor, & sunt causa mortis festinæ. A co͂munitate au͂t totius corporis superueniunt læsiones cordi, sicut propter febrem, aut propter vehemētiam raritatis corporis, aut propter vehementiam sudoris & similia. Ex causis aute͂ extraneis accidit huiusmodi sicut ex aere pestilentiali, aut ex odoribus fœtidis, aut venenosis, aut assumptione rerum venenosaru͂, aut ex morsu venenosorum animalium, aut incursione timoris, aut ex balnea

C tione vehementi, aut labore & similibus.

Hic comple͂tur dicta: & imponitur finis doctrinæ diui Mesuę, licet imperfecte in de appropriatis: & per consequens totius operis cum auxilio nostri redemptoris.

Tabula capitulorum additionum Petri Apponi.

PETRI APPONI MEDICI Clarissimi in librum Ioannis Mesuæ additio.

Et primum continuatio cum sermone Mesuæ de ægritudinibus cordis in vniuersali. Cap. I.



SI autẽ fuerit in eo humor mordicans cum præcedẽti eius adęquatione, & virtus sufficiet, & humorum accidẽtia dilationem recipiunt, materia in qualitate ei contraria repellatur, vel cũ contrario à forma & specie: quod efficacius & tutius assero. Virtutem aũt cordis confortare nõ negligas oĩ hora intrinsecus & extrinsecus, & studeas cognoscere mẽbrum à quo nocumẽtum ad basim emanat cõditione nõ dubia. Nosti ꝙ oĩum accidentium cõuenientium corpori causa extrinseca vel intrinseca: primus cõcursus est ad basim, in qua naturalis vigor spirituum, virtutũq; oĩum sigillatim creauit spiritum sapiẽtia, sedem animarum, vitæq; naturalium principium motus & quietis. Quo deficiẽte nulla amplius corpori dari possunt suffragia. cõtinuo cum eo moriuntur oĩa membra, erat. n. terminus oĩum operationum aĩę rationalis. In cerebro oẽs hæ & illę incipiunt operationes, in corde vero suscipiũt cõplementum, eius virtus tanꝗ forma oĩum membrorũ ea irradians & viuificans, virtutum organicarum perfectio. In materia vero non intelligibilis formæ: quia gloriosus (sicut diuini decoris ratio postulauit) tunc solicitũ mẽbrum rectificauit mandans, & si à matrice cum his, quæ matricem respiciunt. & si à stomacho & pulmone, siue sint mẽbra nutritiõnis, siue spiritui seruientia rectificare ne differas, & dolor violẽtus est ex maxime prosternentibus virtutẽ eius, & si fuerit in officialibus mẽbris. Inquit Hippo. oĩum membrorum vnica est conuenientia & omnium virtutum, & spiritũ vnicum est subiectum: propter quod oĩa mẽmbra dolent adinuicẽ: oĩum virtutum vnica est virtus cum vsq; ad hunc terminum diaforat dolor per spiritus lędendo virtutes, occultatur in eo spiritus, & efficitur illa passio quã dicimus syncopim, non. n. vsq; ad radicem patitur passiones, sed cedit vitæ subiectum eius læsionem nullã sustinens: paruam æstuationem influere recusat. Si quidem contingit hæc passio malitia sanguinis in quãto vel in quali auxilia adhuc non sunt mortua omnino nec differẽda. Dilatio. n. ducit ad mortem festinã, sed tanꝗ thesauro nobilissimo succurrendum est. Facimus hoc cum auxilio Dei cũ rebus quarum proprietas est naturalẽ conseruare calorẽ, & extraneum extinguere. Et si fuerit ex abundantia sanguinis in toto corpore phlebotomare ne differas: & primo à remotis vt aperire saphenã, postea basilicã, postea deuenire cum ventosis apud sinistram spathulã. Postea cum syrupis de boragine & buglossa, camphora, & psyllio, & procedentibus hoc cursu potare ipsum non differas, hoc enim refrigerat sanguinẽ peccantẽ in quanto & in quali. In malitia autẽ cõplexionis raro phlebotomamus: sed alterantia, & confortantia ei præparamus, & multæ eius passiones incomprẽhensibiles atq; occultæ nobis existunt. Et dicitur ꝙ aliquãdo vermis ad id. s. cor graditur, & continuo cum mordet interficit: nec nõ vltimata gaudia, vel vltimatæ tristitiæ inter eius passiones existunt. Boni aũt odores incolumitatẽ eius seruant: ꝗa solo odore anima confortatur. Interdicendũ est ei omne medicamen generans motum cordis, & quæ sanguinẽ inflammant hæc eius motũ effrẽnitare faciunt: quia nobilissima natura nihil superflui, nihil diminuti sustinet. Ad figuram numeri, & naturalis ordinis cõsonantia facta est: vt subsistat. est enim fons & principium vitæ decor animæ rex naturę, & moderator est corporis diuina

Phle.

Syrupi.

Quãr vermis ad cor graditur & quã primũ mordet interficit.

Solo odore anima cõfortatur.

sapientia conceptus ad latus excessus magnæ caliditatis posita obuiare dicimus. Hæc. n. immoderatum motum cordis generat: illa vero trepidationẽ, & caloris hebetationẽ ei affert. Et sciuisti, qm̃ non est simplex natura in complexione calidius, & siccius substantia frigida, & sicca. Ratione vero contenti valde temperatissimus calidorum vsus eius est forma, idest crasis minus molesta frigidorũ portat super hoc à consortio minus recedunt, nisi vltimitatem excedant tẽperamenta sua caliditas est causa vitæ, & cõsistẽtia maxime in phlegmaticis. Cuius vigore innata complexio quo membra in esse viuificat & vigore cõtinuo conseruat, & consistit. Et nõ ignores ꝙ hic calor est virtus humane naturæ. s. quẽ traximus à primo homine: per hãc. n. speciem indiuiduatur: & hæc subiectũ & fundamentum innati caloris, quæ nullo genere febriũ alterat: immo est actus eius reductiõi extranei & diuersi caloris fortasse in nouissima spẽ hecticę celeratur: & tunc mors accelerat necessaria & festina. Nõ

F

enim sperabis hunc calorẽ posse naturali medicamine reduci. Hęc inter virtutẽ regitiuam, & virtutẽ rei administratæ distinguebat, & regulabat. & huic cõplexioni omni tẽpore simile regimen dandum est, pura calidum, & humidũ, temperatũ, hoc post mortem semi consistit quanq; æquiuoce. Cũq; ẽm scientiam tuã inuestigaueris qualitates passionũ basis: & mentionẽ causarum sit tua ꝑcipua & magnifica intentio confortare cor, & vnire virtutes, & sic earũ est auferre lassitudinẽ: & hoc auxilio Dei cum rebus aromaticis & alĳs generibus administratarum rerũ est proprietas conferre rei vnitę, maxime in quibus natura delectat, inquantum aũt tua solertia euigilantisime speculari poteris, virtutes cordis coadunare, & confortare euigiles. Hoc erit summũ bonũ, & primũ studium iuuamentorũ, & tutelæ basis: qm̃ securius nõ vacillando ad alias res tuæ curæ, ꝓcedere poteris: virtutis. n. vitæ nõ est recipere quod effunditur ad mẽbrum: sed repellere & effugare cõtrarium. & esto so-

G

licitus non orbatis oculis intueri, vt si sit aut ꝓ inopiã caloris, & laudabilium humorũ abstinentiã: aut propter exuberantiam multæ humiditatis dominantis corpori furiositatisq; sanguinis: aut solius cõplexionis malitiæ: aliter enim & aliter medicabitur: & cũ ignoraueris veritatem, & titubabit tua scientia super hoc, semper securius erit calidis in temperamento vti. & cõfortare cum stypticis & odoriferis obliuioni non cõmitte. Secũda est conuersio materiei vel eius qualitatis, quæ fundit aduersus eam ad partes remotiores, aut ignobiliores, sicut iam diximus, & in practica huius canonis rememorabimur, si Deo placuerit. Tertia res est mundificare mẽbra mandantia eaq; cõfortare, & residuum eorũ: & est qñq; primũ in dispositione curæ cuius proprie cum alĳs mẽbris nocumentum fuit obuiare accidentibus. Nec ꝑtermittas confortare stomachũ maxime in digerendo. Corruptio cibi & potus in eo est ꝑparamentum morborũ. Primam rem complent quæcũq; cõplexione & substãtia hac vel illa basim confortant, cibi laudabilis chymi.

H

medicinæ stypticæ, & odoriferæ quarũ memoriã legemus, si Deo placebit. Sunt ex eis hepata gallinarũ iuuenum, alæ auium, & pullorũ. vitelli ouorum recentium sorbilium, & quæ hoc cursu ꝓcedunt paucæ quãtitatis: & de numero velociter permutabilium & nutriẽtium. Vinum subtile & odoriferũ est velociter confortãs formam basis. Cõferunt etiam in huiusmodi dispositione emplastra, & vnctiones sup cor, vt rerum stypticarũ & boni odoris conseruant in eo calorẽ ne reprimatur. Et nosti ꝙ vnctio spinæ dorsi ad hoc est medicamẽ singulare per quã excelsus & gloriosus confortat virtutẽ regitiuam totius ꝓprietatis: & est causa protectionis & longitudinis vitæ humanæ, & defensio spiritus vitalis: & occurrunt ad hęc absq; dilatione, oleũ chamæmelinũ, terebinthina partes eorũ miscẽdo ęquales, succus artemisiæ cum quatuor partibus ipsius olibani, repellit rigores febrium

Cibi.

Vnctione ad dorsum

brium, spiritus putridorum & membrorum febricitantium affirmatum: aqua ros. & musco infecto imbibito: & super mansionem basis aspersa cũ syncopi subuenit. Aurum electum in cibis administratum, medicamẽ est sobrium in cõfortãdo, cantus amoris, carnes syluestres, os de corde cerui, diambra, & hæc subueniunt administrata, si Deus voluerit. Secundam rem complent conuersio & deriuatio materiei, & fumositatũ eius ad partes circũferentiales: & confortatio cordis ad hoc principale, repellit.n.p se virtus fortis cõtrariũ: faciemus hoc cum auxilio largitoris sanitatis, poni ventosas in cruribus, fricari manuum volas & pedes frictione forti, & ligari dolorose. Confortari adhuc stomachũ est de intẽtione principali. facit.n. repulsam humorũ lædentium basim: & si necessitas exigit, ad enemata acceleramus: & qñq; vomitũ proprie: & qñq; in primis ductibus corporis extra vasa materiam credimus esse submersam lædentem virtutem basis: & qñq; accidunt huiusmodi terrores venenosa potione, & hoc de necessitate curæ terrorum diximus, & confidas maxime in ventosa post sinistram spathulam, est.n. huius passionis postremũ remedium: & succurrere postea cum vino subtili resoluto cum eo pane assato facit ad reparandum & recuperandum spiritus, & omni ingenio & studio auxiliari ne differas, nunc conuertendo materiam ad remotiora, nunc confortando cor & principalia. Tertiam rem cõplent euacuationes decẽtes, sicut te scire fecimus, & rememorabimur si Deo placebit. Super hoc.n. multiplex cõsideratio cadit. Quarum prima est mẽbrum scire alteratũ. Secũda qualitatẽ materię lædẽtis: habita.n. notitia qualitatis morbi medicinæ eum repellentis fit euidentior. Tertia consideratio est scire qualiter, & p̃ quam viã ad cor graditur læsio: aut pp virtutis defectum: aut fumositates materiæ, aut si ab aliĳs mẽbris consurgit ei bellum: vel in suis mansionibus latet inimicus. Accidunt.n. tales terrores emanatione humorum: puta sanguinis fluxus nariũ, menstruorũ, & venarũ incisione: vel si dominium humoris p̃dominatur corpori. Et nosti ꝙ morbi ex penuria humorũ qualitatis & quãtitatis non minus: immo molestius q̃ ex medicina eorũ purgatiua & multitudine nascuntur. Quare cũ cautela, & timore ad purgationẽ gradieris, leuius est.n. inanire q̃ replere, & minus molestũ replere q̃ inanire. Si aũt ab alienis morbis hoc nocumentũ surgere videbis: siue à cerebro, siue à stomacho, & matrice, eorũ rectificationẽ satagere ne differas cum his, quæ scire te fecimus contra eorũ passiones, & facimus illo duce gloriosissimo: cuius virtute oĩs natura agit. Electarium confortans naturalẽ complexionem basis procurans digestiuã incolumem, adiuuans mẽbra principalia confortando illa: immo mundificat ea ab humoribus alienis, mũdificat canales hepatis, & est expertum contra malitiã meseraicarum. ℞.ligni aloes boni, anisi mũdi, reubar. recentis: ana. pondus equale, zucchari sufficienter. dosis à.ʒ.i. vsq; ad.iĳ. ieiuno stomacho de sero cuius passio diurna fuerit, in matutinis, cuius noua est ægritudo. Medicamen ex inuentione nostra defendens basim ab omni periculo pręterito & futuro: reddit naturã hilarem, aufert lassitudinẽ mẽbrorum principalium, subuenit his, qui tristant, & melancholizant nescientes radicẽ, diligũt solitudinẽ, et seipsos odio habẽt, & suspecti sunt de re non suspecta: & dubitant multa pericula eis euenire, & remouet ab eis maleficia, facit eos iocundos, & amantes curialitatis, subuenit retentioni mẽstruorum, fluxui, & syncopi mulierũ, iuuat paralyticos. ℞.coral. rub. macis, ossis de corde cerui, ambræ, margaritarũ, crystalli, auri cocti, argẽti meri, ossis eboris, sapphiri, rubini, hyacynthi: ana.ʒ.v. balsami.ʒ.ĳ. musci.ʒ.ß. anthos, spodĳ, sandalorum, gario. galangæ, cala. aro. cubebarum, spicæ, nardi, corticũ phisticorũ, se. basiliconis, carda. piperis al. & lon. baccarum lau. pyrethri:

A ana.ʒ.iĳ. styra. cala. magnetis, myrrhæ electæ, opĳ thebaici: ana.ʒ.i. se. pęoniæ collectæ in nouissima ætate lunæ, florũ chamæ. florũ lilifagi, sampsuci, balsamite, mameos, aristol. ro. dianthos: ana.ʒ.iĳ. croci orienta.ʒ.ß. ligni aloes, papa. alb. ana.ʒ.ĳ. zucchari, quod sufficit. dosis à.ĳ. vsq; ad.iĳ. cũ vino calido vel aqua calida ſm exigentiam. Theriaca magna in huiusmodi terroribus est dilecta: & est cõmune medicamẽ ad diuersa genera passionum, cor repletũ inanit, inanitum replet, venenis magnifice resistit, sed pueris aut senibus parũ, aut nihil dandũ est, & theriaca.x. annorũ melior, & vtilior. in dispositione matricis cũ aqua mãdragoræ est medicamen valde efficax, dosis est ſm exigentiã naturæ & sui materiã. Rosmarinus assumptus in cibis reddit naturã hilarẽ: & est tutela maxima à potionibus mortiferis. Chiranus dixit folia vitis albæ in tm̃ hilarescere faciunt cor hoĩs, ꝙ earũ vsus effrẽnitare facit apud gaudium. Confectio faciens ad tremorem cordis, & syncopim calidã, confortans stomachũ: & sitim calidã extinguit, facit odorẽ oris

Nota de rosmarino.

Confectio ad tremorẽ cordis & syncopim.

B bonum, & cõpetit his qui febrem habẽt: cuius ꝑmistio. ℞.xiloaloes, balsa. siseleos, cube. berberis, rosa. sanda. se. cõmunium: ana.ʒ.ß. coral. spo. charabæ, gum. dragagã. se. acetosæ, se. portu. buglossæ: ana.ʒ.iĳ. camphoræ.ʒ.ß. margaritarum.ʒ.iĳ. confice cũ rob citri. dosis est à.ʒ.ĳ. vsq; ad.iĳ. cum aqua frigida non veri frigoris. Et scire debes, ꝙ mũdificatio corporis si occurrat administratio ventosarum post sinistrã spathulã est res faciens te securum à morte, & ꝓprie qñ suspitio est venenosæ potiõis: & res iam posita est in desperatione in oĩ cordis passione, syncopi, & cardiaca. est medicamẽ fidele, facit liberã virtutẽ, & spiritus respirationẽ, si Deo placebit: & subuenit ægritudinibus cerebri diuersis, & splenis, & aliqñ pulmonis. Iudæus. Potio confortans cor, & ducẽs materias à regionibus spiritualiũ, & ab aliĳs mẽbris mãdantibus læsionem ad eum, & liberat à tremore, & oĩ passione cordis, si Deo placebit: & cũ magna iocunditate respicit mẽbra principalia.

Nota de administratione ventosarũ supra sinistram spatulam.

Potio vtilis ad passiões cordis.

C ℞.myro. citrinorũ conditorum ſm doctrinam nostrã quam scire te fecimus, vbi de eorum posse scripsimus.ʒ.iĳ. agarici electi.ʒ.iiĳ. salis gẽmæ.ʒ.ß. reubar. rauedse. præparati.ʒ.ĳ.ß. turbith.ʒ.iĳ. tar.ʒ.i. gum. draga. oppo. sarc. ana.ʒ.ĳ. spicæ nar.ʒ.i. dictãni.ʒ.ĳ. masti. myrrhæ electæ: ana.ʒ.i. eorũ opozema est. ℞.hyssopi, thymi, ireos, balsamitæ, sampsuci, liqri. macis: aã.ʒ.i. cinnamo. gario. ana.ʒ.ĳ. antale hypericõ. zedoariæ: aã.ʒ.ß. aromatizenẽ cum musci.ʒ.ß. & modico aquę ros. ꝑparetur potio ſm modũ artis notum, & ꝓpinetẽ in horis electis. Amplius scire oportet, ꝙ nõ semꝑ occurrunt medicamina pręparata: nec res terminũ dant longum maxime cum ipsi infirmi sint cũ syncopi apparente. tunc.n. studium est in confortando cũ rebus cordialibus odoriferis, & conuertere materiã ad mẽbra distantia cum frictionibus ligationibus in extremis dolorosis, & ventosis sub geniculis. Et dare apud talem casum flores caducos nucis redactos in puluerem cum liquore calido, vino vel aqua ſm necessitatẽ est medicamen, quod cõsequitur suã virtutẽ à maiori & nobiliori natura, & liberat vna hora à syncopi, si Deus voluerit.

Remediũ facile & excellens ad syncopim.

D Singularia passionum basis medicamina, & quorũcunq; mẽbrorum humanum organum narrare non potest. Et uos iam sciuistis, ꝙ scire ad ignorare paruam habet æquipollentiam, & sciuistis etiam, ꝙ solertia studentium ingeniosa nõ est vna oĩno, imo dissonant, & obuĳ in multis tractatibus permanent, huius.n. mẽs illius ligamenti obuia est hæc potentia formarũ & specierũ receptiua aliud actu consumat q̃ illa: vis.n. eorũ veriorem eliget opinionẽ cum verũ à solo organo Spiritus sancti germinetur, & abũdet, & quod in nostris intellectibus inuenit ab ordine maioris gubernationis illud cõsequimur: quod.n. magis participat nobiliorẽ perfectionem, cõparatur ad illud qđ minus participat, sicut actus ad potentiã,

potentiam, & agens ad patiens, vt luna gratia solis cõparatur ad multas, & sic aīa intellectiua propter cõsecutionem, & affinitatē quam sortitur à natura angelica, cõparatur ad cõmunem naturā ſm genus efficiēs in mundo: quod est natura angelica oīum generum nobilissimum: quia de ordine diuinæ gubernationis, & scientiæ inenarrabilis, & incõprehensibilis: sine cuius irradiatione tenebræ sunt, & deficit oīs intelligentia, & omnis eloquētia analogica, & allegorica: & vltima cõparatio naturę ab intelligentijs est: & quinta essentia ad primam materiā generabilium cõparatur: à cuius aspectu dicimus virtutem singularē supra naturam. Propterea, ò tu curā corporũ gerens Deum in cunctis præpone: & oīa tua principia ab eo inchoent: & ne verearis eũ præponere, & te postponere, sciens ꝙ tua scientia non est scire, nõ est finita, nõ est perfecta, nisi quãtum ab eo perficitur. time eũ, & cuncta experieris secure, & sit maior cautela capacitate tua, vt nõ deuies à recto vllis precibus, vel pretio, vel odio, vel amore. Scis nanq; ꝙ soli Deo est notum confirmare hominem, & hic heu, illic vę, vehementius tibi parantur, nec opprimes inopes salario, nec ingeniosius nobilium curā impotentium cura portabis. Amplius non dilatetur cor tuũ diffusa laude, & prçconizata apud multos, ne auertat à te Deus gratiam suam: qm̄ sua interest sanare non medici: & naturæ est rectificare, non medici. tui non est, nisi naturæ conuenientia, & necessaria porrigere: nec ponas odiũ in aīa tua aduersus medicos, hoc. n. à Deo separat.

Optimũ cõsiliũ ꝓ medicis.

Vgo. medicamē cõfortans cor, & subueniens syncopi. ℞. macis, cardamomi, cubebarũ, anisi: ana. ʒ. ij. ambræ, margaritarum: ana. ʒ. iiij. cāphorę tri. i. zinzibe. ʒ. ij. galangę, spodij, cappa. ana. ʒ. iij. mastiches. ʒ. ß. musci. ʒ. i. zucchari lib. i. ß. dosis. ʒ. i. vsq; ad. ij.

Medicamē bonum ad cor.

Confectio trochis. expertorum iuuamētorum qui passiones cordis pati consueuerunt, educit. n. materiam alienā in corde, et sanat ab huiusmodi languoribus si Deo placet, & facit ægritudinibus sine materia: & cũ materia, & respicit matricem malitiosam, & stomachũ corruptum. ℞. florum rorismarini, pęoniæ, betonicæ, aristolochiæ longæ & rotũdæ, dictamni, lilifagi, euphragiæ: ana. ʒ. ß. baccarum lauri, piperis albi & longi, cardamomi, galangæ, macis, zinzibe. sandalorum, spodij, papaueris albi, portulacæ, ros. acori. corallorum: ana. ʒ. ij. opij thebaici, myrrhæ, croci: ana. ʒ. i. limaturæ auri. ʒ. i. musci tr. i. balsami, succi granatorũ, mellis: ana. ʒ. iiij. mãnæ, diagridij, mastiches: ita ꝙ horum triũ fiat vnum corpus: añ. ʒ. iij. agarici fœminini. ℥. ß. salis gēmæ, ʒ. i. confice cum aceto squillitico quēlibet vnius. ʒ. Dosis à. ʒ. i. vsq; ad. ij. cum aqua saluiæ, cõtra malas dispositiones matricis cũ aqua balsamitę, arthemisiæ, & modico mãdragorę.

Trochi. optimi ad passiones cordis.

Electarium nobile pro magnatibus: & assumitur omni tēpore & omni hora, & facit ad confortationē totius naturę: & respicit oīa membra languida, stomachũ confortat multum, & præbet audaciā timidis, & præseruat à syncopi si Deo placet. ℞. spodij, seminis rutę, capparum, laccę, corallorum, galan. macis, gario. cubebarum, anisi, masticheſ, euphragiæ: ana. ʒ. ij. musci. ʒ. ß. pinearum mũdatarum, amygdalarum dulcium, seminũ cõmunium mundatorũ: ana. ʒ. ij. margaritarũ, ambræ, sapphiri, hyacinthi: ana. ʒ. iij. balsami. ʒ. i. mellis. ℥. i. papaueris albi. ʒ. ij. sandalorũ, seminis endiuię: ana. ʒ. ij. cõsice cũ aqua ros. succo granatorum, & zucchari duri, partes eorũ miscendo æquales, bulliant ebullitione debita, & fiat confectio electarij secundum, ꝙ notum est in arte.

Electariũ nobile ad cor.

Sermo de vnctionibus. Cap. 2.

INcipiamus protelare sermones de vnctionibus subuenientibus pulsui debilitante tremore, & syncopi si Deo placet. Sed scire oportet, ꝙ vltimitas syncopis est extinctio caloris & mors: hæc accidentia cõparantur inter se non aliter, nisi vt debile, & forte, cum aũt fortia, sunt, vt imprimant vehementius, & vincant vltimata victoria supra naturā, ita vt abscindat̄ virtus et cor vitę, ita vt extinguat̄ spiritus in minera, sunt cā mortis ꝓsuccurrere ergo opʒ priusq̄ ĩprimant, et vincãt victoria vltimata. Aliqñ eni. (vt vidistis) ꝙ robusti & sine languore videntur, accidit casus virtutum, & subito moriũtur, & ignoratis causam. fuit hoc soli Deo notum, & naturę ꝓprię: qm̄ nulla apparuit causa cognita medico. his autē subuenire nõ est medici, nec medicinarum posse, sed gloriosissimi, & excelsi est omniũ languorum sanare passiones. Sermones inunctionis spinæ credo antiquos, & peritos philosophorum traditionem & memoriā, & laudem tanti beneficij naturæ occultasse, cum eius vestigiũ in eorum tractatibus sit abscissum, & est de elegantioribus iuuamentis præseruans subiectum vitæ. Et sciuisti ꝙ principium ossium, & neruorũ est nucha. & generat̄ à cerebro, & spina est platea publica arteriarum, neruorũ, spirituũ, & virtutũ: & lectus spiritualiũ mēbrorũ, & cõtinet medullā uerę humiditatis: sic. n. aggregabis multas bonas intētiones, cõfortabis. n. substãtiā velatiuā, & substãtiā spiritualē, et neruos, & ossa vniuersa subueniēs paralysi, et oībus neruorũ ęgritudinibꝰ, saluti cordis, & tremori, lassitudini subuenit manifeste, & est medicamē omnium medicamentorũ in celeri cordis confortatione. Modus cõfectionis est. ℞. myrrhæ electæ, aloes hepaticæ, spicæ nardi, sanguinis draco. thuris, mumiæ, opo. bdelij, carpo. armo. sarco. croci, masticheſ, gummi arabici, gũmi styracis liquidæ: ana. ʒ. ij. ladani electi, succi castorei. ʒ. ij. ß. musci. ʒ. ß. terebinthinæ ad pondus omnium. misce oīa hæc, & pulueriza puluerizanda cũ terebinthina: & pone hoc totũ in alembico, & ingeniose distilla. est. n. ars sicut de aqua ros. liquorem aũt per distillationem sublimatum suscipe in vase vitreo forti, vicinatur. n. balsamo: & ſm hanc viam subtilissimi sophistarũ adulterant balsamũ, sed est modus nobilissimus modorum. Et si vngantur eo corpora cadauerũ, non patiunt̄ putrefactionem in eis: & cum volueris cõfortare corpora extenuata, tēperabis eum cũ aqua ros. vngendo ex eo super basis mansionibus, & à nucha vsq; ad renes. Et si ex eo ante horam paroxysmorũ modicum tepefacto vngatur spina relinquendo super ea vestigium eius cũ pecia, repelles rigores erraticarũ febrium, & quarumlibet simplicium febriũ. Sed quartanis, & erraticis subuenit à pricipio ad totũ piodũ, in syncopi quasi ultimata puncta spina, vt eius organum voce loquatur, sub lingua infirmi ex eo parũ appones, postea in auribus, & naribus, si necessitas vrget. Et da ex eo apud necessitatem, puta apud suffocationē matricis, morbũ caducũ, & plurimas passiones basis pondus tr. i. cũ vino odorifero. est res cõfortans aīam & naturam, & subuenit ad oīa quæ oportet. Et ꝓprie assumptum melancholicis, & qui tristãtur in aīa, & sunt languidæ virtutes & mēbra, ac si essent cõtusi, & debilitati bello. hecticis tempera cũ oleo rosato, aut mastichino, & vnge spinā eorũ apud balneũ, & sine balneo. Modus confectionis vnguenti, quo si vngatur spina, repellit febres phlegmaticas, vel melãcholicas, & confert paralysi, & neruorum ægritudinibus. ℞. succi arthemisiæ, succi gallitię: ana. ℥. iiij. baccarum lauri. ℥. ß. masticheſ. ʒ. i. olibani. ℥. ij. cãphoræ tr. i. olei chamæmelini, olei ros. ana. ℥. iij. ceræ. ʒ. ij. fiat mistio cõpetens.

Supr[illegible]

Bals[illegible] tific[illegible]

Vtile [illegible] sent[illegible] mi. Cõtr[illegible] res.

Con[illegible] lepsi[illegible]

Vnctio tēperata restauratiua cõueniens extenuatis, vt hecticis, & phthisicis, & qui ex penuria humorũ in cardiacā incidunt. ℞. olei chamæmelini. & ro: & terebinthinę, adipis porcini, et arietini: ana. ℥. iij. olibani, mastic. ceræ. añ. ℥. ij. mucilaginis hordei, mucilaginis psyllij: añ. ℥. i. medullæ bouinę. ℥. iij. olei scorpionis, qui inuenit̄ apud parietes, & in cauernis lignorũ vetustorum lib. ß. cãphoræ. ʒ. ij. musci. tr. ij. & vnge ex eo totũ corpus hectici apud balneũ tēperato cũ duplo ipsius vnguēti olei violati. Et ex hoc consequeris duo vtilia. Primũ, est confortare mēbra languida. Secundũ humiditates

Vngu[illegible] tēpe[illegible] vtile [illegible] cis [illegible] tenua[illegible]

aqueas

aqueas retinebit diutius apud mẽbra inflammata: sic.n. extraneam est extinguere inflammationem, & naturalem restaurare. Et scire oportet ꝙ administrare balnea apud passiones basis mundificato corpore, balnea dicimus tẽperata dulcia proprie apud languores matricis, nisi forte materia alia exigat balnea, & tunc ſm necessitatem, & morbi exigentiam ea elige: & cõplexionis malitia est res de intentione huius curæ. Et vngere spinam bene abstersam post exitum balnei vehemẽtius confortat. & balneum apud infirmos debiles non laudat, sæpe enim propter sui affabilitatẽ associat sibi vnum contrariorum, aut naturam, aut morbũ. & non purgatis corporibus balnea prohiberent, nisi velles eorum materiam quã quærimus expellere, crudam facere obedientem, & tunc cũ cautela præsumendum est: & non apud humorem, sed apud hunc humorem. Amplius scire oportet, ꝙ non est intelligere post purgationem corporis balneare post opus pharmaci prima die, vel secunda: qñ hoc sicut te scire fecimus non est ſm legẽ. Medicamen forte repellẽs inueteratas, & chronicas ægritudines, & materias diuersorum morborum cũ diuturnitate habituatas in mẽbris, quarum incolatu deuenitur ad prædictas passiones, attrahit à remotis, subuenit vniuersis ægritudinibus neruorũ, sanat epilepticos, si Deo placet: & cũ præuisione videto cui des. ℞. colocynthidos electę, ladani, aga. turb. hermod. ana. ʒ. iiij. diagridij cocti, mastiches: ana. ʒ. vi. zinzib. ʒ. ij. reubar. ʒ. i. spicæ nardi. ʒ. i. armo. assæ fœtidę. sarcocol. opo. euphor. añ. ʒ. ij. mezereõ. ʒ. ij. mãnæ, tereniabin: ana. ʒ. i. macis, muschi, spodij, galangæ, gariophyllorũ: ana. ʒ. i. cõfice cũ squillitico. Dosis à. ʒ. i. vsq; ad. iij. Pilulæ fideles cõtra multas passiones corporis, ꝓprie mẽbrorum principalium, & aliorum nutritionis: & earũ vsus continuus præseruat à syncopi, & tremore, recipiuntur omni tẽpore, qñ itur dormitũ: & preseruant à multis periculis futuris: & viuere hoiem incolumẽ faciunt. ℞. mastiches, myrrhę electę: añ. ʒ. ij. sanguinis draco. ʒ. i. muschi. ʒ. ß. aloes boni. ʒ. i. cõfice cũ succo rutæ. Dosis sit vsq; ad. vij. Et si volueris ex eis laxare: adde agarici fœminini, diagridij recentis: ana. ʒ. i.

De syncopi. Cap. 3.

Syncopis est casus virtutis subito factus. Et fit secundum vnũ duorũ modorũ, aut ſm actum vltimatũ, & tunc est mors, aut q̃tum ad habitũ, & qñ destruũtur virtutes in mẽbris, & nihil remãsit de illis: & tũc est mors illius membri: & si fuerit in toto corpore, est mors totius indiuidui. Sed prætermissis oĩbus defectionibus, quę sunt mortales, de illa quę mortalis non est, sermonẽ afferamus. Defectionũ.n. quędã est casus virtutis releuabilis, & bonũ est hic edocere vt innotescat hęc & illa, quare & qualiter virtus subito cadat: fitq; illud ſm vnũ triũ, aut quatuor modorũ. Aut ꝑ multitudinẽ materię diffusæ in vijs spiritus generãtis prohibitam respirationem ipsius delationis ad mẽbra ꝑ oppilationem vẽtriculorum virtutum aĩalium, & spiritualium à diffusa materia factã: & talis syncopis est idẽ cum apoplexia, sicut dixit Gale. deficit motus oĩum mẽbrorum: quia vię spiritus, & virtutum motiuarum clausæ sunt, & occupatæ multitudine materiæ. quare aliud capere nõ possunt occupatione ꝑmanente, & scire oportet ꝙ subito, & imediate accidit casus virtutũ generaliter propter prohibitionem motus spiritus ad mẽbra vniuersa, & tũc fit virtutum congregatio ad radicẽ, & extrema relinquuntur expoliata calore, ꝓpterea frigus in extremis, & ęstuatio naturæ sensitiuæ magna apparet: prohibitionis aũt spiritus ad suum motũ vnius trium modorũ est causa, quorũ scientiam iam incepimus, & primũ modorũ posuimus. Secunda est cõculcatio spiritus circa cor, & contingit ꝓprie in timore, tunc.n. spiritus extrema non regit, propterea quod priuatus, & cõculeatus est in corde, & hoc magis mulieribus, & natura proprie frigidis ab innato, & terribilibus, & non cõsuetis terroribus accidit. Tertia prohibita respiratio proprię actionis spiritus ad suos motus consuetos ꝓpter defectionẽ quãtitatis suiipsius, sicut vidisti in fluxu sanguinis imoderato, & accidit illud apud phlebotomatos qñ exuberat flux⁹ ꝓter modũ: sanguinis fluxus vndecunq; exuberat, animę grauat officia, et spiritus extinguit ardorem: simul cum eo labitur spiritus, quia mansio spiritũ in sanguine circũscribit. Amplius scire oportet, ꝙ non solũ sanguinis emanatio, immo quælibet illicita euacuationum hoc operatur: et vltima ieiunia spiritum attenuant. Et scire oportet, ꝙ in vltima euacuatione spirituum: ita ꝙ pars relicta nõ sufficit ad regendum sustentationẽ corporis ſm quam artẽ nullus audeat mediocrium euacuationis vltimare. Tolerabilius erit iterare, & iterare, q̃ vltra debitum modum in euacuationibus in præiudicium naturæ effrænitare: tunc & syncopis irreleuabilis: qñ autem tm̃ remansit delatoris partis, quod sufficit ad regimẽ corporis q̃q̃ damnosum, est syncopis releuabilis. Siľe est in opposito modo: qñ.n. delatores priuantur ad suos motus, quia oĩum semitarum, & viarum vestigia sunt priuata, & facta est tanta oppilatio ventriculorum, & fontium cerebri vsq; ad substantiam spiritualẽ diffusi sunt humores, & mortuus est sensus fere & motus: tũc omnino est irreleuabilis, in medio modorum est semper quasi releuabilis. Amplius scire oportet, ꝙ multis alijs modis syncopis accidit, quorum quidã sunt ignoti, sicut te scire fecimus: rapitur enim multoties à partibus pulmonis materia peripneumonica subito ad basim, & continuo interficit talis syncopis. Similiter & ab alijs partibus ꝓpinquis, & possibile est ꝙ per occultos ductus distillet aliqd fraudulenti humoris à cerebro ad basim, & fiat syncopis perniciosa, si percutiat substantiam spiritualẽ: aut tremor qui transit per partes propinquissimas basi, & nõ est perniciosa. & accidit potissime dãnosissima syncopis ei, qui ducit ad sumptũ mortiferi in cibis & potibus, & credo succurri potuit. Qñ autem tm̃ imprimitur, & vltimata vincit victoria, ꝙ nulla valent suffragia, congregatur sæpe huiusmodi accidentia mulieribus ꝑ resudationẽ humorum à matrice aduersus spiritualia habentiũ semitã, & animales virtutes, & huius intentionis curam scire te fecimus, & signabimus, si Deo placet, cũ de iuuamentis passionum matricis legemus. Amplius scire oportet, ꝙ non minus fixa malitia stomachi q̃ matricis malitia hoc contingere põt: & te oportet has singulas vias, & vestigia singulorũ modorum bene sentire. aliter.n. & aliter medicari oportet sup hoc, vel huiusmodi accidẽtibus timorosis. sine oĩ dilatione succurrẽdũ est, & omne genus curæ illico administrandũ. Dilatio.n. ducit ad mortem: nullam.n. recipiunt tarditatem. Curam huius passionis iam signauimus in vľi canone passionum, & est siľima curis passionum membrorũ creantium hanc passionẽ: maxime quantũ ad radicẽ protenderetur super hoc sermo tædiosus si vellemus res assumere singulorũ modorum curæ ad mitigationem, qñ in nostra summa Deo duce de passione oĩum membrorũ, & iuuamentis eorũ protelabimus. Restat igitur cõfortare basim: consequẽter scire membrũ mandans, & repellere eius residuum ipsumq; cõfortare, & rectificare & ꝓcedere in huiusmodi terroribus ſm doctrinam practicæ limitatæ. & tibi in sermone, ꝓbabo de passionibus basis. Dei gratia. In cardiaca ex melãcholia dare aquã lactis in qua resoluti sint mirobalani, & epithymum est medicamẽ valde dilectũ in mania, & omni morbo melancholico.

Tertius modus.

Alij modi qbus syncopis fieri potest.

De tumoribus mãmillarum. Cap. 4.

Tumor mãmillarũ fit ſm plurimũ ex lacte corrupto in eis: & tunc iube apponi mollificãtia, & resoluentia, vt fiat resolutio, ꝓhibitæ resolutionis factæ, & mãda si exuberet lac apponi catulos paruos ad sugẽdũ. Vtere exterius euaporatiuis itrinsecus oppositis.

Cataplasma

Cataplasma vtile ad tumorẽ mammillarum.

Cataplasma vtile resoluẽs tumorem mãmillarum à corruptione lactis. ℞. farinæ, seminis lini, farinæ lentium, tẽpera cũ oleo rosa. & croco. Aliud Inain. ℞. marrhubij, ebulorũ, foliorum papaueris albi, absinthij, rutæ, cuscutæ, & tepida appone. Dioscorides. ℞. olibani se. absinthij, mastiches, farinæ lentiũ: ana. ʒ. iij. ceræ. ʒ. iij. olei rosa. ʒ. vi. fac vnguentũ, & vnge. Aliud. Oua cum oleo ro. mitigant dolorem, & sedant tumorem. Si aũt tumor mãmillarum ex inflãmatiõe sanguinis, aut cholerae fuerit, tunc est occupari circa refrigerationẽ corporis: et aperire saphenas est præcipuũ: & magnificũ in dispositione hac est distrahere materiã: & si forte accidebat vitio matricis, est cura prima linimentũ refrigerans ardorem mãmillarũ, extinguens acumen, & delens umorẽ. ℞. succi semperuiuæ, succi solathri, albuminis ouorũ, & olei ros. ana pondus vnũ, nunc frigidũ, nũc tepidum appone. Aliud contra humores calidos. Lini prius locũ tumentẽ cum albumine ouorum, & oleo rosaceo partes eorũ miscendo æquales: postea superasperge puluerem nitri subtilissimum, & iterũ superpone tota submersa in eodẽ liquore. Amplius scire oportet, ꝙ post saphenam oportet aperire basilicã, puta si acumen humorũ sit valde supbum in quanto & quali. cõuertimus tunc regimẽ in tali occupatione ad ea, quæ sunt posita iuxta latus frigiditatis & humiditatis, & purgamus humorẽ suspectũ medicina tẽperata respiciente hoc cõplexione, & ꝓprietate, si necessitas vrget purgãdi. & si deueniatur ad corruptionem ad illud quod est manuale. hoc illorũ est, qui chirurgia sunt instructi, & nõ inficiam summã meã huius vestigij, quod ad mechanicam spectat operationem. Et si ex frigore frigidis humoribus tumores accidunt in mãmillis, adhibe farinã fœnugræci cũ succo apij & ebulorum cõmistam. Aliud. ℞. fimi bouini recentis, & caprini: ana. ℥. ij. suc. marrhubij, succi ebulorũ, fęcis aceti: ana. ℥. i. misce & suppone calidũ. Ioannitius contra viuos ardores, & rubicundos, tẽperat. n. eos, et occidit audaciam eorũ. ℞. mucilaginis psyllij, aceti, olei ros. olei violati: ana pondus. i. opij, cãphoræ: ana tro. i. fiat oĩum mistio cum farina hordei, & albumine ouorum.

Aliđ ad idẽ. Vnguẽtum ad idem. Aliđ ad idẽ. Aliđ ad idẽ. Aliđ ad idẽ. Vnguẽtum cõtra ardores.

Sectionis primæ Summa tertia De ægritudinibus membrorum nutritionis. Prologus.

Dictorũ recapitulatio.



Rotelauimus hucusq; de ægritudinibꝰ membrorum aĩaliũ & spiritualiũ, & posuimus modos curationum ægritudinũ, quæ possunt euenire ipsis mẽbris, & iuuamẽta membrorum cõmunia, & propria ꝑm scientiam & inuentionẽ peritorum philosophorum, & quæ vetustissimi medici sunt experimẽto experti, liqda fecimus, & scripsimus illud ꝑm artẽ nostrã, ꝑm ꝙ gloriosissimo, & excelso meũ organũ placuit eructare. ab ipso. n. emanat oĩs scientia. ipse de largitate sua medicinã ꝓduxit, & medicum velut naturę refugiũ creauit, pluat super intelligentiam ros veræ huius scientiæ veritatis, ab illo, q nõ improperat, cũ exhibeat oĩbus affluẽter. Volumus aũt nunc primæ sectionis summã tertiam de ægritudinibus mẽbrorum nutritiõis principiare, & significare modos curæ cuiusq; ęgritudinibus mẽbrorũ, & aggregare huic intentioni res necessarias. Auxiliatorẽ igitur petamus Deum, à quo cuncta respirant, & à quo nostræ oẽs gratię prodeunt. Repleat igitur spiritus Dei mentẽ nostrã, qui sit benedictus, vt res medicinarũ aduersus indigentiã incolumitate plenas, sua gratia ponere nõ deficiat.

Intentio noua.

Inuocatio.

De dolore stomachi. Cap. 1.

Dolor in stomacho vehemens indiget qñq; blandimento. cura autem blandiens est cur a nõ nota: vt stupefacere apud vehementem dolorẽ ipsius, & pulsationem, & hoc raro facimus, est. n. mendosum, nisi vltimata victoria dolor prosternat virtutẽ, tunc. n. velut minus malum illud administramus. Nos vero in

E primis incolumitatis largitorem inuocemus, vt de suæ clementiæ abundantia ipsam egenti sperantiq; annuat sanitatem. Afferamus etiam ad hunc locũ ex medicinis cœlesti virtute dotatis, vt infirmorum anxietas abbreuiet. & cura eius indiget obseruatione regiminũ omnino, sicut in capitulo hemicraneæ de genere vehementiũ dolorũ significauimus, et est huius intentionis pręcipuũ conuertere regimen ad ea, quę laudabilium chymorum sunt alimẽta, & est hoc regimen laudabile in generibus rerum sex. Secunda res est sine dilatione occupari aduersus accidentia, quæ sunt vehementia. Tertia res est confortare aduersus accidentia, & coadunare virtutem stomachi. Quarta res est repellere materiam lędentem ad oppositum. Quinta res est rectificare mẽbrum mandans: & habetur super hoc magis suspectum hepar. Amplius scire oportet, ꝙ fiunt languores eius aliqñ absq; materia à malitia cõplexionis. Dixit Hippo. ꝙ cõplexionis malitia infixa, & mansiua dolorẽ non efficit: dolor est rei contrariæ contrarietatem sentire. Quando

F aũt, quæ fuerat principalis, & maxime mẽbri cõplexio, rei contrariæ aduentu desolata est: & quæ prius fuerat extranea, facta est, ac si esset principalis, dolorẽ non facit vehemẽter, quid enim in eodem sibi inuicem obuiabit? Actio. n. non vertitur nisi inter contraria, deficit bellũ, & litigatio, altero inimicorũ iam mortuo: & huius intẽtionis cura primũ est alterare cõplexionem, quæ fuerat aliena, post illud confortare. Primam rẽ cõplent abstinentia cibi & potus, vehementia doloris ꝑseuerante, & cibi, & potus subtiles styptici odoriferi, vt cõfortent, & laudabiles chymos in corpore generent, sed in eorũ electione apud qualitatẽ non loquimur necessario. Prius aũt scire oportet humores qualitatũ peccantiũ siue phlegma, siue cholera materiæ languorũ existant, aut apostema in stomacho factũ. Et iam scias post scientiã qualitatis regimen cibi & potus exigere conueniens, & nõ negligas regimen confortatiuum proprie cõplexionis sto-

G machi, maxime post sedationem languorũ eius. Secundam rem cõplent sedantia vehemẽtes dolores, & nũcupatur in hac dispositione dolor, ægritudo, qñ absq; medico à sua materia prodijt: necnon & accidens: cũ vehementius vltimatur, & producit quasi ad vestigiũ syncopis. Vomitus aũt non est accidens cui obuiemus: dũmodo eius impetus non excedat debitam euacuationẽ: & tunc eius curam significabimus, si Deo placebit. Et scire oportet, ꝙ vomitus electus est de intentione principali oĩum rerũ curæ doloris stomachi, est. n. regio cõueniẽs, & apta huiusmodi euacuationi concauitatis magnæ. Inquit Hippo. materia quã euacuare oportet repellẽda est ꝑ regionẽ ad quam magis declinare videt. Est. n. vomitus conueniens ex maxime sedantibus dolorẽ stomachi: potissimũ qñ retentio cibi, et potus dolorẽ in eo causabat, & ei opponunt in quantitate, & huius ẽt occupationis sunt enemata. Post illud si dolor adhuc operationes fortiter ledat, balnea administrentur. Est. n. caloris

Primo rismo.

H opus dolores sedare, disꝑgit. n. grossam materiã, et subtilem aliqñ per quandam euacuationẽ, & resudationis lãbẽtiã annihilat & emplastra conuenientia, & appositio ventosarũ sunt huius rei cõsummatiua. Tertiã rem cõplent confortãtia aĩam stomachi, & eius naturã, & sunt hæc res cordiales, & cibi subtiles boni chymi, & appositio alicuius rei conseruãtis in eo calorẽ, de quorũ summa est myrrha, mastiche proprie mista cũ oleo myrtino, & chamæmeli, & cibi aggregãtes, & coadunantes stomachi partes laxas, sicut sunt cibi ꝓprie acetositatis, & ex aromaticis stypticis rebus condiant, sicut asari, mumia, segebes, & similia. Et sit eorũ exhibitio paucæ quãtitatis ꝑueniendo ad gradum vsq; ad id cuius administratio ni stomachus cõsueuit. Et ne ꝑtereas quin cadat ĩ cibis eorũ, & iuribus menta, & succus agrestę, & succus granatorum, & sumach, & species aromaticorũ: & cydonia condita sunt dilecta. & similia. Potus autẽ eorũ vinum odoriferũ

Quasi neasec timos res.

odoriferum subtile, & lene decetis mistionis cum aqua solis irradiata parũ radijs cui superponatur parũ aquæ rosa. et vitet aquam frigidam veri frigoris. depauperat enim in eo calorem. Calida vero stomachũ mollificat, & eius disgregat virtutes. & electio cibi & potus, paucitas eorum quies, aer præparatus ad temperamentũ, somnus, & gaudium delitiæ sunt ex rebus cõfortantibus stomachum, & totum corpus restituentibus ipsum suę naturæ: & si tantũ exuberat ꝙ perducat ad ecthicam stomachi, tunc est occupari, nunc circa administrationem rerũ humectantiũ, nũc restaurantium corpus, nunc temperãtium virtutes ex his, quæ diximus, & dicemus, si Deo placebit. Quartã rem complent repellẽtia materiam, quæ est mater ægritudinũ stomachi, et acquiritur horum scientia, aut si est phlegma, aut si est cholera, aut grossa ventositas. Et nos non possumus medicamina intentionis necessariæ contra stomachi languores diffinitiue significare præter quædam, quorum opus non est à complioxione, neq; substantia proprie, sed opponitur ægritudinibus à substantia intelligibili. & alia quorum interest hoc membrũ respicere magis q̃ illud. Et hoc scire videtur versari circa speciẽ. & vos scitis, quoniã scientia medicinę circa hunc hominẽ, & non hominẽ versatur. Medicamen quod hunc morbum destruit alteri morbo cui similis videtur vires addit. Sunt enim diuersæ hominũ cõplexiones, & operationi subiectæ. Quis enim medicorum omnia, quę requiruntur ad veram curã, aspectum, naturam, temporũ diuersitatem, regionũ, causam morbi, complexionẽ propriam. quã conseruare, & non alterare medicum oportet, ætatem quæ de vinculo complexionis est, consuetudinẽ quæ natura inductu temporis longissimo efficitur, inuestigabit sine parte diuinę clemẽtiæ? Rogo igitur Deum largitorẽ sanitatis, vt ipse annuat inter medicamina tibi eligere fideliora: & ꝓprie contra ægritudinem, cuius curam suscepisti, & impleat animã tuam: quia vniuersa huius scientiæ volumina relegisti. Medicinæ autem stomachum respicientes sunt proprie, quæ materias quibus obuiant à stomacho, & intestinis educunt. materierum quæ habitant in stomacho, & intestinis omnium euacuandarũ facilior est eductio de quarum summa sunt mirobalani, aloe lotum, & agaricus, & alio quorum memoriã in hoc sermone (si Deo placet) dicemus. Quintam rem complent corrigentia, & rectificantia hepar, splenem, & matricem, habent enim quendam concursum ad stomachum. Dixit Hippoc. vidisse quendã cuius physionomia testificabatur illum esse phlegmaticum vomẽtem sæpe choleram: quia semita à stomacho ad hepar signata non erat angusta: im mo ampla, & spatiosa, & respicientia hęc membra scire te fecimus in capitulis eorũ, de quorum collegio est rhabarbarum, lacca, spodiũ, spica, eupatoriũ cassia ligna, tamarindi, myrobal. cappa. & similia. Hippoc. medicina respiciens stomachum confortans totã eius virtutem, & fugat dolores factos in eo, & digestionẽ accelerat. ℞. galangæ, masti. ligni al. cinnamo. se. myrti, ana. ʒ. iij. eufragiæ, anisi, ana. ℥. ß. zingi. ʒ. i. corticum fisticorũ exteriorum olibani, rosarum, ana. ʒ. ij. spicæ. ʒ. i. ß. salis gemæ. ʒ. iij. zuchari administrati cum aqua rosarum, li. ij. dosis, añ. ʒ. i. vsq; ad. ij. & ante cibum, & post sumitur. Hippoc. medicamen contra frigidos & viscosos humores, & grossos sepultos: & est conueniens senibus proprie in hyeme in villis stomachi. ℞. baccarum lauri, anisi, añ. ʒ. i. pyrethri vltramarini, zingi. galangæ, ana. ʒ. iij. masti. myrrhę, ana. ʒ. ij. mellis, li. i. aceti. ʒ. i. Dosis, añ. ʒ. i. vsq; ad. ij. & est fortis operationis cõtra dolorẽ, & est factũ causa vẽtris. Gal. Medicamen valẽs ad infirmitates stomachi frigidi, & ad dolores fortes ventris. ℞. trium piperum, spicę nardi, zingi. rosarũ, florum chamo. squinãthi, centaureæ, aristol. rot. ana. ʒ. vi. ligni al. ℥. ij. cõficiantur cum melle in quo cocta sunt masti. myrrha, & gario. Aliud ex arte nostra fidele, & expertum cõtra maliciã stomachi, & cerebri causatam à stomacho generaliter. subuenit omnibus passionibus stomachi, quoniam respicit ipsum à proprietate nobili. ℞. corticis exterioris fisticorum, seminis pæoniæ, masticHes, myrrhæ, olibani, ligni aloes, spicænardi, ana. ʒ. ij. corallorum ad pondus omnium rerum: confice cũ zucchаro temperato cũ myrrha, & ros. Dosis añ. ʒ. i. vsq; ad ij. ieiuno stomacho. Dioscorides. aristolochia rotũda stomachum cõfortat, & omnem putredinem ab eo separat: & si fuerit in eo apostema sanat, & eius permistio laudabilis est cum aqua rosata corollo, & myrrha: & subuenit hoc medicamen caducis. Aliud confortans stomachum, & est pro magnatibus contra morbos ventositatum grossarum, & eructuationem acetosam, procurat digestionem. ℞. gariophyl. galãgę, ligni aloes, ana. ʒ. iij. macis cheisim, ana. ʒ. ij. zingibe. macropiperis, cinnamo. piperis albi, añ. ʒ. i. ß. zucchari, calamẽthi, mentæ siccæ, spicæ heil. se. apij, fœniculi, anisi, carui, & calami aromatici, añ. ʒ. i. ß. zucchari tabarzet. ʒ. x. mellis dispumati quod sufficit. dosis ana. drach. i. vsq; ad aur. i. Aliud medicamen cõferens ad dolorem stomachi, & hepatis remouens ab eis putredinem à caliditate, & acuitate choleræ citrinę faciens digerere cibum, & est ex cõferentibus, & confortantibus stomachũ & hepar debilia. Reci. rosa. rub. ʒ. x. trochis. diarodõ trochisci de spodio, liquiritiæ, ana. drach. iij. gariophyl. calami aromatici, & spodij, mastiches, ligni aloes, ana. drach. ij. trium sanda. drach. ij. asari spicæ, mus. macis, cardamo. portulac. lactucæ, scariolæ, sem. cõmunium, albarum margaritarum cum fœnugreco, rasurę eboris, & dragacã. gũmi arabici, ana. drach. i. ß. cãphoræ, drach. ß. musci. drach. i. sextam. cõfice cum syrupo rosato, & aqua rosata. Dosis, vnc. ß. Aliud medicamen conferens stomacho debili anxiato: cuius dispositio maturat ad ecthicam, & rectificat hepar. & chistim fellis, & calefactis subuenit icthericis phtisicis cum febre, & sine febre, cuius permistio hæc est. Reci. foliorũ rosa. rub. camphopræ, cinnamomi sublimati, et electi gariophyl. trochis. sanda. portula. añ. drach. ij. suc. chelidoniæ, suc. absinthij, succi hepacticæ ꝑparatorũ, ana. drach. iij. rhabarbari electissimi, drach. ij. spicænardi, drach. i. vini albi, & odoriferi, drach. i. trochis. de spodio trochis. diarodõ. tro. de eupatorio, ana. drach. iij. granorum coriandri infusorum in aceto, & torrefactorũ, balaustiæ, berbe. succi sumac. succi liquiri. ana. drach. i. liquiritiæ, drach. ij. dragacan. drach. ij. corallorum, pęoniæ, ligni aloes, mastic. ana. drach. iij. seminum communium, drach. ij. confice cum syrupo recipiente succi granatorũ, succi pomorum citrinorum, succi citrangulorũ, succi portula. sed loco succi pone semen eius, ana. lib. ß. & fiat syrupus cum prædictis succis zucchari, lib. ij. ß. Dosis, añ. ʒ. i. vsq; ad aur. ij. Et est mirabile, ꝙ si masticet ieiuno stomacho cœpe album in dolore stomachi grosso pręter febrem illo die dolorem æger non sentiet. Et puluis florum celesi datus cum calida vna hora liberat à doloribus stomachi.

De aristolochia rotũda

Aliud medicamẽ cõfortans stomachum.

Aliud cõferens dolori bus stõi & hepatis.

Aliud medicamẽ cõferẽs stõ debili.

Medicamen ex inuentione nostra, cuius virtutem, & nobilem experientiam nullum transcendit medicamen: sanat omnes languores stomachi, si Deus voluerit, siue sint à malitia complexionis, siue materia, siue cum materia, digestiuam confortat, appetitiuam irritat, retentiuam vigorat, necnon expulsionem auxiliatur. Syntomaticos fluxus ab indigestione natos, siue superiores, siue inferiores emẽdat, & totum stomachum proprie naturæ restituit. Reci. mastiches, ligni aloes, myrrhæ electæ, cinnamomi, anisi, ana. drach. v. corticum exteriorum fisticorum, gariophyllorum, spicænardi, ana. drach. ij. eufragiæ, vnc. ß. corallorum alborum, & rubeorum partes miscendo æquales ad pondus omnium rerum zucchari quod sufficit.

Aliud medicamen sanans oẽs lãguores.

De medicinis materiam à stomacho repellentibus, & abstergentibus, ac villos eius mundificantibus. Cap. 2.

Dicamus modo medicinas: quarũ proprietas est repellere materiã lędẽtẽ ab eo, & abstergere parietes stomachi, et mũdare villos eius ab omni superfluo de

Mūdificantia stōm.

de quarum secta est aloe bonum, lotum, & pręparatum secundum artem nostram: & agaricus fœmina, & myrobal. & rhabarbarum rauedsceni, & thus, & his similia. Et acquirimus eis proprietatem laudabilē, & facimus eas eductiuas humorum, quorum non erat per se vigoratio facta per artem, facit acquirere alias proprietates nobiles, & cōsequitur quasi naturam. Filius Zacharię. Medicina experta repellēs putredinem à stomacho, & est eductiua humorum phlegmaticorum, & cholerae grossae. Recip. myrobalano. citrinorum infusorum in aqua rosa. vnc. ꝭ. sem. portula. drach. ꝭ. agarici, drach. iꝭ. salis gēmae, drach. i. ß. aloes bonae, vnc. ꝭ. fiat cōfectio cum syrupo granatorū, & myrrhę. Dosis, añ. drach. i. vsq; ad. iꝭ. Iudaeus. pilulae efficacissimae contra stomachi, cerebri, viscerum, neruorum vitia, educunt humores viscosos à stomacho, et intestinis, & trahunt à remotis, mundificant instrumenta sensuum, & membra nutritionis, & spiritus, quarum confectio hęc est. Recip. colocynthidos electae, & purgatę, & tritę cum oleo ros. ladani, thuris, ana. ʒ. i. mastiches, gūmi, dragacā. ana. ʒ. iꝭ. ros. rub. ʒ. ꝭ. diagri. praeparati. ʒ. i. ß. aloes bonae, ʒ. i. confice cū succo endiuiae. Dosis, ana. ʒ. iꝭ. vsq; ad. xi. post cibum quando itur dormitum. Nicodemus. pilulae purgantes stomachum à grossis humoribus abstergentes villos, & parietes eius proprie ab humoribus conglutinatis in eis, & mirabili iuuamēto respiciunt renes & neruos. Recip. turbith. ʒ. i. agarici. ʒ. iiꝭ. salis gemmae. ʒ. i. zingib. ʒ. iꝭ. sarco. opo. ana. ʒ. ꝭ. mastiches, diagridꝭ cocti, añ. ʒ. i. anisi. ʒ. ꝭ. aloes, vnc. i. ß. confice pilulas cum succo mentae. Dosis est vsq; ad. ʒ. i. ß. vel. ꝭ. ad plus si aegritudo est noua, & membra tantū nutritionis purgare quaerimus, & non alia. Potio mirabilis respiciens stomachū, & hepar cum proprietate mirabili educit à stomacho choleram citrinā, & prasinam, & mūdificat canales hepatis, & chistim felli. ℞. capillorum veneris, eupatorꝭ, apꝭ, boraginis, scolopendrię, betonicę, pyrethri, hepaticae, ros. viola. ana. ʒ. i. asari. ʒ. ß. spicaenardi. ʒ. ß. agarici, mastiches, ana. ʒ. ꝭ. seminis portula. anisi. ʒ. i. in quorū decoctione ſm modum artis resoluantur rhabarbari. ʒ. ꝭ. mannae, pulpae, cassiae, tamarindi, zucchari viol. ro. sicut scis, acori. ʒ. iiꝭ. paret potio, vt scis. Syrupus adaequans materiam calidam laedentem stomachum, & hepar, quam euacuare quaerimus ponit eam in necessitate ad expellendum, & confortadū virtutes stomachi, & remouendū oppilationes. ℞. absinthꝭ, fumiterrę, plantaginis, eupatorꝭ, capillorum vene. pollytrichi, zedoariae, cichoreae, chelidoniae, solatri, añ. M. ß. se. cōmunium, anisi, portu. papaueris albi, añ. ʒ. iꝭ. myroba. ℥. ꝭ. ro. ʒ. iꝭ. aceti. ℥. iiꝭ. zucchari quantitatem quā volueris. Dosis, ab. ℥. i. vsq; ad. iꝭ. cum aqua frigida non veri frigoris in aurora. Confectio de succo pomorum mirabilis ad confortandum stomachum, & damus ex ea cōualescentibus: & his quorum appetitus sopitus est, alterat malam complexionem stomachi, & confortat substātiam, & tollit dolorem stomachi. ℞. succi cydoniorum, succi citrorū, ana. lib. ꝭ. corticis citri bene decocti, & contriti, lib. ß. succi granatorum. ʒ. iꝭ. succi mentae: succi sansuci, ana. ʒ. iiꝭ. aceti puri, li. i. mellis despumati, li. iiꝭ. zucchari. ʒ. iiꝭ. bulliant omnia haec simul mista vsq; ad consumptionem ferè succorum, & aceti, cortex praeparatus circa finem mittatur, & cū perfecta bullitione bulliat, spumā autem à principio paulatim proꝭcere incipias, & cōdiatur in fine cum hoc quod recipit cario. galāgae. cinnamomi electi, añ. ʒ. ꝭ. macis. ʒ. i. anisi. ʒ. iꝭ. ligni aloes. ʒ. vi. musci. tro. i. & quidā fortius condiunt, & cum pipere al. & cardamomo. Dosis, ana. ʒ. i. vsq; ad. iꝭ. ante & post cibum. Pilulae purgantes stomachum ab omni superfluitate humorum, & cerebrū: educunt vtrāq; choleram, & phlegma: & remouent ab eo omnes dolores, & renouāt stomachum ad comedendum. ℞. absinthꝭ, mastiches, agarici, ana. ʒ. ꝭ. trium myrobala. ʒ. iiꝭ. turbith. ʒ. x. epythimi hortēsis, salis indi, ana. ℥. ꝭ. penidiarum. ʒ. iꝭ. hierpic. ʒ. v. succi ros. ʒ. iꝭ. diagridꝭ. ʒ. ꝭ. fac pilulas cum succo scariolę. Dosis est. ʒ. ꝭ. Iudęus. pilulae confortantes stomachum mundificantes caput, & stomachum à cholera corrupta; & omni superfluo humore, & respiciunt hepar, & aperiunt oppilationes, & valent ad febres antiquas ex humoribus natas, & sanant prurit ū, & vlcera. ℞. myrobal. citrinorum indorum, & embli. ana. ʒ. iꝭ. mastic. anisi, succi eupatorꝭ, absinthꝭ, ros. ana. ʒ. ꝭ. hierae. ʒ. xꝭ. succi rosa. ʒ. iꝭ. cōfice cum suc. apꝭ. & da cum calida aqua. ʒ. ꝭ. Pilulae praeseruantes stomachū ab omni languore, & cerebrum: custodiunt visum, & omnium sensuum instrumenta, si Deo placet. recipiuntur omni die ꝭ. vel. iꝭ. & melior hora est post cibum quando itur dormitum. Recip. masticis, diagridꝭ bene electi, ana. ʒ. ꝭ. resoluantur in vnū corpus diagridium, & mastiche in pomo aloes electissimae, & sublimatae, ʒ. x. confice cum succo caulium. dosis est vsq; ad. xix. pilulas.

Aliud medicamē expellens putredinem à stomacho.

Pilulae ad sto. cere. & itest. vitia.

Aliae pilulę purgantes stomachū.

Potio ad stomachū, & hepar.

Syrup⁹ cōtra materiā caldā laedētem stōm.

Confectio de succ. pomorū confortans stomachum.

Pilulae stomachū purgantes.

Pilul... cōfo... & m... cātes

Aliae... stom... serua...

De emplastris, linimentis, & vnctionibus. Cap. 3.

Scribamus res, quae administrantur in emplastris linimentis, & vnctionibus supra stomachum, & modus earum: & sunt ex necessitate curae languorum stomachi, aggregant, & coadunant partes stomachi & virtutes: & calorem ne resoluatur, & exhalet indebite: & destruunt dolores in eo, & conferunt rei vitae, & est vnguentum confortās stomachum frigidum ipsum reddit sobrium ad naturalem suam operationem: facit exemptum ab omni dolore. ℞. aloes, mastiches, olibani, myrrhae, ana, ℥. i. corticum granatorū, ros. anisi, galangae, gario. ana. ʒ. i. olei ros. olei chamemaeli, ana. lib. i. cerae. ℥. iꝭ. aceti. ℥. ꝭ. bullitis oleo aceto, & cera prius perfecta decoctione superasperge in fine species has bene puluerizatas agitando donec fiat vnguentū de quo peruncto stomacho superasperge myrrhae, & mastiches, lineum pānum vel lanam succidam calidam superpone. Linimentum aliud nostrum confortans ad digerendum, & appetendum, & retinendum debilium, & cōualescentium stomachum, & remouet oppilationes, & dolores, & ventositates. ℞. olei nardini, lib. i. fac bullire cū sampsuco trito bullitione vna, pone postea cerae. ℥. iꝭ. vt liquefiat. deinde perfice vnguentū cum mastiches, myrrhae, terebinthinae, ladani, ana. ʒ. i. vnge ex eo stomachū debilem, & superasperge puluerē anisi, & ros. Aliud quod administramus quando alia non cōtulerunt, & ęger dolorem habet intollerabilem: remouet dolorem, arcet vomitum, & fluxum ventris compescit. Rec. colophoniae, terebinthinae, olibani, ana. vnc. i. sanguinis draconis, mumiae, myrrhae, ladani, sarcocollae, ana vnc. ß. rosarum corticum granatorum, ana. vnc. i. liquefactis gummis aliarum rerum recusantium liquefactionem, puluerē mitte, & submerge in hac medicina calida anteq; congeletur stupam lineam, & stomacho superpone calidam quantum aeger pati poterit, relinquit ibi vestigium cauterꝭ super eum: & propterea ad huiusmodi dolores fortes facit. Aliud confortans valde stomachum febricitātium remouet dolorē ab eo, & ventositates. ℞. olei myrtini, olei ro. ana. pōdus, ęquale bullitorum cum mastiche, & olibano, vnge ex eo stomachum, & superasperge puluerem rosar. & granatorum arcet nauseam. Emplastrum restringens ardorem stomachi febricitantiū extinguit calorem febris, ęstuationem, vomitū, & subuersionem ab eo separat, dolores amputat stomachi, si Deo placet. ℞. succi solatri, succi absinthꝭ, ana. ʒ. iꝭ. farinę hordei. ʒ. iꝭ. masticis. ʒ. i. rosarum rub. puluerizatarum. ℥. ꝭ. fiat omnium conglutinatio, & stomacho opponatur. Cerotum, & est refugiū cōualescentium, & extenuatorum stomacho subuenit, est generale omnibus passionib⁹ stomachi, & matricis: & cōfortat cerebrum, & cor, appetitum mortuum viuificat: digestiuam rectificat: retētiuam croroborat, & est expertū, si Deo placet. ℞. calami aro. se. rutae, cario. sandal. olibani, myrrhę, mastiches, ana. ʒ. iꝭ. sang. dra. ʒ. ꝭ. mumię. ʒ. ß. aloes. ʒ. v. farinae corticum granatorum. ℥. ß. ambrae. ʒ. i. musci. drach. i. camphorę. tr. i. sampsuci, balsamitę, absinthꝭ

Vngu... pro st...

Linim... pro st...

Aliud... guent...

Aliud... guent...

Empl... ardor... mach...

Cero... pro st... ualesc...

thÿ:ana.ʒ.iiÿ.terebinthinæ,olei ro.chamæmeli, vel nardini,olei myrtini:añ.ʒ.ÿ.cerę.ʒ.i.ß.myrrhę electę, ladani:ana.ʒ.i.corallorum rube.galagę,anisi,cardamomi, nucis muschatæ,macis:añ.ʒ.iÿ.pęonię.ʒ.i.terenda terant. liquanda liquefiant,& bulliant bullienda: & fac cerotũ sup stomacho & administret sup totũ sicut docuimus.

De indigestione stomachi. Cap. 4.

INdigestio est cõis mater oĩum ægritudinum potissime humoralium:& nosti quod digesta materia quiescit febris feruor:erat.n.inobediens,quia cruda & temperamentũ substantiæ aut quantitatis,aut qualitatis transcendebat,et eius elemẽtum est tepiditas emissa naturalis caloris:& huius rei causa est superabundãtia cibi, & potus secundum quantũ vel quale,aut ab vtroque,necnon & secundum substantiã & debilitas stomachi naturalis. Et scire oportet, quod hæreditantes vitiũ hoc à parẽtibus raro,aut nunquam curãtur perfecte:& hi tutius languores portant & horũ perfecta medicina sola est abstinentia,residuum naturæ cibi,& potus in locis digestionum,quod in genus nutrimenti conuerti non patitur suo vitio: aut natura cõuertere non valebit eius instrumento debili permanente: quod.n.nisi causa antecedentis efficitur morborum est: & maturat ad coniunctã suos excessus, quæ cum adest, continuo est febris. Digestio est fructifera alimenti cõsummatio: tunc eius perfectã dicimus consumationem, cum in fructifera semina valuerit perficere alterum tale quale ipsum est. Indigestio aũt ẽ cõtra. Amplius scire oportet, quod indigestio non minus à superabũdantia quam ex eius priuatione nascitur: tẽperamentum.n.caloris non dicimus absolute,sed in comparatione ad suũ obiectum attenditur.ut obiectum nõ magis resistat,nec remissum in cõparatione ad suum agens existat, quam suũ agens agere põt,proportionari debet agens & obiectum proportione æqua. Adhuc scire oportet, quod digestio fit ex coniacentibus.tunc.n.passiua actiuis oĩno obediunt,& nullo modo resistunt.digestio nõ consummatur: aut si minus resistat vtroque istorum modorum calor dicitur distẽperatus siue quo multũ possit,siue quo minus. calor sufficiẽs ad vnius libræ plumbi liquefactionẽ impotens est ad ferri libræ liquefactionẽ.& non sufficiẽs faber aliter,& aliter calefactionẽ mensuraret in faciendo vnam incudem & clauum:quare caloris temperantia & distemperãtia est in comparatione ad suum obiectum: verisimile quidem de calore nostri corporis, qui assiduo exercitantur artificiali labore,et grossæ sunt complexionis cibaria subtilia assumentes,minime digerũt,sed in eorum corporibus aduruntur.cibandi erant leguminibus pane subcineritio,et aliis de pasta cibariis. Et scire debes quod talis calor est in quibusdam iuuenũ:calor quorum adeo fortis est, quod humores adurit,& eos quasi ĩ venenum cõuertit, & à quibusdam humorum materiæ resoluuntur fumi, qui quãtumcunque distet à cerebro. quod si fuerit eorum incolatus in remotioribus mẽbris ascẽdunt sursum ad cerebrum,& cũ sentit sibi periculum,cõtrahit se totum & oẽs suas virtutes in vnũ trahit,et maxime per quas spiritus aĩatus trãsit ad præstandum sensum & motum oĩbus mẽbris corporis oppitulatur. Et hoc consideras Hip. in lib. separatorum sermonum posuit epilepsiam ægritudinẽ iuuenũ. quando & aliter ẽ cõtra talis morbus nascitur:sed nõ est nostrum hic eius sermonẽ assumere, sed fortitudinis & debilitatis virtutum exigentiã regimen administrare:et nos hic tractamus de digestione stomachi, quod sæpissime corporibus propter ciborum, & potuũ multã refocillationem & caloris inopiã ab ægritudine & aliis causis accidit.

Cura huius ægritudinis est quatuor res. Prima est nõ extendere ventrem cum cibis & potibus. Hoc enim præseruat corpus ab ægritudinibus & sufficiens est hæc sola cura huic ægritudini: & laudabilior est potione in multis morbis qualitas bona regiminis. Secunda res est confortare stomachũ vniendo,& aggregãdo partes suas. Tertia res est corrigere accidẽtia digõnis. Quarta res est,si est causa ex humoris vitio,mũdificare materiam lędentem:si est sine humoris vitio,malam alterare complexionem & post illud cõfortare. Primã rẽ complent prohibitio cibi, et potus grossorum. abstinentia dico non vltimata, quoniam nihil dare horridum est: superabũdanter stimulosum est dare:prohibere ipsum à cibo pristino non digesto vsque ad fructifera semina:fæcibus non exclusis parum quidẽ bibere,& subtile potabile cum siti assumere,hoc est primum intentionis. Et tua interest bene cognoscere cõplexionẽ.aliter.n.& aliter cibabitur cholericus & phlegmaticus proprie apud naturã. Molestius cholerico est famẽ tolerare quam phlegmatico,& respicere cerebrũ non est res fatua : cum ligatura quædã neruosa inter cerebrũ,& stomachum sit, quæ transitiuã patiuntur passionem.consueuit stomachus cũ cerebro dulcedinem cõicare & amaritudinem. eligere aerem absque paludibus montium oppressa oppositione corruptione corporum cadauerum est de intentione propria, post illud cibare infirmũ cibis stypticis, acetosis, aromaticis, conditis, sicut scire te fecimus & rememorabimur, si Deo placuerit. Secundam rem cõplent regimen stypticum tẽperatum odoriferũ secundum veram qualitatem electum: appositio rerum, quarũ est conferre rei vitæ, iuuare partes stomachi,& ipsas confortare ne resoluantur.de quarum societate est sandaraca,mastiche, myrrha, menta aurea, proprie mista cũ oleo ros.& liquore satis calido hepar, & cor non est frustra. Tertiam rem cõplent, quæ accidentia corrigunt iam illata, quorum diuersa sunt. est eorũ primus cõcursus ad cerebrum, et cor,& consueuerũt gñare fluxum symptomatis. Item fallacem dolorẽ ventris. Et si cũ diuturnitate habitudinetur, dolor iuncturarum & podagra, et hoc cursu procedentia. Et scriptũ est indigestionem eẽ hylen ęgritudinum : quare tua ĩterest perspicacissime oĩa hæc considerare,& satagere circa rectificationẽ stomachi. est.n.materialis pater & cibator membrorum,& vitę. Quartã rem cõplent cõplexionem extraneam alterare, post illud confortare:& si aliquid humorale materiã ægritudinis debilitat, cũ condecẽti medicamine repellere:et primum cõplet regimen illud, et nos dicemus.hoc vero medicamen, tale ve naturale scire te fecimus et faciemus, si Deo placuerit. Hip. Medicamẽ confortãs digõnem stomachi:alterans malã complexionẽ, defendit, proprie, subuenit lubricitati fluxui symptomatico, et generaliter multis accidẽtibus ex indigestiõe factis. ℞.acori ru.ʒ.ß.magnetis.ʒ.ÿ. castorei.ʒ.i. anisi.ʒ.iÿ.mastiches.ʒ.i.myrrhæ.ʒ.ß.zucchari lib.i.Dosis ã.ʒ.i.vsque ad.ÿ.ieiuno stomacho de sero quando itur dormitum. Iudæus. Syrupus contra mala vitia frigida stomachi,cõfortans ipsum cõfortatione magna:et facit appetere et digerere. ℞.sampsuci,balsamite: ana.M.i.galangæ, macis,nucis mus.ʒ.ÿ.ros.ʒ.i.masti.ʒ.iiÿ. fisticorum ʒ.ÿ.aceti.ʒ.ÿ.dosis est, ʒ. i. vsque ad.ÿ. cũ iunipero in matutinis. Medicamẽ forte contra fortẽ stomachi dolorẽ et inueteratam malitiam suã, abstergit villos eius à grossis humoribus,et reddit ipsum sobrium ad digerẽdum. ℞.trium piperũ,cardamomi, pyrethri, sumac, anisi, galangæ, mastiches,macis:ana.ʒ.iÿ.ro.ʒ.iÿ.zinzib. ʒ. iiÿ. gario.ʒ.iÿ.cinnamomi.ʒ. iiÿ. coriandri. ʒ. ÿ. aceti. ʒ.ß. mellis quod sufficit. Dosis.ʒ.ß.ante cibũ et post. Electarium confortans stomachũ et viscera: et subuenit materiæ quæ cibum retinuit:et quorum retẽtiua periit:et resoluuntur vapores ad cerebrum, et iã effigiẽ physionomiæ adulterauerunt, et cholerarũ eminentiam indebitã produxerunt, cuius permistio est. ℞.ros.ʒ.v.mastiches, corallorum al. et ru.cinnamomi, sumach, calamenthi : ana ʒ.iiÿ.carnium citru.ʒ.ÿ.myrrhæ,mẽtæ,euphragię: ana ʒ.ß.gario.ʒ.i.cõfice cũ syrupo de mẽta et myrto. Dosis ã.ʒ.i.vsque ad.iÿ. Medicamẽ bonũ et expertum contra putredinẽ stomachi, et subuenit à partibus existentibus in

Cholericus molestius famẽ tolerat quã phlegmaticus.

Confortantia stõm.

Indigestio ẽ hyle ægritudinum.

Medicamẽ ad digõnẽ stõi confortãdum.

Syrupus ad vitia frigida stõi.

Medicamẽ ad fortẽ stomachi dolorem.

Electariũ stõm confortans.

Medicamẽ ad stõi putredinem.

in stomacho. cuius stomachus residuū cibi, & potus propter caloris inopiā, aut malitiæ maxime sibi gubernat, & non patit aliquam putrefactionē in eo generari: & custodit cerebrū, & corpus totū: cōfortat cor, & prouocat menstrua: & rectificat malitiam matricis. ℞. triū piperū: ana. ʒ. i. gariophyl. ʒ. ij. aristolochiæ rotun. & longæ optimæ, viola. betonicæ: ana. ʒ. iij. salis gēmæ. ʒ. ij. myrrhæ electæ ad pondus oīum, confice cū syrupo de spica. Dosis. ʒ. ß. vsq; ad. i.

Electariū ad vitia stōi ex frigida causa.

Electarium descriptione Nicodemi, cuius operatio transcendit gn̄a medicaminum in oī vitio stomachi ex frigida causa, & composita. confortat neruositates eius subtiles, & suas virtutes excitat, & suā malitiam complexiuam rectificat, confortat cor, & cerebrū, & hepar, & subuenit caducis, vertiginosis, & nauseæ, & oī vitio stomachi, cuius mistio est hæc. ℞. anisi, corallorꝝ, spicæ indæ veræ, ligni aloes, ro. gariophyl. galangæ, çedoariæ: ana. ʒ. iij. pęoniæ. ʒ. iij. nucis muschatę ʒ. ij. margaritarum. ʒ. vi. ambræ crudæ. ʒ. iij. muschi. ʒ. i. mastiches ad pondus oīum, confice cum syrupo corticū citri.

Electariū ꝯfortās stomachū debilem.

Electarium nobile ad cōfortandum stomachum debilem & præseruandū digestiuam eius. ℞. ʒ. iij. spicæ nardi. ʒ. i. cinnamomi, gariophyl. liquiri. ana. ʒ. ij. anthos. ʒ. iij. mentæ, alhasce: ana. ʒ. ij. zucchari quantum sufficit. lauare cū aqua calida man⁹ ante cibum, & post cū frigida, est custodia stomachi ab indigestione, et parū exercitari laboriosos, ociosos quiescere, & post hos, & illos parum non rapido motu exercitari est lex huius curæ scripta.

Sternutationis iuuamenta.

Sternutare post cibū facit descendere escā ad fundū stomachi, ante aperit, & humores vertit vniuersaliter, & stomachū mundat & nutrit, & mittit fęces pristini cibi ad interiora, & repellit, & sunt hæc mādata ad tutelā stomachi, et cerebri, calefacere vehementer volas manuū, & pedum in dolore stomachi est amicabile naturæ: sed aliter et aliter huic vehemēter īfrigidare: illi vero calefacere, vt pulpā capitis vehementer calefacere facit vaporꝝ respirationē. Et sciuisti ꝙ cor, cerebrū, hepar, & testiculi quędam fluxum concatenatū ad seinuicem habent, & stomachū non ignorāt tristantē gaudentem: & scriptum est oīum membrorꝝ vnā esse cōpaginem, & dolere adinuicem. Et vnctio spinæ est iterū res magni iuuamēti ad languorē stomachi, & oīum debilitatū membrorꝝ maxime neruis cōtentorꝝ: & calefacere stomachū actuali calore, est postremū bonum stomacho proprie iuueni vigoroso. Alij quidem actuali calore, festino motu exinaniuntur, cum cuiuslibet rei calor non viuens in eo originaliter labitur, velut aer in subito sole irradiato aut igne. Et fortassis balnea tēperata quædam conferūt illis: & nos alibi scire te fecimus naturam balnei. Filius Zachariæ.

Ceratū cōfortans stomachum.

Ceratum cōfortans stomachū retinens calorem in eo ne resoluatur, & remouet duritiem eius, & oē oppilans partē stomachi, & vigorat in eo calorē, et sanitatem restituit, si Deo placet. ℞. ceræ mūdę. ʒ. iij. terebinthinæ. ʒ. iiij. olei nardini. ʒ. ij. quibus liquefactis bullitione parua superasperge puluerē hunc. ℞. myrrhæ, mastiches, aloes: an̄. ʒ. i. ro. ʒ. vi. pæoniæ, castorei: an̄. ʒ. ij. anisi. ʒ. vi. calamēthi. ʒ. vi. gario. nucis musc. cardamomi, calami aro. reupontici: ana. ʒ. iij. & bene stomacho adhæreat. Filius Serapionis.

Syrup⁹ stōi ꝯfortans digestionē & appetitum.

Syrup⁹ excitās appetitū, cōfortās digōnem, educit humores grossos, et putridos, & confortat mēbra anhelitus educēdo humores ab eis: & curat sciaticā, si Deo placet. ℞. thymi, mentæ, sampsuci, myrrhæ, çedoariæ: ana. M. ß. agarici. ʒ. v. polypo. rasi et pistati, anisi: an̄. ʒ. i. turbith electi. ʒ. ij. ß. zizi. ʒ. iij. reupōtici. ʒ. ij. baccarum iuniperi. ʒ. i. cinamomi, nucis mus. gariophyl. macis, oīum ana. ʒ. ij. ros. ʒ. iij. aceti. ʒ. ij. zucchari lib. ij. Alexā. fiat puluis & propinet ex eo ieiuno stomacho pōdus. ʒ. iij. cū. ʒ. ij. vini electi, subuenit oībus passionibus stomachi, et respicit pulmonem & cerebrū, aufert malitiam, & remouet dolorē ventris & viscerum, & resuscitat appetitū mortuū, & docet digerere

Puluis ad oēs stōi passiones.

E stomachū. ℞. thymi, sampsuci, balsamitæ, aristolochię rotū. origani, anisi, fœniculi, rorismarini, calami aro. corticum citri, se. vuarum & granatorꝝ, lauendulę, se. ro. basiliconis, hyssopi, euphragiæ: ana pondus. i. ligni aloes, pyrethri, galangæ, gariophyl. macis: ana pondus supioris ponderis: croci, opij thebaici, styracis calamitæ, triū piperum: ana partem. i. medij ponderis. sanat languores stomachi, & corpus īcolume seruat, si Deo placet. Inquit Heben Mes. molendinare cibū in partes minutissimas, vel subtilissimas: & vt lambēdo vinū gurgitare est causa melioris digōnis, & longioris vitę. Et vos iam sciuisti ꝑ alimenta vitā consistere: & ſm eorꝝ qualitatē bonam, vel malā materiam variare: propterea nō ignores naturā stomachi: ne forte credens cōseruare vel reducere, destruas. & sciuisti ꝙ natura de tribus dicitur uirtutibus, cōplexione, virtute regitiua, & cōpositione, & illuminat ab aīa, quam intelligentiam dicimus separatā, & oīum virtutum vnitiua est virtus: sed diuersa baiulationum exercens officia membrorꝝ diuersorꝝ diuersis nuncupat vocabulis. & tuū semper est naturā īfirmi cognoscere apud sanitatem, si possibile est.

Cib... ma... cā... dig... lōg... tæ.

F Ventris aūt diuersæ sunt naturæ, sicut te scire fecimus ꝓpter diuersa vniuersalia, imo singularia oportet eligere medicamina: & hoc sufficienter tradere pōt. In prouisione aūt periti, & timentis Deum medici maior pars huius scientię relicta est, Deum diligenti oīa bene succedunt, ab ipso oē incolume & sanatiuum est: naturaliū scientijs oīum philosophorum magnorꝝ, & cœlestium signorꝝ varijs motibus bene eruditi. Deū quasi obliti in suis operationibus credentes oīa scire, & se quasi naturę authores existimātes, quibus oīa desunt oīa scire credētibus. Et vos iam vidistis validas ęgritudines sup quibus medicorꝝ multitudo elaborauerat peritorum, ab alienigenis medicorum cū paruo artis fundamēto curari: qnq; à mulieribus ab authomato operantibus. O tu qui curam humanorū corporꝝ gerere vis à Deo non recedas. Et ne dilateris scientia philosophica naturali. ille. n. author naturæ & eā stabiliuit, & sine eius influentia deficit oīs motus naturæ.

Nat... trib... tutib...

Mo... Deo... ceda...

G Amplius scire oportet, ꝙ negare cibū stomacho famelico, & ante famē offerre, est causa ægritudinū stomachi: parū & rarū comedere debemus. ad mensam sedere, & post diu stare, & leuiter īcedere, donec ad stomachi fundum cibus descēdat, est de occupatione huius curæ prima. sternutare est iuuamentū singulare post cibū & ante. stomachū. n. mūdificat. Et sciuisti ꝙ est cura minoris epilepsiæ sæpius sternutare diebus continuis ieiuno stomacho, & subuenit surdis.

Neg... bū... co... famē... ꝯferr... ægrit... num...

Vnctio confortans stomachum ad digerendū, & retinendum, & appetendum, remouēs dolores eius, inflationes, & vētositates. & est expertū, si Deo placet. ℞. olei ros. olei myrtini, olei nardini: ana. ʒ. ij. ammoniaci. ʒ. ij. nucis mus. drach. i. post vnctionem super asperge puluerē cinnamomi, anisi, corti. grana pondus. i. aromatiça vnguentū cū muscho.

Vng... stōi... uum... tans.

H Vnguentū nr̄m fidele, & valde amicū naturæ stomachi remouet dolores, & consolat substantiā eius inter oīa medicamina. ℞. lanæ succidæ ouium nigrarū recentium lib. ß. pone in vase nouo, & supasperge aquam currentē quod sufficit vt madefaciat, fac bullire fere ad consumptionē agitādo ne adhæreat fundo vasis, post torquēdo suscipe liquorē sup quo proijce mastiches drach. ij. puluerizati vt liquefiat, myrrhæ. ʒ. ß. terebinthinæ. ʒ. ß. & facta vnctione supasperge puluerē nardi, & est hæc vnctio magnā contra dolores iuncturarꝝ vniuersos, si Deo placuerit.

Vng... ad stō... cturā... lorem...

Emplastrū optimum, et expertū contra malitiā stomachi, cōfortans ipsum in omni eo quo indiget. ℞. thymi, sampsuci, ro. ana. ʒ. i. pistati, et calefacti cum modico aceto quantum roretur, et condiatur cū mastiches. ʒ. ij. et stomacho suppone, et ē admirabile, si Deo placet.

Emp... stōm... tans.

Dixit Hip. aloe hepatica cū aqua thymi ꝓpinata ieiuno stomacho sanat stōm ab oī lāguore educendo

Nota aloe.

do ab eo materias fraudulentas, & cõfortat stomachum & cerebrum, & viscera mũdificat, repellit vermes, et sanat apã stomachi, & viscerum dolores, & mũdificat hepar à grossis humoribus, & melãcholicis. Pilulæ cõseruantes stomachũ ab oĩ lesione intrinseca, & nõ permittunt humores putrefieri in eo, imo abstergunt ipsum, & mundificant rugas, & parietes eius, & q̃ assiduat vsum earũ dieb⁹ singulis illęsus pmanebit à dolore stomachi: nunq̃ dolore capitis vexabit̃: & nihil est oculis (mihi crede) salubrius istis: & qui tristant̃ subuenit: & melancholicis, & in medicatione matricis vitiosæ, & uiscerum interiorum. quarum hæc est cõfectio. ℞. masticħes. ℥. iiij. aloes electissimę. ℥. x. aga. boni. ℥. iij. conficiant̃ cũm tille, & est vinũ coctum. vt dicit Simon Ianuẽsis. Dosis. ij. pilulę vel. iij. quando itur dormitum, & potest recipi secundum numerum voluntarium vsq; ad. xxxi.

De vomitu & exuberantia cibi. Cap. 5.

Vomitus, cuius causa est exuberãtia cibi, & potus extendentiũ ventrẽ vltra naturæ debitum. cura eius est euacuare, & post illud abstinere, & cõfortare substantiã stomachi cũ cibis, & potibus ẽm vnum trium modorꝝ: aut quantitate, aut qualitate, aut malitia vtriusq;. Qñ autem ab humore acuto leuigato ad cacumina vẽtris vsq; ad meri, nausea, & vomitus causant̃, sit tua præcipua, & magnifica occupatio cõtemperare chistim fellis: & hoc sæpe accidit habẽtibus viam latã à stomacho ad hepar: et tu sagacissime diuertas ad mẽbra inferiora viscerꝝ, q̃ natura fecit eẽ instrumẽta expulsionis. Cum aũt vomitus fit ex malitia stomachi falsi, nõ dubitabis alterare: & confortare sit processus tuus. In destructionem aũt retentiuę virtutis solum regimen laudabile sufficit: & aspergere sup eo tũc puluerẽ mastiches, & nitri inuncto prius oleo myrtino est medicamẽ expertũ.

Cura huius est. iij. res. Prima est conuertere regimen ad oppositum qualitatis, & laudabile in proprietate, & qualitate non simpliciter: & sup hoc multiplex est consideratio. aliter enim & aliter in malitia complexionis stomachi, et furia fellis: et tua interest bene discernere: vt scias regimen ordinare ad latus frigiditatis quãdo cholera & vomitum generat, & nauseam: propina acetosa condita styptica propter viam amplam, &c. ad latus caliditatis regimen habens proprietatẽ vomitus retinere. qñ grossorum humorum multiplicatione vomitus cholericus dicitur nasci, oportet cibare ipsum cum auaritia magna, donec facta sit euacuatio humorum inobedientium, & rectificatio suæ complexionis, & virtutis fortificatio: & ne dubites hos & illos potare vino. Illis aũt subuenit qui calorẽ habent: quia eum diuertit per vias vrinæ. sed parum dandum est, & electum, vt ponticum, & albi coloris. His autem, qui grossos, & viscosos humores habent, subuenire nulli dubium est: eos intercidit & habilitat expulsioni, & subuenit omnibus ratione proprię stomachi complexionis: et potare aliqñ illos inobedientes, & multa cholera abũdantes aceto bono misto aqua veri frigoris est potus conueniens, & maxime in æstate: & dare portulacas ieiuno, & lactucas cum aceto cum modico panis, & non postea cibare eos vsq; ad vesperas est diuidere choleram, & angustare porum illum cuius amplitudine graditur, & extinguere audaciã choleræ. Secũda res est parum comedere, & minus bibere, & hoc considerare ẽm quantum & quale. Tertia res est mũdificare humorem lædentẽ. & super hoc vera est cõsideratio artis, sicut in ipso stomacho, et rugis suis aut quod ab hepate graditur ad stomachum, necnõ passiones quædã matricis nauseam ex vomitu gñant, aliqñ ex certa abominatione vomere quis cogitur dedignãte natura. Quarta res est substantiã stomachi cõfortare, & maxime retentiuas virtutes, & inspissare orificium stomachi cũ stypticis, & recordari naturæ inferiorẽ purgationem. Primã rem complent quæcũq; proprieta-

A te stomachum cõfortant, & complexione opponuntur humori, & malitiæ complexionis, vt styptica aromatica habẽtia acetositatem: vt nos scire te fecimus modum regiminis: menta maior, balsamita, melissa in aqua aceto mista, & cũ menta bullita decocta. postq̃ sciuerimus causam intentionum rerum causantium vomitum, succurrimus tunc cum rebus rectificantibus stomachũ, & membra mandantia ad ipsum, quod quidem multoties accidit, & proprie qñ in aliquo vicinantium membrorꝝ materia occultat̃, & est forte in mandãdo, & stomachus debilis est, & promptus in recipiendo. Agens nanq;, & si non sit valde forte, imprimit maxime, qñ rei est pręparatio: & qñ materia est de genere adiacentium, multo citius vehementer imprimit læsiones, & excitat expulsiuam, & facit eam solicitam ad vomendum. Agẽs nãq; in rem multi sensus vehementer imprimit: tunc cum rebus abscindentibus & corrigentibus causas debilitãtes & lędentes, nunc cum rebus prohibentibus effusionem

B materierum ab alijs membris ad ipsum facimus adiutorio Dei cum rebus proprie acetosis, quæ ex aromaticis, & stypticis condiantur, sicut cibus de agresta, & cibus de aceto: & studeas ligare extremitates cum infusione aquæ calidę, & similia: & cydonia, & matiana, et succus granatorum. Potus autem eorum vinũ sit subtile, odoriferum, et lene, decentis cõmistionis cum aqua rosata: et euitent vinum dulce, et grossum, et aquam calidam: qa mollificat stomachum, et disgregat virtutes: frigida veri frigoris depauperat calorẽ in eo. Potus sit valde paucus: nec satis faciendũ est siti eorꝝ. Tolerantia super sitim est ex eis, quæ verificãt stomachum: solentia sitim extinguere in hac hora augẽt, et maiorem faciunt indigestionem. Secundã rem complẽt diæta auara quã æger portare possit, quia esset maius periculum multum inaniri. Tertiam rem cõplent solutiua benedicta electa de genere benedictarum medicinarũ. Et nos dicemus in hoc sermone, si Deo placuerit, Myrobalanicum medicamen

C præparatum cũ aqua rosa. et mastiche, et est expertum et bonum. Et si est à materia quam misit fel, curat̃ blandiendo acumen eius, donec euentetur cum successione alterantium, pro quo vestigium impressionũ remanet: et trahere, et diuertere materiam cũ clysteribus mouentibus cholerã ad inferiora est hui⁹ occupationis. Scriptũ est fluxum esse curam vomitus, et vomitum fluxus. Inquit Hip. habito vomitu cessat fluxus. et è contra: et lauare pedes cum rasura cõfortat stomachum, et diuertit materiam. Quartã rem complent quęcunq; stomachũ complexione, et proprietate cõfortant. Consistit qdem hoc totum in regimine, vnctionibus super eo, et emplastris, et aromaticis, assumptione nardini gariophyllati spodiati innato ab hepate. Syrupus arcẽs vomitum, et nauseam de berberibus est medicina experta. ℞. berberis. ℥. iiij. vuæ acerbæ. ℥. ij. cichoreæ. M. iij. zucchari lib. ij. da ieiuno cũ aqua mastiches. Syrup⁹ de myrto, stringens vomitũ et nauseam. ℞. foliorꝝ myrti lib. ß. foliorꝝ

(Syrup⁹ berberis ad vomitũ sedandum.) (Syrupus de myrto ad idem.)

D sampsuci. ℥. ij. aceti. ℥. i. zucchari lib. ß. da cum aqua foliorꝝ zedoariæ. Et tu potes eligere in grabadin nostro, postq̃ scieueris qualitates lædentes, medicamina multa composita ad hoc. Et non ignores q̃ morbi renum et vesicæ, et ileos faciunt vomitus et singultum. Et nos dicemus illud, si Deo placuerit, à quo omnis finis sequitur finitus, à quo opus medicaminũ sequitur perfectibile. Electarium nostrum valde dilectum et sufficiens, confortans cor, et mẽbra omnia, retinet vomitum et fluxũ, emendat omnem malitiam stomachi. ℞. garia. ℥. ij. carnium cydoniorum. ℥. ij. mastiches. ℥. iij. ambræ. ℥. vi. anthere. ℥. iiij. nardi misci: ana. ℥. i. corallorum rubeorum ℥. iij. syrupi de menta, quod sufficit.

(Morbi renũ vesicæ, & ileos faciunt vomitum & singultum.) (Electariũ ad vomitũ. Credo. na. vj.)

De singultu. Cap. 6.

Singultus est rebellatio humorũ inobedientium naturę ciborꝝ impermutabiliũ: qm̃ fit motus in parti-

bus stomachi reliquis natura aggrediente illos, ut expellat: & quia forte obiectum transgreditur exigentiam rei agentis, fit motus ille spasmosus, quem medici singultũ appellant, fitq; illud s̃m vnum. iiij. modorum. s. euacuatione effrænante, repletione exuberante, mordicatione humorum fraudulentium, & malitia complexionis frigidæ. Euacuatione multiplicata in solutione itur expulsione egrediente naturam, aut prohibitione longa ciborum, repletione ex multitudine comestionis, aut multorum humorum inspissatione in corpore stomachi, quibus natura non indiget. à mordicatione propter humorem cholericũ dolosum generatũ in stõ aut effusum ad ipsum ab alijs mẽbris, aut assumptione rei calidæ & acutæ: & vinum super quo multitudo annorũ prȩterijt, singultum facit. Amplius corruptio cibi & potus singultum concreat. Complexionis malitia frigidæ propter substantiam stomachi illi remissam propter calorem naturalem, sicut accidit decrepitis, & illis qui longis tẽporibus infirmantur: aut propter gulositatem, sicut accidit pueris. Amplius scire oportet singultum nasci ab alijs membris, q̃ a stomacho, vt ex magno phlegmate generato in hepate, & morbis vesicȩ, & renum vltimatur. & illud est penetrabile.

Ab aliis mẽbris q̃ a stõ nascit̃ singultus.

Cura singultus ex repletione sunt duæ res. s. euacuare, & post illud confortare: & primam complent vomitus: & secundam quæcunq; substãtiam stomachi, & cõplexionem confortant. Singultus curã ex vltimata inanitione propriȩ rei, & singultus ex repletione opponit̃, & est periculosus. Secunda res curæ singultus quidem ex mordicatione acutorum humorum supernatantium ad superiora stomachi curam recipit à vomitu: & sicut submersus, & sepultus in villis, & rugis stomachi, & est compositus. Euacuamus cum potu hieræ picrȩ, & pilulis de aloe. Et hoc eget maiori abstinentia. Singultus vero ex malitia complexionis, cura est vna duarum rerũ. Primum alterare cum rebus calefaciẽtibus, & subtiliantibus, ex eis quæ emplastrantur, & potu sumuntur: aut cum potu necessario. & omnium modorũ singultus curæ est conuertere regimen ad ea, quæ laudabiliũ humorum sint materia, & naturæ consortium & beneuolentiam consequantur, & confortare substãtiam stomachi. Tertio membra mandantia rectificare. Cõfectio Hip. rectificãs malam complexionem stomachi frigidã, subtilians, & calefaciens, & expellens vẽtositatem: & liberat à singultu, si Deo placet. ℞. corticum fisticorum exteriorũ, costi amari, castorei, petrosel. ana. ℥. i. balsamitæ, calamenthi, anisi, masti ches, spicæ: ana. ℥. ij. aristol. ℥. iij. confice cum oxymelite squillitico. Et da. ℥. i. cum aqua sisymbri. Et decoctio squinãthi, & corticum fisticorum cum æqualitate liberat à singultu. Et puluis altiliæ cum aqua aur̃. i. liberat à singultu. Et se. rutæ cum nitro, & aqua mellis curat singultum ex ventositate grossa, quæ est ex multitudine gulositatis. Filius Serapionis. Squilla q̃n accipitur cum vino, curat singultum ex humorib⁹ grossis annexis in rugis stomachi, & mundificat stomachum à putredine. Et nõ ignores, q̃m hæc quȩ diximus, non sunt de intentione curæ singultus, quȩ fecit euacuatio illicita: ĩmo obuiatur illis quod est, quia ipsi indigẽt, quæ sunt illis contraria. Illis autem stomachis, quos vexat humor acutus faciẽs euenire singultum, cura est vomitus post potum aquæ calidæ & se. atriplicis, & post illud aquæ hordei cum aqua granatorũ dulcium, & aqua cucurbitæ. Et complet hoc, quod est mediocriter frigidum, cum stypticitate, vt confortet post euacuationem mali humoris. Habẽtibus singultum ex siccitate intẽsa damus in primis aquam calidam cum oleo amygdalarũ dulcium, & oleo violaceo: & mucilago psyllij, et mucilago se. cydoniorum, cum oleo amygdalino dulci est medicamen, quod delectat valde. Et est expertum: & dispositionem hanc complent administratio rerũ humectantium interius & exterius. In singultu autẽ à phlegmone hepatis. Primũ est aperire basilicam, post illud dare casiam fistulam resolutam ĩ aqua endiuiæ, & solathri, & hordei: et ponimus super hepar emplastra conuenientia phlegmoni: & nos dicemus. Pilulæ ad singultum natũ grosso humore, & composito. ℞. castorei, myrrhȩ: ana ℥. ij. agarici. ℥. iij. salis gemmæ. ℥. i. diagridij. correcti. ℥. ij. masti ches. ℥. i. ß. aloes bonæ ad pondus oĩum: cõfice cum succo mentæ. Dosis. ℥. ij. in matutinis aut de sero, si antiqua est ægritudo, si noua, vt dormiatur super medicina: & fortasse parum dormire potest. Pilulæ gloriosissimæ ex inuentione nostra cõtra singultum calidum, & humores calidos acutos imbibitos, vel ĩmissos ad stomachum ab hepate, & malitiam eius calidam, & siccam, & febrem cholericam, & amaritudinem meri. ℞. spodij, endiuiæ, portul̃. ligni aloes: ana. ℥. i. ß. tamarindorũ pulpæ. ℥. iij. rheubarbari, rauedsceni electi. ℥. i. confice cum aceto. Emplastra & olea requirantur cõfortantia: requirantur etiam in vniuersali canone de passionibus stomachi: & s̃m exigentiam elige ea, & proprie in cap. de indigestione. Emplastrum contra singultũ factũ ex phlegmone hepatis bonum. ℞. trium sandal. farinæ hordei, spodij. confice cũ succo semperuiuæ & sternutare est ex iuuamentis inanientibus superiores partes stomachi. & repellit humorale, & cibum ad fundum: et si assiduetur, fortiter repellit ad intestina: & propter hũc motum cessat ab illo natura. Emplastrũ cuius iuuamentũ est contra singultũ ex grosso humore natum, & emũdat stomachum, & delet dolorẽ eius, & abstergit parietes eius. ℞. aristolo. rot. galangæ, anisi, bacarum lauri, gentianȩ, ru. ana. ℥. iij. castorei, myrrhæ: an̄. ℥. ij. gar. ℥. v. ros̃. ℥. ij. ma stiches. ℥. iij. confice cũ melle, & aqua sampsuci. Vomitus fit cum his, quæ proprietatẽ h̃nt posse humorẽ eradicare p̃ superiora, vt semẽ raphani, nitrum, & similia. Et dixit Hip. ℥. ß. ellebo. albi cum. ℥. i. castorei, et. ℥. ij. zucchari ros̃. est medicina experta contra oẽs passiones stomachi ex grossis et viscosis humorib⁹ natas: repellit humores cõpactos in villis per vomitũ: et curat febres arteticas, et vertigines, et lithargiã, et oẽs ȩgritudĩnes stomachi, et delet eas. Sed cũ cautela præsume propinare, etiã prouisione magna, ne dederis extenuato corpori.

Confectio ad singultum.

De siti. Cap. 7.

Sitis est auida, et gulosa delectatio bibẽdi aquã veri frigoris magis, q̃ aliquẽ liquorem potabiliũ. Præcipua aũt oĩum intentionum intẽtio, et cura huius est scire, propter quid sitis nata est, aut propter malum humorem acetosum contentũ in stomacho, vel cholericũ: aut ebullitione agitãte humiditatẽ in stomacho: aut mala complexione. Et accidit sitis, q̃n calor naturalis celeratur in agẽdo in forte obiectum grossorum cibi et potus: velut aliquis longo fatigatus itinere redditur sitibũdus, et hanc sitim ab indigestione propter viscositatem ciborum inobedientium potus nõ extinguit, immo accedit confortando obiectũ. Secunda occupatio est scire mẽbrum originale sitis. Et scire debes, q᷑ os stomachi facit accidere sitim, plusquam alia membra corporis: et si ab alijs procedat, donec imprimat effectum vsq; ad meri, et orificium stomachi desiccãdum, nõ apparet sitis ualida proprie in siti facta malitia hepatis et fellis. et pulmo est ex illis membris, quorum est generare sitim: aliq̃n renes et ieiunum. Somnus autem est cura sitis ex siccitate stomachi, et locorũ, ad quȩ currit humiditas ab ore ad stomachum. et aliquando ab indigestione, propterea q᷑ calor reuocatus ad interiora fortius agit in digerendo. Et scire debes, q᷑ si afficiatur ista malitia totus calor, maior erit sitis, propterea tunc dignius est præcipere vomitũ, et repellere obiectum rebellans, et confortare stomachũ liniendo ipsum oleo ros̃. post illud meri. Sitientium quidem propter caliditatem comestorũ cura est potus aquæ frigidæ sugendo paulatim proprie, vel lambendo.

do. Inquit Gal. multi ꝑpter sitim mortui sunt, sed non fuit illud propter sitim simpliciter, sed propter ciborum venenosorũ assumptionẽ, aut aliter & aliter. Sitientium aũt ex caliditate est cura cibare illos rebus acetosis, sicut secaniabin de zuccharo, aqua granatorum acetosorum, & rob de ribes, & syrupus de berberis, & quæ sunt illis similia. Et quorum sitis ex sola siccitate facta est, necesse est, vt administretur aqua cucurbitarũ, & psyllij, & quæ hoc cursu procedunt, & nos legemus, si Deo placuerit simul. Ex siccitate, & caliditate frequentius est sitim generare: cura vero est, qm̃ humida, & frigida hæc cõplet, sed non posita iuxta latus narcoticorum, immo euitent ab omni siti narcotica. Infrigidare pedes, & fricare caput cum oleo ros. est de occupatione primæ curæ, & manus. Et sciuisti ꝙ volæ manuum reuelant malitiã stomachi propter neruorũ vicinitatem, & productionem ad partes illas, quare & stomachus sentit infrigidationem eandem, & cum aqua veri frigoris proprie in æstate, & succus de liquiri. mirabiliter extinguit sitim pulmonis lambendo. Et necessarium est, ꝙ adducatur ad hoc capitulũ illud quod scripsimus in grabadin nostro de lacte, & secaniabin, & aliorum multorũ, & alia multa capitula. & mucilago psyllij, & cucurbitæ extinguit sitim calidam, & aqua camphoræ, & psyllij extinguit oẽm sitim febrilem proprie feb. pestilentiũ, & sitim hepaticam, et stomachicam, & alias calidarũ materierũ. Et infrigidamus renes in siti illa quam scis, nec nõ hepar, & alia quæ diximus, & stomachum, apponendo vnicuiq; quod proprium magis ei videtur. Et clysterizetur in siti ieiuni, et viscerum, & hepatis, & renum cum liquore melonum perfecte maturatorum intrinseco, aut cũ lacte non actu calido, & cum aqua pluuiali vbi fuerit psyllium cõquassatum & viola. Amplius scire debes cuius est sitis calidi cordis & pulmonis. Cura aũt est attrahere aerẽ frigidũ, & sugere aliquid aquæ ros. vti fuerit psyllium, quæ est ex vigilijs quies: & illius, cuius causa erat humor salsus & putridus post vnam horam, vel duas sugere aquã frigidam, & repellere humorẽ est principalius. Sitim aũt ex phlegmate febrili qui extinguit, blandiri donec causa repellatur est necessarium. Et sciuisti, ꝙ vinũ bene permistum est salubrius in siti extinguenda q̃ aqua frigida, diaforat. n. citiꝰ ad loca generãtia sitim portãdo aqueũ, & magis natura contẽta est potare hoc q̃ illud. Et ne dubites sitientẽ febrili discrasia potare vino sufficienter ꝑmisto proprie post digestionem aliqualem materiæ, cuius color albus sit, & origo eius montana, est illorũ non bibere, sed lambere paulatim, & cum suauitate. & zuccharum vio. mitigat sitim febrilem, & calidã factam, ꝑpter siccitatẽ. & ponere os infirmi in fluxu aquarum est mitigare ad tempus sitim validam sicut tenere crystallum in ore positam in aqua psyllij: & tenere in ore festucas paleæ hordeaceæ mollificatas diu in aqua frigida, multiplicat humiditatem in ore, & conseruat guttur in humiditate, & extinguit sitim.

De appetitu mortuo. Cap. 8.

DEstructio appetitus. Cura huius sunt tres res. Prima est mundificare corpus stomachi, & superest multum scire, qm̃ aut grossus, & viscosus, & frigidus humor, & tunc apparet nausea, & sunt interius retenti, aut annexi in rugis stomachi, aut mortuus est appetitus malitia calidorũ humorũ: & vtimur vijs obuijs sub hac dispositione. Primo abstersiuis, & incidẽtibus resolutiuis superiori, & inferiori ẜm tempora, & mẽbrorum dispositionẽ super rebus quarũ est temperare, & extinguere acumen humorũ, & euacuatione regulata ad hoc & re. si Deo placet. Secunda res est cõfortare virtutem stomachi, qm̃ scire debes ꝙ oẽs virtutes debilitãtur propter malitiam cõplexionis mẽbrorum possidentium malos humores in præiudicium ipsorum. Tertia res est alterare malitiam cõplexionis, qm̃ per eã priuaẽ appetitus. & circa hanc occupationem duo sunt consideranda, nam si est acuta & frigida, vtamur contrarijs super hoc, vel in illa cum aceto, et endiuia, aqua granatorum acetosorum, & quæ hoc cursu procedunt, & etiam hæc cum vino antiquo, & althæa, dialanga, & cõfectione de calamentho, & quæ similia sunt, & terminata est. Medicamẽ famosum ad hoc, & nos experti sumus iuuamenta eius magna, confortat stomachũ, mundat ipsum ab humore venenoso, & fraudulento, & occidit malitiã cõplexionis frigidam, alterat, & restituit ipsam sanitati: & nos iam significauimus iuuamenta stomachi in vniuersali canone passionum stomachi, ibi nanq; inuenies genera medicaminum conferentiũ omni eius peccato, propterea tot partes sermonum non assumimus prolixius. Primæ complent medicinæ quarũ virtus est ab eo, quod regulat humores hos & illos, ẜm hoc non est vna à natura cõplexionis. Posset aũt esse hæc maioris virtutis, & clyster non est annullandus ad hoc, & diximus tibi in cura vomitus: & in illo casu etiã iam docuimus euacuantia humores à stomacho, & dicemus.

De appetitu canino. Cap. 9.

INsatiabilis appetitus fit ẜm vnum trium modorum: aut malitia cõplexionis frigidę stomachi valde, cuius est bene appetere, & male digerere: & sequitur hanc vt plurimũ indigestio diarrhialis propter qđ instrumẽtum naturæ tm̃ nutrimentũ inspissare non põt in soliditate mẽbrorũ substantiæ, immo hebetaẽ eo. Aut accidit humore grosso aggregato in corpore stomachi, & ex euacuatiõe multiplicata accidere potest, sicut videmus in conualescentibus plurimũ: sed hoc mihi vituperabile est: qm̃ talia restaurantur, qualia sunt deperdita. Cura est primũ mũdificare humorẽ annexũ in eo. Et sciuisti, ꝙ qñ hic humor malitiatur in stomacho, facit desideriũ comedendi lutum, carbones, & similia. & non est hoc nisi quia mala superfluitas adhæsit villis, & parietibus stomachi, & nominant eum, tartata medici. accidit proprie qbusdam mulieribus qñ imprægnantur, & desiderant acetositatẽ, & ponticitatẽ, & forsitan deteriora, & fugit ab eis post quartũ mẽsem, & alleuaẽ in tertio, qm̃ pars quædam digeriẽ ꝑ vomitum, alia annihilatur, alia mittitur ad nutrimentum. & inde remota est dubitatio, ꝙ huius, & illius cura est ante vomitum anteq̃ medicina solutiua educeret hũc humorem: sed res est rectificare cõplexionem malã frigidam, & cibare illos cibis pinguibus, & vino multo, cuius color sit rubeus & rosatus. quorũ appetitus mendose appetit, Inquit Hipp. potus vini soluit famẽ. & præparentur cibi reliqui acetosi cũ pinguedine multa sine acetositate & stypticitate, & volumus illos potari vino rubeo anteq̃ sitiant, & post: & hoc regimen alleuat ægritudinẽ, & curat tp̃e longo, si Deo placet. Sed non illos, & eũ qui comedit lutũ, et timetur super eo de hydropisi, et est alafrison. ℞. herbi. eupatorij, squinanthi. ana. ℥. vi. myrrhæ, masticheṡ: añ. ℥. iij. cupularũ glandium. ℥. vi. aloes. ℥. xvi. teranẽ oĩa, et decoquantur in. ij. lib. aquę pluuialis decoctione ꝑfecta. detur in potu cũ diacidonitẽ. ℥. iiij. Electarium ex inuentione nostra curans hos, et illos, si Deo placuerit: cõfortat stomachũ, remouet falsum desiderium comedendi. ℞. cupularum glandiũ. ℥. ij. anisi. ℥. iij. myrrhæ. ℥. ij. myrobalani embli. belliri. oĩum ana. ℥. vi. scoriæ ferri infusæ in aceto, et exiccatæ, et torrefactæ. ℥. viij. cardamomi maioris, cubebæ: ana. ℥. iij. zucchari tabarzet, qđ sufficit. Dosis. ℥. i. ß. cũ aqua anthos ieiuno stomacho.

De ęgritudinibus et oppilatiõibus hepatis. Cap. 10.

OPpilatio hepatis. Cura huius ægritudinis est. vi. res. Prima est aperire vias, et mineras ab hepate ad vesicã succidere naturæ, et recordari illã viam esse emũctoriũ ad aquositates sanguineas, et cholericas expellendũ in regionibus hepatis ꝑꝑ viarum concurrẽtium ad eũ, et aliquãdo stomachi falsitate oppilationes

Causæ.

Prægnãtiũ appeti tus. qualis.

Secundo aphoris. 22.

Potio ad appetitũ corruptum.

Electarium ad appetitũ carnium.

diu figuratas. Secunda res est stomachi, & hepatis cõplexiones ꝓprias cõfortare, ne nutrimentũ crudũ hepar recipiat: ad quod meseraicarum naturas inspicere opꝫ. Tertia res est subtrahere naturam ad longinquiora: propter quod ad oppositũ iam diuersum, & in rectificatione positum, iam curatur in euacuatione oppilationis cũ phlebotomia saluatellæ vtriusq; manus, clysteribus de lupino, & oleo vio. & cõfidas maxime in phlebotomijs venarum concauitatum pedum amborum, in omni hepatis ægritudine, & fellis, & maxime ictericia, curat.n. horum locorũ sola sanguinis subtractio, si Deus voluerit. Sanguinem subtrahimus sub subiecti virtutũ possibilitate, & magnam ægritudinis exuberantiam. Quarta res est extrinseca, regimen laudabilis cibi & potus, cibus subtilis tẽperatus sanguini vicinus circa principiũ declinans ad aliqualem frigiditatẽ si materia calida simpliciter fuerit, & in fine rei simpliciter cibus calidus, & humidus proprie cõplexionis similis: in nulla ægritudine relinquenda est mẽbri innata cõplexio, & priuanda à simili regimine. Obuiari aũt oportet humori egredienti complexionem simpliciter: cõpetit eis vinum subtile mistum, si non febricitent, aquã oĩno fugiant sine febre, & cum febre oppilat vias debiles, naturam oĩno contristat, nullum iuuamentũ ei præstat, sed laborẽ, et fluctuationem: vinum confert cholera abundantibus rubea, & subtili, qm̃ vrinam prouocando canales hepatis, et fellis chistim cholerã expellendo mundificat: & remouet oppilationes oppilantes materiam rarefaciendo, naturam confortando, sanguinem clarificat, & spiritus viuificando releuat. Et maxime post mundificationem choleræ. Abstineat à coitu, à vino nouo dulci, & fumoso, & abstineat à calidis tertium gradum ascendentibus, & frigidis vltra primum gradum, nec extẽdant ventrem eorũ cum cibo & potu. minus comedant q̃ bibant. & parum bibãt, & cum siti, & fame, nec cibũ assumant, nisi prius à fæcibus primi cibi intestinis mundificatis: nec calefaciant pedes eorum: dormiant pedibus discoopertis: si qdem febricitauerint, aperiant basilicã vtriusq; brachij, si expedit: & regimine regantur febricitantium humido magis q̃ frigido. Si quidem durum fuerit hepar valde, & icteritiam habuerit, malũ signum, si non durum non mala est icteritia, immo naturæ op̃atio. Et impossibile est oppilationẽ hepatis confirmari, quin splenis oppilationem natura nõ acquirat, est.n. artifex, & minister humorum, & fons primi sanguinis, cuius virtus impedita, multa mẽbra contristat, arteriarũ principiũ est mediãte vena concaua à gibbo hepatis per mediũ diaphragmatis ad dexteram auriculã cordis: & egredit̃ per sinistrã, vbi substãtia cordis assumit tunicã, & facit eã arteriam: et dicit̃ ab orthi, quod est principium oĩum arteriarum, hæc eadẽ in tres ramos diuidit̃, quorum maior mittitur ad spinam, diuidens se ad multas alias arterias missas ad inferiora membra. Secundus materiã dirigit ad pulmonem. Tertius minor est sinistro ramo, quia per mediũ sigillat, & figurat naturam. Et virtus corporis est custos portãs, & venit ad sinistrũ brachium: inde est ꝙ verius, & fortius ibi sonat. Vero qdem artifice infirmat̃, cor ab eo sanguinem recipit: vt à debitore debitũ, & alia contristari principalia mẽbra maxime: qm̃ eius virtus gerit & complet, satagendum est tanti membri rectificabilẽ cõplexionem rectificare est rectificabilius cęteris membris propter suam dulcissimã naturã hepar hœdulinum calidum positũ super ipsum, est magna medicina in rectificãdo cõplexionem eius hepata aĩalium, & agnorũ, hoc maxime operantur propter vicinitatẽ, hilaritatem prętant magnã. ponantur super eo calida non artificio: sed cum de virtutibus extrahunt̃, remouẽt maxime dolores, & oppilationes nouas. Spongia marina imbibita aqua ros. & cãphorata est medicina magna in oĩ ęgritudine fellis, & hepatis si in figuratione in eo est oppilatio diuturna: nulla actu frigida sup eo ponant̃, nec calida natura, & maxime si dolorem patitur, & euitent̃ super eo narcotica, remouent dolorẽ ad tẽpus: sed sunt mater oppilationum: & animę mẽbri inimicantur: stupefaciũt enim & sensum tollunt, & sic mendose prodesse vident̃. est res magni erroris curare cum narcoticis: ꝓrumpit.n. materiam post tẽpus non diu extensum, & redit ægritudo nouissima periculosior: impediunt purgationem per vrinam, quæ est prima, & vltimata cura ægritudinum fellis, & hepatis, si fere laborauerint violentia, & vinum bibere formident, si opus eius aqua cocta modicũ aceto sa aceto albo, & non vacillent in suis cibis aliquid assumere aquæ vinatæ vino pontico subtili, & albo, refrigerat talis potus membra calefacta, ipsorũ virtutis, & spiritus reuelati & confortat: acumen cholerę extinguit, vt dictum est, vrinam prouocando eã expellit, cichorea coriandrum, & portulaca à ꝓprietate conferunt, & remouent oppilationes fellis hepatis, & splenis, & meseraicarum, nõ quia calida, nã frigida sunt borag. portu. scariola, cichorea hepatica est cibus laudabilis, fructus buceæ in saporibus sine fe. & cum feb. Hepatica herba est medicina magna, & probatissima in oĩ genere fellis, & hepatis, bibant succum eius ieiuno cum aqua lactis caprarum in qua fuerit spica nardi, & spodiũ, & aqua lactis capræ violata, est eis diuersiuum bonũ, & spongia marina submersa oleo ros. super eo est laudabilis: in frigida & calida materia, flores sambucorum recentes cũ aqua lactis caprarum est laudabilis medicina sitim extinguit: venas meseraicas, hepatis canales clarificat: & facit ad prouocationẽ vrinæ, & gaudet ea natura: facit minerã gaudij, longus eius vsus, & est medicina nobilissima cholera abundantibus nigra, & manifestũ affert iuuamentum phthisicis, & hecticis, & fluxui sanguinis mẽstruorum, & hæmorrhoidum, & narium, & proprie per partem dextram: & est summa cura cæteris ægritudinibus hepatis maxime ex sanguine, & vomitu in magna necessitate, & habentibus cholerã dispersam non tũ paratis ad phthisim, nec ad aliquã spiritualiũ mẽbrorum malitiã, & in doloribus hepatis maxime cholericis, & tp̃e æstiuo est medicina, & cura magna. Flores tamarisci ſm oẽm modũ administrationis, & proprie cũ iure cicerum ru. est cibus medicinalis, & ius cicerũ mundificat hepatis canales: & facit ad bene esse prouocationis vrinę, & est medicina magna habẽtibus choleram dispersam, & proprie administratũ cũ carnibus serpentũ ſm doctrinã nostrã est medicina: quorum ægritudines iam sunt cum diuturnitate insiguratæ in corpore eorũ, & quorũ cutis citrinitate adulterata est, & attenuari clamat: & morbo subiugari cõsumptio demonstrat, & quorũ oculorũ orbes diriguntur oĩ tempore colore icteritio adulterari, & eorũ retentiua ad partẽ inferiorẽ est verissima ad superiorem partẽ propter cholerã superius leuigatam est imbecillis, abhorreant multũ cibum, & potum semel: imo parum subtilis & sæpe. Ius aũt serpentum cũ cichorea & floribus rorismarini croco administrat̃, nec prætermittas parum diptami associari cum eo: corrigũt quodcunq; corrigibile in eis. Diptamus & serpentũ carnes laudabiliores sunt albi non aquatici, nec montani abscissis mensura digitorũ. vij. capite & cauda: nec aliter moriantur: prima ebullitionis aqua abijciatur. est medicina rum materia in diuturnis ægritudinibus, quarũ materia fuit cholera, & maxime adusta, & oĩum humorũ adustione, & infectiõe sanguinis diuturna, & credas de hac medicina in leprosis, & proprie cũ lacte hecticis nullũ huic æqpollens medicamen & ictericis, & supcalefactis hepate, & malitia fellis nõ ex cõiunctione cõplexionis & substãtiæ, quãuis aliquid ad bene esse ſm hãc faciant, nec substantiã, nec complexione scriptum est quia tale, & nõ quare minuit medicinã largitor bonorum, vel naturali, & supnaturali virtute vtraq; cœlesti, & elementali

Hepar hœdi calidum supra hepar positũ ipsum confortat.

Nota de spongia marina.

Nota des serpe quali bẽt p rari.

tali sicut Deus creauit, q̃dã est nobilissima in rebus virtus nõ natura hac, sed altera natura ĩ vita, nõ de naturis eorũ, q̃ sunt sub sole, sed alterius nostro intellectui ignotæ. Quintam rẽ complent mundificatio putridorũ humorum, rectificatio mẽbri, ĩmo sit prima intentio alterare malam complexionẽ, adæquare materiã ad expulsionẽ, expellere, et confortare stomachũ & hepar, et hoc cõplet oẽm rẽ huius curę, sequestrare humores nociuos ponere eos in necessitate, vt facile sine turbatiõe naturæ expellantur, trahere materiam ad oppositũ p conuenientes regiones, & maxime per eã partem qua natura vtebat añ rebellatiõem huius humoris. facimus hoc cũ vrinam, puocãtibus, & clysteribus, et phlebotomijs venarũ manuum in extremis, subtractione sanguinis à cõcauitatib⁹ pedũ cum sanguisugis, vẽtosis sequestram⁹, et digerimus oppilationes, sedamus cũ syrupis, emplastris, dięta laudabili in quanto, & quali proprietate: & gaudium hilaritatis iniungimus omnino. Gale. electariũ valens ad debilitatẽ hepatis, mũdificat canales hepatis, fellis, & subtiliat humorem, prouocat vrinam, cõfortat hepar confortatione magna. ℞. ligni aloes, ro. spicę, nardi, cinnamo. reu. ana. ʒ. ij. laccæ, gari. añ. ʒ. ß. asari, anisi, maiora. masticheѕ, granorũ balſ. añ. ʒ. iij. fu. men. squinã. spo. añ. ʒ. i. Confice cũ aqua decoctionis ligni aloes, & spicæ. dosis. ʒ. i. vsq; ij. Syrupus ex inuẽtione nostra adæquãs materiam nociuã, vt expellatur, mundificans hepar, & malitiam fellis per vesicã: extinguit audaciam choleræ, fugat febrẽ oĩno, rectificat effigiem, eo q̃ membra harum ægritudinũ rectificat, si Deus voluerit. Nõ redarguatur à stolidis medicis hoc verbum, si Deus voluerit, sæpe repetẽdo. omnia velut fum⁹ deficiente igne deficerent, & velut pluuia recedentibus nubibus euanescerent, si modicum sua quiesceret influentia. ℞. scariolæ, saluiæ, portu. capil. ve. scolop. eupatorij, lupini, saxifragiæ, hepaticæ, radicum, foliorũ, & florũ cichoreę, radicis apij, fœniculi, brusci, semperuiuæ, tamarindorum, & vuarũ cum teneritate sua. ℞. rof. quæ habent folliculum cum pomo intrinsecus rub. ad modum cerasi. Quidam tradunt eam genus solathri. habent ramuli sui prędrogatiuam super omnes medicinas de mundo in prouocando vrinam, & lapidem ex vesica repellunt. ℞. solathri domestici foliorum salicis: ana. M. ß. se. cõmunium, portu. apij, fœnicu. anisi, subtile puluerizatorum: ana. ʒ. iij. florũ boraginis, psyllij præparati, tamarisci. vio. rof. ana. ʒ. ß. sanda. al. & ru. berbe. bdellij, calami aromatici, spodij, masticheѕ: añ. ʒ. i. succi plãtaginis despumati, succi fumiterræ, succi thymi, succi apij, succi pomi acetosi, succi scariolæ, et pomi terranei perfecte despumatorũ: ana. ʒ. iij. rheupontici. ʒ. iij. rheubarb. præparati, & electi sm doctrinã meã. ʒ. i. ß. cãphoræ. ʒ. i. zucchari boni, lib. iij. in fine sui aromatizetur syrupus. ℞. ligni aloes, spicę, gario. cinna. añ. ʒ. ß. aceti infecti muscho. ʒ. iij. Dosis. ℥. i. vsq; ad. ij. cũ aqua cichoreę, vel aqua lactis caprarũ de mane ante lucem. emittant si possibile prius fuerit superflua primæ, & secũdæ digestionis, vt naturam inueniat exoneratã, & excitatã. Syrupus in materia hepatis calida simpliciter refrigerãs mẽbra supercalefacta et hepar: audaciã fellis, et choleræ extinguit, & est mors febriũ, & releuat infirmũ ab hectica, et ictericia, si Deus voluerit sanator cunctorũ morborum. ℞. berberis, florum boraginis, florũ & foliorum cichoreę, foliorum & seminũ scariolæ, & portulacarum, psyllij conquassati in aqua frig. hepaticę: añ. ʒ. i. plãtaginis, pimpinellæ, semperuiuę, solathri: añ. M. ß. succi hepaticę, succi cichoreę, succi scariolę syluestris, et domesticę, succi semperuiuæ, succi apij depurati: añ. ℥. iii. spodij, sanda. se. cõiũ mũdatorum: añ. ʒ. iij. camphoræ. ʒ. i. ß. aceti. ℥. iij. viol. rof. añ. ℥. i. zucchari li. ij. Dosis. ʒ. ij. in aurora cũ aqua frigi. & caue ne sit infirmus cũ oppilatiõe splenis vel hepatis, nec sit senex assumẽs eum. febricitantibus sola colatura

A detur de mane, sicut dictum est, et modicũ ante accessionem fe. si volueris eam abbreuiare, & in fine paroxysmi potus. iii. ℥. da cũ frigida. extinguit tertianã duplicẽ, & febrẽ incendiosam, si Deus voluerit. Dixit Agaço experimẽtator magnus de ciuitate Athenarum, lacca remouet omnes oppilationes hepatis, & decoctio gasit cum lacca & spodio curat in paucis diebus oĩno oppilatiões hepatis, & maximum iuuamentum affert habentibus hydropisim. Electarium contra omnes oppilationes hepatis antiquas ex grossa materia, confert cerebro, & stomacho, & oĩbus membris interioribus, aperit venas meseraicas, & est potens prouocare vrinam in educẽdo p̃prie materias contentas in hepate, & regionibus suis: curat hydropisim. ℞. radicum lilij cœlestis, agarici, ammoniaci, calami aromatici, laccæ, assari, rosarum, spicæ nardi, cinnamomi, ligni aloes: ana. ʒ. vij. gasit fisticorũ, gummi hedere, aristolochię: añ. ʒ. iij. mastiches. ʒ. ij. florum chamæmeli. ℥. ß. seminis endiuiæ, spodij: ana. ʒ. iii. B puluerizentur, & conficiatur cum vino & melle. dosis huius magni antidoti sit. ʒ. ij. cum decoctione radicum lilij cœlestis, & gasit. remouet oppilationem oĩum nutritiuorum membrorũ, & maxime hepatis, & fellis, & remouet fortes dolores hepatis, et iuuat hydropicos: ĩmo sanat eos adiutorio Dei. Dixit Gal. fu. meu. lacca subtilissime puluerizata cũ decoctione hyssopi & satureiæ. Dosis. ʒ. i. est summa medicinarum in prouocando subito vrinã, & expellit aquositates grossas contentas in hepate & renibus, et proprie materiã diuturnã grossam, et sine febre. Succus gasit, et lupulorũ cũ bono & electo agarico est medicina magna in remouendo oppilatiões quaslibet hepatis, & maxime ex frigida causa & antiqua, oĩs enim materia longo tempore diuturna tanquã frigidus calido medicamine curatur. remouet magnos dolores, et sanat hepar à languoribus suis, si Deo placet. Alexander. syrupus vtilis habentibus hepar supercalefactum, et cholerам exuberãtem in chistim fellis. extinC guit acumen eius, et mundificat. ℞. succi endiuię, succi plantaginis, lupuli, fumiterre: ana. lib. ij. depurẽt, & bulliãt cũ lib. ij. aquæ frigidissimę, in qua fuerit quãtitatis rheubarbari boni, & modicum spicæ nardi, dieb⁹. ij. & vas huius aquæ cũ rheubarbaro sit nouũ: et mittatur suspẽsum in puteũ aquę frigidissime: bulliat in hac aqua vsq; ad consumptionem lib. iiii. aquæ colatæ à rheubarbaro et zucchаro, lib. i. dosis. ʒ. ij. cum aqua frigida ieiuno. Potio nobilissima ex inuẽtione nostra purgat quãcunq; hepatis et chistis contentã et adhęrẽtem materiã, membrũ rectificat, canales eius abstergit, oppilationes eius rapit, et opponit se medicinę frigidę, et calidæ compositæ. ℞. rheubarbari recẽtis sine adulteratiõe. ℥. iiii. pone ex ipso in syrupo viola. ℥. v. p. ij. dies, et cũ eo spicæ. ʒ. ß. colato syrupo sigillata est aĩa in eo, et relicta aĩa rheubarbari, subiunge cũ syrupo, pulpę bonę, cassię magnę electę, tamarindoꝝ recentiũ, zucchari puri: añ. ʒ. ij. informa trochis. ʒ. i. ß. et sit. dosis. ʒ. ij. trochi. vsq; ad. v. D et poteris colare syrupũ à substantia oĩum medicinarũ. Syrupi hui⁹ nobilissimi. ℥. ij. da cum aqua lactis caprarum in matutinis primis, et custodi potionatum tuũ solicite, liberabit data potione, si Deus voluerit. In senectute hepatis ægritudine, et oĩum principaliũ, & maxime forensiũ membrorũ à vijs primæ expulsionis danda est medicina, qñ itur dormitũ, prima digestione cõpleta, vt dicta medicina cũ cibi anima, et subtili substantia ad mẽbra remota portet: & detur in pilulis quarum est hæc cõpositio. ℞. rheubar. boni. ʒ. vi. mãnæ electæ, ℥. i. & pulpę tamarindo, et cassię: añ. ʒ. ij. oĩum generũ myrobalanorũ recẽtiũ sine ossib⁹. ʒ. iij. spicę nardi tr. i. laccę. ʒ. i. confice cũ succo thymi. Dosis earũ est pilulę. xi. vsq; ad. xvij. post cibũ hora dormitionis. attrahunt, et eradicãt materiã post à gibbo hepatis ad intestina, et est medicina p̃prie in oĩ ægritudine hepatis, fellis, & omni materia,

Elect. ad oppilatio. hepatis.

Sanat hydropicos.

Syrupus ad hepar super calefactũ.

Potio vtilissima laxatiua.

Pilulæ nobiles.

teria, & proprietas quidem ei9 opponit cholerae in substantia intolerabili, cõplexioni substãtialis phlegmati in substãtia naturali, & oĩ materiae mistae. cõfidas in huiusmodi potionis virtute sanat cũctos hepatis languores, si Deo placuerit, qñ ex grossa ventositate pp perfidam oppilationẽ retentam dolores generãtur terribiles, & timẽs debellationem virtutis acumine doloris nõ tardes balneare infirmũ nudum febre & apostemate, placat. n. dolores caliditas dulcis balnei poros aperiẽdo: ventositatis affectus, & oppilationes, cãmq; doloris remouet, et effugat, non tñ assiduandum est balneũ, nisi in tali necessitate. ex folijs rosf. fit balneum aquę dulcis, et chamęmeli infrigidatũ. Clyster conferens aegritudinibus hepatis. ℞. lupulorũ, violarũ, fellicinei, sabbucorum: ana. M.i. casiae, zucchari vio. añ. ℥.i. olei vio. ℥.ij. butyri recẽtis. ℥.i. salis indi. ℥.i. vt associetᷣ ĩ calida materia. Clyster ex aqua lactis caprarũ cocta modico aniso puluerizato, olei vio. ℥.ij. est sublime in prouocãdo vrinam: et dolores, quorum mater est ventositas, & oppilationem remouet. Clyster in materia diuturna et maxime frigida. ℞. lupulorum, ebulorum, foliorũ sambuci, vio. ana. M.i. aga. ℥.ij. hierae Gale. anisi puluerizati. ℥.i. been. ℥.ij. salis, mellis, & olei ad sufficientiam. Hippo. Syrupus vtilis hepati inflãmato, et passioni oppilationi venarũ. ℞. florum tamarisci, berberis: ana. ℥.ij. endiuiae, hepaticę, scolo. apij, lupulorũ: añ. ℥.i. gyra solis. M.i. sanda. albi & rub. ℥.i. zucchari li. ij. Dosis est. ℥.ij. ieiuno stomacho quoties sitiuerit, sitim extinguit, hepar rectificat & confortat, datur cũ aqua cocta. Pilulae Hippo. cõtra oppilationes hepatis, et aegritudines inueteratas. ℞. aga. ℥.ij. sene. ℥.i. aloes bonę opti. et lotę. ℥.ij. baccę, florũ tamarisci: ana. ℥.i. mastic. zinzib. ana. ℥.i. rheubar. spicae: ana. ℥.ij. conficiãtur cum succo fumiterrae. Dosis à. ℥.ij. vsq; ad. ij. Filius Zachariae. Modus emplastri refrigerãtis hepar inflamatũ, et fel. co. ℞. sand. ℥.iiii. masti. ℥.ij. semperuiuae tritae. ℥.i. farinę hordei, interiora trium ouorũ, camphorae. ℥.ß. olei. ro. aquae ro. succi solathri, succi verbenę: añ. ℥.ij. aceti. ℥.i. vtantur hoc liquore super hepar à tertijs vsq; ad vesperas. Hiera descriptione Cõstantini, medicina benedicta, et maxime in acutis febrib9 multae caliditatis sitim extinguit, ebullitionẽ sanguinis, inflammationẽ hepatis, fellis, corporis stomachi, & oẽm inflãmationẽ sedat, cuius haec est permistio. ℞. rasurae, costi boni. ℥.iij. tamarisci. ℥.v. medullae casiae. ℥.iij. zucchari. ℥.v. succi endiuiae, succi apij, succi malorum dulcium acetosorum, succi acetositatis citri: añ. ℥.ij. foliorũ lupini, capillorum veneris: ana. vnc. ij. pruna sicca numero. c myroba. rosa. ana. ℥.i. spicae. ℥.ij. decoquanᷣ in lib. ij. aquae fontiũ vsq; ad lib. i. ß. & proijce zucchari li. ij. aceti boni lib. i. & coque bullitiõe vna, & demerge super illud: & coque cũ melle ad spissitudinẽ. Vltio proijce in medicamine sand. rub. spodij, charabae, berberis, se portul. se. acetosę: añ. ℥.iij. ligni aloes. ℥.ij. cubebę. ℥.ij. cãphorae. ℥.i. repone in vase vitri. est medicamẽ nobile. Dosis ab. ℥.i. vsq; ad. ij. cũ frigida: et hoc in ęstate. Dixit Auem9 de simplici aqua decoctionis corticis exterioris fistici. mũdificat canales hepatis, et maxiẽ cõfortat stomachũ. Medicamen magnum, et maxime in aegritudinib9 diuturnis hepatis, et salso phlegmate, et lepra. ℞. fumiterrae, seminis lapathi, seminũ absinthij, scabiosae: añ. ℥.viij. oĩum myrobalanorum sine ossibus: añ. ℥.v. hierae picrę Gal. succi rosf. ℥.i. thymi, epithymi, macis, & sene. añ. ℥.vi. rheupõtici. ℥.i. mãnę, pulpę casię, tamari. añ. ℥.iij. rheubar. boni. ℥.ij. cõficiaᷣ syrupus. ℞. lactis, spodij: ana. ℥.iii. spartanę. ℥.i. polypodij, anisi: ana. ℥.i. eupatorij, hepaticę: añ. ℥.i. misceanᷣ. Dosis. ℥.ß. cũ aqua lactis caprarũ. Vnguentum refrigerãs hepar, acumen fellis, & febrem caliditatis magnae. Accipe axũgiae porcinae recentis quantitatẽ quam volueris: lauetur cum aqua calida decies, & toties cum frig. postea teratur cũ ea, & in corporeᷣ rosf. rheub. ſm mediã quantitatem, sandali, boli, spodij, cãphorę partẽ. x. cerę al. ℥.ij. olei rosf. succi semperuiuae: ana. ℥.iij. coquantur cũ maxima facilitate, & coletur: est mirabile vbi oportet. Inquit experimentator, succus hepaticae cũ albo ouorũ agitatus mistus per decẽ dies, ieiuno assumptus curat malitiam hepatis & fellis, est. n. efficax et probatum in icteritia, si Deus voluerit. Inquit thesaurus, succi semperuiuę pars. x. mellis. pars vna, aceti pars. ß. bullitis ad partẽ mellis. ß. est medicamen efficax in calida & frigida causa. Idem syrupus quo vtũtur nobiles remouens oppilatiões, et cachexiã, et icteritiam, extinguit febres magnae inflammationis. ℞. succi endiuiae, cichoreae, pomi terranei, succi semperuiuae, apij, hepaticę: ana li. i. depurenᷣ succi cũ suauitate, & fiat syrupus cũ aceto, zuccharo albo duro, & aromatiçentur cum. ℥.i. gariophyllorum, zinzib. tr. ß. cinnamomi. ℥.ij. Dosis. ℥.ij. cum frigida extinguit acumen, et audaciam fellis, sitim validam, et obuiat omnibus accidentibus cholerae, et effectibus, si Deus voluerit. Pilulae de rheubarbaro contra oẽs hepatis aegritudines magnificę, & sufficientes in omni quo hoc membrum indiget. ℞. pulpae casiae fistulae recentis, pulpae electae, tamarindorum, mannae, ꝓbatissimae, spodij: ana. ℥.ij. mastiches ℥.i. seminum plãtaginis, se. absinthij, florum nucum caducorum, spicae nardi: ana. ℥.i. ß. rheubarbari recẽtis ad põdus singularum rerũ. Rheubarbarum ponaᷣ in aqua lactis puluerizatum cum spica, & confice pilulas. Dosis est à. ℥.ij. vsq; ad. iiii.

Clyster ad aegritudĩes hepaticas. *Clyster ad melancholica vtile.* *Clyster ad materiã frigidam.* *Syrup9 ad inflãmationẽ hepatis vtilis.* *Pilulę ad oppilatiões hepatis vtiles* *Emplastrũ infrigi.* *Descri. hierae Cõstantini.* *Medicamẽ ad diuturnas aegritudines hepatis.* *Vnguentũ infrigidans hepar mirabile.* *Syr[...] lis a[...] latio[...] pati[...]* *Pil[...] rheu[...] oẽs h[...] ęgrit[...]*

De aegritudinibus et oppilatiõibus splenis. Cap. 11.

Cura harum aegritudinũ sunt quatuor res. Prima est solicitudo, vt mundificeᷣ corruptio eius. Secunda est, vt conforteᷣ, & rectificetur hoc membrũ, et fiat minera mere laudabis, et non recipiat corruptũ ĩmo repellat. Tertia res est regimẽ cõtra adaequationẽ causae eius, quod est ĩ eo corruptũ, et dilatare vias circũadiacentes ei, et ponere materiã ĩ necessitate facillimę expulsionis, mollificare faciẽ membri extrinsecam. Quarta res est, vt sit persona parcissima auaritię cibi, et potus, et maxime oĩum liquidorũ, et vaporosae substantiae: imo sit tua magnifica intentio, et prima in ordinãdo diaetam parcissimã, & laudabilem in quanto, & quali, et proprietate. Primũ modũ complet subtractio materiae ad diuersum, et mundificatio stomachi, & verificatio hepatis est huius materiae scopa, & receptaculũ melãcholici humoris, et maxime oĩum superfluitatũ hepatis grossarũ, & ideo prima intentio est mundificare hepar, confortare virtutes sanguinis gelidi, vt ſm exigẽtiã mẽbrorũ humores assimilet, rectificare primã digestionem, secundã, & tertiam, et quartam, & hoc membrum in sua innata cõplexiõe, vt sua virtute impugnet humoribus cõcurrentibus ad mẽbra debilia, et accipiat, quod auarissimae naturae sufficiat, et quod assimilare põt praeter laesionem. facimus hoc cum auxilio Dei cum phlebotomia saluatellae vtriusq; man9, et venę pedis sinistri posita iuxta minimũ digitum, & rectificantibus cõplexionem hepatis, quorũ memoria est in tractatu de passionibus hepatis, et maxime, quae habent à proprietate conferre complexionibus diuersorũ membrorum, vt coriandrũ, portulaca, scolopendria, bucea, cortex et fructus tamarisci, grana hederę, dictãnũ, endiuia. Secũdã, tertiã, & quartã rem cõplent adaequando materiam, & rectificando membrũ cibis medicinalibus, et medicinis cibalibus: reganᷣ cibo expoliato ab humiditate, et omni viscoso, nõ appropinquent pani açymo frixo, et quicquid est de pasta, triticum coquinatum, et quicqd est crudũ, et fugiant omnia poma, et carnes porcellorum iuuenũ, agnorũ, habeat odio nocturnã coenam, et pisces, & carnes, et maxime ex sale induratas: et repentina cũ festinãtia cibi masticatio est materia causarũ oppilationũ, masticatio ĩ ꝑtes subtilissimas cibi, et pot9 suauissima gurgitatio

Phlebo[...] mia. *Nocu[...] male n[...] cantiu[...]*

gitatio in lambendo est causa velocioris digestionis, & longioris vitæ. Dormire statim post crapulã multum nocet: diligant vinũ subtile odoriferũ, nihil vel parũ mistum aquæ magnetis, vel ferro alteratæ ignito: nihil bibat inter prandium, & cœnã: panes sint optime fermentati, & parũ saliti: carnes aĩalium, & auium degentiũ in aquis esset cõtra. et peruersum hoc membrũ rectificare, & alia quibus inimica huius amica sunt cõmittere nobiliora oblitũ laudabilius est diuturnare q̃ perdere carnes perdicum, agnorum, auium paruarum multarũ, fasianorum, gallinarum, & pullorũ: aqua lactis caprarum cũ hepatica, epithymo, & sene est medicina benedicta adæquans materiã oppilantem, repellens eam, q̃q̃ paulatim sit eius operatio in purgãdo. inest ei proprietas, et cõplexio purgare choleram nigrã, & generat mineram gaudij, & nõ facit scandalum alicui membrorũ: et in complendo rem primam balneamus corpus, et euacuamus cũ medicinis euacuantibus cholerã nigram, & medicinis proprietate dotatis. Et forte in fine rei mandamus cauterizare: necnon vsq; ad propriũ membrum mũdificato corpore deuenimus cũ ventosis, & sanguisugis. prouocatio fluxus sanguinis menstruorum, & hæmorrhoidum est de intentione rei primæ, & quia de ociosis membrorum est, bene se habet: ad distemperata magis q̃ ad temperata tẽperatæ cõplexionis, temperatum mittimus nutrimentũ, calida calidis gubernantur, sicca siccis, frigida frigidis: nocent vero immoderato vsu valde, affinis humanæ naturæ calidis gubernentur, nec nocent à frigidis vsu raro, & moderato: frigida quidẽ complexio & sicca, quia calidioribus extranea rectificat, frigidis gubernatur, et nocere ab eis vsu continuo ad remotionẽ oppilationis est primũ vias aperire, & ampliare, et habilius dura labitur materia. facit aũt hoc oẽ quod generat gaudium, & lætitiam cordis, hasce, & sile montanum, antimonium, magnes, lapis lazuli præparatus est ex maxime remouentibus oppilationẽ. exercitium moderatum delectabile est de intentione primi modi huius curæ. Dixit Gal. ægritudines melancholicæ non nisi forti medicina remouentur, velut neruorum materia. hoc põdus cibi, et potus, q̃d assumunt hodie, assumant cras. Dixit Affrani. aqua in qua decocta est radix iridis remouet oppilationes oĩno antiquas, & est fortis operationis. Dixit Gal. decoctio absinthij, & centaureę minoris est medicina maxima in remouẽdo oppilationes splenis: educit vtranq; cholerã, & maxime adustã, aperit vias, adæquat materias ad expellendum, & fortasse confortat membra mittentia materiam in valorem oppilationis, & est de intentione rei, secũdæ ad stomachũ & hepar. Medicamen magnũ dissoluẽs splenem durum, attenuans eius magnitudinem. ℞. aromatici. ʒ. iiij. florũ chamæmeli, florum anethi, florum tamarindi: ana. ʒ. i. radicis capparorum, carui, granorum balsami, granorum tamarisci, rubeæ: ana. ʒ. ij. squillæ assatæ. ʒ. iij. scolopendriæ, aristo. ro. ana. ʒ. ij. cõficiantur cum melle, & dentur ex eis. ʒ. iij. cum aceto sic p̃parato. spartanæ. ʒ. ij. mittantur in. vij. ℥. aceti boni, & bulliant vsq; ad. iiij. ℥. sit dosis in medicinis. ʒ. ij. vsq; ad. iij. cum ij. ℥. huius aceti in hora dormiendi. egredit̃ virtus huius medicaminis vsq; ad profundum, et absconsas materias huius mẽbri melancholicas, aperit, attenuat, & cõsumit materiã rebellem & sepultam. Syrupus ex inuẽtione nostra, violans & debellãs perfidas oppilationes & antiquas, ponens materiã matrem oppilationum in viã expulsionis: immo expellit eã, membra rectificat, & est potens in oĩ oppilatione nutritiuorũ membrorum. cuius hæc est descrip. ℞. absinthij, radicis iridis, centaureæ minoris, scolopendriæ, radicis capp. & fructus eius, & fruct9 tamarisci, eupatorij, hasce, hyssopi montani: ana. ʒ. ij. aristo. lon. & ro. corticum prassij, dictãni, florum chamæmeli, anisi: ana. ℥. i. ellebori nigri, ℥. i. ß. mastiches, serapini galbani, oppo. lapidis lazuli p̃parati, squamæ ferri, myrrhæ electæ, gũmi hederę, ladani: ana. ℥. i. gario. cubebæ, macis, galangæ, cinna. ana. ʒ. iiij. cũ quibus aromatizet̃ syrupus in fine sui. epithymi, sene, agarici: ana. ʒ. ß. succi radicũ ebulorum, succi cucu. asi. ana lib. i. magnetis. ℥. i. aceti. ℥. iij. zucchari, lib. iiij. Dosis. ℥. ij. vsq; ad. iij. cum aqua scolopẽdriæ in stomacho vacuo, qñ itur dormitũ, & maxime si oppilatio fuerit cũ diuturnitate t̃pis filtrata in mẽbro: sanat hæc medicina, si Deus voluerit. Democritus dixit fructus hederę, folia, & gũmi eius à proprietate remouent oppilationes hepatis, & splenis antiquas, & fit ex puluere foliorum tragea laudabilis, quæ assumitur in cibo oĩ hora. ℞. pulueris p̃dicti. ʒ. ij. anisi. ʒ. i. limaturæ argẽti. ʒ. ß. auri boni. ʒ. iij. ambræ. ʒ. i. magnetis subtilissime puluerizatæ. ʒ. ij. gario. cubebæ, macis, zinzi. gũmi hederę: ana. ʒ. i. zuccha. boni, lib. ij. et bibat̃ post immediate parũ boni vini vetustissimi. est medicamen regum, & magnorum dominorum, respicit cor, & mẽbra principalia, generat gaudiũ, et est medicamen diuinum in remouẽdo oppilationes cum gaudio naturæ.

Pilulæ resoluentes oppilationes hepatis, & splenis & hydropisis circa principiũ. ℞. rauedsceni. ʒ. v. ammoniaci, serapini, bdellij: ana. ʒ. vij. laccæ. ʒ. i. opp. ʒ. iij. mezereõ. ʒ. v. turbith, spicæ, polij, aloes: ana. ʒ. v. mastiches ʒ. iij. oĩum myrobalanorum: ana. ʒ. iij. lapidis lazuli abluti, epithymi, ellebori nigri, salis indi: ana. ʒ. ij. hieræ picræ. ʒ. x. dissolue gũmas cũ vino, et forma pilulas. Dosis ʒ. ij. cũ aqua casei. Vnguentũ expertum ad dolores, et oppilationes splenis, & duritiem in eo, & dolorẽ matricis. ℞. bdellij, masticħes, galãgæ, ammoniaci, aloes, colophoniæ, mellis: ana. ℥. iij. terebinthinæ. ℥. ij. serapini, styracis liq̃dæ: ana. ʒ. viij. ceræ citrinæ. ℥. iij. succi cyclaminis, succi absinthij: ana lib. i. olei chamæmilini lib. i. butyri, lib. ß. terenda teranṫ, & liquefiant liquefacienda, & incorporetur vnguentũ, quo vnguat̃ splen continuis diebus. mollificat ipsum, & rectificat, & reducit complexionẽ eius, & conficitur cerotum, & remouetur à membro diebus multis. Dixit Dioscorides. cyclamen f̃m oẽm modum administrationis eius super membrũ est medicina probatissima, & experta in sedando oppilationes, & mollificat, & attenuat splenem inter oĩa medicamina: succus eius cũ tantũdem aceti, mellis, & ceræ partes. iiij. ad spissitudinem mellis & ceræ bullitum, est medicamen probatum in oppilationibus antiquis splenis.

Pilulæ ad oppilatiões vtiles.

Vnguentũ ad duritiẽ splenis.

Nota de cyclamine q̃d ẽ panis porcinus.

De hydropisi & eius speciebus. Cap. 12.

HYdrops, & species ei9 dixit Gal. oẽs v̄r generantur errore virtutis sanguinis generatiuæ, cũ cessauit ab actione propria, & deest ei complementum eius. velut. n. nocumẽtum in virtute accidit stomachi digestiua fortasse paruum, fortasse magnum simul, et est in hepate, & nocumentum accidens in hepate est ex causa in eo ẽt, et in stomacho: hæc. n. duo mẽbra cum aliquod accidens recipiunt, quia naturæ instra, vt nutriant complexionẽ corporis, & cursum mutãt naturæ.

Et dixit Hippo. hydropisis nascitur ex ilijs & lũbis, & est eius propriũ accidens fluxus ventris: neq; per hunc fluxũ detumescit venter: nec dolores sedantur ilium & lumborum, et hæc est fallacia venarum guedegui, cum enim nõ seruiunt hepati more solito p̃p debilitatem, & oppilationem acquisitã remanet cibus in ieiuno, & minutis intestinis: quæ cũ grauantur cibo, expellere ipsum moliunṫ penitus ad inferiora: quare fit vt accidat fluxus ventris, & corrumpitur cibus, et conuertitur in cholerã malitia membrorum ap̃atorum ap̃ate calido habẽtibus hanc dispositionem: & fit mordicatio vehemens mordicans eam cõtinue ad expellendum retentũ in eis: & venter illorum totus est apostematus, & est dolor fluxus eorum propter ap̃a calidum ventris inflatio p̃p ventositatem retentã: & est causa horũ accidentiũ doloris, & ventositatis inflãmationis error, et debilitas virtutis digestiuæ & expulsiuæ. Gale. hydropisim simpliciter hepaticam

Quo nam modo hydrops fiat.

ticam hęc accidentia non sequuntur, nec attrahitur fluxus, sed fortasse accidit in fine, cũ fęx cibi moratur in corpore eius, cuius rõe inflatur venter eorum multum ppea, quia pars eius resoluitur, et respirat propter decoctionem tantæ adustionis. Et dixit Gal. seipsum prouocet ad tussim habens hydropisim hepatis: & cũ non iuuatur abstineat à tussi. Et dixit Hipp. Hydropicus cui accidit tussis pp exuberantiam multæ materiæ nutritiuorũ vsq; ad spiritualia, & canales pulmonis, propinquus est morti. hydrops cũ fe. & fe. cum ea multũ facit ad maiorem errorẽ virtutis, sanguinis generatiuæ. Et sunt tres hydropisis spẽs proprijs nominib⁹ à medicis appellatę, ascites, tympanites, & hyposarca, & quarumlibet specierum causa est defect⁹, & malitia virtutis hepatis, sanguinis generatiuæ, q̃q̃ hoc à splene magis q̃ ab hepate causet: & hoc ab alijs magis q̃ ab hepate. Ad hydropisis consummationẽ hepar, stomachus, splen, & alia adulterant, & consumunt eius vltimũ gradum. & consumunt ipsa malitia hepatis, stomachi, guedegui: & splenis oĩno concomitat in onere phlegmatis, & cõtrarij continuant ad seinuicẽ hęc membra, et eadem regione cũ ipsarũ virtutum digestiuarũ stomachi, & hepatis correlatiua perditio: & hoc accidens sequitur fluxus quasi quãlibet specierũ hydropisis, maxime in fine. illam aũt prius ex alijs falsitate guedegui: & virtutis sanguinis generatiuæ non attrahentis nutrimentũ ab eis ẽm præteritã consuetudinem. Et sequitur hãc speciẽ vsq; ad mortẽ velut vmbra corpus. Scripsimus aũt in tractatu hepatis & splenis magnam partẽ huius ægritudinis curæ maxime circa principium: nã quorum iã cõsummatus est hydrops, cũ diuturnitate temporũ in corpore infiguratus, aiq; grauat officia: spũs extinguit ardorẽ: debellatur natura regens: custodiæ corpus relinquimus: neq; onus illorũ curæ suscipiendũ est, maxime cũ spiritualia læsa nõ dubitas: quorũ fe. non separatur: & mala accidentia iam inualuerũt: & inimicatur cibus, & virtus appetitiua, & continue languent, bibere aquã frigidam est res non recipiens curã.

in.6. aphoris.35.

Hydropisis species.3.

Documẽtũ ad medicos

Cura huius ægritudinis est. Primũ in vita laudabili. Secunda coartat materiã. Tertia abscindit eã. Quarta rectificat membra mandantia materiã & maxime virtutem sanguinis generatiuam: quorum malitia coacta fuit ægrotare. Quinta corrigit accidẽtia: & est hoc aliquando propterea, vt obuietur periculo accidentium. Primũ aũt esse complẽt administrationes regiminum in.vi. generibus rerum: de quibus est elegãtior cibus siccus vino calido affinis: & contrarius cõpositus febricitantibus, & aer sine paludibus & aquis & cadaueribus mortuorum. Cibus considerandus est in quãto & quali proprietate: sicut, pprie cibus boni nutrimenti, & permutabilis non generatiuus ventositatũ: nec sumatur ẽm appetitũ. Inquit Diosco. puluis hyssopi attenuat ventrem hydropici, pisces & oĩa liquidorum genera sint eis molesta: & diligant corporis exercitiũ: & carnes vulpinæ, & castratinæ, perdicũ, & caponũ dilectæ, & quæ hoc cursu procedunt: panis cũ aqua pluuiali confectus sallita. Inquit Macer galista: est efficax. vinum impermistum subtile odoriferũ, & stypticitatis & ponticitatis parum habẽs, & esset elegãtius vinũ ebullatum: & vinum cũ sene ẽm doctrinã nostram: dulce, & grossum est malũ, & si debet permisceri, associetur aqua mellis, vitent aũt potum sup repletionẽ, & potum oẽm aquæ, & fugiant aquam tanquam basiliscum: & elegantius ei ieiunũ repletione, & abstinere super sitim, & famem est bonũ primum. & nocet quies ante & post cibũ, & mandatum est ẽm legem cibum, & potũ certo pondere eis propinari: angustia, tristitia, dolor, & solicitudo laboriosa vitetur. eupatoriũ, & ruta est eis cibus medicinalis. Secundam rem complent, quæ materiã cõplexione & proprietate adaptãt, vt eius facilis fiat expulsio: qualia sunt oxymel squilliticum, aqua lactis bullita cũ epithymo, & sene: succus se.

Aer.

Carnes
Panis
Vinum.

Fugiant aquã tanquã basiliscum.

E maturorum ebulorum, resolutus cũ pulpa casiæ, & proprie hydropisi ex causa hepatis: & syrupus eius: cuius hæc est cõfectio. ℞. succi se. ebulorum, se. maturorũ sambucorum, ana lib. iij. succi eupatorij, succi endiuiæ: ana lib. ij. pulpæ casiæ, tamarindorũ recentiũ: ana. ℥. iij. zuchari lib. iij. aromatizetur in fine sui cũ hoc quod ℞. galangæ, gario. zedoarię, masti. cro. ana. ʒ. iij. Dosis est. ij. vel. iij. ℥. cũ aqua mellis squillitici in matutinis, vel oxymelite de polipodio, aniso, et agarico. & est efficax medicamen, & ponens materiã in necessitate expellendi, & similia. Tertiam rem cõplent euacuationes decẽtes, habentes prærogatiuã proprietatis maioris educendi hãc materiã: quarum fama, & memoria rememoratur. Clysteres leues et acuti, suppositoria, et emplastra supra vmbilicum, & balnea laudabilia sallita, & sulphurea, & cauteria, prouocatio hæmor. Euitent oẽ genus phleboto. & forte in fine purgato corpore, & posito in via salutis aperitur saluatella. Cauteriũ non appropriatur speciei tympanitis, nec ascitis penitus. nam illud est mortale.

F qñ tu iam medicatus es hanc speciẽ hydropisis tympanitis cũ medicinis rememoratis, & non consequeris curationis effectum, tũc considera si infirmũ consecuta est debilitas: aut est cum eo infirmitas aliqua præter hydropisim: aut si sit cũ eo tussis: aut vẽtris solutio: aut similia illis: tunc caue ne mediceris ei cum ferro: qm̃ illud est timor, si aũt est in via salutis, aperiat saluatella, & si caret oĩ ægritudine præterq̃ sola hydropisi. si aũt non est puer neq; senex, tunc modus cauterij est dilectus, & elongari cũ sectione ab vmbilico, si hydropisis fuerit ex parte intestinorũ quantitate. iij. digitorũ ad inferiora in directo eius super pectinẽ. Si propter ægritudinẽ hepatis, sit sectio tua sinistra ab vmbilico. iij. digitorum, si pp ægritudinem splenis, sit sectio in latere dextro eadẽ quantitate: nec iaceat sup locũ sectionis infirmus, nec currat humiditas plurima ad locum debilem. & perfora cutẽ, & euacua ex aqua in hora quantitatem mediam: qm̃ si maiorẽ

G partẽ euacuares in hora fortasse moriretur infirmus pp resolutionem sui spiritus animalis: aut accidit syncopis vicina morti: verũtamen euacua ex aqua ẽm q significabit tibi dispositio infirmi ex virtute pulsus eius, & ex bonitate fortitudinis corporis: tunc extrahe instrm, & retine aquam, & itera cum instrõ die altera. si vides infirmum tolerantem, extrahe quantitatẽ paruam, et fac diebus aliquot. tñ propter timorem, si times sup infirmũ, vt dimittas ex aqua quantitatẽ magnam, cura ipsum cũ sepultura in arena calida, & sudore multo, balneo, & sole: & spectet super sitim: & cura ipsum cũ medicinis exiccatiuis, donec sanetur: & cauteriza si expedit sup stomachũ hepar & splenem non curatiue sed adustiue. Quartam rem cõplent stomachi, & hepatis virtutũ rectificatio digestiuarũ, et retentiuarum, et mundificatio venarũ guedegui, vt seruiãt hepati, et hepar attrahat ab eis, et assimilet. Nec prætermittas cõfortare cor, et spiritualia, vt repellant nocium nutritiuorũ materiæ: et respicias

H matricem ẽm oẽm viam sui adiutorij, et viã viuificationis, et rectificatiõis stomachi, et hepatis, sicut scire te fecimus. confortamus stomachũ cum mastiche ẽm omnẽ modum administrationis eius, et est medicamẽ dilectũ stomacho cũ oleo mastichino superaspergendo puluerẽ mastiches, et myrti, et alijs: ẽm q diuersæ sunt vẽtris naturæ, sic diuersa sunt genera medicaminũ dilecta, super quibus euigilãtissime tua euigilet solertia. Medicamẽ, quod hunc morbũ destruit: alteri silr vires addit: et fortasse quædã virtus continuo curat: et in diuersis naturis lætificare hepar facit: clarificare sanguinẽ est potentissimũ in cura huius ęgritudinis: subtile et maxime odoriferum vinũ bibere est ex maxime faciẽtibus hilaritatẽ cordis et hepatis, et mundificat sanguinẽ à cholera: et fortasse facit sanguinẽ furiosum et cholericũ, et facit ẽt mineram spirituum: reddit irradiosum cor, vt influat et irradiet

radiet calorē per membra, est pabulum cōplexionis qua vita cōsistit, & corrigitur pane assato posito in eo, cuius poros vaporosum ingreditur. Vinū aūt subtile, & auara manu bibitū confortat virtutem aīalem, & spiritualem: & illuminat potētias sensitiuas, et oīa instra animæ & cordis: qui primus vinū de vitibus molitus fuit educere, inter sapientissimos est computādus. nā sicut lupinorū amaritudo aqua iniecta tollitur, sic aīæ nostrę asperitas vino ebibito in dulcedines est mutata: & facit contrariū eius plus, & est valde dilectū in malitia guedegui.

Quintam rem cōplent sitis tolerantia: nō quia frigida valde: & aqua lactis caprarum est dilecta in hoc: & quęcunq; in proprietate et natura spirituali respiciunt, & repellunt accidentia: & mitigātia dolorem hepatis, & splenis, & ventris accidentia cum emplastris et clysteribus: & fortasse cum balneis valde stypticis, & consumptiuis corpore mundificato. Dixit Dioscorides. balneum de semine, & folijs iuniperi est efficax. Theriaca magna cū vino decoctionis betonicæ est medicamen benedictum in fine rei: & post exitū balnei intestina, & hepar calida omniū mitigant dolores iliorum, hepatis, & ventris, & hydropisi. Oleum de chamęmelo coctū cum cymino, et ruta, clysterizatum mitigat oēs dolores ventris ex ventositate, & grosso phlegmate creatos. Succus plantaginis est medicina magna, & efficacissima hydropicorū. sedat in eis magnū fluxū, & remouet fe. extinguit āpata intestinorum: attenuat ventrē: sitim mendosam delinit: & confert hydropisi causa hepatis ꝓpria natura, & alijs speciebus hydropisis. nam & à proprietate nobili habet spirare bonū aerem, & est ex maxime iuuātibus in cura huius ægritudinis. Medicamen orzelei magnū contra hydropisim: & respicit spiritualia. ℞. iridis, succi marrubij, aristol. rot. & longæ, laccæ, pondus æquale. conficiantur cum aqua decoctionis iridis, & melle: & detur cum aqua decoctionis gētianæ. Inquit Gal. electariū iridis est multarū vtilitatum, & est efficax, & mirabile supra hydropisim, & debilitatē hepatis, prouocat vrinā & laxat ītestina humores diuersos. ℞. aristolochiæ longæ, & rotundæ, laccæ, squinanthi, marrubij: ana, ʒ. ij. ligni alo. spicæ: ana. ʒ. iij. turbith. ʒ. v. zinzi. ʒ. i. agari. ʒ. vij. sene. ʒ. ij. iridis drac. ij. conficiant cum melle bono, & dentur ſm virtutem cū aqua calida decoctionis spartanæ, & satureiæ. Agretius electariū contra hydropisim, & frigiditatē hepatis, & est efficax citrino colori, & rectificat digestionē hepatis, & stomachi. ℞. aga. radicum lilij cœlestis, laccæ, arist. lon. & rotun. succi stœchados, succi marrubij, olibani, succi chamædryos, chamæpi. cinna. ana drac. ij. folij gariophy. ana. drach. iij. rhabar. anisi: ana drac. v. ligni aloes ad pōdus oīum. Dosis est, drach. ij. sanat. si Deus voluerit. Syrupus ex inuentione nostra adæquās materiā, & ponens eā in necessitate ad expulsionem facilem: & respicit hepar, & stomachum, & spiritualia, & est efficax in oī materia. ℞. scolopēdriæ, capillorꝝ vene. asparagi, brusci, apij vel hasce, hyssopi, epithymi, radicis cucu. asinini, eupatorij, iuæ, marrubij, asari, stœchados: ana. ʒ. ij. tamarisci, cap. gūmi hœderæ, squināthi, ellebori nigri, radicum ebulorꝝ, gentianæ, dictamni: ana drach. iij. anisi, polypodij, aga. aro. masti. galāgæ, serapini, mezereon: ana drach. ij. violarꝝ, rosarum, seminum cōium, endiuiæ, portulacæ, coriādri, florꝝ boraginis, semi. absinthij, lapathij, fumiterræ: ana drach. ij. ace. drach. v. mellis qđ sufficit. dosis drac. ij. cū aqua iuæ. in matutinis est virtuosus, si Deus voluerit.

Dioscorides dixit. magnetis drach. ij. cū mulsa ꝓpinatū attenuat ventrē hydro. & educit humiditates mucilaginosas: & ponit cōcordiā membrorum dilectā. Gummi hœderę cū mulsa datū remouet oppilationes: sedat dolores, & maxime affert iuuementū hydropisi, si Deus voluerit. Continua sup vmbilico butyri vnctio fortis est medicina bn̄dicta laxans ventrē sine turbatione naturę: & maxime si iungat̄ cum eo aliqđ colocynthidos, rapit propriū humorē. Clyster efficax educēs materiā globosam. ℞. radicū cucu. asinini, ebul. ana drac. ij. vio. lupulorū, rutæ fœtidæ, centaureæ minoris, ana. M. ß. butyri. ʒ. iij. aceti. ʒ. i. salis. ʒ. ij. mellis. ʒ. ij. olei violarū. ʒ. iij. præcedant hæc leuiora. Succus verbenæ bibitus cū aqua lactis caprarꝝ est vltimū medicamen in prouocādo vrinā, & sedat tortuositatē ventris dextri. Cerotū attenuans ventrē grossum, & tumefactū. ℞. salis gemmæ, sulphuris viui, butyri: ana drach. ij. ceræ, terebinthinæ: ana. ʒ. i. rutæ, absinthij, cineris quercus, myrrhæ, mastiches, olibani: ana. ʒ. ß. vrinæ vaccinæ, olei cōis: ana drach. iij. est vtile, si Deus voluerit. Pilulę maiores de mezereō purgantes oēs hydropicos, educunt phlegma grossum, cholerā hanc & illā, euacuāt aquam citrinā, & corrigunt accidentia, expugnāt effectiuā causam, oīno extirpant, iuuant membra mādantia iuuamento magno: quarū vsus restituit sanitati, si Deus voluerit. Confectio. ℞. myro. in genere, absin. aga. electi. drach. ij. rhabar. drac. ij. spicæ nar. drach. i. mezereon triduo in aceto correcti drac. vij. serapini. opopa. masti. laccæ: ana. drac. i. myrrhæ electę, sang. drac. ana. drac. ß. aloes bonę hepaticę ad pōdus oīum quædā gūmi dissoluant̄ cū vino, & informent̄ pilulæ paruæ: dosis est pilulæ. xi. in matutinis magnis. Syrupus magnę ꝓrogatiuæ, ꝓprietate, & cōplexione cōtra hydropisim: & confert paralysi, si Deus voluerit. ℞. se. rutæ domesticæ, origani, hyssopi, epithymi, macis, pētaphylli, zedoariæ, herbi acori, folia salicū, herbæ paralysis: ana. M. i. chelidoniæ, myrrhæ, thymi, fumiterræ, eupa. lapathij, cichoreæ, portu. coriādri, gentianæ, altiliæ, eufragię, dictāni, radi. ebulorꝝ, cucumeris agrestis, bryoniæ, ellebori nigri: ana. ʒ. i. buglossæ, verbenæ, arnoglossæ: ana. M. ß. se. apij, se. cōium, sambucorꝝ, tamari. mezereon, ebulorꝝ, oīum ana drach. ß. macis, myrrhæ, magnetis, serapini, ammo. laccæ, spicę, gūmi hœderę, gariophyl. galāgę: aā. drac. iij. tamarisci lib. ß. aceti. ʒ. iij. zucchari lib. iij. Dosis est. ʒ. ij. in matutinis cū aqua eupatorij, & mastiches. educit humores diuersos viscosos & cōpositos, & est sicut bezoar huius ægritudinis, & aliarū, vt eius cōpositio ostendit. Balneū laudabile. ℞. aquæ currentis, olei oliuarū æquo pōdere, harenę, gypsi, salis: ana lib. ß. sulphuris, lib. ß. baccarū lauri, vio. ro. florꝝ roris marini: ana lib. ß. magis cōsumat ꝙ dissoluat. dissoluit, & resoluit ventositatē. supercalefactionē refrigerat, infrigidata calefacit, rarefacit phlegma imbibitū in neruis, cōfortat substantiā eorꝝ, hydropicos omnino extenuat. cōsideretur virtus morbi, & est vtilis ieiuno stomacho.

De doloribus ventris & intestinorum. Cap. 13.

CVra huius ægritudinis ī duas partes sufficiēter diuisa est. Prima est solicitudo festina circa accidētia. Secūda res est mundificare materiā, si humoralis est cū adæquatione, si possibile fuerit, ꝙ fugat dolorē & causam, & econtra maxime cū humoralis est illico facienda sunt genera medicaminū, cum tarditatē non recipiant longā. Regimen credo nō scripsimus iam: & fortasse aliqđ medicinale recipiūt. Regimen erit subtile, & facilius permutabile absq; vētositate, immo mordicās, & mouēs ventositatē oppilantē, grosso phlegmate natā incidēs: & scordeon est de elegātiori, & incolumiori medicamine medicaminū in alijs laboratoribus, & aliis cōplexione grossis. Primā rem cōsummāt balnea, appositiones ventosarū sup loco doloris, & clysteres acuti ſm partem cathartici laxans cōplexione, & proprietate humores phlegmaticos, ut agaricus, cui zinzi. ē associatū, ē medicamē sublime et efficax. Theriaca magna cū optimo vino est satis dilecta. Inquit Hip. bacca lauri puluerizata cū æquo aniso est medicamen remouens oēm colicā. Et alibi scripsit, & laudauit flores nucum caducos contra colicam, & oēs dolores interiorum ventriculorū propinari cū vino calido parū misto in colica: aut cum causa

Clyster vtilis.
Cerotū ventrem attenuans.
Pilulæ de mezereon.
Pilulæ vtiles.
Syrup9 valde vtilis ad hydropisim.
Balneū vtile ad hydropisim.
Nota đ scordeon.
Pulueres.

Clyster.

causa simpliciter. Clyster educens phlegma crudū & grossum, expellens ventositatē extendentē intestinū: & sanat, si Deo placuerit. ℞. rutæ. M. i. scordeon. ℥. ij. cymini, anisi: ana. ʒ. i. baccarum lauri. ʒ. ß. assæ foetidæ. ʒ. ij. mellis, salis indi: ana. ʒ. i. bulliāt in oleo oliuarū, & pareē clyster. Et vomitus nō est res extrinseca à cura huius ægritudinis cū aqua raphani, & raparum semine, & est medicamen, quod colicis occurrit. Balneum aūt, si nō times naufragiū virtutis, præcedit clysterē. ponatur in balneū scordeon, anisum, bacca lauri, chamęmelū, spica nardi, & quæ hoc cursu procedunt. Cōfectio mirabilis contra colicā, & abscindit materiā, & remouet accidentia, si Deus sublimis voluerit. ℞. anisi, cymini, zinzib. foeniculi, galangæ, scordeon, asparagi: ana. ʒ. ij. asse foetidæ. ʒ. i. pirethri vltramarini. ʒ. ij. arist. rot. ʒ. ij. dictamni. ʒ. i. myrrhæ, mastiches, olibani, sang. drac. ana. ʒ. ß. opij thebaici grana. i. balsami. ʒ. ß. agarici. ʒ. ij. mezereon. ʒ. vi. ellebori nigri. ʒ. ij. turbith. ʒ. iiij. diagri. dissoluti cum mastiche, & repressi in pomo. ʒ. iij. alo. boni. ℥. ij. ß. zucchari sufficienter. Dosis à. ʒ. i. vsq; ad. iij. Vnctio sępius repetita butyri associati cū colocynthide super vmbilico, soluit ventrē, & remouet colicam, si Deo placuerit.

De vomitu

De balneo.

Confectio mirabilis ad colicam.

Clyster benedictus.

Clyster benedict⁹ pro nobilibus cōplexione, cū suauitate educens phlegma, & melancholicum humorem: remouet oēm ventositatē, & sanat colicam, si Deo placet. ℞. anisi, croci, polypodij triti: ana. ʒ. ij. bulliāt cū aqua lactis caprarū lib. v. & dissolue hieræ pi. ℥. i. mellis. ℥. ij. salis. ℥. i. olei vio. ℥. ij. fac vnū post aliud, qm̄ non est res turbans naturā. Exulet à cura huius oīs phlebotomia. & oē frigidū narcoticum assumptū. Sit regimen confortans, & dilatans aīam ne tabescat virtus in extremis pp caloris reuocationē, & accessum ad locū doloris. Gal. dixit. aqua chamæmeli calida bibita remouet oēs dolores stomachi fortes intestinorū & renum. Gal. aqua calida cum aloe sanat oēs languores corporis, si Deus voluerit. Spongia marina magna submersa in vinū bullitum cū chamæmelo, & lauro calida quantū sufferri potest apposita super locum doloris magnifice auxiliatur. Submersa in aceto, & bullita cū sale calida apposita mirifice operaē ebulliens diaforat, & egreditur vsq; ad profundū eius virt⁹, annihilat, et expurgat quā inuenit materiam oīno. Pilulæ efficacissimę contra oīa genera dolorū frigidorum: siue sit materia in vijs expulsionis propriæ: siue in meseraicis: aut in protelatione venarū membrorū: & à neruis & iuncturis attrahit, & sanat languores eorū, si Deus voluerit. educunt phlegma, & cholerā vtrāq;, & sunt bonæ contra podagrā, & hmōi ægritudines concomitantes hanc. ℞. colocynthidos electæ, ladani boni: ana. ʒ. vi. aristol. rot. aga. electi: ana. ʒ. ij. succiro. ℥. ß. diag. masti. ana. ʒ. iiij. diagridiū, & mastiche redigantur in corpus vnū. cola & laua cum oleo rosaceo in corpus vnū. conficiātur pilulæ magnæ cū vna stilla vini pontici. Dosis, qñ itur dormitū, contra ęgritudines quarum mater est humor cōpositus, & infiltratus cū diuturnitate in altissimis membris, & iuncturis, & cathenationibus, pōdus. ʒ. ij. vsq; ad. iiij. incolumior vsus est habētibus podagrā artetica, & cerebri ægritudines. ij. vel. iij. pilularū continuatio de tertio in tertium, qñ itur dormitum, & post cibum, & cū dolosa colica colaphizat. non est hora distincta, sed cū necessitas clamat. pollent inter alias prærogatiuas proprietatis nobilis, & cōplexione earū aspectus, & dandum est ad ægritudines simplices, & cōpositas diuturnas, & sepultas in mineris occultis membrorum frigidorum: facit cōtra pessimas matricis ægritudines, & vulnera corporum fraudulenta.

De phlebotomia.

Fomētationes.

Pilulæ vtiles ɔtra oīa genera dolorum.

No. laudes istarum pilularum.

De fluxu ventris. Cap. 14.

IN tertia nostra intentione sectio irreprehēsibiliter implicita est cuiuslibet fluxus cura per electarium nati. hūc spontaneū natura inuitat, immo vim patitur sine lege humore fraudulento pungēte, & mordicāte humore: nāq; fortassis nō egrediente nequissime excoriat sanguinosa intestina. dicimus siquidē in hepaticos flueret: canales vulnerans, faciens emanare humores sanguini mistos. murmurat aīa, et tristatur natura cū videt se violenter deprædari, est hmōi materia actio furiosa velut gladius in manu sanguine inebriati furiosi, terrens naturam extinguit spūs ardorē continua euacuatione. Cura huius ægritudinis sunt tres res. Intētio. Prima præcipua oīum intentionum sit cura, regimen ordinandū laudabile hilaritate circūspecta fm oēm administrationem vi. rerū quas scis, dilatās aīam confortās cor, oēs partes membrorū, & virtutes, vt fortiores existant. Secunda res est solicitudo perspicacissima, vtq; repellant hanc lachrymosam, & fallacē materiā causa fluxus, præcedente adæquatione, & blandimēto huius materiæ. Tertia res ventrē stringit, membris auaritiā præstat retentiuā, releuat arterias, & ponit materiā vt restaurentur perdita: claudit ostia aperta venarū minerarū offuscat turpitudinē naturæ lætificans eā. Quarta corrigit accidētia.

Quinta rectificat mēbra mandantia. Sexta sedat fluctuationē, et agitationem in corpore eorū, ponit silentiū membris, & prodest naturæ aīæ: & est præcipua, & vltima hæc intentio in sedando oēm fluxum. Primū complet diminutio ciborum, & maxime difficile permutabiliū absq; ventositate, & mordicatione prohibenda calidorum actu, & frigidorū vltra fm gradum narcoticorum, maxime in principio est sepelire mortē sub vmbra membrorū fallacem est cura sophistica, & mendosa proprie in multa materia nō abscissa simul priuat, & accelerat mortē, & non in nulla necessitate vti multum potest naturaliter quasi amor debellari, q̄ ipsa sua virtute priuari, si videris necessitate te cogente narcotico magnā tibi cautelā adhibeas cum timore maturando eā, corrigendo complexionē suam incompletā est elegantius, & tutius vti eis in emplastris q̄ in potione: & operatur cibi effectus prohibētes sedationem fm somnū. Somnus quidem cum quiete: quies dulcis cum suauitate aīæ delectatione naturæ est cura prima huius ægritudinis. Sensitiuorum quidē medicorum cibāt hos, & illos cibo grossissimo, & impermutabili ignorantes, qm̄ hęc sanis indigestionē faciunt, & indigestio mater est ventris fluxus, & morbus diuersæ naturæ: nec proportionaē agēti hoc obiectū. certe magni folles super paruum ignē nō liquefaciunt massam ferream excedentē virtutem ignis: neq; parati sunt ad fundendā violentiam quidē ignis liquefaciendo consumit si passiue nihil restiterit aut multū. digestio nāq; completur, & si minus aut plus sit agentis, & obiecti fm legem non excedit virtus modū virtutis contrarij: nec econtra faciunt, et diuertunt materiam ab actione fluxus: immo obliti huius pp quod insufficiens esset hoc si naturę motus hic esset. Scriptū est ea in vita. quid enim idē in eodem subiecto inuicē obuiarunt sicut agēs & patiēs oīno distincta in situ absurdū est posse alique morbū curari absq; opere naturæ. quapropter vtamur amicitia naturæ regimine pleno delectatione, cib⁹ est ei dilectus stypticus & odoriferus. facimus hoc cū societate aliarū rerū habentiū sibi hoc innatū, & sedamus putredinē, acumen, & audaciā humorū natura egrediente sua adustione & furia dolosa, & cōplent hoc. vitēt calida frigida, cruda, & impmista vino potenter styptico, & odorifero, & cōtinuo pane assato ei associato mistaq; aqua mastiches cibo & potu: quia fluctuationē & motū naturæ agentis prohibere nō possumus pp casum virtutis: & defectū caloris influentis illico operatur abstinentia securius prolongare q̄ periculū fortasse irreuocabile incurrere. Et scriptum est minus malum esse repletionē q̄ inanitionē magnam incurrere morbos. mastiche fm oēm modum administrationis est vtile medicamen. fructus buccæ in cibo & potu propinare optime cū salute potest. Nullum eorū regimen ab hac specie sumach expoliandū.

De somno.

De mastiche.

poliadum. adulteretur ex eo cibus, & potus medicamina: aqua pluuialis est melior oībus aquis, & cocta est magis obediens maxime aliquo styptico, & odorifero associata: & regimen cōsolidatiuum, & faciens adhærentiā: & vnionem partium & mēbrorum est elegantius, & magis respōdet post abscisionem huius materiæ scisiuæ, vlceratiuæ, & excoriatiuæ fit hoc principium adæquare & blādiri, vt facilius ei committatur ad expellendum, ne oriatur error maior, non presumetur absq; aliquali blandimento expellere hunc humorem latronem, ciba eos delitiose. Vtātur astantes cū eo sermonibus rerū delectabilium, cantationibus, melodijs dulcissimis, vt obliuiscantur assella, delectatio, & societas, securior existit somnum quemcunq; ei nō prohibeas. carnes assæ maioris nutrimenti, & cōfortationis existunt. Vitelli ouorum molles in aceto misti, & decocti conferunt ex parte naturę. Virtus aceti inanitum replet, & repletum inanit. & iam nota est ab experimentatore magno, non prolongetur ab eis locus assellationis: motus. n. fluxum augmentat, & salutiferum nihil moueri. adhibe eis omnē delectationem quam noueris eos delectasse si inhonestum promitte. & ea spe nutriatur. Secundam rem complent adæquatio quædam cum blandimento, & festina ante vllum defectum naturæ malæ materiæ expulsionē: quod omnipotentis, & summi Dei facimus adiutorio, cum medicus habeat complexionem innatam artificio acquisitam à Deo mutuatam: sunt hæc medicamina gloriosa. Myrobalanorum genera conditorum, & associatorum rhabarbaro. ℞. assum psillium cōquassatum. rheupōticum: cassia cum rhabar. asso. associata blāditur hunc latronem. apparens eum associare rapiēs ipsum simul cum hoc, & expellens, sedans per hanc viam accidētia dolorum. Myrobalanicum medicamē ſm legē magnificum educit materiam hanc, relinquēs vestigia constipationis in membris post expulsionē dolosi latronis, rhabarbaro magis inest proprietas, & natura sedare. oēm igitur fluxum sanguinis per quamlibet partem proprie sputi cōferre dolorē pungitiuum: & habet hoc credo denotationē cœlesti, vt sit medicina dysenterię, est eius prouocatio cū succo plantaginis modico. & petito modo non, assum cū casia protendit natura adhuc forti præcedit assum hoc. Psillium frixum & conquassatum cum oleo est medicina omnium ventris fluxum cotenasmon humore periclitantium symptomati non naturali. Clyster hordeaceus cum oleo rosaceo, & melle est magni iuuamenti circa principium blandiens: abstergit viscera à malitia vlcerante ea, & confortat & relinquit aliquale constipationis vestigiū sed tua interest bene scire quādo clyster est necessarius positione & complexione, & quando vtrunque cognoscas si inferioribus medijs: aut superioribus intestinis est excoriatio vbi maior: & vbi situs fraudulentæ materiæ: & scitur hoc per differentias situs dolorum: & puncturæ, & incensionis, & per differentias scientiæ processus præcedentes sanguinem: vel sequentes vel miste simul egredientes: & per alia omnia, quæ sapientes scripserunt signa, & excoriationis vere tradiderunt qualiter superiori, & inferiori conuenit: & te quidem oportet scire illud: aut si extenuet euestigio medico derelicto nulla accidere cura: tunc est cum his, quæ proprietate, & complexione veritatem materiæ frangunt, & expellunt à corpore. Post illud autem, quæ virtutem incarnandi, & consolidandi habent innatam, & acquisitam artificio sociali electione, & paucitate eorum quietis gaudio aere temperato delitioso, & omni tali regimine. Et scito, q; balneum est ex eis, quæ magis lædunt post pharmaciam faciens mala multa nisi forte dum quis immoderate subijcitur. tunc. n. balnea esse necessaria dicimus dilatanda, & aperienda post illud styptica si à materia excoriante cura est adæquatio illius, & blandiri ei post illud, vt facilius expellatur. Clyster tūc magis rectificans est cum intestinis inferioribus est excoriatio. Potio myrobalanica cum superioribus vtraq; in medijs, & vomi-

A tus facit ad oē genus fluxus, cum præuisione tñ spiritualiū diuertit materiam, quę in præiudicium ipsorum erat. necnon balnea, & ventosæ necessaria dicimus maxime ad sedationē doloris. Aloe aūt nisi quia ei inest, vt aperiat orificia venarum est medicamen nobile præseruans à putrefactione remouens dolores educens ſm exigentiam educendi hæc. q̃ si associetur loto tertia pars sang. draconis: quarta gummi quercini, & fiant pilulæ cum succo plantaginis, erit inde capax ad quālibet rem huius curæ, administrentur hic primitus educentia. Cum autem noueris materiam abscissam per cessationem doloris, & gurgulationis: & aduentus quietis vtaris tantum sigillatiuis, & vniētibus partes membrorū, & cōsolidantibus ea adinuicem. Cōfice hoc electarium, propina cum adiutorio immensi, & excelsi creatoris satisfaciet tibi in educendo materias causantes fluxus, si Deo placuerit. Reci. myrob. citri. assatorum: & non infusorum. ʒ. vij. psillij conquassati cum oleo ro. ʒ. iij. pulpæ casiæ. ʒ. ij. rheupontici. ʒ. ij. rhabarb. mediocriter assati. ʒ. ß. masti. ʒ. ij. spodij, sandali, ana. ʒ. i.

Electariū vtile ad fluxū ventris. Trochisci vtiles ad idem.

B ß. fiat electarium cum succo plantaginis, & cinnamomo. dosis à. ʒ. ij. vsq; ad. iij. cum aqua pluuiali cocta. Post illud propina hoc. Recip. sumach. ʒ. ij. sang. drac. ʒ. ß. mumię, se. plātaginis, ana. ʒ. i. acatiæ, hipocysti. balaustię, an. ʒ. i. gummi quercini. ʒ. ij. spodij, anthere, ana. ʒ. iij. boli, anisi, hyoscya. croci, opij, thebaici, styracis, ana. ʒ. ß. musci gra. ij. fac trochiscos. ʒ. i. dosis vnius cum aqua ro. hæc adhibenda sunt ſm magis, & minus: & fluxuum genera diuersorum. Ad dysenteriā periculosam: & oēm fluxū quorū causa est materia scisiua, & dura, diarię autē, & indigestioni, & huiusmodi fluxibus hoc cursu procedentibus sufficiat confortatio naturę, & sigillatio membrorum. Plantago inter oēs habetur complexione, & proprietate circa dysenteriam pollet, sanat apostemata, est mors cholerę rubeæ: & manifestum iuuamentum intestinis confert. confortat ea super omne medicamen ſm oēm modū, exhibe in syrupo electarijs grossis & cibis, si possibile tibi fuerit.

Nota đ plātagine.

C Tertiam rem consummant styptica medicamina: & quęcunq; proprietate ventrem stringunt: & virtutem habent incarnandi, & consolidandi: confert membris prostratis, & deperditis refugium, & nouam restituunt vitam virtuti membrorū, orificia venarum claudunt, mineras membrorum reparant: & da eis in salsamētis præstantibus berberis, succus mentæ, sumach fructus, myrrhæ, non vides q; coria inspissantur, & fortificantur: & per appositionem gallarū, & stincorum, quanto magis in quibus natura operatur viuentium consistunt: & ne prætermittas quin cadat in cibo, & potu aliquid mastiches. Hypericon est medicamen simplex habēs cœlesti virtute cohibere fluxum, & ita, q; lotis pedibus in sero sedatur fluxus. Acrimonia in cibis confert iuuamentum magnum. Dysenteriæ consolidare species omnes dilectæ, & maxime mumia, & exhibitio minimæ consolidę cum. ʒ. i. quarta radicis mādragoræ subtilis farina, & vitellis ouorum ad inuicem cōmistorum sic propinata ieiuno super linitū medicamē confectum modicū theriacę compescit, si Deo placet omnem

Nota de hypericone.

D fluxum. Theriaca cum vino mista aqua pluuiali decoctionis mandragoræ de sero in hora dormiendi propinata est verax satis experta in sedando fluxū, & quicquid stypticū in cibū consuescere poteris, prosperū inuenies. Succus plantaginis cum aqua parte succi myrti, et consolidæ. ij. cannorum rubi. &. iij. aceti bulliti ad consumptionem dimidiæ partis post illud cū melle ad mellis spissitudinem adde in fine mastiches, balaustiæ sumach. hypocystidos: acatiæ, ana. ʒ. iij. opij grana. ij. citri. i. mandragoræ. ʒ. ß. gummi quercini arabici, vernicis antherę, ana. ʒ. ij. musci grana. ij. fiant trochis. ʒ. i. & da cum vino styptico de sero & mane. Sunt. n. si Deo placet, efficacissimi sufficientes in sedando fluxum & accidentia. Ventosæ magnę sępe repetitæ in concauitatibus manuum, & pedū conferunt ad hoc. Vrtica græca cum aqua pluuiali cocta mixtas

Trochisci vtiles ad fluxū vētris.

Nota de vētosis.

xtas

ſtas cū ſa. hor. & ſuc. mētę cataplaſmata ſtringit vētrē, & cū balneis ſi videris expedire hn̄tibus virtutē icarnādi, & ſtringēdi vētrē, ꝓprietate, & oī virtute rememoratione dicemus. Trochiſcos exptos i oī fluxu dyſenterio ſcire te fecimus. Quartā rē cōplent ſedātia dolores, et oēm mēdoſam delectationē aſſellādi, vt balnea ad hoc vtilia emplaſtra ad hoc, ꝓprie: appōnis ventoſarū regimē inde neceſſitatis. Quintā rem complent cōfortantia hepar, & ſtomachū, & alia mēbra mineroſa, & maxime, ꝓpinqua vn̄s proprię expulſionis euacuātis vētres. circa primā expulſionē fit attractio ab aliȷ̄s lōginquis, & lōginqoribus. & ipſa q̄dē mēbra in pręiudiciū ipſorū mittere cogūtur per mineras apertas pp attractionē euacuitatis humorū ipſorū naturā fortaſſe minime egrediētē. ſtyptica & odorifera medicina hoc cōplent: & q̄ cū ipſorū mēbrorū naturis affinitatē hn̄t, ꝓpinquā & ſilēm, & q̄ ad oppoſitū eis viā ponūt expellēdi & attrahēdi. Sextā rē cōplēt ſomnus & quies. narcotica q̄q̄ mēdoſam virtutē habeāt in operatione eorū iuuant: & cōfectiones diuerſæ quarū notitiā: trademus in hoc canone.

Pilulæ reſtrictiuę.

Cōfectio pilularū filȷ̄ Zacharię cohibentiū fluxū mēbrorū & confortantiū iuuamēto magno, ſi Deo placet. ℞. aniſi. ʒ. i. maſti. ſumach, pilorum leporis, balau. ſang. dra. ſemi. citoniorum, ana. ʒ. ȷ̄. ligni aloes. ʒ. ȷ̄. leuiſtici, olibani, mādragorę, terebin. roſ. ana. ʒ. i. confice cū ſucco arnogloſſæ, doſis eſt pilularum. iiȷ̄.

Alię pilulæ ad idem.

Pilulæ conſtipantes naturam & vētrē: maxime q̄n fluxus ex debilitate virtutis retentiuę eſt, confortant inteſtina, & mēbra interiora. ℞. roſa. pulueris granorū myrti, ſumach, luti armeni, æqualiter cōfice cum ſucco plantagi. Et da cum aqua decoctionis granatorū.

Medicina fluxus ventris ſedatiua.

Medicina magna ſedans fluxū vētris proprie qui ſequitur cauſam frigiditatis mēbrorū: & iſte modus q̄n accidit, vix ſeparatur. ℞. cinnamo. ligni, aloes, gario. aniſi, carui, chamędryos, ariſ. ro. aſparagi, an̄. ʒ. i. conficiantur cū ſucco althęę, & ligni aloes. Doſis. ʒ. i.

Syrupus reſtrictiuus.

Syrupus ex arte noſtra conſtipans naturā, confortans inteſtina, facit appetitū, ſedat ſitim, & febres eoꝝ, ſi Deo placet. ℞. ſuc. pulegȷ̄, ſuc. mētę, ſuc. malorū lunaticorū, ſucci cōſolidę, ſuc. citonio. an̄. li. iȷ̄. depurētur poſt illud in bullitione ponātur balauſtię, ſumach, berberis, aniſi, ſemi. citonio. ana. ʒ. i. zucchari ſufficiēter. i fine aromatizetur cū cinna. ʒ. iȷ̄. muſci grana. iȷ̄. & cāpho. ʒ. ß. aloes. ʒ. iiȷ̄. doſis. ℥. i. ieiuno de mane in veſperis & in media nocte cū aq̄ plu. decoctionis hypericō.

Electariū reſtrictiuū & cōfortatiuum.

Electariū de materia repercuſſiua verificat naturā, lętificat cor, & oīa mēbra & ē beçoar extenuatiuū fluxus dyſenterici, et quorū via ſubiugata eſt morti defendit eos, ſi Deo placet. ℞. pulpę citoniorū, pulpæ panis poſitæ in aqua pluuiali, corticis citri, ana. ʒ. i. ß. ſapphiri, & hyacinthi, ſardonȷ̄, granatorū, & fœnugręc. an̄. ʒ. ȷ̄. çedoarię. ʒ. i. drag. maſti. coral. rub. berbe. ligni al. aniſi, cinnamo. limaturę eboris, calami aro. maſti. ſang. dra. gūmi q̄rcus, ana. ʒ. ȷ̄. ß. ambrę. ʒ. ß. auri cocti. ʒ. iiȷ̄. argē. meri. ʒ. v. muſci. grana. iiȷ̄. granatorū myrti. ʒ. v. confice cū zucch. & aqua çedoarię. Doſis. q. s. cum vino valde odorifero: potus eſt ille expertorum iuuamentorū, quorū natura perforata eſt propter inopiā humorum calidorum natura, ſi Deus voluerit. Filius Zachariæ.

Confectio reſtringens ventrem.

Confectio cōſtringens ventrē, ſedans oēm fluxum. ℞. pilorū leporis, ſe. vrticæ, ſe. plātagi. ſe. ro. ſe. balauſtiarū. ſe. perforatę, ana. ʒ. i. ſan. dra. maſti. ana. ʒ. iiȷ̄. terebin. ʒ. ȷ̄. confice cum ſucco plantagi.

Natura de carnibus pauonis.

Dixit Inain, ꝙ carnes pauonis comeſtę ſtringunt ven. & inter alias carnes expertæ morbis laudabiliores dyſentericis exigunt.

Trochiſci reſtrictiui.

Confectio trochiſcorum ex inuentione noſtra. & ſunt vltimi inter cæteros. compellunt omnes rheumatizantes mineras viſcerum extingunt dolores fortes cholericos remouent confortātes animam facientes ſomnū, & ſtrīgūt omne genus fluxus, ſi Deo placet. ℞. bdellȷ̄, ſandarachę, coaguli, gallarū, ſumach, rhab. aſari, fructus tamariſci, corticum granatorum, myrti, ſpicæ, ſpodȷ̄, ana. ʒ. iȷ̄. hyoſcya. opȷ̄, croci, caſtorei. myrrhę, olibani, mādragorę, ana. ʒ. ß. ſe. ro. acaciæ, hypocyſtidos.

E balauſtiarū, ſan. dra. gallarū, citri. aniſi, boli, ana. ʒ. i. gūmi quercus, ſe. citoniorum, ſe. pirorum, ana. ʒ. i. ß. conficiatur cū ſyrupo. ℞. mandragoræ. ʒ. iȷ̄. balauſtia. ʒ. ȷ̄. conſolidę, çedoarię, plantagi. ana. M. i. aromatizetur cū cinnamo. et gario. ʒ. i. fit trochiſco. doſis cū aqua ro.

Ba[...] ſtr[...]

Balneū expertorum iuuamentorum in fluxu ventris confortans naturam ſedans accn̄tia mala. ℞. foliorū pini, çedoarię, balau. folio. ficus corticis quercus, ſorbarum acerbarum, myrrhę, lapidum ignitorum oīum poſitorum in aceto poſt illud ſufficienter cū aqua pluuia. ſufficienti bulliāt, vt balneetur ſm̄ poſſe virtutis die ac nocte: ſedat cito fluxū, ſi Deo placet. Etiam verificatū eſt vētoſæ poſt balneum eſſent ſublime iuuamentum proprie ſub vmbilico. hinc inde et in medio aſſiduitas.

Fu[...] reſt[...]

Filius Zachariæ. Fumigium conſtipatiuū. ℞. acatiæ, balau. ana. ℥. ȷ̄. corticum ſorbarū. M. i. foliorum pini. M. iȷ̄. lapidum ignitorū in hoc aceto multū cū ſupra dictis bullito extinctorum, cuius ebullitionis vapores per partem inferiorem recipiantur: & proprie ſuis aſſellationibus valet, optime ingrediuntur in loca emanantia aperta.

Cly[...] flux[...] tris

F Clyſter ad fluxum ventris. Accipe aq̄ ciſternæ, li. iiȷ̄. ſucci plāta. ʒ. v. in qua bulliant, li. ȷ̄. liquefacturę, adipis hirci. rizi. ʒ. ȷ̄. adipis anſerini, adipis pauonum, ana. ʒ. ȷ̄. corroborat, et confortat, & ſuperaſpergatur ſang. dra. maſti. ſubtiliter puluerizatorū, ana. ʒ. viȷ̄. & ſit tepidum ſagino ſum, vt ventrē ingrediatur: quod ſi aſſiduatur, & repetat ſæpe in die & nocte eſt efficax & probatū. & proprie ſubnit vlcerationibus viſcerū: & defendit ſubſtātiam viſcerū ne violentur: & ſeparat inter mortē & vitā, ſi Deo placebit. Cōfortat viſcera valde laxa adhęrēs eis in loco in quo educitur ſubſtantia inteſtinorū: ꝙ interdū ſtringitur acumen, & vitium ſciſſuræ materiæ fluxū faciētis. ꝙ ſi fuerit ex mala cōplexione inteſtinorū, fluxus ſtatim ſedat. & remouet eū, ſi Deo placet. Inquit Hip. poſita ſitia magna in prora capitis ſępe in fluxu ventris maxime cholerico, et ſm̄ poſſe cōpletū cōfortat ſtōm & hepar.

Emp[...] reſtr[...]

G Emplaſtrū cōſtringēs ventrē. ℞. ſucci mētæ, balau. albu. ouorū, ſa. hor. ſan. dra. apȷ̄: ſm̄ cōiecturā tuam, terebin. boli ar. aceti, cāpho. maſti. oliba. picis liquidæ pone talē confectionē frigidam ſuper totum vētrē: & maxime ſuper locū vbi exiſtimas primo moueri dolorē & gurgulationē. Dixit Hipp. ℞. omni mane ieiuno ſtō, maſti. ʒ. iȷ̄. cū aqua pluuia. cōfortat ſtomachum, & viſcera, & oēs partes mēbrorū adinuicē, & ſigillant, & ſang. dra. eo modo acceptus: & eſt expertorum iuuamētorū & maxime cū ſucco plantagi.

Petri Apponi medici clariſsimi in librum Ioannis Meſue additio feliciter finit.

Oratio ad memoriam impetrandam.

O Dn̄e Deus rex angelorū, inuoco te per ſanctiſsimā Mariā matrē tuā, matrē miſericordiæ, & pietatis: per angelos, & archāgelos tuos: per. xȷ̄. apoſtolos, ꝑ martyres, per cōfeſſores, per. cxliiȷ̄. millia innocētiū, & per oēs ſcōs tuos: vt tua gratia mediāte, & matris tuę ſubuentione auxiliante, proficiā ad laudem, & gloriā noīs tui H oīumq; ſanctorū tuorū. Muni dn̄e conſcientiā meā ſplendore luminis tui, & cōfirma intellectū meū odore ſuauitatis ſp̄us tui. Adorna dn̄e aīam meā, vt itelligā, et itellecta memoriter teneā. Reforma Deus cor meū. Reſtaura Deꝰ ſenſum meū. Placa p̄ȷ̄ſsime viſcera mea. Aperi mitiſsime os meū. Tēpera benigniſsime linguā meā, per glorioſum, & ineffabile nomē tuum, qui es fons bonitatis, & pietatis origo: patientiam habe in me: & da mihi memoriā tuam & quod à te petȷ̄ in hac oratione ſancta largire mihi. & q̄ peccantē nō ſtatim iudicas: ſed pęnitentē miſeratus expectas: te quęſo indignus peccator, vt facinorū, & ſcelerū, & peccatorū, et delictoꝝ meoꝝ ſqualores abſtergas. Et me petitione tanta per angelos, & archangelos tuos, de q̄bus pręfatus ſum dignum & efficacem efficias. per Chriſtum dn̄m noſtrum amen. Et per glorioſam maieſtatem tuam: qui es trinus & vnus Deus, Amen.

Hic

FRANCISCVS DE PEDE MONTIVM

Hic prosequitur, & complet secundam diuisionem superius annotatam in primo de appropriatis Diui Ioannis Mesue.

De omnibus passionibus cordis in generali. Cap.1.



ADuertendum autem, quòd dictæ cordis ægritudines habent indicia: inquantum enim sequũtur causas ex enumeratis, quæ sunt per se morbus, ægritudines proprie non dicuntur, sed accidentia de genere actionis læsæ ipsius, quorum significationibus secundum Gal. oportet cognoscere ipsum pati, prout infra dicetur. Inquantum vero sequũtur ex eis causæ, quæ per se morbus non sunt ægritudines dici possunt, prout. Abo. dixit. Et tamen hic cum vtraq; sequũtur, magis dicimus eas ægritudines quàm accidẽtia, eo quòd ęgritudinibus, quæ sequuntur in perceptis extrahentibus ab infirmo ipso, solæ, vt ęgritudines sentiuntur. nõ enim sentit patiens cordis discrasiam: sed solummodo nocumentũ actionum eius, scilicet debilitatem corporis, pulsum cordis, tremorem, vel syncopim, quibus æstimat se infirmũ: at quia sua magnitudine lædẽdo virtutem assumentes naturam causæ præiudicant sibi curam, quę proprie nõ causæ, nec accidenti, nec ægritudini factę debetur, prout Gal. monstrauit, quod in ęgritudinibus dictorum membrorũ, & dicendum idem est intelligendum. Sciendum quoq; quòd tremor hic nõ proprie accipitur, sed improprie: proprie enim est accidens, si actione voluntarie mobili, sicut Gal. ostendit. Actio vero motiua cordis est naturalis: sed improprie pro agitatione quadã, & motu inordinatu cordis dilationis impetuosæ ad repellendum nocentia, vt ex superius dictis apparet. Ponit ipse cordis ægritudines, cũ fortes sint, & continuæ, vel frequentes præ magnitudine causæ, & maxime proprie fm quã differunt quantitatem, vt supra est dictum inter se habitudinem habẽt: vna enim minatur aliam, seu protendit, vt debilitas pulsum pulsus, tremor: syncopim syncopis repetinã mortem prout Hip. monstrauit in aphorismis: cum inquit. Qui exoluũtur fortiter, & frequenter absq; manifesta occasione repente moriuntur. Positis autem ægritudinibus cordis, & assignata conuenientia, & essentiali differentia inter eas per quas distinguere, & cognoscere te oportet: necnõ enumeratis eorum causis, sine quarum cognitione perfecta eorũ scientia non habetur: assignatisq; earum indicijs, expedit ex imperio q̃ plurimum reuerendi dñi: dñi mei: dñi Roberti Dei gratia Hierusalẽ, & Siciliæ regis summi: quia genere præclarissimi omnibus virtutibus moribus bonis sciẽtijs cunctis maxime theologica propter animã: & medicinali sciẽtia propter corpus ad cõplementa doctrinæ præsentis terapeutici operis prosequendi: vt accidentia essentialia subiungamus: quorum significationibus causas ipsas cognoscere valeas, etiam si quæ sint aliquæ ipsarũ occultæ. B Hac enim duplici cognitione præmissa membri iam habita ad generalem curationem necessariam tute curam poteris aggredi propitiante Deo. Inquit enim Gal. oportet autẽ, vt primo cognoscamus ægritudinem quę sit. Deinde procedamus ad ipsam medicandi. & alibi. Cura cõfestim sequitur cognitionẽ facientis causæ, & etiam substãtiæ, scilicet membri cordis, quod ostẽdit cum ait. Ex quibus duobus, scilicet cognoscere membrũ, & morbum, poteris cognoscere generalem eius curationem, quę à morbo est aliqua. plurima vero à patiente particula. s. corde. Quod equidẽ pati cognoscere poteris ex ægritudinibus dictis inquantũ sunt accidentia læsæ actionis ipsius à qua signũ sumptum in significando supra membrũ patiens certum est, & perdurans. Cum enim debilitas corporis adest, cor pati agnoscas: cum vero additur pulsus, vel tremor, cognitio tua cõpletur: cum vero perducit ad syncopim cognitio est cõfirmata, prout dixit Aboali. C Cum itaq; ipsarum ægritudinum causa duplex sit intrinseca corporea. s. & extrinseca extra corpus insurgens. Et corporea, aut in ipso corde, aut in membris vicinis ipsi, aut in membris cõicantibus ei cõmunitate propinqua, vel remota. Tunc si quidem primo modo cor pati cõtingat, ipsę dictę ęgritudines fortes erũt, & continuæ, vel frequentes. Si vero secundo modo patiatur, debiles erunt, & discontinuę recipientes variationem per absentiam, & præsentiam augmentum, & diminutionem fm absentiam, & præsentiã: intẽtionem & remissionem dispositionum illorum membrorũ iam inuentarum, quorum vicinitate, aut cõitate patiatur. Sed si quidẽ à causa extrinseca patiatur cor: prædictæ passiones debiles erũt cito: & facile transeũtes, vt Hip. voluit: & cum inuentione causarũ extrinsecarũ nulla præcedente apparitione interioris causæ. Si vero ab vtrisq;, signa erunt ex vtrisq; cõfusa. Et hæc sunt signa, seu accidentia causarũ generalium ipsarum sumpta à loci varietate. D Præter quæ alia sunt accidentia causarum ægritudinum ipsarum cordis intrinsecarum spiritalium ab earum sumpta essentia, quas secundario te scire oportet. Sũt autem quadruplicis generis. Tria simplicia fm triplicem naturam eius: singulariter permutatam: & quarum est compositũ significans super omnes insimul permutatas. Inquit enim Gal. sed propria passio cordis est plurimum mala complexio, aut æqualis, aut inæqualis. singularis, vel cõmista: pura vel cum materia: aut mala compositio. puta intentio: vel repletio receptaculorum, aut oppilatio in venis eius: & vijs spirituum ac coarctatio corporis eius propter coarctationem spatij capsulæ in qua mouetur ex repletione sanguinis, & humiditatum ibi facta, vt in suo simio per anotomiã inuenit. et per grossitiem pręter naturam ibi etiam coniunctam, prout in suo gallo reperit manifeste. Aut est solutio continuitatis quã ipsum

Tertio techni.

Aegritudinis causa duplex.

ipsum nõ pati cum salute possibili Aboali dixit. Aut apã confirmatio cuius nullatenus expectabitur: cũ morte preueniatur. Sic ægritudinum eius, est plurimum mala complexio: quia frequentius contingens aliјs, & cum possibili salute, et si cum impossibili tarde non subito, vel cito mortem inducit: vt, & compositio mala, solutio continui, vel apostema. Idcirco eius signa erunt bene, ac subtiliter considerãda. Sed ipsa mala complexio, si quidem sit æqualis eius signa omittantur ad præsens, cum sint manifesta valde, sicut voluit Gal. cum inquit. Morbi vero, qui nõ sunt nisi in mala complexione, difficile cognoscuntur, nisi cum mutatio vltima sit extra naturam, cumq; plurimum salutis sit impossibile magis ad prognosticũ, q̃ ad curatiuum medicum spectat. Solutiones quoq; cõtinui, et apostematis signa, cum priusq̃ appareant, vel simul, & anteq̃ confirmetur, sint, mortem subito, vel paulatim finaliter inducentia, omittuntur. Si vero sit inæqualis, siue diuersa: quia vt plurimum est possibilis curationis, ei signa propria adaptemus: quia est nostræ vtilis considerationis. Si ergo mala complexio diuersa sit in corde, si quidem sit calida simplex, & pura, erit cum ea debilitas corporis minor, pulsus cordis, tremor, & syncopis cum agitatione, & motu corporis inordinato, seu angustioso, & pulsus arteriarũ, mutatio præter naturam: quia ad debilitatem, & frequẽtiam cum inæqualitate, & q̃nq; ad velocitatẽ. Et similiter anhelitus, & eius expiratio cũ exufflatione calida valde, & inspiratio vehemẽtior, & inflãmatio totius corporis, et plurimũ febris cum siti, & appetitu frigidi, quo iuuat, & aeris frigidi inspiratione magis, q̃ frigidi cibi, & potus assumptione. Et læditur calido quocunq; cum similitudine circunstantiarũ, et consuetudine facile inflãmandi. In genere enim proportionali facilis est transitus dixit Aboali. Si vero frigida fuerit, cõtraria erunt signa. Si autem sicca durities apparebit in pulsu arteriarũ, & per consequens in corpore toto, ac cõsumptio, & arefactio multa. Cũ enim consumptio corporis cõmune sit signũ omni discrasiæ cordis, & passioni, cum sanguis eius sit formalis in alimẽto: & dixit Auerrois. In sicca eius discrasia erit maior debilitas quoq; pulsus tremor, & syncopis tardius veniens, & tardius recedẽs, aut difficilius. Si quoq; humida fuerit, signa erunt contraria. Et si cõmista sit, signa erunt cõmista. Et quia si est pura, erit in ea inuentio procatarticarum causarum cum antecedẽtis priuatione. s. humoralis, eiusq; alteratio, & reductio erit leuior. Sed si cum materia fuerit, erunt cum prædictis signis signa dominãtis humoris, quæ Hippo. in suis innuit aphorismis, cum dixit. Contemplari autẽ oportet ęgritudinẽ, cõplexionẽ, ætatem, consuetudinem, artẽ, tempus, regimẽ, & regionem, ac signa repletionis, vel cacochymię. hęc enim q̃ntantiã humorũ ostẽdunt, qui etiam in existentibus apparebunt, & quod erit difficilius alterabile. Si vero cor patiatur oppilationẽ in suis poris, aut repletionem, vel inanitionẽ, prædictę cordis ægritudines erunt fortes, & frequentes cum signis plurimę plectoricæ, & cacochymię, vel alicuius euacuationis notabilis sanguinis proprie, vel sudoris. Quod si patiatur coarctationẽ propter vicinitatẽ, vel cõitatem, aut colligantiã, signa repletionis, & plurimũ sanguinis apparebũt, & precedens illorum passio cũ sequela ægritudinum cordis dictarũ debilium tñ, & variationem habentium, vt dictum est supra. His ergo erunt ægritudinũ cordis causarũ ipsarum, in ipsius natura specialiter manifesta. Ex quibus fm Gal. curationis ipsarũ intentio est sumenda. Cura passionum cordis duplex est. s. generalis et specialis: generalis autem est quinq; res. Quarũ prima dirigitur ad mẽbrũ patiens, quod est cor. Et est, vt sollicite studeamus cõfortare ipsum eiusq; virtutem, quia debilem, & vbi cadens est, vt in syncopi expergefacere, & viuificare: deinde vbi expedit eã resumere, & nutrire. Est enim cor fundamentũ animę omniũq; virtutũ, prima radix, quarũ aggregatione natura consistit. Cuius quidem naturæ, vt Hippo. dixit, est

Tardo...

Aegritudinis causa duplex.

In prima aphoris. 2.

E curare, non medici. Medici vero porrigere naturæ. Fons quoq; spiritus, qui est radix, & substantia vitæ organum, & vehiculum virtutũ, & caloris innati cuius vigore complexio cõsistit in esse, & corpus, & omnia membra in esse, et vigore viuifico cõseruantur. Et eius extinctio mors est. Hic causa est omnium operationum naturalium, vnde ipse est, quem nostram naturam dicimus. Ipsum quoq; corbasis est vitæ, seu vitalis virtutis per quã mẽbra recipiũt animã primũ, & deinde virtutes, reliqua sensus motus, & operationis vitæ. Nec mors accidit, nisi propter intemperamentum complexionis suæ. Merito igitur prius, & sollicite studendum est, circa ipsius confortationem eiusq; virtutis cum his, quæ confortare habent interius, & exterius, & per omnem modum approximationis. Secunda vero res nititur circa causas intrinsecas, & extrinsecas, proprias, & cõmunes talium ægritudinum: & est, vt auferatur extrinseca. Interior propria abscinditur vicina, & quę cõmunitatis est corrigitur. Inquit enim Gal. non est possibile vllam dispositionem curare finaliter adhuc manante causa faciente eam. Tertia vero vertitur ad modum

F curãdi prædictas ægritudines à causis prædictis. Causę enim superius enumeratę, aut causant tales ęgritudines per modum aggrauationis, & conculcationis coarctationis, & suffocationis spirituũ, & caloris innati in sua radice receptaculis atq; vijs. Necnon per modũ furiositatis morbi vi doloris, vel cuiuslibet alterius accedẽtis impugnantis cõtra naturam, aut per modum resolutionis, et euacuationis ipsius. Quorum modorũ diuersitas auxilia variat, & differẽter informat. Regimen quoq; siue eius debitum ignoratur. Inquit enim Hipp. nec quisq̃ medicorũ mihi inuẽtus est, qui ęgrorum habitudinem cognoscere queat, sicut oportet si defectionẽ patiat. An ipsa sit ex venarũ euacuatione, an ex alia furia, vel labore corporis, vel accidente alio naturã afficiente, puta repletione suffocante, & pinde ignoras cibũ dare eis an expediat, vel negare. Quarta ponit studium in regimine cum rectificatione aeris, & aliarũ

G rerum non naturalium ministratione debita, prout intentiones exigunt supradictæ. Quinta cõuertitur ad accidẽtium correctionẽ, quę sunt plura fm pluralitatẽ membrorum compatientium cordi, & si non propria sint. Si enim ipsum aliјs compatitur propter colligantiam, & vicinitatem, vt dictum est: quanto magis alia membra cõpatientur eidem, cum ipsum cor oĩbus tribuat virtutẽ, calorem, & spiritũ, & à nullo recipiat. Inquit enim Hippo. Totũ corpus est vna substantia, & ipsum totum est confluxibile, & cõpassibile. Dictæ autem sunt hæ res quinq; generales, quę oẽs generaliter oĩbus cordis ægritudinibus congruũt, ac vniuscuiusq; causam generaliter cõprehendunt, sed primæ tres sunt principales, & essentiales in cura ipsorum cõplentes: verum duæ primæ sunt materiales, & tertia est formalis. Nõ enim sufficit ad verã curam cõfortare cor debile, eiusq; virtutẽ, nec causam passionis abscindere, nisi sciatur modus qualiter, & cum quibus quodãmodo causandi nobis proprie demõstratur, vt infra patebit.

H At ipsarum, vt materialium prima est, vt in qua, & generalior in aliјs attẽdenda generalibus: & specialibus etiam obseruãda. Oẽs enim debent esse cõfortatiuæ, vel confortatiuis admistæ. Secunda vero est, vt ex qua causam ex qua ægritudo pũenit auferẽs, & abscindens. Quarta res est disponẽs, & q̃nq; sola sufficiens. Vltima est cõplens, quia rerũ præter naturã omniũ causam explens est quoq; coadiuuans: corrigendo enim accidẽtia, quę causam impediunt, coadiuuãt ipsam. Specialis autem intentio est quã ex diuisione generalium accipiẽtes in operationẽ deducimus, vt circa singulas earũ speciales medicinas ponamus, atq; auxilia, quibus prædictæ compleantur res generales intentionis: necnon qualitatẽ, & apertũ modũ vtendi eis. Medicina enim à modo dicta est, vt Isido. ait. Et primo circa cordis cõfortationẽ. Cõpletur autem cũ his, quę habẽt ipsum tripliciter cõfortare. s. substantialr, accñtaliter,

Cordis confortatio triplex.

&

& vtroq; modo. Substantialiter cum his, quæ restaurant eius substantiã, & spiritum eius, quę calorem multiplicat: quibus restauratis, vt organis virtutis, & substantijs proprijs, ac propinquis: virtus restauratur & confortatus: & tales sunt cibi & potus, cordi appropriati. Appropriati cibi quidem sunt, qui sunt placidi in odore, delectabiles in sapore, qui etsi naturaliter nõ sunt tales, artificialiter cum aromatibus, & sapidis condiantur. & sint facilis digestionis paucarum superfluitatum, multi & boni nutrimenti, quales sunt carnes fasianorum, perdicum, pullorum, gallinarum, auicularum paruarum, & montanarum: & aqua carnium ipsarũ, seu succus ipsarum per decoctionẽ in duplici vase tractus: hœdorum, & biennis arietis, seu annualis agni, & castrati. Hepata gallinarum pinguium et iuuenum: vitelli ouorum, recentium gallinarum, perdicum, & fasianorum sorbiles, vel serosi. Et panis mũdus, qui bonũ generat sanguinẽ. Inquit enim Ioãnitius, bonus cibus est, qui bonum generat sanguinẽ opere, & cõmistione, qualis est panis mundus, caro annualis agni, & piscium mediocrium magis mobilium, & minus pinguiũ, & squamosorum proprie marinorum, & petrinorum. Potus quoq; vini subtilis clari in substantia in colore rubei, vel subrubei, aromatici mediocrem habentis stypticitatẽ, & placidi in sapore. Inquit enim Hip. in apho. facilius est repleri potu .s. tali q̃ cibo. Accidentaliter vero ipsum cõfortant odores: & medicinæ, quæ contemperant eius complexionẽ, et substantiam vniunt: & sicut virtutẽ eius confortant, quæ compellunt nocentia, et corpus in vita conseruant. Inquit enim Hippo. virtutis vitæ est contraria repellere, & nõ recipere. Harũ quędã sunt illud agentes à proprietate, vt est terrasigillata, charabę, myrobalani, & similia. Quędam à complexione, quarum quędã sunt calidæ, quędã frigidæ, quædam siccæ, quędã humidæ, & quædam temperatę, & quædam vtroq; modo, vt infra dicetur. Et ex illis est rosa, & oleum eius. Inquit enim Gal. oleũ rof. cõfortat, calefacta enim infrigidat: & infrigidata calefacit modo vtroq;: quia substãtialiter, & accidentaliter ipsum cõfortant cibi medicinales, et medicinæ cibales simplices, & compositę. Simplices sunt, caro serpentis, lingua bouina, borago, endiuia, acetosa, & similes, quas infra sufficiẽter enumerabimus. Compositæ sunt, quæ ex prædictis cõponuntur cum aliquibus ex medicinis simplicibus infra enumeratis decoctis: & paratis acquirentibus eis virtutem intentioni habitæ conuenientem. Virtutem autẽ cadentem subito, vt in syncopi expergefacerent irroratio, & aspersio cũ forti impulsione, & iactu subito aquæ frigidæ actu, & proprie rosatæ super faciem, & membra: & si fiet mistio musci, cum quo quandoq; confert. & quandoq; confert miscere caphoram, sandalos, & similia f̃m diuersitatem causæ, & modi, frictiones asperę, ligaturæ dolorosæ, aurium tractiones, et euulsiones pilorum strepitus, & clamores. Expergefactũ autẽ viuificat offa ex pane calefacto in vino prædicto lymphato, cum aqua ro. vel buglossa, distillata prout exigit dispositio. Inquit enim Gal. talis cibus etiam facit redditionem, & redditur cito: quia actu frigidum, & antequã calefaciat actu à proprietate cito in spirituũ substantiam permutatur membra quoq; velociter nutrit. Omnium enim velociter, et multũ nutrientium est maxime vinum. Cum dixit Gal. sic virtute viuificat, & cõfortat. Sed miscuit ad panem calefactum, panem quidem, vt eius nutrimẽtum, quod est facilis resolutionis firmum sit, & perdurans quãdiu auferatur dispositio causans casum. Inquit enim Gal. quæcunq; humidam, & liquidam consistentiam habent, nutrimentũ dant cito dissolubile: vt in breui tempore alio opus sit. quæ autem duram & solidam habent, multũ tribuunt, et perdurant. Talem autem virtutem expergefactam, & viuificatam restaurãt cibi, & potus prædicti: vbi hæc expediat. Talis autem expedientia à diuersitate causarum, & modorum causandi dependet, vt infra patebit. Secundo consistit specialis intentio circa abscisionẽ causarum specialium ægritudinum superius distinctarum.

A Exterior ergo auferatur, & permutetur. Interior quæ propria est eius ægritudo abscindatur. Et si quidem sit mala complexio pura, alteretur. Si cum materia replente, oppilante, vel coarctante, euacuetur. deinde si aliquid remanserit, alteretur. Inquit enim Gal. Manifestum est autem quòd facientium causarum discrasiam per euacuationem est sanatio: ipsarum vero discrasiarũ alteratio sanatio est. Si quidem intentio præmittenda esset primæ intentioni, vel rei, quæ circa cordis cõfortationem vertebatur eiusq; virtutis. Dixit enim Gal. oportet vniuscuiusq; ægritudinis causam abscindere prius: deinde ad eam, quæ ab ea facta est ægritudinem peruenire: f̃m cum virtus, quæ in curatione principalis existit, non subsistat: immo desiccat, et cum deficit, non valeat curatio: nec accidens præstat solutiuum: oportet primo cor, & virtutẽ eius confortare tanq̃ in cura priorem. Et si non totaliter propter præsentiã causæ quoquo modo possibili iuuet. ab ea enim omnis prima intentio sumitur, nocumentũ quoq; est periculosius. & ad

B inferendam mortem promptius. Deinde oportet debilitatis causam abscindere, vel simul permistione auxiliorum vtraq; rem prosequi, vel vicissim agere. Est autem ipsorũ auxiliorum permistio triplex: partialis, localis, & temporalis: vt supra monstrauit. Hanc autem rem, seu intentionem complent medicinæ, & proprie cordiales, cibi quoq; medicinales. Medicinarum autem cordialium, quædam sunt simplices, & quædam cõpositæ. Et simplicium, quædam sunt ex animalibus sumptæ, quædam ex terra nascentibus, quædam ex mineralibus: & ex istarum quibuslibet, quædam sunt frigidæ, quædam calidæ, quædã siccæ, quædam humidæ, & quædam temperatæ, & quædã solutiuæ. Sciuisti enim supra cum de consolatione medicinarum soluentium loquebamur, q; medicinarum, quædam confortant tantũ: quædam cõfortant alterando, & quædam soluendo. Frigidæ ex animalibus sunt os de corde cerui, & ebur. Calidæ ex eis sunt corda, & proprie porci propter

C conuenientiã nimiam. caro serpentis, muscus, seta, & proprie cruda. Et terrę nascentibus facta sunt rosa, myrta acetosa, coriandrum, acetositas citri, granata: & proprie acetosa nenufar, endiuia, sandalus, spodium, fœx non adusta, matiana, & camphora. Calida ex eis sunt doronigi, zedoaria, cyminũ, zurũbeth, crocus vterq; beẽ, xyloaloe, gario. enula, & ambo sunt mirabiles melissa, & semen eius, macis, hascescebran, & semen eius, cubebe, acetosa, & semen ei⁹, et cardamomũ, quod .n. heterogeneę est naturę potest dici calidũ. Frigida sunt folium, & cortex citri, spica, cinnamomũ indum, damascenum, & gario. magnum, & calamenthũ, iris, lilium, menta, ozimũ, vtrũq; stœcas, sandaracha, lingua auis, magaleph, odor galliæ, et in summa oĩa odorifera. Tẽperata ex eis sunt lingua bouina, et aqua eius in cuius datione, vel decoctione sis audax cum cibis et potib⁹: borago, charabę, lacca, vsnea, et poma dulcia, et odorifera, et granata dulcia, et muza. Ex mineralibus vero frigida sunt corallus, margaritæ, lutum sigillatum, et armenum. Calida est ambra. Temperatæ sunt aurum, argentũ,

D lapides pretiosi, et proprie hyacinthus. Siccæ sunt omnes præter lac, poma granata dulcia, endiuiam, linguam bouinam, boraginem, et nenufarem, quæ sunt humida. Ex resolutiuis vero, quædam soluunt choleram, vt myrobalanus citrinus, tamarindi, et pruna, muza: ex eis sunt violæ, succus rosarum, et aqua infusionis earum recẽtium. Quędam phlegma, vt agaricum, myrobalani, chebulus, et emblicus. Quædam melancholiã, vt epithymum, lapis armenus, lapis lazuli, myro. indi, et bellirici, quędam phlegma et melãcholiam, vt stœcas, et polypodium. Quædam humores adustos, vt myroba. nigri, et indi, senę, fumoterræ: quẽ diximus esse de numero pretiosarũ medicinarũ. Quędam fumum mũdificant à sanguine, et spiritu, vt melissa. Quædã mundificãt sanguinem, vt lupulus capil. ve. endiuia, et similia. Hæ sunt simplices ex quibus eligere habes, quæ

Diuisio medicinaꝝ cordialium.

Diuisio medi. sol.

quæ tuæ intentioni sunt conformes: siue alterare, siue digerere, siue soluere, siue vtrunque simul intendas. Etiam si aliquam ex quatuor ægritudinibus specialiter inspicias. Omnes nanque conueniunt insimul. & in confortatione debilitatis proprie: sed aliter vna quàm altera: & vna est vni dispositioni, seu accidenti cordis proportionata, alia vero alteri. Debilitati nanque appropriatus est crocus, spica, ambra, poma redolentia, & omnia temperata. Tremori vero been: myrrha, vsnea, sandaracha, charabæ, doronigi valde, myrob. bibiti. Tremori vero à causa extrinseca, scilicet ex tristitia & timore, endiuia, spodium, & emblici calido. Et coriandrum, lacca, & cyminum: frigido lingua auis: & lac sicco. mumia, ameos, carui, muscus ozimũ, gario. conferunt tremori ex melãcholia, & phlegmate comesta. Calamenthũ Iris: & sandali, conferunt tremori accidenti in febre: & aurum bibitum, et linitum. Endiuia vero syncopi. Spodium ei: & proprie factæ ex effusione choleræ ad stomachũ, vel à stomacho bibitum, & linitum lingua bouis, & magalef cum aqua mellis bibitum doloribus cordis, & melancholiæ animi: & ei qui loquitur solus aurum, & spodium melãcholiæ. & timori de præteritis, & timori de futuris. Muscus melancholiæ ex solitudine xyloaloes etiam, quia lętificat, ozimũ, gario. enula, omnia poma, & acetosa, & omnia aromatica omnibus maxime si fiat ex angustia: & omnia aromatica proprie, vt est odor galliæ, & calamẽthum, ireos, & ozimum super asperso aceto: & odoratum excitat syncopatum, & sanat eum. Compositę sunt, quę ex his componuntur. Et similiter si ægritudo sit instrumentalis, vt aperire euacuare plectoriam, & sanguinis abundantiã, quæ esse causam eius plurimum consueuit intendas, vtere phlebotomia basilicæ dextræ. Et si repletionem vaporosam, & fumosam, quã tibi fumosa multum expiratio cum mentis turbatione ostẽdit. Complexio ætas, & habitudo, & regimen præcedens phlebotomiam sinistrę basilicę celebrabis. Sed prædicta auxilia variabis, varietate ægritudinum, & causarũ efficientium ipsas in fortitudine, & debilitate. In debilitate nanque cordis approximabis leuia, in pulsu fortia, in tremore fortiora, & in syncopi fortissima. adhuc si earũ causa est debilis, leuia: si fortis, fortiora: necnõ si sit ex propria cordis passione, fortiora: si ex compassione, leuiora. Et tamen considerata materia, & dignitate particulari, quæ cordi est, omnia approximabis: cum modo: & non subito fortia neque pura. Ait enim Hippoc. secundum multum et repente: calefacere, aut infrigidare, replere, aut euacuare, vel quomodolibet corpus mouere non oportet. Fallax enim est, & euacuatio naturæ insuaue: maxime vero debiliter, vt hic supponitur. Cũ ergo in talibus ægritudinibus repletio ad euacuandũ inuitet: quia debilitas virtutis prohibeat. partiatur phlebotomia tenẽdo medium. hęc enim Gal. edocuit, nec omittatur omnino, maxime cũ repletio debilitatis causa existat. Itẽ ait Aboa. amplius ea dare pura quæ alterant. & maxime frigida. & quæ laxa faciunt principalibus membris timorosum est in re vitæ. Ages enim cum simplicibus leuibus, & maxime in principio, & paulatim deuenies ad composita, & fortiora vbi priora non sufficiant: vt excessus auxiliorum non sit succedens auxiliorum effectiua paulatim proportio cũ salute. hęc enim est operatio secundum sapientiam: præstat enim iuuamentum pręter aliquid læsionis. Et frigidis admiscebis calida: vt crocum, & gario. propter calorem naturalem, & spiritum. Et calidis laxatiuis odorifera stiptica: vt spicam, & mastichen, charabæ, rosam, & myrrhã, quibus prohibeas cõfortando à facili resolutione cui sunt parati calorem, & spiritum. Si vero patiatur propter vicinitatem vel cõmunitatem membrorũ: corrigatur dispositio membrorũ vicinãtium, & cõmunicantium superiorum prout superius diximus. & inferiorum, prout infra dicemus cum auxilio Dei: & si aliquid mittant euacuetur: & quod remanserit, vel regenerabitur deriuetur: & per interualla modici temporis expurgetur: deinde confortetur. Et ductus eorũ

Medicinæ cordis debilitati appropriatæ.

De phlebotomia.

In secunda aphoris. 51.

E quibus superflua eorum consueta sunt expurgari aperiantur. Ipsumque cor recipiens confortetur ne recipientes viæ stringantur: & quod influit repellatur, et si quid influxum est, resoluatur prout in cura catarrhi te scire facimus: quorum auxilio talia complentur. Electarium, seu medicinã huius superius habuisti. Tertio consistit specialis intẽtio circa cõsiderationem modi causandi, qui cum sit duplex: vt dictum est: & diuersus secundum eius diuersitatẽ diuersis auxilijs est vtendum: oportet enim variare, & eligere omnia auxilia: tàm confortantia, quàm abscindentia causam: & alterantia: & vniuersale regimen: & ea adaptare vnicuique modorũ, prout ratio exigit. Si ergo causẽt tales cordis ægritudines primo duorum modorum dictorũ: omnia confortantia interius, & exterius approximãda abscindẽtes causas, & etiam alterãtes debent declinare ad calefactionem, & humorum subtiliationem, rarefactionem corporis, & resolutionem, & attractionem materiæ caloris, & spiritus de centro ad circunferentiã corporis. Adhuc si causa eius

F sit debilis leuia: si fortis, fortiora: necnon si sint ex propria passione cordis fortiora: si ex compassione leuiora. Regimen quoque in omnibus nõ naturalibus rebus, quod est quartæ intentionis generaliter sit tale. Locetur autem patiens in domo cuius aer sit temperate calidus naturaliter, aut artificialiter cum ignis temperati accensione suffumigijs ex spica, ligno aloes, gallia, et similibus, in qua etiã sternantur folia, & rami plantarum calidarum, & redolẽtium vt citri, aranciorum, rorismarini, calamẽthi, & aliarum superius nominatarum medicinarum. In cibis cõfortantibus ex prædictis sint medicinæ tales calidæ subtiliatiuæ, & aperitiuæ, mistæ, vel associatæ. Et sit eorum quantitas pauca, sustẽtatiua, nõ resumptiua: vel solum viuificatiua cõcedas, & proprie vbi repletio ad syncopim perducat, quo casu oportet tantum viuificare virtutẽ, deinde ad remedia repletionis redire. Similiter & potus sit vini talis, quia subtilis, et clari magis virtuosi parte exhibiti. Exercitia vbi sint possibilia tẽperata, & frictiones asperæ à superioribus ad inferiora extremitatũ trahentes à corde, & spi

G ritalibus ad circũferentiam corporis atque cutem. Somnus & vigilia sint temperati vicissimque concessi, vt quod digerit somnus, euaporent vigiliæ. Inanitio sit correspondens virtuti. licet enim repletio inanitionẽ fortem requirat, virtus tamẽ quę tolerare habet, & regulare, nõ assentit. vnde paulatim oportet agere: & illud cũ frictionibus dictis respicientibus repletionẽ tertię digestionis, & secundarũ venarũ, & abstinẽtia cibi, & potus repletionẽ respiciẽtes primæ digestionis maxime si humoribus nõ sit putredo. qua existente desperandũ est de infirmo. & proprie si in visceribus est apostema: quæ sufficiant donec apparet robur in pulsu. Et tunc oportet clysteribus vti respicientibus repletionem intestinorũ, et primarũ venarũ. repletio enim locum non habet, sed cõtentetur cibis, & potibus paucis, & subtilis ac resolubilis nutrimenti in medio tẽporis qualis dięta extenuatiua diæta infra in primo de cura oppilationis hepatis, & quarto de regimine sanitatis. Et cum subtilian

H tibus incidẽtibus, & diureticis notis propriatis, & in pauca quantitate oblatis, prout conueniunt ad sustentandum donec repletio educarur non resumendum: & hora syncopis omnino priuati præter panẽ ex modo vt superius iã est dictũ. nam viuificata virtus per illã statim redire oportet ad dispositionis & repletionis curam cũ euacuatione: non cum renutricatione. Animę accidẽtibus sic regatur, vt ad iram, indignationem, & solicitudinẽ prouocetur. Si vero causentur per modũ resolutionis, & euacuationis omnia prædicta in oppositum conuertantur ac etiam regimen in omnibus quæ dicta sunt. Alteretur ergo primo aer cum redolentibus ex herbis, plantis, folijs, & floribus frigidis, & stypticis, & proprie cũ myrto, salicibus, citonijs, & rosis: & speciebus superius noiatis, vt sandalis, camphora, et irrorationibus aquarum frigidarum, vt, aqua rosarum frigida pluuiali, & odoribus frigidis ex aceto cũ aqua ros. mistis

In [...]
De [...]
Potu [...]
De ani[...] accidẽ[...]
In passi[...]bus co[...] ex reso[...]tione c[...]gentibu[...]

stis,sandalis,& camphora,& flabellationibus,& ventis. Exercitia,frictiones, calefactiones penitus omittatur. Iniungatur quies corporis,& animi. Cibus sit ex prædictis,& electus ex solidis, & viscosis mediocriter tñ, vt ex eis posit præualere virtus. vt est panis, & sorbitiones factæ ex condro,oua tenera,et testiculi gallorum nutritorum ex lacte, cerebra porcorum sufficienter decocta ex albo iure cum puluere coriandri,condita. Fructus styptici,& pontici,vt citonia,pira,sorba,nespila,& similia nõ multę quãtitatis cum noceant stomacho. licet humores inspissent. Potus autem sit vini aquosi infrigidati,& cum aqua lymphati in principio cibi acceptum,et hoc propter discrasiã: propter syncopim autẽ sit calidum subtile, & aromaticũ calefactũ cum pane, vt cito reddatur propter materiam,& sit vinum nigrũ grossum,& stypticũ: & breuiter quæcunq; habent inspissare.ita tamen ꝙ alterabilia sint per naturam. Cum vero natura sit debilis in alterando,& qualitas corporis minorata, ex prædictis cibis dare oportet parum,et sæpe.sicut enim in prędicto modo caliditatis ipsarum paulatim est digerendũ,& euacuãdum,ita in pręsenti paulatim est renutriendum,et restaurandũ. Vigilię sint temperatæ. Somnus leuis non profundus. Inanitio superfluorum,& humidorũ ſm quantitatem assumptorum est vtilis,& prouocanda cum lenitiuis,& lubricantibus ante cibum exhibitis,& ponticis,post hac cum collyrio,& clysteribus leuibus. Sed humorum,& humiditatum euacuatio,seu resolutio est prohibẽda omnino. Inducatur ad gaudium temperatum,vel remissum,& lætitiam,& spem futuræ salutis. Conuertitur vlterius specialis ad accidẽtium correctionem, quæ sunt plura ſm pluralitatem membrorum compatientium cordi,vt dictum est. Primo vicinorum ex propinquo, vt spiritalium,& superiorum animalium colligatorum eis: quorum curam superius habuisti,& inferiorum naturalium vicinorum ex longinquo, quorum passionũ Christo duce infra ponemus auxilia. Deinceps rememorabimur compositas medicinas proprias,& expertas ad ægritudines cordis dictas ſm vnamquãq; causarum ipsarum superius dictarum incipientes à confortantibus,& primo ab odoramẽtis eo, ꝙ refocillando spiritus confortantur citius. Inquit enim Gale. qui celerius vult reintegrari,reintegratur odoribus.

De medicinis simplicibus,& compositis ad omnes passiones cordis. Cap. 2.

CAlenus ait. ad primã autẽ omnium reddamus nunc sermonem ægritudinum,qui similibus innascitur. Est autem mala hæc cordis complexio talis. Et subdit ostẽsum est enim in secũdo huius libri.s.terapeutices, ꝙ necessarium est genus ægritudinis huius videlicet medico ad sciendum. Et illud quidem,quod plurimum est contingens,vt superius dictum est plerunq; lædit. Cum enim non sit bene terminabilis in corde ipso, sed plurimum extensibilis cum calore,& spiritu ad totũ corpus omnia mẽbra lædit læsione principij,ac euersione eucrasiæ proprie cuiuslibet mẽbri. Proinde necessarium est inuestigari nũc vt opportune sanetur, & methodo,quæ est iam dicta non à medicinis simplicibus dictis,& compositis,quę sequuntur incipiens. Odoramentum calidum conferens passionibus cordis à mala complexione frigida causatis. ℞. balsamitum,vel maioronam,folia citri,& pomum eius, & irrora vino,& superasperge puluerẽ gario. aut inuolue bursam scarlati in eis, & odorentur. Aliud frigidum conferens passionibus cordis à calida discrasia causatis. ℞. rosarum,sandalorum,margaritarum, cymarũ myrti:irrorentur aceto,& camphora:et quandoq; irroratur parum vini odoriferi. Et ex similibus,est aqua ro.sola. Aliud calidũ fit ex gar.nu.mus.cypero,thurę,folijs lauri,& gallia mus. cuius odore epileptici excitãtur,calamẽthũ,ireos,et alharam,quę cum irrorantur aceto,& odorat syncopizatus sanatur. Et ex illis est pomum confectum ex eis,et ambra,et musco,prout in soda dictum est. Et gallina assa cum illis frixa,& odorata. Et aqua florum aranciorum,& citrorũ. Suffumigationes fiant in frigida causa ipsarum ex confectione hieræ,quã Nicolaus in antidotario suo descripsit. Aliud ad idẽ fiat suffumigium ex auiculis cyprianis, quæ sunt. Reci. ambræ,drach.i.ligni aloes, vnc.ß.musci.ʒ.i. carbonum de palmitibus vitis, gummi arabici, ana.ʒ.ß. gallia mus. & lignum aloes conuertantur in carbones,& cum aqua ros. dissoluantur omnia simul,et glutinentur,et informentur auiculæ:quarum vna super prunas ponatur,& suffumigetur camera. Et sunt qui suffumigãt ex ligno aloes,madefacto in vino solum,& est bonum,et suaue,cuius odorem diligunt principalia,sicut dixit Aboali. Aliæ fieri possunt ex prædictis frigidæ ad eas ex causa calida. Sunt autem non frequenter approximãdę,& proprie suffumigia:imo raro sicut supra in soda te fecimus scire. suffumigia enim replent,et dissoluunt cerebrum inflammando ipsum,& spiritalia omnia cum superfluunt. Inquit Heben Mes. syrupi ex inuentione nostra de succo acetoso,& succo macinorum,& de succo alleuiæ conferunt pulsui,et tremori, & omnibus passionibus cordis calidis & ꝓprijs. Et ex illis est syrupus acetosus diarhodon. Passionibus vero eius frigidis, & causatis ab oppilatione, seu repletione receptaculorum ab humoribus grossis, & viscosis difficilis eradicationis oxymel simplex,& squilliticũ. Item trochisci de camphora ad pulsum cordis,et tremorem calidũ & febrem extinguunt,& confortant descriptione Almansoris. ℞. spodij seminis cucumeris, & citruli,scariolę,portulacę,ro.sandali albi,añ.partes æquales,& pro vno quoque pondus ex quibus cum succo macinorum conspersis,& croci.ʒ.i. fiant trochisci aur.f. de quibus quaq; die tribuatur vnus vsq; ad duas hebdomadas. Item lac de quo extractum est butyrũ est fortius. Item pruna nutrita aceto,vel agresta, sunt cibus conueniens. Item trochisci de spodio ad pulsum tremorẽ, & syncopim ex caliditate fluxuum,et collyricam passionem melancholiam,et tremorem secundũ diem. ℞. spodij.ʒ.x. rosarum albarum.ʒ.iij. seminis acetosæ,portu.granorum coriandri infusorum in aceto,& torrefactorum myrtillorum, ana.ʒ.vi. pulpæ sumach.ʒ.ß.f.amyli,assę,berberis,galangę,ana.ʒ.ß.margaritarum,corallo.rub.ana.ʒ.i.ossis de corde cerui.ʒ.ß.sandali albi.ʒ.i. gũmi arabici.ʒ.i.f.confice cũ succo agrestæ, et da cũ aliquo rob styptico,et succo buglossæ. Item myroba. conditi ſm modum nostrum. Item trochisci muscati,et de xyloaloe cõferunt eis ex causa frigida, quorũ confectio est ſm eundẽ. ℞. masti.spicæ,xyloaloes,cinnamo. gariophyl.galliæ musca. cubebæ,cardamomi maioris,et minoris,corticis citri,omnium põdus, aur.i.ex his omnibus cum vino odorifero asperso fiant trochisci. Cõferunt etiam syncopi magnę,et paruæ. Potio confortans cor,et tremori,et syncopi calidæ,et frigidæ. ℞. buglossę puluerizatæ,aur.i. distempera ad frigidam cum vino, et ad calidam cum aqua ros.et da hora somni noctibus continuis. Item gar.masculorum puluerizatorum.ʒ.i.sumach dissoluta in.xij.aur.lactis dulcis in ieiuno, valet ad frigidam. Item theriaca,mithridatum,confectio de musco dulcis,et amara emendant cordis frigiditatem, et humiditatem cerebri,et stomachi, et conferunt passionibus eorum frigidis. Diambra quoq; electarium de gemmis. Cõfectio de xyloaloe,confectio quoq; alchesmes,et electarium sarboteg: quorum descriptionem in antidotario nostro posuimus. Et ex expertis secundũ nos est, vt assumatur cor porci,sicut assumitur de thorace eius cum sanguine suo, et ex gar.masculis pomocetur,et assetur sufficienter lento igne: deinde comedatur, et superbibatur vinum subrubeum clarum, odoriferum, temperatum, et lymphatum cum aqua buglossæ: valet autem ad passiones cordis frigidas,& calidas cum aromatibus frigidis, vt sunt rosæ,sandali, magazire,& vino albo superbibito cum aqua rosata lymphato. Et confortat cor à proprietate nutrit. Dixit Aboali. Cerebrum hominis, cerebrum galli, pulmonem pulli.

Auiculę cyprianæ fiũt hoc modo.

Documentum.

Syrupi cordiales.

Trochis. de camphora.

Trochis. de spodio.

Trochi. muscati.

Potio confortãs cor.

Not. istud experimentũ de corde porci.

mo vulpis. Stomachũ, ventres gallinarũ, & pelles interiores ipsarũ. Hepar hepar adip. Renes renes hœdi. vesicã vesica mustellæ. Neruos nerui nutriunt, & confortant, & sic de alijs. Nutricatio enim, & confortatio fiat à simili, vt dixit Gal. cũ ait, vnaquæq; species animalis simili totius substantijs, & proprietatibus alimento nutritur: vt homo ex pane, & carnibus, canes ex ossibus. Equi ex paleis. Turdi ex hyoscyamo. Coturnices ex elleboro, & si vnaquæq; species proprium alimentum, vel cibum, et vnumquodq; indiuiduum, atq; membrum proprium cibũ habebit, quod videtur innuere, & approbare Aboa. cum dixit, q vnicuiq; corporum, & vnicuiq; membro inest proprietas, vt ab vna medicina patiatur, & non ab alia. Epithema confortans cor debile, & corpus ex malitia complexionis calidæ, conferens tremori calido cum febre, quod dixit Archige. ℞. sandali, magaziri, spodij, ana. ʒ. ß. summitatũ myrti, coriandri, ana. ʒ. ij. ro. seminis endiuiæ, & acetosæ, ana. ʒ. ij. macis. ℈. i. croci. ℈. ß. aquæ ro. quod sufficit. Et quandoq; additur camphoræ. ℈. i. cum dispositio exigit, & excessus caloris in ea non veri frigoris intinge pannũ lineum simplicem, vel de serico albo, & supra cor frequenter appone. Et si apparuerit siccitatis excessus adde parum succi pomorum dulcium, vel buglossæ, vel lactis. Aliud conferens tremori ex frigida causa. ℞. macis gar. vsneæ, charabę, ana. ʒ. ß. ameos, carui, anisi, ana. ℥. i. tertiam partem. xyloaloes, ambrę, musci, añ. ℈. i. croci. ℈. ß. succi buglossę, aquæ rof. & vini odoriferi, ana. ℥. ij. Tepefiant, & infundatur tela serici rubei duplex, & sup cor apponatur sæpe. Item aliud ex inuentione nostra conferens omnibus dispositionibus eius frigidis. ℞. ligni aloes, se. ozimi, gar. se. melissæ, se. linguę bouinæ, ana. ʒ. ij. florum citri, sampsuci, añ. ʒ. i. gar. charabæ, corallo rub. ana. ʒ. i. suc. linguæ bouinæ, vel aquæ eius, & vini odoriferi, ana. quod sufficit. Terantur omnia, & conficiantur, & ministrentur modo prædicto: sunt enim sana, & experta etiam si per modum saccellationis approximentur. Ioannitius. emplastrum conferens tremori, & syncopi calidis. ℞. spodij, sandali, añ. ʒ. ij. calamẽthi, ireos, endiuiæ, añ. ℥. i. coriandri. ʒ. ij. croci. ℈. i. fari. hor. ℥. i. confice cum succo acetosellæ. & aqua rof. & modico vini odoriferi. & confert etiam febri, & ministretur sæpe innouando. Aliud ad frigidum ſm eundem. ℞. castorei. ʒ. i. ma. xyloaloes, ameos, cubebarum, añ. ʒ. ij. cymini, linguæ auis, añ. ʒ. ß. charabæ, doronigi, añ. ʒ. i. croci, gar. ana. ʒ. ß. Confice cum succo ozimi, gar. et vino odorifero, & emplastra super pectus, & est sanum. Linimentum Andromachi ad idem. ℞. sandali, calamẽ. ireos, ambræ, ana. Et tere subtiliter. confice cum aqua buglossæ, & pomorum, & oleo rof. & cera, & lini super pectus. Cõfert debilitati, & tremori calido, & frigido proprie si cõficiantur cum oleo nardino, & sanabitur, si Deus voluerit.

Epithema cordiale.

Aliud cõferẽs tremori.

Aliud ex inuẽtione ꝓpria.

Empl̄m cõferens tremori, & syncopi.

De cura titillationis pulsus, & tremoris cordis. Ca. 3.

Galenus ait titillationẽ vero cordis. i. pulsum, & tremorem plurimum sanis iuuenibus repperi euenire. & hoc absq; manifestis accidentibus, sed cum hæc quibuslibet contigerint, sanguinis detractione iuuantur, maxime si subtilibus diætis assuescẽtur. hæc enim duo sanguinis multitudinem replentem, & oppilantem, & coarctantem educunt. Atq; si cacochymia, quę ægritudinem operatur cum multitudine fuerit facienda est minutio de basilica. hac autem non potente fieri illi proportionale aliquid, puta prouocatio menstruorum mulieribus, & prouocatio hæmorrhoidum in viris. Neutra vero fieri potente fiat scarificatio crurium & ventosatio. Si vero non fuerit cum multitudine, purgãdi sunt cum pharmacia humorem contristantem educente. hæc enim propria est cacochymiæ. & subdit, multitudo extenuatiua corrigitur, sed in longiori tempore, q̃ euacuatione manifesta iam dicta. Decoctio soluens humorem calidum, et choleram de corde, & vicinis membris, et cõfortans ipsum in omnibus dispositionibus suis. ℞. aquæ fructuum, lib. ß. bulliant in ea pulpæ tamarindorum, cheiron. ʒ. i. pulpæ myroba. citrinorum. ℥. ß. croci, grana. v. ma. ʒ. i. et dimittantur vsq; mane. tunc vero colentur, & colaturæ rhabarb. ʒ. i. addatur quod puluerizatum resideat prius in succi rosarũ. ℥. ß. & detur vbi oportet, & est archidia. Alia soluẽs humorem phlegmaticum conferens passionibus eius, & est Serap. ℞. hyssopi, mentæ, calamenthi, melissæ, ana. ʒ. i. radicum lilij. ʒ. ß. linguæ auis. ʒ. ß. spicæ, cinnamo. ana. ʒ. i. acetosæ. ʒ. ß. polypodij. ʒ. ij. Bulliãt in aqua boraginis, vel buglossæ quantitate sufficienti. Deinde colentur, & in parte sufficienti bulliant pulpæ myrob. chebu. ʒ. i. et superaddatur aga. pulverizati. ʒ. ß. zuccha. rof. noui, vel residentiæ eius, vel geleniabin. ʒ. i. & detur in aurora. Decoctio de epithymo secundum inuentionem nostrã confert prædictis passionibus, soluendo humorem melancholicum, dicta in antidotario. Itẽ decoctio de fumoterræ etiam prædictis passionibus confert causatis ab humoribus, & fumis adustis, & oppilationibus proprijs cordis, & aliorum viscerũ educens cum facilitate ipsos.

De cura passionum cordis per compassionem ad cerebrum. Cap. 4.

Galenus ait. discretę naturę cerebri facile multas generant superfluitates, ex quibus nocumẽta fiũt subiectis organis ad quodcunq; ipsorũ vertitur superfluitas. Iudæi decoctio educens cholerã, phlegma, & melancholiã, cũ facilitate cõfortans cor, & oĩa viscera, & conferens prędictis passionibus cordis ex cõmunitate ad cerebrum patiens ex frigiditate oppressum epilepsia melãcholia, vel mania, vel catarrho frigido. ℞. stœchados, melissę, hyssopi, ana. ʒ. i. ireos. ℥. i. coriãdri pręparati. ʒ. ß. cubebarum. ʒ. i. spicæ. ʒ. ß. Bulliant in aqua cicerum: deinde colentur, & in colatura bulliant polypodij. ʒ. ij. Et dissoluantur aga. puluerizati. ʒ. i. pulpæ myroba. citri. chebulorum, & indorum, & iterũ colentur, & colaturæ addatur rauedsceni. ʒ. i. & detur mane. est enim sana, & experta, & neminẽ decipit vnq̃. Et sunt aliqui, qui addunt hieram, & proprie cum ex cõmunitate, seu cõpassione ad inferiora mẽbra nutritiua, vt est stomachus, hepar, & splen, & viarum ipsarũ ad cor: & ad putrefactionẽ ipsorũ, & vlcera: & etiam expulsiones, vt renes, vesica, et matrix, quorum prædicta cõpassione, cor passiones incurrit. Aboa. lutum sigillatum sumptum, & retentum in ore prohibet catarrhum calidũ ad spiritalia, & spica frigidum: & etiam linitũ extra cum oleo ro. Item grana papaue. albi, contrita cum zuccha. al. & retenta in ore, & retinent catarrhum acutũ, & salsum. Et diacodion, et loch eius simile operantur, et thus album retentum in ore frigidum. Sacculus cõfortans cerebrum, et retinens catarrhum frigidum. ℞. sandarachæ, thuris, pulegij, spicæ, et salis cõmunis, ana. ℥. ß. spicæ. ʒ. i. si calidum sit loco pulegij, ponatur myrtus, et sandali.

Sacc

De cura passionum cordis per compassionem ad stomachum. Cap. 5.

Inquit Gale. antiqui os stomachi, cor, semper appellare consueuerunt. Cõpatitur. n. patienti cor valde, et principalia reliqua, et totum corpus cor, quod propter alligantiam eius ad ipsum in arterijs cerebrum in duabus neruorum partibus, et propter alligantiam in venis, et neruo subtili, et proinde totum corpus, et maxime cum ei ministret in re nutrimenti. Inquit proinde. Aboali. stomachus est membrum, cuius cõmunitate patitur totum corpus. Modus saccellorum, quibus vsi sunt antiqui, et habentur nunc in vsu confortantium stomachum et infrigidãtium, et prohibentium effusionẽ humorum calidorum ad stõmac mordicationem inducentium à qua cõpatitur cor cum incurrit cardiacam est talis. ℞. cimarũ rubi, foliorum vitis syluestris, rosarum cum stipitibus cimarum, myrrhæ humidæ, ana. ℥. i. sandali, spodij, ana. drach. ij. bulliant in aqua rof. et succo citoniorum, cum modico vino pontico, et tepidi applicentur frequenter super ipsum. Emplastrũ ad idem. ℞. sandali. ro. al. spodij, lenticularũ aquę, añ. ℥. i.

Sacc ad st

Emp

terantur

terantur, & conficiantur cũ oleo ros. & cera, & aqua fabrorum, & emplastretur. Receptio sacellorũ cõfortãtium stomachum, alterantium discrasiam eius frigidã, & prohibentium effusionem humorum ad ipsum, & cõferentium nauseæ vomitui phlegmatico, singultui, & oxyremię ventositati, & cardiacæ, & syncopi vitio stomachi. ℞. mentæ siccę, absinthij, sampsuci, añ. ʒ. i. spicę. ʒ. ij. masti. galangę, macis, gariophyl. galliæ musca. nucis musca. cardamomi vtriusq;. ana. ʒ. i. corticum citri sicci. ʒ. ß. corticum thuris, añ. ʒ. i. ß. bulliant in vino pontico cum succo citoniorum, & calidi sufficiẽter applicentur sępe super ipsum. Idẽ operatur cerotum stomaticum. Gale. Emplastrum de mastice liquefacto simplici ad idem aggregat enim in se proprietates quatuor in cura stomachi plurimum necessarias .s. aromaticitatẽ, stypticitatem, et temperatã caliditatem, & liquefaciẽs phlegma in ipso. Et modus est quẽ Rabi designauit. accipe masti. albam, & grossam. pinguẽ, & dissolue eam in lamina ferri supercalefacta, et malaxa manibus, & extẽde in forma manus, & applica. Dixit quoq; φ succus maioranę, & buglossæ, cum gar. tritis, vt alcohol multum valet in tremore saltu cardiaca quod casatan dicitur. Et si quidem causa prædictarum passionum cordis sint vlcera stomachi, & bothor curentur cura propria, quę infra dicetur. Gal. ait. vinum cum pane stomacho ieiuno sumptum prohibet cursum humorũ ad stomachũ. Sed si quidem sint cholerici sit vinum debile stypticum, & lymphatum. Si vero frigidi, & phlegmatici sit vinum stypticũ, & aromaticum purũ non fumosum, vt vernacia, & gręcum, & vinum pissotiæ: & vina quoq; aromatica, & acetosa in calidis operantur idem. Et syrupus de menta in frigido. et syrupus de agresta in calido, & diacitonitem in vtroq;, & melicratum cõditum nostrũ, et tragea ex aniso, carui, gar. macegalanga, cardamomo, & zuccha. Et decoctio hasce ſm nostrã inuẽtionẽ confert prædictis passionibus cordis causatis vitio stomachi ex indigestione educẽs humorem phlegmaticũ, & ventositatem hipocõ. dissoluit. Puluis. Serapionis ad stomachi, & hipocondriorum ventositatẽ. Recip. ameos, se. apij, ana. ʒ. v. gar. masti. thuris mas. ana. ʒ. vij. radicum squinanti, costi, ana. ʒ. iij. nasturci. torrefacti. ʒ. xxx. extenuat, & confortat. Idẽ operantur cõmouentia eructuationem, ex quibus sunt origanum, folia mentę, anisum, carui, calamenthũ, menta, ameos, galãga, mastiche. & gar. qui sunt, ꝓprij in hoc casu. prout dixit Aboa. Rasis. Emplastrũ ad apostema stomachi, et hepatis cuius cõmunitate patitur cor cum est antiquum, & vbi non est caliditas. ℞. fœnugræci, se. lini, caul. & carpobalsami, añ. ʒ. v. cordumeni, ireos, amygdalarum, costi, myrtæ, spicæ, cyperi, añ. ʒ. v. bdellij, subalbidi. ʒ. vij. styracis liquidæ. ʒ. iij. nasturtij. ʒ. ij. aromatici, cerę citrinę, adipis anatis, omnium, añ. ʒ. iij. olei chamęmilini. ʒ. xx. deinde aggregẽtur, & emplastrentur. cum eo. Aliud ad apã stomachi, & hepatis cum non est antiquum. ℞. fœnugræci, se. lini, anethi sicci, violarum siccarum, chamæmillę siccæ, althęę siccæ, ma. ana. ʒ. v. spicæ, cyperi, squinãthi, calami aromati, añ. ʒ. vi. cerę. ʒ. vi. olei chamęmili. ʒ. xv. omnia aggregentur, & fiat emplastrum. Arist. grana granatorũ muzorũ, & acetosorum in cibo, & post sumpta, vel succus eorum in cibis: et salsamẽtis, aut syrupus ex eo factus prohibet corruptionem fumosam in stomacho ciborũ, et potuum, quę causa est cardiacæ passionis. Nicolaus. diacinnamomũ, & diaciminum, prohibent corruptionem acidam cibi, et potus, quę causa est passionum dictarũ cordis. Dixit Gal. hierapicra confortat stomachum, cor, & cerebrum, & hepar, & putrefactionem in eis corrigit, quæ passionum dictarũ potest esse causa. Etiã si ex xyloaloe sumatur. ʒ. i. ß. puluerizato cum vino aromatico lymphato cũ aqua ferri, remouet humiditatem putrefactam stomachi, & cõfortat ipsum hepar, & cor, generat lætitiam, & prohibet irã. Dixit Aboa. Et darsesecham lætificat putrefactionem, & emblici cõditi. Et nasturtium putrefactionem vacuitatis ventris, & cinnamomum, in alijs partibus existentem. Idem operatur oxymel squilliticũ, & acetũ eius, & aqua mellis, & geleniabin, & solus aloes. Trazea confortans stomachum: & prohibens ascensum vaporum, & fumorum ad cor, & cerebrum, ſm intentionem nostram. ℞. coriãdri præparati. ʒ. ij. seminis melissæ. ʒ. ß. cinnamomi electi. ʒ. i. zucchari tabarzet. ʒ. iiij. puluerizẽtur & misceantur. Dosis cochlear vnum post cibum non sequente potu. & sana experta. Idem trifera saracenica Nicolai, & nostra operatur. & electarium nostrum lætificans, & confortans capitulo de melancholia dictum. Et omnia ex cibis, & fructibus ponticis post cibum sumpta.

De cura passionum cordis per compassionem ad hepar. Cap. 6.

Dixit Gale. hepar vnum ex principalibus membris existit. Est enim fons, & minera naturalis virtutis sanguinem generantis, à quo venę originem habẽt quibus sanguis ad totũ corpus distribuit, & singula membra renutricationis gratia, & generationis spirituũ. Quapropter sapiens natura ab ipso venam magnam chilis vocatam extraxit, quæ transiens per subteriora ascendendo dorsi imbibitur in dextrum ventriculum cordis à quo pro parte transiens transcolatur, & purus in sinistrum ventriculum eius confert in spiritum. Et reliquum eius informationem recipiens ibidẽ nutrit corpus eius, ac transiens per venam de dextro cordis ascendens ad corporis superiora, vt caput nutriat. Et ipsa proinde nimirum si illi grauiter patienti compatiatur cor. Alligatur enim vena ipsi, & ea mediante ab ea recipit sanguinem pro alimẽti materia sui generationis spirituum quibus virtus eius, & aliorũ membrorum irradiantur: cum quo etiam mittit quandoq; melancholiam, & fumum cordi passiones inferentem prædictas propter cõmunitatem remotam. Syrupus. de endiuia, remittit hepatis inflãmationem, et oppilationem corrigit. Et trochisci de berberis, & remittunt hepatis inflãmationem eius multiplicantem fumum, & vaporem petentem cor, & cerebrum, & confortant ipsum. Et triasandali, & cerotum de sandalis, & rhabarba. cum succo ro. & aqua lactis, decoctionis scenæ, mũdificat ab ipso cholerã, & vstiones phlebotomia ex basilica dextra minuit repletionem eius qua passiones cor prædictas pati contingit.

De cura passionum cordis per compassionem ad splenem. Cap. 7.

Inquit Gale. splen est membrum ad hoc generatum, vt semper fœces sanguinis attrahat, & de eis hepar mundificet, quibus non mundificatis sanguis infectus melancholicis humoribus transit ad cor, & cerebrum, & tales passiones causabunt, atq; timorem, maniam, & melancholiam. His autem, quę rectificant ipsum confortant, vt sanguinem à suis mundificet fœcibus est vtendum. Dicetur autem in capitulo de cura splenis, si Deus voluerit, qui sit benedictus.

De cura passionum cordis per compassionem ad intestina. Cap. 8.

Ait. Gal. Repletio ſm ventrem superiorẽ ad vomitum euacuetur. Quæcunq; vero ſm partem inferiorem eius subductione proprie collyrio, vel clysteri. Intestinorum quoq; repletio, & si ex ventositate fuerit, curetur cura inflationis, & colicæ, quæ infra dicetur. Et si ex fœcibus, siccis, humidis, lubricis, & mucillaginosis. Similiter si ex vermibus cura propria, quæ dicetur. plurimum enim prouocant syncopim, & tremorem: epilepsiã quoq; et subeth, et stuporem fumũ mittendo venenosum ad cor, & ad cerebrum mordicãdo intestina, & stomachũ. Abo. dixit hora comedendi est cum aderit fames. cum vero aderit, nõ toleres eam, quoniam tolerare famem stomachum putridis replet humoribus. Ga. ait, illud est, si hepar de bono sanguine minus, q̃ sibi expediat habet, & de malo plurimum: & quandoq; choleram superfluẽtem immitit, quę est causa morsus eius ex quo passiones cordis prædictę sequuntur.

Quo nam mõ hepar totũ corpꝰ nutriat.

Splenis officium.

Nimię famis noc.

quuntur. Et quandoq; est phlegma mittens frigidum vaporem ad ipsum plurimū à cerebro missum, vel in stomacho concretum. Quod si plus non habeat de bono, nec de malo, nihil illi remittit: quia in famem syncopalem deuenit. Cibus ergo illico est cum aderit exhibēdus. Et vbi nō habeatur, et syncopis timeatur, panis infusus in vino puro est tribuendus in frigido, & phlegmatico, & in cholerico misto, seu lymphato, vel aliquod rob stypticorū, puta granatorum, citoniorum, vel agrestæ: & vbi iam cucurrit humor repletus est stomachus ante cibū, vomitu educatur vel aliquo ventris subductiuo, & lubricum faciente præmisso, sicut Gal. ostendit, & Aboali.

De cura passionum cordis per compassionem ad os stomachi. Cap. 9.

AVerrois ait, theriaca, & phylonium sunt cōuenientes in sedatione doloris stomachi cholicæ, & reliquorum membrorū: ex quo possunt euenire ægritudines cordis prædictæ, & proprie vbi causam eius imprimentem non possumus preauferre. Conueniunt enim vtriq; causæ imprimenti, & percipienti, ac confortat: sed theriaca respicit causam imprimētem magis, phylonium vero percipiētem. Et si quidem earum causa sit vomitus, & collyrica passio curetur primo. prout Hippo. dixit. Inquit enim vomitus vomitu: fluxus fluxu: vomitus fluxu: fluxus vomitu, & vterq; sudore curantur. Secundo confortantia cordis ministrentur quæ dicta sunt.

De cura passionum cordis, & fluxu sanguinis menstruorum, & hæmorrhoidum. Cap. 10.

HIppocrates ait in fluxu muliebri spasmus, & animi defectio malū. Quod approbans cōmen. ait. In fluxu sanguinis plurimū deficere consueuerunt. Ait quoq; Aboa. q ex matrice accidit pręfocatio, quę est quidam spasmus cum syncopi: & illud apud retentionē menstrui, vel etiam spermatis quibus volens curam apponere. Hippo. ait in apho. Mulieri menstrua si volueris retinere, sithiam maiorē mām̄illis appone. Aboali autē secutus est eum dicēs. Phlebotomiā de superioribus partibus deriuabis euacuādo, ipsamq; institis fortiter stringas. Ingrossantibus, & stypticis cibabis demū, & fomētabis, emplastrabis, epithemabis, applicabis, & impones collyria ex stypticis, & ponticis cōglutinantibus, ac quę dicuntur appropriatis: vt est scoria ferri sumpta cum aqua arnoglossę, vel sumpta emplastra: licet cōceptioni pręstet impedimētum. Et solatrum hortulanū suppositum statim stringit, & similiter hæmorrhoidum fluxum. Ex his autē, quæ in stringendo fluxum menstruorū, & hæmorrhoidū sunt efficacia & experta, sunt trochisci nostri de charabe de terra sigillata. Paulus quoq; dixit lutum sigillatum nō est medicina magis absciendens sanguinem vndecūq; fluat. Inquit quoq; Hippo. in apho. Muliebria educit ex aromatibus calefactio. Qualia sunt spica, gallia, folium, crocus, & herbarū aliquæ, vt calamenthū, pulegiū, ruta, marrubiū, absinthium, sauina, & huiusmodi. Aboali autem phlebotomia saphenæ, vel venæ, quæ sub poplite est: ac ventosatio inguinum prouocat mēstrua, et fluxum hæmorrhoidum, & appositio sanguisugarū in pudico est conueniens. Aboali ait. collyria ex bryonia, pane porcino, ellebo. pulpæ colocynthidos, felle taurino inuēta, & collyria ex opopanace, serapino, ammoniaco, vel puluere euphorbij cum succo rutæ coto infuso prouocat menstrua, & sanguinē ex hæmorrhoidibus: & leuiora eis sunt radix altheæ, fœniculi, sisamū, & fœnugræcū. Et ex mediocribus vrticę folia, & mercurialis, & herbæ confortatæ, & aloe supposita, absinthium, & nigella, & rubea tinctorum bibita, & superposita acquirunt enim hæc omnia sanitatē in passionibus cordis, & aliorum membrorum, quæ ex retentione menstruorum, aut hæmorrhoidum, vel superfluo fluxu proueniunt subsequentibus aromatibus notis et cordialibus, si Cristus voluerit. Phylonium persicum descriptione filij Serapionis valet ad sanguinis eruptionem ex mēstruis, & hæmorrhoidibus, & prægnantibus quibus descendunt menstrua, & ventositatibus, quæ in matricibus fiūt, & conseruat embryonem in ventre matricis, sed est ex vltimis, quia oppiatum. Recip. pi. al. seminis hyoscyami al. ana. drach. xi. opij, terrę sigillatę, aā. drach. x. croci. ℥. vij. vel. v. euphorbij, spicæ, pirethri, myrtæ, ana. drach. ij. castо. ℥. i. zedoariæ, & doronigi, margaritarum non perforatarum, & mus. ana. ℥. ß. mellis colati, & spumati quantum necesse est. potio sit pondus. ℥. i. cum eo quod conuenit ex potibus, summa medicinarum est quindecim.

In. 5. aphoris. xxix.

De cura passionum cordis ex retentione menstruorum prægnantibus. Cap. 11.

DIxit quoq; Ga. In conceptu oris stomachi nocetur, nec mirum cum purgationes non exeant, quæ ſm superabundantiam redundant ad stomachū, & cōsequenter fumum mittunt ad cor, & causa est passionum dictarum, quæ rectificatione regiminis, & vsu rerum confortantium stomachum, & cor emendantur.

De cura passionum cordis ex rarefactione pororum cutis ex sua re diaphoretica per se, vel ex balneo, vel exercitio. Cap. 12.

ABoali dixit, oleū myrtinū, succus citoniorū, oleum omphacinū de balaustijs, & rosaceum iniunctum exterius stypticitatem ac densitatem corporis poris acquirit rarefactis superflue. Et quibus resolutio corporis occulta sensui manifesta cum sudore diaphoretico per se, vel balneo exercitio superfluo euenire cōtingit, ex quibus passiones cordis dictas qñq; euenire vidisti. Oleū ex inuentione nostra ad sudorē diaphoreticū. ℞. rosa. cū stipitibus imaturarum. ℥. xx. sanda. balaustiarū, ana. ℥. x. gallarum. ℥. iij. cimarū myrtę. ℥. i. Omnia coquantur in aqua pluuiali, lib. ij. quousq; ad. iij. partem reducātur: deinde colentur, & colaturæ addatur olei ros. lib. ß. Et iterum vsq; ad aquæ cōsumptionem. Post vero oleum seruetur, & eo vngat cū opus fuerit, spina, pectus, pulsus, hypochōdria. Et emplastretur super extrema rasura cucurbitæ, vel mittatur in aquā frigidā, & da zucch. ros. cū aqua frigida, vel aqua seminū cōmuniū. Sed vbi frigiditas extremorū apparet perdurans, & pulsus debilitas, & corporis vniuersi à fortibus infrigidantibus abstinēdum est. Fortis enim distinctio deijcit virtutem. Dixit Aboali. sed super poros cutis puluerem spicæ superaspergas: superasperges quoq; puluerem mast. thuris, charabæ, gūmi arabici, quæ cōglutinando absq; infrigidatione constipant poros, & venarū orificia, humiditates, & spiritus cōgregant, & à resolutione facili vetant, & viuificata virtute cum pane & vino demum cū cibis inspissantibus, & stypticis nutriatur: prout infra dicetur, & supradictū est. Nicolaus dixit ro. nouella sudorem diaphoreticū retinet cuius recepta est. ℞. ro. liquiritiæ, zuccha. aā. ℥. i. ℥. i. ℈. ij. ß. cinnamomi. ℥. ij. ℈. ij. & gra. ij. gariophyl. spicænardi, galangę, zingi. nucis muzedoariæ styracis, cardamomi, apij, ana. ℈. i. & gran. viij. mellis quod sufficit, loco autem mellis ponatur zuccharū in hoc loco, et loco zuccha. mel superius.

Oleum

Rosatæ nouellæ compositio.

De cura passionum cordis ex aere pestilentiali. Cap. 13.

SI ex aere pestilentiali cōtingant, docuit Aboali patientem ex aere in aerem bonum mutari, & de regione in regionē, quod si non valeat, mutet habitaculū suum. Sed si quidem accidat ex causa supercœlesti pestilentia, habitet in subterraneis locis. Si vero ex causa terrestri, habitet in domibus altis, & rectificet aerem cū aromaticis frigidis vel calidis, put eius expetit qualitas. Nutriatur acetosis, & aromaticis: ac in cibis vtatur aceto, et potibus etiā. Inquit enim Gale. aceto autē in cibo et potu, vti est à nocumento eius assecuratio. Dixit quoq; plures iam sanati sunt ex pestilentia magna propter consuetudinē bibendi lutum armenum cum vino subtili permistum cū aqua ro. vt perducat id ad cor. G. quoq; ait. Tria sunt quæ hominem à pestilentia præseruant, seu impressione ipsius, vt q corpus sit mundum, et bene transpirabile. Et q aer rectificetur

ctificetur & alteretur. Pilulæ preseruantes ab impressione aeris pestilentis fm descriptione Aboali. ℞. aloes, croci, ana partes æquales myrræ partis .i. mediam confice cu aceto. & da oi die. ʒ.i. sunt.n. expertæ & sanæ.

De cura pasionum cordis ex fœtore contingentis. Cap. 14.

ISaac ait. Si ex fœtore quis tales pasiones incurrat, abijciantur putrida, et mundentur, fœtida aer fiat euentabilis, & odoriferus. Ministrentur calida vel frigida prout inuitat necesitas, sicut te scire fecimus supra de cura vertiginis ex vapore fœtido.

De cura pasionum cordis ex morsu venenosorum & assumptione veneni. Cap. 15.

INquit Aboali. Morsis ab animalibus venenosis: & eis qui sumpserunt venenum subuenies cum vomitu festinanter: deinde lac vel butyrum si calidum sit venenũ, da. Si vero frigidum, assam seu confectionem eius diamuscum, vel alia ministrabis. Et si contrarium à substantia, mythridatum vel theriacam, & lutum sigillatum: prohibet penetratione eius ad cor: & extra corpus expellit, confortando. Deinde consideretur cuius generis sit: & ei propria medicina curetur. Serapionis vomitiuum ad eos qui sumpserunt venenũ, & morsi sunt ab animalibus venenosis. Rec. salis indi. charabæ, baurach, ana partem. ß. terantur & dentur cum aqua mellis. Modus gargarismatis quod expertus sum. dixit. G. In lepore marino: & cantharidibus sumptis educes ea vomitu statim: & iam expertus sum ipsum morsu canis rabidi cum vino, & liniui cum ipso morsum viperę cum aceto, & posui super ipsum post linimentum folia scordeon, vel centaureæ. Pilulæ cõtra oẽ venenũ sumptũ, & cõtra morsum cuiuslibet animalis venenosi. ℞. terræ sigillatæ, luti armeni, ana. ʒ. ß. Cõfice cum succo cyperi, & vtere cum oportet.

De cura pasionum cordis ex timore contingentis. Cap. 16.

SI ex timore perterriti tales pasiones incurrant inducantur ad securitatem & gaudium cum ampliatione aeris, & claritate, & aspectu viridium & picturarum placibilium, & cum fabulis & cantilenis placidis, & suauibus ac læta sociorum & amicorum societate ac delectabilium personarum vigilent, quę lęta sunt narrent, & blandiantur atq; mulceant. Fricentur, & potetur vino, et cibetur electario de musco dulci et gẽmis: & aliud addit ex solutis ex gaudio frigidis, & stypticis mitigantur, & cordialibus cibis frigidis nutriantur, & viscosis cum mixtione xyloaloes, & occupentur somno.

De cura pasionum cordis ex labore: et accidẽtibus animæ. Cap. 17.

Secunda apris. 47

HIppocrates inquit in apho. In omni motiõe corporis cum cœperit quis dolere, statim quiescere remediũ est. Quod generaliçans Gal. ait in motiõe animæ etiam locum habet.

SVMMA IIII. *sectionis primæ, secundæ particulæ, continens capitula quatuor.*

Prologus.



HAEc omnia, quæ sunt dicta & simplicia, & composita sunt de genere medicinarum, quibus sanabũtur cordis ęgritudines oẽs, si Christus voluerit. Subsequenter secundum præmissum ordinem procedere expedit ad medicinas ægritudinum partium forinsecarum pectoris, quæ mammillæ dicuntur: quarum substantia glandosa est, alba, & spongiosa, in se plures continens arterias, & venas, ipsas cum matrice continuantes. Iuuamentum quarum ad quod eas in maribus sapientia generauit est ad perfe-

A ctionem decoris vt aliqui dicunt. Et tamen non sunt in maribus veræ mammillæ: sicut nec mulieri sunt veri testiculi. Sed æstimo ad hoc factas fore vt sua spongiositate colligant humiditatem lacti consimilem: non tamen verum lac, sicut in hirco qui lactauit, inuentum est. prout Aristote. in de historijs animalium dixit: & hodie in viris humiditate abundantibus est videre ac cordi propinqua ad contemperandam eius siccitatem ad quod forte humiditas hepatis, & cerebri propter eorum distantiam nõ sufficit: nec etiam humiditas aeris inspirati sicut eorum frigiditas ad contemperandum caliditatem ipsius: nec etiã humiditas sanguinis, & tempus generati in ipso: & si sint ei magis propinqui eo, quòd siccitas essentialis in ipso à calore suo motu effectiue semper excrescit, vt proinde multiplicatis humectantibus ægeat: quibus prout vitæ conuenit cuius est principium valeat temperari. Cum enim vita per calidum, & humidum constet, indiguit cor vitæ principium calidum & siccum existens propter motum

B necessarium vitæ comtemperantibus pluribus suæ siccitatis excessum quàm caliditatis: licet hæc in eo sit maior, & etiam essentialis, tum quia humiditas est minus actiua q̃ frigiditas, tum quia multa remissio siccitatis in corde est magis conueniens vitæ, vt consistat in ea, q̃ sit multa remissio caliditatis, cum sit formalis in ea: & proinde magis præiudicialis est vitæ. Absque enim caliditate multa ipsius vita esse non potest: absque siccitate vero multa, & cum temperantia in pasiuis cor esse posibile est. Iuuamentum vero ad quod illas in fœminis generauit, existit ad lactis generationem, quo nutriatur infans de vtero prodiens vsque ad tempus productorum iam dẽtium in quo mandere dura posit, ex menstruis nutrientibus ipsum in vtero: quibus cum careat mas, lac non generat q̃q; mammillas videatur habere: habet enim sed non sic. sicut mulier. Cui iuuamento quandoque accidit nocumẽtũ: quod tripliciter fieri contingit. Diminuitur enim, aut aufertur, aut corrumpitur: & hoc propter respectum ad speciem, et

C infantem pro cuius alimento lac generatur. Sed per respectum ad matrem nocumentum talis actionis exuberantia lactis esse dignoscitur vt infra patebit, cuius quidem nocumentum euentus est ex ægritudine earum propria, vel ex communitate propria simplici & composita: & simplici complexionali primum cum materia cum sanguinis superfluitatem recipiant ad lactis generationem, vt dictum est. Et quia debiles sunt, raræ, & frigidæ: ac menstruali, & communi & composita, vt apostemate. Ex communitate autem ad alia mẽbra corporis, & proprie nutritiuæ & maxime ad matricem aut ad corpus totum. et secundũ hoc ista quinta summa secundæ particulæ continebit quatuor capitula.

De diminutione lactis. Cap. 1.

DIminutio lactis, & eius exuberantia notæ sunt: est autem lactis diminutio contraria exuberationi eius non solum in specie, sed etiam in effectu. Nã prĩa nocet fœtui, & nõ matri: secũda vero matri, & nõ fœtui: vtraq; igitur est corrigenda: & cõtrariorũ cõtrariæ sunt causæ, & contrariarũ causarũ contraria sunt signa & curæ. Proinde correctio vnius erit per correctionem alterius declarata. Et quia diminutio ablationi conuenit genere causæ, & differt in quanto ipsius. ideo per causam diminutionis curam ablationis compræhendere habes.

Modus venandi cām diminutionis lactis.

bes. Cum ergo lac ex sanguine alterato in mămillis ad suă naturam propriŭ generetur, cum vides lactis diminutionem, inspicias sanguinem: quia non euacuabitur ab altero duorum, puta quia aut est diminutus in quăto, aut mutatus in substătia, & qualitate generationi lactis inconueniē ti: quia superflue calidum, frigidum, siccum, vel humidū, & maxime frigidus, & siccus, aut grossus, vel subtilis, & aquosus. Diminutio autem talis sanguinis, aut est in corpore toto, aut in mămillis. & si in toto, aut ex parte causæ materialis eius. s. cibi & potus: quia sit diminutæ quantitatis & inconuenientis, aut qualitatis ex parte causæ efficientis. s. complexionis corporis habentis sanguinem generare: quia sit malitia complexionis in toto qualiscunque, & proprie frigida, & sicca pura, vel cum humoris vitio mixto in sanguine, vel dominăte in mammillis: quia sanguis declinet ad illam partem, & matricē maxime, qui ad mămillas venire consueuit: ex quibus causas exuberationis colligere poteris. Signa quorum omnium distincta sunt: hæc siquidem sit ex diminutione sanguinis in quanto erit priuatio signorū dominij sanguinis in toto corpore in qualibet parte. Si ex peccato eius in quali, videbis sanguinem supercalefactum vel infrigidatum liquidum vel spissum, & in eo dominari alterum triū humorum, cum extraxeris de corpore per phlebotomiam, & posueris ipsum in catino ex dispositione corporis, & regimine præcedente inuestigare poteris. Et si quidem diminutio in quanto, & eius mutatio in quali sit ex parte suæ materiæ. s. cibi, & potus tibi sensus declarat. Si vero ex parte suæ causæ efficientis. s. malitiæ complexionis in toto corpore cognosces id per signa malæ qualitatis calidę, frigidæ, siccę, vel humidæ, & calidæ si sit pura ſm inflămationem corporis & feb. quanq; sitim, appetitum frigidorum per quæ iuuatur: & lęditur p contraria: & si cum humoris vitio perpendes per exeuntia, & proprie ex eis, vt est lac per qualitatem mutată, & colorem corporis per regimen præcedens per complexionem, ætatem, artem, tempus, regionem & similes circūstantias, & sic de alijs qualitatibus tribus. Diminutionē vero sanguinis in mammillis: & quia declinat ad aliă partem perpendes ex venarum, & arteriarum occultatiōe in mammillis, & ex fluxu eius: & ex alijs partibus corporis ex quibus fluere consueuit: vt sunt nares hæmorrhoides, & propria menstrua. Inquit. n. Hippoc. Si mulier, quæ nec prægnās est, neque generauit lac habet, huic mēstrua defecerunt. ex quibus signa exuberationis tibi sunt per cōtrarium manifesta. Cura diminutionis lactis, vt ex prædictis colligitur, est. iij. res. Prima cōsistit in sanguinis adequatione, vt sit sufficientis quantitatis, & conuenientis qualitatis ad lactis generationem, & multiplicationem. Secunda consistit in attractione ipsius sanguinis generati, & multiplicati ad mammillas. Tertia consistit in cōfortatione ipsarū ad ipsius sanguinis cōuersionem in earū propriam naturam qua lac generatur. Primam rem complēt cibi & medicinæ: & illa, quę sunt cibi & medicinę. Inquit Gal. illa, quæ multiplicant sperma, sunt multiplicătia lac. & similis virtutis, & speciei pręter agnum castum: de quo dicit Aboa. q multiplicat lac minorando sperma, quod quidem æstimo à proprietate habere. Galen. vero sermō verificatur in operantibus complexione cibi, & proprie vbi peccatum diminutionis sanguinis est ex parte materiæ. s. cibi in quantitate diminuti: & fit cum additione cibi qui à tota substătia habet generare, & multiplicare sanguinem bonum, & vniuersaliter declinantem ad caliditatem, & humiditatem tepidam similem, & æqualem caliditati sanguinis, ex quo habet generari lac vt sunt panis, lac mundum recens, caro annalis agni, vitulorum, gallinarum iuuenum, & pinguium, & hœdorum, & oua sorbilia decocta non assa. & proprie multum lac & butyrum vaccinum cum vino sumptum, & sisamum mollitum cū vino sumptum. Cicera, frumentum, fœnugræcum, vbera ouium, & caprarum cum lacte, & ea, quæ in eis continen-

Oĩa multiplicantia ſpma multiplicăt lac pter agnum castum.

E tur propter similitudinem, & proprietatem in mēbris, & humiditatibus eorum. Et vinum albū & rubeum. & conuersio regiminis in oĩbus alijs rebus nō naturalibus ad caliditatē equalem absq; siccitate. Medicinæ & proprie vbi peccatum diminutionis sanguinis est ex incōuenienti qualitate, siue propter inconuenientiă qualitatis cibi propter inconuenientiam malitiæ complexionis in toto, corpore & mămillis. & sunt contrariæ qualitatis qualitati prædictorum: puta si fuerit illorum malitia cōplexionis calidæ, dăda est aqua hordei, aqua cucumeris, & seminum cōiū, papauer, lactucæ, spinacia, atriplices, & similia, puta granata muça. Si vero fuerint frigida, & danda sunt aqua anethi, fœniculi, erucæ, apij, & electaria calida, & diacalamēthum diacinnamomum, spicanardi, & ieiunet. Et si fuerit sicca, dandæ sunt humidæ prædictæ: & recentes nō siccæ, & multiplicentur potus, iura, quies, & somnus: & diminuatur exercitium: & si fuerit humida prædictæ dandæ sunt siccæ non recentes. Et diminuatur potus, iura, &

F fructus: & augeatur exercitium & vigiliæ: & si quidē sanguis fuerit grossus, detur oxymel cum aqua substantialiū: vt est mentastrum, hyssopus, ameos, hasce, calamēthum, & origanum montanum. Et cibetur ex hatarabe. & in cibo eius sit parum croci, & vinum subtile, & vtatur exercitio temperato, & vigilet. Et si sanguis subtilis fuerit, vtatur inspissantibus: vt est aqua iuiubarum, & aqua frumenti decocti, & condrum, & lenticularum excorticatarum, & caulium. Secunda: & si in sanguine dominetur cholera, vtatur mundificantibus sanguinem alterătibus, & soluentibus choleram: qualia sunt endiuia, lupulus, aqua lactis, borago, buglossa, succus rof. mel cassiafistula, tamarindi, siracost, & similia cum epithymo sena myrobala. belliricis & nigris. Et si phlegma vtat̃ his, quæ phlegma in sanguinem conuertunt, vt sunt medicinæ calidæ in primo vel in secundo gradu: vt zinziber, macis. Cibi & medicinæ vbi peccatum diminutionis sanguinis est ex parte materiæ, & efficientis causæ sunt eruca, bauciæ. i. daucus,

G fœniculus, anethum, et apium siluestre, & nigella, q̃ phlegma cōuertunt in sanguinem. Et operatio cū eis in hoc est melior, q̃ cum his, quæ sunt medicinæ tantum. Et si sanguis mali fuerit odoris, dabis cibum boni odoris: & vinū similiter: & epithymabis mammillas cū alterantibus prędictis: & his quæ in decoratione dicentur, si Christus voluerit. Secundă rem cōplent fricationes mammillarū manibus blandis multū, & partium adiacentiū, vt pectoris, & spatularum cum melle, et puluere calamenthi. Epithemata, emplastra, & vnguenta ex calidis, quæ trahant sanguinem à profundo cū melle: & aqua ipsorum epithematum calida, vel aqua simplici: et si quidē fuerit oppilatio in venis eius, aut debilitas virtutis attractione earū: augmentabitur nutriens subtile ad caliditatem decliue: et cōferunt valde ad hæc ipsæ bauciæ, et semen ipsarum, et sub mammillis ventosæ ponuntur magnæ, et cum multa cōpassione tractabūtur, et emplastrabūt cum nigella rubea tinctorum, calamento, et melle, et ficubus, quæ trahunt sanguinem à profundo. Tertiam rem complent empla-

H stra, et vnctiones mămillis applicata ex rebus tepidæ caliditatis, et humiditatis iuuantibus digestiuam, et nutritiuam virtutē, et etiam cū appropriatis qualia sunt emplastrum factum ex sisamo bullito in vino: prædicta sunt ad causam diminutionis lactis: ex quibus cură exuberationis comprӕhendere per contrarium poteris, & ad actum reducere si sancti spiritus gratia tibi adsit. Inquit Aboa. quidam experti sunt elixaturam capitum salsorum pisciū in aqua. i. succo anethi bibită. Et ęstimo valere propter proprietatem vbi causa diminutionis sit ex humida, & frigida causa. Et ex eis, quæ lac multiplicant est butyrū vaccinum. ℨ. i. cum vino bibitum. & similiter sisamum mollitum. Item ex expertis per me est, vt fiat panis ex farina tritici cum semine iuriuleæ, et eo vtatur. Et ex stercore turdorum cum lacte asinæ, & oleo more emplastri liniantur

Panis Emp

Place

mammillę:

mãmillę:& est satis temperatum cõfortans naturam mãmillarum,& oĩ dyscrasię conferens. Item, ℞. amygdalarum dulcium, pinearum,& sestucarum, farinæ granorũ viridium, iuriuleę,& secacul, ana partes ęquales: terantur & cõficiantur cũ butyro,& fiant placentulę: de qbus omni die mane,& sero sumat vnã, q̃ sit quãtitatis oui vnius. Sorbitio facta ex succo sesarę cum frumento decocto, & melle facit exuberare lac ſm inuentionem nostram. Medicamen valde bonum faciens exuberare lac. ℞. seminis anethi. ʒ.iiij. seminis mandragoræ, se. porri, ana. ʒ.i.se. fœnugræci,& se. esulæ, ana. ʒ.ij. Totum cum succo fœniculi,& melle butyro misceantur:& in potu sumantur. Aestimo valere verbi causa diminutionis sit ex peccato sanguinis in quanto,& qualitate frigida. Item alia confectio impinguatiua nostra faciens lac,& sperma exuberare. ℞. mugracij nucis neriden,& been,& doronigi,& dragãthi se. papaueris, charabæ, ana. ʒ.iij. tere & pulueriza,& frige cum butyro frixione leui cum duabus eminis paruis sauich tritici,& mina vna zucchari mensura,& mina vna parua, de ea sumatur omni die. ʒ.xx. et decoquatur cũ duabus lib. lactis.& proijce desuper de butyro quantum necesse est:& sorbeatur, qm̃ bonum & rationabile est. et est expertum in complenda tua intentione, si cõfidis in Deo. Suffuf ad impinguandum faciens exuberare lac,& sperma. ℞. ciceris infusi in lacte vaccino, aut ouis exiccati. ʒ.l. risi quod ablutum est multoties,& exiccatum. ʒ.xx. tritici,& hordei tritorum, et excorticatorum, ana. xxx. amygdalarum dulcium excorticatarũ. ʒ.i. papaueris. ʒ.ij. panis de sisamo triti, et exiccati. ʒ.xl. zucchari tabar. li.i. terãtur & dentur omni die ad sorbendũ. ʒ.xxx. postq̃ decoquitur cum lacte aut aqua furfuris, vel amyli,& projciatur in ea qñ decoquitur. ʒ.i. cimini. Electarium quod auget sperma & lac. ℞. se. lurinæ. i. arboris, quæ dicitur liburnus. se. naponum, ceparum, radicis sparagi, secacul, pinearũ mũdatarum, festucarum amygdalarum dulcium, auellanarum, zinzibe. piperis albi, ana. partes æquales. Terantur conficiantur cum melle,& butyro,& cum lacte nouiter mulso: sumatur omni die quãtitas. ʒ.iij. Aboa. dicit agnus castus est de eis, quæ multiplicant lac,& minuunt sperma à proprietate. Idem confectio medicaminis multiplicantis lac. ℞. seminis napi, esulæ, raphani, porri, cepę, fœniculi farinæ ciceris, ana partes ęquales. Sumatur ex eis puluis mane & sero: comedatur post ipsum cicer infusum ĩ lacte. & superbibatur lac ipsum. Nocumẽtum diminutionis lactis, quod infanti prouenit est diminutio alimenti. Cuius augmentum dupliciter sibi necessarium existit: corrigit et emendatur aut per inuentionem alterius nutricis sufficiẽtis, quæ eligenda est conditionibus debitis, quas sciuisti. Quod si inueniri non posit animal magis simile homini loco eius inueniatur, ex quibus esset sus, cuius sanguis est sanguini hominis magis proportionalis,& caro magis similis ſm Gal. sed quia indocilis est,& immunda abijciatur. Eligatur ergo, quæ mitis est,& munda, docilis,& suauis. s. capra cuius lac est mediocris consistentiæ,& nutriatur bonis pascuis,& lactetur ex ea. ꝙ si ipsa non posit haberi, habeatur lac eius,& eo immisso in ore suauiter nutriatur. Item administrabis ex iusculis ex vitellis ouorum cũ mica panis,& iure carnium lacte amygda. amylo.& pulmentis ex farina tritici, vel similia bene abluti, vel fabarũ, vel cicerum: aut ex carnibus bene tritis cibetur. Et potetur vino bene lymphato in quo mica panis resederit. His enim ad ætatem dentium plantatiuam in qua dura mandere potest conuenienter perduces cum auxilio eius, cuius dispositione omnia vegetantur,& vermis interclusus in lapide recipit nutrimentum.

De exuberatione lactis,& eius caseatione,
& corruptione. Cap. 2.

EXuberationis lactis nocumẽtum matri proueniens est multiplex. s. caseatio seu coagulatio lactis in mãmillis, apostematio, et vlceratio. Caseationis seu coa-

A gulatiõis lactis in mãmillis duplex est causa, materialis. s. et efficiens. Materialis est lactis exuberatio in eis. Efficiẽs autem est caliditas mãmillarũ siccitate coagulans, et condensans, aut frigiditas spissitudine congelans proprie ſm sententiam Abo. Primã causam cõcomitatur inflãmatio caliditatis mãmillarum,& plurimũ febris grauitas, et dolor capitis cum turbatione mentis, quãdo corrumpitur. Inquit Hipp. mulieribus, quibus ad mãmillas sanguis cõuertitur maniã significat grossities seu tumor, et grauedo mãmillarum, et partium circũstantium, quam dispositionem vocant mulieres cõiter pilum descendisse ad mãmillas: quod declarat exitus eius apparentis ad sensum, qui sanationis est causa: quod nõ impossibile videtur cum dicat Aristo. in de generatione aĩalium: ꝙ in sanguine pilus est: vel res sicut pilus, quo ablato sanguis non cõgelatur sicut testantur croci. Secundã causam concomitatur grauedo, frigiditas mãmillarũ, et partium circunstantium cũ pigritia & lassitudine. Cura huius ægritudinis est duæ res. prima respicit causam: secũda effectũ. prima est duplex. vna

B respicit causam materialem, alia efficientem. Prima est, ꝓhibere lactis exuberantiam, cuius curam superius cõpræhendere habuisti. Exempli gratia fit cum diminuentibus sanguinem,& deriuantibus à mammillis, vt est phlebotomia saphenæ primo,& ventosatio crurium,& phlebotomia basilicæ secundo: et cum diminutione cibi in qualitate,& quantitate,& naturæ frigidæ & siccę, vt sunt miliũ, panicum, lentes,& caules,& herbę cum aceto, vel acetosis decoctæ,& semen canabis,& breuiter cum conuersione omnis regiminis ad frigiditatem & siccitatem,& cum exterius applicatis repellẽtibus sanguinem à mammillis: non tñ excedentibus, quę frigiditate & stypticitate multa: ne repellãt ad cor, quod propinquum est. Quapropter in eis debẽt esse remissa, vel temperatæ caliditatis mixta. Apocrustica. n. pectori approximari prohibuit Gal. licet in ægritudinali dispositione loquatur: et ex illis est epithematio partium pectoris circunstantium mammillis cum

C oleo rosa. conquassato cum aceto, sandalo. spodio, coriandro, vel myrrha. Emplastratio cum planta cicutæ contrita cum suo semine prohibet lactis exuberantiam & mammillarum augmentum. Quæ vero respicit causam efficiẽtem,& effectũ, qui est inspissatio, coagulatio lactis in mãmillis, vt dissoluatur, et educatur ab eis cõueniunt, simul enim alterantia causam efficientem lac inspissatum dissoluunt,& educunt. Inquit. n. Abo. Quæ coagulantur à calido, dissoluuntur à frigido:& quæ congelantur è frigido, dissoluuntur à calido. Si ergo inspexeris caseationem à calido, ministrabis primo super mammillas oxyrodinũ simplex, vel mixtum cum succo solathri, vel aqua coriandri in modum epithematis. deinde lenticulas in aceto decoctas emplastrabis. Et res manifesti iuuamenti, quã multoties sum expertus, est emplastrare mãmillas cũ portulacis contritis, sicut accipiuntur,& multoties innouare. prohibet. n. caseationem et putrefactionem, quæ timetur ex ea. Si vero à frigido epithemabis mãmillas primo cũ aqua ca

D lida decoctionis meliloti. qm̃ liquefacit ipsum, vel cũ vino quod coagulata dissoluit interius, et exterius approximatum. Deinde cum suctione facta ore mulieris infantis seu catuli, vel ventosa seu expressione, vel resolutione, vt dissolutũ lac educatur. Et ex eis, quæ ad hæc experta sunt est oleum oliuarum epithematum: ita ꝙ non tangat papillam. facit. n. egredi totum lac, quod descendit in mammillas:& nõ facit amplius descendere ſm Arist. Et ex eis, quæ resoluunt ipsum lac est epithematio cũ succo mentę,& aceto, et salis gemmę addatur. ʒ.i. Et ex eis expertis est epithema, et emplastrum cum succo apij, et mica panis, cymino nabati: qm̃ dissoluit omnem tumorẽ mãmillarũ. Et ex eis, quæ prohibent saniositatem, et putredinẽ lactis, est assiduatio embrochationis cum aqua decoctionis renum habentium temperatã caliditatem, et cõfortantium calorẽ naturalem in eis, vt fœniculi, anethi, chamæmeli, balsami

Ingenia sãguinẽ à mãmillis diuertẽtia.

Epithema.

Oxyrodinũ in materia calida.

Empl̃m.

Epithema in causa frigida.

Oleum expertum.

Lactis saniositatem ꝓhibẽtia.

balsamitæ, fœnugræci. Et si expedit, abrotani, castorei, salis myrrhę, aloes: accipe partes æquales, contere, & confice cum oleo & melle. prohibent. n. putredinē, & resoluūt caseationem. Et ex oleis est oleum de lilio narcisci, & de costo inunctū. Itē empl'm de menta prohibet caseationē. Linimentum aperiēs oppilationem venarꝝ mămillarum, ex lactis coagulatione in mămillis. ℞. lūbricos terrestres: contere, & lini cum oleo de lilio. Item aliud. ℞. myrrhæ quantum vis, & tere. dissolue in aqua calamenthi, aut farinæ ciceris, foliorū lauri, apij, cymini, nabati, & aqua virgæ pastoris, et epithema. Coagulū & proprie leporis sumptum cum vino lac coagulatum dissoluit, & liquefacit. Sal & mel intus & extra approximata prohibent, & dissoluunt coagulationem lactis vbiq;. Sed dices. Fili qd est coagulum: & nunquid, omnia animalia coagulum habent, & nunquid coagulum stypticum sit: & quare cōtraria agit. Ad primum dico auctoritatem Elabin Aboa. in suo libro, ꝙ coagulum est arabice appellatum amphaha. & est superior venter animalium paruorum lactantium. Et est substantia alba inuenta in ipso ventre qua coagulatur lac, & notum est. Et ſm Papiam dicitur à cogo cogis eo, ꝙ cogit lac coagulari. Et ſm Aristo. coagulum est substantia in qua est calor spiritualis adiuuans & confortans lac. Lac. n. est vna de rebus maxiē alterabilibus, sicut ponit Gal. & propter heterogeneitatē substantiæ suæ, & sui caloris paucitatem. Vnde ponit Gale. ꝙ oportet: aut in primo loco esse. s. mămillarum, aut in corpore aīalis ipm recipere debentis sine intermedio temporis esse, sicut semen, & pro tāto indigebat aliquo quod ipsum iuuaret, & confortaret. & in corpore aīalis quod ipsum recipit. & extra corpus cum ad vsum aīalium recipitur, & mulgetur. In corpore aīalis quidem recipientis ipsum. Nam infantis corpus proprie, & naturaliter recipientis dum lacte nutritur primo recipit ipsum ī stomacho, qui est substantię neruosæ frigidæ, & contentiuæ debilis propter humiditatem ætatis, sicut ponit Gal. Et ipsum lac quo nutritur frigidæ est substantiæ, fluidæ, & liquidæ: & pro tanto non potuit in eius stomacho bene, & sufficiēter retineri, donec digeratur & nutriat: propter quod natura nostri corporis magis operatiua, & summa ars, quæ videt semper vniuscuiusq; enargiorum corporis vtilitatē vndiq; expellere, sicut ponit Gal. in superiori stomacho talis à talis, quod est lacte nutritum, dum lacte alitur ordinauit talem substantiā coaguli, quæ est, vt patet ad sensum, ad spissitudinem, & albedinem caseitatis accedens: & quæ suam desiccatione cōfortat retentiuam stomachi & villos eius: & sua coagulatione appropriat, & ingrossat substantiam suam liquidā fluidam lactis quatenus possit sufficienter teneri ibidem: donec perfecte digeratur, & sua caliditate ignea forti calefaciendo substantiam adiuuet digestiuam, necnon sua operatione liquefactiua, & dissolutiua complexione nocumētum quod ex lactis coagulatione, & conuersione in stomacho prouenit in via prouisionis prohibeatur: & hoc, vt dictum est, in corpore aīalis quod ipsum naturaliter recipit ad sui nutrimētum. etiam causa extra corpus ad vsum aliquem recipit, & mulgetur coagulatione, confortante, & conseruante suū debilem calorem, & suam substantiam heterogeneam. vnde facile permutabitur, vt non facile ꝑmutetur, & corrumpatur. Talis declaratio potest haberi, & eligi ex dictis Abo. secundo cano. cap. i. & Auerro. colliget in. v. Et ex his potest patere ad secundum tertium & quartum quæsitum. Ad secundum quæsitum dico, ꝙ qui lacte nutriuntur, dum lacte aluntur, & sunt parua habent prædictam causam: qui vero non nutriuntur non habent: quia natura eorum est minus humida. vnde retentiua eorum est fortior, & eius digestiua: & quia cibis solidioribus, & stypticioribus, seu spissioribus vtuntur, & crudis. vnde non indigent coagulatione, & per hæc potest patere ad tertium quæsitum. Ad tertium dico, ꝙ proprie stypticum est frigidū & siccum, sicut dicit quarto de simplici medicina. licet aliqua calida styptica sint: vt infra patebit: dicitur. n. à pontico, sed magis & minus, vt ibi Gal. & Abo. in secundo: sic coagulum cum sit calidū, & siccū igneum non potest proprie dici stypticum. vnde dicit Elabin, ꝙ non est de eius intentione, ꝙ stypticum sit calidum proprie intelligendo virtualiter, & potentialiter: licet sit habens in se qualitatem passiuam styptici. s. siccitatem: sed accipiendo stypticum effectiue prout stypticum habet retinere fluxibilia, & coadunare, vel cōstringere laxa. dico ꝙ coagulum potest dici stypticum. Nam fluida inspissat, & subtilia ingrossat, & laxa membra constringit: & hoc à sua proprietate: sicut ponit Aboa. & Auerro. in. v. vbi ponūt ꝙ fluxibus cōuenit ventris, quorum causæ sunt ignotæ: & hoc est à proprietate. Inde est ꝙ positum supra ventrem puerorum à proprietate retinet fluxum ventris ipsorum faciendo operationem inspissandi, & ingrossandi humores ipsorum. Sedat complexione calida et sicca ignea habet subtiliare, spissa liquefacere, & dissoluere congelata: & sic contraria operatur. propter quod patet ad vltimū. Sed videtur, ꝙ nō omne sit igneū: quia sic esset omne acutum, quod Abo. videtur ibidē innuere cum inquit. Non administretur quod ex coagulo est acutum: vbi necessaria est constrictio. Sic per hoc videtur velle Gal. ꝙ aliquod coagulū non sit acutum, quod est contra Abo. ibidem cum dicit. Omnia coagula calida, & sicca ignea sunt. Ad quartum dico, ꝙ oīa coagula inquantum talia sunt calida, & sicca ignea, sed prout possunt differre ſm differentiam aīalium: quorum sunt species, & ætate seu tempore vnum est minus calidum acutum alio sicut leonis, vrsi, & antiquatum dici potest acutum respectu coaguli agni, & hœdi nouiter accepti: & id non est acutum.

Problemata de coagulo.

De apatibus mămillarū: & earū vlceratione. Cap. 3.

APostema mămillarum est notum. Et est aut ex infusione rheumatis: aut ex impotentia conuersionis proprij nutrimēti: quorum duorum modorum causæ sunt generaliter notę: propter id quod in cura apātis in generali infra dicemus. Specialiter autem est, vt plurimū ex superfluitate ipsius: vt ex lactis exuberantia sicut monstrauimus in capitulo de cura peripneumoniæ. Cōueniūt enim hæc duo membra pulmo, & mămilla nutrimēti specie: quia ex sanguine nutriuntur, & in raritate & spongiositate substantiæ nutrimentum superfluitatē ipsius, & humiditatem transmissa colligunt. ex quibus ea apostemari cōtingit & in tumorē extolli. Est. n. lac superfluitas nutrimenti mămillarū. Ordinauit. n. sapiētia, ꝙ sanguis transmittatur ad ipsas plurimum, ꝙ̄ sit eis pro alimēto necessarius, quem cōuerterent in proprium alimentū. & quod superest pro fœtus nutrimento reseruaretur conuertendū in lac quod est magis sibi propriū propter cōuenientiam in materiam eius. s. sanguinem menstruum quo nutriebatur in vtero. Inquit Gale. omne membrū generatum humiditatem habet superfluam quā sibi ad alimētum sufficiat propter necessitatem alioꝝ membrorum generandorum vel nutriēdorū ab ea: quod quare magis, ꝙ̄ aliud habeat, soli Deo est ratio reseruanda. Cum ergo superfluus sanguis ad mămillas transmissus, & in lac conuersus nō mulgetur ad nutriendum fœtum: vel aliter nō educitur remanēs in eis calefactis: vel algoratis caseatur: & mămillas in tumorē eleuat, & generatur apostema: quod quidē ad sensum cognosces per suam essentiā quā tibi sua notificatio manifestat. Est aūt ſm Gal. apostema tumor præter naturam quo mēbra magnitudine deficiūt ab eo, quod est ſm naturam. Et si quidem sunt ex rheumatis influxiōe signis cognosces huiusmodi ex dispositione. s. mittentis, & recipientis. Mittētis si sit totum corpus ex passione eius. s. fe. repletionis ipsius signis plectorię, vel cacochymiæ, quæ sunt nota, vel si sit aliquod ex membris principalibus cerebrum maxime, cor, hepar & matrix ex particulari ęgritudine ipsius. Et signis repletionis ipsius recipiētis. s. mămillarum.

In fl... tris ... rum

Conu... tia pu... māmi...

Apā ſ... Gal. ...

millarũ, quia sint quibiles, quod ex defectione operationum ipsarum cognosces. Et quia frequenter pati consueuerunt, & ex caliditate, & dolore ipsarũ trahente. Si vero fit ex impotẽtia cõuersionis cognosces ex mutata qualitate ipsarum: quam tibi malitia ostẽdit cõplexionis: quæ in essentia virtutis efficit nocumentum cum priuatione signorum repletionis totius, & partis: & absq; exuberantia lactis aut ex signis repletiõis vel cacochymię aut ex vtrisque: sed si quidem exuberantia lactis fiat, causa est tibi manifesta. Curatio autem apostematis huius completur, vt in cura catarrhi diximus cum euacuatione extenuatiua dicta: & conuersione regiminis ad exiccationem, & cum dyscrasia membri, & humoris peccantis correctione. Et est duplex. vna est dum est ĩ fieri. Alia dum iam factum est apostema. Prima est composita ex præseruatiua & curatiua, & est vt prohibeatur materia colligi in ipsis: & quod collectum est resoluatur. Primum completur cum euacuationibus repletionis totius, & partis mittentis, & cum deriuatione eius quod superest, & confortatione ipsius, vt non regeneretur, & cum apertione ductuum: vt si quid regeneretur per ductus consuetos expellatur: & cum constrictione viarum per quas fluere consueuit si est possibile, & cum confortatione membri recipientis. s. mãmillarum: vt non recipiant, sed repellant nec trahant & generẽt: & hęc cum alterantibus malitiam complexionis earum, & substantiam minuentibus. Et illud fit cum medicinis contrarijs dyscrasiæ ipsarum, & stypticis habentibus mistionem aliarum subtiliantiũ, vt est epithema ex aceto & oleo ros. vel ex melle cum aqua rosarum & myrti, & cum prohibẽtibus exuberantiam, & caseationem lactis, quæ hic habuisti. Quod autem collectum est deinde resoluatur, & fit cũ temperate calidis anodinis notis cum stypticis mistis. Est enim vt supra dictũ est: membrũ humidũ multã recipiens humiditatẽ, & superfluitatem, quæ si non repellantur, vel etiam resoluantur cito perducunt: & frequenter ad cancrum. Et ex conuenientibus est, vt radix asphodeli emplastrata cum fęce vini. Cum vero iam factũ est, cura est, vt pro posse studeas ipsum soluere cum prædictis calidis anodynis, quæ hic superius habuisti. Quod si nõ sit tibi possibile, & veniat ad dubellati, vacare te oportet insaniãdo, & saniatũ aperiendo, & apertũ mundificando cito, et exiccando, & vltimo cõsolidando. Quæ omnia supra de cura pleuresis, & peripneumoniæ tibi specificauimus, quæ per chirurgum ministrata sanabunt ab apostemate & vlcere, si Christus voluerit. Sequitur medicinæ cõpositæ. Medicina prohibens fluxum rheumatis ad mãmillã & apostema calidum: & sedans dolorẽ apostematis ipsius. ℞. sandali, spodij, acaciæ, luti armeni nil. ana. tere subtiliter, & distempera in aqua rosa. & myrto, aceto, & succo solatri, & epithema mãmillã. est. n. ex inuẽtione nostra. Emplastrum. ℞. panis hordei cum furfure, & dissolue in oleo ro. & emplastra. prohibet. n. apostema mãmillarum. Itẽ fur fur emplastratum cũ vino madefactum, cõfert phlegmatico & ventoso: rarefacit. n. & resoluit. Emplastrum resoluens apostemata mãmillarũ. ℞. farinæ fabarum, meliloti contriti, ana partes æquales. confice cum oleo sisamino, et emplastra calefactione præcedente cum aqua calida. Itẽ ex semine lini, & aceto fiat emplastrum. Itẽ aliud vltime resoluens ipsum. ℞. panis contriti, farinæ hordei, et fabarũ, fœnugręci, assæfœtidę, & visci, ana. ʒ. i. vitellos ouorũ numero quatuor. myrtæ. ʒ. ß. croci. ʒ. i. Confice cum melle et emplastra. Aboali inquit. Ex omnibus speciebus nucum fit emplastrum apostemati mãmillarũ in resolutionis via. Item emplastrum prohibens caseationem, & apostemata. ℞. mentã, & contere et emplastra, prohibet. n. caseationẽ & lactis sedat apostema. Ad idẽ. Portulaca emplastrata prohibet caseationem calidam, & apostema in quo timetur putrefactio. Idem linimentum resoluens caseationem, & apostemata. ℞. aquæ siclæ, farinæ tritici, nigellę, salis, ana partes æquales terantur, et dissoluantur in

A aqua calamenthi, & foliorum lauri & apij. Et oleo de lilio ex inuentione. Item aliud resoluẽs apostemata à caseatione lactis. ℞. hyssopi, radicum apij, lenticularũ integrarũ, foliorum althææ, asphodelorũ añ. quãtum vis decocta in aqua mellis albi & aqua, vino albo æqualiũ partium: deinde cõfice cum melle, fęce vini, ana partes æquales. & adde mentam tritã recentem, & in modũ emplastri mãmillæ apostemosæ appone. Emplastrum maturans, & insanians apostemata mãmillarum. ℞. semi. lini, fœnugrę. radicis althæę & lilij, ana partẽ. i. gũmi pini, stercoris caprę, ana. ʒ. i. Confice cum axungia porcina veteri, & medullis cruris vaccæ, & appone. Emplastrum aperiẽs apostema saniatum. ℞. stercoris columbini, fermenti, & confice cũ succo flãmulæ, & puluere cantharidarum, & vtere. Itẽ cõtere limacias cum corticibus, & appone. Item emplastrũ ex vrtica contrita. Item granum. i. arsenici sublimati: cera cauata impone, et applica desuper. Item folium vnũ herbę alcanæ coque sub cinere cum puluere cymini, & deinde ipsum aperi, & emplastra. Item ex melle, anetho, & pi-

B ce liquida fiat vnguentum in catia, & vnge. Vnguentũ ceruseos, et vnguentum ægyptiacum sunt mundificantia saniẽ & putredinem apostematum et vlcerum mammillarum. Medicamen expertum exiccans vlcera mammillarum. Reci. vini pontici, lib. xx. & confice in eo sumach, lib. i. gallarum immaturarum, lib. ß. cassiæ ligneæ. lib. ß. vel gallarum cypressi, lib. i. Et dimittatur diebus. xx. deinde coquantur, et commoueantur cum ligno cypressi, donec minuatur medietas: deinde commoueantur fortiter, et reducantur ad ignem: & calescat sitq; leuis ignis. Et cõseruetur in vase vitreato: est enim bonum omnibus vlceribus, quæ accidunt in membris mollibus, sicut os, lingua, mammilla, testiculi, et emunctoria, et alia exiccat, et consolidat, & prohibet corrosionem. Emplastrum ex farina ciceris cum aceto confert vlceribus cancrosis. Et infusio decoctionis lupinorum confert corruptioni. Lutum armenum cum aceto prohibet ablutionem putredinis mẽbrorum. Et virga pastoris confert apostematibus cali-

C dis vlceratiuis excoriationi, et vlceribus papillarum. Auellana assa masticata, et inuncta est sufficiens et experta. Quod si apostema non dubelletur, sed lapideatur: emplastrum de mucilaginibus de meliloto appone, vel diachylon magnum & paruum, vel cerotum hyssopi, et cerotum diapente ſm nostram inuentionem inunge, mollificat enim, et resoluit, et confert nodis et glandulis. Si vero apostema sit frigidum, phlegmaticum, contere apij folia, et emplastra. similiter et chamemelum per se, vel vtraque misce. Cicer emplastratum confert apostematibus glandulosis. Filius Serapionis. diamach ad dubelet et apostemata dura, et resoluit vtraque, et est valde magnum iuuamentum. Reci. tarasacon tritam, siccam, et cribellatam. ʒ. iiij. fœnugræci contriti et cribellati. ʒ. ij. marathri cribellati. ʒ. i. misceantur et conficiantur cum lacte recente mulcto, et oleo de lilio, et emplastrẽtur cum eo, et sanum est cum Christi auxilio.

D De magnitudine mammillarum. Cap. 4.

De magnitudine autẽ mãmillarum, et aliorum mẽbrorum dicere postponemus vsq; ad sectionẽ tertiam, vbi de medicinis, quę sunt ad decorem. de ea generale capitulum faciemus, si Deus voluerit. Hic. n. specialiter dicemus. s. q̃ magnitudo ipsarum non est ægritudo: sed inter ægritudines numeratur: et proinde indigent medicina, qua conseruentur in paruitate, et prohibeantur à magnitudine. Curatio in duobus cõsistit. In quiete primo, et abstinentia ab oĩbus dilatantibus, et extẽdentibus ac trahẽtibus sanguinẽ ad ipsas, vt est motus, fricatio, balneatio. Secundo in constrictione cum aquis frigidis epithematibus, vnguentis et emplastris et stypticis, et ponticis prædictis hic et ligaturis: cum vero magnificatę fuerint, minui non possunt, sed abscondi, et cęlari, et illud cũ diffusione, et dilatione earum in partibus subassellarum: et hypo-

Mãmillarũ augmẽtum prohibentia.

& hypocondriorum, & constrictione cum camisia chordelata stricta super eas quantum expedire videtur. Et ex his, quæ à proprietate operantur, est oleum vespertilionum inunctum. prohibet enim augmentum earũ in puellis: & fricatio lapidis cum quo acuitur. Et idem ex curantibus est testiculorum augmentum seu magnitudinem. Cataplasma vtile resoluens tumorem mammillarum, & corruptionem lactis. Reci. farinæ, se. lini, farinæ lentium, ana partes æquales tempera cũ oleo rof. & croco. Aliud Humaym. Reci. marrubij, ebulorum, foliorum papaueris albi, absinthij, rutę cuscutæ, ana partes æquales permisce tepida & appone. Dioscorides ad idem. Reci. olibani, mastiches se. absinthij, farinæ lentium, ana. ℥.iij. ceræ. ℥.iij. olei rof. ℥.vi. fiat vnguentum & inunge. Linimentum extinguens ardorem mammillarum, & tumorem delens. Rec. succi semperuiuæ, succi solatri, albuminis ouorum, & olei rof. ana partes æquales: quod nunc frigidum nunc tepidum appone. Quod si deueniat ad vlceratione, chirurgi tunc auxilium inuocabis. Si autem tumor cum inflatione fuerit, tunc oua cum oleo rof. & aceto appone. Quod si ex retentione sanguinis menstrualis accidit, phlebotometur ex saphena. deinde si expedit ex basilica, & pharmacia detur. Ad tumorem in mammillis ex frigidis humoribus adhibe farinam fœnugræci cum succo apij. & ebulorum commixtio. Aliud. Reci. fimi bouini recentis & caprini, ana. ℥.ij. succi marrubij, succi ebulorum, fœcis aceti, ana. ℥.i. misce, & suppone calidum. Aliud contra viuos ardores & rubicundos. temperat enim eos, & obtundit audaciam eorum. Reci. mucilaginis psillij, aceti olei rosati, & olei viola. ana. pondus. i. opij camphoræ, ana. ℈.i. fiat omnium mixtio cum farina hor. & albo ouorum, & emplasta. Caue tamen à superfluo, ne impellat ad antrum.

PARTICVLA TERTIA sectionis primæ, quę est de ęgritudinũ membrorum nutritionis.

Prologus.



PRotulimus hucusque sermonem nostræ mentis explicantem conceptum in medicatione ægritudinum membrorum deseruientium spiritui. In quo intentiones, & modos curationis summauimus debite ordinando: necnõ inseruimus medicinas simplices, & compositas proprias, & expertas, quas primo philosophi ratione & methodo inuenerunt: antiqui medici iudicio, & experimento approbauerunt: & quas secundùm intentionem nostram efficaces vidimus opere, & effectu, prout Dei gratia inspirauit, qui illuminat philosophos, & medicos suos ministros de cœlo creauit. Medicinam quoq; in terra de sua largitate produxit: per quos visitaret, & redimeret plebem suam. Et quia secundùm præmissum ordinem procedendo sequitur, vt deinde aggrediamur curam ægritudinum membrorum nutricationis, scilicet stomachi, & hepatis, & aliorum seruientium eis, ex quibus cætera nutriuntur membra. Quod est tertiæ particulæ sectionis primæ. Imploremus auxilium ab eo per quem omnia facta sunt, & sine ipso nihil. Suppliciter exorantes quatenus mittere dignetur spiritũ sanctum suum spiritum veritatis, qui nos doceat, & suggerat nobis omnia, quæ ad recuperandam sanitatem prædictorum celerem sint efficaciter iuuatiua. & quod bene incepimus sui gratia prosequi, & mediare melius possimus suo auxilio influente, & optime explere sua potentia confirmante.

E

Continet autem hæc particula tertia sectionis primæ summas quatuor.

Summa I. continet Cap. VI.

F

Est generalis sermo in meri & ægritudinibus eius, & causis, & signis, & cura secundum modum vniuersalem. Cap. I.



SCiendum autem, ꝙ meri est membrum ad formam intestini existens concauum & oblongum ex duabus tunicis compositum continuatum cum orificio stomachi, & perforans diaphragma: & procedens superius inter cannam pulmonis, & spondyles colli cum suis lacertis transiens terminatur in gutturæ. Quo mediante transglutiẽdo recipit cibũ ab ore. Põt aũt pati omne genus ęgritudinũ, sicut alia mẽbra habentia regimẽ ex qbus necessario operationi eius ad quã principaliter cõstituit ipsum sapiẽtia. prouenit nocumẽtũ: quod est trãsglutire cibũ et potũ, qui sunt materia nutrimẽti ad quorũ trãsglutionẽ ordinare stomacho desiderante & trahente: mouet tanq̃ sibi seruiens delatorie. Et ambabus suis tunicis ex quibus cõponitur operatur interiori attrahente naturali virtute cũ villis in longitudine situatis in ea. & exteriori exprimente alter cũ villis latitudinaliter seu lacertis in ea positis recipiẽtibus neruũ à nucha mediantibus spõdylibus colli, quã in vomitu solũ operatur. Inquit. n. Gale. transglutio stomacho desiderante, & trahente fit, sed vomitus nulla oris stomachi desiderante particula & trahente: sed sola exteriori tunica exprimente cũ villo latitudinalis in ea situato. Adiuuat aũt transglutionem grauitas, & lubricitas substãtię ipsorũ, quæ petũt descensum: & proinde difficilior transglutione vomitus esse comprobatur, & etiã fluxu vẽtris. Inquit. n. Gale. vomitus oĩbus difficilis est: patet inferior autem purgatio facilis. Signa ex quibus relinquitur, ꝙ nocumẽtum transglutionis, ꝙ plurimũ est difficultas ipsius cõmune est signum oĩum generum prædictarum ægritudinum possibiliũ fieri in ipso meri, & etiam ęgritudinum aliorũ membrorum, quorum vicinitate poterit pati vt est epiglottis, vel canna pulmonis, & eius lacerti, et spondyles dorsi inter quæ situatur et stomachus, et totum corpus et cerebrum cui supponitur. Sed pręter hęc alia sunt signa propria: alia magis propria consideranda, quæ ad cognitionẽ perfectam verę curę debitam sunt necessario opportuna. Propria aũt sunt signa quibus distinguuntur genera ægritudinum propriarum prędictarum, & ægritudinum membrorũ quorum cõmunitate pati potest. Et sunt. nã illam cuius causa est malitia cõplexionis debilitas significat, ꝙ in longo temporis spatio transglutitur quod sumitur, & cũ tepiditate, et paucitate festinationis in toto spatio meri, & sine dolore: nisi figatur in parte meri visibiliter, & constringat illic siue extendat, & sentiatur dolor cũ retẽtione eius quod transglutietur. Illam vero cuius causa est

Quid meri.

G

H

sa est mala compositio, & oppilatio ostendit impotentia transglutionis etiã rei paruæ liquidæ, & potus: & cum conatur transglutire egreditur per nares. Et illam cuius causa est solutio continuitatis, manifestat sanguinis exitus ab ore: & humiditas naturalis, & proprie cũ in suprema eius parte fuerit, & ardor, vel punctio percepta in collo, & inter duas spathulas, & proprie apud trãglutionẽ, et vomitum, & eructuationẽ rei acutę qualitatis magis, q̃ excedẽtis quãtitatis. Sed illam cuius causa est apostema, declarat tumor, & proprie si sit magnum: & qñq; febris, & dolor in illa parte acutus, & grauatiuus, & compressiuus, et proprie in loco priori, qui inter spathulas existit maxime si in superiori parte meri sit vlcus, vel apostema. & magis in parte correspõdente loco. vel parte meri vlcerata vel apostemata: & magis apud transglutionem vomitum: & eructuationem rei magnæ quantitatis magis q̃ acutæ qualitatis. Et difficultas transglutiendi est in vna parte meri magis q̃ in alia non in toto spatio eius. Illam etiam cuius cã est cõpassio membri vicini insinuat præcedens passio membri ipsius, quæ suis proprijs est consideranda signis. Nec inuenit ibi tactus dolorem, nec aliquam passionem, nisi nocumentum actionis tm̃. Magis propria signa sunt, quæ specialium, ægritudinum & causarũ sunt demonstratiua: & sunt, quæ infra in specialibus dicentur capitulis. Cura. Indicatio curæ meri ęgritudinum duplex est generalis. s. et specialis. generalis est duplex. vna quę indicat locũ in quo medicinæ exterius sunt applicandæ: & est vt in collo, & loco qui est inter duas spathulas applicentur, vt iuxta. G. Alia insinuat modum sm̃ quẽ medicinę interius sunt sumendæ. Et est, vt medicinæ non subito deglutiantur, put in ęgritudinibus stomachi oportet fieri: sed in ore retineantur, & lambendo transglutiantur, vt trahẽdo moram in transitu: licet decliui impressione faciant earum, ꝓprie qualitatis. Specialis est, quæ docet specialẽ talẽ ęgritudinẽ: & causam corrigere accidentia, & regimen ordinare: necnon speciales medicinas cum quibus insinuat: & describit, quę in sequẽtibus capitulis seriosius ponemus, nomen domini inuocando.

De mala complexione meri, & cura eius. Cap. 2.

Mala complexio meri, aut est pura, aut cum materia. Pura aut est simplex aut cõposita. & simplex aut calida, aut frigida, aut sicca, aut humida: et cã eius procathartica si pura sit: causa vero humoralis cuiuslibet generis esse potest. Et signa eius sunt alteratio percepta in loco cum difficultate transglutiendi absq; tumore, vel vlcere in eo existente. Et si quidẽ fuerit pura causa, est procathartica plurimũ absq; inuẽtione antecedentis causæ, & infectione oris, et linguæ ex humore, & fluore humiditatum. Si vero sit cum materia, erit ibi inuentio antecedentis causæ cum infectione oris, & linguæ ex humore: cuius speciem tibi color, & sapor ostendit, & fluor humiditatis si adsit. & si quidem sit calida, erit ibi sensus inflammationis: & cõbustionis, & caliditas in superficie oris, & linguę. & sitis. Si vero sit frigida, & est illa, quæ superius fit, signa sunt contraria. Sed si sit humida mollis, signum est humiditas oris, & linguæ, & priuatio sitis. Si vero sicca, signa erunt contraria. Cura malę cõplexionis meri ex cura malæ complexionis stomachi potest haberi. Inquit. n. Aboali. In pluribus dispositionibus meri sequũtur stõi dispositiones. Est. n. via ad ipsum contigua consimilis in natura, & proinde cura vtrorũq; erit eadem vt multum.

De ęgritudinibus instrumentalibus meri, vel mala cõpõne eius, & cura ipsius. Cap. 3.

Mala compositio meri, ex qua plurimũ est oppilatio in via eius tripliciter esse cõtingit. s. coarctatoria, & attenuatoria, & carnosa. Attenuatoria aũt est ex compressione, & coangustatione parietũ ipsius meri. & est aut ex causa intrinseca, quæ compressit, & remansit compressio, vt est laqueus vel manus, & huiusmodi. Aut est frigiditas multa congelans, aut est à causa interiori, aut in se, aut à vicinitate. In se, à caliditate, & siccitate adurente, vt in febribus acutis, vel ex spasmo, & alcuçeç propinquo lacertorum meri, & villorum: & proprie latitudinalium, ex quorum contractione contrahuntur latera ipsius: & via coarctatur: vel ex ventositate coarctata inter duas eius tunicas: & interclusa in lacertis eius constringente, & impellente parietes eius intus, vt coarctetur via. Et causa vicinitatis est: vt ab apostemate in lacertis epiglottis versus meri à parte interiori: vt in squinanticis contingit: aut in lacertis colli respicientibus eum à parte posteriori: aut à declinatione spondylis dislocati ad anteriora versus meri. Coarctatoria est qua cadit in eius via aliqua res exterior ibi adhærens sicut spina, vt accidit in præfocatione, vel humor viscosus ibi coarctatus, & adhærens, vt in apopleticis, & epilepticis, & rheumatismis euenire contingit. aut sanguis cõgelatus, qui ad illud consueuit descẽdere in fluxu sanguinis narium aliqua parte eius regurgitante per foramina palati ad os, & deueniente ad ipsum. vel quæ in vomitu sanguinis in eo remansit, aut vermes, & lumbrici in eius concauo multiplicati, siue infixi vt asserit. Aboa. se vidisse in quodam notorum suorum: ex quibus accidit ei difficultas transglutiendi. Carnosa vero est ex apostemate existente in lacertis, & tunicis ipsius œsofagi gręce dicti, quod arabice meri nũcupatur, vel verruca, vel cicatrix, in eo facta, qui passus fuit vulnus: seu vlcus in perso. & liberatus fuit: cuius causa extitit ætas, sicut recitat Gal. Signa quas per causas oportet cognoscere, & distinguere hoc modo. Nam si quidẽ attenuatoria sit, fietq; à causa exteriori sensũ manifeste cognosces per eius vestigia, & relatu infirmi: & astatium ei tibi indicabitur: & nocumentũ transglutiõis: vt puta difficultas: et minus si quoque ex frigore congelãte accidit præsentia frigoris: & eius antecessio indicabit. Si vero à causa interiori in ipso existente, & siccitate per inspectionem acutæ feb. illud euenire videbis, & nocumentum trãsglutiõis maius erit. Si vero ex spasmo, et alguçeç ex propinquo accidit ex cognitione ipsius: & causarũ pręcedentiũ scire poteris etiam si accidat ex ventositate pręcedens regimẽ multiplicans causa sonitus, & motus, & dolor extensiuus, & constrictiuus indicat illud. Cũq; ex causa vicinitatis accidat, & ab apostemate in lacertis epiglottis dolor in epiglotto erit cum spiritus malitia: & qñq; cum orthomia & tumore, & rubore ibi apparente. s. in gutture & in collo, & febris. Si vero ex apostemate lacertorum colli recipientibus eum apparebit dolor colli à parte interiori cũ difficultate mouendi, & inclinandi collũ, & proprie ad posteriora. Si quoq; ex declinatione spondylis ad interiora, ex concauitate in collo apparente percipies. vt cum inclinatur collũ ad posteriora difficilior trãsglutio erit. Sed si quidem sit coarctatoria: eritq; à causa exteriori cadente & infixa, vt spina pũctio: & proprie ad motum ibi percepta, & relatio infirmi tibi insinuat. Sed si sit ab humore viscoso regimen declarat, & præsentia ægritudinum pędictarum. Si vero sanguis congelatus fuerit, fluxus sanguinis ab ore, vel ex naribus, qui regurgitauit ad os, & guttur tibi ostendit. Si vero vermes, & lumbrici, & nausea, mordicatio, & vomitus, & syncopis tibi ostendunt. Et si quidem sit carnosa ex apostemate, signa apostematis dicta superius tibi indicant, & quæ infra in capitulo proprio tibi ponemus in speciali. Si vero sit verruca est impedimentum partium trãsglutionis in loco vbi est, in toto vero meri non, nec est dolor, & est priuatio signorum aliarum causarum. Si vero sit ex cicatrice, tibi præcessio vlceris ipsius indicabit. Cura est duplex: generalis. s. & specialis. Generalis est duæ res. vna est ablatio causæ, alia est remotio impressionis factæ: si qua remansit. Specialis consistit in ablatione specialis causæ, & in administratione medicinarum propriarum ad illam. Si ergo fuerit ex exteriori causa: à qua remansit impressio, & constrictio: amota illa approximentur balnea: & fomentationes circa guttur & collũ, & spatulas

tulas ex aquis calidis, & simplicibus, vel cum decoctione medicinarum dilatantium, & confortantium, vt meliloti, maluarũ, fœnugreci, apij, & similium. Et frictiones suaues cum oleis temperate calidis reddẽtibus tractabile membrũ: vt est oleum de fisticis, de amygdalis dulcibus, & de pineis, & de meliloto, & chame. & similibus. Et cerota ex eis butyro: et mucilaginibus notis hyssopo humida, & dialthea, & similibus. Et cibi interius sumendi sint ex calefacientibus: & humectãtibus supradictis. Ita q̃ boli sint magni in quorum transglutionem conetur, & cũ retentione anhelitus. Si vero sit ex caliditate adurente in febre acuta: primo oportet febrẽ curare: vt infra dicetur. deinde siccitatem, & adustionẽ ibi impressam remouere. & hoc cũ interius, & exterius approximandis. Interius sicut cũ mucilagine dragaganthi, semine citoniorum, psillij, & pulpa tamarindorũ, et tereniabin, & lacte seminũ cõium, & seminis papa. & succo liquiritiæ, & cum carnibus prunorum, & aquis fructuum vt iuiubarum, granatorũ, lactucarum, violarum, hordei, & cum syrupo viola. & rosato bibitis sorbendo. & recentis in ore, & gargariçati: & cum caudis eorum: et cum cibis ex amylo de cucurbita, et pulmento, & attriplicibus, spinachijs, & lactucis, & similibus. Exterius cum inunctionibus: & oleis violatis de cucurbitis, & similibus prout in cura febriũ faciemus te scire. Si vero fiat à frigore cõgelante interius administrabis diacalamenthum: & diacyminum, diatrion, syrupũ de hasce, theriacã, mithridatum, & oleũ balsami cum vino: & cibos & potus calidos notos. Exterius vero calefactiões ex aquis calidis paulatim superius dictis. Et vnctiones ex oleo anethino, de lilio, & est proprium, & de castoreo, costo, vel alijs calidis superius dictis. Et calefactiones ex floribus chame. calamentho, pulegio, floribus lauri, abrotano, & similibus, & cum pannis calidis, et calefactis & stupa lini, vel canapis, vel lana succida. Si vero fiat ex spasmo si quidem humido, facies vnctiões de oleo de euphorbio, de piperibus. Et si expediat euacuetur totum corpus cum clysterijs, & collyrijs, dabisq; ad bibendũ assam cũ aqua granatorum: vel cũ vino, pipere, ruta, & similibus. Si vero sit siccus, administrabis regimen humectantium ex cibis & potibus. Cibis vt aqua gallinarũ pinguiũ & iuuenũ. Et carnes hœdorum, & agnorum, & vitulorum lactãtiũ, ptisana, pulmenta ex amylo, & alæ pullorum, & testiculi gallorum in lacte nutritorum, & pisces parui, & petrini, & oua sorbilia, lac, butyrũ, medullæ, & similia. Olera sunt, vt boragines, buglossæ, spinachia, attriplices & similia. Fructus sunt vt poma dulcia, pineæ, fistici, amygdalę, sisamus, & similia. Potus vt vinum lymphatum, aqua cũ zuccha. vel iuleb violatum. Et electaria humectãtia sunt diacodion, diadragãthũ: diaboriginatum: & diabuglossatũ. Et electarium ad restaurationem: & impinguatiuum superius dictum: & panis aloe & similia. Exterius vero cũ embrochis, vel epithematibus, & fomentis ex aquis dulcibus enarratis: & fricationibus, & balneis, & inunctionibus, & oleis, & cerotis, & humectantibus: vt est oleum amygdalarum dulcium, pinearum, fisticorum, violarum, succus maluarum, cucurbitæ, melonis, cucumeris. Et semina, & aquæ ipsorum, & sorbitio facta ex eis, & grafulis, & pinguedinis gallinæ, porci, anatis, & medullis vitulorum & lacte. in domo & aere locet, et in quiete, & somno seruetur. Et si quidem remanserit impresio constrictionis operaberis ad eam: vt hic superius habuisti. Si autem à ventositate fit, dabis interius oleum de kerua, dianisum, diagalangã, diacyminum, confectiones de seminibus, et commouentia eructuationem, vt anisum, cyminũ, rutam siccam, erucam, carui, ameos, mastichẽ, & thus masticata vel hausta, & in cibis: & in potibus mista. Exterius pones ventosam, & vnges ex oleo nardino, de enula, rutaceo, de assa, & similibus superius enarratis. Si vero sit à vicinitate apostematis gutturis, lacertorum, vel colli, curabis curatione squinantiæ, quam superius habuisti.

E Sed si fuerit à dissolutione spõdylis celli cura propria posita est infra. Similiter si sit coarctatoria, quia cadit in eius via aliquid extraneum adhærens vt spina, & similia: curabis cura præfocationis superius posita.

Et si sit humor viscosus ibi descendens, & adhęrens curabis ipsum expurgatione cum incisiuis: & abstergẽtibus pharmacijs. puta cum gargarismatibus ex syrupo acetoso simplici, vel oxymelle squillitico, vel aceto esus cum melle rosato, & aqua mellis hyssopi, vel staphidis agrię, vel sinapis, vel piretri, et calamenthi, origani, et pulegij, passularum ficuũ siccarum: & cum prouocatione vomitus cũ prædictis, & clysteribus acutis notis supra. Necnon si expedit ægritudines capitis à quo prouenit rheumatismus, oportet curare, vt superius dictum est. Etiam si fuerit sanguis congelatus duæ res conueniunt in cura eius. Prima est ipsum liquefacere. secunda est ipsum educere, prout infra de cura congelationis sanguinis in stomacho: & vẽtre dicemus, & hoc cum simplicibus & compositis. Simplicia sunt coagulum, butimẽ, bdellium, & huchuẽ, cũ aqua

F cineris ligni ficus, & quercus sumpta & gargariçata. Secunda est ipsum educere cum vomitus prouocatione cũ melle, & succo apij, & terra sigillata dissoluta in aqua: & farina tartari dissoluta in ea calida vel vino. Inquit. n. Gale. vinum coagulata dissoluit, & suo motu citius extra pellit, vel fluxu ventris. & hoc cum clysteri ex succo apij, opopanace dissoluto in eo cum salgẽma: & melle: vel resolutione ipsarum cum emplastro facto ex hasce, salgẽma opopanace cum melle confectis: & approximato gutturi. Si vero sit ex lumbricis, & vermibus ibi coadunatis, & infixis. Cura est duę res. s. interficere: et educere, sicut supra de ęgritudinũ cordis cura diximus. Et hic breuiter dicamus, quæ illis duobus sunt, ꝓpria: & ex illis est baurach, kebuli, myrrha decocta in oleo centonica, & centaurea sumpta. Et postq; prouocatur vomitus, & emplastrata kitrã, & petroleon inunctum aloe, & hiera interficiunt, & educunt illos. Si vero sit carnosa, & ex apostemate in lacertis, & tu-

G nicis ipsius meri. Cura est quam infra dicemus. Si vero fit ex verruca vel cicatrice. Curabis cũ abstersiuis stypticis, vel subtiliatiuis, vt est aqua mellis cũ virtute radicis capparis, & passulis, & floribus absinthij squinantho, & cappares cum aceto boni vini. Et ficus siccæ cum granis myrti: & aqua caulium reseruata per tres dies bibita: et fistici, & amygdalæ pineæ sumptæ: & oleum earum sumptum: & exterius inunctum, et aqua nucum cypresi, calami aromatici, anisi, meliloti embrochata & similia prout tibi sapientia monstrabit: & qñq; est incurabilis. Medicamen dissoluens sanguinem congelatum in stomacho, & meri. ℞. coaguli leporis. ℨ. xxxvi. coaguli gaçeli. ℨ. xxxij. gentianæ, aristolochiæ rotundæ, seminis rutæ syluestris myrti, ana. ℨ. iiij. Conficiantur cum melle. Et sit dosis eius sicut vis in aqua calida, aut in syrupo acetoso.

De solutione cõtinuitatis meri: & eorum, quæ ex illis accidunt, vt est fluxus sanguinis, & eruptio eius ex ore, & cura eius. Cap. 4.

H SOlutio continui meri eueniens duplex esse cõtingit: simplex vt est plaga, pũctio, scissio: & similia: aut cõposita: vt est vlceratio eueniẽs ipsi: & qñq; aut est superficialis sicut est excoriatio: aut profunda penetrans tunicam, vel pelliculam vnam vel ambas. Simplicis causa est interior: & exterior. Interior est hũiditas ĩ sui substãtia aggregata, & pelliculis eius penetrãs, & perforans sui acuitate, aut sua quantitate replente: aut sua ventositate extendente scindens ipsum profunde: & quandoque totaliter. Exterior est vel transglutio rei scindentis, vel pungentis, vt ossis acuti, vel spinæ, vel vitri, vel percussio cum re incidente, pungente, & perforãte. Et superficialis causa interior est cibus acutus vel medicina, aut humor trãsiens acutus cũ vomitu de stomacho saliens: aut descendens intrãs ad ipsum: aut est malitia cõplexionis calidæ, & siccæ exiccantis ipsum: quare superficies eius aduritur: & cadit sicut in

in febribus adurentibus contingit frequenter. Causa vero compositæ, scilicet vlcerationis est duplex, scilicet interior, & exterior. Interior autem est apertio apostematis, aut plaga quæ facit sanguinẽ, aut humor corrosiuus transiens, & in catarrhis descendens ad eum, vel alias ibi imbibitus corruptus, & putrefactus corrodẽs ipsum. Exterior est quæ partem de eius substantia scindendo asportauit, et est nota. Signa vlcerum eius dicta sunt supra. Sed distinguentia inter vlcera meri, & stomachi à tribus sumuntur, scilicet à loco, à tempore, & ab accidentibus cõcomitantibus. A loco. nam in vlceribus meri dolor, punctio, & ardor sentitur in collo vsq; ad ossa dorsi: et furculam superiorem pectoris: & illud quod est inter duas spathulas, in vlceribus vero stomachi dolor, punctio, & ardor sentitur in interioribus ossibus pectoris puta furcula inferiori pectoris infra. A tempore: nam in vlceribus meri sentitur dum trãsglutio fit vomitus, vel eructuatio rei acutæ qualitatis. in vlceribus vero stomachi sentitur postquã transglutitus est. Ab accidentibus concomitantibus quando vlcera stomachi plurimum, et proprie sunt in superiori parte stomachi perducunt ad minorationem, vel ablationem anhelitus: & prouocationem sudoris frigidi, & syncopim, & infrigidationem extremitatum. Sed simplicis solutionis causæ interioris humoralis signum est inuentio signorum antecedentis causæ, & regimen præcedens multiplicans talem humorem, & infectio partium oris ex humore acuto: quem dolor, & sapor ostendit, & consuetudo passionis illius. Si vero sit à causa exteriori est manifesta ex se, vel relatu infirmi. Sed si sit superficialis ardor, & punctio est parua cito transiens. Et egreditur quandoq; sicut truscula, & pellicula adusta. Si vero profunda dolor est fortior, & diutius durans, & egreditur sanguis, & humiditas naturalis, & inuentio causarum interiorum, & exteriorum ipsas insinuat. Signum autem vlceris ipsius fœtor est in ore perceptus, & exitus per os puris, & saniei, & quandoq; associatur ei pellicularum frusta. Cura solutionis continui meri difficilis, vel impossibilis esse dignoscitur, sicut cura solutionis continui cuiuslibet membri, quod est via per quam aliquid extraneum transit, trahitur vel expellitur: vt sunt meri, intestina, renes, pori, vritides, & vesica, & maxime cum est intrinseca, composita, & profunda, & penetratiua: non enim potest bene medicina apponi, & si apponatur, non tandiu permanet, vt suam impressionem faciat, quin cibi, & potus transglutione abstergatur, & asporretur, qui etiam ampliati quantitatem magis bucellis, et sua qualitate acuta si quam habent pungunt, & dolorem faciunt, qui est prouocatiuus rheumatis, & sic vlceris augmentationis. Si ergo sit simplex, & recens plaga, & superficialis: cura eius est tres res. prima aufert causam exteriorem, & interiorem abscindit. secunda solutionem vnit. tertia corrigit accidentia.

[margin: ...na vlce... stõi & ...ri distin...ia.]

Primam rem complent phlebotomiæ de cephalica, vel magis clysteres, & pharmaciæ solutiuæ ventris non vomitiuæ cum proprijs stomachi dictis cum etiam cerebro si expediat, & consequenter cum confortantibus ipsum, & retinentibus ipsum catarrhum, & ablatione omnis rei exterioris infixæ aut teli. prout infra de solutione cõtinui dicetur, si annuat omnipotens.

Rem vero secundam complent styptica, & conglutinatiua interius, et exterius approximata. Interius gargarizata, & retenta in ore, & lambita simplicia, & composita. Simplicia sunt, vt grana, & cymæ myrtorum, lentisci, oliuarum, & rubei, & grana granatorum, & citonia, & corticis balaustiarum ipsorum, et rosæ inmaturæ masticatæ, & transglutiatur succus eorum sicut resudat, et gargarizatio cum aquis ipsarum, & cum rob ipsarum, & rob mori gummi dragacanthi, lutum armenum, & lutum sigillatũ, & thus, albumen ouorum, & similia. Composita ad alcola dicta sunt supra, & quæ inferius tibi traduntur ad vlcera, quæ etiam exterius per omnem modum administrare

A poteris, & proprie circa collum, & guttur, & locum, qui inter spathulas existit.

Tertiam vero rem complent, quæ dolorem, & punctiones corrigunt, quæ sequuntur. Si vero sit profunda penetratiua eius cura est tres res.

Prima est, vt sanguinem fluentem restringas, & dolorem sedes, & illud cum approximatione, & epithematione albuminis ouorum, & alijs, quæ dicemus in capit. subsequenti.

Secunda est, vt sicca stypticantia, et conglutinantia, et consolidantia prædicta interius, et exterius applicentur.

Tertia, vt regimen adæquetur in sex rebus non naturalibus proprie in cibo et potu. Seruetur ergo in quiete, et ab omnibus dilaceratibus: & aperientibus vomitiuis, et prouocantibus rheuma. Custodiatur à cibis calidis, et à potibus, et acutæ qualitatis: sed sint ex lenientibus glutinosis, et stypticis: vt sunt oua sorbilia pulmentum ex riso, vel amylo cum iure carnium præparatum, vt vinum stypticũ, et similia, et buccellæ sint paruæ, et repletio pauca. B Si autem sit vlceratio in eo facta curabis cura vlcerum. quam tibi interius subiungemus. Fiant formulæ in modum lupinorum, quarum vna retenta in ore, et sicut dissoluitur, deglutitur, remouet solutionem continui, et vlcera meri, et consolidat, et incarnat, et lenit. Recipe gummi dragacanthi, mastiches, thuris albi, ana. drachm. i. ireos, drach. ß. liquiritiæ, drach. i. hypocystidos, granorum myrtæ, et cymarum eius, et oliuarum, ana. drach. ß. seminis citoniorũ, scrup. ij. luti sigillati, et luti armeni, ana. drach. i. contere, et conficiantur cum rob myrtæ, vel lentisci, et est ex inuentione nostra.

[margin: Formulæ vt lupini tenẽdę in ore]

Vnguentum aliud expertum, et efficacissimum ad vulnera, et vlcera in quacunq; parte corporis sunt, et proprie capitis cum fractura cranei, et est Romanorum. Recip. terebinthinæ, vnc. viij. succi betonicæ, vnc. v. et substantiam eius, misceantur simul. Et stent per duos dies: deinde ponantur super ignem leuem, et calefiant, donec liquefiat C terebinthina: deinde colentur per stamineam, et colatura iterum ponatur super ignem, et bulliat vsque ad consumptionem succi. postea addatur gummi abietis, vnc. ß. olei rosa. vnc. ß. ceræ, vnc. iij. et vtere. Eruptio fluxus sanguinis ex meri ex vena aperta, et incisa fracta, vel corrosa prouenit. cuius causa interior, et exterior esse potest, sicut supra de sputo sanguinis habuisti: et infra cum de stomacho inuenies loquemur. In proposito est ipsius meri vlceratio ex vena corrosa. Eius autem signum est exitus eius cum fastidio: et quodam vomendi motu minore, quàm si à stomacho proueniret: et si est vena facta incisa vel corrosa dolor est in collo, et loco qui est inter duas spathulas proprie si sit magna incisio fractura, vel corrosio, et maxime apud sumptionem rei acutæ. Si vero sit à vena aperta non est dolor, et facilius retinetur. si vero sit à vena corrosa ab vlcere eius signa, sunt signa vlceris ipsius prædicta, et emissio saniei, et puris, et difficultas retentionis. Cura eius est quam superius de sputo sanguinis habuisti, et de fluxu san- D guinis narium, et infra in cap. de stomacho: cuius meri est instrumentum ad attrahendum, quæ sibi sunt iuuatiua, sufficienter loquemur.

[margin: Vnguentũ expertũ ad vulnera & vlcera.]

De apostematibus meri, et cura eius. Cap. 5.

APostematis meri signa superius habuisti singularia, et propria, quibus subiungenda sunt magis propria. Et sunt: nã si quidem apostema eius calidum sit cum prædictis, erit fortitudo doloris, inflammatio, caliditas, et proprie in partibus oris, et colli percepta. Et quandoq; est febris parua, quandoq; magna hora post horam. Et quandoq; est horripilatio: et est cum siti vehementi. Cum ergo naturaliter cessat horripilatio, et cum aperitur, egreditur pus, et horripilatio redit. Cum autẽ est apostema frigidum, signa sunt contraria, cuius curam habere

poteris, si eorum memor eris, quæ in cura phrenesis lithargiæ, & mamilarum diximus, & magis si inspexeris, quę dicemus in cura apostematum stomachi.

De nocumentis transglutionis, & cura. Cap. 6.

Transglutionis nocumentum, triplex.

NOcumentum transglutionis est triplex, scilicet corruptio, vt si cum tremore perficiatur. diminutio, seu difficultas cum fit cum labore, et conamine, & eius ablatio cum nullo modo fieri queat. Et plurimum est difficultas transglutiendi, quæ nota est superius per eius signa distinctiua causarum in primo capitulo huius posita: Est autem periculosa, & vitæ animalis contraria: cũ enim vita animalis non persistat nisi per nutriens, quod restaurat illud, quod ex corpore eius dissoluitur: talem autẽ restaurationem facere nequeat, nisi intra corpus sumatur, et illud est per transglutionem, ea ergo facta difficili, & diminuta verẽdum est ne totaliter auferatur, & pereat animal, & proinde insistendum est circa correctionem eius attente tanquam circa accidens, quod præ cęteris ęgritudinibus ipsius plerunq; curam sibi prędindicat, seu correctionem. Cura. Res prima & certa est abscisio eius causę, scilicet ægritudinis proprie, quam comitatur, quæ omnis generis esse potest de qua infra dicemus, vel alterius membri cuius cõmunitate patitur epiglottis. videlicet associati, vel stomachi, cerebri nuchę contiguorum quo lacerti epiglottis mouentur, & meri spasmantur, vel mollificantur, & transglutio fit difficilis, vel aufertur, et spondyles dorsi dislocati, & interius conuersi comprimendo viam claudentes ipsius, vel totum corpus, vt in febricitãtibus, vel morti propinquis in quibus virtutes, sicut in tota deficiunt, ita & in parte de quibus etiam dictum est, et de stomacho infrà dicetur. Secunda est stomachi regimen, vt mundificetur, & alteretur: nam in pluribus dispositionibus sequitur meri oris stomachi complexionem, & illud cum his, quæ infra in cura dispositionum eius dicentur, duce Deo complebitur. Tertia est ipsius confortatio. Fiat autem cum temperantibus complexionem eius, dyscrasiam alterando cuiuscunq; generis fuerit, & proprie frigidæ, & siccæ, quę plurimum est in causa, vt supra dictum est. Et ex compositis conuenientibus frigidæ est balsamum transglutitum, theriaca, diacalamẽthum, et aqua raphani, & vinum cum eis, Et ex his, quæ inũguntur exterius, est oleum anethinum, & de lilio, de narcisso, de croco, nardinum, muscelinum, & de balsamo, quoniam cõfortant lacertum transglutiendi, & cerebrum, quod est neruorum principium, quare oportet, vt ex eis inungatur caput, & nucha colli à qua neruis tali lacerto procedit. Et confortetur omnibus modis cum emplastris, saccellis, cerotis, fomentationibus ex aromatibus calidis, & stypticis, vt castoreo, myrrha, ammoniaco, ruta, prassio, abrotano, lauro, & similibus. Et ex conuenientibus siccæ dyscrasię eius est regimen humectatiuum. Et ex exterius inungendis est butyrum, oleũ amygdalarum dulcium, pinguedo gallinæ, porci, & similia. Ex ex simplicibus conuenientibus humidæ sunt anisum, vtrunq; been, spica celtica, & folium indum, thus, & minutum eius, & cortex ipsius, & myrrha, et sandaracha, & similia. Et quandoq; oportet ipsis admiscere frigida tẽperantia eorum calorem. Sint autem ex stypticis confortãtibus, vt sunt rosæ, sandali, myrta, & similia. Ex quibus saccellationes fiant supra caput, & nucham, & cum ex humiditate sunt. Et ex expertis secundum magistrum Arnaldum est, vt sumantur mane quolibet tres caricæ cum interclusο in eis puluere pumicis, & sandarachæ puluis est proprius. Et cum ex ventositate grossa interclusa fuerit repellente, & propellente superius cibum, et potum in quam talis humiditas fuerit cõuersa, quam eructuatio manifestat, curetur cura inflationis stomachi, & vẽtositatis ipsius, quã infra dicemus.

E

SVMMA. II. *particulæ tertiæ, sectionis primæ de medicinis ægritudinnm stomachi.*



EST autem ẽm Gal. stomachus minister viscerum, Cibaria enim et potus per meri exterius sibi transducta recipit tanq̃ lebes, & à virtute, & proprietate qua vniuersalis dotauit natura, illa alterat, coquit, & digerit, et aliĳs mẽbris in re nutrimẽti operationem facientibus apta reddit. Et si de se suĳpsius gratia digerit cibum, non vt membris aliĳs aptum reddat, sicut dixit Gal. vnde G. dixit. Stomachus minister est viscerum: de stomacho enim cætera nutriuntur membra. nimirum igitur si in eius constructione summa sapientia subtilissime tanquã in eo qui est paterfamilias laborauit. Formauit ipsum nanq; concauum, & ad continẽdum quod recipit ex cibis, & potibus esset aptus, & quasi rotundum, vt esset capacissimus non solum cibi, & potus propriĳ, sed membrorum etiam aliorum, & vt caliditatis alterantis ipsius, & decoquentis circa cibũ totum ex qualibet sui parte influentia esset calidi. Et sibi substantiã dedit pãniculosam, & neruosam, vt in recipiendo cibũ & potum pro toto sufficientẽ posset recipere extẽsionem, necnon vt tempore digestionis esset totaliter cõtrahibile super ipsum. Ipsum etiam ex duplici cõposuit tunica, exteriori. s. magis neruosa, vt res sibi occurrentes sentiret melius, & discernendo eligeret quod bonũ est, & reprobaret malum, & interiori magis carnosa calida, cuius caliditas cum mediatione attingendo cibum melius alteret, decoquat, et transmutet, sicut ignis mediante olla melius cibaria decoquit. In quibus villos triplicis generis ordinauit, quorum consideratione Auer. dixit ipsum ex triplici tunica compositum esse. quẽadmodum G. econtra asseruit de vtraq; vesica, fellis. s. & vrinæ, quibus virtutes operantes in ipso vterentur, sicut propriĳs organis, vt in eo, quod intendũt habilius operetur. Quibus multis, & variĳs ipsum fulciuit, & odorauit sapientia summa. Et proinde mẽbris ipsum principalibus alligauit neruis mediãtibus cerebro quẽadmodum partem eius superiorem, vt esset multi sensus in sentiendo suã inanitionem, & cõplendo desiderium suĳpsius, & mẽbrorũ omniũ arterĳs cordi, & venis hepati. Ipsum quoq; mẽbris calidis circũdedit quæ in alteratione illorũ suę caliditati debili suggerãt supplementũ, à quo protraxit duo membra continuata, vt duæ viæ ductiles. s. meri à parte superiori orificĳ sui deseruiens trãsglutiendo, deferendo cibum, & intestinum duodenum inferius à portenario sibi deseruiens delatorie, vt infra dicetur. Si ergo sequentes naturam sapientissimã, vt Hippo. iussit in cura ægritudinũ eius adeo sollicite procedamus, vt nomen dñi inuocãdo, vt ingenium, & modũ curationis inueniamus, atq; medicinas simplices, & compositas, & expertas cum omni diligentia perquiramus, quibus sanitatem amissam recuperare valeat, & in temperãdo alimentũ quo corpus subsistat perdurare omni propulso errore. Error enim in eo nocumentum generat, quod cõe existit toti corpori, & principalibus membris quibus notabiliter alligatur. Continet autem hæc summa capitula triginta ẽm pluralitatem ægritudinum quas stomachus pati potest.

F

G

H

De cura ægritudinum stomachi secundum modum vniuersalem. Cap. 1.

CVra ægritudinum stomachi proportionalis, est curæ aliorum membrorum pro toto operantium, vel præstantium iuuamentum. Correctio enim omnis immoderaminis per contrariam immoderationem est fieri. Dixit Gal. Intantum autem differens à cura ægritudinum aliorum membrorũ inquatum eius natura propria, & operatio à natura, & operatione aliarũ diuersa existit, quæ auxiliorum species elegit, quantitates eorũ determinat, & vsum ac modum eius aptum ostendit. Est autẽ, vt dictũ est natura stomachi propria, & prima frigida: quia pauci sanguinis, et neruosa proinde sensibilis valde. Quapropter expedit, vt auxilia immoderationes eius corrigentia sint non excedentia valde, q̃q̃ lapsus, & immoderatio exigat maxime cum non sit valde positus in profundo. Si enim sint frigida valde, eius pauca caliditatem extinguẽt forte. Quapropter Hippo. in apho. ait, frigidum inimicũ neruis: & fortasse contrariam dispositionẽ adducent, quæ periculosioris curæ, & difficilioris esse cõprobatur. prout Gal. dixit. Si vero calida eius tepidam caliditatem resoluent: & si acuta mordebunt, & in spasmũ, aut cordis morsum adducent. Si lapsum facientia est nisi correpta, & repressa, vel ex benedictis electa nocumentum imprimẽt, & substantiam eius dissoluent, cum ad ipsum primo perueniant. Oportet ergo esse temperata, et infra gradum discrasiæ: vt paulatim, & in longo tempore intentum tuum compleant potius q̃ subito, & in breui. Est enim hæc ſm sapientiam operatio. Est enim panniculosus, & villis contextus habens vias amplas, quarũ auxilia non oportet esse valde humida, & liquida cum mollificent, & villos eius relaxent, fluatq; de facili. Et ad alia mẽbra trãseant priusq̃ ibi imprimant, sed oportet esse grossæ, vel solidæ, vt in eo permaneant donec imprimãt, quod oportet, aut quia pellicula eius os, & lingua existit vestitũ, & proinde quid virtutis percipientis habet saporem: debet esse saporis nõ mali ne nauseent, sed delectabilis illis proprie pharmacosa in quantum potest. Inquit enim Gal. q vna quidem cõmunis debet esse intentio facere pharmacũ delectabilissimũ inquãtum possumus, dum eius ad vltimitatem custodiatur virtus: non enim hęc est dissoluenda gratia delectationis. Et quia eius officium, & operatio est digerere cibum pro toto, & digestio fit per decoctionẽ, decoctio vero per calorẽ: oportet esse temperate calida, caliditatis enim temperate est digerere: vt ait Gal. Et si frigida sint, nõ oportet esse penitus à caliditate denudata: at quia digestio retẽtione indiget, oportet ea esse styptica, vel moderatam stypticitatem habẽtia. Et cum digestio quoq; fiat per virtutem spiritus, qui odoribus gaudet: oportet ea esse ex aromatibus electa, vel eis admista. Verum quia ex decoctione cibi in eo relinquitur superfluitas ei inhærens sicut in olla ciborum: vt Gal. dixit: oportet esse talia abstersiua, vt est absinthium proprie, & spica, & similia. Porro cum ex natura stomachus sit principalibus alligatus oportet ea omni carere malitia, & qualitate praua, ne ad illa per cõpassionem impressa perueniant nocumenta. Et quia diaphragmati suppositus, & vicinus oportet quæ extrorsum supponuntur ei frigida à costis secedere, ne infrigidãdo diaphragma ad difficultatem anhelitus patientem adducant.

De cura malæ complexionis calidæ stomachi simplicis, & pure, &c. Cap. 2.

MAla complexio stomachi est ſm alterum octo modorum: ex quibus est calida simplex pura, & est ægritudo quędã ipsius imediate lædens actiones eius sensibiliter in discrasia qualitatum primarum elementorum vincẽte calida fiens causa eius est omnis causa procathartica exterius adueniens et calefaciens ipsum immediate, vel mediante aliquo vicinorum membrorũ propinquo, vel remoto, quæ est multiplex. Gale. vero medicorũ princeps omnes ad quinque genera causarum reduxit. Primum genus est, intromissio rei calidę non superfluæ. Secundum est, contactus rei calidæ nõ superfluæ exterius aduenientis, & contangentis mediante exteriori cute. Tertium est, motus animalis, & corporeus fortis nõ superfluens q ad resolutionem perducat, & proprie quẽ circa digestionem alicuius cibi durę digestionis, & calidi passus fuit: vt est raphanus, & similes. Quartũ est, spissitudo pororum eius non nimia perducens ad extinctionẽ. Quintum est putrefactio cibi in eo sufficiens ad inflãmandũ, & calefaciendũ ipsum præter naturam. Quę vero est mediãte vicino aliquo membro: est vt à corde febriente, vel hepate inflãmato, & q̃nq; à cerebro, quæ si pura sit sine humoris vitio generati causata ab illis causis erit procathartícis, et plurimũ est diuersa. Signa eius complexionis essentialia sunt æstuatio stomachi, ardor perceptus in eo: in ore etiam non sumpto cibo, vel potu calido: & q̃nq; corporis totius inflãmatio, & febris cum fuerit vehemens cum nocumento proprie actionis: vt sitis magna, parua fames, & cito cessat, & proprie cum nõ datur cito cibus, & q̃nq; tũc accidit syncopis, et dicitur fames syncopalis. Et appetitus erit frigidus, & iuuatur ab eo, & læditur à simili, & cibaria subtilia adurũtur, grossa in eo, & dura melius, & sine corruptione alterantur, & eructuatio erit fumosa, & superflua in vomitu, & egõne, apparebunt adusta, vel sicca, & corporis color erit mutatus: qa ad citrinũ tẽdẽs & et habitudo: qa erit corpus siccũ, & paucę carnis qm̃ sanguis eius erit paucus, malus, fœtidus, et acut⁹: quẽ abhorret mẽbra diuersa ei, et in cõplexione, & venæ eorũ sunt apparentes qm̃ sanguis eorũ reclusus est in venis quo natura non vtitur. Concurruntq; cum similitudine circunstantiarum, & cum assuetudine similiter patiẽdi. Et ex cõsequẽti corpus

erit debile cũ cutis infectione, & carbũculis, scabie, morphea, & similibus. Sed signum eius quod est sine humoris vitio, est inuẽtio prędictarum procarthacticarum causarũ cum priuatione signorũ antecedentis causæ. s. repletionis humorum. Et si quidẽ sit ab intromissione rei calidæ: ardor perceptus erit in stomacho, in exeuntibus alteratis pcipitur. Et si ab eius contractu exterius facta sit, vel motu superfluo, antecessio earũ, & notificatio ab infirmo facta, vel ab astantibus tibi declarat. Si vero à spissitudine pororum eius frigidæ, & stypticę causæ inuentio interius, vel exterius approximatę insinuati. Et cutis tẽsio, & durities. Sed si à putredine cibi existat fumosa, & fœtente eructuatione cognosces, quod in vomitu, & egestione perpendẽs præcessione cibi corruptibilis, vt est lac, & oua in patella decocta. Et si à vicinitate cordis, vel hepatis existat calefactio per oẽm modum illorũ præcedens inflãmatio demonstrabit. Cura eius est alteratio. Completur autem cũ medicinis, cibis, aut potibus, interius, aut exterius approximatis. Cibi ergo conuenientes sunt ex granis, ptisana hordeacea, lentes, cũ aceto decoctæ, pulmẽtum ex condro cũ aceto pauco, vel agresta cõdito, et sumach. Et ex carnibus carnes perdicũ, & myrticorũ turdorũ, & auium paruarũ cum aceto agresta, vel succo granatorũ decoctæ. Oua decocta in aceto cũ totalitate sumpta. Ex herbis vero lactuca, cũ aceto proprie, et excitat appetitum, spinachia, endiuia, portulaca, coriãdrum, & similia. Et ex fructibus citonia, pira, chrysomella, persica, pruna damascena, cerasa, acria, cucumeres, citrulli, & cucurbita, batecha, & granata: ꝙ si nõ perduxit ad debilitatẽ, ciba eos cũ grossis, quales sunt carnes vaccinæ præparatę cũ aceto, & coriandro, & ventres ipsarũ, & pisces recentes cũ aceto, vel agresta, vel succo granatorũ decocti, & actualiter sint frigidi, non tñ multũ, vt quia nõ veri frigoris sint. Et oĩa in quibus frigiditas cũ stypticitate existit, quæ si nõ naturaliter, artificialiter acquiratur cũ cõdimentis ex coriãdro, agresta, sandalis, & similibus. Potus autẽ sit aquæ frigidæ fere nõ excedentis qualitatis nec quantitatis, ne in transglutiẽdi difficultatem veniat ex ipsius frigiditate curato ab inualetudine sua stomacho, vt Gal. ait, vel succus agrestæ, vel granatorum acrium, vel aceti odoriferi misti aquæ, quod locum magis haberet, vbi esset profunda, & in remotis posita. Sed quia est in ꝓpinquo prædicta frigida styptica sunt magis efficacia cum diu in eo sint permanẽtia, et hoc si tolerat stomachus, ꝙ si nõ sit potus vini odoriferi albi moderate styptici, & pauciferi lac acetosum vaccinũ, & similes. Medicinę approximãdæ proprie sunt simplices, et cõpositæ. Et simplices, quæ exterius, & interius exhibentur, sunt sandali, rosa, myrta, folia vitis, & salicis, acetosa, rubus, spodiũ, coralli, coriandrũ, psilliũ, cãphora, maciana, aqua, & succus eorũ, & semina herbarũ, & fructuũ frigidorũ, & succi ipsorũ dictorum, & aliorũ. Cõpositę vero sunt, quæ ex prædictis cõponuntur, & quæ administrãtur interius sunt, vt syrupus de papauere, iulep, de succo cucurbitæ, & succo acetosæ, & acetositatis citri, & trochis. de cãphora, et de spodio, vbi venter soluatur superflue. Et quæ administrãtur exterius sunt, cerotũ sandalorũ, in antidotario nostro scriptũ. Et epithema ex sandalis, oleo ros. & prædictis, & euaporatio ex aquis ipsorũ cum aceto. Et vitreũ vas, vel vesica plena frigida aqua supra stomachũ retenta, vel per embrocationẽ superinfusa. Et emplastrũ ex folijs vitis, cũ sauich hordei, quod est propriũ. Ex quibus si leuis est dyscrasia leuia approximabis, fortis vero fortia. Inquit enim Gal. proportionale medicamen magnitudinis dyscrasię ad illam cõueniens inuenire oportet. Et tibi sit generalis regula in alteratione cuiuslibet dyscrasię simplicis stõi, & cuiuscũꝗ alterius mẽbri, vt contrariũ alterans sit in qualitate expediente excedens vnius oppositionis in oppositione alia qualitatẽ expediente excedens vnius oppositionis in oppositione alia qualitate mediũ teneat, vel ab eo parũ recedat, ne ad dyscrasiæ cõpositionẽ pducat, quæ maioris nocumenti est, & difficilioris curæ, vt Gal. ait.

E

De cura malæ cõplexionis frigidæ stomachi, &c. Cap. 3.

Mala complexio frigida stomachi. Causa eius & signa ex contrario ad malam complexionem calidam supradictam sunt intelligenda. Cura autem eius cura illius minoris considerationis, & attentionis est, quia minoris timoris, licet tempus alterationis sit ęquale, quia alterans medicinale, & instrumentale, quod est calidum naturæ amicum est, vtile confortans, licet ipsa natura, quæ est principale operans sit magis læsa ratione dyscrasiæ, & proinde magis periculosa. Sicque in cura eius, duę res, seu intentiones concurrunt, generalis, et specialis. Generalis est subalteratio ipsius. Specialis docet copiam auxiliorum, & aptum vsum ipsorum ostendit. Et sunt talia auxilia, seu contraria calida à natura, & qualitate ægritudinis sumpta ex cibis, & potibus, & medicinis simplicibus, & compositis interius, & exterius approximandis. Et sunt verbi gratia ex cibis ex granis, vt panis de frumento furfuris habens multum salis, & fermentatis bene, cicera, & similia. Et ex carnibus carnes columbarum, & proprie syluestrium, & anatum siccarum carnes salitę porcorum, & aliorum præparatæ, & conditę cum speciebus infrascriptis. Quorum vitelli cocti cum herbis, & speciebus calidis, vt saluia, menta, fœniculũ, maiorana, & similibus. Ex oleribus sunt, vt sinapis, eruca, nasturcium, rapistę, piper, aqua, & raphanus, & similes. Ex fructibus sunt ficus, passulæ, amygdalæ, nuces, dactyli, auellanæ, pineę, fistici. Et pisces saliti cum sinapi, vel eruca. Potus autem sit vinum antiquum vinosum, vt græcum flauum, & rubeum, & calabrense, & puteolanum purum, vel parum lymphatum, prout tolerat cerebrum. Ex medicinis simplicibus sunt ex speciebus, quæ sunt proprie stomachi, & cinnamomum, gariophylũ, crocus, spica, mastiche, thus, nux mus. galanga, zedoaria, cardamomum, zingiber, macis, gallia musca. grana paradisi, amomum, squinãthum, xyloaloe, assarum, & piperum grana, quæ sunt fortiora, & magni iuuamenti in hac ęgritudine. Cõfortant enim oẽs eius virtutes stomachi, quæ cum sint defectę in omni eius dyscrasia maxime in ista. Inquit enim Gale. omne membrum complexionis frigidæ actiones defectas habet ex necessitate, & si naturaliter tales habeat, quanto magis ęgritudinaliter. Et enula, & raphanus, & pirethrum, & cyperus, costus, ambra, muscus, & balsamus, & succus eius, xylobalsamus, carpobalsamus: alia sunt etiam valde iuuatiua. Ex herbis, chamęmelũ, absinthium, menta, proprie fœniculus, anethum, marrubium, sampsucus, id est maiorana, ruta, mentastrum, origanum, ozimum, petroselinum. Ex similibus anisum, ciminum, fœniculum, apium, carui, & similia. Ex gummi styrax liquida, & sicca, bdellium, et similia, quæ interius, vel exterius, & per omnem modũ approximabis. Ex compositis interius approximandis, sunt zingiberis conditum cum zucch. rubeo. & proprie cum melle dispumato. Ipsum enim in cibo potu, & medicinis sumptum optimum est frigido ventri, nocibilissimum vero calido, vt Gal. ait, diacinnamomum, diaga. syrupus de menta, quæ sunt leuia. Et ex fortioribus sunt diatrion pipereon, diacyminum, theriaca magna, mithridatũ, sagzenea, omorusta, diamus. & diambra, triphera magna, et cõsimilia. Ex his aũt, quę exterius approximãda sunt, ꝓpria oleum anethinum, de lilio, de alchanna, mastichinum, & nardinum. Et fortiora illis sunt oleum costinum, oleum de been, & sambucinum, & de piperibus, & oleum de terebinthina, de balsamo, & oleum apostolorum supponatur lana calida, & proprie si aer fuerit frigidus. Et si ceram adiunxeris ei, & confeceris cerotum diutius adhærebit, sed epithema citius penetrabit, & emplastra fortius imprimient virtute in sua propria substantia inherente, & membro diutius adhærendo, & ꝙ si præcalefeceris ipsum stomachum habilius subintrabit. Et in delicatis propriũ est pannus lineus duplicatus, & suffumigatus cum ligno aloes infuso in vino, spica, mastiche, squinantho, &

thure,

Pan

Car

Ole

Potu

thure, & proprie si stomachus fuerit humidus. Et embrocatio cum aqua calida est mirabilis, & proprie si fuerit siccus. Et ex eis est emplastrum antidotarij nostri calefaciẽs, & confortans. Et appositio ventosę supra stomachum est maxime iuuans. trahit enim illuc calorem, & sanguinem, & calefacit. Et scias q calefactio extremitatum perducit ad calefactionem stomachi ex proximo. Totius autẽ corporis calefactio cum balneo ex aquis termarum calidis, et aliarum medicinarum habentium virtutem calidam, stypticam, prædictarum confert dũmodo non superfluat, & perducat ad resolutionem: tunc enim maxime nocet. Inquit enim Hippoc. quæcũq; infrigidata sunt calefacere oportet, & similiter si solum stomachum, & epicastrũ calefeceris, & pyriam feceris ex prædictis aquis, vel embrocationes epithemaueris infusa spõgia in eis, vel filtro cum frequenti innouatione antequã infrigidentur, aut cum vase vitreo, vel vesica ex eis plana, vel ex rebus alijs prædictis calidis, vtile quidem operaberis, & in nullo falleris. Vsus autem, & modus vtendi est, vt si leuis sit dyscrasia, leuibus contenteris, & si fortis, fortioribus. & per omnem modum ipsum stomachum sic dyscrasiatum studeas calefacere: habet enim suas virtutes maxime refectas. Inquit enim Hippoc. frigidum inimicum est naturæ impediens, & ab omnibus prohibens operationibus, & paralyticũ faciens, & mortificans.

De cura malæ complexionis siccæ stõi. Cap. 4.

MAla complexio sicca stomachi simplex, et pura est nota ex notificatione calida. Causa autem eius est vna vel plures extrinsecæ, & est breuiter enarrando, diminutio cibi & porus in quantitate & qualitate, ac siccæ complexionis, & medicina sicca ex simplicibus, vt sandaracha, sal, baurach, cyperum, sulfur, acetum, & proprie squilliticũ, & labor nimius corporis & animæ, vt ira, angustia, tristitia, & etiam proprius labor stomachi quẽ patitur in tolerando famem, & sitim, & vigiliæ multæ, & ex eis est aer siccus, & ventus borealis, balneum aluminosum, salsum, sulfureum, & piceum, & medicinæ siccę prędictæ exterius applicatæ. Signa autẽ ipsarum cognitio est manifesta. per præsentiam enim ipsarum quãlibet cognosces, & per priuationẽ signorũ antecedentis causæ humoralis, vel per infirmũ si sagax sit, vel per astãtium relationem. Cura huius est ex humectantibus temperatis, vel parum excedẽtibus in actiuis qualitatibus intrinsecus, et extrinsecus approximatis, & maxime cum regimine humectatiuo superius posito, cum de cura malæ complexionis meri siccæ diximus, illuc ergo redeas. Memorare tamẽ nocentium talis dyscrasiæ valde à quibus nisi quis diligenter abstineat iuuatiua conferre nõ poterunt, & sunt styptica, & pontica. Ex cibis, vt mespila, sorbæ, zarur, atrineæ, cornula, pira, citonia, & maciana ĩmatura. Et ex potibus, vt est vinũ calabrense, & aqua aluminosa, & similia. Consumunt enim omne quod innatæ humiditatis in eo remãsit hæc quidem exhibendo, hæc quidem comprimendo in ventres concauitatem, vel in circũadiacentes particulas, & venas, & poros, & orificia per quas alimentum humectatiuũ consueuit recipere. Inquit enim Aboa. nihil est, quod tantum humectet, quantum vinum temperatum, et balneum in tina aquarum eucratarum dulcium.

De cura malæ cõplexionis humidæ stomachi. Cap. 5.

MAla complexio stomachi humida simplex, & pura. Causa eius & signa ecõtrario intelligenda sunt malæ complexionis siccæ superius dictæ necnon, & cura. Quæ enim causæ sunt vnius, cura sunt alterius, & econuerso. Et quod vni nocet, alteri prodest, & ecõuerso. Est autem facile sanabilissima aliarum omnium, siue sola consistat, siue alijs qualitatibus cõplicetur. Et quia minus excedens est, & magis naturã in talibus principaliter operantem conseruat q̃ aliæ res. Et quia contrarium curans ipsum fortius habet q̃ sua opposita, sic tempus exiccandi, & humectandi non est æquale. Studẽdum autem ne sicca & styptica approximanda in substantia liquida ministretur, sed in solida magis: læduntur enim à prædictis, & à plurimo potu.

De cura malæ complexionis stomachi compositæ, & puræ. Cap. 6

COmpositarum vero dyscrasiarum purarum modi sunt quatuor, sicca complicata frigidæ, vel calidæ, humida complicata calidæ, vel frigidæ, qui & eorũ causæ, & curæ, & signa vno generali comprehẽdendo capitulo ex præmissis possunt haberi inuicẽ simplicibus cõplicatis. Inquit enim Gal. Composita ex simplicium cognitione habetur. Et iterum simplices simplicibus, & cõpositę cõpositis curantur medicaminibus, æqualia æqualibus, et inæqualia vno plus altero minus &c. Speciali vero capitulo ad curam frigidæ & siccæ conueniunt calida, & humida, & tẽperate calida interius, & exterius per omnem modum approximata. Et quæcunq; sanguinem, & alimentum trahunt ad ipsum absq; euaporando, vt est frictio temperata balneum calefactio partis, & epithematio secundum mensuram facta, & quæ calorem naturalem in substantia, & quanto augent eius seruata eucrasia, quę iuuat digestionẽ, vt est amplexus pueri tota nocte nudi, ita q totum tangat epicastrum. Et loco eorum aliqui applicant catulos pingues. Et alij volam manus, & vtrunq; est bonum. Nocibilissima vero sunt stisantia, & acuta nisi aliquibus humidis misceantur. Siccæ vero, & calidæ conueniunt humida & frigida temperate. Nocibilissima vero sunt pontica, & acria. Humidæ vero, et frigidæ acria sunt conuenientia. Nociua vero pontica nisi aliquibus acribus sint commista. Humidæ vero, et calidæ ipsa pontica sunt propria. Nociua vero pontica, acria, nisi aliquibus ponticis sint commista, quorum copiam habes ex prędictis simplicibus quibus simplicibus, vel inuicem commistis ex eis vti modo competenti poteris, vt dictum est.

De cura malæ complexionis stomachi cum materia simplicis, et compositæ, &c. Cap. 7.

MAla complexio stomachi cum materia est eius dyscrasia à vitio humoris facta, et in principio est diuersa, sed cum perdurat fit mansiua. Humor autem hic est duplex, aut in eo generatus, aut ei influxus. generatus, aut in eo nõ est verus humor cum illius generatio siue sit naturalis, siue innaturalis, siue digestu, siue indigestus, soli digestioni secundæ. s. hepatis, et venarum sit propria, et conueniat non primæ ſm ventrem tantum, vtrum si has duas effugiat nequaq̃ sit generatus humor. Si ergo sit humor hic generatus in stomacho nõ erit verus, sed est similis humori, et maxime cum non sit ex digestione, sed indigestione potius generatus. Inquit enim Gale. Cum cibus non digeritur proculdubio in phlegma cõuertitur. proinde Gal. phlegma appellauit. Et quandoq; est de genere choleræ prasinæ ex adustione causatæ quam superflua stomachi caliditas, et cibi etiã operatur. Influxus autem est qui à toto corpore, vel qui ab aliqua particula corporis ei influat fortior illi debili propter causam aliquam extraneam maxime si aliquam causam trahentem in se habuerit, puta calorem, dolorem, vel inanitionem, puta à cerebro, hepate, vel splene, quod est plurimum eis. Et si à cerebro, plurimum erit phlegmaticus, si ab hepate plurimũ erit cholericus, si à splene, erit plurimum melancholicus, qui ad excitandum appetitum ei solet immitti. Et qualitercunque sit tripliciter in eo existit, aut in concauo eius natans, aut tunicis eius inuiscatus, aut interclusus, et imbibitus. Signa talem autẽ dyscrasiam eius cum materia ex prædictis signis iunctis cũ grauedine satietate, et eius motibus ad expellendum. s. nausea, vomitu, & singultu, & regimine antecedente percipies, et etiam in exeuntibus videbis humorem. Signum vero humoris generati in eo est ex dyscrasia ipsius, vel regimine cibi, et potus, et alijs potest haberi cũ priuatione signorũ plectoriæ, vel cacochymiæ corpis vniuersi, vel particulæ alicuius et passionis eiusdẽ.

Sed signum ꝙ influat à toto corpore, est signū plectoriæ, vel signum cacochymię, seu abundantię alicuius quatuor humorum. Et sumitur ex regimine ipsius, quia fuit vsus delitiosa vita, & quiete, & dimisso exercitio consueto non habuerit solitas euacuationes spontaneas per fluxum sanguinis narium, per hęmorrhoidas, vel menstrua, si sit mulier, per fluxum ventris, vel vomitus, & similia, vel quia solitas artificialis omisit, vel quia fuit eius membrum aliquod mutilatum, cuius nutrimētum in corpus superfluat, vel quia dolores periodicos pati consueuit in aliqua particula corporis: puta artheticam, vel podagram, nunc vero nō patiatur. Signum autem ꝙ ab aliqua particula corporis influat, puta cerebro, haberi poterit ex consuetudine patiendi aliquam ægritudinem isto tempore: puta cephaleam, hemicraniam, & huiusmodi. nūc vero patiatur, vel quia cōsueuit catarrhizare ad oculos, nares, aures, vel fauces, et pectus. nunc vero nō, sed immittat stomacho, et plurimum est phlegmaticū mucosum, & in fine digestionis magis. Signum vero ꝙ ex hepate influat est præcedēs eius passio: puta inflāmatio multiplicans choleram quam mittere consueuit illi ad adiuuandum digestiuam hora digestionis, vel oppilatio, quæ nunc aperta est, & materiam immittit retentam, et consuetudo mittendi ad illum, quia debilis est, & porus per quem immittere cōsueuit illi cholerā, sit amplus: vnde sequitur vomitus cholericus quaq; die. Sed ꝙ ex splene influat similiter signum est pręcedens eius passio: puta oppilatio, & eius grossities, quæ aperta immittit melancholiam stomacho, vt consueuit, & est hora vacuitatis magis, & oppilatio eius cessauit, atq; grossities non apparente aliqua manifesta eius euacuatione: sed materiam in vacuitate eius natantē ostendit eius fluctuatio in ieiuno apud motum, & sumpto cibo, vel potu subleuatur, & supernatat, & facit nauseam, & si multa sit semper nauseam facit, si vero pauca, non sine sumpto cibo, & facili egreditur vomitu, vel fluxu ventris dato aliquo sub ductiuo. Sed inuiscatam adhærentē significat nausea: nec facile educitur vomitu, vel secessu, & etiam dato aliquo abstersiuo, si multū sit adhęrens, nec fluctuat in motu corporis. Imbibitam autē singultus proprie tibi demonstrat, nec est aliquod prædictorum. Signum autem distinctiuū cuius speciei humor sit, colligere potes hoc modo. Nam si quidem materia sit calida ex cordis morsu tenebrositate, & fastidio, vt dixit Hippo. scies ex siti, & oris amaritudine, vel salsedine si sit phlegma salsum, & eius sitis cessat cū calido, scilicet vino, & aceto. Choleræ vero cum frigido, scilicet aqua cum succo granatorum, vel aceto cum aqua misto. Si vero sit humor sanguineus ex dulcedine, & priuatione solitæ euacuationis naturalis sanguinis, vel omissione artificialis: necnon & membri mutilatione, & coniecturari poterit, & quæcunq; sit manifeste in exeuntibus apparebit. Si vero materia sit frigida ex fastidio, & paucitate sensus apud rei acutæ receptionem, et defectu appetitus, nisi sit phlegma acetosum, vel melancholia inter quæ distinguit melācholica imaginatio timor, & pusillanimitas in domino, vel muliere contingens complexio corporis, & regimine, & apparitio cuiuslibet in exeuntibus ipsum manifestat. Et quandoque plures causæ simul conueniunt, quas cōmistio, & confusio signorum tibi ostendit. Et si quidem sit diuersa, erit cum dolore, cum vero perdurat, & transit in mansiuam, sedatur dolor, & arefactio crescit. Cura vero eius est quatuor res. prima educit materiam in stomacho existētem, & aggregatam, siue generata sit, siue influxa, quia non possibile est vllam dispositionem curare finaliter adhuc manēte causa faciente eam, vt ait Gale. Et si quidem sit in concauo stomachi natans, & impetum faciens ad os stomachi, quod per nauseam scies vomitu cum aqua tepida, pura, vel pauco aceto permista puocato educatur. Et si simul non sufficiat, reiteretur non ꝙ superfluat: vltimo cum aqua multum calida lauetur, & melle rosa, quoniam aut expellet eam, cū vomitu, aut soluet ventrem, & confortabit. Si vero inferiora petat, quod per grauedinem in fundo stomachi perceptam cognosces, collyrijs, clysteribus, vel proprijs pharmacis ventris subductiuis, quæ infra Christo duce dicentur, educatur. Et ex proprijs est turbith non confortatum, quoniam trahit humorem subtilem, & grossum à stomacho non trahendo à remotis ad ipsum. Si vero sit adhærens, & inuiscata cū incisiuis, & abstersiuis vomitu prouocato, vt puta cum ptisana, vel aqua mellis expurgetur, vel cum oxymelite simplici, vel squillitico misto cum aqua raphani, si multum sit inuiscata, & expulsioni inobediens, vel cum solutione ventris cum prædictis modis & appropriatis, vt turbith, & hiera. Si vero sit imbibita, & est plurimum cholera, vel phlegma salsum cum hiera. Gal. euellatur, & mundificetur, quæ est cōmunis in omni materia, & si propria ignoretur, & superfluitates educit absq; humiditatibus innatis, ac mundificentur etiā humiditates putrefactibiles, seu putrefactiones à circūadiacētibus particulis ad ipsum nō trahit, & confortat, vt nec regeneret, nec recipiat. Et si quidē cacochymia generata, seu influxa à longo tempore in ipso permanserit ob penuriam, vel inscitiam, vel negligētiam medicorū, vel infirmi inobedientiam, seu delictum astantium ministrorū, & aliquod impresserit, vt prædictū est, alteretur cum prænarratis. Secunda res rectificat membrum: puta stomachū si generans solus sit, vel corpus mēbra alia, et stomachum, si materia sit eis ab illis influxa. Et si quidem sit stomachus solus generans, duo requiruntur. Primum est mūdificationem eius, vt dictū est facere. Secundum est dyscrasiā, quæ causa efficiens est, prout supra dictum est cum contrarijs confortantibus alterare, & regimē, vt nō regeneret materia, digerere & adæquare, quod tibi qualiter fiat consequenter adijciemus. Si vero sit influxa materia, op3 duo agere, primo prouidentiā mittēti, vel influenti pręmittere, quod velut fons est, vt nō mittat, secundo stomacho curā subiungere, vt non recipiat. Circa primum tria sunt etiam opportuna. primū est præmittere eius euacuationes, & si quidem totū corpus mittat, quia plectoricū sit, phlebotomia præmittatur de nigra, vel proportionale illi, vt scarificatio crurium, spathularū, et ventosatio, prouocatio hęmorrhoidarū, vel menstruorum, ieiunium, exercitium, frictio, purgatio, diuretica, et balneū, omnia tēperata. Si vero quia cacochymiū primo digeratur humor. Deinde proprijs pharmacijs expurgetur. Nā si quidē sit cholera. Oxyzacchara vel syrupo acetoso simplici, vel cum leuiori. s. succo granatorum muzorū, & acetosorum, vel arancio loto cum zuccha. maturabis: deinde cum rhabar. myroba. citrinis, tamarindis, succo rosarum, & alijs solutiuis ventris, non vomitiuis, & leuibus expurgabis, & stypticitatem habentibus, quæ stomachū cōfortent nō debilitent, nec ad ipsum trahāt. Et hoc est cōe præceptum attendendū in purgationibus materierū ęgritudinum stomachi omnium, siue generatarū, siue influxarū. Si vero sit phlegmatica, cum syrupo, acetoso simplici, vel composito, vel oxymelite simplici, cum geleniabin, vel squillitico, prout materia exigit, maturabis, & cum aqua hyssopi, origani, calamenthi, & ameos, si sit grossa valde. deinde cum agarico, colocyntida, stœcados, & myrobalanis, chebulis associata spica, vel mastiche, vel rhabarbaro, vel aloe, vel turbith, confortato cum zingibere, vel hieris magnis, de hiera Hermetis, logodion, & colocyntide expurgabis. Et pilulis de quinque generibus, & rhabarbaro. Si vero materia sit melancholica, digeres cum syrupo acetoso de buglossa, de boragine diaboraginato, & succo pomorum dulcium, & diabuglossato cum regimine humectatiuo superius dicto: deinde expurgabis cum decoctione epithimi, & myrobalanis indis, emblicis, & belliricis, hieræ Archigenis, & pilulis de lapide lazuli, et de lapide arme. Si vero sit adusta cum regimine humectatiuo, et cum zuccharo violato, cuscutæ, lupulo, & calendula: deinde purgabis cum aqua lactis decoctione

ctione folliculorum senę, & fumiter. diasenę, & similibus. Si vero sit aliqua particula, puta cerebrum mittens, prępa retur, & purgetur materia eius, si non sit sanguis cum appropriatis, qualia sunt in præparando eius materiam, quę plurimum est phlegma syrupi acetosi prædicti habentes virtutes melissæ, hyssopi, stœcados, acori, & similium cũ geleniabin. Et in expurgando cum agarico colocyntide, hieris magnis, pilulis cochijs, & de hiera. Et deinde cũ gargarismis, & caputpurgijs ex succo ireos proprie, & sternutationem prouocantibus notis, ac masticationibus, & proprie de mastiche factis: deponit.n. phlegma de capite, qđ plurimum ibi abundat, & stomachum ipsum confortat, vt non recipiat iterum. Et si quid in eo post eius mundificationem remansit liquefaciendo facit descendere: quod si grossum fuerit, & compactũ misceatur cum eo aliquid piperis, vel radicis staphisagrię, aut fiant cum pirethro, & caricis. Si vero sit hepar eius materiam cholericam præpa rabis, vt supra dictum est, & cum syrupo aceto. simplici, vel violaceo de endiuia, & expurgabis: deinde cum prędictis solutiuis ventris si materia sit in concauo hepatis, vel cum diureticis frigidis si sit in gibbo. Si vero sit splen eius materiam digeres cum oximelite habente virtutem corticis tamarisci, & capparorum, scolopendriæ, & corticum salicis, deinde expurgabis cum prædictis mistis cum appropriatis spleni nunc numeratis. Si vero materia sit sanguinea, euacuetur phlebotomia appropriata illi. Secundum est subiungere deriuationes eius, quod derelictũ est post euacuationes, vel regeneratum ne influat donec rectificatio fiat. Et illud ingrossare, queitare, vel compingere: et ductus per quos fluit si possibile est coangustare. Sed deriuationes fiant cum frictionibus siccis, & duris, extremitatum compressionibus, & ligaturis dolorosis, & alijs in cura phrenesis superius enarratis, et replicabilibus euacuationum consuetarum naturaliter, ac artificialiter factarũ. Tertium est confortare, & rectificare ipsum corpus, vel membrũ mittens, & etiam regimen, vt non regeneret materiam, & ductus eius naturales expurgare, vt si qua regeneretur, exinde per naturam educatur, vel per artem cum aliquo pharmaco appropriato ex prædictis, & per interualla modici temporis exhibito. Cõfortatio corporis, vel membri mittentis per contemperantiam suã complexionem, & substantiam eius venientia, vt sunt alterantia styptica, & aromatica ex cibis, & potibus habet fieri ex medicinis, quæ supra in consolatione medicinarum diximus, cum de cura ægritudinum, quas hæreditare faciunt solutiuę medicinæ in stomacho loquebamur. Regiminis rectificatio statim subiungetur. Expurgatio corporis ductuũ cum vomitibus, clysteribus, diureticis, & rarefactiuis pororum, quæ frictionibus cum oleo chamæmelino, vino, et aqua tepida completur. Hepatis, & splenis, & cerebri cũ gargarismis, & caputpurgijs antedictis. Quæ autem materiam ingrossent, & compingãt, ac ductus, & orificia angustent, & quietent humores corporis in cõsolatione medicinarũ diximus, & alijs etiam rebus. Secundo post prouidentiam exhibitam membro mittenti, vel corpori oportebit curam stomacho adhibere. Fit autem hoc dupliciter. vno modo, vt quod fluxum est educatur, vt supra dictũ est. Et si quidem fuerit cholera proprie vomitus prouocatione cum aqua tepida cum pauco aceto, vel cum solutione ventris cum hiera, cum aqua absinthij, quòd si fuerit cum multa inflammatione, melius est ipsam dare cum aqua lactis, vel rosis, vel lacte acetoso, vel aqua prunorũ, & tamarindorum, & myroba. citrino. cum aqua rosa. endiuia, & similibus. Si vero sit phlegmatica grossa vomitu cum aqua raphani, sinapis, narcissi, aceto, et porro cum aceto, vel solutione ventris cum hieris, & proprie magnis propter illud, quod est in ipsis de medicinis calidis, & fortis resolutionis, & abstersionis. Et pręmittes oxymel squilliticum, diatrion, & diacyminum, & cibabis eo aqua cicerum, & carnibus leporum, cum speciebus calidis, & colũ-

A barum, & vino vinoso non styptico, quia in eo est error: & etiam in medicinis stypticis maxime ante mũdificationem perfectam. Et si fuerit phlegma humidum, & aquosum, dabis zingib. corticem thuris, balsami, cinnamomi, myrobalanorũ, styracis siccæ, xyloaloes, ameos, scoriam ferri, & muri, & caricas cum eo. Et vteris aqua ferrea minerali, vel in aqua sit extinctum ferrum ignitum, & oxymelle squillitico: quoniam sunt exiccatiua omnium humiditatum stomachi. Et Gal. cõmendauit ferratum per succum citoniorum, coaceruãtibus cacochymiam phlegmaticam, vel cholericam, vel vtrunq; quod infra Christo duce dicetur. Et si fuerit melancholia, educatur cum decoctione epithymi, & calamenthi campestris cum melle, & hiera Archigenis, vt supra stomachum in hora infusionis apponatur spongia in aceto calido valde, vel sacculus ex lenticulis in aceto decoctionis cum integritate sua. Et si sit sanguis etiam vomitu vel solutione ventris cum melle, casia, aqua lupuli, capillis veneris, & lentibus syluestribus, B cum drach. i. thuris. Et succus porri, educit sanguinem, et cucumer asininus, & quædam species volubilis mala, & cabem, & allium syluestre cum superfluit in solutione, sed nocet stomacho: ideo non conueniunt nisi apud necessitatem. Et vltimo approximẽtur balnea, quia resoluunt materiam, & deriuant. Alio modo fit, vt quod mundificatum est confortetur, vt quod influat non recipiat, sed repellat maxime si quod influit nõ sit principale. Et per medicinas, quæ contemperant suam complexionem, & eius substantiam aggregant, quæ sunt contrariæ suæ dyscrasię à rheumate sibi illatæ, & stypticæ aromaticæ simul approximatæ. Harum autem quędam sunt interius approximãdæ, quędam exterius. Et harum quædam sunt calidę, quędam frigidæ, & quædam sunt simplices, & quędam compositæ, quæ infra duce Christo dicentur. Simplices nunc dicamus. Frigidæ, & stypticę interius approximãdę sunt. Citonia, sumach, et granata cum granis bene contrita dulcia, muza, vel acria, flos eorum, & etiam cum pulpis eo- C rum expressa, pira, maciana, zarur, ribes, coriãdrum, spodium, rosæ, sandali, vua, et agresta, aquę, et succus eorum, fœx vini, & charabe, & barba hircina, et proprie succus eius, & myrobalani conditi, & similia. Calida, xyloaloe, mastiche, spica, thus, et cortex eius, gallia muscata, pæonia, nux musc. et proprie decocta in syrupis, galanga, macis, cinnamomum, mẽta, absinthium, sampsucus, vinum stypticum, et vinosum, & crocus, capillus vene. et omnia breuiter calida, aromatica, styptica, quorum mentionem fecimus supra in cura meri. Exterius approximanda frigida sunt prædicta omnia, & cymæ, et fructus rubi, folia vitis, & salicis, et citoniorum, acacia, hypocystis, lentes, et similia. Et calida sunt prædicta omnia, et fructus vitis syluestris, qui dicitur raspa, myrrha, aloe, et similia. Si ergo sit eius dyscrasia debilitans ipsum frigida, administrabis calida. Et si sit calida, frigida. Et quædã confortant ipsum à proprietate, vt corallus suspensus ad collũ, ita quòd tangat stomachũ, vel sumptus interius in quãtitate, drach. i. D Cura malæ complexionis compositæ. Sed si contingit, q̃ plures causæ simul conueniant in tali dyscrasia, puta duæ, vel tres, vt quia sit materia in concauo adhærens tunicis, et villis imbibita, vel quia sit cacochymia in stomacho generata, et à cerebro etiam illi influxa: certe huiusmodi cura in duabus rebus consistit, scilicet in copia medicinarum habẽtium virtutem curatiuam, & proprietatem ad illam quam iam hic supra habuisti. Et in apto vsu earum, qui in ordine curationis consistit, et est ab eo prius curam incipias, quod periculosius videbis, et maius ſm magnitudinem dispositionis, vel dignitatem virtutis, quia nobilius sit, vt est dyscrasia cerebri, vel hepatis, vel magis lædens virtutem, vt est cacochymia in tunicis adhærens, vel imbibita villis. Quæ magis perducit ad virtutis dissolutionem, et syncopim, vel subuersionem. Item considerabis si æqualia sint quæ sit inter illa, et quæ sit alterius causa.

Nam ab eo quod est vt causa incipies prius, & eam amouebis ante: deinde quod est vt causatum, vt quia à cura cacochymiæ incipiendum, deinde ad curam dyscrasiæ procedēdum est. Et si quidem illa simul possis curare, vt quia dyscrasia stomachi cacochymia aggregata, & influxa sit frigida, optimum erit, & breue. Attende quoq; & inspice si aliud sit sine quo aliud curari non possit, vt puta, quia cacochymia stomachi sine cura influentis non potest fieri à cura, ergo influentis incipere debes, deinde ad curam cacochymiæ stomachi generatæ, vel aggregatæ, & vltimo ad curā dyscrasiæ stomachi peruenire, nisi paruæ sint eius cacochymia, & dyscrasia, & dent spacia. Tertia res principalis ponit curam in ordinatione regiminis in omnibus rebus non naturalibus. Regatur igitur in aere temperato, & exercitetur ante cibum temperate, et ad consuetū gymnasium redeat si omisit, quiescat post cibum, donec digestionem compleat. Cibetur leuibus facile digestibilibus. Inquit enim Gale. venter infirmus non bene digerit. Et paucarum superfluitatum, & laudabilem chymū, vt sunt cibaria, & potus superius dicta in cura ęgritudinis cordis. Potetur vino electo in virtute, ætate, & misto prout exigit dispositio prædictorum, & proprie stomachi. Sit autē eorum quantitas parua, quæ non repleat: sed sustentet tantum, & non deficiat, & qualitas, prout dyscrasiæ conuenit stomachi, & aliorum membrorum. Tempus vt cibetur hora alleuiationis, & maxime si sit hora consueta. Ordo, vt cum diuersa oporteat ministrare propter appetitus defectum, lubrica, & subtilia præmittantur styptica, & grossa postponantur. Modus prout digestioni cōplendæ conueniens est. Inanitio fiat superfluitatum quotidianarum quaq; die arte si non sponte sua quoq; bono exitu egerant. Et siquidem euacuatio naturalis omissa fuerit cōsueta, vel artificialis ad eā redeat. Et materia si qua in corpore superfluat, quæ membrum consueuit mutilatum nutrire, vel periodicum dolorem inferre, arthreticū, scilicet podagricū, vel alium expurgetur, vel euacuetur, dormiat die post cibum, vt iuuet stomachum in digerendo, sed de nocte in sero bene vigilet, et proprie si influat materia à cerebro. si vero ab hepate, et splene influat ei melius est dormire hora consueta, sed non profundæ, animæ accidentibus disponatur, quæ iuuant digestionem, vt est gaudium & lætitia temperata. Quarta res principalis ponit studiū in correctione accidentium, quę curam morbi, scilicet dyscrasiæ impediunt, & ipsius causæ abscisionem, quæ plurimum est dolor stomachi, morsus cordis, & oris eius fastidium, & debilitas digestionis, vel nocumentum, lienteria, vel constipatio, vomitus, spasmus, singultus, syncopis & siccitas, & consumptio habitus totius corporis, & proprie cum perdurant, & fit mansiua, de quibus infra dicemus cum auxilio Christi, cum de corde, de spasmo, & syncopi supra diximus, vbi cardiacā curare ostendimus. Siccitas autem, & consumptio habitus corporis totius simili cura indiget supradictæ, siue accidens sit dyscrasię stomachi, siue sit per se morbus, vel quia longitudinem febris sequatur. Differt autem, quia quę accidens est stomachi indicationem habet à particula patiente. alia vero nonnulla existēte in ea particula principaliter patiente. Hæc est cura malæ complexionis stomachi cum materia in generali, et speciali. Ex quibus poteris ad cuiuslibet particularis curationem accedere ratione manuductus si natura sapiens, & mente fueris exercitatus. Deinceps medicinas compositas subiungemus ad illas rationabiles, & expertas. Vomitiuum Hippo. quod facit facile vomere, & abstergit viscosam cacochymiam tunicis stomachi inhærentem. In principio comestionis suæ comedat duas cepas, vel quatuor, & accipiat ex cepis narcissi, pondus aureorum quatuor, aut quinq;, & post cibum suum incidantur, & elixentur cum aceto, & ex illa aqua bibat qui vult vomere. Ipsum enim bonum facit vomitum eijcere quod est, quia in cepe narcissi est virtus attractiua qua abstergit, Gale. dixit.

Vomitiuū. Hippo.

E Aliud filij Serapionis teratur sinapis, & proijciantur super ipsum capita raphani, & comedatur, & bibatur super ipsum aqua calida, & mel, & immissa penna vomat. Confectio collyrij, & clysteris posita est supra in cura malitię complexionis meri, et est filij Serapionis, est enim valde conueniens in educendo materiam in fundo stomachi situatam, & est fortis attractionis. Aliud collyrium trahens materiam à superioribus. Et est secundum inuentionem nostram. Recipe pulpæ colocyntidos pulverizatæ, ℥.ß. salis gemmę, drach.ij. stercoris muris, & baurach, añ. drach.iij. serapini ammoniaci, ana. drach.i. conficiantur cum melle, & decoquantur, & informētur ad modum dactyli, & immittatur vnum ex eis. Confectio clysteris attractiui secūdum inuentionem nostram in aqua decoctionis polypodij, foliorum mercurialis, centaureæ, asari, anisi, & fœniculi, ana. ℥.ß. furfuris. M.i. bulliant pulpæ colocynthidos, tertia pars. vnc. serapini, ammoniaci, ana, vnc. quatuor, et dissoluātur mellis communis. ℥.ij. succi blitis, F ℥.iij. hiere picrę, laxatiuę. ℥.iiij. olei cucumeris asinini. ℥.ß. salis gemmæ. ℥.ß. & immitte. Confectio hieræ picræ, Gal. ℞. cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ, croci, diamasticis, ana. drach.i. aloes. ℥. vi. Si vero lotus non fuerit aloe sufficienter euacuat, lotus vero minus purgat, corroborat autē magis ventrem. Quidam autem hoc pharmacum miscent cum spumato melle, vt melius conseruetur et edatur. Quidam vero siccū dant, et melius, magis enim subdit, & magis roborat ventrem. Dosis vero communis est duorum cochleariorū mediocrium, magna vero duorum magnorū, minor vero vnius cochlearis cū aqua tepida tribus cyathis vacuo ventre. Hoc enim pharmacum abstergit optime cacochymias tunicarum ventris, & confortat ipsum, ne regeneret, & minus quod influere consueuit recipiat. Quidam vero sunt qui dant in aqua absinthij quando in stomacho est materia calida. Inquit Gal. Eupatorium, & absinthium virtutem habent, et proprietatē confortandi hepar frigidum aperiendi suos ductus & ab G stergēdi, & spica, casia, & fisticum, & similiter endiuia frigidum, vt dicit Aboa. Et illud idem operantur confectiones earū, vt syrupi, trochisci decoctiones, epithemata, & emplastra. Inquit quoq; Gal. scolopēdria, & cortex capparorum virtutem, & proprietatem habent confortandi splenem, aperiendi, et abstergēdi ductus eius. Et illud idē operantur cōfectiones eorum, vt syrupi, trochi. decoctiones, epithemata, & emplastra. Et diximus in libro consolationis, vbi de virtute simplicium te scire fecimus, q; stœcados, & hyssopus, hortensis virtutem, et proprietatē habent confortandi cerebrum, & mundificandi, & aperiendi, & abstergendi ductus eius. Similiter & confectiones eorum, vt syrupi, decoctiones, epithemata, & emplastra. & capurpurgium etiam factum ex succo ireos, cōmouet sternutationem ducit per viam nisi superfluitates ex cerebro plurimas pronas fluere corporis ad partes occultas, ex quibus est stomachus, & caputpurgium ex semine vrticæ, vel nigellæ cū aceto, euaporatio cum aceto aperit op- H pilationes colatorij, & ozimum, gariophyllatum comestum, & odoratum, & calamenthum, & similia. Inquit Aboa. carnes uaccinæ cum aceto, coriandro, & croco confortant stomachum, prohibent effusionem materierū calidarum ad ipsum. & illud idē etiam operatur emplastrū ex folijs rubi cum sauich hordei. Item sacculi ex inuētione nostra ad idem. ℞. granorū myrti, sumach, ana. drach. ij. rosarū immaturarum cum stipitibus. ℥.ß. absinthij loti in qua ro. ℥.ß. coriādri, drach.i.ß. spodij, sandali rubei, añ. ℥.ij. bulliant in aqua ro. cum succo citoniorū, & quādoq; additur parum aceti calidi, & sunt experti. Et si ex prædictis feceris emplastrum est proprium. Item oleum omphacinum rosatum de citonijs, de balaustia, operatur idē. Confectio de citonijs confortans stomachum, & prohibēs ipsum recipere humores calidos, & est Aboa. ℞. citoniorum assatorum in massa quātitatem. ℥.ij. croci, absinthij.

thij.ana.ʒ.ij.& ß.olei mastiches arboris, et olei de citonijs ana.ʒ.iij.Conficiantur cum vino odorifero. Et epithemetur stomachus. Syrupus de agresta conferens ad stomachum calidum & solutionem naturę ex cholera citrina, et ęgritudines accidentes ex corruptione aeris, & abscindit sitim, & stringit stomachum prægnantis donec non recipiat humores melancholicos, & cholericos, & confortat embrionē, & stringit ipsum, cuius permixtio est. ℞.succi agrestæ li.ij.& coquatur donec consumetur medietas, & coletur & dimittatur vna die. Deinde reducatur ad ollā in secunda die.& decoquatur cum pondere.ʒ.ij.de gariophyl.donec consumetur grauis odor eius, & donec fiat ei spissitudo substantiæ vt rob, & coletur, & reponatur, & administretur. Et si vis adde çucchari quantitatem quā vis ſm quantitatē subtilitatis agrestæ & spissitudinis eius. & est Serapionis. Confectio miuæ acetosæ nostra illud idem operatur. Et etiam trocisci de spodio & de rosis: & rob myrthę & rob de succo granatorum dulcium, acetosorum, & muçorum, & rob de ribes. Sed miua aromatica cōfortat stomachum frigidum, vt nō recipiat sup̄fluitates phlegmaticas decurrentes ad ipsum. Item sacculi & emplastra ex prædictis calidis simul commixtis, & electis idē operantur. Et experti sunt. ℞.mentæ siccæ substantiæ absinthij loti in aqua rosa. donec remoueantur malitia odoris.i. sansuci.ana.ʒ.i.myrtillorum balaustiarum ana.ʒ.i. spicæ.ʒ.i.gallię muscatę, cyperi, myrthæ ana.ʒ.i.ß.mastithuris masculi ana.ʒ.ij.Conterantur, et recludantur in sacculis, bulliant in vino styptico & applicentur, & si emplastra conficere velis addas mastiches duplum, & laudani medietatem olei nardini, & ceræ quantū sufficit & vtere.

Item electarium ex inuētione nostra ad hoc probatum & expertum. ℞.carnium citoniorum decoctorū in aqua, & vino styptico.ʒ.v.cinamomi.ʒ.ij.spice.ʒ.ß.macis, galliæ muscatę ana.scru.ij.nucis mu.ʒ.i.galangę.ʒ.ß.piperis albi.ʒ.i.çinçiberis.ʒ.ß.corticum citri rosarum immaturarum ana.ʒ.ij.xyloaloes.ʒ.ß.gūmi arabici, & dragacanthi ana.ʒ.i.syrupi rosati de cortice citri & melissę qđ sufficit.

Item confectio nostra de citonijs cum speciebus & aromatibus in antidotario nostro descripta idem operatur, & quidam mastichen vel tantum amomum addunt. Itē electarium de scoria ferri ad humorositatem stomachi cū caliditate & est filij Serapionis. Rec. scoriæ ferri infusæ in aceto.vij.diebus & coletur & frigetur in patellam, & terantur.ʒ.v.myrobalanorum chebulorum emblicorum belliricorum, radicum liquiritiæ, ro. squinanthi ana.ʒ.x. & confice cum çuccharo tabarçeth & dentur ex eo.ʒ.iij. cum aqua malorum. Item aliud confortans stomachū, & exiccans humiditatem eius cum frigiditate. Reci. triū myrobalanorum prædictorum, radicum liquiritiæ, zinzibe. xyloaloes crudi, nucis muscatæ, galliæ, rosarum, spicæ, squinanthi mastiches omnium, ana.ʒ.x.musci.ʒ.i.limaturæ acuum secundum pondus medicinarum, quæ infundantur in vino odorifero.vij.diebus. deinde frigantur in sartaginæ & terantur, & linantur cum oleo de amygdalis dulcibus, & conficiantur cum melle, & dentur ex eo aur.ij.cum vino odorifero antiquo aut miua aromatica. Et si quidem detineatur propter stypticitatem eius in stomacho post ipsum sumatur mane.ʒ.i.cum geleniabin vel cassiafistula, quoniam educit abstergendo & confortat. Tryphera mundificans stomachum mollificatum ab humiditate, & resoluens ventositatem, & calefacit ipsum. Recip. myrobalanorum citrinorum.ʒ.xx.myrobalanorum nigrorum emblicorum & belliricorum, ana.ʒ.x.radicum liquiritiæ, passularum mundatarum ab interioribus suis ana.ʒ.v.mastiches, cinnamomi, ana.ʒ.ij.terantur, & cribellentur, & liniantur cum butyro vaccino. Et conficiantur cum melle dispumato, & administretur pondus.ʒ.ij.cum aqua tepida. Electarium ad humiditatem stomachi, cuius permixtio est. Reci.myrabo.emblicorū zinzibe, ana.ʒ.ij.hiel, anisi, mastiches ana.ʒ.iij.terātur, & cribellentur. Et confice cum melle & detur ex eo pondus.ʒ.ij.cum aqua calida vel vino, & est expertum. Itē aliud de nersinthia & accipe ante cibum & post, & confert ei in cuius stomacho est humiditas mucillaginosa. ℞.heil pondus.ʒ.i.cardamomi, cinnamomi ana.ʒ.i.musci. scrup.iij. zinziberis. ʒ. vi. macropiperis. scrup.v.gari. cinnamo. ana.ʒ.ij.çucchari tabarçeth.ʒ.xxx.terantur & conficiantur, & dentur.ʒ.ij. Confectio pharmaci de succo citoniorum quam posuit Gale. ad illos qui dyscrasiam frigidam & humidam stomachi habent & cacochimiam aggregāt phlegmaticam, & quæ à capite influxam vel cholericam vel vtrunque, & confortat, & prohibet ne recipiat superfluitates influxas, & resoluens & exiccans, quæ influxa est & generata, prouocat appetitum, & iuuat eos qui non bene digerunt. ℞.succi citoniorum nouorum, & stifantiū.i. ponticorum sextaria.ij.romanorū. mellis electi & dispumati tantundem, aceti sextarium.i.ß.decoquantur super carbones moderate, & misceantur zinzi.ʒ.iij.piperis albi.ʒ.ij.& ita in simul ardentibus carbonibus coque quousq; ad mediam consistentiā in quali stomachica pharmacorum construūtur. Hoc etiam pharmacū cōfert his qui imbecille habent hepar, dosis est coclear.i.commensuratum in ieiunio ante cibum per.ij.vel.iij.horas, neq; nocet etiam si post cibum accipiat quis. Sed ita confectū cōfert his qui dyscrasiatum ſm frigiditatem habent stomachū, & cacochymiam phlegmaticam aggregant. Illis autē qui dyscrasiatum habent ſm caliditatem, & plenum cholera, auferatur çinçiber & piper. Sed illis qui medij sunt dimidium prędictę commoderationis çinçib. immitte. Aromaticum ro. descriptione Gabriel. & elesanginæ boni saporis est conueniens in hoc casu, vbi adsint dispositiones in quibus eum laudauimus.

Aliud electariū contra humiditatē mucilaginosam stomachi.

Pharmacū de succo citoniorum.

Sirupus de agresta quē scribit ... v. can.

Sacculi stomachales bo...

Electariū ...tiuū.

Electariū de scoria ferri.

Electariū ad ... stomachi confortatiuū.

Tryphera stomachi mundifica...

Electariū humiditatis stoma...

De cura ęgritudinū in plasmate, & prīo de regimine eius, cuius stomachus est rotūdus, & paruus, & protensus, vel magnus. Cap. 8.

STomacho etiam quandoq; accidit ægritudo instrumentalis in figura, quia cum debeat naturaliter esse oblongus, fit rotundus, & in quantitate, quia sit paruus per comparationem ad corpus pro quo coquere cibū habet, ac in situ, quia fit superius nimis, & iuxta diaphragma propensus, & qn̄q; tales ægritudines ei simul contingere possunt, & quādoq; vnaquęq; per se. Vnde Gal. ait manifestum qm̄ duo & tria peccata simul inesse possunt, vt q̄ stomachus sit rotundus, paruus, & propensus iuxta diaphragma. Cuius causa est interior tm̄, quia error naturæ solum quantum ad figuram & situm, & eius causæ, & materiæ quantum ad paruitatē. Et cognoscitur ex tumore rotundo, tensione, & malitia anhelitus apud cibi repletionem apparente in superiori ventre, & ructuatio ꝓprie absq; q̄ tactus inueniat dolorem in eo, & priuatione eius apud inanitionem. Et tm̄ curari non potest ſm Gale. in techni. sicut nec mala figura, & situs aliorum membrorū interiorum. Et proprie in procedētibus multum vltra natiuitatem, & maxime post augmentū. Potest tamen alleuiari & remediari à prauitate & nocumēto ipsius cū regimine conueniēte, & proprie cibi & potus. Et est vt cibus detur facilis digestionis, & potus parum & sępe, ꝓut Gal. edocuit. Et in alijs regatur non naturalibus prout digestioni complendæ conueniunt quod infra dicemus diuino auxilio confidentes. Paruitas vero eius curari poterit per additionē cibi, & potus calidi et humidi paulatine factā, & per frictionem, cataplasmata, et emplastra ex rubificantibus trahentibus sanguinem ad ipsum donec magnitudinem sufficientem accipiat cōuenientem corpori infra adolescentiam, donec corpus sit in augmento. Et est talis paruitas toti corpori nociua, sicut superflua est magnitudo in quo sunt corrigibiles magis, q̄ in alijs membris interioribus, tum propter positionē eius, cum iuxta exteriora magis alijs membris sit situatus, ita q̄ absq; multo medio potest extingui, tum etiam quia eius officiū est primo recipere

Reginen obseruādū ab habentibus stomachum paruum rotundū & ꝓpensum.

pere cibum & potū ab exteriori, & medicinas quibus argumentari poterit infra adolescentiam, & post ipsam naturali completo augmento dilatari & extendi, vt dictum est. non tamen augmentari vere, cum verum augmētum à natura sit sola, & terminus eius præfixus. Inquit enim Gal. solius igitur naturæ est distrahere vndiqꝫ facere continuum sibi manens, & principalem custodiens speciē corpus adhuc. Et hęc est augmentatio sine influenti & applicato cibo non potens fieri. Arist. quoqꝫ ait. omnium. n. natura constantium terminus est ei ratio magnitudinis & augmenti. quia ad. xxv. annum. vel. xxx. vt Ioannitius dicit. Magnitudo quoqꝫ cum fascia cinta, & stricte super ligata, & cum paucitate cibi & potus, & quiete curatur.

In prīo physicorum.

De cura ægritudinum stomachi in vijs oppilationis eius. Cap. 9.

ACcidit etiam stomacho ęgritudo instrumentalis in poris & ductibus & vijs eius, quę oppilatio est prohibens transitum eius quod venire ab alijs mēbris ad eum ordinauit natura eiusqꝫ quod ab eo impellitur ad alia instituit, & expellit. Potest autem esse multiplex. Vna, quæ est in neruis qui sunt inter cerebrum & os eius continuantes, prohibens transitum spiritus sensibilis ad ipsum. Secunda esse potest in poro qui est inter splenem & ipsum prohibens transitum melancholiæ quam transmitti ordinauit natura ad eius excitandum appetitum. Tertia esse potest in via, quæ est inter os & ipsum prohibens transitum cibi, vt est oppilatio meri de qua supra diximus. Quarta potest esse oppilatio, quę est in venis, quę sunt inter hepar & ipsum, per quas cōsueuit illi hepar mittere sanguinem ad nutriendum ipsum. Quinta potest esse in via, quæ est inter ipsum & anum seu rectum intestinum prohibens transitum superfluitatum ipsius, quas expellere consueuit ad ipsum, vt est oppilatio intestinorum. Sexta est, quę est in venis meseraicis prohibens transitum chyli generati in eo quem impellere consueuit ad hepar. Harum omnium causa est duplex exterior. s. vt frigiditas aeris & constrictio adueniens, & plurimum est. s. interior aliqua. s. ex illis quas in oppilatiōibus meri nominauimus & plurimum humoralis. Et ex illis est catharrus descendens ad ipsum & malitia digestionis, quæ est causa generalis. Signa primæ sunt paruitas appetitus absqꝫ ꝙ inueniatur in stomacho malitia complexionis, seu alia ægritudo cum perseuerātia digestionis in dispositione sua, nisi aliud sit quod impediat, & paruitas sensus apud deglutionem rei acutæ pungentis vel mordicantis, nec accidit singultus etiam si in ieiunio sumatur. Secundæ signum est paruitas appetitus cum grossitie splenis. Tertiæ signum superius habuisti. Quartæ signum est sitis intensa in principio, in processu vero ipsius minor accidit, & defectio omnium operationum eius, & consumptio, & arefactio totius corporis ex arefactione ipsius priuato sibi solito sanguinis alimento absque causa aliqua apparente illius. Quintæ vero signa sunt accidentia ileos & colicæ. Sextę signum est multitudo egestionis, & humiditas ipsius, & proprie chylosæ, & sitis & paruitas sanguinis, & per consequens alteratio coloris ad pallorem, & consumptio vel extenuatio corporis, & defectio. Sed signa causarum ipsarum tam exteriorum quàm interiorum ex signis causarum oppilationum meri compræhendere poteris & generaliter etiam curam si prudens natura fueris & mente exercitatus. Cura) est autem cura eius duplex generalis scilicet & specialis. Generalis est apertio eius ex medicinis aperitiuis, & generalibus omnibus oppilationibus talibus. Et ex simplicibus est spica. Et ex compositis hiera, & proprie cum aqua absinthij parua & magna. Ex cibis aqua cicerum cum decoctione spicæ, vel radicum communium. Et ex potibus vinum clarum subtile purū vel mixtum prout dispositio exigit, & proprie cum aqua ferrea. Et breuiter omne regimen aperitiuum & curatiuum nocumentorum exteriorum causarum quod ex prę-

Causæ.

E dictis & dicendis est manifestum. Sed cura specialis est abscisio specialium causarū, sicut abscisio primæ est cura catharri quam superius diximus, & malitiæ digestionis stomachi quam subiungemus. Et ex conuenientibus huic oppilationi est costus oleum eius & spica. vehementer enim in neruorum oppilationibus commendantur, & istorum maxime cum assumptione eorum immediatius attingantur. Secundę cura est cū incidentibus & abstergentibus, vt est hiera, & aqua absinthij, & corticū capparis, & syrupus ex eis. Sed tertiæ cura est dięta. Quartæ cura est cum hiera & absinthij, cuscutæ, & eupatorij decoctione proprie. Sed cura quintæ est cura iliacæ & colicæ quam infra ponemus. Sed sextæ vltimæ cura est cum clysteribus ex aqua mellis, & hiera, & cum bibitione ipsius. Et breuiter eius cura est cura fluxus chylosi quam īferius subiungemus, si succedat nobis pietas trinitatis. Insuper te scire volumus ꝙ largitas dictorum ductuū pororū, siue viarū ęgritudinalis maxime accidit, quod si contingat ꝑ curam oppilationis contrariam, contrariam exercebis F curam eius. [Inquit Abo. cuscuta aperit oppilationes stomachi, & calamus aromaticus cum semine apij, & melle, & marmacur aperit oppilationes viscerum.

Ad stomachi & viscerum oppilationes.

De cura repletionis stomachi siue nauseatiuæ satietatis, & inanitionis ipsius &c. Cap. 10.

REpletio seu satietas nauseatiua est ęgritudo instrumentalis eueniens stomacho in eius concauitate receptionis cibi & potus à natura ordinata. Est autē repletio ipsius superflua plurium ciborum & potuum crapulosa, & quādoqꝫ humorosa, phlegmatica obtundēs sensum stomachi, quare nec famescit, sed potius nauseatur desiderans eam expellere, & non valet propter adherentiam & viscositatem eius in tunicis & villis eius. Et causa huius est duplex, aut exterior & materialis, vt cibus & potus aut interior & efficiens, vt est mala complexio in stomacho acquisita in eo materiam generans, aut ei à toto corpore vel alijs membris influxa. Signa) & eius signa sunt grauedo in stomacho cum nausea. Et quandoque est G singultus & dolor stomachi, & ructuatio acetosa vel fumosa fœtida & inflatio in ventre & hypocundrijs, & constipatio quandoqꝫ lubricitas, & inflatio faciei, & proprie in conchis oculorum malitia anhelitus & pigritia, & tarditas motuum & coloris albedo vel citrinitas quandoqꝫ. Sed signa generationis causæ eius. s. humoralis in stomacho, vel quia sit īfluxa ex his, quę diximus supra de signis malę complexionis cum materia possunt haberi etiā si sit phlegmatica, vel cholerica mixta, & si sit exterior est manifesta. Cura) & similiter cura eius est cura illius, nā cōsistit in quatuor sicut illa. In euacuando repletionem. Inqt enim Hipp. ex plenitudine quęcunqꝫ ægritudines fuerint euacuatio sanat &c. Et si quidem sit ex cibis & potibus altero complebitur ipsa. Aut vomitu si recens sit & non incepta digeri ſm Gal. aut si in via digestionis sit, cum his, quæ iuuando digestionem citum descēsum eius de stomacho operantur qualia sunt piper longum, & diatrion, et H semen raphani præmissum, et cum descenderit ad intestina, cum enemate antequā transeat ad secundam, ꝙ si transierit cum phlebotomia vel pharmacia complebitur proprie si fuerit ex humoribus vomitu aut solutione ventris. Et abstinentia est communis in rectificando membrorū dispositionem & confortando. s. generantium mittentiū, & recipientium in rectificando regimen. Et in accidentia, quæ ex signis hic positis colligere poteris, & copiam eorū, quæ illa complent & etiam modum eorū, apertū eorum vsum tibi tradidimus seriose.

Causæ.

Secunda apho. 22.

De cura inflatiōis stomachi, rugitus, tremoris, & gurgulationis ipsius. Cap. 11.

INflatio stomachi est etiam ægritudo instrumentalis ipsius concauitatis eius. Cuius causa est duplex intrinseca. s. & extrinseca. Intrinseca duplex, immediata & mediata. Et immediata est vētositas grossa multa quieta inclusa

Inflation causæ.

clusa in concauo stomachi replens concauum ipsius, & extendēs tunicas eius. Sed causa mediata est, aut ex parte stomachi, & complexiōis eius, et est efficiens, aut ex parte cibi & potus vel humoris, & est materialis. Ex parte autem complexionis & caloris stomachi, quæ in generando ventositatem causa efficiens est, vt quia sit caliditas stomachi alterans pauca debilis, quæ cum agit in cibum temperatū stomacho aduenientem vel in humorem in eo cōtentum, non perfecte coquit & digerit. Sed eius partem subtilem humidam aut aquosam dissoluit, & in ventum conuertit, temperata autē caliditas illam cōsumit nisi sit multa quā cōsumere nequeat. Frigiditas vehemens congelat, nō dissoluit sic ventositatem, nec generat, proinde æstatis tempore propter caliditatem eius acutam non conuertunť in ventum vel nubem, & in hyeme propter frigiditatem intensam, emanationes & vapores peruenientes ex terra & aqua non conuertuntur in ventum vel nubem, sicut ventus vel nubes consumptis vel congelatis illis prędictis tēporibus non apparent, sed vere & autumno pp tepiditatē caliditatis per modum dissolutionis agentis.

Ex parte vero cibi & potus vel humorū qui sunt in generatiōe eius vt materialis est, vel quia in seipso habet humiditatem extraneam cibus vt sunt legumina & alia similia ex herbis & fructibus. Et potus vt vina grossa & dulcia multæ commixtionis, & aqua grossa mellis crudi, & similia. Et humor qui sit phlegmaticus, grossus, viscosus, frigidus & humidus vel siccus melancholicus multiplicatus in eo propter ægritudinem splenis in quos calor stomachi alterans cum agit, licet sit temperatus, & equalis vt in sano corpore extrahit illam humiditatem extraneam, non potest coquere & commassare bene, sed dissoluit in vaporem & ventum, sicuti si temperato igni grossa ligna viridia, vel aquosa superponantur, est videre ꝙ multum fumum generant antequam superet & comburat ea. Si vero igni fortiori vel fortissimo immittantur, statim consumit & superat, & comburit ea nulla vel pauca effumatione resultante ex ipsis. Sic quoque si calor stomachi sit fortis prædictos cibos & potus, & humores præsentes coquit & digerit nulla vel pauca ventositate resultāte ex eis, nisi forte nō sit tam fortis ꝙ possit superualere eis, vel quia forte quantitatem excedāt quam nequeat superare. Et illud innuit Gale. cum multum calida in dolore colico inhibuit ministrari. Si vero ex vtriusque parte contingat vtroque dicto erit modo.

Extrinseca vero causa est quælibet res debilitans calorem stomachi in actu digestionis super insurgēs exterius, sicut si aeri multū calido resoluēti vel frigido exponanť, et similiter balneo vel forti exercitio sumpto cibo exponantur corpora, vel frigida potetur aqua. & breuiter si illis adueniat, quæcunq; sit ex causis debilitantibus digestiuam quas infra sufficieter Chrō ꝓpitio intendimus numerare.

Et signa & causę eius immediate sunt tensio cū dolore, qñq; absq; grauitate multa, qualis in nauseatiua facietate existit, nisi sit propter multitudinem cibi & potus vel humorum & absq; sonitu vt in rugitu, vel gurgulatione contingit, quia in hac ventositas est quieta, & compressione sedatur. In illis vero non est commota simpliciter vt in rugitu vel humiditati aquosę cōmista, vt in gurgulatiōe. Nisi sumpto potu, qm̄ tunc etiam si temperatus vel modicus existit sonitum cōmotionis eius & fluctuationis in vacuo apud commotionem corporis percipies manifeste.

Sed signum causæ efficientis est ex rememoratione debilitatis digestionis stomachi, quę pręterijt & frequenter accidit, & qñ bonitas regiminis in omnibus aderit cum priuatione signorum repletionis, vel cacochymiæ humoris phlegmatici, vel melancholici nulla apparente ex interioribus causis. Sed signum ꝙ sit ex cibis in substantia, qualitate, vel quantitate, vel alijs operantibus in ventositatis generatione est inuentio ipsorum cum priuatione ꝓdictorum, & cum permutatione ipsorum cessat.

A Signū vero ꝙ sit ex humoribus est signum abundantis cacochymiæ ipsorū in toto corpore, & proprie in stomacho cum prædictorum priuatione. Sed signum ꝙ sit ex humore phlegmatico, est, ꝙ est sine siti & humiditate oris ac linguæ ac infectione eius in illo.

Sed si sit ex melancholico, siccitas erit oris & linguę. Et signum vtriusq; erit ex vtrisq; confusum, & poteris generale signum super omnes causas comprehendere ex totius corporis complexione, habitudine, cōsuetudine, ętate, regimine, & alijs circunstantijs. Signum vero exterioris causæ est eius inuentio, quæ tibi vel ex relatione infirmi vel astantium est manifesta.

Cura inflationis stomachi est dū res prima respicit causam immediatam. s. ventositatem magis lędentem stomachum resoluendam, secunda dirigitur ad causam mediatā abscindendā. Prima est generalis in alijs subsequentibus obseruanda. Omnes enim vel debent esse ventositatis resolutiuæ, vel resolutiuis admixtæ, confortatiuę quoq; vel confortati stomachi mixtæ, & ex conuenientibus stomacho & grossæ ventositati est andachocha cum vino sumpta.

B Secunda est triplex. prima dirigitur ad causam materialem extrinsecam cibi & potus. Secunda vertitur ad causam materialē intrinsecam humorosam, sed tertia ad causam efficientem. s. digestiuæ stomachi debilitatiuam. Primam complent carminantia, extenuatiua, & resoluentia ventositatē, quæ in cura meri superius habuisti. Secūdam complent mutatio cibi & potus ventosi ad cibum et potum facilis digestionis paucarum superfluitatum, quā superius habuisti habentem in se virtutem resolutiuā ventositatis admixtam. Et cōuersio vniuersalis regiminis ad regimen resolutiuū ventositatis, & confortatiuum, quod in proprio loco dicemus. Tertiam vero complent incidentia & abstergentia materiam humorosam, & educentia per vomitum vel per secessum absq; stomachi læsiōe, quę superius habuisti. Sed quartam & vltimam rem cōplēt, quæ digestionē stomachi debilem habent cōfortare, quorum infra Christo duce faciemus capitulū speciale.

C Rugitus. Ex prædictis patet ꝙ est preco seu sonus ventositatis non multæ simplici vel paucæ humiditati commixtæ in concauo stomachi impetuosæ commotæ in rectum ex arcto loco in amplum, & quandoq; versus inferiorem partem intestinorum vel superiorem, vt in eructuatione contingit, differens ab inflatione in qua ventositas erat multa extēdens & quieta sine sono vt superius habuisti. & à gurgulatione in qua humiditas est commota sola vel paucæ ventositati admixta, proinde est cum sono obtuso non claro, vt est rugitus, sicut voluit Gal. Et à tortione in qua est, paulatim commota in gyrum acuta humiditas, uel uentositas, uel vtraque æqualiter iuncta absq; sono. Quorū causæ & signa ex prædictis sunt manifesta. Et cura similis est curę inflationis, facilior tamen inquantum eorū causa seu materia non est quieta inclusa, sed commotæ expulsioni ꝑ superius aut inferius prompta. Cuius expulsionem cōplēt simplicia, & cōposita ex medicinis cōia, quæ superius habuisti, et proprie, quæ sequuntur.

D Ex simplicibus appropriatis inflatiōi stomachi sunt darasce sicca, et myrtha pura, iuniperus, & fœniculus bibit⁹ cum aqua meu. Et ex communibus virtutis fortis est castoreum, cyperum, nigella, spica, ameos, semen coriādri, macis, cyminum gar. & commouentia eructuationem superius in cura meri narrata sunt per os sumpta ꝟm omnē modum, & cum clysteribus immissa & emplastra, euaporata & vncta. Et ex compositis est suffuf, quod fit ex semine anisi, ameos, rutæ, calamentho sicco, & castoreo, & spica nardi. Euaporatio iuuās illos quibus accidit inflatio ex eo nigra. ℞. polij, chamęmelū, florum sansuci, seminis rutæ & baccarū lauri, ana partes æquales & bulliāt & decoquantur in aceto. deinde infusa spongia vel filtro in eo fiat euaporatio. Vnguentum dissoluens ventositatem, & inflationem stomachi. ℞. nigellę, granorum lauri, rutę siccæ, ana

Euaporatorium.

Vnguentū dissolutiuū vētositatū.

cæ, ana partem vnam infundantur in aqua & coquantur in ea. in oleo veteri ana partes equales. Item oleum nardinum cum puluere castorei est vltimum, & est Inaim.

Clyster ad idem.

Item clyster ad idem. ℞. prædicta & adde seminis anisi, fœniculi, carui, apij, ana. ℥. ß. rutæ. aristolochiæ rotundæ, ana. ʒ. ij. coquantur in vino veteri & aqua, & addito melle & sale communi sufficientis quantitatis fiat clyster.

Puluis ad idem.

Puluis ad confortandum digestionem & expellendam ventositatem conferens inflationi, & rugitui, & tympaniti. ℞. cinna. electi. ʒ. iiij. nucis muscatæ, macis, gar. çinçib. çedoariç, doronigi, galangæ, cardamomi, ana. ℥. i. spicę. ʒ. i. anisi, fœniculi, cymini ana. ℥. ß. croci. ʒ. ij. vtatur in cibis & salsamentis & clareto.

De stomachi percussione & obuiatione, & casu supra stomachum, & cura. Cap. 12.

DE lenitate stomachi omittentes hic eo ꝙ infra vsq; ad capitulum de lienteria reseruamus, de solutionibus continuitatis stomachi nunc dicamus, & quæ illius generis sunt. Sciendum igitur, ꝙ cõtingit vt homo percutiatur supra stomachum, vel obuiet alicui rei duræ, vel cadat supra eum ex quo substantia eius contunditur, vel relaxatur, disgregatur, & debilitatur maxime si cibo repletus fuerit. Et causa quia exterior est, est manifesta. Et eius signum est causæ inuentio, dolor, & nausea.

CVRA eius est quinq; res. Prima est euacuatio repletionis si qua fuerit in stomacho & toto corpore. Secunda est confortatio stomachi, & reunitio eius substantiæ disgregatæ vt non recipiatur. si quod mittit. Tertia est resolutio eius quod recipit vel tractum fuit. Quarta est regimen. Quinta est accidentium correctio. Primam rem complẽt vomitus, si cibo fuerit repletus, deinde phlebotomia de nigra, vt corporis repletio euacuetur si adsit, vel si non sit, membra corporis reddantur auara immittendo ad ipsum dolorosum & debilitatum. Inquit enim Gale. phlebotomamus non solum in multitudine, sed etiam in magnitudine ægritudinis cum moderatione humorum existente.

Secundam & tertiam complent medicinę stypticę, aromaticę, & odoriferę, & resolutiuę simul quas enumerauimus supra de cura meri exterius & interius approximatę.

Cataplasma.

Et ex his, quę in principio approximanda sunt, est substãtia absinthij decocti in oleo ro. & cataplasmati desup. confortat enim & prohibet fluxum humorũ, & dolorem sedat trahẽtem.

Emplm.

Deinde vero fiat emplastrum quod est. ℞. pomorum de sceni decoctorum in vino styptico et aromatico vsq; ad dissolutionem, deinde terantur & sumant̃ ex eis. ʒ. l. laudani. ʒ. x. ro. ʒ. viij. aloes. ʒ. vi. absin. ʒ. v. mumiæ. ʒ. iiij. aggregentur omnia trita cum succo arnoglossę & foliorum cypresi, & oleo de lilio & mastichino, et emplastrentur & stringantur supra stomachum tepida, et teneantur per dies. ix. Ex his autem, quę interius apponuntur ad has intentiones est medicamen nr̃m dictum in antidotario nostro cap. de rhabarbaro, quod conficitur ex mumia rubea tinctorum & vino styptico. & iterum medicamẽ ex granis nasturcij nutritis in succo citoniorũ quod in loco consolationis medicinarum scripsimus.

Dieta.

Quartam rem complent administratio cibi & potus facilis digestionis boni chymi, & paucarum superfluitatum styptici et aromatici, vt sunt carnes perdicum, arcearum, turdorum de myrta, turturum, & capreolorũ & similiũ. vinum stypticum & aromaticum, & rubeum lymphatũ mediocriter cum aqua pluuiali, vel ferrata. Et oportet vt sint paucæ quantitatis, & quies, somnus, & lætitia, & gaudium temperatum, & omnia in loco aeris temperati.

Quintam rem complent, quæ dolorem & nauseam sedant, quæ omnia infra dicentur, si Christus voluerit, qui sit benedictus. Abo. mumia cum aqua cymini ad debilitatem stomachi & casum supra pectus, stomachũ & hepar cum duobus danich de luto armeno apposita est efficax & experta.

E De solutione cõtinuitatis stomachi, & vlceribus, & ruptura, & eius cura. Cap. 13.

ACcidit stomacho ęgritudo communis suę vnitatis substantiam soluens sicut est solutio continui simplex, vt plaga, punctura, incisio, & huiusmodi, aut composita, vt est vlceratio. Est autem aut superficialis vt excoriatio vel medium tunicæ scindens tm̃, aut profunda penetrans tunicam seu pelliculam, aut ambas vt ruptura. Et simplicis causa est duplex, interior & exterior. Interior est humor in sui substantiam perforans, & penetrans sua acuitate, aut sua quantitate repellendo, & extendẽdo scindens, aut ventositas interclusa petẽs exitum. Exterior est duplex intus sumpta, vel exterius aduenieñs. intus sumpta est res acuta vt os acutum spina vel vitrũ. Exterius aduenïens est sicut percussio cum cultello incidente vel cultello pungẽte. Et superficialis causa exterior est cibus vel medicinæ acutæ, aut humor descendens in eum acutus vt in chatarris contingit absq; perseuerantia.

F Profunda vero causa est humor acutus ibi descẽdẽs cũ perdurantia quamdiu perueniat ad fundum tunicarũ alterius vel ambarum.

Causa vero compositæ scilicet vlcerationis est duplex, interior et exterior. Interior est aptio apostematis vel bothor, aut plaga faciens saniem, aut humor corrosiuus adustus descendens in eum, vt in chatarris contingit, aut imbibitus corruptus & putrefactus, ꝓpter quod acquisiuit virtutem corrosiuam, quæ vlcerauit ipsum. Exterior est res quæ partem de sua substantia scindendo asportauit, & est manifesta.

Signa simplicis solutiõis sunt dolor & ardor proprie. s. post transglutionem rei acutæ, vt est acetum, & sinapis, et exitus quandoque sanguinis & aperitio in vomitu vel secessu. Et si sit ab humore acuto ostendit linguæ infectio ex eo, & sapor amarus & acutus, & ardor, & fumosa eructuatio, & acuta, & stomachi inflatio & angustia, & sitis absque ꝙ sumatur res acuta, & ipsius aperitio in vomitu vel secessu. Si vero sit ab extrinseca causa ostendit eius in-

G uentio, quæ præcessit. Et superficiale signum est exitus corticis quandoq;. Et si est à cibo acuto vel medicina, ostẽdit eius inuentio, quæ præcessit. Et si est à catharro incipiente etiam ostendit inuentio eius, & ꝙ non est diu ꝙ incepit. Et si est profunda signum est catharrus acutus inuẽtus qui diu fluxit, si est à causa intrinseca. Signũ uero vlcerationis stomachi est dolor, & proprie eo modo, ut dictũ est, contingens & fœtor in eructuatione cum eleuatione vaporis facientis incurrere siccitatem linguæ & oris. & si sit penetratiua, est incontinentia cibi & potus, quare egreditur, & colligitur in vacuum ventris, & quandoque fœtor & aperitio saniei, & corrupti humoris & corrosiui in vomitu vel secessu. Et si sit superficialis, declarat eam exitus corticis, et aperitio ipsius in vomitu uel secessu absque ꝙ sit excoriatio vel ulceratio in meri, cuius signa distinctiua superius diximus, vel in intestinis, cuius signa distinctiua hic subiũgemus. Si vero sit profunda, & sit à causa ex-

H trinseca ostendit eam inuentio eius, & partis ablatæ, & incontinentia cibi & potus & exitus eius ad exteriora. Sed signum distinctiuum quod sit in orificio stomachi vel in fundo eius, sumitur à tempore doloris, & à loco doloris, quantitate ipsius, ab accidentibus, & à concomitantibus. A tempore doloris, nam si sit in ore stomachi, dolor est statim post transglutionem rei acutæ. Si in fundo, dolor est post quietem cibi in eo. A loco, nam si sit in ore, dolor est in inferiori ventre circa furculam pectoris inferiorem. Si in fundo, dolor est circa vmbilicum declinãs ad partem dextram ventris seu hypocondrium dextrũ. A quantitate, nam si sit in ore, est dolor fortior, quàm si fuerit in fundo. Ab exeuntibus, nam si sit in ore, cortex & sanies magis exibunt cum vomitu. Si in fundo, magis cũ secessu. A concomitantibus. Nam sit sit in ore minutio anhelitus, aperitio sudoris frigidi, & extremorum frigiditas

& syncopis

& syncopis est magis ꝙ si sit in fundo. Signa vero distinguentia inter vlcerationem meri & solutionē eius, & stomachi, quæ communicare videntur simul superius in cura meri habuisti. Sed signa distinguentia inter solutionem & vlcerationem stomachi & proprie fundi eius & intestinorum gracilium superiorum sunt valde difficilia proprie propinquitatem vel colligantiam, quare oportet vt subtiliter inuestiges & proprie sciri poterunt ex quantitate doloris loco exeuntibus & concomitantibus. Ex quantitate doloris, quia fortior vel acutior est si in fundo stomachi fuerit. Ex loco etiam, quia si sit in intestinis est locus doloris magis infra ad vmbilicum declinans. Ex exeuntibus, quia cortex ex intestinis gracilibus est magis subtilis, & frequentior, ꝙ si sit ex stomacho. Ex cōcomitantibus, nam sudoris, & extremitatum frigiditas & syncopis erit minor si sit in intestinis gracilibus, ꝙ si fuerit ī stomacho. Si vero sit in grossis intestinis dolor declaratur, & distinguit locus doloris, quia inferior sub vmbilico, & quantitas quia minor, & exeuntia non sunt permixta vt in aliȷs, & concomitantia sunt minus contingentia in eis. Inquit Hipp. solutio continuitatis stomachi & incisio est mortalis. Subdit Gal. verum est si sit profunda concaua & penetratiua. si vero non sit profunda cōcaua & penetratiua est curabilis. Et addit si sit superficialis, facile curatur, si sit ꝑfunda, & penetratiua, difficile.

28.

CVRA. & duplex est in cura eius intentio, vniuersalis & particularis. Vniuersalis respicit totū corpus: & est quadruplex. prima est rectificatio totius corporis: & etiā membri catarrhizantis si quod sit. secūda est diuersio humoris, vbi mittatur vel trahatur ad stomachum lassum et passum. tertia est regiminis debiti, & cōfortatiui ordinatio. quarta est accidētium correctio. Primam rem complent euacuantia & alterantia dyscrasiam corporis & mebri. Euacuantia sunt phlebotomia, si peccatum est in sanguine, vel pharmacia, si peccatum sit humoris alterius cū præmissione digestiōis ipsius, quę sunt nota. Alteratio fit cum frigidis obtundentibus acuitatem humoris, & humidis inspissantibus subtilitatem humorum: vt non valeant perforare, & etiam alterantibus dyscrasiam corporis calidi, & membri catarrhiçantis, vel cum calidis temperatis, si fuerit humor ventosus. Secundam rem complent frictiōes extremitatum, compressiones dolorosę, & fomētationes mordaces, & alia superius narrata in cura catarrhi & aliȷs locis. Tertiam rem complent habitare in locis tēperati aeris decliuis ad siccitatem, & quies, & somnus, & cibus paucus facilis digestiōis boni chymi, et styptici, quę diximus in primo cap. & potus similiter sit vini rubei & styptici, lymphati cum aqua ferri et pauci, vt nō repleat, & extendat, & mollificet sua substantia & animæ accidentia temperata.

Quartam rem complent anodyna mitigātia dolorem, & quę curant syncopim, & sudorem diaphoreticum, quę superius habuisti in cura cordis & calefaciētia extrema frigida, vt sunt fomēta & calefactoria nota. Particularis vero respicit membrum patiens & passionem eius. s. solutionem continui. Et siquidem sit simplex, non profunda, vnica erit intētio. s. reunitio & cōglutinatio & solidatio. Sed si sit superficialis, illam complent styptica ex cibis & potibus & medicinis, quę superius fuerunt enarrata. Si vero profunda illam complent pōtica ex medicinis interius approximatis. Tales autem medicinæ sunt simplices & compositæ, quas infra Iesu Christi gratia mediante dicemus. nunc vero simplices, & sunt balaustia, granatum, tribuli, alcanna, alumen, & pira sicca, & proprie siluestria. Magis styptica, vt barba hircina, lingua arietis & in antiqua non est melior ea cauda equina hypocystidos.

Et glutinātia vt lutum armenum, quod mirabile est in fe vulnerum, & prohibet ambulationem putredinis, et lutum sigillatum, & thus & cortex eius, & mastix, gummi, dragacanthi & arabici & çatur, & q̄ sigillant vt sunt galæ & similia, & omnia, quę diximus in cura fluxus sanguinis narium, & in de cōsolidatione medicinarum ad fluxū chatarri, ex quibus aliqua sunt approximāda interius: aliqua exterius, quæ sunt nota. Si vero fuerit composita, & vlcerosa, duplex erit intentio. s. mundificatio prima, secūda consolidatio. Primam rem complent abstergentia non fortia & acuta, quæ addāt in vlcere, sed suauia vt est iuleb vel aqua mellis, vel geleniabin, vel aqua passularū, quæ sunt conuenientes stomacho. Et quandoque cassiafistula, vbi est necessaria ventris solutio. Nam cum hoc ꝙ mundificat, facit solutionem facilem, nec trahit ad stomachum aliquid. Et si materia fuerit viscosa & adhærens qa fuerit salsa, fiant cum aqua caulium vel oliuarum salitarum, quæ etiam confortare haberet ipsum vbi aqua passularum vel cassiafistula non sufficeret. Inquit Gal. vulnera non sanantur, nisi perfecte exiccentur, & mundificatio eorum exiccatio est, ꝙ si fuerit illic corrosio, & caro mortua, oportet ꝙ mundificetur cū medicamine proprio adhuc carnatiuo, quale est aloe sola, vel hierapicra Ga. simplex, quæ mundificat, & abstergit, & confortat, vt non recipiat nec trahat ab aliȷs membris, non autem hierapicra magnæ descriptionis, vt est hiera colocyntidos logodion & similes, quoniam habent in se res acutas mordicantes, vlcerantes, et trahentes ab aliȷs membris ad stomachum. & deinde detur lac acetosum vaccinum, quia lauat & stypticat, vel syrupus de absinthio, & de eupatorio, quia mūdificant & stypticant. Et vltimo administres rob de fructibus stypticis superius nominatis, & cum eis oportet vt administres incarnantia, vt est iris, thus album, mastix, & similia. Et cum vlcera sint in orificio eius administres conglutinantia, quæ teneat medicamen superius, & non permittant ipsum descendere ab eo ad eius fundum cito, vt est gummi, dragacanthum cum pauco seminis raphani, & lutum sigillatum, & armenum, & proprie cum fuerit ibi exitus sanguinis. Et fortiores sunt trochisci, de terra sigillata, & de carabe in nostro antidotario tibi traditi. Et cum fuerit tibi dolor fortis, oportet vt misceas aliquid phyllonȷ, vel seminis papaueris, & portulacæ, quia sedant stypticitando.

Emplastrū Oribasii conferens rupturis intrinsecis, & solutionibus cōtinuitatis expertum & efficax, si Christus voluerit. ℞. lithargyri, opȷ, lapidis hęmatitis, sanguinis draco. & hominis recentis, galbani, masti. thuris, costi, boli armeni, lumbricorum terrestrium, mumiæ, ammoniaci ana. ℥. quartū. picis naualis, & græcę, cerę albę & rubeę, ana. ℥. s. rosarum, mirtæ, cardamomi, aloes, ana. ℨ. v. colocyntidos, palmæ marinę adustę, gallæ, balaustiarum, aristolo. lon. resinæ, consolidæ mediæ & minoris ana. ℨ. i. visci quercini. ℥. s. fiat sic. decoque pellē hœdinam in aqua donec tota dissoluatur, et ipsa aqua coletur, & fortiter pręmatur, & omnia alia terenda terantur, & liquefaciēda liquefiant, & lumbrici bene contriti cum aqua prędicta, & viscus fortius misceantur, & incorporentur oīa bene donec veniant ad spissitudinem emplastri, & applicetur.

Item, emplastrum in primo capitulo positum est sanū & expertum. Et vnguēta posita supra capitulo de cura solutionis continuitatis meri. Abo. syrupus de vua conferens ad ægritudines gutturis, & apa quod fit in eo, et vlceribus factis in stomacho, sumantur succi vuę ponticę lib. vi. & decoquatur vsqȝ ad tertiam, & fundatur super ipm mellis lib. i. & sumach, & radicum liquiritiæ, gallarū balau. superioris ro. ana sextarium. i. croci. ℨ. ȷ. mirtę, aluminis iameni, ana drach. i. decoquantur & colentur, & vsui reseruetur.

De medicinis apatum stomachi. Cap. 14.

CIrca apa stomachi, sciendum est ꝙ apatum stomachi quoddam fieri cōtingit in superiori parte. s. circa orificium eius, quoddam in inferiori. s. circa fundū, quoddam ī pariete, seu tunica eius intrinseca, quoddā in exteriori, & quoddam in parte posteriori, quę respicit dorsum,

Verasto i glutia.

dorsum: quoddam in anteriori, quæ respicit vẽtrem & lacertos eius: quoddam in toto, & raro cõtingit: et plurimũ est mortale. Et ex causis ipsius specialibus est dolor antiquatus stomacho: & motus fortis adueniens ei ex pharmaco solutiuo malitioso: quod trahendo ad ipsum ex partibus corporeis humores: & debilitando ipsum in eo retineri & colligi operatur & vomitus frequens, & difficilis: & maxime intemperate factus: vtputa in principio morbi alicuius, puta febris factus ĩ quo materia indigesta grossa & viscosa cum difficultate vomendi ad stomachum trahitur: & præ sui viscositate, & adhærentia stomachi prædebilitate non potest expelli: vnde corpus eius apostematur, sicut dixit Abo. Signa generum eius. si sit calidum vel frigidum: ex generalibus habentur: quia si sit calidum: dolor erit acutior & febris & sitis, si frigidum, econtra. Sed signa specierum eius ex parte materiæ: ex qua in secunda sectione postponimus dicere. Signa vero specialia ex parte materiæ in qua siue localia ex parte apostematis. s. existentis in superiori parte stomachi, circa orificium sunt ꝓpria, vt dolor magnus, & proprie post assumptionem cibi statim: & tumor circa furculam, nocumentum desiderij & appetitus: & ex concomitantibus sunt spasmus cum alienatione, si sit calidum, vel cũ subet & stupore, si sit frigidum: & pulsus cordis frigiditas extremitatum sudor frigidus, & syncopis magis veniens, & est malum signum. Si vero sit in fundo dolor minor. et proprie post assumptũ cibum per horam tumor versus hypocõdrium malitia digestionis, & cum aliorum accidentium apparitione minori. Et si est circa interiorem tunicam, dolor erit maior, & apud assumptionẽ sibi augetur, magis ꝙ si fuerit in exteriori & tumor minus apparens tactui. Si vero in exteriori fiat ecõtra erunt signa. similiter si in parte posteriori versus dorsum tumor non erit perceptus sensu, & dolor ĩ dorso, & versus eũ. Si vero in parte anteriori, quæ respicit vẽtrem, esset magis exterius apparens, & dolor in furcula, & versus lacertos ventris superioris.

CVRA eius est quatuor res. prima est euacuatio repletionis corporis vel membri mittentis, si adsit, vel etiã si non adsit: etiam quocũꝗ prædictorum modorum fiat. secunda est euacuatio partis apostematæ, seu materię apostematis: tertia est regimen. quarta est accidentium correctio, puta doloris & similium, qui si sit fortis & acutus, curam impediret, & ordinem eius peruerteret.

Primam rem complent phlobotomia, & de saphena si multa fuerit plectoria totius: vel de basilica si non fuerit multa, vel de nigra. Et si fuerit cachochymia totius pharmacia ventris solutiua non vomitiua educi poterit, vt superius fuit inuentum: cum talis eũo debeat anticipãdo fieri, vt superius dictum est. Talis autem pharmacia ad stomachum apostematum trahit, & magis replet quàm euacuet. Vt ergo cacochymia totius expurgetur anticipãdo & minoretur, expedit medicinis vẽtris solutiuis stypticis, vel diureticis leuibus educentibus per vias vrinæ vti: vt sunt diuretica calida, sicut radix apij, & semen petrosilini, & dauci, asparagi, & similia, & frigida, vt sunt semina cõmunia dicta & nota: vel prouocãtibus eũonem sensibilẽ, per cutis poros, vt sunt sudorem prouocantia leuia: qualia sunt apium, anethum, calamenthum, aquę, & olera eorũ: & assarum cum oleo de spica super vnctum: & cyclamen cũ melle emplastratum. Et frigida vt aqua hordei & melonis indi: si calida fuerit & cum febre: & vinũ quod vniuersas mouet excreationes. Siue insensibilem, vt sunt frictiones multę & suaues, et ieiunia, & abstinentia, et clystres cũ medicinis habentibus virtutẽ educẽdi leuiter cacochymiam, quæ sunt diuersa ſm diuersitatem cacochymię quę superius habuisti. Et si sit in ventris vacuo cacochymia pharmacis illis appropriatis ducentur leuibus & stypticitatem habentibus, quę mũdificent et cõfortent, quas et ibi habuisti, vt sũt hiera, cassiafi. aloe, allubleth, turbit non confortatum, & similia. quæ leuitate soluunt: non inquietant, nec impediunt dissoluendo & trahendo ab alijs. Et similiter si repletio sit alicuius membri, phlebotomia de vena respiciente illud membrum: & si fuerit cacochymia pharmacia appropriata illi, quæ fit ex leuibus ducet eam. Item, tractio ad longinqua, & deriuatio ad ꝓpinqua cum ventosationibus, frictionibus, duris ligaturis, et cõpressionibus doloris, & alijs, quæ supra de cura phrenesis habuisti.

Secundam rem complent euacuatio per recursum tm̃: si tota materia sit recurribilis: vel per recursum & extractum simul si tota materia non sit recurribilis: & si ꝑ modum influxionis sit fiens vel per extractum tantũ, aut pulsum si sit per modum congestionis fiens. Recursus autẽ fit triplex per pulsum, tactum, & transmissum: per hæc omnia, vel aliquod ex eis, vel plura pulsum complent in stomacho apostemato si quidem sit calidum, quod indicat dolor acutus, fe. & sitis. frigida styptica aromatica stomacho approximata interius, et exterius in principio apostematis, & vsꝗ ad septimũ & qñꝗ magis interiꝰ, et qñꝗ magis exterius, qñꝗ in superiori parte ventris, qñꝗ inferius, qñꝗ versus medium, & qñꝗ versus dextrum ſm diuersitatem situs apostematis ministrata: qualia sunt, quæ tibi narrauimus supra de cura malę complexionis eius cũ materia. talia. n. pellendo materiã sedant dolorem & inflãmationem: quæ hanc intentionem complentia impediũt, & retardant, ꝙ si non sufficiant: quia apostema calidũ sit colericum vel adustum, approximabis fortiora, vt portulacam, semperuiuam, virgam pasto. lactucã & succum earum, sandalum, & mucilagines psillij cum modico camphoræ dabis: & si expediat, etiam succum papaueris, & seminis hyoscyami, vel parum tebaici opij, immiscebis: et exterius emplastrabis: etiam lenticulas aquæ super eis aliquid calidum & aromaticum admiscendo: & proprium quale est spica, mastix, menta, & similia. Tractum autẽ complent euacuatio partium longinquarum cum vẽtosis exercitio vel frictione: puta cruris vel brachij, vel intestinorum, vel hepatis propinquorum illi. Transmissum cõplent confortatio stomachi cum stypticis ibi numeratis, & capitulo de cura solutionis cõtinui eius. Et si quidem tota recurrit materia, sanus remanebit stomachus. Et sub est excusatio transeundi ad aliud. Si vero non tota, sed aliquid derelictum sit in apatæ: erat illud viscosum & grossum, compactum, & indissolubile: & ꝓinde nequit recurrere. Expedit ergo vt educatur per extractum à parte patiente. s. parte apostematis: & hãc complent diaphoreticã appropriata: vt est calamenthum, apium, spica, mẽta, absinthium, & similia illi appropriata tali ordine & modo: vt ꝙ talibus frigidis & stypticis approximatis vsꝗ ad septimum, donec fuit in principio, deinceps dũ fuerit in augmento miscebis diaphoreticorum aliquod prædictorũ æqualiter & proprie quod virtutem habet maturatiuam parumper & abstersiuam virulentiæ resudantis qualis est bleta, & alubeth.

Quod si doloris augmẽtatio inflammationis, & febris, quæ augmentũ apostematis sequuntur diaphoresim prohibeant, approximabis quod cum frigiditate stupefacit & resoluit cũ cõplexione, quale est coriandrũ & violę siccæ: vel cũ proprietate: vt est solathrum & aqua eorũ intus & exterius: vel quod cũ mollificatione resoluit, vt est malua & bismalua, semen lini, & fœnug. cataplasmata, vel prædictis calidis diaphoreticis admiscebis, quæ infrigidãdo abstergunt, vt est syrupus acetosus, aqua semi. citruli, melo. & cucurbitæ, aquam hor. & mucilaginẽ psillij, & mel casiæfi. dabis cum aqua endiuiæ, hæc. n. dolorẽ molliunt, & febrem remittũt. Sedatis vero inflammatione & dolore: & cum iam peruenerit ad statum. & .xiiij. diem tẽpus erit diaphoreticis calidis vti, quibus etiã admiscebis aliquod ex stypticis, & aromaticis appropriatis, quale est mastix & absinthium, spica, & crocus, vt robur conseruet in eo: quę etiam in declinatione similiter exercebis.

Et si

Et si quidē totaliter resoluat̃, bene se habebit stomachus. Si vero non resoluatur, sed transeat in dubellati quod est plurimum propter dispositionem materiæ, & mēbri: tūc oportet vt ad statum perducas incolumē studium tuum circa maturationem exerceas ſm regulas sex, quas supra de cura pleuresis numerando declarauimus, illuc ergo recurre. Tertiam rem complent debita sex rerum non naturalium ordinatio, quę supponendo regimen supradictū diuersificatur ſm diuersitatem intentionum seu rerum intentarum quas prosequimur, quæ sunt iam declaratæ: & etiam accidentium quorum correctionē intendimus, quę qualis esse debeat intentio tibi declarat: et tu si natura prudens fueris & mēte exercitatus scies hæc conuenientia & propria inuenire.

Quartam rem complent auxilia plura & diuersa ſm φ plura & diuersa sunt talia accidētia apostemata calida cōsequentia, vt sunt eius essentialia, et propria sicut dolor, et inflammatio, quorum correctionem iam supra fecimus: nocumentum desiderij: & digestionis quorum correctionem Christi misericordis auxilio inferius subiungemus. Et accidentium, quæ ex communitate insurgunt cerebri. s. vt spasmi alienationis, stuporis, & subeth, quorum correctionem supra de cura capitis præmisimus, vel ex communitatæ cordis: vt est pulsus cordis, syncopis, sudor frigidus, et frigiditas extremorum, quorum correctionē etiā ante diximus in cura cordis: ad illa ergo loca recurre. Qđ si apostema frigidum fuerit econtrario sunt intelligenda omnia. i. & cura, quæ ex dictis in apostemate aliorum mēbrorum sunt nota, & circa bothor in stomacho est cura apostematis prædicta: quare oportet vt mollificantibus vtaris, deinde abstergentibus & resolutiuis vel aperientibus, & vltimo stypticis in cura vlceris prænarratis. Et si frigidum fuerit nasturtium sumptum ac exterius emplastratum aut resoluit sua complexione, aut maturabit, & rumpit proprietate sua. Sacculi in principio apostematis calidi stomachi approximati: & præcedēte phlebotomia de basilica. Recip. vtriusque sandali rof. ana. ℥. ß. cāphoræ. ℈. i. infundātur in aqua rof. & succo citoniorum nutriātur sola aqua hordei, custodiantur à carnibus, & vino, & confectionibus, quæ cum melle fiunt, & bibant succū granatorum, & rob de fructibus frigidis. Et sedata doloris vehementia, detur cassiafistula dissoluta in aqua endiuię bullita & dispumata.

Si autem dies ægritudinis elongati fuerint: & calor nō quieuerit, sed remanserit apā cū duritię, ex hoc emplastro epithemetur locus, cuius confectio est. ℞. violarum siccarum. ℥. x. ro. ru. ℥. v. spicæ indæ masti. ana. ℥. ij. cyperi, squināthi, calami aromatici ana. ℥. iij. farinæ fœnugreci. ℥. xx. chamæmeli, seminis maluauisci albi, fari. hordei ana. ℥. x. Conspergantur omnia cū mucilagine seminis lini: deinde locus ex oleo de neriden calefacto inungatur, et emplastretur ex prædicto per quatuor horas anteφ comedat.

Et post digestionem cū stomachus fuerit à cibo euacuatus, vngatur cum oleo prædicto de neriden. i. spica calido & superponatur lana.

Trochisci de berberis Abo. ℞. berberis, succi liquiritiæ ro. seminis cucumeris, seminis melonis excorticati contriti & cribellati. ana. ℥. iij. masti. spicæ odoriferæ, succi eupatorij ān. ℥. ij. rubeę rauedsceni, croci ana. ℥. i. seminis cuscutæ, & semi. endiuiæ. ana. ℥. iij. spodij. ℥. i. ß. tereniabin. ℥. v. Tere & confice cum aqua tereniabin, & informa trochiscos aur. i. & potetur.

Si vero apostema stomachi per viam influxionis sit frigidum fiens aut sit per modum congestionis vel factum quod plurimum est phlegmaticum factum vel melācholicum, aut enim fit ex via indigestionis cibi, qui ex indigestione in phlegma conuertitur, aut ex impotentia conuertendi proprium nutrimētū, vel ex superfluitate ipsius retenta, non expulsa, quæ est melancholia, cū stomachi substantia sit neruosa melācholicæ naturę, vt superius habuisti. Cuius signa sunt prædicta calidi apostematis ꝑter dolorem fe. sitim & ęstuationem, & quæ comitantur ipsum apostema calidum. Et si sit per viam influxionis vel congestionis superius habuisti signa, ibi quere, & etiam locorum in quibus fuerit situatum, signa habuisti ibidem. Et cura eius est vt post euacuationem vel purgationem vniuersalem, quę pretermittenda est, si plectoria vel cacochymia adsit, quæ est prima quatuor rerum in cura communi & etiam speciali, vt est repletio particularis. s. apostemati membri. s. stomachi, & materiæ in apostemate collectę euacuetur secundo. & hoc per extractum plurimum qui per diaphoretica habet compleri, & resolutiua calida stipticitatem habentia vel stypticis mixta, & maxime cum per modum influxionis fuerit fiens vt non solum robub virtutis in membro custodiat, vt oportet in eo per viam congestionis facto, sed etiam membrum confortat, & cōfortato repellat quod influit ei, quorum caliditas debet eē temperata, quę non trahat, sed maturando & subtiliando materiam, & poros ratificando diaphoresi & resolutioni debitæ prout materia, & membrum exigit: cum materia à fluxu cessauerit, apte disponat. Horum autem quędam sunt simplicia, & quædam composita, quę inferius subiūgemus. Simplicia diaphoretica fortis stypticitatis sunt q̄dam interius approximanda, quædam exterius applicanda. Interius sunt vt cinnamomum, cassia, calamus aromaticus, spica celtica, & alia, quæ superius in cura malæ complexionis meri distinximus. Quæ vero minoris stypticitatis sunt, sunt velut menta, absinthium, fœniculus, anethū, chamæmelum, melilotum, cappa, apium, & similia. Quę vero exterius applicanda sunt, sunt hæc & alia, vt succi & olea prædictorum, & sicut cortex cypressi, & aristo. vtraque siquidem totum resoluatur bene se habebit stomachus, si vero non, sed transeat in sclirosim quod est vt plurimum per materiam eius, & materiæ eius, tunc eius cura est duæ res, prima vt studeas mollificare, deinde resoluere, & vtraque simul agere.

Primam rem complent mollificantia interius, & exterius approximata simplicia, vt adipes, butyrum, mucilagines. Et cōposita vt emplastrum de mucilaginibus, oleū amygdalarum dulcium, & sisaminum, & similia simul commista.

Secundam rem complent diaphoretica temperata proportionata mēbro & materię prędicta. Vtrunφ simul cōplēt emplastrum de meliloto, diachylon, & cerotum hyssopi, & alia simplicia quorū copiam superius in cura pleuresis scire te fecimus. Illic ergo ꝑquire, quę propria & proportionata sunt illi & in vsum deduc cum diligētia oportuna. Et si Deum timebis omnia experta tibi succedēt ad votum. Si quoφ transeat in dubellati cura eius est quā diximus in pleuresi, & peripneumonia, illuc ergo recurre.

Emplastrū Rasis ad apostema stomachi & hepatis durum cum nō fuerit antiquatū. ℞. seminis lini, anethi, sicci violarum siccarum, althææ chamęmeli siccarum, maluæ ana. ℥. v. spicę, cyperi, squināthi, calami aromatici, ana. ℥. vi. croci. ℥. iij. olei chamæmeli. ℥. xv. aggregētur cum eo.

Cōfectio emplastri eiusdem fortiter resoluentis apostema durum stomachi & hepatis, & administratur vbi non est caliditas, & apostema est antiquum. ℞. fœnugræci, seminis lini, sem. caulis, carpobalsami, ana. ℥. v. cordumeni, ireos, amygdalarum amararum, costi, myrrhę, spicæ, cyperi ana. ℥. v. bdellij subalbidi. ℥. vij. styracis liquidę. ℥. iij. masti. ℥. ij. liquiritię. ℥. iij. ammoniaci ceræ citrinæ, adipis anatis ana. ℥. iij. olei chamæmelini. ℥. xx. gummi dissoluantur in pōdere vini. ℥. xxi. deinde aggregent̃ oīa, & fiat emplastrum cum eo vel vnguentum diachylon. Abo.

Cōfectio trochis. de spica ad apā duorum in stomacho iuuatiua valde. ℞. florum squinanthi, tapsiæ, ligni aloes, cinnamomi, rhabarbari ān. ℥. iij. croci, myrrhę, apij, anisi, piperis, costi ana. ℥. i. seminis calami, spicę nardi ana. ℥. iij. bdellij subalbidi. ℥. ij. masticħes, styracis liquidæ ana. ℥. i. ammoniaci.

Emplm ꝑ apatæ stomachi. Aliud emplastrū ad idem.

Trochisci de spica.

ammoniaci. ʒ. ß. trochisci informentur in pōdere ana. ʒ. i. de quibus detur vnus cum syrupo acetoso, & proprie qñ antiquatum est.

Solutiuum stomachū mūdificās.

Confectio solutiui mundificantis stomachum, & expellentis superfluitates humiditatum remanētiū in eo ex fructibus humidis & cibis grossis valde. ℞. turbith albi & mūdi. ʒ. xx. çucchari albi. ʒ. v. gar. çinçiberis, florum chamemeli ana. ʒ. ij. puluericēt, & dentur in modum traçee cochlear vnum magnum, vel paruum prout naturę conuenit & necessitas exigit. Et est ꝓpriū in debilitate stomachi: de qua immediate dicetur. Si autem non confortetur turbith, educet superfluitates grossas et subtiles simul: nec trahet ab aliis partibus corporis ad ipsum: & est melius: post quod detur çinçi. non conditum: qm̄ exiccat & consumit illas: præ aliis melius est, & est proprium.

De correctione accidētiū sequentiū ægritudines dictas, & primo de debilitate stomachi. Cap. 15.

Diximus supra in primo libro cum posuimus curā ægritudinum, quę post purgationem solutiui eradicāt, ꝙ debilitas stomachi nomē est cōe: sed qñq; cadit in toto corpore eius: & sequit ipsius debilitas oīum eius virtutum innatæ. s. & influentis: & qñq; in superiori parte ei⁹: & sequitur ipsam debilitas appetitus. et qñq; cadit ī inferiori parte, & sequitur ipsam debilitas digestiuæ. & qñq; cadit in fundo ipsius, & villis retentionis ipsius, et sequitur illam debilitas retentiuę. Verum tñ est, quia simpliciter & indefinite sumpta sua significatione comprehēdit defectionem omnium virtutum: quarum est instr̄m. Sed s̄m cōem acceptionē eius significatio supra defectionem digestiuæ proprie cadit. Est enim eius operatio principalis ad quam ordinatur principaliter à natura virtutibus ministrantibus aliis deseruientibus illi.

Ait. n. Gal. nomen simpliciter prolatum si eius significatio sit in bonum, debet intelligi meliori suo esse: & à contrario sensu in deteriori suo esse: si enim eius significatio, ꝓtendatur in malum, & proprie in his in quibus natura cōpugnat morbo totaliter, vt ipsum expellat vt in crisibus, & similibus: vbi vero non totaliter sed potius in se confortatur vel debilitatur: non vt est confortari mente: & bene se habere ad oblationes. Vnde Gale. ait bonum vel malū non certum signum dant ad salutem vel mortem: vt in cura leuitatis supra dictum est. Et proinde quemadmodum fortitudo virtutis corporis seu membri simpliciter dicta virtutum omnium denotat: complementum similiter, & debilitas simpliciter prolata ipsarum virtutum vniuersaliter omnium includit defectionem secundùm quam equidem ipsam hic sumimus cum nocumentum virtutum eius singularium infra annuente Dei filio singularia capitula subiungamus. Signa autem ipsius debilitatis existentis in ipso absque eo, quòd sit ex parte cibi & potus, et aliarum rerum nostrum corpus ingredientiū, necnon etiā ex parte regiminis aliarum rerum extrinsecarum accidentium ex quibus frequenter accidere cōsueuit: sunt omnes ægritudines euenientes ei prædictæ ex quibus potissima est complexionis æqualis vel diuersæ malitia in se principaliter eueniens: aut ex vicinitate aliorum membrorum propinquorum seu remotorum, prout supra in mala complexiōe stomachi dictum est. cum sit in toto corpore eius extensibilis maxime: & secundùm Gale. in essentia virtutum efficiat nocumentum. cum enim virtutes operantur in eo per qualitatiuam crasim, quæ est ex quatuor qualitatibus sub alteratione facta ipsarum per dyscrasiam accidentem non poterunt ipsas qualitates eligere debitas vt quod vnicuique proprium est agant conuenienter. Talis autem malitia cōplexionis diuersæ est omnis generis simplex & composita pura vel impura & maxime frigida, & sicca, quę cum sit dyscrasiarum pessima, & vitę contraria ex ea virtutes deficiūt omnes: vel humida, quæ villorum eius texturam ratificat & relaxat. & maxime si eius materia sit imbibita: sicut aqua in charta madefacta ex quo necessarium est virtutes eius valde debilitari omnes: & maxime retentiua sicut frigida digestiua: & attractiua: sicca vero expulsiua. cum. n. omnium operatio fit per villos vt organa eius eis debilitatis necesse est ipsas debilitari maxime. virtutes enim naturales non deficiunt, nisi defectione organi.

Frigida, & sicca est dyscrasiarum pessima.

Signa eius sunt duplicia: quædam sunt immediata: & quædam mediata & consecutiua: consecutiua prima sunt signa defectionum virtutum eius, quæ ex defectu operationum colligimus.

Inquit enim Aboali. virtutum & operationum adinuicem aliæ ex aliis cognoscuntur. & primo appetitiuæ & attractiuæ, puta, quia stomachus non appetit, vel diminute appetit, nec trahit, nisi cum pœna, aut est attractio varia quasi tremula, & sicut spasmosa. Item in retentiua, puta, quia non contrahitur supra cibum omnino nec cōpræhendit ipsum, aut debiliter & mala compræhensione retinet, quia tremula & cum tremore: verum quandoque nō percipitur illud, sed sentitur labor stomachi cum desiderio deponenti cibum à seipso. Et ad illud sunt vocantes: rugitus, tensio, & inflatio.

Et signum debilitatis digestiuæ est tardatio cibi in eo, & multiplicatio inflammationis, & ventositatis rugitus, & eructuationis, inflatio palpebrarum, & multiplicatio phlegmatis, et plurimū si perdurat, perducet ad cachexiā, & hydropem carnosam. Signa vero debilitatis expulsiuę sunt, quia tarde descēdit de stomacho cibus et grauitas superioris ventris perdurat diu. & tarditas exitus fęcum, et cum egreditur exit cum dolore, tortione, & tenasmone.

Inquit Hipp. Eorū, quę nutriunt velociter & copiose veloces secessus fiunt, & econuerso: quæ tarde, tarde erūt. quę omnia infra in specialibus capitulis Christo suggerente distincte ponemus. Secūda sunt ex facili passiōe assumpta. facile enim ex qualibet re nocumentum in suis actiōibus manifestum fit, & augetur. Et si multa sit defectio à similibus & contrariis patietur. Sed signa prædictarū ęgritudinum, quę causæ sunt ipsius sunt signa ipsarum prædicta superius: quæ debent esse recondita menti tuæ.

Curam eius properare oportet cum sit ipsa omniū ægritudinum corporis causa: ipse quoq; stomachus sit mēbrū cuius debilitate, totum corpus debilitatur. Et breuiter, sicut supra de consolatione medicinarum diximus, est tres res. Prima est remotio ægritudinum prædictarum, quę cā sunt eius, quam superius habuisti. Secunda est cōfortatio eius, quam complent cibi & potus & medicinę stypticæ: & contrariæ dyscrasiæ ipsum ad commoderationem adducente: quæ s̄m naturam simplices, & compositæ interius approximatæ: & exterius s̄m omnem modum, quas omnes superius habuisti, quę diligēti tuo iudicio prout dispositio exigit discernentur suadente gratia Saluatoris. Tertia est regimē, quod consistit primo in prohibitione rerum, ex quarum vsu nocetur stomachus secundo in approximatione iuuantium, sicut enim in moralibus vel spiritualibus primo extirpanda sunt vitia: deinde inserendæ virtutes: ita in naturalibus & corporalibus, primo prohibenda sunt nocentia: deinde ministranda vtilia.

Inquit Gal. & animæ igitur, quę sunt immūdę cum tu erudies eas per sermonem, qui erudit animas cum hoc ꝙ non iuuantur per illud aliquo iuuamento: lędūtur ꝑ vsum maiori nocumento. Hip. quoq; sequens Platonem in hoc illud testatur in naturalibus. d. Nā pura corpora quantūcunq; nutries tanto magis lędes.

Aduertēdum tñ illud verum esse vbi causa debilitatis est multa eo, ꝙ ipsa confortationem fieri impedit: sed vbi pauca sit, potest præcedere confortatio, vel simul fieri eo, ꝙ causa confortationis potest esse causa ablationis causæ debilitatis: sed de hoc supra in cura cordis est dictum. Res autem in quarum vsu nocetur stomachus sunt: verbi gratia aer malus. In cuius substantia sunt vapores mali admisti humidi ex aquis stantibus stagnorum lacuum gurgitū & paludum

& paludum resultantes, & malæ qualitatis. Ex herbis, & fructibus venenosis, vt est colocyntis, laureola, anabula, oleandrũ, & similia. Et ex terris in quibus serpentes, & reptilia venenosa inhabitant. Et ex ipsis sunt ædificia noua, & multũ antiqua: & etiam aeres corrupti, vt sunt pstilentiales, & aer intolerabilis, qualitatis calidę vel frigidæ proprie, & valde variabilis in ea. omnis enim talis aer lædẽdo corpus vniuersam impedit stomachi digestionẽ, & ex cõsequenti vniuersas eius actiones perturbat. Nimia quoq; quies, q̃m ipsum mollit, & infrigidat: exercitiũ diminutũ, & superfluũ resolutiuũ, & proprie post cibũ. Cibus quoq; malæ substãtiæ, quia grossæ, viscosæ, heterogeneę, durus, non bene masticatus. Nutriens enim masticatione aliquã recipit digestionem, vel corruptibiles, vt sunt pisces magni, malathia enthoma, & male castrata, & ostraca dirimia, carnes bubalinæ, equinæ, salitæ, vetustæ, & nouiter natæ, panis opirus, cucumeris, persica, pira, poma immatura, lac brodiales, & etiam vnctuosæ, vt sunt olea, medulla, pinguedines, & similia. Et semina vnctuosa, vt sisamus & similia. & cibus superfluæ quãtitatis prestantis satietatem nauseatiuã, et grauedinẽ. Inquit enim Abo, nihil est deterius nausea, & discretæ quãtitatis, quia nõ sit ex diuersis. Vnde Aboa. nihil est deterius q̃ diuersa cibaria simul comdere, et longũ tẽpus in mensa plongare. malæ qualitatis, & diuersæ, quia frigidæ, vt sunt fructus valde frigidi, sicut sunt de genere aranciorũ, & bathecha, cucurbita, lactuca, & papauer, & acuta, vt sunt eruca, nasturciũ, sinapis, et similia, & diuersæ qualitatis, vt sunt caules, lẽtes & siñia, & subleuãtis cibũ ad os stõi, vt raphanus. Et abominabilis, & fœtidus, & venenosus, vt fungi, et extremitates caudæ cerui. Et ex fructibus, vt grana pini, non abluta, & siñia. Et ex herbis, vt olera mollia, vt malua, & siñia, attriplices, & bleta, nisi cum almuri, & aceto, & oleo, & porro sint cõdita. Et ex seminibus, vt fœnugræcũ, semẽ canapis, iuniperi, & agni casti, et similia. Et ex radicibus, vt raphanus, napi, nõ in decoctione dissoluti, & siñia. Intẽporanee assumptus: vt puta cũ nõ fuerit passumptus iam digestus: nec cum fames aderit, & cũ aderit sustinuerit. Vñ Aboa. nihil est deterius q̃ nutriens supra nutriens quod nondum digestum est mittere. Et subdit. sustinere famẽ, stõm putridis replet humoribus. Et tunc non permisso q̃ illos putridos deponat comedere. Itẽ inordinatus, vt subtilis facilis digestionis postponat grosso. & pter modũ, vt subito multum repleat quo ad virtutẽ. Inquit Hip. vbicunq; cibus pter naturã intrat illic ægritudinem facit: manifestat vero sanatio. Et potus nociuus, est potus vini grosi, & turbidi dulcis, & diuersi, & nimis antiqui, et malę qualitatis venenosæ, quia fit illud in quo ceciderit, et mortuum fuerit aliquod ex reptilibus venenosis, vt scorpio qui sui natura petit illud: & superfluæ quãtitatis, vt fluctuãtis, intẽporanee sumptus, vt ieiuno stõ, & post cibum fiente digõne nisi sit assuetus. Inquit enim Aboa. super cibũ tñ duas phialas, aut tres bibere nõ nocet ei qui cõsueuit, & aquæ prædictę grossæ, & valde frigidæ, & tepidæ. Et vigiliæ superfluæ q̃ prohibẽt ipsum à digestione, & superfluus somnus, & insuetus qui est s̃m Hipp. stõm mollit, & lassum reddit, vel diminutus intẽporaneus malo modo, & figura factus. Inanitio cum forti medicina violenta, et malitiosa, vt supra diximus. Et vomitus frequens difficilis, & violentus qui stõm facit lacunam superfluitatũ, ipsum debilitando, et superfluitates corporis ad ipsum currere prouocãdo. Repletio superflua cibi, et potus, et humorũ quæ superius dicta sunt, necnon & superfluitatum fœcalium, et ventositatis in intestinis, & ipsius retentio. Nã regurgitãdo per sui naturam superius circulariter redit, et ascendit ad stõm & caput ipsum debilitat, et perturbat. Et dimissio cõsuetæ euacuationis, omnia animæ accidentia naturam extenuantia ab ea quæ s̃m naturã est existẽtia, vt tristitia, iracundia, timor, et gaudium immoderatum. Coitus quoq; plurimus, et proprie post cibũ, et balneum superfluũ, & resolutiuũ.

A Omnia prædicta sunt in quorũ usu nocetur stomachus sani corporis, et multo magis lassi, et debilitatus, et contrarijs iuuatur, et confortatur quæ per te eligere potes, si prudens natura, mẽte exercitatus fueris, & oportet in sciendo naturã stomachi, et propriorũ, et memor sis eorũ, quæ natura ipsius exigit, quæ in cura ægritudinum eius, et malitia cõplexionis s̃m modũ vniuersalẽ tibi nota fecimus, & capitulo de cura ægritudinis instrumentalis in quãtitate.

Medicamen expertũ Archidiaconi cõfortans stõm debilẽ. ℞. miuæ aromaticæ. ʒ. i. tiriacæ bonæ. ʒ. i. misceantur, et dentur cũ vino aromatico decoctionis mẽtæ siccæ, cõfortat ẽt totũ corpus. Pilulę Abbatis. ℞. laudani. mast. añ. ʒ. ij. Informẽtur pilulæ, et dentur, ij. mane et sero quotidie ante cibũ sunt expertæ. Pilulæ ad idẽ cõfortant stomachũ, et oĩa viscera debilia, et mollificata. ℞. masticheѕ albi. ʒ. i. mentæ siccæ. ℈. ij. macis, galangæ, gario. cinnamomi, ligni aloes, ana. ʒ. ß. assę odoriferę, corticum thuris, añ. ʒ. ß. squinanti. ℈. i. spicæ, ℈. ß. & si est nausea, adde ameos, et cardamomi, et corticum citri, ana. ʒ. i. puluerizentur et B conficiantur cum miua aromatica, et dentur mane et sero tres ante cibũ. Pilulæ Andromachi sapientis, et sumũtur omni hora, mundificant stõm, et confortant. ℞. aloes, turbit, myro. citrinorũ, añ. ʒ. ij. ro. mastiches, salis indi, croci, anisi, ana. ʒ. i. Cõfice pilas cũ oxymelite, dosis ẽ. v. vel. vij.

Medicamẽ expertũ & stõi cõfortatiuum.

Pilulæ stõi cõfortatiuę

Pilulæ aliæ ad idem.

De debilitate stomachi cum siti. Cap. 14.

Cum stõi debilitas cum siti, & tarda descensione cibi de stõ fuerit, & acido ructu, fuerintq; pdicta parua, neq; uetusta stomachus cũ trochiscis de rosis est curandus, qui. ℞. pulueris rosarũ rube. ʒ. ij. xyloaloes, spicæ, mastiches, cassię ligneę, squinanthi, cinnamomi, absinthij, ana. ʒ. i. aspergantur cum vino veteri, & informentur trochi. aur. i. & ß. & detur in mane. i. cum. ʒ. i. potionis de seminibus quotidie. quæ est. ℞. cymini, ameos, ana. ʒ. i. & bulliant in mina vna aquę, donec aqua sit rubea de qua sumãtur cum eo. Nutriatur vero cum his quæ sunt facilis digestionis, & paucarum superfluitatum, quæ cum redolentibus speciebus, et seminibus sint cõdita, et potentur vino C veteri. Si autẽ prædicta accidẽtia uetusta fuerint, sumatur diacymini, & diaolibani, aur. i. cum vino ueteri puro, vel diacyminum solũ detur si venter strictus fuerit: si autẽ solutus, detur diaolibanum, horũ autẽ confectiones sunt notæ. Si autẽ hæc nõ suffecerint, squama ferri cũ uino danda erit. Cuius cõfectio est. ℞. seminis anisi, fœn. apij, cymini, ameos, aniudẽ, origani, cheisim, carui, seminis coriãdri, piperis longi, melanopiperis, cinnamomi, thuris, spicæ, gar. nucis musca. cyperi, zingi. añ. aur. v. scorię ferri, aur. x. his oĩbus sextuplum uini addatur, & coquatur donec ad medietatẽ redeant, & coletur: deinde æger quotidie de hoc, ʒ. xxx. sumat, et nutricationes alleuiet, et abstineat à fructibus, et herbis, & cibis, et potibus frigidis, et aqua spãliter frigida, licet eã appetat valde. Emplastrũ Ibernici cõfortans stõm, et est tẽperatũ sanũ, et expertũ. ℞. foliorum ro. sandalorum rubeorũ, et alborum, pulpę sumach, ana. ʒ. ij. spicæ, squinãthi, styracis calamitæ, ana. ʒ. ij. absinthij loti in aqua rosa. mentæ siccæ, ana. ʒ. ß. laudani, cymini, torre D facti, anatij, olei ros. & ceræ quod sufficit mastiches. ʒ. ß.

Trochisci de rosis.

Potio de seminibus.

Confectio de squama ferri.

Emplm stõi cõfortatiuum.

Emplastrũ aliud quod stõm reddit robustũ et calefacit. ℞. styracis, spicę, squinãti, absinthij, calami aromatici, mastiches, añ. ʒ. ij. Ex his cũ uino ueteri, & succo citoniorum aspersis fiat emplm, & superponat stõ. Itẽ emplastrũ nostrum supra in antidotario nostro positũ calefaciẽs & cõfortans. Et stomachichõ Galeni in delicatis uel pãnus suffumigatus cũ ligno aloes madefacto in uino odorifero suppositus calefactus sufficienter, & diu retentus, prodest.

Aliud emplastrũ ad idem.

Pilulæ magrĩ Ioãnis Casamizulę cõtra stõi debilitatẽ et purgãt. ℞. ro. mastiches, rhabarbari, ana. ʒ. v. aloes optimi ad pondus oĩum, salis gẽmę, pulpę myrobalanorũ chebulorum, & citrinorum, ana. ℈. i. conficiantur cum succo mẽtę, et informent pilulæ de quibus sumant. v. uel. vij. ante cibum, & post cibũ. Pilulæ Pauli faciẽtes ad defectionem

Pilulæ stõi confortatiuæ, & purgatiuæ.

Pilulæ Pauli facientes ad stōi defectionem.

nem stomachi, & debilitatem appetitiuæ virtutis, & vomitum, & defectionem virtutis digestiuæ, quæ est ex forti tudine sensus stomachi quam patiuntur aliqui post pharmaciam, vel ebrietatē, vel ingluuiem. ℞. rosa. mastiches, gallæ, ana, ℨ.i.ß. ligni aloes, charabe, seminis berberis, sumach, ana. ℨ.ij. gar. mastiches, cubebarū, cardamomi, añ. ℨ.v.ß. ligni aloes, charabe, se. accide, corallo, incensi, boli armeni, ana. ℨ.i. spicæ, cinnamomi, alochin, asari, ana. ℨ.i. fac puluerem, & frica cum oleo rosato: deinde adde zucchari. ℨ.xx. da bibere. ℨ.iij. cum aqua fructuū, vel cum syrupo rosato si vis eos cōtemperare. Oleum mastichinum valet ad stomachi debilitatem. Electarium de cinnamomo ſm Aboa. & de xyloaloe ad frigidam. Et ad calidam syrupus de agresta Aboa. ait. Corallus rubeus, suspensus ad collum, ita ꝙ tangat stomachum, confortat ipsum, & præseruat, à dolore eius de quo sequitur dicere.

Nota de corallo.

De medicinis doloris stomachi, &c. Cap. 16.

SEquitur de dolore stomachi. Circa quem sciendū est, ꝙ dolor stomachi in speciebus, causis, & signis, & intentionibus curatiuis cōuenit cū soda, & dolore aliorum membrorū quantū ad generalia, differt vero quantū ad specialia, quæ variantur in membri natura. s. stomachi in quo est dolor. Vnde aduertendum quòd dolor stomachi est sensus nociuus accidens ei, & distinguitur plurimū ratione suæ essentiæ, & ratione loci: ratione suæ essentiæ, quia est acutus extensiuus vel grauatiuus: ratione loci, q̄a, aut est in toto, aut in parte, vt in orificio eius, vel in fundo. Et post causas cōmunes & generales enumeratas supra. Causa specialis in eo est multiplex ſm multitudinē ipsius euentum. Ex hominibus nāq; sunt quibus aduenit dolor ante comestionē, et cum comedunt, sedatur. Et ex eis sunt quibus accidit dolor post comestionem, et post cōpressionem cibi, quod est post quartam horam, & fiente digestione cessat. Et ex his sunt quibus perdurat, & non sedatur nisi euomāt quoddam quod est sicut acetum, quod proiectū in terra ebullit. Et ex eis sunt in quibus non sedatur dolor nisi cum descensione cibi ab eo, et egestio apparet cholerica. Ex eis vero sunt in quibus perdurat lōgo tempore, nec sedatur aliquo prędictorū modorū. Et ex oībus est cui accidit dolor facta digestione, vel circa finē eius, & vomitu liberatur. Et ex eis est cui accidit dolor propter multitudinem comestionis eius in fame mendosa, & canino appetitu. Et ex eis sunt quibus accidit propter iterationē comestionis, & inordinationē ipsius. Et ex eis sunt quibus accidit à re calida adustiua. Et ex eis sunt quibus accidit dolor propter potum aquę frigidæ. Et ex eis est cui accidit dolor extensiuus, percussiuus, vel grauatiuus. Et ex eis sunt quibus accidit dolor extensiuus, pungitiuus, vel grauatiuus continuus. Et q̄nq; est periodicus. Et ex eis sunt in quibus permutatur, & ad cerebrum ascendit, & ad cor, & ad neruos. Et ex eis sunt in quibus permutatur ad intestina. Et causa cuiuslibet est, aut in se, aut ex cōitate, aut vtraq;.

Causæ.

Primi autē causa, & in se est, si sit ex cibo, vel alijs superuenientibus debilitas eius, & caloris ipsius multiplicantis ventositatem aliquā, quæ est causa doloris. Ex cōitate causa est multa effusio melancholiæ de splene ad stomachum ad excitandum appetitum cum superfluit, aut concursus superfluitatum ad ipsum apud tolerantiam famis. Inquit enim Aboali. Tolerare famem putridis stomachū replet humoribus. Causa autem secūdi est effusio choleræ de hepate ad stomachū iuuandæ digestionis gratia, quæ ambæ non lędunt in principio, q̄m ambę cadunt in profundum, cūq; cibus sumptus permiscet eas, mouentur cum cibo, & faciunt dolorē, & quod currit, et ascendit ad os stomachi, educitur vomitu, & quod ad fundum descendit educitur egestione, et quiescit dolor. Tertij vero causa est imbibitio p̄dicti humoris, vel collectio apostemosa in ipso, quare nec supernatat, vt vomitū faciat, nec descēdit, vt cū secessu egrediatur. Quarti cā est effusio catarrhosę materię ad ipsum de cerebro in quo multiplicata extitit hora dige

E stionis, & factę in somno maximę, nec extunc descēdit, et infert dolorem, & cum vomitu educitur cessat. Quinti cā est repletio extēsiua ipsius quo ad vasa. Sexti causa est disturbatio digōnis, quæ ventositatē multiplicat. Septimi cā est diuersitas rei assumptę. Octaui cā est frigiditas aquę quæ indigestibilis, & naturæ contraria est. Noni causa est ventositas in eo. Decimi causa est phlegma multiplicatū in stomacho. Vndecimi causa est materia prædicta in stomacho generata, & facta mansiua. Et si est periodicus causa est dispositio particularum mittentium aliquarū, & ipsius recipientis & generātis. Inquit. n. Gal. quæcūq; in periodis exacerbantur febres particularum innascūtur dispositionibus mittentium recipientium, attrahentium, et generantium. Vltimi vero causa est motus humoris naturalis vel symptomaticus. Signa aūt doloris sunt sensus corruptus, quia nociuę rei p̄ntis perceptio, q̄ si fortiter imprimat, & dolor non sentiatur, mens ægrotat, vt voluit Hip. cū ait. Quicūq; dolentes aliquid corporis p̄m doloris nō

2. aph

F sentiunt, his mens ægrotat. Et signa spērum eius sunt nota ex earū ꝓprietate vocabulorum. Et signa cārum spālium & principaliter primæ sunt signa debilitatis supius dictæ. Signa vero secundæ sunt exeuntia p̄dicta post dolorem ad quæ sequit̄ quies ipsius. Signa igitur tertiæ sunt singultus vel apātis signa. Quartę signum est descensus catarrhi, cū dictorum priuatione exeuntium ac signorū apātis dictis, Quintæ signum est manifestum. Sextæ causæ signum est manifestum, & tumor circa stōm cū grauedine. Et etiam signa septimæ causæ sunt manifesta. Et sit̄r octauæ. Et nonæ causæ signum est repletio extensiua cū impetu superueniens, ac si ictu percutiatur. Deinde est sensus grauitatis. Vndecimæ vero causæ signum est dolor continuus cum malitia complexionis stomachi, & dispositionis ipsius ab eo quod inueniatur in alijs membris. Et causæ vltimæ signum est dispositio particularum prædictarū apparens. Signa permutationis eius sunt. Nā si permutatur ad cor, & est cum materia, & est calida & effumans, accidit debi-

G litas pulsus, tremor cordis, syncopis, & sudor frigidus, & extremitatum frigiditas, & dyspnoea, seu spiritus offensio non continua, quæ sunt mali signa, & quandoq; mortis. Et signa permutationis ad cerebrum, et neruos est paralysis, & antecedit eam congelatio, stupor, scotomia, & vertigo. Et signa permutationis eius ad intestina, & cum materia est frigida grossa, & ventosa, sunt yleon, & colica, & dolor arthreticus ex permutatione ad iuncturas.

CVRA. In cura doloris stōi duplex est intentio, generalis. s. & spālis. Generalis est, quę causas imprimentes ipsum generales, quæ sunt tres. s. mala cōplō diuersa, solutio cōtinui, & vtrūq; complectens. s. vt apā considerat remouendas, & est eadem ei quam supra in cura sodæ diximus. Specialis est quę spāles causas hic enumeratas, & alias cōsimiles est abscindēs prout membri natura. s. stomachi innuit quæ auxilia eligit sibi conuenientia, & sunt propria.

Presupposita ergo generali, vt ex p̄missis ibidē, & in hac particula nota spālem, ꝓsequamur attēte sine dilatione, est enim talis dolor fortis ēt si ex leui sit causa. Imprimit. n. in

H stōm quod membrum cęteris membris sensibilius est ſm Gal. & sic magis est perceptiuus ipsius, & ꝑinde maioris nocumenti impressio eius, ac nocumētum ad principalia, & vniuersum corpus extendit̄ quibus alligatur. vnde accidentia insurgunt plurima, & verēda. Sic equidem raro est adeo paruus, quin fortis sit. Et raro est fortis, quin resoluēdo spūs virtute prosternat. Ob quod freq̄ter mortis est ꝓuocatiuus cū superexcedat modū quo casu mitigare opꝫ eum primo: deinde cām eius imprimentē quæcūq; sit auferre. Si vero sit suauis naturæ tolerabilis tm̄ cām eius opꝫ abscindere. Auferendo. n. eam simul, & dolorē auferimꝰ. Ait enim Gal. mitigatiua doloris super excessum, vt infra de cura dicemus arthreticæ sunt duplicia, quædam respiciunt, & pertractāt cām imprimentē, & ꝑcipientē simul. & quędā solū causam percipientē, & non imprimentē nisi calida

si calida fuerit, & subtilis. Prima sunt duplicia frigida apocrustica, qualia sunt rosæ, myrta, rubus, folia vitis, salicis, citonia, sumach, spodiū, sandali, & similia. Et alia sunt calida temperata primum gradum non excedentia, stomacho conuenientia cōmunia, & propria, qualia sunt chamæmilla, melilotum, anethum, anisum, apium, semen caulis, napi, amomum, absinthium, squinanthū, amygdalæ, fœnugræcum, semen lini, radix althææ, malua, hyssopus humida, & cerotum eius, & similia in primo gradu calida, et proprie quando cum eo fuerit cōsolidandi potentia, sicut gummi prunorum, & cerasorum, terebinthina, amylum, crocus, & laudanum, hæc, & ipsorum olea, fœces, & aquę exterius applicatæ ſm omnem modum, scilicet embrocationis, infusionis, epithematis cum spongijs, filtro, pānis, lana, stupa, in vesica vitrea, balneo, in saccellis inclusis cataplasmata emplastrata, & cerotis inuncta. Et quædam ex eis interius sumpta, & composita per modum apozematis. Et ex eis est somnus, qui retrahendo sensum, & calorem materiam digerit. Prouocantium autem somnum quædam sunt frigida, & stupefactiua, quæ infra specificantur, quædam calida, vt anethum, & oleū eius, vsnea, myrrha, crocus, flos amygdalarum, & similia. Et inebriantia, vt vinum purum, & fumosum non antiquum, quoniam ſm Gal. vigilias gignit. Et gallia, & crocus in vino, zizania, amomum, armel, & marmacur. attalis permista cum vino inebriat magnifice. Et agrimonia sub capite posita à proprietate facit dormire. Prouocetur ergo somnus si frigida fuerit causa doloris cum calidis prædictis, & proprie si per interius approximanda prouocare intendas. Si vero fuerit calida cum frigidis. Si vero per approximanda exterius cum quolibet poteris prouocare, & cū eo quod à proprietate habet prouocare intus, et extra. Secūda vero sunt narcotica stupefacientia, quorū multæ sunt species in fortitudine, & debilitate stupefactionis differētes: eorū enim fortius est opium. Vnde Aboa. ex opio cum castoreo iuuatur quādoq; stomachus lapsus ex dolore: deinde poma mādragorę, semen eius, & cortex radicis eius. Deinde papauer & hyoscyamus: deinde solatrū, deinde coriandrū, & mucillago psillij, deinde nix, & vltimo aqua frigida. Inquit enim Hip. dolores, & tumores, & podagra, si in rubeum fuerint tendentem aquæ frigidæ infusio refrigerat, & attenuat. stupor enim mediocris quē inducit, soluit dolorem. Alia vero sunt ex his cōposita, vt theriaca, phyloniū, tryphera magna, athanasia. Et alia antidota magna. Quæ omnia ſm ordines approximabis, & prout superius in libro cōsolationis diximus: quæ cū re habētē virtutem & proprietatē confortandi, & defendendi stōm, ministrabis, vt est menta, mastiche, spica, & castoreū. Et ex eis est dolor inductus in aliquo extremorū vehemētior, qui denigrat ipsum sicut, Hip. dixit in aphor. ex eo φ trahendo virtutem sensibilem ad remota sensum minuit in stomacho. Et ex eis sunt cibi, & potus grossum generantes sanguinē, vt lentes, frumentum coctum, carnes bouinæ, extrema & viscera animaliū, & pisces magni, & vinum magnum nigrum spissum, & ponticū, qui sensum operātur obtusum, & acutum inspissant, & obtundunt humorem. Quæ vero causam specialē abscindunt imprimentē sunt diuersa, ſm diuersitatem ipsius superius numerata. Aut ergo causa est debilitas stomachi, et caloris digerentis ipsius, & huius cura est duę res. s. cōfortare, et resoluere ventositatē, & tradimus hęc supra quę sunt illā cōplentia, et per quē modū. Et si quidē sit per cōitatis viam, & ex effluxione materiæ melancholicæ de splene ad ipsum, cura est quatuor res. prima est splenis euō. secunda est materiæ melancholicæ ad contrarium tractio, vel ad aliud deriuatio. tertia est ipsius cōfortatio, et ductuū ipsius apertio, vt ad exterius expellat, non stōm. quarta est stamachi confortatio, & viarum constrictio, vt ipsam repellat fluentem, & non recipiat. Primam rem complent euacuantia ipsum proprie, vt est epithymū, polypodium, lapis lazuli, armeni, myrobalani indi, emblici, bellerici, & similia. Et si fuerit cum peccato sanguinis, phlebotoma de basilica sinistra, vel de seylen sinistræ manus, vel hæmorrhoidum apertio. Inquit enim Gal. in maximo enim dolore, & in acutissimo apostemate nulla melior medicina hac esse potest.

Secundam rem complent ventosarū proiectio in hypocondrio sinistro, vel in alio loco stomachi opposito, & spleni, vt in renibus, vel inguinibus.

Tertiam rē cōplent, capparus, scolopendria, tamariscus, intus & extra, et per omnem modum approximata.

Quartam rem cōplent calida styptica stomacho approximata intus, & extra. intus, vt myrobal. conditi, citonia condita, xyloalōe, cinnamomum, spica, macis, et aliæ species appropriatæ, & cibus præparatus cum eis, & aceto, et potus vini puri, in quo decocta sit pæonia, ministratus. Extra, vt spongia madefacta in aceto calido, cū spica, mēta, et mastiche. Si autem ex tractu superfluitatum ad stomachum tempore famis cura est altero duorum modorū, sicut docuit Aboa. quia aut cum euacuatione ante cibum per vomitum, aut cum assumptione alicuius lubrificatiui ante cibum, φ ipsum deponat de stomacho, et est notum.

Secundi cura, est simpliciter quatuor res. Prima est mittētis hepatis euacuatio quam complent absinthij succus, et vinum eius, rhabarba. casief. tamarindi, manna, et myroba. citrini. Secunda est materiæ deriuatio quam ventosatio in dextro hypocōdrio complet, vel in dorso renibus, & inguinibus. Tertia est confortatio hepatis quam complent absinthium, eupatorium in decoctione sericaprini, vel aqua fructuum, vel succus rosarum, et endiuiæ, et similia intus, et extra approximata secundum omnē modum. Quarta est confortatio stomachi, et viarum constrictione recipiat influentem choleram quam complent, citonia, pira, sorba, nespila, sumach, granata, muza, interius exhibita, et rob ipsorū, panis cum vino, et extra cymæ rubi, spodiū, et folia vitis, cū sauich, et agresta emplāta, et alia quæ superius diximus in prima particula. Tertij curam habuisti hic supra de cura malæ complexionis cum materia, & de cura apostematis. Quarti cura est, sicut catarrhi. Quinti cura, est vomitus, et abstinētia. Sexti cura, est vomitus, & ordinata comestio, & bibitio. Septimi cura, est vomitus, ministratio rei frigidæ temperatæ, vt sunt granata, persica parum, muza, & acria. Et si cum mordicatione ipsum sedāt magis frigida, vt lac acetosum, succus macianorum, aqua frigida, & similia, & succus foliorū vitis, exterius applicatus cum sauich hordei. Octaui cura, est vomitus ipsius, & ministratio rei calidæ intus, vt zingi. gar. cinnamomi, galangæ, diacalamenthi, et diatrion, tiriacæ, et similium. Extra, vt est absinthium emplastratū cum vino, aut melle, panni calefacti, et fumigati cum spica, et ligno alo. et vnctio cum oleis calidis supradictis, scilicet de lilio, anetho, nardino, mastichino, et de piperibus, et balneum in delicatis proprie, & in robustis, emplastro calefacto, et confortato in antidotario nostro dicto. Noni cura est, cura ventositatis, et inflationis, & ex appropriatis est ius galli antiqui, et darsesehan, andacocā, et salgemma, spica, castoreum, galanga, & confectio eius. Decimi cura, est ventositatis stomachi cura supra in cura ventositatis stomachi dicta. Vndecimi cura, est cura malitiæ cōplexionis stomachi cum materia phlegmatica, quam hic diximus. Et proprium est agaricus transglutitus. Et si est mansiua est eadem cura, sed fortior. Si vero sit periodica, & permutabilis dispositionum particularum correctio ipsius est curatio, quæ ex cura secundæ, & tertiæ causæ tibi est manifesta si Christus tua illuminatio sit quē timebis.

Pilulæ Hippoc. quas Ni. in suo antidotario ponit expertæ sunt, & de vltimis ad dolorem stomachi ex quacunque causa si dentur tres vel quinque ponderis, drach. i. præcedēte digestione, cum oxymelite squillitico, & geleniabin, & aqua decoctionis mentæ siccæ, & anisi, & fœniculi, & ameos, si materia fuerit grossa, viscosa, & difficilis eradicationis

tionis, vel cum syrupo acetoso, & prædictis si facilis, & nos infra ponemus capitulo de cura scrofularum.

Aboali si dolor stomachi ex ventositate fuerit præsocata in stomacho, aut in eis quę sequuntur eum, conferunt ei grana lauri, et cyminum assatum cum melle confecta, stomacho applicata per modum emplastri, vel euaporata cũ vino. Et si est dolor ex melancholia inflatiua, tunc oportet vt euaporatio fiat cũ alumine, & dragacantho contritis, cum acetoso, additis ramis anethi contritis. Dolor autem qui fit post cibum, & nõ sedatur nisi vomitu, malus est, et rectius, vt sumat aliquid melius ante cibum. Et vt consideres causam illius ex capitulo vomitus, & euacues illud quod oportet euacuare ex infusione aloes, & sifibus. Deinde administra trochiscos de stella, qui valent ad dolorẽ stomachi, & ipsi recipienti superfluitates expulsas ex reliquis membris. Et ex eis quæ cõferunt ad hoc est, vt sumatur olibani, mastiches, nigellæ, ameos, corticum fisticorũ viridium, & xyloaloes crudi, omnium, ana partes æquales, terantur, & cribellentur, & conficiantur cũ melle emblicorum. Et sumatur ex eis omni die ante cibum quantitas. ℥. ij. vsq; ad aur. ij. Et confert etiam ministratio coriandri, & syrupus granatorum cum menta. Et ex eis quæ cõferũt doloribus stomachi cum proprietate ſm ꝙ testatur Aboa. sunt pelles intrinsecæ stomachorum auium, & proprie gallinarum exiccatæ, & pulu erizatæ, & bibitæ cum vino, & carnes ostracorum, neq; decoctæ, neq; assatæ. Et radix pęonię, & semen eius. Et etiam. ℥. ij. ex succuti bibitur cum hydromele ad dolorem, & mordicationem, & corallus suspensus ad collum, ita ꝙ tangat os stomachi.

Confectio trochiscorum stellæ, qui in potu dantur ad dolores stomachi valde profundos. ℞. spicæ, mastiches, cinnamomi, thuris, squinãthi, castorei, myrrhæ, piperis, mandragoræ, seminis hyoscyami, absinthij, opij, aloes, añ. ℥. x. informentur trochisci, & dentur in potu. ℥. ij. cum vino, et sunt de vltimis, & sunt Almansoris.

Item confectio trochi. de rosis maior conferens ad dolorem stomachi, & malitiam digestionis, inflationi, & inceptioni hydropisis, & febribus antiquis. ℞. rosa. ℥. iij. xyloaloes, spicæ, mastiches, casiæ ligneæ, florum squinanthi, cinnamomi, absinthij romani, ana. drach. i. informentur trochisci cum vino veteri, & dentur in potu cum aqua radicis, quorum dosis sit, drach. ij.

Cõfectio alia trochis. de rosis minor ad dolorẽ stomachi phlegmaticum cum quo est humor cholericus, & ad inflammationẽ anhelitus, & malitiam digestionis. ℞. rosarũ rubearum tritarum. ℥. x. spicæ, aromaticę, mastiches, añ. ℥. i. ß. informentur trochi. cum vino, quorum dosis sit. ℥. ij

Trochisci Andromaci facientes ad dolorẽ stõi, & difficultatẽ ventris, & difficultatẽ vrinę. ℞. se. apij. ℥. vij. seminis anisi. ℥. iij. reuseni, piperis albi, florũ squinanthi, castorei, spicæ, cinnamomi, opij, ana. ℥. i. & ß. aloes succutrinę, mastiche, croci, ana. ℥. i. absinthij. ℥. iij. tere, & cribella, & confice cum succo mentæ, & informa trochi. & vtere.

Hip. medicamẽ confortans stõm, & virtutẽ eius fugans dolores, & faciens accelerare digõnem. ℞. galangæ, mastiches, ligni aloes, cinnamomi, seminis myrtę, añ. ℥. ij. eufragiæ, anisi, añ. ʒ. ß. zing. ℥. i. cortic. fisticorum exteriorum, olibani, ros. añ. ℥. ij. spicæ. ℥. i. salis gẽmæ. ℥. iij. zucchari administrati, vel syrupati cum aqua ro. lib. ij. dos. est añ. ℥. i. vsq; ad. ℥. i. & ß. ante cibum, & post. Aliud. quo ad dolores eius ex grossis, & viscosis humoribus sepultis in stõ, et eius villis, & est conueniens senibus proprie, & hyeme. ℞. baccha. lauri, anisi, añ. ℥. i. pyrethri, vltramarini, zing. galangæ, añ. ℥. iiij. mastiches, myrrhę, añ. ℥. ij. mellis lib. ij. aceti lib. i. dosis est ab. ʒ. ß. vsq; ad. i. Gal. medicamẽ valens ad infirmitates stomachi frigidas, & dolores fortes. ℞. trium piperũ, spicæ nardi, zingi. rosarum, florum chamæmillæ, squinanthi, centaureæ, aristolochiæ rotũdę, añ. ʒ. vi. ligni aloes. ℥. ij. Conficiantur cum melle in quo cocta sit mastiche, & gar, dosis est, ʒ. ß. cum aqua calida.

E Aliud medicamen conferens ad dolorem stomachi, & hepatis remouens putredinem ab eis ex caliditate, & acuitate cholerę citrinæ, faciens digerere cibum, & cõfortans ea. ℞. rosarum ru. ℥. x. trochiscorũ, diarhodon, liquiritiæ, ana. ℥. iij. gario. calami aromatici, spodij, mastiches, ligni aloes, ana. ℥. ij. trium sanda. ℥. ij. seminis portulacæ, lactucæ, scariolæ, se. cõmunium mundatorũ, albarum margaritarum cum fengerase, rasuræ, eboris, dragacanthi, gummi arabici, ana. ℥. i. ß. camphoræ. ℥. ß. confice cum syrupo acetoso, & dosis est. ℥. ß. cum aqua calida, vel frigida.

Medicamen ex inuentione nostra, sanans vniuersos languores stomachi, si Iesus Christus voluerit, omnes virtutes eius confortat, & vomitum sistit, & ipsum proprie naturæ restaurat, quo nullum est melius. ℞. mastiches, ligni aloes, myrrhæ, cinnamomi, ana. ℥. v. corti. exterioris fistigar. spicæ, ana. ℥. v. eufragiæ. ℥. ß. coralli albi, & rubei, partes miscendo æquales ad pondus omnium rerũ, syrupi ro. quod sufficit. Pilulæ purgantes stomachum ab omni

F superfluitate humorum, & cerebrum, & remouẽt dolorẽ. ℞. absinthij, mastiches, agarici, ana. ℥. ij. trium myrob. ℥. iiij. turbit. ℥. x. epithymi ortensis, salis indi, ana. ℥. ij. penidiarum. ℥. iiij. hieræ picræ. ℥. v. succi ros. ℥. iiij. diagridij repressi. ℥. i. fac pilulas cum succo scariolæ. dosis est. ℥. ij.

Confectio anacardina diaciminũ, & diatrion pipereon sunt cõuenientia, dixit Aboa. Pilulæ quę cõferunt ad dolorem stõi, & singultũ, & sunt Serapionis. ℞. aloes abluti, ℥. i. ß. musci, piperis, ana. dauic. i. Conficiantur cũ vino puro, & aliqui addunt spicæ. ℥. ß. Pilulæ ad dolorem stõi, & tussim, & eos qui pausare nequeunt. ℞. aloes, ℥. vi. absinthij, enulæ, ana. ℥. vi. mastiches, mentæ saracenicę, añ. ʒ. ß. Confice cum melle, dosis est. v. ante cibum, vel post.

Deinceps scribamus medicinas quę administrantur exterius ex emplastris linimentis vnctionibus super stõ, & modos eorũ, & sunt ex necessitate curę languoris stõi. aggregãt enim & coadiuuãt partes eius, & virtutes & calorẽ ne resoluat, & exalet indebite, & destruunt in eo dolores,

G & conferunt eius vitæ. Emplastrũ philagrij ad dolorem stõi, hepatis, & matricis, et apa cum linitur exterius, et administratur mulieribus in lana linita cũ ea matrice. ℞. croci. ℥. ij. bdellij, mastiches, cal. aroma. aloes, styra. humidæ, ana. ℥. viij. ceræ. ℥. iij. adipis anseris. ℥. xij. hyssopi, siccæ & humidę. ℥. xxx. olei nardini quantum sufficit.

Calefactorium ad dolorem stomachi frigidum. ℞. cinerem calidum, & imple parapsidem quam vis, & desuper asperge cymas, & origani, & inuolue in panno lineo, & superpone cum compressione.

Idem operatur tegula ignita extincta in vino græco, & superposita stomacho. Sũt etiam experta calefactoria sicca ex sale, et milio, vel furfure secundum Hippo. & humida ex spongia madefacta in vino decoctionis anisi fœniculi, absinthij, & chamæmillæ.

Vnguentũ ad ꝑdicta. ℞. aloes, mastiches, olibani, myrrhæ, ana. ℥. ß. corticum granatorũ, rosarum, anisi, galãgæ, gar. ana. ℥. ij. olei ro. chamæmillæ, añ. lib. i. cerę. ℥. iij. buli-

H tis oleis, aceto, & cera post perfectã decoctionẽ supaspge in fine spẽs ꝑdictas puluerizatas bene agitando donec fiat vnguentũ. de quo puncto stõ supasperge myrrhã, & mastichen, lineũ pannũ, et lanam succidã calidã superpone.

Linimentum aliud nr̃m confortans stõm, et oẽs eius operationes, et remouens oppilationes, dolores, et ventositates. ℞. olei nardini, lib. i. & fac bullire cum sampsuco trito, bullitione vna: postea pone ceræ. ℥. iij. et fiat vnguentũ cũ mastiches, myrrhæ, terebintinæ, laudani, ana. ʒ. i. et vnge, & superasperge puluerem anisi, et rosarum.

Aliud ad eandẽ in febricitatẽ. ℞. olei myrtini, et rof. añ. ℥. ij. et bulliant cũ mastiche, et olibano, et vnge stomachũ ex eo, et supasperge puluerẽ rof. et granatorũ, et remouet, vel arcet nauseã. Ad idẽ. ℞. succi solathri, et succi absinthij, anisi, añ. ℥. iij. farinę hordei. ℥. iij. mastiches. ʒ. i. rosarũ rubearum puluerizatarum. ℥. ij. fiat commistio, & vnge.

Aliud

Aliud quod administratur quando omnia alia non contulerint, & sedando dolorem, arcet vomitum, & nauseam, & fluxum. ℞. colophoniæ, terebintinæ, olibani, ana. vnc. i. san. dra. mumiæ, myrrhæ, sarcocollæ, ana. ʒ. s, ros. corticũ grana. ana. ʒ. i. infunde stupam, & superpone.

De nocumentis appetitus ex quibus est debilitas, seu diminutio, destructio, seu ablatio, & corruptio. Cap. 17.

DEstructio, seu ablatio appetitus eiusq; diminutio, seu famis quę est ſm Gal. cibi indigẽtia, seu desiderium calidi et sicci, sicut sitis est indigẽtia potus, & desiderium frigidi, & humidi, cuius organum os stõi natura instituit, sunt notæ. sunt enim species nocumenti appetitiuæ actionis, quod est triplex ſm Gale. s. ablatio eius, & est cum stomachus nihil appetit, & diminutio eius, & est cum appetit parum respectu consueti, & eius corruptio, quæ est cum appetit incõuenientia, sed de hac infra distincte dicetur Patris sapientia succurrẽte. Causę autem eius ex notitia causarũ naturaliter perficiẽtium ipsum possunt haberi. Inquit enim Gal. cõtrariorũ cõtrariæ sunt causę.

Causę autẽ perficientes ipsum appetitum naturalem ſm Gal. sunt quinq;. s. inanitio membrorũ, naturale desideriũ eorum trahens, suctio venarum, stõi sensus, & desiderium animatũ cõplens. Si vero auferat, aut destruat, illud erit, aut quia membrorũ inanitio nõ ꝓcessit, aut quia naturale desiderium fuit destructum, aut quia venarum suctio non interuenit, quibus mediantibus membra trahunt à stõ, & intestinis, sicut radices arborum à terra: aut quia organũ appetitus. i. stomachus suã inanitionẽ nõ sentit, vt in bolismo, vnde animatũ desiderium. i. voluntas replendi nõ sequatur, quæ fames esse dignoscitur, aut quia nulla affuit.

Primi causa est repletio membrorũ, & proprie ex humoribus crudis, cõstipatio pororum, et caloris naturalis debilitas, & occupatio ipsius in rectificando humores crudos, & grossos, & digerẽdo, & administrãdo ipsum loco eius, quod dissoluitur, vt in animalibus accũbentibus in cauernis sanis hyeme est videre, & in valde pinguibus, & in febrientibus fe. phlegmatica. Secundi causa est, quia licet ꝓcesserit inanitio sensibilis, vel insensibilis, tñ quia fuit vltima, & superflua, & sic naturale desiderium, & naturam destruxit, quia à venis trahere nõ potuit, vt in vlceratiuo fluxu, & proprie sanguineo, & febribus acutis, & proprie pestilentialibus, et hecticis est manifestũ, & ẽt in conualescentibus, & superfluo exercitio, et resolutiuo, & diaphoretico sudore, & fame diuturna, & similibus. Tertij causa est venarum, & hepatis debilitas, seu oppilatio, sicut in apostemate hepatis, & febribus peracutis, & fluxu hepatico est apparens. Quarti cã est q̃ est in organo. s. stomacho, & est multiplex cã. s. interior, & exterior. Et interior aut est ꝓpria stõi, aut ex cõitate. Et stõi propria est q̃libet ęgritudo destruẽs sensum eius animatũ sibi vltra naturalẽ & cõem aditũ, vt trahat nõ solũ pro se, sed pro toto quod desideriũ animatũ cõplet, & tñ hepar licet pro toto trahat illud, tñ non habet vt stomachus eo q͛ trahit ab intus, & à ꝓximo, sed infra de hoc summæ tertiæ cap. i. dicet, si Christus annuerit. Et plurimũ eueniẽs est mala cõplexio pura vel cũ materia: & pura, vel calida et sicca, p se, vel p accñs illud operans. Per se, quia auferẽs cãm appetitus cibi, qui est calidus & siccus, quæ cã est frigiditas, & humiditas inducens in eo cãm appetitus potus, qui est frigidus et humidus, sic priuat famẽ et inducit sitim. q͛ autẽ ita sit, patet in iter agentibus in aere calido et æstatis tẽpore, & in exercitantibus, et balneãtibus in aqua calida, in quibus est videre, q͛ deficit fames, et sitis augetur. In cõtrarijs autem crescit fames, et diminuitur sitis. Per accñs autẽ, quia non sit caliditas resoluẽs, et inaniens stõm, vt in canino appetitu, licet raro, sed dissoluens villũ longitudinalem trahentẽ, & eius humiditatẽ, & trahens ex alijs partibus circũiacentibus ad ipsum, et repellẽdo stupefaciens: vel frigiditas, vel humiditas, quia nõ sit temperata, vt ꝓdicta cooperans ad

A naturalẽ, nec superfluens parũ, vt in canino appetitu, sed valde adeo, vt paralyticũ faciat, quare destruit simul sensum, & attractiuã eius, et naturalẽ virtutẽ, vt in bolismo. Vel cũ materia, aut generata, aut influxa. Et generata, vel calida, dissoluente, & replente, et calefaciente, vel frigida viscosa, grossa adherẽte, et sensum obtũdente. Influxa plurimũ est, aut à cerebro, vt in catarrhis: aut ab hepate vt in sustinẽtia famis quę stomachũ putridis replet humoribus hepate nõ habẽte de bono sanguine, nisi quantũ sibi sufficiat, vel non putridis, sed bonis, hepate de bono habente plusq̃ sibi sufficiat, vt innuit Gale. vt supra dictũ est. Aut etiã à splene cũ multã melancholiã mittat illi quæ repleat, vel melancholiã adustã, quæ calefaciat locũ appetẽdi: aut à toto corpore, vt cũ ꝓcessit vomitus violentus, et frequẽs qui debilitauit stomachũ, et prouocauit cursum superfluũ à toto corpore ad ipsum: vnde factus sit lacuna superfluitatum. Ex cõitate vero causa, & est absoluta, est plurimũ: vt in ęgritudinibus cerebri. s. soda lithargia, stupore, et similibus. & q̃nq; est cum cõitate nerui, vt viæ intermediæ

B inter cerebrum, & stomachi orificium, quia paralyticus: aut in ægritudinibus hepatis dictis in quibus debilitatur naturalis virtus omnis non solum appetitiua in radice, verum ẽt in cõsequenti in stõ, & in toto corpore. Aut in ęgritudinibus splenis: quia nõ mittat melãcholiã. Aut in ęgritudinibus intestinorũ, vt in dyssenteria, vel in vermibus existentibus in eis, & pungẽtibus ea quibus cõicat stomachus: licet q̃nq; cibum ꝓaccipiendo de eo cã sit appetitus caninus, vt ait Aboa. sed illud cõsideratiõe indiget, et alia debilitãtia dicta cap. i. quæ mouent ipsum ad expellendũ, seu vomẽdum, et non appetendum: aut propter matricẽ, vt accidit in retentione menstruorum, & in principio impregnatiõis, licet sibi accidat tũc corruptio appetitus magis, nec sit vere cõitas absoluta. Exterior vero cã, est cã primitiua ex aere calo resoluẽte virtutẽ suo excessu, vel dissoluente humiditate, & replente non cõsumente, aut frigido suo excessu stupefaciente, & prohibente resolutionẽ, vt in

C debilibus natura, vel solum recludẽte calorẽ ad interiora, & calefaciente stõm, vt in robustis natura, et exercitiũ superfluum resolutiuũ, et quies nimia. Inquit. n. Hip. derelinquentes exercitium frequenter hecticã incurrunt. vigilię sꝑflue, et somnus sꝑfluus, et proprie insuetus q͛ stõm mollit, & coctũ reddit, vt ait Hip. cibus superflue calidus vel frigidus, et hmõi, vt supra capło de debilitate dictum fuit. Potus aquæ frigidæ plurimæ, & proprie in ieiuno. Inquit. n. Hip. qui aquã frigidã vẽtre biberint inanito eorum corpora in defectionem adducit. Potus quoque vini antiqui, qui est cã sitis nõ famis, vt ait Gal. licet per accñs possit esse causa appetitus, quia sit inebriãs, et acescat. Dimissio ẽt potus delatiui in hñtibus meatus hepatis angustos, superflua repletio, et inanitio ꝓdicta, et animę accidẽtia, vt tristitia, timor, ira, imaginatio rei abominabilis, & ꝓsentia eius, et similia. & destructio, seu casus appetitus in ægritudinibus chronicis est malum per viã signi, & causę, vt ait Hip. in apho. Sed scias q͛ causæ destructionis appetitus sunt ipsæ eædem causæ debilitatis ipsius cum sunt, &

D ipsa facta à frigiditate est deterior facta à caliditate, eo q͛ frigiditas est acuens appetitum non destruens. Signa vero quibus habent cognosci sunt sensus, qui operãtur in eis: & inuentio, quia nihil vel parum inueniatur appetere respectu eius, quod cõsueuit appetere. Cãrum vero signa, et primo primæ causæ hñtur ex dięta ꝓcedente, quę tales crudos humores habuit multiplicare, & ex habitudine grossa & pingui colore liuido, et plumbeo. Inquit Gal. color. n. corporis humorum dominium ostendit cum priuatione omnis insensibilis vel sensibilis eũonis, & proprie per poros. Ex complexione, ętate, tempore, regione, arte, & alijs similibus circũstantijs. Inquit enim Hip. cõtẽplari autẽ oportet tẽpus, ętatẽ, &c. Et quia ex iniuncta abstinẽtia lõga nõ minuitur corpus, neq; ex feb. lõga. Inquit. n. Hip. febricitantibus non omnino in superficie permanere, neq;

1. apho. 2.

2. apho. 28.

corpus minuere magis eo, quod ſm naturã, lõgitudinem morbi significat: quia humorum cruditatem pororũ constipationem oſtẽdit, & ex prigitia corporis, & desidia animæ tarditate motus, turgitate, & hypocondriorũ suspensione, & exeuntium cruditate. Secundæ autem causæ signa sunt, signorũ prædictorum contraria cum inuentione euacuationum sensibilium, vel insensibilium vlceratarũ enarratarum hic in adductis exemplis, & proprium signũ est debilitas appetitiuæ virtutis, & est, vt præparentur infirmo cibi quos desiderat, & cum ministrantur cibi, et gustat, vituperat illos. Tertiæ etiam causæ signa ex his, quę in exemplo adducũtur, sunt manifesta. Quartæ vero causæ in organo consistebant. s. stomacho: signa sunt, quia sit inanitionẽ suam non percipiens, & apud transglutionẽ rei acutæ, puta piperis nõ sentietur ardor nec sequetur singultus. Et si quidẽ sit eius cã interior, & sic mala cõplexio eius propria, puta calida vel frigida, signa superius habuisti. Ex eius signis est, si sit calida sitis, & iuuatur potu aquę frigidę, vel cibi frigidi actu. nã alterando dyscrasiã eius excitat appetitũ ablatũ. Sic enim est videre, ꝙ febricitanti redit appetitus cũ receptione panis infusi in aqua. Si vero sit frigida, signa erunt contraria. Si vero sit mala cõplexio cũ materia generata in eo, signa stomachi sunt debilitas et dyscrasia ꝓcedens cum malitia regiminis. Si sit calida, erit sitis, amaritudo oris, & eructatio fumosa, & exeuntia cholerica, & ex assumptione cibi, et potus frigidi, et abstersiui appetitus excitatur. Si vero sit frigida signa erunt contraria, & cũ incipit comedere cibũ, & potũ calidũ, & abstersiuũ excitatur appetitus, materia enim quæ inhærebat sua viscositate, & sensum stomachi obtundebat, cum ex cibo vel potu tali abstergatur, sensus stõi reddit, et appetitus. Signa vero materiæ influxæ sunt ꝓcedens mala dispositio predictorũ membrorũ cum inuentione catarrhi consueti, vel cum ꝓcedente abstinẽtia inueniatur, vel cum vomitu frequẽtato. Si vero cã debilitatis, & destructionis sensus animati desiderij stomachi sit ex causa cõitatis aliorũ mẽbrorum, signa erunt inuẽtio, seu processio dispositionum, seu ægritudinum ipsorum membrorũ quibus dictum est compati. Signa vero causarum extrinsecarũ sunt sensus, & inuentio prædictarum ex te, vel relatu infirmi, vel astãtium ministrorum, & facilis euentus eius, & facilis cessatio, quia in die vel nocte sequente, vt ait Gal.

CVRA. curationis intentio est duplex generalis scilicet, et ſpãlis. Generalis est tres res. prima est ablatio causę, secunda confortatio stomachi, & proprie superioris partis eius, sensus, et appetitus viuificatio, & exiccatio iandiu existentis destructi, vel sopiti, & confortatio ipsius debilitati. tertia est accidentium correctio, vt est debilitas syncopis, & similia. Specialis est quã ex diuisione generis, scilicet appetitus destructionis, & debilitatis in suas speciales causas accipimus, & in actum vel operationẽ vnicuiꝗ speciali causæ conuenientes adducimus medicinas, & propria auxilia demonstramus.

Si ergo cã destructionis appetitus fuit defectus inanitionis membrorũ, & ipsius cã ſpãlis fuit repletio ipsorũ ex humoribus crudis cum pororũ constipatione, & caloris naturalis debilitas nihil vel parum resoluentis, cura erit quatuor res. prima est humorum ipsorũ digestio, seu adæquatio. secunda est pororum rarefactio. tertia est ipsorum euacuatio & resolutio. quarta est caloris naturalis cõfortatio.

Primam rem cõplent vsus ciborum potuum, & aliarum rerum nõ naturalium calefacientiũ tẽperate, & extenuantium, prout in cura cordis specificauimus, necnõ et medicinarum eandẽ virtutẽ habentium, quas in cura malæ cõplexionis stomachi frigidæ cum materia curauimus. Ex quibus est syrupus acetosus mellinus cum seminibus et radicibus, et de hyssopo, calamentho, origano, ameos, & similibus, & oxymel squilliticum, & diatrion, et diacalamẽthum proprie, et diacyminum, et similia. Secundam rem complent frictiones tẽperatę in vniuerso corpore, et mul-

E tę cum blandis manibus calefactis cum oleis rarefacientibus, & subtiliantibus ibi superius enarratis. Et ex illis est oleum chamæmeli, anethinum, de amygdalis amaris, de meliloto, et similia. & balnea temperata naturalia, vt thermarum, vel artificialia ex aquis habẽtibus virtutem florũ herbarũ prædictarũ, quæ etiam primæ rei sunt conuenientia. Inquit Aboa. est autẽ cum balneũ cibum indigestum digerit, et humorẽ crudũ maturat. Tertiam rem cõplent frictiones fortes prolõgatæ, et longa mora in balneo resolutiuo, vt est thermarũ sulfurearũ, & salsarum, et vnctiones cum resolutiuis oleis, vt oleo de croco, de spica, de costo, de iride, & similibus: vel prouocantibus sudorem, vt de apio, de calamentho, et pyrethro, si non fuerint multi. Si vero fuerint multi ꝙ in venis abũdent præcedat purgatio cum prædictis laxatiuis ibi superius dictis. Et ex proprijs est agaricus, quoniam virtus eius adducit ex venis, et extenditur vsꝗ ad extrema corporis, & perducit virtutem aliarum medicinarum tales humores educentiũ, vel alios vsꝗ ad ea, & cum sit incolumis, non offendit valde stomachum, & ex illis est electus, sed abhorreo hic, quoniam de malitiosis valde nocẽtibus stõ existit.

F Quartam rem cõplent ꝑdicta omnia, & ieiuniũ, & abstinentia, donec calor igniatur, & à grauamine releuetur. Et ex appropriatis est theriaca antiqua, & ministrata post digestionẽ, & purgationem humorum talium. Consumit enim reliquias, et naturalem calorem à tota substantia confortat, vt ait Aboa.

Si vero cã destructionis appetitus fuerit defectus naturæ & desiderij naturalis ex aliqua ꝑdictarũ eũonum vltimarum, licet ꝓcesserit membrorum inanitio. Cura erit duæ res. prima est eũonem illã si adhuc perduret, retinere. secũda est naturã paulatim resumere, & confortare. Primã rẽ cõplent, quę sunt illius cãæ inaniẽtis correctiua, vel fluxus proprie retentiua, quę supra in cura fluxus sanguinis ex naribus diximus, & in cura cordis de sudore diaphoretico, et infra Christo Iesu concedente dicemus in alijs, & ex alijs partibus corporis procedentibus. Et ex cõibus oĩbus sunt

G myrrha, charabe, lutũ sigillatũ, trochisci de charabe, et de terra sigillata, et succus, et rob myrtę, & sisia. Et ex exptis ꝑ nos est theriaca in hoc casu. s. vlceratiuo fluxu sanguinis deijciente virtutẽ, noua cũ aqua sumat eã, vt ponit Aboa.

Secundã rem cõplent cibi, et potus facilis digõnis paucarum superfluitatum, multi et boni nutrimẽti, et cordialis, & etiam medicinæ, vt electaria, & similia, in quibus gradatim procedatur, parum et sæpe ministrando, vt supra in cura cordis diximus, quibus aliqua aperitiua parũper admisceantur, vt vias alimẽti aperiant, quæ à stypticis, et põticis fluxum retinentibus fuerunt pręclusę. Inquit. n. Gal. apertos fore eos, qui ſm hepar exitus alimenti, non solum in sanis, sed etiam ægris est securissimũ. Et ex proprijs est cinnamomum, calamus aromaticus cum semine apij, crocus, casia lignea, spica, et similia, apium, marathrũ, petroselinum, & proprie fisticum, quod mundificat stomachũ, et hepar, & aperit nutrimenti meatus, et etiam ficus siccæ cum amygdalis, vel nucibus, quæ aperiunt oppilationem

H in extremitatibus venarũ, et etiam quies, et somnus in loco tẽperati aeris, et animę accidentia naturam debilitãtia, & confortantia, vt lætitia, et gaudium temperatum.

Si autem destructio, et defectus appetitus fuerit ob defectum suctionis venarum, licet fuerint inanitæ, et hoc quia fuerint debilitatę, vel ex mala cõplexione feb. peracutarũ vel etiam ex qualitate pharmaci alicuius acuti, vel ex frigiditate alicuius rei assumptæ, vt aquę apij, & similium, vel fluxu hepatico, vel oppilante. Cura est duę res. prima est causæ (quæcunꝗ sit) abscisio cum his, quæ in proprijs capitulis describentur. secunda est ipsarum venarum, et hepatis à quo sumunt principium, & etiam virtutem attrahendi, confortatio, prout in cura debilitatis hepatis te faciemus scire, si annuerit gratia Saluatoris.

Sed si quidem destructio, & defectio appetitus fuerit ob cãm in organo, s. stõ, quia suã inanitionẽ nõ sentiat, quam

venarum suctio præcausauit: fueritque eius insensibilitas ob causam interiorem in seipso propriam, quæ sensum obtundit, ac eius desiderium animatum, cura est causæ ablatio, scilicet ægritudinis cuiuslibet, quam in proprio perquires cap. Et si quidem sit mala complexio dura, vel cum materia generata, vel influxa, curam eius superius habuisti. Si autē insensibilitatis & defectus desiderij cā fuerit ex cōmunitate ad principiū. s. cerebrū à quo recipit sensum, vt in lithargia, & stupore destruēte, vel debilitāte cerebrū, et virtutem eius, cura est duæ res. s. ægritudinē cerebri corrigere, si possibile sit: si vero nō sit possibile, signis prognosticis derelinque. secunda est ipsum cerebrum confortare.

Primā rem cōplentia tibi supra diximus seriose, & etiam secundam. Et ex illis sunt medicinæ simplices et cōpositæ. Cibi sunt auellana, caro gallinarum, & cerebrum earum, caro, & ius serpentis confortant sensum, & vinum temperate sumptum contemperat calorem eius, et sua temperata caliditate dilatat animam: & spiritum multiplicat, & ipsum clarum reddit, vt ait Aboa. Medicinæ simplices sunt olibanum, & cortices eius, scoria ferri, sal gēma, myrobalani, chebuli conditi, aloe, ambra, xyloaloe cōfortant sensum infrigidatum, et muscum: et oleū ro. & camphora confortant ipsum calefactū, & lac muliebre. Compositæ vero sunt diambra, diaolibanum, diamuscum aromaticū rosatum, & mithridatum, & similia cōiter omnia principalia, & virtutes eorū confortant. Et si quidem sit ex cōitate nerui existentis, vt via intermedia inter cerebrum, & stomachi orificium, quia paralyticatus, cura eius, est cura paralysis, quam superius habuisti, & etiam cura catarrhi oppilationis stomachi in poro, & via quam diximus. Si vero sit ex cōitate ad hepar passum in pdictis ægritudinibus, cura est tres res. prima est ægritudinē, quæuis sit, curare quæ in proprijs dicetur capitulis Christo duce. secunda est ipsum confortare, vt in proprio cap. infra dicetur. Et ex illis, quæ confortant hepar, & etiam stomachum simul, vt in hoc casu expedit, sunt cibi, & medicinæ simplices, & compositæ. Cibi vero, sunt endiuia, acetosa, almuri, & lac fætarum nouiter camelarū, et excitat appetitum, rosa, & aqua eius, lactuca. s. coriand. cucumer, cucurbita, & semen eorū, & aqua frigida, quantitate quæ nō superet calorē, & extinguat innatum, moderate enim sumpta oēs eius virtutes confortat. Eritius, & caro eius ad calidos, ad frigidos vero, nasturciū, menta, allia, cępe, apiū, cappares cōditi, passulæ, & vinū stypticum, piper, & aromaticū, & fisticum ad vtrosque. Medicinæ vero simplices ad ipsos frigidos cōfortatiuę sunt, ameos, helbuch, acorus, galāga, & vinum purū, & melicratū conditū, & zingib. et digerit materias vtrasque. summitates squināthi, zarabanū, piper, cuscuta, et cyperū, foliū, absinthiū, origanū, zuccharū albū, casia, gar. rhabar. à cōplexione, spica, & cōfortat ea, & aperit, & sedat mordicationē stomachi, sicut passulæ, balsamus, calamus aro. eupatoriū: ad calidos vero spodium, sanda. rhabar. per accidēs resoluendo cholerā: & breuiter omnia abstersiua, styptica, & aromatica. Cōpositę vero, sunt, quæ infra dicentur suadente gratia Trinitatis. Et ex illis est, syrupus de absinthio, de cuscuta, de eupatorio, trochisci de rosis, de endiuia, de eupatorio, de absinthio, de capil. vene. aqua fructuū, & similia electaria, vt aromaticū rosatū, & diambra, & diacinnamomū, & similia. Tertia res est paulatim naturā corporis resumere, vt superius dictum est. Et si quidē sit ex cōitate ad splenem melancholiā solitam non mittentē, quia fuit oppilatus, cura est aperire, & confortare: quæ illam compleant infra dicentur. Et ex illis, quæ ambo hæc insimul cōplent, & cū hoc stomachū confortant, & sunt medicinæ simplices, & cōpositæ, quæ infra proprio capl'o dicētur. Et breuiter in summa omnia quæ aperiunt oppilationes pulmonis, & hepatis aperiunt oppilationes splenis, & viarū eius, quando splenis oppilatio non est fortis: qm̄ quando fortis est, vt asserit Gal. necessarię sunt medicinæ fortiores istis quales sunt capparorum cortex, cortex tamarisci, et scolopēdria, agnus castus, squilla, & herba nominata græce asseliz, id est mundificatiua splenis, & est cortex salicis, & fraxinus, de quibus in antidotario nostro fecimus mētionem capitulo de trochiscis, de capparibus: interpretatur autē fraxinus. i. frangens sexum, & habet mirabilem proprietatem cōtra duritiem splenis, & lapidem renum, & vesicæ, sed folia, & lignum decoquantur in aqua ferrea, & de ea quolibet die sumatur scyphus vnus in ieiunio simplex, vel cum oxymelite squillitico, & fiant ex ligno eius vasa in quibus comedatur, & bibatur. sunt enim efficacia, et experta. Si vero fiat ex cōitate ad intestina patientia, vt dyssenteria ex vermibus, cura eius, est cura passionis intestinorum. s. dyssenteriæ vermium, quæ infra dicetur. Et si quidem etiam sit ex cōitate ad alia membra, ex quibus prouenit debilitatio stomachi: de quibus supra in cap. debilitatis fecimus mentionē: cura est illorū rectificatio, vt ibi prædiximus. Etiam si ex cōitate ad matricē, cura est duæ res. prima est eius. s. matricis rectificatio. secunda est stomachum confortare, ne recipiat fumum, vel materiam. Primum infra demonstrabitur. Secundum iam supra est præmissum. Et ex illis, quæ à proprietate habent stomachū confortare ne recipiat fluxum menstruorū ad ipsum, est emplastratio ipsius cum fæce vini non adusta. Et melissa, & acetositas citri, prohibet fumos à corde, & stomacho, et cerebro, ascendentes à matrice quocunque modo sumatur. Si vero à causa extrinseca primitiuarum aliqua prouenerit, ablatio illius erit facilis reditionis ad sensum, & desiderū animatū, & appetitum. Secundā rem generalē complent confortantia prędicta in cap. debilitatis, & alijs capitulis. Et ex his, quæ cōfortant os, sunt cibi, & medicinæ simplices, et compositæ. Cibi vero sunt, & quæ comeduntur, & bibuntur, vt extrema animalium, lac camelarū nouiter fætarum, oliuæ salitæ, cappares conditi cum aceto, apium, trifolium, cū aceto, lactuca, & petroselinum, lupini nō amari, menta comesta cum cibo, & salsamento, citonium, ſm cōem modum administrationis excitat appetitum mortuū. Et proprie syrupus eius, fructus vitis syluestris, nasturcium cū aceto, vinum acerbū, aqua mellis, & aqua extinctionis ferri virtutes desideratiuas erigit omnes calamenthū, fisticū, persica recentia non sicca, granata acetosa, morū de scemi acre. Horū vero, quædam sunt confortatiua, & excitantia appetitum in calido, quædā vero in frigido: & quædā in vtroque, quas per te discernas, si sapiens fueris. Medicinæ vero simplices cōfortantes, et excitātes appetitum in frigido sunt hasce, & syrupus eius, mastiche, xyloaloe, piper, ruta, absinthium, semē raphani, radix squināthi, et aloe. In calido vero sumach, morum de scemi, ribes, et alij cibi frigidi superius seriose numerati. Compositæ vero infra dicentur.

Tertiam rem cōplent, quæ obuiāt debilitati, & syncopi, quæ superius in cura cordis diximus. Et ex appropriatis, quæ in hoc conueniunt, confortant enim, et excitant appetitum, est approximatio odoramentorum delectabilium, & ex cibis ipsi infirmo, sicut est hœdus lactans, & gallina assata cum odoramentis interclusis in ipsis, sicut est foliū, cinnamomū, gario. & alij ex herbis, vt origano, rosmarino, & satureia, & spēbus cōfortantibus, & excitantibus appetitum, & sumptio sorbitionū velociter nutritiuarū, et panis infusus in vino frigido, et in aqua frigida, etiā calido. Confectio diaolibani boni ad frigus stomachi, et ad destructionem appetitus, et festinandum penetrationem cibi in corpore, & retinet fluxum ventris prouenientem ex frigore stomachi, et hepatis. Reci. piperis, calamēthi, spicæ, macis, cardamomi, resinæ, ameos, anisi, nigellæ, omnium añ. partes ęquales, thuris, balaustiarū, añ. partes. ij. Conficiantur cum melle dispumato, et sit dosis, drach. iij. Confectio epithematis ad idem. Reci. absinthij romani, costi, piperis albi, zingi. cyperi, añ. drach. v. olibani. ʒ. iij. mastiches, drach. v. calami aromatici, galliæ, squinanthi, gario. cinnamomi, ana. ʒ. ij. immitte miuæ factæ ex vino veteri,

no. de fraxino.

Diaolibanum bonū ad frigus.

Eliũ quod facit cibũ appetere.

veteri, & aqua citoniorum, quæ aggregentur post horum cõtritionem, & liniantur. Electarium cũ aqua citoniorũ, quod facit appetere cibũ. ℞. aquæ citoniorũ, li. iij, mellis, lib. iij, aceti fortis, li. iij, decoquatur super prunas, et accipe spumam eius: deinde sumãtur zingi. ʒ. v. trium piperum, ana. ʒ. iij. terãtur cum prædictis, & decoquatur donec fiat sicut substantia mellis, & detur ex eo cochlear vnũ, & est aur. i. & det mane in ieiunio ante prandiũ per duas horas.

Triphera mũdificans stomachũ.

Triphera mundificans stõm à cholera, & phlegmate, & soluit ventrẽ cum facilitate, & facit appetere cibũ. ℞. myrobalanorũ, citrinorũ chebulorũ, emblicorũ, & bellirricorũ, añ. ʒ. x. radi. liquiri. ʒ. v. turbith albi mũdati. ʒ. vij. zingib. ʒ. v. cinnamomi, heil, añ. ʒ. ij. terãtur, & cribellentur, & liniantur cũ oleo de amygdalis dulcibus, & cõfice cum melle, & detur ex ea potio integra. ʒ. iij. cum aqua calida.

Composita bona ad appetitũ incitandum.

Composita bona ad excitandum appetitum mortuum. ℞. citoniorum, pomorum, pirorum mundatorum à corticibus, & granis, frustatim incisorum, radicum fœniculi, apij, petroselini, capparorum ablutorum à sale, bulliant in aceto, & aqua, & vino, ana partibus æqualibus, & addatur cinnamomi puluerizati, & seminis sinapis puluerizati, ana quod sufficiat, & adde daucos, & rapas.

Salsamẽtũ.

Salsamentũ ex inuentione nr̃a. ℞. mentæ siccæ, pulpę sumach, panis assi, ana. ℥. i. infusi in aceto, vel succo citoniorum acetosorũ, cinnamomi. ʒ. ij. terantur, & colenẽ, & colaturæ addatur parum ipsius aceti, vel succi, & vtatur.

Gelea bona ad idẽ.

Gelea ex inuentione nr̃a. ℞. extremitatũ pullorum zabrelorũ, et porcellorũ, añ. lib. i. fasianorũ, pdicũ, & auicularũ paruarũ, añ. lib. ß. decoquanẽ in succo citoniorũ acerbor, & succo granatorũ, & vino acerbo, ana æqualiũ partium, pulueris, cinnamomi. ʒ. ß. & parũ croci, ad colorandũ tm̃, decoquantur, donec inspissenẽ succi, et minuanẽ, ita ꝙ carnes non operiãtur ex eis: deinde deponãtur ab igne, et permittantur cõgelari in puteo, vel in cisterna. Et si nõ cõgeletur, resideat in eo psillij. ℥. ß. ligati in pecia.

Pilulæ bonæ.

Pilulæ, quæ sumptę post cibum, & ante tollunt ventris constipationẽ, fastidium auferunt hepatis, & spleneticis cõferunt, & hypochõdriorũ inflationẽ tollunt. ℞. mastiches, zingib. cimini (in alio thymi) gario. seminis basiliconis, piperis longi, ana. ʒ. i. piperis, anisi, marathri, seminis apij, & ameos, ana. ℥. ß. turbith albi, et mundi. ʒ. vi. Confice cũ succo absinthij, da. vij. ante cibum. Pilulæ de absinthio, & aromaticum rosatũ nostrũ in antidotario scriptũ, & syrupus de agresta. Confectio aleagiri, et de citonijs ad idem conferunt.

Medicamen ad bolismũ

Medicamen expellẽs appetitũ bolismi. ℞. cardamomi maioris, cubebe, ana. partem. i. zucchari albi, partes. iij. dosis sit aur. i. post vinum cum aqua tepida ieiuno stomacho ex frigiditate cum humoris vitio acetosi.

De medicinis appetitus canini, famis syncopalis, & bolismi. Cap. 18.

Appetitus canin⁹ vñ.

CAninus appetitus destructioni eius nóscitur esse cõtrarius. In ea enim nihil appetitur. In isto autem superfluũ in quantitate continua, & discreta ex assumptione eius facta nõ satiatur, & proinde caninus dictus est appetitus. Canis enim de sui natura multa, & diuersa appetens, quærit, & inueniens intantũ repletur ex eis ꝙ eius stomachus nõ potens quãdoq; continere cõpellitur illud expellere ante digõnẽ vomitu, & qñq; secessu: vnde membrorum inanitio non cessat, neq; desiderium naturale, nec venarũ suctio, nec etiam stomachi inanitio, & sensus eius: quinimo frigiditas superfluẽs parum exterior vel interior pura vel cũ materia phlegmatica generata, vel catarrhosa in stomacho regnans os stomachi exprimendo inanitionẽ ac ipsum inspissatum tenens, pungẽs, cõmotionẽ in eo generat, quæ est similis suctioni venarũ, quæ excitat desiderium velut fames naturalis, sic semper appetit: non enim quod recipitur membris appetẽtibus satisfacit, quia prius fluit q̃ venarũ suctio assequatur. Et siquid sugatur, mẽbro nutrimentũ non est conueniens. Inquit enim Gal. non ex trãsglutitis, sed ex bene digestis nutritur corpus, et sic mẽbra remanẽt inanita, & arefecta supra appetẽtia. Sicut in coruo est videre, qui cum vnum intestinum, & rectum habeat propter quod cibũ assumptũ tandiu cõtinere nõ possit, quãdiu digeratur, et membris distribuatur trahẽtibus, immo fluat illis remantibus inanitis, est in continuo appetitu. Aliquando autẽ quod recipit naturaliter stomachus continet, & membris attrahẽtibus destinatur sugentibus venis, sed ad ea non peruenit, quia vermes multi existẽtes in intestinis præaccipiunt: vel transit ad membra, sed in eis non remanet, immo resoluitur à forti caliditate ipsorũ nõ circunscripta ori stomachi, sed extẽsa in corpore toto: vnde remanent inanita, & semper naturaliter desiderant, & etiam stomachus, & tunc est cõstipatio ventris, & retẽtio vomitus. In processu autem temporis est videre, ꝙ vbi aliud nõ interueniat accidens periculosum, & mortale, vt subeth, stupor, & similia, plurimum permutatur in bolismum: cum enim cibus non digeratur, proculdubio cõuertetur in phlegma ſm Gal. & multiplicatum sua grossitie, & viscositate ori stomachi adhærendo occupat ipsum, & eius sensum obtũdit, & sua frigiditate superãte valde eius virtutem sensibilem stupefacit, adeo ꝙ licet membra sint inanita manifeste, & trahant, & venarum suctio interueniat, stomachus tamen suã inanitionem non sentiat, non succedet desiderium animatum, id est voluntas replendi: vnde sequitur destructio appetitus quædam quæ dicta est bolismus, in qua non est destructus appetitus, vt supra cũ ibi sit possibile, ꝙ nulla cã canini appetitus adsit, nec eius quęlibet causa ĩteruẽniat, vt in canino appetitu plurimũ, sed quædam sic ꝙ membrorum inanitio, & eorum desiderium naturale, venarumq; suctio adsit, sed deficit sensus stomachi in sentiendo suã inanitionẽ, vnde animatũ desiderium nõ successit, sed dicitur bolismus. i. magnus appetitus mẽbror inanitorũ cum satietate stomachi non ꝙ sit satiatus, sed quia suã inanitionẽ nõ sentiat, ac si fuerit satiatus, vel quia sic parũ sentiat, ꝙ solo bolo satiaẽ, cuius contrariũ est in syncopali fame. In ea. n. caliditate resoluẽte in vniuerso extensa corpore, vel circũscripta stõ multum resoluente accidit inanitio membrorũ, suctio venarũ, & sensus inanitionis stomachi nõ tẽperata, vt in naturali fame, nec sup̃flua valde, vt in canino, sed multa, vñ sequiẽ fames nõ sitis cũ eius debilitate, ita ꝙ nisi cibo ei cito succurraẽ, deducetur ad resolutionẽ, & syncopim. Ex qbus abũdãtibus in intellectu manifesta apparet differẽtia inter destructionẽ appetitus, debilitatẽ, & superfluitatem eius, quę est caninus appetit⁹, & bolismũ, atq; syncopalẽ famẽ, quo ad essentiã, causas, & ẽt accidẽtia quibus hñt cognosci. Et ex dictis ẽt in p̃cedentibus capitulis cura vniuscuiusq; in generali poterit comprehẽdi: in speciali autẽ, et proprie cura appetitus canini si fuerit à frigiditate oris stomachi pura, vel cum acetosa materia est duę res. Prima causam tollit. Secunda sedat appetitus excessum. Prima cõpletur cum calefacientibus, abstergẽtibus, resoluentibus, & exiccantibus p̃dictis numeratis in cap. antecedente, quæ materiam alterant frigidã, et illã materiam acetosam abstergunt. Ex quibus conferunt maxime est vinũ, vnde Hip. potus indigentiã soluit. Talis aũt potus debet ſm Gal. esse vini antiqui, vinosi, puri, multi, calefacti, in ieiunio sumpti in quo nõ sit ponticitas, nec acredo, nisi adsit fluxus, seu vomitus quod est p̃lm. Tũc enim oportet, vel ꝙ oẽ vinũ auferatur, nã ponticũ augmentũ efficit in canino, acetosum et amarum in fluxu: vel ꝙ sit vinosum moderatum, habẽs stypticitatem non amarũ. hoc enim respicit vtrũq;, & est cura causę primæ. Secunda cõpletur cum vnctuosis, & pinguibus, & his quę supernatando, & replẽdo sua viscositate, ori stomachi adhærendo nauseent, & appetitum tollãt. Si vero caninus sit ex caliditate resoluente curabis cum his, quę dicta sunt in cura syncopis resolutionis, & cura bolismi.

Cura a[...] tit⁹ can[...]

2. apho. 21.

Cura destructi, & canini, ex vtraque causa est tres res, oportet enim primo stomachi prouidentiam facere cũ calidis calefacientibus, & abstergẽtibus p̃dictis. Secũdo vero membris

ro membris occurrere: quare ipsorũ resolutionẽ, & inanitionẽ prohibere. Tertio syncopi subuenire, & cibare cũ redolentibus ex cibis, & potibus, & pane cum vino, et cæteris cordialibus, et stomachalibus. Cura vero syncopalis famis est cura canini, ex caliditate facti, & iam dicta est supra plurima pars regiminis eius in cura doloris stomachi, & est tres res. Prima est syncopi subuenire, vt superius dictum est. Secũda est postquã euasit ab ea obuiare, & prouidere ne reincidat, & illud fit cũ exhibitione panis in vino frigido infusi, & in rob de granatis, & citonijs, & similibus qñ tardatur cibus, & cũ alijs confortantibus stomachũ interius, & exterius approximatis. Tertia est sensum obtundere, & humores, & poros corporis inspisare, & illud cũ cibis grosis, & frigidis stypticis. Pilulæ educẽtes phlegma acetosum de stomacho cõueniẽtes appetitui canino ex frigiditate cum humoris vitio acetosi. ℞. turbith albi & mundi, agarici, ana. ʒ.i. spicæ. ℈.i. Confice cũ oxymelite squillitico, & dentur, deinde detur diatrion pipereon, diacyminum, quod digerit, & cõsumit humorẽ acetosum, & alterat dyscrasiã stomachi frigidam. Cum vero adest fluxus, quod est plurimũ, tunc cõueniens est confectio electarij alefanginę, quod fit in tempore ęstatis positũ in antidotario nostro. Cibus autẽ expertus est ex raphano vitellis ouorũ, et vnctuosis, et pinguedinibus multis. consumit humores, aufert dyscrasiam frigidam, et sensum obtundit seu appetitum.

De medicinis appetitus corrupti. Cap. 19.

CORruptio appetitus est appetitus insolitæ, & nutrimento hominis inconuenientis rei. Est autem vt plurimum ad acuta, & salsa, quæ sunt nota, qñq; ad styptica, & pontica, & sicca, vt sunt testæ, lateres, lutum, terra, carbones, & similia, & est mala: qñq; ad acria, & acetosa, vt sunt fructus acres, immaturi, & limones, persica, pruna, acetum, agresta, pira, nespila, cotana, & maciana: quandoq; ad vnctuosa, & dulcia: & quandoq; ad foetida, vt sunt cimices, scarabei, & similia, & est deterior corruptio. Contingit autem ex humoribus malis in qualitate plurimum frigidis, & humidis, vel calidis, vel in substantia corruptis etiam vermes generantibus, in stomacho aggregatis & generatis, vel ab alijs mẽbris influxis ad quorũ correctionem natura appetit aliqua illis contraria, vt rectificet illos, sicut in marium corporibus naturaliter, vel accidẽtaliter discretis, & proprie mulieribus seu defectis, & maxime prægnantibus in primis mensibus tribus, & alijs in quibus menstrua intemporanee retinentur, est videre, q appetunt talia. Cum.n. natura molestetur ex illis os stomachi pungentibus, vel grauantibus, vel afficientibus quoquo modo, appetit illis contraria, quibus corrigãtur, & consumantur, vt ab eorum molestia à grauedine releuetur. Inquit.n. Gale. dyscrasia naturalis stomachi appetit similia, accidẽtalis vero contraria. Nec mirum si est natura, quæ nostra dispensat corpora indefecte, & ordinãter, quia sapientissima, vt ait Gal. In intestinis ad cõsumptionem phlegmatis congregati ordinauit lumbricos generari, multo magis statuit, vt natura stomachi, quæ nobilis est, molestata, vel grauata ab illis humoribus appetat talia, quibus illis consumptis releuetur, & ad appetendum solitum, & conueniens redeat alimentum sicut appetit acuta acrimonialia, & salita quibus frigidus humor, & humidus consumatur, quia eius causa est: vel frigida, & sicca, & acetosa, quibus humor calidus, & humidus excitetur, & exuccetur à quo causatur appetitus talis. Et quãdoque, licet raro, foetida, non quia simpliciter foetida, sed quia eorum foetori, & naturæ contraria, & eorum materiam consumentia, & educentia, vt sunt acrimonialia, cimices, & scarabæi, qui virtute diuretica extra corpus ipsam expellunt. dictum est.n. supra, q appetitus est à contrario ad contraria sese fugantia. Talium.n. humorum in stomacho aggregatorum generatio est à corrupta eius digestionę, quę qualiter fiat, et à quibus causis infra dicetur, & latius capitulo proprio prout Christus annuens nobis erit. Nũc autem scias, q fit à calido inflãmante, vel à frigido extinguente calorem naturalem stomachi, & debilitãte ipsum: quare cibus nõ digerit, vt oportet, nec ĩ benignũ conuertitur, sed in acetosum potius, vel fumosum. Et si calor extraneus dominetur, & humidæ sit substantię, transmutabitur in putredinem, & foetorem, ipsorum vero influxio, aut est à toto corpore, vt in febriẽtibus febre putrida, vel in non febrientibus, sed scabiosis artheticis, & leprosis, vel aliquo mẽbro, puta hepate, vel splene. Et ĩ mulieribus à matrice non munda, & maxime stomacho existente debili, & famelico diu. Inquit enim Aboa. sustinere famem stomachum putridis replet humoribus.

Signa corruptionis appetitus, & specierum eius nota sunt: quia sensus infirmi stomachi, & inuentio per medicum illud ostendunt. Sed, si quidem sit ex humoribus aggregatis calidis in stomacho, signa sunt sitis, & æstuatio, & eructatio fumosa, & iuuantur frigidis, calidis vero læduntur. Si vero ex frigidis signa erunt econtra, quia sine siti, & æstuatione, & cum oxyregmia erunt, & iuuantur calidis, à frigidis vero læduntur. Si autem sint in eo generati, signa erunt præcedens regimen cibi, & potus aliarũ rerum non naturalium, & dyscrasia stomachi manifesta, & apparens absque læsione, immo cũ sanitate totius corporis, & membrorum. Sed si sint influxi, signa erunt pręcedens dispositio corporis, vel membrorum inualida, et discreta seu morbosa ad quã sequitur talis appetitus corruptio eiusque variatio, quia intentio, & remissio penes variationem per intensionem, & remissionem ipsius tibi indicat, & declarat.

CVRA corruptionis appetitus est duplex, est generalis, & specialis. Generalis est tres res. Prima est humoris corrupti in stomacho cõgregati euacuatio quam cõplent vomitus, & solutio vẽtris. Secunda est dispõnis stomachi illum humorẽ generantis correctio, quam cõplent regimen, et medicinæ eius dyscrasiam alterantes, et ipsum confortantes. Tertia est corporis, vel membri (si quod mittens seu influens sit) rectificatio quam complent illa quinq;, vel quatuor, quæ in cura dyscrasiæ eius cum materia influxa recolimus ordinasse. Specialis est multiplex ſm multiplicem eius speciẽ, in quarum vnaquaq; prædicta sunt attendenda. Si ergo appetitus sit ad acuta acrimonialia, et salita, quę efficit humor frigidus, et humidus, stu debis primo ipsum educere vomitu post piscium salitorum comestionem cum raphano, et oxymelite prouocato cum aqua decoctionis raphani, anethi, se. erucę, nasturcij, et similiũ cum aceto squillitico, aut oxymelite eius, si expediet, et hoc cõuenientius, et proprius, quia talis humor in superiori parte stomachi dignoscitur abũdare: q si sua grauedine fundum petat, purgabis cum clysteri, vel pharmaco, vt cum turbith non cõfortato si in stomacho sit generatus, vel cum confortato, si aliunde influat, vel agarico si à toto corpore. Et si quidem sit imbibitus cum hiera aliqua ex magnis, vt supra de cura malitiæ complexionis stomachi cum materia tibi ostendimus de oĩbus seriose, et complete. Secundã rem cõplentia ibidem ostendimus, & pręcedenti capitulo ĩmediate, ac etiam tertiam rẽ complentia. Et ex cõueniẽtibus talis appetitus corruptioni est post purgationem vti exiccantibus, et abstergentibus vẽtris putredinem ex quibus sunt medicinæ, et cibi appropriati. Cibi sunt vt carnes leporis, cappares conditi cum aceto in principio cibi, nasturcium in prima mensa, et etiã potus aquę ferreæ, et in secunda mensa fisticum, & passulæ. Sunt etiam medicinæ simplices, et compositæ. Simplices sunt cyminum carmenũ, et ameos ante cibum, et cardamomũ post: et ex illis sunt xyloaloe bibitũ, et stoecas, et balsamũ, sal napticus, et squilla, et acetũ eius, et cinnamomũ, spica, myrrha, & alia, quę supra in cura cordis enumerauimus. Compositæ vero sunt confectio de scoria ferri aromaticum rosatum, & similes.

Si vero

Si vero talis appetitus sit ad pontica, et sicca, & lutum, primo humidum humorẽ qui eius est causa euacuabis cũ predictis vomitum prouocantibus, & ventrem exoluentibus cum exiccatiõe, vt turbith, polypodium, hiera chartarum, & chebuli, deinde stomachi dyscrasiam humidã alterabis cum siccis cibis, & medicinis, & potibus exiccantibus, & cum regimine exiccatiuo macrefactiuo noto infra cũ de decoctione loqmur, si Christus uoluerit. Et qñq3 iuuantur ex acutis, sicut sinapi, & similibus, ipsum.n. malũ abscindit humorẽ, & excitat appetitũ, et est vltimũ ĩ reducẽdo appetitũ mulier℞ luti. Et tertio ad quod influit qđ sit membrũ vel corpus predictis modis habebis respectũ.

Sed si sit ad acria vel acetosa. Primo humorem calidũ cholericum vel salsum, qui eum efficit curabis, vel euacuabis vomitu cum aqua tepida, & aceto, vel aqua ptisanæ, vel aqua decoctionis seminis atriplicis, aut clysteri si petat deorsum, quod ex punctura, & ardore in stomachi fundo facto percipies, aut cum aloe, quæ cõfortat stomachũ, & mũdificat à cholera, & phlegmate, & erigit appetitum corruptũ, & salsum, q est à salso humore, & hiera Gal. & infusione decoctiõis absinthij, et fumiterrę. Secũdo alterabis stomachi dyscrasiam calidam cum frigidis notis supra abstersiuis capitulo præcedenti, & cum regimine infrigidatiuo, & humectatiuo. Et ex illis est aquam frigidã bibere in ieiunio, & aquã lactis, & lac acetosum, & suctio acetositatis citri, & proprie si à matrice propter retentionem menstruorum causatus fuerit, & succum granatorũ muzorum proprie. Si vero talis humor in stomacho fuerit generatus, & ingrossatus, vt puta cum cibis grossis, lacte, & amylo, & vino grosso, & cucumeribus ĩmaturis, frumento, lactucis, & generis granato℞. Et tertio influẽti si quod sit, puta hepati, prędictis remedijs obuiabis.

Quod si sit talis appetitus ad vnctuosa, & dulcia. Primo euacuabis humorem siccum melancholicum, qui eius est causa cum decoctione epithymi, & myrobalanis nigris, & succo granatorum dulcium expressorum cum pulpis eorum, & similibus, & clysteribus ex appropriatis nothis superius nominatis in cura malæ complexionis cum materia, vomitu vero nõ tentabis euacuare. Inquit enim Hippoc. in apho. Melancholicos vero inferius vehementius eadem ratione contraria apponentes. Secũdo dyscrasiam stomachi corriges, & confortabis cum contrarijs alterantibus, & regimine humectatiuo, quod superius diximus, & etiam infra dicemus: & ex cõuenientibus eis est zuccharum, buglossa, melissa secundùm omnem modum approximata, & vinum aromaticum subtile, & clarũ, & maturum, granata dulcia, & poma dulcia redolentia, & similia. Et vltimo ipsi spleni si mittens fuerit, ut dictũ est de alijs curam approximabis.

Si autem fuerit ad fœtida, primo humorẽ corruptũ, & fœtidum, qui est ipsius causa expurgabis, quem qualis fuerit, poteris cognoscere ex fœtidis, quę appetuntur, nã illis sunt cõtraria. Et tũc expurgatiuũ appropriabis ei. Quod si ignoreť qualis, vel cuius fuerit speciei, vomitu cũ aqua mellis, vel geleniabin, vel aqua nasturcij educetur. Et etiã cum hierapicra, quę mundificat ventris putredinẽ, & omnem materiã putridam, vel putrescibilem etiã si propria ignoretur, vt prędictum est, & etiam si fuerint ibi lumbrici, & ipsos necabit, & ipsos educet, & alia, quę in suo dicẽtur capitulo. Secundo caliditatẽ præter naturã stomachi alterabis cum medicinis frigidis mundificantibus, & abstergentibus, & regimine cum frigidis, & siccis abstergentibus superius enarratis. Et tertio ad matricem appones si expediat, remedium ptelibatum suo capitulo. Decoctio valens ad eum, qui comedit bolum, & corruptus est stomachus: quare timetur ne corrumpatur eius complexio. ℞. copularum glãdium. ʒ. viij. aloes. ʒ. vi. polycariæ. ʒ. vi. radicis squinanthi. ʒ. iiij. myrrhę. ʒ. ij. frangãtur, & coquãtur in rotulis duobus aquę, donec perueniat ad mediũ, recipiatur tertia pars qualibet die per triduũ, et reitereť cura deinde. Modus decoctionis ad eum, qui comedit lutum, & eius corrumpitur stomachus, & citrinatur color, & timetur super eum ex hydropisi, & est alfuse. ℞. copularum glandium. ʒ. ij. passularum enucleatarũ. ʒ. vij. anisi. ʒ. iij. myrobal. nigrorum belliricorum, & embli. ana. ʒ. v. scoriæ ferri contritæ infusæ in aceto acuto, & exiccatæ, & torrefactæ super patella. ʒ. ij. sumach. ʒ. vij. decoquantur cum vini pontici. ℥. viij. tandiu donec remaneat medietas, & coletur, & detur in ieiunio. vij. diebus. Medicamẽ deijciens lutum. ℞. cymini carmeni, vel cardamomi, marathri, ameos, vel cubebarum, ana partẽ vnam, detur ex eo in ieiunio. ℥. i. & masticetur masticatione bona, & deglutiatur aqua eius in vesperis. Electarium bonum ex inuentione nostra curans caninum appetitum, & corruptũ desiderium. ℞. passularum enucleatarum. ʒ. v. copularum glandium. ʒ. ij. anisi. ʒ. iij. myrrhæ myroba. ni. emblicorũ, & belliricorum, ana. ʒ. vij. scoriæ ferri infusæ in aceto exiccatæ, & torrefactæ. ʒ. viij. cardamomi maioris, cubebe, ana. ʒ. iij. zucchari tabarçet, quod sufficit. dosis est. ʒ. i. cũ aqua anthos stomacho ieiuno. Electarium bonum, & expertum contra putrefactiones in stomacho, & subuenit apostematibus stomachi, & ei cuius stomachus residuum cibi, & potus propter caloris inopiam, aut melancholię male gubernat, nec patitur aliquam putrefactionem in eo generari, confortat cor, cerebrum, & totũ corpus, prouocat menstrua, & rectificat malitias matricis. ℞. trion pepereon, ana. ʒ. i. gar. ʒ. ij. aristolochiæ longæ, zedoariæ, violarum, betonicæ, ana. ʒ. iij. salis gemmæ. ʒ. ij. myrrhæ electę ad pondus omnium. Confice cum syrupo de spica. dosis est à. ʒ. ß. vsq3 ad. ʒ. i. ß. Pilulæ præseruantes stomachum ab omni læsione intrinseca, nec permittunt humores putrefieri in eo, immo abstergunt, & mundificant rugas, & parietes. Et qui assiduat vsum earum diebus singulis, permanebit illæsus à doloribus stomachi nec à doloribus capitis vexabitur vnq3. Et nihil est oculis mihi crede salubrius istis, & eis, qui tristantur subuenit. Et est medicina matricis vitiosę, et viscerũ interiorum, quarum permixtio est. ℞. masticħes. ʒ. iiij. aloes electæ. ʒ. x. agarici boni. ʒ. iij. conficiantur cum succo altiliæ. Dosis est. ij. pilulæ vel. iij. qñ itur dormitum. Et possunt recipi ſm modum voluntariũ vsq3 ad. xv. vel. xxv.

De siti, & medicinis eius. Cap. 20.

Sitis, vt supius habuisti est appetitus frigidi, & humidi, quod est potus. Causarum autem eius, quędã est interior: quędam exterior. Et interior, quędam est, ꝓpria ori stomachi, cuius est propria passio, quędã ex vicinitate, vel cõmunitate, ꝓpinqua, vel remota. Et causa immediata, & coniuncta est mala complexio rei desideratæ contraria, quia calida ipsius oris stomachi, vel sicca, vel vtraq3 pura, vel cum materia in stomacho congregata, & rugis eius. s. cholerica salsa, & ebulliens, seu corrupta in eo generata, vel influxa. Ex vicinitate autẽ seu cõmunitate ꝓpinqua, & est causa antecedens ex mala complexione vẽtris, meri, intestini ieiuni, cordis, & pulmonis. Cum. n. inflãmantur, & excitãtur calidis, vt sua caliditate, & siccitate eorum calefiat, & exiccetur os stomachi, algamasat, & glandulæ in radice linguæ positæ: quare exiccantur in eis humiditates, & minuuntur, quæ humectare linguã & os naturaliter habẽt, aut cõmunitate ad meseraicas, cũ oppilantur: quare quod bibitur non penetrat de stomacho ad hepar: quare remanent semper membra exiccata desiderãtia irrorari, licet plurimum bibatur sicut accidit in hydropisi, & colica. Ex cõmunitate longinqua sicut cum accidit propter hepar supercalefactum, vel apostematum calido apostemate calefaciente, & exiccante humiditatẽ corporis oẽm, vel infrigidatum: quare non attrahit potũ. vnde membra remanẽt exiccata, & desiderantia irrorari, aut ꝓpter ægritudines cerebri, vt est phrenesis, mania, & melancholia: aut propter ægritudines, vt diabete: aut ex communitate ad totũ corpus, vt in febris sudore diaphoretico,

Nota de hierapicra.

Decoctio vtilis cõtra bolũ malũ comestũ.

Decoctio ad eũ ... medi...

Medicamẽ deiici... tum.

Electarium bonũ ... ninũ ... titum.

Electarium aliud

Pilulæ ... stomachum seruãtes omni ... ne. Eędẽ ... habent...

co, crisi, hectica, phthisi, & similibus. Causa autẽ exterior & est causa primitiua, est res necessariæ, & non necessariæ indebite approximatæ, & necessariæ sunt causę non naturales, vt aer calidus, & siccus, qualis est sub cane, et ante canem, & post canem naturaliter existit: vel artificialiter, vt in balneis, & stuphis, & similibus, & exercitium laboriosum, & proprie locutio multa, & cibus valde calidus actu vel potentia, vt sunt allia, sinapis, & similia, aut siccus, & salitus, & grossus, vt sunt carnes bubalinæ, equinæ, vaccinæ antiquæ, & similes, & viscosus, ut sunt carnes porcinæ piscium magnorũ non squamosorum, mallatiũ, ostracorũ & similiũ, aut multus, & diuersus in cuius digestione stomachus laborando valde inflãmatur, & exiccatur, quare sitis sequitur sicut accidit homini qñ multum laborat. Et potus uini vinosi antiqui plurimi, & noui bulliẽtis nõ depurati, aut habentis malitiam acquisitam venenosam. Aut quia vespæ mortuæ fuerunt in eo, uel quia fuerit spaciatum superflue, aut aquæ malæ qualitatis necessitatis tẽpore, vt salsę, sulphureę, aut nitrosę, aut paucitas, ꝑpter abstinentiam à cibo, & potu in ieiunantibus voluntarie, vel de necessitate, & somnus plurimus, & profundus in complexione calida, & sicca in ieiunio frigidus, vel super cibũ calidum, & siccũ, uel medicinam. Et etiam vigiliæ superfluentes, & exiccantes. Et etiam animæ accidentia, vt fortis ira, indignatio, timor, & imaginatio mortis festinæ, vt in ductis ad mortem apparet, & gaudium superfluum, & similia. Non necessariæ vero sunt puncturæ animaliũ venenosorum, vt serpentiũ, apum, vesparum, & similium. Et medicinæ calidæ, & siccæ, vel laxatiuæ in solutione superfluentes, vel sufficienter soluentes, quę inducere habẽt sitim à complexione, & ab effectu, quia educunt à corpore humidum, quæ si in principio solutionis non appareat, sed in processu, & sit moderata, significat sufficiẽtem purgationem. vnde Hippoc. ait quicunque in pharmacijs nõ sitiunt, cum purgantur, non quiescant donec sitiant. Signa sitis sunt sensus, & molestia, sed facta à causa interiori propria sunt signa malitiæ complexionis calidæ, & siccę stomachi quam superius habuisti, & sitis continua, & æqualis. Sed factæ à vicinitate, et communitate est antecessio dispositionis illorum membrorum, quorum communitate patiť, & variatio sitis in augmento & diminutione secundùm varietatem dispositionis illorum. Factæ vero à causis exterioribus signa sunt inuentio, & antecessio illarũ exteriorum quæuis fuerit.

CVRA sitis est generaliter nota ex his, q̃ dicta sunt in cura malæ complexionis stomachi calidæ & siccæ, vel vtriusq; purę cum materia generata vel influxa. In speciali autem est duę res. s. auferre causam, & sedare eam, sed si quidem est tolerabilis, tunc oportet primo causam abscindere, deinde accidẽs, vel ipsam si impressio facta fuerit mitigare. Si vero sit intolerabilis, tunc oportet primo eã mitigare, deindè causam auferre. Primum proprie complẽt potus, & cibi frigidi, vel humidi, vel vtriq;, & declinatio vniuersalis regiminis, & in alijs ad frigidum, & humidũ. Et si à propria passione fuerit, & à sola pura qualitate quales sunt chist hordei, amidum, cucurbita, medulla, citruli, melones, pruna, persica, granata, chrysomela, & olera, ut spinacia, atriplices, lactuca, panis mũdus, carnes hœdinæ, vitulinæ, et oua cum totalitate eorũ. Potus aũt sit ex aqua frigida, quæ de stomacho trãsire moratur. ſm Hippo. vel aqua hordei in qua resident rosæ cũ stipitibus si sint maturæ, vel sine si fuerint ĩmaturæ, vel iuiubæ, & aqua ferrea, & coriandri, & cum alijs succis, qui stypticitatem habeãt & aliquam grossitiẽ substãtiæ, uel aliquam rem admixtã, quæ teneat ipsum in stomacho, nec suę veloci penetrationi consentiat, sed resistat quales sunt vinũ acerbũ, et lymphatum cũ aqua frigida, succus granatorũ, agresta, succus macianorum, & citoniorũ cum frigida aqua, in quibus sit panis infusus qui prẽmittatur, vel cibus alius, deinde potetur. Cibus. n. & proprie panis cum sit spongiosus potum

A in stomacho retinet diù qui impressionem faciet, & eius complexionem propriam alterabit nisi causa fuerit in mẽbris remotis: tunc. n. frigida & humida subtilis substãtię, & facilis penetrationis sunt cõuenientia, vnde si aquæ admisceatur vini modicum, vel aceti, optimũ est ſm Gal. q̃ si alteratur aer cum frigidis, & humidis, vt infirmi quiescant, et dormiant, repleantur, non abstineant à prędictis, & gaudeant, & lętentur, citius curabuntur, & potisśime vbi à medicinis sumẽt auxilium, quæ sunt simplices, & compositæ. Et simplices exterius existunt, vt rasura cucurbitæ, & succus eius, solathri, lactucæ, portulacæ, flores rosarum, violarum, nenufaris aqua roſ. agresta, succus citoniorum cum aceto, & folia salicum, & similia ori stomachi applicata: sandali quoque, camphora, & spodium vbi materia cholerica influat ei. Interius autem vt lac acetosum, succus macianorum, mucilago psillĳ: aqua melonis indi, & aqua seminum communium, aqua prunorum, sebesten, iuiubarum, & lactucarum, & liquiritię, et similiũ.

B Infrigidatio quoq; pedum cũ aqua frigida caliditatem stomachi extinguit in debilibus proprie nõ robustis, sicut calefactio eorum frigiditatem alterat, calefacit, & cõfortat, & proprie si sit temperata. medicinæ cõpositæ infra subiungenť. Quòd si fuerit à mala cõplexione stomachi cum materia cholerica, complent ipsius ablationem aqua prunorum, aqua absinthĳ cum rosis, & sebestẽ, succus ro. violarum, & syrupus earum, & pulpa tamarindorum, & mel cassiæ fistulæ, & ex compositis aqua fructuum. Si vero sit amara salsa cõplent succus & aqua fumiterræ, et syrupus eius, & aqua lactis, & hiera. G. cum aliquo prædictorum frigidorum exhibita, & aloe cum aqua lactis, & similiter si fuerit à materia putrefacta, necnon, & quæ stomachi putrefactionem habent mundificare, quorum cognitionem præcedenti capitulo habuisti. Sitis autem mitigatur cum prædictis, & proprie potu alicuius prædictorum, & freq̃uẽti ablutione, & proprie cum aqua pura, vel permixta succo granatorum acetosorum, si fuerit à sola, & pura cõ-

C plexionis malitia proprie, vel cum materia cholerica, cõferunt. n. causæ, & accidenti, & syrupus acetosus facit illud. Quòd si fuerit à salsa, & baurachia acetũ lymphatũ, maxime aufert, ait Gale. Sed, vt non cito penetret de stõ, sit in eo virtus raphani, à proprietate. n. habet vt medicinas retrahat ad os stomachi, & teneat in eo, vt non cito penetrent, & materiam digerat grossam, quæ est pars eius, anisum quoq; proprietatem habet ad illud. Inquit Abo. Si vero fuerit à putrefacta materia, mitigabunt granata acria & muza. Et si sit influxa, membro influenti curã adhibebis, stomachũ mundificabis, & confortabis. Quod si ex communitate propinquorum, et vicinorum membrorum fiat, duæ res sunt necessariæ, primo. n. illa rectificabis cum proprĳs, quę ex prædictis sunt tibi nota, secũdo si impressio dyscrasiæ in ore stomachi facta fuerit, & remanserit alterabis cum prædictis. Et si quidem fuerit in meri, cum his, quæ in ore tenentur, vt cum carne prunorũ, pulpa tamarindorum, liquiri. melonis indi, seu aliquo præ-

De raphano.

D dictorum frigidorum, & humidorũ, & crystalli, paleę hordei, quæ resedit in aqua frigida, & masticatio ramorũ portulacarum, & præputiorum vitis, & cum potu aquæ frigidę sugẽdo sumpto ĩ vase stricti orificĳ, vt ait Abo. Et similiter si fuerit ab algamasat stomachi, & ieiuni. Si vero fuerit ex pulmone, & corde cũ inspiratione aeris frigidi, et cum cibis, & potibus frigidis, & cordialibus, & medicinis interius, & exterius approximatis, quæ in cura cordis diximus, in quibus sit aliquid leptomeris substantiæ mixtũ vel virtus eius deferens ad ipsum, vt crocus. Et si ex vicinitate ad meseraicas cũ aperitiuis, quæ diximus supra in cura ægritudinis in via, & poro ipsius.

Similiter si sit ex hepate cum endiuia, cum aceto, & syrupo eius, & aqua seminum cõmuniũ, triasandalis, et diarhodõ, & frigido genonis, & ceroto de sandalis, quod ĩ nostro posuimus antidotario, si fuerit supercalefactũ: si vero

ro infrigidatum, cum dialthea, diacurcuma, & absinthio, & syrupis eorũ, & eupatorio, & aliis, quę in proprio eius, loco dicemus summa Trinitate fauẽte. Et si ex cerebro cũ his, quae in cura pasionum eius diximus. Et si ex renibus cum his quę in cura diabetis dicemus. Et similiter si ex cõmunitate ad totum corpus fiat cum his, quę curant febrẽ. hecticam & phtisim, quę dicemus in propriis capitulis, & aqua frigida cum vino mixta, vel aceto quod sufficiat est propria, dicit Gal. Et si ex sudore diaphoretico, cum eis, q̃ diximus in cura cordis. Et si ex crisi cum tolerantia eius, si posibile est. Inquit. n. Hippoc. ea quorum crisis fit, aut facta est, nihil dare oportet, si autem non sit posibile, mitigetur cum aliquo quod crisim, & euacuationẽ creticam quã ex propriis signis praecognoscendo expectas, habeat prouocare, nõ impedire, vt est aqua hordei & melonis indi, quae à proprietate habent sudorem prouocare, & semina communia, quę habent prouocare euacuationem per vrinam, & aqua fructuum, quae prouocare habet euacuationem, & crisim per fluxum ventris, & similia. Si vero sitis sit ex causa exteriori, & primitiua causa, quęcũq; fuerit auferatur, deinde eius impresio, si remãserit in ore stomachi corrigatur, & alteretur. vt est praedictũ. Et si quidẽ sit ex cibis grosis, & viscosis multis, & diuersis in quorum digestione laborando stomachus inflãmatur, et sic sitit valde, cura est somnus, non potus. Inquit. n. Hippoc. Quibus nocte bibere desiderium est valde, his si superdormierint bonum. ait Gal. Intellige & hoc si sitis sit tolerabilis, & fuerit ꝓportio cibi, & potus pãssumpti. Quòd si nõ fuerit tolerabilis, nec fuerit proportio inter cibum, & potum, bibere aliquid ad mitigationem sitis est vtile, deinde superdormire, nihil autẽ bibere pœna est sine iuuamine. quasi dicat, tunc bibere iuuat, & nõ nocet, non bibere aũt est pœna, nec inde sequitur iuuamẽtum, imo potius nocumentum. Inquit enim Gal. igitur nullus prudens illud dabit vel faciet, quod nullam afferat vtilitatem, nocumentũ vero secum habeat immensum, quare bibere oportet parum vini puri quod iuuat ſm Hipp. digestionem proprie in consueto bibere post cibum. In non consueto bibere vinum detur ad mitigationem sitis parum aquę frigidae, & proprie si cibus calidus fuerit, & siccus: vel vini lymphati si stomachus non tolerat aquam in vase stricti orificii sugendo, & quanto frigidior fuerit, minus sufficit ex ea. ait Abo. Si vero ex cibis salsis, & aqua salsa cum potu aquae maris fuerit succurratur ei cum xylocrate granis muzorꝶ, & pomis dictis zarur, & cum vnctuosis, vt est butyrum, & proprie ius, & brodiũ carniũ. Et si fuerit ex potu aquae vitiosae, & sulphureae succurratur cum lacte, lactuca, cibis grosis, & amylo, & vino subtili odorifero, et vtrisq; cum aceto lymphato. Quod si fuerit ex punctura animalium, & reptilium calidiorum, primo curetur cum eo quod generaliter respicit venenum ipsorum, vt puta cum frigidis, qualia sunt coriandrum, lac vaccinum acetosum infrigidatum in niue, & aqua camphorae, & similia, vel aqua frigida cum puluere terrae sigillatae, quę extinguit inflammationem, & eius educit substantiam, deinde cum cognoueris speciem animalis, administrabis, quae sunt propria, quae infra dicemus. Si autem ex medicina soluente sufficienter, aut superflue fuerit, succurrendũ erit prout te scire fecimus cum de consolatione medicinarum locuti fuimus in accidentibus, quę hereditare faciunt medicinae solutiuae. Sitis autem ex qualibet aliarum causarum procatarticarum cura est ipsarum amotio, & priuatio cum regimine supradicto de ablatiõe sitis. Ablatio sitis, & diminutio ex contrariis erit causis, & cura erit etiam cõtraria: corruptio vero sitis ex similibus causis corruptionis appetitus proueniet, & similis erit cura. Syrupus extinguẽs sitim ex causa calida, & sicca propria vel coniuncta. ℞. endiuiae, cicoreę, hepaticę, lupuli, boraginis, acetosellae aleluie, ãn. ℨ. i. violarum rosꝭ. florum nenufaris, & cucurbitę, lenticularum, aquę florũ vuae, ana. ℨ. i. hordei mundi partem. i. prunorum sebestẽ, iuiubarum, ana numero. xxv. seminũ frigidorꝶ, ana. ℨ. i. seminum cõmuniũ. ℨ. ss. psillii integri, se. citoniorum, ana. ℨ. i. zucchari albi, lib. i. succi granatorum muzorũ, lib. ß. aromaticẽt cum sandalis albis, & rubeis, & spodii, ana. ℨ. i. camphorę. ℈. i. croci grana. v. sumat cum aqua frigida, & teneat in ore crystallũ. Item fiat iuleb de succo limonum vel de cucurbita quod posuimus in antidotario nostro, & trochisci de cãphora, & electarium triasandalorum. Item epithemetur stomachus cor, & hepar ex puluere camphorę, sandalorum cũ succo rasurę cucurbitę, aqua rosa. & pauco aceto, & cataplasmetur cũ foliis salicis vitis in aqua rosata. Medicamen Gale. quod magister Ioãnes de Procida fecit Imperatori in siti vehementi. ℞. aquam frigidam, & irrora desuper acetum album purum quantũ tolerare poterit bono modo, & da bibere stomacho ieiuno quantum est cupa, sanabitur, statim ſm Gal. si Christus voluerit.

Marginalia: 2. apho. 26. — Syru. vtilis ad sitim. — E — F — G — H

De nocumẽtis digestionis ex quibus est debilitas, & destructio, & corruptio, & cura eius. Cap. 21.

DEbilitas digestionis est nocumentum actionis digestiuę stomachi, & fundi eius cui propria est. Cũ enim nocumentum ipsius sit triplex tantũ. s. diminutio, destructio, & corruptio, nec sit in superfluitate, vt aliarum ministrantium, debilitas digestionis erit nocumẽtum diminutionis ipsius, & est cum minus digerit, q̃ consueuit, & in longiori tempore. Sed destructio est cum nihil penitus digerat, vel aliquid de quo non sit curandum, sed derelinquit crudum reliquum. Et corruptio est cũ in malam cõuertat qualitatem. s. adustam seu fumosam, aut acidam, vel corruptam, putridam, & foetentem, et naturę odiosam, non autem consistit eius nocumentum in superfluitate, vt aliarum. Cum enim omnis actionis virtus existat initium, actio quaecunque erit principaliter à virtute, sed mediante organo, vt si quidem nocumẽtum fiat in ea, non erit ex parte virtutis proprie, sed ex parte organi, vel obiecti, vt ait Gal. & hoc in alia scientia est monstratum. Cum enim asserat, ꝙ singulum membrum operetur propriam actionem per propriam qualitatiuam crisim, quae ex quatuor est qualitatibꝰ, stomachusq; organum existat primae digestionis, hepar secundae, & alia membra tertię, tũc proprie virtus digestiua perfecte operabitur cum eo, cum ipse qualificatus seu complexionatus existat, prout ipsa virtus, & eius operatio exigit. Cum autem digestio, sit alteratio, fiatq; per decoctionem indiget virtus organi ipsius calore. & cum sit eius alteratio quędam adaequatio virtuti nutritiuę, indigebit calore temperato in sua qualitate non distemperato. Temperati enim caloris est aequaliter agere in oẽm partem decoquibilis rei temperatae seu ęqualis elixabilis, & etiam assabilis vt superius est mõstratũ in cura melancholiae. Et proinde Gal. ait. Et nõ oportet, vt sit in mẽbro, quod indiget digestiõe nisi spiritus vaporosus multę quãtitatis. Et sic ſm finẽ ęqualitatis in qualitate, ita ꝙ quanto maior erit digestio tanto maior erit ęqualitas, & econuerso. Et quia quãto maior erit digestio, erit magis naturalis, nec eius maioritas generabit peccatũ, vel nocumẽtũ in opatiõibus aliis, sicut maioritas aliarum cum oẽs aliae ordinentur ad ipsam non econuerso. Si vero diminuitur, obtunditur, & debilitatur. Aut adeo diminuitur, & debilitatꝛ, ꝙ nihil tentat alterare, & coquere de quo sit curandum, & fit indigestio seu digestionis ablatio. Aut adeo diminuitꝛ, ꝙ incipit alterare, & coquere, nec deficit in alteratione, sed vigorose nõ agit, imo tepide paulatim, & sic in longo tempore deuenit ad decoctionis perfectionẽ, & qualitatẽ, & tũc fit digestionis debilitas. Aut deficit via non potens venire ad terminum ęqualitatis in alteratione, & tunc fit corruptio in acidam qualitatem. Cum vero superfluit, conuertit in fumum, & maxme si obiectum subtile existat: vel etiam corrumpit cum calor nõ stet cum natura, sed fit ita debilis ex superfluitate factus, adeo ꝙ nõ regat, et extraneus dominetur superfluẽs.

Talis autem in fumũ conuersio seu adustio nõ facit superfluitatem in digestione, cum superfluum dicat additionẽ quanti, quod præsupponit speciẽ & non mutationẽ eius. Conuersio autẽ in adustionem, vel fumum non seruat speciem adæquationis quam intendit digestio, imo de æquatione alterat, & trāsmutat in speciem diuersam.s.adustionis & fumi, nec reducibilem etiam cũ sit crudũ, & in acidum mutatio. Nam ſm Auer. quod super excoctũ est incrudari non potest. Quod autẽ crudum, & semicoctũ est, potest in oẽm adæquationis perfectionem adduci. Inquit Gal. manet autẽ quod corruptum & ſm ventrẽ & hepar, sed tempore procedenti paulatim digeritur, et fit benignũ quod prius habuit indignum, et illud per naturam enumerandis digestionem fouentibus quo ad vitam. Talis autẽ mutatio dicitur corruptio à medico sicut in acidum mutatio, licet non proprie, quia non est obiecti derelicto à regimine naturalis caloris, sed tñ large vt suę est considerationis ad veram, & non verā. Et inquātum talis alteratio non est ad generationem, quę est æquatio intenta à digestione. conuersio erit in contrariũ talis autẽ est corruptio, nec potest esse aliud, cum generatio & corruptio sint imediate cõtraria, nõ sic aliæ ministrantes. cum.n. earũ actio non sit per motum alterationis vt digestio, sed potius per motum localẽ, qui non diuersificat speciem superfluitatis qualitatis organicę ipsarum, nõ mutabit, nec alterabit in diuersam speciem, quā sua intendat virtus in actione, sed in specie actionis pręsupposita addet, quātum sic possunt superfluere sicut diminui ſm intensionem et remissionem proprię qualitatis agentis, hoc quoq; declarat ipsarũ corruptio, quæ in malo consistit motu.

Ex quibus abundantibus intelliguntur species nocumẽti digestionis, quot sunt, & quæ, & quomodo conueniant propter quod in vno redigemus capitulo, & quomodo differunt inter se innotescit, & etiam causæ eorum in generali, aut enim sunt ex parte organi & agentis instrumentalis, aut ex parte obiecti.s.cibi & potus, aut ex parte extrinsecus superuenientium habentium indispositionẽ ipsam. Ex parte autem stomachi dupliciter, aut quia patiatur in se principaliter, aut propter communitatem & colligantiam. In se principaliter, vt quia patiatur quālibet ęgritudinem, vel quia sit dyscrasiatus, quod est plurimũ, & tũc aut est dyscrasiatus dyscrasia digestioni principaliter nociua, aut dyscrasia nociua alijs operationibus deseruiẽtibus digestioni. Primo modo quia sit dyscrasiatus stomachus, & fundus eius dyscrasia frigida & sicca, pura vel cum materia quod est plurimum aut parum excedente, & tunc accidit debilitas, aut valde, & tunc accidit destructio, vt cũ est confirmata, aut mediocriter, et tunc accidit corruptio. Itaq; frigiditas omnis nocumenti potest esse causa, caliditas autem solius corruptionis nisi tantum superfluat, q̃ destruat actum virtutis, & tunc causabit destructionem, nõ debilitatem. Secundo modo quia sit dyscrasiatus stomachus quantum ad os eius dyscrasia frigida, quæ dum superfluit, attractiua trahit plus, q̃ digestiua digerere possit, vel quia sit dyscrasiatus quantum ad fundum, & concauum eius dyscrasia frigida & humida, vnde contentiua deficit nec poterit continere quandiũ operata fuerit digestiua. Aut quia sit dyscrasiatus quātum ad os aut inferiora eius partem, quæ portanariũ dicitur dyscrasia calida acuta, & pungitiua, pura vel cum materia magis molestante expulsiuam ad expulsionem cibi, vel potus antequàm digestiua suam compleat actionem, sic digestiua deficiat nõ propter se, sed propter defectum aliarum ministrantium ordinatarum ei, vt dixit Gal. parum vel multum. Propter colligantiam vero & communitatem, quia aut ad totum eorum, vt in febrientibus vel algoratis, aut aliquid aliorum mẽbrorum maxime principalium, quibus alligatur. & tunc aut propter communitatem absolutam, & est cũ nihil corporeum aduenit stomacho ex illis, vt est in forti dolore capitis, vel neruorum, vel in spasmo, vel dolore arthretico, vnde stomachus debilitatur, vel in fluxu superfluo sanguinis hepatico, vnde cõpatitur, et debilitatur stomachus. Aut non absoluta, & est vt cum aduenit ex alijs mẽbris ad ipm humor, puta cholericus ab hepate, & à splene melancholicus, vel corruptus à matrice corrumpens cibũ ad fumosum vel acidum, uel quia ad eũ vapor emittatur, ut superius habuisti. Ex parte autẽ abiecti cibi & potus, & ex parte extrinsecus superueniẽtium qualiter cõtingat superius in causis debilitatis stomachi extitit declaratum, redi ergo ad illud, ibiq; considera.

Signa autẽ, quę hic oportet cõsiderare signa sunt, q̃ demõstrant digestionem deficere ex se principaliter, & deficere propter defectum aliarũ ministrantium, et sunt, nam cum digestiua deficit ex se, aufertur vel tardatur digestio nulla apparente causa manifesta, & nocumẽto, in alijs ẽt cibi facilis digestionis, vel consueti plus solito. Quādoq; vero est ex defectu appetitiuę, & attractiuę, & tunc pręcedit lęsio in ea, quę est manifesta. Quandoq; vero retentiuę est retentio mala, & citius egreditur solito, non præcedente nocumẽto in appetitu. Sed signum distinctiuũ qñ talis exitus sit velox ex defectu contentiuæ, & quando ex superfluitate expulsiuæ est, quia cum est ex defectu contentiuæ egreditur præter voluntatem, & quod egreditur maioris est quantitatis, nec apparet in eo aliquid acutum & est velocioris exitus, quando vero est ex superfluitate expulsiuę est econtra. Et attende antequā ad curam peruenias, q̃ cum digestio introducens speciem in obiecto sit triplex.s. stomachi, hepatis, & membrorum, in quibus quod dictũ est in stomacho, & in alijs verum habet, licet addatur quā doq; quarta, quæ est depurationis non speciei generatio, ut est venarum inter se, quæ ordinem habent, & habitudinem, nam digestio stomachi est præuia, & dispositiua ad secundam, & licet stomachus suiipsius gratia appetat, et digerat cibum, vt ait Gale. illud totum de intentione suæ naturæ particularis est, sed de ordine vniuersalis naturæ omnia dispensantis, quæ regulariter digerit pro toto, & in digestione efficit iuuamentum digestioni hepatis disponẽdo. Secunda est hepatis, & operatiua chyli fons, & principium vegetatiuæ virtutis. Tertia est membrorum, & completiua. Ad hæc.n. digestio alteratur utraque ut in alijs membris, & nutricationi ipsorum digestibilia apta reddat, & proinde nocumentum unius in aliam extenditur & econuerso, & proprie cum nocumẽtum diminutionis aderit, quod in generatione specierum hydropisis est manifeste uidere, unde Gal. inquit, q̃ sicut cibaria deficiẽter cocta, uel assata exterius uenter non potest digerere bene, sicq; ſm uentrem male digeruntur, & in secũda coctione, quæ in uenis est similiter, & contingit superfluitates in corpore generari, ex quibus ęgritudines generari reliquas in uniuerso corpore est uidere, & maiores quanto nocumentum maius existet, cum mater sit omnium indigestio ægritudinum, sic quascunq; adducit passiones, uel ægritudines non solum proprias, ut sunt species hydropisis, quæ propter infortunium digestionis eius est fiens, vt ait Gal. sed etiam ex colligantia, & vicinitate alterius compatientis ad ea, vt.s. cerebro ad ipsum, cuius plurimę dispositiones sunt propter dispositiones membrorum digestionis, & proprie stomachi, licet cõuertere illud super parum vt dixit Abo. sic adduci epilepsiam indigestio, & corruptio melancholiam, mirachiā, vel etiam cordi cui adduxit ęgritudines proprias. Vel etiam totius corporis, cui adducit indigestio consumptionem, & hecticam senectutis, et debilitas eius extenuationem, & macredinem, corruptio vero febrem & in cute pruritum, scabiem, morpheam, & similia ſm diuersitatem digestionum, & nocumentorum ipsarum. Et proinde etiam nocumentum ipsarum ægritudinum est prognosticum signum in dispositione ęgra, quare eructuatio acetosa, & fumosa magis in conualescentibus ex febre prognosticatur recidiuationem.

Cura eius nõ erit stolidi medici, sed solertis soliciti memorantis

morantis, & experti quem vt perfectum approbat Gale. Sciendum igitur ꝙ cura nocumẽtorum digestionis est duplex, quędam destructionis & debilitatis, quædam corruptionis. prima est illis cõmunis cum non differant in specie, nec in causa, sed in quanto, causa.n.cum maior est, & valde lædens facit destructionem, cum vero parua lędens parum generat debilitatem, vt superius dictũ est. Talium aũt cura est quatuor res. prima abscindit causas & aufert. secunda ordine digestionis cõfortat stomachum hepar, & membra. tertia corpus vel membrũ si quod sit, cuius communitate proueniat nocumẽtum rectificat vt dictum est, & dicetur in loco suo. quarta accidentia consurgentia mitigat, quæ sunt inflatio, rugitus, angustia, dolor, & arsura, quorum causam iã diximus. Abscisionem aũt causę interioris complent curæ ægritudinum prędictarũ complexionalium purarũ, vel cum materia diuersarum, vel ęqualium vel complexionalium simplicium, & compositarũ stomachi, quas superius habuisti hepatis, & membrorum habentium debilitare ipsa, quas infra dicemus propitiante Christo. Ablationem vero causarum extrinsecarũ cõplent priuationes, & mutationes ipsarum ad rectũ, & debitum digestioni prout in cura debilitatis stomachi extitit intimatum. Secundã rem complent administratio rerum confortare habentium ipsa organa digestionum cum qualitate contraria causę debilitanti, vel cum proprietate vel vtroꝗ, quas in debilitate stomachi habuisti, & in cura hepatis dicentur, & cura cuiuslibet membrorũ corporis, quæ sequetur. Ex his.n.quæ confortare habent corpus, & omnia membra, quædam sunt cõia, quędã vnicuiꝗ ꝓpria. Cõmunia sunt, quæ eius, & ipsorum dyscrasiam alterant, & ad temperamentũ complexionis adducunt, & substantiam vniunt, aut complexionem, vt oleum ros. quod calefacta et infrigidata calefacit ſm Gal. Aut ã proprietate vt lutum sigillatum. Et quædam sunt, quę à complexione simul & proprietate habent cõfortare corpus & membra, vt est acetũ squillæ, stœcas, omnes species olei, sandaracha, lac, caro, granum pini, manna, dactyli immaturi, myrtus, glans, lubẽ cordumenum, xyloaloe, chamæmelũ, et folia citri, vua passa, myrrha, et gallia. Et balnea, vnctiones, & olea cum prædictis diuersificatis ſm diuersitatem dyscrasię corporis & membrorũ. Et ex confortantibus corpus & omnia membra in digestione sunt exercitium moderatũ. Inquit.n. Gal. exercitium vtile est. nã cõmouet calorem naturalem, & validas facit virtutes vitales & animales ad suas peragendas actiones. Cibi calidi & humidi complexione substantiæ subtilis, & frãgibilis, digestio.n.vt Gal. ait per calidum & humidum fit, quies, & somnus digestioni complendæ proportionatus, vt primo super dextrum fiat, secundo super sinistrum, & tertio redeat super dextrũ, & sit continuus, sufficiens sine interruptione, quãuis aliqui dicere velint ꝙ digestio tertia melius in vigilijs compleatur, cum.n.causa eius calor naturalis sit, & in vigilijs ad regionem ipsius redeat digestionis, & ad interiora reuocetur in somno, vt dixit Gal. cum ait, somnus & vigiliæ reuocatione naturalis caloris interius, & exterius fiunt, igitur in vigilijs confortans ex reuocatione in ea digestionẽ complebit melius, ꝗ̃ in somno. Cuius contrarium Aristo. in de somno dicit. & Gale. in de accidenti, & si reuocetur in somno ad interius, non tñ derelinquet exteriora, quin sufficiat ad digestionem ipsorum maxime cum non solum in eis per calorem naturalem digestio compleatur, sed etiam per complexionem propriam vniuscuiusꝗ temporum fouentibus conseruatã. Et ex illis est amplexus infantis carnosi vel catuli ſm Gal. & humiditas ventris tẽperata. Inquit.n. Hipp. in apho. Quicũꝗ vẽtres habent humidos, iuuenes quidem existẽtes, melius cõmutant siccos habentibus. Et vinum bonum temperate sumptum, per oĩa enim digestionem adiuuat, dicit Ga. & pauca comestio, & potatio vel abstinentia quod dicit Isaac summã medicinam oĩum aliarum & gaudium temperatum. Et ex eis sunt medicinæ simplices, & cõpositæ, quę infra dicentur, si trinitas annuet. Et simplices quidem sunt proprie sicut piper, zinzib. galanga, nux mus. gario. herime. crocus, hahasce, et syrupus eius nasturtium, cuscuta, mastiche, mẽta, cortex olibani, arbor styracis, radix siseleos, ruta, raphanum & similia, et acetum excitat appetitum & digerit, propria vnicuiꝗ in cura ipsius propria dicentur cum aderit locus & tempus, & breuiter vt vnum quodꝗ membrorũ ad suam naturã propriam reducatur, per quam operatur propriam actionem, vt superius dictũ est, quę in alio esse non possunt, differũt.n. operationes in membris ſm diuersitatem complexionum in eis, & econuerso vt dicit Gale.

[margin: 1. apho. 53.]

Cura vero corruptionis digestionis est tres res consimiles illis quas in cura corruptionis appetitus diximus, prima est humoris corrupti in locis, & organis digestiõis mũdificatio. secunda est abscisio causarum dispositionum à quibus procedit corruptio. tertia est corporis vel membri (si quod sit communitate cuius ꝓuenit) mundificatio. Primam rem complent mundificantia stomachi putredinem, quæ supra in cura corruptionis appetitus posuimus, & abstergẽtia putredinem & corruptionem hapatis, quæ infra proprio dicemus capitulo. Et ex illis est etiam cinnamomũ, casia, & crocus, & spica, endiuia, absinthiũ, & eupatoriũ, & etiam abstergentia putredine à membris, quorum quædam propria & cõmunia sunt simplicia, & composita. simplicia sunt, cinnamomum, crocus, & breuiter omnia mundificantia sanguinem, quorum summam posuimus in consolatione medicinarum: & vinum, vniuersas.n. mouet excreationes, vt ait. Gale. composita sunt, ꝗ componuntur ex eis, quę in antidotario nostro sunt dicta, & propria vnicuiꝗ in suis capitulis quæres. Secundam rem complent administratio medicinarum alterantium dyscrasiam membrorum & ciborum corruptibiliũ, quarum in præcedentibus capitulis præcessit rememoratio. Tertiam rem complent curæ ipsorũ membrorũ quorundam, quæ dictæ sunt, & in suis aliquorum dicentur capitulis, illuc perge. Et aliqui addunt quartam, quæ accidentiũ est correctio, si qua insurgãt, vt sunt corruptio, appetitus, seu debilitas ardoris, seu frigiditas sensus in ore stomachi, & eructuatio acida, fumosa, & fœtens, quam nausea sequitur, quorum curam aliquorum diximus supra, & infra ponemus in parte spiritu sancto annuẽte qui sit benedictus.

[margin: Electuarium nobile confortans stomachum. Aliud electuarium idem.]

Electarium nobile confortans stomachum, & digestionẽ eius. Recip. galangę, nuc. musca. cardamomi, ana. ʒ.ij. anthos. ʒ.iij. mentæ, hahasce, ana. ʒ.ij. syrupi de zuccharo quantum sufficit. Electarium descriptione Nicodemi contra vitia stomachi ex frigida causa, & confortat ipsum cor, cerebrum, & hepar, & subuenit epilepticis, & vertiginosis quod Rec. anisi. ʒ.ß. coralli, spicę, ligni aloes, ro. gar. galliæ, galangæ, zedoariæ, ana. ʒ.ij. pæoniæ. ʒ.ij. myrrhæ. ʒ.ij. margaritarum. ʒ.vi. ambræ crudę. ʒ.ij. musci. ʒ.i. masti. drac. ʒ.ij. Confice cum syrupo corticum citri. Filius Zachariæ.

[margin: Ceratum stomachum confortans.]

Cerotum confortans stomachum & retinens calore eius. Reci. ceræ mundæ. ℥.iij. terebinthinæ. ℥.ij. olei nardini. ℥.ij. liquefac eas & supasperge puluerẽ. ℞. myrrhę masti. aloes, ana. ʒ.i. ro. ʒ.vi. pęoniæ, castorei, ana. ʒ.ij. anisi. ʒ.vi. calamẽthi. ʒ.vij. gario. nuc. mus. cardamomi, calami aro. rheupontici, ana. ʒ.iij. Confice vt bene stomacho adhæreant.

[margin: Vnguentum stomachum confortans.]

Vnctio stomachum confortans & digestionẽ eius, & vniuersas operationes eius. ℞. olei ros. myrtini, olei nardini, ana. ʒ.ij. ceræ. ℥.i. mastich. myrrhę, aloes, mumiæ, ana. ʒ.iij. armonia. ʒ.ij. nu. mus. ʒ.i. Cõfice & inunge, & superasperge puluerem cinnami. anisi, corticum granatorum, ana. põdus aur. i. aromatiza vnguentũ cum xyloaloe, & musco.

[margin: Remedium Hy.]

Hippoc. quoꝗ dixit aloen hepaticam cum aqua arthemisię seu absinthij propinatam ieiuno stomacho sanat stomachum ab oĩ languore educendo ab eo materias fraudulentas, cõfortat cerebrum, & viscera mundificat, vermes occidit, & repellit, & sanat apostemata

mata stomachi & viscerum & hepar mundificat. Pilulæ confortantes stomachum in oĩ eius lãguore & lęsione intrinseca nec permittũt humorẽ in eo putrefieri, sed abstergunt, & qui vtitur eis diebus singulis illęsus permanebit à dolore stomachi & capitis, & sunt salubres oculis, & ei q̃ tristatur, & est medicina matricis vitiosæ, & aliorum viscerũ. ℞. masti. ʒ. iiij. aloes electę. ʒ. x. agarici boni. ʒ. iij. cõfice cum succo altile. dos. est pilulę. ij. vel. iij. quando itur dormitum, & possunt capi ſm numerum voluntatis.

De nocumentis retentionis ex quibus est tarditas, & velox descensus cibi digesti de stomacho in ventrẽ & cura eius. Cap. 22.

EX quo diximus de nocumentis attractionis vel appetitus, et digestiõis stomachi, sequitur de nocumẽtis retẽtionis. Ad quod sciendum est q̃ retẽtio stomachi ordinatur digestioni eius principaliter, quia est proprie iuuatiui cibi, & potus vt superius dictum est. digestio enim retentione indiget cum fiat in quiete, vt ait Gal. retentio enim secundùm naturam præcedens tandiũ retinet quandiù digestio fit. cum autem digestio cõpleta fuerit, retentio ex armonia naturæ cedit expulsioni, quæ donec fiebat retentio quiescebat. Primo enim digerit stomachus cibum suiipsius gratia, & dum digerit retinet, cũ autem digesserit quod est benignum suis tunicis apponit. Reliquum vero aperto portanario ad intestina impellit, vt ait Gale. Si ergo retineatur cibus in stomacho quandiù digeratur, descendat atq̃ ad intestina digestus vsq̃ ad horam statutam, seu tempus commune quod est latitudinem habens maiorem quanta est infra. xij. horas vel quanta in vnoquoque corpore consueuit naturaliter esse retentio erit conueniens & naturalis. Si vero vlterius prolongetur quantum est à. xij. horis vsque ad. xxij. secundũ plus & minus, & illud propter multitudinem diuersarum habitudinum existentium inter agentia seu digestionẽ & digestibilia arguet super intemperantiam, & peccatũ retentionis vel digestionis ipsius, quemadmodũ si infra subsistat, vt quia cibus descendat digestus, & tempestiuus syllogiçabit super digestionem fortem. cuius seruitio ordinatur, deinde super retentionem à qua etiam mediate procedit aut super vtrunque.

Causa ergo descensionis cibi de stomacho longe & breuis erit aut propter digestionem fortẽ vel debilẽ cui ordinatur, aut propter peccatum retentiuæ principaliter & in se deseruiens ei. Peccatum autem digestiuæ aut est propter se principaliter, aut propter peccatũ aliarũ ministrantium ei, principaliter autẽ peccare potest in se retentio vt superius dictum fuit in alijs operationibus ministrantium quadrupliciter, aut. n. nihil retinet, quia non circũtrahitur cibo, nec aliquo modo tenet ita vt cibus indigestus descẽdat inferius. sicut est videre in lienteria manifeste, vel vomitu ilico post cibum facto de quibus dicetur, aut parum retinet, quia non vsq̃ ad perfectam digestionem, licet cõtrahatur cibo bene, vt in fluxu, & vomitu semidigestorũ facto post cibum per aliquod tempus sumptum, aut corrupte retinet, vt quia non circũ trahatur cibo recte, & perfecte, sed cũ tremore, quare accidit rugitus, & inflatio, aut superfluit, vt quia digestum vltra tempus constitutum teneat. Ex causa in se. s. propter cõplexionis stomachi malitiam non propter cibi, vel viæ oppilationẽ inter stomachum & intestina, vt superius dictũ est, sed qualitercunq̃ contingat nocumẽto expulsionis aliqualiter cõmiscetur. si. n. debilitẽ retentio superfluet expulsio. & si superfluat retentio, expulsio deficiet, & si corrumpatur expulsioni disponatur, et pręparetur, et ecõuerso. Et aliq̃n male retinet retentiua, & male expellit expulsiua vt in singultu cõtingit sicut ait. G. Et quod diximus in stomacho etiã in alijs intelligas membris proportionalibus eis. Causa autẽ nocumenti retẽtionis est diuersa ſm diuersitatem specierum eius, si enim auferatur vt nihil retineatur de quo sit curandum causa est quam in lienteria dicemus, & vomitu. Si

A vero sit debilis non vsque ad completam digestionem tenens, causa eadem est, sed minor, quia plurimum cholera missa est ad stomachum fiente digestione excitans expulsiuam, & faciens deficere cõtentiuam, quod significat mixtio ipsius choleræ cum cibo cum egestione inuentæ vel vomitu. Et quandoque est causa extrinseca superueniens hora digestionis, vt est motus fortis & violentus deponẽs cibũ faciendo deficere contentiuam antequã digestio cõpleatur. Si vero corrupte teneat, causa erit mala cõplexio frigida humida non permittens bene circumtrahi cibo, & perfecte ita vt nullum relinquatur vacuum. Si vero superfluat, causa erit complexio sicca stomachi, vel cibi natura vel oppilatio viæ quam in ileõ dicemus. Signa quoque eadem erunt, quæ ibi dicta sunt & dicentur. Et cura similiter, & si quidem longa retentio cibi in stomacho iam digesti, & tardus descẽsus ad intestina ex debilitate, pueniat digestionis confortatio digestionis iam dicta erit curatio eius. Si vero propter superfluitatum retentiuæ duo oportet agere, mollificare. s. & lenire ante cibum, & post comB primere cum notis & cum cibis facientibus ipsos descendere in viscera, vt est piper longum, diatrion, triasandali, semen præmissum. Et post digestionem, quæ faciunt descendere, & penetrare, vt est exercitium, vinum, calamenthum, & diacalamenthum, theriaca, zinziber conditum, balneum aquæ calidæ, & frictio ficus nuces, vel amygdalæ, fisticum, & similia vias nutrimenti aperientia. Si vero breuis retentio sit & velox descensus ad intestina propter digestionis fortitudinem curationem non habet, quia stat cum natura. Si vero propter aliquam causam debilitantem cõtentiuam, quam in lienteria dicemus cura erit quã dicemus ibi. Medicamen expertum ei à cuius stomacho descensus cibi festinat. Sumatur vitellus oui assati, & cochlear vnum mellis, & mastiches contritæ, danich. ij. & iungantur omnia in cortice oui, & assentur super cinerem calidum, & sine intermissione moueantur, donec parata sint, & comedatur hoc, & administretur tribus diebus, &

Medicamẽ cõtra descẽsum velocẽ cibi a stomacho.

C oportet vt administretur aliquid ante cibũ ex stypticis frigidis siue calidis prout dispositio requirit, quæ te scire superius fecimus. Et etiam emplastra galliæ nostra, quæ in antidotario nostro diximus ministrẽt ſm necessitatem, & dormiat supra cibum & quiescat, neq̃ exercitetur omnino. Emplastrum de mucilaginibus expertum ei à cuius stomacho tardatur descensus cibi propter superfluitatẽ retẽtiuę, & oportet vt pręmittatur lubrica ante cibũ calida vel frigida, prout notat necessitas, & post cibum sumantur styptica, vt ait Gale. lubrica frigida sunt fructus recentes æstate, & pruna p̃sica vuę, & similia, & hyeme pruna sicca. Et vtroq̃ tempore cassiafistula, tamarindi, violę, & syrupus earum, & succus rosarum. Calida sunt ficus recẽtes & caricæ, mucilago, fœnugræci & seminis lini, oleum sorbium & huiusmodi.

Empl̃m.

De lenitate stõi siue lubricitate siue liẽteria. Cap. 23.

IVuamentum stomachi et ministerium ad quod ipsum natura instituit principaliter, vt ex dictis habetur, est cibi exterius attracti ab ore per meri alteratio, & digeD stio cũ virtute, & proprietate qua ipsum dotauit natura, sed vt alteret necesse est vt detineat, si autẽ detinet instrumentaliter ex asperitate detinet. Est aũt asperitas inęqualitas quædam ſm durum corpus in stomacho naturaliter fiens ex corrugatione aut contractione tunicarum eius cũ villis earum supra cibum clauso portanario, vt nullũ inter eos vacuum relinquatur ad quod disponit eius neruosa substantia, & natura vt superius monstratum est. Si ergo stomachus digestionis organum debet vt detineat naturaliter esse asper, & si fiat lenis lędetur principaliter retẽtio, & digestio, cõsequenter ęgrotabit ęgritudine, quę ſm essentiam suã dicitur lenitas ex nominis significatione, vt helenes posuerunt, sed ſm accidens immediatũ dicetur lubricitas, & ſm mediatũ lienteria. i. cibi indigestio vel velox exitus cibi indigesti sicut voluit Gal. primo. n. lenitur

stomachi

stomachi interior superficies, deinde ex ea deficit contentiua, & lubricat cibus ex quo consequenter deficit digestiua, & vltimo cibus egredietur indigestus.

Causa autē eius est duplex interior & exterior. Interior est principalis, & essentialis, & est duplex. quędam per se, quædam per accidens. Per se est mala complexio humida pura vel cum materia phlegmatica, vel mucilaginosa lubricum faciente in stomacho aggregata, & adhęrens, vel à cerebro, vel toto corpore illi influxa cibum & potum secum asportans, vel faciens lubricare. Per accidens est duplex, vna est mala complexio frigida paralyticum faciēs, & prohibens stomachum, & villos eius agere supra cibū, calida vero & sicca eam non efficit nisi adeo vltimetur, vt destruat actum proprie virtutis sicut in propinquis morti accidere consueuit. Materia quoq; calida & cholerica per se exasperando contrarium operatur, per accidens aūt efficit eam mordicando & vlcerando. Alia eius causa est vlcera, & in interiori superficie stomachi quibus cibus, & potus adueniens stomacho mordicationem, & punctionem infert atq; molestiam, vnde virtus expulsiua eius ad eorum expulsionem mouetur antequàm operationē suā exerceat retentiua. Causa vero exterior est vt coadiuuās ad depositionem cibi & potus ante digestionem, & est cibi dispositio & natura, quia sit substantiæ grauis & grossæ, aut subtilis, quæ aduritur & pungit & molestat naturam, aut liquidæ fluxibilis, aut mucilaginosæ lubricantis, aut heterogeneę, vt est lac, quòd corrūpitur vel molestatur, vel fit qualitatis acutæ, vt piper, vel sinapis, & eruca, vel venenosæ virtutis, vt species fungorū malæ, vel quantitatis respectu retentiuæ non respectu expulsiuæ, hoc.n. stringit ventrem sm Gal. prima laxat sm Hip. & Gal. in apho. vel quia sit multarum superfluitatum, aut inordinate sumptus, vt quia præcedit lubricus & acutus, sequitur stypticus qualē dictat Alexandrina dięta, aut quia pręcedit grossus, & sequitur subtilis facilis digestionis, qui corrumpitur, & corrumpit reliquos præcedentes, quare vocat naturam ad expellendum, aut intēporanee sumptus, vt quia sumatur secundus cibus supra primum adhuc crudum, quare vterq; corrumpitur, & grauat naturam, atq; molestat ad expellendum, aut quia sit sumptus non hora famis, sed post tolerantiam eius, cum iam stomachus repletus fuerit malis humoribus nō prius eductis, q̄ natura incitat ad expulsionē. Aut quia sumpsit supra cibū aquā frigidam multam, quæ subito ipsum deponit, aut quia fortem corporis, & animæ supra cibum exercuit motū equitando, peditādo, vel saltando, coeundo, & irascendo. Aduertendum autem, q̄ non est inconueniens eandē passionem membrorum esse diuersorum, vt lienteriam esse stomachi, & intestinorum de qua infra dicetur duce creatore summo. Nā stomachi est principaliter, intestinorum est consequenter, ꝓprie superiorum, quorū actio in cibo prædigesto in stomacho descendente ad ipsa etiā digestio est, vt ait Abo. Ipsorumq; intestinorum retentio non per virtutem fit sed per circūuolutionem magis, vt dixit Gale. Signum lenitatis est lienteria cibi. s. & potus indigesti exitus velox, & quasi in eisdem quantitatibus quibus assumpti fuerint. Signa causę eius intrinsecæ, & malæ complexionis frigidæ & humidæ pure, & cum materia superius in huius summę principio habuisti, ex q̄bus est oxiremia semper vel in principio existens cum difficultate curæ, q̄ si non fuerit in principio, sed superuenerit, erit signum bonum, sicut Hippo. dixit in apho. Signa vero vlcerum infra subiūgemus ex quibus est ardor & fumosa eructuatio, sed oxiremia nunq̄ cum facilitate curę respectu complexionis malæ. Exterior vero causa tibi prompte est manifesta. Et cura eius est cura malæ complexionis stomachi quam diximus vel etiam cura vlcerum, quā infra in proprio capitulo subiungemus. Est autem solicite agenda, vt non perduret, qm̄ perdurās ad rasuram intestinorum, vel hydropem perducet sm diuersitatē suæ causæ, vt Serap.

6. aph. 2.

E dixit. Et ipsa breuiter est duę res. pria adæquat materiā, & euacuat, & complexionis malitiam alterat, si oportet. secunda mēbri exasperat superficiem, & cōfortat ipsum. Primā rem complent digerentia & euacuātia phlegma et materiam cholericā, quę causa est vlcerū, alterantia, quæ sunt nota circa, quę Hippoc. locutus est in suis aphoris. d. Quibus lienterici ventres fiunt hyeme superius medicari malum est. ergo inferius bonum, & ęstate superius bonū. Abo. quoq; dixit lienteriā habēti facere, vt vomat est difficile, sed pręmisit cuius humor est descēdens, vt in ea, quę ex mala complexione humida est cum materia phlegmatica, quæ de se est descendens, q̄ si materia impetum faceret ad os stomachi, vel ex se, quia sit cholerica, vt ea, quæ est ex vlceribus vomitus, non esset difficilis, sed prouocandus, & permittendus, & solutio vētris difficilis, quia & si non deriuat euacuat. præcipit.n. Hippo. in apho. materiā esse purgandam per locum ad quē declinat cōuenientem, vt declinando ad regionem aliquam ad quam fluat, & superfluat, vnde inquit vomitus fluxu, fluxus vomitu, & vterq; sudore curatur. Secundam rem complent styptica simplicia & composita frigida & proprie in ea, quæ est ex vlceribus interius & exterius approximata, q̄ in cura malæ complexionis sunt dicta. Et ex simplicibus proprijs in ea sunt coriandrū sumach, rosæ, citonium, çarur, morum immaturum & summitates eius, & litiū, & nabat. Et ex compositis sunt medicinæ & cibi. Medicinæ sub rob de agresta de çarur, de ribes, de citonio, de myrta. et trochisci de spodio, de balaustia, & de charabe. In ea aūt, quę est ex mala complexione cum phlegmate styptica calida. s. amara & aromatica sine mordicatione & acuitate sunt cōuenientia, vt est aloe et substātia absinthij nō succus, quoniam est superatus à stypticitate & acutus nocens ei, & ex eis sunt passulæ in secūda mensa, quæ abstersione sua moderata abstergunt, & sedat mordicationem si modica sit, & spica si sit multa, & proprie in ea, quæ est ex vlceribus, & ex eis est enula & menta. Inquit Humain. Caue ne in ægritudinibus stomachi prætermittas mentam, qm̄ menta, & proprie hortulana confortat stomachum plus cæteris herbis. Castoreum cæteris carnibus, mastiche cæteris gummis. Galāga plus aromatibus omnibus, & enula magis radicibus singulis, & cappares conditi plus omnibus floribus. Et ex compositis conuenientibus est miua aromatica, syrupus de menta, diaolibanum, diacitonitē cum mastiche & similia. Et electarium nostrum alefanginę, boni saporis, quod fit tempore ęstatis. Et zinziber conditum, retinet.n. fluxum ex indigestione, & lubricitate stomachi. Emplastrum efficax & expertum ad stomachi frigiditatem & humiditatem, fluxum phlegmaticū, & lienteriam & digestiōis defectionem. ℞. ligni aloes, absinthij, gummi ara. mastic. cyperi, costi, zinzibe. ana. ℥. ſ. calami aro. olibani, aloes, ana. ʒ. iij. cymarum sambuci. ℥. i. mentæ siccæ, cymini torrefacti, rasæ liquidæ, ladani, terebinthinę, ana. ʒ. i. gario. macis, cinnamo. spicę, nucis mus. galangæ, squinanthi, ana. ʒ. ſ. cerę albę. ℥. i. spodij, balaustię, sandalorum alborum & ru. gallarum, ana. ʒ. iij. Confice simul cum puluere capillorum ve. & incorpora cum miua aromatica. Trochisci valentes ad omnem solutionem ventris lienteriam & lenitatem stomachi, & intestinorū. Rec. ros. spodij, ana. ʒ. iij. berberis se. acidę hypocystidos, gummi arabici, thuris se. myrthæ, ana. ʒ. vi. coriandri infusi in aceto die & nocte. ʒ. i. Omnia assentur & fac puluerem & tempera cum succo citoniorum, & fac trochiscos, & da bibere cum syrupo citoniorum. Paulus dixit similiter hos trochiscos valere. ℞. corticis malorum granatorum gallarum, an̄. ʒ. viij. se. myrtę. ʒ. iij. sumach. ʒ. xiij. fac puluerem, et tēpera cum vino odorifero & fac trochiscos. ʒ. ij. da cum aqua frigida, & proprie in ea, quę est ex vlceribus. Abo. syrupus valens ad stomachi defectionem ardorem, & vomitum & lienteriam. ℞. sumach. corticum granatorum se. myrtę. ana. ʒ. viij. oīa coquantur in lib. iij.

aquæ

aquæ donec redigãtur in vnam, & colentur: deinde succus pirorum, nespilorum, & citoniorum: misceantur cum eis æquali pondere, & adde zucchari, lib. i. & f. & fac syrupum, & da bibere cum aqua frigida in cholerica.

De nocumentis expulsionis stomachi, & primo de eructatione, & cura eius. Cap. 24.

DIximus de nocumentis actionum trium stomachi. restat dicere de nocumētis expulsionis ipsius. Circa quod sciendum prout Gal. ait, ꝙ stomachus ſm naturam se habēs cum duo orificia habeat, per supremum cibum & potum recipit à meri, & quod superfluum est in eo per inferius tantū aperto portanario cum suis villis latitudinalibus circūtractus expellit, & impellit ad intestina. Cum autē egreditur à natura superfluum in eo cōtentum quātum vel quale vel vtrunqꝫ, grauans, vel molestans cogitur expellere, aliquādo per inferiora, vt in lubricitate stomachi, vt superius dictum fuit, aliquando violēter per superius, vt per vomitum. vnde Gal. ait vomitus omnibus difficilis esse patet. Huius autē diuersitatis causa quātum est ex diuersitate stomachi, expellētis est, cū enim superior stomachi pars fortior fuerit, & inferior debilis sequitur expulsio per inferius. Si vero econtra fiet expulsio per superius, vt voluit Gal. In tali autem motu per inferius vel superius expulsio qñqꝫ omnino prohibetur: aliquando debilitatur, & diminuitur: aliquando superfluit ſm maiorem, & minorem fortitudinem suarū partium prædictarū: aliquādo malo motu mouetur. In tali quoqꝫ motu violento expulsionis per superius multas malas spēs motus euenire contingit, vt sunt videlicet eructatio, singultus: aliquando turbatio, æstuatio, nausea, & vomitus. Horū autē diuersitas ex diuersitate materiæ expellibilis in eo contentę, & dispositionis membri expellentis, & virtutis ac motus eius cum consecutione, vel sine consecutione intenti in tali motu contingit. Aut enim materia in eo contenta expellibilis est ventosa sursum petens non interclusa, vt in inflatione, sed natans, vt in concauo cum virtute existente forti subito expellitur: & tunc accidit eructatio faciens sonitum, quia est ei in amplum exitus per angustū, vt ait Hip. sicut impulsa inferius transiens de gracilibus in amplitudine colon facit rugitum. Si vero materia expellibilis sit humoralis, seu ventosa, nec apta expelli, quia imbibita in tunicis rugis, & villis eius, cū sit difficilis expulsionis stomachus in suis partibus corrugatur, & contrahitur, sicut vermis, seu lacertus in spasmo, ut fortiore, & impetuoso motu moueatur ad expellendum eam, nec consequitur intentum, & tunc accidit singultus propter quod motus stomachi dictus est in singultu esse minor, q̄ in vomitu, cum in vomitu plurimū natura expellat, licet ratione rei expellibilis, & essentiæ motus, motus eius in singultu sit fortior. Similiter accidit etiam si non sit materialis, quia sit mala complexio frigida sine humoris vitio, quemadmodum ex mala complexione frigida pulmōis ex aere accidit tussis, nec aliquid cum ea expellitur cum non sit apta: aut sit materialis, sed nō sit apta expelli, quia sit adhærēs, & inuiscata, & tunc facit nauseam: aut sit apta expelli, quia sit in cōcauo eius natans, & tunc cum mouetur ad vomitum facit turbationē, seu subuersionem: deinde veniens ad os stomachi facit vomitum, sicut plurimum cōsequitur stō̄s in suo motu intentum, quia materiæ extra expulsionē. Sed qñqꝫ talis materia est sanguinea, et vomitus erit sanguineus: aliqñ phlegmatica, aliqñ cholerica, & aliqñ melancholica: et talis erit vomitus: sed quæuis fuerit, aliqñ erit à stō̄, aliqñ ei ex alijs influit partibus, & tanquā nociuam expellit, vt infra dicetur. Quod si expellere non valeat, sintqꝫ nocentia multa, & fortiora manētia in stomacho, commota tristitiam, & angustiā gignunt, anxietatē, & æstuationē, dolorē quoqꝫ, & tortionē cum cordis tremore, vertigine, & scotomia qñqꝫ, & similia, causam autem inflationis et rugitus, & curam, & quid sint, habuisti: eructatio quoqꝫ, de qua hic est sermo, quid sit, & eius causa imediata ex dictis

A ibi, & hic, & eius signum patet, quia est manifesta sensui. Causa vero eius imediata duplex est ſm duplicē speciem eius, aut. n. acida quæ oxyremia dicitur ab oxy grece, acetum latine, aut fumosa. Acetosę aūt causa ſm Auer. est duplex, frigiditas per se, seu dimissa caliditas crudum faciēs, & indigestum relinquens quemadmodū in fructibus immaturis est videre, & proprie in vuis, quæ anteq̄ maturescant prius sunt stypticitatem ligni, & pōticitatem à quo oriuntur seruantes: deinde parum adaucta caliditate propria et per auxiliū caliditatis aeris fiunt acres, vlterius vero adaucta, vt maturationem in eis acquirāt, fiunt dulces, ꝑut Gal. iij. de simplici medicina, auctoritate Theophrasti ostendit. Per accidens vero caliditas superaddita multa caliditatem naturalem resoluit, quia res dulcis redit ad suam primā naturam, & acidam: vt in vino, et lacte, cum acescunt, est manifeste videre. Fumosæ vero caliditas sola est multa: sicut enim diminuta caliditas in materiā temperate agens est causa acetositatis, & ventositatis propter

B impotentiam suam qua nō digerit, sed dissoluit, et nō consumit, & sic conuertit in ventum, quæ acidæ eructationis materia existit, ita fortis, & multa caliditas in materiam dispositam conata agere sua qualitate vel quantitate, vel quia sit in omnibus illis disproportionata, vt est phlegma dulce, subtilis, cibus calidus, & q̄titatis mediocris ipsum in fumum comburendo cōuertit, quæ causa est eructationis fumosæ. Cura eius est, quia si quidem sit difficilis eructatio, quæ non sit diffusa, & subtilis ventositas, sed grossa in ore stomachi interclusa, iuuetur cum extenuantibus, & commouentibus eructationem à proprietate, vt est coriandrum, & à complexione, quæ tibi superius sunt monstrata. Si vero sit facilis, & moderata, dimittatur quousqꝫ ad perfectū ventositas expellatur. Si autem superflua sit atqꝫ tædiosa, molesta, & turpis, corrigenda est, queadmodum in alijs naturę motibus ad expellendum nocentia est agendum, vt in sternutatione, oscitatione, tussi, alicibus, vomitu, singultu, ventositate per inferius, & alijs consimi-

C libus. Cū enim sunt moderati naturales, sunt & boni, cum vero infra subsistunt, vel superfluūt præter naturam, sunt dolorem, & naturæ angustiam inferentes, & verecundiā, & alias operationes naturales membri eius sunt impediētes, & proinde malę in via signi, et causæ.

CVRA est tres res. prima est causam eius abscindens. secūda est ventositatem generatā extenuans, & cū euacuatione diminuens. tertia est stomachū cōfortās, ne vlterius grauetur. Primā rem cōplent regiminis rectificatio cum abstinentia à ventosis, et indigestibilibus, & cum adæquatione humoris ventosi, phlegmatici vel melancholici, & expulsione ipsius cum his, quæ superius habuisti in cura inflationis. Secundam rem complent clysteres, & collyria generantia ventositatē, extenuantia, trahentia, et educentia per inferius, ipsamqꝫ impellētia, vt sunt sternutationes, retētiones anhelitus, & similia: calefactoria, et emplastra, euaporationes, & ventosæ, quę superius habuisti. Tertiam rem cōplent, quæ stomachi dyscrasiam contemperando cōfortant, & eam regenerare vetant. Et si quidē

D fuerit acetosa talia complentia sunt medicinæ calidæ ventositatem carminantes, & digestionē complentes simplices et compositæ, Simplices, vt est anisum, & fœniculum, apium, carui, cyminum, zingi. galanga, piper longum, & aliæ eructationem commouentes superius dictæ. Compositæ sunt, vt diacyminum proprie, & diatrion. Si vero fuerit fumosa cum frigidis extenuare habentibus, & calorem remittere simplicibus, & compositis: simplicibus, vt est coriandrum proprie. Compositis, vt est rob fructuum frigidorum, cibis & potibus temperate extenuantibus mistis qualia sunt anisum, semen apij, carui, & similia.

De singultu. Cap. 25.

INquit Gal. singultus est spasmus, quem stomachus patitur, & meri. Fit enim in stomacho, sicut spasmus in neruo, cuius specialem causam cum capere volueris nō pro-

Quo nam modo singultus sit.

spasmus & non.

proprie spasmus, sed quidem in ore stomachi ad vomendum motus, fortior tamen quàm in vomitu. Non est ergo spasmus essentialiter, eo ꝙ spasmus est motus præter naturam tantum, singultus vero à natura coacta, & quia esse eius est inesse stomacho, spasmus est in lacerto vel neruo, singultus vero in mẽbro neruoso, & villis ipsius, & sic est spasmus quãtum ad causam efficientem, quæ est repletio, vel inanitio tantum, essentialiter autem, & quo ad subiectum non est proprie spasmus, sed quidam ad vomendum motus: fortior tamen quàm in vomitu, quod qualiter fit supra præcedenti capitulo dictum est.

Causa ergo eius est duplex. s. generalis & specialis. Generalis est imediata, et est inanitio, aut repletio. Inquit Hip. spasmus fit ex inanitione, et repletione, similiter, et singultus. Specialis est mediata, & est duplex: aut in se, aut per cõitatem. In se quęlibet causa inaniens, aut replens ipsum. Inaniens, sicut feb. incẽsiua nõ dissoluens tantũ, ex qua accidit spasmus de repletione maxime in pueris, vt ait Hip. sed dissoluens, & cõsumens subito, vt causon, nõ paulatine, vt hectica, in qua, sicut paulatine cõsumitur, ita paulatine ex cibo resumptiuo, qui ei competit, humectantur, & irrorantur nerui, & lacerti: quare hectici, licet sint cõsumpti non spasmantur. In incensiua est consumptio humiditatis subita, licet per respectum ad infusionem materiæ faciẽtis spasmũ de repletione sit paulatina, vt ait Gal. nec succedat restauratio cum cibus nõ cõpetat: imo diæta vltime tenuis, sm Hip. Euacuatio etiam spontanea, vel artificialis nimia, & proprie sanguinis, fames, & similia. Et siquidem non sit confirmatus, quia siccitas, & cõsumptio corporum solidorũ substantiam non tangat, curatur cum qualibet re humectante. Quãdo vero confirmatus fuerit, vt ꝙ non solum humiditates, sed substantiam tunicarum stomachi tetigerit est mortalis, vt ait Hippo. in apho.

5. apho. 5.

Causa replens est multiplex. s. res nocẽs sua qualitate frigida, & est, aut exterior primitiua, aut interior accidens. Exterior est replens per accñs, vt est aer frigidus, aqua frigida, nix sumpta, & res frigida subtilis penetratiua, vt acetum. Et frigiditas, triplex facit singultũ, & spasmũ repletionis, quia inspissans poros: quare retinet quod cõsueuit resolui ex tunicis & villis stomachi, replẽs, et grauãdo nocens. Et qñq; per viam indigestionis est materiam multiplicans, & suo excessu vltra ęqualitatem lędens. Inquit. n. Hipp. Frigidum vero spasmos, quia inimicum neruis, licet aliqñ faciat de inanitione exprimendo, & nutrimento neruos priuãdo, sicut Gal. ostendit. Interior causa est humor frigidus in ore stomachi, & tunicis eius abundans, & replens, & sua frigiditate nocens: aut ventositas nocẽs sua extensione generata à caliditate vaporosa retenta in villis & tunicis eius, quę nõ potest resolui: & res nocens sua qualitate calida inflante, pungẽte, & mordicante, quæ etiã est duplex interior, et exterior. Exterior, vt potus sinapis, triũ piperum, & medicinarum acutarum mordicãtium, vt est euphorbium, diagridium, & similes. Et potus diatrion pipereon cum vino, & proprie in habente os stomachi sensibile: vel cibus corruptus conuersus ad qualitatem mordicatiuam, sicut accidit proprie pueris cum lacte nutritis calidis naturaliter vel accidentaliter apud productionem dentium propter eorũ gulositatẽ, sicut dixit Hippo. et decrepitis propter dispositionem stomachi sui, quia debilis est in digerendo. Interior est multiplicatio cholerę, & humorũ omnium, & uermium in stomacho generatorũ sua qualitate mordicantium, & pungẽtium ipsum: quare corrugatur, & contrahitur in seipso ad expellẽdum ipsum, & facit singultum. Aut per viam crisis, sicut accidit in crisibus per vomitum factis, in quibus cholera missa ad stõm, vt expellatur, pungit, & singultũ facit: deinde sequitur uomitus, et cessat singultus, aut res nocens sua qualitate grauante, vt accidit in repletione humorum cibi & potus superflua: aut quantitate, & qualitate simul, vt in repletione humorum carnium cũ piperata, et uini antiqui vinosi, vel

8. apho. 18.

E cibi dicta galea, & nimio potu aquæ ad cuius expulsionẽ stomachus forti motu singultus mouetur.

Factus autẽ à cõmunitate, aut est ex cõmunitate alicuius mẽbri: aut totius alicuius, vt est singultus factus propter hepatis apostema, et proprie in ephimera: cuius causa est cholerę effusio de hepate ad ieiunũ, & de ieiuno ad os stomachi pungens, & mordens, & sic singultum repletionis inducens, vt ait Gal. Licet alĳ dicãt, ꝙ illud sit propter cõtinuitatem existentẽ inter stomachũ et hepar in neruo minuto: sed prima est potior, vt innuit Aboa. de apostematibus eius loquẽdo. Aut ꝓpter apostema in intestinis, aut in velaminibus cerebri in capitis percussione, et cranei fractura contingere consueuit: et est malum signũ, si cum rubedine oculorum fuerit, vt dicit Hipp. Ex cõmunitate totius corporis accidit singultus ex effusione choleræ, & humorum frigidorum, vel mordacium ad stomachũ, quod cõtingit, aut in dispositione sanitatis, sicut accidit pluries: aut tolerãtia famis, & proprie cholericis: aut in dispositione ægritudinali, sicut accidit in feb. aut per viam symptomatis, vt in principĳs paroxysmorum: aut per viam crisis per vomitum expectatæ: in quibus cholera emissa ad stomachum, vt expellatur, pungit, & singultũ facit repletionis ꝑ se: deinde sequitur uomitus, et cessat singultus. Quòd si præcesserit vomitus, deinde veniat singultus, est malũ signum, maxime si rubei fiant oculi, vt dixit Hippoc. Et factus in crisibus qñq; est bonum signũ, qñq; malum. Cum enim pręcessit digestio, fueritq; in die cretica, & leuis cum leuitate accidentium aliorũ, & cum virtutis valescentia, est signum bonæ crisis: econtra vero malæ. Et dicitur in libro mortis velocis. Si habenti singultũ accidit apostema in latere dextro egrediens à natura absq; causa cognita, & est singultus vehemens, egredietur anima eius ex singultu ante ortum solis. Et ex illo est ille, qui habet cum singultu punctionẽ, vomitum, & cuzez, & permistionẽ rationis, qm morit. Et si singultui superueniat uomitus, est bonũ. Et si per eum non cessat singultus, ostendit materiam valde imbibitã. Quòd si cũ rubedine oculorũ fuerit, ostendit apã, aut in stõ, aut in neruo descendente ad ipsum ex cerebro, inter quæ signa apatis stõi prædicta distinguunt. Et si singultum patienti superueniat sitis, est bonum signum, et causa, quia resoluitur causa eius: similiter si singultui superueniat sternutatio, est causa salubris, et cessare faciens statim, vt ait Hal. & infra summi Luminis pietate dicetur.

SIGNA. singultus notus est tanq; sensui manifestus in quo sentitur contrahi stõs in se, & ad superiora impelli cũ quodam sonitu aeris superimpulsi. Et siquidẽ fit ex inanitione frigidus, cognoscitur ex causis inanitionis præcedentibus, et euacuationibus lęditur, et nõ iuuatur. Si vero ex repletione ex causis repletionis præeuntibus: quarũ signa singulariter subiungẽtur, et vomitu, et euacuationibus sedatur. Et si aduertis, si causa inanitionis fuerit febris inflãmatio consumens nõ dissoluens, tñ videbis pręcedere fortem febrẽ in corpore sicco cũ circũstantibus dispositionibus siccitati: quæ si tangat substantiam stõi solidã, cognoscetur ex fortitudine, & continuitate, et frequẽtia eius, nec solentia iuuare iuuãt. Si vero nõ tangat, minor erit singultus nõ frequens, nec ita cõtinuus, & iuuare solentia iuuãt. Si vero causa inanitionis fuerit euacuatio naturalis, vel artificialis superfluẽs, subito ex reliquĳs euacuationis, et pulsu duro, vt ait Gal. vel saltẽ ex infirmi, seu astantium relatione cognosces ipsam pręcessisse. Similiter, et si fames, ex tornalitate faciei, & oris siccitate, & similibus. Ecõuerso vero si causa repletiõis fuerit frigiditas exterioris, causa tibi erat sensui manifesta, saltem ex infirmi vel astãtium relatione, & siquidem frigiditas inspissationem facit minorem cognosces frigiditate: si vero per viam indigestionis materiã replẽtem multiplicẽ, videbis eam fortiorẽ magis & mansiuã. Etiam si suæ qualitatis excessu offendat neruosum stomachũ, senties eam mediocrem, & minus durantem. Et siquidẽ causa interior fuerit humor frigidus abundans

dãs, sua frigiditate nocẽs, sensus frigoris in stomacho cum grauedine, & cum pręcedenti regimine multiplicatiuo frigidorum humorũ, & phlegmatis, & similibus circunstantijs cognoscetur. Et si vomitus subsequitur, apparebit in ipso. Si vero replens apostemauerit per signa apostematis prædicta cognosces. Si vero ventositas fuerit, signa habuisti, capitulo de inflatione, & rugitu. Si vero nocente sua qualitate calida pura à re assumpta acuta pungẽte, & mordente, sciatur ex præassumptione ipsius stomachi sensibilitate multa quã punctio percepta ex acutis assumptis prõpte insinuat, & declarat, vt superius habuisti. Etiam si ex cibo corrupto acciderit mordicatio, signũ erit corruptionis cibi in stomacho, quod est ꝓprie eructatio acetosa, vel fumosa cum circũstantijs consimilibus sibi. Si vero causa interior fuerit causa cõtractionis, & etiam repletionis fuerit multitudo choleræ, & humorum dñium aggregatorũ in ipso, sensus caloris, et pũctiõis, amaritudinis sapor, acuitatis, vel salsedinis, sic & regimen pręcedens cũ circũstantijs similibus tibi declarat, dixit Hipp. & in exeũtibus apparebit. Si vero fuerit causa repletionis cibus, & potus, quare grauando tantum, vel pungẽdo impellit stomachũ ad singultum, crapula præcedens tibi indicat, & demonstrat. Si vero causa communitatis fuerit, quæ est hepatis apostema, præcessio signorum apostematis calidi hepatis in syma facti tibi ostendit, quæ infra dicentur auxiliante Christo Iesu, et sensus mordicationis in hora augmẽti apostematis, & influxionis materiæ in ipsum, & apud stomachi inanitionem in illis, & in fundo stomachi. Si vero apostema in intestinis fuerit, signa quæ dicentur, apostematis eorum videbis pręire. Et si ex apostemate in velaminibus cerebri, signis ipsius, quæ dicta sunt præcognosces. Si vero fuerit ex communitate ad totum corpus in dispositione sanitatis, cognoscetur ex dispositione cholerica corporis, siue febriendo stomachi debilitate, & ꝙ consueuit incurrere in syncopim, debilitatem, fastidium, & stomachi morsum apud tolerantiam famis, & oris amaritudinem, vertiginem, & scotomiam, vt ait Hippo. Si vero in dispositione ęgritudinali acciderit, quia symptomatice euentus eius in principijs paroxysmorum, & proprie in principio vniuersali, seu augmento indicabit. Si vero per viam crisis accidat, concurret cum alijs accidentibus, & si bonus fuerit vel malus, cognosces, vt superius dictum est.

CVRA eius, quæ ex inanitione fuerit, perfectam substantiam villorum, et tunicarum stomachi tangens, nõ separatur: si vero nõ tangens fuerit, curatur regimine humectatiuo in cura siccitatis stomachi superius dicto. Et siquidem causa siccitatis, & inanitionis fuerit feb. humectatiua tendat ad frigiditatem: si euacuatio declinet ad stypticitatem. Si vero fames ad temperiem, vel caliditatem, quorũ copiam supra in cura malæ complexionis stomachi habuisti. Cura eius, quæ ex repletione cuius causa frigiditas fuerit aeris, seu alterius rei assumptæ est calefactio cum rebus calidis assumptis approximatis interius, et exterius in furcula stomachi, vsqꝫ ad vmbilicum pectore, & collo, & iuncturis quibuscunqꝫ, et per omnem modum, quorũ summam tradidimus in cura malæ complexionis stomachi ęfrigidę, & purę quas variabis ſm plus, & minus prout exigit gradus frigiditatis. Et cum fuerit fortis, non excusatur quin ponantur ventosæ supra stomachũ sine incisione], & cõsequenter medicinæ rubificãtes. Eius autem cuius causa est humor frigidus generatus in eo nocens sua qualitate vel quantitate, vel vtroqꝫ absqꝫ eo ꝙ sit apostemans: cura est quatuor res. prima est ipsius adæquatio. secũda est euacuatio. tertia est ipsius deriuatio, seu tractio, seu impulsio ad loca euacuationis opposita ori stomachi, distractio naturæ ad intentionem oppositam. quarta est stomachi confortatio. Primam rem complent incidentia suam viscositatem qua adherent stomacho, & villis eius quibus est imbibitus, & calefacientia, vt est oxymel, & proprie squilliticum, cum aqua calamenthi, rutæ, abrotani, mastię, cinnamomi, & similium: zingib. conditum, diatrion, & diacyminum, & somnus longus. Secundam rem complent vomitus per potum prædicti syrupi præcedente cibo ex acutis, & salsis, & acribus, & purgatio cum hieris magnis, & salis indi, duorum danich, & pilulis stomachicis, et de opopanace, quinqꝫ generibus, & expectatio super sitim, & famem consumet materiam. Tertiam rem complent clysteres acuti noti superius, constrictio extremitatum dolorosa, frictio aspera extremorum, & fomentatio, et balneatio mordentis aquæ, & positio ventosarum sine scarificatione supra stomachũ, & inter spathulas vtrasqꝫ, & applicatio medicinarũ, & rubificantiũ in cruribus, & brachijs: motus, & exercitium laboriosum, & equitatio fortis impulsionem materiæ ad inferius complent ſm Gale. sternutatio vehemens cõprehendẽdo nares, & os, vt dixit Hip. & vociferatio, & retentio anhelitus multa post tractionẽ aeris fortẽ, & expectatio in tussi. Inquit enim Gale. in retentione spiritus si similiter tendãtur epigastrini musculi, & diaphragma inferiora viscera purgabuntur: spũs enim retẽtus vndiqꝫ impellitur, & intrare cogit subtiles poros, & si magis cõstringatur, & impellatur, omnes subtiles poros pertrãsit, & defert secum aliquid subtiliatarum superfluitatum. distractionem naturę ad contrariam operantur intentionem terrefacientia, vt combustio ignis, ruina, insultus latronum, & inimicorum, & tonitrua, fulgura, tempestates, & soni fortissimi, & subiti, vt est cãpanæ, et aliorum, & imaginatio mortis subita, et aspersio festina aquæ frigidæ, vel aceti super faciem, ira, timor, gaudium, tristitia superflua, & suctio alicuius liquoris vini clareti, vel aqꝫ delectabilis. Quartam rem complent myro. conditi, electaria, & emplastra confortantia, supra capitulo de debilitate dicta. Et hæ duę causæ vltimę sunt cõmunes generales omni singultui, et ex quacũqꝫ causa. Ille etiam cuius causa est generata in eo ventositas, extendendo nocens, similiter curetur, vt dictum est supra capitulo de cura inflationis, & eructationis cum regimine, & adæquatione humoris vẽtosi, & euacuatione ipsius: ꝙ si euacuatio fieri nõ potest aliqua impediente causa, approximentur medicinę quæ habent materiam humoralem, & ventosam carminare, & resoluere, et consumere, simplices, & compositę: simplices interius sumptæ sunt, ruta sicca, & nitrũ, potata cũ aqua mellis, vel cum vino vinoso antiquo. Et sum expertus acetum squilliticum, aquam apij, basiliconis, asarum, neriden, maioranam, aniuden, & est radix herbæ, vnde fit asa fœtida, quod olfactu sedat singultũ, aristolochia, daucus, anisum, zingiber, enula sicca, succus eupatorij, foliũ, acorus, & abrotanum, galanga, & est mirabilis. Et cõpositæ ex eis in modum electarij, et diatrion, diacyminũ, zingib. diagalanga, theriaca antiqua, et similia grossæ substãtiæ, q̃m magis remanent in stomacho, et ore eius, quã ea, quæ subito descendunt, vt syrupi, & alia substantiæ liquidæ. Et iuuat quãdoqꝫ has medicinas administratio rerum sternutare facientium. Exterius vero approximandę sunt ventosę magnę, et emplastra ex prędictis, vnctiones, olea, & vnguenta, balnea calida actu, et potentia, naturalia, vel artificialia. Et ex prædictis est caostreum puluerizatum, dissolutum in succo rutæ, & mentæ, sufficienter calidum epithematum supra stomachum: pertransit enim sua caliditate, & subtilitate consumit humorem, & ventrem resoluit. Eius vero cuius causa est res mordicatiua sumpta in potu: cura est duæ res. prima est eius euacuatio cum vomitu prouocato cum aqua frigida, seu tepida mista aceto, & oleo violato, vel amygdalarum dulcium, vel butyro cum lacte nouiter mulso, aqua cucurbitæ, et citoniorum, & mucilaginibus frigidis, et glutinosis, et gummi dragacanthi, sem. citoniorũ, et huiusmodi. Secunda est stomachum confortare cum frigidis stypticitatem habentibus moderatã, vt sunt myrobalani conditi, citonia, & similia, quorum copiam superius habuisti. Si vero eius causa fuerit humor interior, qui mordicationẽ fecit, quatuor sunt

necessaria. primum est ipsius adæquatio. secũdum est sensus stomachi obtusio. tertiũ est ipsius humoris euacuatio. quartum est stomachi, & membrorum confortatio.

Primum completur cum exhibitione succi granatorũ acetosorum, vel muzorum, agrestę, aquæ frigidæ, aquę lactis acetosi, aceti lymphati, & similium. Secũdum complent stupefaciẽtia exhibita simplicia, & composita. Simplicia, vt est aqua coriandri, & solathri, & alchechẽgi, mucilago psillij, & cibaria grossa, vt frumẽtum coctum, & extrema animalium, lactucæ, papauer, & similia. Composita sunt phylonium, theriaca noua, & alia infrascripta, et occupari somno lõgo. Tertium complent vomitus prouocatus cũ prædictis, & aqua hordei, & ventris solutio cum hieris, et syrupis de succo absinthij, & aqua granatorum dulcium expressorum cum pulpis, vel muzorum declinantium ad dulcedinem, et rosis. Quartum completur cum myrobalanis conditis, et rob, succis fructuum stypticorum, vt miua, syrupus de agresta, de ribes, de myrta, de sumach, & aqua acetosæ, quoniam simul mundificat, & confortat, & balneatio in tina, & vnctiones stomachi, & iuncturarum cum oleo ros. & cucurbita, et similibus. Si autem mordicationis causa fuerit cibus corruptus in stomacho, curam habuisti supra de cura corruptæ digestionis. Sed siquidẽ fuerit nocens sua grauitate, & fuerit frigidus humor, cura est, quam hic supra in humore frigido diximus. Si vero sit apostemans, cura erit, cura apostematis superius dicta. Si vero sit cibus, & potus, cura est duæ res. prima est euacuatio, & hoc completur vomitu. secunda est alteratio, et hoc cõpletur cũ administratione ciborũ, potuũ, & medicinarũ calidarum vel frigidarum dictarũ, prout dyscrasia exigit.

Facti autem à cõmunitate alicuius membri apostemati cuiuscunq; cura est tres res. Prima est cura illius apostematis, quæ in suo loco dicetur auxiliante Christo. Secunda est humoris influẽtis ad stomachum, euacuatio, & deriuatio, seu ad oppositum tractio. Ea autem quibus fieri debet superius dicta sunt in particula ista. Tertia est ipsius stomachi confortatio, vt non recipiat cum prædictis. Sed si quidẽ ex cõmunitate totius fuerit, & in dispositione sanitatis propter tolerantiam famis, cura est duæ res. prima est humorum effusorum cholericorum euacuatio cum vomitu, vel assumptione alicuius deponentis ipsum, vt sunt pruna, sebesten, tamarindi, & casia fi. Secunda est confortatio cum aliquo ex rob stypticis, et cibis, et potibus. Si uero in dispositione ægritudinali, siue fuerit symptomaticus siue creticus, cura est duę res, scilicet vomitus prouocatio, donec perfecte euacuetur, deinde stomachi cõfortatio: horum complentia habuisti. Quod si superfluat, nec vomitu sedetur singultus, redire oportet ad ea, quæ adæquare habent materiam, & ipsius inhibitionem auferre, & adhęrentiam educere, & expurgare, impellere, trahere, & deriuare, & naturam distrahere, vt superius dictum est.

Confectio vtilis ad singultum.

Confectio Hippo. rectificans malam complexionem stomachi frigidam expellens ventositatem, & liberans à singultu si Christo placet. Reci. corticum fistic. exteriorum, costi amari, castorei, petroselini, añ. drach. i. balsamitę, calamẽthi, anisi, mastiches, spicæ, añ. drach. vi. aristolochię, drach. ij. Confice cum oxymelite squillitico, & da. ʒ. i. cũ aqua sisimbrij. Alia decoctio squinãthi, & corticum fisti. cum qualitate liberat ab eo. Et semen rutæ, cum nitro, & aqua mellis curat singultũ ex ventositatibus grossis, quæ sunt ex multitudine gulositatis. Inquit filius Serap. Squilla quando sumitur cum vino, curat à singultu ex humoribus grossis annexis in rugis stomachi. Et etiã turbith educit illos, & mundificat stomachum à putrefactione humorum, dixit Hippoc. ellebori albi. ʒ. ß. cum. ʒ. i. castorei, & duabus zucchari ros. est medicina experta, quę curat omnes passiones stomachi ex grossis, & viscosis humoribus natas, & expellit humores compactos in villis per vomitum, & curat vertiginem, et lithargiam. Sed cum cautela præsume propinare, ne dederis corpori extenuato.

E Pilulę ad singultũ natũ ex grossis humoribus. ℞. castorei, myrrhę, añ. ʒ. ij. agarici. ʒ. ij. salisgẽmę. ʒ. i. diagridij correcti. ʒ. ij. masti. ʒ. i. ß. aloes bonę ad pondus oĩum. Cõfice cũ succo mẽtæ, dosis est. ij. in sero. Pilulæ gloriosissimæ ex inuentione nostra, contra singultum calidum, & humores acutos ascendentes ad stomachum ex hepate, & malitiam eius calidam & siccam, et febres. ℞. spodij, endiuiæ, portulacæ, ligni aloes, ana. ʒ. i. ß. pulpæ tamarindorum. ʒ. iij. raued electi. ʒ. i. Cõficiantur cum aceto. Emplastrum ad idem. ℞. trium sandalorum, farinæ hordei, spodij, ana partes æquales. Confice cum succo semperuiuæ. Emplastrũ contra singultum ex grossis humoribus, & delet dolorem eius. ℞. aristol. rotundæ, galangę, anisi, baccarũ lauri, gẽtianæ, rutæ, ana. ʒ. ij. castorei, myrtæ, ana. ʒ. ij. gario. ʒ. v. rosarũ. ʒ. ij. mast. ʒ. iij. Cõfice cũ aqua mellis, et sampsuci.

Pilu singu

Pilul ad si calid

Emp idem Emp aliud gultu grosi tosita

De nausea, subuersione, fastidio, vomitu, & ęstuatione, seu anxietate, et conturbatione stomachi, & cura eius. Cap. 26.

F NAusea, seu subuersio stomachi, quid sint, & ex quibus causentur, & signa quibus cognoscãtur: & cura ex prędictis capitulo de nauseatiua satietate sunt manifesta. Est enim motus malus, seu inclinatio virtutis expulsiuę stomachi ad expellendum nocentia per os absq; hoc quod consequatur intentũ nisi sequaτ vomitus, quod si non sequatur, nocentia, quę cũ sint multa, et fortia in stomacho retenta, commota inducunt ægritudinis æstuationem, aut siccitatẽ, tristitiam, et angustiam, ita vt permutentur de figura in figuram: et ex cõitate qñq; cardiacã, seu cordis tremorẽ absq; cognita causa. Qñq; sequitur vertigo, & scotomia, et mutatio coloris, sudor frigidus, & extremitatum frigiditas fere perducens ad syncopim.

Et causa in hoc est duplex interior, & exterior. Interior est humor generatus vel influxus stomachi adhærens grauans, & molestans: qui dum mouetur in cõcauo stomachi facit conturbationem, dum inclinatur ad os stomachi facit nauseam, cum non possit expelli, inducit tristitiam sua grauedine, & acuitate, & fumatione ad cor, & cerebrum, G necnõ inducit cordis tremorẽ, vertiginem, et scotomiam, & per consequens sudorem, & extremitatum frigiditatẽ. Et quãdoq; est eius causa vapor ex humoribus commotis ex medicinis vomitiuis. Exterior est omne quod feruet in stomacho ex cibis, et fructibus, & succis dulcibus, vt est uinum nouum ex vuis, & pomis: & quod corrũpitur in stomacho, vt lac, & similia: & aqua frigida bibita in hora nõ consueta cõturbat, & fit causa additionis feb. in debili stomacho quare currunt humores ad ipsum, vt ad minerã putredinis, innouantes paroxysmum, vt accidit in phlegmaticis: quare non oportet, vt bibatur in feb. tali nisi aqua calida. Et qñq; est in causa melancholia, & ventositas pharmaci assumpti, vt fœniculi, & electarij sine admistione anisi, dauci, & ascę, vt dixit Hippo. Et coadiuuat aspectus, et imaginatio rei abominabilis, & similiter fœtor.

SIGNA æstuationis, & anxietatis stomatichæ nota sunt ex prędictis hic, et in notificatione ipsarum cũ de nocumẽtis expulsionis stõ generaliter loquebamur. Et siqui H dem sit à causa interiori, vt à malo humore mordicatiuo retẽto, & cõmoto à sua grauedine, & acuitate, et fumatione nocente, cognoscitur apud ægrum natura prudentem, & sensatum: apud vulgum qñq; stolidũ causa non cognoscitur etiam si sit causa exterior, quæ sensui est manifesta.

CVRA eius est duplex generalis, scilicet & specialis. Generalis consistit in quatuor rebus, quas supra de cura repletionis, & societatis nauseatiuę diximus. Specialis cõsistit in correctione accidentium, scilicet tremoris cordis, tristitiæ, & angustiæ, vertiginis, & scotomiæ, quorum cura specialiter dicta est. Est tamen attendendum: nam si causa parua est, & tunc sufficiens est sola frictio, & exhibitio eius, quod humores habet quietare, & mundificare. Et siquidem sint frigidi, detur vinum mistum, vel aqua mellis, vel rob granatorum, si sit calida, vel mista aqua mellis

mellis rosati: si influxa sit, & calida, da cum spodio: si frigida, da cum mastiche, seu cardamomo. Si vero causa fuerit plurima, redi ad curam superius dictam. Et si quidem sit simplex in lacte, seu sanguinis congelatione, eius cura dicetur infra in proprijs capitulis. Si vero sit ex malitia pharmaci, supra de consolatione medicinarum diximus, cum docuimus, qualiter succurendum sit accidētibus, quę medicinæ laxatiuæ hereditare faciunt.

De vomitu, & primo de phlegmatico, & cura eius. Cap. 27.

VOmitus, vt ex prædictis potest haberi, est violentus motus naturæ, seu virtutis expulsiuæ stomachi ad expellendum nocentia. Variatur autem, et specificatur variatione suarum causarū cōmunium quatuor: materialis. s. formalis, efficientis, & finalis, quę in dicta notificatione per ordinem inueniuntur. Materialis nanq;, aut erit exterior, vt cibi & potus, vel medicinæ: aut interior, quæ plurimum est humor, aut phlegmaticus, aut cholericus, aut melancholicus, aut sanguineus: & hic, aut purus, aut mistus, aut corruptus: & hic, aut ex stomacho procedens, aut ex alijs membris sibi influxus, vel toto corpore, vt superius dictum est capitulo de cura malitiæ cōplexionis stomachi cum materia. Formalis, quia, aut erit facilis, & temperatus, aut difficilis, diminutus, superfluus, et assiduus. Efficiens nanq;, aut erit naturalis, & creticus: aut vi morbi, & symptomaticus. Finalis, quia ad expellendū nocentia saltem sibi, quorum omnium consideratione generalem recipit diuisionē. Aut enim est laudabilis, aut illaudabilis: laudabilis enim est s̄m Hippo. cum phlegma choleris est admistum: facilis enim, & temperatus: quia repletioni proportionatus, vnde Gal. vltimatæ repletioni, vltimata debetur euacuatio: moderatę vero moderata: nō frequens, & continuus. Hic enim debilitat stomachum, & facit eū lacunā superfluitatū. Caput & instrumenta sensuū os & dentes, pectus & pulmonem lædit, & venas eius aperit: & hepar debilitat, & totum corpus extenuat, & consumit. Sed per interualla sic factus saltem semel in mēse: hic enim primo purgat stō, & corporis superiora: ex consequenti vero ipsius inferiora. Quapropter Hip. vt Aboa. dixit, cōmendauit ad regimē sanitatis fieri vomitū: quolibet mense duobus diebus continuis, vt prima die quod in stō, & superioribus existit mēbris eradicetur: secunda die quod fuit tunc tractū ab inferioribus ad ipsum etiam expellatur: vomitus. n. à superioribus eradicat, & ab inferioribus trahit. Econtra fluxus sic qnq; liberat à spasmo subeth, lamentatione repletionis cibi, singultu clamoso, & eruptione venarū, ægritudinibus renū, & pedū: & breuiter omnibus materialibus totius corporis ægritudinibus. Naturalis, seu spontaneus ad expellendū nocentia cū conuenientia cōsimiliū circūstantiarū. s. ægritudinis cōplexionis cholericæ, ætatis iuuenilis, compositionis pectoris, latæ habitudinis, gracilis, cōsuetudinis vomendi, artis fabrilis, ęstatis temporis, horę, regionis, aeris calidorum, & siccorum. Illaudabilis autem est ei contrarius. Laudabilis & cretici causa est fortitudo virtutis expulsiuæ, obedientia materiæ, & aptitudo viarum. Illaudabilis & symptomatici causa est virtutis debilitas retentiuæ: & quantitas, vel qualitas, vel vtraq; causæ materialis facientis deficere virtutem contentiuam: & qnq; est mala complexio interior mēbri. s. stomachi sine materia incitans ad vomitū, & maxime calida, & sicca, sicut erat in singultu: & qnq; est coadiuuans malitia regiminis, & proprie motus corporeus, & animalis fortis, & agitans supra cibum, imaginatio aspectus, et fœtor rei abominabilis, et dispositio aeris.

SIGNA eius sunt duplicia: quædā enim ipsius generaliter et absolute considerati sunt signa remota: quędā propinqua. Remota sunt dolor frontis, et scotomia. i. rerū nigrarum apparitio, vt muscarū volātium, frigiditas extremorum, & in hypochondrijs. Et os amaricatum cordis. i. oris stomachi, morsus, nausea, subuersio, et iectigatio inferioris labij significāt ipsum propinquū. Signa vero ipsius specialiter considerati, puta specierum ipsius formaliū: vt laudabilis vomitus, quędam sumuntur ex antecedētibus, quędam ex cōcomitantibus, quædam ex subsequentibus. Ex antecedentibus, quia præcesserūt signa digestionis inualescente virtute supra morbum, leuitas accidentiū protendentium ipsum, quod est signum leuis pugnæ. Et ex cōcomitantibus, quia est facilis temperatus in processu morbi, expellens nociua, & qualia oportet, quia cholerā phlegmati mistā, et bene toleratur. Et ex subsequentibus, quia confert, & alleuiat patientem. Inquit Hip. si qualia oportet purgari purgentur, confert, & bene ferunt. Signa illaudabilis vomitus econtra intelliguntur: nam fit signis decoctionis nō apparentibus, et in morbi principio vniuersali. Inquit enim Hippo. ægritudinibus quibuscunq; incipientibus, si fel nigrum sursum, aut deorsum exierit, mortale: & Gal. dum inquit morbus in principio est cum nullo s̄m viam naturæ fit euacuatio. Signa enim cretica nō oportet esse subita: fit enim nulla apparente victoria, & inualescētia naturæ supra morbum, & cum accidētium ipsum protendentium dictorum supra, fortitudine & austeritate est difficilis, malus, intolerabilis, & angustiosus, expellens nō quale oportet, quia iuuatiuum non nociuum: & si nociuū non coctum, neq; mistum: sed purum, aut cholericum, aut phlegmaticum, aut sanguineum. Inquit enim Hipp. sanguis sursum qualiscunq; egrediens malum, aut melancholicum. Inquit Hippo. melancholicos vero inferius, neque confert, quia nec ægrum alleuiat, nec morbum minuit, immo ægrum in defectionem adducit. Signa specierū ipsius materialium ex exeuntibus colliguntur: & similiter si sint ex stomacho, vel ex alijs ei influxæ ex dictis de mala complexione nota sunt. Earum autem causę infra specificabūtur. Vomitus laudabilis, & creticus est permittendus: q̄ si diminutus fuerit, & difficilis, coadiuuandus est, & facilitandus, vt infra Christo Iesu duce dicetur: deinde permittendus quandiu fuerit sufficiens, & temperatus, & cognoscitur, quia confert, & bene ferunt. Tunc tamen confortatiuis stomachi, temperate stypticis est vtendum, quę habent retinere, ne materia effrenitet, & superflua, nec est retinēdus nisi superfluat: quo casu effectus illaudabilis est retinendus: & cognoscitur, quia incipit fieri intolerabilis, angustiosus, & debilitans corpus, vnde Hippo. in aphoriam dicto. Si vero non, contrarium. Si autem sit illaudabilis, & symptomaticus, aut est cum naturæ regulatione, vt supra diximus de fluxu vētris in cura pleuresis; & tunc est permittēdus: est enim bonus per viam causæ quā minuit, & quam eradicat, et per consequens morbum vniuersalē, & particularē curat. Inquit enim Aboa. vomitus in principio paroxysmi, aut minorat, aut eradicat paroxysmum: naturam quoq; alleuiat, et supra residuum potentem reddit. Vnde Hippoc. inchoantibus morbis si quid videtur mouere, moue. Aut est sine regulatione naturę: & tunc cū sit malus per viam signi, et causæ, est retinendus.

Vtilitates vomitus facti in principio paroxysmi.

CVRA, in retentione autem eius duplex est regimen: cōmune. s. & proprium. Cōmune in sex rebus plurimum cōsistit. Prima est materiæ, seu causæ ad eius excessum incitantis mundificatio, vel ablatio. Secunda est ipsius stomachi confortatio, & etiam totius corporis, vt subsistat, & toleret. Tertia est membri, siquod sit mittens, rectificatio. Quarta est materię influentis interim donec illius rectificatio fiat quietatio, īgrossatio, et deriuatio, et ductuū angustatio. Quinta est regiminis rectificatio. Sexta est accidentium, siqua sint, quæ insurgant, correctio. Sic ergo congregabis omnem curatiuam intentionem in retentione vomitus, & euacuationis cuiuslibet de qua infra dicetur. Primam rem cōplent vomitus reiteratus, donec materia si humoralis sit, eradicetur: qui si nō sit facilis, & sufficiens propter eius adhærentiam faciliteter: & hoc cum cibis multis in quantitate continua, & discreta, scilicet potibus, & medicinis, quæ sunt triplicis generis, vt supra in

de consolatione medicinarum diximus: in quarum vsu ordinate procedas incipiendo à debilibus, & procedendo ad fortia, deinde ad fortiora sequens naturam sapientissimam, vt iussit Hippo. Inquit Gal. natura est sapientissima, cuius sapientiæ non est finis: adhæret enim viæ vni, & ordini vni. Si vero non sit humoralis, quę incitat causam, sed complexionalis, alterantia sunt ipsum complētia, quæ sunt superius tibi nota: si etiam exterior sit auferatur. Secundam rem complent styptica aromatica calida vel frigida prout dispositio stomachi exigit: quæ superius tibi fuerunt tradita in cura malæ complexionis, & retentione solutiui cum superfluit. Tertiam rem cōplent illa tria, quæ supra in cura malæ complexionis stomachi cum materia diximus. Quartam rem complent somnus, & quies corporea, & animalis motiuam materiam quietantes. Inquit enim Hippoc. Cum volueris elleborum stare, somnū fac, & noli mouere: imaginatio rei delectabilis, & odores boni, Cōfortant enim cerebrum, et stomachum, nauseam sedant, & vomitum: vt supra de consolatione medicinarum dictum est. Ibiq; medicinas ingrossantes, & coangustātes ductus, & orificia, notas fecimus calidas, & frigidas prout dispositio exigit. Eius autem deriuationes cōplent frictiones duræ, & asperę, fomentationes mordaces, compressiones extremitatum dolorosæ. Inquit enim Gal. dolor prouocat rheuma, & ligaturę ventosationes cum scarificatione vel sine, sanguisugationes, phlebotomiæ, cicatrizationes in eis: & euacuatio per fluxū ventris cum clysteribus trahentibus, & medicinis solutiuis ventris, collyrijs, & sudorem prouocātibus, vt sunt balnea, vnctiones, rarefactiones, quę superius dictæ sunt. Inquit enim Hipp. vomitus vomitu, fluxus fluxu, & vomitus fluxu, & fluxus vomitu, & vterq; sudore curatur. Quintam rem complēt debita sex rerum non naturalium ordinatio: locetur ergo in aere tēperato, vt superfluo calore materia non dissoluatur, nec frigore interius comprimatur, & declinet ad frigidū temperate, & siccū. Quiescat & dormiat. Cibus sit spissæ substantiæ, & stypticę qualitatis, calidę, vel frigidę sm necessitatem, paucum in quātitate continua, & discreta, facilis digestionis, & boni chymi, quem superius habuisti in quo sis parcus, licet multum appetat, vnde repletio est fugienda, & proprie subita. Inquit enim Hip. sm multum, et repente replere, &c. Et alibi. non plenitudo, non indigentia, nec aliquod quicq; bonū, quod magis naturæ fuerit, et maxime nisi præcesserit inanitio debilitans. Inquit. n. Aboa. nihil est deterius saturitate in tempore fertilitatis quā præcesit inanitio in tempore sterilitatis. Alienētur; cibaria liquida nisi sint stypticis confecta, & tunc minorentur. Sextam autem rem complent, quæ accidentibus superuenientibus congruunt, quæ sunt diuersa sm eorum diuersitatem, vt infra patebit nutu Creatoris. Proprium vero regimen in retentione vomitus cuiuscunq; est varium et diuersum varietate causarum ipsius materialium, et proprie intrinsecarum prædictas res cōmunes generalis intentionis diuersificantium, prout exigit vnaquæq;.

Quarta apho. 15.

Cibus.

Secunda apho. 3.

Si ergo sit causa vomitus causa extrinseca, eius remotio erit cura, contrarię introductio: ipsiusq; stomachi cōfortatio. Si vero intrinseca, & phlegmatica, cuius causa est mala complexio frigida, & humida cū malitia regiminis præcedentis multiplicantis phlegma in stomacho, seu in eo, et toto corpore, vel cerebro ex quibus influxit ei plurimum: puta, qa fuit causa indigestionis in eo cerebro, & toto corpore, vt supra capitulo de debilitate stomachi diximus, cū conuenientia circūstantiarum quibus omnibus, & exeuntibus cognoscetur. Cura erit in sex rebus prędictis, tali ordine, et modo, vt vomitus primo fiat prouocatio cum vomitiuis phlegmatis, quæ supra capitulo de cura malitię cōplexionis cum materia dicta sunt. Et ex eis est aqua tepida decoctionis raphani, vel seminis genestræ. Et fortior est aqua nucis vomicæ, vel ascæ, vel cæpe, narcisi cum secaniabin, squillitico: talis enim vomitus causam incitantem

E ad eius excessum educit, si materialis sit: & alterat, si fuerit complexionalis frigida, & humida. Quod si vomitu non cesset vomitus, sed adhuc redit, licet quiescat, aliquandiu quod est, quia ab alio sibi. s. stomacho influat, quod plurimum est à cerebro, vel toto corpore, membro mittenti auxilium prius oportet adhiberi, & alijs, prout supra de cura malę cōplexionis cū materia diximus. Quod si adhuc perduret, quietetur, ingrossetur, & deriuetur materia prout hic, & superius dictum est. Et proprie cum rubificantibus qualia sunt vrtica, squilla, tapsia, & similia: ventosis cum multa flāma, & fomentationibus ex aqua decoctionis vrticæ, foliorum lauri, calamenthi, parietariæ, abrotani, & similium, ligaturis pedum, et manuum dolorosis, cauterizationibus, & sine scarificatione, & cum phlebotomijs, si phlegma naturæ sanguinis sit propinquum de cephalica, vel nigra, cum educant de membro mittente: & etiam deriuent à stomacho clysteribus ex acutis trahentibus proprie, qualia sunt agaricū, colocynthis, species gūmorum, F centaurea, asarum, polypodium, hieræ magnæ, species salis, & huiusmodi. Etiam cū medicinis solutiuis phlegmatis: quas superius explanauimus. Et stomachus confortetur cum his, quæ à proprietate materiam effusam prohibere habent, et retinere nauseam, et phlegmaticum vomitū. Ex quibus sunt simplicia et composita, quę infra dicentur duce Christo. Simplicia sunt myrti, mastiche, olibanum, vinum ponticum nigrum, apium crudum, aqua aluminis, mumia, sambucus syluestris, ameos, et menta, citonium, calamenthum, ireos, quæ interius, et exterius approximabis, et per omnem modum, prout discretio prouidebit. Et ex illis est fisticum vtrūq;, et cortex eius, gar. cardamomū, cum aqua mastiches. Composita sunt miua aromatica, syrupus de absinthio, de menta, diamuscum amarum, melicratum conditum, electarium de citonijs, rob citri cū xyloaloe. Confectio de citonijs nostra, et vltimo theriaca antiqua, & plura alia, quæ supra de cura malæ complexionis cum materia sunt enumerata. Regimen autē propriū G declinet ad calidum, et siccum, et si cum prædictis omnibus non sedatur, oportet vt iterentur donec Saluator gratiam monstrabit.

De vomitu cholerico. Cap. 28.

SI autem vomitus sit cholericus, eius causa erit malitia regiminis multiplicantis choleram plurimū in hepate, & toto corpore, & quādoq; in stomacho, vt supra dictum est capitulo de mala complexione cum materia, et malitia complexionis ipsorum membrorum cum circunstantijs consimilibus coadunantibus: quibus, & exeuntibus cognoscetur: quo casu prædicta ordine quo supra tentabis materiam et causam incitantem ad ipsum abscindere prius, & quia est humoralis, vomitū cum aqua simplici tepida. Quod si sit in villis stōi adhærēs, et nauseans, cū aqua decoctionis seminis atriplicis, & pauco aceti, vel aq batecę, cucurbitæ, cucumeris, & citruli, & cum alijs consimilibus frigidis, et humidis: his enim materia si qua sit in stō generata cholerica, quæ est rarius, vel influxa q̄ est pluH rimū, educitur, & mala cōplexio stōi generans, & trahens influxā alterabit. Qđ si vomitus oīno nō cesset, sed aliquādiu stās redeat: quod est, quia ab hepate, seu toto corpe influat illi: op3 vt prædictū est mittēti auxilium apponatur, materia quietetur cum quiete, & somno nō ꝓfundo et longo, & cū inspissantibus, & congelantibus frigidis potētialibus, et actualibus sumptis, et stupefaciētibus, si op3, vias etiā constipātibus. Et deriuetur cū frictionibus exteriorū minus, asperis fomentationibus, & balneis dulciū aquarū sudorem prouocantibus, ligaturis minus dolorosis quā in phlegmatico, phlebotomia basilicæ donec extinguatur inflammatio choleræ, & ebullitio eius, vbi peccatum sanguinis apparebit, & virtus tolerans, ventosis absque scarificatione in opposita parte nisi coassocietur sanguis, clysteribus lenientibus, & habentibus virtutem hieræ ex aloe, & cum medicinis alijs cholagogis, quas in nostro antidotario,

tario, & hic supra enumerauimus: & proprie lenitiuis, vt casia fi. tamarindi, tereniabin, & aquæ fructuum materiam blandientibus, & alterantibus non fortibus, & acutis, cum materiam agitent, inflāment, et ad motū incitent. Stomachus quoq; cōfortetur, vt nō recipiat cū his, quæ à proprietate habent nauseam, & cholericum vomitum retinere. Ex quibus sunt simplicia, & composita: simplicia sunt duplicia, quædam interius approximanda, vt granata vtraq;, fructus vitis syluestris, myrrha, sumach, coriandrum per se: & in cibis, succus acetosus, citri, & rob eius, vel agresta, & succus eius, fœniculus bibitus cum aqua frigida, spodium, charabe, lupinus, non habens amaritudinem, camphora sumpta in potu cum aliquo rob, & olfacta atq; inuncta supra stomachum, & fructus pontici, vt pira, sorba, nespila, ribes, zarur, glādes, & proprie copulæ eius, & castanearum, & fabę cum corticibus suis, & lentes in aceto decoctæ. Composita sunt, vt rob de granatis, de agresta, de ribes, de citoniis, & syrupus acetosus, & oxyzaccara, & alia, quæ in cura malæ complexionis cum materia diximus, quæ interius, & exterius, & per omnem modum approximantur. Quod si prædictis omnibus non sedetur, interest tua, vt reiteres ea donec cum Christo consequaris intentum.

De vomitu melancholico. Cap. 29.

SI vero melancholicus fuerit cuius causa est malitia regiminis declinans ad frigiditatem, & siccitatem, vel caliditatem, & siccitatem, malitia cōplexionis consimilis hepatis, & totius, & malitia compositionis. s. oppilatio, & proprie splenis cum circūstantiis consimilibus, quibus exeuntibus cognoscantur. Aduerte q; humor melancholicus cum sit fm Gal. naturæ cæteris humoribus odibilior exiens de corpore vndecunq; non est retinendus inquantum possibile est: sed inquantum superiori regioni cęteris est inconuenientior, est diuertendus ad cōtrariam regionem. s. inferiorē conuenientem sibi: & inde mundificādus, maxime cū talis humor in stomacho nullatenus generetur, sed influat ei plurimū à splene, vel hepate, vel corpore toto, & pinde prædictas res sistentes ministrabis mō & ordine tali. Primo enim spleni, hepati, vel toti corpori mittenti curam adhibebis, prout superius dictū est: & proprie cum purgationibus eorum ab humore melācholico, quæ sunt notæ cum phlebotomiis basilicę sinistræ, vel dextræ saphenæ, & apertione venarū hæmorrhoidum habentium educere, & diuertere sanguinem melancholicū: si quis peccet rectificatione prædictorū membrorum, nec non & deriuationibus iam dictis, si expediat, & quietationibus etiam. Secundo stomachum confortare: vt non recipiat cum approximatis interius, & exterius. Exterius cū spongia infusa in aceto tepido, vel lenticulas in aceto decoctas superponens, & hoc si melancholia sit adusta quā ex luciditate eius, & ebullitione eius super terrā cognosces. Si vero sit melancholia naturalis, vel congelatione causata quā ex eius fuscitate, & opacitate coloris nigri, & quiete cognosces, spongiā infusam in vino styptico calido stomacho superpones, in quo aliquid xyloalo. fuerit pmistū. Interius vero cum syrupo de granatis, et xyloaloes, si humor fuerit adustus: vel cum syrupo de menta, cuius in nostro antidotario descriptionem fecimus, si adustus nō fuerit, & sorbeatur mel emblicorum, & vinū aromaticum, & stypticum cum aqua buglossæ, & boraginis, & sene in vtroq;. Cum sedatus fuerit fluxus talis humoris ad stom, quod ex eo influxū est studeas educere, & hoc cū clysteribus, in quibus sit acuitas aliqua assumpta ex polypodio, carthamo, tribulis, epithymo, sene, alhasce, chamo. vineæ cum oleo sisamino, et melle, et cū medicinis solutiuis ventris ex prædictis, vt agarico, lapide lazuli, armeno, & mirobal. nigris. Et cōpositis in antidotario nostro dictis, put tibi videbitur expedire materiæ virtuti, et membro. Regimen quoq; proprium ad humidum temperatum, vel frigidum parum, vel declinet fm humoris diuersitatem.

A De vomitu sanguineo. Cap. 30.

VOmitus sanguinis à stomacho solo, puenit. Inquit enim Gal. nihil vomitu exit, nisi quod in stomacho solo erat: qui autem est exiens ab eo quādoq; est ex eo, quandoq; ex alio: sed missus ab eo cum sanguinis locus sit in venis fm Gale. aut erit ex venis ipsius apertis, aut fixis, aut fractis, aut corrosis ab alio stomacho missus: aut est à meri, qui cum sit via ad ipsum, exiēs sanguis ab eo cadit in stomachum, & facit nauseam, & vomitum consequenter: aut est ab hepate, & est plurimū, aut à splene, aut à capite, aut à toto corpore, et illud est per vias occultas, vt dixit Aboa. Intellige occultas nostro sensui quandoq; non naturæ, & intelligentiæ nostræ: naturam omnium intelligimus virtutum aggregationem, vt dixit Gale.

Sanguinis autem vomitus venientis ad stomachum & meri ex seipsis, causa duplex est: intrinseca, et extrinseca. Intrinseca est causa venarum, debilis compositio, et sanguinis peccatum in quantitate superflua, in substantia subtili, & qualitate calida acuta, corrosiua, quia sit adustus, et B salsus. Extrinseca est casus percussio obuiatio lædentis rei catarrhus, apertio apostematis, aut fistulæ in stomacho, et meri: aut suspensio sanguisugæ, aut assumptio medicinæ acutæ, vt euphorbii, & corrosiuæ, vt calamenthi, cantharidis, et similium. Vomitus vero sanguinis venientis sibi ex alio causa est, quæ refunditur de prædictis membris ad stomachum: & est multitudo, aut malitia sanguinis, aut in se cum est acutus, aut propter oppilationem retinentem, quia fuit corruptus, & malam acquisiuit qualitatē ex fortitudine virtutis expulsiuæ prædictorum membrorū, oppilatio viæ qua consueuit expelli, debilitas stomachi cum amplitudine viarum, quibus sibi refunditur, prout supra de sputo sanguinis dictum est. Debilis autem compositio venarum habentium continere sanguinem, aut est à natura, aut à tempore: quia præcessit regimen quod rarefecit, aperuit, scidit, rupit, vel corrosit, & secuta fuit consolidatio debilis. Sanguis autem in quantitate multus, & superfluus est à vita delitiosa, & vsu pluriū carnium, & vini C rubei, & aliorū habentium multiplicare sanguinem. Est etiā à retentione sanguinis consueti euacuari sponte, vel ab arte, & à dimissione exercitii, & à membri mucilagine. Subtilis autem, & acutus est ab vsu rerum acutarū, vt specierum calidarum, acrimonialium, & vinorum calidorum antiquorum, purorum, & subtilium, et similium rerū non naturalium habentium subtiliare, inflāmare, quę sunt notæ. Fortitudo virtutis expulsiuæ est plurimū à natura: cui nihil est impossibile in expellendis nocentibus fm Gale. Oppilatio viarum, & sunt meseraicę, quibus cōsueuit expellere, est triplex, & ex prædictis est nota. Causa debilitatis stomachi superius nota, est accidentalis, licet etiam possit esse naturalis fm Hippo. & Gal. Amplitudo viarū est amplitudo venarum, per quas nutrimentum sanguinis mittit hepar stomacho, per quas ipsum sanguinē à se, vel per regurgitationem à toto corpore sibi meseraicarum intestinorum via clausa immittit: nec mirum si in cōcauum D stomachi tales venæ sanguinem infundant in ipsius substantiam, & porositates naturaliter imbibātur earum orificia: cum naturæ forti nihil sit impossibile, in expellendis humoribus, & trahat sanguinem per medium ossis, vt dicit Galenus, licet in substantiam, & porositates eius venarum orificia imbibantur, natura fortis malum sanguinem in illis venis contentum subtiliat: & poros tunicæ interioris rarefacit: quibus rarefactis infundit sanguinem ipsum in stomachi concauum, à quo vomitu educitur tanquam nocitum. Inquit enim Hippoc. si sanguis in ventrem effundatur præter naturam, necesse est in saniem conuerti: omnis enim humor in loco suo non existens putrescit, & in malam conuertitur qualitatem: vt Gale. ait. Signa sanguinis veniētis à stomacho, et meri, ab eo, qui ab aliis subinfuit plurimum quantitate distinguitur, quia est paucus cum stomachus sit neruosus: & colore, quia subrubeus, & clarus:

6. apho. 20.

clarus, & assiduitate, quia continuus, & dolore, quia veniens ab eo, est cum dolore, nisi à venis rarefactis eorum egrediatur, quas non consequitur dolor nisi sumptione rei acutæ, quæ si sumpta trahatur, & in trāsglutione dolorem præstat aliquem rarefactio venarum in meri esse monstratur: si vero post transglutionē, in stomacho esse percipias. Item ex meri venis egrediens est quandoq; cum saliua, & rascatione educitur: ex stomacho vero nō nisi vomitu, vel fastidio impellente. Inquit enim Gale. nihil ex stomacho egreditur nisi vomitu, vel fastidio impellente. alijs quoq; distinguitur signis prout supra est dictum. Si vero à venis rarefactis eorū egrediatur, distinguitur ab operatione alia quęcunq; fuerit, dolore, quia in rarefactis non est dolor, & si est, paruus est, & apud rei acetosissimæ sumptione, vt superius dictum est. Etiam paucus est subtilis, et aquosus ab operatione alia veniens econtra se habet. Et siquidem sit à corrosione earū indicant ipsa vlceris signa puta exitus sanguinis pcedēs diu, qui in principio fuit paucus deinde plurimus, & consequenter saniosus: & quandoq; sibi associata pellicula, seu caro putrefacta, et fœtens. Signa autē sanguinis venientis ab hepate sunt multitudo ipsius, & caliditas, & color, quia citrinus plurimum præcedens ipsius passio apostema, seu oppilatio est, & similia. Veniētis autem à splene signa sunt color, quia plurimū niger: odorq; ponticus, eiusq; ebullitio super terram, & odor acris si sit adustus, & passio præcedens splenis. Venientis vero à capite plurimum est albus, & est cum transglutione apud descensum, & est viscosus, & quātitatis mediocris cum præcedēte grauedine dolore, vel eius alia passione. A toto vero corpore venientis cognitionem habebis, quia præcessit dolor, & grauitas dorsi, & lassitudo extensiua totius, et est maioris quantitatis cæteris, coloris, & substantię plurimū boni, & hæc sunt signa locorum à quibus egreditur.

Signa vero causarum à quibus efficitur, hoc modo considerabis: si enim à stomacho, & meri, egrediens à causa intrinseca fuerit, quæ est debilis venarum naturalis compositio, à difformitate omnium membrorum cognoscere poteris, & malitia complexionis ipsorum: si vero accidentalis ex memoria causæ: peccato etiam sanguinis in quanto, vel quali, vel vtroq; ex regimine etiam antecedente percipies, & signis repletionis à concomitantibus, seu cacochymiæ, & retentione euacuationum, & antecessione aliarū causarum prædictarum. Et etiam si est à causa extrinseca sensus declarat, & inuentio. Et si quidem fuerit sanguisuga declaratur ex eo, φ iam bibitur ex aqua in qua habitēt sanguisugę, & quia sanguis ex ea veniens subtilis, & saniosus. Signum fortitudinis expulsiuæ, & quod ex ea processit est alleuiatio, quę sequitur euacuationem, natura deponente, quod velut onus aggrauabat. Quę enim à debilitate contentiuæ procedit alleuiationem subsequentē non habet. Signum oppilationis viarum per quas expellere consueuit, & amplitudinis aliarū cum stomachi debilitate recipientis est ex hoc, φ non egreditur per viam per quā expellere consueuit, sed per stomachum violenter.

Quidā sanguinē aīam hoīs æstimauerunt.

CVRA eius non est stolidi medici, neq; pigri, sed solertis, & solliciti: ait enim Gale. de fluxu sanguinis spiritus deficere consueuit, qui vitæ vniuscuiusq; membri substantia existit, vnde mors sequitur, quod aduertens Texias animam hominis sanguinem æstimauit. Proinde ergo in cura eius prompte, ac diligenter est procedendū. Consistit autem in rebus prænarratis, quas tali modo, & ordine ministrabis. primo enim festinabis ex venis sanguinis exuberantiam educere anticipādo quatenus tolerat virtus, & hoc cum phlebotomia de nigra, seu saphena fm diuersitatem, suę exuberantiæ, & excessus in loco: ipsum etiam trahes ad opposita, & longinqua: & hoc cum ligaturis dolorosis extremorum cum ventosis in cruribus, brachijs, spathulis, cum scarificatione, vel sine prout tolerat virtus, & dispositio repletiōis requirit. Secūdo ipsum inspissabis, & alterabis, aut pharmacabis, vel quod prius expediat ages

E prout supra de cura fluxus sanguinis narium dictum est. Quæ autem sunt illud complentia ibi de cura sputi sanguinis superius habuisti. Tertio, stō eiusq; venarū debili compositioni, quia rarefactus, aptus, vel quoquo modo solutus prouidebis cum stypticitantibus, & infrigidantibus. Inquit. n. Hip. Quicūq; sponte sanguinē vomūt, si quidē sine febre, salutare, curare vero stypticis, et infrigidātibus: quæ autē sunt illa dictum est supra ibidē, & φ sint quintuplicis generis. Elige ergo ad hoc tibi magis propria. Et ex appropriatis in retinendo sanguinem est iaspis, & menta. Quarto regimen proprium ad frigidū, & humidū conuertes, quod est ex præcedentibus notū. Si vero sanguinis vomitus ex alijs membris fuerit illi influētibus, cura est cum eisdem. Sed adde quintum. s. mēbri mittentis rectificationem. quę prędictis est præferēda. ait. n. Gal. mittenti tanq̄ fonti prius est prouidendū. Qualiter autē illud agere oporteat, & cum quibus supra de cura malę cōplexionis cū materia dictum est, quæ oīa supra de sputo sanguinis incidenter tetigimus succincte: causis quoq; mediatis cū notis cōtrarijs & proprijs obuiabis, & manifestas, seu extrinsecas

F amouebis. Sed ad perfectionem curæ vomitus superfluentis, & symptomatici restat, sexto accidētibus superuenientibus instare. Sūt autem diuersa, vtputa dolor capitis, obscuritas visus, & dolor pectoris, et malitia anhelitus, intersectio vocis, tensio, & dolor sub hypochōdrijs, debilitas, mordicatio, et dolor stōi, singultus, et alcuzez, detētio sanguinis, & congelatio in stō, debilitatio, & syncopis, quorū correctioni attende. Et primo dolorem capitis corrigens, prout supra de cura sodę ex vaporibus acutis causatę prouenientibus à toto corpore, aut à mēbro aliquo dictū est. Obscuritatem quoq; oculorū, et visus prout supra de cura ægritudinū oculorū dictum est. Aboa. autē volens ex vomitu nocumento oculorū prouenienti occurrere, ne subleuet materiā, & vapores conuertat ad caput, & oculos, docuit in hora vomēdi, vt oculi ligētur suppositis pilis duabus. & primo vt facies lauetur aceto cū aqua tēperato, q̄ si

G sit rosacea, melior est: resoluit enim & repercutit vapores. Dolorē etiam pectoris, & malitiā anhelitus cum frictione suaui ex oleo amygdalarum dulcium, chamæmillæ, & de lilio amouebis. Intersectioni vocis cum sit ex perducentibus ad mortem facilem oportet succurrere. Aboali autem ei, & prædictis accidentibus subuenire monstrauit cum enemate temperato. Et vt detur dosis mellis cū aqua calida, & oleum in quo virtus theriacæ existit, vt est oleū de lilio, deinde laboret vt euomat, φ si euomat, non suffocabitur: si vero nequiuerit euomere, studeas materiam diuertere, & trahere ad extrema cū frictionibus, calefactionibus, & constrictionibus dolorosis, atq; ventosis, & confortes stomachum cum calidis, & stypticis, & proprie cū panno supposito ei infuso in oleo in quo cocta fuerit ruta, & succidis. Tensioni quoq; & dolori stomachi, hypochondrijs subuenire monstrauit cum pānis madefactis in aqua calida superpositis, & oleis tepidis lenificantibus, vt voluit Gal. & ventosis inflammatis debilitati & dolori sub-

H uenire prout superius dictum est capitulo proprio. Eius etiam mordicatio cum iuribus vnctuosis, quæ facile digerantur, vt sunt iura carnium gallinarum, & pullorum, & vnctione ex oleo de lilio, & violato, vt docuit Aboa. cum pauca cera. Singultui etiam prouidebis cum his, quæ supra capitulo proprio dicta sunt. Alcuzez quoq; docuit princeps Aboa. subuenire cum ligatura, & strictura extremorum, & alijs quæ intersectioni vocis voluit ministrari. Sanguinis autem retentioni, & congelationi in stomacho, quæ in sanguinis vomitu plerunque accidere consueuit festine oportet succurrere, cum causa sit passionum cordis superius prædictarum, & hoc cum vomitu prouocato cum aqua calida mellis, succo apij, & farina carthami, & cum clysteribus ex his, quæ habent sanguinem congelatum liquefacere, & educere. Ex quibus est aqua cineris ligni ficus, vchuen, opopanax, & bdellium, mel,

Sanguini in stō coagulatū liquefacientia.

sal,

sal,asa,& alhasce,& menta decocta in aqua,& coagulum leporis, vel hœdi sumptum in potu cum aqua prædictorum alicuius, & proprie alhasce, quia liquefacit, deinde sumatur ellebori albi.ʒ.i.fabarum.ʒ.iij.cum aqua tepida, & melle, vt liquefactus educatur. Ex his, quæ conferunt liquefaciendo, & resoluendo, & proprie vbi educi nō poterit est euaporatio, & emplastratio stomachi, & ventris cum decoctione anisi, hypericon, pyrethri, masticheS,xyloaloes, salis alhasce, & mentæ. Debilitati, & syncopi qualiter subueniatur superius dictum est. Syrupus confortans stomachum, et vomitum arcens. Rec.succi vuarum acerbarum, succi mentæ, diamoron, aquæ rosa.ana.lib.i. çucchari.lib.ß.& syrupentur, & aromatiçentur cum gar. ʒ.ß. Electarium ex nostra inuentione in retinẽdo sanguinis vomitum vltimum confortans stomachum, et alterās malitiam complexionis calidam. Reci,coralli ru.ʒ.v.ma stiches.ʒ.ſ.rosarum.ʒ.iij.acatię, sumach, ana.ʒ.ß.antere, sandarachæ, ana.ʒ.ß.gario.℈ß.castorei.℈.i.musci gra.i. sanguinis draco.luti sigillati,ana.ʒ.ß.confice cum hoc syrupo.℞.succi pirorum,& pomorum syluestrium,& citoniorum, agrestæ, mentæ, ana.lib.ſ.çucch.lib.ß.

Pilulæ restringentes vomitum. ℞.mastiches, myrrhæ, sanguinis draco.ana.ʒ.ß.antere.ʒ.i. Confice cū succo mētæ, & da mane & sero. Confectio syrupi de berberis cōueniens ad prædicta. Recip.spodij.ʒ.iij.berberis.ʒ.iij. vuæ acerbæ.ʒ.ß.cichoreæ.M.ſ.çucch.lib.ß.& da ieiuno stomacho cum aqua mastiches. Linimentum Serap.retinens vomitum cholericum. Reci.balaustiæ.ʒ.iij.foliorum oliuæ.ʒ.ß.foliorum rubi.ʒ.i.romani himuscie.ʒ.i. pista, & distempera cum albumine ouorum, & farina hordei, & stomacho superpone, stringit omnem vomitum, si Christo placet. Aliud ad hoc sublime, & vltimum. ℞. succi planta.linguęcanis, pentaphylon ana.ʒ.ß.aceti.ʒ.i. olei omphacini.ʒ.iij.bulliant vsque ad consumptionem duarum partium, & adde ceræ olibani, ana.ʒ.v.camphoræ.ʒ.iij.croci.ʒ.i.mastiches.ʒ.iij.sang.dra.ʒ.iij.superinūge, & superasperge puluerem corticum granatorum, & sumach. Item recipe aquæ aluminis, vini pontici, succi mentæ, pulueris mastiches, & rosarum cum stipitibus, & fac bullire, & infunde filtrum, spongiam, vel birram scarleti, et superpone desuper pannum fumigatū ex xyloaloe, thure, spica, & mastiche expertum est.

Ad vomitum infantium. ℞.succi mentæ, citoniorum, vini pontici, ana ęquales partes. fac bullire, & misce in eis mastiches, corticū thuris, ana.ʒ.ſ.spicæ.cinnamomi, gariofi.nucis mus.galliæ mus.ana.ʒ.ß.& infusa birra scarleti bene calida applicetur. Aliud ad vomitum san. Reci. sang.draco.vernicis, lapidis hæmatitis, an̄.ʒ.ß.boli armeni, terræ sigil.ana.ʒ.i.puluerięēt subtiliter. & recipe succi arnoglossę.ʒ.vi.aquæ decoctionis radicum arundinis. ʒ.iij.& misce bene, & da.ʒ.ß.

SVMMA III. *Particulæ tertiæ sectionis primæ de cura, & medicinis ægritudinum hepatis, & venarum.*

Prologus.



Sciendum est autem, q hepar vnum ex principalibus membris existit, est enim basis, & fons naturalis virtutis, quæ ad conseruationē indiuidui, & speciei quodāmodo necessaria comprobatur. Cuius operatio est primo naturaliter generare sanguinem, qui vltimus est in alimēto quo corpus perdurat in esse. Et proinde sapientissima, & summe artificialis natura. dixit Hipp. ipsius substantiā procreauit sanguineam ad modum coagulati sanguinis, licet ex spermate mulieris sit factum, vt chylum futurum nutrimentū à stomacho ab eo susceptū transformet in sanguinem, qui in naturam aliti per virtutem ejus aptus est alterari. Quapropter.iiij. virtutibus dotauit ipsum natura ad hoc necessarijs in venas ab eo ortas, & fines ramorū ipsarum protensis etiam quibus res nutrimenti in membro vnoquoque completur, appetitiua.ſ.retentiua, digestiua, & expulsiua, appetitiua quidem naturali sola nō cōmixta ex ea, & animali, vt stomachus, licet pro toto appetat sicut stomachus hepar, & illud est sicut Lilium dicit, quoniam hepar ab intra trahit, quod appetit à proximo, stomachus vero ab extra, & longinquo. Nos autem facientes doctrinam disciplinatiuam nō improbatiuam dicimus illud esse, eo q talis virtus in hepate est sicut in radice, in qua est formalior, quàm in ramo qualis est stomachus. Et proinde in eo trahere, p se potuit, & pro toto existēs sola. In stomacho vero indiguit auxilio appetitus animalis, quo sensu fortiori sentiat inanitionē sui hepatis venarum, & aliorum viscerum quorum minister est, vt supra dictum est. Et quia coagulatio eius non fuit solida, vt carnis, sed tenera, circundedit eū panniculo subtili ex neruo adueniente sibi à cerebro, pcreato, & siphac, vt eo mediante sensum quo ex se carebat haberet, & sua substātia, atq; forma in se distincta ab alijs permaneret, alijsq; visceribus necteretur, plasmauitq; illud forma lunari, & in homine maius, q̄ in cæteris animalibus eiusdem quātitatis, vt sanguinis generatio prę cęteris abundaret in homine ꝓpter labores corporeos, & animales plurimos ipsum resoluentes cum sit maxime resolubilis, & cum additionibus seu pennulis.iiij.vel.v.distinctum, & à domestica parte concauum, vt eius reflexu circa stomachum in amplectendo coadiuuante eius digestionis gratia sufficiens eēt, & aptum, & à dextera parte corporis iuxta costas falsas situatum, quibus alligatur in quibusdam, vt eis adhęrēdo melius sustentetur, & vt inspiceret stomachi fundū, cuius est quā iuuat digestio propria, & à syluestri gibbosum, ne diaphragmatis locum in suo laborioso motu, quod attingit in pūcto sua amplitudine coarctaret. In quo venas implantauit in villos, atq; poros. vnam quidem magnam in parte concaua, quæ hepatis porta vocatur, per eam.n.subintrat chilus, quem ab intestinis meseraicis ramificatis ab illa, vt suis manibus sugat cum sua virtute attractiua vna ex quatuor supradictis, & p eas redditur intestinis si quā sit in sima eius, seu toto corpore grossa præter naturā aggregata materia, vt per secessum proprie, vel vomitū virtute ipsius expulsiua operante expurgetur. Ipsumq; in ramos quinq; ipsius tendentes ad quinq; eius pennulas, & ramos alios eorum diffusos in hepatis substātiam cum secunda virtute retentiua cōtinet, donec in sanguinem alteret, & humores villis circuntractis, sic autem diffusus sua virtute melius alteret digestiua.cum.n.totū corpus agēs attingit patiens, aptior, & perfectior operatio fiet. Aliam aūt implantauit venam magnam in parte gibbosa venā chilis vocatam per quam progredientem ex eo sanguinē sua virtute impellente cordi trāsmittat, & per suos ramos corpori toti à membris virtute cooperante attractiua corporis, & membrorum. Et quia in alteratione chyli in sanguinem tria superfluitatū genera insurgebant, sicut in vino nouo bulliente apparet.ſ.fœculenta, melica, spumosa, cholerica, & aquosa, quę in transitu stricto meseraicarum opitulabatur chylo, explantauit ex porta seu lactea poros quibus ipsas superfluitates sequestret à sanguine, et ꝓprijs receptaculis, & expurgatorijs destinaret melancholicam fæcem per porum explantatum ex ea in parte concaua in qua gn̄atio sanguinis, & humorū potissima ī splene trāsmittat ab eius substantia separatū, vt meliam, & cholerā nigram naturæ maxime odiosas, & in actione digōnis impediētes in membrum à se distinctum substantialiter seqstraret. Choleram aūt per porum inde ēt ortū in cystim fellis transmittit, quæ suę hepatis.ſ.substantię manet affixa, vt suo calore sicut accensio ignis sub vase digōnis coctionem vigorando ipsum in sua coagulatione conseruet. Si.n.ab eo auferatur statim substantia eius dissoluitur, & corrumpitur

Hepatis virtutes quatuor.

Nota hanc similitudinem.

corrumpitur sicut experientia dictat. His enim duabus superfluitatibus sanguinem oportet esse purgatum antequã ad chylum perueniat per quam in alimentum ad corpus, & cætera membra destinatur cum non sint aptæ per vlteriorem decoctionem conuersioni in sanguinem, & ad nutrimentum membrorum, scilicet melancholia propter cõplexionem, & superfluam grossitiem, & terrestreitatem, cholera rubea, & nigra propter malam morigerationem: & quia sanguis redditur per eas naturæ horribilis: non sic phlegma, & aquositas cum phlegma naturale per vlteriorem decoctionem cõuertatur in sanguinem, & aquositas ipsa etiam iuuet sanguinem per ramos subtilissimos chylis transire. Et quia superexcrescentia factus sanguis fluidus membris nõ debite vniretur, procreauit natura renes in quos vena illa chylis inferius protẽsa infigitur, vt aqua per ipsos ab illis virtutibus membri impellentis, & attrahentis ad sanguinem transcoletur, & discernatur non virtute per se distincta ab illis prædictis, & per vritides poros in vesicam transmissa extra corpus finaliter excludatur, necnon propria materia, si qua accidentaliter in eius gibbo fuerit aggregata. Continuauit ipsum per dictas venas cordi, cerebro, testiculis, corpori toti, & omnibus membris, & intestinis, etiam stomacho per subtilem neruum, cordi quoque per alteram concauam venientem ab illo portantem spiritum, & calorem, & sanguinẽ: quibus sua innata caliditas conseruatur, & temperatur eius pulsu ac diaphragmatis motu. Ex quibus enarratis & sic ex anatomia collectis scire & intelligere possumus hepatis naturam: qualesq; & quantæ sint ægritudines ei euenire possibiles. Eas.n. ignotas, nec cognitas saltem quodam vicino veritatis arbitrio curari nullatenus est possibile. Inquit.n. Gal. Qualiter aũt dignosciturus modus curatiuus ægritudinũ erit, quis ignorãs eas quales, quãtę & quę sunt, quasi dicat nullatenus. Loca quoq; ægritudinum, causas & accidentia propria, & modos, vtrum.s. ex se proprie, vel ex vicinitate seu colligãtia accidant: quę oĩa secundũ Gal. in cura ægritudinum membrorum sunt necessario prænoscenda. Sciendum ergo q hepati accidunt ægritudines in se: & ex colligãtia & vicinitate. In se quidem & in eius substantia carnosas simplices triplicis generis, scilicet mala complexio, mala compositio, et solutio continui. Et composita ex omnibus puta apostema, accidit quoque in suis poris, & venis. Et primo prædictę ęgritudines simplices, & plurimum oppilatio, & suo etiam panniculo, scilicet solutio continui, & plerũq; apostema seu vesica, quæ cũ scinditur egreditur aqua, & currit in ventre. Ex colligãtia vero, & vicinitate ad prędicta pati potest prędictas maxime in suis actionibus nocumentum. Ad quarum cognitionẽ certam, & possibilẽ inuocato Christi auxilio, qui solus intuens cuncta reuelat, prout possibile est, arbitrandum est, seu coniecturaliter veniendum ex his, videlicet nocumento operationum, dolore, exeuntibus, tumore eius, dispositione totius corporis, & membrorum vicinorum ortorũ ab eo eique colligatorum sibi compatientium, siti, & aliis accidentibus notis, & comparatis, videlicet regimine, circunstantiis similibus iuuantibus, & nocentibus, & cõsuetudine patiendi, quæ exercitatis, & abundantibus intellectu sunt nota, & infra specialiter Spiritusancto annuente declarata ponemus.

Continet autem hæc summa capitula.15.

De generali modo curationis dispositionum hepatis. Cap. 1.

Specificatis ægritudinibus hepatis per capitula, & distinctiones, ad curam ipsarum secundùm generalem modum veniendum est prius, & secundùm specialẽ deinceps. Inquit enim Gale. vniuersalia, & generalia pręcedunt specialia artificialiter, & naturaliter. Talis autem modus generalis ex natura membri colligitur prænarrata, si enim secundùm Gale. in cura non solum, quod præter naturam est contrario sit remouendum, immo etiam, quod naturale est suo simili conseruandum, sicut in morbis singulis est facere, maxime in cura principalium, & virtutem influentem habentium, quibus totius machina gubernatur, illud est aduertendum. Et quia contrariũ illud rebus conseruantibus est plerunque oppositum, & naturalibus inimicum, & vtrunque simul oportet agere, ideoque contrarium, quod ad remotionem rei præter naturam hepati contingenter approximãdum est, sic modificandum est appropriatumque eligendum, quia remouendo illam naturalia non offendat sed conseruet, nocumentum enim eorum extensibile est in venas, alia principia, & etiam totum corpus. Per conseruationem autem eorum ad temperamentum & naturam reducetur, quod est pretiosissima rerum sanitas desiderantibus viuere secundùm naturam, vt ait Gale. Talis autẽ modus, seu modificatio, & approximatio, vt dictum est, à natura mẽbri ipsius eligitur, sicut ab ægritudinibus variatur contrarium curatiuum, et quia natura hepatis consistit in hoc q principalis est, aliisq; principalibus alligatum: in quibus virtus existens, & spiritus gaudent aromaticis medicinis, & stypticis confortantur, & conseruantur, non debet esse pueris contrarium, sed naturaliter insitas tales habens in se proprietates, & virtutes, vel aliis habentibus tales artificialiter mixtum. Inquit enim Gal. Tale melius est si idẽ pharmacum simul stypticum sit & aromaticum, insitas enim virtutes habens melius operabitur, etiam si aperitiuum sit in oppilationibus eius datum, illius mixtione nõ careat, talique confortet, à resolutiõe ipsorum prohibeat, & non noceat oppilando, nec propterea debet esse excedentis virtutis, vel qualitatis, & maxime cũ virtus ipsius, & spiritus fundata in substantia teneræ consolidationis, ac calidæ, & humidæ complexionis existat, quę frigido superfluo congelatur, & induratur virtus spiritus, & calor extinguitur calido excedẽti, resoluitur, et humido aquoso relaxatur, styptico superfluo in suis venis & poris ac pontico oppilatur, quare superflua in generatione sanguinis necessario insurgentia à sanguine non sequestrantur, quæ omnia multa sequuntur incommoda, quæ dicentur, sanguinis alimenti exitus obstruũtur, quod est valde malum, & arefactionis causa. Proinde Gale. ait apertos esse eos, qui secundùm hepar exitus alimenti non solum in sanis, sed etiam in ægris est securissimum. Itẽ lapsum facientę dissoluitur: debet ergo esse approximandum ipsi suæ ægritudinis contrarium temperatum seu excedens modicum, & si non sit illis in neruis proportionatum in quantitate multa frequenti, multisque partibus, & per omnem modum approximatum ei saltem proportionabiliter effectiue, debetq; esse aperitiuum, & abstersiuum, quod quia acuit

Doct tũ G. cura uand

acuit sanguinē, generatq; humores diuersos, & inęquales, vt est aqua radicum oportet, vt cū dederis eam duobus, vel tribus diebus consequenter naturam soluas cū aliquo lenitiuo, & alteratiuo, vt sunt tamarindi, cassia, & māna, & cum sit in profundo positum, non debet esse substantiæ pachimeris, sed leptomeris, vt ante virtutis eius resolutionem ad eum perueniat: & ne sua vehementi subtilitate, & virtute subito de hepate transfundatur ad vlteriora membra, misceatur ei aliquid raphani, vel seminis eius, quod trahendo ipsum ad stomachū in medio. s. hepate remaneat diu: et ne impediat in via sit hora inanitionis stomachi, vel completæ digestionis eius ablatum, & infra de cura splenis dicetur ad plenum de facile, & difficile transeuntibus, si Spiritussancti gratia sim imbutus. Etiam cū sit à sima intestinis & stomacho associatū, vicinū, et alligatum venis, & poris, & çirbo, renibus, & vijs vrinæ, ac venis superioribus basilicæ. s. & cephalicę tendenti ad caput, & nares materia si qua educenda de ipso fuerit, euacuatiuū quodcūq; debet esse tale, quod p illas, & vicinas partes expellat, natura. n. quā iussit Hip. medicum in oībus semper sequi, per propinqua, & latiora semper expellit, & per longinqua qñq;, quia per poros in sudorem materiam vtriusq; partis expurgat, qñq; materiā vnius partis in aliam deriuando expellit, sicut testatur Hip. cū dicit Vrina multa noctu facta modicum secessum significat, et econuerso. Etiam cum diaphragma attingat, frigidum ei approximandum exterius à falsis secedat costis, ne indurādo illud ad spiritus difficultatem adducat. debet quoque esse non solum virtute elemētaria morbo oppositum, sed etiam proprietate, vel saltem morbo à complexione contrarium. A proprietate vero conueniens morbo, sic enim supra de medicinis ægritudinum cordis recolimus fore dictum. Stude ergo eligere medicamē, quod conueniat hepati à proprietate, & complexione in cōditionibus dictis, contrarietur aūt ægritudini, & complexione à proprietate etiam, si possibile fuerit naturaliter inueniri, vt est absinthium, & eupatorium in phlegmone, sclirosi, et oppilatione eius, prout Gal. edocuit, & sicut cōtingit reperiri in coriandro, cuius complexio cum proprietate est in prohibendo fumos, & vapores à capite, quare cōmendant ipm in dolore capitis calido pulsatiuo, vbi vero non conuenit, vt in solathro, quod proprietatem habet ad resoluendum apostema cerebri, et qa frigidū natura, & stupefactiuū resolutionem vetat, & in Scorpione frigido, qui sua proprietate lapides renū comminuit, & resoluit, certe pręeligēdū est, quod à proprietate cōtra operatur morbo ei, quod cōtra agit à complexiōe andagoga ergo in cura fe. phlegmaticę pręeligēda est hyssopo. Et oleum de Scorpionibus in lapide renum præeligendum est oleo de piperibus, quod est quia proprietas est potentior, & efficacior cōplexione ac generalior in operatione ita vt pręueniat operationi illius. At quia proprietas respicere pōt ęgritudinem, & mēbrum cuius est, sed cōplexio in medicinis curatiuis ægritudinem respicit, & nō membrum, et operatio à proprietate est appropriatio, & magis articulata dispositioni cui cōuenit quam operatio à cōplexiōe. Primum patet quia complexioni, quæ contrariatur proprietati potest melius obuiari quam proprietati cōtrarianti complexioni, vt patet infra, est efficacior in operatiōe, quia aer frigidus quantumcūq; complexione virtute solis, & stellarum corpora nostra resoluit, vt ait Abo. & magnes cum sit frigida, trahit ferrum à proprietate non obstante frigiditate sua. Est quoq; generalior cum respiciat membrum, & ægritudinē omni dispositione sua, vt proinde eius operatio sit certior & ab errore remotior. complō vero respicit ipsum in altera tm̄, vt infra de medicinis iuncturarum Christo duce dicetur. Secundum est manifestum, quia endiuia respicit inflāmationem hepatis, vt hepar lactuca inflammationē eius, non vt hepatis, sed vt inflammationē. Sed tertium et liquet, quia complexio operatur idem in pluribus differentibus specie, & numero, sed proprietas idem operatur in oībus, vel pluribus differētibus numero sub vna specie contentis, vñ operatio à proprietate à tota specie dicta est seu forma specifica, vt ait Auer. Primum quoq; patet, qa complexioni contrarianti proprietati obuiari pōt miscendo ei contrarium, sicut endiuiæ albæ in hepatis algore miscemus mel quod contrariatur suę frigiditati. Et in oppilatione eius eligimus endiuiam rubeam, vt docet Aboa. Sed proprietati sic non pōt obuiari cum non sit illi cōtrarium in operatione ipsius, nō. n. sic aperte inuenitur, ꝙ solathri à proprietate operationē impediat, sicut ꝙ eius frigiditatem à complexiōe alteret seu remittat, eo, ꝙ multo plura sunt, quę complexioni contrariantur, ꝙ̄ quæ ꝓprietati saltem cognita, quo ad nos, & dato, ꝙ inueniātur, vt est in napello cuius proprietati sola obuiatione interficiēti natura associauit contrarium. s. murē in eo inuentum, et alijs venenosis alia theriacalia, generalia, & specialia procreauit, & hoc quia nihil fecit cui contrarium non opposuit, vt Ari. dicit sicut iuxta fabam barbam hircinam procreauit naturæ ipsius contrariam, & lino cuscutam, non tamen est sic mutabile, & variabile per gradus, & mansiones, sicut alterans complexionem, quare non sic apte obuiari potest. Vt igitur electio talium cōtrariorum curantium, & conseruantium, simul & confortantium à natura prædictas conditiones habentium ac propriorum quibus in cura dispositionū hepatis indigemus tibi sit facilis, anteponemus arcam eorum de quibus eligere valeas, quæ sunt tuæ intentioni conformes. Sciendum est ergo, ꝙ rerum conuenientium hepati, & dispositionibus eius, quędam sunt simplices, & quædam compositæ, & simpliciū; quædam sunt conuenientes à complexione, quædā à proprietate, quædam vtroq; modo conferunt. A complexione autem quædam sunt, quæ in temperamento ipsum cōseruant, vel ad aliud reducunt, & substantiam vniunt, & harum quędam sunt calidæ, quędam frigidæ, quædā siccæ, quædam humidæ, & quædam temperatæ. Calidæ sunt elbub, acorus, çinçibe. hyssopus humida bibita, & linita, costum, gallia, amomum, crocus, cinnamomū, cassia lignea, summitates squinanthi, myrta, aranabum, nasturcium, apium, mastiche, ameos, cyperū, folium, origanum, spica, xyloaloe, gar. mumia, & similia. Frigidæ vero sunt sandali, spodium, violæ, nenufar, camphora, aqua hordei, acetum, vngula caballina, rosę, & aqua earum, solathrum polythricum, coriandrum proprie, adianthos, aqua lactis proprie capræ, & lac acetosum, granata, acetosa, & muça, pruna acria, & cæteri fructus frigidi insipidi. Si vero sint styptici sint pauci, & post cibum sumpti, ne vestigium oppilationis dimittant semina cōia, et semina frigidorum acetosa, & aqua hordei acetum ex vngula caballina, siccę, & humidę colliguntur ex his. Temperatę sunt çuc. & proprie albusac, & cuscuta, & lacca. A proprietate conuenientes sunt, quæ sunt cibi, & medicinę, vt est endiuia, vtraq; cichorea, & hepatica, et spinachia, batheca, melon indus, citruli cucumeris, lactuca, portulaca, & proprie muça, & absinthium, & eupatorium ꝑm Gale.

Et, quę sunt cibi absolute, vt hepata aīalium boni chymi, & proprie hepar adib carnes limacyarum, & ericij, ꝑdicum, turturum, gallinarū, piscium petrinorum, et ficus auellanę, fistici, amygdalę, fructus serbin, vua passa, & potus vini odoriferi subtilis, & dulcia substantiam eius impinguantia, quæ si sint grossę substantię oppilant, si subtilis inflammantur facile nisi cum subtilibus, & acidis misceantur, & breuiter omnia boni chymi non grossa nec viscosa cibaria. Vtroque mō conueniūt vtraq;, & q̄ ipsum mundificant, & ab eo materias euacuant, & purgant, quarum quædam sunt euacuātes materias gibbi, quædam simæ eius, & quædā vtriusque. Gibbi, vt est phlebotomia basilicæ dextrę, et prouocatio fluxus sanguinis ex naribus & vrinam prouocātia, quorum quędam sunt calida, qdā frigida, quędam temperata. Temperata sunt capil. ven. squinanthū,

squinanthum, infusio, sisami. decoctio. v. radicum cōium, & semē ipsarum, fœnugrecum, & aqua altheæ, & similia: quædam calidæ, et fortiores, vt daucus, acorus, ameos, spica, croc⁹, vrtica, chamępitys alhasce, aristolochia, & similia quædam fortissimæ, vt cantharides, rubea, mestramesis, & similia. Frigida sunt semina communia, & fructus eorum harhag, & similia. Purgantium vero materiam simæ quædam sunt purgātes per vomitum, & intestina. & horum quædam purgant choleram, vt tamarindi, rhaba. aloe rectificata, myroba. citrini, diagridiū in robustis corporibus ad soluendum duris. Est. n. de furiose soluētibus, quare rectificationis indiget. Quędam phlegma, vt agaricum, quædam melancholiam, vt epithymum myrob. nigri indi. quædam humores adustos, vt aqua lactis, & quędam vtrosq;, vt scenę: quędam aquam citrinam, vt cyclamē, & iris, serapinum euphorbium, cucumer asininus, laureola, ascebram: nocet tñ hepati, quare oportet rectificare, quæ educunt materiam vtriusq; eius partis. sunt sudorem prouocantia, quæ dicta sunt supra in cura apostematum cerebri. Compositæ sunt, quæ ex his componuntur, & in nostro antidotario dicta sunt, et ab aliis sumpta infra Spiritussancti gratia ponemus.

Nota tñ, ꝙ prædictorum oīum quędam sunt, quę cōferunt eius dyscrasiis, quędam ipsius oppilationibus, q̄dam icteritię, quędam cachexię, & hydropisi, quędam ꝑcussionibus, & vulneribus eius, quędam apostemati, quædā inflationi, quędam doloribus eius, quędā debilitati, & quędam fluxibus, qui ab eo procedūt, quorum summā sigillatim ponemus in capitulis propriis, quibus infra dicet de eis. Et ex his sunt, qui cum stypticitate temperata confortant, & maturant, vt crocus, & darsesaha. Et ex his sunt, quæ exiccando mundificant virus malum, & contrariantur putrefactioni, & expellunt causam corrumpentem, et resistunt medicinis mortiferis, & veneno, vt cinnamomū & cassia, quæ sunt fortiores in his oībus aromaticis, & vt est spica & allia, & vinū ēt odoriferū contrariatur putrefactioni. Et quædam vni conferunt, sed alteri dispositioni nocent, & proprie vbi sunt dispositiones eius contrariæ: vnde Gal. ait. Itaq; difficillimū est inuenire, quod multū prosit, obsit aūt nihil. & quædam dispositioni conferunt, hepati vero nocent, & econuerso, quę doctrinę simpliciū relinquantur propter breuitatem. Mirabile aūt est, ꝙ proprietas à complexiōe in aliquibus, vt prędistinctis discrepet, cum semper ei debeat conuenire, complexio. n. disponit ad proprietatem semper, vt ponit Abo. & ea corrupta non remanet proprietas, quare discrepare nō debent saltē in operatione. Et ſm Gal. plurima, quæ simplicia videtur ad sensum composita sunt ſm virtutem. itaq; ex tali compositiōe acquiritur alia complexio, quam sequitur ꝓprietas diuersa à prima complexione, à qua principaliter depēdet actio, sicut in prædistinctis. s. solathro, et scorpione est videre. In prima. n. earum substantia dñatur frigiditas stupefactiua, in secunda vero substātia superficiali pauca caliditas, quam sequitur caliditas resolutiua, quę in operatione resoluendi conueniunt semper.

De cura malæ complexionis hepatis simplicis, & compositæ. Cap. 2.

Mala cōplexio hepatis est dyscrasia qualitatū quatuor primarum, elemētorum eius, cōis existēs ei, & aliis consimilibus inquantū consimilia, sunt habet aūt suas diuisiones, & subdiuisiones, vt ait Gal. aut cōmixta, & hoc plurimū est, & vnaquæq; est quadruplex, & est, aut pura, aut impura, & est plurimum: & quælibet, aut diuersa, aut æqualis, & est raro. Et causa eius est duplex, interior & exterior, & exterior est vna, vel plures ex procatharticis causis supra in mala cōpl̄one stomachi dictis, interior, aut est ꝓpria, aut ex cōitate. propria est malę qualitatis humores generati in eo, & mala cōpositio, solutio, vel ap̄a. Ex cōitate est, vt mala cōplexio cordis stomachi, & cerebri, & totius corporis, vt fe. quibus nō pōt

E contradicere hepar. Variantur aūt illæ causę, & specificātur ſm varietatem specierum eius pręmissam: nam quęlibet ipsarum propriā habet cām, propria signa, & propriā curam. Si sit mala complexio hepatis calida, & sit pura, et diuersa apparebit vna, vel plures ex procatharticis causis supra in mala complexione stomachi dictis absq; significatione aliqua antecedentium causarum interiorum, & contristationis sensu, & nocumēto generationis sanguinis, & humorum. Et eius signa essentialia sunt qualitas mutata ad tactum, & ad visum, puta calor in totum corpus extensus, & maxime in hypochōdrio dextro perceptus, si nihil aliud contradicit. Et cum augetur, vt nō solum cōtristet, sed vniuersas lædat actiones, & passiōes, fit febrilis, & color citrinus, & actio læsa, quia sitis magna appetitus cibi, vel fames nulla, vel modica, quare egestio modica, & sicca, desideriū frigidi quo iuuatur, & lęditur cōtrario, multiplicatio cholerę in sanguinis generatione etiā ex frigidis cibis, vt ēt augeanꝰ humores adusti, sanguis q̄bus paucus

F fit & naturę horribilis, quare membra ex eo non nutriuntur, sed fiunt macilēta, vt similiter in mala cōpl̄one stomachi calida dictū est, retentio debilis, & expulsio fortis quare multiplicatur vrina, & fit tincta, concurritq; cum circūstantiis consimilibus, & consuetudine inflammandi.

Cura malæ compl̄onis calidę eius est tres res, quaꝝ vna est causæ exterioris, & procatharticę remotio. secunda est alteratio dyscrasiæ. tertia est accidentium correctio.

Primam rem complent ab eis abstinentia, & permutatio vbi obediat, vbi vero non, abstinere ab eorum intemperātia, vbi vero neutrum possibile sit, cura est nulla. Inquit enim Hippo. in aphorismis. Oportet autem non solum se præbere, quæ oportet facientem, sed & ægrotantē. (1. aph.) & Gal. Non est possibile vllam dispositionem curare finaliter adhuc manente eam faciente causa. Secundam rē cōplent administratio frigidorum ciborum, potuum, & medicinarum habentium temperamentum passiuarum simplicium prædictorum, et compositorum ex eis aggregantium in se conditiones prædictas, & proprietates, quę tua

G interest, vt eligas prout exigit dispositio, & approximes interius cum modo ordinate incipiendo à leuioribus, & simplicibus, & gradatim, vbi non sufficient, ad fortiora et composita tendas, & maxime vbi membri vicini, & proprie stomachi dispositio te inuitat. Si ergo stomachus non toleret frigida ex cibis, & potibus, & medicinis, oportet vt eis calida, & propria illi admisceas, & calidis actu illis vtaris. Sitque illorum caliditas talis, vt nō extendatur ad hepar. Si dabis quoque calida propter illud sint grossę substantiæ, & vinum leue paucę stypticitatis, vel approximabis exterius calida stomacho, & hepati frigida, vel dabis modo calida propter stomachū, modo frigida ꝑp hepar. Tertiā rem complent, quę infra dicentur de cura fe. debilitatis hepatis, & nocumenti, & actionum eius ad ea ergo procedas. Si vero fuerit mala compl̄o hepatis frigida, pura, & simplex, causas, signa, & curam ecōtrario intelligas supradictis. Inquit. n. Gal. vnum contrariorum per aliud intelligitur. Sed si sit humida pura simplex licet sit raro,

H tum quia membrum generatiuum, humorum cuius dyscrasia sit humorem nō habeat generat statim ex cibis potibus, quotidie præassumptis, tum quia humidus naturaliter, & principium existens venarum confluentiam habet humorum prægenitorum contentorum in eis. Causa eius erit vna, vel plures ex procatharticis causis humectātibus supra in mala cōplexione humida stōi dictis. Et eius signa sunt albedo coloris, inflatio faciei, et oculorum, mollicies carnis, & laxitas corporis, quia cordis siccitas nō resistit, paucitas sitis, & fastidium, attractio, et retentio debilis, quare ergo mollis, et aquositas ī sanguinis generatiōe, quare vnitur mēbris: vrina est multa spissa nisi aliud contradicat contrarium cum circunstantiis consimilibus, & consuetudine humefiendi. Cura malę compl̄onis frigidę humidę eius siłr est tres. prima aufert cām, secunda introducit

ducit contraria ipsius discrasiæ. tertia corrigit accidentia. Prima cum notis. Secũda cum administrõne rerũ exiccãtium completur habẽtiũ temperiem actiuarum, vel declinãtium ad caliditatem parumper generalium, quas supra de cura malæ complexiõis humidæ stomachi habuisti, & specialiũ propriarum, quas tibi hic supra narrauimus, nec non cum aliquibus euacuantibus humorem prægeneratũ, vel generandum deinceps, debilibus tñ, ne suo excessu ad rarefactionem perducant. Tertiam rem complent, quæ corporis habitũ confortant exiccando, vt est stœcas, myrtus, chamęmelũ, glans, myrrha, gallia, xyloaloe, lupini, cordumeni, olea ipsorum, folia pomi citrini, sandaracha, squilla, & similia. Si autem mala complexio hepatis sicca fuerit pura & simplex, causa, signa, & cura erunt illis contraria, & eis quibus cura fieri habet ex dictis hic supra in cura malæ complexionis stomachi siccę colligere poteris. Si ergo sit commixta commixtæ erunt causæ prædictę, signa, et curę, differẽtes tñ ẜm diuersitatem commixtionis, quæ est quadruplex quarum cognitiones ex simpliciũ cognitione præmissæ sunt supra hic, & in cura malitiæ complexionis stomachi commixtæ habuisti. Et si quidem sit mala complexio hepatis in pura siue simplex siue commixta similes prædictis habet causas, & signa, & curam, addit tñ causam interiorem humoralẽ, & signa eius, & euacuationem ipsius, cuius euacuatiõe si recens fuerit nec impressa mala complexio cessat. Si vero impressa fuerit post euacuationem digestione permissa si expedit alterabis cũ contrarijs ex prædictis electis prout dispositioni conuenit ẜm conditiones prædictas.

Syrupus de endiuia ad hepatis calefactionem, & debilitatẽ mirabilis. ℞. endiuię vtriusq; ana. M. i. seminum cõmunium recentium. ʒ. ij. aceti albi. ʒ. ij. çucchari tabarçet li. i. & syrupenẽ cũ aqua hordei, & aromatiçentur cũ sandali, vtriusq;, et spodij, ana. ʒ. i. Item syrupus de hepatica ad idem. ℞. hepaticę. M. i. lenticularum aquę. M. i. florũ cucurbitæ, violarum, rosarum, ana. ʒ. i. cymarũ squinanthi. ʒ. i. çucchari tabarçet lib. i. irroretur cũ succi granatorum. ʒ. iiij. & aromatiçetur cum sandali, & spodij, añ. ʒ. i.

Itẽ syrupus de nenufare efficacissimus, & vniuersalis. ℞. florum nenufaris. ʒ. ij. vngulę caballinę aquaticæ, psillij integri, acetosæ, ana. ʒ. i. seminum cõium. ʒ. ij. seminũ frigidorum. ʒ. ß. radicum fœniculi. ʒ. i. bulliãt in aqua hordei, & addatur çucchari lib. i. aceti albi, et succi granatorum, ana. ʒ. ij. & aromatiçetur, vt supra, & addatur parũ spicę, ne frigiditate oppilationẽ inducat. Alius syrupus. ℞. succi endiuiæ al. succi solathri, succi cucurbitæ, ana, lib. i. succi granatorum muçorum li. ß. çucchari li. i. & aromatiça vt supra, da. ʒ. ij. cum aqua rostri porcini, & vno trochisc. de camphora. Diacassiafistulatum educens cholerã refrigerans hepar. ℞. mellis cassiæ fi. lib. ij. penidiarũ. ʒ. iiij. succi violarum. ʒ. iiij. candi. ro. ʒ. ij. tamarin. ʒ. iiij. syrupi viol. ʒ. ß. fiat cũ decoctione herbarum frigidarum, & quatuor se. vsualium. & prunorum, quod sufficit, & rhabar. ʒ. i. & sunt qui addunt mannę. ʒ. iiij. Idem operatur electarium diaprunis siue diagri. Maran ad calefactionem hepatis, & proprie iter agentibus conuenit, qui epithemata, & cerota non valent expectare. ℞. vtriusq; sanda. spod. ana. ʒ. iiij. foliorum rof. & foliorum nenufa. ana. ʒ. ß. camphorę. ʒ. ij. se. frigidorum. iiij. ana. ʒ. ij. pulueriçentur, & conficiãtur cum cera al. & malaxentur cum ace. & oleo rof. bene, & adde florum absin. ʒ. ij. et extendatur super hepar applicetur, & feratur iter agendo. Epithema ad hepar supercalefactum. ℞. vtriusq; sanda. spo. ana. ʒ. iiij. rosarum. ʒ. i. farinæ hordei pugillum. i. capitum viol. lenticularum aquę, ana. ʒ. ij. succi endiuiæ depurati. ʒ. ij. summitatum squinã. ʒ. i. aceti. ʒ. i. olei ro. ʒ. ij. aquæ ro. al. lib. i. Tepida fiant, & intinctis petijs successiue applicẽtur super hepar hora meridiana. Aliud maran Aristo. ℞. succi grana. muçorum, aceti leuis, & aquę ro. ana, lib. ß. infundantur petiæ, & supponantur. Item aliud. ℞. succi sola. vel cucurbitæ li. ij. ace. ʒ. ij. calefiant suauiter, & infundantur petię, & superponatur. valet pauperibus qbus succus sola. vel endiuię, vel lactucę, vel lac. acetosi serũ, vel suc. macia. cũ pauco aceto, vel succus rostri porcini, vel succus lupuli, vel plãtaginis, vel semperuiuę, cucur. cum pauco aceto idem operatur.

Trochisci ad idem.

Trochisci Hip. ℞. se. citru. melonis vtriusq; cucur. añ. ʒ. i. se. lactuca, scariolarum, portula. papaueris al. liquiri. añ. ʒ. vij. spodij, san. ru. ana. ʒ. i. spicę grana. v. cõfice cum mucila. psillij, & fiant trochi. ʒ. i. dabis. i. cũ aqua lactis caprini, vel secaniabin mane ieiuno stõ, vel cum aqua hordei.

Syrupus ad oẽs ægritudines hepatis calidas.

Syrupus ex nostra inuentione contra oẽs ægritudines hepatis calidas valens ẽt potenter ad fe. oẽs, et hecticas, audaciam fellis, & cholerę extinguit, & releuat infirmũ ab icteritia, si Christus voluerit. ℞. ber. florum bora. cichoreæ, scariolæ, portula. psillij conquassati in aqua frigida hepaticę, añ. ʒ. i. planta. pimpinel. semperuiuæ, solathri, nenufa. ana. M. ß. succi hepaticæ, succi cichoreę. suc. scariolæ sil. et domesticæ, suc. semperuiuæ, suc. apij depuratorum, añ. ʒ. iij. spodij, sandali, seminum cõium mũdatorum, añ. ʒ. iij. camphorę. ʒ. i. ß. aceti. ʒ. iiij. viol. rof. ana. ʒ. ß. lenticularũ aquæ. ʒ. i. zucchari lib. ij. succi granatorũ. ʒ. iiij. & fiat syrupus. Dosis est. ʒ. ij. in aurora cũ frigida si non sit oppilatio, vel senectus, febricitantibus solum de mane si ex pura cholera patiatur, & modicum ante accessionem febris. Si volueris eam prohibere, vel abbreuiare, & in fine paroxysmi potus. ʒ. ij. cum aqua frigida extinguit tertianã duplicem, & causonem, si Christus annuat. Auer. dixit nenufar, & syrupus eius ac vsus eius ẜm oẽm administrationis modum eripit cholericos à febre. Alias quęras infra de cura icteritiæ citrinæ.

De paruitate hepatis. Cap. 3.

De ægritudinibus compositionalibus hepatis quid dici oporteat siue in figura, siue in quantitate, siue in suis sitibus existant supra de ægritudine stomachi in quantitate habuisti, illuc ergo recurre. Et ẜm modũ illum hic cum proprijs hepati operare, quæ ex dictis, & dicendis intelligere te oportet.

De oppilatione hepatis. Cap. 4.

Oppilatio hepatis est morbus in vijs eius prohibens trãsitum eius ex humoribꝰ bonis, & supfluis, quod per ipsum transire naturaliter consueuit. Est autẽ duplex, quædam in venis, & quædã in poris eius, & vtraque est duplex. Quæ enim in venis est, aut in paruis, aut in magnis. In magnis, vt quæ accidit in porta, & in ramis eius grossis, & est plurimum, & in chyli, & est rara. In paruis vero, vt in ramis earum subtilibus, & proprie in capitibus ipsarum sibijnuicem occurrentibus, & infra hepar, & hoc est frequentius propter earum stricturã, & luctuosam eius substantiam non propter materię delictum, sicut in splene conuenit, vt Gal. distinxit. Et sequitur plerunq; eam fluxus primo ventris, & postea hepatis. Quæ autem in poris contingit duplex est, aut enim est in poris excreationis superfluitatum, & est plurimum, & sequitur eã primo citrinum, ictericium, vel nigrum erysipelas, vel cancer: aut est in poris substantiæ eius per quos transit de parte in partem ipsius nutrimentum sanguinis, & hoc est rarius, & sequitur eam grossities substantiæ cum duritie, & extenuatio corporis totius, quod est commune signũ omnium, potest eam quælibet ęgritudo alia concomitari, cũ oppilatio hepatis mater sit ęgritudinum omnium. Et vnaquæq;, aut est antiquata, aut noua, aut simplex, aut cõposita. Causa, & modus causarum eius ẜm Gale. est triplex, aut. n. est coarctatoria corporea, puta humor grossus multus, & viscosus coarctatus in eis, & eiꝰ causa est malitia regiminis, & debilitas digõnis tibi nota superius. Aut incorporea puta res grossæ substantię, vt aqua turbida lacunalis, & stagni, & dulcis assumpta, & chylus grossus, & viscosus, et est frequẽtius eueniẽs. Aut est attenuatoria q̃ est duplex, iterior aut exterior. Interior ẽt ẽ duplex dispones & perficiens. Disponens est, quia sit naturaliter creatum

angustum

angustū in exitibus suis, ex quo secuta est fortitudo attractiuę, & debilitas expulsiuę. Et perficiens est compressio a pātis adiacentis partibus, & mala complexio ex re sumpta malę qualitatis frigidæ, aut aqua frigoris vehementis & siccæ ponticę seu stypticę aggregantis partes viarum, vt aquæ alluminosæ seu grossę, & proprie post exercitiū, balneum calidum, luti sigillati, armeni, gypsi, & aliorum similiū, quæ in corrupto appetitu assumi cōsueuerunt, vt supra in ęgritudinibus stomachi habuisti. Exterior est cōstrictio vehemens, casus, & percusio supra ipsum: & est frequenter cōtingēs. Aut causa est carnosa, vt pustulæ in lateribus, & parietibus viarum, seu bothor, caro cicatricis addita, seu verruca nata, quę tñ non est generalis in oībus vījs, sed in aliqua potius contingens, & raro.

Signa oppilationis hepatis inquātum huiusmodi sunt mutata qualitas, puta quo ad visum color citrinus, vel pallidus in toto corpore diffusus: quoniam sanguis cum totalitate sua propter stricturam viarum ad cutis superficiem non accedit, sed subtile eius potius aquositate, vel cholera mixtum trahentibus membris exinanitis, vt donec cesset oppilatio iuuat actio læsa, quia grauitas in hypochōdrio dextro circūscripta vniuersaliter in toto, quæ sequitur plethoriam, tum propter materiam oppilantem, tum ꝑpter ex oppilatione retentam, & impedimentum anhelitus in motu, & proprie in ascensu ꝑpter frenon inferius tractionem, & compresionem, vel lacertum. Et licet in his cōīcet apostemati duro, tñ hæc in apostemate duro existunt maiora, & plurimum absq; feb. qm̄ talis oppilatio humoribus retentis & superfluitatibus euentationem, quæ per venarum & arteriarum orificia poris occurrentia fieri habet, nō vetat, exiēs etiam à corpore, quę fluxus ventris ex materiæ grossę regurgitatione oppilatione sibi transitum prohibente, & vrinæ multitudo, & subtilitas propter subtile aqueum multiplicatum ex indigōne penetrās, si aliud s. hepatis, & totius ariditas corporis non obsistat.

Sed signum distinctiuum inter oppilationem venarum & pororum eius est, quia oppilationem venarum prædicta signa sequuntur à principio, & corporis consumptio, sed in oppilatione pororum eius illa non sunt à principio, immo multitudo sanguinis, quæ ad nutrimentum eius nō accesit apparet in venis si oppilatio fuerit in poris substātiæ eius, & transitus nutrimenti, & color rubeus in cute.

Si vero fuerit in poris excreatiōis superfluitatum apparebit in sanguine multiplicatio choleræ seu melancholiæ, cum colore citrino, vel nigro in cute, et hoc est signum distinctiuum inter oppilationem pororum. In processu aūt debilitato hepate nō nutrito apparet in venis ipsius diminutio, & per consequens in toto corpore consumptio, & ariditas, & si quidem nocumenrum extendatur ad venas prædicta sequentur signa. Signum vero distinctiuum inter oppilationem venarum magnarum, & paruarum est, quia prædicta signa in oppilationibus magnarū sunt fortiora, in paruarum vero debiliora.

Sed signum distinctiuum inter oppilationem venę portæ ramorum eius, & venę chyl. est quia oppilationem venę portę sequitur fluxus chylosus nisi sit propter debilitatē attractiuæ ipsius cuius signa distinctiua infra ponemus chylo nequeunte penetrare ad hepar. siue propter oppilationem antecedentem meseraicarum, quę manus hepatis sunt quibus trahit. Existente. n. oppilatione in porta, & ramis eius, vel meseraicis totus chylus nō pōt recipi, nec cōprehendi in ea, & ramis eius, vt virtute substantiæ carnosæ hepatis conuertatur in sanguinem, & humores: quare redit ad intestina nulla alteratione apparente in eo, & cito egreditur, si oppilatio præcedat in meseraicis, vel pauca, & tardius egredit̄ si oppilatio sit in porta, & ramis eius & sensus tactus nec grositiem nec duritiem compræhendit in hypochōdrio dextro. Oppilationem aūt chylis, & ramorum eius sequitur fluxus ventris sanguinis, & humorum iam generatorum in hepate, & eius sima non potētiū

E penetrare ad membra oppilatione chylis transitum prohibente ad totius ambitum, & proprie quantum ad partem eorum grossam, quare regurgitant ad portam, & deinde per meseraicas ad intestina. Et vrinę subtilis multitudo et tinctura propter debilitatem digōnis multiplicātis aquositatem, & propter transitum subtilis partis sanguinis, & aquositatis mēbris trahētibus inanitis. Grossities, quoq; & durities hypochōdrij dextri sensui ē manifesta. Et si q̄dē sit oppilatio ex causa coarctatoria corporea, sunt signa plethorię prædictis generalibus addita si multitudo humorum fuerit in ea. Vel signa cacochymię si grossities, & viscositas, et regimē præcedens cum malitia digōnis, quæ si multiplicet ventositatē, apparebit grossities, et durities augeri, & diminui subito, vel in breui. si vero non permanebit de se semper ęqualis durities ad quod iuuabit regiminis variatio debiti, & mixtio humorū in egestionibus, vel vrina erit apparens. Si vero incorporea sit præassumptio alicuius ex extrinsecis rebus prænarratis, et memoria

F eius. Sed si causa eius fuerit attenuatoria interior, & disponens, signum est diuturnitas pasionis à principio generationis apparens cum fortitudine retētiuæ, et debilitate virtutis hepatis expulsiuę. Sed si sit perficiens, signa erūt apostematis hepatis, quę dñr, vel pręassumptio alicuius ex p̄narratis aggregantibus, et constringētibus materias eius. si vero fuerit exterior comprimens est manifesta.

Porro si causa eius fuerit carnosa, puta pustula seu bothor, signa apparebunt apostematis, & bothor. Si autem sit carnis, additæ seu verrucæ natæ, signum est, ꝙ oppilatio non est vniuersalis in omnibus vījs hepatis, sed partialis in aliqua sui via, vel poro, propter quod oppilatio non erit multa, & magna, & per consequens signa oppilatiōis debilia, & cum hoc erit paruitas iuuamenti aperitiuorū approximatorum illi.

Cura. oppilatio hepatis, quæ cum naturali dispositiōe antiquata est, & ad sclirosim reducta, curā non habet, vel difficilem maxime si composita est. Quæ vero est acciden

G talis, & simplex, et noua est curabilis. Inquit. n. Gal. quod natura est, semper est, maxime si nec efficiens, & cōseruās forte existat, quæ accidentalis est nec firmantem cām accepit, curabilis est. In cuius cura duplex est intentio generalis, et specialis. Generalis est tres res. prima est oppilatiōis apertio. consistit aūt in abscisione causę. sic. n. fiens, & factum in oppilatione sunt sibījnuicem coherētes, ꝙ cessante cā similiter cessat fiens, & factum. Secūda est mēbri cōfortatio ex eo, ꝙ prīcipaliter est ex ęgritudine debilitatū. Tertia est accidentium correctio quorumlibet paroxysmaliter contingentium in eo, ꝙ oppilatio mater est ægritudinum oīum, quapropter est diligenter, & solicite medicanda. Specialis in speciali trium dictorum consideratione, & auxiliorum inuentione, quibus prædictę tres compleantur intētiones. Et primo in abscisione specialis causæ ipsius. Si ergo specialis cā ipsius sit coarctatoria cura specialis est q̄nq; res. Prima erit abscisio causæ. cōpletur

H aūt cū administratione euacuatiōis, & particularis causę, & ꝑprie si fuerit in causa multitudo prius cum phlebotomia de cōi, si adsit repletio vl̄is, deinde de basilica, si remaneat particularis: & si particularis sola de basilica tm̄ virtute tolerante, & ętate concedente: vel cū proportionali phlebotomię, vt est hęmorrhoidas pręclausas aperire, vel mulieribus per matricem menstrua promouere, vel q̄bus nihil horum posibile fuerit scarificare crura, quibus non cōuenientibus ei euacuatio facienda erit cū exercitijs tēperatis, non tolerantibus illa frictionibus, euaporationibus, pharmacijs, et ieiunijs. sic. n. voluit Gal. hęc. n. euacuāt, et deriuant. vel completur cū purgatione ex pharmacijs ꝓprijs pręnarratis in canone curationis eius s̄m modū vniuersalem, si in causa fuerit humoris grossities, et viscositas quibus pręmittēda sunt pharmaca, & styptica, vt est oxymel simplex, vel secaniabin simplex, vel compositus cum radicibus, & seminibus, vel oxymel squilliticum, & aliæ aperitiuæ

De phle[botomia]

In hum[o]re grosso viscoso.

aperitiuę medicinæ simplices, & compositę, quę dicentur infra Christi auxilio. Et est sciendum, quod simplicium quędam sunt frigidæ, quædam calidæ, & aliæ sunt æqualitati vicinæ. Frigidæ sunt sicut endiuiæ, hortulana, & campestris, & tarasacon, & aqua plantaginis cum folijs, & radicibus suis, & omnia prouocantia cum infrigidatiõe, vt semina communia, & aliqua ex appropriatis, & confortantibus dictis supra, quibus vtendum est in oppilatione cũ caliditate. Calidæ vero sunt diuretica fortia, vt asarum, cassia, petroselinum, arist. ro. rub. tincto. iris, fistici, agaricus, epithymum, squilla, polium, spica, centaurea minor, & succus eius, & gentiana, syrupus acetosus factus cũ rubea, & melle, & syrupus squilliticus, & ficus siccæ infusæ in oleo amygdalino, & sunt fortes in prouocatione menstruorum, & similes, quæ dictę sunt in proprijs quibus vti oportet in frigidis, & antiquis oppilationibus. Aequalitati autem vicinæ sunt lupuli, & cuscutę, & lacca, & capil. vene. sunt. n. ambo aperitiua valde cum æqualitate, et meliora in oppilatione cum caliditate, vel frigiditate. propriJsimę autem ei sunt rhabar. absinthium, et eupatoriũ, cymę squinãthi, amygdalæ amaræ, & succus fœniculi humidi, & camæpitys, & proprie quãdo oppilatio est in vijs strictis acetum squilliticum, sparagi, radix lilij, & similes, & ista potenter ſm necessitatem in frigida cum vino, vel aqua. s. calidorum, vel lupinorum, cicerum, vel absinthij & similium. Et etiam exterius ſm oẽm modum approximentur in calida oppilatione cum aqua endiuiæ, & cuscutę, licet conueniat hoc vtique, & proprie cum oppilatio est in felle, aperit enim oppilationem hepatis & fellis: vel coriandri, vel seminum frigidorum cõium, vel sine his, et proprie si frigidæ non sufficiunt, nec curandum de inflammatione cum iuuamentum aperitionis infrigidando præualeat nocumento, quod efficit calor earum inflãmãdo, eo, quod ad extinguẽdum facilis est post aperitionem. Et ex compositis sunt, quæ ex prædictis componuntur ſm triplicem modum dictũ, & in nostro antidotario diximus plura ex his ſm oẽm spẽm. s. syrupos, trochiscos, decoctiões, iuleb, electariorũ, pilularum, cerotorum, emplastrorum, & oleorum quibus etiam vti oportet ſm necessitatem prædictã: & alia sunt, quę infra Christo duce dicentur.

Secunda res spãlis in cura est membri confortatio, completur aũt cum exhibitione aliquorum confortantium prædictorum supra, debet ergo aperitiua, aut ex prædictis esse confortantibus sumpta, aut alicui ex eis admixta, & proprie est athanasia pp illud quod recipit ab hepate adib.

Tertia res est situs seu partis oppilatæ consideratio, aut enim est oppilatio in sima, & tunc aperientia oportet esse minus fortia abstersiua, & ventris solutiua simplicia, quæ supius nota sunt. Et cõposita, vt hierapicra hieralogodiõ, theodoricon & sifia. Aut est in gibbo, & vijs nutrimenti, & tunc debent esse fortia, & vrinæ prouocantia, quę superius dicta sunt, quibus parum seminis raphani, vel radicis est admiscendum, quod dictorum aperientium virtutem trahetiũ ad stomachũ, phibeat velox eius transitus ad vrinalia mẽbra, sicque diu in medio remaneat, quod est hepar.

Quarta res ponit studium in vita cum ordinatione regiminis in omnibus sex rebus nõ naturalibus. Viuat ergo in aere subtili sicco, & temperato inter actiuas. Exercitetur temperate, non dormiat in die, vtatur dięta cibi, & potus extenuatiua. Est aũt ſm Ga. leguminũ aptissima ptisana, olerum vero lactuca, piscium vero petrini, panis clibanacei, & fermentati, & puri moderate, auium montanæ, potuum oxymel melicratum, vinũ subtile albũ, similiter vero dicendũ, quęcunque euchyma est purgatiua. i. abstersiua nõ viscosa nec grossa, et humoris vretica. i. generatiua, vitet repletionẽ, tẽperatis et oportunis vtat euacuationibus, & gaudio tẽperato, & breuiter oĩbus operantibus ad digestionis perfectionem. Quinta res corrigit accidẽtia proprie, vt est fluxus ventris hepaticus, icteritia, arefactio, & alia de quibus dicetur. Si vero causa specialis sit causa attenuatoria, & proprie, & particulis sit interior. s. apostematis adiacentis partis cura est cura apostematis illius de qua infra dicetur. Si autem sit exterior cura est duæ res. s. amotio causæ exterioris illius, & vsus aperitiuorum tẽperatę caliditatis, & humiditatis alterantiũ malã cõplexionem impressam, quæ ex prædictis simplicibus eligas, vel ex eis commisceas ex quibus est lac camelarum fœtarum pastarum fœniculo, apio, hordeo, boragine, & similibus, & serum lactis caprinum, cum decoctiõe absinthij, & eupatorij, & vinum prædictum aqua cicerum, & decoctio radicum communium cũ floribus boraginis, & buglossę lupuli, cuscutę, & fistici. Et similiter regimen in oĩbus ad caliditatem, & humiditatem temperatam declinet. Sed si quidem causa specialis sit carnosa, & proprie pustula seu bothor in lateribus viarum, cura est resolutio, vel eius sanatio, & eruptio. Inquit. n. Hip. Quibus in vrinali via pustulę nascuntur, sanie facta, & erupta solutio, similiter in proposito. quibus aũt hęc compleantur, in cura apostematis dicetur. Si vero fuerit carnosa, & neruosa, incurabilis est, vt dicit Abo. tentandum aũt est eam extenuare, quod siccantibus subtiliantibus, & abstergentibus, & resoluentibus fit aperitiuis, quę ex pdictis enumeratis eligere oportet, vel ex illis componere, vel mollificatiuis ex balneis calidis, cerotis, & emplastris, lenientibus quoquo modo materiam habilitantibus, & membrum disponentibus dilatationi per quã materia transire consueta virtute impellẽte valeat penetrare, vt infra in cura stranguriæ dicetur duce Christo. Solutiuum bonum filij Serapionis ad oppilationem hepatis ex grossis, & viscosis humoribus. ℞. hieræ picrę simplicis. ℥. i. agarici puluerizati. ℥. i. da cũ aqua polypodij, absinthij, apij, anisi, asari, & masticheſ, ana. ℨ. j. Aliud medicamẽ factum cum camepity, & spica romana ad idem, & maxime qñ oppilatio est in venis, & poris strictis. ℞. spicæ romanę partes tres, absinthij partẽ. i. chamępityos partes. ij. Terãtur cribellentur, & conficiantur cũ melle dispumato, & administrentur.

4. apho. 81.

Solutiuum ad oppilatiõe hepatis.

Medicamẽ ad oppilationem hepatis.

Syrupus Vrsonis cõtra oppilationẽ hepatis, & splenis. bonam digõnem operatur, dissoluit ventositatem, colorẽ reparat, renes, & vesicam aperiendo mundificat. ℞. mastiches, cinnamomi, gari. croci, nucis mus. çinçib. galangæ, añ. ℨ. i. anisi, apij, carui, fœniculi, petroselini, capparis. ana ℨ. ij. saxifragię, stœcados, folliculorũ senę, thymi, epithymi, ana. ℨ. iij. çucchari, quod sufficit. Syrupus expertus ad oppilatiões hepatis, splenis, et matricis, in muliere, quę nõ habet menstrua, puocat pcedente phlebotomia saphenarum. ℞. eupatorij, lupuli, hepaticæ, scolopendriæ cum radice, ana. M. i. calamẽthi fluuialis, & campestris, rubeæ tinctorum maioris, & minoris, pulegij, ana. M. i. corticũ summitatũ tamarisci. ℥. i. corticum radicum, capparis, et salicis, ana. ℥. i. quinque radicum cõium, ana. ℥. i. laccę lotę, ℥. ß. seminis brusci, sparagi, ana. ℥. i. passularum enucleatarũ. ℥. i. aristo. lõgę, et rotundę, rubeę tinctorum, absinthij, semis apij, anisi, fœniculi, ameos, nigellę, dauci, acori, ana, ℨ. ij. cichoreæ. M. i. seminũ cõium. ℥. ij. çucchari li. iij. succi lupuli depurati, apij, fœniculi, endiuię depuratorũ ana, lib. ß. Radices vero stent in aceto per diem, & noctem, deinde purgetur cum pilulis infrascriptis.

Syrupus ad oppilatiõe hepatis, & splenis.

Syrupus alius exptus ad oppilatiões hepatis, & splenis.

Pilulę rhabarbaratæ expertę ad oẽm oppilationem viscerũ antiquã, caput, stomachũ, articulos, viscera, & cutẽ mundificant, & pectus, hydropisim curant, ascytẽ, & hyposarcam quartanam & icteritiã. ℞. succi absinthij, succi eupatorij, cuscutę, seminis fumiterrę, epithymi, folliculorũ sene, ana. ℨ. ß. agarici, rhabar. hieræpicræ laxatiuæ, ana. ℨ. ij. foliorum rosarum, capitum violarũ, seminis portulacę, añ. ℨ. ß. spicę, ligni aloes, squinãthi, çinçi. gar. anisi, seminis apij, añ. ℈. i. pulpę colocyntidos, serapini, ammoniaci, laccæ lotæ opopanacis, lapidis laçuli loti pluribus vicibus cum succo buglossæ, foliorum meçereon repræssorum in aceto, salisgemmæ, polij, ana. ℨ. ij. turbith, pulpę myrob. citrin. ana. ℨ. ij. dissoluantur gummi in vino odorifero,

Pilulæ de rhabarbaro expertæ ad oppilatiões hepatis.

rifero, & cum succo fumiterrę, vel endiuię informetur pilulę, dosis est. ʒ.ij. Decoctio conferens ad oppilationem hepatis, & splenis. ℞. squillę capil. vene. amygdalarũ amararum fœnugręci, extremitatũ absinthij ana partes ęquales, seminis raphani. ʒ.i. decoquatur, & sumatur decoctio eorum cum melle. Et est valens ad eam, quę est lõgi tpis.

Decoctio ad oppilatiões hepatis, & splenis.

Confectio ad idem.

Confectio valens ad oppilationem hepatis, quæ est propinqui tẽporis. ℞. piperis. ʒ.i.ß. spicę aromaticæ, carmet. vi. fœnugręci, costi, asari, ana carmet. vi. mellis lib. i.ß. Cõfice cum eo. Et sit dosis cochlear vnum cum aliquibus syrupis conuenientibus ad hanc causam, vt syrupus acetosus de çucchаro cũ seminibus, & fortior illo est mellinus cum similibus, & squilliticus, & aqua mellis in qua fortiter decoctæ sint species aromaticæ, in quibus est stypticitas, & decoctio lupinorum amarorum in qua positus est succus eupatorij. Et ex aperientibus etiam oppilationem sunt trochisci de lacca, de absinthio, de eupatorio, de scolopendria, & aniso.

Solutiua.

Solutiua aũt cõuenientia ad hoc capl'm vbi oportet, vt solutio ventris fiat, non oportet, vt administrentur fortia nisi cum vehemẽs fuerit necessitas, vt quia sit antiquata, & indurata parumper, qm̃ materia, quę est in eo, est proxima medicinæ, & qm̃ membrum cum virtuosum sit sufficit quodlibet adiutorium ad expellẽdum ipsam. Et medicinæ bonæ ad hanc rem sunt hierapicra, polypodium, agaricum, absinthium, turbith, & poliũ. Et detur in potu de hierapicra forti vsq; ad aur. i.ß. & de debili vsq; ad aur. ij.

Et pilulę stomachicę, et de serapino, et ea, quę sunt sicut theodoricon, & hierologodion. Inquit. n. princeps Abo. deinde facta solutione cum prędictis necesse est, vt des dia curcuma, dialacca, omorosiam, et athanasiam, & similia.

Ex his, quę exterius approximaȓ sunt emplastra, ex qbus est emplastrum factum ex polio, & farina lupinorum & seminibus diureticis confectis cum melle, & aceto.

Item empl'm factum ex fœnugræco, ammoniaco, absinthio, ameos, masti. croco, oleo de neridem, & cera.

Itẽ ex prędictis cataplasma facere poteris: Et ex succis, & aquis eorum epithemata, et infusiones, quę celerius penetrabunt. Medicamẽ factum cum spica romana est valde iuuatiuum ſm Serapionem. ℞. spicę romanę partes. ij. absinthij partem. i. terantur, & cribellentur, & conficiantȓ cũ melle dispumato, & administretur, spicæ. n. virtus est fortis in hmõi ęgritudinibus, immo possibile est, vt cureȓ cum eo hepar quod infrigidatum est, & induratum, & nõ est iuuamentum trochiscorum dictorum in hoc parum.

Medicamẽ ad oppilatiões hepatis.

Medicamẽ aliud expertũ ad hoc.

Medicamen laudabile, & expertum ex inuẽtione nr̃a. ℞. carnes serpentis albi non antiquati nec montani abscissis mensura digitorum. vij. à capite & cauda. ẽt moriatur & bulliat in aqua, & prima aqua projiciaȓ, deinde bulliat cum ciceribus, & floribus rorismarini, & parum croci, & dictami, & bibatur aqua. Mire valet ad oppilationẽ eius. Carnes ẽt eius corrigunt quodlibet, quod corrigibile est. Et valet diuturnis eius ægritudinibus quarum mater fuit cholera, et maxime adusta, et humorum oĩum adustionũ, aut sanguinis infectionem corrigunt, et est propria medicina leprosis, & hecticis proprie cum lacte, & ictericis, & supercalefactis in hepate, & felle.

Dixit Agaç experimẽtator magnus de Athenarũ ciuitate. Lacca remouet oẽs hepatis oppilationes, et affert iuuamẽtũ magnũ hydropicis ex calida causa. Dixit Gręcus fu, meu, & lacca subtilissime puluerįçata cum decoctione hyssopi, & satureiæ est magni iuuamenti. Dosis est. ʒ.ij.

Syrupus ad oppilatiões hepatis.

Syrupus Hipp. vl'is hepati inflãmato, & possessori oppilationũ venarũ. ℞. foliorum tamarisci, berberis añ. ʒ.ij. endiuię, hepaticæ, scolopendriæ, apij, lupulorum ana. ʒ.i. mirasolis. M. i. sandali albi et rubei añ. ʒ.ij. çucchari li. ij. dosis. ʒ.ij. da ieiuno stomacho cũ aqua tepida, vel frigida nõ veri frigoris. Dixit Amenius de simplicibus, aqua decoctionis exterioris corticis fisticorũ data mundificat canales hepatis, & maxime confortat stomachum.

E

Pilulę Hip. contra oppilationẽ hepatis, et ęgritudines inueteratas. ℞. agarici. ʒ.ij. scorię. ʒ.i. aloes optimę, & lotę ʒ.iij. laccę, flor. tamarisci ana. ʒ.i. mast. çinçi. añ. ʒ.i. rhab. spicę ana. ʒ.iij. cõfice cum succo fumiterrę. Dosis est à. ʒ.ij. vsq; ad. iij. Lotura vero aloes cum aqua decoctionis specierum alefanginę boni odoris est faciẽda, rectificat enim aloen, & bonificat operationem eius. Sũt. n. ex his, quę cõfectionem hieræpicræ ingrediuntur, quę illud hñt operari prout docuit Gale. septimo therapeutices, & Abo. quinto canone assignauit causam.

Pilulę ad idem.

De percussiõis casu, & obuiatiõe super hepar, & cura eius. Cap. 5.

Percussio casus, & obuiatio rei duræ super hepar nõ est ęgritudo, sed eius ęgritudinũ exterior causa, puta solutionis, & apostematis plurimũ & aliarũ, puta complexionis, & compositionis, & est manifesta.

Curam eius in cura ægritudinum hepatis quarum causa est primitiua & exterior, inuenies, sed quid, et quibus

F

consistit ex his, quæ dicta sunt supra in passione stomachi disces. illuc ergo recurre, & illas intẽtiones, & res hic prosequaris cum hepati appropriatis quorum aliqua ex narratis hic, & ibi sunt communia, quæ ex te videas: & ex appropriatis in hoc loco sunt simplicia, et composita. Simplicia quædam sunt frigida, styptica, repercussiua humorum fluentium ex quibus timetur apostema, et retinentia seu prohibentia fluxum sanguinis, qui timetur, vt spodiũ, corallus, sandali, & species non aromaticæ camphora, terra sigillata, lutum armenum, lutum scenium, & aliæ species luti, hæmatites, marchasita, sanguis draconis, herba, & succus corrigiolæ, succus consolidæ vtriusq;, lingua ceruina, cauda equina, citonium, myrta, rosa, nespila, sorba, albumẽ ouorum, gummi dragaganthum, et gummi arabicum cum farina siliginis, panici, & milij, riçi, & hordei, myro. çarur, acatia, hypocistidos, & acetum paruę acredinis, & agresta, & alia, quæ in cura fluxus dicentur, quibus oportet vti in principio. Quædã sunt styptica tẽperata, vel parum calida, vt charabe, lacca, alumẽ, mastiche,

G

thus, & cortex eius, cypressus, & nux eius, & substantia rhabarbari, quibus vtaris in processu, cum repercutere, et retinere volueris, et resoluere. Et ex proprijs in hoc casu est plantago, coriandrum extra approximatũ, & mumia rubea, & vinum nigrum stypticum, vt calabrense. Et quędam sunt dolorem mitigantia, vt est absinthium, & ppriẽ cum oleo de alcãna facto ceroto, lacca, acorus, et similia, q̃ in cura doloris eius dicentur si sancti Spiritus gratia nobis adsit. Et quædam sunt calida resolutiua paucę stypticitatis quibus vtendum est in fine cum resolutionem materię intendis, vt est crocus, sansucus, eupatorium, absinthium, spica, flos squinanthi, arsenicũ citrinum, in parua quantitate: qm̃ est mirabilis virtutis in repercussiõe, et resolutione sanguinis, apium, calamẽthũ, & calamus aromaticus, hyssopus sicca, cyminũ, et hmõi, quę interius, et exterius per omnem modum approximabis.

H

Et ex compositis est medicamen conferens ad aliud in principio cum est caliditas, et inflammatio, et timetur currere cursus sanguinis. ℞. substantiæ rhabarbari, balaustiarũ, sanguinis draconis, aluminis iameni, ana partes ęquales puluerįça. Et dosis eius sit aur. i. cũ zucchаro ro. antiquo, et proprie ex rosis albis cum aqua citoniorũ. Et ex vltimis in hoc casu sunt trochisci nostri quos in antidotario nostro diximus de terra sigillata.

Medicamẽ cõferẽs ... cusioni ... patis cũ ... liditate ... xime i p... cipio.

Aliud medicamẽ qñ fuerit illic caliditas plurima, et volueris repercutere resoluere, et confortare. ℞. charabe. ʒ.x. rosa. rubearum. ʒ.v. açatiæ. ʒ.iij. spicæ indæ, croci amborum ana. ʒ.vi. masti. corticum capparis ana. ʒ.iij. luti armeni. ʒ.vij. nucum cypressi. ʒ.viij. Conficiatur cum aqua arnoglossæ, et fiant inde tro. vsq; ad aur. i. Et ex vltimis in casu sunt tro. de charabe, quos ĩ antidotario nr̃o diximus.

Aliud ad idem.

Aliud medicamen ad idem. ℞. aquę neridem. ʒ.x. laccę ablutę. ʒ.vij. rauedsceni. ʒ.iij. croci. ʒ.ij. & ß. ase. ʒ.iij. ci-

cerum

cerum nigrorum. ℥. vij. luti armeni drach. x. Conficiantur cum oleo de lilio in quo dissoluta sit mumia. Et fiant ex eis trochisci, drach. i. dosis sit. i. ij. iij. cum aqua ros. & syrupo myrtino. Et ex expertis est rauedsceni, lutum sigillatum, & grana myrti, ana. ℥. i. puluerizati, & sumpta cum succo caudæ equinę, linguæ ceruinæ, vel consolidæ.

Aliud medicamen quo vtendum est in fine, cum sanguinem mortuum, & congelatum resoluere intendis. Recipe rauedsceni, laccę, zingib. an̄. vnc. ß. fiant ex eis trochisci, drach. i. cum vino prædicto, & adde parum arsenici citrini, da cum vino vnum. Item linimentum ad hoc. ℞. xyloaloes, croci, & fac lauari, & bdellij, & calami aromatici, masti, ana. drach. ij. mumiæ, drach. iij. Cōfice cum oleo zarachi, & almeisus, & cera, & superponatur. Item aliud est sola mumia cum isto oleo, & non est ei simile.

Emplastrum conferens ei, quod ex percussione incipit apostemari, et indurari, est emplastrū rosaceū cum scebra.

De scissura, & incisione hepatis, & cura eius. Cap. 6.

SCissura, seu incisio accidens in hepate, est solutio continui in eo eueniens, aut in panniculo eius tantum, aut in substantia eius, & hoc, aut est in carne, pennulis, & venis eius subtilibus, disseminatis in eis, aut in profunda eius substātia, & est perueniens ad magnas venas, & vbicunq; fit, aut est simplex, aut cōposita. Et causa est duplex interior, & exterior: interior est multitudo, & acuitas sanguinis, & est incipiens à venis, & procedit ad carnem, vt apostema, & proprie dubelatum, & vlceratiuum, & est incipiens econuerso, scilicet à substantia carnosa, & procedit ad venas. Exterior est percusio ensis, vel gladij, & similium.

SIGNA. nam siquidem sit in panniculo eius tantū dolor, & punctio in hypochōdrio dextro sentitur, et quod currit ex eo descendit in ventrem: & tunc grauitas super pectinem percipietur ex illius aggregatione ibidem cum tumore, si fuerit multum. Quod si sit in substantia, & venis eius, signa erunt dolor grauatiuus in hypochōdrio dextro, & fluxus sanguinis per vrinam si sit in parte gibbosa, vel per secessum si fuerit in concaua parte, & si fuerit in paruis paruus erit, & si in magnis, magnus erit fluxus: nec aliquid descendet ex eo in ventrem, & proprie cum fuerit extrinseca, nec tangat panniculum, & est palledo coloris, & defectio naturalium virtutū omnium, & in stomacho, & toto corpore. Et si quidem à causa interiori, puta multitudine sanguinis fuerit, signa apparebunt plethoriæ præuia. Si vero eius acuitas, signa cacochymię calidę, quę sunt nota. Si vero apostema, signa præcedentis apostematis illius dubelati, & aperti, seu vlcerati, quæ infra dicentur. Si vero fuerit à causa exteriori, signa ex præcessione eius manifesta.

CVRAM eius dupliciter considerabis, generaliter, & specialiter. Generaliter autem ex cura solutionis stomachi dicta superius cōprehendes. Consistebat enim in quatuor rebus, quas te oportet hic similiter prosequi, & complere cum administratione medicinarum appropriatarū hepati: ex quibus sunt styptica, & conglutinantia, quæ sint leptomeris substantiæ, vel aliquibus aperitiuis, & diureticis admista, & proprie si incisio sit in gibbo: sic enim in cura oppilationum eius aperitiuis, & diureticis, & proprie fortibus oportet admisceri aliquod detentiuū, quod retrahēdo ipsa ad stomachum prohibeat eorum velocem penetrationem ad vrinalia membra. Ita in cura solutionis continui ipsius stypticis, & conglutinantibus oportet admisceri, quę eorum virtutem difficilem pertransibilem ad ipsum hepar adiuuent penetrare. Talia autem styptica cōglutinantia, tàm simplicia, quàm composita ex his, quæ dicta sunt supra in cura solutionis stomachi, et fluxus sanguinis narium, atq; sputi, & ex his, quæ in cura fluxus hepatis dicentur eligere poteris, & similiter coadiuuantia pertrāsire ex cura oppilationis iam dicta. Specialiter autem cōsiderabis: nam si sit in panniculo eius tantum, & simplex cum prædictis stypticis, & conglutinantibus curabis interius approximatis, & exterius magis. Si vero sit in substantia, pennulis, & venis paruis, & simplex, curabis cum prædictis exterius approximatis, & interius magis.

Si vero sit cum diminutione partis magnæ, vel pennulæ maximę, & proprie cum cibis multum sanguinem generantibus, quæ partem sanguineam habeant generare, licet spermaticam semper regenerare non possint, nec omnem nisi capita paruarum venarum tantum, & in circunstantijs calidis, & humidis. Et si cum vlcere cōposita est mundificabis prius, deinde consolidabis. Si ex plethoria euacuabis: si ex cacochymia expurgabis. Si ex apostemate dubelato, & vlcerato, cura est cura illius, quæ infra Christo duce dicetur. Quod si īcisio peruenerit ad magnas venas, est curabilis, & proprie si cum deperditione substantiæ fuerit. Inquit enim Hippocra. vesica incisa, aut hepar, mortale est. Ait enim Gale. verum est cum incisio ad concauam veniat venā: & quia inde multus sanguinis fluxus prouenit: et quia non potest apponi medicina, quare infirmus moritur antequam consolidatio fiat. Trochisci de rauedsceni conferentes ad grauitatem in hepate & splene, & apostemate in eis, & percussionem cadētem in hepate. Recipe rauedsceni, drach. viij. rubeæ, laccę, an̄. drach. iiij. seminis apij, succi eupatorij, anisi, ana. drach. ij. terantur, & cribellentur: & fiant trochisci, drach. i. & detur. i. cum eo, quod conuenit materiæ, sunt enim efficacissimi, dixit filius Serapionis. Et ex expertis est medicamen secundum intentionem nostram, quod diximus in antidotario, capitulo de rhabarbaro, et rheupontico. est proprium cum succo caudæ equinæ, puluerizatæ sumptum.

6. apho. 18.

Trochisci de raued.

De apostemate hepatis, & cura eius. Cap. 7.

APostema hepatis est tumor præter naturam eueniens ei, aut in velamine eius, aut in substantia: & hoc, aut in parte gibbosa, aut in concaua, aut in aliqua pennularum suarum, aut in toto, & illud est rarum, & mortale plurimum. Causa autem eius omnis ex causis apostematum infra sectione secunda numeratis, vbi de cura apostematum secundum vniuersalem modum locuti erimus duce sacro Flamine erit manifesta. Et ex causis materialibus eius, quod in velamine, p̄uenit plurimū est aquosa vel ventosa, prout anatomia declarat. Et quia inuentio eius in animalibus degentibus in locis aquosis, & paludosis est magna, cuius causa est vapor ex eius digestionis malitia resultans petens circunferentias, sed propter densitatem velaminis non resoluitur. Sed eius quod in substantia euenit plurimum est humorosa, sanguinea, vel cholerica, raro phlegmatica, vel melancholica, non ventosa, cum sit ventositas in ramos, & venas expansibilis non colligibilis in vnum cuppum: immo in eis retenta propter oppilationem, vel vsq; ad velamen expulsa coadiuuante caliditate, & raritate substantiæ membri ibidem propter soliditatem velaminis congregatur. Et secundum diuersitatem causarum ipsarum materialium diuersæ erunt species apostematis eius, quia calidum & frigidum, et calidum plurimum sanguineū, et frigidum phlegmaticum, melancholicum, & aquosum. Et ex causis effectiuis eius plurimum est oppilatio: prohibet enim nutrimentum in ipsius substātiam diffundi, & superfluitates ex eo expelli: immo eas quas consueuit interdum recipere ab omnibus membris, ad intestina, & stomachum non transmittit, vt Gal. dixit, cum ait. Egestio autem egrediens à natura fortasse significat, ꝙ membra, quæ sunt in ventre sunt tantū infra, et fortasse significat, quòd effunditur ad hæc membra, quę sunt super ea humiditas, quod est, quia stomachus continuatur omnibus membris mediante hepate, et recipit superfluitates omnium membrorum mediante ipso. Et fortasse

se quod effunditur ad ipsum, expellitur à natura cum vult mundificare totum corpus, aut aliquod ex membris eius, aut duo membra, aut multa, & multoties est illud secundum viam accidentis: quare remanẽtes in eo necessarium est venas eius replere magnas, & paruas vsq; minimas: et ex eis præter naturam effundi aliquid resudans in vacuas regiones substantiæ ei9. Etiam chylus, vel nutrimentum si quod diffunditur imprimendo, vel propter malam complexionem, nec conuertitur nec expellitur, quare superfluens necesse est ipsum aggregari: & vtroq; modo necessarium est ipsum oppilari, ac etiam apostemari, nec etiam inconueniens cum chylus similis sit phlegmati, vt dixit Aboa. vel in ipsum conuertatur si per indigestionẽ non in sanguinem, et humores alios conuertatur, licet illud sit raro. Sed ipsius præterea apostema conuenit terminari, vel ad bonum, quia ad resolutionem, & euacuationem per fluxum sanguinis narium, vrinã, & sudorem, si fuerit in gibbo: vel per vomitum, fluxum, et sudorem, si fuerit in sima: vel saniationem, vel permutationem ad minus periculosum membrum, puta renes, intestina, vel splenem, aut ad malum, quia ad suffocationem, & permutationem ad nobilius membrum, puta cor, & cerebrum, putrefactionem, vel sclyrosim: & quandoq; perducit ad hydropem.

SIGNA apostematis eius, quædam sunt communia, & quædam propria. Communia sunt inuentio doloris, & grauedinis in hypochondrio dextro maioris, quàm sint in oppilatione, inseparabilis etiam absq; vehementia anhelãdi inuentæ: cum extensione vsque ad furculam, & attractio furculæ ad inferiora propter attractionem ad inferius suspensorium: quare accidit durities in anhelitu, & magis si fuerit in gibbo. Et quandoque accidit in apostematibus hepatis, quòd nõ possunt dormire super latus dextrum propter compressionem: & grauat eos dormire super sinistrum propter tensionem suspensorij ad inferius: immo plurimum inclinãtur dormire supine: & accidit alteratio in forma, & colore, quia inflatio in facie, & membris, & color ad citrinum tendens, vel pallidum: & vrina in colore vergens in oppos. in substãtia spissa obumbrata in superficie confusa manifeste liuens superius cum spuma citrina, rubea, vel alba: & egestio chylosa, & virulenta. Propria vero sunt duplicia, quædam quæ indicant locum, quædam naturam apostematis. Locum: nam si velamine fuerit, signa erunt grauedo cum dolore acuto, licet minor, & proprie apud compressionem tactus, febris pręmittitur, & proprie si fuerit cholericum, pulsus quasi serrinus: quoniam arteriæ eius sunt diffusæ in panniculo eius, & cum rumpitur currit in ventrem, & cum fuerit aquosum, seu ventosum, toleratur absque impedimento multo, nisi sit valde magnum. Si vero in eius gibbo, signa propria erunt durities, & tumor in dextro hypochõdrio, tactu perceptus si corpus non sit pingue: et in hoc licet cõmunicet apostema lacertorum ventris, tamen differt ab eo in figura tumoris, quoniam apostematis hepatis tumor est figuræ rotundæ lunaris, sed apostematis lacertorum tumor est oblongus procedens secundum situm lacertorum ad modum caudæ muris. Etiam differunt in accidentibus alijs proprijs, quæ sunt apostemati hepatis, & etiam communibus hepati, & alijs interioribus membris. Et ex eis est: nam cum vides mirach declinare ad tenebrositatem, et tenuitatem, tunc æstima q; non est apostema lacertorũ, sed hepatis. Etiam accidit tussis sicca, constrictio, seu durities in anhelitu propter tractionem, et cõpressionem diaphragmatis proprie cum adest vehementia anhelandi, & minoratione naturæ. Et quandoq; retinetur omnino propter oppilationem gibbi, et proprie cum apostema est magnum, et vrina cum rubore cœperit in febre acuta, et cum rubedine fuerit turbida et taliter ꝑmãserit apostema significat in hepate. Et vt dixit Aboa. quoniam caliditas apostematis ipsam rubeam reddit, et ebullitionem faciẽs dissoluit materiam, quãquã oppilatio sit, quare redditur spissa cum perseuerantia maxime cũ humores concurrunt ad ipsum, & fit liuescens propter caloris suffocationem à materia collecta, & concurrente simul. Et cum apostema est magnum egestio est chylosa virulenta, & retinẽtur humorosa. Et cum ei associatur vẽtris solutio humorosa, mortalis est, ait Gal. si hoc apostema sine hepatis defectione fuerit egestionem prohibebit, et maxime si fuerit in sima, & calidũ. Item prædicta accidentia cũ est in gibbo nõ erunt vel siquidem sint propter hepatis partium cõtinuantium minorãtur, et sunt debilia. Et plurimũ sequetur hydropisis propter nocumentũ digestionis, quæ celebratur in ea. Signa vero eius, quod est in pẽnulis sunt proportionalia illis, sed sunt debiliora. Si vero sit adeo magnũ q; cõprehendat totũ, & oẽs partes eius signa prædicta concurrent oĩa.

Quæ vero indicant naturam ipsius, & materiam sunt: nam si apostema fuerit calidum illic erit feb. acuta, et proprie si fuerit in carnosa parte: & si vehemens ablatio desiderij, nausea, vomitus, singultus, rubedo linguæ, deinde nigredo, frigus extremorũ, & syncopis, & totum cum est in sima. Cum vero est in gibbo accidit cum feb. malitia anhelitus, et dolor extensus à dorso vsq; ad furculam, et tussis, & cõmunicat in his accidentibus cum pleuresi: verum differt ab ea, quoniam in pleuresi feb. est acutior, dolor lateris est acutus, malitia anhelitus maior, tussis est semper, & primo sicca, et secundo humida, cum maturatur pulsus serrinus. In apostematibus vero hepatis dolor est grauatiuus sub costis semper incipiens. Et tussis semper sicca, et pulsus est vndosus. Et si est phlegmaticum apparent signa dominij sanguinis. Si vero cholericum prædicta erunt signa acutiora, & cum signis dominij choleræ: & cum resoluitur, cessant accidẽtia. Si vero collectionem fecerit accidentia intenduntur: cum facta est sedantur, & augetur grauitas in loco. Et cum rumpitur accidit horripilatio, et exitus puris, et saniei per egestionem si fuerit in sima, vel per vrinam si fuerit in gibbo. Et cum fuerit alba, & sequitur alleuiatio est bona. si vero cœnosa, vel sicut amurca, et fœtẽs, & sequit debilitas est mala, vt Hip. ait in apho. Si vero frigidũ, signa erunt contraria, vel mitiora quã quæ sunt cum signis dominij phlegmatis, vel melancholiæ, vel ventositatis, de qua infra dicetur. Et cum induratur quod est plurimum propter inobedientiam materiæ, & excessum diaphoreticorũ, & administrationem ingrossantium apocrusticorum, signa sunt grauitas multa, tumor sine dolore & feb. & communicat in his cum oppilatione, sed differt propter reliqua quæ sunt dicta, & sequitur illud hydropisis. Et egestio conturbata nigra in principio ægritudinis acutæ significat apostema esse calidum magnum in hepate, & in processu est virulenta: deinde saniosa cum peruenerit ad dubelati: grauitas quoq; in ipso maior est ea, quæ fit cum apostema est in sima, quoniam pars simę sustentatur supra stomachum, gibbosa vero non sustentatur supra aliquod nisi in eo, quod est vehementer adhærens, et continuatum costis falsis. Sed eius quod est in sima, signa sunt priuatio duritiei, & tumoris in dextro hypochondrio nisi sit magnum, & proprie in pingui grauitas minor propter dictam causam, & dolor vehementior propter compressionem. Et in hoc licet communicet apostemati meseraicarum, tamen differt ab illo, quoniã grauitas in apostemate meseraicarum est minor, et est cum tensione magna, & profunda versus stomachũ, et ventrẽ, et egestio est chylosa propter oppilationem, et debilitatẽ ipsarum, et subtilis, propter stomachi debilitatẽ in digestione, et si quidẽ sit fe. propter eius caliditatem, erit leuior q̃ in eo, quod est in hepate. In apostemate autem hepatis est econtra. Itẽ ex subsequentibus: nã si egrediatur aliquod spumosum post dies aliquos, siquidem sit illud ad rubedinem, & citrinitatẽ declinãs erit ab hepate, et vomitus, abominatio, desiderij ablatio atq; singultus, ꝑpter illud quod effunditur de hepate

ad

ad stomachum propter vicinitatem, & propter colligantiam inter hepar, & ipsum in neruo subtili, et proprie cum apostema est magnum, & calidum: & secundum Hippo. cum ait. in hepate phlegmonem patienti singultus superuenit, ait Gale. non superuenit apostemati hepatis singultus nisi apostema sit magnum, & proprie calidum.

CVRA apostematum hepatis calidorum duplex est intentio generalis, scilicet & specialis. Generalis consistit in quatuor rebus, scilicet in euacuatione vniuersali totius corporis, in euacuatione partis, seu materiæ apostematis in regimine, & quarto in accidentium correctione. Specialis autem consistit in consideratione speciali apostematis, scilicet causæ eius materialis propriæ naturæ loci, scilicet membri, vt hepatis, & partium eius, de quibus dictum est supra, ac inuentione auxiliorum propriorum, quibus prędictæ quatuor compleantur res generalis intentionis, nec non & apti modi vtendi eis.

Si ergo apostema hepatis sit phlegmonicum, vt primam rem compleas generalis intentionis phlebotomiam de saphena, vel de basilica partis contrariæ, vel eiusdē præmittes, prout exigit dispositio, scilicet vsque ad defectionem. Inquit enim Hippo. Et vbi oportet vsq; ad defectionem ducere, & hoc facere si sufficiat ægrotans. Quod approbans Gale. ait. In acutissimo enim apostemate, maximo dolore, et in febribus peracutis nulla medicina melior hac esse potest. educit enim materiam generatam, & influentem, & fortasse influxam, sed oportet eam præmittere: ait enim Gal. quòd ante eam omne aliud auxilium per recursum, scilicet & per extractū est inefficax, & periculosum. Quòd si virtus nō permiserit partiri oportet eam cum reiteratione non omittere: ætate vero non concedente aliquid proportionale illi præmittes, vt est prouocatio sanguinis narium cum instrumento ex setis porcorum facto, quod est notum, & cum fuso intromisso in nares, vel cum vnguibus, vel saltem cum sanguisugis appositis naribus, si apostema fuerit in gibbo, vel apertione hęmorrhoidum cum frictione ex folijs parietarię, vel ficus, vel cum nastali ex pane porcino, seu bryonia, & scarificatio crurium, & proprie si fuerit in sima. Deinde præmissa euacuatione vniuersali ad secūdam rem, scilicet euacuationem partis, seu materię apostematis veniedū. Oportet autem, vt eam compleas cum administratione eorum, quæ materiam recurrere faciunt, repellunt, & transmittunt: & si quid influat, trahunt, & deriuant: & quæ fluxa est, nec recurrere poterit, euacuant: & etiam quæ per modum congestionis fuerint aggregata, recursum, vel repulsum, & trāsmissum complent frigida & styptica, interius vel exterius approximata secundum omnem modum simplicia, & composita, quæ infra dicentur: hęc enim non solum influentem repellunt materiam, sed confortant hepar ne transmittat, necnon ea, quæ per modum congestionis aggregantur, prohibent generari.

Simplicia propria, quæ interius sunt approximanda in principio: sunt aqua endiuiæ cum syrupo acetoso de zuccharo, aqua portulacæ, virgæ pastoris, aqua granatorum acrium, & muzorum, aqua cucumeris, & cucurbitę, aqua hordei habens virtutem cuscutæ, calami aromatici, absinthij, & similium. Exterius approximanda in ipso initio sunt succi styptici frigidi, sicut aqua myrtæ, de folijs malorum, & citoniorum, & spongia infusa in aceto, & aqua frigida, succus portulacæ, semperuiuæ, aqua rosa. sandali, pręputia vitium contrita, & emplastrata cum rosis immaturis, vel succis maturis, & huiusmodi temperatis in stypticitate, & frigiditate. Excedentia enim in eis apostemata indurant, & constipando retinent choleram: quare addūt in apostematis magnitudinem, & magis si sit in sima, quā si fuerit in gibbo, quoniam ad gibbū non perueniunt cum virtute integra, sed cum ipsa confracta. Et quandoq; accidit ex eis vehementia doloris propter suffocationem ma- A teriæ, & soliditatem membri: quare tardatur resolutio, & accidit mortificatio membri. Oportet ergo propterea, vt eis si illis cares admisceas aliqua subtiliantia, & aperitiua, quæ superius nota fecimus: nec oportet, vt ea administres actu frigida, etiam si sit apostema calidum, sed tepida, aut non veri frigoris.

Cum vero verificatum fuerit, quòd iam sit apostema, vt quòd materia non cesset aggregari, immo sit in fine principij, & principio augmenti, oportet, vt tu administres tunc emplastra facta de citonijs, & aceto, & aqua ros. quia sunt meliora: & de illis est, vt terantur citonia, cum farina hordei, & aqua rosa. & emplastrentur, aut citonia decocta in aceto, & aqua ros. donec bis cocta sint, vel misceantur cū sandalis, & oleo rosa. Et ex illis est, vt decoquantur citonia, cum vino odorifero, in quo sit stypticitas, & addatur eis virga pastoris, vel plantago, & sauich hordei: & cōfortetur cum absinthio, vel spica, vel cypero, & administretur. Et quādoq; fit ex citonijs decoctis cum absinthio. Et ex illis est oleū de citonijs, & masti. et similia cum præcesserit in augmento. *Empla.* B

Tractionem autem, & deriuationem complebis cum frictionibus, fomentis mordacibus, ventosis in cruribus, costis, brachijs, anchis, & dorso: necnon emplastris calefactiuis in eis applicatis ex flammula, tapsia, squilla, cantharidibus, calce non extincta, & similibus factis. Cum vero iam fuerit in fine augmenti à principio status, adde prædictis mastichen, chamæmillam, melilotum, fœnugræcum, semen lini, & similia. Procedente vero statu cum iam tota fluxerit materia, ad eius euacuationem phlebotomabis basilicam dextram: et si quidem resoluatur, bene quidem: si autem non, studebis euacuare materiam in apostemate contentam, & virulentam, & resudatam ab eo. Et si quidem fuerit in gibbo, cum diureticis, quæ sunt nota supra: si vero in sima cum soluentibus ventrem, et trahētibus ad intestina: qualia sunt quæ docuit Gale. clysteria proprie ex sale nitro, & melicrato, quæ omni tempore competūt, & proprie lenitiua, vt naturam lenem teneant, & materiam simę ad regionem conuenientem suæ expulsioni inclinēt, vt vrticam, scabiosam, mercurialem, epithymum, et polypodiū: & quęcunq; moderate ducunt commiscendo, seu coquendo cibarijs, et proprie ptisanam: & etiam fortiora illis, vt cortices nigri ellebori, parum administrabis, et magis cum fuerit in declinatione. Exterius vero superpones cataplasmata, et emplastra ex diaphoreticis qualia sunt, eupatorium, chamæmilla, melilotum, flores absinthij, spica, crocus, casia lignea, calamus aromaticus, & alia consimilia debilia non fortiora cum indurent apostema resoluendo subtile, & dimittendo grossum naturam debilitent, superflue resoluendo. Quare oportet styptica illis fortibus cum expedit admisceri, quæ virtutem detinenant, et conseruent robur ipsius, et sine acuitate ne mordicent, & commouendo materiam apostematis, atque rheuma prouocando, apostema augmētent. Quòd si apostema cholericum fuerit, phlebotomiam minoratiuam ministrabis de basilica in principio cum propter naturam membri raro sit sine peccato sanguinis: deinde minorabis choleram influentem, & generatam cum administratione cholagogi ex aqua fructuum, tamarindis, melle, casia, manna, aqua hordei, & zuccharo violato, succo rosarum, & rhabarbaro, & aloe rectificato, & similibus leuiter educentibus sine agitatione, & confortantibus. Et clysteres ex lenientibus si apostema fuerit in sima, vel diuretica frigida nota, si fuerit in gibbo: deinde calida gradatim perueniendo ad fortiora: & deinde apocrustica interius fortiora, qualia sunt coriandrum, aqua melonis indi: & similiter nenupharis, alchechengi, iuiubarum, & aqua psillij, et syruporum cum endiuia, cuscuta, vel spica: et exterius emplastrum ex prædictis, et epithemata cum camphora, sandalis, et lenticulis aquæ actu frigidis parum, et diapho- C *In cholerico.* D

retica debiliora, vel mista, vel pura suis temporibus, qualia sunt cuscutæ, lacca, absinthium, eupatorium, spica, & similia, & zuccharum: intus sumpta, & exterius approximata per omnẽ modum simplicia, & composita. Et siquidem totũ resoluatur sana remanebit particula: si vero nõ, sed transeat in dubelati, & suppurationem propter materiæ dispositionem, quod ostendit prolongatio eius vsque in diem quadragesimum sine defectu feb. & doloris, vt dixit Hippo. tunc oportet, vt maturationem eius ad statum perducas incolumẽ, & quòd studium tuũ exerceas secundum regulas sex, quas supra in cura pleuresis diximus: illuc ergo recurre, & eas cum proprijs medicinis compleas. Et licet quæ ibi dicta sunt, hepati non sint propria, tamen secunda virtute in his intentionibus complendis operationem habent propter propinquitatẽ. Sicut enim quę frangunt lapidẽ in vesica, frangunt & in renibus, Ita quæ maturant, aperiunt, & mundificant, & incarnant, & consolidant, in pleura illa agent in hepate multo magis: sicut etiã aperitiua oppilationũ splenis sunt aperitiua earũ hepatis.

Apõa hepatis maturãtia.

Et ex medicinis appropriatis adiuuantibus in maturatione apostematis hepatis sunt, lac asininum, cum zuccharo albo, aut zuccharum almuscet, & sicut aqua de radicibus cum passis ficubus, dactylis, et alijs similibus cõmunibus, & decoctio polij in ieiunio. Et ex illis sunt emplastra ex farina hordei, calamẽtho, cœpe assato, radice lilij, farina fœnugraeci, & radice althææ. Et potus aquæ mellis cũ aqua hordei, & de tarasacon sicco, drach. i. & cum lacte asinæ.

Apõa hepatis rũpẽtia.

Et ex medicinis iuuantibus ad eruptionẽ apostematis hepatis appropriatis in quibus etiam cum subtiliatione est confortatio est scabiosa, & succus eius, nasturtium: & sic absinthium, crocus, & spica, radix pæoniæ, & radix alhasce, & radix rubeę, & grana alfagredi, & succus eupatorij, & radix centaureæ, & oleum de neridẽ, & oleum de arbore mastiches, & de lilio. Et ex illis est emplastrum de farina hordei baurach, fimo columbino, calamenthum, glutine albotin, & pice, & similibus. Et ex illis est balneationis assiduatio, & dormire supra hepar, et exercitari, & deambulare quantum possibile est. Facta eruptione oportet, vt administres mundificantia, & abstergentia ex parte declinationis materiæ. Et siquidem declinet ad vias intestinorum sanies, dabis aquã mellis simplicem cum succo scabiosæ, vel cum diureticis si declinet ad vias vrinæ, sed oportet, vt diuretica non sint fortia quæ lædant, & vlcerent simul cum sanie meatus vrinæ, quod si accidat, tũc rectius est, vt sit aqua mellis decocta cum æqualitate, & permista cũ aliquo glutinatiuo pauco, scilicet amylo, ouo & oleo rosato. Et cibetur cum candarusio, & maluis. Et potetur cum aqua hordei, cum gumma dragachanti.

Cibi.

Cum autem fuerit mundificatio facta perfecte oportet, vt sumat in ieiunio incarnantia, & conglutinantia. Et ex proprijs est, vt sumatur thuris, sanguinis draconis, ana aure. i. seminis endiuiæ, se. apij, mastiches, ana aur. i. Et sumatur in potu cum aqua mellis, vel iulep, & post illud cibetur cum stypticis, vt confortetur.

Quod si materia, seu sanies erupta effundatur ad spatiũ ventris, tunc necessarium est, vt incidatur cutis apud inguina, et discooperiatur lacertus adeo, vt appareat siphac nominatus biteron: deinde fiat in eo foramen, & ponatur in eo cannella per quã currat pus paulatim: deinde cũ emplastris appropriatis consolidabis, & totum hoc si per materiam non resoluatur, quod plerũq; fieri consueuit per ipsam trahentem saniem per medium ossis. Tertiam rem principij complet debita sex rerum non naturalium administratio. Et etiam quartam rem complent auxilia pura, et diuersa, et vnicuiq; propria secundũ pluralitatem, et diuersitatem accidentium, quæ dicta sunt, & aliorum, quæ dicta sunt secundũ modum supra in cura apostematis stomachi declaratum: illuc ergo redi.

In fla. & melico.

Quod si apostema frigidum fuerit phlegmaticum, vel

E

melancholicum, quod est raro, econtra in pluribus est procedendum. Primo enim facta phlebotomia de basilica, propter causam iam dictã in minori quantitate tanquã in præcedenti, et loco cholagogi administrabis phlegmagoga in via minoris causæ leuia, vt est aqua albulet, geleniabin, vel & melãgogum, vt aqua seng, boraginis, & buglossæ, & polypodium. Et prius clysteres ex abstergentibus, & aperientibus, misti cũ aromatibus in principio simplices, & compositi, qui supra dicti sunt in cura oppilationis. Et ex proprijs est oleum de cherua, et de gesеminis, quod de zambrica nuncupatur, et sambucinum. Et ex emplastris proprijs melius est emplastrũ stomachicũ, seu cerotũ stomachicum, Gal. et de seminibus. Et ex electarijs diacurcuma, dialacca, & similia, & trochis. de spica, & fistici, sunt magni iuuamẽti. Et syrupus de seminibus cũ camedryos, polypodio, & similibus. Et diaphoretica fortia illis mista, vel pura tẽporibus suis, qualia sunt, quę supius dicta sunt.

F

Quod si perueniat ad sclyrosim quod est plurimũ propter indispositionem materiæ ad resolutionẽ, & excessum diaphoreticum, & malitiam regiminis, tunc si confirmatum sit, & quietum nõ curatur. Si vero fuerit in principio sui curatur. Et quãdoq; perdurat cum vita: & qñq; transit in hydropem secundũ Gal. Et si sequitur fluxus, moritur.

Cura apostematum frigidorũ est duæ res, vt supra in cura stomachi dictum est. s. mollificare, et resoluere, quas cõplere oportet cum ijs, quæ dicta sunt ibi, & cum proprijs hepati, quæ hic dicentur, simplicibus, et compositis intus, & extra approximatis. Simplices ad has intentiones sunt grana pini maioris medullæ, et adipes temperatæ calidæ, semen lini, fœnugræcum, althæa, glutẽ albotin, & potus apozematis, costi, & eupatorij, fœnugręci, et passularum, & oleum amygdalarũ dulcium, et de nucibus recentibus. Et ex eis, quę valde conferunt ad resolutionem postquam tres regulas attendisti in ea, quarum prima est, vt aperias cum subtilibus rebus, vt virtus resoluentium, et mundificantium subintret. Secũda est, vt pręmittas calefacientia, subtiliantia, & incidentia humorem grossum, et frigidum atq; viscosum, quæ est materia eius. Tertia est, vt præmittas mollificantia, vel admisceas ea cũ eis, vt est somnus super latus dextrum. Et costus est vehemẽtis iuuamenti cũ ex eo sumitur in potu, añ. drach. ß. vsq; ad aur. i. cum aqua mellis, aut vino. Et qñq; confert sumere in potu oleum costinum, aut de neriden, de cherua, aut de balsamo, cũ aqua decoctionis rutæ, et anethi: & sit quantitas olei de neridẽ, drach. iiij. & administretur per hebdomadam, & confert maxime. Et ex illis est semen agni casti, in syrupo de eupatorio, et de arnoglossa sicca, cum aqua fœniculi, apij, endiuiæ. Et decoctio lupinorum cum spica aromatica, et amygdalis ama. in vino. Et baccæ lauri, & radix fu. & cicer nigrum, & polium, et camedryos, & porrum. Et ex compositis confectionibus conferentibus ad illud est diacurcuma, athanasia, theriaca, diatesseron, dialacca, diacostum, & sagena. Et ex trochiscis trochisci de spica. Et ex emplastris bonis ad illud, est emplastrum de meliloto in antidotario dictum: aut de diamoron decocto cum vino pontico, aut spica, & oleo de fisticis, & de prassio, & de anetho decocto. Et ex cerotis, cerotum hyssopi, et diapente. Et ex medicinis bonis est secundũ Gal. vt ponantur supra membrum ventosæ calefactę sine scarificatione: deinde administrentur medicinæ fortiores in subtiliatione, & resolutione, & fac adhærere ea loco, quæ sunt sicut nitrum, & sulfur citrinum per hebdomadam vel mediam: deinde administra epithemata cum sinapi singulis decẽ diebus: postea fac vomere ægrum cum raphano. Quod si inobediens fuerit apostema, administra elleborum album. Et quandoq; deuenit ad cancrum, & non est spes in eo. Inquit enim Hippo. quibuscũq; cancri absconditi fiunt non curari est melius: curati enim citius pereunt, nõ curati longius tempus proficiunt.

G

H

6. aph 38.

Deapo-

De apostemate meseraicarum, & lacertorum ventris, & cura eius. Cap. 8.

ET cũ apostema fuerit in meseraicis cura est, cura apostematis cõcauitatis hepatis. Et cum apostema est in lacertis almirach, curatur cum apocrusticis, & resoluentibus fortioribus, quoniam intentio quę sumitur à particula in illis est nulla, vel modica, in hepate magna. Quapropter oportet, ꝙ repercutias in hepate, & resoluas cautius, & cum minori audacia q̃ in illis. Compositę sunt medicinæ, quæ ex prædictis cõponuntur, ad vnaquãq; intentionem proprijs quę sequuntur. Descriptio emplastri resoluentis apostemata hepatis laudabile, & expertum. Recipe styracis, cæræ, ana danich. iiij. vini, cotylas. ij. ß. liquefiat cæra, & oleũ, & misceantur cũ eis. Aliud ad idẽ. ℞. lilij, amomi, folij, ana danich. i. styracis, ceræ, ana danich. i. olei de arbore, masti. quantum necesse est. Aliud. ℞. aloes, vnc. iij. masti. vnc. i. chamæmillę, & meliloti, añ. vnc. vi. olei de lilio, quantum sufficit, Aliud resolutiuũ, & confortatiuum. ℞. croci, vnc. ij. bdellij, vnc. vij. sordes vrceoli, vnc. iiij. amomi, spicæ romanæ, carpobalsami, añ. vnc. vi. olei de lilio, quantum sufficit. Aliud resolutiuũ, & proprie ei quod indurationi est proximum, & cõfert in doloribus splenis, et renum. ℞. squillę assatę, lilij cœlestis, asari, dauci, seminis apij, anisi, spicæ aromaticæ, casiæ, castorei, calamenthi montani, & fluuialis, cimini, acori, pyrethri, piperis longi, nucis musca. amomi, apij, euphorbij, seminis althææ, stecados, polij, siseleos, seminis rutæ, se. fœnic. corticum radicis cappar. aristol. ro. cinnamomi grossi, zingib. baccarum lauri, seminis hyoscyami albi, costi, ameos, seminis carui, omnium, ana partem vnam. Conficiantur cum melle despumato, & applicetur postquã applicatum fuerit sufficienter emplastrũ de mucilaginibus.

Medicamen aliud factum ex allijs campestribus. ℞. alliorum, gentianę albæ, eupatorij, costi, aristol. cheisin, siseleos, piperis longi, ana danich. iiij. seminis apij, asari, meu, fu, nucis musca. ameos, aniudẽ nigrę, ana danich. xv. castorei, & aqua ros. ana danich. xij. soluantur omnia ista cum vino, & allia terantur, & misceantur cum melle, & approximentur in modum cataplasmatis. Inquit Isaac, si apostema fuerit ex percussione, vel casu, vel collisione præcedente phlebotomia, dentur rhabarbari, drach. ij. cũ vino, vel sero caprino. Et rubeæ. drach. i. cum vino, & aristolo. ro. drach. i. cum aqua calida. Et si infirmus patiatur in hepate calorem, damus balaustiam, bolum armenum cum aqua arnoglossæ, vel succo solatri. Puluis valens ad percussionem hepatis, & casum. ℞. balaustiarum, violarum, myrtę, boli, amidi, añ. drach. iij. sanguinis draconis, laccę, ana drach. i. ß. dosis, drach. i. cum apozemate de rosis, masti, & arnoglossæ. Medicamen Asclepiadis factum cum melle: ipsum nãq; expertũ est cõferre propter illud, quod in ipso est de speciebus medicinarum valentium ad illud secundũ conditiones suas quas diximus. ℞. camepithyos, & prasij, seminis apij montani, gentianæ, seminis agni casti, fellis vrsi, seminis cucumeris, scolopendrię, radicis opopanacis, amylorum, litij, rubeæ, seminis caulis, aristo. piperis, spicæ indæ, costi, seminis apij hortulani, & erucæ, herbæ iudaicæ, polij, apij, eupatorij, granorum iuniperi, ana partes æquales, terantur, & conficiantur cum melle, dosis pondus auellanæ cum vino.

De inflatione hepatis. Cap. 9.

INflationis hepatis modum, causam, & locum habuisti in præcedenti cap. Et generaliter causas, & signa eius, atq; curam ex dictis supra in cura inflationis stomachi poteris cõprehendere. Illuc ergo recurre, & cum proprijs intentionem complentibus operare, quæ tibi narrata sunt superius. Et si quidem fuerit in simo cum clysteribus, cibis, & potibus operare magis. Si vero in gibbo, cũ diureticis intus, & cataplasmatibus exterius magis. Si in vtraq; parte cum vtrisq;. & feb. superueniens est cura vtriusque cum consumat inflationis causam.

A

De dolore hepatis, & hypochondriorum. Cap. 10.

INquit Hippoc. quibuscunq; dolor fit circa hypochon. sine phlegmone feb. his superueniens soluit dolorem qui est antecedens actionis læsæ ipsius sequens prædictas ægritudines eius. Et est grauatiuus, sed non fit vehemens, nisi cum apostemate calido, aut ventositate, & similatur dolori hypochõdriorum: differt tamen ab illo, vt superius dictum est. Qui cum fuerit in hypochondrijs quandoq; ex proprijs: quandoq; ex cõmunitate hepatis cum est in dextro: quandoq; ex cõmunitate splenis cum est in sinistro, quãdoq; cõmunitate diaphragmatis, & est in vtroq;: & quãdoq; cõmunitate ad costas apostematis in lacertis: et quandoq; communitate totius, vt cum accidit in febribus, & cum tensione multiplicatur in pestilentialibus: & quandoq; accidit propter apostemata intrinseca alia, & quandoq; accidit in crisibus cum materia tendat ad inferiora, vt egrediatur per ea. Et quandoq; accidit etiam propter tensiones spasmosas sequentes malitiam complexionis. Causas, & signa eius, locum, & curam ex iam dictis in hac summa, & supra in dolore stomachi poteris comprehendere. Illuc ergo recurre, & canones illos istuc reducas, & compleas cum administratione propriarum medicinarum hepati, quæ superius hic sunt narrata, naturam hepatis in omnibus attendendo.

6. apho. 4.

B

Et ex medicinis specialibus in dolore hepatis in quibus fiducia est habenda sunt simplices, & compositæ. Ex simplicibus vero, est absinthium, emplastratum cum oleo de alchanna, vel decoctum in oleo simplici secundũ Gale. & cum oleo chamæmelino in hypochondrijs. Trochisci de rhabar. cum descriptionibus prædictis diuersis in antidotario nostro. Confectio de rhabar. & diacurcuma. Confectio meu, solutiua de cordumeni, & de cæsare, athanasia minor. Et confectio Asclepiadis dicta supra. Et ex expertis est succi foliorum persici, vnc. ij. cum syrupo acetoso, aut decoctio eorum cum rhabar. drach. ß. croci. ℈. i. & seminis apij, & fœni. ana drach. ß. Et Gal. vidit in somno ꝙ phlebotomia arterię inter pollicem, & indicem existentis curat dolorem eius. Confectio medicaminis ad dolorem hepatis experti. ℞. rof. drach. iiij. spicæ, masti. ana drach. ij. succi eupatorij, absinthij, laccæ, rhabar. croci, superiorũ corticum squinanthi, rubeæ tinctorum, asari, trium seminum, xyloaloes crudi, ana drach. i. xylobal. drach. ß. Confectio medicaminis ad dolorem cum solutione ventris. ℞. fæcis vini decocti, laccæ, spicæ, rhabarb. ana aur. i. scorię ferri, drach. viij. bibantur de eis puluerizatis permistis, drach. ij. cum vnc. ij. aquæ coriandri. Et ex emplastris est emplastrum de cordumeni, de meliloto, de euphorbio, & similia sunt meliora. Et regimen, & diæta sunt extenuatiua. Confectio trochiscorum Azēsis frigidorum ad dolorem hepatis. ℞. foliorum mezereon tritorum, agarici, miro. citrinorũ, serapini, ana drach. v. ireos, drach. iij. succi eupatorij, spicæ, ana aur. ij. Conficiantur cum melle dosis, à drach. iij. vsque ad. iiij. Confectio trochis. Azensis calidorum ad dolorem hepatis fortem. ℞. mezereon, chalcucecaumenon, stercoris colũbini, ana æqualiter, & quarta pars harum euphorbij. Conficiantur cum iulep. dosis, drach. ij. ß. Aut cum syrupo violato informentur pilulæ de quibus in potu tribuantur cum aqua passularum de corasceni. Sitq; cibus eius esca, aut cibus cũ sumach, aut acetum cum oleo, aut syrupus acetosus. Confectio ad dolorem hepatis calidum. ℞. azen. sic. drach. v. seminis citri, endiuiæ, portulacæ, fœni. ana drach. ij. ß. succi liquiritiæ, drach. i. ß. rosarum, drach. i. fiant trochisci cum aqua rosa. & dẽtur in potu cũ syrupo acetoso, aqua endiuiæ, & aqua solathri, vel absinthij. Serapio. cõfectio, pilularum de eupatorio ad dolorem hepatis icteritiam & feb. iuuatiuarũ. ℞. aloes, succi eupatorij, miro. citrinorũ, ana partes ęquales. confice cum aqua apij. Iudeus. quando ex grossa ventositate fuerit dolor hepatis intrare tinam decoctionis absinthij, florum chamæmillæ, & squinanthi est vtile valde,

C

D

Medicamẽ expertũ ad dolorẽ hepatis.

Confectio ad idem.

Confectio medicaminis ad dolorẽ hepatis cũ solutione ventris.

Trochisci ad dolorẽ hepatis.

Alij trochisci calidi ad dolorẽ hepatis fortẽ.

Confectio ad dolorẽ hepatis calidum.

Pilulæ de eupatorio ad dolorẽ hepatis & icteritiam.

si feb. & apostema nõ adsint. Et ex proprijs ad idem spongia infusa in aqua decoctionis absinthij, eupatorij, squinãthi, anisi, acori, & spicæ. Et emplastrum ex absinthio, et oleo ros. in principio, & proprie vbi timetur apostema, et in principio cũ ceroto facto ex eo, & oleo de alchanna, vel stercore capratum montanarum, & oleo facto emplastro secundum Aboali.

De debilitate hepatis. Cap. 11.

DEbilitas hepatis est læsio virtutis, & actionis naturalis ipsius, sicut dolor est lęsio virtutis, & actionis eius sensibilis. Simpliciter autem, & specialiter sumi potest: & quid sit vtroq; modo sumpta, & causæ eius quæ sint extrinsecæ, et intrinsecæ, & quæ propriꝫ sunt ei, & ex communitate aliorum membrorum vicinorum, vt fellis, & splenis: et remotorũ, vt stomachi, intestinorum, renum, vesicæ: & spiritalium, vt cordis, pulmonis, & diaphragmatis: & animalium, vt cerebri: & totius corporis, vt in febricitantibus, et algoratis, et resolutis corporibus, et etiam membris currentibus ex eis ad ipsum, et quibus maxime, & plurimum contingat ex causis supra capitulo de debilitate stomachi habes, et specialiter sumpta poteris colligere ex generali.

SED SIGNA ipsius habes sumpta, vel simul, necnon, et causarum eius in speciali, prout ea variat ipsius natura, à natura stomachi diuersa inuestigando sic vnicuiq; applicabis. Nam si quidem debilitatẽ hepatis quis absolute, & simpliciter patiatur, quem Gale. hepaticum appellauit, signa erunt mutata qualitas ad citrinum, vel albedinem, vel viriditatem, et quandoque ad fusciditatem, prout supra in signis complexionum stomachi, & hepatis fuit dictum. Cum enim color corporis ex rubeo, & albo fuerit admistus sanitatem eius significat. Et exeuntia, scilicet vrinæ, et egestio mutata secundũ plurimum propter illud, quod supra dictũ est, à naturali in colore citrino, vel pallido, rubeo, vel glauco in substantia subtili, grossa, & aquosa, et sedimine multo, vel pauco secundum diuersitatem facientis causæ, et etiam actio læsa, nam plurimos eorum, qui debilitatem habent in suo hepate, cõcomitatur, et proprie, cum penetrat cibus, dolor leuis extẽsus vsq; ad crura. Si vero debilitatem patiatur specialiter, & principaliter digestionis ipsius, signa erunt, quoniã sanguis egrediens in phlebotomia erit aquosus, quoniam membris nõ vnitur, nec assimilatur: quare inflãmatur, et proprie facies et oculi. Etiam vrina, et egestio secundum plurimum est, sicut lotura carnis, quoniam nõ separatur aquositas à sanguine, sed transit sanguis cum ea, vel subtile eius nisi illud ex debilitate retentiuæ sit, quæ tandiu non retinuit donec digestiua perfecte cibum in sanguinem alteraret. Et signa debilitatis digestionis quando est principalis, & quãdo est ex peccato administrantium supra de debilitate stomachi habuisti, aut quia generatum sanguinem totum continere non potest, sed pars aliqua egreditur non retenta cũ vrina, vel egestione, vnde sequitur, sicut dixit Gal. fluxus sanguinis, et proprie vrina sanguinea. Inquit Aboa. & est præterea cum ægritudinibus acutis sanguineis vrina sicut sanguis ipse emittitur apertione venę in ea non existẽte, significat repletionem sanguinis superfluam, et talis fluxus longus in processu non mutatur, et fit in habente cõplexionem calidã, cholericus, virulentus: deinde sicut fex, et sicut sanguis nigrefactus, adustus. et in habente complexionem frigidam fit sicut nigrescens congelatus differens ab adusto in multitudine, opacitate, et obscuritate nigredinis, et doloris priuatione, et perueniunt ambo simul ad fluxum diuersorum colorum in fine, & illud ostẽdit quòd digestio sit mutata ad corruptionem. Quod si egestio fuerit alba, et vrina proprie alba translucens, erit signũ quòd eius digestio omnimode sit ablata, vnde debilitas corporis sequitur multa, nec erunt signa superfluitatis cum non superfluere posit, vt supra de debilitate stomachi est ostensum.

Hepatis sani signa.

E Debilitatem autem attractiuę specialiter, & principaliter significat egestio chylosa nisi sit propter oppilationem meseraicarum, cuius signum distinctiuum est, quoniam in oppilatione earum citius egreditur chylosa egestio, & est grosior propter subtile chyli, quod tractũ fuit ad hepar grosso nequeunte penetrare, & est minoris quantitatis propter hoc. Et quando cum hoc fuerit vrina tincta, significat quòd nocumẽtum est in attractiua tantum, non in digestiua: vrina enim est magis significatiua debilitatis digestiuę: egestio autem magis attractiuę. Et certificat debilitatem digestiuæ, debilitas corporis: debilitatem vero retentiuæ ipsius specialiter, & proprie significat quã ab hepate festinat expulsio cibi, quoniam ad debilitatem vnius sequitur fortitudo alterius, et econuerso, vt ait Gal. quo expulso antequam fiat humorum generatio sequitur superfluitatum trium minoratio non tantum humorum, & etiam vrinæ, & tincturæ eius: & etiam tinctura egestionis minoratur, quoniam cholera non generatur, quæ tingãt: & minoratur etiam necessitas surgendi ad sellã, cum F cholera nõ transmittatur ad intestina, quare perducit quãdoq; ad colicam, & melancholia cũ non generetur, ad splenem non transmittitur, nec ad os stomachi, vt excitet appetitum, quare minoratur. Et apparent signa debilitatis digestiuæ ex debilitate ipsius, & sunt quia nutrimentum perueniens ad membra est illaudabile imperfecte digestum, & aquosum, quare non bene vnitur, nec conuertitur in membra, sed superfluens in eis, causat inflationem cum mollitie, & calore subalbido. Et quandoq; perducit ad hydropisim. Sed signa causarum debilitatis absolute, & specialiter sumpte extrinsecarum, & intrinsecarum, & propriarum, & ex cõmunitate existentium, ex signis prædictarum causarum eius cognoscere poteris, necnon, & curam.

CVRA. ergo intuere illic, & illa reducas in hunc locum, & prout oportet curam cum proprijs operare prædictis simplicibus & compositis, & quæ hic subiungemus cum auxilio Iesu Christi omnipotentis, cuius nomen G sit per infinita secula benedictum. Medicamen bonum ad debilitatem hepatis. Aboa. ℞. laccæ ablutæ, aristologiæ, aloes, ana drach. iij. succi eupatorij, seminis fœni, & atriplicis, ana drach. v. absinthij romani, drach. vij. seminis endiuiæ, & anethi, ana drach. v. semi. apij, drach. iiij. fiant ex eis trochisci, aut suffuf. Aliud medicamen Gal. expertum. Recipe passularum enucleatarum, auſ. xxv. croci, auſ. i. & ß. calami aro. auſ. ij. bdellij iudaici, drach. ij. ß. cinnamomi, auſ. i. casię, auſ. ß. spicæ, auſ. iij. squinanti, auſ. ij. ß. myrrhæ, auſ. iiij. gummi albotin, auſ. iiij. darsesahan, auſ. ij. mellis, auſ. xvi. vini quantum sufficit. Et quandoq; imponitur in ipso opium, & semen hyoscyami, cum associata est debilitas caliditati, & propter phylonium conuenit. Et æstimauit Gale. quòd hoc medicamen est ex cõuenientibus ei cum suis proprietatibus. Euaporatio conferens valde. ℞. cinnamomi, casiæ, ana vnc. ß. spicæ, drach. i. substantiæ, absinthij, eupatorij, ana drach. v. H bulliant in vino odorifero, styptico, in quo sint commistę tortellæ, & addatur olei de neriden, vnc. i. & infusa lana, fiat euaporatio si debilitas ex causa fuerit frigida. Si vero ex calida, fiat hoc. ℞. endiuiæ cum radicibus. M. i. sandali vtriusq;, spodij, ana drach. ij. cuscutę, florum absinthij, añ. drach. vi. bulliant in aqua ro. cum succo granatorum muzorum, vel parum aceti, & prædicto modo fiat euaporatio. Emplastrum bonum ad idẽ, in causa calida. ℞. rosa. præputiorum, vitis albę, cymarum rubi, añ. M. i. violarũ, vnc. ß. spodij, sandali, endiuiæ, florũ squinanthi, añ. drach. ij. & confice cum oleo rosa. & cera. Emplastrum bonum in causa frigida. ℞. cyper. mastiches, spicæ, thuris, galliæ, nucis cypressi, ana vnc. ß. cymarum squinanthi, anisi, fœniculi, apij seminis, añ. vnc. ij. musci, drach. i. aceti, vnc. i. succi eupatorij, vnc. ij. olei de rhabarba. & ceræ quod sufficit, & qñq; additur aloes. Inquit Aboa. cum vides impressionem

Med. ad debilitatẽ hepa.

Euaporatio bo. idem.

Alia ad cũ fi. e. calida ca.

Empla. idem.

pressionem debilitatis hepatis peruenientem ad digestionem, conforta cum his in quibus est stypticitas, & caliditas cum mensura, & aromaticitas. Et si in eis maturatio sit, sicut sunt medicinæ compositæ ex his, vt spica, folium, nux musca. coriandrum, vel cardamomum, mastiche, calamus aroma. cyperi, & similia. Et si fuerit perueniens ad retentiuam adde in stypticitate, & minue de calefactione, aut conforta huiusmodi medicinas cum medicinis compositis ei, cum infrigidatione, sicut sunt balaustiæ, rosæ, hypocystis, & similes. Et si peruenerit ad attractiuã, conforta cum eis, in quibus est parua stypticitas ea mensura, quæ conseruet virtutem hepatis, & sit in eis caliditas, & aromaticitas, quæ ex prædictis eligere debes simplices, & compositas secũdum modum approximatas studendo in apertione oppilationum. Et si peruenerit ad expulsiuam confortabis cum calefacientibus aromaticis, & humectãtibus. Et calefac renes, splenem, & viscera, & aperi oppilationes: his prædictis medicinis obuiabis malitiæ complexionis à qua plurimum debilitas absoluta, & specialis prouenit. Et quia ex omni malitia cõplexionis prouenire poterit, studebis ipsam cognitam cum prædictis alterare, & cum diæta extenuatiua, vel resumptiua sibi, prout oportet, & vbi prospera inuenies, si Christus voluerit. Gale. electarium valens ad debilitatem hepatis, mundificat canales eius, & fellis, & subtiliat humores, prouocat vrinã, confortat hepar cõfortatione magna. Recipe ligni aloes, rosarum, spicæ nardi, cinnamomi, ana drach. ij. laccę, rhabar. gariophy. añ. drach. ß. asari, ani. maiorang, mastiches, granorum balsami, ana drach. iij, fu, meu, squinanthi, spodij, ana drach. i. camepithyos, cuscutę, ana drach. i. ß. Conficiantur cum aqua, syrupo de ligno alo. aqua rosa. & zuccha. Dosis, à drach. i. vsque ad. ij.

De cachexia, & est qualitas mutata. Cap. 12.

CAchexia secundum Aristot. generaliter sumpta est mala corporis dispositio quam sequitur ægritudo. Specialiter autem est mutata qualitas, seu habitudo corporis antecedens hydropisim. Cuius causa mediata est debilitas hepatis, et proprie digestiuę eius, cuius causas immediate præmisimus. Cum enim debilitatur ipsius digestiua, sanguinis generatio fit phlegmatici, & aquosi: cum digestio secundum Gale. inspissando procedat, qui membris non vnitur, vt ait Gale. quare remanet in facie ipsorum, & superfluens habitudinem ipsorum immediate naturalem permutat, alterat, & inflat, & tunc dicitur cachexia. Et cum superfluit, ita ꝙ phlegma, vel aqua, adeo vincat in sanguine, ꝙ natura segregare nequeat, sed transeat cum sanguine ad membra, & in eorum vacuitatibus aggregetur, sequitur hydropisis, differens à cachexia in quanto eius quod est ex toto genere præter naturam. Et cognoscitur ex permutatione coloris corporis, & faciei ad albedinem, & citrinitatẽ, & apparet inflatio in palpebris, & extremitatibus manuum & pedum: & quandoq; spargitur in totum corpus, ita, vt fiat, sicut massa in qua impressiones dimittunt vestigia, & concauitates. Et quandoque appetitus multiplicatur propter phlegmatis acris multiplicationẽ ex debilitate digestionis. Et quandoq; debilitatur appetitus, & crescit sitis cum digestio corrumpitur in processu, & serosæ, & nitrosæ superfluitates veniũt ad stomachum, & accidunt tunc vigiliæ, & in commissuris, & in gingiuis caliditas, et pruritus propter vaporẽ corruptum ascendentem, & minoratur vrina, & sudor, & multiplicatur vẽtositas ex qua accidit inflatio in mirach, & descendit, & inflatur bursa testiculorum, & cum accidit in eorum corporibus vlcus, fit difficilis consolidationis propter complexionis corruptionem, & humiditatis abundantiam.

CVRA cachexiæ, est duæ res. Vna est hepatis confortatio, & digestiuæ eius proprie, necnon, & aliorum, scilicet stomachi, & membrorum, vt materiæ non generentur. Alia est exiccatio generatæ humiditatis multiplicatæ in sanguine. Primam rem complent, quæ in præcedenti cap. habuisti, & in cura debilitatis stomachi, & digestiuæ eius, illa ergo per te videas. Secundam rem complebis cum his, quæ in cura malæ complexionis stomachi humidę, meri, & hepatis diximus, et specialiter, et proprie cum euacuationibus humiditatum per omnem regionem conuenientem ei, puta per secessum, & hoc cum clysteribus, & abstersiuis, cum aperitiuis, subtiliantibus, & incidentibus, & confortantibus, & soluentibus in principio cum facilitate. Deinde cum fortioribus, quæ sunt ex prædictis nota cum pharmacijs, & proprie ex hiera Gal. factis si caliditas fuerit mista, vel cũ hieris magnis, scilicet colocyntidis propter phlegma, & hieralogodion, ruffina, & alijs. Mundificant enim hæc sanguinem, & membra prædicta à superfluitatibus absq; humiditatibus inanitis. Phlebotomia autem in hoc locum non habet, nisi raro, scilicet cũ debilitas fuerit ex repletione sanguinis, vel retentione, & ꝓprie menstrualis in mulieribus, et hæmorrhoidalis in viris, & tunc in principio locum habet antequam debilitas crescat, & in pauca quantitate, & dispartita, donec compleatur indigentia, & virtus melius toleret, & cum vomitu prouocato cum his, quæ materiam respiciunt propriã, quæ superius in cura stomachi dicta sunt. Et cum prouocantibus vrinam hic supra in cura oppilationis, & apostematis hepatis dictis, & sudorem prouocantibus, vt sunt vnctiones, potiones, & balnea naturalia thermarum & artificialia sicca non humida, frictiones, & exercitia supra in cura stomachi dicta, & cum regimine exiccatiuo in omnibus non naturalibus rebus superius declarato, quæ omnia infra in cura hydropisis, seriose specificata subiungemus duce Christo.

De hydropisi. Cap. 13.

HYdropisis vario modo notificatur. à Ioãnitio enim quòd sit mala complexio humida, materialis: ab Aboa. apostema aquosum, vel ægritudo malæ cõpositionis in quantitate superfluitatis magnitudinis membrorum: à Gale. quòd est dispositio, vel mala qualitas, seu habitudo corporis sequẽs peccatum digestionis, & vnionis actus nutritiuæ virtutis. Nec mirum cum secũdũ eum nihil mirandum. eadem signa tres habere rationes in differentibus habitudinibus, & sana, & ægra, & neutra dici. Similiter eandem ægritudinem diuersis cõsiderationibus in diuersis generibus ægritudinum, & diuersis præter naturam rebus reponi non est mirabile. Cuiuscunq; autem generis sit, tres sunt eius species, scilicet asclites, hyposarca, & tympanites: hyposarca vero, anasarca, & leucoflantia synonyma sunt speciei secundæ. Eius autem causa duplex est, cõmunis, & propria vnicuiq; speciei. Communis est quincuplex, naturalis, localis, efficiẽs, formalis, & finalis. Materialis ẽ materia frigida de gñe phlegmatis, aquosa, vel ventosa. Localis est vacuum ventris inter zirbum, & siphach, in quo materia prædicta colligitur, aut spõgiositas membrorum corporis vniuersi. Efficiens, est triplex coniuncta, antecedẽs, & primitiua. Cõiuncta est duplex, vere, & quasi: vere coniuncta est materia ipsa frigida mẽbra alterans, & in tumorem eleuans, quasi coniuncta est debilitas hepatis, & digestionis eius continue istam materiam regenerans, dicente Gale. omnis hydropisis causa propter infortuniũ sanguificationis est fiens. Antecedens est mala dispositio hepatis, & aliorum membrorum digestionis de genere malæ complexionis puræ, vel humoralis ex se, vel vicinitate, solutio cõtinui, & apostema habẽs efficere nocumẽtũ in digestione. Primitiua est omnis causa exterior nocumentum in digestione imprimens, & debilitatem maiorem q̃ in cachexia prædicta, quæ superius dictæ sunt hic, & supra de cura debilitatis stomachi, & digestionis eius. Causa autem formalis, est sua essentia habita per notificationem ipsius. Causa finalis est, vt destruat totaliter digestiuam hepatis, & ad interitum perducat, & plurimum ita est cum fuerit antiquata, & confirmata, &

De phlegma.

Varie hydropisis notificatiões.

Hydropisis spẽs. 3.

Cãæ cões.

Proprie proprie asclites, deinde tympanites, deinde hyposarca, vt infra. Causa autem propria vnicuiq; specierum eius ex varietate causarum prædictarũ potest assumi. Cum enim hepar, & digestiua eius fuerit debilitata principaliter, non tamen multum, quia generat sanguinem, sed phlegmaticum, qui transiens ad membra digestionis tertiæ infrigidata non perfecte coquitur, nec in sanguinem cõuertitur purum, sed in phlegmaticum potius, quare eis non vnitur, sed superfluens eorũ spongiositates replet, & cum nõ possit resolui, & multiplicatur, et ea eleuat in tumorẽ, & tunc efficit hyposarcam, quæ cum à debilitate digestionis minori procedat, & causam coniunctam, et diffusam habeat in omnibus membris minoris periculi erit. Et licet aquositas, & ventositas sint diffusibiles magis ꝙ phlegma per omnia membra, tamen quia sunt facile resolubiles, ita diffusæ, & non permanent, hyposarcam generare non valebunt, sicut phlegmaticitas ipsa. Cum vero hepar, & digestiua ipsius fuerit debilitata principaliter, & in se, & fuerit augmẽtata valde, & perfecte, adeo ꝙ non generet sanguinem phlegmaticum, vt prius, sed omnino eius cõtrarium quod est aquositas quædam superabundans multum in sanguine pauco, nec possit sequestrari ab eo, & expelli, & ad consuetas regiones, aut propter debilitatem expulsiuæ hepatis, & attractiuæ renum, aut propter multitudinem, & abundãtiam eius, aut propter viarum obstructionem, nec membra illam trahant cum abhorreant, remanens in hepate cum natura sibi illam nequeat sustinere per resudationem quandam per poros velaminis eius transit in vacuũ ventris, & ibi colligitur, & tunc efficitur vera, & propria hydropisis, quæ asclites dicit̃, quæ est aquositatis collectio. Et quia materia eius, quę est causa coniuncta simul collecta est, & à causa maiori, & quasi perfecta debilitate procedens, ideo magis periculosa dignoscitur, & quoque quia specialibus est magis coniuncta. Cum vero debilitas digestionis incipit in stomacho, & propter aliquã suarum causarum, fueritq; caliditas stomachi, & intestinorum debilis in se, vel licet in se fortis, debilis tamen respectu cibi, quia fuerit grossus, viscosus, vel naturaliter ventosus, multiplicabitur ventositas in eis cum aliquali humiditate propter diminutam decoctionem cibi, quę transiens ad hepar non corrigitur in eo propter debilitatem ipsius ex cõpassione grandi ad stomachum, sicut supra de debilitate stomachi auctoritate Gal. est dictum. Et cum hoc non possit expelli aliqua prohibẽte causa, nec natura valeat tolerare ibidem, subtilitate sua penetrabit per poros velaminis in vacuum ventris, & ibi faciet inflationem, quę improprie, et abusiue dicta est hydropisis ad similitudinem tumentis ventris in hydropicis: proprie tamen à modernis dicitur tympanites à proprietate tympani, quod percussum resonat propter repercussionem aeris per pellis extensionem: ab antiquis vero sicca dicitur hydropisis cum ventri non insit aquositas aliqua de qua sit curandum, immo ventositas sicca, quæ à caliditate processit, & hydropisis vera à frigiditate procedat, vnde Hippoc. ipsam hydropem nominauit siccam, quæ cum à debilitate minori digestionis procedat, & à caliditate minus deficiente quàm asclites, maiori quàm hyposarca, et causa eius coniuncta sit magis resolubilis tenebit medium in inferendo periculũ, et mortem inter prædictas species eius.

Signa. hydropisis quoq; signa habet communia, & propria. Cõmunia vero sunt duplicia, quædam sunt communia speciebus inquantum huiusmodi, & quędam sunt cõmunia eis inquantum ex communibus causis procedunt. Prima sunt ex parte qualitatis mutatæ, quia coloris alteratio ad citrinum, pallidum, viride, seu nigrũ, & inflatio palpebrarum, & oculorum propter causam superius dictam, inflatio extremorum, & proprie pedum propter elongationem à fonte caloris propter motum, & situm eorum in fimum, & propter materiæ grauitatem, et feb. tepida plurimum. Et sunt alia ex actione læsa, vt sitis clamosa, à qua

E non euacuantur, cuius causa est triplex. Prima est propria passio stomachi, & nutritiuorum ex qualitate nitrosa, & acuta aquositatis collectæ in eis, quæ inflat, & exiccat ea. Secunda est compassio eorum ad spiritalia, & est constrictio anhelitus, & inflãmatio spiritaliũ ex vaporibus ascendentibus, vt in asclite, & tympanite, sicut dixit Gale. vel propter materiam crudam in spiritalibus aggregatam, sicut in hyposarca. Et tertia est, quia potus aquæ non penetrat ad membra exiccata, vt ponit Aboa. propter oppilationem, quæ præcedit, vel concomitatur plurimũ, vel sequitur necessario. Et paucitas appetitus cibi, nisi accidat à frigiditate hepatis, vt cum prouenit ex potu aquæ frigidæ supfluo in hora nõ sua. Et alia sunt ex exeuntibus à corpore. Nam in omnibus speciebus, & proprie in asclite minoratur vrina, & in pluribus dispositionibus rubet propter impotentiam sequestrationis ipsius à sanguine, et cholera ru. non ergo oportet, vt iudicetur per tincturam vrinæ, & rubedinem eius, caliditas hydropisis frigidæ, nec cholericæ frigidæ, nec oppilationis ex frigidis humoribus, sicut

F nec per eius albedinem frigiditas fe. acutę, et phrenesis, vt ait Abo. Et multoties accidit eis bothor, quę eruptæ emittunt aquam citrinam, & multiplicatio egestionis sanguinolentæ, & proprie in hyposarca, et tympanite. Et breuiter signa cõmunia speciebus hydropisis sunt cõmunia signis cachexiæ, et eadem specie secundũ plurimum: differentes tamen in quanto, sicut & causæ: si enim sint paruæ, demonstrant cachexiam præsentem, et pronosticant̃ futuram hydropisim: si vero augeantur, demonstrant hydropisim pręsentem tantum. Cõmunia vero si inquantum ex causis omnibus procedũt sunt. Nam si fuerint ex propria hepatis passione debilitante ipsum, & digestiuam eius, signa sunt in eo incipientia, & perdurantia. Et si quidem sit mala complexio calida, & ægritudo acuta debilitans ipsam, signa sunt inflammatio, & fe. plurimum tepida, quia ephimera propter dictã causam, sitis, amaritudo oris, citrinitas coloris, casus appetitus, vomitus cholericus, viridis, & citrinus, vrina citrina, non necessario propter causam dictam. Et si sit caliditas liquefaciens, signa erunt li-

G quefactiones in vrina, & egestione, & antecessio vrinæ, & egestionis lauatiuæ, & virulentæ. Si vero mala complexio fuerit frigida, signa erunt contraria. Et si quidem causa debilitatis fuerit mala compositio, puta oppilatio, signa præcedent oppilationis prædicta. Si vero solutio continui, signa solutionis præibunt. Si etiam apostema, signa apostematis eius iam dicta, & tussis. Si vero debilitas causa sit ex compassione ad aliud membrũ, signa passionis membri illius præcedent, & debilitas erit variationem recipiens secundum intentionem, & remissionem illius passionis. Et si quidem fuerit ex cõpassione ad animalia, & spiritalia, signa ægritudinum illorum præcedent. Si vero ad nutritiua, & alia, pręcedent signa ęgritudinum intestinorum, quia colica, & ileon. et si ex compassione ad renes præcedent signa ægritudinum renum diuersarum. Et si ex compassione ad splenem, præcedent signa ægritu-

H dinis splenis, scilicet debilitatis, & oppilationis plurimũ, & color decliuis ad viriditatem.

Signa propria sunt etiam duplicia, quædam sunt propria vnicuiq; speciei, & quædam vnicuiq; speciali causæ. Prima sunt. nam in asclite sunt grauitas sensibilis cum tumore magno in ventre, & cũ percutitur nõ sonat, sed cum cõmouetur auditur sonitus aquæ cõmotæ, & tactus eius est tactus vtris pleni aqua non inflati, & mẽbra, & extrema in eo non fiunt grauia, & tumida, sicut in hyposarca, immo si inflantur in principio eius in fine arescunt, & inflatur virga, & testes, & est paucitas vrinæ, & pulsus est paruus, frequens, tendens ad mollitiem propter humiditatem. Et quando asclites est eueniens subito post lapidẽ renum exeuntẽ absq; causis in hepate manifestis, & alijs mẽbris: & tunc scias ꝙ vna duarum viarũ, seu pororum vritidum est disrupta. In hyposarca autem apparet inflatio

in corpore

in corpore toto, & in extremis membris, & facie & proprie oculis & presſio cum digitis relinquit foueam in eis. Neque eſt de inflatione in vẽtre eius & ſumine illud quod eſt in aſclite & tympanite. Et ſecundùm plurimum ſequitur eam fluxus ſanguinolentus, & lenitas naturæ tendens ad albedinẽ, & pulſus eſt magis mollis, ꝙ in alĳs propter diffuſam humiditatem in mẽbris & brachĳs. Sed in tympanite egreditur ſumẽ & umbilicus multum, & tenſio ſine grauitate & cum percutitur ſonat vt tympanum, non gargulat, & membra extrema non ſunt inflata: immo tendunt ad rarefactionem, vt eſt appetẽs eructationem, quæ iuuatur ex exitu ventoſitatis, & pulſus eſt longior, & durior quàm in alĳs: immo eſt ſicut ſpaſmoſus. Signa propria vniuſcuiuſq; cauſæ, ex prædictis ſunt manifeſta, quæ per te diſcernas. Hydropiſis quoque ſignificationes, & indicia habet propria & communia. Cõmunia & ex parte antecedentium & ex parte concomitantium, vel comitantium & ex parte conſequentium. Antecedentium.ſ. cauſarum. Nam, quæ accidit à cauſa propria hepati, quæ plurimum eſt mala complexio deterior eſt ea, quæ accidit ex communitate & compasſione & quæ ex compasſione eſt, plurimum eſt ex lumbis ilĳs renibus, & quæ accidit in ægritudine acuta deterior eſt, vnde Hip. omnis hydrops in acuta ægritudine malum, infeſtatur enim fe. grauedine & dolore: conſurgit autem ex lumbis & ilĳs, & etiam ab hepate. Ex parte comitantium ſcilicet circũſtantiarum, nam, quæ cum ſimilibus accidit leuior eſt in uia generationis, periculoſior vero uia curationis. At, quæ ex cauſa calida prouenit periculoſior eſt via utraq;.ſ. generationis, eo ꝙ frigidus morbus exiſtens à contraria cauſa procedit, & in membro calido.ſ. hepate fit. Et via curationis cum materia hydropiſis, ſeu cauſa coniuncta exigat calida, & cura cauſæ quaſi coniunctę.ſ. caliditas contraria requirat & frigida, & contraria eſt & compoſita cura. Ex parte uero conſequentium. Nam ſi ſuperueniat fluxus, vel urina educẽs materiam hydropiſis de loco ſuo: bonum erit ꝑ viam ſigni & cauſæ. Si vero non ſed ex cõpasſione aliorum mẽbrorum fuerit, eſt. Item ſi tuſsis ſuperueniat, malũ ſignũ. vnde Hippo. hydropicus ſi tuſsim habeat, deſperatus eſt. Gal. enim oſtendit compasſionem ſpiritualium ad membra nutritiua ex materiæ exuberantia, & translatione ad ſpiritualia. Prima autem indicia ſunt duplicia.ſ. comparationis, & abſoluta. Comparationis ſunt: nam aſclites periculoſior eſt, deinde hypoſarca propter dictam ſuperius cauſam. Abſoluta vero ſunt: nam ſi aqua conuerſa in vaporem per vritides translata fuerit in veſicam, vt multiplicetur vrina, uel per inteſtina in concauum eorum & extra ducatur ſolutio ſequitur ipſius aſclitis. Vnde Hippo. quibuſcunq; inter renes & ventrem phlegma cõcluditur, & dolorem pręſtans non habens exitum in ventre, his ſm venas in ueſicam conuerſo phlegmate.i. aqua ſolutio fit morbi. Et dicitur, ꝙ quandoq; accidit habenti ulcera inteſtinorum, ut uenter eius infletur ſicut aſcliti propter effuſionem egeſtionis ad uentrem eius, & non moritur niſi in longinquo. Sed experientia dictat non eſſe uerum cum illud mors antecedat, & proprie cum ulcus & eruptio fuerint in ſuperioribus. Et multoties hepar impletur aqua, et fiunt in panniculo eius veſicę, et cum rumpuntur currit aqua ad panniculum intrinſecum ſiphac, & uenter [illegible]pleſ aqua, & moritur, ſicut dixit Hippo. in apho. Et proprie ſi non fuerit educta. Et cauſa eſt quam Gale. dicit quod eſt, quia hæc aqua deterior eſt in ſua ſubſtantia aqua aſclitis, quare corrumpitur in ſpatio, & inficit uapore ſuo. Et, q̃m hepatis tunica ipſum continens eſt corrupta. In hypoſarca ſi quidem diarrhoea ſuperuenerit fortis, ſoluit ęgritudinem. vt dixit Hippo. In tympanite ſiquidem percutiatur uenter manu, & reſonat ſicut tympanum eſt ſignum malum. Eruptio uentoſitatis per os, & anum ſi ſit continua, & multa, bonum.

Regimen ſiue cura hydropiſis duplex eſt commune.ſ. & proprium. Commune autem cõmunicat in re ei, quod cõuenit cachexiæ, ſicut enim cõmunicant in cauſa efficiẽte ſecundùm rem, ſolum autem differebant in quanto: ita & in cura, quæ plurimum uertitur ad partem cauſæ, differunt tamen in quanto. Erit ergo regimen eius tres res. prima erit confortare digeſtionem & membrã eius debilitata, vt materiam non regeneret. ſecũda eſt materiam generatam euacuare, & tertia eſt corrigere accidẽtia. Primã complent res duæ.ſ. adminiſtratio rerum abſcindentium cauſas debilitatis, & res quæ confortare debent ꝓprie mẽbra digeſtionis, & totum corpus. Ex quibus ſunt cibi & medicinæ ſimplices, & compoſitæ ad ſiccitatem decliues proprie. dicit enim Gal. Mala complexio humida præcedit, & ſequitur hydropiſis, ſicca autem præcedit, & ſequitur conſumptio & macies, quorum omnium tibi ſuperius notitiam fecimus. Secũdam rem complent duæ res. prima eſt, quę materiam illam habet educere per omnẽ euacuationis modũ qui eſt quadruplex ſm Iſaac. primus eſt per reſolutiua ventris clyſterięata, & ſuperpoſita & ſumpta & prouocantia vomitum. ſecundus eſt per diuretica. tertius eſt per ſudorem prouocantia reſoluentia, & euaporantia exiccantia. quartus eſt per cauteria & inciſiones & phlebotomiã. Solutiua uentris prouocãtia vomitus ſunt, quæ educere habent phlegma & aquoſitatem, ventoſitatem quoq; extenuare, & reſoluere, quę in noſtro antidotario ſunt deſcripta, & ſimplicia, & compoſita, vt ſupra in ſumma ſecunda huius. diuretica & ſupra hæc capitulo de cura ſm vniuerſalem modum & de cura oppilationis etiã dicta ſunt. Sudorem prouocantia ſunt frictiones & vnctiones cum aquis & oleis decoctionis rerum ſiue medicinarum proprietatem in hoc habentium quas ſupra pręcedenti ſumma cap. de cura apoſtematis ſtomachi dixim⁹. Et balnea ſicca aerea non aquoſa, niſi aquarum ſalſarum ſulphurearum aluminorum & ſimilium, ut ſunt thermarum & artificialiter conſtructa. Reſoluentia euaporantia ſunt frictiones multæ & aſperæ, & cum exiccantibus, vt eſt baurach, ſal nitrum, ſpuma maris, ſulphur, ſpongia, & ſimilia. Et cum rubificantibus, vt tapſia, vrtica, ſtafide agria & ſimilibus. Emplaſtra, vnctiones, euaporationes ex rebus prædictis, & reſoluere habentibus, vt ſunt chamęmelum, melilotum, fœniculus, anethum, calamenthũ, laurus, & alia ſimplicia ſuperius dicta, & compoſita in antidotario dicta, & ex eis eſt ſtercus vaccarum, & caprarũ montanarum, & limaciæ combuſtæ cum corticibus ſuis linitæ & ſuperaſperſæ. Sepeliri in arena & reuolui in ea, & ſub ſole ſtare & iuxta ignem, ſeu clibanum intrare calidum ſufficienter, & exercitia temperata prout poterit ſuſtinere, & exiccantia, vt famis tolerantia & ieiunia, abſtinentia à cibo brodiali, & humido & potu proprie, cauteria autem & inciſiones ſunt de vltimis, & inciſiones ſunt proprie aſcliti, cauteriçationes ei & hypoſarcæ. In quibus omnibus ſic ſecundùm ſpeciem diſtinctis attendenda ſunt hæc ſcilicet locus quantitas tempus ordo & modus, vt Ioannitius dixit.

In ſolutiuis enim eſt, vt incipias adminiſtrare ea poſt digeſtiuorum pręmiſsionem, quę eductiua ſunt phlegmatis, & aquoſitatis, & ventoſitatis, quæ ſupra in cura malæ complexionis hepatis, et ſtomachi cap. dicta ſunt incipiendo à leuioribus in quanto, et virtute, et ſimilibus, & ſi expediat procedere gradatim ad fortiora, et compoſita, prout natura tolerare voluerit, et primo cum collyrĳs, et clyſteribus, dein de dare per os. Et ſit eis admixtum ſtypticum aromaticum, vt eſt xyloalo. crudum quod cõfert robur ſtomachi et membrorum, quæ ſunt minera virtutum, et à malitia taliũ pharmacorũ defendat, ꝓpter quod debent rectificata adminiſtrari, prout in proprio loco diximus, ſitq; hora quietis et non fe. et damus per interualla; et in medio tempore aliquod digeſtiuum et aperitiuũ detur. In prouocatiuis autem vomitus oportet, vt fiat cũ proprĳs educentibus phlegma, et aquoſitatem eius cum

aqua

a qua raphani, primo, deinde cum elleboro & alijs, quæ su pra diximus in libro & antidotario nostro, & sit leuiter, ꝓuocatus ante cibum proprie, vel post, prout melius videbitur expedire. In diureticis vero oportet, quòd incipiatur à debilibus & simplicibus, & deinde procedat ad fortiora & composita, & sint vehementer in trituratione subtiliata, vt facile perueniant ad gibbum eius, & membra vrinæ, post quæ oportet, vt administres aliquod de iuribus pinguibus, & proprie gallinæ, ne à fortitudine virtutis diureticorum, & proprie cantharidum vlcerentur mēbra: quod etiam dabis in die solutionis, vt incitatio multiplicata mitigetur: & omnia iura prohibentur nisi cicerū galli antiqui, & gallinæ in hoc casu. In prouocantibus sudorem oportet, vt post euacuationem cum solutiuis prędictis sint approximata, & forti virtute existente, vt ait Hippoc. & proprie in balneo: similiter autem & in resoluentibus & euaporantibus. Inquit enim Gale. euaporātia pharmaca multitudine existente in toto corpore, particulis quibusdā allata replent magis, ꝗ̄ euacuent, & vniuerso corpori dissoluendo magis, ꝗ̄ resoluendo nocumentum præstant, & ex eis exercitium est, quod magis conuenit hyposarcæ: sepeliri quoque in arena, & sub sole stare, vel circa ignem, & clibanum introire. Sed oportet, vt sit illud in loco in quo non sit ventus, nec caput sit discoopertum soli. In rubificantibus quoque oportet, vt in extremis applicentur, & coxis, & anchis, sed parum est iuuamenti in eis. In emplastris autem, vnctionibus, & cōsimilibus oportet, ꝙ attendatur proprietas & locus vbi apponantur. In hyposarca enim in membris vniuersi corporis. In tympania & asclite in ventre, & in omnibus in hepate, quæ alterent, & confortent. In cauterijs autem sciendum, quæ communia sint hyposarcæ, & asciti, sed oportet, vt fiant post solutionem per tres dies, vel quatuor, & post abstinentiam. Et sint sex cauteria. tria in latitudine & tria in longitudine incipiendo à casso vsque ad femur. Incisio. Sciendum est, ꝙ propria est asciti, sed parum proficit nisi in corpore valde forti quod potens est tolerare exercitiū temperatum, famē, & sitim. Et fac vltimo cum alia non cōtulerint. & cum fit non oportet, vt multum de aqua subito educatur, ne cadat virtus, sed paulatim. Inquit enim Hippoc. Quicunq; empyici, aut hydropici vrūtur, aut inciduntur, sanie, aut aqua multa, & subito educta repente moriuntur. Modus aūt incisionis ad extrahendū aquā, vt Asirnius ait, est vt erigat se ęger æqualiter si potest, vel sedeat æquali situ, & cōprimant seruientes latera eius, vt expellant aquā ad inferiora suminis, deinde administretur incisio ita vt mensuret inferiora suminis quātitatis trium digitorum coniunctorum, deinde incide si fuerit initium hydropisis ab intestinis. Et si fuerit à parte hepatis fac incisionem à latere sinistro suminis. Et si fuerit à splene, incide à latere dextro suminis, & subleua ipsum, vt scindatur siphac, deinde excorief mirach vsque ad siphac parumper ad inferiora lateris scissionis mirach inferius sub foramine siphac, quatenus cum extrahitur canna cooperiatur illud, & retineatur aqua propter diuersitatem duorum foraminum, deinde intromitte in ipsam cannulam ęream. Cūq; acceperis, fac ipsum iacere resupinum. Et oportet, vt cōsideres pulsum, & cum inceperit debilitari parumper retine ipsam aquam. Cumq; aquā extraxeris et in fine extractionis remanserit aliquid, tunc iam sufficiet, vt laborent in ea medicinæ solutiuæ. Et quandoq; fiunt post incisionē cauteria, quæ diximus. Et quandoq; fiunt in stomacho hepate, & splene, & ī inferioribus suminis cauteria minuta. Et quandoq; subtiliantur quidā, & faciunt currere aquositatem ad siphac, & vesicam quam faciunt cauteria, & incidunt illam, et faciunt currere aquam illam paulatim. Et est conueniens regimen ad illud & adiuuat ad illud sternutatio, & quod facit currere aquositatem ad inferiora. Et oportet, ut caueatur, ne veniat res cum ruptura. Et quandoq; pungimus inflaturam testiculorum cū acubus mul-

De cauteri zandi mō, & tēpore.

6. apho. 27.

E tis, vt aqua resudationes habeat plurimas, & cum solutio succedit dolor & punctura, oportet vt administretur effusio olei anethini, vel chamęmelini, & oleorum vicinorū. Et emplastra facta ex fœnugręco, semine lini, & altheæ. Et effusio aquæ calidæ, & olei sufficit quandoq;. In phlebotomia vero quę incisionis est species, sciendum ꝙ ipsa non conuenit, nisi cū fuerit ex causa calida, & ex retentione sanguinis consueti euacuari, & cum signis repletionis, & proprie tunc conuenit in principio, dum virtus est fortis, & phlegma & aquositas non vincunt in sanguine multum, & proinde oportet gradatim, & cum trepiditate procedere in eo. In fine vero cum sit econtra, negetur, ne sub trahat nutrimentum, & faciat excrescere aquositatem vētositatem, vel phlegma. Et eius competentia in hyposarca est magis, in asclite minus, in tympanite mediocriter, solutionis vero competentia magis in hyposarca & asclite, minus in tympanite. Ait enim Gale. cum humor parū est à natura sanguinis distans phlebotoma audacter, cum

F vero plus verenter, cum vero plurimum nequaquā. Manifestum autem, ꝙ phlegma est à natura sanguinis parum distans, aqua vero plurimum, vētositas mediocriter cum ex phlegmate generetur. Res corrigens accidentia est, quæ instat & mitigat ea diuersimode secundùm eorum diuersitatem & pluralitatem. Et est per antecedentia & sequentia nota. Proprium autem regimē est, quod cuilibet speciei ipsius debetur causa si vniuscuiusque gerat auxilia propria, quibus prædictę res communis regiminis in quolibet obseruandi habent compleri.

Si ergo sit eius spēs hyposarca, & causa eius efficiens sit calida cum signis prædictis repletionis, pręmittaf phlebotomia ſm prædictum modum, quod liberabit à præfocatione multitudinis, deinde sequatur euacuatio minoratiua phlegmatis ex collyrijs, & clysteribus, & vomitibus, digestiua ipsius ex syrupis de endiuia, & absinthio rof. & alijs aperitiuis calidis mixtis cum frigidis supra ī cura ſm modū vlem dictis, & trochiscis sicut sunt trochis. de rosis

G siccis, de alchechengi, de lacca, & de spodio, & similes. Et alteretur hepar cum temperatis, vel frigidis parum excedentibus, vt sandalis propter caliditatem eius. Deinde sequatur purgatio cum rhabarbaro & pilulis eius, aloe rectificata, succo rof. & aqua myrob. citrinorum, & chebu. et agarico. Deinde resoluatur, & euaporetur residuum modis prædictis proprie cum balneo, & vnctionibus membrorum digestionis tertiæ ex rebus habentibus confortare illa & digestionem eorum, vt sunt chamęmelum, melilotum, lupini, & folia citri, & alia calida temperate. Si vero causa eius sit frigida, postponatur phlebotomia, & minoretur materia cum vomitibus clysteribus, & collyrijs proprie, quæ infra in colica, Spiritussancti auxilio, dicturi sumus. Digeratur quoque phlegma cum syrupis. s. de eupatorio, de hyssopo, de calamentho, & trochiscis de rhabarbaro, de eupatorio cum aqua iuniperi, quod est proprium, & aqua radicum, & electarijs, vt est dialacca, diacurcuma proprie, & confortetur hepar cum tempe-

H rate calidis superius dictis, vt est oleum nardinum, de cinnamomo, xyloaloe, & compositis. Deinde purgetur cum agarico, elleboro albo, quibus inest virtus attractiua humorum ab extremitatibus corporis, & serapino, & ꝓprie cū pilulis eius, & pilul. de raued, cū gūmis quas in antidotario nostro descripsimus, deinde residuum resoluatur, & euaporetur modis prędictis, si expediat, gradatim de spē leuiori ad fortiorem transeundo, & proprie cum balneis, & vnctionibus membrorum tertiæ digestionis ex rebus habentibus confortare illa, & digestionem eorum cum caliditate manifesta, vt sunt stœcas, amomum, sandaracha, cordumeni, laurus, & similia. Et diætentur subtiliter in vtraque causa & cum siccis ad caliditatem declinantibus, vel frigiditatem, prout exigit dispositio causæ. Si vero sit spēs asclitis, ei conueniens regimen est regimen exiccatiuum & eductiuū aquæ citrinæ, quæ est causa cōiuncta

De ... tom...

In h... caā... da.

Syru...

Troc...

Sol...

A cā... da.

Syrup...

Diæta.

iuncta & materialis ipsius fm omnem modum dictum in communi regimine, & sunt ea, quæ in nostro antidotario enumerauimus, quæ sunt de genere lacticiniorum & aperientium vrinatiuorum. Et si quidem à causa frigida hepatis caliditatem naturalem extinguente fuerit facta, digeres primo cum syrupo de eupatorio, de iride, calamentho, syrupo acetoso squillitico, & cum aqua squinanthi, amomi, spicæ & aliorum subtiliantium, & minorabis cũ clysteribus, & collyrijs proprie, deinde dabis digestione apparente aliquod ex prædictis pharmacis simplicibus, quod fuerit leuius, & salubrius, vt est iris, semen vrticæ excorticatum, & confectum cum melle, & aqua foliorum raphani, & ammoniacum, vel serapinum, ascebram, & euforbium cum vitello ouorum, & vinum infusionis pulpæ colocyntidos, vel æris vsti, & tubel æris in quantitate drachm. i. deinde succum ebuli, vel medianæ corticis sambuci, & pulueris carnis ericij exiccatæ in hyposarca. Et caricas cum lacte tithymali drach. i. cum guttis drach. i. cocõdij, stercus columbinum in syrupo, deinde succum cucumeris asinini, vel radicem eius cum syrupo acetoso, deinde syrupum de folijs meçereon, deinde folia meçereon rectificata contrita & confecta cum melle, vel pulverizata in syrupo, & est de vltimis, vel compositis ex eis quæ infra duce Christo dicentur, sint autem successiue administrata. Inquit enim Gale. varie oportet, vti pharmacijs. Et sint cum interpolatione exhibita vt quieti & cibo resumatur natura in medio tempore. Inquit enim Hippocra. cum pharmacaueris, sorbitionibus vtere. Et resumpta digestione intendat, propter quod vtile erit in medio tempore aliquod digestiuum aperitiuum & subtiliatiuũ dare, vt est diacurcuma proprie, & theriaca, & trochiscus amygdalarum amararum, de eupatorio, de ascebram, & alia similia in antidotario notata.

Deinceps vero dabis diuretica & vrinam prouocanti a calida prædicta in capitulo vniuersalis curæ, incipiendo à leuioribus, & ex appropriatis est lac camelarum fœtarũ, serum eius, & vrina ipsarum, & proprie arabicarum purum, bibitum, vel mixtum cũ his, quæ prouocant vt scea, spica, amomum, abrotanum, & similia. Nec attendenda sunt sophistarum verba scilicet, quòd natura lactis similis est hydropisi. Nam est ei contraria propter illud quod in ipso est de abstersione & proprietate sua qua educere habet aquam citrinam propter similitudinem, sicut endiuia in ęgritudinibus calidis hepatis. Et experientia confirmat hoc, quia plurimi ex ea sani facti sunt, sed melius, vt tribuatur per hebdomadam, aut trochisci de aloe cum. ʒ. ß. spodij, & cum non sustineat fortes in syrupo, nisi in exiccatis, & consumptis corporibus quibus detur hic proprie lac. Sed attendendum in quantitate eius, & natura corporis. In quantitate, vt sit eius quantitas quam bene digerere possit, non acescat nec caseetur. In natura corporis, vt si sit mollis natura, & tunc oportet, vt rectificetur, & modus eius est notus ex pręcedentibus in summa secũda. Deinde frigidos fortes purga cũ meçereon, & similibus. deinde procedas ad resolutionem cum balneis thermarum siccis, nitrosis, & salsis, vel artificialiter constructis cũ fumis ex aquis subtiliantibus resoluentibus prædictis supra in hyposarca. Et sit appropriata & circumscripta regioni ventris sicut in hyposarca in corpore vniuerso, & proinde per modum embrocæ, & infusionis prædicta approximentur. Vnctiones quoque & emplastra super regionem ventris ex resoluentibus, & euaporantibus sunt vtilia. Et supra hepar approximabis styptica aromatica virtutem & robur eius seruantia, deinde ad cauteria, & vltimo ad incisiones si expedit, est veniendum. Si vero fuerit ex causa calida facta ascitis calorẽ naturalem hepatis resoluendo debilitatem cum qua est plurimum feb. & inflatio, regimen prædictum exiccatiuum, & euacuatiuum causæ ipsius est cum contrarijs quodammodo cõplendum, puta cum frigidis competenter. Nec attẽdat verba sophistę dicentis, quòd hydropisis nõ curatur, nisi eo modo quo omnis ægritudo curatur, & illud est cum cõtrarijs, sicq; cum hydropisis sit ęgritudo frigida, curatur cum calidis. Cum enim sua cura proprie vertatur ad partem causæ, vt superius dictum est, si quidem causa efficiens sit calida, nisi illa alteretur, prius semper causa coniuncta, & materialis regenerabitur, & multiplicabitur, qua multiplicata hydropisis augebitur. vnde Gal. Qui curat morbum, auget causam, qui auget causam, auget morbum. ergo qui curat morbum, auget morbũ. Oportet ergo, vt principalis causa & efficiens antecedens, quæ est mala complexio hepatis calida debilitans hepar, & digestiuam eius, primitus in euacuatione & exiccatione inspiciatur, & auferatur, qua inspecta & ablata exiccatio et euacuatio causæ materialis coniunctæ cum calidis erit facilis. Alteratio autem ipsius erit cum regimine frigido competenter, puta composito, & mixto calido secundùm variam compositionem cõtrariorum morborum, hydropisis scilicet & febris per æqualitatem & inæqualitatem eorum. Vnde Gal. singuli morbi simplices simplici medicina medicabuntur cõpositi cõpositis, æquales æqualibus, vel vno plus, altero minus. Hydropici quoque cum feb. sic medicandi intelliguntur, vt pleuretici, & sanguinem screantes, & phthisici. Hi. n. morbi qui sunt contrarij medicaminibus, indigent contrarijs, æqualibus si æquales sint. Si vero inęquales, oportet, vt fortior medicetur prius, alter vero non negligatur. Intelligas quoque compositionem non solum temporalem sed partialem & localem, vt docuit Gale. Si ergo præcesserit retentio sanguinis, & signa repletionis apparent, phlebotomabis in principio, & minus, q̃ in alijs. deinde minorabis materiam cum clysteribus, & collyrijs proprijs ad hæc. Et digere cum syrupo de endiuia, & alchechengi de cuscuta, de succo solathri, succo granatorum muçorum, & syrupo acetoso simplici. Deinde facta digestione aliquali dabis aliquod ex pharmacis prædictis eductiuis aquæ. Alterabis cum aqua lactis caprini asinini, vel succo endiuiæ, vel rosarum, vel aqua seminum communium frigidorum, vel succo prædictorum aliquo.

Sintque in liquida substantia, & aquea bibita propter dictam superius causam, & ordinate per interualla exhibita, & potata. Et in medio tempore detur aliquod alteratiuum & confortatiuum, vt trochiscus de berberis, vel de spodio, vel myroba. citri. si venter sit solutus, vel aqua fructuum, si sit constipatus. Deinde dabis diuretica & vrinam prouocantia sicut est aqua seminum communiũ frigidorum confortata cum aliquo diureticorum calidorum, quæ superius sunt narrata. Et ex illis est aqua lactis caprini, vel asinini, vel etiam lac camelarum, si causa non fuerit multum calida, vel si fuerit, sit cum decoctione endiuiæ, & seminum communium exhibita. Deinde procedas ad balnea vnctiones, & emplastra embrochationes & epithemata ex resoluentibus temperatis, & parum stypticis habentibus conseruare virtutem mirach, non resolutionem impedire, & deinde si expedit ad incisiones. Cauteria autem in hoc locum non habent cum sint vehementis inflammationis, & alia, quæ superius tradita sunt. Regimen autem in omnibus alijs non naturalibus rebus sit exiccatiuum, sitque cibus facilis digestionis laudabilis chymi, & paucarum superfluitatum, vt sunt carnes pullorum, perdicum, fasianorum, & auicularum paruarum montanarum non pinguium, capreolorum assatæ, non coctę, exiccatæ sumantur sine brodio, vt in casu prędicto, & quando cum subtiliatiuis & aperitiuis fuerint coctę. Et panis sit aliquid furfuris habens & salis, bene fermentatus, clibanaceus, & biscoctus, & sit calidis & frigidis mixtus, prout causa requirit. Et potus in facta ex calida sit aqua habentis virtutẽ diureticorũ, vel vini albi multũ lymphati cum aqua ferri. In facta ex frigida sit potus ex vino albo lymphato competenter subtili, vel paruo. Si vero fuerit spẽs tympanitis, regimen proprium ei conueniens est regimen

Dięta.

Carnes.

Panis.

Potus.

est regimen dictum inflationis stomachi, & hepatis. Et oportet, vt minuatur solutiua, nisi quantum conueniunt humori phlegmatico qui potest esse materia ventositatis & etiam diuretica, superfluitas enim in eis, & proprie calidis perducit ad generationem vaporum plurimorum. Et multiplicentur resoluentia ventositatem & eructationem commouentia prædicta ibi supra, & frictiones cum alliis & cum semine rutæ, gentianæ, & similium, & euaporationes cum millio, & sale, & aliis propriis, & ventosis, & similia ex emplastris, & cataplasmatibus, & spongiis, & balneis, & embrochis cum siccis & extenuantibus dictis. Et si fuerit ex calida causa resoluentia ventositatem, sint ex temperate calidis, vt est fœni. apiu, anisum, carui, melilotum, anethum, tribuli, & similia. Si vero ex causa frigida sit ex calefacientibus manifeste, vt est cyminũ, spica, ameos, ruta, castor, iuniperum, & salis species, & cortex thuris, & ex compositis confectio de acoro cum nigella, & collyriũ ex baurach, cymino, ex foliis rutæ cũ melle, & oleum ruta. & nardi. clysteriçatũ, & oportet, quòd omnia olea & vnctuosa alienentur, oppilant enim, & prohibent resolutionem inuncta exterius. Diæta autem cibi & potus sit qualis in prædictis, vt est diæta, & hæc supra in cura inflationis. Deinceps ad medicinas compositas deueniendum, quarum multarum descriptionem fecimus in antidotario nostro secundùm omnem modum ex syrupis, decoctionibus, confectionibus, electariis, trochiscis, pilulis, vnctionibus, emplastris, & oleis appropriatis, quę per te inuenies & approximabis, prout oportet, & te scire superius admonuimus. Isaac quoq; descriptionẽ omnium seriosam fecit. Gale. quoque & Abo. in antidotariis suis. quæ omissa propter breuitatẽ per te inuenies, si oportet. Syrupus contra hydropisim ex frigida causa. Reci. origani, camedryos, camepityos, spinæ albæ, siclæ, calamenthi fluuialis, & campestris, hyssopi, ana. M. ß. cappar. scolopendriæ, eupatorii, lupuli, capil. vene. endiuiæ, ana. M. i. asari, folii, ana drachm. ii. quinque radicum communium, fu, meu, passularum enucleatarum, corticum capp. ana vnc. i. squinanthi, absinthii, thymi, epithymi, aristo. ro. ana drachm. ß. semi. anisi, fœniculi, cinnamomi, ana. ʒ. iii. seminum communium vnc. ii. çuccha. lib. ii. aromatiçentur cum his. Reci. spicæ, asari, croci, folii, carpobalsami, cyperi, galliæ muscatæ, ana drachm. i. dos. vnc. ii. cum aqua ferrea tepida donec digesta sit materia. Pilulæ contra omnem hydropisim. Reci. foliorum meçereon infusorum in aceto, vel oxyçaccara drachm. v. myrobal. citrinorum drachm. iii. rhabar. drachm. iii. Confice cum succo apii & anisi, aut fœniculi siluestris. dosis, à drachm. i. vsq; ad. i. & ß. Et ex illis sunt pilulæ rhabarbaratæ positæ supra capitulo de cura oppilationis hepatis. Inquit Arist. radix fœniculi siluestris ministrata secundùm omnem modum curat hydropisim ex oppilatione. Medicamen vtile hydropicis in quibus non est caliditas ad educendum aquam in paucis diebus per vrinam. Reci. ameos, fructus sauinæ, cymini, salis albi, ana partes æquales. terantur, & sumantur cum vino.

Syrupus ad hydropisim ex frigida causa. *Pilu. ad omnem hydropisim.* *Medicamẽ vtile hydropicis.*

Pilulæ valde vtiles hydropicis. Reci. ęris vsti, stercoris columbini, rutæ siccæ, ana drachm. iii. euphorbii drach. ii. fiant pilulæ cum succo apii. Dos. drachm. ii. Emplastrum ad ventris inflationem hydropicorum. Rec. stercoris bouini, vel caprini montani exiccati. lib. i. succi passu. lib. ii. olei communis lib. iii. sulphuris rubei vnc. ii. cum vitellis ouorum. Confice & emplastra. Idẽ operatur stercus caprinum cum vrina mixtum si superponatur. Emplastrum bonũ & forte. Reci. calcis viuæ, nitri, ireos, cordumeni, sulphuris, armoniaci, baccarum lauri, staphidis agriæ, stercoris columbini. Terantur & distemperentur cum vrina, resoluit enim aquã mirabiliter superinunctũ. Vnguentum magistri Archidis. Reci. sanguisugas curatas triginta, & pone in phiala vitri plena oleo chamæmelino minus tertia parte, & dimitte donec ibi moriantur.

Pilulæ ad idem. *Emplast. ad inflationẽ hydropicorum.* *Vnguentũ ad idem.*

E Deinde reple eam vino græco, & oppila eam bene, & fac bullire eam in vase aquæ dulcis pleno vsque ad consumptionem totius. Deinde auferas & reponas, fiet enim sicut vnguentum quo liniatur venter asclitici mane & sero. Et detur quolibet mane vitellus vnus oui cum limatura chalybis.

Confectio emplastri ad hydropisim asclitem, & quandoque emplastrantur ex eo aquã habentes, & est expertũ. Reci. farinæ hordei, cyperi, styracis, origani sicci, nitri, cymini, baurach, boli armeni, ana partes ęquales. Conficiatur cum melle, quoniam exiccant aquã virtute forti. Cõfectio Rasis de chechengi ad hydropisim in qua nõ est caliditas nec solutio ventris valde. ℞. foliorum meçereon infusorum in aceto exiccatorum & tritorum drac. v. agarici, turbith, ana drach. v. succi absinthii drac. iii. myrobal. drach. v. rosarum rubearum, endiuiæ, ana drach. ii. tereniabin drach. x. succi liquiri. drach. ii. decoquatur tereniabin donec fiat sicut mel, & conficiantur cum eo, & detur ex eo in potu, à drach. ii. vsq; ad. iii. F Pilulæ conferẽtes ad febres antiquas ex humoribus diuersis, & dolorem hepatis & inceptionem hydropisis iuuatię valde. Reci. absinthii, & succi eius, succi eupatorii, myrobalanorum citrinorum, aloes, mastiches, croci, laudani, laccæ ablutæ, anisi, asari, sceitaragi sicci, hieræpicræ, ana partem. i. terantur & cribellentur, & conficiantur cum aqua solathri. Dosis drach. ii. cum aqua tepida in nocte. Et si est tussis adde succi liquiritiæ medietatem medicinarum ponderis. Pilulæ Xyrasi regis Medorum conferentes hydropicis. Reci. lactis tithymali, serapini, ana partes æquales, decoquantur cum vino, & fiant pilulæ sicut cicer, & sit potio ex eis duę aut tres plurimum eius cum vino permixto ante cibũ, & post cibum. Syrupus expertus ad hydropisim ex causa calida. Reci. endiuiæ cum radice, lupu. cum radice, capil. ve. cichoreæ, hepaticæ, ana. M. i. absinthii, polycariæ minoris, cuscutę, scolopendriæ cum radice bletæ, bedeguar, ana. M. ß. radicis fœniculi siluestris, radicis opii, radicis G asparagi residentium in aceto, ana vnc. i. squinanthi drac. i. rhabar. drachm. iii. spicæ drachm. i. semi. communium vnc. i. ros. myrobal. citri. ana vnc. i. çucchari li. ii. succi endiuiæ, succi eupatorii depuratorum, ana vnc. v. aceti prędictarum radicum, & succi granatorum, ana vnc. ii. In petia rara bulliant, sandali, spodii, ana drachm. ii. Syrupus ad hydropisim ex causa vtraque. Reci. hyssopi, absinthii, cuscutę, ros. endiuiæ cum radice, capil. vene. bedeguar, bletæ, polycariæ minoris, ana vnc. ii. squinanthi, liquiri. radicis fœniculi siluestris, radicis apii, & seminis eius, ana vnc. i. ß. anisi, fœniculi, meu, fu, ameos, ana vnc. ß. florum buglossæ, & rob eius, ana drachm. i. spicæ, folii, ana drac. iii. rhabarbari, mastiches, ana drachm. ii. omnia bulliant in aquæ lib. x. vsque ad tertiam partem. Deinde colentur cum expressione, & colaturæ addantur çucchari. li. ii. succi endiuiæ depurati, succi polycariæ minoris, & succi apii depurati, ana lib. ß. vel succi fœniculi, & absinthii, & syrupentur cum decoctione sandali, & spodii. Et in processu H si vis facere laxatiuum, adde secundùm indigentiam causæ, vt tympania, polypodium: in hyposarca, rhabarbarũ vel agaricum: in asclite meçereon. Filii Serapionis. Pilulæ ad hydropicos, & dolorem splenis. Reci. meçereon infusi in aceto & exiccati, colocynthidos, sauich hordei, ana partes æquales, terantur & conficiantur cum melle & dentur omni homini secundùm quantitatem virtutis, soluunt enim aquam valde. Dioscorides inquit. Quãdo sumitur de radice cucumeris asinini ad quantitatẽ anolosath ad minus, & de radice eius quantitatis. iii. kist laxat choleram & phlegma & proprie in corporibus hydropicorum, & absque ꝙ nocumentum inferat stomacho, & accipiatur ex radice eius lib. ß. & teratur cum duobus kist vini & maxime babylonici, & misceať bene & terať cum eo. Et dẽtur ex eo hydropico. iii. anolosath in ieiunio quolibet die, donec diminuatur tumor ventris diminutione cõpleta

Emplastrum asclit[...] *Confectio chech[...] ad h[...] sim.* *Pilulæ idem.* *Syrupus ptus ad dropi[...] ex ca[...] lida.* *Syrupus hydrop[...] sim ex [...] que ca[...]* *Pilulæ hydrop[...]*

completa excludendo aquam, quæ est in ventre eius.

Pilulæ de spica aperientes oppilationes hepatis, & splenis conferentes hydropisi, & soluunt naturam. Rec. spicæ drachm. iij. agarici, amomi, raued, epithymi, masticheş, costi, camedryos, ana drachm. iij. myrrhæ, cinnamomi, squinanthi, gario. ana drachm. i. aloes drachm. vij. fiant pilulæ cum vino antiquo. dosis drachm. ij. cum vino commixto ante & post cibũ. Pilulę ad hydropicos, & tympaniticos, resoluunt enim ventositates grossas, & vaporosas. Reci. semi. apij, anisi, masticheş, ana danich. ij. aristolochiæ rotundæ, acori, gentianæ, ana danich. i. salis indi, serapini, ana danich. i. aloes drachm. vi. terantur, & fiant pilulæ. dosis drachm. ij. cum aqua calida. Et aliqui addũt galangæ, çedoariæ, ana &c. Decoctio Serapionis ad hydropicos, quando non est febris. Reci. camedryos, camepityos, petroselini, hyssopi siccę, squinanthi, spicæ romanæ, delegensiter, & est saguassera, siseleos, ana vnc. i. myrrhæ, gentianę, epithymi, dauci, ana vnc. ß. aloes succotrensis vnc. ij. decoquantur cum lib. x. aquæ donec remaneat tertia. Colentur, & dentur in potu ex ea ab. vnc. ij. vsque ad. v. secundum quantitatem virtutis vniuscuiusque. Alia cum serapino, & soluit cum virtute. Recipe serapini sextaria. ij. opopanacis, ammoniaci, aristolochiæ longæ, ana drachm. iij. turbith, meçereon, ana drachm. ij. eupatorij, assæ, fumiterrę, colocyntidos interioris, calamenthi, ireos, myrobalanorum citrinorum, radicum lilij cœlestis, ana drachm. i. cępe, squillæ drachm. ij. terantur omnia, & infundantur cum çucchearo, & ponantur ad solẽ. vij. diebus, deinde colentur & dentur ex eo omni die drachm. ij. vel drachm. iij. conferunt enim valde. Emplastrum contra omnem speciem hydropisis. Recip. farinæ hordei, & confice cum succo ebuli. ana. & emplastra. Balnea thermarum, & proprie sicca & fumosa, & quæ ex aquis salsis nitrosis sunt, hydropicos iuuant. Et sunt de vltimis prout tolerat virtus. Quod si non inueniantur in regione artificialiter construantur sic. In tina clausa sit tabula vna perforata in medio eius pluribus foraminibus in qua stet patiens, et in fundo sit aqua salsa decoctionis calamenthi, origani, rutæ, sauinę, hyssopi & in illam projciantur lapides molares igniti, & recipiat fumum tina existente bene clausa & cooperta, donec sudet. Alij faciunt bullire prædicta in caldaria bene cooperta, vt nihil expiret, & habente concauã per quam fumus, & vapor perueniat ad tinam bene coopertam in qua patiens stet, & sudet ibi fortiter quãtũ vult, & toleret, vt superius dictum est. Emplastrum contra inflationem tibiarum, & etiam vẽtris hydropicorum. folia vrticę conterantur & tepefacta emplastrentur. prodest. Item fomententur tibiæ, & euaporentur cum aqua maris, vel salita decoctionis tribulorum marinorum, chamæmeli, & radice ebuli.

Dioscorides narrat de quodam, qui crura habuit inflata, cui fecit emplastrum de fimo columbino, farina hordei & aceto, & liberatus est. Adde sandaracham si vis, & si rubor ibi appareat, se. communia vetera cum oleo rosato commixta. prosunt, & adde si volueris, memithe.

De fluxu hepatico. Cap. 14.

QVoniam fluxus hepaticus est ex exeũtibus à corpore, & quod ab hepate fluit, & exit de corpore, vt est superius dictũ, aut per nares sanguinis fluxu, aut per os vomitu, aut per poros sudore, aut per renes, & vesicam vrina, aut per intestina exit, per quæ exiẽs vltra modum consuetum proprie dicitur fluxus ventris, ideo vsq; ad summam de medicinis ægritudinum intestinorum cum de medicinis fluxus ventris loquemur Christo præstante dicere postponimus.

De icteritia citrina. Cap. 15.

DE icteritia citrina & medicinis eius vsq; ad summã quartam cum de medicinis ęgritudinũ splenis sermonem afferemus dicere reseruamus.

SVMMA QVARTA ET vltima particulæ tertiæ, primę sectionis de ægritudinibus splenis.

Continet autem hæc summa, capitula quatuor.

De ægritudinibus splenis, in generali. Cap. 1.

B Alenus inquit commẽtari, & exponere quid circa generationem humorum in hepate contingere dicãt antiqui, per exempla licet addiscere. Vinum vtique nouiter intelligere expressum ab vuis non colatum, & bulliens & alteratum calore, qui in ipso est, demũ secundũm sui trãsmutationem duas generatas superfluitates in eo esse apparebit, hanc quidem leuiorem & meliorem, hanc autẽ terrestrem & grauiorem, quarum hanc quidem florem, hanc vero fęcem vocant, quod ex eis depuratum in medio existit, vinũ. Similiter & in generatione sanguinis in hepate alterato chylo, & transmutato à calore hepatis est videre in eo duas generari superfluitates. vnam supernatantem vocatam choleram spumæ assimilatam, alteram descendentem grauem assimilatam fęci vocatam melãcholiam, & quod depuratum est ab eis medium sanguinem assimilatum vino depurato ab illis à quibus depuratum oportet esse sanguinem naturalibus existentibus pro parte, & etiã C factis innaturalibus per adustionem propter dictam superius causam in capitulo primo huius antequàm in alimentum transeat ipsorum membrorum. Ad huiusmodi autem mundificationẽ artificialis natura duo creauit mẽbra. vnum quod propter amaritudinem xanctæ choleræ naturalem sibi admixtam trahat, scilicet vesicam fellis, cystim ab antiquis vocatam, quæ duas tunicas habet contextas ex triplici genere neruorum ad modum tunicæ vnius ortorum à venis hepatis, ad quam veniunt ex neruo, & vena pulsatili. duo rami parui à cerebro & corde, quæ per porum explantatum ab eis ipsam choleram ab hepate sibi impulsam trahit cum virtute propria, vt ex ea nutriatur, & quod superest expellat per porum alium, qui in pluribus hominum est vnus mittens choleram ad gracilia intestina ad expurgandum ea non ad stomachum cum lędatur per eam, nauseetur, & eius digestio corrumpatur. In quibusdam etiam duplex est, siue bifurcatus, & per vnum mittit choleram ad intestina, & per alium ad stomachum D nõ in vacuum eius propter dictam causam, sed inter duas tunicas eius ad faciendũ & adiuuãdum digestiuam. Et in quibusdã est amplior primus, vt in Audino philosopho, & in quibusdam secundus, vt in Sabino sacerdote, vt recitat Gal. At quoq; creauit membrum quod proprie trahit fęces eius. s. splenẽ, quod adhuc est, vt fęcem sanguinis naturalem & innaturalem semp trahat cum virtute propria per porum cõiunctum hepatis venis à parte concaua, qui in venis pulsantibus in eo digerit, vt ex ea nutriat, & sanguine & suę substantiæ raritate recipiat cũ sit grossa, & retineat donec digerat, & quod superest ei remãdet p alium porũ ad stomachum, vt cum alijs suis superfluitatibus expellat. qui in homine figurę est clypealis sicut in porco linguosę, & est cooptus pellicula orta à siphac, & diaphragmate, & suspensus panniculis costarum quasi ligamẽtis à parte sinistra ad contẽperãdum caliditatẽ cordis sua frigiditate.

gigiditate. Si ergo deficiat mundificatio sanguinis ab illis superfluitatibus totaliter, vel pro parte, siue propter causam membrorum.s.debilitatem hepatis expellentis, & ipsorum.s.fellis, & splenis trahentium, siue propter causam in poris, per quos ab hepate trahunt.s.oppilationem, siue per causam superfluitatum, quia sit amplior, quàm trahere posint, remanens cholera xantha cum sanguine in hepate facit apostema euenire in eo, vt superius dictũ est vel transiens de eo cum sanguine: per venas facta occasione aliqua intranspirabilis putrefit, & accendit fe. tertianam continuam, vel causonem: veniens ad lacertos, & subcutaneas partes putrefacta accendit feb. tertianam interpolatam: vadens ad cutim diffusa in ea cum ibi transpirabilis sit per poros eius facit icteritiam citrinam. Collecta in aliqua sui parte facit erysipelas: si adusta facit erysipelas vulneratiuum, seu carbunculũ, sicut in cerebro charabitum. Similiter intelligas si melancholia cum sanguine mixta, facit enim ægritudines simili modo secundùm genus suum. In hepate permanens facit sclirosim, vel oppilationes in totum corpus, vel habitudinem lacertorum diffusa: si fuerit adusta facit lepram: si in cute sit diffusa, facit icteritiam nigram: si in vno membro collecta non adusta facit duritiem: si adusta quantum ad partem grossam facit cancrum, quantum ad subtilem anthracẽ. Si vero trahat perfecte, non tamen ex eis, quod superest possunt expellere ad stomachum, & intestina, siue ꝓpter causam existentem in membris.s.felle, & splene, & hepate.s.debilitatem, accidentem eis, siue propter causam existẽtem in poris per quos excernunt, & mandant illas, puta oppilationem, siue causam existentem in superfluitate, quia sit amplior, ꝙ expellere posint, remanente in eis necesse est ipsa membra ingrossari, si in vacuum sit collectum, & apostemari si colligatur in porositate ipsorum & cupum. Et cũ conuertatur in ventum necesse est ipsum inflari, & cũ splẽ ingrossatur corpus necesse est subtiliari, & econuerso, vt ait Hipp. Et illud ex triplici causa vna, qm̃ destruit virtus hepatis vehementer cum contrarietate humoris, quare minoratur generatio sanguinis. Secunda est, quia cũ hoc quod attrahit de sanguine bono corporis illius inferunt rẽ plurimam propter magnitudinem suam. Tertia causa est, quia ex multiplicatione melancholię sanguis remanẽs fit infectus quem abhorrent membra, sic non nutriuntur, & extenuantur. cum ergo splen extenuatur, accidit ex contrarijs causis ex quibus corpus impinguat, & ingrossatur. Si vero tractas superfluitates perfecte nequeant sustinere propter defectum contentiuæ illorum membrorum, vel amplitudinem pororum, vel propter multitudinem, & malitiam superfluitatum, transiens cholera vltra modum ad stomachum, & similiter melancholia faciunt nauseam, & corrumpunt digestionem: si ad intestina faciunt multum fluendo disenteriam. Inquit enim Gale. plurima disenteria ex cholera rub. fit. Et si à cholera nigr. & felle inceperit, est mortalis, ait Hippo. Si vero transeat cholera ad vias vrinæ, quæ sunt eius euacuatorium proprium secundùm Gal. facit ardorem vrinę, & deinde vlcera eorũdem. Quod autem ex prædictis colligere oportet, est scire naturam prædictorum membrorum.s.cystis fellis, & splenis operationes, & iuuamenta, necnon & ægritudines eis euenire posibiles, causas quoq; quarum quædam sunt propria & in se, & quædam ex colligantia, & vicinitate, & illud est ad hepar plurimum, & sunt omnis generis, scilicet mala complexio debilitans suas naturales operationes, mala compositio.s.oppilatio impediens debitam operationem eorum ad quam ordinauit ipsa natura, solutio continui, & apostemata seu grosities præter naturam, ad quas sequitur plurimum accidẽs fœdatiuum coloris naturalis, qui facit ad pulchritudinis bene esse, quod icteritia dicitur, de quibus dicetur per ordinẽ Christo Iesu auxiliante, qui sit benedictus. Et quia prædictæ ægritudines cysti posibiliter contingentes, & ægritudi-

E nes hepatis cui affixus est, in cura nõ differũt, ideo omittãtur, est.n. eadẽ vtraq; cura. Sed de ægritudinibus splenis plurimum contingentibus, & cũ sit mẽbrũ ab hepate distinctũ specialiter dicere est in hac quarta summa necesse.

De oppilatione splenis. Cap. 2.

Oppilatio splenis est ægritudo officialis veniens in vijs, & poris eius per quos trahere, & excernere habet fæcem sanguinis ab hepate, quatenus mundificetur, & conueniens fiat alimentum membrorum. Et est triplicis speciei, aut enim est in poro qui est inter ipsum & hepar, per quẽ habet trahere sanguinis fæces ab ipso, aut est in poro, qui est inter ipsum, & stomachum per quem quod sibi superest mandat illi, aut in vtroq;. Causa autem ipsius ex causis oppilationis hepatis est manifesta, & plurimum est coarctatoria. Cuius causa, vt præcedenti capitulo dictum fuit est humor melancholicus fæculentus, & luctuosus, quem trahere habet, & excernere sua multitudine, & grositie non potens transire per poros illos, sed remanet obstructus in eis. Et quandoq; est attenuatoria ex siccitate, & punctione cholerae, vel ventositate vicinorũ, vel apostemate comprimente. Et raro est carnosa, & cum est non speratur cura. Signa vero oppilationis pororum distincta sunt. nam siquidem oppilatio fit in poro per quẽ trahit extenuatio erit in splene. Et etiam si sit in vtroque magis. nec pro tanto corpus erit pingue, sed extenuatum magis propter sanguinis impuritatem, & maiorem infectionem, & prædicta accidentia apparebunt in alijs membris, & vniuerso corpore, & cute. Si vero sit in poro per quem illam excernit, & mittit ad stomachum, grosities & durities cum grauedine apparebit in splene, non ex natura, & dispositione membri, quia sit strictorum pororũ, vt hepar cum splene rarę & mollis substantiæ existat, sed ex natura substantiæ humoris obstruentis, & detenti qui grossus est, & terreus, sicuti Gale. dixit. Et in vtraque est defectio appetitus, & vrina magis fm plurimum, & egestio quasi consueta minus secundùm diuersitatem pororum. Si.n. in primo poro per quem trahit sit oppilatio, omnia erunt minora. Et signa causarũ, & modorũ aliorũ ex dictis in oppilatione hepatis sunt nota. Signa vero ventositatis, & apostematis infra dicentur.

Cura oppilationis splenis, sicut cura aliarum ægritudinũ eius generaliter ex cura oppilationis hepatis superius dicta est manifesta. Eadem.n. vtriusq; est in re, & intentione. Cõplementum tñ eius seu prosecutio fiet qñq; cũ eisdem, qñq; cum fortioribus proprijs, & diuersimode ministratis. Inquit.n. Gal. nos nõ inuenimus medicinas alias, quæ sint magis incisiuæ, & subtiliatiuę humorum grossorum & viscosorum, qui sunt in pectore, & pulmone, & saniei existentis in pectore, nec melioris aptitudinis, & conuenientiæ ad maturandum, & iuuamenti ad spuendum illud quod oportet, ꝙ prædictæ. Et de proprietate earũ est huius, vt aperiant oppilationem hepatis, & mundificent venas eius, & faciãt simile illi in splene, qñ oppilatio non est vehemens, qm̃ oppilatio qñ est in splene vehemens, indiget medicinis fortioribus istis, sicut sunt radix, et cortex capparis, & radix tamarisci, & medicina nominata græce scolopendria, & squilla, & herba nominata asceleni, cuius expositio est mundificatiua sanguinis, & æstimo, ꝙ sit cortex salicis, vel fraxini, & cõuenit tibi, vt sit vsus vniuscuiusq; earum diuersus. Medicinæ enim splenis approximandæ sunt cum aceto. Hepatis cum syrupo acetoso, & aqua hordei. In pectore, & pulmone cum aqua mellis, & chist. hordei, sed oportet, ꝙ sint medicinę materierum resolutiuę, splenis magis styptice medicinis hepatis propter substãtię raritatem splenis, vt dicit Gal. Specialiter, quoniam plurimum coarctatoria est, cura eius est quatuor res prima est euacuatio. secunda pori expurgatio. tertia ponit studium in vita. quarta est accidentium correctio. Euacuatio est duplex. prima est causæ retentæ in hepate, & venis. secunda causæ oppilantis, & retentæ in splene.

Primam

Primam complent, si cum melancholico humore peccare sanguis appareat, quod tumor venarum illarum partium proprie indicat, phlebotomia de basilica primo, deinde de saluatella sinistræ manus, quæ tandiu fluat, quandiu restringitur p se, si natura corporis tolerabit, vel phlebotomia de saphena loco eius, vel apertio venarum hæmorrhoidum, proprium si retentio sanguinis menstrualis, vel hæmorrhoidum præcesserit. Inquit enim Gale. melancholicis hæmorrhoides innatæ bonum. Et quandoque tibi necessarium est, vt phlebotomes quidem sinistram, deinde cum euacuatione ipsius melancholię per fluxum ventris proprie, dicente Hippo. Spleneticis disenteria superueniens bonum. Quæ si prolongetur accidit ei hydrops, aut lienteria, & pereunt splenetici. Spleneticus autem est qui duritiem, & grossitiem habet in splene.

Dicit Aboa. Secundam euacuationem causæ oppilantis complent euacuationes cum medicinis educere habẽtibus humorem melancholicũ à splene proprie, simplicibus, & compositis, quæ infra dicentur cum præmissione medicinarum maturantium, & aperientium humorem & membrũ, quas dicemus. Et vltimo cum medicinis resoluentibus ipsum de loco quibus mollificantia sunt præmittenda, vel permiscenda, vt infra dicetur. Medicinæ vero simplices, quibus est maturatio, & apertio sunt aperitiuæ, incisiuæ, subtiliatiuæ, & abstersiuæ. Et harum quædam sunt tales à complexione, quia sunt temperate calidę & amarę, styptice, & confortatiuæ, quædam à proprietate confortatiuæ. Quæ vero sunt tales à complexione, sunt duplices, quædam leues, & quædam fortes virtute. Leues camedrys, camepitys, cicera, succus caulium domesticorum, acorus, anisum, agnus castus, scolopendria, canabit, polium, asparagus, nil, acetosa, anethũ, eupatorium, bedeguar, fœniculus, hasce, spica, calamenthum, & similes. Fortes sunt nasturtium, volubilis, semen raphani, & synapis, prassium, lupinæ, iuniperus, fructus rubeæ tinctorum, qui aperit & mundificat à pprietate, squilla, oxymel eius est, & vltima. Leuibus ergo vtere in oppilationibus leuibus & fortibus, & compositis. Inquit enim Gal. forti infirmitati fortis medicina occurrat. Cum ergo in materia apparuerit digestio, euacuabis cũ epithymo, à ʒ.iij. vsque ad.v. cum syrupo acetoso, & cum reiteratione. educit enim id quod est in splene, & detumescere facit illum, vel ammoniacum cum syrupo acetoso, et decoctione lupinorum, & capparorũ, vel succus eius, educit enim materiam grossam, & sequitur sanitas, & radice lilij, vel vrina, & lacte camelarum nutritarum ex scea, aniso, & fœniculo. Secundam rem complent confortantia ex cibis, & potibus qui infra dicentur. Et medicinæ operantes illud à proprietate sunt tales, scilicet sumach, seminis portulacę drachm.ij. cum aceto, aut coralli valde decocti aur.i. cum syrupo acetoso. Et emplastrum de cucurbita tenera, aut cucurbita ipsa teratur post exiccationem, & bibantur ex ea drachm.ij. cum syrupo acetoso, & semen cannæ, & semen cuscutę, & folia salicis, & semen acetosę, & atriplicis, & fructus tamarisci, & folia eius, & pulmo vulpis, & splẽ asini siluestris, & pulli equini exiccati, & hepar ipsius exiccatum drachm.ij. cum syrupo acetoso. Medicinæ resoluentes simplices sunt prædictæ operantes à complexione, quas per te eligas, & ex eis componas prout te inuitat necessitas, & alia infra dicemus, & etiam mollificãtes. Secunda res completur cum euacuatione partis seu expurgatione pori oppilati, si enim sit in poro qui est inter ipsum & hepar completur apertio cum leuioribus, sed in poro qui est inter ipsum stomachum seu in vtroq;, completur cũ fortioribus prędictis, similiter & in cysti. Tertia res, quæ ponit studium in vita completur cum ordinatione regiminis in cibo, & potu. Et est, vt cibi sint leues & pingues ex iuribus & carnibus pręparatis cum subtiliantibus & calefacientibus cum æqualitate, vt cappares cum aceto & reliqua, quę sciuisti supra. Et potus sit sicut aqua

A in qua extinctum sit ferrum ignitum multoties, & vinum subtile. Et breuiter in alijs rebus appropinquat regimini oppilationis hepatis. Quarta res. s. accidentium correctio & proprie duriciei ac splenis doloris, quæ nunc dicentur. Aliorum vero accidentium, quæ in membris & toto corpore contingunt ex ea, infra sectione secunda, & tertia dicetur, vbi de vnoquoque emplastrum faciemus appropriatum.

Sciendum ergo, ꝙ duriciei splenis conuenientia, quędã sunt simplicia, & quędam composita. Et primorum quædam sunt operantia à complexione, quædam à proprietate. A complexione sunt mollificantia humida & temperate calida & vnctuosa, vt fœnugręcum, semen lini, caricę, althæa, & mucilago earum, & radi. filicum, & radix lilij, oleum amygdalarum dulcium & amararũ, de lilio, hyssopus humida & similia. Vnctuosa, & pinguedines, adipes oẽs, & proprie gallinæ, anatis, anseris, porci, & vituli, & medullæ ipsorum, & alia supra in cura apostematis dicta. hæc enim inuncta mollificant, & resoluendo extenuant.

B Operantia à proprietate sunt vrina splenetici, quę bibita est mirabilis, decoctio nucis cõmunis, vel cypressi cum aqua & aceto sumpta valet duriciei, & succus caulis cum succo de passis, & decoctio foliorum scetaragi cum aceto bibita confert valde. Et scolopendria confert magnifice sumpta cum oxymelite, facta decoctione foliorũ eius diebus. xv. Spica cum vino bibita, ostracum purum cum aceto bibitum, been, quando bibitur cum aceto mixtũ in põdere. ʒ.ij. acorus confert grossitiei, & extenuat ipsum ammoniacum, et opopanax cũ aceto more emplastri supponĩ & bibitũ cũ aceto. visc⁹ cũ calce extenuat splenẽ. hyssopus humida cũ caricis, & baurach confert duriciei. aristo. cum melle superinuncta resoluit duriciẽ, etiã emplastrum ex nasturtio cum melle. Et fœnugræcũ emplastratum cum nitro, granum viride & proprie albotin cũ des resoluit duritiem. Cortex raphani cum oxymelite emplastratus, si emplastrum ex accalo centaurea valet duriciei

C bibita, & emplastrata, sertaragi. i. thapsia linita super splenẽ extenuat, sinapis extenuat, lactuca asinina cum aceto comesta, & emplastrata, stercus caprarum montanarum proprie emplastratum, succus etiam, syrupus, & rhabarbarum emplastratum, & similes. Dolori autem eius conuenientia sunt hæc, & betonica cum ex ea sumũtur. ʒ.iij. cum melle, & aceto, et similia. Attendere autem oportet; & naturam splenis propter iuuamentũ eius in cura: & medi. dictæ, & quæ splenis in passionibus ministrãtur in virtutis vehementia sint illis proportionatæ. Ait enim Gal. nigra cholera potioni nõ obedit, et in oppilationibus eius maxime non facile pertransibilis, duplici enim interueniẽte alteratione ac mora in transitu per arctos & coarctatos meatus periculum est earum exolui virtutem antequã ad profundum eius deueniat, quę ex naturali cõplexione substantię, ac proprietate substãtię, inuestigari oportet. Quæ n. calida sunt cõplexione, & similia proprietate seinuicem trahunt & trahuntur, & sic velociter penetrabiles fiunt ꝓ

D prie si adsit substantiæ dispositio, & subtilitas: quæ vero econtra cõtrarium. Cooperatur autem ars, vt inquit Hebẽ Mes. cum tritura, permixtione, & corporis pręparatione. tritura, vt si sint grossæ, & solidæ substantiæ terantur subtiliter, sicut alcohol, permixtione. s. cũ aceto, vel syrupo acetoso, quod facile est pertransibile subtilitate substãtiæ suæ, & virtute grossitiem subtiliat, humorum viscositatem incidit, & poros ripticando exfractat. Corporis pręparatione, vt non pleno corpore, sed ieiuno, vel appetenti exhibeantur, & post frictionem, vel exercitium, seu balneum, vt membris inanitis, & calefactis velociter attrahuntur. Syrupus extenuans splenẽ & aperiens oppilationes eius. Recip. epithymi, corticum radicis capparis, scolopendriæ, & fructus tamarisci, corticis salicis, rubeę, ireos, asari, acori, ana partes æquales, decoquantur cum aceto forti, deinde coletur, & cum zucchario fiat syrupus acetosus

Syrup⁹ extenuãs splenem.

acetosus çuccharinus, vel mellinus, & bibat. Dosis drac. ꝭ. & in qualibet dosi sit drach. i. ammoniaci. Est. n. mirabilis adeo, ꝙ si prædictæ medicinæ dentur aliquibus diebus bibere porcellis, nõ reperietur in eis splẽ. Trochisci expertorum iuuamentorum in oppilationibus splenis. ℞. rubeę drach. ꝭ. corticum radicis capparis, aristo. lon. ireos, ana drach. ꝭ. terantur valde, & conficiantur cum oxymelite acetoso, & fiant trochisci aur. i. & dentur cum aqua absinthij, & corticum radicis capparis. Dixit Almansor si cum duritie splenis fuerit caliditas, da trochiscos de agno casto si frigiditas, da trochisc. de cappare. confectio trochiscorum de agno casto. Reci. se. agni casti, se. tamarisci, scariolæ, & portul. ana drach. v. fiant trochisci drachm. iij. cum aceto de quibus detur vnus cum syrupo acetoso. Alij. Reci. foliorum raphani recentium, corticum radicis capparis, fructus tamarisci, scolopendriæ, squillæ assatæ, piperis alb. ana, partes æquales, informentur ex eis trochi. aur. ꝭ. dosis. i. cum syrupo acetoso. Syrupus ex inuentione nostra contra antiquas oppilationes omnium viscerum & splenis, rectificās ea. Recip. absinthij, radicis ireos centaureę minoris, scolopendriæ, radicis capparis, & fructus eius, fructus tamarisci, eupatorij, hasce, hyssopi montani, ana drac. ꝭ. aristo. lon. & ro. corticum fraxini, dictami, florum chamęmeli, anisi, ana vnc. i. ellebori ni. drach. i. ß. mast. serapini, galbani, opopanacis, lapidis laçuli pręparati, squamę ferri, myrrhæ electæ, gũmi hederæ, laudani, ana vnc. i. gar. cubebæ, macis, galangæ, cinnamomi, ana drach. iij. cum quibus aromatiçetur syrupus. In fine decoctionis suæ adde epithymi, senæ, agarici, ana vnc. ß. succi radicum ebulorum, succi cucumeris asinini, ana lib. i. magnetis vnc. i. aceti drach. iij. çucchari lib. iij. dosis ab. vnc. ꝭ. vsque ad. iij. cum aqua scolopendriæ in stomacho vacuo, quando itur dormitum, & maxime quãdo oppilatio fuerit infixa cum diuturnitate temporũ in membro, sanat enim hæc medicina, si Christus voluerit.

Trochi. experti ad oppilationẽ splenis.

Trochis. de agno casto.

Alij trochi. ad idem.

Syrupus ad ãtiquas oppil. splenis, & viscerũ.

Pilulæ resoluentes oppilationes hepatis splenis, & ad principium hydropisis. Recip. rauedsceni. drach. v. ammoniaci, serapini, bdellij, ana drach. vij. laccæ vnc. i. opopanacis drach. iij. meçereon drach. v. turbith, spicæ, polij, aloes, ana drach. v. mast. drach. ꝭ. omnium myroba. ana drach. iij. lapidis laçuli abluti, epithymi, ellebo. ni. salis indi, ana. drach. ꝭ. picræ drach. x. dissolue gummas in vino, & informa pilulas. Dosis drach. ꝭ. cum sero. Et hi pondus cibi, quod sumunt hodie, sumant cras. Dixit Gale. ægritudines melancholicæ non nisi forti medicina curantur, quoniam melancholia non obedit ei. Dixit Afraym, aqua in qua decocta est radix iris remouet oppilationes omnino antiquas, & est fortis opationis. Dixit Abo. decoctio absinthij, centaureæ minoris est medicina maxima in remouendo oppilationes splenis. Educit enim vtranque choleram, & maxime adustam, aperit vias, adęquat materiam ad expellendum, & fortasse confortat membra mittentia materiam in valorem oppilationis. Et est de intentione rei secundæ, vt stomacho, & hepati conferat. Dixit Democritus. fructus ederæ, folia, & gũmi eius à proprietate remouent oppilationes hepatis, & splenis antiquas. Et fit ex puluere sceitaragi puluis laudabilis qui assumitur in cibis omni hora. Reci. pulueris prędicti vnc. ꝭ. anisi vnc. i. limaturæ argenti vnc. ß. auri boni drach. iij. limaturæ æris albi drach. i. magnetis drach. ꝭ. gar. cubebæ, macis, çinçibe, gummi ederæ, ana drach. i. çuccha. lib. ꝭ. dosis drach. ꝭ. Et superbibatur parum post parum vini antiqui. Et est medicamen regum, & magnorum dominorum. Respicit enim cor, & membra principalia, & generat gaudium, & est medicamen diuinum in remouendo oppilationes. Medicamen magnum resoluens splenẽ durum, & attenuans eius magnitudinem, & grossitiem. ℞. ammoniaci drach. iij. florum chamęmeli, anethi, tamarisci, ana drach. i. radicum capparis, carui, granorum balsami, tamarisci, rubeæ, ana drach. ꝭ. squil-

Pilulæ oppilat. hepatis, et splenis resoluẽtes.

Puluis lau. pro cibis.

Medi. resoluens splenẽ durum.

E læ assatæ drach. iij. scolopendriæ, aristo. ro. ana drach. ꝭ. Conficiantur cum melle, & dentur ex eo drachm. iij. cum aceto sic temperato, spatanę drach. ꝭ. mittatur in vnc. vij. aceti boni, & bulliāt vsq; ad quartam. sit dosis mediocris, ana drach. ꝭ. vsq; ad. iij. cũ unc. ꝭ. ipsius aceti in hora dormiendi. Egreditur uirtus huius medicaminis usq; ad profundissimas, & absconsas materias huius membri melancholicas, & violenter operatur, attenuat, & consumit materias rebelles, & sepultas.

Dixit Aboa. accipe vespertilionem, & decolla, & exicca ipsum, & contere, & accipe ex eo quantum tolerant tres digiti, aut accipe septem vespertiliones pingues, & decolla eos, & exicca ipsos, & pone eos in vase vitreato submersos cum aceto forti, & luta, & dimitte in furno clauso. Cum ergo decocti sunt, depone vas extractum donec infrigidetur. Et deinde extrahe eum, & dissolue digitis in aceto, & sumatur ex eo omni die in potu pondus drachm. ꝭ. & est sana, & experta medicina. Inquit F Aboa. emplastra vnguenta, & olea sunt ex conuenientibus medicinis ægritudinibus splenis prædictis. Medicina vero, & electarium illorum est, quoniam quandoq; quidem sumitur ex simplicibus prænarratis, puta quia fit emplastrum de stercore ouium cum aceto, vel stercore caprarum montanarum cum aceto, & quandoque ex fęce ipsius aceti, quandoque fit euaporatio cum ipso. Et quandoq; fit cataplasmatio cum filtro infuso in aceto tepido. Et quandoq; sumitur stercus vaccarum herbas pascẽtium, & exiccatur, deinde coquitur cũ aceto, & fit emplastrum bonum. Et quãdoq; pulueriçatur super ipsum sulphur citrinum. Et emplastrum cũ flore æris est mirabile. Et ex eis, quæ propinqua sunt æqualitati est sicla decocta cum aceto, & similiter radices althææ. Et quandoq; fiũt vnguenta ex ammoniaco, & stercore ouium, & aceto, & oleo rutaceo.

Et olea sunt de amygdalis amaris, de se. agni casti, de granis narcisci, aut alchannæ, aut fraxini: & q̃nq; fiunt cõ G posita ex prædictis, vt est marã basiliconis, & marã Gal. & marã factum de radice cappa. infusa in aceto diebus tot donec lenificetur, deinde exiccetur, & fiat marã ex ea cum cera ex oleo de alchanna: aut assumatur nigredo vasis de ære, & fiat ex ea cum farina hord. & aceto, & syrupo acetoso emplastrum, quoniam est vltimum.

Euaporatoria experta ſm Alchindum. ℞. rutæ, corticum radicum cappa. absinthij, calamenthi, origani, ana partes ęquales, decoquantur in aceto, & infundantur frusta filtri, & exprimant, & applicent. xx. vicibus, & cum infrigidant auferant. Item si dominatur caliditas, euaporetur splẽ cum vapore aceti in lapide crudo, & ipsum filtrum infusum in aceto calido applicetur super splenẽ. Et proprie si decocta sit salicis cortex, vel ruta, & proprie in balneo.

Euaporatio ad ventositatẽ, & inflationem splenis, & etiam apantem. in aceto bulliant cortex capparis radicis, ruta, agnus castus, calamenthum, ammoniacum, & spica H & infusum filtrum frequenter applicetur, & est Rasis.

Confectio trochis. ad splenẽ cum caliditate. ℞. raçerich drach. v. laccę reu. succi eupatorij, anisi, spicæ, masti. ana drachm. i. detur cum decoctione radicum, & sunt Rasis. Confectio emplastri ad splenẽ cum caliditate. ℞. ligni salicis, et folia eius, tamarisci, extremitates myrti, et cypressi, & contere, & misce cum aceto vini, & est Rasis.

Emplastrum ad duritiem splenis, & ventositatẽ. ℞. foliorum ru. drach. x. nitri, mentastri sicci, ana drachm. iij. ammoniaci drac. vij. ammoniacum dissoluatur in aceto, vel vino, & cum cera conspersa fiat emplastrum, & super ponatur, & est Almansoris. Decoctio Serapionis ad splenẽ experta. Reci. foliorum capparis, & terantur cum aceto, & exprimatur ex eis quãtitas vnc. ꝭ. quę bibantur, & dentur tribus diebus. Sed pueri sumant ex eo postquã expssum fuerit sine aceto. Alia sagassara, & est alfelesif

Trochi[…] splenem[…]

Empla[…] nẽ.

Empla[…] duritiẽ[…] nis.

Decocti[…] experta[…] sple.

Pro pue[…]

æqualis

æqualis ei teratur, & exprimatur, & detur ex succo eius æquale ei, & detur in potu etiam drach.5.armoniaci cum aqua raphani, & misceantur cũ aqua raphani, qui expressus fuit, quod sit æquale ei de sisamo, & teratur, et fiat emplastrum ex eis super splenẽ tribus diebus, expertũ enim est. Dimach Serapionis valens ad duritiem splenis, et stomachi, & confert ad reliquas exituras, et apostemata calida in eis. ℞. bdellij, armoniaci, ana, vnc.i. caricarum. v. fabarum, passularum, enucleatarum, cicerum, & meliloti, fœnugræci, & seminis lini, chamæmillæ, aluminis, farinæ lupinorum, añ. vnc.5. olei rutæ, & chamæmillæ quantum necesse est. Infunde ficus in meibutegi, & aceto die ac nocte, & terantur valde, & misceantur cum medicinis, soluantur, quæ soluuntur cum meibutegi in quo infudisti ficus, & rectifica illud, & administra ipsum. Aliud, armoniacum soluatur cum aceto forti donec fiat sicut alcac, line ipsum super pannum, et epithima. Aliud, sumatur myrrha, bdelium, armoniacum, thus, æquali pondere, & soluantur cum aceto forti epithimentur. Similiter abscindatur charta secundum quantitatem splenis, et liniatur super ipsam fauus mellis, et puluerizetur super ipsum sinapi humectatũ non tritum, & epithimetur cũ eo nocte vna.

Vnguentum expertum ad dolorem, & oppilationem splenis, et duritiem eius, et dolorem matricis. Recip. bdellij, masticis, galangę, armoniaci, aloes, colophoniæ, mellis communis, ana vnc.i. terebinthinæ, vnc.ij. sagapeni, styracis liquidæ, ana drach.viij. ceræ citrinæ, vnc.iij. succi cyclaminis, et absinthij, ana lib.i. olei chamæmilini, lib.5. terantur terenda, et cõficiantur, et emplastrentur continue: mollificat enim et resoluit, et rectificat cõplexionem eius.

Dixit Diosco. cyclamen secundum omnem modum administrationis est medicina probatissima in soluendo oppilationem splenis, et mollificat, et resoluit, et attenuat. Et succus eius cum tantundem aceti mollis, et ceræ partes iiij. bullitis vsq; ad spisitudinem est medicamen expertũ valde in antiquis oppilationibus eius.

Antidotum ad splenem probatissimum. Recipe radicum enulæ campanæ, raphani maioris, ana vnc.ij. medianæ corticis tamarisci, vnc.ij. florum eiusdem, vnc.5. betoni. sisimbrij, ana vnc.5. limaturæ ferri, vnc.iij. mellis q^d.s. sumatur bis vel ter in die, adde spicæ, vnc.i. neminem fefellit vnquam, & puluis tamarisci cum spica, & cinnamomi, proprius est.

De apostematibus splenis, & tumore eius. Cap.3.

APostema splenis est tumor præter naturam eueniẽs ei. Eius autem species sequuntur numerum materierum ad modum apostematum cõtingentium in hepate, & similibus membris, sed plurimum est melãcholicum durum propter causam superius in principio dictã. Et quandoq; est phlegmonicum, quod est, quia in eo sunt arteriæ, & venæ continentes sanguinem, qui præter naturam influens, & in substantiam splenis collectus, phlegmonem fecit. Et aliquando est phlegmaticum molle, sed raro propter phlegma crassum aggregatum in hepate ex indigestione, vel membro catarrhizante illi per poros occultos, ad eius mollitiem adiuuat substantia eius mollis, et cum calefiat simul cum melancholia à tepida caliditate accidente ei fit ventosum si colligatur. Si vero in vacuo sit diffusa, vel interclusa facit inflationem. Cholericum vero rarissime accidit, cholera enim si superexcrescat in hepate transmittitur ad cystim non ad splenem. Oppilatione vero in poro cystis contingente, vt non possit transmitti, habilius transit cum sanguine per venas, quàm in splenem mittatur splene repugnante illi, & natura sui ignea, quæ de centro ad circunferentiam semper mouetur. Et si per venas, & arterias transeat in illis obtunditur, & alteratur, inspissaturq; splenis frigiditate, & humoris melancholici in eo contenti, quare non remanet cholericũ, sed transmutatur in durum.

Causæ eius sunt notæ ex dictis hic, & supra de apostemate hepatis, cui delatorie seruit. Et ex causis eius est phlebotomia plurima, & conuenientia circunstantiarum est causa exterior. Et quãdoq; fit permutatione apostematis hepatis: cum eius materia transfertur in splenẽ, & est melius quàm si econuerso fiat. Et quandoq; cõfortatur splen subito, & educit eius materiam fæculẽtam, et euadit infirmus. Et eius eductio est quandoq; per fluxũ sanguinis naris sinistræ, quandoq; per vomitum, quandoq; (licet raro) per vrinam, et quandoq; per secessum.

Et signa eius absolute sunt signa oppilationis superius numerata, sed sunt cum dolore grauatiuo propter tensionem suspensorij, quare extenditur vsq; ad furculam, et cõpatitur diaphragma, ex quo sequitur malitia in anhelitu, & fit velox, frequens, et interceptus, sicut accidit pueris quando plorant, et est cum melancholia, et quãdoq; cum risu. Et cum est phlegmonicum, est minus durum cum inflãmatione, et feb. et maiori dolore. Et magis cum est cholericum, & est cum alienatione: eius autem quod est phlegmaticum, signa sunt prædictis opposita. Ventosi vero, signa sunt absq; grauitate, & cum præmitur tactu, resistit illi, & sonat.

Cura apostematum splenis ex cura oppilationum ipsius, & apostematum hepatis innotescit. Curam ergo illorum prosequere secundum illorum intentiones, & modos. Et compleas cum appropriatis simplicibus, et cõpositis, quę sunt descripta ibidẽ. Et ex appropriatis in apostemate calido est alumen: in eo enim est incisio aliqua cum qualitate æquali, & stipticitas, et virtus frigiditatis, quare oportet, vt misceatur cum medicinis eius apocrusticis, et resolutiuis. Et acetũ etiam est ex illis, et aqua foliorum salicis, et foliorum algarab, et aqua portulacę, et capil. ven. humidi.

Et sumere in potu de semine portulacæ. 3.i. cum aceto, arnoglossæ exiccatæ et puluerizatæ omni die coclear.1. & alia quę à ꝓprietate operantur frigida superius numerata.

De speciebus icteritiæ. Cap.4.

ICteritia, vt dicit Aboa. est alteratio coloris corporis fœda. Est autem triplex, citrina, nigra, mixta, seu viridis. Et causa eius est quadruplex secundum quatuor actus interuenientes ad eius causalitatem seinuicẽ ordinate habẽtes, sicut causa ad causam, & sunt immediata, mediata, magis mediata, et remota. Immediata secundum Gal. est effusio choleræ in toto corpore, et proprie in cute, nec mirum, cum cutis secundum eum sit membrum ordinatum ad receptionem superfluitatum corporis toti⁹. Est quoq; illius effusio quandoq; critica, quandoq; symptomatica, & siquidem sit choleræ citrinæ, facit citrinam: si vero nigræ, facit nigram: si vero vtriusque, mixtam, seu viridem operatur. Cum enim miscentur duo humores, citrini coloris, & nigri, viridis resultabit color, vt dixit Aboali.

Nec erit tertia species simplicis icteritię, licet sit tertius humor, qui naturaliter per venas vadit cum sanguine, phlegma, scilicet album colore, dicente Hippo. in apho. Si albo phlegmate. Tale enim phlegma est naturale, quod à sanguine non sequestratur, nec sub propria forma inalteratũ transeat in cutem, vt proprium imprimat calorem in ea, sicut color vterq; facit. Et si phlegma innaturale à sanguine separetur quandoq;, illud tamen propter sui viscositatem, & crassitiem non bene est effusibile per vniuersa corporis membra & cutem sine sanguine, quare totam cutim dealbare non potest, licet interdum diuersus, et circunscriptus in aliqua parte cutis illam dealbet, & morpheam albam operatur, sicut melancholia, nigrã, quæ differt pręter hoc ab icteritia, quoniam morphea ex errore tertię digestionis fit, & membrorum eius, icteritia vero ex errore secundæ, & membrorum ipsius. Et si quandoq; colorem pallidum, & plumbeum in vniuerso corpore imprimat innaturale, facit superexcrescẽs in sanguine, & effusum cum eo in totum, & cutem, illud est, quia in sua superexcrescentia non separatur à sanguine, vt transiens in cutem proprium, & per se colorẽ imprimat in ea, sed mixtus cum eo

Signa.

Icteritia triplex.

Causæ.

Quare non fit à phlegmate.

ipsius calorem obtundit, ita quòd alteratum cum eo in natura membrorum cutis colorem pallidum, & plumbeum reddit, qui & si non sit naturalis, tamen non est fœdus, vt color icteritiæ cum non tantum à naturali recedat, quare icteritiam facere non est dictum. Et in summa phlegma quodcunque non efficit icteritiam albam, licet sit albũ, cum icteritia, vt dictum est, sit alteratio coloris corporis, & cutis totius fœda, ipsum phlegma corpus totũ, & cutem alterare non potest, & si alterat totam, ipsius alteratio non est fœda. i. multum recedens à naturali, sicut est citrina, & nigra, vt possit icteritia dici.

Causa mediata eius est effectus mundificationis illorũ humorum à sanguine in venis, & hepate, vt superius dictum est. Causa magis mediata est debilitas in mẽbris, & oppilatio in vijs, & in materia choleræ multitudo in membris, scilicet cysti quantum ad citrinam, & in splene quantum ad nigram, & in vtrisque quantum ad viridem. Remota causa est quælibet ægritudo debilitans ipsam in attractione, & hepar in expulsione, & proprie mala complexio quælibet, vt superius dictum est in hepatis debilitate, & apostemate. In poris oppilationis causa est nota ex causis prædictis in materiæ quantitate multa, seu illorum humorum, & magis q̃ per illa membra mũdificari possit. Talis secundũ Gal. est duplex, interior, scilicet et exterior. Interior est duplex, scilicet materialis, scilicet cibi, & potus, quia sunt acuti, vnctuosi, & dulces in vtraque: vel melãcholici, & crassi, & terestres in nigra. Et efficiens, vt complexio calida multum hepatis, multiplicans choleram citrinam, in citrina: vel calida multum adurens valde, & choleram nigram multiplicans in nigra: vel complexio totius corporis, & membrorum calida multum sanguinem in choleram citrinã permutãs in citrina, vel in nigram per adustionem suo superexcessu in nigra icteritia: vel frigida valde totius, & hepatis ipsum sanguinem cõgelans, et denigrans, qui veniens ad cutem, nigrã icteritiam operatur, licet causa hæc sit rarissima, & cum adsit in hepate potius egestionem nigram qualis est sanguis nigrescens q̃ icteritiam operatur propter crassitiem sui nõ bene effusibilem in circunferentias cutis, sed petentem potius centrum, & intestinorum intimum propter grauitatem. Et cum acciderit non resoluitur eius materia cito, & est timorosa. Exterior est coadiuuans, & est per se, & per accidens, per se omnis circunstantia consimilis calida vel frigida cooperãs ad generationem illorum humorum: per accidens est dispositio temporis, aeris, regionis, & similiũ, frigida, et sicca, quæ calorem remittunt, & fortificant in interioribus igniendo, vnde humorum prædictorum sequitur ex prędictis cibis generatio, & poros cutis constipant, non tantũ, q per hoc intranspirabiles illos reddat humores, quia sic febrem accederet, sed quod ad eorum retẽtionem in cutis substãtia operetur, vt in hyeme, et borea, & in regionibus similibus est videre. Vel est sumptio veneni, seu morsus animalis venenosi, & proprie tyri sanguinem, et humores corporis & membrorum corrumpentis, et in citrinum colorem, et viridem conuertentis, qui perueniens ad cutim, citrinam operatur vel viridem icteritiam, vnde Gal. ait. Redeamus igitur ad hepar, & videamus an in omni tempore hepar icteritia existente patiatur, & an sit ad hoc accidens operans. Dico ergo q multoties hepate salubri existente, videmus choleram rubeam diuidi, & extra cutim exire hoc est ſm crisim. Itẽ sine crisi sanguinẽ conspicimus in cholerã mutari, cum ex pessima, et aliena corruptione corrũpitur, sicut ex morsu reptilium venenosorũ, quemadmodum vidi Regis ministrũ, cuius officium erat tyros capere, quodã tẽpore à tyro morsum fuisse, qui tardans sumere medicinam solutiuam, mutatus est in colorẽ prasij.

Signa speciei icteritiæ vnaquæque per se visui nota est, cum sit mẽbri exterioris coloratio fœda, cuius visus est iudex proprius. Causarum vero signa, quæ sunt occultæ, oportet subiungere distincte, et proprie remotarum, interiorũ, quæ licet sint posteriores in ipsius impressione, priores tamen sunt in curatione. Eis enim ablatis prompte fit mundificatio sanguinis, cessatque effusio choleræ, & fœda cutis coloratio fiens, necnon & facta cessabit facile. Inquit enim Gale. Quod prius est in intentione, posterius est in operis executione, & econuerso recto curationis ordine procedendo. Hoc autem dixit, quia inutiliter quis prouidebit febribus, et etiam alijs dispositionibus, nisi prius meminerit causæ: cuius cognitionem cura cõfestim sequitur, vt dictum est. Si igitur causa eius sit ægritudo quælibet, et maxime oppilatio quæcunque mala, & debilitans, & frigida, & humida, et attractiua cystis, & etiam splenis coniecturando cognosces ex signis prędictis dispositiones hepatis, quas plurimum sequitur cystis, propter affixionem: & splen, propter colligãtiam: et vtraque propter seruitiũ ęgritudinis debilitantis hepatis expulsiuam. Signa ibidem habuisti. Ipsius ergo pręsentia cum priuatione signorum subsequentium causarum indicant illam.

Signa vero distinguentia inter debilitatem attractiuæ ipsorum, & sequestrationem hepatis sunt, nam debilitatem attractiuæ illorum absque debilitate expulsiuæ hepatis significat pauca tinctura egestionis, & minor solita naturali, & minor tinctura vrinæ cum pręcessione ægritudinum cystis, et splenis, et absque ægritudine hepatis. Debilem sequestratiuam hepatis absque debilitate attractiuæ illorum membrum significat antecessio ægritudinum hepatis cum læsione in alijs operationibus eius, & tinctura inegestione, & vrina minor solita. Et quandoque sunt sanguinolẽtæ, sicut lotura carnis, & sequitur cachexia, deinde hydropisis. Si vero sit causa eius oppilatio in poris per quos trahũt, & transmittunt superfluitates, signa erunt egestio alba, & constricta in citrina, non necessario in nigra: et vrina citrina, vel nigra, & color obtusus in icteritia, & subito eueniens. Signa vero specierum, & modorũ oppilationis ex ꝓdictis in hepate, et splene sunt manifesta. Signa quoque distinctiua oppilationis pororum ex dictis in oppilatione hepatis sunt manifesta cum prædictis oppilationis ipsorũ signis, quæ percipies absque signis pręcedentis, et sequentiũ causarum. Si vero in causa sit materia, & multa quantitas choleræ, cuius causa materialis sit cibus, & potus, scies ex relatione infirmi, et astantium. Si vero in causa efficiente sit culpa, quę est alia cõplexio calida multum hepatis multiplicans choleram citrinam, vel nigram, signa erunt, quæ superius dicta sunt in mala complexione hepatis calida, et est paulatim eueniens: & cum hoc videbis in citrina citrinitatem maiorem, & in nigra maiorem nigredinem, vrinam quoque rubeam vehementis rubedinis donec ad rubedinem trahat, & pannum taliter tingat, vt vix remoueri possit, & similiter egestionẽ. Et oĩa exeũtia ꝑ nares, & sudores quasi citrina, in citrina, vel nigra in nigra, vel mixta ex vtrisque, seu viridis, in viridi, & cõmixta. Et siquidem sit ex mala complexione multum calida totius corporis, & membrorum, ex tactu membrorum corporis, & cutis calido inflammato, et venarum rubore, & pruritu: et erũt in colore icteritiæ, & modo veniendi, mediocres tunc, & vrina, & egestio naturales, vel quales in principio. Cholera enim multiplicata in mẽbris tendit de sui natura ad circunferentias cutis, non regurgitat ad interiora, cum hepar cum suis emunctorijs saluum existens egestionem, & vrinam naturales tunc operetur, licet in processu contingat mutari, & est significatio bona, quia hepatis sanitatẽ ostẽdit, quare hydrops non timetur. Vnde Hipp. Icterici nõ valde inflati sunt. Et ex his, specierum causarũ ipsius icteritiæ nigræ, & citrinæ sunt notæ. Et erunt cum priuatione signorum pręcedentium causarum. Et similiter si sit causa mala cõplexio hepatis frigida, vel totius corporis, & mẽbrorum, ex signis contrarijs prædictis cognosces. Causarum vero exteriorum, quæ per se sunt, sunt manifesta, cognitis eis etiam, quæ per accidẽs causæ fiunt. Et siquidẽ sit venenosa, si ab animali est morsus, ostẽdit punctio, si vero à sum-

Quin apho

à sumptione veneni, signat ipsam preterita suspicio, & sanitas, & bonitas humorum, & aduentus illius subito cum priuatione predictarum causarum, atque egestionis, et cum vrina fisticali, sicut ireos proprie, vel in colore simili ærugini æris, vel succo porri secundum diuersitatem complexionis ipsius veneni, & specierum icteritiæ.

Signa vero ipsarum ex critica vel symptomatica effusione cholere prouenientium sumi possunt ex precedentibus concomitantibus, & sequentibus. Ex præcedentibus quidem, nam criticā præcedit ægritudo acuta hepatis vel splenis apta terminari per eam, nec fit subito, sed præcedentibus signis digestionis, & aliis signis bonæ crisis. Ex cōcomitantibus, quia est cum bona tolerantia, cum sit ante statum, sed in statu, & in die critica, quæ est post. vij. nō ante nisi in corpore calido, & regione calida, vt est regio, Auer. Et non cum duritie hypochondrij dextri, immo cū bona dispositione ipsius, vnde Hippo. Icteritia ante. vij. mala, in. vij. vero, & .xi. bona si dextrum hypochōdrium nō durum fiat. Ex consequentibus, quia cesset ægritudo, & virtus confortetur. Inquit Hippoc. Si qualia oportet purgari purgentur, confert, & bene ferunt: si vero non, cōtrarium. Sed symptomaticam contraria prædictis signa ostendunt.

Cura icteritiæ symptomaticæ, vt ex prædictis est habitum, est duæ res. prima est causarum ablatio. secunda est ipsius alterationis cutis fœde facte ad naturalem permutatio. Primam rem complent proprie, quæ causas debilitatis cystis, & splenis attractiuæ auferunt. causas quoque debilitatis sequestratiuæ hepatis, & venarum, siue sint de genere malæ complexionis, compositionis, solutionis, vel apostematis, quæ omnia in cura hepatis, & splenis tradita sunt. Inquit autem Aboa. si fuerit causa icteritiæ in hepate, & felle, curetur cum regimine prædicto in debilitate hepatis: nam cura ipsius fellis est illa, quæ oppilationes pororum cistis fellis aperiunt, causas earum auferendo quæcunque sunt, que omnia superius in cura oppilationis hepatis, & splenis tibi nota fecimus. Et ex propriis est cuscuta, que fellis oppilationem aperit, & hepatis, & etiam omnia amara, quæ quoniam aperiunt, et abstergunt, curant icteritiam. Dixit Aboa. ex cōuenientibus attenuatoriæ ex siccitate quam significat corporis ariditas, est administratio lenificantium, & subalterantium choleram, sicut mucilagines frigidæ, & sicut sebesten, & similia cū oleo de amygdalis. Si vero fuerit ex nascentia rei alicuius, nō extimo, quod sit cura: si vero fuerit ex apostemate, cura est cura illius. In coarctatoria aziniar est ex melioribus medicinis icteritiæ. Et debilior ista est in qua oppilatio est in meatu cholerę. Et quando cū oppilatione est feb. tunc atriplices sunt boni valde, quoniam sunt aperitiui, & extinctiui, & similiter radix lactucæ de qua sumantur, drach. ij. cum melle, & similiter aqua cuscutę, endiuiæ, lactucę, et myrthi, cum rotulo casiæ fi. & oleo amygdalarū dulcium, & amararū. Et ex appropriatis in oppilatione eius, est rhabarbarum, hypericon, capil. vene. olibanum, rubea tinctorū, ana partes æquales, de quibus detur, drach. i. cum aqua fœniculi, gentianæ, aristolochię, costi, polij, centaureæ, & similium si non sit feb. Serapio, ait, & confert in hac specie icteritiæ vomitus, fortasse enim aperitur oppilatio propter motum eius impetuosum. Clysteria quoque ex polypodio, epithymo, & thymo in nigra, & absinthio, endiuia, malua, et violis, in citrina, vel ea, quæ malam hepatis complexionē calidam, vel frigidam valde alterant, & permutant, quæ etiam supra in cura ipsius diximus, vel totius corporis, & membrorum complexionem malam calidam aduretem, quæ ibidem etiam tetigimus. Et ex eis proprie est balneū vniuersi corporis cum aquis dulcibus ex frigidis mollificantibus, & rarefacientibus, non stipticis, quæ densando poros inflammant, qualia sunt violæ, maluæ, lactucæ, atriplices, melilotum, coriandrum, solatrum, acetosa, & similia. Ex eis est alterare hepar cū ceroto, vel epithemate de sandalis. Et cum syrupo de endiuia, trochiscis de camphora, de seminibus cōmunibus, & frigidis. Ex electariis, diarhodon, & triasandali, & cum seminibus, et succo frigidarum herbarū, & aliis frigidis aperitiuis appropriatis, quæ superius dicta sunt, & alterare etiam cum frigidis appropriatis supra in cura ipsius enarratis, ait. n. Gal. cū cor, & hepar est frigidum, totū corpus frigidum erit. Et vrina rectificabitur, & icteritia cessat, vel quæ frigidam complexionem totius corporis mortificantem alterant, & calefaciunt, & etiam hepatis, quæ sunt ex calidis numeratis ibi in cura hepatis interius, et exterius approximandi. Oportet autem ne subito approximentur, sed paulatim, & cum caliditate non superflua, adustiua: nam taliter approximata calorem naturalem debilem existentem in eis resoluūt. Regiminis quoque rectificatio in cibis, & potibus, & aliis non naturalibus rebus fit ita, quòd in cōtrarium vertatur dispositioni materiæ, & membrorum habentium ipsam generare. Et caro hericij est iuuatiua valde, ppter fortitudinē prouocationis, mundificationis, & conuenientiæ suæ ad hepar. Et ex regimine lauante fel, & remouente putrefactionem eius, & incrassante illud, quod est in eo, & est, vt cibetur frigidis, pane non azimo, sale trito, & endiuia plurima septem diebus. Et si quidem sit à causa venenosa, cura est ea, & cum his, quæ supra in cura ęgritudinum cordis ex simili causa diximus. Gale. autem dixit, cum autem ad me veniret, qui punctus fuit à thiro, & causam passionis narraret, iussi eum theriacam assumere, qua sumpta in pauco tempore in naturalem rediit colorem. Post ipsam autem dixit Aboali, bibat patiens aquam malorum macianorum, granatorum, succum endiuiæ, portulacæ, mucilaginum berberis: & omnia in quibus est infrigidatio cum virtute theriacæ, & cordiali. Et in ipsa iam expertus sum cum accidit in principio, & proprie cum venenum est ibi bibitum, et bibit lac assidue cum oleo amygdalino. Et ex regimine conueniente, & communi symptomatica quacunque, cuius præmissa est cura. Et est, vt iuuetur cum prouocatione fluxus ventris, & sudoris, & confortatione naturæ. Inquit Gale. icteritia ante. vij. mala nisi cum de ventre nimia humiditas exierit. Aboa. quoque dixit, icteritia ante. vij. mala, nisi succurratur fluxu ventris, aut sudore naturali, & natura sit fortis: illud tamen consideratione indiget quemadmodum de fluxu ventris in pleuresi, & vomitu in principio diximus. Si vero critica sit, dimittatur naturæ. Inquit enim Hippoc. ea quorum crisis fit, aut facta est, nō mouere oportet, neque nouum facere, sed sinere. Secundam rem complent, quæ materiam cholericam in poris, & substātia cutis imbibitam resoluunt, & abstergunt, & lauant, & sic ipsum secūdum naturalem calorem dimittunt. Quorum quædam sunt illā complentia à proprietate, quædam à cōplexione. à cōplexione resolutionē cōplent exercitia tēperata, frictiones, & proprie cū aquis, & oleis ex resoluentibus materiam subcutaneā, vt est chamemilla, ireos, & proprie anethum, & sudorem prouocātia, quæ in cura hepatis in vniuersali dicta sunt. Abstersionem complent vnctiones cum frictione, proprie ex acetositate citri, aqua acetosellę, se. melonis, et aqua cucumeris, & aqua, & aceto, & aliorum abstergentium frigidorum, si adsit febris, vel calidorum, si non adsit, quorum summā in de decoratione infra faciemus annuente Christo. Lauationē cōplent balnea naturalia, & artificialia ex aquis dulcibus, & decoctione atriplicis, siclæ, tribuli, endiuię, capil. vene. cuscutæ, anethi, & similium in citrina. In nigra vero cum epithymo, thymo, boragine, & buglossa, sene, & similibus. in mixta cum vtrisque, verumtamen ante introitū balnei oportet, vt sumatur aqua de coctionis asparagi, cicerum, ana. M. i. quæ decocta sit in vase vitreato cum. v. vesij aquæ, & sit cum vino mixta si non sit feb. si vero adsit, sola bibatur. Et similiter aqua cuscutę cum semi. apij, & zuccharo tabarzeth, & si bibatur ex ea sacraial. i. est iuuatiua valde, verū particularia balnea, seu lauationes sunt con-

Quar curetur icteritia ex morsu aīalis venenosi.

Quar non oīs icteritia āte. vij. est mala.

conuenientia oculis, et citrinitati ipsorum cum superfluit, cum sit eis nociua. Et sint cũ aqua fœni. chelidonię, vsneę, rutæ, vel cum aqua tribulorum, & memithæ, solatri, coriandri, & fructuum frigidorum habentium virtutem abstersiuam iam dictorum, & submerguntur etiam oculi in ea. Et ex conuenientibus eis est sternutatio prouocata secundum diuersitatem dispositionis cum calidis, vt est succus foliorum nasturtij, prasij, aut ciclaminis, sicut est vel cottum infusum in lacte mulieris, deinde in mane expressum, aut succus radicis raphani, vel foliorum eius, vel cum parum calidis, vt est succus siclæ, vel cum succis frigidis, vt est succus semperuiuæ, & acetum ipsum quando sugitur, naribus, & tenetur hora vna. Et stet infirmus in pila balnei, quoniam est bona curatio, motu enim cholerã de oculo excutit, & per nares deriuando educit.

De sternutatione.

Dicit Gale. Complentia vero à proprietate sunt, vt sumantur nucis cupressi, drach. i. casiæ ligneæ, drach. iij. & bibantur cum vino antiquo, et deinde abluatur, quoniam minget icteritiam. Item sumatur fel vrsi cum vino, aut de cornu cerui, drach. i. aut pulueris sulfuris, drach. ß. Et ex eis, quæ laudantur est, vt sumatur in potu cum vino de lũbricis terrenis exiccatis, quoniã ipsum mũdificant statim. Et ex expertis est, vt dentur radices acetosæ, & stt patiens in sole, et ambulet in ipso hora vna donec calefiat, et sitiat, deinde sumat in potu decoctionem capillo. veneris, rubeę tinctorum, & mentæ. Et similiter si bibatur post balneum confert valde. Et ex solutiuis proprijs est, vt perforetur colocynthis, & expellatur illud quod est in ea, et repleatur vino, & bulliat super prunas, deinde coletur, & bibatur.

Syrupus in materia hepatis calida, siue refrigerans hepar, & membra supercalefacta audaciam fellis, & acumẽ choleræ extinguit, & omnes morbos febriles. Et releuat infirmum ab hectica, & icteritia citrina, si Christus voluerit sanator omnium languorũ. ℞. berberis, florum boraginis, cicoreæ, seminis portulacæ, scariolæ, lactucarum, papaueris, psilij conquassati in aqua frigida hepaticæ, ana vnc. i. plantaginis, pimpinellæ, semperuiuę, solatri, ana. M. ß. succi hepaticæ, succi cicoreæ, scariolæ syluestris, & domesticę, succi semperuiuæ, succi apij, depuratorum, ana vnc. iij. spodij, sandal. ana vnc. iij. seminum communium mundatorũ. ʒ. ij. cãphorę. ʒ. i. zucchari li. ij. aceti. ʒ. iij. dosis. ʒ. ij. in aurora cum aqua frigida, caue ne sit infirmus cum oppilatione hepatis, & splenis, & senex, & debilis stomachi.

Syrup⁹ optimum ad icteritiã & ad multa alia vtilis.

Alexander. syrupus vtilis habentibus hepar supercalefactum, & cholerã exuberantem in felle extinguit, & mũdificat. Recipe succi endiuiæ, succi plantaginis, lupuli, fumiterræ, ana lib. ij. depuretur, & bulliant, aquæ fontis in quibus resideant rhabarba. drach. x. spicę nardi. ℈. i. ß. per duos dies, & bulliant deinde vsq; ad consummationem, lib. iij. deinde coletur, & aqua zucchari, lib. i. & syrupentur, dosis, vnc. ij. cum aqua frigida. Syrupus ex inuentione nostra ad hepatis materiam nociuam vt expellatur, mundificans hepar, & malitiam fellis per vesicam, extinguit audaciam cholerę, fugat febres omnino, rectificat effigiem, citrinitatem oculorum, & icteritiam ex caliditate inflammante, & vrente, eo quòd membra, quæ sunt radix ęgritudinum rectificat, si Christus voluerit. Omnia enim velut deficiente igne deficerent, & velut pluuia deficientibus nubibus euanescerent si modicum sua quiesceret influentia. ℞. capillorum veneris, scariolæ syluestris, portulacarum, scolopendriæ, eupatorij, lupul. saxifragiæ, hepaticæ, radicis & foliorum cicoreæ, & florum, radicis apij, fœniculi, brusci, asparagi, semperuiuę, tamarindorum, rubi, vuarum cum sua teneritate, alchechengi, vel nenusaris, solatri domestici, ana. M. ß. seminis coriandri, portulacæ, apij, fœniculi, anisi, subtilissime puluerizatorum, ana drach. iij. florum boraginis, violarum, psilij pręparati, rosarum, ana drach. iij. sandali vtriusq;, calami aromatici, spodij, masticis, añ. drach. i. succi plantaginis depurati, succi fumiterræ, succi apij, succi arthemisiæ, succi pomi aceto si, succi scariolæ, & pomi terranei perfecte depuratorum, ana drach. iij. reupontici, drach. iij. rhabarba. electi. ʒ. ß. camphoræ, drach. i. spicæ, drach. ß. zucch, lib. iij. aceti infecti in musco. ʒ. iij. Dosis, vnc. i. vsq; ad. ij. cum aqua cicoreæ, vel lactis caprini in mane.

Alius syrupus ad idẽ.

Syrupus proprius.

Hippo. syrupus vltimus hepati inflammato, & possessori oppilationum venarum. ℞. florum tamarisci, camepiteos, berberis, ana. ʒ. i. endiuiæ, hepaticæ, scolopendriæ, lupulo. apij, ana vnc. i. aristo. M. i. sandal. albi & rubei, ana vnc. i. zuccha. lib. ij. cuscutæ, absinthij, ana vnc. i. Filius Zachariæ. modus emplastri refrigerantis hepar inflammatum, & fel, & choleram. Recipe sandali, drach. iij. semperuiuæ tritæ. ʒ. ij. farinæ hordei, vnc. ß. masticis, drach. i. albuminis ouorum trium, camphorę, drach. ß. olei ro. & aquę ro. succi solatri, succi verbenæ, ana drach. ij. aceti, vnc. i. applicetur permixta bene à tertijs vsq; ad vesperas. Syrupus Iudęi. ℞. succi endiuiæ, succi absinthij, succi eupatorij, ana lib. i. depurentur, & addatur zuccha. lib. i. aceti, radicum, vnc. ij. Et aromatizentur cum vtriusq; sandali, spodij, ana drach. ij. spicæ, drach. ß. valet icteritiæ citri. & nigræ ex adustione, & oppilatione, expertum est. Similiter si fiat ex succo rostri porcini, & si præmittatur cum aceto albo, est efficax, & expertum. Græcus, medicamen magnum in ægritudinibus diuturnis hepatis icteritia nigra, & ęgritudinibus phlegmatis salsi, & lepra. Recipe fumiterræ, se. lapatij, se. absinthij, scabiosæ, ana drach. ix. omnium myrob. sine ossibus, ana drach. v. hieralogodion, succi ro. ana. ʒ. i. thymi epithymi, senę, añ. drach. vi. reupontici. ʒ. i. mannę, pulpę casiæ, tamarindorum, ana. ʒ. iij. rhabar. boni, & rauedsceni, ana. ʒ. i. conficiantur. Syrupus. ℞. laccæ, spodij, añ. drach. i. spartanæ, drach. i. polipodij, anisi, ana. ʒ. i. eupatorij, hepaticæ, ana. M. ß. dosis. ʒ. ß. cum aqua lactis caprini.

Vnguentum refrigerans hepar acumen fellis, & feb. calidas magnas. ℞. axungiæ porcinæ recentis quantitatem quam volueris, laua eam cum aqua calida decies & octies cum frigida, postea pistetur, & cum ea incorporetur rosa. ʒ. i. sandali, vtriusq; spodij, ana drach. iij. rhabarba. ʒ. iij. spicæ, drach. i. camphoræ, drach. i. ceræ albæ, drach. iij. olei rosati, succi semperuiuæ, ana. ʒ. iij. coquantur cum facilitate, deinde coletur, & permitte congelari, est maximę efficaciæ vbi oportet. Inquit experimentator magnus. Succus hepaticæ cum albumine ouorum agitato mixtus, per decem dies cum ieiunio assumptus curat dyscrasiam hepatis, & fellis calidam, & est efficax, & appropriatum in icteritia, si Christus voluerit. Inquit Thesaurus. ℞. succi semperuiuæ depurati partes decem, mellis partem vnã, aceti, partem. ß. & bulliant ad partem mellis. Ius serpẽtis, vt supra de cura oppilationum hepatis positum est, est expertum in vtraq; icteritia, & supercalefactis in hepate, & malitia fellis, necnon & coniunctione cõplexionis, & substantiæ, quãuis ad bene esse secundum aliquid faciant, nec substantia, nec complexione. Scriptum est enim, quòd tale ex non quali muniuit medicinam largitor bonorum naturali, sed supernaturali virtute vtraq; cœlesti, & elementaria, sicut Deus creauit, sicut quædam est nobilissima in rebus virtus nõ natura hac, sed altera natura, natura ignota, non de naturis, quę sunt sub Sole, sed alterius naturę nostro intellectui ignotæ. Aboa. syrupus de absinthio, curat icteritiam citrinam, & confortat stomachum, & chamæmilla, & chechengi, aqua decoctionis, cuscutæ, lacca, & syrupus de menta, lactuca cum aceto, casia fi. acetositas citri, & succus ros. curat eam: & albaras, rhabarbarum, et aloes, cum aqua lactis caprarum, vel camelarum. Idem, decoctio polij cum aceto curat icteritiam nigram, litium indum bibitum, & linitum prohibet icteritiam nigram et splenem. Et asa administrata cum ficubus, & decoctio cicerum, et chamedryos, chamepitheos, confert icteritię nigræ. Succus caulis cum vino de passis, succus radicis pentaphylli, calamentum syluestre, & radix peoniæ, & syrupus ex eis cõpositus, est efficax, & expertus, si Christus voluerit.

Al[...] *Em[...] frig[...] par[...]* *Syr[...] bon[...]* *Med[...] bon[...] icter[...] nigr[...]* *Syru[...] idem* *Vng[...] refrig[...] hepa[...]* *Optim[...] perum[...]* *Aliud idem.*

luerit. scolopendriæ, os sepiæ, & venę tinctorum cōferunt icteritiæ ex oppilatione, & proprie cū aniso, & vino albo. Aqua foliorum raphani aperit oppilationes hepatis, & remouet icteritiam rhabarbarum, agaricum, & aloes. Filius Serapionis. medicina solutiua quæ abstergit icteritiam. ℞. scāmo. aloes, siracost, seminis atriplicis, añ. partes æquales, terātur, & detur in potu ex eis. ʒ. i. cum aqua bulliente. Idem. medicina solutiua ad icteritiam valde mirabilis. ℞. scāmo. ʒ. iij. myrobal. citri. ʒ. vi. succi eupatorij, ʒ. ij. terantur, & cribelletur, & detur potio. ʒ. ij. ex ea cum aqua, & zucch. Serapio medicina solutiua ad icteritiam nigram experta, &c. ℞. succi ciclaminis. ʒ. iij. alias. ℥. i. & solue, in. iij. lib. zucch. & decoque quousq; remaneat duę, & detur in mane. Item alia ad icteritiam, & inceptionē hydropisis, & datur cum lacte camelarū vel aqua casei, et sic illic est caliditas cum aqua solatri, & endiuiæ, & volubilis. ℞. succi eupatorij, raued, croci, ana. ʒ. i. ß. laccę, seminis cuscutę, ana. ʒ. ij. cimarum schinanthi, se. citrulli, se. cucumeris, se. portulacæ, scāmoneæ antiochenæ assatæ in citonio, ana. ʒ. i. terantur, & cribentur, & detur potio ex ea, aur. i. cum eo, quod videtur ex rebus prædictis. Syrupus ex inuētione nostra, ad hepatis inflāmationem, choleram reprimit, & eius furorem in cysti extinguit, mēbra totius calefacta infrigidat, febres alterat, et diuturnas abbreuiat, & icteritiam citrinam sanat, si Deus voluerit. ℞. succi endiuiæ, succi lupul. depuratorum, ana lib. i. succi apij, succi absinthij, et eupatorij, succi boraginis depuratorum, ana lib. ß. bulliant in eis permixtis. v. radices communes ro. in aceto, ana. ℥. i. lactucarum, portul. papaueris, endiuię, ana ℥. ß. eupatorij. M. i. coquantnr, & colentur cum expressione, & colaturæ addatur, zuccha. lib. ij. aceti, prædictarum radicum, & succi granatorum muzorum, ana. ℥. ij. & in pecia rara bulliant sandali, vtriusq;, spodij, añ. ʒ. ij. & quidam addunt camphoræ. ʒ. ß. dosis. ℥. ij. cum tepida, in aurora: & præmittatur phlebotomia, si expedit. Deinde finito syrupo ministretur infusio reu. ʒ. ij. ß. in aqua casei, fructuum, vel succi ros. & alteretur hepar cum sandalis communibus, & succo endiuiæ, deinde balneum temperatum dulcis aquæ intret, & seruato bono regimine liberabitur, si Christus voluerit: quia cum tali regimine liberaui multos, & est expertum.

PARTICVLA QVARTA

sectionis primę, quę est de medicinis ęgritudinum membrorum expulsionis.

Prologus.



EXplicauimus hucusq; sermonē in medicinis ægritudinum membrorum nutritionis, quæ ad tertiā spectabant particulam sectionis primæ, tempus est, vt afferamus illum ad eius particulam quartam, quæ erit de medicinis ægritudinum membrorum expulsionis. Sciēdum prout retulit Falco q; expulsio superfluitatibus proprie debetur, tanquā corpori inutilibus. Circa quam Gal. summus medicorū inquit. Et quia ex necessitate cibarijs superfluitas insequitur, organa ad euacuandū eam natura constituit, eisq; virtutes imposuit, quibus mota alia quidem attrahunt, alia nutriuntur, alia vero expellunt superfluitates. Attrahunt splen, cystis fellis, & renes, vt in primo capitulo summæ tertiæ, & quartę præcedentis tertiæ particulæ dictum est. Nutriuntur vero splen, & cystis fellis, sicut dictum est in summa præcedenti, vbi de eis diximus. Expellunt superfluitates intestina, vesica, & viæ vrinales. Triplici autem existente digestione, à triplici superfluitate, quæ illi insequitur necessa-

A rio, sicca scilicet, humida, & vaporosa, ad expulsionem siccæ taliter à prædominio nominatæ, quæ digestioni primæ stomachi insequitur, cōstituit proprie, et principaliter natura intestina sex numero, tria gracilia, & tria crassa continua in seipsa, incipientia à fundo stomachi, & protēsa vsq; postremum sphicterim, longa, circunuoluta inuolutionibus pluribus, ligata dorso ligamentis stringētibus ea, quibus adueniunt arteriæ, venæ, & nerui plurimi tanquā sensu plurimo indigētes. Composita ex duplici tunica neruosa, solida, ne rumpantur à superfluitatibus transeuntibus, habente tria in se villorum genera, quorum latitudinales in interiori tunica sunt situati in exteriori alijs situatis. Inquit enim Gal. & omnia, scilicet organa videbis secundū villos mota. Et propterea vnicuiq; quidem intestinorum rotundi. i. latitudinales secundū alterutrū tunicarum inuoluti sunt, qui circuntrahūtur solum, attrahunt nihil, et sua circunuolutione retinent magis q̄ propria virtute, quorū tria superiora gracilia intrinseca superficie sunt fulcita humiditate mucilaginosa, tria crassa inferiora pinguedine, B ne à motis, & discurrentibus superfluis offendatur. Primū ipsorum vocatum est duodenum, quia lōgitudinis. xij. digitorum, in rectum exiens à stomachi fundo, cui continuatur: cuius officium, & iuuamentum est, vt sit porta inferioris meatus stomachi, et eo clauso teneatur cibus in stomacho, donec digeratur pfecte, & sicut cibus per meri in stomachum ore aperto trahitur, ita eo aperto expellatur per eum de stomacho ad intestina alia gracilia continua ipsi, scilicet ieiunū, & ileon, quibus multipliciter inuolutis teneatur, donec meseraicæ eis affixæ multæ traxerint ex eis succū ad hepar, cuius sunt manus (aliter autē corpus semper appeteret, vt gulosum) donecq; si quid diminutū à digestione in stomacho habuerit compleatur per virtutem eius mediantibus meseraicis ab hepate venientem, & sua propria complexione, quæ est similis complexioni substātiæ stomahi. Et quia maxime tales venæ sunt affixæ ieiuno à quo maxime attrahendo ipsum inanitum à viscositate cibi dimittunt, & à crasso fæculēto inaniente ipsum cho C lera rubea illi transmissa per felleum porum à cysti, quę excitat expulsiuam, dictū est ieiunum. Ileon autem iuuamētum est idem, licet ab eo minus trahatur q̄ à ieiuno: plus tamen digestio fit in eo q̄ fiat in inferioribus crassis, quæ ab ea etiam non euacuantur, sicut nec à venis hepatis venientibus ad ea propter sectionem, licet modicum sugāt, & ab eo passio iliaca dicta est. Inquit enim Gale. Aegritudines multis modis sortiuntur nomina, vt à membro, & huiusmodi. Intestinis vero ileon continuantur alia tria crassa, quorum officium generale est præparare fæces, compellere, & exiccare, sicut trium gracilium generale officium est cibum à stomacho missum cōtinere, donec meseraicę traxerint eus succum, diminutū digestionis supplendo. Horum primum dictum est monoculus, quia vnum habens orificium per quod cibū à superioribus gracilibus recipit, & siquid in eo sit indispositū: suctioni propter indigestionem stomachi, & superiorum intestinorum detinendo ipsum quietum in eius concauo, tanquā in bursa decoquen D do perfectius, vt aptum faciat suctioni meseraicarum in alijs intestinis crassis inferiobus affixar℞, licet illa sit pauca quarū proportio eius ad intestina alia crassa est, sicut proportio stomachi ad superiora gracilia. Et propterea situs eius est ad posteriora, & declinans ad partem dextram, vt virtutis hepatis opportune recipiat influentiam, quod vero omnino indispositum est illi præparat, vt conuertat in fæcem quam postmodum per idem orificium expellit ad inferiora, & plurimum ad consumptionem phlegmatis in eo aggregati per indigestionis modum lumbricos, et serpentes ex ipso corrupto generat: paucos tamen numero et quantitate: sic enim iuuant ad ipsius consumptionem, nec nocent quare corpus raro est sine eis. Et ex eius iuuamentis est, vt colligat fæces, & paulatim subsequenti ipsum, scilicet colo emittat, vt exiccentur, & compleantur in eo,

Intestinorū numerus, ordo, & iuuamen.

Qualiter ægritudines sortiuntur noīa.

atque aggregentur, donec expellantur à natura grauata, & melius comprehendente totum coniunctum quàm dispar titum: si enim simul expelleretur ad intestinum colon, & simul venirent omnes, timeretur euentus colicæ propter multitudinem oppilätem. Et hoc intestinum dignius est, vt descendat in bursam testiculorum alijs propter rupturam inguinis, seu siphach, cum non sit alligatum mesenterio per meseraicas, vt alia intestina: immo pẽdens ab alijs, sicut bursa oblonga. Huic enim ab inferiori parte continuatur aliud crassum intestinum, vocatum colon. Cuius iuuamentum est fæces exiccare, & complere, & aggregare, vt dictum est, & ab eo dicta est colica, sicut iliaca ab ileon. Et hoc intestinum cum elongatur à monoculo declinat ad partem dextram propinquã hepati: deinde ad partem sinistram descendit, & pertransiens splenem coarctatur: quapropter in crasitie splenis, ventositatis exitus prohibetur: dum vero comprimitur super ipsum, deinde redit, et declinat ad partem dextram propinquam hepati descendens ad posteriora, & tunc communicat renibus, & vijs vrinæ, quare in lapide renum cum aggregatur, & descendit cum vrina accidentia accidunt colicæ propter cõpassionem ex colligantia, & vicinitate. Et illic continuatur cum recto, quod est postremum intestinorum, in rectum procedens, vsque ad sphicterim, cui sui extremitas ampla continuatur: & in suo processu sustentatur propter dorsum alchatim. Cuius iuuamentum, vt dictum est, est fæcis expulsio ad exteriora: vt sit facilis fuit in rectum positum: ad cuius expulsionem adiuuant lacerti ventris almirach, octo numero secundum Gale. Et lacerti, qui sunt in ipsis præter quasdam extremitates ipsorum, & aliorũ, quæ sunt via cibi, vt est guttur, & caput, & extremitas, quæ est in sphicteri, quæ iuuantur lacerto latitudinali, illa ad attrahendum, hæc vero ad retinendum. Ex quibus sic per anatomiam collectis scire, & comprehendere poteris eorum naturam, & quales, & quantæ sint ægritudines eis accidere possibiles: loca quoque ægritudinum causas, & modos, necnon propria, & communia accidentia insurgentia, quæ omnia sunt in cura ægritudinum necessario præscienda. Scire ergo oportet quòd intestinis accidere possunt morbi cuiuslibet generis, scilicet malę complexionis, compositionis, solutionis continui, & apostematis: verum quia infirmo, cum sint intestina in profundo posita, ipsorum morbi sensu non sunt percepti, nec medico, nisi specie alterius duorum symptomatum communium omnibus, doloris scilicet & fluxus, quæ secundum Gale. suo excessu imprimunt naturam, substantiam ipsius resoluendo, & euacuando, quare medicum cogunt desistere à cura prædictorum morborum, & vehementiæ ipsorum instare, ac fixioni, & permanentiæ eorundem, quibus ægritudinis naturam assumunt, ægrotis illud idem petentibus præ molestia, & defectione quam sentiunt, vt supra in stomacho diximus, & etiam in corde. Ideoque antiqui de ægritudinum intestinorum cura agentes moti sunt curam illorũ duorum symptomatũ tantũ pertractare: cura enim illorũ vera, est cura prædictorum, quos sequitur morborum.

Continet igitur secundum hoc, hęc quarta particula summas quinque.

E

SVMMA. I. *continet capitula decem.*

De dolore intestinorum, & medicinis eius. Cap. 1.

F



Olor intestinorum est sensus nociuus eorum, & est diuisionẽ recipiens. Nam aut est in omnibus, aut in aliquibus. Si in omnibus, vt totum comprehẽdat ventrem, hypochondria scilicet supra & infra vmbilicum: & hic, aut est in motu, & dicitur tortio, aut est quietus, & dicitur proprie dolor ventris: qui si mediocres sint, indicant dispositionẽ naturalem, & futuram portendunt ægritudinem: si vero fortes, vt actionem lædant, sunt ægritudo. Inquit Gal. tortio quidem in ventre, aut aliquis mediocris dolor, aut secundum stomachum, aut secundum intestinorũ aliquod, de genere sunt eorum, quæ sunt præter naturã: & hęc sunt ęgritudinum signa quãdiu fuerint parui, nondũ vero ęgrotare ita habentes dicuntur, quando nondum propter hoc à consueta operatione impediunt, & ægritudines eius ista est in talibus dispositionibus, & propterea in ad aliquid, eandem dispositionem, & neutram, & ægram dicimus.

G Si in aliquibus, aut est circunscriptus in aliquo particulari loco alicuius quatuor partium ventris, & tamẽ paruus, et dicitur punctio, et est de genere neutrorũ, aut est magnus, fixus, & perdurans, ad opera consueta impediens, & tunc aut est in crassis, et dicitur colica proprie à colon, aut est in gracilibus, & dicitur iliaca ab intestino ileon proprie: horum autem nominum impositio, à nomine ipsorum duorum intestinorum sumpsit originem propter eorũ aptitudinẽ, et proprietatem inter alia ad hunc incurrendũ dolorem: sunt enim strictiora alijs, & circũuoluta circũuolutionibus pluribus, quibus apta sunt repleri, & oppilari, maxime superfluitatibus, quæ sunt causa doloris, non sic duodenum, propter eius situs rectitudinem, & breuitatem, & orificiũ largum. Nõ etiam sic rectum, propter eius rectitudinem, curtitatem, oris largitatem, & propinquitatem ad extra: & hæc est diuisio quã dolor recipit à locis, sine causæ percipientis varietate. Alia est diuisio quã dolor recipit ratione suæ essentiæ, & imprimentis causæ, & est quia, aut est

H pungitiuus, aut grauatiuus, aut extẽsiuus, aut corrosiuus, aut perforatiuus. Causa enim interior ipsum dolorẽ imprimens, aut est calida & acuta, & subtilis ipsorum separans continuitatem, licet sit raro, & tunc facit pungitiuũ: aut est frigida, crassa, viscosa, alterans, & tunc facit grauatiuum: aut est ventosa, & vtraque est plurimum causa eius, & tunc facit extensiuum, & dolorem ventris comprehendere totum, licet hic quandoque à frigiditate exteriori procedat, aut est discurrens cum adhęrentia cum circunuolutionibus intestinorum: et tunc facit tortuosum, seu tortionem, aut penetrans inter duas laminas intestinorum, & separans inter eas, & tunc facit perforatiuum, ac si viscera perforẽtur terebello, sicut in seipso patiente colicã Gale. sensit, quæ si sit debilis, facit dolorem, primum de neutralitatis genere, si fortis, colicum & iliacum. Et si quidẽ suæ impressionis fortitudine multũ debilitauerit itestina alterando,

rando,

rando, soluendo, oppilando perfecte: vt quia fuerit ventositas contorquens ea crassa, & fixa, quemadmodum apostema iam factum, & confirmatum in eis, eum confirmatum relinquet: si vero nõ multum debilitauerit intestina, erit in fieri non cõfirmatum. Et generaliter, aut causa eius erit interior, aut exterior. Et interior, aut est in ipsis intestinis, aut in alijs perueniens ad ipsa propter colligantiam, et cõmunitatem propinquam absolutam, & nõ absolutam. In ipsis existens est ægritudo quælibet debilitans eorũ expulsiuam, scilicet mala complexio, mala compositio, solutio cõtinui, scilicet apostema. Mala complexio diuersa subito alterando ipsorum naturam, dolorem facit quælibet, & materialis, & plurimum frigida, propter proportionẽ in natura: minus vero humida de se propter debilitatẽ impressionis. Mala compositio, est ipsius causa per accidẽs, non per se: cum enim dolor sit sensus nociuus non fiet nisi ex permutatione grandi, fiente à re præter naturam imprimente in organum virtutis sensibilis, & in naturam eius, quæ est cõplexio, & vnitas, seu continuitas, cuius fit permutatio, & alteratio in dolore: est enim virtutis sensibilis tactiuæ, cuius dolor est passio, organum principale, & cõpletiuum, cõsimile membrum, puta neruus secundũ Gal. non officiale, cuius natura est compositio, & continuitas proprie, & non vnitas, vel continuitas proprie, vt Auer. ponit. Ad hoc autem compositio ipsa mala non est imprimens, & permutans naturam organi sensus tactus iam dictam, cum non sit illi contraria: sicut mala complexio, & solutio, quibus mediantibus res alterans, & soluens imprimunt in illam, & si res imprimẽs malam compositionem in membro composito soluat eius compositionem, & sic inducat dolorem, illud tamen nõ erit, quia compositione soluat, quæ est eius natura propria, sed vnitatem, & continuitatem, quæ secundũ Auer. est propria natura membri consimilis, quod est organum sensus, & sic per accidens faciet. Ex quibus concludendum, ꝙ mala compositio per se nõ sit causa doloris, tum quia permutatio dolorẽ non causat, tum quia ipsa nõ imprimit, nec permutat naturam organi sensus per se: cuius permutatio doloris est causa. Per accidens autem mala compositio fit causa eius dupliciter, puta quia sit in eis oppilatio. primo ratione suæ causæ replentis, & oppilantis eius receptaculum atq; viam prohibentis expulsioni, prout spectat ad p̃sens, quæ potest multipliciter præstare dolorem. Aut quia sit stercus durũ, siccum, crassum, & multum, quod extendendo dolorem imprimit: aut humor crassus, viscosus, qui multipliciter, infrigidando, & extendendo inducat dolorem. Aut lapis, aut vermes multi, & crassi, & conglobati, qui extendẽdo & pungendo, dolorem inducunt. Aut apostema, quod alterando, & soluẽdo dolorẽ p̃stat, & sic coarctatoria fit, nõ carnosa nec verrucosa, aut attenuatoria: & eorũ partes cõstringendo, ac comprimendo dolorem pręstans, vt est adiacentia membrorum vicinorũ comprimentium, vt splenis, proprie apostemati, et indurati: & similiter hepatis, et lacertorum almirach: aut ventositas circũuoluẽdo, et torquendo oppilans, & per cõsequens replendo, & extendendo ipsa faciens dolorem cõsideratione aliarum superfluitatum ex ea retentarum, quæ causa doloris esse possunt. Solutio continui eorum naturam mutans soluendo dolorem facit per se, licet Auer. ostendat contrarium dicens, quòd cum dolor sit sensus nociuus à cõtrario impressore nõ sentitur, nisi per complexionem membri naturalem, non integre permutatam: si enim esset integre permutata, non sentiretur. Impressor autem contrarius complexioni naturali erit mala complexio alterans naturalem, vt est mala complexio, seu qualitas non solutio continui, vt dixit Gale. & errans Auic. confirmauit. Cui Falco respondit di. quòd si solutio continui, seu soluens continuitatem inquantũ huiusmodi non sit contrarium imprimens in naturalem cõplexionem membri, est tamẽ imprimens in vnitatem ipsi etiam naturalem: ambæ sunt enim naturales ei secundum

A eum, & proprie vnitas, & complexio, licet secũdum Gal. vna sit cõmunis, & alia propria, & ambæ à se luent, quasi insimul permutatæ: sic enim inuicem in membro consimili sunt coniunctæ, ꝙ mutata vnitate, seu continuitate statim inducitur mala complexio, licet non econuerso sequatur: & illud quoniam solutionem euacuatio cõmunicat, sequiturq; occursus alterius caloris, & spiritus, qui malæ cõplexionis est causa, quare solutio continui causa per se erit doloris, & maioris q̃ mala complexio: quod etiam sensus declarat, contra quem nulla ratio valet, sicut Gal. et Aris. dixit. Et causa soluens eorum continuũ est aliqua ex prædictis, puta humor acutus, vel multus, ventositas, vermes & lapis in intestinis generatus, vt recitat Gal. Et vidimus nos quendam puerum emittentem plures lapides crassos, sicut nux, et plus, per anum, nõ tam magnos per virgam, cui contulerunt valde melones, & mirum, quia sine dolore, licet in lapide intestinorum minor dolor sit, sicut etiam generatio minor: & illud propter complexionem, amplitudinem membri, & vacuitates eius. Apostematis autem

Quare interdũ in intestinis generat lapis.

B causę, & modi superius dicta sunt. Causa autẽ eius ab alijs proueniens ad ipsa, & influens cum cõmunitate non absoluta, & propinqua est, vt cum à superioribus intestinis, & stomacho aliqua prædictarum causarum ad ea peruenit, seu mittitur. Aut remota, cũ ab hepate vel splene, aliqua ex illis immittantur eis, vt est plurimũ cho. rub. vel nig. Aut à spiritalibus, vt cum eis sanies mittitur ab vlceribus pectoris, & pulmonis per venam magnam extensam supra dorsum mediante hepate, licet illud sit raro. Aut à cerebro, vt in catarrhis, Aut à toto corpore, vt in diarrhæa, & fluxu liquefactiuo, & feb. dissolutiua. Aut propter cõmunitatem absolutam, & est ipsorũ compassio ad renes, & vias vrinæ habentes lapides, & stranguriam: aut neruos, vt in spasmo, & tetano: aut ad siphac rupturam cum descendunt in bursam testiculorum. Exterior vero causa, est aer frigidus, vel pestilentialis, & ventus septentrionalis, balneatio in aqua frigida, sessio in lapide frigido, & po-

C tus aquæ frigidæ, vel veneni alterantis, & corrumpentis, & proprie in ileon, & cibus, & potus, qui sua proprietate habent facere colicam, vt cucur. vua, pira immatura, fructus pontici, & alij recentes. Et potus aquæ frigidæ super ipsos, & cibi ex ponticis, & stipticis, & casus super ventrem, percussio cõtundens, & scindens. Sed specialiter inquirendo, ipsius causa est, quæ vniuscuiusq; speciei eius generalem causam subdiuidit, & specificat prædistinctam: pungitiui enim doloris causa cum sit calida, & acuta, & subtilis, aut erit humor cholericus, aut salsus sua viscositate eis adhærens, & sua bauracitate mordens, aut sanguis corruptus, aut vermes suis capitibus, aut aculeis ea perforantes, & pungentes, aut vlcus apostematis, aut ventositas coarctata, quæ petendo exitum, perforat & pungit. Et omnium causa quo ad quædam, dicta est, quo ad aliqua, dicetur infra. Et grauatiui cã, cũ eius causa sit frigida, crassa, & viscosa in eis aggregata, aut erit humor phlegmaticus, aut sanguis congelatus, aut melancholia, quæ de se do-

D lorem talem faciunt suauem, qui conuersi in ventum exacuunt, & intendunt secundum Gal. Extensiue tortiui, & perforatiui cum eius causa sit ventositas, aut erit ex parte causę efficientis, aut materialis, aut vtriusq;, vt supra de inflatione stomachi dictum est. Et causa materialis, aut est humor crassus, & humidus ex gulositate, & indigestione causatus, aut cibus, qui sua natura multiplicat phlegma, & ventositatem, quare colicam facit, qui tibi supra notus est, & similiter potus, et siccitas stercoris, aut crassitiei causa est, aut ex parte cibi, aut ex parte corporis. Cibi quia fuerit siccus, & paucus. Si ex parte corporis, aut ex causa in intestinis, aut in reliquo corpore. In intestinis, per se, & per accidẽs, per se, quia sint calida & sicca naturaliter, vel ex frigiditate extrinseca aeris constringente caliditatem interius, quæ habet facere exiccare, & phlegma crassum condensare in lapidem. Per accidens autem, quia longo

tempore eam retinuerit, & causa est quia sint fortis retentionis, & debilis expulsionis naturaliter, aut ex tempore, aut quia sint debilis sensus, aut ex ęgritudine, vt paralysis, aut ex medicina narcotica sumpta. Si in reliquo corpore, aut in aliquibus membris, aut in totius habitudine. primo modo, vt cum fuerit in lacertis ventris debilitatis in complexione, aut quia non fuerit missa cholera excitans ipsa ad expulsionem propter peccatum in hepate, cysti, & vijs cholerę ad intestina, aut quia multa vrina fuerit prouocata. Inquit enim Hippo. in aphor. multa vrina noctu facta modicum secessum significat. Si in habitudine totius vt quia fuerit corpus inanitum, vel multæ resolutionis manifestę cum sudore: vel occultæ, quia fuerit raræ compositionis, aer calidus, & resoluens, ars coadiuuans, vt laboriosa in aere calido, vt fabrilis, vitrealis, & seruientium in balneo, et in Sole, vt cursorum, ligonizãtium, & remigantiũ, murantium, & aratorum. Et modus communis in euentu colicæ est, vt repleatur primo monoculum intestinum fæce, & phlegmate crasso, & oppiletur quod calefactũ à circunstantium membrorum caliditate, vel approximatione auxiliorum, & conuersum in ventum, & extensum ad inferiora, colicam, & dolorem fortem faciat. Et dum non euacuatur monoculum non sanatur perfecte, immo tunc accidit, vt si fiat clystere, aut euaporatio, agitetur materia in monoculo aggregata, quare duplicatur dolor, sicut accidit etiam in iliaca maxime. Cum enim clystere immittitur, materia in gracilibus contenta, ad quæ non peruenit enema substãtialiter, vt dicit Gal. sed ſm virtutẽ agitatur & commouetur, quare dolor augetur. Et quandoq; clystere, & materia mota per ipsum non habens exitum per inferiora, superius expellitur, & cum stercore simul per os emittitur, & est mortale, vt dicit Gal. Et quandoq; in stomachi ore imbibita manet, et facit singultum. Et quemadmodum colica, & iliaca ex alijs membris patientibus accidit propter colligantiam vicinitatem ac communitatem, ita ex eo passio, et nocumentum alijs prouenit mẽbris propter cõmunitatem non absolutam, & permutationẽ materiæ ipsius ad stomachum, & proprie iliacæ. Et quãdoq; accidit singultus & vomitus, vt dictum est: quandoq; ad iuncturas dorsi, & aliorum membrorum articulos, ex quibus dolor in eis debilis offuscatus propter colicæ vehemẽtiam, vt dixit Hippo. quę si sit ex materię ipsius multa extensione, malum est, si vero ex permutatione, est bona. Et qñq; fit trãslatio materię, & permutatio ad neruos, et accidit paralysis, & quandoq; ad cerebrũ, & accidit epilepsia, vel melancholia, & tunc proprie cum balneum approximatur ante euacuationem. Et quandoq; propter cõmunitatem absolutam corrumpit hepatis complexionẽ, & accidit hydropisis, et quandoq; cordis, propter vtraq; communitatem, et accidit tremor eius, & malitia anhelitus, et sudor frigidus, & syncopis, & est malum signum totum. Et ex colica, & iliaca deterior est cuius causa est oppilatio perfecta ex apostemate. Deinde ex ventositate torquente: deinde ex humore, deinde ex fæce.

De signis doloris ventris.

Signa doloris ventris, & intestinorum, quædam sunt rememoratiua, quædam demonstratiua, & quædam prognostica. Rememoratiua sunt quæ rememorant causas eius primitiuas extra corpus, & corpus intrantes ex potibus, & cibis, qui per naturam, & proprietatem habent commouere ipsum, & cõsuetudo etiam eueniendi. Inquit enim Aboa. causa est quæ primo est ex qua prouenit inuentio dispositionis in corpore humano, quæ ex medici rememoratione ac infirmi relatione, & astãtium assertione habetur. Demonstratiua sunt, quæ præsentem dolorem, & species eius declarant, & causas, & generaliter colligũtur ex sensu qui contrarium impressorum subito percipit in varijs partibus ventris vario modo secundum diuersitatem causarum imprimentium ipsum, vt superius dictũ est. Specialiter autem ex signis proprijs distinctiuis inter eas, & proprie inter colicam, & iliacam, oportet colligere

E illa propter conuenientiam earum, quia error potest accidere inducens periculum ex resolutione virtutis quam important, & proprie iliaca. Vnde dicta est ab antiquis, Domine miserere. Inquit Aboa. dolor fortis resoluit virtutem, & membra à suis operationibus prohibet. Circa quod sciendum, ꝙ colica, & iliaca quãquã in causis generalibus cõueniant prænarratis, distinguũtur tamẽ, & differunt in specialitate ipsarum, ac ex eis plurima contingẽtia, necnon & in specie doloris, in quãtitate ipsius, in loco eius, in permutatione illius, in exeuntium diuersitate, ac remediorum iuuamento. In specialitate causarũ, nam iliaca plus accidit ex causis primitiuis, & extrinsecis, & mala cõplexione stomachi, & frigida, & à potu aquę frigidę nõ secundũ necessitatem, & hoc quia gracilia sunt stomacho magis propinqua, & etiam ab apostemate accidenti magis, & ab aere pestilente propter propinquitatem ad cor, ad stomachum, quare permutatur de regione in regionẽ, & de corpore in corpus ad modum pestilentis morbi à tota specie venenorum sumptorum, propter vicinitatẽ gracilium ad stomachum, & propter vehementiam virtutis

Iliaca antiquis ... miserere nomina...

F retentiuæ, quia strictiora: & quia ad retentionem gracilia sunt generata potius quã ad expulsionem. In specie doloris, nam in iliaca dolor est magis oppilatiuus, & tortuosus propter ejus stricturam, et pungitiuus, propter choleram missam ad ea. In quãtitate doloris, nam in iliaca dolor est maior secundũ Gal. id est acutior. Intestinũ enim ileon est magis neruosum ſm Gal. & magis principalibus propinquũ, quare magis ꝑcipitur, & magis virtutẽ resoluit, quare interpretatus est ab antiquis, Domine miserere, à quo nos tueatur Christus, qui omnium est protector. In loco, nam in iliaca dolor est supra vmbilicum, & in hypochondrijs proprie. In permutatione illius, nam eius materia est maioris permutationis ad membra prædicta propter maiorem vicinitatem ileon ad ipsa, et colligantiam, vnde prędicta sequuntur incommoda. In exeuntium diuersitate, nam in iliaca egreditur per anum parum, vel nihil, vnde

G Gal. ileon est cum nihil egreditur, etiam si acutius clysterizetur, sed per vomitum, et illud est phlegmaticum, quãdoq; cholericum rubeum, & qñq; viride æruginosum, vel prasinum magis, & qñq; nigrum, & intensum, & plurimum ventosum cum eructuatione, et raro fœtidũ, et sterquilinosum, quod si accidat, vt emittatur tale per vomitũ nominatur scrophus, alias fœtidus, nã os eructuatio anus, & totum fœtet corpus, est mortale secundũ Gal. Item in iliaca vrina est colorata multum propter dolorem inflammantem acutiorem, & quandoq; propter retentionẽ choleræ non missæ ad gracilia propter oppilationem accidentem in ipsis, quare redit ad canales, & vias vrinę, et tingit. Sudor quoq; in iliaca magis contingit, propter doloris vehementiam in spiritalibus angustiam imprimentem, & est frigidior. In iuuamẽto remediorum, nam in iliaca cum vomitu magis fit iuuamentum, cum clysteribus, minus.

Vrina iliaca.

In colica vero cæteris æqualiter. Considerabis alia signa, vel accidentia: nam plus accidit ex causa antecedente, &

H interiori phlegmatica, & ventosa propter frigiditatem crassorum aggregantium illam, & stercore crasso, sicco, et multo quod in eis generatur, & aggregatur, quod expellere nequeunt, ad quod sunt ordinata magis, & dolor est magis grauatiuus, extensiuus, & perforatiuus, ac pungitiuus, ex vermibus ibidem generatis, & multiplicatis, & est maior, quia magis perdurans per longam materiæ retentionem ex ipsorum spissitudine, & carnositate, & sensus eius est infra vmbilicum, & circa pectinem, & est minoris præstationis nocumentorum ad superiora principalia, licet sit maioris permutationis ad iliacam q̃ ecõuerso. Et hoc propter naturã compositionis ipsorum. ſ. situs, & viarum aptitudinẽ atq; materiæ: colon enim cum sit inferius positum, oppilatione adueniente in eo, materia superfluitatis existẽs morbo, quæ à superioribus prouenit ei nõ potens inferius transire, regurgitat superius ad gracilia, quæ

quæ cum sint stricta apte retinetur in eis, sicq; oppilatur, & iliacam causat. Ileon vero cum sit strictum, quod recipit à superioribus, licet non posit infra expellere, illud tamen regurgitando, superius emittitur per os, cum nulla inter ipsum, & stomachum incidat oppilatio. Et, siquidem emittatur inferius cum sit subtile, & transeat de strictis ad larga non potest retinere in eo, vt faciat oppilationem, & colicam, & cum clysteri, & collyrio in ea egreditur per anum mucilaginosum, & scibalosum mucilagine inuolutum seu infectum, & sicut vitrum liquefactum, cum ventositate egrediens multa, sonante, quod est actu frigidum secundùm Gal. & tamen in principio paucum est, deinde multiplicatur, nec vomitu egreditur aliquid nisi propter communitatem ad intestina, & compassionem gracilium ad ea, & stomachi ad gracilia. Et vrina in colica rubea, ppter dolorem inflammantem magis, quã propter choleræ regurgitationem ad vias vrinæ, & etiam propter cõpassionem renum in dolore, quare vrina retinetur diu, & tingitur. Et in colica iuuamentum ex clysteri, & collyrio maius est, quàm in iliaca. Causas vero doloris interioris occultas indicantia signa per ordinem percontaberis. Nã, siquidem causa eius fuerit mala complexio frigida intestinorum, patiens sentiet frigiditatem in visceribus, & iuuatur calidis, frigidis vero tristatur, dolor erit minor, exeuntia quoque erunt indigesta, alba, phlegmatica, vel melancholica, & vento admixta. Si vero sit mala cõpositio, puta repletio oppilatio, retentio fæcum, ventositatis, et aliarum superfluitatum egredi consuetarum declarat. Et, siquidem oppilatio, sit ex tortione intestinorum, significat ipsam eius euentus subitus post motum laboriosum, aut saltum vehementem, aut casum, aut percussionem, aut luctam, aut tolerantiam ponderis, aut multam ventositatem retentam rumpentem, & separantem intestinum à mesenterio, & circunuoluentem ipsum, sicut etiam circũuoluitur in crepatura. Solutio vero continui, si causa fuerit doloris, & causa fuerit exterior, sensus & inuentio demonstrat. Et si interior, & sit tumor acutus, dolor acutus declarat, regimen quoque præcedens, grauedo, pauca sitis, & inflammatio, exeuntia citrina, vel nigra, similitudo circunstantiarum, & iuuatur frigidis, & ponticis, calidis vero læditur, & tristatur. Si vero fuerit ventositas, demõstrant ipsam præcedens regimen, tensio, & inflatio, rugitus, & perforatiuus erit dolor, ac si terebello perforarentur intestina. Et exeuntia erunt inflata, spumosa, & supernatantia, & iuuantur compressione, & calefactorio, & ppriè sicco, cum causa ventositatis humida fuerit, & non sicca. Si vero fuerit eius causa, lapidis acutus pungens, & scindẽs, erit ibi grauedo, & punctio, & rememoratio eius præcedenti tempore, & alias generati, & educti. Si vero fuerit vlcus apostematis pręcedere videbis apostema, deinde exitũ puris, & saniei. Si vero fuerint lumbrici, signa lumbricorum inferius posita tibi demonstrabunt, & dolor erit pungitiuus. Si vero fuerit apostema, signa erunt dolor fixus in vno loco cum grauedine plurimum, et inflatio, & tumor ibidem. Et siquidem fuerit calidum, dolor erit acutior cum fe. acuta, & pulsatione, et siti vehementi, inflammatio erit, & rubedo in toto corpore, & oculis, licet quandoque appareat frigiditas extremitatum arsura intestinorum, adeo q operimenta pati nequeant, & illud propriè cum est apostema magnum in eis, & est malum signum, & mortale. Inquit enim Hippoc. in acutis morbis frigiditas extremitatum malum. Et, siquidem fuerit cholericum erit grauitas, & pulsatio minor, si feb. inflammatio, & mordicatio vehementior, & regimen pręcedens decliue ad calidum magis. Si vero fuerit phlegmaticum contraria erunt signa, et si non specie, saltem gradu, & frigiditati attestantia. Inquit enim Aboa. minus calidum respectu magis calidi dicitur esse frigidum. Si autem dolor fuerit propter compassionem, & communitatem absolutam & propinquã, puta ad stomachum erit apparens repletio

[margin: ...aph. 1.]

A & grauedo in stomacho, & nauseatiua satietas cum eructatione, & singultu atque impotentia euomendi eam. Si vero ad hepar, vel splenem, vel immittẽtia choleram, vel melancholiam superfluam, præcedens inflammatio hepatis, vel oppilatio ipsius, & splenis crassities cum circunstantijs multiplicantibus illos humores tibi indicat, et declarat, et dolor secundùm periodos exacerbatur. Similiter & si à toto corpore, quod feratur ad regionem, quæ secundùm ventrem. Et si cholera fuerit, calidis læduntur, frigidis vero, & ponticis iuuantur valde, vt Gale. ait, et expertus sum, & propriè cum educẽtibus choleram, vel sanguinem, ad sanitatem pristinam reducantur. Si autem ad spiritualia, præcessio sitis, phthisis, & vlcerum partiũ pectoris, quorum signa premissa sunt supra, vbi de eis locuti sumus, tibi ostẽdunt. Similiter si ad cerebrum, catarrhus antecedens ostendit. Et si ad totum corpus, diarrhæa, & fluxus liquefactiiuus antecedet. Sed, siquidem fuerit propter compassionem, & communitatem absolutam, vt ad hepar, splenem, vel mirach apostematos sua crassitie, et grauedine comprimentes intestina, & oppilantes, signa apostematum illorum membrorum percipies antecedere. Et siquidem ad renes, et vias vrinæ patientes stranguriã propter humorem crassum viscosum aggregatum, aut apostema, vel lapidem comprimentem, & oppilantem intestinum colõ, dolor intestinorum seu colica fuerit, signa erũt humoris calidi dominantis, ex regimine, circunstantijs, & exeuntibus, collecta, & calidis, & diureticis iuuantur, & feb. superueniente. Inquit enim Hippocra. Quibuscunque ex stranguria ileos innascitur in. vij. diebus pereunt, si non feb. superueniente multa vrina fluxerit. Si vero propter apostema, signa videbis apostematis ipsorum, quæ infra dicentur auxilio Saluatoris. Si autem propter lapidem quem patiuntur renes ad quos compatientia intestina crassa doleant, & colicam patiantur, quod frequenter accidit, ad veram curam expedit signa distinctiua habere, et propria, quando ipsa colica vera est, quia ex intestinorum propria passione accidat: et quando est non vera, quia ex compassione, aut communitate ad renes lapidem habentes proueniat, et propriè in principio cum tunc sint occulta, nisi enim habeant, stolidus quidem medicus cum curare voluerit non curabit, sed magis augebit dolorem.

[margin: 6. apho. 44.]

B

C

Est ergo aduertendum secundùm Gale. quòd inter colicam veram, et nephreticam grandis est differẽtia quam pertractans Abo. eius interpres ait, quòd differentia talis ex sex rerum consideratione accipitur, ex dispositione scilicet doloris, ex vicinãtium proprietate, et ex eo, quod cõuenit, et confert, et quod non conuenit, neque confert, et ex dispositione exeuntium, et ex parte vltimę consecutionis accidentium, & ex parte causarum antecedentium, & significationum. Ex dispositione autem doloris, quia dispositio doloris diuersificatur in eius quantitate, loco, & tempore, et motu. Quantitate vero, quoniam ille qui est lapidis est paruus, quasi sit acus, et colicus est magnus. Loco autem, quia colicus incipit ab inferiori parte dextri lateris, et tendit ad superiorem sinistri propter situm colon, et splenis, et quando dilatatur, confirmatur in dextro, et sinistro. Et sm quosdã non incipit colica nisi à sinistra, sed illud non est verum, nam licet propter eius frigiditatem possit esse, nos tñ contrarium experti sumus, præterea est ad anteriora, et versus pectinem decliuior, q ad posteriora, et renalis incipit à superioribus, et descendit paulatim vsq; ad locum vbi confirmatur, et est decliuior ad posteriora. Tempore vero, quoniam renalis fit fortis hora vacuitatis, colicus vero alleuiat in ea, et fit fortis in fine suo, et antecedit ipsum cum sumitur aliquid, et colicus incipit subito, & in tempore breui, et lapidosus paulatim, & fit fortis in fine suo, et antecedit ipsum dolor dorsi, et difficultates vrinæ, deinde apparent signa, et dolor in colon. Motu autem, qm colicus ad partes mouetur plures, renalis vero figitur. Ex parte autem vicinantium propriorũ quoniam

[margin: Magna est differentia inter colicam, & nephresim.]

D

quoniã tremor multiplicatur in renibus ambobus, & non partium colon.

Differentia vero accepta ex eo, quod conuenit, & non conuenit est, quoniam clysteria, & exitus ventositatis, & fęcis alleuiant dolorem colicæ, & non alleuiant dolorem renum alleuiatione de qua sit curandum in pluribus dispositionibus, & medicinæ lapidem frangentes alleuiant dolorem renum & non dolorem colicę. Ex parte autem eius quod egreditur, est quoniam in renali non est retentio fæcum ventositatis, & rugitus sicut in colica. Ex parte autem vltimæ consecutionis accidentium, est quoniam dolor crurium, & dorsi, & tremor in renali est plus, & casus appetitus, & vomitus consequens phlegmaticus, & paruitas digestionis, & vehementia doloris, & perductio ad syncopim, & sudor frigidus, & iuuamentum cum vomitu, in renali est minus. Ex parte autem causarum & significationum antecedentium, est quoniam assumptio ciborum malorum, & assiduatio nauseatiuæ satietatis, & retentio fæcis, & ventositatis rugitus, & punctio est magis præcedens in colica: & vrina arenosa, & filosa est præcedens in renali. Et cum accidit dolor renum fit primo subtilis, & cum apparet in consueto pati, indicat renalem, deinde fit filosa seu aspera, in vltimo est arenosa, & est bona. Et si quidem colica fuerit per compassionem ad cerebrum apostematum, priuans & auferens sensum intestinorum quo minus expellant, signa apostematis cerebri antecedunt, & apposito collyrio ex acutis non sentietur, & nec clystere impositum nec per os sumptum aliquod acutum faciet declinare fęces, vt neque porrum, cępe, & piper in assellatione sentiatur. Et quandoque accidit, vt sit illic fistula corrumpens sensum. Similiter si propter cõpassionem ad neruos spasmatos, quare musculus contrahitur fortiter, & retinet superflua, videbis spasmum, & tetanum in alijs membris manifestis. Si vero accidat colica propter rupturam videbis apparentem rupturam, vel herniam.

Restant signa ad præsciendum futurum bonũ, vel malum euacuare. Scias ergo, ꝙ cum in eo non est retentio seu constipatio multa, nec dolor vehemẽs, & alleuiatur plurimum quàmuis redeat, & inuenit ęger remediũ per exitũ ventositatis, & remedia iuuare solentia iuuant, est significatio bona & incolumis, & proprie si spiritus bonus existat. Contraria vero sunt mala. Inquit enim Gal. solentia iuuare suo tp̃e si non iuuent cum debeant iuuare, eorũ significatio protenditur in malum, proculdubio, ꝙ si cũ eis accidat vomitus consequens, & singultus, frigiditas sudoris, & extremorum, perturbatio rationis & subeth, spasmus, & syncopis, est mortale.

Cura doloris intestinorum similis est curę aliorũ membrorum quam supra in dolore stomachi generaliter pertractauimus, differt vero ab alijs quo ad naturam membri auxilia variantem & modum vtendi eis. Est autem in ea intentio duplex generalis scilicet, & specialis. Generalis ordinem ponit, & modum, & est. Nam, siquidem paruus & mediocris dolor sit, vt sunt spẽs eius de genere neutralitatis superius enarratæ, eius sanatio est vna res tantũ: nam ad causæ ablationem oportet tm̃: simul enim causam & symptomata tollemus: non aũt à symptomate: sic enim agendo non intendimus ad sanitatem, sed delectationem potius. Inquit enim Gal. Adulatoris est largiri ægrotanti intentionem quorum gerit, ponentis delectationem non sanitatẽ. Si vero eorum dolor fortis sit magnus, consuetas operationes impediens, vt est colicus & iliacus, eius cura erit quatuor res. Primo enim oportet ad eius mitigationem instare, deinde ad causæ ablationem. Secundo procedere non econuerso, si enim econuerso procedamus vita simul cum ægritudine priuabimus hominem, vnde Galen. ait. Sinistri quidem viri opera simul cum ægritudine vita priuare hominem. Tertio oportet regimen ordinare. Et quarto accidentium insurgere possibilium correctionem subiungere. Quę autem sint dolorem mitigantia, quę dolorem auferentia, generaliter fuerunt tibi supra tradita. Vt autem ad specificationem eorum deuenias ac propriorum, quæ ad dolorem talem intestinorum notitiam, præscire oportet, ꝙ colica & iliaca in tali cura conueniunt & differunt, sic in cura ipsarum intentio potest esse communis, & propria. Communis quidem inquantum in causis conueniunt pluribus: accidere enim potest iliaca ex eisdem causis omnibus ex quibus colica generatur, & proinde medicinas, & regimen in vtraque oportet esse easdem. Propria vero est in eis diuersa, inquantum ipsa iliaca ex certis proprijs causis accidere potest, vel magis à communibus sibi & colicæ diuersis superius numeratis. dolor etiam in ea est fortior. natura quoque gracilium intestinorum à natura crassorum varia est & diuersa, nec non & accidentia insurgentia, vt superius est mõstratum, & proinde speciem medicinarum quantitatem seu virtutem, locum, & modum vtendi eis à medicinis communibus variare oportet. Sciendum ergo, ꝙ mitigantia dolorem primam rem complentia communia colicæ, & iliacæ, quędam sunt, quæ tantum imprimentem causam, quędam sunt, quę vtranq; causam, scilicet imprimentem, & percipientem respiciunt, & quædam, quæ percipientem tantum. Et prima quidem in ordine sunt priora, & quædam sunt simplicia, et quędam composita. Simplicia sunt supra in dolore stomachi numerata. Composita vero hic inferius subiungentur auxilio Creatoris: propria vero cõlicæ & iliacæ ac eis ex certa causa, cum de ablatione causæ vniuscuiusque loquemur. & non omittemus mitigantia, quę percipientem causam respiciunt. ibi etiam supra in dolore stomachi habuisti, & infra in dolore iuncturarũ habebis, & simplicia & composita, & etiam, quę vtraq;, tempus quoq;, modũ, & locum vtendi eis, quod proprie sm̃ Gal. est, cũ dolorosa, aut calida sint virtutibus & subtilia consistentijs: tunc enim non solum percipientem causam stupefaciendo auferunt, verumetiam imprimentem obtundendo & inspissando adęquant, eius quoq; dyscrasiam calidam alterant, & ad temperamentum adducunt. In alijs vero dolorosis frigidis non conueniunt, cum dolorem fortem talia expectantem non causent, & si per cõuersionem in ventositatem talem causent dolorem, iuuamentum imprimunt non sine nocumento magno, vsus enim, ait Gale. talium pharmacorum non est nisi instare ad symptoma, augent enim hæc dispositionem hanc, & eam difficile solubilem operantur, virtutem debilitando, calorem & spiritum obtundendo, & suffocando, vel extinguendo, maxime si recentia sint narcotica, & multa, & poros membrorum & intestinorum inspissando, proinde rem magni erroris componunt qui talibus pharmacijs in talibus vtuntur, vt in seipso Cæsar medicus ipse fecit, nisi casu quo euitari non possunt, vt puta cum talia frigida dolorosa uentosa fuerint, & perforando fortem inducant dolorem, ad cuius mitigationem cum alia mitigantia anodina non contulerunt, nec euacuantia, propter resolutionem vtendum est eis, sed cum modo, vt superius monstratum est.

Specialis autem intentio in causę cuiuslibet imprimentis dolorem abscisione versatur, quę recta est cura, & ad perfectionem eius necessario comprobata, circa quam deinceps sigillatim per ordinem procedemus, incipiẽtes ab inferioribus causis, & ꝓprijs intestinis ipsis existentibus. Si quidem ergo causa earum sit materia frigida phlegmatica alterãs, replens, & oppilãs intestina, cura est duæ res, digestio & euacuatio. Digestio aũt fit cum subtiliantibus & incidentibus, & poros dilatantibus. Inquit. n. Gal. Secant enim ambo humorum crassitiem acetosa & põtica, hæc cum frigiditate, hæc vero cum caliditate. Talia autẽ sunt simplicia & composita, quæ infra dicentur opitulante Christo. Simplicia vero sunt anodina supra in dolore stomachi numerata, & alia magis calida non multum excedentia,

excedentia, & ꝓprie in principio cum materia fuerit multum abundans, cum. n. eam non possunt consumere seu resoluere dissoluendo, in vaporem & ventum conuertunt, & sic dolorem augent imissa & euaporata, vt supra in cura inflationis stomachi dictũ fuit. Talia sunt origanũ, calamentum, pulegium, hyssopus hortensis, ameos, maiorana, sicla, nemẽ, meũ, enula, gallia, radix peonię, stercus columbinum, & adib, fel tauri, abrotanum, aspaltum, myrrha, scordeon, & asa fœtida, seselis, iris, andacoca, laurus, & baccę eius, anethum, tribuli, nasturcium, muri, ruta, galanga, crocus, & vinũ antiquũ, aspharagi, & similia, clysterizata & sumpta, simplicia & composita ẜm oẽm modum ẽt exterius applicata per modũ emplastri, & alium.

In ꝓcessu vero cũ materia fuerit diminuta, & euacuata, calidiora poteris ministrare ad resolutionem, & cõsummationem reliquæ, qualia sunt, piper, allium, sinapis, çinzi. & similia, abstergẽtia et riptica. i. radentia & euaporãtia. Abstergẽtia sunt centaurea minor, vrtica, semen eius, asarum, succus blitis, salis spẽs & baurach, sulphur, mercurialis, & succus eius, ius gallorum antiquorũ, cartamus, & stercus canis, caricæ, & similia, clysterizata & sumpta, & fortiora illis sunt hiera Gal. aloe, polypodium, sagapenum, & alia laxatiua leuia, quæ non agitant, & commouent materiam, & phlegma trahunt ab aliȷs membris ad intestina, trahendo enim ad ea, dolorem augent. Et ex eis sunt vomitiua, quæ phlegma vomitu soluũt, & sic trahũt ad stomachum, non ad intestina, quæ supra in cura stomachi habuisti, & in libro consolationis medicinarũ. Euaporantia sunt interius, & exterius approximanda. Et ex eis est balneum thermarum, & ex aqua marina, vel dulci habente virtutem prædictarum, post prædicta approximatum, & proprie cum prædicta dolorem non sedant, qñꝗ vero oportet ante approximare, sedat. n. dolorem, prouocat vrinam, & somnum, & causam maturat si cibus sit, siue humor. Inquit Abo. est autem cum balneum cibum indigestum digerit, & humorem crudum maturat, etiã acutum si ex aqua dulci, & tepida fiat, simplici ẜm Galen. Ex proprȷs est petroleum inunctum, vel ceratum, quod scripsimus capitulo de cyclamine, & frictio cum manu vncta ex oleis calidis, sicut anethino, de lilio, de spica, de castoreo, & aliȷs supra in stomacho dictis, & dolore iuncturarum, si superponantur, quæ caliditatem conseruent, & augeãt, vt est pellis vulpis, & proprie sacculi ex pulueribus, spongia & subarum est bonum in ventre, & sapo, semen raphani, & aqua multum calida etiam sumpta, quæ colicam resoluit & splenem. Sed oportet, ꝙ sint multoties hæc & prædicta reiterata, donec multitudo materiæ tota sit euacuata, sint cum intermissione spatȷ, donec natura confortetur, & materia digeratur per approximata euacuantia. Quod si prædicta euacuantia non suffecerint præ multitudine crassitie, & viscositate materię, non est malum si confortetur cum aliȷs, quæ materiam educant cum virtute, & proprie in iliaca, & si trahant ab aliȷs ad intestina cito, & non retineant cũ sua tarda & debili operatione in eis, vt est agaricum in frigida, & aloe in calida. Confortetur ergo cum colocynthide, & speciebus gummorum, & in calida cũ diagridio rectificato, & aliȷs facile & cito soluentibus appropriatis, quæ in libro consolationis medicinarum sufficientius habuisti. Sint tamen, si sufficit, quãtitatis paucæ, sic enim soluendo, si quod nocumentum ex tractione humorum ad ipsa afferant, non durabit, sed cito transeundo iuuamentum ilico maius sequetur. Et proinde talia per inferius posita, & clysterizata in colico sunt meliora, ꝗ per os sumpta, & ꝓprie si aliquam antiquam, vel nouam ægritudinem patiantur. Euacuãt enim à crassis proprie intestinis, nec à toto corpore trahunt ad ea rem de qua sit curandum, nec debilitant sicut illa. Ideoque in clysteribus stãdum, nec per os aliquid ex illis sumendum, nisi ab aliȷs membris, et toto corpore aliquid influat ipsis,

A vt infra dicetur auxilio Saluatoris, quo casu ad cautelam fæcum, & scibalorum euacuationem oportet premittere, vt infra dicetur. Vomitus quoque, et vomentia locum in ea non habent, nisi cum à stomacho, & à superioribus intestinis aliquid ad ipsa crassa mittatur, quod declarat grauitas supra vmbilicum, & nausea, aliter autem non cum à vilibus traherentur ad nobilia, quod est maxime vetitũ. In iliaca vero ægros oportet, ꝙ talia sumant per os, & ꝓprie vomitiua, primo enim educunt à gracilibus cum sint stomacho associata, deinde clysteria imponantur ad fæcũ eductionem, & humorum inferius tractionem, quamuis commode non educantur, quòd si non sufficiat, per os, & fortiora sumantur simplicia, & composita, quæ infra ponemus, & proprie cum ab aliȷs influat illis, vt dictum est. Tempus autem clysterizandi, & propinandi solutiua vẽtris est cum cibus iam digestus in stomacho fuerit, ne aliquid crudum trahatur ad intestina per clysteria, ne quoque medicina solutiua ventris efficiatur vomitiua, natura

B enim stomachi grauata cibo superueniente pharmaco solutiuo magis grauatur, & molestatur, quare ad vtriusque euacuationem antequam descendat, vomitu incitatur, ex quo ipsa valde deȷcitur à dolore præcedẽte defecta, quod in re vitæ valde timorosum est. Et quia prædicta sunt acuta, & inflammantia maxime cum corpora ex dolore sunt calefacta, ne læsio eorum ad principalia trãseat, & fumus proprie, cum clysterizata, seu bibita non soluant, vel si soluant non inferius, sed per os, & ileon proprie, oportet, vt principalia custodiantur cum frigidis, & stipticis aromaticis, puta cerebrum cum oxirodino, cor cum rosis, sandalis, spodio, et camphora epithematis. Hepar cum eisdem, & stomachus cũ oleo masticino, vel de cydonio, vel myrtino, & pauca mastice superaspersa. Quod, si sitim patiatur, melius est tolerare, si possibile est, quòd si non, parum dabis ex granatis dulcibus, vel iulep cum aqua calida, iuuat enim talis potus cũ cito penetret, & humectet. Quod si clysterizata non soluant, iuuentur per inferius cum col-

C lyrȷs, & per superius cum humidis mollificantibus maturantibus, & abstergentibus, vt est ius galli simplex, vel compositum, & deinde cum stipticis, & ponticis parum sumptis, & etiam calida proprie. Si vero causa eius fuerit stercus crassum durum, & siccum in intestinis interclusum, cura est duæ res. Prima est mollificatio duritiei, & siccitatis ipsius. Secunda ipsius mollificati euacuatio.

Primam rem complent mollificantia interius, & exterius approximata. Interius autem per os sumendo iura pinguia carnium, & proprie gallinarum siue gallorũ simplicia, & composita, vt supra in antidotario nostro diximus species oleorum, scilicet sisaminũ, violarũ, & amygdalarum nisi adsit fe. tunc enim loco eius dabis in potu aquam hordei, vel prunorum, sebesten, & iuiubarũ, tamarindorum, et lenientium, et aliorum fructuum frigidorũ, & herbarum, vt maluæ, violæ, siclæ, atriplicis, et spinaciorum, mucilagines fœnugreci, spyllȷ, et dactylorum, ẜm ꝙ necessitas te vocabit. Et ex ꝓprȷs, et expertis est mel cassiæ fistulæ sumptum, et clysterizatum, complent. n. vtran-

D que, sed oportet, vt post horum sumptionem moueantur fortiter, vt descendant detenta, et fæces faciant descendere detinẽtes, et clysteria, si oportet, deinde cum prędictis. Exterius emplastra, et vnctiones, et fomẽtationes ex prędictis, et frictio tractatiua ventris cum manibus, et oleis prænarratis. Secundam rem complent prædicta drimia riptica, et solutiua clysterizata proprie, uel ꝑ os sumpta, prout dispositio exigit, sed ad perfectam curam, et in via præuisionis à recidiua oportet, vt causa siccitatis, et indurationis fæcum auferatur omnino. Si ergo causa siccitatis eius fuerit cibus siccus, et paucus, cibetur cum prædictis herbis cum carnibus coctis pinguibus, et iuribus ipsarum. Aut ante cibum præmittantur fructus maturi lubrici non ventosi, vt caricę, pruna, et persica sicca, deinde

multiplicentur

multiplicentur cibi nutrimenti multi noti. Si vero multa caliditas stomachi & intestinorum desiccans, & condensans sit, prædictis oportet vtaris recentibus, & frigidioribus & lactucis, spinachijs, atriplicibus, blitis, solatro, portulacis, mucilagine psylij, & melone indo. Et cibes eũ gelea & aqua hordei potabis eum infrigidata, vino lymphato cum ipsa. Si autem causa fuerit fortitudo retentionis, & debilitas expulsionis intestinorũ, ministrabis p̄dicta lubrica quibus admiscebis aliqua acuta molestantia, ut porrum, cępas, siclam, & allia cum multo sale. Et si cum debilitate sensus fuerit, ministretur in solutione eius hiera, & agaricus, hiera Hermetis, & pilulæ de sagapeno. Et cõfortabis deinde naturam & spiritũ cum theriace & mitridato diamarte odoricon & sagenea. Et cibabis eos carnibus laudabilibus. Similiter si fuerit ex debilitate in lacertis vẽtris. Si autem illud sit, quia cholera, vt consueuit, non mittatur ad intestina, corrigatur oppilatio hepatis & pori cystis, vt superius in hepate dictum est.

Si vero siccitas fæcum ex multa prouocata vrina fuerit, extrahe fæces cum prædictis, deinde ministra ea, quæ minorant vrinam non cum retentione ventris, vt sunt çarur, bdellium, mechium, excorticatæ lentes & põtica, quę per se faciunt, sed, quæ minorando vrinam, leniunt naturam, vt sunt dactyli, passulæ dulces, penidij, cassia, & similia, quæ illud per accidens operantur. Si quoque ex raritate, & resolutione corporis illud accidat, prohibeatur resolutio & sudor, prout supra in cura cordis diximus. Et cibetur crassis, & viscosis quantum poterit tolerare, & exponat̃ ventis & irrorationibus frigidis, & quietibus & ab artibus laboriosis abstineat consuetis. Similiter autem si ex lapide fuerit dolor causatus prædictis humidis & lubricis ac abstergentibus corrigatur & educatur, quibus admiscenda sunt aliqua ex frãgentibus lapidem in renibus, & vesica, si enim in remotioribus lapidem frangunt, multo magis in propinquioribus intestinis. Sed, si ex vermibus, cum interficientibus & educentibus prout infra in cura eorum dicemus. Porro si ex ventositate interclusa, & perforante, cum extenuantibus interius et exterius approximatis procedes prout supra in cura inflationis stomachi, hepatis, atque splenis plenius dictum est. Si vero ex ventositate torquente intestinum, cura erit, vt situetur superius in loco temperato, & manibus inunctis cum oleo de enula, vel nardino, vel castoreo fricetur venter leuiter, & cum tactu subtili adęquãte intestina, & reducente ipsa ad situm & statum pristinum, deinde extenuantia, & resoluentia ministrentur prædicta superius, & inferius cum clysteri, quod cruribus eleuatis, et compresione suaui manus repellatur ad superiora, vt perueniat ad gracilia intestina, deinde ventosetur locus, & propinetur oleum de cherua cum vino albo, vel rutaceum loco eius, et vngatur ex eis dorsum, & restringant̃ crura fortiter valde. Quod si causa fuerit humor melancholicus (licet raro contingat) educatur cum proprijs clysterizatis, vt sunt stechas, polypodiũ, epithymũ, cortices radicũ mori, borago, buglossa, & succus earũ cũ diaboriginato & diabuglossoat, & diascene. Et sumptis, vt est decoctio epithymi, pilulæ de lapide lazuli, & lapide armeno, & collyrijs factis ex eis iuuet̃, venter quoque & splen euaporetur ex armel, stęchade, origano, & chamæmela in aceto decoctis, & proprie cum à splene influit istis. Et siquidem sanguis congelatus fuerit euacuetur cum dissoluentibus & educẽtibus prout in stomacho diximus. Si autem sit apostema causa eius, studebis curare apostema s̃m diuersitatem specierum eius, put supra in stomacho diximus, & si contingit plurimum q̃ prædictæ causæ simul conueniant in caliditate doloris. Quare oportet, vt prædictis simul medicinas cõmisceas, vel nunc vnam, nũc aliam ministrabis. Et quoque si ex ruptura, & descensu intestinorũ in oscheum dolor causetur, cura erit duę res. Prima est intestina ad locum, ppriũ

In materia melancholica Clysteria.

Medicinæ.

E reducere. Fit autem cum mollificantibus cataplasmatibus deinde cum eleuatiõe crurium ac manuum compressione suaui repellente superius. Secunda est rupturam regere cum ligaturis, & consolidantibus emplastris, & per os etiam ministratis. Et siquidem causa eius fuerit solutio continui intestinorum & fuerit ex causa exteriori, puta vulnere, & percussione scindente, si penetret usque ad uacuum ipsorum est mortale. Et maxime si in gracilibus fuerit. Inquit enim Hippocra. Si intestinorum incidatur aliquod gracilium, non conglutinatur nec consolidatur, si uero non pertranseat in profundum, cum stipticis, & conglutinantibus regatur, quæ infra dicentur sectione secunda. Et si fuerit vlcus, mundificare oportet primum, deinde consolidare. Si autem à causa interiori fuerit, puta ab humore acuto pungente actu & soluente effuso, & collecto in intestinis, tũc dolor erit non de genere colicę, vel iliacæ veræ, sed mendosæ, & proprie est de genere pũctionis, & erit dolor pungens, in cuius cura excitatur, ex eo scilicet, quòd ipsorum intestinorum dolor plurimum

6. apl

F ex causa frigida prouenit humorosa, & ventosa, ac fęcum constipatione quibus calida approximata, vt prædictum est, iuuamentum præstare consueuerunt, & frigida nocumentum. Proinde procedunt ad eius curam communiter stolidi, & improuidi medici cum calidis, & aperientibus, ex quibus dolor exasperatur & acuitur, cum ex eis talis humor subtilietur & inflammetur ac bulliat, curratque ad intestina effrenus, & trahatur, & proprie cum ab hepate & cysti fellis, vel toto corpore influat illis. Recta itaque cura est, vt talis humoris complexio adæquetur, & obtundatur eius acuitas, & subtilitas inspissetur, & constipentur viæ per quas influit. Confortentur intestina & educatur quod fluxit, & hoc primum cum rectificatione regiminis, & conuersione ipsius ad frigidum, & humidum quod est notum. Et cum frigidis humidis lenientibus etiam clysterizatis prius, & sumptis deinde. Et proprie in colica, qualia sunt violæ, maluæ, iuiubæ, pruna, sebesten, furfur, fœnugræcũ, & sicla clysterizata cum

G oleo violato, & zucchara violato, & cassia fistu. Et sumantur pruna perforata cum acu, & infusa cũ iuleb chrysomila, & persica, cassia fistula, tamarindi, tereniabin, aqua fructuum, & syrupus violarus, vel de succo rosa. cum aquahordei & granatorum muzorum. Deinde pontica nota, quæ comprimendo effusam humiditatem exprimãt & educant, & influentem ab hepate, cysti, vel toto corpore compescendo retineant, quo casu hepar, cystis, & totum corpus rectificetur, prout in cura icteritiæ diximus. Clysteribus quoque addantur oleum omphacinum, vel rosa. succus portulacæ, aqua sumach, virgæ pastoris, spodium, & adeps hirci, & similium, vt anatis, & gallinæ. Et si materia imbibita fuerit, administrabis cum eis hieram, & scamoneam cum pilulis de aloe. Et si expediat admiscebis illis stupefacientia & proprie theriacen nouam, quoniam confert causæ imprimenti, & percipienti, vt supra dictum est. Et siquidem superius petens impetũ

H faciat ad os stomachi, vomitus prouocetur si facile sit, si vero nõ, inferius trahat̃ clysteribus, frictionibus extremorũ, & ligaturis dolorosis, fomẽtis mordẽtibus, & vẽtosis.

Siquidem humor talis salsus fuerit ministrabis cum illis subtiliantia & abstergentia qualia sunt carthamus, succus alubleb, & siclæ, & baurach, & sal in quãtitate, superius vero siclam decoctam & almuri, cappares quoq; cõditos cum sale & aceto, & hierę admiscebis agaricũ & colocynthidẽ, & similia. Stercus quoq; adib dabis quod est huic ægritudini proprium, sit autem in vino dissolutum, & inunctum cum oleo nardino, & suspensum in collo etiam cum filo de lana animalis quod lupus comedit, & sit illud qñ comedit ossa, & illud est albũ, & in rubis inuenitur suspensum. Ex eis est cornu cerui adustum cũ vino in potu sumptum quoniã sedat statim. Si vero causa eius fuerit

fuerit acutus cibus, vel potus, prouocetur vomitus cum aqua tepida, & oleo sisamino, vel butyro, et ꝓpineī lac, cō uertatur quoque regimen ad frigidum & vnctuosum.

Quod si causa eius fuerit sanies à spiritualium vlceribus missa, cura est duæ res. Prima est mundificatio saniei cum clysteribus prædictis abstersiuis proprie. Secunda est, vt vlcera spiritualium medicentur, prout supra in prima sectione dictum est. Si vero humor à cerebro missus, cura eius erit cura catarrhi, quam superius diximus. Si vero à toto corpore, vt in diarrhea, & similibus, cura erit cura diarrheę, & fluxus liquefactiui, de quibus subsequēter dicemus auxilio Spiritussancti. Si vero compresio ex vicinis apostematis, vt hepatis, splenis, & lacertorum almirach, cura est cura apostematis illorū membrorū, quæ superius dicta est. Secunda est mundificatio, et cōfortatio intestinorum. Si vero causa doloris fuerit cōpassio ad renes lapidem habentes, cura erit duę res. Prima erit cura lapidis renum quam infra ponemus. Secunda est mūdificare intestina à sup̄fluis, & confortare, ne debilitate retineāt superflua, & colicam veram & propriam incurrant. Si vero passio eius sit compassio ad cerebrum apostematū, & neruos patiētes spasmum, vel tetanum, cura erit cura āpatis cerebri quam pręmisimus, & etiā spasmi. Si uero à causa exteriori accidat, quæ plurimū est iliacę, vt puta mala complexione frigida, & pura, impressa à potu, vel balneo aquę frigidę, vento septentrionali, vel sessione in lapide frigido, cura erit duæ res. Prima est, vt auferatur causa. Secunda est, vt calefiant intestina per cibos, et medicinas calidas intus, & extra, & per omnem modum approximatas, prout in cura malæ complexionis frigidæ stomachi diximus. Si vero ab aere pestilente accidat. Cura eius est, quam supra in cura ægritudinum cordis diximus. Similiter si à veneno sumpto cura est quam ibidem p̄diximus. Si vero fiat à cibis stipticis, & ponticis proprie tamen habentibus colicam commouere, aut causare, cura erit illos educere cum lubricis, & prouocatione vomitus, & proprie in iliaca. Regimen autem ordinandum est duplex. vnum est curatiuum, aliud præseruatiuum. Curatiuū est, vt regantur in aere temperate calido, ne fortitudine doloris, & calore aeris resoluantur. Exercitentur pedibus, vel manibus, vel reuolutionibus in stratu quātū possibile est, & dormiant deinde quantum oportet proprie post solutionem ventris, & supra inanitionem nisi à causa calida fuerit, abstineant vero & sitiant quantum tolerare valent donec repletio corrigatur, & proprie si à frigida causa fuerit & ventosa, & tunc sufficit eis ius cicerum, & gallorum antiquorum, & panis furfuraceus siccus cum aliȷs, & vinum antiquum, & aliquod ex extenuantibus ventositatem. Gal. vero ait, ꝗ operariorum quidam cum sentiebat colicum dolorem, cingebat se non prius cinctus. Comedebat autem cum pane allia, nullam derelinquens consuetam gestionem, bibebat autem per totam diem nihil, ad vesperum vero meracius, deinde dormiebat per totā noctem, mane vero surgebat omnino indolorabilis. Sic ergo alendi sunt nisi ad resolutionem perducantur propter doloris vehementiā, et euacuationem, et proprie in iliaca. Tūc enim oportet, vt cibus sit facilis digestionis, & boni nutrimēti, lenitiuus, lubricus, et abstersiuus, sicut est aqua carnis dissolutæ, vel distillatæ, & colatæ, & proprie colūborum iuuenum non pinguium, & gallorum iuuenum, vitelli ouorum sorbilium, medullæ dissolutæ in iure, vel vino, & quandoque oportet in iure eorum, ut ponāt carthamus & alubleb, semē vrticæ, & polypodium, turbith, vel scamonea dissoluta prout inuitat necessitas. Et condire cibaria cū porro, allio, & sale, & speciebus, puta cinnamomo, zinzi. origano, pipere, cimino, & aniso. Et ex fructibus concedantur caricæ, passę dulces, & cappares conditi cum aceto. Et ex oleribus ruta, sicla, sinapis, vitent vero crassa, viscosa, frigida, stiptica, cōstipantia, & uentosa.

A Si uero à causa calida fuerit, quies est magis conueniens, & somnus supra repletionē, necnon plurima abstinentia, & cibus humidus leniens, & lubricus frigidus, ut est ius herbarum, & fructuum prædictorum supra in cura pungitiui doloris, & potus aquæ hordei. Vitent uero stiptica & pōtica, nisi cum causa illa influat intestinis ex alio, tunc enim ibi competunt, vt superius dictum est. Et cibus difficile corruptibilis, ut factus ex condro in aqua decocto immissis granis malorum granatorum, sicut Gale. ostendit. Et potus etiam frigidus non veri frigoris, si siticulosus, & hora æstatis fuerit. Sed ius galli decrepiti negatur omnino, inanitio est communis, & quotidiana cum propriȷs, repletio est nociua, & retentio fęcis & uentositatis petentiū exitum. Animæ uero accidentia per se nocent generaliter omni, ex omni causa inquantum naturam extermināt, & debilitant. Per accidens autem conferunt inquantum naturam inflammant, & infrigidant, & distrahunt à dolore. Specialiter autem conferūt, vt ira & indignatio in eo, qui

B est ex causa frigida, gaudium, uel tristitia, & timor in eo, ꝗ est ex calida. Si uero ab hepate fuerit, regatur sicut in apostemate stomachi dictum fuit. Regimen uero pręuisiuum infra ponemus auxiliante Christo. Circa correctionem vltimo accidentium insurgentium est instandum secundum diuersitatem ipsorum, quorum vniuscuiusque quæres curationem ī propriȷs capitulis, vbi de eis dictum est, vel infra dicetur.

Positis ingenȷs curationis ad dolorem ventris, & speciebus eius, atq; numeratis simplicibus medicinis quibus compleri habent & debent, ad subiunctionem medicinarum compositarum deueniemus, quibus valeant ubi simplices non sufficerent per se compleri. Sciendum ergo, quòd ex eis quædam sunt enemata, quædam collyria, quædam vomitiuæ, quædam syrupi, quædam electaria, quædam trochisci, quædam potiones, quædam pilulæ, quædam emplastra, quædam euaporationes, quædam vnctiones, quædam balnea, quædam olea, & quædam

C ventosæ. Et ex enematibus, quædam sunt ad frigidam & phlegmaticam ex quibus est, quod digerit & est. ℞. florū chamæmeli, meliloti, absinthȷ, parietariæ, calamenti, origani, maluæ, ana. M. i. fœnugręci, seminis lini, ana. ℥. i. caricarum. x. hyssopi. ℥. i. cimini, anisi, fœniculi, ana. ℥. ß. furfuris partem. i. bulliant in aqua fontis, & in tribus partibus particularibus dissoluantur mellis communis vnc. ȷ̈. olei anetini vnc. ȷ̈. salis communis, quod sufficit. Oportet autem, vt forma clysteris sit secundū meliorem modū, & est, vt foramē eius cannę sit ita largum, vt cito inȷciaꝛ, et quantitas eius secundùm quantitatem corporis, & ętatis, similiter & enema, & sit calidum in hoc casu, tepidum in alio non frigidum. Tempus est dictum superius, vt cū iam digestus fuerit cibus, et pertransierit, & est secundùm Gale. post sex horas sumptionis ipsius & plus. Sitq; modus iniectionis suauis. Ad hoc igitur cānella clysteris inūgatur oleo dulci, & impellatur enema cū expressione continua, vt aer non simul impellatur cum eo, & suaui in colica, forti, in iliaca. Sitq; corpus supra genua & inclinato

D capite situatū. Et quandoq; oportet eleuare crura, vt ad superiora melius impellatur. Sitq; situatus infirmus supra ventrem in colica vera & iliaca, supra renes, & dorsum in colica non vera, & nephretica, vel supra latus patiens. Deinde venter manibus fricetur & moueatur, & quādiutius potest toleretur, deinde vero emittatur, ꝗ si nō exeat, collyrio iuuetur, ꝗ si nō suffert, repetatur clystere, cui addatur plus salis, vt excitet expulsiuam. Et qnq; oportet admiscere calidiora aliqua ex prædictis, quæ magis expediunt. Aliud solutiuum ex inuentione nostra. ℞. mercurialis, asari, stechadis maluæ, chamæmeli, absinthȷ, & nasturcȷ, vrticæ, parietariæ, centaureæ minoris, rutæ siccæ. ana. M. i. polypodȷ. ℥. ȷ̈. anisi, seminis aneti, ana. ℥. ß. cartami, colocynthidis, panis porcini, ana. ℥. i. bulliant in aqua

Clystere ad colicam.

aqua fontis, & in partes dissoluantur mellis communis. ℥.ij. cassiæ fistulæ. ʒ.i. hieræpicræ. ℥.3. baurach. ʒ.i. olei de been. ℥.i. educit enim phlegma & ventositatem, & sedat dolorem colicæ, & iliacæ & sanat: si Christus voluerit.

Aliud. ℞. baurach. ℥.i. tere & dissolue in aqua rutę, vel oleo eius, & clysteriza, expertum est. Aliud. ℞. asari, cẽtaureæ, rutæ siccæ, & seminis eius, añ. M.i. bulliãt in oleo antiquo cum colocynthidis pulpa. ℥.ß. & clysterizetur. Et quandoque additur hiera quando materia est in rugis intestinorũ & tunicis interclusa & inuiscata, educit enim eam facile. Aliud Gal. ad colicam ventosam. Re. semi. apij, anethi, dauci, rutæ, & ciperi, ana. ℥.i. bulliant in oleo antiquo, vel subtilis substantiæ. Deinde colentur & in colatura dissoluantur adipis anatis, vel anseris, vel gallinæ liquefactæ. ℥.ij. & immitte: sedat enim dolorem, quod si non sedauerit, rursus immittendum est idem, quod si non sedetur, iterum adde illi castorei puluerizati. ʒ.i. Et si cum hoc non sedetur, adde opij. ʒ.ß. Et quandoque cum solo oleo rutaceo clysterizantur. Et quandoque admiscetur baccæ lauri. ℥.i.

Aliud Serapionis laxatiuum humoris phlegmatici. ℞. chamęmeli, hasce, violarum siccarum, sebesten, ficuum, seminis lini, alteæ, ana partem.i. decoquantur in lib. iiij. aquæ donec remaneant lib.i. & .ß. & coletur. Et fundantur super eam olei myrtini. ℥.ij. salis. ʒ.ij. baurach. ℥.ß. muri, & zucchari, ana. ℥.ij. & clysterizetur cũ eo tepido. valet ad colicam cũ febre acuta, cuius natura est sicca. Et cũ phlegma ex alijs influit, illis adde macem.

Aliud ad dolorem colicæ frigidum absque febre misceatur colocynthidis cum prędictis rebus. ℥.ß. Deinde decoquantur & colentur. deinde sumatur castorei aur.ß. & colocynthidis tritę. ʒ.i. & quarta, centaureę. ʒ.ij. mellis. ℥.ij. salis triti. ʒ.ij. baurach. ʒ.ß. clysterizetur cum eo tepido. Et ex hominibus sunt qui addunt sagapenũ, bdellium, armoniacum, & oppopanacum. Aliud ad colicã ex vermibus. Reci. centaureæ minoris, agarici, absinthij, carui, granorum lupinorum in quantitate conuenienti, dissoluãtur, fellis taurini vnc.ß. olei amygdalarum amararum, & baurach, quod sufficit. Et clysterizetur præcedente clysteri ex lacte, vel ex hydromelle, & aliqui addunt hierã.

Clystere ad colicam.

Aliud ad colicam phlegmaticam ex retentione fæcis. ℞. origani, stœchadis, asari, centaureæ, maluæ, altęę, seminis lini, ana partem.i. anisi, fœniculi, carui, seminis rutæ, ana. ℥.ß. olei amygdalarum dulcium, baurach, & salis cõmunis, quod sufficit, mellis violati. ℥.i. & clysterizetur. Et sunt aliqui qui addunt succum siclæ, & proprie cum phlegma à capite profluit intestinis. Et deinde, si oportet supponatur cum collyrio de pane porcino. Aliud abstersiuum in aqua maris bulliant furfuris frumenti pars.i. ireos, aristolochiæ rotundæ, caricarum, ana. ℥.i. stercoris columborum, stercoris canis comedentis ossa, ana. ʒ.ij. dissoluantur in aqua prædictorum, terebenthinæ, & baurach, ana. ℥.ij. mellis rubei. ℥.i. olei de been. ℥.i. et fiat clystere deinde si expediat supponatur cũ radice brioniæ.

Aliud ad frigidam colicam absque materia. ℞. olei antiqui simplicis sm Gale. & eo temperato cum adipe anatis fiat clystere, calefacit enim & non trahit. Et quandoque miscetur cum alchitram. ʒ.ij. Et quandoque bulliant in eo abrotani, calamenti, pulegij, sambuci, hasce, anethi, radicis lilij, ana. ℥.i. & clysterizetur. Et aliqui faciunt prędicta in vino vinoso antiquo bullire. Et aliqui clysterizant solum cum oleo sambucino, vel de raphano. Et calefiat sæpe venter cum panno calido. Et quandoque clysterizatur fimus columbinus, & proprius canis cum succo chamæmeli. Aliud ad colicam ex siccitate. ℞. extrema animalium humidorum, vt capita & pedes agnorum, hedorũ, & arietum iuuenum, & bulliant in aqua, & in parte dissoluantur olei sisamini, vel amygdalarum dulcium, & clysterizentur. Et aliqui cum iure gallinarum pinguium, & aliqui cum lacte asinæ clysterizant, humectant, & impinguant. Aliud Rasis ad colicam calidam ex infusiõe choleræ ad intestina. ℞. olei rosa. vnc.ij. & dissoluantur in aqua decoctionis violarum & clysteriza. Et accipe oleũ citoniorum, & cum aqua violarum, & sumach misce, & superadde spodij drach.ij. & clysteriza, & si quod influit fuerit phlegmaticum, superadde macem, myrrhã, & charabe loco illorum. Aliud ad colicam ex apostemate frigido. ℞. olei laurini vnc.i. olei de oliuis partes.ij. adipis anseris partem.i. clysteriza. Est enim mirabile secundum Abo. Et consequenter adhibe emplastra facta ex abrotano, & aneto, schinãtho, & meliloto, & reliquis quibus curatur tale apostema. Aliud Isaac ad frigidam phlegmaticam & ventosam. ℞. chamæmeli, anethi, ana vnc.i.ß. cẽtaureæ, liquiritiæ, seminis lini, & fœnugræci, ana drachm. x. apij, ameos, calamenti, meu, croci hortensis, ana drach. iij. caricarum octo, coquatur in aqua, & in partes tres mittes mellis vnc.i. obsomogare olei oliuarum, sisameleon, ana drach.i. sambucini, lenticuleon, ana drach.ß. nitri. ʒ.i. Et fiat clystere.

Et ex eis, quæ valde conferunt est emplastrum de abrotano factum cum aspalto. Et emplastrum nostrum factũ de granis lauri. Ad colicam autem melancholicam clysterizatur polypodium cum sale indo & epithymo, boragine, buglossa & melle. Et ex collyrijs est collyrium Almansoris. ℞. salis, drach.ij. colocynthidis, scamoneæ, ana drach.i. & .ß. mellis, quod sufficit, decoquantur vsque ad spissitudinem decentem. & fiant inde collyria.

Collyria ad colicam.

Aliud ex radice brioniæ, & radice panis porcini inunctis cum oleo anethino. Et valet ad frigidam phlegmaticam ex fęce. Aliud ex litio. ℞. litij drach.i. myrrhę, storacis calamitæ, opij, thuris, ana drach.i. croci. ℈.5. Cõfice cum succo arnoglossę, & impositum teneatur per horam. sedat dolorem, stringit materiam, & dormire facit.

Aliud quod dissoluit ventositatem. ℞. cimini, foliorũ viridis rutę, ana. M.i. burchormarien, & est radix piretri, vel mali terrę drach.ij. nitri drach.v. puluerizentur, & cõficiantur cum melle, & coquantur ad spissitudinem. Et fiant collyria, & vngantur oleo de ruta, vel nardino, vel de cherua, & immittantur cum oportet.

Aliud Aboa. ℞. stercoris porcini, salis gemmę, & baurach, ana drach.v. terantur & misceantur cum melle vnc. ij. & coquantur ad spissitudinem, & inungantur oleo, & immittantur. Confectio suppositorij, quæ soluit ventrem: conteritur enim & proijcitur in clysteri solutiuo, & nominatur suppositorium album à Rasi. Reci. baccarũ. drach.x. colocynthidis, nitri, bdelij, sagapeni, ana drach. v. scamoneæ drach.ij.5. & fiat collyrium ex eis.

Aliud Aboa. Conteratur ruta cum aqua mellis donec fiat sicut illud de quo fit linimentum, et ponatur medietas ipsius de cimino, & quarta pars de nitro, & sumatur glans longitudinis.vij. digitorum, vel fiat ex oleo rutaceo cum castoreo, & melle felle vaccino, & baurach, ana aure.5. sagapeni, bdelij, colocynthidis, & alteæ, ana drachm.iij. et fiat ex eis glans. valet ad phlegmaticam & ventosam.

Vomitiuum bonum ad iliacam frigidam, vinum Græcum simplex, vel sianum simplex, vel sclauũ sicut est, vel calidum, vel aqua cepæ narcisi, seminis raparum, vel raphani ma. simplex, vel cum aceto scillæ, & vinum infusionis asari per noctem ante, & aqua nucis vomicæ, vel infusionis hellebori albi. Aliud ad colicam sumatur aqua decoctionis atiriplicis. Et bibatur sola, vel cum aceto, & oleo violato. Aliud ad ventosam. Reci. carui, seminis anethi, & rutæ, bulliant in aqua, & tepida cum oleo de neriden, vel de enula sumatur. Aliud vomitiuum, & est Rasis, & est forte. ℞. tartari, nucis vomicę, nigellę, seminis raphani, & anethi, ana ęqualiter, salis indi, baurach, ana partem.5. dosis drach.iij. cum tepida. Et quandoque additur in ea drach.iij. de condisi. Syrupus conferens colicæ, & iliacæ phlegmaticę & ventosæ. ℞. calamenti, origani,

Vomitiuum ad colicã.

Syrupi ad colicam, & iliacam.

gani, hyssopi hortensis, sampsuchi, ana. M. i. siseleos, anisi, fœniculi, carui, seminis apij, raphani, ana drachm. 5. radicis enulæ. ℥. 5. ireos. ℥. ß. meu, su, anisi, acori, añ. ℥. ß. schinanthi, seminis vrticæ, ana. ℥. ß. florum rorismarini, boraginis, & buglossæ, ana. ℈. i. mellis communis dispumati lib. ij. aceti scillitici. ℥. iij. in pecia bulliant zinzibe. galangæ, gar. ana drachm. ij. spicę drachm. i. Et quandoque sufficit syrupus ex melle scillitico cum geleniabin, ana. ℥. i. cum aqua anisi, & fœniculi. Idem operatur syrupus de hyssopo & calamento, quorum descriptiones posuimus in antidotario nostro. Syrupus conferens colicæ, & iliacæ calidis. ℞. endiuiæ lupu. lactucarum, portulacarum, trifolij, cimarũ rubi, chrysolocannæ, acetosellæ, ana. M. i. prunorum, sebesten, iuiubarum, ana drachm. xxx. liquiritiæ, violarum & rosa. ana. ℥. i. zucchari lib. i. succi citoniorum, & aquę ro. ana. ℥. iij. in pecia rara bulliant, spodij sandali vtriusque, ana drachm. ij. succi granatorum muzorũ drachm. iij. Et quandoque sufficit syrupus violatus simplex, vel de succo violarum, & proprie cum volueris soluere materiam iam collectam. Syrupus ad colicam nõ veram, quæ est ex lapide renum. Reci. chamedryos, chamepityos, senationum, et cretanorum marinorum, parietariæ, capil. ven. os mundi, calendulæ, scolopendriæ, cum radice endiuiæ, cum radice cicoreæ, hepaticæ, buglossæ, acrimoniæ, siclę, pentaphylli, filipendulæ, ana. M. i. quinque radicum communium, ana drachm. i. liquiritiæ, maluarum, seminis violarum, florum boraginis, acori, enulæ, radicum iridis, radicũ cardonis, & arundinis, saxifragiæ, milij, folij, ana vnc. i. sileris, anisi, fœniculi, se. apij, ameos, cordumeni, petroselini, macedonici, asari, meu, schinanthi, ana. ℥. ß. caricas. x. seminis vrticæ, radicis raphani, ana vnc. i. seminis asparagi, brusci, cassiæ ligneæ, ana vnc. ß. prunorum, sebesten, añ. xxx. seminum communium, cicerum nigrorum, ana. ℥. iij. seminum lactucarum, portulacæ, scariolæ, ana vnc. ß. hordei mun. partẽ. i. gummi, dragacanthi, lapidis iudaici, lapidis qui inuenitur in spongia marina, ana vnc. i. medullæ osium cerasorum, betonicæ, ana vnc. i. aristolochiæ longæ, & rotundæ, ana drachm. ij. alchechengi vnc. ß. passularum enucleatarum zucch. añ. lib. ij. mellis rosati. lib. ß. succi capil. vene. succi scabiosæ, succi vrticarum paruarum depuratarum, ana lib. ß. aceti vnc. iij. & sit scilliticum. Et quandoque additur, cum volueris quod laxet, hermodactylorum, & corti. radicis celsi, ana vnc. ij. polypodij vnc. iij. Et aromatizetur cum cinnamo. cubebe, & spica.

[Electu]aria.

Electaria, ad colicam frigidam, diacalamentũ, diambra. Et fortius est diatrion. Et ad ventosam diagalanga, confectio de seminibus. Et fortius est diaciminum & theriaca antiqua, & similia. Ad eam, quæ est ex constipatione facit diacasia fistulatum, & diaprunis, & valent etiam ad colicam calidam, & diarodon & trisandalum, quorum descriptionem supra habuisti in antidotario nostro.

Trochiscos ex prædictis simplicibus posses etiam conficere eligendo propria tuæ intentioni. Similiter & potiones ad maturationem & resolutionem naturæ per vomitum, vel secessum, & plures in antidotario nostro eligere poteris ad hanc ęgritudinem, si volueris. Ex pilulis ad colicam frigidam phlegmaticã sunt pilulæ de sagapeno, de sarcocolla, de opopanaco, pilulæ fœtidæ nostræ, pilulæ de euforbio, de colocynthide. Pilulæ de quatuor rebus expertisimæ. Reci. colocynthidæ, sagapeni, salis gemæ, diagridij cocti, ana partes æquales, terantur & conficiantur cum succo porri, à drach. i. vsq; ad. ij.

Ad idem. Reci. hieræ magnæ & proprie logodion & colocynthidis, & benedicta, & iustinum, ad nephreticam filantropos. Ad colicam calidam, & cholericam, pilulæ de hiera Gal. de rhabarbaro. ℞. pulueres hieræ Gale. drach. ij. agarici, rhabarbari, ana. ℈. ij. vel diagridij cocti. Informẽtur pilulę cum succo rosarum. Et pilulę nostræ quas in nostro posuimus antidotario, quæ valent ad febres cholericas, & ægritudines de genere choleræ citrinę, & sanguinis ad melancholiam. Pilulę de colocynthide, de lapide armeno, & de lapide lazuli.

Empla.

Et ex emplastris ad colicam, & iliacam frigidã est emplastrum de granis lauri, & de alijs, & relatum ad Andromachum, & relatum ad Herasistratum, & sinapismum, & relatum ad Andromachum cauterizans vbi oportet. Et emplastrum ad cholericam eligas ex eis, quę dicta sunt in cura icteritiæ. Et ex prędictis simplicibus componere poteris, prout oportet. Et similiter vnctiones & cerota.

Euaporationes.

Et ex euaporationibus quædam sunt humidæ, vt sunt ex spongijs, filtro, cotto, vel lana, et infusis in aqua decoctionis prædictorum anodinorum. Et quandoque impletur ex ea vas æneum, vter, vel vesica, & applicatur ventri & hypochõdrijs. Et quandoque bulliunt extenuantia ventositatem. Et quãdoq; faciunt sacculi ex quibus quidã sunt sicci, quidam ex sale, & milio, vel panico fiunt, nec valent nisi in materia humida & ventosa, & quandoque ex parietaria in vino cocta. Et quidam sunt temperati, vt qui fiunt ex chamæmelo, absinthio, & se. lini, & quidã ex alijs puta se. lini, fœnugręco, radice alteę, violarũ, malua, chamęmelo, meliloto, & proprie in colica nephretica cũ bullierint in aqua, & vino, & applicentur supra renes. Et balnea quoq;, & olea, quę ad frigidam, sunt oleum anethinũ, de abrotano, de lilio, quod habet virtutem theriacę, oleũ onfacinum, & vltimum est oleum apostolorum. Et ad vẽtosam oleum rutaceum, nardinum, & de enula, & de cherua, ad vtranque. Ad calidam oleum ro. & violarum, & de se. melonum, & de scorpionibus ad nephreticam inunctum supra renes. Et ad vtranque scilicet verã & nephreticam, & oleum de piperibus. Ventosæ quoque debent esse magnę cum multa flamma & sint de vitro, vel cornu, vel de argilla.

Clystere ad colicam.

Clystere educens phlegma crassum & ventositatem, si Christo placuerit. ℞. rubeæ. M. i. scordeon. ℥. ij. cimini. anisi, ana. ℥. i. baccarum lauri. ℥. ß. asæ fœtidæ. ʒ. ij. mellis & salis, ana. ℥. i. bulliant in oleo antiquo, vel vino veteri, & fiat clystere. Vnctio ex butyro confecto cum puluere colocynthidis supra vmbilicum soluit ventrem, & curat colicam, si Deo placuerit.

Aliud clystere nobile.

Clystere benedictum pro nobilibus cum suauitate educens phlegma, & melancholicum humorem, resoluit omnem vẽtositatem & sanat colicam. ℞. anisi triti, polypodij triti, ana. ℥. ij. bulliant cum aqua lactis caprarũ lib. v. & dissolue hieræpicræ. ℥. i. mellis. ℥. ij. salis. ℥. i. olei vio. fac cum reiteratione si oporteat. Regimen præseruatiuum à colica, & ileon, cum apparent signa repletionis, & inceptionis ex tortione dolore leuiter & punctiõe, oportet vt interdicatur repletio, & iniungatur abstinentia, & euacuatio cum vomitu, & fluxu ventris, cum clysteribus prędistinctis. deinde cum aliquo solutiuo leui, deinde si expediat cum forti pręmissa digestione cum appropriatis vnicuiq; causę replenti.

Puluis bonus ad colicam.

Et ex digestiuis bonis in via præseruationis ad colicam veram & iliacam, & etiam nõ veram, seu nephreticam est ſm Iudeum belzamen de thymo, vt sumatur quolibet mane coclear vnum huius pulueris cum vino albo subtili. ℞. se. anethi fœniculi apij, fœnugræci, ana. ʒ. i. ß. schinanthi. ʒ. v. Item aliud, fiat vinum ex trifolio, vel pentaphylon, vel betonica, & gramine contritis, et positis in vegete cum vinum in vindemijs ebullit, de quo sumatur medius cyathus ante cibum cum puluere çedoarię.

Tragea ꝓ pſeruatiõe colicæ.

Et ex solutiuis leuibus est talis tragea experta, ẽt si sit cũ febre vera & mendosa. educit enim humores crassos qui sunt causa vtriusq;, & ẽt calculos. ℞. turbith boni, hermodactyli, ana. ℥. i. esulæ. ℥. ß. piperis longi, çinzibe, spicę, ana. ʒ. i. macropiperis. ʒ. i. croci. ʒ. ß. seminis leuistici, granorũ solis, seminis genistæ, saxifragiæ, ana. ʒ. ij. medullę carthami. ℥. i. zucchari, quantũ sufficit, de qua sumatur coclear vnum in mẽse, & desuper bibatur parum aquæ tepidæ. Et sunt qui addunt caudas grillorũ, cicadarum, & cineres scorpionũ, & cãtharidarũ in

in hyeme, & in frigidis circunstantijs. Aestate vero, & in calidis non addantur: sed sumatur loco eius mel casiæ fistulæ cum aqua liquiritiæ seruato bono regimine. Et est vt in principio cibi, vel parum ante sumat aquam ciceru nigrorum cum semine melonis. deinde sumat subtiliantia & incidentia, & à contrarijs abstineat. Item sumat post cibum trageam confortatiuam digestionis, & resolutiuā ventositatis, quæ est. ℞. gar. incisorum. vnc. ʒ. galangæ. ℨ. ʒ. çinçibe. ℨ. i. granorum paradisi. ℨ. iij. anisi, fœniculi, ana ℨ. ij. liquiritię. ℨ. ij. seminum melonum mundatorū. ℨ. iij. vinum eius sit subtile vinosum.

De cura vermiū & medicinis eorū. Cap. 2.

Quia curam vermium existentium vna ex causis colicæ, vt patuit præcedenti capitulo, reseruauimus, vt loqueremur de ea latius, eorum genera, causas, signa, & medicamina inuestigandum propria, cum sint accidentium plurium horrendorum & mortiferorum: ideo de ea ad præsens loquemur prout ministrabit gratia Saluatoris. Sciendum igitur, quòd secūdū Gal. vermium tria sunt genera scilicet lumbrici rotūdi, ascarides subtiles parui, & tertium genus est eorum, qui lati vocantur & cucurbitini, producentes semina ad modum seminis cucurbitæ cæteris longiores, vtpote alternatim sibi continuantes ad modū chordellæ seu zagarellæ, sicut sensus declarat. Causa autem in generatione ipsorum triplex est, materialis, localis, & efficiens. Materialis est humiditas insipida alba & viscosa in vnum condensabilis et cōpactibilis, & talis est phlegma non cholera rubea, nec nigra, licet effundantur ad intestina cum sint siccæ, dispartibilis substantiæ, non condensabilis bene, & nimis calidæ, vel frigidæ, saporis contrarij generationi, & conseruationi ipsorum, ut quia amari, uel acetosi valde quibus necantur, coloris dissimilis quia citrini, vel nigri, non etiam sanguinis licet sit conueniens propter saporem, quia dulcis est, ad intestinorum tamen vacuum nō effunditur, sed à natura stricte in venis, ut thesaurus conseruatur existēs proportionalis, & necessarius generationi, nutrimento, et augmento membrorum radicalium, & carniformium quibus in colore est similis non sicut vermibus. Localis est intestinorum vacuitas in qua ipsa materia phlegmatis, vt superflua: quia ex digestione, & ciborum malitia & regiminis in alijs aggregatur, cuius consideratione eorum generatio in ætatibus omnibus est communis, & in tempore proportionali est magis, in qua qui manet, & conseruatur præ frigiditate, & circunuolutione ipsorum ab eius adhærente viscositate, & præ debilitate caloris ipsorum ibi manens non regulata corrumpitur, & putrescit, & sic calorem accendit: quia cum nequeat eam consumere eius humiditatem resoluit, & crassum condensatum dimittit: nec rectificat, sicut ignis materiam luti putridi sibi subiectam, quam consumere nequit. rectificat consumendo humiditatem, vel minuendo, & crassum relinquendo lapideum, sic ipsam rectificat condensando, & cum influentia constellationis, cooperante natura corporis formam, & figuram vermium imprimit ī illam ad hūc finē, vt materiam putrescibilem in id quod minus malum est conuertat, & residuum putredinis naturaliter in intestinis aggregandæ consumat se pascendo ex illa cuius caloris consideratione, vt disponentis ipsi efficienti causæ. dixit Hippocra. in aphoris. Eos maxime in senioribus, idest in procedentibus vltra ætatem dentium plantatiuam generari. Ex quibus iam causa efficiens nota est, & est triplex, disponens vt est calor putredinalis, operans vt natura, perficiens vt cœlestis influentia, prout Aristot. dixit sic enim est videre in animalibus exterioribus mūdi, quæ non generantur ex semine, vt sunt muscæ, crabrones qui ex stercore bouis, & vespæ, quæ ex carnibus generantur equorum corruptis, cum enim calefiunt à calore solari in ipsas agente, & nequeat ipsas consumere, depurantur, & condensantur in vnum, & natura cœlestis corporis scilicet constellatio, formam, & figuram talium vermium diuersorum secundùm diuersitatem materiæ, & aptitudinis eius ad eos imprimit. vnde Aristot. dixit propter melius. quòd enim ex putrida tali materia generentur tales vermes siue talia animalia, melius est quàm dimittantur secundùm suam putredinem puram, & vt residuum eius, & aliæ congregandæ putredines consumantur, sumptæ & conuersæ in nutrimentum eorum, existētes in aere, terra, & aquis, multisque modis nociuæ hominibus, melius est quàm permaneāt sic. Sed contra hoc est, quod sequitur. Natura enim si quod melius est agit & minus malum aget, sed minus malum est, quòd tale phlegma putrefactum in concauo intestinorum remaneat, quæ sunt vt dictum est, deputata collectioni putredinis, & expulsiōi ipsius, cholera ru. coadiuuante & ex ordinatiōe naturę infusa in ea ad illud, quàm quod talia uermium genera procreentur. Et cum superius dictum sit, quòd plurium & horrendorum accidentium frequēter sint causa & mortis, quod equidem nō sunt cum in quantitate fuerit moderata, tunc enim solum iuuamentum quod positum est faciunt absque nocumento, vt supra de anatomia intestinorum est dictum. Sed si quantitate superfluant continua, vel discreta, accidentia inducent plura, & etiam mortem frequenter vt statim dicetur. Nec obstat, quod ibi dictum est, quòd cholera intestina habeat expurgare: quia illud est nō semper, & tūc quando generantur ipsi, cum tunc occultetur cholera, & phlegma abundet in eis, quo etiam porus obstruitur mittens choleram ad intestina. Et ex accidentibus eorum horrendis est quod est, quia in loco in quo generantur ipsi, cū tunc occultetur cholera, scilicet in intestinis, faciunt accidere colicam & iliacam, vt supra dictum est, sic locum generationis eorum nutrimenti & augmenti conseruationis principaliter pungendo contra naturam offendunt, et tūc maxime cum feb. aderit, cum enim consumat eorum materiam nutrimenti, inflammet eos, & choleram super eos effundat, ad furiam & motum in quęrēdo cibum incitat, & circūuoluti in intestinis, & acuiliter pungant, & quandoque profundius tendunt fugiendo, donec intestina, mirach uentris perforent, & cutem, ut exeant inde sicut multi dixerunt, licet sit raro, vel incredibile, & consequenter subrapiendo cibum, fames generatur canina, & quādoque bolismus, et casus virtutis ori stomachi propter ascensum eorū ad ipsum, & tunc quandoque vomitu expellūtur, quod est abominabile ualde, & quandoque infrigidant extrema, et quandoque per cōpassionē, & propter vtrasque dispōnes prædictas, tremor cordis magnus. Et propter eleuationē fumorum ad caput generatur ex eis epilepsia & stupor, quæ maxime in hora cōmotionis insurgūt, quæ est de sero, & hora somni, tūc. n. quærendo cibū stomachū ascēdūt, & superiora, et sic talia accidētia causant, quorū generū diuersitas à diuersitate causæ materialis, & localis procedit. Materia. n. ipsorum phlegmatica, aut est viscosa valde inseparabilis, aut parū, aut mediocriter, aut prima existente in superioribus intestinis. s. gracilibus seu ileo & ieiuno, quandoque generātur longissimi dicti cucurbitini ex ea, quæ est parum viscosa adhærente recto & fœcibus corruptis & schibalatis commixta generātur rotundi ascarides subtiles & parui, ex media generant lumbrici de genere longorum existentes, quia quandoque secundùm palmum, vel cubitum prolongati apparēt in medijs intestinis scilicet colo & orbo. Et eorum deteriores sunt lati, alijs longiores cum ex materia putrida vehementioris adherentię generentur. Et in loco superioribus principalibus situent magis propinquo. Et minus nociui sunt parui ascarides & subtiles ad modum aristæ cum à superioribus principalibus sint magis remoti propinqui ano, vt facilius expellantur, licet ex materia magis corrupta. Quapropter si dimittant diutius vt augmētent & ascēdāt superius magis fiēt nociui, cū ex magis putrida materia procreent. Sed lūbrici medij sunt in malitia & cū diu retineant omnes

Vermiū gene. triplex.

Causa gnationis vermium triplex.

Causa vermium effectiua triplex.

Accidentia.

Quo ... passia.

E F G H

nes febrem præ eorum corruptione accendunt, & augent.

Et vermes quidem sua habent iudicia. Cum enim exeunt antequam morbidi fiant, vel cum in febribus acutis exeunt vermes viui, significant virtutis expulsiuæ potentiam, & est signum bonum: cum vero mortui, malum, quoniam ibi multam caliditatem mortificantem eos demonstrant, & siquidem puri exeant mali sunt, cum materiæ putrefactæ inobedientis multiplicationem ostendant. Sed cum fuerint permisti fæcibus, boni sunt, & proprie cum in declinatione emittantur, vel fine status non in temporibus præsentibus morbi, vnde Hippocra. inquit, bonum est si lumbricos admixtos habuit, scilicet stercus intestinis stomacho, & corpori manifestant, à quo stomacho si vomitu exeant, horribilis est, & malus cum malos humores in stomacho esse portendant, si generentur ibidem, vel si causa quærendi cibum ascendat, naturam impotentem repellere eos demonstrant.

Signa vermium quædam sunt communia omni eorum generi, quædam sunt vnicuiq; propria. Communium autem quædam sunt signa sumpta ex his, quæ sequuntur accidentibus immediate ipsos generatos, vt est mordicatio, punctio intestinorum, & grauitas percepta, & commotio, quæ immediate eos generatos sequuntur, vt dictum est. verum non sunt certa, ex eo, quòd talia ex humoribus cholericis ibi retentis fieri possunt, vt supra de dolore intestinorum dictum est. Quædam sunt sumpta ex his, quæ mediate sequuntur cum nocumentum eorum extenditur ad superiora membra, scilicet stomachũ, cor, & cerebrũ. Et illa sunt, quæ dicta sunt supra. Ex quibus sunt, quòd strident dentes, & abstergunt labia semper. Et cum dormiunt, accidit eis masticatio habens vicissitudines ex eo, quòd comestio eorum illa hora cõmouet imaginatiuam, quæ imperat motiuæ, vt moueat genas ad masticandum, ac si comederet simili modo. Et hęc minus sunt certa, cum ex aliis causis possint accidere, quæ sunt notæ. Quædam sunt talia signa ex antecedentibus ipsorum generationem sumpta, & talia sunt, quoniam præcesserit paucitas, & corruptio digestiõis, gulositas, et appetitus multus, et assiduatio ciborum phlegmaticorum, & corruptibilium habentinm generare ipsos proprie, vt lac, caseus, & frumentum, & similia. Et hæc etiam non sunt necessaria: nõ enim necessarium est, quòd ex prædictis lumbrici generentur, & vermes. Alia vero sunt ex essentialibus sumpta, quæ concomitantia dici possunt, vt sunt ipsorum euacuatio, & apparitio exitus eorum per vomitum, vel secessum, verumtamen eorum euacuatio non est semper, sed cum iam quasi victi sunt à natura, vt critice, vel symptomatice expellantur, quare oportet alia certiora quærere, quibus à principio cognoscantur, & certa, vel prædicta certificare. Certificantur autem si omnia simul coniungantur, vel saltem fient vnitati magis propinqua, impossibilis enim est certa interiorum quorundam cognitio, vt Gal. ait, sed coniecturalis possibilis. Cum ergo consideraueris, quòd escæ facientes ad eorum generationem præcesserunt, & antecedentia, & sequentia senseris accidentia, quę sunt dicta, eos coniecturabis adesse. Et cum in exeuntibus apparebunt vermes per vomitum vel secessum, eorum certificabis cognitionem. Hæc enim est doctrina medicorum principis Gal. seruanda in dictis, et dicendis omnibus causis, et ægritudinibus cognoscendis occultis, quorum signa non sunt inseparabilia, non perdurantia, neque certa per seipsa distincta.

Signorum vero propriorum, quędam sunt longis propria magis, vt sunt commotio oris stomachi, mordicatio ipsius cum punctione, & grauedine, & humore ibi percepto, quandoque casus appetitus, & difficultas transglutionis, nocumentum ex cibo, & lubricitas, & fluxus saliuæ, & quandoque nocent pulmoni, & cordi propter vicinitatem suam, vnde accidit tussis, & tremor cordis, & diuersitates pulsus, & somnus, et excitatio non secundum ordinem, et cum pigritia, & accidit pruritus, & intuitus, & palpitatio, & apertio oculorum cum declinatione ad clausionem, et accidit eis, vt nunc rubeant, nunc vero offuscentur: et quandoque tenduntur eorum ventres, et fiunt hydropici: et quandoq; superueniunt fluxus ventris, lumbricis vero, & rotundis appetitus secundum plurimum multiplicatur, quoniam elongantur à stomacho, quare non nocent ipsi. Et rapiunt cibum, & commouentur in tempore famis motu forti nocente, & debilitante virtutem. Et sunt cum punctione, et grauedine incidente in eo, quod sequitur vmbilicum. Paruos autem significat pruritus ani, & inseparabilitas commotionis apud ipsum. Et inuenit habens eos grauitatem sub hypochondriis suis, et dorso. Et exitus vniuscuiusq; generis rectificat cognitionem cuiusque.

Cura vermium est quatuor res. Prima est regimen. Si enim causa prima generationis ipsorum est malitia regiminis in cibis, & in potibus, & in aliis diminuendo, & corrumpendo digestionem, multiplicans phlegma, quod est crassum, frigidum, humidum, et viscosum, ergo si cura ordinata, est, quòd prius oporteat causam abscindere, primum erit in cura regimen emendare. Secunda est ipsorum interfectio, vt facile educantur, nisi enim interficiantur euacuationi non obedient: viui enim tenentur in intestinis, et adhærent secundum dispositionem cuius dissolutio est difficilis. Tertia est eorum euacuatio, si neque eos mortuos, neq; viuos natura expellat: non enim oportet, vt eorum prolongetur statio in ventre post mortem, ne inferat vapor eorum nocumentum venenosum principalibus membris. Quarta est accidentium correctio.

Cibi.

Primam rem complent rectificatio regiminis in cibis, & potibus sumptis secundum cõtrarietatem escæ, et prout digestioni complendę oportet, vt sint cibi subtiles, facilis digestionis, et boni chymi, qui non corrumpantur, calidi, & sicci, nec viscosi, immo sit in eis abstersio qua educantur, & interficientes natura, vel proprietate, vel sint ex interficientibus, & abstersiuis, vel eis admisti, quales sunt aquæ cicerum, & cicera comesta infusa in aceto, postquã abstinuerunt per medium diem, folia caulium, oliuæ salitæ ante cibum cum ruta comestæ, panes furfuracei, cum carui confecti, aniso, vel fœniculo, vel cimino, carnes columborum, passerum, & aliarum cum decoctione mentæ, vel salsamento facto ex ea, pane asso, & aceto forti, & potus aquæ salsæ simplicis, vel commistæ vino austero, vel forti aceto, vel aquæ dulcis cum cimino in ea decocto, aniso, vel fœniculo, vel gramine, & aliis sit ordinatio congruens confortationi digestionis, & perfectionis ipsius, prout supra in cura stomachi dictum est.

Interficientia vermes.

Secundam rem complent medicinæ interficientes vermes, quarum quędam sunt cõmunes omnibus generibus, quædam sunt propriæ. Et cõmunium quædam sunt simplices, quædam compositæ. Et ex simplicibus quædam sunt calidæ, quædam frigidæ, quædam propriæ.

Communes omnibus simplices, & calidæ sunt peruenientes ad gradum tertium nisi sit cum eis feb. vel apostema, & sunt amari saporis, acuti, et contrariantes qualitate, et sapore illis, quæ magis diligũt ipsi, quæ sunt dulcia, et vnctuosa, qualia sunt macis in multo vsu, nux indica antiquata, & comesta, et nasturcium, et semen apii, sunt ambæ fortes in interficiendo omnem vermẽ, et sisymbrium, hasce, carui, cappar, aqua lupinorum, & ipsi amari, chalcanthum, drach. i. cum melle sumptum, ziniar, lactuca, anisi, et nigella, & si super sumen vngatur radix enulę exiccata, & sumpta, aur. ii. persica, & folia eorum emplastrata sumini, & oleum eorum, & menta, petroleon causa licinio immixtum, et proprie ascaridibus. Farach, cum syrupo de melle, myrrha decocta in oleo bibitur ad omnes. Chalamentum syluestre, chitran, & costus cum ponuntur

tur in clysteri, scea, radix chameleon interficit vermes, et proprie albi, prasium, cordumeni, grana ademestæ. Et credo quòd sunt grana, quæ non est diu, quòd habita sunt in vsu, anisum, fœniculū, ciminum, asarum, chamepitys, pulegium, origanum, abrotanum, sicut et absinthium. Hæ medicinæ interficiunt omnes acuitate, & sua qualitate, et amaritudine, et à proprietate longos: et ascarides aliquæ ex eis, vt puta polium, allium, proprie chitram ministratum in clysteribus, et epithematum, costus amarus, et lancis mirabilis est, asiniar, et succus persici.

Communes simplices frigidæ, et paucæ caliditatis interficientes, sunt semen coriandri bibitum tribus diebus cum rob, et lac acetosum cum semine apij bibitum, vel syrupo acetoso, et decoctio fausel, et spina ęgyptiaca, et sunt absq; plurima caliditate, & semen atriplicis, cortex radicis mori, & rubus, & decoctio arborum granati acetosi, & muzi, & aqua decoctionis radicum eius, & succus arnoglossæ, aut ipsa sicca, & sumach dissolutum in aqua, est mirabile, si cum eis sit fluxus, & hypocisthis, & lutum sigillatum cum vino, est mirabile, vel indicum, vt dicetur, et est magis mirabile semen portulacæ, cum multum sumitur in interficiendo vermes. Endiuia amara, tribuli, vermicularis, myrtus, & apium aceto conditum, & acetum ipsum in hora somni secundum aliquam sui quantitatem statim est conueniens: quæ enim sunt non qualitatis, et saporis excedentis à proprietate sunt interficientes illos cum non illud agant à qualitate. Et aliquæ ex ipsis frigidis sunt interficientes latos, vt est serratura salicis, coriandrum, endiuia amara cum bibitur cum lacte acetoso, aut syrupo acetoso, aut aqua calida. Compositæ vero interficientes omnes sunt, sicut theriaca magna, & confectio de centonica. Hæ sunt medicinæ quibus te oportet interficere vermes.

Documentum.

Sed in earum administratione oportet te attendere earum speciem, potentiam, seu virtutem, tempus, locum, & modum. Speciem, vt proprias, prout dictum est, administres. Potentiam seu virtutem, vt in occidendo ascarides ex eis eligas fortiores: in lumbricis, & rotundis, & latis fortes: in longis debiliores, & maxime cum sint ex ijs, quæ bibuntur, à quibus remotiores sunt ascarides, deinde lumbrici lati, et longi sunt propinquiores. Tempus, vt administres illa vacuitatis tempore: medicinę enim tunc nullo modo impediuntur ad eos peruenire, & ipsi famescentes magis trahuntur ad ipsas. Locum, vt interius approximanda approximes, non approximanda deneges, ne maius nocumentum adducas, sed potius exterius administres, & proprie vmbilico, & infra, vbi sunt crassa intestina in quibus generantur, & proprie monoculus: supra enim applicata stomacho nocent plurima. Et aliqui applicant super ilia, & renes illa, immo cum interius ministrabis tales medicinas interficientes, & proprie calidas, tunc oportet, vt stringantur nares, ne aliquid ex vapore earum malo perueniat ad caput, & multiplicetur expiratio ne aliquid ex eo perueniat ad cor, quare oportet, vt os teneatur apertum. Et etiam melius est, vt tunc liniatur stomachus cum stypticis confortantibus ne lædatur ab earum malitia. Et sint ex interficientibus qualia sunt sumach, hypocisthis, & acatia dissoluta in vino, & in longis proprie per ebibita, & quouis modo meliori sumpta, dūmodo sint superioribus minus nociua, in ascaridibus, clysteribus vel collyrijs immissa, in lumbricis, & medijs per vtrasque, & in omnibus per extrinsecus applicata secundum omnem modum emplastri, scilicet epithematis, cataplasmatis, & vnguenti.

Qualiter pmittenda sunt dulcia pro interfectione vermium.

Modus, vt præmittas eis delectabilia, scilicet dulcia, & vnctuosa, quę sunt eis, vt esca ad quam currant, et hoc per horas diei vnam vel duas, deinde medicinas interficientes & proprias illis subiungas, vel vtraq; simul misceas: cum enim currunt ad escam inuenient inuoluta venena quibus occiduntur, sicut pisces in proprijs escis hamis quibus capiuntur: hoc, siue interius approximes, siue exterius, et per omnem modum illud agas. Tertiam rem complent medicinæ ventrem soluentes solutione eos educentes, quarum quædam sunt disponentes, quædam complentes. Et disponentes sunt duplices, quædam occidentes, vt prædictum est, quędam inferius ad loca propinqua sphicteri, puta intestinis inferioribus illos trahentes, qualia sunt dulcia, & vnctuosa, vt mel, lac, & similia clysteribus immissa, vel collyrijs supposita, vel peritoneo, ano, & alijs partibus ei accidentibus inuncta trahentia illos, quæ adiuuant amara, acuta, salsa, & acetosa, illos fugantia per os sumpta, & supra stomachum, & vmbilicum approximata. Et eductionem complentes, quædam sunt tantum educentes, quædam interficientes. Et educentes quæ educunt tantum: sunt illæ quæ non interficiunt, sed delectant, vt lac, mel, & aqua mellis, & similes, simplices, vel mixtæ in suppositorijs immissæ, & sphicteri inunctæ, sicut baurach, chebuli, hyssopus sicca, quæ soluunt phlegma, vermes, et ascarides, semen coriandri cum rob, educit serpentes, verum extrahit vermes, et ascarides, origanum, etiam polypodium. Et tales sunt proprie habentes locum in superioribus, & medijs, non inferioriobus, vt sunt ascarides subtiles, & minuti quibus meliores sunt interficientes, & soluendo educentes modo infra dicto approximatæ, quarum quædam sunt simplices, quædam compositæ. Et simplices sunt colocynthis, fel tauri, absinthium, epithymum carthamus, allium, centaurea, nigella, & semen atriplicis. Solutione educentes omnes, & mortificatione, & breuiter omnes solutiuæ medicinæ quas in antidotario nostro seriatim diximus, & maxime laboriosæ educentes. Sed melior est aloe omnibus, quoniam mortificando educit omnes, & oleum bibitum in quantitate interficit cum sua amaritudine, & viscositate educit. Et oleum omphacinum latos interficit sua amaritudine, & educit sua viscositate, quare si non potest multum semel bibi, bibatur ter. Et grana nil interficiunt serpentes, & extrahunt eos.

Me... ad ... cōp...

Compositæ sunt hierapicra, etiam si sumatur scea, & absinthij, ana scrupul. iiij. pulpæ colocynthidis, drachmæ duæ, & quarta salis indi, danich. i. et sumatur in potu cum aqua mellis. Et nitrum, & ciminum, & fœnugræcum, ana aurei duo. Item nigri piperis, cordumeni, ana partes æquales, cuius dosis sit vsque ad drachmam vnā et mediā. Item ciminum indum, mastix, grana lauri, ana conficiantur cum melle, & sit dosis in mane coclear. i. & tantūdem in sero, & quandoque additur enula. Et pilulæ de absinthio, educunt longos. Et aliæ quæ sunt compositæ ex prędictis secundum diuersas intentiones eligendis non solum interius per sub & supra, sed etiam exterius secundum omnem modum approximandæ. Modus autem, & regimen ascaridum, & paruorum est, vt interficiantur, et educantur cum suppositorijs ex prædictis, & sale, & clysteribus ex aqua calida, quæ eradicant materiam eorum. Et fortius est in quo recipitur centaurea, carthamus, hyssopus sicca, pulpa colocynthidis, et baurach. Et fortius illo est collyrium alchitram, & clystere cū eo, & petreolo, & proprie cum oleo de chrysomilis, aut medullis persicorū amarorum, & arthanita, vel buchormariem, et cortex radicis hasce. Et ex eis, quæ colligunt ipsos in ano, est caro pinguis, solida, & lardum, sit autem ligatum cum fimbria fili, vt post horam cum fuerint collecti extrahantur, et iteretur donec mundificentur. Quartam rem complent medicinæ diuersæ secundum diuersitatem accidentium concomitantium, ex quibus est feb. quare oportet, vt administres frigida, ex quibus sunt semen portulacæ intus, et granata vermicularis extra, et acetum intus, et extra, et similiter coriandrum, atriplex, & similia non calida nisi moderate calida vel frigida ex cibis, et potibus, prout exigit dispositio, et cū debilitat fluxus ventris, necessaria sunt quæ nutriunt cum fortitudine, vt est aqua carnis, et carnes,

nes, & alia quæ sunt boni chymi, & velocis digestionis, et maxime in paruis, nam virtus eorum per se in causa operationis non peruenit ad eos omnino. Et si sunt boni chymi, minoratur chymus corruptus, qui est materia eorum, quare indigent etiam eis & vermes, cum enim fluxus minuat, vel auferat nutrimentum mordicant acriter stomachum, & faciunt magis cadere virtutem, quare cibentur ante motum eorum, hora quietis, & somni. Et separetur cibus eorum, vt sit paucus, & permistus aliquibus ex interficientibus stypticis, & confortantibus. Ex quibus proprie est sumach, & myrtus, & coriandrum, & similia, quæ stringunt confortant stomachum, & excitant appetitum, qui si timetur ne cadat, confortabis stomachum cum epithematibus, & emplastris in quibus est stypticitas, & interfectio, & eductio suauis non deijciens virtutem, & confortatio, & ereptio appetitus. Et proprium est quod fit ex aloe, & absinthio. Et pilulæ factæ ex eis cum succo citoniorum, vel mentæ. Medicinas compositas ad eos aliquas supra in cura ægritudinum cordis diximus. Et nunc addemus alias expertas. Ex quibus est. Recipe foliorum persici, granorum lupinorũ, absinthij, ana. M. ij. tere crasso modo, & fac bullire in aqua, & aceto, ana partes æquales. Et super vmbilicum, & renes cum fascia liga, statim educit viuos vel mortuos, expertum est. Item. ℞. succi mentæ, panis assi, aceti fortissimi, ana partes æquales, misce in modum salsamenti, de quo dabis ante cibum, & ligabis in pulsibus brachiorum, probatum est, & si odoretur etiam. Item grana vermium, quæ sunt grana centonicæ, de romania fricata, & exhibita cum zucch. vel melle ros. in omni ætate sunt experta, & omni dispositione, & in causone cum granis aranciorum. Item acetum fortissimum haustum de sero cum vadit dormitum, est expertum. Item centaurea decocta in oleo de persicis, & inuncta super vmbilicum, experta est. Emplastrum Archidia. confortans stomachum interficiens, & expellens lũbricos, & valet ad fluxum. ℞. absinthij, mentæ siccæ, rosarum cum stipitibus centonicæ, ana vnc. i. farinæ lupinorum. ℥. i. panis assi infusi in aceto forti. ℥. ß. fellis tauri. ℥. iij. aloes. ℥. ß. cornu ceruini vsti. ℥. iiij. spicæ, macis, galliæ musca. gar. calami aroma. macis, nucis musca. galangæ, carui, ana vnc. i. ß. hypocisthidos, acatiæ, sumach, berber. ana vnc. tertiã. Confice cum oleo myrtino, succo mẽtæ, & cera quod sufficit. Item vngatur venter melle, si sine feb. fuerit, vel lacte si fuerit cum feb. post horã pulueriza desuper puluerẽ aloes caballini mirabiliter interficit. Item fiat embrocha super stomachum, & ventrem contra lumbricos. ℞. panem assum in aceto forti bene mollificatum, & exprime per peciam, & cum liquore misce succum absinthij, sisymbrij hortensis, succi foliorum persici, persicariæ, & vniuscuiusque mentæ, & marrubij cum oleo modico, & aceto. Et omnia ponantur in olla vna, & fac bullire, postea asperge puluerem aloes caballini, & colocynthidis, ana drach. ij. fellis tauri. ℥. i. Et peciam infusam in eo tepidam supra ventrem appone, & adde puluerem lupinorum. Adde cingulum, qui ex longioribus vermibus causatur, cura ex inuentione antiquorum medicorum efficax est. ℞. granorum piperis. 300. &, ij. radices rapistę, & duas radices antiquæ fabæ lupinæ maioris, & radices granati acetosi, tere, & coque cum quinque cyathis albi vini, donec tertia pars remaneat, de quo vino detur ad mensuram trium digitorum, & in tertia vice emittet totum. Pilulæ ad interficiendum singultum, & omnes vermes. Recipe succum asphodeli, & succum absinthij, & centonicæ, & sisymbrij, fabæ lupinæ, ana, & decoquantur donec inspissentur aliquantulum, & addito aloe fiant pilulæ, & dentur. iij. vel. v. mire operantur. Puluis ad idem. ℞. cornu ceruini vsti, centaureæ, mentæ, pulegij, sisymbrij, absinthij, centonicæ, lupinorum amarorũ, añ. drach. ij. ß. vtatur hoc puluere cum lacte, vel aceto, vel vino calido, vel quocunque modo accipere potest. Electarium ad lumbricos omnes secundum Nicolaum, &c.

De fluxu ventris omnium modorum, & cura eius. Cap. 3.

Fluxus ventris secũdum Gal. generaliter est accidens exeuntis materialis à corpore per intestina. Specialiter autem est motus naturæ, seu virtutis expulsiuæ intestinorum ad expellendum nocentia saltem sibi. Diuiditur autem, & specificatur quincupliciter secũdum quinque genera causarum, quæ Gal. ponit communia omnibus, sine quorum cognitione cuiusque scientia non habetur, vt ponit Aboa. quæ scilicet in hac notificatione tanguntur, scilicet formalis, cum dicit, est motus. Efficientis, cum dicit, naturæ, seu virtutis expulsiuæ. Materialis subiectiuæ, siue instrumẽtalis, cum dicit, intestinorum. Finalis, cum dicit, ad expellendum. Et materialis obiectiuę, cum dicit, nocẽtia. Et ex parte quidem causæ formalis, quia aut est temperatus, et suauis, quia repletioni proportionatur, et virtuti, aut est difficilis, & diminutus, vel superfluus. De cura cuius hic intendimus specialiter. Ex parte causæ materialis subiectiuæ, siue instrumentalis: aut enim est ab intestinis, quia in eis materia fit aggregata, paulatim, et est multipliciter, quia aut lubricitas, et dicitur lubricitas intestinorũ, aut dysentericus, & est triplicis speciei, seu gradus, vt Hippoc. dixit. Et est, aut à superioribus, aut inferioribus, aut recto: et quandoque est ab ipso, quandoque ab extremitate eius, & sphyncteri, aut est ab alijs membris influentibus materiam illis. Et hæc, aut est à cerebro, et vocatur fluxus cerebralis, aut à stomacho, & vocatur lientericus, seu lubricitas stomachi: aut est ab hepate, et cysti fellis, & vocatur fluxus hepaticus, & est multipliciter, vt infra dicetur: aut propter peccatum hepatis, vel meseraicarũ absque influxione materiæ ad illa, & vocatur chilosus: aut est à splene, & vocatur spleneticus, & melancholicus: aut à toto corpore, & est diarrhæa, & fluxus liquefactus, vel sanguineus, vel passio collyrica. Ex parte vero causæ materialis obiectiuæ, quę in fluxu expellitur sic, nã aut est exterior corporea, vt cibus, & potus, et medicina, et comprehenditur sub lubricatiuo, et ex eo est fœculẽtus multi stercoris. Aut interior, et corporea, et hæc, aut est ex continentibus, vt membrum pars membri, seu frustum, & pellicula: aut ex contentis, et hæc, aut erit ex naturalibus humoribus, puta sanguine, phlegmate, cholera, et melancholia, ab humore proprio generaliter nuncupatur, quia sanguineus, phlegmaticus, cholericus, et melancholicus, et specialiter à specie vniuscuiusque ipsius. Aut erit ex non naturalibus, vt est fluxus corruptis prædictis humoribus, quia fœtidus, æruginosus, saniosus, virulentus, lotiuus, sicut lotura carnis, aquosus, fœculentus, niger sicut sanguis vel crassi vini fæx, & felleus niger, & niger melancholicus, et sanguinis puri, & diuersorum colorum, et sunt species hepatici. Et quandoque est ex vermibus quotidie, & frequenter expulsis, sicut accidit infantibus, qui lacte nutriuntur, et quandoque est ex lapidibus, licet raro. Et visum est à pluribus in vno cholerico Neapolitano cuius cognomen erat Medicus. Et seruaui duos ex lapidibus quos emisit continue per mensem, per virgam, & anum, & erant plures, & magni, sed emissus per anum fere, sicut ouum: per virgam, sicut nuclea, & cum melonum comestione liberatus finaliter extitit. Ex parte efficientis causæ dupliciter, scilicet naturæ, seu virtutis principaliter operantis, & aeris coadiuuantis, & similium, vt venti, balnei, & similium: primo modo, scilicet ex parte virtutis, aut expulsiuę principaliter mouentis ipsam ad expulsionem, aut contentiuę principaliter deficientis, & per consequens expulsiuæ. Primo modo, vt cum erit à natura factus naturaliter operante, vt quia primo digesserit, deinde diuisit, & finaliter expulit, & dicitur criticus. Secundo modo, vt non naturaliter operante à natura factus, & vocatur symptomaticus.

Ex parte coadiuuantium, vt aeris, & similium, nam aut sua caliditate erit dissolutiuus, aut sua frigiditate compressiuus. Ex parte autem finalis, quia ad expellẽdum nociua, aut iuuatiua corpori, nociua tamen sibi. Ex quarum combinatione generalem potest recipere diuisionem, nam aut erit fluxus laudabilis, aut illaudabilis, & hæc est causa fluxus ventris generalis, & communis, attribuitur autem potissime, vt efficienti: cum enim in eo præstationi sit materia: nititur enim causa vniuscuiusq; ad debilitatem, vel fortitudinem ipsius, vt dixit Aboa. debilitas scilicet contentiuæ, & fortitudo expulsiuæ virtutis, talem habitudinem inter se habent hę duę virtutes dispensante natura, cum sit commune in eorum proprio actu, quòd nisi vna cedat alteri, vel deficiat reliqua, suũ non exercebit actum nec fortificabitur, vt dixit Gal. sic est inquam in retẽtione, quòd nec cedat, quiescat, vel deficiat contentiua non retinebit. Sic quoq; in expulsione, & fluxu nisi cedat, vel deficiat cõtentiua, expulsiua expellere, & fortificari nõ valebit. Verum quandoq; præcedit debilitas in contentiua, & sequitur operatio, vel fortitudo expulsiuæ, & est plurimum, vt est in fluxu symptomatico, qui cum procedat à multitudine, quã contentiua intestinorum cum suis villis bona comprehensione capere nequit, & continere, nec etiam musculus ani sine mala qualitate pungente illa, necesse est illam deficere, & deinde expulsio sequitur. quandoque est econuerso, vt quia præcedit, & incipit expulsiua expellere, & tunc cedit contentiua, & illud est proprie in fluxu critico, digestam enim materiam, & diuisam contentiua retinet quandiu agat expulsiua, & tunc sicut expulsiua expellit, ita paulatim, & ordinate contentiua dimittit. Similiter accidit in apertione oppilationum, & apostematis dubelati, in qua sicut expulsiua aperit, ita contentiua cedit.

Alia est causa specialis vnicuique propria speciei dictæ post generales in vnaquaq; seruãda. Et quidem primi causa est obedientia materiæ membrorum, & viarum aptitudo, & naturæ fortitudo cui nihil est impossibile in expellendis nocentibus ex sua sapientia ordinata, & infinita, vt dixit Gale. Contrarij vero contraria est causa, quia debilitas naturę nostri corporis oppressæ à natura elementari taliter quòd à natura cœlesti regulante, & gubernãte nostra corpora, & alia semper, vt Gale. ait subleuari non possit membrorum debilitas, viarum oppilatio, vel largitas, & materiæ inobedientia, quia crassa sit viscosa, vel subtilis imbibita in diminuto, vel eius effrẽnitas, & furia, & grauedo in superfluo. Et causa intestinalis, & lubrificatiui, est quam supra in lubricitate stomachi diximus. Et causa dysenterici est plurimum cholera rubea in intestinis collecta vel influxa secundum Gale. & quandoque est fel nigrum, quandoque phlegma salsum, & sanguis acutus, & quandoque sanies ex apostemate in eis acuto, & aperto. Et causa eius, qui est à recto est interior, & exterior, interior est multiplex, sed plurimum est phlegma nitrosum putridũ, quod acquisiuit acuitatem, quare abradit intestina, adherendo sua viscositate illis, deinde vlcerat, & egreditur, sicut punctura sanguinis, & æstimat æger quòd in suo ano sit sal puluerizatum propter bauracitatem suã, & est cum dolore, et grauedine. Et ex illis est hæmorrhois intrinseca, fistulæ, & ragadiæ. Exterior est frigus aduenîens ano, & sessio super duro. Et causa eius, qui est ab extremitate ei9 est sanguis quem natura expellit sine dolore, & per venas hæmorrhoidales, quæ sunt in sphicteri, critice, vel symptomatice. Et causa illius, qui ab illis membris existit, & cerebralis, est causa catarrhi, quam supra in cura hepatis diximus, & est breuiter mala complexio cerebri, et plurimum frigida, impediens & corrumpens nutrimentum eius, qua multiplicatur in eo superfluitas, & est plurimum phlegmatica, quam coadiuuat dispositio membrorum inferiorũ, & maxime stomachi, & totius corporis repletio, in eo multiplicans vapores, & fumos, porosque cutis oppilans,

E & ductus eius per quos superfluitates consueuit naturaliter expurgare, & expirare, quare regurgitant ad alios canales occultos, & fluunt inferius ad stomachum, sicut in cura stomachi diximus, & ad intestina propter eorum debilitatem. Causa autem eius, qui est à stomacho, dicta est supra ibidem. Et causa eius, qui est ab hepate, & cysti fellis, est, vt plurimum cholericus, radens, excorians, & vlcerans intestina, quare sanguis profluit ab eis, & pinguedo, vel pelliculæ, vel frusta ipsorum educuntur, & fit dysentericus, aut sanguineus, et quandoq; est aliarum specierum superius prædictarum. Sed causa cholerici est multitudo choleræ, & acuitas ipsius propter dyscrasiam calidam ipsius hepatis, & membrorum cum regimine calido, vel propter oppilationem in poris cystis cum fortitudine expulsiuæ. Sed sanguinei ab hepate causa est oppilatio venarum chylis, & ramorum eius ad membra procedentium, quare sanguis in hepate generatus ad membra nutrienda transire non valet, sed remanens in hepate tan-

F quam superfluus ab eo ad intestina transmittitur, & per ea expellitur, vt nociuus. Aut ruptura venæ portæ: hæc enim causa est egestionis sanguinis, sicut ruptura chylis causa est vrinæ sanguineæ. Et causa fœtidi est corruptio materiæ, & quandoque à longa retentione in eis procedit. Et causa æruginosi, est adustio sanguinis, & humorum inspissatio, & quandoque perducit ad adustionem corporis hepatis, vt supra in causis caliditatis hepatis dictum est. Et causa virulenti est liquefactio sanguinis, et humorum vel resudatio apostematis calidi in eis, & sæpe fit resudatio ex apostemate hepatis calido. Inquit enim Gale. In omni apostemate sub cute cœlato solet virulentus exire liquor, Aboali vero æruginosum, quem Gale. sub virulento comprehendit, dicẽs tamen quòd &c. Et saniosi causa est apostematis dubelati apertio, vel vlcus saniosum in eis, vel superioribus membris, vt in præcedenti capitulo habuisti. Lotiui vero causa, est debilitas virtutis alteratiuæ hepatis, aut ex se, aut ex defectu cõtentiuę ei deseruien-

G tis, aut debilitas sequestratiuæ aquositatis à sanguine propter debilitatem hepatis, & renum. Et aquosi est maior debilitas alteratiuæ hepatis, quàm sit in lotiuo, immo quasi destructio multiplicans aquositatem quam coadiuuat multus potus aquæ, & potentia virtutis expulsiuæ hepatis expellentis per meseraicas ad intestina, quę si deficeret, esset causa ascitis, vt supra dictum est, aut conuersio aquæ asciticorum per venas in vacuum intestinorum quam natura expulsiua ipsorum expellit, & soluitur ascites, sicut Hippoc. dixit. Et causa in nigro fœculento, sicut est sanguis, vel crassi vini fæx secundum Gale. caliditas hepatis adurens, vel frigiditas eius massam sanguineam cõgelans proueniens ex melancholia non mundificata ab hepate, quæ superfluens in eo putrescit, & accendit calorem, & febrem, vel manet sicut est, & infrigidatur, si sponte & in principio appareant cum feb. vel sine feb. sunt pessimæ, et mortales. Si vero in processu sponte, vel cum pharmaco sunt meliores, vt dixit Hippo. Et quandoq; est nigredo à

H longa mora in transitu ab hepate ad intestina, sed illa est parua nec est propter causam ab hepate. Et causa nigri fellei est adustio choleræ rub. in hepate, vel multę, & proprie subtilis partis eius. Et causa nigri melancholici, qui est ab hepate, est debilitas splenis, vel oppilatio eius, quare non mundificatur melancholia ab hepate, sed superfluit, et expellit hepar ad intestina. Et causa eius, qui est diuersorum colorum est diuersitas humorum confluentium ab hepate ad intestina critice, vel symptomatice, cuius causa est diuersa, & inæqualis hepatis, & stomachi, & venarũ dyscrasia, & diuersitas regiminis. Et eius qui ex vermibus, causa est quam supra in pręcedenti capitulo diximus. Et chylosi, causa est debilitas attractiuæ hepatis, vel oppilatio meseraicarum, vel multitudo cibi chylum augens supra potentiam hepatis attractiuæ, vt Gal. dixit. Et causa splene-

tici,

tici, & melancholici est multiplicatio humoris melancholici in hepate, & membris absque oppilatione, et debilitate splenis, quare splen multam melancholiam trahit, quã mittit ad intestina virtus eius expulsiua, vel apertio oppilationis ipsius. Et causa facti à materia influxa à toto corpore, & diarrhici proprie est secundum Serapio. multitudo humoris in corpore, & venis, & non mali, quia cibus non digeritur, nec conuertitur in membris, nec resoluitur propter cutis densitatem, sed tanquam grauans à natura per intestina expellitur. Et causa liquefactiui est caliditas dissoluens, et liquefaciens humiditates membrorum quas natura, vt nociuas expellit quandoque per vrinam, & fit vrina oleagina, vel vnctuosa, sicut sperma, in superiore habens, sicut telam araneam, & quandoque per intestina, & facit fluxum ventris vnctuosum, sicut in hectica contingit, & phthisi. Et causa fluxus sanguinis, qui est à toto corpore, est superflua repulsio venarum ex sanguine quam multitudo cibi, & proprie carnium, & potus, & proprie vini rubei spissi efficit, vel membri mutilatio aggregauit, vel dimissio exercitij consueti non resoluit, nec solitæ euacuationes naturales, vel artificiales eduxerunt, sicut Gal. dixit, sed natura grauata ad intestina apertis venis hepatis transmittit, quam intestina expellunt, & fit egestio sanguinis. Et interdum ad renes, & vesicam venis renes imbibentibus, non apertis, sed solum rarefactis ipsam transmittit, & vrina sicut sanguis ipse emittitur, vt contingit in ægritudinibus acutis sanguineis, sicut dixit Aboali.

Et causa fluxus, qui collyrica passio dicitur, est multiplicatio malorum humorum in corpore ex indigestione, & corruptione ciborum propter malitiam ipsorum regiminis, & dyscrasiam membrorum, & proprie corrumpẽtem digestionem, & multiplicantem humores ipsos malos, sicut accidit infantibus, & gulosis, & proprie in æstate, & autumno in quibus est digestio debilis, & proprie ciborum habentium proprietatem in commouendo quos natura non conuertit, sed abhorret, quare mouetur ad expellendum, & reddit eos ad intestina, & fit fluxus ventris collyricus, aquosus, & æruginosus, & reddit etiam eos ad stomachum, & accidit vomitus cholericus, et virulentus, viridis, vel aquosus, & secundum plurimum fit fluxus ventris, & vomitus simul: natura enim valde ab eorum corruptione, & malitia molestata toto conamine mouetur ad eorum expulsionem, & sic simul per vomitum, & secessum expellit. Et facti à cibo, & potu causa est manifesta. Et fluxus multi stercoris causa, est quantitas, & qualitas cibi, & paucitas eius, quod ad hepar & membra trahitur ex eo, & multitudo eius, quod ex eo, & vtraq; cholera ab eo mediante cysti fellis, & splene redditur ad intestina, vt Galen. ait. Et causa eius in quo membrum, pars, seu frustum eius, vt pellicula emittitur, & vocatur excoriatiuus, vlcerosus, est causa dysenterici, & collyrici, & eius qui collyrica passio nũcupatur quam supra diximus. Cum enim humor acutus in intestinis colligitur, aut diu per ea fluxerit, ipsa vlcerat, vel abradit, & excoriat, & pinguedinem eorum, sanguinem, ac pelliculas educit, demum vlcerat, & frusta eorum expellit. Et quandoque est ex superioribus, quandoque ex inferioribus, & quandoque ex veneno, & quandoque ex acumine medicinæ. Sed species excoriationis sunt, sanguinea, virulenta, saniosa, & tyriaca corticalis, & habentes comparationem adinuicem, prima est saluior, & erit quandoque ex ægritudinibus acutis, & febribus adurentibus, & vnaquæq; ex exeuntibus est manifesta. Et causa eius, qui est ex sanguine, vel phlegmate, vel cholera, vel melancholia contenta in intestinis, & multitudo eius proueniens à superioribus ad ea paulatim in eis aggregata propter constipationem ventris donec superfluat, & lædat sua quantitate, vel qualitate, vel vtraq; expulsiuam, quare mouetur ad expellẽdum ipsam quam adiuuat quandoque humiditas, & lubricitas materiæ, &

A humores, & proprie cum fuerit ex phlegmate aquoso, vel mucilaginoso. Et causa vniuscuiusq; speciei ipsius ex præcedentibus est nota. Et causa naturalis critici laudabilis, & qui est ad expellendum nocentia ex dictis causis temperati nota est, & contrarij causa ex contrarijs causis.

De signis fluxus ventris.

Signa. Signorum, quædam sunt communia, quædam propria. Communia ex præcedentibus comitantibus, & sequentibus assumuntur: sunt enim communia temperato critico, & laudabili, qui est ad expellendum nocentia, & eius contrario, vt supra in vomitu dictum est. Et signa facti à fortitudine expulsiuæ sunt, alleuiatio quæ sequitur, & facilitas eius cum bona tolerantia. Sed facti à defectione contentiuæ, signa sunt communia, quia nec conferunt, nec bene ferunt.

Signa fluxus lubrificatiui.

Signa vero specialia vniuscuiusque sunt. Et quidem lubrificatiui sunt, signa malæ complexionis stomachi cum materia frigida vel calida, & vlcerum eius superius dicta. Differunt tamen lubricitas intestinorum, & stomachi, quoniam in lubricitate intestinorum cibaria, et potus sunt B magis digesta quàm in lubricitate stomachi.

Signa dysenterici.

Signa vero dysenterici sunt apparitio prędictorum humorum in exeuntibus acutorum, et ipsorũ exitus cum dolore, tortione, et punctione, et plurimum est cum feb. & deinde permiscetur ei sanguis paucus, & pinguedo, deinceps si perdurat, pelliculæ, et si vltra intendatur, frusta intestinorum apparebunt. Et per ea distinguuntur tres species notæ dysenteriæ, prima in qua educuntur sanguis, et pinguedo, secunda in qua educuntur pelliculæ, et tertia in qua educuntur intestinorum frusta, sicut Hippoc. et Gal. in aphor. ostendunt. Et si quidem tales humores ab intestinis fuerunt in quibus aggregati paulatim fuerint, prædicta erunt quasi continua. Si vero ab alijs membris influxa eis, prædicta exeuntia, et dolor erunt periodica, & membrum à quo fluxerunt per præcedentem eius dispositionem, vel passionem cognoscere poteris si quod est. Et siquidem fiunt ex intestinis superioribus cognosces per dolores supra vmbilicum, & cum rasura apparente in eo, & C exitum egestionis post longũ tempus doloris, & per quantitatem sanguinis, qui est plus, et per quantitatem pelliculum, quia sunt minores, et tenuiores, et per mistionem ipsorum cum fęce maiorem. Si vero in inferioribus econtra perpendes omnia, et loco rasuræ pinguedinem, et dolorem sub vmbilico. Et siquidem talis fluxus inceperit à cholera, vel phlegmate salso, vel ab alijs acutis collectis vel infusis, est curabilis, si conueniant necessaria ex parte medici, infirmi, astantium, & necessariorum. Quod si à felle nigro incœperit est mortale, vt dixit Hippoc. Et tamen si mutantur in bonum, & naturales superfluitates admixtas habuerint est bonum, vt Hippo. dixit in aphor.

Signa cerebralis.

Signa cerebralis sunt signa corruptionis complexionis cerebri, scilicet frigiditatis eius, et humiditatis, & est, vt plurimum, vel caliditatis, & humiditatis, et est rarius, quę supra in cura ægritudinum hepatis diximus.

Signa catarrhi, siue à catarrho.

Signa catarrhi sunt, quòd est seruans periodos, vt quia D de nocte mouetur, & post somnum magis, eo quòd illa hora generatur, et retenta aggregatur materia, et post somnum aggregata fluit ad intestina, et apud descensum cum transit per meri transglutiet infirmus, et cum peruenit ad stomachum sentiet quandoq; grauedinem, vel dolorem, et trãsiens per eum educit ab eo indigestum cibum secum si inuenit ipsum in eo, et apparebit sicut lubricitas intestinorum. Differt autem ab illa, quoniam lubricitas de se horas non habet distinctas in quibus crescit, et minuatur, sicut cerebralis, sed secundum regimen tantum, quare non accidit nisi sumpto cibo, et cerebralis etiam apparet absq; cibi assumptione, nec signa cerebri corruptæ complexionis in ea apparent, nec repletionis, nec alia accidentia, quæ apud descensum materiæ in cerebrali contingit, & hæc est in ea, quæ est ex malitia complexionis. Sed si sit lubricitas

ex vlceribus, in ea apparent cortices, & sanies, quę non apparent in cerebrali. Et signa eius qui est à stomacho, sunt signa lubricitatis ibidem dicta. Et signa eius, qui est ab hepate, & cysti, sunt signa inflammationis hepatis, & regimen præcedens multiplicans choleram absque signis oppilationis, & debilitatis cystis, & hepatis cum circunstantijs similibus, et apparitione choleræ in egestionibus, & vrina alba, & cum consuetudine patiendi, quæ in icteritia diximus, et si sit cholera prasina, est magis in stomacho. Et signa sanguinei, qui est ab hepate sunt signa oppilationum venarum, et ramorum portę, vel ruptura eius quæ supra in hepate diximus. Et est sine dolore ventris, et est differens à lotiuo, quia hic est sanguis purus, ibi sicut lotura carnis recentis. Et ab eo, qui est ab intestinis, quia hic est sine dolore, & apparens subito multus, & interpolatur duobus, vel tribus diebus habēs intermissionem donec materia aggregetur: deinde fluit, & deinde fit æruginosus, subtilis, deinde passione augmentata fit crassus, sicut fæx. Et est cum rasura, & diuersitate colorum à principio propter dissolutionem substantiæ hepatis, quā cum natura diu pati non posit, signum est citæ mortis ille paulatim, & post exitum choleræ, & humoris acuti cum dolore quasi continuo. Et si est à recto est, sicut guttæ fila, & sputum sanguinis paucę quantitatis non commixtum, sed circumuolutum stercori, vel humori mucoso, & etiam cum expressione, & quandoque est cum dolore, & vocauit Aboa. ipsum azair. Et si est ab hęmorrhoidibus manifestis sensus declarat: si intrinsecis, occultis, dolor est sine expressione, & sanguis est niger in principio, et per se emissus, vel valde distinctus. Et est etiam differens ab eo, qui est ex toto corpore, quod est, quia qui est ex toto corpore, est cum causis suis, quæ sunt manifestę: ab hepate vero veniens non est. Et signa fœtidi sunt fœtor cum præcessione causæ corruptionis, vt est putredo humoris vlceris, & apostematis. Et signa æruginosi sunt viriditas, sicut æris ærugo in egestione apparens, & signum multę inflammationis hepatis, & corporis totius adurentis, & regimen præcedens calidum. Et cum perducit ad hepatis adustionem apparet quandoq; vrinæ hypostasis orobina, et orobus est fragilis, & rubeus tendens ad nigredinem ad differentiam eius, qui est ex renibus, & est mortalis.

Signa qui à stomacho.

Signa q ab hepate.

Signa sanguinei.

Et signa virulenti est inflammatio apparens non adustiua, sed liquefactiua, vel signa apostematis calidi sub cute subtili celati, vt est apostemati hepatis, & quandoque stomachi, & intestinorum. Et signa saniosi ex præcedenti capitulo nota, & sunt signa vlcerum, & apostematis dubelati, & aperti. Et quandoque est vlcus sordidum, & quandoque corrosiuum. Et distinguitur, quoniam corrosiuum est cum maiori dolore, & fœtet etiam, & quod egreditur est decliue ad nigredinem. Et signa lotiui sunt signa debilitatis alteratiuæ hepatis dicta supra, tam si ex se defecta sit principaliter, quàm etiam si deficiat ex contentiua deficiente prius, quæ omnia posuimus in debilitate digestionis stomachi et hepatis dicta supra ibidem, et est cum paucitate vrinæ, & proprie quando est ex defectione sequestratiuæ renum. Et signa aquosi sunt signa eadem, sed fortiora, et regimen præcedens, sicut comestio fructuum, & potus aquæ, et paucitas vrinæ, & priuatio sudoris, vel ascitis præcedens cum cōfortatione virtutis, & aqua tunc est citrina, ex præcedenti vero causa est alba.

Et signa nigri fæculenti, sicut est fæx sanguinis, et crassi vini, sunt signa debilitatis, et oppilationis splenis, et regimen præcedens multiplicans melancholiam in hepate, & sanguine cum corruptione, et inflammatione hepatis, & febris pestilens multiplicans, vel signa frigiditatis, et regimen præcedens melancholiam in hepate, & sanguine cum corruptione, & inflammatione hepatis, & febris pestilens, vel signa frigiditatis, et algoris ipsius absque corruptione, & febris. Et quæ est à frigiditate, est paucæ nigredinis, & sine odore, & crassioris substantiæ, quæ est à caliditate est econtra, et præcedunt eum egestiones, et vrinæ cholericæ, et virides, et mixtæ. Quæ est à longa retentione, est minoris nigredinis, et procedens absq; omni nocumento hepatis, immo causa est in intestinis. Et signa nigri fellei sunt caliditas, & inflammatio fortis in hepate cum signis debilitatis splenis, & oppilationis eius, et regimen præcedens calidum vel melancholicū. Et quod egreditur super terram effusum ebullit, sicut acetum à quo fugiunt muscæ, et est valde nigrum lucidum, et acris odoris, præcedens autem nihil ex his tribus habet. Et signa nigri, melancholici, hepatici, sunt debilitas, et oppilatio splenis, pręcedentes cū dominio melancholiæ in hepate, et sanguine. Et est minor duabus nigris prædictis sine compactione, & sine odore. Et est differens à splenetico melancholico, quoniam in illo non est apparens debilitas, et oppilatio splenis saltem in poro per quem trahit, sed sola malitia regiminis multiplicans melancholiam, & cum circūstantijs similibus. Et quandoque oppilatio in poro expulsionis est retinens melancholiam quam traxit splen ab hepate, & cum aperitur sequitur fluxus melancholicus, & quandoque vomitus, & est tunc maioris nigredinis propter moram in longa retentione. Et signa eius qui diuersorum colorum est sunt apparitio ipsorum in egestione, & regimen pręcedens diuersum cum inæqualis dyscrasię corporis signis. Et signa chilosi sunt apparens chilus in egestione, & signū frigiditatis hepatis, vel oppilationis eius, vel signa oppilationis meseraicarum. Sed differt qui est ex oppilatione meseraicarum ab eo, qui est propter oppilationem in venis hepatis, nam cum est ex oppilatione venarum hepatis est chilus tendens ad rubedinem aliqualē propter alterationem aliquam quam recipit in meseraicis, sed cum est in meseraicis oppilatio, & orificijs earum est chilus albus, & citius egrediens, vel est præcedens regimen multæ quantitatis, & qualitatis absque aliquo prædictorum. Et signa splenetici, & est, vt plurimum, melancholicus, iam dicta sunt. Et signa diarrhici cuius materia fluit à toto corpore ad intestina, sunt signa expulsionis naturalis, & plethoriæ, vel cacochymiæ cum forti virtute absq; passione alicuius membrorum ad differentiam collyricæ passionis, quæ semper est symptomatica. Et signa crisis, vel melancholicæ materiæ, & symptomaticæ compellentis naturam. Et signa liquefactiui sunt signa phthisis, & hecticæ procedentis cum teneritate membrorum, vt est puerorum, & infantium, et eorum proprie quorum lacerti sunt molles, & humidi, et exeuntia sunt, sicut humiditas liquefactiua alba viscosa, & proprie cum procedat à substantia radicalium membrorum, quandoque enim est ex liquefactione adipis membrorum, differt tamen ab illa quia hæc non est viscosa, sicut illa, nec cum tanta defectione, & arefactione, et cum est alba est adipis recentis. Si vero est citrina est adipis antiquę. Et cum expellitur per vias vrinæ, vrina est alba similis spermati vel lacti. Et ita vidimus in fratre nostro, cuius corpus totum fuit ex feb. longa consumptum, & dissolutum per talem vrinam, & mortuus est, cuius animam Christus recipiat benedictus. Et cum est ex liquefactione adipis, vrina est oleagina per totum admixta, et proprie cum est ex liquefactione superiorum membrorum, sed cum est ex liquefactione adipis renū, pinguedo est conglobata, et separata supernatans, vnde Hippocrates in aphoris. Quibus vero pinguis hypostasis, & conglobata nephriticam significat.

Et signa fluxus sanguinis, qui procecedit à toto corpore, sunt signa plethoriæ, dimissio exercitij consueti, & quies, & multus vsus carnium, et vini, mutilatio membri pręcedentis, et retentio euacuationis consuetæ absque oppilatione, & ægritudine alicuius membri. Et signa collyricæ passionis sunt signa digestionis diminutæ, & corruptæ, & malitia regiminis particularis multiplicantis humores diuersos,

diuersos, & calidos magis. Et simul apparet fluxus, & vomitus, et est cum angustia siticulosa, vigilijs, et dolore ventris, & quandoque perducit ad rasuram, et excoriationem intestinorum, & meri, & gutturis debilitatem, sudorem frigidum, & extremorum frigiditatem, & syncopim, & spasmum, & est malum signum. Et cum materia conuertitur ad vias vrinæ est bonum, sed cum superfluit inde, perducit ad excoriationem, & vlcus, & accidit ardor vrinæ intestinis perducens ad resolutionem. Et signa facta à cibo, potu, & medicina sunt manifesta, & etiam signa stercoris apparentis. Et signa excoriatiui, abrasiui, & vlcerosi, ex exeuntibus patent, ex regimine præcedente, & fluxu humorum acutorum longo, qui ipsum minantur, & portendunt. Et signa eius, qui est ex sanguine, cholera, vel phlegmate, & melancholia contenta, & aggregata in intestinis, & grauedo, & punctio perseuerans absque nocumento, et passione manifesta in superioribus mēbris, et est regimen præcedens multiplicans humores corporis, & stringens ventrem ex quibus in intestinis materierum illarum aliqua coadunatur.

Cura fluxus est multiplex, nam si sit laudabilis, & criticus permittatur, quia si sit difficilis, & diminutus est coadiuuandus, & facilitandus, vt dixit Hippocra. Et qualiter fiat illud infra dicetur: deinde permittendus donec ad perfectionem veniat, & cognoscitur, quia confert, & bene ferunt, & cum confortatiuis membrorum temperate stypticis est vtendum, quæ sint sicut habenæ materiæ, ne effrenitet, & superfluat fluxus, quòd si superfluat ex tunc fluxus est illaudabilis, & est restringendus. Et cognoscitur vt Hippocra. dixit. Nam quandiu confert, & bene ferunt, est, vt laudabilis permittendus. Cum autem nec conferre incipit nec toleratur bene, quia natura debilitari appareat, est, vt illaudabilis retinendus. Si vero sit illaudabilis, & symptomaticus, aut est cum naturæ regulatione, vt supra in cura pleuresis habuisti, & tunc est permittēdus. Est enim saltem per viam causæ bonus quam minuit, & per consequens morbum dependentem ex ea, & naturam supra residuū materiæ potētem facit, vt Gale. dixit. Aut sine regulatione naturæ, & tunc cum sit à toto genere præter naturam & malus, est retinendus. In retentione autem eius, duplex est intentio generalis scilicet, & specialis. Generalis est generalem causam inspiciendo & immediatam res vna, scilicet confortare semper retentiuam, et per consequens debilitare expulsiuam, siue quiescere facere, quæ est in omnibus specialibus etiam attendenda. Si enim specialis causa quælibet non nisi debilitando contentiuam confortando fluxum gignit: ergo quælibet cura specialis sit, causæ specialis fluxus cuiuslibet debet esse ablatiua, quòd confortet retentiuam, & debilitet expulsiuam, vel quiescere faciat. Completur autem inquantum huiusmodi frigidis stypticis, vel calidis prout dispositio exigit, quæ infra dicentur Trinitatis auxilio. Sed considerando omnes causas eius mediatas, et materiales est duplex, quia sex res quibus omnibus, vel pluribus oportet, vt compleas præter regimen cōmune, quod quāquam præmittendum sit hic, vt commune, & principale in cura, postponemus tamen vsque in finem, vt illud ex proprijs melius colligamus, quas res supra diximus in cōsolatione medicinarum, vbi solutionem medicinæ cum superfluit te docuimus retinere, & in cura vomitus, & quibus complentur: illuc ergo recurras, & inspicias diligenter. Et adapta vnicuique speciei res prædictas sibi cōuenientes, siue omnes, siue plures expediant. Specialis intentio varia est, & diuersa secundum varietatem specierum eius, atque causarum proprie materialium, & interiorum maxime.

Si ergo fluxus sit intestinalis, & lubrificatiuus curandus est, prout supra in lubricitate stomachi dictum est. Et est breuiter cura eius sex res. Prima est mundificare & alterare, Secunda est stypticare, & cōfortare cum his, quæ dicentur infra, & proprie in hoc casu mundificantia sunt solutiua ventris bibita si causa sit in superioribus, vel clysterizata, si sit in inferioribus maxime, vel vtraque si sit in vtrisq; sicut in lienteria cum est in stomacho vomitiua. Inquit enim Galen. vomitu vero non educitur nisi quod in stomacho solo erit. Maxime cum clystere non transcendat ieiunum, vbi mundificando deriuare intendas, quo casu vtraqua in vtraque lienteria congruunt, & vomitus, et in vlcerosa magis. Et sumpta etiam omni eius causa ex lauantibus, & lubrificantibus, seu lenificantibus, & abstergentibus, proprie est aqua furfuris, vel hordei, mellis, vel passularum, vel aquæ lactis, & aqua oliuarum salitarum calida, & salitorum piscium, mucilagine, casia fistula, mel, & zuccharum rubeum simplex, & compositum cum rosis confortantibus, quod confortat, & soluit, vt est gelenia bin, & zuccharum rof. olea, puta rosatum, chamęmelinū, amygdalarum amararum, nardinum, et irinum, baurach, & alia abstersiua calida, et frigida, quæ oportet eligere secundum necessitatem puta. Nam si intestinorum lubricitas fuerit ex vlceribus, eligas immordacia cum quibus aliqua immiscebis styptica confortantia intestina, vt repellant si adsit materiam fluentē, & clysterizabis donec mundificatio vlcerum facta sit plene: deinde clysterizabis cum stypticis conglutinantibus, & ex proprijs est terra sigillata, & sanguis draconis, & succus rubi immaturi, & caseus vetus assatus, vt infra dicetur cum aqua sumach, quoniam sunt bene propria in cōsolidatione vlcerum eorum, & præter hæc sumach, quia reprimit tales humores rheumatizantes à superioribus membris ad intestina. Et cum datur aqua eius cum theriaca noua est vltima. In ea vero, quæ est ex materia frigida, & humida eligas acuta per se sine stypticitate multa, deinde confortabis. Tertio autem si aliquod membrum aliquid influat rectificabis, & spica est propria, & alumen, et macis, et pęonia in syrupis: prohibet enim cursum talium membrorum ad ea. Et quarto materiam deriuabis, & exiccabis, & in hoc zingiber est proprium, et cinnamomum. Quinto regimen ordinabis cum stypticis conglutinantibus. Sexto accidentia corriges, vt ibi supra dictum est.

Clysteria styptica.

Sed si sit fluxus dysentericus cum stypticis, & glutinantibus ex materia aggregata paulatim in intestinis non fluente ab alijs, cura erit quatuor res tantum. prima est mundificare materiam: secunda est confortare, congregare, & vnire intestina debilitata, & relaxata, vel resoluta per fluxum: tertia est regimen, & quarta est accidentium correctio, quæ dimittatur ad præsens, cum non sit de essentialibus curationibus, sed accidentalibus, et ideo in fine capituli reseruetur. Mundificationem complent clysteria ex abrasiuis, lauantibus dictis, frigidis, aliquam stypticitatem habētibus, vt aqua hordei, zuccharum rosatum, oleū rosa, et succus portulacæ, cum materia fuerit calida, et subtilis. Et si plus fuerit calida, & adusta addes mucilaginem psylij, cucurbitæ, & melonis, vel ex ea cum aqua lactis clysterizabis oleo rosa. & aqua seminum communium, vel cassiæ fistulæ. Si vero viscosa, quale est phlegma salsum, fiat ex aqua furfuris, melle communi, vel rosato, oleo amygdalarum amararum, et sale, vel ex alijs fortioribus abstersiuis, in vnoquoque sequantur compressiuę ex speciebus myrobala. electis prout requirit materiæ dispositio, quæ aggregant virtutem in se mundificatiuam non assatæ, vel parum confortatiuam. Et ex illis est rhabarba. parum assum, et alia consimilia, rheuponticum, et etiam vomitiua, & proprie cum materia in superioribus est intestinis, quas superius in cura stomachi habuisti.

Confortationem autem et vnionem complent intestinorum medicinæ stypticæ habentes in se aggregatiuam virtutem confortationis, quatenus effusam si quam materiam

riam propter debilitatem eorum non recipiant, sed repellant, coadunationis, & vnitionis partium eorum, & retentionis materiæ calidæ, & frigidę, prout qualitati ipsius materiæ congruit, & dyscrasię intestinorum quas ibi supra in consolatione medicinarum enarrauimus simplices, & cõpositas, quarũ aliquas Christo duce infra ponemus, prout dispositio exigit illas ministrabis interius, & exterius per omnem modũ. Et ex illis est hypocisthis, lutum armenũ, gallæ puluerizatæ, charabæ, cortex sorbium, papauer album. Et si cum syrupo violato sumatur soluit. Et ex illis est camphora, sandali al. semen acetosæ, alumen, & succi prædictorum exiccati, & rob ipsorũ, & ramich, & rostrũ porcinum. Et ex herbis cõsolida, virga pastoris, & bursa, corigolus, fasolaria, cauda equina, portulaca, darasceni, diurdea, endiuia decocta cum aceto, & proprie syluestris. Omnia diuretica frigida, & calida, vt asparagus stringunt ventrem, quia vrinam multiplicat. Et fructus styptici alíj noti, vt matiana, pira, et citonia, sorba, mespila, ribes, zarur, & lac acetosum decoctum cum lapidibus, molaribus, vel ferro. Et est melius secundum Aboa. à quo est penitus abstractum butyrum, & per decoctionem est serositas minorata, & frigida stypticæ virtutis vitellus oui elixatus in aceto, & alia frigida, & sicca cõsimilia. Et ex eis calidis est sandaracha, ameos, radix fœni. cum semine suo, pulmo, & viscera animalium vsta, & puluerizata, et xyloaloe, macis, gallia muscata, mastix, styrax sicca, quę dicitur calamita, sanguis hirci darscelaam. Et temperatum est cera, succus foliorum coti. Et ex proprijs solutioni puerorum est ladanum, et capillus veneris exiccatus, cui inest proprietas, vt confortet stomachum et ventrem, ne recipiant superfluitates, sicut sumach. Et ex eis est coagulum hœdi, et pulli equi, quãdo datur in potu infanti pondus quartũ, drach. vnius in aqua frigida, et magno supra illum. ʒ.i. sicut ex coagulo leporis, quoniam coagulando materiam liquefactã retinet ventrem statim, vt dixit Aboa. Et addit, & oportet, vt incipiat qui ad potandum dat coagula à danich. i. si vero non sufficiat, vel confert, addat in eo vsque ad illud, quod non pertrãseat in pondere, drach. i. quoniam est vehementis caliditatis, & valet in fluxu, cuius causa ignoratur, vt ait Auer. & omni, proprietate, & frigido plus quoniam in eo iungitur proprietas cum complexione. Et caseus quidem vetus cum primo fuerit ablutus cum aqua, et sale pluries, & decoquatur bene, vt egrediatur ab eo sal: deinde exiccatus, vel assatus cum ex eo datur in potu pondus. ʒ.i. est minoris nocumenti, et fortioris constrictionis quàm coagulum. Et alia sunt ex eis composita ad frigiditatem declinantia, alia ad caliditatem, quę infra Christo duce ponemus. Et siquidem sistatur fluxus ex his, nec facta remansit aliqua læsio in intestinorũ substantia, ad alia procedere non oportet. Quod si facta sit, oportet ad alia procedere auxilia, vt sequetur. Quod si talis dysentericus fluxus à materia acuta ab alíjs mẽbris influxa fuerit, vel etiã medicina, prædictis rebus præmittes res alias ad curę eius perfectionem, quæ membrum respiciũt, si quod mittit rectificandum, viam coangustandam per quã mittitur, materiam quietandam, inspissandam, compingendam, & repellendam, & deriuandam, quas prædictæ medicinæ, et in cura vomitus, & supra in cura accidẽtium medicinarum, habent complere. Cum ergo abscinditur, quæ currebat tota, tunc oportet, vt redeamus ad intestina, & curemus impressionem factam in eis cum primis duabus rebus. Si ergo fuerit primæ speciei talis fluxus in compingendo intestinorum crassorum, vel mucilaginositas, & rasura gracilium apparet in exeuntibus, præmissa mundificatione, ex prædictis sufficiunt leuiora, styptica, & forte simplicia. Quod si ad excoriationem, & sanguinem, & corticum emissionem deuenerit, oportet vt eligas fortiora, & styptica semper proprietatem habentia in prohibendo ma-

E teriæ acutæ effusionem ad ea, qualia sunt citonium, succus mori immaturi, & succus cheil, qui prohibet materiæ attractionem: sumach, adeps hericíj, & hepar eius. Et si ad vlcerationem, fortissima conglutinantia, incarnantia, & à proprietate consolidantia, & sigillantia, & sanguinem restringentia, quæ infra Omnipotẽtis gratia annuente dicentur, & non solum simplicia, sed etiam composita, & fortasse non sufficiunt, quare oportet procedere ad cauterizantia, & vltimo ad narcotica, quorum omnium per ordinem recolimus nos sufficientiam posuisse supra in cura fluxus sanguinis narium, & in cura phthisis plurima: illuc ergo recurre, & ministra, quæ sunt huic conuenientia, & propria, quæ per te eligas. Et vt abundantior sit tibi electio, ponam ante te aream medicinarũ propriarum aliarum, ad hæc scilicet, dysenteriam, rasuram intestinorum, excoriationem, & vlcera ac fluxum sanguinis, & dolorem ex quibus eligas prout diligentia te inuitat. Ex quibus est glans, semen lini assatum, cum ex eo, et oleo rosato

F fit clystere stringit, & iuuamentum eius est magnum in vlceribus intestinorum. Et sumitur ex myrrha quantitas fabæ ad omnia. Fabæ decoctæ in aceto cum corticibus suis, & sauich ex eis quam non approbamus, quia ventosa est, & dilatat vlcera. Et sic per accidens nocet magis quàm per se cõferat. Sanguis capræ, vel hirci bibitus cum melle confert dysenteriæ, & acutus confert dolori, & rasuræ eorum. Stercus canis comedentis ossa clysterizatum, & bibitum in lacte in quo extinctum sit ferrum confert solutioni, & vlceribus intestinorum, & solutioni antiquæ. Semen acetosæ confert fluxui, et rasuræ, fœnugræcum per omnem modum confert dolori, & vlceribus, vinum in quo extinctum sit ferrum, vel stypticum, vel aliud nõ dulce cum aqua extinctionis ferri confert. Taratit bibitum in lacte caprino decocto retinet fluxum, et descensionem sanguinis in egestione, & dysenteria, & talibus talisaphar. i. cortex citri omnibus confert. Camphora, et succus vitis, est conueniens dysenteriæ calidæ. Barba hircina, & flos

G eius, & succus, qui est hypocisthis bibita est fortior medicina ad vlcera intestinorũ. Et cum hoc stringit membra, & eorum ductus infundentes materiam ad ipsa, et stomachum, & ad omnia membra: et potus seminis eius, & clysterizatio succi linguæ arietis vlceribus confert. Carnes vaccinæ, & proprie cum coriandro. Caro leporis assata bona est vlceribus eorum. Merdasengi datur in potu ad fluxum ventris, & vlcera intestinorum. Et cum aqua minuitur nocumentum. Muri in sorbitionibus ex milio, & panico, et riso sumptum videlicet ad vlcera. Sal est vltimum ad dysenteriam, quoniam mundificat, constringit, & confortat. Radix nenupharis, succus portulacæ solutioni cholerae, & dysenteriæ confert, et solutioni antiquæ, et vlceribus eorum. Et vitellus oui elixati in aceto, est proprius intestinali non hepatico, nec stomaticho, lac recenter mulsum clysterizatur ad vlcera. Succucuri cõfert omnibus, cornu cerui adustũ, poma pontica ad dysenteriam, et dulcia, & acetosa retinent ventrem si inueniant vacuũ,

H et cum humore soluunt. Cinis lignis ficus videlicet ad dysenteriam, papauer album, et nigrum stringit, et compingit materiam, et prouocat somnum. Grana altheæ retinẽt ventrẽ. Et decoctio radicis eius confert ardori intestinorũ & solutioni malę. Carub alneabut bona est dolori ventris pungitiuo, et solutioni malæ. Et clystere ex aceto, & sale ad vlcera ambulatiua intestinorũ post lenitiuũ, et abstersiuum. Eupatorium datur in potu cum vino, et confert vlceribus intestinorum. Omnes species luti sunt proprię in sanguine retinendo, et lapis hæmatitis, et sanguis draconis, myrrha, et succus plantaginis, acatia, consolida, & similia. Rhabarbarum retinet sanguinem, stringit, et omnibus confert. Composita sunt quæ ex his componunt. Et experta infra ponemus ad vlcera, annuẽte Christo. Sed ad

uerte

uerte, ne dictum hic ordinem in eorum administratione prætereas, vt qui à posterioribus vltimis incipias, & fortioribus, & compositis. Est enim causa magni erroris incipere à stipticis, et constringētibus, vt Serapio dixit. Cuius causam inferius subiūgemus, et multo magis ab vltimis, quæ sunt cauterizantia, & narcotica. Cauterizantia enim fortasse indigentiam excoriationis transcendunt, quibus stiptica conglutinantia incarnantia, & sigillantia sufficerent, quæ cum prætermittātur, & cauterizantia ministrētur excoriationem augent & vlcera ex eo, ꝙ crustam, & escaram in facie vlcerum generant, quæ cum facile cadāt, materia acuta fluente, & educente ipsam, relinquit excoriationē, & vlcera dilatata, & augmentata. Etiam narcotica materiam non mundificant cum retineant ipsam, cōgelando & ingrossando, & vias constringendo pororum, & venarum orificia, virtutem sensibilem stupefaciendo, ne sentiat nocumentum materię, quare nō mouebitur expulsiua debilitando virtutem, calorem naturalem extinguendo, & spūm congelando, contentiuam post paucum tempus ad defectionem adducūt, quare redibit fluxus fortior, ꝙ̄ fuerit prius, immo ſm sapientiam operare. Et p̄missis mundificatiuis proprijs quātum oportet, procedas ad stiptica leniora, deinde ad fortiora, deinde ad conglutinantia, & incarnantia, & sigillantia, & cum hæc non sufficerint, procedas ad cauterizantia, & vltimo ad stupefacietia, nisi in casu puta cum vlcera fuerint ex materia corrosiua, quam prædicta in vlceribus detinent, & ea augēt, quare post abstersionem oportet, vt incipias à cauterizantibus, quæ consumunt materiam illam, & crustam in facie vlcerum gignunt. Et vbi dolor fuerit grandisquem oportet prius narcoticis sedare, deinde stipticare, & conglutinare semper caue ne cadat escara, & ne narcotica ad vltimam infrigidationem perducant, & mortem, quare eligas ex eis cōposita magis, ꝙ̄ simplicia, qualia sunt trochischi de charabe, arsenico, & stella, & philonium. Commixtione enim eorum extrema caliditas, vel frigiditas remittitur, & malitia, & naturæ fit tolerabilis magis. Nec propterea cum oportet retardes, vel præmittas illa, vt puta postquam vulnera siue vlcera videas augmentari, & infirmum debilitari valde. Tūc enim si paras medicinas tales, facias, vt dicit prouerbium. Consilium bonum post consummationem litis, vt Serapio dixit. Quare solicite, & cū continuitate & ordine, vt dictum est, oportet, vt dispositio exigit approximare illa. Et cum materia est acuta corrosiua, & dolor, & mordicatio fortis in vlceribus, non est malum clysterizare cū vnctuosis, & pinguedinibus, qualia sunt pinguedo gallinæ, & proprie porci, & anatis, & propria magis est pinguedo renum hirci, vel capræ cum fuerit dolor cum vlceribus, sua enim facili cōgelatione obtundit acuitatem materiæ adhærentis in vlceribus, & in eorum facie adhærentes, et tuentur ea ne ab acuitate transeunte vlterius augmententur vlcera, et doleant magis, et sua stipticitate consolidant ea, vt ait Gal. Et ex illis est roseum & cerotum cicatrizatiua, & prassij succus, & passæ cum interioribus suis sumptæ, dolori sunt proprię, vt est spodium. Et cura eius, qui est à recto, est tres res, & dicentur infra in cura, auxiliante Christo. Et si est ab extremitate eius, & sphicteri, cura est duæ res. Prima est, vt precedat mundificatio, & ablutio cum aqua fœnugreci, & seminis lini, & sisami, vel cum vino decoctionis illorum, & deinde sequentur stiptica conglutinantia, et sigillantia, qualia sunt merdasengi, balaustiæ, cerussa plumbi, & abstracta assata, & sanguine draconis puluerizata desuper & emplastrata. Et oleum vetus permixtū cum aqua acrestæ confert cum ex eo fit clystere vlceribus ani intrinsecis, & est proprium. Et si est à medicina acuta, cura est supra in consolatione medicinarum posita. Et ipsius regimen proprium ad frigiditatem, et siccitatem tendat.

[margin: ...a flux⁹ ...tini re...]

Quod si fluxus vētris sit ab alijs mēbris, vt puta ex cerebro, qui dictus est cerebralis, & plurimū est phlegmaticus, cura eius est cura catarrhi quā supra diximus, & breuiter est duę res, vna, quæ debetur cerebro mittēti primo, alia vero, quæ debetur stomacho, & intestinis recipientibus à quibus fluit. Quæ debetur, primo cerebro mittēti duplex est. Prima, quæ debetur ipsi cerebro. Secunda, quæ debetur vijs & ductibus per quos mittit. Tertia est, quæ debetur rransmissæ materiæ. Prima est, vt cerebrum siquidem repletio in eo appareat, euacuetur, & mundificetur à cacochymia, & demum eius complexio temperetur & confortetur, ne materiam regeneret. Secunda est, vt ductus, & viæ per quos naturaliter eius superfluitates consueuerunt emitti, puta nares, & palatum aperti teneātur, vt natura apte per illos possit eas more conueniente, & solito expurgare, & proinde, vt currant ad ipsos, situetur vt iaceat, & dormiat cum inclinatione capitis versus anteriorem partem non supra collum, quoniam diuertit eas ab illis ad vias occultas posterioris partis capitis per quas fluunt ad vias. Ipsæ quoque viæ occultæ debite constringantur, vt infra dicetur propitiante Christo. Tertia, quæ debetur materiæ fluenti, donec euacuatio cerebri fiat illis ex quo facta est ei, quod superest, aut regeneratur donec complexio cerebri adæquetur, est, vt exiccetur, vel deriuetur. Ex quibus hæ omnes compleantur res dictæ, supra in cura catarrhi seriosius habuisti. Ordinem quoque, modum, & vsum aptum vtendi eis. Et ex appropriatis in eius retentione, & exiccatione est sacculus supra coronalem commissuram compositus ex sale pauco, sandaraca, spica, & myrrha, & radice nenufaris, quæ est propria, & vltima cauterizatio supra in primo cap. dicta. Secunda res principalis, quæ debetur stomacho, & intestinis recipientibus est duplex. Prima est mundificatio eorū ab humore qui fluit cum vomitu, & hoc cum peruenit ad stomachum & anteꝙ̄ descēdat ad intestina, vel cum clysteribus saltem ex quo fluxit ad ipsa. raro enim materia intestinorum educitur vomitu, vel postponit tempus. Secunda est confortatio stomachi, & intestinorum cum stipticis aromaticis prohibentibus effusionē materiæ talis ad ipsa. Ex quibus proprie est thus, spica, capillus veneris, macis, et alia dicta hic et supra. Et inde cum calidis ualde consumētibus materiæ reliqas, et alterātibus dyscrasiā impressam in eis frigidā, et humidā, simplicibus, qualia sunt proprie cortex citri, zinziber, ameos, cortex thuris, et similia dicta supra in mala complexiōe stomachi, et ex cōpositis intus & extra, et per omnem modū approximatis, & habentibus confortare naturam & spiritum, qualia sunt diambra, mithridatum, amorusia, & theriace. Et si est phlegma salsum sint minus calida, vel frigida stiptica, et ex eis appropriatis est semen papaueris albi, et diacodion retentum in ore masticatum, et transglutitum, terra sigillata, et lutum armenum est efficax in retinendo ipsum ne fluat retentum in ore, et sum expertus. In subtili calido proprie sicut spica, et thus in frigido proprie, et ipsius regimen ad siccitatem, et caliditatē, uel frigiditatem declinet, ꝓprie. Et quādoque oportet, ut ministres narcotica composita, quæ sunt res magni iuuamenti, et cura stomachi est cura lubricitatis stomachi quam supra in cura ægritudinū stomachi tibi tradidimus, illuc ergo accede. Et cum fuerit ex cholera prasina, cura est mundificatio cum frigidatiuis lenitiuis, et lubricatiuis. secundo confortatio stomachi cum stipticis frigidis notis supra.

[margin: ...a flux⁹ ...bralis.]

Cura hepatici sanguinei est eadem, ꝙ̄ cerebralis, & cōsistit in duabus rebus similibus illis. Prima, quæ debetur hepati mittenti, quę triplex est, & ea quibus compleri habet, supra in cura hepatis, et icteritiæ habuisti. Et quæ debetur intestinis recipientibus, quę est triplex, et ea quibus habet compleri, hic, et in cura malę cōplexionis stomachi cū materia tibi tradidimus sufficiēter, et bene, et ī summa non oportet, vt curam incipias cum stipticis, & oppilatiuis superius, uel desubtus ministratis, ꝓducunt. n. ad ęgritudines fraudulentas, & difficilis eradicationis, ut dicit Aboa.

[margin: Cura flux⁹ hepatici.]

Aboa. immo incipias cum euacuantibus, & expurgantibus operationem, & repletionem eius siue sit apostemãs siue non, & cum diminutione cibi multę qualitatis, vt carnis, panis, & vini, sed sit contentus in principio patiens potu aquæ, vel sauich hordei & passulis pinguibus. & ex medicinis conferentibus ipsi, cum sint apostemata, est corallus. Et si est ex ruptura venę portæ, vel ramorum eius, præcedente phlebotomia si toleret de basilica, stiptica, cõglutinantia, & sanguinem retinentia ac ipsum deriuantia sunt conuenientia, & ex appropriatis est succus plantaginis cum lapide hematitis. Et similiter si sit ex vlcere, cura est cura vlceris cum proprijs hepati, & cum aperitiuis si oppilatio sit ex facietibus penetrare sanguinem, & in hoc proprium est diacalamenthum, theriace, & vinum subtile, frictio, & balneum, piceatio, & huiusmodi, & cum tẽperantibus eius complexionem non multum frigidis, ne materiam retineant in eo, & inclinentur, nec multum calidis, ne dissoluant, & cum confortantibus si debilis existat, & qualia sint hæc complentia supra in cura eius sunt dicta mundificantia, & materiam ab intestinis diuersam secundùm diuersitatem speciei eius ibi etiam habuisti, & in cura doloris stomachi, & iam confortantia hic supra. & cura aquosi est eadem, quæ & lotiui, quia mundificatio & digestiuæ hepatis confortatio. Sed oportet, vt illas cum fortioribus compleant, & ex proprijs ei est potus seminis, & clysteria succi linguæ arietis, & laudanum cum vino, & omnia prouocantia calida, confortant enim digestiuam hepatis, & educunt aquositatem à sanguine, & sic retinent, & ex illis est proprie, spica, cassia lignea, & huiusmodi, & si est ex conuersione aquæ asciticorum in venis illis iuuatur, & regimen ad siccitatem tendat. Et cura sanguinei nigri, & fœculenti est duæ res, mundificatio intestinorum, & hepatis ab humore tali proprie cum rhabarbaro, & clysteribus, & deoppilatio splenis, & eius cõfortatio atque hepatis, et ipsius infrigidatio, vel calefactio prout exigit dispositio similiter regimen, vt supra in cura splenis, & hepatis habuisti, & si est à longa mora in intestinis confortetur expulsiua ipsorum, & debilitetur contẽtiua. Compleatur autem cum humidis lenientibus, vel lubricantibus notis, & eadem est cura nigri melancholici qui ex hepate est, et cura nigri fellei est festina mũdificatio eius, ne sua malitia moram trahendo vlceret intestina, & hæc cum bibitis, & clysterizatis notis supra in cura hepatis, & splenis, et hepatis, & totius corporis etiam confortatio, et alteratio cum regimine declinante ad frigidum stipticum moderate. Et cura eius, quę est diuersorum colorum, est ęquatio complexionis membrorum nutritiuorum, et etiam regiminis, et illorũ humorum mũdificatio præcedens. Et cura chilosi est confortatio attractiua hepatis cum calidis proprijs emplastris, & ventosis, apertio oppilationis viarum, et meseraicarum, et diminutio cibi cũ temperamento, et potus, et omnia hæc complentia supra in cura hepatis dicta sunt.

Cura flux⁹ splenetici.

Et cura splenetici, qui vt plurimum est melãcolicus, est tres res. Prima est conuersio regiminis ad humoris boni, & sanguinis generationem. Secũda est splenis rectificatio cum purgatione, & euacuatione humoris melancolici, & cum deriuatione eius proprie cum ventosis positis supra splenem cum apertione oppilationis splenis, & eius confortatione. Tertia est mũdificatio stomachi ad quem plus melancolicus humor peruenit, & deinde intestinorum ad quæ duo maxime tendit humor melancolicus, & ipsorũ confortatio. Et ea quibus hæc compleantur supra in cura splenis, & hic dicta sunt. Et ex appropriatis huic fluxui est rauedsceni, & reuponticum nigrum, aggregat enim in se virtutem in cõmuni cõuenientem. Et ex compositis est diascene. Et ex appropriatis in repletione ipsius, ex simplicibus est aqua myrrhę, & xyloaloes. Et ex compositis micletum. Et ex confortantibus est diamuscum dulce, & similia.

E

Cura fluxus diarrhici.

Cura fluxus diarrhici ex ꝑdictis in principio vbi de regimine critici, & symptomatici dictũ fuit est generaliter nota. Specialiter autẽ vbi oporteat ipsum retinere est duæ res. Prima debetur toti & completur tribus modis. s. cum euacuatione totius, et hoc cum phlebotomia, vel pharmacia si toleret virtus, & cum deriuatiõe materiæ, & hoc cũ vomitu. Inquit. n. Hipp. Abo. diarrhia habito diuturna, spontaneus superueniens vomitus soluit ægritudinem, et etiam artificialis, ars. n. est imago naturę, & sequela ipsius ſm Hip. Et similiter cũ frictione proprie vniuersaliter totam cutim, quæ calefaciat, & poros aperiat, & resoluat, vel inspissatione ipsius, et coangustatione viarum, et pororum per quos fluere habent, et cũ diæta extenuatiua declinante ad stipticitatem. Secũda res debetur intestinis si in eis aliqua impressio facta sit, quæ ex prędictis patet, & ex appropriatis est, vt sumatur venter struthij, sed oportet, ꝙ limetur cum lima, & detur in potu ex eo quãtitas. ʒ. iij. in rob myrti, aut in rob de cydonijs secundum declinationem complexionis.

6 aph.

F

Cura liquefactiui.

Cura liquefactiui fluxus generaliter est cura phthisis, & hecticæ, & specialiter est duæ res. Prima est, quæ recipit causam, & est alteratio, & infrigidatio corporis, & membrorum principalium. Et complentia sunt frigida moderatæ stipticitatis, & frigiditatis non vehementis, qua extinguant caliditatem naturalem, & subito retinentia, sua enim forti stipticitate oppilando prohibent transitum nutrimenti simplicia, et composita ex medicinis, cibis & potibus actu frigidis, nutritiuis, & restaurantibus, quales sunt ex carnibus perdicum, et gallinarum præparatis in gelatina ouis sorbilibus, & sorbitionibus ex lacte in quo extinctum sit ferrũ. Et melius est lac muliebre, deinde asinæ, & deinde capræ, deinde bouinum. Et ex farina hordei, & semine acetosæ, quoniã est proprie. Et quãdoque inspissatur cum gummi dragacanthi, & puluere coriandri, quod est proprium. Inspissat enim humiditates, & eas reddit viscosas, & adherentes membris, & proinde minus liquefactibiles. Et ex illis est charabe, et puluis coriandri, & hyoscyami, & folia sursеæ sunt propria inspissando, et prohibendo liquefactionem, & resolutionem. Et alia, quæ non subito, sed paulatim retineant, et cõstringant, quæ oportet eligere ex prædictis simplicibus, & cõposita infra dicentur duce Christo. Secunda est confortatio membrorum digestionis, et ministratio ciborum, & potuum restaurantium humiditates dissolutas. Et complentia talia supra in cura stomachi, & hepatis, & cura phthisis copiose habuisti. Et si est à radicalibus membris, oportet, ꝙ tu procedas cum fortioribus. Si vero à carniformibus, sufficiunt leuiora.

G

De cura fluxus sanguinis.

Et cura fluxus sanguinis qui procedit à toto corpore generaliter est cura fluxus sanguinis procedentis ab hepate, & diarrhici. Specialiter aũt vbi ipsum oporteat retinere, est duæ res. prima aufert causam, et debetur toti corpori, fit autem tribus modis. primo cum euacuatione plethorę, et illud est phlebotomia venæ nigræ, vel basilicæ, vel proportionalibus sibi, q̃ sciuisti supra, & proprie si sint ei cõsueta, quia cõsueuit habere fluxũ sanguinis ex naribus hęmorrhoidib⁹, vel mẽstruis, quibus fuit priuatus, quare reiteratio, et ꝓuocatio illius cum hoc quod proportionalis phlebotomiæ cura est eius, et cum extenuatiua diæta, reiteratiua vero exercitij consueti quod vltra solitum excedere debet si cũ mẽbri mutilatione sit, sed licet euacuet, et deriuet plenitudinem, quia tamen corpora turbat in cura huius locum nõ habet, sed in processu magis, quare vice huius vniuersalis frictio ordinetur, euacuat enim per poros insensibiliter sicut illud, & deriuat sine turbatione. Secundo cũ deriuatione, & inspissatione sanguinis, et eius infrigidatione. Tertio cum viarũ coangustatione, ex quibus breuiter compleantur nota sunt ex prædictis. Secunda est, vt si facta sit impressio aliqua in intestinis, procedatur ad alia, quæ mundificant, stipticant, et confortant, et retinent

H

& retinent. Et ad hæc propria est acatia cũ sanguine draconis, & charabe, & species luti, & lapis hematitis cũ succo plantaginis, vel consolidæ, vel caudæ equinæ sumpta, & clysterizata, prout regio exigit.

Cura collyricæ passionis.

Et cura collyricæ passionis est difficilis, & maxime in processu, est enim acuta & sine intermissione, & prauorũ accidentium, et plurimorum terrentiũ, quare indiget medico constanti, & prudente, quem non terreant accidentia. Et generaliter est cura vomitus, & fluxus, dicta superius. Specialiter autem est quatuor res. Prima debet mẽbris nutritiuis secundæ, & tertiæ digestionis malos humores quos generant mittentibus ad intestina, & stomachũ. Secunda, quæ debetur intestinis, & stomacho recipientibus, & expellentibus illos. Tertia est, quæ debetur virtuti, & est regiminis rectificatio in cibis, & potibus, & vniuersaliter etiam in omnibus sex rebus non naturalibus. Quarta est, quæ debetur accidentibus prauis insurgentibus, & est ipsorum correctio, quæ infra dicetur in fine, si Christus adiuuerit. Prima est triplex. Vna est ipsorum membrorum. s. hepatis, & venarum, & aliorum mẽbrorum mittentiũ euacuatio, quare oportet, vt fluxus, & vomitus non constringatur, sed dimittatur donec repletio seu cacochimia sit expurgata perfecte, & illud est cũ in egestione egreditur chilus, vel aliquid homogeneum perducens ad defectũ, & si qđẽ nõ ꝓcedat ad sufficiẽtia iuuet cũ leuibus, & vomitu. Inqt. n. Hip. vomitus vomitu, & flux⁹ fluxu, & fluxus vomitu, & ecõuerso curat. Iuuet itaq; vomitu, & proprie cum aderit nausea cũ aqua simplici tepida, vel cum pauco aceto, plurimo enim mordetur stomachus, & intestina, vel cum aqua mellis, & oxymellis acetositatis paucæ, vel aqua calida cum pauco baurach, aut cum sale naptico, aut pauco cimino, quod in hoc est iuuatiuũ valde s̄m diuersitatem materiæ non cum oleis, & vnctuosis, qm̃ mollificant, & debilitant. Et iuuetur fluxus cum clysteribus lenitiuis, vel abstersiuis. s. ex aqua sicle pauco baurach, zucchαro ru. & oleo ro. vel sesamino. Et cum collyrijs ex melle seu zucchαro, & manna, vel cũ aliquo ex lenitiuis quod deponat suauiter, & proprie cum humor est descendens quod ex grauedine, & punctione ventris percipies, sic. n. oportet iuuare illos, vt modo vnum, modo aliũ secundum declinationem materiæ, quomodocunq; enim iuues curabis illum, & alium, illum euacuando, & alium deriuando. Simul autem eos artificialiter iuuare nõ oportet, sequeretur enim contrarius motus materiæ perducẽs ad resistentiam, vt ait Abo. Secunda est materiæ, seu humoris deriuatio, quietatio, incrassatio, vel compositio si propter eius effrenitatem alia non sufferrent, & complentia superius nota sunt. Tertia est viarũ, & ductuum coangustatio, & proprie cum succo barbæ hircinæ, luto armeno, & alijs, quæ superius habuisti in consolatione medicinarum. Secunda principalis, quæ debetur stomacho & intestinis est duplex. Vna, vt si qua materia adhæserit eis, mundificetur & cum prædictis modis. Secundo est, vt cõfortetur stipticis, & alterantibus, et retẽtiuis, quatenus in fluxas materias si adhuc fluant non suscipiant, & ad pristinam dispositionem bonã adducantur, ac ęqualitate complexionis & substantia, quę complentia ex prædictis sunt nota, quæ eligas prout oportet. Et sunt ex speciebus rob, syrupis, trochiscis, & pulueribꝰ intus, et extra emplastris & cerotis notis ibi supra calidis, et frigidis prout dispõ exigit, & ex appropriatis est aqua andacochę, qm̃ confert ei stringendo ventrem. Et si quidem nulla facta sit in eis impresio, non oportet ad alia procedere, sed regere tantum.

Regimen ergo, ꝙ quarta res erat, est, vt nullo modo cibet, nec potum sumat donec famescat si virtus ei⁹ tolerat tandiu. Et tunc balneetur prius, deinde contentet̃ patiens aliquo cibo leui boni chymi, sicut est sauich hordei, vel hamyli, vel ex granis granatorum cõtritorum cum pulpis eorum, et sumach in principio. Et cibet̃ deinde cũ carnibus perdicum & auium paruarum, & proprie montanarum, A vel minutarum, & piscium cum agresta, vel succo granatorum conditorum, & decoctorum cum coriandro præparato. Et potetur aqua granatorum muzorum, et aliorum fructuum ponticorum, & aqua frigida habente virtutem florum vuæ. Et quandoq; iuuatur calida, quia spargit materiam, & facit sudare ꝙ si non toleret stomachus aquã, potetur odorifero vino põtico bene lymphato cum aqua ferrea, vel pluuiali, & hoc in dispositione calida. In frigida vero cibetur cum pane dissoluto in vino pontico, & rubeo, & ouis serosis in principio, deinde cum carnibus columborum paruulorum non pinguium, vel gallinarũ cũ speciebus, & vino passo, & rubeo parum lymphato. Et paulatim addatur donec confortetur, et redeat ad dispositionẽ sanitatis. Quòd si virtus nõ toleret vsq; ad perfectã purgationem, et cadit in medio, et syncopizet, viuificetur cum pane similagineo calefacto in vino, deinde cibetur colatico, vel aqua gallinarum iuuenum distillata, quæ ex proprijs carnibus earum, vel perdicum contritis, et decoctis in duplici vase, & expresis colligitur, vt docuit B Abo. in qua sit virtus sandali, magazir, et spodij in dispositione calida, et fiat acetosa cum acrestæ succo, vel granatorum acetosorum, vel cydoniorum, vel macianorum. In frigida vero sit habens similiter virtutem xyloaloes, mentę, vel galliæ. Et si dissoluatur panis similagineus in ea est virtuosior de qua det̃ paulatim. Quòd si nõ toleret stomachus cibos, et abhorreat, donec non accipiat oportet, vt ei tribuas fructus ponticos quos masticet, et vngat proiecta substantia donec viuificetur. Ex quibus sunt fructus delectabiles. Et ex illis est vua passula masticata cum cõtritione suorum granorum. deinde viuificato, & roborato stomacho cibetur ex prædictis cibis, & supdormiat, qm̃ somnus est cura eius, & ministrentur odorifera, qm̃ confortãt cor & cerebrũ, & generant gaudium, & sedant nauseam, & vomitũ, vt supius habuisti. Quòd si tardet diu ĩ stomacho eius cibus, iuuetur cum digerere facientibus, & faciẽtibus penetrare. s. vino, diatrion, diacalamento, & theriace, & trahatur cum impositione extremorum in aqua calida, C compresione, & frictione, & cum ventosis in vmbilico, & hepate, & cum fortificatus fuerit, redeas ad mundificationem corruptionis, & indigestionis, & cacochymiæ donec sit expurgata perfecte, deinde etiam de stomacho ad membrum. balnea etiam post tertium, & ciba paulatim, donec ad dispositionem redeat sanitatis. Regimen autem in alijs rebus in omni regimine reseruetur infra. Correctio quoque accidentium, cum infra de eis, dicetur ad plenum propitiante Christo.

Cura flux⁹ à cibo facti

Cura eius, qui factus est à cibo, est breuiter tres res, prima est mutatio regiminis in contrarium, quod est causa eius. Secunda est, vt dimittatur fluere donec corruptus, et indigestus cibus totaliter exeat, et interim abstineat proprie si quantitas superflua fuerit retentio, aut ipsius causa est cholicæ passionis. Tertia est, vt stomachus, & intestina relaxata à multitudine nocita à qualitate acuta, & substantia subtili leni, vt in superioribus dictum est reaggregentur, et contemperentur, exasperentur, et confortet D etiam totum corpus quod fuit nutrimento priuatum, & extenuatum, et debilitatum, bonis cibis, & humectantibus restauretur.

Cura flux⁹ stercorosi.

Et stercorosi regimen est tres res. Prima est, vt cibetur cibis multę quantitatis, et paucarũ superfluitatum, et sint moderatę quantitatis donec sufficiat. Secunda est, vt aperiantur vię alimenti cum ficubus, et fisticis, cũ amygdalis, nucibus, et alijs aperitiuis, et facientibus penetrare cibum prædictis. Tertia est, vt confricentur membra vr̃, et balneentur donec trahant multum ex cibo, & per poros, si quidẽ eis superfluat, resoluatur ne reddat̃ stomacho, & intestinis. Et cura eius, qui factus est à medicina, dicta est supra in consolatione medicinarum. Ex his autem, quæ abrasionẽ prohibẽt intestinorum ab acumine medicinæ est bdelliũ, licet in via præuisionis non curationis sicut illud.

Et

Cura flux⁹ facti ab aere.

Et cura facti ab aere est quatuor res. Prima est contẽperare aerem, vt supra in cura cordis, & aliis dictum est. Secunda est corporis euacuatio si aliqua sit repulsio dissolubilis, vel cõpressibilis, & hęc cum phlebotomia, vel pharmacia prout repulsio requirit abstinẽtia, ieiunio, & fame. Tertia est materię inspissatio, & incrassatio si à calidita te eius dissoluente fuerit, & hoc cũ cibis crassis ex carnib⁹ bouinis, & extremis animalium decoctis in lacte, & frumento riso, & similibus, & iuiubis, coriandro, & papauere & aliis frigidis, vel ipsius retractio ad membra quibus comprimuntur si à frigiditate eius fuerit, & hoc cum frictione vniuersali cum manibus, et pannis calidis, et siccis, & similiter balneis. Quarta est intestinorum mundificatio, & confortatio cum his, quæ nota sunt supra, vt foliis barbæ hircinæ, vel eius semine. Et cura excoriatiui, & vlcerosi est cura dysenterici dicta superius. Et cura humoris phlegmatici, cholerici, & melancholici est cura diarici, & est nota.

Cura flux⁹ excoriatiui.

Sequitur Quinta res cõis curatiua fluxus, & est regimẽ scilicet cõe conueniens, & vniuersas res non naturales rectificans debito modo insinuans, & demonstrans, locetur ergo primo patiens in domo temperati aeris inter actiuas declinantis ad siccitatem, & si non sit naturaliter, fiat artificialiter cum his, quæ sciuisti supra in cura cordis, & lucidi non tenebrosi, quia recludit vires, & spiritus ad interiora, & clari non turbati, quia aer turbatus tristificat animam, & permiscet humores ſm Abo. Qui si turbatus existat clausis portis fiat cum luminaribus lucidus, & quiescat in lecto mollis culcitræ, durus enim confrangit, & debilitat, et frequenti reuolutione in eo mouet humores. Inquit Galen. Motis nobis mouentur et ea, quæ sunt in nobis, quare non oportet, vt moueatur, immo ingenietur cũ excitatur ad sellã, vt in lecto, vel iuxta ipsum situetur sella, vt cesset à motu. Inquit Hip. in apho. manifestat nauigatio, qm̃ motus corpora turbat. In cibis autẽ regimen est, vt non sit in eis acuitas, non dulcedo, non salsedo, nec acetositas multa, ne sua mordicatiõe iugulet expulsiuam, & proprie cũ peruenit ad vlcera, quæ dilatet, non vnctuositas multa nec humiditas, nec liquiditas, nõ debilitent cõtentiuam, & fluant, sed sint insipida, & temperati saporis ac delectabilis, vt acris, & stiptici, vel acresti, qm̃ appetitũ excitat, & restringit, & substãtiæ spissæ, & solidæ, & qualitatis siccæ, calidæ, vel frigidæ actu, vel potẽtia prout exigit dispositio, & stipticæ parũ in principio donec fiat materiæ euacuatio, & mundificatio, licet enim humidi plures conueniant euacuationi, & mundificationi, tñ parũ stiptici conferunt, confortãt enim membra, et materiã effrenitare non permittunt nec mundificationem impediunt, quales sunt lac decoctũ cũ lapidibus fluuiorũ ignitis, vel ferro, & est melius propter stipticitatẽ suam, & panis infusus in eo adhuc, aut euacuat humiditates corruptas, & cholericas corrũpentes, & quod remanet in corpore tẽperatur, & refrenat. Sed oportet, vt lac sit quantitatis conuenientis quam digerere possit, vel sit infusum in succo granatorum, & sorbitio ex hordeo assato, et riso cum lacte cocto, frigida, & amylo. Deinceps vero materia adhuc fluẽte sint electi ſm alteram trium virtutum, vel quia sint stiptici plures, vt constringant ductus, & retineant, quales sunt sorbitiones factę ex milio, panico, vel riso torrefacto, vel sumach, vel lentibus excorticatis cum amylo decoctis cum aqua pluuiali, vel ferrea, & conditi cum pauca pinguedine gallinæ, hædi, vel capręe, vel hirci, & cũ pauco sale torrefacto, oleo omphacino, vt sint sapidæ. Et si vis, vt sint magis stiptici, fac decoqui cum eis aliquid ex fructibus ponticis, & si vis calidos expetente dispositione cõdias cum cinnamo, põtico, xyloaloe, cimino, vel aniso torrefactis, ameos, & similibus, vt caseo assato, vel coagulo, vel sint spissæ, vel viscosæ substantiæ, vt materiam incrassent, quales sunt sorbitio facta ex candarusio, quę stringit, & incrassat, et maxime si addatur gummi, dragacanthum

E torrefactum, & ex tri. et riso decoctis cum pedibus animalium, & lacte bouino. Et lentes excorticatæ, vel decoctæ, cum corticibus bis, & illud mutatum. Et etiam caules bis cocti; & portulaca, & acetosa, & plantago, & similia. Et carnes bouinæ cum puluere coriandri, si virtus digestiua toleret, iuuetur cum seminibus, & speciebus calefacientibus, & subtiliantibus, vel sint ex pingentibus materiam, vt est sorbitio facta ex amylo cum semine papaueris albi, & coriandro viridi, & lactuca factis acetosis cum granis granatorum, vel acrestę, & tandiu ministrentur donec sistatur materia ab effluxione, et fluxu. In carnibus autem non est iuuamentum magnum cum sint multi nutrimenti valde addentes ad materiam, nisi apud necessitatem, & tunc eligantur volantia super pedestria, & pedestria super aquatilia. Et ex volatilibus eligantur, quæ sint frigidę, & stipticæ, velocis digestionis, vt sunt perdices, coturnices, turtures, turdi, nutriti ex myrtil. Vel stipticæ calidæ, vt sunt columborum syluestrium pulli non pingues, passerum, & qualiarum. Et ex pedestribus, quales sunt

F capreoli, lepores, cuniculi, gazeli, & arietum castratorum, & campestrium, & sint præparatæ, quia assæ, vel frixæ, vel decoctæ in aqua pluuiali, vel ferrea, cum fructuum aliquo ponticorum, vt cydoniorum, sorborum, mespilorũ, vel sumach. Et ex aquatilibus sunt pisces petrini, parui, squamosi, quales sunt triliæ, lucii, fragilia, gambares, & similia. Et sint assati, vel decocti in acresta, vel aceto lymphato, vel vino pontico conditis cum speciebus ſm dispositionem. Et cum materiam volumus incrassare, & humectare, sint ex aqua dulci, quales sunt cancri, trutæ paruæ, & similiter præparati. Hora autem cibandi est, vt in principio abstineãt ab oĩ cibo vsque ad duos dies donec materia minoretur, & natura reddatur auara in transmittendo materiam si qua fluat, deinde cibentur cibis paucæ stipticitatis, donec euacuetur, & mundificetur materia, deinde aliis secundùm intentionem quam habes, vt sint paucæ quantitatis, & numeri non multi nisi fastidiat. Fastidientis enim stomachi est multa degustare. Seneca dixit.

G Et cũ sapit aliis cõtentetur eo, & oportet, vt præmittatur stipticus, vel aliis ex fructibus ponticis cuius substãtia trahatur, sed viscositas tantum, & sumpto cibo præmantur extrema, & proprie superiora, ꝙ si non sufficiant cibi prędicti, quia prolongetur fluxus, & debilitetur virtus, oportet, vt concedas cibos ex carnibus prædictis, & eligas cibaria paucæ quantitatis, & multæ qualitatis, qualia sunt hepata gallinarum iuuenum, & pinguium, testiculi gallorum nondum coeuntium assati, & vitelli ouorum serosi, & similia, quæ in cura phthisis habuisti. In potibus vero regimen commune est, vt abstineat omnino si possibile fuerit, est enim cura per se, & absolute ipsius, quod si sitiat vehemẽter nec toleret, potus sit aqua pluuialis, vel ferrea pauca, simplex, vel commixta alicui ex succis, vt granatorum, acrestę, cydoniorum, vel robub stipticorũ, vel zucc. antiquo, vel sit habens virtutem masticis, & cinnamomi ſm diuersitatem dispositionis, & proprie in principio cũ

H materia est multa, & calida. Et interdicatur ei vinũ, qm̃ inflammat, & dissoluit, effumat, et repere facit subtile eius ad superiora, quare dolor capitis, et mentis percussio valde timetur, quod si stomachus aquam non toleret, & virtus sit requirens, quia debilis, vt reuiuiscat, & confortetur, detur ei vinum maxime si appetat tunc, & maxime in processu, sit autem nigrum, palmeum, & põticum, purum, vel lymphatum ſm diuersitatem dispositionis materiæ, & membrorum superiorum animalium, et inferiorum nutritiuorum, requirit, vt Hip. dixit, vel subtile si oppilatiuus fuerit fluxus, et oportet, vt sit actu frigidũ, quia restringit, et tepidum resoluit, nisi in eo qui est à debilitate digestionis, oppilatione, collyrica passione, & apostemoso, vt ait Aboa. In somno regimen est, vt dormiat omni hora, & maxime sumpto cibo post parum, qm̃ tunc confortat somnus, & quietat humores motos prius licet reuo

cet

cet intus virtutem sensibilem quare quiescit expulsiua intestinorum, & contentiua confortatur, & sic fluxus sistitur. vnde Hipp. dixit in apho. Cum volueris helleborum magis educere: moue corpus, cum vero stare, somnũ fac, & noli mouere. Et si non potes per se, vel impediatur, artificialiter procuretur in calida dispositione cum narcoticis, in frigida cum calidis somniferis ordinate approximatis, quæ in cura doloris stomachi habuisti. In repletione vero, & inanitione est regimen, vt inaniatur corpus in principio si repletum fuerit, inaniantur intestina ex materia infusa, deinde confortentur. Et finaliter corpore, & intestinis mundificatis, & confortatis repletio subsequatur paulatim ex laudabilibus cibis prędictis. In accidentibus animæ regimen est, vt omnia letificantia, & dilatantia animam per oẽs sensus approximentur. Finalis, & vltima res curam fluxus complens & impedictia remouens, quæ erat sexta subiungitur, & est accidentium correctio insurgentium ex speciebus eius, sunt aũt plura & diuersa, quæ superius tacta fuerũt in positione signorũ. Et breuiter, quędam sunt propria & essentialia, vt est punctio, dolor, & grauedo, seu mordicatio viscerum, excoriatio, vlceratio, & tenesmon. Quędã ex cõitate, aut propinqua ad stomachũ, vt sitis, nausea, fastidium, & vomitus, & dolor eius. Quędã ad hepar, vt est debilitas, hydropisis, cachexia, dolor in eo, & grauedo, & illud propter duo. s. propter colligantiam, & vicinitatem ad intestina solum, secundo, quia stomachus continuatur oĩbus membris mediante hepate & recipit superfluitates oĩum membrorum mediãte ipso. Gale. dixit, & qñq; in splene, & iliis. Quædam ex cõitate remota, puta ad cor, vt est debilitas, & extremitatum frigiditas, & sudoris, & syncopis, & febris. Quædam magis remota, puta ad cerebrum, vt sunt vigilię, spasmus siccus vniuersalis, qui incipit primo in mandibularum neruis q̃ bus mouentur, propterea quod ex membris mobilibus sunt propinquiora cerebro, & sicciora præter cutim frontis, & palpebras, quæ cum moueantur lacertis, & neruis dilatatis ad modum panniculorum ad cerebrum non habentium rectitudinem non spasmantur, vt illi, & oculi, quia sunt de se humidi non spasmantur prius. Aut ad renes, vt est dolor grauedo in eis, & vesica, & quandoq; ardor, quæ omnia imprimunt in naturam, & debilitant virtutem, & sic curam impediunt, quare correctiõe, & remedio indigent. Et, quia quorundam dicta sunt remedia, & quorundam dicetur, in propriis capitulis requirantur, & reseruẽtur ibi, solum autem hic de essentialibus dicemus. Et proprie de tenesmo cum citet, & trahat inferius materiam ad fluendum, & de aliis sit dictum supra in cura dysenterici, necnon, & de febre cum sit addens ad causam humoris dissoluendo, & acuendo, vias aperiendo, & dilatando, ac membra debilitando omnia miscentia, & suscipientia sic sit fluxum seruans, & augens. Et quia modis pluribus est nociua, ideo de ea quantum ad hanc materiam p̃tinet prius dicamus, deinde de tenesmo.

Sciendum igitur q̃ febris, qñq; antecedit fluxum, & fluxus sequitur ipsam, vt causam eo modo, vt dictum est, quãdoq; superuenit feb. illi, & comitatur illum, quandoq; sequitur fluxum, qui præteriit, & cessauit. Primo modo non est præsentis considerationis, & de eius regimine supra in principio cum de fluxu liquefactiuo, & symptomatico loqueremur dictum fuit. Etiam modo non est pręsentis intentionis cum illa non sit eius accidens, sed morbus alius factus ei succedens. Solum ergo secundo modo generata est pręsentis nostræ propõnis, cum tunc solum sit fluxus accidens, & non causa nec per consequens morbus. Scire ergo te oportet, q̃ fe. accidere, & superuenire fluxui potest dupliciter, vno modo ex commotione humorum spiritus inflãmante, & est ephimera, alio modo ex putrescentia ipsorũ cõmotorum, quia in motu non regulantur, vel retinentur, intranspirabiles fiunt, vt in eo, qui est oppilatiuus, & apostemosus, & est putrida. secunda simpliciter est mala, quia facit morbi compositionem, & additionem, cuius cura periculosa est, fortasse enim qdod vni nocet, alteri confert, & econuerso. prima non est simpliciter bona, sed plurimum mala. Sed circa secũdam correctionem est magnum studium adhibendũ, vt dicit Aboa. Cũ enim sit causa fluxus conseruans, & augens, & econuerso, et sint conuenientia indicantia, quia fe. inquãtũ huiusmodi, semp frigida, et humida, fluxus vero inquãtũ huiusmodi, semper sicca, et qñq; frigida, et qñq; calida, vt superius habuisti. Et inquantum in medicatione passiuarũ saltem conueniunt, diligenter oportet aduertere ordinẽ, vt Gal. docet in compositis corrigendis &c. vt prius inspiciatur, et corrigatur instantius quod in magnitudinem: molestia, seu læsione superet, & aliud non negligatur, miscẽdo illius correctioni aliqua, quæ alterius correctionem respiciunt ex his, quę dicta sunt, & his, quæ dicentur duce Christo. Quod si in magnitudine sint æquales fluxus, & feb. rectus ordo curatiõis est, vt incipiatur à fluxu cũ sit principalior in causando, & febris posterior, & cum non sit solum causa conseruans & augmentans sicut fe. sed efficiens quoq;, & proinde sit etiam illud sine quo feb. curari non possit. Inquit enim Gal. Inutiliter quis prouidebit febribus nisi prius meminerit causæ, q̃m nullatenus est possibile curare dispositionem aliquam penitus adhuc manẽte causa faciente eam, cum plurimum etiã in magnitudine superet, sic ea correcta fe. cessabit. Et si remaneat post propter correctionem fluxus, eius detenta putredine, atque causa sine impedimento exierit, putredo fe. melius digeretur, & expurgabitur, ac humectabitur feb. et frigidis extinguetur, et proprie vbi fluxus indicet calida. Si ergo fluxum prius prædicto modo præmissis mundificantibus quantum virtus tolerare potest cum siccis curabis, et stipticis fluxum sistentibus, quę respiciant membrum mittens, & recipiẽs viam atque materiam, ad cuius mũdificationem propter eius putredinem ne detineatur à simpliciter stipticis, sicut qñq; aliqua ex stipticis comprimendo soluentibus notis superius, quę per interualla, prout virtus tolerat, et dispositio exigit, ministrabis, et cum virtutem confortantibus cũ cordialibus ex cibis, et potibus, et medicinis superius demõstratis, quibus alternatim rõne febrilis siccitatis admiscenda sunt humida tẽperate ex medicinis cibis, & potibus, in cura malę complexionis siccæ stomachi superius numeratis, et hoc vbi fluxus indigeat frigidis. Vbi vero calidis admiscenda sunt humida, qualia sunt ex medicinis aquæ cucumeris, cucurbitæ, & melonis indi, et herbæ, vt chrysolocãna, lactuca, blitæ, spinacia, semperuiua, solatrum, et composita ex eis. Et ex cibis, vt sauich hordei, & amyli, et sorbitio facta ex prædictis herbis, et fructibus, iura gallinarum, aquæ, & collaticia eorundem atque hædorum, granata, et poma. Et ex potibus aqua zucchari, vel cum iuleb, & similibus præter lac, quæ si sint alicuius solutionis abstergentia, et lenientia conferent propter putredinis abstersionem, tamen fortiter soluant, et ea mixta tripliciter, vt Gal. docuit ministrabis. Vno modo particulariter, vt simul siccas, et humidas, frigidas, et calidas, in eadem medicina cibo, & potu ęqualiter permiscendo, quod est non omnino laudabile licet ab autoribus sit oĩno concessum saltem respectu aliquorum modorum, cum sint aduersantium virtutum, et impedientium operationum, vt dixit Aboa. stomachũ aggrauantes, & naturam inquietantes, ac reddentes solicitam circa distinctionem ipsarum, et in appropriatione impedientes, et disturbantes, cum non sit tota soli rei intenta, vt innuit Hipp. Alio modo temporaliter, vt nũc stiptica propter fluxum, nunc humida propter feb. et nũc stiptica in medicinis ministrabis interius propter fluxum, nunc in cibis, et potibus humida propter feb. Tertio modo localiter, vt interius sicca propter fluxum, et exterius humida propter feb. & interius

rius calida, dicta superius propter fluxum, quandoque & exterius frigida, propter feb. Sic epithemabis cor cum frigidis superius dictis in cura cordis. Hepar cum ceroto de sandalis. Et spinam dorsi cum ceroto Gal. quorum descriptionem in nostro antidot. habes etiam, quae propter fluxum stomachum, & intestina, & membrum si quod sit mittens stipticis emplastrabis, & quandoq; calidis, praedicta vero membra cum frigidis, & humidis praedictis, vel alijs propter febrem. Circa correctionem feb. secundo modo insurgentis, quae est ephimera, sciendum q; licet in aliquo fluxu, puta lubricatiuo phlegmatico, vel ex frigore fe. competat alterando, & materiam consumendo, studendum tamen cum hoc, ne illam aliquandiu dimittens propterea quoquo modo augmentātes. Est enim molesta naturae ipsas actiones vniuersaliter lędens, & passiões, vt ait Isaac impediens curam atq; componens, & tunc maxime cum in aliud genus mutetur. Ipsa enim de se paucam, vel debilem indicationem, vt Gal. dicit, imo semper cum aliquo frigido remittas, & cum tibi suffecerit, debito modo extinguas, prout in secunda sectione, si Christus annuat, describemus.

De tenesmo, & medicinis eius. Cap. 4.

SEquitur de tenesmo deinceps dicere, sicut proposuimus in cap. praecedēti. Est autem tenesmus s'm Gal. expressio recti intestini, cuius causa est res molestans, vel grauans, ipsi intestino adhaerens, & infixa, ad cuius expulsionem mouetur natura cum conamine, & expressione propter eius adhaerentiam, & fixionem. Est autem talis res duplex interior. s. & exterior. Interior duplex est, propria in eo existens, & à superioribus ei effusa. Propria est materia cholerica in eo imbibita pungens, vel phlegmatica adhaerens, quae à putrefactione acquisiuit salsedinem, & bauracitatem, naturam grauans, & corrodēs, vel apostema durum, aut calidum, quod acuens, quod putrefactionem acquisiuit, & sua virulentia egrediente molestans, aut vlcera, & corrosio in eo, fistulae, haemorrhoides occultae, & ragadiae. A superioribus effusa est duplex, aut acuta materia fluens per intestina, vt in praecedenti capit. dictum est, aut earum faece sicca exasperante, & sua viscositate in suo transitu adhaerente ipsi, ad cuius expulsionem natura cum conamine mouetur, & talis dicitur mendosus tenesmus. Exterior res, est frigiditas ad ipsum per anum magis adueniens, & impressa, aut ex aere frigido cū exponuntur, aut aqua cum balneantur, aut ex lapide duro frigido cum sederint in eo sua compressione conquassante, & sua frigiditate lędēte, ad cuius expulsionem natura mouetur violento motu expressionis, ac si esset corporea, sicut in singultu, & tussi est videre, ex aeris, vel aquę, vel alteri⁹ frigidi attractiōe causatis, vt superius dictū est in proprijs locis eorum. Et quia natura ad talis frigiditatis expulsionem impressae decipitur cum mouetur, credens eā expellibilem, vt corpoream cum non sit expellibilis, sed alterabilis proprie, licet vt plurimum ex eo causetur propter proportionem in natura membri. In genere proportionabili facilior est transitus, dicit Abo. merito talis tenesmus proprius potest dici mendosus.

Et signa ipsius sunt quia cū accidit homini subito desiderium egerendi valde cum conamine, donec tendatur intestinum rectum, & anus extensione vehementi, & quod egreditur in principio est paruū ad modum stercoris gallinae, pingue, viscosum, & vnctuosum: deinde apparent, vt plurimum in fęce puncta sanguinis parua, deinde sanguis maior non valde permixtus, tunc egritudo est in intestino recto, & vocatur tenesmus. Et signa causarū eius ex quatuor sunt sumenda, ex causis procatharticis, & antecedentibus, ex accidentibus, et concomitātibus, et exeūtibus, & iuuantibus, et nocentibus, verbi grā si sit ex cholera imbibita pungente cognoscetur ex pręcedenti regimine multiplicante choleram cum circunstantijs similibus, & ex signis dn̄ij cholerae ipsius in corpore, & ex punctione perfecta in recto, & exeuntia sunt citrina parū, vel citrinitati admixta, & ex eo, quod alterantibus, & mundificantibus choleram iuuantur, & à multum calidis lęduntur manifeste. Et si ex phlegmate salso processerit, ex praecedenti regimine multiplicanti phlegma à praedominio, & colore manifestabitur cum circunstantijs similibus. Et ex signis abundantiam ipsius significantibus, phlegmaticam cacochymiam demonstrantibus cum cholera mixtam, & ex corrosione, & pruritu percepto in loco. Et exeuntibus phlegmaticis, & corruptis. Et ex eo, q; iuuātur calidis anodinis, & humidis abstergentibus, quae Christo duce dicentur, & contrarijs lęduntur manifeste. Et si ex apostemate sit, processerunt causę multiplicantes humorem, & signa ipsius dominantis, & sentitur grauedo, vel dolor in loco continuus, & magis apud emissionē stercoris, et calor. Et quandoq; est fe. & exeuntia difficile emittuntur, et sunt cum virulentia, quandoq; distincta nō permixta, et alia apostematis signa, & iuuantur mollificātibus anodinis, & contrarijs offenduntur. Et si sit ex vlceribus, & corrosione, & rhagadijs, praecesserunt causę vlcerantes, & humores acutos multiplicantes: vel apostema, quod fuit ibi apertum: vel dysenteria, & fluxus ęruginosus, cholericus, niger, felleus, vel phlegmatis salsi: vel medicina vlceratiua, vt euphorbiū, & sises: vel sumptio alicuius rei durae, acutae indigestibilis, vt vitrum & similium, vel mala immissio clysteris, cuius cannula fuit acuta: vel collyrij, & sentitur ardor in loco assiduus, & sanies & putredo in exeuntibus apparebunt, & iuuantur lauantibus & acutis mordentibus. Et similiter si ex hęmorrhoidibus occultis, & intrinsecis, et sanguis niger apparebit in exeuntibus, & distinctus. Et siquidem ex fluxu praecedente fuerit, significabunt ipsum eius pręcessio, & reliquiae eius, quae remanserunt, & pulsus erit chordosus. Et si ex fęce sicca, egressio eius cū cibis p̄cedentibus cōstipantibus, labor, & regimen, & omne exiccans fęces in cura cholicae dictum, & exasperatio percepta in loco, et humidis, & lubricis iuuantur, & lędunt̄ contrarijs. Et si sit ex frigiditate antecessit expositio in aere frigido, & itereт̄ in eo balneatio in aqua frigida, & potus eius post laborē, vel balneū, & sessio super marmora, & proprie in mēsibus erratis, & sensus obtusus, & congelatio in loco, nec est in exeūtibus aliquid nociuum ex praedictis apparens, & calidis valde iuuantur, & lęduntur contrarijs.

Cura vero eius generalis est quatuor res prima est mūdificare, seu resoluere materiam imbibitam, & affixam. secunda est retinere fluentem si adsit. tertia alterare complexionis malitiam, confortare membrum, & passam particulam eius mitigare dolorem. quarta est regimen ordinare. his enim rebus omnibus, vel pluribus tota eius cura completur.

Specialiter autem singulas causas inspiciendo est talis, vt siquidē fuerit ex cholera imbibita in recto, Cura eius est quatuor res. Prima est alterare, & inspissare ipsam. Secunda est mundificare, & resoluere. Tertia est confortare, sedare dolorem, & punctionem, & hoc complebis clysteribus, collyrijs, euaporatiōibus, & emplastris. Primo clysterizabis cum aqua hordei tepida, oleo violato, succo liquiri, iuiubis, & mucilagine dragacāti, deinde addas mel violatum, & medullam cassię fistu. & vltimo hieram simplicem, vt imbibitam materiam, & maturatā euellas, vel pilulas, seu collyria ex cassię fistu. succo liquiri. & dragacāto primo, deinde ex melle, & aloe immittes, deinde euaporabis anum, & emplastrabis ex fœnugraeco, semine lini, maluis, meliloto, radice altheę, sisamo, caulibus, chamaeme. & similibus mollificantibus anodinis decoctis in aqua, & emplastratis cū vitellis oui, & oleo rosato, vel impositis saccellis, in quorum aqua sedeant: vel spongia, filtro, lana, vel coto infuso tepido cataplasmentur, & euaporetur,

Cur... smi. ...

poretur, aggregant enim in se hęc virtutem maturandi, resoluendi, confortandi, ac sedandi dolorem. Et proprium est sesamum clysterizatum, & oleum eius.

Regimen quoque quod est quarta res sit declinans ad frigidum, & stipticum moderate confortatiuum stomachi cum defectionem patitur ex compassione, quod hic etiam dictum est. Si vero ex phlegmate putrefacto, & humiditatibus baurachijs adhærentibus fuerit primo mundificabis cum clysteribus ex aqua oliuarum salitarum, deinde cum succo foliorum siclæ cum virtute turbith, vel bdellio cum aqua mellis, & alijs, quæ supra in cura fluxus ex salso phlegmate dicta sunt, deinde mitigabis dolorem cum euaporationibus ex prædictis additis fumoterrę, parietaria, scabiosa, & absinthio. Deinde immittes collyrium ex bdellio, croco, adipe gallinæ, & cera, & laudano, hoc enim sedat, dolorem lenit, maturat, & resoluit, & est rationale, & expertum. Regimen autem ad calidum temperatum declinet, & stipticum, & confortatiuum. Quod si fuerit ex apostemate, & fuerit calidum rege ipsum, vt superius dictum est, sicque eius regimen in tribus rebus consistit in retinendo illud quod currit ad apostemata, si per modum influxionis fuerit causatum, in temperando humores, & in regendo ipsum apostema. Prima res cōpletur mutatione sui cum phlebotomia si necessariū fuerit, vel pharmacia cholagoga, & minoratione cibi multa, immo fac eum ieiunare si possibile sit duobus diebus, vt natura in transmittendo reddatur auara, & materia in ieiunio consumatur. Deinde da post illud prius parum cibi. Sit autem panis infusus in lacte multum decocto, quoniam est melior, euacuat enim sup̄fluitates cholericas corrumpentes, & quod remanet in corpore temperat, & retinet, ne fluat ad apostema, deinde dabis sorbitionem de rizo, cadarusio, & milio. Secunda completur cum exhibitione alicuius frigidi, & inspissantis materiam, & alterantis caliditatem eius, sicut est succus granatorum, et macianorum, aqua lupuli, endiuiæ, lactucæ, cucumeris, cucurbitæ, hordei, coriandri, & similium. Et ex compositis est oxizaccarum, iuleb rosᷓ violatum, & similium, potio de iuiubis, & similia. Tertiam rem complent medicinæ particulares approximandæ loco apostemato, quæ sunt secundùm diuersitatem temporū apostematis, ex quibus sunt stipticæ aliqualiter frigidæ. Et cum hoc mollificantes approximandæ in principio, prohibentes, & repellentes illud quod effunditur ad apostema, clysteribus immissę, & collyrijs, & linitæ, & epithimatæ exterius, quale est clystere ex aqua hordei, aqua coriandri, rosarum, oleo. rosᷓ. & myrtinum clysterizata, & collyrio ex licinio inuncto in in oleis ipsis, & albumine oui, & alchanna, & inunctio renum, sphicteris, pectinis, inguinum, & peritonei cum eis, & filtrum infusum in aqua myrti, coriandri, ro. cum pauca alchanna epithimatum sphicteri, & alijs adiacentibus membris, procedente vero administrabis prædictis modis omnibus resolutiuorum aliquod prædictorum, deinde procedente confortabis, & multiplicabis illa, & sic admiscebis ei bdellium, quoniam lenit, maturat, & resoluit. Et ex illis est cępe album assatum cum butyro, vel hyssopo humida, & laudanum, & anethum siccum emplastra, & similia. Et similiter in declinatione balneabis cum resoluentibus prædictis parum stipticis decoctis in aqua in qua facies ægrum sedere, & inunges locum cum oleo lilij, amygdalino, anethino, irino, vel nardino, modis prædictis. Quod si apostema fuerit frigidum siccum in principio ministrabis prædicta anodina stiptica temperate. Et siquidem aliquid virulentum currat ex eo, mundificetur, & abstergatur cum clysteribus collyrijs ex prædictis, & saccellis ex malua radice altheę, semine lini, & fœnugræco, deinde permiscebis resolutiua, vt chamæmelū, & melilotum, & deinde augebis ipsa. Quod si apostema fuerit durum melancholicum, mollificabis, & resolues, sicut in cura colicæ apostematæ est dictum, in qua de omnibus est

A dictum. Si vero ex vlceribus corrosione in extrema parte eius, quæ percipies apud exitum ani in expressione curabis cum mollificantibus, & deinde conglutinantibus, & consolidantibus, vt supra in cura vlcerum intestinorū sufficienter dictum est. Etiam si sint vlcera in interiori parte eius, & occulta sensui, vt dictum est, ibi oleum vetus clysterizatum cum acresta est proprium, & aleosol ex merdasengi, & alijs, quæ immitti possunt cum cannella īmissa ano repleta puluere, & insufflatione sequente. Regimen quoq; in cibis sit ex mollificantibus, quæ fæces generant humidas non siccas, qm̄ exasperant dolores, & vlcera, & corrosiones augmentant, & ex insipidis nō fortis saporis, quia nec acuti, nec salsi, nec amari, nec acetositatis multę, quoniam fęces reddunt acutas omnia talia saporis fortis, quæ vlcera mordent, & augent. Et si fuerit à fistu. hęmorrhoidibus, & rhagadijs, curabis cura ipsarum, quam in cura sphicteris Christo duce dicemus. Et siquidem fuerit ex humoribus effusis à superioribus facientibus ventris fluxum in quo est sermo præpositus, curabis cura fluxus ventris

B prædicta in quo sunt mixta, quæ fluentem compescūt acutam materiam ad intestina, vt est sumach, morum immaturum, cydonium, vitellus oui decocti in aceto, & succus portulacæ. Si enim ex fæce sicca fuerit exasperante, curabis cura colice ex fęce sicca superius dicta, deinde si aliquod viscosum, quod adhæreat sit in ea, miscebis in enemate aliquod abstersiuum acutum, vt baurach, mel, sal, & similia, & collyrium ex melle, sale, & bdellio. Sed si fuerit ex frigiditate ab exterioribus adueniente ano, quare fit tenesmus difficilis cum eleuatione ad sellam frequenti, & non ægreditur aliquid sicut etiam accidit cum est ex apostemate duro, eius cura præcessit. Et proprium est ei oleū sisaminum calefactum clysterizatum cum aqua altheæ, vel dulci vino, & diu retentum. Sitq; cura eius alteratio cum calidis, omnibus modis prædictis, approximatis cū clysteribus chamæmelo, anetho, calamento, oleo nardino, vel costino, rutaceo, vel bdellio, & pauco vino decoctis, vel cum abrotano, ruta, lauro, & origano, quod est

C proprium, vel oleis eorum in quibus sit lana infusa, vel spongia, & est melior, quia conseruat caliditatem magis applicata ano. Et cum vnctionibus ex eisdem ani, & partiū adiacentium, & cū sessionibus super milium, & sal calefacta, & super lapidem marmoreum calidum, vel lateres, vel super tabulam cypressi, vel pineæ, vel saltem populi, super quam fuerit vinum calidum superaspersum. Et quidam inungunt eam cum adipe capræ, & cum suffumigationibus ex sulphure, aut myrrha, cortice thuris, vel styracis, quare oportet, vt infirmus sedeat super sedem perforatam vndique tabulis, vel emboto circundatam, & ponat anum super foramen, & sit testum ignitum, vel prunæ super quod puluerizetur sulphur, vel aliquod ex alijs donec calefiat anus, & intestinum, quare præcipiatur, vt ingrediatur balneum, & sedeat super solium eius, & cum egreditur defendatur totum corpus, & proprie pedes, & membra à frigore, frigus enim nocet neruis et ano, pudendo, vt Hippocr. dixit, & eo mediante intestinum re-

D ctum, ideo nocet tenesmo in pluribus horis, & proinde calefactio eorum est vtilis, & conueniens. Deinceps medicinas compositas subiungemus ad fluxus species cum feb. vel tenesmo. Electarium conferens ad fluxum stomatichum lientericum ex phlegmate lubricante, cuius descriptio est Democriti. ℞. seminis arnoglossæ, anisi torrefacti, ana. ʒ. i. corticum granatorum, coriandri præparati, ana. ʒ. ß. cinnamomi. ʒ. ij. zinzi. ameos, ana. ℈. i. ß. bibatur cum vino pontico in quantitate. ʒ. i. si non est feb. & si est feb. cum aqua pluuiali.

Aliud ad idem ex vlceribus. ℞. seminis arnoglossę, acetosellæ, anisi torrefacti, ana. ℈. ij. corticum granatorum, sang. dra. thuris albi, ana. ℈. i. puluerizentur, & misceantur, & sumantur sicut prius. Aui. fiat ad idem de gallis electarium, de thure, electarium de siliquis. Et emplastrum

strum

strum de fausel, cum fuerit caliditas. Ex emplastris fiat tale. ℞. se. lini torrefacti, dactylorum immaturorum, ana. ʒ. ß. masti. ʒ. ß. aluminis hypocistidos, acatię, balaustiarum, ana. ʒ. iiij. rosarũ rubearum, myrti, rubi, ana partes ęquales, fiat emplastrum cum oleo masticino, & cera. Serapio inquit si sit lubricitas intestinorum ex vlceribus, oẽ quod confert ad excoriationem confert huic ęgritudini. Item linimentum secundùm eum ad diarrhęam, & lienteriam ex defectione virtutis retentiuæ. ℞. absinthij roma. ʒ. i. infundatur in vino pontico nocte vna, & misceatur cum eo succus foliorum myrti, laudanum, & ramich, & submergatur in eo pannus lini, & suffumigetur cum xyloaloe, & ponatur super stomachum, & viscera, postquam illinieris cum linimento, quod est. ℞. olibani, masti. acatiæ, aluminis, aloes, apij, corticum radicis mandra. seminis hyoscyami, ana. ʒ. iiij. sauich hordei, ros. siccarum, sumach, gallarum viridium, balaustiarum, succi barbæ hircinæ, galliæ, ramich, litij, ana. ʒ. ij. terantur bene, & conficiantur cum aceto, & aqua myrti recentis. Et si non est caliditas prohibens, line mirach cum vino, & meisusen, & line mirach totum, & retro supra stricturam dorsi, & dimitte donec cadat per seipsum emplastrum. Et, quæ ex eis conferunt est emplastrum factum de fundo arboris. Confectio pulueris aluminis lenis, qui in ore proijcitur ad solutionem vẽtris cum tussi. ℞. granorum myrti tritorum. ʒ. i. castanearum, papaueris sicut alcohol, siliquarum, se. spodij, ana. ʒ. ß. terantur omnia, & misceantur, & dentur in potu. ʒ. iij. cum aqua frigida, & præcipiatur, vt in mane comedat vitellos duos ouorum benę elixatorum, & sumat in his puluerem de papauere.

Confectio trochiscorum de siliquis fortium valde constringentium ventrem, qui administrantur cum vehemẽs est necessitas. ℞. gallarum, siliquarum nabati, fructus tamarisci, thuris, balaustiæ, ana partes æquales, gũmi, opij, ana partem. ß. fiant trochisci ponderis. ʒ. ij. ß. dosis sit. i. cũ aqua pluuiali, vel vino pontico. Trochisci quos Paulus dixit valere ad lienteriam, & lenitatem intestinorum. ℞. corticẽ mali granati, gal. ana. ʒ. viij. myrrhę. ʒ. iij. sumach. ʒ. iij. fac puluerem, & tempera cum vino acido, & fac trochiscos. ʒ. ij. & da. i. cum aqua simplici.

Syrupus valens ad stomachi defectionem, lienteriam, vomitum, et ardorem. ℞. sumach, corticum mali granati, vel myrti, ana. ʒ. xx. omnia decoquantur in li. v. aquę donec redigatur in vnam, deinde colentur, & succus pirorũ, mespilorum, & cydoniorum ęquali pondere, & zucchari lib. i. ß. & syrupentur, de quo dabis. ʒ. i. cum aqua frigida.

Alius valens ad ea ex frigido humore phlegmatico, vel melancholico, & est Isaac. ℞. succi mali granati acidi cum pulpa interiori, li. v. succi calamenti, li. iiij. vini odoriferi, lib. iiij. omnia coquantur vsq; ad medium diẽ, deinde colentur, adde zucchari, lib. i. sapę, li. ß. postea coque donec syrupetur, da. ʒ. ij. vel. i. cum aqua calida. Clystere mũdificatiuum in dysenteria cholerica. ℞. aquę hordei, lib. i. dissolue zucc. ros. ʒ. ij. succi portulacæ. ʒ. ij. quod si materia fuerit valde acuta fiat ex succo cucurbitæ, vel melonis indi cum prædictis. Si vero fuerit ex materia adusta, fiat cum aqua lactis, succo portulacarum, & oleo rosa. vel cum aqua violarũ, boraginis, & buglossæ, oleo ros. & zuccharo. Quod si fuerit ex phlegmate salso fiat ex aqua hordei dissoluto in ea furfure, & fœnugræco, & colentur, & dissoluantur mel rosa. & oleum rosa. & si oportet addatur parum salis, vel aquæ piscium, vel oliuarum salitarum, & toties repetatur quoties oportet, vt materia perfecte mundificata appareat, quòd si fuerit medicina acuta, vel superfluit, fiat ex mucilagine psyllij, cum zuccharo, & oleo ros. quod si sit ibi dolor & punctio, & mordicatio, dissoluatur pinguedo gallinę, vel anatis, & proprie porci recentis, & puluis spodij superaspergatur, vel cerotum roseum, quòd si dolor est fortior perducens ad syncopim, sedeat in aqua calida decoctionis fœnugræci, seminis lini, chamæmeli,

E meliloti, & myrtæ. Et si non sufficiat, addantur narcotica prius extra, deinde in collyrio, deinde in clysteribus, & deinde per os, quod si peruenerit ad rasuram addas semen acetosæ puluerizatum. Et si sit ex phlegmate salso decoquantur acorus, & capillus veneris siccus, & fœnugræcum, & spina ægyptiaca in aqua hordei, & cum alijs clysterizetur, quòd si ad sanguinem venerit, addas acatiam, sanguinem draconis, lutum sigillatum, & succum plantaginis, vel consolidæ, quod si peruenerit ad vlcerationem, adde adipem hircinum cum luto sigillato. Si vero ad corrosionem, addas trochiscum de arsenico, vel de stella, vel de charta. Vel clystere fiat ex luto sigillato, & succo arnoglossæ, quoniam est proprium, & securius, vel succus mori immaturi, & ipsum lutum cum succo prædicto post mundificationem detur. Et fiat clystere constrictiuum aliquod ex his, quæ sequuntur. Clystere conferens dysenteriæ, & vlceribus intestinorum confortans intestina, ne recipiant effusionem superfluitatum acutarum à superio-

F ribus membris reumantizantium, et ductus constringẽs, & conglutinans vlcera, & consolidans. Recipe sumach vnc. ij. rizi torrefacti vnc. i. bulliant in aqua pluuiali, deinde colentur, & colaturæ sufficienti addantur succi mori immaturi, succi barbæ hircinæ, & succi teil, & portulacę, ana vnc. ij. casei antiqui præparati, vnc. ß. vitellorum ouorum elixatorum in aceto. ij. terræ sigillatæ, sanguinis draco. puluerizatorum, ana. ʒ. i. & est proprium, & mirabile, & est Ioannitij. Quòd si ex materia phlegmatica effusa fuerit, decoquatur in aqua capi. veneris, macis, spicę, charabæ, & acori.

Descriptio compressiui, quod ante hoc oportet præmitti, confert ad omnia prędicta, et mundificat materiam & confert ad eam. ℞. pulpę mirob. citri. ʒ. ß. & rhabar. assati. ʒ. i. ß. gummi arabi. assi. luti sigillati, sang. dra. añ. ʒ. i. torrefiant, mirobalani, & rhabar. parum, & dissoluant in aqua decoctionis se. ro. & galągę, & alia addanť, & succus plantaginis in quo ductus sit lapis hematitis. ʒ. ij. Si autẽ

G phlegma sit salsum loco citrinorum ponantur chebuli, si melancolicus humor ponantur nigri emblici, & bellyrici.

Clystere conferens dysenteriæ, & excoriationi. ℞. corticum fisti. granorum granatorum, gallarum, granorum sumach, foliorum leuistici, & radicum leuistici, & radicum aloes, ana partes æquales. Coquantur in vino styptico donec inspissentur, deinde colentur, & terantur aliqui ex trochiscis. s. de arsenico, vel de charta, vel stellæ, & cum oleo myrtino immittatur, & est Aboali.

Confectio trochisci de charta ſm eum. ℞. chartæ combustæ. ʒ. x. arsenici adusti, & corticum, æris aluminis, iameni, gallarum, calcis non extinctæ, ana. ʒ. xij. fiant ex eis trochisci cum succo arnoglossæ ponderis. ʒ. iiij. ex qua administretur pondus. ʒ. i.

Alius trochiscus fortior ſm eum. ℞. calcis, & alchali, acatiæ, gallarũ, & arsenici, ana & terantur cũ aceto, & dimittantur aliquibus diebus & informentur trochis. & clysterizetur vnus ex eis. ʒ. i. cum aqua arnoglossę pręcedẽte

H clysteri ex sale, & aceto quod ꝓhibet ambulationẽ vlcerũ.

Clystere aliud ſm eum ad vlcera intestinorum cũ dolore vehementi adeo, ꝙ perducit ad syncopim, & vbi alia prædicta clysteria non contulerint. ℞. aquę chist, hordei, & rizi, adipis renum caprarum, olei ros. gummi arabi. & cerusæ, & vitellus oui, conquassenť alia in luto vno, & si expedit adde parum opij, & administra.

Collyriũ ad idẽ, quod pręcedere debet clystere ꝓdictũ ſm eũdẽ, & valet ad tenesmum. ℞. myrrhę, croci, thuris, opij, ana partes æquales, castorei partem. ß. conficiantur cum succo arnoglossę, & albumine oui, & si vis addas cerussæ partem tertiam: liga cum filo, & dimissum per horam extrahe suauiter, ne si dormiat expergefiat. Et dixit, medicinæ, quæ sunt materia collyriorum, sunt myrrha, thus, crocus, sandarach, alumen, litium, styrax, castoreũ cum adest, opium, lutum omne, & charta combusta, sanguis

guis draconis, cornu cerui adustum, & chimolea, cadmia, & laudanum, merdasengi, et similia. Quandoque sunt necessaria atramenta, & arsenica.

Clystere aliud ad idem retentiuum Archidiaconi. ℞. panici excorticati, risi, lentium excorticatarum, rosarum siccarum, balaustiæ, copularum glandium, ana. M.i. omnia in lib.iij. aquæ coquantur donec ad tertiam redeant, & colentur, deinde sumatur cerussæ, cineris papyri, aut iunci, ana ʒ.i. boli arme. ʒ.i. vitelli ouorum assatorum.ij. olei ros. ʒ.i. omnibus his in apozemate dissolutis, clysterizetur ęger semel vel bis, & valet fluxui ventris, rasuræ, & excoriationi intestinorum, & tenesmo. Item clystere expertum ex succ. oliuarum immaturarum, vel succo mori immaturi.

Clystere ſm intentionem nostram, conferens fluxui ventris vitio intestinorum facta, & optime stringit, & vulnera intestinorũ consolidat. ℞. boli arm. hordei excorticati, & torrefacti, sang. drac. cerussę, ana. ʒ.iiij. ro. integrarum, papyri cõbusti, acatiæ, ana. ʒ.iij. tragacanthi, gũmi arabici, maluauisci, ana. ʒ.i. succi portulacæ, succi plantaginis, vitelli ouorum, olei ros. an̄. ʒ.i.ß. fiat puluis, & clysteriza.

Suffuf, micletæ, & bibũ gizir conferens ad fluxũ ventris diarrhicum, et collyricam passionẽ, & tenesmũ, et egestionem sanguinolentã ad rasurã, excoriationẽ, et vlcerationẽ intestinorum, anũ confortat ſm omnem modum administrationis. ℞. miro. chebu. et indorum, an̄. ʒ.vij. belliricorũ emblicorum, ana. ʒ.iij. crasse terantur, & cum oleo rosa. liniantur, vel leuiter approximentur, deinde sumatur nasturtij, costi, ana. ʒ.v. cimini, seminis fœni. anisi, ameos, carui, ana. ʒ.ij. omnia in aceto per diem et noctem infundantur, et postea in patella frigantur, deinde puluerizentur, et cum prædictis misceantur, deinde sumantur ramich, spodij, balaustię, masticis, boli ar. costi, sumach, gummi arab. ana aur.i. terantur, et cribellentur, & cum prædictis incorporentur, et totum cum oleo liniantur: deinde cum rob de citonijs conficiantur, et in olla viridi reponantur. dosis est ab aur.ij. vsq; ad.iij. cum aqua decoctionis myrtę, & boni temperamenti probauimus, & laudauimus.

Item pilulæ ante cibum. ℞. arillorum vuarum, corticũ thuris, masticis, hypocistidos, acatiæ, macis, gummi arab. boli, et sanguinis draco. ana partes æquales. Confice cum albumine ouorũ. Informentur pilulæ, sicut cicer cum succo citoniorum da. iij. ante cibum,

Item alia confectio. ℞. litij, opij, styra. thuris albi, myrtæ. cro. ana partes æquales. Confice cum albumine oui, & informentur pilulæ sicut prædictæ, de quibus dentur. iij. ante cibum proprie cum passio est in superioribus. Et fiat collyria, & post horam extrahantur, vt dictum est supra, et proprie cum passio est in inferioribus.

Item suppositorium ad sistendum fluxũ ventris sanguineum, & humoralem. ℞. aca. bedeguar, ana. ʒ.x. chartarũ cõbus. ʒ.vij. sang. dra. cerussæ, merdasen. ana. ʒ.iij. copularum gland. balaust. ana. ʒ.iiij. litij. ʒ.v. myrrhæ. ʒ.iiij.ß. alchannæ. ʒ.ij. adde si vis opij. ʒ.iij. succi barbę hircinę. ʒ.iiij. terantur, & cribellentur, deinde sumantur gũmi, et thus. Et confice cum aqua spinarum humidarũ, et fiat sief longum, et inungatur cũ oleo ro. antiquo, et ponatur in anũ.

Item fiat emplastrũ ad dysenteriam, et fluxũ sanguinis. ℞. gũmi ara. assi, myrtillorũ paruorũ assatorũ, cornu cerui assi, masticis, terebintinæ, styracis liquidæ, ana. ℥.ß. cimarũ leuisti. pulpæ citoniorũ, malorũ syluestriũ, mespilorum, sorbarũ, et pirorũ decoctorũ in aqua ro. ana. ℥.ß. thuris, myrtæ, hypocistidos, acatiæ, seminis arnoglossæ, ana ʒ.iiij. boli arme. san. dra. terræ sigillatæ, lapidis hematitis, ana. ʒ.ij.ß. pulueris turturis assæ cũ pluma in cacabo. ℥.i. olei myrtini, styracis calamitæ, & ceræ, ana quod sufficit. Et si vis adde medicinas confortantes stomachum, & emplastra totum ventrem, & renes, et est expertum.

Item fomentum ad eos. ℞. radicis vlmi, filicum, mespilorum, sorbarũ, myrtæ, citonioꝝ, lentisci, et castanearum, & pirorum, ana, bulliant in aqua pluuiali, & sedeant in ea.

A

Ad fluxum hepaticum calidum, & cholericum æruginosum, virulentum, & felleum, fiat epithima supra hepar. ℞. vtriusq; sandali, spodij, ro. ana. ℥.ß. succi endi. succi citoniorum, ana. ℥.iij. aquæ ro. aquæ portulacæ, ana quod sufficit, fiat per modum epithimatis vel ceroti, & est Democriti. Si tamẽ sit oppilatio in eius causa ponatur succus absinthij, vel cimæ eius, aut flores schinãthi, et spica, loco citoniorum, & proprium est, rhabarbari, succus residentis in vino, vel succo rosa. vel aqua lactis, secundũ necessitatẽ.

Item compressiuum ex rhabarbaro asso, succo citoniorum, & succo arnoglossæ cum aqua myrobalanorũ, & ro. & si non sit oppilatio in eius causa.

Syrupus ad idem.

Item syrupus. ℞. succi endi. aquæ ro. ana lib. ij. bulliant in eis granorum sumach, seminis ro. ribes, zarur, ana. ℥.ß. zucchari, lib.i. & aromatizetur cum sandalis, spodij, ana ʒ.i. et aliqui addunt succum granatorum, & coriandrum, est sanus et expertus, datus cum aqua pluuiali.

Alius.

Ad fluxum ventris hepaticum ex ruptura venæ portæ. ℞. succi consolidæ, succi plantaginis, succi caudæ equinæ, barbæ hircinæ, linguæ arietis, & portulacę depuratorum, ana lib.ß. zucch. ro. lib.i. spodij, sang. drac. terræ sigillatæ, lapidis hematitis, ana drach.i. syrupentur, et colentur, & reseruentur, et dentur cum aqua pluuiali frigida in quantitate. ʒ.i.ß. et est Gualterij, et sum expertus ipsum.

B

Alius fortior.

Alius fortior ſm eũ, et valet proprie ad fluxũ sanguinis per vrinam ex ruptura venę portę, vel fluxũ sanguinis per vrinã ex ruptura venæ chilis. ℞. succi planta. succi radicis barbæ hircinæ, ana lib.i. consolidæ maioris, et minoris, & mediæ, pimpinellæ, virgæ pastoris, & bursæ, plantaginis, lenticularum, aquæ rostri porcini, linguæ arietis hepaticę, herbæ viol. ana. M.i. succi portulacæ, lib.ß. florum boraginis, nenufaris, ana. ℥.i. omnium sandalo. semi. arnoglossæ, mirtillorũ, coralli albi, & rub. boli arme. tragacanthi, gũmi ara. se. portulacarum, foliorũ rosa. al. charabe, ana. ʒ.ß. iuiubarum. xx. coriandri. ℥.ß. pulueris hematitis, spodij, sangui. draco. ana. ʒ.ij. hordei mũdi excorticati, lib.i. zuc. lib.ij. Fiat syrupus cum aqua pluuiali, & clarificetur bene de quo sumatur mane, & sero cũ aq frigida prædicta.

C

Quod si fluxus non esset, clysterizetur cum eo: & deinde applicetur ventosa supra hepar: & deinde hoc emplastrũ. ℞. omniũ sandalorũ, ana. ʒ.i. charabe, boli ar. lapidis hematitis, terræ sigillatæ, ana. ʒ.i. sang. drac. gũmi ara. tragacanthi, semi. portulacæ, plantaginis, & cum succo sanguinariæ, & succo barbæ hircinæ, & aqua ro. ana. lib.ß. Conficiatur emplastrũ et ponatur actu frigidũ. Et detur patiẽti ad bibendum ter in hebdomada, succi plantaginis. ℥.ij. in quo sit lapis hematitis ductus in cote.

Emplastrũ ad idem.

Syrupus ad fluxũ hepaticũ ex oppilatione, siue sit sanguineus, siue chilosus, siue cum apostemate, siue absque. ℞. endiuię cum radice chamepityos, eupatorij, calamenti, & polij, an̄. M.i. quinq; radicũ cõium, an̄. ℥.ß. fistici, cimarum schinãthi, ireos, florũ absinthij, an̄. ʒ.5. cuscutæ, lupu. an̄. ʒ.i. laccæ lotæ. ʒ.iiij. zucchari, lib.i. aceti scillitici. ℥.ij. & est Philagrij, & valet etiã si sit ex splenis, & aliorũ viscerum oppilatione, et si sit diuersorum colorũ. Expertus est, & sanus syrupus noster de absinthio, de eupatorio, de succo herbarum, & syrupus diarhodon, athanasia, & similia, vt theriaca, & mitridatum.

Syrupus ad fluxum hepaticum.

D

Trochis. ad diarrhiam.

Confectio trochis. retinentium diarrhiam. ℞. granorum vuarum, myrtillorum, granorum granatorum, & citoniorum, an̄. ʒ.5. balaustiæ, charabe, ana. ʒ.ij. copularũ glandium. ʒ.i. masti. corticis thuris, ameos, cinnamomi, põtici, xyloaloes, macis, an̄. ʒ.i.5. coriandri præparati. ʒ.i. gummi arabi. assi, drach.ij. confice cum miua aromatica, des drachmam vnam cum syrupo myrtino, vel vino pontico secundum necessitatem.

Alij trochi. ad idem.

Ad idem propria est confectio nostra de citonijs. Cõfectio trochis. de balaustijs, nimis cõferentiũ diarrheæ, cum multũ superfluit, siue sit sanguini admixta, siue nõ ſm descriptionẽ Alman. ℞. gallarũ syluestriũ, se. tamarisci, olibani, balaustiarum, ana partes æquales, opij, gummi ara.

ana partem.ß.informentur trochisci ponderis,drach.ij.cũ succo citoniorũ. da.i.cum vino, si neq; calor affuerit,neq; feb.affuerit dabis cum rob de citonijs acetosis. Dixit Archidiaconus, pone sithias magnas in prora capitis sæpe in fluxu cerebrali,& confortat stomachum,& hepar.

Item dixit,recipiat omni mane in ieiunio, masticis.ʒ.i. cũ aqua pluuiali in fluxu stomaticho,et lieterico,intestinorũ, & stomachi. Item sanguis draco.cum succo plantaginis in fluxu sanguineo, vel mumia cum succo consolidæ, vel caudæ equinæ.

Pilulæ ad fluxũ ventris ex debilitate retentiuæ stomachi.

Pilulæ valentes contra fluxũ ex debilitate retentiuæ stomachi,& intestinorũ. ℞.rof.granorũ myrti,sumach,luti ar.añ.partes ęquales,conficiantur cum succo plantaginis, & da cũ aqua decoctionis granatorũ. Item dixit Aboa. theriacæ nouæ,auř.ß.cum aqua sumach, valet ad hepaticum,& lotiuum. Confectio pilularum filij Zacharię cohibentium fluxum mẽbrorũ,& cõfortantiũ,& cõferentiũ iuuamẽto magno si Deus voluerit. ℞. anisi assati.ʒ.i.masticis, sumach, pilorum leporis cõbustorũ, balaustiarum, sanguinis draco.seminis citoniorum, ana.ʒ.ij.ligni aloes, ʒ.ij.leuistici,olibani,mandragorę,terebentinæ, rosarum, ana.ʒ.i.confice cum succo arnoglossæ.dosis est.ʒ.iij.

Medicinæ ad fluxũ vẽtris ex causa frigiditatis mẽbrorũ.

Gal. medicina magna sedans fluxũ proprie qui sequitur causam frigiditatis mẽbrorũ. Et hic modus quãdo accidit vix separatur. ℞. cinnamo.ligni aloes,asari,macis,gario. anisi,carui,ameos,chamedrios,aristo.ro.asparagi,ana,cõfice cum syrupo de ligno aloes. Filius Zachariæ.fumigium restrictiuũ. ℞.acatię,balaustiarũ,ana.ʒ.ij.corticum sorbarũ.M.l.foliorũ prunorum.M.ij.lapidũ molarium, vel laterum ignitorũ extinctorum in aceto, in quo prædicta bullierint, & fumũ per inferiorem partem recipiat.

Balneũ restrictiuum.

Itẽ.℞.aluminis,masti.gũmi ara.sarcocollæ,styracis,ana, & ponat super prunas,& recipiat fumum. Balneum expertorum iuuamentorum in fluxu ventris,confortans naturam,& sedans accidentia mala. ℞. foliorũ pruni,cetrariæ,balaustiarum, & foliorũ ficus, & quercus, & corticis eius,sorbarum acerbarum,myrtæ,lapidum ignitorũ omnium positorũ in aceto: post quod cum aqua pluuiali sufficienter bulliant, in quo balneent se secundum posse virtutis,die & nocte:sedat enim cito fluxum si Deo placet.

Etiam verificatum est q; ventosæ post balneum supra vmbilicum sunt sublimes, & hincinde etiam applicatæ.

Nota d᷑ carnibus pauonis.

Dixit Imahim, q; carnes pauonis assatæ stringunt, vel non assatæ,& inter alias carnes laudabiles dysentericis existent. Dixit Auer.carnes perdicum assę & elixę stringunt ventrem. Dixit quoq; coagulum leporis stringit fluxum, cuius causa ignoratur.

Coagulum leporis strĩgit.

Syrupus expertus. ℞.succi plantaginis, suc.tomegilis, consolidæ, & virgæ pastoris,sumach, barbæ hirci.balaustiarum.ro.antherę,foliorum myrrhę,ana.ʒ.i.bulliant in aqua pluuiali, & cum zuc. fiat syrupus. Et in pecia rara si vis bulliant masti. terræ sigillatæ,ana.ʒ.ij.

Ad fluxum sine excoriatione.

Gualterius inquit. si fluxus fuerit sine excoriatione fiat talis syrupus. ℞. rosarum veterum siccarum. ʒ.iij.viola. balaust.myrtillorum, ana vnc.i.zucchari,lib.ß. fiat syrupus de quo bibat bis vel ter in die, cum aqua pluuiali cum adest sitis.

Decoctio bona ad idem.

Deinde dabis istam decoctionem.℞.omnium mirobа. ana.ʒ.i.puluerizentur, & ponantur in lib.ß.aquæ rosa. & stent sub diuo per vnam noctem, & summo mane colentur,& detur colatura,& regatur,vt potionatus.

Puluis ad fluxũ cum excoriatione.

Si vero fuerit cũ excoriatione,assentur myrob.cum ossibus suis,& vtatur isto puluere. ℞. boli ar.gummi ara.assi dragacanthi assi.añ.ʒ.i.spodij,sang.dra.añ.ʒ.ij.puluerizentur,& misceantur,da.ʒ.ß.cũ sauich hordei omni die.

Si vero fluxus fuerit sine calore vtatur isto puluere. ℞. gar.ʒ.ß.cinna.galangæ, mac.mentæ siccæ,ana. ʒ.ß.xyloaloes.ʒ.ij. Fiat puluis de quo recipiat in principo comestionis in vino. Si vero fuerit cum calore, da istum puluerem. ℞.omnium sandal,myrtillorum, & sumach,ana. E ʒ.ß.boli armeni.ʒ.i.sang.drac.spodij,psilij, assari,añ.ʒ.ß. Fiat puluis de quo recipiat cum syrupo myrtino, & in cibis. Si vero fluxus accidat pueris,& sine feb.ponatur spõgia in aceto calido,& abstergatur isto puluere. ℞.boli armeni,masticis,thuris al.añ.ʒ.i.spodij,sangui.draco.ana, ʒ.ij.actualiter calida applicetur super stomachum.

Secundum Ioannem Casamizulam. ℞. caseum veterem,vitellum oui elixatum, florem tapsi barbasii, fricentur omnia simul supra testum, & comedat patiens addito semine myrtillorum, & plantaginis, de quo semine cum vitellis ouorum sumat puer.

Si autem fluxus cum tussi fuerit calida, tunc dabis syrupum de granis myrti maturis fm Aboa.cum aqua dragacanthi, vel diacodion,et coriandri.Si vero cum tussi frigida,dabis syrupum de capil.vene. siccis,ameos,aniso assato,gummi,dragacanti,et candis,cinnamomo põtico,macis,rosas cum zuccha.& cum aqua masticis detur.

Medicinæ compositæ ad tenesmum. Fiat fm Ricchardum F clystere, in quo hordei bulliant fœnugræci, seminis maluæ,ana.ʒ.ij.deinde dissoluantur mellis ro.ʒ.ij.& olei rosؘ.quod sufficit,& fiat clystere,si materia fuerit caliditati attinens. Si vero fuerit attinẽs frigiditati, fiat clystere ex aqua furfuris bulliti cum fœnugręco, floribus chamæmillæ,& meliloti,in qua dissoluantur mellis rosa.ʒ.ij.& cum oleo chamæmelino, sesamino, vel irino, vel nardino clysterizetur. Et si materia valde viscosa fuerit, addatur parum sal.& est Rabi Moysi. Potio conferens tenesmo. Recipe micleti.ʒ.i.dissolue in aqua pluuiali in qua resederint myroba.electi in specie eorum prout necessitas requirit,& da cum zuccharo rosato,lib.ß.Et cum volueris magis retinere materiam,sint assati myrobalani, & si magis, sint assati cum nucleis interioribus.Gręcus,fomentum ad sedandum grauedinem & dolorem,& fluxum retinendũ. Bulliant in aqua pluuiali florum chamæmillæ,meliloti,radicis altheę,fœnugræci,seminis maluæ,altheæ, seminis lini,nucum cypressi,ana.ʒ.i.gallarum.ʒ.ß.in qua aqua calida G sedeat,& euaporetur cum ea. Cum vero exierit,prædicta in saccellis reclusa applicentur ano : mundificabunt enim,& sedabunt dolorem,& retinebunt fluentem materiam confortando,& est Gualterij. Dixit circa instans, fac saccellum ex thymo,& origano, & bulliat in vino calabrensi, vel alio stiptico, & bene calidum quantum tolerat applica ano, tollit statim tenesmum ex frigiditate factum,probatũ est. Et si ex caliditate fuerit, fiat ex sumach. myrto, malua,& bismalua decoctum in aqua rosata.

Confectio trochis.ad tenesmum, qui dandi sunt cum caloris absentia fuerit, & ventositas nociua secundũ Almanforem. ℞. seminis hyoscyami al.semi.anethi, fœnugræci, ana.ʒ.v.ameos.ʒ.ij. &.ß.opij.℈.ij.seminis apij.ʒ.x. fiant trochis.auř.i.de quibus sumatur cum vino.

Confectio electarij de styrace secundum eundem conferens fluxui ventris,& tenesmo, cum neq; febris,neq; calor affuerit,sed aderit ventositas magna.℞.castorei,opij assati,styracis liquidæ, myrtæ, seminis hyoscyami ru. thuris, H ana partes æquales,mellis quod sufficit ad specierum conspersionem.dosis est à.ʒ.ij.vsq; ad.iij.

Item confectio emplastri ad hoc de styrace. ℞. cymini assati.ʒ.ij.teratur,& confice cum styrace liquida, & applica super ventrem,sedat dolorem,stringit, & resoluit ventositatem. Clystere constrictiuum valde fm eundem. ℞.panici excorticati,lentium, & risi excorticatorum, rosarum siccarum,balaustiarum, copularum glandium,ana M.l.omnia in lib.ij.aquæ pluuialis bulliant,donec ad tertiam redeant, colẽtur, deinde sumatur cerussę,cineris chartæ,papiri, balaustiarum, ana.ʒ.i.boli armeni, drach.i.vitelli oui assati.i.olei rosa.ʒ.i.Ex his omnibus in prædicto apozimate fricando dissoluantur & clysterizentur, ęger, sumat bis vel ter. Modus licinij secundũ Alexandrum, quo vtitur quando dolor sit fortis,et vigiliæ,& est mirabilis.℞.croci,myrrhæ,littij,olibani,ana partem vnã : opij,

partes

partes .ij. fiat licinium de pãno nouo, & torqueatur bene, & dissoluatur opium in vino. Et cum eo confice alias medicinas, & inuoluatur licinium medicamine, & ponatur, & clysterizetur cum eo in vulua ad fluxum sanguinis.

Confectio trochisci de alumine. ℞. gallarum aluminis, acatiæ, balaustiæ, corticis granati, succi hypocistidos, ana partes æquales, terantur & clysterizentur cum decoctione medianæ corticis glandium, balaustiarum, & rosarum. Item. Recipe tapsi barbassi, & adde parum piperis, & coque in optimo vino acetoso, & calidum quantum tolerare poterit applicet ano, valet tenesmo, & egressioni ani.

De hæmorrhoidibus, & medicinis eius. Cap. 5.

HAemorrhoides ab hæmorrhagia dictæ sunt, eo quòd ab eis plurimum sanguinis fluit, vnde Gale. ait. Hæmorrhoides sunt fluxus sanguinis ex ano, quem impossibile est esse sine apertione venarũ, quæ sunt in eo. Est enim anus foramen inferius positum sub cauda expulsioni superfluitatum siccarum deseruiens, cui cõiungitur extremitas intestini recti, in quo est lacertus vnus lagitudinalis, sua cõtractione retinens ipsas pro velle, & prohibens egresionem hora inconuenienti, & extenditur in egestione, necnon & capita venarum quinq; hæmorrhoidarum sunt in eius circuitu posita. Aegritudines ergo euenire possibiles sunt plures secundum pluralitatem eorum, quæ conueniunt in ipso. Et sunt hæmorrhoides, apostemata, rhagadiæ, fistulæ, vlcera, & mollificatio, quare egreditur intestinum rectum, quę omnes sunt difficiles ad sanandum, propterea quòd aggregantur in eo superflua, quorũ est via penetrans ad inferius in quo est situatus vsq; superius, & est fortis sensus, quare quod descendit ad ipsum, dolorem adauget, & diminuit ipsum à quiete cũ qua completur receptio iuuamenti medicinarum.

Diuiduntur autem hæmorrhoides dupliciter, ex parte eius quod Gale. dixit apertionem oris venarũ, quæ in ano sunt, quod denotat membrum, & à parte eius, quod dixit est fluxus sanguinis qui est accidẽs, scilicet à corpore exeũtis. Primo modo quadrupliciter. A parte speciei loci dispositionis, & finis, seu malitiæ. A parte speciei, nam sunt eius tres species, scilicet verrucales, morales, & vuales, seu vesicales. Verrucales sunt, quæ sunt similes verrucis paruis. Vuales sunt latæ, rotundæ, purpurei coloris, aut ad purpureitatem decliues, vel sicut vesicæ. & Morales sunt molles sanguineæ. A parte loci, quædam sunt extra manifestæ, quædam intus occultæ. A parte dispositionis, nam quædam sunt apertæ, quædam cæcæ. A parte finis, & malitiæ, nam deteriores, & nociuæ magis sunt verrucales, & occultę, & cęcæ, & proprie, quę propinquiores sunt in suo situ cannæ veretri, quod est, quia quando hæmorrhoides apostemantur, oppilant cursum vrinæ. Et quæ sunt retro non nocent multum. Et à parte, si moderate mittant, vel minus debito, sunt minus malæ cæteris, si vero superflue, magis malæ. A parte eius quòd sunt fluxus sanguinis, triplex. s. materiæ, qualitatis, & quãtitatis, & temporis, nam aut fluunt, seu emittunt moderatum sanguinem in quantitate ſm eius abundantiam in corpore apparentem ad eius expurgandas superfluitates ſm Hippo. & cõuenienti qualitate, quia nigrum, & tempore, quia in consueto periodo. Aut econtra in omnibus, aut eorum aliquo, scilicet quantitate, vel qualitate, vel tempore. Primo modo talis fluxus dictus est à Gal. naturalis ſm formam quidem, scilicet consuetum, eo quòd cõsuetudo est altera natura ſm Hip. Nec dicit ipsum simpliciter naturalẽ propter causam inferius assignandam. Secundo modo innaturalis.

Propter quod aduertendum, ꝙ fluxus sanguinis qui de corpore hominis procedere consueuit, vt plurimũ est triplex. Mẽstrualis, de Naribus, & Hęmorrhoidalis Per virgam, et intestina malus est, et per os etiam qualiscunq; sit, vt dixit Hippo. Menstrualem vero Gale. inter alios dixit naturalem absolute, de naribus similiter Isaac, de hæmorrhoidibus Hippo. bonum, & naturalem dixit cum conditione, si videlicet niger exierit. Propter quod sciendum ꝙ fluxus hæmorrhoidalis in homine naturaliter esse non debet, sed præter naturam, & accidentaliter tantum: homo enim cum sit naturaliter sanus suasq; perfectas operationes habeat, in ætate in qua ad finẽ peruenit augmenti existens, si debite regulatur, sanguinem talem aggregare non debet, maxime si sexus fuerit masculini, qui inter sexus magis exierit perfectus. Vnde nec hæmorrhoidarum fluxũ, nec aliquam aliam secundum eundem manifestam superfluitatem tertiæ, & quartę digestionis debet habere, vnde etiam sudor in eo præter naturam est, vt Theophilus inquit. In sexu autem fœminino, qui est imperfectus, cũ fœmina sit masculus occasionatus ſm Philosophum, quantumcunq; sanus debet habere euacuationem sanguinis ex sui lapsu multiplicati, sicut habent naturaliter mẽstrua ad expellẽdum crassum sanguinis. Et quia contingit aliquando (licet raro) subtilem sanguinem abundare in ea, superiora petens, statuit natura fluxũ sanguinis narium, vt eo educeretur, vel vt illo deficiente expellatur per nares, vt Hip. dixit, cum ait in aphoris. Mulieri menstruis deficientibus sanguinem ex naribus fluere, bonum. Proinde Isaac dixit omnem fluxum sanguinis esse præter naturam, pręter fluxum sanguinis narium, & menstruorũ. Non ergo hęmorrhoidalis fuit necessarius ei, cum sanguis crassus ipse melãcholicus, menstruis educatur, sicut quãdoq; econuerso cõtingit: igitur talis fluxus naturaliter in eo esse non potest, sed præter naturam, & accidentaliter tantũ, inquantũ puta contingit à generatione, tempore, vel ætate, hominem in sua indiuiduitate labi à sanitate, & nõ fœminam tantũ, quæ ex suo sexu lapsa exierit. Quapropter cõtingit ipsum sanguinem in corpore melancholicum aggregari, quẽ naturam impellere est necessarium, ad id compulsam ad illas partes ani, ad quas sua grauedine tendit, vt inde extra corpus expellat. Sicut enim fœmina licet in suo sexu lapsa sit: potest tamen in sua indiuiduitate habere aliquã perfectionem, propter quam carebit menstruis, vt nihil vel parum habeat, sicut est virago, vt Aristo. ponit, & Aboa. si mas perfect⁹ in se à sua perfectione, et generatione, tẽpore, vel ætate labi poterit, vt per eius hęmorrhoides fluat sanguis, & etiam mulier multo magis, cũ sit in suo sexu lapsa: quare tantũ in ea abundabit tunc melancholicus sanguis, ꝙ ad eius completam mundificationem menstrua non sufficiunt si fluant, sed hæmorrhoidibus etiam suppleri oportet. Sic accidẽtaliter talis fluxus sanguinis hæmorrhoidalis, & præter naturam in homine, & nõ naturaliter esse potest. Consideratus autem ex se talis fluxus, & consuetus factus, quantum ad suas cõditiones variantes ipsum, potest esse naturalis, & præter naturam, vt superius dictum est, sicut etiam fluxus sanguinis narium, & mẽstruorum, sicut voluit Gale. Cũ enim sint temperati in quantitate superflua, vel diminuta, vel qualitate, vel tempore, quia in consueto periodo, sunt naturales: cũ vero intemperati in quantitate superflua, vel diminuta, vel tempore, quia continuatio fuerit præter naturam. Sic fluxus menstruorum etiam ad intra qui dictus est à Gal. solus naturalis, cũ prosit speciei & indiuiduo ſm tales cõditiones dici potest naturalis, & ꝑter naturã. Ex quibus cõcludendũ est fluxũ sanguinis, menstruorũ esse naturalẽ, & hæmorrhoidarum ꝑter naturã, & ex naribus mediũ inter illos cõparatione habita respectu corporis cui debent, et insunt. Sed inquantũ facti sunt cõsueti, & sic naturaliter, vnusquisq; naturalis et ꝑter naturam dici poterit suis conditionibus variatis, ex quibus effectus vtilis & inutilis potest sequi. Et si solutionẽ continui corpori inesse præsupponant, semper dũtamẽ consuetam sint formam conseruantes, illam paruam & nocuam sensibiliter præsupponunt, quæ corpori perfecte sano ſm Gale. potest inesse, dũmodo non illam præsupponit grandem, & innocuam sensibiliter, quia virtutes, & operationes debilitãt manifeste, & proinde à Gal. tunc dictæ sunt præter naturam tantum, eo modo qui dictus est supra.

Quãr fluxus sanguinis mẽstrualis est naturalis, & hæmorrhoidalis non naturalis.

De cā. earū materiali.

Causa hæmorrhoidarum materialis diuersa est secundū diuersitatem specierum. Nam est melancholia & sanguis melancholicus, vt plurimum, quorū melancholia, est verrucalium causa: melancholicus vero sanguis moralium. Phlegma autem raro causa earum existit, & cholera rarissime, sursum petens propter leuitatem. Et dignius est, vt à phlegmate vesicales fiāt, ad modum vesicarum ventrium pisciū, & vuales medio modo inter has & illas existerent.

Efficiens.

Causa vero efficiens duplex est, principaliter operans, & coadiuuans. Prima est naturæ critice, vel symptomatice materiam illam ad partes inferiores transmittens. Coadiuuans est grauitas humoris inclinans ipsum ad partes inferiores, membri debilitas recipientis, quia vilis, et caliditas eius, & dolor trahens si adsit: his enim in venis ani materia multa aggregatur, quare necesse est eas repleri, et extēdi, & dolere, proprie cum earum orificia præ fortitudine obcęcentur, & quandoque aperiuntur, non tamen complete, quare parū sanguinis, vel subtilis, & non perfecte fluit. Quandoque aperintur quantum oportet, vt tantum quantum abundat euacuetur, quandoque plus quam oportet, vt superfluum effundatur. Causa formalis & finalis est nota, quia vt expellantur nociua.

De signis hęmorrhoidarum.

Signa hæmorrhoidarum, quæ extra sunt, sensui in suis speciebus, & dispositionibus sunt manifesta. Quę vero intra parum, per expressionem manifestātur. Quę vero multum, & grauedine, & dolore intus in ano percepto, maxime apud immissionem clysteris, & emissionem fæcum, et proprie scyballarum, & ex materia illarum proprie infectarum, & exitu eius post illas si apertę fuerint. Si vero cęcę, infectio nulla erit: nec etiam materię exitus post eas nisi forte alicuius maioris, & dolor fortior similis ei, qui est ex vlceribus ani, quare credunt multi habētes vlcera hæmorrhoides habere cum non habeant, sed vlcera tantū, & ecōuerso. Quę distinguit ab illis exitus saniei, & puris, & mordicatio percepta in vlcere apud emissionem fæcum etiam liquidarum. Et dum emittitur sanguis malus, corporis color melioratur, et pulchrior magis fit. Cum vero retinetur & bonus emittitur, mutatur color habētium hæmorrhoidas ad subrufedinem et viriditatem, vt ponit Aboa. Cum vero malus emittitur, & deinde bonus, mutatur color ad citrinitatem, & deinde ad pallorem. Et cum retinetur, & nihil emittunt, dolor in dorso erit, & grauitas in coxis, & cruribus, & inflāmatio in lateribus, & gurgulatio in ventre.

De cura hęmorrhoidarum.

In cura hæmorrhoidarum duplex est regimen, proprium, & commune. Commune quidem corpori toti debetur, & speciebus earum cōmuniter confert. Et est quinque res. Prima est humoris, & sanguinis adæquatio, & est vt sanguis melancholicus, & melancholia, & etiam phlegma abundans in vniuerso, euacuetur, & purgetur tempore apertionis earum: vel ante euacuationem sanguinis melancholici, hanc complent phlebotomiæ de saphena, proprie cum de interiori parte calcanei, et venę almabil, id est curuaturæ poplitis.

De phlebotomia.

purgationem humoris melancholici, & etiam phlegmatis detinentis sanguinem ne fluat ad extra, vel etiam cholerici vincentis in sanguine, quare superflue fluunt, complent præcedentia digestiua, & subsequentia pharmaca ipsorum expurgantia propria supra in cura icteritiæ nota. Fit autem in retentis, & cæcis cum aliquo acutorum, vt sunt gummarum species, & similia. In fluentibus vero cum aliquo pharmaco stipticorum, vt sunt myrobalani citrini, myrobala. bellirici, & similia. Secunda res est deriuatio, quæ completur cum ventosis inter spatulas, quæ ad omnem materiam deriuandam simul conueniunt. Et siquidē virtus debilis sit, sine scarificatione fiant. Si vero fortis cum scarificatione. Similiter quoque, & aliæ euacuationes antipasiuæ, etiam cum phlebotomia de basilica sinistra, vel dextra facta, & aliæ species deriuationis notæ, vel ad membrum, vel ad cutem communiter deriuantes, vel trahētes ad locum materiam in retentis, et cæcis.

De vētosis.

Tertia res est complexionis totius alteratio sanguinis, & humoris, ac hepatis, & splenis, quę talem habent generare, & multiplicare humorem. Regiminis quoque rectificatio, vt talis materia in sanguine non vlterius aggregetur. Alterantia complexionem totius hepatis & splenis supra vbi de cura earum dictum est habuisti.

E

Rectificatio autem regiminis est, vt omnia melancholica etiam sanguinem adurentia ex cibis & potibus omitantur, ministrentur ea, proprie quæ habent bonum sanguinem generare, ipsumque mūdificare, quales sunt cibi ex panibus mundis & recentibus, & carnibus gallinarū proprie, & agnorum annualium, & hœdorum, vitulorum lactantium, ouorum, & hepatum gallinarū, & piscium petrinorum, & squamosorum, mediocrium, paruorum. Et ex herbis est borago, buglossa, & endiuia proprie: & aliis mundificātibus sanguinem, & potus boni vini albi, clari, odoriferi, maturi, mediocriter lymphati, & similia. Ex fructibus poma, & granata dulcia, amygdalæ, vua, ficus, bene maturæ, & similia, nisi solutio ventris, & fluxus plurimus adsit, quo casu stiptica in quam huius locum habent, vel prædicta eis admixta.

F

Quarta res est viarum, & ductuum per quos sanguis à superioribus currit ad eas coarctatio, vel apertio: completur aūt cum stipticis epilepsiæ in dorso, & renibus, & aperitiuis notis. Quinta est naturæ lenificatio, vt fæces anum sua duritie non offendant, et doleant, quam complent cibi, & potus lenificantes, & medicinæ quas supra in cura colicæ, ex fæce sicca seriosius numerauimus, & in cura vlcerum intestinorum.

Proprium autem vnicuique specierum debetur. Consistit autem in localibus remediis, quæ circa ipsas species, & dispositiones ipsarum ministrare oportet, quæ sunt multę & diuersæ, vt superius dictum est.

Curatio clausarum.

Aut enim sunt repletæ, & cæcæ quas oportet festinanter aperire, ac ingeniari, vt ex eius apertione retentus paulatim effluat sanguis quantum possibile est, donec debilitatus appareat, & ex nigredine mutetur in colorem rubeū clarum: in sanguine enim fluente tali ex ano, & ex hęmorrhoidibus est iuuamētum: sedatur enim in eis mox dolor, & fit securitas ab herpete estiomeno, epilepsia, melancholia, & mania, erysipelate miliari, excoriatione, cancro, lepra, phrenesi, pleuresi, & peripneumonia. Et quando retinetur sanguis ex eis currere consuetus, timetur aliqua earum ægritudinum, & hydropisis. Et propter corruptionem complexionis, & multitudinem, & malitiam sanguinis, & timetur phthisis, & dolor pulmonis propter expulsionem sanguinis mali ad ipsum cum repletione extendente, & frangente venas sua multitudine, & sua acuitate vlcerantis.

G

Nimis apertarum.

Aut sunt apertæ nimis, quas ne multus, & superfluus exeat sanguis ad irreparabilem defectionem adducens, oportet claudere, & sanguinem restringere, & retinere, & hoc cum defectio inceperit apparere: est enim commune signum nos ad restrictionem inuitans in omni fluxu, non solū critico, sed etiam symptomatico, vt Aboa. dixit. In superfluo enim sanguinis fluxu spiritus deficere consueuerunt. dixit Gal. calor naturalis diminui, & etiam resumptionibus ventres humectari, digestio hepatis, & aliorum membrorum debilitari, qua sanguis minuitur, & aquositas augmentatur, & sic hydropem fieri est necesse, & vt plurimum sequi mors.

H

Eminentium.

Aut sunt eminentes, & apparentes extra atque pendentes, & plures, quas incidere oportet, vt cadant: & deinde cauterizare ad retentionem sanguinis incisionis.

Dolentium.

Aut sunt dolentes, quarum oportet sedare dolorem, ne ad resolutionem adducant, et materiam magis prouocent ad currendum, & apostemandum, quæ omnia complere oportet cum medicinis simplicibus, & compositis propriis, & expertis, intus & extra approximatis, & per omnem modū cū proprio ingenio, quod subiūgemus statim.

Si ergo plenæ sunt, tumentes, & cæcæ in aperiendo eas dupliciter ingeniari oportet. Primo, vt leniantur cum balneis fomentis, & sessionibus in aquis dulcibus decoctionis

nis maluarum, mercurialis, brancæ vrsinæ, meliloti, radicis altheæ, & aliorum habentium virtutem subtiliatiuam cutis, vt sunt ruta, & vechuē. Et ex illis sunt pinguedines gibbi cameli, & adipis anatis, galli, vulpis, lupi, leonis, & vrsi, quę mollificando, & resoluendo attenuant, & medullæ cerui, & olea, vt est oleum nucum, amygdalarum amararum, de persicis, & de chrysomilis, & bdelium dissolutum in eorum aliquo, vel vino. Secundo oportet, vt cutis subtiliata, & mollificata aperiatur. primo cum frictione cum folijs parietarię fici, vel panno aspero, si fuerint apparentes, suauiter aperit, & occultas ad propatulum trahit, ad quod adiuuat sithia magna applicata ano, et cum coniunctione ex felle bouino, vel succo atthalei, et foliorum ficus, et melle anacardino, cum emplastris ex cæpe cōtrito, sicut est ex emplastro, vel cum aliquo lacticiniorum, vt est brionia, anabula, & similia. Et cum staphisagria, & stercore columbino, & cantaridibus, cum succo flammulę, quoniam est præstantis iuuamenti. Et emplastrum de aspalto, & chalbano est proprium: & expertum est, sicut granum arsenici sublimati superligatum. Caue tamen, quia est vehementis acuitatis, & profundationis, ne diutius immoretur. Et cerotum balneantium quod gallicatum, quod fit ex calce, arsenico, & alijs, quæ diximus in apertione apostematum mămillarum, & vbi patiens non abhorret magis proprie, & secure tolerabilius fit earū apertio cum appositione sanguisugarum, quæ sint totidem numero quot sunt apparentes, vel cum phlebotomi incisione. Quòd si occultæ fuerint nec possint trahi extra, cum ebibitis aperiantur, & collyrijs longis. Cum ebibitis quidem, vt sunt pilulæ de aloe proprie, & radix ireos, & cum collyrijs confectis ex pulpa colocynthidis, drach. iij. & oleo amygdalarum amararum, drach. iiij. ex quibus fiunt licinia lōga donec locum earum attingant, et similiter collyrium factum ex pane porcino, et radice brioniæ, & alscebrā, et felle bouino, et cum dolor ex eis fortior fit, extrahantur, & liciniū oleo rosaceo inuncto mittatur.

Si vero apertę sint minus debito, supplebimus cum prędictis aperitiuis, vel cum phlebotomia saphenæ educente quantum sufficiens fuerit. Si autem nimis apertæ ingeniabimus ipsas claudere, & sanguinem retinere cum ebibitis pluribus, collyrijs, & emplastris, fomentationibus, fumigijs, ligaturis, & cauterijs. Cum ebibitis quidem dando sauich hordei cum spodio, et luto, et alias species luti, sanguinem draco. & alia restringentia sanguinem ex his, quæ dicta sunt supra in cura intestinorum, & scoria ferri sumpta cum antiquo vino est propria, & pilulæ de bdellio, quorum iuuamentum in hæmorrhoidibus habentibus periodum est manifestum, & maius quàm in non habentibus illas, & cum puluere ex prædictis, et puluere dicto supra in cura fluxus sanguinis ex sphicteri, et similibus, et collyrijs factis ex his, quæ dicta fuerunt in tenesmi cura.

Et ex emplastris, emplastrum est de taxo barbaxo in vino pontico, et contrito, et mixto cum albumine oui, & gallarum puluere, et alijs glutinantibus notis, & generantibus carnem, vt est mastix, thus album cum cerussa, & similia, vt radix pentaphylon decocta, et emplastrata. Et ex fomentationibus in quibus sedere oportet, est fomentum cum aqua ferri, vel aluminis in qua sunt decoctæ gallæ, balaustiæ, et similia: & quandoq; decoquantur in aceto puro vel mixto illis. Et ex fumigijs exiccantibus et claudentibus eas est, fumigium ex pice, & puluere thuris, quod est fortis exiccatiōis, ex sandaraca, styrace sicca, sulfure, & colophonia, et solatro. Et propria est fumigatio cum oleo calciamenti siccato, sed oportet, vt addatur cortex thuris, & ipsum thus, vt mitiget fœtorem, & ex illis est baurach, tamariscus, semen eius, nigella, et myrrha, florum carubarum, et similia. Et ingenia in occultis cum traiectorio immisso in ano, vt fumus perueniat ad eas, vel cum vase perforato super quo sedeat, et recipiat fumum in ano. Et ligaturæ quidem oportet, vt fiant cum filo de serico, vel lini, vel pilis capitis, vel caudæ equi, & dimittantur donec per se cadant.

Cauteria autem oportet, quòd cum candela approximētur, et meliora sunt potentialia, quàm actualia, propter membri sensibilitatem, et illa proprie, quæ sunt ex pharmacis causticis, qualia sunt calcanthum, æs vstum, arsenicum, calx, et similia, & quæ à proprietate operantur, quæ supra in cura fluxus narium habuisti, licet actualia sint aliter meliora, vt in cura dicetur arteticæ, & eo proprie, quia possunt applicari, ita quòd aliqua dimittatur aperta. Et si cum hoc plures numero fuerint, & eminentes extra atque pendentes: ingeniari oportet, vt exiccentur prædicto modo, & retrahantur per se, aut oportet illas incidere, & cauterizare, vt cadant, vel corrodere, deinde sanguinem retinere. In incisione, & cauterizatione oportet primum attēdere Hippo. præceptum, vt si incidantur vel cauterizentur, quòd altera sit derelicta aperta, vel apertioni apta: incisæ enim, & cauterizatę per naturam non sunt post consolidationem aptæ apertioni, quare sanguis qui effluere consueuit, fluere solito more non poterit, ex cuius retentione timendum est hydropē fieri, aut maniam, aut phthisim: expedit ergo, vt sic incidas vel cauterizes, quòd vnā dimittas apertam per quam sanguis exire temperate solitus, educatur.

Ingenium autem incisionis est, vt vna post aliam incidatur, & non simul omnes, & leuius est, & securius cum ligatura ex prædictis cedente in radice earum, dimissa donec per se cadet, quæ si non ceciderit, abscindatur cum acutissimo ferro, vel corrodant: vel vt abscindatur prius, deinde cauterizetur, & exiccetur, vt sanguis restringatur: & cauterizatio cum medicinis causticis est securior, & hoc in apparētibus erit facile. In occultis interius valde, oportet vt extrahantur si est possibile: deinde ligetur, & post ligamentum abscindatur, sed si præmittatur phlebotomia basilicæ inter ligaturam, & incisionem, erit optimum, & hoc cum vētosis magnis cum igne appositis super anum, et dimissis vna hora, donec tumescāt, et non redeant, & tunc retinetur cū instrumento extractionis, vt non redeat: deinde ligetur velociter, et dimittatur exterius. Et quandoq; fit cum medicinis extrahentibus, sicut si sumatur succus centaureæ, & anethi humidi, et staphisagriæ, et liniat anus, vel administretur nitrum, et fel thauri, vel piper, & nitrum, & buchormariem cum staphisagria. Et corrosio quidem fit si liniatur cum myrrha confecta cum aqua filiquæ humidæ, in qua sit lana infusa, et superposita ano, & etiam si fricetur ex ea quādoq; destruit eas, et proprie verrucales, & fit cū alijs corrodentibus multis, quę nota sunt.

De his autem quę retinent fluentem sanguinem meliora sunt stiptica conglutinantia, & sigillantia, quàm cauterizantia. Et cauterizātia potentialia sunt actualibus meliora, licet in alijs exterioribus membris sint actualia meliora, vt dixit Alchindus, ex quibus est atramentum, et similia, & puluis ex aloe, thure, sanguine draco. balaustijs, & sief memite puluerizatis et ligatis, ligatura forti, et de illis est tela araneæ cū albumine oui, quoniam retinet cursum sanguinis, & prohibet apostemari vulnera, et puluis. G. superaspersus et positus super vulnera qui Recip. pilos leporis, & pulueris thuris, sanguinis draconis ana partes æquales, vitrioli, floris æris ana partem. f. ligentur fortiter donec cadant per se, & sigilletur, et alia restrictiua stiptica leuiora. Quòd si nihil confert, coquantur cum cotto submerso in oleo calido feruente, deinde puluerizentur, et retinebitur sanguis: & ex illis sunt aquæ stipticæ, vel vinū in quibus decocta sunt stiptica prædicta. Et ex eis, quæ bibuntur ad illud sunt trifera minor, in qua mixta est scoria ferri infusa in aceto, per hebdomadam à qua coletur acetum, & frigatur in sartagine, deinde teratur, sicut alcohol, & bibatur, et est confectio de scoria ferri nota, & confert micletum, & hic modus est securus.

Si vero doleant fortiter ex medicinarum acumine, vel inci-

Marginalia: De cauterio. — 6. apho. 12. — De ingenio incisionis hęmorrhoidarum. — De phlebotomia. — De medicinis sanguinē retinentibus. — Puluis ad idē vtilis. — (left margin, partly cut off:) [illegible] medici[illegible] ... [illegible]mpla[illegible] ad idē.

incisione vel ligatura embrocentur, sedeat in aquis seminis lini, fœnugræci, altheæ, meliloti, et chamæmillę: et euaporetur cum spongia infusa in aceto, & emplastretur cum eorum substantia, et vitello oui: deinde vngatur cum oleo lini, vel de nucleis cerasorum, persicorum, vel chrysomilorum, vel ceroto ex cancro fluuiali, hyssopo humida, adipe renum caprarum, & ceroto albo. Et vbi ex dolore timetur apostema succurrendum est cum cępe, aut porro elixato & confecto cum butyro in aqua decoctionis rerum stipticarum cum aceto, deinde ligentur cum incarnatiuis fortiter, ita vt apostementur. Et ex sedantibus dolorem est, vt sumatur sagapenũ, & bdelium subalbidũ, castoreum, et opium, et crocũ, facto ex eis licinio, et licinium ex radice nenupharis, et cum vides anum apostematum et dolere fortiter ex huiusmodi medicinis, tunc necessarium est, vt sumantur chamæmilla, melilotum, et parũ croci, et terantur, et conficiantur cum mucilagine seminis lini triplicato, et emplastra encatisma, et ex eis, deinde emplastrabis de pane, vitello oui, et oleo prius suffumigato cũ bdellio, & adipe gibbi cameli. Et cum fuerint hæmorrhoides absq; dolore, tumore, apostemate, et multa apertione, nõ erit tunc multa necessitas curationis, earum enim curatio quandoq; perducit ad fistulas, apostemata, et rhagadias.

Suffumigatio ad hæmorrhoidas.

Medicamẽ Gabri. quo suffumigatio fit ad hemorrhoidas. ℞. radicis capparis, oleandri, radicis apij, & alba mali aniudẽ, lilij, fructus tamarisci, ana partes æquales: terãtur, et conficiantur cum oleo sesami. et fiant trochisci, drach. i. sumatur stercus cameli, & comburatur et ponatur super ipsum rotellus perforatus, & sedeat super ipsum infirmus mane, & vespere, donec exiccentur, & cadant.

Aliud suffumigium ad habentes exituram in hæmorrhoidibus ſm Alexandrum. ℞. sinapis albi, venarum tinctorum, radicis capparis, radicum colocynthidis, radicis armel, calx tinctorum, vsneæ, seminis maratri, sarcocollę, ana partes æquales, terantur, & colentur cum eis.

Potio ad fluxum hæmorrhoidarum.

Ad hæmorrhoidas cum assellat sanguinem semper ſm filium Serapionis, fiat potio. ℞. tabel ferri, seminis porri, seminis ameos, ana. ʒ. ij. fructus capparis sicci. ʒ. iij. terantur et cribellentur, & sit potio eius pondus, drach. ij. cum aqua porri quantitatis. ℥. i. & aquæ calidæ pondus. ʒ. ij. et confert in aquis, in quibus decocta sunt stiptica, & pilulæ de quinq; generibus, et myroba. drach. x. limaciarum cõbustarum, et charabe, añ. ʒ. iij. giezi. ʒ. ij. bdellij. ʒ. xx. Cõfice cũ vino. da. vij.

Confectio ad hæmorrhoidas.

Confectio Rasis ad hemorrhoidas, & vulnera magna intestinorum. ℞. seminis lini. ʒ. x. granorum nigellæ. ʒ. v. in al. xv. bdellij. ʒ. vij. thuris, mas. ciperi, ameos, ana. ʒ. ij. ß. sandarach. de chei. ʒ. ij. ß. terantur, & dentur in potu, drach. iij. cum aqua. Confectio medicaminis ſm eum sedantis dolorem. ℞. olei nucleorum chrysomilorum. ʒ. x. styracis liquidæ. ʒ. i. bdellij. ʒ. ij. dissoluatur in eo, & vngantur.

Emplastrũ sedãs dolorẽ hæmorrhoidarũ.

Confectio emplastri sedantis dolorem hæmorrhoidarum apostemosarũ, & apostema ani. Elixetur cępe, et conficiantur cum butyro vaccino, et emplastretur cum eo: est enim valde vtile, & sit cępe album. Clystere fiat de succo porri, et butyro secundum Isaac. Secundum Hibernicum, gummi hederæ distemperatum cum succo tapsi barbasi, et inunctum exiccat hæmorrhoidas, et suffumigatur cum spongia marina. Et cinis factus de radice cucumeris agrestis, et filicum, et acori superpositus exiccat eas pręcedente lotione cum vino stiptico, & cerotum ex cerussa cum oleo rosato, et litio sedat dolorem, et consolidat. Ad idem concaua panem porcinum, et reple ipsum oleo, et fac bullire bene, deinde inunge vel emplastra cum eo, retinet statim sanguinem, & sedat dolorẽ.

Antidotũ valẽs ad interiores.

Antidotum valens ad interiores de frigido humore secundum Isaac. ℞. carui, lib. i. anisi, asari, ana drach. vi. costi, cinnamomi, galangæ, zingib. ana drach. v. piretri polypodij, acori, ana drach. iij. fac puluerem, adde mel, et dabis bis in die in modum auellanæ.

Cerotum ad dolorem hæmorrhoidarum, tumorem, & duritiem. ℞. succi radicis serpentarię, olei persicorum, vel chrysomilorum, vel lini, axungiæ gallinæ, vel anatis, & parum ceræ, & subunge. Descriptio pilularum de sandaraca secundum Aboali retinentium sanguinem hęmorrhoidarum superfluentium. ℞. sandaracæ, corticum ouorum vstorum. fumiterræ, seminis porri, ana partes æquales, salis armoniaci partem. ß. scoriæ ferri, partes. iij. fiant ex eis pilulæ sicut nabac, dosis earum est in mane à. v. vsq; ad. vij. & commouent coitum.

De apostematibus ani, & medicinis eorundẽ. Cap. 6.

Apostemata ani sunt nota, distinguuntur vero quantum ad fiendi modum, & quantum ad causas materiales. Primo modo: nam de eis sunt quędam per se incipientia, quędam facta propter dolorem hæmorrhoidarum, aut propter incisiones ipsarum, & acuitates medicinarum approximatarum illis. Secundo modo: nam ex illis, quædam sunt phlegmatica, vel melancholica sine dolore acuto, quædam phlegmonica, & erysipelata cum dolore acuto, & sunt plurimum propter choleram quæ apta est trahi ad ipsum, & cum cõsueta egestione descendente, & hæc omnia sunt manifesta.

De [illegible] ani.

Cura eorum duplex est: generalis & specialis. Generalis est duæ res: euacuatio, scilicet totius et partis. Euacuatio vero totius completur cum phlebotomijs, vel pharmacijs cum præcessione digestiuorum. Sint autem pharmaca ex leuibus quæ materiam non agitent, & vehementer attrahant ad passionis locum. Et cum regimine subtiliatiuo diminuente materiam, ne fluat superfluens, & repleat magis, & lenitiuo naturæ: & breuiter vniuersale regimen quod præcessit in cura hęmorrhoidarum ipsum complet. Euacuatio partis tripliciter fit. per pulsum, tractum, & transmissum.

Specialis est secundum diuersas species ipsorum varia, & diuersa: siquidem apostema fuerit phlegmonicum, siue incipiens, siue factum, præmittatur phlebotomia basilicę, deinde saphenæ, corpus totum & hepar cum frigidis alteretur notis. Et regimen subtile sit ad frigiditatem, & lenitatem decliue: deinde circa apostema particulariter operare. Et primo stiptica ministrentur, & frigidissima si materia adhuc fluit, qualia sunt albumen oui conquassatum cum oleo rosato, quod cum lenitate sedat dolorem qui ei⁹ est causa fortassis repellit materiam, aut ex vitello ouorũ tritorum cum memithe: deinde cum pertransierit principium, administrentur sedantia, dolorem lenientia, & resoluentia temperata, qualia sunt chamæmilla, melilotum, fœnugræcum, semen lini, cerebrum anatis cum eis, & alia superius dicta in præcedenti capitulo. Et emplastrum de cępe, vel porro decocto, & contrito cum butyro, & siquidem resoluantur perfecte, bene quidem. Si vero maneat adhuc repletio, applicentur sanguisugæ, quoniam eradicabunt eam: quod si non eradicetur, & venerit ad exituram oportet perforare, et aperire saltem phlebotomo ante maturationem, ne putredo extendatur versus profundum, et fistulam faciat, vt Hippo. dixit. Et siquidem fuerit cholericum addes fortiora, non tamen multum, quia inimicantur ano, vt Hip. dixit. Et siquidem sit phlegmaticum, vel melancholicum curetur, prout dictum est supra cap. de tenesmo. et ex expertis est succus scabiosæ sumptus, & ipsa emplastrata frangit, & sanat, & nasturtium aperit, & maturat.

De medicinis rhagadiarum ani. Cap. 7.

Rhagadiæ sunt fissuræ euenientes ano, & sunt plurimum lõgitudinales in circuitu eius currentes prout musculus latitudinalis procedit propter eius dilatationem. Et causa earum est duplex, interior, & exterior. Interior est mala complexio sicca contrahens partes eius, quare separantur, & quandoq; caliditati, quandoque frigiditati est iuncta cum materia, vt plurimum. Et quandoq; sunt à fæce erasa, & sicca: & quandoq; propter aliam causam,

causam, puta, & apostemata calida, & sicca, & quandoque propter hæmorrhoidas, quæ scinduntur naturaliter propter fortitudinem expulsionis sanguinis in orificijs venarum ani. Exterior est multiplex, et plurimum est propter abstersionem ani in secessibus cum de re dura, puta lapide acuto, aut re scindente hæmorrhoidas, & apostema eius, vt est phlebotomus, pharmaca caustica, & similia.

Cura ragadiarum est tres res. Prima est causæ abscisio. Secunda partium fissarum conglutinatio. Tertia est regimen, et cibatio. Primam rem complent diuersa medicamina secundum diuersitatem causarũ. Si ergo causa sit mala complexio sicca, alteretur cum humidis lenitiuis, & lubricantibus temperatis, sumptis, et inunctis proprie, qualia sunt aquæ, et iura carnium temperatarum et foliorum, vt maluarum, boraginum, buglossarum, & pinguedines gallinæ, anatis, & medullæ, vt crurium asini, & vituli, & mucilagines, et fœnugræci, seminis lini, frumenti, scilicet amyli, & olea, vt amygdalarum dulcium, et sesaminum, & hyssopus humida: vel calidis, vt est ius galli antiqui, ius serpentis, anatis, & anseris, & medullæ lupi, canis, leonis, capri, vrsi, lupi, et vulpis, et pinguedines ipsorum, & mucilago radicis ireos, et scabiosæ contritæ, et expressæ, et similium, et oleo de lilio, de nuce Indica, et vulpinũ. Vel frigidis, vt est ius, et aqua atriplicis, spinachiarum, lactucæ, violarum, et similium, et carnium hœdorum, et vitulorum, et mucilago psilij, et altheæ, et seminum citoniorum, & lac mulieris, et papaueris albi, et seminum melonum, et cucurbitę, et pinguedo porci, et capræ, et medullę eorum, et olea de violis, rosarum, nenuphare, et alchechengi, et prout causa requirit. Et similiter si sint ex fęce crassa, & sicca: et si sit cum materia mala complexio, quæ sit veniens desuper purgetur cum aloe totum, vel pilulis eius, & regimen corrigatur. Et si fuerit retenta ibi, fixuris ani sanguisugæ applicentur, vt materiam iam fluxam educãt, & sunt efficacissimæ in fixuris omnibus ani, et labiorum: & si sint ab apostematibus, curentur prius apostemata, vt dictum est. Similiter si sint propter hæmorrhoidas, curentur hæmorrhoidæ, & euacuetur repletio corporis et dolor: et caliditas ani sedetur, vt corpus, et membra non sint in mittendo auida, et trahendo, nec sub dominio materiæ facientis ægritudinem in illo membro, scilicet ano posita: & si causa exterior sit, auferatur. Secundã rem complent duæ res. Prima est frictiones asperæ donec partium scissarum, et labiorum earum superficies excorientur, et sanguinolentur, et fit cum aspera frictione prædictorum multa, & proprie cum folijs ficorum. Secunda est post ipsarum abrasionem, & sanguinolentationẽ, vt conglutinantia ministrentur, et incarnantia nota, et vltimo sigillamus: ex appropriatis, et ex expertis sunt fæx atramenti, et alia quæ in cura vlcerum dicemus, prout ministrabit pius, et misericors Dominus. Tertia res completur, per abstinentiam à stipticis, siccis, & acetosis, et acutis, & salsis, & vsum in principio omnium lenientium dictorum, et lubricantium ex cibis, ex quibus sunt vitella ouorũ, et amylum, et auellanæ, penidij, & similia, et potibus vini albi dulcis maturi, et aquæ hordei, et iuiubarum, et granatorum dulcium, & pomorũ, et similium. Et ex medicinis, ex quibus fortis est confectio de vitellis ouorũ, cępe, butyro vaccino, et oleo, & vltimo cum conglutinantibus quæ sunt nota.

De medicinis fistularum ani. Cap. 8.

Fistulæ in ano sunt vlcera profunda oblonga, & concaua, stricta: in eo emittentia putredinem quasi continue, ad quod adiuuat superfluitatum corporis missio ad ipsum ordinata. Et earum quædam sunt non penetrantes, et sunt incolumiores, et quædam penetrantes vsque ad intestinum rectum, et sunt deteriores, et quandoque habẽt orificium vnum, quandoque plura, et illæ quę sunt propinquæ cõcauitati introitus, et remotæ à lacerto latitudinali, sunt incolumiores, quoniam lacertus est saluus à nocumẽto pro maiori parte: nec in cura oportet, vt lædatur icisione vel corrosione medicinarum expedientium, et destruatur tota retentio eius, et perducat ad egressionem stercoris præter voluntatem, et quia est cõtinuus cum venis, inde fit in eis timor. Et causa ex qua generantur est quãdoque ab apostemate ani dubelati diu permanente non perforato, sicut prædictum est: quandoque ab hæmorrhoidibus incisis, et corrosis, quãdoque ab vlceribus prolongatis, et profundatis. Signa fistularum sunt prolongatio vlcerum, & longitudo temporis ipsorũ cum impossibilitate desiccandi, & conglutinandi ea: et si consolidari videantur nõ permanent, sed potius post. iiij. vel. viij. dies, vel mensem redeunt. Et penetrantes à non penetrantibus distinguuntur remisso digito intus in anũ, tenta per orificium vlceris immittatur: & siquidem ad digitum perueniat, vt eũ tangat, erit penetrans: si vero non tangat digitum immediate, erit non penetrãs. Præterea si penetrans sit, fæcis aliquid in secessu emittet per vlcus: si vero nihil, non penetrans erit, & si declinent cõcauitati introitus, vel ad lacertum sensu dignoscuntur.

De cura fistularũ ani.

Cura fistularum ani est talis. nam si nõ penetrantes sint, & cursus putredinis non fuerit plurimus, neque fœtor fortis, dimittantur: solum autem cõmotum fieri necessarium est. i. mundificationem ipsarũ cum abluentibus, abstergentibus, et mundificantibus vlcera, quæ nota sunt in superioribus, vbi de cura vlcerum actum est, & infra sectione secunda: hic enim est cura ipsarum, et prçuisio: præseruat enim ne profundentur, et lædantur interiora nobilia, et circũstantia membra, earum restrictio causa est plurimarum ægritudinum, et mortis quandoque, si materia, quæ inde fluere consueuit nõ prohibeatur debito regimine multiplicari, vel multiplicata non aliter expurgeẽ. Si vero cursus putredinis, et fœtor fuerint tediantes, illas curare oportet.

Et cura eorum est quinque res. Prima est corporis totius euacuatio, et rectificatio, prout in pręcedentibus capitulis dictum est. Secunda est remotio corruptionis, et putredinis, non solum humiditatis, sed etiam carnis mortuæ in eis apparentis vsque ad radicem et carnem viuam. Tertia est carnem bonam loco remotæ, et incisæ, regenerare, et indurare, seu sigillare, et callosam reddere. Quarta est dolorem interuenientẽ sedar. Quinta est regimen debitũ ordinare. Primam rem complentia ex præcedentibus nota sunt. Secundam rem complent, quæ humiditatem mũdificant, & abstergunt putridam, vt est aqua mellis, vel vinum in quo mel rosatum est dissolutum immissum cum tenta, vel clysteri si fuerint penetrantes: sint autem tepida, quia abstergunt melius, et sunt ano amica. Et post hoc acuta pharmaca, et corrosiua puluerizata, vel cũ tenta immissa, quæ carnem mortuam corrodunt, et est puluis asphodelorum, aristo. & vnguentum viride, & nigrum. Tertiam rem complent incarnantia, & cõglutinantia nota supra: ex quibus efficacissima, et experta est cauda equina. Et deinde sicca fortia, & sigillantia, et cicatrizantia, vt est puluis gallæ, et corticis thuris, et similia. Et ex proprijs est aloes puluerizatus simplex, vel cum prædictis mixtus: mundificat enim, & consolidat vlcera difficilis consolidationis, vt fistulas ptoprie in ano, verbi gratia naso, et labijs, seu ore. Quartam rem complent vnctuosa acuitatem pharmacorum, & etiam transeuntium stercorum corrodentium remittentia, & sedantia, vt est butyrum, & oleum rosatum immissum cum tenta vel clysteri, & similia: & quandoque narcotica sunt opportuna. Quintã rem complent abstinentia ab acutis salsis et acetosis, quæ superfluitates transeuntes reddunt acutas, & vsus succorum exiccantium frigidorũ: quibus præmittantur lenientia, & lubricantia nota supra, quæ seruant naturam lenitam. Si vero fuerint penetrantes eisdem rebus curam complebis, sed oportet, vt medicamina sint fortiora, & immissa cum licinio, vt tenta longa, & subtili inuncta ex eis, & proprie ex atramẽto, vt perueniãt vsque ad profundum, & cum pila comprimatur, vt maneat in loco, sed quandoque perducit ad dolorẽ vehementem,

tem, & proprie cum fuerint corrosiua, & acuta valde, quare timetur ex neruis ne accidat spasmus, et syncopis, & tractus materiæ, & additio vlceris, & profundationis ipsius. Quapropter dixit Hipp. Quibuscunque cancri absconditi fiunt non curare melius est: curati enim citius pereunt, nõ curati longius tempus perficiunt. Quare sit ligata filo, vt cum dolor intenditur, & intolerabilis sit, extrahatur, administrentur sedantia dolorem, & prohibeant fluxum materiæ descendentis ad illum. Ex quibus est illud quod resoluitur ex pistello, & tabula facta ex plumbo fricatis cũ oleo rosato, deinde reiterentur donec sufficiat, & vltimo siccantia, carnem generantia, & cicatrizantia ministrentur, quę fortiora sunt, & ex proprijs est lapis filagius: & medicinas compositas, quas experti sumus subiungemus instanter. Vlcera ani sunt nota, non enim sunt profunda, & concaua, & stricta sicut fistulæ, sed superficialia tantum. Et cura eorum, est cura fistularum non penetrantium, & cum lenioribus habent compleri, & ex appropriatis, est aloe.

6. apho. 32.

De pruritu ani. Cap. 9.

Pruritus ani notus est. Et causa eius sunt vermes, & ascarides existentes in extremo recti intestini, ac humores salsi venientes ad ipsum, aut vlcera saniosa prædicta. Et cura eius est. Nam si sit à vermibus curetur cura prædicta vermium. Et si sit ab vlceribus, curetur cura vlcerum. Si vero ab humoribus salsis considerandum. Nam si quidem sunt tales humores à superioribus missi, duæ res in cura sunt necessarię. Prima est corporis euacuatio ab eis, & rectificatio regiminis, vt non regenerentur, sed adæquentur generati. Secunda est eorum, qui missi sunt resolutio, & abstersio. Primam rẽ complent purgãtia pharmaca appropriata tali humori cum pręcessione digestiuorum appropriatorũ, qualia sunt syrupus de fumoterræ, & pilulæ eius, & conuersio regiminis ad cõtrarium naturæ humoris, & fit cum cibis, & potibus generantibus sanguinem bonum abstinendo à salsis, & acutis. Et deriuatiua, vt sunt ventosæ super ancas positæ, & renes. Secundam rem cõplent sessiones in aquis decoctionis vio. maluarum, meliloti, acetosæ, & granorum lupinorum, & fumiterræ, & abstersio cum eo, & deinde cum cerotis appropriatis inunctis, quæ dicentur in cura scabiei. Si vero fuerint retenti tales humores in partibus ani, nõ de nouo missi, curentur, vt supra in tenesmo dictum est, resoluantur, et abstergantur cum lamina æris, & suppositorijs temperatis, & quandoque narcoticis. & rob ex aceto vini, iuuamentum est valde, & inunctio iuxta ignem ex sale, & aceto, & oleo, & ventosæ, super alchasos positæ, quæ mundificant partes cutis, & attrahunt subtile cholericum, quod humorem efficit salsum. Bibenda secũdum Procidanium experta ad fistulas, desiccant, & consolidant. ℞. pedis columbini, cardi benedicti, ana lib. i. cimarum rubi. ℥. vij. saluię, betonicæ, ana. ℥. iij. hæc contrita bulliant in vino, lib. v. vsque ad consumptionem medietatis, deinde colentur, & adde quartam partem mellis, & coque parum, & cola, & vsui reserua, de qua sumat mane, & sero in ieiunio cyathũ vnum, & quidam addunt calendulam. Cauda equina sæpe sumpta in vino, & emplastrata curat fistulam inter omnia, & est experta. Puluis ad fistulam, & cancrum, & scrophulas apertas. ℞. arseni. vitrioli, aluminis zucchatini, inter. ana, vnc. ij. puluerizentur cum aceto fortissimo in modum oximellis, ponãtur in olla, cooperiantur, & circumuoluantur bono luto, vt fumus inde non exeat, & bulliant lento igne à mane vsque ad tertiam, & remoto vase, quod inuenitur in cooperculo, colligatur, & seruetur, & tenta in ipso puluere inuoluatur, & in fistulam imponatur, & sit ibi per diem, & noctem, deinde remoueatur, deinde curetur ad modum alterius vulneris.

De cura pruritus ani.

De potione experta ad fistulas.

De cauda equina. Puluis ad fistulã & cancrum.

De mollificatione ani, & egressione eius. Cap. 10.

Mollificatio ani, & egressio eius est nota. Et est, aut à natura, seu infantia, vel præter naturam dilatatus, vt egressus non congregetur, & retrahatur

E

naturali, & debito modo, sed remaneat extra, & caput, seu extremitas recti intestini cum eo, & quandoque parum, quandoque in quantitate palmi vnius, et plus prout in quodam vidimus Ianuense. Et quãdoque egressio eius est cum voluntate, & est minus malum, & quandoque est pręter voluntatem, et est magis malum: & quandoque est cum sensu et est melius, et quandoque præter sensum, & est peius, & quandoque est egressio fæcum inuoluntaria & est pessimum. Et causa eius est, aut mala complexio paralytica, frigida, & humida interiorũ cum materia subtili imbibita in neruo latitudinali cõgregante, & neruis longitudinalibus retrahentibus ipsum, & intestinum cum eo, & quandoque est mixta cum caliditate iuuante ipsum ad penetrandum, & imbibendum. Et quandoque est apostema in ano, sua grauedine trahendo inferius coadiuuans. Et quãdoque est exterius veniens puta ex aqua frigida, cum balneatur, vt fullonibus, et nauigantibus sępe accidit, vel aere frigido cum ei coacti exponuntur aliqui. Et quandoque est propter hæmorrhoidarum ligationem, incisionem, vel corrosionem in medicinis cadentem supra neruos, seu lacertos prædictos, quare abscindimus, et eius cura erit impossibilis. Aut propter casum supra dorsum, aut percussionem dislocantem spondiles, à quibus nerui prædictorum lacertorum egrediuntur, quare nerui comprimuntur, & disrumpuntur.

F

Signa eius, quæ à complexione mala paralytica est, sunt quòd est, quia paulatim accidit, et pręcessit regimen multiplicans talem materiam, & est sine sensu, vt plurimũ, & accidit, vt egrediatur egestio inuoluntaria: & si est cum caliditate, sensus declarat, et tactus, et si est à causa exteriori, & frigore similiter. Quę vero propter alias causas, est subito veniens, & est causa manifesta absque aliquo alio modo regimine præcedente, et accidit dolor propter illud quod accidit in neruo constringente, vel retrahente de læsione.

De

Cura eius, quę est à mala complexione paralytica interiori cum materia frigida, vel caliditati coniuncta, est similis curæ pruritus ani ab humore facti. Cum ergo pręcesserit corporis purgatio ab humoribus pędictis veniẽtibus, cum pręcessione digestionis cum proprijs, & regimen fuerit declinans ad calidum, & siccum: necesse est, vt humorem illic imbibitum resoluas, abstergas, & exicces: & hoc cum clysteribus, lauacris, collyrijs, emplastris, vnctionibus cum pulueribus. Clysteribus quidem ex aqua marina, & euphorbio, vel sagapeno, vel hieris magnis, vel agarico, & oleo rutaceo. Lauacris cum aqua maris sulfuris, baurach, felle, nitro, et aquis thermarum Collyrijs ex melle, aloe, & colocynthide. Vnctionibus ex oleo nardino, costino, & laurino, vel cerotis, vel vnguentis appropriatis, quæ in antidotario nostro diximus. Emplastris ex armoniaco sagapeno, staphisagria, aceto, scillæ, & cera, & melle. Deinde siquidem retrahatur, & reducatur vtaris stipticis lauacris prædictis in tenesmo, quòd si non retrahatur, et reducatur per se oportet, vt lauetur cum vino nigro pontico, vel aqua aluminis decoctionis gallarũ quercus, & cypressi, & copularum glandium, myrtæ, & balaustiæ: & deinde aspergatur puluere thuris, merdasengi, cerussæ, plumbi, gallarum, & antimonij, & deinde reducatur, & restringatur, & quiescat: & ventosa supra alchatin reducit ipsum. Quod si anus nõ reducatur propter tumorem, & apostema in ipso, tunc oportet, vt mollificetur sedendo in aquis calidis decoctionis mollificantium prædictorum in tenesmi cura, cum oleo chamæmelino, bdelio. quoniam reduceret, deinde curetur cũ eis, quæ dicta sunt in cura apostematis, deinde cum resoluentibus, et stipticis constringatur: quòd si non reducatur adhuc, supra caudã à duobus lateribus eius cauteria applicentur: & si est à frigiditate exterius procedente, curetur cum calidis, prout in tenesmo dictũ est. Et si est à casu vel percussione supra dorsum, curetur dislocatio si possibile est, vt in secunda sectione Deo duce dicemus. Puluis cornu cerui superaspersus post ablutionem cum vino ad reductionem confert.

De

G

H

Medicamen

lastrū tū ad ani.

Medicamen expertum Hybernici ad exitum ani. Re. charabe, cornu cerui vsti, balaustię, thuris, anthimonij, acatiæ, thuris minuti, terantur, & puluerizētur super anū & vmbilicum, & renes cum petroleo, & vitello oui assa. Aliud medicamen ad exitum ani, & hæmorrhoidas. super lapidem molarem calidum folia porri contrita impone, & acetum superasperge, & fac patientem sedere super eum & anchæ eius, & renes inungantur melle, & puluere seminis nasturcij, & superliga. Item aliud. Recipe absinthium, parietariam, & mentastrum sine aliquo liquore calefactum, & superpositum multum valet. Item spongia marina calefacta in aceto in quo coctæ sint radices granatorum, & myrtus superponatur. Item musceleon calidum sumptum, multum valet, & quando vadit ad sellā, & surgit ab ea recipiat fumum colophoniæ, thuris, & pinearum. Et ad dolorem ani parietaria bene decocta, & permixta oleo, & deinde cocta applicetur. Item aliud ad dolorem, & inflammationem. Reci. stercus gallinæ, siccum vel recens, dissolue cum oleo in testa calida, & super peciam extende, & loco dolenti appone, & oleū decoctiōis scarabeorum balnei cum cimbalaria facit idē.

Medicamen Galen. conferens ad mollificationem ani, & exitum eius. Reci. fructus, qui dicitur arabugi, gallarū, cerussę de plumbo, acatiæ, barbæ hircinæ, corticis pini, q̄ dicitur fantis, thuris, & myrrhæ omnium, ana aure. iiij. puluerizentur, sicca, & postquam abluitur anus cum vino pontico superasperge.

d medicamē ad mollificationē ani.

SVMMA II. *Quartæ particulæ sectionis primæ, & est de medicinis ægritudinum instrumentorum vrinæ.*

Prologus.

Anatomia renum.



SVblimis Deus renes creauit, eosque dotauit virtute specifica qua superfluitatē aquosam traherent ex venis, vt virtute hepatis impellentis in simul à sanguine sequestret, ex quo iuuamentū mixtiōis ipsius extitit p̄finitum. Et coagulauit eos in substātia dura ex sanguine, ne ab eius acuitate mordicāti quasi cōtinue grauiter lęderent. Et cōbinauit eos, vt si vni accideret nocumentum, alius in operatione complēda subsistat, fecitq; proinde vnūquodque plurimarū diuisionum sicut in boue non unius cōtinuę substantię sicut in porco, vt cū nocumentū alicui ex partibus eius accideret, staret in operatione tā necessaria cū plurimo eius ab illa parte distincto, incumbit enim naturę tam grandis necessitas transcolationis aquositatis ex venis à sanguine, vt nō minor sit necessitate mixtionis ipsius cum eo, queadmodū. n. nutrimentū transire ad membra sine aquositate non pōt, nec eis distribui, & apponi, ita sine ei⁹ sequestratione nō valet illis distributū vniri, sicut ex prīo defectu accidat atrophia, ita ex secūdo, p̄ueniat hydrops, vel cachexia. Hāc aūt necessitatem natura præcognoscēs illos alligauit dorso neruis ac ligamentis explātatis ab eo, & iuxta venam supra ipsum extensam, & hinc inde lateraliter collocauit, vt à vena ipsa emulgenti vocata, habilius traherent illam. Collocauit illos seorsum in hoīe, dextrū quidem superius propinquū hepati donec pēnulam eius tangat, & hoc, vt habilius ab eo illā traheret quantū possibile est. Sinistrum vero inferius, vt quia quod trahitur ex illa nō attrahit ex prīo foramine, quod habet ad venā, immo à dextro, ut attrahatur, & quod, p̄pinquius prīo ad lōginquius secundo, sicq; trāscolatio melius compleatur ob quā posita est in inferiori seu intrinseca eor̄ parte concauitas ad quā transmittitur primo, & à qua impellitur inferius ad vesicā, & in medio corpore renes, quod de sanguine associatur aquositati trahendo purificant meliori

A modo quo possunt ab ea, vt nutriantur ab eo, & aquositatem tanq̄ inutilem ad vesicam impellāt. Aquositas enim natura ordinante non sic à sanguine purificata de hepate transfertur ad renes quin ad sanguinis mixti, ad modum loturæ carnis recentis, hanc quo nutriantur renes quam si in sequestrando, nec nutriantur ex illo, deficeret, vrina redderetur, sicut lotura carnis recentis, eodem quasi modo quo, si hepar debile non discernat quam impellit eis aquositatem à sanguine, prout oportet. Et ex renibus aduenit neruus paruus quo excreantur panniculi ipsos à membris alijs distinguentes, & circa venam flectentes, & dorsum. Aduenitq; eis vena illa magna ab hepate, & arteria ex arterijs, quę adueniunt hepati. Post quorum creationē creauit vesicam. Queādmodum. n. Deus ad expulsionē siccæ superfluitatis, quæ digestioni primæ insequitur, ordinauit quædam membra ad sequestrandum ipsam à chylo, vt superiora intestina gracilia maxime, quædam ad colligendum, vt monoculū, et quędam ad complendum vt colon, quædam ad extraducendum, vt intestinum rectum propter causam superius assignatam, Eodem modo ad expulsionē superfluitatis aquosę, quæ secundæ insequitur digestioni, Deus mēbra instituit quędā, hęc vero ad sequestrādū, vt renes: quędā ad colligendum & complendū, vt vesicam: quędam ad producendum ipsam extra, vt virgam, propter eandem similiter causam, et vritides, vt viam per quā transiret de renibus ad vesicam. Sicq; creauit eam, & neruosam, & pāniculosam, vt esset susceptiua extensionis in colligendo illam, & duorū panniculor̄ seu tunicarum, vt fortis esset in continendo, proinde fuerunt pāniculi ipsi ex ligamētalibus neruis contexti, quorum interior est duplo crassior exteriori, ne ab acuitate vrinæ cui obuiat offendatur. Et vt colligatur in ea subtiliter ingeniatus est, vt sic eam intraret, q̄ per viam introitus quoquo modo nullatenus retrocedere posit, q̄ si posit, naturæ periculum atq; fastidiū pareret sicut scrophus, proinde vritides poros protensos à renibus ad ipsam dispensauit, vt attingentes eum in concauo eius, & iuxta collum incederent inter duos panniculos eius exteriorē tunicam perforando prius

C & hoc per spaciū habens quantitatem, deinde disrumpēt interiorem panniculum, vt aquositatē in eius concauitatē transfundant, & cū impleta fuerit ea cōprimente interiorem panniculū eius exteriorem subintrantes inter eos uritides clauderent compressi quo minus ex eis regrediatur vrina quantūcunq; etiam exterius cōprimant. Ait enim Gal. si. n. ad quam partē clauditur fenestra eam impellendo studeas aperire magis eam firmabis. Et ut collecta in ea teneretur pro uoluntate, nec exiret per eius collū, quod ad eius ordinauit expulsionē inuoluntarie, sicut in patientibus urinæ distillationē contingit, procreauit ipsum carnosum, plurimorū anfractuū, & in eo lacertum latitudinalem inuoluit, contractione cuius præclusum ad modum marsupij urinā retineret pro velle, & tandiu q̄ vnctuositatem sanguinis quā inficitur trahat qua nutriatur, deinde eo mollificato, urina procedit ad uirgam, ut extra progrediatur per circūtractionem, & cōpresionē villorum eius

D substantiæ, si multa existat urina, & si pauca existat in ea per circūtractionem, & compresionem lacertorum etiā ventris ordinatorum ad coadiuuandam etiam talium superfluitatum expulsionem. Et cōtinuatur vnicuiq; laterū eius neruus quantitatem habens, & venę quietæ, & pulsatiles, & multiplicati sunt in ea, vt sentiatur cui innititur, & ad quæ extenditur.

Quibus nā ægritudinibus subiaceant.

Ex q̄bus manifeste colligitur, quot sint ęgritudines eis possibiles temporaliter euenire atq; curabiles proprie, & ex cōmunitate. Et proprie sunt generis malitiæ complexionis simplicis, & cōmistæ vt plurimū, & puræ, & cum materia, ut plurimum, propter illud quod de humore aduenit eis cum superfluitate aquosa, & generis malæ cōpositionis, vt oppilatio in eorū venis & poris, ac repletio in

concauitatibus

concauitatibus eorũdẽ ex sanguine, humore, vel lapide: et generis solutionis cõtinui, vt sunt vlcera, & corrosio in eorũ substantia, & abscisio venarũ, & apertio earũ: & generis apostematis ex quibus debilitantur accidentaliter vesica, & renes in eorum operatione prædicta cõmuni, & cum multiplicatur debilitatur hepar, donec perueniat res ad hydropisim, si non aliter resistatur, dolent quoque, & alia symptomata patiuntur.

Et significatio supra tales habetur proprie, et potissime ex proprio dolore, & tactu, & dispositione membrorum vicinorum cõpatiẽtiũ eis imediate, vt est dorsum, & alia vrinalia mẽbra imediate, vt est hepar, stomachus, cor, cerebrũ, & etiam totum corpus. Vnde Abo. membrum cõpatitur alteri membro, quia tertio membro associatur, sicut cerebrum associatur reni, propterea quia vnũquodq; associatur hepati, & exeuntibus cum vrina, quæ si sana sint, & appetitus non sit læsus, sitq; cum alijs contentis pter naturam, sanitatem hepatis indicat, & ęgritudinem renum, si dolor in lumbis existat, vt Abo. dixit, et per ipsam non sanam puta crassam, & residentem, multam, eorum ægritudines soluuntur, quibus plurimum paucitas vrinæ associatur. Et fin hęc summa secunda quartę particulę sectionis primę, quę est de medicinis ęgritudinum instrumẽtorum vrinę capitula continet. xiiij. Et quia renes, & vesica in causis, ęgritudinibus, & accidentibus cõueniunt plurimis, quemadmodũ & in actu, vt ex prædictis apparet, plurimum & in cura conuenient, et medicinis quibus habet compleri, differentibus tñ in virtute, potentia elementalis, & specificæ propter ipsorum differentiã in natura, ptanto de cura ægritudinum plurimarum ipsorũ simul loquemur causa breuitatis, cum Dei nominis inuocatione, qui sit benedictus.

Continet autem hęc summa secunda capitula. xiiij.

De mala complexione renum & vesicæ, de Oppilatione eorũ ex sanguine vel alio humore, & de medicinis eorum. Cap. I.

Mala complexio renũ & vesicæ, species eius, causæ, signa, & cura, ex his, quæ dicta sunt in hepate sunt manifesta, & infra capitulo de debilitate dicemus. Oppilatio in renibus, & vesica, & alijs instrumentis vrinæ, vt plurimum est coarctatoria propter illud, quod descendit ad ea de superfluitatibus cum urina, & si ex humore est implente, & oppilante, aut erit ex multitudine sanguinis, & signa eius sunt sanguinea, vrina cum dolore grauatiuo in eis, & dorso. Vnde Abo. ait, est autem cum in ægritudinibus acutis sanguineis urina sicut sanguis ipse emittitur apertione venæ non existente in renibus, & significat repletionem superfluam in venis, quam contrahit, & ostendit in renibus esse dolor grauatiuus partium prędictarum adiunctus illi, & significat eam tactus caliditatem inueniens supra renes, & dorsum, & sitis quandoque, & regimen vniuersale, & aliæ consimiles circũstantiæ inuentæ in eo cum iuuamento à frigidis, & quandoq; erit ex cõgelato sanguine in vesica de qua infra de solutione dicetur. Aut erit ex alijs humoribus crassis & viscosis.

Et signa eius sunt vrina cum hypostasi crassa, & conglobata, & cum ampullis supernatantibus, vt Hippocra. dixit in aphoris. Cũ maiori grauedine seu doloris grauatiui renum additione non solũ propter id, quod oppilat, sed etiã propter id, quod ex oppilatione retinetur, & aggregatur. Et est in ea retentio vrinæ qñq;, vt infra dicet, & tact⁹ inueniens frigiditatem supra renes, & regimen pręcedens multiplicans tales humores, & aliæ consimiles circũstantiæ cum iuuamento ex calidis. Et qñq; est cũ ventositate crassa coarctata in eis generata ex prędictis humoribus calefactis vel cibis. Et signa eius sunt signa prædicta cum ex tensione percepta seu tensione proprie cũ mouetur & inclinatur. Et qñq; est ex humoribus mediocriter alteratis, puta sanie crassa, & viscosa coarctata in eorum concauitate, & poris, quã natura expellit per venam aorti maiorem à superioribus membris ad membra vrinæ, sicut Gale. & Aboa. dixit. Et signa sunt antecessio apostematis dubelati in superioribus membris, vel vlcera, & proprie in hepate, & spiritualibus membris, vrina saniosa, & ardor. Et signum commune in omni causa est stupor inferiorum mẽbrorum, eo q spiritus sensibilis ad ea bono modo transire non valet cum quibusdam prædictorum signorum scilicet dolore grauatiuo, & sensu caliditatis supra renes, aut erit ex lapide de quo statim dicetur.

Signũ commune causa.

Cura eius, quæ est ex sanguine est euacuatio cum phlebotomia ex basilica vsq; ad lipothymiã, deinde si expedit cum phlebotomia saphenæ, vel apertione venarũ hęmorrhoidalium, & cum regimine extenuatiuo, vel infrigidatiuo ex diureticis frigidis. Et cura eius q est ex humore crasso & viscoso, est cura oppilationis hepatis ex humoribus crassis talibus. Et est in summa tres res. Prima est regiminis subtiliatio. Secũda est adęquatio materię. Tertia est euacuatio ipsius. Prima res nota est. Secunda etiam. Tertia ex præmissis ibidem completur, tñ quandoq; cum soluentibus cum deriuatione, vt sunt vomitus, clysteria, & pharmaca ventris solutiua, ex quibus proprium, & est simplex agaricus, & chalbanum, semen vrtice, iris, assarũ, sagapenum, cum hydromelle, & vterque helleborus. Et cõpositum est hiera. oportet aũt ne sit solutio laboriosa, ne humores effundantur ad renes qñq; cum soluentibus à deriuatione, vt cum diureticis calidis ex quibus propria sunt spica, folium, cassialignea, fu sicca, aqua cicerũ nigrorũ, & capil. ven. meu, & vinũ in quo resederit spica, soluunt enim vrinã in humoribus crassis, & alia, quę prouocant cũ virtute, & extrahũt superfluitates crassas quas infra dicemus in cura oppilationis eorũ ex lapide, & difficultate vrinę nisi rheumaticus fuerit, quo casu diuretica fortia non conueniunt, nisi prius purgato corpore, materia cessauerit fluere, vnctionibus ex oleis resolutiuis, & cerotis, & emplastris, & balneis resoluentibus naturaliter vel artificialiter ordinatis. Et siquidem sit cum ventositate cura est inflationis stomachi, hepatis, & splenis superius dicta. Si vero eorum oppilatio sit ex sanie eius, cura est duplex regimen. Primum est regimen apostematis dubelati, & aperti seu vlcerum superiorum membrorum. Secundum est saniei mundificatio, vt non noceat

Phlebotomia.

ceat. primum habitum est superius. secundum etiam vbi de cura apostematum dictum fuit.

De oppilatione renum & vesicæ ex lapide, & medicinis eius. Cap. 2.

Lapis in quinque partibus corporis secundùm Gal. generari potest. In pulmone. s. & intestinis de quibus supra dictum est, & illud est raro, & in renibus, & vesica de quibus nũc dicendum est, & est vt plurimũ, & etiam in iuncturis, de quo dicetur infra, & est mediocriter se habens, & vbicunque generatur, communem in genere habet causam. Et hi de quibus est sermo in causa conueniunt, sed in eius quanto differunt. Conueniunt inquam in causa scilicet materiali, & efficiente. Materialis quidem est plurimum humor crassus, et viscosus in corpore generatus translatus ad illas partes renum, & vesicæ, ibique retentus, & quandoque apostemans. Hic autem humor, ut plurimum est phlegmaticus, cũ sit proprie condensabilis, non sic sanguis, licet quandoque ad illas perueniat, quia nec crassus est nec viscosus, sed consistentia temperatus, & cum peruenerit ad illa, conuersus in malã qualitatem venenosam, quemadmodum Hippocr. dixit, non poterit ibi contineri sed extra expellitur à natura. Nec melancholia, quia propter siccitatem eius partes non adhærent, vt condensentur, sed incinerantur potius, nec cholera, quia non crassa viscosa. Et causa generationis talis humoris phlegmatici est debilitas digestionis, aut ex parte virtutis caloris innati, quia debilis, vt contingit in senioribus. Aut ex parte cibi quia crassi, & viscosi de genere panis, & pastæ azimæ, & carnium crassarum, vt animalium magni corporis, vt boum, bubalarum, ceruorum, & porcorum, & syluestrium, & antiquorum, & nimis iuuenum salitarum, & auium paludestrium, & piscium magnorũ, & lacticinientium, & lacticiniorum, & leguminũ, & aliorum similium. Aut potus aquę turbidæ, & proprie lacunalis, & stagni, & vini crassi & turbidi. Aut ex parte mali regiminis in aliјs attendendis conditionibus circa digestiònis perfectionem, vt in pueris, & gulosis adolescentibus, de quibus supradictum est in capitulo debilitatis digestionis. Causa vero translationis est virtus expulsiua superiorũ membrorum fortis, hepatis. s. & venarum proprie cum amplitudine viarum ipsarum, & debilitas renum. Causa vero retentionis illius in ipsis est debilitas virtutis expulsiue ipsorum in ipsis naturaliter, vel ex ægritudine cum strictura viarum expulsionis, & crassitie humoris, et concauitatis aptitudine in colligendo, & retinendo quandiu condensetur, quare extra corpus expellere illum humorem non valet, sed tardatur tempore longo, & euacuatur, quod subtile est, & clarum cum vrina paulatim, & crassum & terrestre remanet in eis, & condensatur. Isaac enim dixit, per canalem strictum nõ trãsit liquor crassus. Si enim virtus fortis existeret, & via apta totum humorẽ paulatim sicut aggregatur cum sui crassitie expelleret cũ vrina crassa vnctuosa, & turbida, quare generatio lapidis non sequeretur sicut in pluribus talem vrinam mingentibus sępe videmus. Causa vero efficiens lapidis est caliditas ab æqualitate egressa illorum membrorum agens, in talem humorem retentum ibi, & condensans ipsum, quãdoque in pilos rubeos longitudinis vnius palmi, vel brachij ſm Hippoc. & Gale. quandoque in lapidem quemadmodum est videre in balneis thermarum, & vasis in quibus aqua calefieri consueuit, in quibus crassum aquæ in lapidem durissimum propter agentem calorem densatur.

Aduenit autem illis membris talis caliditas, aut à causa intrinseca, aut extrinseca, & intrinseca, aut propria, aut ex vicinitate, propria autem naturaliter, aut accidentaliter ex humore cholerico ad illa translato à superioribus membris, hepate, scilicet cysti, venis, apostemate, vel non apostemate, ex vicinitate, & proprie ad hepar supercalefactum. Et extrinseca per se, & per accidens calefaciente, per se quidem, vt cibis & potibus calidis, forti motu, pe-

A ditando, vel æquitando in aere calido, balneis calidis, & forti strictura lumborum, & aliјs. Per accidens, vt ex frigore aeris, vel balnei constringente poros, et inflãmante caliditatẽ ipsorum, nec est frigiditas p se causa eius, cum talis frigiditas congelans in corpore stante vita nõ possit esse. Et si generatio phlegmatis vitrei sit in ventre, dicendũ q est minor ea, quæ condensat in lapidem, & tamen dicitur congelans respectu causæ aliarũ specierũ phlegmatis. Hę autem causæ licet cões sint eis ambobus, in lapide tñ vesicæ sunt fortiores propter ipsius naturam. Est enim membrum inferius positum ad quod humor, qui est materia lapidis peruenit transcolatus, & subtiliatus per vritidũ trãseundo stricturã, quare non est aptus condensari, vt crassus qui peruenit prius ad renes cũ sua viscositate, & grossitie propria. Est etiam membrum neruosum pauci sanguinis & frigidum, quare ipsius caliditas non est potens condensare sicut in renibus sanguineis, & naturaliter calidis. Adhuc locus retentionis in vesica est amplior. Et via expulsionis apertior, propter largitatem colli eius, & breuitatem, & in mulieribus maxime, quare lapidis generatio in ea est difficilior, & proinde minor, & cum generetur, ppter fortitudinem causarum, maior erit, ad curandum rebellior, & ſm Hip. in apho. periculosior. Generatio quoque ipsorum, conuenientia & disconuenientia prædictorum, causarum diuersarum aptitudinẽ habet in ætatibus diuersis, vt Hippo. dixit in apho. in sexibus quoq;, & naturis diuersis corporum, & membrorum in quibus generari habent, & habitudinẽ etiam. Nã in prima ætate, quæ protenditur vsq; ad dentiũ plantatiuam nõ est generatio lapidum apta, cũ humores subtiles non uiscosos habeant, nec crassis utantur rebus non calorẽ acutum, non stricturam uiarũ, & si habeant propter paruitatem, tñ ppter humiditatem complexionis recipiunt extensionem, quare non retinetur, ut in lapidẽ condensetur. In ętate autẽ, quæ est dentium plantatiua, quæ est usq; ad. vij. annos cõpletos, & usq; ad. xiiij. in quo inchoatur pubertas, quia materialis causa deficit, naturaliter generatio talium lapidũ inepta videtur propter materiales humores, cũ in eis adhuc sunt subtiles, nec sunt crasi, & viscosi propter debilitatẽ digestionis cum habeant illam fortem. Accidẽtaliter aũt cum materiam habeant propter ipsorum gulositatem, & malitiam regiminis in aliјs debilitantes digestionem, quare tales multiplicentur humores, adsitque causa in ea efficiens quia calor iam factus potens non obtusus, permanens in prædicta ætate, sit etiam uiarum conuenientia, qa membra duriora facta non sic fuerint extensibilia, quare in ea ipsius lapidis generatio apta est, in uesica tamen ſm Hippocr. qm fortitudo superiorum expellit ad illam quã colligit ipsa, & retinet & nõ expellit propter frigiditatẽ. Omne. n. mẽbrum frigidum complexionis frigidæ, actiones defectas habet ex necessitate, dixit Gal. In pubertate, adolescentia, & iuuentute, hic nec ibi generatio lapidis apta est, propter defectum materię, quia humores habent subtiles, nec sunt gulosi, ut priores, et eligere incipiunt dię tam bonã, quare humores tales non generãtur, nec transferuntur ad inferiora, ibiq; retinentur, sed propter virtutis pororum, & viarum largitatem expelluntur extra, licet causa efficiens sit in eis intenta. In senectute vero licet sit materia, ut humores propter digestionis debilitatẽ multiplicati in eis, & uiarũ strictura propter siccitatẽ corrugantem, & in vltima proprie, quia tñ deficit in ea causa efficiens, quæ est in generatione potissima lapidis generatio, non existit in vesica, sed in renibus tantũ propter eorum caliditatẽ. Et in mulieribus nõ in vesica, quia ibi deficit caliditas, non sic autem in renibus, deficit quoq; viarũ strictura, quia vias habent amplas, quia collum vesicæ in eis amplum est, & curtum, non sic autem in renibus, vt Hippoc. in principio libri de aere, & aqua locutus est, materia quoque ad renes peruenit plus non transcolata sicut ad vesicam descendit.

Qualiter lapis ſm diuersas ętates in diuersis locis ingeneratur.

In natu-

In naturis quoque diuersis vniuscuiusque generatione diuersa, & in habitudinibus quoque. In humida.n.natura, & habitudine pigrescit generatio ipsius in renibus perem ptore, & in sicca in vesica propter causam prædictam. Licet aũt hęc diuersitas perueniat ratiõe aptitudinis ad causas eius congregandas vel non, in naturali complexione, ætate, sexu, habitudine, & dispositione membrorum, accidentaliter tñ potest vtrobique lapis in omni ętate, complexione, & sexu, & habitudine generari. Cumque antiquatur generatio lapidis, vt eius causę perdurent, & habituẽtur, non prohibetur nec sanatur, licet remedium habeat quoquo modo, & proprie in senioribus. Vnde Hip. in apho. Nephretici, & circa vesicam dolores laboriose sanantur in senibus, nec post.l. annos vt.iiij. epidemiarũ dixit, sed continuatur, & transit ad hæredes. Et cum non est habituata, sed disposita, & noua sm augmentum, & diminutionem causarum fit seruans quandoque periodos mensis vnius, vel plurium.

6. aph. 6.

Signa oppilationis renum, & vesicæ ex lapidibus, & aliorum membrorum vrinalium distinguentia ipsam ab humorosa, sunt signa lapidis, quæ in humorosa nota sunt: & signorum lapidum quædam sunt communia, quædam propria. Communia quidem ex vrina sumuntur, dolore, & exeuntibus cum vrina. Et sunt, nam cum videbis vrinam quam consueuit mingere patiens turbidam, & crassam clarificari, & attenuari, tunc æstimabis lapidis generationem, & cum additur dolor, vt quia sentiat patiens dolorem in partibus vrinæ membrorum, tunc certificata erit æstimatio tua, quia materia iam aggregata est in mẽbris illis ad lapidis generationem, deinde si vides aliquid arenæ residentis ei associari, tunc tua æstimatio erit completa, & maxime si materiam videas retineri. Notandum autem, quòd lapis si mediocris sit, retinet vrinam totaliter, quia potest subintrare meatum vrinæ, & occupare, magnus aũt subintrare non valet, & si opponat se orificio meatus de facili remouetur, paruus vero si subintrat non occupat totum, vt possit totaliter retinere. Et cum tãges illas, & inuenies molles, lapis est in fieri, si vero duras, lapis iam factus est. Propria vero ex qualitate naturæ doloris, & exeuntium cum ipsa sumuntur hoc modo. Nã in lapide renum vrina est cum rubedine, dolor est in lumbis, et fortis adeo, quod fit quandoque similis colico, & intenditur tẽpore inani ionis, sumpto cibo remittitur, & est cũ quiete, dolor est ibi fixus, & cum mutantur ad vesicam interpollantur, & minuitur & in illis augetur, & proprie apud repletionem intestinorũ propter coarctationem pororũ vritidum, & cum peruenit vsque ad inguina & emunctoria, tunc iam peruenit ad vesicam, vt superius dictũ est, & arenosa residentia sunt rubea cum consuetudine procreatiõis eius. In lapide vero vesicæ vrina est alba, & arenosa similiter alba vel cinericia, vnde Hip. Quibus in vrina arenosa & alba sedimina substãt, his vesica, aut renes lithiasim habent. dolor quoque accidit in pectine, & peritoneo minor, & quandoque lapis vesicæ tenetur in loco amplo, & spacioso, sed in renibus est coarctatus in stricto, & plurimum retinet vrinam. Et est maior quàm lapis renum propter maiorem extensionem quam recipere potest in vesica, & durior propter longiorem morã quam trahit in ea quã in renibus faciat, cum ergo cadat sui grauitate in collum vesicæ, quod inferius tendit sua magnitudine integre oppilabit, & retinetur vrina, & est significatio fortis super lapidem confirmatum, & tunc cum hoc est pruritus continuus in pectine, & in canali, quare confricat eam cõtinue, & proprie si est puer, & accidit erectio assidua, & quandoque mollificatio vltra modum, & perducit ad exitum ani. Et causa in pruritu est exasperatio vesicæ ex lapide duro, & commoto in spacio vesicæ, & maxime cũ sunt plures, siue sint in ea generati, siue à renibus descenderint ad ipsam, quare exasperant, & inducunt pruritũ, & cum vrina tunc emittũtur furfures, & quandoque sanguis, propter abrasionẽ. Et accidit lapis vesicæ in regionibus septentrionalibus magis consuetis, & in infantibus, & corpora illorum plurimum sunt extenuata, quod est econtra in lapide renum.

Vrina.

E

Cura lapidis est quatuor res. Prima est abscisio causæ. Secunda est ipsius eductio. Tertia est regimen. Quarta est correctio accidentiũ ex quibus est dolor, vrinæ retentio, & vlcerum impressio, quæ quandoque est prior, prę magnitudine enim accidentium interdum oportet puertere ordinem curæ. Prima est causæ abscisio. In abscisione nanque eius consistit præuisio qua lapidis generatio prohibetur, & qui est in fieri impeditur, et qui factus est non augetur, sed educitur, & proprie si sit paruus, & completur tribus modis. Primo cum prohibitione generationis materiæ, scilicet humoris crassi & viscosi, & illud cum ordinatione regiminis in cibis, & potibus subtilibus, & euchymis, & in alijs debite digestionem complẽdo. Secundo cum euacuatione ipsius humoris iam generati ex hepate, & venis si adsit, & etiam cum deriuatione à partibus illis, puta cum vomitu, clysteribus, & alijs solutiuis pharmacijs sumptis, & in euacuatione eius de partibus renum, & vesicæ si sit ibi detentus, & coarctatus, vt in lapidem condensetur, & hoc cum diureticis temperatę caliditatis, quæ causam efficientem.s. ipsorum caliditatis non augeant, & intendant, qualia sunt ex cibis. Vt sunt carnes auium montanarum paruarum paucæ pinguedinis, & caliditatis, & herbæ diureticæ, vt bauciæ recentes, & apium, petroselinum, fœniculus, endiuia, & asparagus. Ex leguminibus, vt chist hordei, et aqua cicerum nigrorũ, & ex fructibus, vt ficus humidæ & siccæ, et amygdala, & vua alba. Et ex potibus, vt est vinum subtile clarum, album, cum aqua dulci, et clara lymphatum parum. Et ex medicinis, vt est decoctio polij, quinque radicum cõmunium, capil. vene. & radicis altheæ, schinanthi, & scolopendriæ, & similium, omnia enim hæc prohibent generationem lapidis, & paruum frangunt & educunt, & seca niabin cum aceto scillæ. Et inunctio illarum partium cum oleis mundificantibus, & abstergẽtibus illas partes, vt est oleum de amygdalis amaris, de lilio, & de apio. Et cum cerotis, vel emplastris ex abrotano, fęce combusta, & nitro. Tertio cum alterantibus ipsorum qualitatem mẽbrorum, quæ est causa efficiens, & illud cum diureticis frigidis, qualia sunt batheceæ, & semen eius, & semen citrulli, cucurbitarum, & cucumerum, & aqua lactis, aqua melonis indi, & vnctiones ex succis, et oleis ipsorum, et cum alienatione omnis calidi inflammãtis interius, et exterius ministrandi. Et si sit cum effusione humoris cholerici purgetur cum proprijs ex quibus est aqua lactis, seminum cõmunium, liquiritiæ, mellis, cassięfistulæ, & solatrum hortulanum est propriũ omni causæ, et syrupus de succo viol. et similia, et si fuerit cum inflammatione, vel erysipelate, seu apostemate duro.

De ... pid...

F

Lapi... nera... phib...

G

Eductio eius tripliciter fieri habet. Vno modo cum dilatantibus mẽbra et ductus, ac etiã lenientibus ductuũ superficiem atque lapidis, et proprie cum est paruus, & cõpletur cum administratione balnei seu fomenti ex aqua dulci decoctionis meliloti, calamenti, altheę, maluarum, chamęmeli, ireos, radicum fœnugreci, seminis lini, anethi, et similium. Et cum vnctionibus illarum partiũ.s. alchatin, ilium, inguinũ, pectinis, et peritonei, ex oleo de altea, de fœnugręco, de anetho, de alcanna, de lilio, amygdalarum dulcium & amararum, et de lino. Et cum ebibitis in lapide renum, vel iniectis in lapide vesicæ ex iuribus carnium vnctuosis, et mucilaginis, cassiæfi. tragacanthi, psyllij, et olei amygdalarũ, et vio. gummi, fœni. azarur, & decoctio maluæ campestris cum butyro, et melle, de qua sumatur res plurima, et grana pini, et similium. Secundo cum cõminuentibus lapidem, et educentibus, et proprie cum est magnus, et durus, qui calidis, et humidis nõ dissoluitur, quorũ quędam simplicia sunt, quędam cõposita. Et simplicia quędam conuenientia à complexione, quędam

Eductio ... pidis fi... bus mo...

H

quedã à proprietate, & quædam vtroq; mõ. Et à complexione cõminuentiũ quedã sunt debilia, tñ in renũ lapidibus imprimentia, qualia sunt amara abstersiua, quæ sunt fortis incisionis, & temperatę caliditatis, vt est radix spinę, quæ grece nominat spergos, & radices senticæ, herba castracan, & poliũ, lapides noïati grece adhata, & acetum scillæ, & reliquæ medicinæ similes istis, vt betonica pentaphylon, & capil. ven. grana solis, saxifragia, & folia saxifragiæ, quæ frangens lapidem interpretatur, & radix scolopendriæ, & aqua siclæ, harum autẽ impresio non est nisi in lapide renum, & pertranseuntia vsq; ad lapidẽ vesicæ qualia sunt, cicer nigrum, & aqua eius, radix costi, bdelium, & similia. Quædam fortiora impressionem facientia in lapidem vesicæ tanq̃ in duriori obiecto, lapis. n. vesicæ difficilior est ad cõminuendũ propter eius magnitudinem propter duriciẽ maiorem ac lõginquitatem, & ꝑpterea cõminuentia oportet esse fortia, & non tñ simplicia, imo composita, & propterea si cõminuunt lapidem vesicæ, comminuunt lapidẽ renum saltem cum ad illã perueniant prius, & non ecõuerso, vt dicit Abo. Composita vero infra dicetur. Sed talia simplicia sunt radix scillæ, allia, & tribuli, et grani nucum, apium montanum, calamẽthũ, pulegium hirci, vel cerui, radix citrulli campestris, & est cucumer asininus, radix balsami, & partes eius, semen raphani, et aqua radicum eius, semen cyperi ęgyptiaci, scordeon, radix lauri, et præputia vitis albæ, ruta agrestis, baurach, atramentum, piper puluerizatum, ex quo factus sit trochiscus, & daucus cum aqua fistici facit descendere lapidẽ, & oleum eius, fęx adusta, & nitrum adustum. Et est sanguis hirci ſm artem collectus, et reseruatus in trochiscis, de quibus in hora doloris detur vnus cum vino aceti, aut aqua opij montani, & est mirabile. A proprietate vero comminuentia sunt, vt puluis scorpionũ, & oleũ eius, solatrum hortulanũ, & lapis qui inuenitur in spõgia marina, & iudaicus, & cinis leporis decollati, et lumbrici terrestres exiccati, cinis hepatis asini in lapide renum, & gramẽ vtrũq;. Quædam comminuunt vtroque modo, vt est nitrum album, et clarum adustum, & pulerizatũ, et fęx adusta, et cinis corticum ouorum, et scarabei, et semen genistæ, quod frangit, et educit, et prohibet generari, et auis parua, quæ vocatur græce troglodites, & super alas eius sunt pennæ aureæ, & super cauda eius sunt puncta alba, & francigenæ nominant eam safuriengi adusta, & cinis eius cum aqua mellis extrahit prę cæteris lapidem magis, et fimus columbinus, et fimus galli. Et modus vtendi talibus est, vt medicinę quædam permisceantur istis medicinis comminuentibus lapidem, quarum aliæ sunt iuuantes ad penetrationem velocem, ut piper, calamẽthum, et cinnamomũ, et cum hoc operantur ad comminuendum lapidem. Et aliæ sunt, quæ prouocant cum virtute, & extrahere habent superfluitates crassas, vt semina nota, & proprie fœnugræcum, rubeæ radix, daucus, meu, su, asarum, acorus, et ameos, cheisin, siselis, semen agni casti, schinanthum, & cordumeni, et cantharides sunt in hoc potentissimę cum impressione in lapidem. Sed oportet ministrare cum cautela, ne vlcerent vesicam, vt Gale. dixit, nisi cũ rectificantibus in quantitate temperata sumantur, sicut staphisagria. Aliæ vero sunt alteratiuæ digestionem facientes eius, quod aliæ mouent, & facientes morari, donec illæ operationem suam perficiant cum pinguedine, et viscositate sua, ut gummi fœni. & aliæ sunt cum aromaticitate confortãtes membrum apud diuersitatem impressionis, et modum super ipsum, et sunt medicinę aromaticæ, vt spica, cassia, & similia, et aliæ sunt confortantes, in quibus est subtilitas cum stypticitate, ut est radix rubi, & rob fructuum, ut conseruent membrum à nocumento illorum, et est uirga pastoris. Et ex illis est been, aristo. liliũ siccum, et semẽ agni casti, et rosę, balaustia, schinanthum, & sandali, & medicinæ sedantes dolorem cum proprie-

A tate, vt sunt anodinæ nuces, et auellanæ, & quæ sedando dolorem retardant, cum permiscẽtur istę medicinę ex eis vna cõposita fiat natura sapientissima inter eas discernit & vtitur eis prout oportet ordinate: & hi duo prædicti modi sunt communes ambobus lapidibus. Tertius modus est cum incisione, & abstractione si prima non sufficiant, qui in lapide renum est inconueniens, et mortalis, ꝑpter profunditatem lacertorum, et ossium, magnarum venarum, et arteriarum. Sed in lapide vesicę possibilis, et timorosus propter circũiacentiam lacertorum venarum, & arteriarum, et neruorum, quorum incisionem dolor fortis sequitur, et spasmus, et syncopis, et apostema, et mors plurimum, et quandoque foramen conuertitur in fistulam, et currit inde cõtinue vrina. Sunt tñ aliqui, qui pręsumũt super illam. Caueant tñ, vt non nisi magna necessitate cogẽte ex dolore, et retentione vrinæ infestãtibus valde infirmũ, nec in quolibet corpore illã agant, nisi in forti, & constanti et pręuacuato, et cũ cautela ab errore. Quod si tales nõ sint dimittãt illam, et ad remediũ currãt, vt docet Gal.

B scilicet transpositionem lapidis, vel sanguinis cõgelati ex lapide pungente fluentis ab orificio & collo vesicæ, vt vrina libere effundatur, eius enim retentio est periculosa, et mortalis. Fit autem tribus modis, vt infra dicetur in lapide renum quoquo modo similiter, puta vomitu violento & forti, quo lapis superius trahitur, atq; ventosa super lumbos posita sic, vt econuerso trahatur inferius forti motu, agitatione, et saltu, et anhelitus retentiõe, ac cõpressione, & frictiõe renum, & ilium trahentium ad inferiora, et uentosã paulatim mutata à renibus ad inferiora, & ex illis sunt clamores, & clysteria conuenientia, et inferiorum calefactio cum fomẽtis, et alijs calefactorijs, hæc enim trahunt lapidem renum vsque ad vesicam paulatim, et quãdoque extra de vesicæ collo per virgam expellunt, uel mulierum naturam.

De modo icisionis ꝑ extractione lapidis. Primus modus.

Incisionis autem modus, et regimen tale est, vt nõ fiat nisi infantibus propter facilitatem consolidationis, & tẽ-

C peramẽtum complexionis, et humorum, quę nõ est in iuuenibus, & senibus, et in constantibus in tolerando dolorem lapidis, et sint pręeuacuati, ne humores currant ad locũ, et apostemẽt, et fęcib⁹ intestinorũ, qm̃ dolorẽ minuit, et sint contenti subtili diæta, et sit dies clara, et tps temperatum & quietum, & locus, et sint temperata instrumẽta, institæ, & fasciæ, & medicinæ appropriatę ex retẽtione sanguinis emanantis, & sedatione doloris, quæ sint ex pluribus dictis in cura hęmorrhoidarum ex retentione sanguinis, & ex sedantibus dolorem, quæ infra dicentur, ligaturis, quibus præmissis iaceat æger supinus, retractis cruribus, & detentus sit à circũstantibus firmiter. Et chirurgicus digitum suum indicem in anum infantis, vel mulieris virginis, vel in vuluam deuirginatę immittat donec perueniat ad lapidem, & cum peruenerit, ipsum in collo vesicæ teneat firmum, et impellẽdo semper à vesica versus collum eius, tũc quoq; signet atramẽto vbi incisionem faciat, sitq; inter virgam seu bursam, & anum, et iuxta cõ-

D missuram seu filum nõ in ea sed inter eam, et cruris plicaturam, ita quod incisio cadat in collo vesicę nõ in eius cõcauo, tũcq; incidat subito instrumento bene acuto, & tãtum quãtum cõueniat magnitudini lapidis, deinde extrahat illum faciliori modo quo potest, quòd si magnitudo impediat exitum, opiaculis cõfringatur, deinde vitellum oui cum albumine ouorum, & puluere ex restringentibus sanguinem cum plumacijs vlceri applicetur, deinde cura vlceris regatur, & superuenientibus deinde accidentibus ex dolore apo. sanguinis congelatione in vesica quem vchuem cum hydromelle sumptum collo eius, & virgæ, & alijs subueniatur prout oportet cum his, quæ ex his dictis, & dicendis sunt nota. Similiter, & si peruenit lapis vsque ad collum virgæ, nec possit exire quoquo modo incidas sub ea si expressione educi nõ poterit nec retropelli

cum

cum immisione siringe, ut urina egrediatur, deinde cura vlceris est regendus. Et sunt qui ingeniantur, & ponunt cannulam in angulo incisionis, vt vrina inde trãsiens egrediatur extra, vt vlcus non tangat ne mordeat, & consolidationem prohibeat. Alius modus est, qui chirurgicis dimittatur expertis. At modo sequitur quarta res, quæ est correctio accidentium, de qua dicendum est, ex quo de re tertia in re prima est dictum succincte, & primo de dolore, qui si fortis sit, oportet sedare, priusq̃ prædictorum aliquod intentare cum post incisionem maxime prouocet apostema, & hoc cum balneis, cataplasmatibus, epithematibus, emplastris, vnctionibus, & iniectionibus, ex anodinis, & mollificantibus superius notis in cura tenesmi, & hemorrhoidarum, & si expediat cum stupefacientibus ebibitis, sicut philonis medicamine, de mandragora, & theriaca noua, quæ etiam ventositatem resoluit, quæ cũ causa doloris est, cum hoc quod stupefacit, & prouocat vrinam, inũctis, vel emplastratis. Et sunt, qui talia stupefactiua approximant ante incisionem, & post præparationem corporis ad illa dando ea mixta cum vino, ut docuit Aboa. vt dolorem incisionis non percipiat incidendus. Et sunt, qui opium in forma trochisci super locum incidendum ligant, & detinent ligatum, quandiu ibi sensus stupefiat quo dolor incisionis, vel adustionis, & corrosionis caustici pharmaci, vel ignis non sentiant, de quorum numero etiam videtur fuisse Hippoc. cum dixit.

Alius modus.

2. aph. 6.

Quicunq; dolẽtes aliquid corporis plurimum dolorem non sentiunt, his mens ægrotat, quasi dicat, si vis, vt causa doloris magni, corpori scilicet applicata non sentiat, fac vt corporis sensus ægrotent. Sedatio enim, vel doloris minoratio à timore futuri apo. & mortis alleuiat ipsum. Et ex eis, quę operantur ad idem est, vt in circuitu incisionis aliqua styptica ministrentur, & proprium est sumach ipsum, nam à proprietate prohibet apostema, & terra sigillata cum oleo rosa. inuncta, lutum armenum cum succo myrtæ, & similia. Et ex illis est phlebotomia, & cibi, et potus diminutio, & alia supra dicta. Si vero ex lapide retineatur vrina, quia oppositus sit in orificio pororum vritidum protensorum à renibus ad vesicam, vel in eorum stricturam coarctatus in transeundo, vel quia sit magnus, & oppositus in orificio colli vesicę, uel coarctatus in collo, uel canali urget, quod graue molestum & periculosum est infirmo, ingeniandum est, ut inde amoueatur antequã ad fractionem eius deueniatur, ut urina libere egredi possit, & hoc ut si quid sit in renibus retrahatur superius cum vomitu forti, & violento, & uentosa super renes applicata. Similiter si inter renes, & vritides situetur, quod ex dolore fixo, & continuo in renibus cognoscetur. Si vero in vritidibus coarctetur, quod ex dolore descendente ad ilia, et ibi durãte scietur, trahatur inferius cum balneis, & dilatantibus, & mollificantibus, & cum compressionibus ilium, & renum cum manibus oleo de lilio inunctis, vel pinguedine anatis trahentibus inferius, cum retentione anhelitus, sternutatione, & applicatione ventosę in ilibus infra renes, & inguina paulatim mutata inferius, & clysteribus conuenientibus, & motu forti, & saltu, & calefactione inferiorum partium. Si autem sit oppositus lapis orificio colli uesicæ ingeniamus, ut ipsum inde amoueamus, & hoc cum compressione pectinis superius, uel vt resupinetur lapidosus, & eleuentur anchæ eius, & concutiantur bene, vt lapis remoueatur inde, & redeat ad cõcauum uesicæ ad quod compressio pectinis versus superius confert valde, & tunc urina egreditur. Et quandoque alleuiat illud si incuruetur super genua sua, & cõmoueat sua membra adinuicem. Et quandoque remouetur inde per intromissionem digiti in anum, uel in uuluam deuirginatæ, & quandoque per alias figuras quas experimentũ, & ratio adinuenit. Cumque illa non conferant, administretur instrumentum scilicet siringa, quæ leniter inuncta immittatur, ut lapis inde amoueatur, & urina egrediatur. Et siquidem sit in collo uesicæ, uel in meatu virgæ cum balneo, & expressione cum manu inuncta oleis, & iniectis exterius producatur. Si vero ex lapide pungente commoto exasperante ulcera proueniãt in renibus, & membris vrinæ, regatur regimine ulcerum, & solutionis continuitatis renum, quod infra Deo propitiante dicemus.

E

Sequuntur compositæ medicinæ. Medicamen frangens lapidem renum sublime, & expertum valde ẜm Serapionem. Rec. se. batech, excorticati, miliĳ solis, vitri adusti, dauci, ana partes æquales, terantur & cribellentur, & dentur ex eis. ʒ. iĳ. cum aqua decoctionis ciceris nigri.

Aliud ẜm eundem ad lapidem uesicę. ℞. condisi. ʒ. i. fimi columbini. ʒ. i. & ß. scarabeorum danich. i. & est. ʒ. ß. terantur, & dentur cum calido. Aliud ad lapidem vesicæ ẜm Ymain. ℞. fimi columbini, stercoris galli, condisi. omnium partes ęquales terantur & cribellentur, & dentur in potu cum ęquale raphani, aut calida. Aliud ad lapidem renum, & uesicę ẜm Constantinum, et est sublime. ℞. seminis bathec, citrulli, cucumeris excorticatarum, ana drach. v. & ß. raphani, & apĳ, & napi syluestris, & dauci, & petroselini, ana. ʒ. ĳ. seminis fœniculi. ʒ. iĳ. granorum neræ. i. cerasorum syluestrium. ʒ. iiĳ. stercoris uaccæ pascẽtis inuoluti cum oleo sambucino drach. v. & cribellentur, & detur ex eo pondus. ʒ. iĳ. cum aqua apĳ, & raphani.

F

Decoctio ẜm filium Serapionis ad dolorem renum, & difficultatem vrinæ. Reci. cimini, ani. radicis liquiritię, seminis citrulli, seminis bathecæ, ana. ʒ. iĳ. psyllĳ, seminis maluæ, ana. ʒ. ĳ. & in descriptione alia loco anisi, absinthium, & loco psyllĳ alchechengi, decoquantur in duabus libris aquæ donec remaneat medietas, & dent in potu ex ea. ℥. ĳ. Aliud ad renes, & lapidem secundùm eundem cuius permixtio est. ℞. fœnugrę. ameos, seminis baucię, seminis apĳ, ana partes æquales, decoquãtur, & detur in potu cum zucchari, & est sana, si Deus voluerit.

G

Aliud medicamen ẜm Alchindum ad lapidem utriusq;. ℞. fimi columbini, stercoris galli, ana. ʒ. ĳ. origani. ʒ. ß. zucchari tabarzet quantum omnium, & cum aqua raphani extrahit omnem lapidem, et quandoque imponitur cum eis piper & sal, & proprie in decoctione pulegĳ. Aliud Rasis ad lapidem uesicæ paruorum, balneetur puer quotidie in aqua calida, & dabis istud medicamen. ℞. olibani, mitheę, radix est cuiusdam herbæ, ana, confice cũ melle, et detur ad modum auellanæ, mane & sero.

Vltimum sedans dolorem, et extrahens lapidẽ ẜm Ioannitium. ℞. apĳ campestris, quæ dicitur sarrurion. ℥. i. cyperi ægyptiaci, spicæ aromaticæ, seminis papaueris albi, cinnamomi, cassiæ, piperis albi, seminis bauciæ, acori, seminis vrticæ, & caulis, & cardonis, ana. ℥. ß. Conficiantur trita cum melle, de quo sumatur ad modum auellanæ cum vino decoctionis capil. veneris. Ruffus inquit, plurima balneatio in tinis sulphureis frangit lapidem, et hæc fortasse facit peruenire ad hoc, quod quandoque ulcerant cutem, & si infundatur in eis pannus calidus, & applicetur loco lapidis operatur ad exitum eius cum facilitate, et lubricitate, & similiter si olea misceantur mollificantia, & absque nocumento ullo. Inquit Galen. Scio plures de illis quorum renes ægri medicati cum hoc medicamine sanati sunt à suis ægritudinibus, & oportet, ut assiduentur huiusmodi medicinæ pluribus diebus. Est enim medicina sanans illum qui habet lapidem, et qui habet ægritudinem colicæ, & ęgritudinem uesicæ, & modus est. ℞. auellanarum excorticatarum, & nucum, seminis cucumeris hortulani excorticati, & seminis carui mũdi, ana aur. iĳ. seminis hyoscyami nigri, croci, seminis citrulli, abion, ana, aur. vi. seminis hyoscyami albi, seminis apĳ, ana aur. xĳ. Conficiantur cum melle, & fiant trochisci de quibus detur in potu aur. ß. cum aqua mellis tepida

H

pida

pida in quantitate cyathorum trium, & in alia descriptione ponitur armel aur. ß. Item testificatus est, quod lepus comburitur sicut scis, & conseruatur puluis eius, & sumitur in potu de eo diebus aliquot pondus. ʒ. ij. cum aqua tepida, & frangit lapidem vesicæ, & renum. Ait Aboa. dico, quod frangit lapidem uesicæ nõ est dubiũ, quod frangit lapidem renum, sed non conuertitur nisi alterutrum communiter habeat respectum. Confectio secundùm eum conferens illi, qui habet lapidem, & prohibet generationem eius post ipsum. ℞. cassiæ aur. ij. seminis apij aur. iij. lapidis, fœnu musculi aur. i. seminis bauciæ, anisi, ana aur. ij. styracis. ʒ. ij. radicis lilij, alozauhi, aur. ij. seminis papaueris albi, aur. ij. spicæ tantundem, amygdalarum amararũ, acori, ana aur. iij. mellis boni, quantum sufficit, sumantur de ea in potu omni die in vino. ʒ. ij. vel aur. ij. Dixit quoque medicinæ compositæ ad lapidem sunt, mitridatum, ipm nanque fortis operationis est in lapide renum, sicut sagenea, & sicut confectio de scorpionibus cognita ad renes, et vesicam, et medicamen factum de sanguine hirci, quod nominatur Manus Dei propter suam nobilitatem, & medicamen thesaurizatum dictum, factum cum oleo balsami, quod est mirabile. Puluis ex inuentione nostra frangens, & educens lapidem de renibus, & prohibens eũ generari. Reci. seminis genistæ. ʒ. iij. seminis staphisagriæ. ʒ. ij. granorum solis. ʒ. i. spicæ. ʒ. ß. dosis. ʒ. ij. cum aqua saxi.

Alius ad idem educens arenulas. Recip. granorum solis bene puluerizatorum. ℥. i. seminum communium. ℥. i. zucchari albi. ℥. i. dosis coclear vnum in vino. Medicamen expertum secundũ Abo. ℞. cineris vitis, cineris scorpionum, cineris radicis caulis, nabatij, cineris leporis, & lapidis spongiæ, sanguinis hirci exiccati, & contriti, cineris corticum oui, de quo pullus egressus est, & lapidis iudaici, gummi nuci, acori, ana partes æquales, petroselini, dauci, pulegij, gummi ara. semi. altheæ, piperis, omnium, ana partes. xv. conficiantur cum melle, & conseruentur, dosis sit vsque ad aur. ij. & supra cum aqua tribulorum decoctorum cum ciceribus nigris. Syrupus s̃m intentionem nostram quem supra in cura colicæ nephreticæ diximus est proprius, & s̃m Nicolaum, Iustinum, & Philantropos. Confectio trochiscorum secundũ Abo. ex appropriatis, quę frangit lapidem in renibus, & vesica. ℞. seminis bauciæ syluestris, seminis cucumeris, berberis, anisi, myrtę, seminis apij montani, & hortulani, cassiæ, cinnamomi, spicæ, ana partes. l. tere, & cicotriniza, & confice cum aqua ponderis. ʒ. i. aut aur. i. & da primum cũ calida. Syrupus diureticus aperiens renum oppilationem ex humoribus crassis, & educens eos, & prohibens ipsos condensari in lapidem, & est ex inuentione nostra. Rec. capil. veneris, cassiæ li. spicæ, folij meu, fu, siccorum, ameos, acori, radi. rubeæ, nigellæ, asari, dauci, cheisin, syseleos, seminis agni casti, schinanthi, cordumeni, granorum pini, & seminis solatri, & fœni. & enulæ, ana partes æquales, bulliant in aquæ, lib. v. vsque ad medietatem, deinde adde zucchari, lib. iij. geleniabin, li. ß. aceti scillitici. ʒ. iij. & syrupentur, dosis. ʒ. ij. cum tepida in aurora decoctionis radicum graminis. Dixit Abo. stercus muris cum thure, & aqua mellis calida frangit lapidem, & nigella aliquantulis diebus ministrata cum aqua mellis calida frangit vtrunque. Et lac ficus cum lacte more cum ramo ipsius educit arenulas de renibus, & vesica. Et semen centrum galli, puluerizatum cum vino subtili educit arenulas de renibus tantum.

De dislocatione renum, & vesicæ, & medicinis eius. Cap. 3.

DIslocatio accidit quandoque in renibus, & vesica plurimum, & est, vt à proprio remoueatur loco, & declinet ad dextrum, vel sinistrum inferius tendet magis quare vrinandi actio multipliciter impeditur. Et causa eius immediata est suorum ligamentorum, et su-

A spensoriorum relaxatio, vel ruptura, cuius causa est duplex intrinseca, & extrinseca. Intrinseca est humiditas cũ frigiditate paralyticans, & mollificans ipsa, quare membra prædicta in loco proprio non reguntur. Extrinseca vero est casus, & percussio relaxans, vel rumpens, et balneatio in aqua frigida multa, quo interiorem causam coadiuuat saltē. Signa. siquidē sit à percussione, vel casu rumpente pręcessio ipsorum cum sanguinis mictu declarat, si vero non rumpente, sed relaxante tantum præcessio illorum cum impedimento vrinandi sola sufficit ad cognitionem eius. Si vero nulla præcedente percussione, vel casu acciderit dislocatio, causam intrinsecã coniecturabis mollificationem scilicet & paralysim quam confirmat pręcedens regimen illi proportionabile, & aquæ frigidæ balneatio cum priuatione signorum aliorum ęgritudinum in eis possibiliter contingentium, quæ possunt in actione vrinãdi nocumentum præstare, quorum priuatio dissolutionē ab alijs passionibus distinguit, & quandoque vrina inuoluntarie emittitur propter communitatem colli vesicæ in B mollificatione, & quandoque retinetur propter oppilationem expressione, & tortura propter declinationem vritidum, & colli eius.

Cura. siquidem eius, quę à percussione, vel casu est rumpente, forte non curatur, iuuatur tamen cum reductione, & strictura cum medicinis stypticis, & conglutinantibus sumptis, & emplastratis, quę dicemus cum de dislocationum medicinis loquemur, si Deus annuerit, cuius nomen sit benedictum. Et similiter si ex eis relaxantibus absque ruptura fuerit. Et siquidem à materia humida facta paralyticante, vel mollificante causetur, cura eius breuiter erit cura paralysis, & completur euacuationibus, & purgationibus, deriuantibus proprie, & trahentibus sursum cum vomitu, & compressione digestionis materię cum oxymelle scillitico, & alijs medicinis proprijs. Et ex purgationibus proprijs est, quę fit cum helleboro cuius virtus est transiēs vsque ad corporis extrema, & trahens, & expellens cũ vomitu, & exiccans valde: vel agarico, cuius virtus etiã transit vsque ad corporis extrema, & confortat neruos calefaciēdo, & purgando. Et cum speciebus gummorum, quæ à C profundo attrahunt, & neruis, & vomitũ prouocãdo educunt. Completur quoque cum resoluentibus, & exiccantibus interius sumptis ex electarijs, & cõfectionibus, vt theriaca, mitridato, & similibus, & exterius applicatis ex cerotis, emplastris, cataplasmatibus, euaporationibus, & balneis thermarum siccis, alijs & regimine exiccatiuo, & calefactiuo noto.

De cura.

De solutione continui in renibus, & venis eorum, & vlceribus, & scabie, ac reliquorum membrorum vrinæ, et medicinis eius. Cap. 4.

VLcus renum, & aliorum membrorum vrinalium est solutio continuitatis eueniens cum deperditione substantiæ, cum enim soluitur quandoque continuitas in eis, primo est simplex, deinde cum perdurat generatur in eo sanies, quæ corrodit, & perducit ad substantiæ deperditionem, vrinæ transitu coadiuuante propter eius acuitatem, & fit vlcus. Et quando à principio est cum substantiæ deperditione, & abscisione dicitur vlcus concauum, cum vero ad saniem deuenit dicitur vlcus saniosum, & cum corrodit, dicitur corrosiuum, & cum dilatatur, & ambulat, dicitur ambulatiuum, & non sanatur. Et in renibus existens est in corpore renum, D aut in concauitate ipsorum, & venis, & meatibus eorum, aut in suspensorijs eorum, aut in panniculo tegente ipsos. Et quandoque est in poris vritidibus, et quandoque est in vesica, quandoque in virga, & si in vesica, aut in concauo, aut in collo, & est sanabilis, etiam si sit in virga, & si sit in concauo, aut penetrans vsque in vacuum, & non sanatur, vt dixit Hippocr. in aphorism. aut non penetrans, sed vnum panniculum tantum, et est difficile sanabilis,

6. aph. 18.

& quam in renibus magis, quia neruosa, subtilis substantiæ, sanguinis pauci, similiter in vritidibus. Et causa eius, quæ est in corpore renum duplex est, interior, & est apostema, aut exterior ex incisione, percussione, vel casu, & est vt plurimum, & siquidem perducat ad disruptionem, mortalis est, vt Abo. dixit, & similis eius, quæ est in suspensorio, & panniculo causa est. Eius vero, quæ in concauo eorum, meatibus, & venis causa duplex est, interior, et exterior. Interior est plurimum, & est aut humor plurimus, et acutus de genere sanguinis scindens venas, vel choleræ, aut phlegmatis salsi transiens cum vrina per eos, et solues, & sua adherentia corrodens, vlcerans, aut apostema dubelatum, & apertum, aut lapis acutus transiēs & scindēs, & aliquid de substantiā eorum portans. Exterior est incisio, & percussio, vel casus disrumpens, & vsque in concauum eorum pertransiens. Et similiter causa eius, quæ est in vritidibus, poris, & vesica existit, & etiam in virga, & cum ex talibus humoribus fiant in prædictis membris, & eorum superficie pustulæ, & deinde vlcerantur, accidit scabies in eis. Signa solutionis continuitatis, & vlcerū in renibus, & alijs membris vrinæ antecessio causarum eius ostendit. Inquit enim Aboa. causa in libris medicorum, quæ primo est, ex qua prouenit inuentio alicuius dispositionis, vel fixionis in humano corpore. Et siquidem simplex sit solutio, vrina sanguinea indicabit illam, & dolor in partibus illis. Et siquidem in hac parte, vel illa fuerit, distinguetur, nam si sit cum vrina sanguis missus subito multus cum dolore in eis, & defectione virtutis significat rupturam venæ emulgentis in renibus, vt Hippocra. dixit in aphorism. Et quandoque est ex apertione, vel rarefactione venæ illius, & est sine dolore, & tunc est subtilior, & quandoque symptomaticus, quandoque criticus, & cum est in renum substantia, sanguis est minor. Si vero paulatim, paucus, & trumbosus, et stranguriam habeant, in alijs illam esse significabit, sed in quo ipsorum, ex doloris loco perpendes. Nam si dolor sit sub ventre & ilijs, solutio in vritidibus erit, si in pectine, in vesica, si in peritoneo, in collo vesicæ erit, si in virga, ibi percipietur. Et quādoque cum vrina quasi carnium frusta apparebunt cum in renibus est, vel petala cum est in alijs, vel squammæ, si sit in vesica, vel pelliculæ paruæ, si in vritidibus est, & virga. Et siquidem ad vlcus perueniat sanies cum vrina egredietur, & siquidem post saniem sanguis egrediat, vel sanguis cum ea vlcus corrosiuum, & profundum significabit, vel si malitiosum fuerit, curæ parum proderunt, & dānum fiet. Sed in qua parte fuerit cognoscetur ex doloris loco, vt prædictum est, & ex eius specie, nam si sit dolor in renibus, erit grauatus propter saniei aggregationem, & superfluitatum. Sed in alijs erit intensiuus ardor, & proprie apud aduentum vrinæ, & etiam ex exeuntibus cum vrina, scilicet frustis, & sanie, frustis, vt supra dictum est, sanie vero, vt ex colore, quantitate, permixtione ipsius, & fœtore. Colore, & quantitate, nam veniens ex renibus erit minus alba, & quantitatis maioris, quàm ex alijs membris propter eorum naturam humidam, & sanguineam. Etiam à vesica veniens, est maioris quantitatis, quam ab alijs, permixtione, nam quanto magis à superioribus prouenit, magis erit permixta sanies, & sanguis etiam cū vrina. & ueniens à uesica est grauioris odoris propter eius frigiditatem, & longiorem moram in eius receptaculo, & concauitate, veniens à uirga, antecedit urinam. Et siquidem à superioribus vltra renes sanies uenit, & alia frusta, urina non erit mediocris, & sana. Sed si à renibus, & à partibus, quæ sunt infra, urina plurimum erit sana, vt Hipp. innuit di. Quibus in urina pingui existente quasi carnium frusta, uel sicut pili, his de renibus exeunt, & quandoque sana non erit, cum hepar & venæ compatientur grauiter patientibus illis.

Signa solutionis continuitatis.

4. apho. 77.

Signa vero scabiei ipsorum sunt signa pustularum an-

E tecedentium ex retentione vrinæ, vt Hippoc. dixit ex exitu puris pauci, & furfuris ardore, et pruritu in partibus renum, vel circa partes vesicæ cum ipsa scabit, et tūc est fœtor vrinæ grauior.

Cura solutionis continuitatis in renibus, & alijs instrumentis vrinę, si simplex sit ex quo sanguinis mictus apparet, & similis curæ fluxus sanguinis ex naribus, sputi, & vomitus sanguinis, de quibus supra est dictum, licet hæc fortioribus sit complenda, quam illa, & proprie vomitus, similiter si vlcus sit concauum. Si vero fiat saniosum curabitur cura phthisis, recurre ergo ad illa, & quæ fortiora sunt, elige tam simplicia, quam cōposita, & ministrabis hic, & variabis in fortitudine maiori, & minori secundum diuersitatē longitudinis membri, atque malitiam vlceris, semper quæ his membris sunt propria, & leptomeris substantiæ colligendo, & secundum omnem modum intus, & extra approximando prout eorum dictat natura, sicut i cura innuimus lapidis.

F Et ex appropriatis medicinis talibus, & ex simplicibus sunt, ex euacuatiuis phlebotomia superiorum partium, & quæ est de basilica magis, & vomitus suauis quandoque euacuat deriuando à renibus omne quod potest vlcerare sanguinem, & vrinam acuere, quod est quandoque sufficiens tantum, & clystere lenientium, & medicinæ laxantes suauiter & leniendo, vt est cassia, tamarindi, manna, succus vio. aqua fructuum in cholerico, & aqua lactis, & senę in adusto, caueat autem à fortibus dissolutiuis, sua enim acuitate dilatant vlcus, materiam acuunt, & etiam exasperant superficiem membri. Et ex alteratiuis remittentibus acuitatem sanguinis, & choleræ, & temperantibus ipsos in hac passione est sumere aquam melonis indi, alchechengi, lactucæ, citrulli, cucumeris, cucurbitæ, & lac se. eorum, & papaueris albi, aqua hordei, lactis, & syrupus viol. Et ex inspissantibus ipsum est amylum, coriādrum, aqua iuiubarum, sebesten, dactylorum, & lenticularum excorticatarum, risum & frumentum, & fructus styptici, quoniam stringendo ventrem multiplicant uri-

G nam, ut est cydonium, peonia, sumach, glans, & zarur, uel quæ omnem fluxum retinent, vt myrrha, hi enim temperando humores, & inspissando vrinam prouocant, & lauant à sanguine, et sanie solutiones, & vlcera, & sua stypticitate consolidant ipsa, & sigillando membra confortant. Et ex mundificantibus lenibus sunt se. alchechengi, & aquæ vuæ vulpis proprie montanæ, & altheę vsque ad fœniculi acceptiones, et in leui sunt capil. veneris, quia est temperatus, & iris, & granum pini, & fortasse in ea conferunt hyssopus, & ruta, & similia. Et ex abstergentibus aqua zucchari, et aqua lactis, et mellis cum quibusdam seminibus ex prædictis. Et ex exiccatiuis est farina orobi, lenticularum, alumē, styrax, sandaraca, aloe, & similia.

Et ex consolidantibus sunt fructus prædicti, et ex herbis cauda æquina, barbæ hircinæ, succus acatiæ, sumach, et similia. Et ex conglutinantibus sunt amylum, tragacanthum, gummæ frigidæ, et proprie prunorum, et cerasorum, et psyllij, semi. cydoniorum mucilago, et cibi vi-

H scosi infra positi, et proprie anguillæ recentes. Glutinatio enim est ex eis, quæ faciunt vlcera diminuta à corrosione, et excoriatione eorum, quæ super ea transeunt acutorum, et ex eis est bolum armenum, et terra sigillata, et similia, quoniam conglutinant, et sigillant, et in lacte est abstersio, et conglutinatio, sed oportet, quòd eligatur subtile, ut asininum, equinum, et caprinum, et radici liquiritię inest exiccatio, maturatio mundificatio, et conglutinatio, sedatio ardoris vrinæ, & similiter flos tabazæ. i. maluæ, lenit eorum ulcera, et ardorē, et radix altheę, et adeps anatis, & etiam in semine lini torrefacto, et bdellio methio. Et ex facientibus nasci carnē sunt vnctuosa, vt lacca mastix, thus, iris, & similia. Oportet autem, vt talibus glutinantibus, et sigillantibus misceantur diuretica, et subtiliantia, vt faciant peruenire ipsa ad loca destinata licet de

De p... tom...

De lac...

se

se sint nociua: oportet ergo quòd sint ex leuibus, quæ sunt iuuatiua in hoc, & non nocent: ex quibus est radix liquiri. capil. vene. schinantum, & similia. Et quandoque oportet, vt misceantur eis narcotica ad mitigationem doloris, dolor enim consolidationem prohibet, inflãmando enim dilatat, et prouocando rheuma, sorditiem auget. Et lac quidem est boni chymi, faciens exuberare sanguinem nutritiuum æquans chymos si stomachus sumentis sit temperatus, & confortat corpus, & abluit, & quando bibitur cum melle mũdificat vlcera interiora ab humoribus crassis, & maturat ea, & abstergit, & sua caseitate consolidat, et incarnat sanguinis exuberãtia, & sedat dolorem sumptum, & inunctum in vlceribus, & scabie vesicæ, & virgæ. Et ex appropriatis vlceribus vesicæ tantum est mumia, si ex ea quantitas kiratis sumatur cum lacte, & similiter decoctio cheil, quod prohibet etiam tractio materierum ad locum vlceris deorsum. Et si fuerint fraudulenta, & ambulatiua, glans, rubus, decoctio radicis pentaphylon, papyrus, et lupinus confert omnibus, & sedat dolorem ipsorum cum farina hordei, vrina hominis antiqui, asini, vermiculosus, et testiculus canis incarnat illa, opopanax, litium, olibanũ, alumen cum fæce vini, et omnia pontica, in quibus est mũdificatio, et abstersio sine mordicatione. Et cauterizantia, vt colcothar, zimar, & similia, prohibent corrosionem, & ambulationem cauterizando, & fistulationem, & si fiant non curantur, sed prohibent à corrosione cum mundificantibus, & exiccantibus. Et cura scabiei istorum membrorum est cura vlcerum, leuior tamen euacuatione, & adæquatione humorum corporis cum regimine, & medicinis, & cum mũdificantibus, & abstergentibus, deinde exiccantibus absque mordicatione, & vltimo glutinãtibus, & consolidantibus medicinis, ex quibus est bolum armenum cum succo liquiritiæ æqualium partium in renibus, & sicut mucila. seminis citoniorum, & psylij cum oleo ro. cum est in vesica, & ex cibis dulcibus viscosis, sicut sunt pedes animalium, & res pingues prædictę cum oleo amygdalarum, & frumentum coctum cum carne auium, & genera lactis dicta, & pisces dulcium aquarum, vt anguillæ, & similes, & sint in vesica fortiora quã in renibus, & sint ebibita, inuncta cum exiccantibus, & emplastrata in renibus, & in vritidibus, in vesica vero etiam iniecta.

Et ex compositis appropriatis sunt trochisci nostri alchechengi, & trochisci Asclepiadis, & Dioscori. & suffuf Rasis. Confectio trochiscorum Asclepiadis ad vlcera, quæ fiunt in instrumentis vrinæ. ℞. granorum pini torrefactorum numero. xxij. papaueris albi, tragacanti, ana. 3. ij. croci, spicæ, aluminis iameni, & in descriptione alia loco, spicæ, galliæ, dauci, ana drach. i. costi, drach. 5. fiant trochisci cum rob permixto. Confectio trochiscorum Dioscori. ad illum, qui mingit sanguinẽ de renibus, et vesica. ℞. aluminis iameni, drach. i. tragacanti, drach. ij. terræ sigillatæ, seminis portulacæ, balaustiæ, ana drach. iij. terantur, & conficiantur cum rob myrthæ, & administrentur.

Confectio trochiscorum Rasis vtilissimorum ad vlcera in renibus, et vesica in quibus est confortatio, et lenitas, & incarnatio vlceris, et sedatio doloris, et sunt trochisci alchechengi. ℞. citrulli, drach. x. boli armeni, gummi arabi. thuris, sangui. draconis, seminis papa. albi, amygdalarum excorticatarũ, succi liquiri. tragacanti amyli, añ. 3. ij. grano. solatri hortulani, cuius sunt rubea, alchechengi, drach. iij. opij, drach. i. fiant trochis. x. & dentur in potu quando non est acuitas huiusmodi cum vrina, & quando est acuitas cum syrupo viola. aut iuleb, fiantque trochi. drach. iij.

Medicamen Aboali ad vlcera renum. ℞. granorum pini numero. xx. cucumeris. xl. poylpodij, drach. i. 5. terantur, & bibantur cum aquæ, lib. i. 5. in qua bullita sint spicæ celticæ, seminis apij, ana. 3. viij. vsque quo redeat ad quartam.

Aliud. ℞. terræ sigillatæ, sang. draconis, castorei, seminis melissæ cucumeris, & apij, cucurbitæ, succi liquiritiæ, laccæ, aristol, amygdalarum, pini magnæ, papaueris, seminis hyoscyami albi, ana partes æquales. dentur in potu cũ rob prout exigitur. Confectio emplastri quod ponitur supra dorsum, & apud stricturam medij, & alia loca. ℞. farinæ hordei, & confice cum vino, & melle: iterum fit de rosis siccis, lentibus, & melle, & granis myrti, quoniam prohibet dilatationem: & vngatur cum oleo de alchanna, de masticæ, de citonijs, & styrace quia exiccat, & adeps anatis lenit illa. Confectio vnguenti boni ad vlcus vesicæ. ℞. styracis liquidæ drach. i. pinguedinis anseris ex drac. ij. vsque ad. iij. ceræ albæ. satiriorum. ij. & vngatur comprimendo & proprie cum est corrosio. Aliud. ℞. dactylos, gallas, passulas, & acatiam, alumen, hypocistim, hyssopum, & styracem. valet vt primum. Aliud cum non est corrosio, & debet præcedere illud. ℞. ceræ, adipis anseris vel anatis, olei ros. & administrentur, exiccatiua potando & injciendo, & cum non est corrosio, incarnatiua lacca iniecta, de quibus summa sunt trochis. de charta & trochisci de andrulis cum aliquantulo merdasengi, cerussæ amyli & calcis ablutæ. Descriptio medicaminis competentis secundum Andromachum. Rec. terræ sigillatæ, chimoleæ, cornu cerui vsti, ana partes æquales, semi. canabis tertiam partem vnius, opij partem. vi. vnguenti de cerussa partes tres, sarcocollæ partem. 5. myrrhæ, thuris duæ tertiæ partes, aggregentur cum aliquantulo olei ros. & line cum eo. Et leuius illo est illud quod fit ex sarcocolla amylo & cerussa & injciatur cum lacte, & si confortetur cum plumbo adusto & thure, est fortius, & quando dolor fit vehemens sufficit potus lactis & syrupus violatus cum aqua hordei, & ad hæc faciunt quæ infra capitulo de ardore dicemus. Si autem mictus sanguinis affuerit, ex appropriatis & proprie cum fuerit ex ruptura venæ chilis & est subitus & multus, est syrupus quem supra diximus de succis in cura fluxus ventris sanguinei. Et trochiscus noster de terra sigillata cum succo plantaginis, linguæ ceruinæ, consolidæ, & similia. Quod si sanguis præ sui frigiditate appareat congelatus, ex angustia, frigiditate extremitatum, malitia anhelitus, pulsus inæqualitate, sudore frigido, & rigore cum præcedentibus causis solutionis & mictus sanguinis, tunc cura, est cura quam diximus de congelatione in stomacho licet raro sit euasio secundum Abo. Et ex conuenientibus in hac est, vt sedeant in tina decoctionis herbarum quæ sunt ad lapidem & sumant in potu de carpobalsamo drach. ij. aut tantundem ligni peoniæ vel granorum eius, & zuchuem, & proprie cum aqua eius vel tantundem blattæ bizantiæ, aut cordumeni aur. i. cum aqua calida aut cum aceto vini & oleo omphacino, & oximelle scillitico. Et ex habentibus proprietatem est hepar asini, fel testudinis, et coagulum leporis, et lignum vitis, et abrotanum, et lac ficus exiccatum iniectum est proprium, et bibitum in quantitate drach. 5. cum aliqua ex aquis quæ in hæc bibuntur: vt cum aqua ciceris nigri, aut alhasech id est raphani, ligni ficus, et abrotani, et decoctionis eius cum vino.

De apostematibus renum et vesicæ et medicinis earum. Cap. 5.

APostemata renum et vesicæ sunt nota ex prædictis. Fiunt autem in eis prout in alijs membris secũdum duplicem modum per modum congestionis scilicet atque influxionis, et hoc est vt plurimum, plurimum enim patiuntur propter humorem qui influit cum superfluitate aquosa: et secundum hoc differunt in materia seu causa materiali. Si enim primo modo fiant plurimum erunt renum apostemata ex sanguine crasso et vesicæ ex melancholico et vnctuoso. Si vero secundo modo, erunt ipsorum apostemata ex cholera seu cholerico sanguine plurimum. humor enim qui cũ vrina euacuatur vt plurimum cholera est: vt Gal. et Abo. videntur innuere quod acutus eius odor affirmat, et qñque suut aquosa quandoque phlegmatica: et qñque sunt vẽtosa. Et causa ipsorum efficiens duplex est: interior et exterior. Interior est membrorum seu particularũ dispositio,

sitio generantium, mittentium, recipientium caliditate superflua propter stricturam chilarẽ, vel alia, vel dolore ex vrinæ acumine, vel lapide pungente, & quassante, si per modum fiant influxionis et generantium tantum si ad modum congestionis procedãt. Exterior vero est sicut casus, & percussio, saltus, labor plurimus, ambulatio, statio in pedibus, & tolerantia seu subleuantia oneris. Et sunt habentia indicia, nam apostemata renum calida plurimum accidunt iuuenibus & cholerica, & pueris & adolescentibus sanguinea, & si frigida sint senibus & mulieribus. Apostemata vero vesicæ plurimum accidunt infantibus causa lapidis. Et diuersificantur in situ eorum, nam quæ renibus accidunt, si quidem magna sint totalitatem eorum continent, si vero parua quædam fient in tortione renum, quædam vero ad latus concauitatis eorum tendunt, & quædã ad latus declinant ad superius uersus venam emulgentem infixam eis, quædam ad partem inferiorem versus vritides emulgentes, quædam ad partem interiorem intestinorum, & quædam ad posteriorem dorsi, quædam in vno rene, quædam in ambobus, quędam in suspensorio, quędam in panniculo, vel ante eos, & hæc sunt distincta secundũ considerationem quam facit ratio, nõ tamen sunt propter membri paruitatem, & partium eius propinquitatem dignoscibilia bene signis proprijs distinctis. Quæ etiam in vesica eueniunt, aut tendunt ad partem concauam, & fundum, aut partem colli eius inferiorem, et quandoque sunt magna totalitatem eius occupantia, & quandoque in vritidibus tantum eueniunt. Et diuersificantur in terminatione eorum, nam qñq; resoluuntur quandoq; collectionem faciunt, & rumpuntur, et plurimum lapidantur. Ait enim Abo. quo enim modo non lapidantur etiam si calida sint, cum ipsa sint causa lapidis? Et cum rumpuntur apostemata renum, aut rumpentur à parte vritidum, & vesicæ, & est melius omnibus, aut à parte superiori per modum reditionis ad venam magnam chylim descẽdentem ad hepar. deinde ab hepate ad meseraicas, & ad intestina, et qualitercunque fiat, nisi sit per modum crisis est mala, quia nõ per conuenientia loca & apta licet fiat à natura, aut rumpuntur in vacuum ventris, quare indiget perforatione, vt extrahatur per ventrem, & quandoq; collectionem faciunt, sed non rumpuntur, & hoc cum diureticis oportet, vt curentur, et cum apertiõe ex medicinis, cum ferro autem est periculosum & mortale, vt supra in lapide dictum est, & quandoque cõmunicant apostemati calido in renibus apostemata, quæ in vesica, nam quandoque rumpũtur ad partem colli eius, & virgæ, et est bonum, quandoque ad vacuum ventris, & est malum, ad partem vritidum, vt recedant erumpi non possunt propter causam iam dictam. Et apostemata renum & vesicæ sunt calida & magna, communicant eis superiora principalia, scilicet diaphragma, cor, hepar, et stomachus, quare accidit malitia anhelitus, febris, casus appetitus, nausea, & deinde accidit commotio rationis, eo quòd cerebrum compatitur renibus, & vesicæ, propterea quia vtraque alligantur hepati, & etiam diaphragmati.

De signis apostematum renũ.

Signa apostematũ in renibus sunt dolor grauatiuus inseparabilis extensus ad superiora & inferiora, & vrina clara perdurans et subtilis, et quãdoq; retinetur, proprie si est tendens versus concauum, & constrictio ventris, quia coarctant intestina proprie si magna fuerint, & alteratio coloris faciei, et oculorum. Et siquidem fuerint calida, associatur febris, et tactus loci calidus, et sitis, abominatio, et vomitus cholerę, malitia anhelitus, & alienatio per compassionem superiorum. Et si cholerica feb. erit intensa, vrina fit ignea, & perseuerat cum subtilitate et acredine, color faciei et oculorum tendit ad citrinitatem. Et quando sanguinea sunt, cognoscentur, quia feb. est mitior, et vomitus est cholericus, & vrina ad rubedinem tendit, & minus est subtilis, et alienatio minor, et læduntur à diureticis calidis, acutis, acetosis, & salsis, et cum resoluuntur prædi-

E cta accidentia, dolores & feb. remittuntur, & vrina inspissatur. deinde fundus apparet. Similiter autem & cum conuertitur in lapidem, et tunc vrina mutatur in albedinem claram, & subtilem, dolor tamen non minuitur, & extenuantur membra inferiora, et aliquando non curatur, et quando est in via faciendi collectionem, similis est vrina, & dolor augetur, et febr. sed non grauitas, cunq; rumpantur, vrina fit spissa, saniosa et accidentia sunt debilia, et, pcedunt minorando, si bona sit eruptio, si vero nõ, econtra venire videbis, si vero apostemata sint frigida, signa apparebunt prædictis contraria, et siquidem sint melancholica, vrina erit glauca, et inferiorum membrorum extenuatio atque stupor cum conuenientia similium circunstantiarum in multiplicando melancholicum humorem. Si vero phlegmatica, urina erit alba spisitudinis paucæ cũ signis dominij phlegmatis ex pallore, & inflatione membrorum simili cachexię, et alijs circunstantijs conuenientibus ad digestionis malitiam multiplicantis phlegma. Et per mo-

F dum influxionis si facta sint, apparebunt signa repletionis in toto, vel parte, et caliditas, & dolor partis apostemosæ antecedens, & eorum factio erit subita, si per modum congestionis, fiet paulatim non præcedentibus signis repletionis totius, sed debilitate partis tantum. Et siquidem sit in altero renum dextro, vel sinistro cognoscetur, quia iacere super latus est facilius, quàm iacere supra oppositum. Et si dolor extenditur ad partem vesicę, tunc apostema est in sinistro, et si ascendit versus hepar est in dextro, & si omnia conueniunt, tunc apostema est in ambobus. Cunque apostema fuerit in suspensorio, & panniculo velante, dolor fit acutus, et augetur grauedo prohibens reiectionem, et sternutationem, et quando resupinatur, fit dolor leuior, & cum iacet supra ventrem, augetur, propterea quia suspendit renem.

Apostematum autem signa vesicæ sunt eadem, quæ renum propria, et ex communitate, vel compasione, ppria tñ differentia sunt tantum in specie doloris, quia in vesica

G est acutio propter neruositatem sui, et in loco qa est in partibus pectinis et inguinum et virgæ, et proprie cum declinet ad collum eius quod cõiũgitur ei, et est cum inflammatione ipsius & retentione vrinę, aut distillatione, nec possunt iacendo eam mittere, nisi surgãt et stent. Et signa specialium ipsorum sunt similia illis, quæ de renibus dicta sunt. Et signa terminationum ipsorum & etiam eruptionis, quæ est vt plurimum ad meatum colli ipsius. Et si in vritidibus fuerint, parua ad modum pustularum erunt, & dolor in ilijs erit et in inguinibus, et vrinæ retentio absque signis prædictis apparentibus in membris prædictis renũ et vesicę.

De cura apostematum renum.

Cura eorũ siñs est curæ apatum illorũ mẽbrorũ de qua superius dictum est, et proprie pulmonis, stomachi, et splenis, virtutem innatam et influentem habẽtium sicut renes ipsi & vesicæ. Consistunt aũt in quatuor rebus. In euacuatione totius, in eũone partis, in regimine et accidẽtiũ correctione. silr et cura apatũ horũ membrorũ, in illis quatuor

H rebus consistit diuersificatis tñ, tñ quantum natura illorũ à natura eorũ diuersa existit. Primã rẽ complent phlebotomia de basilica dextra, vel sinistra, si sanguineũ sit, vel si alius humor cũ sanguinis pctõ sit, deinde phlebotomia de curuatura poplitis, quod si non apparet, vel timeatur pp eius insuetudinem, apiat saphena, et si sine sanguinis pctõ, eũo cũ vomitu et magis si cholericus fuerit et cum nausea est facienda, et solone uentris cũ clysteribus, vel cũ pharmacijs sumptis appropriatis notis et pmisio digestionis, hæc enim à toto euacuant et à membro apoſo deriuant. Oportet autem ne solutio sit laboriosa, & fortis commouens materiam, ne magnificetur nocumẽtum pp rem plurimam effusam ad intestina vicina renibus. s. in subiecto, & in intestinis, et ano. vt hic supra est dictũ. Et in casiafi. est maturatio, et solutio cũ facilitate, et in alijs dictis supra in cura oppilationis, quę licet sint fortia, tñ in quãtitate diminuta

minuta fiunt leuia. Inquit enim Aboa. Et scias q̃ multoties indigetur medicina forti, & debili, fortis est ex hoc q̃ soluit humorem viscosum, & ipsius qui debet, debilis est ex eo q̃ facit assellare semel aut bis, sed quomodo humorẽ viscosum mouet nisi virtutis fortitudine, & si talis est quo vtiq; modo semel soluet vel bis de se nisi diminuta sit quātitate, & siquidem in causa fuerit lapis, vel acuitas vrinæ dolorem inducens, vel alia, proprijs remedijs auferantur, & aliæ causæ extrinsecæ interdicantur & corrigantur.

Secundam complēt medicinæ frigidæ, & stipticæ, quæ repellant influentem materiam, & fluxam transmittant, quales sunt interius approximatæ, vt aqua hordei cum decoctione rosarum, vel cydoniorum, & succi frigidi noti. Et approximandæ exterius, sicut farina hordei cum rosis. Cauendum autem à multum frigidis, & stipticis, ne materiam indurent, & conuertant in lapidem ad quod sunt apta. & coadiuuant talem euacuationem trahentia ad diuersum apostemosæ partis si nobilius illa non sit, vt sunt ventosæ illi applicatæ, & similia euacuantia in membro alteri opposito & remoto post illud, quæ sunt nota. Deinde à quo materia iam cessauit à fluxu, iam fluxam, & collectā in eis studebis euacuare de eis per propinquam partem ipsis, vel propriam extrahere, per propinquam partem dupliciter, sensibiliter euacuando, vel insensibiliter. Sensibiliter, vt per apertionem venæ curuaturæ poplitis, si sanguinea fuerit, quæ si nō appareat, aperiatur saphena, vel schiatica, si illa etiam non videatur per apertionem hæmorrhoidarum saltem cum sanguisugis, quæ euacuant de propinquo magis. Sed si alius humor sit, cum diureticis frigidis, si sit cholericus, vt est aqua lactis & seminum communium, vel temperate calidis, vel cassiæfi. cum aqua capil. vene. et liquiritiæ, quæ maturant & faciunt solutionem facilem, et vijs vrinæ est propria, vel cum calidis, si materia fuerit frigida, hæc enim non solum influxam euacuant, sed per viā congestionis aggregatam etiam et virulentam abstergunt & lauant. Cauendum autem, ne ante euacuationem corporis illa ministres, conuertunt enim materiam ad renes, & vesicam, & magis replent insensibiliter, vt per contractionem eius ad lacertos exteriores renum & cutem, & ventosa supra renes applicata, vel emplastris, & rubificantibus quidem in vesica non est bene possibile adeo cum à partibus circunstantibus corporis sit distincta non eis sicut renes affixa, & siquidem euacuatæ perfecte bene se habebunt. Si autem aliquid remanet cum sit compacta & crassa, oportet vt extrahatur per ea, et primo cum diureticis liquefacientibus & subtiliantibus & cum stipticitate, quæ confortant interius & exterius ministratis notis, vt est fœnugræcum, cinnamomum, anisum, ypericon, melilotum, anethum, crocus, liquiritia, et huiusmodi, quæ subtiliant, & soluūt, & ex eis est chamæmelū: vel fortioribus, vt sunt spica, cassialignea, ameos, & alia diuretica fortiora, & euaporantia si crassior sit materia. Si vero totaliter sit resoluta, sana remanebunt membra prædicta. Si vero ad suppurationem deueniat resolutio inobediens facta, maturentur & matura rumpantur, et mundificentur, deinde consolidetur vlcus, vt supra dictum est cum conuenientibus, quæ sunt nota superius, & similiter si in lapidem conuertātur, molliantur & resoluantur cum omnibus, quæ superius nota sunt in cura apostematum prædictorum membrorum, quæ in istis membris sunt propria cum permixtione diureticorum. Sed si aquosæ fuerint, curentur eodem modo cum diureticis calidis, vt phlegmatica, si ventosa cum eis & extenuantibus, quæ etiam in cura hydropisis sunt dicta. Et si in vritidibus fuerit eodem modo curentur. Tertiam rem complet rerum non naturalium debita ordinatio cum diminutione cibi & potus contrariæ qualitatis humori qui est materia eius, quiete corporis & motu membrorum superiorum, somno et vigilijs temperatis, prout causa & accidentia exigunt, & vera inanitione superfluorum digestionum omnium, non repletione, et omnia quieta, et hæc omnia in aere temperato.

A

Quartam rem complent, quæ accidentia, ꝑpria remediant, vt est dolor qui est causa & accidens, grauedo, de q̃bus supra dictum est sufficienter, & vrinæ retentio de qua infra dicetur, et ventris constrictio, quæ cum lenitiuis sumptis clysterizatis vnctis et emplastris exterius corrigatur, vt supra in cura doloris intestinorum est dictum sufficienter etiam cum fe. de qua infra Deo coadiuuāte dicetur, & vomitus de quo supra est dictum ad plenum, et etiam de malitia anhelitus, et alijs accidentibus prouenientibus per compassionis viam de quibus est supra dictum in q̃pluribus locis. Medicinæ compositæ dicentur deinceps. Inquit Serapio ad vltimum huius perueniunt aut ad collectionē virus, aut ad lapideitatem. Clystere Gualterij faciendum in principio apostematis. ℞. aquæ hordei li. i. & in ea dissolue olei rosati. ℥. ij. & immitte. Si vero apostema sit frigidū adde in decoctione flores chamæmeli. Si vero apa fuerit in augmento, fiat clystere ex decoctione althe, lilij, et florū maluæ, ana. M. i. seminis lini. ℥. i. olei rosati, olei de lilio, ana. ℥. i. et in parte dissoluatur olea, et injciantur, apostemate vero proueniente ad statum fortiora diaphoretica misceantur qualia sunt flores cham. anethi, parietaria, sambucus, & benedicta, et iustinū, oleum irinum, nardinum. Emplastrum ad apostemata renū in principio. ℞. olei ro. olei maluæ, aceti parum, farin hordei, & emplastra. Cum vero peruenerit ad augmentum adde flores chamæmeli, et oleum eius, vel irinum, tale epithimabis cum filtro imbibito in prædicta decoctione. Et similiter cum peruenerit ad statum, studebis pro posse resoluere addendo diuretica fortiora, quod si non, resoluatur, sed si ꝑuenerit ad maturationem, et saniem applicetur quod sequitur maturatiuum. ℞. farinæ fœnugræci, vel tritici lib. ß. radicis althe, chamæmeli, radicis lilij, ana. M. i. radices coquantur in aqua, et in illa aqua colata dissoluantur adipes anseris, et gallinæ, olei de lilio, ana. ℥. i. ex his fiat emplastrum et actualiter calidum apponatur. Aliud Isaac. ℞. caricarum albarum, dactylorum pinguium, et passularū enucleatarum, radicum altheæ, fœnugræci, et seminis lini, ana. ℥. i. decoquantur in aqua, et cum axungia gallinæ terantur, et emplastrent. Cum vero saniatum fuerit apa, fiat clystere ex his, quæ habet ipsum aperire. ℞. aquæ decoctionis cauliū et limaciarum cum corticibus, et dissolue in ea mellis. ℥. ij. sagapeni. ℥. iij. fœnugræc. ℥. i. succi parietari. ℥. i. olei irini. ℥. i. et immitte, et vtere sternutationibus. Facto vero & aperto, mundificatiuū appone ex aqua hordei cum melle, vel zuccha. s̃m exigentiam materi, vel cū lacte, quod et ministrabis in potu. Deinde facta mundificatione exhibebis conglutinatiuum de trochiscis, de charabe, de luto armeno, cum lacte bouino extincto in eo ferro et emplastrabis ex ipsis. Si vero ad lapideitatem peruenerit fiat syrupus ex diureticis notis supra mixtis cū mollificantibus, hic superius prænarratis, et cassiæfistu. donec materia maturetur, deinde ea maturata quod cognosces ꝑ vrinæ multitudinem cum substantia crassa purgabis cum pilulis infrascriptis. Pilulæ. ℞. benedictæ laxatiu drac. iij. cassiæfi. ℥. ß. esulæ. ℈. ij. turbith. ℈. ij. zinzi. ℈. i. omnia incorporentur cū vino et fiant pilulæ. Balneū post purgationem ministrandum. ℞. brancæ vrsinæ, radicis apij, et folij eius, et radicis iringoꝝ, et ireos, foliorum maluæ, florum meliloti, chamæmeli, seminis lini, ana. ℥. ij. bulliant ī aqua & adde olei de amygdalis. ℥. iij. & ingrediatur vsq; ad vmbilicum, deinde fiat post tertium diem phlebotomia de alia saphena sub cauilla, deinde emplastretur cum hoc emplastro. ℞. foliorum parietari quantum vis, et torrefiant in sartagine cum oleis his. ℞. olei anethini, chamæmelini, de lilio, de pulegio, olei viol. ana. ℥. ß. et inunctis renibus cum prædictis oleis prius emplastretur cum ipsa.

B

C

D

Clystere cōueniens.

Clystere.

Pilulæ.

Emplastrū de mucilaginibus quandoq; per interualla applica-

applicatum est optimum, cui succedat emplastrũ de meliloto nostrũ in antidotario traditum, & hyssopi cerotũ, & cerotum diapente, & alia consimilia ibidem notata.

De dolore renum & vesicæ proueniente ex eo & medicinis eorum. Cap. 6.

Dolor renum & vesicæ notus est. Et quemadmodũ differt loco & specie quibus dignoscitur, ita in causa contingit cuius ablatione curatur. Loco quidem differt, nam dolor renum circa lumbos percipitur, & vesicæ circa pectinem. Specie differt, nam renum est grauatiuus, vesicę vero est acutus propter neruositatem. In causa conuenit, nam causa eius est aliqua ægritudinum prædictarum, & mala complexio diuersa cuiuslibet generis, de qua infra dicetur, vel ventositas, & quandoque est antecedens crisim per vrinam, et concomitans eam, & signa earum & cura ex prædictis sunt manifesta, & ex dicendis in capitulo subsequenti. Et cum non inuenis sedationem doloris cum anodinis exterius, vnctionibus, & emplastris, clysteribus & ventosis, oportet, vt narcotica administres, deinde ad causæ ablationem deuenias cũ administratione diureticorum, sed in administratione narcoticorum est timor magnus, debilitant enim ea in actione propria, ex qua sequitur grande malum, abstinere ergo oportet in quantum possibile est, & vti cum cautela maxime, vbi excusatio nõ habetur. Similiter autem in diureticorum administratione est error, & maxime calidorum & fortium, propter illud quod de humoribus ad illa conuertunt, & maxime vlcera, quę mordent, oportet ergo vt nõ nisi post euacuationem sufficientem corporis ministrentur, & in dispositione vlcerum cum remittetur eorum acumen mixtione, vt sunt diuretica frigida, prout dictum est supra. Et ex appropriatis simplicibus in dolore ipsorum sunt seseleos semina, cum enim sunt recentia, & bibuntur ex eis tres amilusech cum rob. x. diebus, sanant dolorem renum, & sunt iuuatiua penitus renum, & galanga, & spica, amomum est proprium cum sedetur in decoctione eius. Cassia confert doloribus renum, & vesicæ, & iuiubæ, quantitas auellanæ de radice pęoniæ confert doloribus renum & vesicę. Caro eritij terreni salita cum oxymelle confert dolori renum, ziniar, quæ nominatur acuchia confert dolori renũ & anncuben domesticæ, leniendo naturam conferunt dolori renum, & aqua decoctionis eius, & syrupus, & agaricum purgando & calefaciendo. Gutta alhusar confert, & ficus humida, & sicca, si ab vlcere non procedat. Et ex compositis ad dolores renum. Confectio Hermetis dia curcuma, et confectio de alchechengi, nux condita & oleũ de styrace, & de pineis, & de fisticis lentiscis de nuce indica, vulpinum, laurinum, benedictum est vltimum, & mitridatum, theriaca vesdre, & Aboa. picra, & alia, quæ sequuntur. Syrupus expertus secundũ Io. casamizulam ad dolorem renum ex causa frigida, vel calida, cholera, vel phlegmate, Reci. capil. vene. buglossæ, senationum scolopen. filipen. chamedry. chamepi. acori, scariolæ cum radice, cicoreę, hepaticæ, an. M. i. radicum fœniculi, asphari, & brusci, ana vnc. ij. corticum radicis celsi vnc. iij. polypodij vnc. iiij. anisi, fœniculi, ameos, seseleos, amomi, dauci, semi. apij, asari, meu, fu, epithymi, folliculorum senę, zinzibe. ana vnc. s. liquiritiæ, viola. florum boraginis, passularum enucleatarum, ana vnc. i. prunorum, sebesten, ana. xl. turbith, hermodactylorum, ana vnc. i. piperis longi drachm. ij. semi. communium, cicerum nigrorum, ana vnc. ij. hordei. P. i. zucchari li. i. zucc. vio. residentiæ, zuccari rosa. noui, ana. ℥. iij. succi rosarum lib. s. aceti. ℥. ij.

Syrup⁹ ad dolorẽ renum.

Confectio trochiscorum ad dolorem renum. Reci. seminis apij. ʒ. iij. cimini, seminis myrtæ, radicis castorei, ana. ʒ. vi. fiant trochisci granorum quinq;, & dentur vnus, vel duo cum vino subtili, si non febriat, & si febrit cũ tepida.

Vnguentum ad dolorem renum & neruorum contractionem, contusionem & puncturam, & valet ad oẽs articulorum dolores. Reci. olei masticini, fœnugreci, cerę citrinæ, ana. ʒ. ij. Confice cũ mumia dissoluta in vino. Emplastrum ad idem ſm Archi. Reci. maluarum, marrubij, apij, farinæ hordei, & salis, & calidum superpone. Pilulæ expertæ ad dolorem renum. Reci. seminis cęparum albarum, seminis apij, ana. conficiantur, cum succo fœniculi. Pilulæ laxatiuæ ad purgandum renes de humoribus crassis. Reci. benedictæ laxatiuæ, iustini, ana. ʒ. ij. hermo. sarcocollæ, interiorum colocynthidis, ana. ℥. ij. turbith. ʒ. i. & s. cathartici imperialis drachm. ij. zinzibe. anisi, fœniculi, ana. ℈. i. saxifragiæ, milij, salis, ana. ʒ. i. salis gemmæ, diagridij, sagapeni, armoniaci, opopanaci, ana. ʒ. ij. Conficiatur cum succo apij, dosis. ʒ. i. & s. Et si fuerit durus. ʒ. ij. post præparationem cum prædicto syrupo, & abstinentia à crassis, & viscosis. Post purgationem intret balneum aquæ mixtæ marinæ cum dulci ęqualium partium, in qua bulliant chamæmeli flores, foliorum lauri, rutæ, calamenti pulegij, omnium, ana. Deinde post exitum vngatur hoc vnguento. Reci. olei chamæmeli, & seminis lini, ana. ℥. ij. butyri sine sale, dialtheę, agrippę, ana. ℥. i. spicæ. ʒ. ij. ceræ, quod sufficit.

De debilitate renum & vesicæ & distinctione nocumentorum contingentium in actione vrinandi. Cap. 7.

Debilitas renum & vesicæ est nocumentum actionis ipsorum, vel propria, quæ est circa nutrimentum proprium, vel communis, quę est circa expulsionem superfluitatis aquosę, & dicitur actio vrinandi de qua intendimus, quam Galen. dixit compositam sicut primam naturalem in qua quidem actione naturaliter se habente tres actus simul dicebat concurrere necessarios & ordinatos. Primus est ipsius sanguinis sequestratio. Secundus est ipsius collectio, & retentio. Tertius eius expulsio vnica, & voluntaria, primus est renum, secũdus vesicæ &; colli eius cum lacerto latitudinali circunuoluto in ipso, tertius est concaui eius, & virgæ existentis, vt viæ ad extra, sicut vritidum de renibus ad vesicam. Ægritudine adueniente talibus membris & proprie renibus, vel vesicæ, quæ sunt principalia in actione, necessarium est actum eorum lædi, & per consequens actionem vrinandi. Talis enim læsio multiplex & diuersa. Et diuersa sequũtur symptomata ſm diuersitatem membrorum suorum & nocumentorum actuum eorundem. Nam siquidem nocitus sit actus renum attrahendi & sequestrandi, tunc aut erit debilitatus, & diminutus vt parum attrahant, & sequestrẽt, ex quo in actione vrinandi prouenit nocumentum, quod dicitur vrinæ paucitas, & sequit̃ cachexia. Aut erit ablatus, vt nihil attrahatur, vel aliquid de quo non sit curandum, & accidit vrinæ stillatio, seu priuatio, & quandoque hydropisis, de quibus superius dictum est. Aut erit superfluens, quia superflue trahant, ex quo accidit Diabætes, quæ multitudo seu lienteria est vrinę, & sequitur ex ea corporis desiccatio. Aut erit corruptus, & tũc dupliciter, aut quia corruptiuum tribuat, & tunc accidit fœtor vrinæ, aut quia corruptum trahit, & tunc accidit in renibus tremor, et sequitur tarda mictura. Sed si in vesica & eius collo nocitus est actus colligendi & retinẽdi, aut erit ablatus, & tunc fit incontinentia vrinæ, & inuoluntarius exitus, & mictus in lecto, vel dyssuria, quæ vrinæ diarrhæa dicitur in qua Galen. dixit ablationem actionis esse animalis, quia lacerti colli vesicæ, quæ est ipsius virtutis organũ. In stranguria vero ablationem naturalis, non aïalis. nam in eo lacertus iste suam actionẽ agit, sed vesicę concauum non valet comprimi, quod naturalis virtutis est instr̃m, colligit. n. vesica & retinet dilatato eius concauo, & oppilato collo eius p̃ contractionẽ lacerti exñtis in eo, & quo laxato, vt aperiatur eius collum, & cõcauo eius circũtracto, vrina ex eo egredit̃ naturaliter, & qñq; non circuntracto, egreditur ẽt, & accidit mictus ĩ lecto. Aut erit diminutus,

&

& tunc erit distillatio vrinæ, & paucitas etiam eius sequitur. Aut corrupte fiet, & male, quia cum dolore et ardore, & tunc accidit stranguria proprie, quæ est retentio, & strangulatio, ex quo sequitur dolor in pectinem, inflatio, & cito mors, & frequenter. Si vero sit actus nocitus in concauo vesicę, qui est compressiuus laterum eius vndiq;, vt expellatur vrina, tunc accidit difficultas vrinæ, & sequitur vrinæ retentio. Sic itaq; determinatis nocumentis, quę in actione vrinandi possunt contingere, de vnoquoq;, Dei implorato auxilio, est dicendum. Sic ergo debilitas renum, & vesicæ, & earum defectio in actione vrinandi, & causa immediata eius, aut est propria, & est aut imprimens in corpore ipsorum membrorum, vt est aliqua ægritudinum prædictarum de quibus sufficienter est dictum, aut mala ipsorum complexio diuersa vel æqualis, de qua nunc dicendum, & est vt plurimum in renibus, calida, in vesica, & in alijs, frigida. Singulum enim membrorum secundum Gale. operatur per qualitatem eius crisim, quæ ex quatuor est qualitatibus, quandiu scilicet eucrita fuerit certa prout membri illius actio expetit. Cum vero fuerit dyscrita, & ægra, necessarium est ipsam lædi, efficit enim secundum Gale. in virtutis essentia, & in subiecto ipsius, quæ in actione penetrabilis existit cuiuscunq; generis fuerit: maxime frigida diuersa vel ęqualis: ex ea enim non tantum debilitas vel diminutio accidit secundũ diuersitatem eius in specie vel in gradu quęlibet alia prouenit in actione vrinandi læsio, & sequuntur symptomata supradicta. Nã siquidem in renibus fuerit complexio mala, et frigida valde excedens, attrahendi, & sequestrandi aufertur ipsorum actio: ex quo accidit vrinæ retentio: aut non erit valde excedens, & tunc accidit debilitas eius, & minorabitur, & sequitur paucitas vrinæ. Aut erit calida valde excedens, & tunc superflue trahet, & accidit diabetes, & sequitur corporis exiccatio. Aut erit sicca, & eos extenuabit, & debilitabit, aut valde humida simplex vel caliditati parum admixta, quæ substantiam renum mollificet: & eorum meatus dilatet, et aperiat: accidit debilitas renum deterior quã sic. Si etiam sit in vesica, & collo eius complexio mala, & dyscrita humida cum caliditate, & frigiditate, magisque mollificent lacertum circũuolutum in eo, vt nullo modo possit contrahi, & collum eius constringere, tunc accidit inuoluntariæ vrinæ exitus, & dyssuria, & sequitur multitudo vrinæ, & mictus in lecto. Si vero non sit valde excedens, vt parum mollificet, & non constringit perfecte, tũc accidit distillatio vrinę, & sequitur paucitas eius. Aut erit multum humida cum pauca caliditate, quæ testulam villorum vesicæ rarificat, & relaxat, debilitatem in eis feram, & pessimam generabit. Aut erit sicca cum caliditate vt vrinam acuat: & tunc accidit ardor vrinæ, & sequitur resolutio, & debilitas. Aut sicca cum frigiditate: & tunc accidit stranguria, & sequitur dolor in pectine, & inflatio, & mors quandoq;. Si etiam sit in vesicæ concauitate mala complexio, & dyscrasia frigida, & humida, quæ prohibeat constrictionem ipsorum laterum vndiq;, vt vrina nõ queat exprimi, accidit difficultas vrinę. Etiam si fuerit sicca vel humida in collo eius, quæ spasmet lacertum, & teneat circuntractum. Sicq; expeditis ægritudinibus variatis secũdum plus & minus, maior, & minor accidit in prędictis membris debilitas ex qua diuersa possunt in actione vrinandi prouenire nocumẽta. Aut erit cadens supra substantiam spiritus, vt quia sit euacuans ipsum, vt est euacuatio multa humorum, & proprie sanguinis ex eis, vel coitus multus, uel resoluens ipsum, vt mala complexio eius calida. Aut suffocans, vt multa repletio ex humoribus, lapide, sanie, vel urina. Aut extinguens, vt narcoticorum approximatio. Aut cadens supra virtutem, vt multus latus labor reiteratus ipsorum membrorum, & proprie renum, vt in longa statione in pedibus, & ambulatione multa, & equitatione subita sine consuetudine, & intermissione, dolore, & percussione: & in vesica multa vrinæ retentione, ardore, & dolore, quæ etiam spiritum resoluẽdo debilitant uirtutem, accidit membris prædictis debilitas secũdum plus & minus: ex quo eorum actio diminuitur uel aufertur in expulsione urinæ. Et quandoq; causa debilitatis ipsorum est ex communitate ad superiora membra nobilia, scilicet hepar, & cor, & cerebrum, cum enim hæc patiantur, prædicta debilitantur membra, ex quo nocumentum proueniet in actione ipsorum prædicta, & diuersa, vt dictum est, accidentia insequentur. Et causæ ipsarum ægritudinum, signa, & curæ superius dictæ sunt. Causa vero malæ complexionis ipsorum simplicis, & commixtæ, puræ, uel impuræ, diuersæ uel æqualis, quæ in debilitando est pessima, seu plurima, duplex est, interior, & exterior, et vtraq; ex dictis in lapide, & ulcere, & in mala complexione hepatis est manifesta, & signa eius etiam, licet loco & proprietate actionis læsæ, & exeuntium quorundam ab eis sint differentia, per te ergo considera, & appropria illa renibus prout oportet.

Signa debilitatis renũ

Signa vero debilitatis ipsius, scilicet renum sunt, vrinæ paucitas, & in substantia, & colore, sicut lotura carnis, & quandoq; residet cum uenæ sunt saluæ, & quandoq; remanet sicut mingitur, nec residet cum non sunt saluæ. Et extenuatio renum, licet nõ sit manifesta, debilitas in stando, & impotentia tolerandi anhelitum, defectus in coitu, debilitas uisus, & dolor capitis. Sed vesicæ debilitatis signa sunt defectus in continendo uel expellendo urinam: & grauitas in pectine & peritoneo, & sensus acuitatis, et ardoris, lenitas, & asperitas in loco, & apud emissionem urinæ maxime, & vrina erit spissa, et turbida propter illud quod descendit cum ea, quod non digeritur nec conuertitur: & non expellitur, nisi adiuncta compressione: & hæc de istis signis.

Signa debilitatis vesicæ.

De cura

Cura malæ complexionis talium membrorum: si pura est simplex uel commixta, & diuersa, facile curatur, licet difficilius cognoscatur: si uero æqualis, et fixa, difficilius curatur, licet facilius cognoscatur, quẽadmodum in alijs membris existẽs, vt Gal. dixit. Et eius sanatio est tres res. Prima est remotio exterioris causæ. Secunda alteratio. Tertia ipsorum confortatio. Si vero impura fuerit, et cum materia commixta, eius sanatio est tres res. Prima est materiæ euacuatio. Secunda alteratio dyscrasiæ si remanserit impressa. Tertia ipsorum confortatio. Euacuatio completur cum phlebotomijs præenumeratis uel medicinis solutiuis, prout materia exigit, & sumptis, & clysterizatis, & vomitibus, & diaphoreticis exterius approximatis per omnem modum, prout in cura oppilationis eorum diximus. Alteratio uero completur cum administratione diureticorum calidorum uel frigidorum, & exiccantium, & humectantium, prout dyscrasia expetit, quæ omnia in cura oppilationis ex lapide uel humore, & viscerum sunt numerata. Confortatio vero completur cum cibis, et medicinis, et cibis facilis digestionis boni nutrimenti, & dyscrasiæ contrarijs. Et a proprietate cõuenientes sunt renes animalium, & proprie hœdorum, & porcorum. Et vesica donulæ exiccata, & carnes heritij salitæ cum oximelle, ficus humidæ, & siccæ, sed nocens eis vlceratis: & zuccharum alhusar, & lac camellarum, et ouium. Et ex potibus vinũ odoriferum paucæ stipticitatis, puri, uel mixti, prout stomachus, & dyscrasia requirit, et in hu. valde mollificante, et relaxante uinum passum. Et ex medicinis simplicibus, et commixtis, interius & exterius approximatis per omnem modum, etc. Et ex appropriatis simplicibus sunt grana siseleos sumpta in quantitate duorum almulusech cum rob, decem diebus, cyperum, bolum armenum, sed cum lacte ouino, oportet vt sumatur, et ex eis sunt, quæ dicta sunt supra in cura lapidis. Et ex compositis sunt trochisci alchechengi, et oleum de cherua, rosatum, de mastice, citonio, et alchanna. Et ex mundificantibus eos sunt theo-

A proprietate conferunt renes animaliũ.

doricum, mitridatum, anacardinum, hiera Aboa. & oleũ de ambra, ad frigus eorũ, ad mollificationem eorum hiera Gal. tryphera de scoria ferri, & aliæ trypheræ.

De diminutione, seu paucitate vrinæ, ablatione, & priuatione ipsius. Cap. 8.

Diminutio vrinę vel paucitas, seu priuatio eius ex p̃dictis sunt notæ, & in specie causarum cõueniunt, sed differunt in quanto eorum quemadmodum & ipsę. Est enim causa eius, aut ex parte cibi, & potus, vt materiæ, aut ex parte corporis, vt efficientis, aut ex parte extrinsecus aduenientium, & cooperantium. Ex parte cibi, quia sit naturaliter siccans corporis humiditates, & exiccans, vt est panis miliaceus, vel panici, & furfuraceus, sorbitio ex orobo, & lẽticula, & fructus pontici nati ex se corporis humiditates exiccantes vel accidentaliter, velut carnes salitæ, uel alij cibi multum salis habentes, panis bis coctus, uel tẽporaliter, ut antiquus, aut opirus. Ex parte potus, quia sit paucus, & crassę aquę uel uini similiter, & aliorum similium. Ex parte corporis, aut totius, aut membrorum operãtium in vrinam. Ex parte corporis totius, quia sit rarum, resolubile, uel multi sudoris, uel lubricum, ut fluxibile ventris, ad quem humiditas corporis tendẽs, & fluens per eum in vijs vrinæ deriuatur, vnde Hippoc. vrina multa noctu facta modicum secessum significat, & econuerso. vel quia sit multi vomitus, qui eradicãdo à superioribus, & ab inferioribus retrahendo, vt Abo. dixit, diminuere potest vrinam. vel quia aliam similem euacuationem manifestam patiatur, vt fluxum sanguinis narium, et similia. Ex parte membrorum operantium in vrina, aut per modum generationis, vt hepatis debilis non impellentis ad renes aquositatem quam generauit, vnde remanet in venis cum sanguine: nec transit in vrinam: aut per modum tractionis, et sequestrationis, vt renum debilitatorũ, vt in pręcedenti cap. dictum est. Aut ex parte deferẽtium & colligentium, vt vritidum uel vesicę, quia sint oppilati vel ulcerati, & perforati, quare vrina licet plus trahatur cum ad corpus vacuum tendit, non extra vadit. Ex parte autem extrinsecus accidentium puta aeris, quia tempus, vel aeris cõstitutio fuerit sicca, inaquosa, uel borealis, quæ corporis humiditates, & superfluitates exiccat, licet per accidens, scilicet stringendo ventrem, vrinam prouocet, & multiplicet, vt Hipp. dixit: vel motus resoluendo exiccans, vt inanitio, fames, & abstinẽtia, quę exiccant per accidens secundum Gal. & vigiliæ quę sunt vehementis motus similes motui, vt Aboa. dixit. Et euaporantes, vt Gal. ait: & animæ accidentia immoderata, quę corpus exiccãt, vt Gal. in techni descripsit, quæ omnes, si debiles sint, minorant vrinam, & eam paucam reddunt, si uero fortes, auferunt eam, et priuant. Signa earum sunt talia. nam siquidem processerint à cibo et potu, sunt manifesta ex eorum assumptiõe præmissa: si vero à causa in corpore toto, quia sit rarum, & resolubile duobus declarabitur signis potissime. s. signo raritatis quod est pilositas corporis, sicut Hippocra. docuit, cum dixit, cutem raram declarat pilus, et signo resolutionis, quod est duplex. Vnum quod Gale. posuit, et est quia in multa sumptione cum priuatione euacuationis sensibilis, & egestionis paucitate corpus non impinguatur, sed remanet extenuatum. Aliud est, quia in laboribus non subsistit, sed cito deficit. Si vero quia sit fluxibile uel alias sensibiles euacuationes habuerit, præcessio illarum, & reliquiæ ipsarum remanentes ostendunt, sicut Gale. dixit. Signa debilitatis eius in suo loco dicta perpendes, cachexiam, uel etiam ascitẽ. Similiter si ex renum debilitate, signa debilitatis eorum in pręcedenti capitulo dicta videbis. Similiter quoq; si ex parte deferentium vritidum et vesicæ, uel etiam uirgæ, quia oppilentur, ex signis dictis oppilationis ex humore uel lapide cognoscere potes. Et stranguria, et etiam spasmi, ac etiam ex signis dictis in capitulo solutionis vel vlcerum: si soluti fuerint, vel vlcerati, quod ventris inflatio ex aquositate replente confirmat, & ardor vrinæ.

Causæ.

Cura diminutionis vrinę, & ablationis eius sunt tres res. Prima est regiminis permutatio. Secunda est euacuationis retentio. Tertia vrinalium membrorum rectificatio, & confortatio. Permutatio regiminis est, vt alteretur, & permutetur secundum quantum & quale: de exiccatiuo, quod eius erat causa ad humectatiuum, in cibo et potu, & in alijs rebus non naturalibus, de quo etiam supra in cura meri, et stomachi diximus: & etiam impinguatiuum, de quo Deo dante dicemus infra: hoc enim regimen primam causam, quę vt materia erat abscindit: & etiam tertiam extrinsecus subaufert, alterat, & emendat. Secunda est euacuationis retentio occultæ, et manifestę: occultæ, & insensibilis retentio completur cum cibis & potibus humores inspissantibus, & cũ medicinis condensantibus poros, de quibus supra in syncopis cura diximus, et hoc supra in cura doloris, & fluxus. Si vero sensibilis fuerit, & per sudorem, cum remittẽtibus ipsum de quibus ibidem diximus. Si vero lubricitas ventris fuerit, & naturalis, quia humiditas, et mollities in expulsione superfluitatum naturalium cõsuetarum cum stipticis cibis uel potibus præmissis notis supra corrigatur: & cum frictionibus balneis, & alijs diuertentibus ad hepar, & venas humiditates, & trahentibus ad mẽbra urinæ, vt sunt diuretica. Si vero fuerit lubricitas præter naturam, medicetur prout de ea superius dictum est in cura fluxus ventris. Similiter & si multus vomitus adsit, necnon et si fluxus sanguinis narium, curetur prout supra in proprijs diximus locis. Et de alijs euacuationibus similiter quoque intelligas. Tertia est membrorum rectificatio, & confortatio, et hepatis prout supra in cura debilitatis hepatis est dictum uel renum, sicut in pręcedenti capitulo habuisti, vel etiam vritidum, et vesicæ, et cum diureticis, vt ibidem est dictum, quæ omnia in fortitudine, et debilitate diuersa eligenda sunt, prout diminutio urinæ, et eius ablatio, et earũ causa varientur in quãto.

De diabaete. Cap. 9.

Diabaete secundum Gale. est propria passio renum, raro contingens, in qua potus citius trahitur quàm oportet ad eos, sicut cibus in appetitu canino, et cito egreditur cũ urina, sicut cibus & potus in lienteria cum egestione. Et causa eius est superfluitas, Primo desideratiuæ. Secundo contentiuę ipsorum defectu: nisi enim foret superfluitas desideratiuę ipsorum, non sic velociter traheretur: nisi quoq; deficeret contentiua ipsorum, non sic cito egrederetur. Superfluitatis desideratiuæ ipsorũ, & attractiuæ uirtutis causa est ipsorum caliditas uehemens, cum materia, uel pura magis quàm sunt vltra debitum in continua tractione & forti à uenis emulgentibus, et de eis ad hepar extenditur, et de hepate ad stomachum, & ad omnia membra. vnde humiditas ipsorum irrorans ea attrahitur, & exiccatur, & sequitur sitis uehemens, quæ potu non sedatur, quia ea non remanet, quare siticulosa ab aliquibus appellatur. Defectio cõtentiuæ non est in eis principalis propter cõplexionis malitiam calidæ, quæ est causa superfluitatis attractiuæ qua non deficit contentiua, sed frigiditate proprie, & humiditate, sed plurimum accidentalis secundum Gal. & consequens superfluitati attractiuæ: cum enim superfluit eorum attractiua, urinæ plus trahitur quàm renes aliquandiu continere possint, et ipsa uesica, quare deficiente contentiua ipsorum, cito profluit inalteratus per uritides ad uesicam, et inualescente expulsiua eius ingreditur cũ urina, sicut in lienteria cibus et potus cum egestione. Et aliquando est principalis, & essentialis in ea, ut dixit Aboa. propter malitiam complexionis puræ, frigidę, uel impuræ ab intra, uel exterius uenientis, quam sequitur superfluitas attractiuę ipsorũ non essentialiter propter cõtrarietatem complexionis in causando,

sed

sed accidentaliter, et ex consequenti: cum enim in renibus vrina nō figitur tracta, naturaliter renes ex sanguine cum aquositate veniente nutriri non possunt: quare remanentes inaniti auidius trahunt, & tunc magis contentiua eorum deficit, & quanto plus deficit magis trahunt, sicut est deuenire ad circuitionem, quemadmodum in lienteria est videre: causa vero ipsius caliditatis renum duplex est, scilicet interior, et exterior, vt in lapide dictum est, et similiter frigiditatis causas per contrarium comprehendas.

Signū si quod sit ex caliditate faciente superfluere attractiuum, sensus erit, & inuentio caliditatis in lumbis, & vrina multa, & in principio, sicut lotura carnis recentis secundum Gal. minus tamen tincta & rubea quàm si procedat ex defectione discretiuæ hepatis, & proprie cum amplitudo meatuum emulgentis venæ in ea inuenta fuerit, et sanguinis abundantia in venis, quæ quanto maiora sunt, tanto plus sanguinis cum aquositate trāsibit ad renes. Vnde vrina ex defectione contentiuæ virtutis perfluens plus rubebit: procedente vero tempore diminuto sanguine ex venis, proinde restrictis membrorum meatibus, & exiccatis vrina egreditur in qualitate, seu colore potus, qa aq̄ subtilis, & alba: si aqua sola bibatur, quæ magis desideratur in ea, vel sit alius potus, vel vini simplicis, vel cocti, uel aquæ commixtæ, vel etiam syrupus. Et forte erit alba, & spissa propter humiditatem membrorum, vltima extractione, vn̄ vrina redditur sicut lac: & proinde membrorū consumptio sequitur, & mors vt plurimum. Si vero ex frigiditate faciente deficere contentiuam causetur, sensus, et inuentio frigoris erit in lumbis, & vrina erit in principio nō multitudinis magnæ, sed consuetæ, deinde multiplicatur, et erit sicut lotura carnis, minus tamen tincta quàm in pręcedēti in qua fortitudo attractiuæ processit, in processu uero temporis sociata fortitudine attractiuæ mutabit, sicut prima.

[Cu]ra [diab]etis. Cura diabętis in generali & speciali est quatuor res. Prima est omnis causæ ablatio, & exterius prouenientis, & interius existentis. Interius, vt siquidē ex caliditate renum processerit, fiet subtractio subtilium, & calidorum ciborum, et potuum, et diureticorum calidorum, & talium prouenientium. Exterius, vt labor corporis & proprie renum, stricturæ lumborum, balneatio in calida aqua actu, vel potentia, mora in sole, decubitus super renes, & somnus profundus, & vnctiones calidæ, & emplastrorum, & aliorum talium, quæ renes habeant calefacere, hepar, humores, & membra, et accidētis, siue fuerit humoralis cum phlebotomia, siue fuerit sanguis cum clysteri pharmacia appropriata leni. Si autem humor calidus sit, id est vomitu qui in euacuando est potissimus, quoniam euacuat deriuando ab eis, siue sit complexionalis, quia oppilatio sit in eis cum aperitiuis superius notis, necnon & causæ coniunctæ, quæ est renum dyscrasia calida. Alteretur ergo, fit enim talis dyscrasia ęgritudo, vlterius augmentata, quam talis sequitur passio, vt superius dictum est, & ea mediante orta alia concomitantur symptomata, vt sitis, & consumptio corporis, de quorum correctione infra dicetur. Inquit enim Gale. Palam est morbū esse causam omnium accidentium, accidentia tamen alia sequuntur. Secundum enim sequitur primum, & tertium secundum.

Complebitur vero eius alteratio cum frigidis, quæ non tantum illam alterent, sed etiam hepatis, & membrorum complexionem contemperent, & humores adęquent: hepar enim, & corporis membra si calida sint, eorum caliditate vsque ad renes extensa, eorum dyscrasiam intendunt, humores acutos etiam gignunt, qui vrinam acuunt, vt ipsa transeundo ad renes eorum caliditatem inflammet: sic ergo debent esse talia frigida vehementer, & illa proprie, quæ non prouocēt, nec istis admixta, sed leniant, ita quod soluendo non prouocent, sed minorent vrinā, qualia sunt. Ex oleribus, lactuca, spinachia, atriplices, & similia: et ex fructibus iuiubę, sebesten, pruna, chrysomila, persica, cu-

A cumeres, citrulli, & melones, cucurbitæ, & proprie carnes ipsarum non semina, quia aquositatem, & vrinam multiplicant, & fructus, moræ maturæ, et grana acetosa, et muza, & ex aquis: aqua vehementis frigoris, & aqua cucurbitæ, & aqua hordei cum decoctione iuiubarum, & lac acetosum, a quo extractum est butyrum: & melius est ex eo, quod spissius, et crassius, & ouium, & aqua lactis bouini subtracto butyro. Et ex medicinis simplicibus est ad hāc intentionem mucilago psylij, et succus rosarum, et malorum. Et ex appropriatis in prohibendo vrinam, est merdasengi bibitum, & scoria ferri est optima, vel proiectum in aqua æris, quod minorat, et alia, quæ in cura multitudinis eius dicentur. Et exterius approximandum est sedere in semicupo aqua frigida pleno, et renes, & hepar vngere: epithimare, et emplastrare ex frigidis dictis, et succis, & eorum oleis, et proprie oleo de alchechengi, et scorpionibus, de cucurbita, de semine melonis, si dilatatio ductuum non existat in ea, donec eorum caliditas extinguatur et sitis. Et ex medicinis compositis sunt trochisci de camphora, de spodio, de balaustia, cum aqua cucurbitæ, vel mucilagine psylij, vel tragacanthi, vel citrulli, prunorum, et sebesten, vt leniant non constipent: plurimum enim cū constipatione ventris sunt tales. Et exterius approximanda sunt ea in quibus cum infrigidatione est stipticitas, quę ductuum dilatationem, et emplastrationem coangustent, & retentiuam renum confortent, sicut emplastrum de hypocistide, de capriolis vitis, virga pasto. et balaustię, sem. papaue. albi, lactucarum, scariolarum, portulacarum, et spodio, ribes cum aqua acrestę, vel myrthæ, et similium. Et sicut cerotum nostrum Gal. & oleum de citonijs, de zarur, et balaustijs, et similia. Sed si ex frigiditate renum contingat passio talis, qui pro tanto nō euacuatur á siti et mēbrorum consumptione, licet sit minor passio quemadmodum passio minor est, cura eius in eisdem rebus consistit, et complebitur cum prædictis econtrario sumptis, et quæ renes et totum corpus calefacere habeant nō infrigidare. C Et ex calefacientibus conuenientibus illi est frictio extremitatum, et totius corporis cum rubificantibus, motus, ventosatio, et balneum: et sumptio antidoti quod crassæ substantiæ sit, vt non cito penetret, sicut syrupus: et alia liquida, quale est diacalamentum, diatrion, theriaca antiqua, et mitridatum, et vrina crassa, vel stiptica, vt calabrēsia. Sic ergo causis ablatis, et abscisis, carebit passiotalis, scilicet velox exitus potus.

Secunda res, est vrinę diminutio, & retardatio. et ex his, quæ maxime retinent ipsam, ac retardant ab exitu, et minuunt vrinam est, vt non tantum post ipsa trahentia deriuantia ministrētur, qualia sunt, quæ præmissa fuerunt, sed etiam quæ cum retentione, et deriuatione euacuant ipsam vt est vomitus prædictus, et sudoris prouocatio cum frigidis appropriatis in causa calida: vt aqua hordei, et melonis. Indiget unctione cutis corporis, et proprie spinæ cum temperatis, vt oleo chamæmelino, anethino, vel vino albo cum aqua calida. Et in frigida cum calidis, vt est potus calidæ aquæ, et proprie apij, anisi, calamenti, uel pyretri, D et vnctione corporis cutis, et proprie spinæ cum asaro, & oleo de spica, vel cyclamine cum melle.

Tertia res est regimen, et est conseruatio corporis in aere frigido, stiptico, cum quiete, et somno temperato, et cibis frigidis, et crassis plurimis, difficilis inflammationis, conuersionis in choleram, et adustionem, generātibus humores crassos, et spissos, quales sunt sorbitiones de chisß hordei, de candarusio, seu condro, cum lacte acri, vel lentium, vel carnis bouinæ, et pedes ipsorum, et pisces recentes magni cum aceto, quoniam sitim mitigat, ventrem soluit, et sic vrinam minuit, et lac ouium coctum cum aqua donec cum consumatur, et aliqua alia, quæ supra in dolore stomachi diximus, quibus præmittenda sunt lenientia, ne crassitie sua cōstipent, vt pruna, persica, et proprie da-

ctyli pingues, & passulæ, quæ leniendo vrinam minorant, & postponenda sunt stiptica, seu pontica, quę comprimendo leniant, vt fructus stiptici, sicut pira, ribes, & citonia non præmittenda, ne constipando prouocent vrinam, & miscenda sunt vnctuosa lubricum facientia, & pinguedines gallinæ, & porci, capræ, & huiusmodi, et cum potibus vini acerbi, cum multa frigidæ aquæ permixtione si aquã solam non toleret, vel alicuius ex robub stipticis, vt granatorũ, ribes, de citonijs, vel macianis, & similia cum clysteribus lenientibus fæces, quas habent plurimum constipatas, & cum lætitia animæ, & promissione salutis, cum auxilio spiritus oĩpotentis Dei qui solus sanat languores.

Quarta res est accidentium sequentium passionem talem correctio, vt sitis, & membrorum consumptio, quæ multum & velocem vrinæ exitum huius passionis sequũtur. Obuiandũ ergo est primo siti cum potu consueto maiori propter illud quod ex membrorũ humiditatibus consumitur, caliditate & siccitate trahente, & in causa calida ex aliqua prædictarum aquarum & proprie frigida pura quam desiderat, quæ transire moratur, vt Hippoc. dixit, vel permixta cum aceto, quod radendo intestina naturam soluit, & cum aliquo ex rob stipticis, quod ipsam retinet, ne cito transeat ad vrinam. Obuiandum etiam est vlcerationi ipsorũ membrorum, scilicet renum, hepatis, stomachi, & reliquorũ. Et in causa frigida cum potibus vini puri crassi, & alijs calefacientibus mẽbra prædicta, quæ sunt nota. Membrorum autem cõsumptioni obuiauimus, deinde cum cibis laudabilis nutrimenti, & facilis digestionis & potibus vini rubei lymphati competẽter cum omni regimine resumptiuo, sicut Gale. docet. Et ex his quæ sunt laudabilia, & experta cõferentia tali passioni, & alijs stantibus accidentibus est, vt sumat patiens ex aqua frigida in ea quæ ex caliditate est, & in ea quæ ex frigiditate est, vinũ multum, & post horam euomat: vt ex quo extinxit membrorum inflãmationem retrahatur ad stomachum, & educatur vomitu, ne transeat in vrinam: aggregat enim in se virtutem digerendi & euacuandi causam calidam, si qua sit, & causis extrinsecis resistẽdi, alterando dyscrasiam renum hepatis, & membrorum, & contemperandi humorem, necnon mitigandi sitim, minuendi vrinæ multitudinem, & prohibẽdi etiam dissolutionem membrorũ Abo. præcipit trochiscos ad diabętem ex caliditate cum dilatatione meatuum renum & venæ emulgentis. Reci. spodij, terræ sigillatæ, cancrorum fluuialium combustorum, ana partem vnã, lactis partes tres, se. papaueris, et se. lactucę, ana partem. i. ʒ. & aggregentur omnia cum mucila. psylij, & informentur trochisci, & dosis eorum sit sicut videbitur tibi.

Trochisci ad diabętẽ.

Cerotum pro renib⁹.

Cerotum ex inuentione nostra, quo vnguntur renes, & hepar eius qui diabeticam passionem patitur à caliditate. Reci. vtriusq; sandali, spodij, ana drach. ij. seminum frigidorum, ana drach. i. camphoræ, drach. i. lactis mulieris lactantis puellam, drach. ij. succi semperuiuæ, succi solatri, ana. ℥. i. aceti. ℥. i. olei de cucurbita, & olei ros. quod sufficit vngantur ex eo prædicta membra cum innouatione sæpissima. Et quandoq; fit per modum emplastri cum eorũ substantia. Et quandoq; per modum infusionis, & epithimatis, vt facilius penetrent, per tantos lacertos & ossa, inter medios vsq; ad renes, & sic est finis huius capituli.

De fœtore vrinæ. Cap. 10.

Foetor vrinæ est mala qualitas ipsius mutata in sensu odoratus, & est vt odor eius sit debito horribilior, & quæ non est ad imprimendum secundum Gale. sicut alia duo symptomatum genera, vt curam conuertat ad se, & medicum cogat desistere à cura dispositionis, & causæ suæ, sicut illa tanquã illam pręcipuam sanationem habens cessans simul cum facilitate dispositionis. Sed est potius ad significãdum signum existens dispositionis, vel causæ quã oportet curare eo modo, sicut Aboa. dixit, cum inquit. Cum autem vrina odorem habet fœtidum, & maturatio in ea fuerit, erit ipsius causa scabies, aut vlcera in instrumẽtis vrinæ, quę suis cognoscuntur signis, scilicet dolore percepto in eis, vt in aphor. docuit Hipp. Quòd si maturatio in ea non fuerit, possibile est quòd sit ex hoc, & possibile est quòd sit ex putrefactione in superioribus membris. cũque hic in febribus fuerit acutis, & causa membrorum vrinæ non fuerit, signum malum. Cumq; vrina fœtidi odoris in sanis perseuerat, significat febres quę ex putrefactione accidunt, aut minorationem putrefactionis, quæ in ipsis est retenta, et hoc quidem demonstrabit, si ilico alleuiationem habuerit. Ex quibus colligitur eius causa & signum. Est enim causa à qua procedit duplex, aut interior corporea, aut exterior incorporea. Interior est humor corruptus, aut putrefactus, aut in venis, vt accidit in febribus febre putrida, aut in membris corruptis corruptione fœtente, aut quia sit ex toto genere præter naturam, vt in cadaueribus mortuorum, aut non toto, sed partim, vt in apostematibus, & vlceribus quod est plurimum in homine viuẽte, & hoc aut in superioribus membris, vel specialibus, vel in vlceribus pectoris et pulmonis, aut nutritiuis, vt hepatis vlceribus, aut in inferioribus, vt in ipsis vrinæ membris. Exterior & incorporea est cibus, vt asparagus, qui sumptus & comestus facit fœtere vrinam, et similia, vt attonalia. Et signa causarum ex prædictis sunt manifesta, & interior est maioris fœtoris.

Cau

Et cura eius est duæ res. Prima est ablatio causæ exterioris, et abscisio interioris, quę ex pdictis supra, et dicendis in cura febrium putridarum est manifesta. Secunda est aromaticorum administratio, quæ ex diureticis, sicut est spica, galanga, gallia muscata, cinnamomum, & consimilia scitur.

De cu

De dyssuria, & inuoluntario exitu vrinæ, & distillatione. Cap. 11.

Dyssuria, & distillatio vrinæ, est fluxus, seu inuoluntarius exitus vrinæ cum impotentia continendi, & in hoc conueniunt in genere, sed differunt in cura, & etiam modo. In cura quidem differunt non in eius specie, sed in quanto: vtrique enim immediata causa est defectio contentiuæ virtutis in vesica, quæ in dyssuria maior est quã in distillatione vrinæ. In dyssuria enim, vt dictum est, est ablatio contentiuæ, sed diminutio eius in distillatione, licet quandoq; possit eius causa esse debilitas expulsiuæ, vt in sequenti capitulo patebit, sed illud est improprie & ex consequenti: ex debilitate enim expulsiuæ prouenit difficultas vrinandi quam sequitur distillatio, vt scilicet eodem capitulo dicetur. Sed ex debilitate contentiuæ virtutis distillatio proprie et immediate procedit, vt supra capitulo generali dictum est, & sic ipsę non differunt in specie causæ, sed in quantitate tantũ. In modo vero differunt: nam fluxus vrinæ in dyssuria est multus, & subitus. In distillatione autẽ est paulatim, & paucus ad distillationis aquã modum. Et quia in causa conueniunt & specie, cõuenient in signis & cura, in quibus differunt solum in quanto, proinde simul de his vnum capitulum faciemus. Et causa mediata qua contentiua deficit in vesica est, aut interior corporea, aut exterior incorporea. Interior & corporea, aut est in membro continente quod est collum vesicæ, aut in contento cum lacerto eius, aut quia læsio fit in eo, quia deficit contentiua ipsius, & tunc aut læsio in collo, & eius lacerto est principalis in se, quia fit mollificans ex humore currẽte ad ipsum, vel eius compressus neruus, sicut in dislocatione spondilium contingit: aut propter communitatem ad principium scilicet cerebrum vel nucham, apostemata, uel percussa, & soluta, aut vicina mẽbra, aut scilicet cõcauũ ipsius, vt quia sunt in cõcauo eius vlcera, tũc enim adueniente urina ad ipsam sentit ardorem, & stringit: & sicut urina exprimitur, & mollificato lacerto colli pter

obedientiam

obedientiam motiuę, cuius organum ad sensibilem extra inuoluntarie fluit. Sicut ex vlceribus concaui generatur dyssuria seu distillatio quemadmodum ex vlceribus colli stranguria procreatur, vt infra patebit sequenti capitulo cum ad matricem, cum repleta est fœtu magno, quasi cõprimit vesicam, ut expellat vrinam pręter voluntatem, & faciat deficere contẽtiuam, sicut in pgnantibus sæpe contingit & vidimus multas conquerentes. Aut ad intestina repleta fęcibus, aut ad ipsa apata, pectinem, & anũ, & alia membra adiacentia ipsi, & ea simili modo comprimẽtes. Sed recte contenti in ipso membro scilicet vesica, vt vrinę recte, aut quantitatis, & multitudinis eius, sicut contingebat in diabęte, in qua defectio contentiuæ vesicæ non erat ex se, sed ex multitudine vrinæ propter fortitudinẽ attractiuę renũ, aut erit qualitatis, & acuitatis ipsius molestantis expulsiuam. Sicut enim multa grauedo facit principaliter deficere contentiuam, vnde ex consequenti superfluit expulsiua, sic acuta molestando expulsiuam incitat, vt ex consequenti faciat deficere cõtentiuam cedentem sibi, ut supra in intestinis, & stomacho dictum est. Causa vero exterior est, vt frigiditas maxime, & humiditas exterius cõtingens membra vrinæ, vt aer frigidus, & balneatio in frigida aqua, casus & percussio & similia, quæ quidem causæ si fortes sint, dyssuriam generabunt, si debiles, distillationem vrinæ. Quarum signa ex prædictis sunt nota, & etiam signa causarum interiorum, quæ est alicuius earum præcessio, vel inuentio cum aliarum priuatione, exterioris vero sunt manifestæ.

Cura eius duæ res. Prima est abscisio causæ interioris, & ablatio exterioris si adsit. Secunda est membri confortatio. Causæ interioris debilitatem in contentiua imprimentis complent abscisionẽ medicamina vnicuique causarum conuenientia, vt scilicet siquidem causa sit mollificatio nerui & lacerti & propria, complebunt illam medicinæ superius habitæ. Si vero ex communitate dislocationum spondilium complet ipsorum reductio si possibile sit. Si ex cõmunitate ad principium curatio causæ erit ablatio, similiter si ex vicinorum, puta dispositione, qm̃ illorum rectificatio, causæ erit abscisio, quæ omnia ex dictis, & dicendis sunt manifesta. Si quoq; ex multitudine vrinę fit cum medicinis diabętis complebitur cura ipsius. si etiam in acuitate constant vrinæ, medicinæ ardoris erũt expletiuæ. Et ex proprijs est mucilago psyllij cum camphora sumpta continue s̃m Ioannem Serapionem. Ablationem vero causæ exterioris, complent si adsit ipsarum mutatio. In contrarium autem oportet, vt præcedunt curationem interioris abscisionis, tanq̃ illud sine quo non valet illius abscisio fieri, eo q̃ eius causa existit efficiens & conseruans. Et siquidem remanserit impressio, quia mala complexio, cũ tinis, & ex calidis vnctionibus theriaca curetur: uel quia fuerit casus, aut percusio medicinas casus, & percussionis præcedere oportet, de quibus infra dicetur, deinde ad membri correctionem deuenire. Cõfortationem vero complet ministratio medicinarum habentium confortare neruos mollificatos, & ꝓprie inferiorum partium & vesicę, appropriatę retinere vrinam, & sunt quæ dictę sunt in cura paralysis simplices, & compositæ. Et ex simplicibus appropriatis vesicę, & collo eius in hoc casu sunt calidæ siccę, stipticę vt plurimum, ex eo, q̃ plurimum ex causa frigida & humida talis mollificatio lacerti in se prouenit, & sunt cyperum, sandaraca, & thus masculum, & cortex eius, myrrha, & styrax sicca, pyretrum, & enula sicca, alchanna mahael, & alhasce, se. vrticæ, asarum, mac. anacardus, nux mus. ciminum, origanum, cinnamomum ponticũ, gallæ cypressi, stica. ara. acorus, & similia assata ne prouocent, sed stipticando confortent, et retineant confortando. Sunt autem cum melle confecta cocta & sumpta, vel cum melle emblicorum, vel mellicrato bibita, quod sit ex vino pontico factum. Et ex compositis est theriaca, & mitridatũ confectio anacardi, tryphera maior et tryphera minor confortata cum anacardo vel sagenea mixta aliquibus stipticantibus & ponticis, vt granis myrthi, & copulis glandium, balaustijs, & similibus. Et expertæ sunt, pilulæ de alhasce, pyretro, & diaciminum, quando eius semina valde teruntur sumptum & iunctum est iuuatiuum frigori membrorum vrinalium, & retinet inuoluntarium exitum. Et cum distillatio ex impotentia & defectu expulsiuæ procedit, ministranda sunt prouocantia cum confortatione pauca stipticitate, qualia sunt, quę infra dicenẽ. Et de exterius inungẽdis in hoc casu est oleum de alchanna, de mastice, de thure, & de cherua, & similia olea, vt costinum, nardinum, rutaceum, de stœchade, de rhabarbaro, disruptis in eis musco, castoreo, vel euphorbio, & oleum de been est fortasse valde bonũ. In ea vero, quæ ex humiditate cum caliditate est, licet raro, conuenientes medicinæ in confortando sunt stipticæ, & frigidæ simplices, & compositæ. Simplices vero, vt coriandrum siccum, rosa, & fructus, stipites eius, semen portulacæ proprie, grana myrobalanorum, coralli, camphora, bolum ar. sint autem sumpta cum zucchæro, vel bibita cum aqua granatorum sumach, cydoniorum & aliorũ fructuum ponticorum, mixto aliquo diuretico calido. Et cõposita sunt, quæ ex his, quę componuntur & infra dicenẽ. Et ex vnguentis exterius est oleum rof. & proprie omphacinum, myrtinum, de balaustijs, & similia.

Pilulę.

Medicinæ appropriatæ in restringendo, & retinendo vrinã sunt, zarur, aquę aluminosæ, & aquæ frigidæ omnes, merdasengi si bibatur, vel proijciatur in aqua, quę bibitur retinet vrinam. Fungi faciunt posidere difficultatem vrinæ. Vsus comestionis carnium ericij facit, vt vrina cum difficultate egrediatur. Et qui assuete vtitur enula, nõ indigebit, vt mingat omni hora. Cortex cerbin bibita cõstringit vrinã, & scoria ferri, & est vltima ĩ retinẽdo. Mumia mixta cum farina, & supposita, vel dissoluta in sambucina, & distillata in virgam confert paucitati tolerantiæ vrinę, lutum ar. bibitum in ouo retinet vrinam. Et omnia pontica de se sunt communia diureticis cum sanguinem incrassent sicut lentes, & licet per accidens cõtrarium operantur, quia prouocant restringendo, illud tamen per eorum postpositionem cibi vel pręmisionem alterius lenitiui tollitur, ut supra in diabæte est dictum. Inquit princeps Aboa. omnis qui deficit in tolerantia vrinę iuuatur à medicinis desiderium coeundi ꝓuocãtibus, quæ dicenẽ infra. Confectio medicaminis experti s̃m Abo. in frigida. Reci. myroba. chebu. torrefactorum multum, sandaracę, myrrhæ, olibani, cyperi, ana partes .iij. gariofi. partem .5. enulæ adustæ, granorum macaleb. ana partes ij. Conficiantur cum melle emblicorum, & reseruentur, & bibantur. dos. drachm. ij. Aliud ad frigidam. Re. castorei, myrrhę, alhasce, copularum glandium, pyretri, an̄. partes æquales. Conficiantur cum aqua myrthæ humidę, & sit dos. drachm. i. Confectio medicaminis ad calidã Reci. coriandri sicci, rosarum rub. ana. ʒ. ij. spodij. ʒ. x. se. lactucæ, portulacæ, ana. ʒ. xv. boli armeni drach. v. camphoræ drach. 5. gũmi pondus. ʒ. ij. conficiantur cum aqua granati acetosi. Aliud. ℞. charabę, boli ar. myrobalanorum nigrorum, medullæ glandium, & lentium excorticatarũ, ana. ʒ. ij. coriandri torrefacti in aceto positi. ʒ. i. dos. ʒ. i. & omnia post ꝓmisionem lenificantium alicuius ministrentur. Aliud Io. Serapionis conferens iuuamentũ manifestum. Reci. granorum mirti, glandium, corticum thuris, cimini, carmeni, & cyperi, ana partes æquales, terantur, & sit dos. drach. iij. cum vino antiquo.

Nota de enula.

Confectio ad dyssuriã

Aliud. ℞. extremitatum mirti sicca. aluminis, foliorum alchãnæ, thuris, myrrhæ, balaustiæ, glãdium. an̄. partẽ. i. Coquantur in vino & detur ex eo. ʒ. i. in mane, & est iuuamentum valde ad sanguinem qui currit ex renibus, & vesica. Dixit Ymain, qui non possunt continere vrinam, vtantur

Nota de menta.

vtantur menta hortulana, quã cõfortat plus omnibus herbis, & proprie stomachũ, & castoreum magis cæteris carnibus, & mastix cæteris gummis, & galaga omnibus aromatibus, & Abo. trochiscus conferens ad distillationem, & diariam vrinæ. ℞. castorei.ʒ.ij. sampsuci, rutæ, se. hyoscyami albi, ana.ʒ.ij. granorum granatorum grana.xl. terantur, & fiãt trochisci, & sit dos.ʒ.i. de granis cucumeris mundi, & cum albumine oui.

Trochis. ad diarriã vrinę.

De stranguria & difficultate vrinæ. Cap. 12.

Stranguria & difficultas vrinæ in genere simul conueniunt, vtraq; enim est urinę retentio cum inconsiderata potentia expellendi, econtra dysuria, quæ est vrinæ egresio cum impotentia retinendi, & tñ communiter ab antiquis una pro alia sumitur indifferenter, differũt vero in quanto, & spẽ, causa, & loco. Differunt in quanto & spẽ, est enim in stranguria vrinæ retentio maior, q̃ in difficultate, quod est quia in stranguria urinæ retentio præsupponit virtutis potentiam contentiuæ existentis in collo quam arguit superfluitatis retẽtio, à qua procedit cum positione oppilationis causæ. In difficultate vero retentio præsupponit virtutis expulsiuę defectum in uesica, & lacertis coadiuuantibus ventris, quam arguit dura expulsio & difficilis cum priuatione omnis causæ impedientis existentis in collo eius, & via, quæ statim dicetur. In spẽ vero differunt proprie & essentialiter, stranguria.n. est omnis, & absoluta impotentia expellendi vrinam. difficultas vero est impotentia facilis expulsionis urinæ seu potentia debilis dura, & cum conamine ad modum distillationis vrinæ, quæ sicut proueniebat, ut supra ex debili retẽtione, ita etiam accidere posit ex debili expulsiõe, inter quæ distinguit voluntas in emissione. Et cum accidit ex debili expulsione & abstinentia eius, tum ex debili retentione. In causa vero differunt & loco, nam stranguria prouenit ex peccato, & superfluitate contentiuæ propter læsionem existẽtem in collo uesicæ, & eius lacerto, uel quia sit spasmatus ex humore currente, vel frigore, vel propter communitatem ad superiora, ut ĩ carabito, uel apostemate nuchæ, uel in via eius, quia sit oppilata attenuatoriæ, & caliditate, & siccitate, vt in febribus adurentibus, vel in frigiditate, ut algoratis ex aere, & aqua, vel medicinis, uel expresione vicinorum tumescentium, quia repletorũ, uel apostematorum, vt matricis, recti intestini, pectinis, peritonei testiculorum, vel ani. Etiam quia patiatur tenesmum, rhagadias, uel hæmorrhoidas dolorosas, vel carnosæ, vel coarctatorie, quod est plurimum ex humore crasso, & viscoso sanguine congelato, sanie crassa, vel lapide, uel uentositate torquente, & repugnãte. Difficultas autem est ex debilitate, & peccato expulsiuæ propter lęsionem existentẽ in collo uesicæ, uel propriam, quia alteratum, & alligatũ plurimum, vel vlceratum, aut apatum, uel propter communitatem ad principium. s. hepar læsum, uel lacertis uentris coadiuuantibus ipsam in expulsione, & magis cum vrina est pauca, vt Gal. dixit, patientibus vel in se, quia sint debilitati aliqua prędictarum causarum, aut mollificati in se propter communitatem ad superiora, ut cerebrum in stupore, vel lithargia, et nucham apatam, uel compressam in dissolutione spondilium, unde lacerti illi mollificati existant. Et qñq; ambæ conueniunt in loco, vt est in virga & via eius. Vel in uritidibus est oppilatio aliquo trium modorum, & fit difficultas etiam non ꝓpter causam existentem in membro tantum, uel loco, sed etiã propter causam existentem in locato, ut urina, quia fuerit pauca, à cuius compresione deficit virtus expulsiua, aut quia multa supra quam non ualet, quæ diu collecta, & retẽta existit, ex duritie sensus ꝓpter somnum sopientem uirtutem in nocte, uel occupationem in die distrahentem ipsam, uel uerecundiam compescentem, quare uilli eius diu remanentes extensi debilitantur in contractione necessaria expulsioni, sicut Gal. dixit. Aut quia fuerit acuta faciens dolo-

E rem cum transit ꝑ vritides & ꝓprie per collum uesicæ, & virgam, maxime, si non fuerint ulcerata, cum enim sentiant ardorem, tũc refugit uesica à compresione, & stringitur lacertus colli, & etiam lacerti uentris ꝓpter dolorẽ cessant à constrictione, quare retinetur urina, & difficilis fit exitus vrinæ. Et cum stridet patiens, & in se stringitur, mingit vrinam, & cessat dolor & ardor. Et causa earũ exterior in qua ambę cõueniunt est sicut ꝑcusio, casus, aeri expositio frigida, & ventus septentrionalis, si enim ualde fortis sit per se, egestionem retinet & vrinam, constringẽdo membra, & vrinam consumendo profundatione sua, si vero paruus sit, stringendo uentrem prouocat urinam, & sic per accidens illud facit, & balneatio in frigida aqua. Ex quibus signa distinctiua ipsarum sunt manifesta. Cum enim retentio urinæ propter stranguriam sit, & causis ei⁹, retentio & multiplicatio vrinæ in vesica maior erit, & sic tumor maior apparens in pectine cum omni impotentia expellendi quantumcunq; exprimatur pecten, & patiens

F exprimatur. Cum vero propter difficultatem & causas ipsius, econtra. Et siquidem contingat retentio urinæ in strãguria seu difficultate communiter sumptis, ex oppilatione in collo, uel multitudine urinę, propter duritiem sensus ſm Gal. difficilis est cognitio eius. Cognoscitur tñ ex ꝑdictis causis, & eo scilicet, q̃ per compresionem pectinis si retẽtio fuerit, & multitudo, propter duritiem sensus urina emittitur, si vero propter oppilationem, nequaq̃ sicut alibi ipse ponit, & maxime si sit dura.

Et etiam signa causarum sunt, nam siquidem retentio vrinę cum impotentia expellendi prouenit ex causis strãgurię, ut puta ex causa in lacerto colli uesicę, ut quia fuerit spasmatus, & ex spasmo attenuatoria in eo peruenit oppilatio. Signa distinctiua inter talem oppilationẽ & alias oppilationis spẽs sunt, nam in attenuatoria est ꝓcesio & inuentio causæ cuiuslibet, & inuentio iuuamenti cum medicinis cõuenientibus vnicuiq; illarum, quæ dicentur, in coarctatione etiam similiter, sed differũt in grauedine, quod

G est commune, & generale signũ in omni spẽ eius, quia in attenuatoria, ut plurimum grauedo nõ inuenitur semper rõne oppilantis causę, differunt etiam in tpe euentus, nam coarctatoria est quasi coarctatorie, & subito euenit semp sed attenuatoria qñq; subito, & qñq; paulatim. Et similiter in exeũtibus, quod est quia in coarctatoria cum vrina egredĩ aliquid mixtũ, quia humor crassus, vel aliqd sanguinis, uel aliquid saniei, vel arenula, quæ etiam forte ꝓcedere consueuit. In attenuatoria vero nihil erit nec in carnosa, nisi ex apate fuerit, nam tunc cum urina qñq; egreditur aliquid, ſm qđ ab alijs distinguitur, quia quod egreditur virulentum est cum est in principio, & postmodũ fit saniosum, & dolor est vehementior. Et propterea iuuamentum à medicinis in carnosa est inuentum nequaq̃, & ꝓprie cũ ex verruca, vel cicatrice fuerit, & fortasse nõ curatur, & qñq; est ꝓcesio causæ, vel inuentio, ut cum ex cicatrice ꝓcesserit, & qñq; non est, ut cum ex uerruca fuerit. Gal. uero dixit q̃ inter tales spẽs oppilationis, & etiã cau-

H sas earum immisio argaliæ distinguit, nam immisio eius inuenit resistentiam in carnosa absq; dolore nisi ex apate fuerit, in alijs vero cesionem & cum dolore, maxime si attenuatoria ex spasmo fuerit, vel apate, vel vlcere partium vicinarum, & coarctatoria ex sanguine ꝓcedente ab vlcere concreato ibidẽ. Præterea in coarctatoria cesio maior est, q̃ in illa, & est cum minori dolore, nisi causa lapidis fuerit. Et causas etiã ipsarũ distinguit & proprie coarctatorię & carnosę, nam cum extrahitur ex eius infectione, quandoq; virulenta infecta apparent, quandoque humore mucoso, qñq; sanguine, qñq; sanie, ex quibus causas distinguimus, & quandoq; munda per quod distinguimus attenuatoriam à ꝑdictis. Et inter causas attenuatorię hoc modo distinguẽdum, quę sunt in collo uesicæ. nam siquidem fuerit spasmatum spasmo humido ex humore currente

rente, tunc precedens regimen indicabit, & eius euetus su bitus, & ſiccantibus, & reſoluentibus iuuatur, et diutius manet. Si vero à ſiccitate, pcedens inanitio, et febris abſentia illam faciet manifeſtam, et paulatinus eueniens cũ maiori perdurãtia & fortaſſe iuuabitur humidis. Similiter ſi ex frigore, præcedens cauſa, et ſenſus frigoris, iuuamentũ à calidis cum vrina in colore remiſſa & pallida. Similiter ſi ex communitate ad cerebrũ, ut in carabito, uel ad nucam apatam, præcedens illorum paſsio hoc monſtrabit, uel illius pſentia, & ſi eſt à cerebro ſpaſmus erit vniuerſalis. Similiter & ſi talis oppilatio in collo ueſicæ attenuatoria ex quacunq; ſpeciali ſit cauſa, eam oſtẽdet pceſsio cauſæ cum iuuamento à ſuo contrario, et nocumento à ſimili, uel etiam ſi fuerit à repletione interiorum, inuentio repletionis ipſorum oſtendit, & iuuamentũ euacuationis illorum, etiã ſi apoſtemoſa repletio fuerit, uel alia paſsio eorum occulta vel manifeſta. Et ſimiliter inter cauſas carnoſæ oppilationis eſt diſtinguendum, & cauſas quoq; coarctatoriæ, vt ex prædictis eſt notum. Si vero vrinæ retentio cum impotentia expellendi ex cauſis de difficultate, pceſſerit veſicæ debilitantibus expulſiuam concauo eius proprijs, quia fuerit alteratum, uel algoratum, quod eſt plurimum, tunc ſigna cõſiderabis cum prædictis ſimilis cauſæ in eius puenie͂tis collo, quæ eſt dicta, & ſi fuerit ſolutum, vlceratum, vel apatũ, ſigna ſolutionis vlcerũ, vel apoſtematum prenarrata ſuperius, demonſtrabunt.

Si vero non ex cauſa propria in concauo exiſtente, ſed ex compaſsione & communitate ad eius principia, ut eſt hepar patiens & debile, ſigna debilitatio hepatis, ut cachexia & hydrops, vel mittentia, ut ſunt renes, ſigna debilitatis ipſarum uidebis præcedere, quæ ſunt dicta, & ſi cauſa fuerit in lacertis ventris coadiuuantibus ad expulſionem, & in ſeipſis ſigna debilitatis ipſorum ſunt de genere malę complexionis, ſolutionis, & eorum apoſtematis, quæ infra dicentur adeſſe, prima æſtimabis. etiam debilitas expulſionis erit proprie cum vrina pauca, cũ vero multa eſt vrina, non erit manifeſta. Si autem nihil in ſe, & in communitate ad principia ſuperiora vt cerebrum, uel nucam patientia, ut eſt dictum, impreſsio paſsionum illorum, uel intentio demonſtrabit. Similiter ſi ex cauſa in meatibus exiſtat, ut oppilatione in vritidibus, uel virga, ſigna erũt paucitas vrinę, uel eius priuatio in veſica. Si ex oppilatione fuerit in vritidibus, uel eius multitudo, & abundantia in veſica, quam tumor oſtendit, & inflatio pectinis, ſi fuerit in collo veſicæ, vel virga, & etiam cum frictione, & in nutritione educetur fortaſſe, niſi carnoſa extiterit oppilatio.

Cura ſtranguriæ, & difficultatis vrinæ eſt duæ res, & vna communis eius & dyſſuriæ ac diſtillationi, & eſt cauſæ abſciſsio ſeu ablatio. Alia eſt communis ſtrangurię, & difficultati, & eſt vrinę prouocatio contraria exiſtens accidenti, quod eſt vrinæ retentio, ſiue ſtranguria, & curæ dyſſuriæ & diſtillationis ſcilicet oppoſita, quemadmodũ & in illis cura eſt vrinæ retentio, ſic ecõtra in iſtis cura eſt vrinæ prouocatio. Inquit enim Hipp. in apho. Contraria contrarijs ſanantur. Propria cura eſt vrinæ prouocatio in ſtranguria cum mollificatione, & prouocatio cum ſiccitate, & moderata ſtipticitate in difficultate. Conſtrictio.n. & coarctatio membri in oppilatione ſtranguriæ indiget mollificatione, debilitas vero in difficultate ſtipticorum confortatione. Sed ne retineat debent eſſe temperata. Abſciſio autem interioris cauſæ, & exterioris ablatio, ex dictis ſupra iam eſt manifeſta, & repetemus, ut aliqua huic diſpoſitioni propria adiungamus.

Si igitur cauſa ſit in lacerto, quia fuit in ſe ſpaſmatus: cura eſt cura ſpaſmi in ſuo dicto capitulo commixtis ei aliquibus diureticis & proprijs membro quę cõtrahant medicaminum virtutem ad membrum, prout in cura vlcerũ recolimus nos dixiſſe. Si vero ſpaſmatus fuerit, non in ſe ſed ex communitate ad ſuperiora, ut ad cerebrum patiens carabitũ, cura illius erit iſtius cauſæ abſciſsio. & ſimiliter ſi ex apoſtemate nuchæ. Cum ſiquidem in cauſa fuerit oppilatio ex caliditate & ſiccitate feb. abſcindetur & curabitur cura febris. Et ex proprijs ſunt ſemina communia frigida, vt eſt ſemen lactucæ cum vino ſubtili permixto cum aqua granati aceto ſi, & regimen humectatiuum. Et ſi in cauſa fuerit oppilatio à frigiditate extrinſeca coanguſtante & congelante, quod inuiſcatum eſt oppilans meatum colli ipſius, abſcindetur & curabitur cum oleis calidis, & confectionibus, quę ſuperius habuiſti, & breuiter cura complexionis frigidę, etiam ſi ſit à cauſa interiori. Et ex conuenientibus illi, & appropriatis eſt, vt ſumatur fimi columbini ſylueſtris. ʒ.i. & bibatur cum vrina pueri, qm̃ cũ hoc q; calefacit etiam, puocat, et ſtercus muris aur. i. in pondere cum aqua decoctionis anethi, & quandoque ſumitur cum mumia, aut ventris arahamati pondus. ʒ. ij. cum ea menſura ſalis indi, aqua calida, & tertia etiam aſę in lacte aſinino, & hoc confert ei, qui eſt ex humore craſſo & etiam in paralyſi. Si etiam ſit in cauſa oppilatio ex compreſſione facta in collo veſicę à repletione partiũ vicinarum earum, curatio cauſę erit abſciſsio. Si vero ab apoſtemate ipſorum ad cauſæ abſciſsionẽ pretermittere oportet phlebotomiam baſilicæ, deinde phlebotomiam ſaphenę, qm̃ prouocatur cum ea vrina, et iniungatur ei abſtinentia duobus diebus. deinde curetur apoſtema ſm̃ ſua tẽpora, & mollificetur, & liniatur cum adminiſtratione theriacæ in balneo calidæ aquæ, & cũ oleis calidis inunctis notis & emplaſtris. & ex lenie͂tibus, & clyſteribus, ſimiliter in ano immiſsis & virga quales ſunt caules, althea, fœnu. et ſeme͂ lini, cępę, & porri decocti, & elixati, qm̃ cum lenificatum fuerit apoſtema, tũc deſcẽdet vrina cum compreſsione. et minoretur aquę frigidæ potus & dimittat ſtiptica. Et ſiqdem in cauſa fuerint dolores, ipſorum ęgritudine, puta vlceribus hęmorrhoidibus, ragadijs, teneſmo, curetur cura illorum cum pręmiſsione mitigatiuorum doloris, vt ſuperius dictum eſt in proprio loco de eis. Si vero in cauſa eius oppilatio fuerit à verruca, vel carne calloſa in collo veſicæ, tunc cura eius erit in tinis ex herbis ſeminibus mollificantibus, & oleis lenificantibus ſcriptis ſupra hoc & in cura oppilationis hepatis, & cum frictione in loco, & abſtinentia ab aceto ſis, & ſtipticis, & fortaſſe proderit & fortaſſe non, vt ſupra in cura oppilationis hepatis dictũ eſt. Si etiam oppilatio carnoſa talis ſit ex apate in collo veſicæ, curabitur cura prædicta apoſtematum partiũ vicinarũ. Sed ſi in eius cauſa fuerit oppilatio coarctatoria ex quacunq; fuerit cauſa, curabitur, & curetur cura oppilationis renum & veſicæ ſupra in principio tradita, & cura congelationis ſanguinis in veſica, & breuiter cum diureticis calidis, fortibus, ſimplicibus, abſcindetur, & compoſitis, quæ ſupra in lapidis cura ſunt dicta, & infra ſubiungẽtur huic, ppria. Porro ſi cauſa ſit in veſica debilitans expulſiuam, & ſit propria, quę ſit alterata, et infrigidata quod plurimum, auferetur & curabitur cura oppilationis frigidæ hic ſuperius enarratæ. Et ſi ſit vlcus debilitans, cura vlcerum abſcindetur ſupra iã dicta. Vel quia ſit apoſtema, cura apoſtematis abſcindetur & curabitur, quæ eſt dicta. Et ſi ſit nõ propria, ſed ex communitate ad principium. ſ. hepar, aut renes, cura debilitatis ipſorũ abſcindet̃ in pprijs dicta capitulis. Quòd ſi cauſa debilitatis expulſiuæ ſit in lacertis coadiuuantibus ventris, curabitur & abſcindetur cura illorum, quæ dicẽtur, & ſi mollificati fuerint, cura paralyſis abſcindetur. Si etiam ex communitate ſit ad cerebrum, vel nucham, vel ſpondiles dyſlocatos, cura illarum ægritudinum abſcindetur. Et ſi contentum fuerit in cauſa, vt paucitas, vel multitudo vrinæ, vel eius acuitas inducens ardorem, abſcindatur cura paucitatis multitudinis & ardoris vrinæ, q; ſi cauſa fuerit debilitas ſenſus, abſcindatur et curetur eius principium. q; ſi

cauſa

causa fuerit in principio, scilicet in cerebro, vel nucha, aut ipse lacertus & collum vesicæ cum medicinis habentibus acutum obezez, vt est theriaca, mitridatum, & inunctiones cum oleo sambucino, de lilio, narcissino, de croco, de balsamo. Et administrentur emplastra ex folijs arborum fructuum, et olerum dilectorum spiritui animali, vt alliorum, mentę, & rutæ, & misceantur cum eis medicinæ exa spergefacientes valde, sicut est semen armelis rutæ montanæ, deinde emplastretur cum eis pecten. Et si in causa fuerit longa retentio, cura est cum tinis mollificantibus, deinde cum stipticantibus supradictis, & cum carthamo, & similibus, & emplastris factis ex illis. deinde vtere eis, quæ sunt vehementis prouocationis, vt siringa, & oleum balsami est maximi iuuamenti in quo casu. Et si causa fuerit casus & percussio apostemationis, & non apostemationis, sed remanet aliquid, tunc præmittenda est phlebotomia, deinde tinæ, & mollificantia temperate, & stude, vt mingat, quod si minxerit sanguinem plurimum retinebis cum trochiscis de charabe, & de terra sigillata. Prouocatio vrinæ, quæ est accidenti contraria, ex quo causæ præcessit ablatio oppilantis, fit facilis, & sequitur statim si sola causa retentionis oppilatio sit in collo. Cessante enim causa oppilante, cessat oppilatio omnis, cum fiens, & factum in oppilatione taliter sint connexa, q͂ cessante fiente cessat & factum, vt supra in apostemate dictum est, et cessante oppilatione, statim tale accidens cessat, cum ex ea dependeat velut vmbra, & maxime cũ remaneat vesicę potentia in compressione. Quod si causa retentionis sit debilitas in vesica, causa abscissa prouocatio non statim fiet, nisi vesicæ confortatio subsequatur, cessante enim causa defectionis adhuc debilitas remanet confortatione indigens, vt prouocetur vrina. Sic quoque prouocantia cum confortatione potius abscindentia causam sunt administranda. Similiter si in causa retentionis vtraque causa cõcurrat, cessante enim altera, retentio remanebit. Et quandoq; vrina prę sui multitudine in retentione minando periculum doloris grauedinis, & crepationis prosternentis virtutem absq; eo, q͂ det spacium ad causæ ablationẽ, adhuc eo manente cuiuscunque generis fuerit prouocatione indiget. Sicque in omni causa retentionis vrinæ est necessaria prouocatio, fiet autem manente causa retentionis nõ certe nec penitus, sed adulatorie, & ad præsens cum his, quæ naturam alliciendo prouocant ad expulsionem urinæ, ut est intromissio pediculi, vel fescellis in capite virgæ, vel orificio vuluæ, & ex illis est ĩmissio nastalis in ano de sale tabarzet, quoniam soluendo ventrem prouocabit vrinam ad emissionem vrinæ. Et etiam linitio allij, vel cępę, uel alterius rei acutæ super uirgam, pectinem, & peritoneum, q͂m trahendo calorem & naturam ad locum, & dissoluendo & resoluendo oppilationis causam, prouocabunt vrinam. Et ex illis est administratio diureticorum mollificantium, vt supra hoc dictum est, cum lenificata fuerit causa oppilans, cuiusuis fuerit generis et membrum constrictum & coarctatum in ea mollificatum, & relaxatum, & mitigatus dolor quasi in modum adulationis cedent vrinæ egredienti cum compressione virtutis potentiæ vicaria in expulsione, talia sunt autem supradicta. Sunt & alia leuem virtutem habentia, ne sua fortitudine faciant distendere materiam plurimam, quæ magis debilitet, & oppilet. Et ex rebus magis conuenientibus eis est lac calefactum cum non est febriens per omnem administrationis modum. Et ex illis est immissio argaliæ simpliciter immissæ, vel cum prædictis mollificantibus, & leniẽtibus medicinis per eam iniectis, vel alijs causæ cuiuslibet appropriatis, quæ dicta sunt in capitulo oppilationis, & lapidis, quoniam cum comprimat membrum, & causam dissoluat seu repellat, prouocat vrinam, & hoc in mare, in muliere vero vice ipsius supponatur cum radice dauci, iuniperi, vel narcisi, cum oleo sambucino, vel laurino inun

Notãdũ de immissiõe argalię.

E cta, postq; sederit in aqua decoctionis raphani, cicerũ nigrorum, foliorum dauci syluestris. Cauendum autẽ, ne argaliæ immissio inferat dolorem, vel nocumentum, vel ex sua ineptitudine, uel ex malo immissionis modo, quæ qualiter debeat esse & quomodo ĩmittẽda sit, docet princeps Abo. in difficultate vrinæ capi. Si quoq; in causa debilitas expulsionis vesicæ assistat, causa ablata ipsius, uel in manente fuit urinæ prouocatio cum diureticis siccis, & moderate stipticis, quæ prouocando confortent, et non retineant, qualia sunt, quę supra dicta sunt in cura lapidis, & oppilationis, & infra dicentur, uel saltem cum cõpressione pectinis cum manu ducta à superioribus ad inferiora trahendo, corpore stante, uel situato recte, talis enim compressio vicaria, & proportionabilis existit naturali vesicę compressioni in producendo urinam, ut Gal. ait. Et ex prouocantibus exptis in oppilatione ex humoribus crassis est oleum de anetho, uel de lilio, & decoctionis fabasularum, scarabeonum, cimicum, uel cantharidis, pectini ap F plicatum. Et ex illis est si sumantur folia hederæ, uel succus eorum cum uino, uel aqua decoctionis agrimonię, uel abrotani. Et ex exterius applicãdis sunt folia sambuci, parietariæ, & petroselini, & dauci decocta in aqua & cataplasmata pectini. Et ex expertis est, quod circa instans posuit, & est, ut terantur folia parietariæ, & bulliant in oleo antiquo, uel chamæmel. in frixorio, & cataplasmetur pectini. Et ex illis est, ut sumatur matassa una filati crudi, & bulliat cum cinere, & calida sufficienter pectini applicetur. Et aqua tribulorum marinorum distillata est experta. Et aqua cicerum nigrorum in oppilatiõe ex humoribus, uel lapide. Et omnes medicinæ, quæ ad lapidẽ sunt conuenientes, & potentes ualent in hoc casu. Cõfectio electarij contra retentionem urinæ ex oppilatione uiarũ vrinæ ex humoribus crassis, uel lapide. Reci. ani. fœnicu. se. apij, urticæ, saxifragię, ana. ʒ. ij. se. asparagi, brusci, milij solis, petroselini, macis, se. genistæ, se. lini, spinachis, meu, fu, asari, ana. ʒ. i. liquiritiæ. ʒ. iij. se. communium munda G torum. ℥. i. pulueris capil. vene. ʒ. i. terantur, & cribellentur, & fiet electarium cum melle, uel zuc. Et si uis laxatiuum facere, addas turbith, hermodactylorum, ana. ʒ. i. cũ zinzi. & pipe. lõgi. ʒ. ij. diagridij cocti. ʒ. iij. dos. ℥. s. cum calida. Confectio diuretica fortis ad idem ſm Abo. ℞. sauich, asari, amomi, ameos, petrose. se. apij rubeæ tinctorum, amygdalarum amararum, spicæ, ana. ʒ. xxx. se. melo. ʒ. x. corporum cantharidarum abscisis capitibus, & alis. ʒ. i. armoniaci. ʒ. iij. resoluatur armoniacum cum triplicato subtili, & fiant ex eis auellanæ, vel pilulæ, de quibus sumantur usque ad. iij. Confectio alia secundũm eũdem. Reci. castorei, euforbij, zinzi. pip. lon. olei balsami, quod sufficit, & quando addũtur opij, se. hyoscyami albi causa doloris, se. urticæ puluerizati. ʒ. i. cum uino subtili statim, puocat. Puluis educẽs lapides & humores crassos de renibus, & uesica. ℞. anisi, apij, se. fœnugrę. ana. ʒ. ij. schinanthi. ʒ. i. nigellæ, rubeę tinctorũ, ana. ℈. ij. dosis coclear. i. cum uino subtili.

Conf. ad re. nẽ ur.

H
De ardore urinæ. Cap. 13.

Ardor urinæ est notus, quia est nociuus sensus ipsius urinę, uel sensus ardoris apud emisionem urinæ. Et causa eius ex prædictis est manifesta, aut ex parte urinę, aut ex parte membrorum urinalium, & proprie colli uesicæ, & uirgę, in quibus percipiť ut plurimũ. Et apud emisionem magis ex parte urinæ, non autem ex se, quia sit acuta rõne materiæ acutę ciborũ, scilicet & potuum. Et caliditatis membrorum generantium, & trahetium, ut hepatis & renum, uel aliorum influẽtium illis aliquid accidẽtium, ut humorem, uel saniem, aut ex defectu humiditatis apte ad temperandum ipsam, & currendum sup meatus, ut eos leniat, & glutinosos reddat, quæ generanť & procedit à carnibus glandulosis, quæ naturaliter sunt illic. Cum ergo deficit, remanet ibi urina acuta naturalis,

ralis, & in mēbris deficit lenificatio, & glutinositas, quare mordet, & vrit membra illa neruosa, & discooperta, & prouenit dolor. Et causa & ardor defectus eius, est ieiuniū & abstinentia, coitus diminuens humiditates, & ægritudines eliquantes, & labor plurimus, & similia ex complexione ætate, & humiditate, & aliis circunstantiis. Ex parte vero membrorum vrinalium, quia differentium & producentium, acuitas prouenit, quia sint vlcerata, vel scabiosa, quæ cum attingat vrina de se naturaliter acuta, & propter colamentū humorum, & cholera cum ea est apta transire, mordet & accidit ardor. Causa vero eius est ex parte vrinę, p̄cessio regiminis acuentis vrinam. Ex parte materiæ cibi, & potus acutorum & efficientis, vt inflammationis hepatis renum & aliorum membrorum, vel corporis vniuersi, & sensus acuitatis ipsius. Ex colore quia citrina fuerit valde, & ex mordicatione causat apud egressionem absque signis vlcerum, & scabiei, & p̄cessione ieiunii plurimi laboris, & etiam cuiuslibet ægritudinis eliquantis corpus. Eius vero, qui est ex parte defectus humiditatis contemperantis cum lenitate est p̄cessio causarum ipsius cum macredine corporis præcedēti, & sensus asperitatis in loco ante horam vnctionis, & iuuantur humidis. Sed eius, quæ est ex parte membrorum vrinalium, vel q̄a vlceratorum, vel scabiosorum, signa sunt p̄cessio signorū vlcerum, vel causarum eius, & signa vlcerum præsentiū & scabiei ipsorum dicta, quia saniosa fuerit vrina, vel furfuracea. & dixit Aboa. multoties primum perducit ad secundum, & non econuerso, sicut ergo egestio cholerica ad vlcerationem intestinorum, & tunc antecedūt signa acuitatis, & sequuntur signa vlcerum, quod te scire oportet ne deuenias in errorem.

Cura eius, quæ est ex parte vrinæ, est duæ res, prima est humorum corporis, & membrorum adequatio. secunda est glandularum circa collum vesicæ, & radicē virgæ existentium humectatio. Prima est humorum corporis, & membrorum adæquatio in complexione. Cum enim vrina f̄m Gal. sit colamētum sanguinis, & humorum de hepate per renes & vritides veniens, vel vesicam adequatis humoribus & membris vrina colata reddetur innocua, & suauis, maxime si humiditatem habuerit permixtā obtundentem eius naturalem actum, & lenientem superficiem vię. Sicq; secunda res erit ipsarum glandularum humectatio, & restauratio.

Primā complet regimen. Regimen aūt est, vt fiat eius conuersio ad contrarium dispōnis præcedentis, cum prætermisisione omnis cibi, & potus acuti, et salsi, amari, dulcis valde, & acetosi, & diuretici, & lacticinosi, & laboris, & coitus, & ministratione frigidi, & humidi atq; insipidi ex quo insipidi generantur humores, & inspissante sanitatem & minorante vrinam, quorum mentionem iam fecimus in cura vlcerum, & lapidis. Medicinæ autem sunt, quæ sunt alicuius acuti humoris superexcrescentiam educentis si adsit, quales sunt lenientes, et suauiter educentes, vt mel, cassia, tamarindi, manna, succus violarū, & aqua lactis, & folliculorum senæ in adustis. Caueat autem ab attractiuis, & dissolutiuis, sua enim acuitate vrinā acuunt & membra exasperāt. Quędam vero sunt alterantes infrigidantes, & humectantes, simplices, & compositę, intus & extra & per oēm modum administrationis, quæ corporis, & membrorum & proprie hepatis & renum caliditatē & inflammationem remittāt, de quibus est dictū supra in stomacho, hepate, & renibus sufficienter.

Secundam rem complent etiam regimen & medicinę. Regimen inquātum scilicet humectatiuum cum cibis, & potibus, & aliis necessariis rebus, & dimisione exiccātiū quod supra in cura meri stomachi est prędictū. Medicinæ vero sunt inunctę & iniectę ex humectātibus, quales sunt mucilago psyllii, semen cydoniorum, tragacāthi, albuminis oui, lactis mulieris, vel asinæ, vel capræ, oleum rof. & viol. amygdalarum dulcium, de cucurbita, & melonum, iniectis singulariter, vel commixtę, & approximatę, tepidę aquę. Et qñq; debet ei misceri aliquid stupefactiuū, & p̄prie cum dolor, vel ardor est vehemēs, vt est semen hyoscyami albi, vel lac se. papaueris, vel etiā opii. Eius vero, qui est ex vlcere, vel scabie vulnerum membrorum cura, est cura vlcerum & scabiei antedictæ. Et ex appropriatis medicinis eius simplicibus, est liquiri. per omnem administrationis modum & assumpta, p̄prie & iniecta, valet enim ardori vrinæ vlceribus renum & vesicæ, scabiei ipsius, & myrrha, & citonium proprie, & succus eius, aut oleum cum distillatur in virgam, & grana pini, & semina cōmunia, & ius gallinę mediocriter pinguis, & lactis grana prædicta. Et ex compositis est syrupus expertus ad ardorem vrinæ ex vlcere viarum urinę, uel scabiei uesicæ remittens ardorem & consolidans vlcera. ℞. vngulæ caballinæ, virgæ pastoris, consolidę mi. pimpinellę, grassulę, capillorum veneris, buglossę, ana. M. i. liquiri. violarū, maluæ, ana. ℥. i. iuiubarum, sebesten, ana. xi. papaueri, s uel seminis lactucarum, portulacæ, ana. ℥. ß. seminum communium, hordei, ana. ʒ. iii. zucchari libras. ii. zucchari violati. ʒ. iii. Trochisci proprie ad idem sunt nostri alchechengi, & alii experti quorum descriptio est. ℞. seminum communium purgatorum papa. amygda. amyli, tragacanthi, se. altheæ, portulacæ, laccæ lotę, rubi. an̄. ℈. ii. & ß. terræ sigillatæ. ʒ. v. pinearum purgatarum, alchechengi, macis, ana. ʒ. ii. succi liquiritię, psyllii integri, ana. ʒ. x. Cōficiantur cum lacte asinæ, & fiant trochisci. ʒ. i. dosis eorū ʒ. iii. cum prædicto syrupo. Prius tamen præmittitur mūdificatio vlcerum cum stipticis & vnctis, sicut sunt proprie aqua mellis, vel zucchari cum aqua cicerum, & deinde lac quia mundificat, & incarnat. Cauendum autem ne stomachus sit intemperatus, vel adsit feb. deinde vtaē p̄dictis, deinde incarnabis & sigillabis, sicut sunt trochisci de charabe supradicti, & vncti cum lacte, & trochisci de cera, & sicut sunt tales quorum confectio est. ℞. sarcocollæ, amyli, cerussæ, thuris albi, ana. Cōficiantur cum lacte & misceantur cum eo, & adde si vis lutum sigillatum, & bdellium mechium, quia lenīedo prohibet exasperationem, & minorat vrinam, & lapidem frangit. Emplastrum consolidatiuum, quo deinde emplastretur virga, & peritoneon acuunt. ℞. dactylorum, passularum, gallarū, acatię, aluminis, hypocistidos, hyssopi, styracis, merdasengi, cerussæ. Confice cum oleo ros. & succo caudæ equinę, & emplastretur cum eo corrosio. Si uero non, tunc sufficit, ut fiat cerotum ex cera, & adipe gallinæ, uel capræ, & oleo rosarum, & sesamino recente, et ungatur & iniiciaē.

Trochisci experti. ℞. hypocystidos, terræ sigillatæ, charabe, coralli, amyli, semi. cydoniorum, seminis althęę, se. melonis indi, apii, dauci, ana. Conficiantur cum lacte asinæ, dentur. ʒ. ii. vel. iii. cum aqua frigida.

Tragea Almansoris ad mitigādum ardorem, & dolorem, cui oportet instare prius. Reci. papaueris, se. melonis indi, liqui. se. cydoniorum mundatorum, ana. ℥. i. pinearum, fisticorum, ana vnc. i. psyllii integri, vel hyoscyami, quod est securius, eius enim substantia non urit, sicut substantia psyllii, nisi sumatur mucilaginis ipsius. ʒ. ii. anisi ʒ. ii. zucchari tabarzet, quod sufficit. Puluis ad idē. ℞. caudæ equinæ siccetur, & puluerizeē, & da. ʒ. ii. in mane cum syrupo myrtino, & mucilaginis psyllii. ʒ. i. cū aqua liquiri. Et si videbis ibi lapidem adde bdellium mechiū. Item si dolor intolerabilis sit perducens ad resolutionem, fiat enchatisma. ℞. se. maluę, & foliorum eius se. lini viol. meliloti. rof. crassulæ, ana. florum chamæmeli, & fœnugræ. parum, bulliant in aqua fontis, & sedeat in ea tepida dum mingit, & post emisionem infundantur filtrum, vel spongia seu corium, & applicentur pectini, uirgæ, & peritoneo, deinde etiam iniiciatur in uirgam lac mulieris nutritæ ex frigidis, & humidis, in quo sit dissolutum aliquid opii,

Nota de liquiritia.

Syrupus exptus ad ardorem vrinæ.

Emplm cōsolidatiuū.

Tragea vtilis ad ardorem vrinę.

opij, & ex eo vngatur virga cum oleo ros. Potus extinctiuus sitis eorum. potetur hora sitis de syrupo vio. vel myrtino cum aqua hordei simplici, vel dilatatis in ea seminibus communibus & melonis indi, & post cibum digesto cibo in meridie, vel nocte mane poterūt etiam sumere de lacte caprino, mulieris, vel asinæ, & est bonum, caueat autem, ne habeat stomachum intemperatum, abstineat à vino omnino. Item inungatur hepar de ceroto de sandalis, nostro, & etiam renes, & vtatur frigidis & humidis herbis, & fructibus stipticis, & per interualla, si constipatus sit quidem plurimum, clysteribus lenitiuis cū frigidis prędictis, & iuuetur natura. Contingit plurimum, φ compositio fiat ex ardore vrinæ, vlcere, lapide. Ex alijs itaq; difficile est inuenire quod multum prosit, obsit autē nihil, quo casu cum ardorem habeat actu molestantem alia impotētia, & non sentiatur, alia continué, sicut ardor, immo non nisi per ipsum ardor plus continue attenderet alijs per interualla, & localiter, & si non simul quandoque vni, qnq; alteri est instandum. Iniectio magnæ efficaciæ ad ardorem vrinæ, & est Gualterij. ℞. psyllij partē. i. decoquatur in aqua, & accipiatur etiam mucilago, & decoquatur, & in oleo vio. dissoluantur, & cum lacte mulieris puellā nutrientis, & adde pulueris camphorę ℥. i. & inijciatur totū per siringam, & si sumatur mucilago cum camphora est propria, vt dixit Serap.

Iniectio vtilis ad ardorem vrinæ.

De multitudine vrinæ & mictu in lecto. Cap. 14.

MVltitudo vrinæ, aut est cum quanto cōtinuo, aut discreto. Siquidem cum quanto continuo, quandoq; est sola, & causæ ipsius contrariæ sunt causis diminutionis ipsius prædictis, & quandoq; est cum dysuria, vel diabæte, & prouenit ex causis ipsarū superius enarratis. Si vero sit cum quanto discreto, erit per modum distillationis, et ex defectu cōtentiuæ accidit, vel expulsiuæ, vel causa in vrina, vel alijs in causa distillationis prædistinctis, & ipsa quidem est causa mictus in lecto, & etiam debilitas colli vesicæ, & lacertorum eius, necnon reuocatio virtutis sensibilis cum quiete à partibus vesicæ, vt nō sentiat membrum, vel grauedinem, quæ in pueris, vel infantibus conueniunt simul. Cum enim in gulositate, & multa cibi & potus assumptione persistant, vrina in eis multiplicabitur, & cum debilem habeant contentiuam omnē, propter compositionis humiditatem, & proinde sunt pro fundissimi somni, certe grauata contentiua vesicæ, & vrinæ multitudine, tunc vt virtus sensibilis reuocata ad principiū & sopita, nō sentiet, vt imperet motiuę, & retineat, deficiet contentiua cum lacertus mollificatur, nec vrina egreditur. Et quādoq; coadiuuat acuitas eius cum ex gulositate aliquam rem acutam sumpserit acuentem urinā, quæ etiam in maioribus crapulatis quandoq; concurrunt vt vrinam in lecto mingant, brutorum naturam, & infectionem sui corporis fœtidam etiam nociuam prętermittendo verecundiam attingētes. Causę vero multitudinis vrinæ sunt notę, & cura etiam ex his, quę dicta sunt in capitulis prędictis & cura diminutionis ipsius. Inquit Hip. contraria contrarijs curantur. Et ex simplicibus medicinis sunt, quę à proprietate habent minorare vrinam, vt lētes, & alia, quæ à complexione, vt sunt bdellium, mechiū, dactyli, passulæ pingues, penidij, & alia lenientia, quæ leniendo ventrem minorant vrinam. Et caro ericij trienni confert puero qui mingit in lecto, & renes leporis exiccati, & cerebrum eius, et enula cum quis assuete vtitur ea, et excusabitur à frequenti mictura, & oleum de been inunctum est vltimum, & thus est conueniens, myrob. cyper. coriandrum, gallia, myrrha & alia pontica, & proprie si præmittantur eis aliqua lubrica, vt supra in dysuria dictum est. Et oportet, vt ante introitum lecti commoueat se ad mingendum, & imaginetur in lecto suo esse aliquod sanctum, & in camera in qua sit oratorium aliquod, nam cū talis imaginatio remanet ī somno retinebitur fortasis

Cura.

vrina, & si verberetur, tunc timendo retinebit.

Et de medicinis cōpositis sunt, quæ ex prædictis componuntur, & quæ sequuntur. Confectio medicaminis ad multitudinem vrinæ conueniens. ℞. Castorei, myrrhę, alhasce, copularum glandium, pyretri, ana partes æquales, fiant ex illis pilulæ, cum aqua myrrhæ humidæ, de quibus sumatur ad mansionem drachm. i. Clystere ad illud bonum & confortat renes. ℞. succum alhasce decoctū donec inspissetur, & vitellum oui, & adipem renū caprarum, colentur & reseruentur omnia illa æqualiter aggregentur, & assumatur de lacte recenter mulso, & butyri, et adipis gibbi cameli, et olei alhasce, alchanna, partes ęquales, dosis similis primæ, & conquassentur inuicem, & fiat ex eis clystere.

Confectio cum vino iuuatiua eius, qui mingit parum, & frequenter in modum distillationis. Reci. vniuscuiusq; myroba. ana. ʒ. x. glandium infusarum in aceto die ac nocte torrefactorum, sandaracę, ciperi, thuris mas. enulæ siccæ, styracis siccæ, corall. omnium, ana. ʒ. v. myrrhæ. ʒ. iij. Conficiantur cum melle. dos. ℥. s. cum vino.

Aliud expertum. Reci. glandium, thuris, myrrhæ, ana partes æquales, decoquantur omnia in vino quantitatis ℥. i. colentur, & ponantur cum. ℥. i. olei, & dentur & conferunt. Trochisci confecti ex massa in qua posita est virtus fimi columbini cum aqua frigida, sunt enim vltimi. Et clystere cum medicinis retinentibus vrinā, & iniectio earum quas supra diximus. Aliud Sera. sumantur glandes & infundantur in aceto die & nocte. deinde frixentur in patella, & terantur, & sumanē ex eis. ʒ. x. myrob. emblicorum & belliricorum torrefactorum, ana drac. vij. croci, thuris, ana. ʒ. vij. gra. myrti. ʒ. x. terantur & cribellenē, & dentur ex eis drach. iij. in aqua in qua submergitur ferrum ignitum.

Remediū ad mictum in lecto vbi prohiberi nō posit. ℞. vesicam & immitte in ea oleum, et dimitte per horam, vt madefiat eo bene, deinde imitte virgam in ea euacuato oleo & parum dimisso in ea, & liga eam ad caput virgę & anchas, & dormiat cum ea, si enim minget, non minget in lecto sed in ea, & remanebit in lecto.

SVMMA III. *Quartæ particulæ sectionis primæ, de ægritudinibus testiculorum & virgæ.*

Prologus.



PRinceps medicorū Gale. inquit. φ multis. n. existentibus dogmatibus naturalibus. Et, pter generationem & corruptionem aīalium sanitates & ęgritudines, & cura ī ea solū vnū nutritur id Herasistrato, & viris hmōi, id est alicuius gratia omnia facere naturā, inaniter nihil. Et qa illud cuius gratia omnia fecit natura, homo esse dignoscitur, qui cum sit periculo naturæ resolutioni suppositus non stet semper, sed deficit in termino ei naturali constituto, & plurimum infra abbreuiato, præuidit ne deficiente eo, & sic omnia inaniter egerit, vt semper permaneret in vita, quod vel quandiu disponit diuina sapientia quoquo modo. Et proinde in corpore hominis vltra nutritiua membra ad conseruationem sic prędiniti ex esse ipsius necessaria, procreauit alia, eisq; virtutes imposuit desideratiuas cum delectatione grandi, qua inclinaretur, & prouocaretur homo plurimum ad coitum & effectiuas ad sui similis generationem, per quod successiue perduret in vita, quod ex seipso semper non valuit permanere, quod Auer. & Aristo. voluit cum dixit. Omnia enim illud appetunt, & ,ppter illud esse agunt. Et quia generatio hominis fit immisso spermate in matricem, velut semen plantarum

tarum in terram, & aliqua procreauit membra, quę ad spmatis generationē et faciunt & in maribus & fœminis, testes.s.& seminaria vasa, & in seminātib⁹ marib⁹ ad emittendum virgam, & ad receptionē ipsius ex quo emissum est.s.matricem in fœminis tanq̃ locum propriū cōseruationis ne pereat, & in quo suam facit actionem. Necnō generationi longius ꝓuidendo in eis vbera ꝓcreauit, contiguata matrici per quasdam intermedias venas, per quas sanguinem ad matricem immissum tpe conceptionis post partum reassumerent vbera, ipsa retrahēte natura, vt sua virtute conuersus in lac, valeat nutrimentum idoneū præstare fœtui, donec mandere dura posit. Sublimis itaque Deus in maribus & fœminis creauit testiculos, generationis principalia instra, in maribus manifestos, pēdentes in bursa, in fœminis vero occultos, in duobus matricis cornibus collocatos, ex carne glandosa alba inter membra principalia numeratos ad generandum sperma: quod generationis existit principium effectiuū ex mare, & materiale ex fœmina, ex humiditate delata ad eos in venis, quę est quasi superfluitas quarti cibi in corpore toto. Et est sanguis magis digestus, & magis subtilis, quem alterant propria complexione, & conuertunt in albedinem & similitudinem suam, ad quod adiuuat commotio aereitatis in ipō per spiritum, & formantem ipsum, sicut māmillę sanguinem venientem ad eas ex venis, & quemadmodum, econtra, hepar chylum album ad se tractum conuertit in rubedinem sanguinis, vis enim agentis est assimilare sibi patiētem. Creauit quoq; duos propter causam dictam supra in renibus, & rotundos, vt essent salui à nocumento, & à siphac maiore protendunt duo meatus vocati didymi venientes ad testiculos, quos comprehendunt, & aperiunt, vt duo folliculi intra bursam cū meatibus illis. Venit quoque ad duos testes de venis pulsatilibus, & quietis plurimum ramificatis ex vena pulsatili, & vena quieta, quæ illarum sunt radices ramificationes plurimorum et inuolutiones cum anfractibus multis deferētibus humiditatem illam sanguineam, quę est materia spermatis in quibus aliquam recipit alterationem virtute carnis glandosę in qua inuolutæ sunt iuxta testes, ex quibus infunditur in testes, et ibi fit sperma completum. Etiam ibi generantur duo foramina, quę ad virgam vadunt cuius euacuatio fit cum illa replentur ventositate crassa: & venę arteriæ eius sanguinem, & spiritum & calorem. Cum enim virtus imaginatiua imaginatur coitum ex se principaliter, vel ex sensibili à natura appetente commota, cum sit vna de virtutibus superioribus pręcipit concupiscibili, quę est in corde, vt mittat spiritum & calorem ad genitalia membra, & calor illi fortiter veniens, dissoluit humiditates contentas in venis, & arterijs in motu quo erigitur virga ad iniectionem seminis in matricis concauum, aliter enim non posset immitti, sicut Gal. declarat. Et tunc non quiescit ab æstimatione sua virga quandiu vasa spermatis tensa fuerint, quæ quod in eis est expellere appetunt, siue sit sperma multū, siue acutum, ad quod adiuuat caput virgæ cum fricatum fuerit, quare à vasis illis attrahitur; & effunditur sperma, & ex ea mittitur in matricem. Et in coitu naturali cui obuiat matrix cum orificio suo aperto, & trahit illud desiderans sua propria virtute valde. Et ex testiculis suis præ dilectione etiam procedit sperma quod generatur in eis ad matricis concauum, cum ergo concurrunt ambo, & omnia sibijnuicem permiscentur temperantur, generatio procedit. Vasa vero spermatis dicta sunt, velut duo meatus procedentes ab vnoquoque ouo non generati ab eis, sed contigui eis apud ipsa oua, seu testes, dilatati manifesta dilatatione, deinde cum procedant ad virgam stringuntur, constrictione lacertorum generatorum super ea, & in mulieribus ramificantur iterum apud statum suum. Et in processu sunt ascendentes versus inguina post principium, deinde descendentes vsq; ad collum vesicę sub meatu virgę,

A vt etiam, & quod est inter ipsa digestio spermatis cōpleatur, donec redeat ad meatum, & expellatur in virgā, donec oportet ipsum perfici illo tempore breui cū coitus celebratur. Virga vero est mēbrū viri, tale generatū, & insitum ex carne ligamenti orta ex carne pectinis plurimæ cōcauitatis, & venis, & neruis ortis à spondilibus caudæ, & sunt ligamentales non priuati sensu submersi in ea. Et nerui cum quibus erigitur sunt alij ſm Gal. à neruis cum quibus mollificatur, ex quibus cū carne conficiuntur lacerti proprij ipsi virgæ, quod Gale. in lib. de anatomia dixit. In virga quoq; sunt meatus tres, meatus vrinæ, meatus spermatis, & meatus humoris, qui egredit cū aliquis tāgit mulierem. Et scias, q̃ virgę aduenit virtus erectionis à corde et desideratiua ipsius, à quo prouenit ei spiritus ꝑ arterias, & aduenit sensus à cerebro, & nucha per neruos, & ab hepate per venas sanguinis, & ventositas crassa, & ventosus spiritus. Ex quibus ꝑ anatomiā collectis circa medicinas, tam necessarias ægritudinum membrorum generationis in maribus ponendas per ordinem est considerare. primo

De virga.

Qualiter in virga sunt tres meat⁹.

Qualiter fit erectio virgæ.

B dispositiones testiculorum tanq̃ principalium inter ea. secundo ductuum canalium seu didymorum à siphac à quo procedunt. tertio oschei seu bursæ in qua continētur. quarto vasorum spermatis. quintò virgę, vt instrumētalium. Et quia ex talibus ægritudinibus enumerandis membrorum talium læduntur actus vnius communis talibus necessarius generationis, scilicet coitus, læsionū ipsius oportet subiungere medicinas quas scire nequibimus nisi ipm ꝓnoscimus actum ſm Gal. Et quia talis actus fit cum erectione virgæ, ideo oportet de nocumento ipsius actus, & medicinis ipsius tractantes simul perquirere causam erectionis, & coitus, vt per eas scitas, nocumentum & causas ipsarum medicinarum valeamus vnicuique distincte subiungere proprias.

Continet autem secundum hoc summa hæc tertia, capitula specialia. xxi.

C

De

De mala complexione testium. Cap. I.

Mala complexio testium inuestiganda est solicite vt sanetur, generationem enim circa quam exequendam sic natura ingeniata est, studiosius lædit, cum in essentiam virtutis, quæ est ipsius initium, maxime inferat læsionem ac procreationis spermatis siue naturalis siue præter naturam sic ipsum reddendo, sicut Hippocra. dixit in aphorism. generationi ineptum cuius principium est, & esse potest omnis generis, sed frigidum plurimum & sicca pura vel impura, & est plurimum præter naturam, & substantiam spongiosiorem ipsorum humiditatem & materiam colligentem, ad quam societas eorum ad membra superfluitatum adiuuat, & situs eorum, cuiusque inuestigatio est ex causis, & signis. Et causa eius est aut interior aut exterior. Interior autem est propria, & naturalis lapsus eius adeo vltimatus, vt noceat actum generatiuæ proprium virtutis in animali, aut humor, & cibus, & potus, & ea, quæ accidentalis est, & est præter naturam, aut est ex communitate ad superiora, vt hepar, cerebrum, & cor. Exterior vero, vt est aer, aqua & consimilia.

Causæ.

De signis complexionis testiculorum.

Signa complexionis testium generationis nociuæ si naturalis sit, & à principio generationis proueniens sunt signa generationis eorum, siue ægrorum in natura consimili, quæ Galen. ponit. sed in quanto tamen differentia ab illis, quæ sunt vltimata seu magna excedentia, sicut cuius sunt complexio naturaliter lapsa, quandiu lapsa fuerit quòd stet cum natura, actioni non nocet sensibiliter. Cum vero modum excesserit, vt vltimetur, lædit manifeste actum proprię virtutis, quemadmodum ea, quæ præter naturam sicut Galen. dixit. Et proinde signa vtriusque erunt similia specie à signis naturaliter lapsæ, in quanto differentia est intra se, vt infra dicetur. Cum ergo venæ, quæ in oscheo, & virga sunt, fuerint valde latæ, eminentes, & manifestæ, & raritas cutis eorum multa, & pili etiam pectinis multi, & spissi fuerint in eis, anchis, & coxis, appetens & multum desiderium coitus, & velocis coitus consecutionis in emissione spermatis, ipsumque sperma album fuerit ad citrinum vel fuscum tendens rectificato regimine, complexionem ipsorum cognosces naturaliter calidam vltra quam generationi expediat. Si vero illis contrarium, frigidam iudicabis. Si autem in prædictis membris sentiat asperitatem in tactu, & in pilis crispitudinem non propter formam pororum, & in spermate paucitatem & siccitatem, dicas complexionem esse siccam eorum. Si vero contraria, vt sperma multum, humidum, & filosum, humida erit complexio. Et omnis coitus signum intemperantiæ sumitur ab effectu, quia sperma dimissum, ab eis generatum omnino erit, vt Hippocra. dixit. Et signa complexionis commixtæ ex permixtione prędictorum signorum colligi habet. Signa vero complexionis præter naturam ipsorum sunt similia signa naturalis complexionis, quæ prius non fuerunt inuenta nec percepta & quandoq; sunt cum dolore, qnq; cũ pruritu, quandoq; cum mollitie, & paruo sensu, quę in naturali nõ sentiuntur.

Cura eius est cura malæ complexionis in alijs membris dicta, & proprie in renibus, hepate, & vesica. Et siquidem fuerit naturalis, incurabilis. Inquit enim Gale. alterare enim vtique alicubi, & trasmutare possibiles sumus, & vertere semper in melius malas constitutiones corporis, sic est curabilis, sed difficilis. quod enim naturale est semper est, aut secundùm plurimum, vt Auicen. dicit. Si vero sit accidentalis, & noua, facilis. Si vero habituata difficilis. Inquit Galen. mala complexio si perfecte membro dominetur, dure sanatur. Et si fuerit sine pruritu, cura infra dicetur, & si cum pruritu, erit cura pruritus virgæ.

E De mala complexione & magnitudine & paruitate eorũ & malo situ & eleuatione ipsorum. Cap. 2.

Magnitudo testium nota est. Fit enim aut præter naturam per modum apostematis, vel elephãtiæ de quibus infra dicetur. Aut est naturalis ſm semitam augmẽti & etiã impinguationis sicut mammillis contingit. Et signa distinctiua sunt manifesta, quę licet nõ sit ęgritudo, tamẽ ei cura debetur, quia inter ęgritudines nominatur, vt ait Abo. quæ ad particulam decorationis, & ornationis pertinet, hic gratia ordinis seruandi locata, sic etiam mãmillarum cura, est enim simul in vtrisq; & infra tempus naturalis augmenti possibilis commode. Et est tres res. prima debilitat nutritiuam virtutem, vt augmentatiuæ non ministret materiam. secunda partes eorum coadunat, coarctat & constringit, vt extensionem non suscipiant & augmentum, sed diminutionem. tertia subtrahit materiam augmenti & impinguationis. Prima & secunda complentur cum frigidis & stipticis, quibus curantur mãmillę virginum stantes, vt non cadant, sicut est cerotum ex hyoscyamo albo, epithymo, & cera. Et emplastrum de herba cicutæ cum suo semine superpositũ, quod mãmillarum in puellis et testium in pueris est cõe, vel fractura plumbi confracti adinuicem cũ aqua coriandri humidi, vel confracti cotis & lapidis molendini. Et de appropriatis contemperãtibus illos & virgam est inunctio olei sambucini. Tertia res completur cum subtractione cibi, sicut enim secundùm Gal. augmentum sine fluente, & applicato cibo non potens est fieri, ita eo abstracto, & diminutio & ęqualitas. Et deinde cum applicatione resoluentium supra & circa testes, vt nutritiuus cibus tractus ad eos non permaneat, sed resoluat. resoluentia tũ nota sunt ex dictis & dicendis, ꝓprie in cura ęgritudinum iuncturarum. Post tempus vero augmẽti est impossibilis, nisi per modum impinguationis existat, de cuius medicina infra in decoratiõe dicetur, sed remedio eget quo toleret & melius deferat & absq; impedimento motus. Paruitas vero eorum ex contrarijs causis existit magnitudini, aut enim est naturalis, aut pręter naturam, & tunc aut est secũdum semitam phthisis & hecticæ, de quibus dictum est & dicetur, aut est ex causis exterioribus, frigidis & stipticis, corrugantibus, & constringentibus ipsos, & suspensoria eorum, quare retrahuntur, & eleuantur ad mirach ventris & inguina, & occultantur ibidem, & constringunt collum vesicæ, vel vesicam, adeo vt difficultas accidat vrinæ & distillatio & dolor cum mingitur. Et signa eius ex præsentia vel pręcessione causarum habentur. Cura eius non est necessaria cum naturalis est, ad pulchritudinem enim spectat eorũ paruitas, vt paruitas mammillarum, nisi tantæ diminutionis fuerit quòd actionem propriam lædat, tunc enim cura est necessaria quemadmodum & si pręter naturam sit. Est tamen possibilis infra tempus naturalis augmẽti, post vero impossibilis, nisi per modum impinguationis procedat, quę augmentum nõ est proprie. Impinguari enim post macredinem de qua in decoratione dicetur, non est augmentũ. Et cura quidem est quatuor res. Prima aufert causam præter naturam, si adsit, vt possibile est, & ex dictis & dicendis est nota. Secunda dilatat coarctata & contracta. Tertia confortat virtutem nutritiuam & augmẽtatiuam, & prębet materiam. Quarta trahit illas ad proprium locum. Secundam rem complent fomentationes, balnea calida, quæ virtutem mollificantium, & dilatantium habent, vt sunt flores meliloti chamęmeli, fœnugræci, & altheæ, & calamenti. Tertiã rem complent calida, & humida ex cibis, & potibus, & medicinis interius, & exterius per omnem modum approximatis, quas supra diximus in cura stomachi, & in cura impinguationis dicemus. Quartam rem complent compressiones desuper, & frictiones de subtus trahentes inferius cum adipe anatis, vel oleo masticino, &

picea-

piceatione perdurãs, deinde cum myrtino rosa. & de citoniis, vt tractus cibi remaneat in eis, & non resoluatur.

De vlceribus testium, & eleuatione ipsorum. Cap. 3.

SEd sciendum quod eleuationis, et contractionis testiũ ad superiora præter dicta, est alia causa. s. virtutis debilitas: & est ex signis mortis in acutis ęgritudinibus, prout Hipp. dixit prognosticorũ secũdo. Vlcera testium sunt multæ putredinis: trahunt enim multã materiam propter dolorem à membris superfluitatũ eis vicinis vltra illam quã præ debilitate illorũ generauit, & influit à supremis quam propter infimum sitũ recipiunt, & propter raritatem colligunt, ac propter eorum cõplexionem calidã, et humidam, et coarctationẽ in loco occulto, priuato aere, quare non transpiratur corrumpitur, & expanditur multitudine sua ad vicinas partes: & fiunt vlcera ambulatiua, et corrosiua difficilis curationis, sicut vlcera membrorum superfluitatum. Et multoties corroditur testiculus, & indiget, vt castretur, ne corrosio ambulet, & multoties corrosio in oscheo incipit principaliter, & cadit, & incarnatur, & causatur cystis dura adhærens testiculo non subtili distincta, vt prius. Et multoties procedit à cysti ad testiculũ & sunt nota: & curãtur cura vlcerum virgæ, de quibus infra dicetur hic, & in sectione secunda.

De apostematibus testiculorum, & quia oẽs lædunt eorũ propriam actionem, quæ est generare sperma, necnon & dolorem in eo inducit. Cap. 4.

APostema quandoꝗ fit in testiculis, quandoꝗ in oscheo, & quandoꝗ in vtrisꝗ, & omnis generis esse potest. Et causa eius, vt plurimum est per modum influxionis fiens, quam prouocat plurimũ causa exterior, vt compressio, & percussio, & casus. Et quandoꝗ est interior causans dolorem. Et quod est in oscheo visu cognoscitur, & colore, & tactu, & factum in testiculis difficile cognoscitur, & est ꝙ oscheũ est subtilius, tractabilius, & extensum, subtiliatum non incrassatum, sed cum eo est quãdoꝗ febris, quia est nobile membrum, arteriis continuatũ cum corde. Et si est in vtroꝗ, est difficilius. Sed febris difficilior erit distinctiua si calidum fuerit, & grauedo, & dolor fortior. Et quãdoꝗ delitescit apostema testiculi, & cũ fuerit calidum, & magnum permutatur ad partes pectoris, et cordis hepatis, et cerebri, propter continuitatẽ cum eis, & est signum mortis.

Cura apostematis calidi testiũ in quatuor rebus consistit, sicut cura apãtum renũ. s. in euõne totius, & in euõne partis, in regimine, & in sedatione accidẽtium. Euacuatio autem totius est faciẽda eodem modo, sicut in apostemate renum. Euacuatio autem partis cum particularibus remediis applicãdis testibus, & repercussiuis, & stipticis, & resolutiuis, & vtrisꝗ permixtis prout temporibus eius congruunt, & debentur ex appropriatis ipsis testibus apostematis, qualia sunt ex repercussiuis simplicibus approximandis in principio, oleum ros. aqua ros. acetum, mucilago psylii, aqua & succus endiuiæ, succus solatri, et aqua cucurbitæ, aqua caruæ humidæ, positione farinæ hordei, farinæ lentium excorticatarum, alchechengi, & similia epithimata, & emplastrata, singularia vel permixta. Et si fuerit caliditas multa & dolor, addãtur prædictis semen hyoscyami albi, & camphoræ parum. Cũꝗ pertransierit principium manifeste, tunc oportet, vt eis admisceantur resolutiua, vt est proprie farina fabarum, cicerum nigrorũ, flores chamæmillæ, & melilotum cum melle, vel caricis, & bdellio, vel berbenam, & folia caulis, & vitella ouorum. Et procedente tempore addantur prædictis ciminum, & passæ enucleatæ, pingues, coctæ, & aggregatæ cum vino, & emplastrentur. Cum autem peruenerit ad statum administrabis prædicta resoluentia simpliciter, & per se, & emplastrabis cum stercore vaccino cum pauco aceto, et cinere caulis cum vitello oui, & radice cucumeris agrestis cũ vino, & fæce vini antiqui, vel melle, lilii hyssopi, quod si nõ resoluatur, & maturetur, ministrẽtur maturatiua, qualia sunt folia maluarum, radix lilii albi, radix altheę, & mucilago, fœnugræ. & se. lini cum axungia porcina corrupta, & cępe album decoctum cum butyro ad frigidum. Deinde cum fuerit dubelatum fiat apertio cum medicinis super oscheum applicatis, quæ aperiendi habent virtutem, quales superius habuisti. Caue tamen ne occultetur, vt sequatur anũ & ibi aperiatur, quoniam sequetur fistula mala: immo cũ illud accidit oportet, vt assiduetur positio farinæ rigi cum aqua ros. vel myrrhæ, vt prohibeat ibi eruptionẽ, resoluat & exiccet, & mẽbrum dimittat innocitũ. Ex his quæ expertus sum est vt primo emplastreť ex myrta, balaustiis, rosis, chamæmilla, & galla decoctis in vino, qm̃ resoluit exiccat, & prohibet eruptionem, deinde cum emplastro diachylon, deinde facta apertione mũdificetur vlcus exiccetur, & cõsolidetur cum medicinis simplicibus & compositis, quales infra dicemus. Regimen autẽ oportet quod sit subtile cum vino, ratione cibi & potus, & subtractione carnium & vini, & cum quiete, & aliis consimilibus. Accidentium correctio sicut doloris facienda est, vt in præmissis dictum est, & etiam in proprio est dicendum cap. & confortatio principalium cum frigidis stipticis, & aromatibus, vt nõ recipiantur, si materia delitescat, & ad ipsa superiora eorum propellatur, & cum trahentibus ad ipsos testes emplastris. Et siquidem fuerit frigidũ, in principio ex prædictis resoluentibus cum stipticis calidis aliquid ministrabis, vt est farina fabarum cum chamæmilla, blactæ bizantiæ, & schinanti, passulæ cum nucleis, myrrha, & thus, & similia simplicia vel cõmixta, deinde cum cessit ad augmentum, calida resoluentia minorabis, & augebis calida, & procedente ad statũ multo magis augmentabis calida resoluentia cum processit, et minorabis stiptica, quæ eliges ex prædictis. In declinatione fortiora, qualia sunt rubea tinctorũ addita prædictis & olei nardini parum tincti per virgam. Et si fuerit ventosum emplastretur cum farina fabarũ thymo, oleo nardino, & melle. Et iniiciatur aliquid olei de enula, vel sambucini cum musto in virgam, vel de cherua, quæ sunt vltima: prius tamen fomentatione præmissa cum aqua decoctionis se. apii, rutæ, spicę, anisi, fœnugræci, & carui, & aliarum exterminantiũ ventositatem. Et cum est in oscheo apertio phlebotomo resoluet eam, & siquidem fuerit aquosum similiter. Similiter primo cum tentabis ipsam materiam aquosam resoluere, & exiccare cum fomentis ex aqua maris vel salsa, seu sulfurea, et aluminosa: & ex emplastris ex resoluentibus et exiccantibus dictis in cura hæmorrhoidarũ exiccandarũ. Et furfur emplastratũ cum vino & sale est efficax. Si vero peruenerit ad sclirosim, aut quia tale à principio fuerit, mollificetur, & resoluatur, distincte vel cõmixte, vt superius est in aliis dictũ. Deinde addamus cõpositas medicinas.

Emplastrum resoluẽs apostemata testiculorum, & etiã oschei calidum & frigidum. ℞. granorum viridium elixatorum. ℥. i. ß. passularum enucleatarũ. ℥. v. cimini. ℥. i. caulis. ℥. ß. glutinis pini. ℥. iii. Conficiantur cũ melle, & emplastrentur. Emplastrum aliud frigidũ & ventosum. ℞. ciceris ni. staphisagriæ, ana. ℥. i. cineris scorpionis partem. ß. Conficiantur cũ melle, & emplastrentur, & adde olei sambucini cum myrtino, & cum nardino, & iniiciantur in virgam. Emplastrum efficax ad resoluẽdum sclirotizatũ. ℞. ficuum, adipis anatis, ana. ℥. i. foliorũ oliuarum, & cypressi, ana partes æquales, aggregentur cũ vino, & butyro vaccino, & hyssopo. Cerotũ nostrum ex diapente est solẽne cerotũ ad apãta cum vlceribus. ℞. scoriam argenti, decoquatur cũ oleo rosa. donec fiat sicut spissitudo: deinde addatur ceræ, & gummi pini, & reponatur. Aboa. fiat emplastrum ex ruta, & foliis lauri supra apostema testiculorum vel cum altero eorum aliud conficiatur.

Empľa. ad apostemata testiculoꝝ.

De spermate, & nocumentis accidentibus in generatione ipsius. Cap. 5.

SPermatis quatuor sunt causæ materialis, formalis, efficiens, & finalis. Materialis est, vt iam dictum est, humo-

humoralis humiditas, seu sanguinea delata per venas ad testes ex corpore toto, quia ex omni membro per resudationis modum: & ex principalibus proprie, & ex cerebro plurimum ſm Hippo. non conuersa adhuc, sed apta conuerti. Est enim superfluitas quantitatiua digestionis quartæ multæ aereitatis, & paucæ terrestreitatis, quæ fit cum dispartitur in membris resudatio de venis tertia digestione iam completa in eis, & digesto sanguine, & subtiliato, et recipit alterationem in ipsis membris, et fit propinquus alterationi, et assimilationi membrorum spermaticorum, quia iam iunctus est ipsis, & actu nutriens venas, & arterias, & reliqua membra dura, cum carent cibo alteratione non interueniente multa, sed sola assimilatione succedente, digestio erit perfecta, & de suaui illius, & proprie qui vnitus est principalibus membris pars separatur quædã, & mittitur per venas ad testes, vt ibi spermatis naturam assumat. Causa formalis seu forma eius duplex est, scilicet substantialis, et accidentalis, substantialis est gonimũ esse, id est generationem faciens, & hoc per spiritum gignitiuũ receptum in spumoso eius, habente potentiam trium virtutum vnitarũ in ipso, quas defert ad testes à triplici principio, & spiritus triplex ab eo procedens vnitus in spiritu ipso qui recipit alterationem in testibus, & compositionẽ aptam ad exercendũ actus generatiuæ virtutis, qui in esse nostro sunt priores, alterandi, scilicet & informandi: quos non ex materia deducit, sed circa materiam principaliter ostendit generando ex ea triplex membrum, in quo quod virtutũ de virtutibus erit in spiritu gignitiuo, & in eo disgregatur, discernitur, & appropriatur secundum exigentiam virtutis cuiuslibet inhærentis illi, cuius apud medicũ basis, fons, & principium dicitur. Accidentalis est albedo quam recipit virtute complexionis elementaris ipsorũ testium. Efficiẽs est virtus generatiua cum complexione testium, quæ duplex est: vna immutatiua, & alia informatiua. Immutatiua est vna, quæ ex humoribus corporis sperma generat in corporibus generantibus masculos, scilicet & fœminas. primum de qua primus sermo præponitur. Alia quæ virtutes diuertit, quę sunt in spermate, & permiscet temperando, ſm ꝙ vnicuiq; conuenit membro dans parti conuertendæ in neruum complexionem neruo propriam, & parti conuertendę in arterias complexionẽ propriam arterijs, & sic de alijs, & illud secundo postquã spermata vtraque concepta fuerint in matrice, & permixta simul in ea. Informatiua est, quę præcepto sui creatoris vnũquodq; membrum informat ſm diuisiones conuenientes illi. Finalis est ad conseruandam speciem per indiuidui generationem, procedẽtem ex cõmixtione duorum seminum receptorũ simul in matricis cõcauo seipsa cõtẽperantium, masculini, se habentis vt principiũ intrinsecũ effectiuum in generatione cũ sit calidũ digestũ, & spissum velut grãdo, & fœminini, se habentis vt materiale principiũ, cũ sit frigidum, indigestũ, & aquosum ad modum sanguinis menstrui, & proinde debile, & passiuum ſm proportionem mixtionis coaguli, & lactis in generatione casei. Coagulum enim cum calidum sit digestũ & spissum, sua virtute intrinseca agit in lac frigidum, indigestum, & aquosum, & coagulando conuertit in caseum, vt supra in mamillis dictum est. Et queadmodum coagulum non ingreditur in substantiam, & corporeitatem casei, sed virtualiter tantum. Et carpentarius agens in lignũ efficit scãnum, ita ꝙ non ingreditur substantialiter, sed corporaliter est distinctus ab eo, eodemq; modo sperma virile substantialiter, & corporaliter in embryonis substantiam nullatenus intrat. Sed in generatione embryonis est, sicut actor, & gubernator in naui, qui in nauis substantiam nullatenus corporaliter, & materialiter intrat, sed ligna cuius materiam in seipso non habuit, sed ab extrinsecus procurauit, nec in se procuratiua conuertit in corporeitatem, & substantiam nauis, quoniam simul in ea cõtentus nihil existens de substantia eius efficit, & gubernat: vnumquodq; autem exer-

De causa formali.

De causa efficiẽti.

De causa finali.

E cere facit complexio eius calida, & humida, cibus & potus, & calidus, & humidus multiplicans sanguinem cum similibus circunstantijs, & eius contrarium facit decrescere, cuius naturam, & proprietatem seruat. Et cum fuerit perfectum suis prænarratis causis generabit quale ipsum est, id est, à quo ꝓcedit, cui mater pro posse assimilare masculinum actiue: fœmininũ vero dispositiue nisi aliud contradicat, quia cõstellatio, & imaginatio, quę in generatione habent impressionem, licet extrinsecus principij effectiui, & matricis indispositio receptãtis. Si vero imperfectionem in se habeat aliquam prædictarum causarũ omnium vel pluriũ, seu à corpore toto à quo procedit, vel ratione, ætatis, quia procedit à decrepito vel infante. Inquit enim Gal. Infantes non emittunt semen fœcundũ: decrepiti vero male fœcundum emittunt: vel propter rationẽ regiminis, quia processit ab ebrio, & patiente nauseatiuam satietatem: vel ab eo qui multũ coiuit: vel ratione prauæ dispositionis, quia ab ægro, & habente mẽbra debilitata quod raro generat maxime si principalia fuerint: vel ratione ineptitudinis viæ, & instrumenti, quia ab habente virgã longam, nam prolongato spatio motus eius ad matricem venit ad eam calore eius iam fracto, & spiritu exhalato, quare non generat, sicut Hippo. dixit. Et similiter si nimis breuem habuerit. Inquit enim Gal. etenim hoc. s. sperma tẽpore nullo oportet permanere extra propria organa si debeat suã custodire virtutem, sed aut in particulis esse viri, vel in particulis fœminæ copulari: quare ad matricis concauum nõ potest peruenire, sed alteratur, & corrumpitur prius. A tempore vero, quia paruo vel longo tempore fuerit retentum fuit imperfectum, vel naturam veneni assumpsit: vel à materia, quia à cibo processit cõplexionabiliter: vel à proprietate generationi contraria. Hæc sunt præmissa, vt eis scitis, quæ ex parte spermatis vtriusq; impedimẽta in generatione tam solicite à natura intẽta euenire sunt possibilia, dignoscantur, & meliori modo possibili fugatione fugentur, & corrigantur. Quatenus generatio fiat, vsq; ad sterilitatis capitulum postponatur.

F

G

De dolore testium. Cap. 6.

DOlor testiculorum est ex malitia compositionis diuersæ, & vniuscuiusq; simplicis vel commixtę, puræ vel cum materia, vt plurimum, & quãdoq; ventosa, & solutione continuitatis: vel vtraque ex apostemate est, sicut in soda diximus, & alijs membis. Et causa eius est, aut interior, aut exterior. Interior est humoralis. Exterior, est aeris qualitas, percussio, casus, & compressio. Et breuiter causa ęgritudinum prędictarũ ipsarum. Et signa, sunt signa prædictarum ægritudinũ, & cura est cura earũ.

De ægritudinibus didymorum. Cap. 7.

DE qualitate, & ruptura didymorum dicere reseruamus vsq; ad curam ramicis, & rupturæ siphac.

De mollificatione oschei. Cap. 8.

OScheum in aliquibus mollificatur, & prolongatur ꝓlongatione fœda, & nociua testibus. Facile enim comprimitur cum percutiuntur, quare incurrit dolorem, tumorem, & apostema. Et causa est humiditas humoralis, frigida, & humida, mollificans texturam villorum eius. Cum ergo ponderent testes, sua grauedine tendunt deorsum & trahunt oscheum inferius, & prolongatur, & est nota.

H

De varicibus, & duritie oschei. Cap. 9.

CVra eius est duplex, leuis & prima, alia est fortis, & vltima. Leuis quidem est cum infrigidantibus, & stipticis, & emplastratis, & sumptis, & omittuntur tactus & frictio, & motus ipsorũ, & coitus fortis, & vltima est, vt si prima non sufficiat, incidatur, deinde suatur. Cauẽdũ aũt, ne ex neruis, venis, et arterijs testium aliquid abscindatur. Et proinde tutius est vt suatur prius superius eleuatis cum inclusione illorum in eo quod remanet in eo tanquam vtile conseruãdum, deinde quod extra futuram remansit, vt superfluũ incidatur, deinde consolidatio fiat.

De oscheo

De oscheo & varicibus infra dicetur capitulo de ramice, & de duritie fiat prout supra dictum est de apostemate duro testium, quorum est bursa.

De Gonorrhœa. Cap. 10.

GOnorrhœa ſm Gal. nomen Grecum est cōpositum ex gono Graece, Latine, germine, & rhœa Græce, Latine fluxus, vnde gonorrhœa Græce, Latine inuoluntarius fluxus cum est absq; veretri erectione. Sed exitus spermatis multus, duobus modis fit, aut quia in membro in quo est expellitur multum & voluntarie: vt in coitu naturali, & pollutione multa, aut quia per se exit inuoluntarie cum contineri ab eo nō posit, vt contingit in gonorrhœa. Et primi causa est, superexcrescentia spermatis, & subtilitas, aut ipsius acuitas, aut vtriusq; excessus in virtute expulsiua imprimens nocumentū, quare mouetur natura, & virtus expulsiua vasorum ad expellendum ipsum frequentius solito. Et secundi causa existit duplex, interior & exterior. Et interior duplex est, aut defectio contentiuæ vasorum spermatis, quare inanitio fit ipsius: intantū enim ſm Gal. euacuatio ſm naturam procedens ab eo, quod est extra naturam differt, similiter & retentio, q̄ semper à fortitudine sunt virtutis procedentis: à defectione vero si extra naturā mutatur. Vnaquæq; enim virtus ſm naturam se habens, opus quidem quod suum est perficit, expulsiua euacuationem, & retentiua retentionem. Cum vero extra naturam mutentur, & debilitentur cōtrarium operantur: defectio enim contentiuæ operabitur euacuationē, & defectio expulsiuæ retentionē, non q̄ virtus expulsiua, et retentiua, aliquid ibi operentur, licet euacuatio et retentio fiat, sicut nec cum naturaliter procedunt cōtentiua vel expulsiua deficit, sed quiescit potius vbi sua cōtraria operantur, & econuerso natura sic ordinātē. Et causa defectionis contentiuæ ipsorum, aut est essentialis, et in se, & est mollificatio ipsorum vasorū propter malitiam complexionis frigidæ, & humidæ cooperante ei excessu spermatis prædistincto: aut causa eius erit ipsorum contentiuæ defectionū non in se, sed propter vehemētiam expressiuæ lacertorum ipsorum vasorū spermatis, cuius causa est spasmus cōtrahens vehementer lacertos ipsos supra ipsa vasa, quare cōprimuntur, & quod in eis est sperma contentum exprimitur, & educitur, sicut in spasmo contingit: & epilepsia in qua retentio fit stercoris & vrinę, et euacuatio spermatis, cuius rei causa est, nam cum epilepsia sit quidam spasmus corpori contingens toti subito vl'r quo contrahuntur nerui, & lacerti corporis totius in ea: & tñ lacerti ani, & colli, & vesicæ creati sint ad continendū superflua intestinorū, & vesicę: lacerti vero vasorū spermatis ad exprimendum, quod in eis contentum est: queadmodū lacerti meri in exteriore eius tunica situati, et ventris, & omnis actio sit per contractionem, quæ in spasmo erit necessaria, nō est inconueniens, vt illorū retētio fiat: spermatis vero euacuatio in epilepsia vel spasmo vniuersali. Exterior vero causa coadiuuās, & est sicut visio, vel auditus coitus, vel cogitatio vehemens in ipso, et desideretur coitus valde, quare moueātur ad operationes suas vasa spermatis motu forti, et descēdat sperma sicut cum mouentur motu debili, & mittunt humorem paucum per se, vel ante vrinam, quod in mulieribus accidit propter eandem causam.

Signa. Signa primi modi cuius causa est sperma, sunt quia egreditur cum erectione. Sed signa secundi modi cuius est causa defectio cōtentiuæ, sunt quia egreditur absq; erectione, & inuoluntarie, et cum signis multiplicationis præter eā. cuius causa est spasmus lacertorum vasorū spermatis, q̄m illa est etiam cū erectione. Sed differt à prima, q̄m licet sit cū erectione: non tñ fit cū voluptate, & sensu vt illa, sicut nec pollutio, etiam hic est cū spasmo vniuersali manifeste: illa vero sine. Sed signa eius cuius cā est multitudo spermatis sunt, q̄m ad expulsionē eius nō sequit̄ debilitas etiā cū multū sit, nisi sit corpus debile. Et signa ei⁹ cuius causa est ipsius tenuitas est exitus eius cū tenuitate, & aquositate. A Et signa eius cuius causa est acuitas spermatis, sunt q̄a sentitur in egressione mordicatio, & ardor vrinę sequitur et color corporis ad citrinitatem tendit, et significant ipsum causæ præteritæ ex cibis & potibus, complexone corporis, & circunstantijs consimilibus.

De cura. Cura goñorrhœę, quæ est fluxus spermatis pręter naturā est quatuor res. Prima mollificationē vasorū tollit, & virtutem cōtentiuā cōfortat. secūda intemperātiam spermatis adæquat. tertia spasmū lacertorū soluit. quarta accñtia cōsequentia corrigit. Primā rem complent siccarū, et stipticarū medicinarū, simplicium & compositarū, calidarū resoluētium ministratio, intus & extra, ſm oēm modum, quales sunt, quæ dictæ sunt in cura dyssuriæ, & malæ complexionis testium frigidæ, & humidæ, puræ, et cū materia & cum paralysi. Secundā rem cōplent vitæ ordinatio in cibis, & potibus maxime, & in alijs rebus cōsimilibus eis, vt siquidē supexcrescat quātitate, sperma minoreť, cibus & potus calidus et humidus auferať, necnō et quæ habēt à proprietate sperma multiplicare: frigidus & siccus, vel B calidus & siccus multiplicetur, indicetur etiā ille, qui à ꝓprietate sperma habet multiplicare, & exiccare, multiplicantia sperma, vt Gale. ait. sunt etiam multiplicantia lac, præter agnū castū, qui multiplicat lac, et minorat sperma, & ex eis quædam sunt cibi, vt cępe dulce, cicera, fabæ, & grana pini, et piscis nominatus multorū pedū. Quædam sunt medicinæ, vt scincus, et testiculi vulpis, quædam faciunt illud, et sunt cibi, et semen lini, vt medicinæ, et eruca, et alia quæ infra in cura diminutionis coitus dicemus. Minorantia, et exiccantia sperma sunt contraria multiplicantibus ipsum, vt frigida sicca, siue sint cibi, vt lentes, & acetosa, et stiptica, vt sumach, siue medicinę sint calidæ & siccæ, vt menta, quę cōtrariatur spermati à proprietate, vt agnus castus, calamentū, montanū et syluestre, ruta, et similes, siue frigidæ sint et siccæ, vt semen lactucæ, coriandrum, radix et semē nenupharis, cāphora, opiū, hyoscyamus, solatrū et similes, quæ à proprietate nō tantū à cōple C xione habent sperma minuere et exiccare. Et in hęmatite est proprietas rectificādi gonorrhœam, et iris auferēdi eā, et in menta cum cōtrarietur spermati à proprietate, vt nenuphar. Et si corpus toleret, et regimen nō sufficiat, minoretur sanguis à temperantia vel superfluitate sua, vt prouocetur vomitus si necessitas vocat, non autem est conueniens euacuatio per solutionem naturæ nec per diuretica, cum talis attrahat materiam propter propinquitatem, et vicinitatem, vt exercitetur multum et vigilet æger. Si vero peccet in subtilitate substantiæ cibetur cibis stipticis et crassis inspissantibus san. qualia sunt quæ dicta sunt in cura doloris stomachi, et ardoris vrinæ, et approximentur, quæ ipsum inspissando habent confortare à proprietate, vt coriandrum, et menta, quæ cum hoc, quòd incrassat cōfortat à proprietate vasa spermatis. Si vero peccet qualitate acuta stimulante naturam, cibetur frigidis et humidis, quales sunt qui in cura ardoris et vlceris dicti sunt. Et vngat dorsum, renes, et inguina vsq; ad alchatin ex frigi D dis, sicut oleo rosa. aqua coriandri humidi, et solatri, lactucæ, et portulacę, et iaceat supra stratum frigidum, et super latus dextrum, et illis cibetur, et similibus. Tertiam rem complent in cura spasmi superius dicta. Quartam rem complent, quæ in virtute releuant siccitatem corporis, ex tenuationem, et inanitionem humectant, restaurant, et replent, vt est resumptiua diæta. Exitum vero naturalem spermatis, quandiu ad defectionem adduxeris non oportet retinere. Inquit Gale. sperma diu retentum in corpore efficitur venenum, Cum vero ad defectionem et corporis consumptionem adducere incipiat, obuietur, et curetur cura eius, quem lædit superfluus coitus, de quo dicetur infra, si Deus annuat, qui sit benedictus.

De pollutione. Cap. 11.

POllutio est expulsio spermatis in somno proprie hora noctis, in ætate adolescentię sentitur, quę maxime super-

superabundat, quæ autem erit contingens, & per interualla temporis facta, & causa eius erit motus naturæ, & virtutis expulsiuæ folius naturalis vasorum spermatis tunc confortatæ ad expellendum nocumẽtum superfluum tertiæ vel quartę digestionis, scilicet spermatis quãtitate, vel qualitate, vel vtraq; quod plurimum fit in somno, et ecõtra expulsione superfluorum primæ & secundæ digestionis, quæ in vigilijs viget magis, cum sit composita ex naturali & animali, & illud propter occupationem naturæ in digerendo tunc cibum, quare multiplicat semen, & maxime si supra dorsum, & ceruicem fiat somnus, quoniam calefiunt, & dilatantur partes illę, quare facilius expellunt multiplicatam in eis materiam ad quod adiuuant fumi resoluti ab ea petentes cerebrum quos imaginatiua componit ad mulieris formam secundum naturę necessitatem ad quod mouetur, ac si in ea ageret, vt expelleret, nec est morbus, sed accidens signum. Quod si in principio morbi materialis fuerit, longum significat morbum & multam materiam. Si vero in fine vel declinatione morbi, digestã materiam, & naturæ potentiam. Si vero fuerit multa, & frequẽs, & quasi quotidie, erit morbus in vasis spermatis ad modum gonorrhœæ, ex contentiuæ ipsorum defectione: & signa, & cura erunt quæ illius.

Curatio. Ex conueniente cura est dormire supra solatrum, folia salicis, & agni casti, super quæ sedent mulieres Athenienses secundum Auer. in diebus festiuis, quoniam reddunt eas castas, & semen lactucæ, & iris sumptũ: exiccant enim sperma, et prohibent pollutionem. Et Gal. laudauit laminam plumbi, supra dorsum applicatam & ligatam, quoniam eius est in hoc impressio magna: prohibet enim pollutionẽ, & sedat desiderium coitus, sed nocet renibus propter frigiditatem, quare oportet, vt hic attendatur, & proinde melius est cum stipitibus agni casti sternatur supra dorsum, quoniam prohibet pollutionem & virgæ erectionem absq; nocumento proprietate sua. Et inungere membra spermatis ex althea, & semine eius, vel emplastrare.

Medicina ad gonorrhœam.

Medicina Ioan. Serapio. ad gonorrhœam & pollutionem. ℞. radi. cannę persicæ sic. calamenti montani, et hyoscyami, semi. rutæ, seminis agni casti, rosarum rubearum, ana. ℥. ij. terantur & cribellentur, & detur in potu ex ea cũ aqua frigida, & cum aceto permixto. Dosis. ℥. ij.

Aliud Ioanitij. ℞. se. rutæ, ani. ℥. ij. castorei se. hyoscyami albi, ana. ℥. ij. rosarum rubea. balaustiarum, añ. ℥. iij. ß. terantur, et cribellentur, & dentur ex eo in potu cum aqua frigida. Dosis eius, drach. ij.

Aliud G. ℞. se. lactucæ. ℥. ij. se. ru. ℥. i. sedenegi. ℥. iij. ß. terantur & cribellentur. dosis est. ℥. ij. cum secaniabin.

Aliud Hebrei. ℞. se. agni casti, rutæ, ana. ℥. i. terantur, & conficiantur cũ aceto permixto, & post illud vtantur ægri exercitio donec astringatur corpus eius, et locis eius sit virtus. Isaac. Accipiat ex farina glandium cũ acerbo vino omni die, & similiter semen lactucæ cum succo portu.

Item fiat emplastrum. ℞. farinæ glandium, & distempera cum albumine oui, & pone super pectinẽ. Item fiat electarium. ℞. balaustiarum, sem. portulacę, ana. ℥. iij. anethi, semi. rutę, se. arnoglossę, ana. ℥. ij. fac puluerem de quo stomacho ieiuno da bibere cũ aqua frigida. Rutã & hyoscyamus cum syrupo de myrto, & aceto prosunt spermati. Et agni casti, rutæ, ana. ℥. ij. balaustiarum. ℥. i. da bibere cum aqua frigida, et à cibis calidis & potibus se abstineat. Rasis confectio ad diminuendum sperma & distruẽdam erectionem. ℞. se. agni casti. ℥. x. se. portulacæ tantudem, foliorum calamenti exiccatorum, foliorum rutæ, ana. ℥. v. cymini, cyperi, balaustiarum, ana. ℥. ij. sumantur in puluere. ℥. iij. & nominatur sodograna corporis.

De pruritu, & dolore virgæ. Cap. 12.

Pruritus in virga accidit ex materia acuta salsa, & baurachia descendente à superioribus partibus vicinis ad ipsam, & refusa ad partes cutis ipsis, quandoq; tendit per canalẽ eius, & tunc accidit titillatio in virga & fit erectio eius ad modum pruritus matricis, ex quo mulieribus accidit priapismus, & immoderati coitus desiderium. Et plurimum est causa doloris cum valde acuta fuerit, & pungens, & vlcerans: & fit dolor in ea, & ex ventositate interclusa in concauitate neruorum venarũ, et arteriarum et carnis eius vel ex apostemate vel ex retentione vrinæ multæ, vel acutæ, vel vtriusq;. Et quandoque ex causa extrinseca, vt compressione, casu, et percussione.

Signa pruritus acutæ materiæ salsæ, & baurachiæ nota sunt ex præcedenti regimine, et ex præcedenti pruritu, et dispositione membri, quia rubet cum siccitate, et adustione, et resoluuntur quasi furfures cum fricatur, et scalpitur. Et quãdo. q; est cum virulentia et humiditate cũ est phlegmatica salsa materia, & est sine erectione et titillatione, cũ resudet ad cutem. Cum vero tendit per canalem cum titillatione et erectione fit, & sequitur dolor. Et cum fuerit dolor eius ex ventositate, est tensio, & inflatio virgæ, & sine grauedine si sit pura, vel cum grauedine, si fit ibi humorũ permixtio. Et si sit ex apostemate signa apparebũt ipsius, similiter si ex vrinæ retentione, & acuitate, præcesserit retentio vrinæ, & sequitur punctio, vel ardor in emissione. Et si ex causa extrinseca fiat dolor, est manifesta quid est.

In cura eius est duplex regimen, scilicet vniuersale & particulare, vniuersale est tres res. Prima est materiæ euacuatio, & est vt corpus euacuetur, & purgetur si expediat, vt materia ab ipso non influat, nec descendat ad illam. Et illud complent phlebotomiæ, & purgationes appropriatæ humori adusto & salso cum pręmissione digestionis ipsius quæ sunt iam notæ. Secunda est diuersio ipsius, & est vt facta euacuatione, si expediat, fiat vẽtosatio ab interiori parte iuxta radicem virgæ, aut ponantur ibi sanguisugę. Tertia est regiminis, et vitæ ordinatio, & est vt abstineant ab acutis salsis, & baurachijs, et vtantur regimine humectatiuo prædicto alterante. Particulare est, vt balneetur virga: & adiacentes partes sedendo in semicuplo aquę dulcis decoctionis violarum, acetosæ, meliloti, & fumiterræ, in qua sit aspersum oleum ros. et acetũ, vt materia fluxa obtundatur, et resoluatur: deinde fugantur et vngantur ex oleis resoluentibus, et notis vnguẽtis desiccantibus ad scabiem, et pruritum. Et ex illis proprium est hoc. ℞. acatiæ, memithe, ana drach. i, salis ammoniaci, aloes, ana. ℥. vij. croci. xij. par. ℥. vnius, vsnee quantum omnia sunt, terantur, et cribellentur, et conficiantur cum oleo sambucino. Et similiter inungatur donec in balneo stat ex albumine oui, et melle cũ oleo ros. et aceto. Et si materia fit phlegmatica addatur alumen, et staphisagriæ parum, et sal cum terebinthina, et abluantur cum aqua maris prius. Et siquidem fuerit ibi corrosio lenificetur virga cum lenitiuis ex oleis, vt sesamino, et adipe gallinæ, et anatis, et medullis crurum vituli, et cerui, et cera, et resina in balneo. Et cura doloris eius est curæ doloris testium proxima: et proportionabilis, et cura vniuscuiusq; causa est nota. Et quidem si pruritus sit ex materia tendente per canalem eius puluerizetur camphora, et croci parum, et distemperentur cum aqua ros. vel lacte, et cum syringa eijciantur, & titillationes, quæ accident, sicut in mulieribus contingit, & matricibus earum. Cura dicta in apostematibus calidis, & gonorrhœa calida, & priapismo calido est cõueniẽs. Et oportet vt frigida supra dorsum & membra coitus applicentur. Et ex appropriatis est radix nenupharis, & radix lilij, et inijciantur, et æquentur.

De magnificatione virgæ, et paruitate ipsius. Cap. 13.

De magnificatione autẽ virgæ dicere postponemus vsq; ad capitulum eorum, quæ delectationem faciunt in coitu, et ibi patebit ad plenum.

De apostematibus virgæ, et corrosione eius. Cap. 14.

Vlcera virgæ et apostemata sunt proportionabilia vlceribus et apãtibus testium: sunt enim ex humoribus

tribus descendētibus à corpore, & superioribus membris, & deteriora sunt, quę fiunt in lacerto, qui est in radice virgæ, & ano, eo quod fit in capite, quod est quia indiget exiccatione forti, & dolor cum hoc est vehemens, plurimū veniunt ad corrosionem, & putrefactionem: & minus malum est quod sit in pelle. Et siquidem sunt in parte exteriori, sunt nota & sensui manifesta. Si vero in via, & ductu vrinæ cognoscuntur ex dolore magis in vrinæ egressione, & sanie egrediente ante vrinam. Et si sit apostema in via, & ductu vrinæ dolor erit cum stranguria prius: deinde facta sanie, & erupta soluitur pustula, & strāguria sicut Hippo. dixit in aphorismis.

Cura vlcerum virgæ si sunt intrinseca, est cura vlcerum vesicæ. Et ex appropriatis eis sunt trochisci de chartis papyri, & de panno combusto, alumine adusto, & chimolea abluta post eius adustionem, cortices arboris pini, merdasengi, & thuris ministratis, in traiectorio. Si vero sunt extrinsecus, aut sunt recentia, aut antiqua. Ex recētibus sunt medicinæ proprię, simplices & compositæ. Et ex simplicibus, melior est aloe puluerizatus super ea, & folia glandis puluerizata, & ligata, folia rorismarini puluerizata, plumbum vstum, cadmia abluta cum vino, tutia, & margaritæ nouę, & adustæ sunt mirabiles, & cineres ouorum, & epithimata cum aqua frigida. Si autem humidiora illis ministrētur sicciora, vt est os vstum, cinis corticis pini habentis grana parua adusta. Et si indiget generatiuis carnis misceantur eis thus, sarcocolla, & mastix.

Et ex compositis est medicamen expertum ad ea quę indigent exiccatione vehemēti cum incarnatione. ℞. tutiæ, sarco. aloes, thuris, cor. indiani, algarab adusti, gallarum, balaustiarum, acatiæ, ana partes æquales, floris æris partē vnam. ß. Et capitum granatorum acetosorū partem vnā, & fiat ex eis vnguentum ex oleo rosarum.

Descriptio alia G. ℞. scoriæ ferri, plumbi vsti, san. dra. chartæ combustæ, aluminis adusti, ana partes ęquales, terantur, & misceantur cum oleo rosa. & fiat emplastrum vel vnguentum.

Vnguentum expertum ad virgam vlceratam. ℞. mellis quantum vis, & vnge ferrum ignitum in eo toties quod deducatur ad spissitudinem sapæ, & conserua eum: & vtere ponendo super vlcera, quoniam expertum est. Vel siquidem fuerint antiqua addatur prædictis minutum thuris, & corticis eius, & aloes, ana æqualium partium: prius tamen abluantur vlcera cum aqua cineris ligni ficus.

Quòd si illic fuerit corrosio, & ambulantia fiant, tunc oportet vt prohibeatur corrosio, & ambulatio cum proprijs: vt sunt, vt abluantur & epithimentur, & fricentur cum vrina hominis antiqui proprij vel asini, vel aceto: deinde cum succo rubi, deinde superaspergatur puluis glandium, & rubi succi, deinde emplastrentur cum radice pentaphylon, & sumach decoctionis, vel cum alumine, & fæce vini, & salis gemmæ, vel ex asphodylo, cum fæce vini. Et si fiat ex eis dolor emplastretur cum emplastro facto ex farina lupinorum, & hordei cum oleo oliuarum syluestrium, vel saltem omphacino. Et ex expertis est, vt sumatur cinis capillorum hominis aniuden, & lentes montanę, & fiat emplastrum & supponatur. Et vltimum est, vt sumatur de vnoquoque arsenicorum, drach. vij. calcis nō extinctæ lapides. xx. & acatiæ. xij. conficiantur cum aceto, & succo alexius humidi, & fiant trochisci in vmbra, & administrentur. Est enim cauterizatiuum, & prohibens ambulationem vlcerum, & corruptionē cum potentia: actualis autem propter neruositatem membri est incōueniens. Receptio alia fortior. ℞. vtrunque arsenicum, & calamenthum, staphisagriam, & cineres anethi, & piper, de quibus fiant trochisci. Si autem cessent à corrosione, & ambulatione, tunc emplastrentur cum allio syluestri, quia facit ea cohęrere, & cum testiculo vulpis, quia incarnat ipsa. Si autem fuerint fraudulenta, & maligna, & denigrētur, tūc melius est secundum præceptum Hippocratis, vt abscindatur totum nigrum: & deinde curentur cum vnguento carnis generatiuo, & consolidatiuo. Et ad rhagadias virgæ, cura est cura rhagadiarum ani. Et ex proprijs est, vt sumatur tutia, chimolea, & alchanna contrita, & tragacantum, & cum vitello ouorum & cera fiat vnguentum.

De apostematibus virgæ, & medicinis eorum. Cap. 15.

ET cura apostematum eius est propinqua curæ apostematum testiculorum: magis tamen tolerantia sunt stiptica in principio propter naturam propriam, propter humiditatum decursum. Et ex appropriatis apostematibus calidis eius est vnguentum: quod. ℞. corticum granatorum, rof. siccarum, lentium, ana partes æquales, & decoquantur in aqua, & crocus in decoctione soluatur, & terantur cum oleo rof. & administrentur.

Vnguentū ad apat i virgæ.

Aliud expertum & fortius. ℞. chimoleam cum aqua solatri, vel bolum armenum, lentes, & alchechengi, terātur, & fiat vt supra. Aliud Isaac. Recipe cadmiæ argenti, cerussæ, lithargirij, memithe, ana drach. i. et. ß. cro. acatiæ, balaustiarum, añ. drach. i. fac puluerem, & vnge cum oleo rof. & aceto. Aliud. ℞. frondium uitis, thuris, ana. ʒ. i. cerussæ, drach. iiij. tempera cum aqua, vel albumine oui, oleo rof. & croco, myrrha, fac vnguentum.

Aliud. ℞. cinerem frondium uitis, myrrham, tempera cum aqua rof. & inunge. Aliud expertum ad apostema frigidum, & est proprium. ℞. ossium dactylorū partes. ij. althęa partem. i. conterantur cum aceto, et emplastrētur.

Aliud cum est ibi apostema durum. ℞. furfuris partē. i. ammoniaci. ʒ. i. & est dictum supra in apostemate testiculorum, sed hoc est magis conueniens ad verrucas virgę, & eradicat eas scilla linita cum oleo, & gumma pini, elleborus cum aceto, lac ficus syluestris lacticinium acutum, cantharides linitæ cum aceto, aut incidatur, & ponatur super medicina retinens sanguinem: deinde liniatur cum aliquo prædictorum. Et si fuerit ibi morū sumatur baurach adustum, & cinis ligni ficus, & misceantur cum aqua, & ponatur super morum. Aut decoctio ficus, alumen, aut fel asini, quoniam eradicat ipsum: & similiter capita sardellarū adusta, aut lacticinia, quoniam delet ipsum. Et ex expertis & probatis est vt puluerizetur cortex granati acetosi, & ponatur desuper & ligetur, quoniam infra diem cōsumit. Et quando non sufficiunt incidatur, & puluerizetur desuper atramentum, et arsenicū, & similiter si fuerit deterius illo non erit excusatio quin cauterizetur.

De coitu naturali, & præter naturam, & signis eius. Cap. 16.

COitus notus est. Est enim actus naturæ ad expulsionem spermatis ad quem ex seipsis animalia furiose mouētur, & agunt absque doctrina. Et quidem duplex est, scilicet naturalis & innaturalis, & vterque à fine denominationis assumit exordium: si enim ad generationem quam intendit natura, fit naturalis, dicetur simpliciter, si quoque ad euitanda nocumenta, quæ ex seminis retentione proueniunt, naturalis dicetur secundum quid, cum prosit indiuiduo et non speciei. Si vero ad aliud, vt delectationē, vel opprobrium Dei & naturæ, non solū innaturalis, sed omnino præter naturam, & simpliciter detestādus merito cōprobatur: & tamen naturalis sua habet indicia eius, qui est præter naturam, quorum quædam sunt ex parte coeuntium subiectorum, quædam ex parte causarum, quædam ex parte fiendi temporis atque horæ, quædam ex parte qualitatis, quædam ex parte quantitatis, quędam ex parte modi, quędam ex parte ordinis. Ex parte quidem subiectorum coeuntium, vtputa quia sit masculi agentis, & fœminæ patientis, sanorum & boni regiminis, eiusdem speciei, perfectorum in ætate, vt adolescentiæ proprię, & sexu, vt quia habeant propria instrumenta sexus distincta, nō confusa, seu permixta vel debilia, vt habent hermaphroditi.

Ex parte causarum, vt fiat à desiderio sano, scilicet multitudine spermatis cōmouentis naturam, quam non exci-

tat imaginatio, non commouet aspectus, non ventositas, non stimulat pruritus fluentis alicuius humiditatis vel seminis ardor, non multitudo fæcis concitat, nō mora mingendi. Ex parte temporis, vt fiat tempore maioris appetitus ipsius, qui est in mare tēpore hyemis, & veris, & in mulieribus æstate, quia sperma earum frigidum æstate acuitur, & digestio fortificatur in hyeme, & vere, vt in apho. dixit Hipp. multiplicans sperma, & vt ex tantis interuallis: quod sperma sit generatiuum, & in vasis spermatis aggregatum, nec sit tanto tempore retentum, vt frigiditate corrumpatur.

De tēpore coeundi.

Ex parte horæ, vt non hora repletionis stomachi, nec inanitionis membrorum fiat, quoniam vtroque modo est valde nociuus, sed prima digestione stomachi, & secunda hepatis completa, & tertia mediata membrorum, quæ est post somnū, vt quia sit cibus missus appositus, & vnitus membris: ipsis vero non coagulatus, & assimilatus perfecte: sitq; sperma sic iam generatum, et hora sic propinqua, quod superfluitatem digestionis tertiæ sequatur euacuatio, sitq; hora temperata, & temperatum corpus. Et Gale. determinare interualla temporum docuit per effectum, dicens, dummodo ex tantis interuallis fieret, vt neq; dissolutionē sentiat, & seipso leuior factus sit, & melius dormiēs, salubrior erit venereorum vsus.

De hora cōuenienti ad hoc.

Ex parte qualitatis, vt commisceantur proprijs instrumentis prout natura instituit, vt virga immittatur in vuluam, tanquam in vas proprium, & cōcutiendo fricentur, & delectentur donec perficiatur coitus, & emittatur semē ad generationem. Ex parte quantitatis, vt fiat non multum, nec frequenter, sed per interualla, sicut dictum est, & toties, vt complexio toleret, & habitudo, & ætas quoque, & regimen suppetit, atq; vsus, & intentio regulat.

Ex parte modi fiendi, vt masculus supra fœminam, non ecōuerso. In tali enim modo timeē ex labore in emittendo sperma, et ne aliquid currat in virgā de spermate mulieris.

De ordine.

Ex parte ordinis, vt non subito misceantur, sed præcedente delectationis actu, ex amplexibus, osculis, tactibus vberum, ac genitalium: quādiu agens & patiens auida videantur, & se mutuo prouocent ex delectatione ad coitū. In quo igitur hæc conuenerint indicia & proprietates, naturalis simpliciter est dicendus. Innaturalis vero est cum omnia vel plura deficiunt.

De signis.

Signa coitus in se, & absolute considerati sunt, quoniam in vrina coeuntis iam apparent, sicut fila permixta, ex reliquia seminis remanente in virgæ meatu, & in expulsione quidem spermatis quam in coitu maior delicia sequitur, quā in expulsione aliarū superfluitatum ex duplici causa. Prima est diuina ordinatio ad genealogiam seruandam. Secunda est spermatis materia, quæ est temperata, suauis, bona, non mala, & acuta, vt aliarum. Sciendum quoque q animalia post conceptum non appetunt coitum præter mulierem, eo q appetunt propter naturam, non propter voluptatem, et delectationē, vt mulier: ac etiam, quia non abundant spermate, et menstruo, quod molestet, sicut mulier, eo q transit in eorum additamenta si superfluat.

Nullū aīal post cōceptionē appetit coitū præter mulierem.

De erectione virgæ, & nocumento eius, & de diminutione eius, & multitudine ipsius. Cap. 17.

Virgæ erectio est propria actio eius cum animal mouetur ad coitum. Fit autem propter plenitudinem cauernosi nerui ipsius paulatim factam, quo pleno penitus erigitur virga, tenditur, & dilatatur, & firmatur. Et causa eius est coitus causa, licet possit esse erectio absq; coitu, & non econuerso. Et est materialis & efficiens, & vtraq; est duplex mediata, & immediata. Materialis immediata est ventositas crassa, quam impellit causa efficiēs immediata, quæ est natura, & spiritus libidinis missus à virtute concupiscibili deferens sanguinem, & spiritū crassum transeundo ad virgam, vt erigatur ad coitum quod efficit absq; doctrina, sicut cætera membra propriam actionem

Cā efficiēs erectionis.

E nem ad quam exercendam ordinauit ea natura, sicut matrix, & vbera sua, & stomachus, & alia. Et plurimum fit post somnum, & in supine iacentibus quorum fœmora calesiunt, vt Gale. ait: calefactis enim eis, & arterijs calesiūt magis, & earum ora magis largiora efficiuntur quibus sic existētibus non minimū concitatur ventosa substantia, & ad neruū dirigitur, vt impleat ipsum & erigat. Mediata et materialis est causa ex cibis & potibus calefaciens & humectās in qua est humiditas extranea apta ad ventositatē conuerti, in qua prima, & secunda digestio agendæ, & cōuertendæ nequit finire velociter, immo figitur & transit vsq; ad digestionem tertiam, & illic inflatur, vt sunt cicera, fabæ, & vuæ. Mediata & efficiens est omne quod mouet naturam, & spiritū desideratiuum ad coitus actū, & illud est, aut quantitas spermatis grauans sua multitudine naturam, aut acuitas qualitatis illius, & mordacitas naturam molestās: quare mouetur ad eius expulsionem, & erigit virgam ad coitum, et tunc est coitus cōueniens, aut est

F ventositas existens in sanguine quo nutritur virga, testes, & seminaria vasa, aut mordicatio materiæ stantis in glandulis positis in duobus lacertis orificij vesicæ, vel materiæ subtilis venientis ad virgā de renibus, aut imaginatio vel aspectus coitus vel mulieris quæ mouet concupiscibilem existentem in corde, vt mittat spiritum & calorem ad virgam qui impellit spiritum ventosum ad ipsam quo erigitur, & tunc coitus non est conueniens. Inquit enim Abonam plus obedit animæ, quā contrarijs qualitatibus in ipsam, aut alibi agentibus. Et alibi. mouet enim sanguinem res intueri rubeas. Et siquidem vsus coitus confortat hoc membrum, & ipsum reddit lacertosum & crassum, & ad exercendum ipsum potens & forte; & dimissio eius extenuat, & debilitat. Inquit enim Plato, quies cum defecerit labor & exercitium proprie actoris eius virtutē et sanitatem augmentat, quod etiā in vberibus est videre manifeste, cūq; superfluat s̄m naturam non est nocumentum, sed potius virtus, nec est superfluitas, sed fortitudo magis. No

G cumētum ergo si quod accidat in erectione ex quo coitus læditur, dimittitur vel aufertur, necnon generatio quoq; ex diminutione, seu defectu vel ablatione alicuius prædictarum causarum eius, vel omnium procedit necessario si debilis sit, vel aufertur, vel ex superfluitate alicuius ipsarum, vel plurium pręter naturam si superfluat, vt in priapismo.

Signa causarum immediatarum sunt, nam si nocumentum in erectione fit ex defectu materiæ, scilicet ventositatis in membris inferioribus, cognoscitur ex complexione genitaliū, quia frigida nimis, vel nimis calida & sicca sit, & regimen similiter, & circunstantiæ cōmunes, & ars, & exercitium, vt longa equitatio calefaciens, & ars fullonū infrigidans illa. Si vero ex defectu eius in superioribus ex fortitudine digestionis primæ & secundæ, quā robusta dispositio superiorum ostendit, & datis inflatiuis iuuantur. Si vero fit ex defectione sanguinis & spiritus generati ex debilitate corporis, & ariditate scietur. Si vero in causa efficiente, scilicet in spiritu desideratiuo non mouente, & in

De si

H natura non impellente, aut erit ex causa in principijs superiorib⁹, aut in via, aut in virga & genitalib⁹, aut in adiacētibus membris. Et causa in principijs, aut erit in corde, & vt plurimum est, quia sit siccæ, & gelidæ naturæ, vel aliquam ægritudinem passum: cuius signa superius habuisti, quare abscinditur desiderium, & desideratiuus spiritus nō procedit. aut erit in hepate, quia fuerit frigidæ, & siccæ cōplexionis, & pauci sanguinis & spūs, quare materia spermatis abscinditur, vel quia passum aliquam ægritudinem fuerit. aut erit in cerebro, quia sit naturaliter discrasiatum frigidum & humidum, vel quia fuerit aliquam passum ægritudinem abscindentem virtutem sensibilem, vt stuporem vel letargiam, aut compressionem propter casum, & percussionem, vnde commotio confricatiua, vt descensus spermatis non sentiatur, & horum omnium dicta sunt signa. Aut quia immediatiua causa fuerit occasio, vt cum

uerecundus

verecundus fuerit, vel ratio, & intellectus retraxit spiritum desideratiuum causa seruandi castitatem, vel metus pœnæ propter peccare, aut quia meditatus est fœditatem & immũditiam aliquam mulieris seu turpitudinem, quare natura retrahit spiritum & nõ impellit. Et causa in via est oppilatio, aut in venis, quæ sunt post aures, & neruis quia sunt abscissæ, vel etiam oppilatæ, aut in arterijs, vt in oppilationibus cordis ex syncopi, aut in venis, vt in oppilationibus hepatis. Et causa in virga est mollificatio eius propter malitiam complexionis frigidæ & humidæ, cuius signum est, quia posita in aqua frigida non cõtrahitur, aut erit in testibus, & vasis spermatis, & difficilis sensus ipsius, & eius defectus, vel aliam ægritudinem fuerint passi, quorum signa sunt præmissa, & causa in vicinis erit, aut propinquis, vt accidit ei cui hæmorrhoides inciduntur, aut habẽtibus anum dolorosum & vesicam, quæ sunt manifesta. Nocent enim illa neruis cõmunibus inter anũ, & lacertos virgæ. Aut remotis, vt habens renes frigidos, vel ægrotantes, aut totum similiter corpus, signa cuius habita sunt in præmissis.

Et signa causarum mediatarum & occultarum sunt hęc: nam si sit ex paucitate spermatis, vel eius obtusione qualitatis: & cum mordicatione ipsius habẽtium inducere motus in spermate cõmouendo naturam ad eius expulsionẽ, signa erunt contraria illis, quæ dicta sunt in gonorrhœa.

Cuius causa existit in spermate, & ex illis est, quia egreditur apud coitum res pauca, & illud est plurimũ propter complexionem frigidam & siccam. Et contingit q̃ sperma sit plurimum, sed sit quietum congelatum, & post coitum descendit, qui calefacit, & tribuit ei motum dissolutionis & fluxus: & signa defectus ventositatis in sanguine nutriente virgam sunt, quia non sentitur ibi tensio nec iectigatio. Et signa defectus materiæ mordicantis, quæ circa glandulas existit sunt, quia ibi nec punctio nec mordicatio nec pruritus, adest. Meditatiua causa est nota, & similiter mediata materialis: nec quia mediatio, nec est cibi & potus sumptio inflatiui.

De nocumeutis, & iuuamentis prouenientibus ex coitu. Cap. 18.

MVltitudo vero desiderij, quædã est naturalis, quędam præter naturam. Naturalis est ex abundantia causarum pręedictarum, naturaliter tamen. Pręter naturam est ex abundantia vel superfluitate ipsarũ. Et dicitur priapismus: & priapismus quidam s̃m Gale. est propria passio virgæ. Et sicut gonorrhœa vasorũ spermatis, & est tensionis ipsius erectio, & in rotunditate, & longitune magnificatio, nulla existente coitus cõcupiscentia: hoc enim sumptum est à quodam Gręco qui Priapus vocabatur: pictus autem erat in muro cum veretro ad eundẽ modum quem habebat.

Cuius causa est duplex, dilatatio, & apertio arteriarum de ventosa substantia, vel de crassa in neruo veretri generata, vel desuper influxa, vel vtrũq;, vt supra in cura erectionis virgæ dictus est modus, qui primum adiuuat, vel plurimum fiat ex prima: facilius enim est vt aperiatur os venarum, & arteriarũ, quã ventositas generetur in neruo.

Causa autem ventositatis materialis & efficientis dicta est hic, & supra de stomachi inflatione. Dilatationis venarum genitaliũ causa est equitatio, & coitus multus, et vsus rerum ex cibis & potibus multiplicantium, & acuentium sperma, & aquositatem, vt sunt cicera, eruca, & vinũ nouum, & strictura arteriarum, & somnus supinus: quare calesiunt partes illæ, & aperiuntur orificia venarum & arteriarum. Et fortasis ambæ causæ in hoc concurrunt, & se iuuant, vt supra in causa erectionis est dictum.

Signa vero vniuscuiusq; ex accidentibus proprijs & iuuantibus medicinis possunt haberi. Nã cuius causa est vẽtositas, signa sunt titillatio, ac iectigationis in virga perceptio, & cito venit, et cito recedit, quod curatur quia approximatis medicinis ventositatẽ resoluentibus, vt supra virgam, & inter eam & anum, & super femora, & dissoluta vẽtositate dissoluetur priapismus. Sed in ea cuius causa est orificiorum arteriarum & venarum dilatatio, titillatio, & iectigatio nõ sentitur, & nõ cito venit nec recedit, sed grauedo, si diu se à coitu cõsueto patiẽs abstinuerit, vnde sperma sit multiplicatum in vasis, maxime si cibos multi spermatis sumpserit, & quiete vtatur & ocio, & imaginet̃ coitum, vel mordicatio, si cibos corruptos & acutos comederit, & præcesserit equitatio longa, calefaciens inferiora, & proinde aperiens ora venarum, & approximata medicina frigida iuuetur, & prohibitiua generationis spermatis, calida vero lædatur.

De cura nocumenti coitus.

Cura nocumenti coitus & erectionis si diminuatur, vel auferatur cum g̃natione impediant vel prohibeant auide à natura intentam, oportet diligenter perquirere, & sollicite pertractare. Et sunt quinq; res. Prima, superiora membra, à quibus virtutes procedunt & spiritus, rectificat & cõfortat. Secunda, vias transitus pręparat. Tertia, genitalia membra, vt virgã, testes, bursam spermatis, & alia vicinantia mẽbra subalterat, & ad coitus actũ cõfortando disponit. Quarta, pręebet sanguinẽ. s. spiritũ crassum, et vẽtositatẽ & sperma. Omnis. n. virtus obtusa, est indigẽs materia propria, vt Gal. ait. Quinta, causas exteriores ad coitũ incitat, & prouocantes procurat. Primã rem cõplet administratio medicinarũ, quas ad curã pręedictorũ principaliũ diximus supra. Et ex conuenientibus eis in hoc casu sunt; nã siquidẽ videris causam in eis esse frigidã plurimũ propter cor, ministrabis, vt theriacã ueterẽ, & mitridatũ, propter cerebrũ uero, diambram, & diamuscũ, propter hepar autẽ diacurcuma, & homorosiam, & sageneã, & mitridatum etiã propter omnia. Est enim fortis medicina in omni defectu coitus propter frigus in omni membro, vt ait Abo. Cũ uero perceperis esse propter maliitiã digestionis stomachi curam conuenientem ministrabis, & ea propriequæ digestionem reddunt perfectã quorũ cognitionẽ habuisti superius. Stomachus enim inter principalia operatione suę digestionis meruit computari: et siquidem fortis caloris & digestionis fuerit, & similiter hepar, quod vẽtositatem prohibet generare infrigidabis, & æquabis cum frigidis cibis inflatiuis, sicut sunt pira, citonia, mora, lac, fabæ, & similes, & cum medicinis superius dictis: vel si fuerit fortis frigoris, quod etiam uentum generari prohibet calefacies cum cibis calidis inflatiuis, ut sunt, cicera, faseoli, cũ sale in quo sit aliquid altilię, & plurimũ cinnamomi, & potibus uini rubei spisi, et turbidi, cũ frictionibus, balneis, vnctionibus, & emplastris calidis, supra in cura eorũ dictis. Secundam rem complent ea, quæ in cura oppilationis neruorum, et paralysi arteriarum cordis, ut in syncopi, & uenarum, ut in oppilationibus hepatis dicta sunt.

Tertiam rem complent, siquidem causa in uirga fuerit, ut mollificatio, ea quæ sunt dicta in cura paralysis, & cura uirgæ dicta fuerunt: si uero in testibus, & uasis spermatis causa sit, curam propriam dictã superius ministrabis eorũ dyscrasiæ, uel alteri ægritudini eorũdem. Et siquidem eorum dyscrasia fuerit talis, quæ inflationem in eis resoluat, ut caliditas superflua, uel congelet, ut frigiditas in eis, alterabis eorum caliditatem cum diureticis frigidis & fomentationibus, epithimatibus, et unguentis frigidis et cibis, & potibus frigidis. Et eorum frigiditatem cum diureticis calidis cibis, & potibus, & alijs medicinis calidis, exterius applicatis, notis supra in cura renum et uesicæ, et cura testium: et cum his quæ infra dicentur. Si autem in uicinantibus membris sit causa, ut in partibus ani hæmorrhoidarum & vesica, curam uniuscuiusq; propriam ministrabis. Si uero in renibus, quia fuerunt frigidi, curabis, et calefacies eos. Calefactio ergo renum, et dorsi est quid iuuatiuũ in erectione, et coitu. Et etiam si causa fuerit in toto corpore, quia sit debile, siccum, & gelidum, calidis & humidis confortetur medicinis, electarijs, balneis, unctionibus & emplastris, & regimine humectatiuis, et cibis, et potibus

bus resumptiuis huic actui proprijs, quæ dicentur.

Quartam rem complent, quæ sanguinem spissum crassum sperma & ventositatem multiplicant, sic materiam erectioni & coitui præbent, naturam, & virtutem, ac spiritum cōfortant, & incitant ad ipsum, & sic adiuuant, quorum quædam sunt, vt cibi & potus, & medicinæ, & quædam à proprietate ipsum iuuant. Et ex illis est in reliquis conueniens regimen, vt cibi qui sunt calidum, & humidū generantes sanguinē, vt sunt calidi, & humidi humiditate quasi superflua apta cōuerti in ventum crassum aptū non cito consumi & finiri, quales hepar, pannicus, panis similę proprie cum granis sesami. Et ex carnibus volatilibus carnes gallinarum, & gallorum pinguium, iuuenum pullorꝝ, columbarum pinguium, carnes anatum, & passerum, & cerebra ipsorum. Et ex quadrupedibus carnes ouium, vitulorū, & porcorū nutritorꝝ in domo, & medullæ aīalium ipsorū. Et ex aquaticis, carnes pisciū paruorꝝ, & cancri fluuiales et pisces fluuiales exiccati. Sint aūt elixę, assæ, & nō frixæ. Frixura enim minuit nutrimentum secundū Abo. Et ea quæ ab illis procedunt, vt est lac proprie bouinum, camelarum, & ouium, butyrum, oua gallinarum, anserū columbarum, & anatum, & piscium. Et ex herbis, caules bauciæ, borago, buglossa, menta, & andacoca, & capita cardonum. Et ex granis, vt est frumentum coctum, risum cum lacte amygdalarū vel ouis, cicera, fabæ, faseoli, pisa, & fœnugræcū. Et ex fructibus, vuæ recentes dulces, pira, citonia. Et ex nucleis fructuū, sicut sunt amygdalę, pineę, fistici, & auellanæ, nuces, & nuclea nucis indæ, & nuces recentes. Et ex stipticantibus, asparagi, præputia vitis albę. Et ex radicibus, secacul, napi, cępæ, albi porri, & allia parum cocta, tubera, radices iringorum recentes. Potus autem sit vinum rubeum spissum, vel turbidum dulce, nouum, vel temporis medij, & odoriferū, aqua sit ferrea non sola, cum sit nocibilior, & maxime frigida valde. Et si quidem ibi fuerit frigus manifestum, confortabis caliditatem eorum cum zingibe. cinnamomo, mace, & pipere. Quod si caliditas superabundat, cum frigidis, quales sunt lac acetosum, melones, citrulli, cucurbita, cucumeres, et fructus, & olera multa, & spinachia chrysolocāna, lactuca, & portulaca, & similiter albumen ouorum.

Vt medicinæ vero, quædam sunt simplices, quædam compositæ, quæ infra dicentur. Ex simplicibus quædam sunt calidæ, quædam frigidæ, quædam temperatæ. Et ex eis quædam sunt ex terra nascentibus & plantis, quædam ex animalibus, quædam ex mineralibus, & ex plantis quę calidæ sunt, quædam sunt semina, vt semen napi, vt vrticæ, & semen arteticæ, lupini, & alcherua, & mentastrum hortulanum, quod est menta, & semen asparagi, & semen raphani, lingua auis, & semen apij, & petroselini, & cordumeni, piper longum, et macropiper: et quędam sunt ex fructibus, vt grana viridia, et grana been; et oleum eius. Et quædam sunt ex radicibus, vt radix alub, been, zedoariæ, costi dulcis, testiculus vulpis, qui fortis est in coitu & erectione, et radix cardi, cępe assatum, & scillæ, parum secacul, & zingib. et proprie ambo condita, galangæ, pyretrum, assarū, hermodactyli, et napi de barbaria: ipsi enim cōmouent, sicut caliditas vini in toto corpore. Quædam sunt gummæ et eorum procedentia à lignis, vt sunt tragacanthum, et allia, quoniā inflant valde virgam, & ad coitum incitant, et proprie infrigidatos cum ex eo aur̄. i. bibitur cum vino, succi eius caliditas est superans caliditatem, euphorbij: & quandoq; cum humiditate iuncta quam in frigiditate plurimum inuenit, inflationem præstat, quę ad genitalia membra sua potētia prodiens, facit erectionem, et ad coitum incitat: quædam vero frigidæ sunt, vt semen portulacæ, lactucæ, et sem. melonis, et sem. caul. quæ vero sunt temperatæ, sunt vt fœnugræcum, sesamum, dactyli: quæ vero ex animalibus, sunt sicut vermis multorum pedum, stellio, lacertus, scyndis et proprie extremitas caudæ eius, vt sumen eius, & renes ipsius, & sal ipsius, hoc modo

E factus. Sumatur lacertus in diebus æstatis, et decolletur & mundentur viscera eius, & impleatur sale, & suspendatur in vmbra donec exiccetur. Cum autem feceris illud, tunc accipe sal & proijce corpus eius: de quo sale sufficiet tibi modicum minus, quàm scinci.

De mineralibus vero sunt, quę confortant principalia, & quædam cor, vt hyacinthus, quædam cerebrum, vt lapis, qui inuenitur in capite animalis, vt serpētis, piscis, vel galli: & quædam hepar, vt lupus, et quæ currūt cursu proprietatis. Et ex eis est, vt sumatur veretrum tauri, et exiccetur et puluerizetur, et eius modicum proijciatur super oua sorbilia, & sorbeantur. Et iterum res mirabilis sumatur coagulum cameli masculi exiccatū, & sumatur apud necessitatem quantitatis ciceris in duabus libris aquæ, & bibatur ante per duodecim horas, quòd si læderetur abluatur in aqua frigida, & aqua mellis bibita cum oleis, et pauco croci.

F Compositæ sunt quæ ex eis componuntur, & quædam vt cibi sunt ex his, et quædā, vt medicinæ secundum quòd indigentia te inuitat. Et ex eis est quod conuenit in frigiditate, et est vt sumātur vitella ouorum, et puluerizentur de super althit. i. asa. et sal scinci, & sumantur post balneum, sunt enim fortiores, et fiat frictio cum oleo sambucino, & de lilio. Et iterum oua integra quidecim, et sumatur quinta pars eorum de succo cæpe, et fiat sorbitio, quæ sumatur cum aliquo de salibus, et seminibus prædictis.

Aliud sumatur bauciæ, et cępe, et napi, et minutati decoquantur cum fabis, ciceribus, et faseolis cum melle, et carne ouina, et desuper aliquid de seminibus calidis pulurizetur, vel parum altiliæ, cinnamomi, gari, et zingibe. & quod conuenit calefactis, est, vt sumatur lactis li. i. et proijciatur super ipsum tereniabin, drach. xl. decoquatur donec inspissetur, et bibatur omni die ex eo quantitas cadi vnius. Et potus calefactorum sit lac loco vini, infrigidatorum vero sit potus vini prædicti, vel passularum dulcium naturæ, et fiat potus. Alius, sumatur eruca, napi, et ficus, et passularum, et decoquantur in aqua, et colētur, &

G colatura sumatur.

Alius potus secundum Aboa. sumatur alhasce, baucię, eruca, et napi, et decoquantur in aqua vehementer, et colentur ex aqua eorꝝ, & ponatur in vnaquaq; parte aq. vi. pars ficuum, et medietas dictæ partis passularum rubearū bonæ dulcedinis. vij. nuces indicæ. Et fiat inde vinum de passis. Alius secundum eum. ℞. succi vuæ, et ponatur in omni parte. x. minarum eius, tertia mina de hac medicina. ℞. bauciæ sem. erucæ, naporum, & bauciæ, sem. asparagi, linguæ auis, granorum alchilam, naporum barbarorum, et vtriusq; been, omnium ana partes æquales, terantur et ponantur in panno, et ligentur in eo molliter, et ponantur cum succo in vase, et moueantur omni hora, vsus autem talium sit conueniens, quia moderatus quantitate, et qualitate, tempore, modo, et ordine, et etiam non declinet ad cibos prius, ex eis enim prouenit exuberatio materierum, et confortatio virtutis: deinde ad medicinas in qui

H bus virtutis uiuificatio est absq; prætestatione materiæ.

Caueat autem ne sit ex eis à quibus proueniat ad inflammationem et febrem et exiccationem, quia interpolet, et contemperet naturam: deinde redeat ad ea, quæ sunt coitus, et post cibos, et medicinas plurimum vinum odoriferum bibant, deuitent autem omnes ex cibis et medicinis, quæ uentositatem resoluūt, uel generari uetant sua caliditate vel frigiditate, uel etiam sperma, quæ dicta sunt supra de cura gonorrhoeæ. In alijs vero regimen est, ut utatur rebus nō naturalibꝰ iuuatiuis, et abstineat à nociuis: et est vt degat in aere tēperato nō calido resolutiuo, nec frigido cōgelāte. Exercitentur delectabiliter ꝙ sufficiat ad superfluitatū primarꝝ expulsionē, et uitent exercitiū resolutiuū, deinde quiescant et dormiant ad perfectionē digestionis, nō vigilent multum, corrūpunt enim uigiliæ multæ cōplexionē cerebri, et corporis aliquo siccitatis modo, ut dixit Aboa.

Aboa. Euitent euacuationes, & proprie phlebotomiam, & sudorem, & repletionem nauseatiuam, & ebrietatem, lætentur & gaudeant, & omnino emissa curiositate, vitet tristitiam, dolorem, timorem, sollicitudinem, & cogitationem in alijs. Quintam rem complent fabulationes narratæ, cantusq; qui ad amorem sunt, & coitus aspectus, & imaginatio eius, & pulchrarum mulierum, cum dimissione coitus donec confortetur: deinde procedat ad coitum cum placida, & amena, & dicta in talibus. Et caueat turpem, implacidam, & antiquam, & eam quę nondum peruenit ad ætatem, & virginem, menstruatam, & fœtidam, & quę cum alio coiuit. Omnia enim talia debilitant virtutem membrorum coitus, sed gradatim perueniant ad ipsam, sed prius calefacti, & inuncti cum his, quę infra dicentur, coeant & non multum, multitudo nanq; coitus quandoq; abscindit ipsum.

Ex medicinis iuuantibus coitum quędam sunt interius approximandæ, quædam exterius. Et ex exterius approximandis, quædam sunt linimenta, quędam collyria, quędam clysteria. Ex linimentis quæ coitum adiuuant, sunt quædam simplicia, quædam composita. Simplicia vero propria & potissima sunt quæ fiũt ex oleo de nuce indica, oleo de granis cotti, oleo sambucino, & quãdoq; miscetur parũ pyretri, & asa, cum oleo sambucino, et cypero, oleo de styrace, & adeps leonis, quia est vehementis virtutis in hoc, si liniatur ex eis virga, pectẽ, peritoneon, fœmora, anchæ, & renes cum frictione faciente subintrare.

Et ex compositis est vnguentũ Ruphi forte valde, quod est. ℞. myrrhæ, sulfuris non extincti, granorum carthami, ana. ℥. ß. pyretri. ℈. ß. piperis nigri grana. xxx. cordumeni grana. xx. teratur cũ. ℥. ß. cępę optimæ: & si terantur vnaquæq; per se est melius: deinde misceantur cum croco, & terantur donec fiant in spisitudine mellis, & inungantur cum melle alchatim. Et asa, in virga erectionem facit, & stimulat, quod si timeatur in ea caliditas vehemens misceatur cum oleo rosa. Et ex suppositorijs sunt, quæ sunt facta ex granis cotti, & de adipe anatis, & de pyretro cum nuce indica. Item fiat vnguentum quo inungantur partes prædictæ. ℞. cæpę albæ. ℥. ß. caudarũ scinci. ℥. ß. satirion, ℥. i. se. sinapis, se. cæpę, & apij, ana. ℥. ß. musci, ambræ, ana. ℥. i. confice cum oleo de scinco, vel de cypero. Ex clysteribus vero est hoc. ℞. capitum arietum, & testiculorũ eius, lib. iiij. scinci. ℥. i. carnis anatis, lib. i. cicerũ, lib. ß. decoquãtur in aqua vsq; ad dissolutionẽ. Deinde sumatur ex aqua, & adipe ipsius, lib. i. & ponatur supra illam olei musci, vel de granis viridibus, vel adipe scinci, & clysterizeẽ, & hoc ad infrigidationem. Ad calefactionem vero linimenta fiãt ex oleo de papauere, ex oleo de granis portulacæ, & succo ipsius. Sed ex interius approximandis quędam sunt iuscula, vt quæ fiunt ex iure capitum pullorũ columborum cũ vitellis ouorum, & pulmenta ex sesamo cum butyro vaccino, cum testiculis arietum. Quædam rob quod. ℞. succi cępę albæ, mellis despumati, ana lib. i. ambræ, musci, anã. ℥. ß. olei muscellini. ℥. ß. decoquantur vsq; ad spisitudinem, & quolibet sero vtatur vno cocleari, et superbibat vinum calidum. Et sunt qui addunt semen erucæ agrestis, caudarum scinci, satyrionum, ana. ℥. iiij. piperis longi. ℥. ß. fistic orum mundatorum. ℥. i. zingib. galangæ, been albi et rubei, ana. ℥. ß. dactylorum, pinearum purgatarum, ana. ℥. i. quædam electaria, vt diasatyrion, confectio testiculorum vulpis, quam in antido. nostro diximus. Multitudo desiderij coitus nota est, & signa causarum eius: et excessus earum ex opposito sumẽda sunt signis causarum diminutionis ipsius, quæ superius sunt narrata.

Cura multitudo desiderij coitus quando est cum fortitudine corporis, sanguineitate, sanitate cõplexionis, & adolescentiæ ætatis, & potentia supra coitũ absq; successione debilitatis non est necessarium, vt occupatio sit in regimine eius, et in fractione ipsius: fractio enim eius corrumpit complexionem, & destruit virtutem propter vehementiã sui nocumenti. Et scias quod generatio spermatis confortat corpus, & cor, & paruitas generationis eius corrumpit calorẽ, debilitat materiã & intellectũ, q; si euenit ei ex illo infrigidatio debilitas atq; raritas corporis, & facilitas sudoris, vtantur exercitio pręparationis, & balneari in aqua frigida si possibile est: cõfert enim, & nõ oportet, vt frãgat de desiderio aliquid, nisi de illo, qui est propter superfluitatem repletionis ex caliditate, aut humiditate operationũ eius in ea cũ euacuatione. In illo autẽ cuius causa est acuitas spermatis, vel alterius humiditatis, vel alia causa stimulans, sicut dictũ est supra in cura gonorrhϾ, procedatur curatione priapismi, quę nisi acceleretur, extẽsione virgæ perueniret æger ad tetanum, & qñq; ad apostema vasorum propter tractionẽ materiæ, extensionis dolore atq; calore, & moreretur. Gal. vero talẽ docuit curari passionem cum. v. primũ euacuatio, secundũ infrigidatio, tertiũ calefactio, quartũ regimen, & diæta, quintũ correctio accidentiũ, vel præseruatio ab eis. Primũ respicit correctionem accidentiũ, vel pręseruationẽ ab eis quibus ꝓpter periculum instandũ est prius. Et cum hoc causam materialẽ inflationis seu generandæ ventositatis abscindit: completur autem cum phlebotomia, virtute, & ætate consentiente. s. iuuẽtute in qua maxime cõuenit: euacuãdo enim materiã, quæ posset attrahi, & infrigidando caliditatẽ trahentem, à tetano præseruat, & apostemate etiam, purgationẽ cũ vomitu absq; solutione ventris ne faciat materiã currere ad inferiora, et inflet magis: quare coire dimittant, superiora vero exercitent. Secundum respicit dilatationẽ venarum, & causam eius et etiam ventositatis efficientẽ subalternat, & rectificat: completur autẽ cũ frigidis proportionatis calori, interius & exterius approximatis. Interius vt lactuca, coriandrum, nenuphar, camphora, et similia frigida et sicca, habentium virtutem conseruandi spermatis materiam præter papauer: sua enim vẽtositate fortasse iuuaret ventositatẽ, et cum frigidæ aquę potu. Et exterius cũ balneo frigidæ aquæ approximatæ genitalibus, vel toti corpori et renibus. Et cũ emplastris, & cerotis frigidis, vel lamina plumbi super pectinem ligata, et super renes si non noceat, et stratis, factis ex folijs ros. salicum, et mirtorũ, &c. Tertium respicit ventositatẽ iam generatã, & inflationem resoluẽdam, cõpletur autẽ cum vnctionibus ex calidis temperatis, vt est oleum chamæmillæ, et emplastrum ex agno casto. Quartum est regimẽ et diæta, et est vt abstineat ab inflatiuis, et vtatur extenuãtibus, vt ruta, agno casto in stomachi inflationibus dictis. Quintũ patet per primũ. Coitus, siquidem naturalis sit, iuuamẽtum præstat indiuiduo, & speciei. Indiuiduo quidem, nam virtutes corporis validas reddit, cor, & cætera membra alleuiat, et confortat, euacuatione autẽ spermatis calorẽ naturalem suffocãtis sua multitudine calor ipse alleuiatur erigitur et confortatur, cuius cõfortatione cęteræ virtutes ualidæ fiunt naturales, vitales, et aĩales ad peragendas actiones. Ipse. n. calor naturalis cum sit causa oĩs actionis naturalis, tanquã sol naturalis in aĩali existens, sicut Hip. dixit aĩal ab initio cõficit, appetitum facit, conuenientem digestionem, & cuilibet membro assimilationẽ, superfluitates expellit, humiditates dilatat et extendit, sicut corpora ad augmẽtũ perducit, et cõplet, fumositatibus venenosis ad retentionẽ spermatis aggregatis propter eius euacuationẽ cessantibus. Cerebriq; liberatur species, et animal dilatat ad gaudium, sicq; membrũ viuificat et vigorat: cerebrum quoq; ab impressionibus melãcholicis eripit. Caput à grauedine, & dolore oculi, & tenebrositate, & omnes sensus perfectiores redduntur & clari: dolores quoq; renum, & emunctoriorũ, qui à repletione sunt, sanat, et materias apostematũ accidentiũ in partibus inguinum, et testiculorum abscindit. Speciei vero iuuamentũ præstat in eius cõseruatione. Hęc sunt iuuamẽta coitus naturalis tpati: innaturalis vero iuuamentum nõ præstat speciei, nec indiuiduo, nec quo ad aĩam, nec quo ad corpus vt plurimũ dictũ est.

Intemperatus

[Margin notes: ...ntia ...um. | ...entũ ...d vir ...ctio- | De cura multitu. coitus. | Cura Gal. | Coitus iuuamentũ.]

Nocumēta q̄ accidunt ex intēperato coitu.

Intemperatus autem cum sit duplex, scilicet diminutus, seu omissus penitus & superfluus, & dimissionis ipsius nocumenta perueniunt contraria iuuamentis ipsius temperati existentis, prædicta maxime in derelinquentibus exercitium: retentum enim longo tempore sperma aggregatur, & naturā venenosam acquirit, ex quo fumus resoluitur frigidus & ventosus, qui petens cor constringit calorem naturalem, & spiritum cōculcando suffocat, & extinguit, sicq; corpus totum infrigidat, & omnes actiones naturales debilitat, & petens caput de sui natura cerebrū perturbat. Et sensus hebetes, & tenebrosos, interiores & exteriores reddit, & spasmū inducit, & anhelitum aufert, prout mulieribus accidit in suffocatione matricis, licet rarius quàm in illis, vt in suffocatione matricis dicetur. Ex superfluitate autem ipsius nocumenta eueniunt generalia et specialia. Generalia sunt quæ ponit cū dicit, quoniam ex venere fit corpus frigidius, rarius, debilius, & siccius. Specialia sunt quæ ex illis sequuntur, vel causæ istorū fiunt, quæ calida existunt in superfluo coitu de substātia cibi, seu humiditatum naturalium membrorum, & principalium magis ac spiritus multum educitur propter delectationem, et sic calor diminuitur naturalis valde & resoluit, quare corpus infrigidatur, soluuntur virtutes, & partes membrorū corporis non reguntur, sicq; corporis insequitur raritas, & quāto plus homo coit, tanto plus delectatur, & tanto plus debilitatur.

Nocumenta vero specialia sunt quæ ex illis sequuntur, & ex eis sunt quæ calorem, vel diminutionem, vel resolutionem sequuntur, & infrigidationem, vt est tepor, rigor, et horripilatio, & proprie in corporibus in quibus mali humores existunt. Et quandoq; sequuntur feb. acutæ, & superat in ipsis nigredo, & citrinitas coloris. Et ex eis sunt, quæ accidunt ex debilitate virtutum, vt quæ ex debilitate naturali hepatis & stomachi, vnde est casus appetitus, debilitas stomachi & rugitus, & digestionis debilitas, & extenuatio membrorum, & casus capillorum, & fœtet eorū anhelitus, & stringitur natura, & accidit dolor colicus, & pollutio eius multiplicatur: & proprie in quantitate, et regimine calidis & humidis. Et ex eis sunt, quæ accidunt ex debilitate virtutis vitalis & cordis, vt est pulsus cordis, malitia anhelitus, rixa, & tristitia, & proprie in illis qui habent complexionis malitiam. Et ex eis sunt, quæ accidunt à debilitate virtutis animalis, & cerebri, & in sensitiua, vt est visus obscuritas, & debilitas in auditu, vel tinnitus, & aliorum sensuū hebetudo, et stupor adeo, vt sentiatur formicarum incessus à capite vsq; ad finem dorsi, & dolorem quoq; renum, & vesicæ, & lassitudinis speciem arefactā, quæ cum materiam attrahit à membris vicinis, & stringitur eorū natura, & accidit quoq; debilitas in motu, et neruis motiuis, adeo vt sentiat onus sui corporis, ex eo q̄ virtus debilis illud tolerare nequit. Inquit enim Diophilus, corpus componitur ex deferēte & delato, deferens est virtus, delatum est corpus, vigiliæ, et egressio oculorū, sicut in strangulatis: & ex eis quæ accidunt ex corporis raritate, vt sudor resolutiuus virtutum omnium coadiuuante debilitate. Et de hominibus sunt in quibus est superfluus coitus magis nociuus, & in quibus minus, et in quibus mediocriter ſm diuersitatem eorum in potentia tolerādi magis, minus, vel mediocriter. Magis vt homines calidi & humidi, complexione, ætate, et habitudine, & vitæ delicatæ. Minus vero contrarij his. Mediocriter vero medio modo se habentes, et cum accidunt nocumenta sunt magis periculosa. Et similiter dimissio coitus, non tamen tantū quantum superfluitas nocet. In his enim in quibus iuuatiuæ secundum quod educitur non est simile his in quibus superfluum, & absolute nociuum. In illis enim nocumentū magis præstat, quod est plus eo, quod est minus: nocumenta enim plura in extenso tempore ex eius superfluitate accidunt, & corrigibilia minus: nocumenta enim prænarrata superfluitatis plura sunt, & difficilius corrigibilia nocume-

E ta omissionis: hæc enim inanitione corriguntur, vel exercitio, vel abscissione, & abstinentia sola: illa vero rehumectatione, quæ difficilior est. Inquit enim Gal. replere difficilius est quā inanire. Et si in mulieribus accidat ex dimissione coitus accidens, scilicet præfocatio matricis, quæ est periculosior, & difficilius corrigibilis, illud est tantū ex repletione etiam atq; rarius, & accidit in mulieribus tantū, & nō in viris, in quibus est grauis nocumenti superfluitas, cū continue, vel in quolibet actu emittant, & ad illud conentur: fœminę vero rarissime, & si delectentur magis ſm Gal. non est illud propter emittere solum, sed propter recipere quoq;, eo q̄ æque ſm sententiam eius. Et breuiter dimissio in mulieribus consuetis plerunq; nocibilior est superfluitate coit⁹. Superfluus vero nocibilior maribus etiā consuetis propter causam iam dictam. In istis autem ſm Gal. idem facit plus quod minus. Inquit Hipp. menstruis plurimis venientibus, & non venientibus à natura accidunt ægritudines: quæ ergo corpora à superfluitate læduntur, dignius est, vt coitum minorent: non tamen totaliter

F dimittāt: omnibus enim complexionibus hominibus etiā dyscrasiatis conuenit moderatus, vt Gal. ait. Et sciendum q̄ retentio spermatis in coitu est mala, quoniam quādoq; perducit ad cōtritionem duorum ouorum vnius, vt dixit Aboa. nocumenta vero superfluitatis, & dimissionis coitus dicta, sunt manifesta, quibus oportet deinceps subiūgere curas, & regimina vnicuiq; propria quæ sequuntur.

De regimine eius quē lædit dimissio coitus. Cap. 19.

Regimen vero eorum, qui coitum dimittunt est tres res. Prima materiam ad coitum incitantem abscindit. Secunda membrorum genitalium alterat dyscrasiam, & eorum furiam subalternando refrenat. Tertia membra læsa rectificat, et confortando à læsione, & nocumento vlteriori præseruat. Primam rem cōplent euacuationes cū phlebotomia, sudore, & exercitio superfluo, & deriuantes cum vomitu. Et minorationes ciborum, & potuum multiplicantium sanguinem, & sperma, et ventositatem. Et vsus ciborum et medicinarum habentium minorare sperma, & reddere castum, quæ sunt dictæ supra in cura gonorrhœæ. Secundam rem complent fomenta, vnctiones, et emplastra infrigidantia cor, genitalibus applicata, quę dicta sunt in priapismo, et diuersio animi ad alia curiosa. Tertiam rem complent ea, quæ stomachum, et cerebrum, & corpus mundificant, & in mulieribus matrice, & quæ illa confortant, et confortando fumos à complexione, vel proprietate ab eis expellunt, qualia sunt simplicia, vt coriandrum, proprie præparatum in aceto, sandali, spodium, & alia composita, quæ dicta sunt in capitulis proprijs: oportet tamē, vt non subito, sed paulatim ministrentur, & perueniatur paulatim ad diminutionē coitus cum interpolatione opportuna.

G

Ret. sperm. mal.

De regimine eius quē lędit superfluus coitus. Cap. 20.

Eorum vero quos superfluus coitus lędit regimen duplex est, generale & speciale: generale est duplex: vnū coitū, qui generalis est causa, abscindit & diminuit.

H Aliud nocumento generali prouenienti ex eo proportionale apponit. Speciale, nocumentis specialibus correspondet: primum in cura priapismi est dictum. secūdum innuit Gale. cum dixit, quia enim ex venere rarius, frigidius, imbecillius, & siccius redditur corpus, oportet quæ inspissant, calefaciunt, & roborant virtutem afferre: hæc vero cum regimine complentur humectatiuo, prædicto in cura diminutionis ipsius. Secundum vnicuiq; nocumentorū specialium remedia dispensat, quæ quia sunt plura & diuersa, quibus in proprijs capitulis est puisum omittamus, & prouidenti animo, & iudicio eligantur.

De his quæ delectationem faciunt in maribus, & fœminis in coitu. Cap. 21.

Inquit princeps Aboali, non est turpe medico si loquatur de magnitudine virgæ, et coangustatione vuluæ ad delectationem præstātibus coeuntibus ipsis: sunt enim causæ

causę quibus venitur ad generationem, et speciei salutem, necnon coniungunt amorem inseparabiliter perdurātem prout Diuina sapientia ordinauit. Cum enim virga parua existit, mulier non delectatur, & cum vulua largior, necꝗ vir, quia sperma non emittitur, & si emittatur cum paruitate, quare anxiantur corpora & resoluuntur, & spermata debilitantur, & sic generatio non procedit, nec species cōseruatur, & cum non inueniant delectationem adinuicem diuiduntur vnusquisꝗ, quoties sibi comparem inueniat, cui adhæreat, vt delectetur.

Expedit ergo regimen pertractare magnificationis virgæ, & vuluæ coangustationis, & alia delectationem præstantia quoquo modo. Et ex magnificantibus virgā etiam adhuc augmentatam, est frictio, exercitium, & cibus multiplicans sanguinem, & etiam potus, in augmentatis iam, est regimen impinguatiuum, quod infra Christo dante dicemus in decoratione. Et ex proprijs est frictio cum sanguisugis, et lumbricis terrestribus exiccatis ex alhalebeth, & sumantur sanguisugæ, & ponantur in vase in quo est aqua earum, & dimittantur hebdomada vna, & vltra, donec exiccentur: deinde terantur, & liniatur virga cum eis.

Et ex coangustantibus vuluam sunt quædam, quę illud faciunt constringendo partes vuluæ, & collū matricis coadiuuando, vt styptica, & pontica per modum enchatismatis, suffumigij, epithimatis, & collyrij, approximata circa vuluam, quæ sunt nota supra in cura fluxus. Et ex illis sunt gallæ immaturæ, & myrrha, balaustiæ, mespila, & similia contrita, & decocta cum vino pontico, cum cypero, ac gallia ad redolendum. Et ex illis sunt cortices pini, drach. iij. aluminis, partes. ij. cyperi, partem. i. decoquantur in vino pontico, & odorifero, & madefiat in ipso pannus lini, & superponatur vice post vicem, et est bonū medicamen faciens acquirere virginitatem. Et quędam illud agunt cōglutinando, et sunt nota supra in cura fluxus sanguinis narium, vomitus sanguinis, vlcerū renū & vesicę.

Quædam illud faciunt trahendo humores ad labia, & ad parietes vuluæ, & repellēdo, quare tumēt labia, & via media coarctatur, & sunt medicinæ rubificantes, & calefacientes, & ex eis proprium est cordumeni, & si bulliat cum gallia, & musco cum vino, & epithimetur.

Ex præstantibus delectationem vtrisque est retentio in ore cum melle emblicorum cubebarū, & hascꝗ, & zingi. & piper cum melle multiplicat saliuā, quæ præstat vtrisꝗ delectationem ex qua etiam si inungatur caput virgæ non est malum, cum prima delectatio coitus in frictione existat. Secunda in emissione spermatis, & quia mulier emittit sperma & recipit, maiorem delectationem recipit cum emittit viro emittente cum ea. vnde Gal. dixit: in sensu vero genitalium membrorū quædam virtus est propria fortis, scilicet existens quæ in viris est expulsiua in fœminis in testiculis, & vasis spermatis. In vulua enim fortis est virtus appetitiua, quia natura fortitudinem habet virtutis in eijciendo, & suscipiendo sperma cum nimio desiderio, & delectatione.

SVMMA. IIII. *quartæ particulæ, sectionis primæ, de cura ægritudinum membrorum generationis in mulieribus.*

Prologus.


Ttulimus hucusꝗ sermonem in membris in generatione in maribus, vt scitis naturis, iuuamentis, & actionibus naturalibus eorum, ac dispositionibus præter naturam eisdem contingere possibilibus medicinas adducamus salubres: deinde afferemus sermonem in instrumentis generationis in mulieribus similem: ex cōuenientia enim vtrorumꝗ proprijssimis instrumētis habet generatio proprie

A fieri, & eis mutatis à sanitate quomodolibet impediri. Sūt autem duo mēbra organa generationis in mulieribus naturaliter creata, scilicet Matrix, quæ facit ad esse, & vbera quæ ad permanentiam faciunt generati post ortum.

Quid sit matrix.

Est autem matrix membrum figuræ concauæ receptionis eius, et conseruationis gratia, ex substantia neruosa, nō quia ex neruis à cerebro procedentibus sit cōtexta, sed potius eius substantia similis est neruis quia alba, viscosa, extensa, panniculosa, licet nerui aliquid adueniat ex quibus sentit. Et est composita ex duobus panniculis, seu tunicis ad melius conseruandum, quarum interior est aspera ad modum linguæ bouis ad melius continendum, & venosa, habens plures venas quietas, & pulsatiles ramificatas ex venis portæ, quibus continuatur cum hepate, māmillis, et corde, quarum orificia figuntur in ipsa, & vocantur foramina matricis, seu cotyledones quibus continuantur panniculi embryonis, vt ex sanguine currente in eis embryo nutriatur, & eius spiritus, & calor euētetur frigiditate ei⁹, B & tunica exterior plurimum est neruosa, & non sunt tales, nisi, vt dilatentur apud conceptum, & magnificationem embryonis, & apud partum constringuntur ad expressionem ipsius. Et quantitas matricis sequitur corporis quātitatem, sicut sunt māmillæ. In puellis enim minor est vesica earū plurimū. In augmentatis vero, eius quantitas est completa, sicut vbera occupans sua magnitudine omne id quod est inter propinquitatem vmbilici vsꝗ ad meatum vuluę, postremum, ad quam peruenit collū eius.

De côpône matricis.

Et figura eius est extensa arcuata, in cuius extremitatibus habet duo oua similia testibus viri nuda non cooperta, vt illi, & quemadmodū viri habent vasa spermatis inter duos testiculos, & expulsorium radicis virgę, sic mulieres habent vasa spermatis inter duos testiculos, & expulsorium ad cōcauitates matricis: habet enim duas cōcauitates matrix ipsa in hominibus, & in alijs animalibus ſm numerū papillarū, non quod sit numerus embryonum ſm numerꝫ concauitatum tantū, vt asserunt quidam. In ipsa enim maC trice in concauitatibus eius generantur qñꝗ quinꝗ, & est maior numerus ad quē perueniunt nati prout Albucasis, & Ioan. Serapionis, et Arist. ix. de animalibus ait. Et quia duas habet qñꝗ plures generantur, & plurimū duo sunt, & si earum numero cōsequantur, et ipsa apud retētionem menstruorū incrassatur, & cum menstruatur, extenuatur, & munda remanet, vt exinde melius cōceptioni fiat apta.

De figu. matricis.

Et est posita inter vesicam à parte anteriori, & intestina à posteriori, vt sit ei à duobus lateribus obstaculum, & status eius sit in tutela simul in embryone: & ligatur mater cum dorso ligamentis pluribus fortibus, & ad partes suminis & vesicæ, & ossi lato pectinis, existentibus de genere neruorum, venarum, & arteriarꝫ. Et collum eius est nerruosum, & lacertosum, rugosum, frictioni aptum, quod in coitu incrassatur & impinguatur. Et eius longitudo æqualis est inter. vi. digitos vsque ad. ix. & quod est inter illud. Et quandoꝗ elongatur, et abbreuiatur per vsum coitus, & dimissionem ipsius. Et quandoꝗ assimilatur in quanto D in figura virgę cum qua coire cōsueuit, & est habens meatus duos. Vnum in extremitate vuluæ, & dicitur os matricis extrinsecum, in quo sunt panniculi cōtexti ex uenis, ligamētis subtilibus valde, ortis ex omnibus partibus ei⁹, quos destruit violatio, & currit quod in eis est de sanguine. Et cum coit matrix vsꝗ ad illud os trahitur, quasi procedens ad illud desiderando attrahere sperma per suam naturam & formam. Et meatus colli vesicæ per quem extra vrina educitur est iuxta ipsam à parte suprema, vt alia mēbra transeundo per ea, non lædat. Et in aliquibus mulieribus collum cadit ad sinistrum, & in aliquibus earum ad dextrum. Alium in profundo iuxta os matricis, ex quo deglutit sperma, & cum deglutiuit cōcluditur, quod puncta acus non posset ingredi, & eo aperto Dei præcepto pariet fœtum. Et in collo iuxta os ipsius sunt orificia venarū per quæ menstrua exterius expelluntur, quibus superfluitates

corporis

corporis totius purgātur non venientes ad eius cōcauum, ne inficiatur concauum continens, & contentum. Ex quibus manifeste colligi possunt actiones vniuersales, siue naturales causæ, & ægritudines matrici euenire possibiles, causæ scilicet earum, & loca, & nocumēta actionis ipsius. Actiones vero naturales sunt menstruare, generare, concipere, impregnari, & parere.

Aegritudines possibiles matrici euenire.

Aegritudines autem possibiles euenire sunt propriè, & ex cōmunitate. Et propriæ sunt simplices & compositæ. Simplices vt mala complexio, simplex & cōmixta, pura vel impura, mala compositio, et solutio continui. Et compositæ, vt apostematū genera. Ex cōmunitate vero sunt, vt cōiter ipsa compatiatur membris aliȷs, & maxime superioribus principalibus, sicut alia cōpatiūtur eidē prout accidit in suffocatione matricis, et multiplicatis ægritudinibus in matrice debilitatur hepar, & disponitur, vt fiat hydropisis. Nocumenta actionum sunt plura ſm pluralitatem eorum, quæ infra ponentur. Ex quarum consideratione peruenire oportet ad cognitionem ægritudinū prædictarum, et ex exeūtibus menstruis, & aliȷs, qualitate mutata, dolore, & tumore circa ventrem apparente.

Continebit igitur secundum hæc, hæc summa quarta, capitula. 19.

De menstruis, & eorum iudiciȷs. Cap. 1.

Menstrua sunt à sanguine superfluente in mulieribus, sicut sperma ex superfluo eius in viris, aliter tamen, & aliter prout Arist. ix. de animalibus dixit: talis enim sanguis in mulierum corporibus aggregatur quotidie per indigestionis modum propter lapsum naturæ ipsarum ad frigidum, & humidum ex decidentia sexus, cum sit fœmina masculus occasionatus, hoc tamen est Diuina sapientia ordinante, cuius gratia earum illustrata natura emittit talē sanguinē in matricis cōcauū, vltra illum quem in substantia eius emittit pro nutrimēto ipsius, gratia genealogiæ seruandæ, vt siquidem purum in eo sit, cedat in nutrimentum, & augmentum corporis embryonis iam ex semine mulieris ipsius materialiter generati, quod vero impurum, aut superfluum, de corpore expellatur, quemadmodum est videre in plantis humidis ex quibus species gummorum emanat, quod menstruū dicitur, seu flos mulieris. Et quia corpus ipsius generationi est aptum, cum completum fuerit & perfectum, dicente philosopho, tunc vnumquodque perfectum est, cum tale quale ipsum est, generare potest, sanguis ille ad matricē non mittetur, nec menstrua apparebunt doneç completum, & augmentatum fuerit, cum prius in nutrimētum, & augmentum, matricis trāseat omnis sanguis generationi sit aptus: hoc autem tempus fixit natura in. xiiȷ. annis, cum in maribus in. xiiiȷ. limitasset, & hoc propter defectū naturæ mulieris, quia in vtero tardius completur, & citius perficitur extra ipsum: quod enim debile & frigidum est, tarde venit ad terminum, & cum peruenit, parum durat: sicq; mora, & status in cōplemento est breuis, & extunc menstrua completa priuantur ex siccitate corporis cooperante ratione ætatis. In illo autem intermedio generatione fiente, ille sanguis totus retinetur, & purum eius propter nutrimentum embryonis atq; augmentum, et carnis generationem immittitur in matricem, pro parte ad vbera, vt lac fiat nutritioni eius oportunum post eius ortum: impurum vero partim reseruetur in venis secūdinæ & vacuo eius. Et tūc auxiliatur sua lubricitate, vt facilis fiat exitus embryonis. Et proinde cum ante partū mēstrua superueniant in quantitate consueta, fœtum significat ægrum vel debilem, vt dixit Hippo. nisi in muliere sanguinea valde, in quantitate minori consueta. Generatione vero non fiente in muliere sana purum eius retinetur in membris, & eam impinguat, vt est manifestum: quod vero impurum est, ad matricem tanquam totius sentinam impellitur, vt ab ea extra corpus, vt superfluum educatur, quemadmodum per hæmorrhoidas exiens: qui tamen aliȷs animalibus reseruatur, vt in additamentum sui corporis conuertatur: nec tamen quotidie educitur, licet quotidie aggregetur, ne quotidie abominabilis infectio eius, et deturpatio insequatur, immo paulatim aggregatur quandiu superfluentis fuerit quantitatis quam natura expulsiua sui corporis nequeat tolerare, & proinde ad eius moueatur expulsionem. Hæc autem tempora, vera Dei sapientia compensauit, vt tempus aggregationis eius æquale esset mensis vnius, & plus & minus secundum naturæ temporis, & regiminis varietatem, & dicitur tempus interpolationis ipsorum. Et similiter tempus aperitionis ipsorum in fine mensis coadiuuatur influentia Lunæ, & perdurationis ipsorum, vt æquale sit illud, quod inter vnum diem est, & septimanam, & est ipsis dierum trium, licet in aliquibus sit latius, & in aliquibus breuius propter causas prædictas, & similiter quantitas & qualitas: cum enim per indigestionis modum aggregetur talis sanguis in corpore mulieris in qua digestio fortior est, vt in muliere viragine, pauci cibi, & maioris exercitiȷ, concurrentibus aliȷs circunstantiȷs similibus, quantitas minor erit. In qua vero digestio debilior, vt in lapsa, & molli, & multi cibi, & ociȷ, circunstantiȷs etiam similibus concurrentibus, maior erit propter eandem causam. Color communis in pluribus ipsarum erit subrubeus ad albedinem tendens ad modū sanguinis arietis nouiter iugulati. In puellis sanguineus in principio. In melancholicis vero rubeus, obscurus, in cholericis autem rubeus clarus, in sanguineis, rubeus roseus, in phlegmaticis ad albedinē multū tendēs. Cū ergo mēstrua sunt tēperata in quātitate, qualitate, & tēpore suo cōcurrente ſm cōsuetudinē suā naturalē in omni spacio sunt causa sanitatis mulieris, & mundificationis corporis eius in omni nociuo in quanto, & quali, & faciunt ipsam acquirere castitatē, & paucitatem desideriȷ, & euentus ipsorum erit suauis cū bona tolerātia, & absq; aliquo accidente prauo: natura enim mulierum dispensans corpora earum per matricem ex menstruis

De coloribus menstruorum.

struis velut per renes ex vrina statim videtur expurgari, vt Gale. ait. Cum ergo alterantur à dispositione sua naturali, veniunt cum prauis accidentibus, scilicet dolore capitis, fastidio, casu appetitus, debilitate cordis, dolore dorsi & renum, lumborum, & ancharum grauedine, quæ euentus ipsorum sunt signa, & sunt causa ægritudinum plurimarum. Et siquidem alterētur in colore, vel tempore, causa ęgritudinis indicat necessariam pręuisionē, dicente Hippo. in aphor. Mulieri menstrua sine colore, aut non secundum se semper facta, purgatione indigere significāt. Si vero in quantitate, fiunt ægritudinum causæ vel morbi. Inquit enim Gal. sanitatem esse temperamentum, & æqualitatem exiens aut temperamētum proculdubio venit in infirmitatem, & si parum, causa morbi fit: si vero multū, morbus appellatur, vnde Hippo. Menstruis plurimis venientibus, & non euenientibus à natura accidunt ægritudines: ac ægritudines accidentes, et superfluitate ipsorum, sunt ægritudines inanitionis principaliter, & per se, quæ sunt notæ, per accidens vero, et consequenter sunt ægritudines repletionis ex quibus hydrops est plurimum. Aegritudines vero accidētes ex retentione ipsorum simpliciter, vel in parte, sunt repletionales & per se proprie, vt quædā harum sunt proprię corpori, quædam matrici, & quędam cōmunes vtriq;. Corpori autem proprię ægritudines fiūt, cum antequā impellatur ad matricem generatus sanguis ex quo menstrua fieri deberent, corrumpatur in venis, & feb. accendat, & colligatur in aliquo membro ad apostemata, vel ad præter naturam aliter disponatur. Matrici proprię fiunt ex quo ad matricem missus est, vt retineatur ibidem, nec extra expellatur: vtriq; autem cum suffocatio matricis fiat ex eo, & hæ & aliæ ægritudines omnis generis differentes inter se secundum diuersitatem complexionis, nā si fuerit cholerica generantur in ea ægritudines cholericæ, si melancholica, melancholicæ, & si phlegmatica, phlegmaticæ, & si sanguinea, sanguineę. Per accidens vero, & secundario fiunt ægritudines inanitionis, vt fluxus ventris, fluxus sanguinis narium, vomitus sanguinis, hæmorrhoides, & similia, eius materiam deriuāte natura, vt Hippo. ait in aphor. mulieri menstruis deficientibus sanguinem ex naribus fluere bonum.

De conceptione, seu impregnatione naturali. Cap. 2.

Conceptio, generatio, & impregnatio, cōsignificant idem generaliter sumptæ: specialiter autem conceptio est seminis à matrice apprehensio, & prior, generatio est embryonis, & consequens. Impregnatio vero est mulieris, & vltimo apparens, quasi vna alteri sit disposita: immisso enim semine in matrice vtroq; existente generationi apto, & bene disposito, vt quia semē viri, & mulieris non sit alteratum nec corruptum, nec aliquo modo notabiliter infectum, seu debilitatum, immo perfectum, & sanum, vt supra de spermate est dictum: in matrice etiā temperata quod Hipp. ait cum dixit, Quęcunq; frigidas, & densas matrices habent non concipiunt. Similiter & in maribus habens generatio spermatur maxime concurrente interiori impressione superiorum principalium, vt quia in eo sit desiderium hilaritas & voluptas. Et exteriorū supercœlestium corporum influentia, & aliarum rerum regimine concedenti. Sicut enim videre est in semine proiecto in terram, quod tunc temperatur germinatio cum prędictis consimilia adsint, cum vero indispositio sit ex parte eorum alterius, vel amborum, germinatio impeditur vel annullatur: suscepto enim semine in matrice nō adhuc generatio erit certa, nisi semen viri mixtum fuerit cum semine mulieris quatenus contemperentur, & inuicem agant cōuenienter in materia generationis, dicente philosopho, Semen enim nisi mixtum fuerit ex duobus non generabitur animal: sicut nec caseus nisi commisceatur coagulum lacti. Vnde Gale. omnis virtus ociosa est carens materia propria quam attingat, tunc autem bene mixtum erit ex duobus semen, cum in coitu simul ambo spermata emittentur conuenientibus voluptatibus, & appetitibus, qui eas impellant ad inuicem inter se: materialis enim cum appetit formalem, et econuerso si occurrunt impulsa adinuicem, & melius commiscētur, et temperantur. Cumq; tale sperma mixtum fuerit in matrice tali, nec aliud impediens superueniat ex parte regiminis, & causarum, quæ sunt causæ aborsus, de quo infra, Christo dāte, dicemus, & matrix colligetur super ipsum totaliter, vt nullū interueniat ibi vacuum, & os suum intrinsecum etiam taliter claudet, vt nec puncta stili, vel acus ingredi possit, vt Gal. dixit. conceptio tunc facta esse dicitur, & extunc sperma manet in forma lactis per sex dies: deinde alteratur potentia virtutis generatiuæ existentis in spermate viri, quæ alterat & permiscet partes spermatis mulieris donans vnicuiq; mēbro generando complexionem propriam, & tunc prima dispositio, quæ accidit est duplex. Prima est spumatio spermatis ex operatione virtutis informatiuæ ex viri semine procedentis. Alia est compositio subtilis cuiusdā membri ex superflua parte ipsius ex virtute spermatis viri secūdum Gale. vel ex calore matricis, vel vtriusq; spermatis mulieris magis, & viri minus secundum alios. Circa primam, naturæ intentio est, vt generet tres vesicas, quæ sint minerę spiritus vitalis, naturalis, & animalis in virili spermate contenti in quibus figantur, & exerceant, quod vnicuiq; proprium est. Et proinde prima vesica fit profunda in medio humiditatis, vt detur locus cordi: deinde fiunt ex latere eius supremo, & dextro duæ vesicę ramificatę ab illa, confusæ inter se non bene distinctæ statim: deinde separantur abinuicem post horam, & discernuntur, & fit supremus locus id ex quo creatur cerebrum, & dextrum id ex quo creatur hepar. Et impletur illa dextra sanguine ad albedinem decliui, & penetrat ad exteriorem partem humiditatis post duas vesicas ventositas mandans, & extendens, vt recipiat restaurationem à matrice, & spiritum, & sanguine tracto virtute virilis seminis ab ipsa, vt creetur vmbilicus. Et deinde fiunt lineationes operatione virtutis illius, & informātur reliqua membra radicalia ex reliquo semine mulieris, ordine, & certorum dierum spatio infra distinctorum. Et circa dispositionem alteram naturæ intentio est, vt generet pāniculum quo inuoluatur embryo, & à matrice distinguatur, quemadmodum crusta in pane ex calore assante clibani generatur, in quem panniculum penetrent, & figantur orificia venarū matricis ex quibus virtute viri seminis sanguis trahitur ad matricem, & ad locum concauum generationis, vt ex eo embryo nutriatur, & membra eius tam modica cum sint ex modico semine procreata debitū recipiant nutrimentum, & membra sanguinea generantur, & tunc proprie cum membra eius creata sunt multo indigent nutrimento, & induratus est panniculus ille, qui post spatium diuiditur in panniculos tres propter causam inferius assignatam, cum ante generationem panniculi paruo indigente embryone nutrimento nō nutriatur ab illo nec foraminibus. Inquit enim Gal. generatur vero quod non est: nutritur autem, & augmentatur quod est. Ordo autem & spatium temporis in generatione membrorū, prout rationabilis antiquorum coniectura insinuat, & experientia antiqua talis est, nam in primis sex diebus, qui sunt à principio conceptionis format virtus informatiua embryonem non petendo aliud ex matrice. Et post illud appetit, & fit inceptio alarum in pectore in aliis duobus diebus post illud, & sunt dies octo à principio: deinde in aliis quinque diebus, & sunt. xiij. à cōceptione, penetrat sanguis à toto, & fit illud vnde creatur complete. Et deinde nouē aliis diebus post illos fit humiditas sanguinea caro, et iam discernuntur frusta carnis, et discernuntur membra principalia tria manifeste, et iam separantur alia à contactu aliorum, & extēditur humiditas nuchæ: & deinde post in aliis nouem diebus separatur caput ab humeris, & extremitatibus, & lateribus, & ventre.

Qualr remanet sperma in matrice. p sex dies.

tre. Et discernuntur sensus organa ita, vt sentiat post illud in quatuor diebus completis. xxxv. diebus à principio conceptionis, quod patet in embryone aborso, & in aqua posito secundũ distinctos dies in quibus manifeste adsunt prædistincta membra, & omnia in. xl. diebus aborso, & in aqua posito. Hoc enim est tempus æquale & medium ad informationem, & breuius est. xxx. secundum aliquos & longinquius, & magis extensum est. xlv. nam vt quidam dicunt non inuenitur in aborso masculus completus ante xxx. dies, cum eius compositio sit velocior quàm fœminę, vt Aristo. dixit. Et causam superius assignauimus. Et generatio embryonis tunc facta dignoscitur, & tunc apparet impregnatio, idest ventris plenitudo. Et cum peruenit ad informationem per duplum temporis in quo informatur embryo mouetur, & cum superuenit motui duplum eius in quo mouetur, peruenit ad augmentum eius, & nascitur, si impediens non interueniat, aut ex parte matricis, aut ex parte embryonis, quia infirmi fuerint, et ex parte regiminis, ita quod si informatio fiet in. xxx. diebus secundũ illos nascetur in sex mensibus: & est rarum, nec est verum, quia si esset natus in sex, viueret, quod est falsum: si vero in xxxv. diebus informatio compleatur, nascetur in. vij. mensibus, et est plurimum: si vero in. xl. diebus informatio cõpleatur, nascetur in mensibus. ix. & est frequenter. Et causa triplicationis panniculi in quo voluitur fœtus quã natura intẽdit, est, vt in primo pãniculo exterius posito secũdina vocato terminẽtur venæ pulsatiles ex transuerso à quibus per vmbilicum euẽtationem spiritus recipit embryo, & non per os, quæ diuiditur in duas, et aliam quintam venam, & vocatur biles, & est inuolutus embryo ibi, vt effundatur ex eo sanguis, et colligatur ad ipsum fœtus vrina ex effusorio vmbilici non ex virga vsq; ad horam partus, & dicitur Alchas, & est vt retineant sudorem. Tertius est panniculus subtilior alijs, vt aggreget humiditatem limosam ex embryone, & non lædat cum sui subtilitate & duritie, quemadmodum lædit secundina cum sit superficies tenera embryonis, sicut vlcera consolidata, quæ non sunt firma. Iuuamẽtum autem in retentione illarum superfluitatum est, vt separet inter ipsum embryonem, & matricẽ, & superfluitates, & humiditates: & hoc ne sua acuitate & mordicatione vrina, et sudor læderent embryonẽ: & quartum vas in colligendo superfluitatem siccã egestionis nõ fuit in eis necessarium cum in eo qui nutritur non sit crassa superfluitas neq; fæx, cum subtile existat. Cumq; sperma viri calidum fuerit, digestum, & spissum, et grandinosum, & abundans, & potens super frigiditatem, & indigestionem spermatis mulieris, et cum hoc processit à dextro testiculo, sumaturq;, & trãseat ex rene dextro altiore, propinquiori hepati, & proinde calidiori, suntq; conuenientia coitus post mundificationem matricis, & ceciderit in dextrũ matricis. Et similiter sperma mulieris cũ proprietatibus cõsimilibus, generabit vt plurimum masculos ad quod adiuuat aer, regio, tempus frigidũ, et ventus septentrionalis, & similiter ætas, adolescentia non pueritia propter incomplementum, nõ senectus propter defectum, & contraria si adsint generabitur vt plurimum fœmina. Et dicunt quidam prudentes si currat ex dextro in dextrum matricis masculinat: si vero ex sinistro in sinistrũ fœmininat. Et si currat ex sinistro ad dextrũ eius erit fœmina masculina, seu virago, & si ex dextro in sinistrum erit masculus fœmineus. Porro cum sperma commixtum abundans fuerit in quãtitate, vt diuisum in partes incidat in duas cõcauitates matricis cũ potentia virtutis reseruandæ in vnaquaq;, fiet generatio gemellorum diuersi sex plurimum, & quandoq; eiusdem, & parum saluantur, nec est inconueniens cum in qualibet parte eius generatiuæ potẽtia integre reseruetur, quemadmodum in vnaquaq; parte diuersi speculi vis est representatiui imaginis, & illud est plurimum. Et quandoq; eorum generatio à duobus spermatibus in duobus coitibus procedit ita, vt sit impregnatio super impregnationem, inter quas non multum intersecat tẽpus, & tunc raro saluantur respectu generationis vnius, nam cum accidit in mulieribus fortibus multæ caliditatis & sanguinis, & multorum pilorũ in quibus matrices sunt fortes, nec abortiunt cum menstruis semel aduenientibus, neque bis, tunc casus litigij, & contentionis super ambos, quod plurimum perducit ad febrem, & alias ægritudines euenientes, & vt alter abortiatur ipsorum: quod si cadat impregnatio super impregnationem non in valde forti, et in ea quę non concipit nisi propter apertionem suę matricis, non propter fortitudinem eius, timetur, quòd si filius primus sit debilitatus, quare concipitur secundus. Et causa debilitatis est, quia defectus est sanguinei nutrimenti.

Quibusdam vero visum est quòd impregnatio super impregnationem fieri nõ possit, eo quòd post impregnationem concluditur os matricis, sicut Hippoc. dixit. necnon cum ex matrice sperma non currat, ex quo habuit, quod optauit propter quod sperma currit. Sed secundum veritatem apud impregnationem concluditur os ipsius: non tamen in recipiendo, sed in custodiendo bene, quod auide concepit ne perdat, & si per sperma à matrice etiam tunc nõ currat, verum est exemplum, sed nihil prohibet ipsum currere intra, cum menstrua illic currant, & si delectatio adest in secundo coitu non erit magis ad recipiendum quã immittẽdum, nam si recipit, quod formale, vt generet iterũ, immittet etiam materiale, vt compleat cum abundat. Et dũ impregnatur puella, quæ non est consueta, quod est in duodecimo anno completo, licet sit raro, timetur eius mors propter paruitatem matricis. Et cum mater est sana & boni regiminis, embryo vt plurimum sanus est, cum ergo infirmabitur mater in toto corpore, quia febriat, vel in aliquo mẽbro, & proprie in matrice necesse est ipsum pati, & magis si mali regiminis fuerit, & siquidem feb. aliqua acutarum fuerit, vel apostema calidum in matrice, mortale est, vt dixit Hippo.

Signa conceptionis, & impregnationis sunt plura, & ipsorum quædam sunt signa conceptionis, quædam masculinæ, quædam fœmininæ, quædam gemellorum, quædam singularis, & quædam sanæ, & quædam ægre: & ex conceptionis signis quædam sunt sumpta ex dispositionibus perceptis à muliere in seipsa, quædam ex perceptis, et consideratis à medico circa ipsam, quædam inuestigata ex experimentatis in ipsa. Priora vero sunt perceptio conuenientiæ emissionis duorum spermatum, & cum velocitate in qua caput virgæ siccum sit, & cum suctione adunationis oris matricis cautæ absque duritie, vt ipsum ingredi non possit stilus secundum Hippoc. & Gale. in aphor. & hoc propter siccitatem ex suctione auida & forti, vt non inueniatur humectatio loci post coitum, & cum eleuatione eius ad superiora & anteriora, & retinentur menstrua vsq; ad tẽpus partus: & post mensem, aut menstruatur parũ, & accidit dolor paruus in eo, quod est inter vmbilicum & receptionem, & quandoque fit difficultas vrinæ, & accidit, vt abhorreat coitum, licet prægnans masculi magis abhorreat, & si coitur cum ea non emittit sperma, imo dolet sub vmbilico post ipsum, & anxietates insunt, nausea, & abominatio, vt Hippoc. dixit in aphoris. quod est, quia in conceptu ori stomachi nocetur secũdum quod Gale. subiungit, & ex illis est vertigo, dolor capitis, tenebrositas oculorum, & pulsus cordis. Quæ autem à medico inspiciuntur circa ipsam, sunt commotio appetitus mali: & illud post mensem, aut duos, vt supra in stomacho dictum est, & citrinatur albedo oculorum eius: & profundatio palpebrarum, mollificatio ipsarum quandoque, & acuitur aspectus eius, & minorãtur eius pupillæ, et incrassatur eorum albedo, et non citrinatur secundum multitudinem, et necessaria est alteratio coloris, et euẽtus impressionum egredientium à natura quamuis sint in prægnante ex masculo minus, quãdoq; impregnatio sedat dolores dorsi et ancharum, propter quod calefacit ea matrix,

et

& proprie cum cōceperit masculum, & cū parit redeunt, & quandoque alteratur corpus eius ab eo quod fuit, quare dilatantur, & citrinantur venæ eius super ipsum, & virides sunt, & in pluribus prægnantibus accidit, vt in mollificatione earū corpora in principio retentionis menstruorū, & ex superfluitate eius, quod restat ex cibatione ipsius cum pauco indigeat propter debilitatem, & paruitatem sui, deinde cū magnificatur embryo totum transit in magnificatione eius, quare redeunt ad naturalitatem suam.

Quæ vero inspecta sunt extra ipsam, sunt signa quæ inspiciuntur in exeuntibus ab ea, & proprie in vrina: in principio enim impregnationis vrina est claræ substantiæ, & coloris irini.i. varij: quia citrini ad subalbedinem tendentis, & super ipsius superficie substantiæ, & coloris irini est sicut nebula, vt in medio eius sit sicut cottū carminatum vel dispersum propter dispositiones alias digestionē materiæ procedentis à membris quorum calor cōfortatus est ex impregnatione, & proprie si masculus fuerit cōceptus, & in eo sunt velut grana quæ descendunt, & ascendunt, & cum mouetur non turbatur: in fine vero impregnationis loco eius, quod apparuit in principio subalbedinis apparebit rubedo & turbedo, quia est sicut malum vinū rubeum, id est corruptum, & aqua cicerum, & cum mouetur turbatur: parientis vero secūdum plurimum nigra est, in profundo eius est sicut atramentum, & sordes.

Quæ vero sumuntur ex experimentatis in ipsa sunt, vt puta secundum quòd Hippo. dixit in aphor. Mulierem si vis scire si conceperit, quando dormitura est mellicratum da bibere, id est hydromel, quod fit ex mellis, drach.ij. tantummodo, & aqua pluuiali tantundem, & cum expergefit supinetur. Et siquidem tortiones habuerit concepit: si vero non, minime. Et est experimentum certum, nisi in cōsuetis bibere illud. Et iterū in alio dixit aphor. mulier si nō conceperit in vtero, velis autem scire, si concipiet, id est si concipere apta sit supp. & laboret in die ieiunio, conteges eam vestibus, scilicet in sero, & suffumiga eā deorsum aromatibus, per traiectorium, scilicet & siquidem odor videtur transire per corpus ad os, & nares, cognosce, quoniam ipsa non ex se non generat. est autem culpa viri, quod licet in cognoscendo mulieris aptitudinem ad conceptum, & ineptitudinem ab Hippo. sit introductum, tamen eadem ratione ad cognoscendam conceptionem sistentē vel non, potest assumi. Et similiter experitur supponēdo allium, et superdormiendo, & considerando si sapor, & odor ascenderit ad os, & nares, & supponitur aristolochia cum melle, vt infra dicemus.

Et ex signis conceptionis masculinæ quædam sumuntur ex parte dispositionum vtrorumque generantium, & quædam ex parte dispositionis prægnantis tantum, ex parte generantium masculi scilicet et fœminę dispositionum, maris quidē, quia cuius vis est fortis corporis æqualis carnis in duritie, & mollitie, & multi spermatis, & calidi: & quia est magnorum testium, & magnarum venarum fortis desiderij, quem nō debilitat coitus ex cuius dextro excidatur sperma. Et modus est, vt restringatur testiculus sinister apud emissionem spermatis, & effundatur ex dextro, sicut rustici faciunt, cumq; adolescentis prius inflatur testiculus dexter, tunc ipse erit masculinans, & sinister, tunc erit fœmininans. Et similiter ille ad quem cito festinat pollutio non à nocumento, sed à spermate est faciens masculum, & ex experimentis est, vt colligatur sperma, & si est spissum, & proiectum in aqua rotundetur, & descendat est generatiuum masculi. Et ex signis mulieris est, vt mulier sit æqualis formæ, & corporis solidæ carnis non mollis, & menstrua eius sint digesta, & spissa, & non cruda, & subtilia, nec aquosa, nec adusta, nec debilia in se, sed respectu spermatis viri, & cuius os matricis vuluæ oppositum est, & cuius digestio fortis est, & cuius venæ sunt apparentes & manifestæ, & cuius sensus, & motus secūdum quòd oportet existunt, nec habet ventris solutionem, nec cōstrictionem assiduam, & oculi eius sunt decliues ad fuscedinem absq; subalbedine, & est gaudens, & animæ lętæ. Et puellę viripotētes in principio cū coeunt sunt velocis impregnationis propter fortitudinem caliditatis earū, & paruitatē adipis matricū ipsarū, & humiditatū earum. Et illæ quibus velociter eueniunt menstrua digniores sunt, vt cōcipiant masculos, & spaciū mūdificationis est breue, quia vsq; ad.xxxij. dies non vsq; ad.xl. quibus vero econtra inueniuntur, vt plurimum sunt generantes fœminas.

Signa vero sumpta ex concipiente, & prægnante tantū sunt: nam prægnans in masculo est bene colorata, et mundioris faciei, vt Hippo. dixit. Et plurimæ leuitatis, & agilitatis, & sanioris appetitus, & quietiorum accidētium, & sentit grauedinem in latere dextro, vnde Hipp. mares quidem in dextro: fœminę vero in sinistro generantur. et proinde cum mouetur fœtus sentit motum in latere dextro: et cum māmilla incipit augmentari augmentatur dextra, & alteratur papilla dextra in albedinem, vel in rubedinē, nō in nigredinem, vel fuscedinem, & ab ipsa currit lac prius, & quod currit ex ea est crassum, viscosum, non tenue, & aquosum: ita ꝙ distillatum super speculum, et expositum Soli remaneat sicut frustum grani vel margaritæ, & si trahatur gutta lactis ex dextra parte eius, & cadit in aqua descendit propter eandem causam, & fit pulsus dexter vehementior plenus & frequens. Et dixerunt quidam, ꝙ cum ipsa mouetur à statione sua, mouet prius pedem dextrum, & oculus eius dexter leuior est, motus ēt leuiores, & si mouetur post menses tres, erit mas, fœmina post quatuor. Quibus vero sunt cōtraria portant fœminas secundū plurimum. Et ex experimentis est, vt sumatur aristolochiæ, aur.i. teratur & conficiatur cum melle, & supponatur cū lana viri de mane vsq; ad meridiem in ieiunio, tunc si dulcescat saliua eius, est concipiens masculum, & si est amara, tunc est fœmina, & si nullo modo alteretur non est prægnans, & hoc indiget perscrutatione.

De signis gemellor.

Et signum gemellorum est, vt consideretur prægnantis venter, & siquidem nō inueniatur in eo ruga, neq; nodus, tunc embryo erit vnus. Si autem inueniantur rugæ, & nodi, tunc numerus fœtuum erit secundum numerum rugarum, & proprie cum in vno latere sentitur motus absq; altero, & ecōuerso. Et signa sanitatis fœtus sunt sanitas matricis in toto & parte, & proprie in matrice, et bonitas matricis, et ꝙ mouetur fœtus debito modo & consueto. Et signa ægritudinis eius sunt econtra, et cū accidit fluxus ventris, vel menstrua superuenerint modo inconsueto, est impossibile fœtum esse sanum, vt Hippo. dixit. Et apparitio lactis māmillæ in primo mense, & cū exprimitur, et emulgetur, fœtum significat debilem, et temporum diuersitas seu mutatio indicat fœtus ægritudinem, quemadmodum Hippo. in apho. iij. particula dixit. *5.aphor. 61.*

De regimine prægnantis, et fœtus concipientis masculos, et gemellos. Cap.3.

Regimen prægnantis, & fœtus est duplex. generale scilicet & speciale. Generale est tres res. Prima sanitatem eorū conseruat, et completur administratione sex rerum non naturalium debita, et est vt degat in aere tēperato, et occupetur exercitio tpato, et motu suaui, et delectabili. Et cibus eius sit panis mundus, et carnes facilis digestionis, et boni nutrimenti quæ notæ sunt, et vinum sit subtile, et odoriferum, et vetus, et nigrū mediocriter stypticū, et lymphatū aqua ferrea. Et in secunda mensa sumat passulas, citonia dulcia, et pira excitantia appetitum, et mala muza et granata. Et somnus eius, et quies sit tpatus, et vigiliæ similiter, et assiduet lenificātia suā naturā maxime si constringatur valde, sint autē ex lenificantibus cum ęqualitate, sicut sunt fructus lubrici, et herbæ ꝗ ex ætate vegetantur, vt pruna damascena exiccata, cerasa, et similia, et tamarindi, et manna, et herbæ molles: hyeme vero caricæ, repletionē tēperatam cibi et potus assuescat, et gaudijs tpatis et lenificantibus inijciatur. Et aeribus

bus alterantibus & aborsum prouocantibus, & hoc omissione, & euitatione omnis rei permutātis sanitatem eorū, & quæ aborsum inducere possunt, quæ infra dicentur. Et vsus medicinarum confortātium membra principalia, & stomachi, & matricis, ex quibus sunt electaria, vnctiones, & emplastra quæ hic infra dicentur. Secunda res est, quę accidētia superuenientia impregnationi corrigit, & emendat, quæ ad aborsum perducere possunt. Ex quibus sunt dolor ventris, difficultas vrinæ, & abominatio, & distillatio, & nausea, corruptio appetitus, dolor stomachi, & vomitus, dolor capitis, & vertigo, & tenebrositas oculorū, & pulsus, seu tremor cordis, inflatio pedum, mollificatio, apertio menstruorum, de quibus omnibus superius dicta est cura præter cursum menstruorum, & hæc regula in ea obseruāda tacite subiungetur, et est ut cū leuioribus si possibile est, & exterius applicādis procedamus in primis maxime tribus mensibus, & vltimis. Inquit enim Hipp. pręgnantes si purgare conuenit à quatuor vsq; ad septem, minus vero has. Et in cursu menstruorū cōmendatū est philonium persicum valde, & expertum est, vt bibat vinum pōticum cum aqua aluminis nigrum, qm̄ prohibet vomitum, & conseruat fœtum in matrice. & sedeat in aqua decoctionis gallarum, balaustiarum, corticum granatorum, gallarū cypressi, myrtillorum, & huiusmodi tepida. Et sumat mane vinū coc. de terra sigillata cum succo myrtino, sub mām̄illis absq; scarificatione prius omnibus apponantur ventosæ, & vngātur venter, & renes, cum hac vnctione. ℞. boli, masticis, sangui. drac. terrę sigil. thuris, an̄. ʒ. ij. sumach, berberis, nucū cypressi, hypocistidos, acatiæ, ana ʒ. ij. colophonię, farinę siliginis, ana. ʒ. i. confice cum succo plantaginis, & virgæ pastoris. Ad vomitum expertus est syrupus de acresta, acetositas citri. Ad mollificationem experta est theriaca Andromachi cum vino decoctionis saluiæ: hoc enim mollificationem, & obdormitationem tollit membrorum, humiditatem matricis exiccat, & consumit, & conseruat fœtum, vt ait Aboali.

Contra cursum menstruorū prægnantis

Vnguentū ad idem.

Ad inflationē pedum prægnātis.

Ad pedum inflationes diminutio potus, & subtractio iurium, & fomentatio salsa, vel maris, & emplastrum de folijs caulium assorum, & cōmixtio eorundem. Electarium expertum ad confortationem fœtus, & confortationem ipsius, & matricis. ℞. doronici, zedoariæ, margaritarum vtriusq;, coralli vtriusq;, been al. & ru. gallarum, spodij, ascę odoriferæ, gal. muscatæ, cardamomi minoris, cinnamomi pontici, ana. ʒ. i. boli armeni, terræ sigillatæ. ʒ. ß. syrupi ro. & succi virgæ pastoris, quod sufficit. dosis. ℥. ß. hoc enim rectificat dispositionem matricis earum, & stomachi, & intestinorum, & cordis, & cerebri. Et diambræ confectio facit ad illud subtractis musco, & spica, & cinnamomo, sit ponticum, & addat hypocistidē, & spodium, et fructus rubi cum sumach perficit intentionem. Emplastrum expertum ad confortationem stomachi ipsarum, & retentionem vomitus, & fluxus ventris, est emplastrū nostrum de gallia intentionis caliditatis contra frigiditatem, & si mūdificatione indiget mundificetur cum geleniabin cum aqua polypodij sicci. Inunctio bona confortans ligamenta. ℞. olei myrtini. ʒ. iij. dissoluatur in eo thuris albi, & masti. ana. ℈. i. & inungātur renes, vel ex oleo masti. cū puluere terræ sigillatæ.

Regimen prægnātis.

Speciale regimen prægnantis est triplex. vnū quod cōpetit habenti masculū, aliud quod cōpetit habenti gemellos, & aliud quod conuenit habenti debilem & infirmū.

Primū est duplex, vnū est dispositiuū, aliud cōseruatiuū. Et dispositiuū est, quod disponit marē, & fœminā ad masculi procreationē, et impregnationē, & est vt ambo calefiant cū cibis & potibus, & sumptione mitridati, et cū suffumigationibus aromaticorū, pessarijs, clysteribus, vnctionibus, & proprie cū aromatibus calidis, & cōfortantibus matrē, & disponētibus conceptū, & proprie cum musco, croco, xyloaloe, mundo & crudo, atq; cāphora, & cū confortatione veretri, & gallia musc. & studeant, vt vtriusq;

E digestio sit perfecta, et deuitent omnia actu frigida, vt poma, & potum aquę, & vt dimittant coitum ad tempus nō omnino, quia corrumpit sperma, vt diximus. viuāt in gaudio, decubent in domo læta in qua sint picturæ masculorū, & cogitent in masculis, & firment meditationem suam in masculis fortibus, & melioris formę, & pulchrioris figurę & coeant. Conseruatiuū vero est triplex. Primum vt habenti masculum prædicta exhibita declinent ad calidū parum cum intermissione frigidorum. Secundum, vt cibus & potus sit multæ qualitatis, & paucæ quantitatis. Tertium est, quod infra specificabimus in aborsu, si Christus voluerit, qui sit benedictus. & habēti gemellos similia cōpetunt ex cibis. Ex his autem, quæ cum proprietate operantur, hoc est lutum creticum suspensum super prægnantem, præseruat enim eas ab aborsu, & alleuiat partum.

Electarium ad ventositates quę fiūt prægnātibus, & solutiones naturæ, & noīatur cōseruans s̄m Io. Serapionis. ℞. castorei, nucis musc. zedoariæ, doronici, omniū, ana. ʒ. v. ameos, semi. apij, ana. ʒ. i. semi. hyoscyami al. margaritarū nō perforatarū, ana. ʒ. ß. zuc. duplū omniū misceant, & sit potio. ʒ. i. cum vino. Aliud prægnantibus, & ventositatibus matricis, & cōseruat embryonē. ℞. zedoariæ, doronici, ana. ʒ. ij. margaritarū nō perforatarū, bdellij, coralli, charabe, & setæ coctæ & crudę, ana. ʒ. ij. castorei. ʒ. i. ß. vsneæ, spicę, ana. ʒ. ß. cheil, croci, gar. an̄. ʒ. i. mellis, quantum necesse est. dosis sit. ʒ. i. cū vino permixto, aut misceatur cum zucchāro, & detur. Inquit Abo. ad prægnantes, & conseruationē fœtus theriaca cōseruat fœtum. s. Gal. et Andromachi: quę diatesseron vero facit aborsum: hoc Serapionis filius dixit. Iuuamēta ad apostemata accidētia in pedibus p̄gnantium sunt papyrus qn̄ infunditur cū aceto, & ponitur super ipsos, & oleū rosatum qn̄ miscetur cū aceto, & cōcutitur, & inungitur cū eo pes. Et sal tritū etiā cū aceto, & chimolea, & est marmor inuentum in luto viridi qn̄ ponitur cum aceto, & linitur, & cinis, & sal frixum qn̄ teritur cum oleo, & linitur tritum in aqua caulis, & aloe, & sausel, & sandalus rubeus qn̄ linitur cum aqua solatri.

F

G

De partu naturali de quibus solummodo procedamus quātum spectat ad indaginem eorum, & pro ipsorum notitia causas conseruatiuas, & nocumenta ipsorum si qua eueniant cognoscamus, vt eis prouidētiam faciamus, & curam. Cap. 4.

Partus naturalis est cum fœtus moueatur ad exitum, quia iā cōpletus in vtero fuerit. Sicq; natura ceu intētionis finē adepta velit in manifestū ducere quod patrauit: & proinde mater naturæ organū in hoc actu mouet ipsum desiderās expellere nociuū, & ipsius cā est coarctatio eius, & defectus sanguinis, & aeris, sibi, p̄uenientis à matrice ad eius alimētū, & sp̄us eius ad euētationē, quare recalcitrando mouetur quærens exire locū suæ coarctationis, vt quod sibi deficit suppleatur post partū. Et tunc matrix suscipiēs nocumētū eius, clausa tā lōgo existēs tēpore, mox aperitur, & cōprimitur ad eius expulsionē mō quodam mirabili. Vnde Gale. ait. quid. n. vtiq; naturæ existit mirabilius q̄ mensibus quidē totis nouem clausisse os matricis, & diligentissime, vt neq; acumen graphij. i. scriptorij suscipiat, p̄fecto vero cōcepto distantiā h̄et tam magnā vt totū aīal exeat p̄ illud: illud tñ diuino p̄cepto procedit.

H

Habet autē indicia partus naturalis ex parte tp̄is, ex parte figurę exitus fœtus, & exeūdi modis. Ex parte vero tp̄is vt tempus cōpletionis ipsius, sit correspōdens tēpori creationis eius, et motus, vt supius dictū est. Et si accidat in vere, melius est, q̄a natura est fortior, & dispositio mēbrorū ad dilatationē aptior. Et, p̄inde tp̄s naturale partus duplex erit vt plurimū cōtingens. Primū erit mensiū nouē completorū, vel diminutorū in septimana vna, sicut in muliere quadam vidimus ex experto, licet illud raro accidat. Aliud tp̄s, & raro cōtingens. i. septē mensium cōpletorū. In octauo vero mense rarius est, & cū est, minus saluatur natus. In decimo vero rarissime, licet vt plurimū saluetur

Sign

respectu

respectu illius quod est, quia natus in octauo, aut non est completus, quare moritur: aut si est completus, quia creatus in .xxv. die fuerit: & tunc cum petierit exitum in septimo mense, & laborauerit, quia non exiuit, remansit debilitatus: cum ergo in octauo mẽse exit, iterum debilitatur, quare moritur nisi in locis meridionalibus alias septẽtrionalibus in quibus sunt mulieres viragines secũdum Ari. & Auer. in partibus suis hispaniæ. Quod si pertranseat octo, tardat exitum vsq; ad nouem, quia quieuit in octauo mense, & resumens vires egreditur confortatus viuet. Similiter si natus in decimo mẽse completus fuerit in nono, sed tunc tractans exitum, & non potuit, si exeat in decimo, accidit, sicut accidit nato in octauo. quod si complementum habuerit in octauo mense: accidit ei sicut nato in nono, cuius complementum extitit in septimo mense licet parum accidat, vt tantum tardent, & virtutis debilitatem significent. Ex parte autem figuræ partus est naturalis si egrediatur fœtus supra caput suum secundum rectitudinem oris matricis absq; inclinatione manibus eius extensis super coxas, & econtra est non naturalis, & quis sit infra dicetur. Ex parte uero modi vt sit velox, facilis, quia absq; accidentibus fortibus, & tunc vt plurimum exit.

Signa naturalis partus sunt, vt cum peruenit prægnans ad mensem vltimum secundũ suam coniecturam & senserit grauedinem sub vmbilico, & dolorem in dorso & in inguine, & caliditatem in ventre, inflationem in ore matricis magnam & humectationem eius, tunc iam apparẽt signa partus propinqui. Cũq; mollificatur eius cauda, & inflantur inguina eius, & impletio eorum sit fortior, tunc partus erit statim, & proprie si aquã emittat. Et signa facilis partus sunt, vt sentiat dolorem ante partum in anterioribus, & declinet ad pectinẽ: cũ vero ad posteriora declinat est debilis, et regimẽ eius est ut dimittat naturæ obstetrix, & nihil agat, sed confortet patiẽtẽ cibis bonis donec pariat: deinde cibet eam cibis facilis digestionis, boni nutrimenti, multæ qualitatis & paucæ quantitatis, & vinum odoriferum potet, & studeat in mundificatione eius perfecta, quæ in masculo primo tenditur vsq; ad .xxx. in fœmina vero vsq; ad .xl. dies. Imperfecta enim mundificatio est causa omnis prauæ dispositionis quæ ei accidere possit, quæ multiplex est, sed quæ in difficili partu plurimum accidere consueuit, dicere differemus de causis ad cap. illud, vbi de omni praua dispositione ipsarum intendimus latius dicere dante Deo.

De mala complexione matricis, & cura eius. Cap. 5.

MAla complexio matricis, est simplex & composita, & vnaquæq;, aut est pura, aut impura, & cuiuslibet quidem causa, aut per vicinitatem, & proprie eius curæ & causæ procatartica aliqua causarum quę sunt notæ, & causæ per cõmunitatem eius ad hepar & renes calidos vel frigidos vel totum corpus. Causa vero impuræ, & est plurimum, aut est propria & est humor coadunatus & collectus: aut à superioriotibus missus, vt à toto corpore vel dictis membris.

Signa malę complexionis matricis quędam sunt communia omni malæ cõplexioni eius: & sunt defectio actionis proprię, scilicet conceptus & sterilitas. Inquit. n. Hip. quæcũq; frigidas & densas habent matrices & calidas ardentes, vel siccas, vel humidas valde, nõ cõcipiunt. Quędam vero sunt proprię, calidę, & sunt inflatio percepta in partibus vuluę, & membris adiacentibus, & cõmunicantibus illi, pruritus & punctio, & desiderium coitus forte velut priapismus, & fortis attractio spermatis, & vlcera matricis, multitudo pilorum pectinis, & dispositio menstruorum quia paucitas: quoniam ipsum consumpsit adustio, & color ipsorum qui in panno in nocte supposito potest cognosci, & proprie cum exiccari permittatur in vmbra, nam color apparet vehementis rubedinis & nigredinis & citrinitatis, & odor eorum grauis & acutus, & anticipatio tẽporis. Et tinctura aquæ, & siccitas oris, & velocitas pulsus, & regimen præcedens calidum. Et frigidæ signa sunt prædictis cõtraria & conceptio difficilis. Et signa humidę sunt tenuitas menstruorum, & causa suæ humiditatis est aborsus facilis, & siccæ sunt illis contraria et difficilis partus.

Cura eius ex dictis in cura malæ complexionis renum & vesicæ, & testium est manifesta, & est tres res. Prima abscindit causam si adsit. secunda alterat dyscrasiam. tertia corrigit accidentia, vt debilitatem et dolorem eius de qua infra dicetur.

Confectio pessarij secundum Ras. ad calefaciendum matricem, et adiuuat ad impregnandum. ℞. castorei, styracis, chalbani, euphorbij, opopanaci, carpobalsami, granorum been, costi, bdellij, spicæ, ana partes æquales, resoluantur cum vino, & fiat pessarium noctibus pluribus, & sumatur in potu omni die diamarte: deinde suffumigetur cum eis, & approximetur socio.

De ęgritudinibus mrĩcis ex q̃bus est oppilatio. Cap. 6.

OPpilatio matricis, aut est in collo, aut in concauo eius: quæ vero est in collo, aut in orificio eius est exteriore occurente vuluæ, aut in meatu, aut in orificio interiori concurrente matricis concauo: q̃m os matricis intrinsecum dictum est: aut est in orificijs venarũ menstrualium. Quæ vero est in concauo eius, aut est in meatu vasorũ spermatis, aut in orificijs cotylidonũ. Etiam eius, quæ est in orificio exteriori, aut est soliditas pãniculi qualis est in virginibus: aut res carnosa ibi, velut virga naturaliter concreata, aut apostema durum ibidem præter naturam eueniens, aut incarnatio vlceris, hęmorrhoides inflatæ, morum claui, verrucæ, & quælibet est carnosa.

Causa eius quæ in meatu contingit vt plurimũ est carnosa. Causa vero eius quę est in orificio interiori, quod os matricis dictum est, similiter est carnosa vel pinguosa pręter naturam crassis, & causa eius quæ est in orificio venarum menstrualium vt plurimum est coarctatoria, & raro est attenuatoria, rarius carnosa, et causa eius q̃ est in meatu vasorum et orificijs cotyledonum similiter existit.

Signa quædam sunt cõia, quædam propria. Cõia sunt: nam quælibet ipsarũ si fortis est, fit causa sterilitatis: si vero debilis, causa erit difficilis impregnationis & partus. Cum enim panniculus ille naturalis procreatus non sit solidus, licet nõ ruptus, sed foramina habeat plura, per quæ matrix possit de spermate etiã proijcere extra ipsam & in faciem eius, vel in exteriori loco calido tẽperato, puta balneo, in quo sua caliditas conseruetur suo orificio occurrente, trahetur aliquid desiderio sui cũ sit parũ, cõceptio fiet, & tñ cum difficultate, vt Philosophus ponit, licet supra in cap. de spermate à Gal. aliter sit dictum. Sed signa propria distinctiua specierũ, & causarũ ipsarum sunt. nã quæ est in orificio exteriori est manifesta, quia subiacet sensui: & est prohibens vel impediens coitũ. Ea vero quæ est in meatu & orificio interiori est occulta, & cognoscitur per sterilitatem. Alijs vero causis existẽtibus eis quę infra dicere debet. Sed inter eas distinguit positio vel intromissio digiti obstetricis. Cum enim non inueniat duritiem coarctantem meatũ, oppilatio erit in orificio interiori: si vero inueniat ibidem, oppilatio erit in meatu exteriori, & si sine dolore est, carnosa: si vero cũ dolore erit apostemosa: & ęstate prolongatur, hyeme abbreuiatur, & fortasse erit vtrobiq;: ea vero quæ in meatu est cũ carnosa existit, similiter digiti impositio illud ostendit, & dolor perceptus in coitu. Signa vero eius quæ in orificijs venarũ menstrualium sunt retentio, & priuatio menstruorũ cum signis dominij humoris crassi & viscosi, sed siquidem sit in cõcauo & in meatu vasorũ spermatis, sunt matricis præfocatio, nisi aliud contradicat, & eius quę est in orificijs cotyledonum est post impregnationem aborsus velox deficiente fœtui sanguinis alimẽto, licet illud quãdoq; ex totius corporis cõmunitate contingat, quia siccum et tenue fit prout Hippo. dixit in aphor.

Pessarium ad calefaciendũ matricem.

[margin:] ...signis ...alis ...s.

[margin:] ...signis ...e complexionis. ...hor. 63.

De cura oppilationis matricis.

Cura eius quæ est interioris orificij possibilis est, & facilis. Et siquidem sit carnosa, cura est duæ res. Prima est abscisio carnis additę. secūda est regnationis prohibitio.

Prima completur dupliciter, scilicet cum corporis dispositione & modo. Et est vt sedeat coram lumine cum pauco sustentaculo ad posteriora, & eleuatis coxis crura faciat adhærere eis, et brachia ligētur fortiter super eis, & in curuatura suorum poplitum: deinde cum scissione auferantur, & fit illud aut cum ligatura stricta donec putrefiat & cadat vt nō accidat fluxus sanguinis, vt dictum est in hæmorrhoidibus: aut cum corrosiuis pharmacijs, aut cum instrumento ferreo acuto taliter, vt de addita nō remaneat aliquid, nec aliquid de radicali tangatur. Deinde regatur cum stipticis exiccantibus medicinis. Et quandoq; in accidentibus medicinis, quæ notæ sunt: & quandoq; cum corrosiuis.

Si vero fuerit panniculosa, cura erit etiam duę res. Prima est apertio. secunda apertionis conseruatio. Prima cōpletur cum scissura primo modo. Secunda completur dupliciter: primo modo cum interpositione pilæ ex lana infusa in oleo & vino. secundo cum consolidatione labiorum scissurarum. fit autem cum stipticis & cicatrizantibus medicinis quæ notæ sunt quas sequatur concubitus frequens.

Sed siquidem sit interioris meatus & carnosa, cura est quatuor res. Prima est extractio causę si possibile est cum vncinis. Secunda est abscissio eius cum instrumento, sed fiat cum cautela, vt paulatim incidatur non subito, & in multa quantitate, ne frangatur vesica, vel aliquid de matrice, & incurrat spasmum & cuzez. Tertia erit vt incisio tegatur in principio cū lana infusa in vino pontico adhærenti incisioni: secundo cū vnguentis lenitiuis consolidantibus vlcera ventris & suppositis cū nastali. sint actu omnia calida, & à frigore præseruentur. Quarta est accidentium correctio, vt est dolor qui oportet vt sedetur cū medicinis mollificātibus dictis supra in tenesmo, et fluxu sanguinis, cuius regimen superius habuisti. Eius vero quę in orificio interiori existit cū carnosa fuerit cura est impossibilis: sed eius quæ est in orificijs venarum menstrualium, & vasorū spermatis, & cotyledonum si coarctatoria sit, cura est impossibilis: fiat autem cū incidentibus, & stipticis pharmacis: prout in cura retentionis menstruorum dicemus. Quòd si fuerit carnosa est ēt impossibilis. Si vero attenuatoria fuerit hæc, vt in ipsa accidit in cōsumptis curabitur rehumectatione vniuersali totius cū regimine humectatiuo & particulari partium ipsorū cum balneis & sessionibus in eis, & vnctionibus, & humectantium rerū quæ notæ sunt. Et ex appropriatis sunt medullæ laudabiles positæ & carnobite, & myrrha lenit duritiē coarctantem, & oleum de lilio, & vinum & bdelliū est conueniēs. Si vero apostemosa fuerit quęcunq; sit iuuabitur cū mollificantibus, & resoluentibus temperatis in modū enchatismatis approximatis cum iniectionibus vnguentorum, pessarijs ex eisdē inunctis reliquas particulares operationes chirurgico dimittendo. Et in cura hęmorrhoidarum, mori, & alio℞, cura ipso℞ in virga & ano supius dicta est nota. Et ex appropriatis simplicibus in apertione oppilationum matricis est vchuen, et bdellium vtrūq;, spodium aperit os matricis, mundificat eam & prouocat mēstrua, oleum maioranæ calefaciendo, & subtiliando confert coarctationi oris matricis perducentis ad pręfocationem & oleum narcissi aperit coarctationem & cōfert doloribus eius, & oleum abrotani, semen vrticæ cum vino bibitum aperit os matricis, & gallia: & medicamina cōposita sunt quæ ex his componuntur.

De suspēsione matricis, & ascensu eius, & declinatione ipsius, & descensu, seu præcipitatione. Cap. 7.

Matrix mouetur de proprio loco, & qnq; subleuatur & suspenditur: & qnq; declinat ad alterum latерum dextrum scilicet vel sinistrum. Et quādoq; descendit & præcipitatur adeo, vt qnq; extra egrediatur & quandoq; vtrisq; motibus simul mouetur.

Causa aūt est duplex. vna pter naturā, & alia naturalis. Præter naturam causa est ipsius motus distincti, & plurimum fm Gal. est spasmosa contractio concatenationum ipsius propter repletionē venarū ipsius orificijs venarum abstractis: cū enim concatenationes superiores repleātur aposæ vel nō aposæ, & eis contractis subleuatur matrix, suspenditur: qnq; causa illius est ventositas subleuans, cū vero lateralis declinabit ad alteram partem cuius concatenatio est contracta, reliqua extensa, seu mollificata. Et qnq; causa in ea sunt humores crassi & viscosi collecti in ea. Sed si concatenationes vtrasq; nō spasmari, sed & mollificari cōtingat, & extendi, necesse est descendere ipsam. Causa autem mollificationis est accidens, & est humiditas viscosa, mucilaginosa, aggregata in eis. Et quandoq; est primitiua, vt frigiditas subintrans ex aere frigido balneo frigido, & sessione super lapidem frigidum. Causa vero extensionis earum primitiua, vt casus & percussio, cursus fortis, vt tussis, & vociferatio, aut sternutatio vehemens, aut terrefactio ex strepitu non inquātum retrahit, sed inquantū tractum calorem & spiritū subito extinguit & infrigidat: & sic paralyticum facit, aut difficultas partus & grauitas, aut magnitudo virilis virgæ: aut labor obstetricis in extrahendo fœtum & secundinam, aut exitus eius subito: aut putrefactio concatenationum & ligamentorum. Causa naturalis est causa vtriusq; motus ipsius, & simultanei cū successione modo supra, modo lateraliter, modo infra, & est vt existimo quam Gale. asseruit affirmans Platonem cū inquit. ventriculi qui in vulua dicuntur cum sint quasi animati concupiscunt filios procreare si diu permanserint q fructum non afferant, angustiātur, & nequeūt vno loco manere: per corpus enim moti vias spiritus oppilant: anhelitum etiam corrumpunt: quare diuersa & magna accidentia in mulieribus sunt.

Signa quidem, & accidentia, quę subleuatione eius cōtingunt, sunt dolor, & grauedo super vmbilicū, & sensus rei rotundæ: vel sicut manus apprehendens ibidem, anhelitus corruptus, timor et tristitię abhominatio, fastidium, dolor capitis, vertigo, scotomia, & discreta mulier sentit illam, et eructuatio si cum ventositate fuerit. Declinationem eius, & accidentia comitantur. s. dolor, grauedo, alteratio laterum, remotio oris matricis ab oppositione recta per quam in ipsam immittitur sperma, quare conceptio impeditur, & obstetrices cognoscunt per tactum cum digitis partem declinationis, & cognoscunt, an sit repletione apostemante, aut per duritiem in constrictione inuentam: & qnq; accidit præfocatiua, & proprie cum declinat ad sinistrū, & hydrops, & mola proprie et cū declinet ad dextrum. Descensum vero eius comitantur accidentia, et dolor renum, & laterum, & inguinum tensiuus, & in pectine grauatiuus, spasmus, & tremor, & sensus rei rotundæ in pectine, in egestione vrinæ difficultas ex eo q matrix descendens cōprimit meatus fæcis et vrinæ, quæ erit alba in colore, & spissa in substantia, liuens superius cum resolutionibus crinoidalibus flaui coloris, & nigri, multæ adhærentiæ residēris in fundo, et apud vuluam sentit rem descendentem leuis tactus propter eius connexionem, & cum egreditur magis, et est manifesta. Et siquidem in causa sit res præter naturam, puta repletio venarum cun obstructione orificiorum ipsorum indicat eam retentio mēstruorū. Si vero sit causa mollificans, antecedens regimen & exitus mucilaginis appositione collyrij, & humiditatis multiplicatio in natura cum alijs circunstantijs consimilibus: & si ventositas, est ibi sonitus & rugitus. Si vero sit primitiua est manifesta. Si vero causa fuerit naturalis indicat eam consuetus conceptus nec priuatus cū sanitate fortitudine & hilaritate corporis, & bonitate regiminis.

De cura

Cura eius quæ præter naturā est ex repletione est qnq; res. Prima est eūo. secunda est ipsius matricis reductio.

tertia est ipsius reductæ conseruatio. quarta cōueniens regimen. quinta correctio accidentium: & similiter quæ à mollificatione procedit. Euacuatio vero est duplex. vna repletionis venarum, alia humoris crassi & viscosi, earum orificia obstruentis vel mollificantis concatenationes, & ligamenta. Primam rem complent phlebotomia saphenæ in ascendente, & in declinante ex opposito pede, & in descendente ex basilica. Secundam rem complent pharmaca propria præmissa præparatione, educētia à toto corpore si cachymia sit in eo influens illi, & contraria parte mota eius, & fomentationes, sessiones, vnctiones, & nastalia appropriata in educendo illos ex matricis partibus, quæ infra in cura retentionis menstruorum dicentur. Secundum est retractio eius ad oppositum, & reductio ad medium loci, & qualitatem: completur autem in subleuata eius tractio cum sternutatione ex obteranico retinente anhelitus, & ventosis in ambobus inguinibus, & pectine, & coxis applicatis, & dolorosis ligaturis in cruribus, & pedibus, & in declinatione ad alterum cum earum appositione in oppositis tantum: & similiter ligatura & cubitus super oppositam partem, & in descendendo cum appositione earum supra dorsum, & renes supra vmbilicum et latera, & ligaturis manuū, & cum applicatione odorabilium, vel fœtidorum circa nares, os, et vuluam: delectatur enim matrix quasi animata existens odoribus, tristatur fœtoribus, vt currat ad illos fugiat vero fœtidos, non quia mentem, & intellectum habeat, vt animal, sed à sui proprietate qua dotauit ipsam natura: & pinde in subleuata fœtida naribus & ori applicentur, odorabilia vuluæ, ex quibus proprie est gallia suffumigata: hoc enim descendere facit matricem præfocatam, & declinantem ad alterum latus. Similiter econtra in descensu eius reductionem adiuuabit obstetrix post balneum ventrem manibus secernendo, & cum intromissione digitorum in vulua inunctorum adipe gallinæ vel anatis, & ad proprium locum subleuando, & coæquando, & ad rectitudinem reducendo cum appositione ventosæ magnæ in medio suminis in vmbilico, & in medio dorsi. Tertia est conseruatio ipsius iam reductæ, quod in remissione accidentium, & relatione obstetricis cognoscere poteris, & illud cum quiete, & decubito supino, & stipticis applicatis intus & extra cum embrocis ex vino stiptico decoctionis, vnctionibus, & emplastris, & per omnem modū approximatis: ex quibus sunt propria ex parte simplicia, & composita, quæ infra dicentur. Simplicia sunt myrtus, acatia, cortices granatorum, & rosæ, schinanthus, et herba quę oritur super lapides cum sunt in aqua, & faciunt lubricare pedes, & lentes, & breuiter omnia stiptica odorifera. Quarta res est regimen cōueniens, & est vt regatur in aere temperato declināte ad frigidum. Hippo. inquit motus à caliditate est, econtra frigidum, paralyticum faciens. vitet omnem motum animæ & corporis, et omnes superiores nominatos, repletionem ciborum proprie viscosorum, crassorum, frigidorum, ventosorum, & salsorum: vtatur vero bonis & stipticis, & potus sit frigidæ aquæ, & stipticæ crassæ, et aluminosæ diuersorum: et inaniatur clysteribus vel vomitibus, vt superius dictū est, vtatur quiete, & somno. Quinta res & vltima est accidentiū correctio: & ex medicinis accidentia prædicta corrigentibus, quædam est communis, et illa est balneum ex aqua dulci decoctionis, anodinorum mollificātium: quædam sunt proprie quæ est dictis & dicendis in proprijs capitulis colligere potest prudens.

Si vero causa fuerit naturalis, cura erit altera duarum rerum, vel conceptionis & generationis procuratio, si possibile est: vel cum viro si honesta, vel cum alio si inhonesta: vel libidinis extinctio, si vidua sit, vel virgo, vel virum absentem habeat, & hanc complent sperma exiccantia quæ dicta sunt in cura gonorrhœæ, pollutionis, et coitus exuberationis. Aboa. dixit in descendente resupinetur mulier, et aperiat quod est inter crura sua, & assume lanam ex lenibus velleribus, & madefacta adhærere fac matrici. Deinde accipe lanam aliam, & infunde eam in acatię succo, aut in vino in quo dissolutum sit aliquid stipticum, & pone super os matricis, & redit cum facilitate ad interiora: deinde accipe aliam lanam, & eam cum aceto pone super vuluā, & præcipue mulieri, vt iaceat super latus vel dorsum, & adunet crura sua, & seruet lanā, vt est temperata in ea ne cadat. Et pone ventosas super radicem suminis eius, & super dorsum, & fac eam odorare odores bonos valde.

In declinante detur in potu oleum de cherua, & similia educētia phlegmaticos chymos, & ventosas: & enchatisma cū decoctione spicæ confert lubricitati matricis. Abo. etiam dixit folia vrticæ recentia reddunt matricem exeuntem loco emplastri contrita & superposita, & bouinum stercus suffumigatum. Gale. dixit cum mater egreditur, ammoniacum distemperatum cum succo absinthij, et inde inungatur venter cum penna: postea accipe castoreum, rutam, artemisiam, æqualiter in vino coquantur cum consumptione duarum partium & tertiam da in potu. Et in summa conuenit cura eius cum cura mollificationis & exitus ani: & dixit si mater lateraliter moueatur, vt tortionē & rugitum sentiat quod indicat ventositatem interclusam, apium, fœnugræcum, & ruta, in vino dabitur, vel coctum cum melle, vel doronigi, & schinanthum, et aristolochia rotunda. Item accipe agaricum, aspalthum, semen plantaginis, & satureiæ, & pulueriza cum vino cocto. Item aristolochia, & proprie cocta cum oximelle stiptica vētositati matricis est propria, et stomachi atq; splenis. Item intromitte in balneum, & post ipsum fac emplastrum de succo rapistri, et farina hordei, et appone ventri et vuluæ. Item ad exitum matricis causa virilis virgæ sternutationis vel alterius causæ primitiuæ, line pannum lini cum pice: vel aliquo oleo pulegino vel mustellino, & imprime vuluæ, & liga, quousq; mater per se resideat, & calida facta sit. Si vero frigiditatem receperit balneetur in aqua decoctionis foliorum lauri, pulegij, abrotani, & enulæ, & artemisiæ: deinde suffumigetur cum musco, ambra, et gallia. In ascendente balneetur cū aqua cicutę, quoniam subleuat & sedat dolorem, & suffumigetur cum capillis, vel scarpis, vel asa, et inungatur venter cū oleo sambucino, vel de enula, vel nardino anethino, de lilio, & rutaceo. Syrupus ad digestionem humorum phlegmaticorum, & mollificantium ligamenta matricis, aut si descēdat & obstruantur orificia venarum, quare retinentur & contrahuntur, et fiunt causa suspensionis et declinationis. Recipe artemisiæ, radicum ireos, enulæ, radicis lilij, chamædryos, chamæpityos, thymi, iringorum, rorismarini, radicum ireos, & buglossæ, radicum capil. vene. adiantos, ana. M. i. anisi, maratri, epithimi, florum vtriusq; stœchados, petroselini, seminum asparagi, spicæ celticæ, schinanthi, liquiritiæ mundæ, ana vnc. i. zucchari, lib. iij. vini mali granati, lib. 5. fiat syrupus de quo vtatur mane et sero cū aqua pluuiali. Digesta materia purgetur cum his pilulis. Recipe theodoricon anacardinum benedictæ, ana. ℥. i. 5. agari. ℈. i. esulæ. ℈. ij. fiant pilulę.

Syrupus digestiuus.

Et post tertium intret balneum istarum herbarū. ℞. artemisiæ, radices ireos, lilij, altheæ, buglossæ, ana. M. i. omnia bulliant in aqua, & fiat balneum per duos dies. Et tertia die post balneū phlebotometur de basilica, quibus expeditis fiat hæc suffumigatio prædicta, & erit efficax si Christus voluerit. Et cum matrix ad proprium locum redierit apponatur hoc emplastrum super sumen & renes. Recipe masticis, thuris albi, opopanaci, terebinthinę, galbani, serapini, resinæ, storacis liquidæ, colophonię, an. ℥. i. ceræ rubeæ, drach. iij. fiat cerotum.

De præfocatione matricis, & medicinis eius. Cap. 8.

PRæfocatio matricis, siue suffocatio, siue anhelitus ab latio dicatur, in præsenti capitulo ostendere est intentio: passionem enim matricis significant quædā quæ

a suis accidentibus sortita est nomen cōmixtis ex spasmo, & syncopi: quare Aboa. eam dixit modum esse quendam epilepsiæ & syncopis, & ex sensus & motus ablatione atque anhelitus: quare Galen. eam suffocationem dixit. Causa vero ipsarum est passio, scilicet cordis, cerebri, & aliorum principalium non propria tamen, sed ex colligantia ad matricem principaliter patientem mediatione velaminis & venarum pulsatilium, & quietarum ex menstrui vel spermatis diuturna retentione, quare matricis suffocatio dicta est. Et modus est, cum enim menstrua retinentur matricem necesse est pati multipliciter prius Hippo. dicēte in aphor. Menstruis pluribus venientibus & non venientibus à natura accidunt ægritudines: tales autem constat omnis generis esse malæ complexionis & repletionis receptaculorum & venarum ipsius, extēsionis & solutionis continui. Malæ complexionis frigidæ pluris cum materia frigida sit & multa, & quandoq; calidæ si putrefiat: augmentum etiam si ex nutrimento calido sit infrigidato, & sequitur nisi ex eo accidat putrefactio: quemadmodum enim putrefactio ex caliditate, ita ex putrefactione caliditas accidit. ait princeps Aboa. necnon & quandoq; apostematum eius natura non potente materiam extra ducere propter obstructionem meatuū: quare spargitur in substantiam matricis & apostematis cooperante dolore prouocante alia menstrua super ipsa, necnon & materiam aptam trahi siqua in corpore fuit: aut quia ægritudinibus propria proueniunt accidentia, & propter colligātiam ad principalia insurgunt alia totum corpus vexantia. Proinde ex repletione prædictorum matricis motus præter naturam prędictis accidit cum suis proprijs accidentibus superius distinctis. Extensiones vero eius dolores fortes adeo vt mulierem torquere faciant vndiq; & caput genibus implicari, vt resolutionis syncopis prouenit malitia frigidæ complexionis obstructione meatuū, & pororum ipsius, quare materia coarctatur, & coarctata infrigidabitur, & putrefiet, & fumum emittet propter sui malitiam venenosam naturæ mulieris, & calori eius innato à specie tota contrarium, & cum non habeat spiracula quibus extra corpus possit excludi, est necesse sursum ascendere ad stomachum, & cum peruenerit ibi nauseam gignit vomitum, & omnem eius actum perturbat, & diafragma infrigidando prohibet eius motum, quare anhelitum corrumpit vel tollit ascensum, licet aliquis sit necessarius quā diu viua existat. Et maxime quia vlterius ascendendo ad cor calorem naturalem in eo tanquam in suo principio sic debilitat extinguendo, quòd magna sensibili euentatione non eget: sicq; igitur necessitate diminuta, & organo impedito anhelitus adeo sensu priuatus existit quòd ablatus totaliter videtur: ad cuius indagationem lanam subtilem carminatam bene inter nares, & os talibus antiqui mandauerunt apponi: vel ciphum plenum aqua supra stomachi orificium. Existente enim anhelitu quantumlibet diminuto ea mouetur: & eis non commotis priuato anhelitu mortua iudicatur proprie cum ex tali fumo cor sic etiam constringatur, vt neque spiritum per arterias emittat, quare pulsus ibi aufertur, neque calorem & sanguinem per venas, quare corpus infrigidatur, & pallidus color apparet viuido occultato mortali. Et etiam syncopis accidit vlterius ascendendo petit, & cerebrum attingendo spasmum gignit, & eius contractione in se, qua contrahitur vniuersaliter prius. Et deinde superoccupato cerebro sensus & motus auferetur in toto: quibus ablatis secundum actum & habitum concluditur vera mors. Quę accidentiā ex retentione spermatis magis ac fortiora & terrenda euenire necesse est. Res tamen quanto purior est, & magis naturę conformis maioris est iuuamenti quandiu cum natura cōsistit, scilicet quòd naturale, & peioris conuersionis atque malitiæ cum in contrarium suæ naturæ vertatur magis circa naturæ vigorem perdendo. Et proinde licet ex sanguine sperma sit generatum, quia est ex eo per alteratione depuratum, & coagulationem propinquum per naturam ad conseruationem speciei solicite reseruatur menstruum ex eo, vt superfluum sequestratur cum in contrarium suę naturæ vertatur deterioris conuersionis, quia per congelationem vel putrefactionem malitiam veneni acquirat: maxime si ex mala materia fuerit, & peioris impressionis, quia accidentium terrendorum, quàm sanguis cum desierit esse sanguis, quod clare patet in lacte: quod cum ex sanguine generetur sic maioris erit iuuamenti quàm sanguis cum in propria natura existat propter eandem assignatam causarum, & cum in contrarium naturæ vertatur, vt congelationem vel corruptionem in stomacho sit peioris conuersionis quàm in naturam veneni, & maioris impressionis atq; malitiæ, quàm sanguis si à sua natura propria permutetur, prout supra in stomacho est monstratum. Quamobrem arbitramur Serapionem existimasse ex solo spermate debere causari: quod quidem arguit, quia viduatis menstruatis etiam accidit: & coniugatis etiam illis retentis nō contingit, quasi voluerit dicere ex menstruorum retentione non contingat: quandiu ex spermatis retentione nec ita praua. Quapropter eius euentus licet sit rarius: plurimum tamen accidit in sanguineis mulieribus viripotentibus & adolescentibus & spermate abundantibus libidinosisque coire consuetis non viduatis, & conseruantibus castitatem, & quibus menstrua retinentur & autumni tempore. Verum quandoq; accidunt huic ægritudini periodi sicut in epilepsia, cum appropinquat periodus accidit debilitas consilij, & pigritatio cogitationis, debilitas crurum, & citrinitas faciei, disnia, pulsus cordis, et dolor capitis, & quādoq; sitis. Cum ergo firmatur accidit subeth, vel permixtio rationis: destructio sensuū & destructio vocis, & spasmus cum rubedine maxillaꝝ, syncopis & stridor dētium. Et cum appropinquat hora resolutionis eius incipit apparere humiditas quædam ad partem receptricis, quæ ad tactum sentitur & redeunt sensus earum & intellectus: & quòd ex matrice sit cum retentione menstrui vel spermatis signū est, quod est quia accidit in muliere sana boni regiminis vidua cuius menstrua non defecerunt.

5. aphor. 58.

De pfoc mat

Sed signa eius quæ est ex menstruis sunt, quia præcessit retentio menstruorum quam indicat quandoque generatio lactis in mămillis. Hippoc. dicente in aphor. Si mulier quę neq; pręgnans est neq; generauit, lac habet, eius menstrua defecerunt. grauedo corporis, debilitas sensuum, & alia signa retentionis ipsorum quæ capitulo suo dicentur. Et sunt diuersa secundum diuersitatem humoris vincētis in sanguine quem dolor menstruorum ostendit. Cum ergo in eo vincit melancholicus accidit melancholia & mania, & loquetur sola propter cerebri cōmunitatem & syncopis fortis propter communitatem cordis, & destructio anhelitus propter communitatem amborum & diaphragmatis. Quod si phlegmaticus erit grauiora & quietiora habebit accidentia, & si cholericus erit acutus & incolumis. Signa eius quæ est ex spermate sunt, nam incipit cum nocumento anhelitus & magnificatur timor cum omissione coitus consueti menstruis non retentis. Et accidit multoties quòd cum obstetrix tangit matricem eius spasmosam accidit commotio, & desiderium qualiter descendit sperma grossum, & sanatur, & quandoque descendit illud ex contactu suͦ ipsius & inuenit requiem. Sed nunquid accidat seruantibus castitatem præfocatio sicut mulieribus, quæ cum non accidat videtur arguere quòd non ex spermate, sed ex menstruis accidat solum cuius contrarium Serapio. dixit. cui Gale. respondit, quod viris in retentione spermatis longa accidentia accidunt multa praua, quę supra cap. de illo quem dimissio coitus lædit habuisti: non tamen sic frequenter eo q laboribus resoluitur, & non congregatur, nec tam grauia molesta, & terrenda, cū nō sit ex tam mala materia in viris sicut in fœminis. Est enim in eis ex generatione sanguinis menstrui quod melancholicū est & superfluū nisi sit coarctatū in pfundo corporis, sicut in muliere:

muliere: quare similiter principalia nō læduntur quod declarat, quia mulier in tali passione mortem frequenter incurrit, masculus vero nunquam. Et qualiter non accidit in prægnantibus in quibus menstrua diutius retinētur. quod quidem contingit, quia licet in eis menstrua retinentur, ex puriori tamen eorum parte embryo nutritur & augmentatur, & quod superfluit ex eis vtiliter à natura partui reseruatur, sicq; ne putrefiat vel congeletur studiose interclusum in secundinæ panniculo, conseruatur, ex quo matrix non patitur, & fumus etiam ad superiora principalia non ascendit, nisi grandis sit causa, & illud est raro. Præterea cur sensu ablato spasmus cōtingit, cum dicat Philosophus quòd sensus, & motus adæquatur: et etiam Gal. quòd sentire pati est, quod est minus: moueri vero agere, quod est maius? Item si ablato sensu motus remanere non debeat, quomodo ablato sensu & motu spasmus qui est motus, sequetur? Quibus dicendum quod spasmus motus est præter naturam: nec etiam inconueniens est sensum, & motū naturalem amitti actualiter, & eum qui præter naturam est accidere, dicente Hippoc. in aphoris. Si inebriatus quis fuerit, & repente sine voce fiat spasmo innato moritur. Et siquidem sensu & motu naturali omisso præter naturam motus qui spasmus est accidat, multo magis solo sensu ablato talis motus præter naturam contingere poterit. Et quod dicit Gale. veritatem habet in sensu, & motu naturali, vel vbi per eūdem sunt neruum. Præterea si similis est epilepsiæ, spasmo, & syncopi, apoplexiæ, & lithargiæ, eo quòd omnibus in supradictis accidentibus cōuenit in quo à singulis differt. Differentia vero est duplex inter eam & prædictas: vna est specialis, alia generalis. Generalis est nanque, quia licet in ea sint accidentia prædictarum: sunt tamen in ea non singularia & distincta, sed omnia confusa & mixta. Specialis est, quia epilepsia fit absque menstruorum retentione & in coeuntibus magis, & os sperma tis in ea quę difficilis est, & ex cerebro, nec narrat quę acta sunt epileptica cum euadit à paroxismo, sicut facit pręfocata, nisi præfocatio maxima sit, & immoderata, nec sentit aliquid eleuari sursum vsq; ad os stomachi & deponi: necnon & in alijs quæ dicta sunt accidentibus epilepsiæ. Præterea in epilepsia sensus & motus integre est ablatus: in hac vero non integre. Præterea inter ipsam, & lithargiam distinguit febris continua quæ lithargiam concomitatur, & pulsus vndosus plenus, & principium doloris in capite, in præfocatione diuersus. Sed inter eam, & spasmum distinguitur secundum Gal. quod est, quia spasmus ex repletione accidit & inanitione paulatim: præfocatio subito, & ex repletione sola.

Cura huius passionis est tres res. Prima matricis ægritudinem tollit quæ ipsius est causa. Secunda ordinat regimen. Tertia corrigit accidentia, quæ licet tertia sit in numero: propter errorem tamen aliquorum, & pericula patientis fiet prior in ordine. Prima consistit in duobus simpliciter, scilicet in causæ abscissione, & in morbi siquis factus sit curatione. Causæ vero abscissio completur cum prouocatione sanguinis menstruorum vel spermatis præter naturam retenti. Inquit enim Aboa. Cumq; ventris constrictio qui fluere solebat aliquam ægritudinem possidere fecerit, ipsius euacuationis reuersio secundum plurimum ipsam medicantibus: dixit secundum plurimum vt quandiu retentioni proportionata fuerit, nam si superflua potest esse mortis causa, sicut alibi posuit cum dixit. Cum retentio solutionis conturbat, eius solutio facit acquirere tranquillitatem, & est mortalis: hoc autem per eius abundantiam, & excessus, etiam si febris sit eradicata prout dixit in alio quodam loco: quæ vero minor sit non ilico medicabitur. Fiat autem talis prouocatio cum his quæ euacuando trahunt sanguinem à matrice, vt est phlebotomia saphenæ, & proprie quæ est sub poplite, & in pinguibus cum ventosis super loco saphenæ scarificatione præcedente, vel cum sanguisugis propter occultationem venæ: deinde cum purgatione humiditatis viscosæ, quę oppilādo venas retentionis est causa. Et cum hiera picra, & hiera colocynthidis, & ruffina. Et pilulis de thapsia, & fœtidis, ꝑparatione præcedente cū oximelle scillitico proprie, & aqua diureticorum calidorum, & proprie rubeæ tinctorum, nigellæ, quinque radicum, enulę, & similium, quibus secundum omnem modum vtendum ex simplicibus & compositis in via medicinæ & cibi, & seminibus ex aperitiuis et diureticis, vt est fœnugræcum, anhetū, semen lini, & sampsucus, & abrotanum, sisymbrium, sauina, ruta, vrtica, & alia quæ subtiliando sanguinem, reddunt ipsum acutum, & aperiunt. Et cum balneis thermarum proprijs, & collyrijs, & prouocantibus menstrua, quæ statim dicentur in suo capit. & proprie ex cordumeni, pipere, & euphorbio, quod est forte faciens descendere menstrua statim, & cum suffumigijs ex cypero, styrace liquida, spica, & nigella, & cum commotione oris matricis & partium eius appositis digitis obstetricis inunctis cum axungia gallinæ, & oleo de lilio, vel de been, nardino, vel anethino: ipsa enim conferunt siue retentio sit menstruorū, siue spermatis: faciunt enim declinare matricem præfocatam ad inferiora, & redire ad æqualitatem, & parant menstrua ad prouocationem. Et cum exhibitione in potu castorei, & myrrhę cum aqua mellis, & sagenea, diacimino, & sagapenum, cum aqua cicerum, aut faseolorum rubeorum, & castoreo, & nigella cum rub. tinctorum in oximelle scillitico puluerizata sunt vltima, aut acetum scilliticum, & oximel eius, & opopanaci. ℈.i. Et Almansor. cum ex eo sumitur in potu est in eo sanitas. Et ex his quæ trahere habent sanguinem ad matricem est appositio ventosarum super renes: deinde super coxas & inguina, genua, & crura, & clauiculas pedum, & frictio ipsorum, & ligatura cum institis dolorosa per horam dimissio. Calefactio cum fomentis feruentibus, & cum clysteribus acutis, vnctionibus, & emplastris ex rebus rubificantibus notis quę sanguinem subtilient atque trahant, & omnibus alijs prouocātibus menstrua quæ in suo loco dicentur. Si vero retentum fuerit sperma, tunc oportet vt impetu tribuatur, & vsque ad illam horā vtatur exercitio & exiccatiuis spermatis, vt est agnus castus, ruta, calamentū, sicla, semen almarij, & diaciminum cum diureticis, vt est decoctio de radicibus. Et oportet, vt intromittat obstetrix manū inunctam, vt pręd ictum est, vt faciat cōmotionem delectabilem, ita quòd cum commotione accidat dolor: ipsa enim fortasse expellet fœtidum & saluabitur: & similiter cum supponuntur res mordicatiuæ commotionem facientes, sicut sal gemma cum oleo laurino: & sicut zingib. & piperis, cordumenum, sunt mirabiles in hoc. Et caue in hac dispositione phlebotomiam, quoniam infrigidat, immo admisceas ea, quæ excitant caliditatem, & sunt mulieres quæ ingeniantur coire cum eis cum instrumento in modum virgæ virilis ex qua delectantur & confert. Morbi vero curatio facti ex retentione illorum, vt est mala complexio frigida et huius curatio ex dictis et dicendis est manifesta. Secunda res quæ est regiminis ordinatio est, vt abstineat ab omnibus multiplicantibus sperma, sicut est vinū, licet syncopis illud peteret, et carnes, et vtatur exiccantibus sperma quæ supra in cura pollutionis dicta sunt. Tertia res scilicet correctio accidentium quæ verenda sunt, vt est syncopis, alteratio sensus et motus atq; anhelitus, dolor fortis ex spasmo et huiusmodi præmittenda est: fiat autem cum expergefacientibus. primo puta fumigatione ex fœtidis approximatis naribus et ori, quales sunt petiæ combustæ, pili, et pennæ combustæ, & cornu, asa fœtida, castoreum, ruta, harmel, et hmōi ophtalnicha, et vigilātia et consimilia, et cū ligaturis in extremis, frictionibus, cōpressionibus dolorosis cōtractu capillorum, et aurium, et narium, et clamoribus, et vocationibus, et alijs quæ dicta sunt in cura lithar

giæ, apoplexiæ, & epilepsiæ, & syncopis: & fac eam sternutare, tenendo os & nares, vt Hippo. dicit in aphor. Et applica ventosas anchis, inguinibus, & coxis, & fomenta cũ rubificantibus, & emplastra cum eis & euphorbio inguina: & suppone collyria prædicta ex acutis & odoriferis, vt est gallia, folium caryophyl. & cyperũ, & laurum, et clysteria educentia ventositatem ex aniso, fœniculo, aristolochia, spica, & similibus donec redeat: quòd si in prædictis sensus & motus redeant nec anhelitus, tunc necessarium est, vt fundatur oleũ feruens sup caput eius. Sit aũt aliquid ex aromatibus confortantibus cerebrum, & calefacientibus valde, quale est nardinum, de balsamo, & de been, aut cauterizetur sinciput eius si non est excusatio inde. Et quãdoq; euadit cum phlebotomia & redit: cum ergo redierit anhelitus tunc curabis syncopim cum his, quę cor & cerebrum confortant, & confert ad huiusmodi, & alia accidẽtia. Et ex simplicibus est sagapenum, caryophyl. & ex cõpositis confectio nominata confectio iuuamenti, & est mirabilis sagenea, mithridatũ, medicamen de musco, & theriaca. Et si times ex mithridato, et diamusco de cõmotione spermatis, cõfortatio tamen naturæ & cordis ex eis implendo illud, & resistendo illi est maioris iuuamenti, & cũ aliis supra in cap. enarratis intus & extra, & per omnem modum administratis, quæ habẽt cerebrum, cor, & totũ corpus reconfortare. Deinde oportet redire ad prædicta: ex administratione enim prædictorum cessant ægritudines alia accidentia leuiora nisi sit solutio continui vel apostema. Cum ergo accidit illud oportet, vt curetur cura solutionis apostematis cum his quæ conueniunt eius pręfocationi qualiter est in apostemate.

Pessarium

Recipe pinguedinis anatis, & gallinæ, ana. ʒ. iij. ceræ bonæ, cro. myrrhæ, amomi, masticis, ana drach. i. olei balsami, olei liliij cœlestis, anã. ʒ. iij. terantur sicca, & liquefiant humida, & administrentur in pessario. Aliud iuuatiuum & expertum. ℞. styracis. ʒ. iij. thuris, piperis, anã. ʒ. i. &. s. cerę albę. drach. vij. pinguedinis anatis, & anseris, ana. ʒ. iiij. pinguedinis gallinę. ʒ. iij. olei balsami, olei liliij albi, & liliij cœlestis, & olei de spica, ana secũdum quantitatem necessitatis. Si autem vis vt sit fortius tunc adde in eo. ʒ. iij. cordumeni semi. vrticæ, aure. iij. misceantur & administrentur.

Oleũ ad dolorẽ et pręfocationẽ matricis.

Oleum quod lenit & calefacit & conuenit ad dolorem matricis, & præfocationem. ℞. helcha. libach, olei masticis, & spicæ, olei laurini, ana. ʒ. v. olei liliij cœlestis, et anethi, ana lib. i. sedenegi, & bdelliij, et pyretri, ana. ʒ. iij. meliloti, casiæ fist. et nigellæ, et calamenti campestris, aut fluuialis, ana. ʒ. i. terantur medicinæ siccæ sicut puluis, & liquefac alchec cum oleis, et misceantur omnia et vngatur cum eis quod est sub vmbilico et pectine, anchę, et pedes. Inquit filius Serap. Si eueniet ægritudo scilicet hæc mulieri quæ est prægnans, tunc non oportet vt administretur phlebotomia, aut ventris solutio, immo cõtenti sumus vnctione cum oleo, excepto ex oleis calefacientibus et resoluentibus, sicut est oleum de lilio, et de been, et quæ sunt similia. Et aduertendum q dixit, si euenerit, quasi dicat, q raro accidit propter causam superius assignatam.

Item inquit, et ad vltimum dico sermonem abscindentẽ, quia oportet, vt curentur mulieres quibus accidit hęc ęgritudo, & non sunt prægnantes ſm quantitatem complexionis earum, & humiditatem corporis earum et siccitatem earum: nam illã ex eis quarum corpus est leue, album, humidum, curamus cum medicinis debilibus. Et ex illis quæ sunt ſm cõtrarium illius donec sit earum corpus siccum, neruosum, curantur cum medicinis fortibus: & ſm hunc modum, curantur vetulæ, et illę quæ sentiunt inflationem ex ventositatibus inflatiuis cum his quæ resoluunt ventositates, & illis quæ sentiunt grauedinem dantur ea quæ incidunt et subtiliant, & illæ quæ sentiunt acuitatem curantur cum his in quibus est virtus extinctiua.

Suppositorium educẽs sanguinẽ menstruum.

Suppositorium Aboa, educens sanguinem mẽstruum. ℞. styracis liquidæ. ʒ. iij. piperis, thuris, ana. ʒ. i. adipis anatis. ʒ. iij. se. vrticæ. ʒ. iij. fiat ex eis licinium, & supponatur.

De speciebus solutionis continui matricis ex quibus sunt vlcera, corrosiones, & putrefactiones, rhagadiæ, & fistulæ. Cap. 9.

Vlcera matricis, quædam sunt simplicia, & munda: quædam composita & cum putredine, & quãdoq; sunt corrosiua, & quandoq; cũ apostemate, & quãdoq; cum profundatione, & quandoq; non profundæ, & quandoq; perueniunt ad fistulam: & quædam sunt in collo, & quædam in eius concauo. Et causa vlceris, quædã est interior, & quædam exterior. Interior est cursus humorum acutorum, qui si paulatim congregati sunt in ea, erit propria, si subito confluant ex toto, aut aliquo membro, erit ex cõmunitate, aut dubelati vlceratum, aut plaga vlcerata, & est propria. Exterior est casus vel percussio, aut difficilis partus, aut vulnus instrumenti incidentis, aut ex medicamine acuto superposito, aut crassities virgę deuirginantis, & illud est non profundũ, sed in collo eius tantũ, & similia. Et causa putredinis est, quod est, qa vlcera sunt profunda quæ non euacuãtur ab humiditatibus plurimis ægredientibus ad profundum eius in quo retinentur, et nõ mundificantur. Et ex eis est quandoq; corruptio embryonis multiplicantis putredinem. Corrosionis ipsorum causa est acuitas, & adustio humiditatis & putredinis eorum, quare corrodit velut cancer. Et causa fistulationis ipsorũ, est prolongatio ipsorum, quia cum propriis nõ recipiunt curam, quare prolongantur cum putredine multa corrosiua, & concauantur.

Signa vlcerum eius sunt exitus puris & saniei, & sanguinis corrupti & virulẽti, & humoris diuersi coloris & odoris, & nocumentum ex medicinis mollificantibus: & iuuamentum ex medicinis mundificantibus & stipticantibus.

Et signa putredinis eorum & sordiciei, & tabiditatis est multitudo humiditatum corruptarum fœtentium, & est sicut aqua carnis. Et si est cum corrosione illud quod egreditur est nigrum cũ ardore vehementi, et pulsatione, et circumfluitione pilorũ, vt dixit Hippo. in aph. Et differentia inter corrosionem et cancrum est, quoniam cum corrosione non est grauitas, nec durities, et sequetur eã quies in horis quibusdam, & proprie post exitũ eius quod egreditur, & non est plurima longitudo corporis in curatione. Cancer vero est assidui doloris si in principio fit. Si vero in processu erit cum punctione sensus, et est cum pulsatione longi spacij. Et signum mundificationis vlcerum præcedens sanitatẽ est, quia quod egreditur est ad crassitiem et albedinem decliue, et leue absq; dolore vehementi, fœtore seu ardore, seu mordicatione. Et quæ non sunt profunda sunt sensui manifesta: profunda vero sunt occulta sensui. Et cũ sunt cum apate sunt cum prędictis signis apatis ex quibus est horripilatio & fe. Cũq; vlcera matricis sua putredine, et corrosione pertranseunt carnẽ, et pfundantur, ita q vicinũ aliquod ex membris vlceretur et corrumpatur os pectinis et collum matricis putrefiet adeo q quandoq; perueniat ad radendum pilos pectinis, et incidit vsq; ad partes ani et lacertorum eius. Quædam sunt in parte manifesta, et quædam in parte occulta, et declinãtia ad latera eius sunt similia. Et rhagadiæ matricis sunt ex genere solutionis ad modum scissurarũ contingentium ex siccitate eius, quare non possunt recipere debitũ apud coitum, vel apud partum extensionem absq; scissura. Et quandoq; causa abscindens est magnitudo apatis, quare apparent rhagadiæ, et pprie cũ tangitur, et qñq; crassantur valde, qñq; fiunt sicut verrucę, et incrassatur locus. Et si sunt in collo eius, aut in concauo eius intus sensus cum obstetricis digitis cognoscetur. Et si gratia fistularũ sunt antecessio vlcerũ quæ nõ sanantur cũ curationibus propriis, et plongatur spatiũ eorum cũ putredine multa, et cursu virus et doloris attrahẽtia: deinde dolores illi fiunt sicut dolores cancri, et cognoscitur

scitur locus eius vbi peruenietur cum eo: & scitur status eius vt sit cum carne adhuc, aut pertranseat vsq; ad os per id quod sentit extremitas radij de lenitate et mollitie, aspe ritate, duritie. Et rhagadiarum signa sunt dolor apud coitum, & exitus virgæ sanguinolẽtæ: & possibile est, vt perueniatur ad considerationem ipsarum per positionem speculi sub muliere & apertione vuluæ super ipsum.

Cura vlcerum simplicium & purorum est cõsolidatio: tamen difficilis. Inquit Gal. Incisio vuluæ difficulter consolidatur: ipsorum vero compositorũ cum putredine sordicie: & si cum corrosione fuerit vel apostemate, mundificatio, consolidatio, accidentium correctio, & conueniens regimen. Mundificationẽ complent aquæ mellis, vel passularum iniectio cum instrumẽto, vel aquæ decoctio cum iride, & hordeo vel cũ aliquo ex mundificantibus vnguẽtis, habentibus mundificare sorditiem & putredinem: vel habẽtibus mundificare corrosionem & rectificare ipsam, aut cum sanatiuis apostematũ, vt dicturi sumus. Cum ergo mundificata fuerint vlcera curentur cum consolidatiuis, ex quibus sunt vnguẽta, pulueres, & similia. Et ex vnguentis, quædam sunt quę conferunt in principio rei, cum nondum nascitur caro. Recipe lithargyrij, cerussæ, sarcocollæ, ana. partes æquales fiat ex eis cerotum cum oleo ro. Et si fuerint in illis sordes misceatur cum eis parum mellis. Cum autem caro incipit nasci ęstimatione debita curetur cum hoc vnguento. Recipe tutiæ ablutæ partes. ij. cadmiæ argenti, cerussæ, sarcocollæ omnium, ana partẽ. i. fiat ex eis cerotum cum oleo ros. & cera, & ministrentur cum tenta, aut ex eis fiat puluis. Et siquidem sit profunda, & in collo eius, sicut in deuirginata à crassitie virilis membri: oportet vt fortes dolores qui adsunt mitigentur sedẽdo in vino decoctionis stipticorum, & administrẽtur cerota lenientia consolidationem prohibentia, alienetur concubitus: deinde redeant ad ipsum paulatim, & in tempore medio regatur cum cerotis prædictis, & admisceatur cum eis terra sigillata, & similia. Correctio accidentium est, vt si quidem ardor adsit, vlcera curentur cum his quę ardorem mitigant & calorem, si mitigãtia sint, sicut mucilago psylij, semen citoniorum, & aqua iuiubarum, & sebesten, & aqua hordei. Si vero cõsolidantia sint, sicut succus solatri, arnoglossæ, oleum rosa. albarum, albumen oui. lac, succus portulacæ, tragacanthi, & demus ad bibendum catarticũ de iuiub. semen papa. & myrtæ, & dolores fortes mitigentur sessioninibus in aquis, & vinis ex stipticis, et anodinis, vt est fœnugræcum, balaustia, lentes, & similia.

Regimen conueniens est, vt tempore mundificationis vtatur ptisana hordeacea, aqua cicerum, hœdorum, gallinarum, & lacte aquoso. Tempore autem consolidationis generantibus sanguinem crassum & viscosum, vt sunt extrema animalium, milium, risum, panicum, & sumat lac, & similia crassa, & stiptica omnia.

Illa occulta fistula, quæ ex eis est in occulto, & profundo, nõ curatur, et proprie si venitur ad vesicã: reliqua vero ab ea curantur etiam si difficiles sint, & peruenerint ad abradendum pilos, & perforauerit os foramine paruo. Et si quidem curatũ, cura duplex est, vera & possibilis. Vera cura per abscisionem & perforationem fit, quæ periculosa est propter neruositatem membri: timetur enim ex eo spasmus, permixtio rationis, & permixtio vocis & mors, quia nõ est possibilis nisi in ea quæ est in manifesto, & cuius carnem mortuam oportet incidere. Cura vero possibilis est, vt mundificetur corpus, & matrix exsiccetur et confortetur. Inquit enim Hippoc. in aphor. Si matrix in vertebro posita fecerit saniem, necesse est commotum fieri: & hoc quia vera cura est impossibilis iuxta mãdatum eius in alio apho. Quibuscunque cancri absconditi fiunt: & ex eis quę conferunt valde, est cauda equina secundum omnem modum administrata.

Rhagadiarum vero matricis cura intrinsecarũ est duæ res: mitigatio accidentium, & consolidatio rhagadiarum. Completur autem cum suppositorijs penetrantibus, & distillationibus iniectis, ex aquis stipticis permixtis cum vnguentis rectificantibus, sicut vnguentum factum ex cadmia, & plumbo adusto, & vnguentis rhagadiarum ani. Accidẽtium correctio est, vt si cum curatione sentiat mordicationem, misceatur cum eis, sicut vnguentum basilicon cum adipibus, & proprie si indiget maturatione. Et si quidem cum rhagadijs fuerit crassities quã significat longitudo spatij, & paruitas receptionis curationis, administretur vnguentum de chartis cum oleo ro. si vero non tolerat illud, ponatur cum eo oleum de lilio, & gluten halim bat. Cum autem hæc quieuerint, curentur cura rhagadiarum purarum, & proprie quando vlcerantur, & quãdoq; indigetur eis quę sunt sicut cortex æris, aut tragacanthum optime tritum, aut galliæ, aut illis aggregatis. Intrinsecus vero sufficient puluis tutiæ cum vitellis ouorũ, & vnguentum de cerussa, & similia. Clystere. ℞. aquę passularum lib. i. dissoluantur in ea mellis ros. ℥. iij. & coletur, & adde olei amygdalarum amararum. ℥. i. Isaac inquit. Si venę sint vt corrosæ: demus sanguinem tra. myrtam, thus, bolum ar. de quibus omnibus fiat clystere: vel cum licinio apponantur puluerizata intincta in aqua arnoglossæ, vel acatiæ. Licinium valens ad pruritum vuluæ, & priapismum mulieris, & purgat putredinem, corrosionem, & saniem. Recipe crocum, camphoram, lithargyrium, baccarũ lauri, albumen ouorum, oleum ro. fiat nastale vel clystere. Et sanguis tra. cum succo plantaginis iniectus valet. Diosco. dixit farina fœnugræci cum sanguine anseris valet ad duritiem matricis. Valet etiam lac ficuum cum vitellis ouorum fiat inde nastale.

De apatibus matricis humoralibus. Cap. 10.

APostemata accidunt matrici sicut in prædictis membris secundum duplicem modum per viam congestionis et fluxionis. Et causa earum sufficiens est duplex, interior, & est ipsius dispositio, vt debilitas, & retentio menstruorum in ipsa materiam aggregans. Et exterior duplex imprimens, vt casus percussio, & multitudo coitus, & proprie habẽtis virgam crassam: aut diruptio facta ab obstetrice cum recipit fœtum, aut incisio cũ instrumento prouocãs rheuma, & faciens ipsum in regiones eius intermedias & vacuas subintrare, & coadiuuans est frigiditas aeris prohibens resolui materiã. Causa vero materialis & ex qua, est antecedens repletio vniuersalis totius, vt humores quatuor ventositas, aquositas, & viscositas, penes quos specificantur, & ab inuicem differunt curatione & particulis ipsius matricis. Materia propria est ex sanguine menstruo non ex spermate, licet ad illam immittatur et aggregetur in vasis seminarijs eius: sed in concauũ immittitur, aggregatũ quoq; in vasis ipsius proprijs non in eorũ substantia penetrat, sed in concauo cõtinetur: sanguine vero menstruo in venis eius existente diffuso ex quibus possibile est subintrare resudans vacuas regiones ipsius, vt faciat apostema. Causa vero materialis subiectiua est ipsa matrix suscipiens ẽm aliquam sui partium: quãdoq; enim fiunt in ore eius: quandoq; in cõcauitate: qñq; in altero laterum ante & retro: & deterius est quod per plures eius occupatur partes. Causa finalis est, vt materia expellatur, & si non extra, saltem ad ipsam deriuetur: et deinde extra ducatur prout possibile est, quare qñq; resoluitur: qñq; saniatur et dubelatur: et qñq; conuertitur per resolutionem partis subtilis ad duritiem. Et cum aduritur ad cancrum, & quandoq; ad fistulam, et quandoq; interficit.

Signa quædam sunt cõmunia omni speciei, quædã cuilibet propria. Ex cõibus quędam sumuntur à natura membri. s. matricis patientis: quædam ab alijs membris cõmunicantibus ipsi. Ex natura membri, vt est dolor, grauedo in vtero, crassities, et coarctatio, ita vt non sit exitus ventositatis, et inflatio pectinis, et almirach. Quę vero ab alijs per

Causæ

De signis.

per cõmunitatem sumuntur, sunt vt dolor, stomachi subuersio, nausea, singultus, et defectio operationum eius, dolor capitis & ceruicis propter cerebri cõmunitatẽ, & proprie in sincipite radicibus oculorum & colli, eius extensio in dorso toto corpore, & vsq; ad extrema, mollificatio crurum, & manuũ, debilitas pulsus, & similia totum corpus vexantia. Propria vero animali cuilibet speciei sunt: nam cum apostema fuerit calidum, dolor erit acutus cum pulsatione, horripilatio & febris inflammata, & siccitas, & linguæ nigredo. Cum vero est frigidum signa erunt contraria, & siquidem sit aquosum vel ventosum alia habet propria signa quæ infra dicentur capitulo de cursu & mola. Et siquidem apostema sit in aliqua sui parte, dolor indicat partes illius, nam si est in parte postrema, dolor erit in dorso, & retinetur stercus propter coarctationem intestini recti. Et si in parte anteriori, dolor erit in illis, & sequitur distillatio vrinæ vel difficultas, quoniam vesica vel collum eius coarctatur ex apostemate, quando apostemantur latera matricis, extenduntur, & dolent inguina, & grauantur coxæ, & dolet vertebrum partis apostemati lateris: sed cũ apostematur concauitas dolor est in vmbilico, & quando apostematur os eius: tunc partes anteriores dolent, & illæ quæ sunt strictæ, & quando tangitur cum digitis obstetricis, inuenitur durum & clausum. Cumq; minorantur accidentia, & dolor deletur, resoluetur apostema. Cum autem tumor remanet durus & grauedo, tunc conuertitur in duritiem sine dolore, & si est magnum comprehẽditur tactu. Cum vero augeatur feb. & dolor significat conuersionem in saniem: et cũ minoratur, dubelatur. Cum vero accidentia fortificatur prædicta, & accidit sudor frigidus, ablatio vocis, syncopis, & inflatio almirach, significant augmentum apostematis, et interficit: & cum euadit prolongatur: & cum rodere incipit, in cancrum conuertitur, & proprie cum apostema durum non est æqualis figuræ à quo procedunt sicut varices: & mali coloris decliuis ad rubedinem fuscitati commixtus & plumbeitatem si subiacet sensui: q; si non, significat ipsam grauitas, et sessio placida, & dolor, & communicant pecten, renes, & dorsum, & inguina. Et cum vlceretur currit humiditas acuta virulenta, decliuis ad viriditatem: & quandoq; sanguis purus propter corrosionem venæ.

De cura apatis matricis.

Cura apostematis matricis est tres res: euacuatio, accidentium mitigatio, regiminis rectificatio. Euacuatio duplex est, vniuersalis, & particularis. Vniuersalis est totius corporis vel membri mittentis, quia sit repletũ. Completur autem cum præmissione phlebotomiæ de basilica, vt fluens materia per antiparistasim educatur: deinde cũ consecutione phlebotomiæ de vena saphena vsq; ad defectionem, sicut iussit Hippo. vt quæ fluxa est expellatur: et prouocatio menstruorum maxime si pręcessit eorum retentio est conueniens, et fortassis eam totaliter resoluit. Vel quia sit cacochymum. Completur autem cum pharmacia vomitiua appropriatum humorem educente, ac præmissione debiti digestiui quod est notũ, vel secessiua, sicut ex lenibus quæ non inquietent naturam, dissoluant, & prouocent ad cursum super apostematum locum quemadmodũ supra in cura stomachi diximus. Euacuatio autem particularis consistit in particularibus operationibus exercendis circa apostematum locum quas diuersitas temporũ morbi variat, & disponit, atq; distinguit. Si ergo apostema sit calidum, in principio eius operaberis cũ administratione repercutientium materiam, qualia sunt ex simplicibus ro. lentes excorticatæ, cortices granatorum, balaustiarum, cimæ vitis, arnoglossæ, solatrum, endiuia, & virga pastoris, succus portulacę, & psyllium quod exinguit inflammationem, semperuiua, rasura cucurbitæ, farina hordei, & similia: fit autem eorum ministratio cum sessione in aquis dulcibus decoctionis ipsarum, & embrocatis, et epithimatis, emplastratis, clysterizatis, inunctis, & suppositis. Et em-

E plastrum de papauere dissolutum in decoctione cum oleo omphacino vel ros. aut de pomis in hac hora conueniens est. Cum vero peruenit ad augmentum, admiscebis prædictis quæ mollificant & resoluunt, sicut fœnugræcum, altheam, melilotum, chamæmillam, anethum, crocum, maluam, puluerem molendini, & similia, & in statu augebis quæ resoluunt: in declinatione vero ministrentur quæ resoluunt tantũ, vt est aqua sisimbri, sampsuci, laurus, polypodium, et similia: et laudanum suppositũ resoluit ipsum, & proprie ea quæ cõueniunt apostematibus frigidis, sicut ammoniacum, bdellium, styrax, chalbanũ, & cera, et medullæ omnes, & pinguedines omnes, & olea quę resoluũt, & proprie oleum de enula, quòd si apostema non resoluatur & perueniat ad aggregationem saniei, ministrabis maturantia quæ dicta sunt, quibus admiscebis quæ sunt fortioris caliditatis quã ipsa. Cum ergo prolongabitur maturatio saniei confert in velocitate maturationis eius emplastrum de fœnugræco, farina hordei decocta cum aqua ficuum mixta cum eo aliquo de fimo columbino, & fermẽ-

F to ad aperiendum ipsum, vel emplastrum de hyssopo, adipe anatis, & anseris, et vaccæ, et medullæ cerui, et butyro, & similibus: et ex eis pessarium factũ cõtinuo administretur. Cum autem dubelatum fuerit propinquum ori matricis possibilis erit sectio secundum debitum modum. Si vero in interiori parte eius fuerit, oportet q; eruptio ex ipsomet fiat, vel ex arte cum nasturtio, vel succo scabiosæ sumpto et iniecto: in his quæ supra in hepate dicta sunt. Cum vero apertum fuerit, tunc plurimum egredietur pus eius ex vulua, quare oportet vt mundificãtia ministretur, qualia sunt quæ dicta sunt in præcedenti cap. iniecta. Et vnguentum basilicon minus cum oleo ro. clysterizatum est conueniens et cum butyro vaccino recẽti, & proprie cum spissa est, & si subtilis fuerit fœdi odoris clysterizabis cum his in quibus est stipticitatis plus. Et quandoq; egreditur per vesicam, quare oportet vt administres potũ lactis, & psylium, semen melonis cum syrupo ro. qm̃ prohibent vl-

G cerationẽ vesicæ. Et qñq; rumpit ex intestinis, quare oportet vt clysterizetur cum aqua hordei, balaustijs decoctis in ea, & oleo ros. et zuccharo ros. deinde curatur perfecta mundificatione cum medicamine incarnatiuo iniecto per clystere, & dentur in potu trochisci de charabe, & ponat vnguẽtum incarnatiuum, cuius virtus profundetur super locum in quo fit dolor, q; si fistuletur, curetur prout supra dictum est. Si vero frigidum fuerit, et phlegmaticum curetur cũ resolutiuis exiccantibus & stipticis quæ in cura apostematum aliorum membrorũ numerauimus. Si vero in duritiem conuertatur, euacuatione melancholię naturalis & phlegmatis crassi curabitur: deinde cum localibus ex mollificãtibus resoluentibus notis supra in cura splenis & renũ. Et cum in cancrum mutatur, nõ curatur, vt Hippo. dixit in apho. & proprie si fuerit vlceratum, sed cõmotum oportet tantũ fieri cum mundificantibus virulentiã & putredinem corrosiuam & soluẽtibus choleram nigram per conuenientia exhibitis interualla. Accidentium vero mi-

H tigatio completur cum his quæ dolorem & ardorem mitigant, ex quibus sunt sessiones in aquis, & iniectiones, nastalia, et embrocæ, & emplastra ex anodinis, quorũ quędã sunt calida, quædam frigida quibus vti oportet ſm necessitatem. Calida sunt, vt fœnugræcum, semẽ lini, melilotũ, chamæmilla, althea, vitellum oui, malua, & similia. Compositum, vt cerotum factũ ex fæce olei dimissi in vase æris cum cera citrina et inunctum exterius. Frigida vero sunt emplastra facta de papauere cũ coriandro, solatro, & oleo ro. & albumine oui: & illud quod resoluitur ex plũbo adinuicem fricato aqua coriandri: et iterũ decoctio lentium clysterizata, et lac asinæ, et succus arnoglossę, coniunctim vel sigillatim. Et siquidẽ ex vlcere fluat sanguis ministrentur quę sanguinem fluentem detinent, et simplicia et cõposita superius nominata. Et similiter si debilitas stomachi mitigetur

mitigetur cum proprijs. Et cordis cōpassio perducens ad syncopim sudorem frigidum et vocis ablationem cum cōfortantibus cor & cerebrum, regatur.

Regimen conueniens est vt regatur in domo boni, & temperati aeris redolentis, & quiescat, & vigilet, et prohibeatur vel minoretur cibus in diebus suis primis vsque ad tres dies, & prohibeatur aqua penitus, in die primo vtatur vomitu, & solutione facili. Cōfectio suppositorij ad apostema durum matricis, & dolorem frigidum. ℞. thuris, been, lilij iudaici, chalbani, ana. ℥. ij. ceræ, opopanaci, ammoniaci, añ. ℥. i. masticis, castorei, styracis liquidę, olei de bdellio, adipis anatis, olei chamomillæ ana. ʒ. iij. gummi cum vino, & melle, & eliquentur adipes, & aggregentur omnia, & fiat suppositorium & administretur, & est Rasis. Confectio decoctionis qua sedatur dolor matricis. ℞. sampsuci, balsamitę, semina abrotani, caulis, fœnugræ. semen lini, chamomillę, meliloti, ana. partes ęquales, & sedeatur in eis, & est Rasis. Confectio ad dolorē matricis ex apostemate. ℞. seminis lini contriti cum. ʒ. v. vitelli oui elixati, croci ana. ʒ. ij. opij, seminis hyoscyami añ. ʒ. i. Confectio suppositorij sedantis dolorem matricis. ℞. ceræ, chamomillæ, adipis anatis, opij, ana. æqualiter, & supponatur cum lana, & est filij Serapionis. Confectio suppositorij sedantis dolorem matricis calidum. ℞. rosarum siccarum. ʒ. iij. seminis lactucę, & amyli ana. ʒ. i. terantur & cribellentur, & confice cum violis, & oleo ro. & lacte mulieris, vel asinino, cum lacte ministretur. Item ait & oportet vt caueas, & obserues quando perueniunt apostemata ad statum, ministrare aliquid ex eis, quæ excitant & prouocant sanguinem menstruum. In hora vero declinationis postquàm sedatur apostemata parum si indiges vt prouoces sanguinem menstruorum: tūc oportet vt fiat illud.

De nocumētis in actione menstruali, & primo de cura fluxus menstruorū. Cap. III.

58. INquit Hippoc. menstruis plurimis euenientibus accidunt ægritudines, & non euenientibus à natura accidunt ægritudines: ex quibus innuit sana esse si fuerint moderata, vt superius de menstruis dictum est. Vt ergo ad moderantiam reducantur, si immoderata sint, causas immoderantiæ inuestigare oportet, & earum signa, quæ scilicet sunt occulta: quas inuestigans Gal. ait plurima venire, vel non venire totaliter, vel in parte, cum sint contraria, & ex contrarijs causis fiunt: plurima enim sunt, aut ex apertione superflua oris venarum, aut ex peccato sanguinis in quali, in substantia, & quanto: quia calidus subtilis, vel multus existat quibus cōtentiua deficit & expulsiua iuuatur, quare plurima erunt, & superfluent. Et hoc aut in matrice, aut hepate vel corpore toto communitate matricis ad illa à quibus superfluitates sanguineas per mēstrua ex matrice natura instituit expurgari sicut alibi dixit, econtrario autem oppilatione matricis, aut frigiditate, aut crassitie, aut paucitate sanguinis detinentur totaliter, vel in parte quibus confortatur retētiua, & deficit expulsiua secundum varietatem ipsarum in quanto.

Causa omnium duplex est. interior et exterior. Interior in apertione oris venarum matricis hepatis, & totius corporis sanguinis inflammatione & subtiliatione plurimū est mala complexio calida & humida, dilatans, & quādoque sunt vlcera corrosiones, rhagadiæ, fissuræ, fractura venarum matricis, & menstrualium, & proprie apertio apostematis, & similia, quare cōtentiuam deficere est necesse vbiq;. Exterior autem duplex est, aut aliqua rerum necessariarum, aut non necessaria accidentalis. Necessarium q̄dem vt aer calidus & humidus motus fortis inflammans et non resoluens, corporis vel matricis venas aperiens, inflammans, & subtilians sanguinem in matrice, & corpore toto: cibus multus & potus, calidus & humidus generans sanguinem subtiliās & inflammans, vel multiplicās

A in eo humorem acutum, debilitans naturam corporis in digerendo, conuertendo cibum, et expellendo superfluitates eius via alia consueta, quare materia fuit educēda, inde vigiliæ multæ, somnus diminutus, repletio, & proprie ex calidis humoribus subtilibus, inanitio frigidorū crassorum, atq; inanitionis, seu euacuationis sanguinis consuetę retentio, & sanguinis fluxus ex naribus vel hæmorrhoidibus per vomitum, secessum, vel vrinam, priuatio consueti sudoris, pustularum, vlcerum, scabiei, apostematum, & similium quorum materiam natura consueuit per prædictas regiones expellere, nunc vero retentam conatur ad matricem expellere, exinde expellendum ira, solicitudo, & gaudium immoderatum aperiēs ora venarum, inflammans, & subtiliās sanguinem ac disponens ad motum de hepate vel de toto corpore ad matricem, & de matrice ad fluxum immoderatum ad extra. Causa vero non necessaria est balneum calidum, & humidū, vt Hippo. ait. quæcunq; infrigidata sunt, calefacere oportet, exceptis his q̄bus sanguinem emanare futurū est. frictio multa inflammans non resoluens. Accidentalis, est artificialis euacuationis consuetæ omissio, & proprie sanguinis, sudoris, vomitus, & fluxus ventris, pustularum, vlcerum scabiei, vel apostematum, & similium priuatio, quorum materiam natura consueuit per prædictas regiones expellere, nunc vero retentam ad matricem conatur impellere, vt exinde extra ducat. Et in oppilatione venarum, & sanguinis supradictæ dispositioni contraria tam interior, q̄ exterior econtrario est sumenda. Interior nanq; est mala complexio sicca vel frigida, vel calida superfluens, simplex vel cōmixta, pura, constringens, attenuans ora venarum, vel cum materia coarctans est vt plurimum, quare confortatur contentiua, & expulsiua debilitatur in matrice, hepate, & corpore toto, sanguinis dispositio obtūditur, inspissatur, ac minuitur, licet dispositio aliqua carnosa licet raro eueniat vel apostemosa. Exterior ex necessarijs est aer frigidus siccus, vel calidus superfluens, quies multa infrigidans & inspissans, scilicet motus paucus, & cibus paucus, & potus frigidus atq; siccus sanguinem minutum frigidum atq; spissum generans ac crassum & viscosum humorem in eo multiplicans: vel etiam si sit multus, natura tamen corporis mulieris fortis existit in digerendo, plurimum conuertendo, & superfluum expellendo via occulta, vel sensibili ad modum virorum, vel conuertendo in crassitiem atq; pilos, sicut animalia bruta in eis & additamentis eorum, quemadmodum est videre in mulieribus viraginibus, quæ neruosæ sunt & lacertosæ, earum anchę sunt fortiores pectoribus, & pilosæ, & exercitij multi, vel in crassis valde, quare ex cibo vel potu nil, vel parum superfluit expellendum: somnus multus, vigiliæ paucæ, repletio frigidorum, & crassorum humorum, inanitio acutorum, pigritia mentis, tristitia, timor, gemitus omnifariā deses idest pigritia. Ex non necessarijs vero, causa erit balneum frigidum & siccum, naturale vel artificiale, frictio multa resoluens, & exiccans totius corporis, vel matricis.

D Accidentales sunt sicut euacuationes inconsuetæ artificiales, educētes ex corpore materiam, quæ consueuit per mēstrua ex matrice excludi, superaduentus alicuius euacuationis non solitæ, vel deriuantis materiam ad aliam regionem, & exinde educentis.

Signa, menstruorum fluxus plurimus licet mulieri sit notus & similiter retentio, & priuatio, medico tn̄ sufficienti ex se, & absque mulieris relatu debet esse proprijs signis notus. Sunt autem signa ipsorum ægritudines, quæ ex ipsis accidunt, quas supra de menstruis, & præfocatione diximus, quarum quædam matrici sunt proprie, quędā alijs membris naturalibus, & vitalibus, & animatis per communitatē accidentes, & alia toti corpori, quæ omittantur hic. Idem enim quolibet loco repetere non nisi alienatio est s̄m Gal. Sunt quoq; & accidētia alia, quæ sequuntur: vnde

5. aph. 20.

De cura.

De signis.

vnde Gal. ait. Si menstrua cessauerint, alia accidentia sequuntur. s. dolor in femoribus, collo, capite, & carne, & oculorũ vasis, & acuta febris, vrina nigra, viridis, & aeruginosa, similis loturae carnis & cardonum, et non nullis natura constringitur. Accidunt quoque pluries accidentia ante productionem ipsorum cum duriter prouocantur, ꝙ si fluxus vltra modum extiterit, sequetur corruptio coloris, tumor pedum, & totius corporis, indigestio & desiderium, & omnia accidentia fluxui communicantia apparent.

Signa vero causarum, quę occulta sunt, hęc sunt. In fluxu enim malae complexionis calidae, & humidae simplicis & commixtae, purę vel impurę matricis, hic supra habuisti, et hepatis, et totius corporis supra vbi de hepate dictũ fuit. Signa inflationis, subtilitatis, & multitudinis sanguinis, in matrice, ex qualitate & quantitate menstruorũ percipies, & ex signis repletionis venarum et partium adiacentium, vt ventris, pectinis, renum, & coxarum. Et similiter in hepate & corpore toto ex signis repletionis vniuersalis, quae nota sunt. Signa quoque vlcerum corrosionis rhagadiarum, fixurę, fracturarum, venarum matricis apertionis, apostematum et similium supra sunt dicta. In priuatione quoq; signa econtrario colligenda, ex praedictis sunt nota capitulis: & eo videlicet, de oppilatione matricis proprie: illuc ergo redi.

De cura.

Cura plurimi fluxus priuationis menstruorum, ex cura fluxus sanguinis ex naribus, & hęmorrhoidarum generaliter nota est. In ea enim duplex erat intentio, generalis siue vniuersalis & particularis. Vniuersalis quidẽ in q̃nque consistebat rebus, quarum quatuor primae fluxui cõueniunt huic plurimo, quas ex illis colliges & ad propositum reduces cum inuitabit necessitas restringendi, & est cum defectio incipit apparere, vt supra de haemorrhoidibus fuit dictum. In priuatione vero, & retentione tres ex eis sunt opportunae, sed tertia dimittatur, & quarta, & earum contraria procuretur, & est vt sanguis retẽtus, qui ad matricem consueuit transmitti nõ deriuetur, sed ad ipsum, quoquo modo conuenienti trahatur nisi aliud contradicat, viae non constipentur, sed dilatentur. Tractionẽ vero complent ea, quae supra in cura praefocationis ex mẽstruorum retentione sunt dicta. Dilatationem vero diureticae medicinae, calidae & compositae, interius & exterius, & per omnem modum approximatę complent, quae infra dicẽtur & superius ibidem aliqua nota sunt. Particularis porro intentio versatur circa particulares intentiones in matrice contra dispositiones earum cum localibus exercendas. Est autem triplex earum dispositio, aut enim fluebant superflue, aut diminuebantur in toto, aut in parte, & sic incomplete fluebant: & addebatur supra capitulo de menstruis quarta, quia cum prauis accidentibus ibi enumeratis retenta vniuersali fluentia erant. Sic equidem in duobus talis consistit ad praesens intentio, in rectificanda dispositione & accidentium correctione. Et quia natura membri licet non variet localia remedia hic & ibi sed diuersa dispositio tantum, oportet hic alia remedia, quae matrici in hac sua dispositione sunt propria licet aliqua sint eis communia, quę ibidem sunt dicta, enarrare simplicia, deinde composita.

In plurimis itaq;, & superfluẽtibus menstruis qualitercũq;, siue respectu complexionis proprĳ corporis aetatis, regiminis & habitudinis, dispositionis siue consuetudinis symptomaticę, siue criticę non respectu temperati respectu cuius huiusmodi superfluitatem habet. Si cum non diminuta & pauca, cum defectio incipiens apparuerit aliqua forte pręmissio phlebotomiae basilicae, aut nigrae, vel purgatio humoris sanguinei acuentis ꝑseruat, ea pręmissa & deriuationes sanguinis cum deriuantibus notis, & proprie cum succis magnis appositis sub mamillis absq; igne cum suctione forti, vel etiam cum sufficienti flamma: vt

E iussit Hipp. & supra dorsum, & inter anchas & spatulas. Rectificatio quoq; regiminis cum his, quae cum stipticitate sanguinem laudabilem gignunt, quia crassum & frigidum, & praecedente alteratione corporis hepatis, & humorum cum frigidis stipticantibus, necnon coarctatione viarum & ductuum, quae inter renes, pectinẽ, & inguina sunt & vltra, per quas ad matricem de superioribus sanguis fluit cum frigidis, stipticis, conglutinãtibus, notis supra de consolatione medicinarum cum superfluens catarticum docuimus retinere in canonibus vniuersalis intentionis contentis ingeniabimur apertionem venarum matricis, vel scissuram, vel fracturam praecludere, & superfluentem sanguinem retinere, & ebibitis pulueribus, & iniectionibus encatismi, collyrĳs & emplastris, & vnctionibus ex eis, quae illud habent efficere à complexione: vt frigiditate & stipticitate, cõglutinatione, causticitate, vel à proprietate, quorum quaedam simplicia, & composita sunt communia hic & ibi, in praedictis capitulis enarrata, & in cura fluxus ventris. Quaedam huic specialiter subuenientia ex simplicibus, aut apertione scissurae & fracturę,

F quędam communia sunt sicut arnoglossa, cui nulla herba rum est par in cura fluxus sanguinis acuti: confert enim bibita, & iniecta, & chronico, & non chronico, & alhasce sumpta in potu, & camphora, lac enim coctum cum ferro ignito & scoria ferri bibita, & iniecta cum syrupo myrtino vel aliquo stypticorum, vt est succus glandium, & corticum granatorum, cauda aequina, consolida, lingua hircina, & cauda pecorina, semen & radix nenufaris, herba coriandri, ros. & semen eius. Et planta cicutae cum suo semine supposita & emplastrata, quę retinet & cõfert doloribus matricis, & anthera, & solatrum suppositum et emplastratum, & est expertum, virga pastoris, sumach, viola saracenica, corrigiola qualibet die sumpta in quantitate. ℥. iĳ. Et scoria ferri sumpta cum rob, & supposita: est enim vltima licet prohibeat impregnationem, gũmi arabici, & tragacanthus. Et semen lini torrefactum cũ aqua

No glo

G calida ferrea aluminosa, & proprie bibita, et encatismata, & aqua pluuialis, acetum epithymatũ cum panno supra pectinem, inguina, & renes, retinent ipsum potenter, nabac. grana pini, charabnabatia comesta, & supposita, & mixta, & fructus eius, acetositas citri proprietate sua, citonia, zarur, & omnes fructus pontici.

Et siquidem propter vlcera matricis, apertio venarum talis existat, ministrabis ea, quae mundificando consolidãt vlcera, & sunt gallae adustae exiccatae in aceto, chartae cõbustae, ostraca combusta, & cornu cerui adustum, & aliae medicinae similes illis etiam si ex apertione apostematis fuerint. Si vero ex corrosione facta in matrice ministrabis medicinas alias: sicut thus, & proprie corticem eius, & aloen, san. tra. & corallum, myrrham, charabe & lutum, memithe, amylum, & cerussam, et merdasen. acorum, colcothar, terram sigillatam, bolum armenum, & quae illis sunt similes. Oportet tamẽ vt prędictorum quolibet pulH uerizato sicut alchohol diureticum aliquod admisceatur, cuius virtute ad profundum matricis cito valeat penetrare. Et siquidem superfluat propter tenuitatem sanguinis, curabitur cum aquositatis euacuatione, vt cum procurãtibus sudorem proprie, & alĳs, quae infra in cura cursus matricis dicemus.

Ex cõpositis vero proprĳs sunt trochisci de spodio cũ camphora, trochisci cum terra sigillata: nostri trochisci de camphora, trochisci de charabe. Si proprie sit ex acuitate sanguinis, & coriandrum, & alia sanguinem incrassantia & obtundentia. Et similiter trochisci de scoria ferri, electarium eius, & tryphera, philonium persicum est vltimum, & alia opiata, vt est confectio arthemisiae, theriaca noua, diaolibanum, & similia, oportet autem vt sumantur cum aliquo stipticorum vt aqua granorũ myrtę, & aqua ro. Et siquidem fluant, sine interpolatione continue

continue

tinue administrentur cum reiteratione. Si vero adsunt periodi in hora periodi studeas ad sedandum, obseruetur tñ hora quietis ne tunc aliquid prouocatiuum sumatur. Sed qñ est necessarium periodum præuenire, & illud est ante tempus periodi, pdicta euacuentur, & mundificantia ministrentur. Sint tñ leuia, quæ non agitent, trahant, & prouocent, sed mundificando retineant, & confortãdo membra superiora ductibus, & vijs coangustationem acquirãt, qualia sunt ex myrobalanis, rhabarbaro, fumo terræ, succo barbæ hircinæ, ros. vel agari. & cuscutæ, educunt enim choleram, vel aquositatem ex sanguine cum retentione, & mundificant matricem, & similibus. Deinde matrix mundificetur, & confortetur vt nõ recipiat superfluitates egredientes à necessitate. Et illud etiam cum temperatis, qualia sunt ex mũdificãtibus, fœniculum, sesamum, & fœnugræcum, & alteę folia, & radix decocta in aqua, & bibita cum melle, & supposita. Et similiter laudanum in forma glandis, amygdala supposita, & lac ficuum cum vitello oui, & suffumigium cum ameos, grana pini, & sessio in decoctione sua, & suppositio cum galla ad confortandum matricem ne recipiat superfluitates & menstrua, & sunt sumach, naboli, spica, rubus, & flos eius proprie gallę, & decoctio fructus myrrhæ sm omnem modũ administratiõis exhibita omnia supradicta. Composita alia infra dicentur. In priuatione vero & retentione ipsorum omnimoda vel in parte, econtrario est agendum, præmissis enim rebus trahentibus, & mouentibus sanguinem ad matricem & alijs prout vniuersalis intentio indicabit, elaborabimus circa apertionem orificiorum ipsarum venarum menstrualium ab his, quæ aperiunt sanguinem & acuunt, & reddendo subtilem faciunt poros facile penetrare. Ex quibus sunt bibita et puluerizata in aqua mellis sumpta, & supposita, & iniecta seu encatismata, suffumigata, & emplastrata, & inuncta, prout in cura suffocationis est dictum. Et sunt simplicia, & composita. Et simplicia in oppilatione siquidem coarctatoria fuerint, sunt triplicia, quædam leuia, vt absinthium, mercurialis, flos schinanthi, marrubium, arthemisia, laudanum, amygdalæ, & nuces, aloe, & enula, & decoctio eius, radix iuniperi, iris: decoctio faseolorum rubeorum, semen anisi, fœniculi, petroselini, & sampsuci, & casiæ ligneæ, agni casti, sebesten, & est coriandrum putei, vel capillus veneris, batheca, acorus, asparagus, andacocha, fœnugręcum, sisamum, granum viride, amygdalæ, radix alteæ, & proprie vbi fuerit attenuatoria, quo casu supposita inungatur cum adipe gallinæ, anseris, vel anatis, & oleo de lilio vel amygdalino, & ex illis est charica inuersa in hydromelle infusa & supposita, cuscutæ, virides herbarum caulis, meri & mel. Quædam sunt mediocria, vt chamedryos, chamæpitis, balsamum sumptum, & suppositum cum costo, styrax, asarum, gentiana, polium, vtrunque cinnamomum, daucus, hypericõ, diacapparis, apium, lubne, angul. pulegiũ, vrtica, ruta, piper, sauina, sagapenum, oppopanax, asa, vtrunque castoreum, cordumeni, rubea tinctorum sunt fortia. Et ex illis, quæ supponuntur est oppopanacum & fructus eius, & radix brioniæ, & cyclaminis, & serpentariæ, & peoniæ, & costi, succus cucumeris asinini, centaurea, pulpa colocynthidis, helleborus, gummi oliuæ siluestris, cordumeni, & cum supponitur euphorbium super costum, statim prouocat, & myrrha & petroleum suffumigatum, & species gummorum, & pulpa colocynthidis sola. Si vero fuerit carnosa curam non habet, q; si compelleris ad curandum eam, tunc oportet vt cum lenientibus, & aperientibus in ea procedas, prout supra in oppilatione hepatis est dictum. Si vero apostemosa, curabitur cura apostematis dicta. Ex compositis sunt trochisci, myrtæ, diacurcuma, segenea, dialtea, dialacca, diacalamentũ, hierapigra, & similia.

Accidentium vero correctio, quæ ex retentione proue-

A niunt, iam superius in cura suffocationis sunt nota, plurimorum. vniuersaliter autem curã vniuscuiusq; est vna cũ his, quæ sanguinem prouocant, & oppilationem aperiunt sm omnem administrationis supra dictum modum. Eorum vero, quæ ex superfluentibus immediate accidunt, cura vniuersaliter est cum his, quæ retinent & confortãt. Eorum vero, quæ consequẽter & mediate, cum alijs, quæ in proprijs dicta sunt, & dicentur capitulis. Confectio medicinæ vltimi iuuamenti ad superflua menstrua. ℞. terræ sigillatæ, boli armenti, aluminis, gallarum, sanguinis draco. ana. partes æquales, fiat puluis de quo recipiatur. ʒ.i. camphoræ. ʒ.ij. & gallæ sextam. ʒ.i. & totum dissoluatur in syrupo myrtino, & detur & est Abo. Item experta est spongiola, quædam alba marina in litoribus maris inuenta & minutatim exhibita, & scissa, & commixta cum zuc. ro. & est ex inuentione nostra, & viola saracenica.

Medi. ad superflua mẽstrua.

Cõfectio clysteris ad fluxum excoriationum matricis. ℞. colcothar, tragacanthi, acatiæ, corticum thuris, anthimonij, ana. partes ęquales & fiat ex eis trochiscus aur. i. & boli arme. gummi arabi. charabe. ana. ʒ.i. ponantur in. ʒ.ij. succi stiptici, aut aqua aluminis, & clysterizetur in ea matrix. Et si fuerit ibi dolor fortis, adde hyoscyami & opij, aut se. cicutæ quod sufficit, & est Abo. Suppositorium bonum, & proprie ad corrosiones & vlcera. ℞. testas furni, & succum barbæ hircinę, grana acrestę, chartã de panno combustam, sandalum album, corticem thuris, terram sigillatam, capita granatorum vel folium, scoria ferri, coriandrum siccum, & supponatur ex eis puluerizatis. ʒ.iij. cum his imbibita aqua myrthi, & teneat tota nocte. Et de tinis conferentibus ei est encatisma in decoctione ros. cum stipitibus myrthæ, & corticibus granatorum viridibus, gallis & gallarum cypresi, balaustiarum, & barbæ hyrcinæ, & quidam addunt radicem vlmi, silicum, & fructuum ponticorũ. Item de epithymatibus eius, est alchãna inuncta super semẽ, & partem matricis cum oleo stiptico fortis stipticitatis. Ex nastalibus & suppositorijs proprijs est lana vel cotum intinctum in succo consolidæ, vel gallæ viridis cui sit superaspsus puluis trochisci de balaustijs, vel de terra sigillata descriptionis nostræ. Et ex vltimis est nastale quod. ℞. colophoniæ, camphoræ, scoriæ ferri. confice cum succo solatri hortulani, & suppone cum coto. Filius Serapionis. Confectio medicaminis retinẽtis sanguinem. ℞. sedegi. sang. tra. tragaganthi, charabe, coralli, aluminis iameni, balaustiarum, boli ar. terrę sigillatę. se. portu. ana. partes æquales: terantur & cribellentur, & dentur ex ea. ʒ.iij. cum aqua sumach, & se. apij, aut cum aqua anthimonij contriti, quod sit infusum die ac nocte in aqua arnoglossæ. Clystere. ℞. succi virgæ pastoris. ʒ.ij. decoctionis corticum granatorum, extremitatis myrthi: nucis cipresi: gallarum, ros. & balaustiarum añ. ʒ.ij. misceatur, & injciatur cum clysteri. Gal. vero ait cũ curasset talem fluxum cum medicinis interius, & exterius approximatis: cum non contulisset cum succo solo arnoglossæ clysterizaui et dedi illud per os, et sanata extitit. Et si talibus succis aliquid ex retinentibus sanguinem conglutinatione sua misceamus, opportunũ est, & proprie si cum solutione, vel vlcere fuerit. Pessarium. ℞. gallarũ immaturarum, alumen iameni: acatię, farinæ, thuris ana. partes æquales, tere et cribella, & confice cum myrtha humida, & suppone cum coto. Aliud retinens sang. valde. ℞. cornu cerui combusti, chartæ combustæ, gallarum succarum, ramich, trochi. de lacca, sandal. al. aluminis iam. ostracorum. figuli ouorum, litij, gallarum adustarum extinctarum in ace. sang. dra. calcadis chalcantum viride, nam quando antiquatur fit calcadis, colcothar, anthimonij frisi cum oleo sumac: sedenegi, spõgiæ combustę extinctę in aceto, ostracorum adustorum, corticum thuris omnium añ. partes æquales: tere et confice cũ aqua sumach aut arnoglo. aut virgæ pastoris. Suffumigium retinens

retinens sang. menstruum effluentem superflue. ℞. masti. colophoniæ: boli, sang. drac. ana. argilla sicca bis ponatur supra prunas, & recipiat fumum per embotum. Syrupus ad idem. ℞. succi plantaginis, fasiolarię, corrigiolę, pētaphyllon, vio. saracenicæ. an. ℥. vi. his succis depuratis & colatis addatur li. 5. syrupi ros. & zucchari alb. lib. i. in fine decoctionis irrorentur aqua ro. vel nenupharis lib. i. in qua ductus sit lapis hæmatitis, & in pecia rara bulliant, sand. dra. boli. ar. terræ sigil. ana. ʒ. i. dosis. ℥. i. cum aqua myrthæ, & est ex inuentione nostra.

Syrup⁹ prouocās retēta mēstrua.

Confectio syrupi prouocantis retenta menstrua. ℞. calamenti agrestis, & calamenti pulegij, radi. enulæ campanæ, & ireos, matricariæ. radi. iuniperi, hypericō. an. M. i. rubeæ tinctorum, nigellæ, zedoariæ, & doronigi, radi. dauci, spodij, prassij, schinanti, ana. ʒ. iij. omnia coque in lib. vi. aquæ vsque ad medium, & cola, & pone fœces in lib. iij. aquæ, & coque vsq; ad medium, & cola. Et aduna vtraq; colamenta, & pone mellis lib. ij. & coque, & initio coctionis pone spicæ, casiæ, caryophyllorum, asari, cinnamomi, masticis, croci an. ʒ. 5. subtiliter puluerizata in pāno lini, et mitte aceti scillitici. ℥. iij. si non prohibeant alia, educit enim menstrua, ex causa frigida, et coarctatoria retenta, & est sanum, & expertum, dosis. vnc. ij. in aurora cum calida.

Pilulæ.

Pilulæ post prædictam præparationem educentes humores oppilantes, & aperientes obstrictionem venarum menstrualium sunt pilulæ de hierapicra, pilulæ fœtidæ, & de gummis, & de thapsia, & alię superius dictæ. Encatisma prouocans menstrua aperiendo ora venarum matricis, sanguinē trahens ad inferiora ipsius, subtilians, & aperiens, vt facilius egrediatur. ℞. sauinæ, pulegij, calamenti, apij, fœniculi, acrimoniæ, filipendriæ, parietariæ, absinthij, rutæ, matricariæ ana. partes æquales: bulliant in aqua dulci, & sedeatur in ea calida.

Suffumigatio.

Item suffumigatio post prædictum enchatisma. ℞. gallię mus. asari, gummi, hederæ, spicę, croci, musci, ambrę, centaureę, puluerizentur & ponantur super prunas, & cum emboto suffumigetur pannus tegendo dorsum, prouocant enim hæc menstrua, vt ait Hippo. cum inquit. Muliebria educit ex aromatibus calefactio, si non capitis grauedinem facerent. Et ex eis sunt suffumigatio cum altero horum scilicet colocynthide, asa, sagapeno, opopanace, & cordumeni, & etiam commixta. Confectio suppositorij efficacis. ℞. myrthi, calamenti. amborum ana. ʒ. iij. sampsuci. ʒ. vij. rutæ siccæ. ʒ. x. passularū enucleatarum. ʒ. xx. conficiantur cum felle taurino, & fiant pessaria. Oleum de spica, sambucinum, de lilio iris, amygdal. amararum, oleum de narcisco, de iunipero prouocat suppositum.

Aliud pessarium.

Aliud pessarium. ℞. castorei, musci, ambrę, myrrhę, croci. ana. partes æquales. Confice cum oleo de been, & fiant pessaria.

Item succus papaueris rufi, succus matricariæ, absinthij, dauci, radicum apij, & petroselini, parietariæ prouocat. Aloes sumptus & suppositus prouocat menstrua.

Ex proprijs & expertis medicaminibus ad accidentia prædicta ex retentione mēstruorum insurgentia cum accidunt mulieri ante proruptionem ipsorum est, vt per tres dies ante tempus cōsuetum ipsorum comedat mulier matricem ceruæ, & caprę elixatam quolibet trium dierū mane, & in ieiunio de vtraq; comedendo.

De cursu matricis seu fluxu aquę. Cap. 12.

Contingit quibusdam mulieribus q; currant ex earum matricibus non menstrua de quibus dictum est, sed humiditates aliæ alterius generis. Ex eis. n. sunt aquosæ, æruginosę, rubeę, vel citrinę proprijs coloribus & substantijs designatę, sicut ex earum relatione habuimus, & inspeximus in pannis & vasis collectas: quarum euentus est ex superioribus corporis in quibus talis materia generatur quam natura ex eis immittit periodice ad matricem tanq; nauis ad sentinam, per quam totū corpus in mulieribus statuit expurgari illa nullum malū habente. Sicut innuit Gal. cum dixit. Item contingit fluxus sanguinis vulua nihil infirmitatis habente, causa quia natura totum corpus per vuluam sicut per renes vel nares mundificat, qd̄ plurimum sit phlegmaticum & tenerum. Porro quod egreditur est ęruginosum, rubeum, citrinum, vel aquosum, quæ omnia à menstruis differunt, quia veniunt à remotis in quibus dispositionem aliquam præter naturam percipiunt, vt grauedinem & tumorem, malitiā anhelitus, & digestionis sub alia specie, q; adueniat menstruis, sunt enim de collo matricis, sicut de phlebotomia exiens sanguis menstrualis. Sed, quod aquosum est in debilitatis, quietis, teneris, & phlegmaticis, currere est conueniens, vel dicamus à natura permoti. In contrarijs vero æruginosum, rubeum, & citrinum peccato existente vtrobique digestionis hepatis, & venarum, ex frigiditate ea maiori, quę menstruis causa est, vel caliditate superflua generantibus tales superfluitates in eis. Cuius signa supra in hepate sunt monstrata, vel cum febre acuta, vlcere seu apostemate in membris quorum materias natura per matricem expurgat.

De cura retentionis menstruorum. Cap. 13.

Hæc non oportet retinere, cum natura repellat illa per cōuenientem regionem & idoneam nisi symptomatice dummodo reguletilla, sed naturę prouidentiæ dimittere, si critice, vel quandoq; symptomatice, nec valens ea continere dimittit exinde prorumpētia, sed vt ex matrice periodice educant studiosius operari, ita quidem vt competenti quantitate non deficiant, neque fluant cum in superioribus magnum, quia symptoma & naturæ defectionem, quo casu sunt retinenda, vt infra dicetur, sed sufficiant & earum proportionentur generationi. Verum quia tales humiditates prodeūtes licet mulieribus talibus in se sint vtiles, & immoderatę sint, tamen quia sunt ex eisdem in sua dignitate, & indiuiduitate, & quolibet modo turpes, fastidium generantes ipsis, & viris facientes semen lubricare, vel corrumpentes & proinde genealogiam, & generationem, quam naturaliter appetunt prohibētes, expedit quoquo modo prohibere eas ne generentur, cum naturaliter in corpore sano generari non debeant idonee regulato, & quod de eis iam generatum est à membris corporis debite expurgari: & ne ad matricem veniant conuenientibus auxilijs deriuari.

Cura siquidem est tres res. Prima est prohibitio generationis ipsarum. Secunda est eius, quod generatum est & quotidie generabitur donec prohibitio fiat, expurgatio, & ne ad matricem fluat deriuatio. Tertia est accidentium correctio. Primam rem complent rerum non naturalium debita ordinatio ad siccitatem tendens, & medicinarum conueniens exhibitio, malitiam complexionis hepatis, & venarum alterantium, prout digestioni complendæ hepatis & ipsarum expedit, quæ supra in hepate sunt monstratę, hæc enim non sunt solum præseruatiuę, sed etiam curatiuę. Secundam rem complent ea, quę superfluitates aquosas, & cholericas habent educere per poros sensibiliter, & proprie per sudorem, vt sudorem prouocantia. Inquit enim Abo. Sudor est aquositas sanguinis, cui pus cholericum est admixtum. Aut per vrinam, vt diuretica et chemesir, quod est species opopanaci, sed dicit Auer. quod est fortius, et non habet partem in resoluendo saniem & aquositatem, vel insensibiliter, vt exercitium, & sepelitio in arena, fames, sitis, & abstinentia ab humidis, & brodialibus, & alijs in cura hydropisis denotatis, vel fluxu ventris siquidem æruginosæ fuerint, vel phlebotomia de basilica vel nigra, si rubeæ fuerint, vel vomitu si cholericæ, de quibus omnibus in cura fluxus ventris plene dictum est. Et si ex materia febris acutę apostematis vel vlceris exeant, cura illarum proprie ipsarum est cura, quæ in suo quęratur loco. Et siquidem superfluāt

cum

cum prædictorum reiteratione agendum est, & etiam cũ his, quæ in superfluentibus menstruis dicta sunt supra. Inquit Hippo. Omnia secundum rationem facienti & non euenientibus ilico secundum rõnem, non trãsire ad aliud oportet, manente eo quod visum est à principio. Agens enim etsi non in breui propter indispositionem subiecti imprimit, in longo tamen tẽpore imprimendo procedens perficiet, & manifestam faciet actionem.

2.

Tertia res scilicet correctio accidentium est vt mitigentur dolores, alleuientur grauedines & punctiones vt supra in menstruis est notatum. Ordinatio artificialis balnei exiccatiui aquositatum post naturale, sicut est thermarum & proprie sudatorium est multiplex. Vno modo sicut semicuplum fiat bene coopertum vt non expiret vapor vel fumus, & sit in medio eius tabula perforata in multis locis, & de subtus ponatur aqua maris calida simplex vel decoctionis exiccantium medicinarum, vt baurach. spumæ maris: nitri, sulphuris. Et herbarum vt stœchados: foliorum chamęmillæ, rorismarini: & foliorũ prout necessitati tibi videbitur expedire. Et desuper situetur corpus, vt fumus ipsum bene attingat. Et cum tepescere incipit, habeantur lapides molares igniti, vel lateres & proijciantur in aqua, etiam iterum fumum recipiat, quoniam multum exiccat. Alij vero aliter faciunt, caldariam magnam de ære bene coopertam, vt ex ea nullus fumus expiret, construunt supra ignem in qua prędicta imponũt & faciunt ea bulliri, & per manicam quandam seu canale de ea in tinam protensam in qua bene cooperta stet corpus & fumum recipiat, donec bene sudatum fuerit. Et ex tunc egrediatur & quiescens in lecto iterum sudet & reiteret quantum fuerit necesse. Hoc enim balneum non solum superfluitates tales deriuando educit & exiccat, sed etiam dyscrasiam frigidam & humidam corporis, & mẽbrorum ipsas generantium alterat & emẽdat, vt cum bono præmisso regimine non vlterius, generentur digestione confortata, cuius generantur debilitate, & quod est in matrice iam fluxum & contentum consumit. Et balsamus bibitus & euaporatus exiccat humiditates eius. Et vt consumantur & vlterius matrix non recipiat eas, sedeat in aqua aluminis, vel granorum rubi et myrtę. Et iterum poterunt suffumigari & supponi ex eis, qualia sunt sandaraca, spongia maris, alumen, spica, scoria, salnitrum, spuma maris, baurach, sulphur, styrax sicca, fuligo furni, tela araneæ, scarpa, alchanna, & similia. Et clysterizentur stiptica ex aquis & succis iam dictis in menstruis supra.

m.

De sterilitate & difficultate impregnationis. Cap. 14.

Sterilitas & impregnationis difficultas differunt sicut ablatio & diminutio. Conueniunt enim in specie sed in quanto differunt, & similiter in speciebus causarum: sed in quanto ipsarum, cum enim sunt fortes causa sunt sterilitatis, si vero debiles fuerĩt, sunt causa difficultatis. Et siquidem causæ ipsarum contrariæ sunt causis conceptionis superius prædistinctis, quæ sunt ex propinquis & immediate operantibus: vt vno comprehendantur capitulo ordinate: dicimus autẽ ꝙ in corpore integro suis membris, ætate perfecta & apparẽte in se sano: aut sunt ex causis interioribus principaliter: aut sunt ex causis exterius imprimentibus: primo modo, aut sunt ex parte viri, aut mulieris, aut vtriusq;. Ex parte seminis: aut ex se quia sit ex aliqua mala materia generatũ: quæ à proprietate habet, vt sperma generet infœcundum: vt dixit Egidius & Archidiaco. vel qualitate distinctum, vel infectum aliquo malo humore, vel corruptum longa retentione, et debilitatum, siue imperfectum in principalibus, vel læsum aliorum communitate membrorũ, vel totius corporis, quia febriens, aut tempore diminutum, vel sua proprietate sicut dispositio arboris non fructificantis, vt

A dixit Almansor. aut alijs accidentibus causis vel qualitercunque ineptum fuerit vt supra de spermate dictum est. Ex parte vero instrumẽti seu virgæ, quia fuerit nimis longa vel breuis recipienti non proportionata, vel debilis mollificata, vel in erectione deficiens, vel modo quolibet læsa in causa nocumenti erectionis & in spermate superius pdistincto. Ex parte mulieris causa est multiplex, aut enim in eius spermate aut in loco à natura generationi eius deputato, vt in matrice. Causa vero in spermate eius similis est causæ eius in spermate viri iam dictæ. Causa vero in matrice, aut erit in orificio eius, & collo: quia sit tortum vel oppilatum vt supra in proprio capitulo est dictum. Quare semen trahere non valebit, nec concipiet sicut Hippo. in apho. dixit, cum inquit. Quæcunque vero præter naturam crassæ non concipiunt, his pinguedo os matricum obturat: aut in matricis concauo & tunc, aut quia sit à discrasia debilitata: quare semen non attrahit, si frigida fuerit: aut non retinet, si fuerit humectata, vel madefacta, lubrica, & egreditur semen: aut quia sit fœda &

2. aph. 46.

B immunda ipsum corrumpens, aut congelans ipsum, si frigida fuerit quod est plurimũ, vel nimis calida ipsum adurens & consumens, aut sicca vt terra arida & arena, & est quæ non solum semen exiccat: sed etiam alimentum sanguinis immissum in toto corpore consumit, vel quia sit in vijs eius vel ipsorum vasorum spermatis densata & oppilata: quare sperma in eius concauum non diffunditur: nec sanguis ad alimentum immittitur: vel si immittitur non est bonus, quare nõ trahit ad matricem nec nutrit. Inquit Gal. cibus nutritiuus omnis qualitatis excessu vel fortitudine debet carere: quam si habeat ipsum alteret natura vt supra in suo capitulo dictum est. Vnde Hippoc. dixit in aphoris. Quæcunque frigidas & densas habent matrices non concipiunt, similiter & in maribus subiungẽdo. Aut quia sit aliqua prædictarum ægritudinum generata vel accidente quælibet læsa in se: vel communitate ad membrum aliquod propinquum vel remotum, vel totum corpus quia fuerit febriens.

C Ex parte vero vtriusq; multipliciter: aut quia non fuerint cum amore & desiderio debite copulati: aut quia coeuntes non conuenerunt in emissione spermatis, vt debita semina recipiant mixtionem: vel si conuenerunt ventositas separauit inter ea, vt non permiscerentur adinuicem: aut quia permixta non fuerint contemperata & distemperata: nec inter se inuicem vel cum matrice cõtemperantiam receperunt, quod declarat quia facto diuortio & copulatione cum alijs generabit vterque per contrariam causam.

Causæ vero exterius imprimentes: quædam sunt ex necessarijs: quædam ex non necessarijs. Ex necessarijs sunt quædam vt aer, & hoc aut sua virtute manifesta, quia fuerit nimis calidus vel frigidus, vel corruptus, quia fuerit pestilens & resoluat vel congelet semina, vel corrumpat virtute occulta, vt quia à constellatione influente in corpora alicuius regionis sterilitas eius accidit, quod est manifestum. Videmus enim aliquas regiones bene producentes

D male conseruantes, & aliquas solum conseruantes bene, & aliquas in vtroque nulla causa manifesta, in terra vel aere vel regimine: & exercitium laboriosum subitum, & cum saltu plurimo ad posteriora, quoniam faciet descendere sperma, & cum sternutatiõe maxime & proprie immediate post coitum. Quies multiplicans superfluitates inficientes & corrumpẽtes semina. Cibus & potus superfluus malus & inordinatus multiplicans mucilagines facientes lubricare semen, & præstantes alia nocumenta. Similiter superfluus somnus & vigilię: sunt enim mortui similes & quieti: vt dixit Abo. Superflua inanitio scilicet sanguinis & aliorum superfluorum humorum naturalis vel accidentalis occulta vel manifesta, vomitu vel fluxu perducens ad diminutionem materiæ seminis vel sangui-

nis

nis menstrui. Et superflua repletio suffocatiua seminum: & animæ accidentia, vt gaudium subitum immoderatũ: timor eueniens subito: dolor & tristitia. Et ex non necessarijs sunt vt balneum frigidum vel calidum resolutiuum omni tempore: sumptio rei prohibentis conceptionem: vt bibitio multa camphoræ, & emplastratio testium cum hyoscyamo nigro & similia quæ infra in difficili partu dicemus.

De signis sterilitatis.

Signa, sterilis cognoscitur mulier per effectum, omni præmissa cura & ingenio nũquam impregnatur cum proprio vel alio, vel si viro generanti cum alia copuletur. Et signa & proprietas viraginis sunt in ipsa. Et similiter vir sterilis cognoscitur per effectum. Et signa: quia spanus idest sine pilis in barba. Difficultas vero impregnationis cognoscitur quia tarde & raro impregnatur, & non nisi cum aliquibus curis præmissis & ingenijs quæ infra dicemus secũdum Aristo. in de generatione animalium. Quædam habent à dispositione naturali mulieris, vt prima ætate non concipiant, sed secunda & tertia, sic quædam in prima nec secũda sed tertia sic. Vidimus enim quandam dominam medici filiam quæ nunquam concipere potuit nisi ad quinquagesimum annũ, & primo tempore fuit passa molam deinde anno sequenti fuit impregnata vere. Quædam prima sic, & secunda & tertia non, acquiritur enim quædam dispositio vel indispositio ipsius ad impregnationem mutatione ætatis cum proportionatur suo cõpari vel disproportionatur vere. Et signa causarum sunt, quæ indicant an causa sit ex parte viri aut mulieris: sicut ea quæ Hippo. in suis apho. cum dixit. Mulier si non conceperit in vtero, velis autem scire si concipiet, tege eam vestimẽtis & suffumiga eam deorsum aromatibus. Et siquidem odor per corpus ad nares & os peruenerit, cognosce quoniam ipsa non ex se non concipit: est autem culpa viri. Alij autem dixerunt. Supponatur allium, consideret si peruenit odor ad os aut nares aut non. Si enim non peruenerit, oppilatio in poris & ductibus matricis ostẽditur, quæ prohibet impregnationem, vel mala complexio eius consumens vapores calida & sicca, vel congelans & inspissans vt non penetrent, si frigida & humida fuerit. sed hoc signum est super particularem causam sterilitatis, nõ super omnem, cum aliæ causæ eius sint multæ præter oppilationem & malitiam qualitatis ipsius. Alij vero alia dixerunt quæ in aliquo non verificantur, nisi signa inuestigentur propria. Signa defectus in materia seminis sunt, cibi mali & potus, vel pauci præassumptio, vel ipsius assiduatio & digestionis malitia. Signa vero malitiæ qualitatis & vasorum sunt, quoniam si calidum sit, cito emittitur & sentit mulier apud emissionẽ eius acuitatem & ardorem, & cum recipitur extra, apparet color decliuis ad rubedinem vel citrinitatem, & odoris acuti, & substantiæ tenuis vel spissæ. si adustio non peruenit in genitalibus, signa caliditatis percipies, & similiter vrinæ tincturam: si vero frigida contraria apparebunt: si vero sicca paucum erit crassum, & corpus erit similiter siccum: si vero humidum cõtraria apparebũt. Signa imperfectionis ipsius sunt, quia sit aquosum & indigestum: & est cum passione testium vel alicuius membrorum principalium. Signa vero ineptitudinis ipsius ex parte totius corporis vel aliarũ causarum sensui nota sunt & manifesta in viro communiter & muliere. Sperma quidem perfectum sanum & generatiuum, est album, splendidum, viscosum, & vnitur sicut grando, & odoris paleæ, vel floris sambuci, et positum in aqua descendit, sicut in de generatione animalium dixit Aristo.

5. aph. 60.

Signa vero causarum procedẽtium ex matrice, vt quia in orificio sit oppilata vel collo, aut tortuosa in ipso, ex capitulo oppilationis ipsius sunt manifesta, si sit in via vasorum spermatis vel sanguinis ad alimentum immixtio. Et siquidem defectus sanguinei alimẽti communitate totius

E

corporis fuerit, ariditas & subtilitas corporis demonstrabit: si vero ipsius malitia qualitatis ipsius & substãtia præcollectæ. Sed signa malæ qualitatis concaui ipsius matricis habentur ex tactu, quem percipit apud coitum virga viri, vt, siquidem calida fuerint, perueniunt ad caput eius sensus tactus caliditatis: si frigida sensus frigiditatis: si humida humiditas abundans deturpans ac coitum indelectabilem operans & cursum matricis. Si siccus ecõtra habentur, etiam ex dispositione genitalium apparẽtium mẽbrorum & alijs exeuntibus in vrina & totius communitate. Si vero sit aliqua prædictarum ægritudinum grauata, præsentia illius ostendit: & similiter si alicuius membri cõmunitate vel totius corporis. Si etiam plenitudo ex mucilaginibus cotyledonum ex regimine & corporis intemperamento percipies, & grauedines sensu circa renes & inguina. Signa causarum ex parte vtriusque existentium, experimento sunt manifesta: & proprie mulieris relatione. Et signa intemperantiæ ipsorum inter se, & ipsorum causa matricis, sunt defectus aliarum causarum: & quia facto diuortio & complexione, cum alio generabit vterque vel alter. Causæ vero aliæ exterius imprimentes sunt sensui manifestæ.

F

De ... rilit...

Cura. in cura sterilitatis duplex est intentio. generalis scilicet & specialis. Generalis est adæquatio maris ad mulierem: sic quidem quod omnibus quæ ad generationem pertinent maxime & mediate & ex propinquo, quæ sunt dicta, inter eos fiat proportio & temperies: ex contemperãtia enim eorũ inter se generatio prouenit, vt habuisti. Verum talis apud medicum difficilis est & quasi impossibilis, & penitus ignota, vel difficilis & laboriosa cognitio æquabilium, maxime si inæqualitas naturaliter adsit. Et proinde si agamus aliquid ad ipsum procurandum inter eos, attentius perquiramus, siue sterilitas sit ex naturali dispositione siue accidentali. Et si ex dispositione naturali, aut erit perpetua aut temporalis secundum variam dispositionẽ ætatis, vt dixit philosophus. si primo modo dimittenda est vel alteri sociãda: & sic econuerso: natura ei contra operante vana sunt omnia, dixit Hippo. si vero secundo modo similiter dimittenda: vel cum leuibus disponentibus & confortantibus & curis secundum sapientiam procedendum: quæ si non conferant, quia non bene approprientur propter difficultatem cognitionis, non noceant propter generandi malitiam & naturalem dispositionẽ permutent: ex hoc enim quæ aliqua ætate disposita erat, fiet indisposita semper. Si vero accidentalis fuerit agendũ est caute similiter, ne cum fortibus et periculosis ac irrationabilibus fiat, vt stolidi agunt & imperiti cum quibus non æquant sed diuersificant, non contemperant sed distemperant magis & in prauas dispositiones adueniunt: & sic generationem non procurant, sed interemptionem magis.

G

Vt ergo caute & tute agamus specialem in adæquãdo eos sic prosequamur intentionem. Consistit autem in tribus rebus ĩ causæ sterilitatis abscisiõe: in seminũ vtriusque confortatione: & in apti modi coeundi ad generationem opportuni inuentione. Specialis intentio est quam ex dimissione generalis accipientes in actum deducimus cum specialibus & proprijs medicinis, & est vt siquidem sterilitatis causa in semine viri affuerit, vt abscindatur varijs auxilijs secundum varietatem causarum, vt quia si fuerit ex mala materia procreatum abscindamus iuuando digestionẽ, ministrãdo cibaria et potus: et similiter calida et humida, quæ bonũ faciunt sanguinẽ et sperma superexcrescere, vt est supra de spermate dictum. Si vero quia fuerit imperfectum in testibus et alijs principalibus superioribus, studebimus ipsa principalia corrigere et confortare cum alterantibus eorũ dyscrasiam aromaticis, eorum spiritus cõfortantibus et multiplicantibus, vt supra in cura nocumẽti erectionis est dictũ, necnon et ipsum tempore competẽti mandabimus retineri et raro coire: vel alias eorum passiones auferre:

H

ferre:

ferre: cum his quę supra in proprijs capitulis ipsarum sunt serie descripta. Similiter si aliqua praua affecta fuerit qualitate, alteratione prędictorum amborum studebimus illā cum diureticis notis calidis vel frigidis alterare. Si quoq; est aliquo malo humore infectum, cum mundificantibus sanguinem & purgantibus abscindemus. Similiter si corruptum fuerit ex longa retentione, mandabimus coire frequentius: necnon si ex cōmunitate alicuius membrorum vicinorum testibus, & vasis cōtigerit vel corporis totius, procuratione & rectificatione illorum corrigetur, & in rectificatione regiminis, necnō accidentium exteriorum, & causarum amotione si ex illis contingat. Sed si ex parte instrumenti causa sterilitatis cōtingat, quia virga fuerit longa vel breuis, curā non habet, & proprie nimis longa: breui enim vt dictum est supra occurrit vsque ad vuluæ orificium matrix, et cum desiderio naturali trahit sperma sicut trahit ipsum per rectum ibidem in nō violatis, vt supra dictum fuit in oppilatione matricis: & quandoque trahitur cum assuefactione proiectionis ventosarum in inguinibus & alijs, nisi breuis sit adeo, quod delectationem aliquam nō inducat: quæ tamen in augmastica ætate correctionem habet. Si vero quia mollificata sit, cura paralysis corrigetur, quam supra diximus in cura neruorum. Porro si causa fuerit in matrice, quia eius collum fuerit tortuosum, vel eius orificium strictum, administrentur continue radij de stanno qui incrassentur paulatim, & inungantur adipibus lenitiuis, & oleis, & intret balneum humectatiuū, & confert in hoc casu comestio caulium, cimini, anisi, apij, & similium. Et si fuerit carnosa non curatur. Et si causa oppilationis fuerit humor, euacuatione cū hieris, clysteribus, & collyrijs, & particularibus, & proprijs educetur. Sed si quidem fuerit ex multitudine adipis, curabitur exercitio resolutiuo, & cum extenuatiua & exiccatiua diæta: balneum quoq; exiccatiuum est conueniens, & post ipsum antidota calida exiccatiua, vt theriaca, & theodoricon, & clysteria, & suppositoria exiccatiua, & vnctiones ex melle albo, & oleo de spica, et lilio. Et si fuerit mala cōplexio in eius concauo frigida vel calida, sicca vel humida, vel qualitercunque commixta, curatur cura malitiæ complexionis ipsius dicta in capitulo proprio. Et illud cum dictis balneis enchatismatibus, clysteribus, suffumigationibus, & suppositorijs, declinantibus ad qualitatem quam dyscrasia exigit. Quod si causa eius fuerit humor coadunatus in eo præcedente diæta, purgabitur cum purgatione corporis pręcedente cum clysteribus, et suppositorijs, quę infra dicentur. Etiam si ventositas in eo collecta fuerit prohibens à debita spermatum mixtione curabitur cum educentibus materiam eius, & extenuantibus ventositatem, vel educētibus eam ex proprio loco, & regimine extenuatiuo. Et ex illis sunt ea quæ infra dicentur in mola, & ventositate. Et ex proprijs, vt aristo. ro. Et si oppilatio fuerit in vijs vasorum spermatis vel alimēti, curabitur prout supra in cura oppilationis est dictum. Quod si causa fuerit ex parte malitiæ alimenti, quia san. sit malus, rectificatione curabitur & diæta.

Et si defectus fuerit ex parte corporis mulieris, quia pręter naturam tenuis fuerit, regimine humectatiuo prędicto emēdabitur, & impinguatiuo, quod suo loco Christo propitiante dicetur. Necnon & si aliqua ægritudinum vel accidente aliquo fuerit grauata, cura illius propria medicabitur, quæ ex dictis vel dicendis est colligenda. Si autem ex malitia regiminis cotyledones pleni mucilagine fuerint, & grauati, rectificatione regiminis ad calidum & siccum permutatione curabitur, aut eductione ipsorū cum collyrijs, & similibus.

Confortatio vero seminum, quæ est secunda specialis completur cum his quæcunque digestiones habent perfectas, & sanguinem gignunt æqualem, quæ superius in cura stomachi habuisti: & membra generationis principalia, maxime in sua solita & debita æqualitate conseruant,

A quæ in proprijs sunt dicta capitulis. Si ergo causam abscindes, & cum talibus & spermata confortantibus, q; in vno quoq; acquiratur temperies, & ex mixtione temperatorū maior tēperies fiet: vel si non possibile fuerit propter indispositionem naturarum, sexuum, vel ætatem, temperiem fieri in eorum quolibet, fit diuersitas in eis, & inæqualitas reseruetur quod ex emissione vtriusq; adinuicem resultat æqualitas, quæ generationis est causa. Et quia vt plurimū dispositio frigida in viris, & in mulieribus humida, vel vtraq; sterilitatis est causa, et plurimum recipiens curam, abscindentia ipsa proinde calida erunt, & sicca quæ dicentur infra, simplicia & composita. Confortantia quoq; semen talia erunt, quæ sua caliditate frigiditatem alterent: et sua virtute etiam humiditatem expurgēt et siccent, sua proprietate cōfortando instrumenta generationis et spermatis, conceptum, & impregnationem procurent. Et ex compositis quæ sine nocumento expurgant, sunt hierę exhibitæ clysterizatę, & suppositę. Et ex cōfortantibus sunt antidota, & confectiones magnę, vt mitridatum, diamuscum, theriaca non omnis, vt Serapio inquit, quia non diatessaron, vt Aboa. inquit de aborsus regimine, sed Gale. vel Andromachi, quæ communiter habentur in vsu: quæ non solum impregnationem procurant, sed etiam fœtum in matrice conseruant, vt ponit Aboali. de medicinis appropriatis loquendo. Et ex illis est theodoricum, & medicamen alchechengi, vt supra in cura nocumenti erectionis est dictum.

B

Et ex appropriatis simplicibus sunt, vt mulieri detur vrina elephātis, nam est mirabilis apud propinquitatem coitus, & hora eius: & rasura eboris bibita est præsentis iuuamenti cum osse de corde cerui, et semen seseleos expertum est, et datur pecudibus fœminis de eo, vt multiplicetur earum generatio: & oleum de balsamo bibitum euaporatū, & suppositum, vel de been in pessario suppositum, et oleū de lilio, & pessarium de naphta nigra, costo, et adeps anseris in lana, et cum singulis aromaticis, scilicet musco, spica, cypero, anetho, origano, ameos, hyssopo, bdellio, et testiculis vulpis, & darsesebrā est mirabilis, & nux cypressi, & baccæ lauri, gallia, amomum, cordumeni. Et ex omni calefactiuo, & stiptico proprie, & suppositio coagulorum, & proprie coaguli leporis cum oleo viol. post mundificationem adiuuat ad impregnandum, aut suppositio stercoris, & proprie gazelli masculi, et proprie si ponatur cum eo aliquid testiculi vulpis, & suppositio fimi eius, uel fellis adhib, vel leporis, vel leonis in pondere. ℈.i. Et ex compositis sunt quæ infra dicentur.

C

Coeundi modus.

Sequitur specificatio & ad actum deductio tertiæ rei, quæ est inuentio modi coeundi ad concipiendum apti. Fiet autem et complebitur taliter vt eligatur aptior hora, & est post mundificationem mēstruorum, & tandiu stent separati q; generatio seminum facta sit bona, & perfecta, vt præfertur: nec tamen tantū q; corrūpatur à frigido propter longam retentionē, in quo casu oportet coire, & iterū abstinere moderate. Cum ergo æstimatum est q; ipsa generatio facta sit, vt oportet, foueant se ambo cum vsu confortantium prædictorum, et mulier apud introitum loci post fomentationem loci cum aqua calida decoctionis matricariæ, foliorum citri, chamæmillæ, & ros. fumigetur per traiectorium cum aromaticis non valde calidis, & est gallia proprie et confectio nerę. Et vir ablutis pedibus cum calida prædicta aromatica, et inuncta virga cum his, quæ delectationem habent inducere supradictis, deueniant ad verba venerea: & cogitando in actu venereo cum desiderio mutuo intrent lectum, & cum osculis & amplexibus adhæreant inter se, tangendo mutuo vbera, & pectinem, peritoneum atq; virgam. Cum ergo desiderium commune coeundi vtriq; procedit valde, permisceant se permixtione nō uera et completa: deinde se retrahant et tangant quod est inter anum desuper & vuluā. Est enim ille locus delectationis prouocās ipsam, & alliciens in osculis placidis

D

dis non cesset requirere eam. Cum ergo aduenit hora desiderij vehementiæ adhærentiæ vtriusq;, & incipiunt oculi mutari in rubedinem, anhelitus eleuari, in verba balbutire, & tangendo vuluam inuenies os asperum ex concursu matricis ad ipsam desiderando sperma: tunc immittat virgam eleuatis coxis compleat immittendo sperma oppositum ori matricis, quia aliter perderet. Studeant autē quod in emissione spermatis ambo simul eueniant in hora. Sit autem immissio eius non cū multa dilatatione oris ipsius, ne aer ingrediatur qui corrumperet ipsum. Et proinde fugantur ambo instrumenta ante, vt stringantur, & adhæreant melius inter se. Et in emissione inter se adhæreāt fortiter, ne simul cum spermate ingrediatur aer. Et si apud emissionem ipsius sentiat vir matricem concurrere ad caput virgæ, & ipsam stringendo sugere est maximum signum conceptionis secundum Gale. Quare tunc oportet, vt non extrahat eam, sed eam intus dimittat, donec cesset anhelitus inspissatio: deinde se paulatim retrahat ab ea, & mulier stringendo crura leniter in vuluam dimittit: deinde dormiat cruribus strictis, & odoramentis positis naribus quandiu est possibile qđ natura cōsueuit appetere vt iaceat, & cum expergefacta fuerit si adhuc appetat supercoeat & quiescat. Deinde surgat suauiter, abstineat ab omnibus quæ procurant aborsum, quæ infra dicemus.

Syrupꝰ valens ad conceptionē.

Ex compositis vero medicinis & expertis est confectio syrupi præparatiui materię frigidæ impedientis conceptū ad purgationem. Recipe matricariæ, pulegij, calamēthi, radicum enulæ, acori, altheæ, fœni. & dandani, ana vnc. ij. cuscutæ. ℥. ß. melissæ, prassij, ameos, ana. ℥. ß. corticum citri. ℥. i. passularum enucleatarum, liqui. ana. ℥. i. cicerum partem. i. zuccha. lib. i. aceti scillitici. ℥. i. mellis ros. ℥. iij. in pecia rara bulliant galliæ drach. i. spicæ, drach. ß. Dosis mane. ℥. ij. cum aqua caryophyllorum. Deinde purgetur vterq; si indigeat cum hiera & agarico, vel cum pilulis fœtidis, et benedicta terebinthina, si materia fuerit crassa valde, post purgationem balneetur in aqua decoctionis foliorum lauri, mentastri, saluiæ, origani, pulegij, & præmisso sufficienti exercitio, exercitetur, præmissa mundificatione corporis vniuersi matricis fiat expurgatio siue mundificatio, calefactio, exiccatio, confortatio, mundificetur si expediat, sed fiat primo clystere deinde suppositorium.

Clystere ꝑ matrice.

Clystere sit tale. ℞. pulpæ coloquintidæ, drach. ij. bulliant in aqua masti. & in eius quantitate, drach. iij. dissoluantur hierę Gal. drach. ij. vel colocynthidę, & injiciatur pessarium. ℞. macis, bdellij, gallię musca. ana drach. ij. pulpæ colocynthidis, drach. i. pulue. hierę, drach. i. confice cū laudano, & fiat pessarium longum, ita quòd perueniat ad matricis concauum: & aliqui addunt euphorbium. Calefactio exiccatio atq; confortatio fiet cum vnctionibus pessarijs atq; suffumigijs, & confectionibus.

Vnguē. efficax.

Vnctio talis sit, & est efficax & experta. ℞. radicis enulæ campanæ, & mundæ, & tritæ, lib. i. radicis branchę vrsinæ, lib. ß. similiter rasæ & tritæ quæ bulliant in lib. vij. vini odoriferi albi sufficienter cum lardi veteris contriti, lib. iij. matricariæ. ℥. i. deinde coletur & colatura ponatur in olla noua, & fac bullire, & mitte thuris albi masculi, ana vnc. ß. ceræ nouæ. ℥. vi. Et ex quo prædicta sunt liquefacta depone de igne, & immitte puluerem harum specierum. Recipe cinnamomi, galliæ, caryoph. fusticelli, nucis mus. macis, galangę, spicæ, zingib. ana drach. iij. croci, drach. i. & aggrega bene cum spatula: deinde fac coagulare, & tūc videbis quòd supernatabit vnctuosum coagulum, & residebunt species, & in medio erit vinum. Vtatur ergo eis sic, & intret balneum, & balneet totum corpus suum cum aqua decoctionis foliorum lauri, & inungat totum corpus de parte illius vini, & ventrem ex speciebus, & induat se, & recedat. Sequētibus autem diebus donec durabit intret balneum similiter, nec lauet se, sed superungat crura, & brachia, & coxas, & nares ex vino: dorsum vero & pectus ex vnctuoso: totum vero epigastrion ex speciebus, nec coeat cum ea vir ominibus diebus, sed qualibet die cū egreditur de balneo. Ad calefaciendum vero, & confortandum sumat de tryphera hac cum vino, drach. ij. ℞. carioph. vnc. i. seseleos, drach. ß. rasuræ eboris, zingi. nasturtij, asari, ana, drachm. iij. anisi, ameos, bauciæ, carui, ana. drach. iiij. mellis emblicorū, succi humani generis, & matricariæ, ambræ, ana drach. i. mu. drach. ß. Ex his fiat tryphera, vel vtatur cōfectione diambrę. Calefactio, exiccatio & confortatio etiam fiat cum suffumigatione tali. Recipe ligni aloes, castorei, casię lignea, styra. calami aro. galliæ, ana drach. ij. musci, ambræ, drachm. ß. confice cum succo cimarum lauri, & suffumigetur cum eo. Deinde vero abluat se bene, & coeat vir cum ea modo prædicto: sed vtatur quolibet die interim electario tali. Recipe secacul albi mundi & exiccati in aqua satyrionum, quorum aqua sit lib. i. testiculorum vulpis, drach. viij. radicum raphani, drach. iij. bauciæ. ℥. ij. pinearum purgatar. ℥. i. fisticorum ℥. iiij. granorum sisami, drach. iij. zingi. been albi et rubei, ana drach. ij. nasturcij, cinnamo. piperis, scheille longi, an. drach. ß. zuccha. lib. ß. olei sesamini, drach. ij. oleum balsami bibitum & euaporatum, & gallię, facit descendere prefocatam & mellinatam, & confert frigori, & mundificat, & exiccat humiditatem matricis, iuuat ad impregnandum secundum Aboali.

Pessarium Aboa. educens humiditates matricis calefaciens & exiccans. Recipe allium siccum & humidum, & fundatur quantum ipsa sunt de oleo ro. decoquatur donec in eo dissoluatur & recedat aquositas ab eis, & supponatur cum lana, & est mirabile. Suffumigatio secundū eum ad idem fiat ex trochiscis. ℞. myrrhæ, styracis, baccarum lauri: & omni die suffumigetur. Aliud Serapionis. Sumatur medicina vomitus, & ęstimo quòd sit nux vomica: & inuoluatur in lana, & comburatur, & supponatur. Ipsa enim abscindit humiditatem matricis existentem in tota matrice & mundificat valde. Item clystere ad mulierem quę humectatur ad concubitum, & non impregnatur mundificat matricem, & confortat confortatione bona. Recipe corticum thuris, cyperi cōtriti, an. drach. xxx. myrrhæ bonæ, drach. x. decoquantur in lib. iij. aquæ vsq; ad vnam, & colentur, et clysterizentur ex ea omni die lib. vnius tertia diebus tribus continuis. Si vero sterilitas ex alia causa, quàm ex humiditate & frigiditate fuerit, curetur cum contrarijs quæ ex dictis sunt eligenda.

De mola matricis. Cap. 15.

Mola à molon Persice vel Græce dicta est, quod est multæ carnis parturitio: Latine vero impregnatio est mendosa, in qua accidunt licet raro mulieris dispositiones similes dispositionibus veræ impregnationis, quas Hippo. in suis retulit aphor. in retentione menstruorum, scilicet ex alteratione corporis, & casu appetitus, ex conclusione oris matricis, & deinde inflatione māmillarum ambarum, & tumore ventris qui augetur quotidie vsque ad quantitatem embryonis velut hydrops: in quo sentit motum similem motui embryonis, & mouetur per compressionem ad dextram & sinistram, & remanet vsque ad tempus naturalis partus, & tunc accidit dolor partus, & angustia, & non parit, immo extenditur vltra vsque ad annos quatuor vel quinq;, & quandoq; vsq; ad finem uitæ, nec recipit curationem, & quandoq; emittit, ac si pareret aliquid quod est diuersarum substantiarum: quandoq; est sicut frustum carnis: cui est forma multarum specierum inanimati corporis, & quandoq; est uentositas tantum: & quandoq; sunt superfluitates aggregatæ aquosæ, et mixtę cum sanguine plurimo, & detumescit uenter.

Et causa in generatione harum substantiarū est duplex, vna existens in materia: alia uero in efficiente. In materia quidem est multitudo materiei sanguineæ effusæ & tractę à multa caliditate & siccitate matricis post coitum in qua matrix comprehendit sperma mulieris tantū. In efficiente uero est duplex, una ꝑ modū priuatiōis, et est defectus uirtutis

tutis virilis spermatis, quare non generat, vel concipit hominē. Et causa defectus est, quia aut non interuenerit sperma virile, nec fuerit admissum in coitu, vt comprehenderet ipsum matrix, sicut comprehendit fœmininū, sicut accidit in ouis venti, quorum generatio est absq; coitu ex caliditate matricis trahentis ad se sperma mulieris cum menstruo quod comprehēdit, & simul extēdendo generat oua venti, aut quia interuenit, vt emissum in coitu, et comprehendit ipsum matrix cum spermate mulieris, sed fuit inefficax, et imperfectum, vel ex se, vel ex parte, quia nō simul incidit in matricem, nec fuit simul comprehēsum, vt esset ex duobus spermatibus mixtū, nec fuit defectus ipsius ratione obiecti & materię, quia sic monstruosum generasset animal, nec ratione matricis, quia sic sperma muliebre nō comprehendisset. Alia est per modū positionis, & est multa matricis caliditas, quæ sperma mulieris comprehēdens extendit cum materia illa, & deficiente dicta virtute informatiua virilis seminis non informat hominem, sed densat in carnis frustum sua fortitudine durum, adeo vt ferro nō leuiter diuidatur, sicut caliditas ignis suo excessu in argillā in latere, naturali sua æqualitate coagulat sanguinē in carnem bonā teneram, & tunc quod egreditur est simile frusto carnis nullam animalis habens similitudinem. Contingit tamen in meridionalibus, & australibus regionibus in mulieribus multi, et praui sanguinis, ex malitia nutrimenti, supra conceptum verum quoddam frustū carnis à prædicta materia generari, portans & habens speciem animalis. s. bubonis vel harpæ viuens, quod mulieres ferā appellant, quæ quandoq; embryonem opprimit perimit & interimit, & quandoq; cum eo in partu emittitur, et vt asserūt tantæ proprietatis existit, & malitię, q; si cadens in terram hora partus mordeat embryonem statim moritur fœtus. Cuius animalis forma, & vita non existit à virtute spermatis viri primi, sed errore ipsius cum iam animal, & hominem informauerit, sed secundi in coitu secundo emissi, cuius error procedit ab influentia cōstellationis, seu virtutis cœlestis, vt Aristo. xviij. de animalibus dixit, & quandoq; accidit, quòd illa caliditas illam materiam non condensat in sanguinem prę multitudine sui, sed illam natura cooperante digerendo dissoluat, conuertat in aquositatē vel ventum, quod emissum cū egredietur, erit sicut aquositas sanguinis mixta, vel ventus, vt dixit Auer.

Signa. Ex signis autem quædam sunt distinguentia inter molam, & veram impregnationem, & quædam inter eam, & hydropem, & quædā inter species molæ. Distinguentia vero inter molam, & veram impregnationē sunt manifesta, licet errent in eis prudentes in aliquibus, & proprie in magnatibus: quoniam in mola res illa nō mouetur hora in qua debet moueri, imo non mouetur omnino nisi hora quadam, & vno tactu, & proprie per compressionē, & motū corporis, et aliter non mouetur. In vera vero impregnatione post tres menses mouetur fœtus motibus diuersis, & pluribus absq; compressione, & motu corporis. Præterea durities ventris in mola vehementior est duritie veræ impregnationis propter causam prædictam, sed nec sentitur corpus formatum in matrice. Et sentitur multoties dolor in mola similis colicę, & apostemati matricis, ꝑpter constrictionem orobi. Et sunt mulieris pedes molles valde cum minoratione.

Signa vero distinguentia inter hydropē & molam, sunt quoniam durities in mola est maior vsq; ad tempus: cum vero conuertitur in aquositatem vel uentum illa materia, sensus commotionis ventositatis, & aquositatis est minor in mola quā in ascite. Et uenter percussus non resonat, sicut in timpanite, quoniam aqua & uentositas in matricis concauo existit reclusa & stricta, & tument pedes in hydrope generaliter, sed in mola minorantur. Distinguentia vero inter species molæ sunt. Nam in mola cuius materia est carnis frustū, est durities maior quā in alijs et grauedo. Et silr grauedo maior in ea, cui9 materia est aquositas: in ea vero cui9 materia ē vētositas, minor, et tumor maior.

Cura molæ, est duæ res. Prima est perfecta euacuatio eius, quod præter naturam in matricis concauo cōtinetur cum magis molestet. Secunda est dyscrasiæ matricis, quę ipsius causa est, alteratio. Inquit enim Ga. Non est possibile aliquam dispositionem curare finaliter adhuc manente faciente eam causa. Primam rem cōplent duo: primum est quod materiam ad euacuationē adæquat, et disponit: secundum, quod ipsam educit. Disponentia sunt regimen cum dimissione exercitij, & proprie inferiorum partium, & in resupinatione in dormiendo, & eleuatione inferiorū cum euacuationibus. s. phlebotomia, & vomitu, & solutione cum pilulis fœtidis, & proprie cum sumptione aquę decoctionis fœnugræci, dactylorum, & similium, & cum hieralogodion, & euaporatione cum pannis, vel spongijs infusis in aqua virtutem habentium aperiendi, & mollificandi supra ventrem applicatis. Tinæ, emplastra, embrocæ, & vnctiones ex illis, & breuiter cum his, quæ partum facilitant, quæ sunt nota, & dicētur suo loco: hæc enim nō solum euacuationem disponunt, sed etiam accidentia mitigant: educunt vero ipsam quæcunq; fortiter menstrua prouocantia dicta sunt, & quæ procurant dicenda in aborsu. Ex qbus sunt antidota magna, vt diamarte, diacurcuma, magna theriaca, & diatesseron, & similia. Quod si contentum fuerit aquosum educetur cum diureticis, & vrinā prouocantibus, notis, et cum regimine exiccatiuo iam noto in cura hydropis, & cursus matricis, & hamesir non parū habet in resoluendo aquositatem, & euacuando ipsam & saniem, et educendo fœtum mortuum vel frustum carnis. Si vero uentosum, cum regimine extenuante, & educentibus uentositatem, & proprie ex matrice, vt est aristol. rot. & proprie oleum de cherua, et dacty. indi, qui cum hoc, q; trahunt molam, dolorem sedant cholericum. Secūdam rem complent, quæ malam complexionem matricis calidam, & siccam alterant in proprio capitulo dicta. Ex quibus sunt regimē infrigidatiuum notum, diuretica frigida. Tinæ, euaporationes, & emplastra, cum vnctionibus cum frigidis & humidis, nascalia ex mucilaginibus frigidis, & ex pinguedinibus, & oleis frigidis, & ꝓprie quale est oleū alchechengi, est enim in hoc vehementis iuuamenti: et expertum ad educendum fœtū est comestio radicis porrorū cum placētulis, & succus radicū rapistæ bibitis et radices. Fœtum educentia.

De nocumentis partus ex quibus est difficultas. Cap. 16.

QVid sit partus naturalis superius habuisti, & quidem ipse plurimum est facilis, & quandoq; difficilis, facilis est qui citus est, & cum leuibus accidentibus, difficilis vero est illi contrarius. Et est aut ex causis intrinsecis, & essentialibus, aut extrinsecis & accidētalib9. Primo modo est duplex, aut ex parte parientis, aut ex parte embryonis. Ex parte parientis multipliciter. Aut enim erit ex parte matricis in se, aut vicinantium membrorū cōmunitate, aut corporis totius. Ex parte matricis, quia sit parua, quia concepit ante duodecimū annū, vt dixit Aboa. licet illud rarissime sit. Aut quia est constricta in collo, & orificijs eius naturaliter uel accidentaliter, quia interuenit aliqua causarum oppilationis eius, non recipiens curam. Et ex his quæ suo loco sunt dicta, vel siccitas, vel apostema, vel sunt vlcera procreata, rhagadiæ, & hæmorrhoides, coangustationes colli & orificia, vt nō recipiant dilatationem absq; dolore graui. Ex parte uicinantium mēbrorū, vt quia fuerit uesica apostemata ulcerata uel scissa, cuius compassione non ualet matrix suā operationem complere, uel etiā intestina sint similiter passa, aut quia fuerint in ano ulcera, rhagadiæ, et hæmorrhoides quibus matrix compatitur, uel repletio intestinorum ex fæce sicca comprimente, aut quia sint lacerti uentris tenues, & debiles in iuuando fœtus ex matrice expulsionem, sicut iuuant expulsiones fæcum & urinæ maxime cum sint pauci, vt Ga. ait in interioribus. Ex parte autem totius corporis,

vt quia sit debilis, vel ratione complexionis, quia sit naturæ frigidæ quæ habet defectas operationes ex necessitate, vt Gal. dixit. Vel ratione ætatis, quia puella multum, vel antiqua, & dura, vel habitudinis, quia sit tenuis, sicca valde, vel pinguis, vel ratione cõsuetudinis, quia fuerit insueta, & primo pariens, & timida, & paruæ tolerantiæ, quare est inquieta, & vehementis permutationis perducentis ad alterationem figuræ infantis ad incõuenientiam expulsionis ipsius. Sed si ex parte embryonis, hoc erit dupliciter, aut ipsius in se, aut propter secundinam. In se aut propter sexum, quia fuerit fœmineus, vel propter quãtitatem, aut continuã, quia fuerit magnus ualde, uel paruus carens bona complexione, aut discretã, quia fuerint multi numero distincti, vel quia vnus plura membra habens, & proprie capita, vt monstruosus, uel propter qualitatem, quia fuerit lenis valde, quare effugit à compressione, uel per modum, & inæptam figuram egrediendi, vt cum egeditur super pedes suos, nec manus eius sunt plicatæ super coxas et iunctæ, aut super vnum pedem, aut super latus, & est deterior modus. Vel propter incõuenientiam temporis, vt qa intempestiue moueatur ad exitum, vel ante tempus determinatum, & proprie in tribus mensibus medijs quibus ligamẽta sunt fortiora ẽm Gal. aliqua causa cogente ex his quæ aborsum faciunt, vel post tempus, vt quia accidat ei aliqua ex debilitantibus causis, vel mors, quare deficit alter mouẽtium. Propter secundinã vero, aut est quia sit dura, & crassa, nõ recipiens fœtus, aut quia sit tenera cito disruptionẽ patiens, quare egrediantur humiditates, & aqua antequã fœtus egrediatur, quare humiditate lubricãte carebit. Porro qui est ex parte extrinsecus accidentiũ erit ex parte regiminis in sex rebus non naturalibus. Ex quibus est multa frigiditas, & siccitas aeris constringentis membra partus, & accidit in regionibus, & ventis septentrionalibus, tẽporibus, & cõstellationibus, vt Hippo. dixit in suis aphor. cũ inquit. Et multa caliditas resoluens vtriusq; virtutem, & cõsuetudo cibo℞ ponticorũ, & potuum stypticorum, & balneatio in aquis aluminosis, & frigidis. Et accidẽtia animæ, vt tristitia, dolor, vel ægritudo virtutem debilitãs, fames, & sitis, & inanitio, vigiliæ superfluę deficientes virtutẽ & similia. Et ex illis obstetricis error in procurando. Et ex horũ contrarijs prouenit facilis partus. Et quidẽ cum causæ sunt fortes in prohibendo partũ, & corpus debile in sustinendo, moritur partus, & pariens, licet vt quidam dicunt possit viuere partus, si statim mater in vtero incidatur & extrahatur cũ adhuc possit habere spiritum euentatum aliquãdiu, quod innuit Gale. de interioribus. vi. loquens de hœdo tracto ex vtero matris præaccipiente lac, viuo à natura promoto non docto. Et qñq; viuit partus, & moritur mater: vt plurimum tamẽ moritur partus, & viuit mater, qm̃ multoties difficultas partus pducit ad rupturã venæ in matrice, quare accidit sanguinis fluxus. Et qñq; in pectore & pulmone, vnde fit sputũ sanguinis & phthisis. Et qñq; ad incisionem neruorũ, & lacertorum, propter vehemẽtiam tensionis, quare accidit spasmus. Et qñq; ad fissionẽ mirach ventris, & proprie in paruis & teneris, quare accidit ruptura, & qñq; bocrum propter retentionẽ anhelitus non exprimẽdo inflationẽ inflãmantem, & trahendo materiã cum condensatione eius in gulam. Ob quã rem aliqui præuisione vtentes conati sunt prohibere prægnationem in talibus, & proprie paruis, & antiquis debilibus: coniecturãtes melius fore perdere filiũ procreandũ quã procreatũ simul & matrem. Et hoc cum omissione formæ impregnationis in cap. de cura sterilitatis dictę, et ministratione omnis causę sterilitatis, cuius impressio sit emẽdabilis in tẽpore cõsecutionis augmenti, & fortificatiõis adeptæ, & hoc ne omni tpe sterilis pseueret.

Et de prohibentibus à proprietate, quædã sunt quæ approximata ante coitum illud faciunt, vt cãphora sumpta plurima, & emplastratio testium cum hyoscyamo nigro, & suppositio alchitrã, & inunctio virgæ cum eo. Suffumi-

E gatio cum corticibus hederę post menstrua, & oleum balsami cum cerussa, & menta, & scoria ferri. Quædam sunt quę post coitum approximata illud agunt, vt piper suppositum, & stercus elephantis suffumigatum, aqua albedarogi sumpta, & proprie in debili. Quędam ante, & post mẽstrua illud operantur, vt pulpa granati, alumen, summitas caulis, et semen eius apud mundificationem. Et post coitũ est in hoc fortis, & proprie, quoniam ponitur in alchitran, & submergitur in calamento. Et suppositio foliorũ albulrab post mundificationem, & proprie quãdo sunt submersi in aqua eorum. Et similiter pulpa colocynthidis, & albeguesten, scoria ferri, caulis & semen eius, scammoneæ, ana æqualium partium, & aggregatarum in chitran, & supposita. Et multoties partus difficultas perducit eas ad alias dispositiones & accidentia, quorum in fine faciemus hic sermonem. Et multoties partum naturalem sequitur fluxus sanguinis, & retentio eius, quæ illius est causa.

Signa, ex his sunt signa difficultatis ipsius, & signa facilitatis. Et ex signis difficultatis, quædam sunt bona, quædam mala. Signa vero difficultatis ex causis prædictis F percipies ex angustia et anxietate, & si dolor fortis sit ante partum non declinans inferius, & si declinat, eius declinatio est ad posteriora. Et si difficulter parere sit consueta, signa facilitatis sunt contraria, & sunt, vt apud partum sentiatur dolor paruus, & declinet inferius ad anteriora, et cõsueta fuerit faciliter parere, &c. Signa quoq; bona in difficili partu, quæ faciunt acquirere securitatem, sunt inquietudo, et motus fœtus, dolor declinãs ad inferiora, & anhelitus bonus cum virtutis potentia. Signa vero mala ecõtra sunt intelligenda. Et cum perducunt ad sudorem frigidum, pulsus frequentiam, debilitatem, & syncopim, sunt pessima, & mortis festinæ præuia. Signa vero causarum sunt nota ex præsentia, seu antecessione ipsorum, & regiminis procreantis ipsas. Signa gemellorũ etiam habuisti.

Signa vero mortis ipsius sunt priuatio motus consueti, nec ex se mouetur, sed motu prægnantis, & est sicut lapis G qui mouetur de latere in latus apud decubitum, et infrigidatur semen existens ante calidum. Et detumescunt mammillæ, sicut Hippo. dixit, & quandoq; currunt humiditates virulẽtæ fœtidæ ex matrice, & profundantur oculi prægnantis, & eorum albedo fit fusca. Et fit infrigidatio extremorum, & dispositio hyposarcica.

Cura, in difficili partu duplex est regimen necessarium. Vnum ante horam ipsius, aliud in hora. Ante horam quidem est omnis causę exterioris ablatio, & interioris ex parte patientis, quę præter naturam est impediens ipsum, ablatio, si qua possibilis est, si non sit possibilis, vt qa naturalis sit dispositio, habilitatio ipsius quoquo modo, vt partus facilis subsequatur. Abscisio quidem causarum completur cum contrarijs, quæ in proprijs dicta sunt capitulis de cura matricis vesicæ, & intestinorum, et ani, debilitatis neruorum & totius corporis. Dispositio vero, & habilitatio omni causę est conueniens & cõmunis. Completur autem cum aperientibus, & mollificãtibus reddentibus mẽ H bra tractabilia, & ad extensionem, & compressionẽ apta, & proprie in parua, & antiqua, et nouiter pariente, qualia sunt calida & humida, & lenientia, et lubricantia sumpta interius & iniecta, & exterius per omnem modum approximata, vt sunt iura pinguia carnium, & proprie gallinarum iuuenum, & pinguium, & olea lenientia sumpta, & mucilagines seminum citoniorum, & lini, dactylorum & similium. Et vina matura, lymphata, non frigida valde, et omne regimen humectatiuũ præter quod impinguat valde. Et interdicatur styptica & pontica, et hoc per mensem ante. Cum vero appropinquat hora, quia incipiat sentire aliquas grauedines et dolores, approximentur tinę, sessiones, et euaporationes cũ spõgijs, pãnis, et alijs approximatis frequẽter, et aquis decoctionis altheę, et maluæ folio℞, fœnugræci, chamæmillæ, coronę regis, et capil. ve. balnea aũt vĩa raro: sũt. n. ex resoluẽtib⁹, et debilitãtib⁹ freqnter approximata.

approximata. Et post ipsa vnctionem de pinguedinibus, & oleis, & mucilaginibus, & medullæ, & cerotaria, & ex illis circa dorsum, ventrē, ilia, renes, & coxas. Et iniectiones cum clysteribus eorundem cum resupinatione, & deiectione capitis, & crurū, & proprie vbi siccitas matricis sit causa, & etiam corporis vniuersi. Et ex illis est coitus frequens, & suffumigatio cum aromaticis, vt musco, ambra, & gallia, vt vulua descendat, & mundificatis intestinis cō fortetur cibis bonis multæ qualitatis, & paucæ quantitatis, & potibus vini odori, & exercitetur plus solito: hæc.n. addūt in necessitatē attrahēdi aerē, et diminutionē nutrimēti embryōis, et descēsum ipsius, quare ad exitū pparat.

Regimen vero hora partus, & est cum sentiat grauedines & dolores, & humiditates aliquæ incipiunt apparere, est duplex: vnum est ingeniatiuum ad descensum facilem, & egressum, causarumq; ex parte embryonis abscindens. Aliud est mitigatiuum accidētium. Primum est, vt cum talia appareāt, pręcipiatur mulieri, vt sedeat hora vna: deinde surgat, & ambulet saltando, et ascendat gradus, et descendat grauando, & clamet vel teneat anhelitū fortiter, & præmat ilia sua, et des lentem ad bibendum amarā, qm̄ facit descendere ipsum: deinde cum sentit os matricis aperiri, et humiditates amplius emanare, sedeat in sella perforata posito puluinari post ipsam, obstetrixq; stet coram ipsa, & inspiciat diligenter embryonis motum, & parientis actus quos regulet suis manibus vnctis oleo sesamino, de lilio, vel amygdalis dulcibus intus in vuluam intromittēdo, et tangendo suauiter, prout sua docuit experientia longa, parietēq; dirigat, & cibis, et potibus, ac verbis persuasiuis, & de cito partu, salubri, et masculino cōfortet, quod si mulier fuerit pinguis non sedeat, sed iaceat supra ventrem suum, et ponat caput suum super petram, & genua sua curuata sub ventre, vt cōprimatur matrix, & pinguedo ascendat, et non descēdat ad os matricis, & comprimat os eius, & pariat in forma quadrupedū. Cum autē non pariant, & accidentia intendantur, & sic partus fiat difficilis, oportet vt reiteretur regimen primū, qm̄ facilitabit, & mitigabit accidentia, & dolorē, & fac eā fortiter sternutare, vt Hip. dixit, ore & naribus comprehensis: fortasse enim pariet: q; si non sufficiant, tunc succurre cū instrumento quo os matricis aperitur, & suppositorijs, & suffumigijs, & medicinis ex pilulis, & alijs alleuiantibus partum quæ infra dicemus. Cumq; apertum est os eius, & apparet secundina, sciatur q; fœtus exitus appropinquat: quod si tardat sic, causa secundinæ, quia cito scindatur, cōprimat se pariens, vt simul cum exitu aquositatis exeat fœtus, quod si non, prius linitionibus, & iniectionibus ex lenientibus, & lubricantibus adiuuetur et alijs: quod si non scinditur propter crassitiem suā, oportet quod scindatur vnguibus obstetricis, vel forficibus assumpta ex ea in digitis aliqua parte eius, ne fœtum attingat et lædat, quia si fœtus nō est completus & tunc sua fortitudine non egrediatur scissio nocebit, qm̄ exitu aquositatis siccabitur matrix, quare fœtus non poterit lubricare, sicq; elongabitur partus, & embryo non curabitur et peribit, nec succurrere poterunt inunctiones & cerota supradicta. Porro si causa tarditatis fuerit embryo sua quātitate, quia fuerit magnus, & proprie caput suum, iuuet obstetrix in dilatatione vuluæ colli matricis, & oris eius imponendo manum suam suauiter oleis & cerotis dictis & dicendis calefactis inunctam. Et similiter si fœmina fuerit & gemelli. Quod si propter ineptum modum, et figuram ineptam egrediendi, puta quia egrediatur supra pedes eius, manibus et brachijs non adhærentibus coxis, quo casu habilitandæ sunt manus, & brachia embryonis cum vnctionibus, et cerotis, & suaui obstetricis tractione, & parientis forti expressione. Sed si super alterum pedem egrediatur, oportet, vt non sedeat, sed iaceat cruribus eleuatis, et deiecto capite, obstetrixq; manu sua reponat pedes suauiter: deinde reuoluatur pariēs reuolutionibus plurimis donec embryo reuoluēdo se caput suum inclinet in-

A feriius ad portam egressionis, & extunc sedeat, quod si non sit illud possibile, subtili ingenio pedē intromissum iuuet cum alteratione si possibile est, & vtrūq; simul apprehensum manu inuncta cū oleo irino trahat subito, semper parientem confortando per omnem modum, quod si non sit possibile, & præmoriatur, extrahatur prout infra dicetur in mortuo. Et similiter ingeniandū si sup latus ipsum egredi cōtingat. Quòd si difficultas accidat cā mortis pmisis pdictis facilitabimus, si non egrediatur suspēdatur, cū vncinis extrahat, & festina in hoc anteq; infletur, & pariens debilitetur, et syncopizet. q; si integre trahi non posit, incidatur si possibile est, & frustatim extrahatur, q; si nō sit incisio possibilis, cōquassetur manu, et rumpatur vt facile extrahatur. Et antiquorū quidā ingeniati fuerunt ad inueniendū regimen in extrahendo illum alio modo, cuius nos relationem dimisimus propter paruitatem fiducię in ipso, & nititur ad medicinas quarum vsus salubrior est.

Foetum educentia.

B Et ex medicinis trahentibus fœtum mortuū, quædam sunt simplices, quædā cōpositæ. Ex simplicibus vero sunt chemesis qd̄ eijcit fœtū virtuose, nec habet parem in hoc, sicut et in educendo aquā, & semen thymi quod eijcit fœtum mortuū, armoniacū, balsamum, opopanacum, castoreum, gentianæ radix, darsesehan suppositū, & gūmi oliuę, aristo. vtraq; bibita cū myrrha, et pipere, extrahit embryonē, et nasturtium, & totū quod est ciceris medietas, lachryma almusech supposita extrahit fœtū, chamędrys, & thurides, et ladanum suppositū in pessario extrahit fœtum mortuū, mescatramesir suffumigatum, & bibitū, & myrrha. Et cum ex narcisco bibuntur. ʒ. iij. cum aqua mellis, eijcitur fœtus mortuus et viuus: oleum irinum, arthanita, rubea, piper, radix similiter cum bibitur. ʒ. i. et supponitur extrahit fœtum. Centaurea, costus, & chalbanum suppositum, et cussus suppositus, abrotanum, roba supposita ablutio cum athaleo, et succus eius quando ex cortice serbim fit suffumigatio extrahit fœtum, lactuca asini bibita, et supposita, ablutio cum athaleo, inunctio ventris, et ilij C ex eo, et succo eius eijcit fœtum fortiter. Et hermodactylus, vt in præcedenti cap. dictum est, non habet parem in educendo ipsum fœtum mortuum & menstruum.

Partū facilitantia.

Composita sunt quę ex his componuntur, & in summa omnes medicinæ educentes vermes, & ascarides superius numeratę fœtum extrahunt, & educunt. Ex facilitantibus vero partum quędam sunt simplicia, quędam composita. Et ex simplicibus, quædā sunt talia à natura, & à proprietate, quædam à proprietate solum. Prima sunt, vt corticis casięę. puluerizatæ datæ cum vino, & est expertū bonum et efficax, et est sumere in potu asam et casiā, et est bonum, & est vltimum, et similiter cinnamomum, qm̄ alleuiat partum et accidentia. Et iterū decoctio foliorū althęę romanæ in aqua, et sessio in ea facit illa. Et aquæ fœnugręci, faseolorū, et capil. ve. contritorū, et dissolutorū in syrupo ros. et aliquando oleo irino, et datum in potu, crocus, et seselis facilem faciunt partum in omnibus animalibus. Secunda sunt ærugo ferri, lutū creticum suspensum super prægnantes conseruat prægnantes. Et tenere in manu sini D stra magnetem, et linitio eius cum cinere vngulæ asini, et equi est vltimum, et suffumigatio cum ea, et suffumigatio cum oculo piscis saliti, et suspēsio lapidis aquilæ super coxam eius, aut matricariæ aphricanæ facilem efficit partū, et sine dolore. Et ex his sunt verba sancta, et sunt ex his, quæ procurant ipsum, scitum, et illud, vt in vno cipho de vitro scribatur exterius psalmus. Miserere mei Deus, à principio vsq; ad versum. Domine labia mea aperies, exclusiue, cum penna et atramento: deinde lauetur cū aqua ita, q; omnes literæ sint ablutæ cum ea, et detur ad potandum ei tota. Item in aure dextra ipsius dicatur hæc verba. Memor esto Dn̄e filiorum Edom in Hierusalē qui dicunt exinanite: cum Pater noster ter. Et sunt alia quæ faciunt facilem ipsum et securum, et illud est, vt scribatur. Dixit Dominus dn̄o meo, vsq; ad Tecum principium, inclusiue,

Verba sancta.

in charta non nata, et cum filo de lana per virginem filato, cum ter Pater noster, suspendatur ad collum parientis.

Enchatisma ad diff. partus.

Ex cōpositis vero, quædā sunt enchatismata, quædā suppositoria, quædā pilulæ, quædā suffumigationes aliæ. Enchatisma in quo sedetur ad difficilem partum. ℞. pulegij, foliorū altheæ, maluarū, fœnugræci, se. lini, lēticularū amararū, vel herbæ ipsarū, cap. ve. aā. M. i. bulliant in aqua, & sedeat in ea.

Suppositoriū ad idē.

Suppositoriū ad idē. ℞. succi mentæ in quo bulliat pulpa colocynthidis, & infusa lana supponatur. Aliud. ℞. arist. cū buchormariē, aut staphisagria, & ministretur. Aliud, fiat cum elleboro, opopanaco, & felle taurino cū melle: facit enim descendere viuum & mortuum.

Suffumigatio.

Suffumigatio bona. ℞. myrrhæ solius, vel ipsius cū chalbano, & castoreo confectorū cum felle taurino, & suffumigetur aur. i. Aliud. ℞. sul. citrini, myrrhæ, rub. fellis vaccini, opopa. gal. ana. suffumigetur cum eis, & suffumigatio cum spolijs serpentis, & stercore accipietris.

Pilulæ facilitantes partum.

Pilulæ facilitantes partum. ℞. sauinæ partes. ij. hascæ, armo. rub. ana. ʒ. ß. cōfice cum suc. vitis, & da. ij. Aliæ. ℞. aristo. lon. piperis, myrtæ, ana partes æquales, cōfice cum succo sisimbri. et da. iiij. omni die cū aqua lupinorū, sunt. n. aborsum facientes, partum alleuiantes, & mundificantes matricem fortiter, si Christus voluerit. Aliæ idē operātes. ℞. bdellij subalbidi, myrrhæ, sauinæ, & fiant pilulæ cum casiafi. & melle, & da. v.

Confectio ad idem.

Confectio ad idem cui nō adęquatur. ℞. myrrhę, styra. castorei, ana. ʒ. i. cinna. sauinę, ana aur. ß. conficiātur cū melle, da aur. ij. cum vino. Et ex eis est emplastrum, & cerotum, & epithima, quod recipit pulpę colocynthidis, succi eius quę humida est, & misce cum succo rutæ, & adde myrrhæ, & inungatur pecten vsq; ad vmbilicum. Regimen autem correctiuum accidentium prædictorum, & aliorum quæ contingere possunt ex dictis, & dicendis in proprijs capitulis est manifestum.

De cura accidētiū q̄ sequūtur partū. Cap. 17.

Aliquorum tamen, quæ vt plurimū insequūtur partum, sanationē afferamus hic specialiter, ex quibus est febris, inflatio ventris, & dolor eius, & matricis, & motus eius, quorum causa plurimū est imperfecta sanguinis mundificatio post partū, vt supra de naturali partu est dictum, & de illis est debilitas, & casus virtutis, cuius causa est sanguinis fluxus plurimus, vlceratio & ruptura matricis vel venæ eius, dolor ani, et exitus eius. Sanatio eius imperfectæ mundificationis est sanatio dicta supra capitulo de retentione menstruorū, & hic quantū necesse dicemus, & est q; studeamus in ꝓuocatione, & perfecta eius mundificatione cū diureticis calidis, quę sanguinē acuant, & attenuēt, ductus et vias aperiāt quę superius nota sunt, et cum impellētibus materiam ad inferiora. Ex quibus est sternutatio, & retentio anhelitus, et cum trahētibus ad infima, vt cum ventosis, et cum trahentibus, et alleuiātibus simul, vt sunt suppositoria, et suffumigationes supradictę. Et suffumigatio cum oculo piscis saliti cum cinere vngulę asini. Quod si hæc non excusant, & debilitas non prohibeat, phlebotomia saphenæ est necessaria, qm̄ educit et ꝓuocat. Fluxus etiam sanguinis plurimi sanatio superius dicta est in de cura superfluentium menstruorum, hic autem addidimus, quòd cum apparet, oportet quòd extrema vitis ligentur, et proprie manus, et brachia, et non pedes. Et sub mām illis ventosæ, et panni infusi in aceto superponantur ventri. Et supponantur collyria ex ponticis, vt balaustijs, charabe, ros. thure, gallis, & vino pontico. Et suspensio stercoris vaccini in lana in coxa eius, et cortex citri retinet ipsum. Sanatio eius est duplex, euacuatio eius quo retinetur sanguis, et hoc cum prædictis, et proprie phlebotomia venæ, quæ est sub poplite vel saphenæ, et est alteratio febris. Et ad illud quidem conueniens est aqua hordei alterans & mundificans, vel aqua cicerum cum ea, vel semina communia dissoluta. Et granata dulcia & muza, et potus aquæ lactis, & tamarindorū, et mannæ, quoniam alterando leniunt ventrem, qui in eis plurimum cōstipatur. Et iura gallinarum, & prunorum decoctio idem operantur, & nutriunt. Sanationem vero inflationis ventris, facimus cū aqua cicerum, & puluere cimini, & vini puri cum diamente, vel alchechēgi, vel sagapeno, & origano cum mastice. Et clystere ex attenuātibus vel nastale: est enim cōueniens ex aristolochia rotūda, schinātho, & styrace liquida, cum doronigi, & zedoaria sumpta. Dolorem ventris, & matricis cum enchatismatibus ex anodinis maluis, & fœnugręco, se. cimini, sesamo, radice altheæ, floribus chamæmillæ, meliloti, & cicuta. Et vnctiōe cū oleo sesamino, amy. dul. & viol. et cum comestione theriacæ, & trypheræ magnæ cum vino matricariæ, vel foliorum resinæ. Et suffumigetur cum thure, styrace, et se. racemorū rubi, ana. super carbones, & motus eius sanatio supradicta est. Vlceribus vero prouidemus cum his primo quæ mundificant, et sedant dolores, vt est succus morellæ, et plantaginis cum oleo ro. iniecti vel suppositi, vel albumen oui cum lacte mulieris, & succo portulacæ, sedeat in aqua stypticorum, & ponticorum prædictorū: deinde vngantur cum vnguento albo, & alijs quæ in vlceribus neruorū laudantur. Et cum exhibitione in potu boli armeni, terræ sigillatæ & sangui. dra. succo plantaginis, et inijciatur. Dolorem ani similiter curamus, vt supra, & exitū eius similiter. Et ex proprijs est, vt abluatur in vino decoctionis ponticorū, et superaspergatur puluis cornu cerui vsti, & reponatur, & quiescat, et vtatur stypticis, deinde lenientibus. Sed si sunt vlceratę, et putrefactæ, notādum q; quibusdam fit vnum foramen ex ano et vulua parietibus, & matrix progreditur foras. Cuius causa est paruitas membrorū & teneritas, magnitudo fœtus, & obstetricis defectus, & hoc mulieribus est occultum, quibus sic subuenimus. Ab experto consulimus, vino calido abluatur matrix in quo butyrum sit dissolutum, & fomentetur diligēter donec mollificetur, et extunc suauiter reponatur: deinde ruptura suatur in quatuor locis filo serico, deinde pannus lineus imponatur ad vuluæ quantitatem, deinde pice liquida liniatur: hoc autem facit matricem recreari, & teneri propter sui rupturam, & mundificando consolidat. Et collocata sit in lecto per. xl. dies, taliter, vt pedes sint altiores, & abstineat ab omni motu corporis et animæ, et balneo. Et quòd ne talis ruptura contingat in partu, sic prouideamus. Pannum in modum pilulæ oblongæ poni facimus sub ano ad hoc, vt quolibet conatu expellendo puerū, firmetur in illo, et illud comprimat, vt non fiat peritoneon solutio talis.

De retētione secūdinæ, vel extractione eius. Cap. 18.

Secundina quia plurimum secundo post partum dicta est, & quandoq; simul cum fœtu, & quandoq; inuoluta, quandoq; expoliata, & quandoq; post partum retinetur. Et causa est, aut in virtute parientis, quæ remansit post partum debilis, aut in secundina, quia sit in profundo matricis fortiter alligata, & fixa coadunata in modū sphæræ, ac cotyledonibus fortiter alligata, vel emissa aquositate sicca in matricis angulo remāsit lubricitate priuata, aut in ore matricis, quia post partum sit adunatum, et humoribus concurrentibus præ dolore cōclusum, et fortasse omnes causæ simul concurrunt.

Signa causarū ipsarū sunt manifesta, vbi causa secundinæ cuius signa sunt, quia difficilis partus ꝑcessit, et grauedo in superioribus, & digitorū motio nihil attingit ex ea.

Cura extractionis secundinę, ad ipsius extractionem est festinandū: perducit enim retēta ad ꝑcipitationē enixam, vt Hipp. dixit, & hoc quia retenta corrumpitur facile, de sui natura non habens regimen, & vapores ex ea mali ascēdunt ad stomachum, cor, & cerebrū, quare accidentia præfocationis matricis eam incurrere est necesse. In extractione autē eius est duplex regimen necessarium, vnum ad habilitādum extractionē quā sola natura facit, aliud ad accidentiū correctionem. Regimen ad habilitādum est, quod superius est dictū in cura difficultatis partus. Et cōpletur cū cibis, & potibus ex confortantibus, ex iuribus carnium

cordialium colati, & nõ colati, vitellis ouorũ, & vino odorifero, & medicinis, quæ sunt dictę ibidẽ, et in causis aborsus dicentur, & alijs extrahentibus dicentur, quorũ rememorationẽ faciemus, vt simplicium & cõpositarũ. Quędã os matricis aperiunt, quędã secundinã leniunt, et matricẽ, quædam ligamenta corrũpunt & frangunt, quędã secundinam descendere faciunt, & ad canale dirigunt, & ad os matricis educunt, vt exinde cadat. Ex aperientibus prout supra de oppilatione matricis est dictũ, sunt vehue suppositum, & suffumigatũ, oleum lilij, & maiorana confert ad coarctationẽ matricis perducẽtis ad præfocationem, oleũ de narcisco, et irinum. Secundario valet præfocationi oris matricis, iuniperus, et similiter chalbanũ cum vino bibitũ calefactũ, cottũ, sinapis, & agaricus, gagates, & semen vrticæ cũ vino bibitum, & oleũ abrotani calefactum aperit os matricis, & omnia diuretica calida. Et ex expertis quæ aperiunt, et descendere faciunt, est vinum decoctionis pulegij bibitum et enchatisinatum, & enchatisma factum ex aqua decoctionis fœniculi, & vsneæ & prædictorũ, & ex illis est instrumentũ apertionis oris matricis. Ex lenientibus vero bdellium vtrũq; suppositũ, & suffumigatum, & myrrha, & medullæ gallinæ, anseris, & anatis, & medullę canabiti, oleum de lilio supposita, et inũcta exterius, et interius iniecta, & enchatisma cum folijs maluæ et altheæ, brancæ vrsinæ, furfuris, et similium. Et ex corrũpentibus, & frangentibus ligamenta est suffumigatio cũ sulfure, vel arsenico, & gũmi, & folijs hederæ, vel nasturtij & cõcharum. Et ex facientibus descendere secundinã est lens amara cum vino bibita, gallia supposita, odorata et euaporata, fœtida naribus applicata, retẽtio anhelitus, sternutatio vehemens, compressio iliorum. Et ex dirigentibus ad canale, & trahentibus ad os matricis, et facientibus eam cadere, est vnguẽtum basilicũ immissum, post illud administratur oleum ros. puluerizata desuper althea, & sumptio stercoris accipitris in potu. Et ex illis est manus obstetricis prudentis, & expertæ ex aliquo lubricantium inuncta & imposita, ita vt inuncta ipsam trahat si per se nõ appareat. Cumq; ceperit apparere, tunc tendatur faciliter, & sine labore, vt non scindatur & abscindatur, stringatur tractum coxa mulieris, & conetur in sternutatione, & deinde commoueatur leuiter, vt separetur à profundo & cadat, et succurre cum facientibus abortire ex suppositorijs, et fumigationibus, quæ dicemus ibidem. Et quidam antiquorũ locutus est de extractione secundinę sermonẽ, vt dixit Abo. quẽ omittamus gratia breuitatis. Regimen autem ad accidentium correctionẽ subscribemus deinceps, et est, sicut stomachus, cor, et cerebrũ cum confortantibus defendantur, & proprietatem habentibus in obtusione sensuũ quæ supra in cura ipsorum sunt narrata, sicut quoq; ad oppositum, et circumferentias prout oportet trahantur, & illud cum frictionibus extremorum, et fomentationibus eorũdem quæ sunt ex genere acutarũ. Cũ his ergo p̃missis non cadat, elaborare cũ talibus nõ oportet, qm̃ talia aromatica frequenter approximata grauedinẽ, & dolorẽ capitis faciunt sm̃ Hipp. & angustiam cordis, & stomachi defectionem, sed dimittatur, quoniã post paucos dies soluetur corrupta & lubricabit in modum aquositatis vel cadet.

De aborsu & accẽtibus q̃ sequuntur eũ. Cap. 19.

ABorsus est concepti embryonis p̃ter naturã, et ante debitũ tẽmpus ortus. Et illud quidẽ, quia qñq; tempore informationis, qñq; post, sed ante motum, & ante cõplemẽtũ, & qñq; post complementũ contra naturæ debitũ est emissus, & qñq; viuus, et vt plurimum mortuus. Et causa eius, aut est interior aut exterior. Interior q̃dem, aut est in matrice, aut est in cõceptu, & si in matrice, aut in se, aut ex cõmunitate. Et causa in matrice, aut est in orificio sui cum fuerit naturaliter amplum non valens debite coarctari, aut accidentaliter ex humiditatibus matricis concurrentibus, et mollificantibus illud, aut in concauo eius, quia sit districtũ aliqua mala cõplexione, et hu-

A miditate repletũ, & relaxatũ non valens colligi supra embryonem ad eius retentionem debitam, vel quia sit aliqua ægritudinũ priorũ specie grauatũ, vel quia in venis, & cotyledonibus sint mucilagines aggregatę, ora earũ oppilantes quibus sanguis ad alimentũ mittitur: vel sua grauedine illos rumpens, vel quia sit ventositate repletũ, illos ex sua extensione frangente, quæ ex mucilaginibus illis plurimũ generatur, quare aborsus secundo, vel tertio mense sequitur. Inquit enim Hippo. in apho. Quæcunq; corpora moderate habentes concipiunt, & abortiunt secundo aut tertio mense, his cotyledones mucilagine pleni sunt: quapropter nõ possunt præ grauedine continere fœtum, & abortiunt. Ex cõitate vero, aut ad aliquod membrum grauiter passum vicinũ ex quibus est anus cum patiatur tenesmũ. Vnde Hippo. in apho. suis. Mulieri in vtero habẽti tenesmus superueniẽs abortire facit. Vel remotus ꝓprie si principale existat, quod catarrizãs, & tussim inducat, aut etiã totũ corpus, quia p̃gnantis corpus valde fuerit cõceptu cõsumptũ & attenuatũ, vnde Hippo. in aph. Quæcũq; pręter naturã tenues existentes concipiunt, abortiunt priusq̃ crassæ fiant. aut eũone aliqua inanitum, et proprie sanguinis vel spontanea, puta cũ menstruis. vnde Hip. in aphor. Si mulieri in vtero habenti menstrua superuenerit, impossibile est fœtum esse sanum: & ideo sequi aborsum est possibile: vel artificiali, et ꝓprie cũ phlebotomia. vnde Hipp. in apho. Mulier phlebotomata abortit, & magis cuius fœtus maior est. Vel vlterius humoris cũ fluxu vẽtris. vnde Hip. in aph. Mulieri in vtero habẽti, si vẽter multũ fluat, est suspectio abortiendi ne à defectu nutrimenti fœtum adducat. Vel vomitu. vñ Abo. Amplius faciendũ est ne pręgnans vomat, qm̃ superfluitates cũ eo egrediunt. Et vomitus & labor eã ad extenuationẽ p̃ducunt, & fortasse ad rupturam ligamentorũ, & cum superfluit ad inanitionẽ. Aut vehementi fame debilitatũ, vel aliqua acutarũ ęgritudinũ captũ. vñ Hip. In vtero habẽti ab aliqua ægritudinũ acutarũ corripi mortale, aut vehemẽti repletione, et nauseatiua satietate grauatũ suffocatiua fœtus, et alimẽti ipsius corruptiua. Sed cã in conceptu, aut est in ipso, aut in pãniculo secundinę. In ipso quia fuerit grauiter infirmatus, vel debilitatus aliqua causarũ debilitantiũ intrinsecarũ, vel extrinsecus accidẽtiũ, vel quia ex ipsis fuerit ad mortẽ adductus, quare natura expellere nitetur eũ, grauata, et quia humiditate currente ex eã virulẽta mordetur et molestat̃. Et qñq; ex labore in exitu resolutus moritur, & qñq; suffocatur q̃bus non existentibus emittitur viuus. In panniculo vero, vt quia fuerit fractus, vel debilis fuerit creatus propter tenuitatẽ spermatis in sua radice, aut quia aliqua cã ruptus. Et effusa humiditas lambendo, et lubricãdo matricẽ incitat, & iuuat ad fœtus expulsionẽ. Et cã exterior est ex primitiuis aliqua, vt est frigiditas multa aeris mortificando, quasi in regionibus valde frigidis, et septẽtrionalibus multiplicatur aborsus, aut multa caliditas resoluendo, sicut cõtingit in meridionalibus. Et ex his est balneatio multa in frigida, vel calida aqua, perducit. n. ad resolutionẽ virtutis vtriusq;, mollificationẽ ligamentorũ, apertionẽ ductus, & receptaculi dilatationẽ, et necessitate augmentata fœtum facit properare ad exitum aerẽ frigidũ appetendo. Et ex illis est mutatio t̃pis p̃ter naturã, vt cum præcesserit hyems australis, et subsequat̃ ver borealis, vt Hip. dixit in apho. Et ex illis est motus corporeus vehemens, & exercitiũ laboriosum, & saltus vehemens, et ꝓprie ad posteriora post coitum, quoniam facit descendere sperma & fœtum. Aut casus et percussio, aut coitus superfluus, et ex illis motus à pharmaco perducens ad ligamẽtorum rupturam proprie mensibus tribus primis. Aut animalis. vt ira fortis, timor & tristitia, gaudium magnum & subitum. Et accidentia quidem aborsus sunt dolores fortiores quã in naturali partu, quoniam hic violentus, & ille naturalis existit. Et ex illis est fluxus sanguinis immoderatus ex quo spiritus deficere est necesse, & exinde matrem simul cum fœtu perire.

5.aph 45. 5.aph.50. 5.aph.44. 5.aph.61. 5.aph.34. 2.aphor. aphor.30. 3.aphor. aphor.13.

De signis aborsus.

Signa aborsus, quædam sunt suspicantia ipsum futurũ, quædam indicantia ipsum propinquum & promptum. Prima ex consuetudine, & habitudine corporis totius sumuntur, vt quia fuerit valde gracile, vel pinguosum, & abortire cõsueuit. Et ex dispositione mãmillarũ, vel ipsarum qualitate, vt cum fuerint prius tumescentes, & solidę, subito molles fiant & graciles, prout Hippo. dixit in apho. Et ex quantitate causarũ prædictarũ. Cum enim non fuerint valde fortes, illũ suspicandũ, et verendũ portendunt. Cũq; fortes valde, illum promptũ demõstrant. Cumq; dolores fortes accidunt in matrice & lassitudo, rubet facies, & accidit rigor, & proprie in febre, & dolor in capite, & in radicibus oculorũ, tunc indicant ipsum promptũ, & pręsentem & proprie cum mẽstrua prorũpant. Et signa quidem causarũ intrinsecarũ quę occultæ sunt, ex dictis sunt nota, & plurimæ ipsarũ sunt manifestæ medico, vel pręgnãti ex relatione ipsius. Cumq; causæ & signa apparent ipsius aborsus, alterũ duorũ ingenium est sumendũ. Aut enim sunt debiles aborsum portẽdentes, & tunc, vt prouideatur cautela, & pręuisione videndũ. Aut sunt fortes ipsum fœtum promptum monstrãtes & ineuitabilem, & tunc auxilium quo fiat tolerabilior est ministrandũ. Inquit enim Hippo. Nõne illius est, vt futurũ periculũ vel omnino prohibeat, vel saltem cõpetenti adminiculo tolerabilius fiat? Præuisio consistit in abscisione causarũ. Cautela vero in conseruatione prægnantis & fœtus. Abscisio causarũ cõpletur cum contrarijs vnicuiq; earũ proprijs, vt siquidem os matricis fuerit naturaliter amplũ, cõstringatur stypticis pharmacis illinitis, emplastratis, & suppositis, & suffumigatis quæ supra in retentione menstruorũ sunt dicta. Similiter si accidentaliter ex humiditatibus in pfundo currentibus, cura cursus matricis tollatur. Sic quoque si sit humectata matrix, & humiditate repleta, vel menstruis retentis ante impregnationis tempus, quę possent prę longa retentione corrupta lædere fœtũ cum mundificantibus omni modo, & exiccantibus notis ibidẽ leuioribus, necnon & si sit vento repleta etiam cum extenuãtibus in mola matricis superius dictis, etiam si aliqua prædictarũ ęgritudinũ specie sit grauata, cura ipsarũ propria medicetur: similiter si patiaẽ ex cõitate ad aliquod mẽbrorũ, vel corporis totius. Quòd si præ sui macredine fit aborsus, regimine humectatiuo, et impinguatiuo vtẽdum, quod dicemus annuente Christo. Et si inanitũ fuerit cũ retinentibus fluxũ quæ superius habuisti, vel quia aliqua ęgritudinũ acutarum sit captũ, cura propria vnicuiq; quę ex dictis, & dicendis est nota. Et si fame, resumptione cũ temperamento. Et si repletum vehementer, euacuatione paulatina, & abstinentia corrigatur, Inquit Hipp. Multũ, & repente euacuare vel replere, aut quomõlibet corpus mouere fallax, & naturæ insuaue: paulatim vero melius. Complebitur autẽ repletionis euacuatio siquidem sit sanguis, phlebotomia moderata quæ embryonẽ ad nutrimenti defectũ non adducat, sed tantũ superfluum suffocatiuũ, vel malũ sanguinẽ eius corruptum. Si vero alij humores, cholagogo leuiori mundificetur, vt est rhabarbarũ, myroba. citrini, & chebuli indi, in mensibus medijs primos & vltimos tres verendo, vt Hippo. docuit, aut cum sena, si humor replens fuerit adustus, nõ pilulis & hieris, vt aliqui præsumpserunt, necnon cũ lenientibus, et sanguinẽ mundificantibus, vt melle, cassia, tamarindis, & mãna, succi ro. lupuli, boraginis, & buglossæ, & floribus earũdẽ, fumiterræ, et aqua lactis et similibus, quibus in tribus primis mẽsibus et vltimis vti põt. Et si causa fuerit in conceptu, auferatur et confortetur prout infra dicetur, & si mortuus fuerit extrahatur prout supra in difficili partu dictum est, & ingenio, quod dicemus. Si vero fuerit in panniculo quo inuoluitur auxilio succurraẽ, quod infra dicemus. Et si causa exterior apparuerit amoueatur, & in cõtrariam dispositionẽ adducatur. Inquit enim Gal. correctio omnis imoderationis per cõtrariam immoderationẽ est fiens. Cautela vero consistit in confortatione mu-

De præuisione.

2. apho. 51.

E lieris prægnãtis & fœtus. Et cõpletur cum regimine ipsorum superius prenominato, et medicinis proprijs, quę narrabimus. Auxilium vero, vbi causæ pręualescendo ipsum prõptum demonstrant & ineuitabilẽ, est duplex: vnũ consistit in habilitãdo, vt facile & cito embryo expellatur: retentio enim ipsius periculi est, et matricis est causa. Aliud cõsistit in accidentis correctione ne mortis periculo adducatur. Habilitatio eius cõpletur cũ illis quæ difficili partui succurrẽdo, facilitant ipsum, quæ sunt supra dicta. Correctio vero accidentiũ ibidẽ extitit nota quãtũ ad dolorẽ remittendũ. Et retentionẽ supfluitatis sanguinis et colligere potes ex dictis in retẽtione supfluitatũ menstruorꝝ. Amẽ.

SVMMA. V. & *Vltima, Particulæ quartæ, Sectionis primæ, quæ est de ægritudinibus mẽbrorũ apparẽtium, et partiũ vẽtris.*



F Equitur summa quinta, quartæ particulæ, sectionis primę finalis & vltima, quę est de medicinis ægritudinum membrorum apparentium, & partium ventris, quæ in superfluorꝝ expulsione sunt adiuuantes. Sciendum tamẽ est ꝙ primum, quod nobis de ventre occurrit est cutis: deinde sub ipsa est panniculus primus, & nominauit ipsum Gale. membranũ, & eorum duorꝝ aggregatio est mirach, cuius iuuamentũ est simile iuuamẽto lacertorũ qui sequũtur: inde sunt lacerti. vij. duo primi occurentes longitudinales protensi ab ossibus pectoris vsq; ad ossa pectinis existentes de genere carnosorũ. Et sub eis sunt quatuor transuersales, quorum vnus protenditur ad extra costarũ falsarum supra extremitatem earũ, ad sinistrum inferius circa fœmur & ancham: & alij à sinistra parte costarum falsarũ, & extremitate earũ, ad destrũ inferius circa fœmur & ancham, quę ex multa protensione de carnosa substantia desinente in medio in carnosam: deinde in pãniculosam substantiam deuenerint extrema, sub quibus duo alij latitudinales existunt, panniculum ventris qui siphac dicitur immediate tangentes, carnosæ substãtię, protensi de ilijs partis sinistræ ad ilia partis dextræ, quorum iuuamentũ consistit ad continendũ, & calefaciendũ intestina & stomachũ, ad expellendum quod in matrice, & vesica expellendũ existit: vt eorum cõpressionis auxilio facile expellatur, & ad sustinẽdum diaphragma cum adest exufflatio quod etiam sua constrictione adiuuant. Deinde est adeps quę pinguedo lacertorꝝ dicitur, quę ex frigiditate neruositatis, et charnositatis ipsorum, & ipsius siphac, ibidem ex vnctuositate sanguinis generata multiplicatur. Iuuamentũ eius est, vt sua raritate colligat caliditatem, & sua viscositate conseruet eam, quæ reflectitur ad intestina, & stomachum iuuandę digestionis gratia: deinde est siphac pãniculus vocatus, beriteron cui adhæret pinguedo valde. Cuius iuuamentũ est, vt contineat omnia intestina & viscera, & liget cũ dorso, suo proprio loco conseruet ea tenendo firma & iuncta. Et eorum sit tutamẽ & distinctio inter lacertos, & alia viscera, ne turbentur operationes ex eorum motu. Et ad exprimendum superfluitates, cum lacertis & mirach concurrendo. Et ipse est principium à quo omnis panniculus corporis habet ortum. Cũ enim ascendit cõtinuatur velamini, & fit eius inferior tunica vna trium ipsius. Et ex ea cum penetrat oritur panniculus tegens pectus. Cũ vero descendit, & cõtinuatur duobus ilijs, adueniunt ibi ei duæ vię vocatæ didymi in quibus penetrãt venæ, & suspẽsoria testiũ. Ex quibus fiunt duæ cistes, et folliculi testiculorũ. Deinde est zirbus adipinus, qui est panniculus subtilis ex eo quod superfluit à duobus lateribus siphac, & ex eo quod descendit apud stomachum, & duodenum, & ex eo quod descendit apud pectinem est ramus duarum venarum pulsatilis, & non pulsatilis extensus supra stomachum contextus. Et suspensio eius est ex stomacho, & continuatur pectini, & est cõpositus ex duobus panniculis, quorum vnus capitalium,

An... ven...

G

H

alium, inter quos sunt acies pinguedinis plurimæ, & venę pauciores in eis ad modum retiæ, & est sicut cistis, vel saccus in quo aliquid retinetur si apponatur, et est interius, sicut interior pannus siphac, & sicut exterior stomachi, & est additus ab anteriori parte extensus super omnia viscera in homine, quoniam est magis indigens auxilio in digestione per cōparationē ad aliam: sua enim spissitudine cōprehendit caliditatem, & sua viscositate pinguedinē illam conseruat quā reflectit continue super hoc: & hoc est iuuamentum sui. In summa, iuuamentum omnium, & cōmune in continendo viscera, defendendo, & exprimendo, & calefaciendo. Et in medio ventris est sumen, qui est locus vmbilici cuius forma est ad modum intestini quo trahit infans sanguinem à cōcauo secundinæ ad sui nutrimentum, & mediantibus venis quarum orificia in ea concurrunt distributione corporis totius. Deinde sunt intestina, & alia viscera quorum anatomiam præmisimus, Christi omnipotentis gratia, qui sit per cuncta sæcula benedictus. Ex quibus ægritudines ei euenire possibiles comprehendere poteris generaliter, & est dolor, & ruptura, qua omnes operationes, & iuuamenta læduntur, et dicitur ruptura quam ramex, hernia, & species eius sequuntur: & q̄nq; eminētia vmbilici, suis capitulis p̄distincta. Causas quoq; extrinsecas, & interiores earum proprias & cōes & signa earum.

Et secundum hoc ista quinta summa, tria capitula continebit.

De crepatura & speciebus herniæ, & medicinis earum. Cap. 1

RVptura est solutio continui membro panniculoso adueniens, eius diuisiones vniuersaliter comprehēdens, quæ si panniculo continenti intestina, qui dicitur siphac, accidat, vocatur proprie crepatura. Accidit autem ei in loco iuxta sumen, & raro, quoniam ille locus sustentatus est lacertis, & cum accidit minoris est eminētiæ, eo quòd grauantia intestina inferius tendunt, & est deteriorum accidentium licet in principio dolorem nō faciat, q̄m egressa in ea sunt intestina minuta, quæ egressa coarctantur, quibus coarctatis coarctāt fæcē, & vomunt eam. Et q̄nq; accidit in sumine, quare sequitur eius augmentū, & vmbilici, & q̄nq; sub eo, & circa ipsum, & est paruæ additionis, & q̄nq; accidit inferius circa inguina, & est plurimum, quia pars illa grauedine intestinorum magis extenditur nisi sustentetur lacertis, vt superior pars, sed extremitatibus lacertorū, & est maioris doloris propter magnitudinem eius, quod extitit comprehensum, & maioris additionis quā sequitur descensus eius, quod extitit cōprehensum ante illius rupturam, vt intestinorū, & proprie monoculi, q̄m non est circūuolutum, & ligatum vt alia, aut zirbi, aut vtrorūq; cum est magna in bursam intestinorū, quare tumet, & inflatur, & vocatur ꝓprie hernia, seu ramex. Et in mulieribus tumēt inguina ad modū tumoris oschei. Est tamē vt præter rupturā eius descensus talium accidat, vt cum peruenit dilatatio in vijs inferioribus partis eius absq; ruptura. Et dilatationis causa est effusio humiditatū glutinosarum aquosarum, collectarū in spatio ventris ad modum aquę hydropicorum. Et q̄nq; tumet oscheum, & inflatur propter effusionem humiditatum pręter naturam in ipsum, aut aggregationē ipsarum in ipso, propter frigiditatem, & conuersionem ipsarum in aquositatem, quare replentur aquositate. Et q̄nq; inflatur propter conuersionem ipsarū humiditatū in ventositatē, aut casum ventositatis in illud. Et accidit species herniæ improprie & abusiue dictę. s. aquosa et ventosa. Et q̄nq; tumescit, et incras-

Species hernię.

A satur oscheum propter humiditatē sanguineam, fœculentam, descendentem ad ipsum, aut ex apostemate duro, aut pinguedine ita, vt assimiletur ramici, & vocat̄ hernia carnosa. Et quandoq; inflantur tantū venæ eius ex illa, & vocatur hernia varicosa. Et quandoq; mollificatur mollificatione vehemēti absq; ruptura, quare prolongatur, & similatur herniæ. Et harum deterior & difficilis, est vtraq; natura. s. intestinalis, & zirbosa, q̄m est cum ruptura vel dilatatione. Aliarū vero deterior est carnosa & varicosa, q̄m materia est fixa: leuior vero aquosa, & ventosa, q̄m perforatione sola euacuatur materia & detumescit oscheum. Et causarum rupturæ siphac, quædā sunt intrinsecę, quædam extrinsecę. Intrinsecæ sunt humorum corrosio, & repletio tendens, ventositas extēdens, & motus super repletione, vox fortis, & sternutatio, expressio partis, & apostematis apertio. Extrinsecæ sunt, vt ignis adurens, percussio ensis penetrans, aut animalis morsus & similia. Causa vero dilatationis viarum est debilitas ipsarum, & effusio humiditatum mollificantium, & relaxantium ad ipsas, coad B iuuāte motu forti, ꝑcussione et casu, aut retentio spermatis moti, & prohibiti ab expulsione, aut ascensio mulieris supra virū, aut labor in coitu supra repletionē, aut satietatem, & aggregatio ventositatis, & egestionis in ventre, labor anhelitus in ipso, qui etiā pōt esse cā rupturæ ipsarum.

Signa. Ex signis quædam sunt rupturæ conuenientia, quædam dilatationi viarum, quædam herniæ. Signa conuenientia rupturæ quibus ipsa cognoscitur, sunt apparens additio sub mirach subito cum dolore & tumore, qui additur apud motū, retentionem anhelitus, & expressionē, distinguitur diuersitate locorum, & si sit inferius circa inguina tumore bursæ fit hernia eius, nec confert exiccatio, nec stipticitas. Et dilatationis quidem signum est tumor, & additio in oscheo paulatim apparens absq; dolore, et p̄ter motum subitum & laboriosum, vociferationē, & alia quæ sunt causa rupturæ percepta. Et est hernia folliculi testiculorum non bursæ, & oschei immediate, & cōfert exic C catio & stipticitas. Signorum vero conuenientium herniæ, quædam sunt herniæ propter descensum intestini, & sunt magnitudo eius, & redditio eius velox cum resupinatione, & sensibilitas rugitus cum premitur proprie. Quædam sunt cōuenientia herniæ propter descensum zirbi ad ipsam, & sunt tumor minor in comparatione ad illud, & euētus paulatim licet minus q̄ in dilatatione, nec sentitur rugitus in illa, licet sit similis illi in tactu molli, & difficultate curationis, & facili reductione. Et ramex quidē aquosa cognoscitur per tensionē oschei cū splendore, & tactus mollicie & lenitate. Et quidē ipsa nō redit nec ingreditur, & ꝓprie si ibidē sit aquositas generata non infusa materia. Et ventosa cognoscitur in inflatione oschei absq; grauitate, & dolore cū tensione, & resistentia impressionis, & est facilis ingressus, & reditus in omni situ. Et q̄nq; accidūt in ea dolores fortes, q̄m extendit oscheū, & testiculos cōprimit. Et carnosæ signū est, ꝙ non est materia intus oscheū, vt in prædictis, sed in eius substātia diffusa inuiscata, et adhærens, & est cū crassitie, & duritie, et inæqualitate. Et si D est ex apostemate duro cognoscitur ꝑ pręcessionē signorū eius, & dicitur buris. Hernia vero varicosa ex venis repletis cognoscitur tendētibus ad nigredinē cōtortis, & complicatis, & mollificatione testiculorū, et prohibitione ipsorum à cursu et motu. Et si est in arterijs oschei tactus comprehendit ipsam, si vero in venis nutrientibus illa mēbra, cum sint profundæ, tactus non comprehendit illas.

Cura, in cura rupturæ intentio patientis, licet prius inspiciat accidens, videlicet herniam, quia ab eo perceptam magis molestantem, & in actionibus impedientem, attrahentem impudicitiam ipsius operis medicantis, executio tamen vertitur ad eius causę ablationem prius. Est autem causæ ipsius ablatio duplex: vna causa est cōmunis omnibus herniæ speciebus, alia vnicuiq; speciei propria. Cōmunis causa ipsius ablatio, completur regimine quod in

sex rerum non naturalium debita ministratione consistit, & est vt degat in aere temperate calido & frigido, declinãte ad siccitatem, vitet extremitates qualitatũ eius, & proprie humiditatis, vtatur cibis siccis, & vitet humidos, & brodiales, et ventosos, ac repletionem, et potum multum, & proprie aquę, quiescat & dormiat temperate, vitet omnem motũ corporis, & animæ, vniuersalem & partialem quo totum moueatur corpus, vt est sternutatio, tussis, cõpressio, retentio anhelitus, atq; singultus, vomitus, & coitus, & balneatio, & proprie post repletionem, nec stet nec ambulet supra cibum valde, & breuiter fugiat omnes causas rupturæ delationis, & effusionis medicinarũ prædictas in quarum contraria innitatur. Propria vero speciebus herniæ, & ablatio causę, quædam est quę appropriatur veris quædam non veris. Abscissio verę causæ verarum specierũ herniæ, vt intestinalis, & zirbalis immediate rupturam siphac, vel dilatationem viarum eius respicit: ablatio ergo eius est, vt hæc vniantur & cõsolidentur: illa vero coangustentur: neutra vero ipsarũ fieri potest medio stante, quod descẽdat in bursam: vt ergo hic fiant expedit prius, quòd descendat intestinum. s. aut zirbũ ad locũ proprium reducere: deinde rupturam vnire, & consolidare, vel dilatationem viarum debite angustare. Reductio autem eius completur cum balneis, cataplasmatibus, & infusionibus rerum mollificantium, & dolorem sedantium, decoctarũ in aqua quales sunt maluæ folia, & bismaluę, & brancæ vrsinæ, viol. semen lini, & fœnugræcũ, in quarũ aqua sit pannus, vel spongia infusa, & supra locum immissa, donec locus mollescat & dilatetur: deinde resupinatione corporis facta, & cruribus eleuatis cum compressione tendente superius reducãtur intestina, vel zirbus, uel vtraq;, post quã sequi debet rupturæ vnio, & consolidatio, vel dilatationis coagulatio, seu coangustatio: vnio autem & consolidatio per interius sumpta potiones & diætam, et exterius approximatã & emplastrata, & non potest fieri quantumcunq; sit in conglutinatione, & stypticitate fortissima, nisi etiam infrigidantibus tantũ, cum partes ruptę nõ possint vniri, & ad debitũ situm reduci, arte vel ingenio propter magnitudinem vulneris, ineptitudinem, & compressionẽ membri quod subtile, & insanguineum est. Expedit ergo ad aliquod proportionabile illi confugere, saltem vt illam prohibeat ab augmento, & proprie apud corporis motũ, donec tempus adsit ministrandi chirurgicũ opus quod in cõsolidatione ipsius efficacissimum est & probatum. Proportionale vero est ligatura cum brachiali habẽte eminentiam perpendicularem ad clypei formam in loco respiciẽte inguina, vbi ruptura existit, et fascia descendẽte sub coxa, cum qua in locum posterum ligata stringatur, et est nota. Et modus operationis chirurgici est, vt prius obseruato prædicto regimine corpora purgẽtur, si cacochymia sit apparens, vel phlebotometur, si repletionis sunt signa, & sic multa, vt natura in mittẽdo humores ad locum magni doloris reddatur auara: deinde supra locum inguinis recipientem rupturam quam ex trãsitu intestini, vel zirbi descendentis, & redeuntis cognosces et percipies, cum impositis digitis apponatur ruptorium, & euitetur ferrum omnino: sit autem primum leue, et non faciat subitam cõmotionem, & dolorem fortem, sed facile toleretur quales ex nitro cum calce abluta, vel ex arsenico calci mixto, & similibus: deinde apponatur fortius, vt arsenicum, sublimatũ, & tandiu immoretur in loco donec rumpendo, & corrodendo perueniat vsq; ad didymum. Caueat tamen ne tangat intestina, vel ad ea perueniat virtus eius, quoniam vlcerabit nec consolidabuntur, & proprie si gracilia fuerint, et morietur ęger, vt in quodam notabili vidimus ab experto. Et ad hoc euitandũ statim expedit, ut toto tempore curæ rupturæ faciendæ iaceat supinus in lecto anchis, et cruribus eleuatis, et à parte superiori vbi sunt intestina interponatur aliquod, quod defendat ea, vt peciola, oleo ro. intincta, et vitet repletionem, et inflationem, et locus quoti-

E die requiratur et pluries. Caueat etiã ne chorda ligans crus cũ osse pectinis, quę sub vlceris loco existit, attingat, quoniam sequeretur contractio & spasmus, & vtplurimum mors. Et modus cautelæ est, qui est dictus. Cum ergo peruenerit ad didymum, tunc inspiciatur vlcus subtiliter, & inquiratur vtrũ didymus sit dilatatus vel ruptus. Si vero dilatatus sit comprehendatur acu, & fortiter cum filo serico restringatur: & deinde vlcus consolidetur. Si vero sit ruptus nec comprehendi valeat, vt ligetur ruptorium, repetatur cum mora, donec pertrãsierit ipsum vsq; ad os, tunc vero auferatur, & applicentur sigillantia, & incarnantia cum stipticitate: deinde repleto carne vlcere, applicentur sigillantia, & incarnantia, quæ sunt pontica & exiccantia fortia, quale est puluis gallæ, cortex thuris, sandaraca, & similia, & patiens nutriatur viscosis & duris. Consolidatio in infantibus & coangustatio dilatatorũ ductuum, & viarum, qui didymi nominantur, completur cum consolidantibus interius sumptis, & exterius applicatis stypticis, ex

F balneis & emplastris, & sunt glutinosa & viscosa, quales sunt species cõsolidę, corrigiola, mumia, terra sigillata, grana nasturtij, millefolium, decoctio nucis cypressi, & hypocisthis proprie cum balaustia, & similia ex cibis & potibus, et ex decoctione eius sumptis, & exterius approximatis, et emplastratis simplicibus dictis et alijs, vt est centaurea cui inest proprietas vniendi frusta carniũ, quãdo cum eis simul decoquitur. Et ex eis sunt confectiones, & emplastra composita quæ infra dicẽtur cum ligatura, & strictionẽ forti. Et quãdoq; sufficit sola ligatura in dilatatione infantium. Quod si ruptura supra, vel circa vmbilicũ, affuerit, reductio fiat intestinorum, vel zirbi fiat facile, quia sola resupinatione infirmi, & manus compressione, quod si addatur in ruptura, incipiatur in desiccando illud, quod dilatatum est propter humiditatem, adunando quod fixum est, & ingenietur in consolidatione eius, & regatur vt supra. Et quidam nituntur in hoc dilatando fimbrias suas, & eorum efficacissima cura generalizando superius in superioribus omnibus, cũ non videatur possibile, nisi in cu-

G ra infantium existente parua. Et illud est apponere supra in loco rupturæ emplastrum ex rubificantibus, & trahentibus sanguinẽ ad locum primũ. Quale est proprie quod fit ex passulis nigris enucleatis, carycis, & vino nigro pontico, ana. et bullitorum simul in olla ad inspissationem: deinde cum administratione emplastrorum ex stypticis, & ponticis sanguinem illum tractum inspissantibus, et sclirotizantibus, quæ sua crassitie, et duritie obturabunt. Quale est proprie factũ ex gypso, et lapide marmoreo, cerussa, gallis, luto sigillato, et similia: et quod scribitur infra.

In abscissione vero causæ proprie ramicis aquosæ, aut ventosæ duæ res sunt necessariæ. s. extractio eius quod in oscheo est cõtentum, & materiei prohibitio, regenerationis et multiplicationis eius. Extractio autẽ fiet cũ resolutione, vel incisione, vel perforatione eius, cũ ferro, vel cauterio ad modũ extractionis aquæ, aut ventositatis hydropicorum, talem autem complentia sunt dicta supra in cura hydropisis, et sunt ex emplastris, suffumigijs, et balneis

H siccis, & vnctionibus resoluẽtibus. Incisio autem completur cum ferro, & cum medicinis acutis adurẽtibus et exiccantibus, et constringentibus illud, quod ruptum, uel dilatatum est ex siphac, & foraminibus eius, ne vlterius descẽdat et transeat. Et modus perforationis vel incisionis cũ ferro est, vt resupinetur patiens in lecto vel scamno, et sedeat post ipsum aliquis, qui extendat virgam eius ad superiora, et eleuentur testiculi ad superiora pectinis, et elongentur ab oscheo, et perforetur cum phlebotomo oscheũ à parte dextra, vel sinistra recendo à commissura: deinde stude in euacuatione totius aquositatis, et egressione ventositatis. Et modus apertionis cum cauterio est, vt sumas ferrum subtile in quo sint vncini, & igniatur, sicut ignitur cauterium, & separa testiculos quantum possibile est à loco cauterizationis, et reuolue cauterium ab oscheo,

ita

ita vt non inueniat testiculum & inueniat oscheum, & alberiteron, & constringat & calefaciat ipsum, vt non egrediatur post ipsum aqua post illud, est.n. melius ꝙ cōstringat meatum, deinde incidas crustam & consolida. Et fortasse incides ex alberiteron aliquid & cauteriza & pone supra scissuram stiptica, et prohibe ęgrum potare aquam. Prohibitio generationis materiæ multiplicantis eam fit cum euacuatione & æquatione cibi & potus. Et regimen in ventosa est regimen inflationis stomachi, vel tympanitis quod superius dictum est.

Regimen vero carnosæ, & varicosæ est regimen durorum apostematum, & illud est cum mollificantibus et resoluentibus alternatim approximatis. Mollificātia sunt pinguedines, medullæ, olea, mucilagines. Resoluentia sunt granorum species, vt resina terebinthina, bdellium, aloe, styrax liquida, ammoniacum, & similia, iris, crocus, & chamæmilla, spica & c. Composita sunt. ex eis est emplastrū basilicon, cerotum hyssopi & similia. Emplastrum leue ad crepaturas infantium ſm Græcum. ℞. corticum thuris, masticis, sarcocollæ, tragacanthi ana, terantur, & aggregentur cum vino de passis, dissoluta in eo mumia, & aliqui addunt aloē, & glutē piscium, & aliqui solum faciūt ex balaustijs, psyllio, & radice lilij syluestris & lenticulis aquæ, & fortasis sufficit vt liniatur locus cū bdellio dissoluto in vino, thure, & colophonia. Aliud fortius Oribasii. ℞. balaustiarū, granorum nasturtij, granorum granatorum, gallarū immaturarum. ana. ℥. v. decoquantur cū vini stiptici. ℥. viij. decoctione vehementi. Et reductis intestinis ad superiora embrocetur locus cū frigido, & apponatur emplastrum nec remoueatur donec per se cadat. Aliud efficax ſm Ioannitium. ℞. aloen, dissoluatur gluten in aceto vini, & aggregetur medicina cū eo, & fiat ex eis emplastrum. Emplastrū Papæ Ioannis ad crepaturam expertum. ℞. lithargirij, opij, lapidis hematitis, san. dra. san. hominis recētis, chalbani, masticis, thuris, costi, boli armeni, isculi, mumiæ, ammoniaci, ana. ℥. iiij. picis naualis, colophoniæ, ceræ albæ, & rubeæ, ana. ℥. ſ. myrrhæ, cardamomi, aloes. añ. ℈. v. colocynthidę, palmæ marinæ adustæ, gallarū, balaustiarum, aristolo. lō. radicum consolidæ maioris, & minoris ana. ℥. i. visci quercini. ℥. i. fac decoqui pellē hœdinam in aqua donec tota pellis dissoluatur, deinde coletur cum expressiōe. Et cum colatura illa tere, quæ sunt terenda, & liquefac, quæ sunt liquefacienda, incorporentur isculi, & bene cōtriti in visco fortiter misceātur cum prædictis, donec mixtum reducatur ad modum emplastri & præcedente balneo cum aqua pluuiali decoctionis balaustiæ, myrtæ, corrigiolæ, consolidæ, & radicum lini, apponatur & superligetur brachiale, & portet per tres menses seruato prædicto regimine.

Puluis quo vtatur cum cibis. ℞. nucis mus. ℥. ſ. caryophi. ℥. iiij. cinnamomi dulcis. ℥. ſ. boli. armeni. ℥. ij. seminasturcij. Item aliud emplastrum ſm Iudæum. ℞. picis, hieræ, ceræ rubeę, ana. ℥. ſ. lithargirij, ammoniaci, chalbani, masticis, terebinthinæ, consolidæ maioris, & minoris, ana. vnciam vnam, visci quercini, gypsi, & myrtæ, olibani, ana. ℥. i. aloes, aristo. lon. & rotundæ, isculi ana. ℥. i. boli armeni. ℥. i. pilorum leporis minutim incisorum tantundem, conficiantur cum melle, & applicetur, trahit. n. sanguinem ad locum, & cum stipticis consecutiue appositis cōdensetur in lapidem, & oppiletur ruptura. Aliud ad idem. ℞. picis naualis lib. i. colophoniæ lib. ſ. chalbani, sagapeni, ammoniaci, opo. añ. ℥. ſ. cerę. ℥. ij. aceti. lib. ſ. fiat autem ex eis cerotum in stagnata liquefactis, & quæ liquefacta fuerint parum de ipsa in aqua frigida imponatur, & cum se tenuerit, pix græca puluerizata cū mastice & thure, cum prædictis incorporetur in stagnata, & cum spatula semper agitando bene incorporetur. fac decoqui, & cū cocta fuerint, adde terebinthinę. ℥. i. deinde super aquam frigidam cola, & manibus inunctis oleo laurino collige & fortiter malaxa, vt aqua inde exeat, & fac magdaleones & cum vino eorum emplastra. Linimentum ad crepaturam aquosam, & ventosam. dissoluatur bdellium in oleo sambucino, apostolorum vel nardino, & vino antiquo, & addito castorei puluere, & hordei puluere vel milij fiat.

Emplastrū patu- antiū (margin, partly cut off)

luis ad n. (margin, partly cut off)

Linimentū ad crepaturam.

De augmento vmbilici. Cap. 2.

Contingit vt egrediatur vmbilicus, & emineat extra & illud est in infantibus proprie. Et causa eius est, aut propter rupturā in ipso nato superius prouenientem videlicet ex plāta vel ortu, quia egreditur zirbus vel intestinum & inflatur, sicut etiam contingit in oscheo, aut ex causa hydropisis, ita vt mollificetur & aggregetur in eo aquositas vel ventositas contenta in concauo ventris replens & extendēs ipsum, aut propter cursum superfluentis sanguinis ad ipsum ex apertione venę & arteriæ ipsius, quare cutis eleuatur in altum. Signa causę primæ sunt, quoniam calor naturalis non mutatur. Et est locus diuersitatis alicuius, & proprie vbi egrediuntur intestina, & est cum dolore aliquo, & tumor cum mollitie, et occultatur cum præmitur. Et quandoque in occultatione rugitus percipitur, & administratione mollificantium ex balneis, & vnctionibus & motus augmentatur.

De signis.

Signa eius, quæ est ex aggregatione humiditatis sunt, ꝙ cum compressione cedit, et est leue respectu præcedentis, colore cutis non mutato, & etiam si ex ventositate fiat & est leuius, & magis resistens compressioni, et sonitus in eo, & vox existit si percutiatur. Signa vero tertij, sunt mutatio coloris cutis ad colorem sanguineum, & nigrescentem. Et signum est, ꝙ ex additione carnis natæ, aut apostematis est, quia est graue, durū, quod compressio sicut alia non occultat.

Cura autem eius est proxima curæ rupturæ, & specierū hærniæ supradictæ. Et modus eius in proueniente ex ruptura est duplex. Vnus cum glutinantibus stipticis, interius, & exterius, ex emplastris approximatis, possibilis in infantibus & egredientibus post partum cum ligatura quam faciunt obstetrices, in quibus ex apertione venarū & arteriarum contingit. Alius est incisione, sutura, & consolidatione chirurgica in corporibus duris augmentatis. Conglutinantia & stiptica, quibus primus completur modus sunt charabæ, thus, balaustiæ, glans, galla, anthimonium, acatia, alumen, terebinthina, terra sigil. & similia simul confecta, vel diuisim applicata cum ligatura stricta, & quandoꝗ additur cerussa ſm mensuram vnius illorum. Et simile est, si sumatur tenta, & inuoluatur supra ipsum pannus & accipiatur minutum thuris, et conficiatur cum albumine oui, et liniatur cum eo super vmbilicū, et repleatur eo. Modus vero incisionis est talis. præcipiat infirmo vt stet, et tendat ventrem suum, et cōtineat anhelitum donec appareat quātum possibile est ipsius augmētum. Et tunc fac in circuitu huius cum atramento signum distinctiuū, deinde comprehende quod eijciatur cū vncino supra mirach solum, ita ꝙ non accipias quod est sub eo de zirbo vel intestino, deinde fac resupinare eum supra collum, et deinde liga cum filo sub vncino, ita quod cadat ligatura in signo, nec comprehendat aliquid ex eo, quod est sub mirach, sed solum ipsum, ex tunc vero incide cutem, et sue locum descriptum cum filis duris extēsis adinuicem, et stringe ipsum supra ventrem, et dimitte cutem, et consolida prius lacertos, deinde consue cutem, et consolida sicut oportet. Reliquarum vero cura cum exiccantibus et lenientibus ac resoluentibus notis completur.

Emplastrū ad exitum vmbilici.

Ad exitum vmbilici fiat emplastrum probatū infantibus quibus accidit magis. ℞. granorum lupinorum. M. i. peciam vnam panni linei combure, quæ conficies cum vino nigro et pontico, et bulliant donec inspissetur et intinctam spongiam liga supra locum, postea in aceto, et aqua ros. et in eo inuolue stupas et applica supra vmbilicum,

cum, & est Rasis. Aliud fortius. ℞. Aluminis auř. xv. gallarum auř. iij. terantur, & conficiantur cum vino calabrensi nigro donec inspissentur, & infundatur spōgia post in aceto, & aqua rosata. Item ponatur super aliquem pānum gluten de corijs, & tepidum vmbilico applicetur, & superponatur puluinar de bombice, & panno lineo, & ligetur cum fascia. Item aliud. ℞. aqua aluminis, vinum calabrense, ana, in quibus bulliant rosæ. & spongia intincta supponatur, & si vis efficacius bulliant cum ros. gallę, mastiche, & thus et infascia. Item ad eius exitum, aquosum vinum in cinere infunde, & ex eo super emplastra. valet etiam ad ventosum, & confrictio cum compressione ex saliua ieiuni & famelici curat eam, si ex leui fuerit causa.

De dolore ventris, & iliorum. Cap. 3.

Dolor ventris & iliorum ex dictis in dolore intestinorum in parte notus est, qm̄ accidit ex causa existente intus mirach lacertis, & panniculis ventris. Et qn̄q; ex communitate superiorum, vt diaphragmatis, pleure, pulmonis, & alioꝝ, vel subteriorū mēbroꝝ, vt intestinorū vel alioꝝ membroꝝ profundorū correspondētium illis, vt stomachi, hepatis, splenis, renum, & similiū.

Signum distinctiuū est, quoniam cū passio est propria in mirah dolet continue apud tactum, & quandoq; alteratur color & tumor si adsit, & sequitur lacertorum figuram. Cum autem passio est ex communitate interiorum dolent propter tactū, nec semper apparet tumor, nisi cum apostema in eis fuerit magnum, & est præter lacertorum figuram, nec color cutis mutatur, & additur & diminuitur additione, & diminutione passionis illorum, quæ præcessit.

Cura est. nam siquidē ex propria passione fuerit, & ex malitia complexionis frigidæ, quæ est plurimum ex causa exterius accidēte, aut ex ventositate interclusa, cum calefactorijs, balneis, & electarijs ex diacimino, diatrion, & alijs calidis & proprie stœchade medicetur. Et ex medicinis appropriatis ei simplicibus est ammoniacum bibitum vel epithimatum cū melle aut aqua hordei, & alhasce cocta & transglutita cum melle, & malaheb, & cyperum, et fœnugræcum, & semen lini, & stœchas, & absinthium. & reliqua anodina. Hip. vero dixit. Quibuscūq; dolor circa hypocondria sine phlegmone fuerit, febris superueniens curat ægritudinem. Attendendum tamē quia dicit superueniens, vt quia spōte vel casualiter prouocata sit: veniēs vero artificialiter prouocata semper nisi corpore mundo & consumptioni inepto. Aliter autem dispositio si procurabis fortasse accidet tibi ac si nequam & te fortiorem introduxeris domum tuam hominem te adiuuandi gratia, qui cum inuenerit aliquid ex continentibus vel contentis cui innitatur, firmabitur in eodem, nec poteris ipsum expellere cum volueris, sed fortior existens expellet te, ita vt quod vocasti in auxilium, in non auxilium conuertetur. Sed si fuerit ex solutione cōtinui cum exhibitione mumiæ sumptæ, & cum compresione inunctæ præcedente phlebotomia curetur & granis nasturcij, & succo citoniorum prænutritis non fractis, & cum emplastro ex consolidantibus notis & conuenienti regimine. Et siquidem ex apostemate fuerit, curetur cura reliquorum apostematum, quæ indicationem à patiente particula non suscipiunt. Et siquidem ex communitate ad superiora fuerit vel subteriora membra & profunda, curetur cura doloris pectoris & pleuresis, vel cura doloris hepatis vel splenis & intestinorum dicta. Et ex simplicibus medicinis cōueniens & expertum est betonica, cum teritur sicut est & emplastretur, aufert enim dolorem, & inflationem ventris. Et sumptæ ex ea, ℥. iiij. cū aqua dolorem hepatis, & cum melle, & aceto dolorem splenis sedat. Et absinthium emplastratum cum oleo de alchanna facto ceroto, aufert dolorem stomachi, hepatis, & iliorum. Et ex compositis est hoc, quod sedat dolorem ventris & iliorum in infantibus & probatis. ℞. succi parietariæ, succi herbæ fœniculi ana. guttas. iij. & cum lacte in cocleari da ei post balneum in aqua decoctionis ipsius parietarię. Aliud. ℞. fœni. granorum nastur. se. apij, ameos, zinzi. cina. ana partes æquales, sagapeni, ad pondus omnium, fiant ex eis pillulæ, vt auellanæ, & ministrentur.

6. aph. 40.

No. de absinthio.

PARTICVLA QVINTA sectionis primæ, finalis & vltima, quæ est de medicinis ęgritudinum iuncturarum.



Vbsequtur particula quinta sectionis primæ finalis ipsius, & vltima de medicinis ægritudinum iuncturarum, continēs summas quatuor, Quarum Prima est de medicinis doloris ipsaꝝ. Secunda de medicinis dislocationis. Tertia de medicinis solutionis & separationis. Quarta de medicinis apostematum earundem.

SVMMA VERO I. *est præsentis considerationis continens capitula decem.*

Sermo generalis in iuncturis, & dispositionibus earum, & doloribus, causis, & signis earum: et est procemialis. Cap. 1.

Te scire oportet q̄ dolor iuncturarū est nociuus sensus ipsarū. & est recipiens diuisiones penes suas causas essentiales ipsaꝝ atq; accidentales q̄bus variatur sua dispō atq; cura. Causæ vero essentiales doloris sunt duplices, res percipiēs, & res imprimens, nihil. n. aliud est dolor, q̄ contrariū impressorem subito sentire, vt dixit Abo. Penes causam percipientē, quæ est membrū, à iūcturis specificationem recipit, & diuisionē hoc modo. Sciendum primo, q̄ iuncturę passiuæ sumptæ ossiū membroꝝ corporis extremitates alternatim adinuicē sunt coniunctæ. Actiuæ vero partes extrema ipsoꝝ contiguatoꝝ ad seinuicem cōtingentes, & ex ligamentis de extremis ad extrema ossium protensis, & cordis lacertorum in eorum circuitu alligantibus composite & commixte venis & arterijs supercurrentibus, atq; cute à natura ordinatis. Et, vt per eas membra & flexionem & reflexionem recipiant eorum operationibus & motibus opportuna. Quæ omnes sensibiles valde sunt, quia neruosæ, duræ, ne in motu eorum quasi continuo rumpantur, & ne calefiant, frigidæ, & proinde debiles, vtriq; ipsarum, quia à primo principio

pio sunt remotę inter se concauitatem, & cauernositatem habentes, vt colligant & conseruent humiditatē, ne exiccentur in motu, qui si non contingat in quanto, vel in quali excedere eas, exiccari & calefieri est necesse ac debilitari magis, venas quoq; & vias ad ipsas ex membris & corpore dilatari, quapropter superfluitates & humores corporis trahere ad seipsas, influxas recipere, & illas conseruare propter spisitudinem & frigiditatem. Et proinde ægritudines omnis generis incurrere et plurimum rheumaticas, et dolorem propter causam inferius assignandam, quibus ægritudinibus nunc prætermissis tanq̃ ad sectionem secundam pertinentibus, quæ de medicinis ægritudinū vniuersalium tractat, tantum de medicinis dolorum ipsarum hic dicendum, qui generalibus omnibus ægritudinibus est symptoma sibi præiudicans sanationem sua fortitudine inter omnes, & curam ipsarum vniuersaliter cōprehendēs, necnō à mēbro seu iuncturis denominationē recipiēs in genus, & speciē variato. Dolor.n.iuncturarū, aut est vniuersalis oībus iuncturis, & sic artetica nuncupatur, ab articulis dicta, q generaliter iuncturæ dicuntur, aut aliquibus proprius, & hic ſm varietatem iuncturarum varie nominatur, qa variam ab eis proprietatē assumit, vt infra patebit, iūcturæ.n.in ventre sunt bifariæ varietatis. Quędam enim sunt corporis, & tales spondiliū dorsi esse noscuntur, quod basis est corporis vniuersi, sicut carina nauis. Quędam sunt membrorū extremorū de corpore prodeuntium, & hæc distinguuntur dupliciter, quædā enim sunt superiorū extremorū, vt manuū generaliter acceptarum, quędā inferiorum vt pedū similiter generali modo sumptorū. Et vnaquęq; ipsarum totidē recipit sectiones, quot in se cōtinet iuncturas, à quarū qualibet propriā denominationem recipit, quæ generaliter iuncturarū dolor dicitur, & propter naturā earum variā & diuersam curōnem, denominationē vero recipit, nam ex eis est dolor, q dicitur humeri & spatulæ, humero.n.spatula, & adiutorium cū furcula cōiungūtur, alius cubiti, alius rascetæ manus, & cæterarum iuncturarū ipsius quem chiragra Ioānitius appellauit, à chir Græce, Latine manus. Alterius vero, qui est pedis quidā dictus est dolor anchæ, vel ischiaticus, alius poplitis, alius rascetę pedis, & aliarū iuncturarū eius, podagricus noīatus seu doloris, quilibet in loco, vel iunctura proprio perceptus atq; distinctus, curationē quoque diuersam de qua infra dicetur recipit à varia natura ipsarum. Aliquæ.n.ipsarum sunt magis vicinę principio, vt humeri spatulę, aliquę profundæ lacertis crassis & pellibus inuolutis, vt ischiæ, & anchæ, aliquæ vero magis discoopertæ à principalibusq; remotę, vt manus & pedes, cæteræ ſm magis, & minus, & proinde ipsarum dolores in corpus diuersimode imprimentes & causas salubres curatiuas plurimum variantes. Penes causam vero imprimentem recipit dolor iuncturarū notificationē, & diuisionem sic. Causa vero ipsam imprimens quædā est interior & quædā exterior. Interior est in se et ex cōitate ad mittētia membra. Et materialis plurimū, quæ phlegmatica pp earum naturā & digestionis defectū. Omne aūt mēbrum complexionis frigidæ actiones defectas habet ex necessitate dixit Gal. In se quidem mala complexio quęlibet plurimum frigida. In genere.n. proportionabili facilior est trāsitus, dixit Abo. Ex cōitate vero est qlibet humor essentiā doloris varians, seu speciem, et est plurimum phlegma cū cholera, deinde phlegma crudum, deinde sanguis, deinde cholera, & rarius melācholia. Et quādoq; ventositas operans ipsum acutum, vel obtusum continuum vel interpolatum, à corpore toto, vel hepate, & cerebro, & quandoq; intestinis patientibus propter propinquitatem missus, & influens per modum rheumatismi ad ipsa vel permutatione. In dolore vero ipsarum rheumatis causæ omnes frequenter concurrūt, quarum quædam est generalis & immediata, aliæ sunt speciales, & mediatę. Generalis est quā

A Gal. in suo lib. de virtutibus dixit cum ait, quemadmodū enim membra ad se inuicem trahunt escam: ita ad seinuicem deponunt superfluitates, & hæc causa vocatur rheumatum. Speciales vero sunt quas Ioannitius in suo introductorio numerauit, cum inquit. Modi vero morborum ex innaturali malitia cum aliquo humore decurrente ad infima membra quatuor sunt. Primus est virtus membri impellentis, & debilitas recipientis. Secundus est multitudo humorum dictorum. Tertius est debilitas virtutis nutritiuæ. Quartus est largitas viæ pororū. Fortitudinis totius corporis, & hepatis respectu iuncturarū causa satis est nota. Debilitatis iūcturarū duplex est causa, naturalis, quæ superius est narrata, & accidētalis ex tempore, vt casus & percussio, vel aliqua ægritudo. Accidētalis debilitatis nutritiuę causam superiꝰ in stomacho habuisti. Ex qua principaliter cum malitia regiminis humorū multitudo procedit, errat.n. inter alias plurimū mala nutritiuorum mēbrorum complexio, & corporis vniuersi intantum, q̄ exaucta tempore procedēte qñq; malos, & superfluos humores gignit ad iuncturas currentes, dolorem pręstantes, B quantumcūq; bonitas regiminis subsequatur, coadiuuāte largitate ductuum & viarum, quæ ab humiditate cū caliditate humorum frequenter currentium procreantur & motu. Sicq; deinceps sibi viuere si velit saluus à doloribus tunc non posit, quod equidem verbum ab admiratione multos eripiet consueta. hi.n. humores rheumatizantes taliter ad iuncturas doloris earum multiplicati causę fiūt, alterādo quidem subito malam complexionem diuersam inducunt, et replendo concauitates earū, chordas, neruos, & lacertos extendunt, & illorum quasi continuitatem soluunt totāq; iuncturam eleuant in tumorem. Et quandoq; apostemando vtrūq; inducunt, licet raro propter soliditatem & duritiem substantiæ partium, ob quam humoralis materia collecta vel fluens de facili non subintrat, sed interiectas vacuitates aptius, & multiplicata in eis parte alterat & extendit. Cum ergo dolores iuncturarum pertractamus & eius curam, arteticum, chiragricum, & podagricum dictū sic creatū intelligamus. C Causa vero exterior est, ex primitiuis, & vtplurimū veris frigiditas congelans & siccitas indurans priuando humiditatem eius naturaliter ordinatā siue sit tēporis siue sit constitutionis Borealis, vel calida dissoluens & humectans, vt temporis, vel constitutionis Australis, sicut Hip. in suis apho. nobis retulit, aut est casus vel percussio extendens vel scindens vel dislocans partes vniuersaliter iuncturarū & similia, q̃ inter causas accidentales seriosius numerātur. Penes causas quoq; accidentales, seu dispositiones diuisionem recipit iuncturarum dolor, videlicet penes naturā corporis, consuetudinem, sexum, ætatē, tempus, constitutionē, artē & diætam. Hæ.n. sunt causæ doloris accidentales & circūstantiæ corporis dispositionem variantes ipsius atque euentum, curam quoq; determinātes & auxilia, vt sequetur. In corporibus enim complexionis debilis naturaliter lapsis, vt frigidis & siccis, vel ex ætate, vt senibus, quia pueri non podagrizant ante aphrodisiā, vel sexu.s. masculino, D quia mulier non podagrizat, vt dixit Hippoc. nisi ei menstrua deficiant, licet masculus ex lapsu sexus magis illud incurrat, quàm fœmina, sed quia ex malitia regiminis quemadmodum pueri ex immoderata diæta, vel accidentaliter ex malitia regiminis frigidis discretis, vel ex ægritudine aliqua maxime chronica debilitatis, vel consuetudine patiendi dolores ipsos, vel quorum parentes pati consueuerunt, cum sit ex morbis qui hæreditantur in semine, tempore autumnali ac veris, et constitutione consimili dicente Hip. in aphor. Podagra, & maniaca vere, & autumno mouentur, vt in pluribus, arte laboriosi motus & exercitij vt viatorum, & portantium onera. Et dissolutis cibi, & potus, maxime vini puri in ieiunio sumpti & proprie circa venerea dicente Hipp. in aph. Eunuchi podagrici

Nota hos q̃tuor modos.

6. aph. 28.

dagrici non fiunt neq; calui. Prædicti iuncturarum multiplicantur dolores, & dispositiones propter naturæ defectionem, & digestionis corruptionem, & in eorum contrarijs minuuntur, vel nullatenus fiũt propter contrarias causas. In primis quoq; dictis corporibus dolores accidẽtes curantur tardius, & auxilijs minus recipiunt iuuamẽta, & citius redeũt, licet periculi sint minoris. Et in eorum contrarijs sunt econtra, & in iuncturis eorum remanet sicut gypsum cum eorum materiæ sint crudæ, super quorũ iuncturis oritur etiam multoties caro, quare torquẽtur digiti & confranguntur, & dolor fortis cum materiæ ipsorũ sint calidę, & humidę. Signa causarum imprimentium interiorum hic oportet subiungere tantum, cum dolor & locus eius scilicet iuncturæ sint manifesti ex dictis. Si quidem eius causa doloris sit mala complexio pura ex quacunque manifesta causa, dolor erit in iuncturis absq; tumore, grauedine, & coloris mutatione. Si vero fuerit cum materia, quod est vtplurimum, ecõtra se habebit. Et siquidem fuerit phlegmatica, & est plurimum, dolor erit grauatiuus paruus, locus albus, tumor magnus & mollis, tactu frigidus absq; pulsatione. Si vero cholerica fuerit ecõtra se habebit, licet tumor in ea quandoq; sit maior, & grauedo, ex eo, q; est plurimæ effusionis vice vna, & iuuatur frigidis, læditur vero calidis, licet in tali ex iuuantibus & nocentibus sumpto, ex seipso vero, & certo super cognitionem habendam causæ & morbi, cum sit ex posterioribus sumptum & effectu, à quo omnis actio cõprobatur, possit accidere error, qui nisi sciatur qualiter accidat, non poterit euitari, malum.n.nisi cognitum non euitatur, vt Boetius ait. Accidit quidem dupliciter, & ex parte doloris, & parte rei approximandæ. Ex parte autem doloris, quia aut dolor est tantum inflammans, & non resoluens, aut ad resolutionem perducens. Primo.n.modo res frigida ministrata dolori, etiam si ex frigida causa accidat, cõferre videtur, calida vero nocere. Secundo modo res calida applicata dolori, etiam si ex causa prouenerit conferre videtur, frigida vero nocere. Ex parte rei ministrandę, aut ratione proprietatis, aut complexionis, proprietatis, quia non fuerit propria dolori, & membro, cuius est: quare nõ imprimet iuuamentum, sed nocumentum propter complexionem potius. Inest.n.vnicuiq; corpori & membro, vt ab vna medicina patiatur non ab alia, vt dixit Abo. ratione cõtrarij, aut.n.est calida, aut frigida, si calida vel trahendo, & replendo, auget dolorem, & sic videtur nocere. Et si ex frigida causa accidat, vel resoluendo minuit dolorem, & sic videtur conferre, etiam si ex calida causa accidat. Si vero sit frigida, aut stupefacit, & sic minuit dolorẽ, et in hoc iuuare videtur etiã si ex frigida causa accidat, aut claudendo poros retinet materiam, maxime si stiptica fuerit, & sic dolorem auget, quare videtur nocere etiam si ex calida causa fiat & sic calida æstimabitur frigida, & frigida calida, quod etiam accidere potest ex qualitate accidẽtali, vel impressione accidentali, vt ponit Abo. Ad hunc autem euitandum errorem non oportet hoc signum considerare tantum in causæ cognitione & morbi, sed ipsum cum alijs coniungere signis quibus est deuenire in cognitionem illorum circa quæ posuit proprie Hip. in aphor. cum dixit: Contemplari autem oportet naturam, ętatem, consuetudinem, diætam, tempus, regionem, & artem. Hæc.n.est doctrina Gal. quam docuit ad talem euitandũ errorem. Si vero materia sit sanguinea, color erit rubeus, & dolor medius inter prædictos, & cum pulsatione, & durities mediocris, & caliditas tactus, si vero melancholica, dolor erit minor & tumor cum duritie, ac liuiditate. Si vero materia sit ventosa, tensio erit absq; grauedine, & dolor cum vnitione. Et si mixta erit materia, erunt signa cõfusa. Et siquidem sit paulatim aggregata, tunc dolor minor cũ incipit & paulatim auget. Si vero subito influxa, dolor maior erit & repẽtinus, & siquidẽ à cerebro sit influxa præcedẽs passio ipsius indicabitur, & catarrhus, & materia erit vtplurimum frigida, & quandoq; acuta, & salsa in sapore ipso percepta. Et incipit à spondilibus colli et pcedit inferius per humeros ad membra manus, & per anchas ad iuncturas pedum. Si vero ab hepate eius ægritudo sit procedẽs: demõstratur cũ signis repletionis ipsius, & venarum materia est calida plurimũ. Similiter si à stomacho aut intestinis, aut corpore. Fortitudo aũt membri impellentis ex natura sui, et ex trãsmissione superfluorum cognoscitur et alleuiatione sui, debilitas recipientis.s.iuncturarum ex natura ipsa colligitur supradicta. Et si est naturalis ex mala figura, & cõpositione, quę complexionem sequuntur malam debilitatẽ ex parte parentũ, qui similiter passi fuerunt. Si vero accidentalis, ex antecedẽte casu, & percussione, aut aliqua ægritudine quam sunt passæ. Multitudo humorũ ex signis repletionis notis, vel cacochymię, debilitatis nutritiuę, ex mala dispositione mẽbrorum nutritiuorum oĩum, & proprie pro toto operãtium, largitas viarum ex amplitudine venarũ accipitur, crassitie, inflatione ipsarũ, si manifestæ sunt. Si vero occultæ ex frequenti passione potest cõiecturari. Si vero materia doloris in iuncturis fuerit profundis & immanifestis, vt sunt anchæ, & ischiæ, atq; geniculis alijs dignoscẽt signis, quæ in proprio dicentur capitulo, coadiuuante Christo.

De signis.

Malum nisi cognitũ nõ euitatur.

E

F

De medicinis iuncturarum, & cura dolorum ipsarum in generali. Cap. 2.

Sermo noster erit deinceps de medicinis dolorũ iũcturarum in generali, quæ artetica dicitur. Sunt autẽ fm alterum triũ modorum. Quędam.n.sunt conseruatiuæ, quædam præseruatiuæ, & quædam curatiuæ. Conseruatiuæ autem ipsarum sunt ex similibus, & ex iuuantibus proprijs sumptæ, quæ in medicinis neruorum supra sunt dictæ, & dicentur aliæ infra, simplices & commixtæ.

Præseruatiuæ vero causis & accidentibus debẽtur, abscindendis & euacuandis, si humorales existant, vel alterãdis, si complexionales. Compositio.n.corporis cum sit triplex fm Gal. Prima est consimilium ex humoribus, vt materia, & ex complexione simul cum virtute, vt efficiẽte procedant. Secunda est officialium, & ex prima vel tertia fit secunda, quę est totius. vnde Gal. compositio sequitur complexionem & rem diuinam.

G

Cura proprie ęgritudinibus soluendis cõuenit, aut accidentibus ex se imprimentibus vt dolori, & similibus sequentibus illas, et causis coniunctis abscindendis, inquãtum ægritudines dependent ex eis, & conseruantur. Primis itaq; ptermissis vt superius notis, & in ambab9 sequẽtibus necessario attendendis, de præseruatiuis, & curatiuis dolorum ipsarum dicendum, ars.n.fm Gal. prius insurgit in causam, quæ magis vrget. Est autẽ in eis triplex intentio, vt supra in cura fodæ, doloris stomachi, & intestinorum est dictum.s. causæ abscisio, doloris sedatio, & simul persecutio vtriusque. Verum quia fm rectum curę ordinem procedendo, cura circa causæ abscisionem primo vertitur doloris ipsius cum sit cõmunis, et generalis in omni, ipsius vero doloris sedatio non semper sit pręferenda nisi in casu, prout supra in dolore intestinorum est dictum, pro tanto in hoc cap. de cura, quæ est ipsius causæ abscisiua in generali dicemus. Est aũt triplex, mala complexio diuersa, solutio continui & vtraque in apostemate similis consistens, plurimum tñ mala cõplexio diuersa est cum materia, proinde secũda, & vltima ptermissa, de prima hic tantũ est dicendum, quę causæ imprimentis huius sit abscisiua. Si ergo sit mala cõplexio pura ex quacũque causa alteretur cum proprijs iuncturis, & communibus eis omnibus in artetica comprehensis. Cuius curam hic prosequimur proprie. & siquidem sit frigida, quæ est vt plurimum, alteretur cum calidis temperatis semper stipticis, quæ in dolore dorsi non cõpetunt, nisi debilia sint, sed potius aperitiua, cum materiam propter vicinitatem

H

ad principalia non oporteat retinere nec repellere, sed vt fluat inferius operari, attrahi exterius & resolui. Qualia sunt ex communibus omnibus stœchas, sampsucus, betonica, hyssopus, diamedrijs, chamępitis, herba dicta arteti ca, pes coruinus, saluia, zarur, acorus, origanum, sandaraca, alumen, myrrha, sulphur, & sal, grana pini, nux Indica, & ipsorum olea, & vinum scillæ, acetum eius, & oxymel interius & exterius per omnem modum approximata. Si vero calida alteretur cũ frigidis temperatis, & stipticis interius & exterius, per omnem modum approximatis, quæ alterando discrasiam iuuant partium, & iuncturarum substantiam, & vias constringunt ne recipiant superfluitates. Qualia sunt rosæ, citonia, sumach, myrrha, folia cannarum, lenticula aquæ, rubus, virga pastoris, & memithe, tribuli, earum aquæ, olea, lutum sigillatum, & armenum, & similes, simplices & compositæ ex eis, quæ in nostro antidotario sunt descriptæ. Si vero sit sicca alteretur cum oleis. s. viol. amygdala. dulcium, sesamino, de fęnugræco, & se. lini, de pineis nucis Indicæ, vel viol. aqua simplici tepida, epithimata, vel maluarum, et similium. Si vero humida, & est vtplurimũ cum materia, quę alterando, & replendo, & extendendo partes iuncturarum dolores inducũt. Et siquidem paulatim sit aggregata, tres res expediunt. s. alteratio, & confortatio, euacuatio, & regiminis ordinatio. Euacuatio completur dupliciter. modo primo cũ phlebotomia de nigra oppositæ partis. deinde vena respiciente proprium membrum iuncturę, vel cum sanguisugis super iuncturã positis si sanguinea fuerit materia, & ex toto cessauerit à fluxu. si vero humor alius à sanguine fuerit, purgetur pharmacia proprium humorẽ educente de iuncturis, simplici, vel composita, quas in antidotario diximus præcedente digestione. Et in medio tempore si oportet, dolorem sedantia ministrentur, quæ narrabimus infra. Secundo vero, & vltimo cum resolutiuis iũcturis applicatis, quę etiam inferius describemus. Et si ventosa cum eis, & extenuantibus. Alteratio vero, & confortatio sequatur cum prædictis calidis, vel frigidis stipticitatẽ habentibus.

Regiminis autem ordinatio sit ad tenuitatem, & siccitatem tendens plurimum, & contrarium materiæ generatæ, & generandæ, quod seriosius in præseruationis capitulo describemus. Si vero ab alijs influxus & subito, cum fortem, & repentinum proinde intolerabilem præstẽt dolorem, tres res sunt necessariæ. Primo enim oportet dolorem sedare prout infra cap. de dissoluentibus dolorem dicemus. Secundo oportet fluxũ curare, seu prohibere. Tertio ægritudini iuncturarum per eum impressę prouidere, vt supra autoritate Alexandri in cura tussis diximus. Supra quoque ostendimus etiam ex dicto Gale. ꝙ ad curam fluxus tria concurrũt. Oportet. n. primo prouidere membris mittentibus, vt fonti, non vijs, nec recipientibus mẽbris. Membris autem mittẽtibus multipliciter prouidemus cum cõfortantibus non cum debilitantibus, licet. n. propter fortitudinem mittant, non est prouidẽdum cum debilitantibus tantum, virtus enim membrorum non est debilitanda, et cum sint mittẽtia maxime principalia, potius confortanda, vt cum præ fortitudine sua diminuta mittant per poros occultos ad iuncturas, & membra debilia intra corpus, fortia sufficienter facta per poros consuetos & amplos extra corpus superfluitates excludant, quam adiuuant si confortantibus cibis vel medicinis poros illos expurgantia misceantur, & naturam iuuantia ad expellendum per eos, qualia sunt mercurialis folia, polypodium, tartarum, infrigidantia pruna, & tamarindi, & violæ in materia calida cibis mixta vel præassumpta, & similia ex medicinis, & clysteribus ad expurgationem intestinorum adiuncta, & alia abstersiua, vt carycæ, mellis, speciesꝗ salis notæ, & diuretica calida, vel frigida ſm necessitatem materiæ ad expurgationem viarum vrinaliũ,

A & frictio rarefaciens poros, proprie cum oleo chamemillæ, de apio, calamento. Et sudorẽ prouocantibus, vt aqua hordei, & similia intus sumpta, & balneum siccum ad expurgationem pororum cutis, & prouocationem naturæ ad materiam expellendum per dictarum regionum alterã ad quam magis apparent inclinari, quæ & si non confortanda sint, neꝗ diminuenda in se, diminuentur tamen per confortationem patientis particulę cum stipticis ministratis. Cum enim virtus fortis sit respectu membri recipientis, quia debilis fortificato membro recipiẽte virtus mittens respectu eius non remanebit fortis, quare non mittet vlterius illi. Secundo vero cum euacuationibus & purgationibus minoratiuis in principio, & cum eradicatiuis ꝑcedente digestione, & tertio cum extenuatiua diæta, & abstinentia, & purgationibus, vt non habeant, quod immittant, sed inanita facta potius trahant, talia autem confortantia, & purgantia in capitulis de cura vniuscuiusꝗ sunt dicta, siue cerebrum, siue hepar, siue venæ, siue stomach⁹, siue immittentia, siue intestina, vel alia. Et extenuatiua

B diæta, & cura stomachi est narrata. Quarto cum alterantibus inspissantibus materiam, ne sui acuitate & subtilitate fluat, qualia sunt, quæ supra in cura catarrhi diximus. Et proprium est coriandrum, & ex illis est balneum dulcium aquarum eucratarum, quod Gal. commendauit in sua therapeutica, vbi cerebrũ mittat. quod æquat dyscrasiam capitis, materiam per poros resoluit, & reliquum ei⁹ inspissat. Et vltimo cum deriuantibus ad oppositum partis patientis, & siquidem vltra regeneretur per magnitudinem dyscrasiæ ipsius mittentis, quę sunt multa superius enarrata. Ex quibus est in frigida materia mittente cerebro emplastrum ex synapi & tapsia, & maxime supra cõmissuram coronalem capitis, vt ibidem docuit Gal. vel cauteriũ actuale in commissura oppositum, quod in vltimis oportet ꝙ fiat, & conditionibus obseruatis, quæ requiruntur, licet parum prodesse appareat, & si actiones in eo conueniant.

C Et ex eis, quæ maxime sumus experti sunt duo. vnum interius sumptum, aliud exterius applicatum in hac materia frigida fluente de capite retinẽda. Primum est diaprassium secundum Nicolaum in suo antidotario vbi suas laudes enumerat. Secundum est tractio fortis vnius capillorum existentium supra commissuram tam fortiter superius, vt cutis separatio sonet sicut supra in cura vueæ docuimus. Et expertum est saccellum supra commissuram capitis, & exiccantibus in calida materia, vt panico, milio, ros. myrto, & radice solatri proprie. In frigida, ex pulegio, origano, & serpillo, pipere, spica, cubebis, & sale, stercore columbino, & granis lauri, & myrrha quæ confortando habent fortiter desiccare, & in vtraque ex illis commixta cum sandaraca. In eo quoque vt alijs mittentibus membris, deriuamus cum vẽtosis applicatis membris extremis oppositis frictionibus, cõpresionibus, & ligaturis dolorosis, fomentis ex rubificantibus, qualia sunt vrtica, thapsia, calamentum, & similia decocta in aqua

D feruenti, & cauteria actualia, & potentialia, ex cantharidibus, arsenico, & calce, & similibus cum succo flamulæ confectis, & similibus, quæ fluentem materiam trahẽdo ad oppositum à particula, vel iunctura patiente diuertunt. Vijs vero per quas fluit materia varie prouidemus, aut enim sunt manifestæ, vt venæ apparentes tendentes ad iuncturas, & tunc tripliciter prouidemus. Primo cum stipticantibus & constringentibus superius appositis qualia sunt myrrha, alumen, litium, gallę, gypsum, citonium, terra sigillata, cum ouorum albumine emplastrata, & similia. Et cum coadiuuantibus ductus & venas sumptis, qualia sunt, quæ descripsimus in libro consolationis medicinarum cum superfluit inanitio. Secundo cum ligaturis ipsarum cum filo vel pilo, præcedente cutis apertione, quatenus valeat apprehendi, cũ instrumento ęneo, & vncino

cino, & vltimo cum cauterizatione ipsarum, vt per callosam carnem, & porum generatum in loco cauterizationis oppilentur, & claudantur viæ ipsarũ, non tamen omnium, sed earũ, quæ plus videntur influere, ne nutrimentum subiectum particulis subtrahatur. Et ideo in ea est regimen necessarium, quod infra dicemus vbi de cauterizatione loquemur. Aut sunt viæ occultæ, & ꝓfundę à sensu remotæ, & tunc coadiuuantibus & confortantibus dictis ibiq; narratis solummodo procedemus. Membris vero recipientibus, & iuncturis ac impressioni factæ in eis ex fluẽte materia prouidebimus cũ particularibus remedijs applicatis exterius ſm diuersitatem temporis varietatum et dispõnum. In principio quidem dum fluit materia, cum materiam repellentibus, defendentibus iuncturas, & cõfortantibus ne recipiant, et sedantibus, à complexione vel proprietate operantibus illud, præterq; in iũcturis ischiæ, & anchæ, propter causam quam in suo capitulo reseruamus. A cõplexione qualia sunt stiptica, calida, frigida, vel commixta ſm partes, vel tempora, ſm exigentiam dispositionis, & causæ, seu materia sumpta ex his, quæ superius sunt narrata, & alijs quæ infra dicemus. A proprietate vero, vt bolum armenum, sanguis dra. & lutum sigillatum cum aceto superinunctum, quod sua proprietate cõseruat membra in casu, & prohibet effusionem materierum ad manus, & pedes, & sedat dolorem. Nec est dubitandum in approximatione dictorũ, vel eis etiam fortiorum de recursu materiæ ad interiora, & mẽbra principalia propter quatuor, principaliter autem & maxime propter euacuationem prius subtrahentem materiam propter fortitudinem principalium repellẽtem ipsam, propter extenuationem dicta denegantem, & propter recurrendi modum, non enim recurrit vnita ex iuncturis ad ea quemadmodũ ex emunctorijs ad eosdem, sed dispartita in partibus adiacentibus, quæ debiliora sunt illis.

Festinandum ergo ad euacuationem, et minorationem materiæ in principio cum phlebotomia partis oppositæ, si materia sit sanguinea, & in alia cum vomitu in dolore iuncturarum inferiorum & pedis, & clysteri in dolore superiori & manus, vel cum vtrisq; in vtraq; earum, vel cũ pharmacia leui, anteq; ad applicationem viæ, & iuncturæ procedas stipticorum, & diętam subtilissimam iniungens & abstinentiam, sine eorum præcessione repellendo ad principalia perduceret ad pernitiem, vel si ad alia in tumorem. & interius donec exerceas talia ad mitigandum doloris acumen, cui prius oportet intendere, sis contentus in administratione sedantium anodinorum, vel frigidorũ leuium, & effusionis aquæ ipsorum super iuncturas temperatæ caliditatis, vel frigiditatis si expediat, quæ feruorẽ obtundat, & contemperet & non repellat, nisi acumen doloris perducat ad intolerantiam & debilitatem, quo casu oportet transire ad fortiora & narcotica secundum regulam superius assignatam. Est enim minus malum, corpus prohibere resolui, & materiã repellere ad principalia, q; eius cõtrarium, cum illud citius inferat mortem, & aliud possit habere remedium, & proinde illud est eligendum magis. Remedium autem est, vt illis applicatis fortibus frigidis statim recurras ad deriuãtia trahẽtia à principijs, & ad oppositum cum euacuatione & sine, & cum confortantibus ipsa, & repellentibus ab eisdẽ, quæ suo loco sunt nota. Et quandoq; in administratione dolorum in oppositis membris. Inquit enim Hip. duorum dolorum qui simul fiunt, non ſm eundem locum vehementior denigrat alterum. Et in prouocatione cum somniferis capiti applicatis, & frictione iuncturarum & membrorum patientiũ cum tactu suaui. Et in exhibitione inspissantium, acumen compingentium atq; infrigidantium, quæ sensum reddãt obtusum, deinde redi ad stipticorum fortiorum applicationem, si materia sit perdurantis effusionis, sitq; frigida vel calida, prout dispositio exigit ex materia, quę dicem⁹.

2. aph. 46.

E Caue tamen ne sine cautela ministres, quoniam valde frigida incrudant, & materiam subtilem ad principalia pellunt, & resolutionem congelando reddunt ineptã, & iuncturas debilitant, indurant, & reddunt nodosas. Valde etiam calida subtile resoluunt, crassum dimittũt lapideũ, & plus attrahunt, q; resoluant, sicq; ægritudinem ambo prolongant. Et quidẽ cautela est, vt valde frigidis aliqua ex calefacientibus proprijs, calidis vero valde aliquid ex mollificantibus misceatur, vt infra dicetur. Et cum ceperit dolor alleuiari, & apparet iuuamentum, auferatur. Si vero materia non sit multa, nec vehemẽtis effusionis cõtinue, sed periodice inducens dolorem, iussit Gal. confortari patientem particulam cum frictione sicca, dixit enim quòd frictio maxime sicca prohibet dolores, qui per periodos in quibusdam generantur membris, in medio tempore assumpta, & maxime ante per duas horas paroxismi, confortantur enim cum eis membra, & minus suscipiunt ea, quæ assuete influunt rheumata, & hoc commune omnium est ætatum. F Procedente vero tempore oportet, vt occuperis circa residuum materiei cum maturatione, & eradicatione cum pharmacis educentibus, dimittentibus partibus, & extrahentibus à iuncturis, qualia sunt ex simplicibus turbith confortatum, hermodactyli, granorum species, & alia. Et ex eis composita, quæ in nostro antidotario sufficienter enumerauimus. Deinde vtamur diureticis, quoniam desiccant materiam iuncturarum doloris, cum sit ex superfluitate digestionis hepatis & venarum: sint autem ex lenibus, fortia. n. humores adurũt. Oportet etiam vt stipticis applicandis iuncturæ admisceãtur, quæ temperate resoluunt. Cessante vero fluxu, & declinãte dolore studeas materiei residuum resoluere ex iuncturis cũ temperatis. primo ex fomẽtis, cerotis, epithimatibus, vnctionibus, oleis, & emplastris, quę in antidotario scripta sunt, cum eis. n. resoluta tota materia, quæ fluebat, cessabit mala complexio, & extensio iuncturarum ab illa impressa, sicq; finaliter ad confortationem ipsarum oportet G insistere. Et ad correctiones accidẽtium, quę talibus ęgritudinibus consueuerunt insequi, de quibus speciale capitulum infra faciemus annuẽte Christo qui sit benedictus, tantum hic medicinas ad arteticam adiungemus, simplices & compositas, quas per capitula ponemus distincta proprias, & expertas. Et aliquas simplices ex quibus sunt dolores sedantes arteticam, digerentes materiam, euacuãtes, resoluentes, & cauterizantes.

De dolore ipsarum in speciali, & primo de dolore humeri, & spatulę, & medicinis eius in speciali. Cap. 3.

Dolorem sedantia iuncturarum, vtplurimum dolorem non tollunt, cum causam eius alterutram totaliter non abscindant, sed minuant, & pertractent, quatenus commode tolerantur vsque ad omnimodam eius abscissionem. Ex quibus sunt quædam talia per se, quædam per accidens, & eorum, quæ per se, quædam sunt tales à complexione, quædam à proprietate, & quæ H dam vtroq; modo. Et quæ à complexione, quædam sunt calidæ, & quædam frigidæ, & inter eas est gradus diuersi respectus, sicut supra in cura doloris stomachi diximus. Ibi. n. ostendimus, q ex calidis, quædam erant temperatę caliditatis omni dolori conuenientia, & vtranq; causam eius respicientia, malitiam enim complexionis omnem propter eorum temperiem alterant, & remittũt, & materiam eius temperata caliditate resoluũt, in parte membri partes molliunt, & tractabiles reddunt, maxime si lenientia sunt, quare extensionem melius tolerant, & dolorem. Et si ex exiccantibus sunt, extensionem earum congregãt & remittunt calorem, & sensum in membro confortant. Et erant quædam simplicia, ibi enumerata, & quædam composita, & sunt hæc. Sumatur fœnugræcũ, & teratur cum aceto bene, deinde fundatur super ipsum mel, & coquatur

quatuor donec coaguletur, & liniatur, vel emplastretur cũ pãno lini, & dimittatur duobus, aut tribus diebus, & succurratur exiccationi ipsius cum oleo ros. est enim conueniens in principio doloris, & ascensione eius, & ex illis est se. lini, cum fœnugræco conquassatum cũ oleo sesamino, & ex eis quędã sunt fortioris caliditatis cõuenientes in dolore facto ex materia frigida, & sunt, vt emplastrentur cũ caulibus recentibus, & apio, et si adhuc fortior fuerit, emplastretur cum oleo irino, farina fœnugręci, farina ciceris, melle, & pauco vino stiptico, cum aliquantulo olei de alchanna, & cõi. Et iterũ cinis lignorũ cauliũ conquassatus cum oleo chamęmillæ, quia conueniens est & expertum. Et ex expertis & temperatis est epithima ex vitello ouorum cum floribus chamęmillæ puluerizatis cum oleo rosato commixtis. Et ex illis est altea cum adipe, & terebinthina toties abluta cum frigida donec albescit, & deinde inuncta cum reiteratione. Et cum volueris eam abstergere inungas manus oleo, & frica locum, qm̃ abstergetur. Et ex illis est absinthium, & stœchas ſm oẽm administrationis modum. Et ex illis est emplastrum factũ ex chamęmilla, meliloto, fœnugræco, semine lini, folijs lauri, & harmel. i. herba fœtida, folijs caulium, radice aligath. i. herba de qua fit asa, & est aniudẽ, gummi albotin, & oleo nardino, & oleum masticinum, de styrace, de fisticis, & vulpinum, & taurinum, de cerasis, et granis citri, citrangulorũ, & alia in antidotario dicta. Et ex frigidis quædam sunt simplicia, ex quibus erant quędam frigida stiptica apocrustica, & quædã narcotica in gradu diuersa, ſm plus & minus, in dolore calido conuenientia, hæc. n. materiam calidam pellunt, & alterant mẽbri discrasiã, extensionem cõgregant, et sensum ipsius obtundunt, & mediocriter stupidum reddunt si mediocriter sint narcotica, sic vtraq; causam minuũt, nisi frigida fuerit materia, quo casu pręcedẽtem tãtum minuit. Et quædã sunt cum frigiditate lenientia in materia sicca, propria, vt semina cõia, lac, oleũ viol. de cucurbita, de nenufare, de melonibus, et aqua ipsarum, mucilago psyllij, & oleum ablutum, & similia, quæ ibi supra specificauimus. Et quædã sunt composita, & sunt, vt sumãtur oua cum integritate sua pręter testam, & misceãtur cum oleo ros. saluiæ, et modico aceto, plurimum. n. nocet neruosis, & vngantur, vel epithimentur. Et si dolor sit acutior, fiat epithima cum succo cannæ humidæ, cum oleo ros. & aceto, vel lenticularum aquæ, vel si adhuc intendatur, fiat vt ponantur iuncturæ in aqua tepida, deinde fundatur super eas frigida, vel epithimentur ex psyllij mucilagine, oleo rosato, & aceto, vel ex succo solatri, vel virgæ pastoris, vel semperuiuæ, vel coriandri humidi, vel endiuiæ, vel bletæ, vel cucumeris, vel curcubitæ, melonis, & similium, vel succi, aut seminis hyoscyami vtriusq; & poma mandragorę, in aceto bullita, vel succo eius cum butyro vaccino, quod infrigidat, & lenit. Ex vltimis autẽ est opium cum lacte hominis dissolutum, & oleo de cera, ita tamen q; sit paucæ q̃titatis, multum enim eius est cura mendosa ipsius, et mortificantium non sedãtium, sintq; permixta ei, quæ membra à nocumento eorum defendũt, ipsorum frangendo malitiam, vt est crocus, thus, & myrrha, styrax, & castoreum, post quę sequentur nocumentũ eorum corrigentia, vt est fomentatio, & embrocatio cum aqua chamæmillę, vel cerotum ex oleo eius, quoniam frãgit, et corrigit narcoticorum nocumentum impressum generaliter in omnibus membris. Et interius ministrentur diuretica frigida & simplicia, vel solutiuis mixta, quoniã cõsumunt, & exiccãt materiã. Et præter has sunt alia permista virtutem habentia calidã & frigidã, quorum quædam sunt simplicia, vt plantago, quæ facit penetrare medicinarum virtutem, myrrha, rosa ipsa natura, & oleum eius quod ſm Gal. calefacta infrigidat, & infrigidata calefacit. Solatrum, endiuia, rubus, caulis rubeus, proprie acetosus, & aqua maris actu frigida, & similia. Et quędã sunt composita ex prædictis. Et ex expertis est cataplasma ex mica panis, vitellis ouorum, lacte mulieris, & oleo rosato & conquassatis in modum ceræ. Earum vero, quæ à proprietate iuncturarum dolores sunt sedantia, sunt lutum sigillatum, & bolum cum aceto vel oleo ros. inunctum, quod etiam malam complexionem calidam alterat, & solutionem vnit, quæ est causa doloris, sicq; plasma iuncturarum conseruat atq; confortat. Et ex sedantibus simplicibus vtroq; modo, est infrigidatio, cum aumeli, quod est oleum dulce valde spissum ablutum. aniudẽ quando miscetur cum oleo irino, vel de alchanna confert dolori iuncturarum proprie, & stercus cameli, opopanacum, hermodactylus more emplastri superpositus est conferens.

(margin: nediũ muni.)

Theriaca omnibus doloribus dorsi, & proprie in hora fluxus, mehezechenegi confert omnibus doloribus dorsi & anchæ, ius gallorũ confert. folia dulb sunt vtilia eis, & proprie dolori geniculi. stercus columborũ desuper inunctum est conueniens, & stercus vaccarũ emplastratum cũ melle, & pulueribus alijs. harmel linitum est bonum dolori iuncturarum, altit, & andacocha est bona doloribus iuncturarũ ex ventositate, & apud timorem cõtractionis & iam sanati ex eo. Et semen raphani, & gentiana expellunt pulsationem & conferũt dolori earũ, & similiter enula. Inquit Dioscorides. Emplastrum ex folijs chaunẽ. i. arboris charabæ confert pulsationi podagræ. Meu cõfert bibitum, & linitum, aqua marina, & sulphurea confert embrocata, vel fomẽtatione facta. Et scamonea cum aceto inuncta, ruta bibita, & emplastrata, sataragi. i. tapsia bibitur ad dolorem iuncturarum & confert, & similiter decoctio spinæ albę thesillæ inũgitur, & fel super iuncturas frigidas, aqua decoctionis vulpis embrocatur, & oleum eius inungitur super dolores iuncturarũ, & synapis. Et in calida oleum ablutum cum frigida, vel psyllium emplastratum cũ oleo ros. & aceto, & oua vel hordeũ cum succo citoniorum, & aceto emplastratũ, sedat. n. & prohibet fluxum superfluitatum ad iuncturas, hyoscyamus etiam, & radix zabroc. i. mandragoræ emplastrata, & muscum embrocatum super dolores calidos, & cassiafi. linita. Et alia sunt cõposita ex prædictis. Quæ vero per accidẽs sedant, quædam sedant sensum, reuocando ad principiũ vt somnus, quædam deriuando, & trahendo ad oppositum, vt dolor factus in parte opposita et remouet. vnde Hipp. duorum dolorum, qui simul fiunt non ſm eũdem locum vehementior denigrat alterum. quædã sensum obtusum, & causam imprimentem reddendo, vt cibaria crassa & potus, qualia sunt, quę supra in dolore stomachi diximus, & sunt prouocantia somnum. Et ex illis est cimbalaria sub ceruicali posita, quæ est propria, in quibus omnibus doloris ordo est seruandus & modus. Et ordo est, vt sedando dolorem fortem aut causæ ablationem imprimentis ipsius cum finaliter auferri non possit ea manentę, primo ministrentur à proprietate sedantia cum sint efficaciora, & prima, & præualeant in virtute his, quæ à complexione illud agunt, vt supra in cura hepatis dictum est, & nocumentum non inferant etiam si in cognitione causæ doloris proueniat error, cum. n. cõueniat nec timor repellendi ad principalia nec replendi iuncturas magis, dummodo in complexione sit temperata, deinde ea, quæ complexione, vt anodina, & temperata, et parum excedentia, cum timor prædictus ex eis non accidat, & in omni dolore valeat sicut illa, deinde temperata, parum excedentia, calida in frigidis, frigida in calidis, et mixta in mixto ęqualiter, vel vno plus altero minus, aut nunc vno nunc altero secundũ exigentiam prædominãtis materię, quę si frigida sit dolentis iuncturas defendunt nec repellunt ad principalia, sed tãtum ad partes cõuicinas propter paruitatẽ excessus, quæ & si non sufficiant propter doloris fortitudinem, facta euacuatione in medio tempore, in vltimo ministres fortiora cum sedent, & non replẽdi veniat timor, vt

(margin: 2. aph. 46.)

vt superius dictum est. Et modus est vt exterius approximentur per inunctiones, vel cerota, vel epithemata, embrocas, emplastra, euaporationes, saccellationes. Et p interius, & per clysterium iniectiones, sed varie. Inquit.n. Gal. φ varie oportet vti pharmacijs, natura.n.assueta lõgo tempore vni negligit illud &c.

In digestione materierum dolorum arteticorũ tres res oportet attendere. Prima humorẽ digerẽdum euacuationis gratia, q̃ in cura huius ægritudinis est necessaria, vt infra patebit. Et locum seu membrum situationis ipsius. Et viam per quam habet transire ad locum euacuationũ per quem habent extra duci. Est.n.materia humoralis ipsorũ in locis remotis à vijs euacuationũ, positaq; ibi plurimum inuiscata, quæ nõ potest nisi cũ forti medicina iterata educi, vt dixit Abo. maxime cum per strictos canales habeat pertransire, quapropter ipsam oportet adæquare, & vias aperire. Vnde Hipp. digesta medicari. Et alibi Apho.ij. Oportet chimos nociuos non alios purgari. G. quoq; ait purgatio de loco morbi procedens melior est, et alibi. Corpora vbi vult quis purgare oportet fluxa facere. Humorum digestio completur cũ adæquantibus expulsiuę virtuti disponẽtibus, quorum quædam sunt subtiliatiua humorũ crassitiei, quædam incidẽtia eius viscositatẽ, vt quę plurimum est in causa, & quædam inspissantia subtilem de se ad iuncturas fluere aptam. Locus est, & membrum generans, & mittens, vt hepar & venæ, vel cerebrum, stomachus, & splen, & corpus totum. Et mẽbrum recipiens patiens, quod iuncturæ existunt, quorum inspectio compleatur cum eorũ appropriatis. Viarum apertio completur cum aperitiuis. Et quia apertio vijs per quas materia habet transire ad loca euacuationũ, & ad iuncturas plurimum est cõis, sicq; non possit, proinde hanc iuuare, quin noceat illis, cõplenda est cum aperitiuis lenibus moderate stipticis, vel eis admixtis & inclinantibus eas ad viã euacuationum. Materiã autem auxiliorũ prædicta complentiũ, aut aliquibus insitas virtutes ad illam habẽtibus oportet sumi, aut ex diuersis colligi, vt insitas virtutes habentibus quidem. dixit.n. Gal. Insitas virtutes habens fortius operabitur. Et sunt hæc, quæ supra in alterãda mala complexione diximus iũcturarum, quæ doloris est causa, quorum quædam erant ad frigidam, & quædã ad calidam. Et ad frigidam stœchas, & sequentia alia ibidem numerata, sunt.n. propria cerebro plerunq; mittenti, & neruis frigidis, hepati atq; venis, & mẽbris alijs, & toti corpori algoratis ad quæ eorum virtutem dirigunt, & confortant. Et quia calida eorum dyscrasiæ alteratiua, crassorum humorum subtiliatiua, & viscositatis riptica, incisiua. Inquit enim Gal. secant.n.ambo humorum crassitiem, & viscositatem acetosa, & drymia. hæc cum frigiditate, alia vero cum caliditate, suntq; viarũ aperitiua leniter, quia mediocriter stiptica, tunc materias ad vias euacuationum inclinantia eorũ plurima, vt est stœchas, hyssopus, pes coruinus, & scilla, polium, anetum, kerua, rubea, gariofi. peonia, aristo. semen rutæ, & gentiana. In ventosa vt ciminũ. folium, cinnamomũ, acorus, & os humanum vstũ sumptum in potu, & saluia sicca, acetum eius, & oxymel, quæ inclinant ad intestina, & diuretica frigida, vel calida fm materiæ exigentiam, quæ ad vias vrinæ: & quædam ipsorum decoquenda sunt in aqua cicerum, & apozimatis cũ melle despumato in modũ syrupi cõficienda, quibus aliqua ex alterantibus dyscrasiam calidam superius numeratis sunt addẽda, vt sunt rosæ, endiuia, coriandrũ, vel aqua lenticulæ, lactucæ, & similia, frigida, & stiptica, quæ inspissant choleram, quæ præ illis inflammata, & subtiliata fluere posset, & ad fluxum alia incitare, quibus frigidis prædictis etiam in alteratione mẽbrorũ à digestione choleræ, quæ doloris potest esse causa, confectis, aliqua sunt admiscenda ex prædictis calidis, quæ dirigãt virtutes ipsorum ad membra prædicta, & naturã conseruẽt eorum,

Prima aph. aph. 32.

E & materiam crassam in fine, in cuius mixtione est, vt raro valeant adæquare. Ex diuersis oportet qñq; colligere, quæ ad has cõplendas intentiones, & ad alias possibiliter contingentes oportet componere, & ad alias possibiliter dis sunt notæ, & talia sunt in modum syrupi, quæ ex dictis, & dicendis sunt notæ, & talia sunt in modum syrupi confecta, ex quibus est syrupus fm inuentionem nostrã ad frigidum, oxymel simplex, vel scylliticum, fm dispositionem materiæ cum melle ros. & aqua ferrea decoctionis stœchadis arabici. Item syrupus de stœchade cuius descriptionem in nostro antidotario scripsimus. Alius expertus. ℞. acori radicum, arteticæ, betonicæ, ziniar, capil. ve. endiuię, lupuli, melissę, pedis coruini, stœchadis arabici, ana. ℥. ß. ros. ℥.i. zucca. quantum suffi. Oxymel conueniẽs ad arteticam. ℞. ireos, betonicæ cum radice, saluiæ domesticæ, chamedryos, chamepityos, & pediscoruini, eupatorij, valerianæ, pentaphilon ana. M.i. radicum fœni. asparagi, & brusci, graminis añ. ℥.i. fœni. se. pęoniæ, anethi, ana. ℥. ß. polypodij. ℥.ij. hæc omnia resideant in aceto per diem & F noctem, deinde coquantur in aqua, & addantur mellis despumati lib.ij. aceti scillitici. ℥.iij. & detur. Itẽ aliud. ℞. radicum fœni. ℥.i. anisi, fœni. ana. ℥.iij. saluiæ siccæ. ℥.v. foliorum ro. ℥.vij. stœchadis ara. ℥.vi. polypodij. ℥.ij. mellis despumati lib.ij. aceti scillitici. ℥.iij. fiat oxymel cum aqua passularum li.i. mellis ros. li. ß. aceti scillitici. ℥.ij. Et condias cum cinnamomo, nuce mus. & cortice citri, ana, quod sufficit. Aliud ad calidum. ℞. endiuiæ, lactucæ, lupulorum, lenticularum aquæ, coriandri ana. ℥.i. ro. ℥.i. stœchadis. ℥. ß. radicum fœni. ℥. ß. ziniar, & pedis coruini, ana. ℥. ß. memithæ, sumach, ana. ℥.i. zucca. lib.i. succi endiuiæ, succi citoniorum, & granatorum acetosorum, ana. ℥.ij. Et condias cum spodio, & sandalis, & da cum aqua ferrea simplici. Verum quia artetica morbus mirabilis totum corpus liquans doloribus membra continuando debilitat, neruosumq; stomachum subuertendo neruosis compatientem cibos consuetos delectabiles atq; potus abominabiles reddit, & medicinales multo magis, G cum sint aspectus horribilis odoris, atque saporis, & maxime si talia non toleret per naturam, ingeniari oportet antidota sic cõficere digestiua, atq; multo magis pharmaca solutiua, vt commodius possit, quod iussit equidẽ Gal. dicens, quod vna communis debet intentio facere pharmacum delectabilissimum in quantum possumus, dummodo eius quantum ad vltimitatem custodiatur virtus, non enim hæc dissoluenda gratia delectationis. Sic equidem ad digestionem ordinabimus non syrupos tantum, sed electaria, trageas, mellicrata, condita, & similia ex delectabilibus & proprijs, quæ si ex longo vsu etiam sint cõuersa in tedium, dimissis eis, cum diæta cibis & potibus medicinalibus ad hoc virtutem habentibus cum delectatione studiosius procedemus, hoc.n. Gal. pręceptũ. Pręcepit.n. extenuatiua diæta ad digestionẽ crudorum humorum vti, & cibis & potibus extenuãtibus, vt capparibus in aceto de capparibus, & vino mediocriter acido, et mellicrato condito. Item zingib. & piper in cibis, & salsamẽ H tis admixtis, & porro, & aceto, & condro. Et porro cum aceto & synapi cum melle, & salsamento facto ex eis, vt porro sale et anetho, quibus conficiatur album ius, et cõposita lombardorum, tuscanorum, et alijs varijs fm varietatem membri, et causæ. In humoribus vero calidis subtilibus et acutis econtrario cum diæta crassa ex cibis crassis et potibus inspissantibus est procedendum, quæ sunt nota, et sumuntur etiam ex fructibus acetosis et muzis, qualia sunt granata, arancia, pruna, mora celsi, acetosæ, acetum, et similia, et ad solutionem ipsorum eis admisceri mercurialem, polypodium, et oleum, qui et si non proponeretur causæ, et ægritudinis excessui pręe debilitate virtutis earum, et proinde nequeant magnum iuuamentum et cito impendere, vt aliæ medicinæ illi æquipollẽtes virtute in processu tamen temporis ad sanitatem perducent optimam.

Sy... pt... lo... ra...

optimam. Inquit enim Gal. quòd agens forte, facit breui, debile vero in longo, non tamen hi multum. Et quia naturam medicinis purius magis conseruant, & quia in quantitate maiori quotidie ministretur. Serapio dixit. Euacuatio ex medicinis ad curam doloris iuncturarum, seu arteticæ est necessaria. Est enim, vt superius habuisti ægritudo repletionalis vacuitatis iuncturarum, & partium adiacentium ex materia humorali proprie, quam euacuatio sanat, vt Hippo. dixit. Euacuationis autem intentio à duobus sumitur principaliter, à virtute. s. vt sit sustinens, & à repletione ob quā fit corpus vel membrū indigens prout in apho. Hippo. dixit. Sunt autē euacuationis species duæ generales cum phlebotomia. s. & pharmacia secūdū Gal. quarū vnaquæq; suas vicarias habet quæ specialiter à specie repletionis sumūtur & loco: aut enim repletio est cum multitudine sanguinis, & tunc est phlebotomia vtēdum, in qua attendendæ sunt propter locum cōditiones hic supra in capitulo generalis curæ narratæ, vel si hoc non possit fieri, aliqua ministretur prædictis attētis, ei vicaria vel proportionalis, vt puta scarificatio circa crura vel spatulas, quæ apud Gal. est consueta, apertio hæmorrhoidarū preclusarum, & menstruorum in mulieribus prouocatio, ieiunij impositio, frictio, balneatio in fine, quæ non subito minuunt & euacuant, vt prædicta, sed paulatim, & proinde à virtute melius tolerantur. Si vero cum multitudine cacochymia alicuius humoris existat pharmacia purgandum. In qua sunt consideranda principaliter septem, scilicet, proprietas, qualitas, quantitas, seu virtutis potentia, tempus, hora, modus & ordo. Proprietas quidem, vt sit talis, quæ à proprietate euacuet replentem, educat subtilē calidum, vel crassum & frigidum, peccātem vt plurimū. vnde Hipp. Siquidē talia oportet purgari purgentur, & c. nec sic crassum educat, quinetiam de subtili cū eo simul: omne enim pharmacū primo choleram mouet dixit Gal. quæ commota, & non educta prompte fluit ad patientes iuncturas, & crassam magis habilitat, & cum sit fortioris impressionis, maiorem priore inducet dolorem, sic equidem dolorem non curasti, sed potius augmentasti, sicut in cura feb. retulit Gal. necnon que ipsum à membro patiente extrahant, & à mittente educant si aliquod mittens sit, vt iussit Hippo. in libro de chymis: tales autem simplices & cōpositas in nostro antidotario quæras. Et si vis in summa tibi describemus hic simplices. Ex quibus sunt conuenientes ad artetica. Et sunt hermodactyli, triticum, pipere, vel aniso, vel cimino, quia de se nocēt stomacho, & pes coruinus non nocet, sicut Paulus dixit. Et quādoq; admiscetur ei aloe, vel scāmonea, vt cōfortetur eorum solutio, lapis armenus, granum nil, granum regis, & in iure gallorum antiquorum, centaurea, colocynthidis, turbit confortatum, pyretrum, species gummorum omnes, et bdellium, & sarcocolla, & vitis alba, & asarum, & ius galli antiqui, cum sale gemma, & dauco, scilla, iride, succo cucumeris asinini, ascebrā, & fesera. Et ex eis sunt, quæ conferunt cholericæ, vt aloe, & scāmonea, & quædam vtrique, vt agaricus, quædam melancholicæ, vt lapis armenus, & epithymus, & quędam ex adustione vt sene, fumus terrę. Et quædam ad phlegmaticum, & melancholicum, vt stœchas, & polypodium, quibus genera myrobalanorum ad ministrentur, seu associentur in diuersitate intentionum. Et hic aliquas ex compositis subiungemus expertas.

Qualitas autem, vt non sint caliditates fortes dissolutiuę, quæ humores quietos, & coagulatos dissoluant, viasque, & venas aperiant, & fluere faciant ad iuncturas si in se virtutem stipticam insitam habeant, vel alterius rei admixtam quæ membra cōfortent, humores refrenēt, & ductus, seu vias stipticando coangustent. In qua proprie cōmendatur hermodactylus ab antiquis inter cætera solutiua, licet stomacho noceat, quod est commune pluribus solutiuis. Sed illud cū rectificatione ipsius cauetur, vt cum mixtione longi piperis, vel aloes, quæ omnia si in eodem

A pharmaco simplici sint insita, & inuēta, vt in agarico, proprie est optimum. Si vero deficiant aliqua per admixtionem alterius procurentur, vt est myrobalanus, rhabarbarum, aloe, & similia: talia autem pharmaca simplicia & composita in antidotario nostro dicta sunt.

Quantitas vero, vt non sit quantitatis excedentis, vel superfluentis virtutis, quæ humores pręcipitet, spiritus resoluat, virtutes et membra debilitet, nec deficientis, quæ dissoluendo, & non educendo incitat ad fluxum humores, sed sit cum bono arbitrio virtuti, & humori proportionata, in principio leuior et minoratiua, in processu post digestionem fortior, & eradicatiua, & in hoc consideratio temporis est contenta. Hora enim matutinalis, & vacuitatis stomachi, cum plurimum solutiuum talium sit stomachi subuersiuum.

Modus autem, vt cum potione, pilulis, & electarijs, trageis, vel cum vomitiuis sumatur, vel cū cibali aliquo misceatur, si abominabiles facti sunt, vt docet Galen. & sic dant quidam lac tithimali cum carycis, vel succum cucumeris asinini, cum placentulis, vel ius galli antiqui in quo decoquitur granum longum, vel piper longum, & similia mellicrata condita cum solutiuis conficiunt, & vina vindemiarum tempore cum solutiuis iniectis ebullire permittunt, qualia sunt turbith, hermodactyli, & polypodium, hæc enim sumpta cum delectatione educunt superfluitates ex corpore & iuncturis absque nocumento magno, si correcta sint per interualla temporis sumpta præseruant, nō solum curant, vel cum clysteribus inijciantur, vel cum collyrio imponantur.

Ordo quoq;, vt præmittantur in clysteribus: deinde vomitus, vel econuerso consideratione patientis partis, vt superius dictum est: deinde in potionibus, vel alijs quæ habilius possunt assumi: deinde solutiua secundum alios composita subiungemus.

Clystere ad arteticam.

Clystere ad arteticam frigidam. Recipe centaureæ, ℥.i. polypodij, vncias duas, anisi, fœni. aā. ℥.ß. assari. ℥.ß. mercurialis. M.i. fursu. P.i. ireos. ℥.ß. bulliaut in aqua dulci: deinde colentur, & colaturæ addantur mellis communis. ℥.ij. salis communis quod sufficit, olei rutacei, vel succi rutæ. ℥.ij. & olei anethi, quod sufficit, & alij faciunt cū aqua marina, & aliqui addunt colocynthidem, & agaricum, & aliqui dissoluunt species gummorum, vt sagapeni, opopanaci, et euphorbij in ea, et est fortius, et efficaciꝰ.

Clystere ad calidam. Recipe aquam maluæ, violarum, prunorum, sebesten, & hordei, dissoluatur mel vio. cassia hiera. Vomitus fiat cum aqua decoctionis raphani superasperso baurach, & aceto: & quidam faciunt cum asaro condito residente per noctem in vino, deinde colato & bibito, & alijs cum alijs vomitiuis supra in antidotario nostro notis.

Tragea solutiua ad arteticam.

Tragea solutiua ad arteticam frigidam experta. Recipe turbith al. gummosi & mundi, ana. ℥.i. zingi. drach. i. hermodactylorum electorum. ℥.i. piperis lō. drach. i. anisi. ʒ.i. gar. ʒ.ij. pulueris ossis humani drachmas duas, tribulorum marinorum puluerizatorum, drachmam vnā, & ß. ro. ʒ. myroba. citrinorū. ʒ.i. zucchari ad pondus omniū. dosis coclear. i. in aurora, post quod sumatur haustus tepidæ aquæ. Et quidam addunt esulā, & quidam residere faciunt turbith in succo cucumeris asinini, et est fortior.

Electarium solutiuum ad arteticam frigidam, & est secundum Morangium. Recipe turbith albi, et gummosi & mundi. ʒ.i. esulæ electæ. ʒ.i. pulpæ myro. citrino. & chebulorum contritæ, & residentis in lacte per dies tres, salis gemmę. ʒ.i. gario. ʒ.i. Conficiantur cum syrupo acetoso de zuccha. & succo ros.

Collyrium ad idem.

Collyrium ad arteticam. Recipe mellis lib. ß. salis gemmæ, salis communis, et baurach, ana. ℥.ß. stercoris soricini. ʒ.i. pulpæ colocynthidis, sagapeni, opopanaci, ana. ʒ.i. bulliant vsq; ad coagulationem: deinde informētur collyria ad modum digiti, & imponantur cum fuerit necesse.

Pilulæ ad dolorē iuncturarum.

Pilulæ ad dolorem iuncturarum calidum, & sunt Ioannitij. Recipe aloes succotrini, drach.i.myroba. citrinorum, drach.i.scamoneę, drach.ß.esulæ, grana.iij.masti.℈.i.confice cum succo citoniorum, vel macianorum.

Potio ad idem.

Item potio ad idem. Recipe succi granatorum dul. expressorū cum pulpis, lib.ß. resideant in eo per diem & noctem myroba. citri.ʒ.ß. deinde coletur, & colaturæ addatur mucilaginis psylij.℥.i.tamarindorū.℥.i.& detur, aliqui addunt scamoneæ.℈.ß.

Electariū ad idem.

Item ad arteticam ex materia phlegmatica cum cholera mixta. Recipe turbith mundi.ʒ.vij.&.ß.contritis cum zingi.ʒ.ß.piperis longi.ʒ.iij.esulæ cōtritæ cum pilis, spicæ.ʒ.ij.&.ß.zuccha. albissimi.℥.x.carnium citoniorum, vel diacitonitē de zucch.ʒ.iij.diagridij, drach.v.coquatur zuccha. ad perfectionem, & postea dissoluantur carnes prædictæ: & deinde addantur electarij de succo rosa. laxatiui.℥.ij.& vltimo alij pulueres: & sic fiat electarium. dosis.ʒ.ß.& est Rogerij.

Potio ad frigidam arteticam.

Potio ad frigidam arteticā experta, & est Hyberonti. Recipe betonicæ, pedis coruini, chamædryos, chamepityos, arteticæ, capil. ven. ana.M.i.assari, schinanthi, ań.℥.ß.passularum enuclearatum.ʒ.i.corticū citri, myroba. citrinorum, & chebulorum, ana.ʒ.ß.polypodij, turbit cōtriti cum suc.hermodacty. contritorum cum pipe.al. ań.℥.i.bulliant in aqua carthami, mercurialis: deinde colentur, & colaturæ addatur agarici puluerizati.ʒ.i.& dissoluatur electarij de succo ro.drach.iij.& detur in aurora, et aliqui faciunt bullire agaricum, & aliqui addunt mel rosa. & est bonum valde, mundificat enim stomachum & alia viscera confortat, & valet in omni materia.

Pil. experte ad arteticā cholericā.

Pilulæ expertę ad arteticam cholericam, et phlegmaticam. ℞.pulpæ, myro. citrinorū.ʒ.iij.rhabarbari.ʒ.i.agarici, drac.i.&.ß.electarij de suc.ro.laxatiui.ʒ.iij.diagridij repressi.ʒ.i.masticis, gariophyllorū, ana.℈.i. turbith.ʒ.i. arteticæ, stœchados arabi.ana.ʒ.ß.puluerizētur, & cōficiantur cum suc.ros. Item aliæ appropriatæ expertæ ad ægritudines iuncturarū mixtas, & sunt Iudæi. ℞.turbith al. et mundi, aloes, succotrini, corti.myrob. citri.ań.℥.ij.ro.anisi, zinzi.ań.ʒ.i.pipe.longi.ʒ.ß.croci, garyophy.ań. grana.xv.conficiantur cum succo resolutiuo.dosis.ʒ.ij.

Syrupus ad arteticam.

Syrupus ad arteticā educens materiā phlegmaticā, & cholericā adustā, et melācholicā. ℞.pedis corui, arteticæ, yuæ, paralysis, betonicæ, hyssopi, stœchados, melissæ, chamędryos, chamepytyos, lupuli, endiuię, hepaticæ, buglossæ, boraginis, capil. ve.ań.M.i.radicum fœniculi, asparagi, brusci, residentium in aceto passulato, liquiritiæ, florū rorismarini, ros.ana.ʒ.i.dauci, carui, anisi, cimini, chartami, assari, schinanthi, radicū acori, ana.ʒ.ß.cassiæ ligneæ, ℥.ß.zucchari, lib.i.et.ß.mellis ro.li.ß.aceti prędictarū radicum.℥.iij.et in fine aromatizetur cū cinnamomi.ʒ.ij.cubebarū.ʒ.i.zingi.ʒ.i.ligni aloes, piperis longi, spicę, ań.ʒ.ß. Et sunt qui faciunt illud laxatiuū, & addunt in eius decoctione polypodiū, epithimū, agaricum, et turbith, hermodacty. & carthamum ſm diuersas intētiones quas prosequuntur. Et aliqui myro.grana. quę stipticant et cōfortant soluēdo: et aliqui addūt frangētia et educētia ex renibus lapides, vel de vesica, quos plurimū patiunt̄ artetici. Et semen genestræ, grana solis, saxifragia, et fraxinū, et est efficax & expertus in præseruatione & cura.

Decoctio ad idem.

Item fiat decoctio talis. ℞. in sero caprino depurgato bulliat, se. fumiterræ.ʒ.viij.myroba. citrino. & indorū, ań.ʒ.v.epithimi, folliculorum senæ, ań.ʒ.vi.tamarindorum, vio.ań.ʒ.vij.tereniabin.ʒ.v.cassiæ.ʒ.vij.passul.enuclea.ʒ.x.& in parte dissoluatur de hieralogodion.ʒ.iij.& sumat, & purgat melancholiā, & humores adustos, & hiera Ruffini est propria, & lapis armenus cum sero caprino est proprius.

Resolutiua materierū ęgritudinū iuncturarū resolutiuis materierū aliorū mēbrorū apparentiū fortiora merito esse debēt, cum natura earū sit frigida, et à fonte caloris remota, & substantia solida, quia neruosa ligamētalis, & ossuosa. Et proinde plurimū materia earū incrassata, congelata, frigida, viscosa, quę liquefactioni resistit, tarde resoluitur, & in vaporē et fumū cōuertitur, necnō quia in vacuo earū intrinsece posita ad exteriora cutis difficile trahitur, & tanto plus quāto magis in corporis profundo fuerit situata, vt sunt iuncturæ, anchæ, & ischiæ: deinde genu, deinde spatulæ: quapropter medicina resolutiua simplex sine actione aliqua, vt est chamæmilla proprie propter insitam stipticitatē quā habere meruit per cœlestē virtutē, per se parū cōferre videt̄, nisi virtutē habeat resolutionis fortem, & attractiuā de profundo earū sic, quia materia apta est conuerti in lapidē propter quod prędicta lenitiua ipsis debent præmitti, vel eis associari. Sunt enim hæ duplices cōes oībus mēbris.s.iuncturis appropriatæ, ac differentes in fortitudine, & debilitate, diuersimode appromādæ ſm diuersitatem materiæ temporum, atq; situum, vt quia in subtili materia leuiores approximandæ sunt, & in principio ac in iuncturis positis in propatulo.

In earū vero cōtrarijs applicandę sunt fortes, & tamen lenitiuis mixtæ, ne resoluendo subtile crassum induratum dimittatur. Quarū quędā sunt simplices, & quędā cōpositæ, quas inferius subiūgemus. Et simplices iuncturis aptæ resolutione materierū ipsarū cōiter, quędā resoluūt liquefaciendo ipsas coagulatas, vt crocus, melilotum, anisum, aloe, mastix, phlegma subtile debilium. Et sunt ex debilibus sal crassum congelatum, sal ammoniacū, & sal gēma, prasium, iris, stœchas, & similia, et sunt fortes. Quędā vero ipsarū resoluūt earū crassitiem subtiliādo, et attrahēdo ex profundo ipsarū ad exteriora cutis, vt caryte, mel apum, lentiscus, abrotanum, apium syluestre, calamentū, aristo. ruta cum melle, & sunt ex debilibus: vrtica, nasturcium, gummi, ruta syluestris, & aliæ gūmorū species, vt ammoniacum, chalbanū, euphorbium, resina terebinthina, et alia ex eis, chitrā. costū, & castoreū, et sunt ex fortibus. Et ipsarum quædā resoluunt attrahēdo, & siccando, vt cępe, allium, lac ficuum, mel, anacardi, sapo, & cortex nucis, atramentum, & fermentum. Et quædam adurendo, & vlcerando, vt staphisagria, colcothar, atramentum, scilla, vermis pini, et fortiores eis sunt thapsia, & cantharides. Oportet tamen, vt vlcera seruentur aperta cum cępe contrito, vt tracta materia per ea valeant exiccari. Et quædam earum resoluunt penetrando in profundum ipsarum, vt aqua vitæ, & est experta, & oleum apostolorum, & terebinthina. Et quædam earū resoluūt leniendo & mollificādo, vt adeps anatis, anseris, vulpis, vrsi, & animalium rapacium. Et medullæ cruris vituli, cerui, & asini, hyssopus humida, mucilago, seminis lini, fœnugræcū, altheæ, & olea ex appropriatis, vt oleum de se. lini, de pineis, vulpinū, de colocynthide factum ex decoctione eius cum oleo ros. donec assumatur aqua de castoreo, de synapi, de cherua, de nuce romana, quando assatur, & oleum de costo est vltimum, & proprie cum styrace, & de costo, cum assa. de centaurea, de mastice, et rhabarbaro, de fisticis, et de nuce indica, de cerasis, de granis citri, & citrangulorum. Et eorum coagulatio est cum cera, quæ resoluit faciendo ea perdurare in membro. In quibus tamen ordo seruandus est, vt præcedente euacuatione à simplicibus incipiamus & leuioribus: deinde ad fortiora & composita. Attendendum tamen quòd si ex eis applicatis ſm ordinem tumor et dolor non resoluatur, sed potius augeatur, oportet vt eis dimissis ad euacuationem mittentium redeamus: est enim signum regeneratæ materiæ, quā trahunt, & nō resoluunt. Vnde oportet reiterare, deinde fluxam resoluere, vel supra locum iuncturæ contiguū stipticorum aliquod applicare, quod talem materiam trahi prohibeat, vbi locus euacuationi non adsit.

Compositæ vero sunt, quæ ex his cōponuntur, & alijs quarū quasdā in antidotario nostro posuimus, et alias ſm alios hic describemus, quarum quædam sunt balnea, seu euaporationes, & fomentationes, quædā embrocæ, quædam vnctiones, quędā emplastra, quas nunc per ordinem describemus

describemus. Balneorum quædam sunt naturalia, vt thermarum, & quædam artificialia. Et thermarum, quædam sunt ex aquis salsis sulfureis, vel sulfuraria, & balnea murtellæ aluminosæ, vt est balneum bullæ, quædã sunt ex ferreis, vt ferrorũ balneum, & aquæ sanctæ Luciæ Neapol. Et plura sunt ex fumis, vt est sudatoriũ. Artificialia sunt plura: quędam enim sunt ex aqua marina sola vbi inueniatur, vel aqua salsifica ex sale communi vbi mare nõ adsit. Aliqua sunt ex dulci aqua simplici in materia calida, vel non simplici, sed in qua prædecoctæ sunt aliquæ ex medicinis iuncturis appropriatis, & materiam resoluentibus, vt est stœchas, saluia, chamęmilla. Et in frigida pes coruinus, iris, prassiũ, abrotanum, apium syluestre, origanum vrtica, folia sambuci, radices ebuli, ruta, anethum, maiorana, folia lauri, ciminum, & similia. Et alia ex prædictis secundum intentiones suas. Et aliqui miscent vinum, & aliqui ex vino solo cum sale, & est expertum, & aliqui embrocando approximant, et aliqui embrocant cum musto, aliqui cum aqua sinapis, aliqui cum aqua lupinorum, aliqui cum decoctione spinę albæ in calido, & frigido, aliqui cum decoctione caulium. Omnia vero sunt ministranda secũdum proprietates & exigentiam dispositionis et causæ, aliqui cum spõgijs, & aliqui cum stupis vel lana, aliqui cum filtro madefacto in aliquo prędictorum, & in iuncturis inuoluto, et aliqui recipiunt vapores resistẽtes ex aqua prius bene feruenti circũuolutis pãnis donec sudet membrum: deinde cum tepesit aqua abluunt, et per se sugi permittunt, & aliqui lapides molares, vel lateres ignitos in aquam proijciunt, et fumum ex eis resolutum in iuncturis recipiunt ad resoluendum, & exiccandum. Et aliqui recipiunt in toto corpore ad deriuandum, & euacuandum superfluitates, & exiccandũ, & proprie impotentes ad exercitium, & ad euacuationes inepti: præseruat enim eos, & curat, & proprie vbi præcesserit vomitus, vel saltem enema, vel extenuatiua diæta, & abstinentia inferius denotata in cap. præseruationis, & ex illis est frictio cum nitro, et sale, non solum iuncturarum, sed corporis vniuersi, & sepeliri in arena calida donec sudet, vel in lixiuio, sed caput oportet, ꝙ sit coopertum à sole, & aliqui euaporant cum aceto calido simplici in materia calida: aliqui addunt sal in vtraqꝫ: omnia enim hęc prędicta resoluendo tollunt dolorem, & confortant. Vnctiones & emplastra plura ad hanc intentionem posuimus in nostro antidotario conuenientia, & experta, & hic aliqua secundum aliquos subiungemus expertos medicos, & famosos.

Vnguentum bonum magni iuuamenti. Recipe olei antiqui quantitatem, lib. i. & coquatur in eo vipera cum ruta, & vngatur, sanat enim sanatione integra, & est Aboa.

Aliud resoluens residuum dolorẽ iuncturarum calidum in fine. Recipe aloes, croci, myrrhæ, ana. partes æquales, liniatur cum aqua caulis, atqꝫ endiuiæ, & oleum chamæmillæ, vel cerotum ex eo, & diachilon dissolutum in oleo chamæmillæ, & maxime post balneum aquæ calidæ dulcis, quod in frigidis non conuenit cũ dilatet, et humectet.

Aliud ad idem. Recipe vespertilionum decollatorum numero. xij. succi almatinatorum, olei antiqui, ana lib. ß. aristo. ℥. iij. decoquantur omnia simul donec consumatur aqua, & remaneat oleum: est enim sanum & expertum.

Vnguentum resoluẽs materiam iuncturarum crassam & frigidam. ℞. castorei, myrrhæ, costi, puluerizentur, & misceantur cum oleo antiquo. Aliud. ℞. styracis liquidę, & ammoniaci, & misce cum oleo iris, & super inunge.

Aliud. ℞. cerã, & dissolue in oleo antiquo, & oleo iris, ana. ℥. i. adde pul. euhorbij. ℥. i. & vtere: accidit enim statim calor in membro. Aliud calefaciens membrum. ℞. pipe. casto. euphor. añ. aur. i. pyretri, aur. ij. vio. aur. i. & adde. ℥. i. olei costini, et vnge locum, et est Rasis, sed addit, quòd præmolliantur iuncturæ, & alia in materia subtili & calida non sunt conuenientia. Cum enim per se sit resolubilis paucæ resolutionis indiget medicinis, qualia sunt calida anodina superius numerata. Et ante applicationem medicinarum præcalefiat membrum cum calida, donec rubefiat: deinde applicentur cum reiteratione.

Aliud vnguentum mollificans & resoluens simul. ℞. cerę. ℥. v. olei irini. ℥. i. medullę cruris vituli, ammoniaci, styracis, bdellij, chalbani, ana. ℥. x. liquefiat cera cum oleo irino, & aliæ medicinæ puluerizatæ conficiantur cum eis.

Empl'a ad idem.

Ex emplastris ad resolutionem materierum iuncturarꝶ quædam sunt leuia, quædam mediocria, quædã fortia. Ex leuibus est emplastrum de stercore vaccino calido, sicut emittitur, vel calefacto, & est melius pulueribus alijs, vel de stercore columbarꝶ, vel caprarꝶ cũ oleo chamæmilino. Emplastrũ, quod cauillata dicitur, & fit ex furfure cocto in aceto cum modico croco, vel mixto cum aqua ros. in calida causa, vel cum vino in frigida. Aliud resolutiuum. ℞. ammoniaci, litij, ana. æquales partes, terantur cũ vino antiquo, & oleo omphacino, & farina fabarum, et emplastretur calidum. Aliud ex cinere cyclaminis cum aceto, & melle, & est mirabile valde. Aliud mediocre. ℞. cinerem caulium in quantitate qua vis, fœnugræci decocti in vino florum chamęmillæ, ana. ℥. i. ammoniaci dissoluti in succo rutæ, ℥. ß. cõficiantur cũ melle, & emplastrentur.

Aliud. ℞. furfuris partes. ij. florũ chamæmillæ partẽ. i. pulueriza, & confice cũ oleo lauri, & operare. Aliud. ℞. ammonia. ℥. ij. dissoluatur cum fæce vini, quod sufficit emplastretur. Aliud forte. ℞. olei antiqui, lib. i. ß. nitri Alexandrini, glutinis alboti, ana li. i. euphorbij. ℥. i. ireos, ℥. ij. farinæ fœnugræ. lib. i. ß. & fiat ex eis emplastrum.

Aliud. ℞. bdellij, opopanaci, liquefiant cum adipe anseris, vel anatis, & emplastra: sunt enim iuuatiua valde doloribus factis ex humore crudo. Aliud fugitiuum resolutiuum. ℞. nitri danich. ij. & fiat ex eis emplastrum.

Item sumatur euphorbium, & misceatur cum oleo de lilio, & liniatur cũ eo, et est ex mediocribus. Aliud forte. ℞. baurach, galliæ, pyretri, staphisagrię, & calcis, ana misceantur omnia cum melle, & aceto, & emplastretur, & est Auicen. Aliud Rasis leue. ℞. farinæ fœnugræ. cum aqua mellis. Et calcis cum pinguedine antiqua, & stercus caprarum cum oximelle, cineres caulium cum ammoniaco, & ammoniacum cũ oleo antiquo, et aceto. Aliud: ℞. farinę lupinorum, stercoris columbini, fœnugræci. añ. partes æquales, confice cum oximelle, & superpone.

Aliud. ℞. radicum ireos, aristo. ellebori al. cõficiantur cum oleo. Aliud forte ſm Rasim. ℞. aristo. pyretri, radicum capparis, lupinorum, ireos, stercoris columborũ, calcis, ana partes æquales de ficubus siccis, quantum de omnibus contere, & confice cum oleo antiquo. Aliud emplastrum mollificans, & dissoluens. Recipe ammoniaci, bdellij, styracis liquidæ, ana. ℥. x. oleũ iris, quantũ sufficit ad mollificandum, & conficiatur cum ficubus nigris.

Qua'r ministrãda sit cauterizatio in dolore iunct.

In cauterizatione ministranda in dolore iuncturarꝶ plura sunt attenda. Causa incitans. s. instrumentum, seu cauterium, tempus, hora, locus, modus cauterizãdi, et ordo. Primo quidem consideranda est causa, quæ nos incitat, & inuitat ad administrandum ipsam, quæ est duplex. s. causa necessitatis, & causa vtilitatis, quæ à patienti loco sumuntur. Causa necessitatis nos inuitans ad eã est, quia prædicta medicamina nõ sufficiunt, quare ad ipsum tanquã ad remedium chirurgicum, & vltimum recurrẽdum cum sit causa vtilitatis & iuuamenti, vt infra sequetur. Non sufficiunt autem prędicta ex eo ꝙ membra corporis nutritiua adeo sunt ex diuturna passione defecta & habituata dyscrasia, ꝙ materiam regenerando assidue multiplicant & phlegmaticã ex se etiam bono seruato regimine. Et multo magis cũ ex prægenerato fastidio nequeant ipsum seruare debite, vt superius dictum est, iuncturæ fiunt debilitatæ, & sub dñio ipsorum positæ in recipiendo: viæ quoqꝫ sunt dilatatæ, & lapsæ, vt continue ad ipsas refundãt materiam, quæ non cesset liquentibus doloribus molestare, nec valeat per prędicta educi, quę fluit à nutritiuis quoti

die generata propter inobediētiam, & lasciuiam, vel propter impotentiam capiendi ea, nec quæ fluit bono modo resolui, propter suę congelationis crassitiem, & viscositatis ineptitudinem, & soliditatem partium iuncturarū maxime si sint iuncturæ positæ in profundo, sicut sunt iuncturæ anchæ, ischiæ, genu, & spatulæ, vt superius habuisti, ex qua timetur ne multiplicata vlterius sua lubrica humiditate iuncturarum anchæ, & ischiæ ad dissolutionem producat, vel congelata, & indurata ad contractionem, & nodositatem ipsam, & alias, & membrorum impotētiam in operationibus alijs necessarijs exercendis. Sicq; indigeat patiens alio ad delectationem corporis ad boli immissionem, ac ani abstersionem in secessibus, de quo Gal. dixit. Quicunq; non mollis fuerit naturę, debet vtiq; magis eligere centies mori, quā talem sustinere vitam: ministranda est itaq; cauterizatio necessaria. Causa vtilitatis quā ex ea consequitur patiens est multiplex: introducit enim iuuamenta, & pręseruat à symptomatibus & periculis pręnarratis. Iuuamenta introducit: nam suo calore membra confortantur, & confortata cum eis calor materiam iam fluxam subtiliat, poros aperit, & prompte resoluit atq; consumit, si frigida sit, & humida, cum non sit contraria, non calidam sibi similem cū eam augeat subtiliet & inflāmet, & faciat furere, vt inquit Gal. vbi sit pauca. Præseruat etiā à symptomatibus, & periculis pręnarratis, cū vias, & ductus refundentes ad iuncturas regeneratam materiā rarificet atq; materiā ad cutem fluxā subtiliet, & liquefaciat, & attrahat de profundo ad cutis exteriora, quatenus p aperitionem eorum cōmode, quæ fluxa est, & quæ fluxura est, antequā ad iūcturas perueniat, extra corpus valeat expurgari. Tempus electum ætatis. s. vt post. xiiij. annos, & ipsius anni. s. temperatum, vt veris proprie, et autūni. Hora ministrandi est cum corpus vel purgatum existit, stomachus est inanitus, & aer tēperatus, de mane. s. infra tertiā.

Crauteiū actuale, & potētiale.

Instrumētum vero, quod est cauterium duplex est, actuale, & potentiale: actuale est quod per ignem fit, seu instrumentum ferreum, vel aureum ignitum. Potentiale vero quod fit per medicinas comburētes, & vlcerantes, vt cantharides, allium, & alia superius enumerata. Earum autē est melius, et actuale, sicut testatur in lib. de cauterijs, ca. i. Albucasis dicens, q; ignis est simplex, cuius operatio non peruenit nisi ad membrum, quod cauterizatur, nec nocet alijs membris coniunctis nisi nocumēto paruo. Actio vero medicinæ comburentis peruenit ad id quod elongatur ex membris, & forte facit accidere in membro ęgritudinē difficilioris sanationis, et forte interficit, sed ignis nō facit illud propter subtilitatem, & bonitatem suæ naturæ, nisi superfluat locus, vt in dolore humerorū, vel spatularū apponatur cauteriū tribus digitis sub humero inferius à iunctura, nō in ipsa: tunc enim causa erit si in ipsa iunctura ponatur, contractionis & spasmi. Et si accidat, vt dislocetur humerus propter humiditatem lubricantem, prout cōtingit in ischia, & non sigillatur in hora reductionis suæ, sed iterum resiliat foris, apponatur cauterium subtiliatū cum instrumento triangulato donec penetret cutem vsq; ad latus aliud. Et si ponatur in foramine, laqueus erit bonum prius tamē dislocatio ad suum reducatur locum, & prout poterit melius conseruetur. In dolore vero dorsi, & lumborum, fiet cauterium digitis tribus sub ipsis, & fontanella. In dolore vero iuncturarum manus & brachij fiat cauterium tribus digitis à nodo.

In ischiatica.

Item in passione ischiatica, & dolore ponatur cauterium triangulatū super ischiā, & cum accidit, vt dislocetur ex humiditate lubricum faciens, & tunc reducatur ad locū suum, & bono modo seruetur ibidem: deinde cauteriza super pyxidē anchæ cum cauterio circulari, postquā signasti cum atramento in circuitu pyxidis, & sic resoluatur, vt cadat ipsa pyxis in medio circulari. Alius modus est, & est Rasis. Accipiatur instrumentum ad modum coclearis factum de ferro, et sit diametrum eius, sicut medietas palmi, & sint in circuitu

E duę eminentiæ ad modum ossium dactylorū, & ignias, et iaceat æger super latus suum sanum, & super pyxidem anchæ signa circulum, & suppone.

In artetica vero, & dolore subteriorū mēbrorum ponatur cauterium supra modū in pede à parte exteriori, & aliud simil'r in fontanella trib⁹ digitis sub genu. Studeas quoq; locum particularē eligere, vbi cauterium, & est fontanella illarū partium prædictarū inter duos lacertos, & chordas inuenta per quā venę, & ductus sunt naturaliter transeuntes. Sic ergo illud ibidē imprimas, vt aperta cute virtute cauterij rarefiant, et aperiantur sic, vt materia eorum fluere consueta expiret, non autem totaliter incidatur, ne nutrimentū subiectis particulis auferatur, nec vt lacertū, neruum, vel chordam attingat, ne spasmus subsequatur.

Modus est, vt iaceat infirmus sm figuram magis aptā appositioni ipsius. Et prohibeatur ei motus, & cōseruetur eius circuitus doloris, et impleatur mediū eius sale, & ponatur desuper parum olei, & ponatur desuper pannus. Et

F igniatur cauterium aureū vel ferreum iusto modo, & inter locum & ipsum instrumentum mittatur, quod profundationem cauterij regulet sic, vt cutem totā perforet, trāseatq; vsq; ad carnē, & ad vias perueniat vel earū superficiē, & non vltra: deinde repleatur impressio adipe, & superposita lana ligetur, sitq; super caput infirmi vas aqua ro. plenum qua irroretur facies cum sudat, & anxiatur.

Ordo quoq; est, vt pcedat debilis impressio cauterij: deinde sequatur fortis, & sufficiens, & si præcedat stupefactio membri, qua minus sentiatur est laudabilis, & hoc qualiter fiat infra dicemus tertia sectione. Impressio vero cauterij aperta reseruetur quatenus materia illa fluat, quæ ad iuncturas fluere cōsueuit, & quæ fluxa est tracta expiret: si enim claudatur cū via solita præ cauterio ibi generata cicatrice totaliter obstruatur, & materia regeneretur nō seruato regimine debito, & euone non facta, vt oportet per interualla multiplicata non valens currere ad iuncturas, vt consueuit regurgitabit ad interiora principalia, & ad

G mortē perducet, & erit error nouissimus peior priore, nisi per interualla modici temporis quoquo modo purgetur. Ex his autem quę apertam seruāt impressionem est cerea sphæra, intus imposita, & folium hæderæ, superpositum, vel cæpe tritum cū melle. Dolor colli est dolor iuncturarū eius lacertorū, & chordarum circunstantiū. Et causa eius est similis causæ doloris dorsi, & est à cerebro plus. Et signa eius sunt manifesta, qd est quia nō potest patiens voluere caput suum, immo stat ac si patiatur tetanum, & apud motum eius sentit dolorem fortem. Et cura est consimilis dolori dorsi, & ex conuenientibus & appropriatis est emplastrum ex folijs suchen. i. cypressi, vel vngere cū oleo de chamæmilla, & de amygdalis dulcibus, & inuolutio cum panno calido suffumigato cum ligno aloes, & thure. Dolor humeri est dolor iuncturæ, qua adiutorium cum furcula & spatula alligatur: & quandoq; est fixus in ea, quandoque ad spatulas extenditur propter infimum situm, & motum. Et quādoq; vsq; ad manus, & di-

H gitorum extremitates velut in ischiatico fit. Et causa eius est consimilis causæ doloris aliarū iuncturarum propria, & ex cōmunitate plurimum ad cerebrum superius situatum, & ad nutritiua propellētia sursum maxime si sit ventosa. Et signa earum sunt in genere consimilia signis aliarum. Cura quoq; cōsimilis, differens tn̄ in mēbri natura, quæ est suppositio supra vitæ principiū, & vicinitatis ad ipsum: quapropter est necessariū, vt apocrustica dimittantur oīa, cum materiā aptā descēdere ad illud pp grauitatē facile impellant pp sitū, & vicinitatē, sed oportet vt extrahatur ad extra quoquo modo, vt est superius dictū, & cū proprijs dolor sedetur, quorū quædā sunt simplicia, quædam cōposita. Et ex simplicibus, est in frigido, oleū mastichinum, & costinum, & aqua ardens, iuncta est efficax, & experta. In calido vero, oleum ros. & oleum chamæmillæ simul mixta, & alia cōia omnibus superius numerata.

De dolore

De dolore dorsi. Cap. 4.

Dolor dorsi est sensus rei nociuæ imprimentis malitia complexionis, vel cōtinui solutione, vel vtraq; in concatenationibus spondiliū dorsi, et est vt plurimum grauatiuus, & extensiuus. Et quandoq; est in collo tantum, & quandoque in dorso, & spondilibus eius: & est, aut à causis intrinsecis, aut extrinsecis. Si ab intrinsecis aut à proprietate, aut à cōmunitate: propria sunt mala cōplexio quæcunq;, plurimum frigida, pura vel cum humoris vitio, & plurimum frigido phlegmatico intercluso in lacertis, & chordis intermedijs spondilibus, & inuolutis dorso, aut replente illos, & trahente, seu extendente, vt in dolore iuncturarum contingit, aut mollificante & lubricum faciente. Vnde accidit dislocatio non confirmata ad alteram quatuor partium, quare accidit gibbositas, concauitas, arcuatio, torsio, & asthma, sicum innuit Gale. aut ventositas interclusa in osse frangens ipsum non complete nec fractione magna, quia tunc esset mortale, aut apostema. Factus autem à cōmunitate, aut est propter repletionem venæ magnæ extensæ supra dorsum, aut propter apostemata vel vlcus pulmonis, & cānæ eius, vel propter asthma, ex quo accidit dislocatio, et gibbus, vt dixit Hip. aut propter debilitatem renum, & eorū materiæ, aut propter cōmunitatem matricis cum patitur suffocationē, aut cum appropinquat paroxismus menstruorū, aut cum appropinquat hora propinquat tempus partus, aut cum appropinquat hora crisis ex materia declināte, vt euacuetur critice per regiones īferiores, cuius significatio dolor dorsi est factus. Aut à causa extrinseca est, vt à labore nimio: & ex illa est fact⁹ à nimio coitu, & ab onere rei grauantis, & à percussione, & à casu facientibus dislocationem, vel separationem vel fracturam, vel apostema.

Signa. si ergo sit à causa propria manus inuenit dolorem in eo. Et si sit à mala cōplexione pura qualitas actualis calida, vel frigida indicat, & sensus infirmi sine grauedine sentiens illam, & iuuatur à contrario, læditur à simili, & eius inceptio est paulatim, & si est humida non exiccabit oleū quo inungetur, si sicca est, exiccabit illud, & pcessit febris, fames, et fluxus, & vigilię, laboriosus motus, nec causarū antecedentium, signa erunt. Si vero cum humore fuerint, signa causarum antecedentium, scilicet repletionis cacochymiæ ostendent regimen præcedens, exeuntia, & circunstantiæ similes, necnon & grauitas loci quandoque paulatim incipiens, vel extensio, si fuerit ventosus, vel dislocatio iuncturarum fiens vel sequens. Si vero sit ab apostemate est dolor aggrauatiuus maior, & febris quandoq;, & malitia anhelitus, & pulsus frequens & velox. In facto autem à communitate, nō inuenit manus in loco dolorem, & hoc si à communitate sit absolutus. Et si sit à repletione venæ magnę significat repletio corporis & venarum, & extensio doloris in toto corpore, et dorso cum caliditate, & inflatione, & pulsatione in loco. Factum autem à communitate aliorum membrorum dispositio illorum membrum ostendit, & similiter factum à labore, & onere pręcessio ipsorum indicat. Et factum causa casus, & percussionis, & gibbositatis præcessio eorū, per infirmum tibi indicata manifestat, & sensus visus, & tactus tibi fracturam, & separationem, et dislocationem ab illis introductam indicant & demonstrant.

Cura doloris dorsi ex summa doloris curæ iuncturarū existens cum sit species eius, est duæ res, scilicet causæ imprimentis abscisio, & doloris sedatio, siquidem fortis sit, & intolerabilis quod est raro, nā si paruus existat sola est abscisio causæ: auferendo enim eam simul, & dolorē auferemus, & non econuerso semper. In cura ergo doloris quandoq; ad symptoma & dolorem prius instamus cum sedantibus & plurimum ad causam intendimus cum abscindentibus quandoq; vtrunq; agimus, prout supra in cura sodę, est dictum. Sedantia dolorem vehementem sunt duplicia à complexione, & proprietate, à cōplexione sunt duplicia, scilicet calida temperate, & anodina frigida apocrustica, & narcotica, sicut supra in cura arteticæ dictum est. Prima sunt in mitigatione huius doloris cōuenientia. Secunda sunt vitanda, & maxime si sint fortiter stiptica, & exterius applicata, maxime cum inimica sint neruis & ossibus, materiam repellant ad interiora & principalia. Tertia non sunt concedenda cum plurimum causam imprimentem non auferant, sed detineant, & naturam mortificando dolorem sedent vel mitigent, vnde mendosa dicuntur, vnde non competent nisi in casu, vt cū prima non sufficiant doloris potentia ad intolerabilitatem ac resolutionem perducant, licet illud sit raro, sed oportet, q̄ ministrētur cum modo superius dicto. Quæ à proprietate sunt sedantia superius diximus: simplicia & composita, abscindentia causam sunt. Nam si dolor sit à mala complexione contraria alterabunt. Et quia, vt plurimum frigida, ambulatio, & exercitium curat, & regimen calidū in alijs rebus non naturalibus, & proprie in cibis, & potibus: cibentur ergo aqua cicerum nigrorum, & asparagi cum acoro, & vitello ouorum, & carnibus columborum, & iure gallorum, et potentur vino subtili vinoso parum lymphato. Et exterius calefactoria approximentur ex frictionibus cum manibus calefactis, ex saccellationibus, ex chamæmilla, pulegio, origano, calamento, sale, & seseli, est enim proprium: & oleis, scilicet rutaceo, costino, laurino, nardino, vel de lilio, quod est mirabile, vel de anetho, vel de styrace. Et proprie si sit ex communitate doloris & renum. Et ex cerotis ex prædictis cum oleis, & succis prædictarum herbarum, & torrefactis cōpressione inunctis, et balneis calidis, et emplastris ex prædictis, et ammoniaco, opopanaco, sagapeno, et bdellio.

In mala cōplexione frigida.

Et si fuerit cum humore, siquidem fuerit sanguis replēs venam illam supra dorsum extensam, phlebotomia de nigra, vel de saphena est conueniens, vel ischiatica, vel quæ sub poplite est, vel de hæmorrhoidibus. Et subsequenter vnctio cum aliquo leui frigido, vel oleo rosato, & balneo frigido potentia, et non actu. Et potus aquę granatorum, & similium.

In materia sanguinea.

Si vero alius humor, siquidem cholericus hiera Galen. confortata cum diagridio bene represso præcedente digestione cum oxizaccara.

In cholera.

Si vero fuerit phlegmatica, hieræ magnæ proprię, vt est hiera colocynthidis, hiera logodion, et pilulæ fœtidæ, & de sagapeno, et de thapsia, præcedente digestione cum syrupo acetoso, et composito, vel scillitico, vel geleniabin vel oximelle simplici.

In phlegmatica.

Si vero melancholicus quod est raro, pilulæ de lapide lazuli sunt conuenientes, præcedente digestione cum syrupo ex acetosa, de buglossa, & boragine, clysteria trahentia, quę ex assaro, centaurea, polypodio, agarico, colocynthide, et hieris, et deriuatio, et euacuatio cum vomitu: deinde calefactoria prædicta, et balnea thermarū ex fumis, aquis salsis, et sulfureis, et cum potione ex theriaca diatessaron, et diatrionpipereon, et cū inunctionibus de euphorbio, et de therebinthina, et oleo apostolorum cum emplastro de granis lauri.

In melancholica.

Et siquidem sit ex vento post prædicta detur oleum de cherua, et ventosa applicetur loco, et sacculi ex milio, et sale, vel sulfure. Et fiat vnctio ex oleo nardino, et rutaceo. Rubificātia quoq; applicabis: aut enim resoluent ipsam, aut ad cutem dorsi ducent eam.

Et siquidem sit humor lubrificans, et mollificans faciēs dissolutionem, post purgationem, et euacuationem applicentur epithemata, et emplastra exiccantia, sicut est spongia marina recens infusa in aqua aluminis cum sale, baurach, sale, nitro, cinere, spuma mar. myrrha, sandaracha, sulfure, dissolutis in eo, vel in lixiuio, vel aqua marina, & vino, et emplastra facta ex eis cum calamento, baccis lauri, cypero et styrace sicca. Et siquidem materia ex aliquo membro refundatur, illam ex illo euacuare, et deriuare

re confortare, & eius vias aperire, & expurgare oportet, necnon & dorsum confortare ne recipiat, vt est superius dictum, & hoc cum frictione sicca, vnde Gal. ait, quòd frictio, & maxime sicca, prohibet periodos doloribus quibusdam, qui membris generantur, generari in medio tempore assumpta, & maxime ante duas horas paroxismi. Cõfortantur enim ab ea membra, vt minus suscipiant ea, quæ assuete influunt rheumata, & hoc cõmune omnium est ætatum. Si vero sit ab apostemate in lacertis, et chordis ipsius, cura, est cura apostematis, vt superius habuisti. Et si est ex propinquitate termini menstruorũ partus vel crisis, cum temperatis, et anodinis sedantibus dolorem, et iuuantibus motum materiæ absq; eo, quod inducant ebullitionem in ea, & motum fortem, quæ sunt nota.

De frictione sicca.

Et siquidẽ factus fuerit à nimio onere, & motu rei grauantis, & percussionem inducentibus dislocationem, ac percussione, vel fractura, cura eius est tres res. Prima est cessatio à motu oneris ex delatione ac percussione, & iniunctione quietis. Inquit enim Hippoc. in omni motione corporis cum cœperit quis dolere, quiescere statim, remedium est. Secunda est nutritio cum cibis, & potibus boni nutrimenti, & similiter si fiat à coitu. Tertia est cura dislocationis, & fracturæ quam dicemus, si Christus voluerit qui sit benedictus. Et ex conuenientibus cum proprietate in sedando dolorem dorsi, sunt simplicia & composita. Et ex simplicibus est oleũ veteris naragilis, id est nucis indicæ: confert enim dolori dorsi, & geniculi, & spinachia doloribus dorsi sanguineis, & proprie geniculi calido. Oleãder dolori dorsi valet, & geniculi antiquo more emplastri superpositum. Et decoctio asparagi bibitur propter dolorem dorsi, cicer confert dolori dorsi: maiorana si ponatur in cerotis, & liniatur super eum, & inguina, magaleb est bonus doloribus dorsi, cyperus confert, & stringit dorsum, & neruos, seselis confert, roha, id est auellana indica disrumpit ventositates in dorso, & ex succo fit cerotum ad dolorem dorsi.

2. aphor. aphor. 48

Compositа deinceps sequuntur: receptio pilularum de thapsia descriptione Democriti conferentium ad paralysim, dolorem dorsi, genuum & ancharum, iuncturarum, & podagræ. Recipe aloes, turbith, hermoda. añ. drach. x. thapsiæ, acori, sal naptici, pulpæ colocynthidis, agarici, granorum hermel, bdellij, sagapeni, ana drach. ij. zingib. macropi. masti. sinapi, anisi, costi, anethi, ana drach. i. epithy. myroba. amborum, ana drach. v. conficiantur cum aqua caulium, et alchechen. ana drach. iij. dosis est, drach. ij. cum calida.

Medicamẽ ad dolorem dorsi.

Confectio pilularum de dende, & est species graminis, vel catapucia, conferentium ad torturam colicam, dolores dorsi, & genuum, & omnem dolorem, cuius causa est phlegma crassum viscosum, & ventositas crassa. ℞. cinnamomi excorticati à cortice suo superiori, de quo projiciantur linguæ repertæ inter duo frusta, & granorum, addendo succi liqui. agarici, alchechengi, & herbæ eupatorij, absinthij, ana partes æquales, tere & confice cum aqua, et informentur pilulæ paruæ, & ille qui de eis facit pilulas, inungat suas manus ex oleo de balsamo, & odorifero, dosis earum est, à drach. i. vsq; ad. ij. & sit super eas cibus zarabegici, & sunt achingi.

Pilulæ de opopanaco lisasemoni conuenientes ad dolorem genuum, & dorsi, & paralysim, & torturam. ℞. zingib. macropi. thapsiæ indæ, myrob. citrino. embli. et bel. myrrhæ, turbith, scammoneæ, croci, castor. ana drach. ij. opopanaci, hermodacty. sagapeni, bdel. ammoniaci, pulpæ colocynthidis, ana. ʒ. x. aloes. ʒ. xx. Infundantur gummæ in aqua caulium, & conficiantur cum eis medicinæ, et informentur pilulæ. dosis est, drach. ij.

Pilulæ de euphorbio conferentes ad paralysim, et mollificationem, & humores crudos descendentes ad neruos, & membra. Recipe agar. pulpæ colocynthidis, euphorbij, sagapeni, ana drach. v. aloes, drach. ij. conficiantur pi-

E lulæ cum succo saluiæ. dosis, drach. i. & ß.

Filij Serapio. Clystere conferens ad dolorem dorsi, & cholicam, & soluit humores crassos, & intestinis inferioribus confert, & ischiaticæ, & dolori ancharũ. Recipe seselini, fœnugræ. centaureę maioris & minoris, ana. P. i. medullæ charta. ℥. ij. bassach, drach. i. et. ß. ficus numero. x. furfuris, salis indi, ana. ℥. ij. chamæmillæ. ℥. i. ß. cherua cõtriti. ℥. i. sagapeni, opopa. bdellij, colocynthidis, nasturtij, amygda. amararum contritarum, ana drachmas decem, et ex virgis masculinis numero quinq;, caulis sicleru. ana vnciam vnam, coquantur cum. vi. lib. aquæ donec remaneant duæ, & colentur, dentur ex ea. P. ij. Et in descriptione alia duæ tertiæ, lib. i. baurach tertij. ij. & olei sesamini, olei oliuæ, ana. ℥. i. olei de been. ℥. ß. olei de spica. ℥. ß. misceantur, & clysterizentur ex ea tepida, & quandoque fit sine gummi. Aliud. Recipe ammonia. sagapeni, apopanaci, sarcocollæ, ana. ℥. ß. fundatur cum vrina tauri tribus diebus, et clysterizetur cum eis quantitate, vnc. iij. et omni die quinq; vicibus, aliâs, diebus. Aboa. confectio nominata imperialis conferens ad difficultatem vrinæ, & dolorem dorsi, & debilitatem renum. ℞. & dimitte spacio trium vel quatuor regulorum vel lunarum.

F

De dolore anchæ, & ischiatico, & medicinis eius. Cap. 5.

Dolorem anchæ quandoq; antiqui ischiaticum appellarunt, quod est quia conueniunt in essentialibus, licet in accidentalibus differant eorundem. Conueniunt quidem in essentialibus, scilicet in membro, seu loco principaliter patiente, qui iunctura anchę esse dignoscitur, cum sit ex summa iuncturarum doloris: ambo enim in eo incipiendo conueniunt, et in causis imprimentibus quę vtrobiq; sunt eadem, et sunt intrinsecę et extrinsecę. Et intrinsecę sunt proprię, et ex cõmunitate. Proprię sunt plurimũ materiales, et humorales alterantes iuncturæ ipsius partes, et extendentes replendo, et secundũ plurimum sunt phlegmaticæ, et ventosæ: deinde sanguineæ, deinde melancholicæ, deinde cholericæ, et quandoq; mixtæ. Ex cõmunitate vero sunt plurimum matricis ceruicis, et ex permutatione materiæ passionum eius ad ancham cui appodiatur. Et quandoq; propter vicinitatem. Inquit Hipp. si matrix in vertebro posita fecerit saniem, necesse est commotum fieri. Et extrinsecę sunt plurimum casus, percussio, et debilitas sequens sessionem super rem duram, et assiduitatem equitandi insuetam, saltum, et ambulationem fortem.

G

5. aph. aphor.

In accidentibus vero eorũ differunt: licet enim in membro, seu iunctura anchæ conueniant principaliter, differũt tamen quantum ad circũscriptionem, seu firmitatem eius in ea, et extensionem: si enim dolor ipsius est fixus, et permaneat in iunctura, & circũscriptus dicitur dolor anchæ. Cum vero extenditur per lacertum, & neruum latum retro per coxam inferius, ischiaticus proprie nuncupatur à schia, quod coxa est nuncupatum. Sic quoq; licet in causis conueniant quantum ad earum speciem, differunt tamen quantum ad quantitatem ipsarum. Cum enim causa est stabilis, et firma in loco minoris quantitatis esse dignoscitur quã cum extenditur per neruum idẽ præstando nocumentum in toto: non enim nisi sua multitudine ampliatur tantũ, & ad tam remotas extenditur partes prima nõ dimissa. Quandoq; enim, vt dictum est, ad coxam extenditur per neruum latum, sicut Aboa. dixit per venam venientem ad vtrũq; pedem ex parte inferiori duarum partium venæ orientis à gibbo hepatis, sicut dixit Rasis. Credo enim, quòd materia illa sit in vena, quam replet, & trãsfunditur ab ea ad illum neruum, & impedit motum. Et quandoq; permutatur de iunctura, et est in neruo lato, & quandoq; vsq; ad genu, & impedit inclinationẽ & erectionem. Et quandoq; vsq; ad crus, et pedem, & impedit stationem, et quãdoq; finaliter vsq; ad digitos, et impedit firmitatem, & qñq; sua multitudine phlegma mucilaginosum

H

nosum lubrificando & mollificando ligamenta, producit vt vertebrum de pyxide anchæ resiliat foras, & reintegratur, & accidit dislocatio, & claudicant modo nisi vstione sanantur, vnde Hippo. in aph. ait. Quibuscunq; ab ischiatica molestatis vertebrum resilit foras, & iterum reuertitur in locum suum, his tabescit crus, & claudicant si non vrantur. Conueniunt quoq; in fortitudine curationis, fortioris: difficilioris enim curæ sunt, quã dolores aliarũ iuncturarum propter loci profunditatem, licet dolor humeri, & spatulæ sint periculosiores, propter propinquitatem ad principalia, licet quoque curentur difficilius. Cum vero curati sunt, & eradicantur earum materię, redeunt facile qualibet ex causa. Similiter & podagra propter situm membri et longinquitatem: dolores vero iuncturarum superiorum magis tardius propter situm, & propinquitatem ad principalia.

Signa causarum eius ex generalibus signis sunt in proœmiali capitulo nota, licet difficilioris inuestigationis sint propter materiæ profunditatem, & distantiam sensu maiorem, & ipsarum cognitio potest arbitrari ex specie, & quantitate doloris circunstantijs iuuantibus, & nocentibus, & exeuntibus, licet ex alijs minus, quàm dolor iuncturarum aliarũ propter prædictã profunditatis causam.

Cura eius est consimilis curæ generali doloris aliarum iuncturarum, quia artetica dicitur intantum ab eo differens inquantum naturæ membri proprie medicamina, & remedia localia apocrustica, & diaphoretica suis approximando partibus variat propter situm, cum materia in ipso sit posita in profundo, & ad locum profundum currat, & proinde extrahentibus, & resoluentibus egeat fortibus, apocrustica exterius applicanda, & interius cũ clysteri ipsum recludent ibidem, maxime si sint fortia, & stiptica, ibique retinebunt & multiplicabunt, et multiplicata nocumentum dissolutionis, quod in præssura est ex se imprimment magis, & condensabunt, quare difficilius, & tardius resoluetur, licet rarissime lapidescat propter amplitudinem vacuitatis iuncturæ, & eius situm profundũ. Quapropter caloris influentiam plus recipit alijs exterius situatis. Et fortasse ipsam ad principalia repellent propter propinquitatem, cum plurima vis fuerit, & fortis effusionis, sicut in dolore humeri, & spatulæ superius dictum est. Quare oportet, vt cum materiam in principio fluentem ad ipsam retinere volueris, & dolorem impressum ab illa sedare approximes illa debilia, quę defendunt membrum vel locum, materiam fluentem refrenent non repellant et incrudent, vt sunt fortiter stiptica, quæ materiam ibidem retinendo multiplicent, immo sint debilia si materia sit calida, & subtilis, vel sint aliqua calida eis mixta quę excessum frigiditatis contemperent, & iuuent in penetrando, sintq; ex lenientibus sumpta, quę mollificando sedant dolorem, & materiam resolutioni adæquant. Vel saltem illa dimittas, & fiat occupatio in euacuatione cum phlebotomia venæ magnæ, quę respiciat membrum, siquod mittens sit, & à recipiente deriuet cum tractione eius ad contrarium cum ventosis, & emplastris, & alijs dolorosis: & cum phlebotomia venæ ischiaticæ in statu, & ex quo declinauit, & cessauit à fluxu, vel saphenæ si dolor sit leuior non extensus in syluestri, sed in domestica parte, & curuatura poplitis, & proprie cum materia est in supremo, quã (quoniam ex propinquiori educit) præ illis eam Gal. commendauit, & ex venis quæ phlebotomantur est vena inter minimum, & secundum pedis, si materia in inferioribus iam existit: phlebotomia enim huius venæ est maius iuuamentum, quàm ischiaticæ, & saphenæ in hoc casu, sicut phlebotomia saluatellæ manus est maius iuuamentũ approbatum in ægritudinibus hepatis, & splenis, in hoc casu prædicto, & in quibusdam sanguisugæ loco phlebotomiæ applicantur. In reliquis autem membrorum cum euacuatione ex vomitu primo: deinde cũ clysteri, & pharmacia leui: deinde cum forti, & eradicatiua præcedente digestione, vt superius dictum est, nisi doloris fortitudo ad resolutionem perducat, licet illud sit rarius, quod si accidat, apocrusticis fortioribus & narcoticis vtendum: melius enim est augmentum materiæ, quàm corpus ad resolutionem perduci. In statu vero & declinatione oportet, vt occuperis circa materiam iam fluxam cum resolutione: sint autem resoluentia, sicut & omnia alia medicamina in ea, quàm in iuncturis reliquis, fortiora et leptomeris substantiæ propter situm, & profunditatem, virtutem habentia attractiuam ad exteriora de profundo, & manifesta: qualia sunt ventosæ cum igne, vel suctione, & scarificatione, vel rubificantia, vt vrtica, calamentum, & similia, sinapis, gummi, ruta, agrestis, staphisagria, pyretrum nasturtium, & gumma pini, & pici commixta: attrahit enim & resoluit cum perdurátione, & vesicantia, vt sunt thapsia, mel, anacardi, cæpe, allia, emplastrata, lac ficus, et tithimali quibus miscẽda sunt aliqua lenientia ne sua forti resolutione crassum dimittat lapideum, qualia sunt adipes & medullæ. Et si ventosa materia fuerit cum ventositatem extrahentibus, & resoluentibus ex habitis exterius applicatis qualia sunt, quæ in inflatione stomachi, & cura tympanitis sunt dicta.

Medicamina propria ad ischiaticum dolorem simplicia & composita nunc dicemus, ventosationis modum ad ea præmittentes, & est vt accipiatur ventosa duorum orificiorum, vnius autem orificij secundum magnitudinẽ anchę, alterius stricti, cum quo aer sugi possit, & strictum claudatur bene, & in amplo mittatur stupa ignita sufficientis quantitatis: deinde applicetur super anchã, deinde strictum os deoppiletur, et sugatur bene per ipsum quantum possibile est, et dimittatur duabus horis: deinde auferatur & tergatur locus, deinde vesicantia ministrentur, si expediat. Et ex medicinis simplicibus, & proprijs ei, & frigidæ est assarum secundum omnem modum administrationis eius, & proprie infusio eius quod cõfert ischiaticis, & dolori ancharum antiquis. Cinis adme cum aceto superpositus confert ischiaticis, ireos clysterizatum, & cortex capparorum confert ei, & balsamum confert ischiaticis bibitum. Et hypericon decoctio cum vino bibita quadraginta diebus confert dolori anchæ, & ischiaticæ, et sanat eam, decoctio asparagi bibitur ad ischiaticam, nasturcium confert et ebibitum et clysterizatum, et emplastratum cum aceto, & sauich hordei, & cum inungitur locus melle, & superaspergitur puluis eius sedat dolorem. Sordicies caprarum, & lactantium vtilis est ischiaticis emplastrata desuper: & atramentum Assyriæ clysterizatũ cum vino confert. Ex stercore caprarum, et vaccarum montanarum fit emplastrum ad ischiaticam, et aqua oliuarum salitarum clysterizatur ad ischiaticam ex aqua piscium salitorum, et succo alhasce, sauich, et vino fit emplastrum ad ischiaticam, harmel linitum est bonum. Colocynthidis aur. confert, & fructus arboris lauri confert ischiaticæ. Camepityos cum melle bibitum quadraginta diebus sanat ischiaticam. Omnes partes apij sumereon sunt conuenientes ischiaticæ. Muri confert dolori anchæ, et ischiaticis est, & proprie album confert doloribus vtriusq; anchæ, et iuncturarum, et petreolum, & proprie album, pentaphylon confert doloribus vtriusque anchæ, origanum confert doloribus vtriusque anchæ, scammonea cum sauich, & aceto super dolorem anchę moræ emplastri superponitur: ruta confert ischiaticis bibita, & more emplastri superposita cum melle. Rubea tinctorum datur in potu cũ mellicrato, et confert ischiaticis. Ex calamento quãdoq; fit emplastrum ad ischiaticam. Cordumeni confert dolori anchæ phlegmatico. Costus est bonus ischiaticis superpositus, vt emplastrum. Abrotani decoctio confert ischiaticæ antiquæ difficili. Et enula, sulen decoquitur cũ mellicrato, & fit emplastrum sciaticæ. Ex lupino fit emplastrum super ischiaticã, sinapis confert, fructus litij confert ei. Calidæ vero oleum ablutum, & althea cum adipe anseris,

anseris, decoctio radicũ papaueris campestris in aqua data in potu confert ischiaticæ calidæ.

Ex solutiuis sagapenum soluit materias phlegmaticas, quæ sunt in vtrisq; anchis, bibitum, & clysterizatum, euphorbium cum speciebus mixtum, scilicet pipere, cinnamomo, & similibus, confert ischiaticę, & educit materias frigidas ex vacuitatibus anchæ. Armoniacum confert dolori ischiatico bibitum cum melle, aut aqua hordei, et educit materiam ancharum.

Clystere ex centaurea.

Clystere ex centaurea cõfert ischiaticis, & educit phlegma ex anchis, & similiter succus, & decoctio cucu. asini. clysterizatus, & decoctio alliorũ, quoniam educit phlegma ex anchis, & sanguinem. Agaricum cum syrupo acetoso datur in potu ad ischiaticam, turbith etiam cõfortat, & colocyntis, secundum omnem modum administrationis eius. Radix cucumeris asinini clysterizata epithemata & emplastrata confert iuuamentum magnum ischiaticę. Sarcocolla educit humores crassos ab anchis. Et grana regum trita & cocta in iure galli antiqui. Et scammonea educit ex eis materiam calidam.

Medicamẽ ad dolorem anchæ.

Compositę vero sunt, quæ componuntur ex eis secundum diuersas intentiones generales superius habitas, & speciales, hic attendendas. Ex quibus est medicamẽ Hermetis quod est proprium digerens, & adæquãs materiam frigidam, & est mirabile quod Recip. chamædryos, gentianæ, ana. ℥. viij. aristo. ro. ℥. ij. se. rutæ siccæ, lib. i. terantur & cribellentur cribello subtili. dosis coclear. i. cũ aqua mellis vel oximelle scillitico loco eius: deinde purgetur cũ vomitiuis fortibus: deinde cum solutiuis ventris.

Ex vomitiuis secundũ nos est quod fit ex flore cum se. genestræ cum aqua calida. Aliud Serapionis. ℞. sinapis. ℨ. ij. baurach. ℨ. i. condisi, danich. ij. terantur, & cribellentur, & dentur in potu cum aqua anethi. Aliud Hippo. & fit cum comestione cæpe narcissi.

Ex solutiuis ad materiam frigidam proprie sunt pilulę de serapino, de hermodacty. pilulæ fœtidæ, pilulæ de thapsia, pilulæ de styrace, & pilulæ iuuamenti. Et hiera hermetis ad præseruationẽ sumpta in vere est iuuatio, & est expertum. Pilulæ expertæ ad dolorem anchę, & ischiaticum laxatiuæ, & proprie reumatizãte materia à capite. Recipe turbith, vnc. iij. zingib. drach. ß. centaureæ, colocynthis, ana drach. ij. & ß. sagapeni, drach. ß. aloes succotrini. drach. iij. ro. sagenæ, masticis, ana drach. ß. diagridij repressi, drach. i. & ß. Conficiantur cum succo raphani. dosis drach. ß.

Potio optima ad dolorem anchę.

Medicina optima ad dolorem anchæ. ℞. pulpę colocynthidis. ℨ. v. passularũ sine granis. P. i. bulliant in. iij. lib. aq; donec remaneat tertia pars. da tertiã partẽ, educit enim. xx. vicibꝰ ex phlegmate et humore crudo.

Documentum.

Aduertẽdum, quòd quia solutiua, & euacuatiua in tali passione sunt fortiora, & cum materia non possit nisi reiterata euacuatione eradicari, oportet vt talia cum interpolatione ministres, & in medio temporis naturam cum cibis & potibus, seu sorbitionibus confortes. Medicus enim, sicut Gal. dixit est naturæ adiutor: tunc autem perfecte adiutor naturæ est, cum eius contrarium destruit & ipsam fortificat, & sustentat, quod Hippo. in suo regimine docuit cum inquit. Cum pharmacauerit sorbitionibus vtere, in quo quidem tempore si indigeat minorabis cum collyrijs, & digeres, si quid residuũ est digerendum cũ antidotis, quare alia cõposita medicamina sunt subiũgẽda.

Embrocatio.

Inquit Aboa. ex embrocis post purgationem medicinæ conuenientibus ad ischiaticam resoluẽtibus residuum materiæ est, vt sumatur olei de alchanna, lib. i. aceti lib. ß. nitri. lib. iij. cardamomi. ℨ. i. ß. hyssopi. ℨ. i. ß. & bulliãt simul & in eis submergatur lana, et euaporetur ex ea locus.

Balnea.

Ex balneis sunt balnea thermarum prędicta secundum materiæ exigentiam, vel artificialiter constituta ex aquis, & medicinis simplicibus resoluẽtibus prędictarũ proprie.

Vnctiones.

Vnctiones ad idem post prædicta applicanda conuenientes sunt, quæ fiunt ex oleo de pyretro, de euphorbio, vel castoreo. Cerota cõuenientia sunt, quæ ex aliquo prędictorum oleorũ conficiuntur, & cera quoniam facit perdurare in loco oleum cui admiscetur. Ex emplastris resoluentibus illud quod in profundo remansit, est emplastrum factum ex stercore caprino, & aceto forti. Est enim sicut emplastrũ de sinapi, & eo melius ac iuuatiuũ magis.

Aliud Andromachi. ℞. picis. P. i. sulfuris viui. P. i. cõtriti, sicut alcofol. misceantur, & liniantur super ancham, & ponatur super charta quousq; cadat per se. Et aliqui faciunt ex duabus partibus picis, & est debilis.

Aliud expertum valde. Recipe radicem thapsię in ęstate dum est viridis, & contere, et confice cum cera, & inuisca eam ad ancham, & dorsum, & liga, dimitte à quatuor horis vsq; ad sex, deinde ingrediatur balneũ aereum cũq; rorare incœperit ingrediatur aquã, & tollatur emplastrũ, & ponatur super locum lana cum tragachanto hebdomada vna, & iteretur, quoniam sanabit.

Si vero fuerit sanguis in eo mortificatus cauterizetur cum auro rubeo locus sanguinis cauterizatione vehementi, vt currat ex eo sanguis: deinde emplastretur desuper ex farina confecta cum oleo, quoniam liquefacit sanguinẽ.

Emplastrum Rasis quod extrahit materiam de profundo iuncturarum anchę vrendo. Recipe nasturcij, pyretri, capparis ana. confice cum aqua cicerum, cinerum ligni ficus, & confice, & liga donec comburat: deinde solue, & si nigrescat locus, bonum: si autem non, iterum appone, donec appareant ampullę: deinde laua locum cum aqua calida, vt cesset dolor, et inunge locum butyro, & non consolidetur vlcera, & quãto plus steterint aperta tãto melius.

Aliud. Recipe fæcis vini adustæ, catapuciæ, cantharides, & nasturcij, ana cõfice cum succo scillæ. Aliud simplex inũge cum melle anacardi, donec ampulletur locus, & modus extrahendi mel ex eo est, vt bulliat anacardus in forti aceto ad ignẽ, permittatur diu bullire donec exeat mel, & tunc illud ex aceto, et accipiatur & vsui reseruet.

Aliud Gal. quod est efficax nulla alia cura indigẽs post ipsum: sacragnidi, vel setaragi. i. thapsiæ viridæ in æstate decoque bene cum sepo, & applica supra dolorem anchę, vel arteticæ, & dimitte per duas horas, & cum sudauerit patiens intret balneum, & auferat emplastrum, si oportet reitera. Et quia talia sunt fortis attractionis locum habent post perfectam corporis euacuationem, seu mundificationem non ante, quoniã plus trahunt quã resoluant. Inquit Gal. meminisse oportet, ꝙ euaporãtia pharmaca corpori pleno approximata plus replent, quã euacuent, & magis cum fuerint fortiora. Clystere conueniens post purgationem cum vomitu, & solutione ventris cum prolongatur ægritudo proprie, decoquãtur colocynthis, nasturciũ, & radix capparis, cẽtaurea, & cucumer asininus, thapsia, & rubea in aqua, & fiat ex ea clystere. Collyrium fiat ex medicinis excoriationem facientibus, & sanguinem educentibus, vt est decoctio cucume. asinini, colocynthidis, pyretri, fellis tauri, centaureæ, nastur. allij, thapsiæ, & fit cum melle, & sale, fortasse autem talia sanant.

De dolore podagræ. Cap. 6.

Podagra est dolor iuncturarũ pedis incipiens à digitis, & pollice, quandoq; à latere, qñq; à calcaneo, & qñq; eleuatur ad genu, & ad coxã, & est vt plurimũ qñq; dolor ischiaticus, & aliarũ iuncturarũ eueniens, ꝓpter tria, ꝓpter situ infimũ, ꝓpter remotionẽ à principalibus, propter motum & laborem in sustinẽdo corpus. Et causa eius est cõsimilis causis doloris aliarũ iuncturarũ. Et videt Gal. ꝙ non sit in ea, nec iuncturarũ aliarum dolor in chordis & neruis, sed in lacertis venis, & cutis exterius circundantibus prius: & deinde ligamentis, & vacuitatibus iuncturarũ ad quæ ex venis transeũtibus per illos effunditur, quibus repletis loca concatenationũ, scilicet nerui et chordæ extenduntur, & sic dolent, & non replentur in substantia sua, ꝙ si replerentur, spasmarentur podagrici, & arteti ci, cum spasmus ex eorum repletione procedat, sed cõstat

ꝙ non

q non spasmantur, ergo materia non est in eis, sed in vacuitatibus iuncturarum, quapropter Hip. in aph. ad doloris residentiam, & materiae ipsius in loco frigido situatae resolutionem, cum dolor podagricus, & arteticus generaliter sit acutus, quia trahit mortem citã si cholericus sit, & proprie cum regimine prauo, terminũ statuit dierum quadraginta, non. xiiij. dixit enim, Quibuscunq; podagrici tumores fiunt his dolore de tumescente in. xl. diebus residēt. Et signa causarum specialium ex signis causarum generalium possunt haberi supra in capitulo generali enumeratis.

Cura eius est similis curae generali differēs ab ea in specialibus medicinis, & proprijs sicut ꝓpria membri natura requirit, simplicibus, & commistis, & ex simplicibus sunt quaedã conuenientia in eius sedatione cum est calidus, & sanguis menstruus, & sperma hominis superius inūctus, & lac eius cũ opio, oleo, & cera, & axūgia cum farina hordei superposita. Ex psyllio cũ oleo ro. et aceto fit linimentum podagrae, & dolori iuncturarum calido. Et ex endiuia, spuma maris rosea valet podagrae cum cera & ol. rosa. papa. cum lacte linitur, & althea sedat dolores, et proprie cũ adipe anseris, & casiafi. linitur podagrã & iuuatur, lactuca asini, acetum cũ sulphure linitum confert licet per se noceat neruis. Gagates confert podagrę. Althit herba nitri cum ceroto ponitur supra podagram. Erugo ferri cũ vino si superponitur cum auro ex fructu lauri, ex folijs rorisma. mixtis cum aceto confert. Muscus cõfert podagrę calidae lutum suauum in principio podagrae linitum confert, & lutum sigillatum, & armenum cum aceto prohibent fluxum ad pedes & manus, & ex hordeo fit emplastrũ cum citonijs, & aceto super podagrã, & prohibet fluxũ superfluitatum ad iuncturas. Et succum delinitum cum aceto. Et decoctio spinae al. ex lente cum sauich ponitur emplastrum super podagram calidam succuram linitur ad calidam emplastrum ex mugar.

Ad frigidam vero stercus caprarum montanarũ cum adipe porci est conueniens, oleũ vetus aristolochia bibitur, & epithimatur super ea, & proprie rosa. Et ex folijs arboris charabe, quę dicitur chaurũ fit emplastrum pulsationi podagrae, & oleo plumbi, & iuuantur qui bibūt ea. decoctio amomi bibitur ad eã, & sedetur in ea. Chamaepitys, sulphur cum nitro, & aqua est bonum linimentum super podagram: caulis super podagram ponitur cum foenugraeco, & embrocatur super dolorem iuncturarum decoctionis eius. Radix lauri lub cum stercore vaccino valet super podagram. Emplastrum ex sale cum farina, et melle, hermodactyli more emplastri superpositi cũ farina hordei, aut mica panis pinguis, & vitello oui cõfert podagrę, & sedat dolorem statim, & est conueniens theriaca omnibus doloribus iuncturarum, & proprie in hora fluxuum.

Ex solutiuis est colocynthis, mel sua solutione confert ei, & doloribus iuncturarum hermodactyli. Grana regum contrita, et cocta in iure gallorum antiquorum educit materiã à iuncturis, & confert podagrae, & turbith confortatum, praedictae. n. conferunt dolori genuum chiragrico & cubiti, quod. n. cõfert iuncturis à principio remotis, multo magis his confert, q̃ propinquae sunt ipsi, nisi sint ex prohibitis: natura. n. in omnibus opatrix est, medicus vero minister. Ex appropriatis simplicibus, & conueniētibus dolori geniculi sunt oleum veteris nucis Indicae, oleander more emplastri superpositũ videlicet dolori geniculi. Et stercus vaccarum est melius partibus alijs. Ad calidam spina chia emplastrata & dulb.

Ex compositis ad podagrã conuenientibus est syrupus ſm inuentionem nostrã adaequãs materiam frigidam qui ℞. pedis coruini, pedis columbini, iuae, arteticae chamepitys, saluiae, herbae nitri, origani, stoechadis, spinę al. ana. ℥. i. radicum foenicu. asparagi, brusci residentium in aceto scillę, ana. ℥. i. passularum enucleatarum. ℥. i. amomi, acori, ana. ℥. ß. arist. ro. ℥. ß. corticum citr. ℥. i. florum rorisma. A ros. ana. ℥. i. hordei. P. i. cicerum. P. i. zuccha. geleniabin, ana. lib. ß. vel mellis despumati, si materia fuerit valde frigida crassa viscosa, aceti praedicti. ℥. ij. Alius ad calidã. ℞. endiuiae, lactucae, virgae pa. lupulorum, coriandri, barbae hircinae. planta pedis cor, ana. ℥. i. radicum sparagi. ℥. i. residētis in aceto, passularum hordei, ana. P. i. ros. ℥. i. se. papa. & portula. lactucae, & endiuię, ana, ℥. ß. zucchari, li. i. mellis ro. ℥. iij. aceti praedicti. ℥. iiij. irroratur aqua ro. mugar. ℥. iiij. & detur mane cum calida.

Medicamen laxatiuum ad podagrã frigidam, et est Rasis. ℞. zururgę. i. hermo. olibani, & cimini, ana. ʒ. xx. confice cum succo saluiae in modũ pilularum. dosis. ʒ. ij. confice cum aqua mellis, vel geleniabin. Aliud. ℞. turbith, al. & gũmosi. ʒ. i. pulpae colocynthidis. ʒ. ij. zinzibe. ℈. i. masti. ℈. i. stoechadis ara. hyssopi, ana. ʒ. i. origani. ℈. ß. confice in modũ pilularum, vel oxymellis, vel puluerem cũ hydromelle. Aliud ad calidam. ℞. myrob. citr. ʒ. aloes. ʒ. ij. tragacanthi, masti. ana. ʒ. ß. Cõfice cũ succo saluiae in modum pilularum, vel da cũ aqua hordei in modum potionis.

Medicamẽ laxatiuũ ad podagrã.

B Pilulae valentes ad podagram calidam. ℞. colocynthidis masti. aloes, absinthij, scamoneae, ana. ʒ. i. & terantur, & cribellentur cum succo solathri, conficiantur & informentur pilulae. Clystere ad podagram. ℞. asari. mercurialis, maluae, cētaureae minoris, ana. ℥. iij. polypodij, agari. ana. ℥. ß. sal. gēmae. P. i. mellis cõis. ℥. ij. hierepi. simplicis. ℥. ß. olei sambucini. ℥. ij. et imittatur. soluit conueniēter. Emplastrum emendans nocumentum frigidorum, & narcoticorum inductum in iuncturis ex multa mora & longo vsu, & est stupor, & difficultas motus, dissoluantur fella cum oleo chamęmillę, & applicentur, hoc enim acquirit iuuamentum, & maturat, & facit redire caliditatē innatam ad membra, quę infrigidata sunt ex vsu medicinarum stupefacientium non ſm q necesse est.

Clystere ad podagram.

Emplastr.

Aliud. ℞. ziniar. M. i. farinae hordei. ℥. ij. confice cum melle, & emplastra. probatum est, vt dictum est supra in medicinis neruorum.

C De medicinis dispositionum, & accidentium, quae doloribus iuncturarum insurgere consueuerunt, vel insequi. Cap. 7.

DIspositiones, & accidentia, quae dolores iuncturarum consueuerunt insequi, sunt debilitas & laxitudo, ipsarum dislocatio, durities, nodatio, conuersio collecti humoris in lapidē, apostematio & contractio, vlceratio & apertio, vt egrediatur aliquid grossum in modum calcis vel gypsi, & q̃nq; aliquid virulentum. Iuncturis itaq; remanentibus debilibus prouidemus cum confortantibus fortibus, simplicibus & compositis. Quorum ex simplicibus quaedã sunt talia à complexione, vt sunt reducentia ad tēperiem, & adiuuantia partes ipsarum, quędam à proprietate, vt sunt quae supra in generali cura sunt dicta cum quibus recipientibus prouidebamus iuncturis, & ex compositis sunt theriaca antiqua, mithridatum, vomoruosia, confortant. n. iuncturas, & cętera mēbra, & reliquã materiã resoluendo consumunt. Et ex expertis sunt ea, quae in nostro antidotario sunt scripta, & ex illis est aqua iuncturae debiles euaporantur, & fomentãtur, & embrocantur, & epithimantur, vt si quid ex frigida causa fuerint passę in aqua salsa naturaliter vel artificialiter, vel aluminosa, vel sulphurea bulliant stoechas, & saluia, et superaspersa vini boni tertia parte, vel quarta euaporentur, deinde fomententur, vel epithimentur. Et quandoq; in solo vino bulliant, vel in simplici aqua, & proprie pluuiali, & euaporētur, deinde per se ipsis siccis fiat inunctio cũ oleo mastici. de styrace, de rhabarbaro, & centaurea. Si vero passę fuerint ex aqua calida in aqua ferrea, vel aenea, naturaliter, vel artificialiter, cum ferri igniti extinctione aut aeris, bulliant grana, vel folia myrtae, ros. siccae, vel glandes, & saluiae parũ, & praedicto approximentur, & eis per se siccis fiat inunctio cum oleo ros. vel myrtino, vel lentiscino,

scino, & similibus. Si vero cum debilitate sint lapsæ, & mollificatæ prædictis addimus oleum de stœchados, de chamæmilla, & de scinco proprie. Et litiũ emplastratum vel grana myrtæ, & stringunt & confortant iuncturas lapsas ex calida causa, & lutum sigillatum, & armenũ cum oleo ro. superinunctũ est proprium, confortat.n. earꝝ oẽm naturã, causam doloris tollit, quemcunq; fluxũ prohibet, et dolorem sedat cũ proprietate, et si quidẽ sit dislocatio facta, reducantur, & conseruẽtur cum emplastro facto ex stypticis conglutinantibus notis superpositis, & ligatura conuenienti. Ex emplastris est emplastrum ex mugar, & commune est oxicroceum Nicolai. Porro duritiei, & lapideitati ipsarum prouidemus cum aqua decoctionis radicũ altheæ, se. lini, meliloti, sesami, & absinthij, deinde inũges cum oleo amygda. dulcium, de lilio, nucis Indicæ, pinearum, & fisticorum vel sesamino, & cataplasmatibus ex althea, & adipe anseris. Et si cum duritie fuerint crassæ subtiliari oportet, emplastretur cum sesamino, & bdellio, quod proprium est ipsarum congelationi, & sinapis, & resinæ emplastrata, & inunge cum oleo de ireos, de been, de euphorbio, & oleũ de iunipero sanat integre. Et decoctio casei antiqui cum crure porci saliti facta confectione vnguenti cũ dolore cũ duritie, & applicata efficitur, vt scindatur caro per se, & egrediat̃ virulentia, et aquositas multa, sicut Gal. expertus est, & alij multi, & sequitur alleuiatio. Ex ex expertis, & vltimis est, vt fomententur cũ aqua altheę prędicta, addita saluia, & pauco vino, deinde vngatur cum oleo apostolorum, vel terebinthina, extenuat.n. neruos incrassatos, congelatas iuncturas ex oppilatione aperit, quod oleum constinum etiam operatur, si ex ligatura longi temporis fuerint oppilatæ, & cõgelatæ. Sed nodationi ipsarꝝ, & contritioni, & conuersioni humoris collecti in lapidem prouidemus cum mollificantibus, & resoluentibus succedentibus, vel vtriq; mixtis, qualia sunt ex simplicibus ammoniacũ, bdelliũ dissolutum in succo rutæ cum axungia anseris. Ex compositis est hyssopi cerotum ẽm oẽs descriptiones eius, & cerotum diapente, & similia, & alijs medicinis compositis, & andacoca & oleũ eius est propria, præseruat.n. à timore contractionis, & resoluit eas, & iam sanati sunt quidã ex ea. Ipsis vero apostematibus prouidemus cum his, quæ dicemus in cura apostematum, licet iũcturis accidat raro, si oĩpotens ꝑmittat. Ex proprijs est emplastrum ex lapide asio cum farina fabarꝝ, & ex cheiri cum apostema ipsum induratur, & stercus cameli emplastratũ. Et folia dulb, & proprie geniculorꝝ. Sed ipsis vlceratis cum oleo prouidebimus, & proprie cum quod egreditur est virulentum, si vero sit calx, & gypsum cum cypero, et axungia anseris emplastrata fit prouisio. Omnia tamen actu calida ministrentur, frigidũ enim neruis, & ossibus, & spinali medullæ est inimicum dixit Hippoc. Deinde medicinas compositas subiungamus expertas. Emplastrum bonum ad confortandum mẽbrum seu iuncturas, & resoluendũ materiæ residuũ, & non indigetur eo nisi post euacuationem integram dixit Aboa. ℞. sauinę, nucũ cypresi, ossium humanorꝝ adustorum, ana partes æquales, aluminis partẽ.i. drag. sextam.i. glutinis pisciũ quantũ sufficit ad aggregandum. Aliud ẽm eundem cõferens, vt primum, & cõfert mollificationi ipsarꝝ iuuamentum manifestũ, & extrahit spinas, & ossa putrida de profundo. ℞. se vrticæ mundati, spumæ, baurach, salis ammoniaci, arist. ro. radicũ colocynthidis, glutinis albo ana aur. xx. fœnugrę. piperis, macropi. añ. aur. x. ammoniaci. aur. xij. cordumeni, xylobalsa. thuris, myrrhæ, adipis capræ, gummi pini, ana aur. x. cerę, li. iiij. mellis, lib. viij. lactis fici syluestris, aur. viij. olei de lilio, quantum suf. ad conficiendum siccas medicinas, conficiantur omnia, & fricentur, & administrentur. Ex cõuenientibus duritiei, & lapideitati est euaporatio iuncturarum, & genu, cum fęce aceti, et in omni parte eius ponitur sexta pars

Emplastrũ bonum ad confortandũ mẽbrũ.

E harmel cõtriti super quam proijciuntur lapides igniti, & fiat suffumigium, & viscus cum aqua sui ponderis resinæ lenit duritiem iuncturarum. Et ex conuenientibus est vt sedeat in decoctiõe asini syluestris in qua ponũtur omnia membra eius cum sale, & anetho. Et rectificatur cum seminibus, & porris, et similibus. Et ex illis est decoctio hordei, vel vulpis aut dabac. & modum ponit Abo.

Et ex eis, quæ præseruare habent à lapideitate sunt emplastra ex quibus est hoc. ℞. farinæ orobi, & lupinorum aniuden, ana. P.i. confice cum oxymelle, vel ex vite alba, cum parte litij, vel ex ammoniaco cum vino albo, & oleo omphacino, & posita desuper farina fabarũ. Et emplastrari cum bulbo dissoluto in aqua prohibet lapideitatem. Et ex emplastris, quæ conferunt iuncturis conuersis in lapideitatem est farina lupinorꝝ, cũ oxymelle, vel aceto mixta. Et ex eis sunt embrocæ, & vnctiones dictæ supra. & similiter embrocæ ex aquis in quibus decocta sunt calamẽtum, alhascæ cũ aceto aut decoctione, in qua caseus antiquus decoctus est, proprie in iure casiæfi. & myro. & euphorbij, & aqua cinerꝝ caulium combustorum. Rasis inquit ad lapideitatem. Cura. ablue membrũ cum aqua, in qua decoctæ sunt radices maluauisci, anethi, & chamæmil. donec rubeat, quod est in circuitu lapideitatis, qm̃ qñ est fortis lapideitatis locus ille nõ rubet, deinde ponendæ sunt pinguedines, & medullæ die ac nocte, postea accipe lapidem magnetem, & pone in igne donec rubeat, postea irrora, & pone mẽbrum desuper, & vaporetur hora vna, postea laua cum forti aceto calido, & fiat vniuersaliter ꝑ aliquot dies, postea reitera mollificatiua donec resoluat.

F

Emplastrum proprium ad dissoluendũ lapideitatẽ. ℞. ammo. oppo. bdel. chalbani, nitri, sulphuris, ana. de lithargyro quantum de omnibus coquatur lithargyrum donec fiat spissum: deinde conficiatur cum alijs medicinis, & pone desuper. Aliud. ℞. caseum longi tẽporis, & nasturciũ, ana. & pulueriza insimul, & postea accipe pedes porci antiqui salsi & coque, cum aqua illa coque nasturcium, & caseum, & fac emplastrum desuper lapidem iuncturarum: vnde rumpetur cutis, & exibunt vẽtositates omnes ante, & sum expertus illud sæpe. Ex conferentibus contractioni ipsarꝝ est oleum de andacocha potatum et inunctũ, est.n. res magis conferens & pręseruans. Modus faciẽdi est, vt decoquatur andacocha cum seminibus in vino bono, & oleo donec consumatur aquositas. cuius dosis sit vsq; ad. 3. iij. & minus. Et ex illis, quæ experta sunt ad cõtractum, sunt, vt sumatur pellis ouis hora qua excorticatur, & ponatur super ipsum, & liniatur lacte vaccino dulci, & iuuabitur eo. Et administratio balnei statim sicci, & sudoris in furno, aut fouea ignita, est iuuatiuum.

G

De his, quæ præseruant à doloribus iuncturarum. Cap. 8.

GAlenus inquit de melioribus rebus est, vt medicus vtatur præuisione, confert.n. medico, & etiã infirmo, ac vtriꝗ, & facilius est, q̃ vti curatione. Medico intm̃ confert, nam eũ ostendit excellentẽ in sua sciẽtia, & perfectũ, & vtendo præuisione agit, quod sibi propriũ est. Vnde Hippoc. nõne illius est, vt futurꝝ periculum vel oĩno prohibeat, vel saltem cõpetenti adminiculo tolerabilius fiat? Et proinde infirmo etiam confert, necnõ quia ex futuri præscientia confidet in ipso: de quo.n. plures confidunt, & cui plures se committunt, ille plures sanat. Vtiq; quoq; præuisione vti facilius est, q̃ vti curatione. Est.n. medico facilius causam tm̃ auferre, q̃ causam, morbũ, & accidẽtia simul, ac infirmus ipsius oblationem facilius tolerabit ante super aduentum morbi & doloris. Et euacuationẽ feret modestius, seipsa ante doloris aduẽtum in suo robore perueniente: vnde Abo. dum inquam istæ ægritudines curantur, facilius conceditur phlebotomia, q̃ cum in eis ceciderit quis.

H

Circa præseruationẽ à doloribus iuncturarꝝ est sciendũ ꝙ talis

ꝙ talis præseruatio duplicem viã habet, vna cõseruat, & confortat naturam iuncturarũ, quę doloris est perceptiua. Altera obuiat alterantibus, & ipsam naturam permutare habentibus, quæ doloris sunt impressiua. Natura.n.confortata minime patitur ab extrinsecis alterãtibus. Et siqdem alterantia fortia sint, possibile est ipsam pati saltem in lõgitudine temporis nisi ipsis quomodolibet obuietur, vtranꝗ igitur viã oportet simul prosequi, vel prius vnã, secundo alteram. In casu.n.præseruationis cum naturale permaneat immutatũ, & alterantia nihil impresserint adhuc manifestũ, sed tñ constituerint causam eius, oportet ſm Gal. & debemus, quod naturale est conseruare, & cõfortare atꝗ simul permutare habentibus obuiare, ne causam ad sufficientiam, & excessum læsionis adducant. In casu vero curationis cum alterantia impresserint, atꝗ qđ naturale est permutauerint, nisi ꝓcedat impressionis ablatio & doloris, non poterit conseruatio fieri, sicut supra in debilitate stomachi dictum est, quod diuinus Hippoc. in suis innuit apho. cum inquit. Humidæ diętæ omnibus febricitantibus conferunt, maxime vero pueris, & aliis oĩbus sic assuetis refici. Et alibi. Nõ pura corpora quãto magis nutries, tanto magis lædes. Est tñ cum simul vtrunꝗ agimus, vt supra de sedantibus dolorem est dictum.

Completur aũt prima cũ conuenienti administratione regiminis sex rerũ non naturalium, ac vsu medicinarũ iuuantium, & in omissione nocentium. Iuuatiua quidem generaliter sunt quęcũꝗ ex eis temperatę sunt ad caliditatem, & siccitatem declinantes. Cum.n.iuncturæ frigidæ sint, & humidę iuuantia sunt contraria moderate, nocẽtia sunt similia. Inquit Gal. commune est omni dyscrasiæ iuuari à contrariis moderato vsu, à similibus vero lędi. Specialiter autem conuenientia regiminis in aere est, vt degat in tẽperato calido & sicco, & si non naturaliter inueniatur artificialiter disponatur, prout supra in cura cordis diximus. Exercitetur temperate mane, & sero ante cibũ. post exercitium vero fricentur iuncturæ temperate cum sale nitro, aut baurach, aut fomententur cum aqua marina, vel aluminosa, vel ferrea, deinde quiescat. In cibis vero, & potibus, vt sint in substantia & specie facilis digestionis, et boni nutrimẽti, & paucarũ superfluitatum, quales sunt panis mundus, furfuris modicum habẽs, carnes siccæ, & ex quadrupedibus, & volatilibus, & aliis cõsimilibus quibus aliqua ex appropriatis iuncturalibus membris sunt mixta. Membrum.n.suum simile nutrit, sed cum difficile digestibilia sint, bene excocta, aut in pauca quantitate, & per interualla concessa, in qualitate contraria humori peccanti generato vel generando. In quantitate continua sit temperatus, & ad diminutionem, & tenuitatem tendat, ꝙ humores non multiplicet sed minuendo exiccet, sic quoque famẽ, et sitim toleret, et proprie si pati cõsueuerit à phlegmatica causa, fames.n.exiccat corpora: dixit Hipp. In tẽpore vt post purgationem superfluitatum quotidianarũ primæ digestionis, & si non sponte, artificialiter cum collyrio procuretur, & secundæ & tertiæ cum exercitio prælibato si exiccari poterit, vel cum dilatatione, & frictione corporis vniuersi, ordinem etiam vt præmissis lubricantibus cibum sumant conuenientem. Et modus etiam est, vt non subito repleantur & multum. Potus sit vini suauis maturi, mediocriter styptici, cum aqua pluuiali, vel ferrea prout stomachus tolerat. Tempore vero passionis loco vini sit aqua prædicta, nõ pura sed mixta cum zuccharo in calida, vel melle in frigida, & qñꝗ cõponitur hydromel cum cinnamomo, post horam vero dormiat de nocte tantum, de die non, vel somnum vnum continuum si fuerit consuetus. Temperate se cibo & potu repleat sic, vt orexis proportionetur digestioni semper, & accidẽtia animæ sint temperata. Intemperata.n.naturã sunt exterminantia, & digestionem corrumpũt: corruptio autem digestionis est mater omnium ægritudinum, & arteticæ maxime: hæc.n.iuncturas, & totum corpus in sua natura bona consimili seruant. Et cum medicinis appropriatis in confortando prædistinctis supra in capitulo præcedenti debite ministratis, si earum plasma substantiam, et vnitatem confortant, vt nullatenus dolorem incurrãt, maxime si abstineant à nociuis. Abstinentia.n.summa medicinarum existit, vt Gal. asseruit respondendo ad quæstionem, quæ summa medicinarum erat sicut retulit Isaac.

Abstinẽtia summa medicinarum.

Nociua aũt sunt maxime, quę specialiter subiungẽtur. Et breuiter, aer frigidus, humidus, paludosus, lacunalis iuxta flumina, & constitutio eius australis, superfluũ exercitium, & proprie supra repletionem, et equitando, atque ocium, cibi seu ferculũ de pasta azima frixa, vel subcineritia, carnes crassæ antiquę, & valde iuuenes, & proprie si ex humida matre sint natæ, vt agnorũ aut porcorũ, & animalium in aqua degentium, & salitæ valde, lacticinia, pisces recentes magni proprie, non squamosi, ostraca, malagia, & male castrata, omnia genera fungorũ, substantia leguminũ, & proprie lẽtium. Inquit Gal. Hellenes.n.cum pp indigentiam legumina comederent, sequitur eos pedum debilitatio, omnia acria, fructus aquosi, vt melones. Et herbæ similiter, vt bleta & atriplices: multiplicant.n. in sanguine humorem aquosum fluere aptũ & superfluũ, nisi conferant prouocando. Et breuiter oẽs fructus ꝑter fructus, ficus, & vuas bene maturas, & passulas carycas, & dactylos, baucias in frigida, & mala granata, pruna, & pira, in calida aqua frigida sumpta, & etiam applicata: frigidum.n.inimicũ est neruis & ossibus, vt Hippoc. dixit in apho. Et vinum plurimum etiam vinosum, & purum subtile, & proprie in ieiunio, loco cuius vino de melle cũ diureticis, & aromaticis, & aqua prædicta bibere poterit si stomachus toleret & natura. Repletio quoꝗ multa, & diuersorum ciborũ ac inordinata, & tempore non suo assumpta, vt pro tempore non famis, nec consueto quare semel in die comedere vtile est, & maxime dissolutis. Coitus quoꝗ multus, & supra repletionẽ imo si possibile est, ab eo abstineatur licet artetici plurimum appetant, est.n. causa maxime procurationis doloris artetici, & podagrici maxime. vnde Hip. in aph. eunuchi non podagrizãt neꝗ calui fiunt: dormitatio diurna cum laxet iuncturas & neruos, balneatio in aqua dulci, & longa mora in balneo etiã cõcedenti consuetudine. Et ars nociua, vt fullonũ, & viatorum, & operantium stando, & breuiter omnia digestionem indignãtia cum materiã regenerent, et superfluitates multiplicent. Et iuncturas debilitantia, calefaciẽtia, cum dolores attrahãt, ꝙ si error accidit, corrigatur cum vomitu, si repletio & indigestio loca primæ digestionis non trãseat, vel clysteri si descendat ad intestina, vel cum phlebotomia, vel pharmacia, vel cum diureticis si transierit ad secundã, vel cum frictione, exercitio, vel balneo sicco, & famẽ si ad regionẽ tertiæ digestionis peruenerit. Abstineãt ergo ab eis omnibus, & singulis aliis sed minus nociuis, si possibile est. Intellige tñ sane, quod diximus, abstineant à nociuis omnibus, vt nõ subito si cõsueta sit, sed paulatim. Inquit.n.Hip. Præter naturam dięta cibi, & potus, q̃ ſm similitudinem fit, potior est ad tuendã sanitatem q̃ bona, si ad eam mutatio subita fiat, abstineatq; ab eius multa, & notabili quantitate. Inquit Hip. vbi cibus præter naturã intrat illic ægritudinem facit. Abstineantq; à frequenti, et continuo vsu. Inquit.n.Gal. non.n.oportet neglígere pura facere omnia ad esum præparanda semina cognoscentes quæꝗ, q̃ꝗ id quod per singulos dies generatur nocumentum non faciat, propter paruitatem tamen aggregatur ex ipsis tpe multo, & manifestum fit qñꝗ, detur ergo in pauca quantitate, & per interualla, maxime si appetat valde, & in aliis sit fastidiũ. vnde Hippo. Parum deterior cibus & potus & detestabilis, magis appetendus.i.appetitui concedendus, maxime si cum aliquo rectificante sumatur, vt in libro consolidationis diximus. Attendant quoꝗ

6.aph.28.

2.aph.17.

2.aph.38.

quoq; consulimus documenta prædicta Hip. & Gal. studiosius obseruare cum certe artetica, & ægritudines alias faciant euitare oẽs ad aliam dispositi, & maxime, qui gustauerunt cum inter morbos oẽs maxime perdant eos prohibendo ab operationibus cõsuetis etiam morbo declinãte ac cessante totaliter, quod aduertens Gal. exclamauit mirifice contra eos maxime medicos existentes dicens. Qualiter igitur non turpe est optima natura formatum q̃dem portari, & ab alijs propter podagrã, liquari vero doloribus lapidẽ habentem, & anum dolentem, & sm vesicam hulcus, et cacochymiam habentẽ, qualiter non turpe est propter mirabilẽ arteticam, & podagram impotẽtem vti suis manibus alio indigere, q afferat cibum ori, & anũ abstergat in secessibus. Melius est quicunq; non fuerit naturæ mollis eligere vtiq; centies mori, q̃ hanc talem sustinere vitam, & si medici sint, reprehendentur in illo poetico, & aliorum, medicus ipse hulceribus manans.

Secunda via complebitur cum obuiantibus causis accidentibus, doloris impressiuis, dictis anteq̃ ad augmẽtum nocentem in ducant dolorẽ. Quales sunt si intrinsecę causæ dictæ sint de genere complexionis malæ alterantis, vel de genere humoralis extendentis, et replentis tres res. Alteratio scilicet, euacuatio, & regiminis ordinatio iam prędicti. Euacuatio aũt facieda ex corpore est, vel mẽbris ex quibus plurimũ humor ad iuncturas fluere consueuit, vel ex ipsis cum ex eis generatus aggregetur paulatim, quale hepar, venæ & cerebrum. Completur aũt euacuatio talis cum his, quæ in curis superius dicta sunt eorum, leuioribus tñ. Et ex maxime pręseruãtibus sunt vomitus, clysteria, & pharmaca propriorꝫ humorũ peccãtium eductiua, styptica virtute participãtia, qualia sunt myrob. genera, agaricum, rhabarbarum, hemodactyli, absinthiũ, & species hieræ nota, & proprie Hermetis, pręcedente digestione, maxime vere, & autumno quibus maxime cõmouentur, & in tẽporibus medijs per interualla modici tẽporis. Alteratio malæ complexionis ex quacunq; causa fuerit intrinseca vel extrinseca, frigida quę est plurimũ, vel calida sit cum appropriatis medicinis, similiter frigidis, vel calidis fiet, quæ supra in capitulo generalis curæ sunt dictę, deinde compositas subiungemus. Medicamẽ Hermetis, quod est proprium, & mirabile valde in præseruãdo à doloribus iuncturarum, & administratur post euacuationẽ, & est ex diureticis ebibitis iuuantibus, quæ diximus. ℞. chamedryos, gentianę, ana. ʒ.ix. arist. ro. ʒ.ß. se. rutæ siccæ. ʒ.i. terantur, & cribellentur cribello subtili, & administretur coclear. i. Vomitiuum conueniẽs. ℞. aquę tepidæ in qua baurach puluerizatum fuerit, & admisce cum aceto quantitatem decentem, & bibatur ad satietatem.

Medicamẽ vtile ad prę seruationẽ iuncturarꝫ.

Aliud forte eradicans materiam phlegmaticã, & melã cholicã. ℞. aloes. s. hellebori nigri, scamoneę, ana. ʒ.i. euphor. nitri, ana. ʒ.ß. conficiantur cum succo caulium. Clystere primum fit ex adæquantibus, vt malua, mercuriali, floribus chamæ. furfure, mel. oleo, & sale, secũdo succedat acutũ ex decoctione prædictorꝫ, approbatorꝫ soluẽtium.

Syrupus laxatiuus ad idem.

Syrupus laxatiuus expertus. ℞. iuæ, betonicę, stœchados pedis coruini, arteticæ, plantaginis, ana. M.i. liquiri. passularꝫ, ana. ʒ.i. polypodij. ʒ.iij. asari, carthami, añ. ʒ.ß. mellis apum, vel cannæ, lib. i. aceti scillitici, vel simplicis. ʒ.ij. in petia rara bulliant agarici. ʒ.iij. hermodactyli turbith, ana. ʒ.i. piperis lon. zinzi. ana. ʒ.i. cubebarũ. ʒ.ß. Inquit Abo. ex medicinis maxime præseruantibus à dolore iũcturarꝫ compositis sunt hiera Hermetis, hiera Ruffini, & hieralogodion sumptæ in vere diebus aliquot. Confortant. n. iuncturas, & extrahunt superfluitates, & plurimũ per sudorem, & prouocationẽ, & conferunt arteticę cum chronica fuerit. Electarium ad purgandum crassum phlegma de stomacho, & iũcturis, & crassis, & superfluis cibis multiplicatum, & pręseruat ab artetica, et podagra. ℞. pulpæ citoniorum decoctorum in aqua simplici, li. i.

E zuccha. li. i. turbith al. gummosi & mundi. ʒ.ß. zinzi. piperis lõ. ana. ʒ.ß. spicę. ʒ.i. cinnamo. electi. ʒ.i. tertiã. gar. ʒ.i. Et si vis vt aliquid educatur de cholera fac bullire citonium in lib. i. succi ros. Et si vis adde. ʒ.i. diagridij bene re pressi, & conferebat bene Duci Calabrię. Ego autem adderem loco diagridij hermodactylos. Franciscus de pede monte. Tragea ad idem Rasis. ℞. turbith. ʒ.ß. zinzi. ʒ.ß. zuccari. ʒ.iij. Iudeus electarium laxatiuũ phlegmatis, & choleræ arteticorꝫ cũ suauitate. ℞. cinnamo. electi. ʒ.ß. cario. nucis mus. galã. folij, ana. ʒ.i.ß. turbith al. & gummosi. ʒ.vi. & electarij de succo ro. ʒ.i. zuc. albi lib. i. polipodij lib. i. Pilulæ pręseruantes ab artetica, & podagra quibus vtebatur tribus numero quolibet mense Comes terræ nouæ absq; præparatione syrupi, & erant efficaces cum sola dietæ rectificatione, euacuabant enim vicibus. x. & viuebat cum appetitu. ℞. agarici, absinthij, corticum myrobalanorum, citri. & chebu. colocynthidis rectificatæ, hieralogodion vel Hermetis, & est proprior,

F ana. ʒ.i. & ß. terantur & conficiantur cum succo citoniorum betonicæ. Et deinde informentur pilulę in forma cõmuni, & recipiantur. iij. vt est dictum. Triphera vt electarium alesangi. boni saporis, quod fit tempore æstatis est expertum.

De varicibus & medicinis earum. Cap. 9.

Varices sunt dilatationes venarum cruris, & pedis. Et qñq; est in vno pede, & quãdoq; in ambob⁹. Et causa est descensus humoris ad ipsas, vt puta sanguinis melancholici, deĩde puri, deinde phlegmatici crassi, & grauis non putrefacti, quia si putrefactus esset nõ seruaretur à maligno vlcere, & causa in descensu eius est triplex, quemadmodum dictum est in artetica, quare post eã de cura ipsarum subiunximus. Et est dispositio membrorum superiorꝫ humores generantiũ, sicut hepatis propter eius dyscrasiam, seu malã habitudinem, & regiminis malitiam multiplicantis superfluitates eius, & splenis propter eorum ęgritudinẽ, & proprie oppilationem immittentiũ,

G vt eorꝫ, & aliorꝫ percipientium nocumentũ à multitudine, vel mala qualitate humorꝫ prædictorꝫ. Secũda est largitas venarum. Tertia est debilitas inferiorꝫ naturalis, vel accidentalis, vt percusione, ægritudine, vel alio casu, aut statione super pedes longa, vt assistentibus regibus, et magnatibus accidit, & magna portantibus onera, aut nimio motu, vt accidit cursoribus, & iter agentibus longũ, quare debilitantur pedes, & calefiunt, & venæ dilatãtur, & trahuntur humores ad inferiora. Et quidẽ talium humorum descensus qñq; est criticus ægritudines superiorũ sequens, vt accidit in fine ægritudinum acutarũ sinochæ, amphimerinæ, & quartanæ in apertione oppilationũ hepatis, & venarꝫ, & splenis. Et in ægritudinibus melancholicis. Vnde Hip. Caluis varices non innascuntur, q si nascantur rursus capillati fiunt. Et alibi maniacis, & melancholicis hęmorrhoidas habentibus, varices innasci bonũ. Quandoque vero symptomaticis, vt factus in principio ęgritudinum prędictarum, vel cum incipiendo accidunt,

6. aph. aph. 3 6. aph aph. 6

H nulla ægritudine præcedente sicut dolores iuncturarꝫ proueniunt, & tales non curantur, & proprie durante ægritudine superiorum, vt hepatis, & splenis dicta vniuscuiusq; causarum.

Signa ex signis causarum arteticæ nota sunt. Signa vero distinguentia inter earum euentũ criticum, vel symptomaticum sunt qualia Hip. in suis apho. retulit cum dixit. Si qualia oportet purgari purgenrur confert, & bene fecerunt, si vero non, contrarium.

Cura varicum est similis curæ arteticæ. Est autem breuiter quatuor res. Prima respicit superiora membra, generantia multiplicãtia, & mittentia euacuãda, & in suis prauis dispositionibus emendanda. Secunda rectificat regimen. Tertia respicit pedes, vt confortando, & crura. Quarta respicit venas, vt coarctandas. Et ea complentia

ex prædictis supra sunt nota, at vero sunt qui eas incidũt ligant, & cauterizant ex quo accidit mẽbris superioribus nocumentũ dictum supra in cauterizatione arteticæ, nisi succurratur aliter, vt dictũ est ibi. Et ex illis est nocumentum quod accidit melancholiã vel maniã pati consuetis, vnde sicut illarum apertio est cura illarum, et præseruatio, ita ipsarum incisio, & eradicatio illarum est causa. Inquit.n. Abo. Cum retentio euacuationis, q̃ fluere solebat, aliquã ægritudinem posside re facit, eius prouocatio illius erit cura. Nocumentum quoq; fit in inferioribus: accidit.n. in incisione earum extenuatio cruris & pedis, priuatis eis sanguinis alimento proprie si sanguis descendens fuerit purus.

Et medicinæ cõuenientes varicibus sunt ex simplicibus post curã superiorum. Cinis cauliũ epithimatus pedibus, & venis eorum, aut oleum de oliuis puluerizata desuper tamarice, & emplastratio cũ lupinis decoctis, & embrocatio cum aqua eius, & fimus caprarum epithimatus, & farina fœnu. farina raphani, & semen erucæ, & similia, & epithimi cum aquæ casei, lapis lazuli, & armenus, & proprie in causa melancholica. Et ex compositis sunt hieræ magnæ virtutem ipsarum habentes.

De elephantia, & medicina eius. Cap. 10.

ELephantia est ægritudo faciens augmentum præter naturã in mẽbris, & qñq; est in vno mẽbro, vtputa ĩ cruribus, & pedibus, et dicitur, ꝓprie elephãtia, qñq; in virga vel lingua, & dicitur trismus, & qñ. q; est in pluribus mẽbris sicut accidit Nicomacho: de quo dixit Gal. ꝙ eius mẽbra creuerunt adeo, vt vix mouere se posset, & qñ in toto corpore erit æqualiter, tũc erit secunda spẽs lepræ. est.n. cũ melãcholia in cute tota diffusa, vt in muliere nobili vidi cũ illud fuerit post tempus naturalis augmenti.

Et quidẽ causa est multitudo sanguinis crassi phlegmatici, vel melãcholici ad pedes quo nutriũtur, & superfluit ex eo multũ vltra illud, qd est necessariũ nutrimento eorum debito, nec resoluitur, sed retinetur in eis propter suã crassitiẽ, quare incrassantur pedes cũ æqualitate, plurimũ sine æqualitate, eo ꝙ pter naturã existat. Et qñq; euentus eius ex causis est ipsarum varicũ, & est aut ex sanguine puro, aut phlegmatico, aut melãcholico replẽte, & dilatante venas membri alicuius, vel omnium in quibus non remanet, vt varicosæ fiant, sed transit ad membrum, vel vniformiter disseminatur in semita alimenti, & naturaliter effusi, vel symptomatice in omnibus partibus eius.

Distinguitur aũt inter eas ex regimine antecedente, & mẽbri colore. In sanguine.n. præcessit regimẽ multiplicãs sanguinẽ ex pane mundo carnibus bonis, vino rubeo, gete & similib⁹, & color pedis est rubeus, & est incolumior. In phlegmatica autẽ præcessit regimẽ phlegma multiplicans ex fructibus, herbis, & carnibus innatis, & piscibus in aqua, & alijs indigestibilibus, & color mẽbri est declinans cũ liuiditate ad albedinẽ, & plumbeitatẽ, in melancholica etiã præcessit regimen multiplicans melancholiã ex pane opiro, carnibus antiquis, caseis antiquis, & carnibus salitis, & vino acido, et similibus. Et color membri declinat cum duritie ad nigredinem, vel est sicut color melongianæ. Et quando peruenit ad vlcerationem ex qua timetur membri corrosio, & tunc proprie cum coarctatur in membro melancholicus sanguis, corrumpitur, & aduritur, & acquisiuit acuitatem atq; malitiam.

Cura elephantiæ.

Cura elephantiæ siue ꝓprie, siue eius quæ est spẽs lepræ, qñq; est possibilis qñq; impossibilis. Possibilis quidẽ est in suo principio, & anteq̃ mala dispositio frigidorum membrorum habituata fuerit, & mala habitudo mẽbrorum patientiũ cõfirmata. Consistit aũt in tribus. In rectificatione mẽbrorum superiorum, quæ cõpletur ꝓprie vomitu laborioso prouocato cum educentibus phlegma, vel melancholiam, cũ reiteratione ipsius. Et cũ phlebotomia ex venis partis oppositæ, vt venis manus.s. basilicæ dextræ vel sinistræ, ac rectificatione prauæ dispositionis ipsorum. Secundo consistit in rectificatiõe regiminis, & completur breuiter cum regimine extenuatiuo, quod in secunda sectione dicemus Christo dante. Et tertio cum resolutione materiæ, & confortatione membri patientis.

Completur autem cũ administratione stypticantium sup pedẽ. Et ex appropriatis est lingua arietis emplastrata, prohibet.n. augmentum elephantiæ, & ipsam detumescere facit. Et similiter lutum sigillatum cũ aceto inunctũ in modum ceroti super mẽbrum. Cõfortat.n. à proprietate mẽbrum, & materiã resoluit effusam in membrum, & prohibet materierum effusionem, vlcerationem, & corrosionem, & coarctando venas retinet sanguinẽ in eis, nec permittit eum exire. Et stœchas fm omnẽ modũ administrationis, & proprie in materia phlegmatica & melancholica, & colocynthis est mirabilis fricata & sumpta, facit.n. consistere ægritudines, & vlterius nõ augeri. Calamentũ quoq; ipsi & varicibus sua resolutione, subtiliatiõe, & incisione, & proprie si post ipsum comestum bibatur aqua casei diebus continuis, & confert varicibus, & sulphur cũ resina pini, & aceto curat eam. Arbitror aũt fm hunc modum Asclepiadẽ curasse Nichomacum de elephantia, vt Gal. dixit. Impossibilis aũt est sanatio vel parũ cum peruenit ad augmentũ & cõplementum sui propter habituatam dispositionẽ prauam superiorum, & confirmatã malam habitudinem mẽbrorum, tunc.n. non speratur salus, vel parum speratur, & cũ speratur illud quo potissime cõfiditur est cura varicũ, & administratio resoluentium fortium, & alchitran confert ministratũ & linitum. Cũ vero speratur, vt quia non obstante cura prędicta semper augetur, melius est vt dimittatur, & prohibeatur putrefactio, et corrosio membri cum bolo armeno, et terra sigillata cũ aceto linitis. Quod si peruenerit ad vlceratione, & timeatur corrosio, & est tunc de genere lepræ. Cura nõ est alia nisi, vt ĩcidatur radicitus, et proprie cũ particulis colli, deinde cauterizetur, & regatur regimine ꝓprio consolidatiuo, sed de ea in sectiõe secũda dicetur in particula apatũ si annuat Christus, q sit per infinita secula benedictus. Amẽ.

SECTIO II. DE MEDICINIS ægritudinum vniuersalium.

PARTICVLA. I. et est ad omnes febres.

Sermo generalis et proœmialis de febrib. Cap. I.



GAlenus summus medicorum, & princeps inquit. Febris est calor naturalis mutat⁹ in igneum & c. Diuiditur autem in genera & species, & hoc penes diuisionem ipsius in suas causas generales, quæ sunt fm Gal. quatuor, materialis, formalis, efficiens, & finalis. Causa materialis in qua prius apprehẽditur, & fundatur est triplex.s. mẽbra, humores, spiritus, quod voluit Hip. in epidemijs cũ inquit. Quæ cõtinent, & q̃ continentur, & quæ impetu fluunt, & refluunt, penes q̃ in genera diuiditur, & ipsorũ diuisionum species, vt infra patebit. Causa formalis seu essentialis est calor præter naturã in ipsa notificatione expressus dicente Gal. Substantia.n. febrium in genere est caloris qui est præter naturã, penes quẽ diuiditur, quia cũ sit secundũ eum acutus, & mordax, aut erit valde, vt gen⁹ hecticæ, aut minus vt genus ephemeræ, aut mediocriter, vt genus putridæ, q̃ diuisio, & si sit fm feb. essentiã.s. calorem in seipsum contractũ, à natura tñ & dispositione sui subiecti seu materialis causæ depẽdet proprie. Eadẽ.n. caliditas fm essentiã, put Gal. voluit in diuersis apprehensa substantijs differẽtibus duritie & mollitie, seu humiditate & siccitate, diuersa in diuersis sensibiliter apparebit. In duro.n. & sicco, acuta. In molli vero et humido, suauis. Et si mediocris ĩ mediocri, licet Auer. in sui quodlibeti secundo videatur sentire cõtrarium, adducens dictũ philosophi

De causis febrium in generali.

sophi dicentis, ꝙ propria forma propriam requirit materiam et econtrario, quod si in substantialibus verum sit, in accidentalibus non, in quibus prius sermo proponitur, est sentire, vt Gal. retulit esse verum, nec dubitandũ quin febris essentialiter sit in genere siccitatis, licet Gal. vt dictũ est, innuerit ꝙ tantũ in genere sit caloris, qui est prter naturam, quã quoq; in genere siccitatis ostẽdit esse cum prędixit, ꝙ est calor mutatus in igneum, qui non solum calidus, sed etiã siccus cõprobatur, quod alibi voluit cũ dixit, ꝙ febris est mala complexio calida et sicca, nam si in genere sit vtriusq;, dicitur tñ in genere caliditatis existere potius ꝙ̃ siccitatis. Eo ꝙ calor qualitas actiua in eo est prior, & potior siccitate passiua, & proinde formalior, & ab eo denominatio, & ratio est sumenda. Præterea si siccitas sit in ea, non est perceptibilis bene respectu caliditatis, quia minus lumen iuxta maius positũ offuscatur, & quia cum sit nõ solum febris essentialis sed & effectiua dicẽte Abo. ꝙ caliditas excedens, & si cum temperie sit passiuarum, diu durare non possit, quin in processu temporis siccius reddatur corpus nõ semper à principio percipiatur & appareat, sicut caliditas, & proprie cum in corpore humido fuerit apprehensa.

Causa effi-ciẽs triplex

Causa efficiens triplex est, primitiua, añcedens, & coniũctiua, prout Ioannitius inquit, penes quas diuiditur, vt infra patebit. Causa finalis est contristare hominẽ, & vniuersas eius lędere actiones dicẽte Gal. vna quędã ægritudinum, quę ꝼm discrasiã, est feb. in tantã immoderationẽ erecto calore, vt & contristet hominẽ, & actioni noceat, vt & si neutrũ habeat, et si quã maxime calidior seipso factus fuerit, nondũ febrire eũ dicemus ꝼm quã non differt, cum in ea oẽs conueniant, & quoq; si differant non in specie sed in quanto, cum vna possit magis contristare alia et nocere. qualiter autem hæc sint infra patebit.

De cognitione feb. qualiter est duplex.

Verũ qa febris non curatur nisi cognita, vt dixit Abo. princeps cum ait. Et scias quia non est possibile, vt cures feb. nisi postꝙ̃ cognoueris eam. Proinde sciendũ quod cognitio feb. est duplex. s. substantialis & accidentalis. Substãtialis est vera, perfecta, & ad curam necessaria, vera est perfecta & certa, quia naturalibus, & substantialibus, vel essentialibus omnibus sumpta est effectibus, & proprijs, quę sunt semper & nõ fallunt, quod. n. naturale est, essentiale aut proprium semper est, aut ꝼm plurimum, vt dixit Abo. Effectus quoq; seu finis, & si substantialis non sit, à substantialibus tñ immediate procedit, & eoꝝ virtus, & potẽtia demonstratur, quod voluit Gal. & Abo. quoque cum ait. Virtutum aũt, & operationũ adinuicem aliæ ex alijs cognoscũtur. Omnis operõnis virtus existit initium nec aliqua operõ nisi à virtute procedit, & est ad curã necessaria, vt Gal. ait cũ inquit. Quo. n. vtiq; ad hoc modo sanationis copiosi erimus, substantiam vniuscuiusq; ęgritudinis ignorantes, quasi dicat nullo modo. Qualiter aũt sit talis febris cognitio, à natura ipsius supra dicta dicitur qa ab ĩtrinsecis causis, qbus scire cõtingit vere, et intelligere, vt à cognitione suæ formæ vel essentiæ, & à cognitione materialis causæ in quibus sua natura à quolibet suũ esse consistit. Accidentis. n. causa erit duplex. s. suæ essentiæ in subiecto, vt Arist. dixit. A cognitione quidem formę, vel substantię principalis vel immediatę. Vnde Gal. ait. Primi & principalissimi generis differentiaꝝ febrium est, ꝙ sumitur à substantia rei diuisæ. Est aũt vt dictum est eius substantia in genere caloris, qui est ꝑter naturã. Ab eo. n. febris est principaliter cognoscenda, cuius iudex proprius tactus est ipsum sentiens acutũ atq; mordacem. Consistit aũt etiam in suæ causæ materialis secũdaria cognitione & mediate. Si. n. febris est, in subiecto est corpore, cũ accidẽtis esse sit in subiecto, & sua existẽtia sit in subiecto, prout Ari. dixit. Causa materialis seu subiectũ seu subiectiua in qua est feb. pars corporis est, in qua principaliter apprehẽditur, & corpus vniuersum in quo mẽsuratur, extenditur, & manifeste sentitur, nisi quod impediat adsit, & est vt su-

E pra dictũ est, ꝼm quod genus eius tripliciter distinguitur, scilicet mẽbra, humores, spiritus, put dixit Hipp. in epidemijs. His. n. feb. cognoscitur, & cognita etiã per ea curaẽ. Cognoscitur quidẽ quia per ea notificatur, ac essentialiter diuiditur, & à morbis alijs separatur; sic substantialiter, et vere cognoscit. Notificatur qdẽ penes ea ĩ se generalissime. s. substantiã eius tñ cum ꝓponitur, febris est calor naturalis mutatus in igneũ: penes substãtiã simul & causam materialẽ eius seu subiectiuã cum inqt Ioannitius, Febris est calor præter naturã procedens de corde per arterias in totũ corpus. Diuiditur quoq; penes ea proprie, & substãtialiter. Penes essentiam quidem, nam febris quędam est suauis caloris, vt ephemera, quędã acuti, vt hectica, quædam mediocris, vt putrida.

Penes causam quoq; subiectiuã diuiditur principaliter in genera, et secũdo in species. In genera quidẽ. Nã quoddã genus eius principaliter in solidis apprehẽditur, vt hectica noĩatum, quia est multæ inflãmationis & consum-F ptionis. Quoddã vero principaliter apprehenditur in humoribus, febris putrida nominatum, quia multæ inflammationis, putredinis, resolutionis & incinerationis. Tertium vero principaliter in spiritus imprimens, ephemera nominatum, inflammationis tantum existens.

Penes quoq; diuisionẽ hoꝝ trium generũ quodlibet in species suas secundo diuiditur. Hectica quidẽ non penes diuisionẽ membroꝝ, quia principaliter, & proprie est solidorum tñ. Sed penes humiditates tñ eoꝝ, diuiditur. n. in primã speciem, cũ calor præter naturã humiditatẽ primã consumpsit & inflãmauit, secundam, quam hecticã similiter Gal. vocauit, & vocauit sanabilẽ. In secundã speciem, cum calor secundã consumpsit, et tertiam inflãmauit, quã marasmõ incipientẽ, & difficile sanabilẽ Gale. dixit. Et in speciẽ tertiam, cum iam tertiam consumpsit, & inflãmatio peruenit ad quartam, quam Gal. appellauit marasmõ completum & impossibile sanabilem.

Etiã putrida in suas diuiditur species, penes sui diuisio-G nem humoꝝ. Nã alia est in sanguine, dupliciter, vel putrescente magis propter complexionis aptitudinẽ, & substãtiam, & transpirationẽ difficilẽ, synocha proprie nominata de genere putridæ: vel inflammato ꝼm modũ ephemeræ non vere, de vtroq; existens genere febris, humoralis & putridæ, prout est in humore, & ephemeræ, prout est ipsius inflãmationis. Et quia sanguis calidus, & humidus est, & oẽ tale apte putrescit inflãmatũ existens maxime si à debita trãspiratione priuetur, media talis est dicta inter ephemerã & putredinalẽ. Inflãmatione. n. ephemerali ex speciebus, caliditate ad sanguinem, & humores extensa, & in eo impressa, & fit sinocha, facile in eius putredinem deuenitur. Alia etiam putredo est in cholera magis apta putredinẽ retinere propter caliditatẽ, dicta tertiana. Proinde & ex eo, ꝙ p tertiũ exacerbabitur. Alia in phlegmate apta pp humiditatẽ, dicta amphimerina, vel quotidiana, proinde & ex eo, ꝙ exacerbatur quotidie. Et altera in melancholia apta pp humiditatẽ substantialẽ non cõplexionalẽ si fuerit naturalis, putredo. n. est trãsmutatio hu-H midæ substantiæ à non naturali calore. Oẽm. n. humorũ substantiã humidam constat esse, cum dñetur in ea aqueũ elementũ. Et si sit innaturalis ex adustione propter humiditatẽ substantialẽ, & caliditatem quã reseruauit in se ex adustione ꝼm Gal. sicut cinis caliditatẽ ignis, & est quartana. proinde & quia exacerbatur per quartũ, qđ quare sit nõ ꝼm aliũ modũ soli Deo ratio est seruanda. Sed quare hæc tardat plus, illa vero citiꝰ, & illa mediocriter, dispositio facit humoris, & aptitudo ad putredinẽ suæ substantiæ, & complexionis, & etiã quantitatis, vt in qntana, & sextana apparet, à cõmuni talia infra dicẽtur. Et quidem quę in sanguine est sinocha tñ, & proprie est cũ nullus locus sit in ea præcipuus seu particularis, & solus sanguis sit in venis: & proinde conclusa est dicta, per eas. n. putrida fuligo cõtinue soluta à sanguine continue putrescente, &

non

non resoluta propter conclusionem eius in ipsis ad cor trã sit propter cõtinuitatem. Aliæ vero quia in eis cum intermissione propter dispositionem particularum, quæ innascuntur, generantium, s. mittentium, & recipientium, & attrahentium, nõ sinochę nec cõclusę, sed periodicę dictæ sunt, cum in periodis quibusdã exacerbãtur quotidie, quarum quælibet potest esse continua, ex corruptione sui humoris in venis proprie, & interpolata cũ corrũpitur extra venas. Ex eis.n. cito & facile resoluitur antequã particulæ aliã remittant, & regenerent ad mineram qui in putrefactione succedat, sic q perfecte quiescat, & calor eius interpolatur quiete, quandiu succedat alius loco sui.

Et vnaquæq potest esse pura & impura. Impura vero dicitur, quia ex humoribus plurimis est commixta, licet sm partes cuius denoĩatio à prędominante humore dicatur. Licet sm vicinitatẽ ipsorum ad putredinẽ concurrẽtium, & tunc erit composita, eius aũt compositio, vel erit generũ vel specierũ, & hæc plurimũ putridarũ. Et erit aut ex interpolatis, aut continuis, aut vtrisque in hęmitriteo. Porro si putredo ab epidemia seu pestilẽti aere sit impressa, pestilentia dicetur. Et ephemera quoq in species diuiditur penes diuisionem spirituum. Alia.n. est in spiritu vitali, alia in naturali, alia in animali. Penes causas quoque efficientes diuiditur febris, non substantialiter sed accidẽtaliter magis, nec proinde notificatur cum sint extrinsecę, et alijs morbis cões non sibi proprię. Hectica quidẽ penes primitiuam corporeã, & incorporeã. Nam alia est, quę fit à causa procatartica & exteriori. Alia à causonibus multũ prolongatis. Putrida etiam penes interiorem, et añcedentem & coniunctam. Nã alia est, quę fit à causa antecedente vel coniũcta, quę causa est tantũ, & non morbus, & putredo humorũ est. Alia est q̃ fit à causa, quę est per se morbus, vt q̃ sequitur apã vel hulcus. Penes causam primitiuam quoq & proprie ephemera febris diuiditur, cum variet eius essentiam, & curã in specie, vel in quanto, vt infra in speciali prosecutione patebit, plurimũ tñ primitiua mouet antecedentẽ, & qñq coniunctã, in corpore antecedẽte nõ existente. Et adhuc diuiditur febris penes eius accidẽtia, & naturã causæ. s. morbi habentia, & proprie propter eandem causam. Alia.n. est cũ syncopi, alia cum stupore, alia cũ fluxu, alia cum dolore, & alia præter illa. Cognita ergo febre etiã per ea curatur, quia cura eius per tria generaliter iudicatur: per locũ, morbum, et causam, vt in corde superius dictum est. Vnde Gal. ait. Ex quibus duobus. s. cognoscere mẽbrum infirmum & morbũ, poteris cognoscere generalẽ eius curationẽ, et alibi, inutiliter quis prouidebit febribus nisi prius meminerit causæ. Cognita.n. febris essentia quia sit dyscrasia iudicat eius alterationẽ, & quia sit calida & sicca, iudicatur cum frigidis, & humidis esse cõplenda, quæ infra dicentur. Et quia sit corporis vniuersi, cũ pluribus & fortioribus, q̃ si esset membri vnius. Et quia eius calor est principaliter apprehensus in humoribus, & consequenter in hepate, cum sit eorũ principium, vt in putrida, vel in spiritibus, & consequẽter in corde cũ sit eorum principiũ, fons, & minera, vt in ephemera, vel principaliter in cordis corpore, vt in hectica, & in eo formatur, vt in omni tamẽ non dicitur febris, nisi cum caleat cor indicat cum talibus frigidis, & humidis esse cõplẽda, quę spiritus, cor, & hepar rectificent & cõfortent, quapropter dixit Abo. Embrocare hepar cum infrigidãtibus est res maxime & magis iuuans: nam cum æquatur, est in eo res maior, & fortasse rectificat aquã, & certe cordis ęquatio multo magis pp causam iã dictam ipsius erit rectificatio. Quantitatem quorũ determinat corporis naturalis cõplexionis cognitio, licet sit difficilis, ipsam limitat ętas, cõsuetudo, tempus, regio, & alię circunstantiæ, vt ait Gal. His ergo ignoratis nescimus quantũ debemus infrigidare & humectare, nec qñ debemus ab eis desistere, & sic aut non curabimus, aut in cõtrariam dispõnem adducemus. Ad hęc quoq cum ipsa putrida ex efficiẽte causa humorali depẽdeat, & qñq ex ea generetur hectica, & ephemera, & conseruetur, indicabit euacuationẽ. Inqt.n. Gal. Manifestũ vero qm̃ causarũ facientium dyscrasiã per euacuationẽ est sanatio, ipsarũ vero dyscrasiarũ alteratio sanatio est. Et iterũ ait. Facta iam ægritudo curabitur, dispositione à qua principaliter, quæ sm naturã est operatio lęditur, soluta, quam & ipsam dicimus ægritudinis causam. Attñ cum sit talis humor in aliquo mẽbro locatus, hepate. s. & venis, vt in cholericis, & acutis plurimũ, vel in stomacho, vt est in amphimerinis, vel splene, vt quartanis, ĩdicat euacuationẽ ipsius in talibus faciendã, quæ illa respicit, rectificet, & confortet, vñ Gal. Intentio sanandorum sm partem, est aliqua ex ipsa dispositione, plurima vero ex patientibus particulis. Sicq principalissimã intentionem cõplebis, q̃ sumitur à virtute in triplici prędicta substantia existente ex similibus vnicuiq conseruata. Febris ergo vere, & generaliter per illa cognoscitur, & per illa cognita medicatur. Vnde Gal. Medicina est scientia sanorũ ægrorum, & neutrorũ. s. signorum corporũ, & causarum. Cognoscitur quoque vere, & generaliter, pp eius causam extrinsecã, et efficientem, quę triplex est. Primitiua, añcedens, et cõiuncta, quibus omnibus habet cognosci. Quod ostendit Abo. cum ait. Causa vero in libris medicorũ est, q̃ primo est, ex qua prouenit inuẽtio alicuius dispõnis, & fixionis in corpore humano. Finaliter quoq cognoscitur febris propter sui effectum & proprietatẽ, et in vnoquoq suo genere propter eosdẽ. Generalissime autẽ natura effectus eius est, vt inquit Isaac, læsio vniuersæ lęsionis corporis, & passionis, exiccatio corporis, & consumptio, ac contristare vt à Gal. dictum est, quod in vnoquoq suo genere est commune, vt superius dictũ est. Effectus.n. ephemerarum est lædere sensum minus alijs. Proprietas vero est, quæ sequitur inflammationẽ suauem, & æqualem solã absq omni putredine, cũ sit à sola procatartica causa. Et incipit absque horripilatione. Et vrinæ digestio in prima dierum apparet, magnitudo, & velocitas in pulsu, & in eo nunquã velocitatem superaddere systolen, & declinatio cum vapore sudorali, & humiditate, & benigna, & suaui infrigidatione succedente illi. Generis vero febrium putridarum effectus est idẽ. Sed proprietas est contraria pp admixtã putredinem. Et proinde magis lædere, & fieri à causa antecedente, immediate incipere. Cũ rigore vero & horripilatione & calore, mordacitas, & inæqualitas sm diuersa tẽpora, & sm primam manus immissionẽ, & perdurantia eius. Et similiter in pulsibus in velocitate superaddere systolẽ, & vrinę indigestio, & aliquod symptoma apparet sm statum proprium est generis putridarũ non tñ separabilis, vt Gal. ait. Generis quoq hecticarũ effectus est maior lęsio, & ariditatẽ reddere corpori, & habere caliditatẽ extensam, & mordacẽ sine inęqualitate de se, addi vero & inæqualem fieri sumpto cibo post primam horam vel secundã, & ascensum fieri in contritũ non contritũ vt in putridis, & pulsum fieri durum simul, & paruum, & debilem propriũ est hecticarũ ex eo, q caliditas est acuta, in duro subiecto infixa, & absque putredine. Cognitio vero essentię febris est p corpis contactũ, & qualitatẽ eius mutatam in caliditatẽ quam percipit tactus, vt dictũ est, non temperatam, & suauẽ, vt corporis sani, acutam, insuauẽ, mordacẽ, & pungitiuã, qualiter in febricitantibus est, vt Gal. asseruit. Et si simplex est, facilis, & commixta difficilis propter cõfusionẽ signorũ adinuicẽ earundẽ. Cognitio vero causæ materialis, vel subiectiuæ. s. membri, si sit hepar, cor, vel splẽ, stomachus, vel etiã aliud ex occultis, sciẽ per ea q̃ Gal. docuit cum dixit. Non apparẽtia bona vero vniuersaliter quidem discere oportet ex lęsionibus operationũ, aut egestionibus, aut doloribus, aut ex tumoribus præter naturã, aut ex quibusdã horũ, aut omnibus. Cognitio vero spiritus generaliter est ex pulsu & anhelitu, qbus principaliter dispõ cordis cognoscitur, in quo omnis spiritus generatur, viuacitate, & pigritia in actionibus corporis,

poris, & membrorum ad quę impetu fluunt, & specialiter, ex actionibus sensus & motus in neruis spiritus animalis causa cognoscitur: ex passionibus & actionibus animæ in corde, & arterijs spiritus vitalis: ex actionibus naturalibus in venis causæ naturalis spiritus demõstrantur. Cognitio quoque efficientis causæ interioris. s. humoris ex præcedẽti diæta consuetudine, & ætate, tẽpore, regione, arte, et ægritudine, vt Hippo. in apho. docuit. Et exeuntibus per vrinã proprie ægestiones, & sudores, & alias regiones corporis particulares. Inquit. n. Gal. Color. n. corporis humorum abundantiam ostendit. Est color humorum, & non mẽbrorum, nisi forte humores cõcurrerint in profundũ. Et ideo significatio ex eo tantũ, non certa, sed fallax est. Cognitio vero primitiuæ est manifesta sicut proprietas & effectus. Cognitio vero accidentalis ipsius febris nõ est certa, quia fallit cũ non sit ex substantialibus eius effectus, et proprijs quæ sunt semper, sed ex accidẽtalibus, & casibus, qui quandoque apparent, & quandoque non. Et tñ apparent quandoque in principio, quandoque in medio, quandoque in fine. Sed est conferens coadiuuans ad cognoscẽdũ, & quod est proprie cum ex eo fuerit quid occultũ, vt Abo. & Arist. dixit. Et sunt color rubeus, pallidus, citrinus, longitudo & breuitas, magnitudo et paruitas febriũ, & ipsorum analogia paroxismorum. Dolor alicuius membri, laxitudo, cruor, signa cruditatis et digestionis, signa salutis, & mortis, & huiusmodi, quæ sunt accidẽtalia non propria, sicut in pleuresi dolor lateris pungitiuus, tussis, & malitia anhelitus, & pulsus serius. Specialis cognitio febris, est vniuscuiusque febris quã oportet particulariter curare, & distincte cognoscere secundum suam speciẽ prout Gal. dixit cum inquit. Quæ igitur dicta sunt mihi, & per alios multoties dicentur. Et nota quod non oportet periodos. i. circuitiones, et analogias paroxismorum scrutari solũ, sed multo magis ipsam speciẽ febris, & ex hac cognoscere eam quemadmodũ hoiem per propriã formam, talis autẽ species ex qua oportet distincte vnamquamque febrẽ cognoscere sumi habet ex distinctione generis vniuscuiusque prędictorum. Et secundum dictum generalẽ modũ cognitionẽ vniuscuiusque pcedere. Inquit. n. G. In specialibus cõtineri vniuersales oportet. Duci vero in vniuersales specialiores ex diuisione generaliũ inuentas, quæ autẽ sint in psecutione patebit secundum ordinẽ prædistinctũ ipsarũ specierũ febriũ ephemerarum. Quarum curam aggrediamur secundum modum generalem et specialẽ superius prędistinctũ, ex quo quod inter alia genera facilius accidit corrigitur. Omnis. n. leptomera substantia facilius est alterabilis, vt ait Gal.

Documẽtũ

De medicinis ad febres ephemeras generale. Cap. 2.

PRæmissa cognitione generalissima, & curatione febrium secundum Serapionẽ, ac generali cognitione vniuscuiusque generis eius, Seqtur cura generalis secundum vnũquodque genus eius. Et primo cura generalis generis ephemerarum. Consistit autẽ secundum prætactum modũ in duabus rebus, in ablatione exterioris causæ, & primitiuę, vel interioris, et añcedentis abscisisione, secundum quod vera est & non vera, in febrilis dyscrasiæ alteratione. In causę quidem ablatione vel abscisione, Inquit Gal. quia vera est causa, quæ febrem facit, inutiliter quis prouidebit febri, nisi prius meminerit causæ. Completur aũt causę primitiuę ablatio cũ priuatione ipsius et euĩtatione ac sui cõtrarij introductione. Interioris abscisio cũ euacuatione primo. Deinde cũ rarefactione cutis, vel obstructionis apertione, & cũ quibus infra in specialium cura dicetur. Alteratio febris cum frigidis, & humidis interius sumptis, & exterius approximatis in totum corpus cum oppilando inflãment, & detineãt superfluitates quocunque modo approximatę siue embrocando, infundendo, siue liniendo. Tantũ circa spiritualia applicetur, ibi. n. approximata tantũ cuiuslibet febris dyscrasiam ac excessum extinguunt, & si vapores fumosi ex poris partiũ illarum oppilãdo prohibeant respirare, nõ tollitur ex poris aliarũ partium, & per pulmonis tracheã

E in anhelitu quin commode expurgentur, quod contra dictum aliquorum est. Sint autẽ quæ spiritus rectificent, virtutes confortent, & cor alterent & totũ corpus. Et cũ inspiratione aereę substantiæ bonæ, & frigidæ naturaliter, vel artificialiter procuratę, ac quiete corporis & animę. Inanitione superfluorum pharmacalium fumantiũ & calefaciẽtium, vt cum somno suo tẽpore, aut cũ his ex cibis, & potibus, quę vaporosum sanguinẽ gignunt, bonum et frigidũ, aromaticis vel odorabilibus mixtis, hęc. n. spiritus multiplicant, alterant cor, & cito virtutes confortant. Vñ Gal. Qui celerius vult reintegrari reintegretur odoribus, quæ qualia sunt in specialiũ cura dicetur. Et si quod maxime virtus secundum naturam se habens cibũ dare non indiget in hac febre, non. n. conuenit in prima vel secunda dierum extẽsam febrem fieri imbecillẽ, illum tñ poterit iudicare secundum accidẽs imbecillis effecta, vt propter malam habitudinẽ laborãtẽ & propter senectutẽ, vel qa in laboribus simul cũ intentione solis ieiunio per totam diẽ fuerit & vigilijs, & circa F vesperã antequam cibetur homo inuasus fuerit à febre, & sic exoluta virtute. Sic equidẽ cibum, & potum indicat dandum nõ in declinatione vniuersali cõpleta, sed etiam particulari. Sed etiã stante febre quandoque. Inquit. n. Hipp. Accidentibus superuenientibus virtutem dissoluentibus, ilico cibus est dandus, sed suis conditionibus omnibus prædiscussis. s. substantia, vt sit euchymus, idest bonorum chymorum generatiuus, sitque facile digestibilis propter mẽbrorum nutritiuorum distemperiẽ & infirmitatem. Inqt. n. Gal. venter infirmus non bene digerit, qualitate. s. elemẽtari, quia frigidus & humidus propter febris dyscrasiam. Et similiter potus, vt est aqua frigida cũ virtus sit fortis, nisi sit aliud quod obstet. Sitque cibus multi nutrimenti absque multa superfluitate ne transeat in putredinẽ. Et sit paucæ quantitatis cum paucũ indigeat corpus in tali febre, cito vt infra tres dies plurimũ ad terminũ venientem, licet nõ sit acuta, quæ qa licet sit breuis, non tñ periculosa, tempore vt detur cibus generaliter in declinatiõe perfecta, vt di G ctum est, omnis ephemeræ, & si conuenerit in hora consueta, est melius. Hæc enim hora communis est eis, & putridis, nisi in quibusdam ex eis, vt prouenientibus ex labore, vel angustia, vel ieiunio, vel fame, vel vigilijs, vt dictũ est proprie in corporibus, quibus in talibus dispositionibus cholera ad stomachum currere consueuit, & inducere syncopim, præcepit enim Gal. hos cibari in principijs paroxismorum & ante, sic enim cibus datus stomachum roborat, vt currentes ad eum humores repellat. Et syncopim seu cardiacam proinde suspectam, vel consuetam fieri vetat, & à febre multorum dierum pręseruat. Sit autem talis cibus non quilibet, nec resumptiuus, qualis in declinatione solum conuenit, sed sit tãtum panis infusus in succo granatorum muzorum, quoniam oportunus cibus est stomacho laboranti cholerico, vel in vino lymphato, vt multiplicet spiritus, & velociter penetrando ad cor virtuti succurrat, si expectat. Citam enim talis cibus facit reductionem secundum Gal. Et quandoque oportet prius eos fa H cere vomere cum aqua & aceto, sed superueniente febre post horripilationem, præcedente vero detur vsque ad declinationem paroxismi cum humores tunc currere non prohibeant, sed ad grauedinem, & angustiam addant, declinatione vero succedente detur eis perfectione non expectata. Cum. n. hi siccum habitum habeant, & exolutã virtutem nisi prius humectentur ac confortentur cibo et potu, febris perfecte non poterit declinare.

Et modus dandi cibum & potum talibus est, vt concedantur delitiari, in veris & non veris maxime: vt puta patientibus ex oppilatione apostemante & nauseatiua satietate nequaquam. Sed in declinatione perfecta cum diminutione seu subtiliatione detur. Porro in talibus febribus quibuscunque vel plurimis communis ordo est, vt cibus, & potus detur in declinatione incipiente, vel perfecta, vt dictum est. Et post balneum aquæ dulcis tepidæ

caliditatis

caliditatis præmissum. Tale enim balneum commune existit officium ephemerarum febrium: rarefacit enim poros densatos venarum, & arteriarum ductus & orificia, aperit oppilationes, sudorem prouocat, & fumosas superfluitates multiplicatas ex febre resoluit, & spiritus reddit claros, humores purificat, & mēbra infrigidat & humectat, & in quietam dispositionem totum corpus adducit, si in declinatione fuerit ministratum, etiam catarrhum sedat si patiaꝛ adustū. Quapropter, opꝫ vt primo in aere aliqualiter moram trahat. Deinde in aquam calidam intret, et ibi diutius immoretur: ante enim si ministratum fuerit, spiritus inflammat: alias vero inflammat, horripilat, & ad putredinis febres transmutat. In corporibus enim immūdis rigorem ex putredine gignit. Quapropter in declinatione perfecta febrium talium, & in fine tertij vel quarti paroxismi securius concedetur balneum atque cibus: cum omnis superfluitas euacuata sit, & consumpta, & sedata caliditas in declinatione primi paroxismi, vel secundi non nisi repletio fuerit euacuata, & alia materia siqua sit digesta. Talibus enim febribus tantum euacuatio competit, vt innuit Gal. commune quoqꝫ auxilium est frictio. In oppilatione enim, vel soliditate facta, poros rarefacit & aperit, & superfluitatibus obuiat: & siquidem multæ sint dissoluit, & ad loca oppilationū trahit magis & incuneat: quod etiam aperitiua interius ministrata magis efficiunt. Si vero paucæ, resoluit & consumit. Non ergo oportet, vt frictio ministretur, nec aperitiuum aliquod, nisi euacuatione præmissa, & maxime si forte existat. Videtur autem et tertia res in cura ephemerarum deficere necessaria: quę scilicet corrigit accidentia: non autem deficit, quia dictę duę res cōmuniter in omnibus sunt necessariæ: hęc autem tertia non in omnibus. In veris enim ephemeris magnitudine febris, necessaria non existit, cum causam incorpoream non antecedentem habeant, in cuius digestione diuisione ac repulsione natura instat: non magnitudinem febris, ex quibus consueuerunt insurgere accidentia, vt in putridis, prout Gale. dixit. Sed in non veris habentibus illam tantum, quod ostēdit cum inquit. Proprium est putridarum secundum ascensum caloris, & statum fieri aliquod symptoma. Ephemerarum vero proprium signum fit caloris æqualitas & suauitas: & secundum ascensum & statum in quibus augētur & sunt fortiores, nullum fieri symptoma: non tamen est inseparabile cum à non veris appareat separari, & illud propter causam prædictam.

ri-

De febre ephemera quæ fit ex accidentibus animæ. Cap. 3.

Febrem ephemeram fieri ex animæ accidentibus, & alijs causis quæ sequuntur dixerunt antiqui. Videndus autem est modus & qualiter fiant cum ex eo curationis ingenium habeatur. Modus ergo qualiter fiant ex animę accidentibus est. Quoniam vt inquit Abo. Omnia animæ accidentia sequuntur, aut eis associantur motiones spirit⁹, aut interius, aut exterius, aut vtroqꝫ modo, & istud erit, aut subito, aut paulatim: vt ex hoc motiones intelligat non naturales, & naturales excludat, quæ sunt ordinatę, licet impetu quodam veræ fiant Hippo. dicente. Quæ impetu fluunt ac refluunt. ac in eis quæ præter naturam, quæ subito tantum sunt, vt in dolore, dicente Hippo. in aphor. Quæcunqꝫ corruptiuę sunt fœtus his vbera gracilia fiunt, scilicet subito. Cum enim paulatim spiritus ad alteram duarum mouentur partium, sequentur, seu associabuntur animæ accidētia, vt gaudium & tristitia temperatę stantes cum natura, nec sequitur febris. Cum vero subito moueantur, & fortiter, animæ accidentia proueniunt intemperata, naturam exterminantia, vt est ira, gaudium superfluum, & timor: non tamen tantum vt perducant ad mortem, sicut accidit pusillanimis. & febris in dispositis corporibus, quia calidis & siccis magis: deinde calidis, deinde siccis vndecunqꝫ. In talibus enim corporibus sic dispositis prædictus motus in spiritibus naturam, id est

Apho. p.53.

A calorem naturalem exterminat, quia extra naturales terminos ponit & immutat, & etiam immoderantiam tantum exauget, quòd pertransiens ad substantialia corporis scilicet humores contentos, & continentia membra, lędat vniuersas actiones & passiones, atqꝫ cōtristet, & sic febrire hominem est necesse. Et quia naturales motiones spirituum sunt, primo de principijs ad extra, vt patet de vigilijs: deinde de exterioribus ad principia, vt patet de somno: ira vero & gaudium primam motionem sequuntur, Ideo de febribus causatis ab eis primum dicere proposuimus. Est autem ira secundum Gal. non audacia, sed velut feruor quidā eius qui circa cor est sanguinis, in quo prius simulqꝫ feruere necesse est spm. Cū autē ferueſcentia sanguinis moueatur & simul cum eo ferueat & magis, tanquā magis aptus impellatur ad extra, vt compellat iram. Quapropter febris ex ira proueniens ephemera dicta non est humoralis.

B Signa vero ipsius ephemerę prouenientis ex ira sunt signa rememorationis iræ præteritæ, & demonstratiua pręsentis febris, vt caliditas corporis, & efflatio, & rubedo faciei, nisi admisceatur timor ex eo quem forte offendit tempore iræ. Nam ex hoc remittetur rubedo faciei & oculorum, ita vt sint rubei præeminentes exterius, vt terrentis, & hoc propter vehementiam motus spiritus ad extra. Et quandoque accidit quibusdam eorum tremor, vt quibus cholera dominatur, & natura, & debilis, & resolubilis valde. In eis enim cholera simul feruens cum sanguine mouetur per sensibilia membra, quam cum natura regulare nō posit, tremorem ea pungendo per modum rigoris inducit, eisqꝫ in ira præcedente tremor absqꝫ signo rigoris prouenit apparenter, cum spiritus vehementer moti exterius natura contentiua existente debili resoluātur, quare membra in suo situ non valent naturali & debito conseruari: et vrina est rubea, mordax in emissione, ꝑpter cholerā dissolutam ei admixtam. Et quandoqꝫ est in eo aliqua claritas cum ex ea non accidit perturbatio in digestione, quod est

C quia calor naturalis extra egrediens ira pręsente loca digestionis omisit. Et post iram quoqꝫ cum remanet resolutus digestionem complere non potest. Et pulsus est magnus, velox, plenus, & frequēs propter cursum sanguinis & spiritus ad exteriora arteriarum.

Cura eius est duæ res. Ablatio causæ, et alteratio febrilis dyscrasiæ. Primam rem complent sedantia iram, vt sunt inductiones & promissiones inductæ tempore futuro & magis apta. Et admonitiōes rationabiles que refrenent motum spirituum, & conuertant eos ad cōtrarium, scilicet interiora corporis cum suauitate & paulatim, quę ostendendo mala, quæ prouenerunt ex cōsecutione ipsius aliquem timorem incutiunt. Et occupatio in lætificantibus ex fabulis, ac cantilenis placidis, atqꝫ ludis, & mirabilibus, quæ spiritus reddunt in actione claros, & quietos.

D Secundam rem complent quæcunqꝫ ex medicinis exterius omni tempore applicatis infrigidando, & humectando spiritum cōuertunt interius versus cor, alteratum detinent & cōfortant, & ex magis proprijs ad hæc complenda, est oleum rosatum à Gal. inter cętera commendatum: sua enim frigiditate et humiditate febris dyscrasiam alterat exterius inunctum, cum innouatione & maxime circa spiritualia mēbra & subtili substantia penetrando in profundo corporis humectante infrigidat magis spiritus & membra: ad quod adiuuat sua moderata stipticitas impellēdo ipsam interius, quæ etiam spiritum impellit interius & inspissando & stipticando retinet, & sua aromaticitate confortat ipsam virtutem & cor. Et quæcunque ex cibis & potibus & medicinis interius sumptis infrigidāt & humectāt: quia sunt ex cibis hordeaceum, & cibus factus ex cucurbita, & ex fructibus citruli, & melones, & ex herbis, portulaca, lactuca, chrysolocanna, et similes. Et ex fructibus pira, sebesten, & similia. Alterant enim dyscrasiā, & obtundunt choleram, et vrinæ acuitatem, et naturam

leniunt, quæ in eis est plurimum cōstipata. Et ex potibus quales sunt, aqua hordei, & frigida, nisi fuerit quod prohibeat, & interdicatur vinum omnino, donec sedetur caliditas, quoniam inflammat spiritum, agit choleram et impetum eis præstat ad motum, nisi ad resolutionē deuenerit, quo casu lymphatū bene est concedendum. Et ex medicinis, semina communia, quæ alterādo prouocant choleram, & cōmotam cum vrina educūt. Et ex illis est mel, casia fistula, siracost, & tereniabin, & similia, quæ leniendo eorum constipant materiam, & lubricando ipsam educunt. Hora autem ministrandi prædicta est declinãte ira, & febris paroxismo, nec oportet quòd interueniat balneatio cum aqua calida, quoniam inflammat spiritus, & eos ad exterius magis trahit: nec etiam cum frigida, quoniam fumos cholericos retinet, nec resolui permittit, sed cū spiritibus intra conuertit. Et cum corpora sint nuda carne radicalia mēbra nocent, & maxime si sint ex resolutione debilitata. Post quæ concedatur per horam somnus, quoniã calorem & spiritum reuocat, & intus tenet humectando, inspissat, restaurat, & confortat: non tamen sit multus & profundus, ne ad inflammationem perducat.

De febre ephemera quæ fit ex gaudio. Cap. 4.

FEbris ex gaudio prouenit sicut ex ira, quia spiritus & calor mouentur ad exteriora subito, & fortiter si superfluum fuerit, vt superius dictum est, differenter tamen. In gaudio enim virtus in corpore manēs ante ipsum mollificatur: deinde cum spiritibus ad exteriora progreditur corporis, et cum valde superfluum fuerit resoluitur, & sequitur mors. Cum vero non multum excesserit, quia eius causa non fuerit multum ardua & excedens, non resoluitur, sed in motum inflammatur, & febrem accendit. Quemadmodum et in ira in qua si multum excedens fuerit in superflua, virtus corporis nonne dissoluitur, aut vt egrediens resoluatur, sicut in superfluo gaudio? immo retinetur aliqualiter intra cum timor sit permixtus in eo, vt Serapio dicit: quare non sequitur mors, sicut in illo, & tamen febris ex eo ꝓueniens erit sicut febris causata ex ira. Signa eius sunt proxima illis signis, quia in specie similia, non tamen in gradu æqualiter excedentia præterquam in signo oculorum & pulsus: non enim est forma eorum terrentium, sed gaudentium. In pulsu quoque est frequentia minor quàm in febre ex ira. Et proinde cura illius similiter proxima erit.

De febre ephemera quæ fit ex tristitia. Cap. 5.

TRistitia et cogitatio, quia motionem spirituum paulatim ad interiora sequuntur, vt plurimū febres nō faciunt, nisi cū magis plurimum fit perdurans: tunc enim licet motio spirituum sit ad interiora, paulatim tamen associantur motiones ipsorum cum eis magnæ, plurimæ, & perdurantes, agitantes spiritus intra & commotiones de corde ad cerebrum, & econuerso, quia inflammantur, & febres facit, & maxime si accidat motus laboriosus, inquirendo rem perditam contristantem, quæ inueniri non potest.

Signa eius sunt color pallidus faciei, igneitas vrinæ, & acuitas eius in emissione percepta propter dominium caliditatis & siccitatis in interioribus corporis, & motum choleræ multiplicantem ex inflammatione caloris sequētis motum sanguinis et spiritus ad interiora. Et propterea etiam oculi sunt submersi cum quiete & subclusione, ad quod adiuuat resolutio superueniens. Deinde accidit illis cōtrarium. Et pulsus debilis ad paruitatem & depressionem tendens non valde: & etiam in eo saltus ex subita reditione spiritus ad exteriora, & proprie cum solicitudo inquirendi perditam rem insurgit.

Cura eius est duæ res, sicut cura febrium prædictarum, scilicet ablatio causæ, & alteratio febrilis dyscrasiæ. Intentio tamen communis in eis contraria est ei quæ in illis. Prima autem est ablatio cogitationis & tristitiæ quã complent dimisio studij & prudentiæ, & conuersio ad solatia

E plura & diuersa quæ spiritum retrahãt de interioribus ad exteriora, ipsumq; reddant hilarem & iocundum, et spes inueniendi rem perditam cōtristantem, vel aliam meliorem. Secundam rem complent quæcunque ex medicinis stante paroxismo exterius approximatis & circa cor maxime infrigidando, & humectando, spiritus de interioribus trahunt ad exteriora, vt est frictio cum aliquo oleorū infrigidantium, et humectantium absq; stipticitate, vt est oleum violatū, de cucurbita, de nenuphare, & similia. Et epithemata supra pectus ex mucilagine tragachãthi, psyllij, aquæ endiuiæ, ros. & nenupharis, portulacæ, & melonis indi, & modico croco, & balneatio in tinis declinante paroxismo, in qua sit aqua temperatæ caliditatis & decoctionis alicuius prædictarum medicinarū plurima in qua sit introitus frequēs. Post quod vngatur cum aliquo prædictorꝫ, & mulgeatur lac mulieris. Complentq; eam quęcunque ex cibis & potibus infrigidant & humectant, nutriunt cū aromaticitate, eniuntq; naturã, quales sunt, quę

F superius dicta sunt. Et iura pullorum, & gallinarū, & potus temperati vini. Nihil enim secundum Aboa. est quod tantum humectet quantum balneum in tinis, & vinum temperatum, quod exiccando calorē naturalem spiritum mouet ad exteriora. Inquit enim Gale. Vinum temperatum totum corpus calefacit, membra perforat, calorē naturalem excitat, & humores contemperat, humectando remouet vigilias, & attrahit somnum, quoniam spiritus, & virtutes animales quiescere facit, ac prohibendo resolutionem restaurat.

De febre ephemera quę fit ꝓpter angustiã. Cap. 6.

ISaac inquit interest inter tristitiam et angustiam. Licet conueniant in motu spirituum ad interiora. Nam tristitia ad rationalem pertinet virtutem in cerebro existentem. Angustia vero ad spiritalem in corde permanētem. Ideoq; angustia est plus causa phthisis quã tristitia. Est autem angustia motus spiritus, & caloris ad interiora spiritalium cum reclusione ibidem, & impotentia extensionis

G eius propter debilitatem & prohibitionē. Cum enim interius recluduntur in sanis ex aliqua causa procatarctica, vt est amor rei, quæ haberi non possit, timor perditionis honoris et sensus: licet tamen paulatim reducti in seipsis agitentur et cōmoueantur interius propter sanguinē currentem cum spiritibus intra & fumum coarctatum ibidem, vel ꝓpter præsentiã causæ nequeunt extra exire quærētes viam solicite, quæ primam consequi, & secundam valeat euitare, quare inflammãtur et accidit inquietudo in membris cum inordinato motu, & sic inflãmantur in corpore toto non in spiritalibus tantum febrem accendunt.

Signa eius sunt similia signis eius, quæ ꝓueniunt ex tristitia, sed sunt magis intensa propter maiorem motum caloris & spirituum ad interiora. Et quia est cum reclusione & impotentia extensionis ad exteriora, pulsus erit in hac minor, debilior, densus, & sine saltu. Et signa angustiæ ꝓuenientis ex amore sunt, macrescentia corporis, citrinitas corporis, inquietudo membrorum, & quandoq; febris.

H Quæ considerauit Gal. in Regis filio qui passus extitit ex mulieris amore, qui herreos dicitur. i. solicitudo melãcholica, quædam ex amore ad mulierē qualis est dicta. In qua cum audit patiens, aut videt mulierem quã diligit, pulsus eius manifestabitur saltu & inęqualitate, & fit diuersus & corrumpitur sermo eius, & cessante vel non apparente illa, redit ad illud quod fuerat prius.

Cura eius est cura illius, fortior tamen propter causam prædictã, sintq; frigida exterius applicanda magis remissa: interius vero minus et magis intensa.

De febre ephemera quæ fit ex timore. Cap. 7.

EX timore qualiter proueniat febris & qualiter mors supra capitulo de febre ex ira conuenienter dictum est, proprie quidem quemadmodum ex angustia. In vtraq; enim motus spiritus est idem, quia ad interiora, motus vero diuersus. Nã in angustia paulatim: in timore

vero

vero subito ad interiora mouetur, & cum motus manet, & ibidem reclusus propter præsentiam causæ ibidem, & agitatur & cõmouetur & inflammatur: & deinceps propter contiguitatem, quæ ad spiritus corporis et membrorum etiam in vniuerso corpore inflãmatur & accenditur febris. Et quandoq; adeo ad interiora cũ subitaneitate mouetur, quòd suffocatur ibidem, & sequitur mors.

Signa eius sunt proxima signis illius, quia in specie conuenientia, differentia in excessu. Et propterea diuersitas, et tremor in pulsu est in hac maior, præter quàm in forma oculi: in hac enim forma oculi est forma territi: in illa vero quasi suffocati.

Cura eius est proxima illius, quare oportet vt primo auferatur causa timoris & adducatur causa securitatis. Deinde ministrentur infrigidantia & humectantia ex cibis & potibus, & medicinis interius et exterius, & principaliter supra cor, quæ virtutem habent trahendi spiritum et calorem ad exteriora, cõfortandi et præstandi gaudium et iocunditatem, quæ ibi sunt dicta.

De febre ephemera quę fit ex syncopi. Cap. 8.

SYncopis ex ephemera, ꝓprie non contingit. Et si ephemera contingat ex syncopi raro est, & non proprie, cum ex defectu spiritus & caloris contingat qui non febris, sed infrigidationis est causa, nisi cum ex aliqua prędictarũ proueniat causa, vt puta timore, vel angustia, vel tristitia magis, ex quibus remansit superueniente syncopi in spiritibus aliqua calefactio, quæ propter diuersum motum qui in syncopi accidit in spiritibus, deintus ad extra tractus beneficio medicinæ inflammatur quandoq;, et expanditur ad vniuersum corpus, & sic febrem accedit quæ à syncopi cuius gratia caliditas ad terminum febris accrescit, sortita est nomen.

Signa eius sunt antecessio syncopis ex aliqua exteriori causa, & pręsentia debilitatis virtutis cum debilitate motus & pulsus in diuersitate ipsius, nam est cum primo cadit, & occultatur cum vincit frigus in timore angustia & tristitia: & deinde fit velox et manifestatur, cum expanditur calor & spiritus ad exteriora.

Cura eius est tres res. Prima succurrit syncopi vel virtutis debilitati, quæ suo loco superius dicta est. Secunda causam syncopis et debilitatis aufert, quæ hic similiter est narrata. Tertia febrilem dyscrasiam aufert, et extinguit, quæ etiam ex prædictis est nota.

De febre ephemera quæ fit ex labore. Cap. 9.

NOmen laboris hic nimium motũ ostendit, qui causa febris ephemeræ potest esse. Si enim motus quilibet calorem corporis efficit fortem, ipsum flabellando & excitãdo cum frictione membrorum qua partes in eis igneæ reducuntur ad actum, commouendo humores & spiritus (mouentibus enim nobis, mouentur ea quę sunt in nobis) nimius motus incendit illum & inflammabit: & ad alia subiecta corporis excedendo faciet peruenire, & si insuetus sit in lædendo & molestando, febrem accendit maxime si in sole vel circa calidam exerceat materiam. In ieiunijs atq; extensis vigilijs occupãtibus horam somni. Inquit enim Aboali. Multæ vigiliæ corrumpunt cõplexionem cerebri aliquo siccitatis modo, quorũ vnus est, vt calor in animali spiritu facile accendatur & inflammetur in cerebro & vniuerso corpore dilatetur et lædat.

Signa eius sunt signa rememoratiua pręteriti motus, et exercitij laboriosi, & demonstratiua præsentis, vt magnitudo, & necessitas in anhelitu, calefactio corporis totius: in iuncturis vero addita super reliquas partes extremorũ, & lassitudo, & pulsus magnus, & velox absq; duritie nisi ad resolutionem perduxerit: tunc enim erit durus & tussis sicca sequetur, & vrina est citrina, & substãtiæ mediocris, nisi ex resolutione facta sit subtilis & pallida.

Cura eius est duę res. Ablatio causæ, quę est laboris priuatio. Completur autem quiete. Inquit enim Hippo. In omni motione corporis cum cœperit quis dolere quiescere statim remedium est. Secunda est alteratio febrilis dyscrasiæ. Completur autem cum his quæ ex medicinis exterius applicatis infrigidando, & humectando lassitudinem prouenientem ex exercitio tollunt, quales sunt declinante paroxismo, balneatio in tina aquæ dulcis et tẽperatę caliditatis, & effusio eius sup iũcturas, & musculos multa. Inquit enim Gale. Quoniam lassitudo ex exercitio facit accidere in corpore duas causas: quarum vna est, quia corpora similium partium exiccantur: et altera est, quia loca vacua quę sunt inter ista membra replẽtur humiditate quæ non est bona iuuatiua naturalis, si non est illud nõ est repletio humida, immo est subtilis mordificatiua calida. Balneum quidem cum aqua dulci est de rebus magis conferẽtibus vtrisq;, & illud quia aqua dulcis temperata caliditate sui resoluit acquisitam caliditatem, superfluitatem caliditatis subtilis, & sui humiditate rectificat quod iam accidit corporis intestinis. Et propter illud quod effunditur de ea super corpus, deforis occurrit, & effunditur facilioribus modis, quod egreditur de ea in poris egreditur ab ea in velocioribus horis, pręter quòd sit hic retinens eã penitus, permisceat oleũ cum hac aqua, & præcipue quãdo inungitur homo cum eis vtrisque simul humectatione multa. Tale autem oleũ erit vel simplex & dulce, vel violatum, vel rosatum proprie, de quo dictum est supra, et in iuncturis cum eo sit permixtum aliquid ex oleis: vt de semine lini, vel oleum chamæmillæ quæ sunt propria. Nam quod est ex semine lini sua temperata caliditate confortat lenit duritiem iuncturarum principaliter patientium, & ab alterius olei frigiditate defendit. Oleum vero chamæmillæ vltra hoc, & iuncturarum, & lacertorum remouet lassitudinem plusquam reliquę medicinæ, quoniam caliditas est similis caliditati animalis, vt dixit Aboa. Completur vero cum his quæ ex cibis, et potibus, & medicinis interius sumptis nutriunt euchyme, infrigidant & humectant, quales sunt cibi quorum paucitas nutrit plurimum propter debilitatem digestionis. Et etiam ex carnibus, dictis, iuribus earum, & vitellis ouorum, & potus vini temperati, fructus, & alij dicti superius. Et somno qui & si defectus associetur stomacho ad quem humores omnes consueuerunt concurrere, ante paroxismum parum, vel in ipsius principio concedatur, vel non expectata declinatione perfecta. Nisi enim talia corpora rehumectentur cibo, febris perfecte nullatenus declinabit, vt ait Galenus.

De febre ephemera quę fit à calore exteriori. Ca. 10.

CAlor exterior ex quo prouenire potest febris ephemera est duplex. Aut enim est ex his quæ exterius tangũt corpus, vt sole, igne, balneo. Aut ex his quę ipsum ingrediuntur, vt cibis, potibus, & medicinis. Calor solis in spiritu magis imprimit animali principalr & immediate caput attingit, & spiritum eius inflammat, quia pertransiens ad alia principalia, et corpus totum lædendo & molestando febrem accẽdit. Calor ignis & balnei in vitalem spiritũ imprimit magis, quia aer immutatus ab eo plurimum ad cor trahitur per inspirationem, vt cum fuerit superflue calefactũ vel moram nimiam traxerit qui in eo inflammat spiritum & totum corpus, & lędendo febrẽ accendit qua vitalis spiritus in corde & in alijs membris corporis euẽtatur. Calor vero cibi & potus imprimit magis in spiritum naturalem, quoniam cibus et potus ad hepar peruenit prius cũ eius calore, & si prius peruenerit ad stomachum, ibiq; alteretur antequã alteretur cum calore immutato, ad hepar etiam peruenit, & priusquam ad alia principalia, dicente Gale. cum inquit. Cibus in stomacho est quid habentis, ad hepar de stomacho trahitur: & dum alteratur naturalis calor, & spiritus alterans inflammatur ex ipsius caliditate, prout Gale. dixit. Quapropter febris ex calore solis proueniens appropriata, seu comparata extitit spiritui animali. Proueniens ex igne, seu balneo comparata est spiritui vitali. Et quæ prouenit ex cibo vel potu calido, vel ex medicina spiritali naturali.

..aphor. ..pho. 48.

Signa febris quæ est à calore solis, sunt signa rememoratiua præcedentis causæ, scilicet moræ sub solari radio, & demonstratiua febris, vt est caliditas vehementior in exterioribus corporis apparens quã in interioribus, & magis in capite cum ariditate: & si corpus fuerit immundum & caput calidius et graue propter repletionem quam traxit ad ipsum caliditas ex corpore toto. Et proinde oculi calidiores & rubicundiores apparent cum ariditate, & venarum repletio in eius temporibus & vniuerso capite, & sitis quæ in hac febre magis quã in febre ex densitate frigoris, color corporis & adustiuus & fuscus. Et impulsio arteriarum minor velocitas & frequentia respectu caliditatis cutis, & similiter in anhelitu, quia principalis impressio non peruenit ad cor, sed ad cutem. Et vrina est tincta et rubea parum.

Et signa eius quæ fit à caliditate ignis & balnei sunt duplicia, communia & propria. Communia sunt rememoratio præcedentis causæ. Sed propria sunt, nam quæ accidunt ex calore balnei sunt similia illis, nisi quia exteriora corporis cum caliditate vehementiori non arida, sed mollia sentiuntur. Et si corpus sit molle humoribus plenum, quandoq; deueniet ad rigorem & febrem multorum dierum, & aere frigido magis iuuatur quàm potu.

Et signa eius quæ fit ex cibo calido actualiter & potentialiter vel potu vini, vel medicinæ, vt nectaris ex calidis speciebus valde, sunt ex signis illis contraria, quia caliditas in interioribus maior, sensus ardoris in stomacho, fumosa eructatio & sitis, & iuuatur potu frigido, & magis quàm aeris frigidi inspiratione, & pulsus, & anhelitus maior, & superflua primæ & secundæ digestionis sunt colorata valde.

Et cura eius quæ fit à calore exteriori est duplex, scilicet generalis & specialis. Generalis est communis ei ex quacunq; prouenerit causa, & est duæ res. Ablatio causæ & alteratio febrilis dyscrasiæ. Specialis est diuersa. Cum enim ex prima causa prouenerit, causæ ipsius ablatione complebitur. Si ex sole proueniat, cum mora in aere frigido per se cooperto, & sole & igne priuato, vel vmbra, & artificialiter infrigidato, vt supra & infra dicetur. Si vero cibo calido, cõplebitur vomitu vel ventris solutione cum enemate ex aqua hordei, oleo violato, & zucchаro violato, & infrigidant humectando. Cum vero ex potu cum his quę curare habent ebrietatem, quę infra in ephemera ex repletione dicētur, ex quibus proprie est crocus cum rob bibitus, & proprie granatorum, & coriandro. Alteratio quoq; febris in primis completur cum his quæ ex medicinis exterius approximatis infrigidare habent, cerebrum principaliter, & conuenienter, cor, & hepar: quales sunt infusiones & embrocationes ex frigidis, & aqua frigida supra caput rasum. Et conueniens est effusio quæ fit cum vrinali pleno aqua frigida summitati capitis applicato & diu retento. Et saccellationes, & epithemata supra pectus & hypochondrium, quę superius in cura cordis & hepatis sunt dicta, quæ communia sunt in ambabus. Et in ea quæ est ex tertia causa, puta ex igne vel balneo cum his quæ ex potibus & medicinis exterius sumptis habēt infrigidare & humectare, vt aquæ frigidæ puræ, vel cum iuleb violato de nenuphare, & similibus, vt diuretica frigida, & declinante paroxismo cum balneo aquæ tepidæ caliditatis. Cuius est effusio vt sit multa super membrum principaliter passum, quoniã etiam soluit febrē & humectat. Inquit enim Hippo. Si febris non à calore habeatur, aqua calida multa capiti infusa solutio fit febris. Et deinde cum frictione alicuius olei prędictorum. Et deinde cum cibis frigidis et humidis dictis, & potu vini bene lymphati quæ communia sunt ei ex quacunq; causa prouenienti, et si quandoq; coriza accidat et catarrhus; deinde iuleb cum aqua tragacanthi tribuas. Postea balneabis in aqua dulci eucrata quę inspissat materiam. Et deinde tragacanthum in ore teneat, & si expedit quia sit acutus, diapapauer, & quæ eius ebrietatem corrigunt, & quæ dicentur infra.

2.aph. 43.

De febre ephemera quæ fit ex dolore. Cap. 11.

Dolor quãdoq; ephemeram febrem accendit. Cum enim sit dispositio quę sensibilibus membris innascitur s̃m quam contristatur animal s̃m Gal. spiritus sensibilis in eis existens contristationem percipiens subito ad principium virtutis animalis ex harmonia naturę retrahitur, vt referat illam ipsi, & tunc natura solicita circa regimen corporis se munit & prępar at ad loca dolentia defendenda, trahitq; ad se ex aliis partibus corporis spiritum, carnem, & sanguinem, ceu propria instrumenta, vt transmittat ad illa dicente Hipp. in apho. Duorum dolorum qui simul fiunt non s̃m eundem locum, vehementior denigrat alterū. Si ergo ex locis in quibus est necessarius concursus, & ipsorum præsentia valde retrahit, vt subueniant apparenti necessitati maiori, quanto magis retrahit ex illis in quibus necessitas nulla concursus existit quatenus succurrat nouo dolori symptomatis, quæ tacta impetu quodam trãsmittit, & subito vt superius dictum est ad defendendum illam. Ex quo necessarium est illam inflammari, & durante dolore in loco illo feruescere, & maxime si acutus existit. Et exinde ad naturæ principium iterum redire: & alia corporis subiecta extendi & lædentē & contristantem, & superaccendere febrem, & cum superfluit corpus in contrariam dispositionem infrigidationis ex ipsius caloris resolutione reducere. Signa eius sunt quæ pręsentem febrem demonstrant atq; dolorem. Et sunt tactus corporis calidi pręter naturam, et sensus doloris acuti apud infirmum in aliquo membro sensibili sui corporis valde, vt in lacertis, stomacho, villis, iuncturis, & capite proprie, et partibus eius, vt oculis, & dentibus, et auribus cum calore augmentato in ea protrahente dolorem. vnde Abo. Dolor capitis febrem declinatam facit redire ad augmentum, quæ ambo absque infirmi relatione medico possunt esse nota ex frequentia anhelitus iuncta modo cū paruitate & raritate: modo vero cum velocitate & magnitudine. Vnde Hippo. in prognosticis dixit, Spiritus si quidem frequens sit, dolorem & successionem significat, super his quæ sunt supra diaphragma quæ similis pulsus etiam indicat. In talibus dispositionibus cum spiritu pulsus concurrit, & est cum duritie et serrinus, quoniam acutus dolor proprie in neruosis existit. Et vigilię, sitis, et exeuntia colorata, quandiu ad resolutionem caloris, & spiritus non perducat.

2.2. 46.

Et cura eius est duæ res. prima est doloris sedatio, quæ supra in soda, pleuresi, stomacho, & colica, et iuncturis est dicta. secunda est alteratio febrilis dyscrasiæ. Completur autem cum his quæ in cura ephemeræ ex labore sunt dicta. Et cum vini prohibitione omnimoda, & proprie si ex dolore capitis sit causata. Vnde Hippoc. cum vero capitis dolorem timeas, aut mentis percussionem, ab vsu vini summopere est cauendum: dissoluendo enim humores, ebullitionem præstando eis & impetum, vel effundendo commouendo, dolorem auget simul & febrem, nisi dolor ipse à crapula sit causatus. Vnde Hippo. in lib. de crapula, talem posuisse aphor. inuenies. Quem hesterna laborē infert thorexis, id est vini potatio diluculo crastina rebibitio resoluit. nec mirum cum ex crapula multiplicatos vini vapores qui magis quã cæterorum membrorum capitis doloris sunt causa vel alterius consimilis eius symptomatis nocte intermedia prędigestos in somno calor naturalis vini moderata rebibitione diluculo confortatus dissoluat, & perforando membra extra corpus statim excernat, soluit dolorem: concedendum est enim talibus vinū hoc modo, nisi febris obsistat, vel aliud accidens contradicat, quod non contingit in ephemera ex accidens contradicat, quod non contingit in ephemera ex feipsa, cum eius calor magnus nō sit, nec attrahens symptomata, vt est dictum. Calor quoq; vini sit debilis & remissus respectu eius quod est tēperatū, quod Gal. ostēdit cū inquit, Vinū cognosces vtiq; alibi dantē me, his vniuersis. s. ephemeram

patientibus

patientibus quod aquosum visu & virtute: melius enim est aqua hic vinum per omnia digestioni coadiuuãs, vrinam & sudorem prouocans, & vniuersas excreationes. Vinum enim temperatum totum corpus calefacit, membra perforat, humores contemperat, calorem naturalem excitat, & vt digesta materia & apertis vijs vniuersas excreationes vtiliter moueat, sicut ipse in commento apho. ostendit.

De febre ephemera quæ fit ex vigilijs. Cap. 12.

Vigiliæ nimiæ febrem accendunt ephemeram in spiritu animali generaliter, queadmodum & nimius motus cui valde sunt similes: aliter tamen & aliter. Exiccando enim complexionem cerebri & ipsum animalem spiritum circa actionem sensus & motus commouendo & agitãdo efficiunt, vt in ea calor prius & facile igniat de cerebro ipso ad corpus trãsiens, & ad membra alia contristantem, quoniam febrem accendit. In motu vero calor est incipiens ex lacertis & iuncturis, & de eis transit ad totum corpus.

Signa eius sunt signa rememoratiua vigiliarum antecedentium, sicut est palpebrarum grauitas, vt difficulter aperiantur & inflatio earum & faciei, & cibi indigestionẽ multiplicantem vapores, et citrinitas, & profundatio oculorum propter siccitatem et resolutionem. Et pulsus spasmosus, durus, & tensus, sicut chorda corrigiarũ tensa, vel contracta & debilis propter eãdem causam. Et vrina subtilis proinde & alba nisi propter febrem inflammantem. Vrinæ enim vigilantium, vt plurimum sunt albæ. Et demonstratiua etiam signa, & caliditas præter naturam in corpore vniuerso cũ siti & priuatione, seu impotentia dormiendi. Inquit Gal. Siquis certa hora dormire consueuerit, & ea hora transierit super vigilias, cum deinceps velit dormire non potest, quoniam vaporem, qui causa est somni, vigiliæ præcedentes resoluerunt omnino.

Et cura eius est generalis & specialis. Generalis est cura ephemerę ex labore & nimio motu. Specialis autem est duæ res. Ablatio causæ, & prouocatio somni. Completur autem cum his quæ exterius & interius approximandis supra in cura phrenesis, doloris stomachi, & iuncturarum sunt dicta. Ex quibus est balneum, & post ipsum vinum lymphatum, & multum, quia magis inebriat, & humectat, & dormire facit. Et cibus frigidus & humidus, non expectata perfecta declinatione concessus. Secunda est alteratio febrilis dyscrasiæ, cum his quæ supra in nimio motu sunt dicta, & principaliter supra cerebrum applicata.

De febre ephemera quæ fit ex quiete. Cap. 13.

Somnus et quies febrem ephemeram debent accendere econtrario motui et vigilijs, cum sint illis contrarij: & inter se similes dicente Aboa. Somnus quieti vehementer similis existit. Vigilia vero motui. Sed cum per se tantum non accendat, quinimo dispositio corporis operetur quasi in accendendo ipsam cõueniunt. Et licet quies de se sit infrigidans & humectans per accidens erit inflammans, & febrem accendens, similis cum somno. Et si perdurauerit tempus eius, calefaciet corpus caliditate extranea, quoniam dissoluit humores per corpus, & in calidos vapores conuertit, maxime si cholerici sint humores, nec resoluuntur maxime si quies succedat, quia retinentur, & retenti inflammant per spiritum naturalem, & alios, et ex eis transit inflammatio subiecta corpori reliqua, & lędendo, & contristando febrem accendit.

Signa eius sunt signa rememoratiua somni pręcedentis, & demonstratiua ipsius, & febris præsentis, qualia habentur ex relatione infirmi, & inuentione caliditatis pręter naturam in corpore, & præter hanc ex dispositione oculorum, vt succlusione palpebrarum, & lippitudine, & habitudine corporis humida, & pinguosa plurimum, & turgiditate membrorum, & pigritia animæ & corporis, & decoloratione, & frequenter ex denutricatione ac macrescẽ-

A tia corporis. Inquit enim Hippo. Derelinquentes exercitium ethicam frequenter incurrunt. Et pulsus repletio vaporosa & mobilis, & vrina spissa cum sedimine multo & crudo.

Et cura eius est duæ res. Ablatio causæ, & alteratio febrilis dyscrasiæ. Prima cõtrariatur primę quę in cura feb. vigiliarum est dicta. Et cum contrarijs habet compleri. Secunda est similis secundæ quæ in cura illius est opportuna. Differunt tamen in gradu, quia debet minus ad frigiditatem & humiditatem accedere. Et balneum magis resolutiuum & minus humectatiuum est conueniens. Exercitium temperatum & diminutio cibi & subtractio vini.

De febre ephemera quæ fit ex fame. Cap. 14.

Fames ephemeram febrem quandoq; accendit. Quoniam vt Gal. ait, Fames corpora exiccat per accidẽs. In tolerãtia enim eius calori naturali subtracto pabulo alimenti calor ipse in humores corporis agit eosq; depascit & consumit, & sic corpus exiccat: & agendo intenditur, nec obtunditur, sed inflammatur in naturali spiritu primo. Deinde in alijs & ex eis ad reliqua corporis subiecta pertransit, & lædendo, et constringendo febrem accendit. Similiq; modo & sitis superaccendit illam. In tolerantia enim eius, potus & frigida irroratione priuatæ particulæ arescunt: in quas agens naturalis calor incenditur. Nec obtunditur cum deficiat humidum. Sed potius inflãmatur in spiritu naturali primo, deinde in alijs. Et de eis ad alias corporis partes transit: & lædendo & contristando febrem accendit.

B

Signa eius sunt esuries & sitis præsens vel earũ reliquiæ remanentes, defectio corporis, pulsus debilis ad duritiem tendens cum frequẽtia, priuatio somni. Vrina xantha, & pauca: & similiter egestio adusta, & scyballosa, cum caliditate præter naturam acuta in corpore vniuerso extensa.

Et cura eius est cum his quę humectare habent ex cibis & potibus, quæ ex præmissis sunt nota, declinatione non expectata perfecta, paulatim exhibita, & gradatim multiplicata: à multis enim subito extinguitur. Vnde Aboa. nihil deterius est fame in tempore sterilitatis, quam præcessit satietas in tempore fertilitatis. Sed illud vertere est per peius. Est enim eorum natura secundum Gal. sicut lucerna extinctioni parata, quæ cũ oleo non redundat, quodam sui pabulo recreatur; cum vero modum excesserit, necesse est eam extingui. Et cum his quę habent humectare sufficienter, & parum infrigidare, ex medicinis interius et exterius ministratis, quales sunt iuleb vio. ro. aquæ hordei & syrupus de cucurbita, & similia. Balnea dulcium aquarum tepidarum, vel non veri frigoris, & oleum viol. frequenter inunctum, & ro. si inueniantur, quòd si nõ simplex et dulce abluatur cum frigida, & inungatur. De ephemera ex cibo & potu, cap. de epheme. ex calore iam superius dictum est.

C

De febre ephemera quę fit ex inanitione. Cap. 15.

Euacuatio quandoq; febrem accendit ephemeram. Si enim fiat cũ pharmaco dupliciter febrem facit per se naturalem calorem & spiritus primo inflammando. Omne enim pharmacum calidum & siccum est secundum se, vt Gal. ait. Et per accidens, cõmouendo, et dissoluendo humores, & in hoc vim inferendo, & soluendo superflue, nec minus incitando, vt frequenter surgant ad sellã ex quibus fumi calidi dissoluuntur, proprie si calidi sint humores & multi, in cholericis corporibus præsubiectis, & dense cutis ex quibus non euaporant, sed retinentur, & calorem & spiritum inflãmant prius. Ex quibus deinceps inflammatio penetrat ad reliqua corporis subiecta, & lædendo, & contristando, febrem accendunt ephemeram. Si vero cum phlebotomia per accidens illam accendit dupliciter, vel cõmouendo humores, et proprie si calidi sint, & multi, vt prædictum est. Phlebotomia vero pauca vel multa, euacuatione multa & eradicatiua sanguinis qui fre-

D

num est choleræ ante ipsius digestionem eam reddẽdo effrenem, qui ebullit & febrẽ accendit, et corpore toto ephemeram si non corrumpatur, vel putridam si ipsa vel alius humor aptus ebulliendo putrescat. Vnde Aboa. phlebotomia multoties resoluit febres, & multoties commouet ipsas. Gal. quoq;. Infœlices ex cholera non sunt phlebotomandi. Caue enim ne eos ad humorum ebullitionem perducas. Si vero cum aliis lenitiuis compressiuis vel phlebotomię proportionalibus, raro, & non nisi per accidens, altero prædictorum modorum febrem accendet.

Signa eius sunt reliquiæ præcedentis purgationis, & sitis vehementis, & caliditas corporis vniuersi acuta, vel phlebotomia præcedens cum amaritudine oris, pręcedente fastidio & cordis morsu, & signa cholericę complexionis, & pulsus debilis & frequens, & vrina tincta & tanta quæ choleram dominantem ostendit.

Et cura eius quæ est ex pharmacia est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasię, & correctio accidentiũ, quæ in solutione eueniunt vel sequuntur. Primam rem complent quæcunq; infrigidant, & humectant, & humores cõmotos quietãt, vt est somnus & quies. Inquit enim Hippo. in apho. Cum vero elleborum stare volueris somnum fac, & noli mouere. Sint autem ante ipsum pontica exhibita, & inspissantia cum frigiditate vel proprietate, vt est coriandrum: hæc enim humores commotos ex medicina reddunt quietos & retinent, fumos reddunt obtusos, & malam qualitatem impressam à pharmaco alterãt simul & febrem, ac dissolutos educũt, & medicinam cum superfluit in soluendo sua refrenant audacia, & sistunt solutionem, qualia sunt quæ supra in consolatione medicinarum, cum accidentibus quæ faciunt regimina resolutione medicinæ obuiare docuimus sunt dicta.

4. apho. apho. 15.

Secundam vero rem complent quæcunq; ex cibis & potibus & medicinis interius & exterius ministrandis confortant & infrigidant & humectant stipticãdo vel leniendo, prout exigit dispositio quæ ex dictis & dicendis sunt nota. Sint autem cibi magnæ qualitatis, substantiæ euchymæ, sed paucę quantitatis, quam digerere possit. Eius vero quæ accidit ex phlebotomia minoratiua commouente humores calidos & multos, vt sunt sanguinei, cura est cũ secundatione phlebotomiæ, eradicatione, vt euacuetur, quod de humoribus est commotum. Inquit enim Aboa. phlebotomia quidem multoties resoluit feb. Et si effrenitatione, & ebullitione choleræ accidat propter multam euacuationẽ sanguinis ex phlebotomia in principio, quia sit eradicatiua, cura est quæ choleram commotam ebullientem sistunt, infrigidant, & obtundunt, vt frigida & stiptica, sicut granata muza & acria, maciana, & rob de ribes, et de acresta, de myrto, et de piris, de citoniis, cũ aqua frigida. Et deinde quę leniendo educunt, vt frigida lenitiua, & aqua hordei, prunorum, & fructuum, siracost, tereniabin, casia fist. & similia. Et labificãdo mucilago psyllii proprie. Deinde cum his quæ ex cibis & potibus ex medicinis exterius cum moderamine ministrandis infrigidant & cum stipticitate confortant quæ superius nota sunt.

Tertiam rem complent quæcunq; in consolatione medicinarum docuimus seriose.

De febre ephemera quæ fit ex repletione. Cap. 16.

Repletio si ex multis licet temperatis sit cibariis & potibus crapulantibus, ex vinis, licet non vinosis, & antiquis, ac mellicratibus conditis, & pluribus adeo vt ad satietatem nauseatiuam perducant, propter indigestionem ipsorum & corruptionem quæ accendit, vapores omnes multiplicat, & fumosos, inficiẽtes spiritum, & calorem inflammantes in hepate, quæ perueniens ad alios, & de eis ad alia corporis subiecta peruenit lædendo & contristando, febres accendit non veram ephemeram, maxime in corporibus subiectis densę cutis, quæ non se fouent nec sibi subueniunt cum opportunis remediis, immo

E supra repletionem exponuntur laboriosis gymnasiis sub solis æstu, balneãt se, & alia illicita celebrant, indistincte nutriens supra nutriens quod nondum digestum est immittendo, ex eo indigestio generatur, & corrumpuntur digesta, & vapores acuti & fumi multiplicantur, & ventositas, & quæ non resoluuntur, sed retinẽtur, ex quibus febris accenditur, ebrietas generatur, & in visceribus calor, grauedo, & mordicatio apparet, oxiremia in p̃dictis corporibus, ex seipsis raro, & non nisi per indigestionis modum ex malitia regiminis fiet, et cum sit nunquam vel raro, febrem accendit, & cum accendit debilis est & parua.

Signa eius sunt signa rememoratiua pręcedentis repletionis, & ipsius demõstratiua præsentis febris qualia sunt stomachi grauedo, cordis morsus, satietas et nauseatio remanens, eructatio fumosa, quam ante febris aduentum eructatio acetosa præcessit, vt superius dictum est. Et proprie cum moueatur ad exitum per superius. Vnde vomitus sequitur emittens vapores fumosos, ardentes oculos, & nares infirmi & aliorum astantium. Et cum iuuantur F diaria, quę secundũ Gal. sola est indigestionis remedium, emittunt indigesta & corrupta, fumantia, & accendit grauedo, & dolor pungitiuus in visceribus, & ardor, et punctio in pudico, inflammatio faciei & oculorum atq; rubedo terrens, sicut in irascentibus cum anxietate spiritus. Pulsus tremens, frequens, tremulus, cum caliditate in corpore toto extensa mordaci. Et vrina turbida indigesta, quã præcessit subtilis & alba valde, multa & subito emissa, quæ repletionem & crapulam significat. Et accendit ei periodi ex innouatione fumorum quandiu euacuetur repletio tota. Emendetur indigestio & rectificetur corruptio atq; crapula. Et plurimum illud est vsq; ad tres dies. Licet quandoq; extendatur vsq; ad septimum, vel quartum diem periodizans, quare additur & minuitur quaq; die pauco sudore propter cutis densitatem. Et tamen est ephemera non vera. Ephemera enim vera febris est diei, quæ nomen accepit vt retulit Isaac à pisce quodam, cuius G vita diei vnius existit: & hoc quia non habeat in corpore causam conseruantem, quemadmodum habet non vera, sed ipsius essentia in qualitate caloris, et in ipsius intentione sola consistat, ex quo ad summum suæ inflammationis peruenit paulatim, deinceps deficiet, et dimittet subiectũ proprium cum vapore sudorali, et corpus in febricitatione, seu infrigidatione deueniat, quemadmodum lapis, vel lignum, cum calefactum est, quousq; tandiu remanet, quã diu per se infrigidetur, et paulatim quod ad tardius est, infra diem in ephemera, cuius calor est accẽsus in spiritibus primum ab extrinseca causa quæ est facilis, sicut alterabilis et leptomeris substantiæ existens, facile et cito calorem suscipiunt, et facile perdũt nisi aliud sit impediens, vt causa interior, sicut in non vera, vt error medicorum venerãtium diem tertiam in omni.

Pul[sus] vrin[a] pula[...]

Febr[is] ephe[mera] à pisc[e] men[...] pis.

Cura eius est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, et correctio accidentium. Prima est repletionis sanatio, indigestionis emendatio, et corruptionis rectificatio. Completur autem prima fame et euacuatione, H vt in suis Hippo. retulit aphor. Quæ autem est per se veniens, aut nõ, quia materia sit detenta, aut virtute deficiente natura sit restricta. Alterum enim horum necessarium est inesse. Primo quidem modo euacuatio superfluens, siue spontanea, siue symptomatica, siue superius per vomitum, siue inferius per secessum, aut est vtilis, quia indigesta, et corrupta tantũ mutatur, donec perfecte euacuẽtur replentia indigesta et corrupta, et interim abstineat, si toleret, si non, ciba illum cum his quæ facile digerunt, et parum eorum multum nutrit absq; stipticatione, declinante quolibet paroxismo. In declinatione vero vltimi paroxismi præbalneabis vt resoluantur fumosa quæ ad venas, et membra transierunt, et cibabis vlterius cum prædictis stipticitatẽ habẽtibus quę stomachũ roborent. Cui quoq; ministrabis confortantia interius et exterius s̃m cõmunẽ

2. apho. apho. 2[...]

modum

modum, prout supra in cura debilitatis eius est dictum, et sic facies eum dormire. Si vero sit efficiens, iuuetur donec compleatur cum vomitiuis vel secessiuis, et suppositorijs & clysteribus notis, prout euacuationes regioni conueniunt præinceptæ. Et abstineat quantum possibile est, cum non fiat vt est prædictum. Si vero superflua, quia non solum indigesta & corrupta, sed etiam vtilia emittantur, vt moleste feratur nec conferat, sed deferat, retineatur cum his quæ dicta sunt supra in cura fluxus lienterici lubricatiui & diarici vel alterius, quam vtilia emissa specificant & ostendunt, et confortetur cum cibis prædictis stipticis. Et siquidem abscindatur vel deficiat appetitus, quod est plurimũ, vel necessarium, tum quia stomachus est principaliter passus, tum quia influxit, et recepit plurimũ stomachus superfluitates quæ euacuantur, vt dixit Gal. Stomachus continuatur omnibus membris mediante hepate, & recipit superfluitates omnium membrorum mediãte ipso, & etiam quia virtus ex fluxu cœpit deficere absolute, quare confortetur, & erigatur cum his quæ supra in destructione appetitus sunt dicta, et proprie cum citonijs, & succo eorũ, & his quæ ex his conficiuntur, & cum emplastris ex his quæ confortant frigidum & absq; caliditate multa aperiunt oppilationes inter ipsum hepar & cerebrum siquæ sunt quæ ibi sunt supra notata. Secundo vero modo, quia non sit superfluus per se veniens, sed restricta natura, tunc proculdubio necesse habes resoluere eam & educere, quòd si adhuc cibus & potus est in stomacho indigestus & corruptus, prouocabis vomitum, donec perfecte euacuetur si possibile est. Deinde cõfortabis, balneabis, & cibabis, vt superius dictum est, quòd si non sit possibilis vomitus, vel sit difficilis valde, administrentur per os quæ ipsum inferius faciunt lubricare ex mucilaginosis, lenientibus, & lubricantibus, & labificantibus notis, post quæ sequentur abstergentia ex aqua hordei, vel passularum, cum melle vel zucchraro rubeo propter febrẽ. Et immittantur clysteria, & collyria naturam compellentia, vt illam transmittat interius, & proprie si fuerit corruptus, q[uo]d ex fumosa eructatione cognoscit. Quòd si nõ corrupt[us] fuerit, sed tantũ indigestus, administrabis tunc interius & exterius supra stomachum quæ digestionem eius confortant, complent, absq; stipticitate & caliditate multa, quæ supra in cura debilitatis digestionis sunt dicta, et iniungas abstinentiam, donec digestio sit completa & superfluum consumatur. Deinde balneabis & cibabis, vt dictum est. Si autem non sit in stomacho, sed subito descendit in ventrem, oportet vt solutione vẽtris educas, aut cum his quæ ministrantur inferius ex collyrijs, & clysteribus, aut cum his quæ sumuntur & deponunt, aut digerunt, quod equidem facere scies si ventris regionem ad quam subijt bene cognosces, & dispositiones eius, super quam significare & distinguere docuit Gale. per eructationem, mordificationem, & grauedinem circa regionem ventris perceptam. Si enim circa regionem stomachi leuitas & grauedo, & mordicatio in sublimi parte ventris iuxta stomachi fundum & supra vmbilicũ percipiantur, adhuc eructatio aliqua habens odorem & saporem cibi et potus, scies cibum in intestina subtilia descendisse, et tunc si sit indigestus vel corruptus, ex qualitate eructationis percipies. nam si accidat sic illum indigestũ esse cognosces, & tunc fouebis hypochondria, & vniuersum ventrem, & ministrabis quæ digerunt magis et abstergunt, vt est pipereon simplex, uel diatrion, uel aliud leuius propter febrem, post quam aqua hordei detur. Si vero fumosa & fœtida, vt oua corrupta, scies illum esse corruptum, & tunc quæ deponunt ipsum, & lubricando, & abstergendo subducunt, superius ministrabis, qualia sunt quæ hic supra sunt dicta: quod si sub vmbilico grauedo & mordicatio sentiatur, & fortis rugitus, & eructatio nulla, vel quæ non afferat cibi vel potus odorem, neq; saporem, cognosces, cibum ad colon & crassa intestina subijsse, & tunc cooperari oportet, vel per collyria, vel per clysteria mitia, vt expellatur. Secundam rem complent quęcunq; ex cibis & potibus & medicinis interius sumptis & exterius applicatis & supra principalia, & supra cor, magis infrigidant & humectant, quę ex dictis in alijs nota sunt supra. Tertiam rem complẽt quæcunque accidentia interuenientia sedant, & siquidem extiterit mordicatio, grauedo, & ventositas modica, ex melle ros. aqua hordei, decoctione anisi, olei simplicis cõpositum clystere impones: Si vero mordicatio fortior in eo fuerit, in eo liquefacies adipes anseris, galli, vel capræ. Non inuentis autem his, cære parum immitte, & olei ros. sint autem lota. Si vero ventositas fuerit vehementior, loco ros. rutaceum, vel nardinum ministrabis, et semina destruẽtia vẽtositatem, vt apij & fœniculi. Si vero ebrietas, curetur propria cura. Si vero defectus stomachi & oris ei[us] deficiat appetitus, mastichẽ in nardino terentes, vt glutinosum fiat, & deinde in eo positam spongiam infundentes applicabimus ori ventris: hęc autem stipticitatem habet & concauitates in quibus virtus medicaminis conseruatur. Sit autem oleum sufficienter calefactum secundum primam immissionem: exoluunt enim omnia tepida robur ventris, sitq; in vase duplici calefactum, secundũ primam immissionem cuius alterum plenum sit aqua feruenti, sicut consuetudo extitit Gal. Corrumpitur enim virtus eius aliter calefacti. Quòd si feb. caliditas ardẽs appareat, melius est ob hoc cerotum quod per violarum, & per citoniorum oleum fit ex cera: sit autem tepidum & non frigidum actu. oxiremiæ vero, eructationi fumosæ, vt prædictum est, instabis, & cum rectificabitur, bonum est & signum salutis.

De febre ephemera quę fit ex oppilatione. Cap. 17.

Oppilatio faciens febres, quædã præbet causam materialem, vt est oppilatio viscerum, hepatis, & chistis fellis, & splenis, & proprie aggregat superfluitatem humorificans inflammationem, et putrefactionem parans. Quędam præbet causam efficientem, vt est oppilatio pororum capitum paruarum venarum & arteriarũ, et earum meatuum cõtiguatorum simul: prohibent enim transpirationem: calor enim naturalis spiritus & humores inflãmantur, & à natura proinde quasi derelicti quandoq; putrescunt: cum immediata causa putredinis sit prohibita transpiratio, vt Gal. ait, et sic diuersorum generum febrium erit causa. Est enim secundũ eum multiplex, quia aut in poris cutis tantum ex se, propter cutis terrestreitatem naturalẽ, vel ex causa exteriori densante ipsas, vt propter frigiditatem aeris, vel aquæ, vel propter caliditatem, solis, vel ignis adurentis, vel propter stiptic itatem aquæ vel medicinæ stipticæ in corpore toto inunctæ: et tunc facit species ephemeræ, de quibus subsequẽter dicetur. Aut ex causa interius sumpta ex multis cibis calidis & superfluis, multiplicantibus vapores crassos et fumosos, oppilantes poros ipsos, et tunc facit ephemeram ex repletione nauseatiua superius dictam, aut in capitibus dictarum venarum et arteriarum, et earum ductibus, et est ex causa interiori humorali: quæ autem est fortis in illis tantum existens et multa, vt ad poros cutis extendatur: et tunc facit putridam, maxime in corporibus sanguineis, calidis et humidis, quæ multa indigent transpiratione propter multas superfluitates in quibus abundant à caliditate facile putrescibili. vnde eorum corpora fœtent, sicut hirci. Aut est mediocris, et sic facit synocham inflammatiuam, eo quòd sanguis non perfecte transportatur, quare inflãmatur non corrumpitur, quia cum non sit magna aliqua licet insufficientem trãspirationẽ accepit, vt cum adhuc stet cum natura, aut est debilis et modica, vt in capitibus illarum tantum existens, et tunc facit ephemeram ex oppilatione cui nunc insistimus, eo quòd retinẽtur fumositas et vapores, et calor naturalis et omnes spiritus inflãmantur, quia non sufficienter transpirantur, licet magis quã synocha dicta: et proinde minus caloris accendit quam illa, et minus du-

rat, eo quòd causa oppilationis in eo est minor, & in lepto mera substantia spiritus, & proinde inflãmatio est minor. Et est in substantia spiritus quę est facilis alterabilis accesa. Et istud est vsq; ad tertium vt plurimum, & quandoq; extenditur vsque ad quartum, & breuiatur in eo quod est infra tertium secũdum varietatem oppilationis prędictã. Et secundum vnamquamq; dierum extenditur & remittitur per modum periodi propter innouationem fumorũ oppilatione durante, quapropter accenditur cũ rigore pręcedente in stomacho putridæ, & cum remittitur quiescit inuocatione sudoris propter oppilationem detinentem. Cessante vero oppilatione declinat ex toto cum abundanti sudore. Et quia generatus sit ex calidis cessat, ita vt ad infrigidationem deueniat corpus. Et cum perseuerat eius inflammatio in spiritu, feb. manet & ephemera, sed cum inflammatur in sanguine propter aptitudinem sui, uel auctam oppilationem, vel mixtionem cum cholera, trãsit in speciem synochæ inflammatiuæ, & est illa quam diximus mediam inter ephemerã & putridam, eo quòd de vtrisq; naturam sapit: eo etiam quia ephemera transit in putridã mediante ipsa: si enim aucta oppilatione ephemeræ inflãmatur sanguis, & in ephemeram transit, in synocham dictam exaucta magis oppilatio, vt sanguis inflãmatus nullatenus trãspiretur, vel si non adeo de quo sit curandum, necesse est ipsum sanguinem putrefieri, & febrem accendere putridam, & sic ephemera transit in putridam synocha mediante, quapropter fit difficilis cognitionis, secundum Gal. hæc febris.

De signis oppilatio. Signa sunt signa eius causæ, scilicet oppilationis et feb. Signa oppilationis, non sunt signa oppilationis viscerum quę in prima sectione sunt dicta, sed signa oppilationis habitus corporis vniuersi secundum quem diffusa sunt capita & orificia venarum & arteriarum dictarum, quæ signa plectoriæ esse noscuntur vniuersalis in toto, vel cacochymiæ humorũ sua viscositate vel crassitie habentium oppilare, quæ sunt nota. Inquit enim Gal. Nequaquã igitur mirabile est cum plectorias sequuntur feb. etenim oppilationes multæ, & difficile est trãspirabile totum corpus secundum tales dispositiones, quẽadmodum & alterã multitudinem quę est secundum virtutem imbecillem, in corruptionem cito deueniunt humores non vltra possessi, & priuatio sudoris, & sordiciei vestigium, & quod ex oppilatione & non alia causa ephemerarum sit feb. ipsa, sicq; distinguitur ab alijs speciebus ephemerę, signa sunt, quia nõ ab exteriori causa fit feb. vt vere fuerit: et quia sit periodicans, & remittitur quaque die sine humectatione sudoris vaporalis quod illud non venis alijs non conuenit, quod etiã ipsam distinguit à synocha quæ vnus est paroxism⁹: ex his enim coniecturabis feb. ex oppilatione procedere, maxime prędictis concurrentibus signis quod est, quia illa omnia in alijs non cõcurrunt ephemeris nec synochis, & distinguitur à putrida, quia in eo nõ apparent signa putredinis propria quę infra dicentur duce Christo, licet aliqua communia videãtur: periodizat enim quaq; die cum frigore, caliditas tamen eius non est mordax, sicut in putrida sic indigesta, nec in pulsu velocitas systolis, quæ proprie sunt putridarum.

De signis febrium. Signa vero feb. fiunt proportionalia signis feb. apostematũ, ex qualitate caloris in vniuerso extensa corpore nõ mordaci, inflammatione faciei maiori & rubedine, cũ magnitudine & frequentia pulsus absq; alijs.

Et cura eius est tres res. Abscisio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & correctio accidentium. Abscisio causæ completur cum phlebotomia & purgatione. vt siquidem in causa oppilationis sit plectoria & multitudo, ministrentur phlebotomia eradicatiua totius ducẽs ad lipothymiã: hæc enim phlebotomia causam abscindit, & corpus in cõtrariam dispositionem febrilem adducit, nullo auxilio mediante. Si vero causa fuerit cacochymia crassorum humorum et viscosorum, aut erit cum peccato sanguinis, aut sine:

E si cum peccato sanguinis, phlebotomiã pręcedat minoratiua: deinde sequantur pharmaca aperientia, quæ subtilient & rectificent humorum crassitiem & viscositatem absq; multa caliditate, quale syrupus acetosus simplex cũ aqua endiuiæ, & fœniculi, apij, & similium æqualitatem habentium. Et deinde apparente digestione pharmaca solutiua ipsius appropriata, quę in nostro antidotario seriosius sunt monstrata: aliter autem aperitiua aperiendo venarum ductus, & dissoluendo humores sumpta interius transeundo ad locum oppilationis, eorum abundantiam trahent in ipsam, & in eis aggregant & incuneant, sic oppilationem augent, non aperiunt. Si vero absq; sanguinis peccato ministrabis à principio enemata & vomitus ipsorum abundantiam minorantes: & deinde prædicta pharmaca interius quæ subtiliant, incidunt & abstergunt, & euacuant, et digtam extenuatiuam iniunges. Et deinde ad loca oppilationũ deuenies cum approximatis medicinis exterius, quæ rarificent humores oppilãtes, subtilient,

F resoluant, qualia sunt frictiones temperatæ cum oleis temperatis rarificantibus, & resoluentibus, & sudorem prouocantibus, quæ superius nota sunt. Et cum alijs medicinis temperatæ caliditatis, & earum pluribus qui abstergant, vt est farina cicerum & fabarum, vel hordei, & radicum lilij, & amygdalarũ amararum, & similium. Et si indiget fortiori, vtatur aristolochia, spuma maris, & baurac puluerizatis, si non obstet caliditas feb. et cum eis miscebis quæ cum infrigidatione abstergant, vt semina communia puluerizata, & farina hordei, aqua melonis indi, & similia, & balnea aquarum dulcium eucratarum quæ aperiunt poros, & humores in orificijs capitum venarum & arteriarum contiguarum poris obstruentes obstructos in vaporem dissoluunt, & fumum eosq; ad se attrahunt et resoluunt. Inquit enim Gale. Resolutio est cum humores corporis fumi facti per poros dilatati egrediuntur. Et hoc in fine totius ægritudinis, & declinatione vltimi paroxismi cum materia est tota digesta perfecte ac eradicata, quę

G si perfecte digesta, & post primum paroxismum adsit balneare tunc in declinatione ipsius, & non timebis, & post secundum, quòd si affuerint nequaquam balneabis. Accipit enim rigor ex dissoluta materia & indigesta, et ex caliditate cum humiditate præter naturam corpori acquisita transpiratione prohibita putrefiet & in febrem putredinis conuertetur.

De febre ephemera, quæ fit à caliditate ignis vel solis. Cap. 18.

Accidit in corporibus laborantibus circa ignem vel sub sole, vt quasi arescat, & induretur cutis eorum, adeo vt testa fiant, sicut bruta animalia quædã habent, maxime si complexionis existant adustæ, quare pori eorum attenuantur & constringuntur, vt superfluitates fumosæ generatę in eis, maxime ex calidis cibis assumptis resoluantur, sed retinentur, & non resoluuntur magis trãspiratione prohibita quæ spiritus inflammat & de eis adsubiecta alia transeunt & lædentem & contristantem febrem accendunt.

H Signa eius sunt signa complexionis naturalis, dispositio cutis, ars, et regimen, quæ indicãt causam eius, & caliditas acuta in toto extẽsa corpore, vniuersas actiones & passiones lædens, sitis & angustia, & alia quæ in ephemera ex calore solis, & cibi dicta sunt.

Cura eius est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & correctio accidentium. Prima cõpletur cum correctione omnis calidi extrinsecus et intrinsecus propinanda, & cum situatione corporis in aere parum calido, & humido magis cum ministratione balnei aquæ dulcis eucratæ & multæ quę mollificent cutẽ et rarificent poros eius & fumosas superfluitates resoluant, et cum frictione succedente cum oleis frigidis humidis, vt est violatum, proprie. Secundam rem complent quæcunq; infrigidant & humectant ex cibis & potibus et medicinis interius et exterius ministratis quæ spũs alterent, multiplicent, et confortent

fortent, & cor infrigident, & humectent ipsum & totum corpus. Tertiam rem cōplent, quæ sitim mitigant ex proprijs frigidis, & aeris inspiratione, & quęcunq; angustiam curant, quæ ex dictis sunt manifesta.

De febre ephemera, quæ fit à frigore. Cap. 19.

ACcidit quoq; similiter vt prædictis fumosorum vaporum retētio in corporibus calidis, cum aeri frigido exponuntur, & sub diuo dormiunt, & maxime hyeme, & balneātur in frigida aqua niuea vel stiptica, vel aluminosa, vel gypsea propter constipationem pororum accidentem ex illis transpiratione prohibita, & inflammatur cum eis calor & accēditur in spiritibus primum, deinde transiens ad alia corporis subiecta, lædentem & contristantem se accendit. Signa sunt præcessio causæ & catarrhus & coriza ex expressione accidēs sicut illis, qui extasim sunt passi ex dissolutione, differentes tñ signis, quia color pallidus, & pulsus durus paucæ velocitatis & frequens. difficultas anhelitus, & grauedo capitis propter fumos retētos. Vrina tincta & caliditas in toto corpore extensa parua. Et cura eius est tres res. ablatio causę. alteratio febrilis dyscrasiæ. & correctio accidētium in prima immissione et acuta cum retinetur. Primam rem complent, quę primam rē compleuerunt in prędicta. Oportet tñ vt ad caliditatem magis accedant, sicut ibi ad frigiditatem, vel stipticam caliditatem, sintq; paulatim nō subito approximata, quare oportet vt loco olei vio. ministretur irinum, vel loco chamęmillini sambucinum, & amyg. dulcium, anethinum, & de lilio, per se, vel mixta, vel narcissi, quæ algoratis sunt propria & stipticitatem cutis ac duritiem molliunt, & aperiunt poros vt vapores expirent, & oleum de apio quod prouocando sudorem illos educat & difficultatem anhelitus auferat. Secūdam rem complēt quæ secundam rem compleuerūt, & ibi prædicta sint, aut frigida minus vel temperata.

Tertiam rem complent quæcunq; assumpta ex medicinis curant catarrhum frigidum, quæ superius seriose & complete sunt dicta cap. proprio, pectus & pulmonem dilatant, & anhelitum reddunt facilem. Ex quibus quędam sunt simplicia quædam composita. Simplicia sunt vt artemisia & decoctio eius sumpta. radix & semen seseleos cū aqua mellis, iris & oleum eius inunctum, & oleum balsami, hyssopus sicca & decoctio eius cum caricis gargarizata & bibita in aqua cicerum, arist. ro. & nasturcium, cyminum, chalbanum, & similia, quæ quidem sunt calida valde, misceantur cum frigidis dilatantibus, qualia sunt spinachia, aqua hordei, & similia, ob quam rem decoquuntur in aqua hordei vel comministrentur cum aqua spinachiorum, & cyminum cum aqua bibitum, si non prohibeat tussis, apium, & fœniculum, & similia, quę causa breuitatis tacentur. Composita sunt diairis, diacalamentum & similia, vt syrupus de prasio theriaca & similia, & quę grauedinem capitis sedant, & tollunt, quæ supra in cura sodæ sunt sufficienter monstrata. ideo non hic amplius repetantur. Idem enim in omni loco repetere alienatio est dixit Gal.

De febre ephemera, quæ fit ex apostemate. Cap. 20.

CVm accidunt apostemata in membris apparētibus vt emunctorijs principalium, quæ bubones Hipp. appellauit ex superfluitatibus proprijs quas principalia ad illa mittere consueuerunt & mittunt. commota vero ab aliqua procatarcticarum causarum, vt est cibus plurimus, aut casus & percussio in aliquo principalium, tales multiplicans supfluitates in eis quas consortata mittunt postmodum in emūctorijs ipsis, aut scabies, seu vlcus innascens eis, ex quibus prouenit dolor in illis contrahens & prouocans per principalia ad transmittendum eis superfluitates, & rheumata, vel in aliquo altero membro ad quod via sit per emunctoria ipsa transire seu eis associata vt in pede manu vel collo, ita superfluitas transmissa ad

A illum passum dolens, transiens per emunctoria, in eorum spongiositatibus colligatur, & sic comparantur emunctoria illi, quia sit illa via, vt dixit Abo. Et manēs s̄m locum bubonis seu in emunctorio collecta & circūscripta intrāspirabilis putrescit, s̄m primum vel duos dies continuos tota simul, absq; intermissione propter conclusionem & continuitatis partium eius in illo eodem quoq; loco maxime cum plurimum sit sanguinea, ex cuius putrefactione prouenit caliditas. Inquit enim Abo. Augmentum autē in quantitate plurimū est infrigidans, nisi cum ex eo accidit putrefactio, quemadmodum enim putrefactio ex caliditate, ita ex putrefactione prouenit caliditas, quæ s̄m plurimum de loco bubonis transit s̄m cōtinuitatem intermediorum membrorꝶ ad cor absq; putredine seu fumo putrido aliquo, propter circūscriptionem & inclusionē ipsius & ī loco bubonis à quo nihil respirat ex quo supercalefieri cor est necesse, & primo spiritus existentes in eo cū sint magis alterabiles, vt superius dictum est, & de eis deinde B transeundo ad reliqua corporis subiecta lædendo & contristando febrem accendunt vnius vel duorum dierum vt plurimum, s̄m quod materia potest plurimam effusionē habere. Et deinde paulatim deficit & cessat vt infebriens remaneat corpus, quæ ephemera erit nō putrida, licet ex putredine fiat. Eo videlicet, quia si putredo caliditatis accensæ illius sit causa, vnde ephemera nō vera dicatur, ipsa tñ non plurimum cum caliditate ad cor nō accedit, sed caliditatis qualitas sola absq; infectione putredinis aliqua. quod si transiret, non ephemera sola maneret, sed etiā fieret putrida, vt dicetur, & licet caliditas in spiritibus prius sit sola accensa inquātum ephemera, tñ putredo superueniens caliditatem præsentis, si sola accēsa, perturbat ephemeræ, eiusq; signa cōfundit & obtenebrat tanq̃ leuia, vt non dignoscantur bene, sed signa putredinis magis, ob quam causam dixit Gal. Ephemeram superueniente putrida quiescere non cessare. quod quidem contingit & raro, & cum contingit est malū signum. Ostendit enim non C solum superfluitatis in bubone collectæ putredinem, sed etiam alterius antecedentis causæ existentis in venis vel visceribus computrescētibus illi ex qua putrida fuligo ad cor vadens ad putridam caliditatem accendit & febrem. Vnde Hippoc. In bubonibus omnes feb. malæ, exceptis ephemeris. *4. aphoris. aph. 55.*

Signa sunt signa demōstratiua ipsorum apostematum & feb. & sunt ex relatione infirmi vel astantium cognita. Et absq; relatione ipsorꝶ ab experto medico & famoso qđ est, quia videt dolere infirmum circa regionem emunctoriorum cum impedimento motus manus vel pedis & faciem eius inflammatam, & rubeā vltra dispositionem sanitatis. Et proprie cum fuerint apostemata magna & sentit caliditatem febrilē in toto corpore extēsam paucę mordacitatis, q̄m eorum materia plurimum est sanguinea, & raro cholerica faciens herisipilam. Cui accidunt periodi s̄m materiam, quæ effunditur ad ipsa, & succedit ei humectatio vaporosi sudoris & abundantis propter repletionē D corporis non pp materiam in apostemate interclusam. Et pulsus ī eis est frequēs magnus velox & vndosus vel mollis propter repletionem sanguinis in corpote & in mēbro carnoso. Et vrina clara & alba propter trāsitum materiæ calidæ ad loca apostemata.

Et cura eius est tres res. ablatio causę. alteratio febrilis dyscrasiæ. & correctio accidentium. Prima completur cū his, quæ curant apata, quæ supra sunt dicta & infra dicentur, ꝓpria sectione Christo duce. Secūda q̄m oportet vt in principio opponas remedium membris mittentibus principalibus cum phlebotomia ex parte qua respicit membrum mittens, & à membro patiēte deriuat. Et deinde cū solutione, si materia alia sanguini sit admixta ita, ꝙ p antiperistasim fiat. In processu vero cum iam tota fluxit materia per eandem vel propinquam partem. Et subtilia regimen,

gimẽ, nec cibes nisi in declinatione completa, si poterit tñ tolerare, nec vinum des omnino, ꝙ si tolerare nequeat parum in qualitate & quantitate dabis, vt hordeaceam prisanam. Et pones remedium in via, quæ inter principalia existit & emunctorium cum stipticatibus & constringẽtibus supra notis. Deinde circa membroꝝ apostematũ particulares operationes in apostemate necessarias exercebis cum calidis tẽperatis et parum stipticis in principio, vt cũ chamæmilla & oleo eius non frigida, nec apocrustica cum repellant ad principalia, quibus oportet trahere magis, ꝙ̃ repellere, Deinde cũ resolutiuis, si resolutio sit possibilis, qualia sunt emplastra ex fœnugræco, se. lini, florũ chamæmillæ, radicũ alteę, ireos, & similibus quę supra sunt dicta in apostematum cura. quod si nõ sit possibile maturetur, incidatur, mundificetur, & consolidetur deinde.

Secundam rem complẽt quæcunq; infrigidãt & humectant ex medicinis interius & exterius approximatis non supra membrum apostematũ, sed supra principale quod mittit, et etiam supra cor, quæ ipsorum alterent spiritum, & virtutem eius confortẽt, quę supra in cura cordis seriosius sunt narrata. Tertiam rem complẽt, quæ dolorem, sitim, vigilias, & alia accidentia habent corrigere, quæ ex dicendis infra sectione secunda sunt nota, vbi de cura bubonum agemus proprie, si Christus annuerit, q fit per infinita secula benedictus.

De synocha inflatiua. Cap. 21.

ET quia synocha inflammatiua media est per quã trãsitur de ephemeris ad putridas, & vtrisq; cõicans in natura, vt est dictum, ideo completo sermone de medicinis ephemerarum, anteꝙ̃ de medicinis putridarũ ad sermonem deueniamus, prius de medicinis ipsius dicam⁹ vt melius sit sermo de ipsa. Fit enim ex inflãmato sanguine absq; putredine, in modo non veræ ephemeræ propter oppilationem accidentẽ mediocrem ex multitudine eius, in locis prohibentem eius traspirationem, et multiplicantem eius vapores in corpore, quapropter accidentia & signa eius licet propter conuenientiam eius cum extremis sint dignosci difficilia, erunt tamen signa cõplexionis sanguineæ plethoria, cũ vita delitiosa ac cutis suauis ad modum corporis balneati extẽsa in vniuerso corpore, vt plurimum protensa vsq; ad quartum diem, & quandoq; vsq; ad septimum periodizans in aliquo, quia vnus est paroxismus tota, vt superius dictum est, per id quod ab vtroq; extremorum distinguitur generũ, in quo procedit augmẽtando semper vel minuendo, vel aliqualiter inflammãdo ſm diuersitatẽ generatorum vaporum in sanguine, quia aliquando magis multiplicantur, q̃ resoluantur, & caliditas inflammatur oppilatione magis aucta, aliquando ecõuerso oppilatione minorata, q̃ hora, & tunc fit per augmastica. Et aliquando multiplicantur & euaporantur ęqualiter permanente oppilatione in prima dispositione, & tũc fit homotena. Et neq; in pulsu, neq; in vrina signum existit putredinis, sed est magis velox & spissus. Et vrina digesta, rubea, rosea in colore, substantia spissa, cum circunstantijs similibus sibi.

Tres huius fe. species.

Et cura eius est tres res. Abscisio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & correctio accidentium, parua de virtute ex se consideratione habita, eo ꝙ non se committit nisi forti virtuti, quæ vsq; ad terminum præsignatum absq; cibo tolerare secure potest, nisi complexio naturalis, & potẽtia corporis, & rara stomachi dispositio, & alia exterius contingentia contradicant. Inquit enim Abo. Quædam corpora sunt, quæ nisi cibetur in principio primo & in deteriori hora eius, consumuntur & debilitantur, vel in syncopim deueniunt & moriuntur, vt cholerica, & sunt de hominibus quidam qui sunt exuberantis carnis, qui cum abscinditur eis cibus, debilitãtur & extenuantur, quia nõ tolerant prohibitionem. Et omnis eius calor innatus est fortis valde aut debilis, vt nõ possit dimittere cibum, nisi

E enim esset virtus fortis in ea tanta multitudo sanguinis, in transpiratione prohibita non posset gubernari & regi, quin in putredinem deueniat. Vltima enim causa putredinis humorum perfectiua & per modum priuationis est derelictio à natura, licet prima causa putredinis sit ipsius & per modum passionis oppilatio prohibens transpirationem, qua acquiritur calor, & fumus extraneus in humore, qui causa est vt à natura derelinquatur & putrefiat humor.

Primam rem complẽt phlebotomia facta in principio nulla expectata digestione vel hora, imo quacunq; die vel hora ingressus fueris ad infirmũ. Inquit enim Abo. cunq; phlebotomia sit retentio sanguinis, non expectatur digestio sed facienda est vsq; ad defectionem & syncopim seu lipothymiam, quæ est defectio reparabilis. Inquit enim Hippoc. in apho. Et vbi oportet vsq; ad defectionem euacuationem oportet ducere. In maximo enim dolore & in acutissimo apostemate, & in febribus peracutis nulla melior medicina hac esse potest. Gal. ait. Est. n. maximũ eis auxilium cum sit eis suauius, & cũ lipothymia corpus statim in cõtrariam dispositionem adducat. Educẽdo enim totam sanguinis multitudinem, oppilationem ac febres dependentes ex ea tollit, & etiam accidentia siqua comitẽtur, vt anxietas, sitis, & vigiliæ, sic omnem dispositionem tollet præter naturam, & maxime si tantum quantum superabundat euacuet. Et si aliqua requirendarum intentionum non contradicat seu intrinsecarum seu extrinsecarũ. Et ea dimissa in periculum multitudinis putrefactiõis ipsius, vel suffocationis perducẽt infirmum, nisi virtutis potentia hæmorrhosagia, vel sudore copioso iuuetur, post quam dabis lipothymiæ gratia iuleb. ros. cum frigida, & post vnam horam cibabis ptysanæ succo, in crastinum vero fricabis, vt aperias & rarifices poros, deinde balneabis & cibabis vberius.

1. apho. aph.

F

Regi. phleb. mati.

Quod quidem dictum impugnat Auerrois tribus rationibus talibus, quarum prima est talis. ꝙ est, quia medicus debet sequi naturam, & natura nullam facit euacuationem sanguinis ducentem ad syncopim: ergo nec medicus talem facere debet. Secunda est, quia cum in euacuatione oporteat vt solum, ꝙ nociuum est perpẽdatur & naturale non, immo dimittatur vt syncopis nõ sequatur euacuationem nisi quatenus quod naturale est educatur, propterea in euacuatione ad eam nullatenus veniendum est. Tertia ratio quod est, quia in tali corpore est aptus aliquis humor putrescere si euacuatio perducat ad syncopim virtus cadens nõ poterit resistere, quin corrumpatur humor ille, cum non reguletur & eius corruptionem si sequatur non erit quod emendet.

G

Quibus rationibus solutio patet, si distinctio pręmittatur scilicet ꝙ duplex est syncopis, reparabilis & non reparabilis. Secundo si sciatur quod casus virtutis & syncopis reparabilis de qua hic intelligit Gal. accidat non solum in euacuatione iuuatiui & eius, quod naturale est. sed etiã in euacuatione nociui, dummodo subito & simul fiat, sicut in phlebotomia præsenti. Tertio si sciatur, ꝙ facta resumptione cum cibo vel aliquo nutritiuo virtus, quæ cecidit resumatur statim, eo ilico post euacuationem dato. Nam cum sit syncopis leuis, quæ proprie lipothymia. i. apparẽs casus est dicta, ex cibo resumpta virtus, vel reparata poterit regulare humores ne in putrefactionem deueniant, & etiam corrigere putrefactionem si forsan consequatur.

Syncop. duplex.

H

Secundam rem si necessaria sit, vt puta quia phlebotomia sit omissa, vel quia facta non totum quod superabundat sanguinem eduxit, vt infrigidet corpus, cõplet aquæ frigidæ potus vsq; ad coloris mutationem. s. vt fiat pallidus & tremat. Et illud est vt detur ex ea vsque ad minam vnã & est pondus lib. iiij. Inuenit. n. in tali corpore presubito omnes conditiones in eius administratione seruãdas, & sanguinem inflammatum & subtiliatum à feb. infrigidando

dando inspissat, vt ad principalia non discurrat, & febrile inflammationem statim extinguat, nisi corpus sit accidẽtaliter immutatũ, quo casu ab eius datiõe oportet desistere, et alijs vti medicinis quæ obstructiones aperiãt, multitudinẽ euacuent, & febrẽ extinguãt, quæ sunt notæ infra. Et ꝙ tãtæ virtutis in cura huius feb. existit, ꝙ si phlebotomia celebrari aliquo modo nõ posit vel pp medici tardũ aduentũ, seu eius inscitiã, aut laborantis delitiã seu inobedietiam, suspitionẽ, vel timorẽ, vel astãtium proteruiã & excitationẽ quã medicus euitare debet, ipsa sola sufficiẽs est ad curam, maxime vel signa digõnis humorꝝ obstruẽtiũ si alij sint à sanguine videatur. Confortata.n. virtus ex temperãtia subiectorꝝ eius.s. spirituũ, & humorꝝ, et membrorꝝ radicalium pp frigiditatẽ aquę, humoribus obstruẽtibus præsubtilitate obuiat. vt quousq; benignos iueniat ad se trahat. inutiles vero per ventrẽ vel sudorẽ excernat, & plethoriam sanguinis per hæmorrosagiam in regionẽ aptã magis expellat, anxietatẽ auferat, sitim extinguat, & prouocet somnũ. Ita vt hæc duo ipsius synochæ sint maxime sanationes.s. phlebotomia omni tpe, & frigidæ aquæ potatio apparente digõne siue sibi inuicẽ succedẽtes siue ministratæ distinctim. Completur quoq; cũ alijs medicinis interius & exterius ministratis super spiritualia, pprie, maxime vbi conditiones phlebotomandi ac exhibẽdi frigidam aquã desint, vel plures obsistentes inueniãtur, quę ex dictis & dicẽdis sunt notæ. Et deinde cũ balneis dulciũ eucratarꝝ aquarum, quę aperiãt poros, subtiliẽt humores crassos obstruentes, & eorꝝ viscositatẽ abstergant, multoties replentẽ in vapores conuersam & sudorem euacuant & resoluunt. Cõpletur cũ cibis & potibus frigidis & humidis, quæ alterando dyscrasiam se. potẽtem in se virtutem.s. exolutam ex corporis dispositione vel aeris exterioris siue extensione dierũ maiori propter magnitudinẽ oppilationis aut inscitiam medicorꝝ confortent. Sintq; talia qualia supra hæc in cura ephemerarum sunt dicta. Correctio vero accidentium ex dictis est manifesta.

SVMMA II. *particulæ primæ, sectionis secundæ, quæ est de medicinis febrium putridarum.*



SEqtur summa secunda particulæ primę sectionis secundę, quæ est de medicinis febriũ putridarum.

Continet autem capitula octo.

De ordine curationum seu medicationis ipsarum, & medicatione eorum, secundum modum vniuersalem. Cap. I.

QVoniam contingit ephemeram transire in putridam per synocham mediam, cum non contingat transire de extremo ad extremum nisi per medium, vt est dictũ, ideo post curam ephemerarꝝ primã & synochæ mediam, dicendũ est de cura putridarꝝ in ordine

A exemplificatarꝝ. Et primo in generali. Secũdo in speciali, præcedit.n. generalis specialẽ artificialiter & naturaliter. Verum quia febri putredinis accidit vt sit morbus in se, aut accidens, & simplicem & compositam faciens varietatem, ideoq; in cura præcedũt putridæ, illis quæ sunt accidens, sicut substantia accidens, & simplices compositas, & elementa elementata, Primo igitur de medicinis putridarum simpliciũ est agendum, secundo de medicinis cõpositarum & simpliciũ. primo de medicinis feb. quæ sunt morbus per se, secundo de medinis feb. quæ sunt accidens & de earꝝ, quæ sunt per se morbus. Primo de medicinis synocharum factarum ex putredine sanguinis, eo ꝙ de synocha inflammatiua media facilius deuenitur.s. in putredinem sanguinis, ꝗ aliorum humorꝝ. facilius.n. est vt caliditas inflammata in sanguine imprimat putredinem in se ipso, ꝗ transeat in alium humorem, cũ in eodem subiecto existat, & magis putredini apto, & propter complexionẽ eius & substantiam quidem & situm. Inquit.n. Gal. illa solum.i. maxime putresiũt corpora, quæ calida sunt & humida intrãspirabilia & inflabellabilia in calido & humido manent. Sic alijs humoribus citius putrescit & maxime si aquositate generata ex fructibus sit infecta eius substantia & crudo humore reddente ipsum intranspirabilẽ.

Ratio ordinis dicẽdorum.

B Et quia inter humores omnes superexcrescens irregulabilis fit à natura, factus inobediens febrem accendit synocham.i. continuam proprie, & maxime propter eandem causam, vt supius est expressum in tractatus huius principio, licet raro talis feb. fiat vt Gal. ait. Custodit.n. ipsum natura tanꝗ thesaurum & filium, & vsq; in postremum, nec deserit ipsum nisi coacta, vt superius in consolatione medicinarum diximus, & sic tardius putrescit, licet ex sui dispositione sit magis aptus. Secũdo de medicinis phlegmaticarum fientium in putredine eius. Citius enim putrescit, & ad putrefactionem accedit, ꝗ cholera, sapiẽs de natura sanguinis, & proinde quaq; die febrem accendit non per tertium, nec per quartum quemadmodum alij. Et si

Quare natura custodit sanguinem tanꝗ thesaurum.

C cholerica propter sui caliditatem igneam apta inflammari sit magis, quàm phlegma et putrefieri quod est aqueum frigidum humidum, cum caliditas vt efficiens in putrefactiõe magis, ꝗ humiditas vt materia operetur. Ipsa quoq; cholera licet finaliter non sit, tamen humida substantialiter semper est, quandiu in specie humoris existit, dicente Gal. In omnis humoris substãtia aqueum dominatur elementum, phlegma tñ sua crassitie aut viscositate substantiæ necnon sua multitudine excrescẽtiam eius compescit, vltra vtrãq; choleram, vt superius diximus in consolatione medicinarꝝ, multarum oppilationũ est causa. Et proinde transpirationis prohibitæ, quæ est causa inflammationis caloris præter naturã in eo, quæ putrefactionis causa existit maioris & citioris, ꝗ caliditas choleræ, quæ naturaliter est, licet sit ignea, ad quod adiuuat complexio humida, supra humiditatẽ substantiæ in eo additam aqueam et putrescibilẽ magis. Situatio quoq; eius quia in profundo corporis est posita, & iuxta sanguinem pp sui naturã non

D in circũferentijs vt cholera, quæ de natura ignis existẽs de centro ad circũferentias semp mouetur ex se in quibus refrigeriũ euacuationis reqrit. Opitulãtur quoq; ad id semina suæ putredinis, quæ in loco suæ mineræ seu putrefactionis reliquit. Quapropter intermissio est impurior & secũdi paroxismi tempestiuior inuasio, sunt.n. causa vt regeneratus humor ex dispõne particularꝝ citius ad putredinem incitetur, & sic faciat paroxismum fm singulos dies non cessans periodizare, donec particularꝝ dispõ corrigatur. Tertio de medicinis cholericarum in putredine existentis cholerę quę tardius mouetur, ꝗ phlegma, licet frequẽtius accidat pp caliditatẽ suam, mouetur & furit, vt nõ reguletur & putrefiat, & feb. accendat coadiuuãtibus similibus circunstantijs, ætate.s. consuetudine, & tpe calidis, & regimine. Sic.n. auget suũ simile, & facit ipsum furere, frigida

gida ipsarum existens contraria remittit & refrenat. vnde Gal. tps est augmentatio ægritudinis sibi similãtis. Quarto de medicinis melancholicarum feb. fientium in putredine melancholię, quæ tardius ad putredinem præ cęteris mouetur humoribus pp contrarias supius assignatas causas. Quinto de medicinis feb. pestilentiosarum & earũ, quæ ex genere feb. pestilentis sunt. Quæ etsi à causa exteriori et procatarctica sumant generationis exordium, vt ephemeræ, non tñ per modũ inflammationis tm̃, vt ille in synocha, imo in putredine humorum, & cordis spiritibus earum est complementũ, à quo earũ denominatio sumitur. & proinde inter putridarum genera sunt cõputandæ. Et vltimo de medicinis cõpositis, & primo ex generib⁹ vt putridæ & hecticæ, non ephemeræ, quia non facit compositionem in cura cuicunq; illarum sit complicata. secundo de compositis ex speciebus putridarum nõ ephemerarũ nec hecticarum, cum non faciat compositionem in cura. quẽadmodum compositæ ex speciebus generis putridarum, cum ex causa sint putridæ, non habent dependentiam.

Cura.

Harum omniũ medicatio generalis sequẽs generalem cognitionẽ ipsarum in principio huius cap. prænotatam, est quatuor res, quarum tres respiciunt res præter naturam. quarta vero naturales & virtutes. Prima. n. abscindit causam. secunda subalterat febris dyscrasiam. tertia ponit studium in virtute & vita cum diæta cibi & potus & regimine debito in alijs non naturalibus rebus. quarta corrigit accidentia. hæ enim res in medicatione earum omnem necessariam complent intentionem ex parte rerum non naturalium conseruandarum comprehensarum sub virtute, & ex parte rerum præter naturam remouendarum. Quæ si quidem in vnum cõueniant oẽs, vt in feb. cholerica & pura, simplici, vna cõis erit indicatio, vno quoq; cõi complẽda auxilio, infrigidationẽ et humectationem demõstrans. Fiet aũt cum his, quæ ex medicinis frigidis & humidis interius approximatis fm oẽm administrationis modum et exterius, qui & prout oportet in specialium cura dicetur, si Christus annuat. Et ex illis est potus aquæ frigidæ, alterat. n. & digerit, choleram euacuat per fluxum ventris & vrinam, vel vomitum, vel sudorem, et qñq; per omnia simul, & cum virtus est potens feb. extinguit & sitim, & sic causæ confert, morbo, & accidenti, nisi fuerint quæ prohibeant aliquæ ex conditionibus quę sequuntur, vt materię crassæ cruditatis nõ subtilis, vel cholericæ, cuius digestio est vt remota à sui subtilitate fiat spissa, & aqua frigida facit illud, & stomachi frigiditas debilitas, vel hepatis vel alicuius alterius ex visceribus, vel dolor in eis, aut apostema seu oppilatio. vel quia complexio naturalis sit pauci sanguinis, et caliditas innata debilis, habitudo extenuata, non carnosa, aut inconsuetudo bibendi eam. Nocumentũ enim his ex aquæ frigidę potu generatur maius, q̃ sit iuuamentum eius in feb. extinctione, & sitis, quare oportet vt dimittatur & recurratur ad auxilium, quod his conferat, illis vero non noceat q̃uis sit difficile inuenire dicẽte Gal. Itaque in contrarijs dispositionibus difficile sit inuenire, quod prosit multum, obsit autem nihil, ꝙ inter cætera syrupus acetosus comprehẽditur esse talis: digerit enim crudos humores obstruentes, & obstructos incidẽdo & subtiliando aperit oppilationem. Et proinde prohibita transpiratio cessat & euacuat illos ripticando, alterat feb. & per consequens sitim sedat, sic equidem omnia, quæ præter naturam sunt in cura feb. putridæ consideranda respicit indefecte, & eius nocumentum in apostematibus viscerum & alijs dispositionibus p̃distinctis corporis nõ est sicut nocumentum frigidæ aquæ. Verum quãdoq; feb. intentio & sitis est tanta, vt ægrum ad æstuationem & resolutionẽ perducat, nec proinde sit excusatio ab exhibitione aquæ frigidæ vel alterius extinctiui valde, vt melonis indi, syrupi de nenufare, de melonibus, et similium. Augmẽtum enim in prædictis & materiæ incrudatio melius est,

De potu aq̃ frigidæ.

No. de syrupo acetoso.

E ꝙ corpus ad arefactionem perduci. In quibus verbis quis mirabitur forte dicens. Quę cruditas in febre cholerica dicta ex pura cholera est, cum Gal. dicat ꝙ crudus humor ĩ specie phlegmatis est: ac etiã quæ fe. incensio atque sitis in phlegmatica esse poterit, cum ipse dicat calorem humoris phlegmatici putrefacti assimilabis vtiq; igni fumoso ĩ viridibus lignis accenso, adeo vt submergat dicens maxima dominatio humoris accendentis feb. qualitas est caloris. Cui respondet Falco dicens. Scire autem te oportet circa primum quod cruditas in humore crasso vt est in melancholia, & phlegmate proprie, cũ sit sanguis diminute decoctus, in quo dominatur sicut & melãcholia terrea quia frigida est & indigestibilis & transire moratur, sicut Hip. dixit nõ humore subtili cholerico puro: adeo quod si oppilatio sit in fe. creata ex eo non erit à crassitie & viscositate substantiæ suæ: licet qñq; possit esse ex alia, non tamen in proposita feb. sed ab ei⁹ multitudine sola, licet ipse humor cholericus purus in sua substantia crudus humor respectu

F naturæ sit indigestus prius quia virtuti expulsiuæ non adæquatus propter subtilitatem imbibitam, ob quam eius expulsio sit difficilis, sicut melancholiæ propter eius crassitiem in strictos meatus non penetrantis. Et phlegmatis propter adhęrentem ipsius viscositatem in illis membris, subtilitatem postmodũ affert frigida aqua potata, quod ostendit Abo. dicens. Vbi autẽ materia calida indigesta, aut crassa, digesta est concurrentibus conditionibus alijs, tunc frigida aqua est melior res. Si ergo verbum de cruditate dictum humor ad crassum frigidum & viscosum digeritur non ad calidum & subtilem.

Re[illegible]

Circa secundum scire te volumus, ꝙ si intentio fe. & sitis in phlegmatica fe. contingat, non erit à parte humoris phlegmatici in se considerati tantum, sed etiam ex parte aliquorum concurrentiũ, quæ quatuor rationabiliter æstimantur. Primum est mixtio cholerę vt in phlegmate salso: non. n. est dare purum humorẽ in corpore: & si humor cholericus dictus sit purus, illud est, quia si mixtionem aliquam habeat, non tamen de qua sit curandum, vt variet speciem quemadmodum cholera humori phlegmatico mixta, quę sua ponticitate phlegma facit ponticum. Secũdum est positio ipsius, & corruptio in partibus cordi magis vicinis, vt in nõ vero causone patet. Tertium est oppilatio multa existens in ea, quæ prohibendo transpirare fumos resultantes ex corruptione ipsius multos ad cor conuertit & alia principalia, quia calida sunt, & perdurantes siue adhęrentes propter viscositatem inflammãt fortiter illa & per consequens totum corpus atq; exiccãt, vnde fe. intenditur atq; sitis ad quod adiuuat quartum, Et est cordis complexio sicca, & calida corporis, atque eius habitus siccus in quo calor phlegmatis licet sit obtusus, multum intenditur & ignitur.

G

Causæ [illegible] tiõis i[illegible] phleg[illegible] ca.

Porro si adinuicem res pręter naturã discrepẽt, vt quia ea, quæ causam abscindat digerendo et euacuãdo cũ oportet calidam & siccã irritent fe. quod est plurimum: & similiter accidens dictũ, sicut in febre phlegmatica proprie & melancholica est videre, tunc cõsiderandum. Nam si quidem causa morbus & accidens sint ęquales in fortitudine & in lædendi malitia, tunc cura ordinata locum habet. Et est fm Gal. vt quia primo abscindere causam oportet cũ remisse calidis pp feb. deinde ad eam, quæ ab illa facta est ægritudinem deuenire, deinde ad accidens siquod perduret instare, vel simul omnes inspicere, quæ eis sunt cõgrua componendo, vel distinctis locis vnicuiq; propria applicando, vel nunc ad vnum nunc ad aliud intendẽdo. Si vero fuerint inæquales, vt quia intentio quæ ad causam, intẽtionem superet, quæ ad feb. aut eam, quæ ad accidens, vel econuerso, tunc fortiori intendendũ, alterum vero nõ negligendum, sed alterum trium dictorum modorum vtraq; incipiendo, vno plus, altero minus. Si. n. magnitudo feb. superet, eamq; omittes totaliter, intendendo ad causam, simul

H

febris

febris cũ febricitante peribit & econuerso. Si cruditas causæ sit multa, & feb. parua, vt accidit in phlegmatica, plurimumq; intendes, quæ ad feb. totaliter derelinquendo causam, augmentabis causam & cruditatẽ ipsius, et ex consequẽti feb. qdẽ curando, se. augmẽtabis ipsam, vt G. dixit.

In abscisione aũt causæ duæ res sunt necessariæ. Alteratio & euacuatio. Inquit. n. Gal. Ferunt. n. si cõtingat in humoribus putrefactis accendi feb. demonstratio in talibus est alteratio & euacuatio: ipsa vero alteratio digestio est. Completur autem cum duobus scilicet cum minoratiuis in principio, si multa sit causa grauans virtutem. Eius enim minoratio pars digõnis existit, vt infra patebit, quæ sunt ex medicinis & vomitibus & clysteribus pmissis sm inclinationem materiæ ad superius vel inferius, quam ex nausea vel rugitu ventris percipies, & etiam cum succedẽtibus phlebotomia aut pharmacia sm speciẽ dominantis materiæ, & situationem eius, siue situata sit in venis, siue in primis, siue in secundis, & maxime siue alijs extremorum, siue extra, vt in stomacho & intestinis, siue hepate, siue in splene, siue in partibus cordi propinquis, siue in carnosis & subcutaneis eius per aptiorem regionem fiat. Et prout eis correspondet & conuenit vel proportionalibus eis, vt sunt venarum hæmorrhoidarum apertio, mẽstruorum prouocatio, & sanguinis ex naribus, & scarificatio in dorso & cruribus. Et vrinæ & sudoris prouocatio cum tẽperatis in caliditate, quæ est pharmacia proportionalis: et vtriq; abstinentia & fames, quæ minuit & exiccat per accidens omnes humores. Sed cum phlebotomia quidem, si signa repletionis, vel peccatum sanguinis appareat, & vrina rubea, & spissa, & virtus, & ætas corporis consenserit. Nam ex quo deuenit in putredinem humor, virtus quæ prius fuerat fortis facta est debilis. Ideoq; aduertendum si toleret. Inquit enim Hippo. Acutas passiones phlebotomabis si robur virtutis fuerit, & æger iuuenescat ætate, & in euacuatione cum pharmacia etiã & alijs. Inquit enim Gal. In omni autem purgatione virtus consideranda est, & tãdem pro suo posse purgetur. Si enim virtus deficiat, cohibenda est euacuatio, & si non tota exierit abundantia, nec in ea sis audax, imo postponas, inquantum possibile est sequens naturam, quæ ipsum vsq; in posterum reseruat, nec deserit nisi coacta, et ex se sanguinis peccatum corrigit & frequenter emendat. Cum vero coegeris illam celebrare, quia multitudo grauando superat, & tẽdit ad putredinem magis, quod ostendit, quia vrina cum rubedine & spisitudine, magis tunc phlebotomabis, nec multum simul educens, ꝗ̃uis multum abũdet. Multum enim & repente euacuare fallax est, & naturæ insuaue, dixit Hipp. in apho. Et oppilatio & putredo non cessat per eam, euacuet de bono etiam, naturam in defectionem adducet, vt non fiat potens in crisibus expectãdis. Quare oportet intemporance cibare & vberius, & sic distrahendo à digestione naturam, & addendo in causam prolõgabitur morbus, vt ergo dimittas aliquid sanguinis in cibum naturæ parum educes, & si oporteat, secundabis, & interim cibabis, vt loco mali euacuati, bonũ restauretur. Ait enim Gal. corruptioni necessaria est restauratio cum temperamento, propter quod secundatio est melior multitudine. Et cum pharmacia quidem, si cacochymiæ signa videbis, & vrinam à prædicta dispersam, sit autem appropriata humori peccanti, nec sic ex fortibus, quæ agitent, & inquietent humores & sic in digestione ipsos impediant, & quãdoq; ad periodum ipsos incitant, & feb. inflammant. Sed ex lenibus, quæ cum frigiditate non stipticent, vt myrobalani, qui oppilando impediunt digestionem intentam, liniendo & lubricando naturam ad fluxum disponant, vt est mel, casiafistula, mãna, siracost, & succus duorum granatorum expressorum cum pulpis suis, qui sua temperata stipticitate non debilitant stomachum relaxando, vt casia, sed confortat suauiter, & laxat vt decet. Et ex illis est

A aloe ablutus tantum cum aqua cordumeni, vel solatri, fructuum aqua, & similia. Vel cum caliditate temperata, vt alubleb idest mercurialis, & medulla cartami, & similia, sic multitudinem minuant & naturam alleuient, vt in digestione residui potentior fiat. Inquit enim Hippoc. Inchoantibus morbis si quid videtur mouere, moue. quod Gal. confirmat dicens, Alleuiata enim, quæ dispensat nostra natura corporea, & deponens quod aggrauat velut onus alienum, dominatur reliquiæ facile. Tunc enim digerit quod digerendum est, & expellit quod expellẽdum recolens propriarum actionum, nisi materia mobilis fuerit de membro ad membrum & furiosa. Inquit. n. Hipp. Digesta medicari & mouere non cruda neque in principio nisi expediat. Aduertendum autem vt eius euacuatio commode fiat, ne sit in corpore aliquid quod illã impediat, vt viarum oppilatio. Si enim non sit iuuamentum in eductione ipsius erit magis, quàm à periculo maximo liberatus, quàm sit nocumentum ex febris intentione quã natura pharmaci facit, maxime cum sit euacuationi parata non resistens materia, quia subtilis non imbibita. Quia mobilis & quia mala malæ, & naturæ multum odiosa in euacuatione ipsius per artem iuuabit natura, quæ si adsit, nec possit statim & in breui corrigi, dimittatur, nocumẽtum enim in eius commotione iuuamento si quod possibile sit est similiter maius. Et ideo ad aliquod remedium si quod possibile est, recurratur, vt sunt valde inspissantia, & congelantia, & stupefacientia, oppilantia, & confortatia principalia. Ex quibus sunt theriacalia simplicia, & cõposita nota, quæ iuuant in liberando à mortis periculo qđ omni nocumento est maius. Nec moueas cum eis in die periodi nisi apud necessitatem. Inquit enim Hippoc. Medicari si conuenit in valde acutis eadem die, si expedierit, differre. n. in talibus malum est, deinde aliqua digestione ex his præmissa, dabis aliquod ex solutiuis, vel prouocantibus vrinam ex temperatis, deinde sudorem. Completur quoque digestio cum digestiuis ex proprijs simplicibus et C compositis medicinis & cibis & potibus, non subtiliantibus nec inspissantibus absolute, vt quidam arbitrantur & male inhęrentes dictis Gal. in. ij. regiminis, & . ij. prognosticorum: vbi inquit ꝙ digestio procedit in omnibus inspissando, sed respectiue vt quę inspissando humores subtiles imbibitos, crassos subtiliando, & viscosos incidendo eorum substantiam virtuti expulsiuæ adęquant, ita vt ad expulsionem facilem sint parati non solum obstructi, sed etiam obstruentes qui causa oppilationis & prohibitæ transpirationis existunt, quæ scilicet & qualia sunt in specialium cura, dicetur, Christo duce. Et ex compositis est syrupus acetosus maxime, qui commune est digestiuũ omnibus humoribus, sicut supra in suo capitulo diximus. Et sumatur cum aqua calida simplici in humoribus crassis hyeme, cum frigida in calidis subtilibus æstate, vt est hordeacea. Corrumpitur enim plurimum hordeacea illi mixta aqua, & acescit in stomacho si parum de nocte detur ante accipiendum ius, vel post cibum. Caue tamen ne D ad rasuram perducat, quod contingit cum intestina sint nuda & vacua, quod est in acutis pessimũ. Et cum somno in declinatione vel fine status facto. Et hic intendatur digestio & quies, quæ magis est digerens. Quod si in curã istarum febrium vtaris aliquo ex his, quæ putredinẽ prohibent & rectificant, res erit iuuamenti magni & magnæ confidentiæ in sanatione corporũ, habent enim humoris putredinem aptam per contactum transire in alios, nõ solum humores, sed etiam cibos: maxime si cacochymi sint. Inquit enim Gal. Cibi subeuntes corpora non prius mundificata à malis humoribus corrumpuntur, quorũ quantitas augmentatur, & qualitas non mutatur. Et illud est, quia quod tangitur à putrido putrefit. Res autẽ tales quędam sunt simplices, quędam compositę. & simplices prohibentes putredinem & corruptionẽ sunt, quę illud agũt à complexione

2. aph. 29.

1. aph. 22.

6. aph. 10.

Digestiua composita.

Ciborũ putrefactionẽ prohibẽtia

à complexione vt frigidæ & siccæ, sicut acetum, aqua ferrea, & granata muza. Et ex illis est camphora, sandalus, & similes. Et ex his sunt, quæ id agunt ex proprietate, vt eupatoriũ, iris, cortex citri, cardus benedictus, & vemen idest sisimbrium, & stœchas. Et ex eis est cynnamomum xyloaloe, quæ mundificant putredinem vbicũq; & aqua ferrea, & nasturcium, quæ exiccant putredinem vacuitatis ventris. Composita vero sunt rob de ribes, & theriaca.

Euacuatio vero prædigestæ materiæ cum perfectione debet insequi ſm semitam eradicationis ipsius. Inquit.n. Hipp. digesta medicari. Completur autem cum phlebotomia aut pharmacia, vel proportionabilibus illis, quę totam ex corpore educant materiam ſm exigentiam causæ. Sic ergo eradicabis materiam post eius completam digestionem & hoc vbi natura ex se talem euacuationem non faciat prout est consueta. Inquit enim Gal. Natura primo digerit, deinde diuidit, deinde expellit nisi debilitata fuerit in p̄dictis, vel ab aliquo impedita prout ante digestionem euacuet molestata. Quare expectabis motũ eius ad euacuationẽ prædictam, ꝙ si mouerit ipsa sinere oportet, & ſm Hippoc. habere silentium tunc melius est, ꝙ si non mouerit moue tu hora post horam motus eius, quæ proprie est in statu. In fine ergo eius aut declinatiōe mouebis vt quod de suo minuitur compleas prout oportet. Et vndecunq; natura repit si per conuenientem regionem, moue tu, non tñ hora motus ægritudinis vt periodo, inquantum plus possibile est: sed oportet vt tũc horam eligas frigidiorem vt in synochis & conclusis, quæ est hora matutinalis, quæ sua frigiditate caliditatem synochæ febris ipsius in tota sui duratione conseruatam contemperet, & ab extrinseco acquirat, quod ab intrinseco vel ex se habere nequiuit, aut hora temporis in continuis proportionalibus, aut hora interpolationis seu quietis, vt in periodicis & interpolatis vera quiete.

Quãr natura primo digerit deĩde diuidit postea euacuat.

Caue tamẽ vt in talibus febribus & maxime peracutis hora æstiua & constitutione consimili, qualis est canicularis & austrina, moueas cum pharmacijs valde calidis & siccis, etiam si materiam ex venis in partes subcutaneas oportet trahere. Inquit enim Hippoc. in aphor. Sub cane & ante canem & post canem, molestæ sunt purgationes. Augustiant enim ægrum & ad resolutionem perducunt, maxime si resolubilis sit caliditate propria, & malitia addita caliditatis febrilis, & aeris cõtinentis supra resolutionem, & pereunt plurimi prout vidimus ab experto. quare oportet ꝙ cum benedictis pharmacijs moueas stipticitatem habentibus, quale est rhabarbarum & similia, quibus ad euitãdum resolutionẽ miscebimus aliquod ex myroba. generibus prout oportet, succum rosarum, & tamarindorum, quæ sua frigiditate caliditatem illorum resoluentem & angustiantem remittant, humorem inspissent, & poros sua stipticitate condensent sic resoluentẽ nocent. Et ex illis est charabe quod sua proprietate illud auget, sicut dicit Abo.

4. aph. 5.

Secundam rem, quæ alterat febris dyscrasiam complẽt duo, scilicet quæcunq; ex medicinis frigidis per se vel per accidens actu vel potentia, immediate vel mediate, interius & exterius approximatæ, vt supra corpus, & proprie supra hepar & cor ſm omnem administrationis modum alterando confortant, quæ in specialium cura duce Christo dicentur, & ex cura ephemerarum sunt notæ. Tertium est conuersio regiminis ad frigidum & humidum in omnibus rebus non naturalibus. Medicinæ autem frigidæ interius administrandæ in talibus putridis debent esse humidæ, abstersiuæ, lenitiuæ, seu mundificatiuæ, quæ alterando putredinem mundificent & abstergant, non stipticæ, quæ stipticando recludunt, & indigestum reddunt, nisi natura lenificata fuerit vltra modum, quo casu debẽt esse stipticæ mediocriter, qualia sunt ex lenitiuis, quæ ex dictis superius habuisti in cura ægritudinum cordis. Et ex

E illis, quæ his sunt propria, quædam sunt simplicia, quædã composita. Et simplicia sunt aqua cucurbitæ, citruli, cucumeris, & melonis indi, aqua hordei, lactuca cum aceto, à quo acquirit abstersionem, incisionem, & apertionẽ, endiuia, lupulus, iuiubę, sebesten, lac acetosum à quo extractũ est butyrum & colatum bene, & aqua frigida cũ zuccharo & similia.

Quidam tñ stolidorum medicorum hanc intentionem sequentes concedunt febricitãtibus talibus prædictorum fructuum non solum aquam sed substantiam & carnem, & aliorum fructuum frigidorum & humidorum & similium stipticorũ etiam indistincte considerantes solam cõtrarietatem qualitatis in eis ad feb. eorum substantiam & proprietatem non aduertentes, quia indigestibilis est & corruptibilis in stomacho humore crudo et aquoso venas replet, qui sanguinem inficit & corrũpit, & sic putredinẽ auget & febrem, maxime si à proprietate habent, vt sunt poma, p̄sica acida, immatura, & humida. Vnde Gal. ait.

F Sed illud memorate semper, ꝙ si indigestibilium aliquod digerat quis, qui ex eis distribuitur chymus eandem naturam habet. Oportet ergo vt hanc intentionem cõpleas non cum indigestibilibus & corruptibilibus, q̃q; frigidi sint, fructibus, sed cũ his, quæ ex fructibus herbis vel alijs, quæ indigestionem ac corruptionem quoquomodo non habeant generare, vt granata, pira sicca, mora immatura, sebesten, & similia.

Quæ vero infrigidant cũ stipticitate moderata his cõueniẽtia in p̄dictis casibus sunt succus granatorũ muzorũ, & acetosorum, aqua limonum seu acetositatis eius, & citri, & aqua acetosę, & alleluię, acreste succus, aqua mori, berberis, rosꝰ. sumach, & similiũ, & sandali, quę infrigidãt & confortant cõplexionem, & à proprietate cor et hepar, & per consequens totum corpus. Et ex illis est gargarizare aquam frigidam, & tenere in ore aliquod infrigidãs vt crystallum, & niuẽ, & trahere naribus odores frigidos, vt rosarum, sandalorum, camphoræ, & aceti, & similium, &

G inspirare eos, & aerem infrigidatum ab aqua, necnon & clysterizari cũ aquis fructuum prædictorum & oleo rosꝰ. & quandoq; cum camphorę pauco, & per omnes meatus corporis immittatur etiam per meatum virgę per quã lac intromittitur frequenter propter vrinæ ardorem, qui in acutis feb. contingit frequenter. Et quidem cõposita sunt quæ ex his componuntur in modum syrupi, iuleb, trochiscorum, & decoctionum, & aqua fructuum quam in nostro antidotario posuimus, electariorum quorum descriptiones ibidem fecimus seriose.

Medicinæ vero exterius approximandæ frigidę & humidæ sunt, quę per poros habendo ingressum & per contactum infrigidant & humectant. Ex quibus sunt quoq; simplices & compositæ. Simplices sunt expositio ad aerẽ frigidum, sed sub diuo maxime si sit consuetus, balneatio in frigida aqua digesta materia, concurrentibus alijs conditionibus, nam statim venter erumpet collyria vel vomitus: aut, p̄uocabitur sudor vniuersalis & curabitur sta-

H tim. Et oleo inuncta vt rosꝰ. de violis, de cucurbita, & nenufaris, & irroratio aquæ ro. in facie, pulsibus, & similibꝰ, vt positio pedum in frigida aqua. hæc autem non solum infrigidant & humectant, sed etiam naturam à resolutione pręseruant, maxime si subito fiant. retrahitur enim per ea natura & sic ad centrum attrahitur residuum. disgregatio caloris pp febris excessum sicut dixit Abo. Composita sunt emplastra & epithemata & cerota ex dictis, & maxime ex rosꝰ. sandal. camphora & acetosa, croco pauco cũ aqua rosata, coriandro, endiuiæ, vel mucilaginis psyllij cum aceto & aqua rosata applicata cordi & hepati, eis enim infrigidatis totũ corpus frigidum fiet. Inquit enim Gal. Si cor hepar & cerebrum sint frigida, totum corpus erit frigidum. Et proinde si applicetur capiti bonum erit & vtile, extinguendo enim prohibent ascensum fumorum

rum & raptum materiæ, qui est promptus in putridis & maxime in acutis, quarum caliditas materiam subleuat et ascendere facit, vt dixit Gal. sedat dolorem & prouocat somnum, qui materiam disgregatam à feb. reuocat & vniendo confortat et digerit confortando, ac humectat nisi grauitas in eo sit catarrhus et tussis, quo casu nocent magis quàm conferant extinguendo, cum poros constipent & colatoria cerebri vapores, multos & crassos in capite aggregatos, quos grauitas ipsius ostendit, profunditas somni, & humiditas narium congelant, retinent, & comprimendo ipsos ad spiritualia exprimunt, et sic tussim augent. Quare oportet vt prædicta prohibeantur, & ea quę repletionem capitis augent, vt est mulsio lactis super caput, & stare in lumine Lunæ. Tunc enim his prætermissis occupatio fiat in his, quæ poros & colatoria dilatāt, & vapores maturent, subtiliant, & resoluant, vt est inclinatio capitis super vaporem aquæ calidæ temperatæ decoctionis meliloti & chamæmillæ, & tersio ipsorum ad inferiora cum frictionibus, fomentis, mordicationibus ventosis in cruribus & brachijs, clysteribus & collyrijs, nisi vapor fuerit cholericus subtilis & acutus, quem contraria signa illis demonstrant, quare prædicta infrigidantia supra caput applicata conferunt inspissando, in quo sumptio papaueris albi præstat iuuamentum mirabile & prouocat somnum. Et ex his, quæ per accidens infrigidant, est phlebotomia & cholagogum, educendo enim humorem calidum infrigidant. Et balneum dulcium aquarum calidarum in declinatione. Et diaphoretica ex vnctionibus, epithimatibus, cataplasmatibus, & emplastris, concurrentibus tribus conditionibus quas Gal. adiunxit. Ad cuius enim esse sequitur calefactio, ad eius abesse sequitur infrigidatio.

Conuersio autem regiminis ad frigidum, & humidum est alteratio rerum non naturalium omnium ad illud, ex quibus maxime alterans infrigidans & humectās est aer. Cum ergo non est talis ex tempore vel constitutione aut regione, vel vicinitate fluminis & aliarum aquarum, eligas terraneum, & alterabis illud ad frigidum & humidū ex prohibitione ingressus multorum hominum in thalamum, infirmorum fumositates eius expirare ex eis, quæ per anhelitum & per poros inficiunt aerem & inflāmant. Sitq; thalamus habens fenestras apertas per quas innouationem aer recipiat, & ingrediatur ventus & proprie borealis, aut flabelletur & effundatur aqua frigida qua sint etiā vasa diuersa repleta ex quorū vno decurrat ad aliud, & per modum transmutationis & embrocationis. Inquit enim Abo. Cum in aliqua æstate venerit pluuia tempore quo eleuatur, cui postea superuenerit ventus septētrionalis, boni fiducia habetur & resoluētur ægritudines. Sintq; in eo folia arborum frigidarum strata & suspensa, & herbarum boni odoris vt salicis, vitis, myrtæ, & nenufaris, & aliorum non, quæ ex aquis stantibus colligantur. Sint vasa plena folijs & floribus redolentibus vt sunt rosæ, violæ, nenusa, & myrta, & similia. Et irrorationes ex aquis ipsorum, & sandalorum, & camphoræ, in quibus aliquid sit mixtum vini odoriferi vel aceti, & in eo stratus eius ordinatus non super plumam & paleas, sed mataratium de lana vel coto ordinato in lacteria de reti. vt mos erat decumbere antiquorum et super mataratium et desuper coopertorium de corio sicut arabes iacent, et cooperiantur coopertorio, quod non valde adhæreat corpori, dormiantque sua hora in eo, quoniam somnus infrigidat eos exterius & humectat eos interius, nec profundetur in eo valde quoniam inflammat vt superius dictū est. Quiescant, non moueantur quoniam quies est infrigidans et humectans, motus vero calefaciens et exiccans. Est tamē cum motus nocet febricitātibus talibus vt cum est fortis in principio factus existēte plethoria et cacochymia non digesta, qm̄ eo non euacuatur plethoria et cacohymię digestio impeditur, ad putrefactionem commouetur, & ad periodum incitat, euacuatur indigesta, dyscrasia febrilis augetur, & virtus corporis debilitatur & mēbra. Et etiā cōfert vt cum plethoria non adsit sed cacochymia sola digesta vel etiā non digesta. Sitq; suauis in lecto de latere in latus mouendo, se: qm̄ est conueniēs qui habet hemitriteū & febres cōpositas et phlegmaticas. Et cum est debile corpus fit resolutio intima. Illis. n. est conueniēs quos feb. debilitauerūt conualescentibus qm̄ facit dormire & ventositates dissoluit. Et confert reliquis ęgritudinum capitis, sicut stupori & obliuioni, & commouet desideria & naturam excitabit. Dixit Gal. & Abo. Cibus & potus sit frigidus & humidus potentialiter vel accidentaliter, ex se vel admixtione, de quo īfra Christo duce dicetur. Minuatur minoratiue vsq; ad statum: tunc digestione perfecta eradicatiue: & repleatur prout virtus in tolerādo vsq; ad statū morbi requirit ac exigit corporis dispositio. Seruetur iocundus prout melius poterit, & cum promissione citæ salutis. Cum autem infrigidatur de his febribus caue ne infrigidatio ad excessum perueniat. Est enim causa tunc indigestionis materiæ, oppilationis, & deiectionis virtutis. Inquit enim Abo. Amplius acutorum morborum digestio virtutem extinguendi prohibet. licet aliqui procurēt ad destruendam hanc sententiā, & ignorēt q; fortis extinctio deijcit virtutē, quapropter oportet vt paulatim procedas ad sufficientiam quam naturalis complexio tibi insinuat, vt superius dictum est, & caloris quantitas seu caliditas, in forti enim calore febrium vt acutarum omnia pdicta vel plura & fortia ministrabis: ī remissione vero alia rum aliqua ex eis & leuia erunt sufficientia. Et caue ne infrigidatio cadat in hora principalis paroxismi, sed parum ante: nec in augmento, nec in declinatione cum sit hora obsessionis naturæ & resolutionis materiæ & sudoris: sed in hora feruoris & status, sed nec fugias ipsum paroxismū cum narcoticis, quæ constipando meatus, repellendo materiam & congelando, virtutem quoque sensibilem stupidam in faciendo periodum prohibent & retardant. Et quoniam talia destruunt naturam, quæ ad medicum spectant. Dicit nanque Gal. Medicus est adiutor naturę non destructor. Sed frigida exterius ministrantur supra principalia scilicet hepar, & cor, & stomachum, & etiam dorsum, propter dicenda inferius in capitulo de hecticæ causa. Cumq; principalibus frigida ministrabis, non expoliabis ea ab aliquo calido appropriato & aromatico, quod calorem & spiritum in sua radice confortando defendat à nocumento ipsorum. Et propterea cum applicabis eis illa exterius oportet vt locum circunscribas applicationis ipsorum: ne frigiditas extendatur ad intima & lædat. Cum ergo applicabis in dextro hypochōdrio supra hepar, secedes à falsis costis, ne infrigidando ad diaphragma perueniat & anhelitum reddat difficilem. Quo casu docuit Gal. auferre illud, & calefacere locum cum aqua calida chamæmillæ vel absinthij, & oleo eius, nisi enim ita emendetur, perducet frequenter ad mortem. Nec sint ita applicata exterius aut frigida valde, tenetur enim ex eis natura in suis principijs, et densando poros prohibent virtutis ingressum. Sint ergo tepida & cum eis aliqua subtilia facientia subintrare admixta. Sed dices ob quid frigida supra totum corpus exterius applicari docuisti non super principalia tm̄ et per aerem infrigidatum qui non interius tm̄, sed etiam totū corpus exterius tangit, cū constipent poros et sic transpirationem prohibeant, quæ est causa accensionis febrilis caloris magis, q; extinctionis sicut supra in cura ephemerarum in generali monstrasti.

Cui Falco respondit, q; caliditas febrilis parificatur in potentia aperiendo poros potentiæ frigidorum, et proprie aeris in constipando eos et superat, quod patet quia resoluit corpus non obstante illa. Calor quoque confortatur naturalis ex contemperantia quam recipit ab isto, etiā parificatur

Cibus.

Medic⁹ adiutor naturæ non destructor.

Dubium.

Responsio.

parificatur & superat omnibus, & superfluitates resoluit & si non sensibiliter semper, occulte tamē, q̄cq̄ responsionem dederit Abo. dicentibus q͏ mulieres habitantes in septentrionalibus sunt steriles, q̄m earū matrices propter loci frigiditatem & siccitatem fiunt immundæ, dicens ille. Ego autem dico, q͏ caloris innati earum fortitudo, parificatur ei quod minuitur ex causis, quæ fluere faciunt & laxant exterioribus. Tertia res, quę studium ponit in vita & virtute cum diæta cibi & potus & aliarum rerum regimine debito, vt est dictum, cōpletur cum vsu ipsorum competenti virtuti & febribus. Sumitur enim cibū & potum dandi intentio secundum Gal. principaliter à virtute, consequenter à morbo, sicut econuerso intentio medicandi: consistit autem talis competentia in conditionibus obseruandis debite prout cōueniunt virtuti & febri. Inquit enim Gal. hæc igitur omnia nunc dicta genera salubrium causarum, materiæ quædam sunt, & cum competenti vsu causæ fiunt & seruantes & salutem præstantes, tales autem conditiones, licet plures sint, quas Hippoc. in suis apho. posuit attendendas scilicet qualitas, quantitas, tempus, modus, & artificium, quod addit Ioannitius, potissime tamen & principales fm Gal. sunt duę scilicet quātitas & qualitas eius, quod offertur indigenti. Quantitas vero attēdenda in febri, sicut in cæteris materialibus morbis fm Hip. duplex est scilicet continua & discreta. Continua est multum dare vel crassum cibum parū vel subtilem, discreta est frequenter seu pluries dare, vel raro & semel, vsus vero quantitatis competenter talis continue in talibus feb. sicut in aliis materialibus morbis à toletantia virtutis respectu status earum est assumēdus, fm enim q͏ virtus est potens tolerare vsq; ad statum earum, ita dādus est cibus, vt si quidem tolerare possit complete absq; cibo nullus cibus seu diæta vltime tenuis esset dandus, vt circa digestionem materiæ diuisionem & euacuationem natura nullatenus impediatur discreta à cibo delectabili vsque ad perfectionem ipsius quod Hipp. in suo aphor. ostendit dicens, Contemplari autem oportet & ægrotantis virtutem, vtrum sufficiat dięta vsq; ad statum ægritudinis, aut illa prius deficiat & obtundatur. Et quia virtus est multiplex in tolerantia & diuersa, status etiam multiplex in lōgitudine & breuitate ac diuersus. Cibus quoque qui proprie ad confortandum virtutem non morbum est ordinatus, & sic ostendit Gal. dicens, Vt ergo virtus nutriatur & non morbus, diætantur infirmi. erit in crassitie & subtilitate multiplex, & diuersus fm tenorem aut tolerantiam virtutis diuersam respectu diuersorum statuum fe. cibus subtilis vel crassus diuersimode concedatur. Quæ Hip. in suo apho. monstrauit di. Quibus ergo cōtinuus est status continue & tenuiter reficere oportet, quibus vero lōgius ad illud & ante illud parum est auferēdus, prius vero vberius reficere vt sufficiat ægrotans, quod etiam ostendit in alio apho. di. Quibus ergo fm acumē ęgritudo continuos & vltimos labores habet, contiuo reficere oportet, vbi vero melius, vberius reficere, & tantum subcondescendere quātum ægritudo melior vltimis fuerit. Et Gal. status est cum labores & accidentia vltimantur, quo diæta subtilissima est vtendum, licet Hippo. videatur contrarium alibi dicere. Accidentibus virtutem dissoluentibus ilico cibus est dandus. fm suum sermonem direxit ad accidētia, naturam causæ habentia, non per modum furię molestātia. Sciendum est ergo, q͏ virtutis tenor in tolerantia absq; cibo est diuersus fm diuersitatem corporum infirmorū. In robustis enim corporibus in quibus crudi sunt humores crassi & viscosi & multi humoris congelatio solida & pori densati in febribus, virtus est diutius tolerans absque cibo, maxime si ætas & consuetudo in hoc concurrunt, & aliæ similes circunstantiæ. In contrariis enim breuius, & maxime si stomachus sit debilis, recipiens choleram, & in mediocribus mediocriter, quod fm magis et minus multiplicite variatur. Inquit enim Gal. in eo quod fm magis & minus est variabile, innumerabiles differentiæ sunt.

Cibus.

Cibationis q̄titas duplex.

E

Item febrium sicut aliarum ægritudinum materialium quædam sunt acutæ, quarum terminus est in. xl. diebus, quædam chronicæ, quę vlterius prolongantur. Item acutarum quædam sunt acutæ absolute, quæ in. xiiii. diebus terminantur, quædam valde acutę quæ in. vii. quædam valde peracutæ quæ in. iiii. vel prima, & quædā sunt acutæ, propinquæ chronicis, dictæ conuersiuæ, quæ à. xiiii. vsq; ad. xx. prolongātur, & ibi terminātur, & in eo, quod est infra eos, & quædam sunt chronicæ, quæ à. xx. vsque ad. xl. prolongantur & terminantur, & in eo quod est infra illos, & chronicę sunt, quæ prolongantur vltra. xl. vt ad temporis mutationem vel annum, vel vltra terminantur fm ętates, vt in mulieribus apud eruptionem mēstruorum, vel epilepsia puerorum vel infantium, quæ mutatur à iuuentute, & infra tempus illud fm magis & minus. Cibus ergo seu regimen seu diæta, quidam est tenuis, quidā crassus, quidam vero mediocris. Mediocris absolute est chist hordei. Subtilis, quidam subtilis vltime, quidā non vltime, qui est inter mediocrem vltime subtilē & est multiplex, fm q͏ magis & minus accedat ad naturam alterius. Quidam enim accedit ad naturam vltime tenuis vt est granata, hydromel simplex plurimæ cōmixtionis, quidam accedit ad naturam absolute mediocris, vt qui est ex oleribus frigidis & humidis, vt atriplicibus, spinachiis betis, lithis, boragine, & similibus, quidam inter illos stāt in medio vt est aqua hordei in sua latitudine. Crassus quoque cibus quidam est, qui est absolute, crassus vt est cibus sanorum istis non conueniens, quidam non absolute, & hic etiam est multiplex fm q͏ magis accedit ad naturam crassi ad æqualitatem & vere mediocris abæqualitate. Quidam. n. ipsius est qui accedit ad naturam crassi absolute, vt sunt gallinæ, & quidam accedit ad naturam mediocris absolute, vt est panis similę, solutus in aqua frigida bene, vt caliditas frumenti & fermenti etiam extinguatur. Et quidam est medius inter illos adhuc latitudinem habēs, quidam accedit ad latus gallinarum, vt sunt extrema ipsarum & pulli, & quidam ad latus panis, vt sunt pisces parui, & quidam vere stat in medio omnium, vt perdices, & oua sorbilia, & pauca, quos cibos varie ministrabis febrientibus secundum tenorem & tolerantiam virtutis febriētium vsq; ad statum ipsarum febrium diuersum & completum, vt in valde peracutis des eis vltime subtilem, vt nihil, et proprie in hora crisis. Et ad cautelam dare oportet aliquid succi granatorum vel iuleb, & non aliud nisi accidentia superuenerint virtutē dissoluentia. In peracutis feb. des aquam hordei, & iuleb commixtionis paucæ, in acutis absolute chist hordei, & in aliis alios secundū diuersitatem ipsorum in acuitate & longitudine vt appropriatis singulos singulis quibus conueniunt, aliter autem sunt difficiles, vt Hippoc. in suo aphoris. ostendit cum dixit. Tenues & certæ diętæ in diuturnis quidem passionibus & in acutis quibus non conueniunt difficiles. Et cum ambigua sit tibi virtutis potentia & tempus status, adeo quod quantitatem cibi limitare non possis, oportet vt declinatio tua ad diminutionem sit magis, si virtus tolerare queat, & ægritudo sit in statu. aliter autem incrassare est tutius. Inquit enim Hipp. In tenuissimis diætis peccant ægrotantes.

F

G

H

1. aph.

Quantitatis vero discretę competēs vsus assumitur ex tenore virtutis in robore, ac qualitate corporis, ac etiam morbi, necnō ex cōsuetudine, ætate, tpe, & similibus, put Hipp. in suo aphor. docet cum dicit. Et quibus semel aut bis aut amplius dandū est aliquid & c. quod Gal. pertractans specialiter declarauit. Qualitas etiā cibi competens oībus febricitantibus est humida, maxime vero si pueri sint, et in humidis assueti sicut Hip. in suo apho. monstrauit. Quam humiditatē in cibis Hip. inter alias qualitates

1. aph.

1. aph.

maxime

maxime commendauit, cum naturalia simul conseruet, et quod præter naturā est subalteret, et ad id quod est secundum naturam adducat. Et si frigiditas illud idem faciat in febricitantibus frigidis natura ætate & consuetudine: non tamen in omnibus nec effectui feb. qui est consumptio cō tradicet, nec restaurabit humiditas quę materialis est qualitas & substantialis cibi, siccitas quoq;, et si materialis est qualitas & substantialis, & naturalem siccitatē valeat cōseruare, feb. tamen nō subalterat, nec eius impressioni resistit, nec in omnibus, sed in siccis tantū, sicut nec caliditas: quapropter & humidi, & frigidi cibi erunt ei magis conuenientes, & magis in acutis, & inter eos magis chisit hordei, seu ptisana hordeacea, quam Hippo. in suo yperiton interiore de grano cibarium maxime commendauit.

Potus vero sit hydromel plurimæ cōmistionis ex melle cānæ in acutis & calidis, & ex melle apum in chronicis, & phlegmaticis, & mixtis, vel ex aqua hordei subtilis, vel succo granatorum muzorum cum frigida in acutis cholericis, si stomachus toleret, vel in aqua sit virtus subtiliantium & abstergentium, vt radi. fœni. & apij, vel cicerum, in cholericis phlegmaticis, vel mistis, & melancholicis, & ante digestionem, & maxime si acescat in stomacho, quia sit frigidus: post digestionē vero sit, vt potus vini nisi fuerit aliquid quod prohibeat, sicut capitis dolor, & turbatio mentis, quòd si excusari nō possit, quia appetat & delectetur, dabis vinum palearis coloris, & album acetosum virtute, & coloris sine odore, & à nocumento aquæ, vel vini priuatum extitit plusquā lymphatum, post quod parum aquæ dabis quæ eius virtutem in capite minuit, & mentē confortat, prout Hippo. dixit.

Tempus autem competens ad cibandū est duplex, vniuersale et particulare. Vniuersale, quod in tota duratione morbi cōsistit, in quatuor diuisum tempora in omni morbo salubri. s. principium, augmentum, statum, & declinationem, penes quę prędictam cibi quantitatem, continuā variabis, vt à morbi principio in quo dare expediat des quaque die, & toties quoties assuetus fuerit, nisi potionis, vel clysteris fuerit necesse: tunc enim præmissis illis completa operatione ear; ptisana dāda erit. Inquit enim Hip. Tempore quoq; solutionis nullum ius conuenit propinari: solutione vero cessante, de ptisana est dandū: minus vero quā consueuerit, deinde semper addendo procedas, donec plus detur, & hoc si dolor quieuerit, & nullū accidens obstiterit. Nec venas exinaniri prius permittas tribus diebus vel quatuor vel plus: deinde des, vt mos erat antiquis cum sit valde nociuum, & naturę intolerabile, quæ repentinas mutationes non patitur, sed des vberius, vt natura tunc occupata in pugna confortetur habilius, & confortata in hora pugnæ, quæ succedentibus est temporibus cum diminutione cibi aliqua, vel omnimoda valeat sustentari, & incitata ad pugnam nequeat quomodolibet impediri, quæ oportet omnia. s. cibum et medicamina prętermittere, sic ergo in augmēto subtiliabis, & parum dabis, & subtrahes omnino in statu, & dimisso cibo intēdes ad morbū cum medicamine. Inquit enim Hippo. Huiusmodi enim ægritudinibus in statu positis, si ptisana detur ilico morbꝰ periculo subiungitur, & maxime hora crisis, & hoc est si status, et hora crisis sit breuis, vt infra dies tres vsq; ad quē in abstinēdo cōueniunt plura corpora, nisi in febribus apostematum in quibus à principio oportet subtiliare, & parum vel nihil dare, & quanto procedit digestio, & expulsio magis, quæ in sputo oris humori facto apparet, tanto magis incrassabis, vel ptisanā augmentabis. Status enim in eis quo ad accidentia est in earum principijs, & quo ad digestionem dicerem, & expulsionem in processu in quo nō oportet abstinere toto, cum tempus durationis eius sit longum ex eo quòd paulatim fit digestio, & expulsio, & non subito, vel in breui, ita, quòd natura in eo toto sine cibo tolerare nō potest, immo sicut digeritur, & expellitur, paulatim cibare oportet magis, & magis, prout digestio,

A & expulsio procedit. In declinatione vero incrassare, vt natura debilitata in pugna decoctionis, & digestionis, & euacuationis, resumatur cibo circa cuius digestionem nequaquam impediatur.

Tempus vero particulare est tempus cibandi s̄m vnāquamq; diem, quod à circuitu, & hora periodi, seu exacerbationis assumitur, quia si certe pręcognosces ꝙ sit feb. ex seruantibus ordinem, ante eius aduentum per tantum dabis, ꝙ possit esse digestus, & hoc s̄m diuersitatē febris est diuersum, ita ꝙ non superueniat paroxismus nisi tanquā ventrem à cibo habuerit vacuum nec in principio eius, & cibum & potū, & eius medicinas, nisi aliud obstet, quod infra in vltima re cū loquemur de regimine regiōis, Christo duce, dicemus, et supra in cura generali ephemerarum est dictū. Et si dederis aliquid quod in ventre tunc remāserit, aut humor ibi fuerit, vel cucurrerit, ꝓuocatione vomitus subtrahes, & maxime si facilis fuerit, & humor impetū fecerit ad os stomachi. Inquit. n. Hip. in paroxismis, cibū subtrahere oportet. Nec etiam dabis in tota duratione vsq; ad quietē post declinationē perfectā, nisi aliud impediat ex his quę dicemus statim. Inquit. n. Hippo. in suo regimine acutorū. Cū pharmacaueris, sorbitionibꝰ vtere, attēdens paroxismis febriū, vt ne des eis incipiētibus, nec præsentibus, nec ad capiendū appropinquantibus, sed eis desinentibus, vel quiescentibus, vel absentibus, nec etiam tunc des nisi fęces primi cibi fuerint expulsę. Quod si quietis tempus sit latum, vt ante superaduentum paroxismi secundi cibus & potus possit esse digestus, vt in interpolatione vera, et ampla quiete, sicut quartanis et tertianis, cibabis vtiliter & absq; nocumēto. Si vero nō sit amplum, vt nequeat digeri infra illud tempus, & ante superaduentum paroxismi secundi, sicut interpolatio, sicut in phlegmaticis, & alijs paroxismis subintrationes habētibus, vel in continuis proportionatis, simplicibus vel compositis, ita quòd oporteat accipere de declinatione ipsius paroxismi antecedentis, ne incidat in hora principaliter subsequētis, cibabis in declinatione. Quod si in declinatione adhuc nō sufficiat, ita quòd oporteat accipere de hora status præcedentis, & principij subsequentis, tunc cōsideratione indiget, vtraq; enim hora est ad cibandum negata & mala, vt superius dictū est. Nam siquidem intentio, quæ à principio superet intentionē etiam quę à statu sumitur in prohibendo, vt quia accidentia aggrauationis naturæ & suffocationis quę apparent in principio de infrigidatione forti subeth, & stupore sint fortia, & superent accidentia status ex inflamatione, angustatione, & resolutione, vt quia inflamatio feb. est in statu debilis, & corpus aridum, tunc oportet sumere de statu pręcedentis periodi, ut cibatio nō contingat in hora principalis subsequentis. Si vero econtra, contrariū & maxime si cum phlegmone fuerit. Quod si vtriusq; intentio sit æqualis in prohibendo de hora status totius est capere hoc de hora principali propter duo. Primum est quia periculum suffocationis in principio ex cibo est maius quā retentionis à pugna in statu, quinimo cum periculum status sit resolutionis propter acumē morbi, & molesta accidentia per cibum tali periculo subuenitur, vt non fiat si fieri debeat, quia inualescat morbus propter retentionem naturæ à pugna, & resistentia, & resoluat virtutē, & corpora, quā periculo suffocationis in principio. Secundum est, quia nocumentum factum ex cibo dato in principio extenditur ad omnia alia tempora paroxismi: nocumentum vero ex cibo dato in statu non transit ad aliud cum declinatio sola succedit.

Sed quid, si oporteat cibare in augmento vel statu? Nā in principio nō potes propter causam iam dictā, in declinatione, vel tempore etiam nō, quia superueniat paroxismus alterius febris, cum composita febris sit, & hora quietis primę febris cum concurrat augmento, & statu sequētis febris, & subintrantis in declinatione superueniat paroxismus primæ febris redeuntis, ita quòd in declinatione

1. apho. 2.

non potes cibare, cũ semper occurrat in principio, et virtus eam longo tempore non valeat sustentare. Certe hoc casu cibabis in augmento, & si non innocue: minus tamen quã in principio, & statu cuius, eius sit medium inter alia, & sapiat de natura illorum & malitia: minus tamen eo quod non totalem illorum malitiam habet, quia tunc esset eorum alterum, sed eorum malitia contemperatur in ipso, tanquam in medio extremorum. Quod si paroxismi horam cognoscere non possis certam, quia fit ex inordinate vagantibus iuxta Hippo. in aphor. Nihil des nisi cum quadam cõiectura. Et si superueniat paroxismus aufer ex appositis ante crises. Vnde Hippo. in secundo regiminis acutorum inquit. Aegritudines consistentes debent seruari, donec stent. cõsistentes appellauit determinatũ tempus afflictionis, paroxismos nõ seruantes, debent seruari, vt quia diæta certa ordinari nõ potest donec hæc ad determinatum, & certum tempus affligẽdi deuenerint. Sed cũ coniectura veritati propinqua oportet, vt prius des.

Cõsistẽtes ægritudines quæ.

Modus vero competens in talibus cibationis febribus sicut in alijs ęgritudinibus materialibus à dispositione virtutis et corporis habet sumi, vt ab intrinsecis causis, et extrinsecis, vt puta temporis & ætatis. Si enim virtus sit fortis, & resolutio pauci corporis in febre, sitq; hyems, & in ætate iuuentutis multum cibum simul datum poterit sustinere & digerere, & quod necessarium est conuertere, superfluũ vero expellere, nec permittet in morbi materiam cadere. Si vero econtra licet multo egeat, tamen simul tolerare non potest, quare ipsum multum diuidatur & pluries detur, maxime si stomachi natura organica, & consimilis concurrat cum illis, vt quia tale corpus habuit stomachum calidum, rotundum, paruum, & propensum superius et frigidum, vt Gal. monstrauit. Et in medijs dispositionibus mediocriter. Artificium quidem quod Ioannitius posuit debet esse tale, vt cibum sapidum, & delectabilem reddat, & bene digestibilem. Inquit enim Hippoc. Parum deterior cibus & potus & delectabilior quidẽ, melioribus magis appetẽdus. Gal. quoq; dixit quòd delectatio corrigit malitiam, & magnam partem confert ad digestionem. Conueniatq; feb. causæ quoq;, & accidenti.

2. apho. 38.

Regimen vero in alijs rebus non naturalibus, vt breuiter transeamus, sit prout conuenit feb. & accidẽtibus, vel æqualiter si æqualiter earum intentio instet, vel inæqualiter si vnius intentio alterius intentionem excedat. Cõplebitur autem prout supra in re secunda dictum est. Et cum eorum cõtrarijs, quæ ex illis sunt nota: potens enim est altera pars contrarietatis declinare seipsam & oppositam. Aristo. dixit, maxime solerti medico & experto.

Quarta res & vltima est illa, quę corrigit accidentia feb. putridis cõtingentia. Sciendum autem quòd euentus talium accidentium eis contingit, & propter feb. malitiam & excessum, propter putredinem, et propter actionem, et pugnam naturæ contra materiam feb. in digerendo, diuidendo, & expellendo: tamen omnia indigent correctione, nec semp existẽtibus eis triplicis generis. Aliud .n. qualitas mutata est, aliud actio lęsa, & aliud exiens à corpore, & conuenientibus his omnibus in hoc genere quod est accidens: inquantum enim accidentia sunt, & morbum sequuntur, sicut vmbra corpus, nullam in se habent curatiuam intentionem, sed solum intentionem curatiuam morbo remanente proprie, sicut præ custodia causę, secũdum accidens vero curam indicare potest inquantũ sua magnitudine excedendo lædunt magis virtutem & dispositionem, nec cessant simul cũ dispositione naturam causæ habentia, & sic cogunt medicum derelinquere curam morbi, & intendere ad correctionem ipsorũ, & proprie actio læsa exiens à corpore. Qualitas vero mutata cum non excedat, & lædat virtutem et dispositionem, sicut illa, sed sit signum dispositionis cessans simul cum dispositione quæ curatur, nullatenus indicabit curam, & licet siccitas oris, ariditas linguæ, & suffocatio eius correctionem habeant,

E cum sint qualitates mutatæ, illud tamen est inquantum actionem oris, & linguæ impediunt, & alijs membris nocumenta inferunt, quibus ministrant vaporesq; trahunt ad caput qui causa sunt quandoq; sirsen. Sciendum præterea quòd accidẽtium talium indigentium correctione, quia magna sunt & difficilia, quædam antecedunt quandoq; febrem, vel cum ea incipiunt, vt rigor, horripilatio, & frigus, anomalia fixa, & breuiter mutata, etsi sequi debent, vt vmbra sequitur corpus, tamen antecedere videmus, ex eo, quòd non feb. accidentia proprie sunt, sed alterius morbi, vt solutionis continuitatis, & subitæ alterationis, inductæ non à feb. sed à sui materia apud motum eius de venis ad mineram putredinis. Et si dicantur esse accidentia feb. dicuntur tamen large inquantũ feb. attribuuntur quæ principalis est morbus. Et tunc si antecedit nõ tẽpore, sed proprietate naturę inhærente humori apud motum eius in faciendo periodicam feb. sicut rumor inimici insultantis, quædam sequuntur feb. immediate, vt actio

F læsa, sicut dolor capitis vehemens vel alterius membri, vigiliæ fortes, & instantię ipsarum, alienatio, pfunditas somni multa, subeth quæ non proprie feb. sequũtur, sicut prędicta, sed malam complexionem materiæ vaporalis multiplicatæ in cerebro propter feb. quæ fumos ex putredine resoluta subleuat ad caput, et ibi propter naturam cerebri congelantur, & proprie in principio paroxismi, & subeth faciunt, sicut ante congelationem alienationẽ & vigilias, & ex illis est sternutatio continua, tussis, casus appetitus, bolismus, appetitus caninus, & singultus. Et quædam mediate, vt exeuntia à corpore sicca, fluxus sanguinis narium, vomitus laboriosus, fluxus ventris & vrinæ, & ardor ipsius, fluxus menstruorum, & hæmorrhoidarum, & sudor plurimus, & diaphoreticus. Hæc omnia actione læsa mediante morbum sequuntur cum omnia ad fortitudinem virtutis, & debilitatem nitantur, sicut Aboa. dixit. Et cum de plurimorum correctione in prima, & hac sectione sufficienter sit dictum, hic pertransibimus suc-

G cincte: de quibus vero non dictum est, amplius & sufficienter dicamus, & ex illis est rigor, & horripilatio, & similiter frigus &c.

Sciendum autem quòd rigor est impotentia continendi membra à sua cõmotione. Est autem in talibus febribus multiplex, antecedens febrem qui in interpolatis est plurimum, et quandoq; in cõtinuis. Alius est intercidens, alius est sequens, & hic est triplex, ante crisim, in crisi, & post crisim contingens. Primorũ trium causa est potentia virtutis expulsiuæ lacertorum in membris cõmouentis ipsa ad excutiendum humores sua multitudine, & acuitate nocente pungentes lacertorum pãniculos, quibus effunduntur apud subitum motum eorum de venis ad extra, quare sanguinis calor, & spiritus ad interiora versus pectus, & cor tanquã ad principium retrahitur, & coadunatur, & infrigidantur extrema, & tremunt nõ sustentata. Aliorum duorum causa est diuersa. Et intercidentis quidem causa est terror naturæ à malitia, & causa materiæ cum fuga ip-

De

H sius. Tertij vero, & eius qui antecedit crisim causa est, quæ primi accidẽtis in crisi, vt puta in sudore causa est eadem, quæ secundi, & est malum signum, vnde Hippoc. in aphoris. ait. In sudore rigor malum, sed eius quæ sequitur crisim, quæ est de natura frigoris, vel horripilationis, magis causa est frigiditas succedens calori resoluto febris, & euacuationis eius materiæ calidæ cum natura debili remanente. Et quidem causa eius est quandoque exteriorum, vt subita effusio aquæ feruentis, vel alterius consimilium supra cutem. Et illud in sanis plurimum accidit, sed antecedens crisim correctionem non habet, dicente Hippoc. in aphoris. Ea quorum crisis fit, & facta est, æqualiter non mouere oportet, neque nouum facere, nisi superfluat, quo casu frictiones, & calefactoria possunt concedi, quæ materiam de interioribus ad exteriora trahant & iuuent naturã in crisi, superueniente crisi, quia signũ mortis est, vel

7. ap

1. aph

districtæ

districtæ crisis quare prognosticis sunt dimittendi signis infirmi. Seques crisim per sudorem etiam non cum de se cesset & facilis & tanquam ex leui cõtingens causa, vt cũ calefactorijs siplicibus, & cibis, & potibus calidis resumẽtibus. Inter dens quoq; non, quia raro est, & cum accidit eodem mdo suus excessus corrigitur, sicut antecedẽtis feb. Cuius correctio est quinq; res, suis causis quę secũdum Gal. sunt orrespõdentes effectui. Prima est humoris multitudinis minoratio quæ ipsius est causa. Completur autem cum omitu in eius pręsentia cum calida aqua, quoniam minoit atq; eradicat materiã paroxismi, vt dixit Aboa. & calfacit. Completur quoq; purgatione ante eius aduentum, vel declinante paroxismo cum rhabarba. myroba. citrinis hieris compositis, & alijs leuibus cũ suauitate resoluentibus absq; commotione humoris, & cum euacuantibus pr horam præmissis habẽtibus humorem proprium dimittere, & proprie vbi vomitus non sit possibilis, & rigori vehementia sit multa. Et proinde cogimur dare diagrilium, & agaricum, vbi materia sit mixta, & vbi frigida oppanacum, sagapenum, diaphœnicon, et pilulas fœtidas i non prohibeat febris. Secunda res est molestantis acutatis ipsius, & pungentis obtusio. Cõpletur autem cum cibis & potibus, & medicinis infrigidantibus & inspissatibus, in hora quietis ante rigorem exhibitis, vt sunt frunentum coctũ, vel condron, lentes, & faseoli ru. extrema & viscera animalium, & vina parũ aceti habentia, vel cum eo præparata aqua frigida, et vinũ spissum stypticum, sinõ prohibeat febris, lactuca, coriandrũ siccum & humidum, portulaca, iuiubæ, & similia, & pruna, siracost, casia fi. & similia, quę remittunt feruorem sanguinis & choleræ, educẽdo eam. Tertia est quæ subitum humoris motum, et deliberationem sistit. Completur autem quiete corporis, adeo quòd si quiescant non rigent nisi moueãtur, & stypticis, & ponticis, et ingrossantibus dictis. Quarta est quæ sensum membrorum reddit obtusum. Completur autẽ cum prædictis inspissantibus & infrigidantibus, et cum narcoticis, & cum oppiatis, vbi fortis sit, & multiplicetur rigor, vt est theriaca, diatessarõ, & philonium, & pilulæ ex oppiatis, quæ infra Christo mediante dicentur, & proprie vbi digestio, & euacuatio materię præcessit, quoniam theriaca tunc resoluit residuum, cõfortat, & calefacit temperate, ante vero componit feb.

Quinta res est membrorum infrigidatorum, & contractorum calefactio, & confortatio, vt lumborum, coxarũ, & dorsi, à quibus rigor incipit & procedit, vt in aphoris. Hippo. dixit. Cõpletur autem cum inunctionibus ex medicinis calefacientibus simplicibus, & compositis, quę infra dicentur. Et simplices quidem sunt, sicut oleum antiquum simplex, chamęmilinum, anethinum, de lilio, de iride. Et fortius eo est oleum costinum, balsami, nardinũ, & de abrotano, sambucinum, de enula. Et fortius eo est oleũ de asa. de been, & de saha, laurinum, de stœchade, de myrrha, & de piperibus, & de euphorbio, & proprie in frigore. Et aliqui confortant olea prædicta debilia cum succis herbarum propriarum, vt sampsuci, calamenti, absinthij, rutæ, artemisiæ, & erucæ, & cum speciebus ex pipere, pirethro, aristolochia, myrto, castoreo, & similibus calidis proprijs, vt sinapi, staphisagriæ, & erucæ, nasturcij, & similibus. Completur quoq; cum his quæ calefaciendo trahũt calorem in pectore, & spiritalibus coadiuuatiuum ad ipsum, qualia sunt ligaturæ dolorosæ, frictiones asperæ, si tolerat, fomentationes ex aquis calidis mediocriter habẽtibus virtutem medicinarum calefacientium prędictarũ, & cum calefactorijs alijs ex pãnis, lateribus, lapidibus calefactis, & pomis plenis prunis retentis in manibus, artificialiter factis, & cum calefacientibus totũ corpus, vt sunt operimenta multa calida. Et quandoq; oportet, vt immittatur in balneum aquæ prædictarum medicinarum.

Horripilatio vero est dispositio in qua sentit æger inæqualitatem frigoris, & punctionis in corpore suo, et proprie in dorso, cute, & lacertis, & fractio est ex genere eius. Et frigus est, vt sentiat frigus purum in eis. Et causa exterior est & interior. Exterior vt aeris frigiditas, aquæ, & pannorum lecti, & similium. Interior est in sanis & ægris. In sanis vt reuocatio caloris causa cibi ad loca digestionis extrinseca, & ex illis est humor phlegmaticus intrans abũdans in corpore ex regiminis malitia cum calefit, et vapor eius effunditur ad corporis exteriora. In ægris non est retentio caloris ad loca apostemata & viscera, vel debilitas caloris nequeuntis se extendere ad corporis extrema, vt in propinquis morti, vel quia eius extensio impeditur, vt in liparia contingit, vel eius frictio propter humorem frigidum phlegmaticum, vel melãcholicum subito effusum per sensibilia membra corporis prænarrata, sicut in principijs quotidianæ, & quartanæ contingit, ad quem præsens sermo dirigitur. Correctio rigoris est cum medicinis calefacientibus fortiter prænarratis interius, et exterius approximatis, calefacientibus & soluentibus, simplicibus & cõpositis, quæ omnipotentis auxilio dicentur.

Et cura horripilationis est medicina ex vtrisq; mixta. Et ex cõpositis appropriatis frigori sumendis interius est dia calamẽtum, & etiam exterius inuncta spina, diapipereon, mithridatum, musa, confectio de asa, cum vino tepido. Syrupus de menta, & hyssopo, diaciminum ad eius præfocationem, & inunctum in spina, & in quartanis proprie, & quotidianis, & rubea trociscata in quantitate auellanę, & cum rodostomate sumpta ante paroxismum per horã, & requies in omnibus, & theriaca antiqua. Et quandoq; expedit dare cibos, & potus calidos propter syncopim, & casum virtutis. Inquit enim Galen. Accidentibus virtutem dissoluentibus ilico cibus est dandus. Et tunc diamuscum est proprium. Accidit enim syncopis in febribus putridis propter humorem frigidum effusum ad stomachũ in principio paroxismi. Et quandoque propter choleram effusam ad ipsum. Quo casu expedit ante paroxismum panis aliquid dare cũ succo granatorũ vel acreste: hora vero syncopis cum vino odorifero, & fricentur extrema, & calefiant: deinde vomitus prouocetur, vel liniatur venter declinante paroxismo cum clysteri vel tamarindis: deinde cibetur cum sauich hordei, cum granis granatorum, & interdicatur phlebotomia. Et quandoque accidit hora febris propter caliditatem resoluentem spiritus, quibus virtus deficit.

Et cura supra in corde dicta est. Et in cura febris syncopalis dicetur proprius, cuius accidẽs est, quãquã Auer. voluerit in suo colliget, quòd syncopis ex resolutione non sit accidens, sed alterius ægritudinis febri contrarię. s. frigidę quæ ex inanitione causatur spirituum, et cõtrarijs alijs indigetur quã febris, quia calidis. Sed secundum Gal. nõ est inconueniens quòd aliquod accidens morbum mediante alio sequatur: & tamen quia morbus est principalis, attribuendus est morbo. Sic quidem, licet syncopis talis ex inanitione spirituum immediate fiat, quàm frigiditas, sequitur tamen, quia eius febris est principalis causa inde, ideo febris accidẽs esse dicetur, & medicabit frigidis, sicut feb.

Cerotum efficax & expertum ad rigores inunctum in spina per horam ante paroxismum. Recipe olei antiqui, succi artemisiæ, et cæræ parum, frictione forti vngatur, donec calefiat locus, et imbibatur cerotum.

Puluis ante paroxismum ter datur. Recipe zedoariæ, vnc. i. baccarum lauri, seminis rapæ, ana, P. i. puluerizentur & misceãtur. dosis ante paroxismum per horam, et detur drach. i. cum tepida.

Pilulæ expertæ ad rigores. ℞. styra, myrrhæ, opij, opopanacis, omnium, ana partem. i. Conficiantur cum butyro, & sit dosis earum. v. ante paroxismum per horam infirmo bene se fouenti in camera sua.

Item confectio bona & experta. Recipe opopanacis, sagapeni, aniudẽ, cimini, carmeni, sem. apij, piperis, añ. aur. i. ß. sem. hyoscyami albi, croci, aristol. euphorbij, myrrhę,

zinzib. ana drach. i. tertiam, pyretri, seminis harmel, ana aur. i. Conficiantur cum melle. Dosis, auellana vna cum aqua calida.

De dolore capitis.

Dolor capitis in febribus putridis est accidens non parum lædens virtutem, prosternẽdo sua fortitudine ipsam. & augens febrem sua inflammatione, adeo vt declinatam redire faciat ad augmentum, sicut dixit Aboa. & causa fit collectionis materię partibus capitis rheuma prouocãdo, & si perduret fit morbus faciens compositionem. Vnde Aboa. & est cum vna res compositione sui, & rei quæ est ante ipsam, & rei quæ est post ipsam, est ægritudo, causa, & accidens, sicut dolor capitis qui accidit ex feb. non ĩmerito: ergo ipsa feb. maiori indigebit prouidentia & correctione. Et siquidem proprie accidit ex calore febris plurimum, & ex fumis resoluentibus à putredine earũ sursum, prout de natura est corũ ascendentibus ad caput, et ex vaporibus dissolutis ex materia ipsius carminata apud digestionem, diuisionem, ac eius expulsionem, quos ad caput subleuat feb. & quandoq; ex ipsa materia, & humoribus corporis ascendentibus ad caput per eam, qui sua multitudine replendo, & extendendo myringas cerebri, & inflãmando sui acuitate dolorem inducunt. Quos dolor percẽptus in radicibus oculorum demonstrat. Et quandoq; aggregantur in partibus exterioribus subcutaneis, quos dolor cutis capitis apud tactũ exterius magis perceptus ostẽdit. Et siquidem fuerint crassi capitis grauedinem totam habent. Et quia cura eius in soda absoluta generaliter dicta est, hic in speciali correctionem eius breuiter transeamus. Et eius correctio breuiter est tres res. Prima materiam ascendentem trahit inferius & deriuat. Secunda reprimit ipsam & obtundit, ac dyscrasiam alterat calidã, & permutat. Tertia materiam eleuatam euacuat. Prima stãte feb. permutatur, & completur cum frictionibus asperis manuum & pedum, incipiendo à superioribus, & trahendo ad eorum inferiora, & cum effusione aquæ mordaciter calidæ super extremitates, assiduatione: trahitur enim dolor sensibiliter per eam ad inferiora, & cum ligaturis dolorosis, & quandoq; cum ventosis. Et declinante feb. si dolor det spacium, cum clysterijs, & collyrijs trahẽtibus, proprijs, vel cum pharmacijs ex aloe, & hieris, si vapores cholerici fuerint, vel colocynthide, si phlegmatici, vel epithymo, si melancholici, vel polypodio, si phlegmatici simul vel melancholici, vel cum sena, & fumoterrę, et aqua lactis. s. adusti. Et generaliter, quicunq; sint, cũ agarico, & cum apertione venarum hæmorrhoidalium cũ sanguisugis, proprie prouocatione menstruorum, maxime si materia sanguinea fuerit, vel cum peccato sanguinis, quoniam trahunt et euacuant, vel cum phlebotomia cephalicæ, manus loco doloris appositæ, qm̃ deriuat & euacuat. Et qñq; confert vomitus cum materia est in stomacho, & est facilis. Secundam rem complent epithemata ex frigidis, & stypticis confortantibus, supra frontem, & tempora applicata. Et caput si expediat præabrasum: deinde tẽperate fricatum, si non prohibeant catarrhi, grauedo, tussis, frigidi. Qualia sunt ex aquis, vt ros. coriandri, semperuiuæ, filicum, solatri, & similium cum aceto pauco, rasura cucurbitæ, ros. sandalis, cãphoræ, & similibus, & proprie oxirhodino. Et exhibitio granatorum acetosorum, & muzorum, & rob de succis ipsorum, de acetosa, & de acresta, & citoniorum, & coriandri, & aqua eius proprie, si pulsatiuus sit dolor. Tertiam rem complent fomenta, & embrocæ ex aqua decoctionis anodinorũ temperatæ calida, quales sunt flores chamæmillæ, melilotum, & similia, quę poros aperiant, quæ præmasticata, apocrusticata constiparunt, quæ causa multiplicationis sodæ ex feb. quandoq; existit. Inquit enim Aboa. Et sodam quidem calidam in febribus multiplicat vsus epythematũ, vapores exire nõ permittentium: sic ergo applicãda subsequenter sunt ibidem cum poros aperiant, & collectos ibidem vapores resoluant ea. Et siquidem fuerit materia humoralis in cau-

E sa, & multa, præaperiatur vena narium vel frontis, vel quæ post aures est, quæ parti repletæ meus correspondet, si cum peccato sanguinis fuerit, vel cum pharmacijs proprijs educatur, si sine eius peccato existit: deinde prædicta fomenta, & embrocæ prædictis partibus capitis applicentur.

Et expertus est sacculus repletus ex prędictis floribus cum folijs maturarum ros. paucum bullis in aqua, & supra frõtem & tempora ligatis. Et cum fuerit grauedo prima remissa, si expedit, & prætermissa secunda, contentatur præmissione capitis supra vaporem quę decoctionis florum chamæmillæ, meliloti, & furfuris & violarũ propter febrem, & embrocationẽ ex ipsa, habitur enim ex his, si Christus voluerit.

De dolore ventris.

De dolore ventris eius antecedente supra sectione prima suo loco est dictum. Et plurimum acidit ex humore cholerico concurrente ad stomachũ & intestina. Et quandoq; ex ventositate. Et quandoque ex vermibus. Et signa F quærantur supra, & etiam correctio eius.

De vigiliis & alienatione.

Vigiliarum instantia contingit eis plurimum apud statum, & similiter alienatio. Et causa est cõmunis vtriq;. Et est quam Gal. dixit cum ait. Alienatio quæ fit in statu febrium ex fumis caput petentibus fit. Cũ ergo perueniunt ad oculos in humiditate albuginea, vel cerebrũ ascendũt, in phantasia, & imaginatiua, impressiorem formarum diuersarum faciunt, & intellectum turbant & rationẽ, quare mouentur irrationabiliter, & loquũtur infirmi, ac si viderent aliquid exterius, quod est intus, & cum exiccent simul cum feb. cellulam anteriorem cerebri inducunt vigilias, & priuant somnum. Correctio eius est similis illi, quę in dolore est dicta, & supra in phrenesi.

De profunditate somni.

Correctio vero profunditatis somni, & subeth quę plurimum apud principium paroxismi contingunt econtra est facienda, scilicet cum clamoribus & locutionibus, strepitu, & alijs expergefacientibus, trahentibus materiam, et deriuantibus vapores, sicut supra in lithargia dictum. G Et cum frictionibus asperis, & odoribus ex ruta acresti, et harmel, quæ calefaciunt cerebrum, confortant, & expergefaciunt.

De subeth.

Et ad subeth cum ligaturis extremorum dolorosis, & fomentis cum calidis aquis mordentibus, in quibus decocta sunt ex calefaciẽtibus aliqua dictis in rigore, & ex rubificantibus sicut vrtica, calamentum, & similia. Et cum collyrijs acutis, maxime si fuerit stricta natura, & cũ ventosis inter spatulas & spondiles, & declinante paroxismo cum clysteribus acutis: et deinde sternutatorijs ex pipere, elleboro, & condisi, et cum epithematibus supra caput, et ex oxirhodino in principio: deinde cum additione calefacientium cerebrum, & ex serpillo, et deinde castoreo proprie, & deinde cum epithematibus, et vnctionibus, et proprie ex oleo nardino, sambucino, sampsuco, et succo rutæ, quæ est conueniens spiritui animali. Et cum vno trochiscorum de scammonea, succo sysymbrij, & aceto, & loco opij ponatur castoreum, et fiat inunctio in superiori parte H capitis, et vltimo emplastretur cum sinapismo. Caue tamen ne alia approximentur à principio corpore repleto, quia trahunt magis cum repletione. Et cum prædicta nõ suffecerint, ministrentur pharmaca ex hieris magnis, & proprie hieralogodion, agarico, et castoreo pauco cũ decoctione stœchadis, hyssopi, & similium.

De sternutatione.

Sternutatio contingit eis ex fumis, et vaporibus caput petentibus, eius vacuum replentibus, & humectantibus. Et proprie in principio paroxismi suffumigante materia accensa feb. calefacit & dissoluit, & virtus expulsiua percipiens nocumentum impetu quodam mouetur ad ixpulsionem, adiuta intus ab aere per nares tracto, qui extra effusus cum materia, cum impetu exiens per angustum, sonat & sternutationem facit, sicut Hippoc. in aphoris. ait. Quæ si immoderata et superflua fuerit, nocumẽtum præstat. Debilitat enim virtutem, & replet caput

trahendo,

trahendo, propter nimium motũ accendit febrem. Et fortassis, ppterea aperit venas, & prouocabit ex naribus sanguinem qui in debilitate præstat augmentum, & in materia cruditatem. Correctio eius est tres res, deriuatio, & attractio vaporũ, repletio, & resolutio ipsorum. Primã rem complent compressiones extremorum, & frictiones ipsorũ asperæ & partium dorsi, pectoris, & colli. Repressionem cõplent odoramenta ex luto armeno, spongia marina cum aceto lymphato, & oleo ros. Resolutionem cõplent motus capitis, frictio frontis eius cum suauitate, & iniectio olei chamęmillini in aures, calefactoria capitis cũ pannis suffumigatis cum xyloaloe, & thure, & spica. Et somnus temperatus. Et post, vigilia superflua interdicatur quandoq;, quoniam replet magis & calefacit. Et omne repletiuum ex cibis & potibus & odoribus.

Tussis accidit ex febre eis exiccando exasperante tracheam gutturis, & alias pectoris partes, & quandoq; dissoluente materiam in cerebro, & acuente ipsam, quæ catarrhizans ad partes prædictas, tussim facit, eo qòd natura ipsam ibi nõ patitur, immò ad eius expulsionem motu impetuoso mouetur, qui tussis dicitur. Et signum distinctiuum est, quia rem sentit medicus transglutire ægrotũ, & est cũ sputo humido, subtili, & pauco, & salso, & quandoq; acuto, & pauca siti. Inquit enim Hipp. Quibus tussis siccæ, & modicæ prouocatæ in febribus vrentibus, hi non valde sitientes fiunt. Prima vero est sicca, et cum siti multa, et sine sputo. Cura tussis ex feb. et correctio eius est duæ res. Prima est, vt interdicantur nociua. Secunda est, vt ministrentur iuuatiua. Primam rem complent inhibitio acutorum fumãtium, & salsorum, et acetosorum, & aliorum extrinsecus aduenientium nociuorum, dissoluentium, vel comprimentium cerebrũ, quæ ex prædictis sunt nota. Secundam rem complent humectantia ex cibis et potibus, vt pulmẽta ex amylo, succo hordei cum iuiubis, decoctio medullarum, seminum frigidorum et fructuum, et cucurbita, & similia, et aqua hordei, decoctionis iuiubarũ, vel simplex cum penidijs bibita, et iuleb viol. et cucurbita, et syrupus iuiubinus, et detentio in ore penidiorum, et proprie tragacanthi cum seminibus cõmunibus, et inunctio exterius supra pectus ex oleo violato, & amygdalarũ dulcium, vel ex ceroto frigido ex succo maluæ, tragacantho, oleo violato, & cęra. Et in frigida catarrhizante materia etiam cum ceroto frigido, ex oleo rosa. puro vel misto cum mucilagine psyllij, et succo portulacę & similibus, et cum sacculo retento supra cõmissuram capitis coronalem, ex milio, panico, ro. sandalis, myrto, & radice solatri, quę est propria, et alijs frigidis exiccantibus & confortantibus. Et cum retentione in ore pilularum bichichiarũ, quas supra in tussi diximus, se. papaue. albi, et confectionis ipsorum, vt diacodion, diapapaueris, et cum suffumigatione ex sandaraca, & odoramentis ex camphora, et aceto lymphato. Superius præmissa summa ostendimus qualiter ex angustia ephemera feb. proueniat. Hic autem dicemus qualiter angustia, et inquietudo in putrida febre contingat. Et quod angustia contingit ex fumis calidis circa spiritalia coadunatis, coangustantibus spiritus, et virtutem in eis, cum debilitate adeo, vt expandi ad exteriora non possit, quare natura mouet hincinde corpora, & membra sine ordine et quiete, quatenus possit ab angustia, et carcere deliberari, ad quod caliditas feb. adiuuat spiritus inflammando. Et correctio eius est duę res, deriuatio fumorum, & attractio ad extrema, scilicet prout in dolore dictum est, & alteratio spiritalium cum confortantibus notis supra in complentibus rem secundam, quæ in cura putridarum est principalis.

Difficultas anhelitus, & transglutiendi accidit in feb. aut propter febrem exiccantem, & spasmantem lacertos anhelitus, qui sunt in pectore, vel transglutiendi qui sunt in gutture & meri. Et illud est malum, vt dixit Hippo. in suo aphoris. cum ait. In febribus spiritus offendens malũ, aut propter materiam dissolutam à febre catarrhizantem à capite ad guttur, & ibidem collectam, aut propter virtutis motiuæ debilitatem in suo principio. Et signa distinctiua sunt manifesta. Et correctio primæ causæ est cũ humectãtibus frigidis, virtutem, & proprietatem in dilatando habentibus, interius & exterius approximandis, notis supra in cura ephemerę ex frigiditate, vel densitate. Secũdæ vero est, vt cum his quæ tussim catarrhalem corrigũt, strangulationem, & synachen, & cum confortantibus cerebrum, neruos, stomachum & meri, quæ supra sunt nota, & interdicantur vomitus, & omnia clysteria, & collyria sunt meliora pharmacijs per os sumptis.

De siti.

Sitis in talibus accidit ex calore febris inflammante, & exiccante spiritalia, & etiam nutritiua. Et quandoq; est ex materia baurachia salsa ori stomachi adhærente, vel cholera in partibus stomachi superioribus effusa, quæ sitim, & tristitiam infert, atque cordis morsum, fastidium, appetitus casum, & similia. Et signa harum causarum ex prędictis sunt manifesta. Et correctio primo fit cum infrigidantibus, & humectantibus, sumptis & bibitis in quanto sufficienti per interualla, notis supra in sectione prima. Oportet autẽ vt sint quantitatis sufficientis magnę: pauca enim sitim magis accendunt, dixit Aboa. quoniam excitat caliditatem, sed sit sumptio suis horis, & per interualla, continue vero frigidis aquis gargarizatis, & lauationibus, & masticationibus ex ramis portulacarum, & pręputiorum vitis, tamarindorum, et similium, et retentis in ore, vt mucilaginibus, tragacanthi, psyllij, seminum citoniorum, & melonum, & proprie indorum, & prunis infusis, et sebesten. Et medullis seminum communium frigidorum, radicum liquiritiæ, et zucchari candi, in quantitate fabæ, carnium, melonis indi, limonum, & similium, vel crystallo infrigidata in aqua, & alijs compositis, quæ Christo duce dicentur. Et oleis frigidis infusis super caput, si non sit prohibens. Et frigidis epithematibus supra pectus, hepar, et stomachum, & ex prædictis et proprijs, & cum vigilijs, quoniam si ex siccitate, vel frigiditate esset, somno corrigeretur. Correctio vero secundæ causæ est cum incisiuis, et abstersiuis, et proprie cum aceto lymphato gargarizato, & bibito, et appropriatis, vt aniso, masticato, et transglutito, et similibus compositis, dictis supra in tussi. Et tertię causæ correctio est cum vomitu, et sumptione aceti, et medicinarum acetosarum, & prunorum, tamarindorum, & succo duorum granatorum expressorum, cum pulpis eorum, quæ choleram reprimunt, et educunt, stomachum confortando, & excitando appetitum. Et siccitas linguæ, ac oris ex illis est, quę febris caliditatem causat, et corrigitur, sicut prima sitis.

De siccitate, & asperitate linguæ.

Asperitas vero linguæ duplex est, quædam est cum superficie eius clara & munda, et talis est ex caliditate, et siccitate febris, ex asperitate et remanet in calore suo, quædam est cum superfluitate viscosa adhærente, cuius causa materialis est quandoq; catarrhus phlegmaticus cum signis suis, & tunc primo est alba, et quandoque est vapor cholericus eleuatus à spiritalibus et nutritiuis, et tunc est primo citrina, quos cum aduret febris caliditas, deinceps conuertetur in nigram.

Cura eius, et correctio eius quæ munda est, est correctio siccitatis dicta, & sitis primæ. Eius vero quæ est cum viscositate correctio est sicut secunda. Et oportet, vt abstersio fiat præcedente ablutione cum aceto & aqua, cum instrumento ex canna, vel salice facto, vel cocleari ex aliquo metallorum: deinde cum panno aspero madefacto cũ aqua zucchari, deinde humectetur cum pipatella ex seminibus citoniorum, vel melonis recentis interclusis, quoniam prohibent offuscationem et humectant, ex quo valde alleuiantur infirmi. Oportet autem, vt non dormiat supine, neque super ceruical ex plumis mollibus, quoniam sunt ex his, quæ calefaciunt, & exiccant, et exasperant, et denigrant.

Pilulæ. Rx. medullæ seminum citoniorum, se. cōmunium, ana. ℥. ij. tragacanthi. ℥. i. confice cum carne prunorum, & mucilagine, psylij, & teneantur sub lingua successiue.

De sudore.

Sudor symptomaticus, & criticus, superfluus, vel diaphoreticus accidit eis secundū Gal. ex feb. subtiliante humores, & rarefaciente poros, quare deficit contentiua, & contineri non possunt, quinimo cū humoribus superfluis quos quandoq; virtus euacuat expulsiua, egrediantur etiā boni deficiente contentiua. Et signa sunt, quia non confert neq; bene fertur, sed eorum virtutes deficiunt & obtunduntur. Et correctio eius, licet supra in cura cordis sit dicta: tamen quia cū feb. accidit, hic in fine pro tanto sciēdum est, quòd est tres res. Prima inspissat, & adęquat humores. Secunda inspissat poros intropellēdo humores. Tertia deriuat ipsos ad aliā regionē.

Cura.

Primā rem cōplent omnia ex cibis habentibus inspissare humores ex leguminibus, vt cōdro, lentibus excorticatis, & faseolis albis, qui dicuntur meseroio, & frumento decocto parum aceti habentibus, pane similagineo & albo, & ex amylo, & panico, carnibus porcinis, & viscosis, & proprie extremorum ipsorum, & cerebri, viscerum & testiculorum galli. Et ex fructibus, citonijs, piris, sorbis, nespilis, castaneis, zarur, dactylis, et iuiubis, & similibus. Et potibus frigidæ aquæ, & stypticis si toleret stomachus, et natura. Si vero non cū vino crasso, & styptico, et ex medicinis, vt charabe, coriādro, tragacantho, myrob. penidijs, et similibus, quę supra dictæ sunt, et infra suis locis Christo propitiante dicētur.

Secundam rem complent frigida, styptica proprie, & exterius approximata ex aeris infrigidatione, vt supra pręfertur in alteratione febris dyscrasiæ, & proprie cū aspersione aceti, sandalorum, & camphoræ, & myrtorum stratione, aut euentatione, & flabellatione corporis, adeo vt quandoq; ducatur in cunis, & sine motu per se ad aerē frigidum immutetur, et cum irroratione aquę frigidæ per se stypticæ supra faciem & caput, & pulsus, & proprie rof. Et cū epithematione hepatis, et pectoris ex sandalis, spodio, & camphora, et aqua rosa. et madefactione corporis etiam, si expediat, et toleretur ex ea, vel aquis decoctionis stypticorum, et ponticorum, et proprie citoniorū immaturorum, et macianorū, rof. balaustiarum, myrtilorum, gallarum, et similium, vel ex succis, vt aceto mixto, aquæ niuali, et est fortis impressionis, succo acrestæ, myrtæ, & summitate salicum, virgæ pastoris, et etiam semperuiuæ, si toleretur. Quæ si non sufficiant, liniantur ex mucilaginibus, psylij, et tragacāthi, et se. citoniorum, et similium, superaspergatur puluis subtilissimus charabe, et spicę, et super pulsus extremorū ponatur nix, vel rasura cucurbitæ, et balneentur in frigida, si toleretur virtus. Oportet autē, vt alia minorentur quandiu expediat: deinde auferatur absque astersione. Abstersio enim rarefacit & prouocat, quare oportet, vt camisia, & linteamina ex sudore madefacta, nō nisi cum cessauerit immutetur. Et deinde gradatim calefiat, & nutriatur, vt sanguinem, spiritum, et calorem, quē perdidit resumat, et confortetur, vt vlterius sufficiat ad pugnandum, si expediat, morbo.

De siccitate, & asperitate linguæ.

Tertiam rem complent diuretica frigida, & aquæ ipsorum cum zucch. rof. mista, quę deriuēt humores subtiles ex poris ad vias, et vrinæ, et prouocando cōfortant. Et quia de reliquis accidentibus in sectione prima sufficienter est dictum, hic dimittantur gratia breuitatis. Correctionem aliorum accidentium, quæ consueuerunt insurgere, talibus febribus, quæres infra in cura pestilentialium.

De medicinis feb. in speciali, & primo simplicium, & inter eas primo synocharum in putredine. Cap. 2.

Controuersia inter G. & Auic. de feb. sang.

Galenus inquit. Sanguis cū superexcoquitur, vel putrefit, subtile eius transmutatur in choleram, crassum vero in melācholiam. Quod quidem verbum mouit Aboa. eius interpretē ad dicendum. Gal. visum fore febem ex sanguine putrescente, vel inflāmato non esse, E quod enim cōuertitur, & trāsit in aliud, desinit esse, quod est, quapropter feb. non erit sanguis, sed aliorum humorū alterius in quo transmutatur. Cuius contrarium in de crisi, et therapeutica euidenter apparet. Et quidem verbū hoc transmutatur cum dicat quid in fieri, & in eo quod in fieri est, sit dare aliquid factum, aliquid vero quod restat ad fiendum, vt Gal. alibi dixit. In putrescente sanguine, et existente in conuersione actu, seu transmutationis, erit dare aliquid eius cōuersum in prędictos humores, et aliquid nō, sed adhuc sub specie sanguinis permanebit. Siquidem ergo quod de eo remansit adhuc sub specie sanguinis superet, quod de ipso conuersum est, febris dicetur esse sanguinis. Si vero econtra feb. non dicetur esse sanguinis, sed fm speciem in quos conuersio facta est prædominatis semper nomine præseruato, quod innuit Auer. in suo. vij. col. Et hoc secundo modo interpretatus fuit, vt ęstimo verbū illud Aboa. Et q̄ talis febris mordacis est caloris respectu inflāmatiuæ minus vero quā causon, propter accēsionem F ipsius in stomacho humido putrescētis in omnibus venis corporis, vel maximis titillico vsq; ad inguina protensis valde in proprio loco eius. Et proinde continua existit & conclusa, nullam intermissionem quietis ex se habens, sed vnum paroxismum à principio incontritum et continuū, & absq; sudore interueniente vsq; ad finem accedens varium habentis calorem, quia aliquando peraugmasticum, ali quando augmasticum, et aliquando homotenum, fm q̄ de eius putredine plus vel minus, vel æqualiter resoluitur ei, quod de ipso putrefactioni succedit, propter quod dictum est tres habere species: quarum prima est deterior minus mala est secunda, & tertia est media inter eas. Quarum terminus est, vt plurimum, vsq; ad septimum diem. Et quādoq; in quarto cum euacuatione manifesta per fluxum sanguinis, vel eruptionem choleræ ex ventre, vel sudorem, vel deriuationem ad cutem, quare fiunt phlegmones in emunctorijs, vel variolæ, vel morbilli, aut pasticiū, et illud est plurimū, bona terminatio, quando antecedunt G signa digestionis. Et quandoq; terminatur male, vt quia permutatur in causonem, & quartanā, & phrenesim vel lithargiam, & profunditatem somni aduenientem ei, vel hydropem siccam, quòd prędicta euacuatio non resoluit, & permutationis signa pręcedunt in quolibet apparentia membro ad quod permutatio fiet.

Et causa eius duplex est, interior & exterior. Interior est quā supra in principio summæ huius ostēdimus, & est sanguis propter oppilationē intranspirabilis, putrescens propter sui aptitudinem à complexione, substantia, quantitate, et loco, licet raro accidat talis feb. ꝑpter causam in principio huius capituli assignatam. Exterior vero est duplex, vna est dispositiones, alia est cōplexiones. Dispositiones est vsus fructuū in substantia sanguinis multiplicantiū humorem aquosum, crudū, quo ad putredinē pręparatur, vt sunt fructus aquosi, styptici, & pōtici, noti, & ꝑprie persica, & poma īmatura, & pira. Cōplexiones est motus cor- H poris laboriosus, & animæ, vt ira & similia, subito cōmouens, & inordinate ipsum ad loca oppilationū inflāmans & perturbās, & calor aeris inducēs ebullitionē in eo, quare putrescit à naturæ regimine destitutus, & feb. accēdit.

Signa, sunt signa repletionis, sanguinis, et qualitas corporis mutata ex inflātione faciei, oculorum, & venarum cum rubore, & pruritu in collo, facie, & naso. Et quādoq; fluit sanguis ab eo, grauedo capitis & pectoris, & dolor grauatiuus inter spatulas extensus in dorso, angustia anhelitus cum multa fumorū emissione, & odore graui, & cordis tremore, & quādoq; cum syncopi. Pulsus plenus, velox, & spissus, non fortis, vt erat in inflāmatiua. Illa enim non committebat se nisi forti virtuti, in hac vero ex quo sanguis putrescit, facta est imbecillis, non valens sanguinē gubernare. Vrina vero est rubea, obscura, puluerulenta & spissa, & febris dispositio est, vt est dicta cum circunstātijs consimilibus ei.

Et cura

Et cura huius feb. speciali iudicio generalis curationis prædictę est adaptanda. Cum enim secundum Gal. generalia in specialibus contineantur in eis erunt seruanda. Et proinde cura huius est quatuor res, proportionabiles illis supra, scilicet. Abscissio causæ, febris alteratio, regiminis ordinatio, & correctio accidentium.

Prima est euacuatio sanguinis putrescentis quæ dupliciter est complenda, minoratione, scilicet & mūdificatione. Minoratio fiet eius non expectata nec præmissa digestione cum phlebotomia de venis manus, magis quā cum re alia, etiam dierum numero nō attento, sed fiet quacūq; die perueneris ad infirmum, siue sit par, siue impar, & qua cunq; hora maxime prima, et cum illis proportionalibus, vt ventosatione cum scarificatione in cruribus, pulpis tibiarum, et dorso, apertione venarum hæmorrhoidalium, vel menstrualium, si phlebotomiam non tolerat propter causam superius dictam in inflammatiua, deinde in apertione venarum narium, et frontis mediæ, & propter repletionem facientem magnam indigentiam, debet esse multa, sed propter putredinem, & oppilationem quæ non tolluntur ex ea, et virtutis debilitatem, quę nō tolerat, oportet eam partiri. Si ergo fiat aliqua seruetur aliquid sanguinis in cibum naturę, quæ fiat potens in alijs, & crisibus ex pectatis, nec oporteat intemporanee vlterius præcibare propter causam iam superius dictam, sed fiat frequenter, vt paulatim educatur putredo cum totalitate, & virtutis conseruatione.

Mundificatio putrefactionis sanguinis completur dupliciter. Vno modo cum his, quæ ab eo suauiter mundificant fumositates, quibus ad inflammationem perducitur, clarificant ipsum, et purificant sequestrādo ab ipso superfluitates aquosas, quibus ad putrefactionem disponitur, quare ipsum febrem accendere Gal. dixit. Qualia sunt cuscutæ, absinthium, & capillis veneris, & tamarindi, quæ aquosas superfluitates educunt. Et diuretica calida proprie leuia, & alia ex mundificantibus sanguinem, quæ in antidotario diximus, & qualia sunt hyssopus, asphodelus & hasce, quæ mundificant ipsum ab humore crudo, qui causa oppilationis existit, quæ causa est immediata putredinis eius digerendo illum. Alio modo cum his, quę substātialiter, & notabiliter purgant, & soluunt humoralem corruptum, sanguini mixtum, vel generatū ex corruptione ipsius, vt cholericum vel melancholicum, vel aduenientem sibi, & inficientem ipsum, siue sit phlegma, siue melancholia. Nihil enim aliud est purgare secundū Gal. quā purum sanguinē derelinquere: vtroq; modo intelligendū est hic, cum corruptum sanguinem mundificandum dicamus. Comprehēditur enim effectus putrefactionis ipsius à quibus purgatum esse oportet, si mundificatus, & purus debeat sanguis permanere. Qualia autem sint hæc, omnia supra in antidotario dicta sunt. Sūt enim ex eis simplicia, & composita, & simplicia sunt, quę ibidem sunt numerata, & composita ex quibus est hierapicra proprie, & decoctio capil. vene. quæ simul omnia respiciunt. Et aliæ medicinæ ex illis compositæ: talia vero mūdificantia vltimo modo dicta digerentia præcedere debent, eo quòd mundificant attrahendo fortiter plurima: aliæ vero simul digerentia, & mundificantia sunt absq; attractione forti. Et digerentium quædam sunt quæ subtiliant, cum in sanguine humor crudus mixtus fuerit, & crassus, quæ sunt iam nota supra. Et ex illis sunt syrupus de hyssopo, syrupus & trochisci proprie de ros. de hasce, & similia. Quędam quę inspissant cū fuerit in sanguine humor subtilis, vt est rob iuiubarum, aqua lentium, dactylorum, tragacāthis, et similium. Et quandoq; oportet præmittere aliqua, quæ naturam leniant, sicut est herba acetosa recens quæ laxat, ad differentiam seminis sui quod stringit, specialiter si sit siccum, vt dixit Aboa. Et succus duorum granatorum expressorum cum pulpis suis, granis eorum non contritis in quantitate. ℥. vi. siracost, tamarindi, pruna, & similia, quę

A feruorem sanguinis reprimunt, & resoluunt subtilitatem cholericam, leniendo naturā. Alteratio feb. dyscrasiæ fiat cum illis quæ ex medicinis interius approximatis infrigidant & humectant, & cum aqua hordei, lactucæ, & aqua casiæ fist. coriandri humidi, & aqua lentium, & similium, & aqua frigida, si non fuerit quod prohibeat, & breuiter cum his quæ supra in cura generali sunt dicta, quę hic etiā sunt obseruanda, & prout dispositio exigit, eligēda & ministranda absq; superfluitate vel paruitate. Sicut enim talia quæ infrigidando sedant ebullitionem sanguinis, incidant humorem crudum oppilantem, & aperiant oppilationem, qualia sunt ex simplicibus acetosa proprie, & cōposita ex illis sunt nota, & ex illis est syrupus acetosus, oxizaccara, succus granatorum muzorū, et aranciorum cum zucchαro, pruna, & similia, non valde styptica. Et ex appropriatis est chrysolachana, & pes locustæ, & decoctio eius, & consimiles.

Regimen vero ipsius fit cum cibis, & potibus virtutē B conseruantibus, non multum nutrientibus, euchymis, frigidis & humidis, vt est sauich hordei cum granis granatorum & iuiubis, aqua hordei, & alijs inspissantibus sanguinem absq; stipticitate multa, propter oppilationē quæ in putrefactione est prima. Et ideo causa augmentata, augebitur feb. ipsa, vt est sumach, & amylum, ex mūdificantibus, vt endiuia, boragine, & buglossa, bleta, portulaca, lupulus, lactuca, & similibus: & quandoq; cum subtiliantibus, vt aqua cicerū, capparibus cum aceto, & aqua caulium, & similibus. Sint autem in quantitate pauca, & sæpe data, vt resumptio euacuationi correspondeat. Et sicut paulatim corruptus sanguis educitur, ita paulatim restauretur bonus. Corruptioni enim est necessaria restauratio cum temperamento, dixit Gal. in hora matutinali in qua refrigerium ab aere recipit, quod à se habere nequiuit.

Correctio accidentium est, prurituí accidenti in naso, & collo, succurratur cum positione ventosæ in eo, & prouocatione sanguinis ex eis, tremori vero cordis & pulsui, C angustiæ anhelitus, & dolori capitis grauatiuo, & dorsi, subuenietur eis cum phlebotomia, & reiteratione eius, & syncopi, cum pane, & succo acrestæ, vel granatorum ante ipsam, & cum vino lymphato, cū aqua ros. in hora syncopis. Fluxui vero sanguinis ventris, & sudori nō obuietur nisi cum superfluxerit, de quibus dictum est superius.

Descriptio syrupi mundificantis sanguinem. ℞. boraginis, buglossæ, lupulorum, capil. vene. endiuiæ, cicoreæ, ana. M.i. radicum quinq; cōmunium, ań. ℥. ß. cuscutę, florum absinthij, eupatorij, ana. ℥. ß. zuccha. lib. i. succi ros. ℥. iij. dosis. ℥. i. cum. ℥. ß. tamarindorū pulpæ, tereniabin, & aqua passularum quod sufficit.

Descriptio potionis ad idem cum solutione. ℞. mellis, casiæ fi. ℥. ij. dissoluantur in aqua endiuiæ, & sumatur superinterualla hebdomadæ. Et aliqui addunt rhabarbarū, cum in sanguine cholera dominatur, & aliqui agaricum, cum dominatur phlegma, & aliqui aquam epithymi, cū admixta est ei melancholia.

D Descriptio aquæ inspissantis sanguinem. ℞. dactylorum immaturorum, iuiubarum, numero. xv. lenticularū terræ excorticatarum, & aquæ, seu vtriusq;, ana. ℥. i. gummi tragacan. ℥. i. coriandri. ℥. ß. decoquantur & addantur penidiorum. ℥. iij. zuccha. tabarzet. ℥. i. Dosis, quolibet mane. ℥. ij.

Descriptio trochiscorū propriorum ad feb. sanguinis. ℞. spodij. ℥. ij. se. portulacæ. ℥. vi. se. cucumeris. ℥. iij. gummi tragacanthi, amyli, ana. ℥. iij. succi liquiri. ℥. viij. fiant ex eis trochi. ℥. i. detur. ℥. ß. vel. i. cum aqua cuscutæ, inspissat enim sanguinem, & confortat hepar.

Descriptio aliorum. ℞. ros. ℥. iij. berberis. ℥. ij. se. cucumeris, citrulli, melonis, spodij, se. portulacę, ana. ℥. i. gummi, traga. amyli, ana. ℥. ß. rhab. fœni. croci, camphoræ, ań. pondus granorum. xx. & informentur in quantitate. ℥. i. & detur vnus cum aqua coriandri ad idem.

De medicinis feb. phlegmaticarum, & primo de quotidiana. Cap. 3.

Feb. quotidiana.

FEbris quotidiana est feb. accensa in phlegmate putrescente, quæ quidem quia æqualiter exacerbatur quotidie, dicta est quotidiana, licet accidentaliter, vt infra dicetur, erat autem vt prædictum est in principio ipsa duplex interpolata, & continua illis pportionata. Exacerbari enim videtur in periodis quibusdam quotidie ipsius continua, sicut interpolata non tamen incipit cum rigore, nec eradicatur plene, sicut illa. Siquidem dicta est proportionalis, quia conuenit interpolate ex eodem humore in specie facta: non tamen totaliter, quia conuenit ei, & differt ab ea. Conuenit ei certe in quotidiana exacerbatione, prout est dictum, & in materia, quia vtraq; est ex phlegmate putrescente secundum quālibet sui speciem, sapore distinctam, et in longitudinem durationis totalis, seu vniuersalis morbi, & particularis paroxismi respectu tertianæ: sunt enim de genere chronicorum, vt Gal. dixit, quorum vniuersalis terminus est in. lxiiij. diebus, et particularis paroxismus in. xviij. horis secundum plurimū. Variantur autem secundum plus & minus, ratione varietatis humorū in quantitate & qualitate, & ratione varietatis corporis in virtute, & cōpositione, & in temporibus vniuersalibus, quia status, & declinatio prolongatur in eis, & in hora exacerbationis, quia secundum vnumquemq; diem ad vesperam, & noctem magis. Et in partibus, seu horis exacerbationis ipsius paroxismi, quia principium, et declinatio prolongatur in eis. In essentia feb. quia vtriusq; calor obtusus est & inæqualis, seu dispartitus: & hoc totum propter humoris naturam, quia frigidus, crassus, et viscosus est vniuersaliter, differunt tamen secundū plus vel minus, secundū vniuersitatem specierum eius, vt infra dicetur propitiante Christo. Porro in aliijs accidentibus essentialiter distinctis, vt in qualitate mutata corporis, vt quia faciei color, & vniuersi corporis ad pallorem, & plumbeitatem cum inflatione tendit, licet vapor ex putredine ascēdens quandoq; ipsum ad rubedinem mutet. Et actione læsa, quia est cum stomachi læsione, vt plurimum, propter causam inferius assignandam, & cum dolore ipsius atque crassitie, & aliorum viscerum propter oppilationes multiplicatas in eis. Et pulsus est paruus, demissus, debilis in primis: deinde fit frequens in processu, propter eius paruitatem & frequētiam. Et eius paruitas vehementior est quā frequentia quartanæ & tertianæ, verum non est velocior pulsu quartanæ, & quandoq; est tardior eo, aut similis illi: in primis est vehementis diuersitatis cum priuatione ordinis, & diuersitas magis est in paruitate, & debilitate ipsi9, & significationes pulsus super eas sunt de certioribus signis. Et vt vrina quidem in eis in primis est alba & subtilis, propter frigiditatem humoris et complexionis: deinde fit rubea, propter putredinem, & quandoq; permutatur, econuerso propter humorem qui indigestionem incurrit, & iterum rubet, & inspissatur propter digestionem et expulsionem, oppilatione aperta, & egestio est mollis, alba, & inflata phlegmatica. Et in circunstantiis vel ętate, nam plurimum accidunt humidis, natura quietis, vel ætate infantibus, & senibus, in tempore hyemis, in regione humida, gulosis, patientibus nauseatiuam satietatem, exercitātibus, & balneantibus se post repletionem, & nauseam, et habentibus oxiremiam, & descensum humoris phlegmatici ad stomachum in quo putrefit plurimum, tāquam in minera generationis suæ, propter malitiam regiminis. Et proinde non excusatur à defectione stomachi cum casu appetitus, & malitiæ digestionis, quæ est causa dolorum, & syncopis, defectus virtutis, & paruorum accidētium aliorum, & proprie interpolata. Et sunt absq; siti, pper phlegmaticam naturam abundantis in ipso, quæ si accidit fit propter putredinem eius, & salsedinem ductam ex ea, & tamen minor erit quàm in aliis, licet sit magis perdurans. Quibus omnibus accidentibus, vel pluribus dictis cognoscitur feb. phlegmatica, seu quotidiana: interpolata etiam & continua in seipsa, vt propriis signis, & distinguitur ab aliis generibus putridarum feb.

E

Differt vero ab ea in modo exacerbandi ac declinandi, in fortitudine, vt dictum est, & debilitate caloris, & interpolatione ac continuitate ipsius. Et quidem quæ interpolata est cum exacerbatur, vel mouetur ad afflictionem, et paroxismum inuadit cum frigore manifesto, primum tamen paruo, deinde magno, & vtroque prius puro, deinde cum horripilatione propter calorem, quē acquisiuit phlegma cum ad putredinem successiue secūdum partes suas deuenerit propter sui crassitiem, & quia frigiditas ab eo, fumus calidus resolutus simul per sensibilia membra corporis subito diffunditur, & sic frigiditas simul, & calor pcipitur. Cum vero totus sit putrescens, calorem accendit minorem, quia trāspirabilem ad exteriora. Deinde resoluitur & declinat, omnino quandoq;, plurimum absq; manifesta euacuatione, & plurimū non omnino, & tūc quies succedens erit impurior, & propter debilitatem virtutis, & humoris viscositatem, qui semina putredinis derelinquit, & aliquando cum vomitu, & ventris fluxu, & rarius cum sudore pauco propter naturā humoris, qui si fiat, subtilitatem ostendit magis, & morbi proinde breuitatem. Continua vero cum ad exacerbationem venit, absq; frigore inuadit, vel cum frigore pauco non valde manifesto, ppter ventrem apud præsentiam frigoris humoris cōmoti, quod inimicū est eius. Et licet tarde ad augmentū proueniat sicut illa, tñ ex quo putrefit, calorem fortem accēdit, & continuum, qui non declinat omnino. Et hoc totū propter humoris positionē & situm, vt superius dictum est. Differt quoq; ab illa in pulsu, & natura quoad quid, nam pulsus continuæ est inæqualis, & natura turbata, interpolatæ vero non, & in periculositate: continua enim periculosior est respectu interpolatæ sibi proportionatæ. Inquit enim Hippo. in apho. Febres quæcunq; nō deficientes, in diatritis fiunt, fortiores & periculosæ. Quod generalizās. Gal. ait. Feb. illa non molesta est quæ de se corpus mundificat: quæ vero non mundificat, respectu eius esse molesta dignoscitur. His enim accidentibus quotidiana interpolata distinguitur à continua sibi proportionata. Et conueniunt ambæ cum aliis generibus putridarum proportionalium, de quibus infra dicetur duce Christo.

F

7. ap

G

Feb. dian

Adsunt ergo ipsi quotidianæ species plures & diuersæ, & differentiæ substantiales secūdum pluralitatem specierū phlegmatis in quibus accenditur. Alia enim est in phlegmate acetoso. Alia in phlegmate salso, alia in dulci: raro vero in vitreo, plurimum enim rigorem facit absq; febre, cum putrefactioni sit ineptum, ratione complexionis & substantiæ. Accedunt quoq; species aliæ, vel differentiæ accidentales, seu modi, ratione loci, temporis, seu horæ, & ratione symptomatis ei associati. Cum enim frigore & calore consistat, aut præcedit frigus, & sequitur calor, vt dictum est, quod est plurimum, & tunc fiet quotidiana vera, aut simul est frigus, & calor, quod est rarius, & tunc aut sunt in diuersis partibus corporis, aut in eisdem, si in diuersis, aut quia extra sentiatur calor, & intra frigus, & sic erit quotidiana epiala nominata de genere quotidianæ & putridæ, licet Serapio dicat, tunc ephemeram fieri feb. per quàm tamen interpolatam dedit intelligi, aut ecōtra, & sic erit quotidiana nominata lyparia. Si vero in eisdem omnibusq; corporis partibus in quo fit frigus & calor sentiatur in eis, & tunc erit tertiana nominata, in qua simul vtraque existit, à proprietate rei denominatione assumpta. Et secundum horam exacerbationis: aut enim exacerbabitur in hora phlegmatis vesperarū, scilicet & noctis, quod est magis, vt dictum est, & tunc fiet quotidiana dicta nocturna, aut sm horam diei, licet illud sit raro, & tunc fiet quotidiana dicta diurna. Et etiam secundū associationē accidentis syncopis, & tunc fiet quotidiana dicta syncopalis humorosa, ad differentiam humoralis subtilis,

H

lis,

lis, quæ est humorosa cholerica semper à proprietate rei nomen sumẽdo. Et quidem causæ specierum primarum, vel verarum, & essentialiũ ex prædictis sunt notæ. Oẽs autem sunt chronicæ, & propriẹ, ac magis cuius causa est phlegma purum, vt infra ex vitreo, nisi eius paucitas contradicat. Cuius vero causa est phlegma mixtum si cũ cholera, vt est phlegma salsum, est minus longa. si vero cum melancholia, vt est acidum, & ponticum, magis longa. Mixtio enim si sit & partialis & vera, abbreuiat, vel prolongat ſm diuersitatem miscibilium, vt est dictum. Si vero sit ſm vicinitatem, vt est in hemitritea, licet ratione cõtrarietatis vnius humoris ad alterũ abbreuiet vel prolonget, tñ ratione diuersitatis semper prolongat. Inquit Gal. vel Hipp. in aph. morbus habens multã & diuersam materiam, longior est habente vnam similem.

Signa eius sunt eadem quæ dicta sunt superius in generali, variata tñ ſm intensum & remissum, longum, & breue. Nam quæ in acetoso, & pontico accenditur, prædicta accidentia pura habet atq; intensa. & etiam frigus longũ, & calorem quoq; tarde accendibilem minorem, & lõgiorem. Et in diebus primis calor ipsius est paruus. In subsequentibus vero fit fortior propter calefactionem & subtiliationem humorum. Et vrina est pallida, remissa in colore, & subtenuis in substantia, obumbrata in superficie, & nebulosa. Quæ vero in phlegmate salso, confusa & obtusa, propter choleræ mixtionem, vnde minus frigus, rigorẽ vero magis habet, & calorem acutiorem, ac breuiorem. Et erit in primis diebus fortior. In seqũtibus vero minor & vrina est rufa in colore, confusa in substantia, obumbrata in superficie, liuẽs superius. Quæ vero in phlegmate dulci, medio modo se habent.

Specierum vero accidentalium, seu modorum causæ sunt. Et eius, quæ epiala est cum est phlegma vitreum, cõprehẽsum in occulto corporis, non tamẽ in venis, ne continuam faciat. sed extra, vt in stomacho & intestinis, & hoc propter suam frigiditatem intensam, quia non potest aggregari in venis, sed in illis tantum in cuius parte accidit iam putrefactio, ex qua vapor inflammatus spargitur ad exteriora corporis, & inflammat ea inflammatione debili, lenta. Quapropter dixit Serapio eam ephemeram. sicut Abo. quotidianã continuam consimilem hecticẹ. Et pars eius, quæ remansit in putrefacta, propter præsentiam caloris alterius partis putrefactiõe in suo frigore roboratur. vnum enim contrariorum per præsentiam alterius cõfortatur, vt Aristo. dixit, & sic magis frigiditatem in interioribus imprimit, & magis sentitur q̃ prius. Sed ad exteriora corporis non peruenit, propterea, quia caliditate alterius partis putrefactæ sunt in phlegmate, & non est continua, sed interpolata durans tribus, aut quatuor periodis. Et signa eius sunt ea, quæ dicta sunt, suam causam demõstrantia. Et rarius est euẽtus eius propter causam superius dictam. Et plurimum cum accidit exacerbatur omni die, verum quandoq; permutatur sua exacerbatio quotidiana in tertianam, vel quartanam, cum difficile, & tarde veniat in putredinem propter compositionem, substantiam & quantitate puram, & complexionem frigidam, potentialem, & actualem, quam in corpore seruat. vt Gale. dixit. ob quam rem periodica solum est, non cõtinua. Non enim possibile est tãtam frigiditatem esse in venis sanguine repletis, quam etiam natura non tolerat. nec pro tanto non dicetur quotidiana ex phlegmate substantialiter & proprie. Accidẽtaliter vero à paroxismorum circuitione facta, quod quare fit infra de quintana propitiãte Christo dicetur. Et spacium paroxismi eius est vsq; ad quatuor horas, & plurimum cõsumitur ante propter materiæ paucitatem. Et vrina eius alba est & cruda, & valde modicæ colorationis, & pulsus ei⁹ est tardus & rarus. Et causa lypariæ dicta est phlegma plurimum & per se, quandoq; vero, & per accidens cholera. Et modus quidem quo phlegma ipsius causa existit est. Nam cum interius & corporis profundo est, vt de sui natura existit, putrefit, & inflãmatur, interiora calefacit, et vapor ex eo resolutus, ad exteriora venire non potest, vt calefaciat pp phlegma vitreum, quod existit in eis prohibẽs eius extensionẽ & calefactionem, vel sua frigiditate à qua non alteratur propter, illos; vt calefiat, vel si calefit, non putrescit propter ineptitudinem suã, sed calefit calefactione aquæ calefactæ. Cum ergo resoluitur ab eo caliditas, sicut calidus vapor ab aqua, redit ad suam naturã, & infrigidat. infrigidãdo etiam illũ, qui prius fuerat putredine resolutus quo etiam erat calefactus, & sic magis infrigidat, & maxime cũ calor naturalis attrahatur ad interiora supercalefacta, impulsus etiam à frigiditate exteriori. Modus vero ſm quẽ causa eius cholera existit est, nam cum est pauca & putrefit, calefacit interiora tñ calore febrili, vt vapor & fumus ex ea resolutus ad exteriora, propter sui paucitatem peruenire non potẽs non calefacit ea, verũ, quia calor naturalis ipsorum ad interiora trahitur, calefacta remanente depauperata calore & plus solito frigida. Lyparia enim nomen est generis omnis febris in qua calent interiora, & exteriora frigescũt quod si contra feb. omnem existit cum calor sit innaturalis in totum corpus extensus, illud tamen non est ex se, sed per accidens, quia eius extensionem prohibuit phlegma vitreum. s. defectus caloris inextensibilis, vt est dictum, quemadmodum apparet in simili, prunæ. n. positæ supra manum cum non vrant, & de earum natura est illud; non per se est, sed propter aliquid aliud impediẽs, quemadmodum etiam in eius cõtrario est videre, videmus. n. aquam frigidam infrigidare & humectare, si non fuerit quod, phibeat, vt est qualitas mineralis.

Signa distinctiua inter phlegmaticam, & cholericã nota sunt ex prædictis, & maxime ex frigore in exterioribus percepto. In phlegmatica enim maius est, q̃ in cholerica, & exeuntibus, & præcedenti regiminẹ, & aliis circũstantiis, quæ in corpore abundantem humorem ostendunt. Eius vero in qua calor, & frigus simul existit in vtrisque partibus, causa est non vna materia in parte putrescens, et in parte nõ, sicut in epiala, nec duæ materiæ. vna quarum putrescit intra. altera vero extra existens sicut in lyparia. Sed duæ materiæ simul ambæ putrescẽtes in periodo, quarum vna est in interioribus, quæ quandiu quietẹ existunt, suam malitiam non ostendunt, sed cum ambæ earum incipiũt putrefieri, mittit vnaquequẹ alteri fumũ suum antequàm totaliter putrefiat ad locum in quo est, & tunc est pars non putrescens propter præsentiam eius in sua frigiditate roboratur, & manifestat eam. Sic equidem in interioribus, & exterioribus simul caliditas, & frigiditas sentietur, vt Gale. dixit. Et quod plus est in eodem loco, non tamen punctuali & stricto, sed habente latitudinem, vt de consideratione medici Gal. intellexit, quod innuit cum dixit. Non est dare partem in corpore frigidam ad cuius latus non sit caliditas.

Et signa eius sunt nota ex sui essentia, & aliis quæ causam eius ostendunt. Causa nocturnæ est similitudo inter horam vesperarum noctis, & ipsum phlegma in sua natura propria, qua augmentatur phlegma, & mouetur ad putredinem illa hora. Inquit enim Gale. simile auget suũ simile, & facit ipsum furere. Et causa diurnæ est fortitudo & multitudo materiæ, quæ in hora suæ naturẹ contrariæ diei. s. ad putredinem mouetur, non compellitur, neq; retinetur. Inquit. n. Gal. Fortis est ignis qui in aqua non extinguitur, & fortis aqua, quæ igne non calefit. Et proinde periculosior est diurna. Inquit. n. Hipp. In morbis minus periclitantur ægrotantes, quibus proprie, naturæ temporis, & horæ, ægritudo inest, q̃ quibus non propria ſm aliquid horum inest. Et licet aphor. loquatur non in causis, & proinde nocturna periculosior sit censenda. Et cum eadem sit ratio vtriusq;, hic morbus pro causa sumatur, et hoc

De signis distinctiuis

De signis feb. phlegmaticæ.

2. aph. 34.

hoc quia curatiua intentio, quæ à causa eam separat, quæ à morbo in hac febre, nisi in casibus .v. exceptis supra capitulo generalis curationis dictis. Coadiuuant quoque ad periculum, quia est ex maiori & fortiori materia coniunctio caloris diei cum calore febrili, & lõgitudo eius cooperantes simul in resolutione virtutis, et corporis, qui perduxit ad hecticam. Inquit enim Gal. feb. cum prolongantur minuantur hectica, licet nocturna sit molestior, eo ꝙ hora quietis, & somni affligat, qua percipitur magis afflictio. Inquit enim Gal. Hora quietis facilius apparent pericula, & signa ipsarum in motu paroxismi in horis prædictis habentur. Et feb. syncopalis humorosa, est feb. cui associatur syncopis frequenter & multum, & à qua non excusatur. & proprie apud motum corporis, & erectionem. Et causa eius est proportionalis causę sui corporis. Quandoque accidēs in feb. superius assignata, & est plurimum phlegma crudum replens sua multitudine venas, & grauans naturam plurimum ibidem. Et cum mouetur ad paroxismũ, currit ad os stomachi disponente caliditate eius, quod sua multitudine & frigiditate debilitat, suffocando & extinguendo caliditatem ipsius, & cordis compatientis illi propter ligamen in arterijs, & vaporem frigidum per illas peruenientem ad ipsum, & cerebri, propter ligamen in partibus neruorum, quare virtutes omnes deficiunt. Quãdoque putrefit, deinceps facit febrem dispartitam facientem eam excitare, quare prędebilitata magis cadit, & sic syncopizat æger frequenter omni hora deteriori paroxismi. Et maxime cum mouetur, & surgit propter commotionem humoris, & emissionem factam ad cor & cerebrum, & tunc magis, & proinde quandoque fit alienus.

De signis.

Signa eius sunt signa repletionis phlegmatis crudi, quę sunt nota. Et febris ex qualitate vniuersalis caloris obtusa, & periodicatione quotidiana, licet plurimum quotidiana, propter primam abundantiam humoris, et putrescentiam in venis, & syncopis associata feb. freqūter, & multum, quia color faciei non remanet secundum dispositionem vnam, imo quandoque est plumbeus, quandoꝙ citrinus, quãdoꝙ cineritius, propter fumos corruptos, & quãdoꝙ niger, & color labiorum est sicut comedentis mora. Similiter exeuntis valde apud commotionem ægritudinis, quasi fuerint suffocati. Et hypochondria sunt suspēsa vehementis inflationis, & oculi, similiter eorum viscera, & pulsus minoratur, & tardatur, & rarificatur, & maxime in principio motus eius. Cum ergo calefit, materia subtiliatur, & pulsus putrefit, & pulsus fit non magnus, sed velox in systolæ, & spissus propter defectionem virtutis, ꝙuis illud quod in eo vincit sit paruitas, tarditas, & raritas, & vomitus est acetosus, & globosus, licet quandoꝙ sit cholericus, propter adustionē choleræ à qua quandoꝙ fit in visceribus propter caliditatem apostematis veniēs in illis cum quo non speratur ad apostema. Inquit .n. Gal. apostema interiorum cũ debili virtute, mortale. Si enim cibetur, additur ad apostema. Si vero non, cadit virtus. & maxime si putredo in humoribus corporis sit extensa, & vrina est sicut vrina phlegmaticæ veræ superius dictæ. Et quandoꝙ est cholera valde acuta, subtilis substantiæ, & venenosæ, in suo motu furiosa, quæ discurrendo venit ad stomachum & ad principalia, quare virtus cadit in paroxismo frequenter & multum, propter vehementem malitiam causæ, & feb. acuitatem resoluentem corpus & attenuantem, quare dicta est subtilis adeo, vt quandoꝙ non sufficiat vsꝙ ad quartum diem nisi succurratur opportuno consilio, quod infra Deo duce dicetur.

De cura.

Cura eius est duplex, communis & propria. Communis est, quæ in qualibet sui specie communiter conuenit. Et est quatuor res. Prima abscindit causam. Secunda feb. dyscrasiam quandoꝙ subalterat, raro tñ intenditur ad eã, vt alteratione indigeat, sicut est dictũ, sed ex se plurimum

E deficit, causa cessante. Tertia ponit studiũ in virtute & vita, cũ cibis & potibus, & regimine debito in alijs rebus nõ naturalibus. Quarta corrigit accidentia.

Causæ abscisio in duobus existit, in alteratione, & euacuatione. Alteratio vero completur cum minorantibus, & leuibus in principio, si multitudo in materia videatur, quam natura vsꝙ ad perfectam digestionem non valeat tolerare. Aliter enim minuenda non est. Destruit .n. loca sana resistentia ęgritudini, vt Hip. dixit. Et proprie si fortibus moueatur, ex quibus sunt clysteria, vomitus & solutio leuis, ſm declinationem materiæ, variata tamē ſm varietatem specierũ phlegmatis, vt dicetur, sicut est zuccharum ro. ex ro. rub. & nouũ qm̃ est lenitiuũ, & confortatiuum cum melle. casiæfist. & aqua hordei, vel iuleb, & hoc in materia mixta ex cholera, vel geleniabin cum aqua alubleb, & melle, tereniabin & hoc in materia frigida, pura, vel mixta, vt in phlegmate dulci, & parum salso, deinde cum pharmacijs & leuibus ſm hoc post tres dies ex quo

F subtiliatio aliqua facta est in materia propter se. Materia enim inobediens valde, leui non educetur pharmacia, nisi sit disposita quo quo modo. Et qñꝙ phlebotomia cum materia fuerit admixta sanguini, vel naturæ eius propinqua, vt est phlegma dulce, si vrina fuerit rubea, oportet autem vt postponatur in principio non tamē multum vt Gal. docuit, & Aboali.

Sed dices quo die fiēda est phlebotomia in die pari, vel impari. Die pari magis, vt seruant moderni ꝙ impari, ex quo omni die exacerbabitur æqualiter, vt est dictũ in principio supra. Dixit Falco, non video causam quare magis in pari fiat, vt seruatur ꝙ impari: nisi quia cum contingit associatum, & ponitur peccatum esse humoris calidi, & sanguinei proprie, quia vt supra calefactus à fe. naturam talem cousueuit assumere, licet Gal. videtur, quæ impetũ præstat humori phlegmatico magis, ꝙ in diebus imparibus, licet paruus, & insensibilis propter quod dicta est fe. huius semper exacerbari, æqualiter quaꝙ die.

G Deinde completur cum digestiuis, subtiliantibus, incidentibus, abstergentibus, & aperientibus cum caliditate temperata propter feb. & maxime si continua sit, & habētibus stomachum confortare, & prouocantibus vrinam & sudorem, quæ infra dicentur, simplicibus & compositis. Et ex simplicibus sunt radices communes, & semina, anisi, fœni. apij, ameos, grana passu. & acetum ipsarum, & capil. ve. schinanthus, endiuia cum radice eupatorij, hyssopus, hasce, & bedeguar, & proprie si cum debilitate stomachi fuerit, & similia, & eis fortiora secundũ exigentiam materiæ. Et ex compositis in principio ministrandis, sunt geleniabin cum aqua endiuiæ, & proprie in mixta ex cholera, vel anisi, apij, & fœni. in pura. Et syrupus acetosus simplex vel de radicibus, & seminum dictorum & aqua mellis cum hyssopo ſm diuersitatem materiæ. Et proprie cum syrupus acetosus acescit in stomacho post quam si nõ acescat per duas horas detur aqua hordei decocta cum radicibus apij, & fœ. vt etiam non acescat,

H sed subtiliet & aperiat. Et cum electarijs subtiliantibus, et incidentibus, cum acredine, & caliditate acuta, et proprie cum phlegma crudum, seu vitreum fuerit, vel mixtũ melancholiæ, quia fuerit ponticum seu acetosum, vt est diaciminum, diasulphur. Et comestio salsorum, & proprie oliuarum salitarum, & capparorum, & potus oximellis scillitici cum aqua endiuiæ, & ro. & alia quæ Christo annuente dicentur infra. Deinde cum appraueris, & æquaueris & vsꝙ ad. vij. dies, oportet vt redeas ad solutiuum dictum confortatiuum, deinde ad digestiuum. Melius .n. est vt euacuetur ex materia aliquid, & expectetur in reliquo donec digeratur paulatim, ꝙ ꝙ expectetur vsꝙ ad digestionem perfectam, qm̃ quotidiana maioris materię inter alias periodicas est, & peioris terminationis, vt Rasis dixit. Et terminus expectatiõis digestionis paulatim in ea

Diges[tio]

Docum[entum]

est

est. vij. dierum dictus, ergo sicut singulis hebdomadis paulatim digeritur cum prædictis, ita paulatim euacuetur. Sed oportet, vt solutiuum prædictum cōfortetur cum medulla carthami, vel turbith, vel agarico, si materia fuerit declinans ad additionem frigoris. Si vero ad choleram addatur violæ siccæ contritæ, & syrupus earum. Si vero ad melancholiam, cum polypodio, & epithymo.

Deinde ministrentur diuretica, & troch. de rosis, de eupatorio vel absinthio, cum aqua fœniculi, vsq; ad digestionem perfectam, post ipsa vero ministrentur, quæ euacuāt cum eradicatione. Et quidem euacuationem complentia sunt pharmaca dicta, simplicia, & composita, verū oportet vt addatur dosis simplicibus dictis, quibus etiam aliquid colocynthidis ministretur. Et ex compositis est melior hiera electa in specie sua, ſm materiei speciē, post quā balneabis eum, & post dabis theriacam veterem cum vino, qm̄ resoluit reliquias & cōfortat. si expedit dabis cum miua acetosa, vel aromata, ſm membri, & materiæi exigētiam. Et quidem clysteria sunt ex aqua siclæ, melle, & sale, cum oleo sesamino in principio. Deinde digestione apparente cum fortioribus, & vomitus fiat cum aqua raphani, raphano infuso in syrupo acetoso, cum aqua anisi, & atriplicis, & semine raphani bibita vsq; ad nauseam, & hoc si sit facile, et materia impetum ad os stomachi faciat, tunc enim conueniens est omni tēpore, & proprie in principio paroxismi cum aqua calida, qm̄ resistit rigori, & frigori, extinguit sitim, q̄uis sit cum hoc æstuosa, cum multum sit calida, quare sit in caliditate temperata, quo tēpore non retineatur nisi debilitet, & tunc retineatur cum miua, & syrupo de menta, quæ in nostro sunt antidotario scripta. Quod si grauis sit et difficilis, non prouoces quoquo modo, qm̄ licet sit magni iuuamenti in hac feb. tamen si difficilis est, stomachum debilem debilitabit magis, attrahendo materiam cum non posit præ stomachi debilitate educi, remanebit in stomacho faciens in corpore eius apostema, vel in vacuo repletionem perducentem ad syncopim, vt dixit Abo. Oportet ergo vt expectetur i ipso vsq; ad dies. vij. donec materia disponatur, & stomachus facilitetur ad ipsum cum nauseantibus prædictis.

Alteratio dyscrasiæ proprie locum habet in quotidiana ex phlegmate salso, et in continua magis. Cōpletur aūt prout supra in capi. generalis curationis est dictum, Cauēdum autem in hac feb. à forti alteratione seu infrigidatione, incrudat. n. materiam, & ad congelationem perducit, & consequenter ad subeth. ad stuporem, & oppilationis augmētum. & morbi prolongationem. Et ex appropriatis conferentibus feb. quotidianæ est bedeguar, quia confert eis cum defectione stomachi, & folia pentaphylon cū augmeli, & est oleum dulce et suaue, aut vino bibita. Cōferunt. n. ei, & tollunt eam, & sumus experti, & nigella, q̄ prohibet & resoluit febres phlegmaticas. Et cyperum similiter, & aqua hordei decocta cum ficubus, & cum mellicrato, & cum apio & fœniculo, et sumptio de corticibus tesiliæ au. iij. & succo eius. iij. almisuseth, & de lachryma eius au. i. & sumptio olibani cum vino, verum non oportet, vt multiplicetur vsus eorum, quoniam nocet.

Tertiam rem complent debita cibi, et potus ordinatio, & est vt non sint subtiles, vt in tertiana, nec adeo crasi, vt in quartana, sed mediocres inter illos, prout morbo composito conueniunt, vel mediocriter longo, quales sunt carnes, vt extrema pullorū, auiculæ paruæ, perdices, & pulli fasianorum, panis similaginis aliquid furfuris habens, prę tercq; in phlegmate salso & dulci. Et alia, quæ inter mediocrem sunt dicta crassa propinqua superius demonstrata. Et aquæ hordei potus simplicis, vel decoctionis in radicibus vel seminibus, & proprie si acescat in stomacho, aut aqua cicerum. Est enim de melioribus, cum sit potus, & cibus, omnes prædictas in se complectens intentiones, vel hydromelle in crudo, & vitreo, vel acetoso, vel simplex conditum cum speciebus subtiliantibus, incidētibus, abstergentibus, aperientibus, & confortantibus stomachū, vt cum cinnamomo, spica, & aniso, & mastice, menta, & similibus. Et cum apparuerint signa manifestæ digestionis, quod est post. xiiij. vinum subtile est eis cōueniens, cōfortat enim choleram naturalem, digerit semicrudos humores prouocando vniuersas excreationes, ipsos expellit. Et quandoque ante digestionem conuenit propter stomachi digestionem, frigiditatem humorum & cruditatē, & proprie cū est paucus, vt quia vitreus fuerit, vt est dictū. Oportet autem vt his & consimilibus ex pulmentis, herbis, confectis ex sicla anetho, bedeguar, aspharagis, & similibus in principio vberius reficiantur. Deinde gradatim quantitas minuatur, vt in augmento parum, in statu multum. Et in crisi magis, nisi debilitas, & accidentia cōtradicant, in declinatione vero remittantur vberius. Et hora cibi est in quiete paroxismi, vel tepore, aut declinatione ita, vt sit ante paroxismum futurum per quatuor horas ad minus, q̄ si extimaueris ipsius statū propinquum, vt vsque ad. vij. diem propter subtilitatem & paucitatem materiæ eius, subtilietur cibus et potus, & cōtētetur aqua hordei, & sauich eius, q̄ si extimatio iusta non fuerit, & rōnabilis nullo modo subtilies, quāuis diætam extenuatiuam melius tolerant atq; famem nutriti à corporis humoribus, paulatim digerendo eos. vt Gal. dixit, tamen quia putridi sunt, nutrire non possunt. Regatur quoq; in aere temperato, declinante ad caliditatem maxime, prætercq; in salso. exercitetur suauiter in lecto, de latere in latus voluendo, prout supra dictum est, & digesta materia magis, cq; in salso. Et fricetur frictionibus extremorum, trahendo à superius ad inferiora. & proprie ante cibum, donec calefiāt, deinde dimissis extremis perueniatur ad dorsum, dormiat tēperate, & æqualiter vigilet, vt quod digerit somnus, euaporent vigiliæ. Et si phlegma fuerit ad frigiditatem, decliue dormiāt supra famē, qm̄ cōfert, inaniatur superfluis, & repleatur vtilibus, prout superius dictum est, & vtatur temperamento in accidentibus animæ calefacientibus, vt ira et gaudijs. Si ergo perducatur ad iram, cōfert, prætercq; in salso.

Hora cibādi.

Correctio autem accidentium completur cum his, quæ sequūtur, si enim frigus sit vehemens & rigor in paroxismorum principio, & ægritudo sit in principio, da in potu aquam calidam decoctionis ani. apij, & se. ozimi. & euaporabis cum ea. Et dabis theriacam si phlegma valde sit frigidum, vel hanc confectionem, quę infra dicetur, etiam si ægritudo processerit vltra defectionem stomachi, succurres cum vomitu si possibile est, vel cum vino vinoso, & asso pane, cum menta & mastice, & similibus, & confectionibus eorundem. Et cum cerotis, & emplastris habētibus stomachum confortare in nostro antidotario præscriptis, & cum masticationibus mentę ac masticis, & odoribus, & cibis redolentibus, atq; potibus ex vino, ac hydromele conditis. Et si defectus proinde appetitus absit præmisso vomitu, si expediat, dentur pilulæ de aloe, cum sal gemma aria ęqualium partium, quotum duorum quodlibet sit ponderis. ʒ. i. ad minus, & sint confectæ cum succo mentæ. Et in cibis ministrentur, gellea, oliuæ salitę, & capparus cum aceto, & folijs mentæ hortulanæ odoriferæ, & omnia odorifera modo quolibet ministrentur, virtutem enim animalem cerebri & cordis spiritalem confortant, atq; hepatis, & stomachi sedant nauseam, & confortando sensibilitatem oris stomachi & excitant appetitum. Ad quod expertum est caryophylum cum aceto ante cibum sumptum, post quę sumpta ministrabis digestionem iuuantia, vt electaria sumpta, & inunctiones, & emplastra, & alia localia remedia in hoc propria. Et si accidat syncopis, vel dolor stomachi, seu capitis, corriges illos prout superius dictū est, similiter si subeth, et fluxus ventris contingat, & superfluus vomitus. Et ad breuiationem

uiationem eius cum peruenerit vltra quadragesimũ diem qui est verarum chronicarũ, vel proprium eius terminum superius praefixum. i. quadragesimum diem appareat prolõgari, quadrupliciter instabis sm quadruplicem causam prolongationis ipsius, quę sm Gal. quae est quadruplex, duplex ex parte corporis, vt virtutis debilitas, & densitas compositionis ac viscerum oppilatio. Et duplex ex parte materię humoralis scilicet multitudo, et frigida qualitas, scilicet crassa, & viscosa ipsius. Cibabis ergo propter primam vberius cum cibis & potibus temperatis & cordialibus, quae virtutes in suis mineris confortant, virtus enim est curans & medicus minister. dixit Gal. Confortata igitur contra morbum inualescit. Ministrabis quoque propter secũdam appropriatas medicinas oppilationum viscerum, quae supra in hepate & splene sunt dictae. Et hic supra ex quibus propria est ameos cõfectum melli edrac. ani. foenic. & asarum. Et se. & aqua cuscutae, quae propria est se. infantium, & rarefacientes pororum constipationem. ex quibus proprium est oleum anethinum in duplici vase calefactum, & chamaemillinum, & cum debita frictione inunctum. Et calidas subtiliatiuas, & incisiuas medicinas, simplices, & compositas dictas, praedictorum humorum adaequatiuas resolutioni habili, & euacuationi, post quas euacuatiuas ipsorũ multitudinis propter tertiam causam subiungemus paulatim, & per interualla purgantes, & praeferunt proprias. Ex quibus sunt simplices & compositae. Et ex simplicibus est agaricus, quem praecepit Abo. dari quotidie à ʒ. i. vsque ad ʒ. i. & tertiam cum puluerizatis, & cum melle mixtis sumitur, & semen vrticae post digestionem dixit esse mirabile valde sumptum in puluere melli admixtum. Verum si accidit ei modus solutionis ventris aliquis cum noceat, & debilitet viscera propter hepar, miscebis ei semen cuscutae propter stomachum, masticem, & anisum propter splenem, & eius crassitiem, radicem apij, & scolopendriae, & fortasse oportet, vt addatur vltra hoc cyperum cum aqua de bee, resoluit enim febres phlegmaticas. si vero accidat inde inflammatio febris compositae, infra Christo propitiante dicentur.

De cura quotidianae febris.

Cura quotidianae febris propria est, quae ꝓprie speciei, & modo proprio ipsius debetur. Et licet aliqua superius narratiuę sint dicta, hic tamen eam specialiter afferamus. Et est vt in eius continua abscindentia causam cũ adequatione, & solutiua cum maiori temperie ministrentur. Et frigida alterantia intẽdantur magis, quàm interpolata, & in frigida ex phlegmate salso, in frigida vero ex acetoso vitreo, vt in epiala, & lyparia quae est vt plurimum ex vtrisque admixta econtra, & in facta ex dulci mediocriter. Et diaetę cibi, & potus subtiliatio fiat similiter illis. Sit ergo contẽtus in primis syrupo acetoso zuccharino. et geleniabin cum aqua foeni. apij, & trium radicum et iuleb de zuccharo, & succo granatorum muzorum, & solutione de aloe, hiera. & similibus. In reliquis vero incipiatur à syrupo acetoso mellino cum aqua zucchari, anisi, foeniculi, hyssopi, hasce, & procedatur ad calamentum, & origanum, & similium, & ad oxymel scilliticum, et ad fortiora solutiua cum colocynthide, & hieris magnis, & similibus, habentibus mixtionem mirobalanarum chebulo. spicae, & masticis ad confortationem stomachi. Et clysteria cum eis asaro, centaurea, & gummorum speciebus notis, & similibus. Et ex his, quae curant cum proprietate epialam, est sumptio trium, vel quatuor granorum hyoscyami cum vino.

In febre autem syncopali humorosa, licet cura sit difficilis, & propter virtutis succumbentiam morbo, quae est principaliter curans, & propter contradictionem, & repugnationem earum in auxilijs, virtus. n. quia cadit indicat cibum dandũ, licet humorũ crudorũ venarũ repletio cõtradicat, quia per ipsum additio fit in causa, repletio quoque quae praeter naturam est, indicat euacuationẽ fiendã, cum contradicit virtus, quia prae debilitate non tolerat, ad curã ergo eius medicina est eligenda. & est breuiter duae res. Prima est, vt venarum repletio atq; stomachi euacuẽtur, vt toleret virtus. Secunda est, vt cibus & potus propter virtutis casum necessarium sic detur, vt cõfortet, et magis non repleat. Et tertia additur, vt si quod sit accidens interueniens cõfrigatur.

Primam rem complent clysteria lenia abstersiua, & parum attrahentia & suauiter, cum ordine ministrata, quae ex venis primis humorem crudum, & intestinis paulatim educant, & vomitus similiter cum ipsum educit de stomacho, & maxime si cholera sit admixta, & facile prouocetur. Et digestiua in reliquo abundante in eis, & alijs adaequationem facientia, vt est syrupus mellinus cum virtute hyssopi, & hasce, & se. apij mane, parũ de nocte, & aquae mellis potus. Et alia ex electarijs & trochiscis subtiliantibus absq; multa calefactione, vt est syrupus acetosus mellinus, & somnus temperatus supra ipsum, & frictiões, deinde ad euacuationem ipsius paulatim cum tolerantia, & suauitate de venis secundis, q̃q̃ Auer. illam deneget. Et quia dissoluendo nocet, quia tales humores ex venis non educunt, imo medicinae laxatiuae sunt necessariae, quod q̃dem verum est si sint tolerabiles, & quia non sunt, & frictiones faciendae sunt, licet immediate non euacuent sicut illae, & tamen si nocet, iuuamentum est maius, vt patet, & melior modus in fricando est, vt incipiatur à coxis, & brachijs, trahendo à superioribus ad inferiora, et illud cũ manibus asperis, vt mantili abradente cutem, donec calefiat cutis, & membra, & eis dimissis tunc redeatur ad dorsum & pectus, deinde redeatur ad crura sm ordinem primum. & vigilię ita, q̃ ęquales sint somno, vt quod digesit somnus supra digestiua factus, resoluant frictiones, ac euaporent vigiliae.

Mo[...] canc[...]

Secundam rem cõplent panis calefactus in vino vinoso, & odorifero, temperato, tempore casus virtutis et syncopis datus, in quantitate temperatus, vt spiritus, & virtutes restauret, in repletione non addat, supra quam alius potus & cibus non conuenit vsq; ad declinationem, nisi aqua hordei, vel panis infusus in iuleb, aut aqua mellis, maxime cum crudis humoribus nutriantur, paulatim digerendo eos, vt Gal. dixit. nisi sint putrefacti, quo casu est desperandũ, & maxime si in eorum visceribus apostema existat, atq; casus virtutis maxime est nociuus. Necessariũ est, vt consideres diligenter pulsum habentis aegritudinẽ hanc semper. Et cum videris debilitari, ciba eum pane infuso in vino commixto anteq̃ cadat in syncopim, q̃ si in eam incidat, eris maxime inculpãdus. Cum enim adiutor naturae sis, & tua intersit vt futurum periculum omnino prohibeas, vel saltem competẽti adminiculo tolerabilius fiat, expedit necessario, vt iam ante praecognoscas, & bene virtutis casum, quatenꝰ possis eius periculoso casui ꝓuenire. Haec. n. sunt Hipp. praecepta, quae maxime tanq̃ diuina sunt studiosius obseruanda. Accidentia vero, quae superuenire consueuerunt, sunt, fluxus ventris, sitis, grauedo capitis, subeth, & similia, propter primum mel quo cõficitur hydromel tantundem amplius decoquatur, & vẽter cum stipticis emplastretur, sitis extinguatur cum syrupo proprio acetoso simplici, cum aqua tepida omni tempore, & vt Gal. iniunxit, cum frigida in aestate, tñ tutius est cum tepida. Alijs vero prouisum est supra.

De cura[...] syncopa[...]

Cura febris syncopalis dictae subtilis, est tres res, prima abscindit causam, secunda subalterat feb. dyscrasiam, & residuum omne adaequat, tertia virtutem cadẽtem exigit & confortat. Primam rem complent pharmaca solutiua & medicinae, mox cum aeger videatur angustiari, & debilitari, anteq̃ per eius casum in syncopim ad eorum tolerantiam perducatur. Inquit enim Hippo. medicari in valde acutis eadem die expedit. differre enim in talibus

malum

malum est. Sint autem pharmaca, quæ suauiter soluãt infrigidando, & stipticando, quatenus resolutionem prohibeant, atq; syncopim, & confortent, qualia sunt ex speciebus miro. electario de succo rosꝭ. tamarindis, rhabarbaro, & succo granatorum expressorum cum pulpis eorum, & psyllij, mucilaginis, & similibus. Secundam rem complent frigidæ medicinæ, & stipticæ cum proprietate confortantes principalia membra, interius, & exterius ministratæ. Interius, vt est syrupus de nenufare, trochisci de cãphora cũ aqua coriandri, & similia. Et ex electarijs, vt est electarium de gemmis, calidis medicinis, subtractis tria sandalis, diarhodõ frigidum Genonis, & similia. Et medicinæ tales bezoarticæ, vt est terra sigillata cum aqua coriandri, quæ ventositati eius resistit, & theriaca proprie cum iuleb rosꝭ. Exterius vero, vt quia pectus seu cor, & hepar epithimetur cum sandalis, spondio, & camphora cum aqua rosata. Et cerebrum cum oxirodino, vt nocumentum venenositatis à se repellant febris inflammatione extincta.

Tertiam rem complent cibus & potus, cibus ex pane cum vino temperato cũ aqua rosꝭ. hora syncopis. Et vberior cibatio ante & post cũ cibis frigidis, ex carnibus cordialibus, vt perdicum, fasianorum, & auium præparatis in gelea, vel cum aceto, acresta, et succo granatorum, cum prunis, & similibus. Et ex illis est ferculum nominatũ romana, siue limonia. Et potus vini subtilis lymphati cum frigida, et infrigidati cum vino. Et conuersio regiminis in alijs ad similia. Deinde subiungemus medicinas, & proprias & expertas.

Syrupus digestiuus phlegmatis. ℞. capil. vene. hyssopi, hascæ, melissæ, buglossę, boraginis, endi. bedeguar. aÑ. M.i. trium radicum residentium in aceto ana. ℥.i. liquithymi. ana. ℥.ß. passꝭ. enuclea. cor. radi. capparo. radicum scolopendriæ ana. M.i. cicerum ru. M.i. florum boraginis, & buglossæ, rosꝭ. vio. aÑ. ℥.i. ciperi. ℥.ij. hordei. P. schinãthi. ℥.ij. zucchari lib.i. geleniabin. ℥.ij. diaboraginati, diabuglossati, ana. ℥.ij. aceti prædictarum radicum. ℥.ij. Et aromatizentur cum ligno aloes, cinnamo. ana. ℥.ij. spicæ. ℈.ß. Dosis. ℥.ij. in aurora cum tepida. Materia. n. simplex simplici indiget digestiuo, composita vero cõposito.

Syrupus ad phlegma salsum ex infectione choleræ. ℞. fumiter. endiuiæ, cuscutæ, absinthij, thymi, acrimonię, scabiosæ, bedeguar, lupulorum. vio. ro. ana. ℥.i. hordei. cicerum ana. P.i. corticum miroba. citri. ℥.i. succi boraginis, & granatorum muzorum ana. ℥.ij. zucchari li.i. zucchari vio. ℥.ij. aceti prædictarum radicum. ℥.ij. aromatizentur cum sandali, spodij ana. ℥.i. cinnamomo. ℥.ij. Et syrupus, de fumoterræ noster est proprius. Et de epithimo cũ est ex adustione causatum, cum succo fumiterræ.

Syrupus ad phlegma dulce digestiuus. ℞. hyssopi, melissæ, capil. ve. boraginis, & buglossæ ana. M.i. liqui. ℥.i. passularum, hordei, cicerꝫ, ana partem. i. lupulorum cicoreæ ana. M.i. schinanthi. ℥.ij. florum rorismarini. ℥.ß. ani. fœni. acori. eupatorij ana. ℥.5. radicum quinque communium in aceto ana. ℥.i. zucchari, geleniabin ana. lib.ß. radicum acetosæ. ℥.ij. aromatizentur cum cinnamo. ℥.ij.

Syrupus ad vitreum phlegma. ℞. hyssopi, calamenti, origani, hascæ, stœchadis arabici, melissæ ana. M.i. florũ rorismarini bedeguar ana. ℥.i. carui, asari, ameos, cinnam. ana. ℥.i. radicum. v. communium, corticum capparorum ana. ℥.i. nigellę, cyperi, ana. ℥.ß. mellis despumati lib. ß. geleniabin lib.5. aceti scillitici. ℥.ij. & aromatizentur. ℞. cinnamo. galangę. zinzib. piperis albi ana. ℥.ij. spicæ. ℥.5. sandalorum. ℥.i. Et conueniens est syrupus noster de stœchade si nõ prohibeat febris. Et trochiscorum species ꝯm diuersitatem specierum sunt conuenientes in adæquatione materiæ quas in antidotario diximus. Et hierę Rufsi. Gal. hieralogodion.

Ad purgationem autem istorum procedes cum deco-

A

ctione hascę & epithymi ad phlegma acetosum, & ponticum cũ puluere agarici & turbith, & polypodij ad phlegma salsum cum decoctione fumiterræ, puluere agarici, & mirob. citri. & hiera Gal. & Rufsi. Ad phlegma dulce cũ decoctione succi herbarum cum rhabar. & agarico & decoctione eupatorij, aqua fructuũ, & similibus. Ad phlegma vitreum cum decoctione stœchadis, & hascæ cũ agarico, colocynthide, & speciebus gummorum. Et hiera colocynthidis, hieralogodion, & Hermetis. Et pillulæ sunt cõuenientes huic intentioni, quas in nostro antidotario diximus. Ex quibus eliges ꝯm speciei exigẽtiam, speciales. Heben Mesue.

Decoctio ad frigus.

Medicina conferens infantibus febrientibus cum siti. ℞. fermenti pistorũ infusi in aqua & colati post duas horas. ℥.i. spodij. ℈.5. & quartum. ℈.i. de croco, et zuc. tabarzet ana. ℈.i. Conficiantur & dentur in potu cũ. ℥.ij. aquæ quoniam sedat febres eorum, & aufert sitim.

Decoctio conferens frigori & rigori cum solutione materiæ facientis ipsum. ℞. hieræ. ℥.i. turbith. ℥.x. mirob. nigrorum, eupatorij ana. ℥.v. salis Indi. ℥.ij. bedeguar, suchacha ana. ℥.iiij. anisi. ℥.ij. terantur, & decoquatur cum aqua apij, & sumatur de ea in potu in quãtitate ꝯm necessitatem, & aliqui addunt prædictis spicæ. ℥.i. mentæ siccæ. ℥.ij. radicum lilij. ℥.vi. & informa trochiscos cum succo eupatorij.

B

Emplastrũ conferens ad debilitatem ꝯm. Abo. ℞. chamæmillæ. ℥.ij. masti. ℥.5. mellis. ℥.ij. decoquatur cum vino. ℥.ij. Et si ceciderit appetitus, melius est, vt administretur vinum quo decocta sunt chamæmilla, dactyli, melilotum, & absinthium, & si nõ interius sed exterius supra os stomachi applicentur cum spongia.

Trochisci de absin. conferentes quotidianæ inseparabili. ℞. asari, se. apij, amyg. ama. suchacha, bedeguar. succi eupa. spicę, masti. ana. ℥.ij. florum absin. ℥.iij. Conficiantur cum succo absin. & informentur in pondere. ℥.i. Dosꝭ. ℥.i. cum syrupo ace. & aqua geleniabin.

C

Medicamẽ de turbith.

Descriptio medicinæ de turbith conferens ei in principio. ℞. zinzi. masti. ana. ℥.ij. turbith. sicut alcohol pulueri zatis. ℥.x. zuc. tabarzet, quantum omnia. detur de eo in nocte qualibet auꝛ.i. quando natura non est lenis. Cum enim fuerit lenis saltem in diebus non indigebit eo, & est Aboali.

Decoctio ad phlegma salsum.

Decoctio bona ad phlegma salsum in quo vincit cholera. ℞. eupatorij. ℥.v. radicum lilij, radicum liquiritiæ, ameos ana. ℥.ij. se. apij, & fœn. ℥.iij. se. cõmunium. ℥.ij. rosꝭ. ℥.v. decoquantur in aqua, & si vis syrupentur cũ additione zucchari tabarzet. dosis omni dic. ℥.ij. Et aliqui addunt bedeguar, ad suchacha, absinthij, & passularum ana. ℥.v. Et etiam aliqui addunt succi granatorum muzorum lib.5. & est vtile.

Cõfectio trochiscoꝝ ad prolongationẽ eius. ℞. rosꝭ. ℥.x. masti. fœn. se. apij. se. endi. succi absin. succi eupato. oĩum aÑ. ℥.ij. spodij. ℥.v. & sit dosꝭ. à. ℥.ij. vſq; ad. v. geleniabin cum decoctione feb.

D

Confectio alia trochiscoꝝ laxatiuorum ad idem. ℞. hieræ, succi eupatorij, absinthij, suchacha, bedeguar ana. ℥.v. se. fœni. apij, ana. ℥.ij. salis naptici, seminum cuscutæ, berberis ana. ℥.x. agarici. ℥.xv. trochisꝭ. de rosꝭ. ℥.xx. turbith. ℥.xxx. fiant ex eis trochisci. ℥.i. &. ℥.5. & da. i. per tertium. Serapio inquit. ℥.i. se. hyoscyami data cum vino curat febrem epialam.

Confectio aliorum troch. ad idem. ℞. aloes, myrobalanorum citri. rhabar. masti. succi eupatorij, absinthij ana. P.i. cro. P.i. &. ℥.5. Conficiantur & administrentur.

Syrupꝰ ad feb. chronichas.

Syrupus ex inuentione nostra conferens ad feb. chronichas phlegmaticas, cholericas, melancholicas, quarum difficilis est eradicatio cum debilitate stomachi, & oppilationibus. ℞. Succi bletæ. mi. succi endi. aceti, passularũ ana. lib.i. succi mẽtæ, succi bug. aÑ. lib.5. aquæ fontis. li. ij.

in his

in his resideant. v. radicum cõium ana. ℥. i. radi. scolo. & lupulorum ana. ℥. i. capil. vene bedeguar, corticum capparis, cimarum, & corticum tamarisci ana. ℥. i. ani. fœni. asari, cuscutæ, alteæ, ameos, andacochæ, linguæ arietis, pentaphylli ana. ℥. ß. cimarum schinanthi, cinnamomi ana. ℥. ß. se. cõium, corticum citri. añ. ℥. ij. hordei, cicerum. ana. P. follliculorum senæ. fumiterræ, ana. ℥. ß. Deinde decoquãtur vsq; ad consumptionem medietatis, postea colentur cum expresione, & colaturæ addantur pulueris zuc. li. ij. geleniabin, spicæ, ligni aloes, caryophyl. ana. ℥. ß. folij nucis mus. añ. ℈. ij. cubebarum, sandalorum, citri, spodij ana ℥. ij. Dosis. ℥. ij. cum calida in aurora. Et est efficax, et expertus, liberans, si Christus voluerit.

De medici. feb. cholericarum, & primo de tertiana pura. Cap. 4.

Tertiana est febris accensa in cholera putrescẽte quapropter & quia exacerbatur per tertium, dicta est tertiana, prout dictum est supra. Recipit autem distinctionem duplicem, essentialem. s. & accidẽtalem. Essentialem primo rõne suæ causæ, seu materiæ diuersificãtis eius speciem, eo ꝙ diuersificat eius essentiam & accidẽtia atq; causam, vt infra patebit. Cum enim causa eius interior & immediata in qua accenditur sit cholera putrescens, aut est pura, ratione cuius pura dicetur, aut nõ pura à qua dicetur impura, quam Hippoc. vocauit adulteratiuam in suo regimine acutorum, vt quia fit in putredine choleræ mixtæ phlegmati, subtili, vel crasso, commixtione partiali, & vera, ex qua vnus humor in specie resultauit, vt est cholera citrina, & vitellina, vnum paroxismum faciens essentia, calore, & rigore nõ diuersum, vt hemitriteo. Cuius causæ sunt duæ materiæ, & diuersæ in specie, vtplurimum cholera, & phlegma, separatæ ſm locum. Et si dicantur commixtæ sunt ſm vicinitatẽ commixtę, non ſm partes materiæ, & proinde duos diuersos paroxismos sunt facientes, vt infra capitulo suo dicetur. Cum autem choleram puram dicemus, rubeam intelligimus, non nigram. Cum sit causa febris quartanæ, vt infra patebit, nõ viridem vt prasinam, & ęruginosam, cum feb. non facit, vt Hippoc. dixit. Et si facit, mortalem facit, propter suam naturam venenosam, corrumpentem naturam nostri corporis, & proprie si natura non sit æquiuoca, vt dixit Auerrois.

Accidentalem autem recipit distinctionem ratione sui motus ad afflictionem, continui vel interpolati, vnde est duplex, interpolata. s. & continua. Interpolata est, quia in suo motu ad afflictionem, & exacerbationem partium interpolantur exacerbationes ipsius, quiete vera cadente in medio earum. Continua vero eius est duplex. quędam proportionalis illi, quæ in quibusdam periodis partium licet fortius exacerbari manifeste appareat, tamen in exacerbationibus non deficit, donec totaliter consumatur, licet in exacerbationibus suis tepescat conueniens, & differens ab interpolata, vt præcedenti capitulo dictum est, cuius nomen est tertiana continua. Alia est, quæ proportionatur magis synochæ, eo ꝙ etsi de cholera sit & plurimũ per tertium exacerbatur, tñ quia exacerbatio, seu accesio caloris eius & tepor, & etiam manifesta mediante artifice medico sensitiuo, iudicabitur esse de genere synochæ veræ, ab aliquibus, & male. Non enim fe. à circumitione paroxismorum in genere sed in specie ponitur, sed potius à materia & essentia, vt dictum est supra, per quam etiam est cognoscenda, sicut homo per propriam formam, sicut docuit Gal. & etiam est curanda, vt infra patebit. Hæc autem est causon verus de genere tertianæ dicendus, non de genere synochæ, valde. n. ambo differunt, vt in materia & essentia, qua est etiam differens à prædictis positione materiæ principaliter, vt in principio dictum est. Interpolata enim est in cholera putrescente extra venas, vt in carne & poris cutis. Continua vero proportionalis est principaliter in cholera putrescente in venis diffusis per corpus à corde remotis. Causon vero est in cholera putrescente, & multa in venis partium vicinantium cordi, vt in venis pulmonis capsula cordis, ore stomachi, & in partibus hepatis proprie, aut quia talis choleræ positio accidit tertianæ non diuersificans essentiam eius, accidentia, neq; curam in specie, sed solum in quanto. talis diuisio accidentalis est dicta. Et cum causa eius interior ex iam dictis sit nota, exterior causa eius sciendum est, ꝙ est conuersio regiminis in omnibus non naturalibus rebus ad calidum & siccum.

Notum.

Causæ.

Signa. cognitio tertianę simpliciter, & absolute, ex iam dictis eius causis assumitur ex sui essentia, & assumitur ex sui essentia, & accidentibus proprijs, & circũstantijs consimilibus. Causa vero exterior est manifesta, saltem ex relatione astantium vel infirmi. Interior quia cholera generata ex præcedẽti regimine accipitur, & ex de corpore exeũtibus, suæ essentiæ quoq; cognoscitur à qualitate caloris. acutus & mordax. Et proprijs accidentibus q̃ sunt actiones lęsæ, & qualitates mutatæ, vt est dolor capitis plerunque. & q̃nq; alienatio, vigiliæ, siccitas labiorũ, cũ bothor apparentibus, & fissura in eis, & oris amaritudo, & siccitas eius, & sitis vehemẽs, angustia, & inquietudo, & nausea, et in pluribus siccitas ventris, q̃m superius cholera tẽdit ad subcutaneas partes, ex circũstantijs quoq; consimilibus, & pari etiam illis, quia fit in complexione cholerica ætate iuuentutis, forma corporis tenui, consuetis in calidis & siccis, & in diæta consimili tempore ætatis, constitutione & aere, calidis, & siccis, & multiplicatio eius tunc temporis quando accidit. Hæc autem signa dicta tertianam febrem indicant esse puram, & veram, adeo vt intãtum à veritate secedat inquantum aliquid eorum deficit vel aliquid admisceatur eis.

Cognitio autem tertianæ puræ, & non puræ ex signis distinguentibus inter eas habetur, quæ sunt q̃m in pura signa sunt puræ choleræ in exeuntibus apparentia, vt quia vomitus est cholericus & citrinus intensus, & spumosus, & similiter egestio, et vrina est ignea & subtilis. Et incipit paroxismus eius cum rigore parum durante, & cum vomitu cholerico plurimum, & calor cito extenditur de corpore ad extrema adhuc frigida, & augmentatur cito, quia venit ad statum, & est acutus, mordax, citoq; resoluitur, & declinat cum sudore plurimum, vel tepescit absq; manifesta euacuatione, vt quia consumatur in horis quatuor paroxismus qui minor est, & in duodecim qui est maior, ꝙ si addat, eius additio ſm plurimum perueniẽs est ad horas. vij. Et pulsus est velox, & frequens valde, licet in principio fuerit coarctatus, & incrementa circuitus ipsorum, paroxismorum seruantes ſm ordinem. Tempus durationis vniuersalis morbi non extenditur vltra paroxismos. vij. cum non interueniat error, imo q̃nq; consumitur totũ in vno paroxismo, & facit. Et quãdoq; cõpletur primum suum augmentum, & statum in primo paroxismo, alium declinando propter subtilitatem, & paucitatem materię. Et in vrina eius cito apparet digestio, vel ĩ quarta, vel tertia, & accidentia superius dicta sunt multum intensa, nec aliquod signum prolongationis ex his, quæ dicta sunt supra existit.

In nõ pura vero egestio apparet, quod est quia in exeũtibus phlegma choleræ inuenitur permixtum valde. Et vrina citrinitatis remissæ spissæ substantiæ nisi oppilatio contradicat. Et paroxismus eius incipit cum horripilatione durante multum, & calor tarde extẽditur vt perueniat ad augmẽtum, & ad statum, nec cum æqualitate venit, & est obtusus, vel minus acutus habens diuersitates, & tardius resoluitur, & declinat cum pauco sudore, vel tepescit vt quia consumatur ſm plurimum in horis. xiiij. & secũdum plus in. xxx. nisi addat supra illas, ꝙ si addat, eius additio erit vsq; ad horam suam quę est. xxxvi. vt Ga. dixit

Et

Et ex tũc qeſcit vel tepeſcit donec cõpleantur horę xlviij. in duobus diebus comprehenſę, poſt quos incipiente ſecũda die ad ſecundam exacerbationem mouetur, & quanto magis prolongantur ipſa, etiam eius exacerbatio longior erit propter ſubtilis partis materiæ reſolutionem velocẽ, & proinde vniuerſalis durationis tempus erit longius, vt extẽdatur vltra. vij. periodũ plus & minus ſm permixtionem phlegmatis diuerſam. Et pulſus eſt minoris velocitatis & frequentiæ. Incrementa quoq; circumituum inuaſionis ordinem non ſunt ſeruantes, imo quandoq; anticipant, quandoq; poſtponunt, qñq; ęqualiter inuadunt, etiã in tempore vniuerſalium vno. Et in vrina tarde apparet digeſtio. Et accidentia ſuperius dicta erunt remiſſa, & inuenitur grauitas capitis multa, & ſubeth cũ omnibus ſignis pluribus prolongationis dictis.

Cognitio vero ipſius interpolatæ, & continuæ ex ſignis ſuperius diſtinctis iter eas ſumitur, quæ poſſunt colligi ex præcedenti cap. Et breuiter ſunt, quod eſt quia interpolata incipit cum rigore, & pũctione in cute in primis dieb9. In proceſſu vero cum horripilatione ſecundũ contrarium quotidianæ, & quartanæ. Et declinat cum ſudore copioſo, & vomitu, & quandoque cum fluxu ventris, & vrina ſubtilis ſubſtantiæ & claræ tincturæ. Pulſus vero eſt velox abſq; inæqualitate. Continua vero proportionalis ei nõ incipit cum rigore nec horripilatione, ſed cum tempore quodam extremorũ, & pulſus coarctatione, & eius calor acutior eſt. Et accidentia dicta tertianæ vehementiora ſunt, q̃ in prima, nec tepeſcit cum aliqua manifeſta euacuatione. Et vrina turbida, & pulſus diuerſus, & inæqualis, & eſt periculoſior q̃ interpolata, vt in aphoriſ. Hipp. dixit licet minus q̃ cauſon propter intenſionem caloris in interioribus magis, & accidentiũ auſteritatem ex malitia ſuæ cauſæ, et vicinitate eius ad cor. Qui cum ſit duplex verus, & non verus, Verus qui de à phlegmate ſalſo fit in p̃dictis partibus putreſcente, De vero qui de cholera putreſcente in prædictis partibus fit, prius ſigna ponamus ſummatim, quia ſupius poſita ſunt diſperſim, q̃q; Auer. velit ipſum ex putrefactione non fieri, quod arbitratus eſt propter aptitudinẽ choleræ ad inflammandũ, ratione ſuæ cõplexionis & ratione loci ſeu poſitionis in locis inflammabilibus valde. ſi. n. ſanguis id efficit multo magis cholera cũ poſsit multa in corpore abundare prout in cauſone ponitur, et temporis ſufficientia adſit ad inflammandum. Et licet eſſe poſsit, non tamen erit inflãmatio correſpondens ſuæ naturæ intenſiuę, quemadmodum ſi ex ipſius putredine fiat, & ſunt talia ſigna quia choleræ drymis. i. acris, & multæ.

Signa in exeuntibus ſunt apparentia, & vrina eius ad vltimum gradum citrinitatis peruenit, vt color capillorũ croci. Et regimen præcedens in acutis, & motus eius ad afflictionem & aſcenſionem caloris, & tepor eſt inſenſat9, calor acutior cæteris creſcens apud moram manus cum in prædictis diminuatur. Accidentia tertianæ ſunt vehemẽtiora in eo, q̃ in tertiana continua. Ex quibus eſt ſiccitas linguæ, & nigredo ſubſequẽs, & multa ſitis, niſi tuſsis modice prouocata. vt Hipp. dixit in apho. Et pulſus erit maioris velocitatis, frequentiæ, & inæqualitatis in diuerſitate. Et eſt periculoſior, maxime ſi in circũſtantijs cõtrarijs fiat, vt in complexione frigida, & humida, in pueritia, & in infantia. In ſenectute magis propter defectum naturæ, & elongationem magnam ab ipſa. Vnde Hippo. in aph. paruus eſt calor, et propter hoc ſenibus febres nõ ſunt acutæ, frigidum. n. habẽt corpus. Et alibi. Senes plerũq; iuuenibus minus ægrotant. Si vero eis aliquæ ægritudines acutæ fiunt, moriuntur, propter naturæ defectum non valentis pugnare ægritudini, nec tolerare auxilia excedentia cõuenientia illi. Et criſis eius eſt cum tremore, cui alienatio ſuccedit. & hoc propter motũ choleræ de venis ad extra. & expanſionem eius ad ſenſibilia membra, vt expellatur, quam tremor ſequitur, & quia in motu fumi reſoluũtur petẽtes cerebrum alienatio fit, quæ ſoluere dicitur ipſum, eo q; cum alienatione fit expulſio materiæ eius, aut cũ vomitu, aut fluxu ventris, aut ſudore, aut fluxu ſanguinis narium, cum eis fuerit aſſociatum peccatum ſanguinis, cui impetum cholera præſtet ſimul cum febre.

De ſignis cauſonis nonveri.

Signa vero cauſonis non veri, quæ Hipp. dixit, ſunt ſigna phlegmatis ſalſi in præcedenti cap. dicta. Et magnitudo febris, ſitis, et aliorum accidẽtium plus q̃; conueniãt phlegmati tali in locis alijs putreſcenti, prout ſupra in ca. generalis curationis eſt dictum, minus tamen quàm ex facto ex cholera. Ita vt ſolutio ventris, & caſus appetitus, minus in eo accidant, quàm in cholerico. Ita, q; ſi infantibus accidat, abhorrent mamillam. Et ſi quid de lacte ſumant, in ſtomacho eorum aceſcat. Et quandoq; heriſipelas in facie accidit habẽtis ipſum, quæ eſt commune ſignũ vtriuſq;. Et cũ addit, fortior eſt in cholerico, & in phlegmatico magis perdurans.

De cura tertianę.

In cura tertianæ duplex eſt intentio, ſeu iudicium, ſeu regimen, commune, & proprie. Cõe, quod omni ſuæ ſpeciei communiter conuenit, & eſt quatuor res. Abſciſsio cauſæ, alteratio fe. diætæ ordinatio, & accidentium correctio. Cauſæ abſciſsio in duobus cõſiſtit in digeſtione ſeu adæquatione, & ipſius euacuatione. Adæquationem cõplent medicinæ minoratiuæ, ſi in materia ſit multitudo, & alteratiuæ reſidui. Minoratiuæ ſunt proprie vomitus quotieſcunq; cholera ad os ſtomachi fecerit impetũ, nauſeam prouocando. & maxime in principio paroxiſmi. Et ſi declinauerit ad inteſtina, quia mordicationem in eis fecerit, clyſteria, & pharmaca lenitiua ſuauiter ſoluentia abſq; motu & caliditate inducente ebullitionem in ipſa et abſq; ponticitate vt myrob. ſunt. quoniam impediunt digeſtionem in reſiduo. Ex clyſteribus ſunt, quę fiũt ex malua, altea, iuiubis, radicib9 lilij, prunis, ſebeſtẽ, & oleo vio. ſucco ſiclæ, & parum ſalis.

De minoratiuis.

Lenitiua ſimplicia.

Ex lenitiuis pharmacijs ſunt ſimplicia & compoſita. Et ſimplicia ſunt, aqua hordei, ſyrupus violatus, & violæ conditæ cum zucchâro, tamarindi infuſi in aqua de nocte, & de mane colentur, & diſſoluantur in eis ſyracoſt, aut tereniabin, aut aqua duorum granatorum, & mellis caſiæfi. cum aqua hordei, & infuſio prunorꝝ cum aliquo prædictorꝝ, & mucilagine pſyllij. Auicen. docuit eis adminiſtrari aliquid rhabar. ad confortationem ſtomachi, quem prædicta habent debilitare, nec eſt curandum ſi nõ præceſſerit digeſtio, cũ calida ſit de ſe ſubtilis, naturæ obediens, & ſecundo ſit paucæ quantitatis. Decoctio alubleb cum tereniabin, & paſſulis enucleatis, & ſimilibus. Et cõpoſita ſunt, quæ componuntur ex prædictis, vt aqua fructuum, q̃q; Abo. illam doceat poſtponendam eſſe vſque ad hebdomadã. quod eſt, quia ibi loquitur in fe. cuius materiæ digeſtio, & minoratio diſcrepet ab intentione feb. et infrigidando, cuius contrarium eſt hic. Et licet generaliter dicẽdo omnino oporteat, vt poſtponatur vſq; ad hebdomadam, illud eſt, quia cum ſoluat et infrigidet ſimul, et humor ſoluendus ſit frigidus, non poterit aliquo modo eſſe digerens, vt apte minui poſsit ante hebdomadam per illam, imo cum ſit frigidus, incrudabitur, & non minuetur licet infrigidet fe. poſt hebdomadam vero data feb. infrigidat, & materiam ſi non minuat, ſaltem leniendo ad minorationem diſponit. Et ex illis eſt phlebotomia, ſi cũ peccato ſanguinis fuerit cholera, & vrina rubea fuerit, & ſpiſſa, & virtus, & ætas conſenſerint, vel alia illi proportionalia. Sed oportet, vt prætermittatur in principio vſq; ad tres paroxiſ. donec aliqua digeſtio in humoribus facta fuerit à debita permixtione, q̃q; enim ſit minoratiua, & proinde licet in principio poſsit concedi, tamen propter peccatum, & dominium choleræ ne effrenitet propter euacuationem ſanguinis, voluit Gale. vt in principio dimittatur, donec inſpiſſetur, & permixtionem cum ſanguine

Cõpoſita.

Phleb.

guine recipiat cholera, vt simul euacuetur cum illo.

Documētū

Nec oportet vt moueas in die periodi aliquid, nisi propter necessitatem, deinde prouoces naturam cum diureticis frigidis, & rarifica poros cum oleo chamæmillino, & aqua calida, quæ sunt alteratiuæ.

De digestiuis.

In residuo adæquationem facientes sunt simplices, & compositæ, & simplices sunt granata muza, & acetosa, et arancia, & succi ipsorum cum zucharo. Ex compositis autem est oxizaccara, & syrupus acetosus simplex omni mane cū frigida sumptus, si aliud non prohibeat, ante paroxismum per tres horas, vel quatuor, & in processu cum emulsione seminum frigidorum, & diureticorum si in inflammatione intendatur, & post ipsum per duas horas aqua hordei sumpta, nam quod inficit illud hoc abstergit & lauat, quare post paroxysmum etiam detur, vel in ipso syrupus acetosus de radicibus cum geleniabin s͡m exigētiam causæ, & breuiter omnia acetosa. Inquit.n. Hippoc. Vniuersaliter autem aceti acredo eos iuuat, qui cholerā habēt amaram, non aūt nigram. Cholera aūt euanescendo in naturam phlegmatis trāsfertur cum ab aceto retrahitur. & altera adæquata materia eius euacuationē plurimum complent medicinæ, quæ cum eradicatione illā euacuant, quales sunt medicinæ lenitiuæ prædictæ, in q̄titate augmētate, & pharmaciæ absq; multa caliditate soluētes, vt rhabar. maxime myroba. citri. chebuli. agaricus, et aliud s͡m mixtionem materiæ, & quandoque expedit illis associare diagridium in robustis corporibus, sit t̄n rectificatum & mixtum cum syrupo de nenufare, de pomis ad frangendum caliditatem eius, deinde dabis diuretica frigida & calida temperate.

De solutiuis.

Alterationē fe. complēt frigida & humida, interius, & exterius, & per omnem modum approximata, prout supra in cap. generalis curationis est dictum, sunt.n. in hac febre maxime necessaria, cum calorem naturalem & spiritus disgregent, & resoluant furiam caliditatis ipsius, & inquietudine corporis & alijs accidentibus quos reducūt et congregāt. Quapropter Aboa. iussit post paroxismum pedes in aquam frigidam mitti, ad quod etiam somnus adiuuat post cibum concessus, sint tamen calida administrata secundum cañ. prænotatos. Et ex appropriatis est andacocha cum patiens tertianam sumit tria ex folijs ei⁹, aut granis ipsius, quia alterabitur circuitus eius fe. & linguæ arietis, & plantaginis radices tres cum vini. ℥. iij. vel iiij. bibantur fœ. triangulæ. i. tertianæ, & sandali conferūt ei, & causoni, & proprie albi. Et cucurbita, & aqua hordei infrigidatiua, & humectatiua est febrium. Et datur in calidis pura, & in frigidis cū apio, & fœ. panis ablutus est infrigidatiuus, & conuenit calefactis, neque calefacit neq; oppilat, & nenufar eripit caliditatē à fe. Et ex illis est vngula caballina, & proprie aquatica. Et succus plantaginis depuratæ in quantitate. ℥. iij. an̄ paroxismum per horam, sicut dixit Dioscorides. Et tres pedes pentaphyli cū tribus verbenæ contriti, & residentes in Græco antiquo per noctem, & colati mane, & sumpta colatura ante paroxismum per horam. Et sum expertus multoties in simplici & duplici.

Diætæ autem ordinatio completur cum cibis & potibus proprie, qui in qualitate sunt frigidi & humidi, insipidi, vel acetosi, quales sunt ex granis collectis, vt ex hordeo, & succus eius, & ex pane abluto cum frigida pluries prout consuetum est Gallicis, vel decoctio in aqua cum zuccharo, p̄ut consuetū Lōbardis, & hoc vt frumenti, & fermenti, & etiā salis, si sit ibi caliditas, extinguatur. Et ex cōdro, vel iri, prout consuetū est ianuensibus, & maxime in acutis, & incensiuis in quibus subtilia adurunt, quapropter aliqui far etiam ministrant quod reprobamus, cum enim oppilationes non digerat, nec abstergat, sed potius augeat, cuius contrarium debet cibus febricitantium agere, sicut Hip. & Ga. monstrauit, & ex fructu, vt sunt

E cucur. cucu. citruli, pruna matura proprie, iuiube, sebestē, mora celsi, & acite, granata acetosa, et muza, limones, arācia, & melon Indus q̄nq;. Est. n. maximi iuuamenti in extinctione incensionis. Et cum hoc q̄ parum nutrit, & soluit, & prouocat, & facit sudare adæquando materiam, & alleuiando naturam à caloris incendio, quare cōfortatur, & corporis superfluitates alteratas vniuersas extractione mouendo expellit. Et breuiter omnes insipidi, & acres nō dulces, q̄m in choleram conuertuntur, vt sunt ficus, vuæ, melones dulces, & similes non vnctuosi, quia sunt etiam inflammabiles & veræ choleræ, vt sunt amygdalæ dulces. Et carnes nisi rectificatæ, cum mixtione granorū acresta, succo limonū, & similium. Et ex herbis, vt sunt lactuca, portu. endi. atriplices, spinachia, bletæ, & similes. Sint quoque in quantitate pauca datæ, prout cōuenit morbo. Tertiana. n. se breuem ostendit, dixit Gal. Et proinde ad tenuitatem cibus eius tendat s͡m magis, & minus, prout eius conuenit speciebus virtuti, & statui eorundem. Cum

F enim statum arbitratis propinquum, vt in secūdo, vel tertio paroxismo seu die, vt quia in vrina nebula alba appareat prima, vel secunda die. sufficiant eis granata, lactuca, pruna, & similia, & potus aquæ hordei subtilis, & succus granatorum, & vinum aquosum, plurimum'q; lymphatū post digestionem. Si vero remanet vsq; ad periodum, vel diem quartum, quintum, sextum, vel septimū, dabis chist hordei, vel succū eius, et aquam hordei spissam cum zucca. & cibum ex prædictis fructibus & herbis, & similia. Si vero vltra prolongabitur, procedas ad latus eius crassioris diætæ s͡m plus & minus, prout fuerit expediens illis. Et proinde dabis auiculas paruas, extrema pullorum, testiculos galloꝝ nouorum nondū coeuntiū. Coeuntium enim testes acquisierunt infectionem, & malum odorem à spermate, & si sint perfectiores, verum est in sua propria actione generationis q̄diu sunt viui, non t̄n in nutricationis virtute, & cerebrum ipsarum, si nausea non sit. Et vitella ouoꝝ recentium alterata in decoctione eorū in aqua

G hordei vel alia cum prunis, acresta, vel granis granatoꝝ, et similibus, & cum humectatione ipsarum.

Oportet autē vt in exhibitione prædictoꝝ cum gradatione procedas, vt in principio tenuiter, & in augmēto tenuius, & in statu remisse cibes. In declinatione vero vbetius. Et discreta quātitas sit prout superius dictum est, numerus quoq; cibationis sit prout consuetudini conuenit, nisi obuiet paroxismus prout infra in cura feb. propria tertianæ non puræ dicetur.

De tp. cibationis.

Tempus autem cibationis sit ex quo fæces primi. s. cibi fuerint euacuatæ, & hora quietis cum qua consuetus continet melius est. sit autem ante paroxismi horam per tres, vel quatuor horas ad minus, vt ante superuentum eius sit prędigestus, q̄ si non, docuit Hipp. ipsum vomitum cum tepida, & aceto prouoca.

Ordo aūt sit vt lubrica præmittantur. Et modus præparationis, vt sint decocta cum rectificantibus, & alterātibus, vt est dictum, nō sint assa, neq; frixa, q̄m constipāt,

H nisi expediant & corrūpantur, si in patella sint frixa, & cū hoc nutrimentum quartum impendant. In alijs autem rebus non naturalibus conuenientia.

Declinante vero ipsa, & euacuata materia digesta, balneabis in semicupio dulciū aquaꝝ, & eucrataꝝ, q̄m resoluit reliquias, cū p̄uocatione sudoris, & īfrigidat, & humectat. Ad quod post sudorē vngantur cū oleo vio. & ros. et proinde nō intrent ipsum cū labore, ne multis horā prolōget, imo egrediatur velociter, deinde si expediet reiterēt. Melius. n. est reiteratio q̄ prolongatio moræ. Post quod cibabis cibis prædictis, nutrientibus, & humectātibus, & potabis vino aquoso valde, p̄mixto aquæ plurimæ, q̄m vinū temperatū humores contēperat, si q̄d residui fuerit mēbra perforat, calorē naturalem excitat, vt choleram p̄ sudorē, & vrinā expellat. & cū hoc mēbra arefacta infrigidat,

dat, & humectat, faciendo aquam frigidam penetrare.

Cum post crisim, & euacuationem remanserit aliquid caloris inseparabilis, vel difficile alterabilis superest tibi, vt administres syrupum acetosum cum succis diureticis in quo est decoctio seminum, et radicum diureti. qui materiam inobedientem, & corporis viam disponit ad resolutionem & euacuationem facilem. Quartam rem cōplent prædicta in suis capitulis enumerata.

Iudicium proprium in cura tertianæ est quod proprie vnicuiq; ex speciebus eius debetur. Aliud.n.debetur puræ, aliud impuræ, aliud interpolatæ, & aliud continuæ inter se, sunt.n.adinuicē differētia, quo ad alias res quatuor prædistinctas in cura communi non in specie, cum cholera sit peccans, vel in prædominio vtriusq;, sed in quanto propter additam materiam frigidā phlegmatis mixti illi. Quapropter prædictis magis, vel minus excedentibus in frigiditate, & humiditate addita virtute alia sup illis propter substantiam phlegmatis viscosam, et crassam. Sic pura equidem ex exscindentibus causam eam euacuando, & digerēdo de prædictis. indiget frigidis, & humidis, puris, vel parum in caliditate & siccitate excedentibus, saltē propter oppilationem, & purgationē materiæ cum attractione, euacuatione. et eradicatione, et ex alterantibus feb. similiter frigidis et humidis, puris, et balneo prędicto quod vtriq; causæ.s.& feb. est conueniens sua hora, vt post completam digestionem, & ante digestionem perfectā, cuius materias digerat inspissando, et sudorem prouocando ipsam totam propter dyscrasiæ homogeneitatē resoluet ac alteret feb. dyscrasiam. Et multa ex eius accidentibus corrigat, et emendet. Et diæta ex cibis & potibus prędictis frigidis, & humidis puris, cū maiori subtilitate propter acumen, & breuitatem ipsius: quāto enim magis cholera dominatur, tanto magis acumē morbi significatur. Gal. ait, & numerus cibationem inter paroxismum, et paroxismū sit triplex, si consueuit.

Non pura vero illis frigidis, et humidis indiget ꝑpter dominium cholerę, sed minus propter additionem, et permixtionem phlegmatis ipsi choleræ. Et cum addita virtute incidētium, abstergentium, subtiliantium, aperientiū, et soluētium cum caliditate, et siccitate temperata, et etiā manifesta, qualia sunt radices cōes, succi, & semina diureticorū, et agaricus, turbith, polypodium, cartamus, & se. vrticæ, assarum, stœchas, centaurea, et similia phlegmatis solutiua, & alterantibus feb. frigidis, et humidis minus, et balneo indiget post digestionem perfectam, et declinationem ipsius. Ante enim dissoluit crudum humorem, & imbibitum totius corporis reddit. Et cum putredo in putridum miscet, subtile resoluit et crassum dimittit.

Et diæta ex cibis & potibus frigidis, & humidis minus cum additione subtiliantium, & aperientium cum caliditate pauca & minori subtiliatione. Oportet autem, vt cōsideres propinquitatem non purę ad puram, et elongationem eius ab ea, & secundum illud diuersifica magis et minus excessum illorum. Oportet ergo, vt regimen, et cura tertianæ puræ sit cum prædictis, et eorum plurimis.

Non puræ vero cura sit cum minorantibus prouocatiuis cum aqua calida decoctionis anisi, & aceto permixto ante cibū, & post magis, & in principio paroxismi, et clysteribus cum aqua stœchados arabici, carycū, centaurea, succo sicle, melle violato, sale, & oleo chamæmillino furfure, & sale baurach. Et qñq; additur casia fi. et turbith, et hierapicra, & agaricus, cum materia cœperit digeri. Et ex solutiuis est aqua alubleb proprie, cum residentia geleniabin, cum casia fi. & carthamo. Et quandoq; confortamus ea cum decoctione turbith, & ex phlebotomia si cum peccato sit sanguis, & minoratiua. Et cum digestiuis ex syrupo acetoso simplici, permixto cum geleniabin, aut composito cum radicibus, & post hebdomadā cum virtute aliorum subtiliantium, sicut est aqua fœni. apij, anisi, & decoctio absinthij, quod subtiliat materiam, & confortat sto-

A machum. Etsi transierit hebdomadas duas, nō est malum dare trochiscos, de rosis minores. Si autem prolongabitur vltra nō excusaberis, à datione trochiscorū, de eupatorio, & decoctionis eius. Et syrupi de succis herbarum, & syrupi acetosi, diacorcotio, diacurcuma, quorū in antidotario nostro descriptiones inuenies. Et cum calefactorijs, & cataplasmatibus, vnctionibus, et emplastris, cum aperientibus fortibus nisi cholera vitellina ex actione fuerit generata. Quo casu cū frigidioribus, quā in cholera pura est procedendum, subtiliantibus tamen mixtis, propter humorū crassitiem, & mollificantibus etiam propter viscerum tēsionem, quæ supra in cura eorum nota sunt. Cum ergo digestio appareat complete euacuabis cum eradicatione: & hoc cum decoctione eupatorij, & endi. cum rhabarbaro, & agarico puluerizatis, & alijs cōpositis pharmacijs, quę infra duce Christo dicent̄. Et Abo. dixit. Fortasse erit necessaria medicina fortis vno modo, & debilis modo alio: fortitudo nanq; est in eo quod euacuat humorē viscosum: debilitas vero est in eo, quod non euacuat plurimum vice

B vna, & illud est, quia virtus multa simul nō tolerat, sed deficit. Quare oportet, ꝙ fiat gradatio in ea, prout supra in phlegmatica diximus. Talis autem medicina solutionē aggregat, & digestionem, & à virtute melius toleratur.

Et est. ℞. turbith. ℨ. ß. & plus s̄m necessitatem, et scāmo. proprie alcufugi, lib. i. & supra illud. Conficiantur cū geleniabin, et bibatur. Aut sumatur de agarico, et scāmonea s̄m hanc comparationem vt conficiantur cum geleniabin prædicto. Et bibatur, & ponatur in succo ros. recentiū, cuius quantitas sit. ℥. i. & ß. aut syrupo ro. & bibatur: et hoc quia remittit calorem scāmoneæ, & confortat principalia & stomachum quem habent offendere ne ledatur.

Et diæta ex cibis & potibus humidis, & frigidis dictis, non tamen puris, sed mixtis subtiliantibus, & abstergentibus notis. Quare oportet, vt cibus sit panis cū cinnamomo, & aqua hordei sit spissa cum decoctione radicum, & proprie cum acescit in stomacho. Et quandoq; cum decoctione piperis, vel hyssopi, vel calamenti, vel origani, &

C spicæ secūdum necessitatem, aut aqua cicerum permixta, & cum minori subtiliatione, quare oportet, vt cibetur cibis ex carnibus cum oleribus, & fructibus dictis, cū fœn. anetho, & petros. & similibus gradatim ministratis in quantitate continua secundum diuersitatem ipsorum.

Diæta.

Sitq; numerus cibationum secundum longitudinē, & breuitatem paroxismi: si enim sit longior. xlviij. horarum cōprehensarum in duobus diebus non poteris habere quolibet die innocue, quia oportet, vt in duobus diebus semel cibes, & cibatio fiat in. xxxvij. hora à principo paroxismi, quæ est prima hora declinationis ipsius perdurans vsq; ad complementum. xlviij. horarū, quod est. xij. horæ. Et hoc si toleret virtus. Si vero non, oportet vt redeas ad capitulum dictū in cap. generalis curationis. Si vero sit breuior, poteris cibare pluries secundum diuersitatem alleuiationis ipsius, & longitudinem quietis.

De cura tertianæ continuæ.

Et cura, quidem feb. continuæ est cura interpolatæ iam dictæ in iudicio communi & absolute. Cum enim Gal. di

D xit tertianam vel triteam feb. intellexit interpolatam. Et cum Hippo. veram dixit in aphor. interpolatam maxime intellexit. Dixit enim tertiana verā, in. vij. periodis iudicatur longissima: periodus autem maxime & proprie debetur interpolatæ, consequenter & improprie continuæ, vnde Cōmentator subiunxit, quòd illud facit dies in continuis, quod periodus in interpolatis, quasi dicat cōtinua tertiana facit, seu complet. vij. periodos suos in septē diebus, sicut interpolata suos, in. xiiij. Si veræ sint ambæ, differunt tamen in quanto, quemadmodum est dictū in continua supra. Quod est quia in cura continuę tertianæ, procedere oportet cum illis tribus communibus prędictis, ex abscindentibus causam in digerendo & euacuando fortioribus, & ex alterātibus feb. cum minori frigiditate, & extinctione, & cum dietis cibi, & potus: similiter maiori subtiliatione,

tiliatione, et cum abstersiuis, subtiliatiuis, & aperitiuis, cum minori caliditate, si necessaria fuerit propter impuritatem quã interpolata. Et in causone multo magis, nisi in non vero: in non vero enim oportet, vt procedas cum euacuatione in principio, cum illis quæ dicta sunt, & proprie mucilagine psyllij. Festinatio enim in ea melior est, quàm expectare complemẽtum digestionis: propter periculum acuitatis & mobilitatis materiæ, & positionẽ sui, cum materia eius sit disposita, quia subtilis peccans in caliditate superflua. Quare oportet, vt cum phlebotomia, si in vrina fuerit spissitudo, turpiditas, & rubedo. Si vero igneitas prętermittatur omnino: non enim infrigidabit, sed potius inflãmabit. Et cum digestiuis ex syrupo acetoso proprie cum emulsione seminum communium, et seminum frigidorũ ex lactucis, endiuiæ, & portulacis, & interius & exterius, & per omnem modum & papauere albo, & cum alterantibus feb. dyscrasiam cum infrigidatione potenti, approximatis interius & exterius per omnem modum: & interius solutiua, si calidum sit administrari aliquod frigidum, & syrupum viola. de nenuphare, de pomis, & aquã seminum frigidorum. Aut cum frigidæ aquæ potu vsque ad satietatem, & pluries si non fuerit quod prohibeat, & proprie cum nigredo appareat in lingua. si vero sit quod prohibeat, detur syrupus acetosus, vt supra in capitulo generalis curationis est dictũ, & cum syrupo de nenuphare, de papauere, & de limonibus, & de melone indo sufficientis quantitatis. In pauca enim quãtitate cõuertitur in choleram, dixit Auerro. Et finaliter cum trochiscis de camphora, vel de spodio non solutiuis si superfluat venter. Caueas tamen à superfluitate, quoniam infrigidabit hepar, & perducet ad cachesiam, & hydropisim.

De cura causon.

Exterius vero cum epithematibus supra hepar & cor, & ex sandalis, rosa, camphora, & similibus, cum aqua coriandri, & ros. Et supra caput cum embrocis, & frigidis, ex somniferis epithematibus, ex oxyrodino cum lacte papa. Et enim eius materia est valde apta ad raptum, quare opórtet, vt solicitudo habeatur de capite magis: attendendum autem his multum naturam corporis, & ætatem. In virtute enim forti, & iuuentute sunt concedenda. In debili vero, & in senectute, nequaquã, quoniam sunt causa extinctionis febris, & caloris innati.

Sed contra, est quod Auerr. ponit. Inquit enim contra Gal. cum inquit, et causon in sene maioris recessus est à natura, quã in iuuene. Quod dictum impugnando dicit. Si ita est, ergo fortiora conueniunt ei in cura, si cura per contrarium in æquali gradu dyscrasię fieri debet, vt ipse ostẽdit, sed hoc est falsum secundum hoc, ergo et primo.

Et Falco respondit, quòd non meminerit distinguere tanquã inexpertus Auer. inter contrarium secundum excessum, seu gradum, & secundum effectum contrarium. In sene enim patiẽte causonem comparato ad iuuenẽ maior est excessus caloris febrilis, & proinde frigida maioris excessus conueniunt illi, quã iuueni, non tamen secundum gradum, & excessum, sed fm effectum: hæc enim seruant naturam, paulatim extinguendo feb. super excessum: illa vero extinguendo vtrũq; simul humorem et feb. occidũt. Et cum correctione accidẽtium eius diligenti cum fortioribus dictis superius in cap. generalis curationis. Et caueatur in eo superfluitas sanguinis narium cum his, quæ oportet, quæ dicta sunt, et infra Christo dante dicentur: perducunt enim ad defectionem, et inflãmationem maiorem, et obseruatur anhelitus eorum cum oleis et cerotis. Ex oleis vio. ro. & amyg. dul. cum succo maluę, et attriplicis, grassularũ, & spinachiorũ, et cera, nec partes pectoris permittantur spasmari. Et regas eos cum diæta vehementer subtili ex cibis & potibus extinctiuis, dictis hic supra, si toleret virtus, cum status eius sit citus. Quod si timeas casum virtutis ex eo, quòd patiens ex æstutatione resoluitur plurimum, ex hoc tũc oportet, vt cibes vberius cum eis, quæ dicta sunt in cura febris syncopalis subtilis.

E Et si cadat appetitus propter intensionem dyscrasię calidæ lædentis virtutem sensibilem, non solum in ore stomachi, sed in principio, vt in cerebro, ob quam nõ sentiat stomachus, quòd sibi necessariũ sit, vt petat cibum, & turbato cerebro nõ patiatur cibari, oportet iuuari auxilio ibi tacto ab antiquis, & à modernis ignoto, licet sit possibile, quia rationabile & expertum est. Et est vt fiat colatiuum bonum ex gallia electa, & ponatur in clysteri, et injciatur per anum, trahetur enim per naturam & nutrit. Iuuatur eo modo, quo est possibile, & conueniens ad refocillationem virtutis, et subsistentiam eius donec resumatur et redeat sensus, vt cibum sumat quo confortetur, et vincat finaliter morbũ, & curabilis est, quod possibile est & rationi conforme. Ordinauit enim natura in intestinis oĩbus meseraicas venas, etiam in recto, vt manus hepatis quib⁹ succum prædecocti cibi in stomacho traheret ad seipsum hepar & conuerteret in sanguinem nutricationis, sui gratia, & coropris vniuersi, quod ipsi sua inanitione trahendi

F illius necessitatem imponit. Si ergo illum trahit indispositio naturaliter in quo multa inanitio non existit, vt nõ trahat succum colatum ex intestinis in corpore patientẽ causonem, in quo non solum attrahens est inanitio, sed etiam calor fortis, & sic etiam necessitas maior, & maxime cum succus talis sit mulcebris, naturæ amicabilis. & quasi digestus: si etiam in exiccatis venulis hora æstiua emulserint à se humores de genere choleræ attrahant quoq; secum succum, factæ per phlebotomiam inanitę. Ob quod Gal. pręcepit in repletione intestinorũ ex fæcibus, non debere fieri phlebotomiam, nisi prius illis euacuatis, multo magis attrahent succum colatum, mulcebrem, in tam grandi necessitate adauctę, nisi natura ponatur habere mentem, vel non, & intellectum. Cum ergo traxerit hepar per illas succum eius refocillatur. Et refocillabitur natura ad modum stomachi. Et si vere nutriatur ex eo tanquam in digestione prima à natura prædigesto, licet multum alteratus, & quasi digestus sit per artem, quæ sequitur naturam, & per

G ficit eam, existens eius imago, donec redeat cibumque sumat, vt cõfortetur, & vincat, si curabilis morbus sit, quod equidem experti sumus in regina Siciliæ disposita dicto modo, in quam iniectum colatiuum per clystere natura retinuit. Et post tres horas scyballa emisit, nulla infectione ipsius apparente in ipsis: deinde humores cholericos ardentes & fœtidos. Et sic reducta ad sensum, petịt potum, à quo confortata est, & facta sana, gratia Saluatoris qui sit benedictus. In non vero extinctiua, minoretur & remittatur, & incisiua, & abstersiua multiplicentur, et intendantur, et regimen minus subtilietur. Deinceps medicinas cõpositas subiungamus.

Confectio syrupi ad febrem tertianam puram. ℞. endi. cum radice lupulorum, hepaticæ cicoreæ, trifolịj, linguæ arietis, acetosę, lactucarũ, ramorũ portulacarũ, lenticularum aquæ, ana, ℥. i. seminum cõmunium, hordei mundi, ana. P. i. vio. ros. florum cucurbitæ, acetosæ, ana. ℥. i. radicis fœni. ℥. i. seminis endiuiæ, portulacæ, añ. ℥. ß. corticum

Syru[p] terti[ana] feb.

H citri. ℥. ß. prunorum iuiubarum, sebestẽ, ana numero. xv. zuc. lib. i. & sit tabarzet succi granatorum muzorum. ℥. ij. aceti albi. ℥. ij. Et aromatizetur cum sandalis albis, spodio, & aqua rosata. Dosis est. ℥. ij. in mane cum frigida in æstate, & calida in hyeme. Et ad cõtinuam addatur nenuphar, & ad causonidem camphora, & succus limonum.

Confectio syrupi ad tertianam impuram. Recipe radicum quatuor communium residentium in aceto, ana. ℥. i. capillis veneris, schinanthi, ana. ℥. ß. endiuię cum radice lupuli, boraginis, & buglossæ, cicoreę, hepaticę melissæ, añ. ℥. i. hordei, ciceris, ana. P. i. liqui. ℥. ß. vio. ros. acetosę, añ. ℥. i. prunorum numero. xx. zucchari, lib. i. geleniabin. ℥. iiij. aceti, prædictarum radicum. ℥. iij. aromatizetur cum sandalis, cinnamomi, spodij, & corticum citri. ana. ℥. ij. Dosis. ℥. ij. in mane cum calida.

Confectio solutiui. ℞. scammonęę sextam. ℥. i. in iuleb, & est

Solu[tiuum] ad idem

& est conueniens puræ. Decoctio faciens ad soluendam non puram. ℞. mirob. citrino. & chebul. tamarindorum, ana. ʒ.5. passularum enucleatarum, hordei, ana. P.i. radicum quatuor, casiæ fi. ana. ʒ.i. fumiterræ, sollicolorum senе, ana. ʒ.5. bulliant in lib.i. aquæ vsque ad medietatem, & calidam da ad bibendum in mane.

Confectio electarij triapharmaci faciens ad choleram, & phlegma, & humores commixtos ex eis. Recipe electarij casiæ fistu. lib.i. agarici, & rhabarba. puluerizatorum, ana lib.5. Confice simul, & da ab. ʒ.5. vsq; ad.i. in aurora cum calida.

Confectio electarij de succo ros. & diaprunis est faciens ad solutionem cholerę post digestionem, & diacatolicon. Rubea trochiscata secundũ Nicolaum valet tertianarijs, & quotidianarijs cum rodostomacho, in quantitate auellanæ ante horam paroxismi data.

Confectio trochis. de spodio solutiuorum cõferentium patientibus tertianam. Recipe medullæ granorum citri. enucleatorum. ʒ.iij. zuccha. tabarzet. ʒ.xx. scammo. ʒ.i. sextam bibantur, drach. ij. cum frigida. Et post illud curetur cum prouocatione, et emulsione se. communium frigidorum: & si fuerit superflua inflammatio maxima, vt in cõtinua, & causone, cum iã euacuaueris, non est malũ dare aliquid de extinguentibus fortibus, vt sunt trochis. de camphora, mucilago psyllij, aqua melonis indi, & syrupus de limonibus, & similia.

Alexander dixit succus plantaginis depuratus in quantitate. ʒ.iij. ante paroxismum tribus vicibus sumptus, liberat à triteo, & sum expertus.

De medicinis feb. melancholicarum. Cap. 5.

Febris quartana est feb. accensa in melancholia putrescente. Quæ quia exacerbatur per quartum dicta est, quartana, vt in principio dictum est, quemadmodũ si per quintum, & sextum, dicta est quintana, & sextana, de melancholicarum genere existentium, saltem quintana. Et quòd quædam ex ea erat interpolata, & quædã continua illi proportionalis, & qualiter differant, dictum fuit superius. Et quæ erat etiam eius causa, erat enim interior etiam causa, & immediata, melancholia putrescens extra venas, vel intra, naturalis, vel innaturalis, ex adustione generata non ex congelatione, cum rarissime fiat illa, nec apta sit inflammari, vt putrefieri, vt febrem accendat. Cũq; melancholia innaturalis sit ex se, magis apta putredini, quàm naturalis, eo quòd caliditatem innaturalem in se seruauerit ex adustione, vel putrefactione, febrem aliquam accendere acquisitam quemadmodum cinis caliditatem ignis. Et Gale. dixit. Sitq; maioris quantitatis ac malitiæ quam natura regulare nõ possit, putrefieri potest aptius, ideo raro fit incipiens & plurimũ alium morbum sequẽs, ac propter sui malitiam natura inter venas ipsam sustinere non potest (& si naturalis sit) cum sua ineptitudine ad putredinem in venis existens contrarietatem habeat à sanguine ne putrescat, & à natura in melius reguletur, quàm extra, ideo plurimum interpolata est & raro continua, vt Gale. dixit. & quidem alius morbus quem plurimum sequitur. Est autem feb. putrida maxime multum prolongata, quæ non solum in humoribus impressionem impressit humidis, sed etiam in membris solidis inflammationem, & consumptionem. Quapropter Galen. dixit febres cum prolongantur, minantur hecticam, vel feb. multæ, & diuersæ, vt sunt inordinatæ, vagantes proprie, in quarũ materierum euacuatione natura redditur negligens propter diuersitatem ipsarum disturbãtium ipsam. Intenta enim pluribus fit minor ad singula, quare remanẽt adustę, et incineratę. Et sic melãcholia ĩnaturalis multiplicat quadruplicis spẽi ſm spẽm possibilẽ quatuor humorũ adustionẽ.

Alia igitur erit sanguinea, alia cholerica, & est plurimũ, alia phlegmatica, & alia melancholica, & est minus, quæ cum exacta occasione in putredinẽ venerit, feb. accendit quartanam, diuersam in specie, ſm diuersitatem specierũ melancholiæ. Alia enim est in melãcholia naturali putrescente, & alia in melancholia innaturali, quæ est quadruplex, & sunt omnes inter se inuicem differẽtes in esse essentiali, accidentibus, atq; cura, vt infra patebit. vnde Hipp. in prognosticis. Febribus inordinate vagantibus, quartanæ sunt futuræ. Aut oppilatio, & crassities splenis colligens, & multiplicans melancholiam vtrãq;, cui putrescenti succedit quartana, licet ipsa quartana raro euacuetur à splenis crassitie, & oppilatione: plurimum enim succedit ei, vel communicatur, vel sequitur oppilatio ipsa.

Quandoq; est ab apostemate eius, vel cum eo, et est malignior: perducit enim frequenter ad hydropem, & perniciem. Et ex naturalibus, dispositionibus ad ipsam cũ alijs similibus circunstantijs est complexio naturalis corporis, vel in naturalibus habitudo, seu forma extenuata, seu sicca, ętas senectutis, cõsuetudo in frigidis, vel calidis, siccis, tempus aptum, vere vel æstate, regio consimilis illis, ars fabrilis vel laboriosa, vita timida, seu timor perdurãs diu ac etiam pusillanimitas. Inquit enim Hipp. Timor & pusillanimitas si diu steterint, ad discindendum humores melancholicos faciunt.

Et causa exterior mediata est in nõ naturalibus rebus, & cibis, & potibus, multiplicare habentibus melancholiam naturalem, & innaturalem, vt est proprie panis opirus, lens, caulis, caro bouina, hircina, equina, & arietina, & vaccina, antiqua, & syluestrium antiquorum magis, piscium, & auium magnarum, caseus antiquus, & caro salita, & pisces saliti, & similia. Et aquæ crassæ, & turbidæ, lutuosæ, & sulfureæ æneæ, & similes, sumptæ, & potatæ, et acetum. Inquit enim Hippo. acetum cholerã nigram adiuuat, & procurat. Quales etiam sunt acuti, subtiles, adustibiles, qui melancholiæ sunt causæ. Et quia in ea accensa est, quæ teneræ naturæ existit, non obediens corporis nostri naturę, quam calorem naturalem esse dicimus cum sit illi omnino contraria. Inquit enim Gal. calor naturalis calidus est et humidus, nec etiam positioni, vt Hipp. et Gal. dixit in apho. Terminus vniuersalis ipsius, si error non interuenerit, erit anni vnius, si vero interuenerit, erit annorũ duodecim, vt dixit Aboa. Et ea ratione particularis paroxismus eius prolongabitur. xxiiij. horis, in quibus erit addens, & diminuens secundum diuersitatem melancholiæ in quanto, & specie, & mixtione cũ cholera & phlegmate, & aliarum causarum corporalium in hoc cooperantiũ, dictarum supra, & etiam extrinsecarum. Et communiter salubrior est quotidiana propter quietis longitudinem, & accidentium priuationem et leuitatem: minus vero quã tertiana propter aptitudinem choleræ ad resolutionẽ, propter quod longior est quã illa. Et quæ ex ea salua est, vt q̃a sine oppilationibus magnis, & apostematib⁹ fuerit & breuis præseruat ab ægritudinibus melancholicis, vt epilepsia, & melancholia, & etiam liberat cum terminentur in quartanam, vt dicit Aboa. & à spasmo de repletione. Inquit enim Hippo. in apho. A quartanis habiti non valde spasmãtur. Et cum fuerit talis, terminatur plurimum per resolutionem, & sudorem naturaliter. Et in particulari paroxismo, & maxime cum innaturalis, & calida fuerit melancholia. Et quandoq; per varices, & hæmorrhoidas, & maxime cum melancholia fuerit naturalis. vnde Hippo. melancholicis varicibus, aut hæmorrhoidibus innatis, bonum. Et quandoq; per dysenteriam maxime cum innaturalis fuerit melancholia, vnde Hippo. melancholicis dysenteria superueniens bonum. Et quandoq; per scabiem, cum natura non possit melancholiam innaturalem extra corpus expellere, sed deriuat & transmittit ad cutem, quę est membrum ordinatum per eam ad receptionem superfluitatum corporis totius, vt ait Gal. Quę vero est longa, & cum oppilationibus magis perducet frequenter ad stomachi defectionem & hepatis, & casum appetitus, & hydropen, & perniciem magis, si cum apostemate fuerit, vt dictum

6. apho. 23.
Causæ.

dictum est, & quandoq; ad lepram propter diffusionem abundantis melancholiæ innaturalis in habitu vniuerso.

De signis quartanæ iterpolatæ.

Signa quartanæ interpolatæ prius dicemus. Significant autem ipsam inuentio causarum antecedentium prædictarum, & cōcomitantia accidentia. Quod est quia præcedente regimine melancholico, & circunstantijs dictis, inuenies egestionem melancholicam, & vrinam glaucam in principio & augmento, nisi apud statū: tunc enim propter digestionem acquirit rubedinem, & spissitudinē, & in declinatione fit nigra. Et cum mouetur ad exacerbationem inuadit cum frigore, sed in primis diebus paruo, et in subsequentibus magno, propter humoris crassitiem, qui non potest moueri statim, vt subito deferatur per sensibilia mēbra, nisi caliditate febrilis subtilietur in duobus diebus accesis, sicut dictum est in phlegmatica: deinde calor eius extenditur tarde, vt perueniat ad augmentum, & statum propter humorum crassitiem super quem calor de facili comprehēdit, sicut nec ignis super ligna crassa, licet citius, quā in phlegmatica, et tardius quam in cholera pura, proinde calor dum extenditur, vt totum comprehendat corpus cum horripilatione procedit, & est frigori mixtus, prout in quotidiana est dictum, vt ex eo quidem dyscrasia inęqualis, & diuersa in membris proueniat, quę est causa doloris, & confractionis magnæ, adeo, vt videantur ossa frangi. Ad quod adiuuat in illo fortis membrorū commotio, adeo, vt stridore frendeant dentes propter contractionem naturæ ad principia, & motum ipsius ad expellandum nocentia: non tamen sicut in phlegmatica. Et perducit illud ad visus debilitatē propter multā euaporationem fumorum ad caput, sicut accidit in accensione lignorum viridium, et crassorum perturbantium spiritum animalem in cerebro, & sensibilem, & motiuū, quare etiam motus fit debilis propter fatigationem ipsius in expellendo illos cōmotione membrorum. Cum ergo peruenit ad statum, calor eius acutior est, quā in phlegmatica, minus tamen quàm in cholerica, nisi in melancholica in naturali accensus existat. Et deinde declinat cum sudore plurimū, & proprie si melancholia innaturalis sit, vt superius est dictum. Ita, vt in. xiiij. horis in febriendo deficiat, & perfecte quiescat: & hoc in quartana interpolata ex melancholia naturali. Et pulsus est parū durus, et diuersus, magnus, velox & spissus, licet in principio sit coarctatus, & in velocitate, & in spissitudine non diuersus, sicut in quotidiana. Et systoles velocior diastole, propter putredinem, quæ mundificatur apud declinationem. Et est signum perfecte distinctiuum inter quotidianam & ipsam.

Si vero sit continua, signa causarum antecedentium ex signis, & circunstantijs inuenies fortiora. Exacerbabitur continue, & de quarto in quartum magis, & exacerbatio fortioris est caloris, nec incipit cum frigore, seu horripilatione, nec declinabit, seu tepescet cū sudore, aut alia manifesta euacuatione, & accidentia eius alia sunt fortiora.

Signa vero quartanę ex melācholia innaturali, et phlegmatica sunt antecessio phlegmaticarum febrium, & cum incipit frigus antecedit maius, & calor est obtusior quàm aliarum innaturalium. Et sudor in declinatione tardior & minor quàm in naturalibus. Et vrina crassior, & durities pulsus minor, & significant eam etiam consimiles circunstantiæ.

De signis quartanæ ex melācholia in naturali.

Signa vero quartanę ex melancholia sanguinea sunt antecessio signorum sanguinis & febrium sanguinearum. Et incipit cum minori frigore, & calor eius est mediocris, & declinat cum fluxu sanguinis vel sudore, & vrina est rubea spissa: & etiam significant ipsam consimiles circunstantiæ.

Et signa melancholiæ cholericæ ex adustione choleræ sunt antecessio signorū dominij choleræ rubeæ, & febriū eius. Et cum inuadit, incipit cum minori frigore, & horripilatione maiori, & calor cito ascendit & est acutior, et cito declinat cum sudore copioso, Et vrina est cholerica valde, subtilis, et pulsus velocior, & frequentior, cum minori diuersitate, & inæqualitate ascendit, & concurrunt cum ea circunstantiæ consimiles.

E

Et signa quartanę ex melancholia naturali adusta sunt, signorum præcessio dominij melācholiæ ægritudinū melancholicarum. Et cum mouetur ad paroxismum incipit cum minori frigore, & calor citius ascēdit, & magis ęqualiter, & est acutior quā in melancholia naturali nō adusta, & citius declinat, & cum completiori sudore. Et vrina est magis tincta et subtilis in principio. Et pulsus est velocior & spissior cum minori diuersitate, & inęqualitate existēs, & concurrunt cum ea circunstantiæ similes.

In cura quartanæ duplex est regimen, cōmune & proprium. Commune est quod ei in vnaquaq; suæ speciei, & materia cōmuniter cōuenit. Et est quatuor res. Prima abscindit causam. Secūda subalterat feb. dyscrasiam. Tertia ponit studium in virtute, & vita, cūm regimine cibi & potus, & aliarum nō naturalium rerum. Quarta corrigit accidentia. Prima res cōpletur dupliciter: digestione. s. & euacuatione. Digestionem vero complent medicinæ minoratiuæ si in materia appareat multitudo, & alteratiuæ residui. Prima sunt clysteria ex lenientibus, & abstergentibus notis in principio: deinde cum solutiuo aliquo educente de melācholia absolute, quod infra, Saluatoris dicetur præsidio. Et ex cōmunibus melancholiæ absolute est agaricus, sed illud post digestionem: ante enim est pręsumptio, & introductio erroris, & proprie in quātitate multa ministratus, ergo addatur quod sit paucæ quantitatis. Cōsideretur tamen si sanguis sit abundans in eis, et proprie si melancholia naturali, & sanguinea: tunc enim phlebotometur, & extrahatur sanguis secundum necessitatem, aliter autem phlebotomia nocet cum debilitet & incrudet, cum euacuet contrarium melancholiæ, et dissoluat humores, & trahat illos ad exteriora. Et vomitus leuis in principio, & fortior in processu factus ante & post cibum subtiliatiuum, & abstersiuum, ex acetosis & acutis quacunque die, & maxime in die paroxismi, et in principio eius, vt est aqua decoctionis se. raphani, & syrupus acetosus potatus ante paroxismum per horas duas vel vnam. Et deinde cū aqua multa calida, quæ securitatem facit à nocumento rigoris & frigoris, & à nocumento acuitatis rerum premissarum propter febrem. Talis autem vomitus ante paroxismum factus, vt dixit Aboali, quicunque humor sit, alleuiat paroxismm, aut eradicat, quasi dicat, dato, quòd humor peccans vt ineptus ad vomitum, quia melancholicus, quare iussit Hippocra. in aphoris. educendum esse inferius nō superius, tanta tamen est vomitus talis virtus in euacuatione ipsius, quòd si assiduetur, aut minorat si multus est, & indigestus, aut eradicat ipsum, si paucus est et digestus, assiduatione enim ipsius humor melācholicus ineptus disponetur, & trahetur superius, vt educatur per ipsum. Et cibaria lenificantia ante cibum sumptum ex fructibus & herbis, vt ficus & caryce, pruna cū endiuia proprie, & alijs oleribus lenificantibus proprie, vt borago, buglossa, lupuli, fumusterræ, & sicla: hæc enim in leniendo naturam, & minorando materiam melācholicā absolute conuenientiora sunt potionibus. Quod si oporteat vti eis eligas leuiora, quæ cum lenificatione soluant & humectēt absq; caliditate, & siccitate multa, & confortent stomachum, vt est manna, & succus granatorū dulcium expressorum, cum pulpis, casiæ fi. cum aqua liqui. cicerū, & alubleb, & geleniabin, diaboraginatum, & diabuglossatum, & diasene. et similia. Si autē indigeat attractiuis ministrētur in quantitate pauca. Et cum eis misce liquiri. viola. & passulas ad refrenandū siccitatem, & iuuant cum hoc euacuationem. Et diuretica, et prouocantia sudorem absque fortitudine, vt sunt semina cōmunia cum aniso fœniculo, & aqua ipsorū, et radicum cōmunium fortia, et calida nocent exiccādo, educunt enim subtile, & crassum exiccatū dimittunt. Alteratiue, et digestiue deinceps ministrāde in adæquatione

F

G

H

adæquatione residui sunt medicinæ simplices & compositæ. Et ex simplicibus sunt prædictæ, & consimiles aquæ prædictarum ipsarum, et aquæ geleniabin, & syrupus acetosus simplex cum ea. Et ex compositis sunt compositę ex eis & aliæ, quæ infra Deo duce dicentur. Quæ sint datę ante paroxismum per tres, vel quatuor horas, digesta materia per duas, vel tres hebdomadas, ipsam oportet euacuare prædictis medicinis lenitiuis attractiuis simplicibus, & compositis in quantitate augmentantes absque multa caliditate, & superfluitate virtutis, & attractionis, quoniam resoluit subtile, & prætergreditur crassum, vt supra capitulo de melancholia est dictum: melior est ergo secundario multitudine, vt cum digesseris per duas, vel tres hebdomadas, des solutiuum prędictum moderatum in quantitate, & qualitate: deinde redeas si oportet ad digestionē per illud tempus, & deinde ad euacuatiuum. Et hoc quia quãquã sit salutiferum nec pernitiosa, vt quotidiana, tamen quia longa propter humoris crassitiem, oportet per interualla purgari, perfecta digestione non expectata, vt vnica in forti digestione purgetur propter causam prædictam. Et quia à natura melius toleratur, vt supra in tertiana non pura, & quotidiana est dictum. Cumq; appareat prolongari vltra hebdomadas quatuor, docuit Ras. dari trochi. de absinthio cum syrupo acetoso, vel aqua cicerũ. Sed dices quare citius docuit ministrari trochiscũ in quartana quã in quotidiana, propter prolongationem, & abbreuiationis gratia cum lõgior sit quartana, vt iam dictis apparet. Et proinde si transierit vltra quatuor hebdomadas non dici poterit prolongari, vt proinde expediat ministrari trochiscos. Preterea vt quid troch. & non alias medicinas. Respondit Falco ad primum dicens, quòd terminus dandi trochiscos, est terminus, seu tempus prolongationis ipsarũ propter causam inferius assignandã, vt quia ex quo incipit prolongari sint dandi. Talis autem est duplex, quidam cõmunis, & quidam proprius. Cõmunis est duplex, quidam in acutis, & est .xl. dierum: est enim .xl. finis acutarum, et principium chronicarũ, prout dixit Hip. Alius est in chronicis, & est post anni complementum. Est enim eis terminus secundũ motum & influentiam solis, qui in anno vno finitur, vt dixit Gale. Terminus proprius est diuersus secundũ diuersitates febrium in seipsis. Talis autem est duplex, vnus est terminus temporis statuti secundum plurimum vnicuiq; earum, vt in acutis absolute terminus dandi sit post .xiiij. dies. Inquit enim Hipp. in ahpr. Acutæ ægritudines in .xiiij. diebus iudicantur. in quotidiana post .lxx. dies, & in quartana post annũ, vt supra est dictum. Alius est terminus regularis secundum ꝙ feb. tam acuta, quàm chronica potest minus, vel amplius prolongari, et illud propter diuersitatem causarum habentium prolongare, quæ cum eis possunt conuenire vel non. Et hoc modo in tertiana pura terminus dandi eos, est post duas hebdomadas, in quartana post quatuor, & in quotidiana post quinq; vel sex, vel quatuor, & illud per respectum ad naturam habentem tolerare ipsam, seu longitudinem eius, sicq; in longis, vt quotidiana, & quartana dicente Ga. Rari sunt diuturni morbi de genere phlegmatis, vt melancholiæ &c. datur quandoq; infra terminũ statutum secundum plurimum eis, vt non prolongentur cum de se naturaliter longæ sint, sed vt infra illud terminentur, seu à longitudine iuuentur. Ad secundum dixit quòd tales morbi, seu febres sunt duri ad digerendum, quod prolongatio eorum demonstrat, & proinde medicina debilis ministrãda non est in eis cũ in virtute non proportionetur eis, imo fortis virtutis, vt forti infirmitati fortis medicina occurrat. vt Hippo. dixit in aphor. & Gal. Talis autem trochiscata, vel in electario confecta, cum in ea ingrediantur medicinæ fortis virtutis, et substantialiter nõ virtualiter tantum, quemadmodum in syrupis, & decoctionibus in quibus virtus in proprio subiecto existens fortior est, quã in translata in aliud per decoctionem, & proinde trochisci, & electaria sunt minstrandi cum termino & tempore ex quo feb. incipiunt prolõgari. Finaliter autem, perfecte digesta materia, eradicabis, cum pharmacijs appropriatis, simplicibus, & cõpositis quę infra dicentur. Finaliter balneabis in dulci eucrata, quoniam resoluit residuũ, dyscrasiam alterat, & humectat, & proinde non sudet multum, post quod dabis asam, vel theriacam cum vino, & magis in melancholica, & phlegmatica, quoniam resoluit, et cõfortat, aut mithridatum, medicinę de asa, de furfure, diapitereon, & similia, de electarijs non asidue, sed in singulis diebus tribus vel quinq;, nec festines cum eorũ aliquo ante digestionem, quoniam si dederis theriacã, aut aliquod eorum ante digestionem, compones quartanã cum quartana & fortasse attrahes ægritudines alias, & proprie in hyeme. Et illud, quoniam tunc dissoluit, & nõ resoluit ad quod adiuuat dispositio hyemis, quæ superfluitates multiplicat, & sua frigiditate vetat solui. Cum igitur dissoluit, mouet humores per corpus, vt Serapio dixit, & Aboa. & per corpus fluere facit. Et bonis humoris illum permiscet parum, qui eos mutat in suam naturam, & si remanet in vno loco, parit febrem magnam vehementem plus quàm oportet, & si remanet in duobus locis, acquirit duas feb. melãcholicas, & si fit in tribus locis, tunc forte faciet tres, & tunc sollicitudo tua sit de hepate & splene. Sed dices, cõcessisti theriacam in ægritudinibus neruorum frigidis, & humidis ante digestionem, quare vero in quartana vetas cum sit ex materia frigida & sicca, et sit minus dissolutiua? Respondit Falco. d. quòd ægritudines neruorũ paucæ sunt materiæ, & essentialiter, frigidæ humidę, quã theriaca disponit & cõsumit, non dissoluit, & ægritudines alterat non intendit. Quartana vero econtra se habet, quia non frigida est, vt illa, & si frigida eius materia sit cum hęc magis est coadunata, in quartana vero diffusa sicut illa. Et propterea magis est apta dissolui ex calore theriacę, et febris ignitione, illa vero diffusa magis digeri, & cõsumi apta. Et vomitus fortes, & clysteria acuta cum prædictis, & alijs in eradicatione ipsius conuenientia, & prouocantia temperata, fortia enim nocent excitãdo materiam, et corpus. Alteationem febrilis dyscrasiæ complent temperatę frigida, & humida ex medicinis, interius & exterius secũdum omnem modum approximatis, quales sunt ex herbis, sicut endiuia proprie, et chrysolochana, andacocha, et similia, quæ cum sua temperie cõferet febrili dyscrasiæ ex quacũq; sit materia. Et interdicantur valde frigida, vt ex herbis lactuca, quoniam timetur ex ea infrigidatio nimia quod non est inuentum in endiuia. Et ex fructibus, sicut melon indus, quoniam timetur ex eo propter vehementiã prouocationis, incrassatio sanguinis, et incrudatio humorum, quod non est inuentum in melone dulci. Et sicut persica, quoniam timetur permixtio putredinis, & illud non est inuentũ in pomis maturis granatis, & alijs. Quod si timeantur prædicta propter excessum caliditatis, vel accidentia, excusatio non fit ab eis, misceantur eis calidæ tẽperatæ, quæ sunt liquiri. capil. ven. passul. zuccharum album & rubeum, & mel, quoniam licet conferant febri in quantum febris est calida, & sicca, nocent tamen melancholiæ, quia frigida est, & proinde alienãtur ac etiam omnia exiccantia, cum noceant feb. & causæ. Quod si siccis oportet ad digestionem materiæ, & diuisionem, ac apertionem oppilationum vti, vt est syrupus acetosus, misceãtur eis humectantia, vt aqua buglossæ: boraginis, liqui. passula. & huiusmodi. Et ex conferentibus ex proprietate est calendula, lauendula, & pes locustæ. Et decoctio eius, asla, andacocha, cũ ex eis bibuntur quatuor folia, seu grana alteratur periodus eius, & linguæ arietis, radices quatuor cum bibuntur cum vini vncias quatuor, & .s. semen raphani cum vino curat eam, et cancer marinus curat eã. Rocha confert febribus quartanis, nigella resoluit & prohibet

De balneo

hibet feb. phlegmaticas, & melancholicas proprie.

De regimine quartenæ.

Regimen vero commune in cibis & potibus & in alijs sit ad caliditatem tendēs et humiditatem. Aequalitas autem & temperies omni lapsui conuenit, & materię cuiuscunq; sint speciei, vt Gal. ostendit qualis est in cibis, & potibus euchymis superius dictis, quæ maxime in se has quatuor aggreget proprietates. Prima vt non incrudet, immo sit cruditatem resoluens, quæ prouenit ex melancholia, & proinde debet esse ex facile digestibilibus. Secunda est, vt non sit incrassans, immo subtilians crassum eius, & proinde subtiliatiuam habens virtutem. Et tertia est, vt non sit ventris, & viscerum constrictiua, & oppilatiua, sed solutiua & aperitiua, & proinde præmittantur carycę cum endiuia, vel cappares cum aqua cicerum, & semina lenitiua. Et quarta est, vt sit boni sanguinis generatiua, & proinde dicta est euchyma. Vel breuiter cibus eius sit panis mundus, pulli, & gallinæ iuuenes, et pingues, aues paruæ, perdices, phasiani, caro annualis agni, hedina columborum nouorum, non valde pinguium, & oua recentia, & sorbilia, & pisces petrini parui & mediocres, squamosi & marini. Et ex herbis, borrago, & buglossa, & endiuia. Et ex granis hordeum, & amylum, & farina cicerum, & similia. Et ex fructibus cappares, poma dulcia, et odorifera, granata dulcia & muza, carycę, vuæ passulæ, & passatæ, amygdalæ, pineæ ablutæ, & fici, & consimiles.

De cibis.

De potu.

Et potus sit vinum album vel rubeum maturum, competenter lymphatum, & proprie cum aqua buglossæ, borraginis, vel ferrea, quia splenem resoluit, & quandoq; mellicratum conditum propter debilitatem stomachi, hepatis, ac fastidium, ac debilitatem digestiuæ, quæ est accidēs cōmune febribus istis. Aer quoque sit temperatus in quo locentur isti, & quiescant, non moueantur nisi delectabiliter & suauiter in die quietis. Exercitiū, & proprie laboriosum, maxime quartanarijs nocet & corporis et animę, si vero imbecillis fuerit, nil prohibet diebus intermedijs ad exercitia consueta transire. Somnus quoq; superexcedat vigilias, inaniantur superflua, & introducantur cibi & potus iuuatiui prędicti, quantitate, tempore, et ordine, modo, & artificioso limitatis. Et est quoniam vt Gale. dixit quartana se longam ostendit alijs magis, diætę ordinatio in substantia, quantitate continua, cibi & potus debēt esse ad crassitiem tendentes, quatenus valeant ægrotum sustinere vsq; ad statum, sicque debent vberius nutriri. Et ex nutribilioribus dictis in principio, deinde gradatim minuere secundum successionem augmenti & status. Et in declinatione vberrime, vt impressa siccitas & cōsumptio humectetur, & resumatur, verum quia contingit melancholiam paucam esse et subtilem quandoque, & proinde ipsam quartanam abbreuiari infra mensem, vt in tribus hebdomadis, quę sunt dierum .xx. Qui periodus est secundum Hippo. completus, licet in acutis temperate oportet procedere etiam subtiliare ipsam, quatenus natura innitatur magis contra ipsam, et eius materiam, vt cito digerat & resoluat, et sit breuis, et à superius dicto prolongationis periculo eximatur, vt superius etiam in quotidiana est dictum. Sed hoc vsque ad prędictum terminum septimanarum trium, q; si vllo adueniente non cesset, redire oportet ad incrassationē propter causam iam dictam, nec proinde sequetur nocumentum venerantium diatritum, cum adhuc sit quartana vsque ad tunc, & à sui principio constituta, in quo augmentum cibi non fallax est, sicut in augmento, vel statu ægritudinum acutarum. Et nihilominus reductio sit paulatim facta. Et quantitas discreta sit, secundum naturam infirmi, et qualitatem morbi, vt sit parum, et frequenter datus cibus, indigente multo propter siccitatem morbi. Sed quia debiliter digerit, oportet illum partire multum, & frequenter dare, nisi obuiet superueniens paroxismus. Sit quoq; secundum ætatem, tempus, regionem, & consuetudinem, & similiter modum, sicut Hipp.

E in suis aphoris. ostendit. Et ordo est, vt præmittantur lubricantia ventrem, vt supra ibidem dictum est: tempus autem dandi cibum est, vt in die paroxismi abstineat à cibo per diem, vt per diem horam lucis intelligamus duodecimam, si toleret virtus: cum enim digestio in talibus sit debilis magis, quā in alijs febribus, eo quòd à calido, et humido fiat, præcibare oportet ante paroxismum diutius q; in alijs, quatenus in longiori valeat esse digestus, vt superueniente paroxismo ventrem inueniat vacuū, sic in quartana debet esse longius, in tertiana breuius, in quotidiana mediocre, vt est dictum. Si enim vacuū non inuenitur iuxta Hipp. in apho. subtrahere oportet ipsum, nisi enim subtrahatur natura præfocata sub materia, pręfocabitur magis sub cibo delectabili sibi. Et conuersa ad eum delectabilem sibi, dimittet pugnam: & tamen non digeritur vt conferat, sed corrumpetur & addet ad paroxismū, & accidentia eius praua efficienter intēdendo, postponatur, ergo ex tunc, & hoc vsq; ad quietem vel declinationem, si vsque

F tunc valeat tolerare. Quod si virtus non toleret, vt quia cholericus, sufficit tunc parum de cibo ante paroxismum tantum, vt digeri possit, in diebus autem quietis intermedijs cibetur tunc et toties, quoties, fuerit consuetus, & artificium præparationis sit, vt præseruet humiditatem naturalem, non minuat, vt superflua assatio & frixura.

Accidentia vero corrigenda in ipsa, quæ ad quartā rem pertinēt sunt splenis dispōnes, maxime cum principaliter patiatur in ea, & proinde principaliter est obseruādum & procurandum cum rebus ipsius eñonem, duritiem, et oppilationem remouentibus, cōsortando, queadmodum in cholericis studiosius procurādum est hepar, et maxime in acutis, et in phlegmaticis stomachus, vt Auer. in suo coll. dixit. Et quia ad oppilationem splenis sequitur quartanæ prolongatio, & maxime quia ad eam augmentatam debilitas hepatis, & stomachi sequitur, quia appetitus deficit, et digestio, vnde cibum bonum et potum prædictum nō valens sumere, cogitur malū recipere, augmentatiuū op-

G pilationis ipsius. Et propter eius malitiam et indigestionē expedit non solū splenē, sed etiam hepar et stomachū procurare, aperiendo, & cōsortando, ne superfluitates abundantes in coropre recipiant in seipsis, quibus in operationibus et appetitu eorū vltra modū deficiant, quod in longis morbis est valde verendū, vt Hip. in suis retulit apho. qualiter autē fiat hęc, superius in prima sectione est dictū.

Regimen vero proprium quartanæ debitū est quod, ꝓprie vnicuiq; speciei eius, et materiæ conuenit, post cōe. n. aliud debetur quartanæ ꝓprium ex melancholia naturali factæ, aliud ei quæ facta est ex melancholia. Et cura hmōi sit quadruplex. Aliud. n. quod debetur vni, & aliud quod debetur alteri, & aliud interpolatę, et aliud cōtinuę. Et est quod propriū à cōi non differt in specie, sed in quanto. Sit itaq; cura, seu regimen dictū, licet oībus sit cōe, ꝓpriū erit vel conueniens magis quartanę, ex naturali melancholia, cum ei æqualia proprie vel temperate calida debeātur, &

De cura quart. innatu lis.

H humida, eo q; à sanguine sit decisa, sicut crassum, & fœculentū ipsius. Et proinde est quod est sapiens de natura temperamenti, & æqualitate ipsius, sanguis. n. inter humores est temperatior, & naturæ cōueniētior. Gal. ait. Et magis propriū ei est vt præparatio, seu naturale, lenificatio fiat primitus cum aqua iuleb, & penidijs, & cum administratione geleniabin, & zucch. ro. nouo, & cōsimilibus. Et in fine duarū septimanarū minorer cū decoctiōe fumiterræ, passul. epithymi: deinde digeratur materia cū geleniabin in syrupo acet. cum aqua borraginis, buglossæ, et passularum. Cum ergo digesta est ægritudo, bonum erit phlebotomare de basilica prout est dictū, et administretur vomitus supra cibum in fortitudine, & clysteria &c. Et medicinæ euacuantes cū eradicatione, vt sunt epithymum, & agaricum, stœchas, lapis armenus, & lapis lazuli, ablutus, myrabalani nigri, & pilulæ eorum, et succus florum

centaureæ

centaureę cum syrupo mellino, & fortassis est necessarius helleborus niger, & alterantia remisse ministrabis, & dięta magis crassa cum prædictis sit diuturnior. Quartanę vero ex melancholia innaturali cum sit magis calida propter caliditatem reseruatam ex adustione, regimen proprium debitum, ab æqualitate declinare oportet à caliditate ad frigiditatem temperatam, differenter tamen secūdum diuersitatem specierum melancholiæ.

Si ergo fuerit ex adustione naturalis melancholię regimen eius proprium propinquum est illi, sed si fuerit cum sanguinis adustione, minuetur cum phlebotomia ex basilica. Et cum euacuatione, deinde subtilia cum eo in quo ponuntur mundificantia sanguinem cum temperamento & frigiditate pauca, vt est sucaha, bedeguar, borrago, buglossa, fumus terræ, & myrob. chebuli, & alterantia sint min⁹ frigida. Et qa hæc cito recipit curā, tenuior sit dięta.

Et si ex adustione choleræ erit melancholia, regimen eius est propinquū, vt in primis lenificatio fiat cum vio. aqua lactis, syrupo ros. iuleb, & cassia fi. & tamarindis: deinde procedatur ad digestionem cum his quę subtiliant et incidunt, vt est syrupus acetosus cum aqua fumiterrę, endiuiæ, chrysolocannæ, & andacochæ: digesta vero materia post vnā hebdomadam purgetur cum decoctione de epithymo fumoterræ, cum myrobala, citri, & nigris, & senæ cum aqua lactis, & lapide lazulo, armeno, & alterantia sint ad frigiditatem magis declinantia. Et diæta cibi & potus magis attenuatiua, & magis frigida, & humectatiua. Et balneum aquæ dulcis temperatæ calida est ei conueniens in fine, & sessio in ea.

Et si adustione phlegmatis fuerit, necessaria lenificatio, lenificetur in primis cū decoctione polypodij, & turbith, deinde addatur parum agarici, & digeratur residuū cum syrupo acetoso de seminibus, & geleniabin donec manifeste digeratur materia, & deinde euacuetur post tres hebdomadas cum prædictis in quantitate maiori, & cum myrob. cheb. embli. & bellíricis, cum confortent stomachū, & cum oleis mundificetur vt oportet, & prouocetur (si oporteat) vomitus cum syrupo acetoso in quo sit virtus sinapis, & electarij albi, imo erit necessarium, vt in potu detur helleborus niger, non albus, quoniam in ætate nostra est pręfocatiuus, vt pręḋiximus in suo capitulo, aut virtus hellebori in raphano, aut raphanus cum dispositione, si non timeatur virtutis debilitas, & alterantia sint minus frigida, & dięta mediocriter crassa, & in fine balneabis, vt superius dictum.

[...]cura [...]tanæ [...]nuæ.

Et cura propria quartanæ continuæ est cura ipsius interpolate iam dicta, differens ab ea in quanto, non in specie, vt supra in quotidiana est dictum. Et est in ea declinatio ab æqualitate ad infrigidationem, in illis quatuor debet esse magis propter fortitudinē, & adhęrentiam febris. Sic in digestione eius ministretur syrupus acetosus cum seminibus, & geleniabin cum aqua de radicibus æquali. Et in minoratione materię, ipsius cū proprijs miscentur violæ, tamarindi, et similia. Et phlebotomia in hac est magis conueniens propter comprehensionem materię eius in venis. Et subtiliatio regiminis maior cum minori licentia in carnibus propter breuitatem.

[...]pus ad [...]tanā.

Syrupus ex inuetione nostra efficax & expertus ad quartanam cholericam, quo curauimus plures, et vnum quinquaginta annorum, qui passus fuerat eam annis quatuor. Recipe calendulæ, lauendulæ, pimpinellæ, lupu. quinque folij, trifolij, linguæ arietis, capi. ven. endiuiæ, cum radicibus, borraginis, fumiterræ, radicum buglossæ vtriusq;, & florum earum, cicoreæ, hepaticæ, bedeguar, querculæ maioris et minoris, capparorum recentium, radicum eorum, & corticū seminis tamarisci, scolopēdriæ cum radice, anā. M.i. vio. florum borraginis, ana. ℥.ij. prunorum, sebestē, ana. xxv. senæ, cuscutæ, thymi, epithymi, ani. fœ. ana. ℥.ß. liqui. passularum, stœchados, ana. ℥.ß. hordei mundi. P.i. seminum cōmunium, corticum citri, ana. ℥.ij. schinanthi, drach. ij. quinq; radicum cōmunium residentium in aceto. ℥.ij. prædicta bulliant in aquæ lib. vi. vsq; ad medium, deinde colentur, & colaturæ addatur succi buglossæ, succi pomorum dulcium, ana lib. i. & ʒ. Et dissoluantur in eis zucchari, lib. ij. & mellis ro. lib. ß. aceti, prædictarum radicum. ℥. iiij. & aromatizetur cum sandalis, drach. i. gar. ligni aloes, ana, drach. ß. dosis est. ℥. ij. mane cum tepida. Et seruato prędicto regimine, cum digesta materia apparuerit, purgetur cum pillulis de lapide lazuli, & de epithymo & fumiterræ, & est efficax, si Christus voluerit.

Pilulæ.

Aliud syrupum generale ad quartanam, oppilationem splenis, & omnes ægritudines melancholicas, quem supra capitulo de soda descripsimus. Et pilulas efficaces, capitulo de hellebo.

Syrupus laxatiuus.

Syrupus laxatiuus ad quartanam secundum descriptionem Andromachi in antidotario suo magno, conueniens post digestionem materiæ. Curat enim in bina assumptione, & sumus experti ipsum. Recip. calendulæ, lauendulæ, pimpinellæ, buglossæ domesticæ, & syluestris, lupulorū, boraginis, scariolæ, cum calamenthi, cicoreæ, hepaticæ, bedeguar, chamędryos, chamępithyos, capparorum recentium cum radice, ana. M.i. agarici. ℥.i. polypodij. ℥. iij. anisi. fœnicu. ana. ℥.ß. sebesten, prunorum, anā. xl. papaueris albi, viola, florum borraginis, liquir. stœchados ara. ana. ℥.ß. passularum, enu. lib. i. et. ʒ. hordei mundi. P. ij. se. cōmunium. ʒ. ij. radicum foe. asparagi, & brusci, ana. ℥.i. succi buglossæ domesticæ, & syluestris depuratorum, ana lib. i. & ʒ. se. acetosę, portulacæ, ana. ℥. ʒ. aceti fortis, lib. ʒ. succi pomorū dulcium, lib. i. aquæ, lib. ij. stent omnia ista in aqua, & succis prædictis simul per diem & noctem: deinde coquantur cum facilitate vsque ad consumptionem medietatis, postea colentur, & colaturæ addantur mellis dispumati, li. iij. diaborriginati, li. ʒ. Et in decoctione eius bulliant in pecia rara, epithymi, folliculorum, senæ, anā. ℥. ß. hellebori nigri repressi cum aceto, aur. ij. lapidis lazuli loti cum aqua buglossæ vicibus. xv. aur. i. cro. ʒ. i. lapi. arme. repressi secundum artem. ʒ. i. & ß. ligni aloes, garyophyl. ana. ʒ. ß. sandali citri, spo. anā. ʒ. ij. galliæ mu. corallorum, ana. ℈. ij. dosis. ℥. iiij, cum calida in aurora. Est enim efficax in quartana melācholica. Si vero fuerit cholerica, loco mellis ponatur zuccha. lib. i. zuccha. viol. lib. ʒ. succi endiuiæ depurati. ℥. viij. & in decoctione addatur myroba. citri. & nigrorum, ana. ʒ. i. Gal. inquit sanaui plurimā gentem à quartana: dedi enim eis in potu post digestionē solutiuum, deinde dedi in potu succum absinthij, deinde theriacam. Et dico asa. & piper. sumpta cum aqua calida singula sunt iuuatiua valde, quando apparet digestio & peruenit status.

Pilulæ.

Item pilulæ expertæ secundum Iudæum ad ipsam. Recip. theriacæ nouæ, & myrrhæ electæ quantum sufficit ad confectionem theriacæ, & in forma pilulas de quibus sumat patiens. v. ieiuno stomacho, & post vini haustum boni, omni die ante paroxismum sumat. i. cum incipit frigere, & aliqui addunt nigellam & asam.

Potio.

Potio experta ad quartanam, & est Archig. Recip. fœni. liqui. zingib. ana vnciam vnam, bulliant in optimo vino vsq; ad tertiam, de quo sumat patiens omni mane cyatum. i. Et ex expertis, est vinum decoctionis dictami. Et ex electarijs expertis secundū Nicolaum est diaciminum, mithridatum, & musa, et requies, et confectio de musco dulci.

Electariū.

Confectio electarij ex inuentione nostra conferens feb. quartanæ, & omnibus, ægritudinibus melancholicis. Recip. doronici, macis, been albi & ru. cimini curati, cinnamomi, ana. ʒ. ij. spicæ, garyo. ana. ʒ. iij. se. acetosæ, buglossæ, & melissæ, se. tamarisci, ana. ℈. ij. foliorum rosarū, sandalorum, magazir, ligni aloes, anā. ʒ. ß. margaritarum, corallorum al. ana. ʒ. ß. florum borraginis, et buglossę, anā. drach. ij. croci. ʒ. ʒ. ossium de corde cerui, drachmas duas. Confice cum syrupo de cortice citri, radi. foe. decoctionis in aqua

in aqua distillata, scolopendriæ, & succo pomorum dulcium, ana æqualiũ partium, zucchari tabarzet, quod sufficit. Et adde ambræ crudæ. ʒ. ß. foliorum auri numero. x. Et expertum per Christi gratiam.

De feb. quintana.

GAlenus ait. Si deinde quintana aliqua est febris prout Hippo. dixit in epidemijs cum ait, quòd septena est prolixa, & non est mortifera, et nona est longior ea, & non est mortifera, supple quia est longioris quietis. Quartana est deterior febrium, eo quòd sit ante phthisim & hecticam, & post ipsam, & illud quia cum feb. prolongantur minantur hecticam. Et in hac febris quartana prędecens multum prolongata fuit, quę humorem diminuit, & sic facta fuit quintana, & eam sequitur hectica. Et quia hæc consumit etiam ex se humores, ideo eam sequetur in quintana. Ait inquam Gale. Ego nondum manifeste vidi circuitionem hanc, scilicet quintanam neque alia quidem vlterius quartanam. Si ergo nõdum vidit eam, manifeste non vidit. Et quia Hipp. eam posuit, non negauit, sed potius affirmauit cum positio eius sit certa, quia Hippo. diuinus, dicendum est ergo nec prætermittẽdum de eis causis ipsarum signis medicinis.

Aduerte.

Febris ergo quæ exacerbatur per quintam diem, dicta est per Hippo. quintanam, & quæ per sextam, sextana, & quæ per septimam, septena, & quæ per nonam, nona. Accidentaliter tamen sicut de quotidiana, tertiana, & quartana est dictum, non essentialiter, & illud quia causa eius, & proprie quartanæ interior humoralis, & immediata, à qua essentiã sumit, & speciem, non est in natura quinta, seu in humore q̃nto à materia quartanæ, specie distinctis, cum non sit dare illum in corpore. Omnes enim humores naturales siue innaturales ad species quatuor reducuntur iam dictas. Sed est materia melãcholica ex adustione creata plurimum phlegmatis vitrei crassioris inter humores, quæ non efficit ipsam propter sui speciem, & inquantum melancholica, sed per suam quantitatem, & substantiam magis. Cum enim ſm suam speciem febrem facit cũ quãtitate sua sufficiente, sine qua nihil efficitur ſm Gal. quartanam febrem accendet, sed cũ ex adustione consumente, & exiccante facta fuerit pauca, & crassa, propter quartanę longitudinem, transiet in quintanam, quemadmodum phlegma vitreum faciens quotidianam cum deuenerit vt sit paucum & crassum, vt est crudum qui est crassior eius pars, paroxismum faciebat tertianum, vel quartanum, vt supra in quotidiana est dictum. Et quoq; si contingat ipsam melãcholicam materiam ex aliqua causa superexcrescere, & abundare, redibit ad circuitionẽ quartanam, quẽadmodum cholera cum abundat facit paroxismum quotidianum, omni die inuadendo, & exacerbando, & paroxismum tertianũ vna die exacerbando, & alia nõ, vt quia sit duplex, & triplex: motus enim talis & circuitio non inest huic febri ab humore à quo substãtiam, & speciem habent, cum sit subiectum, & materia eius, ideo cum sit accidentalis, oportet q̃ ab aliquo accidente insit sibi, & hæc quantitas est, & crassities eius, & proinde raro est, & raro visa non frequenter, sicut circumitio aliarum.

Sed dices quare pauca cholera & crassam, suam circuitionem per tertium non dimittit, vt transeat in quartanã. quemadmodum phlegma, & melancholia, & cum etiam sanguis sit paucus sic motum synochum non permutat in periodicis interpolatis?

Respondet Falco, illud equidem conuenit cholerę propter aptitudinem eius ad motũ maiorẽ q̃ in alijs humoribus sit. Et illud à caliditate cui quantitas modica non contradicit in retardando nisi multum, adeo q̃ si mixtionem recipiat etiam in seipsa humoris alterius crassi, & frigidi, vt est in citrina, & vitellina, vel ex adustione crassitiẽ, vt est in aliqua vitellina, prasina, & æruginosa, suum motũ proprium non dimittit. Caliditas enim vincit in ea, & pręualet incitando, & cõmouẽdo eam, cuius ad motum proprium paucitati, & crassitiei quã acquirit ex illis in retardando ipsam ex illo, & in sanguine illud conuenit, eo q̃ locus sanguinis est in venis. Si vero contingat in eis corrumpi illud, non est nisi, quia multæ quantitatis existit quã natura regulare non valet, quod ostendit quia in venis magnis est corruptio eius, cum synocham facit: si enim paucus sit, natura bene regulabit, & corriget, tanquã filium, sed cum sit multus, & in loco cordi propinquo synocham faciet febrem, non periodicam, nec interpolatam, & proprie cum totum insimul corrumpitur à natura simul totaliter directus, ob quã causam etiã si extra venas contingat pręter naturã effundi vel corrumpi, et in alijs paruis venis extremorum vnam continuam etiam à principio vsq; ad finem febrem accendit. Et quidem cũ fiet quintana ex melancholia, quia materia fuit quartanæ, donec sufficientis fuerit quantitatis, nunc facta pauca, & crassa propter longam putredinem & adustionem ipsius, quia raro est humor paucus crassus, quem natura non regulet, nec deueniet in putredinẽ propterea raro fit, & rarius alijs. Ob quã causam non inconuenienter Gal. dixit seipsum nõ vidisse manifeste. i. freq̃ter, nec alia, vel quarum causa interior humoralis non est putrida materia melancholica quintanæ diminutæ magis & incrassata propter adustionem putredinis in quintana. Sed Gal. cum eas inordinate vagantes comprehenderit, propter tarditatem motus, & contingentiæ raritatem, illarum causam duplicem assignauit. s. transitionem humoris in alium per adustionem, vt dictũ est, quemadmodum sanguis putrescens in melãcholiam, & choleram transit, & diætæ delictum transitionis humoris in alium, causam propriam dare oportet quintanæ. Delictum vero dictæ sextanæ, & alijs subsequentibus assignare: non enim hæc ex humore generato ex trãsitione fieri possunt, quòd natura humorem generato ex trãsitione reductum, atq; crassitiem regulare consueuit taliter ne in putredinem incidat, quinimo prius resoluet ipsum ex corpore, vel digeret, vel manifeste expellet. Signa sunt omnium aliarum præcedens quartana, & aliæ feb. longæ, & motus & circumitiones dictæ.

De cura quintanæ.

Et cura quintanę in epidemijs, est propinqua curę quartanæ ex phlegmatis adustione, differens tamen ab ea, q̃ñ in hac indigemus rectificatione regiminis, & subtiliatione diætæ cibi, & potus maiori, & quia breuis est propter paucitatem materię. Et quia oportet incitare naturã contra ipsam digerendam, & resoluendam, licet propter crassitiem prolongantem oportet videatur regimen incrassare, ne deficiat virtus. Et quidem cum sit contrarietas inter hoc, docuit Aboa. hanc viam, & diætam esse tenẽdam, ne cum alteratiuis frigidis esse curãdam ipsam & alias, ne resolutionem impediat. Et est, quia cum febris ipsa nocumẽta non faciat accidere in virtute, subtiliemus regimen & faciamus aliquãdiu abstinere infirmum, & vti ieiunio ad incitandũ naturã ad materiam digerendã, & resoluendã. Et si virtus debilitatur ex eo, alio tẽpore succurramus cũ cibatione ita, vt cibemus cũ eo, cuius nutrimẽtum est bonum facilis digestionis, nec est in eo additio materiæ nec incrassatio. Et de curationibus cõferentibus ad resolutionem materię ipsius, est vomitus cum helleboro, semine raphani, & raphano, & semine hellebori, & semine atriplicis, ex nuce vomica, & digestione cum oximelle scillitico, & euacuatio: deinde cum hieris, & post ipsam cũ balneo, & ministratio theriacæ, & aliorum similium supradictorum. Et tunc confert sudare super medicinas, et balneum, absq; administratione humectantium prædictorum. His ergo præmissis per ordinem, vt est dictum sanabitur patiens, si Christus voluerit, qui sit benedictus.

De medicinis feb. pestilentiosarum, & earum quæ ex genere sunt illarum. Cap. 6.

Morbo[rum] genus t[ri]plex.

SVperius dictum est, quòd si putredo ab epidemia, seu pestilẽte aere in humoribus corporis sit impressa, feb. in putredine talis existens pestilentia dicetur. Cũ enim triplex sit morborum genus. s. diuersus, vndimialis

lis & epidemialis, vt cōmentator innuit Gal. & Alexandrinus. Diuersus morbus est qui ex malitia regiminis prouenit, qui cum in diuersis hominibus sit diuersus, quo ad diuersas res non naturales, & cibos, & potus, magis diuersos generabit morbos in eis, quales sunt febres dictæ iam superius, & aliæ ægritudines multæ. Vndimialis est qui ex aliquibus dispositionibus aquæ vel terræ generatur, & gentibus commorantibus ibidem sunt proprie, vt dixit Abo. sicut Neapolitanus plurimis podagra, propter humiditatem terræ, & austeritatem ipsius. Et eorum quibusdam nigredo dētium propter aquam salmastram. Et sicut Ianuensibus tusses & catarrhi, & Messanensibus etiam propter borealitatem terræ ipsorum, quare in via præuisionis Ianuenses circūdant veste eorum colla, & guttura, & vtuntur papauere, & Messanenses coriandro, & sesamo. Epidemialis est qui à mutatione aeris in qualitate, vel substantia generatur. Quem sic notificat Constantinus. Morbus epidemialis est morbus subito multis simul eodemq; tempore ingruēs hominibus. Ex quo inter eos differētia notatur: dixit enim quòd est morbus ingruens subito, ad differentiam vndemialis, qui pluribus simul venit, non tamen subito, sed paulatim, & hoc propter debilitatem imprimentis causæ, fortioris enim impressionis constat esse aerem q̃ terram & aquam, dixit enim Gal. maxime alterans aer est, dixit quoq; multis simul eodemq; tempore ingruens, ad differentiam morbi diuersi, qui non est multis simul, neq; in eodem tempore accidit, sed diuersus in diuersis hominibus & temporibus.

Talis autem mutatio in aere epidemicum faciēs, ipsum vel pestilentem tripliciter accidit. Vno modo à causa manifesta, vt à mutatione temporum plurium vel vnius, & magna, vt Hippo. in. iij. apho. ostēdit, cum s̃m ipsum annus sanus sit, cum tempora sunt moderata, & tēporaliter reddita vt quia ver sit tēperatum, ad caliditatem t̃n subtilem parumper declinās sopitam & humiditatem, & quia sint pluuiæ temperatæ, æstas calida non valde, neq; oīno absq; pluuia, & autumnus tēperatus inter actiuas, & pluuiosus. Multæ. n. pluuiæ securos nos reddunt ab ægritudinibus autumnalibus dixit Abo. & hyems frigida, non t̃n plurimum, & in pluuia temperata, si propter ventos, & pluuias mutetur à sua natura, propter aliquam constitutionem siccam, vel aliam ad contrariam non emendans, & perturbans, & distemperans magis, vel quia sit vnum tempus inæquale, vt autumnus, generabuntur ægritudines pestilentiales, vel epidemicæ, quas Hipp. in. iij. apho. dixit, vt sunt fe. acutæ dyssenteriæ, ophthalmię, apostemata, morbilli, variolę, desudationes, pasticia vlcera, ilion, & similes aliæ, quas narrauit ibidem.

Secundo modo accidit à causa occulta, vt ex coniūctione stellarum imprimētium in aere qualitates mortiferas, quia caliditatem superfluam resoluentem, vel frigidā congelantem, & humidam suffocantem, vel siccam consumētem naturam nostri corporis. Quapropter deficiunt à regimine nostri corporis humores, quare putrescunt, & febres accendunt plurimum, & alias ęgritudines. Et quia nostris sensibus talis cognitio est ignota dixit Abo. Pestilentia in aere accidit quandoq; ex formis cœli, quarū euentus ignoratur, cognoscitur vero quia volatilia cadunt subito mortua super terram.

Tertio modo accidit talis mutatio epidemialis seu pestilens in aere ex quibusdā dispositionibus terræ, vna manifesta, alia vero occulta: manifesta, quia sit terra profunda, lacunalis, lutuosa & fœtida, qa sint ibi gurgites & stagna, & herbarum venenosarum productiua, vel in cuius superficie remanserunt funera mortuorū multa in prælio, non cōbusta, nec tumulata. Occulta vero quia in cauernositatibus eius lateant mineræ, malæ putredines, & animalia venenosa quæ nostris sensibus sunt occulta. Quare dixit Abo. ꝙ accidunt in aere quandoq; putredines, & pestilentię ex causis terræ quarum euentus ignoratur. Cuius cognitio est, quia aquæ sunt infectæ, & animalia in eis habitantia, & sub cauernis, fugiunt supra terrā, & inueniuntur mortua hic & ibi. Ex quibus omnibus fumi, & vapores putridi resoluti aerem ascendunt, tracti à caliditate solis. Vel à distātibus partibus aliquando ventus portat ad ipsum, vt à partibus Aethiopiæ vsq; ad terram Gal. tepiditate eius corrupti, & mixti aeri ex sua natura imputrescibili propter simplicitatem, ipsum inficiunt, & reddunt corruptum ad modum corruptionis aquæ remollitionis fœtidę, vt est aqua, in qua remolliuntur ad maturationem canapes & lina, vt dixit Abo. & ꝙ istis duobus vltimis causis accidit aeri dispositio epidemiaca seu pestilens ait Gal. Quas Constantinus aduertens notificauit epidemiā sic. Epidemia est mutatio aeris in putredinem, vel in pessimam qualitatem, maxime vero propter vltimā causam, & corruptionem substantiæ, vt innuere videtur Abo. cū dicit. Pestilentia est corruptio adueniens seu accidēs aeri, similis corruptioni aquæ remollitionis fœtidæ, quod equidem confirmauit cum dixit, ꝙ febris pestilentialis plurimum est perdens, si non sit confirmata putredo, quia si cōfirmata fuerit est mortalis omnino. Quod etiam cōfirmare videtur commentator Io. Alexandrinus cum distinxit morbum epidemicum in mortificationem ante, & in mortificantem, & causa est, quia talis aer corruptus in substantia, non solum corrumpit animalia, sed etiam vegetabilia. Calefactus vero, & infrigidatus plurimum non corrūpit, sed alterat & īmutat, quare sapit de natura vndimici, non epidemialis sed pestilentis, sunt enim hæc synonyma, inter se differentia sicut genus & species. Quod innuit commentatur Io. epidemiarum cū diuidit epidemicum morbum dicens. Morbus epidemicus alius est salubris, alius pestilens. Cumq; aer sit in substantia corruptus factus pestilens corpora nostra contingit, infra omnia quæ disposita inueniūtur eius impressioni, quia sint debilitata ex multo coitu, ꝓprie, & malis plena humoribus, non bene trāspirabilia, quia densorum pororum, dilatatorum multæ dilatationis, & exercitīj, addentium ad necessitatem, & ad attractionem multā aeris proprius in disposita permittens, & peruenit inspissatus per anhelitum, & per poros attractus ad cor, & primo cōplexionem spiritus qui est in ipso inficit, & putrescit sanguis, & spiritus qui est circundans ipsum, vt qui est in arterijs, & venis circundans ipsum, ꝓpter dispositionem suam. Inquit enim Gal. nulla causarū actiuarum agere apta nata est sine patientis aptitudine, & aptitudo eius est, vt quia ex malis sit generatus cibarijs. Ait enim ipse, nulli dubium est malum cibum malum generare sanguinem, & malum sanguinem malum generare morbum, & cibarijs cacochymis in eo multiplicantibus aquositatem, & humorem crudum. vnde Gal. dixit. abstinere autem oportet à cacochymis edulijs, manet aūt in venis diu ex eis aggregatus humor, qui cum aliqua occasione in putredinem venerit febres operatur, mali humores qui proprie sunt pestilentes, & accenditur caliditas egressa à natura, & spargitur in corpore toto cum continuitate absq; intermissione. Si enim putredo quæ in venis, & apostematibus continuam febrem accendit, quia continue putridam fuliginem mittit ad cor, multo magis hæc continuam faciet, cum sit fondata in spiritu cordis in corpore eius, quod circundando semper attingit, & sic fiet febris pestilentialis à tali complemento inter putridas numerata, licet prima causa sit ephemeralis & procatartica, vt est dictum superius, & transit de corpore in corpus dispositum, maxime si in loco alto, vel sub vento locetur, sicut & alij morbi contagiosi. vnde. G. ait demum vicinari his, qui pestilentiam patiuntur, fallax est,

Signa feb. pestilentialis sunt eius causæ, quæ sunt signa ipsius feb. Signorum autem pestilentiæ, quædam sumuntur à causa, quædam ab effectu. A causa, nam à causa prouenit intentio dispositiōis & febris, vt dixit Abo. Et sunt nam siquidē causa pestilentiæ sit manifesta, & temporalis,

Definitio epidemię.

De signis pestilentialis feb.

lis, videbis tempora mutata valde à natura sua, & inæqualia fieri, & autumnalia, quod est quia multiplicantur in principio autumni vsq; ad eius plurimum, & videbis cursum stellarum, & flammas ignis multas in aere cum multa inæqualitate, consequẽter in æstate, & in postremo eius magis. Et videbis paucitatem pluuiæ in vere præcedente & frigore, deinde multiplicabitur auster, & turbabitur aer aliquot diebus, deinde clarificabit, & accidet in die caliditas multa, & in nocte frigus, vel etiam si non sit multæ caliditatis, sed est multæ inæqualitatis, & turbationis ex nebulis exiccatis, ita vt expectetur pluuia, & non pluit, & in aeris velaminibus fiunt pluuiæ sicut puluis & pruina: tunc enim iudica pestilentiam. Et cum hyeme accidet, licet raro, videbis multiplicare austrum, & subsolanum diebus aliquot, & turbinem magnum, donec expectetur pluuia, & non pluit, tunc enim complexio aeris erit corrupta. Et cum accidit in vere, licet rarissime, quoniam est sanissimum, de se & minime mortiferum, vt dixit Hipp. tempus erit, australe, & multæ caliditatis, vel frigiditatis, & siccitatis, multiplicantur variolæ, & morbilli, & raro fe. & cum sit erit paruissima, vt Hippo. dixit. Si etiam sit putredo, & corruptio terræ in ea cum fœtore, videbis putredines dictas supra, & erit in eis fe. apprehensa. Sed si quidem causa pestilentiæ sit occulta, signa ipsius ab effectu sunt sumenda, & sunt quia videbis animalia generata ex corruptione multiplicari in terra, vt vermes, ranas, & muscas, & si sit à causa subterranea videbis reptilia habitãtia in cauernis exire ad superficiẽ terrę, & dimittere oua sua, & aliqñ mori. Et si est à causa cœlesti, similiter volatilia.

De signis feb.

Signa vero ipsius fe. prima sunt quæ ab essentia eius, à qualitate mutata ad tactum sumũtur. Et sunt quoniam vt dixit Aboa. caliditas eius est vehemens interius, perturbans & inflammans, exterius vero suauis, eo q suam radicẽ habet intra cor, vt in spiritibus eius, & extra ipsum, vt in humoribus circundantibus ipsum, & proinde perturbatum est, & perdens plurimum, vt proprie cum putredo eius fuerit confirmata, quæ ex fœtore anhelitus habet cognosci, tunc enim cum deijciat virtutem vitæ, spiritum, & calorem innatum, ad exteriora feb. expandi non valet, vt ea inflammet valde, Et proinde exterius est suauis adeo, vt quandoq; de his febribus pestilentialibus sit à causa, in qua non percipit æger, nec tangens propinquus multitudinem caloris. Et non alteratur pulsus nec vrina

Pulsus & vrina.

alteratione, immo quandoq; est vrina sana, & infirmus ad mortem velocem tendit. Et hæsitant medici in esse eius, quod quidem cõtingit propter debilitatem caloris, & spiritus in radice, non potentis se extendere ad exteriora, in quibus percipi habet calor & pulsus, & propterea non apparet multum alteratus, quia velox & spissus, licet caliditas interius multa sit à qua plurimum pulsus procedit. Sed quare vrina in eo sana sit Abo. euidenter ostendit, cũ dixit. Et impares non est virtus nutriendi tantum, ita vt dicamus quandiu virtus nutriendi affuerit erit viuum, & cum destruetur erit mortuum, quoniam hoc ipsum verbum si virtuti afferemus nutritiuæ, fortasse enim plerũq; remanebit eius operatio in hepate & venis, & membrũ. s. cor tendit ad mortem. Et quidem vehementia eius interius cum impotentia expandendi ad extra cognoscitur cum respiratione grandi, & caliditate percepta in ea cum inquietudine & angustia. Quod est quia magnitudo anhelitus, & latitudo pectoris minoratur, & coarctatur, & est sitis, & siccitas linguæ cum nigredine multa, cum pustulis in labijs, & alcola in eis, & lingua.

Et ex signis eius duo sunt quæ ex actione læsa sumantur cordis principaliter patientis in ipsa, vt est debilitas, tremor cordis, & pulsus, & anhelitus ſm plurimum fit frequens & paruus, & fit vehemens in nocte, & augmentatur cum sua magnitudine febris huius, & incensione suorum accidentium perducit ad syncopim, frigiditatem extremorũ, spasmũ, & alcuzez. Et ex læsione accidentium

E aliorum membrorũ compatientium illi ex vicinitate propinqua, quod est, quia accidit tussis sicca, fortis malitia anhelitus propter compassionem pectoris, & pulmonis & siccitatem. Et accidit dolor oris stomachi nausea, & casus appetitus, propter compassionem stomachi, & permistio rationis, vigiliæ, vel subet propter vicinitatem, & colligantiam cerebri, & magnitudo splenis, & quandoq; accidit dispositio sicut hydropisis, propter compassionem splenis, & hepatis colligantiam ex vicinitate longinqua, quod est quia antecedit corporis mollificatio, tepor & debilitas ipsius in qua stat, vt non loquatur nec sentiat, & accidit, vt plurimum pasticia. Et aliquando bothor subalbida, & rubea, & liuida, quas papulas vocat vulgus, si in toto corpore sit diffusa, & apostemata mala & fraudulentã, & quandoq; est velocis apparitionis, & velocis occultationis. Et ex signis eius tria sunt, quæ sumuntur ex exeuntibus, quod est, quia egestio est lenis, non naturalis, qa spumosa, fœtida, & liquefacta, & vnctuosa, & quandoq; est

F melancholica, & accidit quandoq; fluxus ventris cholericus, & aliorum humorum, & multoties euomit patiens melancholiam, & choleram post illam. Et vrina est aquosa, vel cholerica, vel melancholica in principio, & in processu sana, & sudor si adsit, est fœtidus. Et sunt plurimum, quæ emittuntur, fœtida & corrupta.

Cura. Medicatio conueniens huic feb. sicut & alijs pestilentialibus morbis est secundum duplicem modum. s. præseruatiuum, & curatiuum. Cum enim earum dispositio duobus modis existat, qa aut putredo eius existit cõfirmata in corde, & tunc simpliciter est mortalis, aut nondũ est confirmata, sed est in via vt confirmetur, & proprie quia pestilentia non cessat imprimere, & dispositio corporis sit apta recipere, quo casu est possibilis cura, vt superius dictum est. Et quidem cura conueniens morbo existente in fieri dicitur esse commixta ex causa curatiua & præuisiua. Et Gal. ostendit pro tanto q medicatio conueniens, & completa huic feb. oportet q sit secundum dupli

G cem modum curatiuũ, & præuisiuum, maxime cum malitia pestilentiæ tam grandis sit vehementis impressionis, q dominij rerum necessariarum solum superexcedit impressionem vt G. dixit. Oportet ergo curando impressionem eius seu morbum impressum ab ea insimul præuidere periculum impressionis ipsius, ne ad terminum confirmationis attingat. Inquit enim Hippo. nonne illius est, vt futurum periculum omnino prohibeat, vel vt saltem cõpetenti adminiculo tolerabilius fiat.

Vt ergo vtrunq; modum cõprehendamus simul, scias q medicatio talium febrium in quatuor rebus consistit. In abscisione causæ, alteratione febrilis discrasiæ, in regimine cibi, & potus, & aliarum rerũ non naturalium, & in accidentium correctione. Abscisio causæ est primitiuæ, antecedentis & coniunctę. Primitiuę abscisio, & antecedentis ad modum præuisionis pertingit. Completur autem duplicitter cum his, quę auferũt causam primitiuam & aerem, pestilentẽ primo, secundo vero cum his, quę ab

H scindunt causam antecedentẽ, & corporis dispositionem. Causæ primitiuæ aeris pestilentis dupliciter fit ablatio. Vno modo mutatione patientis de regione in regionem, vel de ciuitate in ciuitatem, si possibile est, & proprie si ex formis cœli proueniat pestilẽtia, cum nõ cõmode possibile sit aliter remediatio eius, nisi rectificatione corporis, & dispositionis eius amotione, ob quã non euadit oĩno cum fortis impressionis est, vel saltem vbi possibile non sit fiat de loco in locũ. Et siquidem ex causa cœlesti euenerit mutetur à loco ad locũ infimũ ciuitatis, vel domus, si vero ex causa terrestri manifesta vel occulta, mutetur in altum. Et cũ non sufficiat ad cautelam est necessarius modus secundus. Et est vt corrigatur aer & mundificetur, si est corruptus, & alteretur quoq; si ĩ qualitatẽ pessimã sit mutatus.

Aeris c ruptioni sistentia.

Mundificationis correctio habet cõpleri cum his, quæ à cõplexione eius habent substantiam rectificare & depurare,

rare, & quæ à proprietate simul & complexione. A cōplexione sunt solis ingressio in domum, & ignis accensio. Inquit.n. Abo. ipse.s. sol solus est qui rectificat aerem calefactione & exiccatione, hoc facit multo magis ignis. Et ex illis est vinum vinosum antiquum odoriferum, cum ex eo nares, os, manus, & facies abluitur, & aliquid sorbeatur, purificat.n. animam, & spiritus confortat, vt contraria fugent. Sunt quoq; frigida, & sicca omnia quæ corruptioni resistunt, aspersa, vallata, & suspēsa in camera, & quoquo modo locata, vt est acetum, & proprie acetosa omnia, & proprie cum aqua ro. mixta. & omnia exiccantia aeris humiditatem atq; putredinem. A proprietate vero sunt odorifera omnia, & aromatica similiter situata per eundē modum, et suffumigata, et odorata, bibita & comesta, si enim corruptio vaporem emittat fœtidum, qui spiritus inficiendo contristat, & deijcit, & mortificat, odorifera cum sint contraria illi, viuificant & cōfortant. Sintq; cordialia proportionata spiritibus virtutes nostras, & calorem innatū, qui eius est instrumentum confortantibus, cuius est superflua mūdificare, & adueniente peste, & qualitatis eius nocumentum repellere, vaporem resoluere atq; consumere materiam eius, vt Gale. dixit maxime conuenientia erunt & propria. Et ex illis sunt frigida exiccantia, & proprie cū mutatio eius sit in pessimam qualitatem calidam siue ex putredine, siue absq;, vt sunt rosæ, myrti folia, sandali, & camphora. Et irrorationes cum aquis eorū mixtis cum aceto proprie, & emanationes ipsarum & aliarum, & coriandri, nenufaris, corticum granatorum, pirorum redolentium, & pomorum, & citoniorum, & ebani. Et alchechengi, tamarisci, ribes, & similium, & hoc in sanis, & febrientibus proprie. Et ex illis sunt calida, & sicca, & proprie cum alteratio sit in pessimam qualitatē frigidam, vt sunt ex simplicibus, xyloaloes crudum, thus, ambra, muscus, costum dulce, styrax, & sandaraca, asa, caryophi. mastix, & gluten albotin, ladanū, mel, & crocus, iuniperus, & cypressus, cyperum, & schinanthus, sauina, acorus, & gallia, amygda. amaræ, pulegium, origanū, & laurus proprie. Et ex appropriatis sunt poma, citri flores et folia ei⁹, & quæ illius sunt generis, vt limones magni & parui, qm̄ rectificare habent corruptionem aeris, sicut dixit Abo. Et ex illis sunt composita ex istis & similia, & hoc in sanis, & algoratis non calefactis & febrientibus.

Secunda completur cum his quæ abscindūt causam antecedentem, & corporis dispositionem. Causam antecedentem, vt humorum est repletio cacochymicorum, sicut euacuatio cum phlebotomia, si cū peccato sanguinis fuerit, vel pharmacia, si absq;. Et cum clysteribus vomitiuis, & digestiuis, proprie cum syrupo acetoso, & euacuationibus cum medicinis alijs sudorem ac vrinam prouocantibus. Et diæta sicca, & extenuatiua in omnibus, quam infra Christo duce dicemus. Corporis dispositionē abscindūt rarefactiua, & aperitiua maxime, quæ reddunt corpus bene transpirabile, spiritus & humores, ne incidant in putredinem ab intrāspiratione venti, quæ est maxime causa putredinis secundum Gal. Et ex illis est vsus acetosorum in cibis, & potibus quæ infra dicentur, & aceti proprie cum resistant proprie corruptioni. Inquit.n. Abo. aceto aūt in cibo, & potu vti, est à nocumēto ipsius assecuratio, & hoc in sanis, & ægris & febrientibus ac patientibus ex corruptione proprie, præseruat enim sanos à pestilentia omni, & ęgros qui ab ea sunt capti, ne procedat vlterius impressio eius. Et ex illis sunt composita quæ habent prohibere putredinem, vt est mitridatum, theriaca. Et ex parte confectio ex aloe, croco, & myrrha, ana æqualium partium, cum ex ea sumatur quaq; die circiter. ℥.i. et salis vsus commendatur, quod sitim non prouocet, et hoc in sanis, et patientibus ex frigida qualitate, et corruptione quandoq;. Abscisio causæ coniunctæ, et humorum putredinis pertinet ad modum curationis, eo quod pestilentia iam impressit, et corrumpit humores corporis à quibus morbus

[margin: ...mum ...iuua... ...tum.]

E pestilens & feb. dependet, cui proprie curatio competit. Completur autem cum prædictis reddentibus corpus, et humores bene transpirabiles. Et cum his quæ corruptionem seu putredinem habent mundificare à complexione & à proprietate. Ex quibus sunt simplicia et composita, dicta supra in cura feb. sanguinis ex putredine, vt cinnamomum, xyloaloes, et similia. Et ex compositis mel rosa. et hierapicra proprie quæ ex sanguine ducere habet humores putrescibiles, et alia similia superius dicta ex digestiuis, et solutiuis, vt syrupo acetoso, agarico, et huiusmodi. Alteratio febris dyscrasiæ completur cum rectificantibus aeris putredinem, et caliditatem, et cum medicinis frigidis cordialibus, cum principaliter cor patiatur ministratis interius, et exterius secundum omnem modum qui ex dictis in cura generali febrium, et causonis possunt assumi. Et ex appropriatis simplicibus his febribus, est lutum armenum, plures enim iam sanati sunt ex pestilentia magna propter consuetudinem bibendi ipsum in vino subtili, vt deferat ipsum ad cor, sed sit mixtum cum aqua rosa. propter febrem.

F Regiminis dietæ ordinatio in cibis, et potibus et alijs est, vt cibus eorum sit exiccatiuus in sanis et ægris omnibus. Qualia sunt ex granis hordeaceum, et ex carnib⁹ perdicum, et auium paruarum mōtanarum, præparatis cum aceto, et cappares cum eo, et similes. Et si Hip. in apho. dixit. Humidæ dietæ omnibus febricitantibus conferunt, et non siccæ, dic q̄ hoc intelligere oportet gratia exiccationis humiditatis superfluæ, et aquosæ humorum putrefieri aptæ non naturalis ipsorum spirituum et membrorū, quā oportet dieta cibi, et potus humida naturaliter conseruare, et restaurare ex eis virtutem. Inquit enim G. vt virtus et non morbus nutriatur, diætantur infirmi. Præmittantur autem lenientia, sint vero ex acetosis in febrientibus et sanis etiam, et proprie vbi mutatio sit aeris in putredinē, vel in pessimam qualitatem calidā, qualia sunt ex herbis, vt acetosa, alleluya, andachocha, chrysolocanna, attriplices, bliti, portulaca et betę. Et ex fructibus, vt limones et citri, acetositas acrestæ, pruna, ribes, acranea, zarur, poma acria et maciana, mora mediocriter matura, sumach, granata acria, et muza, et similia, sint autē in pauca quantitate sumpta et sæpe, nisi aliquod impediat accidens. Corruptioni autem necessaria est restauratio cum tēperamento dixit Gal. Sintq; rectificata cum aromatibus, et cordialibus dictis supra in corde, quoniam ex pestilentia sunt infecta. sint quoq; alijs conditionibus, vt supra dictum est, discussa et electa. Potus similiter ex frigidis, et acetosis dictis, et proprie ex aqua hordei frigida cū succis acrium prædictorum, et proprie granatorum, vel aceto simplici: sint autem in quantitate multa, ne sua paucitate inflamēt et sitim augeant, quare attrahendi aerem necessitas augmentetur, si non fuerit quod prohibeat. Et si indigeat vino, sit album, acerbum, et conuenienter mixtū prout feb. exigit, et tolerat dispositio stomachi. Quiescant vero infirmi, et dormiant, et non moueantur omnino, neque sani nisi temperate non superflue, ne attrahendi aerem necessitas augeatur, et dormiant parum, et vigilent magis, vt caliditas interior extrahatur, non intus inflammata longitudine somni amplius intendatur, inaniantur superflua, et exiccentur humida, et aquosa et cruda, quæ inficiendo sanguinem ad putrefactionem disponunt, et impleantur iuuantibus, prout virtus, et dispositio corporis exigit atque morbi. Et confortetur verbis, et confortantibus citæ liberationis, et sonis, cātilenis, et ludis quibus animus suus lętetur. Inquit enim Abo. Ex cognitis medicaminibus est stare cum his à quibus delectatur.

[margin: Diæta. Carnes.]

[margin: G]

[margin: Fructus.]

[margin: Potus.]

[margin: Motus.]

[margin: H]

Correctio vero accidentium completur cum his, quæ vnicuiq; ipsorum conueniunt, vt inquietudo, et angustia corrigatur cum fricationibus, fomētis, et calefactionibus extremorum, et maxime si frigida sint, et ex alijs dictis supra in ephemeris, quæ ad exteriora trahunt calorem. Siccitas

citas vero oris, et linguæ, atque nigredo corrigatur, vt supra in capitulo generalis curationis est dictum. Et bothor eius cum aqua maluæ, lilij, & exinũctione ex axungia gallinæ, vel oleo amygdalino, & alchola eius corrigatur cum ablutione ex aceto, vel cum aqua geleniabin, vel foliorum linguæ arietis, deinde cum rob mori. myrtæ, lentisci, & masticatione, & similiter debilitas, tremor, & pulsus cordis, & syncopis cum cibis, corrigatur potibus, & medicinis hic supradictis, & in cura cordis. Nausea vero, & casus appetitus, cum medicinis confortantibus stomachum intus & extra, & per omnem modum supra in cura stomachi dictis, & cum cibatione, & confortatione illorum supra cibum. Et causam dixit Aboa. quoniam plurimi eorum qui viriliter agunt, comeduntq; violenter, saluantur & viuunt, vt intelligat viriliter secundum virtutis potentiam digerentis, & violenter secundum corporis indigentiam, vt quia parum, & sæpe comedant vt est dictum, & sic sustentetur non resocilletur, non pura enim corpora quanto magis nutries, magis lædes dixit Hippo. Oportet autem cibum esse delectabilem, restauratium spirituum proprie, & confortatiuum cordis, alterando, & confortando complexionem eorum, quæ principaliter fuit corruptu, non substantia, quia tunc non remaneret vita, vita enim est in spiritu, vt in radice, dixit Abo. qua destructa per corruptionem vita cessabit, & proprie si corrupta sit totaliter. Dixit enim Gal. Mors non accidit nisi per intemperamentum complexionis cordis, talis autem est ex prædictis carnibus, & vinis, & alijs cordialibus supradictis in corde. Spasmatis vero, & alcuzez cum inunctionibus ex oleis humectantibus, vt ex vio. & amyg. dul. Et similiter tussis sicca, & malitia anhelitus cum retentione in ore humectantium vt diadragan. cum seminibus communibus, penidijs, rob viola. cum aqua iuiubarum, hordeacea, & similibus. Permistio vero rationis, vigiliæ, & subeth, sicut in capitulis proprijs dictum est. Et similiter magnitudo splenis, & debilitas hepatis, mollificatio quoque corporis, tepor & debilitas in qua stat, nec loquitur nec mouetur, nec sentit, corrigatur vt stupor, congelationis enim accidentia, & stuporis eadem fiunt, vnde Gal. stupor est cum æger non sentit, nec mouetur, nec loquitur, sed oculis apertis tanquam timidus tacet. Papulæ vero cum rectificatione putredinis corrigantur, prout est dictum. Et similiter vomitus, & fluxus, prout superius est dictum.

2. aph.

Stupor quid.

SCiuisti q; variolæ, pasticium, & morbilli, ex genere sunt pestilentiosorum morborum, & apostematum paruorum, quia bothor. Et q; eorum causa exterior seu euentus est plurimum in temporibus humidis, & calidis valde, & proprie in vere, & autumno, cum natura eorum in haustrinam fuerit permutata, & in alijs consimilibus circũstantijs, in contrarijs quoq; rarius. Et causa interior est duplex, materialis & efficiens. Materialis est repletio sanguinis, seu corporis plectoria. Efficiens est mutatio aeris non in putredinem suæ substantiæ magnam, sed potius in qualitatem pessimam calidam valde ac humidã supradictam. Cum enim aer, & proprie supradictorum tẽporum fuerit sic mutatus, attingatq; corpus repletum sanguine, in eo ebullitionem, & turbationem inducit, & quãdoq; putredinem accedentem synocham plurimum inflãmatiuam, quandoq; putredinem in qua crassum, & subtile quod cum existit in eo, siue sit à generatione ex mẽstruis reseruatis in venis & poris, siue ex malis nutrientibus prouocatum, sequestratur à puro eius. Queãdmodum est videre in vinis nouis ebullientibus ex caliditate propria, & maxime exteriori, reseruata in eis. in quibus fex, & spuma sequestratur ab eis, vt superflua illis remanentibus depuratis. Cumq; talia sequestrata naturæ beneficio quodammodo critico expellantur de venis & sanguine, effundentur per vniuersa consimilia membra corporis, occulta & manifesta, & pro parte ad cutem, auxilio qualitatis aeris

Causę.

E attrahentis ad ipsam, & ex crasso sãguinis in ea sm̃ vniuersum eius diffuso, & in illis ẽt mẽbris ex eo, vt in velaminibus neruis collectio fiat, generabuntur in eis variolę, & ex subtili cholerico, & spumoso morbilli, & ex parte alia, si qua corrupta sit in cute pasticium. Et q; nutrientia, quę talem sanguinem generare habent, & facere incidere in variolas, sunt generaliter calida & humida, & proprie quæ rarificant substantiam sanguinis, & eum faciunt ebullire, & proprie cum administrantur supra ea cibi, & medicina calefacientes, sicut lac camelarum & ęquarum, & proprie cum multum ex eo sumptum fuerit, & insuetum, & super ipsum bibunt vinum plurimum, & medicinas calidas ex speciebus, vt electaria, tragena, & similia.

Et quidem diuersificantur variolæ, ratione substantiæ, ratiõe coloris, ratione quãtitatis, rõne loci, ratione exitus, rõne finis & terminationis. Ratione substantiæ, nã quædã sunt duræ & viscosæ, quædam teneræ & molles. Ratione coloris, nam quædam sunt de eis rubeæ, citrinæ, et albę, et F de eis sunt virides, et de eis sunt violatæ, et de eis sunt declinantes ad rubedinem. Ratione quantitatis continuæ, s. et discretę. Cõtinuæ, nã de eis quędã sunt magnæ latæ, et coniunctæ, ita q; vna ingrediatur aliam, et de eis sunt paruæ, rotundæ, et distinctæ. Discretæ, nam de eis sunt multę et paucæ. Ratione loci, nam de eis sunt quæ sunt plus in capite, facie, pectore, et ventre, et de eis sunt quæ fiunt in extremitatibus magis. Ratione exitus, nã de eis sunt quæ sunt velocis apertionis et exitus, et de eis sunt quæ tardæ, et de eis sunt quæ sunt diuersæ, nam nunc apparent, nunc occultantur, nunc sunt vnius coloris, nunc apparent alterius. Et de eis sunt quæ semel exeunt et apparent, et quæ apparent bis, et de eis sunt quæ apparent, et exeunt in prima ætate, quædam in secunda, vt in iuuentute, quędam in prima senectute licet parũ. Ratione accidentium, nam de eis, et morbillis sunt, quę sunt cũ leui febre, et quę cũ forti. Et de eis sunt quas fe. antecedit, et de eis sunt quas feb. sequtur. Et de eis sunt quæ sunt cũ accidentibus bonis, et forti- G tudine virtutis, et appetitus bonitate, et anhelitus facilitate, et vocis, et absq; siti magna, et angustia, et continua. Et cum pulsu forti, et vrina sanguinea et rubea, et absq; dolore gutturis. Et de eis sunt quę sunt cũ accidentibus prauis, contrarijs dictis, et proprie et maxime si fuerint cum malitia anhelitus et angustia, raucedine vocis, et syncopi, et extremorum frigiditate, qm̃ sunt ex deterioribus signis. Ratione finis, et terminationis, nam quædam sunt quę resoluuntur, quędã quæ maturantur, et emittunt saniem, et faciunt crustam, et cadunt, et de eis sunt quæ vlcerant, et de eis sunt quæ dimittunt concauitates vlcerũ et vestigia, et quædam cito et quædã tardę. Et ex eis sunt quæ delitescunt et occultantur. Et quædã permutantur ad phlegmonem et fare. Ex quibus oĩbus iudicia habes, nam quæ in principio sunt molles, et tenere, et in principio apparitionis sunt rubei coloris ad modũ phlegmonis, deinde dealbantur, et sanianrur nec variantur in colore. Et quæ sunt paruæ, et rotundæ, distinctæ, nõ multæ. Et quę ex eis sunt H in extremitatibus magis, et paucæ in facie, nec in oculis, naribus, ore, et guttur. Et quæ sunt velocis apertiõis exitusq; continui nec occultantur. Et quæ semel apparent et in prima ætate infantiæ, vel pueritiæ. Et quæ sunt non cũ prauis accidentibus, et similiter morbilli. Et quæ cũ leui febre et antecedit feb. eos, et cum apertione ipsorũ minuitur, et sunt cum virtutis constantia, et bonitate appetitus, et cum bonitate anhelitus, et facilitate vocis, absq; siti et angustia vel magna et continua, et pulsu, et vrina dictis, et absq; aliquo alio accidente malo, sunt bonæ in quibus salutis fiducia expectatur. Significant enim materiæ bonitatẽ cum subtilitate, et obedientia ad naturã, et naturæ ipsius potentiam in nocentibus expellendis. Quę vero ex eis fuerint cum cõtrarijs, vt quia sunt duræ, et viscosæ, et citrini coloris, vel violacei, vel declinantis ad nigredinem vel varij coloris, et sunt magnæ, latæ, et coniunctæ,

Variol. diuer- sificati.

functæ, quarum vna ingreditur alteram, multæq; sunt in capite, facie, & proprie in oculis, naribus, & gutture. Et quæ sunt tardæ apertionis, & exitus & diuersi, quia nunc apparent nunc delitescunt & occultātur, quæ pluries eueniunt in secunda vel tertia ætate, sunt male omnes. Ostendunt enim materiam malā, crassam, viscosam, diuersam, & multum naturæ rebellem, & ipsam defectā, si sint cum accidentibus malis, quia feb. ex eis non minuitur, immo augetur, & quandoq; succedit. Et quæ sunt cum malitia anhelitus, & angustia eius, & vocis asperitate, grauedine multa, & cum siti & angustia eius magna, & continua inquietudine, cum debilitate virtutis proprie casu appetitus, quia cum syncopi, & frigiditate extremorum, & pulsu intersecto, & urina quasi nigra, & fluxu ventris cum rasura sanguineo vel lotiuo, siue variolæ sint, siue morbilli, pessimæ sunt, & mortis significatiuæ secundum magis & minus propinquæ.

Signa earum variolarum quædam sunt cōmunia eis & morbillis, quorum quædam sunt prognostica, quædam demonstratiua, & quædam rememoratiua, quædā vero distinctiua inter variolas & morbillos. Prognostica antecedentia illos, & morbillos præcedentia eos, sunt signa plethoriæ, & sanguinis repletionis conturbati non minorate more solito superius dicto in synocha. Et sunt dolor dorsi, pruritus in naso cum rubore, & in facie, & in oculis, & lachryme cum inflatione, & timor in somno, & phantasiarum rubearum visio, grauitas cum punctione in membris corporis, multitudo alicum, & saltuum cum constrictione anhelitus, raucedo vocis, & crassities sputi, & grauitas capitis cum dolore, & calefactio oris cum exiccatione, & siti: angustia & inquietudo, dolor in gutture, & tremor pedum apud resupinationem, & declinationem ad ipsam, & cum his febris conclusa.

Signa vero demonstratiua & ostendētia ipsas, & in præsenti apparentia sunt, quoniam cum incipiunt apparere, faciunt accidere pruritum, deinde apparent res sicut capita acuum in cute, & deinde sicut mordicationes pulicum, deinde augentur, & fiunt similes milio, deinde egrediuntur cum totalitate sua, deinde replētur sanie, & proprie variolæ, deinde exiccātur & cadunt, morbilli vero resoluuntur & euanescunt. Rememoratiua sunt cōcauitates remanentes in membris, & eorum vestigia & proprie variolarum, & quandoq; dimittunt cæcitatē, et in naribus vlcera, morbilli vero non dimittunt infectiones, neque vestigia cum materia eorum sit apta resolui, & proinde nō sunt eorum signa rememoratiua.

Signa vero distinctiua inter variolas, & morbillos multipliciter sumi habent, ex materia, & ex parte apertionis, ex forma, & quātitate, ex situ, & cum communicantibus eorūdem. Ex materia quidem, nam generatio variolarum est propter multitudinem sanguinis crassi & corrupti, & proinde dolor, & grauedo in dorso maior propter venam magnam exinde tensam in eo quam replet sanguinis multitudo. Generatio vero morbillorū est propter vehementem malitiā sanguinis corrupti vel non corrupti, quia cholerici subtilis, & acuti & pauci, & proinde inflammatio & feb. æstuatio est in eis. Ex parte apertionis & exitus, nam morbillus egreditur subito secundum plurimum, variolæ vero aliquid post aliquid, vt est dictum. Ex forma et quantitate, nā variolæ sunt eminentes, rotundæ vel latæ & magnæ in quantitate, morbilli vero sunt non eminentes, vt pertranseant cutem & in ea faciant eminentiam, sed sunt diffusi in cute, & sunt sicut puncturæ & paruæ quantitatis. Et situ, nam sunt in superioribus membris magis morbilli q̃ variolæ, licet in oculis accidant minus, & tamen lachrymæ sunt eis plures. Ex accidentibus quoniam angustia inquietudo & inflammatio fortior est q̃ in variolis in ipsis morbillis, vt dictum est.

De cura variolarū.

In cura variolarum et morbillorum duplex est regimē, commune. s. & proprium. Cōmune vtriusq; in tribus re- A bus consistit. In abscisione causæ, in ordinatione regiminis, & accidentium correctione. Causæ abscisio completur cum eius minoratione & adæquatione, & habilitatione ipsius ad expulsionem velocem & facilem, cuius minoratio locum habet, cum incipiunt apparere, & sit phlebotomia de vena magna, & nigra in variolis, & basilica in morbillis, si virtus ætasq; consenserit, si vero non aperiantur venæ hæmorrhoidales proprie cum sanguisugis, & phlebotomia venæ nasi, quæ proportionatur fluxui sanguinis narium quo iuuātur, prouocetur ergo si natura ipsum non fecerit post phlebotomiam basilicæ si expediet, & virtus toleret, vt quia sanguis narium quo iuuatur prouocatus ad partes superiores appareat rapi ex dolore capitis, grauedine gutturis, & similibus, præseruat. n. eos à nocumento ipsorum diminuendo, & euacuando materiam, fiat autem donec perfecte euacuetur quod abūdat. Quod si non fiat complete euacuatio, præmittaturq; phlebotomia, cum sit maximū auxilium proprium, & necessarium timetur supra infirmum corruptio extremitatum, & forte B suffocatio, nisi natura aliqua sanguinis euacuatione succurrat. Tempus aūt phlebotomiæ est vsq; ad quartum, vel infra. In quarta. n. natura talem materiam sanguineā synochæ cōplete cōsueuit ad cutē expellere. Si ergo prędictis phlebotomijs materiam ipsarum educentibus nō cessant variolæ, & morbilli procedere, sed stant & exeunt magis phlebotomia vlterius non intendetur nisi repletionis magnæ signa perdurent. Conuertit. n. materiam ad cutē, quā natura reddere videtur intenta, ideoq; non est impedienda. Quod equidē innuit Hippo. & hoc maxime cū cōuertit de exterioribus vilibus ad interiora, et nobilia mēbra.

In sanguine subtili.

Adæquatio ipsius fit in principio, quia subtilis sit, & cholericus sanguis, vel quia cholera dominatur in eo, & proprie in morbillis cum stypticis infrigidantibus, & inspissantibus ipsum, prohibentibus ebullitionem, qualia sunt simplicia, & composita ex medicinis. Et ex simplicibus sunt iuiubæ, dactyli immaturi, lentes excorticatæ, vel C in duplici aqua coctæ integræ, acreste, laccæ ablutæ, ribes, tragacanthi, sorba, & dactyli syluestres immaturi, pira, & rob ipsorum, & aqua fructuum frigidorum, vt aranciorū, limonum, pomorum acetosorū, chrysomilla immatura, & mora celsi, mane, et similia supra in synocha dicta, et cōposita ex eis quæ Deo dante dicentur. Deinde cum lenificantibus, & educentibus eam cum lenificatione subtili, vt sunt tamarindi proprie, & cum additione siracost, si fuerit inobediens, aut infusio prunorum, & aliorum absq; omni attractione & cōpressione, ne ad interiora conuertant naturam. Et proinde clysteria prohibentur, cum conuertant interius materiam inquātum talia, nisi fuerint lenitiua valde, & natura multum fuerit constipata.

In sanguine.

Si vera sanguis fuerit crassus, & in variolis proprie, adequatio fiet cū subtiliātibus, & aperientibus oppilationes, & facientibus ebullitionem in sanguine absq; multa caliditate, vt semē anisi, fœniculi, ana. cū zuccharo aut aqua eorū, & decoctio radicū eorū, & odoratio croci est de illis.

Extrahentia ad exteriora.

D Si vero aliquo humore infectus sit. s. phlegmatico, vel melancholico mundificetur ab eo. Et si turbidus, clarificetur cum medicinis lenientibus, dictis supra in cura synochæ de putredine, & in antidotario nostro, hæc enim adequando materiam incitant ad egressionem ad exteriora. Et cum præterierit principium aperitionis, & proderit, & præcesserit euacuatio multitudinis, vt post septimū, maxime competunt. Quo tēpore prætermissis omnibus euacuantibus adæquantibus, inspissantibus, stypticis, interius & exterius approximandis, ne detineant, & conuertant materiam intus, oportet habilitare naturam, & incitare ad exitum, & trahere ad exteriora. Fiat autē illud cū calefactione aeris cum coopertura ex indumentis, & proprie rubeis. Et his quæ faciunt sudare cum caliditate, vbi cum exitu eorum non inueniatur alienatio, immo caliditas remaneat inflammata, & lingua fortiter nigra, tunc. n.

cave

caue ne calefacias, fortasis enim ex ea accidet angustia, & syncopis, nam tunc erit necessarium redire ad odorandum rosas, sandalos, & camphoram. Et si ex his non fiet excusatio, quin apponatur aeri frigido & vẽto, ne propter angustiam extiguatur, fiat illud paulatim. Et similiter qñ iuuatur cum calefactione, & dimiseris frigida, & cum habentibus proprietatem ad expellendum materiam, & sanguinem ad cutem, vt sunt carycæ, & proprie albę, citrinę, & decoctiones earum. Et cum eo quod habet sanguinem mouere ad exteriora, vt aspectus rerum rubearum. Vnde Abo. ait. Mouet enim sanguinẽ res intueri rubeas. Oportet quoq; vt alienentur omnia soluentia ventrem, nisi prædicta, de cõsuetudine huius ægritudinis est, vt in processu faciat accidere diariam, & proprie cum materia retinetur, & non egreditur, & proinde dandum est excorticatas lentes, & alienanda sunt omnia frigida interius, vt aqua frigida, & huiusmodi exterius ex aere, & vento, & proprie in hieme, & omnia olea cum sit viscosa, & poros oppilẽt. Et omnia ex emplastris, cerotis, & epithematibus supra ventrem. Est enim ex eis timor constrictionis materiæ, & ne accidat fluxus ventris malus, & sanguinis mictus.

Diæta.

Ordinatio vero regiminis cibi, & potus, sit in principio apertionis cum his quæ confortare habent cum extinctione absq; constrictione naturæ, quæ supra in pestilentiali feb. sunt dicta. Et cum inspissantibus sanguinem ex iubis, & cum lenientibus ventrem, ex prunis, chrysomillis, & moris mediocriter maturis, & cibo facto ex cucurbita, citrullis, & melonibus, & succo ptisanæ, & amylo. Et potu aquæ ptisanæ, vel aquæ frigidæ cum iuleb violato, & similibus. Et in processu cum procedere & exire non cessant, & minuitur feb. cum confortantibus, ex carnibus, & ouis, & aliјs quæ sunt in cura pestilentiali dicta supra. Et ex fructibus & proprie ex carycis, passulis, enucleatis, & dactylis maturis, & huiusmodi, & cũ vino rubeo competenter lymphato, proprie cum feb. apparet lentescere.

Correctio autem accidentium in duobus consistit, in remediatione accidentium prauorum prædictorũ, & in præseruatione quorundam membrorum in quibus consueuerunt imprimere maxime talia nocumenta, & proprie vlcera, quæ cum impressa fuerint, nec sint media remediabilia, timorem mortis protendunt. Si ergo feb. in earũ apertione in processu non minuatur sed augeatur magis, extinctiua ministrẽtur, paulatim dimissis calidis, vt est dictum, & interius, & non exterius, & magis apud eorum processum ad extra. Et siquidem cessauerit ab egressione eorũ, redieritq;, oportet vt redeas ad euacuationem sanguinis, & ad æquationem ipsius cum frigidis extinguentibus supra. Est enim signũ regenerationis calidi & acuti, qui nisi euacuetur, & obtundatur cũ hoc q feb. accendit, rapi consueuit ad caput. & facere phlegmonem, & quandoq; declinare ad spiritualia, & subito suffocare infirmos, quorum aliquos vidimus liberatos. Et Ducissam calabriæ, quibus phlebotomia ex venis hæmorrhoidalibus magna fuit ilico ministrata. Et aliquos mortuos, quibus ipsa fuit omissa, vel tardius celebrata, tali etiam phlebotomia cũ mundificationibus humorum in sanguine dominantium, et calefactionibus corrigetur magnitudo, & multitudo ipsarum, varietas calorum, & exitus atq; tarditas. Reliquis vero accidentibus aliјs prouidendum, sicut supra in cap. generalis curationis est dictum de ephemeris, & de pestilentiali. In quorum omnium curatione nocumenta impressa in membris, quorum sunt, vt puta inflammationẽ, multam siccitatem exasperantem, & proprie vlcera oportet attendere, & cum mundificantibus primo, & deinde cum glutinatiuis illis appropriatis simul cũ alterantibus, & aliјs ibi dictis, oportet ergo corrigere: membra vero quæ à nocumento earum præseruare oportet, sunt oculi, superiores partes narium, guttur, pulmo, & intestina, hæc enim membra ex euentu earum in eis plurimum grauius vlcerantur, ex quo oculus fortasse destruitur, & accidit in eis albugo. Et gutturi accidit præfocatio. Et si in meri euenerit, accidet transglutiendi difficultas, & fortassis accidet illic corrosio perniciosa. Et si in superioribus partibus narium, accidet constrictio meatus odoratus. Et si in pulmone, accidet constrictio anhelitus vehemens. Et cum vlceratur, fortasse facit deuenire in phthisim. Et si in intestinis, faciet accidere dysenteriam, & egestionẽ sanguineam, quibus succurrere est difficile, & forte impossibile. Præuidendum ergo est ne illis accidat seu eueniat. Oculis quidem in prima die cum alcohol facto ex almuri solo, quod est proprium, secunda vero cum eo nutrito in aqua coriandri, vel aqua rof. in qua resederint sumach, & camphora, aqua sumach posita in ea camphora, & succus pulpæ granatorum est bonus etiam in principio, & aqua rof. cum antimonio. Si vero appareant non obstantibus illis, tunc facere alcohol ex naphtha alba bonum est valde, & similiter collyrium album. Et si vlcera fiant in eis sarcocollam nutritam in lacte apponas. Et succum radicum chelidoniæ rubeæ cũ lapide hæmatiti, quod est proprium, & expertum per nos. Oleum vero de fisticis, et non de oliuis, cum mordeat oculos, sicut dixit Gal. est de his quibus vtuntur mulieres in regione nostra post variolas, ostendit euentum nocumenti in oculo, eradicat enim caliginem si remanserit, & rectificat oculum, & similiter memithe, & succus eius cum antimonio. Sed superiores partes narium cum epithymate, & memithe, sandalis, & rob acreste, & aceto. Et odorare acetum solum est vehementius iuuamenti. Guttur vero cum sectione granatorum in eius principio, suctione mororum, & gargarizatione cum rob eorum, & proprie quando conqueritur de dolore in eis, & tunc oportet vt lambat de rob earum aliquid post aliquid, pulmonem cum rob ex lentibus, leue cum semine papaueris, & tragacanthi. Et intestina oportet vt præseruentur post inceptionem cum stypticis dictis sumptis & iniectis. Et cum incipit solutio vẽtris, curetur cum troch. de spodio, & ribes, & troch. de semine acetosę.

Regimen proprium variolarum, & morbillorum est, quod vnicuiq; eorum proprie conuenit. Et est q cum cõmunicent in prædicto, inter se differunt quãtũ ad duo. Primo quãtum ad prædictum regimen non in specie, sed potius in quanto. Euacuatio enim cum phlebotomia maior & citior, variolis est conueniens extinctio minor, & diæta tenuior. Morbillis vero adæquatio cum frigidis extinctiuis & inspissantibus, & mundificantibus choleram, & sanguinem, & diæta tenui minus. Secundo quãtum ad particulares operationes exercendas, quæ sunt variolis oportunæ, & non morbillis. Et sunt quod est, quia cum egressę fuerint cum complemento variolæ, & appareat in eis maturatio perfecta. Aut enim est perfecta causa doloris & apostematis, vt quia pertransierint septimum, nec exiccentur, nec resoluantur, tunc necessarium est, vt aperiantur cum acu de auro, et auferatur earum humiditas cum coto, & proprie cum sunt magnæ. Quod si tardetur earum maturatio, quia nõ sit facta in septimo, & completa in nono, tunc oportet vt iuuetur cum exhibitione dactylorum pinguium, passularum, & carycarum in aqua ipsarum cum euaporatione vaporis aquæ decoctionis fœnugrę. se. lini. maluæ, bismaluæ, & radice liliј.

Cum autem apertæ fuerint, & remaneat in eis humiditas multa, oportet vt saliantur, & fumigentur, & etiam cum non apertæ sint, nec patiatur ægrotans aperiri, & eas volueris resoluere & exiccare, fit autem salitio cum aqua salis in qua virtus croci est, linita super eas, desuper aspergatur sal puluerizatum cum camphora. Suffumigatio fit cum tamarisco, & sandaraca, & cortice thuris, non cũ frigidis, ne recludant materiam. Et similiter cum myrta suffumigatio est conueniens, & proprie cum sit vehementis humiditatis. Et dormire, & iacere in lecto in quo sit aspersa farina hordei, miliј, & panici, vel fabarum, & culcitra cum foliјs cypresi est bona.

Cum

Cum ergo incipiunt exiccari, oportet vt linias sup eas ex medicinis prædictis cum virtute croci. Et cum vlcerant variolæ profunditate, & acuitate suæ materiæ cōfert vnguētum album, & proprie commixtum cum aliquantulo camphoræ, rasura radicis cannæ cum aqua ros. venarum arboris salicis, aut arboris azarur. Et quandoque cōfert vnguentum de cerusa, lithargyrum, & vnguētum rubeum. Et cum aperiuntur, & faciunt crustam in cute vel naso, confert vnguentum factum ex oleo puro ro. & virtute cerusæ, & cadmiæ, & cerotum ex adipe gallinę cum cera. Et cum ceciderit crusta, liniātur vestigia cum aliquo oleo, vt de lentisco proprie. Et siquidem remanserint ipsa vestigia, & decolorationes, vlcerum ipsorum, cum in tertia sectione de cura vestigiorum vlcerum loqui oporteat hic tamen proprie loquamur de cura vestigiorum ex vlceribus variolarum.

Scias ergo, ꝙ de eis quæ eradicāt talia vestigia sunt oīa abstersiua, vt radix arundinū, sarcocolla, semen melonis, & cortices eius siccati, risum ablutum, aqua hordei, albumen oui, creta & lutum, lithargyrum, zuccharum tabarzet, miliȷ, & panicū, amygdalæ dul. & amaræ. Et de oleis oleum de liliȷs, & de fisticis, & adeps asini, cum oleo ro. Et de illis quæ sunt fortiora, est spuma maris, & lapis piperis, costus, ammoniacus, thus, & sapo cū baurach, & ossa antiqua adusta, semen raphani exiccatum, aristo. lupini, hæc enim abstergunt nigredinem, & obscuritatem coloris cutis. Et ex rectificātibus colorem plumbeum sunt ex oleribus, & granatis dulcibus, vitellis ouorum sorbilium, iura galli, & fasianorum, & perdicum impinguatis, & vinum rubeum, & assiduatio balneationis. Et de compositis sunt duce Christo, quæ infra dicentur. Quod si concauitates remanserint, non replebuntur, vlcerauerunt enim interiorem cutem et mirach, quod cum sit ex radicalibus, non restauratur.

Medicina conueniens in principio apparitionis ipsarū repercutiens, & inspissans sanguinem. ℞. lentium excorticatarum, dactylorum immaturorum, gummi, tragacanthi, bulliant in aqua pluuiali vel ro. & da cum vno trochiscorum cum camphora.

Confectio medicaminis facientis variolas apparentes exire, & morbillos, & alia de genere eorum exeuntium, et occultorum. ℞. ficuū citrinarum. ℥. vij. laccæ ablutę. ℥. v. lētium cum corticibus. ℥. iij. semi. anisi. fœniculi dra. ana. ℥. iij. decoquātur in aqua, lib. i. ß. donec remaneat pars tertia, deinde coletur, & detur ex ea, expellit. n. caliditatem à partibus cordis, & prohibet pulsum eius.

Descriptio medicaminis conferentis ad vestigia variolarum, & colorem malum derelictum. ℞. ossium adustorum, stercoris ouini antiqui, ostracorum nouorum, amyli, se. melissę, rizi abluti, cicerum, ana par. x. granorum albę, lupinorum, costi, aristol. rotun. ana partes. v. radicum arūdinis siccæ partes. xx. Fiat ex eis epithema cum aqua melonis, aut cum suc. cucumeris syluestris, aut panis porcini, aut radice ireos, aqua hordei, vel fabarum, vel lupinorum, & liniantur ex eis membra sero. Et abluantur mane cum aqua violata vel hordei.

De medicinis feb. apostematum. Cap. 7.

SVperius te scire fecimus, ꝙ febrium quædam erant morbus, quædam accidentia sequentia apostemata, vel vlcera quæ sunt per se morbus. Hic etiam scias, ꝙ tales etiam febres omnis generis esse possunt, si. n. apostemata sint exteriorum membrorum, vt assellarum fe. fiunt ephemeræ, vt plurimum raro vero putridæ, & qualiter et quare, superius dictum est. Si vero apostemata sint interiorum membrorum, vt positorum in profundo, & concauo corporis, & maxime principalium, vel aliorum vicinorum cordi, vt pleurę pulmonis, & huiusmodi econuerso fiet. Nam plurimum fiunt putridæ, ephemeræ vero raro, & quandoqꝫ vel cōsequēter hecticæ. Et causa est quoniam caliditas pręter naturam procedens ab apostemate, vel vlcere talium membrorum vadit ad cor plurimum cum fumo putrido ab eo resoluto, cum non sit circunscripta putredo in loco apostemato, sicut in bubonibus & non sola, nisi raro. Quare febrem accendit, quæ diuersificatur in continuitate, & interpolatione, specie & qualitate suæ essentiæ. In continuitate, & interpolatione quidem, ratione quantitatis causæ, & positionis, cum enim apostema vel vlcus tale, quod est eius causa, sit magnum & propinquum cordi, vt in pleuresi & peripneumonia, faciet feb. putridam & continuam, eo ꝙ cōtinue fumum putridum ad inflammandum mittit cordi. Nec obstat si positio putredinis est extra venas, cum collectio eius in loco apostematis ad emittendum continue fumum ęquipolleat positioni in venis, cum sit magnum, non propinquum, vt est apostema renum, vel matricis vlcus, vel vesicæ, vel propinquius non magnum vel casulæ cordis, vel pleuræ, & pulmonis. Sed si sit cholericus facit interpolatam, eo ꝙ etsi talem fumum cordi emittet. non continue tamen propter distantiam & paucitatem, cum conueniat quandoqꝫ resolui in via. Si vero sit paruum, & longinquum, faciet ephemeram quandoqꝫ. Cum enim fumus sua quantitate, licet parua, possit peruenire vsqꝫ ad locum cordi propinquum, licet cor non attingat caliditatē in loco illo tantam imprimere poterit, quæ cum calefaciendo attinget secundum continuum cor fe. ephemeram generabit. Cūqꝫ tale apostema cum sua fe. & proprie putrida prolongabitur, minabitur hecticam & ipsam accendet. Et proprie si membrum fuerit dispositum, & apostema in aliquo nutritiuorum membrorum, vt in hepate vel stomacho. Inquit enim Abo. Amplius omnia apostemata interiorum membrorum in mirach ventris, tenuitatem efficiunt & macredinem, cum collectionem fecerint. Efficit enim tale apostema tam grandem impressionem in disposito corpore consumendo, ꝙ eo resoluto remanet exiccatio & hectica, maxime cum pręcisione membrorum nutritiuorum in quibus est, cum nequeat remitti. & resumi & humectari. Et quod amplius est contingit ipso resoluto putridam remanere fe. propter impressionem putredinis in humore venarum, quare remanente causa consumente procedit hecticalis consumptio, licet causa primi seu febris apostematis sit remota, & quanto magis, si remota non sit, quia stat per apostema. Etenim fe. tunc erit duplex & commixta est feb. quæ est morbus, & feb. quæ est accidens. In specie autem ratione causæ apostematis & materiæ, quæ cum sit calida, erit cholerica, vel sanguinea, uel ex eis cōmixta. Et similiter feb. aut erit cholerica, aut sanguinea, materia vero frigida non nisi faciat collectionem. In qualitate vero essentiæ suæ. s. caloris ratione suę causæ, ratione membri in quo est, & ratione vicinitatis ad cor. Cum enim materia sit cholerica vel cholericæ admixta, caloris fe. acuitas est, vel erit maior ꝙ sit sanguinea, cumqꝫ etiam in membris sanguineis, & arteriȷs vicinis. fe. fortior erit, cū vero in neruosis pāniculosis, & venis vicinis, erit debilior nisi dolor existat. Et quidē nō enumerantur istæ fe. à periodis proprie vnicuiqꝫ materierū, quæ effundūtur ad apostemata earum, vel vlcera, periodi nāqꝫ earum sunt secundum generationē earum in mittentibus membris propter debilitatem nutritiuæ, & fortitudinem expulsiuæ, & ſm attractionem ipsarum ad mēbra, ad quæ effunduntur materiæ per caliditatem vel dolorem, & secundum receptionem earum in illis propter defectionem. Cū ergo effunduntur materiæ, accidit rigor, & deinde additur grauedo, dolor, inflāmatio in loco apostemato, vel vlcere, & de vlceribus idem est iudicium cum aggregent putredinem, & proprie quæ apostemata dicta sequuntur.

Sed dices nunquid feb. vlcerum, putrida sit vel hectica cum dicat Gal. ꝙ omnis phthisicus hecticus, & non putridus sit. Respondit Falco, vtraqꝫ feb. cum phthisi cum

cũ vtriusq; causa simul in ea assistat, putredo.s.vlceris, q̃ est causa putridę. Et ipsa fe. cum impedita euentatione simul inflãmando consumens roriformẽ humiditatem cordis quæ est causa hecticę, quæ quia in phthisi præualet putridæ omnibus causis concurrentibus ad generationem ipsius magis q̃ putridæ, dictũ est à Gal. ipsam pati phthisicum q̃ pati putridam fe. q̃ in alijs vlceribus.

De signis causarum.

Signa causarum sunt signa apostematis interiorꝝ membrorum præcedentiũ, quæ superius in sectione prima sunt dicta. Et etiã sunt signa vlcerationũ ipsorꝝ, & etiã apostematũ sunt signa propria, quæ supra in capitulis suis sunt dicta, verbi gratia. In pleuresi, quorꝝ quædam indicant locum vt pulsus serrinus cũ dolore pectoris pungitiuo, quędam causam seu materiam, vt fe. acuitas quæ indicat cholerã. Quędam sunt signa digestionis, & indigestionis materiæ apostematis, quæ sumuntur à sputo proprie, quædã sunt signa digestionis, & indigestionis non materiæ apostematis, vt prædicta, sed materiæ compatientis in venis quæ sumuntur ab vrina. Et quædam sunt signa salutis & mortis, & quædam sunt signa crisis, quę à prædictis variatis ẽm speciem sumentur, sicut Hippoc. in aphor. & Gal. ostendunt.

De cura.

Cura febrium apostematũ est quatuor res. Prima est cura apostematum, & vlcerum quę sequuntur, quæ dicta est specialiter supra in locis suis. Secunda est alteratio fe. Completur aũt cum frigidis humidis, siue putrida siue hectica sit, quæ ex dictis supra in cap. generalis curõnis possunt haberi, sint autem frigida tẽperate, ne incrudent apostemata, & proprie si interius assumatur, sint aũt sumpta ex mollificantibus & lenientibus, qualis est aqua hordei, cucumeris, & cucurbitæ, syrupus viol. & similia, non aũt styptica, cum detineant, & prohibeant resolutionem, & proinde potus aquæ frigidæ inhibendus, nisi magnitudo feb. & eius exauctio intentionem maturationis & resolutionis apostematis superexcedat. Quo casu inqt Gal. Melius est augmentum. i. incrudatio apostematis, q̃ perducere ad arefactionem infirmum, aliter autem infrigidantia, & extinguentia fortia erunt valde nociua, etiam si cholericum sit apostema, & proinde securius exterius cum expedierit ministrãtur. Si ergo sit apostema herysipelatum fe. vehementiam extinguemus cum succis lactucæ, sempiuiuæ, & portulacæ, & aqua cucurbitæ, nenufaris, & oleo viol. cum sauich hordei, vel farina eius, exterius applicatis super locum apostematis, & cum sanda. rosſ. spodio, & aqua rosſ. super principalia, & oxyrodino capiti, quæ etiã si oportet infrigidentur in niue. Tertia est regimen cibi & potus, & est diæta extenuatiua cum lactucis sauich hordei, & aqua eius. Incrassatio. n. est causa apostematis, & mortis etiam, si sit virtus defecta. Quarta est correctio accidẽtium quam requiras supra in sectione prima, & infra vbi de apostematibus dictum est.

De medicinis febrium compositarum. Cap. 8.

EX quo de febribus simplicibus diximus secundũ prę missum ordinem, dicẽdum est de compositis. Sciendum est autem, ꝙ compositionis ipsarꝝ species sunt & modi. Species quidẽ ẽm compositionem feb. simpliciũ quarꝝ est compositio earum. Modi vero tripliciter, & ẽm compositionem materiarum ipsarꝝ simplicium febrium à quibus ipse dependentiam habent. Et ratione loci seu putrefactionis loco. Et ẽm compositionem motuum seu circuitionis contritionis, seu inuasionis ipsarum possunt haberi, quæ multiplex est.

Prima. n. diuisio est in genere, & remota rõne essentiæ ipsarꝝ. Et est natura febrium, quędã est genus ephemerarꝝ quędã hecticarum, & quędã putridarꝝ ẽm quã cõponetur putrida cum hectica q̃ plurimũ sit eius causa, & non cũ ephemera. Et licet posit componi, tñ non facit compositionẽ in cura eius additio ad putridam, nec est distinguibilis ab ea cum eius signa debilitate sua cum fortitudine si-

E gnorꝝ putridæ offuscentur. Quapropter dixit. Gal. Superueniente putrida ephemeræ quiescit ephemera, nec etiam hectica cũ ephemera propter eandem causam. Verꝝ quia ipsorꝝ trium generꝝ duo, vt hecticæ, & ephemeræ nõ sunt diuisibilia in genera propinquiora, sed in species magis, et proprius hectica, quarꝝ species non sunt bene cõponibiles eo, ꝙ hecticæ species inter se ordinẽ habent ita, ꝙ vna prę cedit, & alia seqtur vel succedit, & deinde alia prima cessante propter consumptionẽ humiditatis, & suæ materiæ subiectiuæ in qua accenditur etiã ephemeræ species, & signa sint in ea, licet sint cõponibiles, tñ non sunt in cõpositione distinguibiles bene, nec compositio causat varietatẽ magnam in cura. Solum aũt genus putridæ diuisibile est in alia genera propinqua, & species habentes signa distinctiua & manifesta, facientia cõpositionem in cura, & pro tanto compositio febriũ attendenda magis existit in eo. s. genere putridarꝝ. Et prima species compõnis erit ẽm primam diuisionem eius, quæ ẽm Gal. est ratione essentię ipsius feb. Et ex natura febrium putridarum, quędam sunt

Prima febsita

F febres per se morbi ex humorꝝ in vasis putredine dependẽtis, quædam sunt apostemosę. Sic quidem prima compositio feb. putridarum erit feb. composita ex fe. dependente ex apostemate cuius est accidens, et ex feb. dependente ex humoribus putrefactis in vasis in quibus apostematis putredo impresit, vel econuerso, vt dictum est supra in feb. apostematũ, sicut est proprie in pleuresi, peripneumonia, apostemate hepatis.

2. sp

Secunda species est rõne cõpositionis materiæ seu humoris à quo dependent. Et est natura febriũ putridarꝝ dictarꝝ quęlibet, aut est sanguinea, aut cholerica, aut melancholica, aut phlegmatica, eo ꝙ à talium humorꝝ putrefactione dependent, quorꝝ compositio est ẽm modũ prædictum materiæ qui est duplex, vnus ẽm mixtionẽ, alius ẽm vicinitatẽ. Et quidem ẽm mixtionẽ qui supra dictus fuit in tertiana non pura, & in quotidiana ex phlegmate salso, et causone, & phlegmone herysipelatode. Secundum vici

G nitatem vero est multiplex, cui nunc insistimus, & erit qa cum quatuor sint humores in sua putrescentia, febres ascẽdentes seruantes speciem, vt dictum est supra in fe. sanguinis, ex quatuor humoribus simplicibus commixtis adinuicem cõpassibilibus maxime, qa in diuersis locis corporis situatis intra venas vel extra, sicut etiã aпata diuersa in diuersis membris corporis situata, octo prouenient cõbinationes, sic erit vna compositio febris sanguinis cũ fe. phlegmatis. secunda fe. sanguinis cum feb. choleræ. tertia feb. sanguinis cum feb. melancholiæ, quarta fe. phlegmatis cum fe. cholerę. quinta fe. phlegmatis cum fe. melãcholica, sexta fe. cholericæ cum fe. melancholica, septima triũ ex his inter se. Et octaua omnium fe. quatuor humorũ simul, quæ, vt plurimum est mortalis.

3. speci

Tertia species compõnis ipsarꝝ putridarꝝ est ratione nõ essentiæ nec materiæ, sed ratione loci, vel putrefactiõis in loco à quo procedit diuisio ẽm continuitatẽ, & interpolationem ipsarꝝ febrium. Et est quia cum sint quatuor conti

H nuæ, & tres interpolatæ, species ipsarꝝ compositionũ erũt multæ. Nam cõponi potest synocha cum vnaquaq; aliarꝝ trium continuarꝝ, & cum duabus, vel pluribus ipsarꝝ, aut diuersi generis propinqui, ex qua proueniẽt complicationes octo, aut diuersi generis, ex qua prouenient complicationes plures. Similiter potest cõponi vna interpolata cũ alia, vel diuersi generis ex qua prouenient cõplicationes quatuor, vel eiusdẽ generis ex qua prouenire possunt cõplicationes plures, ẽm ꝙ possunt componi duæ tertianæ, & tres tertianæ, & similiter tres quartanæ interpolatæ, & etiam quotidianæ similiter possunt cõponi continuę ipse cum interpolatis diuersi generis vel eiusdem, ex qua cõplicatione species erunt plures, qñq; fientes in prima die, qñq; in secunda, & illa est mali moris. Est. n. habens motũ per poros qui contra naturã est morbi acuti vel medij.

Et quidem cum deberet in die secunda quiescere vel tepescere & dare naturæ spacia, si moueatur, signũ est suæ malitiæ, & grandis læsionis est causa. Ex quibus complicationibus omnibus illam quæ ex quotidiana continua & tertiana interpolata componitur, Hipp. specialiter notauit, cum plurimum accidat inter compositas ex interpolatis simul & continuis, & ex continuis tantũ hemitriteam proprie nominans, quam horridam & continuam, mediam triteam esse specificauit. Et quia vnicuiq; specierum modus secundum inuasiones potest esse triplex, scilicet coinuadens, subintrans, & coalterans. Et hemitriteam voluit esse compositam ex quotidiana cõtinua & interpolata secundum inuasionis modum: non enim omnis compositionis modus horridam facit: sed coinuadens, solus etiam cũ non faciat horridam, cum inuasiones ipsorum nisi sint pares non vna prædominans alteri, vel superans, sicut esse potest: ideo tria ad hemitriteam veram & propriam concurrunt, quòd sit continua quotidiana: est enim de genere continuarum febrium, et quòd sit complicata tertianę interpolatę, est enim hemitritea, idest media tertiana vel tertiana. Cum enim Hippoc. tertianam veram & puram in aphoris. dixit, interpolatam intellexit, & motus maxime suæ materiæ sit de centro ad circunferentias, sicut Gal. dixit. Si mota ad putredinem mouetur ad extra de venis potius quã putrefiat in illis. Et quia debet esse horrida, oportet quòd ambæ sint compares, & coinuadentes, largo modo hemitritea potest dici quælibet putridarum compositio dicta vicinitatis, & cõtinuarum cum interpolatis, magis ex ea quæ componitur ex tertiana continua, & quotidiana interpolata. Aliæ vero genere nominis erunt potiẽtes, quia dicentur compositæ nomen proprium nõ habentes. Et hoc modo compositionis dixit Gal. morbum compositum puta febrem in qualitatibus suis, & etiam cum sua causa, & quidem cum hemitritea contiuna & interpolata diuersi generis sit complicata, quarum continua, quia phlegmatica prolongat non solum paroxismos, sed etiam morbum totum, & interpolata, quia cholerica abbreuiat sicut illa prolongat, & hemitritea inquantum huiusmodi media erit inter chronicam & acutam. Sed quia diuersitas eius disturbat in actione naturam: ideoque fiet chronicus, & extendetur fortasse vsq; ad septem menses. Inquit enim Gal. morbus habens multam & diuersam materiã, longior est habente vnam & multam, & illud si virtus sit fortis in tolerando. Et quandoque fiet acutus & breuis, vt quia finitur in septimo, et illud propter magnitudinem sui & molestiam accidentium, quare necesse est materiam subito vincere vel vinci. Et quandoq; extenditur vsque ad xiiij. vel. xx. & vt plurimum est de febribus interficientibus. Si enim sola eius cõtinua periculosa est, nulli dubium est, quòd si superaddatur alia feb. cum natura non possit sufficere, nisi raro, quòd plurimum sit interficiens & mortalis. Et quandoq; perducit ad hecticam, & alias difficiles ægritudines, vt est hydropisis, syncopis, mania, melãcholia, & epilepsia, & illud propter impressionem in principalibus, & etiam cum illis plurimum euadit infirmus ab eo. Inquit enim Aboa. non est euadere ab ægritudinibus interficientibus absq; contractione membri. Quod Gale. affirmat dicens. Raro sunt diuturni morbi de genere phlegmatis vel melancholiæ, quin imprimant lęsionem alicui membro.

Sed dubitaret vtique socius, quomodo possibile est feb. sanguinis complicari aliȷs, cum dictum sit supra auctoritate Gale. quòd sanguis putrescens suam speciem non obseruat, sed desinit esse sanguis, quia in alterius humoris speciem transit. Adhuc videtur quòd sanguis putrescens in venis, non febrem accendit quin complicetur nõ tantum vni, sed omnibus putridarum continuis simul, sanguis enim in venis est omnis humor, vt Gale. & Aboa. loquẽs in humoribus dixit, si ergo putrescit sanguis, etiam omnis humor contentus in eo.

Respondit Falco, & quidem dicens ad primum, sicut supra in feb. de putredine sanguinis dictum est. Ad secundum vero dicemus, quòd sanguis vere est omnis humor in potentia: sub forma tamen sanguinis nobis apparens, sub qua est contentus, vt quia adinuicem vniti sunt vera mixtione quo ad nos, licet actu sint inter se diuisibiles per naturam quod patet. Si enim cum phlebotomia euacuetur, quæ immediate & directe educit ex venis, & receptis in vase aliquo per seipsos distingui videmus, quanto magis per naturam distinguuntur in venis, & vnus vel duo intranspirabiles facti derelinquantur à natura, & putrefiant aliȷs remanentibus cum natura.

Signa compositarum febrium ex signis simplicium sunt confusa. Et proinde cognosci difficilia, & magis si compositio sit ex his, quæ eiusdem sunt generis, vt tertianarum & continuarum, quotidianarum & quartanarum simul, vel interpolatarum ipsarum. Et etiam synochæ cum tertianarum aliqua vel cõtinuarum, & interpolatarum eiusdem generis, & est tertiana continua, & interpolata simul complicata, & sic de aliȷs. Inquit enim Arist. propinquorum difficilis est cognitio & electio: & maxime si secundũ modum coinuasionis compositio sit earum: est enim difficilis cognitionis modus talis magis: deinde modus subintraneus, & deinde modus coalterationis. Sed siquidem sit compositio ex febribus diuersi generis remoti, vt putridæ & hecticæ, vel propinqui, vt est compositio quotidianæ & tertianæ vel quartanæ inter se, & synochæ cum quotidiana, vel tertiana, vel quartana, eius cognitio est minus difficilis, & proprie si per modum coalterationis existit: deinde subintrationis, deinde coinuasionis, qui difficilior est inter omnes, & proprie in hemitritea. Inquit enim Aristo. In longe distantibus distinctio facilis est & electio. Et quidem ex eis sunt quædam communia, & quædam propria. Et cõmunium quædam sunt, quæ sunt cõmunia speciebus compositionis febrium quę diuersi sunt generis, vt putridæ & hecticæ. Et sunt quia cum videris febrem putridam sumpto cibo fieri incõtinenti ascensum caloris, vel feb. continuam habere incõtinenti ascensum caloris post cibum, cum duritie paruitate, & inęqualitate pulsus, & superaddi rigorem, vel frigus aliqua horarum: & deinde calorem declinare cum humectatione, remanente pulsus duritie cum feb. tunc iudica compositionem hecticę cum putrida feb. pręcedẽte vel sequente. Et quædam eorum sunt quæ sunt cõmunia speciebus compositionis febrium eiusdem generis propinqui, vel speciei. Et sunt quæ Abo. posuit cum ait. Et est videre febrem cõclusam, & in ea rigor & non est sudor, & fortasse accidit in rigoribus pluribus sudor vnus, tunc testifica in ea compositionẽ febrium eiusdem generis, supple est continua & interpolata. Et similiter cum videris inconclusam superfluitatem in frigore & rigore, sed pro quia fortasse parũ est de ea inclusa. Inquit enim Gal. Omnis feb. continua secundum rationem sunpsius cum certa fuerint, nullum horrorem habet, neq; rigorem, neq; quæ composita est ex eis erit horrida simul composita. Et similiter cum videris addi febres, & extendi vltra debitum, & non etiam deficere calorem, tunc iudica compositionem continuarum. Et similiter cum feb. videris incipere cum horrore, & addi cum calore eius ascẽdente vltra debitum eius, vel incipere cum rigore aut frigore, & ascendente calore superaddi rigorem aut frigus, & extendi calorem, & in calore sudorem, & post sudorem remanere calorem, & deinde declinare cum sudore vel absque, vel non declinare, tunc iudica compositionem ex interpolatis.

Signa vero propria sunt signa quæ vnicuiq; speciei cõpositionis conueniunt, quæ per te poteris arbitrari, cũ hic ponere omnia sit difficile & longinquum. Solius autem illius compositionis quã Hippo. proprie hemitriteum nominauit, signa ponemus. Et sunt, nam incipit in prima die compositionis cum horrore ascensus caloris est inæqualis &

Responsio Falconis

De signis

De signis hemitritei.

& dispartitus propter materiæ diuersitatem, & pugnam earum inter se perterretem naturam, quare retrahitur natura, & multiplicatur horripilatio bis & ter vel amplius. & proprie apud ascensum caloris, etiam illo die febris minoris acuitatis erit quã expedit tertianę, & minoris obtusionis quã conueniat quotidianæ, et eius status est longior quã tertianæ conueniat, & breuior quã quotidianæ, & cũ pluribus accidẽtibus & intensis magis, & cum repellit tepescit plurimum absq; sudore, & quandoque cum sudore propter declinationẽ tertianæ, nec cessat ex toto, quia cessante tertiana, remanet calor quotidianæ continuæ. Et in principio commotionis & inuasionis est plurimum cum subeth, & stupore euigilatiuo, & in statu cum alienatione propter intensionem febrium duarum adinuicem coniunctarum inflammantium cerebrum valde.

Et propter repletionem eius ex vaporibus diuersis & multis, & cum inquietudine & angustia multa. Et pulsus est velox & frequens, inordinatus & inæqualis propter diuersarum materierum pugnam cum natura, & grauamine ipsius. Et exeuntia per vomitum, & per secessum sunt ex cholera & phlegmate æqualiter mixta vel coniuncta. Et vrina est mediocris in substãtia & calore, inter vrinam continuæ, & vrinam tertianæ & plurimum ei distans nec phlegmatica nec cholerica. Sequẽti vero die stabit febris & superaccendetur cum frigore pauco absque horrore, & calor est minor, & etiam accidentia: deinde tepescit. Sed in tertia redibit aliquid quod fuit in prima die compositionis propter complicationem: tunc tertiana cum quotidiana, & cõmotionem materierum earum simul, & concurrent consimiles circunstantiæ ex complexionis & consuetudinis mutatione, & aliarum operationum ad generationem diuersorum humorum & phlegmatici, & cholerici.

Cum vero compositio quotidianæ continuæ, & tertianæ interpolatæ naturam certam non seruauerit hemitritei, neq; modum, vt quia materiæ vtriusq; non sint pares, dominantis signa dominabuntur. Et si cholera dominabitur, erit horripilatio magis ad rigorem tendens, si phlegma minus, & magis ad frigus, & dominante phlegmate puro incipiet cum stupore: cholera vero dominante cum alienatione erit in augmento & statu, & sic de aliis. Et si secundũ modum subintrationis existat apud statum & augmentum calori videbis superaddi rigorem si continua sit præcedens, vel frigus & parum typum, si tertiana præcessit, & extendit calorem vltra debitum pręcedentis febris. Et quandoq; in declinatione tertianę sequi sudorem: quandoque vero non, & maxime quando continua superuenerit tertianæ, quoniam humores eius restringit sua frigiditate, & sua superaddita caliditate consumit. Si vero secundum modum coalterationis existat compositio in mixtis, & continuis, & interpolatis vel ex solis continuis, talis cognitio locum nõ habet, sed interpolatis solum. Et quidem cum compositio fiet ex tertiana cõtinua & quotidiana interpolata, quam Serapio purum hemitriteum dixit, quoniam si sint coinuadentes, non coinuadunt cum horrore, sed cum tepore magis, vel frigore pauco, & alia succedet, sicut est in commixtione præcedenti: si vero sint subintrãtes, similiter. Sed si sit compositio duarum continuarum, etiam si sint diuersi generis vel speciei omnino nõ erit horrida, sed calor fortior, inquietudo & angustia maior, & accidentium vehementia. Sed siquidem sit duarum interpolatarum, & sint eiusdem generis vel speciei, vt plurimum sunt subintrantes: vel coalternantes, & tunc videbis si subintrantes sint, prolongatos paroxismos febris. Et quandoq; stante vna feb. secũda declinare ipsius primam cum sudore, et quandoq; sine, et non deficere in febricitatione, & quandoque deficere. Si vero coalternantes sint, vt quia quælibet suum diem occupat, signa erunt distincta, & manifesta. Et siquidem sint tres interpolatæ quartanæ complicatæ, quælibet suum diem occupabit in affligendo. Si vero tres tertianę vna die erunt duo paroxismi, altera vnus.

E Et si duæ quotidianæ quælibet die duo ſm alterũ triũ modorum, vel prima die erit, vnus, aliis duobus diebus, duo.

Et cura compositarum febrium duplex est, generalis & specialis. Generalis est quam Gale. demonstrauit dicens. Singuli morbi simplices, simplici medicina medicabũtur: compositi, composita, & si æquales sint, æqualibus, & si inæquales, inæqualibus, vno plus, altero minus. Specialis quæ vnicuiq; speciei compositarum conuenit, quæ ex cura simplicium prædictarũ potest haberi. Inquit enim Ga. Nos enim non possumus vti medicinis compositis secundum canonẽ, & viam rectam, nisi quando sciuerimus virtutes medicinarum simplicium: & in hoc est necessarium ingenium & vsus longus. Et est duplex, vna quæ debetur compositis & diuersis generibus remotis, vt ex putrida et hectica. Alia quæ debetur compositæ ex generibus propinquis vel speciebus eorundem. Prima prætermissa vsq; ad accidentium correctionem tanquã ea, quæ est composita ex causa & effectu (dictum enim est supra quòd vt plu-F rimum ad hecticam perducit causon: & aliæ putridæ quę multum prolongantur) de secunda compositione quæ ex generibus & speciebus fit putridarum, dicendum, & speciebus eius. Et quidem de omnibus difficile & quasi incõprehensibile esset dicere, & proinde de cura eius quã Hip. veram hemitriteam appellauit, dicamus tantum, vt per ea manuductus ad alias possis curam vnicuiq;, prout competit, ministrare.

Est ergo sciendum quòd hemitritei puri & certi, seu veri, cura specialis est quatuor res, quæ ex cura simplicium sunt collectæ, scilicet abscisio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & regimen in diæta cibis & potibus, & correctio accidentium. Causæ abscisio prior est alteratione febrilis dyscrasiæ: curationis enim intentio magis vertitur in hoc morbo supra causam q̃ supra febrem, eo q; causa eius multa est & diuersa materiam aggrauans, & sua inæqualitate dyscrasiæ molestans, & perturbãs, et terrens. Inquit enim Aboa. Mala complexio diuersa, deterius in corpore effi-G cit nocumentum quã consimilis et æqualis, licet sit mala, feb. vero in acuitate est propter phlegmatis mixtionẽ remissa. Completur autem ipsius abscisio alteratione & euacuatione. Alteratio vero minoratione, quia in materia multitudo est & diuersitas & adæquatione in residuo. Minoratio vero habet compleri cum clysteribus leuibus & vomitibus in principio, quæ mundificant intestina & stomachum, & educunt minorando ex primis venis, vt supra in quotidiana est dictum. Et deinde ex minorantibus ex aliis venis & partibus subcutaneis, vt cum prouocantibus vrinam et sudorem cum leuitate, si peccatum sit in sanguine cum phlebotomia minoratiua, si virtus ętasq; consenserint, vel cum proportionalibus eis, & aliis solutiuis absq; stipticitate multa, vt sunt myroba. & eis similes. Ex quibus proprium est absinthium quod subtiliat & abstergit phlegma, & choleram educit, si peccatum in sanguine non apparet, sed oportet quòd postponantur talia solutiua vsq; post septimum vel octauum, donec sit facta H aliqua digestio in materia, cum ex se indisposita sit materia valde & minorationi cum eis, vt supra in quotidiana est dictum, quasi materia dissoluetur & non educetur ex illis, nisi sint ex eis quæ naturam leniendo soluunt, non inquietant, & commouẽt, & sic digestioni resistunt, vt sunt aquæ alubleb, geleniabin, & medulla carthami, propter phlegma, & cum tereniabin, & siracost, aqua porrorum, & hordei cum syrupo violato, & melle casiæ fist. propter choleram. Oportet autem vt talia sint ęqualiter mixta secundum partes, vel tempora, cum hæ ambæ materiæ sint æqualiter superantes, quòd si inæquales sint, prædominãti attendatur in commixtione earum magis: talia enim mundificant sanguinem, et ab eo phlegma et cholerã minorando dimittunt naturam lenificatam & materiam, & deinde residuũ ipsius digestioni complete dispositũ et eradicationi. Oportet quoq; vt clysteria & vomitus sint cũ his

Hemitritei puri cura est quatuor res.

Clysteria.

his quæ materiam vtranque recipiunt, qualia sunt clysteria ex aqua decoctionis maluarum, violarum, mercurialis, et & furfure, cum cassia, & melle viol. & succo betæ cũ oleo violato & amygdalarum amararum, & salis. Et qualia sunt ex vomitiuis, syrupus acetosus cum aqua raphani ꝓpter phlegma, & aqua tepida decoctionis seminum attriplicis cum aceto propter choleram: sunt autem æqualiter mixta, vel inæqualiter, si inæqualiter sunt materiæ abundantes, & similiter prouocatiuæ vrinæ ex calidis diureticis & frigidis mixta quæ sunt nota, & etiam sudoris, vt est vinum, vel oleum anethinum cum aqua tepida, quę illorum remittit caliditatem: deinde supra residuum materiæ oportet procedere cum adæquatione ipsius, & maturatione, quæ via est perueniendi ad statum salutis, & dominetur supra materiam morbi, donec diuidat & complete expellat, aut ex se critice, aut medici artificio coadiuta. Completur autem eius adæquatio cum his quę ex simplicibus & compositis dicta sunt supra in cura quotidianæ, & tertianæ insimul mixtæ secundum materierum necessitatem. Et cum alijs simplicibus et compositis appropriatis. Ex simplicibus, vt aqua hordei cũ virtute piperis qua Hippo. & Gale. curauerunt hemitriteum. Et est vt in lib. ij. aquæ ipsius bulliant grana piperis nigri cõtriti quadraginta, & in pecia rara ligata sufficienter: deinde coletur et reseruetur, et detur cum fuerit opportuna nõ in potu cum cibo vel sine, sed in ieiunio cum melle ros. vel post syrupũ acetosum per duas horas, quoniam abstergit, quod digestum est per syrupum, & fert maturationem in reliquo vtriusque materiæ: natura enim sapientissima, nostra dispẽsans corpora, in tali medicina composita ex eis, et alijs similibus sunt, ex quo permixtionem illorum confrangi eorum adinuicem sunt excessus, & reducta est ad temperiem cum temperamento eius existente in composito, resistit, & alterat materiam calidam atque frigidam, et febris excessum, & cordis inflammationem remittit. Et deinde si expediat ad digestionem illarum complendam magis segregat inter ea, & ponit virtutem calidam piperis ad partem phlegmatis digerendam qua corpora febris et cor nõ inflammãtur cum à virtute aquæ hordei sit confracta, sed fit aqua hordei cum sua uirtute adiutrix virtute piperis ad penetrandum in venas, in quibus phlegma peccans existit. Et eius virtutem ponit ad partem choleræ & cordis, ne inflammẽtur, sicut princeps Abo. contradictioni Gal. respondit, quod Gal. confirmauit cum dixit, omnium natura operatrix, medicus vero minister: potest nãque operator magister ex ministratis sibi per discipulũ instrumentum vnum quod est necessarium sibi eligere, ad hoc aliud vero in alio, & vnũ recipere, & aliud prætermittere. Aliter enim nec vnius simplicis medicinę operatio erit in corpore, nec compositę: operatio enim medicinæ non nisi discretionibus & regulationibus fit naturæ, vt dictum est supra. Composita propria sunt, quæ infra dicentur, digestione uero perfecta si natura critice, sicut consueuit, expellat, silentium est habendum. Si vero non, oportet, vt eradicetur cum prædictis omnibus vel pluribus fortificatis in virtute, & augmentatis in quanto. Et cum solutiuis proprie, quæ habent educere à remotis et vehementius, prout conuenit eradicationi, qualia sunt quæ in cura quotidianæ & tertianæ sunt dicta. Alterationem febrilis dyscrasiæ complent quæ cum temperamento infrigidant, & confortando omnia principalia sic febrem remittãt, & choleram alterent, vt non rapiatur ad caput, & alienationem vel phrenesim faciat, et quòd phlegma nõ incrudẽt, nec coagulentur ad stuporem, vel lithargiam perducant. Et proinde exterius applicantur tutius quàm interius ministrentur, si bono modo sufficiant: qualia autem sint, ex prædictis est notum.

Regiminis vero ordinatio, & diæta cibi & potus, est, vt regatur cum cibis & potibus, subtiliantibus cum caliditate temperata, vt est aqua hordei, ciceru͂, sicla, & asparagus, borrago, fœniculus, capparus, & consimiles. Et cũ alterantibus, vt chist hordei, vel endiuia, lupuli, & similes. Et ex carnibus & alijs virtutem nutrientibus & magis confortantibus indigentiam eius ibi dictis, quandoque insimul mixtis, vel nunc cum his, nunc cum illis, quales sunt quos etiam supra diximus in cura quotidianæ, & tertianæ. Sit autem crassus mediocris vel subtilis secundum quòd arbitrari poteris longitudinem eius, & in alijs conditionibus sit, prout in superioribus dictum est. Accidentiũ vero correctio eius, est accidentium prædictorum in cura quotidianæ, tertianæ, & quartanæ, vt stuporis, & alienationis, & vigiliarum, lethargiæ, ac phrenesis, quorum ex communi superius est nota correctio. Et etiam hydropisis, melancholiæ, epilepsiæ, & maniæ, ad quas perducet quandoque & apud recessum eius. Et ex illis est hectica ad quam frequẽter perducit propter multiplicationẽ febriũ in ea, & prolongationem ipsius, de qua statim subiungemus capitulum speciale duplex: primũ de ea. & cura eius, secundum est compositionis eius cum putrida.

Deinceps medicinas subiungemus compositas & expertas. Syrupus valens ad febres compositas & permixtas est syrupus acetosus diarodon, & syrupus acetosus de succis herbarum, quorum descriptionem posuimus in antidotario nostro. Et ex appropriatis huius sunt trochis. de absinthio, & trochis. de ro. Et ex appropriatis hemitriteo puro sunt trochis. Aboa. qui. Recip. ros. radicum liquir. ana drach. iiij. tereniabin. drach. iij. spicæ, succi absinthij, spodij, ana. drach. ij. Fiant trochis. drach. i. cum syrupo acetoso.

Syrupus ad feb. compositas.

Pilulæ bonæ ad eam, & proprie quando prolongatur et lædit stomachum et viscera, et valent ad alias etiam compositas huiusmodi malitiæ. Recip. alo. mastic. succi eupatorij, myroba. reu. succi ros. ru. ana partes æquales, croci, partem. 5. fiant pilulæ cum aqua endiuiæ, & sit dos. ʒ. ij.

Decoctio bona conferens proprię digestioni. ℞. aloes, masti. succi absinthij, ros. añ. partes ęquales, croci, drach. 5. Informentur pilulæ, & dos. sit drach. 5. mane.

Syrupus valens ad feb. cõpositas quę composuit Abo. est satis bonus.

Syrupus ex inuentione nostra efficax, & expertus ad hemitriteum verum. Recip. bedeguar, hyssopi, hascæ, lupulorum, graminis, endiuiæ, eupatorij, absinthij, capil. ven. cuscutæ, ana vnc. i. sem. cucurbitæ, citrulorum, melonis, et cucu. ana vnc. ij. schinanthi, drach. ij. hordei, cicerum. P. i. liqui. vio. ro. ana. vnc. i. zucchari, lib. i. aceti. v. radicũ communium, vnc. ij. in pecia rara bulliant corticum citri, sanda. spodij, ana drach. i. cinnamomi, ligni aloes, ana. ʒ. 5. dos. ℥. ij. in aurora cum tepida.

Syrupus ad hemitriteũ

Si vero continua sit tertiana, et quotidiana sit interpolata, multiplicentur frigida, et minorentur calida. Et illud si inæqualiter dominentur humores ambo, si vero æqualiter, etiam, sed minus propter febris cõtinuitatem ob quã vincit intentio choleræ.

Syrupus ex inuentione nostra efficax, et expertus compositæ ex cholera et melancholia. Recip. radicum fœni. endiuiæ, scolopendriæ, petroselini, residentium in aceto, ana vnc. i. thymi, epithymi, ana vnc. ij. calendulæ, lauendulę, capil. vene. lupulorum, ana vnc. i. liqui. passularum, enucleatarum, ana vnc. i. lenticularum aquę, nenupharis, ana. vnc. i. sem. communium, corticum capparis, ana. ℥. i. hordei, cicerum, ana. P. i. succi borraginis, & buglossę depurati, ana drach. vi. zuccha. lib. i. geleniabin. ℥. ij. aceti, radicum prædictarum, drach. iij. Aromatizetur cum cortice citri, sanda. spodij, et ro. Dos. in aurora ad digestionẽ procurandam. ℥. ij. cum tepida.

Syrupus ad fe. cõpositã

Syrupus alius ex inuentione nostra ad compositam ex phlegmate et melancholia, vt ex quotidiana et quartana. ℞. bedeguar, gummi, absinthij, cus. thy. corticum cappa. origani, scolopendriæ, cum radice eupatorij, endiuiæ, añ. ℥. i. radicum quinque cõmunium seruatarum in aceto, ana.

ʒ.i. zuccha. lib. i. geleniabin, lib. 5. succi granatorum muzorum & pomorum dulcium, añ. ʒ. 5. aceti prædicti. ʒ. ij. in pecia rara bulliant, ligni aloes, cinnamomi, ana. ʒ. i.

SVMMA. III. *Particulæ primæ, Sectionis secundæ, quæ est de medicinis febrium hecticarum.*



Equitur summa tertia, Particulæ primæ, Sectionis secundæ, quæ est de medicinis febriũ hecticarum continens capitula. iiij.

De febribus hecticis & signis earum omnium in communi, & est generale. Cap. 1.

Hectica duplex.

HEctica, corporis est exiccatio, et consumptio. Et est duplex, quædam quæ est febris, & quædam quæ non est feb. & nominatur hectica senectutis de qua infra dicetur, licet ad sectionem tertiam spectet, vbi de cura macredinis Christo duce dicemus: quæ vero est calor prçter naturã acutus, & fortis in humiditatibus notis quatuor membrorũ radicalium fundatur, & proprie cordis, cuius propria passio est omnis febris. Inquit enim Gale. non dicitur febris nisi cum caleat cor. Cuius sunt duæ species secundum Gal. scilicet hectica absolute, & marasmus incipiens & completus, & sunt secundum semitam inflãmationis tantum prout Haliab. voluit. Fit autem secundum duplicem modum, quia aut est incipiens, aut alium morbum sequens, & secundum causæ diuersitatem. Cum enim incipiens est eius causa interior est, & est caliditas aeris, motus corporei & animalis, & aliarum procatarticarum causarum perueniens ad cor principaliter, & de eo ad radicalia membra, vel econuerso, vel vtraq; simul, & est plus inflammans, & sua fixione in eis taliter, vt sit calefacta, consumens humiditates eorum ordinate secundum superius dictum modum, & est raro. Raro enim caliditas exterior peruenit ad cor, & radicalia membra, cum frigida sint & dura quòd inflãmet ea vsq; ad terminum, quin prius perueniat ad inflãmandum spiritus & humores sua caliditate paratos, & subtilitate & raritate substantiç, nisi cum tantæ sit acuitatis, & potentiæ quòd prætergrediatur illos, tanquam subiecto indisposita ad retinẽdum impressionem ipsius, & perueniat ad imprimendum in solidis membris tanquã potentiæ suç proportionatis, vt figatur in ipsis propter soliditatem ipsorum, & illud est raro: tamen possibile est. Inquit enim Algagel: vidimus enim quòd fulgur, ferrea instrumenta combussit, quæ in penariolo chirurgici continebantur, & penariolum dimisit illæsum. Cum autem est sequẽs alium morbum, causa eius est interior & calor est febrilis, ephemerarum minus propter debilitatem ipsarum et durationis breuitatem, vel illum quandoq; adiuuet membrorum dispositio maior ad imprimẽdum, vel putridarum magis, vt hemitritearum, & proprie causonidorum prolongatorum valde propter vicinitatem putredinis ad cor ipsum dispositum & alia radicalia membra. Et apostematum & vlcerum magnorũ vicinorum membrorum propter vicinitatem propinquã vt pulmonis, pleuræ, diaphragmatis, licet apostemata talium membrorum citius mortem inducunt quàm ad hecticam completam perducãt, vel vicinitatem remotam,

Simi itudo pulchra.

E vt hepatis, stomachi, renum, matricis, vesicæ, viscerum, & ani, & proprie cum in cura ipsorum interueniat error. Cum enim tales febres putridæ accidentes prolongentur, primum corrumpunt humiditatem corporis: postea ipsum resoluunt sua vehementia, & rem siccam dimittunt cineritiam, vnde dixit Abo. deinde procedit ad membra sanguinea, & ea exiccat ac liquefaciendo consumit: nec tamen adhuc erit hectica, licet ad eam sit dispositio magna. Deinde cum ad exiccandum & consumendum humiditates solidorum peruenerit & proprie cordis, hecticam facit certam. Et maxime cum in cura earum interueniat error, & ephemerarum similiter, vt quia omittatur necessaria. Ex cõtingentibus interius approximãdis, vt est aquæ frigidæ potus, & exterius super cor & hepar. Et ministrentur ex nociuis & inflammantibus cum superfluitate, vt emplastrum ex artomellis, & intus, vt cibus carnium, & aquæ earum, & potus vini, & electaria calida, vt diamuscum, & similia propter casum virtutis, & frequẽtiam syncopis. Et quia in illis & ephemeris diatritum ieiunium F obseruetur in infirmo cholerico in ieiunijs laborantium corporis siccitate: talis enim error non prohibebit ab illis hecticam generari, sed vt generetur auxiliabitur magis, ita, vt illis complicetur, vel illis recedentibus remaneat & procedat. Hectica vero quæ non est febris, nominata hectica senectutis est consumptio & exiccatio corporis, & membrorum omnium absq; feb. Et quidem vocata est hectica propter conuenientiam cum prædicta hectica certa & vera, sed composito nomine senectutis propter differentiam quam habet ad illam. Conuenientiam enim habet cum illa in effectu siccitatis, & consumptionis: vtrobique enim est siccitas, & consumptio. Differentiã vero habet ad illam in causa: nam in prædicta causa siccitatis caliditas inflammatiua, & febrilis existit. In hac vero caliditas non est inflammatiua vt consumat, sed deficiens potius & quasi mortifera, vt nequeat nutrimentum alterare quod restat, & membra corporis consumpta & exiccata G humectet, & hoc propter defectum humidi radicalis in quo fundatur. Quod contingere potest dupliciter. Vno modo naturaliter, vt ex defectu caloris proueniente in decursu ætatum, et depascentia humidi ab eodem coadiuuantibus exterioribus causis in resolutione ipsius, & hæc proprie dicta est à Galen. hectica senectutis ab ætate. Est enim in ea dominium siccitatis cum frigiditate, senectus enim semita est ad mortem, quæ per frigidum, & siccum accidit secundum Gal. Et propterea talis hectica frequentius senibus accidit, rarius iuuenibus, & rarissime pueris, quam sequitur incontristabilis mors, vt Gale. dixit. Alio autem modo accidentaliter, vt quia fiat ab ægritudine aliqua cõsumente, vt est hectica prædicta febrilis, vel alia ex prçdictis quæ siccitatem impressit, & cum extincta fuerit caliditas exuperans inflammans & exiccans, & remansit siccitas cum çqualitate in calore scilicet & frigore, licet raro contingat. Quandoq; vt plurimum succedit cum sicci- H tate & consumptione frigiditas membrorum, stomachi, et hepatis proprie ab ipsa complexione mala frigida nutritiuorum simul proueniente vel successiue, per modũ compassionis ex vicinitate vnius ad alterum, quare nutrimentum sufficiens ad restaurandum quod continue dissoluitur digerere nequeat. Et proinde membra corporis quotidie exiccantur magis & magis, & hoc aut erit naturaliter ꝓcreata in eis, vt est videre in melancholicis, aut accidẽtaliter acquisita, vt ex aliqua ægritudine frigida vel malo regimine, et ꝓprie ex potu aquæ frigidç hora non sua tẽpore sanitatis, vt successione exercitij, inflãmantis & resoluentis virtutem, & aperientis corporis poros, & meatus mẽbrorũ, ac ꝓuocantis, vt aqua frigida subito trahatur ad viscera & debilitet, et quasi caliditatẽ naturalem extinguat, vel ex stolida cura, vt sup̃flua extinctione, tp̃e ægritudinis & febris, cũ his quæ assumuntur & emplastrantur, aut ex vaporibus malis & frigidis qui eleuãtur ad cor ab aliquo membro,

membro, debilitantibus eius calorem & sanguinem, qua re nutrimentum in corpore non completur sicut accidit in simia Gal. Et hanc vocauit Philippus ex ægritudine senectutē: quę cum confirmata fuerit, ut quia solida membra tetigerit valde, non curatur, & si esset curationis ingenium vtiq; esset morti, vt rex Abo. dixit & Gal.

s.

Signa: ex signis hecticæ quædam sunt signa permutationis aliarum febrium in ipsam quæ ipsam minant, quædam signa sunt ipsius per se incipientis vel post recessum aliarum, quas sequitur, & quædam sunt signa ipsius complicantis cum putrida qua causatur. Prima sunt prognostica, & sunt duplicia, quædam sunt ostendentia permutationem ephemeræ in hecticam, & quædam permutationem putridæ in eam. Prima sunt qm̄ cum vides vehementiam & fortitudinem caliditatis in principio plusq̃ conueniat naturæ ephemeræ, & prolongationem eius vltra tempus quo declinare consueuit, quod est tempus horarum. xij. vt plurimum, cum cõtinuitate & fortitudine, & est multa corporis dispositio in ariditate & macredine tunc timebis permutationem eius in hecticam. Secunda vero sunt febris putrida principalis & remittitur fiatq; lenta cum continuitate æqualis nec habet periodos consuetas cum rigore vel typo aliquo seu contritione, cũ pulsus coarctatione quemadmodum putridis, & natura ipsarum conuenit cum corporis ariditate incipiente: & vrina est digesta & vnctuosa, tunc suspicaberis putridam permutari in hecticam.

netũ ... tica.

Signa vero ipsius hecticæ per se venientis vel existētis post permutationē illarum in ipsam sunt demonstratiua ipsius. Et sunt duplicia: quædã sunt signa demonstratiua hecticæ febrilis, quædã vero hecticæ senectutis. Demonstratiua hecticæ febrilis sunt duplicia fm duplicem eius speciem. Circa quod sciendum ꝙ hectica in principio sui, seu in prima specie, est difficilis cognitionis & facilis curationis, in fine vero vel processu, vt cum deuenerit in marasmum est facilis cognitionis & difficilis curationis: & hoc dum est incipiens in secundo gradu, aut impossibilis cum completus est marasmus & factus est ad hubul sunt enim radicalia membra ad tantã ariditatem ducta, consumpta eorum radicali influente humiditate triplicis generis, adeo ꝙ quantumcunq; nutrimenti apponatur, præ defectu radicalis humidi calor in eis vt remaneat recreari seu viuificari non potest: quemadmodum in carbone licinij licet addiscere, qui cum ad vltimam ariditatem deuenerit, non poterit flammam seruare, nec vlterius superaccensionem recipere quantumcunq; superinfundas oleum, sed circumpalpitat & semper fit minor, donec totaliter extinguatur.

E signis hecticę simpli.

Hecticæ autem simplicis & absolutæ signa sunt, nam siquidem incipiens sit, scias ipsam immediate fieri à solis procatarticis præcedentibus causis: vt ab aeris æstu, ira, & labore nimio, fame & ieiunio facto. Cum vero facta est, seu alium morbum sequēs pręcedere febres putridas dicas, nulla præcedente procatarticarum causarum quandiu hectica sola sit videbis calorem suauem fm primam immissionem manus, in moranti vero fieri mordicãtem simul & ardentem & esse continuum & æqualem per se semper. Sed sumpto cibo post vnam horam vel duas habere sensum incontritum, & pulsum in magnitudine addere cum in natura ipsius sit & omnium hecticarum semper debilem esse pulsum spissum & paruum. Cum vero pulsus talis cum prædictis signis sic permanserit, hectica sola erit & absoluta. Cum vero mutabitur quia debilis, spissus, immaturus, & durus appareat, tunc hecticam ipsam simplicem etiam marasmũ noueris esse. Cuius quidem signa prompte apparebunt tanq; manifesta valde, & sunt, nam tũc pulsus erit paruus, debilis, spissus, & durus ad modum caudæ soricinæ permansiuæ, & vrina erit vnctuosa magis, & petallas habens, & profundatio oculorum augetur, & corporis ariditas magna, & coloris mutatio versus nigredinem, & putredinem faciei, ita vt incipiat fieri visui versutus & ægrotans, & hoc quandiu incipiens fuerit marasmus.

...lsus.

Vrina.

Cum vero ad complementum deuenerit, pulsus prædictæ differentiæ augebuntur & fient in modum caudæ soricinæ finitiuæ, & oculorum profundatio augmentabitur, vt ossa palpebrarum appareant eminentia, & palpebrę remanēt apertę, & lympitudo in eis sicca, licet somnus eius non proprie somnus sit, sed potius impotentia vigilandi: tempora applanantur valde, narium extremitates acuuntur multum, & ossa maxillarum & mēti acuuntur: & in omnibus membris & facie color mutatur ad nigredinem & pulchritudo faciei perit omnino, adeo vt fiat tornatilis & horribilis valde, & cutis totius corporis & faciei arida valde & puluerulenta, vt neq; extendatur valde, & cum extenditur stat suspensa, & pili elongantur in ea & apparent pediculi & ossa pectoris valde eminentia & distincta & venter adheret dorso ac si viscera essent quasi euacuata: & finaliter vngues curuantur. Cum ergo curuantur & acuuntur, tunc incipit tendere ad occasum, & liquefiunt chartilagines & sequitur mors incontristabilis sicut in hectica senectutis. Cuius vera sunt signa marasmi & consumptionis, neq; apparet in corpore calor & inflammatio, sed frigiditas plurimum tactũ perceptibilis, & eorum pulsus non est spissus sicut pulsus hecticæ febrilis, sed debilis, tardus, rarus & paruus, nisi fortis debilitas insit: quoniam tunc incipiet fieri sequens ad modum formicãtis, & proprie in illis in quibus hoc accidit ex potu aquæ. Et vrina erit alba, subtilis, aquosa, & in reliquis dispositionibus est sicut senex.

Signa citæ mortis.

Signa vero hecticę complicatæ cum putrida cognosci sunt difficilia cum non sint distincta: sed adinuicem valde confusa. Et sunt, nam in calore lento & continuo fieri videbis ascensum caloris contritum aliquãdo cum rigore manifesto, vel aliquo alio typo, vel aliquãdo sine manifesto, sed cum pulsus coarctatione declinãte eo cum sudore vel sitiam cum euaporatione cum balneo remaneat caliditas & siccitas in arterijs & venis maior q̃ in circunstantibus partibus, cum velocitate et spissitudine motus non dissoluti in eis. Et sumpto tũc cibo iterum fieri eius ascensum in contritum, & iterum redire ad primum, & ariditas & consumptio maior q̃ conuenit putridæ. Et vrina rubea & vnctuosa, & similiter egestio vnctuosa & humorosa: & quandoq; turbida.

De signis hecticæ cõplicatæ cũ putrida.

De cura hecticæ febris. Cap. 2.

Cura hecticæ febris, si simplex sit & sola, vt quia incipiens sit, vel alium morbum sequens, vt putridã fe. absolute vel cum apostemate, quod cessauit euacuatione putredinis. Cura debetur proprie cum morbus factus sit, & non à causa dependens, licet dici posset incipiens, quia per suos gradus præcedens & simplex, quia nulli alteri est permixta. Si vero applicata sit alteri ægritudini, vt febri putridæ à qua vt plurimum est causata: si enim putredo adhuc manet in corpore: cura ipsi debita erit, composita ex prçuisione & cura, vt infra Deo dante dicetur. Et cura quidem vera & simplex quæ debetur hecticæ soli consistit in duobus: in remotione nocentiũ, & in ministratione curantium. Nocentia autem sunt omnia ex. vi. rebus, calida & sicca, auferantur ergo omnia. Curatiua vero sunt tres res: alteratio febrilis dyscrasiæ: regiminis ordinatio: correctio accidentium. Intentiones quæ à causa cessante, vt quia interiorem efficientem non habeant quæ transiuit, vt putrida, licet conseruantem habere possit: cui iam immediate est præuisum.

Alterationem complet frigida minus, & humida magis: frigida. n. cum fortia sint, fortioris impressionis erũt q̃ natura mēbroꝝ in talibus facta valeat tolerare. Et pinde lædunt & si dyscrasiam calidam alterant, non tñ siccã

quinimmo cum naturam debilitent, ipsam à nutritione cum cibo deficere faciũt, quare feb. augebitur et siccitas, & effectus eius qui est cõsumptio membrorum: maxime si sint talia quae siccitati sint iuncta, vt trochi. camphorae & similia. Sic ergo non debent esse intensa, & dyscrasiae ꝓportionabilia, sed remissa potius cũ sufficiant ad infrigidandum, & si non per quãtitatem & multitudinem, per iterationem tñ & vices, vt compleant in longo tpe quod oportet absq; nocumento, quod potuerunt, si fortia fuissent in breui complere cum nocumento. Humida uera cum non sint vehemẽtis impressionis, vt in naturam nocumentum imprimant atq; defectionem, sintq; cõtraria vtiq; dyscrasiae calidae obtundendo, & siccae alterando vt earum consumptionis restaurando, vel saltem madefaciendo nõ sint talia, quae caliditati sint iuncta, vt vinũ & carnes, possunt esse fortiora frigidis, & magis excedentia, si non essentialiter et in gradu, effectualiter tñ, qa multiplicata in quantitate & tempore non tñ tantum q̃ naturam suffocent, vel saltem oppilent. Quod si necessitas vti fortibus extinctiuis contingat & frigidis quę sint non cũ humiditate vel temperamento passiuarum, sed siccitati coniuncta, vt sunt ex simplicibus camphora, sandali, syrupus limonum, & alia plurima, et ex compositis trochi. de cãphora, oportet attendere illud cõseruare, sic ut ante vel post vel simul cum talibus frigidis humida ministrentur, & etiam aliquid calidi humidi quod dyscrasiae intentionem obtundat, & siccitatem medicinae contemperet, calidum vero contẽperet medicinę frigiditatis excessum ne membra percutiat & in contrariam dispositionem adducat, quae incorrigibilior esset prima. Et ad illud euitandum periculum intus frigida remissa immittantur, quae humiditati sint iuncta vt iuleb vio. ros. succus hordei & aqua ptisanae, & similia: quae si superfluant, non multum nocere possunt. Et si conceditur interius aliquid eius calidi misceatur quod cõtemperet, ne noceat valde, vt dictũ est supra. Et similiter si humida, caliditati erũt permixta, talia autem frigida sunt quae supra in cura generali sunt dicta putridarum. Et ea quae in alteratione huius fe. sunt propria ſm Gal. sunt duplicia: vt quae intus assumuntur, vt medicinae potabiles & comestibiles, & qui inspiratur aer: quae quales oporteat esse subiũgemus. Et quę extrorsum applicentur, vt continens nos aer, cerota, & similia, vt emplastra & balnea. Medicinarum potabilium & edibilium quaedam sunt frigidae & siccae, et earum quaedam sunt simplices, & quaedam compositę. Et ex simplicibus humidis potabilibus est aqua hordei simplex vel cũ candis, aqua lactucarum: semi. communium & omnium sensibilium: aqua lactis vaccini à quo extractum est butyrũ & lac, mucilago psyllij & similia. Et ex comestibilibus sunt praedictae cum substantia propria, & ex frigidis & siccis, ro. sandali, spodium camphora, & similia. Et ex compositis syrupus & iuleb vio. de cucurbitis, ros. & ribes & trochis. & dactyli, de camphora, & electaria quae dicentur. Aer autem inspiratus & nos continens, debet esse alteratus frigidis et humidis, vt supra ibidem dictum est, talis enim inspiratus & tract⁹ per cutis poros, cordis dyscrasiam alterat, & omnium membrorum, & proinde hyeme nõ calefiet cum igne, ne poros oppilet, & febrem inflammet, defendatur indumẽtis ne sit congelatus: quo casu accendatur in camera paruus & leuis ignis.

Aer qualis.

Cerota autem sunt ſm duplicem modum scilicet simplicem & compositum: simplicẽ vt ex cera & oleo ana. compositum, vt est ex eis pigmentis succis adipe & speciebus quae infra dicentur. Talia autem cerotaria cum frigiditate & humiditate & permanẽtia multa in membris eorum dyscrasiam alterant. Sed vt illud agatur, suis sint conditionibus ꝑelectae quae sunt expertae suae materiae & formae, & conseruationis eiusdẽ modi, loci, & tpis, vsus ipsius. Ex parte quidem materiae vt sit oleum electum: et

E est de cucurbita, salicibus, & violatum, de seminibus melonum, & ros. quod suam frigiditatem impellẽdo stipticitatem moderatam suã magis humectat, q̃ oleum simplex: vt Gal. ostendit, non veniũt, sicut Gal. dixit. Sitq; eorum cera alba & munda, paucae quãtitatis, ne illud reddat spissum valde & solidũ, fit enim ex hoc difficile valde penetrabile ad profundum, maxime cum sit frigidũ, & oleum sit viscosum, cera spissa & stiptica, & proinde si ex aliquo frigido valde subtili fieri posset, optimũ esset & efficacissimum, sed tale difficile est inuenire vel impossibile. Et si acetum sit tale non simplex frigidum est, sed aliquid habens calidi & sicci. Et proinde non ex eo fiat, sed ex eo aliquid illi admisceatur. Sitq; oleum ablutũ cum frigida aqua, vt sua caliditas (siquam habere posit) auferatur, & frigidum fiat & humidum. Et, ꝑinde ex quo coagulatum est cerotum, abluatur cum frigida aqua pluries, & resideat in ea, vt conseruet̃ eius natura. Et vngat̃ frequenter ne calefiat, & vt alteret magis sit eius inũctio

F supra membra principaliter passa, ex quibus caliditas inflammãs ad omnia corporis procedit, vt est cor, hepar, & stomach⁹, & dorsum, sub quo vena magna existit extensa, multum sanguinem continẽs calidum inflammantem dorsum & totũ corpus ad quod procedit. Alteretur ergo cum inunctione eiusdem ceroti, vt ad omnia membra transeat alteratus: vt supra in generali cura putridarũ est dictum. Et si totum corpus inungas est bonũ: sed post balneum, vt apertis poris subintret amplius. Emplastra etiam, sicut in cura putridarum est dictum, sunt supra stomachum, cor, & hepar applicanda.

Balnea quoq; debent esse suis opportunis conditionibus, ꝑelecta scilicet materia, quãtitate, & qualitate eius, loco, tpe ingressus & egressus ab eis, vt hora ſtãdi in eis, & alijs quae sequũtur ad ipsum, vt sunt aquarum dulciũ calida et frigida: calida oportet praecedere: debent autem esse euacuata, vt rarificent non constipent & resoluant, et semicupio facta pleno, abundanti aqua, vt totum corpus

G attingat: in qua sint cocta frigida & humida ex herbis, floribus, & fructibus: vt lactuca, semperuiuae, melilotũ, vio. & hordeum, & superaspersum oleum aliquod ex praedictis in domo locato & iuxta lectum infirmi, vt in eis facilis sit ingressus: sitq; gradatus & paulatim & post complementum digestionis primae, & antequàm fiat vacuitas, & faecibus euacuatis.

Si aũt sumat̃ aqua hordei duabus horis cyphus vnus in quo stet quo ad delectationẽ & mẽbra corporis & cutis videant̃ in tumorem eleuari, nec sudet aliquo mõ, tũc statim egrediat̃, ne tracta humiditas nutrimẽti ad mẽbra resoluat̃ & debilitet̃ aegrotans. Est enim tps humectandi & faciendi carnem acutam euaporandi locum ſm Gal. Et cũ egressus fuerit sequi oportet balneũ frigidae aquae. Sit aũt paucę frigiditatis & quasi tepida: & sup corp⁹ praebalneatum in calida subito effundat̃, vt tracto calore ad ipsam, non effundat̃ à frigiditate illius: sed propterea debet esse pauca, vt calor retrahatur in membris atq; humi

H ditas tracta retineatur, & non permittatur resolui, sed infrigidet & humectet. Et, ꝑinde in lecto de corio aqua pleno vel vento hora aestatis proprie extunc locet̃, vt quiescat: nec cooperiatur vt sudet: nec quoq; vt rigeat. Tale enim balneum per se & per accidẽs talibus confert. Alterat enim caliditatem resoluendo humiditates corporis inflammantes illam sua caliditate temperata acquisita, et sua naturali hũiditate subintrante poros siccitate membrorum, et ariditatem madefaciendo & irrorando humectat, et sua frigiditate naturali ad quam redire est apta inflammationẽ extinguit: quod in alio euenire auxilio ex praedictis difficile est: si enim per se conferat, per accidens nocet, & econuerso, & extunc detur ilico lac.

Si vero cõtingat ex tali frigido balneo naturã terreri q̃nq; eo dimisso docuit Gal. post exitum corpis à balneo

calido

calido, oleis prædictis, & cerotis inungi propter eandem causam, quod melius est cum non terreat, & magis humectet, cum magis permaneat, vt supra auctoritate Gale. dictum est. Et deinde lac dari, & dimittere infirmum quiescere donec lac digeratur vsq; ad horam diei tertiam prandij. Et post digestionem fricari manibus mollibus, donec rubeat cutis, vt nutrimentum lactis trahatur ad membra: deinde hora tertia cibare, & quiescere vsq; ad cœnam, & tunc ante cœnam fricare iterum: deinde cibare, & permittere quiescere & dormire vsq; ad secundũ balneum in mane sequenti: deinde similiter agere, licet non sit malum bis vel ter in die ingredi balneum, maxime si delectet.

Sed lactis conditiones oportet hic attendere, quæ sunt plures, ex parte animalis scilicet, à quo accipitur, & regiminis eius, à tempore sumendi, & à modo, à quantitate & mixtiones. Animal autem sit mulier, seu fœmina iuuenis, & sana. Est enim melius lac mulieris, & proprie maturæ ætatis cæteris propter conformitatem, si non abhorreat æger, vel asinæ similiter, vel capræ iuuenis & pinguis, & sit earum regimen in frigidis & humidis, cibis & potibus. Tempus autem sit post balneum ilico, & si præmittatur emulsio eius supra dorsum ante ingressum balnei, bonum erit. Modus autem sumendi est, vt sugat patiens de papillis ne alteretur ab aere antequã sumatur, & hoc si tolerat, quòd si non, statim cum mulsum fuerit cum naturali caliditate propinetur. Quantitas autem eius sit quam digerere bene possit. Et proinde primo parum detur in quantitate. ℥.iij. quã si bene digerit, addatur ad eam paulatim, donec ad sufficientem peruenerit quantitatem: si vero male, minuatur ex illa, sed mixtum sit illi parum mellis, vel zucchari, aut salis, vt prohibeat eius caseationem in stomacho, quę penetrationem eius à mẽbro prohibendo fit causa prauorum symptomatum, sicut supra in stomacho est dictum. Et canon dandi in potu lac acetosum à quo extractum est butyrum, est proximus illi.

Regimen autem cibi & potus & aliarum rerũ non naturalium completur. Nam oportet, vt eligãtur ex cibis & potibus, frigidi parum, & humidi plus, facilis digestionis, boni & multi nutrimẽti, quales sunt facti ex granis, & panis tritici ablutus in frigida, succus ptisanæ, aut hordei, coriandrum præparatum in pulmento habens aceti parum: & ex animalibus sumpti & proprie lac vaccinũ à quo extractũ est butyrũ, quoniam est multi nutrimenti. Et aquæ carnis pullorum gallinarum, perdicum, fasianorũ, ardearum, & hedorũ, decoctæ cum coriandro vel lactucis, carnes ipsæ, & testudinum, & limaciarum purgatarũ & cancrorũ fluuialium, & serpentis albi, vel gallinæ nutritæ ex eo cum frumento decocto quando indiget præ debilitate. Et hepata gallinarum, testiculi gallorum, & oua sorbilia, & caseus recens pinguis non salitus, si appetit. Sint autem carnes decoctę in aqua hordei cum lactucis, vel assę parũ, vt humiditatem naturalem conseruent, & præparatæ in gelea acetosa parum. Et ex fructibus recentibus, cucurbitæ citrul. melones dulces & indi in quãtitate pauca, & granata dulcia & poma. Et ex siccis amygd. pineæ, fistici, & auellanæ. Et ex potibus sunt aqua hordeacea & aqua frigida, si non fuerit quod prohibeat: non tamen sit multa et fortis frigoris ne extinguendo caliditatem subito ad mortem, vel saltem ad hecticam senectutis adducat, quę difficilioris curationis existit, sed longioris vitæ. Et forte esset melius perduci ad illud quã in marasmũ completum per eam vbi ad curã alia nõ sufficeret medicina. Fortasse propter debilitatem & digestionem conceditur vinum subtile, album, pauciferum, bene lymphatum cũ frigida. Tempus autem eius & hora sit consueta: quantitas vero pouca & sæpe: sic enim conuenit ei, cum morbus de inanitione cum virtutis defectione existat. Et etiam ex cibis & potibus, & medicinis humectantibus ministretur, quod supra in cura malæ complexionis siccæ stomachi dictum est, ꝓuidendũ autem ne in oppilationem perducãt. Aliæ quoq; res ad humiditatem mutentur: his enim omnibus vel pluribus hectica simplex, vel sola curatur facilius. Quod si negligatur eius cura, vt transeat in marasmum difficilius curabitur, vt est dictum. Oportet ergo tunc, vt multiplicẽtur prædicta, et diutius ministrentur ne transeat in marasmum completum, qui omnino est incurabilis. Et proinde curam dimittere melius est, si non desperet infirmus, quapropter prosequenda est cura, sed cum protestatione, siue prognosticatione præmissa. Melius est enim cum spe benigna mori infirmum, quàm sine spe ipsum signis prognosticis dimittendo, vt Gale. ait. Oportet autem, vt in balneum cum linteo imponatur & extrahatur, cum non possit per se egredi, sicut tempore præcedenti.

Accidentium vero correctio est accidentium quæ superuenire consueuerunt hecticis, quibus ante aduentum melius est obuiare quàm post aduentum remedium inuenire; non enim tunc bene corrigibilia sunt, præ debilitate naturæ ex corporis consumptione in ipsa. Et sunt syncopis, de qua supra est dictũ multoties, & fluxus ventris, vt diaria: et ex defectione virtutis est, et ipsa est cã maioris defectionis ipsius. Sit autẽ cibus eius ex pane tortellarum de sceni ex lacte decocto cũ lapidibus fluuialibus ignitis, vel ferro, aut igne solo, donec consumatur aqueitas, quia fit solutiuum, et farina panicij, milij, vel rizi, decocta cum ipso: & carnes ꝑdictæ assæ, & potus eius aquæ ferreæ, vel pluuialis, & vini stiptici & pontici. Et medicinæ eius, ex simplicibus, spodium, gummi ara. charabe, se. acetosæ, granorum berberis, psyllium assum, & bdelliũ mechium, ꝓprie & sumach. Et ex compositis, est trochis. de spodio, de dactylis, de balaustijs, & de terra sigillata, si ad excoriationẽ deuenerit, & cum clysteribus, emplastris, & alijs medicinis, quæ superius habuisti. Et ex illis est appetitus defect⁹, de cuius rectificatione supra in sectione prima de medicinis stomachi dictum est.

Confectio trochisc. de dactylis. ℞. dactylorum immaturorum, drach. iiij. spodij armeni, aur. iiij. ros. drach. vi. portulacæ, citrulli, cucur. charabe, ana drach. iiij. fiant ex eis trochis. dosis, drach. ij.

Confectio alia ad fluxũ ventris. Recip. boli arme. ℥. v. castanearum torrefactarum, ros. ãn. drach. iiij. spodij, charabe, berberis, ana. ℥. iij. fiant trochis. ℥. i. cum succo citoniorum, & detur in potu cum aqua pirorum.

Confectio ad fluxum ventris.

Balnea conuenientia talibus, sunt thermarum naturalia. Et proprie sunt balnea ortodonicæ, calaturæ, & arcus, & tripergulæ, & balnea resinæ in æstate artificialia, sicut aqua fontis dulcis simplicis, vel decoctionis rerum humectantium, vt herbæ crassulæ, vel semperuiuæ, & vermicularis, & cymbalariæ violarũ, nenupha. hordei, meliloti, et chamæ. Et sunt qui superessundũt oleũ vio. vel de amyg. vel de cucur. vel se. eius, vel melonum, vel ipsorũ, vel lac mulieris, & est efficax. Et aliqui decoquunt axungiam animalium, & clysterizant cum ea.

Balnea.

Cerotum expertissimum ad eos post balneum quo inungitur dorsum, spina tota, & vniuersum corpus. ℞. axũgiæ gallinæ, anatis, anseris, & porci recentium, ana. ℥. iij. medullæ crurum vituli. ℥. iij. lactis mulieris, vel asinæ, ℥. iij. olei vio. olei sesami. vel amygd. dulcium, ana lib. ß. ceræ albæ, vnc. vi. ita quòd sit liquidum parum, succi crassulæ, vel semperuiuæ, vnc. ij. pulueris ros. drach. i. et est efficacissimum ad hecticam febrilem & senectutis: et etiam sine succis pluribus frigidis dictis. Et sunt qui ad extinguẽdam inflammationis intensionem induunt ægrum camisiam sandalis lotam cum camphora. Sed in ea est timor, sicut supra in capitulo generalis curationis est dictum, & in sudore diaphoretico sectione prima.

Cerotum ad eos.

Electarium restauratiuum consumptionis ipsorũ valde efficax, & expertum. Recip. seminum lactucarum, portulacæ, papaueris albi, ana drach. i. seminum cucurbitæ, melonis, & citrulli, ana drach. iij. sem. citoniorum mundatorum. ℥. iij. liqui. ℥. i. se. coti mundi. ℥. i. ß. se. sesami. ℥. iij.

capitum vio. ℥.i.ro. ℥.i. & ℨ.ſ. farinæ hordei, amyli, ana. ℥.i. zuccha. nabit. ℥.i. cinnamomi dulcis. ℥.ß. gummi ara. gũmi, dra. añ. ℥.i. garyophil. charabe, ana. ℥.i. penidiarũ. ℥.i. & ℨ.ſ. spicę. ℥.i. syrupi ros. quod sufficit. Et impinguetur cũ carycis, amyg. dulcibus excorticatis, pineis purgatis, fisticis mundatis, ana. ℥.i. Dosis qualibet hora in quantitate nucis, & superbibatur parum vinum. Est efficax & expertum in hectica febrili, & in hectica senectutis valde frigidis ex eo ablatis.

De cura hectica senectutis & medicinis. Cap. 3.

HEctica senectutis si in senibus sit, curam non habet, cũ in eis defectus virtutis naturaliter insit, & quod naturaliter inest semper inest, vel vt plurimum, dixit Aristo. habeatq; in eis causam conseruantem, similitudinem ætatis. s. & complexionis concurrentis cum ea. Et proinde remediari poterit non curari: quinimo si sola ętas quædam naturalis ægritudo est, vt visum est Gal. cum in ea sit dolor, & labor incurabilis, quid si superaddatur accidentalis dyscrasia, & consimilis? certe multo magis incurabilis remanebit, & quid vltra si correctionem haberet? multo magis perpetuaretur vita, vel non haberet vtique tempus perficiendi operationes in melioribus. Si vero in iuuenibus sit, plurimum curam habet, & magis si pueris insit, habent enim iuuenes naturam forte resumibilem naturaliter, & si accidentaliter sit defecta, et pueri multo magis. Et proinde à fortitudine naturali optimi sunt reduci secundum magis & minus, nisi accidentalis siccitas sit cõfirmata, vt quia tetigerit adeo membra solida, ꝙ tertia humiditas posita sit in periculo non vltra extendi, iam totali consumpta, & si non in toto, in parte vtili & maiori.

Cura. Et quidem remedium in cura est sola dyscrasiæ siccæ alteratio, quæ quidem cum frigiditati sit iuncta, complebitur cum humectãtibus calidis temperate, qualia sunt quę in cura hecticæ febrilis sunt dicta, minus eis, aut commixtis aliquibus calidis odoriferis, & cum actuali caliditate minori approximatis. Ex quibus est balneum prędictum decoctis in aqua eius floribus chamæmillæ, meliloto, & calidius actu quam febrili conueniat. Et quale est lac, à quo non est extractum butyrum habens plus mellis, & mel ipsum quod est vltimum in iuuamento istis, sicut vltimum in nocumento febrilibus dictis. Et quales sunt aliæ medicinæ humidæ & calidæ, & vt clysteria facta ex fœnugræco, semine lini, capitibus & pedibus agni, oleo chamæmelino, & sesamino, & melle, & syrupi ex aqua decoctionis ipsorum, & proprie ex floribus chamæmillæ, & sesamo, & zuccharo nabit, & melle. Et electaria ex calidis & humidis, vt pineis, dactylis maturis, passulis, fisticorum, amygda. dulc. liqui. & alijs similibus illis. Et cerotaria ex oleo sesamino, vel amygd. dulcium cum cera rub. Et frictiones fortes trahentes non resoluentes. Et quales sunt cibi calidi humidi potentia: etiam actu facile penetrabiles, & velocis descensionis, in quibus non sit viscositas, sicut aqua carnis, & vitella ouorum sorbilium, hepata gallinarum pinguium, & carnes nouæ columbę non pingues valde cum aqua ros. & fructus prædicti, & potus vini maturi subtilis & odoriferi cõuenientis quantitatis minus lymphati. Et qualia sunt alia ex nõ naturalibus rebus proportionabilia illis. Et si siccitas cum æqualitate actiuarum sit iuncta, cum eis fiet eius curatio, remissis tamen à caliditate naturaliter, vel artificialiter saltem mixtione.

De cura & medicinis hecticę & putridæ cõplicatæ. Ca. 4.

HEcticæ febrilis cum putrida complicatæ, cura est quatuor res. Prima abscissio causæ. Secunda alteratio febrilis dyscrasiæ. Tertia regimen. Et quarta correctio accidentiũ. Abscissio causæ, est putredinis euacuatio, & multa mundificatiua. Ipsa enim putredo existens febrilis putredinis causa immediata, quę est causa hecticæ, aut causa est hecticæ mediata, & sic causa est causæ.

Et pro eo cura ab ea est recto ordine inchoanda, nam ea euacuata cessabit putrida, & hectica consequenter, & ea manente quantuncunq; febris vtriusq; magnitudo & incensio possit remitti, semper tamen procedit consumptio propter reseruationem putredinis prolongantis febrem à remissiuis causatam. Inquit enim Gale. Non est possibile dispositionem vllam curare finaliter, manente adhuc causa faciente eam, & propterea à putredine inchoãda est cura. Inquit enim Aboa. cum duæ ægritudines iunguntur, ab ea inchoãda est cura quę causa est alterius, sine qua alia curari non potest. Qualiter autem, & quibus curetur, & euacuetur putredo superius dictũ est. Alteratio quoq; febrilis dyscrasię qualiter & quibus compleatur medicinis, superius est dictũ. Et tamen, quia dyscrasia febrilis est magna, nam ad consumptionem perducens quasi præuendicans supra curam, oportet simul digerendo & euacuando putredinem dyscrasiam alterare, & si non conueniat in auxilijs vtriq; causæ scilicet & feb. nec commune auxilium impendatur, & simplex phlegmatica, vel melancholica sit putredo, ꝙ naturaliter talis inuenire est possibile secundum Gal. dicentem. Itaq; in cõtrarijs dispositionibus difficile est inuenire auxilium quod multum prosit, obsit autem nihil, fiat secundũ artem compositum in partibus mixtum, aut distinctum loco vel tempore sit æquale, siue inæquale, æqualitate, & inæqualitate seruata, vt sic alteretur febrilis dyscrasia, ꝙ non incrudetur putredo, & illud fiet si alterantia exterius & interius non remissa calida ministrentur. Et proinde lac denegetur, quantũcunq; enim cõuenit hecticæ ĩmediate, magis tamen nocet ei mediate, quia putredinẽ auget, quæ causa est suę causę. Et similiter balneum, donec sit digesta putredo, & alijs auxilijs procuretur, quæ & si alteri noceant, non tamen valde quæ tuæ discretioni relinquimus causa breuitatis, & regimen, accidentium correctionẽ, cum omnia ex prędictis sint nota.

PARTICVLA SECVNDA, Sectionis secundæ, continens summas quatuor.



SEquitur secunda Particula, Sectionis secundæ, quæ est de medicinis apostematum, quæ plurimum febris sequitur de partibus chirurgiæ continens summas quatuor.

SVMMA. I. *est de medicinis apostematũ sanguineorũ cõtinẽs ca. 13.*

Sermo generalis in apostematibus, causis, signis & cura omnium. *Cap. I.*

APostema ſm Gale. eſt tumor præter naturam quo membra magnitudine deficiunt ab eo quod eſt ſecundum naturam. Diuiditur autẽ & variatur per genera & ſpecies variatiõe ſuarum cauſarum, penes quas eius cura ſeu medicatio plurimum variatur, & proinde ad curam neceſſariam requirendæ, prout ad Glauconem docuit Gale. quæ ſunt quatuor, materialis, formalis, efficiens, & finalis.

Materialis eſt duplex, vna in qua eſt omne membrum habens regimen, adeo vt in oſſe & cerebro etiam fieri poſſit, quãquã Serapioni videatur contrarium, eo ꝙ recipere nequeunt extenſionem magnitudinis & tumoris quæ eſſentialia ſunt apoſtemati ipſi. Ad quod rex Abo. reſpondit oſtendens quod in prædictis membris poſsit fieri apoſtema ſic, omne quod recipit nutrimentum & recipit augmentum ſuperfluitatis ipſius, cum in eo collecta fuerit, recipere poteſt & extenſionem, & ſi non magnam, vt expedit in apoſtemate proprie, tamen aliqualem recipit, quæ ſit ſimilis apoſtemati ſenſui manifeſta vt hoc dici poſsit ꝙ fieri poſsit apoſtema in eo, ſiue ſit conſimile, cuius ægritudo eſt principaliter, ſiue officiale, cuius ægritudo eſt, conſequẽter, & tamen à natura eius mutata formam accipit, ſcilicet magnitudinẽ & tum[illegible]ẽ, eo ꝙ læſio naturæ ipſius & operationis ſimiliter eius magis manifeſta eſt ſenſui ꝙ læſio naturæ conſimilis, licet principaliter ſit in ipſo.

Alia materialis eſt ex qua. Et eſt quatuor humores, aquoſitas & ventoſitas, penes tales cauſas diuiditur in genera & ſpecies eſſentiales. In genera, nam apoſtematum aliud calidum aliud frigidum. In ſpecies, nam calidi quoddam eſt ſanguineum, quoddam cholericum, quoddam cõmixtum. Et frigidi quoddam phlegmaticum, quoddam melancholicum, quoddam aquoſum, & quoddam ventoſum, & ea quæ generum ſunt illorum, licet ipſius materia plurimum mixta ſit. Verum quia morbi ſpecificati cura magis propria eſt & certa, apparetꝙ apoſtema inquãtum morbus & accidens eſt, ſpecificetur dupliciter, vt per ſubiectum in quo, & eſſentiam eius dependentem à materia eius ex qua, ſecundum duplicem eius generationem dictã. Et medicina ſeu cura propria ei debetur ſecundum conſiderationem quidem prout eſt membri organici, à cuius natura curationis ſumitur ingenium, ratione cuius ita eſt morbus vni membro proprius ꝙ non alteri. verbi gratia, ſirſen, phreneſis, lithargya, pleureſis, peripneumonia, & ſimilia, iſta ſunt ita organicis membris, à quibus denominationem recipiunt, propria ægritudo, ꝙ non alteri, quia non hepati, nec ſtomacho, nec renibus, nec ſimilibus eis. Et ſub hac ratione eius cura cecidit, ſeu pertinuit ad ſectionem primam, vt quia in ea egit de cura apoſtematum occultorum membrorum. ſ. in profundo corporis poſitorũ, quæ officialia ſunt, ſecundum vero conſiderationem ſuæ eſſentiæ qua morbus calidus eſt & frigidus à natura humoris procedens, & ſic eſt ſimilis in conſimili membro cuius natura, curationis via ſumit ingeniũ, qa quantitas calefaciendi & infrigidandi & exiccandi & humectandi habetur ab ea, & cadit ſeu pertinet ad hanc ſectionem ſecundam, vt quia agatur in ea de cura apoſtematum apparentium ſcilicet cutis, & ſubcutaneorum, vt carnoſorum quæ vniuerſaliter totius habitum comprehendunt, licet infraſcripta cura inquantum generalis intrinſecis ſit cõmunis.

Cauſa efficiens duplex eſt. ſ. intrinſeca & extrinſeca. Intrinſeca vero eſt duplex ſecundum duplicem modum fiendi ipſius. Nam aut fit ſecũdum modum influxionis, & eſt vt plurimum, & tunc cauſa eius erit triplex, vt ex parte influentis ſeu mittentis, vt corporis totius, vel membri, & eſt plethória vel cacochymia, cum virtutis ipſius fortitudine non abſolute. Senunda eſt ex parte membri recipientis, & eſt debilitas eius naturalis vel temporalis, & vacuitas diſponens ad recipiendum, & dolor fortis & caliditas in attrahendo coadiuuans, etiam ſi non ſit eius ſitus inferior & mittentis repletio non exiſtat. Tertia eſt viarũ aptitudo, quia ipſarum largitas, venarum vel pororum demittente ad recipiens protenſorum. Inquit enim Ioan. Modi morborum & in naturali melancholia cum aliquo humorum concurrẽtium ad infirma membra ſunt quatuor. primus eſt virtus membri impellentis & debilitas recipientis. ſecundus eſt multitudo humorum. tertius eſt debilitas virtutis nutriẽtis. quartus largitas viæ, vt pororum, vt ſupra in iuncturis eſt dictum. Aut fit per modum congeſtionis, & illud fit raro. Cuius cauſa eſt debilitas ſola membri in quo apoſtema eſt. quare non ſuum poteſt proprium cõuertere nutrimentum totum, vel ſecundum partem, quia membrum ſit paruum & nutrimẽtum multum, vel quia nutrimentum poſsit cõuertere, ſed ſuperfluitates eius nequeat expurgare, vel debile in ſe. vel quia ſint multæ, craſſæ, & viſcoſæ, aut imbibitæ, & vel quia ductus ſint obſtructi, vel ꝙ deficit ei exercitium, vel euacuatio naturalis cõſueta ei vel artificialis. Inquit enim Gal. Etenim tentat quidem natura ſuis ſemper vtẽs virtutibus aſsimilare his quæ nutriuntur quodcũꝗ fieri poteſt benignum, expellere vero quod non eſt tale. ſi vero quandoꝗ propter craſsitiem, vel viſcoſitatem, vel ſubtilitatem imbibitã vel multitudinem ſuperfluitatis, vel propter quandam ſtructionem, vel propter ſui ipſius imbecillitatẽ nequeat ex ſe expellere quod malum eſt, neceſſe eſt & ipſum morans ſm animalis corpus corrumpi, & in ipſa particula ægritudinem procreari, vt apoſtema, quod vel erit fiens, vel factũ. Fiens vt dum materia influit vel generatur & coadunat in vacuis membrorum regionibus. Factum vero cũ iam influxit vel generata eſt vel coadunata & dicitur proprie exitura. Et eſt habens quatuor capitula.

Cauſa vero debilitatis vtriuſꝗ membri interior plurimum eſt malitia complexionis diuerſæ, vel æqualis, naturalis vel accidentalis, & eſt humoris vitio vt plurimũ, vel ſine obſtructionis cauſa plurimum eſt coarctatoria, & eſt multitudo humorum & ſuperfluitatum, & ipſarum craſſities & viſcoſitas ex regimine procedens vel natura membri, quia ſint eius ſuperfluitates tales, vt ſunt nerui, panniculi, oſſa, & ſimilia, & eſt cauſa antecedens.

Cauſa vero extrinſeca, & eſt cauſa primitiua communis, quantum ad vtrunꝗ fiendi modum, eſt malitia regiminis non ſolum in cibis & potibus, ſed in alĳs omnibus neceſſarĳs rebus non naturalibus, taliter vt ex eis procedant omnes cauſæ extrinſecæ, prænarratæ, & motus humorum influentium vel multiplicatio & aggregatio ipſorum in mẽbro apoſtemando ex quibus ſunt maxime motus fortes, corporei, & animales, & vinum, & etiam cauſę non neceſſariæ, vt caſus, percuſsio, morſus, & ſimilia.

Cauſa formalis eſt detractio naturalis mẽbri magnitudinis ãpati ab eo quod eſt præter naturam. Et ſecundum hanc diuiſionem diuiditur apoſtema, quia aut eſt tumoris grandis, vt ãpa eſt, aut parui, vt eſt puſtula & bothor.

Cauſa vero finalis qa aut erit ſalubre aut mortale quantum ad finem vltimum, aut quantum ad finem medium qui eſt aliquo modorum ſex, quia aut reſoluetur, aut maturabitur, & ſaniatur, aut lapideatur, aut putrefit & corrumpetur fętenter, aut ſubito aperietur & ſuffocat, aut ꝑmutatur. Et melior harum eſt reſolutio. ſecunda maturatio ſeu ſaniatio, malá eſt apertio ſubita & ſuffocatiua, deinde corruptio, lapideatio vero media eſt, ꝑmutatio poteſt ſe habere ad bonum & malum.

De ſignis.

Signa. deinde ad curam ãpatis certam & completam, oportet inueſtigare ſigna generum & ſpecierum & cauſarum eius. Dictum enim eſt ſupra in principio operis auctoritate

ctoritate Gal. ꝙ cura cuiuslibet morbi confestim sequitur cognitionem facientis causæ, adeo vt dicat ad Glauconẽ. nihil mirabile intãtum medicos peccare in sanationibus, inquantum & in cognitione falluntur. Signorũ ergo apostematum quædam sunt generalissima, quorum quædam sunt exteriorum, quædam interiorum. Exteriorũ sunt manifesta sensui, vt apostematum exteriorum membrorum, & sunt tumor & inflatio. Interiorum vero quædam sunt essentialia & cõmunia omnibus, vt sunt grauitas vel tensio, & inflatio seu tumor si ad ipsum cum medio perueniat spiritus, vt qa fuerit in stomacho hepate vel splene. Quædam accidentia ex communitate propter vicinitatem vel colligantiam, vt tenuitas in myrach ventris, extenuatio corporis subita & in oculis cõcauitas repentina. Quędam sunt signa generum ipsius. Nam si sit calidum prædictis signis addetur inflammatio & dolor acutus, & fortis, & perdurans. Et hoc ideo, quoniam in eo non solum est repletio, sed malitia complexionis diuersæ & continuitatis solutio, quæ & si signa sint, sunt etiam concausæ vt supra dictum est, quibus fiens apostema, si non obuietur ad factionis cõplementũ breuiter producetur. Et proinde Hippo. inuenimus in apho. dixisse. Dolores in lateribus & pectoribus, vel in alijs corporis partibus si multum steterint ad discernendum, mali sunt, & est etiam febris, maxime si sit cordi propinquum & putrefactum seu saniem faciet, & ẽt comitantur illa. Et signa specierum quæ ex materia sunt dependẽtes sunt signa materierum ipsius ex quibus fiunt, quæ infra dicentur. Et sunt in summa. Nam siquidem sit calidum & materia eius sit sanguis, accidentia prædicta erunt obtusa. Si vero cholera, erũt intensa. Si vero adusta, erunt intensiora. Si vero frigida, dolor erit paruus, nec tumor magnus & acutus, quia materia est diffusa & viscosa non bene congregabilis, nec est febris inquantũ huiusmodi, nisi per putrefactionem caliditatem acquirat.

In. aph. 5

De signis.

Et signa specierum infra dicentur, & sunt in summa signa dominij phlegmatis vel melancholiæ, & si peruenire possit ad ea sensus, in phlegmatico sentiet frigiditatem albedinem & mollitiem. In melancholico, duritiem & fuscitatem absq; dolore omnino. Et in ventoso, tensionem resistentem tactui cum dolore.

De signis.

Signa vero subiectorum seu causarum materialiũ sunt. Nam si fuerit in membro sensibili neruoso, erit dolor acutus, pungitiuus & fortis quandoq;, perducens ex continẽti ad spasmum, alienationem, & anhelitus nocumentum, & pulsus est serrinus. Si vero in membro insensibili fiat, fit in eo grauitas sine dolore acuto, vel ẽ dolor grauatiuus & pulsus vndosus. Et signum proprij membri officialis in quo est nocumentum operationis illius.

Et signa modorum sunt, nam si per modum influxionis fiat, videbis signa repletionis totius vel alicuius membri & venarum, & debilitatem mẽbri, & per eorum euacuationem cessat vel minuitur apostema. Si vero per modum congestionis, signa debilitatis membri apostemati sola aderunt, vel cum regiminis malitia & prædictarum priuatione. Et si quoq; sit in fieri, videbis augere timorem & accidentia quotidie parum post parum. Si vero factum, iam materia est aggregata cum cupo tumor permanebit in esse suo, & dolor & febris extunc augebitur propter digestionem materiæ quæ extunc incipit fieri, si fieri debet.

De signis. tẽporum.

Signa vero temporum eius sunt tripliciter sumpta, vt quia penes essentiam eius, penes accidẽtia, & penes signa digestionis & indigestionis. Penes essentiam quidẽ, nam in principio incipit tumescere membrum, deinde augetur donec stet, deinde stat in vltimo in regionibus membrorum, deinde minuitur & resoluitur si debeat esse salubre. Sed dices vbi sunt vacuæ regiones membrorum, cũ dicat Ari. non esse dare vacuum in natura. Cui respondet Gal. dicens. Qm̃ autem in continuo non est dare vacuum, & si aliquid influxerit, concurrunt ad se inuicem vniuersę par-

E ticulæ corporis, quemadmodum & in aqua videmus, si ergo concurrunt propter effluxionem, vt quid non rarefient propter influxionem, sic ergo sunt, & si non actu, potentia tamen.

Penes accidentia vero, nam si in principio fiunt, prædicta essentialia erunt leuia, & cum peruenerit ad augmentum, augebuntur, & apud statum vltimabuntur, & in declinatione remittentur donec totaliter cessent, si salubre sit apostema: si vero mortale stabunt in acumine suo donec extinguant.

Tertio penes digestionis signa, eius tempora dignoscũtur, nam si incipiat maturari, videbis duritiẽ, quę in principio fuit, minui, & dolorem & febrem augeri si fuerint, vel insurgere, si non fuerint, deinde vltimari qnando digestio & maturatio sit completa, & virulentia egreditur si sit non sub cute cęlatum, vt quia in oculis, naribus, vel labijs, pleura & similibus fiat. Inquit enim Gale. In omni apãte sub cute cęlato solet æruginosus exire liquor, maxi-

F me si calidum sit vel maturum, & vltimo cum completa est & perfecta, minui. Signa formæ eius sunt, nã si apostema fuerit magnum, grauedo & dolor erit maior, & maior læsio operationis consuetę. Si vero paruum vt pustula vel bothor, prædicta sunt minora. Signa vero finis & terminationis sunt diuersa ſm diuersitatem ipsius, nam si quidem resoluatur remissio fiet doloris, grauitatis, & febris, & aliorum concomitantium accidentium, & virtutis inualescẽtia & fortitudo. Signa vero maturatiõis & saniationis seu suppurationis fientis sunt prolongatio apostematis, pulsatio, & doloris & febris augmentatio, sed ipsius factæ illorum est diminutio. Inquit enim Hippo. in apho. Circa generationem saniei dolores & febres accidunt magis ꝙ̃ perfecta sanie, & cum hoc est augmentatio grauitatis & ponderis. Et signa eruptionis sunt rigor, diminutio grauitatis & doloris & fortis egressio puris, & ex signis bonis sunt, vt sanies quæ erumpit sit laudabilis, quia alba, lenis, & æqualis, carens malo odore, & sequitur

De [illegible] form[illegible]

De si[illegible] matu[illegible] nis

De sig[illegible] erupt[illegible]

G diminutio vel cessatio febris, doloris, & aliorum accidentium, & virtutis inualescentia & operationum eius. Quæ si sunt ecõtra sunt mali significatiua. Signa subtiliationis, & conuersionis in lapidem sunt diminutio doloris, & febris omnino cum duritie vel augmentatio si in principio fuerit. Et signa corruptionis fœtentis sunt mutatio coloris ad liuiditatem vel nigredinem membri vel vicini, & exeuntium fœtor. Signum subitæ apertionis est subita minoratio grauedinis & doloris in apostemate membrorũ, & permutatio eius in membro ad quod transit materia, & quandoq; exitus puris vel sanguinis.

Signa vero permutationis sunt diuersa ſm diuersimodam permutationem ipsius. Et sunt, nam siquidem mutatio sit de ĩterioribus ad exteriora sunt alleuiatio accidẽtiũ & permutatio interiorum, situs cum dolore, & tumore, & qualitate mutata exterius in membro ad quod mutatur. In quo proinde dolor & caliditas est prius percepta, & sunt bona, contraria vero, mala. Inquit Hipp. in apho.

De sign[illegible] permuta[illegible] nis.

H Erisipelatẽ interius, extra conuerti, bonum, exterius vero intus, malum. Aut erit de nobili ad ignobile, vt de principali ad emunctorium, aut econuerso, aut de minus nobili ad magis nobile, vt de pleura ad pulmonem, aut de pulmone ad cor, aut de superiori ad inferius, aut econtra. Siquidem ergo primo modo ꝑmutetur, signa erũt alleuiatio doloris & febris, & aliorũ accidẽtiũ & virtutis inualescẽtia, et in grauitate, dolore, calore & tumore in emũctorio. Si uero ꝑmutetur econtra, signa erunt cõtraria & malitia anhelitus et pulsus, si permutatio fit ad spiritalia & ad cor quia eius consecutio & diuisio erunt manifesta, & pulsus, diuersitas & inæqualitas. Si autem fiat de superiori ad inferius, vt de cerebro ad cor, signa erunt eadem cum prædictis. Si vero de eo vel spiritualibus ad nutritiua, signa erunt tensio in hypochondrijs & grauitas si econuerso de-

inferioribus ad superiora mutet, signa erũt malitia anhelitus, quia coangustatio ei⁹ & dolor pectoris & grauitas in parte furculæ, & ardoris & doloris mutatio de inferioribus & nutritiuis ad spiritualia, si ad ea permutatio fiat. Si vero perueniat ad cerebrum seu caput, dolor erit capitis, & alienatio, & vigiliæ, & quandoque subeth, & stupor. Si vero ad emunctorium post aures, signa erunt quę sunt dicta, & bona nuncia, si consistit virtus. De his autẽ omnibus qualiter & in quibus fiat, & cum quibus iuuentur terminationes bonæ & obuietur malis infra specialem afferemus Christo duce sermonem.

Cura apostematis duplex est, generalis et specialis. Generalis quidem est euacuatio. Cum enim sit morbus materialis ex repletione vacuitatum, regionum, membrorũ, ipsum inquantum hmõi euacuatio sanat. vt Hippo. dixit. Completur autem eius euacuatio quandoq; euacuatione partis apostematę sola, ut cum apostema fuerit iam factum quocunq; modo, quæ propria & absoluta cura non est: fiet autem per extractum solum de parte patiẽte, qui dupliciter habet compleri: per diaphoresim primo, secundo per caraxationem. Quibus autẽ particularibus medicinis compleantur hæc ambo, superius dictum est, & in speciali cura infra dicetur. Si vero nondum factum sit, sed adhuc sit fiens quocunq; modo fiat, sola partis in qua fit euacuatione non sanatur: quinimmò etiam sanatio ſm Gal. sit composita ex ꝓuisione & cura, sicut morbi fientis cuiuslibet. oportet vt præcedat præuisio & abscisio efficientis causę: deinde sequatur cura apostematis facti seu euacuatio materiæ iã influxæ: vt his & aliȷs considerandis attentis eius medicatio apostematis consistat in quatuor. In abscisione antecedentis causæ quæ sic est in cura apostematis: seu abscissionæ materiæ influxę iam & conceptæ in parteq; collectæ, quæ causa coniuncta ipsius existit in regimine et accidẽtium correctione. Abscissio vero antecedentis causæ complebitur, si per modum fiat influxionis, primo cum euacuatione totius corporis vel membri influentis, conuenienti, & circunstantiȷs, & cum deriuatione ad contrarium cum eorum alterius præsupponatur repletio. Fiat autem dupliciter ſm duplicem modum repletionis, aut enim est plethoria, aut cacochymia. Siquidẽ autem plethoria sit, euacuatio eius complebitur phlebotomia per antiperistasim facta, vel ei ꝓportionalibus magis proprie, & ieiunio, cũ cum re alia, sicut est frictio multa & aspera, exercitia, balnea ampliora & euaporantia, pharmaca & purgatio cum solutiuis. Phlebotomia enim euacuabitur & ieiunio in omni dispositione si cum febre: alias vero non. Item si repletio multa sit, neq; balneis neq; exercitiȷs impericulosum est vti. Si vero repletio sit cacochymia, pharmacia euacuabit appropriata cacochymiæ quæ ex prædictis est nota. Secundo cũ constringentibus & coarctantibus venas medias atq; ductus. Fit autem illud cum stipticis & ponticis applicatis venis intermediȷs, si sint apparẽtes qualia in cura iuncturarum & alibi dicta sunt & infra dicentur in speciali cura. Et tertio fac cum confortãtibus membrum, ne recipiat, qualia sunt stiptica pharmaca substantiam eius coadunantia, & adæquãtia complexionem ipsius cum caliditate vel frigiditate, prout dyscrasia exigit, vel proprietate et cum sedantibus dolorem eius atq; calorem ne ulterius trahat, quæ sunt supra nota in cura iuncturarum & stomachi, & infra in speciali cura dicentur. Et condisi cũ aceto, ꝓhibent apostema in principio. Sed si per modum congestionis sit fiens complebitur cum confortatione, et adæquãtibus completionem ipsius membri in quo apostema sit et vnientibus substantiam eius, ne materiam generet, quoniam causa eius interior antecedẽs est complexionalis, nõ humoralis vel exterior primitiua nisi repletio antecedens sit in eius debilitate cũ causa: quo casu prę mittere oportet euacuationem vt dictum est.

A Euacuatio vero apostematis & euacuatio materiæ influxæ & congregatæ in ipsa parte, quæ ad curam spectet non ꝓprie fiet diuersimode ſm diuersum eius fiendi modum: si enim per modum influxionis sit factum complebitur dupliciter per recursum & per extractum.

Per recursum fit tripliciter per pulsum tractum & trãsmissum & his omnibus vel pluribus tantum recurret. Si vero per modum congestionis sit factum, complebitur similiter: licet per extractum de patiẽte magis & per pulsum minus: pulsus autem materiæ fit si in principio infrigidetur & parti patienti stiptica apponamus. Competũt enim talia repercussiua in principio omnis apostematis per influxionis modum fientis inquantum apostema est licet fallat ratione materiæ: vel quia frigidæ crassæ & viscosæ, hic ex talibus intueãrur magis: vel quia venenosa tibi repulsio impellit ad principale cum sua proprietate ad cẽtrum idest cor. Aut ratione mẽbri: vt quia sit emunctorium alicuius principalis ad quod influxit materia, à quo repulsio non ad circunstantes particulas repellit materiam & disseminat, sed ad principale totũ reddit vnitã pp viæ amplitudinem: in aliȷs vero excusat à repletione ad illud eũo, disseminatio materiæ, & eius proprietas.

B Tractus autem fiet cum euacuatione partium oppositarum & remotarum, & illud cum frictionibus, ligaturis, cõpressionibus dolorosis, & ventosationibus in partibus illi oppositis & remotis vel propinquis, vt materia de loco apostemando, & de profundo corporis ad exteriora trahatur, quemadmodum in pleuresi & lithargia ventosamus exterius & in aliȷs, vt materiam euacuemus & extrahamus, sic quoq; phlebotomamus & venas linguæ in synanche & saphenam in apostematibus matricis, & vesicæ, & renum.

Trãsmissus vero cum applicatione medicinarum stipticantium supra ipsum cõpletur, his enim omnibus vel pluribus & materia actu fluens adhuc in venis est paruis membri repelletur: & quæ fluxa iã est, recurrat ad circunC iacentes partes disseminata, vt forte vno auxilio simul influens materia & effusa tota de passa vel passura particula expellatur. Et illud est cũ materia recurrere bene sit apta, & quia calida sit & subtilis.

Extractus de parte faciente fit dupliciter: insensibiliter per diaphoresim & diaphoretica pharmaca vel sensibiliter per curationem seu sectionem vbi non recurretur tota: & quia crassa sit & viscosa: præcedat autem eas maturatio, & mollificatio resolutionem quãdoq;, & mollificationem quandoq; & saniationem & caraxationem: deinde sequitur mundificatio saniei: deinde incarnatio et ĩsolidatio vlceris, & vltimo sigillatio seu cicatrizatio ei⁹. Quibus autem medicinis habent illa compleri supra in prima sectione ubi de cura apostematum egimus dictum est, ibi enim ostendimus, quòd ex medicinis particularibus apostematum, quædã erant repercussiuæ frigidæ & stipticę vel calidę, quędam trahentes, quędam diaphoreticę, quędam saniantes et maturantes, quędam erumpentes, quædam mundificantes, quędam incarnantes, quædam consolidantes: & quędam sigillantes seu cicatrizantes: tali ordine approximandę in temporibus eius: & ordo est vt in principio apostematis per modum influxionis fientis magis & calidi in emunctorio nõ existente superponantur repercussiua. Quapropter Abo. dixit, & oportet vt in potu tribuatur habenti apãta aqua endiuię aqua solatri cum medullis cassiæ. Si vero sint stiptica calida temperate & in augmẽto permixta diaphoreticis & in status principio & pręlio eius magis: & tunc etiã attrahentia sic ministrẽtur cum scalpellatione seu scarificatione, et ꝓprie cum materia multa uel mala perducens membrum ad correctionem in quo nõ expectata est digestio: In fine status & declinatione vero diaphoretica sola habentia quid stiptici et aromatici, si in membro sit virtutã influentem

influentem habente: quod si nõ resoluat & materia sit aggregata tota, vt facta sit exitura, maturãtia & saniantia ministrentur: deinceps facta suppuratione et dubelati, erũpentia ministrentur. Fiat autẽ apertio secundum processum rugarũ mẽbri, nisi in quibusdã de quibus infra dicetur. Deinde mundificantia saniem & pus. Deinde incarnãtia, si expediat. Deinde consolidantia & vltimo cicatrizantia. Et in alijs aliter terminandis seu finiendis, aliter est operãdum, prout in speciali cura dicet. Et de terminandis secundum alterũ prædictorũ modorum diximus, eo quod inter cæteros sunt meliores vel boni. Et modus est vt apocrustica in suo genere frigida & stiptica diaphoretica & calida sint parata, & saniantia calida & humida in secundo gradu sint proportionata naturæ materiæ membri. & proinde varientur secundum varietatem illorum non excedendo. accidunt enim ex eorũ excessu inconuenientia multa. Ex repercussiuis quidẽ vehementia doloris propter retentionẽ materiæ & soliditatẽ membri & reductio quandoque ad principale, & quandoque induratio apostematis, et quandoque tendit membrum ad corruptionem cum viriditate et nigredine: & proprie quando medicatur cum eis in fine rei & prope statum. Ex diaphoreticis vero fit cicatrizatio apostematis & doloris additio propter siccitatem. Et ex saniãtibus corrosio membri & vlceratio: sanies enim longo retenta tempore acuitur, dixit Gal. Cũ ergo talia videbis insurgere inconuenientia, oportet vt desistas ab eis, & corrigas inconuenientia nocumenta quæ prouenerunt. Et illud est vt doloris violentiam & vehementiã tollas & corrigas cum embrocis calidis anodinis, & cũ emplastris ex eis, vt semine anethi & radice lilij, florum chamæmillæ, lilij, fœnugræco, se. lini, & radi. bismaluæ, & cum oleis eorum & fœcibus eorundem quæ indurationem eius corrigũt. reditione ad principale obuies cum cordialibus stipticis intus & extra approximatis cum ventosis rubificantibus supra partẽ, & si membrũ virescat vel liuescat, quia tendit ad corruptionem, scalpellabitur vel scarificabitur profunde vel superficialiter, prout naturæ membri conuenit & loco ipsius: sed prius inunge membrum ex bolo armeno dissoluto in oleo rosa. vel aqua cum alijs auxilijs dicẽdis in cura estiomeni. Quod si cum toto hoc nõ saluabitur sed putrescit, iussit Hippo. abscindere ipsum, ne putredo ex eo perueniat ad alia membra, & quãdoque moritur & in omnibus confortabũtur principalia cum theriaca vel mithridato.

Sclirozationem vero & exiccationem ex diaphoreticis prouenientem corriges cum mollificationibus diu approximatis ex mucilaginibus, adipibus, medullis, & similibus, quibus humectantibus dolor cessat. Corrosionem ex saniantibus introductam cum mundificantibus et incarnantibus dictis, & alijs quæ infra dicentur auxiliante Christo. Cumque apostemata membra in natura sint diuersa, consimilia scilicet & officialia, prædictę et medicinæ sint differentes substãtia & virtute, oportet ex illis eligere in cura apostematis talia quæ naturæ membri, in quo fit, tam consimili quam officiali cõueniant, vt cura eius cum talibus reddatur habilis conueniens & completa non solum quo ad rem pręter naturã eius talem cõsiderare sufficit, quia apostema talis morbus est & ex tali causa seu materia: sed et cuius membri sit vel in quo sit. Apostema enim sua essentia propria & materia suisque temporibus medicinas varias iudicat, & distinguit: sic natura membri in quo est propria quãtitas ipsarum determinat speciem propriam sibi, eligit ordinẽ atque aptum vtendi modum locumque immissionis ipsarũ & expulsionis materię. Talis autem membri natura constat esse complexionalis, quia calida vel frigida, sicca vel humida. Et complexionalis qualis, quia situs & societas, forma cum receptaculis atque via, principatus seu dignitas, & ignobilitas. Et cõis, quia substantiæ raritas & densitas, insensibilitas & sensibilitas, quia hoc modo quantitatem auxiliorũ seu medicinarum conuenientium apostemati

E prædictarũ quidem natura cõsimilis mẽbri determinat. Nam si apostema calidũ sit in mẽbro calido repercussiua frigida debẽt esse: si in frigido fortiora & diaphoretica calida sint in membro calido fortiora: in frigido leuiora & similiter de alijs auxilijs. Et si membrũ sit ualde sensibile, vt est neruus, chorda, vel stomachus, & oculus, magis leuiora, vt sint immordacia, sufficiunt, licet euacuatio vniuersalis debeat esse maior, et non existẽte multitudine, vt natura reddat auara, innitendo tamen forti dolori trahenti ipsius. Et proinde sedãtia dolorẽ oportet esse fortiora quæ infra dicentur. Natura quoque officialis similiter illã determinat: vt situs. Nam si fuerit membrum apostematum in profundo, multiplicanda et eligẽda sunt repercussiua & similiter diaphoretica, et alia auxilia quæ leptomeris sunt substãtiæ, vt cito proueniant in profundũ, & proprie repercussiua. Et cũ talia sit difficile inuenire, ut superius dictũ est, eis parũ misceatur aceti vel croci. Forma etiam: nam si membrũ in quo apostema est in sua receptatione habet receptaculũ seu viã aptã vnde materia facile possit educi, vt est stomachus, medicinæ

F prędictę, & proprie solutiuę debẽt esse leues: si vero ecõtra erunt contrariæ. Principatus quoque: nam si principia sint frigida repercussiua et diaphoretica calida oportet esse leuiora & non pura, sed stipticis & aromaticis mixta in quantitate minori: si ignobilis, fortiora & maiora. Eligit quoque principatus medicinas sibi proprias vt cordiales, odoriferas, & cõfortatiuas virtutum propriarum in eis, ignobilitas vero, cões: ordinem quoque & modum, quia talia nõ multa in quãtitate nec subito, sed paulatim oportet ipsa & laxatiua propria et nobilia ministrare: licet medicinæ debeant esse promptæ vt cito imprimãt collectionem quam in eis prohibeat fieri cum in eis sit periculum grãde. Ignobilibus vero & innatam tamen virtutem habentibus fortia, atque subito, nisi principaliũ terreatur natura & emunctorijs nobilium diaphoretica tantum & fortia.

Societas quoque locũ immissionis medicinarum, si. n. sit in cerebro, per nares, per palatum, aures & similes re-

G giones medicinas immittes, si autẽ in stomacho, per os, si in intestinis inferioribus, per anum, si in superioribus, per os, & in vtrisque simul per ambas: & si in hepate sit materia, per intestina expelles cum ventrem soluẽtibus, si in gibbo, cum diureticis & prouocãtibus vrinam: si in vberibus, per matricem in menstruis, & si in matrice, per saphenam, & si in gutture, per venarum eius apertionem.

Sequitur regimen in sex rebus non naturalibus & necessarijs & non necessarijs, quod causam primitiuam tollit oẽm superius prænarratã, si adsit, vel prohibet, si non adsit: debet ergo esse tale, vt virtutem digestiuam & nutritiuam confortet in corpore: attractiuam contemperet & retentiuam, & etiam expulsiuam atque repletionem minuat si inueniat ipsum prout dispositioni conuenit æqualis supra sectione prima in cura debilitatis stomachi & digestione est dictum, & extenuatiua diæta.

Accidentium quoque correctio, in febri scilicet & doloris proprie, patet ex his quæ dicta sunt in cura febriũ, &

H de sedantibus dolorẽ in sectione prima, & proprie in cura ægritudinum iuncturarum. Et ex eis sunt calida & humida temperata quæ influxam materiam resoluunt aliã non trahendo, alterãtque caliditatem, vt est tetrapharmacum à lana succida oleo calido infusa & hyosciamum, opium, plumbum, cerussa, & portulaca in calidis. Et est propria illis in quibus timetur putrefactio. Hę duę res licet sint in principio vltimæ, sunt tamen in ordine primæ in apostematis cura. Regimẽ enim & dięta, cura ipsius fundamentum est generale in cura ęgritudinis oĩs. Et quandoque sola ipsius bonitas est sufficiens: vt ostensum est supra, & diæta extenuatiua in præsentis ægritudinis cura est efficacissima: abscindit enim omnẽ eius causam à qua dependet: nam primitiuam et extrinsecam tollit, si adsit, vel prohibet, si non adsit: antecedentem præsentem &

accidentalem abscidit, quo minus vel non vltra fluat, coniunctam quoq; in apostematis parte iam influxam diminuit & reliquum resoluit, vel saniationi dimittit. Sedatio quoq; doloris qui prouocando rheuma, fit causa collectionis, apostema fieri vetat, & deinde si aliqua mala qualitas fortis à rheumate fluente in particula sit impressa, vt euacuatione illius remaneat facta, alteretur vt contemperantiam habeat quæ secundum naturam. In alteratione autẽ ipsius necessaria est complexionis cognitio, sine enim ea nescimus quantum oporteat alterare, & qñ ab alteratione desistere, & sic duorum alterum est necessarium vel non curare, vel in contrariam dispositionẽ adducere.

Sequitur cura apostematum specialis secundum vnamquamq; eius speciem, & primo de phlegmone, pro eo q̃ sępius accidit, & quia febres & alia symptomata facilime operatur.

De phlegmone quod est apostema sanguineum & de medicinis eius. Cap. II.

PHlegmon est apostema sanguineum ex sanguine benigno mediocriter crasso & multo plurimum, quia repente influxo ex toto corpore vel aliquo mẽbro puta hepate in sua natura manẽtibus per venas ad vacuas regiões subcutanearum partium seu membrorum, vt carnis, & lacertorum, in eisq; collecto quandoq; per modum congelationis aggregato, vnde necesse est ipsas partes extendi, & in tumorem leuari, & cum eis insimul cutem quę super eas existit.

Et causæ eius interiores & exteriores ex præcedenti capitulo generaliter notę sunt. Dictum est pluries generales canones debere in speciali obseruari, vt eis manuducti ad specialium inuentionẽ sit facile pertransire. Vt autem eas specialiter ostendamus scias q̃ causa interior ex triplici est parte. Ex parte quidem corporis vel hepatis, vt est repulsio multa sanguinis boni crassi vel mediocris consistentia, quam præ multitudine continere non valuit, sed sua fortitudine expulsiue non absoluta, per venas magnas ad paruas, & de paruis ad minimas carni diffusas, apertis earum orificijs, illum influunt ad vacuas regiones illorum. Alia est, q̃ ex parte lacertorum & carnis recipientis illius influxionem, & est debilitas illorum naturalis vel temporalis, vel ex causa exteriori quæ dicetur, licet cooperetur raritas compositionis, & narura sanguinis, & positio in circunferentijs corporis & partibus subcutaneis, ad quas fluxus sanguinis naturaliter & prompte mouetur, magis q̃ ad alia membra ad quod adiuuat dolor & caliditas in ea generata ex causa ipsa exteriori vel interiori in fluxu sanguinis ad ipsam qui ad influendum sanguinem adiuuat attrahendo, vel etiam alia mala qualitas quæ efficit, vt tractus ad nutriendum sanguis in eis non conuertatur debilitando, quare superest in ipsis, licet sit raro, vt supra dictum est. Et tertia est ex parte venarum ipsarum mediarum per quas influit ex toto corpore vel tempore ad illã, & est largitas & multitudo orificiorum ipsarum. Causa vero exterior eius est malitia regiminis in sex rebus necessarijs & abusus, & non necessarijs, & talis prædictarum causarum interior causa fiat.

Signa eius sunt, sensus doloris in profundo membri vbi tumor est vltra cutem, quia caro lacertosa & sensibilis valde in cuius vacuo multitudo sanguinis est collecta extendens, & scindens, & cum eo pulsatio, eo q̃ arteria musculi à repletione coarctante multitudinis est compressa &c. Et proinde ibi concussio & in tactu resistentia quædam, & cum rubore calido, & inflammatio multa à qua phlegmonis nomen assumpsit, & illud, non quia sanguis ex se calidior sit influxus, sed quia licet in se benignus sit, tamen in illis partibus intranspirabilis manens excæcatione pororum ipsorum & superadiacentis etiam cum multitudine & crassitie cutis, inflãmat, & inflat, & maxie si putrescat & signa causarũ eius ex p̃cedẽti caplo generali sunt nota.

Cura specialis fientis phlegmonis ex cura generali quãtum ad canones attendẽdos in ea est nota. Consistit enim in quattuor rebus dictis: quantum vero ad inuentionem auxiliorũ specialium medicinarum quibus res compleantur prædictæ, præiacet ipsam monstrare. Abscisio ergo causæ eius antecedentis & influentis ad præsens primo cõplebitur cum phlebotomia magna perducente ad lypothymiam vt causam antecedentem totam & aliquid de coniũcta educat. Vnde Gale. ait. In maximo enim dolore & in acutissimo apostemate nulla melior medicina hac esse potest. & de nigra si totum corpus sit influens, & de basilica, si hepar vel cum proportionalibus ei vt supra dictum est, & proprie in cura febris synochæ, ita tamen q̃ fiat antipassando semper, vt euacuando à membro mittente, vel corpore semper à membro apostemãte deriuet. Si quidem ergo in superioribus partibus corporis fit, phlebotometur de vena inferiori, vt saphena & similia, & ecõuerso si in inferioribus, de basilica, si vterque de nigra seu media. Et siquidem aliquis humor sanguini mixtus sit, q̃ ipsius substantiam incrassauit quandoq;, vt phlegma vel melancholia, deinde purgatione educatur, cum pharmacia humoris proprij secessiua, si in inferioribus sit, vel vomitiua, si in superioribus sit. Et si in vtrisq; est, vtraq; abscisione præmissa antecedentis & influentis sanguinis.

Oportet ad rem secundam vt phlegmonis curam secundo accedere, sicut autem prædictum est cum euacuatione causæ coniunctæ influxæ ad partem, & aggregatæ in eo. Cõpletur etiam cum cataplasmatibus parti superappositis in principio ex apocrusticis, nisi in emunctorijs, & quæ multiplicia sunt, vt virga pastoris, myrtus, oliua syluestris, portulaca, memithe, lenticula aquæ, semperuiua proprie & solatrum, cum eorum substantia vel succo, oleo ros. vel ex corticibus granatorum, vel balaustiarum decoctis in vino cum aqua eo mixto, vt naturam membri materiam repellendo conseruẽt, superaddatur tamen aceti parum quoniam ad vtrunque se habet. Optimum enim est pharmacum tale omnem quasi intentionem quam gerimus complens, repercutit enim quod superfluit, & infrigidat ac trãscurrit, & recurrere facit, quod iam influxum est & in particula continetur. Etenim robur imponendo ad vtrunque complendum efficit ipsam potentem, vt plurimum, & quia caliditatem extinguit quæ doloris est causa, & sedat dolorem, & si indigeat fortiore illo, adde illis sandolos, acatiam, fausel, hyoscyamũ album & psyllium, & herbam apostematum. & iuuatur cum croco, minuit enim earum nocumentum stipticitate & caliditate, & confortando cor, & sua subtilitate virtutes adiuuat penetrare. Quod si dolor fortificetur augmento apostematis, vt dicta repercussiua in sedatione ipsius non sufficiãt, oportet ad ipsius sedationem vacare prius, cum alijs operatiuis auxilijs, in quibus tertia res comprehenditur ad curam necessaria, quæ est correctio accidentium q̃ ad alia procedatur auxilia quæ huic rei complendæ sunt opportuna, nisi enim prius sedetur, in prouocãdo rheuma phlegmonem augmentabit & recursum etiam & abstractum materiæ prohibebit & tractum. Inquit enim. Abo. Cumq; ad diuersum trahere volueris, loci dolorem prius seda. Instare igitur ad eius sedationem oportet. Cõplebitur autem cum non siccantibus stipticis & conglutinantibus, quæ rheuma retinent & incuneant prohibendo resolutionem pororum, cutis obstructione, ob quam rem sanguis intranspirabilis factus, inflammatur, & retentus ebullit, particulam magis subalterat & extendit, & sic auget dolorem, Sed cum mollificatibus poros & materiam incuneatam in apostemata particula resoluentibus absq; attractione cum caliditate tẽperata & humiditate in qua membrum tractabile reddit, & feruorem caloris obtũdit, & sic causam vtranq; doloris tollit, scilicet malam complexionem membri & eius extensionem. Qualia sunt ex simplicibus

De cura.

Phlebotomia.

Signis.

Doloré mitigantia.

simplicibus melilotum, malua, bismalua, semen lini, fœnugræ. & similia quæ in cura iuncturarum sunt dicta. Et qualia sunt composita ex eis, & ex his quæ sunt propria pharmaca per dulce vinum vel coctum, & oleo ro. vel cera breuis in eis liquefacta. Oportet autem tale pharmacũ cum lana succida, hyssopum humidam quàm plurimum habente applicare, æstate frigidum, hyeme vero tepidum. Et similiter cataplasmata quæ per arnoglossam & lentes, panem & oleum ro. vel vio. Etiam oportet ponere supra patientem particulam spongiam vino stiptico madefactam, aut aceto lymphato cum frigida. Quod si in principio volueris regere cum sedatione doloris propter magnitudinem eius, vbi prædicta apocrustica dolorem mitigantia non suffecerint, ministrabis ista: quòd si ista non suffecerint, ministrabis volubile, quoniam est vehemẽtis iuuamenti in principio & statu, & apium, & similia quæ cũ resolutione stipticent, & prohibeant influxionem materiæ. Et deinde pharmacum quod ex farina aqua calida & oleo calido commiscetur, & similia non ministrentur in principio, sunt enim rheumaticis dispositionibus aduersantia valde, & proinde ante euacuationem, & si videantur aliqualiter mitigare, magis enim trahunt quàm resoluat: proinde dolorem communiter magis augebunt, talibus auxilijs videbimus quiescere phlegmonem.

Cum autem quod est velut bulliens phlegmonis & feruor cessauerit, à mitigatiuis simplicibus secedere & ad diaphoretica idest euaporantia transire oportet paulatim, qualia sunt prædicta temperata vt chamæmilla, & similia quæ non mordeant. Cum enim membrum patiens in superficie positum sit, licet valde calida & acuta sint diaphoretica, mordebunt illud applicata, & dolebit non parum si simul patitur & doleat, quare rheuma prouocabũt & sic phlegmonem augmentabunt. Oportet ergo illa esse temperata, nec etiam duræ substantiæ propter eandẽ causam: nec cum digitis applicetur fortiter vel leuiter sed tangendo cum pluma, quia simul miscebis æqualiter. Et cum venerit ad statum illa augebis, in fine vero eius in declinatione pura & sine mixtione illorum aliqua ministrabis. Et composita quæ infra dicentur. Sed in circuitu stiptica & proprie diaphoretica fortia sunt. Quod si non resoluatur superque particula appareat sanies, dimissis diaphoreticis saniantibus & maturãtibus est vtendum, qualia sunt farina tritici vel hordei cum vino vel psyllio in capite eius vel cum exiccatiuis in circuitu, & alijs quæ infra dicentur. Deinde apparente saniatione completa oportet aperire cum caustico pharmaco, vel cultello, si non timeat in loco emunctorij eius, fortasse tamen oportet antequã ad saniãdum deuenias & etiam resoluendum, aperire ipsum seu scarificare & scalpellare seu sanguinare, vt materia effluat, & proprie cum materia multa in apostemate fuerit congregata & incuneata perducens ad suffocationẽ membrorum, propter suffocationem caloris naturalis eius à multitudine vel malitia, vt in alijs, vel etiam cum infrigidantia ad superexcessum peruenerũt, vt superius, & post scalpellationem embroca cum aqua calida maris, vel reliquis falsis: diaphoretica enim ante hæc sunt nociua, & maxime saniantia cum putrefactiua sint, membrum magis ad putrefactionem adducent: cumque aperueris, euacuabis saniem, & cum volueris vulnus abluere, mellicrato, & vino mellito vtendum. Cauendum autem ne aquam immittas vel oleum, quoniam aqua humectat ipsum, cum oporteat exiccare, & oleum sordidum reddit. Sed siquidem adhuc phlegmonabit, cataplasma denique per lentes, quia repercutiunt & resoluunt temperate, & sic phlegmonem sedant, & cessare faciunt, applicabis, non plegmonanti aliquid pharmacorum quibus in talibus incisionibus ad mitigationem doloris vtimur, applicandum: quale est quo vtuntur empirici, ex vtraque substantia oua concussa adinuicem complicata exterius immissa cum vino vel lana,

E non succida, sed molli, mitigat enim incisionis dolorem & prohibet rheumatis influxionem propter dolorem. Deinde vero ablutione facta immitte puluerem thuris ad exiccandum & consolidandum, vel corticum eius & masticis & similium. Adhuc superponere oportet exterius lanam vel linum, vino stiptico madefactum iniectũ aqua permixto quantum vtique possit bibi: vulneri vero nihil pinguium pharmacorum afferri oportet, quale est macedonicum, & tetrapharmacum ex farina aqua & oleo mixtum, certissime enim exiccari indigent propter saniem, putredinem, & propter carnis regenerationẽ, siqua deperit, & proprie in generatione saniei, & cuius materia est humor crudus, & caro attrita, & propter cicatrizationem, & cõsolidationem. Vnde Gale. Non sanantur vlcera nisi perfecte seu certissime scilicet quantum ad prędicta omnia exiccentur, ita quod oportet sanare eos qui in rheumate phlegmonant.

F Quarto consistit in cura regiminis, sit autem regimen in dięta extenuatiua ad frigidum & siccum vergens. Eos vero qui per modum congestionis sunt quandoque fientes, curari oportet auxilijs per omnia consimilibus secundum plus & minus differentibus à prędictis, primo euacuatiõe vniuersali, phlebotomia enim in saniatione prædictorum plus conuenit, in saniatione istorum minus. plus conuenit in illis, quia cum semper in illis præsupponatur vniuersalis repletio corporis totius, vel hepatis, in istis quandoque fit vel non. Cum enim fiat à debilitate particulæ ex causa procatartica vel antecedenti generali, immediate & proprie non conuenit eis phlebotomia, nisi quando cum mala qualitate seu complexione lædẽte ipsam, fuerit coniuncta prædicta repletio, vel causa procatartica superueniens inuenerit eam, sed illud est raro, & quãdo proinde minus conuenit & plurimum, non minus conuenit quàm quod conuenit semper, propterea si oporteat illã prætermittere omnino propter magnitudinem & malitiam apostematis in vtrisque non existente humorum abundantia, sed cum

Dięta.

G moderatione in istis minoris quantitatis esse debet, quàm in illis propter eandem causam proprie, quia vbi materia influit, maioris quantitatis esse præsumitur, quàm vbi solum extitit generata cum illic non intantum influens sit, sed ẽt generata: hic vero generata sola. Secundo in particulari euacuatione non tam per recursum quàm per extractum de parte patiente, quia repercussiua stiptica & attractiua euacuantia & diaphoretica & ẽt saniantia in istis minora & leuiora esse oportet, quàm in illis, propter eandem causam. Regimen vero eius ex præcedentibus est manifestum, & est vt in omnibus ad frigidum conuertatur & siccum.

Repercussiuum efficax & expertum & commune in omnibus satis temperatum. ℞. aquę ro. partes. ij. aceti al. & boni partẽ. i. olei ro. partes. ij. cõquassentur simul & cũ spongia peciola duplicata in eis madefacta epithemetur & innouetur frequenter, & quandoque expedit aliquem ex succis prædictarum herbarum addere illis, propter doloris & inflationis magnitudinem.

Repercussiuum.

H Diaphoreticum emplastrum cõueniens & expertum. ℞. florum chamæmillæ, anethi, fenugræ. ana. ℥. i. radicũ ireos. ℥. v. decoquantur in vino & deinde terantur, conficiantur cum melle & emplastrentur, & addatur parum croci. Emplastrum ex fæcibus oleorum dictorum est efficax & expertum.

Emplastrum commune & expertum in maturatione & saniatione phlegmonum. ℞. foliorum maluæ, radi. maluauisci, radicum lilij, al. quæ sunt sicut radix allij in colore & forma, & est lilium domesticum ana. partem æqualem, bulliant in aqua & conterantur cum axungia putrefacta vel butyro & emplastretur.

Emplastrum commune satis & expertum in maturatione & mundificatione phlegmonum apertorum. ℞. farinæ tritici. vnc. iij. axungiæ, olei communis ana. ℥. ij. mell.

mell. ℥. ij. croci. ℥. i. bulliat simul in olla donec perfecte misceatur, deinde auferatur, & vsui reseruetur, & cum oportet, extendatur super peciola, & superponatur, & apprehendat vlcus & totum phlegmonem, mundificatione facta, perfecte abluatur cum vino stiptico tepido, & repleatur vlcus peciolis & filatis, & desuper emplastrum apostolicon superponatur. Et finaliter cum puluere gallarum desuper contrito cicatrizetur.

De apostemate glandularum & phlegmone earum & medicinis eius. Cap. III.

GLandulę sunt membra carnosa ad modum glandis rotundæ, raræ substantiæ, ab alijs membris distincta, & in vacuitatibus eorum posita, habentia velamen durum. Quarum quædam sunt operationes facientes, quædam iuuamentum præstantes, & si non operationem faciant sicut primæ. Inquit Gal. vnumquodque membrorum, & si non faciat operationem, tamen efficit iuuamentum. Operationes vero facientes sunt glandulæ testium in generando sperma, & mamillarum in generando lac: & quę sunt in radice linguæ, in generando saliuam, & quæ sunt in radice virgę, in generando humiditatem contemperantem acumen vrinæ, quæ nomen proprium non habentes, sicut præmissæ, nominatæ sunt glandulæ nomine generali: de quarũ apostematibus dictum est supra in sectione prima, vbi de genere officialium membrorum exeuntium ad prædictas operationes complendas à natura sunt ordinatæ: & proinde non simpliciter glandulæ, & in abstracto sunt dictę, sed membra glandulosa in concreto, quia velut officialia habentia cõmixtos neruos & plurimas arterias. Facientiũ autem iuuamenta quædam sunt glandulæ emunctoriorum mẽbrorum principalium, quæ faciunt iuuamentum in receptione superfluitatum ipsorum, nomen adenes proprium assumentes, tanquã ad recipiendum aptę propter debilitatem & spongiositatẽ ipsarum. Inquit enim Abo. quędam sunt inter vacuitates aliorum membrorum quàm plurium corporis diffusæ ad replendum vacuitates ipsorum membrorum, & recipiendũ cum expedit superfluitates eorum, & neruorum, panniculorum, musculorum, arteriarum, & venarum, quæ illis sunt fortiora. Inquit enim Gal. singulum membrorum cũ debile fuerit, vicini sui recipit superfluitates: & tamẽ quia nomine proprio carent, nominatæ sunt nomine generis, idest glandulę, de quarum apostematibus hic intẽdimus, vt consimilium membrorum, tanquam non habentium prædictarum operationem. Accidit ergo eis & magis: & ad eius dans apostema per modum influxionis plurimum superfluitatem à prædictis membris principalibus & fortibus: & quandoque per viam crisis, & cum virtus principalium facta potens supra materiam dispositionum suarum proprie illam per viam deriuationis mittens ad illas, non potens extra corpus expellere: & quandoque per viam symptomatis, vel quia multitudine & malitia naturæ in membris prædictis existente, qua coguntur ad illam immittere, non potentia extra expellere propter aliquã causarum prædictarum in capitulo generali, vel quia vlcus sit in aliqua extremitatum corporis, puta pede, brachio, seu humero, aut manu, aut dolores, ad quod tractæ & immissæ superfluitates transeuntes per illos existentes in via facile imbibuntur in eis, & proprie in arterijs, quæ cũ non valeant eos à se expellere, remanẽt in eis, & generant apostema. Quod quidem diuersum est in specie secundum diuersitatem materiæ eis ab illis influxæ: quod enim in adenis fit vt plurimum est sanguineũ, vt est cor & hepar proprie, & quandoque phlegmaticum, cum mittitur ad cerebrum illis: quod vero in alijs fit glandulis vt plurimum est phlegmaticum, eo ꝙ membra à quibus materia illis immittitur, sint naturæ frigidæ, quorum cibus non bene digeritur, & sic proculdubio in phlegma conuertitur, vt supra pluries dictum est, & quandoque sanguineũ cum à mu-

A sculis illis immittitur. Et quidem in eis omnibus apostema aut seruat inflammationem, & dicitur phlegmon proprie, aut vndimia secundum diuersitatem materiæ, aut in sclirosim vertitur & duritiem, & dicitur scrophula aut botium: de quibus omnibus est per ordinem procedendum, & hic proprie de earum apostemate seruante naturam phlegmonis, de alijs vero infra: & primo de signis: secundo de cura.

De signis.

Signa vero sunt manifesta, eo ꝙ exterius posita sunt in proprijs locis nota, in quibus manifeste sunt tumores apparentes cum rubore, dolore, & feruore, adeo quòd extenditur quandoque vsque ad cor, & fit ephemera febris, vt superius dictum est.

De cura

Cura vero phlegmonis glandularum, vt adenarum & aliarum, est sicut cura phlegmonis prædictæ, lacertosum & carnis, differens tamen in repercussione. nam omnia ab abscisione succedentis causæ propter repercussiua sunt hic necessaria præmittenda, deinde subiungenda dolorem B sedantia, proprie dicta ex lana infusa in oleo calido, primo superposita, deinde addito in fine eius sale, donec sedetur dolor ex quo etiam consuetum est apostema cessare. Deinde procedendum est ad curam apostematis & euacuationem causæ coniunctæ incuneatæ in parte, & repercussiuis omissis, eis cum resolutiuis est procedendum, & attractiuis quocunque modo, & cum emplastris rubificantibus, & ventosis. Et ex appropriatis conuenientibus talibus apostematibus post aures factis, est emplastrum factum ex absinthio & folijs myrtæ contritis: vel ex folijs lauri, solatro. & si sit in radice auris, confert viscositas limaciarum, & butyrum immissum, & lingua arietis, si sit calidum. Deinde cum maturantibus & saniantibus, si oportet: deinde cum apertione cum pharmaco caustico, vel alio ruptorio, vel ex nouacula. Sit autem incisio & apertura vniformis, per transuersum in longitudine cruris facta, repercussio enim in talibus in principio ministrata cum stipticis suppositis valde est mala, & proprie cum C per modum & viam crisis est phlegmon, & in adenis, quoniam tunc impedit operationem naturæ naturaliter operantis, quam si expedit oportet iuuare cum attrahentibus prędictis, & alijs, quæ supra diximus sectione prima in cura apostematum, non impedire. Et materiam repellit ad principalia propter communitatem in via: sicut adene repercussio, non repellet ad illa nisi fortis sit: quo casu non repellet ab illis ad principalia proprie, sed ad interiora & vicina nobiliora eis. Si quoque phlegmon sit per modum symptomatis, vt propter multitudinem materiæ, & malitiam eius, repercussio est nociua valde, & maxime si non præcesserit multitudinis euacuatio, & repercussio fortis sit, quoniam repercussio tunc fiet ad principalia interiora, vel vicina nobiliora, sed præmissa tunc euacuatione & tractione ac deriuatione ad oppositum mẽbri principalis, ne materia augeat sua multitudine apostema, & corrumpat membrum bubonis, ministrabis diaphoretica seu mollificantia ex farina tritici vel hordei cum aqua D & oleo addito cum melle. Et ex proprijs communibus omnibus est cicer & farina eius: nec timebis tunc de augmentatione apostematis per diaphoretica, nec de repulsione ad principalia, quoniam euacuatio & deriuatio securat ab illis nisi in adenis phlegmon existat. Si vero sit propter vlcus alicuius eorum, sedabis dolorem vlceris prout infra dicetur, & mũdificabis ipsum, & super apostema mollificantia ministrabis. Si vero apostema sit vndimiosum cognoscetur & curabitur sicut infra de cura vndimiæ dicetur: & est huic dictæ proxima, tamen differens in quanto, nam oportet diaphoretica esse fortiora in hoc, & etiam saniantia, & alia quæ sequuntur ad illa, vt mundificantia, ex quibus proprium est fæx olei quod mundificat apostemata in glandulis, & proprie cum folijs suis, & dolorem sedantia leuiora vel non necessaria, & vlcerum conglutinantia.

Mollificantia.

nantia. Si quoque in sclirosim conuertatur, & maxime quod vndimiosum est, curabitur sicut infra dicetur de scrophulis, et capitulo de bocijs: de quibus infra dicemus, si Christus annuat qui sit benedictus, & vltimo regimen dictum in cura illius est ministrãdum, & diuersum, secundum naturam materiæ.

Emplm expertũ

Emplastrum expertũ ad dissoluendũ apostema glandularum non sclirotizatum. ℞. herbam quæ dicitur spargula: cuius folia sunt aspera parua, in modum stipitis posita: & similiter stipes, & prolongatur per palmam. Et tere & fac bullire in vino lymphato cum axungia porcina, & superpone præcedente euacuatione.

De phlegmone, quod antrax dicitur ac carbunculus, & medicinis eius. Capp. IIII.

Antrax est apostema paruum ad modum pustulæ seu bothor in principio, fraudulentum & venenosum, comburens & corrumpens particulam cui accidit, vlcerando, & reliquas adiacentes inflammando, & vlterius corrodendo, & petens antrum, idest corporis absconsum: & proprie cor à proprietate venenositatis suę & potentia coniunctionis in parte, quare dictum est antrax: proinde paruum est apostema, debilitatem operatur, pulsum, tremorem, & syncopim, & deinde occidit: ꝙ autem expulsionem eius materiæ in particula à natura nequierat facere, & si principalibus propinquior est eo ꝙ dissoluta erat in corpore tunc, & proinde debilis virtutis existens regulabatur melius à natura. Carbunculus autem est species eius, sed minoris malitiæ.

Et causa eius est sanguis crassus & malus: quia adustus: ex adustione enim acquisiuit crasitiem & malitiam, non ex mixtione: & quandoꝗ per adustionem aquisiuit citrinitatem: quandoꝗ viriditatem ex vario calore, quandoꝗ nigredinem secundum diuersitatem adustionis suæ: cum enim sanguis bonus est, naturæ benignus, cæteris humoribus fit iuuantior: cum vero à natura recedit, fit malus: & quanto magis recedit, fit maioris malitiæ: sicut dictum fuit supra in sectione prima, capitulo de suffocatione matricis à semine facta. Cum igitur sanguis aduritur, à natura multum recedit, sicꝗ vehementem acquirit malitiam venenosam, & si quidem ita crassus & ita exiccatus cum multa caliditate influit alicui particulæ repente, & simul colligitur in eius vacuo, & comburendo statim vlcus faciens, escaram operatur, ꝙ circũadiacentes partes omnes in tumorem phlegmonosum cum ebullitione eleuat, vt etiam febriat patiens: & illud propter sanguinem tractum ad locum vlceratum ex dolore horribili: est enim horribiliter dolorosum. Et nominatur apostema hoc, vlceratum antrax, latine combustio. Cum ergo sanguis ille crassus & venenosus ebulliens non fuerit siccus, vt prædictum est: sed aliquos liquores subtiles remissos habeat, in fluxus ad particulam, in superficiem eius vesicas erigit, similes eius qui ab igne coctus existit, quibus corruptis escarosum ab eis vlcus perficitur, & est carbunculus minoris malitiæ ꝙ antrax, propter liquores admixtos, obtundentes acuitatem ab adustione adeptam.

Et est habens indicia ex parte coloris & particulæ, seu loci, & dispositionis eius. Coloris quidem: nam quod est nigri coloris seu liuidi vehementioris est malitiæ. Vnde cathalani blasphemantes dicunt buba nigra: deinde viridis: deinde citrini. Ex parte particulæ cui accidit seu loci: nam quod est in extremitatibus magis, minoris est malitiæ, & quanto magis est in corpore, & in partibus propinquioribus principalibus, & in emunctorijs eorundem, malignum est magis. Ex parte dispositionis loci: nam si pars vel locus apparitionis eius exiccatus fuerit, malus est, si vero non exiccatus fuerit, minus malum est. Et si omnia dispositione, colore, & loco, conueniant in malo, pessimum erit & mortale. Inquit Hippo. in primo prognosticorum. Si in ægro corpore fuerit antrax aut carbunculus, siue præcesserit, siue ægritudini superuenerit: opus est attendere signa quæ sequuntur, quod si exiccatus fuerit, & colorem viridem habuerit, vel citrinum, vel liuidum prætulerit, mortem proximam dicit. Et signa vniuscuiusque propria & distincta ex dictis colligere poteris insimul, si volueris.

E

Cura vero eius in quinꝗ rebus existit. In euacuatione omnis repletionis communis. completur vero cum phlebotomia perducente ad defectionem, mox cum apparuit absꝗ omni dilatatione, si conditiones aderint opportune antispasi seruata, nisi transitus fiat super principale. Præseruat enim à magnitudine phlegmonis circunstantes particulas: deinde cum purgatione humoris adusti. Secundo consistit circa euacuationem particularem partis: seu materiæ apostematis. Completur autem cum scarificationibus profundis propter crasitiem tristantis humoris, vt trahatur extra, & cum cauterizatione vlceris escariosi, ita ꝙ cadat cauterizatio supra ipsum tantum, & circumadiacentes partes phlegmonizantes nõ tangat: inutiliter enim combures: & non absꝗ nocumentis: quod quidem innuit Gale. dicens. Nullus igitur dabit illud quod afferat nullam vtilitatem: nocumentum vero habet secum immensum. Cauterizabis quidem causticis pharmacijs, ex acutissimis, igni similibus, sicut ex vitriolo, ex limatura æris adusti, arsenico, calce, & sandaraca simul mixtis, & comburitur similiter igni. Quod si grandis eius malitia apparuerit, vt neque illa in adurendo sufficiat & proprie in antrace, igne combures: at quandoꝗ cum candela ardente superessusa: & quandoꝗ cum ferro, vel cum aureo instrumento ignito superimmisso, talis enim cauterizatio proprie materiam venenosam à profundo corporis & à principalibus ad locum appropriatis trahit potenter, & tractam quãdoꝗ insensibiliter effluere facit extra, vt cum egreditur, atramentum videatur, & quandoꝗ insensibiliter resoluit & consumit', vt deinde non extendatur corruptio & periculum suæ malitiæ euitetur. Et proinde non tardetur, quin statim euacuatione vniuersali præmissa huiusmodi cauterizatio fiat. Dilatio enim ipsius perducit ad mortem festinam: & proinde consequenter & festine herbam scabiosam quam Macer mirifice commendauit contritam simpliciter emplastrabis, cum innouatione frequẽti à proprietate antracem ait necat in tribus horis. Et proinde si succum eius eis tribuas, citius & tutius operaberis, & maxime si cum eo lutum sigillatum immisceas: vel theriacam nisi inflammatio contradicat. Tertio consistit in accidentium correctione: completur autem, vt si rubor dominetur & multa inflammatio cum dolore ardente in loco cauterizato & adiacentibus partibus, tum propter naturam matetiæ venenosæ principalis & attractæ: tum propter naturam ignis vel pharmaci caustici additi: cum pharmaco dulci remittatur, quod fit ex pane clibanaceo & vino acetoso, vel arnoglossæ succo, vel decocta lenticula cum pane in aceto. Et si tumoris magnitudo existat, cum vino quidem stiptico: deinde autem cum aceto, & consequenter cataplasmabis orobi farinam super, cũ oxymelle non super vlcus, sed circa ipsum, quia mordet: hæc enim pharmaca extinguunt feruorem, & ardentem dolorem, atꝗ extenuant tumorem sua stipticitate, nec cum ea materiam repellent ad interiora scilicet principalia: sed cum sint heterogenea, extinguunt, sua temperata stipticitate, vel remittunt feruorem, inflammationem, & ardorem: & admixta caliditate illam trahunt, & resoluunt influxam materiam sic ne aliquid repercutiatur ex eis: sed pharmaca saniantia nullatenus talibus oportet afferre, ne putrefactionem in particula augeant. Inquit Hippo. in apho. Calidum saniem faciens non omni vlneri opportunum est ad salutem, vlcus vero quod impressit, corrigatur & regatur regimine vlceris maligni, fraudulenti, corrosiui, quod infra dicetur.

F

G

H

5. aph. 25

Et si

25. Et si debilitas pulsus seu tremor, aut syncopis, ex fumo suę malitię venenosæ cor attigere cōtingat, cū cōfortātibus cor, & alia principalia ex frigidis & stypticis notis, intus & extra approximatis auxilijs adiuuetur, & cū deriuantibus fumos venenosos, & eorꝫ materiā etiā cum frictionibus, ligaturis, compressionibus dolorosis, et vētosationibus, quæ supra in sectione prima sunt dicta.

Quarto cōsistit in regimine, & est vt regatur aere calido temperate, resoluente materiam, nō tamen multum, ne prohibeat refrigerium in interioribus, & nobilibus inflāmatis, moueatur, & parum quiescat, vt materia semper trahatur ad extra & resoluatur, & proīde vigilet nec dormiat nisi parum, vt semper materia trahatur ad exteriora, non reuocetur ad interiora. Inquit enim Gal. somnus & vigilię, reuocatione caloris naturalis cum humoribus ad interius & exterius fiunt. Et proinde tota die vigilet, & maxime hora noctis prima qua multū consueuit natura prouocari ad somnum, & regatur cum clamoribus, sonis acutis & fortibus, & alijs expergefacientibus dictis in lethargia vsque ad horam matutinalem sanguinis, qui acuti humoris est frēnū. minoretur cibus, & potus sit ex frigidis, & humidis abstergentibus, parum nutrientibus, & à principalibus repellētibus, qualis est chist hordei, & olea in principio, aqua hordei, & granatorum succus, in processu ius carnis, & similia. Et confortetur verbis, & suasionibus citæ salutis. Et ex cōmunibus cum proprietate ex simplicibus in expulsione venenorum, & materierum venenosarum, est coagulum hedi, agni, pulli cerui, vel vituli sumptum cum vino, & lutum sigillatum cum vino, & linitum cum aceto, & semen citri cum ex eo sumuntur. ℨ. ij. cum vino, thure, & aqua calida. Et ex compositis interius approximandis est ficus sicca cū ruta, cum nuce vel auellana sumpta. Et ex interius sumptis, & exterius linitis est theriaca, & exterius allium cum auellanis, & pipere emplastratum.

[...]astrū. Quinto consistit, & vltimo in cura vlceris maligni, & corrosiui q infra Deo dāte dicetur. Medicamē efficax, & expertum valens in principio antracis cum apparuerit nigra, mortificans ipsam. ℞. vitellum oui, & confice cum sale trito, & extende super peciolas rotundas ad modum carleni, & sint. ix. vel. xij. quæ successiue vna post aliam applicetur, & vnaquęq; moretur in loco per horā. Sequentibus vero diebus cum attractiuis, & mundificātibus medicetur.

De phlegmone quod spina dicitur, clauus, & furunculus, & medicinis eius. Cap. 5.

VNdimia est apostema phlegmonicū ex sanguine bono, & subtili à corpe influxo ad subcutaneas partes, sed subtilitate substantiæ non remanet in carne, sed pertransit ad cutem, & colligitur in suis poris densatis, vt nequeat expirare. Et signa eius sunt, nam est tumor eius paruus sine pulsatione, & color rubeus, & doloris acuti, pungitiuus ad modum pūctionis spinæ, quare dictum est spina. Aliqui dicunt illud clauum, aliqui furunculū, aliqui ademenul. Et cura eius est cura phlegmonis carnis, & musculorum dicta, quæ non est prætermittenda, cum quādoq; ex errore amplietur, & deueniat ad apostema magnum. Completur autem primo cum euacuationibus, minoribus tamē in quanto, eo, q; huius materia minor est ex phlebotomijs & pharmacijs, quoniam sunt efficaciores in resoluendo, & faciendo cessare illa à multiplicatione ipsarum, & ex eis est rarefactio cutis vētosatio in dorso & natibus. Secundo cum particularibus, & localibus remedijs, ex repellentibus in principio vsque ad tertium diem, deinde cum resoluentibus, q; si non resoluatur (quod raro accidit) illud maturetur, & si difficulter veniat ad pus, & caliditas eius est grauis, tūc phlebotoma venam quæ imbibit ipsum: deinde ventosa locum, & non agas illud in principio, quoniam egredietur sanguis, & humor virulentus, & retinebitur crassus, & fiet illud vlcus durum, cūq; maturatur, & non aperitur perfora ipsum, aut cum medicinis, aut cū ferro. Et de repercussiuis conuenientibus est oleum ro. cū aceto et lacte. Et ex resoluentibus conueniens est emplastrum de passulis cū melle, & floribus chamęmillæ & baurach. Et de maturantibus conueniens est frumentū masticatū emplastratum, & ficus, & passæ cum melle, & similia. Et ex rumpentibus bonum est emplastrum quod fit ex semine lini, fimo columbino, & fermento. Tertio cum diæta ordinatione debita, prout tēporibus eius cōuenit. Quarto cum accidentium correctione, doloris & aliorum quolibet si oportet. Commune maturatiuum ipsius. ℞. se. almaru. triti, psyllij, ana. vnc. i. lactis fici. vnc. iij. fœnug. se. lini, ana. drach. v. fermenti acetosi, vnc. i. olei. vnc. i. & .f. decoquantur in lacte, & administrentur, quoniam maturat & aperit. Inquit Diosc. fermentum de farina frumēti quando decoquitur cū sale, maturat clauos, et aperit eos. Et similiter nasturtium emplastratum.

[Margin: Phlegmon quæ spina dicitur.] [Margin: Maturatiuum.]

De carbone seu pruna, & igne persico, & medicinis eius. Cap. 6.

CArbo seu pruna, & ignis persicus proprie ex apostematibus paruis ad formam et quantitatem lupini malæ morigerationis sunt, & ventosis perducentibus ad defectionem & syncopas, vesicam in principio, & escaram facientes, & particulam corrumpētes, seu putrefacientes ipsam cum fœtore plurimo denigrante, quare dictum est carbo seu pruna, & deinceps etiam ambulantes de genere carbunculorum, differentes ab eis, quod est quia in illis est materia sanguis crassus adustione malus, in istis vero materia est sanguis subtilis, cholericus adustus, vel cholera adusta mixta melancholiæ, proprie generata ex sanguinis subtilis & calidi corruptione, sicut in pestilentia quandoq; contingit. Differt etiam in antecessione & colore, quia hic antecedit pruritus, & color est niger, vt carbo, illic vero non præcedit pruritus semper, & color non est semper niger, sed quandoq; rubeus, quandoq; citrinus, & quandoq; viridis, & inter se sunt differentes. Cum cholera dominatur melancholiæ in tali adustione, dicitur ignis persicus. Et tunc videbis nigredinem in eo cum quodam splendore, & est comburens superficiem & cutem, magis ambulans, & corrodit eam, et corrosio eius & motus, est velocior ad modum erysipelatis & formicæ. Cum vero melancholia dominatur choleræ, color erit niger, pressus, cum siccitate membri ad modum carbonis, quare sic nominatus est, & eius combustio, & corrosio est profundior, quia in carne, non tātum in cute, & est tardioris motus.

[Margin: Signa.] Et sunt habentes indicia ex parte dispositionis seu naturæ membrorum. Nam quæ accidunt in carne, velocioris sunt resolutionis, quæ vero in neruis tardioris, & accidunt quandoq; cū pestilentia, quandoq; sine ea, & quandoq; sumuntur cōmuniter ad carbunculum, & erysipelatem vlcerosam, comestiuam & ambulantem. Ex quibus causę, & signa sunt manifesta. Et cura eius est ꝓxima curæ carbunculi cum euacuatione vniuersali præcedente phlebotomia, educente sanguinem cholericum adustum multum vsq; ad defectionem, cum tolerat virtus & ætas, & cum euacuatione partis apostematæ, & materiæ incuneatæ in ipsa. Completur autem cum scalpellatione profunda, donec egrediatur sanguis malus venenosus, constrictus in ea proprie, & in pruna eius materia est profunda in carne vel superficiali, vt in persico igne. deinde cum administratione in principio medicinarum, non repercussiuarum frigidarum in principio, fortis stypticitatis, ne materiā venenosam repellant ad interiora, & principalia, nec etiam mollificantia fortis resolutionis, quæ particulam calefactam magis inflāment, & materiam, ac magis trahant, & incitent ad currendum, imo oportet vt administres medicinas exiccatiuas, in quibus est infrigidatio, & resolutio cū caliditate tēperata, vt eius

frigiditate caliditas partis & materiæ alteretur, & remittatur, & confortetur, & defendatur, & cum caliditate resoluant non repercutiant. Qualia sunt quæ dicta sunt, arnoglossa emplastrata, & gallæ cum aceto vini decoctæ, & lentes cum pane quid furfuris habente, nam huiusmodi panis subtilior est in substātia sua, diuisim, vel insimul emplastratę, vel alia similia in antidotario nostro scripta. Et ex appropriatis sunt quæ hic subscribuntur, & cum regimine, & accidentium correctione, vt supra.

Emplastrū cōueniens.

Emplastrū conueniens & efficax & expertū. ℞. granata acetosa integra, & infundantur, & coquātur cū aceto, donec dissoluant, & deinde terātur, & ponant super pannum & superponat, ipsum enim conueniens est in omni hora, & eradicat hanc ęgritudinem in principio & statu.

Aliud emplastrum.

Aliud emplastrū ad idē. ℞. nucē recētem & folia eius, fauic hordei, passularum, carycarū ęquales partes, terant simul, & conficiantur cum vino & oleo papaueris nigri.

Medicina conueniens in principio cum nōdum vlceratum est. ℞. acatiæ, tragacanthi, opij, corticum granati, ana drac. i. seminis hyoscyami al. ʒ. ß. confice cum vino.

Medicina cōueniēs.

Medicamen conueniens huic cum est vlceratus, & est medicamen, quod parum exiccat, qualis est audacon, & trochisci. iiij. ex tragacātho cum vino dulci, & rob. quod enim fortiter exiccat, addit in malitiā ægritudinis. Oportet autē vt subueniat partibus adiacentibus loco combustionis, ne putrefiant & corrumpantur, & illud fit cū bolo armeno, & aceto superinunctis, vel aqua, & reliquis, quæ infrigidant & repercutiunt. Et id quod est propinquius illo cum lana hyssopi infusa in vino. Cū ergo quiescit in phlegmatico, & remanent vlcera, curentur cū his quæ sunt sicut emplastra de merdasengi, & emplastrū de diabutyro, & cum reliquis quæ sunt conuenientia vlceribus corrosiuis & fraudulētis. Et nux antiqua vnctuosa est conueniens igni persico in hac hora,

De vena egredienti & medicinis eius. Cap. 7.

CОntingit aliquando vt eueniat super aliqua particula corporis quidam feruor, deinde vesica vel ampulla, deinde rumpitur & egreditur ex ea quoddā rubeum decliue ad nigredinem, deinde prolongari non cessat, & est vena, & fortasse est ei motus volūtarius sub cute, ac si esset animalis in veritate, quasi sit quod generatur in eo, & existimant quidam, ꝙ sit ramus villi nerui propter vehementiā crassitudinis, & extensionis ipsius. Et plurimum quidem accidit in cruribus. Et Abo. dixit se vidisse super latus & manus, & multiplicatur super infantibus vtrunq;, & quādo extenditur vel scinditur, magnificatur ei dolor & labor. Et causa eius est sanguis calidus, malus, melancholicus aut phlegmaticus, adustus cū vehemētia siccitatis cōplexionis. Et fortasis generāt eam quædam aquæ & olea cum proprietate quæ est in eis qualia sunt calida & sicca, acrimonialia, & multiplicantur in aliquibus regionibus calidis & siccis, ac si sit morbus vndimicus, vt in ægypto, & alijs etiam regionibus calidis & siccis, & in corporibus similibus, & minoratur euentus in corporibus humidis, & assuetis vino cū mensura. Signa sunt ex dictis manifesta.

Cura. Gal. vero dixit cum non sit comprehensum ex eius causis aliquid manifestum super quid sit innitendū, eo ꝙ non vidit eum omnino, & in his vltra marinis regionibus proprie quibus fuit. Abo. vero & alij sequaces Gal. cum multoties illic viderint, curā eius comprehenderunt in. v. in abscissione causæ primitiuæ cū regimine, & correctione aeris illius regionis, rectificatione aquæ ciborum regionis, in qua accidit, vel dimissione eorū omnino, & ministratione humectantium & balneorum, & omnia regiminis humectatiui noti. In abscisione causæ antecedentis cum phlebotomia oppositæ partis, & cum mundificatione sanguinis, & illud cum medicinis ex myrob. epithymo, sene, fumoterræ, polypodio, & similibus educentibus humores adustos, & cum compositis, vt cū

E

pilulis cochijs, & triphera confecta cū sene et fumoterrę. Tertio cum euacuatione causæ coniunctæ cum particularibus medicinis. Et illud cum appositione sanguisugarum super locum, deinde cum repercussiuis ex sandalis, camphora, cum succo herbarum frigidis, notis supra, aut myrta psyllij, lac dulce, qm̄ non repellit ad principia, eo ꝙ præcedens assecurabit euacuatio. Non autem talia frigida super vlcus ponantur sed circa ipsum, qm̄ frigidum vlceribus mordax dixit Hippo. in apho. ꝙ si non spargatur, resoluatur nō cum valde calidis, qm̄ ex eis præueniet fortasse ad estiomenum, ꝙ si non resoluatur, sanietur, deinde aperiatur, & mūdificetur, & regatur vlcerum cura, quæ infra dicetur. Et quarto cum correctione accidentium, vt exeuntis venæ. Cum ergo ampulla rumpitur, et vena ad exeūdum festinat, oportet vt æger in die prima ʒ. ß. secunda die. ʒ. i. & in tertia die. ʒ. ij. de aloe bibat, et locus eius etiam epithimetur cum aloe. Ex hoc nocumentum eius omnino deletur, postquam enim quod exierit,

F

quod ex ea fortis apparet, super arundinem paruam ex plumbo factam cuius pondus sit. i. ℥. voluēdum est, cum prædicta canna ligandum, & vt pendeat dimittendum, nam ex ipsius grauedine incipiet descēdere, & citius egredi, & cum ex ea aliqua pars existit circa plumbum voluatur & ligetur. Si autem quod iam egressum est, longum fuerit incidatur, & quod remansit inuoluatur, & donec radicetur obstruatur, quod est obseruandum, quia si sic factum fuerit, attrahetur & intrabit cannā, & postea putridum vulnus magnū generabit, quapropter huic ægritudini blandiendo est subueniendū, & paulatim vena est extrahenda, donec oīno egrediatur, & nihil ex ea in corpore remaneat. Si autē ipsam omnino intrare contingat, in ipsius foramine ponatur radius, & in longum scindat, & bene aperiatur, donec quicquid ex sua materia continetur euacuetur, butyrū quoq; per aliquot dies superponatur, donec putrescat, & eius consumatur materia. deinde cum his quæ carnem generant, curetur. Et quinto cū

G

regimine, quod supra in carbunculo dictum est.

De panaritio, & medicinis eius. Cap. 8.

PAnaritiū est apostema calidum, rubeū, in circuitu vnguium nascens, & ardens, & dolorē inferens, & fortiter pulsans, ex quo plurimum accidit febris, & pertingit dolor vsq; ad loca quæ sunt sub assellis & inguine, & finaliter perducit ad casum vnguis, et quandoq; ad corrosionem digiti, & causa eius est sanguis cholericus.

Cura vero eius cōsistit in trib⁹, in euacuatione vniuersali cū phlebotomia, & maxime si diu est, ꝙ patiens non fuit diminutus, in particularium remediorū approximatione cum sedantibus dolorē, calorem, & pulsum ex apocrusticis. Et primo in principio cum submersione digiti ī aceto calido, vt iussit Gal. deinde cū emplastro de camphora, aut mucilagine psyllij confecta cum aceto, deinde si expedit propter dolorem cū epithimatione digiti ex aceto, & opio dissoluto in eo, donec super locum crassum fiat epithima, deinde contritæ gallæ, aut cortex gra-

H

nati, vel grana myrtæ cum aceto, & aqua cōquassata, & superponatur etiam pannus super ipsum aqua niuis infrigidatus, qm̄ ipsum refrenat multoties, si fiat cū frequenti innouatione, & confirmationem eius prohibet, & similiter sordes auris cū litio prohibet à proprietate illius collectionem, ꝙ si pulsus in loco fuerit vehemens, prædictā medicinam, vel aliud sibi simile per diem integram approximare curabis, deinde si pulsus adhuc perdurat, signum maturationis erit. Quare oportet, vt aliquod emplastrorum quæ in cura phlegmonis ordinauimus, & hic superponas, & proprie semen almari, & psyllium cum lacte donec ad suppurationem deueniat, deinde aperiatur, & quod in eo continetur, educatur, proprie cum emplastro ex farina lupinorum cum melle, deinde cum curantibus vulnera locum rege, & proprie cum aloe. Et deinde cum vnguēto de cerussa, & sarcocolla, &

superponat

superponatur pannus madefactus in fine. Et si in principio vnguis pruritus acciderit, vnguis cadet, si ergo ceciderit, digitus ab omni motu lædente cum obuiatione rei conquassantis cauendus est, ne vnguis qui renascitur fortis egrediatur, & asper. Et in regimine quale est dictum in phlegmone. Consistit etiam cura eius ex simplicibus appropriatis eis, vt suc. myrtæ proiectus super eum & epithematus, acatię cum albumine oui, sordities balnei, olibanum quod incarnat, radix pentaphylon decocta cũ aceto, & emplastrata, succus & radix liquiritiæ, sumach, sires, aloes cum melle, ficus cum penidijs ponitur supra panaritium ad maturandum, & resoluendum cum aqua cineris ligni ficus, & in augmento cum cortice granati, & sanat illud acetum, & folia oliuarum syluestriũ. Abo. Inquit enim, nec oportet vt stetur super infrigidantia, nã ipsa, quando pertransit hora principij, inspissant cutem, & obsident materiam, & vehementior dolor fit, & non illud quod sentitur de caliditate, quanuis sit sicut ignis, immo resoluatur & exiccetur, cum summersione in loco calido, & in medio teratur olibanum super ipsum, aut nigella trita, & adeps, mucillagines lenientes, & bona sordes auri. Et dixit quoq; fortasse, cum enim est timor corrosionis, necessarium est ministrare emplastrum ex arsenico, & tragacantho, calce, & flore æris, quoniam exiccat, neq; est melius eo. Et quandoq; incipit currere ex panaritio vlcerato sanies, et tũc cauterizetur, & incidatur, vt nõ perambulet malitia in digito toto. Emplastrum. ℞. aloes, balaustiæ, olibani, & gallæ, conficiantur cũ melle & administrentur. Emplastrum quod dixit Paulus. ℞. tragacanthi vsti, thuris, ana partes æquales, floris ęris partem. ß. terantur & conficiantur cum melle, & ligetur, ne tangat locum, adde vero oleum.

De apostematibus paruis seu pustulis illius generis, vt sunt morbilli, & variolæ, & sere, & medicinis eorum. Cap. 9.

Quia supra prima particula sectionis huius locuti fuimus de cura variolarum, morbillorũ, & pasticum, quæ sunt ex apatibus sanguineis paruis, nũc de sere loquemur, quod ex illorũ genere est. Est inquã sere pustula parua laxa sicut vesica, ad aliquam tendens rubedinẽ, & est pruritum faciens, & angustiã, & est veniens subito plurimũ. Et accidit vt currat ex ea humiditas quæ fortasse est sanguinea, & plurimũ fit vehemẽs in nocte, & in eis etiam angustia fit fortis cum tristitia.

Et causa eius est vapor calidus eleuatus in corpore subito, aut ex sanguine cholerico, aut phlegmate salso baurachio. & sanguinea quidem est vehementioris rubedinis, caliditatis, & vehemẽtioris apertionis. Et phlegmatica est minor in omnibus illis. & cum sere inuadit locũ amplum & intrinsecum, si non fiat phlebotomia timetur feb. tertiana, oportet ergo, vt fiat phlebotomia in spatio, quod est inter principium & statum.

Cura vero sere in quatuor rebus consistit. In euacuatione causæ antecedentis cũ phlebotomia, si sanguis fuerit vincens, deinde consequenter cum solutione cholerę, si tolerat virtus, quod fit ex duabus partibus myrobalanorũ citrinorũ. ʒ. i. hieræ cuius dosis sit. ʒ. iij. cũ iuleb seu syrupo acetoso. Secundo consistit in sedatione angustię & inflãmationis. Et primo cum tamariscis de aqua fructuum, & de infusione chrysomilorum, & succo duorũ granatorum expressorum cum pulpis suis in quantitate lib. ß. aut cum succo granati acetosi. Et de his quæ sedant eam, est infusio sumach colata cum ex ea sumũtur in potu. ʒ. iij. et detur in syrupo de nuce in die multoties, est. n. ex his quæ multum conferunt ei, & lenit naturam. Et de appropriatis ei est, vt sumatur crocus hortulanus, & teratur, & concutiatur cum aceto, & sumatur aqua myrtę, seu aqua vrcei noui. Et si humor fuerit phlegmaticus baurachius, educatur cum myro. chebu. & citri. cũ turbith, de quo sit quantum est media pars illorum, & sit potio cor. ʒ. iij. & detur in syrupo de nuce cipresi humidi. ʒ. i. cũ aloes. ʒ. i. & sumatur crocus hortulanus, & ex illis est vt sumãtur cubebę. ʒ. i. cum. ʒ. iij. zucchari & se. agni casti in lacte dulci. Tertio consistit in regimine, & est vt regatur cum cibis frigidis, & acetosis abstersiuis. Quarto consistit in particularium remediorum approximatione ad particulam patientem cum resoluentibus, temperatis & humidis, dictis supra in cura phlegmonis, & cum saniantibus, si expediat, & alijs quæ illa sequuntur.

De terminatione apostematũ, quot modis possunt terminari, & est sermo generalis in terminationibus apostematum. Cap. 10.

Omne apostema vbicunq; sit corporis terminatur ſm Gal. aliquo sex modorum quibus ad finem salutis vel mortis perducitur æger. Qui autem sint & quales, quia boni mali & mediocres, & quæ eorũ sint signa, supra in huius sectionis principio dictum est. Sed vt scias apostemata regulare, vt ad bonum & optimum perueniant terminandi modum in finem salutis, ipsumq; cũ expediat valeas adiuuare, & malis obuiare, nunc oportet adijcere & monstrare, quid sit scilicet vnusquisq;, & quibus causis fieri habeat, vel medicinis, & cui competat quilibet & cui non, & quod sit regimen obseruandum in eis, supra enim in capitulo generali dictum est, qualiter nocumenta apocrusticorum, & diaphoreticorum cũ accidant corrigantur, hic autem dicendum, qualiter sit ne accidant obuiandum. Sciẽdum ergo, ꝙ resolutio apostematum, & cuiuscunq; alterius materialis morbi, est vt humores, qui sunt materia eius subtiliati, & in vaporem conuersi apertis poris insensibiliter expellantur. vt Gal. ostendit. Fit autem illud à natura & arte, completur vero caliditate, & humiditate temperata naturali medicinarum quarundam proprie, simplicium & compositarum, quæ humiditates corporis ponant subtiliatas, & in vaporem conuersas, & poros cutis rarificatos, vt facile expellatur, vt est semen lini, anethi, fœnugreci, et similia. differunt autem, & variantur in qualitatibus dictis, ſm plus & minus, ſm diuersitatem materiæ, & membri, & aliarum rerum intrinsecarum & extrinsecarum, quę notę sunt, quibus indicia aptę, & ineptę resolutionis habẽt. Coadiuuant autem ad resolutionem apostematis recurrere facientia pręmissa, vt dicatur apostema resolui cuius pars recurrit, & pars inepta recurrere proprie resoluatur, vt non procedat amodo, sed desistat. Cum ergo materia apostematis recurrere non sit apta, quia iam aggregata est, & incuneata in cupo, sed resolutioni potius, vt quia calidũ sit, sanguineũ, vel cholericum, vel ex vtrisq; mixtum, & complexio corporis calida, & cõpositio rara, quod expiratio virus, & liquoris declarat, quæ in emplastris quotidie inuenitur, & maxime quia dolor, febris & alia accidentia remittantur cito, si nõ sufficienter agat sunt reliquiæ. Si vero non, vt quia tepide se gerat, iuuat ipsam cũ tẽperatis pręd ictis, si ꝑdicta non sufficiant, vel propter medicinarũ ineptitudinem propter naturam, & propter compositionẽ eius, vel caloris membri debilitatem, & cõpositionis densitatem confortabis illa cũ alijs subtiliantibus & calefacientibus magis, vt est spica, absinthiũ, ameos, baurach, & similia, quæ infra Christo auxiliãte dicẽtur, nec illis fortibus absq; necessitate prædicta vtaris, fortia enim caliditate sua et siccitate, subtile quodam impetu resoluendo à crasso diuidunt, & illud scliratum dimittunt, quod difficilius resoluetur ꝙ̃ prius, & etiam sanabitur.

Et rege patientẽ cum extenuatiua dięta, siti & fame, fames. n. exiccat corpus. Saniatio vero apatum est adęquatio materię, dispositio ei⁹ apta ad euacuationẽ ꝑ eruptionem. Cũ. n. in vacuo membri seu cupo apatis iã tota materia sit collecta facta, quia sit exitura, tunc cũ non possit apte repelli, quia iã exiuit à vijs & venis, nõ resolui, quia incuneata ibi existit & cõpacta, expedit vt per partẽ patiẽtem sensibiliter educatur, eo ꝙ pręter naturam existit,

Dięta.

& illud per eruptionem, vt ergo absq; grandi nocumento naturæ, & mẽbri possit expelli, oportet maturare ipsam & in saniem conuertere, vt per eruptionem facile expellatur: aut enim si niteris euacuare destrues loca sana ægritudini resistentia, dixit Hippo. Fit autem à natura, & ab arte cum medicinis calidis, & humidis cũ æqualitate viscosæ substantiæ, quæ cum caliditate æquali subtile à crasso non diuidunt resoluẽdo, sicut diaphoretica, & proprie fortes, sed agunt in eis vtriq; simul decoquẽdo & permiscendo, & suæ viscositate substantiæ vtrunq; retinet oppilando, nec permittunt expirari subtile, & prohibendo trãspirationem caliditatem præter naturam acquirunt in loco, à qua permixta cum naturalis sanies generatur in tali materia bonum, & ad malum mediocriter se habente, vt dixit Gal. debent ergo esse tales medicinæ calidæ in principio primi gradus, vel in fine ipsius, vel vsq; ad medium secundi gradus, quæ infra dicentur, & hoc propter diuersitatem complexionis corporum quibus approximantur, & etiam materiæ saniandæ. Inquit enim Gale. Medicina saniem generans debet esse caliditatis, seu complexionis similis cõplexioni corporis in quo sanies generatur, & etiã membrum, vt dixit Auer.

Habent autem exituræ iudicium ex parte naturæ ipsius materiæ: et corporis seu membri in quo sunt: & quãtum ad saniationem, et quantum ad eruptionem in quo materia est diffusa, aptam & facilem, ineptam & difficilem, & bonam, et malam, seu laudabilem & illaudabilem. Quantum ad saniationẽ quidem nam quæ est in materia calida, est et in mẽbro calido carnoso, et corpore fortis caloris, in quo materia est diffusa et posita extra multæ eminentiæ, et tumoris pyramidalis, vel coloris rubei cũ pulsatione prõpte saniatur, et est bona. Quæ vero ex materia frigida in mẽbro frigido, quia neruoso et simili, & in corpore caloris debilis, inepta est difficilis et illaudabilis, et maxime si in membro iuncturali vel propinquo existat, in quo nec apte fit exitura, nec saniatio propter mucillaginitatem ipsarum, & materiæ, & propter amplitudinem vacuitatis ipsarum, quare materia in eis non est bene aggregabilis in vnum, nec retinibilis, quin transpiretur, sicut exitui expedit & saniationi, nisi grandis causa existat in eis.

Similiter quantum ad eruptionem, nã in prima est prõpta eruptio, & absq; periculo, in secũda est difficilis & pernitiosa. Et quidem cum habet duobus fieri modis, vt per materiam et artem, si fiat per naturam est melior, & securior, & si fiat ad extra laudabilis, si ad intra illaudabilis: si vero ad vtrunq; magis. Et siquidem quod erumpit, egreditur album, et lene, et æquale, carens malo odore, laudabile est. Si vero citrinum, rubeum est, liuidũ, & cenosum, malum, sicut Hippo. in prognosticis dixit. Cum ergo vides apostema aptum saniationi prolongatur et sit factum exitura, dolor, et feb. non minuitur, nec pulsatio, nec apparet humiditas aliqua expirari, imo tumor manet, vel augeri non cessat, & maxime quando sanguineum, vel phlegmaticum, seu mixtum ex eis fuerit apostema, non cholericum, nec melãcholicum: humor enim crudus, et caro matura, materia sunt saniei, cholera vero inepta est ei, & resolutioni potissime apta. Vnde Hippo. in erysipelate putredo, aut sanies, malum. Et similiter melancholia si naturalis sit, maturationi, si præter naturã sit, corrosioni, cui maturatiua nõ competunt, cum putredinem augeant, et corrosionem. Vnde Hippo. in apho. calidum saniationem faciens non in omni vulnere optimũ est ad salutem. Et si potes impedire & resoluere, in hoc quantum potes instabis, & illud sępe ad meliorem terminandi modum reducas, et illud facies auferendo saniantia, & diætam extenuatiuam ministrando, ac resoluentia quę aperiendo poros materiã transpirabilem reddant, & subtilem eius partem à crassa diuidant resoluẽdo: illa enim sola putrefiunt corpora, quę calida sunt & humida, et intranspirabilia perseuerant: deinde cum administratione stypticantium, & exiccãtium,

5. apho. 23.

E vt foliorũ myrtæ, balaustiæ, & gallæ, & huiusmodi, quę si euitare nõ potes, quia natura sit ad suppuratione intenta, siquidem per se sufficiens sit multum apta, & naturæ obediens, quia si calida in eodem loco vehemẽtioris exitus ad exteriora cum maioris tumoris eminentia & acutioris capitis cum rubedine ac pulsatione relinque ipsi naturę. Dixit enim Gale. Medicaminũ auxilio non indiget, nisi cum morbo magnificato, dñari nequierit. Si vero per se nõ sufficiat, confortabis illam cum medicinis prædictis, & proprie cum materia est inepta, & prædictæ contraria. Cũ vero sanies sit, tũc cõsiderabis an locus eius sit in mẽbro carnoso, aut in membro arterioso et neruoso, et proprie quod iuxta iuncturas existit. Si. n. fuerit gñatio eius in loco carnoso, arterijs & pãniculis carente & neruis, vt sunt nates, & adenæ, non aperias exituras, donec tota materia sit cõplete saniata, nisi multa & superflua in quantitate existat, de quo mẽbri corruptio timeatur: melius enim digeritur insimul dimissa quã si euacueretur in parte, tunc enim intranspirabilis perseuerat, & quia permixta quod ex ea tan

F gitur à putrido apertius putrefit. Si vero in mẽbris alia cõditio fiat, ante perfectam, & completam saniationem totius, si natura nõ aperiat, studeas aperire. Sanies enim diu retẽta ac virus, dicta membra sua acuitate corrodit, quod plerunq; ad spasmum adducet.

Cumq; artificialis apertio duobus modis habeat fieri, vt per pharmaca caustica quę infra annuente Christo dicentur, & per incisionem cum ferro, vel sectionem, sitq; in eis dubium ne subiecta membra læderentur, expedit, vt fiat conditionibus debitis obseruatis, & maxime in exitura tali existẽte in neruosis, venosis, arteriosis membris: si enim sint in membris carnosis, sine periculo incidetur vel secabitur, etiam si profunda fiat, vt dictum est.

Conditiones autem debite obseruandæ sunt. Quędam ex parte chirurgici operantis, vt q; sit sciens & proprie in arte anatomica, et expertus in sectione, sitq; habẽs manus leues, & habiles ad secandum, et secum deferens instrumẽta apta ad illam, vt nouaculam vel lanceolam, mollificantia & dolorem sedantia, quæ in solutione neruorum dicentur, & constringentia sanguinem qualia sunt plura, ex quibus est medicina Gal. quæ ex pilis leporis, tela araneæ, & ouorum albumine cõmiscetur, et ferramenta quibus cauterizetur. Quędam vero sunt ex parte corporis in quo inciditur, quædam ex parte loci, quædam ex parte quantitatis, & formę, seu figuræ, quædã ex parte ligaturæ. Ex parte quidẽ corporis, vt si forte tumeat, & si sit sensibilis valde, prout Aboa. docuit, in vino lolij aquam ponas, aut fumach, aut fumi terræ, opij, et hyoscyami, ana. ℥. ß. nucis musc. & galliæ musc. & ligni aloes crudi, ana. ʒ. i. sextam, aut hyoscyamum nigrum cum corticibus mandragorę in aqua coquatur, donec rubefiat, et cum vino admisceat, & prębibat. Ex parte quidem loci est, vt fiat vbi sanies aggregata rumpitur, quam mollities tactu inuenta in loco cum digitis indicat, & albedo, seu alius color puris, licet quandoq; propter crassitiem sui non maturetur, vel pro

H funditatem loci, vt Hippo. dixit in aphor. quo casu calorem oportet attẽdere et pruritum, fiatq; in loco subteriori remoto ab arterijs, & neruis, quo sanies melius possit effluere & expelli, vt siquidem sit exitura pinealis extra eminẽs & acuta, in capite sui fiat: ibi enim cutis propter saniẽ attenuata est magis. Si vero sit spaciosa & lata, fiat in parte subteriori per quam melius possit euacuari, vt si expediat, in locis eius duobus, vel tribus incides. Ex parte figuræ, vt fiat f̃m processum rugarum vel linearum cutis, nisi in illis membris in quibus positio villorum non currit secundum cursum rugarum, ut est frons, & palpebræ in quibus si f̃m rugas cutis ipsarum incides, simul et neruũ seu villum eius qui in lõgitudine currit incides, caditq; supercilĩ et palpebrę, et breuiter fiat, sicut Ancilinus in chirurgica arte exptus, et in anatomia doctus ĩsinuauit, quod infra ponetur. Ex parte quantitatis & formę, vt si sint in superficie

Cõdi... incisi...

perficie posita, fiat superficialis, si vero in profundo profunda & lata, vt carne adiacente, eius labia non claudantur. Et proinde ad cautelam tentam aliquo liquido inunctam impones prius expressa suauiter sanie & paulatim, non subito, si enim subito expellatur, & exitura sit magna, & multa collecta sanie, perducet ad mortem subitã, maxime si intrinseca fuerit. Vnde Hippo. in apho. Quicunq; empyci aut hydropici vruntur, aut inciduntur, sanie aut aqua subito & multa fluente, repente moriuntur. Cum ergo quod per se effluit, fuerit parum prius imposita tenta superemplastretur ouum cõquassatum cum ambabus partibus suis, cum stupa ad sedandum dolorem, et restringendum sanguinem ex venis incisis fluentem, vel spongiam in vino styptico infusam vt docuit Abo. Et emplastrum de chalcantho non valde frigidum, ne mordeat vlcus, & superligabis modo quo oportet, qui infra dicetur absq; multa constrictione, ne doleat magis, & sic dimittes vsq; in diem sequentem. Extunc vero solue, & mundifica vlcus cum mellicrato, vel cum vino, & impositione tentæ ex filis telę antiquę, vel stylo si fuerit in profundo, super caput autem sit pannus abstersiuus, & exiccatiuus saniei & puris. Cumq; aliquid remanserit saniandum, illud saniabis miscendo mundificantia, & saniantia in emplastris. Et cum mundificaueris, necesse est, vt succurras ad conglutinãdum cutem cum carne, vt non rumpatur & indurescat, & fiat taliter, vt non conglutinetur, quare fiat sinus vel bursa, quæ non cesset impleri, & redeat similis exiturę primæ. Et quoties mundificabis non moretur quin impleatur carne ne fiat de genere fistularũ. Ad hæc ergo complenda, facta incisione & mundificatione, si ea quæ in circumitu incisionis sunt sine phlegmone fuerint, replebis vlcus puluere siccatium seu stypticantiũ pharmacorum etiam mordentium, qualia sunt ostraca adusta, & quale est compositum pharmacum ex fermento, & eis quę per chalcitem. Si vero quid eius, quod in circumitu, phlegmonat, id quod per oleum, & chalcitem liquefacies, qñ infrigidabitur, ducens in olla mollificare manibus oportet de vino fundendo vt nosti. vtile.n. est in multis hoc tale pharmacũ &c. Deinde conserues cum ligatura debita, quam infra dicemus annuẽte Christo, vt nec aqua, nec oleũ, nec pilus cadat, nec aliquid quod humectet, sordidet, & conglutinationem retardet. Et deinde incarnantia, & conglutinantia ministrabis, et finaliter sigillãtia. Quod si ex errore sinus accideret seu bursa, quã Gal. colpus appellauit melius est vt dixit ad mundificationem puris [illegible] ichoris, sine qua incarnatio, & conglutinatio opportuna est impossibilis, quod habeatur canale perforatum ſm rectum ex ęre, vel corio pręparatũ: ea vero non existente, habeatur instrumentum puris mundificatiuum habens amplũ canale, habeaturq; pharmacum per chartam combustã compositum ex eo parũ mixtum multo rodino. i. oleo ro. Et hoc canale per orificium vlceris sine immittere, & deinde inuoluto licinio claude orificium, & tandiu in eo dimitte, donec mundificatus perfecte sit sinus, & carnosatus, quod absente tumore, & dolore partis, sinus cõstrictione ac siccitate ipsius cognosces. Quod si in ore pus benignum, & paucum videris, magis spem carnosari, & cõglutinari, habebis colpum, propter quod superpones spongiam madefactã, et acetosam, gallæ oleo superligans, vt infra dicetur, & superpones emplastrum, & tentam ex eo inunctã, & dimittes vsq; in secundam diem, vel tertiam, quod si tunc ligatura soluta, liquor quis subtilis excernatur ex colpo ne à conglutinatione desperes, multoties enim superposita pharmaca patienti particulæ virus exprimit ex cute ipsa violenter & carne sibi subiecta humiditatem subtilem & maxime si corpus humidum sit, & diæta humida & superflua vsum fuerit, qua expressa, commensurate siccæ fientes regiones, conglutinantur prompte, q si secũdum tertium vel quartum diem absolues inueniès liquorem indigestum,

A per hoc scias non conglutinatum esse colpum, & proinde expedit, vt supraponatur particulæ pharmacum fortis exiccationis absq; mordacitate, quale est pharmacum nostrum flauum, per metallica pharmaca sine cera confectum, & oleo gallæ. & acetum sanguinolentorũ veterũ vlcerum, & neruorum est conglutinatiuũ, & corporis instantis exiccatiuum, quæcunq; autẽ emplastra sint pharmaca liquata rodino, si in huiusmodi sinus imittimus, per canale nõ transeant, sed in his conuenit vesicam accipientem porcinam apponere ante listum perforatum. ſm rectum oportet esse acriora pharmaca quæ licinosis imponuntur nominatis, qualia sunt viridia colore, & propterea pauco rodino cõmixta, cõmensuratio vero super incarnato sinu cõglutinatorum aliquod pharmacorum superponatur, vel si recẽs seu sanguineum curares vulnus, multa.n. sunt talia qualia per butyrũ lithargyrũ, & eruginem ęris, & alia metallica pharmaca, ex quibus qñq; flauum pharmacũ resultat, cũ amplius fuerit cocta, & quandoq; violaceũ cum ad modicum fuerit cocta. Scire oportet enim, q oĩa metallica pharmaca leptomera, & sicciora fiunt vsq; ad plurimũ cocta, & proinde in colpis profundis magis operatiua, cũ ad profundũ oporteat peruenire eorum virtutẽ: quæ vero recentia, & sanguinolenta sunt vulnera, facile cõglutinamus, & si vnus ex his exiccent, vt sunt quæ suprascripta sunt, de quibus multa enumerauimus quibus scripta sunt, similiter multa foramina, & longa, habentia multam sorditiem.

B

Aduertendum autẽ, quod si aliquid colpis in superiori fuerit regione, & similiter si vulnus fuerit profundũ, os vero eius in corporis manifesto inferius, facile per os effluat liquor, si solam custodias conuenientem figurã patientis particulæ, vt si fuerit colpus in crure, orificium uero eius iuxta genu tendẽte deorsum, orificium vero eius sursum, liquor manebit intus, & corrodet continuas partes, neq; effluet, vt nec carnosetur & conglutinetur, vt expedit, nisi subincidas inferius ad suffusionẽ ichoris ipsius. Et si illud in vulnere profundo nequeat fieri, iuuetur cõuenienti figura, & expressione versus orificium tendente in pharmacijs trahentibus de profundo, cum exiccatione forti, donec ichores perfecte fuerint exiccati, quod ex prędictis signis cognosces certe, & extunc abluatur cum iniectione mellicrati, quod in hoc melius est ad maiorẽ mũdificationem, deinde incarnantia ministrentur, deinde vero ablues cum vino mediocriter styptico, & ætate medio, tepido, & conglutinantia superponas. Et spongiam mollẽ q magis possibile est modo prædicto madefactã, & expressam circũpones, & superligabis bindã. Sit autẽ eius superligatio, vt à fundo colpus incipiat, terminetur autem versus os, & circũpones vero othomoris bindã, stringat quidẽ indolorose fundum colpus, paulatim vero exoluatur vsq; ad orificium, vt illic laxam superligationẽ habeat, & ea binda quæ superponitur extrorsum super orificium cũ emplastro cum forficibus existentem incisa, vt effluere possint ichores ab orificio, colpi quoq; aliquo ſm id superpositoq; emplastro, vt ad superfolutionem quam in tertia die facies auferens ab eo id quod velut epithema circũiacet, adhuc autem si dominium eorũ, quæ ad saniem deuenerunt apostematum, incisio fiet tarde, vel propter imperitiam medici, vel timorem infirmi, necesse est in tempore corrodi cutem à sanie, et subtilẽ fieri, & dirumpi vndiq; ad modum dislaniati panni, vt fiat vlcus à medicis nominatum rancosum, & dilaniatum seu dilaceratum. Est ergo cutis huius difficile conglutinabilis, & maxime siquis siccum superponat consistentia pharmacum, ab his enim adhuc magis rãcosior fiet, & sicca cutis similiter, & acutis gũmis exiccantibus similiter, quare ad conglutinationem eius vti oportet aliquo humido consistentia pharmaco, virtute vero sicco & effectu, quale est pharmacũ compositũ per lithargyrũ, & pinguedinẽ porcinã veterẽ, & chalcitẽ hñtibus, vel oleũ

C

D

veterinum, melius autem operabitur secundum has dispositiones, quando nõ valde durum, nec certissime molle conficitur, conglutinatiuum enim omnium est vlcerum, & sanguinolentorum immissum per oleum vetus. deinde per vinum vetus, deinde positis in circuitu huiusmodi dispositionum, intristanter enim eas consolidauit multoties, confert in lacertosa cute. Nihilominꝰ mel vsqꝫ ad consistẽtiam coctum, emplastratum, vt neqꝫ sit ita durum, vt lædat cutem, & instabile sit, neqꝫ ita humidum, vt circunfluat à calido corpore, & siccam relinquat bindam, & sic nihil prosit, quoniam autem mensuratio coctionis vix perceptibilis est in eo, melius est emplastrare puluerem myrtæ, vel aloe, vel olibani, vel omnia simul, & maxime qñ in binda vnctum humidum appareat. Sit aũt subtiliter puluerizata, & bis vel ter cribellata, & si su permisceatur decoctioni mellis, prædicta operabunt̃ melius, si magnus & profundus fuerit colpus. Ad hoc aũt subtilissima est, & expertissima centaurea, est enim mirabile pharmacum in vtilitate eius. deinde symphatum .i. plantago aptissimum. deinde iris, & absinthij radix, & postea oroborum farina. Sint autem subtiliter cribellata & linita, mixta autem mellis decoctio, ſm illud tempus quãdoqꝫ vtiqꝫ ab igne auferendum. deinde supertere baculo vel miscula, vt misceantur ipsa bene melli. Melius autem est præantiferentes ollam ab igne emplastrari omnia huiusmodi, deinde diligẽter mouere, donec mel vtiqꝫ fiat tepidum, vt superponi possit ei quæ curatur particulæ. Cum autem exitura intrinseca fuerit, licet de ea in prima sectione particulariter dictum sit, & ad chirurgicum non pertineat, sed ad physicum magis, tamen regat eam chirurgicus in absentia physici, velut manualiter operatio in eo, cum ministratione euacuationis minus, ne subtractione humiditatis impediat maturationem. Sed siquidem sanguis qui inuentus est, malus & corruptus existat, quod vtplurimum est, tam propter compassionem quàm propter alicuius euacuationem, cũ phlebotomia cognosces, mũdificabis eum, prout superius dictum est. Si vero bonum videbis, non euacuabis, nisi multus fuerit, minutio enim impedit saniationem subtrahendo humiditatem, & minuendo calorem ministrabis maturantia exquisite quæ sunt medicinæ subtiliatiuæ ex simplicibus & compositis. Ex simplicibus vt myrta, cinnamomum, amomum, & reliquę species cum consecutione vini subtilis, declinantis ad albedinem, paulatim bibiti. Et ex compositis est theriaca, & mithridatum, & homorusia. Et facta maturatione, si per se non rumpatur, ministrentur rumpentia eis appropriata, deinde mundificantia, & vltimo conglutinantia, quæ ex prædictis in prima sectione sunt nota. Et oportet, vt regas patientem huiusmodi exituras intrinsecas, & cum maturatur tendat ad caliditatẽ, & humiditatem temperatã. Cum vero erumpitur, & fit dubelati, oportet vt regas virtutem, ne cadat subito & syncopizet, & moriatur, & proprie vbi multa, & subita sequitur euacuatio, & illud cum cibis, & potibus iurium carnium, & vini subtilis, odoriferi, deinde cũ his in quibus est abstersio, & mundificatio, vt chist hordei, aqua eius, & cicerum aqua, mellis, & cappares, carycæ, & passulæ, & similæ. deinde cum habentibus virtutẽ conglutinatiuam, vt sunt extrema animalium neruosa, & viscosa, quæ sua qualitate generant sanguinem viscosum conglutinationi conuenientem.

De appropriatis apostematum secundum diuersitatẽ membrorum in quibus fiunt. Cap. 11.

LApidatio vero apostematis, non talis à principio existentis, vt melancholicus est, & conuersio eius in sclirosim & duritiẽ, accidit dupliciter. Aut ex natura materię ipsiꝰ, vt quia fuerit eterogenea, subtilis, crassa et viscosa, cuius subtile resoluitur per se, vel actio naturæ resolutioni intendẽs subtile euaporari fecit, crassum vero dimisit, nequiens illud resoluere propter ineptitudinem suam, ꝙ induratum remansit sequestrato ab eo subtili, & humido leniente & mollificante. Alio modo accidit ex errore medici in curatione, ut quia volens ipsum resoluere, resolutiua disproportionata ministrauerit & superflua, ab humiditate priuata, vel quia à principio apocrustica fortiora ꝙ̃ oportuerit apostemati ministrauerit. Cumqꝫ videbis apostema aptum huius terminationis ꝑ signa, quæ superius habuisti, & per duritiem à tactu inuẽtum post duritiem, vel maiorem, et per signa aptitudinis materiæ eius ad illam, obuiabis cum regimine humectãte, & ministratione humectantium intus & extra, absqꝫ resolutione, & cum euacuatione humorum crassorum & viscosorum, & quod scliratum, et induratum fuerit cu rabis & reges cura propria scliroticorum & melancholicorum, quæ infra ponetur. Conuersio vero, & permutatio apostematis in putredinem fętentem & corruptionem, est transmutatio totalis materię eius putrefientis, et calore non naturali extincto eius naturali, hæc est natura putredinis dixit Gal. & in hoc differt à sanatione ipsius, quia in materia et efficiente, ibi enim materia inter bonũ & malum se habebat, & calor efficiens ex calore naturali, & pręter naturam erat mixtus, hic vero & materia, & causa efficiens pręter naturam totaliter est effectus. Cum ergo corrumpitur apostema, fortasse putrefaciet, & corrumpet membrum, & fortificabit ipsum. Qualiter autẽ hoc fiat, & qualiter hoc curandum sit, & regendus sit patiens, supra dictũ est in capitulo generali, & infra in estiomeno, & cancrena dicemus. Apertio autem subita periculosa est & suffocatiua, si interior sit, & in membris nobilibus & animalibus, vel spiritualibus magis, vel eis vicinis, vt quæ in cerebro est, & pãniculo eius, gutture vel pulmone, vel pleura quæ vicinatur cordi. Et siquidẽ apostema vel exitura non sit matura, illud contingit multitudine materiæ, & acumine eius dirumpente, vel vlcerãte particulam continentem, & ex teneritate, vel subtilitate ipsius, vel aliqua causa exterius adiuuante, vt est percussio & casus. Si vero sit matura & suppurata, iã aperiatur si subito fiat, causa erit multitudo saniei, & acuitas ipsius cum tenuitate mẽbri, vel vtraqꝫ. Quare siquidem in pręedictis locis fiat, mortẽ subitã portendit vt plurimũ, quæ propter cursum cũ multitudine, & malitia ad cordis, & cerebri ventriculos, & proprie cum eruptio facta sit in ꝑte ipsius posteriori, tunc .n. cum non habeat vnde expiret, eius spiritus suffocabitur. Si vero in mẽbris nutritiuis fuerit, talem mortẽ subitam non portendet, nisi cũ in hepate fuerit, vel cum materia deferatur ad illa cum apostema, vel ad exiturã aptam, cum hoc videris ex signis magnitudinis apostematis, vel exituræ, & multitudinis materiæ eius, et ipsius malitiæ, obuiabis, vt tua interest, dicẽte Hipp. in ꝓgnosticis. nõne illius est, vt futurũ periculũ vel oĩno prohibeat, vel vt saltem competenti adminiculo tolerabilius fiat, & illud quidẽ facies regendo patientẽ cum euacuationibus totius, si expediat, et partis cum sanguisugis, & caraxationibus dimissis, donec sanguis sufficienter exeat, & etiam deriuationibus & attractionibus materiæ ad exteriora, & ignobilia, cum ventosis, & alijs prænarratis supra, obtundentibus acuitatem materiæ, siue humor sit, siue sanies, ac cum resolutione materiæ apostematis seu exituræ, & cum dięta tenui & siti & fame, et alijs materiã minorantibus. Et si expediat cũ eruptiõe festina, ex his ꝙ eruptionẽ habent facere in interioribus ꝙ̃ dicentur, cũ confortatione mẽbrorum principalium, & virtutum in eis, ex odoriferis & stypticis ex his quæ in prima sectione sunt dicta, in cura cordis & cerebri. Permutatio apostematis est, vt quia materia eius de mẽbro in quo extitit aggregata transferatur ad membrũ nobilius, vel ignobilius, intrinsecum vel extrinsecum, supremum vel infimum, vt est dictum, & illud dupliciter esse potest, naturaliter et ui symptomatis. Naturaliter quidẽ, vt ꝗa potentia naturæ nõ absoluta, materia subtiliata sit & poris

& poris membrorum seu intermedijs venis ad aliud expellatur ignobilius extrinsecum & infimũ, vt cum transit de apostemate pulmõis in apostema cruris vel pedis, & de nobilibus ad emunctoria eorundem in infimũ, qđ non est posibile, etiam si inter membra nulla manifestã appareat via. Inquit enim Gal. naturæ forti nihil est impossibile in expellendis nocentibus, trahit enim saniem per medium ossis. Et regimen tunc est tale, vt sinas naturæ nihil agendo, vt in apho. docuit Hip. Si vero vi symptomatis fiat, est vt quia materia sua multitudine, et subtilitate substantiæ, ac acuitate qualitatis suæ grauante, et molestante non posit contineri in membro, sed effluens per poros eius venas reingrediatur, & transeat ad aliud, & maxime si sit ei subiectum situ & virtute, sicut cũ transit pleuresis, & synanche in peripneumoniam. Cum ergo apostema ad talem permutationem videris aptum sit per priuationem signorum terminandi per alium modũ & apertionem doloris, & caloris in alio membro, & maxime sibi vicino & ligato, vt matrici vbera alligantur p venas, & stomachus cerebro per paria neruorum, cum permanentia eius in sua dispositione prima, & si talem permutationem coniecturaberis bonam, vt dictum est, sine eam & iuua sicut in phlegmone dictum est. Si vero malam, impedies euacuando, trahendo, & deriuando, exiccando, compinguendo, & subtiliando regimen, vt superius apertione eius, vt dictum est.

Ex resoluentibus apostemata quędam sunt simplices, quædam compositæ, quas supra narrauimus in sectione prima, & proprie in ægritudinibus iuncturarum, & ex appropriatis in hoc loco est omne calidum temperatum, & reiteratum super membro cum frictione membri temperata, & vaporatione faciente illud, in qua est humiditas calida, vt est aqua calida simplex, vel decoctionis florum chamęmillæ, meliloti, anisi, & similium, embrocata vel cataplasmata cum spõgia, & reiterata multoties, cum superpositione aliarum medicinarum simplicium, ex quibus sunt carycæ, passulæ, mel, oleum antiquum, terebinthina, thus, & mastix, & vinum, & fortiores, sicut sinapis, stercus auium, calx, cordumeni, pyrethrum, gluten albotin, & mastix, & oleum antiquum, oportet autem, vt â lenientibus non expolientur.

Et ex compositis est medicamen de marchesita, cuius hæc est descriptio. ℞. lapidis marchesitæ. ʒ. vij. ammoniaci tantundẽ, farinæ fab. ʒ. vi. misceantur cum resina hu. & liniatur supra saniatam exituram donec cadat per se, & oportet vt administreť statĩ, qm̃ exiccatur multoties.

Aliud. ℞. ammoniaci partẽ. i. bedeguar quartam partẽ partis vnius, & ministrentur. Oportet aũt vt non spolientur â liniẽtibus & mũdificãtibus notis q̃ infra diceť, ne sua forti resolutione ad sclirosim pducatur exitura, & alijs, q̃ in nostro antidotario seriose notauimus.

Et ex maturantibus sunt medicinę in quibus caliditas similis existit caliditati corporis humani, & etiã membri in quo fieri habet, & est vt sit calidũ, & humidũ cum latitudine, q̃ est â principio primi gradus vsq; ad medium secundi, in finem eius q̃nq;, cũ substantia viscosa, & de illis sunt simplices & cõpositæ. Et ex simplicibus sunt q̃ sunt calidæ tales, in primo gradu, vt est embroca cum aqua tepida, & farina tritici, vel hordei, & oleum dulce: & triticum masticatum propter illud, quod continet de calore naturali corpis est melius. Et panis, cera, croc⁹, malua, & bismalua, radix ladani, butyrũ, hyssopus humida, adeps porci, radix lilij al. domestici, semi. lini, fœnugræ. carycæ pingues, meliloti, & vuæ passæ. Et ex fortioribus est hyssopus, glutẽ albotin, frumentũ, radix cucumeris asinini. Et ex cõpositis sunt q̃ cõponuntur ex eis s̃m necessitatẽ.

Maturatiuum.

Medicamen compositum cõueniens maturationi, & est Abo. ℞. vuarum passularũ, styracis, chalbani, myrti, ladani, resinæ, masticis, butyri, hyssopi humidæ, radicis cucu. asini. ana partes æquales.

Emplastrũ. G. ad idẽ de kerua, & emplastrum de thymo, & emplastrũ basilicũ. Et de bonis ad hæc est empl̃m de marchesita cũ ammoniaco cũ desuper ponitur donec per se cadat, & alia quæ in nostro antidotario diximus.

Ex pharmacijs verò eruptionẽ facientibus in exituris & collectionibus apparentibus, præter dicta supra in sectione prima in apatibus mãmillar℞, sunt q̃ illud agũt attrahendo fortiter, rubefaciẽdo & adurendo, et ex eis sunt q̃ illud agunt in intrinsecis, q̃ supra in cura pleuresis diximus sectione prima, & ex eis sunt q̃ illud faciũt in extrinsecis, de quibus nunc sermo est, ex quibus quędã sunt simplicia, quædã composita, ex simplicibus sunt fermentũ, species gũmo℞, & proprie galbanũ, & euphor. & arseni. nasturcium, vrtica, scilla, flãmula, calx, sinapis, nux rancida, cantharides, cordumeni, salgemma, baurach, pyrethrum, & stercora auium calidarum, vt columbi, anatis, & anseris, accipitris, falcõis, thapsia, & similia, & macianæ ru. tritæ cum corticibus suis, vel herba alchãna coctæ & emplastratæ. Et cõpositæ sunt quæ ex his componuntur & conficiuntur cum succis eorum, vel gummis dissolutis in eis, vel cum melle, vel cum stercore auium prædictarum, vel capitello. i. lixiuio forti, & color balneantiũ. Et alia sunt ex rumpentibus & cum exiccantibus saniem cum eruptionem voluerimus euitare.

Et ex cõpositis erumpẽtibus est emplastrum quod fit. ℞. radicem narcisci bulliat cũ aqua & oleo de lilio & melle, deinde emplastretur, rumpit enim omne prauum.

Aliud fortius. sumantur cantharides, terãtur, et ponantur super oleum vetus, & decoquantur super prunas, donec totum cõgeletur. deinde terantur cũ melle anacardi, et stercore colũbino, et emplastretur. Emplastrũ expertum p Abo. ℞. medullę granorũ coti, nucis rancidæ, fermenti, caules, & cepe decocti. sinap. & fimi colũbini, & fiat emplastrum. Emplastrũ exiccans, & resoluẽs saniẽ sine eruptione. ℞. baurach, salis ammo. sinapis, stercoris auiũ, arseni. calx, cordumeni, misceantur thus, & glutẽ albotin, & mastix, & aggregenť trita cũ aceto & oleo antiquo. Linimẽtum ad idem. ℞. marchesitæ, ammo. ana. ʒ. xij. farinæ fabarũ. ʒ. vi. misceantur cũ resina humida, & linianť super cutẽ & saniẽ, donec cadat per se, oportet aũt statim ministretur, qm̃ cito exiccatur. Linimentũ quo aperiũtur apata matura. ℞. liquoris anacardi, picis liquidæ, ana. partes æquales sumantur in cocleari ferreo, commixtæ terantur donec fiant vnum, de eo pone super locum quem volueris aperire, & dimitte per mediũ diem.

Vngiẽtum aperitiuũ.

Quod si cum prædictis non aperiatur nec sanies exiccetur, oportet vt aperiatur, & incidatur ferro, & modus est quem in membris singulis Antilus magnus chirurgicus, & expertus insinuauit dicens, si exitura fuit in capite sectio eius sit sectio æqualis, & sit cum radice natiuitatis pilorum, nec sit transuersa in eo, vt cooperiant pili, & nõ appareant cum saniabitur, & cũ est locus occultus, tunc eius apertio sit lata, & si accidit in naso, tunc pforabimus eum ęqualem secundum quantitatem longitudinis nasi, & si fuerit prope, perforabimus perforatiõe simili capiti lunæ nouæ, & conficiemus tortuositatem inferius. Si autem accidat in mandibulis secabimus eã sectione ęquali, quoniã cõpositio huius loci est æqualis sicut illud ex corporibus senum, post aures vero perforabim⁹ eã sectione ęquali, quoniam cõpositio huius loci est æqualis, brachia vero, & cubitos, & man⁹, & inguina omnia perforabim⁹ in longitudinẽ. Et si fuerit prope coxam, perforabimus eã perforatione rotunda. Et perforatio quidẽ rotunda est quę apprehendit cũ apprehensione sua de longitudine corporis, aliquid de latitudine eius, qm̃ cum locus ille nõ perforať rotũde posibile est, vt aggregenť in ea materiæ & fiant fistulæ, & similiter ẽt perforatur, quod est prope anum, propter locum humiditatis quę aggregatur in eo, & in latere costę perforanť aperiendo, in testiculis, & virga æqualiter. Et simus prompti semper, vt consutum sit

consequens figuram loci quanto plus poterimus supra ipsum. Coxæ vero & adiutorium secantur in longitudine, & obserua, vt non lædant neruos. Et dixit, scias ꝙ perforatio diuersificatur ſm loca, & quando est apud oculum, tunc perforatio sit lata similis situi oculi. Aures vero non perforentur æqualiter, & in brachijs, cruribus, coxis, & virga, totum æqualiter fit in longitudine, & similiter in lacertis ventris & dorso, & in inguinibus, & sub assellis penes perforationem eam accipientem ex latitudine &c, ne fiat in ea sinus q fiat fistula. Et testiculis & virga ęqualiter in longitudine, & latere, & costis accipe in latitudine, ne etiam sit trãsuersus, quoniam situs costalis est similiter, & simul caro quæ est super eas. Inquit, quoniã propter situm carnis, & villos lacertorum, quoniam non sumus prompti nisi ad hoc, vt perforemus, nisi cum immutatione, vt non perueniat incisio, & sit locus incarnationis bonus, & non crassus. Et sit in omni dispositione ingenium tuum ne incidas arteriam neq; venam magnã exituræ, aut neruum, aut villos lacerti. Et perforatio sit ſm magnitudinem exituræ scilicet si fuerit parua, & currit quod in ea est ex loco vno, seca eam in loco vno, & si fuerit magna, tũc perfora, deinde intromitte digitum tuum indicem sinistrum in ea, & perfora iterum eam, vbi peruenerit caput eius: deinde intromitte etiam in foramine secundo, & ſm hoc donec venias super eam, & si exituræ fuerit locus sufficiens, ex quo sit posibile exire quod est in ea, perforabimus ipsam in loco illo, & si fuerit rotũda, aut fuerit ei sinus, ne egrediatur, quod in ea est ex perforatione vna, perforabimus etiam eam in inferiori parte sui in duobus locis, aut tribus ſm quãtitatem quam scis, ꝙ omne quod aggregaẽ ex ea currit in hora. Inquit vbi fit exitura cõiuncturalis, aut membrum nobile, aut membrum propinquum osi, aut panniculo, festinabimus in perforatione eius antequam cõfirmetur eius maturatione ne pus corrumpat aliquid de mẽbro illo, & multoties cutis perforatur perforatione aliqua, aut accidit de ea aliquid, aut postponatur super eam eruptionem faciens, vt sit ei profundatio, incarnantia, & conglutinantia, & sigillantia infra querantur, particula. iij. capitulo primo.

De cancrena & estiomeno. Cap. 12.

CAncrena & estiomenus est cum apostema sit perducens membrum in quo est ad corruptionem, & mortificationẽ, tũc enim corrumpitur membrum, cum ad mortificationem perducitur, tuncq; corruptum erit cum fuerit mortificatũ, corruptio enim est mutatio de ente in non ens, & viuere viuẽtibus est esse, vt Aristo. dixit, tunc dicetur corrumpi, vel corruptum esse, cum in mortificatiõis sit via, vel iam mortificatum existat, cũq; in via corruptionis existat, quia color eius in liuidũ, vel viridem incipiat manifeste mutari, minoratur eius sensus, si sensibile sit, & in principio sit talis corruptio, et mutatio à phlegmone, ꝓprie dicetur cancrena. Cum vero ꝓcedit, & destruatur eius caro, & quę ipsum sequuntur, & putrescat, & corrodatur vsque ad os, dicitur ascachilos. Cũ vero putrefactio processerit, & peruenerit ad corruptionem perfectam, vt iam sit mortificatũ membrum, & color sit mutatus ad nigredinem, & sensus eius totaliter sit destructus, dicetur estiomenus.

Causæ. Et causa corruptionis, & mortificationis ipsius membri est destructio complexionis, vel caliditatis naturalis, & spiritus eius, & superacquisitio caliditatis præter naturam. Cuius causa est duplex, intrinseca & extrinseca. Intrinseca ratiõe apostematis de qua est sermo ad præsens, est duplex. s. ex parte ipsius apostematis, & ex parte erroris cõmissi per medicum in eius cura. Ex parte quidem apostematis tripliciter, vel quia sit magnum, & multæ, & crasse materiæ de genere phlegmonis, quare suffocat calorem naturalem, & spiritum in membro, oppilando vias transitus eius de principalibus ad ipsum prohibeat illum venire ad eum, vel quia sit malæ materiæ putridæ

E putrescentis, vel vlcerantis de genere herpetis, vel venenosæ de genere antracis, vel ignis persici, vel quia sit multæ, & malæ simul, de genere phlegmonis erysipelati, & formicæ vlceratiuæ, cancri & leprę. Ex parte vero erroris medici in cura, licet ad extrinsecam causam pertineat multipliciter, vel quia in principio fortiora apocrustica ministrauit, & frigidiora q̃ oportuit & diutius, quare caliditatem naturalem, & spiritum extinxit ĩ illo, vt supra in generali capitulo dictum est, vel quia effuderit oleum in vlceribus profundis, quare sordidatur caro & putrefit, vel quia putrefactiua, & saniatiua fortia diutius ministrauerit, necnon & saniem in membro diutius permiserit q̃ oportuerit, vel quia corrosiua imposuerit in ipsum iam vlceratum causa corrosionis carnis malæ additæ, & diu permanserit, vel plusq̃ oportet, aut absque causa, vt quia voluerit dolorem in membro augere causa extirpationis pecuniæ, vt quando medici irrationabiliter agũt, & vltra statutum eis pretium plus exigunt, vel quia

F ligaturam magis strictam q̃ oportuerit fecerit, proprie cum steletis, quare oppilatis vijs prohibetur calor & spiritus transire ad membrum. Causa exterior est frigiditatis aeris, complens incisio, vel percussio, casus, morsus venenosorum animalium, vinum sumptum calidum, vel sua proprietate corrumpens, cum auxilia propria non fuerint ministrata, & hæc omnia sunt manifesta.

Cura cancrenæ, & estiomeni. Iam dictum est in pręcedenti capitulo qualiter prohibeatur apostema, & corruptio membri ne fiat, nunc dicere volumus qualiter cum acciderit sit curanda. Sciendum autem, ꝙ cancrenę in principio est cura possibilis, cum vero processerit, ut perueniat ad ascachilos, nõ certa est spes salutis, declinat enim plus ad corruptionem, vel mortem q̃ ad vitam. Gal. vero exemplificauit in corruptione sanguinis, loquens in vino quod corrumpitur dicens. Cum ergo sanguini corruptio contingit, idem fit quod in vino solet fieri, quia cum vinum in acetum solet mutari, & in perfectum

G acetum peruenerit, non potest in vinum amplius redigi, ꝙ si parum mutetur, & non ad acredinem ducatur, vt plurimum ad naturam vini vertetur. Idem in corruptione sanguinis, & membri est intelligere.

De cura cancrenæ.

Cura vero omnem eius comprehendens dispositionẽ est quinq; res. Prima est putrefactionẽ prohibens. Secunda est putrefactum abscindens. Tertia est prohibẽs ne putrefactio spargatur vlterius. Quarta est corrigens accidentia. Quinta est regimen. Prima cõpletur hoc modo, quia cum videbis colorem membri apostemati, & ꝓprie in apostemate phlegmonico magno alterari, & permutari ad liuidum, quia in via putrefactionis, & corrosionis existat, tunc oportet vt subuenias cum eo, quod à proprietate & complexione adiuuante prohibeat eius putrefactionem, qualis est bolus arme. terra sigillata cũ aceto linita super ipsum. Si vero illud non sufficit, non inuenies excusationem quin facias scalpellationem profundam diuersorum modorum in locis, vel ponas

H sanguisugas, & phlegmones venas proximas ei paruas, vt euomatur omnis sanguis cum cautela malus qui circundat locum, & ponatur super locum ipsum scalpellatum, quod prohibeat putrefactionem ex his, quæ dicta sunt superlinita, vel de contrarijs in complexione, ea in quibus est profundatio fortior sicut farina hordei cum syrupo acetoso permixta, aut cum farina fabarum, & proprie permixta cum sale. Et de his quæ superliniuntur est asa. semen vrticæ, & succus foliorum acori, vt de vnoquoq; sit pars vna, floris æris. P. f. terantur cũ aqua donec fiant ſm spisitudinẽ mellis, de quo liniatur manus in circuitu eius, attendens mente ad corpus laborantis in talibus auxilijs ministrandis, vt forti, & duro, vt rustico, fortia ministres, debili vero & molli, vt puero & mulieri, & viro coloris albi, & mollis carnis, mollia ministrabis. Et de medicinis prohibentibus corrosionem, est vt sumatur floris

floris æris, mellis & aluminis ana partes æquales, & liniatur cum eis, prohibet enim eas et facit cadere quod putrefactum est, & seruat id quod sequitur ipsum. Si autē pertranseat dispositio dispositionem apostematis, & dispositionem corporis eius, vel coloris, et incipiat deuenire in mollitiem membrū, & humectetur parumper, tunc hæc est inceptio eius in putrefactione, quare oportet, ut puluerizetur super ipsum aristo. rotun. & gallæ, ana æqualis partis, & exiccentur etiam tragacāthi, & colcothar sunt bona, & proprie cum ace. & folijs nuc. ipsum chalcanthum rub. pulverizatum solum, & simul cucumer asi. & succus eius epithematus.

Secunda res completur. ꝙ si pars carnis incipit corrūpi, vt iam peruenerit ad ascachilos, incide eam, aut fac eā cadere cum trochiscis de arseni. aut de calcanto qui sunt fortiores illis. Cumq; fecerit cadere cancrenam, fac currere cum butyro vel alijs, quę infra duce Christo dicemus, ponendo desuper. deinde fac cadere escarā, & non cesses donec peruenias ad carnem suam. Et cum membrum totum quasi putrefactum est, vt sit factum estiomenum, oportet, ꝙ incidatur, ne corruptio transeat ad vicinum. Inquit enim Gal. quod tangitur à putrido putrefit. Cūq; incideris illud vel partē eius, oportet vt exerceas rem tertiam prohibendo ne spargatur adhuc putrefactio, & corruptio. Cōpletur enim cū cauterizatione partis vel membri remanentis cum igne, aut cum pharmacijs causticis, & adurentibus, & proprie in membris facile suscipientibus putrefactionē propter suam caliditatē, & quia superfluitates calidæ approximentur eis, vt testiculus & anus, efficit enim cauterizatio, iuuamentū quod Abo. ostendit cum inquit. Cauterizatio est medicamen valde vtile ad resoluendum materias corruptas in membro repertas, et ad prohibendum ne corruptio spargatur, & ad confortandum membrū cuius complexionem volumus rectificare, & ad restringendum sanguinis fluxum, quibus hic omnibus indigemus. Cum ergo cauterizatione sit eschara facta in loco, oportet vt sic agas quod eschara cadat cito, complebis autē illud ministrando, & desuper ponendo panem cum hydromelle coctum, aut cum farina hordei, vel cum eo miscere fermentum. & quæcūq; ad suppurationē sunt apertissima, idonea sibi ad decisionem adustionum, & panis ex apio tritus, & basilicon tritum corrumpit & sedat vstiones ab humidis. Et ex simplicibus, vt ireos radix cum melle vel panici farina, vel aristo. vel acorus in duris corporibus, in mollibus vero sufficit butyrum, vel oroborum farina cū melle. Cumq; ceciderint vstiones, & escaræ, carnosentur & conglutinentur finaliter, de quibus dicet in sequenti particula si Deus annuat.

Accidentium vero correctio est, vt cum magnificari appareat apostema in circumitu putrefacti, tunc corrigatur, & succurratur cum emplastro ex sauich hordei cum succo hyoscyami alb. verum nō approximetur supra partem putrefactā, sed in circumitu eius, vt ab illa repellat.

Regimen vero est. vt regatur cum frigidis, & siccis, & alijs prohibentibus putrefactionem, qualia sunt acetosa, acetum, & salita, & amara, cum ex eis fiant pilulæ, & sumantur quolibet die ex eis. iij. cum his quæ mundificant à proprietate, vt est cinamomum, xyloaloes, & similia.

De moro, & medicinis eius. Cap. 13.

MOrum est apostema molle ex carne addita accidens in carne rara, & plurimū in ea quæ in ano, vulua & capite virgæ, & quandoq; est effundens humiditatem rubeam admodum aquosi, & quādoq; est saluum, & quandoq; est magnum & dolorosum, & cura salui est cum aspersione pulueris corticū granati acetosi. Eius vero quod est malignum curatio eius est cum sedantibus dolorem ex corrosiuis pharmacijs, deinde cūm glutinosis. Et decoctio ficus & proprie allium confert ei, & fel asini syluestris eradicat ipsum.

A SVMMA. II. *Particulæ secundæ, sectionis secundæ, & est de medicinis apostematum cholericorum & mixtorum & c.*


SEquitur summa secunda particulæ secundæ quæ est de medicinis apostematum cholericorum & mixtorum continens cap. 4.

De Erysipelate. *Cap. I.*

ERysipelas est apostema cholericum ex cholera xantha naturaliter se habente extracta de corpore in hepate, & chisti fellis ad cutem, ibiq; collecta propter crassitiem, & multitudinem ac densitatem cutis, quare in tumorem eleuatur, & supercalescit in phlegmonis modum. B Conuenit enim ei, et differt ab ipso, conuenit quidem in tumore, & caliditate, vtrobiq; enim tumor & calor est, differt autem ab ipso in quanto ipsorum, in phlegmone tumor maior est, calor vero minor. in erysipelate vero tumor, minor, & calor maior siue acutior. & differunt ēt in materia, quia in phlegmone materia sanguinis est, in erysipelate vero cholera. in loco etiā, nam in phlegmone sanguinis materia in subcutaneis partibus est, vel in carne, & musculis, in erysipelate vero, cholera in cute est cholerica, calida enim & subtilis est cum consistentia, quare impulsa mouetur de sui natura ad partes circunferentiales corporis apte, & pertrāsiens carnes & raras particulas corporis deuenit ad vltimam cutem, quam cum non possit pertrāsire factam densam, vel quia crassitiem aliquam acquisiuit colligitur in ea, & facit apostema. Si C enim subtilis esset & cutis rara, vt in corpore naturaliter se habente existit, pertransiret vtiq; ipsam, & conspirando insensibiliter efflueret de corpore, vel sensibiliter cum sudore, quemadmodum secundum vnamquamq; diem vidimus, & proprie in balneatorum abstersis sudoribus color flauus apparet, qualis choleræ est. Differunt quoq; in accidentibus, in colore cutis, & læsione eius, & pulsu. In phlegmone enim color cutis rubeus est, & cutis de se illæsa cum pulsu: in erysipelate vero flauus vel mixtus ex flauo, & xantho sine pulsu: vel cum minori, & quidem cum ipsa cholera dimisit membrum, quod est super eam, cutem excoriat, & tempore ad profundum vadit, vt vlceret totam cutem vsque ad suppositam carnem: vt hæc tota dispositio erysipelatis varietur, duplicem habens differentiam, seu speciem, quia vel sine vlcere vel cum vlcere fiens. primam Gale. herpetem nominauit. secundam herpen estiomenum, vt innuit ad Glauconem, licet videatur ex dicto ca. quòd cum vlcere fit & ascachilos. D item pulsus est symptoma magna phlegmonis, etenim in profundum fit, vbi arteria fit. erysipelas vero in cute vbi arteria non est, licet ipsa orificium ramusculorum eius attingat. erysipela quoque iudicia habet, ex loco in quo incipit. Si enim incipiat à lepore nasi, & est vt plurimum, augmentatur, & expanditur in facie tota & capite, & est minus malum, & quandoq; incipit à strictura osis, & sub cute, & est maius malum. Ex quibus causæ, & signa erysipelatis sunt manifesta.

Cura eius est. iiij. res. Abscisio antecedētis causæ, euacuatio causæ influxæ, & incuneatæ in poris cutis, correctio accidentium, & regiminis ordinatio in similitudine phlegmonis. Quēadmodum enim phlegmoni erysipela conuenit & differt, eodem modo in cura conuenit ei, & differt. Cōuenit quidē in euacuatione & infrigidatione, eo ꝙ vtrobiq; tumor ī causa est. Differt vero in quātitate

euacuationis, & infrigidationis, sicut in quanto differebant tumoris, & caloris, in phlegmone enim quia tumor superat calorem, intentio, quoque euacuandi praeualebit infrigidandi intentioni: in erysipelate vero infrigidandi intentio praeualebit seu superabit euacuandi intentionẽ. & quia materia influens, & antecedẽs in erysipelate erat cholera pura, in phlegmone sanguis purus, vel parum mixtus, erit totius euacuatio in erysipela cholerae quemadmodum in phlegmone totius euacuatio sanguinis.

Complebitur autem cholagogo aliquo sicut in phlegmone euacuatio sanguinis cum phlebotomia. Et siquidem pauca sit passio sufficiet clystere cum acri. nõ enim conuenit in tali phlebotomia. Cum enim sanguis sit fraenum cholerae vbi non superabundat, si euacuetur, cholera fiet effrenis, vnde Gal. infelices ex cholera non sunt phlebotomandi, quòd si cholera superabundet, praemittenda est phlebotomia, sed non minoratiua.

De phlebotomia.

Euacuatio vero apostematis seu partis erysipelatę dupliciter completur. primo per apocrustica, & repellentia ad particulas alias. secundo per diaphoretica, & quia nõ quantitate contristat particulam, & à magnitudine deficere facit, ab eo quod secundum naturam, vt phlegmon, sed qualitate & inflammatione magis infrigidantibus repercussiuis apocrusticis fortiorib9 indigebit quàm phlegmon. Et quidem talibus non periculosum est vti cum repellant de ignobilibus exterioribus ad interiora nobilia nisi totius euacuatio praecessisset, quẽadmodum in phlegmone, nec quoque sine ea repulsio materiae bono modo fieri posset per illa ad circumadiacentes particulas, & totum corpus nec diaphoresis etiam. Inquit enim Gal. plenum existens corpus non recipit quod impellitur, & si aggressi fuerimus trahemus per calorem amplius in partem, quàm diaphoresim faciamus.

Ad haec vtraꝗ complenda, & euitandum periculum repulsionis ad principalia & ad complendam operationem repercussionum & diaphoreticorum quoꝗ approximandorum particulae ad euacuationem causae coniunctae apostematis incuneatae in ea praemittendũ est in erysipelate cholagogon ad euacuationẽ totius, sicut & phlebotomia in phlegmone, deinde ad euacuationem partis accedere & cholerae in cute collectę. Et primo cum repercussiuis amplioribus, & fortioribus quae in phlegmone diximus, qualia sunt lactucae, semperuiuae, portulacae, lenticulae aquę, mucilagines psylli, hyoscyamus, & virga pastoris emplastrata, & similia, & cum substantia accepta, vel cum succis earum superposita, & aqua frigida infusa quam Hippo. in apho. commendauit in non vulnerata, & tandiu donec trãsmutatio fiat coloris, certissime enim inuenies erysipelas curatas cum talibus, repellunt enim quod influit & erysipelatis causa fit, & simul inflammationem extinguunt & sedant dolorem particulae, qui trahendo influxionem cholerę adiuuat, vt erysipelae pręstet augmentũ, & sic erysipelam prohibeant. Et quoꝗ quod in particula continetur etiam cum appropinquantes expellant particulas propter ipsius subtilitatem curatam iam factae erysipelae auxilia existit.

Secundo si aliquid in parte adhuc remanserit sua crassitie repelli non valens, expedit quando feruor iam eius abierit ad diaphoretica deuenire auxilia, qualia sunt temperata in caliditate & humiditate, & medicamine et cataplasmate eis, vel calida hordeacea farina, & croco, vel cõdro, vel alio, adhuc enim secundum vtrunꝗ modum conferunt sicut pędicta, nam in eo ꝙ sedant dolorem, & etiã caliditatem remittunt, augmentationem erysipelę fieri prohibent, inquãtum vero quod iam influxũ resoluunt, sanant quod iam erysipelatis factum est, & sic praeuisio sunt simul & cura, nec expedit ad sanationẽ eius procedere, in erysipelate enim sanies mala est, vt Hippocrates dixit in aphorismis.

Correctio vero accidentium scilicet doloris, & inflammationis ex praedictis est nota. Vlcerationes vero ipsius corriges praescarificans emplastrando hordeaceam farinam, deinde ipsum & excoriationem cum vnguẽto albo de cerussa, quod in nostro antidotario dictum est, & est vnguentum sericinum.

E

Regiminis ordinatio est, vt conuertat regimen in omnibus rebus non naturalibus ad frigidum, & humidum, quae supra in cura febrium nota est. Medicina Abo. ad excoriationem erysipelatis. scoria plumbi in vino pontico bulliat cum siclę folijs, & cum eo euaporetur, deinde curetur cum eo in quo est resolutio fortis cum infrigidatione, quale est. ℞. lanae veteris adustę non lotę. ʒ. xv. scorię ferri, plumbi, ana. ʒ. ix. sepi caprini veteris abluti cum aqua. ʒ. xv. olei myrti. ʒ. v. & vtatur. Aliud lenitiuum leuius illo. ℞. scoriae plumbi. ʒ. x. succi siclae, drach. ij. olei & cerae quod sufficit.

De formica. Cap. 2.

F

Formica est apostema cutis cholericũ ex cholera adusta, paruum, incipiẽs sicut pustula vna, vel plures cũ punctione ad modum punctionis formicae, quare dictum est formica, deinde fit apostema paruum & ambulat paulatim, & quãdoꝗ corrodit & vlcerat propter crassitiem cholerae, & fit vlcus putridum, & quandoꝗ resoluitur cum est subtile, & est vesicans tantum separans & excorians, & quędam eius est miliaris, eo ꝙ habet pustulas plures, & paruas, similes milij, & est species formicae.

Apa dictũ mica

Signa quidẽ sunt formicae, quod est quia incipit sicut pustula, & eius essentia est rotunda, & dispositio, vt audiuisti, et color eius est ad citrinitatem decliuis cum inflammatione grandi habens radicem latam, inde est quòd nominatur miliaris.

Cura formicae consistit in illis in quibus consistit cura erysipelatis. s. in euacuationibus totius & partis cũ alteratione, & infrigidatione & reliquis, verũ oportet ꝙ cholagogon eius in euacuatione vniuersali sit ex educẽtibus cholerã adustam, qualis est aqua casei cum folliculis senę. & fumoterrae, & similibus, & cum additione scamoneae si expediat, deinde ministrabis sup apostema infrigidantia, quae sunt dicta in erysipela, nisi fuerit corrosiua, qm̃ tunc humida, licet sint frigida nocẽt, & similiter diaphoretica, quare oportet ut ministrẽtur ea in quibus est stipticitas cum frigiditate, & caliditate parua, vt est rubus, lingua canis, solatrum, lentes, plantago, & similia, quę dicta sunt supra in cura carbunculi & carbonis, ante enim purgationem praedictã, si incipias infrigidare, retinebis materiam, & maxime si stiptica sint frigida, quare corrosio post corrosionem non cessabit augeri. Et post praedicta ministrabis sauich hordei, & corticem granati, & ramos vitis, cum vero terminetur corrosio super eam miscebis cum istis infrigidatiuis aliquid mellis, aut farinae thuris cum aceto, & aqua quae currit ex ligno vitis humido cũ aduritur, & stercus ouinum cum ace. & ficus cum axungia porcina superposita non sinit eam dilatari.

G

Cum ergo apparet corrosio, & vlceratio, tunc administra trochiscos andoron cũ vino stiptico, aut aceto commixto cum succo cucumeris asi. & sal. & fel hirci, & rutam cum thure, & piper nigrum cum vrina pueri. Gal. autem conueniens esse dixit, vt sumatur aliquid sicut est bucha extremitatis pennae, aut alia res cuius extremitas sit acuta quã possibile sit deglutire formicã, deinde penetret formicam in circumitu eius vsꝗ ad profundum cum acuitate sua, deinde eradicetur cum ea formica ex radice sua. Illius autem formicae quae pura est, cura & destuctio est cũ intromissione in balneum multae aquae, qm̃ nocet ei aer, deinde egrediatur velociter, & vngatur cum oleo ros. & aqua ros. Eius quoꝗ quae est miliaris, similis est huic, verũ cũ eius caustico siue cholagogo fit virtus pharmaci educentis phlegma sicut turbith, & educẽtis melancholiam sicut epithymum, & similia, qm̃ necesse est illic, & melancholiã, & phlegma cholerae esse mixta propter

H

crassitiem

crassitiem eius, deinde sumantur gallæ, & fructus tamarisci, & corticum granati, & boli ar.ana, & aggregentur omnia cum aceto & aqua rosata mixta tali mixtione ne mordeant, & liniantur desuper cum penna, & lac dulce vehementer est conueniens huic ægritudini. Cumq; transit principium, tunc curetur cum medicinis ex capite piscis adusto, cum vino pontico, & fortius illo est quando exiccatio vltima necessaria est, & sumãtur folia albedorogi & ponantur in eis calidis, & ministrentur. Et fortius hoc est, vt sumatur flos æris, & sulphur citrinum adustum, & fiat ex eis linimentum cum vino, aut aqua vitis prædicta, aggrega oli. cum aceto & oleo mixtum: & linitum in principio formicæ aufert eam.

De herpete. Cap. 3.

CApitulum de herpete propositum pertractare, ex capitulo erysipelatis notum est. Quod enim Hipp. erysipelas nominauit. Gal. herpetem dixit. dixit enim ad Glauconem sic. cholera xantha, cũ quidem suiipsius naturam seruans cũ sanguine vbicunq; feratur corporis icteritia passio nominata fuit, sola autem extracta, & secũdum aliquam particulam stante herpes nominat. Siquidem deniq; crassa fuerit totam vlcerat vsq; ad suppositam carnem cutem, & vocat hos. Hippo. herpetes estiomenus. Si vero subtilior fuerit, ea vero, quę in superficie sola quasi superuixerit, & huius generis adustæ nuncupatione, & sine additione herpes nominatur. hoc autem nihil aliud est, q; erysipelas vlcerata, vt ex dictis patet, & ex cura eius, quam ibi posuit Gal.

De phlegmone. Cap. 4.

SI vero ex sanguine & xantha cholera secundum naturam se habentibus mixtum fuerit rheuma, aut nõ in solam cutem effunditur, sed etiam suppositam carnem tangat non phlegmon, neq; erysipelas solum fit, sed quædam mixta dispositio ex phlegmone & erysipelate simul, cunq; superet mixtionem sanguis choleram phlegmon erysipelatodes dicet, & symptomata dominabũtur phlegmonis. Si vero cholera dominet erysipelas phlegmonodes nuncupatur humoris prædominantis præposito semper nomine substantiuo, & symptomata cholerę dominantur. Si vero neuter obtineat prædominium, sed æquales appareant phlegmon, & erysipelas mixta dicentur, & symptomata erunt confusa, & permixta, nam calidior multũ phlegmone, & flauior est videre, nec adeo, vt erysipelati conueniens est, & si tetigeris facile subdecurrit sanguis, & rursus supfluit subtilis simul, & rubeus certe apparẽs, non tamẽ est dolorosus similiter hic phlegmoni secundum vllam speciem phlegmonis, neq; etiam pulsationem, neq; compressionem, neq; tensionem similem infert, sed est quædam in eo valde molestatio temperata. Eodem modo cõmixta esse rheumata possibile est ex cholera xantha, & phlegmate, & erysipelas vndimiæ commisceri & mollem erysipelam nominari, & siquidẽ propter frigidũ superfluum sclirotizata particula fuerit dura nuncupatur erysipelas.

Cura. Cura. ostensio curationis in talibus sibi inuicem complicatis erit cõposita, quod vniuersale in causis morbis, & symptomatibus semper est & supra in febribus meminimus faciendum, habetur autem ex cura simplicium, vt ibi est dictum. Et siquidẽ inæquales in mixtione fuerint apparentes sanguis & cholera. primo ad euacuationẽ totius & antecedentis causæ, & dominante sanguine præmittetur phlebotomia, cholagogum vero, aut phlegmagogum sequatur. econtra vero præmittetur cholagogũ, vel phlegmagogũ & sequetur phlebotomia. Aequaliter vero apparentibus præmittenda tamen phlebotomia sequetur cholagogũ, vel phlegmagogum, nequeũte vero patiẽte tolerare phlebotomiam propter timorem vel suspitionem, vel propter aliam causam præmittere poteris cholagogum, quale superius in febribus dictum est leue, quod leniendo, vel lubricando educit cholerã absq; com-

A motione sanguinis & turbatione absq; molestia. Inquit enim in epidemijs Hippo. cum autẽ minutio necessario fuerit, & ventris solutio, à forti medicina incipere nõ debemus, nec à minutione forti. Si enim medicina sit necessaria fortis vt helleborus, & violentæ medicinæ, vt quia humores, vel melancholici cum sanguine mixti sint, & præmittatur, ebullitionem in sanguine, & turbationem inducet, ac in natura molestiam, quare sanguinem inflammabit, & ad turbationẽ mouebit, si quoq; fortis minutio præmittatur, uiscositatem & crassitiem augmentabis in eis, vel si cholerici sint humores reddet effrenes.

Ad hæc autem omnia particularia euitanda. ad summum in tali necessitate est operãdum cum leuibus minutionib⁹ & medicinis. Aduersantibus enim prædictis humoribus in seinuicem et causis eorum neutrum possibile est sibi multum excedere eam quæ ſm naturam est moderantia, vt & forti minutione, vel solutione sit opus, et maxime si cum sanguine cholera sit excrescẽs. Si ergo humo-

B res fuerint æquales leuis minutio præmittatur, & si postea aliquid abũdauerit, medicina soluatur. q; si æquales non fuerint, in primis superdominans cum leui medicina soluatur, donec æquẽtur postea minuantur, sed siquidem leuis medicina non sufficiat, ut quia humores crassi, & viscosi sint valde, & ĩ remotis positi partib⁹ & profundis, ex aliquo regimine distinctum multiplicata, à sanguine præmittenda erit solutio leuis, & minoratiua cũ reiteratione, cum iuuamentũ afferatur absq; nocumento prędicto, violenta vero medicina nocumentum prædictum faciet, quod est maius iuuamento, si quod inducet. Secundo ad euacuationem particularẽ apostematis, & causæ aggregatę in eo oportet accedere, & primo cum repercussiuis frigidis fortiorib⁹, si erysipelatodes fuerit phlegmon, q; in solo phlegmone ſm plus & minus vel mediocriter, prout choleræ diuersa mixtio erigebat, nec tñ fortioribus sicut in erysipelate, certa, prouocabunt enim in tali dispositione cutem particulæ in nigredinem vel liuo-

C rem, & ĩ sclirosim apostema, adeo q; calastica, & cataplasmata salutẽ minime perficiunt, quare rationabilius est vt fortioribus parũ vtaris, & prius ab infrigidatione cesses, q; repercussam particulã post occupet nigredo calore innato infrigidato in ea. Cessante vero ebullitione cataplasmare oportet particulã cum hordei polline, id est farina hordei & seminis lini & anethi & fœnugræ. Et si vndimiæ mixta fuerit erysipelas, ut vndimiosa seu mollis dicatur, ministranda erunt in principio apocrustica, minus frigida, magis vero stiptica & remissa, & magis calida, & stiptica, qualia ex dictis supra, & dicendis in cura vndimiæ scies componere. Tertio vero ad correctionem accidentiũ. & si ex superfluitate infrigidationis liuor, vel nigredo in particula apparuerit, fomentabis cũ aqua marina vel dulci calida, aque decoctionis chamemillæ, absinthij, & reliquoꝝ confortare habentiũ calorẽ in membro. Et deinde si expediat scarificabis, deinde cataplasmabis luto sigillato, & armeno, cũ aceto et calida aqua, vt supra

D pluries dictũ est. supercalefactionẽ enim ex tali dispõne particulę infrigidare expedit nõ calefacere, non tñ ex repercussiuoꝝ supflua approximatione fuerit in dispõnem contrariã permutata, quod liuor ei superacquisit⁹ vel nigredo declarat. Regimen iter illa mediũ obtinebit ęquale inter extrema, vel ad vnũ eorũ, vel aliud declinãdum.

SVMMA. III. *Particulæ secundæ, sectionis secundæ, de medicinis apostematum phlegmaticorum, & eorum, quæ illius generis illa sequuntur.*



Equitur summa tertia particulæ secũdæ sectionis secundæ, quæ est de medicinis apostematum phlegmaticorum & illorũ, quæ illorum generis sunt, & illa sequuntur continens cap. 9.

De

De vndimia, & est apostema phlegmaticum, molle. Cap. I.

VNdimia est tumor phlegmaticus, albus, mollis, frigidus, & indolorosus. Est autem vnus qui in hydropicorum, & phtisicorũ pedibus accidere sæpe solet totius corporis cacochymia, & complexione facta, & hic talis in corporibus tumor nõ apostema fit, de quo hic loquitur, sed quoddam symptoma consequens ægritudines dictas qui dictus est cachexia, alius dictus est tumor apostemosus per se veniens, & morbus existens, dictus est vndimia, & est apostema lapsum.

Causa cuius duplex est, interior & exterior. Interior vndimiosi apostematis est supfluxus phlegmatici humoris in particulam aliquam ex extremitatibus corporis, ut neruos, panniculos & iuncturas. penes eius diuersitatem variatur & quãto crassior humor est, tanto ad duritiem, & frigus est magis decliue, licet ab apostematibus melancholicis differat, ꝑp paucitatem duritiei, et offuscationis.

Causa vero vndimiosę dispositionis, & cachexiæ, quæ illarum ęgritudinum est symptoma plurimum est vapor phlegmaticus eleuatus ab ea, & nutritiuis membris, & quanto est subtilior, & magis marcida materia mollificatio eius est vehementior, ac impressio digitorum cum penetratione facilior. Causa vero exterior est percussio casus, & similia attrahẽtia ad locum phlegma. licet illud sit paruum, & tunc nõ euacuatur â dolore, ex quibus signa distinctiua vniuscuiusq; sunt manifesta.

Cura. illa vero quæ symptoma est nullam præcipuam curationem habet cũ dependeat eius cura ex cura illorũ. Eius tamen tumor si supercrescat, licet in prima sectione sit dicta, cum de medicinis ægritudinũ loquebamur, hic tamẽ breuiter dicatur, fit autem frictione sola per oxyrodium ac quãdo per oleũ, & sal vel salis cum oxyrodio.

Cura vero vndimiæ quæ est apostema de qua præsens est sermo, est quatuor res, prima est abscisio antecedentis causæ, secunda est curatio apostematis seu euacuatio coniunctæ causæ collectæ in eo. tertia est regime, & est abscindens causam primitiuam. quarta est accidentium correctio. Primam complent euacuatio phlegmatis, & rectificatio malæ complexionis frigidæ & humidæ ac confortatio membrorum nutritiuorum & digestionis ipsorum, & illud fit cum enematibus acribus, vomitibus, & pharmacijs phlegmagogis, quę nota sunt, & simplicia & composita, & cum syrupis & confectionibus, & alijs antidotis rectificantibus, & confortantibus ex electarijs, cerotarijs, & emplastris, seriosim enarratis in antido. nostro, hæc enim vtriq; vndimiæ sunt communia. Secundam rem cõplent repercusio in principio fiente apostemate cum eo quod aggregat, exiccationem & stipticitatem, & resolutionem, quale est spõgia noua vel antiqua, aut pecia duplicata, stupa, vel filtrum bene abluta, cum aqua madefacta modicum aceti habẽre, facit enim quandoq; huiusmodi sistere passionem. Et memite solum vel cum quibusdam exiccandis calidis, & succus myrtę est bonus, & proprie cum ex eo conficiantur medicinę post.

E Si vero sistere non fecerit, sed augeatur plus, de aceto secundum complexionem miscere oportet, commensuratum tamen, vt in mollibus corporibus sit aquosius, in duris, & robustis fortius. Quod si per primas operationes non iuuetur, veneritq; ægritudo ad statum, perueniatur cum ipso ad ægritudinis finem, & cum ipso solo vel cum aliquo resolutiuo oleo spongiam ipsam, vel cum sale nitro, & lixiuio aut beruali ex cinerib⁹ vitis, vel ilicis, fici, & similium, vel aqua calcis, quæ est fortior, confert applicare. Adhuc vero non delitescente hoc auxilio, spongiam cum vitro, aut alumine sulphure vel calce, vel sulphure adusto confortatam superapplicare est bonum. Et cortex citri cum aqua caulis est mirabilis, oportet autem spongiam, pannum, vel filtrum, esse spatiosum, vt omnia latera comprehendat, ne declinet ad alterum locum materia, si non secundum aliquam extremitatum hoc tale fiat vndimiaticum apostema vel iunctura, super ligatione ab inferioribus partibus incipienti, & superius

F terminare super immissionem comprehendere vniuersam, quemadmodum in fracturis facimus, intentio enim curationis in huiusmodi passionibus mixta est, hæc quidem diaphorare de materia eorum, hæc vero substãtiam eorum constringere. Si ergo quis cum prædictis non sistat, & fortiora pharmaca, quę mixtam habent virtutem ex prædictis virtutibus supponere, quibus Gal. est vsus in chronicante vndimioso tumorę perungens oleo particulam, deinde superponens spongiam ex lixiuio constringensq; violẽtius vidit passionem curatam perfecte, non adhuc habens intentionem miscibilium virtutum, sed ad diaphoreticum, & incisiuum declinantẽ quod intelligitur in chronicãtibus fere omnibus, sciuit perficere. Cumq; apostema tale in membro neruoso fuerit, spisso, aut ligamẽto, aut chorda, misceatur cum medicinis prædictis quod incidat cum lenificatione. porro si mollities in apostematibus prægnãtium accidat subiungatur summitas cannæ, de qua fiunt scopæ in aceto, & ponatur de

G super. Et melius est illud quod fit post contritionẽ ex chimolea cum aceto, & anethum. Et de embrocis est decoctio caulis & anethi, & decoctio corticum citri. Et de expertis est inuolui post huiusmodi in folijs caulium rubeorum, & ipsos assatos comedere.

Regimen autem sit ad siccitatem decliue cum calidita te resoluente, quale est dictum in cura malæ cõplexionis stomachi humidæ hepatis, & cachexiæ. Accidẽtium autem correctio est doloris, & maxime si ex causa exteriori peruenerit, cum superapplicatione hyssopi humidæ, & vini cocti, & cerotarijs ex oleis anodinis cũ chamæmilla anethino fœnugræci, & semine lini. Et cũ embrocatione ex vino nigro stiptico. Et post illud ministratio cum cinere, & similibus, & cum epithematibus, ex quibus bonũ est sumatur litium, & myrrha, cyperum, aloes, & crocũ, & acatia, & bolum armenum parum, & conficiantur cũ aceto. Et cum dolor antecesserit, sumantur sordes balnei, & bulliant cum vino & aqua, & inspissetur cum cal-

H ce, quæ ponatur in ea donec fiat sicut massa mellis & liniatur. Et iterũ liniantur loca cum oleo, & superponatur spongia aut lana imbibita aceto, & superligetur fortiter, & medicamen de fermento est iuuatiuum.

Et de his, quæ sunt iuuamenti mirabilis sunt folia lilij, terantur, & exprimantur, & superponantur. Et similiter alumen, & litium contrita cum aceto, & aqua cineris. Et de epithematibus fortis iuuamẽti est stercus vaccinum, & olibanũ, & styrax, & calamus aromaticus, & vsneæ, & spica, absinthium, & alię consimiles, simplices & compositæ, in nostro antidotario dictæ.

De scliro, & est apostema scliroticum durum. Cap. 2.

APostema durum, & durities seu scliros est tumor indolorosus, non tñ omnino, nisi particula insensibilis sit omnino, vt concatenationes existunt, & glandulæ,

glandulæ, ossa, & chartilagines, si enim particula sensibilis est, vt chordæ, nerui, & iuncturæ lacerti, & similia, durus tumor talis non erit omnino insensibilis, si enim omnino deinde insensibilis esset, omnino insanabilis foret, sed quia est difficile sensibilis, & secundum hoc difficile sanabilis erit. Est autem difficile sanabilis cum fiat ab humore viscoso, & crasso difficile resolubili à particulis in quibus emplastratus existit. Aliquando quidem mox à principio tale existit, & paulatim augetur & est melancholicum, plurimũ vero à stolido medico constituitur apocrusticis vel diaphoreticis pharmacis incompetenter approximatis phlegmonoso vel vndimioso apostemati, vt superius dictum est, quibus manifestam diminutionem operantibus tempore breui sperabit de tali curatione, vere ignorans, quoniam reliquia passionis insanabilis fiet. diaphoretica enim subtili parte humoris & humida, reliquia exiccata, lapidea fit. Etenim generatio lapidis, qui in iuncturis, ex humore crasso est, & viscoso, non paulatim euaporato, sed repente simul est exiccato, & violenter calastricis. Ita vero, & in renibus lapides generabuntur, adusto in eis humore crasso & viscoso. Propterea igitur in sclirosis. i. duris dispositionibus, nullum eorum quæ fortiter calefiunt, vel desiccant pharmacorum ad curam congruũ est, sed quæ caliditatem habent tepidam potentem euaporare, vt neque multam neque omnino minimam, sed sufficientem mollificare, superexcellens enim humidum, non omnino diaphorat, modicam vero habens humiditatem, exiccat fortius, quàm conueniat, vel insufficienter remollit.

Cura. Cura itaq; insensibilis cura est tres res, & proprie eius qui est à medico generatus. Prima est mundificatio corporis ab humore phlegmatico, sanguineo, vel cholerico, vel melancholico, apto facere augeri ægritudinem, completur vero cum his, quæ sunt nota. Secunda est curatio exituræ seu tumoris sclirosi, completur autem mollificatione, & ipsius resolutione. Complentur vero ambæ quãdoq; simul mixtis eisdem pharmacis quandoq; distinctis, simul quidem, vt simplicibus vel compositis, diuersis tamen secundum fortitudinem, & debilitatem secũdum diuersitatẽ infirmi et membri naturam. simplicibus. vtputa medullis ex quibus melior est ceruina, & vitulina, & adipibus, de quibus inter volucres anserina melior, inter gressibilia, asinina, deinde anserina, & gallinacea. Et similiter ex rapacibus auibus, vt vulturis & falconis. Et ex quadrupedibus syluestribus, & rapacibus, vt vulpina, leonina, vrsina, & leopardina, & taurina, caprina vero pinguior est & siccior, & magis, quæ hircina, & proinde huiusmodi dispositionibus inconuenientior, & adhuc vero cum his ammoniacum, & thymiama, et bdellium alterutrum, & maxime hircinum inquantum vtiq; huiusmodi est, & mastix, & styrax humida, & sicca: & mucilagines adhuc, vt fœnugræci, se. lini, radicum salicum, & radicum alteæ: omnia predicta mollificant multum cum resolutione pauca. Composita sunt quæ ex his componuntur, & ea, quæ ex cerotis, & electarijs in antidotario nostro sunt scripta. Distinctis vero, vt humidis, & diaphoreticis alternatim ministratis. Sint autem ex leptomeris partibus, mollificantia, humida, & maxime in particulis densis existente scliro, propterea in neruis, concatenationibus, & colligationibus, visum est mihi melius ipsis mollificantibus quid immiscere incisiuum subtilis substãtiæ, quale est acetum, & maxime in medio mollificantium, & diaphoreticantium, sit autem paucum, et parum ministratum, quoniam neruosa nocet, nisi sit carnosa, & rara, vt hepar & splen. Et quidem ordo sit talis, vt præmittantur fomentationes euaporationes particulæ ex aquis decoctionis herbarum radicum & seminum prædictorum cum folijs, malua, & melliloto, brancha vrsina, anethi recentis, & radicum cucumeris asinini, & similium cum oleis, quod est melius. Sint autem ex subtilibus, potentibus penetrare in profun-

A dum, mollificãtibus cum resolutione quadam, vt est oleũ antiquum simplex, oleum de alchanna, de lilio, de laudano, de styrace, & sambucino, & carycis pinguibus, & de alcherua, & in sambucino quidem est melius de resolutione & mollificatione æqualiter. Deinde inunctiones ex prædictis adipibus & medullis, deinde lapidem marchasitam, vel molarem ignitum habere, & superesfundere acetum acerrimum, vt sclirotizatum cholera euaporetur cum eo, deinceps applicetur diaphoretica pharmaca, simplicia & composita, ex gummis & pinguedinibus prædistinctis, & alijs diaphoreticis appropriatis. optimum aũt est ammoniacũ per acetum dissolutum, mollificato scliro, sufficit autem eo fm vnum vel duos dies vtentes redire ad mollificantia rursus, quibus plurimis diebus vtentes oportet sicyam superapponere, deinde redire ad pharmacum ex ammoniaco, vel opopanaco, & ex bonis quæ est fæx seminum, & fæx aceti, & bulliant bene, & effundatur super eas ammoniacum. Aliud sumatur stercus asini,

B & radix euisci, & styrax, & fiat linimentum cum eis. & fortius est quod fit cum radice cucumeris, vel brioniæ, vel alteæ decoctis, & mixtis cum pinguedine. & ex radice dragonteæ est fortioris resolutionis, sint autem ei mixta mollificantia dicta. & emplastra, quæ ponemus ad scrophulas, sunt bona, & cheiri, & proprie de radice eius sicca cũ aceto emplastrata curat apostemata dura petrificata. Tertia res cõpletur regimine, sit autem ex humectatiuo supra noto, & proprie ex radice alteæ cum adipe defecta decocta, & extenuatiuo, seu exiccatiuo mixta fm tempora variatum, vt tempore mollificationis ad humectationẽ tendat, tempore vero resolutionis, ad siccitatem.

De scliro splenis. Cap. III.

Cvra scliri dicta, est cura eius inquantum sclirus, & prout consimilis membri est. Cura vero eius prout officialis membri est, nunc placet dicere, existentibus inquam quibusdam organicis maxime aptis sclirari membris. altero quidem propter lutosam substantiam

C crassam, & densam coagulantes transitus eius vt vias, vt hepate: altero propter crassitiẽ cibi quo nutritur, vt splene, altero propter vtrũq;, vt renibus, de cura scliri in eorũ vnoquoq; dicendum, q; breuiter gratia indicationis sumendæ à natura particulæ, licet latius superius dicta sunt.

Splenis itaq; sclirosis prædictis tribus rebus perficitur cura fortitudine tamen differentibus & loco, pharmaca enim incidentia cum remolliendo, & diaphorando, oportet esse fortiora prædictis cũ splen ea toleret intristantius, & non exterius ministrata, sed etiam interius.

Sintq; interius ministratæ ex appropriatis, vt cortex capparis, radix scolopendriæ, & tamarisci, radices & summitates & cortex salicis, tamarisci cortex & summitates ac flores & folia fraxini, sintq; in aceto decocta vel præparata in oximelle.

Et exterius mollificantia præmissa ex vaporationibus cum aceto & aliquo ex prædictis cum medullis & adipibus. Et deinde ex eis cum gummis prædictis diaphorantibus mixtis, sintq; reiterata multoties cum frictione lon-

D ga, manibus calefactis. Regimen quoq; imponatur subtiliatiuum, aperitiuum, & abstersiuum visceris. Contingit autem quãdoq; tumidum & durum fieri, non quia sclirũ, sed quia ventositate plenũ, vt tangenti renitẽs videatur, neq; graue ipsum sentiat patiens. Tali quidẽ non mollificantia cõuenit ministrare, sed quæcũq; apta nata sunt exiccando diaphorare, qualia sunt simplicia, & cõposita, & ex simplicibus est flos salis extrorsum superpositus spleni, & ex cõpositis quale ẽ, qđ p absinthiũ emplastratũ cũ spica. primo fit. deinde quale est quod per sulphur plus & alumen minus. in talibus. n. diaphoreticis oportet dominari, modicum aut misceri stipticantis, & exiccantis.

De scliro hepatis. Cap. IIII.

Hepatis vero sclirosim incipientem est possibile plurimum, extensum vero, quasi in plures dies impossibile

sibile est sanare, pereunt autem plures in tpe ampliori, & quidã quibus melius secedit vẽter, pereunt cito. Manifestum est aũt ꝙ sufficienter orificia sunt constricta vasorũ transmittentium nutrimẽtum ab hepatis sima ad gibbũ.

Incipientem itaq; sclirosim in eo pharmaca, quæ illius phlegmones liberabant prædicta, non enim tolerat virtus hæc pharmaca fortia queãdmodum splen, supermiscere ergo oportet his, quæ illi propter eius phlegmonem adducũt, mollificantia. Erunt autẽ, quæ ex absinthij extremitatibus, & myrobalani expressione, & olei nardini spicati conficitur. adhuc, & masticini, & melini, & myrtini. hoc igitur, & thus, ammoniacum, & bdellium, & prædictæ pinguedines mixtæ incidere potentia, factũ in hepate sanabunt sclirum, cum his simul quæ potantur & pharmacis disoppilantibus, & expurgantibus hepar & cum congrua diæta ad hanc intentiouem tendente. Sunt autem & hæc quæ in renibus lapidem frangentia supermixtis ex aliquibus diureticis, quæ sunt nota.

De glandulis, & earum, quæ illius generis sunt, & pustulis glandulosis. Cap. 5.

GLandula nomen est membri, vt superius dictum est & nomen est ægritudinis ipsius, vt apostematis & tumoris prout assumitur hic. Glandulæ ergo ex apostematib⁹ sunt phlegmaticis, si molles sint, si vero à principio duræ, ex melãcholicis, de quibus Christo duce infra dicemus. Et quidem ab apostematibus differũt, quoniam sunt separatę à membris in quibus fiunt, & mobiles: apostemata vero sunt ipsis affixa, & tamẽ generantur præter naturam. In quibusdam mẽbris glandulæ ipsæ tumentes sunt adeo, vt sint sicut auellana vel nux, & maiores, vt in vola manus, & supra frontem, & separantur, cum præmuntur, deinde redeunt multoties, & quandoq; non redeunt, & quandoq; post aurem, & in collo, & sunt vocatæ frigulæ.

Causa eius exterior est superfluitas phlegmatica super infusa eis à circunstantibus mẽbris scilicet neruis, & panniculis, prout supra in cura apostematis est dictum.

Signa vero sunt, quoniam mobiles sunt, & molles ac parui doloris. Et cura eius in frõte, vel vola manus est vt redeat, & non redeat. Et est duæ res, mollificare, & digerere, deinde euacuare, & resoluere. Primam complent mundificãtia ex quibus est ammoniacum in aceto dissolutum, & super lamina plumbea inunctum; quæ superponať illi, & constringatur. Quòd si non recedat, frangatur, & teratur compressione ac superligatione prædictæ laminæ. ꝙ si non recedat, scindatur cutis, & extrahatur, deinde incisio cutis sanetur. Et quidam perforant, et cũ caustico pharmaco paulatim corrodendo cõsumunt, melius autem est cum incisione, quoniam vlcus minus efficit, & cicatrix minor relinquitur. Cura vero eius, quę in collo existit, & post aurem, est cura apostematum glandulosorum, & adenarum superius dicta. Et ex appropriatis ei est cinis limaciarum confectus cum adipe antiqua aut salita, nulla quidem medicina est ei par. Et iterũ cinis mustellę permixto eius çerebro cum oleo de lilio et antiquatur & detur, confert etiam scrophulis. Contingunt quandoq; pustulæ glandulosæ in membris, & cura earum est cum compresione prædicta.

De nodis. Cap. 6.

NOdi ex apostematibus sunt sclirosis & duris. Et causa eius interior est phlegmatis crassi, & viscosi discursus ad aliquã superficialem particulam corporis, plurimũ ad dorsum, manus, & pedes, & iuxta iuncturas, cuius obuiatio, & duritiem facit, vt de melancholicorum genere, licet ex phlegmate fiant in principio cuius pars subtilis existit resoluta, & crassa dura remansit, quare inter melancholica quandoq; numeratus, & plurimum durus est, & qñq; est sicut caro, aut puls, aut mel, aut aliud non durum valde, & proprie cum in curuaturis iuncturarum euenerit. Et quædam species eius est glan-

E dularum duarum, quæ sunt similes alchiliæ. Et qñq; accidit, vt nodetur neruus, & assimiletur nodo, licet nodus non sit. Etenim differt à nodo eo, quod non separatur ab omni parte, nec à lõgitudine, nec à dextra, nec à sinistra. Et quandoq; accidit à causa exteriori, vt a percussione, ꝙ similatur nodo, & est rotũdus, albus, similis capiti claui, eueniens in pedibus & plantis pedum plurimum, & post curationẽ exiturarum, & est prohibens incessum. Cumq; curatur in principio constrictura superposita, resoluitur, & deletur, nec redit. In processu vero oportet vt incidať, & extrahatur, vel cureť, vt cancer. Et est differens a glandula molli in suo principio, & dura in sui fine, quoniam glandula est mobilis separata a membro cum coopertorio, seu folliculo suo. Nodus est magis cũ eo in membro, & est magis durus neruosus, & dolorosus, & cum compressione spargitur, & non redit, alia vero non.

F Cura glandularum nodosarum, vel nodorum glandulosorum dicta est supra immediate. Et quidem cura nodorum cæterorum similis est illi. Completur enim mollificantium præmisione, & digerentium, & deinde compressione forti frangente, & contrahente laminæ plumbeæ super ipsum vt ibi supra dictum est, & vltimo perforatione, & incisione, & quidem perforatio fiat cum pharmacis causticis, quæ dicentur infra auxiliante Christo, & cum præmisione euaporationis alicuius calidi, & emplastratione cum mollificantibus, deinde auferatur simul cum chist, & si non cum alio, saltem cum vncinis, & excorietur, vt nihil de eo remaneat quoniam redit. si ergo aliquid remaneat de eo ponatur emplastrum causticum quod melius est. Incisio autem fiat prout Antilus dixit. Inquit enim tende, quæ est supra nodum cum manu sua, vel minister tendat manu sua, quantum posibile est, ita quòd chistis nõ tendatur cum ea, ꝙ si tendatur caute incide cutem, vt & chistis nodi non incidatur, quoniã illud est quod te prohibet vltimare excoriationem. Cum ergo incideris & appareat tibi chistis nodi, extende latera cu-

G tis retro cum vncinis & incipe excoriare chistim a carne, circunstante cũ vnguibus, aut instrumento, donec egrediatur chistis sana cũ nodo qui in ventre eius est. ꝙ si aliquid de chisti remaneat, quia abscindatur, vel rũpatur, tunc extracto illo quod potuit extrahi, super illud, quod, remansit redibit nodus maior. Cum ergo totus nodus cũ tota eius chisti fuerit expulsus, si cutis non superfluat a loco vulneris propter paruitatem nodi tunc absterge sanguinem, & ablue vulnus cum mellis aqua, & sue eam, & incarna, et magnificatur super ipsum plurimum, propter magnitudinem & compressionem nodi, tunc abscinde radicem eius totam, deinde cura. Et si nodus est vicinus neruo vel venæ, & est de illis, quę excoriantur tunc excoriare ipsum est necessarium, ita ꝙ neruus, vel arteria non lædatur quoniam facit accidere spasmum. Et in mellino, quidem etiam solicitus sis, vt extrahatur cum chisti integra, ne rumpatur, qm̃ ea rupta egresio ei⁹ est difficilis: si vero accidat vt rumpatur, rectũ est, vt excorieť, & strin-

H gatur, ligetur cũ ligamẽtis, & si currat ex eo sanguis plurimus confortetur patiens, ne cadat in defectionẽ & syncopim, ꝙ si cadat, cura eum cura syncopis. Et siquidem timeat neq; toleret excoriationem neq; medicamen acutum, sed perforationem tantum, in tali perfaratione facta extrahatur quod egreditur facile, neq; præsumas de chisti cum excoriatione vel medicamine acuto extrahendo, immo pone in illo postq̃ egrediť illud, quod potuit, oleum cũ butyro calido, nã tum chistis putrefit, & egreditur p se. Et ex bona medicatione mellini saniosi, est vt euaporetur cum aliquo calido, deinde emplastretur cum aliquo passula. enu. deinde excorietur cutis, & ponatur medicamen acutum, efficit enim, vt nõ redeat, quale est calx, sapo, & cinis, & illa quæ currunt cursu eorum, quæ dicta sunt de erumpentibus exituras. Glandulas autem quæ sunt velut alchilia, & sunt species nodi, extrahe, si

posibile

possibile est absq; nocumento neruorum, & vicinorum membrorum, & si sint in loco vicino chordis, & neruis, vt in manu vel pede & supra ipsum, nō extrahas ipsas, qm̄ facit cadere patientem in spasmum, immo cōtere ipsum, & stringe super ipsum rem cui sit grauitas cū maturatione, vt est lamina plumbea vncta, & signum sufficientis compressionis est vt stupefiat membrum. Medicamē bonum, & est Abo. ex acutis. ℞. calcis. ʒ. iiij. fæcis vini adustæ. ʒ. ij. nitri. ʒ. ij. magnetis. ʒ. i. ferueant in aqua cineris feruitionibus paucis, & ponatur in ampulla de plumbo & roretur semper ne exiccetur. Aliud bonum nodis, & glandulis, & similibus. ℞. arsenici rubei hellebori ana. P. i. corti. ęris. P. iiij. & fiat linimentum cum oleo ro.

Emplastrum bonū Rasis, & etiam in mellino, & in omnibus exituris calidis in quibus est humor calidus leuis. ℞. chalbani, bdellij, sordiciei vasis apum, & glutinis albotin, ana partes æquales.

De apōate ventoso quod inflatiuum dicitur. Cap. 7

A Postema vētosum tumor est inflatiuus membris præter naturam eueniens. Et quidem alius est qui fit à vapore leui facile resolubilis, & alius est qui à crasso aggregato in membro inflatio dicit. Et est duplex. vna quæ ex ipso spiritu crasso sit aggregato in membrorum vel viscerum vacuitatibus cōstipatis, vt stomachi, intestinorum, vel inter renes ac ipsa, vt in colica, & iliaca accidit & tympanite: & dicta est inflatio proprie, habens percussiones & impetus apud infirmi sensum, vel medici, perceptas propter motum illius in spacio quo cōtinetur amplo, & infusione eius, & transitum subitum, et in vacuitates illas à membris, à quibus generantur, vt in colica, & iliaca cum vehemēti dolore proprie est sentire, de cuius cura in prima sectione est dictum. Alia est ex ipso spiritu, subito vel paulatim influxo à nutritiuis membris ad aliquem locum, separante inter adhærentiā suarum cōtiguatarum partium, vel eius medio aggregato sicut cum inter musculos & cutem constipatam in poris cooperiētem eos aggregatur, aut inter ossa & membranam eorum, & inter neruos vel chordas, vel iuncturalia membra, aut in eius substantia aggregato, vt inter substātiam musculorum, quæ quia extendendo eleuat in tumorem, dicta est apostema, proprie habens à prædicta differentiam, qm̄ in hac ventositas est quieta, quia interclusa in stricto, & cum resistentia tactui & dolore propter tensionem ad differentiā vndimiæ, in qua nec dolor nec resistentia est, sed cessio cum remanentia impressionis in loco de cuius cura ad præsens intendimus.

Cura eius est quatuor res communes omni inflationi, quæ secundum viscera siue secundum colum aliquod extiterit. Prima est doloris sedatio. Completur autem calidis anodinis, & illis proprie, quæcunq; virtutem extenuatiuam, & resolutiuam crassi, & ventosi spiritus habēt, et resolutiua. Qualia sunt proprie calefactoria Hip. sicca, ex sale, & milio propter suauitatem suam, vel ex sale, & sulphure, & similib⁹, vel alia humida, & mediocria. Secunda est regimen. Completur vero cum extenuatiua diæta mixtionē habente alicuius resolutiui ventosi spiritus, & commouens ipsum, quæ ex prædictis est nota. Tertia est euacuatio ventosi humoris, & ventositatis à membris ex quibus influat talibus exrremitatib⁹ forte.

Completur vero cum his quæ dicta sunt supra sectione prima de cura inflationis. Quarta est expulsio eius de loco in quo aggregata existit. Completur vero cū his quæ spiritus ventosi crassitiem attenuant & cutis seu membri, in quo est interclusus et cōstrictus tenetur, poros aperiunt, quæ calida sunt & sicca, & plura, differentia tamē secundum ventositatem spiritus, & particularum differentiam in consistentiam à natura adhuc vero & causarum ac mixtionis & temporum ipsius, differentiam secundum consistentiam spiritus, quia crassi vel subtilis. secundum particularum vero naturā vel fm̄ situm profundum, sicut cum inter ossa & membranam cooperiente ipsum fuerit interclusa, aut superficialem, vt cum inter lacertum & cutem existat, vel secundum membri substantiam solidam, vt neruos, tenontas, & iuncturas, vel rarā vt cum fuerit in lacerti substantia. Adhuc vero in parte eius quæ magis neruosa, & sensibilis est, quæ minus. Nam existente ventoso spiritu crassa fortiora expediunt quàm existente subtili, existente vero in profundo, fortiora sunt necessaria, & leptomeris substantiæ, quàm si in superficie sit aggregatus. Qualia sunt ex oleis rutaceū, costinum, & enula, de piperibus, de spica, de castoreo, de terebinthina, de lauro, & apostolorum, & similia. Sūtq; necessaria quandoq; quæ ex profundo ad superficiem trahunt, vt est frictio dura, ventosatio cum sufficienti flamma, & pharmaca trahentia de profundo, vt sunt emplastra de cypero, se. vrticæ, granis lauri, & similibus, cum melle, & quæ ex synapi, & alijs aduretibus fiūt. Si quoq; in membro duræ, & solidæ substantiæ sit, fortiora conueniunt, & subtiliora quàm si in membro raræ substantiæ, vt musculus est, & eius pars proprie, quæ circa medium eius, quæ enim circa iuncturas pars eius est neruosior & durior, in tali enim membro raræ substantiæ sensibilis, talia alienentur omnimode, ne terreant ab eis, & fugiāt, & maxime cum talis inflatio acciderit in lacertis propter attractionem, vel plagam, quę accidit eis, vel quid phlegmonis fuerit ei mixtum, tunc enim cum medicinis resolutiuis mixta sint ex dolore sedātibus aliqua. Qualia sunt quæ ex rob concusso cum oleo habente virtutem resolutiuam, vt oleum anethinum, chamæmillinum, & similia in quibus infusa sit lana succida, & succus ipsius, administrentur tepida, & ad caliditatem declinantia, & ne permittantur infrigidari, frigidum enim nocet eis, & demū quale fit ex sapone, vino oleo & aceto, mitigat enim dolorem, repellit stipticando, & resoluit.

Quod si dolor cū phlegmone fuerit illic à principio, tunc administra resoluētia olea, in quibus sedatio est doloris cum prohibitione, seu repercusione aliqua à principio, sicut oleum violatum vel ros. cū virtute olei anethini, vt repellendo, & sedando dolorem resoluat, & qn̄q; inuenitur alienatio aliqua, per ea addatur illud quod addit ad resoluendum, sicut vinum nigrum vel stipticum, vel coctum et acetum quod virtutem apocrusticam et resolutiuā habet. In dorso vero facto musculo licet tibi addere saponem non existente eo, adde affoniam. i. spumā maris, non sit autem lapideum, sed molle & rarum & album, qm̄ cito resoluitur, & est leptomerō maxime. Deinde cinis addatur, si talis ventositas & inflatio neglecta fuerit, et moratur diu, primum quidem vtens pharmaco per saponem facto, secundo vero aliquo emplastrorum, quæ ex leptomeris, & resoluentibus sint fortibus, & mixtis mollificatiuis quorum tibi hic aliqua numerantur.

Emplastrum resolutiuū ventositatis interclusæ in mēbris chordosis, neruosis, & lacertosis. ℞. sordiciei balnei quæ ponatur cū aqua in patella, calcis non extinctæ fm̄ quantitatem qua proueniat spissitudo sicut lutum, & liniatur cum eo, & quandoq; fit illud cum vino.

Aliud. ℞. hyssopi siccæ, teratur & puluerizetur super cerotum factum ex cera, & oleo anethino, & emplastref.

Aliud Gal. ad idem. ℞. ceram aquæ mixtam fac bullire & cola primo & fiat pura, deinde rursus mittens in ollam calcem non extinctam super lenem & farinā misce donec fit vnctuosa substantia, deinde emplastra.

Aliud. ℞. picis, resinæ terebinthinæ, & confice cum pinguedine leonina, & taurina. Aliud. ℞. glutinis, calcis, fici syluestris, vel cineris eius, confice cū vino vel pinguedine leonina. Si vero apostema, seu inflatio ex vapore leui sit curabitur cum leuioribus ex extenuātibus, quales sunt spongiæ in aqua anethi, anisi, & fœniculi, & carui, & cum oleis leuibus, quale est anethinum, de semine lini, de schinanto, & similibus.

De

De apostemate aquoso. Cap. 8.

APostema aquosum est hydropisis ascites, & ramex aquosa est cum in membrorum præexistente in concauo intermedio, in eis aquositas congregata & aliud in quo aquositas congregata existit non in vacuo præexistente in eorum intermedio, sed inter substantiam membri, & membranam cooperientem ipsam, quē admodum in hepate, & splene per anatomiam videmus ampullas fieri, quibus eruptis aqua egredit̃ supra de quibus sectione prima est dictum. Et quãdoq; est inter duas tunicas cutis, seu duas cutes, vt cum aliquam ampullam seu vesicã plenam aqua in manu, vel pede fieri videmus, sicut critice in peripleumonicis contingit, vt Hippo. in prognosticis dixit. Et cura eius est duæ res. Prima est euacuatio. Completur autem perforatione. Secunda est perforationis curatio. Completur aũt vesicę, & cutis abscissione, deinde cõglutinatione, seu cicatrizatione, et induratione subterioris cutis, quod cum siccatibus fiet. Et ex appropriatis, & cõuenientibus ei est sordicies balnei, siue ventosa siue aquosa sit, & proprie si cũ spongia superponatur, & expressus emplastratus extenuat ramicem.

De dubelati frigidis comprehendentibus humores mucosos, gypseos, lapideos, arenosos, & capillares, & alios. Cap. 9.

DVbelet nomen duobus modis accipitur, generaliter, & specialiter. Generaliter quidem ad omne apostema cuiuscunq; generis sit aggregans materiam in loco vlcerato, seu cõtinuitatis solutæ ipsius membri in quo est, siue à principio incipiat apostema calidum cum aggregatione materiæ in eo, ac solutione tali, siue apud statum essentiæ, & tumoris sui. & exitura est illius generis. Est enim exitura proprie apostema calidum aggregans materiam in loco continuitatis solutæ seu cupo, & fit ei caput acutum, vt conuertitur in saniem, deinde generatur, & maturatur sanies, deinde rumpitur. Et modus est etiam aggregans materiam vt indurescat, non vt conuertatur in saniem, de quibus superius dictũ est. Proprie vero nomen adubelati cadit seu dicit̃, de apostemate aggregante, & comprehendente in regione, seu loco intermedio solutæ continuitatis apostematę particulæ res diuersi generis, sicut humores mucosos, gypseos, & lapideos, arenosos, & capillares, fuscos, carbones, ostracos, lutum, amurcam, & tumbos & similia. Talis autem apostematis dispositio prouenit, vel transitione phlegmonũ, & erysipelatum multarum in ipsam, vel sine his, ex abundantia humorum aliquorum, vel spumosorum vaporũ aggregatorum in ea regione intermedia apostemosę particulæ, siue ex ipsa particula, siue patiente, siue ex alijs superfluentibus illius. Cum igitur locus intermedius apostematarum particularum repletus fuerit talibus humoribus, & sic longo persistens tẽpore humores ipsi ex diuturnitate temporis multiformes alterationes recipient, vnde prædictæ res diuersi generis ducuntur. fiunt autem fm viscera, & fm superficiem cutis talia apostemata.

Signa. eorum vero quæ in superficie cutis fiunt cognitio est facilis, sanatio vero difficilis. Cognoscitur autem parata ex tactu ipsorũ inuenire est & sentire est in eis diuersitatem corporum prædictorum, distinctorum mollitie, & duritie, & subtilitate & crassitie.

Cura vero eorũ fit per incisionem & extractionẽ illorum, & per pharmaca exterius superposita, & attrahentia, & educentia, quale est emplastrum de fermento proprie, dicto in antidotario nostro absq; his quæ sumuntur interius, quemadmodum ea quæ ex talibus secundum profunditatem fiunt, & maxime secundum viscera, sunt enim tanquam inculta difficile cognoscibilia, & curabilia, quæ indigent medicinis non solum exterius applicatis, sed ebibitis, erũpentibus magis, & mundificantibus, incarnantibus, & cõsolidantibus, quales in prima sectione sunt communiter dictæ.

E

SVMMA. IIII. *Particulæ secundæ, sectionis secundæ, quæ est de medicinis apostematum melancholicorum.*

De apostematibus duris ex quibus sunt scrofulæ & bocia. Cap. I.



DVrities glandulæ duræ ex apostematib⁹ melancholicis sunt & cancer differẽtes inter se. durities glandulæ vt supra dictũ est, & ipsę à cancro, vt in sequẽti dicetur cap. Et quidẽ durities inter se differt quo ad aduentum ipsius, & locum seu membrũ. Quo ad aduẽtum enim quia qñq; fit incipiendo, cum ab humore melãcholico fit, siue generato, & aggregato in particula patiẽte, siue ei à toto corpore, hepate, vel splene influxo. & fit plurimum permutatio ex alijs apostematibus per naturam, vel errorẽ medici in duriciem permutantis, vt superius dictum est. Quo ad locũ vero seu membrũ. Nam alia fit in iuncturis de qua in prima sectione dictũ est, alia in hepate, vel splene, vel renibus, de quibus hic supra dictum est.

F

Glandulę quoq; in se differũt. Aliæ enim sunt adenes. Aliæ sunt glandulæ generaliter dictæ, vt hic supra dictũ est. Et siquidem apostementur duræ, vel primo molliter, deinde durescant dictæ sunt scrofulæ in plurali. Scrofulæ quidem, quia plurimũ accidunt scrofis, & porcis. In plurali vero qm̃ plurimum fit & incipit vna magna, deinde generãtur plures, & sunt ordinatę ac si essent in cingulo pendente ex collo ad alteram partium, & quandoq; sunt vt racemus cõbinatæ, omnes tamen duræ, & scrotizatę, vt quia scrofulæ non sint aliud nisi scrotizatæ glandulæ. Et de scrofulis sunt in quibus dolor nõ associatur, & sunt incurabiles, & sunt in quibus dolor associatur, & tamen sunt difficilis curationis, per mollificãtia, & resoluentia, quare necessaria est maturatio, & putrefactio.

G

Et magis dispositi ad incurrendũ scrofulas sunt habentes capita humida, & proinde loca in quibus magis generantur, sunt collũ & subassellę, propter caliditatẽ loci, strictũram, & occultationẽ resoluentẽ subtile humidum, & dimittentẽ induratũ crassum ei⁹. Et plurimũ accidũt infantibus, & sunt saluiores, & raro iuuenibus, & sunt peiores. Et qñq; fit durities in neruis, & lacertis q̃ sunt ĩ gula, et q̃busdã glãdulis intermixtis eis ita, vt augeat̃ paulatim et dr̃ bociũ ad sĩilitudinẽ buroꝝ. Accidit aũt p̃dictis capita hñtibus humida apud labores, & portãtib⁹ onera sup caput, et mulieribus apud part⁹ expresionẽ. Et qñq; est morbus regionalis, & hereditarius, p̃cedens ad genitos.

Corpa... rata ad ... fulas.

H

Cura vero scrofularꝝ ipsarꝝ, & bocij & est cõis & propria. Cõis ab essẽtia passionis sumit̃, quę durities est, seu durum apã. Propria vero à natura particulæ in qua scrofulæ fiũt, & bociũ. Cõsistebat. n. cõis cura duritiei seu sclirosis oĩs inquantum hmõi in tribus. Primo in eũone totius corporis vel membri, ab humore, à quo gñationẽ habuit, & recipere posset augmentũ sufficiens, et illud cum solutione vẽtris forti, educẽte phlegma crassum, uel melãcholiã, vel vtrũq; à remotis. Et ex simplicibus, & p̃prie agarico, helleboro, & turbith cõfortato cũ zinzib. & cõpositis, & proprie pilulis cochijs, vel de hiera, & pilulis Hip. et de gũmis, & p̃prie de euphorbio p̃cedente digõne, & vomitu cũ melle de floribus genestræ, et cũ phlebotomia si fuerit necessaria de cephalica. Et scd̃o de eũone materiæ induratæ in parte scliratæ, cõplenda cũ mollificantibus, & resoluẽtibus simul mixtis, vel alternatim ministratis, diuersificatis ĩ virtute, potẽtia, & qualitate substantiæ

De cura...

stantiæ secundum diuersitatem materiæ in crassitie, & duritie secundum magis et minus, vt quia dura fuerit à principio vel postmodum acquisita, & secundum naturã particulæ variam in raritate, & spissitudine substantiæ, atque positione ipsius in superficiali, seu profunda.

A

Et quidem scrophulæ cum sit glãdularum raræ substantiæ, & in superficie positarum durities, & sclirositas euacuatio duritiei, & materię induratę in eis dupliciter habet compleri. Primo cum mollificantibus, & diaphoreticis, si sufficientes sint, vt in quibusdam scliris est videre similib⁹ frequenter. Secundo, si illæ non sunt sufficientes, incisione cum ferro, putrefacientibus pharmacis educatur cum velamine, vt redeat iterũ, nisi fuerint magnæ, quoniam perducunt ad vlcerationem, quare expedit, vt cum subtili regantur regimine, & mollificantibus, & resolutiuis, neque ventosentur, vt durities aliarum partium, quoniam educit subtilem sanguinem ventosatio, & scrophulas separatas magnificatas relinquit. Et ex appropriatis sunt acetosa emplastrata suspensa ad collum.

B

Aduertendum tamen ad naturam particularũ, seu glãdularum: nam siquidem sint ex facientibus operationem vel iuuamentum in superfluitates à principalibus colligẽdo, cura seu euacuatio primo modo est facienda sola, secundum modum nullatenus acceptando: est enim priuatio in eo operationis, vel iuuamenti, & incisio circumadiacentium neruorum, & venarum adiacentium inuolutarum in eis, quorum incisione, grande sequitur nocumentum, & iuuamento maius. Et in bocio multo maius propter suas arterias, et venas quidem, et arterias intermistas lacertis & neruis in gula cum quantitate maiori, vt infra dicetur. Ob quam rem loco incisionis consueuerunt quidam resoluentia, & exiccantia fortiter ad euaporationis modum, & retentionis in ore post prædicta talia patientibus ministrare, & alia localia remedia quæ dicentur, quas si in principio sint & paruæ, curare vidimus: procedentes vero & magnificatas, non proprie bocium. Si autem sint ex præstantibus iuuamentum in replendo vacuum aliorum, vbi primus modus euacuationis non sufficiat, secundus est tentandus, cum sit in eo iuuamentum maius incõparabiliter nocumento.

C

Tertio autem consistebant ex regimine, sit autem subtiliatiuum ad siccitatẽ tendens. Aer ergo eius calefiat temperate, & exiccetur cum igne, & fumigijs ex sandaracha, thure, ligno aloes, & alchitrã. Exercitetur peditando mane & sero ante cibum: deinde cibetur pane furfuraceo, & miliaceo, sicco, non madefacto in brodijs, quæ fugiat pręter brodium cicerum. Carnes eius sint ex animalibus siccis, & montanis, & pedestribus, & volatilibus, assatis vel elixis sine iure sumptis. Et vinum sit album, subtile, stipticum, cum ferreá aqua, & vtatur cum fructibus siccis, & carycis, passulis, & baccis, vitet recentes, & humidos, & herbas, vtatur salsamento ex sale sacerdotali, quod ponit Nicolaus in antidotario suo, et spẽbus. ℞. cubebarũ, nucis musc. cinnamomi, zingi. ligni aloes, macis, spicæ, garyo. cardamomi maioris, & minoris, ana quantitatem quamuis, & vnam partem coriandri præparati. Vitet repletionem, crapulam, & nauseatiuam satietatem, de sero vero minuat cœnam suam, & toleret famem & sitim qnantum potest. Post cibum quiescat, & de nocte tantum dormiat post descensum cibi. Vitet ventris constipationem, iram & animæ accidentia, naturam extenuantia. Vitet quoque cibaria crassa, & melancholica, & potum aquæ super ea, & vina fumosa, & pura, & abhorreat omnia caput replentia, & omnia quæ trahunt materiam ad caput, vt est sol, et locutio plurima, ira, & rixa, & capitis dolor, quæ faciunt currere materias ad ipsum, sicut externere se super faciem & curuare se super genua prolixe, & habere puluinar planum, & quæ faciunt catarrizare ab ipso inferius materiã, sicut est stare sub diuo, & lumine lunæ, & in aere frigido, & humido, vel austrino, cui succedit Borealis.

D

Puluis ad bocium.

Et de localibus remedijs quibus ad scrophularum curam vtimur, & bocij, quædam per aurem immittuntur, quædam retinentur in ore, quædam euaporantur cum receptione vaporis in loco, quædã inunguntur, & quædam emplastrãtur. Per aurem immittuntur oleum de been, & cucumeris asinini, quoniam resoluit ipsas. Ex retentis vero in ore, & bocio proprie est puluis ostracorũ adustorum qui est. Recip. crucem marinam, palmam marinam, spongiam, pallam marinam, sciticum marinum, corium marinum, os sepiarũ, porcellos marinos, vmbilicos marinos, omnia recludantur in olla noua, et apponantur ad ignem, donec sint sicca, & quasi adusta: deinde terantur & cribellentur. Et accipiatur de eorũ puluere. ℥. iij. & pulueris piperis. ℥. iij. & misceantur cum mellis despumati al. lib. iij. & reliquus puluis reseruetur. De confecto autẽ sumat mane coclear vnũ tenendo in ore, & sicut dissoluitur, ita trãsglutiat vel spuat. De puluere vero, sero cum intrat lectũ sumat coclear vnum, & similiter sicut dissoluitur humiditas & saliua, ita spuat.

Ex euaporantibus est, vt euaporentur scrophulæ, & bocia, ex aqua capil. vene. & chamæmillæ, & radice altheæ, & cucu. asinini. Deinde recipiat vaporem per os in loco proprie ex lapide resultãte molari, vel marchesita ignito, extincto, vel aqua ferrea, vel aceto forti, & manu præmẽte tangatur, & hoc in diminutione lunæ, & hora coniunctionis proprie. Ex inungendis sunt, vt post euaporationẽ vngatur cum simplici, vt ex oleis de been, vel compositis vngatur, et vnguento hyssopi descriptione ceroti per. xv. dies, & per interualla trium dierum.

Vnguen.

Item euaporetur cũ lapide molari, vel marchesita ignito, superaspersis prædictis. Deinde vngatur cum hoc vnguento. Recip. spumæ maris, salis communis, ana. ℥. ß. sulfu. litij, añ. ℥. ß. foliorum nasturcij, foliorum lauri, añ. ℥. ß. testiculi canis. ℥. i. terantur, & conficiantur cum melle, & oleo de narcisso, & vngat mane, vel sero quolibet semel.

Emplastra ad idem.

Et ex his, quæ emplastrantur sunt simplicia, & composita. Et ex simplicibus est emplastrum de coriandro cum melle contrito, & similiter emplastrum de radicibus cucumeris asinini cum melle, & oleo de narcisso, vel farina hordei, quoniam resoluit illud, vel pix confecta cum carycis, aut cum scilla, aut cum radi. caulis, aut cum radice cappa. vel oleo de lilio, vel lupini cum aceto, & melle, et stercus vaccæ, decoctum cum aceto.

Item aliud. stercus caprarum, & ouium montanarum cum vrina infantis, & stercus columbinum cum oleo. Ex compositis aliud fortioris exiccationis. Recip. salis, nitri, baurach, aloes, sanda. cyperi, corticum radicum sola. corticum olibani, telæ araneæ ana, terantur, & conficiantur cum aceto, & melle, & emplastretur. Et ex emplastris resoluẽtibus cum facilitate est emplastrum apostolicon, relatum ad Christianos in scrophulis mortalibus ruptis, & emplastrum diachylon. Et quandoque permiscentur cum hoc emplastro medicinæ simplices cum proprietate operante, sicut est radix lilij, & stercus caprarũ, & ouium, nasturcij, & radix cucumeris asinini, et vuæ montanæ, non quæ cadunt ante maturationem, et albę, et farina fabarũ, & amygdalarum amararum, et bdellium, quę aggregatę, ad illud ministrentur præcedente mollificatione cum euaporationibus, et vnguentis, et cerotis, et oleis simplicibus & mixtis.

Item emplastrum Gal. resoluens duritiem in hebdomada, vel tribus diebus quod narrauit ipse in Megateg. ℞. sinapis, se. vrti. sulfu. spumæ marinę, aristo. ammonia. bdellij, olei antiqui et communis, quod sufficit.

Item aliud. bonum. ℞. farinę fabarũ, et hordei, pinguedinis porci, et vrsi, omnium añ. P. i. radicũ colocynthidis, aluminis iameni, lilij, picis liquidæ, omniũ, ana partem. ß. terantur et misceantur cũ oleo antiquo, et pinguedine frixa, post liquefactionem pinguedinis, et picis in oleo.

Item aliud relatum ad Andromachũ. ℞. radicum cappa.

pa.radicū cau.lupini amari,fœnug.calcis, & nitri.añ.admisceatur cū pinguedine porci,& oleo antiquo & melle.

Item aliud mirabile, & est Nicodemi. ℞.sem.lini, fœnugræci,resideant in vino, & addatur eis fimi columbini pars media.

Item aliud,et est Alchindi ad scrophulas & bocium est simplex quod est. Recip.oximellis scillæ cum aqua morbellæ,scilicet scrophulariæ radicum, & floribus genestrę, vel semine eius.

Syrupus ad idem.

Aliud compositum,et est syrupus ex appropriatis qui est.℞.capil.ve.auriculæ muris,hyssopi,scabiosæ,melissę, chamedryos, stœchados, arabi.acori, radicum morellæ, ana.ʒ.i.florum rorismari.genistæ,ana.ʒ.ſ.zuccha.mellis ro.ana lib.i.aceti scillitici.ʒ.iij.in pecia rara bulliāt spicæ, ʒ.i.nucis musc.cinnamo.cubebarū,zingi.ana,ʒ.ij. Dosis est.ʒ.ij.cum tepido mane,& seruato pdicto regimine purget cū pilulis Hip.de hieralogodion,vel hiera colocynthidis cū agarico,& euphorbio. Pilulæ Hip.expertorꝝ iuuamentorꝝ ad hoc,& alia multa.℞.chalbani,oppo.sarcocol.myrrhæ,sagapeni, laccæ lotæ, therebintinę, asæ fœti. antimonij, pyretri, saxiphragiæ, ammoniaci, cara. ana ʒ.ij.agarici,anacardi, turbit, boracis, interioris colocynthidis, casiæ fistu.mundatæ, tamarindi,castorei, catapuciarum mundatarum,iuę valde bonę,dictami,ana.ʒ.i.euphorb.styracis calamitæ,salis ammoniaci,esulæ,polypodij, pentaphyli, hellebori albi, betonicæ, dragonteæ, medianæ corticum sambuci,radicis ebuli,peoniæ, senæ, git, hermodactyl,lapidis lazu.aristol.lon. & ro.cocognidion quinq grana,myrob.mundatorꝝ,rhabar.reupōtici, cyperi,satureiæ,thymi,epithy.auripigmenti,salis gemmę, tartari,ro.viol.masti.cimini,sem.apij,macis,petroseli.anisi, costi,carui,fu,basiliconis Alexandrini,sinapis,baccarum lauri,se.iuniperi,se.hederæ,ana.ʒ.ij. aloes succotrini.ʒ.ſ. garyophyllorum,nucis musc.zingi. ligni alo. xyloaloes, ana.ʒ.i.olei rof.& muscellini,sambuci,& petrolei,ana.ʒ. vij.bene cocti,& bene spumati, tantūdē quātitatis medicinarū pdictarū,et tandiu iaceat in lacticinio pdicto,quādiu totus imbibat,& sic mediocriter desiccet:facto tūc cōfice cū prædictis oleis,& cū bene coctū fuerit,fiat magdalesto,& serua per mensem vnū vel duos,vel tres,antequādes,& cū dare volueris fac pilulas ad modū ciceris, & da de sero quinq vel septem stō inanito,& cum multum antiquę fuerint non valent,quare da plures. Et adde aliquid prędicti succi:valent etiam contra dolorē stomachi,vt supra prima Sectiōe est dictū,& sunt valde exptę cōtra ęgritudines antiquas totius corpis, & pcipue contra arteticā antiq̃,quartanarijs,hemicraneis,asthmaticis,ischiaticis, cardiacis,stomatichis,iliacis, nephreticis, & calculosis, scrophulis,& bocijs.post purgationē sumat theriaca Andromachi cū vino calido. Itē bibenda experta post purgationē pdictā,& sufficientē mirabiliter resoluens,et extenuans scrophulas,& bocia. ℞.radicum asphodilorū,radicum morellæ,radicū brioniæ,ana lib.i.teratur crasso modo,& bulliant in cacabo,pleno Græco antiquo,capacitatis,lib.x.et bulliant vsq ad consumptionē medietatis:deinde colentur, & colatura reseruetur de qua sumat omni mane.ʒ.iij. Præterea sciendū est quod interdum redeunt scrophulæ,quę cœperūt extenuari,et resolui ad dispōnem suā primā, quare oportet, vt extenuatiuo regimine iterū purgetur. Et de eis sunt,in qbus est carnositas,& in hmōi oportet,vt cōficiatur medicinæ calidæ corrosiuæ cū oleo, & dimittatur p aliquos dies,& deinde administrentur,& hoc in scrophulis frigidis.In scrophulis autē,quæ sunt cōplexionis calidæ non oportet, vt superflua sit administratio medicinarū calidarū , immo sufficit eis, quod est sicut sauich de tritico cū aqua coriandri. Et fortius illo est myrrha cū duplo sui de litio cōfecta cū aqua coriandri,aut vincat medicamē aliud fm quod prius dictū est,et illud quod necessarium facit vehementiam inflāmationis, aut paruitas eius,& de illis quæ conferunt eis est,vt fiat sternutatio

E cum oleo de nucleis persicorum,excorticatis,adustis.

Quod si necessariū fuerit in curatione scrophularū, vti incisione cū ferro, oportet q fiat cū cautela eis vicinātib⁹ arterijs neruis,& venis,& vbi multę sint melius est omittere,vt supra dictū est,et vacare in cura cū pdictis. Hō.n. quidā,vt Abo. dixit,errauit cū perforaret scrophulas ad enarū & gulæ,quę sub mēto sunt:incidit enim neruū reuersiuū,ramū, quare destructa fuit vox eius. Et iā accidit, vt inueniret neruū aliū,et detegeret eū frigori,quare destructa fuit cōpl'o eius, et p cōsequēs eius operatio vsq quo reduceret ad ipsum eius cōplexio cū calefactione, & fortasse errabit,& inueniet gdē,& incidet eā,& sequet̃ hæmorrosagia difficilis cōstrictionis perducēs ad syncopim fortem,& deterior quidē est illa,quę est profundior. Quapropter cū excoriat̃ ex latere saluo, oportet vt scindātur scrophulæ,et destruat̃,quod residuū est cū medicamine acuto sic,q nō pueniat lateri læsio. Diachylon emplastri confectio fm Almāsor. ℞.lithargyri triti,ʒ.i.ſ.sumat̃ cū sar-

F tagine layæ,olei veteris.ʒ.ij.ſ.superadijciatur, & aggregentur,& lentus ignis sub eis fiat, & coquātur donec soluatur totū lithargyriū : deinde mucillago fœnugræci, & se.lini,añ.ʒ.ij.mucillaginis maluauisci.ʒ.i.sumātur,et in prædictis adiungantur, & post hoc totū agitando donec totū incrassetur,decoquatur, cum autem coctū fuerit, ab igne deponatur : agitando tamen nō dimittatur,q postea tenendo commassetur spisitudinem habet & viscositatem,deinde recondatur,& vsui reseruetur.

De cancro. Cap.2.

CAncer est apā melācholicum pauci tumoris, & diffusi, cuius causa est melancholia adusta in toto corpore, hepate, & venis abundās,propter naturalem cōplexionē eorū, regimen, et diætā in acribus, lentibus,& carnibus antiquis,& melancholicis, propter splenis defectionem,nō trahentis illam, ac virtutis extractiuæ ipsorū extra corpus nullatenus expellētis,sed propter sui melancholiā cū sanguine ab illis infusam alicui ex mēbris eiusq

G venis disseminatur in eo collecta minutis, differens à glandulis mobilibus fixione sua cū membro, & à duritie quoque est differens, primo in causa, quoniam causa duritiei melācholica est naturalis fæx sanguinis. Cancri vero causa est melācholica per adustionem facta innaturalis, à qua melancholiam,& acredinem acquisiuit, vt proiecta in terram ebulliat, sicut acetū acris odoris, à qua effugiunt muscæ, & proinde nō est quietus cancri, sicut durities, sed mobilis, & corrodēdo procedens, habens radices infixas vndiq membro ad modum brancarum cancri infixarum cibo, & in medio eius est rotundæ formæ, cum colore cancri à qua egrediuntur venæ, sicut brancæ cancri, quare dictus est cancer. Et sunt venulæ paruæ illo humore repletæ,ibi diffusæ,quæ in duritie nō existunt, humore in ea totaliter ad membrū in quo est à venis expulso, et propterea tumor in cancro est minor, et magis diffusus, nec oportet, vt per ipsum destruatur sensus in principio sui, sicut in duritie : tunc enim in suo impressionis principio cū insit mē-

H bro complexionis malitia acquisita virtuti membri sensibilis ei resistēdo facit dolorem, nisi cum elongatum fuerit ei tempus, & factus est magnus, vt melo, & facta æquali dyscrasia mortificetur virtus mēbri sensibilis, & destruat̃ in eo sensus, vt corrodatur, & vlceretur eius substantia. Et tunc licet ad vlcus deuenerit, naturā tamen apostematis non relinquit, venis in circumitu eius tumescentibus, propter repletionem corrodentis humoris, si cōplexionis acquisiuit naturam ex apāte, et vlcere corrosiuo. Durities vero à principio sui destruit sensum , propter sui crassitiē, & frigiditatem humoris, prohibentem transitum subtilis spiritus ad membrum, ac stupefacientem, & cōgelantem ipsum, & proinde color eius est liuidus , & melangainus, vt fæcis sanguinis. Cancri vero color erit niger, ex adustione causatus ad quandam viriditatem tendens.

Adhuc quoq differunt quibus accidit mēbris. Cancer enim

enim, vt plurimū accidit membris raris, vt mām̄illis mulierum, vt supra Sectione prima est dictum, & in lacertis carnosis valde, vt in naribus, et cruribus, et pulpis tibiarum, & extremis, & proprie ad quæ superflua melancholia consueuit decurrere, vt est virga in viris & testes, in mulieribus vulua et anus. Durities vero in densis, vt hepate et renibus, neruis & iuncturis. Præterea in aduētu cancri. Cancri enim aduentus plurimum est incipiendo: durities vero plurimum est permutando, & ex apāte calido, & qñq; vndimioso: necnon in modo euacuādi, & aperiendi, cū enim accidit durities vt plurimum non est occultę dispōnis, sed apparet. Cancer vero non apparet ſm plurimum, deinde apparet. Et durities quidem qñq; permutatur in cancrū ex se, vel errore medici, & si ex se apta sit vel inepta, et ex inuentione inflamationis, & pulsationis in ipsa, & apertione venarum in eius circumitu, vel eorum absentia, & priuatione cognosces. Et qñq; permutantur phlegmones, & vndimiæ in cancrum, sicut in duritiem permutantur, et illud cū prolongantur, & eorum retentæ materiæ adurantur ex se, vel putrefactione, vel errore regiminis, vt trāseat in melancholiam innaturalem per adustionem.

Signa cancri dū est in principio siue quod est, quia qñq; apparet sicut faba, aut cicer, aut auellana parua, & durus, rotundus, fusci coloris, in quo est caliditas aliqua, & qñq; cum dolore forti, qñq; paruo, & cum perdurat ad magnitudinem procedit: et deinde perducit ad vlceratione pro pter acredinē, & acuitatē adustionis materiæ, & qñq; non vlceratur quia est siccus, et qñq; permutatur vlceratus ad nō vlceratū, & qñq; illud facit curatio cū ferro, qñq; facit eius labia crassiora & duriora, & si cauterizet, resoluetur materia, & consumetur corrodens, et putrefaciens.

Regimen in cura cancri, est diuersum ſm diuersitatem temporum, & dispositionis, & loci eius. Si enim in principio sit, & in manifesto loco, antequā ad confirmationem, & magnitudinem, et vlcerationem deueniat in qua plurimum, sine chirurgia non curatur. Regimen eius est duplex, vniuersale et particulare. Vniuersale est quatuor res. Diæta vniuersalis, euacuatio, rectificatio, membrorū generantium materiam, & correctio accidentium.

Diæta sit euchyma ad frigidū & humidū tendēs, prohibens regenerari materiā cū aeris alteratione, vt supra in febribus cap. gñalis curationis est dictū, vt cū quiete animi & corporis, & cū cibo ex lactucis, et herbis frigidis, et humidis, vt atriplicibus, spinachijs, betis, boragine, et similibus, & fructibus, vt cucurbita, citrullis, & piscibus petrinis, & aquæ dulcis, & cancrorū fluuialiū, chist hordei, & vitellis ouorum, et potū lactis vaccini, à quo extractū sit butyrū, vel serum, et cū potu aquę hordei, vel vini albi subtilis, & lymphati, et cū somno, et vigilijs tēpatis, et cū inanitione superfluitatū siccarū, et rehumectatione cū p̄dictis.

Vniuersalis eūo cōplet cū eūantibus antecedentē cām .s. melancholiā adustā abundantē in venis, et ēt naturalē, quę materia est ipsius, minoratiue, & eradicatiue, p̄cedente digōne ex his, quę nota sunt supra in ca. de quartana, cū sanguisugatione aperiēte orificia venarū hęmorrhoidarum, vel cū prouocantibus mēstrua in muliere, vel cū phlebotomia vniuersali de nigra, vel particulari de basilica dextra, vel sinistra, prout expediens est. Rectificatio mēbrorum generātium melancholiā cōpletur ex prædicto regimine, & medicinis alterantibus hepatis & corporis dyscrasiam, & confortantibus splenem, quæ sunt supradicta.

Correctio vero accidentiū est, vt dolor, si est fortis, mitigetur cū frigidis repercussiuis, defendentibus mēbrū, & repellentibus materiā, si nō fuerit quod prohibeat, vel cū calidis anodinis eis mixtis superius numeratis, si quod prohibeat illa adsit, et si sit caliditas in eo vehemens, extinguatur cum aqua coriandri, et solatri, et prædictis repercussiuis, et alijs frigidis interius sumptis.

Particulare regimen, & particulariū operationū exercendarum circa locum, & particulam cancri cum medicinis localib⁹, & alijs opportunis. Et est quatuor res. prima est destructio cancri, si possibilis est. secunda est vbi possibilis non sit eius destructio, prohibtio additionis eius. tertia est si ad augmētum perueniat prohibitio vlcerationis, & tunc proprie quando cum eo est caliditas, & pulsatio, qm̄ vlceratione minantur. quarta est vbi iam peruenit ad vlcerationem, & sit confirmata curatio vlcerati.

Primā rē cōplent, licet difficulter duo. Primū est resolutio materiæ aggregatæ in mēbro, & venis, et repulsio eius quod paratū est influere ne colligat: & illud cū his quæ frigiditatē habēt multā, et caliditatē tēperatā, qualia sunt coriandrū, solatrū, lentes cū aceto, succus plantaginis, et similia, quæ supra in cura antracis, et ignis p̄sici dicta sunt. Alienent aūt ea, quę debilis virtutis sunt, qa opatione nō p̄ficiūt, et q̄ fortis ēt, cū resoluēdo subtile, crassum magis & induratū relinquāt. Alienētur quoq; mordicātia, quia tristant particulā, & humorē syluestrē & īmorigeratū reddūt. Et proinde medicinę ei cōueniētes sunt metallicę, seu minerales ablutæ, vt est tutia abluta mixta cū oleo ros.

Aliud est incisio & sectio ipsius, vbi resolutio non sufficerit, & p̄prie cū fuerit in aliquo extremorū, vt est pes, manus, & mām̄illæ, apto incisioni. Oportet autem vt incisio fiat magna, vel ex toto abscindat particula in qua est cancer, & quod est in circūitu eius ex venis circūdantibus ipsum, ita vt de his nihil remaneat, & currat post illum sanguis plurimus post eūonē vlēm quæ p̄cessit cū expressione ipsarum, vt curet incisio. Et fortasse incisio nō est melior, qm̄ nihil aliud est q̄ perducere ipsum ad vlceratione, nisi vbi possibilis sit incisio radicalis, vbi vero non, oportet regere ne addatur, & fortasse post incisionē indigebit cauterio cum igne, qm̄ resoluit reliquias materiæ malæ, & confortat membrū, & retinet hæmorrhosagiam, et fortasse in eis est timor magnus, & illud qñ fuerit cācer iuxta principalia mēbra & nobilia, ne perueniat ad ea, vel orta ex eis, & accidit exinde mors, vel spasmus: vel quia sit in mēbris occultis, de quo Hip. in apho. ait. Quibuscunq; cancri absconditi fuerint, nō curari melius est, curati enim citius pereunt, nō curati vero longius tempus perficiunt. sed tunc oportet vt rectificētur cū mundificantium ministratione, cum infrigidatione & humectatione, qualia sunt aqua lactis proprie, & cum diæta ciborum, & potuū prędictorum, & corū, quę generant sanguinē bonū, frigidū & humidū.

Secundā vero rem .s. prohibitionē additionis complent duo .s. abscisio antecedentis causæ prædictis modis facta, & regimen. Secundū est confortatio mēbri, & repercussio materiæ. Fit autē cum medicinis repercussiuis iā dictis ſm oēm administrationis modū, & melior est, qui fit cum lenitiuis mineralibus, quale est factum ex lapide molari, & lapidibus coctis, & quale est linimentum factū ex oleo cum frictione, quod resoluitur inter tabulā, & manica de plumbo cum humiditate effusa super tabulam, quæ est sicut oleum ros. & aqua coriandri, & qualis est emplastratio cū acresta trita, et colocynthide cum aceto est proprie emplastrata. Tertiam rem .s. prohibitionē vlcerationis nisi obstātibus illis ad magnitudinē perfectionis deuenit, et timetur vlceratio propter caliditatē, et pulsationē apparentem in ea, quæ res frigida est, et periculosior ex mēbro in eo vicino, blandientia complent, quæ prohibeāt, ne calefiant vnquā ex cibis frigidis, & medicinis, et alijs rebus: et ex illis est prohibitio somni super ipsum, & herbæ frigidæ contritæ, et superpositæ, et linimēta prædicta proprie ministrata cum frictione prædicta, et proprie, quę fit ex tabella et manica plumbi, quando est cum eius fricatura terra sigil. aut bolum arme. aut oleum antiquū, aut aqua semperuiuæ, et cerussa cum succo lactu. aut mucillagine psyllij, et cerussa de plumbo, qm̄ est operatio bona. Et de appropriatis magni iuuamēti est emplastrum de cancris fluuialibus, & proprie cum cadmia.

Quartā rem alterū duorum cōplent .s. assiduatio panni linei infusi in succo solatri sup ipsum vlcus, et cū exiccatur iterum

iterũ infundat desup aqua pdicta, si incisio mẽbri in quo ẽ nõ sit apta, qđ si apta sit, incidat et regat vt supra dictũ ẽ. Emplastrũ bonũ cõueniẽs ad illud. Sumãtur medullę tritici, & olibani, & cerussæ de plũbo, ana. ℥. i. terrę sigil. boli arme. aloes abluti, añ. ℥. iij. aggregẽtur & administrẽt sup humidũ puluerẽ cũ oleo ro. Et si admisceatur ei æquale de cadmia melius erit. Medicamẽ ad idẽ. ℞. tutiæ ablutæ cũ aqua portu. aut mucillaginis psyllij, et empletur. Melagogũ solutiuũ vtriusq; melãcholiæ cõueniẽs cãcro. ℞. epithymi, fumiterræ, sene. ana. aur. iiij. puluerizentur, & in aqua lactis, aut mellis myrtæ, & sumatur vicibus multis. Aliud. sumat decoctio epithy. cũ syru. aceto. Aliud. ℞. hierę Gal. q̃titatẽ cõuenientẽ, & da cũ decoct. fumiterræ.

Cõtra cancrũ, & proprie oris puluerizetur crystallũ & fricetur os cũ illo puluere, & deinde, pijciatur postmodũ de eo in ore vsq; ad decẽ dies, et liberabitur, expertum est. Itẽ ablutio cũ vrina mũdificat, & cõsolidat, expertũ est.

De lepra & medicinis eius. Cap. 3.

Lepra est cancer vl'is, cuius cã interior est cholera rubea cũ sanguine mulplicata in venis, effusaq; ab eis ad vniuersum corp⁹, & subcutaneas partes, ibiq; putrefacta manens. Cã vero multiplicationis eius in venis principalis & efficiens, est cõplo calida & sicca hepatis generantis humores, vel totius corporis, vel vtraq;, adurens sanguinẽ, & humores naturales ex hereditate, seu semine, aut mẽstruo, aut quia cõceptus fuerit embryo in matrice tpe mẽstruoꝶ fœdata sanguine melãcholico, vel acquisita ex tpe, & in malitia regis, vt materialis in cibis melancholicis & cholericis simul, & pprie in piscibus & lacte, q noti sunt supra cap. de melãcholia et elephãtia, cũ alijs extrinsecis causis, puta nõ naturalib⁹ rebus cõsimilibus illis coopantibus in gñone talis hũoris, ex qbus maxime ẽ aer regionalis corrupt⁹ in se pp pestilẽtiã, vel infectus vapore resoluto ex corpibus leprosoꝶ vicinoꝶ in loco coarctato, & sub vento inficiẽs hũores, & spũs, mẽbra, & totũ corp⁹ atq; vegetabilia, et proinde efficientẽ cãm, et materialẽ ad generãdũ leprã maxime disponẽs. Secũda est splenis associata debilitas nõ trahẽtis illã, quare cũ sanguine remanet multiplicata in venis, & cũ non secernatur ex corpe p hęmorrhoidas, pp inualetudinẽ virtutis, nec p mẽstrua, nec p poros cutis densatos nõ deriuetur ad venas crurũ & varices, vt plꝰm cõsueuit, sic q vehemẽtis impetus et malitia, qua natura illã regulare nõ põt quoad digesta fuerit ĩfluit & à natura repellitur qñq; ad aliqđ mẽbrũ, ibiq; cãcrũ facit, & pprie si fuerit crassa: si vero subtilis faciet herpetẽ: si vero impellatur & influat ad cutẽ fiet albaras et morphea nigra vl'is, virtute nutritiua, seu actu eius assimilatiõis corrupta: et si influat, et impellatur, et spargitur in corpe toto & subcutaneis partibus & carnosis, & tũc siqdẽ putrefiat pueniat ex ea melãcholica feb. & si occultet nec putrefiat fiet lepra, qđ est quia corrũpitur mẽbroꝶ vitalis cõplo ex sparsione talis humoris in corpe, & pinde cõpõ vt forma, & figura q̃ cõplõne sequunt, et color, & facies tota terribilis fit adĩmodũ leonis tenentis rapaciter pdã suã, quare dicta est leonina, aduriturq; sanguis in venis ex mixtione ipsius, & ĩcrassatur, vt in phlomijs, qm̃ sanguis appareat arenosus, & cũ retinetur in venis longo tpe coarctatus, inflãmatur & vritur, et corrũpitur ipsa, ita, vt vlceret, & corrodat, et calorẽ alteret, sicut cãcer vlcerat⁹, & soluta cõtinuitate cadunt qñq;. et cũ talis humor cholera nigra fuerit ex adustiõe cholerę cãta, erit maioris malitiæ, ac penetrationis, et impssionis in mẽbra, et susceptibilioris corruptiõis. Si vero ex adustione melãcholiæ naturalis facta fuerit, est vehemẽtioris malitię, et potẽtior ad penetrãdũ in mẽbra, & imprimẽdũ, et tũc, pprie cũ ex adustiõe subtilis ptis ei⁹ fuerit gñata, & minus recipiẽs curã, qm̃ nõ obedit potioni, vt Ga. dixit. Et manẽs in corpe corrodit, & vlcerat mẽbra extrema, et pcedit ab eis paulatim, donec pueniat impresio ad totũ corpus, et principalia mẽbra, & ĩterficiat. & pp malitiã cõplexionis, & corrosionẽ, & vlcerationem taliter imprimẽdo pcedit, qm̃ quãuis ipsius humoris gñõ sit in visceribus, tñ primũ vestigiũ & impressio est in extremitatibus ad q̃ impellitur pp debilitatẽ, et qñq; morit patiens anteq̃ impressio corrosionis et vlceris pueniat ad principalia, pp solã cõplexionis malitiã, & faciet spẽm lepræ quã Auic. et Isaac, leoninã vocant. Signa eius sunt, q̃a tunc est pectus siccũ, fissura narium, manuũ et pedũ cõbustio, vel cõtritio macilẽta, cuius calor si augmentat magis, q̃ siccitas, articuli separãtur et cadunt. Cũ vero fuerit causata ex adustione partis eius crassæ, minoris erit malitiæ, ac impressionis, & minus recipiet curã, qm̃ nõ obedit potioni, sicut dixit Hip. & Gal. ppter duritiẽ et terrestreitatem suã, et faciet spẽm lepræ quã Gal. vocauit albaras, seu impetiginẽ, et morpheã nigram vocauit. Cuius signa sunt, quia color est niger, et crassescit corpus, seu sensus, supercilia finduntur, manus, et pedes cõtrahuntur, et digiti, nec vlcerat nisi corrumpatur, & acuatur. Cũ vero causata fuerit ex adustione phlegmatis, faciet aliam speciem, quæ dicitur thyria, quã Gal. appellauit squamosam.

Et signa eius sunt, qm̃ humescit corpus, glandes nascũtur, color est albus, & oculorũ fluxus. Et cũ causata fuerit ex adustione sanguinis, faciet aliã spẽm lepræ, quæ dicitur alopetia, albaras, & morphea nigra, & scabies antiqua illis in toto corpore. Cuius humoris signa sunt, qm̃ rubet cutis, et putrida est, et tumet nimis, et sanguis, et sanies effluunt. Et forsitan nõ vlcerant cũ humor exiccatus fuerit, et euẽtatus remanens vel infrigidatus nõ inflãmatur, nec acuitur, & durat cũ patiente tẽpore longo, sola tñ tumescẽtia existẽte in mẽbris quę videtur excreata mẽbra, et augmentata. Et vocauit hanc dispõnẽ Gal. elephantiã, & est ex spẽbus vna, sicut albaras, et morphea nigra pdictæ. Et qñq; corrodit radices pilorũ, et facit alopetiã, & qñq; excoriat cutẽ, & facit dispõnẽ, quæ tyria nũcupatur, & qñq; facit scabiẽ quæ antiquatur, et est de genere eius fm quatuor humoꝶ adustiones. s. leonina, albaras, seu impetigo, & morphea nigra vl'is in toto, & fixa tyria, seu squamosa, elephantia, alopetia, seu scabies antiqua. Dictæ sunt autẽ hæ spẽs lepræ modo metaphorico quodã, eo q ab eodem humore in genere sunt causata, licet aliter, et aliter dispositio essentia sui, et loco, atq; corrũpente cõplexionẽ corporis colorẽ pulchritudinẽ, et figurã: et quia difficile mobiles, vt habituatæ, lõgo tẽpore pseuerant in corpore ad modum lepræ, licet mẽbra nõ omnia corrodant, nec vlcerẽt, nec eorũ cõtinuitatẽ soluant: aut q̃a qñq; ab eis incipit lepra ipsa, vt Gal. dixit. Quibus oĩbus ptermissis ad psens, vt ptinentibus ad tertiã Sectionẽ, hic solũ de vera lepra iã dicta quæ vl'is est cancer, signa et medicinas ponamus.

Signa. in principio eius occultãtur signa ipsius. Cũ vero, pcedit, et extẽditur tps eius, detegũtur, et cognoscitur. Cũ vero cõfirmabitur, nullus dubitabit in ea, qđ est q̃a in principio cũ incipit lepra color corporis, et pcipue faciei incipit fieri rubeus ad nigredinẽ tendẽs, & hoc quia color est humorũ, & nõ mẽbroꝶ, vt Gal. dixit. Et humores peccantes sanguis et cholera nigra sunt, & venę oculoꝶ, proinde ad fuscedinẽ tendunt et apparet in eis victoria choleræ nigræ in cerebro ex somnis, & subtilitate, et paucitate capillorũ, & sternutatione, et apertione verrucæ in naso, et strictura eius, et in pulmone, et cãna eius ex nocumento anhelitus, et raucedine vocis, in corde ex morsibus malis et dolorosis, et apertione venarũ in pectore, et toto corpore ex sensu supra ipsum, quasi sit grauedo, vt incubus tẽpore somni, vel ex fœtore ipsius, et pprie in sudore, et anhelitus ad fœtorẽ declinat. Cũ vero pcedit, et extẽditur tẽpus eius apparet sparsio in capillis et casus eoꝶ, et pprie in pilis faciei, et partiũ eius, & qñq; desiccãtur casus capillorũ, et incipit forma fieri fœda, et casus terribilis, et color denigratur, et additur cõstrictio anhelit⁹ donec pueniat ad difficultatẽ, et dyspniã magnã, et puenit vox ad finẽ raucedinis, et incrassant labia, et denigrãtur, et incipit sanguis cõgelari in iũcturis, & putrefieri, & apparet supra corp⁹ sub cute

cute tota additio glādulosa, sīsis aīali quod Graece vocatur saros. Cum vero cōfirmatur ægritudo, cadunt pili oēs, & ꝓprie faciei, deinde incipit corpus vlcerari vl'r, & proprie vbi apparēt additiones glandulosę. Et illud, qn̄q; lepra nō est quieta in modum elephantiæ, & corroditur chartilago nasi, & roditur extremitas nasi eius, & corrosis iuncturis cadunt extrema, & currit ex eis virus fœtēs, & vox occulcatur, & tędit ad occulationē, et denigratur color valde, et pulsus eius est debilis pp debilitatē virtutis, & fit necessaria spisitudo in eo, deficiēte magnitudine, et velocitate.

Regimē in cura lepræ est ꝓportionale regimini dicto in cura cancri, et est ab eo diuersum ſm diuersitatē tp̄is, et dispōnē ei⁹. Si.n. in principio fuerit debilis, pol'is est curationis, licet difficilis, si vero fortis, cōfirmata, impol'is sanationis erit. Si.n. cācer q ꝑticularis est morb⁹ cū magnificatus fuerit, seu vlceratus, curā nō habet, quāto minus lepra, quę est vl'is morbus, licet in ea materia sit diffusa, ita, vt nō ministrentur medicinæ fortes, sustentent ægritudinē ac refrenent, vt nō agat vel imprimat super principalia membra. In cancro autem cum sit in eodem tota vnita, est secus.

Eius ergo, q̄ est in principio cū est debilis, regimē erit duplex, vl'e & ꝑticulare. Vl'e ē quatuor res cōsil'es illis. s. eūo vl'is & anc̄edētis cāæ, diæta, rectificatio mēbroꝝ regenerātium materiā, & correctio accn̄tiū. Vl'is eūo cōplet phl'omia, pharmacijs, & vomitu, & enematibus. Phl'omia quidem de basilica dextra, et nigra, et basilica sinistra, et hoc si sanguis cū tali nigra cholera multum appareat abundare, quo casu oportet de venis magnis ipsius manus, vel ēt pedis eūare vltime. Si autē nō, dimittatur phl'omia magnaꝝ venarū, & fiat de ramis ipsarū, vt de saluatella dextra, & sinistra. Phl'omia.n. magnarū dictaꝝ, fortasse tunc magis nocebit q̄ iuuabit, malitiā reddēdo effrenē. In ea vero q̄ est ex paruis venis, fit securitas ex iuuamēto qd' accidit absq; nocumēto, et apertio venarū ani, & sanguisugatio cū magnis sanguisugis, vel ꝓuocatio mēstruoꝝ, deinde erit cōueniens, & ꝓprie cū retenta fuerit vltra modū. Vētosatio vero pp crassitiē sanguinis, locū nō habet, phlebotomia vero celebrata quiescat ab hebdomada, seruato bono regimine, & digestiuo sumpto purgeē pharmacijs appropriatis, ex simplicibus et cōpositis, quæ infra dicētur ipsi humori. Festina aūt anteq̄ incrassēt, et indurescat vsq; ad hebdomadam, quia tunc nō obediet potioni, vt Hip. dixit in aphor.

Et ex simplicibus sunt, sicut epithymū, & stœchas, myrob. & helleborus, lapis lazuli, & lapis armen⁹, & polypo. fumust. & si addatur pulpa colocyn. est potissima, facit.n. desistere ægritudinē, & vlterius nō augeri, & qn̄ fuerit ibi cholera mixta faciēs adustionē in mel'ia, addatur aloe, succus. s. cucume. asi. vel scāmonea. Oportet aūt vt purgatio cū ꝑdictis sit multiplicata in tp̄e pluries, non.n. sufficit, vt vnica purgatione purgetur, cū talis purgatio nō debeat eē fortis, sed debilis et parꝫ educēs ac paulatim, vt supra in cura mel'iæ est dictū, & cōsil'ib⁹ suis, nō poterit materia vnica medicina educi, et maxīe cū sit penetratiua, et vehemēter sanguini mixta. Inqt.n. Abo. cū materia fuerit vehemēter penetratiua, aut cū sanguine multū admixta, nō poteris ipsam vnica vice eūare, sicut in ischiatica, & artetica longo tp̄e, et cancro, scabie antiqua, et carbūculis antiquis. oportet ergo vt īcipias cū leuiorib⁹ q̄ paulatim educūt materiā bis vel ter soluēdo, & toties repetatur q̄diu necessaria fuerit, vt hebdomada qualibet repetatur: vomitib⁹ vero enematibus lenitiuis, eūetur omni tp̄e ſm declinationē materiæ, oportet aūt, vt vomitus fiat cū acutis & salitis, & acetosis, q̄ al'r locū nō habet, deinde sumāt aliqd de absinthio in potu. Diętā vero cōplet regimen rerū non naturaliū, ad frigiditatē, & humiditatē cōuersio, seu ꝑmutatio, et primo aeris ad frigidū & hu. & cōtrarium ei in quo ægritudo existit procreata, & cū exercitio delectabili omni mane in vmbra post eūonē superfluitatū siccæ, & aquosæ, & cū cātilenis altis: deinde fricetur, quiescāt, deinde cibetur cū cibis euchymis ex herbis, vt attriplicibus, & spinachijs, blitis, & portulacis, et boraginibus, carnibus hœdinis, arietinis, & vitulinis, & ꝓprie gallinarū iuuenū, & pinguiū, & iuribus earū, q̄m cōtēperant humorū cōplexionē, & cum lacte caprino, & ouino nouiter mulso in quātitate qua digeratur simplici, vel mixto cū pane, uel sorbitione facta ex eo, zucchuro, & oleo amyg. vel lacte, uel farina hordei, & fructib⁹, vt prunis chrysomillis, persicis, pomis, et amyg. & cū omni euchymo, ad frigidū, & humidū declinante, q̄ malā cōpl'onē mēbroꝝ calidā & siccā nutritiuoꝝ alteret et impinguet, & proinde dulcia sunt cōuenientia, & materiā prohibent gn̄ari. Et ex his quæ cōmendauit, & est expertū à Galen. in lepra causata ab apate splenis, vel oppilatione eius, est decoctio tamarisci cum passulis sæpe sumpta, & ranæ paludū cū oleo, & sale coctæ, & comestæ sunt bonę lepræ, & cinis asini curat eā. Et ex his quæ cōmēdauit pręcipue Gal. est comestio carnis serpentū, & sorbitio iuris ei⁹, prout infra dicetur: & comestio micę panis in eo de simila. Et potetur vino albo, subtili, permixto valde. Et qn̄q; dimittetur vinū quare potetur frigida aqua ꝑmixta aceto albo pauco, & si tolerat stomach⁹, vel aqua hordei, uel aqua lactis, vel lacte acetoso, à quo abstractū fit butyrū, q̄m est materia inflāmationis, & adustionis, & deinde cū somno tēperato de nocte nō ꝓsundo, ne inflāmetur, et cū inanientibus quotidianas fæces, vt clysteri, & alijs lubricantibus, & fructibus ante cibū sumptis, & cum repl'one cibi ꝑdicti pauca & sępe facta, donec humectet corpus et impinguet, & cū gaudio, & delectatione animi, & spe certa salutis, & cū omni abstinentia à coitu. Rectificationē quoq; membroꝝ gn̄antiū materiā cōplent quæcunq; alterant dyscrasiā hepatis calidā & siccā, & corporis vniuersi, aperiunt, et confortant splenem, qualia sunt regimen prænotatum, & medicinæ supra Sectione prima in curis eorum dictæ.

Correctio accn̄tiū cōplet cū cōuersione regis ad rectificationē impssionis factæ in interiorib⁹ mēbris, ut in cerebro, pulmone, pectore, & corde, ex qua ꝑdicta signa apparēt in eis, licet.n. impssio mutationis coloris, figurę, corrosionis, & vlcerationis prius sit in exterioribus extremis, tn̄ corruptio cōpl'onis prius est in interioribus, & principalibus, ac humoꝝ aggregatio et fumoꝝ, vn̄ necesse est pati pri⁹, & si nō appareat extra, proinde oportet, vt incipias ab eis, et in cerebro qdē cū mūdificātibus ipsum, ex gargarismis, et caputpurgijs dictis in curis ipsius. Ex qb⁹ sunt ꝓpria in hoc casu, q̄ infra dicētur, et cū phl'omia venę frōtis et nasi, et cū epithematibus, et cōfortā̄tib⁹ ipsum, et repellētibus malos humores, quale est oleū rosaꝝ, & lac mulieris, et silia. In pulmone vero, & trachea pp raucedinē vocis astma, & timorē ꝑfocationis cū phl'omia uenarū quidē. Et deinde cū alijs medicinis ex syrupis, & iuleb, & mūdificātibus, & ꝑseruātibus ipsa à nocumēto, facilitātibus anhelitū, & cibetur tūc lacte, spinacijs, q̄m sunt ex melioribus rebus. In corde vero cū phl'omia basilicæ sinistræ pp abūdantiā vaporū adustoꝝ resultantiū ad illud, & cū cordialibus frigidis confortantibus & repellētibus humorū uapores ab eo & fumos, et mores animæ corrūpentes. Inquit.n. Gal. natura corporis cōpl'ones & humores corporis imitatur.

Particulare vero regimē versatur circa extrema corporis, & eius exteriora in quibus principalis apparet impressio pp effusionē materiæ ad ipsa, et debilitatē ipsoꝝ, et hoc cum particularibus operationibus, et localibus medicinis exercēdis, & ministrandis in ipsis, & primo cū frigidis, & stipticis cōfortātibus mēbra, & repellētibus materiā, qualia sunt oleū myrtinū, de extremitatibus vitis, & de glādibus cū aceto, et deinde cū frigidis, et stipticis habētibus caliditatem temperatā, vt repercutiāt quod fluit, et resoluāt simul quod fluxit, qualia sunt succus plātaginis, linguæ canis, lentes, acetū, et alia quæ supra in cancro sunt posita & antrace, sed melius est vt balneentur, deinde vngatur. Sit autē balneū ex aqua decoctionis fœnugræci cū sapone bono, et ex bonis est balneū in aqua decoctionis serpentis: et siculi balneātur in sanguine hominis, est.n. tēperatior iter humores et naturæ conuenientior. dixit Gale. et aliqui in oleo, sicut patet ex infrascriptis. Post balneū vero vngatur

Expertum Gal.

De correctione accidētiū lepræ

De pulmone & trachea arteria.

In corde.

Regimen ꝑticulare.

Diæta.

Balnea.

totum corpus cum p̄dictis cum aceto fricādo, & qñq; confert inunctio ex oleo viol. & lacte mulieris, oleo de cucu. & nenupharis, et illud quando corpus fuerit inflāmatū, & exiccatū, & maxime post balneū resolutiuū, cum resolutiuis, & resoluentibus fortibus. Quo casu oportet, vt etiam caputpurgiū fiat ex lacte mulieris cū oleo vio. & inunguntur extrema, & cōseruētur ex darsesahā cū oleo de lilio, & de costo, & inungātur iuncturæ cū his subtiliatiuis, & resoluētibus fortib⁹ quæ sequūtur, & illud cū materia fuerit exiccata, & indurata, & fortasse erit necessariū inungere eos in balneo cū subtiliatiuis resoluētibus, in q̄bus ingrediatur nitrū, & sulfur, baccę lauri, & glutē carpētarior̄, & sinapis, origanū, piper, macropiper, & staphisagria, & calamentū, quod cōfert nō sua incisione tm̄, sed ēt sua resolutione, & fortasse erit necessariū euphorbiū, & hoc qñ balneātur, & inungātur pp̄ resolutionē supfluitatū, q̄a materia exiccata est, & indurata valde, sed oportet, vt p̄cedat vnctio cū butyro, & forte necessariū erit inungere eos fricando cū hmōi medicinis in sole calido, et illud cū balneū præsto non hr̄. Et qñq; inunguntur cū theriaca, et solitis.

Vnctiones.

Et ex medicinis q̄ bibūtur cōpositis sunt multæ, & melior est theriaca maior facta cū carbonibus viperæ, et theriaca diatesseron, & diasulfur, & tro. tyri. & troci. scillę cū vino passo. & crasso, & hoc post mūdificationē corporis. His medicinis curabitur in sui principio & p̄cessu: si vero p̄uenit ad cōplementū, et fortitudinē sui, & sit cōfirmata, phlebotomia penitus omittatur, et p̄prie ex venis magnis & ēt purgatio cū forti medicina, qm̄ supfluitates in eis soluūtur, & nō educūtur, sic earū malitiā manifestāt magis: et si cōuertātur ad intestina fortasse imprimeret cancrū in eis. Vn̄ Hip. in apho. Sana h̄ntes corpora pharmacijs purgati, exoluūtur celerius, quā malo cibo vtentes. Alienentur ergo tūc oīa q̄ materiā trahāt, et cōuertant interius, & ministrētur deforis, q̄ illā carminēt, & resoluant, & motū faciāt, ab vlceribus saniē abstergēdo. Et de potibus cōueniētibus eis est, vt sumatur de limatura eboris. ʒ. x. et sumātur in potu cū vini, & butyri. ʒ. iij. aut sumatur althit, cū melle in quantitate nucis, aut de scilla, charatti. x. cum syrup. scillæ inspissato, sicut rob, aut cimini. ʒ. v. et mellis, quātitas quā inspissent, sicut rob, & succus calamēti cū eis est bonus valde ex. iij. almusach vsq; ad. vi. & vltimo medicetur cū cauterio dispertito sup mēbro eorū, sicut supra sinciput summitatis capitis radicē epiglotti, & duo tp̄a, et collū, & iūcturā manuū, & pedū. Cauterizentur quoq; in principio timoris, & vlcerationis ex medicina splenis. Inquit Aboa. Valde vtile iuuās est ad p̄hibēdū ne corruptio spargatur, & ad cōfortandū mēbrū cuius cōplexionē volumus rectificare, & resoluendū materias corruptas in mēbro repertas, et p̄inde visum extitit antiquis, vt in principio timoris lepræ, & p̄prie vbi ex corporis dispōne timetur, p̄cessio, et cōfirmatio eius, vt cauterizētur in anteriori parte capitis, vt conferat caluariæ, & alio inferiori loco, vbi capilli tundūtur, et inter supcilia, & alio in dextra parte capitis, & alio in sinistra, īmo posterius ante nucham, et duob⁹ apud duas cōmissuras coronales, et alio supra splenem, et sint cocturæ illę cum cauterijs leuibus minutis. Et qñ cauterizatur supra caput, oportet, vt perueniatur vsq; ad os saltē, nō fortiter, & subito, et cū mora ipsius in loco, īmo sic applicetur ne cōplo cerebri corrūpatur, et inflāmetur, et desiccetur, vt stolidi faciūt, nō alleuiādo manus ipsor̄, et īterficiūt, quare oportet, vt leniter īprimat̄, et paulatim absq; grādi īflāmatiōe cauterij, et impssione, ac retētiōe ipsi⁹ in loco, et p̄prie cū ī cōmissuris cauterizatio fiet.

Potus.

Cauteriū.

Sermo Ga. in exhibitione carnis serpētis ad Glauc. ait. In elephantiā patiētibus echidnar̄. i. serpētiū esus mirabile est auxilium: oportet autē comedere eas ita cōficientes queādmodum feris nutritos, & aspidibus morsos vidisti. Primum quidem auulsis capite, & cauda vsq; ad digitos. iiij. deinde ītestinis oībus ablatis, & manifesto quod est. s. cute ablata, deinde aqua eorum corpore loto, sed hucusq; quidē cū theriaca vocatā cōficimus, deinde aūt indifferenter coquimus, in theriaca quidē in aqua ponētes anethi, & pauci salis. In elephantia aūt patiētibus in lebete similiter cōficientes p aliū ius albū. Fit autē sic, aquæ quidē copiosę īmissa cū oleo breui, & cum eo porro, & anetho, manifestū est autē q vsq; ad carnes echidnarū coquere cōgruit quousq; fiant molles et separatæ, et sic comedere. Et ipsum aūt echidnar̄ confectū pharmacū, quod vocauit theriacā antidotū, est optimū bibere in laborātibus, & si voluerit q̄s ipsam cutē perungi, hæc oīa faciētibus est qñ squama desistit à cute, qualis quod vocatur serpētū sepū. Sermo Aboa. Gal. interp̄tis sup eodē. Et sorbeat ius eius, & ponatur sup ipsum mica panis, & de simila, & fortasse p̄ijcitur in eo aliq̄d de pullis colūborū donec fiat sicut puls. Et huius quidē regiminis iuuamētum fortasse nō apparet in principio, sed paulatim augetur, donec subito appareat sanitas, et fortasse antecedit sanitatē separatio rōnis diebus aliq̄bus, & est signum separationis, & iuuamēti eius, et applicatio in qua oportet, vt abstineat à datione eius est, vt incipiat leprosus inflāmari, & inflāmetur, ac patiatur scotomiā, deinde fortasse p̄miscetur rō eius, deinde excoriatur, et final'r sanat̄. Cū ergo ex comestione eius nō patitur scotomiā neq; inflāmatur, tñ non cesset comedere carnes eius, et ius. Sermo alior̄ antiquor̄ ad illud est, vt sumatur serpēs niger excorticatus, et sepeliatur donec in eo fiāt vermes, et deinde extrahatur cū vermibus, et exiccetur, et detur in potu puluerizatū illi in quē supfluit lepra vsq; ad triduū omni die. ʒ. i. cū syru. mellis. Oleū in quo coquitur vipera cōfert valde si inungatur ex eo. Aliud medicamē. Accipiatur serpēs niger, et excorticetur, et ponatur in olla, et fundatur sup ipsum de aceto forti. ʒ. viij. aquæ. ʒ. i. thapsiæ recētis, radicū dragunteæ, an̄. ʒ. ij. decoquātur oīa simul sup ignē leuē donec dissoluatur serpēs, et colet̄ aqua à serpēte, et fricetur cū ea post abrasionē barbæ, et capitis, tribus diebus. Et ex iuuamētis q̄ accidūt ex administratione medicinarū viperalīu, est excoriatio cutis corruptæ, & p̄mutatio carnis, et cutis sanæ, quā inunctio lepræ cū humidis, et tp̄ate calidis cōseruare oportet. Bona solutiua cōferētia leprosis digōne p̄missa cū syru. de epithymo cuius descriptionē posuimus in antido. nr̄o sunt hiera logodion, hiera colocynthidis, hie rapicra, & pilulæ de epithymo, & similia. Decoctio. ℞. myrob. cit. & indo. an̄. ʒ. x. ameos. ʒ. v. althit. boni. ʒ. ß. passularū enucl. minā. ß. decoque cum. ʒ. iij. turbith, donec veniat ad tertiā, et exprimat̄, & cōmisceatur cū ea de aqua mellis. ʒ. ij. Sumatur post purgationē, & vngatur corpus leprosi in principio, & processu, ex butyro, et sedeat in sole donec sugatur, aut ambulet. lxx. passus, et conuertatur sup sinistrā ante, & retro, et comedat cappares cū melle, et accipiat in potu decoctionē prædictā septē diebus, quolibet die renouando ipsam. Descriptio caputpurgij mundificantis cerebrū leprosorū. ℞. macropi. chelido. thapsiæ, nasturcij, borāgi, an̄. ʒ. i. nucis mus. pulegij, an̄. ʒ. ß. succi agni casti cotylas. iij. olei sesa. tantundem, misce, & decoque donec cōsumatur aqua, deinde coletur & reseruetur in vitreo & fiat. s. caputpurgiū naribus quantū capiunt, deinde consequatur quando inflāmatur, et exiccatur ex illo caputpurgium humectatiuū prædictum. Et dixit Isaac, vt inquit Gal. Nunquā vidi in vita mea hominē hac infirmitate habitum plenarie sanari nisi vinum bibat in quo theriæ ceciderint, & ibidem computruerint. Hunc enim vidi excoriari, & cute expoliari cū vinum illud ebiberit, vnde certificaui, q dixerunt antiqui de iuuamento carnis & pinguedine theriæ in hac, et in omni alia passione dura, et melancholica. Er proinde purgato corpore cum speciebus hieræ magnæ. s. hieralogodion, theodoricon, syrupo, et decoctione de epithymo, et sero, cum eo demus theriacam magnam factam cum pinguedine, & carne viperæ.

Medicamen lepræ.

Decoctio ad idem.

Caputpurgium.

Nota.

Hic complemento Doctoris famosissimi Francisci Pedemontium, Diui Ioannis Mes. Christo fauente finis fœlix statuitur.

ANTI-

ANTIDOTARIUM NICOLAI cum expositionibus, & glossis clarissimi Magistri Platearij.



Ego Nicolaus rogatus à quibusdam in practica medicinæ studere uolentibus, ut eos recto ordine modum conficiendi, dispensandiq; docerem, & certam eis traderem doctrinam, in qua de singulis usualium medicinarũ unam tantum, uel duas aut plures libras conficere scirent: & quãtum de unoquoque genere gummarum, herbarum, seminum, & specierum, inter omnes medicinas subscriptas acciperent, eis in scriptis redigerem, necnon quibus ægritudinibus proprie ipsæ medicinæ probatæ fuerint. Illorum tandem precibus adductus, talem, eis tradidi doctrinam. Et primo de speciebus.

Tria igitur requiruntur in ipsa dispensatione. Primũ, ut omnia æqualiter ponderentur, tam in speciebus quàm in gummis, & herbis secundum proprium pondus uniuscuiusque. Secũdum, ut non sint nimia uetustate consumpta. Tertium, ut radices, herbæ, & semina, & congruis temporibus sint collecta, & in congruis locis reposita, ita, ut à fumo præcipue, & nimia humectatione, & humido loco corrumpi non poßint. In conficiendo autem, tria considerantur similiter, mellis puritas, & quod sufficiat, & æqualis pulueris cribellatio, & syrupi ad aquæ consumptionem fiat decoctio. In puritate mellis, duo attenduntur. primum ne sit aquosum. secundum, ut nõ sit nimis coctum, sed quod sufficit, nihil aliud est dicere, nisi ut specierum puluerem colligere tantum ualeat, & conseruare.

Tribus nanq; de causis ponitur mel in medicinis. Prima nanq; ad conseruandum, est nanq; præ cæteris liquoribus mel conseruatiuum. Secunda, quia mundificatiuum est ualde. Tertia, quia sua dulcedine specierum amaritudinem temperat.

Pulueris autem cribellatio duobus modis debet fieri, nam in electarijs subtilißime debet cribellari: in alijs uero medicinis crasior debet esse, & maxime in laxatiuis.

Prædictæ uero doctrinæ magna & multiformis consistit utilitas. Nam cum aliqua indigeremus medicina, eam, aut totam, aut partem oporteret facere, aut certe ab alia persona carißimam aut forte corruptam emere cogeremur, aut eã facere totam, aut omnino inutilẽ, aut certe esset impoßibile: necessario autem carere ea, aut aliquod istorum inconuenientium nos oporteret incurre, sed huius operis scientia non solum hæc uitabuntur incommoda, uerum etiam multa commoda consequentur. Hac nanque doctrina bona fiet medicina, & demum perfecte operabitur corpori adbibita, necnon leuior erit expensa. Scire autem quantum de unoquoque genere gummarum, & herbarum seminum, & specierum inter omnes accipiant medicinas, non est inutile: per hoc enim facilis, & certa erit notitia emptionis, leue pretium, & moderata dispensatio.

Liber iste quem in præsentia legẽdum suscepimus, ex multis antidotis est compilatus, quod patet ex ipsarum medicinarũ intitulationibus. Inscribitur enim quandoq; medicina picra Constantini, picra Gale. aurea Alexandri, Esdra, magna, id est medicina Esdræ prophetæ, trochisci Andromachi. Cum igitur ex diuersis authorum nominibus intituletur medicina, diuersos sic constat eius fuisse inuentores. Liber autem iste, dictus est antidotarium, ab antidotis diuersis, diuerso modo compilatis. Nota, quòd Constantinus compilauit magnum antidotarium, de antidotario Gale. & alijs. Quidam enim compilauerunt sub breuitate modica, quidam sub magna prolixitate multa de propria intentione ibi addentes. Nos autem non omnes, sed vsuales medicinas proposuimus assignare. Primo, quid sit medicina, quæ medicinarum compositionis causa fuit, quę nominis ethymologia, vbi sit inuenta, quæ medicina contra quas valeat ægritudines. Vtrum authorum laudes sint omnes veræ, aut quædam, & in quibus causis, quomodo debeant dari medicinæ, quę per se, quæ cum alijs.

De electione specierum medicinalium aliquid est tangendum.

B

Medicina simplex.

Medicina alia est simplex, alia composita. Simplex est, quæ talis, qualis eam natura produxit, vel quæ artificio paratur sine alterius admixtione, talis autem est, sicut piper, scãmonea, & multæ in hunc modum.

Causæ compositionis medicinæ.

Cum igitur in his simplicibus maxime virtus medicinę consistat, quæritur, & non ociose, quæ causa compositionis existat. Multiplex autẽ fuit. Prima & principalis fuit medicinarum propter compositionem maior efficacia. Secunda diuersitas ęgritudinũ, et morbi cum morbo contrarietas. Tertia acuminis repressio. Quarta medicinarũ conseruatio. Quinta saporum horribilitas.

Maior efficacia fuit causa, quia quædam ægritudines compositæ sunt quæ vna sola medicina purgari non possunt, vel quia minor virtus vni⁹ augmetaɫ maiori virtute alterius, facit enim duplicata, quę per se facere nõ poterat.

Diuersitas ægritudinum fuit causa, quia quædam ęgritudines sunt calidæ, quædã frigidæ, quæ simul sunt in humano corpore: vna autem medicina hos diuersos effectus consequi nõ potest in dyscrasijs diuersis. Composita medicina virtutem habet in laxando, quoniam ibi est scãmonea, quæ principaliter calidos, secundario frigidos purgat humores.

Contrarietas morbi est ad mẽbra, quia quandoq; membrum ægrotans nobile est, vt hepar, quod porosum dissolutioni est satis obediens: aut enim infrigidatur, vnde indiget dissolutiuis ad sui purgationem, vt pori aperiantur, & dissoluatur frigida materia. Sed quia vehementer dissolutiua lædunt substantiam hepatis, apponenda sunt stiptica aliqua cum dissolutiuis, quę debilitatem hepatis cõfortet.

C

Propter repressionem acuminis, quia quædam medicinæ, ita dissolutiuæ sunt, & malitiosæ, & acutæ, quæ interius recipi non possunt per se, nisi ante cum alijs admisceãtur, quæ reprimant acumen, & malitiam, vt mastix, scãmo. helleborum garyophyllus. Helleborus enim niger, et scãmonea non possunt per se dari.

Ad conseruationem medicinarum necessaria fuit compositio: quædam enim sunt naturaliter humidæ, & cito putrescunt, vnde nisi alijs commixtæ sint seruari nõ possunt, vt est zingib. iuiubę, & myrob. & chebu. iuiu. virides magnam habent efficaciam, quæ ne pereant syrupis, & quibusdam alijs admiscentur.

D

Propter horribilem saporem necessaria fuit compositio: quædam enim sunt medicinæ, sicut aloe, quę adeo abominabiles sunt, quod ab ægris recipi non possunt, & si recipiantur debitum non habent effectum: quædã ergo dulcia debent admisceri, quę suam reprimant abominationẽ, & horribilitatem, vt mel, & zuccharum.

Antidotum dicitur contra datum ab anti, quod est contra, & dosis quod est datio: dicuntur autem cõpositæ medicinæ antidota à discretis medicis compositæ, & inuentæ cum multa discretione, & sic omnes medicinæ possunt dici antidota.

Avrea quando datur, caput à languore leuatur, aurea dicta est ab auro. Alexandrina ab Alexandro peritißimo Philosopho, à quo inuenta est. Proprie ualet ad omne capitis uitium ex frigiditate, maxime, & ad omnem rheumaticam paßionem, quæ à capite ad oculos, & aures, & gingiuas

descendit, et ad grauedinē omnium membrorū quæ fit de eodem humore, datur eunti dormitum cum uino calido. xviij. pars. confecta est lib. ij.

Recipe assari, carpobal. hyoscyami, ana drachm. ij. & ß. garyophyllorum, opij, myrrhæ, cyperi, ana drach. ij. balsami, cinnamomi, folij, zedoariæ, zingib. costi, coralli, cassiæ ligneæ, euphorbij, tragacanti, thuris, meu, styracis calamitæ, saliuncæ, cardamo. seseleos, napi, saxifragiæ, anethi, anisi, ana drach. i. lignialo. rhabarba. aliptæ, castorei, spicæ, galangæ, opopa. anacardi, masticis, sulfuris uiui, peoniæ, eryngij, rosæ, thymi, acori, pulegij, aristol. long. gentianæ, corticis mandragoræ, chamædryos, fu, baccarum lauri, amei, dauci, macropi. leucopiperis, xylobal. carui, amomi, petroselini, seminis leuistici, rutæ, seminis sinoni, ana drach. 5. auri purificati, argenti meri, albarum margaritarum, blactæ bizantiæ, ossis de corde cerui, ana gra. xiii. limaturæ eboris, calami aromatici, pyretri, ana grana. ix. mellis qd' sufficit. detur in modum auellanæ fæbricitantibus cum aqua calida, non fericitantibus, cum uino calido.

* Sūma medicinarum ē res. lxviij.

AVrea est dicta ab auro per excellentiam potissimā .s. medicina in multis passionibus probata, vt aurū præcellit omnibus metallis, vel dicitur aurea ab auro quod recipit. Alexādrina ab inuētore, vel forte à loco. Ad oēm rheumaticā passionē faciens ad rheuma capitis.

Nota, ꝙ distinguēdū est in hoc loco, facit enim aurea cōtra rheuma capitis: non tamen in principio rheumatis datur: habet enim triplicem virtutem, constrictiuam, quod per opium quod recipit declaratur, cōfortatiuam, quia recipit aromaticas species, dissolutiuam quod per consumptionem probatur: consumit enim humorem, & omnem consumptionem dissolutio operatur, fit enim per dissolutionem consumptio. Cum igitur dissolutiua virtute operetur, dissoluit materiam, & eā mouet, & sic rheuma augmentatur: dentur igitur prius alia opiata minus dissolutiua, vt musa Aenea, purgato tamen corpore prius vtiliter, cum plethoricum sit, vel præcedat phlebotomia, vel scarificationes: non tñ sequenti die post purgationem, vel phlebotomiam, vel scarificationē debet dari, sed in tertio die post purgationem, in quinto post phlebotomiam.

Qua hora debent dari opiatæ.

Nota etiam, quòd nisi multa instet necessitas, nō nisi de nocte debent dari opiatæ, & ieiuno stomacho. Vnde patiens accepturus, ante horam vespertinam comedat, & tamen parum, melius enim propter noctis frigiditatem operatur calore naturali fortius operante qui per frigiditatem noctis retētus fortius operatur. Detur autem aurea secundum prædictas considerationes contra rheuma capitis sine febre cum vino calido, cum febre, cum aqua calida, vel cum decoctione aliqua.

Dolores sedat. distinguendum est, si sit de frigida causa, & prædicto modo, considerationibus prænominatis obseruatis.

Lachrymæ oculorum qūo fiant.

Oculorum lachrymas constringit. Lachrymæ oculoꝝ fiunt, aut per calorem dissoluentem, vt in febribus acutis, & est signum mortis, & tunc non detur aurea: aut per frigiditatem constringentem, & hoc est ex vitio cerebri. Ad hoc ergo valet aurea prius corpore purgato, & hoc cum decoctione olibani data, vel quod melius est formentur pilulæ de puluere olibani, & aurea, & teneantur diu sub lingua.

Dolori dentium. dolor quandoꝗ fit ex fumo acuto ascēdente à stomacho ad dentes, fit etiam dolor dentium, quādoꝗ ex humoribus descendētibus à capite, si fiat vitio stomachi prius purgetur, postea cum succo mentæ calefacto distemperata detur: si vitio superiorum fiat, detur aurea secundum prædictam doctrinam, inungātur dentes, & gingiuæ, fiat etiam emplastrum de aurea, & succo mentæ, & temporibus apponatur.

Momentanea epilepsia dicitur, quæ momēta, id est frequenter inuadit, quia nō præsentitur accessio, & habet fieri vitio cerebri, detur etiam contra hanc passionē cum decoctione peoniæ, vel quod melius est formentur pilulæ de aurea cum puluere peoniæ, & teneantur sub lingua.

Nota, quòd epilepsia, quæ fit vitio stomachi, & extremorum membrorum præsentitur, tali epilepsiæ non confert aurea, quæ autem fit vitio cerebri illi valet.

Maniacis opitulatur. Mania est infectio anterioris cellulæ capitis cum priuatione imaginationis. fit autem huiusmodi infectio quandoꝗ ex sanguine, quandoꝗ ex cholera, & quandoque ex melancholia, si fiat ex sanguine, vel cholera, non valet aurea, si ex melancholia, tunc detur in potu, sed cum magno studio, nec comperiatur, quòd admisceatur potui, colata per pannum offeratur nescienti, vel tale fiat experimentum in hac causa probatum. Cum inciduntur maniaci, prius inungatur totum corpus vel caput aurea, & postea in loco incidendo ponatur in magna quantitate secundum formam instrumentorum, si rotunda debet esse incisio, ponatur pilula magna super locū qui debet incidi, si capistrata, fiat quædam longitudo in modum magdaleonis, & apponatur loco incidendo, & super ipsum fiat incisio.

Cephalalgicis de frigida causa detur cum vino calido.

Tussientibus. tussis est inoluntarius motus pulmonis, fit quia tussis ex humoribus rheumatizātibus à capite ad pulmonem: etiam ex abundantia eorum in pulmone, siue rheumate. Illi autē sunt calidi, vel frigidi, vel sicci, vel humidi, vel quoquomodo possint commisceri: si autem humidi, quia multum cōsumit aurea valet, si frigidi, quia calefacit prodest. Si calidi vel sicci sunt, non est danda.

Nota tamen ꝙ aurea valet illi speciei, quæ est anhelitus.

Nota tamen, quòd si humores sunt congesti, & viscosi, non debet dari, quia compactiores eos reddit, & incurabilem reddit ęgritudinem nisi prius fuerit materia digesta per vnguēta mollitiua. Cognoscitur autem digesta per liberiorem sputaminis eiectionem. detur hoc modo, gummi arabici puluerizetur hoc modo, & tantundem aureæ admisceatur, formentur pilulæ, quæ diu teneantur in ore, vt virtus medicinæ liberius petat caput. Et si est de rheumate tussis efficacius operatur, humectat etiam lacertos tracheæ, arteriæ, & pulmonis, & confortat spiritalia membra quæ eis sunt vicina, vt aduenientem malam medicinam repellere possint, & si spiritualibus insidant confortata expellant.

Phthisis. phthisis est alia vetus, alia recens, soli recenti detur & tussientibus, præcedente tamen alia minus dissoluta, vt rubea.

Suspiriosis. suspirium est difficultas attrahendi aera. Est autem species asthmatis, quæ alio modo dicitur anhelitus.

Nota, quòd aurea illi speciei valet, quæ dicitur anhelitus, fit autem suspirium quandoque ex siccitate, & tunc non valet aurea, quandoque ex abundantia humoris, & tunc valet aurea, sic præparata, gentiana coquatur in vino vsque ad tertiam partem, coletur, & in ipso vino ponatur aurea, & postea ad solem desiccata detur in puluere, vel pilulis.

Cardiacis cum decoctione nucis musc. garyphyllorum ossis de corde cerui in vino odorifero vel aqua rosata, detur, vel his detur vt tussientibus.

Sanguineo vomitui per anagra. vel diabrosim, id est per resudationem sanguinis, reiectio fit. v. de causis vel propter eius abundātiam, vel acumen, vel propter cali. et sicci. vel propter venę putrefactionem, & cū fit propter siccitatem vel abundantiā humoꝝ, non valet aurea: si propter putrefactionē venæ valet, quia consumit materiam putrefactam, cōstringit membrū putrefactum vel corruptum, & venæ sequitur consolidatio, detur sic, in hac causa bulliat mastix in aqua ros. postea permittatur siccari, & pulùerizata aurea admisceatur, fiant inde pilulæ quæ in ore

diu

diu teneantur. Si propter frigiditatem fluat sanguis, detur cum vino calido.

Paralyticis. paralysis multis de causis habet fieri, fit autem de calidis, & frigidis humoribus, raro tamen de calidis, unde omnibus videtur prodesse paralyticis. Usus tamen eius secũdum diuersitatem membrorum in quibus fit diuersificatur, si sit in lingua paralysis maxime valet aurea, formentur pilulæ de aurea cum puluere facto de semine cauliculi agrestis, & nasturcij, & teneantur in ore, si fiat paralysis in remotis partibus vel medijs, detur cũ decoctione eupatorij, vel herbæ paralysis, vel castorei, vel fiant de puluere eupatorij & aurea pilulæ, hoc autem fiat præcedentibus vnguentis dissolutiuis & purgatione, non tamen vnguenta adhibeantur nisi in locis vbi causa existit, consistit autem frequenter in neruorum origine, vnde debet inungi spina, & collum cum vnguentis, & occipitium cum humeris. Malum terræ concaueτur in quo ponatur oleum cum aurea & bulliant, & postea inungatur patiens circa neruorum originem. Et nota ꝙ raro fit paralysis sine rheumate, vnde duplici modo valet aurea, constringẽdo rheuma, & exiccando humores phlegmaticos, vel humores paratos ad hoc. Item si fiat inunctio de aurea resoluta in oleo mustellino valet.

Ad dolorem lateris & renũ. distingue, si dolor sit de causa frigida. Item si sine febre & apate sit dolor. Idẽ sit vsus in oĩbus passionibus, & doloribus. s. lateris & renũ, stranguriæ, & dysuriæ nisi dolor lateris sit ex ventositate, tunc debet dari cum decoctione anisi, & saxifragiæ: si ventositas non adsit, cũ decoctiõe solius saxifragiæ, pręcedẽtibus dissolutiuis, & diureticis purgationibus accipiatur.

Lapidem frangit. Nota ſm doctrinã Ioannis plateari cũ dari debet calculosis, cum cõficitur, remoueatur opiũ, & in ea apponatur balsamus, detur cum decoctione saxifragiæ. si. n. lapis in renibus sit distemperetur cũ oleo nardino, si est in vesica lapis, inijciatur per siringam.

Quotidianæ, tertianæ, quartanæ. distinguendũ est, quotidianæ de phlegmate naturali, tertianæ de cholera innaturali, quartanæ de melancholia innaturali, detur parũ ante accessionem, & hoc digesta materia, & purgatione facta, in æstate cum aqua calida, in hyeme cum vino calido vel frigido, & hoc modo debent dari oẽs opiatæ, & melius est ꝙ detur in hoc casu sine opio ꝙ̃ cum opio.

Nota aũt ꝙ aurea non debet dari febricitanti ante purgationẽ. s. post tertium vel quartũ diem: quartanarijs nisi post tres vel quatuor accessiones vel purgationes.

[Margin: ...i debet ...febrici...bus añ ...ationẽ]

Valet contra omnia vitia matricis. distingue de frigido humore, si. n. menstrua retineantur per frigiditatem valet, data cum succo mentæ, vel rutæ agrestis: si humorosa sit matrix, distemperata cum aceto & succo rutæ agrestis ita, vt inijciatur per pessarium & valet. Nota ad men. prouo. debet dari sine opio, quia cum eo data multoties cancrum operatur vel contrarium. Si vitia matricis fiant ex rheumate nõ remoto opio detur cum decoctione olibani, vel fiat suppositorium de aurea, & puluere olibani, dosis eius ſm modernorum confectionem est. ℥. ß. si in magdaleonibus conficiatur, detur ad pondus trium denariorum considerata virtute patientis.

Apopleticis, & epilepticis, detur eodem modo.

Nota ꝙ vtrisq; valet ante accessionẽ, si de frigidis hu. habeat fieri, data tamen semel in hebdomada cum vino decoctionis castorei, olibani, vel cum vino calido, in accessione, aut suffocatione imminente aperiantur dentes, cum eo applicetur, & fricetur palatum cum aurea. Imponatur et naribus, attrahit phlegma cum multa quantitate, vnde multi in tali casu, vel causa liberati sunt, debet tamen parum patiens suffumigari, in ipsa frictione aureæ cũ cornu ceruino, vel puluere olibani, vel asa fœtida super carbones positis inclinato capite, ne dissoluta materia per fumigium & auream fluat ad interiora, vel fiat suppositum de aurea, & puluere olibani.

A Colicis. colica fit ex humore congregato in intestino colon vel frigido, quod cognoscitur per propria signa vniuscuiusq; humoris, si de calidis fiat humoribus vt cholericis, per cholericum secessum cognoscitur, tunc non detur aurea, si de frigidis aut phlegmaticis detur. Refert tamen quomodo, fit enim de phlegmaticis duobus modis, cum rheumate & sine rheumate. Si cum rheumate fiat, quod per ampullosas egestiones cognoscitur, detur cum vino decoctionis olibani vel i pilulis. Si sit dolor colicus ex hu. phlegmaticis inuiscatis in intestinis, & conglobatis præcedant inunctiones dialtea, & oleo mustellino, & martiato. fiet clystere mollificatiuum cum aqua, in qua decoquatur branca vrsina, malua, bismalua vel solum cãtabrum, hoc facto, aurea distemperetur cum vino calido addito melle, coletur per pannum & inijciatur. Item si de aurea fiat suppositorium patienti tenesmum ex frigida causa valet.

[Margin: Qualiter si colica.]

Nota ꝙ aurea ex diuersis componitur in complexione, substantia, virtute diuersa, sunt etiam ſm quantitatem in virtute, ꝙ recipit quædam cõstrictiua, quædam laxatiua,

B quædam diuretica, & alia multa, diuersas virtutes habentia: in complexione, quia recipit calida quædam, quædam frigida, quædam sicca, quædam hu. in substantia, quia recipit quædam crassa, quædam subtilia, quædam facile penetrabilia: diuersa in quantitate ponuntur in aurea, quia de quibusdam plus de quibusdam minus, & sic multa diuersificantur in aurea. Quare autem diuersa virtute complexione, & substantia recipit, satis compendiose superius sub quinq; causis assignatis comprehendimus, licet hoc authores diffusius & prolixius exequantur diuersas assignantes causas, sub aliqua tamen illarum. v. quælibet ab authoribus posita continetur.

In hoc loco non ociose quęritur quare in hac medicina ponat̃ tantum de vno calido quantum de alio tantundem calido, vel plus vel minus, & quare tantum de vno calido quantum de alio tantundem frigido, nec plus nec minus, quare tantum de vno calido quantum de alio magis calido plus vel minus, quare tantum de vno frigido, quãtum

[Margin: Dubium.]

C de alio magis frigido plus vel minus. Eadem quæstio formatur, & eodem modo, inter siccum & humidum, inter calidũ & humidũ, & inter frigidũ & humidũ. Item quęri solet quare vnũ de vna recipiat, & quare nec plus nec minus, sed hoc soluere possibile est. Diuersa hoc antidotum, & alia antidota sunt componentia per quintã complexionem & virtutem, sed quare, superius dictum est, diuersa ibi sunt, sed pondus, quod in hoc loco est determinãdum, diuersa quidem sunt quæ de quibusdam plus, de quibusdam minus, de quibusdam recipitur æqualiter.

Quare autem quædam in minori pondere, quædam in maiori ponantur in antidotis, quatuor sunt causæ generales, vt sub vna duas contrarias comprehendamus. Ex his multæ descendunt speciales. Prima est maior vel minor indigentia. Secunda fortitudo, vel debilitas virturis. Tertia remissio vel furiositas qualitatis. Quarta similiũ specierum paucitas vel minoritas. Propter maiorem indi-

[Margin: Qualiter in ãtidotis plꝰ ponitur de vna medicina & minꝰ de alia.]

D gentiam plus apponitur de vna ꝙ̃ de alia, quia efficacior est ad consequendum medicinæ cõpositæ effectũ, propter enim aliquem effectum inuenta fuit oĩs medicina composita, propter illud ergo illa medicina qua antidotum magis indiget, in maiori quantitate est apponenda propter virtutis debilitatem, qñq; enim antidotum indiget aliqua specie in sua virtute debili, vnde in magna quãtitate eam recipit, vt quantitate suppleat quod ꝓpter debilitatẽ non potest facere. propter qualitatũ remissionem multum de simplici medicina ponitur in cõposita, vt sic multiplicata in sua qualitate intẽdatur, hoc licet videre in rosis, & alijs similibus. Rosæ. n. quia parũ frigidæ sunt in parua quantitate multum infrigidare non possunt, vnde ex necessitate apponuntur in magna quãtitate. propter similium modicã operationẽ medicina cõposita quibusdam similibus speciebus multum indiget, sed si in modica quantitate eas recipit,

recipit, suum non consequetur effectum. Vnde oportet vt similem recipiat in magna quātitate, vt multarū vices suppleat. Econtra multa ponuntur in medicinis in modica quantitate propter prędictas. s. propter minorem indigentiam, propter virtutis fortitudinem, propter qualitatis acumē, propter numerositatem consimilium. Propter minorem indigentiam de quibusdam minus apponitur, quia quæ minus necessaria sunt in minori pondere ponenda sunt, poni tamen debent, quia medicinæ eis indigent, propter virtutis fortitudinem, quia quædam medicinæ sunt acutæ, & furiosæ, & membro mortificationē, & adustionē inducunt, vnde licet sint necessariæ, in modica quātitate sunt ponendæ propter numerositatem similiū, quia aliæ sufficiunt, vnde de ea modicum apponēdum est, tam de vna tam de primo quantum de alia, duplici de causa, propter æqualem indigentiam, vtraq; enim indiget ęquali, quandoq; vnum æquale est pondus: vel propter qualitatem proportionum vel conditionē, quædam enim calida quibusdam frigidis proportionaliter sunt contraria. Ex quibus compositis quoddam fit temperamentum.

Generalibus causis assignatis quare plus, vel minus, vel æqualiter de simplicibus medicinis ponatur in compositis ad speciales descendamus. Assignemus quare tantum nec plus, nec minus de duobus calidis, sed æqualiter ponitur. in eodē pondere posita sunt in medicinis propter æqualem indigentiam, quia licet vtraq; medicina calida sit, tamen vtraq; medicina indiget composita, quia nullæ prorsus eiusdem virtutis inueniuntur, vt in effectu eorūdem patet, & in auctorum testimonijs. Eadem vero quæstio est, quare plus de alia tantundem calida, vel minus ea proportio, an effectus, vel occulta proprietas, vel potest referri ad minorem indigentiam.

Quare æqualiter de frigida & calida in eodem gradu, an æqualiter debet fieri propter diuersos effectus, quia cōtingit quādoq; diuersa membra, vt stomachum & hepar, diuersis passionibus infici, vnde frigida ad infrigidādum, calida ad calefaciendum apponuntur. Fit etiam quādoq;, vt ex eis fiat temperamentum, vt propter remissionem acuminis plus ponitur de vna calida, q̃ de alia tantundem frigida. & propter locorum positionē. Est enim locus infrigidatus positus in profundo, vnde calidius oportet esse medicamen si membrum positum in profundo debet calefieri, in maiori pondere sunt apponenda calida, ne frigida caliditatem impediant, vel caloris effectum, quare tantum de vno calido quātum de alio minus frigido propter æqualem indigentiam, quare non est propter minorem, vel referatur ad repressionem acuminis. Similiter distingue inter calida & sicca, frigida & sicca, calida & humida, frigida & humida, diuersa hoc in antidotario reperiuntur non autem virtuti, quorum omnium virtutem complexionem quintam assignare proposuimus, & ad quid in aurea apponuntur. Non autem virtutes singulas assignabimus, quia in libro nostro de simplici medicina dictum est sufficienter de eis, postea in fine de pondere dicetur. ℞. asari. i. baccare. Asarum baccara calidæ & sic. complexionis est, subtilis, & virtutem habet diureticam, consumptiuam, mundificatiuam. Nam humores educit per vomitum, vnde ad acrem, vel acredinis naturam dicitur pertinere, ponitur in aurea contra strāguriam & dysuriam, q̃a diuretica est, cum complexione calida, & sicca dissoluente, tamen ex subtili substantia & diuidente. Ponitur autē contra febrem quotidianam & quartanam, quia earum materiam dissoluit. Vnde experimentum habemus optimum de assara, & probatum contra quotidianam & quartanam, vinum decoctionis assari baccare detur ante accessionem, si materia sit in stomacho, educit eam cum vomitu, si in alijs partibus, consumit. Radix eius medicinalis est & folia, radix ponitur in aurea. Radix debet eligi odorifera non multum leuis sed ponderosa, non perforata, sed continua, potest per triennium in sua virtute seruari.

Quid sit assarum.

E Carpobalsami. car. est calida & sicca in. ij. gra. xylobal. lignum balsami appellatur, balsamum vel opobalsamum succus. s. lachryma balsami. Balsamum est maioris efficaciæ. Carpobalsamum minoris, maioris tamen q̃ xylobalsamum. Carpobalsamum subtilis est substantię, virtutem habet mundificatiuam, attractiuam, & confortatiuam, quia calida est & sicca propter sui naturam igneam, confortatiuam propter aromaticitatem, ponitur in aurea propter quasdam passiones capitis, vt est epi. cephala. & similia, quia materiam consumit. Contra cardiacam, quia restaurat spiritus & mēbra confortat. Vnde habemus optimum experimentum contra cardiacam. Patiens vtatur omni die puluere carpobalsami, cortice superiori ablato, contra vitia matricis ex frigida causa, quia eam mundificat. illud eligendum est, quod non est perforatū, & quod est aromaticum.

De bal...

Hyoscyami. hyoscyamus frigidus & siccus in. iij. gra. subtilis est substantiæ, virtutem habet mortificatiuam & F constrictiuam. Hyoscyamus semen est cassilaginis, sed aliud est album, aliud nigrum, aliud rufum. nigrum non est ponendum in medicinis, album ponatur si inueniatur, si non, rufum. ponitur in aurea propter rheuma, propter dolorem dentium, propter fluxum sanguinis per anagoga, vel diabrosim, contra rheuma ponitur & fluxum sanguinis, quia poros constringit, ex quorum constrictione cessat sanguinis fluxus, contra dolorem dentium, quia partem mortificat, & reddit insensibilem, vnde dolor nō sentitur. De hyoscyamo habemus experimētum cōtra oēm dyscrasiam de calore, vel oīa apostemata cuiuslibet exterioris partis corporis, ipsa herba trita cataplasmetur, vel semen hyoscyami teratur, ablacteretur cum succo ipsius herbæ, coletur, superponatur non sophisticatur hyoscyamus per. xl. annos seruatur. Ponuntur assarum, & carpobalsamum in maiori quantitate, q̃ quædam quæ essent fortiora. i. fortioris virtutis, vt suppleant quantitate, quod minus est in qualitate, ponuntur autem in maiori quantitate q̃ quædam dicta, quæ sunt minoris virtutis, propter G ipsorum maiorum indigentiā, vel necessitatem, & eadem est ratio de carpobalsamo, sed hoc nō habet hyoscyamus. Cōstat enim magis esse necessaria, quæ in maiori ponūtur pondere, fortis est. n. virtute hyoscyamus, ponitur enim in magna quantitate propter modicam appositionē similium. Caryophyllus. quia spiritus reparat, & ponit̃ in hac medicina contra vitium matricis, contra vitium spiritualium, contra cardiacam passionem. Contra vitiū matricis, quia consumit humores, & matricem mundificat. contra vitium spiritualiū, quia eorū superfluitatē cōsumit per calidi. & sicci. contra cardiacam passionem. Contra vitiū matricis, quia consumit humores, & matricē mundificat, contra vitiū spiritualium, quia eorū superfluitatem consumit per ca. & sic. cardiacā passionem, quia aromaticitate sua spiritus reparat, & membra confortat, vrinales meatus aperit subtilitate suæ substantiæ. Illi eligendi sunt qui in superficie planificati sunt. In sapore acuti, in substā- H tia humidi, in impressione vnguis, aliquantulū emittunt humiditatis. Vinū decoctionis caryophyllorū cum aquaro. valet contra dolorē omnē stomachi ex frigiditate, & contra cardiacā passionem. Myrrhæ. myrrha ca. est & sic. in. ij. gra. & subtilis substātiæ, virtutē habet mundificandi & conseruandi, quia id quod dissoluit cōsumere sufficit, vnde corpora antiquitus myrrha conseruabātur, habet etiā virtutem conglutinandi. ponitur myrrha in aurea contra cardiacā, & contra fluxum, contra cardiacam, quia conseruat conseruando, & depurat depurando, maxime opitulatur, fluxum constringit cōglutinatione sua. illa eligenda est quæ crassa est, & gummosa, clara, lucida, lenis. Myrrha puluerizata cū pice, vel colophonia, vlcera virilis virgæ sanat, & saniem consumit desiccando. Opij. opium frigidū est in. iiij. gradu. sic. in. ij. crassam habet substantiā & fumosam, vnde cito petit cerebrū, virtutem

De scy...

De myrrha.

De opio.

tem habet mortificatiuam, constrictiuam, soporiferam, vnde cerebrum constringit, & ventriculos eius oppilat, constrictiuam propter frigi. & sic. & mortificationē propter intensam frigiditatem suam. in aurea ponitur ad constringendum rheuma, & ad conseruationem specierum. fit autem opium de suc. papaueris albi subtiliter incisi. eligendum est in colore subrufum, in sapore subamarum, in odore horribile, in substātia mediocre, & ꝙ manibus possit malaxari. Valet ad somnum inducēdum cū lacte mulieris, folijs mādra. semine hyoscyami, cataplasmetur fronti, & temporibus contra dolorem extremarum partium, quia mortificat partem, & insensibilem reddit. Cum inuenitur simplex opium ponendum est thebaicum. seruatur per omnia secula seculorum, fit autem citra mare, & vltra mare, trāsmarinū maioris est efficaciȩ.

Cyperi. calidæ est, & siccæ complexionis in. ij. gra. & substantiȩ subtilis, virtutem habet diureticam, ponitur in aurea propter stranguriā & dysuriā, & vitiū renū. Vinū decoctionis eius frangit lapidem, contra stranguriam puerorum maxime valet, accipe cyperū cum herba, & coque in vino & oleo, cataplasma super pectinem, multum confert ad menstrua prouocanda, teratur cum ipsa herba, & fiat decoctio in aqua & oleo, & fomentetur circa radicem ipsius herbæ quæ dicitur cyperus. De istis quatuor ponitur minus ꝙ de supradictis propter earum supradictarum proprietatem. Caryophyllus, et cyperus in maiori ponuntur quantitate, quoniam supradicta maioris efficaciæ, vt quantitas suppleat virtutis defectum. s. propter maiorem indigentiam. Myrrha propter easdem causas, & propter conseruationem. opium propter modicam similium appositionem, opium distemperatum cū lacte mulieris pulsibus imponatur in parua distemperantia sanatur.

Balsamum ca. & sic. in. ij. gra. secundū quosdā, in secūdo secundum alios, subtilem habet substantiam, virtutē habet attrahendi confortandi, consumēdi, diuidēdi, & mundificandi, & ponitur in aurea contra epilepsiam, quia consumit materiam suis qualitatibus, similiter contra renum vitia subtilitate & qualitatibus suis contra vitia matricis quia eam calefacit. Contra paralysim quia viuificat partem. apponitur balsamum præcipue ad conseruationem, quod patet, quia medicina opiata & balsamata diutius potest reseruari ꝙ non balsamata.

Opobalsamū iniectum per siringam lapidem frangit, si detur in potu fœtum mortuū educit, & matricem iuuat, & menstrua prouocat. balsamum eligendum est, quod cū ponitur in palato statim calefacit cerebrum, quod cum ponitur, lac caprinum statim coagulatur, ꝗ si in eo intingatur pannus, & inde locus fuerit exiccatus, non remanebit macula, si cum oleo vel tereben. sophisticatus fuerit, maculæ semper erunt. Item si apponatur igni, flāmam emittit, ꝗ si apponatur in superficie aquæ, ibi reperit̄, si in medio, ibi remanet, in fundo similiter. Item si ponatur in panno raro in aliquo pondere, postea lotis manibus exprimatur bene super aqua mundissima, si inuenitur in eodē pondere, bonum est. Cina. idem est, quod cinnamo. habet autem substantiam glutinosam, virtutem habet consumptiuam, consolidatiuam. Cinnamo. ca. & sic. est in. ij. gra. vel in. iij. consumit qualitatibus suis, confortat aromaticitate sua, consolidat glutinositate sua. cōtra passiones capitis ponitur in aurea, quia materiā consumit, contra cardiacam, quia aromaticitate sua confortat & depurat, valet contra fluxum sanguinis ex corruptione venæ, quia cōsolidat. eligēdum est quod est subrufum cauernosum, vel cauellatum odoriferum, & habet dulcedinem acumini admixtam, cortex est cuiusdam arboris quæ in India reperitur, si fiat vulnus in locis chartilaginosis puluis cinnamomi consolidat. Folij, quando simpliciter folium inuenitur, folia caryoph. sunt itelligēda. ca. sunt et sic. in. ij. gra. subtilem habent substantiam, virtutem confortandi & consumēdi, diuretica sunt ex complexione & substantia, folia ponūtur in aurea propter consumptionem materiei, contra passionem capitis, contra cardiacam, quia confortant aromaticitate sua, depurant & reparant spiritus si cōtra vitia renum, quia vrinales meatus aperiunt subtilitate substantiȩ, & lapidem ejciunt. contra frigiditatem stomachi quia calefaciūt. cardiaci, & stomachici bibant vinum decoctionis folij cū aqua ro. eligendum est foliū caryoph. in odore suaue, in substantia tenue, in colore rufum, in sapore acutum cum amaritudine.

Zedoarij, zedo. ca. & sic. comple. in. ij. gra. subtilem habet substātiam, virtutem habet confortandi ex aromati. sua, mundificat ex complexione, diureticam habet virtutem ex substantia. propter passiones capitis ponitur in aurea, & quia indigent confortatiuis diureticis mundificatiuis. Zedoarium est radix cuiusdā arboris quȩ reperitur in India, cuius duo sunt genera, vnum citrinum, aliud album, quod est citrinum solidum non perforatum, laudabilius est, citrinum raro inuenitur, album ergo est eligendū, quod est acutum, & cōtinuum, & solidum. per tres annos potest seruari, ex citrino sophisticatur aloe. Aloe per minuta frusta diuisum aceto calefacto in quo puluis zedoariæ positus sit, ponatur frequenter, & extractum desiccetur, & iterum ponatur, colorem suscipit aloe hepatici, & suam horribilitatem amittit, & subcitrinum habet colorem, & malum odorem amittit vel deponit. puluis zedoarij, cum puluere cinnamo. carnositatem & putrefactionē gingiuarum sanat. Zingiber ca. est. in. ij. & in. iij. hu. in primo substantiȩ est mediocris, virtutem habet confortatiuam spermatis, & sanguinis generatiuam, & restauratiuam ex aromaticitate, restauratiuam ex hu. ponitur in aurea contra cardiacam, & defectum humi. & alias passiones quæ indigent restauratiuis. Zingi. radix est quæ in India reperitur, & aliud est subnigrum, quod est repudiandum, aliud subpallidum, quod est odoriferum album ponderosum non perforatum, & acutum, & quod difficile teritur, laudabile est. per. ij. annos potest seruari, cito putrescit, in cumulo piperis diutius durat in sua efficacia. Vinum dectiōis zingi. digestionem procurat & libidinē augmentat. & aliter radices dimittantur in vino quousq; relaxentur, & cum vino ca. pectini cataplasmatur, valet contra apraxim eorū. i. cōtra inoperationem illarum partium. Coralli albi. frigidi. et sic. in. ij. gra. crassam habet substantiam, virtutem constrictiuam & occultam. ponitur in aures propter fluxum sanguinis per anagogen, & propter epilepsiam, quia occultam habēt naturam iuuandi epilepticum. Coralli sunt lapides qui inueniuntur circa mare in lapidosis locis. Coralli alij albi, alij rubei, maioris efficaciæ sunt rubei, vnde cum simpliciter coralli inueniuntur, de rubeis intelligendum est, qui vero rubei, & crassi sunt, non perforati, sunt laudabiliores. Coralli multas habent virtutes occultas, collo suspensi curant epilepsiam, vt dicit Gale. domus in qua sunt non fulguratur, puluis coralli combusti, & gummi ara. non combusti detur in cibis contra hæmoptoicam passionem.

Costi. Costum cali. & sic. est in. ij. gra. subtilis substantiæ virtutem habet diureticam propter subtilitatem substantiæ, & stomachi confortatiuam ex aromaticitate, vel amaritudine. ponitur in aurea propter vitia renum, quare diureticum, & stomachi confortatiuū est. Costi duo sunt genera. Aliud est subalbidum, aliud rufum, rufum vehementiorem habet effectum, album minus operatur, & in India reperit̄ vel Persia. vnde frequētius eo vtimur, quod est subalbidum, solidum, ponderans, non perforatū, amarum laudabilius est. Seruatnr per triennium ad confortationem stomachi, puluis coral. seminis fœ. cinnamo. ponatur in cibis, vel fiat cataplasma ex puluere costi, masti. cera & oleo. Casiali. est cali. & sic. in. ij. gra. quæ subtilis est substantiæ, virtutem habet diureticam, consumit, confortat ex aroma. sua, diuretica est ex substantia, & qualitatibus suis, ponitur in aurea contra vitium renū, & vesicæ,

De zedoario. De zingibere. De corallis De costo. De casialignea.

cæ, contra vitia matricis, contra cardiacam. Casiali. cortex est cuiusdam arboris in India nascentis, cuius plures sunt species. eligenda est tortuosa, cauernosa, continua, in colore rufa, quæ etiam habet subalbedinem distinctam, quæ acutum habet saporem, & dulcedinem admixtam amaritudini. sophisticatur ex corice capparis, quæ multū est amara. casia debet eligi quæ multum est odorifera. Puluis casiæli. admixtus trypheræ menstrua prouocat, & educit si inde fiat pessarium. si dentibus teratur, fœtorem oris remouet, & putrefactas gingiuas sanat, detur cardiacis cum suc. pastinacæ.

De euphorbio.

Euphorbij. Euphorbium calida & sicca in. iiij. gradu substantiam habet subtilem, virtutem laxatiuam ex modo complexionis phlegmatis primo, & san. secundario. purgat attrahendo ex ignea sui substantia vel natura. ponitur in aurea propter epilepsiam apo. arteticam, paralysim, ex contractiuis virtutibus aliarum specierum laxatiua eius virtus reprimitur, vnde ponitur pcipue, vt igneitate sua mortificationem opij reprimat. Euphorbium gūmi est arboris in India nascentis. eligendum est crassum subrufum, non perforatum, non terræ admixtum. Puluis euphorbij cum suc. centri galli iniectus impetuose educit muliebria. fiat emplastrum ex puluere euphorbij, & ex axungia vrsina, cera, & oleo, & inungatur epilepticus per spinam vsq; ad partes inferiores.

De tragacātho.

Tragacanthi. Tragacanthus frigidæ complexionis est in. ij. gra. hu. in primo. substantiam habet glutinosam, & mediocrem, virtutem habet constrictiuam ex frigiditate, lenificatiuam, & humectatiuam ex humiditate. ponitur in aurea contra suspirium, & fluxum sang. per anagogem, & ad repressionem acuminis aliarum specierum. Tragacanthus, gummi est cuiusdam arboris in India nascentis, eligendum est in colore album, lucidum, clarum, nō terrę admixtum, rufum vel rubeum, in medicina ad calefactionem plus valet, quia minus est frigidum q̄ album, quod in medicinis ad refrigerandum ponitur. diu seruatur. Dimittatur cum amylo, siue penidijs per noctem vnam tragacanthus in aqua, ex illa aqua liniantur labia, & gingiuarum, linguæ, oris scissuræ febricitantium acute. si illinis hoc herpeten granulosum, valet multum.

De thurę.

Thuris. Thus ca. & sic. in. ij. gra. gummosam habet substantiam virtutem constrictiuam ex viscositate, confortatiuam ex aromaticitate propter rheuma capitis ponitur in aurea propter frigiditatem matricis. Thus gummi est arboris in India nascētis, cuius duo sunt genera, crassum, & masculum, dicitur minutum maius. eligēdum est thus album planificatum crassum, non terrestreitati admixtū. diu potest seruari. Tria grana thuris si deglutiantur, digestionem procurant, & bonum anhelitum præstant, & acetosam eructationem remouent.

De styrace.

Styracis. Styrax ca. est in. i. gra. sic. in. ij. substātiam habet mediocrem virtutem confortatiuam, quia spiritus reparat quorundam membrorum, consolidatiuam, quia glutinosa est, muliebria educit qualitate sua. s. caliditate, ora venarum aperiendo rheuma cōstringit. ponitur in aurea contra vitia matricis, stomachi, & capitis. pilulæ ex ea factæ digestionem confortant, cataplasma ex ea factum sclirosim curat, fumigatio eius menstruis imperat. Styracis tria sunt genera, styrax calamita, liquida, & rubea, liqda est quæ sigia dicitur. cum simpliciter styrax inuenitur, de calamita intelligendum est, quæ in colore rufo eligēda est, in substātia glutinosa, vt valeat malaxari ad modum ceræ, non furfurea vel sulphurea, in sapore amara. sophisticatur ad rasum iridis illyriæ & mellis, & tunc dulcis est.

De saliūca.

Saliuncæ. Saliunca cali. est & sic. in. ij. gra. subtile substantiam, virtutē diureticā habens. ponitur in aurea propter vitia renum, vesicę, & matricis. Saliunca est semen cuiusdā arboris. vel herbæ, quæ eodē nomine appellatur. semen in hac medicina ponendū est, eligendum est subalbidum, recens, habens amaritudinē admixtam acumini.

E Semen potest seruari p tres annos. Fiat ex aqua fomentū, saliuncę decoctionis ad menstrua puocāda. suffumigium herbę eodem modo appellatæ multum valet matrici.

De [...]

Napi. i. Sinapis. sinapismus alius fit ex seminibus, alius ex folijs sinapis, tamen eiusdem efficaciæ sunt, sed maioris est sinapismus ex semine factus. ex folijs siccis sic fit. terantur folia, & ebulliant in vino, & cataplasma loco patienti. ex seminibus sic fit. Semina terantur, & coquantur in aceto & vino, & in maiori quantitate ponatur vinum, cataplasmetur super loca dolentia, valet ad lethargiam, & paralysim. Semen sinapis ca. & sic. in medio quarti gra. substantiam habet subtilem, virtutem habet attractiuam ex substantia ignea, ex natura sua consumit, ex complexione mundificat, ex eadē ponitur in hac medicina propter mēbrorum insensibilitatem, propter vitium matricis, ppter paralysim apoplexiam epi. Sinapis semen est herbæ eodē nomine appellatæ, semen non herba ponit̄ in aurea, quod eligendum est album, non amarū, non ponticum, sed acutum. sophisticat̄ cum semine rapæ. Puluis eius sub lingua

F positus loquelam restaurat, semen in oleo laur. bullitū, & sacellatum eam partē viuificat in qua fuerit positum.

De saxifragia.

Saxifragiæ. Saxifragia ca. est & sic. in. ij. gra. & subtilis substātiæ, virtutem habet diureticam ex qualitatibus suis & substantia, & ponitur in aurea propter vitium lapidis, & contra dysuriam, & stranguriam, menstrua prouocat. radix eius similiter dicitur saxifragia. radix per se ponēda est in medicinis quæ exigunt saxifragiā. Radix eligēda est continua non perforata quæ difficile frangitur, quæ frangitur de facili, vetusta & consumpta est. Saxifra. saxum frangens dicitur, frangit. n. lapidem, & partem à parte separat, vnde maxime valet calculosis. contra lapidē fiat fomentum ex aqua salsa decoctionis eius. i. saxifragiæ circa pudenda. vinum decoctionis eius bibitum lapidē frangit.

Ad idē nutriatur hircus p. iij. menses de folijs saxifragiæ, deinde interfice, & accipe sanguinem eius, non primum, sed secundum, cum coagulatus fuerit, per frusta di-

G uide, & permitte desiccari ad solem, sed tamen sal admisceatur, vt diutius conseruetur. per annum sic potest fieri, & si eis admisceatur balsamū. per. x. annos vel. xv. potest seruari. puluerizetur sanguis, & tali puluere vtendum est in cibis & potibus.

De anetho.

Anethi. Anethum ca. & sic. in. ij. gra. vel. ij. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam, ponitur in aurea contra vitium renum, & vesicæ, & matricis. Nota q in diureticis efficaciora sunt semina, q̄ herbæ ipsæ, & semper ponenda sunt in medicinis, valet contra indigestionē vinum decoc. eius per. ij. annos seruatur.

De aniso.

Anisi. Anisum ca. est & sic. in. ij. gra. substantiā habet subtilem, & virtutem diureticam confortatiuā stomachi, & ventosita. consumptiuam. propter vitium interio. mēbro. ponitur in aurea, stomachi. s. & interiorū & matricis. anisum maxime valet cōtra indigestionē. Anisum semen est cuiusdā herbæ simili noīe vocatæ. semen est ponēdum, debet eligi odoriferum, in sapore acutum cū aliquantula

H insipiditate admixta dulcedini non perforatum, per. xx. annos seruari potest. Vinū decoc. eius optime procurat digesti. ventositatem consumit omniū. xx. quare ista. xx. in maiori quantitate ponuntur q̄ prædicta, assignatum ē superius, q̄m in maiori quantitate q̄ infrascripta assignandum est. Balsamum in maiori quātitate propter maiorē indigentiam, quia maioris efficaciæ est. Cinnamomum in maiori quantitate, quoniam quædam sint in maiori quantitate habentia virtutem, vt quantitas suppleat vitiū virtutis. Euphorbium in maiori q̄ quædam minoris efficaciæ, vt resistat igneitate sua mortificationi opij. Sinapis maioris est efficaciæ q̄ aliqua infrascripta, sed ppter maiorem necessitatem in maiori pondere ponitur.

De ligno aloes.

Ligni aloes. Lignū alo. ca. est & sic. in. ij. gra. locū vbi nascitur nouit nemo, q̄m nascitur in montuosis locis orientis circa originē Nili quæ nemini nota est, de montanis in

nilum

nilum cadit, quod nilus recipiens fert in Indiam, ibi vero à Saracenis, retibus capitur, & venas quasdā inutiles igne comburunt, vel cultello remouent. Lignum aloes aliud subnigrum, aliud subrufum. subtilem substantiam habet, virtutem diureticam ex subtilitate substantiæ, confortatiuam ex aromaticitate, aperitiuam ex qualitatibus suis & substantia. ponitur in aurea propter causas cerebri ex frigiditate, propter vitium renum, vesicæ, & matricis, propter cardiacam. Eligēdum est subrufum, ponderosum, granosum, nodosum, aro. in sapore amarum, nō multum solidæ substantiæ, subnigrum tn̄ laudabilius. Sophisticatur cum quodam ligno, quod juxta Almansiam reperitur, quod simile est in odore, sed nigrum vel album, vel solidioris substantiæ. Si cōburatur in igne, odorem reddit aromaticum sed momentaneum. ℈. iij. ligni aloes puluerizati in aqua rosa. bulliant, detur talis aqua syncopizantibus, & cardiacis. per. x. annos seruari potest.

Rheubarbari. Rheubarbarum ca. est & sic. in. ij. gra. ſm quosdam in. iij. subtilem habet substātiam, diureticā, laxatiuam, choleræ purgatiuam ex su. ponitur in aurea propter vitia renum, & matricis ex frigida causa, & propter febrem tertianā & quotidianā, vel cardiacam. Rheubarbarum aliud ponticum, aliud barbarū, de barbaro intellige cū dicitur in medicina. ℞. rheu. qn̄ ponticū est, neutrū plane exigitur. Eligendum est subcitrinum, continuū, nō perforatum, quod habet maculas quasi venas distinctas, albas, citrinas, quod habet croceas vel citrinas, puluerizari aptas, vel non est rheubarbarum, vel est sophisticatum plus. Febricitātibus debet dari. ℈. i. rheubarbari cum frigida aqua datum, vel cum succo scariolæ, vel tryphera saracenica. confert ictericis, tertianas curat datum ante horam accessionis. per. iij. annos potest seruari.

Aliptæ. ca. & sic. sed in quo gradu determinatum non habemus, subtilem habet substantiā, virtutem habet confortatiuam ex aromaticitate sua. Aliptę diuersæ sunt species, alia est amara, alia est muscata. Alipta est cōfectio cuius receptio in antidotario reperit̄. Sophisticatur cū ladano, mastice, musco, & styrace, & aqua ro. fiat ergo alipta vt videas receptionē, & eā confici, qa aliter nō pōt cognosci. Magdaleon ex alipta formatur, & naribus appositus maxime valet contra corizā, & catarrhū ex frigida cā.

Castorei. Castoreum ca. est in. iij. gra. sic. in. iij. mediocris est substātiæ virtutem habet confortatiuam, maxime neruorum, quia infrigidatos calefacit. dissoluit et cōsumit ex qualitatibus suis. ponitur in aurea propter rheuma capitis, dolorem dentium, apoplexiam, epilepsiam, & arteticam, paralysim. Castoreum testiculus est cuiusdam animalis, quod castor dicitur, non enim vt quidam dicunt cū venatores sequuntur, vt damno testiculorum eos euadat, sibi eos amputat, quod ociosum est cum maioris sit pretij pellis q̄ testiculi. Castor in orientalibus, & occidētalibus, & septentrionalibus plagis reperitur copiosius. Castorei duo sunt genera. Est autem quoddam album in quo interius sperma retinetur, quod inutile est, & illud coagulum appellamus, testiculi similiter iuuenis castoris nō ita sunt efficaces, vt inueterati, quoniam adulti testiculi laudabiliores sunt. Sophisticatur autem cū neruis minutatim incisis & commixtis, addito sanguine, & puluere piperis, & modico castoreo, in folliculo testiculi in ipsis. Eligendum est castoreum subrufum, neruosum, horribile, in sapore parum acutum, quoniam omne castoreū in sapore valde acutum, est sophisticum. Castoreum distemperatum cū succo mentæ, & rutæ in quantitate magna naribus imissum valeat multum epilepsiæ, interius receptum cum eodem succo valet contra paralysim stomachi, & etiam cōtra omnem paralysim.

Spicæ. Spica ca. est & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiam, virtutem confortandi ex aromaticitate, ex amaritudine virtutem diureticam, tum ex complexione tum ex substantia. ponitur in hac medicina contra vitium renum & cardiacam, & propter oppilationem splenis, & hepatis, & vitia matricis. Spica alia nardi, alia celtica. dicunt enim cum inuenitur per se nardi, intelligendum est quæ nascitur in India, vel secundum quosdam flos est, vel secundum veritatem circa radices arboris inuenitur. Eligenda est plana, citrina, odorifera, subamara, nō acumine remoto illo albo, & fuste interiori. Vinū decoctiōis spicæ digestionem procurat. Spica decoquatur in aliquo vase bene cooperto ne fumus exhalet, postea patiens tenesmū ex frigiditate fumum recipiat per anum, postea spica sup anum cataplasmetur.

Galangæ. Galanga ca. est & sic. in. iij. gra. substantiam habet subtilem, virtutē habet diureticā. ponitur in aurea propter vitia renū & vesicę & matricis, apople. epi. paralysis. Galanga, radix est arboris in India nascentis. eligenda est subrufa & nodosa, amara, continua, non perforata. Vinum decoctionis eius valet ad digestionē confortādā.

Opopanacis. ca. est & sic. in. iij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem diureticā valde dissolutiuam & consumptiuā, ponitur in aurea propter vitiū renum cerebri matricis apo. epi. paralysim, & maniam, & arteticam. Opopanax, gummi est arboris in transmarinis partibus nascētis. Cū ponitur in electarijs, debet resolui quod sine fustibus inuenitur, cum ponitur in pillulis debet puluerizari, sed quia fustes multum naturæ similantur. Eligendum est ergo parum in colore album, odoriferum, dimittatur in succo radicis maluæ per noctem. i. dissolutum desiccetur & supponatur. menstrua prouocat, secundinam, & fœtum mortuum educit.

Anacardi. Anacardi ca. sunt & sic. in. iij. gra. substantiam habent subtilem mediocriter virtutem attractiuam melancholiæ, & phlegmatis dissolutiuam, consumptiuā, venenosam, & hoc propter qualitates suas, & modum cōplexionis, vnde quia venenosi sunt, parum debet dari, qa lepram & mortem inferunt, admixti cum alijs secure dantur, & maximam habent efficaciam. in aurea ponuntur propter epilepsiam, apoplexiam, paralysim, arteticam. Anacardi sunt fructus cuiusdam arboris in India nascentis, qui alio nomine pediculi elephantis dicuntur. Eligendi sunt nigri, & humorosi & ponderosi. Nota tn̄ q̄ sic sophisticantur, ponuntur. n. in humido loco, vt humorositatem contrahant à loco humido. cognoscitur quia humidi sunt exterius. Anacardi principaliter purgant phlegma, quod lethargiam inducit, fiat scarificatio in occipitio lethargici, postea fiat emplastrum de anacardis. eodem modo contra impetiginem & morpheam.

Masticis. ca. & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiā & viscosam, glutinosam, virtutem habet confortatiuam ex aromaticitate sua, & stypticitate sua, partes facit partibus vicissim adhærere, quare confortat constrictiuam ex viscositate & glutinositate, diu seruatur. ponitur ī hac medicina propter cardiacā, & capitis rheuma, propter fluxū sanguinis per anagogen. Mastix, gummi est cuiusdam arbo. in quadam insula græciæ, quæ assimilatur lentisco, ſm quosdam est lentiscus. Mastix, eligenda est subalbida, lucida, & clara, siue fœculenta, non sophisticatur, diu pōt seruari. Vinum decoct. eius digestionē procurat, vomitū cōpescit, emplastrum factum cum alb. oui, temporibus superpositum oculorum lachrymas constringit, ponatur mastix super tegulam calidā quousq; liquefiat, post īpositum super pannū lineum stomacho superponatur, multū digestionem cōfortat in cōualescentibus ex ægritudine.

Sulphuris viui. Sulphur cali. est & sic. in. iij. gra. mediocrem habet substantiam, virtutē dissolutiuā, consumptiuam, & igneā, quod probatur, quia cito ignitur, & etiā sub aqua ardet, & expulsum conseruat ignem, ponitur in aurea propter arteticam epi. apo. quartanam, paralysim. Sulphur est genus terræ cuius duo sunt genera, viuum, & nō viuum, quod extinctum dicitur, & in magdaleonibus formatur, viuum maioris est efficaciæ, minus tamē durat.

Eligendum

De galāga.

De opopanace.

De anacardis.

De mastice.

De sulphure viuo.

eligendum est viride, & quod difficile teritur, sulphur viuum super carbones ponatur, asthmaticus fumum recipiat per os, multum confert.

De peonia.

Peoniæ. Peonia ca. est & sic. in. ij. gra. virtutem habet diureticam, et occultam vim iuuandi epilepticos, ponitur in hac medicina propter vitium renum & epi. Peonia appellatur herba, & radix ipsius herbæ. cum simpliciter reperitur peonia intelligendum est de radice quæ eligenda est in colore nigro exterius, interius autem ponderosa, per. ij. annos vel. iij. seruatur peonia, iuuat epi. collo suspen. De confirmatione, puluis pæoniæ datus cum ouo sorbili, epilepticis confert & apopleticis. Item vinum decoctionis sanat stranguriam & dysuriam.

de eryngio.

Eryngij. Eryng. ca. & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiam, diureticam, confortat ex aromaticitate sua, ponitur in hac medicina propter vitia renum & cardiacos. Eryngij duo sunt genera, alij montani, alij marini. Montani plus sunt diuretici quàm marini, sed marini plus sunt confortatiui, & vsui medicinæ laudabiliores, seruari possunt per annum. Vinum decoctionis eryngij valet contra vitium renum & vesicæ.

De rosis.

Rosæ. Rosa frigida est in. i. gra. sic. in. ij. duplicem habet substantiam. s. ponticam & aromaticam. Aromaticam ex igneis partibus et aereis, pôticam habet ex terrestribus & aquosis: virtutem habet confortatiuam, tum ex aromaticitate sua tum ex ponticitate. ponitur in hac medicina propter cardiacam, vt reprimat vim aliarum specierum dissolutiuarũ. Rosæ flos omnibus notus est, qui debet colligi antequã omnino expandatur. Expansæ. n. rosæ citius corrumpuntur. Rosarum alia est rubea, alia alba. Rubea magis cõfortat, minus stringit. Alba econtrario. Item alia recens, alia sicca. Recens non debet poni in medicina, sicca vero eligenda est rubea, remota antera, & remoto illo per quod pendet vel adhæret, quia stypticum est. seruari potest per. ij. annos. Puluis rosa. & caryophyl. valet cõtra corrosionem gingiuarum. Item si rosæ coquantur in aceto & aqua pluuiali, & spongia infundatur, superposita stomacho vomitum stringit & fluxum ventris. Rosa alba antequam ad maturitatem veniat collecta, & desiccata dyssentericos sanat.

De thymo.

Thymi. Thymi ca. & sic. sunt in. iij. gra. substantiam habent subtilem, virtutem attractiuam melancholiæ & phlegmatis, non tñ purgat, quia reprimitur eius virtus laxatiua virtute cõstrictiua aliarum specierum, propter epi. ponitur in hac medicina, & apo. paralysim, & cardiacam quę cõfortat. Thymus appellatur herba, & flos herbæ. Flos est ponendus in medicinis, qui per annum potest seruari. eligendus est albus in colore. Puluis thymi cum aceto, & modico sale datus, iuuat scabiosos, phlegma salsum purgat, lumbricos necat, teste Diosco. & Constantino.

De acoro.

Acori. Acorus ca. est & sic. in. ij. gra. substãtiam habet subtilem, virtutem diure. ponitur hic in aurea propter vitium renum & vesicæ. Acorus est herba quæ alio nomine gladiolus vocatur, cuius radix est melior, debet colligi in canicularibus diebus, & per frusta diuidi minuta, & ad solem siccari, per. ij. vel. iij. annos potest seruari. Eligẽdus est acorus subrufus, põderosus, cõtinuus, & nõ pforatus. Vinũ decoctiõis eius valet cõtra stranguriã & dysuriam.

De pulegio.

Pulegium. Puleg. ca. est & sic. in. iij. gra. substantiã habet subtilem, virtutem confortatiuã ex aromaticitate sua, aperitiuam ex substantia sua, & qualitatibus suis, attrahit ex ignea natura sua, consumit ex calore & sicci. ponitur in hac cõtra passiones cardiacas, & rheuma capitis ex phlegmate, propter vitia renum & matricis. Pulegium est herba, debet colligi in æstate cum floribus suis. seruatur per annum. ponendi sunt in medicina flores, & folia remoto stipite. pulegij suffumigatio, vel fomentatio desiccat humorosam matricem, puluis eius subtilissimus pãno lineo subtili impositus super anum, dum pminet extra, tenesmũ curat ex frigiditate.

E

Aristolochiæ. Aristo. ca. est & sic. in. ij. gra. subtilẽ habet substantiam, virtutem diure. & occultam virtutem attrahendi venenum. Ponitur in hac propter vitia renũ & vesicę & matricis, & potionem venenosam, & morsus reptilium. Aristolochia est herba, cuius radix est ponẽda in medicinis, cuius diuersæ sunt species rotunda & longa. Rotunda maioris est efficaciæ, colligitur in vere, vel ęstate, & desiccatur, in vsu reseruetur. Eligenda est subrufa, & non leuis, ponderosa non perforata, sed continua. Puluis eius recens pessarizatus cum oleo mustellino menstrua prouocat. Vsus eius potui datus valet contra venenosam potionem, & morsus reptilium, & contra stranguriam & dysuriam, valet contra asthma puluis cum suc. mentæ, contra vitia matricis cum succo arthemisiæ.

Gentianæ. Gentiana ca. est & sic. in. ij. gra. ſm Diosco. in. iij. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam, mundificat spiritalia ex frigiditate, ponitur hic contra vitia renum & matricis. Gentiana est herba cuius radix ponenda est in medicina. Colligitur in æstate & siccatur, per tres annos seruari potest. Eligenda est subamara, interius rufa quasi tincta, & continua, non perforata. Puluis gentianæ datus cum vino singulare remedium est asthmaticis tussientibus de frigiditate, pessarizatus cum oleo mustellino mestrua prouocat.

F

Mandragoræ. Mandragora frigida est & sicca in. iij. gra. substantiam habet crassam, & gummosam, & fumosam, virtutem constrictiuam, & etiam somniferam. ponitur hic contra vitia capitis, vel rheuma ad stringendum fluxum, vt etiam augmentet virtutem opij constringendo. Mãdragora est herba cuius radix medicinalis ẽ, id est melior in medicina, colligi debet in æstate, & per frusta diuidi & siccari, seruari potest per tres annos. Eligenda est ponderosa continua non perforata. in vnguentis debent poni frondes & fructus, in alijs medicinis radices. Puluis cum ouo sorbili superiorem, cum aqua hordei inferiorem dyssenteriam clysterizatus iuuat. Item cataplasma factũ de radice eius cum succo proprio, temporibus febricitantium acute superpositum, somnum inducit.

G

Chamædryos. Chamę. ca. & sic. in. ij. gra. substãtiam habet subtilem, virtutem diureticam, ponitur hic contra vitium renum & vesicæ. Chamędryos herba est quæ colligi debet in ęstate, seruari potest per duos annos. Vinum decoctionis eius necat lumbricos. valet contra stranguriam, & dysuriam cocta in vino ca. & oleo & pectini cataplasmata multum valet.

Fu ca. est & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiam, virtutem diureticam propter vitia renum ponitur in hac medicina & matri. Fu, herba est quæ alio nomine dicitur valeriana, & her. & semẽ & radix eodem nomine dicitur. Radix ponenda est in medicinis, in æstate debet colligi, seruari potest per duos annos solum.

Baccæ la. Baccæ lauri ca. sunt & sic. in. ij. gra. substantiam habent subtilem, virtutem habent confortatiuam, propter matricem, & passiones interiorum membrorum ponitur in hac medicina. Baccæ lauri fructus sunt lauri, de quibus fit oleum laurinum, sicut de nucibus per assaturam in patella. colligi debent in autumno cum plene maturæ sunt, seruari possunt per duos annos, eligendæ sunt continuæ non perforatæ. Baccæ lauri desiccatæ excorticẽtur, & interiora puluerizentur, de puluere isto inungatur facies in balneo simpliciter, vel cum melle quod sic fit. Puluis baccæ la. cõmixtus sit melli cum albu. oui despumato, & postea super ignem modicum dimittatur, vt mel dissoluatur, & ab igne depositum in vase reconditur, & de isto tuberositates inungãtur, & variolæ vel pannus in facie mulieris, qui post partum apparet in balneo, & post paululum faciem inde abluat, clarificat & ab illis superfluitatibus faciem detergit, & tuberositates faciei remouet, & variolas quæ sunt maxime post partum. sacellatio de bac. lauri capiti opposita curat catarrhum.

H

Ameos.

Ameos. Ammi ca. est & sic. in. ij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam, ponitur hic propter vitia renum, & matricis & vesicæ. Ameos est herba cuius semen in medicina est ponendum, colligi debet in æstate, & debet siccari, seruari potest per duos annos. Vinum de coc. eius valet contra stranguriam & dysuriam.

Leucopiper. Leucopiper calida ē in. iij. gradu, sicca in quarto, substātiam habet subtilem, virtutem diureticam, album piper non inuenitur quandoq;, sed loco eius ponuntur quandoq; caputiæ quædam de transmarinis partibus allatæ, quidam dicunt diuersas arbores diuersas species ferre, sed non est verum, imo Diosco. dicit q̄ vna, & eadē arbor has species fert. Longū piper flos est piperis qui oblongus est, vt videmus in auellanis: album piper est antequam perueniat ad maturitatem, quod postea calore solis coquente nigrescit.

Macropiper. Macropi. cal. & hu. in. ij. gra. mediocrem habet substantiam, virtutem diureticam, & restauratiuā, & confortatiuam, propter vitia renum ponitur hic, & vesicæ, & cerebri. Macropiper, longum piper dicitur, eligendum est quod est continuum, seruatur per. iiij. annos, & electarium de eo factum, & de semine bomb. excoriato, & semine mal. & bismal. cum syrupo additis amygdal. prædicta mēbra restaurat, & valde confert hecticis. Vinum decoc. eius valet cardiacis addita aqua ros. & syncopizantibus.

Xylobalsa. Xylobal. ca. est & sic. in. ij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam & confortatiuā, ponitur in aurea propter vitia renum & cardiacā. Xylobal. lignum est balsa. quod eligendum est continuum non perforatum ponderosum, & si gummosum erit, melius erit, & est colligendum in æstate. s. in fine eius, per annos. ij. seruari potest. Vinū decoct. addita aqua ros. opitulatur cardiacis, & syncopizantibus.

Petroselinum. Petrose. ca. est & sic. in. ij. gra. subtilē habet substantiam, virtutem habet diureticam, & confortatiuam ex aromati. sua. ponitur hic propter vitia renum, & vesicę, & matricis, & cardia. Petrose. herba ē, cuius semē ponit̄ in medicinis, colligit̄ ī æstate, diu pōt seruari. Vinū decoc. eius spāle remediū est contra strāguriā & dysu.

Leuistici. Leuisticū ca. est & sic. in. ij. gra. substantiam habet subtilē, virtutē diureticā. Leuisti. est herba cuius semen ponendū est in medicinis, colligitur in ęstate, diu pōt seruari. Vinū decoc. multum valet strangu. & dysu.

Rutæ. Ruta ca. est & sic. in. ij. vel. iij. gra. substantiam habet subtilē, virtutem habet diureti. & dissolutiuam, & cōsumptiuam, ponitur in hac medicina propter apo. epi. paralysim, arteticā, propter vitia renum & matricis. Ruta herba est cuius semen est ponendum in medicinis, cum simpliciter inuenitur ponenda est ruta hortensis, colligit̄ semen cū suis folijs vel folliculis, & sic diu potest seruari. cum ponitur in medicinis, folliculi remouendi sunt. Ruta trita & bene pistata, & cum puluere cimini mixta, & cum vitel. oui. mirabiliter abstergit oculū à sanguine coagulato in eo existente, ruta distemperata cum succo mentę, vel cum suc. p̄prio naribus īmissa epi. curat. Item si in proprio suc. tēperetur, p. x. dies & noctes detur epileptico.

Sinoni. Sino. est semē petrosel. agre. eiusdē virtutis est cū domestico, & p̄pter easdē cās in hac medicina ponitur. Carui. Carui ca. & sic. est in. ij. gra. substantiā habet subtilem, virtutem diureticam & confortatiuam, ponitur hic propter vitia capitis, hepatis, & renum, matricis, cardiacæ. Carui herba est cuius semen ponendum est in medicina hac, colligitur in æstate, diu potest seruari, eligendū non puluerizatum. Puluis carui facit os bene olens, & digestionem iuuat, carnes eo aspersæ fiunt boni odoris.

Amomū. Amo. ca. & sic. est in. ij. gra. eiusdem virtutis est cuius carui, semen eius est medicinale, diu potest seruari. Puluis amomi trypheræ magnæ mixtus, & suppositus menstrua prouocat, vinum decoctionis eius idem facit.

A

De dauco

Dauci. Daucus alius creticus alius asininus. Semē cretici ponendum est in medicinis, idem intellige de dauco, quod de petroselino. Omniū. ʒ. i. ß. an̄. quia ista in maiori quātitate ponuntur q̄ prædicta superius dictum est, lignū aloes ponitur in maiori quantitate q̄ infrascripta propter maiorē indigentiā, alipta propter eandem causam. Rheubarbarum & opopanax, spica, galanga, eryngium, rosæ, & similia propter similium modicam appositionem.

De castoreo.

Castoreum. Castor. valet ad omnes passiones contra quas valet aurea: sulphur viuum, radix mandrago. tragacanthum. reprimunt acumen: peonia, & sequentia similia propter debilitatem suæ virtutis.

De auro.

Auri. Aurum dicitur temperatum in caliditate, substātiam habet crassam, virtutem habet purgandi, & extenuādi superfluos humores, corpus à fumoso humore releuat, capsulā cordis in superfluitate medi. purgat. ponitur hic propter cordis passionē, limatura auri poni debet in hac medicina, sed cauendum est ne cum limatura loco ipsius ab apothecarijs cuprum apponatur, limatura auri in cibis exhibita corpus à corruptione lepræ præseruat, mentem confortat, coctura ex auro facta vtilis est, quia in ea nō nascitur cancer, vel erysipelas, vel fistula. Epilepsiam in principio datum curat, diu potest seruari.

B

De argēto.

Argentum. Argē. frigidum est, temperatum in humiditate, crassam habet substantiam, virtutem confortatiuam, et phlegmatis mundificatiuam. Argentum in aurea ponendum est purum, argentum valet ad quod & aurū, minus tamen ponitur in hac medicina, vt contra operetur quibusdā speciebus quæ violenter dissoluunt, vt euphorbium, lamina argentea cocturę īposita fœtorem remouet.

De margaritis.

Albarum margaritarum. Margaritę frig. & sic. sunt in iij. gra. crassam habent substantiam, virtutem confortatiuam. Margaritæ ambæ ponuntur in hac medicina propter eandem causam propter quam ponitur argentum, cardiacis medetur. Ambæ margaritę in transmarinis partibus inueniuntur, in superiori parte Indiæ, in ventre cuiusdam piscis qui similis est conculæ marinæ, qui etiam habet in superficie lanam mollissimam, quæ dicitur melotida, quæ valet ad dolorem aurium. Margaritæ in ventre illius piscis inueniuntur loco ouorum, quando extrahuntur à pisce obscuræ sunt, & tunc dantur columbis ad manducandum, in quorum gutturibus depurgātur, quæ per tres horas seruantur in columba, & extrahuntur. Quædam artificiose perforantur, sed perforatæ, & non perforatæ eiusdem sunt efficaciæ, perforatæ tamen à motu perforationis aliquid caliditatis possunt acquirere. Sophisticantur aūt cum lapidibus, qui in ventre alterius piscis inueniuntur, & loco earum ponuntur, sed tamen tantæ non sunt efficaciæ, sed ita possunt cognosci & discerni, quia istæ sunt magis obscuræ.

C

De blacta bizantia.

Blactæ. Blac. bizantia ca. est & sic. mediocrem habet substantiam, virtutem habet confortandi, & abstergēdi, propter car. ponitur in hac medicina. Blacta bizantia est quædam superfluitas, quæ inuenitur in ore, vel brancis cuiusdam piscis, qui bizantium dicitur, quia bizantio similis est in latitudine, & diu potest seruari. Puluis eius cum succo boraginis & aqua ro. commixtus, cardiacis est optimum remedium.

D

Os de corde cerui.

Os. Os de corde cerui quoddam durum est ad modum chartilaginis, quod inuenitur in corde cerui. Generatur autem sic, vena quædā transmittitur à splene vsq; ad cor, per quā melancholia multa transit ad cor istius animalis, ipsumq; cor frequēter constringit. Vnde ceruus timidus efficit̄, liq̄diores & subtiliores partes melācholię cōsumūtur caliditate, fœculentiores indurātur, et in ossis trāseunt substantiā. Ponitur in hac medicina ad melācholiā purgādam, purgat eā ratione siītudinis. Os de corde cerui dicit̄ calidū à quibusdā, quia per caliditatem generatur, ab alijs frigi. & sic. quia melācholiā attrahit siītudine sua. Siquis autē dicat q̄ rōne conformitatis eam purgat, multo magis

gis cibus melancholicus melāncholiā purgare debet, quod falsum est, quia cibus melancholicus digeritur, et digestus assimilatur membris, vnde potius melancholiam auget ꝙ purget, os autē de corde cerui purgat eam, quia ratione similitudinis eam trahit, & quia non digeritur, secum ducit. Sophisticatur cum chartilagine quæ accipitur in furcula pectoris ipsius cerui, vel hirci, & vix potest discerni. Os de corde cerui frig. est & sic. crassam habet substantiam, virtutem confortatiuam, ſm quam speciem confortationis confortare dicitur, spiritus reparando, humiditates restaurando, calorem naturalē confortando, partes cōstringendo, superfluitates educendo. s. reparādo spiritus, vt res aromatica, restaurando humi. vt vinum digestibiles cibi & similia, et confortando colorem naturalem, vt quędam calida, constringendo partes, vt styptica, educendo superfluitates, vt medicina laxatiua. Cōfortare dicit̃ os de corde cerui quia purgat melancholiam à capsula cordis, sed ponitur in aurea propter cardiacam posionē, diu potest seruari, os de corde cerui. In maiori pōdere ponitur in hac medicina ꝙ prędicta, propter prædictam rationem, in maiori ponitur aurum ꝙ infrascripta propter maiorem efficaciam, argentum propter eandem causam, margaritæ propter debilitatem suæ virtutis, blacta bizantia, os de cordē cerui, propter similium modicam appositionem, vel propter maiorem necessitatem.

De limatura eboris.

Limaturæ. Lima. eboris, ebur fri. est & sic. crassam habet substantiam & ponderosam, virtutem cōfortatiuam, ponitur hic propter cardiacam, propter fluxū sanguinis, & propter conseruationem aliarum specierum, cōstringit enim fumositates specierum fumositate sua retinendo, ne fumando virtus earum euaporet. eligendū est ebur, quod albius potest inueniri, lucidum, clarum, & sine medulla. Sophisticatur ex limatura aliorum ossium, quod vix aut nunquam potest discerni, debemus autem coram nobis facere limare. Pul. eboris naribus insufflatus fluxum sanguinis narium restringit.

Calamꝰ aromaticus.

Calamus. Cala. aroma. ca. est & sic. in. ij. gra. substantiā habet subtilem, virtutem diureticam, confortatiuam, constrictiuam, ponitur hic propter vitium renū & matricis. Est autem radix fruticis, debet eligi perforata in longum, & contra latum & sine medulla, fit leuis & puluerizata cū frangitur radix vetustate, debet autem eligi aliquātulum ponderosa & continua, in colore ruffa, in sapore acuta. Vinū decoct. eius confortat stomachū & digestionē, adiuuat cardiacā, & nephreticos curat, p. iij. annos pōt seruari.

Pyrethrū.

Pyrethrum. Pyret. ca. est & sic. in. iij. gradu, calefacit et desiccat, substantiam habet subtilem, virtutem diureticā, dissoluit & cōsumit. Ponitur hic propter epi. cephaleam, propter asthma & tussim, propter vitia renum, & paralysim, febrem quartanā, & alia diuretica, propter has causas ponitur in medicina hac, vnde opiatæ diuidēdo coagulant humores, & expellunt feb. per vrinam licet ventrem constringant. pirethrum radix cuiusdam herbę, quæ in calida & frigida regioue inuenitur, sed in calida minoris est efficaciæ. eligendum est quod est crassum continuum & ponderosum, quod ori appositum quadam ponticitate linguam mordet. per tres annos seruatur. Pyrethrum cōmasticatum mirabiliter phlegma educit, & cerebrum depurando confortat, acetum decoctionis gargarizatum desiccat vuam humorosam, & hoc maxime, si addatur rosæ ebur. In aurea ponitur in maiori pondere ꝙ prædicta, propter maiorem indigentiam, calamus aromaticus propter similitudinem simul, nec pyrethrum propter intensionem caliditatis.

Mel.

Mel quod sufficit. Mel diuersis causis in hac medicina ponitur, propter conseruationem specierum, vt amaritudinem, & horribilitatem quarundam specierum tēperet, nisi enim multa antidota, conficerentur cum melle, non solum horribilitatem linguæ, & cęteris membris inferrent, qua non ab eis attraherentur, sed ab eis expellerētur, operatur. n. idem mel in medicina, quod esca in hamo. Membra cum dulcedine mellis amaritudinem attrahunt, vnde depurantur & confortantur.

E

Cum autem mel ponitur in medicinis sic est præparandum, ponatur ad ignem quousq; bulliat, & tunc deponatur ab igne, & spuma dimittatur residere aliquantulum, postea despumetur non solum per caciam, sed per pannū coletur. Cum autem volueris puluerem admiscere, nō sit multum cal. quia eius calore species corrumperētur. Mel diuersis est modis, est. n. mel castaneum, quod aliquantulum amaritudinis habet. s. quod fit vel in vase de illa arbore facto, vel quia apes istud operā tes floribus castanearum vescuntur, & illud vehementius operatur in medicina, sed propter amaritudinē non ponitur. & aliud est dulce ſm pastum apum. In ca. medicina, ponendū est mel ruffum in frig. albū tali proportione, si vis facere magdaleones in. i. li. pul. pone. i. li. mellis, si vis facere in liquida forma sine magdaleonibus in li. pul. pone. iij. li. mellis. Nota ꝙ in magdaleonibus diu non potest seruari, quocūq; modo conficiatur, non debet seruari vltra. v. an. dosis enim est. vnc. ß. ſm modernos, vel melius est. vnc. iij. vel. ij. tantum, quia plus mellis antiqui.

F

Conficitur sic post electarum specierum ſm competentem doctrinam & cognitionem, & competentem cribellationem limaturæ auri, & argenti, ponderatæ mittendæ sunt cum puluere margaritarum, deinde pars prædictarū specierum immittenda est cum prædictis, & indesinenter debent moueri & cōmisceri. Itē admiscendū est amplius quousq; pars puluerum sic semotim misceatur cum prædictis limaturis, & cū puluere margaritarū, donec mixtū sit per minima, cū su. puluere specierū, deinde indesinenter debet duci, modo de puluere, modo de melle apponendo, & iterum admiscendum est de pulueribus amplius, quousq; media pars pul. sic semotim commisceatur. Item bulliat mel & bene despumetur, & reliqui pulueres admisceatur, tamen quandoq; crudum apponitur, non ex causa conseruationis sed putrefactionis.

G

Cognitio mellis decocti aquosi hæc est, gutta sup marmor posita non diffunditur sed colligitur, tūc deponatur ab igne, & in. ij. gra. calidum est, pulueres supponēdi sunt vt in. i. li. pulueris ponantur. iij. mellis, tunc inserenda est terebinthina ad maiorem conseruationem, vel quod melius est in prima cum melle distemperetur per se terebinthina, post apponantur alij pulueres, & si habueris balsamum & apponas, multo melius erit, quod sic. apponitur. In particula mellis, dissoluatur balsamū semotum in vase mundissimo. & sic diligenter dissolutis melli admisceatur, melle tamen existente cal. aliter. n. tām balsamum ꝙ specierum virtutes deperderētur, vltimo appones pul. sed paulatim, & cum pistello sine intermissione ducendi sunt, quod in omnibus medicinis faciēdum est, vt melius incorporentur, sed in hac præcipue ne pul. auri & argen. petant fundum, sed per minima misceantur. Cōseruantur autem effectu suo per. vij. annos, & si infra hoc spatium ex alio accidenti desiccetur & indurescat in. i. li. medicinę ponatur. ℥. i. mellis despumati, & bene reducatur ad modum proprium lib. ij. sic, in mortario pone medicinam, & prius tere cum pistello, & postea cū melle despumato & temperate ca. paulatim distempera. Detur eunti dormitū cum vino cal. ℞. cinna. folij, zedoa. zinzibe. costi, corā. casięli. euphor. tragacā. styra. saliuncæ, meu, carda. sese. napi, saxi. ane. ana. ʒ. i. ligni alo. reupō. aliptę, casto. spi. galan. opopa, anacar. masti. sulphur. peo. eryngij, ro. thymi, acori, pulegij, ari. lon. gentianæ, corticis mandra. chamedry, fu, baccarum lau. amomi, petrosē. semi. leuisti. semi. ru. sinonis. ana. ʒ. ß. auri, costi, argenti, ambarum margaritarum, blactæ bisantiæ, os. de cor. cer. ana. ʒ. ix. limaturæ eboris, calami aroma. argenti, pyrethri. ana. ʒ. viij. mellis quod sufficit. detur in modum auellanæ eunti dormitum cum vino calido. hoc facit ritus.

H

Adrianū

ADrianum dictum est, quòd ab Adriano Imperatore Romanorum cõpositum fuit, ualet proprie ad omne uitium capitis ex frigiditate, & ad grauedinem oculorũ, & obscuritatem, cõtra hemicraneam datur cum uino calido ubi cocta sit saluia in sero, in modum auellanæ: detur etiam quartanarijs cũ decoctione gentianæ, uel origani, ante horam accessionis: datur etiam accipitri lapidem habenti. Sed homini habenti lapidem detur cum uino in quo decocta sit saxifragia, uel milium solis. decima pars confecta est lib. i.

Recip. opij thebaici, drach. iij. casiæ ligneæ, hyoscyami, amborum ana, drach. ij. & scrup. ij. & ß. euphorbij, leucopiperis, ana drach. ij. & gra. vi. & tertiam partem unius grani, seseleos, semi. apij, ana drach. i. & scrup. ß. & gra. ij. folij origani, traga. ana drach. i. opobal. petroselini, macis, styracis cala. zingi. xylobal. cyperi, carpobal. macedonici, ana drach. i. minus gran. vi. seminis marathri, scrup. ij. & gra. viij. calami aroma. scrup. ij. & gra. ij. cinnamo. croci, costi, reupõtici, pyrethri, acori, dauci cretici, anisi, ana drach. ß. et gra. vi. casto: drach. ß. scrapi. myrrhæ, rosæ, cardamomi, amomi, rutæ agrestis, seminis ameos, ana scru. i. & gran. iiij. casiæ fi. scrup. i. Alij addunt lilifa. drachm. i. mel, quod sufficit.

ADrianum antidotum. i. contra datũ, Adrianum ab inuentore, valet cõtra omnes morbi desperationes vel mortis sub. quæ fiunt veneno interius sumpto, vel exterius illato, vel ex ea quæ fit ex superabundantia frigidi humoris, vt ex spasmo de repletione ex frigida causa rheumatis, vt in epilepsia, apoplexia, & ex indignatione neruorum, vt in paralysi: diuersificatur autẽ vsus sumendi sm diuersitatem morbi. Contra venenum interius sumptum detur cum vino decoctionis dictami, & cicoreę, cõtra venenum exterius illatũ, vt morsum canis rabidi, vel reptilis superponatur distemperatum cum suc. mentę, cõtra abundantiam frigidorũ hu. fiat vnguentũ de adriano, & scarabeis. i. echarbed, qui inueniuntur inter pannos, & inter libros simul contritis & confectis cum petroleo, & adriano, inde vngatur patiens in balneo, vel si tale balneũ vel oleum non habes, obruatur fimo caballino, post inunctionem ad solem vel ad ignem detur eisdem cum vino decoctionis piperis, contra epilepticos, & apo. cum vino decoctio. peoniæ, fiat etiam frictio palati ex eo, immisso cum eo inter dentes, & inijciatur per nares, cum suc. mentæ vel ru. distemperatum detur epilepticis, & melãcholicis cum decoctione costi, & si detur cũ decoctione senę, & castorei melius erit. Cephalalgicis detur cũ uino decoctionis nucũ muscatarũ, contra indignationẽ neruorꝫ cum decoctione olibani. Scotomicis, si scotomia sit vitio cerebri detur adrianum cum vino decoctionis garyophyllorum, fiat eis emplastrum ex adriano, & puluere garyophyl. nuc. musc. olibano, & oleo mustellino. Hepaticis, cõtra vitium hepatis ex frigiditate, vt hydropis detur cum vino decoctionis petroselini, apij, asparagi, fœniculi, brusci: si est vitium hepatis ex apostemate præcedenti savioso, ad saniem mũdificandam, da pilulas factas ex adriano, & puluere myrrhæ, terræ electę, masticis, bdellij. Spleneticis cum decoctione capparis: præcedentibus tamen mollificatiuis, vt althea, butyro, & purgatione competenti. Nephreticis cum decoctione xylocasiæ, pręcedente vsu abracẽ duobus vel tribus diebus, & strangu. cum decoctione milij solis, et seminis citrulli, quia diuretica sunt, & mũdificant præcedente benedicta, quia materia in vijs vrinalibus existens posset indurari, si prius daretur. Calculosis cum apozimate saxifragiæ, vel quod melius est, fiant pilulæ ex adriano cũ lapide lyncis, saxifragiæ, milij solis, sanguine hirci veteris diu folijs hederæ pasti, vel fiat eis tale emplastrũ, quod etiam stranguriosis valet. Accipiantur cimices in magna quantitate, terantur & coquantur cum oleo, resoluantur cum adriano, fiat emplastrum, superponatur pectini.

Colicã patientibus de phlegmate vitreo, inijciatur adrianum cum aqua salmatina per clystere, diureticis pręcedentibus & mollificatiuis, si fiat de cholera non det. detur etiã prædictis cũ vino decoctionis cimini, & castorei ad bibendum. Periodicis febribus interpolatis febricitãtibus de phlegmate naturali, vel vitreo ante horam accessionis cũ vino decoctionis, pigani. Tertianarijs de cholera vitellina cum aqua tepida. Quartanarijs, quãdo datur quartanarijs, accipe herbas calidas, et coque in aqua quę ponãtur in stufa, sedeat patiens, vt sudet, & recipiat adrianum cum vino decoctionis pigani cum calida. Quidam dicunt quod si in ore vel aure galli à serpẽte morsi mittatur adrianum, statim liberabitur, sic etiam fit in nobis. qũo autẽ debet dari contra venenum interius & exterius sumptum dictum est superius. Recip. opij thebaici propter fluxũ humorum à capite descendentium. Xylocasiæ contra vitia renum, & vesicę, & matricis, & contra cardiacam. euphorbium, contra epilepticos, apopleticos, arteticas paralyses. Leucopiperis contra viscosos humores ad dissoluendum.

Hyoscyami contra rheuma, contra dolorem dentium, contra fluxum sanguinis, per anagogen, & diabrosim. Cõtra rheuma ponitur, quia poros constringit, ex quorũ constrictione cessat fluxus. Seseleos contra vitia renũ & vesicã, & matricis.

Apij semẽ. Apij semen calidum est & sic. in. ij. gra. virtutem habet diureticam, extenuatiuam, dissolutiuam ventositatis, contra vitia renũ & vesicæ, & matricis, & colicã, hic ponitur apium contra ventositatem, quia medicinale est. cũ inuenitur apiũ simplr cõe tantũ intelligendũ est, nõ apium risus, non raninũ, nec apiũ hæmorrhoidarꝫ: & etiã debet intelligi semen, & non radix, & nõ folia. per. iij. an. potest ser. nõ sophisticatur, vinũ decoctionis eius ventositatis tortionẽ dissoluit. folium eadem causa ponitur hic, & in aurea.

Origanum. Origani tragacãthi, opobal. cyperi, carpobalsami, se. petrose. macedonici: & etiã petroselinũ Alexandrinũ virtutem habet dissolutiuã, & diureticam. ponitur hic cõtra vitia, & dolorem stomachi, & eisdẽ causis, vt apium, renes, & vesicam purgat à superfluis humoribus, quod potest cognosci, quia cũ comeditur, vrina mingitur spisior, & hu. plena, sicut qui cretanum comedunt. per. v. an. serua.

Marathrũ. Marathri. ca. est & sic. in. ij. gra. idem facit quod petroselinum, quando ponitur per se intelligendũ est de semine: virtutem habet diureticam consumptiuam crassæ ventositatis, & præterea digestionẽ confortat, contra rheuma renum, & vesicæ hic ponitur, vinũ decoctionis eius stomachum iuuat. p tres an. ser. post prandiũ comestum, medetur acidis eructationibus quæ sunt ex indigestione.

Reuponticum. Reupõtici. ca. est & sic. in. ij. gr. herba est quę in trãsmarinis partibus inuenit, habet virtutẽ ex aromaticitate diureticã, cõfortat, ex stipticitate cõdensat. Eligenda est rufa, in substãtia solida, quæ cũ frãgitur habet quasdã venas interius, & est simile rhabarbaro, subamarũ in sapore, ppter spleneticã passionem ponitur hic & colicã, renũ & vesicę. vinũ decoctionis eius, digõnem iuuat. seruatur per. ij. an.

Sagapenũ. Pyrethri, acori, sagapeni. ca. & sic. in. ij. gra. gũ. est arboris quæ eodem nomine dicitur sagapenũ: virtutem habet confortatiuã, attractiuã, & consumptiuã. ponitur hic propter cephalicã, & epi. Eligendũ est subrufum clarũ, & cui paleæ non sint admixtæ vel lapilli. Si autẽ liquefiat, & coletur, suppositũ menstrua prouocat, et educit. ser p. iij. an.

Ruta. Myrrhæ, ro. amo. rutæ agre. ruta ca. est & sic. in. iij. gra. virtutem habet diure. dissolutiuã & confortatiuã. ponitur hic contra cephaleã, epi. paral. propter vitia re. & vesi. cũ inuenitur pigani semen debet poni, & cũ inuenitur. ℞. rutæ agre. folia rutæ, agre. ponẽda sunt. folia rutæ debent colligi quãdo flores producit, quia tunc plus valent. vltra an. non serua. succus rutæ. epi. valet nari imissus, purgat enim cerebrum à phlegmate.

Casiæ fi. Ameos dictum est. Casia fi. ca. est. et hu. circa primum gra. sanguinem depurat, membra confortat, cõtra tertianam & quotidianã hic ponitur, quia depurat humores, &

præparat, fructus est arboris vltra mare. Eligēda est in colore rufa, in substantia crassa, ponderosa, quæ dum concutitur grana non sonant interius. sophisticatur sic, cū inuenta sit leuis cooperitur in arena, vt ibi humiditatem, & ponderositatē accipiat, quod sic cognoscitur, quia humiditas multum aquosa intus reperitur, per. iij. ann. serua. quando ponitur in medicinis sine cortice debet ponderari, quando ponitur in decoctione cū cortice, mel quare apponitur diximus, & mel quod sufficit.

Acharistum sine munere interpretatur, & proprie datur contra catarrhum, & contra omne uitium pectoris ex frigiditate, maxime asthmaticis, arteticis, tussientibus, confert fluxum patientibus phlegmaticum per os datum in sero cum uino albo calido. sexta pars confecta est lib. i.

Recip. costi, chalbani, opij, phœnicon indum, hyssopi, se. lini, ana drach. i. spicæ, croci, coralli, xylobal. casiæ fi. xylocasiæ, calami aro. reupō. myrrhæ, styracis calami. opopanacis, bdellij, ammoniaci, olibani, cicidō, spicæ celticæ, abrotani, acori, assari, brathyos, roris syriaci, scillæ, daphnidō, pyrethri, āmo. anisi, psylij, ozimi, dauci, leuistici, marathri, meconis, melanopiperis, macropiperis, leucopiperis, floris syriaci, ana scrup. ij. helenij, scrup. i. & ß. hellebo. ni. zingi. ana scrup. i. mel quod sufficit. sumatur cū uino calido in sero.

Additio.

Acharistum sine munere interpretatur nisi prius mercedem acceperis. Et istud est magnum quod est admirabile, ad differentiam parui, vt vult Nicolaus in magno antidotario, in quo habet has duas descriptiones, magni. s. & parui, valet contra catarrhum, & omne vitium pectoris ex frigiditate, hoc est contra humores frigidos pectus rheumatizantes, & spūalia grauantes. Maxime asthmaticis, & est asthma, vt vult Aui. xiij. ægritudo pulmonarijs, cum qua patiens non inuenit excusatiōnē ab anhelitu frequenti, sicut est anhelitus quo laborat p̄focatus, & festinatus. Et cōueniunt ista quatuor noīa in hoc ꝙ significant malitiā anhelitus. s. asthma, dyspnia, oregmon, & orthopnia, ꝑpter defectum contingentem ex membris spūalibus principaliter. Sed differunt, quia dicitur asthma quando cadit peccatum in expiratione, & est sine sono, & cum tussi parua; oregmon vero dicitur quando sonus est plurimus in anhelando: orthopnia dicitur qn̄ est peccatum in inspiratione, expiratiōe, & sonitu: dispnia vero est sine sonitu. valet etiā arteriosis. i. illis qui detrimentū patiuntur in trachea arteria vt rauci, & sic valet contra raucedinē ex frigido humore causatam, vel propter descēsum frigidi humoris ad tracheam arteriā. Tussientibus ex descēsu frigidi humoris ad partes pectorales. Contra fluxū patientibus phlegmaticū per os datum cū vino calido albo. i. contra humiditatē saliualē superfluā, & abūdantē per os datū. Etiam Nicolaus in magno antidotario dicit ipsum ad plures alias infirmitates valere, vt ad stōi debilitatem, & vomitū ab humore supple phlegmatico cātos. Ad hepar ex vētositate splenis distemperatū, & splenē ex longa infirmitate tumentē, hoc est inflatū, pleureticis, iliosis, nephreticis, stranguriosis peculiariter medetur, & oībus venenatis morsibus obsistit.

Phœnicō. Simplicia quæ hic sunt declaranda nunc declarabūtur. Primū est phœnicon indū, & p phœnicon indū, intelligit hic cōiter dactylus qui ex India affert, nā phœnicon grece dactylus latine. Isidorus Græci palmā phœnicem dicunt eo ꝙ diu duret ex nomine auis phœnicis quę multis annis viuere perhibetur, sed in libro de doctrina Grēca scribitur phœnicobalanus dactylus. Aliqui tñ intelligunt per phœnica tamarindos, & dicunt proprie oxyphœnices, i. aceto si dactyli qui fructus ex India deferuntur: et ideo aliqui textus loco phœnicon indi habent tamarindi. Selinum. Secundum simplex, quod nunc est declarādum est selini, & per selinū intelligendum est apium, hoc est semen apij, nam selinum Grēce apium latine dicitur, inde petroselinū, id est apium petræ, nonnulli tamen textus habent semen lini, quod satis est consonum, vt satis videtur per vtilitates ipsius acharisti. cōmuniter tamen reperitur selini. i. se. apij.

Tertium simplex, est cicidon, & est cicidon galla, nam cicidon, vel cicis Græce est, galla Latine, & sic reperitur apud Diosco. cap. de cicidos. Gal. vij. simplicium dicit cicis, id est galla quam quidam omphatia nominant.

Quartum est brathyos, & est brathy Græce, sabina Latine, de qua Serapio in cap. de junipero dicit. sed sabina est illa, quę dicitur brathy. Plinius īquit sabina herba brathy appellata à Græcis duorum generum est, &c.

Quintum simplex, hic declarandum est roris syriaci, & est ros syriacus s̄m compositorem flos orni, sed non dicit quid sit ornus, sed s̄m rei veritatē ros syriacus est sumach, nam vide ꝙ vbicunq; in libris de Græco translatis habetur ros syriacus, in arabicis in eisdē locis habetur sumach. Nam apud Diosco. cap. de origano, vbi est ros syriacus in Serapio. eodem loco ex verbo Diosco. est sumach. idem in cap. de porro, vbi habetur tuso cum rore syriaco, in Serapione habetur sumach. Sextum simplex, hic declarandum est daphnidon, nam daphne Græce, laurus latine dicitur, inde daphneleon, id est laurinum oleū, & sic hic per daphnidon baccas lauri intelligimus.

Septimum simplex, est mecon quod est semen papaueris secundum Ga. vij. simplicium. Diosco. de meconio ca. facit, & est idem. Octauum simplex, est helenium, et est secundum compositorem enula campana, & apud Diosco. vocatur helenium, multi symphitum vocant, alij blatum, alij phlomum falso supple. Latini autem enulam vocant, folia habet phlomo similia angusta, & mollia, & oblonga non crescentia in altum, sed super terram late expanduntur, radix est illi ingens, & odorabilis, & rufa, & vescida, gustu nō suauis, frutex est illi similis lilio tirsum habet album, in cuius summitate flos est aurosus, montuosis, & vmbrosis nascitur locis, & humidis, & in hortis, hæc sunt quæ hic pro nunc declarabuntur, alia satis nota sunt etiam alibi pluries declarata. Ista opiata raro in vsu habenī, vnū simplex dimissum est indeclaratū, & est flos syriaci quod est, vt volūt aliqui flos maluæ, alij dicunt quòd est flos bismaluæ, cape quem volueris, quia parum adinuicem differunt. Summa medi. est res. xlvi.

Athanasia, id est immortalis proprie ualet ad fluxum sanguinis mulieris, datur cum succo plantaginis qui succus debet prius duci super lapidem molarem cum lapide hæmatite tandiu donec in sanguineum colorem uertatur, et cum tali succo distemperata medicina detur, & eadem bombice intincta, & sæpius in uuluam missa, sanguinem constringit, hoc quidem facit hæmoptoicis cum tali ordine distemperata, & naribus attracta flu. san. narium sistit. Sexta pars confecta est lib. i.

Recip. cinna. casiæ fi. ana drach. iij. & gran. viij. croci, schinanthi, styracis calamitæ, fu, sileris, hyoscya. apij, dauci, anisi, betonicæ, opij, ana drach. i. & ß. & gran. iij. spicæ, folij, castorei, myrrhæ, lapidis hæmati. sang. draco. coralli rub. mumiæ, costi, boli, charabe, symphiti, lemnias, assari, acori, corticis mandra, polij, baccarum lau. meu, macropi. leucopi. petrosc. ana drach. ß. mellis quod sufficit. dosis eius est drach. iij. cum succo plantagi. propinata lientericis, dysentericis, & ad diariam ualet.

Athanasia dicitur immortalis, quia hominem ab impetu mortis liberat, facit ad dolorem capitis factum à rheumate data cum decoctione olibani præcedente generali purgatione contra dolorem oculorum: tunc debent pilulæ de athanasia formari cum puluere olibani, & teneri sub lingua, vt fumositas resoluta petat cerebrum, et confortet neruos eius, & fluxum cohibeat: fiat emplastrū ex athanasia mace, & olibano, & albumine oui, & fronti, & temporibus apponatur.

Ad dolorem dentium si fiat vitio stomachi detur cum aqua tepida, quia reprimit fumositatem à stomacho ascendentem ad dentes. Si fiat vitio superiorum, fiat emplastrũ quod diximus in dolore oculorum. Stomatichis, & cibos non digerentibus non debet dari, licet in antidotario reperiatur, quia aliter à primo inuentore fuit composita q̃ modo fiat: tunc enim erat satis ca. modo est fri. per species appositas & temperata, sanguinis fluxum cum suc. pentaphylli stringit, vel quod melius est lapis hæmatites cũ suc. plantaginis super cutem fricetur donec succus rubescat, & cum eo athanasia distemperetur, in eo succo bõbax intincta sanguis anatropin, id est fluxũ per subuersionem, anagogen, siue diabrosim ex pectore vel pulmone, vel hepate cum tussi frigida curat.

Nota triplicem fluxum sanguinis per subuersionem, illum. s. qui fit per ebullitionẽ cum petit superiora, & venas abrumpit, & fit fluxus per diabrosim. i. per resudationẽ, per anagogẽ notat sanguinis omnimodũ fluxum, tam per superiora q̃ inferiora fm diuersitatem membrorum. vnde variandus est modus exhibitionis. Si fluit sanguis ex spiritualibus dandæ sunt pilulæ de athanasia, & puluere penidiarum, sed quia sunt constrictiua pectoris tussim incitãt. vnde fit maior fluxus sanguinis, statim lenitiua sunt exhibenda, vt aqua decoctionis tragacanthi, gummi ara. liquiritiæ. Si à nutritiuis fluat sanguinis danda est cum suc. plãtaginis, per inferiora per clystere inĳciatur cũ eodem suc. fiat etiã emplastrũ super vmbilicũ & renes ex athanasia, mastice, olibano, sangui. draco. bolo. & alb. oui cum modico ace. & sale, menstrua constringit cum vino decoctionis verbenæ. Est & alius potior vsus in vino decoctionis genestellæ, vel bistortę, vel succo plantagi. contra suffocationẽ matricis, non iniecta, non ore recepta, sed supra carbones ponitur, & fumum per os & per nares recipiat: habet enim fumum horribilem quem nerui sentientes abominatione cõcutiuntur, quo motu mouetur matrix ad inferiora. Contra gonorrheam cum styptico deco. bdellĳ & castorei, fiat emplastrum ex athanasia, & duobus prædictis cum succo alicuius herbæ stypticæ et frigidæ, & apponatur pectini, & pudibundis addita acresta, vel aceto. Cõtra diabetem cum aqua ro. fiat emplastrum ex athanasia, & sandalis alb. & rub. & ro. suc. semperuiuæ, & apponat renibus, & lamina plumbea minutatim perforata superponatur. Omnibus vitĳs vesicæ detur cũ puluere cimini, vel cinnamomi, cœliacis cum vino decoctionis olibani, & masticis. Colica cum aqua in qua tragacanthum infusum sit. Nota quod qñ colica passio est de phlegmatico humore viscoso nõ debet dari athanasia, si fiat de rheumate, vel calida causa, potest dari. dysentericis cum decoctione alipsei, id est gallę, herba est quæ iuxta riuos, & in riuis nascitur. Nota, dysentericis non est danda, nisi pręcedat generalis purgatio myrobalanorum citri. cum aqua rosa. vel aqua pluuiali, sed p̃cipue debet dari eis, sicut prædictũ est de fluxu sanguinis per anagogen, lientericis cum decoctione balaustiæ, præcedente purgatione cum decoctione agarici, polypodĳ, & interiore colocynthidis. Nota, mithridatum specialiter cura est lientericorꝝ aperta, antequã in specialibus confirmentur, valet athanasia cum aqua infusionis tragacanthi post confirmationem non valet, epithimetur exterius cum succo corrigiolæ, vel semperuiuæ, bonũ est, si exterius sit apa, quia repercutit. his qui uenenũ receperunt, datur cum melle, vt mundificet, cum oleo, vt vomitum prouocet, post vomitũ sero detur athanasia cũ decoctione aristo. vel dictami, gentianæ: & tunc vomitus nõ prouocetur. à serpente, vel ab aíali venenoso morso cũ prædicta decoctione supra morsum cataplasmetur. ℞. cinna. ad fluxũ cohibendum etiã confortat cassia fistu. licet laxet non ponitur hic ad laxandum, sed ad depurandum.

[Schi]nãthi. Schinanthi. ca. & sic. in. ĳ. gra. dicitur autẽ palea camelorũ in ægypto, & in arabia, cõis est cibus cameloꝝ, virtutem habet diure. consumptiuam, attractatiuã, ponitur hic ꝓpter dolorẽ dentium & neruorũ, quia confortat, quanto albius melius, nõ sophisticatur, cum ponitur in medicina, abĳce illud lene quod est exterius, & fustes, si qui sunt interius. per. iĳ. an. seruatur aqua decoctionis eius phlegma diuidit & purgat. styra. calam. fu, se. hyoscyami, opĳ, diximus supra, ani. apĳ, dauci, similiter opĳ, sed nota ꝙ poniť hic pp vitium pectoris & hepatis, & apa renũ, si sanies ibi sit ex aliquo apostema per istam medi. mundificatur.

Spicę, folĳ, castorei, myrrhę diximus supra. Nota, castoreum, & opiũ ponitur hic, ꝓpter gonorrheã, vt castoreũ sua sic. sperma desiccet, opium sua frigiditate condenset.

Hæmatitis. Hæmatitis fri. & sic. est lapis qui in transmarinis partibus inuenitur. præterea, ꝓpter fluxũ sanguinis vndecunq; fit diu seruatur. lapis iste tritus cum succo plãtaginis, & naribus immissus fluxum sanguinis narium restringit.

Bolus. Bolus. fri. est et sic. in. iĳ. gradu, terra est quę in armenia reperitur, vnde bolus armenicus diciť, inuenitur & in alĳs regionibus, ponitur ad quemlibet fluxum restringẽdum, eligendus est in colore rufus qui alterius terræ non habet admixtionem, non sophisticatur, diu serua. in cibis & potibus datur cum ouo sorbili, vetus fluxum sistit.

sang. dra. Sãguinis dra. suc. est herbæ, aliqui dicũt, ꝙ gũmi est fruticis, qa fustes cũ eo inueniunť admixti, est frig. & sic. in. ĳ. gra. ponitur hic maxime pp fluxum san. per inferiora, sed quia sophisticatur ille debet eligi qui cũ frãgitur colorem habet sanguineum, & lucidum in substãtia, diu seruatur, puluis eius in cibo & potu datus stringit sanguinis fluxũ.

Charabe vernix. Charabe vernix vel inuernix, idem est. gũmi est arboris ca. & sic. tpate cõtra fluxũ sanguinis hic ponitur, & sunt tria genera vernicis, crassum subtile, & cõfectum cũ oleo, & gummi vernicis fit quo clypeorũ pictores vtuntur, & illud nõ paratur in medicinis, qñ inueniť in receptis, charabe crassum est intelligendum, qñ smirnix subtile, nõ sophisticatur, diu serua. eligendum est in colore clarum.

symphitũ. Symphitum, consolida maior est, sed proprie symphitũ dicitur, radix eius ponitur propter fluxũ san. & ventris & menstruoꝝ, eligendum est hñs substãtiam non leuem, nõ perforatã, per. v. ann. serua. puluis eius datus in cibis valet contra fluxum ventris, suppositus cõtra fluxũ menstruorum, fomentatio de ipsa herba valet contra reten. menst.

Vide an hic expositor decipiatur, ca. est sic. in. iĳ. grad. virtutẽ habet attrahẽdi & consumẽdi, & est vena terræ in Græcia, & in occidente, eligendũ in colore clarũ, quod cũ frangiť inuenitur foliatũ illud bonũ est. Illud autẽ optimũ est quod est clarũ, & minutũ, nõ sophisticatur, ponitur hic pp vitia capitis et pectoris, vt eius caliditas repugnet frigiditati opĳ, p multũ tẽpus seruatur. Puluis eius mixtus cũ sapone spatareno multum valet inueteratæ serpigini si locus serpiginosus aqua ca. lauetur, deinde p̃dicta confectio superponatur aliquãtulum ibi dimittatur, post auferatur, quia multum astringit, nec patiens potest tolerare diu, & post, locum ablue, sic igni impone, & aufer per interualla donec serpigo sit mortua, post vngatur vnguentis, vt docetur in chirurgia. ϶. i. auripigmenti datus tussientibus cũ ouo sorbili multũ valet. Coralli rubei, costi, assari, mandragore corticis. Polypodium, ca. est & sic. in. ĳ. gra. virtutem habet extenuandi crassos humo. ponitur hic cõtra vitia splenis & hepatis, herba est satis cõmunis, subtilis substantiæ, valet contra diuturnam duritiem splenis, p an. potest seruari. Baccæ lauri. subtilis est substãtiæ depuratiuæ. ca. est et sic. in. ĳ. gra. virtutem habet cõfortãdi, ponitur hic pp catarrhum, et alia vitia capitis. qñ inueniũtur baccæ vel daphnę coctæ fructus lauri est ponẽdus, qñ daphnis, vel daphnides folia lauri. Sed quia de fructu diximus de folĳs est dicendum, catarrhum vel corizam patiẽs folia lauri cum rosis coquat, & fumũ per os & p nares recipiat, illam aquam cum nare sugat, ꝙ si catarrhus, vel coriza fiant ex frigi. loco ro. pone. lauda. folia lau. in medio maĳ debent colligi, & in vmbra desiccari, vltra an. nõ debet seruari. Mumia. ca. est & sic. in. iiĳ. gra. virtutẽ habet cõstringendi, ponitur hic ꝓpter fluxum sanguinis per inferiora vel superiora, & est quædam superfluitas quę inuenitur

Polypodium. Baccæ lauri. Mumia.

uenitur in sepulchris mortuorum qui fuerunt conditi balsamo vel viridi aloe, sophisticatur.i.intelligendũ est quod cum frangitur habet subnigredinem cum quadam liuiditate, & quia horribilem habet saporem, diu seruatur. Meu, macropiper, de istis superius dictum est.

Cassiæ, petroselini, cassiæ fi. cinnamo. ana. drach.i.ß.& gran.iij. castor. myrrhæ, lapidis hæmatitis, sang. dra. mu. coralli, rutæ, costi, symphi. lempnias, acori, corticũ mandra. polij, baccarum lauri, meu, macropiperis, leucopipe. petrose. ana drach.ß. mel quod sufficiat. conficiatur, vt dictũ est. cassia fi. resoluatur in cacia. & si ponatur vltra tres annos nil habet efficacię. dosis eius est, drach.iij. Nota hic opiata per.iij.an.seruantur.

EVangelon, id est nuncium bonum datur patientibus acutas febres cum syrupo uio. uel aqua frigida, datur tertianarijs & duplici tertianæ cum duobus scrup. aut tribus boni rhabar. uel cum aqua tepida, distemperatum & bibitum mirabiliter medetur, & datur contra caliginem oculorum patientibus ex fumo cholerae rubeæ uel ex acuta febre: hepaticis, hictericis datur cum suc. scariolæ uel fœnicu. aut cum decoctione capil. ue. viij. pars confecta est lib.ij.

Recip. myroba. citri. chebu. corti. ana drach. viij. indorum, drach. vij.ß. portulacæ, uiolarum, scariolæ, ana unc.ß. belliri. emblici, ana drach.i. & gra. vij. masticis, drach.ij. & scrup.i. tamarindi, unc.iij. floris nenufaris, berberis, been rubei, rhabarbari, ana drach.i. & gra.iiij. medullæ cassiæ fi. unc.iiij. Conficitur sic, in duabus lib. aquæ pone syrupum uiolatum, unc.ß. & bulliat donec aliquantulum coloretur aqua, postea ab igne deponatur et coletur: de eadem aqua accipiatur quod sufficiat ad abluendũ cassiã fi. & tamarindos. cola per caciam, & cum alia aqua addatur lib.i.& ß. zucchari, & bulliat usq; ad aquæ consumptionem, postea addatur lotura cassiæ fi. & tamarindorum: et iterum bulliat ad spißitudinem. Si uis probare si coctum sit, ponatur super marmor, & si adhæreat quasi mel, coctum est, & tunc ab igne deponatur, & aliquantulũ infrigidari permittatur: deinde supradictarum specierum puluis superaspergatur, & cum spatula agitetur donec incorporetur. dosis eius est, drach.iij. ut superius dictũ est: sero & mane cum aqua tepida datur.

Additio.

Euangelon interpretatur nuncium bonũ, datur patiẽtibus febres acutas cum syrupo violato non pro minoratione materiæ, sed pro eradicatione, per febres acutas intellige hic tertianas continuas, vel causon, vel cum aqua frigida vel tepida distemperatum & bibitum datur tertianarijs, vel duplici tertianæ, tertianarijs quidem veris vel nothis: similiter & duplici tertianæ veræ, vel nothæ. Datur etiam patientibus caliginem oculorũ, id est tenebrositatẽ ex fumis choleræ rubeæ, vel ex acuta febre, datur hepaticis, hoc est dyscrasiã calidam hepatis patiẽtibus, & hictericis ex cholera rubea cum succo scariolę, vel fœniculi, ac cũ decoctione capil. vene. quia omnia ista sunt deoppilatiua. Istud electarium non habetur in vsu: & si bene inspexeris, parum differt à triphera saracenica quo ad intrãtia, & quo ad effectus & proprietates: & ideo ipsa triphera ipsius Nicolai vtuntur medici Galliæ ad casus supra scriptos, & nõ hoc electarium.

Simplicia hic declaranda pauca sunt, quia satis nota & alibi pluries declarata. Aliquæ tamen diuersitates in confectione præsentis electarij apud diuersos reperiuntur. Et primo apud aliquos reperitur. ℞. myroba. citrino. chebu. corticum, anã. ʒ. vij. indorum. ʒ. viij. apud vero nõnullos reperitur. ℞. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, corticũ, & indorum, anã. ʒ. vij. sed primus ordo nihil melior videtur. Secũdo apud aliquos reperitur circa finẽ cassiæ fi. ℥. iiij. syru. viol. ℥. ß. cõficitur sic, in duabus lib. aquæ. ℥. i. & ß. viol. bulliat donec aqua aliquãtulum coloretur &c. In aliquibus vero reperitur in duabus lib. aquæ pone syrupi vio. ℥. ß. & bulliat donec aliquantulum coloretur &c. Et primus modus mihi videtur rationabilior. Item aliqui textus habent flores nenufaris &c. Alij nymphææ, & est nymphea apud Serapionem nenufar, et sic idem est, de quo Ianuensis in synonymis, nymphea Grece, nenufar Latine, & vocatur sic à nymphis quæ vocabantur Deæ fontium: ipsum nãq; nõ nisi in aquis nascitur, falsi herbolarij, qui se omnia scire fatentur, nescio quã plantã in vineis nascentẽ pro nymphea tradebant Diosco. Nymphea siue, vt alij cacabus veneris .i. papauer palustre, siue, vt Latini alga palustris, nascitur in aquis stantibus vel locis non cultis & aquosis. folia habẽs similia ciborio, sed minora, & oblonga altius super aquã proferens caput, multa capita infra aquã habens ex vna radice, flos est illi albus similis lilio cum paruo pallore, semẽ habens in medio croceum, sed cũ effloruerit rotundum efficitur, sicut mala maciana, aut capita miconis, in quo semen nigrum inuenitur latum & spissum, in gustu argillosum, hasta eius lenis & nõ crassa est & nigra, est similis ciborio radix est nigra & aspera, & nodosa, & in autũno siccatur, hæc ille. Sũma medi. pręsentis electarij est res. xviij.

ANtimoron.i. contra mortem, quod cephalalgicis, lethargicis, stomaticis, ischiaticis, podagricis, & de matrice laborantibus, discoloratis, nephreticis, & omnibus qui de tenui, aut uiscoso phlegmate affliguntur, & his qui cibos non digerunt, phlegma & choleram purgat, & aquosos humores cum uentositate. octaua pars confecta est lib.i.

Recip. aloes, drach. v.& ß. & gra. vi. cassiæ fi. drach.i.& gra. vi.& ß. marathri, masti. ana scrup.ij. gra. v. cro. drach.ß. assari, scrup.ij. & gra. v. & xylobal. scrup.i. & gra.ij. et.ß. cinna. scrup.ij. et gra. v. ireos, drach.i. aron, dragonteæ, ana scru.i.& gra.ij.& ß. agarici, colocynthidæ, nitri, euphorbij, castorei ana scrup.ij. & gra. v. alexãdri. apij, petrose. ana scrup.ij. gra. v. hellebori. nig. drach.ß. diagridij, cocognidij, ana scru.ij. gra. v. mel, quod sufficit. datur in modũ castaneæ in sero cũ aqua cal'a.

Additio.

Antimoron, id est cõtra mortẽ. Istud electarium quod à Nicolao describitur valet secũdũ eum cephalalgicis hoc est dolorem capitis patientibus. Lethargicis. & est lethargia apostema frigidum posterioris partis cerebri. Stomatichis: sunt enim stomatichi ex facili causa dolorem stomachi patientes. Ischiaticis. est quidem ischiatica passio dolor ischiæ, vel anchæ quãuis aliqualis sit differẽtia inter dolorem anchæ, & ischiæ. Podagricis. & est podagra dolor, vel gutta pedum. Et de matrice laborantibus, siue suffocationẽ, siue præcipitationẽ, vel aliquẽ alium morbũ ex vitio humorum præcipue phlegmaticorum. Discoloratis, propter oppilationẽ factã in venis ab humore iã dicto. Nephreticis. est enim nepresis dolor renũ propter calculos illic generatos. Valet generaliter istud electariũ laxatiuum oĩbus illis qui de tenui, aut viscoso phlegmate affligunt, & his qui cibos nõ bene digerunt, propter lubricitatẽ stomachi, phlegma & choleram purgat, & humores aquosos, vt in hydropicis, pręcipue in ascite cum ventositate in qua specie humores aquosi supefluunt cum aliqua portiuncula ventositatis.

Aliqua sunt in præsenti electario simplicia declaranda. Primum est aron, id est pes vituli, siue dragũtea minor, in præsenti electario ambæ ingrediuntur maior. s. & minor, & alio nomine vocatur iarus, vel barba aaron, vel pes vituli. Secundum simplex est draguntea, quæ secundum Dioscor. colubrina, vel viperina dicitur, & secũdũ Mes. in suis simplicibus luf, siue serpentaria maior, siue collum draconũ. Ambæ radices vsui medicinæ competunt, vt satis patere potest hic. Tertium simplex hic declarandum est nitrum, quod est sal indus secundum compostrorem, secundum Serapionem in cap.

cap. de baurach, nitrũ est aphronitrum, siue spuma nitri. Diosco. de nitro capitulum fecit, de quo dicit quòd eligendum est leue, & colorem rubeum habẽs, aut album, & est baurach armenum. Quartum simplex est Alexandrum. i. olixatrum, siue apium Macedonicum. Quintum simplex declarandum est cocognidium quod est semen chamęleę, vt dicit Diosco. in cap. de chamelea. Alexãder iatros cap. de hydropisi ait, chamælęa, vnde cocognidium colligitur, & est lacticinium folij oliuæ habens similitudinem. Et sic est secundum veritatem, quòd cocognidium folia habet, sicut folia oliuæ. Summa medici. est. xxiiij. res.

Antidotum, id est contradatum: hæmagogum, id est sanguinem menstrualem ducens, ualens ad multas mulierum passiones, matricem, quæ non usu purgatur, purgat mirabiliter, menstrua educit, & fœtum in utero occidit, & postea extrahit, & post partum quæ non sunt purgata, purgat, & ad salutem perducit, petram in uesica rumpit & purgat, urinã mouet, stranguriam sanat, hepatis emphrasim curat, sclirosim in splene sanat, & ad omnia interiora magnum bonum facit, & ad stomachi indigestionem, & eos sanat qui colicam patiuntur: nephreticis prodest, qui autem hoc habuerit sanitatem obtinebit, uel aliquando hæmorrhoidas prouocat, uiam totius corporis aperit, & fœtum mortuum, & secundinam educit, & uesicam purgat, stomachum calidum facit, uentositatem consumit, uomitum compescit: tamen in mulieribus nihil operatur fortius ad omnia, quæ illis sunt utilia, propter quod cauendum est à patientibus hæmorrhoidas, aut fluxum uentris, aut dysenteriam, octaua nona pars confecta est lib. i.

Recip. assari, acori, amomi, se. atriplicis, marathri, ana drac. i. & gra. vi. anisi, scrup. ij. aristolo. lon. artemisiæ, cassiæ fist. ana scrup. ij. & gra. xiiij. centaureæ minoris, scrup. i. & gran. vij. centaureæ maioris, dauci cretici, ana scrup. ij. hellebori ni. scru. i. foliorum lauri, scrup. i. & ß. & gra. iij. liquiri. drachm. i. & scrup. i. lupini, drach. ij. melanthij, scrup. ij. myrrhæ, scrup. i. & gra. xiiij. orobi, scrup. i. stypteriæ, scrup. ij. macedonici, scrup. ij. & gran. xiiij. pyretri, scrup. ij. & gran. xiiij. piper. drach. i. & scrup. ij. & gra. vij. se. rutæ, scrup. ij. & gra. xiiij. spicæ, scrup. ij. & gra. xiiij. puleg. scrup. ij. & gra. xiiij. peoniæ scrup. i. & gra. vi. cyperi, scrup. i. sinoni. scru. ij. schinanthi, scru. i. & gra. xiij. gariophyl. scrup. ij. radicis capparis, cimini, ana drachm. i. apij, sabinæ, ana scru. ij. & gra. xiij. xylobal. scru. i. et gra. xiiij. mel, quod sufficit: datur in modum auellanæ maioris cum aqua post balneum, si cum febre est: si uero sine febre, cum uino, aut mulso dabis.

Additio.

Antidoton, id est contradatum, hemagogum, id est sanguinem menstrualem ducens. Et dicitur hæmagogum ab hema, quod est sanguis, & ago, quod est duco, quasi ducẽs sanguinem menstrualem. Alij dicunt quòd dicitur ab hæma, quod est sanguis, & rhoos fluxus, & ideo dicitur hæmorosagia. Hoc antidotum apud aliquos interdũ in vsu habetur, respicit proprie membra naturalia, & propagationis proprie mulierum. vnde datum cum decoctione calamenti, & artemisiæ educit mirabiliter menstrua, & fœtum mortuum. Datum cum decoctione aristolochiæ longæ, mundificat puerperas, & interficit fœtum, & expellit secundinam. Datum cum decoctione saxifragiæ, & acori, frangit lapidem, & expellit ipsum. Datum cum decoctione diureticorum confert hepaticis oppilatis, prouocat vrinam, & sanat stranguriam, & nephresim. Datum cum decoctione tamarisci, confert spleneticis induratis. Datum cum decoctione muscatæ, & galangæ, confert indigestioni stomachi ex frigiditate. Datum cum vino decoctionis mentæ, retinet vomitum ex frigiditate, vel indigestione. Datum cum decoctione assari, educit phlegma fortiter.

A Datum cũ decoctione rutæ, & anisi, confert colicæ ex ventositate, vel phlegmate. Vsus eius in mane, conseruat sanitatem, maxime in cõplexione frigida, tamen nocet patientibus hæmorrhoidas, vel menstrua. Simplicia hoc antidotum componentia fere omnia iam satis declarata sunt, tamen de aliquibus dicemus. Et primo de cassiafi. dicunt doctores, ꝙ hic per cassiamfi. intelligere debemus cassiam ligneam, quod satis videtur consonum, si naturam antidoti bene consideraueris. Tẽpore enim antiquo vocabant cassiam ligneam cassiamfistulam, vt vult Ianuensis in sinonimis, quod apparet, nã Cassius fœlix ca. de ægritudinibus stomachi in picra Gale. vbi alij cassiam ligneam scribunt, ipse scribit fistulã simpliciter: similiter in quã pluribus cõfectionibus antidotorũ in antidotario vniuersali, quæ nec laxatiua sunt, nec cassiæfi. competere videtur ex suis proprietatibus, cassiæfi. inuenies, & ligneam intelligere debemus, sicut in athanasia, & in alijs multis antidotis antiquis de Græco trãslatis. Secundum simplex de quo dicetur hic est melanthium. i. gith. Diosco. de melanthio capitulũ fecit.

B Sed apud Sera. est nigella. Et si legis capitulum de melanthio apud Diosco. cum capitulo de nigella apud Sera. videbis quod idem sunt. Species vero nigellæ secundũ modernos sunt duæ, vna habens semen citrinum cum odore prioris, sed forma est, vt semen porri, & ista est illa quę debet poni in pręsenti antidoto. Tertium simplex est stypterium, id est alumen. Dioscori. Stypterium omne in metallis ægyptiacis inuenitur: est vero stypterium scissum à terra ascẽdens, sicut flos nascitur in locis mollibus, sicut in Macedonia, Hierapoli, & multis alijs locis. Sunt vero species eius multæ aptæ vsui medicinæ: est autem rotundum stypterium, est & scissum, est & liquidum eligendum: est vero scissum recens, & niueum valde, quod aer aut aura rapiat. Hoc stypticum est valde, & sine lapide separans se sicut capilli albi, vnde dictum est trichitis, hoc in ægypto nascitur. inuenitur etiam lapis similis illi quo facile adulteratur, sed gustu intelligitur, quia non est stypticum: est vero rotundum quod multi manibus componunt, sed bonũ

C compositione facile cognoscitur. Eligendum est quod ex natura sui compositum est pompholigi simile, & album, & stypticum valde, & paululum subuiride & pingue, & sine lapide, & fragile: liquidum vero stypterium eligendũ est limpidum & lacteum habens vnum colorem & unctum sine lapide, grauem odorem & igneum habens. Est igitur stypterium species aluminis, quæ secundum Diosco. sunt multæ: tamen tres sunt spẽs, quę necessarię sunt in medicina, & sunt proprie alumen iamenum, id est scissũ quod alumen de pluma à vulgo dicitur, & est rotundum quod zuccharum vocatur, & est liquidum quod dicitur alumen de rocha, siue lipparium, & sic secũdum Matthęũ syluaticum de alumine scisso hic intelligitur, quod aliter iamenum vocatur. Alia pro nunc satis nota relinquũtur. Summa medi. est res. xxxvij.

D *Blanca dicta est quoniam albos purgat humores. i. phlegmaticos, ualet cephalalgicis, & oculorum doloribus, & sanguinolentis tumoribus, & lippis, optime facit contra omnia quæ turbant phantasiam, rationem, & memoriam: utilis est tremulosis, epilepticis, paralyticis. octaua nona. pars confecta est lib. i.*

Reci. terebinthinæ, opopa. chalbani, assæ, sagapeni, castorei, antimonij, sulfu. bdellij, asphalti, ammoniaci, styracis liquidæ, carnis leonis, diagridij, euphorbij, agarici, interiorum colocyn. hellebori ni. polypo. tapsiæ, pyrethri, schinanti, peucedani, assari, cyperi, peoniæ, betonicæ, chamæ. polij, amomi, leuistici, se. rutæ, san. dra. ana drach. i. cinna. garyop. macis, cardamomi, anisi, maratri, balsami, scrup. ß. ambræ, gra. v. mel quod sufficit. dosis drach. iij. datur cum uino in quo cocta sit saluia, aut herba paralysis in sero, in modum castaneæ.

Sũma medici. est res 24.

BLanca triplex est, media, maior, et minor, maiori vti mur, licet in antidotario reperiatur quòd sit medicina vsualis blanca, & est medicina laxatiua. Valet cephalalgicis. Cephalea est inueterata passio capitis ex frigido humore facta, & fit vitio qñq; superiorum, qñq; vitio inferiorũ, si fiat ab ipso cerebro ad digestionẽ materiæ, danda est hierapicra, vel benedicta, vel etiã aurea, injiciat per nares, vel pilulæ diacastoreæ, & tunc blanca exhibeatur cum vino decoctionis garyophy. vel cassiæ li. si fiat vitio inferiorum. i. fumo ascẽdente à stomacho, dandum est oxymel ad digestionem materiæ: postea blanca cum vino alicuius odoriferæ spẽi. Valet oculorũ dolori, & sanguinolentis humoribus: dolori oculorum valet data cum aliquo vino odorifero, vel cum decoctione nu. mus. vel cassi. valet & sanguineis tumoribus, ex calidis humoribus, vt pote cholera, vel sanguine non exhibeatur, sed videtur aliqui tumores esse sanguinei cum nõ sint, quia phlegma impellit sanguinẽ añ se, et indigestus sanguis efficit phlegma, & colorat ẽm se: & tunc humor phlegmaticus debet noĩari phlatica cerebri habitudine, & tũc blãca daẽ pdicto mõ.

Lippis. Lippis. lippitudo semper accidit ex phlegmate, & tunc fiant pilulæ de blanca, casto. & nu. mus. & oliba. & exhibeatur. Valet contra omnia quæ turbant rõnem phantasticam, & memorialem. Quidam talibus dant blãcam cũ decoctione anacardi, quod nõ laudo, sed fiat emplastrum de blãca, & gummositate quæ inuenitur intra anacardos, & raso occipite apponatur, & frequenter remoueatur, detur blanca cum decoctione alicuius speciei cõfortantis cerebrum, podagricis, spleneticis, singulariter medetur, podagricis dentur pilulę factę ex puluere hermodactylorum & blanca, spleneticis cum decoctione phylipendulæ, & cum vino decoc. phili. & tamarisci, fiant pilulę de puluere phi. & exhibeantur hydropicis cum vino decoc. radicum fœni. petroselini, apῃ, brusci, asparagi. ℞. terebin. ca. est & sic. gum. est arboris in Italia nascentis, circa Brundusium est satis, attrahit, dissoluit, ꝓpter vitia capitis ponitur hic, sed balsa. ab ea sophisticatur, illa à nullo. aliquãdo alba inuenitur, aliquando subrufa, quæ melior est diu seruatur.

Opo. Opopa. ca. & sic. attrahit, dissoluit gum. est fruticis ẽm Diosc. quę dicitur panax, inde opo. i. suc. panacis. ponitur hic pp epi. apople. & alias passiones capitis ꝓpter paralysim. Elige in colore clarũ, lucidum, sed quia frutex à quo fluit, teneræ est substantiæ, vix sine fustibus vel corticibus potest inueniri, quia cum ferramẽto separatur à cortice, & frutice: ideo secũ trahit cõmixtionem anteq̃ liquefiat: coletur qñ ponitur in medicinis: suppositum ex eo, & oleo mustellino factũ, valet cõtra menstrua retenta ex frigiditate.

Chalb. Chalbanum ca. est & hu. gũmi est arboris, attrahit, consumit: ponitur hic, ꝓpter passiones capitis, & apata, non sophisticatur, diu seruatur, in modum emplastri appositũ apa ducit ad saniem, & cutem attenuat, consumit. gummi est arboris, igneam habet virtutem: ponitur contra passiones capitis paralysis, et neruorũ confortationem. Ponitur in hac medicina Assa, quæ est ferrei coloris, in se habẽs terræ admixtionem ꝓῆciatur. Eligatur in colore quæ similis est sagapeno, quãto fœtidior, tanto melior: assa sup carbones ponatur, & patiẽs lethargiam fumum per os, & nares recipiat, & multum cõfortat paralyticos, ponatur sub lingua. ℈. i. assę, phlegma attrahit multũ, & cerebrũ purgat.

Antimo. Antimonῃ ca. est & sic. attrahit & cõsumit, contra epi. & paralysim, dicũt quidam ꝙ est metallum quod falsum est: sed est vena terrę, & artificiose fit, similis est plumbo in colore & pondere, sed facilius teritur, quod non facit plũbum, nec aliud metallum, nisi comburatur: in transmarinis partibus inuenitur, & artificiose coaptatur, non sophisticatur. Eligẽdum est in colore lucidum, puluis eius cum aqua ros. maculam oculi abstergit, naribus iniectũ sanguinis fluxum ora venaꝝ exurendo constringit, diu seruatur.

Bdelliũ. Bdellῃ ca. est & sic. in. ῃ. gra. gũmi. est quod vltra mare inuenitur, substantiam habet glutinosam, virtutem cõstrictiuam & attractiuam, ponitur hic pp passiones capitis, vt contra operetur helleboro & diagridio restringẽdo eoꝝ malitiam, gũmositate sua membra restringat, vt violentia prædictorũ nõ possit libere diffundi, propterea eius p̃cipua virtus est reprimere violentiam specierũ cum quibus ponitur, non sophisticatur, diu seruatur. Eligendum est crassum bdellium, consolidat membra chartilaginosa.

E

Asphaltum ca. & sic. alio nomine dicitur bitumen Iudaicum, trahit, consolidat, consumit: quidã dicunt esse venam terræ; alῃ dicunt quòd in lacu Sodomæ reperitur, & fit ex alba vel nigra spuma allidẽte, ponitur hic pp passiones p̃dictas, non sophisticatur, diu seruatur. Accipe lacertam viridem abscisso capite & cauda, & ponatur in oleo cõmuni ca. per. xl. dies donec putrefiat: postea coquatur in ipso oleo, & addito asphalto, cera ru. fiat vnguentum valens epilepsiæ paraly. si ex eo spina dorsi inungatur; valet etiam alopetiæ ex humoris fri. putredine.

Ammoniacum ca. est in. i. sic. in. ῃ. gra. attrahit, consumit, relaxat, dissoluit, & desiccat, ponitur cõtra passiones capitis, gummi est, vltra mare inuenitur quod cum frangitur non est vnius coloris intus. Eligendũ quod habet quędam grana lucida, quæ poni debent in medicina. Id vero quando inuenitur cum manibus malaxatur, & vnius coloris, illud abῄce: fit optima confectio ex colophonia, mastice, ammoniaco, arsenico ad pilos tollendos, & faciẽ limpidam, & rubeam facit, sicut in libro de virtutibus herbarum habetur, in tractatu colophoniæ.

F

Styrax liquida alio nomine sigia dicitur, ca. & sic. est, attrahit, & consumit, propter prędictas passiones hic ponitur, gummi est in Calabria, quanto est liquidior tanto est melior: valet tineã patientibus sic præparata. Accipe styracis liquidæ. ℥. ῃ. ammo. sagapeni, picis naualis, añ. ℥. i. in panno capiti tepidum superpone, per triduũ dimitte, post euelles radices pilorum optime, & superfluam putredinẽ ibi existentem extrahit, & cõsumit, depiletur tamen prius cum psilothro, postea ibidem apponatur.

Carnis leonis. ca. est et sic. in. iiῃ. gra. calefacit & neruos confortat propter quãdam similitudinem quam cum neruis habet sicut castoreũ, est enim neruosa, valet contra paralysim, crassam habet substantiam: ponitur in hac medicina ꝓpter p̃dictas passiones, sophisticatur per aliã carnẽ, sed dignoscitur p cutẽ & pilos, salita, & desiccata p. v. an. seruatur, quidam seruant eam desiccatam ad solẽ sine sale.

G

Diagridium calidum est & sic. licet choleram rub. purget principaliter, tamen sequens naturam specierum cum quibus admiscetur phlegma purgat. de cuius electione & conseruatione, & sophisticatione, in alio lib. sufficiẽter dictum est. Sciendum tamen ꝙ de ea optimum fit suppositorium acute febricitantibus sic. Accipe zuccharum, & resolue super tegulam ca. post adde acetũ, & coque ad spissitudinem, post scãmoneam pulverizatam appone, & commisce, ista suppositoria debẽt esse gracilia. de. v. vel. iiῃ. ℈. scãmoneæ possunt fieri. iiῃ. vel. v. suppositoria.

Euphorbium agaricum. ca. est & sic. substãtiam habet subtilem, attrahit & extenuat cõtra p̃dictas passiones hic ponitur agaricus, siue fungus, vel bolus est qui in quadã arbore reperitur. Item inuenitur agaricus masculinus, & fœmininus: mascu. põderosior est, & habet quosdam nodos interius, & est diuersi coloris, fœmininus leuior est, albus, æqualis, leuis substantiæ; qui ponitur in medicina quanto leuior, tanto melior, tribus an. durat.

H

Colocynthidæ interioris. ca. est in. iῃ. sic. in. ῃ. gra. purgat phlegma principaliter, in hac medicina ponitur cõtra passiones capitis, & epilepsiam, & apoplexiam, & paralysim: fructus qui solus in sua arbore reperitur mortifer est. Eligenda est pulpa, quæ cum granis hæret cortici, illa non valet quæ cũ frangitur habet grana separata à cortice: tũ ponĩ succus fœniculi, &. ℈. iῃ. diagridῃ, & ipsius colocynthidæ, & bulliat super cineres feruẽtes, & detur cõtra quotidianã de phlegmate naturali, vel vitreo. multũ confert.

Hellebor⁹ niger ca. est et sic. purgat phlegma principalr. secundario melancholiã, pp p̃dictam causam, ponitur hic

albus

Margin notes (right, partly cut): A[…]al; Vi[…] pr[…] tio[…]; Am[…] cu[…]; Styr[…]; Carne[…] nis.; Diagri[…]; De eup[…] bio aga[…] co.; De colo[…] cynthid[…]; De helle[…] ro.

albus helleb. purgat phlegma, niger melancholiam: albus debet poni cum inuenitur simpliciter, helleb. niger nunquam sine adiuncto, neuter per se dari debet, radix in medicinis ponitur, colligitur in autūno, per tres an. seruatur. Vnguētum fit ex eo ad scabiem, quod valde violentum est. ℞. lithargy. & pone in aceto per noctem & mane agita fortiter, & adde vnicuique li. ℥. ij. helle. et fiat vnguentum.

Polypo- Polypodium ca. est & sic. in. ij. gra. crassæ substantiā habet subiecti, virtutem purgādi principaliter phlegma, secundario melancho. contra prædictas passiones ponit hic. Polypodium est radix, & inuenitur quādoque cohærens lapidibus, quandoque lignis, illud optimum est quod inuenitur in quercubus. conteritur polypodium. ℥. iij. fiant pilu. ex eo, & farina triti. addito fœniculo, cinna. & ouis, detur delicatis cum suo iure ad laxandum.

Nota, polypodium non debet dari sine aliquo extenuatiuo ventositatis, quia multam generat ventositatem.

Tapsia. Tapsiæ ca. & sic. est in. iiij. gra. virtutem habet educendi phlegmaticos humores per inferiora. Secundario melācholicos, tapsia est herba quæ inuenitur in trāsmarinis partibus, & Sicilia. quæ ibi reperitur optima est. ponitur hic propter prædicta. in vere debet colligi, cortex in medicina tam radicis quam arboris ponitur, quando in parua quātitate apponitur, secure cū alijs speciebus potest teri & dari: quando vero in magna quātitate per se teritur, ille qui eam terit linget faciem, & manus, & brachia, & crura, & testiculos optime cooperiat, quia nisi ita se pparet inflabitur qui eā conteret: quod si contingat eum inflari, inungatur populeon cum aceto mixto. Eligendum est quod cū frangitur, non exoluitur in puluerem, per tres annos serua.

Pyretro Pyretri, schœnanthi, peucedani, ca. est & sic. subtilis est substantiæ, virtutem habet diureticam, alio nomine dicit fœni. porcinus, radix eius in medicinis ponitur, herba est, vim habet diureticā, ponitur hic propter spleneticam pas. vt. s. medicinam conducat ad locū vbi continetur medicina, & propter vitia renū, & vesi. in vere colligitur. Eligendum est quod cum frangitur non puluerizatur. per. iij. an. seruatur melius tñ est, vt singulis an. renouetur. Vinū decoctionis eius valet calculosis, contra stranguriam & dysuriam. Assari, cyperi, peoniæ, chamæ. pol. amomi, leuistici, rutę semi. san. dra. quædam istarum ponūtur hic ad confortandū, quædam ad extenuandū ventositatē, quędā ad constringendū, quædā ad laxandū, de quibus superius dictum est. Cinnamo. garyophyl. hæc confortant.

Maci. Macis ca. & sic. est in. ij. gra. subtilis substantię, confortat & consumit: ponitur hic cōtra pdicta, flos est nu. mus. sicut est quidam folliculus qui continet auellanā, sic & macis continet nucē mus. Eligendū est colore subrufum, in sapore habēs acumen cū amaritudine mediā inter ariditatē, & hu. asperitatē, & lenitatē mediā, quæ si cōplicetur cito frāgitur, & signatur esse vetus, si sine fractura bene cōplicatur signatur habere sophisticationē. Vinū decoctionis eius cōtra dolorē stōi ex frigiditate valet. Cardamomū ani. marathrū ponuntur ad extenuandam ventositatem. Balsami, cōfortat cerebrū, & cōsumit eius superfluitates.

Ambra. Ambra ca. & sic. in. ij. gra. Ambra super carbones posita valet epilepsiæ, per os & per nares fumo eius recepto multum confert: febricitantibus detur cum tepida, non febricitantibus cū vino, subtilis est substantiæ, & confortat cerebrum ex aromaticis, reprimit violentiā aliarū specierum, & est factum ex spermate ceti, nā cū cete concumbit sperma effluit, & maris siccitate circa littora condensatur & in ambram mutatur. in occidēte maxime reperitur, cuius duæ sunt species, alba, & grisea: grisea melior est quam alba: alba etiā laudatur. Ambra valet cardiacis, suffumigiū eis factū, epi. & apo. sophisticatur ex admixtione laudani, & styracis. Ea ergo non valet quæ nigra est, quę autem est crassa odore aroma. quæ dentibus masticata malaxari potest, eligenda est. diu seruatur, sic confi citur species cū gūmis debent teri, & puluerizari in tempore sicco, & in vna lib. puluerum ponuntur tres mellis despumati.

A Nota, quòd gummæ cum ponuntur in medicinis debēt puluerizari cum alijs, vel resolui ad ignem: vel etiam colari. dosis eius est. ℥. ß. vel. ℥. ij. vel. iij. ad plus. per bienniū seruatur in multa efficacia, febricitantibus cum ca. alijs cum vino detur. ℞. terebinthinæ, opopa. chalba. assæ fœtidæ, antimonij, cast. bdellij, asphalti, ammoniaci, styracis, carnis leonis, diagridij, euphorb. hellebori ni. interioris colocynthidę, popypodij, pyrethri, schœnāthi, tapsię, peucedani, assari, cyperi, peonię, betonicę, chamędryos, polij, amomi, leuistici, semi. rutæ, san. dra. ana. ʒ. i. cinna. garyophy. macis, carda. anisi, marathri, balsami, añ. ℈. ß. ambræ. gra. v. mel quod sufficit.

Benedicta dicitur, quoniā ab omnibus à quibus sumitur est benedicta, si detur habētibus infirmitates, contra quas inuenta fuit: ualet ad guttā arteticam, podagricis ex frigiditate, renes, & uesicam purgat, media pars confecta est lib. ij.

B *Recip. turbith, esulæ, zucchari, ana. drach. x. diagridij, hermodacty. ro. ana. drach. v. car. spicæ, zingib. croci, saxifragiæ, macropiperis, amomi, cardamo. se. lini, spermatis, petroselini, sialis gem. galangæ, macis, carui, fœniculi, asparagi, brusci, granorum solis, ana drach. i. mel quod sufficit. detur in sero cum uino calido ad modum castaneæ.*

Summa medici. est res. 24.

Benedicta medicina est laxatiua, peripleumonicis detur, sed nō in principio, neque augmento, nec ante septimum diem, sed in septimo, & aliquando nonum diem expectamus, quandoque quartumdecimum: detur cū aqua decoctionis hordei, tragacanthi, gūmi arabici, liquiritiæ, & succi eius. In hac decoctione ablacterantur semē melonis, cucumeris, & cucurbitæ cum vino decoctionis radicis fœniculi, petroseli. asparagi, brusci: vsu tamen oxymellis præcedente, cū tali aqua benedicta exhibeatur tantum patientibus hepaticam ex frigiditate.

C Stomatichis habentibus stomachum distemperatum in frigiditate, ex frigiditate, & alio humore frigido cum vino decoctionis masticis, seminis fœniculi, petroselini, apij, cimini, & anisi, contra ventositatem.

Cephalalgicis. cephalalgia est dolor vetus capitis, quandoque continuus, quandoque interpolatus, & fit ex frigidis humoribus in miringas capitis descendētibus, huic confert benedicta cū vino decoctionis garyophyllorū, nucis mus. pcedente inunctione capitis cum vnguento calido. Dolori renū, & vesicæ: si dolor sit ex sanguine, vel cholera, non prodest benedicta, nec aliquod electarium calidū, quia inde posset maior sequi distēperantia, sed quando fit ex frigidis humoribus detur pcedente vsu seminū diure. vt apij, petroselini, fœniculi, & consimilibus: detur autē cum vino decoctionis saxifragiæ, granorū solis, filipendulæ, vnde fiant pilulæ cum puluere prædictorū se. & exhibeātur podagricis arteticis. Podagra species est arteticæ, quæ quandoque fit ex frigido, quandoque ex calido humore, & tunc non valet, sed specialiter datur his electariū de succo rosarū, quod inscribitur ad guttam calidam, si sit de frigiditate: detur benedicta hermodactylata, apponemus de hermodactylis in triplo quā soleat recipere, iuuenibus omnibus exhibeatur cū aqua calida. Senibus, & frigidis natura cū vino calido: hæ sunt laudes ab authore præmissæ. Experimento didici multū valere iliaco dolori, & colico sic exhibita, fomētetur patiēs de aqua salsa & dulci sm ventrem & renes, & in illa aqua coquantur mercurialis, malua, senationes, in colatura resoluatur benedicta, & addito modico melle, & oleo, & succo mercurialis p clystere inijciatur, & sic cū egestiones emiserūt, secure detur benedicta per os, & diamargariton mixta, ita quod duæ partes sint de benedicta, tertia de diamargariton: si autem per clystere non assellauerit, nullo modo detur benedicta per os. ℞. turbith. ca. est & sic. in. iij. gra. radix est, quæ in transmarinis partibus inuenitur, virtutem habet attrahendi, dissoluendi, & expellēdi phlegmaticos

humores propter omnes fere prædictas passiones: ponitur præcipue hic propter podagrã, & arteticam. Eligenda est perforata non continua, circa medium foraminis aliquantulum gũmosa, nigra in cortice, alba in foramine: plus valet gracilis quã crassa. Inspice substantiam ne sit in minutis foraminibus perforata, quod si est, signa vetustate consumpta, si inueniuntur frondes interius abijciantur, & sic in medicina ponatur: per quinq; ãnos seruatur. Vinum decoctionis eius cõfert arteticis podagricis, de turbith acuitur medicina, sicut hieralogodion, & quędam alia quę cõpetenter in quãtitate. ℈.iij. debent poni, carnem mortuã consumit & corrodit. Zucchari temperate ca. & humi. plus tamẽ hu. quã calidũ. ponitur hic, vt reprimat malitiã aliarum specierum, fit autem zuccharum de canna mellis vltra mare in Hispania, & Sicilia. Elige valde dulce, & album interius & exterius. aliquãdo apothecarij de illo ruso zuccharo quod interius residet, quod mel zuccharinũ dicitur, faciunt zuccharum, et cum eo conficiunt medicinas suas quod omnino cauẽdum est, quia melius esset mel. per multũ tempus seruatur, ita tamen ꝙ ad solem ter vel quater in mense exponatum, & in loco frigido collocetur.

Diagridiũ ca. in. iij. gra. licet diagridiũ cholerã purget naturaliter, hic tamen poniť propter arteticã & podagrã, quia sequens virtutẽ electarij purgat phlegma pręcipue.

Hermodactylus ca. & sic. in. ij. virtutem habet attrahendi, & purgandi phlegmaticos hu. herba est in cuius radice tuberositas quædam inuenitur quæ in medicina ponitur, in vere debet colligi, & ad solem aliquantulum exiccari, & postea in vmbra suspendatur integra non perforata, quia facilius corrũperetur: possunt integra autem seruari plus. hermodactylus in modica quantitate datus multum confert arteticis, super cibos aspersus.

Puluis pro arteticis.

℞. Rosarum, garyophyllorum, spicæ, zingi. costi, saxifrag. macropiperis, amomi, seminis li. salis gem. ca. & sic. duplicis maneriei dicitur, scilicet salsum & dulce, sal gemma dicitur cretale, & est lapis sal gẽmæ, salsum, habet virtutem attrahendi phlegma, non sophisticatur, in transmarinis partibus, & in istis inuenitur copiose: & eligendum est in colore liuidum, in sapore salsum, per multũ tempus seruatur. puluis salis gem. & salis cõmunis, & aromaticarum specierũ super cibos aspersus multum valet arteticis.

Galangæ, carui, macis, maratri, asparagi, brusci, semen herbæ calidæ & sicc. virtutem habet diureticam, ponitur hic propter vitia renum & vesicæ, vt medicinam educat vsq; ad renes, & vsq; ad vrinales meatus, & ad inferiora. quando reperitur asparagi, & brusci simpliciter apponendum est semen ad pondus drach. gra. solis.

Lapis lyncis.

Lapidis lyncis. ca. est & sic. virtutem habet diureticam.

Lynx.

Lynx animal est cuius vrina cum mingit in terra cõglobatur, & in lapidis essentiam transmutatur, non sophisticatur, quia plurimum de eo reperitur.

Grana solis.

Grana solis, frigida sunt, & sic. virtutẽ habet diureticã, semen est cuiusdam herbæ quę in fine autumni colligitur, diu seruatur. Vinum decoctionis eius cõfert stranguriatis, conficiatur sic, species puluerizentur præter scãmoneam: hæc autem per se pulueriza nda est, quæ cũ sit genus lactis coagularetur cum pulueribus alijs, & etiam ipsa nõ est terenda, vt aliæ species, sed est molenda. Hermodactyli duplicandi sunt, & puluis esulæ miscendus est cum pulueribus, si vis eam acuere cũ esula, sic scãmonea, appones puluerem scãmoneæ cum melle despumato & ponderato, & impone pulueres ãn. paulatim. Vltimo appone puluerem zucchari, per. xv. an. serua. & dentur inde. ʒ. iij. in mane, vel uespere cũ calida, benedictæ medietas. ʒ. ij. ℞. turbith, esulæ, zucchari, ãn. ʒ. x. diagridij, hermodactyli, ro. ana. ʒ. v. garyophyl. spicæ, zingiberis, croci, saxi. macropi. amomi, se. lini, salis gem. galã. macis, carui, fœni. spara. brusci, se. granorum solis, ãn. ʒ. i. coł. mel quod sufficit. detur in sero in modum castaneæ cum vino calido.

Benedicta probata arteticis, podagricis, paralyticis, nephreticis. ℞. pyretri, spicæ, piperis albi, & nigri,

E ana. ʒ. i. lilij syluatici, hermodactyli, ãn. ʒ. i. & . s. turbith, drach. xx. scãmo. vnc. ij. zuccha. vnc. i. & . s. ozimi. vnc. s. mel quod sufficit. da in modum nucis maioris cum cal.

Confectio aliptæ muscatæ. alipta, id est mixtura, ualet pueris patientibus asthma, & constrictionem pectoris, & etiam non ualentibus lac retinere, fit inde optimum fumigium, & odoriferum, quo utuntur apostolici, & imperatores in capillis suis, & intrat in preciosissimis medicinis & electarijs.

Recip. laudani purissimi, unc. iij. styracis ca. optimæ, unc. i. et s. styracis rub. unc. i. aloes optimi. drach. ij. ambræ, drach. i. camphoræ, scrup. i. & . s. musci, scrup. s. aquæ ros. quod sufficit. Confice sic. In diebus canicularibus pone styracem calamitam, & styracem rubeam, & laudanum in catino ad solem cooperto cum panno subtilissimo, ne puluis possit attingere: & cum mollificata fuerint ad solem, pone in mortario æreo calefacto ad so F *lem cũ pistillo ferreo similiter calefacto, & fortiter insimul cõterantur, donec ad nigrum deueniant colorem, postea addes puluerem ligni aloes, & insimul fortiter contere, & camphoræ similiter: postea contere muscum in tribus unc. aquæ rosa. & de hac aqua aliquantulum madefac marmor prius bene lotum & calefactum ad solem, & accipe drach. i. cum tabula planissima de eadem aqua madefacta: super marmor diu agitetur, donec ad subtilitatem iunci deueniat, hoc modo facias super marmore madefacto, & tabula de eadem aqua supradicta, & cum reposueris superasperge de illa aqua uidelicet, ut supra diximus.*

Additio.

Confectio aliptę, id est mixturę dictę muscatę, quia muscus intrat. suffumigatio eius accelerat partum ponendo vnum ex trochiscis eius super prunas odorando fumum: confert etiam hoc modo ad branchos, & ad corizam, & G ad catarrhos ex frigida causa: etiã valet asthmaticis et constrictioni pectoris ex frigida causa in eo cõtenta. Cum eadem etiam fit suffumigatio qua iuuantur apopletici. nobiles aromatizant capillos suos, suffumigando cum ea quolibet mane. Transglutiendo etiam ex ea tres pilulas, confert prostrationi appetitus ex debilitate sensus stomachi, & confortat stomachum: similiter oblata cum lacte confert paruulis nequeuntibus lac retinere. Simplicia quę hãc componunt confectionẽ satis nota sunt, pro nunc de duobus tantum dicetur hic: primo de laudano, dictum est laudanum ab illa herba, vnde colligitur quam in cypro laudanum vocant secundum Serapio. ex authoritate Diosco. et fortius ex laudano est illud, quod est boni odoris, coloris vergentis ad virorem sub molli tactu, & quando malaxatur adhæret manibus, & non est in eo zabulum, & non assimilatur resinæ pini, & fit in terris arabum. Aui. laudat illud quod est pingue, ponderosum, boni odoris, et quod ad H citrinitatem declinat. Secũdum simplex, est styrax rubea quæ secundum compositorem est confita rubea apud eundem est cozumbrum, siue thus iudæorũ, & sic est cozumbrũ. vel styrax rub. est thymiama & est fæx styracis liquidæ: nõ enim est styrax calamita, vt dicunt quidam. in hac confectione possumus verificari ꝙ eædem non sunt, quia Nicolaus in pręsenti cõfectione habet styracẽ calamitã, et styracem rubeã. Sũma medi. istius cõfectionis est res. viij.

Confectio galliæ musc. quæ intrat in preciosissimis medicinis & electarijs. Reci. masti. unc. ij. & gummi, unc. i. campho. scru. i. hæc autem bene terantur subtilissime & cribrentur: & trochisci inde fiant cum aqua ro. & siccentur ad umbram, & postquã fuerint desiccati, terantur subtilissime, & misceãtur cum. iiij. unc. olei sambu. bulliti & colati ad medietatem. deinde misce cum speciebus istis bene tritis. Recip. cinnamo. garyophyl.

ryophyl. nu. musc. ana. unc. ß. & omnibus istis commixtis & bene manibus malaxatis, fiant trochisci in medio concaui, & cum sigillo sigillati ad pondus. i. drach. & ß. & postea iungatur cum aqua rosa. cum musco.

Additio.

Confectio galliç mus. dicitur. eo quod recipit muscum, calida est & sicca & styptica, confortat membra carnem stringit. Tentio vnius pilulæ ex ea in ore inter dentes molares palliat optime fœtorem oris, & data cum bdellio & sanguine dra. & charabæ, cōfert sputo sanguinis, posita in electarijs vel in alijs medicinis cordialibus vel odorata cōfert syncopi & cardiacæ. Data cum aqua rosacea, infusionis caryophyllorum recuperat spiritus. Data cum decoctione caryophyl. & nucis mus. confert stomacho lęso materiam frigidam consumēdo, infusa in vino aromatico & odorata, confert bolismo non calido, data cum vino decoctionis caryophyllorum retinet vomitū materiam consumendo, data cum vino decoctionis masticis confert ad fluxum ventris ex lubricitate stomachi causatum, bibita cū succo rutæ, confert suffocationi matricis. Hæc confectio intrat in medicinis pręciosis positis in antido. ipsius Nicolai, quia Mes. in proprio antido. habet similiter vnam confectionem galliæ mus. quę intrat in medicinis pręciosis ab eo descriptis. Et dicitur de gallia secundū aliquos à quadā prouincia sic nominata. Alij dicunt ꝙ dicuntur à quadā herba sic nominata quæ est odorifera. Serapio facit capitulum de gallia & dicit ꝙ est fuch. Simplicia hanc confectionem cōponētia satis nota sunt. Summa medici. est. ix. res.

Confectio neræ ita fit. Reci. ambræ orientalis uel occidentalis unc. i. ligni aloes optimi drach. iij. mus. scrup. ß. camphο. gra. 5. Conficiantur. sic. Inueniatur caciola ad modū caciæ qua colatur syru. uel mel non tamen perforata, & ibi apponatur ambra, & super prunas liquefiat, & liquefacta ab igne deponatur, & postea lignum alo. pulverizatum subtilißime admisceatur, deinde addatur muscus diligenter malaxando cum manibus, & ad ultimum camphora, tamen unaquæq; res per se pulverizata, postea diligenter malaxando cum manibus extrahatur, super concam æncam cōcauam et sigillatam extendatur, & cum infrigidatum fuerit inde extrahatur, & frustatim incidatur. Valet dolori matricis si mulier per inferiora fumum recipiat, & est præciosius incensum quod inter cætera reperitur. ualet etiam satis ad concipiendum.

Additio.

Confectio neræ dicta sic ab inuentore est incensum prçciosius quod inter cætera reperiatur. Nam qn̄ ponitur supra carbones ante oculos, suffumigatio confert principaliter syncopi, eius etiam suffumigatio & assumptio cōferunt valde in dolore matricis frigido, menstrua prouocat, matricem confortat & iuuat ad concipiendum. Simplicia hanc confectionem componentia satis nota sunt, dicemus tamen hic de ambra quia pro basi hic habetur.

Abra secundum Serapio. nascitur in mari, & generatur in eo sicut generatur species fungorum in terra, & quando mare turbatur ejcit à fundo eius lapides magnos, & cum eis ejcit frusta ambræ. Aui. in. ij. cān. ait. Ambra sm̄ ꝙ existimo est manatio fontis in mari, illud vero quod dicitur quod est de spuma maris, aut ex stercore animalis maris, longinquū est. Electio, melior est grisea fortis aselcheti, deinde varia, post eam citrina, & deterior est nigra. Multoties assumit ex vētre piscis q eā comedit & morit. Circainstans ait, ambra idest spuma ceti idest balenæ, nō est ergo gūmi, vt quidā dicunt, nec est spuma, nec est stercus aīalis, nec est iecur piscis, vt quidā mercatores dicūt. Auerrois in. v. colliget ait. ambra est vna de speciebus cāphoræ, quæ oritur in fontibus maris, & natat super aquā maris. Et sm̄ cōpositorem melior est quę in mari orietali vel occidentali reperitur. Summa medicinarū est res. iiij.

Catholicon ualet hepaticis spleneticis, datur in acutis & peracutis, quia mollificat digerit & confortat. Reci. sene bene mundati, casiæfi. mundæ, tamarindorum ana. unc. 8. reu. uiolarum, polypo. anisi ana. unc. iiij. liqui. mundæ, penidi. candi. ana. drach. iiij. quatuor se. frigidorum munda. unc. i. Accipe iterum. lib. i. polypodij quærcini, & tere modicum, et in aqua diutißime decoque, & ex colatura fac syrupum cum lib. 8. zuccari. In parte autem colaturæ distempera casiam & tamarindos, & in fine decoctionis syrupi pone, deinde confice electarium, imponendo pulueres aliorum, & dosis eius est ab unc. ß. usque ad unc. i.

Additio.

Istud electarium apud aliquos, puta modernos reperitur scriptum in paruo antido. Nicolai, tamen in antiquis codicibus non reperies scriptum. Et dicitur Catholicon idest vniuersale, eo ꝙ oēs humores educit leniendo absq; nocumento, vel quia indifferenter omnes humores euacuat incolumiter, febrientes etiam & non febrientes. potest omnia quæ possunt cæteræ medicinæ simplices, & est medicina familiæ. Educit enim melancholiam, cholerā, & phlegma, & mundificat sanguinem. Quod si volueris euacuare melancholiam solum, aut sanguinem mundificare, commisce cum eo epithymum, si choleram, reub. si autem phlegma commisce cum eo turbith, si ventositates misce cum eo anisi & carui. Descrip. præsentis electarij similem apud omnes non reperies, imo quilibet aromatarius suo modo illam vult componere quod ex arrogantia ignorantiæ associata accidit, hanc tamen hic descriptam inter cęteras meliorem & in quodam antido. Arnaldo attributo reperi. Non nulli tamen vt est Luminare maius & alij hoc modo describunt. ℞. sene mundificati casiæfi. tamarin. ana. ℥. ij. reub. vio. polypodij quercini, se. anisi ana. ℥. i. liqui. mundificatæ, penidiarum, candi. quatuor se. frigidorum munda. ana. ʒ. ij. zuc. lib. ij, fiat decoctio cum. ʒ. vi. se. fœni. & ʒ. iiij. polypo. recentis. in qua colata dissolue casiā extractam, & fiat electarium. Si vis fac hoc modo, parua nanq; est differentia inter præcedentem & istam. Additur in præsenti decoctione parū semi. fœnicu. quod bene factum est, quia polypodium de se multam generat ventositatem.

Catholicō.

Notabis tamen vnum quod commune est ad omnia solutiua composita, siue sint electaria, siue cōfectiones, & est ꝙ species solutiuæ sunt crasso modo pulverizandæ, & per satis rarum cribrum tamisandæ, quia talis crassa pulverizatio fit duplici de causa, prima vt diu in stomacho remaneant & ibidem diu operentur, secunda causa vt virtus earum cito nō euanescat, & ne sua subtilitate ad membra transeant, quia maximum nocumentum inducerent. Componentia hoc electariū pro nunc satis nota sunt, ideo hic nihil de eis dicetur. Summa medicinarū est res. xv.

Diamargariton dicitur à duobus margaritarum generibus, perforatarum, & non perforatarum, quæ ibi intrant, ualet cardiacis tristibus, ad omnem cordis debilitatem, & stomachi fastidium patientibus aufert, digestionem procurat, asthmaticis & dyspnicis opitulatur, & phthisicos & eos qui ex longa ægritudine sunt extenuati, reficit, decima pars confecta est lib. i.

Reci. caryo. cinna. spicæ, galan. ligni alo. liqui. trochi. diarrhodon, diani. ana drach. i. ß. nucis mus. macis, diptæ, zedoa. reub. styra. calamitæ ana. drach. i. marga. perso. et non perfora. zingibe. oßis de corde cerui, rasuræ eboris, blactę byzātiæ. ana. drach. ß. musc. amb. cardamo. leuisti. basilic. ana. scrup. i. minus gran. ij. campho. gra. vi. mel. ro. quod sufficit. detur in æstate cum rodostomate uel frigida, in hyemæ cum uino mane & meridie, ualet ut superius diximus, maxime phthisicis et consumptis.

Diamargariton

Diamargariton est electarium valens ad omnes passiones cordis ex frigiditate, sed qñ fit debilitas cordis ex calore nō detur, si sit ex frigiditate detur sic. Accipe. ℈.i. osis de corde cerui, pulueriza & pone in. ℥.i. diamargariton vel. ʒ.ij. in. ℥.ij. & mane cum vino da.

Ad distemperantiam stomachi ex frigiditate sumatur, fastidium amputat. Fastidium aliquando fit ex calore, aut frigiditate, aliquādo ex defectu spirituum, & ex crudis & frigidis humoribus in ore stomachi iuuiscatis. si sit ex calidis non detur, si ex defectione spirituum cum vino detur ante prandium, si ex frigidis & crudis humoribus post cibum. Digestionē procurat. Digestio multis modis impeditur. si ex frigiditate detur sic, lignum aloes integrum, & scamonea, basilicon, pone per noctem in vino & mane exhibeas lignum aloes, ita valet nec suam amittit virtutē, solum autem tale vitium confert multum, sed tunc tota vis ligni aloes amittitur, & post lignum non valet. Dyspneis. Dyspnia ē species asthmatis, sed dyspnia est ex siccitate, asthma ex humi. asthmatico sic detᷣ quod sumptū, non statim transglutiatur, sed diu in ore teneatur, & hoc sit nobis generale. Nota quoties datur contra vitia spiritualium, diu teneatur sub lingua, vt sic per morā veniat ad spiritualia nisi amaritudo saporis impediat aut horribilitas. Phthisicis valet nisi multum febriant, datur cum vino vel aqua hordei, in qua abluta sunt semina melonis, citruli, cucu. quia saniem mundificant, & sic aliquando vulnera consolidant. Longis ægritudinibus, vt quartanæ quotidianæ, quia calorem naturalem confortat, & spiritus reparat, detur cum vino odorifero & citrino, lymphato cum aqua rosata. Malifientes idest syncopizantes vt cardiacos & mulieres laborantes de fumositate matricum, quibus non detur in agnitione, sed ante vel post, mulieribus sic laborantibus non detur per os, sed supponatur in bombice, vel resoluatur in vino & aqua ro. & colata per pessarium iniiciatur, post accesionem interius recipiatur. ℞. ligni alo. caryophyllorum, ca. sunt & sic. in. iij. gra. virtutem habent satis conformem caryophyllorum ad confortandum hepar. hic ponit stomachum & virtutē digestiuam, eligenda sunt subtilia & breuia in quantitate parum caryophyl. excedentia, crassa omnino sunt abiicienda. per sex an. serua. vinū decoctionis eius satis confert sto.

Trochisci diarrhodon. ponitur hic ad confortandum. Troch. interpretantur rotunda cōfectio, diarrhodon idest de suc. rosarum facti. Troch. diaui idest de suc. violarum. ponitur hic ad mundificationē. Musci cal. est & sic. in. ij. gradu virtutem habet confortandi, ponitur hic quia digestionem sua caliditate confortat, & aromaticitate spiritus reparat, superfluitas est cuiusdam animalis. in India, Alexandria, Damasco reperitur qui subrufi coloris est, & aliquantulum solidæ substantiæ. per. v. an. serua. Seminis basilicon herba est ca. & sic. in tertio gradu, confortat, semen eius proprie dicitur ozimum. cum nō inuenitur basilicon semen est apponendum. Quidam tamen apponunt herbā siccam, intelligitur hic herba sic. satis confortat digestionem, non sophisticatur, per annum herba seruatur, semen per septem annos. Herba basiliconis trita cum ouis in sartagine ad modū crispellæ facta, multū confert indigestioni, diamargariton p annos duos seruatᷣ, benedicta p tres.

Additio.

Diamargariton dicitur à duobus generibus margaritarum perforatarum & non perforatarum. Auic. in. ij. cañ. habet vnam aliam descrip. quæ differt ab ista, communiter præparatur secundum præsentem descriptionem quæ est Nicolai, & valet istud electariū ad ea quæ scripta sunt in textu, maxime in causa frigida, & ideo vocatur cōmuniter diamargariton calidum, ad differētiam frigidi, quod valet in causa calida quod descriptum non reperitur apud aliquem doctorem famatum, & ideo à diuersis dinersimo de reperitur descriptum & præparatum. Non nulli hoc modo describunt & præparant. ℞. iij. se. frigidorum maiorum mundato, se. portulᷣ. semi. papa. al. sandali albi, sandali muscatellini, ligni aloes, zingi. rosarum rub. florum nenufa. florum borag. myrtillorū ana. ʒ.i. coral. al. & rub. ana drac. 5. misce simul vt decet, & fiat electarium.

Aliij vero hoc modo describunt & præparant. ℞. sanda. omnium, florum rosarum, florum violᷣ. se. melonum trochiscorum diarrhodon ana. ʒ.ij. osis de corde cerui, spodij, doronici romani, been albi, been rubei, spicæ nardi ana. ℈.ij. margaritarū perforatarū & non pforatarum ana. ℈.5. smaragdorum, rasuræ eboris, hyacinthorum, saphirorum ana. ʒ.5. serici crudi combusti. ʒ.ij. se. endiuię, se. acetosæ, auri optimi ana. ʒ.5. ambræ, ligni aloes ana. ℈.5. camphoræ. ℈.i. musci gra. i. misce, & fiat puluis. Istud apud Lugdunenses magis præparatur q̃ præcedens. Cōponentia istud diamarga. calidum satis nota sunt, vnum tamen notabis ꝙ per trochiscos diarrhodon hic intelligere debemus illos quos ipsemet Nicolaus in præsenti electario describit in suo magno antido. qui inferius describentur similiter per trochiscos diaui, idest de violis qui similiter inferius describentur. Summa medi. est. xxvij. res.

Diacamereon idest ducens hominem de morte ad uitam, quod facit asthmaticis, arteriacis, tussientibus, phtisicis, omnem imbecillitatem stomachi emendat, debiles lumbos confortat, luxuriam prouocat, & omne quod in diarrhodon Iulij laudatur adimplet. decima pars confecta est lib. ij.

Reci. antofol. zin. ana. drac. v. & scrup. i. & gra. xvi. cinnamo. car. ana. drach. iiij. & scrup. i. & gra. 16. carnium dactylorum tantundem, galan. spi. zedo. costi. pyre. coral. ru. dragareupontici, saliuncæ, anacardi. osium dacty. carpo. anisi, amifructus idest iuniperi ana. drach. i. et scrup. ij. et gra. 8. leucopiperis, macropiperis ana. drach. i. & scrup. ij. et gra. 8. limaturæ auri puri, et argenti meri, osis de corde cerui ana. scrup. ij. et. s. mus. rasuræ eboris ana. scrup. i. & gra. 7. ambræ. scru. i. mel. quod sufficit. detur de eo. drac. iij. mane uel uespere cum uino.

Additio.

Diacamereon. i. reducēs hominem de morte ad vitam quod interdū in vsu habetur, est præciosius q̃ diamarga. virtutem proprie respicit vitalem & animalem, complet omne illud in quo diarrhodon Iulij, commendatur datū cum pliris cū musto, confert maniæ prouenienti ab ascensu fumositatum à corde procedentium, datum cum vino infusionis croci, confert cardiacæ calidæ. Tentum in ore ac transglutiendo mane & sero confert pectori, datum cū decoctione hyssopi & ficuum confert asthmaticis, arteriacis, tussientibus, & phthisicis cum ptyssana datum, cum vino decoctionis galangæ confortat stomachū frigidum, ac eius imbecillitates & indignationē emendat, datum cū vino aromatico confert dolori stomachi & melancholiæ, datū cū vino remollitionis zingiberis confert libidini, & cōfortat lūbos imbecilles frigiditate, & ipsum muscatum confert impedimēto cōceptionis ex humiditate matricis.

De aliquibus simplicibus hoc electarium componentibus dicetur hic. Et primo de saliunca, quia ſm compositorem est spica celtica & sic reperitur ſm Matth. syluaticū in litera saliuncæ. Diosc. dicit, saliunca genus herbæ quæ radiculas & folia habet, flores similes violæ, spica celtica habet florem citrinum, qui non cōuenit cum colore viol. tamen loco saliuncæ cōmuniter ponitur spica celtica. Secundum est antiofili, & sunt antiofili crassi caryophyli. Tertiū est amifructus ſm Nicolaū, hoc est semē iuniperi. Aui. in. ij. cano. dicit. abel est fructus iuniperi s. s. zarur. hic textus Auic. est corruptus. nā fructus iuniperi dicitur halharhar. & abel est sabina sicut patet apud Sera. cap. pprio de sabina cui magis credendum est in simplicibus q̃ Aui. alia satis nota sunt. Summa medi. est res. xxvij.

Diamoron à moris celsi dictum, à moris rubi, batinum, ualet ad omnem causam palati & gutturis, cadentem uuā subleuat & humorosam desiccat, medietas est lib. i.

℞. mororū

Reci. mororum celsi lib. ß. mororum bati, lib. i. mellis lib. ß. sapæ. unc. iij. Confice sic. succum mororum cum melle & sapa in uase æreo stagnato ad prunas suauiter decoque, cum autem scire uolueris si coctum sit, pone ex eo guttam super marmor donec gutta marmori inuiscata appareat & adhæreat, tunc cola & in uase stagnato usui reserua, & cum opus fuerit gargarizetur.

Additio.

Diamoron dicitur scdm intẽtionẽ Nicolai à moris celsi, & rubi, batinum à moris ru. Mes. in suo antido. distinctione de loch habet confectionem de moris, & dicit quod est diamoron & sic est, nam sua descrip. cum ista Nicolai concordat, tamen generaliter conficitur secundum præsentem descrip. ipse Mes. in practica capitulo de synanchia gutturis habet vnam aliam descrip. ex authoritate Alexan. sed non est in vsu, in eodem capitulo habet vnã aliam descrip. quam dicit diamoron quod Gal. composuit, sed similiter non est in vsu. Gal. vero. vi. myamir. describit duas descriptiones diamoron, quarum vnam sibi attribuit, alteram vero Andromacho quæ nõ sunt vsuales. Hęc descrip. passiones respicit gutturis palati vuulę, ac omnia genera pręfocationum, vnde diu ac pluries gargarizatum in principio cum decoctione balaustiæ, liqui. & rosarum prohibet ac intercipit fluxum humorum ad ea, quod postea gargarizatum, & diu in ore tentum cum decoctione corticis nucum frequenter, confert mirabiliter repercutiendo materiam fluentem ad guttur, & ad vuulam ac fluxa consumit profundatione succi, quare est peculiare infirmitatũ oĩum eorũdem. Vuulam cadentem subleuat ac humorosam desiccat, synanchẽ prohibet inungendo palatum ac guttur cum eo gargarizatum cum succo plantagi. confert pustulis ac vlceribus oris in quo augeatur mel, vel minuatur secundum quod queritur maior vel minor stipticatio vel abstersio, verum synanchẽ ex vsu fungorum curat gargarismus ex oxymelle scillitico factus. Componẽtia hoc electarium satis nota sunt. Sapa hic ponitur ad resoluendam materiam fluxam, & ad refrenandum stiptica. Summa medi. est res. iiij.

Dianthos dicitur, quia fit de floribus dendrolibani, uiolarum, & rosarum. ualet tristibus macilentis, cardiacis, multum lætificat, & conualescentes ex ægritudinibus miro modo confortat. 6. pars confecta est lib. ij. & ß.

Reci. florum rorismarini unc. i. ros. uio. liqui. ana. drach. 6. gar. spi. nucis mus. galan. cinnamo. zing. zedoa. macis, ligni al. cardamo. ani. ane. ana scrup. iiij. mel quod sufficit, datur mane & meridie febricitantibus cum frigida, non febricitantibus cum uino.

Summa me... res. xvij.

Dianthos electarium est ab anthos dictum quod est flos rorismarini, valet ad omnem debilitatem corporis. si sit ex defectu spirituum, vel ex frigiditate, vel ex oppilatione vel ex caliditate, vel ex humiditate, tũc non valet, si ex frigiditate vel oppilatione valet: frigiditas vero quandoque cum humore quandoque sine humore, si sit frigiditas sine humore, detur cum vino calido vel frigido. Frigiditas cum humore quandoque est cum fluxu, quãdoque sine fluxu, si sit cum fluxu, detur cum vino decoctionis caryophyllo. masticis, & cimini, si sine fluxu, cum decoctione nucis mus. si sit cum oppilatione, detur cum vino decoctionis aliquorum diureticorum. ℞. anthos ca. est & sic. subtiliat & confortat, subtiliat ex qualitatibus suis, confortat ex aromaticitate. rosmarinus bis vel ter fert flores in anno, meliores sunt in vere, in vmbra siccantur, per annum seruantur, cum ponitur in medicinis, folia & fustes abijciantur. Violæ sunt fri. & hu. ponuntur hic vt temperent calorem aliorum & humectent membra spiritualia, ex aromaticitate confortent. Violæ, quędã sunt subalbidæ & illæ non sunt aromaticæ, nec adeo bonæ, & sunt subnigræ & fere purpureæ, & tales sunt bonæ, & in vere colliguntur & ad solem parum siccantur, quia multum sunt humidiores, & possent putrefieri, confice vt alia electaria, per duos annos serua.

Diasatyrion dicitur à satyriõis radicibus, satyriasis enim Græce, erectio uirgæ latine dicitur. proprie datur illis qui debilitatem patiuntur renum, libidinem mirabiliter prouocat ex aliqua occasione prædicta sine mora restaurat. 8. pars confecta est lib. i. ß.

Reci. satyrionum testiculorum uiridium, bauciæ, nucis indicæ, pistacearum, secacul, pinearum enucleatarum ana. drach. xij. car. zingi. anisi, erucæ semi. linguæ auis ana. drach. v. cinnamo. caudarum scincorum uiridium, semi. bulbi ana. drach. ij. & ß. musci gra. 7. Conficitur sic, in tantum mellis despu. quod sufficit ponatur testiculi satyriorum, & bauciæ, & secacul, unaquaque per se in supradicto melle ponantur prius bene contrita, & cum spatula bene cõmisceantur & bulliant aliquantulum, deinde addantur pineæ & pistacia & nuces bene tritæ, & cum aliquantulum bullierit ab igne deponatur, & puluis prædictarum specierum commiscendo adiungatur, ad ultimum uero muscum distemperatum cum aqua ro. apponatur, & sic usui reseruetur, detur in sero cum uino dulci, uel condito coclearium unum.

Sũma medi. ẽ res. xv.

Diasatyrion dicitur à satyris, quos pronos in venerẽ fama vulgauit, vel à satyrionibus qui ibi recipiuntur. Valet contra omnẽ debilitatem renum, sed tamen si sit ex caliditate non detur, sed ex frigiditate cum vino calido detur, si sit ex viscoso humore cum vino decoctionis fœniculi petroselini.

Libidinem excitat, coitus quandoque debilitatur ex defectu spirituum & hu. & ex frigiditate & caliditate, quando ex calore, non detur, quando ex frigiditate, detur cum vino mediocriter lymphato. quidam dant cum decoctione vini scincorum, sed male faciunt, quia dum putant libidinem excitare extinguunt. Accepturus diasatyrion vtatur bono cibo, generante bonos humores & multos, & postquam accepit, sumat ficus vel dactylos, pineas vel amygdalas. ℞. Satyrion, herba ipsa cocta cum carnibus hirci diasatyrion est rusticis. cali. sunt & sic. in. iij. gradu coitum excitant crassos humores dissoluunt in ventositatem, vnde virga tenditur, per annum seruatur.

Baucia. i. pastinaca.

Baucia ca. & hu. in medio secundi gradus, sanguinis & spermatis generatiua, alio nomine dicitur pastinaca, radix cõpetit vsui medicinæ, ponitur hic ad excitandum coitũ, quia ventositatẽ facit, vnde debet poni in hac medicina.

Eruca.

Eruca cal. est & sic. in. iij. gradu herba est cuius semen similiter dicitur, ponitur hic quia vẽtositatem generat ex uiscosis humoribus quos resoluit, reseruatur per tres annos. semen & herba ipsa, cocta cum carne hirci & comesta diasatyrion est rusticorum,

Scinci.

Scincorum recentium, pisciculi sunt vltra mare in fontibus dulcibus. calidi sunt, & sic. in. iij. gradu, circa caudã maioris sunt efficaciæ, recentes si habeantur & ponantur, si non sicci saliuntur & siccantur, per tres an. seruan. sed vltramarini maioris sunt efficaciæ, nostrates minoris, illi maiores sunt et crassiores, isti minores sunt, et graciliores.

Bulbi semẽ

Bulbi semen idest cæpe marinæ. ca. sunt & hu. propter easdem causas ponuntur, resoluendo humores in ventositatem. in vere colligitur, per. iij. annos seruatur.

Lĩgua auis.

Lingua auis ca. est & hu, propter easdem causas hic ponitur, per an. seruatur, quãto recentior tanto melior. Quidam ita conficiunt satyrion & baucias, & ea quæ non possunt puluerizari, conterunt & distemperant cum melle, post addunt pulueres, sed sic confecti cito corrumpuntur, ideo sic fiat satyrion, & baucię ĩ melle coquãtur, & postea optime contundantur, & cũ melle in quo cocta sunt cõficiantur, deinde amygdalæ, & penidię, & spinę per se contritæ, ad vltimum pulueres specierũ. per annum seruatur.

Diaprunis

Diaprunis uel diamascenum dicitur à prunis, quæ ibi intrant, datur acutas & peracutas patientibus, & maxime causoni & synochæ, in principio & in augmento & statu ægritudinis: nona pars confecti eius est lib. ii. & ß.

Reci. prunorum damascenorum uiridium numero c. quæ poni debent in stagnato, & tantum aquæ quod bene cooperiantur: bulliant quousque dissolui uideantur, tunc ab igne deponantur, & cum aliquantulum infrigidata fuerint, ab aqua extrahantur, & in cribro super catinum posito pruna ponantur, & manibus tandiu fricentur, ut nihil præter ossa et cortices in cribro remaneat: in aqua autem illa in qua decocta fuerint pruna ponantur unc. i. & ß. uiolarum, et iterum bullire permittatur, et abstractis uiolis ponantur ibi lib. ii. zuccari & lib. i. de pulpis prunorum, & coquantur ad spissitudinem: incipiente inspissari, adde unc. i. tamarindorum & casiæfi. medullæ unc. i. dissolutæ & colatæ cũ supradicta decoctione prunorum, memento tamen quod in aqua prunorum bulliat unc. i. & ß. uiol'. ut dictum est: & cum ad perfectionem decoctionis peruenerit, semper agitando cum spatula, & postea superaspergatur puluis istarum specierum. Reci. sandalorum alborum et ru. spod. reubar. cinna. ana. drach. iii. ro ß. uiol'. se. porulacæ, scariolæ, berberis, succi liqui. tragacanthi ana. drach. ii. seminum citru. mel. et cucur. mundatorum ana. drach. i. datur omni hora diei cum frigida sine diagridio ad modum castaneæ. Si laxatiuum facere uolueris, ponatur in unaquaq; lib. drach. vii. diagridij quando ab igne deponitur: datur in declinatione febrium laxatiuum ad purgationem in matutinali hora ad modum castaneæ cum aqua cal'.

Sũma medi. ẽ res. xx-

Diaprunis duplex.

Diaprunis dicit' à prunis & fit simplex, & laxatiuus quia scamonea trita apponitur. Quidam conficiũt ipsum cum syrupis. Quidam cum melle et syrupo. Confectum bene potest dari cum aqua vio. & prunorum constipatis cholericis in æstate in ea regione, datur etiam in mane & meridie febricitantibus cum aqua frigida ad sitim, & ad calorem minuendum. Item factum laxatiuum detur acute febricitantibus ad laxandum maxime enutricatis post tertiam & quintam purgationem, & hyeme factum cum melle, & simplex datur phlegmaticis constipatis, sed febricitantibus acute non detur cum melle, sed cũ syrupo. ℞. prunorum. frigi. sunt & humi. infrigidãt & humectant, quia virtutem habent leniendi, hic ponuntur ad infrigidandum & humectandum.

Pruna.

Prunorum alia alba, alia nigra, alia dura, alia mollia, alia carnosa. dura & bene carnosa plus valent ꝙ mollia & parum carnosa, & talia debent poni in medicina, si forte non habemus damascena, quia illa pręcæteris sunt laudabiliora, huiusmodi pruna parum ante maturitatem debẽt colligi, quia perfecte matura cito corrumpuntur, scinduntur autem in quatuor partes, ita ꝙ carnes ab ossibus non separentur, ad solem desiccantur, moderate tamen, desiccata cum aceto lauentur & iterum desiccentur, vt humiditas ab aceto contracta consumatur, postea in vase stricto repone, quidam lauant cum aceto & oleo, & bene faciunt quia inde sunt pulchriora. Nota ꝙ tam sicca ꝙ viridia ponuntur in medicina, per annum seruantur.

Spodiũ.

Spodim frigidum est aliquantulum & humidum, ponitur hic ad reprimendum calorem & sitim. Ego autem dico cum Discoride ipsum fieri ex osse elephantis cõbusto, comburitur enim os elephantis in vase æneo vel ferreo ad ignem & fit spodium. Alij dicunt ꝙ spodium fit cũ radice calami in India nascentis cõbusta dura & solida, & circa Babyloniam, sophisticatur autem cum marmore combusto, vel cũ osse canis vel alio, sed sic discernitur, quia marmor graue est & ponderosum, spodiũ vero leue est, debet enim eligi album & leue, quia in puluerem adulteratur, quia vix cognoscitur.

E

Sandali tria sunt genera, albus, rubeus, & citrinus, frigidi sunt & sic. in primo gra. albus frigidior est rubeo & minus confortat, citrinus plus omnibus confortat, & ponitur hic ad confortandum & refrigerandum, ligna sunt, raro sophisticatur, sed tamen albus potest sophisticari cũ ligno cypressi, sed odore distinguuntur, quia lignum cypresi odoriferum est. rubeum simile est ligno quod dicitur braxius, sed carius est, nec cum eo sophisticatur, per longum tempus durant.

Portulacæ semen frigidum est & hu. ponitur hic ad sitim mitigandam, & ad laxandum, per an. potest seruari ponitur hic contra feruorem.

Semen scariolæ frigidum est & sic. ponitur hic ad mitigandum quia mitigat diuretica, & contra sitim & feruorem ponitur hic, per tres annos seruatur.

Tamarindi frigidi sunt & sic. aliter dicuntur oxyphoenitia subtiliant ex qualitatibus suis, diuidunt ex acetositate, purgant quadã mordicatione. Tamarindi fructus sunt arboris in India nascentis qui conquassantur anteꝙ ad nos veniant. Eligendi sunt in colore nigri, non nimium molles, vel duri. Cum enim sunt exiccati apothecarij resoluunt casiamfi. in aqua, & in illa humectant tamarindos, vt recentes appareant. sed discernũtur, quia dum tractantur digitos inficiunt, si autem sint aridi vel pallidi vetustate sunt consumpti, componũtur in medicinis, nuclei abijciantur, per tres annos seruantur. Confice sic, pruna decoquantur in aqua postea per cribrum de corio fricando transmittãtur sicut fit de citonijs, postea casiæfi. abiectis nucleis resoluantur cum syrupo vel in melle, si cum melle debeat confici & decoquantur simul cum carnibus prunorum semper agitando cum spatula. signum decoctionis est cum incipit adhærere stagnato, ab igne deposito puluis specierum addatur, quando enim cum syrupo conficitur per annum seruatur, quando cum melle p duos annos seruatur, qualiter autem cum syrupo debeat cõfici, dicemus quando de oxymelle docebimus.

F

G

Diaprasium dicitur à prasio uiridi, quod ibi plus intrat ꝙ de alijs speciebus: ualet ad omnem pectoris infirmitatem, & maxime ad catarrhum & ad cerebri frigiditatem, sanat capitis uertigines & oculorum caliginem, & palatum, & arterias, & ad omnem speciem catarrhi quæ fit ex frigiditate, mire prodest, dentium dolorem mitigat: decimaoctaua pars cõfectæ est lib. iiii.

Reci. prasii uiridis drach. v. ß. traga. pinearum mundata. amyg. pistaciorum, carnium dactylorum, ficuum pinguium, passularum enucle. ana. drach. iij. & ß. cinnamo caryophyl. nu. mus. macis, ligni aloes, galangæ, zinizi. zedoariæ, spicæ, liquiritiæ, reupontici, anacardi, styracis calamitæ, masticis, myrrhæ, chalba. terebẽ. ireos, aristol'. ro. radi. capparis, gentianæ, melanopiperis, anisi. foeni. anethi, semi. apii macedonici, saxifragiæ an. drach. ii. hermodactylorum, origani, paucedani, schoenanthi, cardamomi, leucopiperis, carui, leuistici, uincetoxici, ana. drach. i. & ß. & grana. ij. ß. balsamitæ, pulegii, dictami, costi, pyrethri, satureiæ, basiliconis, peoniæ, macropiperis, amomi, sinoni, orobi. ana. drach. i. et gra. ii. et tertiam partem alterius, xylo. casiæfi. corall'. rasuræ eboris, carpobal. dauci cretici ana. drach. ß. musci, ambræ, oßis de corde cerui, ana. gra. xiiij. mellis despumati quod sufficit. Conficitur sic. in lib. iiij. mellis despumati pone prasium supradictum aliquantulum contusum drach. v. ß. & quartam partem pineæ recentis cum resina sua & de uino uetustißimo optimo unc. iij. & bulliat insimul lento igne ad uini consumptionem uel donec pinea aperiatur et caricæ bene purgatæ intus & extra, et dactyli eodem modo purgati, & passæ sine granulis suis, pineæ et amygdalæ et pistacia, omnia ista bene mundata pistentur, tamen unumquodq; per se pistetur, & postea

H

postea insimul misceantur in mortario, & addatur ibi terebinthina, & simul pistentur, et cum prædicto melle calido in eodem mortario paulatim posito distemperentur, & postea addatur puluis supradictarũ specierum, et diu conficiantur, styrax uero cum modico melle liquefacta confectioni supermisce sine intermissione, ad ultimum balsamum ambram et muscum supermitte, & iterum bene permisce, & usui reserua. datur in sero cum uino calido in quo cocta sit hyssopus & tragacanthum.

Diaprasium magnum electarium est, vertiginem capitis sanat factam ex frigiditate & vitio stomachi, sed si fuerit vitio cerebri non tantum valet. Caliginem oculorum aufert factã ex fumositate à stomacho ad superiora ascẽdente cum vino calido datum, & postea propinetur vinum decoctionis sene. Palatum & arterias purgat si dolor sit ex rheumate, detur cum vino calido. Vuę distillationem iuuat, coquantur ro. in aceto. post addatur vinum dulce & gargarizet, post accipiat diaprasium cum vino calido.

Dentium dol. ex frigido hu. sumatur cum vino calido interius, & ponatur super dentes exterius. Asthmaticis, suspiriosis, epilepticis, si fiant pilulæ ex puluere liquiritię & gentianæ & diaprasio & dentur: cannas pectoris & pulmonis emundat sumptum cum vino tepido, vel fiant pilulæ ex puluere penidiorum & amyli & diaprasio, & teneantur in ore donec liquefiant. Stomachum & hepar confortat cum vino decoctionis fœni. & ani.

Spleneticis cum decoctione herbarum diuretica, peripneumonicis omnino detur cum aliquo lenitiuo, vt cum decoctione gummi arabici & tragacanthi: omnibus vitijs interioribus ex frigiditate detur cum vino calido. Nephreticis, Calculosis, Stranguriosis cum vino decoctionis saxifragiæ. Colicis si sit ex frigido humore vel viscoso vel ventositate, corpori bñfacit. si fiat discoloratio ex indigestione vel ventositate, detur cũ vino decoctionis spicæ & nucis muscatæ.

Menstrua educit si fiat retentio ex humore frigido & viscoso oppilante vel ventositate vel frigiditate, dissoluatur cum oleo mustellino, informentur suppositoria & inuolutum in bombice supponatur. ℞. prasij viridis. ca. est & sicci. in tertio, virtutem habet diureticam & dissolutiuam contra causas spiritualium & ad mundificationem hepatis & viarum vrinalium, viride debet hic poni, quia siccum nullius est efficaciæ, hoc multo melius, si succus exprimatur in quantitate ponatur ab authore cum melle, in quo prasium conficiendum est, & quia non possumus semper viride prasium habere, extrahe ab eo succum, & cum succo liquiritiæ informentur, & eis vice prasij vtere cum opus fuerit. Nota, ꝙ apothecarij prasium siccum in hac medicina apponunt multum de puluere contrito, & ex eo componunt non decipientes.

Pinearum. pineæ sunt fructus ca. & hu. propter causas spiritualium quas sic præpara, pinea integra super carbones ponatur donec folliculi aperiantur & nuclei extrahantur & frangantur, pellis abijciatur, postq̃ præparati fuerint, statim præparatos pone in medicina, quia vltra duos dies non seruantur. Contra tinesmum. Pinea inuoluatur pellicula & patiens subtus fumum recipiat per embotum nõ inuoluta pellicula, dysentericis cõfert, ꝑ duos ãnos ser.

Pistacia calida & hu. ponuntur contra vitia spiritualia, fructus sunt arboris qui in transmarinis partibus inueniuntur, cum ponuntur in medicinis enucleantur, non indigent tamen vt mundentur. contra causas spiritualium ponuntur hic, multum excitant coitum.

Carnium dactylorum. ca. sunt & hu. leniunt & humectant, fructus sunt arboris, eligendi sunt non perforati, bene carnosi, & gummosi, cum apponuntur in medicinis ossa sunt remouẽda, & tñ carnes apponendæ in quãtitate determinata ab authoribus, per duos annos seruantur.

A Ficus ca. sunt & hu. temperatæ pingues & recentes, siccæ temperatæ in caliditate & hu. fructus sunt arboris. ficus siccę ponendæ sunt in medicinis, ponuntur per causas spiritualiũ, propter asthma, propter tussim, leniunt molliunt & mundificant, per duos annos seruatur, aqua decoctionis earum valet contra stricturam pectoris.

Vuarum passarum. ca. sunt & humi. fructus est cõmunis & notus, vuæ sic debent præparari, accipiantur vuæ perfecte maturatæ ponantur in furno mediocriter calido, donec aliqua pars consumatur & desiccẽtur, tunc extrahantur & in vino abluantur, & ablutæ in loco competenti suspendãtur. Vel aliter & melius, accipe grana vuarum in furno siccatarum, elige meliora & ablue in vino & superasperge pulueres cimini, cinnamomi, & aliarum specierum aromaticarum, & inuolue in folijs ficus, & ita suspendentes eas conseruant per duos annos, & cum ponũtur in medicinis enucleantur & abijciuntur acini, posteą ponderantur, contra causas spiritualium hic ponuntur ad mundificandos renes & meatus vrinales & lumbos.

B Ireos. ca. & sic. herba est cuius radix simili nomine appellatur, & ponatur radix in medicina, virtutẽ habet diureticam & dissolutiuam, eligenda est non perforata, quæ cum frangitur non puluerizatur fm doctrinam quam de alijs radicibus dixi. Aqua decoctionis eius contra stranguriam & dyssuriã iuuat, radix debet desiccari, & in vmbra suspendi, per duos annos seruatur.

Aristolochia radix medicinalis est. cum inuenitur aristol. per se, rotundam apponas, contra venenum valet cõtra causas spiritualium valet capitis & viarum vrinalium in frustulis scissa & exiccata, per tres annos seruatur in multa efficacia.

Radix capparis. frutex est, cuius radicis cortices cõpetunt medicinis, ponitur hic propter spiritualia, & ad cerebrum confortandum. eligendus est cortex habens ponticitatem cum amaritudine, & quia non puluerizantur, per tres annos seruantur.

C Vincetoxicum calidum est & siccũ, diureticam habet virtutem, & dissolutiuam, & dicitur vincetoxicum quia vicem theriacæ contra toxicum tenet, & radix & herba eodem nomine appellatur, radix competit medicinę. contra causas spiritualium & principalium membrorũ valet, similem habet radicem ellebori, elige vt dicitur in circa instans, per tres an. seruatur.

Saturegia calida & sic. est, dissoluit cõfortat spiritualia mundificat, alio nomine dicitur thymbra, folia eius ponũtur in medicinis quæ diuretica sunt contra stranguriam & dyssuriam, vltra annum seruatur.

Dictamũ ca. & sic. virtutem habet dissolutiuã & attractiuã, & vim occultam contra venenum, ponitur hic propter causas spiritualium & lumborum, herba est quæ in petrosis locis nascit, cuius radix cõpetit medicinæ, eligẽda est non ꝑforata sed continua, per duos annos seruatur.

D Orobum genus est leguminis temperatæ cal. & sic. fm quosdam quod est falsum. Est enim frigidum & sic. quod põt probari authoritate Isaac dicẽtis, in diebus suis ipsum cibum esse bonum: ratione similis complexionis ponitur in hac medicina & in quibusdã alijs, non vt dicunt qdã qa sit diureticũ, sed quia grauitate sua medicinã secũ ducit ad inferiora, & viscosos hu. dissolutos ꝑ medicinã educit.

Diaprasium sic cõficitur, pineę, amygdalę, ficus siccę, vuæ passæ, & quę nõ possunt puluerizari pistẽtur & cum melle despumato & succo prasij admisceant, postmodũ puluis aliarũ specierum addatur, dum adhuc bene calidũ est balsamus imponat, quia aliter non posset incorporari, postmodũ muscus & ambra simul trita cũ vino modico vel cũ aqua ros. distẽperata & parũ vini dum adhuc calidum est, per. ij. annos seruatur in multa efficacia.

Diazingibereos siue zingiber conditum sic fit, Reci. eryngiorum qui habent folia ad modum cretani marini, quod saraceni secacul uocant bene rasi cum cultello, postea coquantur

Marginalia: Ficus. — Vuarum passarũ. — Ireos. — Aristolochia. — Rad. capp. — Vincetoxicum. i. antiphai macũ ẽ qdã plãta q̃ multum iuxta elleborũ ĩueni tur q̃ putat̃ sibi ꝯtraria. — Saturegia. — Dictamũ. — Orobũ. — Diaprasiũ. — (left margin, cropped:) me- res. — pineę. — stacia. — arnium cty.

coquantur in aqua donec dimittat se stringere manibus, & postea abstrahatur, et de aqua et lignis quae sunt interius mundentur, & cum cultello frustatim incidantur, & in mortario marmoreo fortiter pistentur, et cum manibus exprimantur, ut aqua inde exeat et ponderentur inde lib. iij. et ponatur in. x. lib. mellis despumati & albißimi & coque donec incipiat rubere & addatur lib. ß. zinzi. frustatim incisi, & dimittatur tandiu bullire donec digito adhaereat in marmore superposito, postea tolle ab igne & impone pulueres harum specierum. Reci. zinzi. unc. iiij. pistaciorum unc. iiij. zedoariae unc. i. & ß. dactyl. unc. iiij. cum omnibus istis condiatur. stomachum confortat, digestiuam uirtutem adiuuat, uitio pectoris ex frigiditate valet, renes confortat, libidinem potenter incitat.

Sūma medici. est res vij.

Diazingibereos idem est quod zingiber conditum contra raucedinem valet, non quidem ex caliditate & siccitate factā, quia tūc datum raucedinem magis augmentaret, sed si sit de phlegmate crasso & viscoso circa tracheam arteriam cohaerente, & tunc parumper & cum mora transglutiatur, vt supra diximus, vt humectetur arteria & dissoluantur humores qui eam exasperant. Asthmaticum de phlegmate fistulas pulmonis impediente, sitim & ardorem stomachi scilicet quādo ex indigestione proueniunt, datur his cum aqua hordei cum decoctione tragacanthi liquiritiae siccae, tussi quando est ex frigiditate & siccitate vel ex rheumate, his detur cum vino decoctionis foeniculi, qui calore suo dissoluit & spuere facit.

Spleneticis non debet dari nisi facta sanie & rupto apostemate, datur autem vtiliter cum aqua hordei decocti, tragacanthi, liquiritiae, de his omnibus quae recipit satis superius dictum est, quae ca. sunt & confortatiua digestionis. conficitur autem sic. diuersi diuerso modo conficiunt. Accipe eryngios marinos mundatos optime, decoque, & decoctos laua, & fustes inferiores & cortices exteriores remoue, postea minutim incide, & aquā fortiter exprime, vt aqua exeat, & appone mel tali pportione, vt pro. i. lib. eryngiorum sint duae mellis, & bonum est. Alij ad libitū ponunt, in principio decoctionis apponūtur ibi amygdalę bene mundatae non tritae, & in fine nuclei pinearū mundati, facta decoctione quod cognoscitur, quādo totum in subrufum mutatur colorē vel gutta posita supra marmor non fluit, deponatur tunc ab igne & infrigidetur, & tunc apponatur zingi. minutim scissum per sex dies in vino tēperatum vel lixiuio, & bene incorporetur. alij totum zingi. pulurizatum, & quia potest tunc recipere plures pulueres & bene incorporatur & sic bonum est. in Alexādria fit de viridi zingi. & ideo optimum est. quidam faciūt de eryngijs & baucijs, alij ex solis baucijs, & in loco mellis ponūt trophum gallae vel syrupum, & valet sic confectū, praecipue habentibus hepar & stomachum calefactum. per annum seruatur, multum valet.

Diaolibanum dicitur ab olibano, quia olibanum ibi intrat: ualet ad omnes capitis paßiones, lachrymas potēter stringit, dolorem hemicraneum & superciliorum sanat, & synanchen curat datum cum decoctione ptysanae. vi. pars confecta est li. i. Rec. *Castorei, opij, hyoscyami ana. drac. iiij. castaeli. drach. ij. & scrup. ij. folij, croci, thuris masculi, ana. drach. ij. reupontici, amomi. ana. drach. i. scrup. ij. myrrhae. drach. i. ß. spicae, pyrethri, euphorbij, leucopiperis ana. scrup. ß. peoniae, styracis, macropiperis ana. drach. i. mel quod sufficit. datur sero cum uino calido in quo coctum sit olibanum & saluia.*

Sūma medi. ē res. 28

Diaolibanum medicina est opiata dicta ab olibano, non quia plus recipiat de illo q̄ de alijs, quia magis recipit de opio & hyoscyamo, sed quia plus recipit de eo q̄ alia opiata fm suae quantitatis modum, valet ad

A multas capitis passiones, ad dolorē hemicraneae scilicet in principio, si tamen dolor fuerit ex frigiditate, vel ex rheumate, & detur prout dicitur in fluxu lachrymarū, si vero fuerit inueterata passio tribus diebus ante detᵉ oxymel, & postea hierapicra, & si corpus fuerit plethoricum, purgetur cum pilulis aureis, postea detur diaolibanū cum vino calido. valet ad dolorē supercilij factum ex praedictis causis, vt si fiat de fumositate à stomacho ascendente, detur praedicto modo. valet specialiter cōtra fluxum lachrymarum factū ex frigiditate constringente, vel ex humiditate lubricāte, vel ex debilitate virtutis cōtentiuę. Si vero fiat ex calore dissoluēte nō detᵉ, si aūt fiat ex p̄dictis debet dari in pilulis hoc modo, fiāt pilulae ex mastice, & olibano pulurizatis & diaolibano & denᵉ. xij. vel. xiij. vel. xv. fiat et cataplasma ex puluere olibani cum diaolibano & albumine oui, & superponatᵉ fronti & tēporibus. Valet ad fauces rheumatizantes p̄cedente purgatione, si corpus fuerit plethoricum cum pilulis aureis, deinde detur diaolibanum

B praedicto modo contra asperitatem linguę & tracheae factam ex viscosis humoribus ipsi adhaerentibus, si vero sit ex caliditate nō detur. detur autem hoc modo, fiant pilulę ex puluere penidiarum & amylo & diaolibano, teneatur sub lingua, & transglutiatᵉ, penidię & amylum dissoluūt & relaxant medicinam, & diaolibanū consumūt. Tussientibus ex causa rheumatica vel ex frigiditate cū vino decoctionis caricarum & passularum. Valet contra vomitum factum ex frigiditate vel ex debilitate virtutis retentiuae cum vino decoctionis masticis, & fiat emplastrū ex puluere masticis, olibani, & sit tantum de costo quantum de duobus alijs, conficiatur cum oleo mustellino calefactis in testa. Valet contra nauseam cum vino calido patientibus dolorem stomachi, vel renum, ex frigiditate cū vino decoctionis masticis & nucis mus. Peripneumonicis competenter datur anteq̄ febriant, vel post vndecimam vel quartamdecimā diem. ad mundificationem saniei in principio datur, sicut contra fluxum lachrymarum post

C quartamdecimā diem in pilulis factis cū puluere myrrhę.

Empycis eodē modo. contra gonorrheam talis sit vsus cum aqua rosata frigida vel calida detur: & fiat emplastrū super lumbos pectinem & testiculos, rosis coctis in aceto, & puluere castorei, & diaolibano. Fluentibus mēstruis subuenit, informetur suppositorium ex diaolibano resoluto cum succo plantaginis, inuoluatur cū bombace & supponatur, detur etiam in potu cum succo eodem ad modū electarij, per. xv. annos seruatᵉ. dos. eius est. ʒ. ij. Nota q̄ non debet dari recens ante dimidium annum.

Diarrhodon abbatis à rosis dicitur quae ibi intrant plus q̄ de alijs speciebus, nomen accepit abbatis ab abbate de curia compositum. datur proprie hictericis, hepaticis, phtisicis, hecticis & cardiacis qui patiuntur ex calore de acutis, & ad calefactionem stomachi, pulmonis, & totius corporis, & conualescentibus ex longis & acutis aegritudinibus mirabiliter auxiliatur. & pars. vi. confecta est lib. ij.

D Reci. *sandalorum al. & ru. ana. drach. ij. ß. tragacanthi, gummi ara. spodij. ana. scrup. ij. asari, spicae, masticis, cardamo. croci, xylo. caryophyl. galliae musca. anisi, marathri, cinna. succi liqui. reubar. semi. basiliconis, berberis, scariolae, portulacae, papaueris albi, citrulli, melo. cucume. et cucurbitae ana. scrup. i. oßis de corde cerui, margaritarum ana. scrup. ß. zuc. candi. ros. ana. unc. i. drach. iij. camphorae. grana. vij. musci. grana. iij. ß. syrupi facti de aqua ros. quod sufficit. datur mane & meridie cum rodostomate, uel cum aqua frigida, si opus fuerit.*

Sūma medic. est. res xxxij.

Diarrhodon tres sunt maneries. diarrhodon iulij, diarrhodon abbatis, diarrhodon magnum, & isto vtimur, & dicitur diarrhodon à rosis, magnū propter efficaciam, contra ventositatem stomachi & dolorē

scilicet

scilicet cum humore ex caliditate facto. Si vero sit ex sola caliditate non detur, quia aliquantulum est calidum.

Cardiacis, & diaphoreticis. Cardiaca & syncopis non differunt nisi in positione materiæ. Quando enim materia est in capsula cordis, vnde sequitur defectus cordis dicitur cardiaca, si à fumo consurgente aliũde dicitur syncopis. Cardiacis detur mane cum vino decoctionis masticis vel caryophyllorum. Diaphoreticis in meridie cum aqua frigida contra debilitatem, vt pote conualescentibus ab ægritudine, præcipue datum cum vino mediocriter lymphato in mane. Contra oppilationem splenis & hepatis cum vino alicuius diuretici. Contra vitium lapidis cũ vino decoctionis saxifragiæ & granorum solis valet, quia multa diuretica recipit, confice vt alia electaria, per annum seruatur.

Diapenidion dicitur à penidijs qui ibi intrant plus quam de alijs specicbus. ualet ad omne uitium pulmonis, & tussis et raucedinem uocis factum ex siccitate, phthisicis subuenit. vi. pars confecta est lib. i.

Reci. penidiorum drach. xvi. ß. pinearum & amygdalarum munda. semi. papaueris albi ana. drach. iij. scrup. i. cinnamo. caryophyl. zingi. succi liqui. draga. gummi arabi. amyli, seminum citrul. melo. cucume. cucurbi. purgatorum, ana. scrup. i. ß. camphoræ tertiam partem scrup. i. syrupi uiola. quod sufficit. Conficitur sic in una li. aquæ bulliant unc. ij. uiolarum donec aqua inficiatur aliquantulum, postea coletur, & colaturæ addatur lib. i. zucchari & bulliat donec incipiat inspissari, tunc addantur pineæ & amygdalæ, et semina melo. citrul. cucu. & cucurbitæ unaquæq; per se bene contusa cum spatula semper mouendo, deinde addantur penidiæ subtiliter pulurizatæ, & cum liquefactæ fuerint illud crassum quod supernatat cum caccia colando in mortario bene iterum teratur & commisceatur bene agitando, deinde camphora commisceatur, & ad ultimum puluis prædictarum specierum cum prædicto syru. agitãdo in mortario moueatur, donec incorporetur, detur mane & sero cum ptissana calida, non habentibus calorem cum uino calido.

Diapenidion magnum dicitur à penidijs, magnum propter efficaciam, valet tussientibus ex siccitate cum aqua decoctionis dragacanthi gummi arabi. liquiritiæ. Arteriacã. Arteriaca passio dicitur quando patiens loquitur cum magna difficultate, & hoc in siccitate tracheæ arteriæ & quandoq; vitio viscosi phlegmatis oppilantis, datur prædicto modo, sed diu in ore teneatur, valet asthmaticis simpliciter sumptum. Nota postq̃ asthmatici fiunt arteriaci, passio est incurabilis. Phthisicis similiter datur, sed non in secunda vel tertia specie hecticæ, quia calidum. Pleure. peripneumonicis datur post apostematis eruptionem cum aqua decoctionis hordei, gummi ara. liquiri. in aqua ablacterentur semina melonis cucu. & cucurbitæ, citrul. tunc coletur in aqua, colatura resoluatur diapen. & exhibeatur. digestioni prodest datum cum vino. Nota q̃ potest dari omnibus diebus ieiuno stomacho.

Penidiæ ca. sunt & hu. & fiunt ex zucchario & aqua, leniunt & mollificant, propter causas spiritualium ponitur hic, per. ij. annos, seruantur si bene siccentur.

Amylum ca. & hu. propter prædictas passiones ponitur hic, vltra annum non seruatur, quia ventositatẽ tollit post. vi. menses. quomodo fiat in circa instans require.

Capita papaueris albi à quibusdam dicuntur esse fri. & sic. nos autẽ dicimus frigida esse & hu. propter prædictas causas ponitur hic. quando simpliciter ponitur papauer, album intellige, raro tamen sine additione reperitur. papauer tritum & cum albumine oui & lacte mulieris distemperatum, & fronti appositum somnum prouocat.

Conficitur sic, quæ possunt pulurizari pulurizentur exceptis penidijs, quæ vero non optime contundantur & cum syrupo conficiantur, postea puluis aliarum specierũ addatur, ad vltimum penidiæ per se pulurizentur & apponantur, syrupus cum quo cõficitur optime sit decoctus plus. s. alijs, minus tamen q̃ ille cum quo conficitur stomatichum, vltra dimidium annum non seruatur.

Diaciminum dicitur, quia plus ibi est de cimino quàm de aliqua specie, ualet præcipue ad pectoris & stomachi frigiditatem & capitis, uentositatem intestinorum soluit, quartanarijs febrientibus mirabiliter digestionem procurat, si detur post comestionem cum uino. xij. pars lib. i.

Reci. cimini pridie in aceto infusi & exiccati drach. viij. scrup. i. cinnamo. caryophyllorum ana. drach. ij. ß. zingibe. melanopiperis, ana drach. ij. grana. v. galangæ, thymbræ, calamenti ana drach. i. scrup. ij. ameos, leuistici, ana drac. i. gra. xviij. macropiperis drach. i. nardi, cardamomi, Kareæ myristicæ, ana scrup. ij. ß. mel quod sufficiat. dosis drach. iij. datur post comestionem cum uino.

Karea miristica idest nux muscata.

Diaciminum dicitur à cimino quia ibi plus de cimino q̃ de alijs speciebus ponit, diaciminũ magnũ facies alteratis à calido quo non vtimur, sed tantum eo quod facit ad omnes frigiditates pectoris & stomachi. valet tussientibus ex frigida causa, consumit enim sua caliditate frigidos hu. à capitis descendentes & tracheam exasperantes, tussim facientes, vel etiam frigidos humores ibidem existentes, detur autem cum vino decoctionis caricarum & passarum eunti dormitum & bene cooperiatur vt sudet, dolorem superciliorum placat, si sit ex fumo per indigestionem ascendente. Itaq; confert ciminum vino decoctionis alicuius speciei procurantis digestionem. Capita frigida emendat, idest quæ fiunt in febribus. Cum autem febres fiunt ex frigido humore valet hoc electarium cum vino dulci, vinum artificialiter dulce dicitur carenum, digestionem procurat cum vino forti decoc. masticis, datur secure ante cibum & post, ventositatẽ intestinorum expellit cum vino decoctiõis fœniculi anisi, valet contra emphraxim splenis & hepatis, idest contra oppilationem splenis & hepatis, valet cum vino decoctionis tamarisci corticum, & de radice fœniculi, petroselini, apij, asparagi, brusci. Et nota q̃ emphraxis aliquando dicitur oppilatio, aliquando durities splenis & hepatis.

Ciminum calidum & siccum in tertio ventositatem & inflationem ab intestinis expellit, virtutem habet diureticam & subtiliatiuam, ad confortandum digestionem ponitur hic, sic conficitur. Ciminum per diem in aceto infundatur, post ad solem desiccetur siue ad vmbram & cum alijs teratur. Cõfice sicut aliud electarium, per duos annos seruatur in sua bonitate & non vltra.

Ciminũ.

Additio.

Gilibertus Anglicus capitulo de strictura corporis habet tres descrip. diacimini, quarum prima est eadem cum ista, aliæ vero ab ista differunt. Rasis nono ad Almansorẽ capitulo de his quæ confortant stomachum habet vnam aliam descrip. sed non est eadem, sunt vero non nulli qui vtuntur isto diacimino Nicolai & maxime in Gallia. Alij qui vero interdũ magistraliter vtũtur descriptione Mes. Summa medicinarum est res. xv.

Diacastoreum à castoreo dicitur quod ibi recipitur, ualet contra grauissimam cephalicam, epilepticis, uertiginosis auxiliatur, hemicraneis & monopagicis prodest doloribus, paralysim omnium membrorum emendat, & maxime capitis, emphraxim splenis & hepatis & renum soluit, & omnibus ægritudinibus secundum frigidum nocentibus obstat. xvi. pars lib. ij.

Reci. castorei myroba. ana drach. iij. minus grana. i. ß. assæ-

fœti. myrrhæ, euphorbij ana drach.i. & grana.xvij. aloes, drach.i.ß. minus gra.i.folij, antimonij, pyrethri, liquiri.tragacanthi, calami aro. nitri, chalbani, schenan. opopa. spicæ, sagapeni, nucis musc. casiæfi. piperis long. albi. et ni. xylobal. carpobal. colocynthi. rheuponti. styracis calamitæ, zingi. cinna. ana drac. i. & gra.ij. staphisagriæ, dauci, marathri, petroselini, apij, seminis sileris, daphnococci, sinoni, petrolei, styracis, ru. san. draco. cardamo. thuris maioris & minoris, agarici, masii. sal. ammoniaci, zedoariæ, anisi, ana scrup.i. grana.ix. satureiæ, hyssopi, chamedryos, pulegij, origani, balsamitæ, ocymi, brancæ ursi. dictami, rutæ, semi. aristol. longæ et ro. aaron, mabathematicon, asari, saluiæ, rosæ, bdel. ana grana.xvij. epi. polypo. opobal. ana. gra. xiij. alipiados, cappa. ana. grana.xi. anacardi, sabinæ, gentianæ, corticis mandragoræ. ana. grana.xi. peucedani, absinthij, ana drach.vij. ireos grana.ij. & tertiam partem unius, mel quod sufficit, datur in modum auellanæ capitalibus paßionibus cum apozimate clelisphaci, hepaticis cum decoctione absinthij uel eupatorij, spleneticis cum aqua capparis uel calamenti, nephreticis cum aqua decoctionis granorum solis uel macedonici, accipiatur summo mane, & ieiunet usque ad horam nonam patiens.

Diacastoreum dictum est à castoreo, valet cephalalgicis omnibus prædictis, vno modo datur. s. cum vino decoctionis clelisphaci. i. saluiæ. Paralysim omnium membrorum maxime capitis emendat, si sit paralysis in lingua fiant pilulæ ex puluere saluiæ, & castorei, & diacastoreo, & dentur. vij. vel. xv. & diu teneantur sub lingua antequàm transglutiantur: si sit paralysis brachij, vel alterius membri fiat inunctio de diacastoreo resoluto in oleo mustellino, vel alio calido, & etiam interius recipiatur in prædicta decoctione. Emphraxim splenis & hepatis, contra emphraxim splenis detur cum vino decocti. absinthij, vel eupatorij, nephreticis, & stranguriosis, cum aqua decoctiõis, granorum solis, vel petroselini, macedonici, qui mane accipit, ieiunet vsque ad sextam horam, melius est, quod accipiat in medio die, & post non comedat, & in nocte accipiat. ℞. staphisagriæ, ca. est & sic. virtutẽ habet attrahendi phlegma à capite, & purgãdi vnde caput purgare dicitur, herba est. cum inuenitur per se, semen apponendum est, per tres annos seruatur.

Scilla. Scilla herba est quæ alio nomine cepe marina dicitur, attrahit dissoluit digerit & diuidit, attrahit enim humores à superioribus, & digestionem operatur in interioribus, & educit, herba venenosa est secundum partem sui vltra mare, quod interius est mortiferum est, propter nimiam frigiditatem mortem inducit, quod autem exterius propter calorem nimium, quod in medio est temperatum est. Cũ ponitur scilla in medicina scindenda est per medium, & si cõstat ex duodecim folliculis quatuor remoueantur ab exteriori parte, & totidem ab interiori, & sic de alijs proportionabiliter, medium vero in pasta inuolutum in furno ponitur, Cum autem pasta cocta fuerit extrahatur, & ita præparata in medicina ponatur. Scilla integra sub terra posita per annum seruatur, dimidia per dimidium.

Branca vrsina. Branca vrsina ca. est & hu. lenitiua, & mollitiua, ponitur hic, vt temperet acumen scillę, & quarundam aliarũ.

Epithymum. Epithymum calidum est, & siccum in tertio gradu, attrahit & purgat melancholiam, ideo hic ponitur, per an. seruatur. herba est quæ crescit supra thymum ad modum foliorum nullas habens radices, sed supra thymum ramusculi cohærent ad modum radicis, conficitur sic. si gummę quæ hic recipiuntur præ humiditate non possunt puluerizari, liquæfiant, absque liquore colentur, & cum melle despumato misceantur, post aliæ species puluerizatæ addantur, per duos annos seruatur.

Additio.

Simplicia componentia diacastoreum sunt plura inter quæ aliqua sunt satis obscura de quibus parum hic dicemus. Primum est daphuococci secundum cõpositorẽ sunt baccę lauri. s. semen ipsius. Circa instans inquit lauri folia, & semina vsui medicinæ competunt. Secundum est petroleum, est oleum de napta de petris factum. i. oleum petroleum. Tertium est mabathematicum, quod secundum compositorem est succus cauliculi agrestis, qui cauliculus, vt plurimum nascitur in locis maritimis, & in locis altis, & desertis, & sunt similes domesticis, nisi quia sunt albiores & asperiores & amari. Quartum est alipiados, secundum compositorem est mezereon, & semen ipsius cocognidion vocatur, & non est laureola, vt quidam dixerunt, & aliter vocatur herba catholica. Alia satis nota sunt. Summa medi. est res. lxix.

Diacostum dicitur à costo, quod ibi intrat, ualet proprie spleneticis, & hydropicis, & leucophlegmaticis, & hyposarcæ quæ fit sine calore, proprie ualet spleneticis, nephreticis, & stranguriosis optimum est. xij. pars lib.i.

Reci. anisi, apij, asari, ana drach.ij. & scrup.ij. schœnã. melanopi. myrrhæ. ana drach.ij.ß. rheubar. croci, aristo. rot. & lon. ana drach.i. & scrup.ij. costi, drach.i.ß. cinna. casiæfi. ana drach.i. & scrup.i. mel quod sufficit. detur cum decoctione capparis, uel scolopendriæ sero & mane. dosis est, drach.ij. cum uino calido.

Diacostum dictum est à costo. Valet &c. Splenetica pasio quandoque est ex cholera quandoque est ex melancholia, raro tamen ex cholera, sed si passio fit ex cholera non valet, sed raro fit ex cholera, si vero fiat ex melancholia cum febre non detur cum vino decoctionis tamarisci, si fit ex calefactione hepatis, detur cum aqua tepida additis triasandalis, vel tryphera saracenica. Contra dolorem stomachi ex frigiditate, vel ventositate detur cum vino decoctionis nucis musc. fiat emplastrũ ex puluere masticis, & soluta cera cum oleo muscellino, & diacosto, & stomacho superponatur, datur ex frigida causa cum vino decoctionis spicæ nardi. Nephreticis, & stranguriosis cum aqua decoctionis saxifragiæ, granorum solis, & corticibus radicis herbarum diureti. hæc cõfectio non habet artificium, conficitur, vt electarium, per duos annos seruatur.

Diatragacanthum à tragacantho nomen accepit, sanat omne uitium pectoris, & pulmonis quod fit ex caliditate & siccitate, maxime phthisicis, hecticis, pleureticis, & peripneumonicis ualet, & ad omnem tußim, quæ fit ex caliditate uel siccitate, & ad omnem linguæ, & gutturis asperitatem. Cum uero sumitur, tandiu in ore teneatur donec ibi dissoluatur. medietas est lib.ij.

Reci. tragacan. albi, unc.ij. gummi arabi. al. unc.i. drach.ij. amyli. unc.ß. liquiritiæ drach.ij. se. melo. citrul. cucurbitæ ana drach.ij. penidiarum, unc.iij. camphoræ, scrup.ß. syrupi uio. quod sufficit. Conficitur sic, semina cum aqua ponantur super zuccharum, tantum tamen de aqua quod poßit zuccharum cooperiri, & bulliat usq; ad dissolutionem zucchari, postea colentur per pannum rarißimum, & colatura ad decoctionem syru. coquatur, postea tundatur in mortario bene miscendo puluerem specierum.

Diatragacanthum dicitur à tragacantho, quod recipit plus quàm aliud electarium. Valet patientibus in pulmone, & in pectore, & ad vocem clarificandum. Si huiusmodi pasiones sunt ex frigida causa non detur, si ex caliditate, & siccitate detur, tenendum est sub lingua, & paulatim transglutiatur, vel distemperetur cũ aqua hordei & potetur, si patiens habeat frigidũ stomachum, vt sępe contingit ne stomachus magis infrigidetur post

post exhibitionem tragacanthi detur vinum aliquantulum lymphatum, vel quod melius est, vinum decoctionis masticis, potest etiā dari in pilulis, ex amylo, & zuccaro puluere liquiritiæ, & tragacātho cōfectis, et vna magna, vel duæ paruæ sub lingua teneantur. Conficitur sic, tragacanthū per se puluerizatur, quia antequā cum alijs speciebus possit puluerizari, omnes aliæ in fumum extenuarentur, & puluis ipsius ponderetur, postea aliæ species puluerizentur, sed semina melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ mundentur à corticibus sicut debent, et sicut preceptum est ab antiquis. Nostri enim apothecarij huiusmodi laborem in seminibus mundari recusantes, semina ita aliquantulo zucchаro simul terunt, & cum corticibus, & puluere cribellatum ponunt in medicinis, sed non tantum valet, cōficitur cū syrupo simplici, qui bene sit coctus, non tamen nimium, quia nimis de speciebus non posset apponi. Quidam hunc syrupum clarificant spuma oui, vt diatragacanthum albissimum sit, postea ponitur puluis tragacanthi, postea aliorum, diutissime in mortario ducantur, vt bene incorporentur, & album fiat. Nota quidam sophisticant hoc electarium cum puluere amyli in multa quantitate ponentes, & alias species subtrahentes, sed cognoscitur, quia positum in ore farinam sapit. per ann. seruatur.

Diairis dicitur ab iri, prodest dispnoicis arteriacis, tussientibus, uocem perditam restaurat si fuerit ex frigiditate. xij. pars est lib. iij. Rec. ireos unc. i. pulegij, hyssopi, liqui. ana drach. vi. tragacanthi, amyg. pinearum, cinamomi, zingib. piperis, ana drach. iij. caricarum, carnium dactylorum, passularum enucle. ana drach. iij. ß. styracis rub. drac. ij. & scru. i. mel quod sufficit, sumatur sero cum uino calido.

Additio.

Diairis dicitur à radice illa quæ ireos appellatur, virtutem respicit spiritualiū læsam frigiditate, maturat, consumit, ac mundificat humiditates contentas in pectore & pulmone, vnde transglutiendo ex eo confert dyspnoicis, orthopnoicis, asthmaticis, tussiētibus, vocem perditam restaurat & commixtum cum zuccha. confert empycis. Gilbertus de Anglia in cap. de strictura thoracis habet vnā aliam descrip. quæ eadem est cū ista. Auic. in. v. cañ. tractatu. vi. de ventre inferiori, & de debilitate stomachi inquit. medicamen quod dicitur diaireos sed idē non est, & fit istud electarium cum melle ſm præsentem descrip. cōiter tamen in hoc tpe præparatur cū zuccaro hoc modo, accipiatur zuccarum depuratum, & clarificatum, & coctum ad debitam cocturam, & qñ infrigidatū fuerit, addatur pulueris radicum ireos quantitas debita, & fiat cōfectio in morsellis, quod vocatur diairis de zuccharo. Simplicia satis nota sunt. Summa medicinar est. xv. res.

Diacalamentum à calamento dictum est, ualet præcipue ad omne uitium pectoris ex frigiditate, maxime his qui in senili sunt ætate, ualet etiam tussientibus ex frigida causa, & quartanarijs, si uero ex eo utuntur post prandium, & post cœnam in sero cum uino. x v. pars est lib. ij.

Rec. calamenti, pulegij, hysso. melanopiperis, seseleos, petroselini ana drach. iij. & scrup. ij. leuistici, drach. i. & scru. i. apij, ß. scru. i. ameos, thymi, anethi, cina. zin. ana. scrup. ij. mel quod sufficit. datur post prandium & cœnam.

[Su]ma me[dici]nar est [x]iiij.

Diacalamentum dicitur à calamento, valet tussi ex rheumate, & ex frigida causa, detur in sero cum vino forti, & aliter. Accipe baccas lauri & ciminū, cōtrita calefiant in testa, sine liquore ponat in sacculo, & inde caput saccellet, si sit uitio pectoris sup pectus ponat.

Pituitis. Pituita est frigidus humor, & viscosus in spiritualibus quem caliditate sua dissoluit, & consumit sumptum: cōtra dolorem stomachi, si sit ex phlegmate valet cum vino forti, digestionē procurat cum vino decoctionis macis, potest dari ante cibū, & post ad procurandum digestionem. Ventositatē in intestinis expellit cum vino decoctionis ameos. Menstruis imperat si retineantur ex viscosis humoribus sumptum per os vel suppositum, sic diacalamentum reseruatur cum oleo muscellino, & suppositorium inde factum cū bombace inuolutum supponatur, quartanæ, & quotidianæ sic datur. Accipe scru. ij. scamoneæ, scrup. i. euphorbij, vnc. i. masticis, vel macis, & tere cum diacalamento, commixta dentur. iij. vel. v. horis ante accessionem, quartanarijs in die interpolationis, postea detur vinum decoctionis rorismarini, maratri vel pigani præcedente tamen purgatione in vtrisq, confice vt alia electaria, per duos annos seruatur.

Diapapauer, quod mirabiliter prodest hecticis phthisicis nimium uigilantibus. tertia pars confecta est lib. ij. Rec. succi liquiritiæ, tragacanthi, gummi arabici, ana drach. x. ß. papaueris albi, penidiorum, ana drach. xx. amyg. dulcium mundata. drach. x. amyli, ß. citoniorum, portulacæ, ana drac. v. ß. melonis, & cucurbitæ, et cucumeris, lactucæ, maluæ, ana drach. viij. fac puluerē, confice cū syrupo uiolarū uel sapa.

Additio.

Diapapauer aūt dicitur à papauere albo quod recipit. Gilbertus anglicus ca. de causis tussis habet vnā aliam descrip. quæ eadem est cū ista Mes. distinctione de loch inquit. Loch de papauere, & est diapapauer sed apud modernos aromatarios, aliud est diapapauer, & aliud loch de papauere, nā hodiernis tēporibus fit loch de papauere ſm intentionem Mes. & diapapauer de mente Nicolai. Simplicia satis no. sunt. Summa medici. est res. xv.

Diacodion dicitur a codio, quod papauer nigrum interpretatur, quod ibi intrat, proprie datur omni solutioni uentris, maxime dysentericis cū decoctione aquæ pluuialis, in qua sit spodium coctum, uel cum aqua rosata, & lientericis cum careno. xij. pars lib. ij.

Rec. capita papauerum nigrorum non nimis uiridium, nec nimis siccorum numero. xij. ros. drach. ij. ß. croci, acatiæ, liqui. ana drach. i. boli. unc. ß. cinamo. symphiti, hypocisthidos, balaust. ana drach. i. myrtillorum, unc. i. coralli rubei & albi, sumach, sang. drag. laccæ, roris syriaci, ana scrup. ij. ß. portulacæ, drach. ß. Conficitur sic. capita papauerum ponantur in tantundem aquæ pluuialis, quod bene cooperiantur, & per tres dies ibi dimittantur, & in ipsa aqua usq; ad tertiam partem bulliant, & postea coletur, & in colatura ponatur, lib. i. ß. mellis myrtini, & in tali melle supradicta admisceātur. Confectio mellis myrtini talis est, in duabus lib. mellis despumati ponatur una lib. succi myrtillorum, & coquatur ad succi consumptionem, & postea coletur. dosis eius drach. iiij. uel. vi.

Sūma medicinar est res. xix.

Diacodion à codion, quod est papauer, quod recipit in multa quantitate, & est duplex, Diacodion faciens ad fluxum ventris, & diacodion Gal. de quo hic agitur, valet ad rheuma descendens ad pulmonē per tracheam, tussimq; commouens.

Rheuma quinque modis fit, vel enim fit ex caliditate dissoluente, aut ex frigiditate exprimente, aut ex humiditate lubricante, aut ex humorū abundantia, aut ex debilitate virtutis retentiuæ. Si ergo rheuma fit ex caliditate detur cum aqua calida, si ex frigida causa nullo modo detur, si ex humiditate lubrificante detur cum vino decoctionis masticis, si ex humorū superabundantia non detur nisi facta prius purgatione, si ex debilitate virtutis retentiuæ detur cum aqua decoctionis rosarum, vel aqua rosacea. Valet phreneticis datum cum aqua frigida si tamen confectum fuerit cum syrupo, & nō cum melle, fiat etiam emplastrum ex diacodion, & modico opio cum lacte mulieris resoluto, vel cum aqua rosacea, & fronti et

temporibus ſuperponatur. Valet febricitãtibus non conſtipatis datum cum frigidis, ſi aũt fluxum ventris patiantur cum aqua pluuiali, vel roſata. Requiem arteticis præſtat, requies alia eſt laborioſa, alia quieta. Cũ enim fluxus ventris fit immature, & aliqua cauſa conſtringit, requies ſequitur laborioſa, quando vero fluxus fit vi ſymptomatis, & aliqua cauſa conſtringit, fit requies anethica.i. ſine labore. ℞.capita papaueris. Papauer aliud eſt album, aliud nigrum. Nigrum frigi. eſt & ſic. album vero magis hu. cum inuenitur receptio papaueris ſimplex, tũc ſemen ponitur in medicinis, folia in emplaſtris & vnguentis. Semina papaueris nigri per duos annos ſeruantur.

Papauer.

Acatia.

Acatia frigida eſt & ſicca, conſtringit et confortat. per ann. ſeruatur. Eligenda eſt ſubnigra, quæ cum frangitur interius lucida eſt, quę aliquantulum cohęret melior eſt, ſi eſt enim nigra vel pallida vetꝰ eſt. Cõficitur ſic. ſemen papaueris à capitibus excutiatur, & cum ſpeciebus teratur. Capita vero nec nimis viridia nec nimis ſicca, vt dicit auctor aliquantulum contundantur, & acatia ſimiliter, & ponantur hęc duo in aqua pluuiali, per triduum dimittantur, deinde coque & cola, & in colatura addito zucchuro fiat ſyrupus cum quo conficiatur. Si vero conficiatur cum melle, coletur, & illa aqua coquatur ad ſpiſsitudinem, poſtea puluis ſpecierum addatur.

Diaſene dicitur quod plus de ſene ponitur ibi quàm de alia ſpecie, ualet proprie melancholicis, maniacis, cardiacis, & triſtibus, tota cõfectio uenit lib.i. Rec. ſenæ, unc.iij. anellanarum aſſatarum numero.l. ſerici combuſti, drach.ij. lapidis armenici, drach.i. lapi. lazuli, drach.iij. zucchari, unc.vi. cinamo. unc.i. caryoph. galangæ, piperis, ſpicæ, ocymi, zingib. foli. gar. cardamo. croci, zedoariæ, floris roriſmarini, macropiperis, ana drac.ij. mellis, quod ſufficit: detur cũ aqua in qua infuſum eſt ſene per noctem ſub diuo. Conficitur ſic. cũ puluere auellanæ bene pulueriʒatæ, & deſpumato melle ad ignem decoquatur, deinde puluis ſpecierum admiſceatur, quod ualet quartanarijs, & magis ſpleneticis.

Sũma medicinarũ eſt res.xx.

Diaſene electarium dictum à ſene, quod recipit plus ꝙ̃ de alijs, cum autem plura electaria dicta ſint dia ſene, iſtud inter cætera vſuale eſt, valet melancholicis triſtibus, & his qui ſunt ſine memoria, daĩ mane ſtomacho ieiuno, eodem modo detur cũ omnibus pręd ictis. ℞. ſene. foliũ cuiuſdam arboris, et fruticis vltra mare in Græcia & India, calidæ & ſiccę complexionis, virtutem habet purgandi melancholiam, & ſanguinem aduſtum, per quinꝗ annos ſeruatur, ſed non ſophiſticatur, quia in multa copia reperitur, ſene bulliat in ſucco boraginis, & inde fiat ſyrupus, multum valet epilepticis.

Auellanæ.

Auellanarum aſſatarum, calidæ ſunt & ſiccæ, quidam dicunt ꝙ ad membra confortanda hic auellanæ ponunĩ, falſum eſt, ſed quia indigeſtibiles ſunt faciunt hoc electarium morari in inteſtinis à quo fumus reſoluitur petens cerebrum illud confortat & depurat. Auellanæ ita aſſantur, nuclei in vaſe ferreo moueantur continue, ne exurantur, poſtea fricentur fortiter inter manus vt pelliculę non remaneant, ſimiliter terantur, & cum melle bene deſpumato conficiantur, deinde puluis ſpecierum addatur. per duos annos ſeruatur.

Alia diaſene deſcriptio. Rec. ſenæ, unc.iij. cinamomi, caryophyllorum, folij, cardamomi, galangæ, macis, ligni aloes, piperis longi, zingibe. zedoariæ, ſpicæ, nucis muſcatæ ana drach.iij. boraginem & calamentum adde, & cætera quæ melancholiam purgant, auellanarum, aſſatarum.l. ſetæ combuſtæ, drach.ij. lapidis armeni, unc.i. lapidis lazuli, drac.iij. zuccha. unc.v. mellis deſpumati quod ſufficit.

Additio.

Diaſene dicitur a ſene, quod ibi ponitur plus ꝙ̃ de alijs ſpeciebus. Gilbertus anglicus cap. de vitijs ſplenis habet

E hanc eandem deſcrip. hoc antidotum eſt multum in vſu, ſed dubium eſt ſm quam deſcrip. debeat fieri, quia aliqui ſm primam componi faciũt, alij vero ſm alteram, tamen ſi bene conſideres parum inter ſe differunt, & ideo parũ refert ſecundum quam præparari debeat, quia ambæ deſcrip. etiã ad eandem intẽtionem ſunt ordinatæ. Summa medicinarum eſt res.xxi. cum additionibus.

Diacitoniten dicitur à citonijs unde fit, ualet ad debilitatẽ ſtomachi ſi fuerit ex frigiditate, appetitum confortat ſi non deficit ex abundantia humorum, uomitum abſtinet, uentoſitatem prædictorum emendat, & bonum colorem facit, & debilitatem ſtomachi reparat, lientericis prodeſt, ualet etiam his qui nimiam ſolutionem habent, facit maxime delicatis hominibus, & nobilibus, ilioſis confert, bonum odocem & colorem præſtat. Nota quod ſi ſtomachus laborat ex debilitate uirtutis digeſtiuæ, debet dari poſt cibum, ſi uero ex debilitate retentiuæ, ante cibum.

F

Rec. citoniorum in aqua elixatorum à cortice exteriori & à nucleis interioribus mundatorũ, lib.iij. mellis deſpumati, li.iiij.ß. ſupradicta citonia bene, ut diximus mundata, & fortiter trita in mortario, in caldario cum prædicto melle ſuper ignem ponantur, & cum ſpatula ſemper agitando, bulliant donec inſpiſſari incipiant. Si uis ſcire quando coctum fuerit ponatur aliquantulum ſuper marmor infuſum aqua roſ. ſi non inuiſcatur, ut colligere ualeas, coctum eſt, & tunc ab igne de ponatur, & puluis harum ſpecierum cum ſpatula ſemper agitãdo ſuperaſpergatur. Rec. cinamo. unc.i.ß. zingi. unc.i. galangæ, piperis, ana unc.ß. caryo. nucis muſ. ana drach.iij. ſpicæ, ligni aloes, macis, cardamo. liquiritiæ, ana drach.ij. zedoariæ, drach.i. deinde ſuper marmor infuſum aqua roſ. cum aliquantulo muſci diſtemperatum ſupra marmor ſpargatur & cum infrigidatum fuerit cum cultello fruſtatim incidatur. Et ſi laxatiuum facere uolueris in unaquaq; libra apponatur, unc.ß. ſcamoneæ tritæ, tamen cum fuerit calidum antequam ſupra marmor ponatur, ſcamonea bene commiſceatur, laxatiuum detur cum uino calido in ſero, ſimplex autem detur mane poſt prandium & poſt cœnam.

G

Sũma dicin... res.xx...

Diacitoniten enim vtile eſt aſthmaticis, detur his cum vino decoctionis liquiritiæ, eodem modo tuſientibus. Phthiſicis valet, ſi phthiſis ſit ex rheumate, quia conſtringit, & conſumit putredinẽ, virtutem habet conſtrictiuam, & conſumptiuam ex ſpeciebus, cęteris detur his cum aqua hordei. Vomitũ conſtringit, ſi ſit de frigida cauſa, digeſtionem procurat, poſt prandiũ datum ventoſitatum delet, cum decoctione fœniculi. Colorem bonũ facit quia virtutem debilem confortat, quia ſpiritus reparat, hoc electarium cõficitur diuerſis modis. Antiqui ſic faciebant, cotoneis contuſis extrahebant ſuccum, cum ſucco mel ponebãt in duplo, eo decocto ad ſpiſſitudinem addebant ſpecies, & conficiebãt. Moderni ſic faciunt, cotonea integra aqua prius bulliente decoquunt optime, poſtea mundata a cortice & a ſeminibus, & a duro illo in quo ſemina latitant, & quicquid durum eſt interius & exterius, poſtea exprimunt, & ſubſtantiã tranſire faciunt per cribrum de ſetis, & cum duabus lib. ſubſtãtię tranſitæ per cribrum, vel per corium vrſi minutim perforatum, commiſcent tres, vel quatuor lib. mellis, & decoquunt vſꝗ ad perfectam decoctionem, & in.v.lib.3.iij. vel.iiij. ſcrup. ſpecierum addunt, & faciunt electarium, & vſui reſeruant, deinde muſcus reſolutus cum vino puriſſimo in parua quantitate vini incorporatur ei, & ſic reſeruatur. Alij decoquunt ad multam ſpiſsitudinem. Deinde proijciunt electarium ſuper tabulam planificatã & mundatam & extendunt illud, vt ſtomaticon, deinde muſcus diſtemperatus cũ aqua roſata, vel vino ſuperaſpergitur, per fruſta ſcinditur, & reſeruatur.

H

Diahyſſopũ.

Diahyssopum. Rec. hyssopi, ireos, thymi, melanopiperis, ana drach. xxx. gliconij, thymbræ, pigani, cimini, ana drach. xx. carnis dactylorum, caricarum, passularũ enu clea. marathri, ana drach. x. zingiberis, anisi, carui, leuistici, ana drac. v. mel, quod sufficit, sumatur mane, & sero cum tepida.

Additio.

Istud electarium non est multum in vsu. Gilbertus anglicus capitulo de causis tussis habet vnam aliam de scrip. quæ eadẽ est. Hyssopus est herba satis nota, & hęc est hyssopus sicca. Gliconium, secundum compositorem est pulegium. Gilbertus etiã in sua descriptio. posuit Glíconium, quod secundum quosdam est mentastrum. Alij dicunt quòd est calamentũ, sed prima opinio est melior, thymbra id est saturegia, piganum, id est ruta agrestis. Summa medicinarum est res. xvij.

Diatrionpipereon, optimum rheumaticis, artheriacis, asthmaticis, tussiẽtibus, facit ad causas pectoris & pulmonis, phlegma stomachi digerit, digestionem procurat, frigiditates, & dolores in ea factos amputat, hepaticis, & spleneticis, hydropicis, maxime hictericis conuenit, hypochondria tumentibus, renibus, & uesicæ causis utilissimum est, menstruis imperat, quartanarios, & quotidianarios typos emendat.

Rec. nardi, amomi, melanopiperis, marathri, ana drach. iiij. zingibe. hyssopi, petroselij, leucopiperis, anisi, ana drach. iij. croci, casiæ, trochis. hedychroi, epithymi, enulæ, betonicæ, pigani, sinoni, ameos, seseleos, leuistici, ana drach. i. mellis, quod sufficit, detur in modum auellanæ.

Additio.

Diatrionpipereon dicitur à tribus generib9 piperum. Istud electarium describitur à Nicolao in proprio antidotario, quod raro in vsu habetur, & valet ad ægritudines pectoris, & pulmonis frigidas, procurat etiam digestionem impeditam à frigiditate, nucumẽtis etiam aliorum membrorũ subuenit à crassis humoribus, & frigidis causatis, diminuit typos quartanarios, & quotidianarios, raro tamẽ in vsu habetur, sed illud quod à Mes. describitur præparatur. Eligẽdum est ex pipere nigro illud, quod est notum in quo non est res similis grano furfuris & plenũ. Sed ex pipere albo melius est illud, quod nõ est rugosum & contractum, sed illud quod est magnum grauis ponderis, & illud cõfortat stomachum plus ꝙ aliæ duæ species. Summa medicinarum est res. xxi.

Diamanna utilis ad mollificandum sanguinem, ad cholerã reprimendam, & etiam melancholiam, ualet etiam ad hepar calefactum, & corpus sua uirtute purgat. Recipiatur de eo, unc. ß. in aurora cum calida, & ad multa alia corporis incommoda ualet.

Rec. mannæ, zucchari uiol. casi. fi. ana unc. iiij. tamarindi, zucchari, rosa. ana unc. i. hæc omnia resoluãtur in aqua decoctionis capilli ueneris, scolopendriæ, hepaticæ, ana unc. iij. seminum frigidorum mundatorum, uiolarum, ana unc. i. prunorum numero. xx. colaturæ addantur zucchar. lib. iij. & coquatur ad spissitudinẽ sicut fit in tryphera saracenica, & tunc addantur istæ species. Rec. seminum frigidorum mũdatorom, uio. nenupha. scariolæ, lactu. portula. ana. unc. i. rheubar. foliorum senæ, anisi, ana unc. i. & drach. i. sumatur ut dictum est superius.

Additio.

Istud electarium diamanna in aliquibus paruis antidotarijs Nicolai reperitur scriptũ, in aliquibus non, & ideo nõ habetur in vsu, sed illud Mes. quod describitur in proprio antidotario habetur in vsu, siquis tamen eo voluerit magistraliter vti, poterit, quia valet ad ea, quæ dicuntur in tex. per semina frigida intelliguntur hic quatuor semina frigida maiora. Summa medicinarum est res. xx.

A Esdra dicitur, quia Esdra propheta in Babylonia in exilio positus eam primo inuenit, datur melancholicis timidis, & quibus inest malus appetitus, prodest, ualet etiam comedentibus carbones, & tuphos, & testas ollarum, & ad nimiam cerebri frigiditatem, ualet ad dolorem, & putredinẽ aurium ex rheumatica causa, & si hoc modo fuerit aptata, fac licinium de panno uel bombace, & in capite licinij pone parum olei muscellini, & superponatur esdra, & in aure patientis immittatur. ad difficilem partum mulieris satis ualet, si cum succo artemisiæ fuerit distemperata, uel sabinæ, utroq; latere ab umbilico inferius inuncta: prodest ad tussim ueterem, uel humidam distemperata cum succo ptisanæ, uel amyli: ualet ad scissuras labiorum, si ex ea fuerint inuncta: ualet contra uenenosos morsus animalium, serpentum, ranarum, & aliorum reptilium, & contra morsum canis rabidi, prodest toxicatis hominibus, si trium annorum, uel quatuor fuerit data, cum suc. mentæ distemperata supra uulnus inunctum satis confert. xl. pars confecta est, lib. iij.

B Rec. aliptæ mus. myrrhæ, zuccha. foliorum rutæ, apij se. chamedry. fœnugræci, ana drach. i. scrup. i. & gra. i. eboris limaturæ, pigani, elelisphaci, galenæ, balaustiæ, ana drach. i. & gran. v ij. ß. & parum plus, cinnamo. caryoph. xyloaloes, spicæ, zedoariæ, laccæ, ros. cappa. pulegij, abrotani, melanopi. petrosel. ossiũ dactylorum ana scrup. ij. ß. & gra. iiij. galangæ, zin. croci hortensis, anacardi, lithodæmonis, mandrag. acori, peoniæ, thymi, hyssopi, roris syriaci, basilici, dauci, fœnicu. se. altheæ, oliuarum ossium, uini uet. optimi, drach. ß. scrup. ß. & gra. i. balsami, croci orientalis, folij, costi, galliæ, calami aroma. casiæ fi. mirob. nardi celticæ, xylob. traga. coral. al. & ru. confice ru. castorei, opopa. bdel. chalba. aspalthi, terebin. masti. theriacæ adriani, splenis pultri, uentris merguli, reupon. aristolo. lon. asari, hermodact. meu, ireos, pyrethri, peucedani, gentianæ, epithymi, uio. artemisiæ, chimoleæ, folij, citri, laureolæ, mentæ, malobatri, quinquefolij,

C carpo. anisi, amomi, cimini, miconis, se. ozymi, platocymi, se. rutæ hortensis, bac. lau. sang. draco. lapidis magnetis, lapidis gagatis, ossis de corde cerui, muscelei, petrolei, ana scrup. i. & tertiã partem alterius, camphoræ, ambræ, margaritarum perforatarum, & non perforatarum, blactæ bizantiæ, sambuci, styracis, cala. sera. sulphuris uiui, antimo. hypocisthidos, macis, litij, schœnanthi, acatiæ, herbæ syriacæ, floris oleandri, fu, marubij, sulphuratæ, absinthij, alexandrini, euphorbij, cardamomi, semen anethi, ameos, git, leuistici, semen citri, leucopiperis, macropipe. nigellæ, usifur, corticis neræ, mabathematicon, aquæ uitis, ana scrup. ß. & gra. ij. lithargyri, amyli, opij, iunci, radicis calamẽti, hyoscyami, ana gra. v ij. mellis quod sufficit, datur in sero in modum auellanæ cum uino calido.

Sũma medicinæ est c. & xlvij.

D Esdra opiata est dicta ab inuẽtore scilicet Esdra Propheta, valet cõtra oẽs capitis molestias factas ex frigiditate, vel ex frigido humore absq; febre, & apostemate, vel ad eas quę dicentur in sequentibus. Nota ꝙ hæc opiata habet quasdam cões laudes, qm̃ valet contra quasdam ægritudines contra quas valet aurea, & eodem modo exhibẽda est, vnde de supradictis in aurea pręter mitto, valet melancholicis ex melancholia naturali, existente in capite, pręcipue data cũ vino decoctionis gẽtianæ, vt ipse dicit, sed qm̃ gentiana valet plurimum contra causas pectoris, vtilius datur cũ vino decoctiõis alicuius confortantis, vt nucis musca. vel caryophylli, vel musci. hæc enim depurant cerebrum & cõfortant. Ad vuulam relaxatam ex rheumate data in pilulis sic, puluis cinamomi, & antere cõmisceantur cum esdra & fiant pilulæ, & teneantur sub lingua, cũ tali etiam cõfectione longiori digito, vel aliquo alio i astino subleuet vuula, exiccat enim, & consumit hu. Synanchicis in princ. scilicet ante confirmationem apostematis facto inde gargarismo cũ sapa, & forti

forti aceto prodest, hic enim gargarismus repellit materiam, nec permittit apostemata confirmari. Idem etiam valet ad intensam vel remissam. Contra rhagadias, & scissuras labiorum factas ex melancholica siccitate, si fiant ex cholera vlcerante non valet esdra, debet autem super rhagadias inungi hæc opiata addito puluere radicis portulacæ adustæ, mirabiliter confert puluis iste confricatus cum esdra, vel cum solo melle contra huiusmodi scissuras labiorum, manuũ, & pedum, ex viscoso phlegmate factas. Hictericis sine febre, & sine magna hepatis calefactione, & præcipue quando hicteritia nascitur ex aliquo crasso & viscoso humore oppilante, exhibetur in istis competenter cum aqua diure. capil. vene. hepatica, adiantos, cetrac. etenim aqua deoppilatiua est. Spleneticis ex melancholia, quia si sit ex cholera nõ confert esdra, debet autem eis dari cum aqua, vel vino decoctionis capparis præcedente purgatione, & inunctionibus splenem mollificantibus, arteticis podagricis, si fiant ex frigidis humoribus rheumatizãtibus, valet esdra eunti dormitum cum calido vino, cõstringit enim membra relaxata, & constringendo rheuma cohibet. Ad dolorem post partum, qui fit ex solutione continuitatis retinaculorum ex magnitudine fœtus elongantis pudenda præter modum, & elargantis, tunc valet esdra cum vino, constringit enim membra relaxata, & consolidat soluta. Supposita etiam cum puluere olibani idem facit.

Ad dure parientem valet propter balsamum, quem recipit, & expellit fœtum. Istis autem datur cum vino decoctionis rutæ artemisiæ, supponatur etiam distemperata cum succo earundem herbarum. Ad morsus venenatorum, quia multa recipit quæ venenum expellunt vt dictamum, aristolo. rotun. gentiana, detur cum vino decoctionis mentæ, & morsuræ superponatur, ad hoc tamen theriaca melius valet. Contra lepram albam. i. quæ fit de phlegmate quam quidam dicunt alopetiam, Constantinus tamen dicit ꝙ alopetia fit de sanguine, detur autem cum vino. Nota ꝙ non tantum efficacius est in hoc mitridatum. Fluxui prodest à capite, data, vt diximus, vel fluxui ventris, & præcipue lienteriæ data cum vino decoctionis masticis, præcedat tamen medicina phlegmagoga, vt polypodium colocynthis, & similia. ℞. fœnugræ. ẜm quosdam calidum est & siccum, mihi autem videtur, ꝙ sit calidum & humidum, virtutem habet remouendi, & relaxandi, & maturandi, ponitur hic, vt relaxando medicinas easdem consumptioni habiliorem reddat, & humiditate sua violentiam aliarum reprimat, & obtundat. Fœnugræcum herba est cuius semen simili nomine dicitur, cũ simpliciter reperitur in medicinis semen apponendum est, per tres annos seruatur.

Balaustia. Balaustia frigida est & sic. virtutem habet cõstringendi fluxũ & rheuma, & ob hoc ponitur hic. balaustia flos est mali granati caducus, debet autem colligi quãdo adhuc vicinatur origini, viridem habens colorem, ad vmbram vel ad solem desiccatur, per biennium seruatur.

Abrotanũ. Abrotanum ca. est sic. virtutem habet attrahendi, & consumendi superflua, herba est quæ in productione florum colligi debet, flores & folia abiectis stipitibus in medicinis ponimus, per annum vel per. ij. annos seruatur, sed si quolibet anno renouetur melius est.

Lithodæmon. Lithodæmonis: ca. est & sic. complexionis, virtutem habet consumendi, & abstergẽdi superflua, lithodæmon, lapis dæmonis dicitur, vel ideo quia est nigri coloris, vel ideo quia in lacu vbi Sodoma & Gomorra perierunt inuenitur, sicut aspalthum ẜm quosdam, sed est falsum, nõ multum indiget electione, diu seruatur.

Oliuæ fructus. Oliuæ fructus. oliua cali. est & humi. virtutem habet relaxandi, & resoluendi, recentes ponendæ sunt in medicinis, vel saltem sine sale conditæ, quidam ponunt tantum ossa, quidam totam oliuæ substantiã, qđ melius est.

Semen altheæ. Semen altheę inter ca. et fri. temperatum, virtutem habet humectandi, vt humiditate sua violentiam aliarum specierum contemperet, semen maioris dicitur maluæ, est enim malua maior & arbor, maior malua bismalua dicitur, & viscus idem dicitur, cum in vnguentis, & emplastris althea inuenitur, folia, vel radices debent apponi, in antido. tñ semen est ponendum. per annũ seruatur.

Celtica cali. est & sic. virtutem habet diureticam propter vitium renum ponitur hic, & vesicæ, & matricis, dicunt quidam, quòd spica celtica est saliunca quod falsum est, est enim spica duplex, spica celtica, & spica nardi. Spica celtica debet eligi albida, in occidentali plaga inuenitur, pro ea ponunt apothecarĳ saliuncam.

Gallia calida est & sicca, virtutem habet confortandi & consumendi.

Confita ru. i. styrax, calida est & sic. virtutem habet confortandi, & consumendi, & conglutinandi, confortat enim aromaticitate sua reparando spiritus, qualitatibus suis consumit superflua, & glutinositate sua fluxum rheumaticum cohibendum constringit. Styrax ru. gummi est arboris in India nascentis, in vere nanque arbor illa incisa ẜm ramusculos à rusticis, gummositas quædam emanat, quæ circa superficiem arboris condensata fit styrax rubea, & dicunt quidam, quod purius est in illa gummositate, styrax talis dicitur, quare bona gutta, & impurius styrax rubea. Nos dicimus ꝙ gummi sunt diuersarum arborum, fortassis de rubea, quia ad colorẽ rubeum accedit, illa debet eligi, quæ rufa est, & manibus malaxata, vt cera, per. xxx. annos seruatur.

Splen pultri nõ determinatur ab autoribus cuius complexionis sit splen pultri, ratio tamen & effectus eius manifestat ꝙ sit cali. & sic. tum quia de massa sanguinea sit, tum quia superflua cõsumit, ponitur hic propter passiones capitis, & epilepsiam, & paralysim, & typos febriũ. Splen pultri non est splen, vt quidam dicunt, sed est quędam superfluitas circa cerebrũ pulli equini, quod in tempore suę natiuitatis per motum permutationis per nares emittitur, & nisi statim ab aliquo recipiatur, mater pulli eam absorbet, soli exponitur & siccatur, per biennium seruatur, sed quãto magis exiccatur, tanto est melior. puluis eius, specialiter valet pueris tussientibus, & asthmaticis datum cum lacte.

Ventris merguli, de ratione huius est, ꝙ sit frigidæ & siccæ cõplexionis, licet non inueniatur ab autoribus determinatum, quia auis nata est in aquis degere, & aquas habitare, dicitur tamen quia membrum illud neruosum est, ideo ponitur hic, vt frigiditate sua aliarum specierum acumen temperet, & siccitate membra constringendo relaxata rheumaticum humorem cohibeat. Vẽter merguli, stomachus merguli dicitur, & in nostra lingua peter, & in gallica casier appellatur, & tota illa substantia exiccata vsui medicinæ conseruatur, quanto autem de maiori quæ potest haberi, tanto melior est. In electione tamen ventris merguli, & splenis, facile quis potest decipi, qm̃ quodlibet simile pro eo potest vendi. per annũ seruatur.

Artemisia ca. est virtutẽ habet consumendi extenuandi, & diuretica est, propter causam ponitur hic renum & vesicæ. flores, & folia abiectis stipitibus medicinæ competunt, in tempore productionis florum colligitur & siccatur, per annum seruatur.

Chimolea fri. & sic. complexionis, virtutem habet cõstringendi. Chimolea, testa argentea, terra saracenica, terra sigillata, & terra figuli idem est, est enim quędam maneries terræ, quæ vltra mare reperitur, aromatica est aliquãtulum, & alba sicut trochisci. Saraceni in ea sigillum imprimunt, vnde sigillata eligẽda est aromatica, & quanto albior inuenitur, et cui sigillum impressum est, apothecarĳ quandoꝗ accipiunt aliam terram scilicet cretam albam, & pro ea ponunt, & diu absque corruptione seruatur. Experimentum contra capillorum asperitatem post ablutionem capitis, resoluatur chimolea in aqua tepida, & inde caput lauetur, & capilli per se exiccentur, capillos facit odoriferos lenes, & asperitatem remouet.

Menta

Menta ca.est & sic.virtutem habet confortãdi & consumendi. Mentæ duæ sunt maneries, est enim mẽta communis, & menta romana siue saracenica, quę apud montem pessulanum costum dicitur. cum simplex inuenitur. ℞. mentę, communis debet poni, scilicet folia abiectis stipitibus. in vmbroso loco, vel ad solem desiccatur, per dimidium annum seruatur.

Malobathrum ca.est & sic.virtutem habet confortandi ex aromaticitate sua & consumendi, & dissoluendi. malobathrum folium album, uel folium paradisi dicitur, quia in paradiso nascitur, non recordor me vidisse. malobathrum vltra mare inuenitur, ponũtur autem pro eo folia caryophyllorum, subtiliora, & tenuiora, de quorũ electione dictum est satis.

Lapis magnetis frigi. & sic.complexionis, virtutem habet superflua detergendi asperitate sua, et ferrum attrahendi, lapis qui in occidente, & oriente reperitur eligendus est, qui secundum quantitatem sui proportionali ferrum magnum, vel paruum facile attrahit, qui vero hoc non facit abijciendus est, diu potest seruari.

Lapis gagates frigi. & sic.complexionis est, virtutem habet deponendi superflua grauitate sui & asperitate, lapis rotundus est, & satis ponderosus est, non sophisticatur, diu potest seruari.

Musceleon cali.est et sic.virtutem habet calefaciendi, & dissoluendi, & cõfortandi: oleum est, quod de musco, & alijs speciebus aromaticis sic fit. In vase vitreo ponitur oleum commune cum prædictis speciebus, & in caldario aquæ pleno bene per vnum diem permittatur, bullire debet cum radice eius herbæ, quæ pes columbinus di citur, illa herba tantum vltra mare inuenitur. sophisticatur autem à quibusdam, qui de sola casia lignea, & cinnamomo hoc faciunt oleum.

Sambucus ca.est.et sic.sambucus arbor est, quę de mẽse in mẽsem flores producit, vltra & citra mare inuenit̃, de floribus eius fit oleum sambucinum sic: flores in oleo communi in ampulla vitrea ponũtur, soli exponitur per. xx. dies, & eo amplius, illud coletur, fit oleum sambucinum, & cũ inuenitur oleum sambucinum, ipsum oleum debet imponi non frondes quas quidam ponunt.

Caballi marini. ca. & sic. est ẜm quosdam, ẜm alios frigidæ, & siccę virtutis, virtutem habet desiccandi, & consumendi superflua, quidã pisciculi sunt qui in mari inueniũtur dicti caballi, eo, ꝙ capita hñt similia caballi capiti, & pedes simili mõ, quidã eos exiccant ad solẽ sale conditos, vel sine sale, quidam non, per biennium seruantur.

Hipocisthidos. frigi. et sic. complexionis est, virtutem habet cõstringendi membra soluta, succus est cuiusdam fungi eodem nomine vocati, qui apud pedem rosæ caninę nascitur, & est rubeus, fit autẽ sic: fungi in magna quãtitate terantur, & succus exprimatur, & soli desiccetur, eligendus est non multum solidus, nec multum mollis, qui cum frangitur aliquantulum lucidus est, per biennium seruatur, melius tamẽ est si quolibet anno renouet̃.

Litium calid.est & sic.virtutem habet abstergendi, & mundificandi superflua. litium, oculus lucidus dicitur, eo quòd oculos lucidos, & claros reddit in collyrijs appositum, quidam asserunt, ꝙ confectio est, alij ꝙ succus herbę: fit autẽ litium sic, caprifolij pinulas collectas in mense septembris tere, per linteolum cola, & succum eius in conca ad solem exicca, & illud erit litium, eligendum est aliquantulum solidum, & vnius coloris cum frangitur, per vij. annos seruatur.

Flos oleandri cali. & sic.complexionis, virtutem habet calefaciendi vehementer, & consumendi. Oleander arbor est similis lauro circa marina nascens, est autem arbor pernitiosa & mortifera, si enim in eius ramis carnes assentur, vel verubus infigantur, comestæ, mortem inferunt. Et nota quòd flores eius nũquam per se debẽt dari.

Sulphurata ca.est & sic.virtutem habet dissoluendi superflua etiam extenuandi in modum sulphuris, vel exurendi in modum sulphuris, vnde sulphurata, vel sulphurita dicitur, herba est cuius semen competit vsui medicinæ, vnde cum simplex sulphurata inuenitur, semẽ ipsius apponimus, per tres vel quatuor annos seruatur.

Cardami cali. & sic. semen est nasturtij, virtutem habet dissoluendi superflua & consumendi & attrahendi. Nasturtium herba est, & est nasturtium hortulanum, & est aquaticum, & alio nomine senatio dicitur, herba competit vsui medicinæ & semen, cum ergo inuenitur. ℞. nasturtij, semen apponendum est. Nasturtium hortulanum eligendum est, quod habet acutiorem saporem, per tres annos seruatur.

Semen citri. cali. & sic. virtutem habet diuretieam. Citrus est arbor cuius fructus citrus vocatur.

Semen citri, & cortex medicinæ competunt, semẽ colligitur in Maio, & soli exiccatur, eligendum est semen, quod in maturo citro inuenitur, per tres annos seruatur.

Gipt & nigellæ cali. & sic.complexionis virtutem habent dissolutiuam & consumptiuam, semina sunt, simili nomine appellantur, quorum herbæ in frumentis inueniuntur, in quorum notitia Salernitani non conueniunt. Quidam enim dicunt gipt esse crassum & rubeum, semẽ autem nigellę gracile & triangulatum, & fere omnes habent hanc sententiam, ego autem dico nigellam esse crassiorem quàm gipt, per tres annos seruatur, nigella menstrua peroptime prouocat, cum inuenitur simpliciter. ℞. gipt vel nigella semen est apponendum.

Vsifur idem est quod minium vnde fiunt capitales literæ rubeæ, cali. & sic.complexionis est, virtutem habet abstergendi superflua ex asperitate sua, vsifur non est vena terræ, sed ex coctione artificiosa aquosis & aereis partibus in igneas transeuntibus, eligẽdum est clarum, & lucidum cum oppresso rubore, diu seruatur.

Cortex nerę ca. & sic. virtutem habet diureticam. Nera arbor est secundum quosdam vel herba, quæ in apulia inuenitur, producens fructum ad modum baccarum lauri, qua vtuntur saraceni ad faciendas tincturas, cortex huius arboris competit medicinæ, non sophisticatur, per duos annos seruatur.

Mabathematicon ca. & sic. complexio. est, virtutem habet diureticam, mordicat et pungit intestina, vnde mouentur ad superflua expellenda. Mabathematicon succus est caulis agrestis, & domestici habentis folia pilosa, ex parte exteriori & interiori subalbida vel pallida, est autem domesticus et agrestis, folia conterunt̃, succus extrahitur, ad solem exiccatur, quidam autem subståtiam caulium tritam cum succo cõficiunt, & trochiscos informantes vsui seruant, sed non approbo, eligendum est, quod cum frangitur interius non habet lanuginem aliquantulum humiditatis habens, per tres annos seruatur.

Aqua vitis frigida & sicca, virtutem habet cõstringendi, & infrigidandi, colligitur autem sic. In vere quando multa humiditas à terra transfertur, rami vitis incidunt̃, & loco incisionis suspenditur ampulla vitrea, vel aliquid huiusmodi, vt gutta aquę recipiat̃, & aqua optima est cõtra arsuram, et pruritum oculorum, per tres an. seruatur.

Lithargyri. frig. & sic.complexionis est, virtutem habet abstergendi superflua interiorum asperitate sua, raro tamen ponitur in medicinis excipiendis per os, melius enim in vnguentis, & emplastris operatur. Lithargyriũ dicitur fieri de spuma auri vel argenti, sed spuma auri proprie dicitur cadmia, & istud eligẽdum est, vt pote melior & poni debet in medicinis, si potest haberi, sed apothecarij ponũt loco eius lithargyrum, quod fit è spuma æris qđ non tm̃ valet, diu seruat̃. optimũ vnguentũ fit de puluere eius, & forti aceto decoctũ contra salsum phlegma.

Iunci radix ca.est & sic. virtutem habet diureticã, iuncus herba est satis nota, cuius radices assimilantur galangæ, adeo, ꝙ cum ipsis aliquando galangam adulterant, huius radices ponuntur in medicinis mundatæ à suis ramusculis: per duos annos seruantur, melius tamen est si quolibet

quolibet anno renouetur. Conficitur sic à quibusdam. Omnes species simul puluerizantur, & appositis oleis, & melle despumato conficiunt. Sed longe melius est si lapides qui ibi recipiuntur puluerizentur, & aliæ species simul postea facta commixtione puluerum conficiuntur cum tali proportione, vt pro vna li. pulueris ponantur tres mellis, vltimo apponantur olea cum modico mellis incorporata. diu seruatur esdra, & post. vi. vel. vij. annos melior est. Nota ꝙ magister Copho, & magister Ioan. de platea in hoc erant gemelli, quia fere omnes alij de esdra discordabant dicentes ꝙ esdra aut nullam aut modicam habebat efficaciam, quia cũ infinitæ species in ea reperiãtur quas reperies in eius dosi, de tot millibus vnũ fere nihil potest operari.

Electarium Ducis dicitur, quia abbas de curia illud composuit ad opus ducis Rogerij filij Roberti uiscardi, propter indigestionem, & uentositatem stomachi, & intestinorum, & ilij dolorem, & uitium lapidis. xij. pars est confecta lib. i.

Rec. ani. drach. ij. & gra. x v i. liqui. masticis, ana scrup. ij. et gran. v. chamedryos, zinzi. cina. galan. mara. carui, ana scru. i. gra. x v. xylocasiæ, calamẽti, dauci, pyrethri, piperis al. & lon. cyperi, schœnanthi, ireos, amomi, folij, asari, ana scrup. i. spicæ, croci, gummi ara. draga. se. anethi, cala. aro. cucubæ, cario. carpob. leuistici, iuniperi, alexandri. sileris, pentaphylon, se. asparagi, citri, acori radi. ameos rub. indi, urticæ, reupon. nucis myristicæ, ligni alo. basilici, milij sol. saxifragi. se. citrul. melo. cucu. & cucur. scario. petroselini, been alb. & rub. styracis cala. cardamo. ana gra. x v. penidiorũ unc. ß. & scrup. ij. & ß. mel quod sufficit, datur post prandium, & post cœnam cum uino calido, si datur contra lapidis uitium, sumatur cum decoctiune milij solis, uel scolopendriæ.

Sũma medici. est res. lxi.

Electarium ducis dicitur à duce inuentore, vel ad opus ducum compositum, valet ad dolorem ilij. Alius fit ex cholera pungente, & mordicãte intestina, & resoluẽte humores in vẽtositatem, vnde fit extẽsio, & dolor. Interdum ex humore phlegma. in intestinis cõgregato, aliquando vitio lapidis comprimentis intestina, ex compressione cuius superfluitatibus retẽtis dolor emergit iliacus. Si fiat ex cholera hoc electariũ cõfert propter plura calida quæ recipit, si aũt fiat ex phlegmate, de ratione probatur multum valere datum simpliciter, hoc enim electarium diureticum est, & experientia nouimus ꝙ electaria calida, & diuretica simpliciter data non existente constipatione, valent subtilioribus partibus per vrinam euacuatis. Si fiat ex vitio lapidis, valet datũ cum decoctione saxifragiæ, granorum solis, & lapidis lyncis, fiat etiam emplastrum de electario ducis cum succo senationis, & cum oleo communi, vel mustellino, & pectini & lumbis superponatur, pars etiam illius emplastri per pannum exprimatur, & colatura addito balsamo per siringã iniiciatur. valet contra dolorem ilij ex phlegmate sic exhibitum, fiat decoctio violarum & prunorũ damascenorum & mercurialis in vino vel aqua, & in colatura electarium resolutum exhibeatur optimum clystere contra hanc causam, fiat decoctio senationis in aqua dulci & marina, in colatura electarium ducis, & benedicta resoluatur, & addito melle, & oleo per clystere iniiciatur. Valet ad dolorem stomachi factũ ex frigido humore, vel ventositate, detur autem cum decoctione nucis musca. Nota, tam in his ꝙ in prędictis ieiuno stomacho melius exhibetur. in eius confectione non magno vtimur artificio, terantur species ſm doctrinam aliorum electariorum, cum melle conficitur, debet autem exhiberi cum vino decoctionis nucis muscatæ.

Electarium Pliris arcoticon, pliris est completa medicina, arcoticon principium interpretatur, ualet, tristibus, melancholicis, & ad magnã stomachi debilitatem, & cordis,

E *& syncopim, memoriam reparat, sensum acuit, epilepticis, anhe liticis, acataleticis prodest, & omnem debilitatem cerebri reparat. v ij. pars lib. i.*

Rec. cinnamo. caryoph. ligni alo. galang. spicæ, nucis musca. zinzibe. spo. schœnanti, ciperi, ros. uiol. ana drac. i. & gra. x v. folij, liquiritiæ, masticis, styrac. sansuci. balsamitæ, basiliconis, cardamo. macropi. et leucopi. myrtilli, corticis citri. ana scru. ij. & gra. v. gemmarum, been albi & rubei, coralli, serici combusti, ana scrup. i. gra. ij. musci. gra. v ij. & s. camphoræ, gran. v. syrupi ros. quod sufficit. detur febricitãtibus cum aqua mane & sero, non febricitantibus cum uino.

Electarium pliris arcoticon. Pliris nomen est huic electario ab autore impositum, arcoticon dicitur principale, princeps electariorum propter magnã efficaciam. valet cõtra omnes passiones, quæ fiunt ex melancholia scilicet maniam, vel melancholiam, epilepsiã, F & cardiacam. Perditum saporem restaurat. omnibus eodem modo exibeatur scilicet cum vino odorifero, vel quod melius est cũ syrupo facto de succo boragi. & zucharo, melancholiæ fumositatem cõsumit, & meatus spirituum elargat, & sua aromaticitate cerebrum cõfortat.

Timorem remouet, & securitatẽ præstat, timor ex melancholico humore consurgit, quem consumendo securitatem inducit, cessante enim causa, cessabit effectus: det contra hanc passionem cũ vino decoctionis ligni aloes et ambræ. Ad dolorem stomachi ex indigestione vel frigiditate contra quam valet prædicto modo, vel addatur principaliter, datum cum decoctione tertiæ partis nucis mus. & viij. caryoph. & ℈. i. masticis. Anafrasim stomachi amputat ex indigestione facta, contra quam valet prędicto modo, vel addatur modicum masticis vel anisi.

℞. Sansuci. Sãsucus herba est quæ alio nomine dicitur maiorana, ca. & sic. virtutem habet cõfortandi ex aromaticitate sua cõsumit ex qualitatibus suis, ad cõfortationẽ G membrorum ponitur hic, in productione florum est colligenda, & ad solem desiccanda. cum ponitur in medicinis, flores, & folia â stipitibus separentur, & quãtitate ab autore determinata ponantur, per annum seruatur.

Balsamita ca. & sic. est, balsamita dicitur ꝙ odorẽ balsami protẽdit, herba est satis communis & nota, ponitur hic ad confortationem membrorum, in vere colligitur. per an. ser. quanto recentior est, tanto melior est.

Myrtilli fri. & sic. fructus sunt herbę myrti, virtutẽ habent cõstringendi, confortandi, ponitur hic non ad constringendũ sed ad cõfortandum, cõfortãt enim mẽbra calore relaxata, dum constringendo partẽ parti cohęrere faciunt, vel apponuntur ad represione caloris calidarũ, & siccarũ, ne calor exolutus mẽbra debilitet. Colligũtur cũ bene sunt nigri, & maturi, & siccanť, per annũ seruanť, eligantur aũt, qui cũ frangunť aliquid habeãt humiditatis.

Corticum citri. citrus est arbor cuius fruct⁹ citrum dicitur, citrum triplicis est substãtiæ, habet enim acetosum H interius, quod frigidum est & siccum, pulpam in medio quæ calida est & humida, corticem exterius qui frigidus est et siccus, & sic cortex ponitur hic, qui subtilissime etiã mouetur à pomo, & siccatus apponitur.

Been album, & rubeum. tam album ꝙ rubeum ca. est & sic. herba est quæ in transmarinis partibus inuenitur, radix competit medicinæ, virtutem habet confortandi, consumendi, ponitur hic ad confortandũ membra, & ad consumendum superfluitates melancholicas, quæ cardiacam inducunt passionem, eligendum est continuum, nõ perforatum, extentum, ponderosum, quod habet his contraria signa vetustate consumptum, per annos tres ser.

Serici combusti. non est determinatũ ab aliquo autore cuius cõplexionis sit, ex cõplexione aũt animalium illud operãtium percipere possumus esse frigidæ cõplexionis & siccæ, quia anili vtuntur nutrimento, & magis siccum postꝙ combustũ est, ponitur hic, vt consumat, & absterġat

Sũ dic xx

Pli

De sa

De ba ta.

De mi lis.

De cor citri.

De been bo.

De seric cõbusto.

gat superflua, comburitur sic. super tegulam calidam ponitur & desiccatur, donec possit puluerizari, combustũ non potest seruari, apothecarij non apponunt purum sericum, sed eius superfluitatem, sed ponendum est quanto purius inueniri potest, quia efficacius operatur.

Camphora fri. est & sic. virtutem habet constringendi ex qualitatibus suis, confortandi ex aromaticitate ad confortandum, ponitur hic vel vt temperet caliditatem specierum ibi appositarũ. Quidam dicunt camphoram esse gummi. Sed nos cũ Diosco. dicimus esse succũ herbę quę in transmarinis partibus inuenitur quæ camphora dicit. Eligẽda est alba, & quę clarior potest inueniri. in psyllio, & se. lini in vase vitreo postea diu põt seruari, vel quod melius est in vase facto de alabastro, vel de marmore pręcipue sine alicuius cõmixtione diu potest seruari, scilicet per. xx. an. Conficitur sic, lignũ aloes per se puluerizetur, margaritæ per se, ambrę musc. per se, camphora per se, et cætera similia, multi enim sunt, qui in hoc electario camphoram non ponunt propter delicatos, pręstat enim horribilem saporẽ, sed loco eius de sandalis in syrupo in quo cõficitur multum apponunt, & bene faciunt. Sic autem fit syrupus sandali al. & rub. & rosæ in aqua bulliant, vel aqua ro. si diues sit quod melius est, colet, in colatura addito zucchero fiat syrupus, & bene coquatur, quo bene cocto, ea, quæ puluerizata sunt simul imponãtur, deinde lignum aloes, post margaritæ, post ambra, post muscus, postremo camphora, & adhuc electario feruẽte, ista sicut diximus imponantur, per. ij. an. ser.

Electarium de succo rosarum ab eodem succo dictum est, expertum est contra guttam calidam & choleram ru. purgat. conualescentes ex ægritudine scilicet quotidianarijs, & tertianarijs, purgat sine molestia, & reliquias malorũ humorum potenter educit qui remanserint. iij. pars. lib. ij.

Rec. zuc. succi rosarum, ana lib. i. & unc. iiij. sand. al. et rub. & citri. ana drach. vi. spo. drach. iij. diagridij drach. xij. camphoræ, scrup. i. tempera ad modum electarij cum syrupo facto de eodem zucchero, & succo rosa. datur cũ aqua calida in mane ad modum castaneæ.

Electarium de succo rosarum valet contra guttam calidã, gutta dicitur percussio alicuius membri ex fluxu humoris facta, cum enim humores fluunt ad aliquam partem corporis eam replent, & extendunt locum, ex distensione fit dolor quæ dicitur gutta, hæc autem gutta aliquando fit de frigidis, aliquando fit de calidis humoribus, si de frigidis fiat humo. non valet, si de calidis specialiter valet duobus modis, tum propter scamo. quæ choleram purgat, tum propter succũ rosæ, qui stringendo fluxum cohibet & refrenat. Valet proprie arteticis, chiragricis, podagricis, de calida causa laborãtibus, sanis etiam cholericis datur ad præseruationem. Cum itaque contra guttam calidam ipsum necessitas expostulauerit, præmissis digestiuis per tres vel quatuor dies, detur cum calida in tempore quietis, nõ enim debet dari in tempore accessionis quando scilicet natura multum affligitur, anteq̃ detur membrum guttosum inungatur butyro vel oleo viola. ad materiæ mollificationem, facta purgatione post tertiam diem fiat inunctio, in secundo die purgationis detur rubea opiata ad consumptionem reliquiarum, & ad fluxum rheumaticum cohibendum, cõficitur sic. De recẽtibus rosis succus extrahitur, de quo addito zucchero fiat syrupus, cum quo syrupo conficitur scamonea per se puluerizata, electario adhuc calido à quibusdam imponitur, alij scamoneam decoquunt in pasta, & puluerizatam imponunt, alij puluerem scamoneæ per diem ponunt in aqua hordei, vel in syrupo ros. vel vio. sed si de scamonea magis oportet poni tutius est, quia statim medicina potest dari, quando vero ipsa substantia scamo. apponitur non debet dari ante. xv. dies, vel ante mensem, maxime in calida regione & tempore.

A Nota q̃ melius conficitur, cum succo à rosis nouiter extracto, & conseruato, conseruatur autem succus in vase vitreo, vel stagnato, uel terreo strictum habente orificiũ, oleo rosa. vel cõmuni supposito, pauco tamen, potest autem sic seruari, per. viij. vel per. ix. menses. Nota tamen q̃ fex quędam ibi generatur, quæ per interualla est abijcienda, alij aliter seruant in tempore rosarum, ex succo earum fit syrupus, & bene coctus vsui reseruatur, per tres annos seruatur ad plus.

Electarium frigidum secũdum Cophonem, quod optime tertianarios, & quotidianarios, et erraticas feb. purgando sanat, et etiam habentibus stomachum cholericum familiare est. iij. pars confecta est, lib. iiij.

Rec. sandalorum al. et ru. & spodij, drag. gummi ara. amyli, rasuræ ebo. reubar. sene, ro. uio. se. fumiterræ, berbe. sebesten, se. portu. mara. anisi, se. papa. liqui. se. lactucæ, ana drach. iij. mirabo. citri. belliricorũ, capil. uene. ana. unc. i. ß. embli. unc. i. Conficitur sic, psyllij, unc. viij. ponantur in sufficienti aqua feruenti B *in qua bullierit, lib. ß. polypodij quercini uiridis mũdati, & triti, omnes herbæ diureticæ uio. & primo, & tandiu dimittantur donec bene congelentur, deinde coletur fortiter per saccum, ad meliorem uero mucilaginis constrictionem intromittatur in saccellum aliquantulum aquæ feruẽtissimæ, & colaturæ addantur scamo. unc. vi. puluerizatæ, prius tamen cũ aqua frigida inter manus fricatæ, & bene cum eadem mucillagine fricentur manibus. deinde apponantur zuc. lib. iiij. dissoluti prius cum sufficientia aquarum decoctionis polypodij & cæterarum herbarum diure. & colati. deinde super ignem positũ bullire permittatur, cumq; ad medium decoctionis peruenerit, addantur. unc. ij. tamar. & unc. ij. casiæfi. dissolutæ prius in sufficiẽtia aquæ decoctionis prunorum & prædictarum herbarum diure. & per caciam colatæ usq; ad perfectam coctionem bullire permittatur. signum autem* C *decoctionis est, si super marmor positũ & infrigidatum aliquantulum uiscosum fuerit, & digito adhæserit. motione tamẽ baculi ab ipso decoctionis principio non cessante. Cumq; coctum fuerit, ab igne deponatur, & in mortario posito pulvis prædictarũ specierum superaspergatur, & cum pistello bene conterantur usq; ad ipsius uiscositatis & gummositatis remotionem. deinde recondatur, detur colatura casiæfi. in sero uel media nocte.*

Sũma medicinæ res est. 28.

Electarium frigidum Cophonis exceptum a psyllitico, Copho nanq; quędã addidit & modum confectionis variauit, vnde frigidũ Cophonis hodie intitulatur, dicitur frigidum quia inter electaria frigida superius iudicatur. Electarium frigidum principaliter purgat choleram pp̃ scamoneam quam recipit, secũdario phlegma salsum & melancholiam innaturalem, qm̃ quædam phlegmatis purgatiua recipit vt polypodium & chebulos, & quædam melancholiæ naturalis purgatiua vt fumum terrę et similia. Detᷣ itaq; cõpetenter febricitãtibus D tã continuis q̃ interpolatis, & in simplici & duplici materia vel tertiana vel quotidiana de phlegmate salso. hoc prænotato, q̃ si patiens præter modum macilẽtus fuerit, vel hepar calefactum habuerit & tp̃s calidũ nimis & siccum, nõ est exhibendũ, si vero plenus fuerit et reliqua nõ affuerint, secure põt exhiberi. In cõtinuis spãliter detᷣ, vt in causone, tertiana continua synocha, ſm quosdam, sed nunq̃ in his purgatio debet fieri cũ medicina scamonea ta, sed cũ syrupo laxatiuo, & cum decoctione quæ põt exhiberi in maiori hemitriteo vel minori vel medio, non tñ in prima purgatione est exhibendũ, sed in secũda vel tertia. primo. n. purgatur patiens aliqua decoctione semel vel bis, si opus fuerit, semel si fuerit in hyeme: &. vij. die signis digõnis præcedẽtibus: postmodũ si hęc febris perseuerauerit exhibeatur hoc electarium ad laxandum, vt pote in. xi. vel. xiiij. die. Si vero fuerit ęstas, bis purgetᷣ pa-

tiens cũ competẽti decoctione, vt pote in. viij. vel. x. die. deinde si opus fuerit istud exhibeat. Nota tñ ꝙ in frigida regione tpe simili in hemitriteo secure potest exhiberi ad primam purgationem, & in quibus phlegma & cholera simul abũdant: & præcipue in vere, præcedente tñ syrupo acetoso vel oxymelle additur materiæ. Purgationi autem sic insistendũ est, diætetur patiens duobus vel tribus diebus ante liquidis & sorbilibus cibis, in tertia die circa meridiẽ comedat & nõ in sero et in media nocte vel circa matutinas, hoc laxatiuum offeras vel in solida substãtia, si forte accepturus facilis sit ad vomendum, & remotas partes purgare volueris. Resoluunt quidam & certe citius consequitur effectum in purgatione, nec est super dormiendum ne vis medicinę deperdatur. Et nota quòd nullatenus dandum est cũ frigida, vt Copho præcipit, vt quidam alij faciunt, nec etiã cum quadam alia medicina scamoneata, facile enim inde sequit̃ tortio ventris, febris, dysenteria & similia: frigiditate enim aquæ habẽte motũ ad intestinum vel stomachum, imbibitur, & intestinis cohęret, vnde retẽta in corpore, prædicta operatur incõmoda, hoc aũt præcipue habet fieri cum oleo frigido dato cũ frigida propter multam viscositatem quam à psylio contrahit, data itaq; medicina, potionatus sit mot⁹ maxime post duas vel tres assellationes, foramina domus sint obstructa, ne frigus potionatum attingat. Locus vbi assellat sit calidus, cum stupa vel cum molli pãno se tergat. Si autem ipse valde frigidus fuerit, assellet in balneo, si ardorem in ano senserit quod sit ex medicina nimis acuta vel ex furiosis humoribus & nimis acutis, pannum vel stupam in aqua calida intingat, & inde anum abstergendo foueat: vel fiat idem cum absinthio in aqua vel vino tepido intincto, quod etiam valet contra tenesmum post tres vel quatuor sellas: si cũ tortione vel tarde assellauerit panni linei calefacti vel vesica ęnea plena aqua diuretica vel simplici aqua, stomacho applicetur: detur ẽt aqua calida ad potandum facta purgatione, prius offeratur brodium gallinę ad saturitatem: & si fortis fuerit anteq̃ cibetur ducatur ad balnea, vt si forte aliquid de materia relictum sit in corpore extenuetur & euaporet̃, vt suspitio omnis tollatur prædictorũ symptomatum, & febris, & similium, si vero balneum præsto non fuerit, fiat de aqua dulci & patiens ipsum intret. Et nota ꝙ mel rosatum datum his cum aqua calida, optimum est ad mundificationem stomachi, confortat enim: si autem potionatus debilis fuerit & impotens, priusquã cibetur, balneũ sustinens, bibat vt dictũ est brodium gallinæ & superdormiat, vt in somno calor reuocatus ad interiora, idem faciat in stomacho qđ balneum: et si post somnum assellauerit, detur iterum ius gallinę, ad vltimum cibetur: prius tñ attendendum est ꝙ si potionatus possit ieiunare vsq; ad vesperũ melius est. nonnulli potionati escam citius assumentes febres, tortiones, dysenterias incurrunt. Aliqñ hoc fit quia dum natura ad ciborũ refectionem operatur, cum ipsis cibis scamonea intercipitur, quæ retenta prędicta ingerit incõmoda: post tres uel quatuor dies purgationis, resumptis viribus eat ad balnea, prius sibi minuat si opus fuerit. Et nota, potionatus parce debet comedere & parcius bibere & vinũ lymphatũ, bene contemperatum, quia vinũ forte febres solet inducere: in phlegmaticis uero cibus debet minui et augeri potus: & causa est qm̃ in potionato humores extra vasa existẽtes subducuntur & non sanguis, quorũ defectus principaliter est reparandus, in phlegmaticis non plus de sanguine q̃ alio humore detrahitur qui ex potu vini habet generari, merito ergo in potionatis cibus augmentatur, & potus minuitur: potus in phlegmaticis est augmentandus, in alijs econtrario. ℞. psylij. frigidum est & hu. virtutem habet infrigidandi, humectãdi & leniendi: ponitur hic ad reprimendum malitiam aliorum scilicet scamoneæ, & ad lenienda intestina, vt melius resistãt acumini medicinæ, psyllium est herba cuius semen competit medicinæ. Semen psyllij à quibusdam dicitur semẽ

E camphoræ, eo ꝙ in eo camphora seruatur. Eligẽdum est quod est post ventilationem, in fundo scutellæ resideat: quod vero leue est & volatile, abijciatur, significat enim medulla carere: per. v. annos seruatur. Et nota ꝙ collectũ non exiccatur, sed quale est vsui reseruatur.

Chebuli frigidi & sicci principaliter phlegma purgãt secundario alios humores, quare ponuntur hic. Chebuli sunt quædam species vel maneries myrobalanorum: tuberosiores & crassiores eligendi sunt et quorum cortices bene nucleis coniungantur, rugosi, & continuam habentes substantiam, & non perforatam, sed aliquantulum habentes humiditatem humidiores sunt. Si autẽ aliqua vacuitas intus fuerit, vel etiã puluis, significantur vetustate consumpti. per. v. an. ser.

Emblici frigidi & sicci sunt: virtutem habẽt purgandi phlegma, choleram, & melancholiam.

Bellirici eandem virtutem habent: per. v. an. ser.

F Indi frigidi sunt & sicci, purgant principaliter melancholiam: quædam species est mirobalanorum, nigriores sunt eligendi non tñ multũ curandũ est de electione, quia diutius cęteris possunt seruari. Sciendum est ꝙ quidã mirobalanorum artificiose coaptantur, cũ ponuntur in medicinis, quidam non. Citrini nanq; chebuli et indi scilicet cortices tantum abiectis nucleis ponuntur in medicinis iuxta pondus ab autore inuentum vel determinatum, & tantum cortices debent ponderari & poni in medicinis.

Seminis fumiterræ cali. & sic. virtutẽ habet purgandi salsum phlegma & melancholiã, & ideo ponitur hic. herba sicca nullius est efficaciæ, viridis magnæ, semen competit medicinæ. Electariũ frigidum à diuersis diuerso modo conficitur. quidã enim conficiunt cũ decoctione herbarũ diureticarum qđ melius est. quidam nõ. Cõficiatur ergo sic: fiat decoctio capilli veneris, adianti, hepaticę, cetrac, & polypodij q̃rcini viridis si possit inueniri, in aqua coletur: & in colatura ponatur psylliũ mundatum, vt prędictum est, & maneat ibi per tres dies: postmodum tota G illa substantia mucilginosa per saccũ coletur, & in colatura scamonea per se puluerizata cum zuccaro ponatur, & totum illud optime inter manus confricetur: quo facto semper agitando cũ spatula ad ignem satis lentum, vt syrupus diu bulliat. signum autem decoctionis est, qñ tota illa substantia lateribus stagnati non conuiscat̃, sed facile per modũ spatulę in gyrum mouetur, & quasi totum cũ spatula potest simul eleuari, tũc itaq; ab igne deponatur, & cũ pistello in mortario diu terat̃ per se, & agitetur, vt viscositatẽ amittat. deinde species simul puluerizatę imponantur, electario tñ existente calido, & reseruet̃. Alij aliter ponunt scamoneam puluerizatam in aqua hordei, post vnũ diem colant, & colaturam tantũ cum prædicta colatura psylij imponunt, et prędicto ordine incedunt, et tunc securius exhibetur in acutis, sed cũ sic fit, magis de scamo. est apponendum, q̃ quando tota substantia apponitur. Alijs etiam modis apponitur, de quibus in electario de succo rosarum latius dictũ est. Magister vero plaH tearius tandiu bullire fecit cum syrupo & electarium frigidum vehementer fuit durius, & potuit extendi ad modum stomatichon. per. ij. vel. iij. annos ser.

EMplastrum Apostolicon. emplastrum id est dura cõfectio: apostolicon, id est superpositum uel supra missum interpretatur quod tumoribus & inflationibus ad lucem inductum & superpositum, saniem excludit: optime facit ad nimium ceruicis dolorem, ualet proprie ad subtiliandam cicatricem in quacunq; parte corporis fuerit: sagittam uel lanceã uel aliquid aliud tale in membro infixum sine dolore extrahit: ualet etiam dolori ex decursione innata in ipsa parte, ubi antea fuerit uulnus attrahendo humores & putredinem, & ualet dolori renum si superponatur. iij. pars confecta est lib. iij.

Recip. lithargyri unc. vi. ceræ rub. colophoniæ ana. unc. ij. propoleos, uisci quercini ana. unc. i. ammoniaci, lapidis calaminaris ana

ris ana.unc. vi. masticis, olibani, mumiæ ana.unc.ß.tereb. chalba.bdellij.myrrhæ chalcucecaumenon.i.æs ustum: sarcocol. lapidis calcis, dictami, aristol.rot. prasii uiridis, opopa.ana.unc.iij. Conficitur sic, opopanacum & ammoniacum & chalbanum aliquantulum tusa ponantur per noctem in uino, ita ut cooperiantur, & mane bulliant, donec liquefiant, & per caciolam colentur, & iterum bulliant ad uini consumptionem: lithargyrium in puluerem subtilißimum redactum cum sufficiēti oleo in caldario distemperetur, & super ignem ponatur, & cum spatula iterum agitetur, tādiu donec super lapidem positum in modum ceræ inspissetur, & statim addatur cera, & liquefacta cera addatur coloph. postea addatur mastix & olibanum: deinde mirrha ponatur, & facto interuallo ponatur bdellium, deinde uiscus quercinus, liquefacto uisco ponatur terebinthina, liquefacta ea, caldarium in terra ponatur, & tunc in ipso gummi ponantur paulatim, & igni iterum superponatur, & cum spatula semper agitando aliquantulum permittantur bullire, postea addatur sarcocolla & lapis calaminaris: facto interuallo ponatur flos æris & lapis calcis, post hæc chalcucecaumenon semper cum spatula agitando, donec incipiat aliquantulum rubere, ad ultimum dictamū & arist. ro. postea infundatur in aqua frigida, & ab aqua extractum manibus exprimendo & malaxando, ita tractetur ut tota aqua inde exeat, & inunctis manibus oleo lau. magdaleones informentur & usui reseruentur.

EMplastrum. non dicitur emplastrum apostolicon, vt quidam dicūt. sed apostolicon.i. principale quia inter cetera emplastra præcipuum est: facit ad neruos ceruicis, pręcipue si dolor est ex contusione neruorū. Talis aūt sit vsus. sal & ciminum torrefiant in tegula, & locus ille saccellet, post supponatur apostolicon, hoc est optimum remediū in hac cā. Ad scrophulas maxime nouellas: vtat̃ tn̄ patiens aqua diuretica, postea locus vngatur cū vnguento qd̄ fit de serpēte rufo, vt docet̃ in lib. nostro de herbis in tractatu capparis: postea applicetur apostolicon. Cicatrizat. i. bonā carnem inducit. cutim. n. subtiliat & nutrimentū attrahit ad locū, qd̄ ibidem inspissat & vacuitatem cicatricis replet, & ita cicatrizat per se superpositum vel balsamo ab interiori parte inunctum, si posit haberi qd̄ melius est. Apostema in corpe, pulmone, stomacho, hepate, diaphragmate sub costis inunctum emendat. Si apostema sit de frigido humo. & in exterioribus & interioribus hoc emplastrum valet: præcedat autem aliquod maturatiuum & pręcipue istud, cepula rubea bullita cum vino, & oleo, & cimino, & cataplasmetur, post superinducatur apostolicon. Tumorem et dolorem splenis soluit, & duritiem vt dictum est in tractatu ceronij. Rheuma in pede vel genu desiccat præcedente purgatione cum benedicta: locus etiam inungatur prius cū vnguento aureo, vel oleo laurino. deinde detur aliqua opiata, vt aurea, post applicetur apostolicon.

Ad neruos præcisos & puncturas, loco prius inuncto cū oleo calido & aperitiuo. valet. n. apostolicon puncturę neruorum, quia locum seruat apertum & mundificat.

Contra morsus venenatorū aīalium. quia venenum attrahit & cōsumit: & si tn̄ theriaca morsuræ prius applicetur, deinde apostolicon melius est. Sagittas vel aliquid tale in mēbris extrahit: si tn̄ ossibus non cohæreat facto inde stuello & imposito. Contra fistulas valet. quia saniē attrahit, & locū mundat. sit aūt talis vsus, fiat stuellū de malo terræ & fistulæ immittatur: deinde apostolicon superponatur. sic ēt os fractū attrahit, si ibi sit. ℞. propoleos. i. ceræ albæ. Nota ꝙ quælibet cera alba non dicitur ꝓpolis sed artificialiter coaptata sic. Liquefiat in ferventi aqua in patella: & lapis politus in aqua frigida humectatus in illa cera liquefacta imponatur, & statim extrahat̃, & sic fiat bis vel ter: laminæ ceræ lapidi adherentes indurantur posita in aqua frigida & cali. dicitur propolis.

A Viscus quercinus ca. & sic. attrahit, & dissoluit, et consumit, et est superfluitas diuersarum arborum, quę sic fit. Quædam grana viscosa in quercu & in quibusdam alijs arboribus reperiuntur, de quibus positis in aquis, rustici viscum operantur ad aues capiendas. dicitur autem quercinus, quia de granis in quercu inuentis fit.

Lapis calaminaris, frigi. & sic. attrahit & consumit & membra confortat, in orientalibus & occidentalibus partibus inueniuntur, non sophisticatur, diu durat.

Chalcuc. Chalcucecaumenon, qd̄ est ęs vstū fri. & sic. est fit de veteri ære in alio vsu habito vt de pelui & similibus frustatim incisis, ponitur in vase terreo, in fornace interiori, vbi ignis non desinat per tres vel quatuor dies. dimittatur ad minus per diem & noctem ibi, deinde extrahatur, & igneis & aquosis partibus consumptis terrestres remanent, & sic aptum efficitur ad pulverizandum.

Lapides calcis & batitura æris calida est & sicca. dissoluit & consumit, est aūt batitura ęris quoddam qd̄ euolat per motum fabricationis, dum æs fabricatur confice-

B apostolicon, vt docetur in antido. Additio. Gilbertus de anglia in cap. de vulneribus in partibus interioribus habet vnam descrip. quæ eadem est. simplicia satis declarata sunt. Vnum tn̄ deest circa quod multi errāt & est propolis vel propoleos ꝙ ſm expositorē & rei veritatem est sordities alueariorū apum quæ vocat̃ mum: qd̄ patet per Diosco. qui de cerę propoli singulare cap. facit, & hoc ponunt boni aromatarij & non ceram albam, vt multi faciunt, & ex hoc redditur emplastrum attractiuum, qd̄ est de proprietatibus maioribus emplastri, vt satis patere potest. Summa medicinarum est res. xxij. Propolis.

ELectarium *psylliticum à psyllio dictum probatum contra chole. rub. tertianariæ, acutæ feb. hepaticis, hictericis omnino subuenit. medietas est lib. i.*

Rec. psyllij lib. iij. & in aqua ferventi pone per triduum, postea coletur, & in colatura admisceantur scamo. unc. iij. & zuc.

C *lib. iij. & per duos dies dimittantur & postea coquantur, deponantur ab igne: & puluis istarum specierum admisceatur qui. Rec. sandali albi, & rubei, rof. rub. spo. trag. gummi arab. uiol. berbe. ana unc.ß. semi. portul. scariol. ana drach. iij. in æstate detur apud somnum, in hyeme circa mediam noctem, in utroq; tempore cum aqua calida ad modum castaneæ.*

Additio.

Psylliticū. Istud electarium psylliticum dicitur à psyllio, quod in vsu non habetur, sed illud quod describitur à Mesue, & ponitur psyllium ad reprimendum malitiam scamoneæ, & ad intestina lenienda, vt melius resistant acumini scamoneæ. Similiter ad alterandum complexionem, & solutionem faciendam, quia vt vult Mes. in suis simplicibus, psyllium est de alterantibus complexionem, & solutionem facientibus, & eius solutio proprie fit lambificando. Eius autem aliud album, aliud subnigrum, aliud ad purpureitatem declinans, & melius est quod est com-

D pletum & crassum, & est grauius, & submergit̃ in aqua. Compositum est ex duabus substantijs, quæ separari possunt inter quas cortex est separās. Est enim in eo substantia interior medullaris, & est in eo substantia expansa sutia interior medullaris, & est in eo substantia expansa super corticem ipsius. Substātia autem interior medullaris calida est & sic. in. iij. gradu, & est acuta vehementer, incisiua, rubificatiua, vlceratiua, & est de gn̄e veneni. Substantia autem exterior expāsa super corticem est ex multum infrigidantibus, & dixit Ruffus est frigida, & humida in. ij. gradu. Et dixit Diosc. ꝙ est in. ij. & est verius. Inquit. n. Hip. i epidemia. nō eleuat̃ res frigida iūcta cū humiditate vltra secundum gradū. & dicit Gal. humida res nō transgredit̃ metam vsq; ad quā pōt regimē extēdi. pp quod non inuenimus humidū esse cām doloris inquantū humidū, sed inquantum potest esse materia, quæ quātitate sua mouetur ad cōtinuitatis solutionē, quod ex eo conquassatum

quassatum est cum aqua fontium frigida, & fit mucillaginosum, & bibitur sicut est proprie cum oleo violaceo, aut syrupo violato, soluit ventrem, quod autem ex eo est frixum, & conquassatum cum oleo rosaceo, est medicina fluxus ventris & dysenteriæ. Contritum autē potui nullo modo propinandum est, deocultat enim cōtritio eius substantiam medullatem vlceratiuam & excoriatiuam. Conquassatum cum aqua frigida sicut diximus, solutione educit choleram, & confert febribus inflammationis multæ, & siti vehementi calidæ, & sedat inflammationes omnes, & dolores inflammationum, & proprie supercataplasmatū, & similiter sodam calidam vehementem: frixum vero, & conquassatum sicut diximus confert fluxui cholerico, & dysenterico, et fluxui medicinali, et proprie post potum scamoneę, & medicinarum acutarum, potus eius est à ℨ.i. vsq; ad ℨ.iij. timeat autem ipsum habens debilitatem viscerum.

Electarium lætificans. Recipe melissæ, corticis citri, cario. galliæ mus. masti. croci orientalis, cinna. nu. musc. carda. neheremisch. i. ser. peoniæ, ben al. & rub. zedoariæ, doronici: loco eius ponitur sc. pondus galan. sc. ocymi maioris, & ocymi cario. oium ana. unc. ß. musci quātum est. x. pars unius supradictarum: deinde sumantur chebuli. xx. emblici. xxx. & terãtur in tribus lib. aquæ, coquãtur donec ad unam redeant & coletur, in colatura uero mittatur lib. i. mellis, deinde bulliant donec consumpta sit aqua, postea ex hoc melle conficiatur puluis prædictarum, q; in triplū sit mel ad species, de quo cū necesse fuerit, sumatur ad magnitudinē auel. medicamen letitiā & coloris pulchritudinem, & digestionis bonitatem operatur, & canos retardat.

Additio.

Lætificans. Istud electarium lætificans describitur à Rasi. ix. ad Almanforem cap. de melancholia quod interdum in vsu habetur. Mesue in suo grabadin particulari ca. de mania & melancholia sanguinea, habet vnam aliam descri. quæ satis est consonans isti. Bartholomeus in proprio antidotario describit vnā aliam descri. ex auctoritate Rasis. ista tamē est nobilior. Rasis in libro diuisionum ponit vnam aliam descrip. Aliqua sunt hic simplicia satis ignota apud multos. Primum est neheremisch cuiꝰ flos, cortex, & capita similantur maci ſm Auic. in. 2. cañ. sed est minus rubeus, ad citrinitatē declinās, & est aromaticus &c. sed non bene cognouit Aui. quid sit. Similiter Simon ianuensis inquit. neheremisch est, vt Aui. describit, sed nec Simon Ianuensis similiter videtur cognouisse quid esset. Matthæus Syluaticus dicit, q; neheremisch est semen rosę asini vel flos eius. Aui. in suis synonymis in fine antidota. ait neheremisch, id est musaha, & est flos peoniæ vel peonia, & sic creditur esse bene expositū, nam sicut dictū est Matthæus Syluaticus dicit neheremisch est flos rosæ asini. Auer. v. col. dicit peonia, id est rosa asinorum. præterea vide apud Herculanum ca. de melancholia qui describit præsens electariū ex auctoritate Rasis, inquit ibi neheremisch, id est semē peoniæ. Bartholo. habet loco neheremisch semen peoniæ, pręterea vide etiā Rasim, in electario de nucleis fructuum habet semen peonię, & Aui. in eadem confectione habet neheremisch qm̄ idem est. Secundum simplex est ocymum maius, quod ſm Gentilem, & alios bonos authores est illud quod maiora folia aliis speciebꝰ habet, quod sane intelligat, nec est vt voluit Luminare maius, nasturcium. nam si bene legisset Herculanum quem sæpe allegat super hoc electa. non hoc dixisset. postquā tñ superflua dixit de ipso ocymo maiori, tandem videtur quasi ad veritatē descendere. dicit. n. in fine postq; ostendi de ocymo maiori ſm auctores prædictos, & feci videre q; volunt, q; sit sanatio, tñ ſm compositorē aliud est, vt reperit apud ipsum. nā ipse Rasis lib. iij. apho. de experimentis, & confidentiis in quodam emplastro inquit. semen basiliconis cariophilati, sc. basiliconis

E maioris, quod vocatur burungi. i. cubebe. Ecce qualiter videtur veritatē attigisse, postea in errorem maiorē incidisse ratione corruptionis vocabuli. nam vbi dicit, q; vocatur burungi, vult litera vera bedoragi, vel albetharogi, & est bedoragi, vel albetharogi, vt vult ipse Rasis. iij. ad Almansorem semen basiliconis maioris, & ita exponit Herculanus super hoc electa. cum dicit, sc. ocymi maioris, quod aliter dicitur bedoragi. hoc idem vult Matthæus Syluaticus in litera berengemisch. vbi circa finem ait auctoritate Ras. 3. Almās. cap. albetharogi, id est ocymum non cariophilatum. & dicit in fine, q; cordi auxiliatur, & sic per ocymum maius intellige si vis ocymū commune, quod vbiq; inuenitur, & habet folia latiora ocymo cariophilato. Summa medicinarum est res. xx.

Electarium letitiæ Gal. Rec. succi pomorum dul. & odoriferorum, succi citoniorum aromaticorū, uini ueteris, succi boraginis, florū basilico. aut se. eius, croci, zedoariæ, xylo
F *balsami, caryophi. corticis citri, galãgæ, macis, nu. mus. styracis calamitæ ana. drach. ij. ß. ambræ, musci, camphoræ, ana. drac. ß. anisi, rasuræ eboris, thymi, epithymi ana. drac. i. margaritarum drach. i. oßis de corde cerui. drach. ß. limaturæ auri, limaturæ argenti ana. scrup. ß. zucca. albi quod sufficit, fiat electarium.*

Additio.

Istud electarium interdum reperitur scriptum in antido. paruo Nico. interdum supra descriptum, tamen istud sępius reperitur, et in Gallia magis in vsu habetur. Vnū tamen notabis, quia in recepta reperitur florum basiliconis, dubitant aliqui an flores debeant poni vel semen: reperitur apud authores q; melius, quod in planta reperiť est semen, & raro folia & flores habentur in vsu, nisi in vnguentis & emplastris, & ideo melius est hic ponere semen quàm flores. Summa me. est res. xxvi.

G *Emplastrum ceroneum à cera dictū, præcipue ualet ad omnem dolorem spatularum & pectoris ex frigiditate, & si humor frigidus illuc fecerit discursum, mire soluit: splenē remollit, ualet ad hydropisim de frigida causa hepatis, de eadem causa matricis frigiditati superpositum multum resistit. iij. pars confecta est lib. ij.*

Rec. picis naualis bene colatæ, ceræ, ana. unc. ij. & drach. iij. sagapeni. unc. ij. ammoni. tereb. colophoniæ, croci. ana. unc. i. & drach. iij. alo. thuris, myrrhæ, ana. unc. i. opo. chalbani, styracis calamitæ, masticis, aluminis, fænugræci ana. drach. vi. conficæ, bdellij ana. drach. iij. lythargyri drac. i. ß. Conficiť sic. cera alba, ammonia. opo. aliquantulum tunsa ponantur in uino, & præparentur ut in apostolicon dictū est: bulliant ad uini medietatis consumptionem: & stagnato super ignem posito, cum inceperit bullire, pix naualis bene colata addatur, & cum spatula semper agitetur, liquefacta picæ addatur cera, & ea liquefacta ponatur colophonia, & postea styrax cum pistello calido trita frustatim in
H *stagnato ponatur: post hanc ponatur mastix & olibanum, deinde myrrha cum bdellio: & interuallo facto ponatur terebinthina & consequenter alumen, & lythargirium, & ad ultimum fœnug. & cum coctum fuerit, fundatur super aquam tepidam & extracto ab aqua manibus exprimatur, donec tota aqua inde exeat: deinde puluis aloes super marmor inunctum cū oleo lauri malaxetur, deinde croco puluerizato & inunctis manibus cum eodem oleo magdaleones informentur.*

Emplastrum ceroneum. Emplastrum dura cōfectio dicitur, ex duris, & glutinosis rebus, quæ manibus malaxari possunt, differt aūt ab epithimate, & cataplasmate, quia epithima est confectio de pulueribus ex aliquo liquore, vt de sandalis albis & rub. & aqua ro. Cataplasma fit de herbis coctis. Ceroneū à cera dictum quā recipit in multa quantitate. Valet contra dolorem scapulæ

pulæ factum ex frigido humore, vel ex ventositate, quia multa recipit dissolutiua, consumptiua, & extenuatiua: debet autem sic superponi, calefiat ad ignem & malaxatum, & alutæ inductũ loco, doloroso prius inũcto petroleo, vel laurino oleo, vel alio calido, superponatur. Spleneticis, & hepaticis ex vẽtositate vel humore frigido, nõ tamen in principio, quia subtilioribus partibus consumptis sclirosis, et durities possent accidere, vel augmẽtari, inungatur ergo hepar, vel splen per.i. diem cum butyro vel dialtea fortiter, & patiẽs aliquibus diureticis vtatur, postmodum superponatur ceroneum.

Valet contra phlegmonem. si phlegmon sit de cholera, vel sang. vel melan. innaturali non valet. Si de phlegma. vel melan. naturali valet. Loco prius inuncto cum oleis, remouet enim duritiem, & sclirosim.

Valet ad mundificandum saniem apostematis, hepatis, stuello inde facto, & ĩtromisso, multa enim accipit attractiua, & purgatiua. hydropi. anasar. tympanum hydropem curat in qualibet specie hydropisis, quia ventris inflationem sedat, & quãlibet speciem hydropisis sequitur inflatio, consumit enim & extenuat causam inflationis: debet autem superponi sicut diximus, contra vitia splenis & hepatis.

Dolorem etiam intestinorum placat, tortionem si dolor est ex frigido humore vel ventositate superponatur emplastrum, & sup emplastrum vesica ænea plena oleo laurino calido, vel oleo communi vt emplastrum sic adductum vel in profundum melius operetur.

Lũbis & pudendis superponatur, renũ & vesicę distẽperantiam emendat, si fuerit ex frigiditate quia calefacit. Si fuerit vitio lapidis, præcedat tñ vsus saxifragiæ decoctionis. Inflammationibus dolori matricis subuenit, si dolor sit ex ventositate vel frigiditate superpositũ vel suppositum inde factum oleo vio. inũcto superponatur, fomentetur tñ prius mulier cum decoctione centrigalli vel pulegij. Arteticis & podragricis ex frigida causa superpositum loco prius inuncto cũ calido vnguẽto. Febribus typicis videlicet. i. interpolatis. s. in quotidiana de phlegmate naturali vel acetoso vel vitreo super alutã inductũ cerotũ, si materia quotidiana in stomacho fuerit, consumit. Vel superpositũ spleni, si materia ibi fuerit.

Canis rabidi morsui subuenit & serpentum, lauetur morsura cum succo mẽtę, & ceroneũ distemperatum cũ eodem succo in vulnere ponatur. recipit. n. quædam venenum attrahentia & expellentia. ℞. picis. pix ca. est & sic virtutem habet attrahendi & consumendi superflua. Gummi est ca. & sic. est autem pix triplex. s. pix liquida, pix naualis, pix cõis, qua pinguntur vel picantur naues cum simpliciter reperitur. ℞. pic. pix naualis apponẽda est. Eligenda est quæ nigrior est. Cera humida est temperata inter ca. & frig. & emollit & hũectat, ponitur hic vt aliorum siccitatem temperet, & remolliẽdo materiam eã consumptioni habiliorem reddat, & etiam aliorum puluerem conglutinet, eligenda est purior. confice, vt in antido. inuenitur: puluerizentur quæ puluerizari debent, & gummæ resoluantur vt ibi dicitur. Nota tamen signũ decoctionis est, diu dum bullit ad ignem de illo proijciatur aliquantulum in aqua frigida, & extractum ab aqua, si brachio nudo superpositum prius cohæreat, nõ est coctũ, si autem coctum est, per. v. annos seruatur.

EMplastrum oxycroceum dicitur ab oxy græce, latine acetum: oxycroceũ ex aceto & croco nomen habet: ualet præcipue ad fracturas osšiũ, & ad membra quæ dolore aliquo affligũtur. apostemata dura in quacunq; parte corporis fuerint, remollit & dissoluit, unde antiqui chirurgici salernitani in fracturis osšium & cicatricibus attenuantibus, & tumoribus, nullo alio emplastro utebantur. iij. pars lib. ij.

Rec. croci, picis naualis, colophoniæ, ceræ ana. unc. iiij. terebchalbani, ammoniaci, myrrhæ, oliba. masti. ana. unc. i. et drac. iij. Conficitur sic. chalbanum ammo. aliquantulum contusa ponatur in sufficienti aceto per noctem, & mane mittantur super ignem, & eliquentur, & eliquatæ per cacciam colentur, & iterum coquantur, donec pars aceti consumatur, tunc pix naualis ponatur bene colata, liquefacta pice addatur cera, & ea liquefacta ponatur colopho. deinde terebin. & facto interuallo ponatur mastix, & olibanum, & myrrha cum spatula semper agitando, ad ultimum cum bene fuerit coctum, in aqua frigida infundatur, & ab aqua extracta manibus exprimatur, ut aqua inde exeat, & super marmor inunctum oleo lau. cum puluere croci malaxetur, & factis magdaleonibus usui reseruetur.

Additio.

Istud emplastrum est multũ in vsu & maxime ſm præsentem descri. dicitur autem oxycroceum ab oxy ꝙ est acetum & croceum à croco. valet proprie ad fracturam osšium & ad dolorem eorum & ad multa alia vt habetur in tex. Gilbertus anglicus in capitulo de vulneribus in partibus interioribus habet vnam aliam descrip. quæ est similis huic. Similiter Bartholomeus in proprio antido. habet vnã descri. sed non est similis huic. Nota quod per crocum intelligitur hic crocus orientalis, seu communis qui à vulgo saffren dicitur. & ideo qa vt sępe magno precio vẽditur, alij aromatarij quantitatem ipsius croci hic requisitam non apponunt, sed in parua quãtitate vt solum colorari possit, & ideo effectus quos habere debet non facit. Summa me. est res. xi.

PHilanthropos amicus hominis interpretatur, proprie ualet stranguriosis nephreticis, calculos in renibus & in uesica mirabiliter frangit, & fractos expellit: ualet etiam ad duritiem splenis & hepatis, dolori iliorum subuenit datum cũ scrup. i. ß. diagri. xij. pars lib. i. est.

Rec. folij schœnanthi, cyperi, asari, euphor. thymi. petro. macedo. ani. milij solis, lapidis lyncis ana. scru. ij. & ß. cinamomi, calamenti aromatici, polypodij, philiasidos, melanopi. se. leuisti, & petro. & se. urti. se. citri, lithospermatis, se. bardanæ, baccarum hederæ añ. scru. ij. galan. nardi, zedoariæ, beto. fu, meua, spara. carda. apij, marathri, erucæ, sina. orobi al. & ru. ana, drach. ß. caryoph. zingi. casiæli. pyretri, costi, spicæ celticæ, mirobalanorum cor. olibani, leucopiperis, carpobal. carui, cymini, baccarũ lauri, sileris ana, scrup. i. olei nardini, pulegij, sambu. muscelini ana. grana. x v. mel. quod sufficit, datur cum uino calido, laxatiuum uero cum aqua calida.

Sũma medicinaꝝ est res. lv.

PHilantropos dicit à philiasidos ꝙ est philipendula, herba est diuretica valet ad emphrasim splenis & hepatis, si oppilatio fit ex humore frigido & viscoso. detur cum aqua decoctionis fœniculi, petroselini, brusci asparagi. Valet ẽt stranguriosis nephreticis, & calculosis: multa. n. recipit diuretica, & lapides frangentia. Detur delicatis cum vino decoctionis saxifragiæ & granorum solis, dolori iliorum subuenit cum. ℈. scamo. &. ℈. i. euphorbij, præcedat tamen, si opus fuerit, clystere, & vomitus, nunq enim laxatiuũ offerendum est alicui vehementer cõstipato, præcipue iliacis & colicis, fiat autẽ sic: puluerizetur scamo, & euphorbium in prædicto pondere addito mastice ad reprimendum malitiam scamoneæ & gummi arabicum papa. euphorbium, & admixto puluere prædictorum philanthropos detur cum calida & in ipsa accessione, vomitu tñ & clysteri præcedentibus vel circa mediam noctem optimus est modus dandi. ℞. philiasidos ca. & sic. est diu. herba est in Apulia reperitur. Alio nomine philipendula dicitur. radix eius competit medicinæ quæ eligenda est continua non perforata.

Baccarum hederæ.

Baccarum hederæ, dico ꝙ frigidæ sunt complexionis. de hedera dubitatur cuius complexionis sit, sed folia eius spargantur in pauimento domus: inuenitur tamen quod dam gummi eiusdem arboris, diureticum est, vnde valet ad

ad frangendum lapidem & inde videtur ꝙ sit calida: dicimus reuera ꝙ folia frigidæ complexionis sunt, subtilem tamen habent substantiam & diureticã. vnde præcipitur hircum vetustißimum folijs hederæ nutriri, vt eius sanguis melius operetur ad frangendum lapidem. Gummi eius aliquantulum est calidum & satis diureticum, maxime illius hederæ quæ suæ arbori maturatur: fructus eius diuretici sunt: in fine autũni colliguntur, diu seruantur.

Oleum puleginum.

Oleum puleginum ca. & sic. dissoluit & consumit & qualiter hoc fiat, satis notum est.

Bardana.

Bardana ca. est & sic. dissoluit & cõsumit et extenuat, herba est cuius radix competit medicinę & pręcipue cortex radicis. optimum experimentum contra dolorẽ arteticum, podagram, chiragram, radices eius decoquantur in vino, & ex eo locus patiens fomẽtetur. philanthropos per tres annos seruatur.

Philonium maius. i. nouus amicus, tusses cum uino datum & mulsa emendat, peripleumoniam cum hydromelle, sanguinis sputum cum succo poligoniæ, indigestionem stomachi & uomitum cum posca uel hydromelle, dolori hepatis & spleneticis ac uertiginosis cũ oxymelle subuenit, iliacis cum apozimate pigani, pleureticis, iliacis, nephreticis, & causis uesicæ cũ mulsa, colicis peculiariter medetur. iij. pars lib. i.

Rec. leucopiperis, hyoscyami ana. drach. v. opij, drach. ij. ß. castæsi. drac. i. & ß. semi. apij, drach. i. petrose. marathri, dauci cretici ana. scru. ij. gra. v. croci, scru. ß. nardi, pyrethri, zedoariæ ana. gra. xv. alij addunt cinamo. drac. i. & se. euphor. costi. ana. drach. i. mel ꝙ sufficit, datur in modum fabæ ægyptiacæ.

Additio.

Philonium amicus nouus interpretatur, ꝙ Philon primitus inuenit, respicit virtutem naturalem & spiritualẽ, datum cum mulsa emendat tusim phlegmaticam & difficultatem anhelitus, & confert pleureticis ex phlegmate & nephreticis & vesicæ causatis ex frigiditate & ventositate, datum cum hydromelle confert peripleumonicis, & dolori hepatis, datum cum succo sanguinariæ confert sputo sanguinis: datum cum vino cocto confert indigestioni & singultui valdè, datum cum oxymelle subuenit spleneticis, datum colico facit euadere præ cæteris opiatis: est etiam ex melioribus rebus in sedatione fortis doloris apostematis renum. Summa medi. est res. xv.

Caryophyllatum dicitur à caryophyllis, qui ibi intrãt. car. ore retenti singultum stringũt, cocti & bulliti in aqua & bibiti, uomitum stomachi & subuersionem mirabiliter reprimunt, ualet proprie acide eructantibus, & digestionem optime celebrat, pororum oppilationem, & spiritualium meatuum aperit, pars. viij. est lib. i.

Rec. cinnamo. car. zin. liqui. ro. ana. drac. ij. & gra. xv. ligni aloes, galan. cardi, nucis myristicæ, nardi, zedoariæ, uiol. ana. drach. i. & gra. vij. & ß. reubarba. macis, croci, aliptæ, costi, cyperi, carda. basilico. anisi, leuistici, eboris ana. scrup. i. & ß. gra. iij. & ß. mellis quod sufficit, datur post prandium sero cũ uino uel rodostomate post cœnam in modum auellanæ.

Additio.

Caryophyllatũ dicitur à caryophyllis, respicit ꝓprie spiritualia & virtutem naturalem læsam à frigiditate, datum cum decoctione hyssopi emendat potenter oppilationes frigidas pectoris & pulmonis: datum cum ptisana reparat ptisicos debilitatos infirmitate, datum cum vino remollitionis croci, reparat cardiacos ex frigiditate, datum cũ decoctione caryophyl. compescit mirabiliter vomitum & subuersionem stomachi & acidos ructuatus. Summa medicinarum est rex. xxiiij.

Higiia græca: higiia id est saluatrix: græca dicitur quia à græcis fuit inuenta, ualet proprie ad rheuma gingiuarũ

E *& dolorẽ dentium fricatã super eos, ore sæpe abluto cum aceto calido, et sordidas nebulas ab oculis aufert. vi. pars est lib. i.*

Rec. hyoscyami seminis, drach. ij. & scru. ij. opij, drach. ij. & scru. i. costi, drach. i. & gra. xv. myrrhæ, opopanacis, scordij, origani, ana drac. i. & gra. x. styracis calami. chalbani, agarici, gẽtianæ, pigani, stœchados, praßij, cardamomi ana scru. ij. et ß. balsami, nardi, croci, schœnanthi, thymiamatis, ammo. terebinthinæ, casiæ ligneæ, mandragoræ, eryngij, radicis rosæ, eupato. eupho. melanopiperis, leuistici, dauci, fœni. trifolij se. añ. scru. ij. mel quod sufficit, datur cum uino calido in modum auellanæ.

Sũma medicinarum est res.

Additio.

Higiia saluatrix interpretatur, græca quia à græcis inuenta fuit, proprie sistit rheuma frigidum, data cum decoctione olibani sistit fluxum rheumatis ad gingiuas & dentes, vnde si dentes fricentur cum ea, & etiam si superemplastretur, confert dolori ipsorum, oculorũ, faucium,

F & superciliorum dissoluta in aqua euphragiæ & iniecta post fomẽtationem cũ mollitiuis, abstergit nebulas sordidas ab oculis. Tenta in ore & gargarizata cũ decoctione balaustiæ, confert synanchiæ rheumaticæ. data cum olibano & tragachanto opitulatur asthmaticis, tussientib⁹, & phthisicis, ex rheumate data cum decoctione ficuum passularum & liquiritiæ mundificat pleureticos: data cũ decoctione mentæ & masticis, curat dolorem stomachi & vomitum & fastidium ex frigiditate: data cum vino decoctionis capparis, auxiliatur spleneticis: data cum decoctione asari & schœnanthi confert hydropicis: data cũ decoctione diureticorum, medetur nephreticis: data cũ decoctione asari & costi, consumit humores frigidos & viscosos causantes nephresim & colicam: bibita cum vino compescit cruciatus podagricorum confestim prouocando sudorem, data cum vino præseruat a nocumento aquæ corruptæ.

G *Idrocopion olympiacum. Idrocopion, id est potus contra rigorem, olympiacum ab autore dictum, confert proprie quotidianarijs & quartanarijs & non tertianæ: sudores etiam in diebus criticis prouocat ante horam accessionis ad modum auellanæ cum tepida data. vi. pars lib. i.*

Rec. cinnamomi, drach. iij. & scrup. i. & grana. xvi. croci, drach. ij. & scrup. ij. nardi, myrrhæ, oliba. opij, mandragoræ, macropiperis, anisi, ameos, sileris mõtani, hyosciami ana drac. i. & scru. ij. & gra. viij. mel quod sufficit. datur ad modum auellanæ ante horam accessionis cum calida.

Additio.

Idrocopion, id est potus contra rigores, olympiacum ab olympiaco imperatore, virtutem proprie respicit naturalem læsam humiditatibus frigidis. vnde datum cum aqua calida ante horam accessionis amputat quartanam ex melancholia naturali, & quotidianam nisi sit ex phleg-

H mate salso. distemperatum cum aqua calida, & temporibus, & extremitatibus inunctis in die critico alleuiat valde febricitantes prouocando sudorem, datum cum succo plantaginis, sistit mictum sanguinis. Summa medicinarum est res. xiiij.

Iustinum dicitur, quia à Iustino imperatore primo fuit inuentum, præcipue datur calculosis, & patientibus dolorem ilij: ualet stranguriæ & dissuriæ & his qui mingunt mucos. vi. pars lib. ij.

Rec. cinnamomi, folij, costi, nardi, castæ, aristol. lon. & ro. helenij, hyssopi, puleg. artemisiæ, pentaphylli, leucopi. orobi, petrosel. leuistici, oluxatri, urti. se. granorum solis, saxifragiæ, iuniperi, asparagi, se. sileris, apij, anethi, pigani, se. citr. se. fœniculi, anisi, baccarum lauri ana, drac. i. ß. mel quod sufficit: detur cũ uino in quo coctum fuerit milium solis, uel saxifragia.

summa medicinarum est res. xxxi.

Iustinũ

Iustinum medicina est diuretica, valet cōtra dolorem renum ex frigida causa cum vino calido vel frigido ieiuno stomacho. calefacit enim & dissoluit humores frigidos, & purgat per vrinam, calculos frangit & arenam expellit datum cum vino decoctionis saxifragiæ granorum solis lapidis lyncis. Contra stranguriosos & dysuriosos resolutum cum oleo muscellino, vel communi, facto tamen emplastro circa pectinem vel virgam. vel melius, istud totum coletur per pannum, colatum per syringam iniiciatur. secundum doctrinam aliorum conficitur cum melle rufo, & melius est si sit mel castanearum amararum, quia diureticū, & melius est si cum eo conficiatur in hac & in similibus medicinis. ponitur autē in tali proportione pro li.i. pulueris appone.iij. mellis : p.iij. annos seruatur in multa efficacia.

Catarcticū imperiale, id est laxatiuum pro imperatoribus factum, & pro alijs delicatis hominibus. ducit enim sine læsione, & præcipue confert pinguibus hominibus qui semper sunt constipati: ualet multum iliosis: iuuat eos qui ex uentositate stomachi & intestinorum laborant: medietas lib. ij.

Rec. diagridij, zucca. ana. drac. iiij. cinamo. nardi, saxifragiæ, polypodij, ana drach. ij. mirobal. citri, hermodactyli. ana drach. iiij. car. zin. celticæ, melanopiperis, macropiperis, cardamo. amomi, ana drach. i. & ß. mel quod sufficit, sumatur cum uino calido uel aqua calida mane & sero.

Catarcticum imperiale. Catarcticum interpretatur laxatiuum, Imperiale propter suam dignitatem. Optime caput purgat in laxādo, recipit enim quędam violenta quæ optime purgant, extrema subtilitate sui fumi non inuenit coherentiam nisi in extremis, vnde magis purgat remota quàm propinqua: debet autē exhiberi ad purgandum caput cum pilulis: fiant autē de receptione catarctici, & conficiantur cum succo absinthi, & dentur in sero, sed parum superdormiat qui eas suscipit, tres vel. iiij. horas, deinde excitādus est. Os bene olens facit, fœtor oris fit aut vitio putridorum humorum a cerebro distillantium, aut vitio spiritualium, aut vitio stomachi: si fœtor oris sit a cerebro detur in pilulis, facta purgatione dentur alia opiata, postmodum localia fiant remedia circa os & gingiuas. si sit vitio spiritualium parū aut nil valet. Si sit vitio stomachi, detur more electarij cum aqua calida: præcedente tamen vsu oxymellis scillitici vel de raphano vtranq; choleram purgat, secundario phlegma, principaliter melancholiam. Sciendum ideo ꝙ cholericis extenuatis, & si cholera multū fuerit intensa in tempore calido non debet dari, neq; febricitātibus: datur autem alijs ad præseruationem competenter, vere cholericis cum aqua decoctionis prunorum violarum, seminis citrulli, melonis, cucumeris, & cucurbitæ, phlegmaticis cum aqua decoctionis polypodij, melancholicis cū aqua decoctionis senę. si etiam stomachum humidum purgare volueris & maxime ab extremis partibus cum hermodactylis competenter acuatur. Nota ꝙ catarcticum imperiale, aliquando fit simpliciter, aliquando acutum, simpliciter quando tantum in eo ponitur de scamonea quantum eius receptio exigit: & tunc ter vel quater ducit. Acutū fit cum magis de diagridio additur: acuitur autem competenter, si catarctici imperialis. ℥. i. cum. ß. de scamonea misceatur electario adhuc existente calido: vel etiam potest confici secundum doctrinam aliorum: per duos annos seruatur. Et nota quod vetus catarcticū melius est nouo.

Litontripton pertundens lapidē interpretatur, hoc proprie lapidē frangit et expellit, si in renibus uel uesica fuerit: hac medicina utentes, nec dolorē ilij nec lapidis uitiū incurrūt, stranguriam & dysuriam sine mora soluit. v ij. pars. est lib. ij.

Rec. nardi, zingi. xylob. acori, cinamo. peucedani, meu, melanopiperis, leucopi. macropi. saxifragiæ, ana drach. ij. ß. opo. caryo. costi. reup. liquiri. cyperi, traga. alexandri, chamedryos, apij, asparagi, basiliconis, se. urticæ, se. citri, ana drach. i. et gra. x v. folii, croci, schœnāthi, casiæ ligneæ, bdellii, masticis, seminis granorum solis, petroselini, sileris, sinoni, cardamomi, anethi, se. euphor. lapidis lyncis, olei nardini, muscelli, ana scrup. i. gra. iiij. mel, quod sufficit: detur in sero cum uino calido.

Additio.

Litontripton, id est pertundens lapidem datum cum decoctione diureticorum compescit dolorem lumborū, & soluit disuriam & stranguriam ex humoribus frigidis absq; mora, datum cum decoctione saxifragię, frangit potenter lapidem renum & vesicæ, & expellit ipsum mirabiliter, & vtentes eo preseruantur a lapide & ab iliaca frigida. Summa medicinarum est res, xliij.

Mithridatum, id est mater omniū antidotorum siue à Mithridate rege dictum, faciens ad omnes paßiones capitis uirorum uel mulierum si fuerint ex frigiditate, maxime melancholicis & timidis, epilepticis, maniacis, phantasticis. mirabiliter ꝓdest cephalalgicis, hemicraneis dolorē ciliū patiētibus, & lachrymantibus oculis, & ad omnia capitis uitia uel aurium subuenit, dentiū doloribus, palato, & omnibus uitiis oris & maxillarum medetur, si super locum dolentem ponatur: & iterum ad modum emplastri ponatur in temporibus unde fit discursio synanchen soluit: apopleticis cum cerussa acceptum facit, tußientibus & astmaticis, hæmoptoicis, peripneumonicis, et omnibus doloribus, qui intra corpus humanum fiunt: succurrit iliacis: dysentericis, & lientericis optimum, si detur cū decoctione balaustiæ, extensionem humorum tetanos siue spasmos patientes, & paralyticos sine mora curat, diaphragmati & hypochōdrijs subuenit: renibus & uesicæ opitulatur, calculos frangit, menstrua prouocat, omniaq; uitia matricis excludit: sclirosim patientibus & podagricis singulare præsidium est. præcipue datur contra uenena omnia, reprimit uenatos morsus, siue rabidi canis, seu cuiuscunq; reptilis, impositum siue bibitum cum magna admiratione emendat: si distemperatum fuerit cum succo mentæ potetur uel superponatur. Quotidianarijs & quartanarijs etiam ante horam accesionis datum mirifice prodest cū uino tepido. xx v ij. pars confecta lib. ij.

Rec. styracis calami. drac. i. & scru. i. car. nardi, xylo. orobi, lentisci drag. masticis chalbani, gummi cedri, asphalti, castorei, offei, bdellij, terræ figuli, meliloti, laudani, opopan. opij, sulphuris uiui, liqui. nitri, hypocisthidos, acatiæ, rosſ. chamedri. hypericon, abrotani, peoniæ, hyssopi, origani, helenij, rami cedri, & daphnidos, aristo. lon. epithymi, peucedani, centaureæ, roris marini, radicis eringij, balaustiæ, cimarū mirtæ, psidiæ, romei, scillæ, carpobal. git, anisi, hyoscyami, cimini, fœniculi, cardami, seseleos, tesapei, ameos, sinoni, leuistici, se. rutæ, se. miconis, apij, dauci, se. rapæ, macropipe. ocymi, amomi, ana drac. i. acori, illafeos, cassami, filis, zuccorariæ catariacæ ana scru. ij. balsami, cinna. croci, costi, schœnāthi, zingi. folij, terebin. myrrhæ, oliba. castæ, agarici, spicæ celticæ, reupon. hyrei, asari, dictami, prasii, interioris colocynthidis, stœcados, artemisiæ, calamen. silphij, scordij, chamepityos, leucopi. melanopi. ocymini, petroselini, se. anagodam, malabatri, carda. pētaphylli ana scru. i. daphnococci. iij. partē scru. i. & gra. v ij. uini uetustißimi unc. i. mel, quod sufficit. datur in sero in modū auellanæ cum uino in quo cocta sit saluia non febricitantibus, & febricitantibus cum aqua tepida.

Mithridatum magnum, id est mater omnium antidotorum ab inuentore sic dictum. Magnum additum est propter magnam efficaciam & ad differentiā minoris: opiata est. Facit ad omnes pasiones virorum

virorum ac mulierum factas scilicet ex frigida causa & ad omnia quæ subducuntur datum cum vino ieiuno stomacho vel ad mansionem, id est in sero quod melius est.

Epilepticis prodest, facta confricatione palati cum hac medicina in ipsa accessione, dentibus cum eo apertis, vt phlegma dissolutum exeat: post accessionem potest exhiberi cum vino.

Maniacis ex melancholia vel cholera adusta, prædicto modo.

Phantasticis. Phantastica passio dicitur, quando aliquis in somno diuersas phantasias & terribiles imaginationes videt: vnde aliquando à somno excitatur: quod habet fieri ex fumo melancholico inficiente cerebrum: datur eis prædicto modo.

Timidis mirabiliter prodest, datur his vt prædictis: timiditas fit ex fumo melancholico in capsula cordis existente, & constringente ipsam, & ex eodem inficiente cerebrum.

Cephalalgicis, hemicraneæ, & ad dolorem cilij, & supercilij factum ex rheumate, datum cum vino decoctionis nucis musc. purgetur tamen prius caput cum pilulis aureis, vel hierapigra.

Oculis lachrymantibus, & ad omnia vitia capitis, cũ vino decoctionis olibani. vel q̃d melius est fiant pilulæ de puluere olibani & mithridato: si etiam fluxus lachrymarum fit ex abundantia habitus propter incontinentiam valet datum præcedente purgatione capitis.

Dolentibus dentibus magis vale nt hæc opiata resoluta cum succo mentæ. Et inuncto interius & exterius palato. & omnibus vitijs mamillarum si dolor sit ex rheumate, datur cum vino decoctionis olibani. Fit etiam gargarismus ex violis coctis, & zingib. in careno: hoc etiam valet contra dolorem dentium.

Synanchen dissoluit in principio nondum apostemate confirmato. fiat etiam prius minutio de vena cephalica, vel de venis sub lingua. post detur olibani decoctio cum mithridato. fiat ẽt prędictus gargarismus sed cum aceto.

Apoplexiã cum cerusa acceptũ: ideo prohibetur ne cũ cerusa deť, quia posset occidere: sed in minori apoplexia potest inde palatum fricari & membra exterius vngi.

Tussientibus & asthmaticis ex causa rheumatica laborantibus valet prædicto modo: si vero fuerit asthma ex siccitate vel viscositate humoris non valet.

Hæmoptoicis, id est sanguinem excreantibus. Nota si sanguinis screatus veniat à stomacho vel nutritiuis vel spiritualibus non debet dari, quia in stomacho receptum propter species calidas augmentaretur fluxus sanguinis: valet autem si fiat hæmoptoica: vitio cerebri cum vino decoctionis olibani exhibitum, tunc enim sola fumositas illius, & præcipue opij cerebrum petit, quæ constringit & fluxum sanguinis prohibet.

Peripneumonicis. non in principio sed post. xiiij. dies rupto apostemate, et conuerso in sanie: detur his cum puluere myrrhæ vel gentianæ ad mundificationem saniei, ne fiat transitus in empyima.

Cœliacis. cœliaca passio dicitur fluxus ventris factus vitio stomachi, à cœlia quod est venter: est aũt summum remedium tam in his quàm in lientericis hæc opiata data cum vino: præcedat tamen purgatio ista: interiora colocynthidis, polypodium, agaricum, schœnantum bulliãt in aqua, & colatura detur ad purgationem.

Dysentericis nullo modo medeť, vt quidam dicunt.

Contra extensionem neruorum. Extensio neruorum dicitur eorum contractio ex humoribus eos replentibus. vt in spasmo de repletione. vel ex eorum relaxatione vt in paralysi. valent itaq; hæc opiata data contra vtranque cum vino decoctionis saluiæ, & castorei. resoluatur etiã mithridatum cum misceleon, & calefiat in testa ad ignẽ, & pars patiens inungatur.

Contra tinesmum ex phlegmate viscoso, & mucilaginoso in oleo ad ignem resoluto intingatur bonbax & po-

E natur: ad hoc etiam multum valet theriaca paralyticis. vt diximus.

Hydropicis & in diaphragmate & hypochondrijs patientibus ex frigida causa prędicto modo detur: renib⁹ & uesicæ parti dolenti cataplasmatum valet.

Calculos frangit cum vino decoctionis saxifragiæ & granorum solis: menstrua prouocat facto inde suppositorio, vt diximus patienti tinesmum.

Arteticis ischiaticis, podagricis, interius receptum & inunctum.

Venena omnia expellit. ad hoc præcipue valet mithridatum. Recipit enim multa venenum attrahentia & expellentia: vnde à quibusdam solet dari cum toxico in pilulis contra venenum. Tantum probatur sicut theriaca, hoc autem in principio cum nouiter est factum, faciendum est, quia postq; inueteratum est, non habet tantã efficaciam ad illud. Quidam cum mithridato theriacam sophisticant sic, duas partes mithridati bene incorporant

F cum tertia theriacæ, post probant prædicto modo & efficaciam theriacæ inueniunt: in principio, tamen anteq̃ passio sit inueterata deť prædictis sic. puluis dictami. gentianę, aristo. rotũdæ commisceatur cũ mithridato, & cũ bene incorporatum est, da cum vino decoctionis mentę, superponatur etiam morsuræ.

Quotidianos veros de phlegmate naturali & nothos, non tamẽ de salso phlegmate, sed vitreo uel acetoso: quartanam veram liberat si sit de melancholia naturali, de in naturali non, debet aũt dari præcedente purgatione ante accessionem cum vino, si fuerit hyems, cum aqua æstate, præcedente tamẽ purgatione. Hemitritaicis nullo modo exhibendum est. contra incertas passiones etiam valet: sed de meo consilio non detur propter ignorantiam qũo curas. ℞. orobi lentisci. i. laccæ quę calida est & sicca, constringit, & cõsumit ex sua glutinositate, q̃d patet quia ex eo fit optimum glutinum, ponitur hic ad prohibendum fluxum rheumaticum. lacca est gummi arboris in india nascentis, eligẽda est clarior & purior: diu potest seruari.

G Gummi cedri ca. est & sic. & diureticum contra vitia renũ & vesicæ ponitur hic: dissoluit & cõsumit: gũmi est arboris quæ cedrus dicitur: apud nos non habetur, vnde pro eo ponť gummi abietis. Offei. i. gummi hederæ ca. & sic. dissoluit, & est diuretica vnde poteter dissoluit lapidem, eligendum est clarius & purius, & rotũdum ad modum gummi arboris: bonum est & quod inuenitur in hedera arbori innexa: per triennium durat: gummi hederæ sumptum interius in quantitate. ℈. ij. bonum est contra dolorem stomachi qui sæpe accidit mulieribus, probatũ.

Terra figuli. i. sigillata de qua superius dictum est.

Melilotum ca. & sic. est: herba est diuretica, in Apulia, & etiam in nostris regionibus inuenitur, semen producit ad modum fœniculi, et dicitur corona regia: valet contra vitia renũ & matricis, & ideo ponitur hic. semen medicinæ competit: bonum est & in viscellis & salsamentis: per triennium seruatur.

H Laudanum ca. est & sic. consumit calefacit & confortat ex aromaticitate. Laudanum gummi est arboris vt quibusdam placet, sed de rore conficitur, qui cadit super quandam herbam in quadam parte græciæ: rustici enim illius terræ cum longis corrigijs percutiunt aera repetitis vicibus à quibus rorem inuiscatum in aliquo vase exprimunt, & sic laudanum operantur: sed vix hodie purum inuenitur laudanum propter impuritates quæ ei admiscentur: purum esset valde aromaticũ & optimum. per. x. annos seruatur.

Hypericũ herba est perforata, vel sancti Ioannis diciť, ca. est & sic. diuretica, in tempore productionis florũ colligitur: in loco vmbroso, ponitur, per annũ seruatur, flores & folia abiectis stipitibus tantum sunt medicinalia.

Helenium cal. & sic. & diureticum, stomachum confortat: venenum expellit. Nota aliud est helenium & aliud est lenias: lenias est auripigmẽtum. Helenium vero

enula

Offei. Terra figuli. Melil. Lauda. Hyper. Helen.

enula dicitur, cuius radix medicinæ competit & non herba, radix in principio æstatis colligitur, soli exiccatur per iij. annos seruatur.

Rami cedri, cali. & sic. sunt. soluunt, consumunt, confortant aromaticitate sua. Rami cedri. vt verum dicam. scilicet sunt rami illius arboris: quorum loco apothecarij ponũt sabinã scilicet & flores & folia abiectis stipitibus.

Centaurea ca. & sic. dissoluit & consumit superfluos humores: herba est diuretica & amara ad modum fellis: vnde alio nomine fel terræ dicitur. Est autem duplex maior & minor: in receptionibus maior debet poni, quæ facit flores ad modum hyperici: cũ flores producit, debet colligi: flores & folia siccantur, & in medicina ponuntur sine stipitibus. per annum seruatur.

Romei. i. raphani cal. est & sic. diureticum, digerit, dissoluit & consumit: radix competit medicinæ, quæ in autunno collecta, & exiccata per biennium seruatur: ponitur hic ad dissoluẽdum crassos humores, & cum ponitur in medicinis, interior substantia debet abijci.

Cardamum. i. sinapis alba. ca. est & sic. diureticum & diafore, dissoluit & consumit, per biennium seruatur: hic ponitur propter notatas causas.

Lapa inuersa producit quædam quæ si capillis inhęrent vix possunt separari, quæ in folliculis spinosis sicut castaneæ concluduntur. Sciendum est quòd lapa inuersa & bardana non sunt idem vt quibusdam placet, sed diuersæ herbæ sunt.

Ciclamen, panis porcinus, malum terræ, cassamus idẽ est, ca. est & sic. dissoluit cõsumit & trahit, herba est ꝓducens florem similem violæ, radix medicinalis est, circa finem autumni colligitur, in quatuor partes finditur cum filo, suspenditur in vmbra vel ad solem, desiccata per. iij. annos seruatur cum autem ponitur in medicinis, superficietenus radatur. Tenta de malo terræ foramen fistulæ strictum, multum elargat.

Nixacar idest flos agni casti ca. & sic. dissoluit sperma & consumit, vnde libidinem mortificat: arbor est cuius flores medicinæ competunt, in autumno colliguntur: per annum seruantur.

Carthariace idest cornu ceruinũ. fri. est & sic. cõstringit membra dissoluta, amaritudinem habet, vnde lumbricos necat. Cum autem ponitur in medicina, rasura superficialis abijciatur, reliqua substantia est limanda, nec tamen vsque ad medullam limatura ponderetur cum in medicina ponitur.

Libani idest olibani ca. est & sic. confortat constringit: ponitur hic propter rheumaticum fluxum. Olibanũ duplex est crassum & minutum, crassum thus masculinũ dicitur, minutum fœmininum: cum simpliciter inuenitur olibanum, crassum debet poni, diu seruatur.

Stœchados ca. est & sic. & diureticum, herba est quæ alio nomine dicitur barba iouis, in tempore productionis florũ colligitur & in vmbroso loco ser. & sic flor. sine stipitibus in medicinis ponuntur: per annum seruatur.

Scordion ca. est & sic. attrahit & dissoluit & cõsumit venenum: allium agreste dicitur, est allium agreste & domesticum, agreste secũdum radices magis competit vsui medicinæ: domesticum magis competit esui quàm medicinæ, secundum flores competit medicinæ. Scordion cũ flores producit debet colligi & in vmbroso loco desiccari: per annum seruatur.

Simphytum ca. & sic. est consumit & expellit venenum: herba est cuius radix ponitur in medicinis: eligẽda est secundum doctrinam aliarum radicum: per. ij. annos seruatur sed nouatum plus valet.

Chamepityos ca. est & sic. & diureticum & mundificatiuum: idem est quod quercula maior. Chamedryos quercula minor dicitur, in fine veris cum flores producit debet colligi, abiectis stipitibus, flores & folia in medicinis ponuntur, herba ipsa in vmbra desiccata per annum potest seruari in multa efficacia. Conficitur secundum doctrinam aliarum opiatarum: sed melius est si cum melle ruffo cõficiatur: per. x. annos seruatur in multa efficacia. Alij dicunt quòd quanto vetustior, tanto melior.

Additio.

Mithridatum autem ſm intẽtionem compositoris est mater omnium antidotorũ. Gilbertus Anglicus cap. de dysenteria intestinali vel hepatica dixit mithridatum. i. mater omnium antidotorum: vel à Mithridate rege dictum sine dubio mithridatũ est confectio magna sicut theriaca à Mithridate rege Ponti inuentore dicta: nã cum Mithridates rex ponti in bosphoro vrbe à Pompeio ac romanis obsessus esset, iã de ipso desperans venenũ vxoribus, pellicibus, ac filijs, potandum dedit: quod cum & ipse nouissime sumpsisset, beneficio medicaminũ quibus vitalia sua præmunierat, nequaquam mori poterat, proinde tandem Gallo cuidam militi qui iam muro defossato intrauerat vrbem iugulum præbuit, sicq; vitam finiuit. Aui. in. v. cañ. habet vnam aliam descriptionem quam dicit esse descriptionem communem, sed non est eadem cũ ista. verum est ꝙ sunt ex hominibus qui faciũt ipsum mithridatum secundum præsentem descriptionem quæ est Nicolai, & sunt ex hominibus qui faciunt ipsum secundum Auicen. & ideo descriptionem Auicen. hic describam.

Descriptio vera mithridati Aui. qđ rex Mithridates construi primo fecit, & quo ipse ad euitandum venenorum insidias vsus est. ℞. myrrhæ, croci, agarici, zingib. cinnamomi, tra. i. vitrioli sen zezi seu chalcanti quæ idem sunt añ. ʒ. x. spicæ, olibani, alseis & est nasturcium babylonicum, schœnanthi, xylobalsami, stœchados, seseleos. i. sileris montani, costi chamepityos, chalbani, nebeset. i. terebinthinę. macropiperis. i. piperis longi, succi barbæ hircinę. i. hypocisthidos, castorei, folij indi, styracis, opopanacis añ. ʒ. viij. casiæ, leucopiperis. i. piperis albi, melanopiperis. i. piperis nigri, hermodactylorum, folij scordeon. i. dentium cęparum, allij syluestris, dauci. i. se. pastinacæ syluestris, melliloti, gentianæ, olei balsami, carpobalsami. i. seminis balsami, trochiscorum cokion, bdellij añ. ʒ. vij. rutæ. ʒ. ij. ammoniaci, spicæ romanæ, masticis, gummi. i. gummi arabici, petroselini idest se. petroselini, cordumeni. i. carui agrestis, se. fœniculi añ. ʒ. v. meu, anisi, acori, sagapeni, asari, añ. ʒ. ij. opij, rosarum rub. pulegij añ. ʒ. v. fu. i. valerianæ, acatiæ, vmbilici, scinci, se. hyperici, añ. ʒ. iij. & ß. vini odoriferi antiqui in quo infundãtur ea quæ oportet infundi, mellis despumati quod sufficit, misceantur & seruetur & administretur post sex menses, & sit dosis sicut auellana idest aureus vnus cum eo quod est conueniens de potibus.

Descriptio trochiscorum cokion mithridaton ingredientium hæc est. ℞. passularum rub. enucleatarum. ʒ. iij. glutinis albotin idest terebinthinę. ʒ. xxiij. schœnãthi, myrrhæ añ. ʒ. xij. cinnamomi, bdellij subalbidi, blactę bizantiæ, spicæ romanæ, casiæ, meliloti, cyperi, baccarũ lauri, añ. ʒ. ij. calami aromatici. ʒ. viij. croci. ʒ. i. bituminis iudaici. i. asphalti. ʒ. ij. ß. liquefienda in vino veteri ponantur, donec liquida fiant, alia autem omnia trita & cribellata cũ eis coniungantur, & cum melle despumato quantum sufficit, commisceantur & fiant trochisci.

Pro verificatione descriptionis supradicti mithridati est aduertendum, quòd præfata descrip. est descriptio mithridati posita ab Aui. in. v. cañ. summa prima tractatu primo: quæ quidem cæteris mithridati descriptionibus ab auctoribus positis completior reperitur: verum in descriptione hic posita non ponitur post castorei melakion sicut ponitur ab Aui. & hoc ideo quia melakion est nomen prouincię ita vt sensus castorei melakion, idest castorei de illo loco vel de illa prouincia, qm̃ Ras. viij. almansoris capitulo primo & Albucas. quarta particula azaranij & Ioannes Serapio septimo breuiarij & Halyabas in regali dispositione decima practicæ in eorum mithridati descriptionibus, loco melakion nihil ponunt. Præterea Ioannes Serapio loco iã allegato enumerando medicinas

dicinas mithridati dicit quòd Summa medicinarum est lvi. exceptis melle & vino, & si malakion esset aliqua medicina mithridatum ingrediens præter alias positas ab Aui. Summa medicinarum esset. lvij. ex quo patet quòd falsa est expositio translatoris Auicennæ exponentis melakion, idest opij, quoniam postea prope finem descrip. ponitur opium, palam est nanque quòd in vna descriptione non debet poni idem bis sub diuerso pondere.

Pro verificatione trochiscorum cokion ab Aui. loco suprascripto descriptorum est aduertendum quod prædicti trochisci cokion taliter ab Auic. vocati à Ras. vij. Almansoris vocantur medicamen de fusio, & in describendo dictos trochiscos vocantur theriaca de fusio. ab albucasi similiter vocant medicamẽ de fusio, à Serapione vero. vij. breuiarij & à Constantino. x. pantegni vocant trochisci cokion, ab Halyabate in regali dispositione. x. practicæ vocantur trochisci mefrumoferst. Et quanuis ut dictum est à diuersis autoribus diuersimode vocentur, non tamen multum differunt. Completior tamen descriptio est illa quam scripsit Aui.

Errores qui in mithridati constructione communiter committũtur sunt tres, quorum primus est quòd in ipso non ponitur terebinthina sed ponitur resina laricis quæ notabiliter differt à terebinthina prout melius infra dicetur in theriaca. Secũdus error est ꝙ in mithridati constructione non ponitur balsamum, sed aliqui ponunt oleum balsaininum quod fit artificialiter. Alij ponũt oleum laurinum vt montispedenses. Tertius error qui in mithridati constructione committitur est ꝙ in ipso ponitur plus de melle quàm debeat poni: nam Halyabas vult pro qualibet libra mellis debere poni quatuor vnc. specierum, & tamen communiter non ponuntur nisi duæ vel ad plus tres vnciæ. Summa medicinarũ mithridati descriptione Nicolai, est res centum & quinq;. Sed summa medicinarum mithridati ab Auicenna descripti est res. lviij. numerando vinum & mel.

Musa ennea. Musa à peritißimo philosopho inuenta, faciens ad omnes accessiones periodicæ febris id est quotidianæ, tertianæ, quartanæ, si ante horam accessionis in modum auellanæ cum uino calido detur, & acutarum febrium angustias tollit, tamen cum dederis, considera uirtutes eorũ qui patiuntur, quia statim medelam sentiunt, & etiam si cum tepida distemperetur, & ex ea in acutis & peracutis pulsus & tempora inungantur, & si sudorem prouocat erit signum euasionis, si uero non, mortis: inflationẽ stomachi emendat, suspiriosis, phthisicis & his qui putredinem screant subuenit, hydropicis, spleneticis & colicis subuenit, lapidem in uesica frangit, & his quibus penitus urina denegatur.

Rec. piperis albi grana. xvij. thuris masculi, myrrhæ, gentianæ, hyoscyami, ana drach. vi. opij drach. iiij. croci drach. iij. minus grana. vij. euphorbij, arist. lon. mandragoræ ana drach. i. et scru. i. mel quod sufficit, detur ut superius in laude diximus.

Musa ennea opiata est ſm voluntatem auctorum tale nomen sortita, sunt autem diuersæ musę, sed ista inter omnes musas efficacior est, facit ad omnes occasiones prædictarum febrium idest interpolatarum, vt tertianæ, quotidianæ, quartanæ, licet autem hæc opiata dicatur valere ad omnes interpolatas, præcipue tñ valet contra quotidianam rubeam, contra tertianam mithridatum & adrianum, Theriaca contra quartanam. Si autem interpolata fuerit de humo. infecto vel composito vt de phlegmate salso, dentur opiatæ compositæ, vt musa ennea, & rubea, & sic singula quæq; locum teneãt, & sic de cęteris, debet autem musa ꝓprie dari contra quotidianã, præcipue de phlegmate naturali vel vitreo ante horam accessionis, sed præcedat purgatio si opus fuerit, fiat decoctio calidarum herbarum in aqua, & patiens fu-

E mum recipiat bene coopertus vndiq;, et ibi offeratur musa cum tepida. Acutarum febriũ angustias tollit, hoc non laudo, cum pater meus ita faciebat in acuta febre volens certificari de vita vel morte, vngebat corpꝰ febrientis præcipue venas pulsatiles & circa brachia & tempora & in die critico, si ex tali inũctione sudorem videret prouocari, euasurum iudicabat, si non, mortem. Ita dico, si prius non consueuerat sudare, quia tũc non esset certum signum. Inflationẽ stomachi emendat ex frigidis hu. vel ex vẽtositate, detur cum vino calido præcedente vsu oxymellis & purgatione, si opus fuerit. Suspiriosis si suspirium fuerit ex siccitate, nõ detur, si ex frigidis humoribus & præcipue ex causa rheumatica, detur cum vino decoctionis olybani, pectus tamen prius inungatur dialtea vel butyro, vt relata materia obedientior sit consumptioni. Phthisicis & his qui putredinem, id est saniem expuunt, subuenit, pus excreantes dicuntur empyci, qui putredinem excreant ex apostemate vel à vulnere pręce

F dente, his confert musa ad saniei mundificationẽ & vlceris consolidationẽ, cũ aqua decoctionis myrrhę, vel fiant pilulæ ex puluere myrrhæ, & musa, & dentur. Spleneticis, hydropicis parũ proficit, potest tamen dari cũ aliquo diuretico. Colicis proficit, si fuerit ex cholera colica passio, non valet, si fiat ex humore frigido vel vẽtositate, prodest per os data & clysterizata. Nota tamen ꝙ si colica fuerit ex rheumatica causa, sicut sæpe accidit, dãda est cũ vino decoctionis olibani, si vero sit ex frigidis humoribus, detur cum vino decoctionis caryophyl. nucis mus. fiat tale clystere, mercurialis et senationes bulliãt in aqua salsa & dulci, colentur, colaturæ addatur mel & oleum, & musa intus resoluta iniiciatur per clystere. Lapidẽ in vesica frangit, non credo. Vrinam prouocat, vrina quãdoq; impeditur & maxime in pueris ex humoribus in collo vesicæ conglobatis, quibus hoc encatisma optimum est. Mercurialis, portulacę siccæ, senationes bulliãt in aqua salsa & dulci vino, & partes inferiores inde fomẽ

G tentur: post fomentum fiat cataplasma pectini & virgæ de musa, resoluta in succo senationum & mercurialis aliquantulum calefactis in patella, pectini & virgæ applicetur, conficitur vt aliæ opiatæ: per. vij. annos seruatur.

Nota, aloe per se pulverizetur et cribretur, et similiter piper alb. per se, sed puluerizari non potest, alia omnia insimul confice vt in li. docetur.

Micleta id est experta, proprie ualet ad hæmorrhoides, & ad uentris tortionẽ, & rugitũ lienteriæ & dysenteriæ, & optima est oi solutioni uentris, medietas est lib. i.

Rec. myrobalanorum citrinorum, indorum, chebulorũ, mundatorum assatorum, ana drach. ij. ß. nasturtij drach. ij. ß. belliricorum, embli. assatorum ana drach. ij. cimini, anisi, ameos, carui, marathri, ana drach. i. & ß. infusa in aceto die ac nocte dimittantur, & assata puluerizentur, tunc adde spodium, balaustias, sumach, masticem, gummi arab. ana drach. i. & grana. xv. fri-

H *centur omnia cum oleo ro. & temperentur omnia cum myrtino syrupo, dentur cum aqua pluuiali mane meridie & sero.*

Sũma medicina res. xij

Micleta opiata est plurimum constrictiua, facit contra hæmorrhoidas, scilicet quando fluunt si resoluitur in aqua rosa. & bombix ibi intincta supponatur, valet etiam ad tortionem ventris & rugitum: si rugitus & tortio fiant de frigidis humo. vel ventositate, tunc non valet miclete, si fiat ex cholera vt in dysenteria tunc confert, vnde statim subdit. Lientericis & dysentericis, debet tamen aliter & aliter in lienteria et dysenteria exhiberi, præcedente tamen purgatione retinetur cholera & alij humores operantes fluxum, qui postmodum resumptis viribus impetuose fluunt per incontinentiam, et sic fit nouissimus error peior priore. Pręcedat itaq; talis purgatio in lienteria, polypodium, agaricus, colocynthis & schœnanthus bulliant in aqua, & colatura datur

in lienteria, in secunda die post purgationē detur micleta cum aqua decoctionis masticis. In dysenteria specialis fiat dysenteriorum purgatio, myrobalanorū, citri. unc. ij. pulverizentur, pulvis ponatur in aqua pluuiosa uel rosata per noctem, & colatura in crastino detur: postmodū vero detur micleta resoluta in succo plantaginis fricato cum lapide hæmatitis, vt diximus: delicatis autem, & qui non possunt huiusmodi misturas accipere, detur in pilulis sic, gummi arabi exuratur in testa, pulverizetur, ex quo & micleta fiant pilulæ, & dentur. Nota tamen si dysenteria fuerit vitio superiorum per os dabitur, si inferiorum per clystere iuuatur, potest etiam inde fieri emplastrum cum eodem succo, addito puluere ro. boli. & modico aceto, lumbis, & pectini applicetur. Conficitur sic, omnes myrobalani, scilicet eorum cortices, & nasturcium, & ciminum, & marathrum, anisum, & ameos, & carui aspergātur aceto, non tamen copiose, sed aliquantulum humectetur, sintque ibi per noctem, mane exiccentur in testa calida, vel alio vase exurantur, vt aliquantulum videatur denigrari, nec omnino comburantur, quo facto puluis fiat, & cum oleo confricentur, cætera per se pulverizentur, pulvis omnium simul conficiatur cum syrupo myrtino qui sic fit, myrtilli aliquantulum coquantur parum in aqua pluuiali, post colaturæ addito zucchâro fiat syrupus: si tamen habere tur tantum de succo myrtillorum quod inde fieret syrupus, tanto melior esset. per. iij. an. seruatur. dosis est. ℥. i.

Mel rosaccum quod Græci rhodomel uocant, sic fit in. x lib. albissimi & purissimi mellis despumati, succi recentium rosa. lib. i. ponatur in cacabo ad ignem posita, & cum bullire inceperit, uiridium rosarum cum forficibus, uel cultello incisarum, lib. iiij. addantur, & tam diu bulliant quòd ad succi consumptionem ueniat, & dum bullierit semper agitetur, & in fictili uase posito quandiu magis tenebitur, tanto melius erit, cum frigida confortat & stomachum confortat & mundificat, cum calida mundificat, datur mane, & meridie, & de eo conficitur diamargariton, garyophyllatum, & rubea trochiscata. Eodem modo fit mel uiolatum, quod ualet tepide febrientibus, cum tepida corpus humectat, & relaxat, ualet ad siccitatem pectoris cum tepida.

Additio.

Mel rosatum secundū intentionem Nicolai apud Græcos apellat Rhodomel quod est geleniabin. Mes. in proprio antidotario distinctione de conditis habet vnā aliam descriptionē, sed ista Nicolai est illa qua vtimur. Respicit proprie virtutem naturalem, datum cum aqua decoctionis passularum & ficuum confert tussi frigidæ, & sumere de eo quolibet mane confert catarrho calido, datum cum frigida confortat stomachum, & constipat, datum ieiuno stomacho bene masticando, cōfert stomacho malis humoribus repleto, si aqua calida superbibatur, datū cum aqua calida est optimum post operationem pharmaci, datum tempore pestilentiali prohibet putrefactionem.

Nephrocatarticum, id est purgans renes, expertum est iliosis, difficultati urinæ, si cum apozimate milij solis sumatur in modum auellanæ, de renibus & uesica lapidem potenter expellit cum apozimate saxifragiæ, sumptum menstruis imperat cum decoctione artemisiæ, colli tumorem sedat cum decoctione costi. xvi. pars confecta lib. i.

Recip. lapidis lyncis, drach. ij. & grana. x v. croci orientalis, drach. i. & grana. x v iij. zingib. euphorbij, myrrhæ, olibani, uesicæ apri, lapidis in hepate uel in uesica porci inuenti, cimini, hyoscyami, seminis macedonici, citri, omnium decem, ana drach. i. grana. v i. nardi, schœnanthi, costi, pyrethri, casiæ, reupontici, prasij, helenij, sampsuci, gliconis, rorismarini, gentianæ, saxifragiæ, gummi hederæ, cypressi pilularum, baccarum daphnidis, piperis nigri, & albi, seminis rutæ, & iuniperi, omnium, ana drach. ß. grana. iiij. balaust. styracis, sanguinis hirci, sturci, assari, acori, fu, meu, aristo. lon. & rotun. betonicæ, sisaliadis, dauci, petroseleni, seminis erucæ, omnium ana grana. ij. seminis urticæ, scru. ß. & grana. ij. & ß. succi asparagi, & brusci, ana grana. v. ß. mel quod sufficit. dosis eius sit drac. iij. cum uino tepido.

Additio.

Nephrocatarticum, id est purgans renes, datum cum decoctione milij solis est expertū iliosis, & difficultati vrinæ, datum cum decoctione artemisiæ imperat menstruis, propinatum cum decoctione costi sedat tumorem colli, datum similiter cum decoctione saxifragiæ expellit lapidem, eius dosis est à drachm. i. vsque ad drach. ij. Summa medicinarum est res. 52.

Oleum rosatum uirtutem habet frigidam & stipticam: & ideo ad dolores capitis ex febre seu ex calore solis optimum est: ardores autem ex calore quos stomachus plenus sua uentositate in toto, seu in parte capitis aufert, doloribus quādoq; in capite toto, uel in parte, confert, si ex ipso inungatur caput: confert etiam doloribus existentibus in stomacho, seu in intestinis ex acredine humorum mistum cum mastice, unc. ij. & sufficienti cera in ipso solutus, & postea locis inunctis: ad herysipelata est utile quibus in superficie non apparet, & ad alia huiusmodi multa. & istud oleum sic fit. In duabus libris olei communis, & ad nostram doctrinam abluti libra una et media uiridium rosarum aliquantulum contusarum ponatur in olla plena, in caldario pleno aqua suspenso, & tam diu bulliat quousque ad tertiam partem ueniat, quod demum albo panno lini immissum torculari exprimatur, & liquor reseruetur. Eodem modo fit sambucinum, uiolaccum, & myrtinum oleum. Quæ scilicet olea ualēt in acutis & peracutis inuncta super hepar, pulsus, tempora, & plantas manuum & pedum, calorem omnino extinguit.

Additio.

Istud oleum rosatum apud modernos habetur in vsu, verum est quòd sunt ex hominibus qui accipiunt foliorum rosarum recentium, & comminuunt cum forficulis quantitatem quam volunt, & superponunt oleum commune, & exponunt soli per dies quadraginta, deinde administrant vbi oportet. Circa instans cap. de rosis inquit oleum rosatum sic fit, quidam decoquunt rosas cum oleo & colant, & reseruant, alij terūt rosas virides, et ponunt in oleo, & in vase vitreo soli per quinquaginta dies exponūt, & hoc optimum est.

Olei rosati confectio.

Oleum mandragoratum quod facit ad nimios dolores capitis, & phreneticis male dormientibus fronti illinitum, & naribus iniectū summe opitulatur pulsibus brachiorum inunctum, & plantis pedum illinitum, quocunque modo utgilijs factis cum omni celeritate soporem reddit.

Recip. olei lib. ij. succi malorum mandragoræ, drach. iiij. hyoscyami albi succi, unc. ij. papaueris nigri hortensis capitum succi, unc. iij. uiol. recentium cimarum, succi cicutæ ambarum, ana unc. i. opij, styracis, ana unc. ß. Conficitur sic. in oleo omnes succi mittantur, & per decem dies ad solem bene admisceantur. Vndecimo uero die ad consumptionem succi coquantur. Cumq; coctum fuerit ab igne deponatur, & cum infrigidatum fuerit, coletur, & in parte ipsius olei, opium, & styrax soluti medicaminis supermittātur, & bene commixtum in uase reconditum usui reseruetur: hoc uero unguentum contra calefactionem hepatis sæpe inunctum mirifice ualet.

Additio.

Oleum mandragoratum dicitur à succo mandragoræ, qui intrat in eo, confert valde seu vehementer contra morbos valde calidos: eius tamen narcoticitas est reprimēda, vt cum lacte mulieris, vel oleo rosaceo: in eo enim est frigiditas & humiditas intensa.

OLeum chamæmelinum salubre ad feruorem, & dolorem capitis, & stomachi causas ex cholera rubea sine aliquo calore commotas compellit articulisq; proficit, et ad alia multa facit. Recip. olei dulcis drach. xviij. florum chamæmeli mense Iulij collectorum, lib. ß. Conficitur sic, flores in oleo communi mittantur, in diebus canicularibus in uitreo uase ad solem suspendatur, & bene obturato, & post quadraginta dies in lento loco ponatur, & usui reseruetur.

Additio.

Istud oleum dicitur chamæmelinum à flore chameme li ex quo fit, calidum est temperate: & est oleum benedictum, & expertorum iuuamentorum, & resolutiuum humorum superfluorum, & mitigatiuum dolorum frigidorum, & subtiliatiuum humorum spissorum, & confert ei quem læsit frigus. et alia multa facit.

OLeum frigidissimum uiride sic fit. Recip. olei communis albi, & abluti, lib. iiij. cimarum rubi tenerrimarum, foliorum uiolarū, uermicularis, cimbalariæ, semperuiuæ, solatri, foliorum papaueris, hyoscyami, mandragoræ, crassulæ, maioris, portulacæ, lactucæ, berbenæ, omnium aā. drach. iij. hæc omnia insimul bene terantur, & in supradicto oleo mittatur per tres dies, post tertium uero diem supra ignem ponatur, & usque ad spissitudinem bulliat, postea coletur: deinde in fictili uase ponatur super ignem, & bulliat ad succi cōsumptionem, tunc ab igne deponatur, & permittatur residere. & illud clarius quod super natat colligatur, & usui reseruetur. ualet in acutis, & peracutis, fronti, & temporibus inunctum, ualet & retro inunctū per dorsum à nucha usque ad caudam inunctum, & per uentrem similiter & uolæ manuum, & plantæ pedum, eodem modo contra omnem calorem potenter medetur.

Additio.

Oleum viride frigidissimum dicitur ab effectu tale, & à colore, vnde temporibus, & fronte cum eo inunctis valet febribus acutis: etiam calori, & dolori hypochondriorum ex causa calida per dorsum à nucha vsq; inferius inunctū per ventrem: similiter & volis manuū, & plantis pedum inunctis: hoc modo mirabiliter & potenter medetur cōtra omnem calorem immoderatum. Sūma medi. est res. xiiij.

OPopyra magna, opopyra dicitur à succo & igne: ops enim Græce, Latine succus, pyr, id est ignis, inde opopyra, id est ignitus succus, proprie ualet contra guttā quæ oculum, & linguam, & labium distemperat, ut recte sermonem non proferat, aut non loquatur, peculiariter curat paralysim oris, & gutturis, & manuum, & pedum, atque crurum, & totius corporis, optime medetur cum uino ubi cocta sit saluia, & castoreum, & costum in sero in modum auellanæ, prodest tremulosis cum eadem decoctione bibitum, contractioni neruorum subuenit, cum decoctione polypodij, epilepticis, melācholicis, & maniacis cum decoctione thuris masculi, auxiliatur tussientibus in omnibus doloribus pectoris & stomachi cum decoctione calamēti, & cimini, hepaticis cum apozimate apij, & eupatorij, spleneticis cum decoctione capparis, & absinthij, pleureticis cum apozimate hyssopi, & pulegij, iliosis cum decoctione iris, & macedonici, calculosis cum apozimate saxifragiæ, & ocymi, typice

E *febrientibus cum decoctione pigani nasturtij, pyrethri prodest, & ad multas corporis passiones facit. quintadecima pars confecti lib. ij.*

Recip. opij thebaici, drach. ij. scrupu. i. & grana. iiij. cinnamomi, garyphyl. nardi, galangæ, croci, costi, zedoariæ, zingibe. xylobal. reuponti. pyrethri, coralli albi & rub. tragacan. myrrhæ, castorei, opopanacis, piperis ni. alb. & lon. ana drach. ij. & grana. v i. rasuræ eboris, elelisphaci, herbæ paralysis, aā. drach. i. & grana. xiiij. balsami, musci, xyloaloes, schœnāthi, cassiæ fistyra. calami. masticis, confitæ ru. chalbani, sagapeni, plantæ assæ fœtidæ, meliloti, aristo. rotū. dragonteæ, assari, helenij, meu, peoniæ, raphani, corticis peucedani, acori, mandragoræ, betonicæ, gentianæ, chamædryos, pulegij, centaureæ maioris, & minoris, celticæ, absinthij, proserpinatæ, blactæ, capillorum uen. sponsæ solis, hypericon, uincitoxici, prasij, pigani, millefolij, cardamomi, calamenti, carpobalsami, anisi, seminis leuistici, hyoscyami, seminis lupini, et pollinis, eboris alexandrini, baccarum lauri, marathri, sileris montani, ana scrup. i. grana. x v iij. mel quod sufficit. detur ut superius diximus.

F

Opopyra dicitur succus ignitus, ab ops quod est succus, & pyr, quod est ignis, opiata est. Valet contra guttā. Gutta est, vt diximus repercussio alicuius membri ex humore influente, ad cuius curationem duo sunt necessaria, constrictio fluxus rheumatici, & humorum superfluorum consumptio: hæc duo facit opopyra, constringit virtute opij, consumit caliditate specierum, contra quam guttam valeat ipse docet specialiter. Contra paralysim linguę, oculi, labij, & totius corporis, cum vino decoctionis saluię vel castorei præcedente purgatione cum pilulis aureis, vel benedicta, vel picra. Nota, quando aliqua medicina datur contra aliquod vitium, danda est decoctio illius herbę vel speciei, quæ valet contra illud, vt contra paralysim cum decoctione saluiæ, vel castorei, cōtra epilepsiam cum decoctione peoniæ, & sic de cæteris. Si autem pars paralytica exposita fit excepto oculo fricetur cum opopyra resoluta in succo rutæ calefacto in testa, ad paralysim linguę debet interius recipi, & teneri sub lingua.

G

Contractioni neruorum subuenit, nerui quandoq; contrahuntur ex spasmo qui fit de repletione, quandoque ex spasmo qui fit ex inanitione, & tunc non valet, quia magis desiccaret, quando fit ex repletione, tunc detur sic. accipe sulfur viuum, & euphorbium, & scarabeos, qui inueniuntur in balneis, vel inter libros, conterantur, & resoluantur in oleo muscellino, & petroselino addita opopyra totum corpus inungatur in balneo, vt sic febris inducatur. Si vero tale balneum non habeatur, fiat fossa in stabulo in equino fimo, & prædicto modo inunctus cooperiatur fimo. Epil'. cum decoctione peoniæ. Melancholicis, & maniacis detur. si sit melancholia vitio sanguinis adusti, vel mania, vel vitio choleræ adustæ, non detur, si de melancholia naturali, confert cum vino calido exhibita: fiat etiam sacellatio de puluere pulegij, calamenthi, origani, & aliarum herbarum calidarum calefacto in tegula raso prius capite in occipite, valet tussientibus si non fiat ex siccitate. Si vero fiat ex humore fluxibili, & liquido, detur prius cum vino decoctionis olibani ad constringendum rheuma: post tertium vero diem detur cum aqua decoctionis amyli, & penidiarum, passularum, charicarum, liquiritię, & succi eius, hyssopi: detur autem sic ad inspissationem materiæ, vt spissata non cedat sputum impellenti, & sic facilius educatur. Omnibus pectoris doloribus, & stomachi ex frigiditate vel rheumate, vel ventositate cum vino decoctionis pulegij, & calamenthi.

H

Hepaticis ex frigiditate, & oppilatione hepatis patientibus ex frigidis humoribus facta: detur autē eis prius aliquod diureticum per aliquos dies: postea detur hæc opopyra cum decoctione apij.

Spleneticis

Spleneticis de frigida causa: si tamen splen durũ sit, prius vngatur relaxantibus, & mollitiuis, patiens vtatur aqua multũ diuretica: deinde opopyra propinetur cum vino de coctionis capparis, pleureticis valet, in principio non, sed post diem .xiiij. cum aqua decoctionis hordei ad maiorem mundificationẽ saniei, ne fiat trãsitus in empyima, vel fiat pilulæ de tragacantho gũmi arabi. & opopyra, & dentur. Et nota, ꝙ opiata, & maxime opopyra nõ sunt danda contra vitia spiritualium, nisi cum aliquo lenitiuo adiuncto.

Iliacis non ex calido, sed ex frigido humore, vel ventositate detur sic, præcedat clystere mollitiuũ, & purgatio cũ benedicta, & si opus fuerit principium ad cõsumptionem reliquiarum, detur opopyra cum decoctione irisillyricę & macedonici: sentiunt enim iliosi dolorẽ aliquando per .xx. dies post purgationem ex reliquijs materiei, tũc præcipue debet dari opopyra, sicut dictum est ad consumptionẽ residuæ materiei. Calculosis cum apozimate saxifragię resoluatur in oleo muscellino, & pectini cataplasmetur.

Colicis, si sint ex cholera nõ detur, si sit ex frigidis humoribus vel ventositate, detur cum decoctione polypodij hypericonis. Nota, ꝙ opiatæ non sunt dandæ cum aliquo vehementi laxatiuo, ne fiat alterutrum repugnantia, & augeatur dolor. Typice febrientibus non cuilibet, sed quotidianæ de phlegmate naturali vel vitreo, vel quartanę de melãcholia naturali, quibus dãda est decoctio pigani strutij, id est cauliculi agrestis, patiente collocato super cophinatam ad prouocandum sudorem: valet etiam ad alia.

Recip. herbæ paralysis calidæ & siccæ est, dissoluit, & consumit, subtilem habet substantiam, ponitur hic contra paralysim, vnde ab ipsa nomen accipit, folia ponuntur in medicinis abiectis stipitibus. per an. seruatur in vere debet colligi, & in vmbra desiccari.

Proserpinatæ fri. & sic. constringit, & infrigidat: herba est communis quæ corrigiola dicitur, ponitur hic vt constringat fluxum, & caliditatem aliarum specierum reprimat, colligenda est cũ flores producit, flores & folia in medicina ponuntur medianis abiectis stipitibus.

Capilli vene. temperatæ sunt complexionis, tamen aliquantulum attinent caliditati, virtutem habent diure. ponuntur contra vitia renum & vesicæ, vltra mensem vel duos non seruatur.

Sponsæ solis. frigidę & siccę cõplexionis est, folia medicinæ cõpetunt, virtutem habẽt diure. ponitur hic propter vitia renũ & hepatis, in vere colligitur. per annũ seruatur.

Radicum seminis ca. & sic. diuidit, attrahit, & dissoluit & consumit, vomitum prouocat ex ventositate quam habet, ponitur hic ad dissoluẽdum, & consumendum crassos humores. per tres vel quatuor annos seruatur.

Lupini quidam sunt calidi, quidam frigidi, qui ex artificio coaptantur, vt sint insipidi, frigidi sunt: qui vero tales sunt, quales ab herba producuntur, calidi sunt, & diureti. hic debent poni propter vitia renum & vesicę: quales à natura producuntur, tales apponantur: omnes simul puluerizatæ sint species, confice, vt alia electaria. per septem annos vel octo seruatur.

OXy dicitur ab acetoso succo malorum granatorũ qui ponitur ibi: datur proprie contra synocham causon. & contra omnes acutas, & peracutas ægritudines cum frigida: prodest etiam pleuresi, hecticæ febri, puncturæ hepatis: si tamen hectica sit cum tussi, addatur confectioni, unc. i. liquiritiæ, & succi eius, unc. ß. ueteri, & non recenti cum scammonea. confectio est lib. iij.

Recip. prunorum damascenorum siccorũ, lib. ij. et decoquantur in lib. v. aquæ usq; ad medietatem: deinde ab aqua extrahantur, & ponantur in cribro, & catino subterposito tandiu manibus fricentur, donec pulpa exeat tota, & in aqua ubi cocta sunt pruna bulliat unc. ß. uiolarum: & postea fiat syrupus cum duabus lib. zucchari, & ß. addito succo prunorum prædictorũ bulliat ad spissitudinem, & postea addantur unc. iiij. tamarindorũ, & unc. ij. cassiæ fi. mundatæ, & dissolutæ cum aqua rosa. & colatæ, colatura nanq; ponatur in syrupo, & cum incœperit inspissari, ponantur ibi succi utrorumq; granatorum, unc. viij. & quandiu ad præfatam uenerit coctionem agitãdo cum spatula, semper adde puluerem harum specierum quod recipit puluerem sandalorũ alborum & rubeorum, spodij, ana drach. iiij. portulacæ drach. vi. ros. tragacanthi, ana drach. ij. Si uero laxatiuam facere uolueris, in unaquaq; lib. pone drach. vij. scãmoneæ pulverizatæ, tunc scilicet quando ab igne deponitur, & diaprunis, si laxatiuũ facere uolueris eodem modo facias, detur mane simplex, meridie cum frigida. laxatiuum detur summo mane cum calida in modum castaneæ.

Sũma medi. ẽ res. ix.

Oxymel laxatiuum ab oxy dicitur quod est acutum vel acetum quod ibi ponitur, & multa acuta, fit autem simplex & acutum. Acutum datur sanis ad præseruationem & præcipue cholericis in vere, patientibus simplicem tertianam, & etiam continuam, patientibus minorem hemitriteum & medium, eodem modo quo dictum est de frigido cophonis, simplex datur cholericis ad mitigationem sitis omni hora diei. Recip. malorum granatorum, quorum alia sunt dulcia, alia acetosa, dulcia tẽperata sunt inter frigiditatem, & caliditatem, virtutem habent abstergendi, acetosa frigida sunt & sic. digerunt, & diuidunt.

Seminis portulacæ. frigida est & humida, infrigidat & humectat, cõficitur sic. pruna optime decoquantur, & postea transducantur per cribrum: in aqua vero prunorum fiat decoctio herbarum diuret. postea in parte ipsius aquæ resoluatur cassia fistu. & tamarindi, in alia parte fiat syrupus addito zuccharo: cum syrupus decoctus fuerit ponatur lotura cassiæ, & tamarindi, & succus malorum granatorum. Nota, quòd statim succus abstractus à pomis debet poni, quia nõ potest seruari, postea fiat aliquantula decoctio agitando semper cum spatula, postea addantur carnes prunorum, & decoquatur fere ad spisitudinem diacitonitem, agitando cum spatula, ne adhæreat cacabo, & destruatur, tunc eo decocto deponatur ab igne, & adhuc calido, puluis specierum addatur, & bene cum spatula admisceatur. Quidã aliter faciunt, primo enim ponunt in syrupo carnes prunorum, et decoquunt ad spisitudinem mellis semper agitando, postea addunt loturam cassiæ fi. & tamarindorum, & succum malorum granatorum, & postea decoquunt ad spisitudinem, quam prius habebat lotura cassiæ fi. cum tamarindis imponebatur: de impositione vero scãmoneæ idem dicimus quod diximus in electario de succo rosarum, quædam pars potest acui quędam pars simplex potest seruari. per .ij. annos optimum est. Dixit autẽ Matthæus de platea quòd postquã ipsum seruauerat per iiij. vel. iij. illum secure donabat acute febricitantibus.

OXymel Iuliani multũ est laxatiuũ, dicitur ab oxy. Iuliani ab inuentore, arteticis maxime competit si de frigido humore: si de calido sit humore non det, si ex frigidis sit humoribus detur hoc modo. fiat inunctiones circa partem dolentem de eo, & vnguentis calidis: fiat etiam epithemata ex herbis mollificatiuis, & relaxatiuis, vt malua, brãca vrsina, et similibus, vtatur per. v. uel. viij. dies oxymelle diuretico: post. viij. diem in secundo cum acceperit est medicinam aliquam mediocriter laxatiuam, vt benedictam simplicem: in media autem nocte accipiat oxymel Iuliani, violenter purgat.

Pingues hu. in articulis residentes purgat, quia recipit multa vehementer laxatiua & subtilis substantiæ quæ attrahunt ab extremis partibus. ℞. aceti frigi. & sic. est penetratiuũ ex subtilitate suę substantiæ, constringit ex suis qualitatibus, ponitur hic ad diuidendos, & digerendos crassos humores & viscosos. Acetum fit per quandam ebullitionem in vino accidentaliter factam, per quam igneæ partes resoluuntur in terrestres, & aqueę in aereas, vnde

Quo nãmõ acetũ fiat.

vnde fit subtilis substantiæ. Igneis itaq; partibus resolutis remanentibus ex parte terrestribus innascitur siccitas, ex aqueis fri. & sic. acetum fri. & sic. & substantiæ subtilis.

Tedæ. Tedę pinguis. ca. est & sic. virtutem habet attrahēdi, dissoluendi, & consumendi, ponitur hic ad digerendos crassos humores. Tęda pinguis lignum est abietis, ex quo manat quædam gūmositas quæ similiter appellatur, quę & c. ponitur hic.

Cocognidij. Cocognidij, ca. sunt, & sic. virtutem habent dissoluēdi crassos humores, & præcipue phlegmaticos, ponitur hic propter causas prędictas, semen est laureolæ, colligi debet in autūno. per. iij. an. ser. Eligitur quod cum frangitur aliquid habet humiditatis nec in puluerem resoluitur.

Lacterides. Lacterides. ca. sunt in. ij. sic. in. i. vel sunt ca. in. ij. hu. in. i. dissoluunt, attrahunt, & purgant phlegma: ideo hic ponuntur, lacterides dicuntur catapuciæ.

Elateriū. Elaterium succus est cucumeris agrestis, lacterides colliguntur in æstate. per. ij. annos seruantur.

Cunare. Cunare ebuli. ca. sunt, & sic. dissoluunt, attrahūt, & purgant phlegma, quare ponuntur hic, herba est satis communis. cimmæ, & cortices competunt medicinę.

Sinapis. Sinapis. calida est, & sic. dissoluit, consumit, et necat lūbricos, ponitur hic ad dissoluendum superfluos humores, confice, vt dicitur in antidotario. per. ij. an. durat.

OXyzaccara dicitur ab oxy quod est acetum, & zucchado, ualet tertianæ, acutis, & quartanæ, non uere choleram in stomacho existentem purgat. Recip. zuc. lib. i. succi malorum granatorum, unc. viij. aceti, unc. iiij. ad ignem in stagnato uase pone, & tandiu bulliat, cum spatula semper agitando, donec ad quantitatem zucchari deueniat, ut in pyxide portari possit. detur in mane cum calida unc. i. & ß.

Additio.

Oxyzaccara dicitur ab oxy quod est acetum, & zaccara ex quibus componitur, infrigidat, digerit, diuidit, incidit, aperit, vias abluit, & mundificat crassos humores, & viscosos, & subtiliat choleram crassam phlegmaticam, & melancholiam ex cholera adusta, etiam valet contra abundantiam sanguinis, & ad febres paratas inflammari. Aliqui addunt oxyzaccaram compositam quæ fit ex capillaribus, & radicibus aperitiuis.

OXymel sic fit. Recip. mellis despumati, lib. i. aceti fortissimi, lib. i. & ß. in quo bulliant radices fœni. unc. ij. radi. radi. rapha. unc. ß. bulliant usq; ad tertiā partē: deinde coletur, & colaturæ supradictum mel addatur in stagnato uase, semper agitando cum spatula, tandiu lento igne bulliat, donec ad consumptionem aceti deueniat, ualet ut oxyzaccara, digerit, diuidit, & phlegma mirabiliter purgat. datur in mane cum calida.

Additio.

Oxymel quadruplex. Oxymel dicitur ab oxy quod est acetū, & melle ex quibus componitur, respicit proprie humores phlegmaticos, & est quadruplex, simplex, compositum, diureticum, & scilliticum: oxymel autem simplex fit ex duabus partibus mellis, et vna parte aceti, augendo vel minuendo acetum, sm quod oportet. illud quod hic scribitur dicitur compositum respectu simplicis nūc dicti, & respicit humores crassos quos subtiliat, & confert febribus phlegmaticis prolōgatis, & tertianæ nothæ. Sūma medicinarum est res. iiij.

POtio sancti Pauli, dicitur potio à potando, sancti Pauli, quia sanctus Paulus eam composuit, hæc eadem à Romanis potio maior uocatur, quia Paulus magnus interpretatur, dat̄ ꝓprie epilepticis, catalepticis, analepticis, stomatichis, cū uino coctū sit thus masculū, uel peonia mista, hæc eadē cum esdra, datur hyemali tempore, & uernali quartanarijs, & sanat cum uino in quo cocta sit gentiana, uel saliunca, uel castoreū ante horam accessionis: medetur etiam arteriacis, paralyticis, cum uino in quo cocta sit saluia, uel castoreum. xv. pars est lib. i.

E

Recip. nitri, drach. iij. & scrup. i. castorei, antimonij, sinoni, folij, daphnococi, sileris, apij, petrose. marathri, dauci, staphisagriæ, ana dyach. i. & scrup. i. salis ammon. epithymi, ana drach. i. & scrup. ß. calami, aromat. myrobalanorum, liquiri. tragacan. peoniæ, pyrethri, ana scrup. ij. costi, colocynthidis, agarici, masticis, aristolo. long. & rotun. rosarum, mabathematicon, assari, elelisphaci, aronis, dictami, basilicon, brancæ ursinæ, balsamitæ, origani, pulegij, chamedryos, uel hyssopi, satureiæ, pipe. alb. & ni. & lon. seminis rutæ, ana scrup. i. & gra. xviij. cardami, thuris, ana scrup. i. & grana. iiij. balsami, nardi, croci, schœnantus, cassiæ, myrrhæ, opopanacis, sulfuris, mandragoræ, gentianæ, bratei, euphorbij, sanguinis merguli, ana scrup. i. cinnamomi, garyophyllorum, zingibe. anacardi, xylobalsami, reupon. peucedani, styracis calamitæ, sagapeni, assari, sanguinis draco. coaguli leporis, coaguli agni, & capreoli, & uituli, & fellis ursini, sanguinis anatis, petrolei, ana scru. i. minus gra. iiij. herbæ paralysis, drach. vij. gra. iiij. mel qd' sufficit, datur capitalibus passionibus in sero ad modū auellanæ, uel cū decoctionibus supradictis.

F

Pauli apostoli antidotum dicitur ab eo inuentum, confert melancholicis, maniacis, epilepticis, si fiat ex frigido humore, vtpote melancholia naturali cū decoctione thuris masculi, vel masticis, aut costi, si sit de calidis humoribus non detur. Paralyticis tremulis cum decoctione castorei elelisphaci. Nota, quòd paralytici alij tremulosi, alij non, vtrisq; cōfert hoc antidotum prædicto modo datum: debet autē pars patientis inungi exterius, & recipere prædicto modo interius, tam in his quàm in alijs. Nota, quòd illi qui tremunt facilius curantur quā illi qui non tremunt. Valet ad omnia quæ capiti nocent ex frigiditate cum vino decoctionis alicuius speciei cerebrū confortantis, asthmaticis cum decoctione anisi, penidij, tragacanthi, gūmi arabi. liquiri. succi eius, vel fiant pilulæ de puluere horum & ex antidoto sancti Pauli, & dentur. Peripneumonicis, non laudo, typice febrientibus ante horam accessionis cū vino decoctionis cardamomi, vel calamenti, vel de puluere istorū, & potione sancti Pauli fiant pilulæ, & dentur. Ad dolorem stomachi ex frigiditate cum apozimate iridis illiricæ, & pulegij. Hydropicis cum decoctione herbarum diureticarum. Spleneticis eodem modo, vel cum decoctione radicis tamarisci. Ad debilitatem lumborū cum decoctione assari, apij, & macedonici. Matrici subuenit, resoluatur in oleo muscellino, & bombax intincta supponatur, valet & ad multa alia: menstrua mirabiliter prouocat immixta cum pulegio. Nota, quod potio sancti Pauli nō est opiata, sed vice opiatę datur, consumit, & calefacit.

G

Coagulum leporis. Recip. coagulum leporis fri. & sic. est, tum propter naturam ipsius stomachi, tum propter naturam ipsius admirabilem, astringit, & mundificat ex proprietate lactis, constringēdi virtutem habet ex frigiditate, ponitur hic ad fluxum quemlibet ventris constringendum, & membra confortāda, stomachus, vel coagulum, vel venter est leporis. Coagulum dicitur, quia facit lac coagulari, extrahitur antequam incipiat herbas comedere, & imponitur sal ad cōseruationem, maximam habet efficaciam contra epilepsiam. per duos annos seruatur. Eligendum est quod nō est nimis fericum vetustate corruptum.

H

Coaguli agni. Coagulum agni frigidum & humidum ad reprimendum siccitatem quarundam herbarum vel specierum ponitur hic, vt diximus de coagulo leporis, fiat, & seruetur tantundem.

Coaguli capreol. Vituli. Coaguli capreoli temperatum est in frigiditate, & humiditate, propter capitis causas, & asthmatis ponitur hic, seruatur, vt prædicta. Coagulum vituli ponitur hic, vt temperata caliditate confortet, & sua humiditate reprimat siccitatem aliarum specierum. Nota, ꝙ omnia ista coagula

ponuntur

ponuntur ad mūdificationē & mēbror; confortationem. Fel vrsi.ca.& sic.est, ponitur hic propter epilepsiam & paralysim, vel cum suo folliculo ab hepate debet separari, & ita suspendi, & desiccari, per.ij.annos seruatur. Sanguis anatis calidus est & humidus ad humectandū ponitur hic recenter extractus ab anate, debet poni, & misceri cū melle despumato, & calido: postea puluis specierum quæ ibi recipiuntur apponatur, conficitur ex facili, nisi quòd si coagula recentia fuerint, vt nō possint puluerizari, cum melle calido commisceantur & distemperentur antequā puluis imponatur. per duos annos seruatur, dosis eius est, ℥.i.

PAulinum antidotum. Paulinum, idest magnum, antidotum, id est contradatum, quia magnam uirtutem, & efficaciam habet, datur proprie ueteri, & nouæ tussi, quæ fit ex discursione rheumatis à capite, ualet contra uitia pectoris ex frigiditate in sero cum uino calido, sed si distemperatum accipere nō poterit, fac inde pilulas.viij.uel.ix. facto cum opio, sed si confectum fuerit sine opio, & laxatiuum facere uolueris, da drach.ij. cum scrup.ij.scāmoneæ in pilulis factis, caput & stomachum ex phlegmate, & melancholia purgat, et oculorum grauedinem tollit. quarta pars est lib.i. quia in unaquaq; receptione ponūt lib.i. & mediam mellis despumati.

Recip. aloes, drach.xi. & gra.xv. croci, costi, anacardi, agarici, coralli, myrrhæ, ammoniaci, terebinthi. chalbani, sagapeni, opopanacis, confitæ ru. styracis cala. ireos, ana drach.iiij. & ß. opij, olibani, masticis, bdellij, corimbrij, ana drac.ij. & gra.xv. balsami, folij, ana scrup.i. & ß. melissæ, drachm.ij. Conficiatur sic: chalbanum, sagapenum, ammoniacum, opopanacum, istæ gummæ aliquantulum terantur, & in albo, & in odorifero uino sufficienter coctæ unà imponantur: mane uero super ignem ponantur & bulliant, postea adde mellis despumati, unc.iiij. & dimittantur bullire, quousq; incipiat inspissari: tunc styrax cala. confita ru. & corimbrum cum pistello calido optime trita, ponantur in caldario semper agitando cum spatula, donec liquefiant. Et postea addatur terebinthina: & si probare uolueris utrum coctum sit, pone aliquautulum supra marmor, & si statim ad modū mellis se coagulauerit, caldario mox in terra posito, addatur myrrha cum bdellio, deinde mastix, & olibanum, postea costum, anacardinum, agaricum, corallios, irim, opium, folium, melissam, omnia simul pistata & puluerizata in caldario mittantur. Et hoc totum supra marmor inunctum prius oleo lauri ponatur, & cum puluere aloes malaxetur simul crocum cum speciebus terūt. Et ad ultimum cum croco orientali magdaleones informentur, detur in modum auellanæ cum uino calido.

Paulinum antidotum maius. Paulinum aliud est opiatum, aliud non opiatum, opiatum est, quod habet opium, non opiatum caret opio. Opiatum præcipue datur ad constringendum fluxum. Non opiatum datur melancholicis, maniacis, epilepticis, si fiat ægritudo hæc ex frigida causa, id est melancholia naturali cum oxymelle bibitū, vel cum vino decoctionis alicuius speciei odoriferę cerebrum confortantis.

Epiphoras oculorum curat. Epiphoræ oculorum sunt apostemata quæ nascuntur supra oculos ab epi quod est supra, et foros quod est fores, supponatur inductum in abluta, ita quòd substantiam oculi non attingat. Dolor dentium si fuerit vitio superiorum, id est vitio rehumatizātis cerebri inducatur in cartha, & in temporibus rasis supponatur, & dentes ex eo fricentur, si opiatum fuerit magis ad hoc valet. Malum odorem aufert, si fiat fœtor vitio stomachi fiant pilulæ ex puluere foliorum myrtæ mentæ, & Paulino, & dentur: solum etiam vinū decoctionis myrtæ multum valet. Colorem bonum facit si fiat discolora tio ex frigiditate, & in digestione detur cum vino decoctionis nucis muscatę, vel garyophyllorum, vel macis omnium istorum vel vnius. Valet tussientibus datum cum vino decoctionis amyli, penidiæ, tragacanthi. Vulnera stomachi sanat, si sint ex apostemate præcedente, cum vino decoctionis myrtæ detur, vel fiant pilulæ de Paulino, & menta, & dentur. Vomitum, & distemperantiam stomachi ex frigiditate factam aufert datum cum vino decoctionis piperis nigri, & castorei, vel fiant pilulæ de puluere istorum & Paulino, & dentur. Cardiacis, si fiat cardiaca passio ex cholerica materia non detur, si ex frigida causa, detur cum vino decoctionis ligni aloes. In quo differat cardiaca à syncopi superius dictum est. Typice febrientibus de melancholia naturali, & phlegmate naturali, præcipue detur opiatum. Epilepticis cum decoctione radicis fœniculi, petroseli. asparagi, brusci. Spleneticis, cum decoctione tamarisci, & philipendulæ, vel fiant pilulæ cum puluere istorum, & Paulino, & dentur.

Vetericis istis, detur sicut empycis. Dysenteriam datum cum succo pulegij curat: non laudo dari contra dysenteriam nisi dysenteria pro quolibet fluxu accipiatur: potest tamen dari lientericis post purgationem cum aliquo vino styptico. Contra tumorem, & dolorem ex frigiditate cum decoctione absinthij, vel calamenthi.

Contra carbunculum, si fuerit ex frigida cum supponatur more emplastri dissoluit & consumit materiam, si fuerit calida materia non detur nisi fuerit feruentissima, & tunc apponatur. Tumorem, & dolorem deponit, et maxime pudēdorum, si materia fuerit in his partibus in abluta inducatur, & supponatur. Recip. vnc.i. corimbrium. cal. & sic. est dissoluit & consumit. Corimbrium gummi arboris in India, & Græcia, non sophisticatur, alio nomine thymiama, hic ponitur ad consumendum, & resoluendum humores crassos & superfluos. Conficitur sic. mastix, & olibanum puluerizentur per se, aloe per se, bdellium per se, &c. insimul omnes gummæ in modico vino, & forti ponantur per diem & noctem: postea ponantur ad ignem & liquefiant, colentur per pannum in vna receptione duæ libræ mellis bene despumati, huic colaturæ addatur benedicta, & cum aliquantulum bullierint gummæ in melle appone puluerem masticis, & olibani: deinde myrrhæ, & bdellij. cum vis probare si coctum fuerit pone guttam supra marmor inunctū oleo, post impone puluerē specierum modicū, & si possunt fieri pilulæ, vt non cohęreat, si non cohæreant manibus, coctū est, tunc depone ab igne & fac quasi circulū de pulueribus specierū dictarum supra marmor, & infunde hāc decoctionē in medio, & immisce puluerem diligenter cū eo, et impone partem continue, & bene omnia confice malaxando, cum autem magdaleonē formare cœperis reliquam crocum melius adiunge, vt meliorem inde saporem vel colorē assumat, & crocus melius appareat. per.iiij.annos seruatur. dosis eius est vnc.viij.

PAnchriston antidotum, pan. id est totū, christon, id est bonum, typice febrientibus datum cum mulsa mirabiliter subuenit, cum hydromelle distemperatum sine mora menstrua prouocat. sexta pars est lib.i.

Recip. opij thebaici, drach.V. croci, drach.ij. & scru.i. & ß. seseleos, drach.ij. calami aromatici, castorei, carpobal. cardamo. petrose. ana drach.i. & scrup.i. zingib. cassiæ, sagapeni, piperis al. hyoscyami, sem. lini, se. rutæ agrestis, marathri, ana scrup.ij. nardi, pyrethri, meu, euphor. ani. trifolij acuti, dauci cretici, ana scrup.i. & ß. mel quod sufficit, datur in modum auellanæ in sero cum uino calido.

Additio.

Panchriston antidotum pan, id est totum, Christon, id est bonum, antidotum, id est cōtra datum. respicit proprie virtutem naturalem diuersis humoribus grauatam, & humores extra vasa vagantes inducentes febrem interpolatam, vnde datum cum decoctione cinnamomi, vel cum decoctione quatuor semi. frigidorum, & vtriusque spicæ;

ante accessionem, confert mirabiliter quotidianæ, datum cum decoctione thymi vel epithymi confert quartanę, distemperatum absq; opio cum hydromelle prouocat menstrua. Summa medi. est res. xxiiij.

PIcra, id est amara, Galeni, ab inuentore dicitur, ualet mirabiliter ad omnem capitis frigiditatem, stomachi digestionem procurat, uomitum stringit, frigiditati matricis subuenit, conceptionem adiuuat, detur in balneo si fieri potest uel eunti dormitum cum uino calido. septima pars est lib. i.

Recip. aloes optimi, drach. xiiij. & . ß. cinnamomi, nardi, costi, croci, schœnanti, xylobalsami, casiæ fi. masticis, assari, ros. amomi, absinthij, ana drach. i. & gra. vij. mel quod sufficit. datur ut supra diximus.

PIcra, id est amara Gal. ab authore, multæ sunt aliæ. Ista vsualis est, facit melancholicis, epilepticis, scotomaticis, omnibus his datur eodem modo cum vino in sero, scilicet facta digestione stomachi, soluit cum vino decoctionis masti. & col. quia ipsam choleram in stomacho existentem purgat. Ad diuersitatem stomachi, id est ad diuersos eius dolores si fiant ex frigido hu. vel ventositate cum vino decoctionis costi, & anxietates quas solent pati mulieres, maxime nocte quibus danda est picra in sero cum vino decoctionis nucis musca. & mastic. emphraxim splenis, & hepatis cum decoctione herbarum diure.

Vetericis si fuerit inueterata, et sine febre detur cum decoctione absinthij. Viscerum hypochondriorũ, et renũ distemperantiam tollit data cum decoctione fœniculi, & cimini: causas matricis deponit si fiant ex humore frigido: resoluatur picra in oleo muscellino calefacto in testa oui, in ea intingatur bombax, & supponatur. Menstruis imperat cũ succo artemisiæ bibita, vel supposita. ℞. aloes hepatici &c. conficiatur sic, omnes species simul terantur, in. i. lib. mellis ponantur. ℥. iij. pulueris, per. ij. annos seruatur. dosis eius est. vi. ʒ. aliquando. ℥. i. sed quod melius est, dosis est. ʒ. i. Nota, φ cũ simpliciter picra inuenitur, Gal. est intelligẽda, neq; de receptione sua dicit nisi bis vel ter.

Additio.

Hæc interdum vocatur à Gale. & ab Aui. picra, & aliquãdo hiera picra quæ incolumis existens expellit sine molestia humores nociuos absq; eo quod minuat de humoribus naturalibus: hæc tamen non est vsualis, sed illa quę est de octo rebus, vt. ℞. cinnamo. xylobal. assari, spicæ, croci, casliæ, masticis, añ. ʒ. vi. aloes. ʒ. centum: ista tamen Nicolai debet poni in antidotis positis in præsenti antidotario. Summa medicinarum est res. xiij.

Cardiacis quæ solet potio muscata iuuare.

POtio muscata maior, muscata à musco dicitur, eo quòd muscus preciosior est, et odorosior sit alijs speciebus, ualet cardiacis, scotomaticis, et ad omnem stomachi debilitatem, & corporis confortationem, & ad uitia pulmonis. pars tertia confecta est lib. i.

Recip. spicæ, folij, piperis longi, zingi. zedoariæ, confitæ ru. confitæ muscatæ, car. xyloaloes, ro. uio. anacardi, acori, coral. costi, leuistici, nucis musca. rasuræ eboris, margaritarum integrarum & perforatarum, antofili, rhabarbari, amomi, ossis de corde cerui, croci, piperis al. ossium dactylorum, beliculi marini, spodij, sandali al. & ru. macis, liquiritiæ, cinnamomi, alyptæ, anisi, tragacan. blactæ bizantiæ, cardamomi, ocymi, limaturæ auri & argenti omnium. xl. ana scrup. ij. musci, camphoræ, ambræ, omnium trium, ana scrup. i. zucchari candi. ana drach. ij. syrupus ros. quod sufficit. datur mane, & meridie, & sero, scotomaticis & debilitatis coclearium unum cum uino, patientibus in pulmone, cum aqua hordei.

E

Additio.

Potio muscata dicitur potio à potando, muscata à musco, eo φ muscus est preciosior cæteris medicinis. respicit proprie virtutem naturalem primæ digestionis, confortat cor, & subtiliat materiam crassam. Data bis in die cum decoctione nucis muscatæ, & garyophyllorum confert valde stomatichis, et ad omnem debilitatem stomachi ex causa frigida. Summa medic. est res. xlvi.

PIlulæ sine quibus esse nolo, pilulæ à rotunditate dictæ, sine quibus esse nolo, propter summam efficaciam quam habent siue quia superiores purgant humores, ualent proprie ad catarrhactas, obscuritates, & caligines oculorum, caput mirabiliter à cholera, phlegmate, & melancholia purgant, ab omnibus prauis humoribus uisum custodiunt, iliosis mirabiliter conferunt, aurium dolorem sanant, id est in sero. x. uel. xij. sumantur cum ouo uel farinata. medietas est drach. ij.

Pil... qu...

F

Recip. aloes hepatici abluti & odoriferi, drach. xiiij. myrobalanorum citronorum, chebulorum, belliricorum, emblicorum, indorum, rhabarbari, masticis, absinthij, ro. uio. senæ, agarici, cuscutæ, ana drach. i. temperentur cum succo fœnicu. scammo. bene tritæ & puluerizatæ, drach. vi. & ß. admisceantur tantum, quòd puluis scammoneæ per pannum cum ipso succo sit expressus, & sit tanta succi quantitas quæ sufficiat ad confectionem pilularum, & manibus primo inunctis oleo uiola. uel communi secundum doctrinam nostram abluti, formentur in modum ciceris.

Additio.

Istæ pilulæ sunt multum vsuales. Gilbertus Anglicus cap̄. de scotomia, et vertigine habet hanc eandem descrip. seruantur per an. φ si volueris eas exhibere cõtra fumum choleræ duplica myrobal. citrinos, & si contra phlegma duplica chebulos & agaricum, & si contra melancholiam duplica indos & sene. Summa medi. est res. xvi.

G

PIlulæ à rotunditate dictæ, aureæ ab excellentia auri dicuntur, sicut enim aurum inter cætera metalla preciosius habetur, sic pilulæ istæ inter alias meliores approbãtur, proprie purgant caput, lumen oculorum acuunt, uentositatem stomachi, & intestinorum expellunt, & sine molestia purgant, medietas est unc. ij. & drach. ij.

Pilulæ aureæ.

Recip. aloes diagridij, ana drachm. v. ro. seminis apij, ana drach. ij. & ß. anisi, seminis fœniculi, ana drach. i. ß. croci, colocynthidis interioris, masticis, ana drach. i. informentur in modum ciceris cum aqua infusionis tragacan. dentur in sero. ix. uel xi. cum mulsa, aut cum uino.

Sũma medici. est r... ix.

H

PIlulæ aureæ. pilulæ à rotunditate, aureæ propter excellentiam vsus pilularum, inuentæ propter delicatos qui liquidas non possunt sumere medicinas: hæ autem pilulæ optime purgant stomachum, quia multa recipiunt stomachum purgantia: purgant autem humores frigidos, purgant hepar & renes: hęc membra per medicinam se iuuari sentientia secum attrahunt, & purgant.

Scotomiam ex anatumasi frigidos humores purgando in stomacho, ex quibus ventositas consurgebat, digestionem procurant, frigidos humores qui digestionem impediebant expellendo.

Hictericos colorant ex oppi. hepatis factos, soluendo oppilationẽ, vnde bonus redditur color, si febris adsit non dentur, ventositatem suauiter expellunt propter anisum, & fœniculum quæ recipiunt.

Vsus autem pilularum est multarum. Quidam dant in farina, quidam in ouo sorbili, alij in nebula, alij in racemis extractis arillis, alij in cerã liquefacta ponunt, et subito extrahũt eas in cuspide stili fixas, crustella supinducta ceræ,

earum

earum amaritudo occultatur, & sic exhibeantur, hoc autem totum inuentum est propter delicatos non potentes aliter recipere.

Debent autem generaliter dari in sero, postea aqua tepida vel mulsa propinari, vel vinum tepidum, habētibus stomachum frigidum, post superdormiendum est donec rugitum, & inflationem in ventre sentiat: deinde surgat, postea dormiat caute à frigore, vt alias dictum est. de confectione dico ꝙ in duplo apponenda est scāmonea quam authores dicant, nisi plus apponeretur parum ducerent, conficiantur cum aqua decoctionis traga. dantur. xv. vel. xx. secundum patientis virtutem, per an. ser.

Pilulæ diacastoreæ à castoreo dictæ sunt, quod intrat, paralyticis mirabiliter prosunt una uel tres, distemperatæ cum aqua calida naribus injiciantur ita, ut supinus ipse patiens iaceat, iuxta ignem parum aliquantulum uertat se, & ore aperto sinat phlegma exire, oculos mundificant, & dentes lapsos confirmant, stranguriam curant, dolorem cilij ex aliquo frigido rheumate soluunt. tertia pars est unc. i. & ß.

Recip. castorei. opij, croci, zingiberis, pyrethri, euphorbij, elaterij, nabathematicon, leucopiperis, nigellæ, staphisagriæ, epithi. spicæ, ana drachm. i. Confice cum succo betæ, & informa in modum ciceris.

Pilulæ diacostoreæ dicuntur à castoreo, paralysi myrabiliter conferunt propter castoreum, oculos mundificant, quia cerebrum, & neruos optime mūdificant, laxatos dentes confirmant, dentes quandoq; labuntur ex humoribus à cerebro rheumatizantibus, quandoq; à stomacho ascendentibus. Valent vtiq; pilulæ diacastoreæ, quia purgant humores lapsus dentium operantes. Gingiuas curant propter eandem causam. Et huiusmodi pilulæ nō recipiuntur per os, nisi contra inueteratas pasiones, vt paralysim: non dātur tamen nisi. i. vel. ij. quia potentes sunt, & multum inducunt excoriationē: principaliter autem injiciuntur per nares vna vel duæ solutæ cum succo rutæ, vel cum vino tepido, patiente locato in balneo, vel aere calido, uel iuxta ignem: patiens etiam manu nares constringat vel cōcutiat, & capite inclinato ꝑmittat humores fluere: si enim rectus staret, humores redundantes ad spiritualia possent eum suffocare, purgatione facta sugat patiēs aquam decoctionis maluarū ad mitigationem feruoris: multam enim molestiam inducunt, & nota, quòd non debet esse frequēs vsus earum, semel in mense, vel bis ad plus. per biennium durant in multa efficacia.

Pilulæ arteticæ, ualent contra arteticam & podagram. Recip. hermoda. turbit, agarici, ana drach. iiij. casiæ lig. nardi, garyophyl. xylobal. carpobal. macis, galangæ, zingiber. masticis, assæ fœtidæ, fœnicu. anisi, saxifragiæ, seminis asparagi, brusci, rosæ, granorum solis, salis gēmæ, ana drac. ij. scammoneæ, unc. i. aloes ad pondus omnium. Conficitur cū succo fœniculi uel iuæ.

Additio.

Istæ pilulæ sunt in vsu: has etiā describit Gilbertus Anglicus cap. de cura arteticæ, valent cōtra arteticam phlegmaticam. Summa medicinarum est res. xxiij.

Pilulæ octomeræ, id est de octo speciebus, humores spissos de capite deponunt, & uisum clarificant, & catarrhactas oculorum prohibent. Recip. aloes, diagridij, ana drach. ij. colocynthidis interioris, epithym. dauci cretici, masticis, agari. chebu. absinthij, omnium. vij. ana drach. i. terantur, et cum succo strigni distemperentur, & in modum ciceris formentur, dentur ex eis. ix. mane uel uespere cum uino.

Additio.

Hæ pilulæ raro in vsu habentur, dicit doctor in feb. formentur cum succo strigni. Et strignus secundum Diosco. habet quatuor species quarum prima est hortulana odoris iocundi, hæc comeditur, & hæc est quam nos solatrum vocamus, aut morellam. Macer herbam quam Græci strignum dixere, Latini, morellam dicunt, secundum Serap. solatrum est vua vulpis: secundum vero Mes. vua uulpis aliud est, vt apparet in cap. de alphescera, sed maior pars sapientum tenet hanc opinionem ꝙ uua uulpis, siue canina sit strignum seu solatrum. Summa medic. est res. x.

Pilulæ probatæ contra fluxum uentris, maxime lienteriam, & dysenteriam. Recip. myrtillorum, balaustiarum, psidiæ, symphiti, sanguinis draconis, boli, acatiæ, hypocistidos, rosarum, tartari, sumach, croci, galliæ muscatæ, gallæ, cinnamomi, spodij, masticis, gummi arabici, ana drach. i. opij, thebaici, drach. ß. cum succo cimarum myrti, lentisci tempera, & fac pilulas in modū orobi, dentur. ix. uel. xi. cum aqua ro. uel pluuiali.

Additio.

Istæ pilulæ raro in vsu habētur: has etiam describit Gilbertus Angli. cap. de diaria, valent cōtra omnem fluxum ventris, & maxime lientericum, et dysentericum. Summa medicinarum est res. xx.

Pilulæ de quinq; generibus myrobal. Recip. myrobalanorū citri. chebu. belliri. emblicorum, indorum, agarici, diagridij, colocynthidis, senæ, ana unc. ß. turbit, anisi, marathri, mastic. lapidis lazu. ana drach. ij. & ß. & gra. v. alo. unc. i. fiant pilulæ, ualent arteticis, podagricis, spleneticis, ad uisum clarificandum, choleram purgant adustam.

Pilulæ de quinq; generibus. omnes hu. purgant, & præcipue phlegma & melācholiā, dolorē stomachi, & intestinorum sedant, febricitantibus non sunt exhibendæ, nec solam cholerā purgare uolentibus, sed vbi cholera, & aliȷ humores superabundāt, possunt dari, parū laxant. Siquis eas bene laxatiuas facere uoluerit, in duplo plus potest apponere de scāmonea ꝙ recipiant, conficiuntur cum succo absinthij uel fœniculi. Summa medicinarum est res. xvi.

Pilulæ cynoglossæ multū sunt utiles ad acre, & tenue rheuma. plurimos enim scio quamuis longo tempore rheumatizantes his susceptis proculdubio esse curatos.

Recip. cynoglossæ, opij, seminis hyoscyami, omnium triū ana drach. iiij. myrrhæ trogloditicæ, drach. vi. olibani, drach. v. garyop. drach. ij. cinnamo. corimbi. ana drach. ij. temperentur cum rodostomate, id est cum aqua ro. & formentur pilulæ ad modum ciceris, ex quibus dentur. v. uel. vij. eunti dormitum.

Additio.

Istæ pilulæ interdum in vsu habētur. Gilbertus Anglicus cap. de causis tussis habet unā aliam descrip. quæ eadē est, & est cynoglossa herba dicta lingua canis, similis arnoglossæ, id est plantagini maiori, nisi quia non sunt ei costæ apparentes in folijs eius, sed sunt leuia satis, hæc in pratis, & iuxta uias nascitur cū flore purpureo tendente aliquantulum ad rubedinem. Summa medicinarum est res. ix.

Pilulæ ante cibum, & post cibum ad digestionem confortandam, & uirtutem digestiuam. Recip. cinnamo. garyophyllorum, galangæ, nucis musca. macis, zingi. cardamo. xyloalo. styra. calamitæ, ana drach. i. rhabar. ad pondus omnium supradictorum: aloes ad pondus omnium supradictorū. Confice cū uino, sumantur ante cibum septem & post cibum quinq;.

Additio.

Istæ pilulæ sine quibus interdum in usu habentur, diuersæ tamen descrip. apud diuersos reperiuntur: aliqui laudant præsentes: aliȷ uero laudant sequētes, quas etiā laudo Mes.

magis, quarum descrip. sequitur. Recip. ligni aloes, garyophyllorum, folij, masticis, xylobalsami, cassiæ, nu. muscamacis, cinnamomi, cubebæ, croci, spicæ, sileris montani, ana. ʒ. ij. rhabarbari, pondus omnium, aloes succotrini ad pondus rhabarbari, & cæterorum, confice cum balsamo, vel vino. Summa medicinarum est res. xi.

Pilulæ arabicæ contra omnem dolorem capitis, etsi per. c. annos durauerint. purgant mirabiliter omnes humores, & generant lætitiam, et auferunt tristitiam, mentem acuūnt, uisum reddunt, auditum restaurant, memoriam tribuunt, scotomiam, uertiginem, hemicraneam, oculos, dentes, gingiuas, stomachum, splenem, sonitum aurium, omnibus humoribus, ætatibus, oibus temporibus sine molestia in uiris et mulieribus purgāt. Recip. aloes, unc. iiij. brioniæ, myrobalanorum citri. belliri. indo. chebulorum, emblico. masti. diagri. assari, rosa. ana unc. i. confice cū succo fœnicu, uel absinthij, croci, drac. i. castor. drach. iij.

Additio.

Istæ pilulæ interdum in vsu habētur. Gilbertus Angli. easdem describit in duobus locis primo cap. de catarrhactis, secūdo capitulo de cura arteticæ, secundū magistros: differt tamen ab ista, quia in eis non ponitur crocus nec castoreum. Summa medicinarum est res. xiiij.

Pilulæ de elaterio. Recip. aloes unc. ij. masti. unc. i. elaterij unc. iij. conficitur cum succo siccidis, uel cum succo actis, uel chamæactis. & da tres uel quinq;, suauiter ducunt, & principaliter melancholiam, & phlegma purgant, siue cholerām rubeam.

Additio.

His pilulis raro vtuntur medici istius temporis, & sunt pilulæ de cucumere asinino, nam elaterium est succus cucumeris asinini, sicut apparet apud Diosc. cap. de cucumere asinino. Siccidis, id est cucumeris asinini, sed intelligatur de radice. Actis, id est sambuc⁹, chamæactis, id est ebulus quasi infima, seu humilis actis, & dicit à chamæ quod est infimū, ideo qui dicit, ebulus est actis, sambucus est chamęactis, non mentitur. Summa medic. est res. iiij.

Pilulæ chochiæ Gal. probatæ ad hemicraneum, dolorem stomachi, & ilium. Recip. aloes, absinthij, pulpæ colocynthidis, scammoneæ æquale pondus, masticis dimidium, unius prædictorum. Confice cum suc. fœni. uel absinthij, uel solatri, et fac pilulas: dentur secundum quantitatem uirtutis.

Additio.

Istæ pilulæ non habentur in vsu secundum præsentem descrip. sed bene secundum descrip. Rasis. ix. ad Almansorem, & dicuntur cochiæ, id est capitales à cochos quod est caput, eo q̃ mundificant caput. Sūma medi. est res. vi.

Pilulæ de aloe, & mastice. Recip. aloes, unc. i. masticis, unc. ß. garyophyl. rosarum rub. ana drach. i. croci, diagridij, ana. scrup. ij. confice cum succo fœnicu. uel absinthij.

Additio.

Pilulæ de mastice, & aloe dicuntur, eo quòd ex eis imponitur plus, virtutem respiciunt naturalem proprie, purgant incolumiter & valde stomachum à phlegmate, & à cholera contentis in eo. Summa medic. est res. vij.

Qvadrimeron, id est de quatuor numeris, uel quatuor rebus, expertum est ad asthmaticos, et ex catarrho tussientibus: ualet etiam ad dolorem, & frigiditatem stomachi, digestionem procurat, renes debiles releuat. nona pars est lib. i. Recip. helenij, unc. i. & ß. drach. iij. se. marathri, unc. i. piperis, drach. vi. cimi. drach. iij. mel quod sufficit. datur mane uel uespere cum uino calido.

E

Additio.

Quadrimeron, id est de quatuor medicinis, respicit proprie spiritualia datum cū decoctione hyssopi, cōfert asthmaticis, & tussiētibus ex catarrho frigido, datum cum decoctione masticis, confert dolori stomachi ex frigiditate. Summa medicinarum est res. v.

Rosata nouella, rosata dicitur à rosis, nouella respectu ueteris quæ recipiebat tibar, id est sulfur uiuum, uomitum, & subuersionem stomachi aufert, debilitatem, et sitim reprimit, defectis ex longa infirmitate mire subuenit, sudores diaphoreticos compescit. xx. pars est lib. ij. Recip. rosa. zuccha. liquiri. ana unc. i. & drach. i. & scrup. ij. & ß. cinnamo. drach. ij. & scrup. ij. gra. ij. garyophyl. nardi, zingibe. galan. nu. mus. zedoariæ, styracis, cardamo. apij, ana scru. i. & gra. viij. mel quod sufficit, datur mane, meridie, & sero cum frigida.

F

Rosata nouella dicitur ad antiquæ differentiam, valet ad siccitatem cordis, & hepatis, & pulmonis, quidam dicunt rosatam nouellam esse ca. sed meus pater dicit eā esse temperatam, & magis pertinere frigiditati quàm caliditati, vnde si calor stomachi cordis pulmonis & hepatis sit cum siccitate, non detur, si sine siccitate, detur cum aqua decoctionis vio. prunorū, vel aqua hordei, vel cū frigida. Sitim sedat. si sit cum febre non detur, & cum datur contra sitim, mane, & sero cū frigida detur. Vomitum constringit cum aqua decoctionis rosa. vel aqua ros. qualis solet fieri in his nostris regionibus quæ melior est. Stomachum ex debilitate solutum stringit eodem modo exhibita. Cardiacis subuenit, si fiat subtilissimus puluis de osse de corde cerui puluerizatum subtiliter bulliat diu cū aqua ro. & cū calida detur, diaphoreticos sudores reprimit sumpta cum aqua decoctionis florum myrthæ, vel cum aqua de myrtill. ad doctrinam aquæ ro. frigida quòd melius est debilitatum longa ægritudine restaurat cum aqua ro. confice sic, omnes species contere in. i. lib. pulueris. iij. mellis ponantur, sed si conficiatur cum melle non tantum valet, quia calorem ab eo sumit, nō durat vltra annum, si fiat cū syrup. suæ naturę diutius durat, similia similibus seruatur.

G

Rvbea trochiscata dicitur ab ipso colore, trochiscata à trochiscis qui ibi ponuntur dicta, ualet tertianarijs, quotidianarijs ante horam accessionis data cum rodostomate ad modum auellanæ, naribus & pulsibus de eadem inunctis sanitatem præstat, rheumati ex acri phlegmate facto data cum ptisana subuenit. septima pars est lib. i. Recip. liquiri. cinnamomi, papaueris albi, ana drach. iij. & scrup. i. & grana. v. croci, hyoscyaros. seminis. apij, ana drach. ij. & grana. xv. nardi, uiolarum, ana. drach. i. & grana. vij. garyophyllorum, styracis optimæ, opij thebaici, ana scrup. ß. trochisci, croci, magnetis, & hedycroi, myr. anisi, ana gra. xv. mel quod sufficit.

Sūma medic. est. res. xvij.

H

Rubea maior est opiata, sic dicta, quia inter omnes medi. magis rubet. Trochiscata, quia trochiscos recipit. Tussim ex acri rheumate stringit sumpta cū suc. ptisanæ. Anatrophē, & catatrophē, & sputum sanguineū stringit. Anatrophe dicitur subuersio stomachi quādo quis ꝑpter frigidos humores in ipso existentes, & eum aggrauātes cogitur eos per superiora emittere. Catatrophe dicitur subuersio stomachi, quando humores coguntur per inferiora exire, quando per inferiora eis detur cum succo mentæ vel vino decoctionis eiusdem, spuenti sanguinem cum succo plantaginis. Acutas febres placat, non laudo dare acutē febricitantibus. Periodicarum febrium ante horam accessionis cū aqua ro. Vigilantibus ex phrenesi, hoc nō laudo, sed post phrenesim manēte vigiliarū materia vel instātia ex siccitate cerebri sic detur. Accipe semina papaueris, lactucę, pulverizenē, & ex eo puluere, & rubea fiāt pilulę,

& dentur

& dentur, sola rubea cum vino decoctionis eorundem. Neumontos matricis. Nementosis dicitur matricis fumositas illius, detur isti cum decoctiōe violarum prunorum. cōfectio facilis est, omnes species simul terantur, & conficiantur vt alia, per. v. annos seruantur in multa efficacia.

Requies magna uel magna medicina, requies dicitur eo q requiem patientibus præstat, & somnum, et maxime typice febrientibus, quotidianarijs, tertianarijs, quartanarijs, acutis & peracutis præstat. vi. pars est lib. i. Reci. ros. & *uiol. ana drach. iij. opij, hyoscyami, meconis, papaueris albi, mandragoræ, scariolæ, lactu. seminis portulacæ, psyllij, nucis muscatæ, cinnamomi, & zucchari, ana drach. i. & ß. sandali albi, & ru. & citri. spodij, tragacanthi ana. scrup. ij. & grana. v. da patientibus acutam cum syrupo uiola. interpolate cum melle confectam dare possumus, datur quartanarijs cum uino calido, acutis & peracutis tertianarijs cum aqua calida uel syru. Requies est opiata quasi frigida, præcipue ualet ad somnum inducendum ad modum castaneæ data, cum autem est data hominibus quasi sanis, tempestiue debent multum comedere uel cœnare, et postea detur eunti dormitum, q si aliquis abhorret sumere, distemperetur cum succo ro. uel syru. uiol. & coletur & postea detur, licet omnino non faciat effectum, nam multum ualet etiam sic data. Item attendendum est q. ex speciebus huius medicinæ syrup. factus bonus est ad somnum prouocandum scilicet ut species bulliant in aqua tritæ, & colentur, & apposito zucchаro fiat syrupus. Item in acutis quibuslibet potest dari ad somnum inducendum.*

Requies opiata est sic dicta, quia quasi requiē idest somnum inducit, opiata est, inter alias superior est, datur quotidianæ, quartanæ, tamē aliæ opiatæ hic præualent vt mithrisa ænea in quotidiana, Theriaca in quartana vel mithridatum. debet autem eis requies dari præcedente purgatione pauca, & digesta existente materia, detur ante horam accessionis cum calida, consumit enim aliquantulum & membra constringit, datur in acutis & peracutis, vt in synocha & causo. & similibus hemitriteo medio. Si post purgationem materiæ instantia vigiliarum remaneat, datur vtiliter requies hoc modo, semen lactucæ tritum per noctem iaceat in syrupo vio. & in eodem requies resoluatur, & in mane colatura detur cum aqua tepida, si delicatus fuerit. Sin autem cum semine lactucæ potest dari si ēt ipsam lactucam habeas cum aqua decoctionis ipsius exhibeas, valet quoq; ad somnum faciendum. Emplastrum factum de semine papaueris al. & ni. hyoscyami, portulacæ lactucæ, mandragoræ, cum oleo vio. & albumine oui & lacte mulieris, fronti & tēporibus applicetur, sola requies idem facit. conficitur vt aliæ, per. ij. an. ser. dosis eius est in interpolatis. ℥. i. in acutis. ℥. viij.

Rodozaccara idest zuccharum ro. ualet dolori stomachi & debilitati factæ ex calore, mirabiliter stomachum confortat, ualet etiam ad diarrhiam & omnem fluxum uentris ex calore factum, ualet cardiacis qui ex calore patiuntur. Fit autem sic. *in. ij. li. zucchari ponitur lib. i. uiridium ro. minutatim incisarum, & in mortario postea diutißime terantur, & in uase uitreo ad solem per. xxx. dies ponantur, & mane ac sero bene agitetur, transactis uero. xxx. diebus in terreo catino ponantur & in lib. i. zucchari modice triti superposita & manibus bene confecta in uase stricto reponantur. datur mane & meridie cum rodostomate, uel cum frigida.*

Rodozaccara. i. zuccharum rosatum. Facit ad debilitatem stomachi factam ab humorum acumine, datum cum frigida. confortat enim aromaticitate, & ponticitate, acumen choleræ mitigat & dyscrasiam, valet contra fluxum ventris ex debilitate virtutis retentiuæ, datur cū aqua pluuiali vel ro. q^d melius est, vtiliter datur febrientibus non constipatis cum frigida quia membra calore febrili dissoluta constringendo, partes confortat & calorem reprimit. Fit autem hoc modo rosæ virides optime teruntur remotis vngulis, adde zuccharum & iterum optime simul tere, & alteri incorporetur, zuccharum debet tali proportione apponi, pro. i. lib. rosarum tres zucchari ponantur, quidam tamen copiam rosarum habentes pro. i. lib. rosarum. ij. lib. zucchari ponunt, melius est q rosæ superabundent q̄ zuccharum, & post. ij. vel. iij. menses zuccharum potest apponi modum excedentibus rosis, si autem zuccharum præter modum apponatur rosis viridibus non inuentis damnum erit irrecuperabile. sic ita p confectū per. xv. dies soli ad minus vel. xx. dies expōnatur in vase terreo strictum habēte orificium, vt sua aromaticitas non perdatur, agitetur in die bis vel ter ne exuratur, per biennium seruatur sed melius est tamē si quolibet anno renouetur. dosis eius est. ℥. i.

Rodomel. i. mel rosatum competenter datum est cū frigida phlegmaticis maxime in æstate, cholericis cum tepida maxime in vere ad mundificandum stomachum. Mundificat enim ex proprietate mellis, confortat ex rosis. Aliquādo ad maiorem mundificationem tria grana salis apponuntur. delicatis colatura detur, melius tamen si tota rosarum substantia accipiatur. datur autem ad virtutem digestiuam confortandam cum aqua decoctionis masticis, anisi, fœniculi, vtiliter datur potionatis post acceptam medicinam cessante fluxu ad stomachum mundificandum & confortandum cum tepida vel aqua ros. vel quod melius est cum decoctione masti. & vi. vel. vij. caryophy. mundificando enim stomachum prohibet, ne aliqua particula scamoneæ villis stomachi adhæreat quæ dysenteriam vel tinesmum posset inducere, vel in posterū febrem inducat, hæc. n. pericula solent superuenire ex scamoneæ receptione. Mel rosatum mulieribus est destinata medicina. Quidam sic conficiunt, folia rosarum integra cum melle decoquunt illud auferentes quod melius est, tali proportione est apponendum vt pro lib. ro. v. lib. mellis ponantur. signum decoctionis est in talibus qn rubere mel incipit & valde aromaticum sit. Nota tamen q melius est si citra modum coquatur q̄ vltra.

Mellis ro. confectio.

Si enim modo non debito coctum fuerit, soli exponatur per. vij. vel. viij. dies calori solis excoqui. Alij melius faciunt, succum rosarum, cum melle coquunt ad consumptionem succi. lib. iiij. mellis pro qualibet li. succi ponentes, & hoc est optimum mel rosaceum, per. ij. an. ser. in tertio anno melius est. dosis eius. ℥. ij. vel. iij.

Eodem modo fit zuccharum uiolatum quod facit pleureticis peripneu. & hecticis & qui maxime constipati sunt, datur istis cum ptissana mane & meridie cum frigida, pectus humectat, & uentrem laxat.

Sotira magna quæ interpretatur saluatrix, si cum mulsa bibatur, capitis dolorem antiquum tollit, ueterem uel siluestrem phrenesim placat, epilepticis & melancholicis subuenit, oculorum, aurium, & dentium dolorem mirabiliter sanat, mulieris lac soluit, & per aurem iniectum auditum reddit, cum tepida sumpta dyspnoicis, asthmaticis medetur, tußim antiquam & recentem tollit, stomachum uomentem, & de singultu & dolore laborantem, sanat, peripneumoniam, & pleuresim, & hepatis tensiones, deponit, ictericos ex abundantia fellis rubpurgat, et ad pristinum colorem reuocat, sanguinis sputum cum oxymelle sumpta, uel decoctione polligoniæ, uel plantaginis sistit, fluxum uentris constringit, brachiorum & coxarum dolorem sedat, & his qui præ dolore dormire nen poßunt mire somnum inducit, arteticis, ischiaticis, et podagricis necessario datur, ad serpentinos morsus cum mulsa propinata prodest, quartanarijs

rijs ex longa infirmitate patientibus si ea utatur. vi. pars ē lib. ij.

Reci. styracis optimæ drach. iiij. & ß. apij, drach. iij. et scru. i. costi, myrobala. opij, petrose. macedonici ana drach. iij. seseleos drach. ij. & scrup. ij. piperis, drach. ij. & scrup. i. & ß. cinnamo. nardi ana drach. ij. & scrup. ß. schœnanthi syriaci, ani. ana. drach. ij. casto. drach. i. & ß. reuponti. drach. i. & scrup. i. trochisco. croci, magnetis, asari ana drach. i. piperis al. scrup. ij. & ß. hedycroi drach. ß. amomi, piperis long. ana. scrup. i. alij apponunt croci drach. ij. & scrup. ij. mel quod sufficit. datur in modum auellanæ.

Additio.

Ista opiata non est in vsu, siquis tamen voluerit ea vti magistraliter, poterit, quia valet ad ea quæ scripta sunt, trochisci croci, magnetis, & trochisci hedycroi, reperiuntur hic inferius. Summa medicinarum est res. xxij.

Stomatichon frigidum facimus, quod ualet contra omnem calorem, sitim reprimit, et patientibus debilitatem ex nimio calore potēter subuenit, acutis et pacutis mirifice prodest.

Reci. zuccha. lib. i. sandali alb. & ru. ana drach. i. & ß. spodij, berberis, seminis portulacæ, scariolæ, seminis melo. palestini, suc. liquiritiæ, rosa. et uiola. nenufa. ana drach. i. Conficitur sic, supradictum zuccharum ponatur in stagnato cum lib. i. aquæ ro. & tam diu bulliat cum spatula agitando, donec ad aquæ consumptionem deueniat, deinde puluis prædictarum specierum bene cribratus immisceatur cum spatula agitando in stagnato, cum autem probare uolueris utrum sit coctum, supra marmor gutta proijciatur, quæ si coaguletur, bene coctum est, & si coctum fuerit, tunc ponatur super marmor prius abluto et inuncto oleo ro. uel uio. & tunc cum cultello eodem modo oleo inuncto frustatim incidatur dum calidum est, datur mane & meridie cum frigida.

Sũma medici. est res xiiij.

Stomatichon frigidum. ℞. &c. vt in antidotario legitur. Valet contra dolorem & sitim stomachi, dico debilitati ex magna frigiditate stomachi, confortatiuum stomachi, virtutem digestiuam iuuat, multa enim recipit digestionem confortantia, vt cinnamomum &c.

Signum decoctionis zucchari generale est tam in isto ꝙ in alio, cum gutta super marmor oleo inunctum posita in modum fili per flatum oris extensa ex facili frangitur digito percussa vel contra marmor percussa, quanto frangibilior est gutta, tanto melior est, qualiter fiant in antidotario reperitur. Signo decoctionis inuento, statim ab igne deponatur pul. semper agitando, ad vltimum muscus distēperatus cum aqua ro. statim proijcitur super marmor, signatur cum cultello vncto, vt cum infrigidatum fuerit competenter in frusta possit diuidi, & serua.

Stomatichou calidum stomachum confortat, digestiuam uirtutem adiuuat, & iliosis confert. Reci. zuccha. li. i. aquæ li. i. cinna. zingi. ana. drach. ij. caryoph. galangæ ana drach. i. nucis mus. spicæ, ligni alo. carda. macis ana drach. ß. confice eodem modo ut stomatichon frigidum, si uero laxatiuum facere uolueris unc. i. scamoneæ addatur.

Sũma medic. ē res. x.

Stomatichon dicitur à stomacho quem forte olim melius mundificabat ꝙ modo, propter indigestionem stomachi illorum qui fere nullum possunt recipere medicamen inuentum est, fit autem quandoq; laxatiuum in quo apponitur scamonea, & fit confortatiuum in quo aromaticæ species frigidæ vel calidæ tantum ponuntur, laxatiuum competenter datur medicina recepta non sufficienter purgatis. Nequeūtes autem recipere medicinam cum eo possunt decipi. fit autem laxatiuum cum scamonea, pulueribus admiscetur, ꝑ quos pulueres recipit confortationem, fit etiam laxatiuum cum sola scamonea & zuccharo bene cocto & ab igne deposito, pul. scamoneæ semper agitando cum spatula admisceatur, & post aliquantulam decoctionem calidum super marmor mundum inunctum oleo inijciatur, & marmor sit parum decliue, sic etiam faciendum est in quolibet stomatichon. Tali autem proportione diagridium apponatur, vt pro lib. i. syrupi sit. ℥. i. diagridij vel ad plus. ℥. i. & quarta pars alterius.

Sal sacerdotale quo utebantur sacerdotes in diebus Heliæ prophetæ propter dolorem capitis & caliginem oculorũ, & stomachi, & dentium dolorem, tussim, & anhelitum emendat, os odoratum reddit & corpus humanum incolume seruat. Reci. salis communis unc. xvi. cinnamo. unc. iiij. zingibe. amomi, pyrethri, cimini, ameos, pipe. sileris, saturegiæ, hysso. origa. pulegij ana unc. i. quæ omnia terendo in puluerem redige, & in omni cibo utere, & usui serua.

Additio.

Sal sacerdotale dictum sic, quia sacerdotes eo vtebātur quod nunc non est in vsu. Summa medi. est res. xi.

Syrupus ros. sic fit. Reci. ros. recentes & pone in uase & superasperge aquam feruentem, & cooperi uas ne fumus exeat inde, & cum infrigidata est aqua proijce rosas exprimendo, deinde aquam eandem bullientem super alias rosas recentes iterum proijce, & supradicto modo facimus, mutando rosas tam diu, donec ipsa aqua sit rubea, deinde in lib. iiij. aquæ lib. iiij. zuc. pone & cum bullire inceperit album oui cum aqua frigida pone, & concutias tantum quousq; spumescat, & spumam illam in syrupum bullientem superasperge, et cum nigrescere spuma inceperit, suauiter cum catia remoueas, & iterum aliam spumam infunde, & supradicto modo fac, quousq; clarior fiat syrupus, & cum ceperit quasi filum facere, uel super marmor positus, uel supra unguem non diffunditur, coctum est, ualet siccitati & calori febrium, sitim reprimit, confortat & constipat.

Additio.

Iste syrupus rosatus quem hic describit Nicolaus ex infusiõe factus est idem cum illo quem scribit Mesue in suo antidotario, differunt tamen in dosi. nam Mesue dicit. ℞. aquæ infusionis rosarum lib. v. zucchari lib. iij.

Syrupus uiol. eodem modo fit, qui multum ualet febricitantibus phthisicis & constipatis, uentrem humectat et laxat, ut breuiter dicam, omnes illi qui fiunt de floribus hoc modo fiunt, ut syrupus nenufarinus. Etiam ualet iste syrupus contra acutas & peracutas & prouocat somnum.

Additio.

Syrupus uiolatus fit vt syrupus rosatus ex infusione. Similiter omnes syrupi qui fiunt de floribus vt nenufarinus, buglossæ, boraginis, & sic de alijs.

Syrupus contra pleuresim & peripneumoniam, phthisicos & hecticos. Reci. aquæ lib. iiij. & ponantur ibi un. ij. & ß. uiola. liquiri. papaueris albi ana unc. ß. seminis citonio. & maluæ mũdatæ, medullæ semi. bombacis, medullæ semi. cit. melo. cucu. cucur. mundatorum semi. portulacæ, trag. gummi ara. ana drach. iij. oia in aqua uel sacculo bene trita ponantur, & sacculus in prædicta aqua ponatur, et bulliat ad medietatem, & sacculo abstracto ab aqua lib. ij. zuc. apponantur, & fiat syrupus, & clarificetur ut supra docuimus.

Additio.

Syrupus contra pleuresim raro habetur in vsu, poterit tamen quis eo magistraliter vti si voluerit. Summa medicinarum est res. xv.

SYrupus contra acutas & peracutas paßiones. Reci. suc. portulacæ, succi melonum palestinorum ana lib.i. uel cum aqua decoctionis citro. melo. & cucurb. uel capil. ue. herbæ hepaticæ, politrici, adianti, cetrac. in aqua ista uel in succo prædicto fac bullire liquiritiam mundatam & tritam, & trag. uiol. ana unc.i. prunorum numero. v. semperuiuæ, aut cotyledonis unc.i. deinde coletur, & colaturæ adde zuccha. lib.i. & fiat syrupus ut diximus, clarificetur secundum q. debet, uel ut superius docuimus, deinde psyllium & semi. cito. ana scrup.i. in sacculo mitte sanda. al. & rub. & spo. berbe. ro. portu. lactu. scario. ana drach. ß. puluerizata, & horum puluerem in eodem sacculo pone, & ibidem reubar. puluerizati drach.i. hæc simul bullire facias usque ad decoctionem. Datur contra acutas & peracutas sine apostemate cum aqua frigida.

Additio.

Iste syrupus contra acutas & peracutas paßiones non est in vsu, & credo propter magnum artificium suæ compositionis potius quàm propter aliud. Summa medicinarum est res. xxv.

SYrupus cōtra omnem fluxum uentris. Reci. zuc. lib.i. aquæ rosa. uel plu. lib.i. & ß. et in aqua ista ponatur myrtini unc. i. rosarū, sumach, acatiæ, balaustiæ, spodij, hypocistidos ana unc. ß. sorbarum mundatarum. x. mespilorum uiridium numero. v. cornarum nel prunorum immaturorum. x. tragan. liquiritiæ, gummi arabici ana drach. ß. quæ sunt terenda terantur, & bulliant in supradicta aqua, donec ad quantitatem unius lib. deueniant, & colaturæ ponatur zuccharum prædictum, & fiat syrupus, & clarificetur ut diximus.

SYrupus de papauere contra omnem uentris solutionem. Reci. capita papaueris recentia siue humida numero. cl. plantaginis, balaustiæ, gallarum, prunellarum immaturarū ana drach.i. Conficitur sic, omnia ista in aqua pluuia scrup. v. dimitte per biduum, in tertio uero die coque aquam bene usque ad consumptionem medietatis, postea cola per pannum fortiter. Cum autem colata fuerit, admisce illi colaturæ tertiam partem mellis, & iterum coque donec ad spißitudinem mellis redigatur, & tunc conde in uase uitreo. et cum opus fuerit in drach.i. aquæ mitte drach.i. syrupi.

Additio.

Iste syrupus domini Nico. contra omnem fluxum ventris non habetur in vsu, sed medici nostri temporis vtuntur potius quodam syrupo de ribes nobis ignoto. laudarem potius istum, sed vt nunc dixi de alio, fortasse propter artificium dimittunt. Summa medicinarum est res. xv.

SPongia somnifera. Reci. opij thebaici unc.i. succi hyoscyami, succi moræ immaturæ, rubi, seminis lactucæ, succi cicutæ, codij. i. papa. suc. mandragoræ, suc. hederæ arboreæ ana unc.i. hæc omnia simul in uase mitte, & ibi spongiam marinā nouam qualis de mari exierit, ut non tangat eam aqua dulcis, & pone ad solem in canicularibus diebus donec omnia cōsumantur, cumq; opus fuerit aqua nimis calida illam parum fomenta, & postea naribus patientis appone, & cito dormiet, cum autem excitare uolueris suc. radic. fœnicu. naribue apponetur, & mox expergiscetur.

Additio.

Istam spongiam somniferam describit Gilbertus Anglicus libro quinto capitulo de intestino exeunte per vulnus. Sed vnum aliud dicit Gilbertus, quòd pro excitatione à somno accipiatur alia spongia marina in aceto bene temperata & naribus applicetur. Summa medicinarum est res. ix.

A

SYrupus diureticus. Reci. apij, petroselini, fœniculi, anisi, sameos, dauci, bauciæ, pentaphylli, alexandrini, asparagi, brusci, peucedani, meu, scolopendriæ, capillorum ueneris, adianti, polytrichi, splendilidon, capparis, tamarisci, seseleos, fimerine, grana solis, seminis melonis, citrullorum, cucumeris, cucurbitæ, cretani, saxifragiæ, seminis citri, lapis qui inuenitur in spongia marina, puluis cicadarum, amomi, thymi, chamæpityos, ossa cerasorum, pomorum, & persicorum, cardamomi, ireos, spicæ nardi, caryophyllorum, costi, nucis muscatæ, ana drach. iij. galangæ, thymi, epithymi, philipendulæ ualde bonæ, pimpinellæ, ciceris nigri.

THeriaca magna Gal. theriaca dicitur domina medicinarum, Galeni, quia ab eo composita fuit, facit contra grauißimas paßiones totius humani corporis, epilepticis, catalepticis, apopleticis, cephalagicis, stomatichis, hemicranicis prodest, ad raucedinem uocis & constrictionem pectoris optima

B

est, arteriacis, asthmaticis, hæmoptoicis, ictericis, hydropicis, peripneumonicis, iliosis, & uulnera in intestinis habentibus, nephreticis, calculosis, collyricis subuenit, menstrua educit, & fœtum mortuum expellit, lepras & uariolas, & frigus periodicū & cæteras paßiones inueteratas, emendat, præcipue contra oia uenena et serpentum morsus et reptilium ualet, sed diuersa est eius dosis pro quantitate et qualitate uniuscuiusq; paßionis, quæ in fine scribitur, omnem defectionem sensuum releuat, cor, cerebrum, hepar, stomachum confortat, totum corpus incorruptū ducit et custodit. x. pars lib. ij.

Reci. trochiscorum scilliticorum drac. ij. & scrup. ij. piperis lon. drach. ij. minus granis. vij. trochiscorum thiri & diacoralli ana drach.i. & scrup.i. xylobalsami scrup. ij. & gra. vij. opij, agari. iridis, rosæ, scordei, seminis rapæ siluestris, cinnamo. opobal. ana scrup.i. grana. xiiij. reubar. croci, spicæ, costi, schœnanthi. zingibe. castæ ligneæ, styracis calamitæ, myrrhæ, terebin-

C

thinæ, thuris masculi, calamenti, dictami, stœchados, polij, radicis pentafilon, petroselini, piperis alb. ana scrup.i. & grana. vij. folij, gummi arabi. acori, chalcanthi usti, sagapeni, terræ sigilla. seu boli, suc. hypocistidos, celtice, chamedryos, gentianæ, meu, carpobal. amomi, apij, marathri, carui siluestris, seseleos, nasturcij, seminis ani. hyperici ana scrup.i. mumiæ, castorei, opopanacis, asphalti, chalbani, centaureæ minoris, aristo. lon. dauci siluatici ana scrup.i. mellis despumati quod. s. quæ terenda sunt tere, & gummas in uino liquefactas cum puluere, & melle commisce sufficienti, uel cum speciebus teras. Datur in modum auellanæ cū tepida apopleticis, scotomaticis, cephalagicis, hemicraneis, ad raucedinem uocis & constrictionem pectoris cum melle, aut tragacantho, ita ut in ore teneatur, asthmaticis cū decoctione elelisphaci, hæmoptoicis ex pectore & pulmonis uitio cum ptissana, ad ueteratas paßiones cum apozimate hyssopi, ictericis cum decoctione asari, hydropicis cū oxymelle uel oxizaccara, peripneu-

D

monicis cum iure, uel deco. marubij, iliosis cum apozemate apij, in intestinis uulnera habentibus cum decoc. sumach, nephreticis, calculosis, & colliricis cum apozemate granorum solis, apij siluatici uel domestici, arteriacis cum iure uel pigani decoctione, ad uenena & menstrua educenda & fœtus, cum uino calido, uel mulsa cum aqua ubi cocta sit menta uel ocimum, & frigori periodico, & cunctis paßionibus cum tepida.

THeriaca dicitur à carnibus theri quas recipit, magna ab effectu & ad differentiam minoris, Gal. ab authore, facit ad grauißimas paßiones totius corporis, reuera valet Epilepticis, scotomaticis hemicraneis, & cephalalgicis, si epilepsia fiat vitio sanguinis adusti, nō debet dari, si de phlegmate vel melancholia naturali, det cū vino decoctionis peonię, præcedente tñ purgatione.

Apopleticis cum vino, vel quod melius est, cuneo dentibus interposito, fiat paulatim fricatio capite inclinato, & quia hæc passio solet etiã terminari per paralysim corpus inungatur. Scotomaticis quando scotomia fit ex ventositate per indigestionem consurgente, valet hæc medicina cum vino decoctionis macis vel nucis musca. quæ si non habeantur, saltem cum vino decoctionis masticis.

Cephalalgicis omnes cũ vino calido raucedini ex hu. viscoso oppilante vel rheumatico fluxu à cerebro veniente, detur autem sic, fiat pilula ex theriaca & puluere succi liquiritiæ, & teneatur sub lingua, dissoluit enim viscosos humores in trachea, & rheuma prohibet. Contra constrictionem pectoris eodem modo. Arteticis ex frigido humore si fiat cum rheumate cum vino decoctionis olibani. Asthmaticis sicut contra raucã vocem. Hæmoptoicis si fiat ex acuitate sanguinis vel diabrosi, non valet. Si vitio putredinis venæ, detur cum ptisana cum decoctione alicuius stiptici, vt cortice mali granati. Hictericis ex calido humore non detur, sed contra inueteratam hicteritiam, vbi etiam vrina discolorata apparet & detur cum aqua decoctionis herbarum diureticarum. Hydropicis, eodem modo. Peripneumonicis non nisi post rupturam apostematis, & tunc detur cum vino decoctionis mentæ, vel fiant pilulæ ex puluere myrrhæ, & theriaca & dentur. Iliosis ex frigidis & viscosis humoribus præcedente tamen clysteri mollitiuo. In intestinis vulnus habentibus, si fiat ex præcedenti dysenteria, non detur, si ex præcedente apostemate, detur sicut hæmoptoicis.

Nephriticis ex viscoso humore descendente ad renes, detur cum vino decoctionis granorũ solis & saxifragiæ.

Calculosis similiter detur, & resoluatur etiam in succo senationum & colatura per siringam inijciatur.

Colicis, quando fit colica passio in extrema parte colon intestini valet sic, resoluatur theriaca cum mustella vel etiam cum oleo communi & cum bombace supponatur hoc est etiam commune experimentum Salernitanorum contra tinesmum. Si autem dolor colicus in profundum occupauerit, resoluta cum oleo per clystere inijciatur addita aqua decoctionis maluarum. Menstrua educit cum succo artemisiæ bibita, vel supposita, alias mortuum proijcit scilicet fœtum, Salernitanorum cum succo porri bibita si mortuum est, ꝙ si viuum emittitur, & terram tangat statim infans moritur. Lepras emendat cũ vino decoctionis sumpta, quia humores viscosos & superfluos consumit. Rigores periodicos qui fiunt in febre quotidiana de phlegmate naturali vel acetoso, vel in quartana de melancholia naturali data cum vino tepido, præcedente tamen purgatione materia digesta, quia aliter de vna posset facere duas. Contra venena & morsus serpentis venenosi sicut reptilis vel serpentum propter carnes thiri quas recipit & alia venenum expellentia, si autẽ venenum receptum sit interius resoluatur cum vino decoctionis dictami, vel mentæ vel gentianę, si vero morsura sit exterius, & animal non possit haberi detur prædicto modo, & etiam cataplasmetur supra morsuram, eodẽ modo valet contra malum Thiri, serpentes sunt in Hierico. habent virtutem expellendi venenum ex sua ventositate, Venenum aliud calidum & siccum vt thiri, aliud frigidũ & siccum. inueniuntur autem thiri in prædicto loco mane propter frigiditatem aeris fere mortificati, vnde à quibusdam iudicantur frigidi, sed in antidotario legitur arabico, quòd sunt calidi & sicci, & hanc mortificationem dicimus fieri propter apertionem pororum aeris frigiditate subintrante, venenum ergo est illis quod propter leuitatem facile petit caput & caudam, vnde cum capiuntur abscisis capita & cauda tribus digitis mensuratis, considerata tamen longitudine thiri, inde trochisci conficiuntur sic, istud medium optime lauatur & decoquatur, & spinis abiectis teritur, & inde cum farina orobi fiunt trochisci cum quadam pinguedine quæ supernatat in aqua vbi decocti sunt, conficitur farina apponitur ad conseruationem. Eligantur trochisci probati sicut theriaca probatur scilicet cum toxico & pilulis, si enim theriaca propter trochiscos quos recipit sic probatur, multo melius trochisci debent probari. Per annum seruantur, vltra annum facile corrumpuntur, omnes species teruntur exceptis trochiscis qui per se debent conteri, & chalcantho idest vitreolo quod in testa exuritur, postea puluerizatur. Ad vltimum omnes species conficiuntur sub melle, quidam tamen vt magis nigra fiat theriaca puluerem vitreoli prius cũ melle mẽsurato cõficiunt, post alios pulueres apponunt lib. i. pulueris. iij. mellis per. xxx. annos seruatur in. xxx. anno melior est, debet autem seruari in vase plumbeo vel stanneo vel olla stagnata, dosis eius est. ʒ. ß. vel. ℈. iiij. multa necessitate incumbente & corpore forti, ʒ. ij.

Additio.

Theriaca autem magna Gale. secundum intentionem Nicolai dicitur theriaca esse domina medicinarum quæ composita fuit à Gal. & sic est quòd Gal. composuit vnã descript. sicut apparet apud ipsum in tractatu suo theriacalium, sed non videtur esse eadem cum ista, sed sit quomodocunq; ab hodiernis bonis practicantibus magis est laudata Andromachi descriptio, quam Auic. v. cano. ex authoritate Andromachi scripsit quàm præsens descriptio Gal. Andromachus enim fuit primus inuentor thiri, ac aliarum rerum quæ iuuatiuæ sunt super omnia venena. Nam sicut narrat Auic. in. v. cano. in confectione mithridati dicit quòd Mithridatus erat rex Ponti, & nominauit eam suo nomine & composuit ipsam, & infra ait. Fuit ergo theriaca magna in multitudine iuuamenti, deinde postquam accidit Andromacho illud quod expertus fuit ipsum super iuuamentum carnium serpentum & aliorum addidit in eo trochiscos de viperis & alteratum est parum per additionem & diminutionem.

Posset tamen quis quærere propter quid dicitur theriaca. Dicitur quòd theriaca maxime illa quæ fit secundum præsentem descriptionẽ dicitur à thiro serpente, vel dicitur ꝙ theriaca, Primo modo dici potest quasi thiriæ caro, quoniam in ipsa ponitur caro thiriæ idest serpentis fœmininæ taliter nominatæ quæ etiam vipera vel echidna ab authoribus nuncupatur, propter quam præcipue carnem theriaca ponitur valere contra venena, præsertim animalium venenosorum.

Secundo modo potest dici theriaca à thiros Græce, latine fortis, est nanq; fortis & validissima medicina præsertim contra venena.

Tertio modo põt dici theriaca iuxta Albucasim. iij. particula azarauij à theria & ca. theria enim grece secundum ipsum dicuntur quæcunq; potenter subueniunt potioni animalium venenosorum, ca. vero Græce dicuntur quæcunq; conferentia medicinis venenosis, vnde theriaca idem est quod potenter subueniens potioni animaliũ venenosorum & conferens medicinis venenosis.

Quarto modo potest dici theriaca iuxta Halyabatẽ. x. practicæ capitulo de theriacæ vtilitatibus & probatione eius à trahendo, trahit enim theriaca ad se venena. Theriaca tamen potius dicitur primo modo, quia illo modo secernitur ab omni alia medicina siue simplici siue cõposita, non sic vero alijs tribus modis, imo quolibet aliorum trium modorum possunt plurimæ aliæ medicinæ tam simplices ꝙ̃ compositæ nominari theriaca, & sic de facto ab authoribus nominantur. Descriptio vera theriacæ Andromachi est hæc. ℞. trochiscorum scillæ aure. xlviij. trochiscorum viperæ, trochiscorum Andaracaron, piperis nigri, opij an̄. aur. xxiiij. cinnamomi, rosarum, seminis napi siluestris rotundi, scordei idest allij siluestris idest dentium ceparum suarum mundatorum, radicis lilij cœlestis idest ireos, agarici, succi liqui. olei balsami idest balsami an̄. aur. xij. myrrhæ, croci, zingib. reubarbari. pentafilon idest quinq; folij idest radicis eius, calamenti montani, prassij, petroselini idest seminis eius, stœchados, costi, piperis albi, macropiperis idest piperis longi, pulegij indi, olibani

olibani.i.thuris masculi, floris schoenãthi, gummi albotin idest gummi arboris, grani viridis seu terebinthi idest terebinthinæ, casiæ ligneæ, spicæ idest spicæ nardi, polij añ. aur.vi. styracis liquidæ, seminis apij, seseleos idest sileris montani, ameos, chamedryos, succi hypocistidos, spicæ celticæ seu romanæ, folij idest folij indi, gentianæ, seminis fœniculi, terræ sigillatæ, colcotar idest vnius speciei vitreoli mineralis adusti, amomi, acori, nasturcij albi;, carpobalsa. idest fructus balsami, hyperici idest herbæ perforatæ, phu, idest valeria. gummi idest gummi arabici, cordumeni idest carui agrestis, anisi, acatiæ, dauci idest seminis pastinacæ siluestris, bdellij subalbidi añ. aur. iij. bezard idest chalbani, asphalti idest bituminis iudaici, opopanacis, centaureæ minoris, aristolochiæ rotundæ, castorei, sagapeni añ. aur. ij. mellis li. x. vini odoriferi antiqui idest vini odoriferi cocti seu careni trium annorũ vel circa, chist. ij. idest li. iij. liquefiant quæ de eis liquescunt & infundantur quæ infunduntur, et terantur sicca & cribellentur, & conficiantur cum melle, & ponantur in vase vitreato aut plumbeo, & non impleatur vas vt respiret medicina, & omnes medicinæ præter mel & vinum sunt. lxiiij. medicinæ.

Hæc descriptio istius theriacæ reperitur in multis alijs locis scripta, nam Rasis in. vij. ad Almansorem cap. de morsibus viperarum habet vnam descrip. Serap. in suo antidotario habet vnam aliam. Haliabas. xv. practicæ habet eandem sed ipse & alij dicunt ꝙ descriptio radicalis est Andromachi, & est melior alijs descriptionibus, sed verum est quòd fuerunt plures medicorum sicut Ga. Democritus & alij, qui voluerũt in ea addere vel minuere de pondere, sed necessitas non erat, quia Andromachus prædictam descriptionem composuit tanta diligentia quòd non erat necessitas aliquid addere vel minuere, & sic ista descriptio domini Auic. est descriptio radicalis Andromachi, ipse Auicē. habet tres descriptiones, sed prima est nobilior alijs.

Experientia theriacæ si erit bona aut mala vt docent Andromachus Auic. Ioan. Serap. Haliabas est talis: dicunt quod accipiatur gallus siluestris vel domesticus, sed siluestris est melior & mittatur super ipsum animal venenosum, vel ponatur de aliquo veneno in vulnere paruo facto super alam sinistram prope coxam, & post hoc detur in potu cum vino de theriaca, & ponatur de ea etiam in vulnere post venenum specialiter cum animal incipit debilitari, tunc si animal vixerit, erit theriaca bona & bonæ ætatis, si moritur, erit praua.

Alia probatio si detur theriaca illi qui sumpsit opium vel hyoscyamum nigrum vel corticem mandragoræ & si theriaca destruxerit virtutem alicuius istorum venenorum, erit bona.

Alia probatio est vt si homo sumat catarticum & consideretur tunc si soluerit eum, sumat in potu theriacam & tunc si retinet eum, est recens & bona, & si non, est mala, & sic satis patere potest quãdo theriaca est bona uel mala.

Nunc videamus quanto tempore debet permanere theriaca anteꝙ̃ ea possimus vti. Sciendum est igitur secundũ Andromachum & Aui. quòd debet stare per sex menses anteꝙ̃ possit esse in vsu, vnde quando est infans scilicet ante sex menses stupefacit, de qua gentilis ait, dicunt quidam sapiẽtes ꝙ theriaca noua stupefacit per opium quod natura separat ab alijs, & mandat illud ad partẽ dolentẽ.

Quæritur vlterius in quo vase theriaca melius cõseruatur, in hoc est regula quia cõmuniter conseruant ipsam in vasis plumbeis, sed male quia plumbum attrahit ad se venenositatem, nec debet esse de ferreo quoniam pars vasis quæ vacua remaneret, posset fieri eruginosa, & illa erugo propter permistionẽ theriacæ opportunam & ipsius theriacæ ebullitionem communicare posset ipsi theriacæ aliquid de venenosa natura sua, nec debet esse de aurichalco quoniam ipsum fit ex ære, nec debet esse de cupro, quoniã ipsum fit ex parte aeris, nec debet esse de peltro, quoniam ipsum componitur ex parte plumbi, imo cõseruari debet

A in vase ex auro uel aurato, ex argenteo vel argentato, stanneo uel stannato, uitreo uel uitreato, uel marmoreo, seu de alabastro bene polito.

Iterum posset quis quærere quot annis durat theriaca. Dicatur ꝙ Aui. in. v. de ipsa loquens dicit ꝙ theriacæ quidẽ adsunt infantia, & pubertas, & adolescentia, & senectus, & mors, & fit infans post sex menses, deinde, incipit in pubertate & augmento usq; ad tempus in quo stat per decẽ annos in regionibus calidis, & uiginti in regionibus frigidis, deinde stat aut decem annis aut uiginti, deinde declinat atq; post uiginti annos aut quadraginta, deinde expoliatur virtute theriacæ, aut post. xl. annos in regionibus calidis, aut post. lx. annos, in regionibus frigidis. Cõmuniter autem tenetur ꝙ theriaca duret in bonitate triginta aut. xl. annis, & post illud est debilis.

Notandum ulterius ꝙ melius tempus construendi theriacam est tempus ueris & tẽpus æstatis, quia theriaca iuxta doctorum sententiam sex mensibus permanet anteꝙ̃ per

B fectissime cõmisceatur & fermentetur, nec de ea ante illud tempus est utendum, sed sic est ꝙ theriaca præfato ueris uel æstatis tempore constructa, ob aeris caliditatẽ atq; temperiem sex futuris mensibus consecuturam melius & perfectius cõmiscebitur, non sic autem autumnali uel hiemali tempore, propter frigus aeris consecuturum glaciãs seu constringens mel, taliter ꝙ non potest fieri ita bona theriacæ commistio.

Modus conficiendi ipsam est iste, accipiatur opiũ, & myrrham, hypocistidem & sagapenum, succũ liquiritiæ, styracem liquidam, acatiam, & opopanacem: & omnia hæc in mortario posita cum pauco melle despumato moueantur, donec mollescant: deinde ex vino infundantur, & per tres dies in uase uitreato manere permittantur, postea spica, cinnamomum, zingiber, & casialignea, nasturcium, atque castoreum, & folium, & terra sigillata, colcothar, & aspaltum, ac amomum, hæc in mortario commisceantur, & ex uino aspergantur, donec uniantur: deinde

C mel, & gummi, terebinthina, chalbanum, & balsamũ sumantur, & in cazola posita donec mista sunt aggregentur quæ taliter præparata alijs medicinis quę in mortario sunt adiungantur: & cum omnia simul fuerint terantur & agitentur, donec bene sint mista: deinde quod ex eis sit in pixide argentea quæ medicamen hoc in duabus partibus sui capere possit, reponatur. vas autem in quo ponatur, non oportet ꝙ sit plenum, cuius os cum corio optime ligatur, quotidie tamen discooperiatur ac per unam horam mane re permittatur, ex hac quoq; medicina non nisi per sex mẽses aliquid sumatur, & illo modo fiat.

Et scias ꝙ in primo mense omni die bis, uidelicet mane & sero per mediam horam uel circa, theriaca ipsa est fortiter agitanda & commiscenda, & semper postea suo coopertorio obturanda ac sigillanda. Secundo autem mense omni capite quatuor dierum semel theriaca ipsa est per mediam horam similiter bene agitanda & commiscenda. In tertio uero mense omni capite septem dierum semel ipsa est similiter commiscenda. Quarto autem mense omni

D capite decem dierum semel similiter per mediam horam est permiscenda. Quinto vero mense similiter quindecim dierum capite est commiscenda. In capite autem sexti mẽsis similiter semel per mediam horã est permiscenda. Postmodum uero tanꝙ̃ perfecte commista dimittẽda est optime obturata. Aliquando tamen in temporis processu cũ opportunum uideretur præcipue propter ebullitionem ipsius tempore caumatis factam, non inconuenit ipsam aliqualiter permiscere.

Sequuntur errores qui in constructione theriacæ communiter committũtur, qui sunt septem: quorum Primus est ꝙ trochisci de uiperis idest therijs qui communiter in theriaca ponuntur, non continent in se carnes uiperarum seu theriarum, quæ sunt fere basis in uigore theriacę, vnde ipsa theriaca secundum unum modum quid nominis nomen assumpsit.

Errores in theriaca cõponẽda cõmissi. 7.

Secundum

Secundus error est ꝙ in theriaca nō communiter ponitur balsamum, sed loco eius ponitur oleum balsaminum artificialiter factum ex multis, de quo autores, ut Andromachus Auicenna Galenus Serapio Haliabas minime intellexerunt. Nonnulli etiam ponunt loco balsami oleum laurinum.

Tertius error est ꝙ in theriaca non ponitur communiter gummi albothin idest terebinthina, immo loco eius ponitur communiter resina laricis, quæ quidem non modicū differt à terebinthina, & in huiusmodi quidem falsæ terebinthinæ vsu non solum in constructione theriacæ, immo & in quocunque alio terebinthinæ vsu, & medici non tantum ignari immo valētissimi ac famosissimi communiter errant, ponentes resinam laricis pro terebinthina, non aduertentes bene quę à famosis doctoribus pro notitia quidditatis terebinthinę scribuntur, nam terebinthina est resina terebinthi seu arboris grani viridis, quę quidem arbor arabice dicitur beton proprie & aliquādo licet improprie dicitur botin & aliquando albotin & aliquando botanus. Et hæc quidem arbor est species lentisci quæ nempe arbor circa ramos in paruis racemis producit, pro eius fructu grana viridia, quæ cum maturescunt rubefiunt, in fine ad nigredinem tendentia dulcedini aliquali ac stiptica virtute participantia, ex quibus sicut ex oliuis exprimitur oleū, quod omnium membrorum & præcipue stomachi est valde confortatiuum.

De beto

Quartus error est ꝙ in theriaca communiter non ponitur terra sigillata sed loco eius ponitur bolus armenus, quē primo subtiliter puluerizant, postea optime cū aqua permiscent, deinde residere permittunt postea proijciunt supernatantem aquam & totum arenosum quod in fundo residet, medium vero postmodū aliqualiter conglutinari permittunt quousqꝫ sigilli impressionem suscipere possit, & tunc formellas ex eo faciunt, ipsas sigillantes & in vmbra siccantes, quibus pro terra sigillata vtūtur, clarum est per omnes autores describentes terram sigillatam, ꝙ ipsa multum differt à bolo armeno præparato modo præscripto. quapropter in theriacæ constructione ponenda est vera terra sigillata.

Quintus error qui in theriacæ constructione committitur, est ꝙ multo plus mellis ponitur ꝙ̄ debeat poni, quoniam communiter pro duabus vel ad plus pro tribus vncijs specierum ponitur vna libra mellis, & tamen secundū veram theriacæ descriptionem pro qualibet libra mellis deberent poni specierum theriacam ingredientium. ℥. vij. extra, iiij. ʒ. ℈. ß. gra. ij. & tertia pars vnius grani & quinta pars vnius tertij vnius grani, vt clarissime patere potest cuilibet bene calculanti.

Sextus error est ꝙ communiter ponitur vinum odoriferum crudum, cum tamen debeat esse vinum coctum, odoriferum, dulce, trium annorum vel circa.

Septimus error qui cōmuniter committitur est, ꝙ cōficitur in vna vice multo maior quantitas ꝙ̄ fieri debeat secundum verā & radicalem theriacæ Andromachi descriptionem, quod Auicen. in. v. cañ. vituperat, vide illic si vis, etiam recurre ad Auicennam in illo loco pro descriptione trochiscorum theriacam ingredientium habenda, quia hic breuitatis causa non describentur, & hæc sufficiant pro nunc.

Errores in theriaca coponēda cōmuniter.

Theriaca diatessaron, theriaca, ut dicitur domina est medicinarum, diatessaron idest de quatuor rebus, de quibus antiquitus conficiebatur, sed alij philosophi postea addiderunt, ualet proprie toxicatis hominibus, & morsis a canibus rabiosis, aut ab alijs animalibus uenenosis, datur cum succo mentæ ad bibendum, & super ipsum uulnus de eadem inungatur, & uenenosa super inuncta scilicet bonum melanum quod salernitani scagiam uocant. Quartanarijs & ueræ quotidianæ data cum decoctione pigani uel gentianæ subuenit. x. pars est lib. ij.

Reci. myrrhæ, aristo. rotundæ, gentianæ, baccarum lauri excorticatarum ana unc. i. scrupu. ij. minus grana. xij. fœnugræci, nigellæ, zedoariæ ana drac. i. scrup. ij. et grana. viij. dictami, chamædryos, pigani drach. i. & scrup. ij. & grana. vij. gummi hederæ, chalcanthi usti ana drach. i. oßis de corde cerui, mumiæ, antipharmaci ana drach. i. cornu cerui usti drach. iij. mel quod sufficit, datur in modum auellanæ.

E

Additio.

Theriaca Diatessaron idest de quatuor rebus, hanc theriacam simplicem multi autores scripserunt, vt Auicen. Ras. Hali. Serap. qua melius est vti ꝙ̄ ista Nicolai, quę fit cum additionibus, parum tamen in vsu nunc habetur. Summa medicinarum est res. xvij.

Trypheramaior, idest iuuenilis, iuuenem hominem reddit, saracenica quia a saracenis inuenta, datur proprie hictericis, hepaticis, & patientibus dolorem capitis ex fumositate choleræ rubeæ, datur contra duplicem tertianam & restaurat uisum amissum ex calore, & calorem perditum ad pristinum reuocat, datur mane cum tepida. viij. pars est lib. i.

F

℞. zuccari unc. iij. myrobalanorum citrinorum, corticum, medullæ cassiæfistulæ & tamarindorum ana unc. i. & ß. chebulorum mundatorum, mannæ ana drach. vi. scru. ij. & gra. v. indi. uiolarum recentium, si possunt inueniri ana unc. ß. ani. marathri añ. drach. ij. & gra. xv. masticis, macis ana drach. i. & gra. vij. & ß. bellirici, emblici ana unc. ß. & gra. iiij. Conficitur sic, in duabus libris aquæ ponantur unc. iij. uiolarum recētium, si poterunt inueniri, si non, siccarum, & bulliant donec deueniat aqua ad purpureum colorem & uiolæ sint remissæ, postea leuiter expressum coletur, de colatura illa pars accipiatur, & cassiæfistulæ, & tamarindorum, & per caciam abluantur, & colentur per candē in alia aqua lib. i. & unc. viij. zucchari immittantur, & super ignem ponantur. Et ad spißitudinem bulliat, & cum inceperit inspissari, addatur colatura cassiæfistulæ & tamarindorum, postea manna. cum uolueris scire utrum sit coctū, ponatur gutta super marmor, & si quasi mel colligitur, coctum erit, tunc ab igne deponatur, & cum infrigidatum erit, puluis supradictarum specierum apponatur, semper cum spatula agitando, donec incorporetur, ad ultimum supradictum zuccarum bene puluerizatum mitte. Datur in modum castaneæ, si sit distemperantia caloris, cum frigida, si sit ex abundantia frigidi humoris, cum calida.

G

Sūma medic. est xv.

Triphera saracenica à saracenis inuēta peculiariter, vel quia est nigra, melancholicis & maniacis facit data cum vino decoctionis senæ, quia recipit myrobalanos citrinos & indos & alia etiam purgantia phlegma, visum turbidū clarificat. visus turbatur quandoqꝫ ex fumo cholerico & fumo melancholico, si sit ex fumo turbatus melancholico, detur cum vino decoctionis senæ, si sit ex cholerico accipe corticem myroba. citrinorum conditorum puluerizētur, & misti cum triphera saracenica dentur cum vino tepido vel saltem cum vino decoctionis fœniculi. Stomatichis, spleneticis, hepaticis &c. si materia est in stomacho, purgetur, si materia est in stomacho vel intestinis vel nutritiuis, detur cum vino decoctionis prunorum vel violarum, si in spiritualibus cum aqua decoctionis seminis citrulli, melonis, cucumeris, & cucurbitæ, si in hepate vel in vijs vrinalibus cum aqua decoctionis herbarum diureticarū, & sic etiam valet data hictericis.

H

Vtricos vtrosqꝫ purgat. Accipe succum scariolæ in quantitate. ℥. ij. & in eo resolue trypheram saracenicam, & addita. i. vel. ij. drach. reubar. propinetur ieiuno, confice sic, fiat decoctio violarum recentium in aqua si possunt haberi, sin autem ponantur siccæ in maiori quantitate, quibus decoctis fiat colatura, & in parte illius medulla cassiæfi. & tamarindorum resoluatur, & alia parte apposito zuccaro fiat syrupus & decoquatur vsqꝫ quo filum faciat, & tunc

& tunc colatura casiæfist, & tamarindorũ apponatur sem peragitando cum spatula, & iterum perfecte decoquatur vsq ad spissitudinem, tunc deponatur ab igne, & eo aliquantulum infrigidato puluis specierum impositus bene incorporetur. Nota, myrobalani citrini sine melle sunt pōderandi, & similiter medulla casiæfi. & tamarindi abiectis granis in pondere determinato ab autoribus sunt ponēdi. Item nota ꝙ syrupus cum quo conficitur multum debet decoqui, quia cito corrumperetur. Item tryphera saracenica aliquando datur simplex, aliquando scamoneata, simplex in calida regione & tempore iuuenili cōtra morbum calidum & ad alterandum mane detur cum frigida. dosis eius est vnc.i. per annum seruatur, vltra parum valet, cum aucta fuerit, minus debet dari.

Triphera magna dicitur, quia magnam utilitatem & fructum mulieribus confert, datur contra dolorem stomachi uirorum & mulierum, cum aqua in qua cocta sint semina fœniculi, anisi, & masticis, datur contra uitium matricis ex frigiditate, si distemperata bibatur cum uino in quo cocta sit artemisia, prouocat etiam menstrua, si fiat cum artemisia bene trita & oleo muscelino commista, pessarium ex bombace factum si fuerit ex ea inunctum & in uuluam mulieris immissum menstrua prouocat mulieri non concipienti, si detur cum uino in quo cocta sit mandragora uel sambucus, miro modo prodest pueris qui non possunt dormire & in nocte nimis garriunt, distemperata cum lacte mulieris in modũ ciceris & bibita prodest. viij. pars lib.i.

Reci. opij drach.ij. cinnamomi, caryophyllorum, galangæ, spicæ, zedoariæ, zingibe. costi, styracis, calamenti, calami aromatici, iris, peucedani, acori, mandragoræ, celticæ, rosæ, piperis, anisi, apij, petroselini, macedonici, dauci, hyoscyami, fœniculi, ocymi, cimini ana drach.i. mellis quod sufficit, datur in modum castaneæ, ut supra diximus.

me- res-

Tryphera magna opiata est, & dicitur triphera ab autore vel tryphera, idest iocunda, vel anthiophin, quod victoria interpretatur, sumit enim victoriam de morbo cui competit, vel tryphera dicitur à trophos quod est succus, quia magnum succum scilicet magnum fructum confert. Magna dicitur propter magnam efficaciam vel ad differentiam minoris. Facit ad dolorem stomachi ex frigida causa cum vino decoctionis caryophyllorum & nucis muscatæ, quandoq materia continetur infra pelliculas ipsius stomachi, & tunc nō confert neq vomitus neq sella, & in tali casu sic tryphera exhibeatur. Accipe tria grana hederæ, quorum puluere admisto cum tryphera cum vino distemperetur.

Phreneticis nullo modo detur, tamen quidam videtur esse phrenetici & non sunt, sed post phrenesim remanente siccitate cerebri nimias patiuntur vigilias, quibus taliter exhibeatur. Accipe semen papaueris albi, tere & tempera cum lacte fœminæ, deinde coque corticem mandragoræ in modico aquæ mistæ cum prædictis, & cum his tryphera resoluta detur, melancholicis ex melancholia patientibus, suauem somnum præstat data cum vino somnũ prouocante, tamen præcedat purgatio. Rheumaticis valet cum vino decoctionis olibani. Peripneumonicis non detur nisi post diem. xiiij. ne superueniat empyma, tunc detur ad mundificandum saniem cum vino decoctionis myrtæ. His qui cum ventre sanguinem faciunt valet idest dysentericis, hoc non laudo. lientericis tamen potest dari, sed præcedente purgatione, melius tamen est mithridatum in hac causa.

Ascarides & lumbricos necat, pistentur nuclei persicorum, cum tryphera misceantur, & sic cum vino tepido detur, soli etiam nuclei & distemperati dentur pueris & multum confert. Menstrua prouocat, melius operatur confecta sine opio, sumpta cum succo artemisię, vt supra, vel cũ oleo muscellino, vel communi. Nota suppositorium inde factum ex hac tryphera in primis non multũ educit menstrua, sed quasi mucilagines, postea mēstrua in multa quātitate, debet autem mulier quotidie per totam septimanā supponere sibi, & si necesse fuerit in nocte remoueatur. conficitur secundum doctrinam aliorum. Nota si opium thebaicum apponatur, multo minus valet contra frigidissimas causas, multum enim fit de opio, cum vero opium mironis apponatur efficacius operatur contra prædicta quod minus frigidum est. Meus pater Platearius ea vtebatur cum opio mironis. per duos annos seruatur in multa virtute, in. ij. annis parum valet.

Trionphyllon dicitur a uiridibus folijs rutæ quæ in eo ponuntur, ualet proprie quartanarijs, & ueræ quotidianæ in hieme, & post prandium in sero cum uino. iiij. pars est lib.i.

Reci. piperis albi quod inter nigrum inuenitur unc.ß. piperis nigri drach.ij. cimini asi drach.ß. zingibe. nitri, pyrethri, ana drach.ij. piperis longi drach. seminis petroselini, ame. dau. anisi, helenij, spicæ, cyperis, apij, seseleos, costi ana drach.ß. caryophyllorum drach.i. & grana. vij. & ß. dactylorum mundatorũ numero. xij. foliorum rutæ uiridis unc.i. & ß. mel quod sufficit, datur ut supra diximus.

Additio.

Triomphyllon dicitur à folijs rutæ viridibus, quæ in eo plus ponuntur ꝙ de alijs, hoc antidotum nō est in vsu, nec præparatum reperitur. Hic notatur vnum in textu de pipere albo, & dicit ꝙ est illud quod interius nigrum reperitur, quod est minus maturum. Summa medicinarum est res. xxi.

Triasandali dicitur à tribus generibus sandalorum quæ ibi intrant, datur proprie contra calorem hepatis & stomachi, phthisicis, hictericis, medietas est lib.ij.

Reci. sandali albi & rubei et citri. ros. zuc. ana. solidos duos, reubar. spodij, suc. liquiri. seminis portulacæ ana solidum.i. & ß. amyli, gummi arabi. tragacanthi, seminis melonis, citrul. cucume. et cucurbi. seminis scariolæ ana solidum.i. camphoræ scrup. i. & ß. alij quadruplicant pondus rosa. syrupi rosa. quod sufficit, datur mane & meridie in modum castaneæ cum frigida.

Sũma medic. est res. xix.

Triasandali scilicet tria genera sandalorum recipiens, facit ad dolorem stomachi & hepatis factum ex caliditate vel ex cholera, datum mane cum frigida. Ad dolorem hepatis vel capitis vel calorem, datum cum aqua citrulli melonis cucumeris & cucurbitæ valet phthisicis cum aqua hordei, vel cum aqua decoctionis tragacanthi gummi arabi, liquiritiæ & succi eius, hictericis cum aqua decoctionis seminum diureticorum. Valet ad omnem dolorem ex calida causa consumptis ex debilitate, detur prędicto modo, datur mane & meridie cum frigida ad modum castaneæ. Conficitur sic, pulueribus paratis additur camphora cum parte ipsorum puluerum, post zuccarum contritũ vt melioris sit saporis, conficitur cum syrupo rosaceo & decoctione aliorum, per annum seruatur.

Theodoricon hyperiston, theodoricon dicitur a deo datũ, hyperiston bene expertum interpretatur, facit enim contra hemicraneum dolorem, & uertiginem capitis, & contra fluxum phlegmatis quod in faucibus & gutture decurrit, unde fit homo quandoq; sine uoce, ualet etiam spleneticis sine febre, colorem bonum facit si simplex detur, sed si purgationem facere uolueris adhibeas scru.ij. scamoneæ & fortius operabitur. xij. pars est lib.ij.

Reci. aloes hepatici drach.iij. & grana.iij. & tertiam partẽ unius grani, cinnamomi, chamædryos, acori ana drach.iij. croci,

casiæ

castæ ligneæ, reuponti ana drach. ij. et gra. xvi. agarici drach. ij. et ß. nardi, costi, masti. asari, silphij, scillæ, assæ, ãmoniaci, bdellij, bellebori nigri, hyperici, epithymi, polyp. brasicæ, succi piperis al. & long. ana drach. i. & ß. schœnanthi zingib. smirnæ, myroba. colocynthidis, sagapeni, opopanacis, castorei, absinthij, aristolo. longæ, petrose. gentianæ, amomi, ana scrupu. ij. diagridij, piperis nigri, ana scrupu. i. mel quod sufficit, datur mane & sero cum uino calido drach. ij.

Sũma medic. est res. xxix.

Theodoricon hyperiston medicina est vsualis, valet ad omne vitium capitis, cerebri, oculorum, factum ex frigido hu. præcipue ex phlegmate, consumit enim superfluos humo. totaliter & purgat, ex theodorico & puluere specierum quas recipit fiant pilulæ & dentur, quæ species si haberi non possunt, puluis alicuius aromatici vt cinnamomi, garyophyllorum apponatur, & detur, valet melãcholicis cum vino decoctionis senæ. Lithargicis suffumigetur prius cornu ceruino vel caprino & cum eo dẽtibus interposito, palatum cum eo fricetur capite inclinato, attrahit enim phlegma, & purgat in magna quantitate, vel fiat sicut dicemus de theodorico anacardino contra obliuionem. Arteticam purgat, & vocem clarificat, si fiat raucedo ex siccitate & caliditate, non prodest, si sit ex viscoso phlegmate faciente inæqualitatem, fiant pilulæ cum puluere amyli, ponatur sub lingua et transglutiatur paulatim diu tenendo sub lingua. Asthmaticis anhelosis cum vino decoctionis gentianę, vel cum eo & puluere gentianæ pilulæ fiant & dentur. Sitim tollit prouenientem ex caliditate & siccitate ex in digestione factã cum vino decoctionis masti. & nucis musca. Stomatichis ex frigida causa eodem modo detur. Peripneumonicis nullo modo detur remanẽte loco sanioso, sed post peripneumoniam põt dari cum decoctione hordei, tragacanthi, & gummi arabi. sed multa cautela & quantitate modica. Phthisicis non laudo. Empycis, hydropicis, ex crassis humoribus & crudis cum aqua decoctionis radicum diure. vel seminum diureticorum, spleneticis cum decoctione radicis tamarisci. Hictericis sicut theodoricon anacardinum. Pleureticis non detur. Nephriticis cum decoctione diureticarum herbarum & præcipue granorum solis. Colicis per clystere. Paralyticis, podagricis, arteticis, proprie datur in talibus cũ aqua decoctionis raphani, præcedente diæta competenti, & oxymelle diuretico vel scillitico. Menstrua prouocat, omnibus alijs medicinis efficacior est in hoc resoluta cum oleo muscellino vel communi & bõbace supponatur vel succo artemisiæ. Quod melius est omnibus causis mulieris ex frigiditate resistit. Mulieres quandoq; sentiunt maximam matricum inflammationem in dextra vel sinistra parte, vt etiam tumor circunscriptus appareat, cui multũ valet medicina pessarizata, resoluatur ergo cum succo artemisię & rutę, et addita modica aqua decoctionis maluarum coletur, & per pessarium injiciatur. ℞. brasicæ fri. & sic. ex natura sui succi laxat constringit humores ex substãtia, est enim eterogeneæ, idest compositæ substantię, brassica dicitur caulis nondum transplantatus, siccata pulueri zetur, ponitur hic ad reprimendum violentiam aliarum specierum calidarum, alias confice vt legitur in antidotario. per duos annos seruatur, dosis eius est vnc. i.

THeodoricon anacardinum ab anacardis dicitur qui ibi reperiuntur, datum mirabiliter memoriam reparat, uertiginem capitis & maxime à posteriori parte aufert, phlegma quod ibi est purgat, causis matricis mirabiliter confert si eam purgare uolueris. viij. pars confecta est lib. ij.

Reci. aloes hepatici unc. i. & ß. ireos, casiæ ana drachmas. vij. minus grana. xvi. zingiber, anacardi, carpobalsa. ana drach. iij. & ß. folij, spicæ, myrobala. corticis, meu, epithy. ana drach. iij. et scrup. i. garyophyllorũ, reupon. masticis, schœnanthi ana drac. i. & gra. iij. & ß. mel quod sufficit, conficitur sic. Accipe corticis radicis fœniculi bene triti & abluti lib. i. & pone in. ij. libris aceti. Et stet ibi per vij. dies & postea tere ipsas radices, & in eodẽ aceto coque usque ad tertiam partem. Et cum omni diligentia cola per pannum, & pone in duabus lib. mellis despumati, et bulliat usque ad aceti consumptionem, cum tali melle confice. Supradictæ autem radices colligantur in maio uel iulio, quia ante hoc tẽpus humidæ sunt, & post hoc siccæ sunt, dosis est drac. i. uel. ij. cũ mulsa ualet.

Sũ[ma] dic[...] xvi[...]

Theodoricon anacardinum, dicitur autem anacardinũ ab anacardis quos recipit. Valet ad vertiginem capitis, si fiat ex phlegmate cum decoctione polypodij, si ex quadã melancholia, cum decoctione senæ. Contra obliuionem, obliuio sæpe fit ex frigiditate, vt ex phlegmate leniente posterius cerebrum, vnde formæ impressæ elabuntur, datur autem his cum decoctione polypodij, vel melius, fiat rasura occipitij & apponantur ventosæ cum scarificatione, postmodum locus fricetur ex eodem, additis humiditatibus anacardorum, sola etiam humiditas anacardorũ confert inuncta. Rheuma capitis desiccat, primo cum eo purgatio fiat, postea detur aliqua opiata. Visum acuit datum cum vino, vel potius cum puluere myrobalanorum citrinorum vel conditorum. Surditatem & tinnitum aurium tollit, & resoluit cum oleo muscellino tepidum & auribus colatura iniecta. Contra debilitatem stomachi ex frigiditate cum vino decoctionis masticis vel nucis muscatæ. Valet ad constrictionem cordis & defectum pulsuũ, constrictio cordis aliquando fit ex fumo melancholico, replente capsulam cordis, vnde fit cordis cõstrictio & pulsus defectus est, datur his cum decoctione senæ, consumit & purgat melancholiam. Contra tumorem hepatis factum ex frigiditate vt in hydropicis, si adsit ventositas, cum decoctione cimini, anisi, fœniculi detur, si ex humore frigido cũ apozimate apij, rad. petroselini, fœniculi. Hictericis ex oppilatione venarum hepatis prędicto modo, vel cũ scrup. i. euphorbij, solum euphorbium valet in hac causa.

Spleneticis contra tumorem ex frigido humo. factum detur vt diximus. Nephriticis si fiat ex lapide vel frigidis humo. & crassis valet quia multa recipit diureti. detur autem cum deco. granorum solis vel saxifragiæ. Colicis valet sumptum per os, vel fiat tale clystere cum aqua decoc. mercurialis, resoluatur theodoricon, & addito melle & oleo coletur & injiciatur per clystere. Suppositorium etiã de eo factum multum confert. Contra sterilitatem si fiat propter nimiam pinguedinem, os matricis obturantem, vel propter mucilaginem cõtentam in cotyledonibus supponatur theodo. cum. iiij. drach. zuc. cõsumit & extenuat pinguedinem & mundificat matricem. Contra sanguinis retentionem supponatur cum succo artemisiæ. Contra difficilem partum accipe medianum corticum caprifici idest fici siluaticæ, tere & cum theodoricon commisce, superpone carbonibus & suffumiga mulierem, si debet liberari per hæc liberabitur, valet etiam fumigium ex solo cortice. Contra causas vesicæ & contra stranguriam & dysuriam detur vt nephriticis. Tenues & delicatos reparat, si fiat ex phthisi vel ex alia infirmitate, non prodest, sed nocet, si fiat extenuatio propter indigestionem detur cum vino decoctionis masticis, per indigestionem inepti ad nutriendum efficiuntur humo. vnde fit extenuatio. Confice cum oxymelle sicut in antidotario præcipitur, per biennium durat, dosis eius est drachmæ. vi. vel vnc. i.

Partum[...] cilitant[...]

TRochisci diarhodon idest rotunda confectio, trochisci isti in diamargariton intrant et in diarhodon, quinta pars est drach. x. & gra. xij. Reci. croci, scrupu. ij. et gra. vij. camphoræ gra. xij. rosarum uiridium drach. iiij. spodij drach. ij. sandali rub. drach. i. & ß. gra. vij. sandali albi drach. i. gra. xij.

Conficitur

Conficitur sic. in marmorea pila recentes rosæ sine intermissione terantur: deinde cæterarum subtilissimus puluis specierum superponatur, & cum sufficienti rodostomate conficiatur, ad ultimum adhibeatur camphora, deinde trochisci informentur, & ad umbram exiccentur, & usui reseruentur.

Additio.

Plures descriptiones trochiscorum diarhodon à diuersis authoribus reperiuntur: ista tamen Nicolai debet administrari in suis magnis confectionibus, vt ipse testatur. Summa medicinarum est res. vij.

Trochisci diaui, dicunt à uiolis albis. iij. pars est. vi. drach. & ß. Recip. foliorum uiolarum albarum uiridium, drach. v. sc. plantaginis, drach. i. amyli, drach. iij. seminis papaueris al. drach. ij. & scrup. i. balsami, scrup. i. rhabarba. scrup. i. rhodostomatis quod sufficit. ad modũ præcedẽtium trochiscorũ.

Additio.

Isti trochisci secundum intentionem Nicolai dicuntur à violis albis, quæ ibi ingrediuntur, & debet poni in diamargariton, vt supra visum est: & debent formari cum rodostomate, id est aqua rosarum. Summa medi. est res. vij.

Trochisci hedychroi. qui in rubea & sotira intrant, sexta pars est drachm. vi. Recip. amomi, drach. i. cinnamomi, croci, folij, myrrhæ, cassiæ, ana drach. ß. spicæ, scrupu. i. opobalsami, costi, schœnanthi, calami aromatici, xylobal. assari, su, ana gra. x v. masti. marathri, ana gra. x. tamarisci, gra. v. uini ascalonis quod sufficit, hæc omnia tere, & cum uino illo trochiscos informa, & cum fumo styracis sicca.

Additio.

Isti trochisci sunt in vsu, sed non multum, & vt vult hic Nicolaus ingrediuntur in rubea trochiscata, & in sotira. Gilbertus Anglicus capitulo de cura arteticę habet hanc eandem descriptionem. Summa medicinarũ est res. xviij.

Trochisci croci magnetis intrant in rubeam, & sotiram. Recip. croci, drach. iij. rosarũ, ameos, myrrhæ, ana drac. i. & ß. xyloaloes, scrup. ij. informentur cum aqua rosata.

Additio.

Isti trochisci sunt in vsu, quia ingrediuntur cõfectiones magnas, vt dicitur in textu, & dicuntur à croco. Summa medicinarum est res. vi.

Trochisci scillitici, sic fiunt, scillam integram diuide, et inuolue in pasta fermentata, & in furno coque, & abstracta de massa, & eiectis corticibus eius, mediũ tere in mortario, & tantundem farinæ orobi adde, & inde trochischos informa, & cum uino, aut melle tempera, & in umbra sicca, & si deest orobum, tantundem panis asi subtilissime triti pone, exinde trochiscos informa, & in loco umbroso sicca.

Additio.

Isti trochisci in vsu habentur, quia magnas compositiones ingrediuntur. Summa medicinarum est res. iij.

Trochisci diacoralli. Recip. coralli rubei, cinnamomi, myrrhæ, amomi, papa. ana drachm. iiij. schœnanthi, croci, ana drach. ij. calami aro. xylobal. cassiæ ligneæ, folij, masticis, polij, su, assari, pedis columbini, añ. drach. i. de his omnibus facto puluere cum uino tempera, & trochiscos pensantes solidos singulos informa, & in umbra sicca.

Additio.

Isti trochisci sunt vsuales apud illos qui theriacã magnã Galeni hic descriptam facere volunt: nam Andromachus loco trochiscorum diacoralli habet trochiscos aluidaracaron. Summa medicinarum est res. xvij.

A

Trochisci de aniso ualentes paratis ad hydropisim. Recip. anisi, eupatorij, ana drach. iij. apij, absinthij, masticis, aneti, assari, spicæ, amygdalarum amararũ, ana drac. i. aloes hepatici, drachm. iiij. & ß. informa trochiscos ad pondus drachm. i.

Additio.

Isti trochisci de aniso interdum in vsu habẽtur: & ideo præparari debent, & valent ad eá quę in textu scribuntur. Summa medicinarum est res. x.

Trochisci de thiro qui in magna theriaca Gale. recipiũtur, sic fiunt. Inuenias thiros in longitudine unius palmi existentes, oculos habentes rubeos, & linguam mobilem, & cornua in modum grani frumenti, caput & caudam tribus digitis mensuratis abscinde, medium quod remanet excoria, & intestinis proiectis optime dulci aqua laua, & sic coque donec spinæ à carnibus separentur, postea spinis proiectis, carnem in marmoreo mortario satis tere, & commista eiusdem ponderis farina orobi, uel panis asi cum iure suo tempera, & fac inde trochiscos pensantes singulos solidos, & in umbra sicca.

B

Additio.

Isti trochisci de thiro, id est de viperis, & sic propter receptionem istorum trochiscorũ theriaca ab eis secundum nonnullos deriuatur. Quidam crediderunt quòd trochisci de viperis non essent trochisci de thiro, sed errant, nam Andromachus vult quòd vipera sit, vt hic describitur thirus, & vult quòd trochisci de viperis sint trochisci de thiro. Eiusdẽ opinionis est Halyabas. x. practicæ. Andromachus et Rasis melius ostendunt de forma viperę quã Aui. & Nicolaus hic.

Vomitus noster dicitur à uomendo eo quòd frigidos & calidos purgat humores: noster quia à nobis compositus est, purgat proprie cholerã rubeam, et phlegma, datur quotidianæ ueræ, & tertianæ nothæ in modum castaneæ cum calida: detur etiam delicatis hominibus cum syrupo acetoso distemperato, & per noctem sub diuo ponatur, in mane iterum cum aqua calida distempertur, & coletur per pannum, ut tota substãtia remaneat: sedat ueram tertianam, debilitatem & nauseam à superfluis & acutis humoribus factam aufert. Recip. tapsiæ panormitanæ, uel aragonensis collectæ in mense Maij, siue Iulij, unc. ij. croci aphricani, unc. i. et ß. nucis uomicæ, unc. ß. assari, unc. i. mellis assarini qd' sufficit, quod sic fit. In duabus lib. mellis despumati adde unc. iiij. succi assari, & bulliat ad succi consumptionem: & si succum habere non uolueris pone thapsiæ, assari, ana unc. ij. & ß. & dimidiam catapuciarum, & totum depone in aqua marina, & bulliat usque ad medietatem, & aqua ponatur in lib. ij. mellis despumati, & coque usque ad aquæ consumptionem, & cum tali melle confice, detur mane in modum castaneæ cum tepida, uel oxyzaccara duris hominibus cum tota substantia, debilibus colatura tantum.

C

D

Additio.

Moderni medici nõ vtuntur istis vomitiuis hic scriptis, sed quando volunt vomitum prouocare magistraliter cõponunt secundum intentionem præsentem. Istud vomitiuum, vel vomitus compositus est à domino Nicolao qui non est in vsu. Summa medicinarum est res. vi. vel. vij.

Sũma medici. est res. v.

Vomitus patriarchæ. Recip. tapsiæ, lib. i. croci aphricani, unc. iiij. cinnamomi, assari, ana unc. ij. catapuciæ, unc. ij. mel quod sufficit, detur cum tepida ante accessionem.

Vomitus patriarchæ. patriarcha ab authore. principaliter purgat phlegma, secundario choleram superius, & inferius aliquantulum, dandus est eis qui multa stomachi repletione laborant & fastidio, vt aliquando fit in quotidiana

tidiana & tertiana, maxime quando humores circa os stomachi abundant, præcedat vsus oxymellis per quindecim dies, si phlegma fuerit in causa, vel syrupus acetosus, si colera: nunquam enim exhibendus est vomitus nisi materia digesta: detur autem cum multa cautela. Qui vero de strictura pectoris, et pulmonis multum laborant, non debent purgari per vomitum secundum Hippocra. phthisicos vero metuentes ad superiores pharmacias. Amplum thoracem habentibus potest dari, & facile vomentibus, & maxime in tempore calido: fiat etiam aer artificialiter calidus carbonibus, & huiusmodi si necessitas ingruerit.

Quonã mõ ĩepti ad vomitum apti fiant.

Quoniam vero quidam sunt difficiles ad vomendum, & vomitu indigent, sic ad vomitum sunt aptandi: sic ergo præparetur malua, branca vrsina, semen lini, fœnugræci, omnia cõtusa bulliant in aqua decoctionis maluarum: & hæc tepida cataplasmetur pectori ante, & retro. Potest ad idem fieri cataplasma cum malua trita & cocta cũ axungia: inungatur etiam pectus dialtea & butyro simul tritis, duobus vel tribus diebus, si opus fuerit, vicesies vel pluries in die fiat inunctio, postmodũ detur vomitus cum aqua calida in mane sole iam ascendẽte: detur autem cum frigida quibusdam quanto magis volunt per inferiora purgari, sed delitiosis in his maxime qui aliquo pectoris laborant vitio, delicatis, & debilibus tantũ colatura detur, sed rusticis & fortibus tota substãtia potest dari. Diuerso modo à diuersis cõficitur, quidam aquam marinam cum melle despumato vsque ad aquæ consumptionem bulliunt, & cum melle illo pulueres conficiunt. Nota, quòd thapsia per se est puluerizanda, aliæ simul. Pater meus aliter conficiebat. thapsiam contritam cum melle & cum salmacina optime decoquebat, & in colatura species conficiebat, reuera securius ita datur: magis tamen apponendum est de thapsia cum coquitur quàm in antidotario præcipiatur: ideo apothecarius assaram baccarum viridem in multa quantitate in aqua dulci faciat bullire: si viridem non habet, siccam ponat, minus tamen valet, post multam decoctionem colet fortiter exprimendo: faciat etiam catapuc. quæ ibi recipitur simul bullire in multa quantitate contritas, quorum colaturam cum melle bullire faciat vsque ad aquæ consumptionem, & cum tali melle pulueres conficiat. Nota in. i. lib. pulueris. iij. mellis sunt ponendæ: ipse tamen Io. iiij. ponit propter siccitatem tapsiæ. Item nota, cinnamomum quod recipit, debet esse crassum quia magis ad hoc valet crassum quàm subtile in vomitiuis medicinis. per duos annos seruatur. dosis eius est vnc. i. sed si colatura tantum detur duæ competunt.

Vomitus ualens tertianarijs & quartanarijs, sed maxime competit quotidianarijs. Recip. tapsiæ, unc. iiij. assari baccari, unc. i. cinnamo. unc. i. croci hortulani, unc. i. se. atriplicis, unc. ß. mellis quod sufficit. detur in modũ castaneæ cũ cal'a.

Additio.

Iste vomitus valens tertianarijs non est in vsu: vtilis tamen est ad ea quæ in textu scribuntur, intelligitur hic per crocum hortulanum semen carthami. Summa medicinarum est res. vi.

Vnguentum marciaton magnum à Martiano peritissimo medico dicitur à quo fuit inuentum, quod facit ad dolorẽ & frigiditatẽ capitis & pectoris & stomachi, & ad sclirosim splenis, & hepatis, & ad ilij dolorem, ad solem uel ad ignẽ inunctum statim subuenit paralyticis, ischiaticis, nephreticis, podagricis prodest, tumores reprimit, durities remollit, spasmaticis, & typice febricitantibus ualet, & contra omnes dolores ex frigiditate medetur potenter. quarta pars est lib. viij.

Recip. ceræ al. lib. ij. olei, lib. v ij. rorismarini, foliorũ lauri, ana unc. v ij. rutæ, unc. v ij. tamarisci, unc. v ij. esbrij, sabinæ, balsamitæ, elelisphaci, ocymi, polij, calamenti, artemisiæ, enulæ, betonicæ, brãcæ ursinæ, spargulæ, herbæ uenti, pimpinellæ, agrimoniæ, absinthij, herbæ paralysis, herbæ sanctæ Mariæ, cimarum sambuci, crassulæ, millefolij, semperuiuæ, chamædryi, centaureæ, fragariæ, quinquefolij, herbæ tetrait, ana unc. iiij. & ß. euisci radi. cimini, myrtæ, añ. unc. iiij. fœnugræ. unc. i. & ß. buty. unc. i. & drach. ij. urticæ, uiola. papaueris nigri, mentæ saracenicæ, & aliæ mentæ, polytrici, lapaceoli, carduncelli, matrisyluæ, maturellæ, herbæ muscatæ, alleluya, linguæ ceruinæ, crispulæ, camphoræ, styra. medullæ ceruinæ, ana unc. ß. adipis ursini, gallinacei, masti. ana unc. i. thuris, unc. ß. olei nardini, drach. ij. herbæ colligantur in medietate mensis maij, uno die omnes herbæ istæ colligantur uel duobus, si põt ab hora tertia usq; ad meridiẽ.

E

Conficitur sic, herbas tritas diebus septem in optimo & odorifero uino infunde: octauo uero die ad lentum ignem ponantur, & cum uinum aliquantulum incœperit consumi, addatur supradictum oleum, & bulliant donec incipiant diminui: deinde studio se colentur, & proiectis herbis, iterum super ignem ponantur, & cum incœperit bullire pone styracem, & cum modicum bullierit, pone butyrum & axungiam aliquantulum contusam, & oleum nardinum, masticen, & olibanum, & postea ceram, & cũ cera liquefacta fuerit, semper cum spatula agitando ab igne deponatur, & cum coagulatum fuerit, in uase reserua.

F

Sũm di. ẽ

Vnguentum marciaton contra omnes dolores ex frigida causa, vt arteticam, podagram, cõtra vitia matricis ex frigida causa: loca etiam contusa confirmat, & delet liuorem cutis in omnibus, idem fit vsus sicut de vnguento aureo, scilicet locum inunctum ad solem fac, vel ad ignem, sed contra liuorem facta inunctione cum cera, & cimino misto super cataplasma fac. Potest variari marciaton in coloribus cum puluere gersæ serpentariæ, sicut dicetur de populeon, & erit quasi album: cum oleo decoctionis radicis rubeæ, & erit subrubeum, confice, vt in antidotario reperitur. Nota, si omnes herbæ haberi non possunt per vices collige, & in vino forti per tres menses poterunt seruari, & vinum renouetur si opus est. per tres annos seruatur.

G

Vnguentum arigon, arigon, id est adiutorium, ualet ad dolorem ex frigiditate uiri & mulieris tali modo inunctum in testa oui primum calefac ad ignem, deinde superinungatur, et postea testa calida superponatur loco patienti, ualet ad spasmum & tetanum, & ad dolorem ilij & renum, tali ordine, ut supra diximus, arteticis, & ischiaticis multum prodest, quartanarijs si spina inungatur ante horam accessionis, ut dictum est, mirifice prodest. quarta pars est lib. v i.

Recip. rorismarini, maioranæ, radicis iari, serpilli, rutæ, radicis siccid. ana unc. iiij. & ß. foliorum lauri, saluiæ, sabinæ, ana drach. iij. policariæ maioris et minoris, ana unc. ix. brioniæ, unc. iij. laureolæ, unc. ix. nepitæ, foliorum siccidis, ana lib. ß. masticis, olibani, ana unc. v ij. pyrethri, euphorbij, zingi. piperis, añ. unc. i. olei muscellini, unc. ß. petrolei, unc. i. adipis ursini, olei laurini, añ. unc. iij. butyri, unc. iiij. olei cõis, lib. v. ceræ lib. i. & unc. iij.

H

Herbæ & radices hora supradicta colligãtur, herbæ uno uel duobus diebus, ut dictum est superius, fortiter contusæ ponantur in oleo per septem dies: octauo autem die super ignem ponantur & coquantur, donec herbæ destruantur, postea per saccum fortiter colentur: & iterum super ignem ponantur & cum bullire incœperint addatur oleum laurinum, butyrum, adeps ursinus, & cera, qua liquefacta, adde petroleum & muscellinum, postea masticem & olibanum, zingiber, piper, & pyrethrum, euphorbiũ, & tunc ab igne deponatur, & recondatur.

Sũma n di. ẽ res.

Vnguentum arigon valet arteticis, & contra omnem frigidam guttam, & omnes neruorum passiones ex phlegmate, vel ex causa frigida. Contra tumores ex frigida causa: præcedat tamen purgatio, & statim inunctio fiat ad ignem vel ad solem: si tumor est splenis, tũc valet maxime

præcedente

præcedente vsu diureticorum, & vnguentorum mollitiuorum. Contra tinesmum, & colicam de frigida causa fiat inunctio totius spinæ vsque ad anum. Recip. serpilli, calidum & siccum, & diaphoreticum, & est consumptiuum contra frigidas causas valet potius hic ad tumorum extenuationem, & colligi debet in tempore productionis florum, in vmbra exiccetur, & sine fumo, per annum seruatur, folia & flores sine stipitibus ponuntur. Confice, vt docetur in antidotario.

VNguentum Agrippa, quo Agrippa rex Iudæorum utebatur, quod tantæ dignitatis erat, quòd nemini discipulorum tradere uolebat: ualet hydropicis, & omnibus tumoribus, in quacunq; parte corporis fuerint, & ad neruos indignatos, urinam prouocat, inunctum super uentrem laxat, & dolori renum ex frigida causa optime facit. iiij. pars est lib. v.

Recip. brioniæ, lib. ij. radices ebuli, tribuli marini, ana unc. ij. radic. succid. lib. i. scillæ, unc. vi. ireos, unc. iij. radi. filicis, unc. ij. omnes radices ter uel quater bene abluantur, & in pilo marmoreo terantur, & .iiij. lib. olei lentisci uel communis ponantur per duos dies, sed si per sex uel per septe dimittatur plus ualet, quia calorem, & odorem sibi & efficaciam uendicat: tertio uero uelut dictum est, ad ignem ponatur, & tandiu bulliat, donec incipiat dimitti: deinde ponatur in sacco, & exprimendo coletur, & cum colatum fuerit super ignem ponatur, & cum bullire incoeperit ponantur unc. x v. ceræ albissimæ, & liquefacta cera ab igne deponatur, & cum infrigidatum fuerit collige & serua.

Vnguentum Agrippa. dicitur ab inuentore, valet ad indignationem neruorum, & tumores, & dolores totius corporis ex frigida causa superinunctum, stranguriam soluit. Inungatur & consequenter fiat fomentum ex aqua salsa & dulci, cum decoctione senationum mercurialis portulacæ, addito oleo: valet autem præcipue contra splenis vitium præcedente inunctione dialtheæ, & vsu diureticorũ, & ceroneo superposito. cõfice, vt docetur in antidotario.

VNguentum dialtea, malasticum, & calasticum, dialtea à radice euisci dicitur, malasticon, id est mollificatiuum, calasticon, id est calefactorium, medietas est lib. iiij.

Recip. radicis euisci, lib. ij. seminis lini, & foenugræci, ana lib. i. scillæ, lib. ß. olei, lib. iiij. ceræ, lib. i. terebinthinæ, gummi hederæ, chalbani, ana unc. ij. colophoniæ, resinæ, ana lib. ß. Nota, quòd si ista ponantur, scilicet actis, & ciclamen, ualet ad consolidationem uulnerum, & quidam addunt butyrum. omnes herbæ, & radices bene abluantur, & terantur: similiter lini seminis, & foenugræci, & scilla, & cum bene trita fuerint, ponantur in. vij. lib. aquæ per tres dies: quarto autem die ponantur super ignem, & bulliant, donec inspissati fuerint: deinde paulatim in sacco ponatur, & cum exprimere uolueris, addatur aliquantulum feruẽtis aquæ, ad abstractionem illius succi uiscosi, de succo isto accipiantur lib. ij. & ponantur in. iiij. lib. olei, & bulliant ad succi consumptionem, quod erit cum nihil supernatauerit, postea addatur lib. i. ceræ, & cum liquefacta fuerit addatur terebinthina, postea gummi hederæ contusi, chalbani, & ad ultimum ponatur puluis colophoniæ, resinæ, & cum coctum fuerit, quod erit tunc cum gutta posita super marmor inspissabitur, deponatur ab igne, & cum coctum fuerit, & infrigidatũ, diligenter repone. Valet proprie ad dolorem pectoris ex frigiditate & pleuresi, prius in testa oui calefactũ ad ignem, & super pectus inunctũ, sanat omnia loca infrigidata & desiccata, calefacit, mollificat, et humectat.

Sũma medici. est res. ix.

Vnguentum dialtea à radicibus altheæ dicitur quæ ibi recipiuntur. Contra dolorem pectoris superunctum ad so-

A

lem vel ad ignem vtile est, si oleum laurinum cum dialtea fuerit admistum, quoniam ab ipso vim maiorem calefaciendi suscipit. Et pleureticis valet si fuerit pleuresis ex calido humore, in hoc si fiat de calida causa liniendo tempore calido &c. fiat vnctio de duabus partibus butyri, & tribus dialteæ, si fiat contrarium de sola dialtea: inungatur autem pleureticus circa locum patientem in mane meridie & sero vel frequentius, loco inuncto lana vel stupa applicetur. Spleneticis super splen inunctum, vel melius, malum terræ dimittatur putrescere contritum in ipsa dialtea, postmodum exprimatur, & colatura calefacta, splen inungatur, vel si necessitas fuerit de succo ipsius misto cum dialtea fiat inunctio, & splen vehementer, & bene cum manibus malaxetur ante prandium, & non post, multiplici de causa, quia si post prandium fieret, posset sequi triplex nocumẽtum, scilicet quia propter frictionem cibaria sumpta ante tempus decoctionis possent impediri, vel splen commotum per superiorem ramusculum melancholiam in nimia quantitate trãsmitteret ad stomachum, vnde indigestio posset generari: denique ex cibarijs multa fit ebullitio, & facta tunc splenis confricatione posset calor vrgeri, & distemperantia, vnde indigestio calor, & ebullitio.

B

Recip. visci, calidũ, & humidum, calefacit, & humectat, & ob hoc in isto vnguento ponitur, viscus, bismalua idem est, recens debet apponi, cõfice, vt habetur in antidotario, per duos annos seruatur.

VNguentum citrinum. Citrinum dicitur, quia in pomo citrino decoquitur, pulchram reddit faciem, lentigines de facie tollit, nigredinem à sole inductam destruit, & pustulas in quacunque parte corporis ortas salsi phlegmatis mirabiliter destruit & aufert, cicatricem in corpore subtiliat, leprosi faciem si ex eo ungatur multum emundat, rubori oculorum pruritui, & pallori, & herysipelati ualet, medietas est lib. ij.

C

Recip. bora. drach. ij. camphoræ, drach. i. coralli alb. unc. ß. amenti dulcis, unc. i. umbilici marini, tragachanti albi, amyli, chrystalli, antali, dentali, olibani albi, nitri, ana drachm. iij. marmoris alb. drahmas duas, gersæ serpentariæ, unc. i. cerussæ communis, unc. i. hoc modo fit. Tere tragachan. & umbilicos marinos in mortario marmoreo cum pistello ferreo insimul, cætera sigillatim in eodem mortario terantur, & cum panno subtili albo cribrentur, & cum axungia porcina nouella albissima, lib. i. & ß. sepi pecorini, uel caprini, unc. i. & ß. axungiæ gallinaceæ, unc. i. Confice sic, chaldarium plenum aqua super ignem bulliat, & cacabus cum axungijs in chaldario pendeat in ipsa aqua, & de ipso calore aquæ liquefiant axungiæ, & liquefactæ per subtilem pannum & album colentur in catinum, & mox totus puluis apponatur præter camphoram, & boracem cum spatula, semper agitãdo, ut omnium bona fiat incorporatio, hoc facto in uno citro cauato uel duobus mittatur, & ponatur, cum spatula, semper agitando, bulliant, & cum incipit bullire, iterum in chaldario ponatur, & cum spatula, semper agitando puluis camphoræ, & bora. donec incipiat frigere, agitetur semper, & cum infrigidatum fuerit recondatur. Et nota, quòd in lib. i. pulueris debent poni. v ij. lib. axungiæ.

D

Sũma medici. est res. xviij.

Vnguentum citrinum dicitur, quia in citro coquitur, cuius vsus talis est, si facies vel manus vel aliquod membrum ex aliqua causa exasperetur, valet hoc vnguentum, quia mitigat arefactionem, & angustiam quã recipit abstergit, & depurat mẽbra ex alijs quæ recipit, dealbat etiã faciẽ: inunge faciem vel aliquod membrũ fortiter de hoc vnguento, vt totum combibatur per frictionem: postea lauetur cum sapone vel aqua cal. & exiccata iterum inungatur in sero, mane lauetur cum ea, puram & lenem operatur faciem, distemperatũ cum clara oui etiã aqua cali. interius

Borax. rius in oculo & extra illinitum aufert sanguinem, & miro modo mitigat dolorem de cholera, & sanguine.

Recip. borac. ca. & sic. virtutem habet abstergendi, & deponendi conglutinandi, quod probant auri fabri, nanque aurum, argento, cum borace cõglutinant, & consolidant, gummi est arboris quæ in orientali plaga reperitur, dum autem colligitur cum fæce quadam, et impuritate colligitur: abijcienda est tamen impuritas cum ponitur in medicinis. Vel quod verius est borax est fæx olei, & fit in hunc modum apud saracenos, seruatur oleum. xl. an. aut plures in quo tandiu seruato duplex fæx inuenitur, vna inferius, quæ dicitur amurca, alia superius, quę dicitur borax, & est peior: hæc enim solidam habet substantiam, in saccellis posita abluitur, donec impuritas remoueatur, et fiat alba: deinde ad solem desiccatur & fit albissima: eligenda est purior albior, & clarior intus conformis: si etiam lauetur, & exiccata in medicinis ponatur melius est, diu seruatur.

Probatum experimentum contra difficilem partum, teratur borax, & distẽperata cum vino detur, vel super omnia superposita in hoc casu valet.

Amentũ Amentum dulce. frigidum est & siccum secũdum alios calidum & siccum abstergit, & dealbat: de vino cocto efficitur: decoquitur enim vinum, & in amentum transmutatur, lapis est albissimus, dicitur autem dulce ad differentiam amenti, quod fit de creta nimis vitiosa. Elige leuius, & albius, diu seruatur.

Vmbilici Vmbilici marini. fri. sunt & sicci, abstergunt ex asperitate sua, & dealbant: lapilli sunt vmbilico conformes, in littore maris inueniuntur: elige albiores.

Chrystal. Chrystallus frig. & sic. eiusdem virtutis est cum prædictis per congelationem fit ex glacie, quanto albior tanto melior, per plures annos seruatur, ad lac recuperandum ex caliditate amissum, puluis chrystalli detur in potu, contra cholicam valet similiter. Sed caue ne ventris adsit constipatio vel iliaca.

Antali. Antali & dentali frigi. & sic. similem vim habent cum prædictis, in nullo differunt, lapides sunt satis conformes, nisi qnod antali dum franguntur quasdam habent venulas in longum protensas, & non habent adeo solidam substantiam, sicut dentali. Dentali vero denti assimilantur in solidate, albiores eligimus.

Marmor. Marmor frigidum & siccum non discrepat à prędictis, nec propter aliud apponitur.

Gersæ. Gersæ serpentariæ & cerussa. nota cerussa, alia frigida & sicca, vt ea quæ fit ex plumbo, & aceto, scilicet communis. Alia quæ est calida & sicca, vt ea quæ fit de serpentaria, ponitur ad mundificandum: hoc enim operatur prę cæteris quæ ibi recipiuntur. Confice sic, radices serpentariæ in vere collectæ optime mundentur, soli exponãtur & siccentur, fiat inde puluis cribretur per pãnum, & cum aqua pluuiali, vel melius cum rosata conficiatur in aliquo vase, soli exponatur, frequenter aqua abijciatur, & alia renouetur, ita fiat nouem diebus vel viginti diebus vel plus, postmodum abiecta aqua desiccetur, & in medicinis ponatur. Mulieres Salernitanæ faciunt gersam mistam de solo succo serpentariæ posito in scutella cum aqua ad solem, & aquam sæpe renouant, vt supra, sed non tantum valet. Conficitur sic vnguẽtum de omnibus. Fiat puluis subtilis & cribretur per pãnum in vase habente orificium strictũ. Cerussa vero cribretur per se, pulueres conficiantur cum axũgia liquefacta, & colata, sicut in antidotario reperitur. Nota si cortices citri in axungijs cum liquefiunt posueris melius erit, vim enim mundificatiuam inde cõtrahunt: in vna libra pulueris tres axungiæ colatæ ponimus, quando bene et competenter volumus conficere. Alij quatuor vel quinque ponunt, vnguentum confectum citris cauatis super prunas bullire facimus aliquantulum, & usui reseruamus. Quoniam vero hoc vnguentũ de facili grauem odorem portendit, quidam in maiori quantitate apponunt de camphora: per annum seruatur, facile enim corrumpitur propter axungiam.

E *Vnguentum aureum ualet contra omnes guttas acutas, frigidas, & maxime contra lapidem in renibus, & hydropicis. Recip. radicis euisci, su, mu. ana lib. ij. utriusque aristolochiæ, helenij, hyssopi, pulegij, artemisiæ, pentaphylli, rutæ, foliorum lauri, acori, herbæ uenti, rorismarini, matrisiluæ, saxifragiæ, cyperi, chamædryos, asparagi, brusci, fœniculi, anisi, ana lib. i. apij, ireos, leuistici, granorum solis, petrosc. sileris, amomi, cardamomi, anethi, baccarum lauri, iuniperi, lapidis lincis, ana lib. ß. basilicæ, semi. urticæ, semi. citri, sinapis, euphorbij, ana unc. iiij. adipis ursi. & uulpinæ, olei laurini, petrolei, ana unc. iij. schœnanthi, costi, pyretri, thuris, masti. myrrhæ añ. unc. ij. miscelei, unc. i. olei, & ceræ quod sufficit. Herbæ colligãtur in mense maij, & contritæ mittantur in oleo uel uino albo, in quo sint uiginti diebus: postea addatur oleum quod sufficit, & bulliãt donec herbæ incipiant diminui, & colentur per saccum, & ponantur ibidem ceræ lib. xij. bulliant quousq; cera sit bene commista:* F *deinde superponantur pinguedines bene dissolutæ & colatæ, & permittantur parum bullire, post superfundatur oleum laurinum, & deposito ab igne superinducãtur alia olea: tertio pulueres costi, pyrethri, schœnanthi etiam: quarto olibani: quinto myrrhæ, & hoc per interuallum fiat: postea cera, & deposito ab igne, ponatur cuphorbium: ultimo uero ponatur petroleum.*

Vnguentum aureum propter excellentiam dicitur, valet habentibus calculos in renibus facta inunctione ad solem vel ignem: relaxat enim substantiam lapidis & meatus aperit, vnde lapis facilius emittitur, & vt quidam dicunt, contra omnes ægritudines de frigida causa valet specialiter. Conficitur sic, omnes herbæ colliguntur tempore maij quę si non possunt simul haberi, vicissim per vices cõtritæ ponuntur in oleo vel vino secundũ quosdam, sic fiat, donec omnes habeãtur, postea bulliant in oleo, donec fundum petant, postea colentur per sacculum, & in colatura G cera apposita fiat tantum ebullitio, donec cera, & oleum vnum fiant: deinde pinguedines solutæ, & colatæ superaddantur: postmodum olea, & pulueres per ordinem, sicut in antidotario reperies, facto competenti interuallo: euphorbium tamen, & petroleum ad vltimum stagnato ab igne deposito, debent poni. per. iiij. an. seruatur.

Vnguentum album ad salsum phlegma. & totum confectũ est lib. i. Recip. cerussæ, unc. i. lithargyrij, unc. i. olibani, drach. iij. masticis, drach. ij. unaquæq; species per se teratur hoc modo, puluis cerussæ cum pauco oleo distemperetur, & postea addatur lithargyrium: deinde mastix, & olibanum, cum pistello bene semper agitando paulatim aqua rosa. ponatur, & cum cœperit inspissari, addatur oleum & aqua rosa. & tandiu ducatur, donec sit bene incorporatum, & recondatur, & non sit spissum multum neque tenue.

H

Additio.

Istud vnguentum albũ ad salsum phlegma interdum habetur in vsu, quia inungendo mẽbra scabie ex salso phlegmate infecta maxime post balneum curat. Summa medicinarum est sex res.

Vnguentum fuscum, id est nigrum, ualet ad omne uulnus: Nã super uulnus positum attrahit, & attrahendo mundificat, deinde sanat, medietas est lib. iij.

Recip. olei, lib. i. & ß. ceræ, unc. iij. colophoniæ, unc. ij. gũmi, sagapeni, picis naualis colatæ, añ. unc. iij. masti. chalbani, terebinthinæ, ana unc. i. confice sic, oleũ in olla super ignem mittatur, & bulliat, tunc ponatur cera, deinde colophonia, qua liquefacta ponatur pix naualis, postea gummi, sagapeni, & terebinthinæ

thinæ, ita tamen, ut omnia terantur prius præter picem naualē, terebinthinā, puluerem masticis, & olibani, & cum spatula agitando semper, donec omnia liquefiant, & bene coctum sit: deinde cum infrigidatum fuerit, usui reseruetur.

Additio.

Vnguentum fuscum, id est nigrū confert omnibus vulneribus, nam generat carnem laudabilem, & mundat saniem & putrefactionem, inungendo circa labia vulneris. Summa medicinarum est res. viij.

Vnguentum populeon dicitur, quia fit de oculis populi, ualet contra calorem acutæ febris, & his qui dormire nequeunt, inunctis temporibus, & pulsibus, & plantis manuum & pedum, hoc idem cum oleo ro. uel uio. et mistis super hepar inunctum mirabiliter calorem tollit, & sudorem prouocat inunctum super umbilicum, medietas est lib. ij.

Recip. oculorum populi lib. i. & ß. papaueris nigri, foliorum mandragoræ, cimarum rubi tenerrimarum, foliorum hyoscyami, solatri, uermicularis, lactucæ, semperuiuæ, bardanæ, uiolæ, scatūcelli, id est umbilici ueneris, añ. unc. iij. axungiæ nouellæ porcinæ sine sale lib. ij. oculorum populi per se bene pistentur, & iterum cum axungia pistentur, & magdalcones informentur, per duos dies dimittātur: tertio uero die omnes herbæ supradictæ colligantur, & per se bene terantur, & cum magdalconibus iterū terantur, & misceantur, & formatis magdaleonibuss per nouē dies reseruentur: postea uero magdaleones illi frustatim in caldario cum lib. i. odoriferi & optimi uini ponantur, & bulliant usq; ad consumptionem uini cum spatula semper agitando: & postea per saccum expressum bene cola, et colatum dimitte infrigidari, & in uase reconde.

Vnguentum populeon ab oculis populi dicitur, valet cōtra dolorem acutæ feb. cū aceto vel acresta ad maiorem vim penetrandi: fiat inunctio circa frontem, et tempora in volis manuum & pedū, & venas pulsatiles: optime enim dyscrasiam caloris cordis reprimit: si tamen feb. non vehementer acuta fuerit: patiens autem de natura frigidus fuerit, & in tempore frigido fuerit, vt si sudare voluerit non est eo vtendum, quia materiam digestioni inhabiliorem redderet, & naturæ beneficium sudore præparato posset impediri.

Ad somnum faciendum modo fronte & temporibus inunctis, sed citius operatur & fortius, si parum opij thebaici distemperati cum aceto misceatur: vtilis est: hic enim cōfortat cum oleo rosa. vel vio. mistum, calorem hepatis tollit superinunctum: calefactum tamen prius in testa oui ad idem si hyems fuerit.

Quod autem dicitur in cōmendationem huius vnguenti quòd super vmbilicum inunctum prouocat sudorē: falsum est hoc: tamen nota non tantum vnguenta varia in effectu, sed etiam in colore debet medicus variare, vt vnum & idem in colore variatum multiplex videatur, poterit itaq; color populeon variari, sicut per appositionem pulueris ros. vel sandalorum alborum, & huiusmodi, sed quia populeon aliquantulum grauiter olet, potest palliari cum puluere camphoræ. Recip. oculorum populi, frigidi sunt, & humidi, generantur in principio veris, quędam sunt tuberositates in illa arbore quasi gemmæ turgentes, quæ generantur ex humore arboris nutriente ad superficiē ipsius transductę. Eligendi sunt modici, quoniam aliquantulum habent aromaticitatis: crassi vero fœtorem operantur, recentes ponendi sunt in medicinis.

Vermicularis fri. & hu. idem operatur quod oculi crassi, & tuberosi non tantum operatur, nec tantum olet, & super domos nasci consueuit: dicitur vermicularis, quia habet folia ad modum vermis, recens apponitur, sicca non valet.

Vmbilici veneris, idem operatur cū prędictis, alio nomine dicitur scaruncelli, & viride hic ponitur: habet enim hypnoticam virtutem, herba est quæ in humidis reperitur locis. Sūmitates rubi, frigidi sunt, aliquantulū attinent siccitati, virtutem habent infrigidandi, propter eandē causam ponuntur hic, & eandem habent virtutem. Rubus est frutex qui fert moras, elige teneriores & albiores, virides ponuntur, confice populeon, vt in antidotario dicitur. Nota, ꝙ ponitur ibi vinum: tamen appone acetum pro vino, per tres annos seruatur vel durat.

Vnguentum ad mollificandum splenem. Recip. fœnugræci, seminis lini, caricarum, tamarisci, farinæ hordei, aceti, olei, & ceræ albæ, omnia ista tribus diebus stent ad mollificandum: postea coquantur usque ad consumptionem aceti, & postea colentur, & reseruentur, & ex eis fiat unguentum.

Additio.

Illud vnguentum non habetur in vsu nec præparatur, poterit tamen quis eo vti magistraliter si voluerit. Summa medicinarum est res. vij.

Vnguentum laxatiuum dicitur, quia uentrem laxat, cum autem uolueris inungere, post unctionē abstineat sex horis: ualet etiam constipatis, et lapidosis nephreticis super pectinem & uentrem inunctum, medietas est lib. iij.

Recip. succi cucurbitæ agrestis, succi interioris scillæ, succi cyclaminis, succi radi. anabulæ, succi radic. ebuli, succi mediani corticis sambuci, lactis tithymalli, chamæmillæ, ana unc. ij. uiola. succi radi. cucum. agrestis, & succi pomi eiusdē, & succi mercurialis, & succi radic. polypodij, succi herbæ laureolæ, succi capil. uene. catapuciæ, fellis tauri, aloes hepatici, ana unc. iij. diagridij, ana unc. i. ß. nucis uomicæ, id est castaneolæ indicæ, unc. i. euphorbij, unc. i. omnes supradictæ herbæ, et radices in mense maij colligantur. Conficitur sic, succos, & catapucias tritas cum. iij. lib. olei sex diebus immisce. v ij. uero die tandiu coque donec succorum quantitas consumatur, tunc adde ceræ albæ, lib. i. cum felle taurino, & cum spatula agitando, donec cera, & fel liquefiat, & postea addatur puluis terendorum.

Additio.

Vnguentum laxatiuum, dictum laxatiuum eo quòd inungendo ventrem, & ilia cum eo calido, laxat summe ventrem, humores phlegmaticos educendo, vnde confert hydropisi & colicæ, frigidis, & calculosis. Tamen sciendum est quòd pharmacare emplastris, vel vnguentis attractiuis est verendum, quādiu per interius exhibita morbus quiescere poterit, aut vbi est euidens plethoria: quæ etiam corporibus calefactis nunquam applicentur, & nisi membra interiora & exteriora sint fortia. Summa medicinarum est res. xxiij.

Documētū ad vnguentorū exhibitionem.

Vnguentum contra serpiginem, & impetiginem, atq; elephantiam. Recip. sulfuris, aloes, lithargyrij, arsenici, argenti uiui, tartari, masticis, olibani, cimini, piculæ, axungiæ ueteris, quæ sunt terenda, tere, & tēpera cum aceto et oleo, & suc. lapaceoli, & succo fumiterræ quod sufficit, & postea inungatur ad solem, uel ad ignem.

Additio.

Istud vnguentum post purgationem confert serpiginosis, & elephantiosis, corpus inungendo post balneū aquæ dulcis. Summa medicinarum est res. xv.

Hieralogodion memphitum, hiera, id est sacra, logos, id est sermo, memphitum, id est impeditio: curat enim impeditam locutionem ex quacunque causa, simplex uel laxatiuum datum purgat melancholiam, & phlegama mirabiliter cum calida, datur epilepticis cum calido sale, & mulsa, curat stomatichos, & spumantes, caducos, uertiginosos, & qui linguam sibi mor-

mordent, cephalalgicis, hemicranicis, & qui ita uexantur ex capitis commotionibus, ut uideantur quasi dæmonium habere, singulis mensibus, ut diximus, data purgatione: paralyticis, tremulosis, medetur: pleureticis, hepaticis, spleneticis, subuenit, & menstrua educit: nephreticos, & ischiaticos, & arteticos alleuiat, lepras, & hernias, & uarias maculas emendat. x. pars est. lib. i.

Recip. colocynthidis interioris, polypodij, ana drachm. ij. euphorbij, polij, cocognidij, ana drach. i. & ß. & grana. v i. absinthij, myrrhæ, ana drach. i. & grana. xij. centaureæ, aga. ammoniaci, thymiamitis, folij, spicæ, scillæ, diagridij, ana drac. i. aloes, comarum thymi, casiæ, chamædryos, bdellij, prasij, ana scrup. i. & grana. xiiij. cinnamomi, opopanacis, castorei, aristo. long. piperis al. & nigri, et longi, croci, sagapeni, petroselini, ana drac. ß. hellebori al. & nigri, ana grana. v i. mel quod sufficit, & datur mane & sero cum calida in modum castaneæ.

Sũma medic. est res. xxxiij.

Hieralogodion memphitum, hiera sacra, logos sermo memphitum soluens, soluit enim paralysim linguæ, vel memphitum ab authore. Contra omnes passiones capitis epilepticis: si tamen fiant de calida causa vel humore, non detur, si de phlegmate, vel melancholia naturali, detur cum vino decoctionis senę, vel filipendulæ polypodij, vel schœnanthi. Scotomiam, vel caducas vertigines, epilepticis spumam emittentibus, & linguam mordentibus, vt epileptici quidā faciunt, in principio actionis, dum contrahuntur nerui mandibularum & lingua, eodem modo detur, illis capitis vexationibus eodem modo datur: similiter & alijs subscriptis qui imaginantur quòd dæmonium videre videantur, non variatur modus dandi.

Paralyticis tremulentibus. Nota, paralytici, quidam tremunt, quidam non. Qui tremunt facilius curantur quā qui non tremunt: significatur enim meatus spirituum nondum ex toto esse oppilatos, detur eis cū decoctione castorei, vel saluiæ: fiat etiam frictio palati ex prædicta medicina cuneo dentibus interposito.

Menstrua educit. specialis hæc medicina est in hoc casu resoluta cum oleo muscellino, vel cum succo artemisiæ, & supposita.

Arteticis podagricis, accipe herbam miuam, & pulueriza, & ex ea, & hieralogodion fiant pilulæ cum vino decoctionis eiusdem herbæ, quæ si non habeatur, fiant pilulæ cum puluere thuris vel turbith & sal gēmæ addito cinnamomo hieralogodion. Contra venenum si non habeatur theriaca cum vino aristo. ro. & dictami: contra lepram, maxime in principio ad conseruationem, quia corruptos humores euacuat.

Zerimam, id est maculam in cute, exterius accipiatur, & interius: & etiam super locum fricetur, conficitur, vt habetur in antidotario. per annos duos seruatur. In libro præcipitur. iij. drach. dare. Nos autem possumus dare quatuor drach. antiqui enim in minori quantitate ponebant quàm nos modo.

Hiera Ruffini, hiera, ut diximus, Ruffini ab authore dicitur, datur proprie scabiosis phlegmate salso, elephantiosis, serpiginosis, curat utranque morpheam cum tepida, destruit antiquā cephalicam, & hemicraneam, & monopogiam, dolorem capitis uel stomachi, epilepticis, catalepticis, & eos qui ex fumo stomachi extenebrescunt ita, ut subitaneum timorem uideant, uel uentositate stomachi tinnitum aurium patiuntur, ut in furias uertantur, deponitur cacochymia stomachi, hepatis, & splenis, elephanticis, & podagricis confert auxilium, & menstrua educit: sed si purgationem inde facere uolueris cum scru. i. scammoneæ fiat lib. ij.

Recip. aloes, unc. i. hellebori al. & ni. ana unc. ß. diagridij, colocynthidis interioris, ana drach. iij. nitri, euphorbij, polypo. salis ammoniaci, aā. drach. ij. & grana. x v. piperis, chamædryos, croci, agarici, masticis, epithymi, aā. drach. i. & ß. casiæ ligneæ,

E *xylobalsami, opopanacis, git ana drach. ij. myrrhæ, grana. xv. mel quod sufficit: datur in sero cum calida in modum castaneæ.*

Sũ di.

Hiera Ruffini valet contra plures passiones, vt legitur in eius commendatione indifferenter data, scilicet cū aqua calida, & sero vel media nocte cum decoctione senæ, si melancholia est in causa, si fiat ex cholera, vel ferventi sanguine non detur, quia magis noceret quàm prodesset. Contra tinnitum aurium cum aqua decoctionis fœniculi seminis cimini, anisi.

Vitio splenis cum decoctione radicis tamarisci, vel herbarum diureticarum. Elephātiosis cum decoctione polypodij, vel senationum. Impetiginosis loco patienti superfricetur. Ad menstrua prouocanda supponitur cum oleo muscellino, vel succo artemisiæ. Nota contra scabiem specialis hæc est medicina. Item nota, cū multa molestia laxat propter vtrunque helleborum quod recipit. Vnde ea raro vtimur, non detur cholerico, nec in tempo-
F re nimis calido ne excoriationem inferat, nec valde frigidum stomachum habenti, ne in intestinis cohæreat, & praua generet symptomata, per duos annos seruatur, quidam dicunt quod per tres annos seruatur.

Hierapicra Gal. hiera, id est sacra. picra, id est amara, quæ facit ad diuersas capitis passiones, siue ægritudines aurium, oculorum distemperantiam, stomachum quoq; optime purgat, causas hepatis emendat, splenis durities, & densitatem remouet, & extenuat, renibus & uesicæ proficit, & matricis distemperantiam emendat. decima pars est libra una.

Recip. cinnamomi, spicæ, croci, schœnanthi, assari, xylocassiæ, xylobalsami, carpobalsami, uiolæ, absinthij, epithymi, agarici, rosa. turbith, colocynthidis, masticis, ana scru. ij. aloes, ad pondus omnium specierum, mel quod sufficit. dosis eius est drach. iij. cum abstinentia mane cū calida. Si uero pilulas informes, da. x v. uel. x v ij. cum sufficienti diagridio.
G

Additio.

Hiera autem, id est sacra, picra, id est amara, inde hiera picra, id est sacra amara. Vocatur autem hierapicra magna, ad differentiam alterius, quæ dicitur simplex, dicitur magna, quia in ea plura, & fortiora simplicia ingrediuntur, & vtraq; conficitur hoc tempore. Nam primo ex speciebus hieræ magnæ fit confectio cum melle, quę appellatur hierapicra pro clysterijs. Item etiam de prędictis speciebus cum melle rosato conficiuntur pilulæ quę dicuntur pilulæ de hiera magna, seu de hiera composita. De speciebus autem hieræ simplicis fit hierapicra simplex cum melle quod sufficit, & hæc conditur. Item de prædictis speciebus fiunt cum melle rosato pilulæ, quæ dicuntur de hiera simplici Gal. Summa medicinarum est res. xviij.

H *Hierapicra Constantini dicta est ab authore Constantino, qui eam composuit, ualet ad uisum recuperandum, & retinendum. tota uenit libra. i. & ß.*

Recip. myrobalanorum, chebuli, indi, citri, uiol. absinthij, aā. drach. iiij. bellirici, emblici, casiæ, epithymi, agarici, senæ, cuscutæ, schœnanthi, rhabarba. ana drach. ij. xylocasiæ, spicæ, anisi, masticis, xyloaloes, sal gemmæ, nitri, ana drach. i. mel quod sufficit. detur in sero cum uino calido.

Sũma di. ẽ res

Hierapicra Constantini, datur contra defectum visus: deficit enim ex defectu spirituum, & propter caliditatem dissoluentem, aut propter fluxum, & tunc non valet, quia ex indigestione deficit nutrimentum, vnde fit spirituum deperditio, vnde si deficiat ex defectu spirituum propter defectum nutrimenti deficientium ex indigestione, tunc fiat spirituum reparatio, & detur cum decoctione nucis muscatæ, & garyophyllorum, & macis, si ex fumositate phlegmatis vel melancholiæ spiritum visibilem perturbante,

bante, valet cum aqua decoctionis senę, vel agarici, vel polypodij: si etiam fiat ex oppilatione nerui optici, confert cũ apozimate humorem superabundantem, vnde fit oppilatio respiciente. Nota data in pilulis ex puluere specierum quas hiera recipit addito aloe cum succo absinthij, vel fœniculi confectis, valet contra causas capitis: si deficiat visus ex senio valet data, vt dictum est, & pręcipue cũ myrobalanis conditis: si deficiat ex panno macula catarhacta nil valet. Contra hemicraneam, cephaleam, paralysim ex humore frigido, detur in pilulis: in oppilatione splenis, & hepatis, cum vino decoctionis apij, petroselini, fœniculi: contra colicam, & iliacam inijciatur per clystere confert cum melle. per.ij.annos seruatur. dosis est drach. viij. vel. ʒ.i. ad plus.

Hiera picra abbatis de curia, phlegma, & melancholiam purgat, & ad guttam quæ fit de frigido & sicco humore, unde membra uidentur contracta, ualet paralyticis, datur cum tepida uel uino, medietas est lib.i.

Recip. agarici, colocynthidis, turbith, epithymi, cuscutæ, ana drachmas duas, & grana.v. schœnanthi, carpobalsa. xyloaloes, xylocasiæ, croci, assari, cinnamo. masticis, rosæ, uiolæ. absinthij, reuponti. folij, lapidis lazuli, ana drach.ij. diagridij, drach.i. & ß. aloes hepat. drach.iiij. & ß. mel quod sufficit. Si uero pilulas inde facere uolueris, tempera cum succo absinthij, et da.ix. uel xi.

Additio.

Hierapicra abbatis dicitur, quia abbas de curia ipsam composuit, respicit proprie membra iuncturalia, raro habetur in vsu. Summa medicinarum est res.xxij.

Hiera fortissima Gal. facit cephalalgicis, scotomaticis, epilepticis, melancholicis, apopleticis, paralyticis, maniacis, alopeciacis, lethargicis, & qui in somno meditantur mortem, ad aurium auditus, & oculorum passiones, fauces, & arterius facit, dolorem dentium sedat, uocem claram facit, asthmaticos, orthopnoicos, et longinquas ægritudines sanat, pleureticis, hydropicis, hictericis, hepaticis, & spleneticis, prodest, arteticum, colicum, cœliacum, dysentericum, medetur nephreticis, & ischiaticis, releuat phlegmaticum, quartanarios, & hemitriteos adiuuat, febres omnes auertit, elephantiosos purgat, uenenis obsistit, & cancrosis proficit: uitia enim mulieris emendat. Recip. colocynthidis, scillæ, agari. ammoniaci, hellebori ni. silphij, hyperici, ana unc. v. epithymi, bdellij, chamædryos, brassicæ succi, casiæ, ana unc.iiij. smirnis, sagape. aristolo. lon. piperis albi & longi, cinnamo, opopa. casto. ana unc.iij. & ß. petroselini, absinthij, piperis ni. ana unc.ij. aloes unc.i. & ß. mel quod sufficit. Dentur ex ea drach.ij. uel.iij. mane cum calida.

Hierapicra valet prædicto modo, minus tamen visum confortat, sed plus purgat, et fit efficacior si dupletur aloe, conficitur, vt prædicta, & tantum seruatur. Facit ad diuersas passiones capitis ex frigiditate, detur in sero cum vino. Distēperantijs oculorum, vtpote obscuritati valet, data cum vino decoctionis myrobalanorum conditorum.

Ad dolorem aurium, vt contra putredinem resoluatur cum oleo muscellino, vel cum myrrha, vel tepida infundatur, & tepide inijciatur. Stomachum optime curat aucta cum scrup. vi. optimi aloes.

Spleneticis duritiem & diuersitatem mollit cum aqua diuretica sæpius iam dicta, renum & vesicæ cum decoctione granorum solis & saxifragiæ. Matricis distemperantiam ex frigiditate emendat cum oleo muscellino, vel succo artemisiæ sumpta. per annum seruatur. Dosis est vnc.i.

A *Zingiber conditum sic fit. Recip. eryngiorum quæ habent folia ad modum cretani marini, quod saraceni secacul uocant, bene radantur cũ cultello, postea coquantur in aqua donec dimittant se stringi manibus, postea abstrahātur ab aqua, & à lignis quæ sunt interius, mũdentur, & cũ cultello frustatim incidanť, & in mortario marmoreo bene pistētur, et cũ manibus exprimantur, ut aqua inde exeat, ponderentur lib.iij. et ponanť in lib.x. mellis despumati, & albissimi, & coquantur donec incipiant rubere, & addatur lib.ß. zingiberis frustatim incisi, & dimitte bullire tandiu quòd adhæreat digito in marmore supposito, postea tolle ab igne, & impone puluerem istarum specierum. Recip. zingibe. unc.iij. gal. garyophyllorum, cinnamomi, nucis muscatæ, cardamomi, ana unc.ß. pinearum mundatarum, unc.iij. & pistacearum, unc.iiij. zedoariæ, drach.i. & ß. dactylorũ unc. iiij. & cum omnibus istis condiatur, stomachum confortat, & digestiuam uirtutem adiuuat, uitio pectoris ex frigiditate ualet, renes confortat, libidinem incitat.*

B

Additio.

Istud electarium supra descriptum est, cum suo commento in litera.d. vide illic si vis, quia hic nihil de eo dicit.

Et quia sufficienter de dispensatione omnium confectionum emplastrorum atque unguentorum diximus, nunc uidendum est de speciebus, & herbis secundum proprium pondus & mensuras quod ad omnium supradictarum, tam opiatarum quam laxatiuarum medicinarum, & electariorum receptionem pertinet. Pondera igitur uel mensura quæ in arte medicinali reperiuntur hæc sunt, quæ subtili ingenio, ac studio solerti, summa ordinauimus diligentia ad opus omnium in arte medicinali studere uolentium, per quod ponderari possunt omnes supradictæ res ab uno scrupulo usque ad lib.xij. unciarum per grana frumenti collecta: incipiendum est igitur à scrupulo. Scrupulus est pondus granorum uiginti, Duo scrupuli sunt grana quadraginta, Tres scrupuli sunt grana sexaginta qui simul collecti faciũt drachmam.i. Exagium habet grana.xc. quæ faciunt drach. i. & dimidiam, sed ex totidem granis constat solidum, unde exagia sex uel solidi sex faciunt drach.i. Item.ix. drachm. faciunt unc.i. Centum & octo drach. faciunt lib.i. Quarta pars lib.i. est mille.lxxx. grana. Item medicinale sextarium uini uel olei, seu aceti quod intrat in unguentis seu medicinis, est pondus librarum duarum & dimidiæ ad receptionem omnium medicinarum supradictarum sufficit. Pondera igitur singularum specierum pleniter aggregando pondus proprium de omnibus ponderibus uniuscuiusque speciei collectum ordinauimus. Et quantum de qualibet specie ad confectionem opiatarum, & laxatiuarum medicinarum, electariorum, & emplastrorum, trochiscorum, & pilularum, sufficiat, competenti serie demonstrauimus. Et ut scholares medicinarum pondere releuentur, et in qualibet terra coram dignissimis personis pondera distinguendo, & medicinas ualeant dispensare, cum dispensandi habeant copiam de numorum amicorum plenitudine glorientur.

De ponderibus medicinalibus.

Quid li. medicinalis.

C

Quid sit scrup. Quid sit drach. Quid exagium. Quid solidum. Quid vncia Quid lib. Quid sextarium.

D

Antidotarium Nicolai cum expositionibus & glo. Magistri Platearij finit.

EXPOSITIO IOANNIS de sancto Amando Tornaceñ. ecclesiæ canonici supra Antidotarium Nicolai.



Peratio medicinæ ſm Ioannitium consistit in tribus. In exhibitione sex rerũ nõ naturalium, potione, & chirurgia. Ista propositio scripta est à Ioannitio in fine sui libri, & illa confirmatur ab Auic. li. i. Operatio medicinæ est triũ, naturæ, tanq̃ agentis principalis: medici, tanquã ministri, quia ſm Gale. in techni, natura oĩum est operatrix, medicus vero minister: & medicina, tanq̃ instrumentũ operat̃. Ista autẽ operatio ad corpus humanũ refertur solũ. vnde Auic. Medicina est scientia qua humani corporis dispões &c. Ista autẽ medicina est pp corpus humanum, pp reparationẽ duplicis incõmodi cui subijcitur, est enim subiectum trãsmutationis & alterationis naturaliter, &c. s. repletionis accidentaliter superfluitatũ, transmutationis, quia ſm Gal. in techni, corpus humanum est transmutabile, & alterabile. Ista autem alteratio, & transmutatio inest ei duplici de causa. s. ex parte suorum componentium, & ex parte compositionis, siue modi componendi. Ex parte componẽtium, dupliciter. s. primorum, vt sunt elementa quæ propter contrarietatem sunt transmutabilia, & reddunt transmutabile corpus ex eis compositum. Et secundorũ, vt sunt sanguis menstruus, & spermata ſm Auicen. lib. primo, & ſm Gal. lib. de elementis. vnde si corpus humanum esset cõpositum ex vno elemento, non doleret, & ideo quia compositũ est ex quatuor elementis contrarijs, inest ei dolor, transmutatio, & corruptio: & per consequens quantum ad secundũ est corruptibile, quia ista spermata sunt liquida fluida, & passibilia, & per cõsequens corpora ex eis composita, sunt transmutabilia. Ex parte modi componendi sunt transmutabilia, & corruptibilia, quia corpus humidum est raræ substãtiæ, & passibilis. vnde Gale. secundo de complexionibus, & Auicẽ. lib. primo. Nos sumus creati in fine caliditatis, & humiditatis, nec ad tantam coagulationem potuerunt corpora nostra deuenire, vt sunt lapides, & metalla. Similiter incommodo subiacet corpus humanum, vt est superfluæ repletioni accidentali. Istius autem duplex est causa. Vna est ciborũ in medicina, quia ſm Isaac in de febribus, non est aliquis cibus quin habeat multas superfluitates, & super ista superflua natura agit, modo tamen indebito. Secunda est diætę inordinatio, quia ſm Gal. in. vi. apho. filij huius mundi, sunt filij gulæ: homo enim ex appetitu gulæ inordinate viuit. Diæta autem quæ est cibi, & potus exhibitio, respondet primo incommodo, quantum ad restaurationẽ deperditi ſm Gal. i. aph. ventris vere & hyeme &c. nisi enim esset corporis deperditio, non indigeremus cibo & potu. & quantum ad alterationem, respondet aer, & aliqua alia. Et quantum ad secundum incommodum, respõdet potio, chirurgia, & euacuatio.

Operatio ergo medicinæ cum sit ad reparanda incommoda accidentia corpori humano ex indebita exhibitione sex rerum non naturalium.

Potio autem, & chirurgia differunt, quia per potionem euacuatur res quæ facile expellit̃. & per chirurgiã quæ de difficili expellit̃. Potio hic sumitur large, ita quòd ipsa se extendit ad omne illud quod assumitur, tàm intra q̃ extra. Intra, vt syrupus, electaria, medicinæ, & opiata. Extra, sicut emplastrum, balneum, & alia.

Balneum duplex.

Vnde sciendum est, quòd balneum est duplex. s. vniuersale, & particulare. Particulare, vt cum aliquis se balneat vsq; ad ventrem tantũ, sicut in dysenteria, aliquando vsq; ad genua, & illud dicitur proprie encatisma. Vniuersale vero est triplex. s. aqueum, aereum, et igneum: aqueum est duplex. s. calidum & frigidum. Calidum fit triplici de causa. s. ad euacuandum, quia ſm Auicen. & Gale. iij. aphor. Balneum euacuat ea quæ corpori ab exterioribus vicinantur: & ad confortandum, quia ſm Isaac cap. de amore, ſm eos aliqui animantur cum intrant balneum, & ad impinguandum, quod datur hecticis, & consumptis post comestionem per sex horas. primum facit. s. sua caliditate. secũdum sua similitudine cum calido naturali. tertiũ sua apertione, & attractione, quia aperiendo viam, & attrahendo nutrimentum ad membra debilia, ea impinguat. Frigidũ vero balneũ valet ad cõfortandũ in eis, in quibus est calor fortis potens resistere ne extinguatur. vnde. iij. aphor. Iuuene bene carnoso & tetano. balneũ aqueũ dicitur soliũ.

Bal[neum] trip[lex]

Balneum aereum est cum aliquis sedet in tina vacua cooperta bene, & à vase in quo sunt herbæ decoctę per quodda canale fumus illius decoctionis ad tinam fertur. Istud autem balneum aereum dicitur stufa.

F

Balneum igneũ dicitur cum aliquis sedet supra lapides calidos, & istud bal. valet hydropicis cum ipsos desiccet, & appellatur pyria. Et non tantũ balneum ab extra exhibetur, sed quædam alia, sicut epithemata, cum succus herbarum apponitur. Et cataplasmata, cum apponuntur succi, & herbæ simul coctæ. Et embrocatio, cũ ab alto liquor aliquis infunditur. Et emplastrum, cum confectio dura super locum ponitur. Et apozima est decoctio ex herbis super locum posita.

Medicinæ quæ extra assumuntur, diuersificantur secundum quòd ipsę per diuersa foramina administrantur, sicut per os, & per nares, & per oculos, & per secessum, & per virgam, & per os matricis.

De diæta autem ſm quòd ipsa est exhibitio cibi, & potus, & sex rerum nõ naturalium, determinat Isaac, nõ tantum in suis diætis, sed etiam in libro de febribus, & Auic. De chirurgia autem Rasis Constantinus, & Auic.

G

Sed potio siue medicina est duplex. s. simplex & composita: de simplicibus determinat Auic. & de compositis determinat Aui. Rasis, & etiam Gal. & multi alij. Sed quia alij determinauerunt de medicina composita multum cõfuse, & non euidenter, Ideo Nicolaus cuius librum exponere intendimus de compositis medicinis, causa facilitatis artis medicinæ, determinauit sub compendio, abbreuiando quę ab alijs prolixe sunt determinata: & etiam ipse docet modum dispensandi medicinas compositas &c.

Partiti[o]

Ego Nicolaus rogatus à quibusdam &c. Iste liber diuiditur in duas partes, scilicet procemium & executionem. Secũda incipit ibi. Aurea &c. prima in tres. In quarum prima, dat causam operationis. In secũda, dat modum suæ operationis. In tertia, addendo causam finalẽ captat beneuolentiam. secunda incit ibi. tria requiruntur. tertia ibi. prædictæ vero doctrinæ. Prima istarum diuidi uiditur in tres. In prima dat modum dispensationis. in secunda modũ confectionis. in tertia modum cribellationis puluerũ. secunda ibi. Conficiendo. tertia ibi, puluerum cribellatio. Secunda harũ in duas. primo dat modum confectionis medicinarũ cõpositarũ. secundo ostẽdit quare mel in eis ponitur. secunda ibi. Tribus nãq; de causis &c.

H

Mellis bonitas cognoscitur ex vi.

Nota, q̃ bonitas mellis cognoscitur ex sex, scilicet tempore, vnde mel vernale melius est q̃ hyemale. secundo ex colore, vnde mel rubeũ simile auro melius est alio. tertio ex situ eius, quia mel est terreũ: & ideo cum mel quod est in profundo sit magis terreum quã mel quod est superius, ideo quod est in profundo est melius, & econuerso est de oleo, quia oleum cum sit aereum, & cum oleum quod est superius sit magis aereum, ideo est melius q̃ oleum quod est inferius. Quarto cognoscitur ex eius sapore. vnde mel quanto dulcius, tanto melius. Quinto ex eius substantia. vnde mel quanto magis densum, tanto melius. Sexto ex eius origine. vnde mel apum, melius est q̃ aliud, & est melius quã mel de canna factum. Item nota, quod cribellatio

latio & puluerizatio idem sunt. Et sit puluis medicinalis subtilis duabus de causis, vna est, vt ad remota loca possit transire, secunda est, vt cito alteretur. Similiter puluis medicinalis fit crassarum partium duabus de causis, vna est vt diu in stomacho remaneat, & ibidem diu operetur, secunda causa est ne virtus eius cito euanescat.

Et quia mel est compositiuum medicinarum, ideo primo de melle quæramus cuius complexionis sit, & videtur ꝙ temperatæ. G. i. apho. supra illū apho. quę crescunt &c. Dicit ꝙ illud quod ab alio deciditur simile est ei à quo eleuatur, sicut fumus eleuatus à iuuenibus similis est eis, & fumus eleuatus à senibus similis est eis. Sed mel generatur ex rore cœlesti, & ita ab eo eleuatur, sed ros est temperatę complexionis, ergo &c.

Item de rore duo generantur scilicet manna & mel, sed manna est temperatæ complexionis, ergo &c. Item diceret forte quis ꝙ apis facit mel sicut artifex, & vestigium causę lucet in suo effectu, cum ergo apis sit terreæ & siccæ complexionis, mel erit similiter terreæ & siccæ complexionis, apis enim est terreæ & siccæ complexionis, cū sit carēs sanguine & cum sit animal annulosum habens annulos.

Sed contra apis est terreæ & siccę complexionis, mel est calidum & sic. secundū Arist. lib. de animalibus ergo &c.

Solutio, ad hoc ego dico ꝙ mel est calidum & siccum, sed in quo gradu: ego dico ꝙ Isaac in diætis particularibus ipsum ponit calidum & siccum in secundo gradu, verum est ꝙ ipsum est magis siccum ꝗ calidum, apes enim accipiunt flores & rorem maxime super salices & quercus, & hæc duo simul pistant, & ex hoc composito faciunt mel & ceram, & hoc compositum diuidunt in duas partes, vna pars est magis crassa & viscosa, & est cera, de qua ipse faciunt domum suam, & alia pars est magis subtilis, & est mel quod est nutrimentum apum, quod est simile apibus in complexione scilicet calida & sicca, vnde cum apis separat ab ista massa crassum & viscosum à subtili, crassum & viscosum fit cera de qua facit apis domum suam, de subtili autem quod est mel, facit nutrimentum suum, vnde mel propter subtilitatem suam fere habet totam naturam aeream illius massæ. Cera enim est humida & temperata inter calidum & frigidum, ideo suum calidum parum resistit frigiditati aeris, ideo ipsa cera cito coagulatur à frigiditate, & à sicco terræ infuso vbiqꝫ per ipsam & fortiter annexo humido aqueo eius, propter quam annexionem ipsa cera est viscosa. Sed mel est ca. & sic. liquidum vt sit nutrimentum quia liquidum est cito passibile, & tale debet esse nutrimentum, & est calidum & siccum. vt sit nutrimentum apis, quæ est calid. & sicc. Et est mel calidum ex tribus, scilicet ex materia ex separatione & ex artifice. Ex materia, quia massa in qua sunt pistati flores & ros est calida. Ex separatione, quia pars aerea quæ est magis calida cadit in mel, & magis aquea cadit in ceram. Ex artifice, quia apis est calidæ complexionis. Ex istis tribus eisdem mel est siccum, & est magis siccum quàm calidum.

Ad primum cum dicitur, quod ab aliquo eleuatur est simile illi &c. Hoc est verum de eo quod ab alio eleuatur sine alteratione, & per solam decisionem, sed hoc non est verum de eo quod eleuatur ab alio per alterationem & decisionem. Ad aliud dico ꝙ non est simile, nam manna fit de rore per artem hominis verberando & nihil miscendo, sed mel fit de rore per artem innatam apis & per alicuius immistionem. Ad aliud dico ꝙ duplex est calor viuentibus. s. calor complexionalis & calor animæ. Calor complexionalis est de substantia corporis viuentis, sed calor animæ fluit per corpus, & iste calor cum spiritu generatur in corde ex sanguine. Ideo loquendo de ipso calore animæ habentia plus de sanguine habēt plus de illo calore & sunt calidiora ꝗ animalia non habentia sanguinem. Loquendo tamen de complexionali caliditate animal sonās in volando potest esse calidius ꝗ aliquod animal habens sanguinem, apis enim sonat in volando propter spiritum percutientem suum diaphragma, similiter apis inquantum mi-

A stum, multum habet de calore cōplexionali, propter quod apis habet pinguedinem & punctionem calefacientem & maturantem, vnde apis est animal frigidum priuatū calore animæ, sed est calidum calore complexionali, & econuerso est de porco, & ideo apis caliditate cōplexionali calefacit, et maturat apostemata supra quę ponitur, calefacit pungendo aculeo suo, & calefacit mel quod ipsa facit.

Consequenter quæritur propter quid ponatur mel in medicinis compositis. Et ponitur in eis, vt eas præseruet & conseruet à putrefactione, & videtur ꝙ non sit verum, quia nullum consumptiuum præseruat, sed mel est cōsumptiuum cum sit calidum & siccum. ergo &c. Item Isaac, mel est acutum & ita aperitiuum, sed omne tale præbet calido extraneo ingressum, sed omne tale est putrefactiuum & non conseruatiuum, ergo &c. Consequenter quæritur cum quo melius conficiantur medicinæ, aut cum melle, aut cum zuccaro, & videtur ꝙ cum zuccaro, quia zuccarum est magis temperatum cum sit calidum in fine primi gradus & humidum in medio eiusdem, sicut dixit Isaac, B sed mel est siccum in secundo gradu, ergo zuccarum est minus transmutatiuum medicinarum quàm mel, & magis medicinale, ergo magis conseruatiuum. Oppositum vult vsus omnium.

Propter q̄d mel ponitur in medicinis.

Queritur cū quo melius conficiatur me. vel cū melle vel cum zuccaro.

Solutio. Ad primum dico ꝙ mel ponitur in medicinis propter tria, propter palliationem, quia palliat horribilitatem medicinæ, sunt enim multæ medicinæ quę nisi cum melle conficerentur, non solum inferrent horribilitatē sensui gustus, sed etiam cæteris membris, quare ab eis non attraherentur, sed potius repellerentur, operatur enim mel in medicina quod esca in hamo, membra enim attrahunt cum dulcedine mellis amaritudinem, per quam confortãtur & depurãtur. Secunda causa quare mel ponitur in medicinis est, vt ipsum medicinas mundificet, quia ipsum caliditate sua superfluitates consumit, resoluit, & expellit. Tertia causa est, quia mel conseruat species & medicinas, quia mel sua viscositate facit medicinas compositas viscosas, qua viscositate non permittit eas euocari à calido extra. C Ad primum dico ꝙ licet in principio consumat, in fine tamen conseruat sua viscositate, sicut sal. Ad aliud dico ꝙ mel est parum acutum, ideo sua viscositas plus valet ad conseruandum, ꝗ sua acuitas ad consumendum. Ad secundum dico, ꝙ syrupus factus cum melle, simpliciter melius valet ꝗ factus cum zuccaro, & causa quadruplex est. prima est quia multum viscosum melius conseruat medicinas compositas in syrupo ꝗ zuccarum. Secundo, quia mel est dulcius cum sit dulcius omni re. Tertio, quia mundificat medicinas magis quam zuccarum, cum sit calidū in secundo gradu & zuccarum in fine primi gradus. Quarto, quia melius digeritur quam zuccarum. Et licet syrupus factus cum melle sit melior simpliciter ad digerendū, tamen ad confortandum & infrigidandum melior est syrupus factus cum zuccaro ꝗ cum melle, si tamē volumus digerere, debet confici cū melle, si volumus infrigidare, cū zuccaro, si volumus vtrunqꝫ, cum vtroqꝫ. Ad obiectum D contra, dico ꝙ licet zuccarum sit temperatum, est tamen propter hoc passibilius & putribilius, ideo ipsum minus conseruat, & minus valentem reddit syrupum. Et dico ꝙ licet mel sit magis acutum, ꝗ zuccarum, non tamen alterat propter suam actionem medicinas magis nisi tantum quo ad dulcedinem reprimendo amaritudinem, & non quantum ad virtutis debilitationem, nisi debilitatio melioret materiam, & sic soluatur.

Propter tria mel ponitur in medicinis.

Propter quatuor syrupus factus cū melle melius valet ꝗ cū zucca.

Syrupus rosaceus sic fit. Accipe rosas recentes & pone in vase per se, & in caldario pone aquā donec bulliat, & ebullientem supra rosas prædictas infunde, & postea vas ipsum tege ne exeat fumus, ex quo aqua ibi refrigerata est, rosas inde eijce, & alijs recentibus aquam eandē iterum bullitam superinfunde, mutando rosas donec illa aqua rubea fiat, de hac autem aqua. iiij. lib. accipe, & ibi iiij. lib. zuccari infunde, cum autem bullire incepit, albuminum ouorum aliquot cum aqua frigida donec spumescat

Modus faciendi syrupum rosatū ex infusione.

scat concutias, & illam spumam in syrupo bulliẽtem spargendo infunde, & cũ nigrescere hæc spuma inceperit, suauiter cum cacia remoue, & iterum aliam infunde, donec clarus fiat syrupus, & cum inceperit syrupus quasi filũ facere, si cum digito tetigeris, aut à cacia dependens adhæreat, coctus est, valet calori feb. & siccitati, sitim reprimit, confortat, & constipat. Eodẽ modo syrupus viola. fit, humectat, siccis febribus, & phthisicis conuenit, et cõstipatis ventrem laxat. Syrupus nenufarinus eodẽ modo fit, valet contra maximum calorẽ, maxime in acutis & peracutis.

Prius est videndum de simplicib' q̃ de compositis propter quatuor.

NOn est possibile vt homo cognoscat medicinas cõpositas, nisi prius cognoscat simplices, cum igitur Nicolaus determinet cognitionem medicinarum compositarum, prius de medicinis simplicibus est videndũ & hoc quatuor de causis. Prima causa est, propter nominum mutationẽ, quod enim vnus homo vno nomine nominat, alter alio nominat, propter quod simplices medicinæ non semper per nomina distinguuntur, tamen semper distinguuntur per virtutem. Secũda causa est, propter vulgi opinionẽ de simplicibus medicinis, quod enim dicit esse verũ, frequentius est falsum, & est opinio vulgi quod dicunt omnes, & etiã plebs, errãt enim in pluribus qui eos sequuntur. Tertia causa est, propter paucitatem experimẽti, quia cum virtutes medicinarum simpliciũ non sciamus experimento, eas aliquando scimus per doctrinam.

Item si experimento non scimus quę medicina iuuat, & quæ nocet, hoc aliquãdo scimus per doctrinam. Vnde de simplicibus medicinis volumus hic determinare quædã, vt per doctrinam completius cognoscamus, quæ simplex medicina iuuat, & quæ nocet, quia per experimentum incomplete, vel nullo modo cognoscimus, licet enim aqua frigida semel exhibita calefaciat, ipsa tamen toties posset exhiberi ꝙ frigefaceret.

Circa medicinam simplicem tria videamus, primũ est de hoc vocabulo, simplex medicina. secundum est de eius complexione in generali. tertium est de eius complexione simpliciter in speciali. Circa primum sic procedo & dico, quod hoc vocabulum simplex medicina est æquiuocum, habet enim tria significata, nam vno modo simplex medicina est medicina cuius substantiæ non est admista aliqua contrarietas, & ita est simplex medicina cuius substantia & succus, & cuius pars centralis & pars superficialis sunt eiusdem naturæ & eiusdem operationis homogeneæ. Et per oppositum illa medicina cuius substantia & succus sunt diuersarum naturarum & diuersarum operationum sicut caulis, est composita medicina.

Similiter illa medicina cuius pars centralis & pars superficialis sunt diuersarum naturarum & diuersarum operationum est medicina composita.

Secundo modo dicitur medicina simplex, quæ tantum apparet simplex esse, licet secundum veritatem sit composita, & sic omnis medicina producta à natura est simplex, & per oppositum omnes syrupus, & omnia electaria & oĩa antidota, & omnes opiatæ, sunt medicinæ compositæ.

Tertio modo dicitur simplex medicina, quia non est cõposita per artẽ, & isto modo omnes medicinæ quæ sunt, tales quales eas natura producit sunt simplices, & per oppositum illę sunt compositę quæ artificialiter confectæ sunt.

Circa secundum sic procedo & dico, ꝙ complexionum medicinarum alia est actualis, alia potẽtialis. Actualis est illa quæ actu in illa medicina præsens est, & appello esse actu, quod est in esse completo vltimæ perfectionis suę, sicut aqua calida est aqua calida actu, & huius complexionis tactus est cognitor. Complexio potentialis est illa quæ est in potentia in medicina, & hoc est tribus modis. Vno modo complexio est potentialis in medicina quæ habet esse imperfecte, & sub esse incompleto complexionem siue virtutem aliquid faciendi, & sic equus vnius anni aut mulus cursibilis dicitur, quia habet imperfecte & sub esse incompleto potentiam ad currendum. Sic puer dicitur sapiens, non ꝙ habeat perfecte scientiam, sed sub esse incom-

E pleto, & de hac potentia dicit Gal. in habente huiusmodi potentiam, habemus fiduciam vt fiat, licet nõ sit factum, adhuc hæc potentia est agentis. Secũdo modo complexio est in medicina in potentia, quia habet potentiam passiuã, vt ista complexio fiat in esse, sicut panis habet potentiam passiuam, vt in eo fiat complexio carnis in forma carnis. Et similiter sanguis est in potentia passiua, vt in eo fiat forma & complexio carnis similiter, sed differẽter, quia inter carnem & panem multa cadunt media, & inter carnem et sanguinẽ non cadit medium, & hęc est potentia patientis. Tertio modo cõplexio in potentia in medicina est qñ medicina est apta nata habere etiã ex suis principiis, sicut medicina ex suis principiis propriis est apta nata esse calida et calefacere corpus humanum plus debito, et etiam sicut aliquis ex suis propriis principiis est aptus natus esse carnosus, & non ex causis extrinsecis sicut à balneo, & hæc potentia est quæ est de secunda specie qualitatis.

Secundo modo complexio medicinæ potest diuidi sic.

F Complexionum medicinarum, alia est temperata, alia est lapsa, sicut complexio corporis humani, alia est temperata, alia lapsa, & appello complexionem corporis humani temperatam, non quia corpus humanum sit omnino temperatum, quia si sic, tunc homo esset dignus decorari sicut angelus, vt dicit Gal. sed appello complexionem corporis humani temperatam, quando homo non indiget coopertorio ad hoc ꝙ calefiat ad mitigãdam suam frigiditatem, nec indiget ablatione vestium vt frigefiat ad mitigandam suam caliditatem. Similiter medicina alia est temperatæ complexionis, alia lapsæ. Temperatæ complexionis est illa quæ nec calefacit nec infrigidat, nec humectat nec desiccat plus debito, sed conseruat hominem in sua naturali cõplexione. Lapsa est illa quæ calefacit corpus humanum plus debito. Illa autem quæ calefacit corpus humanum plus debito est calida lapsa.

Tamen aliquid potest esse calidum quatuor de causis. Primo, quia est calidum in fine caliditatis, & sic ignis dicitur calidus. Secundo, quia in eo dominatur calidum elementum, & sic mistum in quo dominatur ignis dicitur calidum. Tertio quia calefacit corpus humanũ plus debito, & sic acuta, amara, salsa, dicuntur calida, & sic etiã quædã medicinæ dicuntur calidæ. Quarto quia est illud quod est calidum respectu aliorum suæ speciei temperatorũ, & sic multi homines dicuntur calidi sicut illi qui sunt lapsi in calido. Similiter illa medicina quæ frigefacit corpus humanum, dicitur frigida lapsa, tamen aliquid potest frigefieri quatuor de causis sicut calidum, & sicut dicitur de calido & frigido quadrupliciter, sic eodem modo de sicco & humido potest causa quadrupliciter assignari.

G Tertio modo potest diuidi complexio sic. complexionũ alia prima, alia secunda. Prima est ea quæ t in eo quod fit ex non habentibus complexionem, & hæc est complexio misti, in eo ꝙ mistum est immediate ex elementis quæ nõ habent proprie complexionem, sed puras qualitates non fractas. Secunda est illa quæ fit in eo quod fit ex habentibus complexionem, & hæc complexio reperitur in medicinis compositis à natura, sicut lac componitur ex sero, butyro, caseo, & caulis componitur ex duabus substantiis, & psyllium ex duabus, & fere omnes medicinæ à natura cõpositæ sunt tales, & sic hæc secunda complexio reperitur in medicinis omnibus compositis ab arte sicut in syrupis, electariis, trochiscis, & opiatis. Complexio secunda medicinarum potest sic diuidi, nam quædam medicina habet substantiam stipticam & constipatiuam intra, & laxatiuã extra, vt caulis. Et quædam habet substantiam calidã intra, & frigidam extra, vt rosa, & ideo rosa est rubea extra, scilicet propter substantiam eam rubificantem extra. Et quædã habent substãtiam viscosam extra, & frigidã intra in profundo, vt psyllium, vnde psyllii pars corticalis est adustiua, quia superficialis est frigida. Sed quia in psyllio pars frigida est frigidior quàm calida, ideo totum compositum psyllium dicitur frigidum. Item complexio secunda

H medicinarum

medicinarum potest sic diuidi, complexionum medicinarum, alia firma, alia non firma. Firma est illa, quæ licet sit composita ex diuersis complexionibus, non tamen potest diuidi, nec separari in substãtias diuersimode complexionatas propter nimium annexum partium nec per artem, nec per naturam, nec per caliditatem naturalem, nec per ignitum, nec per decoctionem. Non firma, est illa quæ est composita ex diuersis complexionibus, & hæc potest diuidi in substantias diuersimode complexionatas, & complexio complexionatorum ex quibus componitur, vnum potest separari ab alio, aut per decoctionem, aut per ablutionem, sed si complexio sit debilis, tunc fit separatio per ablutionem, sicut est in endiuia, sed si sit cõplexio mediocris & fortis, tunc fit separatio per decoctionem, sicut in caulibus, si sit complexio fortissima, tunc impossibilis est separatio, sicut est oleum quod est compositum ex substantijs diuersimode cõplexionatis & indissolubiliter, propter nimium nexum & viscositatem partium olei. Et cum dicimus compositam esse medicinam ex cõtrarijs complexionibus, quarum vna est calida, & alia est frigida, nos nõ volumus dicere ꝙ in vna medicina sint duæ complexiones contrariæ, quarum vna sit calida & alia frigida. sed volumus dicere ꝙ in vna medicina sunt duæ substantiæ deferẽtes illas duas complexiones contrarias, attamen illæ duæ substantiæ deferentes complexiones contrarias cõmiscentur per totum, ita ꝙ cum qualibet parte vnius sit pars alterius, & tunc suæ complexiones inuicem franguntur, & faciunt vnam medicinam nõ compositam, sed simplicem temperatam, & similium partiũ per totum. Sed si illæ substantiæ deferentes contrarias complexiones non commisceantur complete, sed vna sit iuxta aliam, vt vna sit in cẽtro & alia in circunferentia, ita ꝙ quælibet pars medicinæ non sit composita ex illis duabus substantijs, tunc illæ cõplexiones duarum istarum medicinarum nõ franguntur, nec remittuntur, & tunc istæ substantiæ constituent vnam medicinã non simplicem sed compositam dissimilium & non similiũ partiũ in complexione, licet tamen ipsa appareat simplex sicut caulis, & talis medicina per istas duas substãtias facit in corpore humano duas operationes, cũ illæ duæ substãtiæ diuidũtur à se inuicẽ per calorẽ naturalẽ.

Circa tertium sic procedo, medicinarum alia subtilis, alia crassa. subtilium, alia subtilis in passione, alia subtilis in actione. Illa medicina est subtilis in passione quæ facile potest diuidi in partes paruas. Subtilis in actione est quæ facile penetrat per foramina parua, & per corpora parua. Crassa in actione per oppositum, et per oppositum illa medicina est crassa in passione, quæ non potest faciliter diuidi in partes paruas. Itẽ medicina quantũ ad eius cognitionẽ potest sic diuidi. Medicinarũ simpliciũ, alia rara, alia densa. Rara, est illa ĩter cuius partes sunt plures vacuitates & partes aereę, cũ nõ sit ponere vacuũ. Densa est illa ĩter cuius partes nõ sunt positæ vacuitates idest partes aereę. Et nota ꝙ rara medicina in corpore humano de facili ĩflãmatur à calore febrili, sed densa nõ de facili inflãmatur, sed potius fit carbo. Vñ Gal. dicit ꝙ rara medicina magis est flãma ꝙ̃ carbo. Sed densa medicina magis ẽ carbo ꝙ̃ flãma, & hęc sufficiãt de medicinis simplicibus ꝙ̃tũ ad præsens.

Consequenter accedamus ad medicinas cõpositas quę cõponuntur per artẽ, quia de his intẽdimus principaliter. Sed quia iste liber totalis ẽ de medicina practica, ideo ſm operationẽ medicinæ procedamus. Et quia in operatione medicinæ primo oportet malam materiã digerere, quę digestio fit per syrupos, & per electaria, & secundo eam digestam euacuare debemus, quæ euacuatio fit per medicinas euacuantes, secundum Hippocra. i. aphoris. dicẽtem, digesta medicari, & tertio debemus residuum materię malæ consumere, & membrum inanitum per euacuationem medicinæ confortare, quod fit per oppiatas.

De syrupis.

[Sy]rupi in [apo]thecis [...]edi. xij.

Item primo volumus determinare de syrupis et electarijs quæ sunt digestiua. Secũdo de medicinis euacuatiuis. Tertio de oppiatis quæ habent residuũ materiæ malæ consumere, & membrum confortare. Inter syrupos & electaria primo dicamus de syrupis, postea de electarijs. Incipientes igitur à syrupis, primo dicamus, quòd syrupi sunt nouem vel decem qui communiter debent inueniri in apotheca, si apothecarius sit bonus, qui sunt hi, syrupus ros. syrupus viol. syrupus nenusa. syrupus oxyzaccaræ, syrupus aceto. oxymel simplex, oxymel diureticum, oxymel scilliticum, syrupus de absinthio, syrupus de fumoterræ, & cum his possunt addi alij scilicet syrup. myrtinus, syrup. citoniorum, & ita in vniuerso. xij. sunt syrupi. vnde ỹ. Oxymel est triplex, nenufaris, & violatus. De fumo terræ myrto, atque rosato, Absinthio, acetoso, post oxyzaccara iuncto. Et horum syruporum videamus primo compositionem vel confectionem. Secundo propriam vniuscuiusque virtutem. De primo dico quòd omnis syrupus conficitur aut cum melle aut cum zuccaro, & si sit sine his, non erit syrupus. Sed ille syrupus qui fit cum zuccaro melius debet coqui, quàm qui fit cum melle, cum mel sit magis conseruatiuum et minus corruptibile et putrefactibile ꝙ̃ zuccarum propter quod syrupus factus cum melle diutius conseruatur ꝙ̃ cum zuccaro factus. Item vbi ponitur mel quanto minus decoquitur, tanto magis laxat, & quanto magis decoquitur, tanto magis restringit. Item syrupus melius debet coqui in æstate ꝙ̃ in hieme, ne putrefiat & corrumpatur à caliditate æstatis. Item syrupus quãto melius decoquitur, tanto melius est, nisi fiat ex rebus talibus quæ non patiantur multam decoctionem, quæ sunt res calidæ & multum passibiles. Item diuersæ res ponuntur in syrupis, sicut radices, flores, & folia, sed non sunt ponendæ simul in decoctione, sed primo difficiles ad coquẽdum, sicut radices, & post minus difficiles, sicut folia, & postea facillime, sicut flores. Si enim flores ponerentur in principio decoctionis cum radicibus antequàm radices essent coctæ, virtus florum esset totaliter consumpta. Item aliquando pulueres ponuntur in syrupis & non debent poni in principio decoctionis, ne virtus eorum euanescat per decoctionem, non ante zuccarum, ne syrupi & zuccarum deturpentur, sed post zuccarum, & non modo quocunque, sed in sacco ponitur puluis & exprimitur saccus, & puluis cadit subtilis in syrupo. Zuccarum ponitur in syrupis vt conseruet syrupum, & medicinas simplices in syrupo, & etiam vt attrahatur ad membra syrupus & medicinæ quæ in eis sunt, & hoc cum melle, & etiam vt sua dulcedine reprimat horribilitatem medicinarum existẽtium in syrupo, ideo secundum horribilitatem vel quantitatem horribilitatis medicinarum existentium in syrupo debet esse quantitas zuccari. Et syrupus habet terminum suæ decoctionis, qui cognoscitur duobus modis. Vno modo, si cum spatula eleuetur, & fortiter teneat se gutta ad spatulam, coctus est sufficienter. Alio modo, si gutta vna ponitur supra cultellum si non spargatur diffundendo se vndique, coctus est syrupus.

Syrup⁹ q fit cum zuccaro plus debet decoqui ꝙ̃ cum melle,

Consequenter accedamus ad regulas speciales. Et primo ad syrupum rosatum. Rosa est frigida in primo gradu, sicca in fine secundi, & habet duplicem substantiam. Vnam ponticam & stipticam, & est id quod adhæret stipiti, quod est tale propter partes aquosas & terrestres, quę ibi dominantur. Alia substantia eius est aromatica, ex partibus igneis & aereis, & est versus summitatem folij, & hæc substantia est amara in superficie. Alia in profundo, & confortat sua ponticitate & aromaticitate, & caput in æstate & infrigidat. De rosa fiunt quinque res. Prima est syrupus coctus. Modum autem conficiendi satis tangit Nicolaus, & valet iste syrupus & contra febres sua frigiditate, & contra sitim sua humiditate valet, & confortat & constipat sua stipticitate. Secundum quod fit de rosa est electarium rosatum, sicut post videbimus cum loquemur de electarijs. Tertium quod fit de ro. est mel rosatum, quod stomachum confortat. Quartum est aqua rosa. quę valet ad infrigidandum oẽm materiam ualidam. Item si rosa

De syrupo rosa. De ro.

De rosa fiũt quinque.

si rosa decoquitur in aceto & in aqua pluuiali, & spongia infundatur & superponatur stomacho, vomitũ reprimit, et fluxum sanguinis stringit. Quintum quod fit de rosa, est oleum rosa. quod per inunctionem iuuat stomachum inflammatum, sed in hoc oleo debet poni parum aquæ ne oleum inflammet stomachum.

De syrupo vio. Quid sit viola.

Consequenter accedamus ad syrupum violatum, viola est flos notus, frigidus & humidus, aromaticus, & quædam sunt subalbæ, & minus aromaticæ, & minus etiam laudabiles, & quædam sunt purpureę, & sunt obscuræ, & magis laudabiles, & quanto sunt purpuriores, & quasi subnigrę, tanto meliores, & laudabiliores, syrupus autem viola. eodem modo fit sicut rosa.

De sy. nenufario. qd sit nenufa.

Consequenter accedamus ad nenufarinũ syrupũ. Nenufar est flos frigidus & humidus multum, & si de eo & de floribus papaueris fiat succus, sedat libidinẽ, de eo fiat syrupus omnino sicut rosatus, & de alijs floribus. valet et iste syrupus in causis pectoris & tussi ex causa calida, & in feb. acutis & peracutis calidissimis, quia magis infrigidat & alterat ꝙ violatus, sitim sedat, somnum prouocat, materiam incrassat, cauendum est ne in cholera crassa detur, sed tantum subtili. Nunc quæramus de operationibus medicinæ practicæ. Et quia in operationibus medicinæ practicæ fit primo digestio & secundo euacuatio malæ materiæ, & tertio balneatio, & quarto oppilatio, & quinto phlebotomia, ideo primo quęramus de digestione quid sit.

De digestione.

ET si dicatur sicut dicit Auic. ꝙ digestio est qualitas faciens cessare putredinem substantia manente, Contra, qualitas non corrigit peccatum substãtiæ, sed putrefactio est peccatum substantiæ cum sit corruptio substantiæ, quia putrefactio corrumpit complexionem, quæ est dispositio ad formam, & per consequens corrũpit substantiam, ergo digestio non est qualitas faciens cessare putredinem. Item si digestio, faceret cessare putredinem, tũc nihil digereretur nisi putridum, sed hoc est falsum, quia cibus digeritur, qui nõ est putrefactus & chymus, ergo &c.

Item in sanis aliquando fit digestio materiæ euacuandę per syrupos, in quibus nulla est putrefactio, ergo &c.

Item cum nulla sit materia putrida nisi illa quæ est in minera putredinis, tunc nulla materia digereretur, nisi illa quæ est in minera, sed hoc est falsum. Item cum in statu materia sit digesta, tunc ergo cessaret putredo, & tunc in statu non esset febris. hoc aũt est falsum, ergo &c.

Item dicit substantia manente. ergo tunc materia digesta debet manere in corpore, & non debet euacuari, qđ est contra Hipp. digesta medicari &c. Dices forte ꝙ digestio est repressio materiæ malæ, sicut dicit Gal. Contra cũ in omni statu materia sit digesta, in statu materiæ malitia est repressa, ergo omnino materia non affligit, sed erit status melior horarum. qđ falsum est, sed est nequior. Sed dices ꝙ digestio est præparatio materiæ ad expulsionẽ. Contra ſm hoc quidem deberet quicquid digereretur expelli. sed hoc est falsum. Multa enim digeruntur quæ non expelluntur, ergo &c. Solutio. Dico ꝙ hoc nomẽ digestio est nomen æquiuocum. Vno modo potest fieri extra corpus viuens, & aliquando in viuente corpore. Si fit extra corpus viuens, tum digestio dicitur mutatio in caliditatem, & fit à calido, & non oportet ꝙ illud calidum reguletur à virtute naturali, & de tali digestione determinat Arist. in iiij. metheororum. Si autem digestio fit in corpore viuente, siue sit iuuatiui, siue nocitiui, semper tamen fit ab ea virtute. s. naturali tanꝗ regulante, & hæc digestio quæ fit in corpore humano est duplex vna est iuuatiui, & alia nocitiui. Illa quæ est iuuatiui est nutrimenti, & fit à calore naturali regulato à virtute membri, & per hanc digestionem cibus acquirit complexionem membri, vt per hoc possit acquirere formam membri. Digestio quæ est nocitiui, est materiæ quæ est causa morbi, & est duplex, vna per quam præparatur mala materia ad expulsionem. Secunda est p

Digõ ĩ corpore humano frigida duplex.

E quã corrigit mala materia, ut digeratur & mẽbra nutriat. De his duabus digestionibus dicit Haly. in techni, ꝙ digestio aliquando facit malum bonum, vt ipsum conuertat in membra & nutriat membra: aliquando facit malũ, medium inter malum & bonũ, vt ipsum expellat. Sed tamen notandum ꝙ semper natura malam materiam intẽdit digerere, sed si materia fuerit furiosa & resistens, tũc natura non potest complete eam vincere, licet eam vincat in parte, & tunc eam non facit bonam, sed mediam inter bonam & malam, vt ipsam expellat. Hæc autem diffinitio digestionis, digestio est qualitas &c. non est diffinitio digestionis cõmuniter se habentis ad digestionem extra corpus viuens, & in corpore humano. Similiter ista diffinitio non est digestionis factæ cõmuniter se habentis ad digestionem conuenientis & nociui, sed dico ꝙ est digestionis factæ in corpore viuente quæ est nociui tantum, siue illud nociuum per illam digestionem fiat bonum ad nutriẽdum & conuertatur, siue fiat mediũ inter bonum, & malum & expellendum. Cum tu quæris quid est digestio: dico ꝙ digestio in nocitiuo, siue mutet nocitiuũ in bonũ. siue in medium inter bonũ & malum, est qualitas faciens cessare putredinem substantia manente.

F Ad primũ dico ꝙ digestio non facit cessare putredinem ĩmediate, sed ꝑ medium, nam quædam sunt qualitates, quæ materiã existentem in venis habilitant, vt ipsa fluat ad mineram putredinis, & ibi putrefiat. Ego dico ꝙ digestio debet remouere à materia illa qualitatẽ per quã ipsa fluebat ad mineram ne ibi putrefiat, & per consequens nõ permittat eam fluere ad mineram putredinis, nec per consequens putrefieri. licet enim putrefactio peccet in substantia, tñ qualitas inclinatiua ad putrefactionem non peccat in substantia, quam qualitatẽ aufert digestio, & per consequens non permittit eam putrefieri. Ad aliud dico, ꝙ nihil digeritur hac digestione de qua loquitur nisi putrefactum. i. nisi illud quod habet qualitatem aliquam per quã est in via ad putrefactionẽ. Tertia ratio procedit de digestione iuuatiui, cum in sanis non sit aliquid nocitiuũ.

G Ad aliud dico ꝙ non digeritur materia quæ putrefienda est, vt illa quæ est minera, sed in illa est, quę est cum hac via ad mineram, & ad putrefactionem, ideo non valet. Ad aliud dico, ꝙ in statu non est complete materia mineræ digesta, sed adhuc est in digerendo. sed in crisi ipsa est complete digesta.

Item forte nõ digeritur materia quę est etiã minera, sed materia antecedens quæ est in venis. Dico ꝙ in statu materia antecedens est digesta, sed nõ coniuncta materia quę est in minera, & hæc in statu facit febrem. Ad aliud dico ꝙ digestio est qualitas &c. i. digestio non euacuat materiam per se, solum. n. digestiuum non euacuat materiam, sed quod est digestiuum & euacuatiuum digerit materiã & eam digestam euacuat. Ad aliud dico, ꝙ diffinitio bona est, digestio est repressio malæ materiæ, & hoc vt natura vincat super eam conuertendo vel expellendo, & ista diffinitio est eadem cum præcedente. Et ad argumentũ contra dico ꝙ status est melior horarũ, & etiam nequior,

H nam in statu materia est minor ꝗ in alio tempore, tamen ipsa tunc est magis mota ꝗ in alio tempore, & quia materia nec affligit nec affert nocumenta & symptomata nisi quia mouet, ideo plus sensibiliter affligit & fortiora symptomata inducit ꝗ in alio tẽpore. ideo status est nequior horarum ſm sensum, non tamen secundum veritatẽ, sed in tempore præcedenti materia erat maior, sed minus mota, ideo &c. Ad aliud dico ꝙ hæc diffinitio est bona, digestio est præparatio materiæ ad expellendum, & hæc diffinitio nõ est diffinitio digestionis factæ in corpore humano, sed materiæ nociuę quę debet expelli, cum ipsa nõ possit complete corrigi. Sed videtur quod natura nunquã digerat materiam ad expellendum, sed tantũ ad conuertẽdum, & tunc diffinitio Auic. est mala, digestio est præparatio materiæ ad expellendnm, probatio assumptę. G. in de iuuamentis membrorum dicit, ꝙ omne quod natura alterat, alterat vt conuertat, ergo Auic. male diffinit digestionẽ

stionē sic. digestio est præparatio materiæ ad expellendū.

Ego dico ꝙ dictum Aui. intelligitur de materia nociti- ua, quæ non pōt corrigi, sed Gal. intelligit de cibo. Vel potest dici, quod natura intendit conuertere quicquid di- gerit, sed operatio naturæ non attingit aliquando intentio- nem suam propter materiæ obedientiam. & tunc expellit materia ꝑter intentionē naturæ, & Auic. intelligit de ope ratione naturæ, & non de eius intentione, sed Gal. intelli- git de intentione eius, & non de operatione, & sic soluit.

Oxyzaccara ab oxy q̄d acetū dr̄, & zuc. fiat āt sic &c.

Syrupus acetosus sic fit. ℞. aceti partem vnam, zucca. ij. & aquę. iij. Iste autem syrupus valet in omni vbi est op pilatio hepatis, & splenis, & intestinorū, et valet in oī feb. de crassa materia. Hydromel fit ex melle & aqua, valet il- lis qui habent crassos humores, & retentionem vrinæ. va- let etiā vbi est crassa materia & phlegmatica. Oxymel simplex valet vt oxyzaccara, digerit, diuidit, & phlegma mirabiliter purgat, datur cum calida, sic fit &c.

Oxymel diureticū ℞. mellis despumati lib. i. aceti for- tissimi lib. i. & .ß. in quo bulliant radices fœnicu. ℥. ij. & ra phani. ℥. i. & .ß. rebulliant ad tertiam, deinde colentur, & supradictæ colaturæ supradictum mel addatur in stagna- to vase, & iterum bulliant lento igne frangitando cū spa- tula vsq; ad aceti consumptionem. valet fe. veræ, & quar- tanæ, & tertianæ nothæ, vt oxyzaccara phlegma digerit, diuidit, & purgat, datur mane cum calida.

Oxymel scilliticum seu cōpositum addit supra radicē scillæ. Iste syrupus diuidit, incidit phlegma, & materias vbicūq; sint in corpore, & si non habemus scillā loco eius ponamus raphanum q̄d idem operatur, etiā ille syrupus valet ad prouocandum vrinam, & contra debilitatem pe ctoris ex materia viscosa. Superius determinatū est de simplici medicina quātū ad eius nomen & quantū ad eius complexionem, & quantum ad eius cognitionem in gene rali. Nunc declaremus de ea quantum ad eius cognitionē in speciali. Sed medicina simplex duplici via cognoscitur. s. via experimenti, & via rationis, & hoc est ꝙ dicit Haly. in techni. Necesse est medico vt experiatur cum ratione, & sm̄ hoc ipse vult, vt ipse sit contentus in cognitione me dicinæ experimēto & ratione. Sic ergo manifestum est ꝙ medicus cognoscit medicinam duplici via. s. experimento & ratione, & hoc idem dicit. G. in apho. sic. Si aliquis vult artem ducere ad actum, oportet ꝙ vtatur duobus. s. expe- rimento & ratione. Et diuiduntur experimentum & ratio in duobus. s. in principijs & cognitione principiorum. In principijs sic, nā principia rationis sunt principia rei, expe rimenta sunt operationes rei in principiorum cognitiōe. Nam principia rationis intellectu cognoscuntur, sed prin cipia experimenti cognoscunt̄ sensu. Et quia principia ex- perimēti sunt nobis magis nota q̄ principia rationis, ideo prius inquiramus cognitionē simpliciū medicinarum via experimenti, & hoc quantū ad istam lectionem, secundo via rationis, & hoc quantū ad lectionem sequentem.

Circa experimentum. sciendum ꝙ duplex est experimē tum. s. vallatum, & non vallatum ratione, tunc ipsum est timorosum & fallax si nō sit vallatum ratione. vnde dicit Hip. experimētum fallax, & illud non conuenit ad cogni tionem medicinarum. Si aūt sit vallatum ratione, aut illa ratio, aut vallatio continuata est per totam operationem experimentalem, aut non. Si non, tunc experimentū indu cit cognitionē non firmam, & per tale experimentum nō debet cognosci medicina simplex à medico. Si autem ista ratio & vallatio sit cōtinuata ꝑ totam operationem expe- rimentalem, aut ista cōsideratur, vt est in fieri, aut in facto esse. si in fieri tunc experimentū est laboriosum, & longū tp̄s requiritur, & per tale experimentum sic consideratū debiliter cognoscit medicina simplex. Si in facto esse tunc per illud experimentum sic consideratum, debet medicus cognoscere medicinas simplices, & de isto sic considerato hic intendimus, & ad hoc experimentum sic vallatum ra tione, septem requiruntur & exiguntur conditiones.

A Prima est ꝙ oportet vt medicina simplex quæ experia tur, sit pura & munda ab omni extranea qualitate, ne per illam extraneam qualitatem impediatur propria operatio medicinæ, & per consequens cognitio experimentalis. Et ponit Auic. exemplum in amygdalis quæ recentes sunt temperatæ complexionis, sed vetustate consumptę amit- tunt complexionem temperatam.

Septē ī me. experiēdis. cōditiones obseruādę.

Secunda conditio est ꝙ sit experimentum in simplici ægritudine non in composita, sicut quotidiana est compo sita ex calido & frigido, ipsa. n. est frigida inquantū ex ma teria frigida est. calida vero est inquātum est morbus cali- dus. s. feb. quia omnis febris est calor innaturalis, vnde nō sequitur. hæc medicina simplex. s. euphorbium curat mor bum calidum. s. febrem quotidianam, ergo euphorbium est frigidum, quia omnis cura fit per contrarium, non seq̄- tur. Dico ꝙ euphorbium curat quotidianam non per con trarietatem quam habet ad eam quia morbus, sed per con trarietatem, quam habet ad eam gratia suæ materiæ, quia euphorbium est calidum.

B Tertia conditio est ꝙ oportet ꝙ medicina simplex ex- periatur in duabus contrarijs ægritudinibus diuersis, si- cut scamonea in quotidiana & tertiana, ipsa. n. curat quo- tidianā ex sua cōplexione, tertianam ex proprietate sua, tamen non sequitur, scamonea curat tertianam, ergo est frigida, sed sequitur ipsa ex sua complexione curat quoti- dianam, ergo est calida.

Quarta conditio est, quòd oportet ꝙ virtus medicinæ sit ęqualis qualitati patiētis, vnde in morbo calido in. iiij. gradu medicina frigida in primo administrata, neq; infri- gidat, neq; curat.

Quinta conditio est, ꝙ fiat distinctio inter per se & per accidens. vnde non sequitur aqua calefacit, ergo est cali- da, quia ipsa non calefacit per se, sed per accidens, quia ex- terius excitat calidum ad interius repercutiendo.

Sexta conditio est, ꝙ oportet ꝙ operatio medicinæ sit cōtinuata & multiplicata. Si. n. medicina calefacit quinq;

C hoīes, nō propter hoc oportet ꝙ sit calida simpliciter, nec oportet ꝙ calefaciat omnes homines. nam illi quinq; ho- mines quos ipsa calefaciebat possunt esse frigidi & tempe rati, & illud q̄d calefacit frigidos & temperatos, non opor tet ꝙ calefaciat calidos.

Septima est, ꝙ oportet ꝙ experimentum fiat in corpo- re humano, & primo in temperato, postea in lapso, & po- stea in ægro, & non in aliquo alio. vnde non sequit̄ hęc me dicina simpl̄r infrigidat leonē, ergo est frigida. Sunt. n. quę dam medicinę relatę ad corpus leonis frigidę, & ipsum in- frigidant, tamē ipsæ relatæ ad corpus humanū, sunt ca. & ipsum calefaciunt, propter hoc experimentū debet fieri in corpore humano fulcitum istis. vij. conditionibus, & sic fulcitum erit rōne, & hoc experimentū ducit in cognitio- nem rei expertæ, & alia experimenta faciunt illi qui prin- cipia medicinę cognoscunt per doctrinam.

Habito de tribus superioribus syrupis. s. rosato, viol. & nenufarino. Nūc dicamus de alijs quinq; syrupis. s. oxy

D zaccara, syrupo acetoso, oxymelle simplici, diuretico, scil litico, & hoc quātum spectat ad præsentem lectionem. Et primo dicamus de oxyzaccara.

Oxyzaccara fit de vino malorū granatorum & aceto, & zuccaro, ita ꝙ accipiunt̄ vini prædicti. ℥. viij. & aceti. ℥. iiij. & zuccari lib. i. & in stagnato vase bulliant mouen do cum spatula, donec ad quantitatē zuccari remaneāt, et adeo fit spissum ꝙ possit diuidi sicut electariū. Zuccarum est temperatum in caliditate & humiditate. plus tn̄ habet de humiditate q̄ caliditate. Vnde dicit Isaac in diætis par ticularibus, ꝙ zuccarū est calidū in fine primi gradus, & humidum in medio eiusdem. habet virtutem dissoluendi cho. & vētrem humectat absq; vlla morsura, et stomachū mūdificat. Sciendū tn̄ ꝙ si exhibeatur cholericis, ipsum in cholerā conuertitur, et auget eā. sicut. n. acetositas sedat choleram, sic dulcedo quę est ei contraria auget eam, quia contrariorū contrarij sunt effectus. Platearius aūt dicit ꝙ plus

De oxyzac cara.

De zucca- ro.

plus humiditatis quam caliditatis habet, & fit de cannamelis quae inuenitur in transmarinis partibus. s. in Hispania & Sicilia. Et eligendum est illud quod est albissimum intra & extra, & non rubeum, quia rubeum calidius est melle, & ideo mel est melius illo. Si syrupi emanant ab apothecarijs, timendum est ne sint de zuccaro rubeo, ideo melius est ægro et medico, quod eos medicus faciat quam eos emat ab apothecario.

De aceto.

Acetum frig. & sic. est, virtutem habet penetratiuam subtilitate suæ substantię & constrictiuam ex suis qualitatibus, ideo acetum incidit & diuidit crassos humores & viscosos, acetum etiam est aliquantulum calidum caliditate quam acquirit per putrefactionem, non dicitur calidum, quia sua frigiditas vincit suam caliditatem, & est plus frigidum quam calidum. Acetum enim fit per ebullitionem & accidentalem caliditatem in vino vel alio, facientem expirare partes igneas & aereas, remanentibus partibus aquosis & terrestribus, & ideo acetum pro partibus terrestribus est siccum, & pro partibus aquosis, & ideo acetum est frigidum & sic. & subtilis substantię. Item syrupus contra choleram valet, si materia sit crassa, frigidior, & oxyzaccara plus valet, quam dicti tres syrupi. s. rosatus, viol. & nenufarinus, cum acetum multum transeat, cum sit multæ penetrationis, acutæ, & oxyzaccara est frigidior syrupo rosato. Sed cauendum est ne oxyzaccara detur habentibus pectus debile & siccum, & debiles neruos. Causa primi, quia acetum inimicum est pectori. Causa secundi, quia frigidum est inimicum neruis. Item cum acetum excoriet intestina, oxyzaccara non debet dari habentibus intestina debilia. s. fluxum ventris.

De syrupo acetoso.

Consequenter dicamus de syrupo acetoso. Syrupus acetosus recipit aceti partem vnam, mellis. ij. & aquæ. iiij. & Auic. dicit quod ipse non recipit nisi ista tria. acetum habet frigiditatem, caliditatem, & acuitatem, & aqua mitigat eius acuitatem & caliditatem. Iste autem syrupus debet dari in omni febre, vbi est oppilatio hepatis, & splenis, & intestinorum, valet in febre de crassa materia, acetum. n. frigidum & incisiuum est. & etiam iste syrupus valet contra materias crassas simplices & compositas, sed si materia sit subtilis plus valet syrupus rosatus. acetosus. n. datur ad infrigidandum, & cum hoc ad incidendum, & diuidendum, & dissoluendum. acetosus. n. syrupus est apitiuus pororum, & fumorum expulsiuus.

De hydromelle.

Consequenter dicamus de oxymelle, & gratia huius de hydromelle, hydromel fit de aqua & melle. quod aliquando est multæ commistionis, aliquando paucæ commistionis, & aliquando ęqualis. Hydromel multę commistionis habet. ix partes mellis &. i. aquę. Hydromel paucę commistionis habet. viij. partes aquæ & mellis. i. Hydromel æqualis commistionis habet æquales partes aquæ & mellis &c. Et mellicratum aliquando sumitur pro clareto, & aliquando pro hydromelle. Hydromel valet illis qui habent crassos humores & retentionem vrinæ.

De mellicrato.

Et cauendum ne detur illis qui habent calorem naturalem, ipsum enim incendit illum calorem, similiter ne detur habentibus choleram interius, ipsam enim incendit, sed hydromel valet vbi est crassa materia & phlegmatica.

De oxymelle.

Nunc autem dicamus de oxymelle quod est triplicis generis, scilicet simplex, diureticum, & scilliticum, vel oxymel simplex, & oxymel compositum, & decompositum. Isti enim se habent per additionem sic. Oxymel. n. simplex fit ex aceto & melle, vt ex duabus partibus aceti & vna mellis, & bonum est aliquando, quod parum aquæ apponatur. Et differt iste syrupus ab oxyzaccara in hoc, quod iste syrupus fit de melle, & ille de zuccaro, & iste syrupus aliquando plus de aceto quam de melle, aliquando minus, aliquando ęqualiter. Si sit plus de aceto, vel æqualiter, tunc est multum frigidus, si sit de melle plus, tunc ipse est calidus, & parum, quia acetum est frigidius, quam sit mel calidum. oxymel datur, vbi est oppilatio cum frigiditate, & oxyzaccara, vbi est oppilatio de caliditate.

De oxymelle diuretico.

Oxymel diureticum siue compositum addit supra syrupum simplicem, & sic fit. Rx. radices diureticas, vt apij, fœniculi, petroselini, leuistici, mundificatas intra & extra, & per vnam noctem iaceant in aceto, coquantur cum aceto vsque ad consumptionem medietatis, quia radices multum

E debent decoqui, postea colentur & addatur mel sufficienter, & valet contra omnem febrem ex materia frigida, sicut quotidiana, & quartana, & vniuersaliter contra omnes humores phlegmaticos & melancholicos in remotis partibus, quia ipsum est incisiuum, sed debet euitari ne detur habentibus pectus malum, & neruos debiles, nisi apponatur reprimens malitiam eius.

Oxymel scilliticum siue compositum addit supra illud radices scillæ, & iste syrupus incidit & diuidit humores phlegmaticos vbicunque sint in corpore. Et si non habes scillam, loco eius ponas raphanum, quod idem operatur, & valet ille syrupus ad prouocandum vrinam. cauetur tamen in habentibus malitiam pectoris, nisi addatur reprimens malitiam eius. Scilla est cępe canis, quæ magis consumit, peior est hæc, illa quę est albissima & viscosa melior est. illa scilla est valde incisiua & deoppilatiua. vnde contra oppilationem splenis valet. cauenda tamen est in pectore debilitato ex siccitate, tamen valet in debilitate pectoris ex materia viscosa.

F Habito quid est digestio, nunc quæramus à quo fiat digestio. Et circa hoc quæramus primo, vtrum quęlibet materia possit digeri. & arguitur quod non. primo sic, omnis cura fit per contrarium, sed calor est digerens, ergo nulla materia calida potest digeri. Item quod materia febris putridę non possit digeri, probo, quia feb. est calor naturalis mutatus in igneum & innaturalem, in feb. ergo non est calor naturalis, nec temperatus, sed digestio non fit nisi à calido naturali & temperato, ergo in febribus putridis non potest fieri digestio. In contrarium arguitur, quia natura est omnium operatrix, ergo omnis materia potest digeri à natura.

Consequenter quæritur, vtrum digestio fiat à calido radicali vel influente, & videtur quod à radicali, quia materia morbi est particularis, ergo digeritur à causa particulari, sed radicalis est particularis & proprius membro, & influens omnibus membris vlr & influens de membro in membrum, ergo &c. Item Auic. in. i. dicit, quod idem calor digerit cibum & materiam morbi, sed radicalis digerit cibum & non

G influens, quia si influens digereret, ipse non daret nisi formam cordis, cum ibi generetur, & eius complexionem habeat, sed hoc est falsum, ergo &c. Sed contra. agens est in actu, & influens est in actu, radicalis in potentia solum & sopitus. ergo &c. Item videtur quod influens digerat, licet vterque digerat, quia calidum influens vlis est, & radicalis particularis, & causa vlis plus influit in suum effectum quam particularis, ergo fluens plus facit ad digestionem quam radicalis.

Solutio ad primam quęstionem. dico quod omnis materia à calore potest digeri, nisi sua malitia resistat, & ęgeat auxilio medici. vnde calor naturalis digerit tam materiam calidam quam frigidam, sed tamen differenter, quia infrigidata digerit alterando tantum, & sic via alterationis. sed calor naturalis digerit materiam calidam partes calidiores expellendo, & expirare faciendo per modum fumi & vaporis, & ita residuum materiæ quod remanet infrigidando. dupliciter. n. materia calida potest infrigidari. Vno modo partes calidiores expellendo in fumum & vaporem. & ita

H residuum quod remanet infrigidando, & ita materia calida infrigidatur à calore naturali nociuum expellendo. Secundo modo materia calida potest infrigidari sola alteratione, & ita infrigidatur à frigido, vnde calor digerit tam materiam calidam quam frigidam, sed non eadem via, sed diuersa sicut dictum est, sed frigidum non digerit nisi vnam materiam tantum scilicet calidam, & vno modo tantum, scilicet alterando. Dico ergo quod quælibet materia digeritur à calido, non inquantum calidum, sed inquantum naturalis.

Ad primum dico quod omnis cura fit per contrarium, non à contrario in forma, sed in effectu & operatione, & ab inducente contrarium, & ideo non oportet quod calor curetur per frigidum, sed per infrigidans. Ad aliud dico quod licet calor fiat innaturalis, tamen aliquid retinet naturaliter, secundum quod ipse potest aliquam materiam digerere in longo tempore, quam naturalis calor & temperatus digereret tempore breuiori.

Ad

Ad secundã quæstionem dicẽdum, ꝙ eam soluit Auic. in. i. cap. de membris. ibi enim dicit Auic. si cibus esset in membris & via cordis esset clausa existens in membris nõ digereret, quia calor influens non diffunderetur à corde, & propter hoc dico ꝙ digeritur ab vtroq;, & ꝙ aliquãdo alteratur, & oportet vt alteretur à tali re ꝙ inducat cõplexionem membri, vt per eam posit recipere membri formam. Calor autem radicalis non immediate potest cibũ alterare cum sit in profundo membrorum solidorum, & non tangens cibũ, & calor influens de se satis sufficienter alterat cibum, sed ipse sufficienter non alterat cibum alteratione inducente formam consimilem complexioni mẽbri. Sed oportet ꝙ calor influens informetur & reguletur à calore radicali, & tunc influens est eiusdem naturæ cum radicali, quia calor sic rectus alterat cibum alteratione inducente formam membri. Dico ergo quod vterq; calor digereret cibum, sed differenter. nam influens digerit instrumentaliter, & radicalis sicut principale agens, regulando digestionem.

Item radicalis inducit formam membri, & nõ influens nisi reguletur à radicali. dico ergo ꝙ radicalis digerit principalius. Ad primum dico ꝙ ipse supponit falsum, cũ dicit ꝙ calor radicalis sopitus est, hoc est falsum, sed est actu, licet non sit actu sicut influens, vt in syncopizante. Ad aliud dico ꝙ calor est actu licet sit debilis non apparens. Ad aliud dico ꝙ causa vniuersalis cum tunc sit regularis, plus in causatum influit quam particularis, sed si particularis sit regulans vniuersalem, & non econtra non oportet ꝙ plus influat, & sic est hic, ideo non valet.

Syrupus de absinthio &c. coquatur absinthiũ in aqua & ponatur post zuccarum, & potest fieri cum melle duobus modis sic. Accipe ro. & absin. æqualiter & ponatur in aqua & coquatur ad partem quartam, & pones tertiam partem mellis, & quartam vini aromatici, & est multũ bonum. Secundo modo sic. ℞. absinthij partem vnã & duas cicoreę, & fiat syrupus sicut prius. hoc multũ valeat ad cõfortandum stõm, & hepar deoppilãdo, ipsum constringendo, deoppilãdo paruas eius venas, vel per eius subtilitatẽ, & caliditatẽ oẽs hepatis partes, quæ sunt sanguineæ, cũ hepar sit sanguis coagulatus in cõstringẽdo ꝑ suã stipticitatẽ, & hoc ipsum desiccat constringendo, sed venas eius apit, & diuidit. Auic. dicit ꝙ multũ cõfert hydropicis ex calida cã, & choleram euacuat, & iuuat stõm.

De syrupo de fumoterræ.

Syrupus de fumoterræ gñaliter conuenit oĩ impetigini, oĩ scabiei, mundificat stõm, hepar & renes purgat. ℞. myrobalanorum oĩum añ. ℨ. x. senæ, myrrhæ, gentianæ, baccarum lauri, ana. ℨ. i. & epithymi, cuscutæ, absinthij, thymi, hepaticæ, vtriusq; lapacij, scabiosæ, enulę, boraginis, radicis apij, marathri, añ. ℨ. xx. liquiritiæ, polypodij, ana. ℨ. x. tamarindi, casiæfistulæ mundatæ, ana. ℨ. iij. vuarum passarum. ℥. i. rof. mannæ viol. ana. ℥. i. prunorũ numero. xl. succi de fumoterræ & boraginis quantum sufficit. saniationem mundificat, & ẽt venas, hepar aperit & deoppilat, & laxat ventrem, & choleram euacuat, & confortat, & valet contra lepram & scabiem, & similia.

De syrupo de boragine.

Syrupus de boragine est tristitiã mitigans, mundificãs sanguinem, lętitiam prouocans, & memoriam, ideo valet contra cardiacas pasiones, & fit sicut syrupus de fumoterræ. Similiter potest fieri syrupus de citonijs, & ẽt syrupus de myrto, & aliqñ de multis alijs rebus, ẽt qño debeat fieri patet ex prædictis, quia fiunt sicut prædicti syrupi.

Quia dicit Aristo. in lib. de animalibus, ꝙ qñ ratio concordat sensui, tunc est perfecta cognitio, & cum declaratũ sit de cognitione medicinarum simplicium per experimẽtum, cuius principia cognoscuntur sensu, Nunc debemus dicere de cognitione medicinarum per rationem, cuius principia cognoscuntur intellectu. Et sunt quatuor rationes per quas medicinæ simplices cognoscuntur. Prima sumitur ex substantia medicinæ simpliciter. Secunda ex sapore eius. Tertia ab odore. Quarta à colore eius. Et primo dicemus de ratione sumpta à substantia medicinarũ simplicium. Sed sciendum ꝙ substantia est nomen æquiuocum. nam substantia vno modo est res de prædicamento substantiæ, & sic vtitur hoc nomine substantia logicus, & aliquando sumitur substantia pro positione partium in toto, & hoc modo vtitur hoc nomine substantia medicus. et ita intendimus de substantia. Et substantia diuiditur ꝑ rarum & densum. substantia autem rara cito inflammabilis est, cum ipsa sit vacua. i. aere plena, res. n. potest cito inflãmari, vel quia rara, vel quia calida. vnde nõ sequitur, hæc res cito inflammatur, ergo est calida. similiter non sequit. hæc res cito inflãmatur, ergo est rara. sed bene sequitur, hæc res cito inflãmatur, ergo est rara vel calida. Similiter sequitur, duarum rerum eiusdem substantiæ. i. eiusdẽ raritatis quæ citius inflammatur est calidior alia, quia ea nõ citius inflammatur pro maiori raritate cum ipse sint eiusdem substãtiæ. i. æqualis raritatis. vnde Gal. in techni dicit. si corpus humanum cito inflammatur ipsum est rarũ vel potentia calidum. Item potest cito infrigidari, vel quia rarum & cito pasibile, vel quia potentia frigidum. vnde non sequitur, hoc cito infrigidatur, ergo est potẽtia frigidum. sed sequitu hoc cito infrigidatur, ergo est rarũ & cito pasibile vel potentia frigidum. Item si sint duæ res, quarum vna est rara, & alia densa, si densa citius infrigidatur, ipsa est frigidior. Sed si rara citius infrigidatur, non oportet ꝙ ipsa sit frigidior. Similiter densum tarde calesit & inflammatur, vel quia densum, vel quia potentia frigidum, vnde non sequitur hoc infrigidatur, ergo est potentia frigidum, sed sequitur hoc tarde infrigidatur, ergo est densum, vel potentia frigidum. Similiter sequit duarũ rerũ eiusdem substantiæ. i. æqualis densitatis quæ tardius inflãmatur est frigidior, quia non tardius inflãmatur pro maiori densitate cum ipsæ sint eiusdem substantiæ. i. eiusdem densitatis. Item res tarde infrigidatur, vel quia densa, vel quia potentia calida, vnde non sequitur, hoc tarde infrigidatur, ergo est densum. Nec similiter sequit, hoc tarde infrigidatur, ergo est potẽtia calidum, sed sequitur, hoc tarde infrigidat, ergo est densum, vel potẽtia calidum. Similiter sequitur, duarum rerum quæ sunt eiusdem substantiæ. i. æqualis densitatis quæ tardius infrigidatur est potentia calidior. Item si sunt duæ res quarum vna est rara, alia densa, si densa citius inflammatur, ipsa est calidior, quia densitas non facit eam citius inflammabilem, sed si rara citius inflammaretur non oportet ꝙ ipsa sit calidior, quia si rara tardius inflammatur, ipsa est frigidior.

Substantia duplex.

Item sciẽdum ꝙ rarum non est inflammabile, nisi quia potentia frigidum, similiter rarum non est cito infrigidabile, nisi quia potentia calidum. Item sciendum ꝙ rarum est cito inflammabile, nisi impediatur per potentialem frigiditatem, rarum in eo quòd rarum, cito pasibile est, & densum tarde.

De cognitione à saporibus.

Consequenter dicamus de cognitione sumpta à sapore medicinarum simplicium. Et sciendum ꝙ per sapores melius iudicamus complexionem medicinarum simplicium ꝗ per odores. Cuius causa est, quia si medicina quę habet duos sapores, sicut dulce & acutum, ponatur in ore supra linguam, ille sapor qui causatur à principaliori complexione & eam sequitur, vincet immutatione, & tunc lingua plus de eo iudicabit, & de complexione ad quam ipse sequitur quam de alio, & de complexione ad quam alter sequitur. Item si vna res non habet nisi vnum saporem, signum est quòd non habet nisi vnam complexionem ad quam iste sapor sequitur. Sic ergo manifestum est, quòd sapor qñ est vnus tantum, nõ est nisi vna cõplexio in toto, quæ necessario est ei principalis, & qñ sunt duo sapores in eadem re, ille qui plus immutat gustum, sequitur complexionem principalem rei, & sic per saporem deuenimus in cognitionẽ complexionis medicinarum, sed non per odorem ita faciliter, quia odor quem olfactus percipit, non sequitur

sequitur complexionem principalem totalem rei, quia nō sequitur totalem rem, nec partem eius maiorem, sed sequitur eius minimam partem. s. subtilem, quę est fumus, quia odor est fumalis euaporatio sm Aristo. ideo licet odor attestetur supra cognitionem minimæ partis rei, non tamen attestatur supra cognitionem totalē, neq; supra cognitionem plurium partium rei, ideo non attestatur supra cognitionem principalem. Et licet per saporem melius iudicemus de cōplexione rei, q̃ per odorem, tñ sapor aliquando est mendax, quia opium est frigidum, tñ ipsum est amarū, & sapor amarus est calidus, ideo sapor opij cum ipsum significat esse calidum, falso illud significat cū ipsum sit frigidum. Sed ille error raro aut nunq̃ accidit in corporibus calidæ cōplexionis, in eis. n. nunq̃ dominatur sapor frigidus, sed calidus. Sed in corporibus frigidis iste error frequenter accidit, in eis. n. aliqñ sapor calidus dominatur, s. amarus, & causa huius est, quia caliditas est qualitas magis actiua q̃ frigiditas, ideo in cōplexione calida, caliditas non pmittit dominari frigidum saporem, & in cōplexione frigida, frigidum non potest prohibere quin in ea dominetur sapor calidus. Item alia causa potest esse, quia sapores calidi sunt magis immutatiui cum maiori et delectatione & tristitia, q̃ sapores frigidi, ideo sapores calidi, tam in re calida q̃ in re frigida magis impediūt perceptionem saporum frigidorum q̃ econtrario. Et causa quare sapores calidi sint magis imutatiui cū delectatione & tristitia est, quia calidi à causa magis actiua causant, quę est caliditas, & frigidi à causa minus actiua, quæ est frigiditas.

Nouē rerū sapores.

Item sciēdum quod nouem sunt sapores, s. acutus, amarus, salsus, vnctuosus, dulcis, ponticus, stipticus, insipidus, & acetosus. Et horum saporum, stipticus, ponticus, & insipidus, & acetosus, causantur à frigido tanq̃ à propinqua causa. licet. n. acetosus posit causari à calido tanq̃ à causa remota, tñ ipse semper causat à frigido tanq̃ à causa ppinqua. Sed dulcis & amarus, vnctuosus, salsus, & acutus, causant à calido, sed dulcis & vnctuosus cōueniunt corpori humano in gradu, sed salsus, acutus, & amarus, sunt eleuati in gradu supra cōplexionē humanā q̃tū ad caliditatē.

De ratione ab odore.

Consequēter dicamus de ratione sumpta ab odore medicinarum simplicium. Notandū primo de odore, quia omne odoriferum est calidum nisi multā roralem humiditatem habeat impedientem suam caliditatem, sicut nenufar & viola. Secunda regula est hæc. aliquando per odorem vim saporis habentē nos cognoscimus simplices medicinas & earum complexionem per odorem dulcem & odorem ponticum, & sic de alijs odorum nominibus illarum specierum saporum quarum habent virtutes.

Tertia regula est hæc, homo male odorat, quia habet malum olfactum. huius autē sunt tres causæ: Prima quia instrumentum olfactus est coopertū aliqua pellicula, quā oportet eleuare per aerem vel fumum inspiratum anteq̃ odoremus. Secūda causa est, quia instrumentum olfactus est in profundo positum intra caput. Tertia causa est, quia instrumentum olfactus est prope cerebrum, qd̄ sua humiditate frangit instrumētum olfactus, siue complexionem naturalem ipsius, quæ est sicca, propter illas tres causas homo habet peiorem olfactum cæteris animalibus.

De ratione à colore.

Consequenter dicamus de ratione sumpta à coloribus. per colores. n. cognoscūtur simplices medicinæ & earum cōplexiones. sed insufficienter & incōplete. Videmus. n. vt in pluribus album, frigidum, & calidum, rubeum, non tñ omne album est frigidum, nec omne rubeum calidum, sed omne album dūmodo sit humidum, est frigidū, sicut lac vaccæ. similiter omnis res rubea vel nigra dummodo sit sicca, ipsa est calida. Itē in rebus eiusdē coloris, sicut cępe quod est rubeum, illud quod est albius est frigidius, et qd̄ est citrinius, est calidius, sicut est de cępe, sic dicimus de vino, quia vinum albius est frigidius, magis rubeū est magis calidum, tñ vinum potest esse rubeum dupliciter.

E vno modo per actionem calidi. alio modo per cōmistionē partium terrestrium rubearum cum eo, sicut homines album vinum faciunt rubeum ex remanentia ipsius vini cū acino, quia partes terrestres acini, rubeæ cum vino albo commistæ faciunt vinum rubeum. primo modo est calidius q̃ vinum album, & etiam res rubea primo modo rubedinis, est calida de natura, sed rubea secundo modo, est non calida de natura, sicut lac vaccæ est frigidum, si tamē parum croci admisceatur cum eo, tunc fiet rubeum vel citrinum, non tamen propter hoc erit calidum.

Sed potest quæri qūo vna res potest esse calida & alba, sicut est euphorbium, & rubea frigida, sicut est rosa.

Respondet Auic. sic q̧ duplex est compositio. prima quæ est ex elementis. secunda quæ est ex mistis. quantū ad primam cōpositionem, nulla res alba potest esse calida, & nulla rubea potest esse frigida. sed quantum ad cōpositionem secundam, aliqua res alba potest esse calida, & aliqua rubea potest esse frigida. Et sic patet qūo possibile est q̧

F aliqua res misceatur ex re alba frigida & ex nigra calida, & in misto sit plus de substantia alba frigida, & minus de nigra calida, quia niger color plus vincit q̃ albus, ideo fit ex eis color medius. s. rubeus, tñ totum fit frigidum à prædominio, cum frigiditas ibi dominetur. Similiter possibile est q̧ ex re non habēte manifestū colorem frigida, sicut chrystallus, & ex re rubea calida aliquod mistum fiat, ita q̧ ibi sit plus de chrystallo, & minus de rubea, totum erit rubeum frigidum, cū chrystallus dominetur in quātitate, & quātum ad dare cōplexionem, sed rubeum dominatur in dando colorem rubeum, sicut est de rosa, rosa enim est cōposita ex substantia calida, rubea, pauca, quæ non dominatur quantitatiue, neq; substantia, sed in dando colorem tantum, & ex substantia frigida multa, & nō manifesti coloris quæ dominatur quantitatiue in substantia rosę, & nō respectu coloris, & quantum ad dominium quantitatis, dominatur complexio, non color, & ideo per colorē male iudicamus complexionem rei, scilicet aliquas res albas, ta

G men calidas, sicut lac euphorbij, quoniā est album, tamen ipsum est calidum.

De syrupo de absinthio.

Superius determinatum est de octo syrupis, nūc dicamus de alijs, & primo dicamus de syrupo de absinthio.

Absi[nthium]

Absinthium est radix & basis in syrupo, & est hæc herba multum nota, multas habens species, & virtus eius in succo eius maxime dominatur, & hæc herba est calida, & sicca in secundo gradu, sed eius succus est calidior & siccior, q̃ eius substantia, & est stipticum mediocriter pro aliqua eius substātia in ea existēte frigida. Similiter ipsum est amarum pro aliqua eius parte subtili calida, existēte in superficie, & iuuat stomachum, ipsum deoppilando paruas eius venas, per eius caliditatem & subtilitatem, & oēs partes hepatis quæ sunt sine sanguine, cum hepar sit sanguis coagulatus, constringendo per suam stipticitatem, & etiam per hoc idem desiccat cōstringendo, sed venas eius aperit, & dicit Auicē. q̧ multum valet hydropicis ex ea

H causa. & euacuat choleram absq; eo q̧ phlegma euacuet, & iuuat stomachum, & nocet capiti per suam caliditatē & siccitatem mordicantem & resoluentem fumos ad caput. Sed quomodo hoc sit possibile cum caput stomacho compatiatur? Dico q̧ confortat stomachum per suā stipticitatem constringentem, & nocet capiti per suam siccitatem, & caliditatē, mordentem, & resoluentem fumos ad caput & est succus calidior & siccior, q̃ eius substantia, propter enim istud q̧ est aperitiuum hepatis valet hydropicis, & etiam bonum est cum succo eius vngere ventrem eius, si sit dolor in eo, & parua materia.

Syrupus absinthij stipticitate sua confert habentibus stomachum debilem, & euacuat choleram excoriantem intestina, & confortat venas sua stipticitate. Vnde si stomachus, & hepar sint debilia, poni debet absinthiū, & sit de zuccaro, coquatur absinthium cum aqua, & ponatur post zuccarum, potest et fieri cum melle duobus modis.

vno modo sic. Accipe rosas. & absin. ęqualiter, & ponantur cum aqua, & decoquātur ad partē quartam, & apponantur tres partes mellis. iiij. vini aromatici, & est multū bonū. Secundo modo sic. Accipe absinthij partem. i. citoniorum. ij. & fiat syrupus sicut prius. hoc multum valet ad confortandum hepar: & ad euacuandum choleram.

De syrupo de fumoterræ.

Consequēter accedamus ad syrupum qui fit de fumoterræ. fumus terræ est herba nota, & calida temperate. vnde non est multū calida: nec multum frigida. Dicitur enim fumus terræ quia cito oritur in magna quantitate: quia cū nihil est in sero eius super terram, in crastino magna apparet: & est amara tendens ad acuitatem, & cum hoc habet stipticitatem: sanguinem mundificat: sicut borago & myrobalani, & etiam venas, & hepar aperit & deoppilat, & laxat ventrem, & choleram euacuat: & hoc totum facit sua caliditate & confortat stomachum: valet contra lepram, contra scabiem, & contra similia genera, & syrupus fit de eo, sicut de absinthio, & in eo fumus terræ est basis, nam ipse valet contra scabiem & lepram, & si in eo ponantur myrobala. & borago multum mundificat sanguinem, & si cum fumoterræ ponatur radix apij et fœniculi multum plus valet ad deoppilandum hepar quàm sine his.

De boraginis syrupo.

Consequenter accedamus ad syrupum qui fit de boragine. borago est humida & calida, tristitiam mitigās, sanguinem mundificat, prouocat lętitiam & memoriam.

Itē contra cardiacas passiones: & fit iste syrupus: sicut syrupus de fumoterræ. Et aliquando similiter potest fieri syrupus de citonijs: & de multis alijs rebus: sed quomodo debeant fieri patet ex prædictis. Nota ꝙ differt rob & syrupus. nam si succus inspissetur per se, tunc est rob, sed si inspissetur cum melle vel cum zuccaro: tūc est syrupus. Habito quid est digestio & à quo digestio fiat. Circa hoc primo quæramus. vtrum digestio habeat incrassare vel subtiliare. & videtur primo ꝙ semper debeat incrassare: quia dicit Aui. ꝙ digestionis intentio est ꝙ omnia incrasset. Item Gal. dicit ꝙ ipsa semper incrassat. Itē digestio fit à calido semper consumendo subtile humidum, ergo digestio semper incrassat. Sed contra dicit Aui. ꝙ digestio icrassat subtile, & crassum subtiliat.

Solutio. Ad hoc ego dico ꝙ digestio incrassat, & non subtiliat, sed aliquid potest dici tale in substātia & passione & actione. Dico ꝙ digestio incrassat in substantia: sed ipsa subtiliat in passione. vnde dico ꝙ ipsa incrassat, quia ipsa per calorem facit effumare subtile, ergo ꝙ tūc remanet est crassius ꝗ prius: sed ꝙ remanet est digestū: ergo digestio incrassat in substantia: & hoc est verum. Tn̄ multi dicunt ꝙ secunda digestio incrassat, & etiam tertia, tamē prima subtiliat, quæ fit in stomacho: ꝙ dico esse falsum: sed omnis digestio incrassat, nōne chilus est subtilior pane: ita. sed hoc non est ꝑꝑ digestionē: sed propter crassi à subtili cōicantem diuisionē: quia digestio ꝑ se quicqd aufert resoluit est subtile, & hoc resoluit ꝑ fumum: & nō aliter: ꝑꝑ hoc dico ꝙ omnis digestio incrassat substantiam per se: tn̄ ipsa subtiliat quantū ad passionem suā, nam digestio congelata dissoluit, & liquefacit, & viscosum diuidit cū resolutione subtilis per fumū, & ita licet ea incrasset quantum ad substantiam, tamen ea subtiliat quātum ad passionē: quia ea reddit ipsa passibiliora: quam prius. vnde Auic. loquit de subtiliatione in passione: ideo &c.

Consequēter quæritur vtrum digestio possit fieri à calore innaturali febrili. videtur ꝙ sic. Gal. dicit ꝙ in statu accidentia insurgunt, quia morbum digerunt: sed illa accidentia sunt innaturalia: ergo calor innaturalis febrilis morbi materiam digerit. Item illud idem ꝙ materiā expellit, diuidit & digerit, sed in. v. febrium scribit Isaac: ꝙ calor febrilis materiam expellit. Item quòd morbum curat, materiam morbi digerit: sed calor febrilis curat paralysim & spasmum. ergo &c. Item ille calor qui calefaciendo materiam morbi calefacit, digerit. sed calor febrilis materiam morbi calefacit. ergo &c. Item calor æstiualis abbreuiat morbos: sed hoc non est nisi quia ipse materiam morbi digerit: attamen est calor innaturalis corpori humano: ergo similiter calor febrilis, licet ipse sit innaturalis: poterit materiam morbi digerere.

Sed cōtra. digestio & principiū digestionis, sunt causæ sanitatis: sed calor febrilis nō est causa sanitatis: ergo &c. Item digestio est effectus naturę & naturalis: ergo fit à causa naturali, & non ab innaturali & febrili. Itē Gal. in. ij. regiminis acuto. dicit: ꝙ digestio fit a calore humido: sed calor febrilis est siccus, ergo &c.

Solutio, dico ad istā quæstionem ꝙ digestio nō fit nisi a calore naturali: vel ab eo, ꝙ a natura digerit & regulat sicut est syrupus: & nō fit a calido innaturali: vel febrili. Cuius causa hęc est, quia digerēs ducit ad terminū bonū: sicut facit calor naturalis: sed calor innaturalis vel febrilis cum agat in eo: quia calor & igneus, non ducit ad certum terminum bonum: sed potius ad malum: cū ad consumptionem: ideo ipse non digerit: tamen ipse iuuat materiæ digestionē: quia ipse expellit vnam partem materię morbi, & natura residuum facilius vincit & digerit: & ideo licet ipse non digerat: tamen iuuat ad digestionem.

Ad primū dico ꝙ in statu fiunt accidentia, tamen non digerunt materiam morbi: sed bene stimulant naturam, vt ipsa digerat materiam. Vel dicendum, ꝙ accidentia non digerunt materiam: sed significant eam digeri. Vel dicēdum: ꝙ ibi non dicit Gal. ꝙ insurgūt accidentia quæ digerant materiam: sed dicit per modum copulæ sic, in statu insurgunt accidentia ac morbum digerunt: per hoc non habes ꝙ accidentia morbum digerant. Sed glosandum est sic: & morbum digerentia. i. virtus, & calor naturalis. Ad aliud dico. ꝙ illud ꝙ expellit materiam iā digestam digerit & expellit eam: sed calor febrilis nō expellit materiam digestam. sed expellit eā anteꝗ̄ digerat: ideo non oportet ꝙ eam digerat. Ad aliud, dico ꝙ calor febrilis non curat paralysim nisi per accidēs: ideo non oportet ꝙ digerat materiam morbi. Nam calor febrilis stimulat nauram, & ea stimulata insurgit in ipsam ꝑ suū calorem naturalem: & tūc digerit materiā paralysis et eā expellit: & ita curat paralysim. Ad aliud dico: ꝙ digerens materiam debet eā calefacere sine consumptiōe multa: sed licet calor febrilis calefaciat materiā frigidam morbi, tn̄ eam non digerit: quia eam plus debito calefacit: cōsumit, & multū crassiorem & minus passibilem ꝗ̄ prius reddit, & ideo nō digestam, licet. n. digestum sit crassius non digesto, tn̄ est passibilius & magis obediens. Ad aliud dico, ꝙ calor æstiualis non digerit materiam, sed incendit & acuit calorem naturalem, vt melius possit digerere materiam, & etiam aperit poros, vt ipsa digesta cito expellatur: ideo non valet.

Confectio aliptæ muscatę, alipta. i. mistura, valet pueris patientibus asthma, & cōstrictionem pectoris, & etiā valet non valentibus lac retinere, fit inde suffumigium optimū & odoriferū, quo vtuntur apostolici, imperatores i capellis suis. & itrat in ꝓtiosis medicinis & elec. &c.

Confectio galliæ muscatæ intrat in prætiosissimis medicinis & electarijs &c.

De confectione neræ.

Confectio neræ ita fit &c. Dicit Gal. in de simplici medicina, ꝙ per operationes cognoscimus virtutes. Igitur postquam inquisita est cognitio scilicet medicinæ & suæ virtutis per rationem & experimentum. Nunc inquiramus cognitionem suæ virtutis per operationes eius.

De operatione medicinæ simplicis.

Et sciēdum ꝙ medicinæ simplicis triplex est operatio. vl̄is, particularis, & cōis ad vniuersalem & particularē. Operatio vl̄is est illa quam ipsa exercet in toto corpore, sicut calefacere &c. Particularis est illa quā ipsa exercet in aliqua parte corporis, & pro aliquo sicut confortare. Sed cōis ad vl̄em & particularem est illa quam exercet

[Margin notes: ...terræ. | ...go. | ...digestiō habeat incrassare vel subtiliare. | ...digestio possit fieri a calore innaturali. | De alipta muscata. | De gallia muscata. | Triplex medicinę simplicis operatio,]

simplex medicina in aliqua parte corporis, tamen pro iuuamento totius corporis: in hoc enim quod exercetur in parte corporis conuenit cum particulari, in hoc autem quod ipsa sit pro iuuamento totius corporis, conuenit cum vniuersali operatione, sicut est hæc operatio quæ est prouocare menstruum vel hæmorroidas. Item quędam operatio simplicis medicinæ est prima, quædam secunda. Prima est sicut calefactio, infrigidatio, humectatio, & desiccatio. Secunda est eadem cum prima cum aliqua additione & intensione, sicut adustio quæ est calefactio cum intensione, & congelatio, quę est infrigidatio cum intentione, arefactio quæ est desiccatio cum intensione, & putrefactio, quæ est quædam humectatio cum intensione. Itē omnis simplex medicina habet duas operationes, vnam per suam materiam: aliam per suam formam, & appello materiam suam subtile, siccum, viscosum, crassum cum viscositate, coagulatū, cursibile, mucilaginosum, spongiosum. Operatio medicinæ subtilis est facile diuidi, & facile calefieri, tñ debiliter. Operatio medicinę viscosę est nō facile diuidi, cum partes suæ adhæreant tanquam catenæ, & ideo cum eleuatur facit filum sine interruptione, & ēt viscosum, non de facili puluerizatur, cum suum siccum terreum sit nimis fortiter nexum cum suo humido aqueo. Operatio crassi sine viscositate est quod ipsum de facili puluerizatur. Operatio cōgelatæ medicinæ est quod bene retinet suam figurā, & non cedit in omnem figuram: sed semper est in vna figura: vt in illa quam primo recipit in congelatione, & eam non deperdit, nisi per liquefactionem: vnde congelatum sibi determinat vnam figuram scilicet illam quā in cōgelatione recipit. Operatio cursibilis medicinæ est quod de facili cedit in omnem figuram, tñ per naturam cursibilitatis nullam figurā sibi determinat. Operatio medicinæ mucilaginosæ est, quod ipsa posita in aqua facit in ea viscositatem. Operatio medicinę oleaginosæ est, quod ex ea fit oleum, & est medicina oleaginosa quæ habet in se aliquid olei, sicut grana et nuces. Operatio medicinę spongiosę est, quod cum ei obuiat humiditas statim in eā subintrat & imbibitur ista humiditas.

Visis de operationibus medicinę à parte suæ materię: nunc videamus de proprijs operationibus eius à parte formæ suæ, & appello eius formam eius complexionem. Et sunt quatuor complexiones medicinæ. prima calida. secunda frigida. tertia humida. quarta sicca. Et quantum ad istam locutionem videamus proprias operatiōes medicinæ calidæ simpliciter.

Da opationib^9 medicinæ calidæ.

Et sciendum quod medicina simplex per complexionem calidam exercet duodecim operationes.

Prima est humorē subtiliare quod nō facit fortis calor: qa ipse cōsumendo subtile incrassat: sed mediocris subtiliat humores cōgelatos liquefaciēdo sine cōsumptione eius.

Secunda operatio est abstergere: sicut illa medicina quæ ducit secum superfluitates quas inuenit in orificijs venarum: et talis medicina debet esse amara: vnde omnis medicina amara ventrem laxat.

Tertia eius operatio est exasperare: sed aliquid potest exasperare tripliciter. Primo modo abstergendo. Secundo modo consumendo. Tertio modo constringēdo. Abstergendo sicut medicinę abstersiuę exasperant & secum ducunt humiditatem continuantem: & lenificantem: & hæc patent in trachea arteria mulierum. Nam trachea arteria mulierum habet multam humiditatem ipsam continuantem & lenificantem, ideo habent vocem suauem et dulcem: & cū aliqua medicina laxatiua trāsit per earum tracheam arteriā ipsam humiditatem arteriæ eius adhærentem secū ducit & remanet discōtinua et aspera: & tūc habet mulier nō suauem nec vniformem vocē: quia cōsumendo exasperat. Calidum consumendo, quia consumit humiditatē arterię quæ ipsam cōtinuabat & lenificabat, qua cōsumpta, partes arteriæ in parte vna constringunt: in alia autē diuiduntur. Tertio modo pontica & stiptica exasperant constringendo partes arteriæ in vno loco: in

E alio aūt diuidunt eam necessario: & ita auferūt lenitatem & inducunt asperitatem & in arteria: et in alijs partibus. Et licet exasperare dicatur tribus modis: tñ calidum non exasperat nisi vno modo. s. secundo modo consumendo.

Quarta operatio medicinæ calidæ est aperire, quod facit aperitiua medicina: sed medicina aperitiua potest esse tripliciter. vno modo abstergendo. alio modo cōsumendo. tertio modo cōstringendo. Abstersiuę aperiūt medicinę quæ humiditatē eis adherentem: & membrum eis continuantem secū ducunt & lauāt: & ita medicina abstersiua est aperitiua remouēdo continuans. Consumendo medicina est aperitiua: ea quæ cōsumit humiditatē continuantem: & isto modo oēs medicinæ tam amaræ quam acutæ quam salsæ etiam sunt aperitiuæ. Constringendo medicina aperitiua stiptica & pontiua, quia cōstringendo membrū in vno loco: in alio loco diuidit. Et sciendum quod medicinæ abstersiuæ aperiunt parum, & stipticæ plus: & calidę maxime. Itē medicinæ abstersiuæ nullo modo subintrant: sed pōticæ & stipticæ diuidendo subintrant de necessitate: & calidæ aperiēdo possunt subintrare: cū calidum consumere possit tam de longe quam de prope. Et licet medicina

F aperitiua sit tribus modis: tamen calida non est aperitiua nisi vno istorum modorum scilicet secundo modo.

Quinta operatio medicinæ calidæ est mollificare: calida enim medicina aperit poros circunferentiales: & tunc per illos poros ipsa trahit humiditatē ad partes circūferentiales, quæ mollificat partes circūferentiales. Sed caueas ne illa caliditas sit nimium fortis. nā si esset nimis fortis, ipsa non tm̄ traheret humiditatē ad partes circūferentiales sed cū hoc eam cōsumeret: & tunc nō mollificaret partes circunferentiales: sed medicina mollificans debet esse mediocriter calida: quia humiditatē tunc mollificantem quam attrahit ad partes circūferentiales non consumit.

Sexta operatio medicinæ calidæ est aperire sine mēbri subintratione, materiā continentē euacuādo siue euaporando: & sic calida & sic in ij. gradu sunt aperitiua: & calida medicina cōuenit in apatum cura: cum ipsa cōfortet

G membrū apostematū & vnā partem apatis euaporat: & ita aperit: & residuū materiæ apostematis ipsa maturat. Sil'r talis medicina cōpetit in euaporatione materiæ ventosæ, quā euaporando membrū aperit: sed hæc operatio non differt à quarta, nisi sicut vniuersale & particulare.

Septima operatio est attrahere, sed medicina calida potest attrahere quinque modis. Primo modo attrahit cū sua cōplexione, quę est calida simpliciter nullā operationem vltra faciēdo: & sic medicina calida attrahit à profundo corporis & membrorū: sicut a iuncturis: & sic anacardus calidus & siccus attrahit. Secūdo modo medicina calida attrahit nō simpliciter sed cum hoc mordicat, per quam mordicationem paruum dolorem inducit. Tertio modo medicina calida attrahit non simpliciter: sed cū hoc membrum vlterius rubificat, & sic semen vrticæ, & cepe attrahunt. Quarto modo medicina calida attrahit non simpliciter. sed cū hoc pruritū facit. Quinto modo medicina

H calida attrahit non simpliciter: sed cum hoc vlcerat: sicut est illa medicina quæ consumit materiam cōtinuantem, & illam attrahit à profundo membri & eam consumit.

Medi calida modis hit.

Octaua operatio medicinæ calidæ est consumere totaliter: sicut illa quę consumit humidum totum continuās, & residuum incinerat.

Nona opatio medicinæ calidæ est corrodere, sicut illæ quæ diminuunt carnem per corrosionē: non per putrefactionem: nec per adustionē: et hoc faciunt medicinę salsę.

Decima operatio medicinæ calidæ est putrefacere: & hoc faciunt illæ quæ corrumpunt spiritus & humiditates. de talibus medicinis, dicit Gal. in de simplici medicina, quod ipsæ non debent diu manere in corpore: & si diu remanent suspectæ sunt.

Vndecima opatio medicinæ calidę est corrūpere non consumendo, neque adurendo: neque putrefaciendo: sed malam complexionem repugnantem operationi membri inducendo,

inducendo, sicut sunt illæ quæ inducunt apoplexiam, epilepsiam, & his mediantibus paralysim.

Duodecima operatio medicinæ calidæ est excoriare post abstersionem: sicut sunt illæ quæ vehementer abstergunt: quia excoriatio nihil aliud est quàm vehemens abstersio: & tales medicinæ sunt bonæ in lepra, & morphea, & consimilibus passionibus, & hæc ad presens sufficiant, de operationibus medicinæ calidæ.

De electarijs.

POstquam determinatum est de syrupis, nunc dicamus de electarijs: sed quia tres sunt confectiones, quarum prima est alipta muscata: secūda gallia muscata, tertia est confectio neræ, quæ ingrediuntur & constituunt quædam electaria: & alias quasdam medicinas compositas: ideo primo de illis tribus confectionibus dicamus: & primo de confectione aliptæ muscatæ.

Alipta scilicet mistura, muscata: quia muscus ibi ponitur, & aliqui dicunt quòd muscus est ibi basis, quia dat ei nomen, sed hoc non est verum, non enim basis dat semper nomē nec semper est basis quæ dat nomen, alipta enim muscata à musco denominatur, quia dominatur in ea quantum ad odorem, licet ibi non sit basis, vnde dico quòd muscus non est ibi basis. quia laudes aliptæ muscatæ non ei appropriantur per muscum, sed forte per aliud, hoc enim est basis in medicina per quod ei laudes conueniunt. In ista aūt confectione sex res ponuntur, scilicet laudanum: styrax duplex scilicet calamita, & styrax rubea: muscus, lignum aloes: ambra, & camphora.

Laudanum enim fit ex rore cœli cadente super herbas quas comedunt capræ, quæ herba est nobis ignota, & supra pilos caprarum comedentium illas herbas cadit ille ros: & ex illo rore laudanū fit sic. cum ille ros bene est inviscatus supra illas herbas, homines cum corrigijs verberant illas herbas super quas cadit ille ros, & ex illa verberatione ille ros aliquantulum seiungitur ab illis herbis, & postea exprimitur ille ros ab illis herbis, & tunc soli exponitur, & desiccatur, & licet laudanum fiat ex rore cadente supra pilos dictarum caprarum, tamen illæ ros qui cadit supra pilos barbæ melius valet ex fumo exeunte ab ore capræ prędictæ, in quo rore fit quoddam inuiscatum in barba & non in alijs partibus ex quo fit laudanum. Laudanum est ca. & sic. in primo, subtiliat humores, & habet aliquā stipticitatem siccā: maturat apostema, prohibet rheuma consumendo eius materiam, & prohibet ne materia fluat, & fluxam digerit & consumit: confert tussi, vnde valet contra tussim ex frigida causa, et bene lenit pectus, & materiam fluxam consumit, & fluxuram prohibet fluere sufficienter, extrahit fœtum mortuum.

Styrax: est triplex. vna est calamita: & hæc est melior: alia est rubea: & hęc est minus pura: tertia est liquida quę ad ignē liquefit artificialiter: & hæc est peior. Styrax rubea ponit hic & calamita. styrax est calida, & sicca in. i. gradu. opationes eius sunt hæ: lenit membrū: & ideo ipsa est bona in laxitudine, & dolore iuncturarū, quę propter motū desiccantem laxantur, & inhabiles ad motū fiunt: & confert raucedini, & tussi: respicit. n. pectus, & materiam pectoris maturat: & hęc duo. s. styrax, & laudanum sunt ibi pro vna basi: & dicitur esse basis in medicina quę principaliter operatur in medicina, & quæ respicit membrum propter quod daī medicina: alia, aut sunt iuuatiua, aut malitiā basis reprimūt, ne noceat, aut præbent ei transitum, aut cōfortant membrū, oīa talia & aliqn̄ alia cum basi ponunt in medicinis cōpositis. ista duo. s. styrax, & laudanū cōferunt pectori dupliciter. vno modo: qa materiam fluxā maturāt: alio modo quia materiā fluxurā non permittunt fluere: non tñ maturant nisi materiam fluxā.

Lignum aloes calidū est & siccum in prin. ij. gradus. confortat venas & est aperitiuum, & lignum aloes ponitur in hac confectione vt iuuet in digeredo: styrax & laudanum non habent virtutem fortem maturandi & calefaciendi materiam frigidam in pectore contentam: sed debiliter maturant, sed lignum aloes iuuat ad digerendum materiam eam digerēdo, sed nō est basis: sed laudanum, styrax est vna basis in hac confectione: quia proprie respiciunt pectus, & quia lignum aloes non est basis hic sed iuuamentum ideo minus ponitur de eo hic & de basi ponitur in duplo scilicet vritutis: etiam lignum aloes confortat neruos: & ideo pectus, cum sit neruosum, & confortat cerebrum, quòd confortatum nō permittit fluere materiam ad pectus, nec descendere, & stomachum & cor confortat, & propter stomachum ponitur.

De ambra.

Ambra. in hac cōfectione ponitur ambra quæ est medicina maris: dicunt enim quidam quòd est sperma cete: quod falsum est. inuenitur enim in ventribus piscium qui eam comedunt quando vomit cete', sed est lapis qui venit de fontibus maris: sicut dicit Auic. calefacit. n. & confortat: & dicit Auic. quòd ipsa est calida & sicca in. ij. gradu, ponitur hic quia confortat cerebrum, cōsumit materiam cadentem ibi: & prohibet ne descendat in habentibus cerebrum immundum, sed habentes cerebrum mundum iuuat. vnde si habet complexionem naturalem bonam & sufficiētem iuuat eam, & quia aromatica, calida & sicca, subtiliat materiam, confortat pectus, & valet in tremore cordis ex frigida causa, ponitur hic vt confortet pectus.

De cāphora.

Camphora est quędam medicina quæ inuenit in quodam ligno & est species gūmmi: vnde dicit Auic. quod ipsa inuenitur in ramis cuiusdā arboris iuxta quā iacet leopardus: vnde raro videtur arbor illa: sed lignum desiccatum inuenitur: frigida & sicca est multum: ideo abscindit coitū, prohibet fluxum sanguinis narium. cū in naribus ponitur cum aceto ne fluat sanguis: confortat cerebrum: ponitur hic ne materia descendat ad pectus, & quia con stituētia aliptam muscatam sunt subtilia & maxime sua basis: ideo alipta confortat pectus, & est bona habentibus asthma ex frigida causa, idest difficultatem anhelandi: & est bona contra pectoris strictionem ex frigida materia contenta in pectore. Item est bona in pueris non valentibus lac retinere. quia stomachū confortat vt ipsum recipiat.

Aliptę operationes.

Aliptę compositio.

Alipta ponitur in medicinis compositis: conficitur sic: & est ibi cautela. primo muscum, styrax, & laudanum ponuntur in aliquo vase æneo: & illud vas cōopertum cum panno mundo ponitur ad solem, ita quòd ibi aliquantulum calefiat & mollificet. Deinde in mortario aliquantulum calido ponantur, & pistentur cū pistello, & bene mollificentur quousque pistellum fiat calidum. Deinde lignum aloes pulurizatum ibi ponatur, & deinde muscus cū aqua ro. distēperetur, & cū alijs misceatur: cuius causa est: qa ita parū hic & in alijs cōfectionibus de musco ponitur, quòd nisi distēperetur cum aqua non posset commisceri cum alijs per totū, sicut videmus quòd parū croci quando distemperatur cū aqua cum multo lacte commiscetur: quòd non fieret nisi distemperaretur cum aqua.

De gallia muscata.

Gallia muscata est alia confectio cuius auctor non ponit laudes: tamen valet contra stomachi debilitatem ex materia frigida, ipsam consumendo, prohibet vomitum: valet contra fluxum ventris, constipando humiditatem lubricantem & desiccando. mastix & gummi arabicum sunt ibi pro basi, quia, pprie confert eis. & præcipue operatio & laus eius sint huius cōfectionis, mastix ca. & sic. est in. ij. gradu. subtiliat humores crassos frigidos, confortat stomachū: appetitū erigit. Similiter gūmi arabi. et zinzgiber. & nux muscata. & muscus. & cinnamomū: & cariophyllum: & camphora: & alia quæ ibi ponuntur confortant stomachum: & ista confectio in medicinis stomachum confortantibus debet poni, istæ duæ confectiones sunt pciosæ dictæ, & eis loco incensi in monasterijs vtuntur aliqui diuites, de musco qui ponitur in alipta muscata intellige quòd est quoddam apostema, quod nascitur in pede cuiusdam animalis: & est valde aromaticum, & confectiones ponuntur in litera: vt patet.

De mastic.

De musco.

De confectio neræ.

Confectio neræ contra passiones mulierum valet: prouocat menstrua, confortat & iuuat ad concipiendum. est enim

enim aperitiua matricis & ipsius confortatiua, quia materiam eius superfluam consumit, vnde in medicinis valentibus ad passiones mulierũ ponit̃:hæc est sñia lectiõis.

Querit̃ quomodo materia morbi digeratur à medicina.

Habito ꝗ à calido naturali & innaturali fiat digestio nũc quæramus quomodo materia morbi digeratur à medicina. Et primo quomodo digeratur à medicina calida. vtrum à medicina calida caliditate actuali eius vel potentiali. Et videt̃ ꝗ à caliditate eius actuali: quia omne agẽs est actu ens: sed calor medicinæ calidæ cum sit digerens materiam morbi est agens. ergo est actu ens: maior patet quia patiens est tale in potentia quale agẽs est in actu: igitur agens per illud quod agit est actu ens.

Item aqua calida ſm Aui. materiam existentem in stomacho frigidam digerit per caliditatem suam: sed nõ per caliditatem suam potentialem: quia sic eam incrudaret & infrigidaret. ergo hoc est per caliditatem actualem.

Sed contra, quia hoc dicit. G. in techni, quod medicina calefaciens & infrigidans debet esse talis secundum virtutem & non secundum sensum & apparitionem: immo essentialiter tale vt dicit ibi.

De solutiõe questioni.

Solutio ad illam questionem. Dico ꝗ medicina calida aliqñ agit per caliditatem actualem, aliqñ per potentialem, quia aliqñ ipsa non passa, & tunc ipsa agit per actualem caliditatem, & hoc est qñ ipsa agit in propinquis partibus sicut in stomacho, & aliquando ipsa agit passa, & tũc ipsa agit per caliditatẽ potentialem: tñ ipsa est in actu & reducta ad actum cum ipsa agit, & sic ipsa agit in remotis partibus. Ad primum cum dicitur, dico ꝗ ipsa est actu calida cum agit, sed hoc est propter sui passionẽ, per quam reducta est caliditas potentialis ad actum. Ad aliud quod est de aqua calida patet.

An aliqua materia morbi possit digeri per medicinam frigidam.

Consequenter queritur, vtrum aliqua materia morbi possit digeri per medicinã frigidã, & videtur ꝗ non, quia frigidum non ponit pedẽ in operatione naturæ, vt dicit Auic. i. lib. Item ab eodem digeritur cibus, & materia morbi ſm Aui. sed cibus nõ digeritur à frigido, ergo &c.

Item digestio est naturalis operatio secundũ Aui. in. i. sed nulla talis operatio fit à frigido, ergo &c. Item ſm Aui. in. iiĳ. digestio materię est præparatio eius ad expulsionem, sed dicit Gal. in. iĳ. simplicis medicinæ, ꝗ frigiditas agregat materiam, & facit eã immobilem, ergo &c. Oppositum dicit Gal. & Halyab. in techni.

Solutio.

Solutio. Dico ꝗ medicina frigida solum digerit materiam calidam & siccam, sed medicina calida digerit oẽm materiã tam calidam ꝙ frigidam, sicut patet ab Halya. qui ponit quatuor medicinas digerentes oẽm materiã, ut crocus & spica &c. Tamen digestio malæ materię potest fieri dupliciter. Vno modo ipsa digerit solum alterando, & malitiam eius reprimendo, & isto modo digeritur calida materia, & sicca cholerica in æstate à frigido, reprimendo eius vehementem caliditatẽ, & eius malitiam, vt natura possit eam deuincere, & etiam isto modo digeritur materia frigida à caliditate, eius frigiditatẽ & malitiã reprimẽdo, vt natura possit eam deuincere & expellere.

Secundo modo medicina digerit, mẽbrum & calorem naturalẽ confortando, vt supra ipsam materiã victoriam habeant eam digerendo & expellendo, & sic fit digestio à calido temperato, & nullo modo à frigido, vnde materia calida digeritur dupliciter, vno modo alterando, secundo modo cõfortando, sed materia frigida nõ nisi vno modo tantum. s. alterando. Ad primum obiectum dico, ꝗ frigidum non ponit pedem in opere naturæ, ita ꝗ sit instrumẽtum. Ad aliud per idem, quod dicit Auic. ꝗ ab eodem digeritur cibus & materia morbi, dicẽdum ꝗ verum est, qm̃ cibus & materia morbi digeritur ab instrumento naturæ regulato à natura. Ad aliud cum dicitur, ꝗ nulla operatio naturalis fit à frigido, verum est tanꝙ ab instrumento, sed vt dictum est. Ad aliud dico, ꝗ frigidum aggregando aliquã materiam reddit per

E se eam immobilem, tamen per accidens scilicet vt sit naturæ expellenti obediens quæ peccabat sua subtilitate & liquiditate, propter quod ipsa erat tunc incomprehensibilis à natura, sed ipsa incrassata magis est comprehensibilis à natura: vnde Gal. in prognosticis, sputum est difficilis expulsionis triplici de causa, aut quia viscosum, propter sui nimiam adhærentiam membro in quo est, vt ab eo nequit expelli, aut quia subtile, & liquidum fugiens comprehensionem, cum natura expellens suas superfluitates cum vento, & aere non potest ipsum comprehendere, aut quia virtus est debilis in expellendo, cum igitur sit subtilis, & liquida ipsa debet incrassari, vt fiat cõprehensibilior, & mobilior non de se, sed à natura, ergo &c.

An medicina frigida digerat materiam.

Consequenter quæritur, vtrum medicina frigida digerat materiã morbi, & agat in ipsam per frigiditatẽ actualem vel potentialẽ, & videtur ꝗ per actualem, quia illud quod agit per complexionem, qui ab alio non recipit, F agit illud actualiter, sed medicina frigida non habet frigiditatem à corpore humano per quã ipsa agat, ergo &c.

Si tu dices ꝗ imo. s. ꝗ ipsa recipit frigiditatẽ à corpore humano per quam ipsa agit. Contra, natura corporis humani agit per calidum, ergo à natura corporis humani ipsa non recipit frigiditatẽ cum agat per eius cõtrarium. Si dices ꝗ in actione corpis humani, talis frigiditas medicinæ per quam ipsa agit educitur ad actum. Contra oẽ illud quod educit aliquid ad actum, facit illud sibi simile, & non contrarium sibi, quia passum est contrarium agenti, & propter hoc patitur licet resistat per cantrarietatem. Item calida medicina agit per potẽtialem complexionem quam requirit à corpore humano, ergo ꝑ oppositum frigida medicina per frigiditatẽ accidentalem.

Item quomodo infrigidat cum in qualibet parte corporis sit caliditas quæ non infrigidat, sed potius calefacere debet. Sed contra. iĳ. de complexionibus, medicinæ calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ agunt per cõplexionem potentialem. Solutio. Hanc quæstionem solG uit Gal. 3. simplicis medicinę. Medicina dicitur agere per potentialẽ complexionem dupliciter. Vno modo quia non agit nisi ab alio patiatur prius, & sic medicina debet agere per complexionem potentialem, quia non agit nisi sui diuisione patiatur prius à calore naturali, quia non mouetur nec intrat membri substantiam nisi prius diuidatur, & ideo si opium ponatur supra manum eam non infrigidat, quia ipsa non est diuisa in partes paruas. Alio modo dicitur aliquid agere per potentialem complexionem, quia ipsum non agit nisi prius patiatur sui diuisionem ab alio, & in ipso ali quid aliud multiplicatur, & sic medicina calida agit per potẽtialem complexionem quã recipit ab alio scilicet à calore naturali, & quãtum ad hoc agit per actualem. Sed quia ab alio patitur antequam per illud quod habet agat, pro tanto dicitur agere per potentialem complexionem, frigidæ enim medicinæ nullam complexionem accipiunt per diuisionẽ ad hoc, vt agant, H vt calidæ & frigidæ motum accipiant per diuisionem, licet non per complexionem.

Solutio questioni.

Et sciendum, ꝗ triplex est potentia, scilicet essentialis, accidentalis, & actualis. Essentialis est illa quæ indiget transmutabilitate rerũ in suam substantiam siue essentiã, & sic medicina calida est in potentia. Potentia accidentalis est illa, quę indiget transmutabilitate rerum accidentaliter, sicut est illud transmutans, quod remouet prohibens, & in ista potẽtia est medicina frigida. Potẽtia actualis est illa, quæ non indiget aliqua trãsmutatione alia ab eo in quo est, sed solo exitu ab ocio in actum, & sic vigilans scribit in potentia, & sic venenum est interficiens in potentia, quia ad hoc ꝗ venenum interficiat, non oportet ꝗ ipsum diuidatur, immo applicatiõe sui ad corpus interficit. Ad primum argumentũ dico, ꝗ medicina frigida mouet, hoc est per cõplexionem quam in potentia habet, quia motum ab alio accipit, licet non per complexionem

Potentia triplex.

xionem agat. Ad aliud dicendum, quòd non est simile, quia licet medicina calida non agat nisi aliquid multipliciter cum ipsa, & in ipsa, non propter hoc sic est de frigida, quia ſm Gal. ponentem hoc exemplum, ligna viridia per se infrigidant, sed sicca ligna nunquã calefaciunt, nisi prius calefiant ab igne, & in eis ignis multiplicetur. Ad vltimũ, quando tu quæris quomodo est possibile, ꝙ agat per frigiditatem, imo per caliditatem quã acquirit à corpore, quia per totum est caliditas, dico quod non oportet: non enim medicina frigida calefit à corpore, nec à calore corporis, quia ipsa est multa, imo dico, quia calor corporis non potest calefacere, sicut videmus in hominibus ebrijs in mane vinum vomere, & cibum actualiter frigidum, eo quòd propter sui multitudinẽ nõ potuit eum digerere calor, vnde verũ est, quòd si opium in quantitate esset parua, ipsum nõ infrigidaret totum corpus humanum, imo vinceretur à calore naturali, sed tamen non potest vinci, vel quia est maioris quantitatis, vel quia calor nostri corporis est debilis, & tunc non potest calefieri à natura, & compleri, & sic remanet frigidum actu: ideo tunc ipsum infrigidat, & sic patet solutio.

Diamar[illegible]n.

Diamargariton dicitur à duobus margaritarum generibus, perforatarum & non perforatarum, quę ibi intrant, valet cardiacis, tristibus, & ad omnem cordis debilitatem & stomachi, decima pars confecta est, lib. i. Recip. garyophyl. cinnamo. spicæ, galan. ligni alo. liquiri. trochiscorũ, diarodon, & diani. ana drach. i. & ß. nucis musc. macis, aliptæ, zedoa. rhabarba. styracis cala. ana drach. i. margaritarum integrarum perforatarum, ana. ʒ. ß. ambræ, musci, basiliconis seminis, ana. ℈. i. minus gra. ij. musci, gra. ij. zingib. ossis de corde cerui, eboris, blactæ bizantiæ, ana. ʒ. ß. camphorę, gra. vi. & mane & sero datur in æstate cũ aqua frigida, & cum aqua ros. cum rodostomacho, in hyeme cũ vino mane & meridie, valet vt superius diximus maxime phthisicis & consumptis.

[illegible]ame-

Diacameron. i. ducens hominẽ de morte ad vitã, quod facit asthmaticis, arteticis, tussientibus, phthisicis, & omnem imbecillitatẽ stomachi emendat, debiles lumbos confortat, luxuriam prouocat, & omne quod in diarodon Iulij laudatur complet, decima pars confecta est, lib. ij. Recip. antopholi, zingi. aã. ʒ. v. ℈. i. & gra. xvi. cinnamo. galan. ana. ʒ. ij. gra. vi. garyophyllorum, spicæ, zedoariæ, costi, pyrethri, coralli rubei, traga. reuponti. saliuncę, ana cardi, ossium dactylorum, carpo. anisi, seminis iuniperi, ameos, leucopiperis, macropiper. melanopiperis, ana. ʒ. i. ℈. ij. & gran. viij. limaturæ auri puri, & argenti meri, ossis de corde cerui, ana. ℈. ij. & ß. musci, & rasuræ eboris, ana ℈. i. & gran. vij. amb. drach. i. mel. quod sufficiat detur de eo. drach. iij. mane & sero cum vino.

[illegible]moró.

Diamoron à moris celsi dictum est, à moris rubeis, valet ad omnes causas palati & gutturis, cadentem vuulam subleuat, & humorositatem desiccat, & medietas est lib. i. Recip. mororum celsi, mororũ bati, lib. i. mellis, lib. ß. cepæ. ʒ. ij. confice sic, succum cum melle, & sapa in æneo vase stagnato ad prunas leues ad perfectam decoctionem desine bullire: cum autem scire volueris si coctũ sit, pone ex eo guttam vnam super marmor, & si inclinato marmore se quasi mel retineat, coctũ est, tunc accipe in vase stagneo & vsui reserua. Et cum opus fuerit ex eo palatum, & vuulam inunge, & ad gargarizandum dabis.

De operationibus medicinæ frigidæ.

Superius visum est de operationibus medicinæ calidæ: nunc dicamus de operationibus medicinæ frigidæ. Et sciendum, quòd medicina frigida quinq; habet operationes. Prima est confortare. Secunda est repercutere. Tertia est incrassare. Quarta est incrudare. Et qnta stupefacere. Prima est confortare membrum, quod tripliciter contingit. Vno modo substãtiam membri inspissando, & sic frigida, & styptica confortant. Secundo modo confortat membrum, spiritus viuificando, & mobiles & agiles ad sua opera incitando vel exercendo, & sic medicinæ aromaticæ confortant. Tertio modo complexionem membri adæquando, & sic medicinæ temperatæ confortant, & sic oleum rosatum caliditatem membri contemperando membrum confortat.

A

Secunda operatio medicinæ frigidæ est repercutere, frigidum enim repercutit quatuor modis. Vno modo, quia medicina frigida membrum constringit, & ipsum constrictum minorem locum occupat: ideo necessario quod est in mẽbro expellit, & aliunde materiam non recipit. Secundo modo frigidum repercutit, caliditatem membri fortiter attrahentem mitigando, quæ mitigata minus attrahit: & ideo in hoc materia trahi ad locum prohibetur, in hoc quod trahens debilitatur, & ita à frigido expellitur. Tertio modo frigidum repercutit, materiam fugando per contrarietatem, quod est, quia nõ vadit vacuum, id est secum humores ducit, & ita frigidum expellit materiam fluxam & fluxuram. Quarto modo frigidum repercutit, materiam ipsam incrassando, quæ minor redditur, nec penetrãs membrum, propter sui crassitiem, sicut si esset subtilis, & ingrediens.

B

Tertia operatio medicinæ frigidæ est incrassare, sed materia tripliciter incrassatur. Vno modo per congelationẽ sicut glacies à frigido incrassatur. Secundo modo per inspissationem, & subtilis humidi cõsumptionem, & sic siccum incrassatur, & humidum incrassatur, & sic forte cholera existens per se incrassatur. Tertio modo incrassatur aliquid per alterius rei commistionem, sicut aqua per admistionem farinę incrassatur, & sic calidum incrassat, quia commouet materias: ideo vnam partem alij commiscet, & terminat, et sic indigesta à calido, incrassat, & sic incrassatur digestio per bonam commistionem, & terminationem humidi cum sicco, & econuerso.

Quarta operatio medicinæ frigidæ est incrudare, incrudatur autem materia tripliciter. Vno modo calidum digerens debilitando, & sic frigida per caloris debilitationẽ indigestionem faciunt. Secundo modo fit indigestio propter membri raritatem, propter quod ab exteriori calore calefaciendo ad exteriora calor digerens attrahitur extra locum digestionis. Propter quod, qui habẽt rarum stomachum, male digerunt: & propter hoc etiam non fit bona digestio in æstate, quia calor ad exteriora trahit. Tertio modo fit incrudatio propter motum rei digestibilis, quia digestio fit in quiete secundũ Aristo. 4. metheororum. Et ideo secundũ Auic. in primo digestio non fit mediantibus villis, qui sunt necessarij propter motum materiæ: & ideo illi qui faciunt rem digestibilem moueri de loco ad locum incrudant, & sic ventosa omnem digestionem impediunt propter humiditatem extraneam accidẽtalem crudam in eis existentem, quæ in ventositatem resoluitur, quæ quidẽ ventositas quando non consumitur de loco ad locum mouetur, & aliud simili motu mouet, sicut cepæ, fabæ, cicera, faseoli, quia in ventositatem humiditas quidem extranea in eis existens dissoluitur, ideo digestionem impediunt.

C

Quinta operatio medicinæ frigidæ est stupefacere, quod facit dupliciter. Vno modo spiritus incrassando, & immobilitãdo, propter quod in habiles virtuti animæ fiunt. Et propter hoc in membro virtus ista non mandatur, nec operationem eius efficit. Secundo modo, quia complexionem membri corrumpit, propter quod spiritus cum ipso operationem in ipso non exercet, quæ sine complexione membri debita, & proportionabili existente instrumento non exercentur in membro.

D

De operationibus medicinæ humidæ.

De operationibus medicinæ humidæ.

Humidæ medicinæ quinque sunt operationes. Prima eius operatio est inflare. Secunda est lauare. Tértia sordidare. Quarta lubricare. Quinta planificare. Prima autem est inflare, inflatio enim fit per resolutionem materiæ in ventositatem cum non potest consumi ista materia, nec ventositas, & sic omnia vẽtosa, quæ habẽt in se aliquã humiditatem extraneam crudam per quam inflant, ventositatem in stomacho operantur: & ita etiam quę vento-

sitatem faciunt, sunt inflantia sicut cępæ & cętera. Istorũ enim quæ faciunt ventositatem, quædã faciunt in stomacho ventositatẽ, & vlterius aut parum, aut nihil trãsit ad venas, aut ad hepar, sed in stomacho consumitur, & si in stomacho nõ potest consumi, facit passionẽ in intestinis, vt colicã inflatiuam, sicut sunt ruta, & spinachia, alia sunt quorum ventositas licet eleuetur in stomacho, tamen aliquid non consumitur de quo sit curandum, & residuum trãsit ad hepar & venas, & hoc forte sui acuitate, sicut in cępe forte antequã possit in stomacho consumi, stimulat vt à stomacho expellatur, & sui acuitate penetrat, & etiã ventositas horum facit eandem passionem, quam & ventositas præcedentium. Sunt alia quorũ ventositas in stomacho consumitur quantum ad aliquã eius portionem, quia non ita cito penetrat forte cũ non sit acuta, sicut uentositas prædictorũ, & ita consumitur aliqua eius portio non tamen tota, forte propter sui crassitiem sicut fabæ, et illa portio quæ in stomacho non consumitur, ad hepar venit, & ab hepate ad membra genitalia currit, propter quod ad coitum valet, in omnibus tamẽ istis fit eleuatio vẽtositatis in stomacho, vt in cępa, fabis, & alijs quæ omnia habent humiditatem extraneam indigestam, sed in quibusdam consumitur & in quibusdam non.

Secunda operatio est lauare, humidum enim est lauatiuũ, lauatiua enim medicina est, quæ abstergit sua actione & passione, id est agendo & patiendo, vt aqua hordei quæ est humida & cursibilis, quia humida remollit materiam, quia cursibilis est, mobilis, & suo motu impellit, & secum trahit materiam remollitam, & ita agendo, & patiẽdo abstergit, & sic aqua cucumeris, cucurbitę, & aqua hordei, & aqua pisciũ sunt lauatiuæ, quia sunt humectantes & cursibiles. Vnde cum nos volumus domum mundare proijcimus aquam cum impetu, vt remolliat, cursibilis sit, & secum puluerem trahat.

Tertia eius operatio est sordidare, humidum enim sordidat, & hoc est humidum sua viscositate adhærens fortiter membro, sicut gummi arabicum & tragacanthum membrum sordidant sua adhærentia, hoc est cum illud membrum cui adhærent, nõ indiget lenitione, immo habet humiditatem sufficientem, aut superfluam, & tunc humidum adhærens ei sordidat ipsum.

Quarta operatio eius est lubricare, humidũ enim est lubricatiuum, & est medicina lubricatiua quæ solum humiditatem remollit sua humiditate sine hoc, ꝙ sit cursibilis, & sic violæ lubricant sua humiditate, remolliendo materiam quæ remollita non amplius adhæret mẽbro, nec ei inuiscatur, quæ cum non adhæret amplius membro sua grauitate cadit, aut materiam stimulat et grauat, ita ꝙ ab ea expellitur, & sic differt lubricatiua à lauatiua quia lubricatiuum ex sola passione remolliendo mundificat, & abstergit, sed lauatiuum actione & passione, vt dictũ est.

Quinta eius operatio est planificare seu applanare rem asperam, sicut videmus in trachea arteria, cum sit aspera per humiditatis suæ consumptionem, educentis ęqualitatem suarum partium, tũc fit in ea partium suarum supereminentia propter humidi consumptionem, tunc adueniente aliquo humido leniẽte applanatur & adæquatur, & sic gummi arabicum, tragacãthum, & similia tracheæ arteriæ sunt planificatiua.

De opationibus medicinæ.

Siccæ medicinę quatuor sunt operationes. Prima est constringere siue aggregare membrũ. Secunda est consolidare. Tertia est carnem generare. Quarta est sigillare id est cutem generare.

Prima igitur est cõstringere, siue aggregare membrũ, & ex hoc sequitur, ergo siccũ exprimere habet, quia contrahendo & comprimẽdo membrum, facit illud minorẽ locum occupare, & ita humiditatem interruptam inter partes aggregat, & necessario exprimit, & ex hoc sequit, ꝙ incrasset per expressionem talis subtilis humidi, ergo oppilat, quia incrassat, & quia materiã immobilem, nec cursibilem, neq; penetrãtem reddit per meatus per quos

E possset penetrare, si non incrassata esset, nec aggregata in vnum, & ex hoc sequitur, ꝙ siccum conglutinat, & cum ipso est parum de humido cum sicco terreo bene terminato & fortiter, & per hanc viam omnes medicinæ, quæ in fluxu ventris dantur ad constringẽdum, & constipandum debent aduri, vt humiditas superflua, quæ est in eis lubricans cõsternatur siue auferatur, & tunc in eis est bona terminatio humidi cum sicco terreo, & ita sunt bene conglutinatæ, & per hoc sunt bene cõglutinantes & constipantes, & excoriationi intestinorum resistentes.

Secunda operatio sicci est consolidare, & vnire partes vulneris siue labiorum adinuicem, & hoc propter cõsumptionẽ humiditatis superfluæ interemptæ inter vulneris labia non permittentis ea coniungi, & vnum fieri secundum Gal. in techni. capitulo de consolidatione continuitatis, & sic sanguis draconis consolidat, & vulnus curat.

Tertia operatio sicci est generare carnem, quod fit dupliciter. Vno modo quia materiam superfluam cõsumit F quæ membri complexionem corrumpebat. Secundo modo, quia sanguis incrassatur, propter hoc disponit sanguinem, vt ex eo fiat caro. Ista enim medicina quæ carnẽ generat, oportet vt nõ sit mordicatiua, per hoc enim malam materiam attraheret, quæ carnis generationem impediret, nec nimis sit sicca, quia tũc materiam ex qua debet fieri, consumeret, & substãtialem humiditatem membri, & sic vlcus profundaret.

Quarta operatio sicci est sigillare, & cutem generare super vulnus cõsolidatum, & ita est siccior quàm carnem generans, quia magis debet consumere humiditatem, & sanguinem indurare quia siccior est cutis quàm caro, & hæ sunt operationes sicci.

Scitæ sunt operationes medicinarũ simpliciũ quas habent a cõplexione sua. Sunt & aliæ quas nõ habent a sua complexione, sed a sua proprietate sicut scamonea habet attrahere cholerã. Item quædam sunt medicinæ, quæ habent duas operationes simul, vt vẽtrem soluere, & mem G brum constringere & confortare, sicut hermodactyli habent attrahere phlegma a iuncturis ad stomachũ, & per hoc ventrem laxant, & hoc faciunt sua proprietate. Similiter sua stipticitate qua habent confortare iuncturas & cnnstringere, ne materiam aliunde recipiant. Et forte emplastrati exterius supra iuncturas habent extrahere materiam ad exterius, & stipticitate sua membrum cõfortare.

Item aliæ sunt medicinæ, quæ habent duas operationes facere, & sunt differentes ab illis, sicut ciminum habet laxare membrum sua humiditate lubricatiua, & prouocare ratione suæ substantiæ subtiliatiuæ & penetratiuæ. Quando ergo volumus vnam istarum operationũ per talem medicinam facere, tunc debemus aliam impedire, & illam quam volumus iuuare. Vnde quando volumus prauocare vrinam per ciminum, debemus iuuare ciminum per diuretica, vt per semen apij, & tunc ad prouocationem vrinę valet, & in partes ipsum ciminum pulH uerizare, vt citius à stomacho ad renes transeat, & aliam impedire, scilicet humiditatem lubricã amouendo, forte per adustionem vel contritionem. Sed si volumus ventrem laxare, oportet econuerso facere, admiscendo medicinas lubricas, vt violas, & similia, et in crassas partes puluerizare, vt plus in stomacho moretur, & operationem suam in eo faciat. Item aliquæ medicinæ quæ habent substantias diuersas in se, vnam acutam subtilem, quæ est in superficie, aliam centralem crassam stipticam, vt caulis, inter quas natura potest diuidere in operando vnam partem trahendo ad vnam materiam faciendo vnam operationem, & aliam ad aliam, & ideo caulis in apostematũ statu est bonus, natura enim trahit substantiam subtilem acutam ad materiã fluxam, vt ipsam dissoluat, & mittit substantiam stipticã ad materiam fluxuram ne fluat &c.

Habito de tribus confectionibus quasdam medicinas componentibus, & quædam electaria ingredientibus, Nunc ad electaria accedamus.

De electarijs.

Sciendum, ꝙ electarioꝝ quædam sunt calida, vt diamargariton, diacalamentum &c. Quædam sunt frigida vt diapapauer, triasandali &c. Quædam humida, vt diatragacanthum. Quædam sicca, vt diaprasium. Item quædam iuuant membra animata, vt pliris cum musco & sine musco. Quædam membra naturalia, vt diacitoniten. Quędam mēbra genitalia, vt diasatyrion. Quędam vitalia, vt diamargariton. Item quædam cōfortatiua tantum, quædam confortatiua & laxatiua, quando confortant, pulueres debent bene conteri ſm ſuum modum plus, vel minus, ſecundum ꝙ diuerſis membris competunt, vt dictū eſt prius. Item quędam electaria fiunt ex ſolis pulueribus, vt diamargariton, quædam decoctionibus herbarum, & pulueribus, & aliquando cum ſuccis herbarum, & pulueribus ipſarum. Ad iſtam electionē ſpectant quæ valent ad membra ſpiritualia, quæ ſunt, diamargariton, diacameron, diamoron.

Diamargariton eſt electarium ex puluere factū, & dicitur ſic, quia ex duabus margaritis conficitur, valet cardiacis, & triſtibus, valet ad cordis & ſtomachi debilitatem, & lętificat. Margaritæ ſm quoſdam ſunt baſis, quia dant nomen, ſed nō oportet. Non enim dant nomen margaritę, & laudes conuenientes huic electario. Tales enim ſunt, quia cōfortant cor & ſtomachum. Caryophylli igitur, & ſpica, & lignum aloes, & margaritæ ſunt pro baſi vna, quia margaritæ confortāt cor, & alia ſtomachū confortant, margaritæ confortant cor per ſimilitudinē, quia ſunt duræ ſicut cor. Item quia cor eſt rarum in ſubſtantia confortant ipſum in ſpiſſando. Vnde lignum aloes, & ſpica, & caryophylli, ſunt eius baſis quantum ad confortationem, & margaritæ ad cordis debilitatem.

Caryophylli eſt medicina nota, proprietatem confortandi ſtomachum & hepar habent, faciunt putrefactionem oris ſua acuitate cum nimio vſu comeſtionis, quia ſua acuitate laxant gingiuas, quæ laxatę materiā aliquando recipiunt quę remanens ibi putreſit. Et ſpica duplex eſt ſcilicet celtica & ſpica nardi.

De ſpica nardi hic intelligimus, eſt medicina nota habens proprietatem reſoluendi caliditate ſua, & cōfortandi ſtomachum ſua ſtipticitate, oppilationem hepatis aperit cum materia eſt frigida, pectus confortat & coitū incitat. Et ideo in medicinis prouocantibus coitum ponitur. Itē prouocat menſtrua ſuffumigata, eſt enim aromatica.

Margarita duplex eſt ſcilicet pforata & nō perforata. perforata eſt melior, cū eſt perforata à natura nō ab arte, vt ponitur in coronis, quia iſta operatio non dat ei bonitatem neq; malitiam, licet hoc quidam dicant, quod propter hoc ſunt bonæ, quia illæ perforantur, quæ in coronis mulierum ponūtur, & ideo perforatæ ſunt meliores.

Sed dico, ꝙ perforata natura eſt melior, & cum eſt perforata à natura eſt pretioſa & cara quia ſecundum philoſophum libro. 4. de animalibus, quæ ſunt perforatæ à natura ſunt mūdatæ à ſuis ſuperfluitatibꝰ per illa foramina. Margaritæ ſunt illi lapides, qui in ventribus piſcium conchilium inueniuntur: iſta puluerizata cū corallo ſi proijciatur ſuper oculum valet ad lachrymas oculi, prohibet ne materia fluat ad oculum.

Diacameron. i. ducens hominē de morte ad uitam, antophilus ibi ponitur, & eſt ſtypticus, amarus, valet ad pectus, & ad luxurioſos, & caryophyl. zingib. & cinamomum ſunt ibi pro baſi vna, quia cōfortant ſtomachum, & antophilus eſt ibi baſis alia, ſcilicet inquantum confortat pectus, & eſt medicina cardiaca, & eſt ptioſior ꝗ̃ diamargariton, quia ibi ponuntur, quæ ponuntur in diamargariton, & plus de pretioſis, galanga, & ſpica celtica.

Diamoron ex duobus moris fit. Sunt enim mora celſi, & mora rubi, illa nō poſſunt digeri in ſtomacho propter ſui craſſitiem, ideo ei nocent, ſunt enim ſtyptica & ſicca, vnde prohibent materiam fluere ad vuam, & guttur ſua ſtipticitate. Diamoron valet in principio ſynanches, mirabiliter enim reprimit materiam, ne fluat ad guttur, cū aqua roſata adminiſtratur, & plus ſi adminiſtretur cum ſucco corticum nucis magnæ, quia diamoron per ſe non poteſt penetrare propter ſui craſſitiem, & ideo non conuenit in repercuſſione materiæ à ſuperioribus venientis, ſed ſuccus ille eſt penetratiuus, cuius ſignū eſt, quia pueri non poſſunt abſtergere manus ſuas ab ipſo maculatas, & ideo penetrat bene interius, & ſua acuitate qua penetrat, materiam fluxam conſumit, & ſua ſtipticitate materiam fluxurā prohibet, & non ſolum ab vna parte, ſed à qualibet parte, quod non poterat facere diamoron per ſe, quia non poterat intrare partes gutturis ſicut cum ſucco, iſta decima pars, quæ inuenitur in antiquis libris eſt lib. ij.

Habito quomodo fiat digeſtio Conſequenter quæritur vtrum quilibet humor ſit euacuandus, & à natura digerendus, & videtur ꝙ non per Hippo. ij. aphoriſmorū; inchoantibus morbis &c. ſed tunc materia eſt indigeſta, ergo &c. Item in primo. in peracutis paſsionibus raro pharmacijs vti, ſed tunc nō eſt digeſta materia, ergo &c.

Item digeſtio eſt repreſsio malæ qualitatis materiæ, ſed materia euacuanda poteſt peccare in quantitate non in qualitate, ergo talis materia euacuanda non poteſt digeri. Item aliquādo nulla facta digeſtione materiæ euacuandæ damus hieram picram Galeni, Paulini pilulas ad euacuandam choleram ante cibum vel poſt, ergo &c.

Sed contra dicit Hippoc. digeſta medicari &c.

Conſequenter quęritur vtrum materia nec quantitate nec qualitate peccās, ſi debeat euacuari, debeat digeri, videtur ꝙ non, quia digeſtio eſt repreſsio malæ qualitatis materiæ, ergo &c. Cōtra digeſta medicari &c. Item in apho. dicit ſi quis vult corpus purgare, oportet materiā pręparare primo, ergo &c. Solutio ad primā quæſtionem dicendū, ꝙ aliquando eſt euacuanda materia digerenda, et aliqñ non, nam ſi materia eſt furioſa, tunc debet euacuari ſine eius digeſtione. Si materia nō eſt furioſa, aut ipſa eſt multa, aut non, ſi ſit multa, debet euacuari tunc abſq; digeſtione materiæ ad minus in parte, vt natura melius poſsit ſupra reſiduū, melius eſt enim ipſam materiam indigeſtam euacuare, ꝗ̃ naturā impedire in ſua digeſtione. Si materia nō eſt multa, vel natura poteſt ſupra eam complete ad digerendum eam, aut non, ſi ſic, ipſa nō eſt digerenda antequā euacuetur, ſi natura non poteſt cōplete ſupra eam ad digerēdum ipſam, tūc aut ipſa euacuatur per medicinā fortem, aut per leuem, ſi per leuē medicinam euacuatur, tunc eam poteſt hęc tantū digerere per aliqua ſui componentia, quantum ipſa poteſt attrahere per aliqua ſui componentia, ſicut pilulę ante cibum, tunc tales medicinæ poſſunt dari ante digeſtionem cū ipſæ digerant tantum, quātum euacuant, ſi medicina ſit fortis, tūc materia debet digeri, antequā euacuet̃ tali medicina. Ad quā digeſtionem quatuor requiruntur conditiones.

Prima eſt membrū pręparare, ita ne malū ei nocumentum inferatur à malitia medicinæ, & ita diuerſimode debent præparari contra diuerſas malitias, quas medicinæ debent inferre. Vnde Hippo. iiij. particula apho. ad helleboros &c. quia helleborus nimium deſiccat, antequam exhibeatur, membrum debet humectari quiete & ocio.

Secunda conditio eſt, quod materia remolliatur, vt ſit parata ad exitum.

Tertia conditio eſt, ꝙ viæ debent aperiri, vt per ipſas poſsit currere materia, & trahi à medicina.

Quarta conditio eſt, ꝙ humor attrahendus ita præparetur, vt à membro, & à materia odio habeatur, ꝙ à natura non retineatur, natura enim vehemētius retinet phlegma in æſtate quàm in alio tempore, vt per illud contemperetur caliditas æſtatis, & choleræ abūdantis in æſtate. Similiter in hyeme natura vehementius retinet cholerā, ꝗ̃ in alio tempore, vt per eam contemperetur frigiditas temporis hiemis, & phlegmatis abundantis in hieme, & ideo in æſtate eſt magis amicū naturæ phlegma ꝗ̃ cholera, propter quod in æſtate facilius euacuatur cholera ꝗ̃ phlegma,

Quærit̃ an quilibet humor ſit euacuandus.

Quærit̃ an materia nec q̃litate, nec q̃titate peccans ſit digerenda.

Quatuor cōditiones requirūtur ad bonā digeſtionem.

phlegma, immo si phlegma tunc euacuaretur, tunc esset motus agitatiuus phlegmatis tracti à natura & à medicina. Similiter cholera in hieme est amicabilior naturæ q̃ phlegma, & ideo in hieme facilius euacuatur phlegma q̃ cholera, immo si cholera tũc euacuaretur, esset motus agitationis choleræ tractæ à natura, & à medicina, per hæc patet responsio ad duo prima argumenta.

Ad tertium dicẽdum, quòd ratio supponit falsum, impossibile est enim humorem abundare in quãtitate, quin cum hoc abũdet in qualitate, vnde impossibile est phlegma abundare in quantitate quin cum hoc abundet in frigiditate & humiditate, nõ quia sit frigidior & humidior quàm si non abundaret, & ita de alijs humoribus, & sic patet solutio ad argumentum per prædicta.

Ad secundam quæstionem dicendum est, quòd materia nec qualitate nec quantitate peccans antequam euacuetur debet digeri, vt ipsa sit naturæ odiosa, nisi enim digereret nõ esset naturæ odiosa, & tunc si vellemus ipsam euacuare, esset motus agitationis medicinæ trahentis & naturæ retinẽtis, si autem timeamus humorem mouere, & facere in tempore sequenti ratione morę aliquam ęgritudinem specialem, sicut febrem tertianam, vel aliquem alium morbum ante tempus illud est melius materiã alterare in oppositas qualitates illius morbi, ne illum morbũ faciat q̃ illam materiam euacuare, & sic soluuntur argumenta, & per consequens quæstiones.

De diatho.

Dianthos dicitur, quod fit ex floribus dendrolibani, violarum, & rosarũ, valet tristibus, macilentis, cardiacis, multum lætificat, & cõualescentes ex ęgritudinibus multum confortat. vi. pars confecta est lib. ij. & ß. ℞. florũ rorismarini. ℥. i. rosarum, viola. liquir. ana. ʒ. vi. caryophyl. spicæ, nucis musc. galangæ, cinamo. zingi. zedoariæ, macis, ligni aloes, carda. anethi, ana. ℈. iij. mellis quantum sufficit, detur mane & meridie, febricitantibus cũ aqua, non febricitantibus cum vino.

De pliris arcoticon.

Pliris arcoticon, pliris completa medicina, arcoticon principium interpretatur, proprie valet tristibus, melancholicis & ad nimiã stomachi debilitatem, & syncopim & cordis, memoriã reparat, intellectum acuit, & epilepticis, analepticis, et catalepticis prodest, et omnẽ debilitatẽ cerebri reparat, octaua pars est lib. i. ℞. cinamo. caryophyl. ligni aloes, galangæ, spicæ, nucis mus. zingi. spodij, schinanthi, rosarũ, cyperi, violarum, ana. ʒ. i. & gra. xvi. folij, liqui. styracis, masticis, sansuci, balsamitæ, basiliconis, cardamo. macropi. myrtillorum, corticum citri, ana ʒ. ij. et gra. v. gemmarum, been albi et rubei, coralli, serici combusti, ana. ʒ. i. & grana. ij. & ß. musci, grana. v. syrupi rosa. quantum sufficit. detur mane & sero febricitãtibus cum calida, non febricitantibus cum vino.

Diacastoreum.

Diacastoreũ dicitur à castoreo, quod ibi recipitur, valet contra grauissimam cephaleam, epilepticis, vertiginosis, auxiliatur: hemicranicis, & monopagicis doloribus prodest, paralysim omnium membrorũ, maxime capitis emendat, emphraxim hepatis, & splenis atq; renum soluit, & omnib⁹ ęgritudinibus ex frigiditate obstat, quinta pars confecta est, lib. ij. ℞. castorei, myrobalanorum citrinorum, ana. ʒ. ij. minus gra. i. & ß. aloes. ʒ. i. & ß. minus granum. i. assari, myrrhæ, enphorbij, ana. ʒ. i. & gra. xvij. folij, antimonij, liquiritiæ, tragacanthi, calami aromatici, nitri, chalbani, schœnanthi, spicæ, opopa. casiæ, piperis longi, albi, & nigri, xylobalsami, carpobalsami, colocynthidis, reupontici, styracis calamitæ, zingi. cinamo. ana. drach. i. & gra. ij. staphisagriæ, dauci, marathri, petrosel. apij, se. sileris, daphnococi, conchi, sinoni, petrolei, styracis rubei, sanguinis draconis, cardamo. thuris maioris & minoris, anisi, sileris, olei laurini, agarici, masti. salis armoniaci, zedoariæ, ana. ʒ. i. & gra. viij. satureiæ, hyssopi, chamędryos, pulegij, origani, balsamitæ, ozimi, brancæ vrsinæ, dictami, rutæ, se. aristo. longæ & rotun. aaron, nabathematicon, asari, saluiæ, rosarũ, bdellij, ana gra. xvij. epithy. polypodij, opopa. ana. ʒ. xv. aliapidios, cappar. ana. grana. xi. anacardi, sabinæ, gentianæ, corticum mandragoræ, ana grana. xvi. peucedani, absinthij, ireos, ana. gra. ij. & tertiã partem vn. mellis quod sufficit, detur in modum auellanæ capitalibus passionibus cum apozimate elelisphaci, hepaticis cum decoctione absinthij, vel eupatorij, spleneticis, cum aqua capparis vel calamenti, nephreticis cũ aqua decoctionis milij solis vel macedonici, accipiatur summo mane, & ieiunẽt vsq; ad horã sextam.

Dia[iris].

Diairis dicitur à radice illa, quæ ireos appellatur, ualet dyspnicis, arteriacis, tussientibus, vocẽ perditam restaurat, si fuerit ex frigida causa, duodecima pars eius confecta est, lib. ij. ℞. ireos. vnc. i. pulegij, hyssopi, liquiri. ana. ʒ. vij. tragacanthi, amygdalarum, pineæ, cinamo. zingi. piperis, ana. ʒ. ij. styracis rubeæ. ʒ. ij. & ℈. i. caricarũ, carnium dactylorũ, passularum enucleatarũ, ana. ʒ. ij. & ß. mellis quod sufficit, detur sero cũ vino calido. Sicut dicit Auic. in. ij. iudicia medicinarum mutantur secundum diuersas præparationes, ne igitur iudiciũ medici impediatur, præparationes medicinarum videamus.

De p[ræparationibus medi]cin[arum].

Sex enim sunt præparationes medicinarum. Prima est coctio. Secunda cõtritio. Tertia est adustio. Quarta ablutio. Quinta congelatio. Sexta cõmistio. Præparantur igitur medicinæ per coctionem, quæ coctio necessaria est tribus de causis.

COCTIO.

Prim[a] coct[io].

Prima est earum mundificatio, & sic mel decoquitur, vt à sua impuritate mundificetur. Vnde Gal. 3. acutorũ, mel non coctũ, non debet poni in hydromelle, nisi sit purum, sed si sit impurũ debet decoqui vnde mundificetur.

Secunda conditio vel causa est, vt substantia quam volumus refutare expellatur, sicut cum caules in dysenteria volumus dare ad ventris constipationem, decoquimus, vt substãtiam eorum acutam laxatiuam, quæ est in succo auferamus, & de hoc habetur à Gal. 3. de simplici medicina, q̃ caulis decoquitur cum ad vẽtris locum datur, quia quanto plus decoquitur, tanto plus stringit.

Tertia de causa fit decoctio medicinæ, vt virtus eius aqua uel oleo, in quo fit decoctio, demũdetur. Et propter hoc dicit Gal. 3. simplicis medicinæ, quod aqua & oleum sunt materia aliarũ medicinarum, quæ ẽm virtutes illarũ medicinarum quibus cõmiscentur formantur, & hæc tertia decoctio diuersificatur ẽm diuersitatem decoctionũ, quædam enim sunt medicinæ quas oportet longo tẽpore decoqui, & sunt crassæ, vt lapides, & radices, & genera alia, ad hoc enim, vt eorũ virtus aquæ, vel oleo madetur, oportet quod earũ decoctio sit diuturna. Aliæ sunt medicinæ, quæ minori decoctione indigent, & in tempore minori, sicut semina diuretica, vt semen apij, petroselini, fœniculi, dauci, carui, ameos &c. Alię sunt medicinæ quarũ decoctio est ad sufficiẽtiam in tpe breuissimo, vt illę quæ sunt raræ substantiæ, vt epithymũ, flores viol. boragi. & oẽs flores vniuersaliter. Ex hoc enim habemus vnũ modum confectionis syruporũ. Si enim volumus in aliquo ponere radices, semina, & flores, primo debemus ponere radices, & decoctione semifacta debem⁹ ponere semina, & decoctione fere completa, debemus ponere flores.

CONTRITIO.

De secu[nda] cõtritio[ne].

Secunda præparatio medicinæ est per contritionem, ista autem contritio est duplex, vna multa, alia parua. Multa fit duabus causis. Prima est vt per illam contritionem remoueatur malitia medicinæ quam faceret in substantia sua crassa, & sic bene cõteritur pulpa ẽm Auicen. quia si remaneret in sua substantia crassa ad hęrens membro, vt stomacho vel intestinis sua spongiositate attraheret humorem multũ existens in stomacho vel intestinis, & posset ibi generari apostema, & hoc dicit Auic. in. ij. & nõ sis contentus pulpã conterere, vnde pulpa propter illam causam subtilissime conteritur. Secũda causa est, quia membrũ quod curare volumus est situatũ in diuersis partibus remotis, & ideo bene debet cõteri, vt facilius penetret, & min⁹ in stomacho remaneat, & propter hoc dicit

dicit Auicē. in procemio, ꝙ pulueres subtilissime debent conteri cum ponūtur in electarijs, & hoc habetur à Gal. ij. simplicis medicinæ, ꝙ medicinæ curantes passiones renum, debent minutissime conteri propter causam prædictam. Crassa autem contritio fit duobus modis. Vna est causa, ne vltimata contritione virtus medicinæ, & operatio proprie corrumpatur, ut cum medicina sit scamonea, si multum contereretur propter raritatem suæ substātiæ amitteret suam operationem, quæ est attrahere cholerā propter quod ipsa debet conteri in magnas partes.

Et si tu dicas per illam propositionem, ꝙ si tanta virtus in tanto tempore potest, & mediū poterit trahere medium in æquali tempore, ergo si pondus. i. 3. scamoneæ poterit trahere tantum choleræ, & medietas poterit trahere medietatem choleræ. Est dicendum, ꝙ ista propositio est vera, si vtraq; possit in hunc actum, sed vtraq; non potest, quia virtus est ablata, & ita à parte agentis, virtus est ita ablata, ꝙ non potest trahere, vnde nō habet diminutam virtutem respectu passi, sed nihil, non enim sequitur, si decē homines possunt trahere nauim per vnam leucam in septimana, ergo quinq; homines possunt trahere eandem nauim per dimidiā leucā, nec ex parte medicinæ tenet similiter, vltimata ergo eius contritio corrūpit propriam virtutem medicinæ. Sed corrumpere propriā operationem medicinæ est duobus modis, aut corrumpitur sua propria operatio, ita ꝙ in aliam non mutatur, sicut in scamonea, quæ vltimate contrita non laxat, aut propria operatio corrumpitur, & alia inducitur, sicut patet in cimino cuius est ventrem laxare, sed cum conteritur vltimate, mutatur laxatio ista ad vrinam, quia tunc vrinam prouocat. Secunda causa est, quare non multum conteruntur medicinæ, sed crassæ remanent, vt multo tempore in stomacho remaneant, & iuuent digestionem in eodem, & sic faciūt medici, quia hepati trageā crassam propter stomachū, & propter alia mēbra minute contritam.

ADVSTIO

Tertia pparatio medicinę, ē adustio q̄ fit sex de causis.

Tertia p[arat]ionē.

Prima est, vt acuitas quæ continetur in medicina remoueatur per adustionem, quæ adustio consumit partes subtiles, in quibus est acuitas, & per hoc acuitas remouetur, & ita atramentum quod corrosiuum est, & chalcanthum adustum cum croco valet ad consumptionem apostematis duri, quia tunc sine corrosione consumit.

Secunda causa est, vt per adustionem acuitas acquiratur, & ita lapides non habentes acuitatem, vt fiant calx aduruntur, quæ acuitas in partibus terreis lapidem sic desiccando & igniendo. vnde fm Gal. ij. simplicis medicinæ, calx est calida in. iiij. gradu est corrosiua, piper fm Gal. ibidem est calidum in. iiij. gradu. Illa autē caliditas cum est in. iiij. gradu, tunc est in materia crassa, quæ propter sui crassitiē diu moratur in vno loco, propter quod corrodit membrum in quo moratur, & sic calx viua quæ habet partes crassas, quæ non possunt cito penetrare, immo diu morantur in vno loco, nec sine illis subtiles possunt penetrare, propter quod corrodit, sed ptper transit sicut flamma, quia sua caliditas in rara substantia fundatur, & ideo non adurit, nec corrodit, & ideo dicit Auic. ꝙ cepe exterius posita vlcerat, quia diu moratur in vno loco, sed interius recepta, non, propter sui motum.

Tertia causa est quare aduritur medicina, quia ipsa est valde crassa ita, ꝙ ad partes remotas non potest penetrare, nisi subtiliaretur: in ista autem adustione subtiliatur, propter quod melius potest penetrare.

Quarta causa est, vt melius possit conteri, per illam. n. adustionem disponitur medicina ad faciliorem contritionem, & sic sericum comburitur fm Auicē. nec debet conteri in pliri, cum non est artificiale neq; bonum, quod sic per ipsum conteratur, quia aliq̄n sua virtus tota corrumpitur in ista adustione, licet per ipsam præparetur ad contritionem. Istud enim sericum aliq̄n datur ad cordis confortationem, & tunc non debet comburi, quia tunc virtus medicinæ quam quærimus amittitur scilicet cordis confortatio, & tunc quando debet poni in pliri electario melius est, vt scindatur in minutissimas partes cum cultello, & postea fm quod possibile est cōteratur. Aliquando enim ponitur sericum in medicinis ad consumptionē materiæ, & sic ponitur in diasene, et tunc debet comburi, et tunc bene habet virtutem consumendi. Similiter est de aloe, quia aliquando datur simul ad laxandum, & ad stomachum confortandum, tūc debet comburi, quia per istam combustionem consumitur sua gummositas, per quā laxabat. Et propter hoc magis apparet alia virtus, et alia operatio quæ est confortare, et tūc melius confortat.

Quinta causa est, vt malitia medicinæ remoueatur, & sic scorpio aduritur, vt per istā adustionem venenositas auferatur per quā malitiā poterit inducere in corpus humanum, nec in lapide, quia per puluerē ex eo factū possumus mirabiliter lapidē frangere, ad quod mirabil'r valet.

Sexta causa est, vt humiditas superflua consumatur, & sic myrobalani, & omnes gummi quæ dantur contra fluxum ventris, aduruntur, vt remoueatur gummositas illa per quam laxabat, & sic in myrobalanis remanet natura constrictiua, & in alijs remanet natura viscosa conglutinatiua humiditate superflua, lubrificatiua, consumpta, ut gummi arabicū, tragacāthum, & sic datur in dysenteria.

ABLVTIO.

De q̄rta p[ar]ablutionē.

Quarta præparatio medicinæ est ablutio, per ablutionem enim præparantur medicinæ. Ista autem ablutio fit quatuor de causis. Vna enim est vt acuitas quæ continetur in medicina, auferatur, & sic abluit' calx, & extinguitur aqua frigida, ne sua acuitate corrodat membrum, & similiter de omnibus medicinis quarū timemus acuitatē.

Secūda de causa debet ablui medicina, vt ab ea sordes mundificentur, & sic abluitur oleum, vt mundificetur, ideo vt per illam ablutionem albificetur & clarificetur.

Tertia causa est, vt melius possit conteri, quia medicina est ita dura, ꝙ non potest bene conteri, nisi partes suæ remolliantur, & sic acatia abluitur, vt melius possit conteri, prius tamen aduritur q̄ abluatur, vt per adustionem & per ignem adurētem incidatur, & pori aperiantur, vnde per omnes eius partes primo in ablutione aqua possit melius iuuare scilicet subintrare, & omnes partes eius remollire, deinde ad vltimum cōteri, primo ergo aduritur, secundo lauatur, tertio conteritur.

Quarta de causa abluitur medicina, vt eius malitia auferatur, & sic lapis lazuli abluitur, habet enim duplicem virtutem scilicet expresiuam & nauseatiuā, vt ergo nauseatiua auferatur, debet ablui vt compresiua solum remaneat. Sed quia multiformis est ablutio in istis reb⁹ diuersis, ideo videamus de istis diuersis ablutionibus, quia in hoc multoties solent chirurgici medicos irridere.

De ablutione cerę.

Cera enim primo sic abluitur, debet primo liquefieri ad ignem, deinde in aqua pura clara sine sapore aliquo debet poni, & in ipsa aqua debet manib⁹ malaxari, & aqua à cera cum manibus exprimi. Deinde ad ignem debet liquefieri, & demum in aqua munda &c. vt prius, & sic iterum, & iterum faciendum est, quousq; aqua ista sine sapore aliquo exierit, quia tunc signum est, quod tota acuitas ceræ est ablata, qua indigemus aliquoties cum volumus vnguentum ad infrigidandum, vnde ablutionem illam facimus, vt acuitas ceræ auferatur.

De ablutione olei.

Oleum debet sic ablui, pone oleum in vase mundo stricti orificij, & demum super oleum infunde aquam mundam ardentem, & tamen non debet malaxari cum manibus istud oleum, sicut faciebas de cera, ne propter sui viscositatē adhæreat manibus. Et aliqui lapides abluuntur, non sicut oleum & cera.

Lapis lazuli sic abluitur, aut alius lapis huiusmodi primo debet conteri, & postea poni debet in loco, vel in vase purisimo. Et postea aqua clara fortis super eum infundi, & debet diu aqua commoueri, et postea debet dimitti quousq; resideat in fundo aquæ, & deinde remoueat' ista aqua,

aqua, & postea iterũ ponat, & fiat vt prius, & iter & iterũ quousq; aqua exeat clara absq; sapore mutata, & ablutio isti9 lapidis sic fit, vt p hoc virtus nauseatiua auferat.

CONGELATIO.

De qnta p̄paratione.

Quinta præparatio medicinæ est congelatio, congelat enim medicina eam ponendo in loco frigido, vt caliditas remoueatur, & frigiditas introducatur, vnde sic medicinæ infrigidantes congelantur.

COMMISTIO.

De sexta p̄paratione.

Sexta præparatio medicinæ est cōmistio, cōmiscemus enim aliquando medicinas adinuicem, vt earum virtus fortificet, sicut scamo. admista medicinis aloeticis ipsas confortat in actione, & sic zin. fortificat turbith, de se. n. turbith phlegma attrahit subtile, sed si cum eo zin. admisceatur, fortificando facit eum trahere phlegma crassum.

ADMISTIO MEDICINARVM.

Secundo modo admiscemus medicinam medicinæ, vt ipsam faciat transire cito ad locum debitum, & sic crocus admiscetur auro & argento, & sic de alijs medicinis cardiacis, quia illæ sua ponderositate ad intestina cito descenderent, nec ad venas possent penetrare, sed crocus facit ipsas ad cor penetrare.

Tertio modo admiscetur medicina medicinæ, ne cito transeat ad venas, vt quando volumus hepar deoppilare per diuretica, & illa habent naturam cito penetrādi ad venas, ideo debemus cum eis aliqua admiscere quę ea impediant, ne cito ad venas transeant, immo remaneant in vijs hepatis, sicut raphanus habet proprietatem humores attrahendi ad stomachum, & diuretica habent naturam penetrandi ad venas. Ex isto autem motu contrario fit agitatio quædam, quæ est causa quietis in via medicinæ, & hoc est in hepate.

Quarto modo admiscetur medicina medicinæ, non ut medicina fortificetur per aliam medicinam vel confortetur, sed potius vt vna per aliam debilitetur & corrumpatur, vt si admisceamus viol. vel myrobalanos in æquali virtute quia vna laxat, & alia comprimit, vna alij contrariatur, & diminuitur operatio vnius per alteram, & ideo cum admiscetur vio. cum myrobalanis debent parum commisceri, & hoc vt operatio violarũ prius fiat, quàm myrob. operentur.

Quinto modo admiscentur medicinæ inter se, vt vna aliam impediat, & sic admiscemus cũ scamo. zing. quod cōfortat stomachum, eo q scamo. est inimica stomacho, et bdellium aut mastix, quia scamonea habet intestina excoriare, ut sua viscositate hoc impediant in scamonea. Itē non solum ex ignorantia complexionis medicinarum, et ignorantia præparationis impeditur iudicium medici, sed potest impediri ex herbarum vicinitate aliarum, vnde medicinæ crescentes iuxta herbas venenosas, sunt malæ, & virtus earum est corruptiua, & sic videmus q virtus musci, & ambræ cũ oritur iusta camphoram, & psyllium corrumpitur & diminuitur.

Dictum est prius, q quædam sunt electaria valentia ad membra spiritualia quædam ad mēbra naturalia &c. & cum prius dictum sit de tribus electarijs valentibus ad membra spiritualia, diamargariton & diamoron, & diacameron, Nunc dicamus de alijs valentibus ad membra naturalia, & de his quatuor quæ spectant ad lectionem istam, quorum primum est dianthos, secundum est pliris, tertium est diacastoreum, quartum est diairis.

Electaria ad membra naturalia.

De diāthos

Dianthos fit de anthos, & est basis in hoc electario, sicut patet inspiciendo ad eius laudes, quę proprie huic competunt. & est ibi plusquam de alijs.

Anthos est marinus ros, in litera habetur floris rorismarini. Item de dendrolibani, aut leptolibani, & cũ dicitur dendrolibani, vel leptolibani intelligitur, q sit de folijs rorismarini, & cum dicitur de floribus anthos hoc est de floribus rorismarini, & leptolibani, vel dendrolibani folium eius, est istud, est calidæ & siccę complexionis, nō

E tamen multũ, vnde non multum calefacit, nec multũ infrigidat cor, tamen proprie confortat, spiritus reparādo, stomachum cōfortando & cerebrũ, vnde sunt multa ibi valentia ad stomachũ, vt ro. zingi. & similiter valet cerebro sua aromaticitate spiritus reparando & confortando, et ad cor proprie est medicina cardiaca, anthos ex sua proprietate cor confortat, & valet contra cardiacam passionem ex frigida causa, & valet tristibus et macilentis. s. ex solicitudine & tristitia, quia lætificat, debet caueri in feb. ca. & in hominibus extenuatis, nisi sit ex solicitudine, & conualescentibus, quia in eis est paucitas spirituũ.

Dianthos autē reparat spiritus deperditos, & cor debile confortat, sunt enim qui valde timēt propter cordis sui debilitatem, & spiritus paucitatem, & propter hoc tristes sunt, & curiosi à cura dicti non à curiositate & macilenti. Quidā enim dicunt quod debet dari in febribus in mane cũ aqua frigida etc. Sed si ego darē in febribus, non darē nisi in febribus de materia frigida, & in die interpolationis, melius & securius tamen est, vt caueatur in feb. F sed conuenit in illis, q habent cor debile, tēperatum tñ satis ĩ caliditate & frigiditate, tñ debile spirituũ paucitate.

De: Pliris est aliud electarium valens ad spiritualia. Pliris duplex est, cum musco & sine musco. Arcoticon, id est completa cōfectio, siue perfecta medicina, valet tristib9, confert melancholicis, confortat stomachũ debilem & cor, & valet contra syncopim, memoriā reparat, sensum acuit, & epilepticis valet analepticis, & catalepticis, & omnem debilitatē stomachi cōfortat ex causa frigida, est enim calidius & siccius q dianthos. Sunt enim quædam quæ valent proprie ad confortationem stomachi, vt cinnamomũ, & caryophyllum. Sunt etiā quædam violēria ad cor, vt corallus & spodium, quædā autem ad cerebrũ, vt schœnanthus, & cyperus. Est igitur pliris medicina cardiaca, & cor confortat vt dianthos, sed differenter & propter causas diuersas duæ debent dari ad confortationem cordis. Pliris enim debet dari ad confortationē cor G dis propter frigiditatē & timorem, sed dianthos quando est temperatũ in caliditate & frigiditate, est tamen debile ex spirituum debilitate vel paucitate, quia anthos ex sua proprietate habet spiritus reparare. Notandũ sm artē quam dat Gal. quod si aliqua medicina valet ad mēbra plura, debemus dare illam medicinam cum aliquo ducente ad membrũ illud, quod volumus cōfortare. Vnde diuretica habent deoppilare hepar & splenem, pectus & pulmonem, si autem volumus dare diureticā vt anisum, & tamen ad deoppilationem hepatis, possumus dare sicut sunt, quę ad hepar conueniunt cum sua virtute. Sed cum volumus deoppilare splenem, debemus dare cum aceto, cum acetum faciat transire ad splenem. Si aũt ad pulmonem, debemus admiscere cũ liquiritia, & vuis passis, & similibus. Similiter cum pliris valeat ad stomachũ, cor, & cerebrum confortandũ, cum volumus dare plirim ad stomachum confortandum, debemus dare cum decoctionibus alicuius valentis ad stomachi confortationem, & H habentis respectum ad illud membrum proprie, vel cum decoctione zingi. vel galangæ, si ad cor cum decoctione buglossæ, aut nucis muscatæ. Si ad cerebrum, cum decoctione beronicæ aut primulæ veris, aut similium, quę habent aspectũ ad cerebrum, & hæc est ars valde bona, aliq tñ sunt valde delicati, qui electaria nolunt accipere sicut sunt, nec cum decoctione, & possumus habere talē cautelam, quia possumus dare tale electarium, & postea vinũ ad bibēdum cum aliquibus habentibus aspectũ ad membrum, quod volumus confortare, & sic intellige de alijs.

De diacastoreo.

Diacastoreum dicitur à castoreo, quod est ibi basis, & est castoreum testiculus cuiusdam animalis, quod dicitr castor, & est animal valde calidũ & siccum, & est valde mirabile habens duos pedes ad modum gatti, anteriores vngues valde acutos habētes, quia natura dat membrũ, & membri operationē. Similiter datur ei à natura, q est animal valde aquaticum, & in aqua habitans propter sui

vehementē

vehementē caliditatem, & ideo vt posit ripis fluuiorum adhærere, qñ vult nutrimentū suū accipere, dātur ei tales vngues, habet pedes posteriores ad modū anseris, vt cū illis in aqua posit natare, sicut pedib⁹ anterioribus ripis adhæret, sic posterioribus posset natare, habet insup dentes valde acutos ad modū gatti. Multū sunt similes gatto, qa comedit arbores, radices, & cortices, & ideo vt possint accipere cum suis dentibus illos cortices, habēt à natura tales dentes, & incidit tales arbores, & est mos taliū animalium, ꝙ qñ vnus castor venit in aliqua terra vbi sunt plures castores, tunc ducunt ipsum in locum vbi est copia nutrimenti, vnde faciunt ipsum sclauum & seruū, & tunc bene decorant ipsum cum corticibus supra dorsum, & depilant eum, vt per hoc posit cognosci ab aliȷs sclauus. Dicitur autē à quibusdā, ꝙ abscindit sibi testiculos cum debet capi à venatoribus, & ꝙ cognoscit per instinctum naturalem, ꝙ volunt ipsum habere propter testiculos, & sic habentur, & testiculis habitis ipsum dimittūt venatores abire. Sed hoc est falsum, pellis.n.eius plus valet ꝙ̄ eius testiculi. Item non est tanta sapientia in bruto ꝙ sciret hoc facere: isti testiculi sunt calidi in tertio gradu, vel in principio quarti, & sicci in secundo gradu, & sunt meliores in quibus est sperma, et intus bene digestū.

Item illud electarium in quibusdā libris non est inuentum, & habet magnā receptam, valet principaliter cōtra paralysim propter euacuationem materiæ, quia residuū materiæ consumit, & neruos confortat, vnde est optimū neruis, & istud est empiricum, & contra capitis ęgritudinem cum materia est euacuanda, & contra spasmū ex repletione de frigida causa. Diacastoreo aliquando vtimur intus, & aliquando extra: intus vt sub lingua tenendo, si posit pati, quod est difficile diu supra linguā tenere, vel sub lingua receptum, sub lingua consumit humiditatem superfluam in lingua, vel in radice linguæ, intra corpus recipitur propter prædictas causas. Item similiter extra vtimur eo. vnde est vnguentū mirabiliter valens ad paralysim, materia prius euacuata vngatur locus in quo est paralysis de oleo castoreo, & oleo laterino, & oleo laurino forti, vel costino, vel alio oleo petroleo, vnde de testiculis castorei fit oleum: sed tñ caue, ne ex hoc inflammetur corpus, quia timendū est de hoc, est enim de istis oleis vnum ex quo fit ignis græcus, sed oleum castoreum commistum cum nardino oleo forte valent.

[De] diairi[s qui]d sit.

Diairis dicitur ab iri, est.n. radix quæ habet vim aperiendi, & calefaciendi, & cōsumendi, vnde ista radix matrici supposita, & suffumigata facit aborsum, aborsu.n. fœtus aliquando indigemus, cum sit fœtus debilis, non potens exire, et tunc melius est, ꝙ fœtus occidatur, ꝙ̄ mulier & fœtus simul, menstrua prouocat mirabiliter, vnde suffumigata mortuum fœtū educit, et secundinā, et menstrua, fortiter aperiendo matricem, valet proprie pectori cum in eo sit materia crassa, quia ipsam incidit et diuidit, calefacit, & tussim curat, ex materia tali creatā: vnde non debemus dare semper diatragacanthum, & diapenidion in tussi, quia illa lenificatiua non sufficiunt, immo nocēt, & magis faciunt materiam inuiscare cum materia sit frigida & crassa, sed debemus cū eis cōmiscere diairim, aut diahyssopum ad illam materiam incidendam, & alia quę remolliunt eam, vnde in iuuenibus calidæ & siccæ complexionis conuenit diatragacanthum, sed in senibus, qui sunt frigidæ complexionis, & habent naturam multum phlegmaticam, bonū est cōmisceri diairis operatio, aut diairis, aut diatragacanthum misceri diapenidion, quod est aliquantulum calidum, & aliquantulū diairis, aut dia hyssopi. quando est materia crassa in pectore multa, tunc debet primo remolliri, & postea consumi, ideo in diairi ponuntur quædam remollitiua, vt penidion &c. & quędam incisiua, consumptiua, quia est valens ad materiam frigidam in pectore contentam. Iris est basis in hoc electario quod est diairis, quod patet per laudes eius &c.

Habito de digestione, & de modo digestionis, & de

A materia digestibili. Nunc videamus de digestiuis per quæ fit digestio.

De digestiuis.

An syrupus acetosus valeat in digestiōe materiæ purǣ cholericæ.

Et circa hoc primo quærimus vtrum syrupus acetosus valeat in digestione puræ materiæ cholericæ, & videtur ꝙ non, quia nihil subtilians conuenit in digestione materiæ sua subtilitate, & mobilitate peccantis, sed cholera peccat sua subtilitate, propter quod est mobilis de loco ad locum, & syrupus acetosus plus eam subtiliat eam diuidēdo, ergo syrupus acetosus adhuc non valet in digestione puræ choleræ. Item Gal. 3. apho. dixit, ꝙ sola siccitas sufficit ad generationem cholerę, igitur cū acetum habeat siccitatem, ipsum generabit cholerā, sed quod generat cholerā non digerit eam reprimendo suas qualitates, neq; curat morbos causatos ex cholera. Item nullum calefaciens oportet ad digestionem choleræ dare, sed acetum calefacit, quia locum quē attingit rubicundat, & corrodit fm G. in de simplici medicina, ergo &c.

B Sed contrariū dicit Auicen. in quinto, ꝙ syrupus acetosus vincit puram choleram. Idem volunt omnes autores medicinæ, & eo vtuntur oēs medici ad eā digerendā.

Consequenter quæritur quis syrupus melius valet ad hoc, an acetosus vel violatus, videtꝰ ꝙ acetosus, qa quod est frigidum magis conuenit in digestione materiæ cholericæ, sed syrupus acetosus est frigidior violato, ergo &c. Sed contra. cura fit per contrarium, ergo melius fit cura per magis contrarium, sed violatus magis contrariatur choleræ ꝙ̄ acetosus, quoniam in duabus qualitatibus, cū viol. sit frigidus & humidus, & acetosus vna tantum in qualitate cōtrariatur, quia est frigidus et siccus, ergo etc.

Solutio, ad primam quæstionem dicēdum, ꝙ syrupus acetosus cōuenit in digestione materiæ cholericæ in qnq; casibus. Primo quādo materia cholerica peccat in sua caliditate, & non sua siccitate, tunc magis conuenit acetosus q̄ violatus. Potest enim esse cholera temperata in substantia nec nimis sicca nec dura, calidior tamen debito, & tunc ille syrupus est optimus, quia bene infrigidat. C Vnde Gal. in de simplici medicina dixit. Ipse non est infrigidans sicut acetum. Secundo conuenit syrupus acetosus in digestione choleræ, quando cholera est in loco remoto, tunc enim syrupus acetosus magis conuenit q̄ violatus, quia acetosus magis potest penetrare ꝙ̄ violatus, & ita aqua cum aceto in æstate cito sedat sitim à caliditate membrorum non stomachi introductam. Illud bene sciunt Lombardi qui hoc bibunt, quia humiditate aquæ membra ita rorantur, & sic sitis mitigatur, & frigiditate aquæ & aceti infrigidantur, hoc etiam bene conuenit in pinguibus hominibus, & non multum extenuatis, & siccis, cum acetum desiccet, propter hoc certe plus valet acetosus q̄ violatus. Tertio conuenit syrupus acetosus plusquam violatus ad digerendū materiam cholericam in hominibus pinguibus de dicta causa. Quarto quando est oppilatio cū putrefactione choleræ, plus competit ad digerendum choleram acetosus quàm violatus, quia violatus nō transiret nec penetraret sicut acetosus.

D Quinto si materia putrefacta in corpore sit multa, tūc non conuenit violatus, sed acetosus, quia violatus nō est citæ penetrationis, & est debilis actionis, inde non conuenit, & oppilat sua frigiditate & humiditate, fumos retinet, & poros claudit, & stringit. Sed acetosus valet contra choleram, quia ipsam infrigidat, & quia ipsam euacuat, & quia scindit, & aperit poros sua subtilitate, & fumos facit effumare, ideo putrefactionem minuit.

Ad primum dicendum, ꝙ tunc impedit, cum cholera est multum subtilis. Vel dicendū sine præiudicio melioris sententiæ, ꝙ cholera non est subtilis in substantia, sed crassa, licet subtilis & acuta in actione, est enim crassa in substantia cum sit humidior, & hoc habetur à Gal. in secundo prognosticorum, vbi dicit, ꝙ cholera per se est crassa congelata, sed humiditate phlegmatica liquefit, & subtiliatur, & phlegma est per se congelatum, sed caliditate

tate cholerę subtiliatur cum.n.cōmiscetur, ergo in sua substantia subtiliat syrupus acetosus eam incidendo, & eam incrassat infrigidatione, infrigidando enim immobilitat eam, & tollit eius acumen. Ad secundam rationem potest multipliciter respōderi, vno modo scilicet, ꝙ per hoc quod est siccitas, dico quòd Gale. loquitur de siccitate temporis diuturna, cum enim tempus sit siccum multum, & perseuerat diu in sua siccitate, tunc multiplicatur cholera æstate plus debito in corpore humano.

Secundo modo potest responderi per ly sola, ꝙ non est sola siccitas in aceto, imo cum frigiditate, quæ generationem choleræ impedit. Tertio modo dicendum est, ꝙ licet acetum impediret digestionem choleræ veræ, tamen non impedit digestionem cum est admistum cum suo represiuo cū zuccharo. In syrupo enim est zuccharum calidum & humidum temperate, & ideo non impedit hoc iuuamentum, quod facit acetum in ipsam choleram infrigidando, quia non minuit frigiditatem, sed remouet nocumētum, quod faciebat acetum siccitate, quia humidum est, & potest plus humectare zuccharum, ꝙ̄ acetum desiccare. Ad aliud dicendum, ꝙ non facit ruborem siue corrosionem eo ꝙ calidum, sed quia subtile & acutum. quia enim subtile, subintrat & penetrat, & penetrando diuidit, eo ꝙ acutum corrodit & mordicat, propter hoc enim dolorem inducit, & sanguinem ad locum trahit, qui rubefacit & calefacit, non ergo facit hoc quia calidum, sed quia subtile & acutum. Ad secundā quæstionem, quando tu quæris quis syrupus sit melior ad digerendum choleram, aut acetosus, aut violatus. Dicitur quòd in quinqꝫ casibus prædictis violatus est melior, scilicet cū cholera multum peccat sua siccitate, & etiam cum cholera est in loco propinquo, & etiam cum cholera est in hominibus macris, & multum extenuatis, & cum cholera non est in corpore oppilato, & cum materia putrefacta nō est multa, & maxime conuenit syrupus violatus cum venter est constipatus, violæ enim laxant ventrem, si tamen esset materia putrefacta in loco propinquo, & tempus est pluuiale calidum tunc darem libentius acetosum ꝙ̄ violatum, quia viola sua passibilitate est multum putrefactibilis, & tunc impediet fumorum euaporationem, quare timendum est valde in isto tempore pluuioso, & putrefactibili impediente fumorum euaporationem.

Diacalamēto.

Diacalamentum à calamento dictum, præcipue valet ad omne vitium pectoris ex frigiditate, his maxime qui sunt in senili ætate, valet etiam tussientibus si sit ex frigida causa, & quartanarijs si vtantur eo accepto post prandium & cœnam, & in sero cum vino.

De diatragacantho.

Diatragacanthum frigidum à tragacantho dicitur, valet ad omne vitium pectoris & pulmonis, quod ex calore & siccitate fit maxime phthisicis, hecticis, pleuriticis, & ad omnem tussim, quæ fit ex caliditate & siccitate, & ad omnem linguæ & gutturis asperitatem, cum vero sumitur, tandiu in ore teneatur, vt parumper in ore dissoluatur.

De diapenidion.

Diapenidion dicitur à penidijs, quæ ibi intrant plus ꝙ̄ de alijs, valet ad omne vitium pulmonis, & tussim, raucedinē factā ex siccitate, phthisicis detur in mane & sero cū phthisana calida non habentibus calorem cū vino calido.

De diprassio.

Diaprasium dicitur à prasio viridi, quod ibi intrat plusꝙ̄ de alijs, valet ad frigiditatem pectoris maxime ad catarrhum, & cerebri frigiditatem, & oculorum caliginem, & ad palatum, & arterias & ad omnem speciem catarrhi, qui fit ex frigiditate mire prodest, datur in sero cum vino calido, in quo coctum sit vinum & tragacanthum.

Visa est præparatio medicinæ digerentis simplicis & compositæ. Nunc autem videamus modum digestionis. Circa quod tria sunt consideranda. Primum est complexio & dispositio ægri, siue membri cui inest ægritudo & materia ægritudinis. Secundum est complexio ipsius ægritudinis. Tertium dispositio patientis considerando, ætatem & regionem.

E

De modo digestionis.

Circa primum quatuor sunt consideranda. Primū est complexio naturalis membri. Secundum curatio membri. Tertium est situs membri. Quartum est virtus ipsius. Medicus enim debet cognoscere complexionem membri naturalem, cuius causa est duplex. Prima est, vt sciatur quantum eleuetur membrum in complexione, istud non potest sciri, nisi sciatur complexio radicalis. Secunda causa est, vt sciatur terminus alterationis, siue temporis qui etiam conuenit ad debitam complexionem. Has duas conclusiones posuit Gal. in techni.

De complexione membri dantur quatuor regulæ.

Prima est, ꝙ immoderata complexio per imoderatam in gradu æquali debet reduci.

Secunda regula est, ꝙ si membrum eleuetur in complexione sibi simili indiget debili medicina. Sed faciens labere in dissimili est forte, forti enim resistenti debetur forte agens, & debili sufficit debile.

F

Tertia regula est, ꝙ complexio est infusa aliquando ipsi membro sine materia, aliquando cum materia, si sine materia, tunc indiget sola alteratione, & de hoc dicitur, quòd cura fit per contrarium, si cum materia, tunc indiget euacuatione.

Quarta regula est, ꝙ tempus infrigidandi, & calefaciendi est vnum & æquale, sed humor non est vnus & ęqualis.

Et si arguas contra, quia calor est fortius agens ꝙ̄ frigiditas, ergo fortius aget, ergo non erit tempus vnum, aut æquale calefaciendi aut infrigidandi. Ad hoc dico, ꝙ quodlibet membrum est absolute calidum, ideo faciliter calefit, & ideo debet calefieri debili calefactione, quia sua caliditas iuuat in sui calefactione, cum non resistat caliditati calefacienti, sed membrum indiget forti infrigidante. Sed infrigidatio membri timēda est, cuius tres sunt causæ.

Prima est oppilatio existens in membro calido quæ per frigiditatem augmentaretur, et ꝑ consequens calor, qn̄.n. membrum est calefactū ipsum debet infrigidari cum medicinis frigidis subtilibus, cuiusmodi sunt oxyzaccara & acetum, & debet cū eis cōmisceri medicinæ calidę parum calefacientes, & deoppilantes, quę faciunt fumos effumare, & ita infrigidar̄. Secunda causa est caloris mēbri acuitas, cum calor.n. est multū acutus, oportet ꝙ cū multis frigidis alteretur & extinguar̄, frigiditas.n. fortiorē ægritudinem inducit, ꝙ̄ esset illa quā inducebat caliditas. Tertia causa est mēbri nobilis vicinitas, vnde timendū est infrigidare meseraicas, ne lędatur hepar, sed non est timendū calefacere, cum calor sit amicus naturæ. Sed tēpus humectādi, & desiccandi est inæquale, citius.n. fit desiccatio ꝙ̄ humectatio, quia citius desiccatur humidū ꝙ̄ humectet̄ siccum, quia ad ipsum humidū tria sunt contraria inducēda, quorū vnum est calidū consumens humidū, & inducens siccū, secūdum est frigidum congelans, & ita ipsum desiccans, & tertiū siccum cōsumens & imbibens, & ita humidum ꝑ tria agētia in ipsum desiccar̄, & tēpus exiccandi est breue, cū non habeat siccū, nisi vnū cōtrarium in actione ipsum cōsumens.s. humidū, & vnū agens tardius effectū inducit ꝙ̄ cōtraria agentia, & ideo citius est desiccatio cōsumendo humidū, ꝙ̄ humectatio, corrūpendo siccum.

G

H

Item cum humidum sit habitus, siccitas autem est priuatio, & cum facilius sit deuenire ab habitu in priuationē, ꝙ̄ econuerso, ideo facilius fit desiccatio consumendo, ꝙ̄ humectatio corrumpendo siccum & citius. Sed tamen timor humectandi & desiccandi æqualis est, cum neutrū timendum sit propter hoc quia debiliter agit.

Secundum quod debet considerare medicus circa naturam, & dispositionem membri in quo est ægritudo, est compositio membri sicut est raritas, & densitas membri, amplitudo & strictura venarum. De amplitudine vasorum sciendum est, quòd illud quod habet vias amplas est facile, & cito alterabile, cuius causa est, quia cū viæ sint amplæ, medicina alterans penetrat cito, & cum viæ sunt

strictæ,

strictæ, medicina alterans tarde penetrat, & penetrando alterat, & alterando penetrat, & ideo hepar quia rarum est, cito alteratur, & renes tardæ, quia sunt valde densi.

Item medicina alterans membrum non debet carere aliqua reconfortante membrum, vnde si debeat hepar calefieri, debent apponi pontica confortantia.

Tertium quod debet medicus considerare circa naturam & dispositionem mẽbri in quo est ægritudo, & materia ægritudinis, est situs membri propter colligantiam membri ad membra, sicut stomachus & cerebrum se habent, & ideo quãdo curatur stomachus per medicinam, cauendum est ne illa medicina sit debilitans cerebrum, et etiam quando curamus cerebrum, cauendum est ne illa medicina sit debilitans stomachum. Quia ergo ex situ membri cognoscitur colligantia, debet situs mẽbri à medico cognosci. Item ex situ membri cognoscitur operatio membri, quæ debet considerari in operatione medicinæ. Item ex situ membri scitur vtrum egeat forti medicina vel debili, vnde si membrum sit in partibus remotis, eget forti medicina, et si in propinquis, debili indiget, & loquor de debili, & forti in quantitate, & qualitate ſm Gal. in. xiij. megatechni. Item ex situ mẽbri scimus vtrũ debeamus aliquid apponere cum principali medicina, & quid. Nam si membrũ sit situatum in partibus remotis, debet aliquid poni cum medicina, quod facit ipsam penetrare ad membrũ remotum. Si in partibus propinquis situatur membrum, medicina nõ indiget ꝙ aliquid apponatur ei, quod ipsam faciat penetrare. Et si membrũ sit situatum inferius, tunc cum medicina debet trãsire ad membrũ, debent poni diuretica. Item per sitũ membri scimus super qua parte exteriori debem⁹ ponere empla.

Quartum quod medicus debet cognoscere, & considerare circa naturam membri, & dispositionem in quo est ægritudo, & materia ęgritudinis, est virtus membri sicut membri principalitas, & membri cõmunitas, siue communis operatio & sensus, vnde dico ꝙ debet cognosci membri principalitas, vnde membrum principale siue nobile, quod idem est, non indiget forti medicina, neque cum ea debet curari. Membrum autẽ principale est cor, secundo cerebrum. tertio hepar. vltimo testiculi. Similiter debet cognoscere membri cõmunitatem, id est cõmunem operationem, vt ipsam in situ conseruet, sicut cũ stomachus curatur & alteratur, debet conseruari sua operatio, quæ est cõmunis omnibus membris. Similiter sensus membri debet cognosci à medico, quia cum membrũ est fortis sensus, nõ debet dari ei medicina fortis, quia statim ab ea læderetur, si tñ est debilis sensus, potest ei dari fortis medicina et mordicatiua. De natura ęgritudinis quantum ad ætatem, & regionem in sequentibus apparebit.

Superius dictum est de quibusdam electarijs conferentibus pectori.

Pectori conferentia.

ADhuc videamus de quibusdam pectori conferentibus, & de istis quatuor quantum ad præsentem lectionem. Primum est diacalamentum. Secundum est diatragacanthum. Tertium est diaprasium. Quartum diapenidion.

De diacalamento. In diacalamento, calamentum est basis, & habet plures species, quarum vna est calamentum montanum, & est fortius alijs, & calidius, & siccius, & ẽ omne calamentum calidum & siccum, & est valde amicum pectori, alterat enim pectus sua caliditate & acuitate, confortat spiritum sua proprietate, forte & aromaticitate, stomacho debili valet, & maxime confortat, & abstergit materiam cholericam, & multum valet contra tertianam, & cõtra paralysim, vrinam prouocat & hepar calefacit. Item cum est conturbatio in stomacho, & timemus nauseam, calamentum emplastratum super stomachum nauseam prohibet. Item laxat ventrem. Item valet contra melancholiam calefaciendo, subtiliando, abstergendo, euacuando. Item valet contra dysenteriam, abstergendo

A materiam cholericam, quæ intestina excoriat, & ita calamentum valet contra dysenteriã per accidens, scilicet abstergendo materiam cholericam excoriantem intestina.

Electarium istud scilicet diacalamentum valet contra passiones pectoris ex frigida causa, & contra tussim, & quartanam, cum melancholiam calefaciat, & etiam prouocat vrinam ex frigida causa detentã, & nunquam valet contra passiones ex causa calida.

De diatragacantho. Diatragacanthum est electarium, cuius basis est tragacanthum. Diatragacanthum est frigidum & humidum, pectus leniens propter quod diatragacanthum valet contrã passiones ex causa calida & sicca generatas.

De diapenidion. Diapenidion est electarium cuius penidiæ sunt basis, & fiunt de zuccharo, & sunt temperatæ, aliquantulum calidæ & humidæ, propter hoc ꝙ sunt de zuccharo, bonæ sunt pectori, vẽtri et stomacho. Diapenidiõ est magis calidum ꝙ̃ diatragacanthum, & valet contra causas frigidas & siccas, & magis contra siccum ꝙ̃ contra frigidum.

De diaprasio. Diaprasium est electarium cuius prasium est basis. B Prasium idem est quod marubium, calidum & siccum in tertio gradu, valet pectori, & similiter valet pulmoni, & contra oppilationem hepatis & splenis, & aborsum facit & prouocat menstrua. Istud autem electarium debet fieri ex suc. prasij non ex sua substantia.

De syrupis quem humorem digerant.

VIso quid digerat syrupus acetosus. Nunc videamus quem humorem digerant alij syrupi. Et circa hoc primo queritur vtrũ oxymel digerat phlegma, & videtur ꝙ non, quia in oxymelle non est nisi acetum & mel. sed ratione aceti non digerit phlegma cum sit frigidum sicut phlegma, & digestio fit per contrariũ, nec ratione mellis, quia mel est phlegmaticorum laxatiuum ſm Isaac in diætis, sed illud quod laxat non digerit, quia digestio debet præcedere laxationem, ergo &c. (An oxymel digerat phlegma.)

Oppositum facit vsus medicorum. Iuxta hoc quæritur vtrum oxymel digerat phlegma rheumatizans, & arguitur ꝙ sic, quia phlegma rheumatizans peccat sua C humiditate & fluxibilitate, sed oxymel desiccat ratione aceti & etiam mellis, ergo &c. Contra auget rheuma, ergo non digerit ipsum nec conuenit contra ipsum.

Consequenter queritur vtrum oxymel digerat melancholiam & videtur ꝙ non, quia Hippoc. in prognosticis, & in. iij. acutorum dicit, ꝙ acetum est inimicum melancholicis, ergo & melancholiæ, ergo & oxymel sic. ergo tunc oxymel non digerit melancholiam. Contra subtile digerit crassum, ipsum incidendo, sed oxymel est subtile ratione aceti & melancholia crassa, ergo oxymel digerit melancholiam. Consequenter quæritur vtrum oxyzaccara digerat materiam melancholiam, & videtur ꝙ non, quia digestio fit per contrarium, sed non sunt contraria, ergo &c. Contra est incisiua, ergo est humoris crassi digestiua, & per consequens humoris melancholici, ergo &c.

Ad primam quæstionem dicendum, ꝙ oxymel paucæ D cõmistionis digerit phlegma, & appellatur oxymel paucæ cõmistionis, quod componitur ex hydromelle, & aceto pauco, hydromel enim habet proprietatem attenuandi, mundificandi, & euacuandi phlegma cum ægestione & vrina, & acetum licet sit frigidum, tamen est incisiuũ, ideo ipsum mistũ cum hydromelle in compositione oxymellis phlegma digerit. Sed caueri oportet in quatuor casibus: primo in intestinorum excoriatione, & omnium aliorum membrorum excoriatione, quia cõmunia membra excoriata læduntur ex re acetosa, sicut est oxymel.

Secundo in intestinorum debilitate, ne debilitet & excoriet illa. Tertio in ventris constipatione, cum humoris abundantia ventositatem eleuat, & non potest exire, quare prius debet venter laxari cum clysteri, vel cum aliquo alio. Vnde secundo acutorum oxymel excoriat, & ventositatem facit, quia secum humorem adducit forte abstergendo, & aliquando per hoc excoriationem

nem facit adducendo choleram, & aliorum humorum copiam. Quarto debet caueri in rheumate, quia ratione aceti aperit poros, & vias inferius, propter quod rheuma corpus intrat, & per hoc parat aditum ad rheuma.

Dico ergo, ꝙ phlegma potest per oxymel digeri, exceptis quatuor casibus prędictis. Ad argumētum contra. dico ꝙ licet acetum sit frigidum, quia tamen ipsum est incisiuum ideo bene conuenit, & cum dicis, ꝙ oxymel laxat phlegmaticos, dico, ꝙ pglegmaticus dicitur tribus modis. Vno modo dicitur ille, qui habet multum phlegma in stomacho & intestinis. Secundo modo dicitur phlegmaticus, qui habet multū in venis, & in aliȷs partibus. Tertio modo dicitur phlegmaticus ille, qui est phlegmaticus ex sua complexione, & illud est de substantia membrorum. Dicendum ergo, quòd de primo phlegmatico verum est, ꝙ multum laxat ſm Isaac in dictis: sed oxymel, & hydromel digerit phlegma contētum in venis & aliȷs partibus. Et si dicas, ꝙ nihil debet euacuare indigestum, cum igitur mel, & hydromel laxent, non debent digerere, imo prius debet materia digeri per aliquod aliud antequam oxymel exhibeať. Dico ꝙ nullum digestiuum potest esse forte euacuatiuum, potest tamen esse debile euacuatiuum, ita ꝙ tātum posset euacuare quantum potest digerere, & hoc libenter facimus, & ſm artem in digestione phlegmatis, ponimus enim ibi semina diuretica scilicet apiȷ, carui, ameos, quæ phlegma digerunt: etiam ponuntur ibi polypodium, & centaurea quæ euacuat tantum quantum potest digerere aliud, sic est hic, tantum enim potest digerere oxymel quātum potest euacuare; est enim incisiuum multum, calidum, mundificatiuum, abstersiuum, & euacuatiuum. Ad secundam quæstionem dico, ꝙ oxymel non digerit phlegma rheumatizans: licet enim desiccet, quia tamen aperit poros, non competit, quia magis noceret ꝗ iuuaret. Ad tertiam quæstionem dicendum, ꝙ oxyzaccara valet contra melancholiam, ipsam incidendo, & euacuando, & diuidendo. Ad obiectionem dico, quòd melancholicus duobus modis dicitur. Vno modo, qui est melancholicæ complexionis, frigidæ scilicet & siccæ, & tali non conuenit acetum, vt plane patet. Alio modo potest dici melancholicus ille, qui habet melancholiam abundantem in corpore, & tali competit, quia scindit humorem crassum talem. Ad quartam, vtrum oxyzaccara congruat contra melancholiam, dico ꝙ sic, non tamen vniuersaliter, propterea distinguimus, ꝙ duplex est melancholia: vna naturalis, & contra hanc valet oxymel. alia innaturalis facta per adustionem phlegmatis, aut sanguinis, aut melancholiæ naturalis, aut choleræ, sed si ipsa sit ex phlegmate adusto, aut ex sanguine adusto, aut ex melancholia naturali adusta, contra hanc adhuc valet oxymel. Si autem ipsa fiat ex cholera adusta, tūc cōtra ipsum valet oxyzaccara, ipsam infrigidando & humectando, melius tamen est, vt cōmisceatur oxymel, & oxyzaccara in digestione talis melancholiæ, quę fit ex cholera adusta, vt per oxyzaccaram adustio impediatur ipsius choleræ, & per oxymel materia adusta incidatur & digerať.

Hō phlegmaticus triplex.

Homo melancholicus duplex.

Diacitron.

Diacitron vno modo fit sic. quidam scindunt illud pomum per rotulas, quia magnū est, et ponunt eas in aqua, & coquunt eas in ista aqua, & zuccharum ex alia parte coquunt, & insimul ponunt illas rotulas liquefactas, & in vitrum cum zucchro, & tunc illud fit electarium. Alio modo potest fieri, quem modum tangit Auicen. in v. aliqui remouent corticem, et faciunt electarium, et male faciunt. Diacitron valet contra pasiones stomachi ex calefactione, & confortat stomachum debilitatum ex laxatione, est enim constipatiuum siue constrictiuum, & infrigidat, valet etiam contra fluxum ventris cholericū, malitiam reprimendo, & contra cardiacas pasiones ex causa calida: quia frigidum aromaticum est: vnde valet contra cardiacos tales: valet etiam contra stomachi debilitatē ex acetositate sua, oleū eius valet cōtra paralysim.

E Diacitoniten à citoniȷs dicitur, vnde digestionem procurat, vomitum abstinet, vētositatem præcordiorum, & stomachi emundat, colorem bonum facit, & debilem reparat, lientericis prodest: valet etiam his qui nimiam solutionem habent, maxime delicatis hominibus & nobilibus, iliosis prodest, bonum odorem facit, & confortat mirabiliter, detur in mane & post prandium & post cœnam similiter cum vino.

Diaciminum dicitur, eo ꝙ plus est in eo de cimino ꝗ de aliȷs speciebus: valet pręcipue ad pectoris, et stomachi debilitatem, frigiditatem, & capitis, ventositatem intestinorum soluit, quartanariȷs, & typice febrientibus miro modo prodest, digestionem procurat, si detur post comestionem cum vino.

Diagalanga quod reperitur in libro aureo, & in capitulo de cardiaca. ℞. galangæ, spicæ, zingiberis, cinnamomi, zedoariæ, liquiritiæ, cōfice casto. rosa. vio. caryophyllorum, blactæ bizantiæ, bauciæ, ana. ʒ. i. eboris. ʒ. ȷ̈. F per. lae vtriusꝗ, ossis de corde cerui, camphoræ, ana. gra. vȷ̈. mellis, quod sufficit. detur in æstate cum rosa. ana. ʒ. i. ß. vel zucchro quod sufficit.

Diazingiberos optimum est contra raucedines, & arteriarum asperitatem facit asthmaticis, siccę tussiētibus, sitim et dolorem stomachi potenter emūdat pleureticos, & apopleticos. ℞. zingi. ʒ. ß. succi, liquiri. tragacan. penidiarum se. vsualis colochynthidis. omniū quatuor. ʒ. xv. mellis. quod sufficit. datur ad modum auella. mane vel meridie in ore tenendum.

Di ten

Dia

Dia

Diaz ros.

De natura ægritudinis.

SVperius dicebatur, ꝙ ad modum digestionis tria erant necessaria videre. Primum scilicet natura & dispositio ægri siue membri, in quo est ęgritudo, siue materia ægritudinis. Secundum natura ipsius ægritudinis. Et tertium dispositio patientis scilicet quantum ad ætatem & regionem, & sic de aliȷs. De primo in præcedenti lectione visum est. Nunc de aliȷs duabus in præsenti lectione videndum est.

G Primo de natura ægritudinis: de qua natura ægritudinis talis datur regula. Si medicus cognoscat naturā ægritudinis, debet curare per contraria, quam si non cognoscat non debet operari, nec tentare curare, qm̄ si curaret, non est suum sed fortunę, ſm Alexandrum primo sui lib.

Regul ca ægr nē cura obseru

Secundo debet cognoscere quantitatem ægritudinis & intentionem, & de hoc habetur secunda regula, quæ talis est, ꝙ ægritudo qn̄ꝗ est nimis calida, qn̄ꝗ nimis frigida, qn̄ꝗ nimis sicca, qn̄ꝗ nimis humida, vel viscosa, aliquando subtilis nimis: debet ergo medicus: ſm ęstimatione artificialem, siue veritati propinquā cognoscere quantitatem excessus, vel in frigiditate, vel in caliditate, vel siccitate, vel humiditate ipsius ęgritudinis, vt dictum est prius, & de hac habetur à Gal. in fine techni, sic oportet, ꝙ humores non sint viscosi, vel glutinosi, aut calidi, aut frigidi, aut humidi, aut sicci, sed debent esse temperati.

H Tertia regula est, quādo aliqua ægritudo est nimis fortis, vt in eā nullatenus medicus speret salutem, in ista incipiendum est cum forti medicina propter malitiam materiæ, quia inducias non dat medico, vt ordinate procedat, à leui medicina ad fortem gradatim ascendendo, sicut aliquando accidit in apoplexia, & epilepsia, maxime in eis quorum est paroxysmorum continuitas, quia aliquando oportet fortem medicinam dare in principio morbi: aliquando autem ægritudo est debilis, & tūc medicus habet inducias, et incipiendū est à leui medicina, et deinde ad fortē ascēdere, sicut ī quartana & quotidiana.

Quarta regula est, ꝙ aliquando agit medicus contra ægritudinem, & aliquando contra symptomata ægritudinis. Et tamen dum cura est regularis. Primo oportet agere contra essentiam ęgritudinis. Secundo cōtra quę sunt post, symptomata enim ab ægritudine causantur, & ipsam tanquam suam causam sequuntur, & per eius ablationē auferuntur. Istud licet sit regulare, tamen nō habet

veritatē

veritatem in quatuor casibus, immo primo obuiandum est contra symptomata quatuor de causis.

Prima est vehemētia doloris, vt in colica passione de materia crassa phlegmatica, primo agimus contra doloris substantiam, mortificando & membrum stupidum reddendo per narcotica, vt opium, mandragora, & alia vt membrum non sentiat, licet materiam incrudēt & infrigident, & sint frigida. Secunda causa est propter accidentium acuitatem & vehementiam: ideo eis primo resistemus, verbi gratia, si habenti febrem accidat syncopis, damus vinum contra syncopim, licet augeatur feb. vnde vinum plus iuuat obuiando contra syncopim ꝙ noceat augendo febrem, & de hoc loquitur Gale. in xi. megatechni. Tertia causa est propter virtutis debilitatem, vnde quādo in statu, vel in alio tēpore est virtus debilis, sine cuius fortitudine morbus curari non potest, eā per carnem & vinum fortificamus, licet morbū augmentemus, maxime enim debemus ad virtutē respicere, melius est enim morbum augmentare ꝙ virtutem deficere. Vnde dicit Gale. ij. megatechni. primo virtutem, demū morbum cura, siue contra morbum agas. Quarta causa est calefactio nimia, & sic in feb. quando est nimia calefactio refrigerandum, & primo per frigida, licet enim morbum augmentent oppilando poros, & prohibendo fumorum euaporationem, & augendo putrefactionem, & per consequens magis curamus calefactionem ꝙ morbum, vnde primo contra calorem est obuiandum, licet morbus augeatur, demū contra morbum: hæc Gal. in. ix. megatechni. In alijs vero casibus, primo obuiandum est contra morbum.

Quinta regula est, ꝙ in dolore vehemēti curamꝰ morbum cū medicamina morbū inimicāt, & quia timemus sensum doloris: iō aliqui mortificāt sensum ꝑ narcotica, & sic dolorē mitigāt, sed hoc est malū; quia frigida semꝑ sūt inimica naturæ, et impediūt curā morbi, sed tēperata cū aqua ros. vel oleo rosa. iuuāt. Illud. n. non debemus facere, nisi cum doloris est vehemētia, sicut dictū est prius, vel in mēbri sectione cū volumus extrahere lapidem, stupefacimus mēbrum ne dolorē sentiat, sicut faciunt pueri cum volunt perforare cutem suam, ipsam eleuant & bene stringunt fugando calidum & spiritum, vt membrum non sentiat dolorem, & tunc cum acu perforant.

Sexta regula, ꝙ medicus non debet dimittere viam rectam, licet non eueniat effectus medicinę, neqꝫ tenere viā non rectam, licet nocumentum non appareat, quia in fine ex hoc magnum nocumētum sequitur, vnde si tu administres aliquem syrupum artificialiter ad digestionem alicuius materiæ prius considerando conditiones considerandas, non debes transire ad aliam medicinam, licet non videatur operari medicina, quia hoc est propter materię crassitatem, & propter temporis contrarietatem, et ineptam dispositionem, seu medicinæ digerentis. vnde Hippo. ij. aphorismo, omnia ſm rationem facienti &c.

Septima regula, ꝙ non semper eandē medicinam debes dare, sed debes transire ad aliam, & mutare tuam medicinam, si prima effectum non habeat. Ista autem regula mihi videtur esse contraria prædictæ. Sed dico ꝙ non est contrarietas, quia medicina debet mutari non ſm virtutem seu complexionem vel operationem, sed ſm substantiam, quia nisi hoc fieret, in corpus non imprimeret, immo cibus eius fieret ex assuefactione, vnde si demus diacalamentum ad digestionis fortitudinem, & superfluitatum consumptionem, non debemus dare per longum tempus, ne natura assuescat, ita ꝙ ab ipso non patiatur tanꝙ à medicina alterantē, sed vtatur ea tanꝙ cibo per assuefactionem, sed debemus eam mutare in diatrionpipereon, vel consimile, quod habeat eandem operationem facere, & tunc faceret idem, quod diacalamentum facere non posset, si assuefieret naturæ intantum, quod cibus ei fieret.

Octaua regula, quod in operatione, & curatione morborum debemus considerare morbi tempora, quia aliter morbus est curādus in principio, augmento, statu, & declinatione sicut in apostematibus & febribus. In principio apostematū debemus vti repercussiuis, exceptis nomen casibus, qui per hos versus habentur.

Nobile, plectoricum, crisis, centura, forensis.
Crassities, frigus, congestio, copia, virtus.

In augmento, cum repercussiuis debemus cōmiscere dissolutiua, & in statu similiter, sed differunt in hoc, quia in augmento repercussiuis in plus, & dissolutiuis in minus, quia plus est de materia fluxura quàm iam fluxa, & in statu est econuerso, & in declinatione solum dissolutiuis, quia non est materia fluxura, sed tota fluxa est, similiter in feb. continua.

Nona regula, ꝙ non semper debemus curare per medicinam, sed per diætam aliquando melius est, confortando naturam ad vincendum materiam, vt quando materia est pauca, bonum est dare cibum bonum chimum generantem, & naturam confortantem, vt pullos & exercitium naturæ conueniens, & alias res non naturales conuenientes. Vnde si aliquis conquerāt de grauedine membrorum, non debemus ei dare pharmaciam statim, sed debemus ei iniungere exercitium, & alias res non naturales ei conuenientes, quia si pauca sit materia, natura per hæc confortata poterit illam materiam expellere. Vnde Auicen. dicit in primo. non omnis ægritudo suo curatur contrario. Et Halyab. supra techni dicit, ꝙ ille medicus, qui potest morbum curare per cibū est melior. Et Rasis in suis experimentis laudat medicos altarium, qui cibis curabant idest de sacrificio altaris &c. Secūdum quod debet medicus considerare in digestione materiæ est dispositio patientis, sicut ætas & consuetudo. Aetas enim debet considerari: vnde in ætate feruenti in feb. est aqua frigida conueniens, non tñ in senibus cū sint debiles: ſm Gale. in. ij. megatechni: impossibile est senes esse fortes, aqua enim non competit nisi in fortibus & carnosis.

Item consuetudo est consideranda, sicut videmus in aliquibus, qui volunt, ꝙ in syrupis multum mittatur de aqua, vt qui sunt assueti potare aquam, quidam non, vt qui non sunt consueti potare aquam, & ideo ſm consuetudinem, non ſm nos, ideo Auicen. dicit, ꝙ in syrupis debemus ponere de aqua, & plus ponimus de aqua in syrupis eorum, qui consueuerūt bibere aquam, quàm in syrupis eorum, qui non consueuerunt bibere aquam. Similiter videmus, ꝙ aliqui sunt assueti ponere in vino suo medietatem aquæ, aliqui plus, & aliqui minus, & aliqui nihil, ideo in eorum conualescentia bene est illud considerandum, vnde in syrupis eorum qui consueuerunt in vino suo plus ponere aquam, plus ponitur de aqua ꝙ in syrupis aliorum. Item virtutem naturalem, & animalem debemus considerare & cōseruare in omni cura, vnde virtutem naturalē cum ipsa curet morbos, debemus confortare confortando hepar, vbi ista consistit: similiter virtutem animalem debemus confortare, vnde gaudium & letitiam debemus eis prouocare, cum omnibus competant: & res placentes volentibus macrefieri, & illis in quibus corpus suum est infrigidatum multū, ita tūc vt calefiat est multū conueniens, ſm ꝙ recitat Halya. supra techni de eo cuius corpus ad iram prouocauit, & cuius corpus infrigidatū erat, calefactum fuit, sanatus est.

Electaria stomacho conferentia.

Viso de quibusdam electarijs pectori valentibus. Nunc videamus de quibusdam stomacho valentibus. Et quantum ad præsentem lectionem videamus de quinqꝫ, quorum primum est diacitron, secūdum diacitoniten, tertium est diaciminon, quartum est diagalanga, quintum zingiber conditum.

Diacitron est quoddam electarium, cuius basis est citrus, bonus stomacho, & est fructus cuiusdam arboris. De pomo citri vtimur quantum ad quatuor, quę sunt in eo, ibi enim est cortex, acetositas, semen, & caro. Cortex est

Diacitron.

est calidus, & valet contra paralysim. Oleum factum de citro valet cõtra tremorem cordis quia aromaticum est. Caro pontica est & crassa in digestione, & propter sui in digestionẽ nocet stomacho, vnde non potest digeri. Acetositas frigida est & sicca. Diacitron valet contra passiones stomachi ex calefactione, & confortat stomachũ debilitatum ex lassitudine, est enim stypticũ & infrigidat, etiam contra fluxum ventris cholericum malitiam reprimendo, & cõtra cardiacas passiones ex calida causa, quia frigidum aromaticum est, vnde valet contra tales cardiacos, valet etiam contra passiones stomachi sua acetositate, valet eius oleum contra paralysim.

Diacitoniten.

Diacitonitẽ ex citonijs fit, siue cotanis quod idem est, & est quoddam cum speciebus, & quoddam est sine speciebus, & est quoddam simplex siue confortans, aliud laxatiuum in quo scamonea cõmiscetur, & idem est melius de electarijs in quibus scamonea commiscetur. Citonia sunt frigida & sicca, styptica, stomachum confortant, & ab eis dicitur diacitoniten: cõtra indigestionẽ valet, quia stomachum confortat, contra etiã vomitum valet, ventositatem etiam pręcordiorum remouet, quia cõfortat digestionem, ventositas per indigestionem fit, bonum colorem facit propter bonam suam digestionem, valet contra fluxum ventris, quia consumit ventositatem, & confortat stomachum, & bonum odorem facit, & confortat mirabiliter, & valet hominibus delicatis, & aliqui faciũt sine speciebus, corticem citoniorum remouendo, & postea coquunt carnem incisam in frusta, & postea zuccharum commiscent, & hoc simpliciter sine speciebus laxatiuum est vt dictum est, cũ aqua calida debet dari in sero, aut cum vino post prandiũ in mane, et sero post cœnam.

Diaciminũ

Diaciminum à cimino est dictum, quod ciminum est calidum & siccum, eius aqua albefacit faciem in esu, etiã comestum non multum facit colorem bonum, sed multum vsus eius citrinat ipsum sua subtilitate & caliditate, & sic ciminum ventositatem consumit, valet contra colicam passionem, quia in ea est ventositas, oleum de cimino, & farina fabarũ, & pauco melle valet contra inflammationem testiculorum, valet etiam contra passionẽ pectoris ex frigida causa, quia eam calefacit & incidit, & vẽtositatem consumit, valet forte asthmaticis, & in stomachi frigiditatem causa dicta, quartanarijs valet & materiam eius consumit & incidit, & typum febris mitigat, quia calefacit materiam, & consumit ventositatem, vt dictum est, quia miro modo prodest, digestionem procurat mirabiliter datum post comestionem.

Diagalãga quid sit galanga.

Diagalanga dicitur à galanga, & est radix rubea, calida & sicca in secũdo gradu, & valet contra stomachi frigidam passionẽ ex ventositate vel ex phlegmate, qa caliditate & siccitate cõsumit, & aromaticitate confortat, huius etiã radix soluit ventositatẽ, & ideo competit contra colicam passionem, & est galanga basis in hoc electario.

De zingibere condito.

Zingiber conditum fit ex zingibere, & habet vim piperis, sed est minus calidum pipere. Istud tamen zingiber magis calefacit q̃ piper, cum sit crassius. Et ideo cum incipit calefieri fortior in eo calor imprimitur & fortiorẽ imprimit, & est calidum & siccum, habet humiditatem, quod scitur per suam citam putrefactionem stomachum cõfortat sua caliditate, memoriam iuuat, superfluam humiditatem cerebri abstergendo, bonum hepati & stomacho, quia digestionem confortat, superfluam humiditatem consumendo, vnde cum fructibus indigestibilibus comeditur, vt conseruet digestionem, zingi. conditũ valet passionibus capitis, & pectoris ex materia superflua humida, mundificando superfluam humiditatem. In India & Alexandria fit hoc modo, accipitur zinziber viride & coquitur fortiter vsq; quo sit multum molle, et cũ melle vel zuccharo miscetur, & tãtum est durum, q; vix potest cum cultello incidi: aliquando fit ex zingib. sicco in frusta inciso, & postea posito in vase in terra ita, q; mollificatur, demum miscetur cum zuccharo uel cum melle.

E

De modo exhibendi digestiua.

Visum est superius de digestione & de modo digestionis. Nunc videamus de modo exhibendi digestiua sicut sunt syrupi & electaria. Et propter hoc quæritur vtrum syrupus debeat dari post cibum sm artem, & videtur q; non, quia syrupus non debet dari post rem impedientem suam operationem siue digestionem, sed cibus primo assumptus impedit digestionem siue operationem faciendam à syrupo, cum cibus sua crassitie impediat transitũ syrupi ad materiam digerendam, ergo &c. Item Isaac in diætis vniuersalibus dicit q; cibus crassus nõ debet dari ante subtilem, cum ipse impediret transitum subtilis, sed post, ergo à simili, cum cibus sit crassus, syrupus vero subtilis, syrup⁹ debet dari ante cibũ & nõ post, ergo &c.

Oppositum dicit Gal. iij. acutorum: dicit enim q; syrupus ante cibum debet dari, vt ibidem dicit Hippo. & nihil prohibet à potu eius, scilicet secaniabin post acceptionem cibi. Consequenter quæritur vtrum syrupus debeat dari cum aqua vel sine. Et videtur q; nõ cum aqua, quia omne quod miscetur cum alio debet eius nocumentum reprimere, & virtutẽ eius confortare, igitur cũ aqua diminuat virtutem syrupi, non debet cõmisceri cum eo, minor declaratur per Gal. iij. simplicis medicinæ, qui dicit, q; aqua diminuit virtutem eius cui admiscetur & tollit saporem. In oppositum est vsus communis omnium. Tertio quęritur vtrum cum aqua calida vel frigida, & videtur, q; non cum aqua frigi. quia dicit. Hippo. q; aqua frigi. non dat vigorem nec penetrat, talia autem nõ competunt syrupo, quia debet transire, ergo &c.

F

Solutio, ad primã quæstionem dicendũ, q; de syrupis debem⁹ dare in mane nõ solũ tria coclearia vel quatuor, quia in magno stomacho citius consumeretur anteq̃ veniret ad membrum, sicut parum vini in magno poculo.

Ad quæstionẽ ergo dico, q; in sanis hominibus post cibum nõ est artificiosum dare syrupum, immo melius est non dare ipsum, quia corrumperetur à cibo sua operatio, quia ergo cibus assumptus in magna quãtitate non permitteret ipsum transire propter hoc in ipsis hominibus, qui vtuntur multũ crasso cibo non cõuenit syrupus post cibum, nisi sit post longum tempus, vnde in quadragesima, quia non comedunt homines nisi semel in die scilicet in meridie, & cibus potest digeri ante noctem, et transire ad hepar, tunc in nocte potest dari syrupus, sed in fe. acuta bene potest dari syrupus post longum tempus. s. post digestionem cibi, cibus enim febricitantium est paucus, & subtilis, & facilis digestionis, vt aqua hordei, & ideo viam aperit syrupus, & ideo potest dari post cibum talem, licet in quadragesima possit dari in vespere secure in pauca portione, tamen debet dari in mane in magna portione & non in sero, debet tamen dari ante cibũ simpliciter, & sine digestione securius, quia tũc stomachum mundificando ad bonam susceptionem præparat, & viã cibo, vt melius possit transire aperit. Autoritas Hip. & Gal. debet intelligi in feb. in quibus datur cibus lubricus, subtilis, cito digestibilis, post cuius tantam digestionem potest dari syrupus, cui syrupo transitus præparat.

G

Ad aliud quod secũdo quæritur, vtrum cum eo, aqua debeat cõmisceri, dicendum q; sic. Et si quæras, quare, dico duplici de causa aqua cõmiscetur cum syrupo, vna est vt abominatio remoueatur. Secunda vt ille syrupus faciliter transire possit propter illam aquam, quia illa aqua aliquando syrupum subtiliat, quia ergo non est eadem abominatio in syrupis, pauca enim est in syrupo viola. sed multa est in syrupis in quibus ponitur absinthium, et similia amara, ideo quantum ad hoc minus est ponendum de aqua in syrupo viol. q̃ in syrupo de ablinthio. Non ergo est certa, & determinata quãtitas aquæ ponenda in syrupis, imo in quibusdam plus, in quibusdam minus. Item syrupi in æstate magis coquuntur q̃ in hieme, vt melius conseruentur, & ne medicina cito à calido æstiuo putrefiat propter exhalationem caloris naturalis

H

secum

secum ducentis humidum naturale ad exteriora à calore extraneo et excedenti: ideo plus debet poni de aqua in ęsta te quã in hyeme. Ad argumenta dicendum, ꝙ aqua diminuit eius virtutem in sapore, propter hoc ibi ponitur, quia sapor est abominabilis: non tamen tollit ei virtutem penetrandi per angustas vias ad hepar, immo iuuat ipsum subtiliando, neq; in operãdo minuit postea virtutem, post quam ad hepar penetrauit, quia natura diuidit eam à syrupo, & sequestrat, & ad renes mittit eam cum vrina.

Ad tertiam quæstionem dico, ꝙ aqua calida debet poni in syrupo in omni tempore, nisi in æstate valde feruenti, & in morbo calidissimo: causa est, quia aqua calida, caliditate sua actuali digerit materiam, si eã cum caliditate sua attingat, etiam ipsa caliditate sua aperiendo vias melius facit, vt syrupus transeat ad materiam morbi quã si esset frigida, & etiam iuuat syrupum ad digestionẽ materiæ plus sua caliditate quàm frigiditate sua, quod patet per Isaac. i. viati. cap. de amore hereos: qui dicit quòd quidam intrantes balneum, ad cantandum animantur. Ad argumentum dicendum, quòd aqua frigida quantum est de sua frigiditate non transit, tamen sua substãtia, & subtilitate trãsit. Vel dicendum quòd aqua frigida facit transire syrupũ & syrupus aquam frigidam, vnde mistum ex istis duobus melius transit quàm alterum per se, & aqua deficit in transeundo sua frigiditate, & syrupus sua crassitie: aqua autem mista cum syrupo dat ei subtilitatem, & syrupus dat aquę caliditatem, vt oxymel, vel aliquid tale, nec aqua tunc cõgelat, nec syrupo impedit viam, sicut diximus de aqua mista cum vino rubeo crasso facit ipsum penetrare, & vinũ aquam. Ideo dicit Auicẽ. quòd vinum lymphatum citius inebriat quàm purum, quia citius transit, & caput petit, quia subtilius factum est &c.

An electaria danda sint ante cibum.

DEinde quæritur vtrum electaria debeant dari ante cibum vel post, quòd non ante arguitur, quia vinũ prohibetur ante cibum cum sit calidum: ergo electaria cum sint calida ante cibum non debent exhiberi. Item somnus ante cibum prohibetur, quia calorem ad interiora retrahendo stomachum calefacit, qui calor fortis stomachi inueniens substantialem humiditatem dissoluit. Sed electaria cum sint calida, stomachum calefaciunt, ergo non debent ante cibum exhiberi. Contra. quòd nõ debeant exhiberi post, & ita electaria nunquam erunt exhibenda, quia electaria sunt calida & penetratiua, sed talia faciunt cibum indigestum transire, ergo electaria cum sint calida, non debent post cibum exhiberi.

Syrupum an electarium debeamus præponere.

COnsequenter quæritur vtrum cum debemus exhibere syrupum & electarium, quid debemus præponere. Solutio ad primam quæstionem, quia electaria, aut dantur propter stomachum, aut propter alia membra, vt triasandali propter hepar, aut diamargariton ad cõfortationem cordis, pliris ad confortationem cerebri, electarium ducis ad confortationem vesicæ, & diacostum ad deoppilationem splenis. Si demus electaria propter alia membra à stomacho, quæ sunt remota cõfortanda, & propter materiam quæ in eis est digerenda, tunc debemus ea dare ante cibum, & non post, quia cibus impediret electarium transire ad membra, quæ debemus cõfortare, & materiam in eis digerere. Si vero detur electariũ propter stomachum, hoc est dupliciter, aut quia stomachus est malus & peccans in se, scilicet, quia ipse est nimis calidus vel nimis frigidus, vel nimis siccus, vel nimis humidus, vel quia habet in se aliquam humiditatem superfluam, tunc demus electarium ante cibum, vt peccatum stomachi corrigendo præparet ad hoc, vt possit cibum digerere. Si autem detur electarium, non quia stomachus peccet in se, sed propter vitium cibi, aut hoc est, quia cibus est nimis crassus, vt caro bouina, aut quia ventosus, vt fabæ, aut quia nimis pinguis, & natans in stomacho, aut quia nimis calidus, humidus, frigidus, aut siccus, tunc detur post cibum: si enim daretur ante cibum, citius exiret stomachum quàm posset corrigere vitium cibi, si autem sit cibus natans, vel quia multus, vt in gulosis, vel quia pinguis, tunc post cibum cõpetit diacitoniten, quia compressiuum est in sua stipticitate, nec est nimis calidum: ideo non facit citius debito cibum ante sui digestionem transire, vnde sunt cauenda electaria nimis calida penetratiua, diuretica, sicut diatrionpipereon, diacalamentum, dianisum, quia facerent cibum trãsire ante digestionem sui: sed si quia ventosus, tunc competit cõsumens ventositatem, sicut diaciminum: sed cum modo, quia faciet trãsire cibum ante sui digestionem: ideo commisceàtur cum eo diacitoniten, vt per diacitoniten remaneat, & per naturam suam ventositatem consumat, aliquãdo autem, vt melius possumus electaria accipimus, & tunc ista non caueamus.

Ad primum argumentum dicẽdum, quòd vinum non prohibetur ante cibum, quia calidũ, sed quia faciliter transiens ante sui digestionem, & penetrans mentem percutit lædendo neruos, quia cum sit calidum, & nerui sint phlegma coagulatum, ideo ipsos dissoluit & nocet eis, & hęc est vna causa quare nocet neruis vinum sumptum ante cibũ.

Secunda causa est hæc, quare nocet neruis vinum sumptum ante cibum &c. vinum ante sui digestionem penetrat veniens ad membra, & ad neruos non digestum non conuertitur, quare remanens acescit. Acetosum autem est inimicum neruis. Tertia causa est, quia sui penetratione materiam indigestã secum trahit, & facit penetrare ad neruos & replet, ideo cauetur. Sed electaria ita cito nõ trãseunt, cum sint crassa, & non percutiunt neruos.

Ad aliud dicendum, quòd verũ est, quòd somnus prohibetur in sanis hominibus ante cibum propter causam in argumento tactam, sed tamen si aliquis materiam phlegmaticam haberet in stomacho, vt melius per calorem in somno consumeretur, competeret somnus. Similiter de electarijs dico, quòd in sanis non competunt ante cibum, nisi in eis sit aliquis lapsus, vnde caueat conseruator sanitatis ab omni medicinali: cum tamen habet aliquam materiam phlegmaticam in stomacho consumendam competunt electaria sicut somnus.

Ad aliud dicendum, quòd post cibũ non debet dari electarium stypticum valde calidum, vt diatrion pipereon secundum Auicen. sed debet dari electarium aliqualiter calidum stypticum, quod remaneat in stomacho, et posit digestionem iuuare. Ad aliam qõnẽ dicendũ, ꝙ si syrupus, & electarium dentur propter membrum remotum à stomacho, primo debet dari syrupus, vt viam aperiat electario, & ipsum faciat transire, sed si propteer stomachum debet dari electarium prius, vt diutius in stomacho remanẽs ibi operationem suam faciat.

Stomatichon frigidum facimus, lib. i. valet contra omnem calorem, sitim reprimit, & passionibus debilitatis ex nimio calore potenter subuenit, acutis & peracutis mirifice prodest. ℞. zuccha. lib. i. sanda. alborum & rub. ana. ʒ. i. & ß. spodij, berberis, semi. portulacæ, scario. semi. melonis palestini, succi liquir. ro. & violarum, nenupharis, ana drach. i. confice sic, zuccharum ponatur in stagnato cum lib. i. aquæ rosa. & tandiu bulliat cum spatula agitãdo donec ad aquę consumptionem veniat: deinde puluis harum specierum commiscetur agitando in stagnato: cum autem volueris scire an coctum sit, gutta supra marmor projciatur inunctum oleo mel. vel rosa. vel oleo communi ad nostram doctrinam abluto: cum vero coctum fuerit, ponatur supra marmor, & cum cultello oleo inuncto frustatim incidatur cum calidum est, datur mane & meridie cum aqua frigida.

De stoma. frigi.

Stomatichon calidum, stomachum confortat virtutem digestiuam iuuat, & iliosis confert. Recip. zuccha. lib. i. aquæ, lib. i. cinnamomi, zingibe. añ. drach. ij. garyophyl. galangæ, ana. ʒ. i. nucis muscatæ, spicæ, ligni aloes, cardamomi, macis, ana. ʒ. ß. eodem modo conficitur sicut stomatichon frigidum.

De stoma. calido.

De stomat. laxatiuo.

Stomatichon laxatiuum de his speciebus potest fieri, si apponatur. ℥.i.scāmoneę, vel fiat de speciebus dulcibus laxatiuis quæ teri possunt, croci, xyloaloes, garyoph. galliæ muscatæ, anisi, maratri, cinnamo. succi liquir. rhabarbari, semi. basiliconis, berberis, scariolæ, portulacæ, papaueris albi, citruli, melonis, cucu. & cucurbitæ, ana. ℈.i. margaritarum, ossis de corde cer. ana. ℈.ß. zucchari candi, rosarum, ana. ℥.i. & ʒ.ij. camphorę tertiam partem. ℈. vnius.

De quadrimeron.

Quadrimeron.i.de quatuor numeris, vel de quatuor rebus expertum ad asthmaticos, & ex catarrho tussiētibus, valet ad dolorem & frigiditatē stomachi, digestionem p̄curat, renes debiles releuat. ix. pars est li.i. ℞. helenij. ℥.i. & ʒ.ij. semi. marathri. ℥.i. piperis. ʒ.vi. cymini. ʒ.ij. mellis, quod sufficit, datur mane & vespere cum vino calido.

De rosa. nouella.

Rosata nouella dicitur à rosis, & nouella dicit̄ in respectu veteris qua recipiebat cipapirū.i. sulfur viuū, vomitū, & subuersionem stomachi aufert, debilitatem & sitim reprimit, defectis ex longa infirmitate mirabiliter subuenit, sudores diaphoreticos compescit. xx. pars est, lib. ij. ℞. rosacei zucchari, liqui. an̄. ℥.i. & ʒ.i. & ℈.ij. ß. cinnamo. ʒ.i. ℈.ij. garyoph. nardi, zing. galangæ, nucis muscatę, zedoariæ, styracis, cardamo. apij, ana. ℈.i. & gra. viij. mel. quod sufficit. datur mane & meridie cum frigida aqua.

De diarodō abbatis.

Diarodon abbatis dicitur à rosis quæ ibi intrant plus q̄ de alijs speciebus, nomē accepit abbatis ab Abbate de curia cōpositum, datur proprie hictericis, hepaticis, phthisicis, hecticis, cardiacis, qui patiuntur ex calore, & conualescentibus ex longis, & acutis ægritudinibus mirabiliter auxiliatur, & ad calefactionem stomachi pulmonis ac totius corporis. Sexta pars est, lib. ij. ℞. sandalorū alborū, & rubeorū, ana. ʒ.ij. & ß. tragacanthi, gūmi arab. spodij, an̄. ℈.ij. assari, spicę, masticis, zingi. cardamo. musci. gra. iij. & ß. syrupi facti de aqua rosa. quod sufficit, datur mane & meridie cum rhodostomato vel aqua frigida.

De triasandalo.

Triasandali dicitur à tribus generibus sandalorum quæ ibi intrant. datur proprie contra calorem stomachi, & hepatis, phthisicis, & hictericis valet, medietas est lib. ij. ℞. sanda. alborū & rube. citri. ro. zuccha. an̄. solid. ij. rhabar. spodij, succi liq. se. portu. ana solid. i. et ß. amyli, gūmi arabici, tragacanthi, se. citru. melo. cucub. & cucur. se. scariolæ, ana solid. i. camphoræ. ℈.i. & ß. Alij quadruplicant rosas ad pōdus syrupi ro. quod sufficit, datur mane & meridie in modū castaneæ confecta, alias cum aqua frigida.

De diacosto.

Diacostū dicitur à costo quod recipit, valet proprie spleneticis, hydropicis, & maxime leucophlegmaticis, & hyposarchę, quę fit stomachi calore. xij. ps est lib. i. ℞. assari, anisi, apij, ana. ʒ.ij. ℈.ij. schœnanthi, myrrhæ, melanopiperis, ana. ʒ.ij. ß. rhabarb. croci, aristo. rotū. an̄. ʒ.i. ℈.ij. costi. ʒ.i. ß. cinnamomi, cassiæ lignee, ana. ʒ.i. ℈.i. mellis quantū sufficit, datur cum decoctione capparorū, vel scolopēdriæ in sero vel mane. Dosis sit. ʒ.ij. cum vino calido.

DE EVACVATIONE.

Habito de digestione & modo digestionis, videamus postea de euacuatione circa quam sex sunt inquirenda. Primum est de euacuatione quæ fit per secessum. Secūdo de ea quæ fit per medicinam vomitiuam. Tertio de ea quæ fit per phlebotomiam. Quarto de ea quę fit per clysteria. Quinto de ea quæ fit per ventosationē. Sexto de ea quę fit per sanguisugas. Circa primum adhuc sex videamus. Primum est quæ impediunt euacuationem per secessum, & quæ rectificant eam. Secundum est videre modū præparandi corpora quæ debent euacuari. Tertium est quomodo viæ debeant præparari per quas debet fieri euacuatio. Quartū est de nocumentis quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ & remedijs contra ipsa. Quintum est de signis euacuationis factæ cōplete per medicinam. Sextum est de regimine patientis post euacuationem. De primo duo debent videri, primo quæ sunt illa quæ impediunt euacuationem, quæ fit per secessum. Secundum est quæ sunt illa quæ rectificant euacuationem per secessum. Primum est de præsenti lectione.

E

Impedientia euacuationem.

SCiendū, ꝙ illa quæ impediunt euacuationē sunt. xvij. Primum est vsus boni cibi, & diætæ laudabilis in alijs rebus non naturalibus, talis non debet euacuari, cum nō habeat materiam in corpore nisi necessariā corpori, vn̄ tales debent cauere pharmaciā, vnde Auic. Caueat cōseruator sanitatis ne aliquod medicinale p̄sumat dare: cū.n. medicina attrahat p̄ simile, & cū non sit humor ei similis in corp̄e vel abūdās, cū illa abūdātia fiat ex indebito regimine sex rer̄ nō naturaliū, attrahit qđ est necessariū corpi & cōuertit se ad sanguinē, & ad carnē, & cū magna angustia trahit ea, carnē.i. materiā ex qua caro debeat gn̄ari fm Gal. supra illum aph. Sana hn̄tes corpora pharmacia &c.

Secundū est repletio non antiquata & pauca, aliqn̄ accidit, ꝙ aliqs nimis comedit, & sentit se graue: peccaret.n. q̄ ei daret statim medicinā, imo ista repletio per abstinentiā, exercitiū, & balneū euacuatur: abstinentia.n. desiccat pro

F

pter defectum humiditatis nutrimenti membra humectātis, exercitiū superfluū euaporat calorē sopitū euigilando, & poros aperiēdo, somn⁹ digerit, qa p̄ ipsum calor digerēs ad interiora reuertitur. Balneū aūt cōuenit in sup̄flui euacuatione, & istā duplicē superfluitatē tangit Hip. in apho. cū dicit ꝙ sudor multus, aut significat, ꝙ nimio cibo vtit̄, aut quia pharmacia indiget, cū ibi sit disiūctio, oportet ꝙ ibi sit duplex resolutio, quarū vna causatur per sudorē, & alia per euacuationem, prima est noua, secunda antiqua.

Tertium impedimentū est repletio humoris sanguinei, non debet sanguis per medicinam euacuari, sed per phlebotomiā. Vnde Gal. Si medicinā nō habemus sanguinis euacuatiuā, & sit sit, non tn̄ inuenta est. Vnde Gal. ix. megatechni dicit, ꝙ medicina non euacuat humorē in venis, id est cuius habitatio proprie est in venis, id est sanguinē.

Quartum impedimentū est corporis inanitio & vacuitas. Vnde Hippo. ij. particula aphor. vbi indigentia, non oportet laborare.i. vbi est cibi paucitas, & paupies, nō est

G

iniungendū exercitium, aut pharmacia, aut phlebotomia, siue in sanis, siue in ægris, vnde sani non debent laborare, neq; ieiunare: per hoc enim virtus deficit, ideo cibus exercitium præoccupare debet, vt dicit Gal.

Quintum impedimentum est corporis dispositioni, vnde aptitudo ad vomitum impedit, ne detur medicina euacuatiua per secessum, sed per vomitum, vnde Hippo. graciles & facile vomentes &c.

Sextum impedimentum est, quando materia venenosa in vacuitatibus membrorum cōtinetur quieta, vt in leprosis nō debet dari medicina euacuatiua, quia materia quieta per medicinā mota, posset venire ad membra nobilia, vt ad cor, & syncopim inducere, & alia mala, symptomata cum materia sit venenosa. Vnde Hippo. ij. aphor. Sana habentes corpora purgari &c. vnde fm expositionem cōmenti, ly habentes non accipitur comparatiue, sed electiue, siue pro magis, siue pro quanto plus, ita ꝙ sit sensus, habentes sana corpora cito exoluuntur, quia substantialis hu

H

miditas eorū per hoc minuitur, etiam virtus, vtentes malo cibo, id est sanguinem malum & corruptum habentes, qui dicitur cibus interius, quoniā hepar alijs membris ministrat, & non exterior, vt panis, q̄ id est, quātum exoluuntur ista celerius, quasi dicat multo plus cum in eis sint mali humores moti per medicinam malitiam suam ostendentes proprius occultat.

Septimum impedimentum est, ꝙ aliquod accidens cōcomitans, corpus euacuādū, vt impregnatio, vnde in principio impregnationis, & in fine non debet fieri euacuatio, quia sicut fructus debiliter ligātur in sua prima creatione, siue generatione, à debili vento, & exsufflatione cadūt, & in fine quādo sunt maturati nullo extraneo cogente similiter cadunt. Sic etiam dicitur de spermate & fœtu, vnde nō debet fieri euacuatio in prægnantibus, nisi à quarto mense vsq; ad septimū, & hoc dicit Gal. supra primum apho. iiij. particulæ. Prægnantes &c.

Octauum

Octauum impedimentũ est nimia temporis, aut in frigiditate, aut in caliditate distemperantia, quia tunc calor temporis excedens subtilitate ipsius medicinã extraheret, & ita virtutem medicinæ debilitaret, & eius actionẽ impediret. Item humorẽ motu opposito respectu motus medicinæ caliditas temporis traheret cum caliditas trahat, & esset motus agitationis. Item calidum calido appositum facit ipsum furere, quia omne pharmacum est calidum, vt plurimum. De frigido causa est, quia frigiditate temporis materia esset cõpacta, & tunc ipsa esset inobediens medicinæ trahenti, & prohibens suam operationem. Similiter de regione frigida & calida intemperate, & sic de alijs ego intelligo, vnde in regione calida valde, non debet dari medicina, cum in ea sit virtus debilis, nec in frigida, quia humores compacti non obediunt expulsioni.

Nonũ impedimetum est virtus naturalis, aut accidentalis debilitas: virtus.n. naturalis curat morbos: ideo in eius debilitatione medicina laxatiua nõ debet dari cum ipsam debilitet, nec si virtus animalis esset debilis, nisi ei possem⁹ obuiare, sed si ei possemus obuiare, posset dari.

Decimum impedimentum est complexio calida & sicca, quia simile additum suo simili facit eum furere. Similiter in complexione sicca, quia virtus in eis est debilis, & in virtute debili non debet dari medicina, ad minus fortis.

Vndecimũ ĩpedimẽtũ ẽ nimia corpis raritas, quia talia corpa cito exoluuntur, & ab eis cito fit eũo, quia humores euacuatiui sunt obedientes, & hoc dicit Gale.iij. simplicis medicinę, ꝙ causa quare medicina plus debito euacuat, est corporis raritas: & ideo in talibus est cauendum.

Duodecimum impedimentum est pinguedo naturalis, quia talia sunt debilis virtutis, vnde Hipp. crassi valde secundum naturam cito moriuntur, nec pinguibus accidentaliter, siue per acquisitionem, ne fiat caloris suffocatio: in illis enim spiritibus, & calore naturali extinctis à venis, per medicinam fieret à superexistente pinguedine, & à frigiditate per abstractionem caloris inducta, cõpressio istorum meatuum.

Decimũtertium impedimentum est præparatio ad fluxum ventris, et ad passionem collicã, sicut in illis qui habent longas tibias, & collum longum & gracile, quia hoc tale animal, vt plurimũ est dispositum ad fluxum ventris, sicut est in ardea: ideo in talibus, ne fiat fluxus ventris, aut intestinorum excoriatio, nõ debet dari fortis medicina.

Decimũquartũ impedimentũ est ętas inconueniens, vt pueritia et senectus: in senibus enim est virtus debilis, et in tali ætate, & tali virtute debili nõ debet dari medicina fortis, & in eis sufficit, ꝙ ex se soluitur à corporibus eorum.

Decimũquintum impedimentum est ars laboriosa, vt fabrilis, & in portatoribus magnorum onerum, aut in his qui vadunt, vel qui currunt, quia per talia membra ab eis dissoluuntur: ideo medicina est contraria.

Decimũsextum impedimentũ est apostema in partibus inferioribus.s. in ano, tũc.n. ẜm Gale. in.xiij. megatechni. non debet prouocari fluxus ventris: per hoc enim morbus augetur & dolor sentitur in illo membro, similiter si apostema sit in matrice, non debent prouocari menstrua.

Decimũseptimum impedimentum est dispositio cœlestis: ista enim est astrologica. Ista enim tripliciter impedit euacuationem secessiuã, vno modo, quia materiam infrigidat, & incrassat, vnde cũ Luna coniungitur Saturno, tunc materia congelatur, & inobediens expulsioni redditur. Luna enim quãdo est in signo terreo congelat materiam, vnde Physici dicunt quando Luna est in signo cholerico, acue medicinam plus, si in melancholico adhuc plus, si in phlegmatico, quia est expulsioni conueniens, vt Scorpione, Cancro, & Aquario: & tũc Luna dicitur esse in suo domicilio, tunc bonum est dare medicinam. Secundo modo impediunt euacuationem, quia virtutem fortificãt, vt retineat. Et quia ẜm Haly. supra centiloquium Ptolemei, propositione.xxix. ibi dicentem, ꝙ medicina nõ euacuat, nec trahit nisi superet virtutem: ideo cum virtus fortifica-

A tur, impeditur operatio medicinæ. Et sic cum Luna iungitur cum Ioue, quia Iuppiter virtutem confortat, et fortificat: est enim calidus & humidus, & ita conueniens corpori humano, & virtutem eius fortificans: ideo tunc non est danda medicina, & de hoc habetur ab Halyab. ibidem. Et tertio modo impediũt operationem corpora cœlestia, quia ipsa mouent materiam ad partem oppositam, vt superius: ideo magis competeret vomitus quã secessus, quia medicina secessiua mouet materiam ad vnam partem, & corpora cœlestia ad aliam partem, vt cum Luna iungitur planetæ ascendenti in medio cœli, & vocatur ascensus ille planeta, qui primo nobis oritur, & primo nobis apparet, cum annus incipit, scilicet cũ Sol est in primo puncto Arietis, & per aspectum ad hunc planetam respondent Astrologi de omnibus ab eis quęsitis: quia ergo corpora cœlestia trahũt materiam ad partem oppositam illi parti ad quam medicina æque trahit, & hoc nescit medicus cum impeditur medicinæ operatio.

B Electaria stomacho conferentia.

Dictum est de electarijs pectori conferentibus. Nũc dicendum est de electarijs stomacho cõferentibus, & de istis sex spectant ad præsentem lectionem. Quorum primum est stomatichon. Secũdum est quadrimeron. Tertium est rosata nouella. Quartum est diarodon abbatis. Quintũ est triasandali. Sextũ est diacostũ.

Stomaticon duplex est.s. calidum & frigidum. In frigido, sandali sunt basis, de quibus videbitur in triasandalis. Istud stomaticon est bonũ oĩbus patientibus caliditatem hepatis: proprie intra, & extra vniuersaliter. Stomaticon calidum cõfortat stomachũ, in quo basis est cinnamomũ. *Stomaticõ.*

Cinnamomum cortex est, & est nota, boni odoris, purpurei coloris, acuitatẽ quandam habens, & mordicans linguã, calidum & siccum in tertio gradu, bonum est in omni materia crassa & viscosa, & virtutem confortat sua aromaticitate & ponticitate, non est melior medicina hepati ẜm Auic. Hepar enim patitur triplici de causa: aut quia angustum & oppilatum, cinnamomum ad hoc iuuat ipsum sua acuitate aperiendo, & deoppilando: aut quia nimis rarum: cinnamomum ipsum iuuat, siue confortat constringendo sua ponticitate, aut quia infrigidatum, & sic cinnamomũ ipsum cõfortat, ipsum calefaciendo caliditate sua, quia ipsum est calidum: electarium, siue oleum factum de eo est valde bonum in passionibus neruorum, & tremore ex causa frigida, & in alijs morbis de causa frigida, vrina, & menstrua prouocat. Stomaticon calidum cõueniens est hepati: confortat enim hepar: valet etiam ad stomachum, & valet contra dolorem ilij ex ventositate à materia frigida eleuata: putrefactionem prohibet & materiam putrefactam consumit dupliciter &c. vt patet. *Cinnamomum.* C

Quadrimeron est electarium ex quatuor meris.i. puris speciebus factum. Helenium.i. enula cãpana est ibi basis, radice eius, & folijs vtimur, est complexionis calidę & siccæ, & crassæ substantiæ: ideo tarde calefit, & in oĩbus causis valet, & restringit venas, & valet contra iuncturarum dolorem ex phlegmate: quia phlegma diuidit, & dissoluit materiã phlegmaticã in pectore, & cor similiter cõfortat, & ipsum lætificat, vrinam & menstrua prouocat, quia illę se consequuntur. Enula campana est bona catarrho: vnde oleum confert contra catarrhum in pectore: valet etiã contra passiones pectoris frigidas, cordis, & renum &c. *De quadrimeron. De enula campana.* D

Rosata nouella est multum bona ad vomitum refrenãdum, & rosa in eo est basis, & laudes eius huic attribuimus, de rosa visum est prius. *De rosata nouella.*

Diarhodon Abbatis, diarhodon à rosis, Abbatis: vel quia Abbas inuenit, vel quia pro Abbate fuit factum, & valet contra icteritiã: hepaticos, phthisicos, hecticos, cardiacos, quæ cardiaca fit ex calore, valetque conualescentibus ex acutis, & ægritudinibus calidis, calefacit hepar: nõ multum, sed mediocriter: plus enim infrigidat quã calefacit: habet enim aliqua, immo multa, plus tamẽ de frigido, & est ibi pro basi rosa, & est ibi plus de rosis quã de aliquo aliorum, *De diarhodõ abbatis.*

aliorum, datur mane & meridie, & sero cum rodostomatho, id est cum aqua rosata, vel cum aqua frigida.

De triasandali.

Triasandali dicitur à sandalis quod est lignum, & est duplex. s. album & rubeum, & dicunt aliqui ꝙ rubeum magis confortat hepar, sed hoc est falsum per authoritatẽ Haly. in dispositione regali dicentis ibi, ꝙ album magis confortat hepar. Item per rationem, quia sunt magis odoriferi albi q̃ rubei, & sunt frigidi in tertio, & sicci in secũdo, non multum confortant, quia sunt subtiles, valent stomacho, & hepati calefacti, vnde ex quacunq; calefactione hic sic valent vtriq; sandali. s. albi & rubei: et sandali cum succo lactucæ, & aqua rosata valent ad calefactionem remouendam hepati. Item ad hepatis infrigidationem valent sandali albi, & rubei cũ succo endiuiæ & pauco absinthij, & aqua rosata & pauco aceto &c.

De diacosto & quid sit costus.

Diacostum dicitur à costo. Costus est triplex. s. arabicus, indus & garyophyllatus, & est calidum & siccum in secundo. Costus etiam puluerizatus, & cũ aqua rosata positus, & pauco melle, aufert labes facierum. Item costus cum amygdalis amaris masticatus cum saluia abstergit faciei pãnum, & lentigines faciei remouet, & confert pectori, materiam frigidam contentam in eo incidendo, vrinam & menstrua prouocat, & fœtum mortuũ expellit: & splenem deoppilat, & est basis huius medicinæ: licet enim ibi sit minus in quantitate: est tamen magis in virtute: plus tamen calefacit in pauca quãtitate q̃ alia in multa: valet proprie oppilationi splenis & hydropicis, & maxime leucophlegmatis, & hyposarcæ ex frigida materia siue cholera, detur sero & mane, si detur propter oppilationem splenis, detur cum decoctione capparis, si propter oppilationẽ hepatis, detur cum decoctione scolopendriæ.

An vrina debeat esse crassa ante digestionem.

Habito & quæsito de digestione materiæ, nunc quæramus de signis. Et circa hoc primo quæritur. vtrum vrina debeat esse crassa ante digestionem phlegmatis, et videtur ꝙ sic, quia Isaac in vrinis, passiuæ qualitates dant vrinæ substantiam, vt crassitiem, & subtilitatem, & actiuæ dant colorem, cum igitur phlegma sua humiditate peccet ante digestionẽ: cũ tunc sit humidũ, vrina tunc debet esse crassa cum humidum det crassam substantiam, & siccum tenuẽ. Contra, frigidum impedit transitum materiæ cum vrina. Sed qñ sic est ꝙ materia nõ põt transire cũ vrina sola transit aquositas, & sic est vrina subtilis ergo &c. Item phlegma est subtile, cum sit aquosum, ergo facit vrinam tenuẽ.

Consequenter quæritur qualis debeat esse post digestionem phlegmatis, & videtur ꝙ crassa, quia calidũ digerendo & consumendo materiam cum vrina, eam incrassat: cũ igitur digestio materiæ phlegmaticæ fiat per calidum, per digestionẽ phlegmatis materia incrassabitur, sed si sic: tũc per digestionem phlegmatis vrina erit crassa.

Contra: digõ phlegmatis fit per diuisionẽ & incisionẽ et subtiliationẽ, vnde cũ oxymel qđ subtiliat & incidit materiam phlegmaticã datur ad eius digõnẽ, humor subtilis additus ei facit in ea subtilitatẽ, & crassus crassitiẽ, ideo &c.

Qualis debeat esse vrina post digestionem.

Consequenter quæritur qualis debeat esse vrina post digestionem, cũ materia sit crassa, viscosa, phlegmatica, videtur ꝙ spissa, quia illud phlegma est spissum: ergo vrina post sui digestionem per sui cõmistionem incrassabitur.

Contra, spissum subtiliat vrinam, sicut patet de melancholia, quæ vrinã subtiliat: & hoc est, quia materia spissa viam oppilat, ergo &c. Solutio ad primã qõnem dico, ꝙ phlegma indigestum est valde subtile aquosum, & tale non multum inspissat vrinã, tamen phlegma aliquãtulum est spissum respectu aquositatis vrinæ, sed phlegma benedigestum inspissat vrinã, quia digestio phlegmatis incrassat quod prius. s. ante digestionem erat subtile, et ita vrina per phlegma bene digestũ multũ inspissatur, sed per phlegma non digestum non multum incrassatur, inspissatur tamen. Dico ergo, ꝙ vrina ex phlegmate ante, & post digestionẽ semper est crassa, vnde vrina ante digestionẽ phlegmatis est crassa, licet ipsa sit subtilis respectu vrinę post digestionem phlegmatis. Concedo ergo, ꝙ vrina ante digestionem phlegmatis est crassa, licet parum.

E

Ad primum dico, ꝙ phlegma sua humiditate plus facit lubricando cum vrina, quàm faciat sua frigiditate coagulando, et oppilando: ideo crassa est vrina semper ex phlegmate, licet sit subtilis ante digestionem phlegmatis, quia post incrassatur per commistionem phlegmatis incrassati per digestionẽ: ideo vrina mista ex isto phlegmate & aquositate est crassa.

Ad aliud dicendum ꝙ oxymel subtiliat & incrassat, sicut ignis: ignis enim glaciem liquefaciendo subtiliat eam, & ignis consumendo subtile à luto ipsum incrassat. Oxymel ergo per suã caliditatem phlegma subtiliat, & liquefacit: sed phlegma subtile incrassat aquositatem subtilẽ consumendo et euaporando. Et ideo habens tale phlegma debet esse vrina crassior post digestionẽ: cũ est subtile, aquosum, consumptum plus q̃ ante: & sic soluitur prima qõ.

F

Ad tertium dico, ꝙ cũ phlegma est crassum, vitreũ: cõgelatũ, ante digestionẽ est vrina multũ subtilis, quia illud phlegma est cõgelatum sub aliquo: & non est liquefactũ, oppilando vias reddit vrinã subtilẽ. Similiter post digõnẽ eius vrina est subtilis: nõ tñ sicut prius, quia prius propter oppilationẽ non permittentem aliquid cum vrina permisceri, sed postea est subtilis propter commistionem phlegmatis liquefacti cum vrina: & ideo talis vrina, prius erat pauca, sed post digestionem erit multa. Vnde aliquando melius cognoscitur digõ materiæ per quantitatem vrinæ q̃ per qualitatem, quia multi sunt in quibus non mutatur vrina ægritudinis respectu vrinę in sanitate sua, multomagis nõ mutabitur vrina in materię digestione, respectu vrinæ ante materiæ digeõnem, sed quando bene ponderatur suus potus, ita ꝙ medicus videt ꝙ nõ bibit patiens nimis: & videt vrinam multam, tunc potest cognoscere materiã phlegmaticam esse digestã. Et hoc dicit Hippo. in apho. si vrina appareat prius turbata, & postea clara et multa &c.

G

Ad argumentum dicendum ꝙ phlegma cum miscetur cum vrina post digestionem, non apparet crassum, sed subtile liquefactum: ideo non incrassat vrinam.

Vtrum digestio materiæ in podagra possit cognosci per vrinam.

Consequenter quæritur vtrum digestio materiæ in podagra & artetica passione possit per vrinã cognosci, & videtur ꝙ nõ: quia ſm Isaac in vrinis: solum vrina est significans super materiam existentem in venis & hepate in quibus ipsa generatur, sed materia podagræ est extra venas, sicut in iuncturis, ergo &c. In oppositum est vsus cõmunis: damus enim syrupos ad digõnem ægritudinum prædictarum & per vrinã cognoscimus eius digestionem: ergo &c. Solutio. ad qõnẽ põt tripliciter responderi. Vno modo sic: ꝙ digõ materiæ istarum ægritudinum potest cognosci per se, per vrinã. s. materiæ antecedentis quæ est inter venas, quę ad iuncturas continuè fluit, & nõ cognoscit per vrinã digõ illius materiæ quæ est in iuncturis, vt obijcis: vnde illa materia quæ est in venis digeritur per medicinam, & cũ illa digesta est, euacuatur, sed materia cõiuncta quę est in iuncturis. licet illa digeratur per medicinã, tñ ipsa non euacuatur per eam, sed postea per emplastrũ, & alia remedia materiæ coniuncta, quæ in iuncturis euacuatur. Dico etiam plus, ꝙ si constaret ꝙ materia non esset in venis, sed solum in iuncturis. Ego non darem digerens intra, sed solum per emplastra supra iuncturas, postea eam digererem & euacuarem. Vel possemus dicere ꝙ digestio materię in iuncturis põt cognosci per accidens, quia cum materia nõ est digesta, tunc ascendunt fumi & euaporãt à materia, ad hepar, qui cũ sint frigidi, hepar infrigidant, quod infrigidatum crudã aliquando facit vrinam, sed si materia sit digesta: fumi non eleuantur frigidi, sed aliquãtulum calidi: & ideo tunc non infrigidatur hepar, neque debilitatur tñ, sicut prius, pp quod põt vrinã magis colorare, & per digestionem incrassare, & hoc patet per se de quodam, de

H

quo

quo narrat Haly. qui habuit podagram à qua fumus eleuabatur ad hepar, qui hepar infrigidabat, & ex hoc incurrit hydropisim, & mortuus est, & sic patet solutio ad argumētum, ꝙ non significat per se digestionē materiæ extra venas, licet p accidens possit, vt prius visum est, & sic soluit.

Dianisum Constantini in lib. stomachi, vtile cōtra ventositatem stomachi, frigiditatem, & inflāmationem reumaticam sedat &c.

Garyophyllatum à garyophyllis dictū qui ibi recipiuntur: stringunt enim ipsi garyophylli catarrhum, in ore detenti, singultum &c.

Potio muscata maior, muscata dicitur à musco, eo quòd muscus preciosior, & odoriferior sit alijs speciebus, valet cardiacis, stomatichis, & ad omnē stomachi debilitatē, & cordis confortationem, & ad vitia pulmonis &c.

Diatriōpipereō Herodis regis: diatrion Gal. ꝙ facit ad frigiditatē, & dolorē stomachi, digestionē procurat &c.

Triophilon dicitur à viridibus rutæ folijs, quę in eo ponuntur, valet proprie quartanę, & verę quotidianę in hyeme, & vernali tempore &c.

Rectificantia euacuationem.

Superius visæ sunt causæ impedientes euacuationē: nūc videndum est de rectificantibus eā. s. quomodo debet fieri & quæ debent considerari, & obseruari quādo fit euacuatio: tunc prius vidēdum est qualiter fiet euacuatio: fit autē tribus de causis: vna est nimia materiæ repulsio, vt Hipp. in apho. repletionē euacuatio soluit. Secunda causa, est mala qualitas ipsius materiæ. Et hoc dicit Gale. primo megatechni: si materia nō sit multa, tñ mala, euacuanda est paulatim. Tertia est morbi magnitudo, & de hac dicit Auic. & Gale. xi. & xiij. megatechni, cum apostema est magnū caueamus ne rumpatur: ideo euacuamus materiam, licet forte non sit mala, aut multa antecedens.

De conditionibus in eūone considerandis.

Consequenter videamus conditiones rectificantes euacuationem, & quę debent obseruari in euacuatione materiæ, & istæ cōditiones sunt decem. Prima est materię qualitas. Secunda est, vt videatur materiæ euacuādę quātitas. Tertia est facilitas euacuandi. Quarta est temporis conformitas, vel opportunitas ad euacuandum. Quinta est medicinæ proprietas ad euacuādum. Sexta est mēbri per quod fieri debet euacuatio, aptitudo, vt per illud fiat melius euacuatio ꝗ̄ per aliud. Septima est mēbri per quod fieri debet euacuatio, dispositio, et abstractio. Octaua est viarum per quas debet fieri eūatio, conditio. s. vt non transeamus diametros. Nona est, vt non trahatur materia cum violentia magna. Decima est, vt videamus modum attractionis.

PRIMA igitur est, vt consideretur materiæ euacuandę qualitas, quia ipsa debet esse nociua. Vnde in. iiij. particula, apho. In pharmacijs talia educere oportet qualia sponte venientia. i. qualia à natura debent expelli. Natura autē nō expellit nisi nociuum: & ideo cum medicus sit minister naturæ debet eam sequi, vt expellat materiam nociuā ſm Gal. i. aphor. vnde dicit Haly. supra in techni. Si medicus non iuuet, tamen non debet nocere, vnde debet iuuare: si possit, & hoc est expellendo nociuum.

SECVNDA, debet medicus considerare materiæ euacuandę quantitatem. Et tu dices non est verum, quia dicit Hipp. quæ egeruntur non multitudinem considerare &c. Dico, ꝙ istud exclusiue est dictum. i. ꝙ tu debes nō solum quantitatē considerare, sed multa alia, vt eius qualitatē, & virtutē, quia si multa materia euacuatur & sit nociua, dūtamē virtus sufficiat, est bonum: si nō sufficiat est malum, si multa euacuatur, siue pauca & bona, non peccat in qualitate, aut in quātitate malū, vnde nō est quātitas tantum consideranda per se, quia per seipsam neque iuuamentum neq; nocumētum facit, nisi per hoc ꝙ habet respectum ad quantitatem & virtutem, & per ea specificatur, vt visum est: ergo debemus considerare materiæ quātitatē respectu virtutis, quia nō debemus eam totam simul euacuare, sed paulatim propter virtutē, quia per tales euacuationes na-

A tura deficit, & eas abhorret ſm Aui. in primo. Item parte materię euacuata alia portio si possibile sit corrigitur, et in mēbra conuertitur ſm Haly. in fine techni, & si nō possibile sit corrigi à natura expellitur, quæ licet non esset potens totam expellere, est tamen potens portionem remanentem post euacuationem expellere, vnde Gal. xij. megatechni. Non est faciendum in corpore viuo, sicut mortuo, quia in mortuo materiam corruptam, sicut carnem putridam aut pinguedinem totaliter incidimus, et residuum ne putrefiat ad aerem frigidū suspēdimus, sed in corpore viuo partem materiæ putridæ auferimus, & residuum materiæ quæ remanet, digerimus, vt natura possit supra illud, vel corrigendo, vt conuertatur, vel expellatur.

TERTIA cōditio est euacuandi facilitas: materia enim quæ est in venis, faciliter à medicina trahitur, sed illa quæ est in iuncturis, vel in membrorum concauitatibus, vt potē difficultatem, & causam reddit Gale. in de iuuamentis membrorꝝ, quòd materia quæ est in venis est in loco amplo, & talis de facili trahitur. Alia est in loco stricto: & B talis de difficili trahitur: ideo fortiorem medicinam oportet dare ad euacuandam materiam illam, quàm quę in venis. & sic intelligitur.

QVARTA conditio est temporis opportunitas. Quatuor tempora sunt, quorum diuersitatem oportet considerare, & ſm eorum diuersitatem, exhibitionem medicinæ: & etiā ipsa medicina est diuersimode danda. Est enim tēpus anni, tempus morbi, tempus mensis, tēpus diei. Tempus anni debet considerari: in vere & autūno debent dari medicinæ laxatiuæ, & fieri euacuationes, & non in æstate, et hyeme, in vere in principio & in fine: in principio humores frigidi, sicut melancholia & phlegma, melancholia cōseruata est ab autumno, & non est generata in hyeme, sed phlegma generatum est in hyeme, & non conseruatum ab autūno. Et timendum, ne isti humores frigidi ebulliant in vere, in caliditate veris, & faciant fe. ideo euacuādi sunt in principio veris, sed materia cholerica in fine veris est euacuanda, quia ista non fuit conseruata ab autūno neq; generata in hyeme, sed quia caliditate veris fuit generata: ideo ne in æstate sequenti ebulliat: debet purgari in fine veris, quia ver in principio sui assimilatur hyemi propter appropinquationem: finis vero æstati, medio vere proprie, & sic alia: & causas has assignat Isaac in de elemētis & alias, quę ibi patent. In autumno debet fieri euacuatio: sed non in principio eius, quia corpora sunt inanita ex æstate præcedēti: nec in fine, quia frigiditate eius materia profundatur in venis: nec etiā est obediens expulsioni & attractioni medicinæ. Sed in medio eius in quo est temperātia in actiuis: videtur Auicen. in autūno debere fieri euacuationes cum dies sunt ęquales noctibus. Secundo debet tempus morbi cōsiderari: quia aliquādo in principio morbi debet dari pharmacia, aliqñ in medio, aliqñ in fine. In principio duplici de causa. Vna est propter materiæ acuitatē & furiositatē: & de hoc habetur ille apho. primæ particulæ, in acutis passionibus, in cōmento. Raro pręcipitur in acuta passione pharmacia, quia nō præcipitur, nisi cum materia est D furiosa, quia tunc medicus non habet inducias præparādi: ante enim patiens esset mortuus, quā esset præparatus ad medicinam. Secunda causa quare fit euacuatio in principio morbi, est materiæ multitudo, & quia materia est multa, & morbus est longus: ideo timendum ne propter longitudinem morbi virtus deficiat: ideo debet natura in principio morbi exonerari, & de hoc habetur in prima aphor. inchoantibus morbis &c. Et hoc est pp multitudinē materiæ, quia ſm G. Hip. est breuiloquus: ideo dicit prius ꝙ debemus in principijs pharmacijs vti, videtur hoc inutiliter repetere nisi propter aliā causam itelligat. Intelligit in primo aphor. pp materiæ furiositatē, hic intelligit pp materiæ multitudinem: aliter esset cōfusio in repetitione verborum, aliquādo euacuamus in medio morbi, vt in principio paroxismi, vt alleuiatur, quia eius fortitudinē, & symptomatum malitiam timemus, et de hoc dicit Haly. supra

techni. xxviij. c. Hora conueniens euacuationi est hora paroxismi. & hoc cum medicina leui, vt manna vio. tamarindis &c. aliquando fit euacuatio in fine morbi, vt quando materia est quieta in vno loco posita: non in membro nobili, nec vicino, quia tunc induciæ dantur medico, materia non debet in principio, sed in fine euacuari quando corpus est præparatum ad euacuationem, & materia digesta: cum enim sit quieta in loco posita, non est timenda eius furiositas, neq; mobilitas, cum hoc nō habeat, & qum hęc sit pauca, nō est timēda virtutis debilitas propter morbi longitudinem, & cum sit remota à mēbro nobili propter stomachi malitiam, vel propter sui syncopim, & huiusmodi.

Tertio est tempus mensis cōsiderandum, quia in prima quadra lunæ pharmacię, & euacuationes sunt faciendę nō in secunda: facimus enim tantum duas quadras in lunatione, quas quadras continet nouilunium, & plenilunium, & secūda totum residuum lunationis, & sic abusiue vtimur hoc nomine quadra, quia quadra proprie est, quarta pars lunationis: & nos ponimus eam pro medietate loquendo abusiue de quadris. Dico tamen ꝙ in prima quadra lunæ quæ continet nouilunium, & plenilunium debet fieri euacuatio, quia tunc tempus est calidum, & in caliditate temporis pori aperiuntur, et per ipsam humectātur. vt per eos fiat fluxus, & transitus humorꝝ: & etiam in hac prima quadra humores liquefiunt, et fiunt cursibiles: ideo tunc habiles sunt expulsioni: & propter hoc. s. quia tempus est calidum ſm Philosophum. viij. de animalibus in illo tempore herinacij impinguantur: & dicebāt quidam, quod hoc est, quia melius vident, sed hoc est falsum, sed hoc est, quia tēpus est calidius, & cum in eis calor digerēs sit debilis, cum sint animalia frigida, per calorem temporis fortificantur, & eorum calor, propter ꝙ nutrimento ampliori eorū corpora reparantur: & ideo fit impinguatio eorum. Sed in fine mensis, nō debet fieri euacuatio, quia tunc cum tempus sit frigidum, quantum est de hoc, pori claudūtur, & humores congelantur, quare inobedientes medicinæ attrahenti efficiuntur: ideo tunc ipsi non debent euacuari.

Quarto est tempus diei cōsiderandum medicina enim, aliqñ datur in mane. s. quando datur in liquida substantia, quia timetur si in nocte dareť, ne dormitione superueniente, & calore interius fortificato, virtus medicinæ resolueretur. Aliquando enim datur in sero cum datur in substantia dura crassa, sicut in pilulis quę indigent longa remanentia in stomacho: aliqñ quia forti attractione indigēt ad stomachum: & tunc non agit medicina, nisi diuidatur à calore naturali: bonum est dormire, vt super somnum calor naturalis rediens ad interiora, & ipse vnitus fortificetur, & melius possit medicinam diuidere. In media nocte dantur electaria, quia nō sunt ita passibilia, sicut medicina data in substantia liquida, neq; ita dura, sicut pilulæ: ideo in media nocte dantur, quia indigent mediocri actione, siue diuisione. Aliquando dantur pilulæ ante cibum sine acumine, vel post cibum, et istę debent in vigilia dari, quia nō indigent forti attractione neq; forti diuisione.

QVINTA conditio, est medicinæ euacuantis proprietas ad euacuādum: debes enim eligere medicinam propriā ad euacuationem proprij humoris ſm Haly. supra techni. xxviij. cap. vnde si velis euacuare phlegma, non debes dare scāmoneam, sed esulam, aut pulpam colocynthidis: & si choleram, myrobalanos citrinos, si melancholiam, myrobalanos indos, aut lapidē lazuli: quæ autem medicina quē humorem respiciat, habebimus in fine.

SEXTA conditio, est membri per quod debet fieri euacuatio, aptitudo. s. vt per eum fiat euacuatio melius q̃ per alium, & ad hoc tria sunt cōsideranda. Primum est ꝙ materia ibi repat, repere est animalium debilis motus: cū igit materia repit. i. debiliter mouetur ad aliquem locū, vt per eum expellatur: si natura esset satis fortis, natura per eum posset ipsam expellere. Secundum est situs membri, si materia esset in simo hepatis, ipsa non debet euacuari per vrinam prouocando eam, sed per medicinam secessiuam, & ideo non per renes, sed per intestina. Si ipsa sit in gibbo hepatis econuerso. Tertio debet considerari membrum ita quòd membrum per quod fit euacuatio sit ignobilius mēbro à quo fit euacuatio, quia sic facit natura recte operans scilicet expellere à nobilioribus nocumentum ad ignobiliora: si aliter facit hoc est ex malitia medicinæ, & tunc debet diuerti.

SEPTIMA conditio, est ꝙ debemus cōsiderare dispositionem membri à quo fit euacuatio, ne in eo sit dolor vehemens: tunc enim ab eo non debemus euacuare, quia tūc fieret motus agitatiuus qui est naturæ contrarius. Membrum enim per naturā doloris ad se humores traheret, & medicinam, & medicina ab eodem traheret eosdē humores, & ita agitatio fieret. Quid ergo faciemus. primo dolor sedetur, postea ab eo euacuetur.

OCTAVA conditio est, ꝙ tu nō debes transire duas diametros, quia per hoc natura multum debilitatur in hoc, ꝙ fieret ei contrarius dupliciter, vnde si materia sit superius in parte dextra, nō debes euacuare in sinistra, quia tunc fieret motus à superiori ad inferius, & à dextro in sinistrum, & hoc intellige quando est distantia inter hæc, & nō quando destrum & sinistrum sunt in vicinia, quia tunc debet attrahi ad locum oppositum, secundum duas diametros, vt si materia sit in parte dextra capitis, quia non multum distans à sinistra non debet tantū trahi ad sinistrū inferius.

NONA conditio est, ꝙ non debet trahi materia cū magna violētia, quia subtile obediens expulsioni, & attractioni extraheretur, & crassum inobediens incrassaretur & inuiscaretur, & remaneret, & esset difficilioris expulsionis q̃ prius, & tamen natura debilitaretur ex violentia.

DECIMA conditio est, ꝙ oportet considerare vasorum mediorum dispositionem & conditionem, & viarum per quas transit materia, siue mouetur ad medicinam, quia si sint repletæ cum dicat Aui. ꝙ per vacuum debet fieri motus, nō posset materia alia per venas trahi: ideo tunc in venis remaneret, & fieret ibi nocumentum, tunc primo euacuandum per phlebotomiam à venis, quia est in venis, & postea datur medicina euacuatiua, quę trahat materiam à membro per venas ad stomachum.

De sex electarijs.

Nunc videamus de sex electarijs. Quorum primū dianisum. Secundum est garyophyllatū. Tertium est diamacis. Quartum est potio muscata. Quintum est diatrion. Sextum est triophylon.

Dianisum dictum est ab aniso, anisum semen est fœniculi Romani, calidi & sicci: intus habet virtutem aperitiuā, & stipticam, et ventositatis dissolutiuam, confert inflationi in facie: & consumit ventositatem, lac prouocat impedimentum ex materiæ frigiditate, calefaciendo, & digerendo, aut ex ventositate crassa phlegmatica oppilante vias, sitim sedat causatam ex materia salsa eam incidendo, assatum cum stringat ventrem, & per assationem sua stipticitas augetur, calefacit & digerit, ventositatem diuidit, splenem & hepar deoppilat: vrinam & menstrua prouocat, si nos videamus laudes, & opera dianisi. Dianisum ergo digestionem confortat: & etiam ventrem, & stomachū: tussim & sitim compellit, hepar, splenē deoppilat, & ventositatem consumit, vnde idem anisum quod est ibi basis facit non habemus ipsum in hoc lib. Nicolai, sed inuenitur in libro de stomacho Constantini, & est valde bonum.

Garyophyllatum à garyophyllis dicitur, fructus est calidus & siccus in tertio odorem multum bonum facit, nisi assuefaciat multum, vt prius dictum est, quia est odoriferum, confortat stomachum, & confert ad vomitum, vnde ex garyophyllis, & mastice, & mace, cum ligno aloes, & succo mentæ, si fiat emplastrum suppositum super stomachum valet contra vomitum. Item cocti in aqua valent contra vomitum, si bibatur ista aqua in qua sunt cocti, vnde valent contra stomachum, ipsum confortando: & materiam phlegmaticam digerendo, & ventositatem consumendo: ideo eructantibus acide valet, singultum constringit:

constringit: pectoris oppilationem remouet, quia aperitiuum est, & aromaticum: ideo spiritus qui sunt instrumenta virtutis cōfortat, qui spiritus facit moueri facilius, quia aromaticum.

Diamacis à mace est dictum, & est macis tunica nucis muscatę: aromaticum & ponticum est, & est bonum in singultu, calidum & siccum: cōfortat stomachū, putrefactionem remouet, & suū electarium. Item sua caliditate materiam frigidam digerit, & sua aromaticitate membra cōfortat, maxime neruosa, & spiritalia, & materiam sua stipticitate cōsumit: ideo contra paralysim, & tremorem cordis ex frigida causa valet.

Potio muscata dicta est à musco qui est ibi basis: muscus est folliculus quidam inuentus in quodā animali simili capriolo, cōfortat cor & subtiliat, vnde potio muscata est bona ad cōfortationem cordis cōtra materiam frigidam melācholicam phlegmaticam: nota, quod bellirici qui in eius confectione cadunt, sunt albi lapilli parui, & sunt boni cōtrà dentes nigros.

Diatriōpipereon est dictum à pipere, & est factum cum tribus piperibus. Est enim piper triplex: est enim piper qđ dicitur leucopiper, & est piper qđ dicitur melanopiper, & est piper quod dicitur macropiper. Piper album, est piper quod viride est multum humidū: & istud est piper longū antequā sit perfecte maturatū: aliquantulum tamen desiccatum: propter quod apparet quędā discontinuatio inter eius partes, sed quando est cōplete maturatū: & est nigrū, est calidum & siccum in tertio vel quarto, & quia est subtile nō multum calefacit, attrahit à corpore interiori, phlegma consumit, bonū est hominibus sanis in regionibus frigidis, neruos multum confortat calefaciendo, nō est ei par sm Aui. phlegma in pectore & stomacho inuiscatum, remouet ipsum calefaciendo & dissoluendo, appetitum confortat, vrinam et menstrua prouocat, vnde post coitū suppositum matrici fœtū corrumpit, & facit mirabile, quod dicit Auic. ꝙ cum datur multum soluit ventrem, & paucum prouocat vrinam, sed scāmonea econuerso facit. Huius causam assignat Aristo. in problematibus, sed occulte ventositatem soluit, & phlegma calefacit, pectus ex materia phlegmatica curat, & est basis in isto electario: & ideo per prædicta patet laus huius electarij.

Triophylon dicitur à tris ꝙ est tres, & fit ex tribus generibus piperis sm quosdam: sed hoc est falsum, quia fit ex folijs rutæ, & est ibi basis, & istud non est in vsu. Quædam ruta est viridis & quædam est sicca. Viridis est calida & sicca in secundo, sed desiccata in tertio.

Item quædam est syluestris, & quædam est domestica. Quæ autem est iuxta, siccum est melior, multum incidit, & ipsa confert ad paralysim, et in iuncturis passionibus ex frigida causa. Ruta comesta siue masticata tollit odorē alliorum & cęparum propter eius odorem fortem, & dicit Aristo. in de animalibus quod quando mustella vult pugnare cum serpēte, siue cum buffone, ipsa comedit rutam, vt interficiat eum, quia contraria est veneno.

Vnde comestio rutæ cum nucibus & amygdal. dulcibus in mane præseruat à venenis assumendis. Triophylon competit quartanarijs, quotidianarijs: fit enim ex tribus piperibus, non tamen pro basi.

De euacuatione medicinæ per simile vel contrarium.

HAbito de digestione medicinæ. Nunc dicamus de eius euacuatione. Et circa hoc quæritur vtrum medicina euacuet, & attrahat per simile, vel per cōtrarium: & videtur ꝙ per contrarium, quia Haly. super centiloquio Ptolemei dicit, ꝙ medicina non euacuat nisi quia ipsa vincit virtutem, per contrarietatem, ergo &c.

Item Gal. dicit supra lib. de regimine acutorum ꝙ medicina non euacuat, nisi quia corpus debilitat, sed ipsa debilitate per contrarietatem, ergo &c. Item omne venenum est cōtrarium humanæ naturæ, sed medicina quia venenosa trahit humorem ad se, quia natura ipsa non ablata nequit nutrire, & ablata nutrit, ergo &c. Item medicina nutrit in patiendo, & trahit in agendo, sed agere & pati sunt cōtraria: ergo ipsa nutrit per simile, & trahit per cōtrarium. Sed dices forte quòd ipsa trahit per cōtrarium, sicut nutrit per simile membro, sed trahit per simile humori. Sed contra humor est potentia non multum remota à membro: si igitur cōtrariatur membro, & humori qui disponens membro conuenientes in se recipit per quas ipse habilitatur, vt conuertatur, & à membro trahatur.

Dices forte ꝙ trahitur à tota specie. Contra, quia tūc sequeretur ꝙ in humore essent duæ totæ species. Vna per quàm à toto membro trahitur, & alia per quā à medicina trahitur. Sed hoc est falsum, quia per Auic. in primo, tota species est illud per quòd res est illud quod est, & istud in re est vnum scilicet forma rei essentialis dans ei esse.

Item si medicina trahat à tota specie &c. Esula & pulpa trahent hūc eundem humorem. s. phlegma, & ita esula & pulpa haberent eandem totā speciem, cum idem trahant, & per cōsequens erit in eis eadem dispositio in summo, & ad eandem formam specificam, quia si tota species non sit forma specifica rei, erit saltem summa dispositio ad ipsam.

Item si attractio esset à tota specie cum eadem medicina nō habeat diuersas totas species: tunc vna medicina nō trahit diuersos humores quod falsum est. Videmus enim ꝙ quædam medicina est quæ primo trahit colerā, secundario phlegma, & alios humores, vt myrobal. citri. Oppositum dicit Gale. iij. simp. me. ꝙ medicinæ non trahunt nisi humores sibi similes. Item medicina non trahit nisi humorem inter quem & ipsa est assimilatio, &. ij. particula, super illum apho. Sana habentes corpora, dicit Gale. ꝙ medicina laxatiua, vel potio sibi similium est attractiua.

Solutio: ad hanc quæstionem ego dico, ꝙ medicina laxatiua trahit humorem à tota specie, & per similitudinem euacuat, tamen alio modo. Quatuor enim sunt causę quare medicina attrahit humorem. Vna est tota species, vnde Gal. iiij. sim. me. medicina attrahit proprietate suę substātiæ, & sic attrahit per simile non in forma, sed proprietate, & proportione, quæ est inter completum, & incompletū, quia humor à virtute medicinæ excitatus ad medicinam mouetur, sicut ferrum ad adamantem, & sic trahit per simile, & contrarium membro: simile nō in forma, quia adamas non trahit adamantem: sed ferrū, nec medicina medicinam, sed humorem, sicut Auic. nititur arguere contra Gal. licet non arguat contra intentionem eius, quia nō intendit ꝙ medicina attrahat per simile in forma: sed in proprietate, vnde dicit ꝙ carthamum non attrahit phlegma, quia phlegma, sed quia phlegmaticum contrarium membro, dico ꝙ medicina est quasi sarcina mēbro. Vnde Halya. medicina trahit, quia vincit virtutē, vnde trahit, quia virtutem debilitat, & membrū: quia enim cōtrarium mēbro, ipsum debilitat, & ab ipso trahit, quia ipsum debilitatum nequit materiam retinere firmiter. Quod enim ei est cōueniens. s. humorē trahit: ergo per simile humorem trahit. Est. n. in medicina aliquid actu quod in humore est in potentia, pp quod ad ipsam mouetur ab ipsa exercitatus.

Secunda causa est complexio medicinę, vnde medicina trahit, quia calida, vnde calidior medicina in eodem genere magis trahit secūdū Gal. in de simplici medicina. Tertia causa est, quia ipsa existens in stomacho, & in intestinis ipsa mordicat. s. stomachum & intestina, & per hoc dolorem ibi inducit, & per hoc calor, & spiritus & humores ad ea mouentur, & à caliditate fortiore ibi existente attrahuntur per naturam doloris, eo quòd ad locum dolorosum calor, & spiritus, & in copia magis mouentur, & quia etiam mordicat, euacuat illud quod attrahit, vnde illud est per contrarium, vnde neq; dolorem, neque mordicationem, neq; grauedinem inducit membro, nisi per cōtrarietatem. Istud est per accidens. s. attractio, quia per istam mordicationem non attrahit medicina nisi quia calor vincitur à natura, qui secum ducit humorem. Quarta causa est fatigatio & debilitatio, quia membra debilitata nō retinent

quod in se est: & ideo facilius attrahitur, et abire dimittũt, & etiam tanꝗ grauedinẽ & sarcinam expellunt, & mordicant expulsiuam virtutem. primo modo fit euacuatio, & attractio per electionẽ vnius humoris: & si attrahat alios humores hoc accidit, sed tribus alijs modis euacuantibus humores omnes æqualiter, nisi ꝙ vltimo magis dilectum, & sic vltimo sanguinem si perseueret virtus medicinæ, & etiam per calorem subtiliorem, & liquidiorem citius trahit. Istis igitur tribus modis euacuat omnes humores, & calor & spiritus, sed tamẽ primo euacuat persimile humori, & quia per hoc idem est simile humori, & contrarium membro: ideo attrahit per contrarium membro: euacuat enim per contrarietatem, quia non euacuat nisi quia fatigat: illa autem fatigatio est per contrarietatẽ, & ita per cõtrarietatem tantum euacuat. Ad primum, & ad duo sequentia dicendum, ꝙ verum est, ꝙ attrahit per cõtrarium membro: tamen persimile humori, quia per idem est simile vnius, & contrarium alterius. Ad aliud dicendum, ꝙ duæ sunt totæ species in humore, per quarum vnã conuenit cum membro, & per aliam cũ medicina. Si ponamus duas totas species, aut duas potentias esse in aliquo respectu duarum diuersarum formarũ, sicut in lapide adamantino sunt duæ diuersæ totæ species. Vna ſm quã est lapis, alia secundum quã est adamantinus: secũdum enim quòd sunt formæ diuersæ: ſm hoc sunt diuersę totę species: tamẽ istæ ad alias sint præparationes ſm Auic. & ſm quòd tota species medicinæ vincit totam speciem membri excitando speciem sibi cõuenientem in humore, sed hoc mouetur humor ad medicinã non ad mẽbrum. Et cum tu dicis ꝙ tota species est illud per quod aliquid est illud quod est: verum est, nõ tanꝗ perfectio, sed tanꝗ præparatio per quam res est illud quod est, vel forte posset dici, ꝙ in humore est quoddam incõpletũ qđ excitatum per aliquod duorum, natũ est se ad illud moueri, sicut si in animali dicamus esse incõpletum aliquid quod est indifferẽs ad hoc ꝙ excitetur per formam hominis, vel asini, & excitatũ per hoc potest se facere in actu, & si illa duo excitãtia excitent simul: illud quod vincet ducet illud incompletum ad sui naturam, & est simile quod ponitur. Tu potes ire ad nostrã dominam vel ad campos pro tua voluntate, vnde tuum velle est indifferens ad hoc vel ad illud: tamen ſm ꝙ per aliquã conditionem existẽtem in nostra domina excitatur tua voluntas, tu eligis ſm hoc vnum, & non aliud. Similiter est hic: quia in humore est aliquid incompletum quod excitatum à medicina fortius, à medicina ad ipsum mouetur magis, vnde Halya. medicina non attrahit humorem nisi vincat virtutem, sicut dictum est, ſm numerum formarũ existentium in re, sunt diuersæ totæ species in re, & illud nõ est inconueniens. Ad illud dicendũ quod non sequitur, quòd esula & pulpa sint idem, licet in eis sit aliquod cõe in quo conueniunt, per quod attrahit illud, & ista species est incõpleta, habentium formaliores alias totas species disponentes ad suas formas specificas, & in eis est diuersa ratio commistionis, propter quod sint idem, quia nõ attrahunt eundem humorem per illud per quod differũt, sed per illud in quo conueniunt: videmus enim ꝙ in vna parte misti, vt lapidis adamantini est tota species trahens ferrum: & in alia parte eiusdem est tota species pellens ferrum.

Ad aliud dicendum quòd medicina non trahit nisi vnũ humorem per se, sed per accidens trahit multos, vnde primo attrahit humorem quem per se attrahit, postea quos trahit, trahit per accidens.

De electario consumptiuo.

Electarium resumptiuum valet ad restaurandũ deperditum. Recip. liquiritiæ ro. zuch. ana, ʒ.iij. gummi arabũ, tragacan. ana. ℥.i. & san. al. & ru. ana. ʒ.v. papaueris al. ℥.i.ß. succi liqui. ani. se. portulacæ, lactucæ, scar. ana. ʒ.ß. garyophyl. spodij, ana drach. iiij. cinnamo. ʒ.i. zingi. scario. calamenti, ana drach. ij. corticum citri. ʒ.i. penidiarum. ℥.ij. se. frigidorũ. s. melonis, citruli, cucurbitæ, cucu. añ. ʒ.iij. se. citoniorũ. ʒ.iij. amygdalarũ, pinearũ, sebestẽ, añ. ʒ.i. se. maluæ, se. bombacis, violarũ, berberis, nenufaris, ana. ʒ.i.

E Diacapparis, antidotũ peculiare spleneticis, & ad omnem duritiem splenis antiquam siue recẽtem, splenem extenuat, & sanguinem effluere facit cum vino acceptũ, aurium vermes, cum aceto immissum occidit, dentium dolorem aufert, distemperatũ cum vino in ore teneatur, menstrua educit cum apozimate, cuius descrip. est, scillæ assæ, assari, pyrethri, centaureę, piperis, thymi, apij, semi. melãthij, radicum agrimoniæ, ana. ℥.i. mellis quòd sufficit: dabis spleneticis per septẽ dies cum vino bono, septima die ante dabis catarticum, quod melãcholicam deponit, cum noueris splenem esse frigidum.

Electarium Ducis dicitur, quia Abbas de curia composuit ad opus ducis filij Regis: valet ad digestionem, ventositatem stomachi, & intestinorum, & ad ilium dolorem et vitium lapidis, &c.

Philantropos, amicus hominis interpretatur, vel misericors, &c.

F Iustinum à Iustino Imperatore factũ, proprie valet calculosis ad ilij dolorem, &c.

Lithontripton, pertundens lapidem interpretatur, lapidem frangit, & expellit, &c.

Nephrecatarcticon, id est purgans renes, expertum est iliosis, &c.

Circa euacuationem quæ fit per secessum visa sunt illa quæ impediunt: & etiam illa quę rectificant euacuationem per secessum.

De modo euacuandi corpora per secessum.

Nunc uideamus modum euacuandi corpora, euacuanda per secessum, & hic sunt duo cõsideranda. Primum est, qũo corpora debet præparari ante exhibitionẽ medicinæ.

CIRCA PRIMVM duo consideranda. Primum est de conditionibus corporis euacuandi, quas oportet obseruare ad hoc quòd medicina secessiua habeat effectum, quæ si non obseruentur nullum effectum habebit. Secundum est de conditionibus corporis euacuandi per medicinã secessiuam quas oportet seruare: vt medicina secessiua habeat similiter effectum, si non obseruentur, ipsa non habebit effe-G ctum suum per ianuam inferiorem, habebit tamen effectũ suum per ianuam superiorem, vt per vomitum.

Circa primum septem cõditiones à parte patientis sunt considerandæ.

Prima est, vt die anteriori patiens multoties comedat, non tamen multum, sed sæpe diuersos cibos, non multæ qualitatis, quia hoc facit stomachum esse dedignatum ad recipiendum medicinam: & ideo facilius descendit, & faciliori modo euacuatur.

Secunda cõditio est, ꝙ oportet videre dispositiones corporis euacuãdi, & humoris expellendi à corpore, vnde dicit Hipp. graciles & facile vomentes, &c. superius, vt cholerici, sed carnosi inferius, quia sic à natura nati sunt moueri, sed subtiles, vt cholerici, superius.

Tertia conditio est, quòd ante medicinã debet dari aliquid leniens ventrem, sicut brodium carnium pinguium, aut violas, &c.

H Quarta conditio est, quòd ille qui non est assuetus accipere medicinam, antequã accipiat fortem medicinam, vt pilulas chochias, aut aliquid tale prius debet accipere aliquam medicinam lenem, vt per hoc tentetur, vtrum sit leuis ad ducendũ: aut non, à medicina, et per hoc euadit medicus multoties magnum periculum: & per hoc etiam patientes aliquando assuescunt medicinas acipere, vnde bonum est primo talibus dare paulinum, aut picram tantũ. vñ quidã medicus dedit cuidam patiẽti diasenę, & diaboraginatum, & per illa assellauit patiens multoties, & per illa certificatus fuit, quòd si ei data esset medicina fortis, ꝙ ibi fuisset maximum periculum.

Quinta conditio, est ꝙ aliquando debet comedere ante exhibitionem medicinę, maxime ante fortem, aut propter corporis raritatem, aut stomachi debilitatem, quia omnis medicina talis, est calida: & ideo cauẽdum est de corporis incensione vel desiccatione: ideo si timetur de hoc, bonum est ꝙ

est ꝙ eadem die comedat micam panis in ſucco mali granati, aut vuæ agreſtis, quia iſta ſunt ſtiptica & infrigidantia, idem eſt faciēdum in ſtomachi debilitate, ne ei noceat etiam in corporis raritate, ne ſyncopim inducat.

Sexta conditio eſt ꝙ ante exhibitionem medicinæ bonum eſt intrare balneum, quia balneum humores mouet & ita ad expoſitionem eos habilitat. Quia. G. i. de criſi dicit. motus humiditatis iuuat motū. i. poros aperit, & ita ad expellendum parat.

Septima conditio eſt, ꝙ non debemus dare fortem medicinam homini qui non conſueuit accipere, niſi magna neceſsitate, ne fiat mutatio ſubita, & ſi damus, debemus dare debilem.

CIRCA SECVNDVM videamus conditiones corporis euacuandi per medicinam ſeceſsiuam quas oportet obſeruare, ad hoc vt medicina ſucceſsiua habeat effectum ſuum proprium, quæ ſi non obſeruentur, ipſa non habebit effectum ſuum proprium per ianuam inferiorem, habebit tamen effectum per ianuam ſuperiorem & per vomitum. Ad cuius intellectum ſciendū eſt ꝙ medicina ſeceſsiua fit vomitiua in quatuor caſibus.

Primus caſus eſt, ſi os ſtomachi ſit debile & fundus fortis, tunc fit ſeceſsiua vomitiua, quia tunc fieret abominatio non retentio ab ore ſtomachi, ſed expulſio, & fundus. quia fortis, medicinam expelleret, quia venenoſa eſt ad os ſtomachi, quia debile eſt. Secundus caſus eſt, ſi venter cōſtipatus ſit, quia non poſſet tranſire inferius, & ideo moueretur ſuperius, & ideo primo oportet ꝙ vēter leniatur antequam detur. Tertius caſus eſt, quia non debet dari medicina homini abhorrenti eam, quia in inſtanti fieret vomitus. Quartus caſus eſt, quia non debet dari homini habenti faſtidium appetitus, quia fieret vomitus, quia os ſtomachi in talibus eſt lapſum, ideo de facili recipit, & male retinet. E conuerſo in quinq; caſibus non debemus medicinam vomitiuam dare. Primus caſus eſt, fortitudo oris ſtomachi, tunc enim reſiſtere fluxui humorum, ita ꝙ ad ipſum nō poſſent faciliter attrahi. Secundus caſus eſt fames, quia tunc retinerent membra fortiter, & nō attraheret medicina niſi cum violentia. Tertius caſus eſt, quando venter eſt lenis & lapſus, quia tunc medicina deſcenderet inferius & fieret ſeceſsiua. Quartus caſus eſt. quia non debet dari medicina vomitiua homini inconſueto ad receptionem talis medicinæ, & habenti ſpiritualia debilia, ne nimis per hoc debilitetur, & per alterationem ſubitā. Quintus caſus eſt, ꝙ ſi medicina ſit grauis non debet dari ad vomendum niſi forte in hoc malitia reprimatur, & hoc eſt ne deſcendat & fiat ſeceſsiua, vnde in iſtis quinq; caſibus fit medicina vomitiua ſeceſsiua propter hoc caue ab iſtis.

De preparandis corporibus poſt medicinam.

Nunc videamus quomodo corpora debent præparari poſt exhibitionem medicinæ, & ad reparationem corporis, poſt exhibitionem medicinę debent quatuor conditiones obſeruari.

Prima conditio eſt, quòd patiens poſt exhibitionem medicinæ non debet eſſe in aere nimis calido, quia humores ad exteriora motu contrario motui medicinæ traheret, & ita euacuationem impediret, & virtutem medicinæ diſſolueret, nec nimis frigido aere, quia humores congelaret & ad exeundum eos prohiberet, eos faciendo inobedientes.

Secunda conditio eſt ꝙ patiens poſt exhibitionem medicinæ non debet comedere nec bibere, donec medicina ſuam operationem compleuerit, ne per cibum aut potum natura diuertatur à ſua operatione, per quam ipſa medicina digerit, tanq̃ per ſuum inſtrumentum, ſcilicet per calorem & ſpiritum.

Tertia conditio eſt, ꝙ poſtquā medicina incipit operari non debet patiens dormire antequā medicina compleuerit ſuam operationem, quia in ſomno retinentur fortes euacuationes. ſ. quæ à duplici virtute fiunt. ſ. naturali & animali. quia in ſomno non ſentitur grauamen propter quod fit expulſio.

Quarta conditio eſt, quod patienti abominationē medicinæ, vt non vomat, debent dari fortes odores ſtomachum confortantes, & vias conſtringentes, vt etiam ſpiritualia confortentur. vt acetum ad confortandum ſtomachum, & ſi hæc non ſufficiant, ſtringantur extrema. vt ibi ſpiritus fluat, & fluxus humoris ab ore ſtomachi diuertat̃. & ibi virtus aīalis ſe conuertat, vel proĳciatur aqua frigida in facie vel in fronte, vt calor ad ſtomachū reuertat̃, & ſecū humores reducat & ad ſpiritualia, ea confortando.

Viſa præparatione corporis euacuandi in ſe, nunc videamus præparationes corporis euacuandi in reſpectu medicinæ, & de hoc dantur quatuor regulæ.

Prima eſt hæc, quia medicinæ principaliter euacuanti debemus tale quid admiſcere ꝙ eius malitiam reprimat, non tamen eius operationē diminuat, ſicut myrob. citri. cum ſcamonea impediunt excoriationem inteſtinorum, quod eſt impedimentum ſcamoneæ, non tamen attractionem humoris cholerici impediunt.

Secunda regula eſt hæc ſm G. in. ĳ. acutorum, ꝙ non debemus dare duas medicinas quæ euacuent in diuerſis tēporibus. vt. ſ. vna cito, alia tarde, niſi ita ſit ꝙ illa quæ cito euacuat, ſit in pauca quantitate ꝙ non faciat operationem ſuam, ſed ſolum ſit acumen alterius medicinæ iuuando ipſam in ſua operatione, ſicut ſcamonea acuit aloeticas medicinas quæ ſunt tarde operationis de ſe, & citius operantur per admiſtionem ſcamoneæ. Si enim adminiſtrentur duæ medicinæ, quarum vna euacuet cito, & alia tarde, timendum eſt multum de debilitate multa patientis.

Tertia regula, eſt ꝙ non debemus dare eadem die duas medicinas patienti, ſi prima non ſoluat, ne per hoc multū debilitetur, licet multi faciant contrarium.

Qaarta regula eſt, ꝙ non debemus alicui medicinam dare, niſi in corpore ſit humor quem volumus euacuare, quia medicina attraheret humores, & calores, & ſpiritus, & ita noceret, & hoc habet ita ꝙ nūquam debes dare medicinam niſi reſpectu humoris determinati, quem cognoſcis in corpore abundare, cuius contrarium multi faciunt, propter quod ipſi peccant, & contra artem faciunt, & ſic patet ad iſta.

De ſeptem electarĳs.

Nunc videamus de ſeptem electarĳs. Quorum primum eſt reſumptiuum. Secundum diacapparis. Alia quinq; reſpiciunt paſsiones renum & ſunt diuretica, propter quod reſpiciunt medicinas diureticas, de quibus iam videbimus.

De elario reſūptiuo.

Reſumptiuum dicitur eo quia vires corporis reſumit totius corporis, dico debilitati ex longa ægritudine infrigidati & deſiccati, & debet dari debilibus hominibus, frigidis & ſiccis, conualeſcentibus, & ex longa ægritudine deſiccatis & in[illegible]gidatis, eſt. n. ca. & hu. & ſunt ibi calida correſpondentia ſpiritui & virtuti debilitatis ex frigiditate, & quædam hu. correſpondentia ſiccitati.

De diappa.

Diacapparis eſt electarium ſatis bonum contra paſſionem ſplenis. Capparis eſt arbor, cuius radicum cortice vtimur, & eſt calida & ſicca in tertio, abſtergit, mundificat, aperit, habet enim amaritudinem cum ſtipticitate, & confert in iſchiatica, phlegma digerendo & maſticatum attrahit phlegma à capite, vnde à pfundo attrahit phlegma mirabiliter, valet ad ſplenē, quia ſua ſtipticitate ipſum confortat, & etiam ipſum deoppilat, cum ſit amarum, & etiam confert ei attrahendo melancholicam materiam, & eſt bonum neruis & iuncturis, prouocat menſtrua, & interficit ſerpentem in ventre, & valet in paralyſi, & in paſſionibus matricis ad prouocandum menſtrua, & cum datur contra ſplenem diacapparis, debet dari cum ſucco ſcolopendrię, & tamariſci, in arteticis cum decoctione yue, in prouocatione menſtruorum cum decoctione arteticæ vel rubeæ tinctorum, ad capitis phlegma diſſoluendum cum pliri, & ſic in alĳs ſuo modo.

Deinde

De eľarijs diureticis q̃ valēt cōtra paßiões renum.

Deinde videamus electaria diuretica quæ valent contra paßiones renum, vt lapidē in renibus, & ad talem medicinam oportet ꝙ sint. v. Primo oportet ꝙ in tali medicina sit aliqua medicina cōmista quæ ad locum ducat medicinam frangētem lapidem, vt medicina diuretica vt semē apij, & semen petroselini &c. Secundum est medicina quę faciat medicinam remanere, vt viscosa, vt gummi arabicum, traga. Tertium est quædam medicina quæ ad incidēdum semper præparet. vt remollitiua, maluæ, violæ &c. Quartum est quia oportet ꝙ ibi sint aliqua quæ lapidem frangant, vt milium solis, & saxifragia. Quintum est quæ lapidem expellant, vt acorus &c. Nota ꝙ sanguis hirci, cinis, corticum oui à quo pullus extrahitur, cinis scorpionis, caput lincis, ista valent contra lapidem frangendum. Item reuponticum valet valde renibus. Ideo notandum est, ꝙ ista electaria renum nō debent dari nisi corpore iam mundificato, quia ipsa subtile consumerent, & residuum incrassarent, & magis indurarent, & sic lapidem non frangerent, sed corpore mundificato debent dari.

De quinq; electarijs valentibus ad renes nunc dicere volumus. Quorum primum est electarium ducis, secundum est philanthropos, tertium est iustinum, quartum lithontripton, quintum nephrocatarcticum.

De eľario. ducis.

Electarium ducis est, quod est saporosius, & melius, & dicitur sic à quodam duce pro quo factum fuit, valet ad digestionem in stomacho & contra ventositatem, propter anisum, & ad lapidem frangendum propter saxifragiam & milium solis, vel granum solis quod idem est, vnde fm Auic. habet duas bases, vnā anisum contra stomachi ventositatem. & aliam saxifragiam & milium solis ad lapidē frangendum. milium solis herba est, grano vtimur, & dicitur sic, quia colorem solis habet, quia lucidum est, & est calidum & sic. in tertio, & est diureticum.

Saxifragia.

Saxifragia est herba sic dicta, quia saxum. i. lapidē frangit puluerizata & data valet ad fracturam lapidis, similiter decoctio herbæ saxifragiæ valet ad iliacum dolorem, cum ilia patiatur ex lapide, aut ex ventositate, & non ex cholera, quia illud electarium est calidum, ilia aliquando patiuntur ex lapide, aliquando ex cholera. Quando ex cholera, tunc est dolor ascendens. Sed quādo est ex lapide, tunc est dolor descendens. Si ergo sit dolor iliorum ex ventositate aut ex lapide tūc valet saxifragia. Sed si sit ex cholera, multoties credunt aliqui ꝙ sit colica paßio, quando patiuntur illa propter lapidem, sed non ita.

De philanthropo. Quid sit folium.

Philanthropos est amicus hominis, dicitur à philos ꝙ est amicus, & anthropos ꝙ est homo, folium est ibi basis, & est valde propinquum spicæ nardi in virtute, bonum odorem facit, & est calidum & siccum in secundo, conseruat pannos à vermibus & tineis, confortat stomachum, vrinam prouocat, & propter hoc ibi ponitur, & cum hoc apium, & multa alia. Apium cali. & sic. est in secundo, & est duplex siluestre & domesticum, domesticum humidū est, apium resoluit & aperit, & cōfert spleni & hepati, eius oppilationem auferendo, & vrinam prouocando, idem facit petroselinum. Est enim quædam apij species quæ dicitur fieri ex mutatione alicuius herbæ in apium, vnde dictum est pro aliqua herba quādo ipsa crescit multū quod ipsa fit apium. Apium & calamus si decoquantur in vino, istud vinum valet ad fracturam lapidis, & in hoc electario est lapis lincis. Linx est quoddam animal acutißimum penetrans, in quo animali lapis inuenitur, qui habet ad hoc proprietatem. Item est ibi semen rutæ quod est valde diureticum.

Item hædera est bona ad lapidem frangendum, licet. n. ipsa sit frigida, tamen propter subtilitatem substantiæ suæ & acredinem quam habet in suis baccis, lapidem frangit. Calamus etiā ad hoc valet. Item orobus prouocat vrinam, ita ꝙ facit mingere sanguinem, si cōtinuaretur. Ideo valet ad lapidem frangendum. Pulegium est bonum valde in fractione lapidis & maxime ceruinum, & dico maxime quia raro inuenitur & maxime semen eius, & viscus

E quercinus, & ista duo sunt valde ad hoc valentia. Istud electarium valet stranguriosis, calculosis, & oppilationi splenis antiquatæ, & fractioni lapidis.

Iustinum habet easdem laudes, & dicitur à Iustino Imperatore pro quo factum fuit, & valet ad omnes non bene mingentes, & in eo basis est cinnamomum.

Lithontripton basis eius est spica nardi, cor confortat, aperit oppilationem hepatis, & stipticitatem habet quandam, confortat stomachum, superfluam eius humiditatē consumendo & desiccādo reu. ibi cadit. Triplex est reu. s. reu barbarum, reu. indum, reub. ponticum, bdellium etiā ibi ponitur vt medicinas retineat.

Nephrecatarcticon. i. purgans renes ad idem valet, & est lapis lincis eius basis potenter prouocat menstrua, & lapidem frangit, sicut basis sua quæ à proprietate frangit, sicut dictum est.

Vtrum medicina euacuatiua vadat ad humorem, vt ipsum euacuet.

F VISO per quem modum medicina euacuat, & attrahit humorem. Nunc quęritur vtrum medicina euacuatiua vadat ad humorem ad hoc vt ipsum euacuet, & attrahat, an non. Et videtur ꝙ sic per Aui. Agaricus iuuat illas medicinas venire ad partes corporis remotas. ij. cap. de agarico. Item Aui. lib. primo fen. quarta. cap. v. Medicinæ coangustātur in apoplexia & epilepsia, quia venæ sunt obstructæ. Item Auic. lib. iij. ca. de causa vniuersali paßionum cordis dicit, ꝙ medicinæ cardiacæ faciunt alias medicinas ad cor trahere.

Item Sera. vij. Sicut membra sana trahunt nutrimentū, ita ægrā medicinā, ergo sicut nutrimentum vadit ad mēbra sana, ita medicina venit ad membra ægra. Item oīs actio fit per contactum, cum igitur medicina agat in humorem, ipsa debet tangere humorem, quia tangentium vltima sunt simul, ideo &c.

Sed contra dicit Aui. ꝙ medicina existens in stomacho attrahit humorem ad se. Item Sera. medicina existens in stomacho vel intestinis ad se attrahit humorem.

G Solutio, ad istam quæstionem dicitur, ꝙ medicina diuiditur à calore naturali & effumat, ita ꝙ medicinæ fumus ad humorē venit ipsum inficiens, & per hoc naturæ odiosum reddens. & sic infectus ad medicinam venit. Sed si fumus ad humorem veniat, aut ibi venit quia fumus, aut à proprietate aliqua. Sed quia fumus non descenderet, sed ascenderet, & sic solum à partibus superioribus traheret. qđ falsum est. ergo non, quia fumus. Nec à proprietate, q̃a incompletum mouetur ad cōpletum, vt ibi incomplemē tum recipiat & non est econuerso, sed fumus ab humore non recipit cōplementum. ergo &c. Item si fumus mouetur ad humorem, eadem ratione & tota medicina, si fumus gratia proprietatis mouetur ad humorem, cū illa proprietas in tota medicina reperiatur, quia vbi est eadē causa & idem effectus. Si dicas ꝙ medicina ad humorem trahitur ab humore. Contra. medicina est actiua respectu humorum non paßiua, nec ducitur à natura, quia ipsam

H abhorret. Item si veniret ad humorem vt inficeret humorem, & per hoc fieret odiosus naturæ, & tunc medicina expelleret humorē à mēbro, tunc omnia alia inficientia humorem expellerent humorē à mēbro, quod est falsum.

Item Sera. arguit sic. omne quod mouetur, mouet amore & desiderio, & ibi veniens iunctura quiescit, ergo si humor coniungeretur medicinæ, vel medicina humori non amplius ad ipsum moueret, nec attraheret. Propter hoc dico ꝙ ad humorē non venit fumus medicinæ, sed virtus eius. Et tu dices. Quomodo potest separari virtus cum sit accidens. Item quod est essentiale alicui non potest nec per se, nec per accidens ab eo separari, virtus est essentialis rei, ergo &c. quid igitur medicinę venit ad humorē, si fumus ipse nihil facit. Item si loquatur de vera virtute ipsa non venit ibi, sed ipsius similitudo per multiplicationem speciei suæ & similitudinis, sicut adamas attrahit ad se ferrum, quia sicut in ferro potentia actiua ad adamantē

quæ

quæ nec in se, neq; de se completur, sed cum recipit virtutem adamantis excitantis ipsam potentiã, ipsa ducitur ad adamantem & ad cõplemẽtum, ita est in proposito, vnde est in humore potentia ad medicinam quæ per medicinã excitata vadit ad medicinam & ad cõplementum, vnde sunt ibi tria agentia sicut in qualibet operatione naturali vnum est intra, & abintra, sicut potentia actiua humoris, quæ vadit ad medicinã & ad cõplementum. Secundũ est extra, & ab extra, sicut vera virtus vel forma medicinæ. Tertium est extra tamẽ sicut similitudo veræ virtutis, vel veræ formæ. Ad argumẽtum patet, & dico ꝙ agaricus facit transire alia medicinas.i.virtutes aliarum medicinarum quæ non multiplicantur nisi per medium dispositum & transparens & non oppilatum crassis, & compactis humoribus. Ad aliud dico ꝙ dictum Sera. intelligendum est de medicina alterante. Ad aliud ꝙ ibi est tactus virtualis & non corporalis, & sic patet &c.

Diasatyrion dicitur à satyris, satyriasis enim græcæ, latinæ erectio virgæ &c.

Diaprunis vel diamascenum à prunis diamascenis dictus quę ibi recipiuntur, valet proprie acutis & peracutis, maxime in causo & synocha in principio & declinatione augmento & statu ægritudinis.

Oxy dicitur ab acetoso succo malorum granatorum qui ibi ponitur, datur proprie contra synocham & causon, & contra acutas omnes ægritudines & peracutas &c.

Tryphera saracenica, tryphera dicitur quia hominem iuuenem reddit, saracenica à sara &c.

Electarium quod dicitur catholicon. ℞. senæ bene mũdatæ cassiæ &c.

Circa euacuationem quæ fit per secessum visa sunt illa quæ impediunt & etiam illa quæ rectificant, & modum euacuandi corpora euacuanda per secessum.

Medicinarum præparatio ad euacuandum per secessum.

MOdo videamus quomodo medicina debet præparari, per quam debet fieri euacuatio per secessum, & de hoc duo sunt videnda, quia anteꝙ hoc faciamus, debemus primo videre naturã medicinæ in generali in euacuãdo, secũdo debemus videre modum pręparandi medicinam per quam debet fieri euacuatio.

Circa primum sic procedo & dico ſm Aui. in primo ꝙ medicinæ in euacuando diuersificantur quinq; modis. nã quædam medicinæ euacuant attrahendo, & quædam cõprimendo, & quædam lenificando, & quædã labificando, & quædã liquefaciẽdo. Medicina quæ euacuat attrahendo, est illa quæ euacuat à sua proprietate humorem ad quem habet aspectum, vt scamonea à sua proprietate attrahit choleram & habet aspectum ad eam.

Illa medicina euacuat cõprimendo, quæ primo contrahit humorem cũ hoc ꝙ cõprimat intestina, & humorem in eis attrahit, vt myrob. citri. non enim debet istud gerũdium cõprimendo exponi per si, vel per quia, vel per dũ, quia notat concomitantiã & non causalitatem. non enim euacuant quia cõprimunt, sed à sua proprietate attrahunt humorem ad quem habent aspectum determinatum, vt myrob. citri. cholerã. indi melancholiã, chebuli phlegma, si tamen propter compressionem euacuarent attraherent forte humorẽ eundem, aut euacuarent cum impressione cõmunicent, licet in proprietate differant.

Illa euacuat leniendo quæ inungit & lenit membra, vt per ipsam faciat facere decursus humoris euacuandi, vt sunt tamarindi.

Illa euacuat labificando quæ humores mollificat, labificando & infundit, & per ipsum labilem facit ad exeundum & solubilem ipsum facit. Differunt ergo lenificatiua à labificatiua, quia labificatiua est respectu humoris, lenificatiua respectu membri.

Illa quæ liquefaciendo euacuat humorẽ, quem per virtutem suã & à proprietate attrahit, sua caliditate liquefacit & dissoluit. vnde verum est ꝙ violæ licet dicamus ꝙ euacuant leniendo, tamen attrahunt sua proprietate secũdum ꝙ vult Haly. in. ĳ. practicæ de regali dispositione, & similiter omnis alia euacuat attrahendo. Sed cum dicimus ꝙ euacuat læniendo, comprimendo, lubrificando, liquefaciendo, hoc dicimus referendo ad substantiam suam vel cõplexionem, & non proprietatẽ per quã trahit. similiter intelligas in alĳs.

Regulæ de medicinarum præparatione.

Viso quomodo diuersificentur medicinæ in suis naturis in euacuando. Nunc videamus de præparatione earũ, & de hac præparatione dantur sex regulæ.

PRIMA est, cum nos volumus dare medicinam ad aliquem humorem euacuandũ in liquida substantia, vel in aliquibus pilulis, debemus facere cum decoctione proportionali medicinę in euacuando, verbi gratia. Cum nos damus myrobal. citri. ad euacuandum choleram, debemus eos dare cum decoctione prunorum viol. &c. Et cum nos damus myrob. indos. ad euacuationem melancholiæ, debemus eos cum apozimate dare, vel cum decoctione epithymi. Cum damus myrob. chebu. ad euacuationẽ phlegmatis debemus eos dare cũ decoctione polypodĳ.

SECUNDA regula est, quòd medicina euacuat primo humorem quem respicit. secundario alios. Ista tamen regula habet instantiam secundũ Serapionem in tribus casibus. Primo, si humor quem non respicit medicina sit propinquior, vt si in stomacho sit cholera & tu das medicinã ad euacuandum phlegma à capite, quia medicina mordicando & stimulando stomachum facit choleram quæ in stomacho est, citius expelli ꝙ medicina posit à capite attrahere phlegma. vnde ab accidẽti, primo euacuat humorem quem non respicit stimulando & mordicando stomachum & non per se.

Secundus casus est priuatio humoris quẽ respicit, ex alterius abũdantia, vt si humor proprius sit paucus, & alius abundans citius extrahetur, non proprius, quia citius fit naturæ odiosus, & ideo citius permittit ipsum abire, & à medicina trahi cum ab ea stimulatur, & venæ debilitatę à medicina tunc citius permittunt abire.

Tertius casus est, maius odium, cũ enim non proprius humor est magis odiosus ꝙ proprius citius euacuatur per accidens, quia citius permittitur abire. vnde si cum datur medicina in æstate ad euacuationem phlegmatis, citius euacuatur cholera quæ est magis naturæ odiosa in tali tẽpore, q̃a ſm Isaac in de elemẽtis, natura in ęstate phlegma retinet, vt per ipsum in ꝓcessu temporis posit se adiuuare, & in hyeme est econuerso.

TERTIA regula est, ꝙ non non debemus dare in eodẽ die duas medicinas fortes, ne corpus vehementer euacuetur. si ergo prima euacuat aliquã partem, non tamen sufficienter, & nos demus postea fortem medicinã, planũ est ꝙ est periculum in vehemẽti euacuatione, si non euacuat adhuc est periculum, quia vna medicinam aliã fortificabit, & ita vehementer euacuabunt.

Item licet parum euacuauerit humores, cõmouet tamẽ eos, & ad expulsionẽ eos præparabit, & ideo secunda medicina potest vehementer euacuare. Sed tamen duę debiles, aut vna debilis & alia fortis possunt in eadẽ die operari vel dari, quia posibile est ꝙ medicina fortis data non euacuat quantum debet, vel ita cito vt debet, vt si dederimus myrob. citri. ad euacuationem cholera & non euacuant sufficienter, competenter potest dari de succo ros. drach. i. vel. ĳ. vel dimidia quæ euacuat debiliter.

QUARTA regula est, ꝙ quando aliquam medicinam exhibemus, debemus primo cum ea cõmiscere medicinã eam refrenantem, quæ medicina aliam in sui malitia refrenet post ea videbitur.

QUINTA regula est, ꝙ cum alicui præparato ad colliricam volumus medicinã dare, sicut sunt trauli & blesi, & qui de facili habent incurrere fluxum ventris, debemus cũ ea cõmiscere aliquam medicinã vomitiuam ne vehemẽs fluxus ꝓuocetur, & propter hoc talibus do libenter esulã, quia

quia vomitiua est aliquantulum, quia quando ego video ꝙ ipsi assellauerunt duabus vicibus, vel tribus, & postea vomant, tunc gaudeo, quia tunc scio quòd pars medicinæ & materiæ per vomitum euacuatur, & per hoc fluxus nimis ventris impeditur.

De modo exhibēdi pilulas.

SEXTA regula est, de modo exhibendi pilulas. Qui est quod debemus dare eas cum aliquo coopertorio, istud coopertorium fit sic, aliquando ponatur pilula in cera liquefacta, & cito extrahatur. deinde cum melle, aut cũ zuccaro, aut cum oleo viol. sumatur: per ceram cooperientē occultatur sapor medicinæ horribilis ne sentiatur. propter mel aut zuccarum aut oleũ viol. fit facilis transitus illius per meri ad stomachum.

Communis vsus dandi est, vt cooperiatur nebula & cum vino, vt propter nebulam non sentiatur sapor medicinę horribilis, & propter vinum vt possit melius transire ad stomachum.

De nocumentis ex assumptione medicinæ contingentibus & eorum remedijs.

CONsequenter videamus nocumenta quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ & remedia contra ipsa, & hæc nocumenta sunt septem.

PRIMVM nocumentum est, ꝙ medicina non euacuat, & huius possunt esse sex causæ.

Prima causa est aliquando viarum siue meatuum angustia, sicut accidit in paralysi & spasmo, propter hoc enim ꝙ humores per venas angustas non possunt transire, ideo medicina facit torsionem in stomacho & intestinis. Et remedium bonum contra hoc nocumentum est, quòd venæ prius aperiantur anteꝙ̃ medicina detur, & si medicus nō sit ita acutus, ꝙ ante exhibitionem medicinę vias aperiat, sed exhibeat medicinã vijs nō apertis, tunc remedium cōtra hoc, est ꝙ procuret medicus ꝙ medicina euomatur.

Secunda causa quare medicina non euacuat, est quia est nimis vetusta. vnde ipsa est secundum materiam & non secundum speciem. Remedium contra hoc est quod medicus procuret quòd euomat eam. Tertia causa quare medicina non euacuat est proprij humoris priuatio, & remedium contra hoc, est ꝙ medicus ꝓcuret ꝙ euomat eã.

Quarta causa quare medicina non euacuat, est proprij humoris cum suo humore contrario fortis cōmistio, propter quod non potest attrahi, & tunc bonum remedium contra hoc, est, ꝙ illa medicina euomatur, aut cũ clysterijs aut cum suppositorio expellatur, & si sit acuta debet cum hydromelle sua acuitas frangi per mellis dulcedinem, aut aliquid detur ꝙ faciat eam descēdere sicut potus magnus, aquæ hordei, vel aliquid tale. Quinta causa quare medicina non euacuat, est temporis frigiditas, quia tēporis frigiditate humores congelantur & inobedientes reddunt. Et remediũ cōtra hoc, est ꝙ patiens debet poni in balneo sine aere non trahente, sed solum dissoluente & calefaciente humorem congelatum ſm Auic. in primo. vnde Auic. dicit ꝙ patiens debet intrare in primã cameram balnei & secundam & non tertiam, quia traheret ad se medicinam & ipsam debilitaret, & euacuationem impediret, quia cũ motu cōtrario traheret humores motui medicinę. Sexta causa quare medicina non euacuat, est cōplexio frigida materię euacuandę. Remedium contra hoc, est calefacere ventrē per calida apposita extra, vt apponendo supra ventrem extra vesicam æneam plenam aqua calida. aliud remedium est tegulam calefactã, aut auriculare calefactiuũ ad ignem supra stomachum extra ponere.

SECVNDVM nocumentum quod facit medicina est nausea, vt cum damus esulam & myrob. Et remedium cōtra hoc, est, vt cum timemus hoc bonũ est, vt ante exhibitionem medicinę cum de facili vomit patiens, debemus ei aliquid ad vomendum, postea vomat, & si hoc non fecerimus, tunc demus ei post exhibitionem medicinæ aliquam rem acrem, vt succum mali granati, aut vuæ agrestis, & fricemus extremitates & plantas pedum, vt spiritus & calor expulsiui medicinæ per vomitum attrahantur ad locum

E fricatum, & stringamus manus & pedes cum chorda fortiter, dolorē inducendo, vt spũs & calor non expellãt medicinam ꝑ vomitũ, sed potius ad locũ doloris currant &c.

TERTIVM nocumentum quod facit medicina est torsio & mordicatio, propter medicinæ acuitatem. vt cum damus helleborum. Et remedium contra hoc, est vt medicus sit multum solicitus, vt istam acuitatem medicinæ reprimat cum rebus infrigidantibus, vt per potum aquę frigidæ, aut per rem pinguē, aut vnctuosam & dulcē, quę leniat, eius acuitatem frangendo, vt butyrum, aut amygdalas dulces, aut nuces, aut ea quæ medicinã inferius faciant descendere, ne torsionem in stomacho vel in ore stomachi faciat, sicut aqua hordei sua cursibilitate.

QVARTVM nocumētum quod facit medicina, est aliquando febris, quæ aliquando venit vel propter temporis caliditatem vel medicinę. Remedium est contra hoc dare infrigidãs, vt est syrupus vio. nec isti potionato debemus dare syrupum acetosum, quia acetum est frigidum & acutum, ideo cito læderet intestina ex euacuatione debilitata, cum frigidum sit inimicum neruis, & mēbris neruosis, & sua acuitate cito ea excoriaret, & fluxũ cholericum induceret: & hæc est ratio quare prohibemus actu frigidas res potionato, immo omnia tepida, quia infrigidantia nocent tam in cibo ꝗ̃ in potu.

F

QVINTVM nocumentum quod facit medicina, est aliquando syncopis, quæ accidit aliquando aut per nimiam euacuationem, vel medicinæ horribilitatem, tunc remedium contra hoc, est dare aromatica confortantia, & stringant extrema fortiter, & projciatur aqua frigida in fronte & apponantur naribus res habentes fortes odores, & aromaticas.

SEXTVM nocumentum quod facit medicina, est aliqñ nimia solutio ventris quæ accidit, aut propter cōplexionis mēbrorum frigiditatem, aut propter venarum debilitatem, aut propter earum amplitudinem, vel intestinorũ debilitatem. Et remedium contra hoc est, quia tunc debemus vētrem stringere, hoc autem facimus multis modis. Vno modo medicinam expellendo. alio modo humores retinendo ne fluant ad stomachum. alio modo stringendo venas. alio modo intestina claudendo ne humores recipiant. dando mespila, diacitonitem, coctana, & cũ intestina clauduntur ipsa retinet humores, & non dimittunt eos fluere. alio modo ponendo patientem in balneo, quia balneum humores ad se trahit ne ad stomachũ descendant. Item debent ligari eius extrema, sicut in vomitu & eadem de causa.

G

SEPTIMVM nocumentum quod facit medicina, est ꝙ ipsa aliqñ non soluit in prima die, aut in secunda, aut in tertia. Et remedium contra hoc est ſm Auic. ꝙ post duos dies aut tres debet fieri phlebotomia, & cãm ponit Auic. quia licet medicina non euacuet, ipsa tum humores commouet, qui commoti possunt ad membrum nobile venire. & ibi apostema facere.

Electarium generatiuum.

H SVperius visum est de electarijs cōpetentibus mēbris vitalibus & animalibus nutritiuis. Nunc dicamus de vno electario solum, quod conuenit mēbris generatiuis, ꝙ est diasatyrion, & est dictum à satyris. Satyrius herba est dicta à satyriasi, aut econuerso, & est satyriasis virgæ erectio, radice dictæ herbæ vtimur, & vocatur illa quibus vtuntur testiculi satyrorum. Istud electarium confert ad coitum. sunt. n. duo ad coitum conferentia. Vnum est res sperma generans. aliud est res sperma prouocans. Res sperma generans est duplex. Vna est cibus multus sanguinem generans & chymum laudabilem. alia est medicina calida & humida vaporosa, quia talis naturæ est sperma, quia in coitu tria sunt materia calida & humida euacuanda, quæ est sperma & spiritus siue vapor vel ventositas mouens & erigens præputium & spirituale faciens sperma, quia cum ipso debet esse spiritus, & ipsum sperma est spirituale ſm Philosophum. Item ibi est medicina coitu

Satyrius.

prouocans,

prouocans, sicut anisum. medicinæ menstrua prouocantes, quia aperiunt, aliqui tñ comedunt anisum. vt coitum auferant sicut dicunt monachi, & ex hoc sequitur dicunt ipsi quod est frigidum. Sed sequitur anisum, aliqñ prouocat coitũ, aliqñ prohibet, cum. n. in testiculis, aut in vasis seminalibus, est materia multa incisa clausa, tunc anisum viam aperiendo & materiam diuidendo, prouocat coitũ, sed cum materia est pauca in corpore ipsam materiam & ventositatem consumendo, coitum impedit: ab Auic. vt credo, vocatur testiculus vulpis. Sed cauendũ est ne istud electarium detur nisi prius facta præparatione, nec in corpore extenuato sicco, quia ipsum corpus consumeret & desiccaret, sed in corpore plectorico, repleto, carnoso, & ad hoc prius disposito & præparato per visum ciborum multum sanguinem cursibilem generantiũ, sicut oua sorbilia. & iura bonarum carnium, vt gallinæ & similium, & vtatur ocio & quiete, aliter non debet dari. In isto electario sunt quædam posita quæ calida & humida sunt & propter hæc materiam in coitu præstant, & quædam stimulant spiritus & ventositatem ad hoc conuertendo & conferendo. Satyrij sunt calidi & humidi & vaporosi, & similiter bauciæ. Vnde Ras. iij. Almanso. bauciæ sunt calidæ & inflammatiuæ, & acuitatem spermatis præstant. Similiter. secacul. i. cępe domus, cinnamomum quod ibi ponitur ad stimulandã & in spiritus reparationem & zingiber. est calidum ventosum siue vaporosum, & ideo libidinem ꝓuocat, scincus est piscis zirbus qdã & habet aspectum ꝓprie ad testiculos & ad coitus prouocationem.

De electarijs laxatiuis.

De electarijs digestiuis & alteratiuis. Nunc

HAbito de electarijs digestiuis & alteratiuis. Nunc videamus de electarijs laxatiuis. Et de horum quatuor videamus ad præsens.

Quorum primum est diaprunis, quod vocatur diamascenon, dicitur à prunis diamascenis, & sunt ibi pruna basis & sunt frigida & humida in fine tertij gradus. soluunt euacuando choleram de omni morbo calido, & maxime in acutis & peracutis in omni tempore morbi sine periculo, & illud verum est, quãdo est simplex, tunc. n. conuenit in omni tempore morbi prædicti, & in die paroxismi pruna sunt ibi basis, quia laxant & infrigidant. Istud aũt electarium datur ad infrigidandum & laxandũ, & maxime in causone & synocha, & istud simplex datur in omni hora diei cum aqua calida.

Oxy similiter est parũ laxatiuũ, oxy. i. acetosum, quia fit de succo malorũ granatorum acetosorum, malum aũt granatum duplex est, quoddam dulce, quoddã acetosum. de succo acetosi fit, & habet eandẽ receptam quam habet diaprunis, nisi qa in diaprunis est reub. & nõ est oxy. oxy duplex est. s. simplex & laxatiuũ, simplex datur in acutis.

Tryphera similiter est electariũ laxatiuũ, & est duplex, vna est tryphera saracenica, alia tryphera magna, & ista est de opiatis, sed prima est vnum de electarijs laxatiuis. Tryphera saracenica hominem iuuenẽ reddit. vnde iuuẽtutẽ prolongat, lenit euacuando phlegma, in ipsa sunt myroba. de ipsa potest dari. ℥. i. vel. ij. sine periculo. De diaprunis autẽ vel oxy simplicis. ℥. ij. vel. iij. vnde minus de tryphera debet dari, quia in ea sunt myrobal. myrob. citrini sunt ibi basis. vnde valet ictericis, & hepaticis. & in simplici tertiana & in duplici de cholera, quia ipsam purgat.

Catholicon laxat humores, leniendo, et dicitur sic. quia est medicina vniuersalis, et datur oĩbus hominibus, & oẽs humores euacuat, sicut patet per sua cõponentia. Sunt. n. quædam quæ melancholiam euacuant, quædã phlegma. quædam choleram, & põt dari in febricitante & sine feb. valde est bona medicina. vnde boni medici valde vtuntur isto electario, quia nulla medicina potest quãtum ista possit, lenit pectus. polypodium est ibi basis, parum est laxatiuum, tñ aliquoties accidit, ꝙ multũ euacuat. vnde experimento vidi ꝙ cuidam mulieri dedi. ℥. ß. & duodecies assellauit. Similiter de oxy simplici. xxi. vicibus assellauit quidã monachus, sed non est vis in hoc quãtuncũꝗ faciat assellare, non est periculum, quia non faciunt hoc nisi per accidens, & non fortiter attrahũt. In istis enim monachis & mulieribus sunt multi humores congregati in stomacho ex pisis, & fabis, & piscibus. Et ideo ex leui causa multum ab eis euacuatur.

Vtrum medicina euacuatiua attrahat à venis.

VIso quomodo medicina euacuat & per quem modum, nunc quæramus à quo ipsa euacuat. Et circa hoc, primo quæritur vtrũ ipsa attrahat à venis vel extra venas, & videtur ꝙ à venis per Auic. iiij. lib. & per Ras. vij. Almanso.

Oppositũ dicit Gal. ix. megatechni. dicit enim hic morbus. i. synocha de qua loquitur hic, non est aliud nisi plenitudo cum calore. plenitudinem aũt oportet minui, & calorem infrigidari, ꝙ si stultus medicus cogit hanc minuere cũ laxatiuo & diuretico, necessario calorem augmẽtat, hæc. n. medicina calida est. Item impossibile est plenitudinem existentẽ in venis laxatiuo purgari, nã hoc nõ attrahit nisi ea quæ sunt extra venas. Dices ꝙ verũ est, quia non euacuat humorẽ, qui est in venis. i. cuius proprius locus est extra venas, vt phlegma, cholera, & melancholia. Cõtra. locus naturalis magis proprius est rei ꝗ̃ accidentalis, sed proprius locus humorum est in venis, quia in venis sunt apti ad nutritionẽ, vbi sunt cum sanguine, ergo &c.

Dico ꝙ euacuat à venis & extra venas.

Vtrum humor in venis facilius euacuetur. quàm existens extra.

COnsequenter quæritur quis humor facilius euacuatur, an ille qui est in venis, an ille qui est extra venas, & videtur ꝙ ille qui est in venis, quia. iiij. de iuuamẽtis membrorum dicitur, ꝙ quãto est locus amplior tantò ab eo attractio ẽ facilior, sed venæ sunt ampliores quàm membrorum raritates. ergo &c. Contra. quãto humor est amicabilior naturæ. tanto tardius attrahitur, vt patet de sanguine qui fortiter retinetur à natura propter amicitiam. sed in venis est humor amicabilior, quia est aptus ad nutritionem. alij sunt ad iuuamentum. s. qui sunt extra venas. ergo &c.

Solutio. dicendum ꝙ omnis humor per venas meseraicas trahitur ad stomachum, excepto humore à capite reumatizante ad meri. Ille. n. humor à meri ad stomachum non trahit per venas meseraicas, sed forte per alias venas, & excepto humore à pulmone euacuando. Et si humor à pede euacuatur. primo trahitur vsꝗ ad medium dorsi & postea ad chylim uenam, postea ad hepar, postea ad meseraicas, postea ad stomachũ, & postea ad itestina, postea ad anum extra. Si à manibus attrahitur primo, attrahitur mediantibus uenis existentibus versus collum. deinde ad spinam dorsi, deinde ad hepar deinde ad meseraicas, deinde ad stomachum, sed nõ est ita de humore rheumatizante à capite, siue in vigilia, siue in somno. Et ad authoritatem Gal. ꝙ medicina non euacuat humorem, cuius proprius locus est in uenis. i. sanguinem. Alij tamen humores non habent proprium locum in uenis, quia non sunt ibi quantum ad propriam operationem, sed ad alienam quæ est nutritio, cholera enim est ibi. ut faciat sanguinem penetrare. Melancholia est ibi ut ipsa sanguinem inspisset. Et phlegma. ut tempore necessitatis conuertatur in sanguinem. Quia ergo non nutriunt nisi cum sanguine, ideo non est eis proprius locus, quia in eo operationem propriam quæ in eis debetur, non operatur in tali loco, sed cum alio & per aliud cum sanguine, sed cholera extra uenas & in intestinis habet suam propria operationem, quæ est mordicare intestina & per hoc expulsiuam confortare. Et melancholia in ore stomachi habet suam propriam operationem, quæ est appetitiuam confortare. Et phlegma suam propriam operationem habet in iuncturis quæ est ipsas irrorando motum facere. Tales. n. humores attrahit medicina, & talium locus proprie est extra uenas. Et licet istud sit uerum tamen non est hæc intentio Gal. in illo loco, sed sua intentio est hęc. qa in. ix. megatechni dicit de synocho

& synocha

synocha, & dicit hic. ꝙ in synocha est plenitudo in venis. Differunt autem plenitudo & abũdantia, quia plenitudo est omnium humorum repletio & æqualiter, sed abũdantia est vnius humoris præ alijs tantum. Dicit ꝙ medicina non euacuat plenitudinem existentem in venis, nam non euacuat nisi ea quę sunt extra venas. i. quæ faciunt plenitudinem extra venas. Isti. n. humores non faciunt plenitudinem in venis sed sanguis. ideo nõ euacuant ipsam plenitudinem. hæc. n. est sua intẽtio. Aliam quæstionem soluit Aui. dicens ꝙ humor qui est in venis facilius attrahitur, quia propinquior est, & quia locus est amplior, tuũ ergo argumentum procederet nisi essent istæ conditiones.

Vtrum medicina secessiua attrahat humores ad intestina vel ad stomachum naturaliter.

CONsequenter quæritur vtrum medicina secessiua attrahat humorem ad intestina naturaliter, aut ad stomachũ. Et videtur ꝙ ad stomachum fm Serap. in. vij. Item per rationem sic vomitiua medicina hoc facit. ergo & secessiua. Oppositũ dicit Auic. & Serapio. in. vij. & ideo videbitur sibi ipsi contrarius. Dico ꝙ medicina secessiua attrahit humorem ad intestina naturaliter. Causa prima est, quia medicina secessiua est nimis inimica stomacho, ideo ab ipso cito expellitur ad intestina anteꝗ̃ attrahat materiam, & tunc in intestinis existens attrahit materiam. Item ipsa stimulando vel mordendo stimulat stomachum, vt ab ipso ad intestina expellatur & ideo cito ipsa expellitur, aut trahit ad locum, ideo ipsa trahit ad intestina. Item fm Serap. si medicina traheret ad stomachum & expelleret ad intestina, postea nõ esset motus ita ordinatus, sicut si ad intestina solum, quia ab intestinis ad stomachum trahere, deinde à stomacho ad intestina est inordinatio. Quarta causa est, quia dato ꝙ medicina sit in stomacho, adhuc non traheret humorem nisi ad intestina, quia expulsiua intestinorũ fortior est, ꝗ̃ attractiua medicinæ, & ideo non potest attrahi vltra intestina. Quando dicis ꝙ attrahit ad stomachum fm Serap. verum est aliquando partem medicinæ quando medicina est vehementis attractionis, tamen raro accidit. Ad aliud patet, ꝙ non est simile, quia medicina vomitiua fortior est ꝗ̃ secessiua. ideo potest vincere expulsiuam intestinorum, & ad stomachum attrahere. vnde si pondus denarij aut oboli scamoneæ ponitur ad hoc ꝙ sit medicina secessiua, plus poneretur de scamonea ad hoc, ꝙ esset vomitiuæ, & ideo periculosior est, ideo &c.

De benedicta.

Benedicta dicitur, quia ab omnibus à quibus sumitur benedicitur, si detur habentibus infirmitates contra quas inuenta fuit. valet ad guttam arteticam, & podagram ex ventositate, renes & vesicam purgat &c.

Catar.

Catarcticum imperiale. i. laxatiuum, pro imperatore & alijs delicatis hominibus inuentum fuit &c.

Pauli.

Paulinum antidotum. paulinum. i. magnum, antidotũ. i. contra datum, quia magnam virtutem & efficaciam habet &c.

Circa euacuationem per secessum quatuor sunt visa. Primum est, quæ sunt illa quæ impediunt medicinam per secessum, & quæ sunt illa q̃ rectificant eã. Secũdum fuit, modus præparandi corpora quæ debent euacuari. Tertium fuit, quomodo debet medicina præparari per quam debet fieri euacuatio. Quartum fuit de nocumẽtis quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ & de remedijs contra ipsa.

Signa euacuationis completæ.

NVnc circa euacuationẽ adhuc duo videmus, quorum. Primum est de signis completæ euacuationis factę per medicinã secessiuam. Secundum est de regimine patiẽtis post euacuationẽ. Et primo dicamus de signis completæ euacuationis. Et sciendum ꝙ completa euacuatio facta per medicinam secessiuam habet quatuor signa.

PRIMVM est facilitas euacuationis. & leuitas patientis, quia dicit Gal. supra illum apho. iiij. particulę. In pharmacijs si qualia ducere & c. ꝙ cũ æger sentit alleuiationẽ, signum est quòd materia nociua est expulsiua, & facilitas euacuationis significat, quod materia est digesta, quæ euacuatur.

E

SECVNDVM signum bonę & completæ euacuationis est sitis patientis fm Hipp. in quarta particula. Quicunq; in pharmacijs non sitiunt. & Auic. recitat hunc apho. fm Gal. in. v. & dicit ꝙ habet calumniam, si intelligatur de siti ex quacũq; causa veniat. Sitis. n. potest induci quatuor de causis post euacuationẽ vel post potionem medicinę. Vno modo propter complexionem stomachi calidam & sic. in talibus enim de facili inducitˀ sitis. Secundo modo ꝓpter materiæ caliditatem & siccitatem inducentem caliditatem. & siccitatẽ in ore stomachi. Tertio modo ꝓpter humores calidos attractos & cõmotos ad stomachum, à quibus fumi resoluuntur, qui os stomachi desiccant & calefaciunt, & ad hoc sequitur sitis. vnde tunc habent sitim post quatuor sellas aut quinq;, & sitis ista tribus de causis veniens non est signum bonæ & completæ euacuationis. Quarto modo causatur sitis à priuatione humorum, & membrorum inanitione, quæ inanita à stomacho trahunt & ipsum desiccant, ex quo sitis oritur, & hæc sitis est signũ bonę euacuationis. Videat ergo medicus ex quo sitis causetur, si enim videt ꝙ iste est frigidus & humidus, & ꝙ sit phlegmatis euacuatio, & medicina sit frigida & humida. aut non multum calida & sicca, tũc si habeat sitim, tunc est signum bonæ & completæ euacuationis.

F

TERTIVM signum est somnus profundus, & hoc dicit Aui. lib. i. fen. iij. ca. iij. Somnus profundus post solutionem ventris & vomitus signum est ꝙ corpus est mundificatum, & ꝙ medicina contulit. Et idem Auicen. iij. li. ca. de subeth. & hoc idem vult Gal. supra illum apho. iiij. particulæ. Cum volueris ducere, moue corpus. cũ volueris sistere, somnum fac, & noli mouere, cum enim post potionem est somnus profundus natura pacificata est. vnde à somno cognoscitur quies & pacificatio virtutis.

G

QVARTVM signum est mutatio egestionis. vnde si in patiente purgetur phlegma, & prius habebat egestionem attestãtem supra phlegma, & postea mutetur bonum est, quia signũ est bonæ euacuationis, & quia materia phlegmatica est euacuata, & si non mutetur, malum est, vnde Hipp. in. iiij. particula apho. Egestiones nigræ malæ, & quãtuncũq; colores fuerint plures, non malum sed bonũ, signum enim est ꝙ pharmacum euacuat materiã malã, & postea cum mutatur, signum est tunc quod mala materia est digesta. Vnde semper in principio morbi, quia hoc nõ fit vi naturæ sed morbi. Vnde. ij. apho. mutationes egestionum &c. & hoc est verum in fine digestionis. i. post digestionem malæ materiæ & non ante.

Regulæ post euacuationem obseruandæ.

NVnc videamus de regimine patientis post euacuationem. Et de hoc dantur decem regulæ.

PRIMA regula est de motu patientis, quia primum quod iungitur patienti post exhibitionem medicinę est motus, & ideo etiam prima regula est de motu quia regitur patiens post exhibitionem medicinę. Regula est hęc quia sicut ante exhibitionẽ medicinæ patiens debet quiescere, ita post exhibitionem medicinæ patiens debet moueri, ne superfluitates aggregentur. Sed tñ sciendum ꝙ si medicina sit subtilis, tunc debet moueri per motum ne virtus resoluatur. Si autem est crassa debet paulatim moueri, vt medicina descendat inferius, sicut post exhibitionẽ cibi crassi ne noceat ori stomachi. & vt citius à calore stomachi ĩ fundo fortiori possit diuidi. & vt citius attrahere, & post cum habeat nauseam, non debet moueri, quia tunc augmentaretur. Vnde Auic. lib. i. ca. de exercitio. dicit ꝙ patiens debet quiescere quousq; anima eius sit sedata, quia anima trahitur propter ventositatem medicinæ. Vnde Auic. dicit ca. prædicto, ꝙ nõ esset laboriosum eas bibere nisi essent venenosæ, & per motum illum plus mouetur fumus ventosus medicinæ, quia fm Hipp. iiij. aph. motio

H

corpus

corpus turbat, ideo debet quiescere quousq; dimittat appetitum vomendi.

SECVNDA regula est de somno, & est si medicina sit debilis, sicut est, quæ datur in liquida substantia, tunc non debet iniungi somnus, fm Auic. in. i. ne natura fortificata in somno medicinam digerat, & virtus attrahendi à medicina auferatur. Sed si sit crassa tunc debet dormire vt natura eam diuidat.

TERTIA regula est, vt post exhibitionem medicinæ bonum est vt detur succus stipticus, vt succus mali granati, aut succus vuæ agrestis, vt per hoc confortetur stomachus, ne materiam aliunde recipiat, vt per hoc vomitus impediatur & prohibeatur. bonum est tamen vt ante exhibitionem istius succi stiptici detur aqua calida, vt lauet stomachum & impediat portionis alicuius inhærentiam stomacho, & deinde cōfortetur cum succo stiptico, ne humores recipiat. & hoc vult Hipp. & Gal. in. v. acutorum, ꝙ debet dari aqua hordei post exhibitionem medicinæ propter causam dictam.

QVARTA regula est, vt post exhibitionem medicinæ & confortationem oris stomachi per prædicta, bonum est vt supra ventrē ponantur calida non vehementer tamen, quia si essent vehementer calida, attraherent in contrariū medicinæ. Illa aūt calida faciunt ad attractionem medicinæ quia cū medicinæ associatur caliditas, fit fortior attractio fm Gal. in. v. simplicis medicinæ, & iuuat ad hoc vt medicina cito diuidatur à calore naturali, & citius operetur, vnde bonum est ponere pedes in aqua calida, quia per hoc totū corpus calefit, etiam bonum est tegulā aliquātulum calidā supra ventrem ponere, & hoc vult Auicēna.

QVINTA regula est, ꝙ cum medicina incipit operari, tunc patiens debet moueri paulatim, quia per hunc motū medicina ad inferiora descendit, & per hoc nocumētum eius impeditur fm Gal. motus iste iuuat ad motum humorum, & per hoc facilius expellitur, & hoc vult Gal. ij. acutorum. & etiam Rasis.

SEXTA regula est, ꝙ patiens non debet comedere, nec bibere postquā medicina incipit mouere quousq; completa sit euacuatio, ne per hoc virtus medicinæ impediatur, exceptis tribus casibus. Primus casus est, quando stomachus est calidus & siccus, ne igitur ista caliditas & siccitas intendatur, & febris consequatur, bonum est dare aquam calidam aut syru. vio. & hoc vult Gal. in. ij. acutorum. Secundus casus est, quando multa cholera ad stomachum venit, quæ inordinationem & læsionem & corruptionem inducit, aut ibi remanens putrefit & fœtere facit. Tertius est cum patiens magnam famē habuerit anteq̄ medicina suum opus compleuerit, & tunc dandus est cibus anteq̄ medicina suam compleuerit operationem, aliquoties accidit ꝙ nimis tarde mouet, vt per vnum diem aut duos, & tunc non debemus expectare completam euacuationem, sed debemus dare micam panis intinctam in aliquo succo confortatiuo & aromatico, ne ergo febris fiat, & fames nimis intendatur, & fiat corporis desiccatio, bonum est tūc eos aliquo succo confortante vel cibo, non tamen īpedientе attractionem medicinæ, dietare.

SEPTIMA regula est, ꝙ post euacuationem completā debet somnus iniungi, licet apud quosdam medicos non sit bonum, cum dicant ꝙ non inueniatur ab authore aliquo, & ratio eorum fm Auic. hic. quia somnus stomacho inanito non debet prouocari fm Auic. Gal. tamen dicit supra illum apho. iiij. particulæ. cum volueris ducere helleborum &c. quia somnus debet inungi post medicinam, quia sicut per medicinam natura irritatur, ita in somno & quiete confortatur.

OCTOAVA regula est, ꝙ post somnum debet comedere parum, quia virtus est debilis, ne ergo cibo multo succūbat, dandus est paucus cibus, & hoc dicit Gal. i. &. ij. aph. & in lib. acutorum dixit idem. vnde quanto plus euacuatur, tanto minus comedatur, eo ꝙ plus est debilitata virtus. Et quanto minus euacuatur, tanto plus comedat. Est tamen sciendum ꝙ iste cibus debet diuersificari post euacuationem fm diuersitatem euacuationum factarum per medicinas & fm diuersitatem patientiū. Aliquādo enim phlegma euacuatur, & est patiens complexionis frigidæ, & tunc post euacuationem factam per medicinam bonū est dare cibum calidum, incisiuum. fm Auic. in primo. vt nasturcium, & causa est, quia cum portio materiæ sit euacuata, & non tota, quia totam non debemus euacuare propter virtutis debilitatem, tunc per illum cibum calidum incisiuum datum, residuum materiæ consumetur & stomachus calefit. si cholera euacuetur & stomachus sit calidus, bonum est, vt detur lactuca primo. præterea post euacuationem, bonum est dare aquam calidam, vt lauetur intestinum, anteq̄ cibus sumatur, sed aliqui dant aquam frigidam post euacuationem, & post phlebotomiā, sed hoc est malum nisi in casu vno. s. quādo dolor est in hepate & calefactio quæ est ibi propter incensionē, & motum choleræ, ideo tunc est bonum dare aquā frigidam eius incensionem mitigantem. In alijs casibus nocet, quia frigidum actu est inimicum membris neruosis.

NONA regula est, quia secunda die post prædicta debet intrare balneum, nisi sit multum debilitatus, tunc nō detur, sed si sit fortis, tunc secundum artem die secūda debet intrare balneum, secundum ꝙ vult Auic. in primo. licet antiqui dicant contrarium. Vnde qui euacuatur secunda die, intrat balneum, attamen eadem die in qua data est medicina non debet intrare balneum. Vnde cum nos timemus nimium fluxum ventris, & balneum stringit ventrem fm Gal. iij. acutorum. supra illam partem balneare humidum habentibus ventrem, balneum stringit ventrē trahendo materiam ad partem oppositam. Item dicit Gal. iij. apho. super illo apho. in tēporibus calidis pluuiosis &c. balneum trahit materiam vel humorē ad exteriora, sed si timeamus nimium fluxum vētris, tunc balneum debet secunda die dari, quia euacuat residuum materiæ, medicina enim humores mouendo, fumi ad cutem eleuantur, qui per balneum postea euacuantur, & cum hoc quia per balneum desiccatum corpus per medicinā humectat, quod autem residuū est materię euacuet & humectet hoc dicit Gal. iij. aph. balneum euacuat quæ cuti vicinanť &c.

DECIMA regula est, quod vltimo scilicet die tertio debet fieri phlebotomia, qa mali fumi ab humoribus resoluti inficientes humores euacuanť, qui si ibi remanerent corruptionem in humoribus inducere possent.

De tribus electarijs.

RESTAT dicere de tribus electarijs tantum. Quorum primum est benedicta. Secundum catarcticon imperiale. Tertium est paulinum.

De benedicta.

Benedicta dicitur, eo ꝙ ab omnibus sumentibus eam benedicitur. Istud autē electarium fm Nicolaum à dominio euacuat phlegma, sed credo ꝙ non est verum, si inspiciamus ad eius receptam. Est enim ibi de diagridio. ʒ. v. & huiusmodi, & turbith &c. sed. ʒ. i. de scamonea magis euacuaret, & dominaretur in euacuando humorē ad quē habet aspectū q̄, i. vel. ij. turbith & huiusmodi aut aloes. Si vero volumus ꝑ eam euacuare phlegma, debemus scamoneam diminuere, aut alia augmentare quæ phlegma euacuant, vt aloe, agaricus, & turbit, intantum ꝙ dominātur in euacuatione phlegmatis respectu scamoneæ in euacuatione choleræ. In hoc electario turbith radix est basis, & ideo de eo videamus.

Turbit.

Turbith est quædam radix calida & sicca, illud autē quod est album concauum est melius. & expellit humores contentos in stomacho & intestinis, & illud quod euacuat phlegma est subtile, quātum est de se, sed cum zingibere euacuat crassum phlegma fm Auic. Item adustum humorem euacuat, sed differenter. s. quia ipsum euacuat, cum datur in liquida substantia, sed cū datur in puluere euacuat phlegma. vnde Rasis. iij. Almāso. facit puluerem, de hoc valde bonum ad phlegmatis euacuationem, ita quod accipitur de turbith secundum quod competit ad ægritudinem, & ipsi patienti, quia aliquādo

plus,

plus, aliquãdo minus, & in subdupla proportione de zingibere, & de zuccaro quantum de omnibus istis. vnde recipit drach. x. turbith & zingibe. drac. v. zuccari. drach. xv. & hoc est valde bonum, quia secundum quod postea videbitur. primo debet de basi medicinæ accipi quantum cõpetit patienti, & postea in subdupla proportione de iuuamento, vt zingib. ℥. v. cum acceptæ sint turbith. drach. x. & quia ista sunt calida & sicca, ideo ad repressionem caliditatis & siccitatis eorum, apponitur de zuccaro quãtum de illis duobus. Benedicta purgat phlegma à iuncturis, & renibus, & vesica, vnde valet, vt dicit Nicolaus ad arteticam & podagram. Sunt enim aliqua quæ confortant stomachum, quia scamonea est inimica stomacho, vt caryophyl. ro. &c. Vnde ista sunt ibi refrenantia malitiam medicinæ. Aliæ sunt ibi medicinæ simplices quæ liquefaciũt phlegma in renibus, vt saxifragia, milium solis, aliæ quæ in iũcturis, vt macropip. asparagus, carui, fœniculus, &c. aliquid quod confortat cor, vt macis, & crocus, quia scamonea est inimica stomacho & cordi, salgemma est ibi, vt medicinam faciat descendere citius, ne stomacho noceat, & sunt ibi aliquæ medicinæ quæ ducunt alia, & liquefaciunt phlegma ac incidunt, vt semen fœniculi, carui &c. & sunt ibi huiusmodi quia habẽt aspectum ad iuncturas, attrahũt. n. phlegma à iuncturis & confortant sua stipticitate, quæ habent, iuncturas, ne materiã recipiant, & ideo cũ volumus dare benedictã, propter mẽbra iuncturalia debemus eã cum alio cõponere quàm sit hic, quia debemus augmẽtare hmõi, eo quod ad hoc habeat aspectũ. Et tũc vocat̃ benedicta cũ hermodactylis, sed illa quę ibi ponit̃ vocat̃ benedicta absolute. De ista sine acumine bene põt dari. ℥. ß. sed si acuatur cũ scamonea, vel esula ad plus. ℥. ij. vel. ℥. duas.

Et notandum ſm Rasim, turbith. non habet frenum, quia manifestum nullum nocumentum inducit corpori.

De catarcti co imperiali.

Cartharcticum imperiale. catharcticum. i. laxatiuum, imperiale, quia factum fuit propter imperatorẽ, euacuat omnem humorem, choleram, phlegmam, & melancholiam, & est multum calidum, quia in se multam caliditatẽ habet, trahit phlegma à capite, non detur in feb. tertiana, cuius materia est cholera pura. q̃a calida est. non debet dari nisi materia digesta, datur. n. quotidianarijs, quartanarijs, & tertianarijs, cum tertiana est nota, cõposita ex cholera & phlegmate, euacuat humorem contentum in pectore, & tunc datur cum decoctione liquiritiæ &c. Vnde regula est bona, quod cum datur medicina aliqua debet dari cũ decoctione aliquarum medicinarum ad hoc valẽtium, vt membrum confortet, potest dari sanis & ægris, vnde sani aliquãdo de ipsa sine digestione recipiunt. ℥. i. ℥. vel. ij. Sed melius est post digestionem. vt si velis dare catarcticum imperiale ad euacuationem phlegmatis fac digestiuum syrupum ex calidis, si choleram ex frigidis, & tũc materia digesta potest accipere de quarto in quartũ. ℥. i. aut. ij. ſm quod cõpetit. vnde securius datur post digestionem quàm ante. cum in eo sit scamonea, tamen potest dari ante digestionẽ. ℥. ij, quia habet secũ digestiua, & euacuatiua, & ægris ante digestionem. ℥. ß. & euacuat omnes humores. Sed cũ cholera, tunc debet acui cum scamonea. Sed cum phlegma, cum pulpa aut esula, quando melancholiam, cum lapide lazuli, & hoc secundum quod competit.

De paulĩo.

Paulinum est medicina debiliter euacuans, & est bonũ ad euacuandum in tempore calido in fine veris, & in principio æstatis, & est bonum ad tentandum vtrum patiens sit leuis adducendum. Vnde in sero. i. vespere si detur de paulino. ℥. i. aut. ℥. ij. & ducatur. satis facilis est ad ducendum, si non difficilis est, euacuat phlegma & melancholiam, si autem acuatur cum scamonea, euacuat choleram. Ipso vtimur in corrosione carnis mortuæ in dente, cũ pulverizatum est supponitur dentibus, habet. n. in se multas gummas calidas, & sic corrosiuas. Item si fiat cum decoctione myrrhæ in aqua, & tunc paulinum distemperetur in aqua & denti dolenti apponatur, aufert dolorem dentis ex rheumate, quia in se habet multas gummas calidas cõ-

E strictiuas, propter quod constringit fluxum rheumatis, & prouocat menstrua, si distemperetur in decoctiõe artemisiæ, & per pessarium in matricem inijciatur. Idem faciet si per matricem fumus istorum recipiatur. Solebat etiã esse opiata, sed modo est laxatiua, & nõ debet in ea poni opiũ, cum datur ad laxandum, ista medicina prouocat mẽstrua & præparat ad conceptum, & facit ea quæ dicta sunt.

De passione medicinæ.

Dicto de operatione medicinæ, dicamus de eius passione, & circa hoc quæritur vtrũ medicina debeat conuerti in eundem humorem quem ipsa attrahit, si à natura vincatur, ita quod non possit illum humorem attrahere, quia de hoc est controuersia inter Gal. & Aui. & videtur quod non, quia dicitur primo simplicis medicinæ quod cibus patitur, & medicina agit, & hæc est differentia inter illa, ergo medicina non patitur, sed si conuerteretur in humorem quem attrahit pateretur, ergo &c. Item Auic. in primo. dicit quod illud quod nullo modo conuertitur, sed F agit, est medicina, sed tale in humorem conuertitur, & loquitur illic de medicina alterãti, ergo à fortiori ratione de medicina euacuante, cum ipsa sit magis actiua, & corpori humano magis contraria. Item nihil respectu eiusdem agit & patitur, sed medicina agit in humore, siue in membro, ergo non patitur ab humore siue à membro. Item Auic. in primo. dicit quod verbum illius qui dicit, quod medicina conuertitur in humorem quem attrahit, non est aliqd, ergo &c. Oppositum dicit Gal. iij. simplicis medicinæ. s. quod tanta conuenientia est inter medicinam & humorem quem attrahit, quod conuertitur in humorem quem trahere debet si ipsum non trahat, vt cartha. i. se. cro. hortensis in phlegma quod debet trahere.

Solutio. Ad hoc dicendum est quod duplex est medicina. Vna euacuans fortiter, & alia euacuans debiliter. Fortis nunquàm conuertitur in humorem quem trahit, & hæc fuit intẽtio Auic. Sed debilis potest esse ſm Gal. vt carthamũ in phlegma. Sed quomodo potest carthamum conuerti in G phlegma cum sit calidum & siccum, dubium est. Aliqui dicunt sic carthamum si non trahit phlegma circundatur à phlegmate, & à phlegmate circundãte in phlegma conuertitur. Sed quæritur vnde phlegma veniat, cũ ipsum non trahat medicina, vt suppositum est. Item in humore non est virtus, sed in mẽbro, ergo phlegma non conuertet carthamum in phlegma, sed magis membrum. Dico quod carthamum trahit phlegma à proprietate sua, vnde Gal. nõ trahit carthamum phlegma quia sit phlegma, sed quia est phlegmaticum, & non est dictum quod in se habeat phlegma, sed est dictum quod in eo est tota species, siue proprietas, quæ dicitur tota species, per quam ipsum habet conuenientiã & proportionem phlegmate, vt ipsum attrahat. Illa autem proprietas est casus elementorũ proportionabilis in carthamo & phlegmate, vel idem ſm quod debet esse idem. ibi enim est eadem forma generalis siue proprietas in vtroque, verũtamen est in carthamo actiua, & in phlegmate passiua, & per istum casum elemẽtorum H proportionabilem inter ista natum est vnum attrahere aliud, ſm quod vnum cõpletius habet istum casum, quàm aliud, cum enim à natura possit tolli ista virtus actiua, propter remotionem istius completi, tunc sit deuentum ad istum casum elementorum proportionabilẽ phlegmati, & tunc in phlegma conuertitur. Quando enim illa potentia non est in misto nec illa conueniẽtia, tunc illud est venenosum alteri. Et ſm quod ista potentia magis est propinqua, & ſm hoc citius conuertitur caro pullina quàm bouina, quia casus elementorum proportionabilis in pullo respectu corporis humani non est ita remotus, neque est ita latens sub tot dispositionibus contrarijs, quæ per dispositionem & alterationem mouentur, sub quot caro bouina, vnde dico quod si natura veneni posset à veneno remoueri, & remaneret forma misti fieret cibus, vnde conuenit ei sub ratione qua mistum, non sub ratione qua tale mistum est, vt prius loquebatur, non conuenit ei in forma quæ supra mistionem incõpletam

incompletam addit: cõuenit tamen ei facta resolutione ad mistionem: vnde sub forma cõpleta quæ est venenum, & similiter est in carthamo, quia differt à phlegmate secūdū ꝙ carthamum cõuenit ei sub ratione qua mistum ſm ꝙ in eo est casus proportionalis respectu phlegmatis.

Dico ergo ꝙ cum medicinæ virtus attractiua vincit virtutem ipsius membri: tunc trahit humorem ad se: cum autem vincitur virtus attractiua medicinę à virtute membri & corrūpitur: tunc remanet potentia ad phlegma, & conuertitur ad phlegma, licet sit calidum & siccū in cõplexione sub ratione qua carthamum est, tñ in eo complexio proportionalis respectu phlegmatis, sicut mistio proportionalis mistioni: sicut enim cā causæ, ita effectus effectui ꝓportionatur: est enim carthamum phlegmaticum, & habens complexionem per quā conuertatur in phlegma, si natura eius vincatur: & hoc non fit à phlegmate, sed à natura.

Ad primum argumentū cum dicitur agit: ergo non patitur: verū est ab humore in quem agit, patitur tñ à mébro siue à natura. Vel dicendū, ꝙ natura sua per quā agit vincitur per virtutem membri fortius resistentem, & corrumpitur & patitur, & ita cibus fit. Ad Auic. dico ꝙ Auic. reprehendit ipsum in hoc, ꝙ dicit medicinā conuerti in humorem, eo ꝙ conuenit cū eo in forma, & arguit contra eū, quia tunc phlegma &c. Sed hæc non est intentio Galē. vt patet per dicta: sed intendit ꝙ conuenit cū eo in proprietate, quæ dicta est: ita ꝙ in eo est cõuenientia nõ formę actualis, sed est ibi potentialis conuenientia: in vno tñ actiua, & in altero magis passiua: vt sunt sub suis formis specificis: est tñ deuenire ad talem proportionē in eis: vt vnum alteri sit idem, ita ꝙ vnum in aliud conuertitur, vt visum est.

Picra. i. amara, Gal. ab ipso authore qui ipsam inuenit: valet ad oēm capitis frigiditatē, & stomachi digōnē &c.

Pilulæ ante cibum: & post. ℞. ligni aloes &c.

Pilulæ sine quibus esse nolo: sic intellige: pilulę à rotunditate dictę sunt, sine quibus esse nolo: propter earum magnam efficaciam &c.

De euacuatione quæ fit per vomitum.

SVperius visum est de eūone quæ fit per secessum, nūc dicamus de illa quę fit per vomitū. Et de hoc duo sunt inquirēda. Primum est de his quæ sunt fienda ante exhibitionem medicinæ vomitiuæ. Secundum est de his quę facienda sunt post exhibitionem medicinæ vomitiuæ. De primo dantur sex regulæ.

PRIMA regula est, ꝙ debemus cauere medicinā vomitiuam fortem in quinꝗ casibus. Primus casus est de illis: qui habent pectus strictum, & membra spiritalia debilia: talibus enim non debet dari medicina vomitiua: hi enim non possent pati fortem vomitum per Gal. in apho. vomitus laboriosior est secessu. Ideo tales non debent euacuari per helleborū vomitiuum. vnde. iiij. apho. phthisicos metuentes ad superiorem pharmacias, phthisicos, scilicet habitu, vt sunt illi qui sunt dispositi ad phthisim, vt illi qui habent collum gracile, & pectus strictum, & similia.

Secundus casus est, quòd illi qui sunt apti ad spuendum sanguinem, non debent euacuari per vomitiuam: ne ex nimio conatu ad vomēdū sequatur sputus sanguineus quod est malum, quia sanguis vndecūꝗ fluat superius est malū.

Tertius casus est, ꝙ non consuetis vomere nõ debet fieri vomitus fortis, esset enim tunc valde subita mutatio. s. à non vomente ad fortiter vomentem: quibus quidem vomitus est valde laboriosus, & ita esset ibi multus labor.

Quartus casus est, ꝙ pingues nõ debēt euacuari per vomitū, quia pingues habent strictas venas, & ideo materia attracta superius ex conatu nimio ad vomendū stomacho timendū est de ruptura venarū. Quintus casus est, ꝙ nõ debet dari medicina vomitiua illis qui sunt dispositi ad synāchen, & de facili incurrunt eam, sicut sunt illi qui habēt membra superiora versus vuulam, in qua parte fit synanche debilia. Illa. n. membra debilitate sua sunt impotentia materiā ad se tractā per medicinā vomitiuā expellere, quæ ibi aggregata remanens facit apostema synanchicum.

A SECVNDA regula est, ꝙ antequam detur medicina vomitiua fortis, debet patiens disponi ad vomēdum, nisi sit dispositus, quia si esset habilis & dispositus ad hoc, istud sufficeret: primo ergo debemus ipsum disponere, exhibendo ei medicinam debilem vomitiuam.

TERTIA regula est, de illis quæ debent disponi ad vomitū, & quæ faciunt ipsum debiliter vomere, si volumus fortem vomitum, debemus antea rem leuem facientem lēuiter vomere: vt diuersos cibos simul: ciboꝝ enim diuersitas stimulat stomachum ad expellendum & vomendum. Cibi enim assumptio vnius reddit ipsum auidū in retinendo, & in ipso delectatur ſm Aui. in. i. licet videatur dicere cõtrarium in primo lib. cap. de fastidio, ꝙ comestio vnius cibi solum generat fastidium, & hoc est verum in diuersis mensis, non tñ in eadem mensa siue comestione. Sed econuerso reddit stōm auidum. Bonū enim est nunc comedere vnum cibum, cras de alio, & post cras de altero, ne per comestionē vnius & eiusdem cibi qualibet die fastidium generetur, sed in vna mensa plura comedere, fastidium facit.

Dictorum Aui. conciliatio.

B Item cibi pręparantes ad vomitum debent esse pingues, quia tales habēt multum densum aerem in se, ꝓpter quod natant in ore stomachi, & secum materiam deferendo ipsum ad stomachi orificium eleuant, & fastidium generāt, & etiam multa vini potatio præparat ad vomendum. Vnde secundum Auic. in primo, antiquitus solebāt inebriare se semel, aut bis in mense, vt vomitum prouocarent.

Quare pinguia vomitū excitēt.

QVARTA regula est, qui vult facere vomitum, & leuem facere, faciat ipsum ieiunus, licet leuius fiat post cibū, quia cibus corrūpitur ibi ab humoribus attractis: qui corruptus cum humoribus in stomacho existens stimulat stomachum ad expulsionem sui per vomitum. Sed vomitus fortis non indiget stimulante, nisi medicina data, & humoribus per eam attractis. Item, quia humor motus maius nocumentum inducit naturæ quā quietis: ideo ipse stimulat naturam ad sui expulsionem.

QVINTA regula est, ꝙ cum triplex sit vomitus. s. fortis, debilis, & mediocris. Primus fit per helleborū. Secundus fit per semen raphani, semen rutæ, pulegium montanum, semen cępæ, & porri. Mediocris fit per helleborum intinctum cum raphano siue infixum, ita ꝙ raphanus habeat solū odorē hellebori ſm Auic. & debet hoc modo fieri. radix raphani debet scindi, aut partiri, perforari, & helleborus debet poni sub illa figura: & hoc adhuc existēte raphano in horto: & dimittatur per duos dies: aut per tres: et tunc ille raphanus habebit odorem hellebori, & non substantiam, & iste est securus vomitus.

Vomitus triplex

SEXTA regula est, ꝙ primo anteꝗ fiat vomitus fortis, debet præparari patiens, & debet dari ei vomitus debilis hoc modo. primo debet accipi raphanus & scindi per rotulas, & istę rotulæ debēt poni in oxymelle simplici, aut diuretico, aut scillitico: & debet dari ad comedendū vna rotula qualibet die vsꝗ ad diē quartū, & in quarta die cū hoc debet dari patienti de oxymelle, in quo fuerunt illæ rotulę raphani cum decoctione seminis rapha. se. porri, & cępæ.

D Regulæ post vomitum seruandæ.

Visa sunt quæ facienda sunt ante vomitū: nūc videamꝰ quæ fienda sunt post vomitum, de quo sunt septē regulæ.

PRIMA regula est, ꝙ post exhibitionē medicinæ debent oculi ligari cum plicis manutergiorum ſm Aui. in primo, ne lædantur in vomitu, quia oculi in vomitu sunt multum grauati, quia multum compatiuntur stomacho.

SECVNDA regula est, ꝙ patiens debet moueri post exhibitionē medicinæ, & vomere in meridie, quę hora est calidior diei: motus enim iuuat medicinas ad expellendum, quia per motū mouetur, & caliditas trahit humores ad superiora, ideo illa iuuant ad vomitum.

TERTIA regula est, post vomitū cõpletū debēt os & facies lauari cū aceto & aꝗ tepida, & si par: de cinnamo. ponat, hoc ē bonū: et hoc duabꝰ de causis. Primo, vt ꝑ hoc auferat mala materia, et sapor mali fumi in ore remanētis, iō os debet lauari cū facie. Scđo qa vomitꝰ nocet dētibꝰ, ideo

oportet os lauari, vnde videmus ꝙ sępe vomentes habent dentes turpes valde, & huius duplex est causa. Vna causa est, quia materia calida ad superiora trahitur: quæ cōtinue neruos debilitat & laxat, sicut balneum quod neruos debilitat cum nerui sint phlegma coagulatum. Secunda causa, quia illi qui sæpe vomunt, hoc faciunt inordinate, quia illi qui post comestionem statim vadūt dormitum, & postea vomunt, et hoc est malum: quia natura cibum digerere incœpit: incōplete tamen, qui quidem cibus post indigestionem fit acetosus: acetum enim dentibus nocet, & ideo melius est immediate post cibum euomere, antequam natura incipiat digerere. Malum est tamen quotidie, vel ita sæpe euomere, sicut faciunt aliqui, qui vomunt vt possint melius comedere: ex hoc enim labore debilitatur natura multum: & de hac causa Gualterius de Cruce ep̄s Carnodenēsis fuit mortuus, quia consuetus erat vomere, & vna vice consecutus fuit sanguis, & ita mortuus fuit, quia bene vnā quartam & plus sanguinis per os vomendo emisit.

QVARTA regula est, ꝙ post vomitum cibum accipere retardet, quia ex vomitu multum natura debilitata est, & ideo statim malum esset cibum accipere siue obiectum supra quòd oporteret ipsam operari: quare oporteret ipsum morari, quia non posset complete digeri.

QVINTA regula est, quia post vomitū retardanda est phlebotomia vsq; ad tres dies, quia natura per vomtium multū debilitata adhuc plus per phlebotomiā debilitaī.

SEXTA regula est, quia vomitus multum nocet stomacho, & ideo debemus post vomitum stomachum confortare cum stipticis aromaticis, vt cum vino condito cū cinnamomo, quia cinnamomum est aromaticum & stipticū.

SEPTIMA regula est, ꝙ si timemus ꝙ vomitus nimis remaneat, aut pseueret, debemus ipsum impedire ligando fortiter extrema, diuertendo fluxum humorum ab ore stomachi: & stomachum confortando per emplastra stiptica, vt cum ro. &c. præter ea ponendo pedes in aqua calida, vt materia exterius trahatur, & ab ore stomachi diuertatur.

Res ante vomitum faciendæ.

Consequenter reuertamur ad regulā rerum faciendarū ante vomitum. Et de hoc adhuc ponantur tres regulæ.

Prima est, ꝙ cum alicui aliquam oportet vomere choleram ardentem, ante vomitum debet cholera infrigidari per frigida stiptica supra ventrem posita, vt per succum citoniorum, & similia.

Secunda regula est, ꝙ vomitus à stomacho per se, & immediate euacuat: & si ab aliis membris hoc faciat, hoc est mediante stomacho.

Tertia regula est, ꝙ vomitus est competens in ægritudinibus longis quarum materia est frigida, & in quibus materia est coangustata, quia talis materia indiget forti eūone eradicante, & quia vomitus est eūo fortis: ideo competit, vnde in paralysi, in quartana, quotidiana, podagra, ischiatica, artetica &c. competit, quia materiam crassam & frigidam attrahit medicina vomitiua.

De medicinis.

VSq; huc visum est de electariis & syrupis. Nunc videamus de medicinis: et quantū ad istam lectionem spectat, dicamus de tribus harum. Prima est picra Gal. Secūda pilulæ ante cibum. Tertia pilulæ sine quibus esse nolo. Videamus ergo de picra Gal.

Notandum ꝙ in antidotario Nicolai ponuntur duæ picrę. Vna quę vocatur picra Gal. & est illa quā vocat Aui. & Gal. hierampicram absolute, & hæc est simplex.

Alia est quæ vocatur hierapicra quæ ab Auicen. vocaī diacomistidos, & in ista est pulpa, vnde prima est simplex & ponit eam Rasis. ix. Almanso. & Serapio in. v. Ista quę hic vocatur picra ab Auicen. in. v. hierapicra absolute, & à Gale. in. v. interiorum: hierapicra similiter absolute est præsentis speculationis. Et sciendū quòd hæc est securissima, & valde bona, & euacuat phlegma inuiscatum in stomacho, & in capite, vnde stomachum purgat valde bene à materia in eo cōtenta, valet in passionibus oculorum ex

E stomacho, sicut dicit Gal. in. v. interiorum. Item à capite attrahit, vnde Serap. in fine. vii. dicit, ꝙ ipsa rectificat mirabile, quod est in capite.

Item euacuat malam materiam, & bonam dimittit s̄m Auic. in. iii. Item euacuat leuiter humores sine molestia.

Item nō attrahit à partibus remotis, vn̄ dicit Aui. ꝙ nō tansit hepar in sua euacuatione, purgat caput, & euacuat materiam ex qua fit colica: cum fit ex phlegmate in intestinis inuiscato, & attrahit materiā ex qua fit passio iuncturarū, & maxime quādo materia in stomacho abundat, illa vocatur hierapicra. i. amara, et dicitur sacra à quibusdam, quia partes sacras euacuat: sed nō est verū, sed dr̄ s̄m Aui. in. v. ꝙ est medicina diuina, quia sicut diuina res agit occulte, & sine stimulatione, ita ista medicina agit occulte, et cū sapiētia, vnde dicitur hiera quasi salua, quia ipsa saluat, & non facit læsionem, propterea fuit inuenta hiera ab antiquis, quia medicinæ simplices lęsionem manifestam inducebant, vt pulpa &c. Illa autem occulte. i. non inducendo

F aliquā sensibilem lęsionem, euacuat humores illaudabiles à stomacho, & capite, relinquendo laudabiles. Ibi est aloe basis, & est triplex. s. succotrinum, hepaticum, & caballinum melius est, & est calidum & siccum in tertio, mundificat superflua cholerica à capite: & phlegmatica à stomacho: aliquando autem lauatur, aliquando non: quādo autē aloe abluitur, minus laxat stōm: & ipsum cōfortat magis. Aloe vero non ablutum magis laxat, & minus confortat.

Tu dices ꝙ Gal. vii. megatechni. dicit ꝙ aloe ablutum magis laxat, verum est ꝙ̄ alia de quibus illic facit mentionem, non t̄n magis quā non ablutum, vnde ipse dicit illud comparādo aloe ablutū ad alia: non ad seipsum non ablutum, de eius proprietate est stomachum confortare, cū sit stipticum & amarū. vnde Serap. in. vii. quāuis omnes alię simplices medicinæ inferāt nocumentū stomacho, t̄n aloe stomachum cōfortat. Aloe autem nocumentū facit, quia stomachum excoriat, quia diu remanet: & est tardę operationis, ideo propter sui remanentiam nocumentū inducit.

G vnde in diebus frigidis datum, aliquādo facit mingere sanguinem: hoc non facit ipsum attrahendo, cum nulla medicina ipsum attrahat: immo hoc est ipsum debilitando, & nocumentum inducendo, vnde nocet hepati: & quia contra nocumenta medicinarum debemus adhibere refrenantia illa nocumenta: ideo contra primum nocumentum debemus cum aloe admiscere bdellium excoriationē impediens in hominibus frigidæ complexionis, quia bdellium est gumma calida, & tragacantū in hominibus calidæ cōplexionis obuiando. Secundo nocumento damus rof. Ex aloe fiunt trochisci sic. aloe accipitur. ʒ. i. bdellii. ʒ. ß. & fiat puluis. iste puluis aspergatur succo absinthii, aut aqua rof. & fiant trochisci, & eis vtuntur tempore competenti. Valet ista picra ad purgandum phlegma de stomacho, & choleram de capite: ponitur in ipsa cinnamomum ad confortationem stomachi, quia ipsum est aromaticum & stipticū. Et tu dices, ꝙ aloe ipsum confortat: non ergo est necessarium aliud confortans stomachum ibi apponere. Dico ꝙ

H licet aloe per se confortet stomachū, quia stipticū & amarum est, ipsum tamen peraccidens debilitat. s. euacuando, & confortantibus indiget, & acuitur scāmonea, sed non acuitur scāmonea ad euacuandum phlegma, sed ad hoc vt ipsum faciat cito operari secundum Aui. quia aloe est tardę operationis, & debet cū pauca scāmonea acui: sed si ista medicina vel puluis aspergatur cū melle, ipsa est debilior q̄ si aspergatur cum succo absinthii, aut cum aqua rosata.

De ista picra potest dari secure vsq; ad. ʒ. ß. & tunc debet dari post materiæ digestionem. Sed si detur ante materiæ digestionem, dentur. ʒ. ii. cum aqua rosa. in sero tamen melius est, vt detur in pilulis, quia est amara, si acuatur cū scāmonea potest dari, drach. ii. ad minus post materiæ digestionē, acuitur autē cum scāmonea aliqn̄, & tunc dicunt quidam de scāmonea, et quòd propter hoc ipsa est inimica stomacho, & ipsa non debet puluerizari minute, ne adhæreat ori stomachi. Sed istud non inueni ab authore, sed

inueni

inueni quòd ipsa est raræ complexionis, ideo sua virtus minui tur, et exoluitur per puluerizationẽ. Ego tamen quando per meipsum facio illam medicinam, puluerizo minute, & ipsam aspergo cum syrupo violato, aut cum aliqua gumma liquefacta, vt tragacantho, & tunc pulueres alios cum hoc admisceo, tunc crocus ponitur in ea ad confortationem cordis, quia hæc medicina est nocens cordi.

De pilulis ante cibum.

Pilulæ autem ante cibum sunt similes medicinæ prædictæ, parum tamen diuersæ, quia in eis ponitur rhabarba. quod non ponitur in picra, & vocantur sic, quia dantur ante cibum, & etiam post cibum, nec etiam obseruamus in eis diætam, quia ſm Aui. aloe cibum non corrumpit, euacuat à stomacho sine angustia, vnde cum aliquis nõ potest assellare, aut cum cõqueritur de dolore stomachi, aut propter ventositatem, aut propter materiam phlegmaticam, tunc bonum est dare istas pilulas, quia ventositatem, fęcẽ, & materiam phlegmaticam euacuant, sed cauendę sunt in tempore calido, quia in eis sunt multa calida.

Pilulæ sine quibus esse nolo, sunt similes prædictis, sed paru m contrariæ, pilulæ scilicet rotundæ sine quibus &c. propter earum efficaciam: ipsę enim purgãt omnes humores, scilicet phlegma, choleram, & melancholiam, & valẽt cõtra multas passiones: recipiunt enim medicinas omnes humores purgantes. Nunc quęratur vtrũ medicina euacuet materiam, quã inuenit in stomacho, & videtur quòd sic, quia est ei inimica, non nisi euacuaret, ergo &c. Item medicina habet eandem proprietatem ad materiam contentam in stomacho, & in aliȷs mẽbris, sed ab aliȷs euacuat materiam, ergo & à stomacho. Oppositum arguitur per argumentum Serapionis in. vȷ. contra illos quidicunt, ꝙ medicina euacuat, & attrahit, quia venit ad membrum, siue ad humorem, cõtra quos dicit, & ꝙ si tunc medicina ad humores veniret, hoc non posset esse, vt attraheret, quia tunc amans amatum cõtingeret, & non fieret motus, cum ergo in stomacho sit coniunctio medicinæ cũ humore, medicina non trahit à stomacho.

Solutio ad hanc positionem, ego dico, ꝙ si materia mala solum esset contenta in stomacho, ego non darem medicinam attrahentem, sed lenitiuam, aut compressiuam, aut mordicantem. Si vero daretur medicina attrahens, ipsa attraheret à stomacho, & non euacuaret, quatuor de causis.

Prima est, quia stomachũ mordicaret, cũ ipsa sit calida, & acuta, qui mordicatus quod in se contineret, expelleret.

Secunda causa est, quia medicina mouet materiam, quę mota maius nocumentum induceret quã quieta, & magis stimulat stomachum, vt expellatur.

Tertia causa est, quia medicina existens in vna parte stomachi materiã sparsam in diuersis partibus stomachi aggregat circa febrem, quæ aggregata in vno loco nocumentum inducit, & magis stimulat, vt expellatur.

Quarta causa est, quia medicina nõ vtitur omnibus partibus humoris, sed alicui tantũ coniungitur: & ideo partes quibus non coniungitur ad se non trahit, sed illam partem cui ipsa coniungitur trahit: & ideo quatuor de causis materiam quam ipsa inuenit in stomacho ad se trahit. s. mordendo, mouendo, aggregando, & attrahendo, & sic per dicta patent rationes ad oppositum. Et si vellemus saluare partem oppositam, tunc ad rationem Serapionis respondemus sic, quia licet medicina habeat aspectum ad humorem existentem in stomacho, & in aliȷs membris, dico ꝙ hoc est verum: non tamen oportet, ꝙ si medicina attrahat ab aliȷs membris, quod propter hoc attrahat à stomacho, quia materia existens in stomacho medicinę coniungitur, medicina enim materiã in stomacho attraheret, nisi ei coniungeretur. Item medicina tribus aliȷs modis habet euacuare quã attrahendo, sicut dictum est superius.

An sit aliqua medicina euacuatiua sanguinis.

Consequenter quæritur de istis medicinis euacuatiuis. s. vtrum sit aliqua medicina euacuatiua sanguinis, & videtur ꝙ sic, quia dicit Isaac in. i. viati. cap. cephaleæ passionis, quæ prosunt choleræ, prosunt sanguini, sed quæ prosunt choleræ, choleram euacuant, & quæ prosunt sanguini euacuant sanguinem, ergo illa medicina quæ euacuat choleram, euacuat sanguinem, sed habemus medicinam euacuatiuam cholerę, ergo habebimus medicinam euacuatiuam sanguinis. Item sanguis est nobilior aliȷs humoribus; sed aliqua medicina est deputata ad euacuandum alios humores, ergo ad sanguinem euacuãdum, si aliter, tunc non esset nobilior. Item Aui. in. ȷȷ. dicit, ꝙ pulpa euacuat sanguinem. Item ratio per authoritatem, quæ solui non potest, dicit Halyab. supra tegni. ꝙ Gal. fecit suspendi illum, qui talem medicinam dedit, ergo fuit, & est. Contra dicit Gal. quòd medicina nõ euacuat humorem, qui est in venis, id est sanguinem, sed phlebotomia. Consequenter quæritur, dato quòd sit talem medicinam ponere, vtrum bonum esset eam dare, & videtur ꝙ sic, quia sicut aliȷ humores peccant, ita sanguis peccat, sed bonum est humores peccantes per medicinam euacuare, ergo & sanguinem peccantem. Oppositum vult Haly. per authoritatem dictam.

Solutio, dicendum ꝙ possibile est aliquam medicinam euacuare sanguinem, licet ea non vtamur, & quare ea non vteremur, quia dato, ꝙ esset medicina sanguinis euacuatiua, & habens respectum ad sanguinem, tamen ipsum non euacuaret nec attraheret, sicut aliȷ humores à suis medicinis euacuantur: si enim esset medicina sanguinis euacuatiua. s. pulpa, si euacuaret sanguinem, ipsa euacuaret nõ euacuãdum, et non euacuaret euacuandum, quia secundũ Serapio. vt dictum est supra, humor non proprius medicinæ aliquãdo euacuatur citius à medicina q̃ humor proprius, quãdo proprius est magis dilectus, & tunc humor nõ proprius citius dimittatur ire à natura quã humor proprius, & tunc per medicinam citius expellitur, & attrahitur humor non proprius medicinæ q̃ proprius, vnde cum medicina proprium attrahat humorem quem respicit q̃ alium, nisi ipse sit magis dilectus à natura, quã aliȷ humores secũdum Isaac, cum ipse sit quasi filius dilectus naturæ, & aliȷ quasi superfluitates respectu illius, cum sanguis plus iuuet naturam quã aliȷ humores: ideo per medicinam sanguinis aspectiuam, si ipsa esset, prius attraherentur, & euacuarentur aliȷ humores q̃ sanguis, vnde si solus sanguis peccaret, dato hoc, licet forte istud nõ sit verum, tamen adhuc solus sanguis non euacuaretur, neq; prius, vt visum est, imo aliȷ humores. Item ſm Philoso. iiȷ. de animalibus, via recta debet eligi, et tortuosa vitari, sed phlebotomia est rectior, & securior euacuatio sanguinis quã pharmacia, & phlebotomia omnes humores euacuat simul, & magis sanguinẽ cum magis abundet, & pharmacia non, vt visum est supra, ergo phlebotomia debet eligi ad euacuandum sanguinem, & non pharmacia. Item euacuatio fit duplici de causa, aut propter humoris abundantiam, aut propter humorẽ corruptũ, igitur si fiat euacuatio sanguinis, aut hoc fiet, quia sanguis abundat, aut quia erit corruptus, si quia sanguis abundat, tunc igitur aliȷ humores etiam abundabunt, quia si sanguis abundat, hoc erit propter bonum nutrimentum bonum chimũ generans, & virtutis digestiuæ fortitudinem, propter ista non generatur solus sanguis in abundantia, imo cum hoc aliȷ humores, cum sint propter sanguinis iuuamentum, ergo abundante sanguinẽ non debet solus sanguis euacuari, sed omnes. Melius autem euacuantur per phlebotomiam quã per pharmaciam, ideo ad euacuandum sanguinem peccantem sua quantitate nõ debemus vti pharmacia. Si vero sanguis sit euacuandus propter eius corruptionẽ, tunc sua multitudine, & corruptione alios humores corrumpet, cum ipse sit plus in corpore humano quã aliȷ humores. Et propter hoc dicit Gal. quòd synocha fit de omnibus humoribus corruptis in omnibus venis, & ita sanguis sine aliȷs non est euacuandus, sed omnes insimul, & tunc idem quod prius. Sed aliȷ humores possunt abundare plus debito, & corrumpi sine sanguine, ergo ipsi sunt euacuandi sine sanguine, & hoc per pharmaciã,

maciā, ergo &c. & ideo alij humores naturaliter sunt euacuandi per pharmaciam, sed sanguis nō, quia eius euacuatio per pharmaciam est innaturalis: ideo dicit Halyab. q Gal. fecit suspendi &c. quia eius euacuatio per pharmaciā est innaturalis. Si velimus ponere q sit dare talem medicinam, possemus respōdere ad rationes in oppositum. Et primo ad primam dicendum, q istud verbum, quod prodest cholerę, prodest sanguini, est intelligendū non de medicina euacuante, sed de medicina alterante. Quæ enim psunt choleræ acuitatem eius extinguendo, prosunt similiter sanguini. Vel si istud intelligitur de euacuatiua, debet intelligi sic. Quæ prosunt choleræ ipsam euacuando, prosunt sanguini ipsum mundificando, quoniam per euacuationem choleræ sanguis mundificatur. Ad aliud, quod est de pulpa, dicendū, q verū est, q pulpa euacuat sanguinem, & soluit ipsum, non tñ attrahit ipsum: ipsa enim soluit, & euacuat sanguinem, si cum pulpa sit medicina fortis, ipsa membrum valet debilitādo, facit ipsum dimittere abire, quod in ipso cōtinetur, quod est sanguis, & ideo pulpa soluit, & euacuat sanguinem, cum ipse superfluit, nō tamen attrahit ipsum. Ad aliud patet solutio per pdicta.

Ad secundam quæstionem, soluta est, quia non esset bonum dare eam propter causas prædictas.

Ad argumētum in oppositum cum dicit, q sanguis aliquando peccat, & est malus, sicut alij humores, ergo bonum est, tunc ipsum euacuari per pharmaciam, sicut alios humores peccantes, dicendum q hic est fallacia cōsequentis, vel melius hic est fallacia figuræ dictionis, quia non sequitur, si sanguis sit malus, q hoc modo euacuaretur, scilicet p pharmaciā, quia alio modo potest securius euacuari, scilicet per phlebotomiam, & sic solutum est totum.

Pilulæ aureæ: pilulæ quia rotundæ, vt diximus, aureę dicuntur ad similitudinem auri &c.

Pilulę octomerę, id est de octo speciebus, humores spissos à capite deponunt, & visum oculorum clarere faciunt, catarrhum prohibent &c.

Hierapicra Gal. hiera, id est sacra, picra, id est amara, facit ad diuersas capitis passiones, aurium & oculorum distemperantiam, stomachum quoq; optime purgat, causas hepatis emendat &c.

Hierapicra Constantini, quid sit hiera dictum est, similiter Constantini ab authore Constantino, qui eam cōposuit, valet ad recuperandum visum, & recipiendum &c.

Hierapicra Abbatis de qua iam diximus quid sit, sed ad quid valeat, dico, q phlegma, & melancholiā purgat &c.

De euacuatione per phlebotomiam.

SVperius visum est de euacuatione, quæ fit per secessum, & etiam de euacuatione, quæ fit per vomitū, quę quidem euacuationes sunt speciales & electę, quia ipse euacuant vnum humorum specialem, & non omnes humores: nunc videamus de ea, quæ fit per phlebotomiam, & est vniuersalis euacuatio & cōmunis. Quare autē phlebotomia sit euacuatio vniuersalis, & cōmunis habetur à Gal. iiij. pticula aphor. In pharmacijs talia educere oportet &c. Sed euacuatio dicitur vniuersalis dupliciter: vno modo, quia est omnium humorum euacuatiua: alio modo quia ab omnibus partibus corporis ipsa euacuat. Vtroq; modo dicitur phlebotomia esse vniuersalis, primo modo fm Gale. supra istum aphor. vbi cibus pręter naturam intrat &c. Item supra illum aphorismum ex ægritudine cibum accipiens, q ipsa est euacuatio vniuersalis. Secundo modo dicit Gal. supra apho. vi. si dolor à dorso &c. & hāc duplicem vniuersalitatem tangit Auicen. cum dicit, quōd phlebotomia est euacuatio vniuersalis, quia toti corpori conuenit, quæ multitudinem humorum euacuat, per hoc tangit vniuersalitatem humorum.

Circa phlebotomiam sunt septem cōsideranda. Primo qui sunt illi in quibus phlebotomia est cauenda. Secundū est, propter quid phlebotomia est facienda, & in quo. Tertium est, in quo tempore morbi phlebotomia est faciēda, & in quo non. Quartum est in quibus hominibus cō-

E petit phlebotomia. Quintum est quid sit faciendum ante phlebotomiam. Sextum quid sit faciendum in phlebotomia. Septimum quid sit faciendum post phlebotomiā.

Quibus sit exhibenda phlebotomia.

De duobus primis ad præsens videamus, quorum primum est, in quibus hominibus phlebotomia est cauenda, & suspendenda, & quare in quibusdam hominibus phlebotomia est cauenda. Sunt autem .xi. causæ.

Prima causa, est cibi assumpti indigestio, vnde si aliquis in vespere multū comederit, & in mane adhuc sentiat dolorem, vel odorem, vel saporem cibi assumpti, per hoc significatur, q cibus non est digestus, tunc nō oportet phlebotomari quousq; fuerit facta completio digestionis, vnde Gal. iiij. megatechni, phlebotomia est suspēdenda quousq; fiat cibi digestio: causa est, quia fm Auicen. in primo tria sunt attrahentia. s. vacuum, calidum, & tota species: si ergo per phlebotomiam à vena sanguis euacuaretur, cibū indigestum à stomacho, vel ab hepate attraheret, qui in-

F digestus veniens ad membra non corrigeretur, quoniā tertia digestio nō corrigit peccatum secundæ, si peccatum sit magnum, propter quod in membra non conuerteretur, & ibi remanens posset esse causa ægritudinis.

Secunda causa, quare phlebotomia est cauenda, est alia euacuatio, vt quando est fluxus mēstruorum, aut hæmorrhoidarum, tunc nō debet fieri euacuatio quæ dicitur phlebotomia, & hoc est verum ad euacuationē, licet ad diuertendū materiā posit fieri, et hoc dicit Ga. ix. megatechni.

Tertia causa, est ætas magna, vt seniū, vnde dixit Gale. ix. megatechni, senibus phlebotomia non competit: causa est, quia secundum Gale. & Halyab. in techni in conualescentibus, & senibus est paucus sanguis bonus, & multus malus. Sed secundum Auicē. in. i. cap. de phlebotomia, si sanguis bonus sit paucus in corpore, et malus multus, phlebotomia rapit bonum, & dimittit malum, & ideo in talibus non conuenit phlebotomia.

G Quarta causa, est stomachi mala dispositio, sicut accidit in quibusdam hominibus in quibus humor cholericus incipit fluere ad os stomachi, & apti sunt ad cholericū vomitum, & de facili vomunt, & apti sunt ad vomitum, & soliti sunt non habere fastidium, in talibus non conuenit phlebotomia, & quia per phlebotomiam humores cōmoti ad os stomachi mouentur, tanq; ad locum cōsuetum, & quia membrum est debile, & impotens illi fluxui resistere: ideo multa mala per phlebotomiā accidunt illis, & hæc est vna causa, quare aliqui in phlebotomia syncopizant. s. quādo cholera ad stomachum fluit, quæ mordicādo stomachum ex compassione cordis syncopim ducit &c.

Quinta causa, est debilitas virtutis, phlebotomia enim est euacuatio fortis fm Gal. ij. aphor. in quo morbo &c. & secundum Gal. iiij. simplicis medicinæ, virtus debilis non potest pati fortem euacuationem.

Sexta causa, est ætas puerilis, scilicet ante nonum annū. Vnde Gal. xi. megatechni, non debent phlebotomari nisi

H habeant nouē annos ad minus: causa est, quia corpora puerorum sunt facile solubilia à calore extraneo: ideo debilitātur multum ex euacuatione forti facta per phlebotomiā.

Item quia indigent nutrimento, duplici de causa, scilicet propter augmentum & nutrimentum, ideo minutio sanguinis non competit eis. Item quia facile exoluuntur à calido extraneo, sufficit quod ab eis dissoluitur, propter quod non indigent phlebotomia.

Septima causa, est corporis siue compositionis raritas, & causa est visa, quia ab eorum corporibus multum resoluitur, ideo sufficit eis ista exolutio, nec aliqua euacuatione indigent, vnde Gale. ix. megatechni, raris corporibus est phlebotomia contraria, in talibus enim fit facile resolutio, ideo sufficit, quod ab eis dissoluitur.

Octaua causa, est complexionis frigiditas, cū enim fm Gale. in megatechni, phlebotomia infrigidet, augmentaret frigiditatem, quare infrigidat, causa est secūdum Isaac in vrinis, quia sanguis est fundamentū caloris naturalis, &

illud

illud in quo calor naturalis confortatur, et quia phlebotomia sanguinem euacuat, ideo & calorem naturalē, & tunc per consequens infrigidat.

Nona causa est humorum cruditas, & viscositas, & tūc cauenda est phlebotomia sm Gale. xij. megatechni cap. ij. quia augmētatur cruditas humorū, & propter hoc in morbis longis non est facienda phlebotomia sm Aui. quia cruditas humorum augmentaretur, & virtus debilitaretur, et morbus prolongaretur: & ideo timendum est de casu virtutis, & propter hoc dicit Auic. ꝙ in morbis chronicis facienda est pharmacia ante phlebotomiam, & non phlebotomia ante, licet vtraque euacuatione indigeat. Sed cruditas potest accidere duabus de causis. Prima causa est propter abundantiam humorū calorem suffocantium, qui debilis, & suffocatus, humores generat crudos, & tunc bene conuenit phlebotomia. Vnde Gal. ij. suo libro cap. de hydropisi dicit, ꝙ phlebotomia in principio hydropicis hyposarcæ conuenit, quādo prouenit ex multitudine sanguinis menstrualis, cū prohibeamus fluere menstrua propter aliquam causam, aut ex multitudine hęmorrhoidaꝝ, quia sicut ignis paruus sub multa lignorum cōgerie suffocatur, & remota aliqua portione lignorum ignis fortificatur, similiter est de calore innato suffocato sub humorum multitudine &c. Secunda ratio cruditatis humorum est caloris innati debilitas, vt in illis qui sunt debilis cōplexionis, & in illis, qui habent longam ægritudinem, & in senibus, tunc non competit phlebotomia, quia per hoc augmentaretur cruditas sm Auicen. non quotiescunq; videris signa repletionis est phlebotomia facienda, vt quando humores sunt crudi in corpore, & hoc dicit Gal. in. xij. megatechni, quia tunc cauenda est phlebotomia: corpus enim infrigidaretur, & humores magis crudarētur, debet ergo sanguis dimitti, vt humoris cruditatem digerat.

Decima causa, est indebita aeris dispositio, vt si sit aer nimis calidus, aut nimis frigidus, aut siccus, aut humidus, aut turbidus, vnde sub cane &c. quia ibi est nimia caliditas & siccitas, & ante canē, quia ibi est nimia frigiditas, & humiditas, molestæ sunt purgationes, vt habet. iij. apho.

Vndecima causa, est corporis nimia inflāmatio, & doloris vehementia. Vnde Auicen. in. i. & Gal. dicunt, ꝙ in febre fortis inflammationis, & in apostemate vehementis doloris non debet fieri phlebotomia.

Qua de causa sit exhibenda phlebotomia.

CONsequenter videamus causas propter quas debet fieri phlebotomia, & sunt quinq; causæ: prima est directa, aliæ indirectæ.

Prima quæ est directa, vt abundantia sanguinis euacuetur, siue abundantia sanguinis in qualitate, siue in quantitate, aut vtroq; modo secundum Auicē. in. i. Duo sunt genera hominum, qui sunt phlebotomandi, quorū vnus modus est: illi homines, qui sunt præparati cadere in ęgritudines, vt qui habent abundantiam sanguinis in quantitate. Et reliquum genus, est genus hominum, qui iam in ægritudinem inciderint, propter humorum sanguinis abundantiam vel malitiam. Sed differēter phlebotomia fit propter ista, quia si propter sanguinis abundātiam debet fieri phlebotomia multa. Sed si in qualitate peccet, vel sit malus, debet fieri pauca. Vnde Gale. ix. megatechni, si sanguis sit malus in corpore, debet euacuari paulatim, & ideo peccāt multi, qui quando vident sanguinem malū, phlebotomāt se quousq; videant exire bonum, & forte prius totus sanguis exiret quā exiret bonus, sed debet fieri pauca euacuatio, & tunc secundum Gal. in casu isto prius quā fiat phlebotomia, debet dięta sanguinem bonum generans exhiberi, vt loco mali sanguinis bonus generetur, et postea debet fieri post modicum tempus phlebotomia pauca, & sic deinceps, ista phlebotomia est directa: quia fit per se ad euacuationem illius, quod per se debet per phlebotomiā euacuari, vt cum humor siue sanguis principaliter tantum secundum ꝙ cum eo sunt alij humores.

Aliæ causæ sunt indirectæ, quarū prima est morbi magnitudo, & magnitudo pulsus, vnde Gale. particu. prima aphor. supra illum aphoris. quæ geruntur non multitudinem considerare oportet, sed quomodo egeruntur &c. dicit ꝙ non est melior medicina in apostemate vehementis inflāmationis, & similiter in feb. & in dolore forti quā phlebotomia. Sed illa videntur esse contraria prædictis, quia prius dictum fuit, ꝙ in dolore forti, & in febre vehementis inflammationis non conuenit phlebotomia: modo dicitur quòd competit, propter quod distinguendum est, ꝙ duplex est phlebotomia, quædam regularis & artificialis: & ista non competit in dolori forti, neq; in febre vehementis inflammationis, cuius causa est, quia fieret virtutis motus agitatiuus, qui est contrarius naturæ, cum sit difformis: motus enim agitatiuus tractus & pulsus ad partes diuersas per phlebotomiam fieret ad locum apostematis, & ex dolore forti fieret tractio ad locum doloris, & ita agitādo in febre vehementis inflammationis augmētaretur inflāmatio per phlebotomiam paucam, quia phlebotomia commouet humores, qui commoti magis inflammantur. Sed cum phlebotomia vsque ad syncopim debet fieri: illa enim cum vincat attractionem doloris non facit motū agitatiuum, quia etiam similiter euacuat ipsam materiam, similiter tollit inflāmationem cum nō sint humores ibi, qui cōmoueantur, & calefiant, et maiorem inflāmationem inducant, & ꝙ hoc sit verum patet per intentionem Auicē. eodem loco, & per intentionem Gal. dicto aphor. Aliter soluitur sic, ꝙ inflammatio aliquando fit in febre dupliciter, aut propter materiæ acuitatem, aut propter materiæ multitudinem, si fiat febris aut dolor propter materię acuitatem ex materia cholerica, tunc conuenit phlebotomia, quia tunc magis acueretur & inflāmaretur, quia tunc frenum choleræ, scilicet sanguis tolleretur, qui quia calidus, & humidus, & ita temperatus, malitiam choleræ reprimebat: ideo nō debet euacuari, vnde similiter in febribus acutis, vt in causone, & similibus nō debet fieri phlebotomia, licet forte non sit verum sm Auicen. in. iiij. Et ideo prima solutio melior est. Alio modo fit febris propter materiæ multiplicationem, siue propter sanguinem multum oppilantem, siue prohibentem fumorum euaporationem, qui remanentes in corpore inflammationem inducunt, & in hoc casu conuenit phlebotomia, vt in synocha, similiter in dolore, qui fit ex materię multitudine propter membri intentionem extra naturam sibi debitam cōuenit phlebotomia, sed prima solutio melior est, patet igitur ꝙ nō est contrarietas in dictis prius & hic.

Phlebotomia du Plex

Secunda causa indirecta quare fit phlebotomia, est, vt trahatur materia ad viam illam per quam debet euacuari, vnde in retentione menstruorum, aut hæmorrhoidarum, debet aperiri saphena secundum Gal. & secundū Auicē. vt trahatur materia, scilicet sanguis inferius.

Tertia causa indirecta, est vt trahatur materia ad locū contrarium illi loco ad quem fluunt humores, vnde in nimio fluxu menstruorum debet fieri phlebotomia de basilica, vt trahatur materia ad contrarium, & diuertatur à fluxu, & propter hoc dicit Gal. ij. acutorum: ꝙ in pleuresi sinistræ partis debet fieri phlebotomia de brachio dextræ partis, vt diuertatur, & trahatur materia ad locum cōtrarium loco ad quem declinat, similiter si fiat in dextra phlebotomia, debet fieri in sinistra parte.

Quarta causa indirecta, est, vt per phlebotomiam vna portio materiæ euacuetur, et natura potentior sit supra residuum, & sic competit phlebotomia, cum repletio est in corpore ne fiat apostema, quia natura est debilis respectu regiminis illorum humorum, ideo vna portio illius materiæ est euacuanda, ne propter impotentiam naturæ in regendo illam materiam, illa materia fluat ad aliquem locū debilem in quo aggregetur, & apostema generetur.

De medicinis caput purgantibus.

SVperius dictum est de quibusdam medicinis humores à capite trahentibus. Nunc adhuc de quibusdam medicinis caput purgantibus, & euacuantibus dicamus.

mus, quarum quinq; medicinæ sunt huius lectionis, quarum prima est pilulæ aureæ, secunda est pilulæ octomeræ, tertia est hierapicra Gale. quarta est hierapicra Constantini, quinta est hierapicra abbatis. Et istæ quinque habent quasi eandem virtutem.

De pilulis aureis.

Vnde primo dicamus de pilulis aureis. Dicitur autem pilulæ à pila, quia sicut pila est rotunda, ita pilulæ sunt rotundę. Et causa quare dantur in figura rotunda, est quia figura sphęrica non tangit planum nisi in puncto, sed concauum ipsa tangit vndiq;, quando igitur pilula ponitur in stomacho concauo æqualiter tangitur ab omni parte stomachi, & ita vndiq; ęqualiter, & in omni sui parte ad actũ mouetur per calorem stomachi: & ideo in qualibet sui parte ad actum reducta attrahit æqualiter vndique ab omnibus alijs membris, & dicũtur aureę ab auro per metaphoram, quia sicut aurum est preciosius alijs metallis, ita istæ pilulæ ad complẽdum suos effectus ad quos faciendos dantur, sunt preciosiores alijs pilulis comparatis ad suos effectus complendos.

Istæ dictæ pilulæ aureæ attrahunt choleram & phlegma, primo à capite, secundario ab alijs membris, & quia caput purgant à dictis humoribus: ideo acuunt visum debilem, & debilitatum ex humorum abundantia in stomacho contentorum, & auferunt ventositatem à stomacho, quia auferunt phlegma ex quo eleuatur ventositas, & etiã quia habent in se aliquam caliditatem, & aliquam ventositatẽ consumentia, vt anisum & fœniculum. In ista medicina sunt pro basi aloe, & diagridium, de aloe prius dictum est, nunc videamus de scãmonea, si autẽ ponitur hic de colocynthide, ponitur ad confortationem aloe.

De scãmonea.

Scãmonea est succus herbæ, quę ab Auicẽ. vocatur volubilis, scãmonea potest puluerizari, & quæ cito puluerizatur melior est. Item vnum signum ad hoc est, si ponatur in aqua frigida & cum manibus tangatur, & comprimatur, si ipsa faciat aquam albam, sicut lac, ipsa est bona, & est calida in tertio & plus, quia cum ea acuunt medicinæ, & pilulæ aureæ, & benedicta &c. Et electaria, & doses, quæ dantur de die in diem. Aliquando acuuntur medicinæ cum scãmonea cocta, vt doses medicinarum datæ de die in diem, aliquando cum non cocta, vt electaria, & medicina quæ non est cocta, vocatur scãmonea, sed quando est cocta, vocatur diagridium, quod coquitur à quibusdã sic, quia tegitur pasta, & in furno ponitur, illa pasta cocta, scãmonea erit cocta. Aliquando coquitur inuoluta in folijs caulis, & exponitur calori temperato propter debilem coctionem. Tertio posset coqui meliori modo sic, accipiatur coctanum, & concaueturprius frusto quodam remoto ab eo concauo, & postea scãmonea in eo ponatur, et postea obturetur illud orificium cum frusto ab eo prius ablato, aut cum pasta, & tunc ponatur in furno calido temperate, & coquatur, & quando coctanum est coctum, scãmonea erit cocta. Iste modus coquendi scamoneam est melior, quia scãmoneæ malitia per coctanum reprimitur, cũ scãmonea sit inimica stomacho, & coctanum à sua substãtia, & à sua complexione iuuet stomachum contra nocumenta inducta ex scãmonea. Scãmoneæ ,ppríetas est, quia ipsa educit cholerã, & alia superflua, & fortius educit choleram quã helleborus. Item ipsa attrahit à remotis partibus: quod educat fortius, dicit Auicen. ij. scãmonea educit choleram fortiter. Hoc idem dicit Rasis. viij. Almansoris, quòd ipsa educit choleram, & alias abundantias superfluas, dicit Rasis in diuisionibus, quòd educit cholerã fortius quàm helleborus. Dicit Serap. in. vij. & Halyab. ij. practicæ in dispositione regali ad extremitates ducit humores vbicunq; sint, & ita à remotis euacuat. Sed ipsa habet tria nocumenta, primo nocet stomacho mordicando ipsum plus secũdum Serapio. in. vij. quàm aliæ medicinæ, nocet intestinis ipsa excoriando secundum Auicen. in. ij. Item tertio nocet cordi ſm Aui. in. ij. Et quia ſm nocumẽta, quæ inducit, debent esse remedia: ideo istis tribus nocumentis obuiando debemus tria membra confortare. s. sto-

E machum, cor & intestina. Etiam dicũt authores, q; scãmonea debet præparari cum cimino, aniso, croco, & sale pauco, & bdellio, & illa puluerizata, & scãmonea cõficiantur cum succo citoniorum, qm̃ prohibnt stomachi debilitatẽ ex scãmonea: ideo scãmonea data cum aloe, & myrobalanis securior est, quia talia stomachum confortant. Et ideo electarium de succo ros. inter omnia electaria acuta, quæ videmus, est artificialius, quare ibi est ro. quę habet stomachum confortare, & intestina, sandalum, & spodium reprimunt nocumentum, quod infert scãmonea hepati. Camphora reprimit nocumentum, quod ex scãmonea est præparatum cordi. Cum ergo vis præparare scãmoneam, pone cum ea prædicta, & pone cum ea masticem, & anisum, mastix confortat stomachum cõstringendo: & anisum ipsum calefaciendo, & conficiatur cũ bdellio, vt refrenet intestinorũ excoriationẽ, crocus ibi ponitur, vt refrenet malitiam cordi illatã, sal ibi ponitur: vt scãmoneam faciat citius descendere, vt ipsa minus remanens minus noceat.

F In istis pilulis aureis sunt ros. se. fœniculi, anisi, quia & stomachum confortant, & ita scãmoneæ malitiam reprimunt, crocus, quia cor cõfortat, colocynthis confortando aloes. Recip. aloes, diagridij, an. ℥. v. ro. se. apij, an. drach. ij. & ß. anisi, fœnicu. ana. ℥. ij. ß. croci, colocynth. interioris, ana. ℥. i. dosis huius medicinæ est. ℥. xxij. ad plus earum recepta, quæ ibi ponitur est. ℥. & in istis. ℥. xxij. sunt. ℥. v. scãmoneę, vnde in qualibet. ℥. istarum pilularũ sunt bene tres partes vnius denarij, & istud est magnum quid: ideo nõ debet dari in magna quãtitate, si voluerimus euacuare phlegma magis quã choleram debent acui cum pulpa, si magis choleram quã phlegma, tunc acuantur cum scãmonea, nõ dentur nisi post digestionem medicinæ, & si non ducant, debent acui amplius secundum humoris exigentiam. Item ro. quæ sunt in eis stomachum confortant, & intestina, ne ista medicina intestina excoriet.

Et nota, quòd electarium calidum non debet acui cum scãmonea, bene peccant qui plurim, aut zingiber cõditum

G cum scãmonea acuunt, sed frigida electaria debent acui cũ fræno posito cum eis.

De pilulis octomeris.

Pilulæ octomerę sic dicuntur, quia ex octo speciebus cõponuntur, & fere valent idem, quod prædicta medicina, & quia non est in vsu, ideo non facio vim.

De hierapicra Gal.

Hierapicra Gal. est valde bona, & in vsu est, & est illa, quæ vocatur hierapicra Gal. & vocatur ab Auicen. diacolocynthidos, quia in ea colocynthide ponitur, choleram, & phlegma purgat à capite valde bene, magis tamẽ phlegma quã choleram ab alijs membris parũ purgat, & secundario, sed à stomacho & capite malam materiam purgat, & hoc primo non debet dari in febre, neq; in complexione calida, sicut patet in pilulis aureis, sed in humoribus frigidis tantum, & differt à picra Gal. de qua habuimus prius, quia in ea est plus quã in picra, scilicet turbit, colocynthis, & agari. dosis eius est post digestionem audacter est. ℥. iij. sed si acuatur cum pulpa, aut esula fortior erit, esula tamẽ est timenda multum, quia nauseatiua multũ. Et istis duo-

H bus modis debet dari post digestiuum. Dentur tamen aliquãdo de octo diebus, in octo dies. ℥. ij. sine digestione materiæ, melius tamen est, quod detur syrupus, aut aliqñ tñ si pręcesserit aliqua euacuatio, detur. ℥. ij. de ea sine digestione præcedente, melius est tamen dari eã post digestionẽ.

De hierapicra Cõstantini.

Hierapicra Constantini optima est, cum & dicta est sic ab inuentore, respicit stomachum, quia in se est confortatiua stomachi, recipit vt omnes, quinq; myrobala. & tunc valet ad visum reparandum, proprie quando visus est debilitatus ex fumis eleuatis à stomacho ad caput, phlegma euacuat, & omnes humores præter sanguinẽ, non est multum in vsu, vnde in apothecis non multum inuenimus eã, nisi faciamus eam fieri, datur post digestionem, vnc. ß. vel drach. vi. sine digestione, drach. ij. si volumus eam acuere cum scãmonea, drach. iij.

De hierapicra abbatis.

Hierapicra abbatis valet ad phlegma purgandum melancholiam, & ad guttam quæ fit ex frigido & sicco humore,

more, vnde videntur membra esse contracta, valet paralyticis: vnde est fere eiusdem effectus cum hiera picra Gale. habet enim in se turbith, colocynthidē, epithymum, cuscute, mundificat sanguinem &c. non est in vsu, datur ad pondus hierę picræ de ea scilicet ad pondus. ℥.ß. quia non est multum fortis, & in sua recepta est lib. i. & non est de scamonea ibi nisi drach. i. & ß.

De modo exhibendi medicinas.

VIso prius de digestione & euacuatione, nunc quęramus de modo exhibēdi medicinas, & quia in recto modo exhibendi medicinas, primo debent acui, secundo exhiberi: ideo primo dubitatur de earum acumine, & circa hoc primo quæramus. Quid sit acuere medicinā. Dices forte quod est eam facere laxatiuam, tūc ergo nulla medicina esset laxatiua nisi acuata: quod falsum est. Si dicas ꝙ est eam confortare in laxādo, tunc ergo violæ acuūt medicinas, quia fortificant in laxando medicinam.

Solutio. dico ad hoc ꝙ acuere medicinam est apponere vnam medicinam cum alia, quæ debet acui pręter illā quā habet de sua natura, quę faciat ipsam esse fortius laxatiuā, & notabilius quā esset prius anteq̄ esset acuata, verbi gratia. Si in aliqua medicina, vt in benedicta sit de scāmonea drach. i. vel drach. ij. Et ego apponam plus vltra hoc. ℈. i. vel. ij. scāmoneæ, vel drach. i. colocynthidis, si velim euacuare phlegma, quia pulpa, & scāmonea notabiliter laxatio nem medicinæ augmentant, violæ autem licet augmētent, non tamen notabiliter.

Consequenter circa hoc quæritur, cum medicina posit acui in tempore cōfectionis, & etiam per vnum diem, aut per duos ante tempus suæ exhibitionis, quis modus est melior, & videtur quod in tempore suæ confectionis, qm̄ modus acuendi medicinas per quem venenositas, & malitia medicinæ magis reprimitur, est melior, sed hoc est in confectione, quia tunc medicina acuēs plus imorata fuit cum eis, quare ipsam debet reprimere, ergo &c. Item ille modus acuendi per quem virtus medicinæ acuentis, quæ debet acui magis cōmendatur, est nobilior, sed hoc est in cōfectione, quia tunc medicina acuēs plus moratur cū medicina acuibili, & magis fit vnū ex eis aliquo mō, ergo &c.

Oppositum facit cōmunis vsus. Dico ꝙ acuere medicinam in tempore suæ confectionis est melius sine præiudicio sententiæ melioris, quia tunc virtus medicinæ acuentis melius cōmendatur medicinæ euacuanti, & melius est repressa malitia euacuantis, & etiam acuentis, et quare nō facimus hoc cum illud sit melius, causa est difformitas siue diuersitas euacuandorum, quibus medicina præparatur: verbi gratia, per vnam medicinam possum purgare diuersos humores, & ab aliquo volo purgare vnciam vnā choleræ, & ab aliquo minus, fm exigētiam patientium, & ab aliquo phlegma: & ideo diuersimode acuuntur, quia aliquando cum medicina forti habente aspectū ad phlegma, vt pulpa, aut esula. Aliquando autem cum habente aspectum ad chol. vt cū diagridio, & tunc de eo aliqñ plus ponimus, aliqñ minus, quia per vnam medicinā diuersos rusticos euacuamus, quibus non pręparamus proprias medicinas, nec ipsi paterentur hoc fieri, medicus Regis hoc potest facere ad euacuandum ipsum solum, ergo &c.

Consequenter quæritur vtrū medicina euacuans phlegma debeat acui cum medicina euacuante choleram, & videtur ꝙ non, quia acuere medicinam non est nisi fortificare ipsam respectu illius, quod prius debiliter faciebat. Sed medicina euacuans choleram non iuuat ad euacuationem phlegmatis cum sit oppositum ei, ergo &c. Item Auic. in. ij. medicinæ euacuantes contrariæ non sunt simul admiscendæ, vnde dicit, quòd myrobal. & violæ non sunt simul admiscendæ. Item Gale. lib. acutorum secunda particula medicinę, quarū vna cito euacuat, & alia tarde, non sunt miscēdæ, sed aloe tarde euacuat: & scāmonea cito, ergo aloe, & scāmonea nō debēt simul admisceri. Aloe phlegma euacuat, & scāmonea cholerā, & tū magis vr̄, ꝙ cum aloe dēat admisceri scāmonea, q̄ cū alia fm Aui. ergo &c.

Ad oppositū sunt omnes authores, & medici, & Auic. qui dicit scāmonea iuuat alias medicinas, & maxime aloeticas, & præparat eas ad euacuandum.

Solutio. dicunt quidam ꝙ cōmiscetur ei, quæ est naturę vtilior, sed hoc nō est ab authore dictū, sed ponitur cū medicina aloetica triplici de causa. Ad ꝑparandū, quia mordicando stomachū & intestina, stimulat ea, vt citius reducant medicinā aloeticā ad actū, quæ reducta ad actum citius operatur, q̄ per se faceret. Secunda causa est ad confortandum, quia cōmouet humores propter, quod sunt habiliores, vt à medicina aloetica attrahantur. Tertia causa est ad adiuuādum, quia medicina adiuuat alias medicinas, ad attrahendū à remotis partibus, quia aloe solum de se attrahit à partibus propinquis cum scāmonea à remotis.

Ad primum in oppositū dico, ꝙ scāmonea non attrahit choleram, nisi vincat & dn̄etur in attractione humorū ad quos habet aspectum, sed nos non ponimus eam in tanta quātitate, & dn̄etur supra aloe, cum est acuatū, sed solum ipsum fortificando, & excitando in sua operatione.

Ad secundam rationem dicendum, ꝙ contrarietas medicinarum est quatuor modis. Vna est in complexione, vt myrob. qui sunt frigidi, & scāmonea quæ est calida. Secūda contrarietas est in humoribus euacuādo, vt scāmonea, & aloes, & contraria istis duobus modis bene possunt cōiungi. Primo, vt vna aliam in sua complexione mitiget, & temperet. Secundo, si velimus diuersos humores euacuare. Tertio modo est contrarietas in modo operandi, & euacuandi, sicut viol. & myrobal. contrariantur, quia vio. leniunt, & myrob. exasperāt & constringunt, illæ nō debent simul commisceri, vt obijcis. Quarta cōtrarietas est in tempore, quia vna cito euacuat, & alia tarde, et de talibus verum est, ꝙ non debent adiungi, nisi vna aliam adiuuet, & sic soluitur totum.

Medici. cōtrarietas quadruplex.

Theodoricon empericon. i. à Deo datum, bene expertū interpretatur, valet cōtra hemicraneam, dolorem, & vertiginem capitis, & fluxum phlegmatis, quod in faucibus, & gutture decurrit: vnde fit homo sine voce, valet etiam spleneticis sine febre &c.

Theodoricon anacardinū, theodoricon dicitur vt supra, anacardinum dicitur ab anacardo, quæ ibi intrat, datum memoriā præparat, vertiginem capitis, & maxime in posteriori parte aufert, phlegma quod ibi est, purgat &c.

Pilulæ Rogerij. ℞. cal. cubebæ, cinnamomi, spicæ, epithymi, viol. assari, carpobal. schœnanthi, masticis, garyophyl. ana. ℈. ij. turbith, colocynthidis, an̄. ℈. iij. singulorum myro. ana. ℈. i. agarici, se. senæ, ana, ℈. i. rhabar. ℥. ß. aloes, ad pondus omnium confice cum succo fœniculi &c.

Pilulæ chochiæ. ℞. aloes, diagridij, colocynthidis, nucis muscatæ, macis, spicæ, epithymi, viol. assari, carpobalsami, schœnanthi, masticis, garyophyl. ana. ℈. ij. turbith, absinthij, ana. ℈. i. succi, solatri infusionis tragacanthi &c.

Quibus tp̄ibus morbi sit facienda phlebotomia.

SVperius visum est propter, quæ cauenda est phlebotomia, & propter quid fieri debet, nunc videamus in quibus temporibus morbi facienda phlebotomia, & in quibus non. Sciendū, quòd in principio morbi non est facienda phlebotomia: medicus enim est minister naturæ fm Gale. in techni, sed fm ipsum. iiij. apho. ægritudinibus quibuscunq; incipientibus nulla euacuatio in principio est naturalis, sicut ergo in principio natura non euacuat, ita nec medicus. Istud tamen in tribus casibus habet instantiam in materię furiositate, & acuitate, vnde Auicen. in. i. phlebotomia nō debet fieri in principio, quia phlebomia tunc humores commoueret, & subtiliaret, & per corpus currere faceret, nisi materia sit furiosa.

Secunda instantia est propter materiæ multitudinem, vnde Gal. supra illum aphor. inchoantibus morbis oportet hāc fieri. s. phlebotomiam, aut pharmaciam, vt natura alleuietur qua. s. erat onerata, ꝑpter materiæ multitudinē.

Tertia instantia est propter morbi magnitudinē & acuitatem, vt quando est apostema magnum & dolorosum, licet

licet non sit multa materia.s.antecedens in corpore: vnde Auic.in.i.si habeat apostema, hic est phlebotomandus, licet non indiguerit, & Gale.xiij.megatechni. Si apostema sit magnum, phlebotometur in principio, licet non sit materiæ multitudo, ne crepet, aut rumpatur apostema ante sui maturationem, ergo vt mala symptomata vitentur minutio est facienda.

Secunda regula circa hoc est, ne fiat phlebotomia in die motus ægritudinis, sicut in crisi non est facienda phlebotomia, nec alia euacuatio, ne materia à loco ad quem natura expellit ipsam diuertat. Similiter neq; in paroxismo, vnde Gal. in prima particula aphor. in statu, nec phlebotomia, nec pharmacia debet fieri, quia in ea fit coctio morbi, quæ fit melius in quiete quã in motu. Sed sicut se habet status ad morbũ totalem, ita se habet paroxismus respectu dierum interpolationis, sicut ergo non est euacuandum in statu, ita nec in paroxismo, vnde Auicen.in.i.dicit, ꝙ in hora paroxismi, siue status, siue motus ægritudinis, est tempus quiescendi, & somnum quærendi.

Tertia regula est, quòd phlebotomia nõ est facienda in principio morbi cum crisis est remota, quia secundũ Isaac in vrinis sanguis est fundamẽtum caloris naturalis, ipsum scilicet sustinens, licet cor fundamentum generans, & spiritus fundamẽtum deportans: sanguis enim est fundamentum caloris naturalis, quia ex eo naturaliter generatur calor naturalis: & ideo euacuando sanguinem, euacuatur calor naturalis, qui materiam morbi debet digerere, & morbus prolongatur, & virtus debilitatur, propter quod timẽdum est, ne propter morbi longitudinem, et virtutis debilitatem natura succumbat.

Quarta regula est, quòd in ventre sicco.i.cõstipato, qui habet fæcem in intestinis non debet fieri phlebotomia. Causa est, quia tria sunt attrahentia ꝑm Auic. in primo.s. vacuum, calidum, & tota species, quia ergo per phlebotomiam venæ euacuantur, quæ à mẽbris sibi propinquis attrahunt, & ita in secunda vice à stomacho humiditatẽ fæcum, & ita fæces plus exiccantur, debet ergo primo leniri venter per suppositoria, aut clysteria nisi per se laxetur.

Quinta regula est, ꝙ non debet fieri phlebotomia multa, quia ex hoc accidit malum in senio, vnde Auicẽ. in primo dicit, ꝙ ex hoc accidunt multi morbi.s.apostema, epilepsia, & paralysis &c. & propter remotionem sanguinis, & caloris generantur multæ superfluitates phlegmaticæ, quæ sunt causa harum ægritudinum.

Sexta regula est, ꝙ non debet fieri phlebotomia in muliere impregnata, aut menstruata, in impregnata nõ, quia per hoc calor cibum digerens diminueretur, & nutrimentum auferretur fœtui, & maxime quãdo fœtus est magnꝰ. vnde Hippo.v.particula aphor. Mulier in vtero habens, phlebotomata abortit, quia aufertur ei nutrimentum, & maxime si fœtus est maior, quia tunc indiget ampliori cibo, licet multæ mulieres faciant contrarium, quia dicũt, ꝙ oportet fieri phlebotomiã, & post viuũ vnum.s.in fine impregnationis si post quartum mensem, & de mortuo, scilicet in principio ante quartum mẽsem. Corrige tu doctor. In menstruata dico naturaliter.s. post renouationem mensis non debet fieri phlebotomia, quia in fluxu nimio menstruorum esset facienda ad diuersionem mẽstruorum, sed quando emittit menstruum ꝑm debitum, tunc non debet fieri phlebotomia, cum materia euacuetur sufficiẽter à natura, & ne natura ab illa operatione diuertatur ꝑm Auic. in primo. Item post colicam passionem non debet fieri phlebotomia: cũ enim phlebotomia humores cõmoueat, per hoc posset humor cholericus ad stomachum fluere, & ipsum inflãmare. Nec similiter post ipsum vomitum, ne similiter humores fluant ad stomachum, nec post fluxũ ventris, nec post vigilias magnas, nec post fortem vomitum, & breuiter post nullum calefaciens multum, aut multum dissoluẽs, quia ergo in fieri phlebotomia calefaceret, & humores commoueret, & virtutẽ debilitaret plus: ideo phlebotomia in talibus casibus non est facienda.

E Quibus hominibus conueniat phlebotomia.

Consequenter videndum est quibus hominibus cõuenit phlebotomia ꝑm Auic.in.i.conuenit hominibus delicatis, ociosis, & quiescentibus, multum carnosis, & vtentibus cibis multum sanguinem generãtibus. Item in illis in quibus est abundantia sanguinis, & cognoscitur per vrinæ spissitudinem, abundantia enim sanguinis facit ipsam esse spissam, sed cholera subtilem, & sic habemus duas regulas.

Tertio debet fieri phlebotomia in illis in quibus melancholia abundat, vnde cum est multa melancholia naturalis currens cum sanguine per totum corpus, quia sanguis in hepate ab ea non mundificatur, tunc conuenit phlebotomia, siue minutio, & postea pharmacia, vnde duplex est melancholia, scilicet naturalis & innaturalis, naturalis est fæx sanguinis, quæ quando abundat est currens cum sanguine, quare cum sanguine per phlebotomiam euacuatur: ideo facienda est phlebotomia ad eius euacuationem cum F sanguine: ab eodem enim calore, vt.s. à calore temperato fiunt sanguis, & melancholia quæ est eius fæx, & postea facienda est pharmacia.

Quarto est in illis, in quibus timetur sanguinis, & humorum ebullitio, & conturbatio, & calefactio, conuenit phlebotomia, & isti cum statim sentiunt calefieri, debent phlebotomari: dum tamen sit timor ebullitionis, conturbationis, & calefactionis propter humorum abundãtiam. Aliquando tñ aliqui decipiuntur per illam regulam, quia statim cum sentiunt calefactionẽ, & timent de humorum ebullitione, statim phlebotomant se, & qñ istud est ex cholera calefactione, siue incensione per phlebotomiam, non cessat illa calefactio, neq; ebullitio, immo per hoc augmentatur, quia phlebotomia humores commouet, & per corpus eos currere facit, nisi ergo hoc sit ex humorum abundantia, non conuenit phleboromia, quod cognoscitur per sudoris multitudinẽ, & maxime in mane: aliqui enim sunt qui non sudant nisi quando euacuatione indigent.

G Item in illis debet fieri phlebotomia, qui habent fortem virtutem, & qui sunt sanguineæ complexionis, & non frigidæ & siccæ, illi possunt plus pati phlebotomiã, vnde Rasis.vij.Alman.corpora apta ad phlebotomiam, & quę eã plus possunt pati, sunt illa quæ habent venas amplas, manifestas, & isti sunt pilosi, & habent corpora bruna, & ex colore rubeo, & fusco mistis sunt colorati, & iuuenes, & adolescentes, & senes, non decrepiti: sed pueri, & infirmi non sunt minuendi nisi maxima necessitate cogente.

Quid faciendum ante phlebotomiam.

Consequenter est dicẽdum, quid sit faciendum ante phlebotomiam, & de hoc prima regula est hæc, ꝙ si timeas ne humores crassos in se habeat, debet intrare balneum anteꝗ phlebotometur, quia balneum humores subtiliat & cõmouet, sed non dico eodẽ die, sed die præcedente, quare non in eodẽ die? quia per balneum, cutis inspissatur, & lenis fit, quæ cutis lenis cum percussione facta à phlebotomante fugit & labitur, & est periculum, & H propter hanc causam acceptio syrupi acetosi ante phlebotomiam est competens, ante dico per aliquos dies, vt materia subtilietur, & per hanc viam fit motus ante phlebotomiã, vt humores dissoluãtur & subtilientur; & propter hoc quãdo debet fieri phlebotomia, debet fricari brachiũ, vt humores existentes propinqui brachio subtilientur, & præparentur ad exitum facilius. Item aliqñ ante phlebotomiã est dandus cibus, vt ille qui habet stomachum debilem ex sui sensibilitate, & cui cholera ad os stomachi mouetur mordicando, sed non quicunq; cibus, sed bene digestibilis, & ponticus, vt buccella panis intincta in aliquo succo acetoso: cõfortat enim stomachum sua ponticitate, & prohibet ne humores fluant ad ipsum sua frigiditate, reprimitur acuitas choleræ si aliquantulum fluat.

Quid in phlebotomia faciendum.

Consequenter videndum est, quid in phlebotomia est faciendum. Aliquando magnum vulnus est faciendum

ciendum in apertione venæ aliquãdo paruum. Magnum vulnus debet fieri tribus de causis in vena.s. quando sunt humores crassi, siue sanguis crassus euacuandus, & per illud magnum vulnus sanguis potest facilius exire. Secundo propter tẽporis frigiditatem, quia humores incrassãt, vnde in hyeme debet fieri magnum vulnus. Tertio propter humoris abundantiam, quia tunc melius fit euacuatio per magnum vulnus quàm per paruum. Sed paruum vulnus fit, quando virtus est debilis, vt de spiritibus, & calore minus euacuetur. Secundo similiter in tempore calido eadem de causa, & quando sanguis est subtilis.

Item phlebotomandus aliquñ debet iacere supinus, quia per illum modũ iacendi virtus præseruatur, nec debilitatur, quia sm Gal. prima particula prognosticorum, accubitus est corporum debilium super latiorem partem, sicut inanimatorum, & etiam supra partem fortiorem sicut supra spinam dorsi, quia sm Aui. est fundamentũ corporis, sicut lignum nauis est fundamentum, supra quod tota nauis fabricatur, ita spina dorsi supra quam totũ corpus fundatur. Quando ergo timemus de corporis debilitate, siue quod syncopis accidat, debet phlebotomari supinus.

Tertio in phlebotomia debet videri color sanguinis, quia si album sanguinẽ exire videas, statim stringas, quia per hoc significatur, quod in corpore sunt frigidi & crudi humores, propter defectum caloris naturalis digerentis, & amplius non est talis sanguis minuendus per phlebotomiam, & illud dicit Philos. i. & ix. de aïalibus. Vñ Hipp. mulieri mẽstrua sine colore ꝓprio &c. & quia propter frigiditatem sanguinis albi vomunt aliqñ & menstruant.

Item in phlebotomia debemus ventũ considerare sicut & in pharmacia, in æstate. n. debet ventus septentrionalis eligi, vt sua frigiditate caliditatem temporis temperet.

Item hora electionis est intra primã & tertiam horam diei, quia tũc completa est digestio, & superfluitatum expulsio est facta, vnde hæc est hora cõmoditatis, sed alia est hora necessitatis, & hoc potest esse in qualibet hora diei, & noctis sm Auicen. quia impedimentum non habet ibi locum, cum ibi sit necessitas. De hora quadræ Lunæ non inuenitur ab aliquo authore medicinæ, tamen Philoso. dicit in li. de regimine principum, quod post plenilunium in defectu Lunæ debet fieri minutio, tamen nos facimus contrarium, vt in pluribus &c.

Quid post phlebotomiam faciendum.

VLtimo & septimo videndũ est post phlebotomiã, quid sit faciendũ, post phlebotomiam nõ fiat somnus ĩmediate. vnde Aui. dicit, quod post minutionem non fiat superdormitio, & reddit causam mirabilẽ, quia ꝑ hoc posset accidere fractio membrorum neruosorum.

Aliæ tamẽ duę causæ possunt assignari. Vna est, ne in somno patiens se vertat supra vulnus. i. brachium phlebotomatum, & per hoc lædatur. Alia est ne humores fluãt ad mẽbrum læsum in quo est dolor, ꝓpter ictum phlebotomiæ & fiat apã. Vnde Gal. 2. aphor. super illo aphoris. In quo morbo &c. In somno si fit apostema intra corpus, & membrum læsum ad ipsum fluunt humores. Sed quõ habet intelligi causa Auicen. Notandum, quod hoc potest esse sic. Confractio est passio membrorũ neruosorum & lacertorum, sed sm Gal. supra illum apho. In quo morbo somnus laborem pręstat. Somnus in principio paroxysmi non conuenit, quia calor naturalis ad interiora ingreditur, & exteriora infrigidantur, & fumi remanent ibi non consumpti, propter hoc rigor augmentatur, & etiam paroxismus prolongatur, similiter est hic per cõmotionem humorum, ita phlebotomia ad neruos & lacertos elongãtur, qui non consumpti remanentes in somno infrigidantur in exterioribus & incrassantur, ideo faciunt neruorũ, & lacertorum confractionem si fiat superdormitio immediate post phlebotomiam.

Item secunda causa est frigiditas membrum incrassans faciens confractionem, sicut in quartana, in cuius typo fit confractio propter frigiditatem & crassitiem materię, sed

A neruì sunt frigidi & lacerti, ideo ad ipsos veniẽs iste fumus in somno in quo retractio fit caloris ad interiora, infrigidatur & incrassatur, ille fumus infrigidatus & incrassatus in frigidationem, & incrassationem inducit in membro sine confractione, quia ad membrum consimile præparant ægritudines consimiles, & Gal. supra illum aphorismum. In morbis minus periclitantur ægrotantes. Dicit quod hoc est intelligendum de somno phlebotomiæ vicino, & non remoto, postquàm fumi illi sunt consumpti.

Item post phlebotomiã debent cauere à multo cibo, in primo & secundo die, quia cibus debet esse digestibilis, multũ sanguinẽ generans bonum, vt oua sorbilia, & vinũ bonum, & pulli, vnde sm Isaac in diætis, cibus est minuẽdus eis, & potus augendus respectu cibi non consuetudinis, ĩmo debent minus potare quàm ante phlebotomiã, quia virtus digestiua debilior est, cibus tñ digestibilis, dum tñ sit aliquantulum crassus est eis bonus, videtur sm Auic. pullus assatus aromaticus coctus in olla sine aqua.

B Item aliqui post phlebotomiam habent linguam siccã. & hoc propter abundantiam choleræ rubeæ à qua fumus eleuatur propter sui cõmotionem post phlebotomiã, & eius ebullitionem, & tales debent potare aquã hordei, vt acuitas & caliditas choleræ mitigetur, vnde illi qui timẽt de calefactione hepatis, aut stomachi, aut ebullitionẽ cho. debent hoc facere, multi faciunt, sed nesciunt causam, & ideo aliquando faciunt male, quia non est cholera rubea abundans in eis. Itẽ nõ exercitet se post phlebotomiã, qa exercitiũ plus debilitaret eũ, & multi ex hoc debilitãtur. Item non balneet se post in die eadem propter eandem causam, & quia fieret humorum cõmotio, sed iaceat in lecto supinus, quia iste est modus debilium.

Item non ligetur fortiter brachiũ, ne dolorem inducendo fiat humorũ fluxus ad locũ, nec brachium stringatur pannis multis, & regatur ne grauet & nimis calefiat.

Item aliqñ accidit inflatio in brachio aut apostema, & tunc debet fieri phlebotomia in alio brachio sm Auicen. sed sm Rasim fiat phlebotomia supra locũ phlebotomatum in eodem brachio, & tunc ponantur repercussiua supra locum ne recipiat materiam.

C Item vulnus per phlebotomiã in brachio factã aliquando tarde sanatur, & hoc propter inunctionem phlebotomi in aliquo oleo, vt leuius intret, & minus lædat phlebotomatũ sicut dicit Gal. ix. megatechni, & tunc tardius curatur vulnus quia sm Ioannitiũ & Gal. & omnes authores, vulnus non curatur nec sanatur quandiu aliquid est inter labia vulneris, & oleum existens inter labia vulneris impedit eius citam consolidationem.

Secunda causa quare vulnus per phlebotomiã factum tardius curatur, est nimia sanguinis euacuatio per quam virtus debilitata retardat continuationem, & consolidationem vulneris, vnde virtus naturalis est debilis.

Tertia causa est brachĳ nimius motus, quia sm Auicẽ. peripneumoniæ vulnera non sanantur neque consolidãtur nisi mẽbrum sit in quiete, hæc tria ergo curentur per sua contraria, vnde non fit inunctio phlebotomi in oleo, nec fiat euacuatio multa, nec motus brachĳ neque exercitium iniungatur, in istis est periculum & maxime in basilica & cardiaca, quia in cephalica est minus periculum vt videbitur. Notandũ quod phlebotomia subtiliat humores, & etiam mobiliores facit eos.

D Medicinæ conuenientes ad capitis euacuationẽ.

SVperius dictum est de quibusdã medicinis conueniẽtibus ad euacuationẽ capitis. Nunc adhuc videamus de quibusdam ad hoc conuenientibus. Et ad hanc lectionem spectant quatuor medicinæ, quarum prima est theodoricon empiriston. Secunda est theodoricon anacardinum. Tertia est pilulæ cochiæ. Quarta pilulæ Rogerĳ.

Theodoricon à theos, quod est Deus, & datum quasi à Deo datum, empiriston id est bene expertũ, est laxatiuũ, sed nõ fortiter laxat, calefaciẽdo melancholiã et phlegma, si cum

De theodoricõ empiriston.

si cum eo iungatur scamonea, aut hermodactyli, aut esula laxat fortius, s'm Nicolaũ principaliter à capite phlegma purgat, hoc tamen non est verum sed principaliter à mem bris sub diaphragmate, vnde proprie à matrice euacuat, quia eam mundificat, & menstrua prouocat, si detur sero cum decoctione alicuius herbæ valentis ad hoc, vt artemi siæ, aut rutæ maioris, & secundario à iuncturis euacuat, purgat amplius q̃ benedicta.

Dragũtea.

Item si ex ipso, & draguntea, & nigella, fiat pessarium mirabiliter menstrua prouocat. Item habet vnum speciale. s. quando palatum ex eo fricatur attrahit phlegma à capite, & ideo valet in lethargia, vnde ad experimentum vocatus fui ad quandam mulierem quæ iam amiserat loquelam, vt restaurarem ei loquelam ad tempus fricaui palatum cum eo, & aliquantulum posui de diacastoreo, & recuperauit loquelã, & fecit testamentũ suũ, & mortua fuit. Item si ex isto electario, & amylo fiant pilulæ, & sub lingua teneãtur, valent ad vocis restaurationem amissam ex phlegmate crasso, in pectore inuiscato, & melius est si castoreum apponatur. Item si detur cum decoctione tamarisci in mane deoppilat splenem. Item si detur de eo. ʒ. i. diacalamenti. ʒ. i. mulieri in vespere, & sequatur potus vini cum decoctione artemisiæ, & rubeæ maioris prouocat mẽstrua, & præparat ad conceptum quia purgat matricẽ, & principaliter inferiora, vt credo. Si tamen ista medicina detur cum decoctione ru. maioris artemisiæ &c. valet ad menstrua prouocanda, vt dictum est, dosis huius medicinæ est. ʒ. ß. valet ad hemicraneã, & vertiginem capitis qa phlegma à capite purgat, & à pectore, & contra fluxum phlegmatis, q'd ĩ faucibus à gutture decurrit, ex quo fit hõ sine voce, & ẽt spleneticis sine febre colorẽ bonum facit.

De theodoricon anacardino.

Theodoricon anacardinum econuerso purgat respectu primi, qa purgat partes quę sunt supra diaphragma principaliter, & præcipue caput à melancholia & phlegmate, calefaciẽdo ea secundario alia mẽbra cum pulpa aut esula laxat fortius, non detur in liquida substãtia, sed in pilulis, sicut neq; aliæ medicinæ attrahẽtes à capite, quia eas oportet diu remanere in stomacho cum à remotis. s. à capite ex trahant. Dosis eius est. ʒ. i. & ß. valet ad memoriam amissam restaurandam ex phlegmate, vnde si in lethargia primo rasum sit caput, & accipiatur illud electarium, & acuatur cum succo anacardi, vt. s. intingatur in eo, & ex eis fricetur posterior pars capitis, valet ad memoriam restaurãdam amissam, pp̃ter phlegma, phlegma corrũpit memoriam sua frigiditate, spiritus congelãdo, & humiditate sua formas receptas habilitando sicut accidit in aqua, istud. n. quia calidum, & siccum est phlegma à capite euacuat, & ipsum consumit. Si autem pessarium mittatur in matrice mundificat eam, & materiam menstruorũ extenuat. Ideo mulieres quæ non concipiunt ex humorũ in matrice abundantia, eam accipiunt quia euacuat & consumit.

De anacardino.

Anacardus est fructus calidus & siccus. Vnde Auicen. anacardus vrit humores & vlcerat, neruos adiuuat, vnde confert eorum frigiditati, vnde aliquod oleum valens ad hoc accipitur in puluere castorei, & succo anacardi si inueniatur, quia raro inuenitur succus, quin sit desiccatus, & fricẽtur nerui, videlicet, anacardus vt dicunt quidã est pediculus elephãtis, quod falsum est, imo est fructus arboris calidus & siccus in. iij. & in. iiij. gra. in hoc electario, & in præcedenti est basis aloe.

De pilulis cochijs.

Pilulæ cochiæ sunt optimæ, purgant phlegma à stomacho, & à capite, & ideo contra passiones capitis valent, cõtra hemicraneã, vertiginem, & epilepsiã, & breuiter contra abundantiam phlegmatis in capite, & valent contra elephantiam, dosis earum est vsq; ad. ʒ. iij. habent enim in se tria, diagridium, colocynthidẽ, & aloe, conficiuntur cum succo solatri, quia sua frigiditate reprimit acuitatem medicinarum, aut cum aqua infusionis tragacanthi, quia prohibet excoriationem intestinorũ contra diagridium, & aloe, quia aloe nocet stomacho, & hepati ponuntur in illis pilulis confortãtia stomachũ & hepar, & patet.

E Pilulæ Rogerij sunt multum bonæ ad purgationẽ stomachi, & capitis de phlegmate, vnde multũ visum acuũt, consumẽdo materiã venientem ad oculos, vnde si aliquis conquererẽ de capite, & visus debilitate, pp̃ter phlegma, euacuarem illud cum pilulis cochijs, & pilulis Rogerij, postea purgatione facta darẽ pilulas rogerij de quarto in quartum diem sine obseruatione diętæ ad residui consumptionem, fortificato patiente post euacuationem, vt post quindecim dies non dentur pilulæ. In pilulis. n. rogerij sunt digerentia & consumentia phlegma, & si ex eis medicinis, quæ cadunt in eis fiat puluis, sine laxatiuis, bona est ad visum clarificandum.

De pilulis rogerij.

An artificiale sit acuere electaria.

HAbito de euacuatione, & quia electaria solent acui ad laxãdum. Ideo solet quæri vtrum electaria acuere sit artificiale, & videtur q̃ sic. Primo quia hic est vsus communis, cum scamonea. n. acuitur diacitonitẽ & oxy. Item medicus est naturæ minister, ergo malitiã quam medicina infert naturæ debet auferre meliori modo quo potest. Sed malitia medicinæ, & eius horribilitas meliori modo quo potest aufertur, ergo &c. Item Auic. cap. de syrupo acetoso dicit, q̃ abominatio medicinarum ẽ causa, quare ponitur plus in eis de zucchαro aut minus. Illud. n. quod medicinæ abominationem tollit, artificiale est iungere cum medicina, sed electariũ eius abominationem aufert, ergo &c. Contra, medicina debet remanere in stomacho, vt attrahat humorem ad stomachum ibi quieta manens, sed electarium propter sui dulcedinem, & caliditatem, etiã ab alijs membris attrahit, & sic operationem medicinæ impedit, nullum tale est artificiale cũ medicina adiungere, ergo &c. Item Gal. in fine acutorum dicit, q̃ duæ contrariæ medicinæ non debent simul admisceri. Sed electarium est contrariũ medicinę ipsum acuẽti, quia electarium est aptum natum trahi à membris, & est eis multum amicabile. Et medicina cum sit odiosa mẽbris, magis nata est ab eis expelli q̃ trahi, ergo ex complexione horum duorum fiet nocumentũ, & impedimẽtum.

G Item medicina laxans & alterans sunt contrariæ, ergo non debent simul commisceri, sed electarium alterat & medicina laxat ergo &c.

Solutio, dicunt quidã q̃ non est artificiale acuere electarium, quia medicina attraheretur per accidens, licet cum electario, sicut ad interfectionem vermium videmus, q̃ primo datur res dulcis, vt serum, & propter sui dulcedinem attrahitur illud, & postea succus amarus latitans sub illo dulci, & per hoc vermes interficiuntur. Similiter est hic, q̃ medicina venenosa cum electario mista attrahitur cum electario, quæ membro nocumentum inducit. Sed ego dico, q̃ aliqua est artificiale acui, & aliqua non acuere, illa electaria quæ stomachũ respiciunt est artificiale, vt diacitonitẽ, sed acuere illa quæ mẽbra remota respiciunt, vt plirim & similia, non est artificiale, quia tunc cũ eis attraheretur medicina ad mẽbrum, cum. n. acuitur electarium respiciens stomachũ, vt diacitonitẽ auidum à stomacho recipitur, & retinet, ita q̃ operationem suã, remanendo in stomacho potest medicina facere, nec ab alijs membris rapitur, siue attrahitur, quia electarium per medicinæ acuitatem corrumpitur, modicum enim fermenti corrumpitur magnam quantitatem pastæ. Iste modus exhibendi inuentus fuit propter medicinæ horribilitatem, & propter delicatos non potentes accipere per se, quia illam abhorrent valde, & sic patet solutio ad primum, quòd medicina non attrahitur à membris cum electario, quia medicina electarium corrumpit, sicut frumentum pastam, & ideo citius expellerent illud membra quàm ipsum attraherent. Ad aliud dicendum, q̃ duæ medicinæ contrariæ, quarum vna corrumpit aliam non debent cõmisceri, sicut aqua hordei, et secaniabin, sed sic non est hic, vnum facit ad euacuationem, & aliud ad remouendum medicinæ abominationem & malitiam, & propter hoc patet solutio ad omnia.

Solutio nis.

H

Per

Per quod acuuntur medicinæ.

Consequenter quęritur per quid acuũtur melius medicinæ, aut cum scamonea nõ cocta, aut cum cocta, & videtur ꝙ cum non cocta quia medicinæ acuunť cum scamonea vt laxent, sed coctio virtutem laxandi ab ea tollit, quia coctio est fortior ꝙ̃ contritio per quam suã vim amittit ſm Auic. maxime cum ignis sit fortissimum agens &. 4. metheororum, omnia sunt materia igni, ergo non debent acui cum scamonea cocta, sed cum cruda.

Item quod confortat malitiã medicinæ non competit. Sed coctio confortat malitiam scamoneæ cum coctio det ei acuitatem, vt patet per simile, quia coctio acuit lapidẽ, & calcem, & mel ergo similiter scamoneam. Oppositũ facit vsus cõmunis.

Solutio, dicendum ꝙ medicina aliqñ acuitur in principio veris, vt per totum annũ posit conseruari, & dari qñ volumus, & tunc cum scamonea non cocta debet acui, ne sua virtus debilitetur, neq; timeť de eius malitia, quia ꝑ diurnitatem tẽporis satis aufertur. Aliqñ autẽ acuimus medicinam, quæ non debet diu seruari, sed quæ post quatuor dies, aut post tres debet exhiberi, tunc cum scamonea cocta debet acui, vt sua malitia per partiũ subtiliũ ignearum ablationem reprimatur, & ideo etiam coquitur cum aliquo repressiuo malitiæ suæ, vt cum coctanis, vel cum aliquo tali, vt dictum fuit prius in sententia.

Ad primum contra, dico ꝙ coctio pauca & moderata non corrumpit proprietatem suę substantiæ. s. scamoneæ, sed immoderata corrumperet, neq; coquitur ita ꝙ ĩmediate ab igne calefiat, quia coquitur in folijs caulis, aut in pasta, aut in coctano in furno, leui igne, vel calefacto,

Ad aliud dicendum, ꝙ actio calidi ſm Auic. dupliciter acuitatem inducit, vno modo propter partium terrestriũ ignitionem, sicut in lapide & calce, secundo modo ꝓpter consumptionem partium aquosarum & humidarũ existẽtiũ in re, & sic in melle acuitatẽ inducit cõsumendo partes quę sunt in eo, qa in eo est multũ humiditatis. quod consumitur in eius decoctione. Sed scamonea non habet partes terrestres tales, aut aquositatem quæ debeant cõsumi, sed quasdã subtiles igneas acutas, quę euaporant, & cõsumũtur in decoctione, ideo nõ acuit eã, sed eius malitiã aufert.

Consequenter quæritur vtrum medicina secessiua debeat acui, cum lapide lazuli, & videtur ꝙ non, quia nihil secessum impediens, & ad oppositum medicinam trahens debet acuere medicinam secessiuã. Lapis lazuli est huiusmodi cum sit vomitiuus, ergo &c.

Item nihil ĩpediens opationẽ medicinæ secessiuę debet eã acuere, sed lapis lazuli impedit opationẽ medicinæ secessiuæ, qa cõprimẽdo facit medicinã citius descendere ꝙ̃ deberet à stomacho & intestinis, in quibus manere debet, vt attrahat humores, ergo &c. Oppositũ facit cõis vsus.

Consequenter quęritur quare medicina acuať, & quare non datur acumen per per se & medicina per se. Si dicatur, ad hoc acuitur, vt illa medicina in pauca quantitate posit attrahere acuata sicut non acuata in magna, ergo tunc debet dari acumen, quia in pauca quantitate laxaret magis ꝙ̃ medicina in magna.

Solutio ad primam qõnem, ego dico ꝙ medicinæ quæ danť ad euacuationẽ melancholiæ, siue dentur in liquida substãtia, siue in puluerizata bene acuunť cũ lapide tazuli bene loto in aqua, vt ꝑ illã ablutionẽ sordities ꝑ quã erat vomitiua auferať, vnde debet ablui in aqua, & postea remoueri illa aqua & ĩponi alia, & sic deinceps quousq; clara, & sine sapore exeat, & debet sic acui, primo debet exhiberi medicina in mane in liqda substãtia, & in sero in pulverizata, tũ patiẽs ierit tribus aut quatuor vicibus ad sellam, debet postea administrari lapis lazuli distẽperatus in syrupo vio. vel aliquo alio. Et tũc iuuat medicinã in attrahẽdo, & ipsam festinat, ne ei noceat, & tũc nõ nocet in illa opatione, qa nõ facit medicinã citius descẽdere ꝙ̃ feceriť suã opationẽ, qa non datur simul cũ ea sed prius, nec vomitũ inducit cũ sit ablutus, & sic patet solutio ad obiecta.

Ad secundam quæstionẽ dico, ꝙ non debet dari medicina ꝑ se, nec acumẽ ꝑ se, sed vnũ cũ alio, cã est, quia in medicina laxatiua duobus indigemus, primo vt in stomacho remaneat sufficiẽter ad hoc, vt ad actũ posit reduci, & in intestinis suã opationẽ facere, ibi remanens, secundo vt sufficiẽter posit trahere, vnũ deficit ĩ acumine. s. remanẽtia sua, qa ita est odiosum stomacho, vt nõ posit remanere, vt suã opationẽ faceret, imo añ tꝑs expellit à stomacho. Secũdũ deficit in medicina non acuata, quia debilis est virtutis in attrahẽdo, vt ergo posit remanere, & attrahere fortiter, vtrũq; poniť, & nõ vnũ ꝑ se, nec aliud per se.

Diascene diciť, eo ꝙ est ibi plus de scena ꝙ̃ de alijs speciebus, valet proprie melancholicis, maniacis, cardiacis, tristibus, tota confectio est lib. i. &c.

Electarium de succo ro. ab eodem succo dictum expertum contra guttam arteticã ca. choleram rubeam purgat, & conualescentibus ab infirmitatibus. s. tertianis, quotidianis, purgat sine molestia reliquias malorum humorũ, educit potenter quæ remanserunt &c. *De electario de succo rosarũ.*

Electarium dulce. ℞. rof. cinna. zingi. melã. ana. ʒ. vi. zuc. ʒ. v. sand. alb. & ru. ana. ʒ. iij. hermod. esulæ, ana. ʒ. i. diagridij, turbith, ana. ℥. i. & . i. zucchari, mel quãtũ suf. *De electario dulci.*

Pilulæ de mastice & aloe. ℞. aloe. ℥. ß. masticis. ʒ. ij. caryophyl. rof. ana. ʒ. i. turbith, diagridij, ana. ℈. i. confice cum succo fœnicu. dosis est. ʒ. ij. potẽter visum clarificať. *Pilulæ de mastice.*

Pilulæ de quinq; generibus myrobala. ℞. omniũ myroba. agarici, diagridij &c. *Pilulæ de qnq; gñi.*

Quæ venæ sint aperiendæ in phlebotomia.

Superius inquisiuimus septẽ conditiones circa phlebotomiam. Adhuc duo videamus quantum spectat ad istam lectionẽ. Quorum primũ est, quæ venæ debeant aperiri in corpore humano in phlebotomia. Secundum est, de inspectione sanguinis post phlebotomiã, quomodo cognoscimus vtrum sit bonus, vel malus.

Et circa primũ sic procedo, in phlebotemia aliqñ aperiuntur venæ aliqñ arteriæ. In apertione autẽ arteriæ est timor, & huius causa potissima est nimius fluxus sanguinis, qui duplici de causa habet fieri in phlebotomia, vna cũ est caliditas sanguinis arterialis, calidũ. n. est facile mobile, arteriam dilatãs & aperiens, ideo iuuat multum ad euacuationẽ sanguinis in phlebotomia arteriæ. Secũda causa est arteriæ mobilitas, ideo in ea tardius curatur, quia vulnera non curãtur nisi quiescãt, & quia mouetur consolidari non potest. Prodest tamen tripliciter, vno modo cũ est in corpore sanguinis subtilis abundãtia, & qñq; vaporosi, & qñq; calidissimi. Sanguis. n. subtilis, ex quo spiritus, & calor naturalis fiunt, in arteria habitat. Item vaporosus sanguis in ea arteria habitat, & sanguis sanguineus in venis ſm Auic. Item calidissimus, quia à corde efficitur & digeritur, quod est calidissimum membrum.

Quæ venæ sunt phlebotomandæ.

Item venarũ apertio est in multis mẽbris, aliqñ in brachio siue in magna manu, aliqñ in parua, aliqñ in pede, aliqñ in naso, aliqñ in fronte, aliqñ in labijs, aliqũado in lingua, siue in palato, aliqñ in angulis oculorum versus frontẽ. Item in manu maiori, quę est ab ascellis vsq; ad cubitũ sunt quinq; venę aperiendę ſm Raf. in. vij. Almã, & ſm Auic. in. i. Vna vocatur cephalica, quę est capitis. Secunda basilica, quæ est hepatis. Alia mediana, siue cardiaca, siue nigra ſm ꝙ vocatur ab Auicen. siue matrix. Quarta, ascellaris. Et quinta, funis brachij. In manu minori vocatur sceilem siue subascella, siue saluatella. Et in brachio, ſm ꝙ continet manum maiorem, & minorem sunt sex venæ aperiendæ, & vna quæ est in manu minori aperienda, quæ est inter medicum & auricularem.

In pede sunt, iij. ischiatica, saphena, & vena ischiatica poplitis.

Cephalica à collo & à partibus quæ sunt supra collum euacuat, & ideo in passionibus capitis valet, vt in hemicranea, mania, & alijs calidis passionibus, siue ex materia calida, vnde ipsa incipit siue oritur ab humero tendens

vecsus

versus partem sinistram brachij.

Basilica immediate euacuat à partibus sub collo, vt pectore, hepate, siue passionibus pectoris & hepatis valet vnde in pleuresi valet.

Mediana est inter duas, quarũ vna est in superiori parte brachij, & alia in inferiori, inter duo extrema, ista mediat. Basilica incipit ab ascellari, & tendit ad partem domesticam brachij ad curationẽ. Mediana est ramus vtriusq;, igitur mediana siue nigra est media inter istas duas tripliciter, in situ vt visum est, in compositione, quia ex eis componitur, sicut medium ex extremis, & vtriusq; est ramus, quia ex duobus ramis, quorũ vnus ab vna procedit, & alius ab alia componitur, & est media in euacuatione, quia vndiq; euacuat, & ab inferioribus partibus à collo, & à sub collo, & supra collum, vnde est vtilis toti corpori in euacuando, non vniuersalis, sicut quidam dicũt, quia à corde oritur, sed quia ramus basilicæ, & cephalicæ est, & quia cum volumus phlebotomare de basilica, & non apparet bene, debemus magis medianam quàm cephalicam accipere, quia magis cõuenit cum vtraq; quàm vna cum alia, cum sit ramus istorum & illa extrema.

Sceilem siue saluatella est vena quæ est inter medium, & auricularem tendens plus versus digitum medium, & illa aperiatur in dextra parte, siue in manu dextra in oppilatione hepatis, & in sinistra manu in oppilatione splenis, & quare hoc fit nescitur ratione ſm Auic. sed experientia, hanc enim inuenit Gal. per somnũ, sicut dicit, q̃ habebat in cura quandam patientem oppilationem splenis & hepatis, & somniauit se hãc patientem phlebotomare de illa vena, & sic fecit, & curata est. De illa fit phlebotomia ponendo manum in aqua calida quia subtilis, ideo vt incrassetur & dilatetur, ne vulnus claudatur citius debito, & vt sanguinis crassus subtilietur in aqua calida ponitur, quia remota est à corde &c.

Ascellaris est illa, q̃ posita est sub basilica, et illa apparet ſ ligatura brachij, & de illa est illud iudiciũ, q̃d de basilica.

Funis brachij est illa, quę est supra cephalicã supra os vicinũ siue alterius brachij versus partem syluestrem, & est idem iudiciũ de illa, & de cephalica, licet ergo ſm Gal. & Aui. in apertiõe venæ, sit euacuatio vniuersalis à toto corpore, nõ tñ ab oĩbus venis æqual'r, vt visum est, licet ergo à toto corpore euacuẽt, non tñ eis est timor æqualis, imo ſm Raſ. vij. Alman. cephalica est securior, basilica est magis timenda, & cardiaca adhuc plus est timenda, licet minus q̃ basilica ſm aliquos. Cephalica.n. est securior, q̃a nec iuxta eam est neruus, nec sub ea est arteria, sed sub cardiaca est neruus, & aliquando supra eam neruus subtilis, ideo timendum est ne incidatur neruus. Basilica est periculosa valde, quia sub ea est arteria, & iuxta eã est neruus, & musculus, ideo cauenda est valde, supra venã ponitur arteria in interioribus corporis, quia est locus nobilior in exterioribus sunt venæ, vt melius prohibeatur à nocumẽtis ſm Auicen. in. i. Sceilem siue saluatella non est periculosa, sed tamen subtilis est, ideo vt appareat magis, & melius ponitur in aqua calida.

In pede sunt prædictæ tres venæ, & hę aperiuntur cum volumus trahere sanguinem, & ad partem inferiorem, & ad prouocationẽ menstruorũ. Et illa quę est in pollice, vel poplite ſm Auicen. magis valet q̃ saphena aut ischiatica, quia propinquior est matrici, ideo melius potest ab ea trahere. Saphena similiter à virga & testiculis & matrice medicinam id est sanguinem trahit, & ischiatica ab anchis, & renibus, & à membris, quæ sunt situata versus partem syluestrem melius trahit. Saphena à matrice à membris positis versus partem domesticam, licet enim sint rami venæ vnius ſm Gal. vi. aphoris. experimento sic probatur esse licet causa ignoretur.

In medio frontis est vna vena aperienda in antiquatis passionibus faciei, vt morphea, & impetigine, & scabie, & passionibus oculorum, prius tamen debet fieri minutio de cephalica vena.

E In naso similiter, sed in apertione vtriusq; debet collum ligari, & postea aperiri vna aut alia, post.n. ligationem colli melius manifestantur.

In labijs sunt venæ, quæ aperiuntur propter apã existẽs in ore, aut gingiuis, cephalica tñ prius minuta.

In palato sunt quatuor venæ, quæ si aperiantur valent fluxui rheumatis ad dentes in eis faciẽtes dolorem. Vnde quãdam mulierem curaui per hoc, quod habebat dolorẽ in dentibus ex fluxu rheumatis ad illum locum, primo tñ posuit repercussiua, & restrictiua fluxus, & nihil profuit, deinde mitigatiua, & nihil profuit, deinde maturatiua, & nihil profuit, postea feci eã minui de cephalica, & postea ego feci aperire illas quatuor venas & curata fuit, vnde hoc est bonum qñ materia fluxa est digesta, quia nisi esset digesta forte non curaret, & istæ venæ sunt manifestæ.

Itẽ venæ, q̃ sunt in angulis oculorũ versus frontẽ, illę aperiuntur in passionibus oculorũ, cephalica prius minuta.

F Illæ venæ, quę sunt in lingua, id est quæ sunt sub lingua aperiuntur in synanchæ, prius tamen cephalica minuta.

Venæ quæ sunt in temporibus inciduntur in hemicranea, & propter magnum capitis dolorem, & pro ægritudine capitis diuturna, & illæ sunt quas Hippo. & Auicē. vocant iuueniles, quarum abscisio reddit hominem impotentem generare.

Item in collo sunt duæ venæ, quæ vocantur gindem quæ minuendæ sunt in principio lepræ, tamen anhelitus angustatur maxime, vnde etiam in synanchæ impediente anhelitum valet hoc.

De inspectione sanguinis post phlebotomiã.

Consequenter videamus de sanguinis inspectione post eius extractionẽ, primo eius substantiã consideremus, vtrũ sit crassus vel subtilis. Si sit crassus aut spissus, ipse significat abundantiam crassæ materiæ, aut siccitatem, propter caliditatem consumentem humiditatem. Si sit subtilis, ipse significat indigestionem, & abundantiam humorum crudorũ indigestorum, si calidus, calidorum, si frigidus, frigidorum. Si sit vnctuosus, significat

G aut leprã futurã, aut nimiã pinguedinẽ. Lepram quia vnctuositas fit in sanguine ex calore forti ipsum in vnctuositatem conuertendo, quæ adurit sanguinẽ & lepram facit.

Item per saporem, si sit dulcis, signum est q̃ bonus est, quia signum est completæ digestionis, si amarus, abundãtiam cholleræ, si acris significat abundantiam melancholiæ, si insipidus, abundantiam phlegmatis.

Item per odorem, si sit fœtidus, significat humores fœtidos & corruptos, si aquosus, significat indigestionẽ, vnde est in eo aquositas aliqñ multa, quæ est in eo, vt trãseat per venas hepatis angustas, & illa debet habere colorem vrinæ quæ est superfluitas digestiuæ secundæ.

Item aliquando est in eo spuma, & ista spuma significat, si non causat ex ea sanguinis ebullitionem, aut ventositatem, ideo si non sit in eo spuma, bonum est.

Item per colorem debemus inspicere, si sit albus, dominium phlegmatis adusti est in eo, aut non adusti, vtrum

H adusti potest cognosci per viscositatem: quia tunc est viscosus, & facit viscositatem in eo adurens calor, sed aquosus phlegma naturale. Color bonus in eo est rubeus, tendens ad quãdam obscuritatem, quia purpureus color intensæ rubedinis, & clarus significat chole. ſm Gal. in primo de crisi. obscurus, sanguinem crassiorem.

Item aliquando est viridis, & significat completã adustionem, aliqñ liuidus, & tunc significat melãcholiæ abundantiam, aut spirituum mortificationẽ. Item aliqñ cito exit, & signum est, q̃ est subtilis, aliquando tardæ, & signum est q̃ est crassus, cum mediocriter, mediocris, aliqñ cito coagulatur, & est signum tunc q̃ est crassus, aliquando tarde, & est signum q̃ est subtilis. Item bonus sanguis debet esse diuersi coloris in suis partibus, in superiori parte rubei coloris, & versus extrema, quia ille est leuis, ideo ad locum superiorem mouetur, in medio rubeus non clarus, in fundo niger, propter melancholiam, quia sanguis

crassus melancholicus, in fundo residet,

Item per figuram potest cognosci, vnde accipias baculum in extremo rotundum, si non resistit, sed statim scindatur, signū est siccitatis, si resistat multum, est viscosus, si mediocriter mediocris.

De tribus electarijs laxatiuis.

HAbito de quibusdā medicinis, nunc dicamus quantum ad præsentem lectionem de tribus electarijs laxatiuis, & de duabus medicinis. Trium autem electarijs laxatiuis, & de duabus medicinis. Trium autē electariorum. Primum est diascene. Secūdum est electariū de succo ros. Tertium est electarium dulce. Duarum medicinarum. Prima est pilulæ de mastice. Secundda est pilulæ de quinq; generibus myrobalanorum.

Diascene est electarium laxatiuum propter scene, quod est in eo basis. Et est scene herba calidissima, siue calida & sicca, cuius folijs vtimur, purgat choleram rub. et chol. nig. & phlegma. Item confert scabiei, lepræ, quartanæ, & contra vitium splenis, & epilepsiæ, & syncopi, & contra hæmorrhoidas, & purgat melancholiam, & ideo purgat quēlibet humorem præter sanguinem. Si volumus purgare phlegma plus q̃ choleram, vel melancholiam, debet dari cum carthamo, aut cum semine vrticæ, si plus choleram, debet dari cum sero caprino, si plus melancholiam, cum decoctiōe epithymi, hæc sunt verba Halyabbatis. ij. practicæ de regali dispositione, dici ꝙ dosis eius est bene à. ʒ. iij. vsq; ad. vij. diascene euacuat melancholiā adustā, & non adustam, ideo confert melācholicis & maniacis, quia melancholia quæ est morbus fit ex melancholia non adusta, & cardiacis cum cardiaca debeat fieri ex fumis melancholicis ad cor eleuatis ex humore multo spiritus vitales inficientibus siue conturbantibus. Item tristibus, cum tristitia fit ex abundātia humoris melācholici spiritus obūbrantis & obscurātis, gaudium enim fit in luce, sed in tenebris anima tristatur, in isto est plus de scene q̃ de aliquo alio, ideo est basis. In eo est sericum combustum, sericum confortat cor, & materiā superfluam consumit, combustum plus consumit q̃ confortet, quia tamen non potest conteri nisi prius comburatur, ideo semper cum ponitur in medicinis, siue hoc fit ad confortandum, siue ad consumendum semper cōburitur, licet sua virtus semper minuatur in confortando. Ibi sunt lapis lazuli, & armenici qui melanchoiam euacuāt, sunt tamen stomacho, inimica, quia vim habent nauseatiuam, abluitur sic, ponitur in aqua, & illa cum sit immunda amouetur, deinde ponitur in alia aqua, & illa cum sit imunda amouetur, & ponitur alia quousq; aqua clara exeat, & sine sapore per quod significatur eius sordities esse remota, ablui ergo debet lapis lazuli, & lapis armenicus post suam puluerizationem, ozymum. i. semen basiliconis & crocus &c. ponuntur hic ad confortationem cordis, capitis, & spirituum, & cætera patet,

Et electarium de succo ros. fuit inuentum propter delicatos medicinam non potentes accipere per se, confert podagrę, ischiaticæ, ex causa calida quotidianis, tertianis, q̄ñ est tertiana non vera, quia cholerā euacuat reliquias morbi euacuādo, ibi sunt sex. s. succus ros. qui sua proprietate confortat stomachum ſm Serap. in. vij. & excoriationem intestinorū sua stipticitate reprimit, ideo reprimit malitiā scamoneæ. Præterea ibi sunt sandali propter hepar, & cāphora propter cor, quia non sunt nisi tria nocumenra quæ facit scamo. s. stomacho intestinis hepati & cordi, ideo inter omnia electaria, hoc est valde artificiale.

Electarium satis forte est quia in lib. i. ipsius sunt. ʒ. iij. scamoneæ, & illud est multum, ideo non datur nisi vsque ad. ʒ. iij. medici istud portant secum, & quādo medicina parum ducit, patienti dantur. ʒ. ij. vel circa, vt plus ducat, sed in eo est periculum dare sic post medicinā, quia vnus per huius medicinæ receptionem fuit ductus. l. vicibus. Istud electarium est bonum & securum, vnde vnus medicus magnus fuit, qui semper isto vtebatur, & nunq; dum posset dabat aliā medicinā, non tamen detur post fortem medicinā vt dictum est, licet non ducat tātum quātum cōpetit, qa ꝑ hoc medicina vigorata vltra modū duceret, & ideo eēt periculū, vñ melius eēt expectare, q̃ ita cito dare.

Electarium dulce est eiusdē generis, euacuat phlegma & choleram, & ideo contra tales morbos in quibus est vterq; humor valet, vnde valet arteticis, quia artetica ſm Auic. fit ex cholera ductrice, & phlegmate morbum generante & inducente, esula & scamonea sunt in eo basis, ibi sunt confortātia, rosæ & sandali, & similia, & euacuātia tria, vt hermodactyli, esula, & scamonea. Differt ab electario de succo ros. quia electarium de succo ros. choleram purum euacuat, ideo in tertianis puris, & veris competit, & aliud purgat choleram & phlegma, ideo in tertianis nothis competit, & quotidianis, sed quia electarium de succo ros. tantum choleram proprie purgat, ideo confert tertianis veris proprie, & etiam arteticis de materia cholerica, vnde dicit Nicolaus ꝙ competit contra guttam, choleram, & chole. rub. & purgat & conualescentes ab infirmitatibus tertianarijs & quotidianarijs, purgat sine molestia.

Pilulę de mastice, & aloe purgāt secure, & valde stomachum, cum est phlegma in eo contentum, acuunt visum cum debilitatus est ex fumis eleuatis à phlegmate contento in stomacho, aloe in eis est basis, mastix ponitur ad repressionem malitiæ aloes, qui confortat stomachum dosis earum est. ʒ. ij. sine acumine aliquo, & optime purgāt, caryophylli, ad stomachi confortationem, rosæ ad intestinorum confortationem, crocus ad confortādum cor, & ita reprimitur malitia scamoneæ, dātur secure ad euacuādum phlegma à stomacho, sine obseruatione diætæ.

Pilulæ de quinq; generibus myrob. i. de qnq; myrob. optimæ sunt ad purgādum cho. & phlegma & melācholiam à stomacho, & membris vicinis, & dosis est. ℥. ß. vel ʒ. vi. quia non sunt violentæ myrobal. in colatura bene dantur vsq; ad. ʒ. xx. in substātia sua, vsq; ad. ʒ. x. vnde bene do de istis vsq; ad. ʒ. xv. vnde accipio emblicorum, belliricorū, añ. ℥. ß. vniuscuiusq;, & ita. vij. ʒ. de illis, deinde alia prima puluerizata vsq; ad. vi. ʒ. & pono in decoctione primorum myrob. & deinde aliam decoctionem quā habeo valentem ad hoc, commiscendo cum illa decoctione, & totum simul do. Et tu dices ꝙ myrob. amittūt vim suam in decoctione, dico ꝙ non, moderata existente, licet non sint ita fortes. Rasis dicit in suis experimentis, ꝙ non debent dari in sua substātia, quia sua asperitate & siccitate pectori nocent, & sua stipticitate post laxatiua vehementer constringunt, vnde patientes post suam exhibitionem de his conqueruntur, & propter hoc cum his ponitur zuccharum reprimens eorum asperitatem nocentem pectori, & casiafistula, & tamarindi, ne constringatur ita fortiter, vnus est modus exhibendi quem ponit Rasis, accipiantur myrob. centum, & ponantur in aqua frigida, ita ꝙ sit aqua eminens bene per. iij. digitos aut. iiij. deinde dimittantur bene per. vij. dies in aqua illa, deinde auferatur aqua illa & ponatur ad solem desiccari, deinde aqua ponatur & dimittatur per. iiij. dies vel per. v. quod est melius, deinde iterum ad solem ponatur, & sic fiat donec albescant illi myrob. & exeat aqua sine sapore & clara. Deinde ista aqua quæ prius est extracta detur patienti, euacuat enim sine periculo, & sine malitia saporis respectu aliorum scilicet decoctione, vel in substātia.

De phlebotomia respectu pharmaci.

VIso de phlebotomia in se & absolute, nunc videndum est de ea respectu pharmaci. Et circa hoc quæritur, dato ꝙ vtrunq; competat, quod istorum est prius faciendum, vel pharmacia, vel phlebotomia. Et videtur ꝙ phlebotomia, quia sicut cognitio generalis præcedit specialem, ita euacuatio generalis, vel vniuersalis præcedit specialem ſm Gal. in multis locis, phlebotomia est euacuatio vniuersalis respectu omnium humorum, & specialiter sanguinis, pharmacia specialis respectu vnius, ergo

ergo &c. Item ſm Raſ. & Auic. prius debet fieri euacuatio vniuerſalis ꝗ̃ particularis, primo enim docent phlebotomare de cephalica, quę vniuerſaliter euacuat anteꝗ̃ fiat euacuatio de vena frontis, aut de venis, quæ ſunt ſub lingua, ergo &c. Item dicit Gal. in. vij. megatechni, ꝙ ſi inueniatur medicina, quæ ſcilicet curet morbum, & ſymptomata ſimul ipſa eſt melior ꝗ̃ ſi alterum tantum, ergo ſimiliter euacuatio eſt melior, quæ duo facit, ꝗ̃ vnum tantum, ſi vtroꝗ indigeamus, ſed phlebotomia eſt huiuſmodi, qa humores omnes euacuat, & non pharmacia. Sed euacuatio melior, & ſecurior eſt facienda prius ſm authores, ergo &c. Et tu dices ad hoc forte, ꝙ ſi humores ſunt ſubtiles, prius eſt facienda phlebotomia ꝗ̃ pharmacia, ſi ſint indigeſti, & viſcoſi, prius facienda eſt pharmacia, qa ſi phlebotomia daretur contra humores frigidos viſcoſos ſanguis frigidus, humidus, & viſcoſus remaneret paucus, qa euacuaretur in phlebotomia calor natnralis & ſpiritus.

Contra dicit Gal. xi. megatechni, ꝙ ſi ſit ſanguinis multitudo, & viſcoſitas, & oppilatio, & pharmacia indigeat, prius tamen eſt ſuccurrendum cum phlebotomia, ergo & in viſcoſitate & oppilatione corporis phlebotomia eſt facienda. Sed contra ſecuriora prius ſunt facienda, ſed pharmacia eſt ſecurior, cum minus debilitet virtutē, quæ maxime debet ſeruari à medico & reſpici, ergo &c. minor patet per Gal. xi. megatechni. minutio ſanguinis cæteris euacuationibus defectionem virtutis magis inducit.

Solutio. Auicē. ſic ſoluit illam quæſtionem lib. i. quia ſi indigeat patiens phlebotomia & pharmacia, aut æqualiter, aut inæqualiter, ſi inæqualiter, tunc ſuccurrendum eſt magis ei quo magis indiget. Si æqualiter, tunc diſtinguo, aut tu vis dare fortem medicinam, aut debilem. Si fortē, vt eſt helleborus, & eſt repletus patiens, cū indigeat pharmacia, facienda eſt prius phlebotomia, ne ex nimia humorum commotione venæ rumpantur, hoc dicit Auicen. Si debilem medicinam oportet dare, aut ſanguis eſt miſtus cum alijs humoribus, aut ſeparatus per ſe. ſi miſtus, tunc debet prius phlebotomari cum euacuat omnes humores, cum quibus eſt ſanguis miſtus. Si eſt ſeparatus, aut humores ſunt ſubtiles, aut viſcoſi, aut indigeſti. Si diuiſus & humores ſunt ſubtiles, debet prius fieri phlebotomia ꝗ̃ pharmacia, vt natura fortificetur exonerata cū indigeat euacuatione ſanguinis per hypotheſim, nec indiget multitudine ſanguinis tanta ad digeſtionem humorum ſubtilium, quantum ſi eſſent viſcoſi, & eſt facienda, quia eſt ſecurior ꝗ̃ pharmacia ſm authores, per hoc natura fortificata melius reſiſtit venenoſæ materiæ. Si humores ſint craſſi, viſcoſi, indigeſti, medicina debet præcedere, quia phlebotomia euacuaret ſubtile, & reſiduum incraſſaret. Breuiter ergo cum eſt æqualis indigentia phlebotomię, & pharmaciæ, & eſt abundantia humorum & ſanguinis, prius phlebotomia eſt facienda excepto vno caſu tantū, ſcilicet cum ſanguis eſt viſcoſus & humidus. Ad Gal. dicēdum, aut ipſe intellexit de inæquali abundantia ſcilicet quando ſanguis multo plus abundat, quod patet per eius intentionem ibi, quia de ſynocha ibi determinat, vbi eſt maior abundantia ſanguinis quàm aliorum humorum, & ideo tunc prius facienda eſt phlebotomia ꝗ̃ pharmacia propter humores putridos corruptos abundantes ibi.

Conſequenter quæritur, vtrum in febribus interpolatis competit pharmacia, & videtur quòd non, quia omne pharmacum eſt calidum primo aphò. Sed calidum adueniens calido facit ipſum furere, ergo cum in eis ſit calor nō debet medicina exhiberi. Item aut datur ante digeſtionem, aut poſt, non ante ſm illum aphoriſ. Digeſta medicari & cætera, nec poſt ſm Gal. i. interiorum. Natura non indiget medicinæ auxilio, niſi cum morbo magnificato nequiuerit dominari, ſed poſt digeſtionem natura dominatur quia ſm Gal. digeſtio non eſt niſi cum natura morbum vincat, ergo &c. Solutio. dico quòd datur in febribus interpolatis poſt digeſtionem materiæ, non ante digeſtionem materiæ. Ad primum dicendum ꝙ medici-

E na calefacit per ſe, & infrigidat per accidens euacuando malitiam cauſantem calorem ſiue febrem, quādo aliquid nocet parum, & iuuat multum, illud non eſt dimittēdum propter illud nocumentum, parum autem calefacit, & infrigidat multum.

Ad argumentum ſecundum, dico ꝙ cum natura in digerendo dominatur, non debet adiuuari ad digerendum poſt digeſtionem, tamen non dominatur aliquando in expellendo, quia expulſio eſt motus localis, & digeſtio alteratio, & motus localis eſt fortior ꝗ̃ alteratio. Et tu argues contra, ꝙ digeſtio quæ eſt alteratio eſt fortior, ꝗ̃ expulſio, quia expulſio fit in breui tempore, digeſtio in longo tempore, difficilius eſt digerere ꝗ̃ expellere, quia quod fit tardius eſt difficilius. Dico ꝙ expulſio fit citius, quia materia eſt obediens, & diſpoſita, vt expellatur quantum eſt de ſe, ſi virtus eſſet ſufficiens & fortis, ſed quia ille motus eſt fortis, ideo non ſufficiens ad hoc niſi adiuuetur, & digeſtio eſt ſuper materiam inobedientem, & indiſpoſitā,
F ideo tarde fit & paulatim, contrarias diſpoſitiones abijciendo, & conuenientes inducendo, ideo indiget adiutorio in expellendo, licet dominetur in digeſtione, quia virtus eſt debilitata per morbum præcedentem, & ex reſiſtētia materiæ morbi in digerendo.

Hieralogodion memphitum, hiera id eſt ſacra, logos id eſt ſermo, memphitum id eſt impedimentum, curat. n. impeditam locutionem ex quacunꝗ ſit cauſa, hæc omnes id eſt ſacras partes, id eſt cerebrum, ab omni impedimento liberat, linguam & quæcunꝗ cum ſit impedita ſanat, ſimplex vel laxatiuum datum, melācholiam & phlegma mirabiliter purgat, cum calida detur epilepticis, cum calida ſale & mulſa curat ſtomachos, & ſpumantes caducos & vertiginoſos, qui linguam ſibi mordent, cephalagicos, hemicraneos, & qui ita vexantur, ex capitis motionibus, vt videantur quaſi demonium habere, ſingulis menſibus, vt diximus, data, prodeſt autem hoc antidotarium ſine periculo, neꝗ vllas moleſtias accipientibus infert, decima
G pars cōfecta eſt lib. i. ℞. colocynthidis, interioris polypo. ana. ℥. ij. euphor. folij cotādij, ana. ℥. i. & ſ. & grana abſinthij, & myrrhæ, ana. ℥. i. & gra. xij. centaureæ, agari. amomi, cimini, anatis, folij, ſpicæ, ſcillæ, diagridij, ana. ℥. i. aloes, cimarum thymi, caſiæ, chamedryos, bdellij puriſſimi, ana. ℥. ij. & gra. xiij. cinnamo. opopa. caſtorei, ariſtol. rot. piperis albi & lon. & nig. croci, ſagapeni, petroſellini, ana. ℥. ſ. helleb. nig. & albi, aā. ℥. vi. mel quod ſufficit, dantur autē de eo. ℥. iij. mane vel ſero cum calida vel cum mulſa & ſale diſtemperata in modum caſtaneæ.

Hiera Ruffini, hiera id eſt ſacra, Ruffini ab authore dicitur, datur proprie ſcabioſis ex ſalſo phlegmate, elephantioſis, & ſerpiginoſis, curat vtraꝗ morpheam, cum aqua tepida datur. ſed ſi purgationem purgare volueris, adde, drach. ij. ſcamo. &c.

De phlebotomia per ventoſationem.

H SVperius viſum eſt de vniuerſali euacuatione, quæ fit per phlebotomiam, nunc videamus de magis particulari, quæ eſt ventoſatio. Iſta ventoſatio aliquando fit cum ſcarificatione, aliquando ſine ſcarificatione. Cum ſcarificatione quinꝗ de cauſis.

Prima cauſa eſt, quia aliquando ponitur ventoſa ad reſtringendum ſiue diuertendum, vt ſupra mamillas apponuntar ventoſæ ad diuerlendum fluxum humorum ſiue menſtruorum, ſm Hippo. v. apho. & hoc dicit Gal. xiij. megatechni, ſi in ſanguinis fluxu de vulua in mamilla apponitur, ventoſa valet, & debet. ſ. caueri, vt ſcilicet apponatur in oppoſitum ſupra membrum habens colligantiā ad illud, aliter nihil faceret, & per hanc viam dicit ibidē, ꝙ in fluxu ſanguinis narium apponere ventoſam ſupra hypochondrium dextrum valet, & ſi à ſiniſtra ſupra ſiniſtrum, & ſi ab vtraꝗ ſupra vtrunꝗ.

Secunda cauſa eſt, vt attrahantur humores ab intra ſiue à profundo corporis ad exteriora, vnde Gal. xiij. megatechni, vnde ſcimus qa ventoſa ceteris fortius attractiuis,

quæ

Hieralogodion.

De hiera ruffini.

De vētoſa.

quæ interius sunt extra ducit, & apostema aufert durum præcedente tamen euacuatione vniuersali, maxime si corpus sit plenum.

Tertia causa est, vt per ventosam membrũ retineatur, siue reducatur ad loca propria, vt cum intestina cadunt inferius, appositio ventosæ supra ventrem retinet ea, & reducit ad locum proprium.

Quarta causa est ad dissoluẽdum ventositatẽ, vt in colica p hoc dolor cessat, vnde in quadã muliere accidit, ꝙ erat pinguis valde, propter quod sępe habebat colicã. Et quædam mulier alia accipiebat duas ollas strictas in orificio, & ponebat in vno magno vase ęneo ollas, & vas ęneũ ponebat ad ignem, demum panno lineo vẽtrem tegebat, & postea illas duas ollas calidas supra ventrem ponebat, & adhærebat ventri & sanabatur. In apostemate aut in materia intensa non conuenit ventosa in colica, nisi materia sit phlegmatica & ventosa.

Quinta causa est, qñ appositio ventosarũ fit ad doloris mitigationẽ, & tunc in colica passione fit generaliter hoc modo, siue hoc fit ex apostemate, siue fit ex materia cholerica, siue ex phlegmate, siue ex vẽtositate &c. Vnde Gal. in. xiij. megatechni capitulo. iiij. aliquãdo curamus dolorem existentem propter fumositatem intestinorum cum ventosa ignea, & ita valet ad dissoluẽdam ventositatem, & per consequens ad curandum, si sit causa ventositatis, & ad dolorem mitigandum, si sit ex materia alia, licet nõ curetur perfecte, vt patet per Gal. ibidem. &c.

Aliqñ autem fit ventosatio cum scarificatione, quare autem fit ventosatio & nõ phlebotomia, triplex est causa.

Prima causa est, quia volumus euacuare à mẽbro vno & non ab alio, & ideo fit vẽtosatio, & non phlebotomia, quæ à toto corpore euacuat.

Secunda causa est, quia virtus est debilis, aut ætas incõueniens, vnde Rasis in. vij. ventosæ à paruis venis sanguinem trahũt, & ideo nõ debilitant sicut phlebotomia, quæ à magnis venis calorẽ, & multitudinẽ spirituũ euacuat cũ sanguine, ventosa aũt parũ de calore & spiritu euacuat.

Tertia causa est, quia intendimus euacuare sanguinem à membris ignobilibus, & non à nobilibus, phlebotomia autem principaliter euacuat à nobilibus, & à magnis venis, ventosa autem à membris ignobilibus, & à paruis venis immistis in membris, & ab extra venas, & hoc habetur ab Halyab. in techni. vnde docet ventosationẽ fieri propter talum, vt maxime fiat remotio à membris nobilibus. Loca autem in quibus vniuersaliter ponuntur vẽtosę sunt ista, in coniunctione colli, & capitis, inter cornua capitis. Et ista ventosatio habet locum cephalicæ, confert enim passionibus capitis, & membrorum in capite existẽtium, & dolori dentium, oculorum, aurium, præcedente tñ totius corporis purgatione, ne ad caput materia trahatur, & impleatur, & sic morbus augeat ẽm Gal. xiij. megatechni cap. prædicto, sed cauendum est ne assuefiat, quia assuete memoriam lædunt. Secundus locus est supra nucham puppis, & habet officiũ venæ nigræ, in coniunctione spatulæ cum collo, valet ad passiones faciei, vt impetigine, & in fœtore oris, sed posita supra spondiles habet officium basilicæ, & mundificat partes pectoris, est tamen nocens ori stomachi, & infert tremorem cordis, vnde in talibus non debet fieri, valet tamen tremori cordis ex repletione & cum calore, ẽm Rasim. ij. Almanso. Ventosæ sub mento mundificant faciem, impetigini conferunt, & in mandibulis patientibus aliquando ponuntur in renibus, & tunc conferunt passionibus membrorũ inferiorum, aliqñ in cruribus intra ad prouocationem menstruorũ hęmorrhoidarũ, ista enim ventosarum appositio melior est mulieribus ꝙ̃ saphenæ apertio, ad prouocationem menstruorum quia fortius attrahit à propinquiori.

Item differentia est inter ventosationem & phlebotomiam, quia phlebotomia sanguinem crassum euacuat, & ventosatio sanguinem subtilem, per hoc differt attractio per vacuum ab attractione per pharmaciã, quia pharmacia humorem certum, & determinatum euacuat & attrahit, sed vacuum subtiliorem.

Quando fieri debeat ventosatio.

POstea videamus quando debeat fieri ventosatio.

Primo dico, ꝙ in pinguibus non valet vẽtosatio, quia ẽm Ari. in animalibus sicut in fluminibus accidit, ꝙ canalia aliquando subtilia luto implentur, & tunc non sunt canalia, quia per ea non potest aqua currere, & postea luto euacuato iterum fiunt canalia, similiter est in corporibus humanis, qa quædã sunt venæ, quæ aliqñ non sunt canalia, quia carne & pinguedine replenẽ, & tũc per eas non currit sanguis, quia ergo in pinguibus sunt valde strictæ venæ, quæ carne aut pinguedine replenẽ, ideo non est in eis sanguis, & ideo ventosæ non attrahunt in eis nisi cũ magna violentia, nec attrahunt nisi sanguinẽ subtilissimum, & crassus per locum oppilatum transire nõ potest.

Item debes cauere ne exhibeas ventosas in principio mensis, quia humores sunt quieti, & ideo cum difficultate trahentur, nec in fine, quia illa quadra est frigida, & ideo non attrahentur faciliter, sed in hora media, quia tunc sanis sunt humores mobiles, nec sunt nimis frigidi. Item in hora diei tertia, quia tunc propter calorem pori aperiũtur, & sanguis in illa hora magis ad membra mouetẽ, ideo de facili trahitur ad ea & ab eis.

Item post balneum non debet fieri ventosatio, quia timendum esset ne fieret fluxus sanguinis nimius, nisi in casu. s. si sanguis sit nimis crassus, tunc sanguis ante ventosationem debet fieri subtilis per balneum sicut in phlebotomia dictum est in regulis de phlebotomia.

Differt attractio sanguinis per ventosas ab attractione per sanguisugas, quia sanguisugæ magis attrahunt à profundo corporis, ventosę autem à partibus superficialibus, debent ergo sanguisugæ apponi ad locum ubi uolumus attrahere à profundo humores,

Item anteꝙ̃ apponantur, debet locus fricari, ut fiat rubeus, & si non uelint adhærere membro, debet locus illiniri cum sanguine recenti, ut adhæreant, debet ergo locus fricari, aut lauari aqua calida.

De sanguisugis eligẽdis.

Debent eligi tales sanguisugæ nõ quæ sunt in aqua lutosa & turbida, & quæ sunt uirgulatæ, qa istæ sunt uenenosæ sanguisugę in colore similes lapidi lazuli, sed debent eligi, quę sint rubeæ tendentes ad colorẽ hepatis, quæ habeant duas lineas rubeas, aut tendentes ad quandã uiriditatem, quę habeant parua capita, & sint longę, graciles, in aquis claris manentes. Et si uelimus eas facere cadere debemus apponere sal, uel calcẽ, aut puluerẽ, siue cinerẽ circa earũ capita, & si post casum, quia cutem perforauerunt fluat sanguis, tunc restringendus est. s. cũ puluere tegulæ recentis & gallæ, & parũ de sanguine draco. tunc spargaẽ supra locũ ne restringatur. Item post casum earũ debet apponi uentosa, quia per sanguisugas fugit attractum de sanguine plusꝙ̃ exterius sit euacuatũ, debet ergo apponi uentosa, ut ille sanguis extrahaẽ. Appositio illarũ sanguisugarum ualet passionibus cutis qñ passio est profundata in cute. Item in istis sanguisugis quę ualent ad attractionẽ sanguinis sciendũ est, ꝙ debent esse famelicę, & hoc fit sic, quia prius debent in aqua per unum diem conseruari ita, ꝙ non comedant, uel si uelis plus conseruare illas pone in aqua illa parum de sanguine agni, uel huiusmodi, ut uiuant aliquantulum temporis, ualent ergo in impetigine, serpigine, & contra malum uulnus, & antiquum, prius tñ corpore euacuato per phlebotomiam.

HAbito de quibusdam electarijs laxatiuis, & de quibusdã medicinis, adhuc dicamus de duabus medicinis quantũ spectat ad præsentẽ lectionẽ. Quarũ prima est hieralogodion. Secunda est hiera Ruffini.

De hieralogodion.

Hieralogodion dicitur ab hiera qđ est sacra, & logos quod est sermo & impedimentũ, quia ualet ad impedimẽtum loquelæ. Optimæ. n. purgat phlegma & melancholiam. Helleborus alb. & ni. sunt ibi basis, in ea sunt multũ attrahentia, ibi est colocynthis, euphorbium, helleborus, scamonea,

scamonea, cocognidium, semen laureolæ, & est valde laxatiuum, unde laxat bene, sicut Helleborus, & licet helleborus sit ibi minus in q̃titate, magis tñ est ibi in virtute, ideo est ibi basis, proprietas eius est multiplex, helleborus duplex est. s. albus & niger. Albus facit vomitũ, q̃a leuior est: sed niger facit secessum. Helleborus al. est calidus et siccus in secundo habet proprietatẽ desiccandi, & incidendi, & corrodendi, & subtiliãdi. Corrodit carnem mortuã.

Quid helleborus.

De helleboro vtroq;, & sagimine forti, vel sagimine antiquo fit bonum vnguentum ad scabiẽ, leuiter incidit & subtiliat phlegma, & melancholiã euacuat, & cholerã, sed magis melãcholiam euacuat & cholerã, sed magis melancholiã. Confert melãcholiæ, epilepsiæ, maniæ, & monopagiæ, & habet malitiã quia mutat materiã in ventositatem, eã exoluendo mirabiliter, ideo facit dolorem capitis & stuporẽ, ideo docet Hip. cũ eo ponere daucium, petroselinũ, anisum, ameos, siler montanũ per quæ sua malitia aufertur. Accipiatur helleborus viridis, si inueniat, quia istud est bonũ, ponãtur in aqua calida radices paruę, quæ adhærent magnæ radici, & crassę quousq; possint scoriari, & remoueri sordities, demũ siccentur & puluerizentur, & cum eo cõmisceatur semen dauci, & semen sileris montani, anisi, ameos, carui, &c. si ponatur, et insigatur in radice vitis, vinum erit laxatiuum, albus helleborus magis est, niger tñ est magis calidus, mures interficit, si ex aliquo intincto in eo gustẽt, helleborus est ibi basis, & cõfert hæc medicina, & etiã hiera Ruffini passioni capitis, aliqui dicunt, q̃ debet dari in liquida substãtia, quod est falsum, sed in pilulis quia istæ attrahunt à remotis partibus, tales debent dari in crassã substãtia, ergo &c.

Hellebor⁹ mures interficit.

Hieralogodion est securissima ĩ scabie antiqua ex phlegmate & melãcholia, datur sine acumine, & si acuatur parum debet acui. Vsus dãdi eã talis est bonus, & securissimus, detur de hieralogodion. ʒ. ij. patienti in sero, deinde dormiat in mane vadat medicus ipsum visitare, & ipsum inueniet dormientem, & quasi stupidum, tunc habeat medicus decoctionem suã cum myrob. indis, & chebulis factã cum epithymo &c. vnde sunt ibi aliquę herbæ decoctæ habentes aspectum ad melãcholiam, quędã ad phlegma, illã decoctionem det in mane, tunc illud bene euacuabit, causa est, quia prima magnã fecit cõmotionem in humoribus, & isti humores sic commoti fortius à myrob. attrahuntur, vnde plus euacuant tunc quàm euacuaret vna fortis medicina.

De illa dedi semel. ʒ. ij. cum. ʒ. i. pilularũ aurearũ & ʒ. i. hierepicræ cuidã, qui sibi timebat de lepra. xx. sellas habuit, euacuatione facta à ventre habuit vomitũ materiæ viridis valde ad modum herbæ viridis, vnde vnã pintam & plus, & tendebat illa materia ad quandã nigredinem, lepra eius fuit palliata per tres annos, & postea apparuit.

Hieralogodion si ponetur cum musto in testa oui, & distemperet cum musto in aqua decoctionis artemisię valet ad prouocãdum mẽstrua p̃ pessariũ iniectũ, si cũ sanguine leporis hieralogodion distẽperet aut hiera Ruffini, quod est melius, & ex hoc fricetur locus morpheatus curatur.

De hiera Ruffini.

Hiera Ruffini est fortior, in sua. n. recepta sunt lib. ij. & sunt. ʒ. iij. hellebori, & illud est multum, in hieralogodion nõ ponuntur nisi gra. vi. tritici. xx. grana faciunt pondus vnius denarij, & sua recepta est li. i. & illa est minus q̃ duodecima, ideo est debilior q̃ hiera Ruffini, valet idẽ hiera Ruffini, quod hieralogodion nisi quia est fortior, & dicit ab hiera quod ẽ sacra & Ruffini, q̃a Ruffinus eã inuenit, attrahit phlegma & melãcholiã, istę medicinæ sunt fortissimę, & iõ nõ debet eas dare medicus nisi sit multũ exp̃t⁹.

An medicina attrahat materiã coniunctã.

QVæritur vtrũ medicina attrahat materiã coniunctã ipsius morbi, aut antecedentẽ, & videt q̃ cõiunctã, sm Ioãnitiũ materia coniuncta est qua præsente est morbus, & qua absente nõ est morbus. Illud ergo quod curat morbum, illã materiã siue causam abijcit simpliciter. Sed per medicinas laxatiuas aliquando curatur

E morbus, ergo per ipsa materia coniuncta euacuatur. Item à medicina humor trahitur à tota specie, sed eadẽ est tota species, siue proprietas in humore, quæ est materia coniuncta, & in humore quæ est materia antecedens, ergo si vnus potest attrahi & alius. Item Gal. in techni euacuare est totam materiam à corpore educere, sed non educetur tota materia morbi, nisi materia coniuncta morbi euacuaret & antecedẽs, ergo vtraq; materia euacuat.

Ad oppositum, medicina non attrahit, nec euacuat nisi digestum, digesta medicari & c. sed coniuncta materia nõ digeritur, ergo & c. minor patet, quia digestio est alteratio faciens cessare putredinem. Sed in materia coniuncta nõ cessat putredo. Illa enim in paroxismo consumitur & incidit, ergo &c. Dicunt quidam, quòd materia coniuncta non attrahitur à medicina, sed solum antecedens, sed illud est falsum generaliter ad minus in paralysi, cum non sit putrefactio, quare non potest attrahi illa materia coniuncta cum non est ibi causa, imo planum est, quod

F trahitur, & membrum in quo est læsio alleuiatur, & alleuiationem sentit. Et propter hoc dicunt quidam, quòd verum est in his morbis non in alijs in quibus est putrefactio. Sed contra, medicina est violentior in attrahendo quàm phlebotomia, sed phlebotomia in pleuresi vbi est putrefactio & febris continua euacuat materiã coniunctam febrem facientem, quia sm Hippo. ij. acutorum debet phlebotomari patiens quousq; sanguis mutetur à rubedine in nigredinem. Et dicit Gale. quòd cum nigrescit venit à loco passionato, ergo per pharmaciam potest materia coniuncta feb. euacuari.

Propter hoc dico, quòd materia coniuncta quantum est de se potest euacuari, tamen sua euacuatio impeditur, quia ante paroxismum materia mouetur ad locum mineræ à quo fortiter propter malam eius qualitatem attrahitur, & ad ipsum materia ex sua mala dispositione mouetur, ille autem motus impedit, ne à medicina attrahatur, cum sit propinquior aliquando mineræ quàm medicina,

G & materia antecedens ideo ad mineram mouetur, & non ad medicinam ante paroxismum. Duo enim sunt à medicina attractionem impedientia, vnum est fortis motus materiæ ad mineram. Secundum est propinquitas eius ad mineram, & non cessat paroxismus quandiu potest ab humore eleuari fumus potens corrumpere, & hoc est quandiu humor habet formam humoris, & ideo non cessat paroxismus nisi cum humor iam est quasi cinis factus, & incineratus per putrefactionem completam, & tunc formam humoris non habet, & ideo à medinina non attrahitur. Ratio autem eorum qui dicebant, quòd in febre materia coniuncta non attrahitur, est quia vident, quòd post acceptionem medicinæ in tertiana, aut in simili morbo patiens aliquando habet paroxismum vnum, & forte nihil plus, quod non esset, si materia coniuncta esset attracta, & vbi antecedens esset attracta haberet plures paroxismos, & ita rationem seu opinionem suam sic conseruabant. Ratio autem eorum qui ponebant, quòd mate-

H ria coniuncta non potest attrahi, est quia materia est putrefacta, & putrefactio mutat speciem, & ita humor putrefactus actu, non habet speciem humoris, ideo non attrahitur, sed hoc est falsum, & putrefactio cum est in statu ebullitionis non mutat speciem humoris, & tunc facit febrem formalem, sicut pomum cum in eo ebullitio inchoat, non amittit formam pomi, sed post incinerationem amittit formam, ita est in proposito, vnde humor in putrefaciendo habet formam humoris, sed completa putrefactione cum humor est putrefactus siue incineratus, tunc amittit formam humoris, & bene verum est, quòd non attrahitur, vt dictum est, neq; feb. tunc facit, nec est tunc materia coniuncta alicuius feb. nisi quintanæ aut nouenę. vt dictum est in lib. febrium. Ad argumentum in oppositum dicendum, quòd non est intentio, quòd digestio faciat cessare putredinem omnino, sed incensionem putredinis in materia, si sit in actu in putredine, aut

ad

ad putredinem futuram, ad quam est actu disposita à materia non actu existente in putrefactione, remouendo dispositiones disponentes materiam ad hanc putrefactionem, vt quod viscosum incidat &c. & in materia quę est in putrefactione actuali mitigat putrefactionem, & ita digestio cessare facit in materia putredinem in hoc, quod putredinem mitigat, vt dictum est &c.

An medicina debeat dari in statu morbi.

CONsequenter quęritur vtrum medicina debeat dari in statu morbi, & videtur ꝙ sic, quia medicus cũ sit minister naturæ ipsam in suis operationibus ordinatis debet imitari, cum ergo natura ordinate procedẽdo in statu euacuet, ergo & medicus. Item in primo interiorum, natura non indiget medicinæ auxilio, nisi cũ ipsa morbo succumbit, & hoc est in statu, quia in statu sunt symptomata in malitia vltima, quæ naturam multum molestant, ergo &c. Item cum natura non potest materiam expellere, ne vincatur, tũc debet medicus eam iuuare, sed hoc est in statu, ergo &c. Oppositum dicit Hippoc. in statu silentium habere melius est, dicit enim ꝙ diæta non debet exhiberi, de qua minus videtur ꝙꝫ de medicina, quia medicina est contraria naturæ cum sit venenosa, ergo &c. Dico ꝙ in statu non debet dari medicina, attamen sciendum, ꝙ duplex est status, quia vno modo distinguuntur tempora morbi à parte quantitatis rei euacuandæ, sicut in pleuresi, vnde in principio eius nihil, aut parum spuit patiens, sed in augmento plus spuit, & in statu maxime spuit, in declinatione diminuitur sputum, & iste status nõ est nequior horarum, sed est mitior ꝙꝫ principium, & ꝙꝫ augmentum, quia materia tunc est minus molestans, & minus malitiosa, ideo dicit Hippo. primo acutorum, ꝙ quanto plus spuitur, plus est dandũ de iure, vt confortetur natura ad illud expellendum, & non detur in principio, ne impediatur natura ad digerendum, & tamen in statu medicina adiuuans naturam ad expellendum, cum non est potens, omnino expellere, & leniens membrum, & habilitans materiam ad expellendum potest dari. Alio modo distinguuntur tẽpora morbi à parte symptomatum, & tunc dicitur principiũ morbi tempus in quo symptomata nõ apparent, aut parum, & cum augmentantur augmentum est. Et status dicitur tempus in quo est vltimitas malitiæ symptomatum, & declinatio est tempus in quo diminuuntur symptomata. Et iste status est melior horarum, & in isto statu nihil est dandum, ne natura impediatur.

Ad primum, ꝙ medicus debet sequi naturam, verum est quantum ad locum per quem fit euacuatio, vbi repit natura ibi oportet ducere, & in quantum ad qualitatem materiæ euacuandæ. Vnde apho. 4. in pharmacijs talia educere oportet, qualia sponte venientia, & non quantũ ad tempus euacuandi, quia medicina eam impediret, & ab euacuatione materiæ desisteret, cum non moueat nisi mota, & eam debilitaret, cum sit venenosa & malam dyscrasiam generaret, cum sit calida.

Ad aliud dico, quòd ibi sunt multi defectus. Primo fallacia consequentis. Secundo fallacia figuræ dictionis. Nam nõ sequitur, debet iuuare, ergo tunc dicit iuuare. Vel sic dicendum, quòd debet iuuari nisi impediretur per illud, quod datur ad iuuandum, sed vt visum est impediretur per medicinam, & ideo maius nocumentum ꝙ iuuamentum faceret. Sed dicendum, quod illa autoritas maxime in medicinis alterantibus attenditur, & non in euacuãtibus. Ad aliud quod arguitur, quòd in statu morbi est medicina danda, quia natura tunc maxime laborat, quia tunc sunt accidentia vltimata. Dicendum ꝙ virtus animalis, quæ viget in lacertis & musculis maxime laborat scilicet passiue, & virtus naturalis est salua, & non laborat passiue, sed actiue tantum expellẽdo, & est fortior respectu materię ęgritudinis, cum iam illam vicerit, licet esset fortior in se, & ideo non indiget medicinæ auxilio.

A

An medicina sit danda die proximi.

COnsequenter quæritur vtrũ medicina debeat dari in die accessionis, & videtur quòd sic per Halyab. in techni in capitulo de causis. Item hoc idem dicit Auic. in. iiij. quia in quartana & quotidiana in die paroxismi debet fieri vomitus, qui est fortior medicina ꝙ secessio, ergo &c. Itẽ vna causa est quare materia melius attrahitur à medicina cum naturæ odiosa est, cum ergo in paroxismo magis sit odiosa ꝙ ante, ergo tunc erit maxime apta ad euacuandũ. Ad oppositum est Auic. dicens, ꝙ tunc est tempus quiescendi, & somnũ quęrendi lib. i. capitulo de phlebotomia. Solutio. multi medici dederunt medicinas in die paroxismi, vt magister Rogerius baro, & multi alij, vt inuenitur in practicis suis, sed non dabant fortes, sed debiles, & tunc dicebant, ꝙ medicina debilis erat danda, vt. 3. ʒ. hieræ picræ, & ratio per quã faciebant, erat ista, quia ſm Gal. primo de crisi, motus naturæ iuuat ad materiæ expulsionẽ, cum ergo in die paroxismi magis moueatur, tũc poterit faciliter expelli.

B

Sed cõtra, & per hoc ad illud respondetur, motus confusus, et incertus iuuat ad extractionẽ materię, sed motus ad certum non iuuat, quia tunc fit motus agitatiuus cum materia mouetur ad vnũ locum à natura, & à medicina trahitur ad alium. Sed in paroxismo est motus ad certũ vbi: ad mineram expellendam ad exteriora, & medicina adhæret stomacho, ergo &c. Istud credo ſm Auic. & Gal. ꝙ non debet dari medicina fortis in die paroxismi, sed debilis potest ſm Halyab. sed non hora paroxismi, sed ante horam, vt alleuietur paroxismus ſm Halyab. & Auic. in. iiij. dicentem hoc de vomitu in quartana. Et cũ dicitur ꝙ tunc facilius attrahitur, quia motus eius iuuat, falsum est, vt patet ex prædictis, quia motus ille intelligitur de quo loquitur in. i. de crisi, de materia furiosa, quæ non mouetur ad locum certũ, sicut materia faciens paroxismũ. Ad aliud quod arguitur, ꝙ tunc est materia magis odiosa naturæ, verum est, tñ non debet propter hoc dari medicina euacuans, quia diuertit naturam in illa hora, & ille motus ægritudinis eam debilitaret propter causam prædictã.

C

Theriaca magna Gal. theriaca dicitur domina medicinarũ Gal. quia Gal. eam cõposuit, facit contra grauissimas passiões corporis humani, epilepticis catalepticis, apopleticis &c. Theriaca diatesseron, de. iiij. rebus antiquit⁹ dicebãt, sed alij philosophi aliqd postea addiderunt, ꝓprie valet toxicatis, & canis rabidi morsibus, & alijs venenis, morsibus animalium detur cũ suc. mentæ, & super ipsum vulnus inũcta apostemata bonũ &c.

De euacuatione per clysteria.

SVperius diximus de euacuatione vniuersali, quæ fit per phlebotomiam, de quadam particulari, quæ fit per secessum, & per vomitum, & per ventosam, nũc videamus de quadam particulari euacuatiõe, quæ fit per clysteria. De qua dantur. xi. regulæ.

Regulæ de clysterib⁹.

PRIMA est, quòd omnia clysteria euacuãt materiam quæ est in intestinis.

D

SECVNDA regula est, cum clysteria expellant, et consumant ventositatem in intestinis contentam, ideo valẽt in passione colica, & maxime in colica ventosa.

TERTIA regula est, quòd clysteria valent in passionibus renum, & membrorum nobilium. In passionibus renum, quia intestina renibus vicinantur, & ideo à renibus inest dolor in intestinis ex passionibus renum, & est in eis ventositas quam clysteria expellunt quæ dolorem faciebant, ideo dolorem mitigant in renum passione, licet illam materiam non consumant, nec expellant. Similiter valent in passionibus membrorum nobilium, vt cordis, hepatis, quia expellendo fæces ab intestinis, intestina per vacuitatem suam attrahunt materiam contentam in membris nobilibus, & ita materiã contentã in eis curãt.

QVARTA regula est, quòd ſm Auicen. iij. lib. cap. de cura colicæ, non debent fieri clysteria acuta fortia, nisi post materiæ digestionem, quia cor & hepar debilitarẽt.

QVINTA regula est, quòd non debent fieri cibo crudo existente in stomacho, quia ille cibus attraheretur ad intestina ante sui digestionem, & ad hepar similiter attraheretur ante sui digestionem, & ideo non debet clysteriũ fieri, nisi post cibi digestionem, & hoc per longum tempus ipsis intestinis euacuatis, ipsa attraherent ad se cibũ indigestum secundum Auic. lib. iij. cap. de cura colicæ.

SEXTA regula est, ꝙ non debent fieri clysteria continue, imo debet fieri quies inter ea, ne per hoc naturæ multum debilitentur.

SEPTIMA regula, notandum ꝙ si clysteria non inueniant humorem contentum in intestinis, non attrahũt humorem à membris secũdum Gal. vij. megatechni, clysterium non transit vltra ieiunum.

OCTAVA regula est, ꝙ diuersimode administrantur ista clysteria, ſm diuersitatem membrorum patientium, unde si passio sit in renibus, patiens debet iacere supinus, & pedibus eleuatis debet clysteriũ dari, & per istũ modũ iacendi melius attrahit à renibus, & attingit ad eos, si in intestinis debet iacere pronus propter eandem causam.

NONA regula, ꝙ nõ debet fieri clysteria in tẽpore calido, sed aliquantulũ frigido, ne per hoc febris sequatur pp eorum acuitatẽ, & debent fieri ante cibũ, aut post multũ.

DECIMA regula est, ꝙ bonũ est, ꝙ ante clysteria fiat humorũ ebullitio siue cõmotio, qđ facit balneũ ante clysteria, qa melius attrahuntur ad intestina ipsis euacuatis.

VNDECIMA regula est, quòd non debent fieri clysteria cum patiens est infirmus, aut in intestinis, aut in ano, vt cum in eis est apostema, aut hæmorrhoides non competunt. Causa est duplex, quia primo patiens læderetur ab ipso clysteri. Secundo per clysterium fieret attractio ad locum passionis & doloris secũdum Gal. & ad ipsum non debet fieri attractio.

Secundum circa hoc notandum, ꝙ clysteria multis, & diuersis intentionibus fiunt. Nam aliquando fiunt ad mollificandum, vt vbi est fortis induratio fæcum, fiat clysterium mollificatiuum. Accipe maluas, bismaluas, herbam mercurialem, violariam, & decoquantur, cum istis addatur colatura furfuris, & parum salis &c. Item oleũ violatum, aut butyrum recens, aut sagimẽ porcinum. In hoc autem clysterio non debet esse sal, nisi parũ, si sit ibi, vt faciat ipsum citius descendere & expelli.

Aliquando fit clysteriũ ad mordificandum. Accipe absinthium, abrotanum, centauream, calamentum, origanum, & similia, & decoctioni istarum addatur parum mellis, & si vis purgare phlegma, addatur polypodium, & cum hoc plus ponatur de sale ꝙ in illo primo clysterio, quia non fit pro induratione fæcum, sed propter defectum choleræ, quæ ad ista intestina non delegatur ad expulsionem. Sed prima competit indurationi fæcum, & ideo maxime competit in colica facta ex fæcum induratione, quia eam curat.

Aliquando fit clysterium ad mundificandum, vt clysterium mundificatiuũ, vt in dysenteria, quia prius oportet vulnera mundificari, ꝗ ipsa consolidentur fiat ex rebus mundificatiuis, accipe lentes, hordeum mundatum, fabas, & coquatur, & in decoctione aquæ distemperetur mel, vel si vis, fac clysteriũ simplicius. Accipiat aqua casei. i. serum cũ melle, & injiciatur dictum serum cũ melle & coquatur, & si vis adde furfur triticeum cũ prædictis, & coletur, & colatura ista per clysterium injiciatur.

Aliquando fit clysterium ad consolidandum, & tale fit ex rebus viscosis, vt in dysenteria, accipe tragacanthũ, gummi arab. primo tamen accipiantur vitella ouorũ assatorum, & pistentur, cum oleo rosato distemperentur cum mucilagine psyllij, & cum aliquibus stipticis, & de galla, et aliquantulum de sanguine draconis. Si debilius vis facere, vitella ouorum assatorũ accipe, & distẽperentur cum oleo rosato, si vis facere fortius fac prædictum.

Aliquando facimus clysterium ad constringendum, quia intestina aliquando sunt ita debilia ꝙ non possunt

E fæces retinere, & tunc indigent stipticis constrictiuis. vt ex talibus fiat clysterium. vt rosis, acatia, hypocystide, galla &c. tragacantho, gummi arabum, si vis facere fortius, adde cum his folia quercus, & folia mespillorũ, istis etiam vtimur ad consolidandum, & non solum ad constringendum.

Item solent fluxus ventris curari per aliqua non constringentia, sicut per clysterium factum de sepo hircino, quod est quasi intestinorum lorica contra choleram calidam excoriantem, quia crassus est cito coagulatur & descendit ad intestina, ne cholera mordicentur & debilitentur, quæ confortata quantum in se est retinent, ne materiam aliunde recipiant, sicut prius.

Aliquando fit clysterium ad laxandum, vt clysterium laxatiuum & hoc dupliciter, aut in causa calida euacuando humores calidos, aut in causa frigida euacuando humores frigidos, vt phlegma. Si in causa calida, accipiatur malua, bismalua, mercurialis, decoctioni istarum addatur oleum viol. & detur cum electario de succo rosarum, aut electario dulci, aut casia extracta, & similibus distemperatis. si in causa frigida, tunc accipe calamentum, origanum, abrotanum, polypodium. Et si cum hoc phlegma à stomacho volumus euacuare, illi decoctioni addaẽ hierapicra, & si à renibus, addatur benedicta. F

De suppositorijs.

CONsequenter videamus de suppositorijs, aliquãdo fit euacuatio per supposito ria, & illa aliqñ fiunt lenia, vt ex sapone gallico, aut expinguedine porci, addendo parum salis & mellis, & succi mercurialis, & debent semper inungi in oleo viol. vel sanguine porcino. Aliquando fiunt fortiora, vt materia cõtenta in inferioribus euacuetur, vt si addaẽ puluis scamoneæ aut aloe, aut fel taurinum siue porcinũ, quia hæc mordicantia ab exteriori addita mordicant: sicut cholera ab interiori veniẽs.

De pessarijs.

G CONsequenter videndum est de pessarijs, quę dicuntur clysteria quæ aliquando ad matricis mundificationem, & menstruorum prouocationem aliqñ ad restringendum mẽstrua, & prius ad mundificandum. Ad menstrua prouocãda, accipias abrotanum, sabinam ru. maiorem artecicã, nigellam &c. Vel accipias trypheram magnã supra theodoricon, & formentur ad modum digiti parui, & si fuerit nimis mollis, addaẽ puluis nigellæ, quo facto inuoluatur in panno tenuissimo et ponatur in matricem. Aliquando autem fiunt ad restringendum fluxum menstruorum, & tunc debent fieri ex eis quæ restringant. vt acatia, hypocysthis, succus arnoglossæ, sanguis traga. gallæ, tragacan. gummi arabum &c.

Opiata nocumentum reprimentia.

SVperius visum est de medicinis laxatiuis quæ nocumentum inferunt ex sui malitia. Nunc uidendum est de opiatis, quæ eorum malitiam & nocumentum reprimunt, cum post ipsas exhibentur. Triplex est. n. nocumentũ, quod infert medicina laxatiua, humores enim facit fluere, qui commoti ad membrum debile venientes, ibi possent causare ęgritudines. Item mẽbra aperiunt, tertio ipsa debilitant. In opiatis est triplex remedium cõtra illud triplex nocumẽtum, qđ infert medicina laxatiua, ꝑ aliqua in eis contenta, habent. n. aliqua restringentia fluxum humorum. Item aliqua omnino cõstringentia mẽbrum rarefactum, vt stiptica, & aliqua quæ confortant membrũ vt aromatica confortantia quod est debilitatũ, & dicuntur ab ope, quia per excellentiam opem ferunt sine eo ꝙ nocumentũ inducant per aliquam maliciã quam habent laxatiuæ, sicut laxatiuę medicinę. propter hoc ab hoc per excellentiã dicuntur, aut dicunẽ ab opio quod recipiunt. & licet omnes opium nõ recipiant, aliquid tñ est in eis loco opij. inter quas est vna nobilissima opiata quæ dicitur theriaca magna in qua thrus est basis, siue trocisci facti de thro siue de carne thiri. Thrus est serpens qui inuenitur in calida regione, & est calidus & siccus, magis tamen H

De theriaca.

tamen calidus & siccus. Viperę siue thiri ſm Aui. & philosophum qui eodem modo loquuntur de hoc, debent capi in fine hiemis & in principio veris, sed non debent occidi, sed debent seruari vsque ad principium æstatis, & per hoc forte magis consumetur venenositas in eis. Illæ autē quæ sunt flauæ sunt malæ, & fœmina est melior quàm masculus, & est illa quæ habet plures dentes, sed masculus non habet nisi duos, vnum superius & alium inferius.

Item cornuta timenda est, quia timendum est, ne sit de genere serpentis, qui dicitur dipsas qui sitim facit, quia ergo nescitur distingui ab illa, accipiatur non cornuta, accipiantur ergo, quæ sunt colore, rufæ, nō varię, & quę sunt bene mobiles, caput leuantes bene, et illę quę morātur in locis humidis, & in litore maris, aut in lacunis, non accipiantur, quæ in locis altis, & in montibus sunt.

Item illę quę post abscisionem diu viuunt, quia signū est quod in illis sit multum de calore & spiritu, à quibus fluit sanguis multus, quia nō sunt ita venenosæ & malæ. Pars media recipitur remoto capite & cauda bene, ad mensuram quatuor digitorum, & in aqua dulci mundatur, & intestinis ablatis, & quod est in ventre, & similiter cutis earum, & decoquantur frusta decisa illius partis mediæ cum aqua aceto & sale, quousque ab ossibus separetur. deinde ossa abijciantur & præmatur caro, & humor in ea existens egredietur, & fiant trochisci ex ea, et ponatur in eis furfur siue aqua furfuris ad cōseruandum vt fiant trochisci. Isti sic confecti non possunt multū seruari, possunt tamen alio modo confici, et possunt conseruari per viginti an. Ille autem qui facit trochiscos debet sibi inungere manus cum oleo balsami, ne noceant sibi.

Item thirus habet hanc proprietatem scilicet ducendi superfluitatem ad exteriora. Vnde philoso. & Auic. dicunt quod cuidam ex comestione carnis thiri accidit apostema in collo plenum pediculis. Item Auic. i. cap. de venenis. dicit quod theriaca habet proprietatem attrahēdi suū proprium venenum, ergo per naturam thiri habet proprietatem contra venenum consumendo, quia thirus est calidus & siccus, et attrahendo ad se à corde ad stomachū venenum suum expellendo ad extrema, siue ad exteriora. Item valet theriaca contra venena, alia via scilicet naturam confortando sua forma communi resultāte ex constructione et fermentatione suorum componentium, per quam conuenit corpori humano, & cor confortant, quia cōfortatum, venenum expellit, & sic valet contra omnia venena generaliter, & per illam causam diuertendo uenenum à corde per suam formam communem, quā habet ex actione et passione suorum inuisibilium, per quam uirtutem confortat cor quantū ad suas operationes primas, facientes, ſm Gal. xiij. megatechni, valet melius recens quàm antiquata scilicet ad ea quæ facit thirus, sed quantum ad operationem, quam habet ex sua forma, melius valet antiquata ſm Auic. Theriaca est infans vsque ad septem mēses, & iuuenis vsque ad finem decem mensium in regione calida, & vsque ad finem viginti in regione frigida, & senex & corrupta usque ad finem quadraginta annorum in regione frigida, & vsque ad. xxx. in regione calida. Si sit bona iuuenis aut corrupta & senex potest sciri per hæc, accipiunt apothecarij caseum recentem & ponatur in extremitate casei herba ex qua inflammantur humores, et per hoc denigratur caseus aut citrinatur, & ex alia parte ponatur theriaca, si fugat ipsum, bona est, unde debet facere dealbare lac in illa parte in qua erat denigratum.

Item si faculue, id est gallo syluestri tribuat venenum, & per exhibitionem theriacę curetur, bona est et recens.

Item si cui rustico fuerit data medicina & iuerit ad sellas quinque vicibus, aut si habeat fluxum ventris, & cito per exhibitionem theriacæ restringat bona est. Hęc duo vltima ponit Aui. hanc composuit Andromachus, sed tempore suo dicebatur mithridatum, quia tantum valet quantum theriaca, nisi in receptione veneni, in mithridato & theriaca sunt eadem, nisi quia in eo non est caro thiri ſm G. in mithridato & sui sequaces addiderūt carnem thiri & vocata fuit tunc theriaca. Ista theriaca sublimior est medicinarum, valet contra passiones frigidas, sed non debet dari in passionibus calidis, siue ex materia calida, nisi hoc sit in dysenteria, tunc ibi competit in omni casu.

Item non detur nisi post materiæ digestionem, quia eā dissolueret, & non posset eam dissolutam consumere totam, cum sit multa & indigesta, & ideo non est danda nisi post materię digestionem, et euacuationē vniuersalem, ipsa enim materia, si esset multa & indigesta per eam dissolúta & non consumpta, posset ad aliquod membrum nobile fluere, & malum inducere, nisi in apoplexia, cum timeatur de morte subita, tūc potest dari ante materiæ digestionem & euacuationem, quia melius est portionem materiæ cōsumere, & aliam dissoluere, quàm mortem sequi, valet ergo in apoplexia cum vino distemperata, vel sic melius fit posito aliquo inter dētes: fricetur palatum cum ea, & totum corpus inungatur, quia aliquando in paralysim terminatur, stomatichis valet cum decoctiōe macis, aut nucis muscatæ cū vino data in isto vino, cum stomachatio fiat ex ventositate eleuata cum materia propter indigestionē asthmaticis & raucedini vocis cū sit ex materia uiscosa in pectore contenta cum succo liquiritię, aut si fiat ex materia rheumatica frigida descendente ad tracheam arteriam, quia resoluit materiam cōtentam in pectore, & fluxum rheumatis restrinxit, in sputo sanguinis non ex acumine sanguinis, sed fiat ex vitio putredinis venæ data cum ptisana vel cum aqua decoctionis balaustiæ vel galliæ &c.

Item in dysenteria cū decoctione hypocysthidos, aut galliæ, tragacanthi &c. contra lapidem renum cum decoctione saxifragiæ, vel milij solis, ad prouocationem menstruorum, & mundificationem matricis cum decoctione artemisiæ, aut rubeæ maioris, contra leprā cum decoctione mētę aut gentianę, quia superfluos humores cōsumit, & contra venena distēperata cū decoctione aristolochię, aut gētianæ, dosis eius est. ʒ. i. & illud adhuc est multum.

Theriaca diatesseron fit ex quatuor medicinis valentibus contra venenum, & ideo dicitur diatesseron, recipit myrrham aristo. gentianam, & baccas lauri, & fere valet contra venena sicut et prima, dosis huius theriacę scilicet diatesseron est. ʒ. ij. — *De theria. diatesserō.*

An in euacuatione crassorum humorum competat fortis medicina.

Circa istam lectionem quæritur, vtrum in euacuatione crassorum humorum cōpetat medicina fortis, & videtur quòd sic, quia medicina correspondet digestiuo, sed in eis datur digestiuū forte, quia valde diuretica, qa ſm G. in techni. medicinæ virtus debet esse eleuata in gradu eodē in opposita qualitate, ergo si illud est multū crassum quod debet digeri, illud debet esse valde diureticū, qđ debet digerere, ergo qđ debet euacuari.

Item in. iiij. aph. melancholicos purgare inferius vehementius, si ergo vehementer oportet melancholiam purgare. & crassus humor est, ergo &c. ſm G. quia crassior & glutinosior est. Item supra illum aphor. in. iiij. helleborus periculosus est sanas carnes habentibus, dicit G. quod forti infirmitati, fortis medicina correspōdet. Contrarium dicit Aui. iiij. lib. cap. de cura quartanæ, maxime in principio, quia subtile euacuaret fortis medicina, & crassum remaneret, & magis impingeretur.

Solutio. Medicina fortis dicit quadrupliciter. Primo propter locum à quo euacuat, vt cū à venis euacuat phlebotomia & non à magnis solum, & sic ſm G. ij. acutorū dicitur phlebotomia fortis euacuatio, quia cum violētia euacuat, vnde à pare talis modus euacuandi dicitur fortis. Secundo modo, quia cum violentia euacuat, vnde à parte modi euacuandi dicit fortis, & sic ſm Sera. in. vij. dicitur vomitiua medicina fortis, quia præiudicat attractio sua expulsiuæ intestinorū. Tertio modo dicitur fortis, quia humorē crassum euacuat. Quarto modo dicitur

fortis,quia euacuat multum, & de hac dicit Aui.iiij.li.c. de cura tertianæ non veræ.vnde dicit: ꝙ quædam est medicina fortis debilis,quædam est medicina fortis absolute, & quædã debilis absolute. Fortis absolute est:quæ humorem crassum euacuat, & multũ vna vice, & fortis debilis:fortis, quia euacuat humorem fortem ad euacuandum:debilis, quia paucum. Eodem modo dicitur morbus fortis,aut quia est ex materia crassa, & tũc competit inprincipio medicina, quæ humorem crassum euacuat: debilis tñ & parũ,quia aliter cõsumeret subtile et reliquũ compingeret,in fine competit fortis, post materiæ digestionem,quæ multum euacuat, & etiam multoties, debilis,quia melius esset euacuare per quinq; aut sex medicinas debiles,quam per vnam fortem valde:quę naturam multum debilitaret, & hoc vult Auic.in cap.prædicto.

Ad primum respondetur tripliciter, & primo sic. medicina euacuans respondet digestiuæ: verum est ꝙ illum humorem quē digestiua digerit, medicina euacuãs euacuat, non tamen oportet eodem modo, quia euacuatio non fit nisi materia digesta, & in principio non est digesta,licet forte ibi sit aliquid digestum,non tamen est digesta,quãtum ad suam portionem maiorem, vel si euacuat de indigesto,hoc est parum quia non obedit.

Secundo modo respondetur per interemptionem maioris,imo materiæ crassæ non respondet digestiuũ diureticum valde, nam secundum Gal. in passione renum & lapidis,non debent dari diuretica fortia in magna quantitate,vt eorum operatio sit fortis.licet valde subtiliatiua in pauca quantitate competant, quia ista consumerent subtile,& residuum putrefacerent. Et ad argumẽtum forte dicitur. ꝙ per se verum est ꝙ illi crasso respondent tantum,subtile per proportionẽ,tamen per accidens hoc impeditur,quia non subtiliaret,cum non sit calidum valde illud quod ita est subtile, quia tunc subtile euaporãdo residuum incrassaret, vt dictum est prius.

Tertio aliter dicendum,ꝙ verum est ꝙ fortis medicina respõdet digestiuo scilicet postquam opus suum compleuerit,& hoc est materia digesta, & non in principio.

Ad aliud dico, ꝙ morbus qui est fortis multum affligit,vnde indiget medicina forti à principio vsq; ad syncopim secundum Gal.qui dicit.quod non inuenit meliorem curam in materia furiosa, quàm illam in morbo forti,alio modo cõpetit, vt dictum est, & sic patet resolutio.

An in sanis competat pharmacia.

CONsequenter quæritur, vtrum in sanis competat pharmacia, videtur ꝙ non secundum Auicen.in.i. qui dicit. Caueat conseruator sanitatis ab omni re medicinali,ergo &c. Item causa curatiua non respondet corpori sanatiuo,sed conseruatiua, quia causæ distinguuntur secundum distinctionẽ corporum,sed medicina euacuatiua est species curatiuę ſm Gal.ĩ techni.ergo etc.

Ad oppositum est vsus.

Solutio. dico ꝙ sano non lapso non debet dari medicina,nec alterans,nec euacuans. Si vero sit lapsus, aut habet corpus mundum,aut non mundum : si mundum,tũc non competit euacuans,sed si competat hæc erit alterãs. Et tu dices ꝙ debet ei dari medicina euacuatiua ad prę̄seruandum,licet non ad curandum.vt si timetur de tempore æstiuo sequente multum calido, ne incurrat feb,ꝑpter generationẽ multæ choleræ, & in eo debes euacuare choleram:licet non abundet vt postea per tempus nõ fiat generatio choleræ superabundantis, imo fiat diminutio.& sic fiet temperamentum. Sed dico, ꝙ non debet dari medicina euacuans ad præseruandum, quia molestum esset humores euacuare necessarios. Sed melius est ei dare medicinam suam complexionem alterantem,ne plus debito cholera generetur.

Si habeat corpus immundum: tunc competit non sub ratione qua sanum : sed sub ratione qua præparatum ad ægritudinem,cum in eo materia morbi futuri existit:vnde non remouetur dyscrasia facta, sed fienda, & hoc est

E in præseruando. Vnde euacuatio materiæ corruptæ est species curationis, sed non corruptæ est species præseruationis,& sic patet solutio ad duo prima argumenta, & ad primam quæstionem patet, ꝙ dare hieralogodion,aut pilulas cochias in principio est malum, quia subtile consumerent,& residuum incrassarent.

Aurea alexandrina ab auro dicta, alexandrina ab Alexandro peritissimo philosopho, à quo fuit inuenta, proprie valet ad omne vitium pectoris et capitis ex frigiditate,& maxime ad omnem passionem rheumaticam : quæ à capite ad oculos,& ad aures , & ad gingiuas descendit, & ad omnem grauedinem omnium membrorum , quæ fit de eodem humore. xviij. pars confecta est lib.ij.℞.se. asari carpobal. hyoscyami ana.ʒ.ij.balsami,cinnamomi, folij.zedoar, zingi.costi,coralli,cassiæ trac. euphorbij,gasim,thuris,styracis cala.salmente,meu,cardamomi,seseleos,napi.i.semen sinapis,saxifragię,anethi,anisi ana.ʒ.i. ligni aloes,reub.reupon.aliptæ,casto.spicę,galangę,opo
F balsami,anacardi,masticis,sulph.viui , peoniæ , eryngij. ro.thi.acori,pulegij.aristo.longæ,gentianæ,corticũ mandragoræ,chamedryos , baccarum lauri , petroselini , se. rauistici,se.leuistici,se.rutæ,se.ameos,dauci,macropiperis,leucopiperis, xylobalsami , carui , amo.ana.ʒ.i.&.ß. auri,costi,argẽti meri, ambarum margaritarum,blattæ, bizantiæ,ossis de corde cerui ana.thuris,heboris,calamẽti aroma.pyrethri.ana.gra.ix.mel.ꝙ sufficit, det ad modum auellanæ eunti dormitum cum vino calido,febricitanti cum aqua tepida.

De compositione medicinarum.

VIso superius de modo digestionis & euacuationis: & quia euacuatio fit vt plurimum per medicinas compositas & etiã de ipsis hic determinatur. Ideo videamus modum compositionis.

Circa hoc tria habent videri. Primũ est videre causas propter quas est medicinarum compositio. Secũdum est ꝙ in omnibus est ponere aliquas medicinas pro fun-
G damento in medicinis compositis, quomodo cognoscemus, quid erit basis in medicinis compositis aut fundamentum. Tertium est videre causas ponderum medicinarum quare quædam in tali pondere ponuntur , & quædã in tali. Primum est de præsenti lectione.

PRIMA causa quare necesse est habere medicinã compositam ex pluribus simplicibus est:quia non erat aliqua medicina simplex sufficiens ad hoc quo indigemus secundum Gal.in techni. Si dyscrasia sit eleuata in decem numeris, oportet ꝙ exhibeatur ei medicina eleuata in decẽ numeris in latere opposito,et hoc nõ est reperire aliquando in simplici medicina habente respectum ad hoc , sed vna est eleuata in decem numeris & alia in.xij. & tunc ex commistione istorum fit illud quo indigemus , & hoc est medicina composita. Vnde Serapio. in.vij.cap.ij. dicit,ꝙ si talem simplicitatem haberemus : medicina composita non indigeremus.

SECVNDA causa est,morbi compositio quæ indiget
H medicina composita, vt feb. de materia frigida, quæ ratione materiæ indiget calidis , ratione formæ ægritudinis formalis indiget frigidis & humidis. Vel si morbus sit compositus ex cholera & phlegmate , nulla autem simplex medicina inuenitur:quæ sit calida & frigida , humida & sicca:ideo indigemus composita.

TERTIA causa, bene verum est ꝙ morbus simplex indiget simplici medicina,sed in simplici morbo indigemus medicina composita, non quia morbus sit compositus: sed quia volumus in hoc morbo opera plura facere & opera contraria, vt in apostemate consumere materiã fluxam , & materiam fluxuram restringere , ne fluat , in membro debili, in quo est morbus materialis indigemus materiæ consumptione, & membri debilitati confortatione,quod per simplicem medicinam non habet ita fieri,sicut per compositam.

QVARTA causa est, propter repressionem mali saporis:

poris: & acuti ipsius medicinæ, ne saporis horribilitas abominationem inducendo nauseam faciat, & per hoc contingat eam vomere: antequam compleat suã operationẽ & de hoc dicit Serap. c. prædicto. quod propter hoc quod aloe est amarum, cũ aromaticis conficitur, & per hãc causam cum opio castoreum, quod est mortificans, vt sua acuitas. i. excedens frigiditas reprimatur per quã erat mortificans. Et per hanc viam iubet Hipp. commiscere cum helleboro anisum, fœniculũ &c. vt consumant ventositatẽ quã facit, & eleuat hellebor⁹ commotionẽ faciẽdo ĩ humorib⁹.

QVINTA causa est, vt ex actione & passione simplicium medicinarum habeatur vna forma communis, quę cor confortet: & per hoc valeat ad omnia venenosa tam calida quam frigida, quod in simplici medicina non inuenitur: vnde est videre de theriaca magna, has causas ponit Serap. in. vij. cap. ij. Illæ tamen sunt causæ duæ quas ponit Auicen. lib. i.

SEXTA causa est, fortificatio vnius operationis qua indigemus in medicina habente duas operationes debiles, vt in chamæmilla sunt duæ operationes scilicet consumere & confortare, vtrunque tamen debiliter. Si autem indigeamus chamęmila ad alteram operationem faciendam, tunc admisceamus aliquam ipsam iuuantem: & sic in medicina composita sunt aliquando duæ medicinę basis: aliquando vna tãtum, & alia sunt suam operationem iuuantia, vt videbitur postea.

SEPTIMA causa est, quando volumus quod medicina operetur in locis remotis, admisceamus aliquid cum ea quod præseruet eam, ne corrumpatur & debilitetur intantum quod in locis remotis non valeat operari, & propter hoc secundum Aui. lib. ij. cap. i. admiscetur opium in theriaca, vt præseruet medicinas calidas, ne in prima & secunda digestione virtus earum corrumpatur, & propter hoc habetur ratio efficax, quod medicina in humorem potest conuerti, non tamen in membris remotis operãs, quia si in sanguinem conuerteret: sua virtus esset quasi amissa.

OCTAVA causa est, vt medicina penetret ad locũ certum, vnde cum auro & corallo & similibus, crocum admiscemus, vt faciat ea ad cor penetrare, quæ de se non penetrant: quia crassa & terrea, similiter cum camphora, quia sua frigiditate sibi impedit viã. & si obijcis sicut obijcit Aui. quod in morbo calido non debet admisceri crocus cum sit calidus: respondet Aui. quod cum venit ad cor à calore cordis comburitur & in fumum resoluitur, quo consumpto alia medicina natura iuuatur. Et quod hoc sit verũ, patet per Aui. dicentem in. ij. quod natura aliquando separat & discernit inter duas virtutes medicinæ: vnam respuendo & aliam eligendo, quæ quidem virtutes sunt compositæ in eadem re naturaliter, vt chamæmila, quod multo fortius poterit facere in composito artificiali.

NONA causa est, vt medicina quæ est valde diuretica cito penetrãs, & transiens, magis moretur in loco, in quo debet operari, ne nimis cito transeat: & ideo cum damus reubarbarum ad deoppilationem hepatis, simul cum eo admiscemus raphanum, quia raphanus de sua proprietate habet mouere humores ad os stomachi, propter quod est medicina vomitiua, & per consequens medicinã diureticam aliquantulum à suo transitu retrahit: ita quod fit quidam motus agitatiuus ex trãsitu & penetratione medicinæ diureticæ & retractione eius à raphano, propter quod non penetrat ita cito vltra, & ideo ibi remanẽs meli⁹ operatur.

DECIMA causa est, vt medicina ambigua ad duo opera, siue ad vnum opus in diuersis membris determinetur ad opus, illud in vno mem bro, & sic cum semine fœniculi & anisi quæ sunt indifferentia ad hoc vt deoppilent renes aut venas, cum volumus renes aut vesicam deoppilare admiscemus cantharides, quæ ducunt eas ad renes & vesicam, si ad hepar & ad venas admiscemus aliquid ad propositum valens.

Duo notanda circa medicinas compositas.

Primum, quod oportet scire quod medicina cõposita experta est melior quam non experta, & melius cognoscimus, quia medicina composita operatur duplici via. Vno modo per naturam suorum componentium, sicut diximus auream alexandrinã esse calidam & valere in passionibus frigidis à suis componẽtibus, et hęc operatio via rationis potest cognosci & experimento. Alia est operatio per suã formam resultantem ex fermentatione suorum componentium nobis ignotã, quæ sola per experientiam cognoscitur, quando ergo est experta medicina, cognoscitur quantum est vtrunque, quãdo non: nisi quãtum ad naturam suorum componentium tantum, & ideo aliquando credimus diuersas medicinas valere ad vnum, quia solum per experientiam ipsa componentia respicimus: quarum vna valet ad vnum, & alia non. Secundũ quod debet sciri est, quod in medicina composita fiat compositio ad vnum de rebus paucis. Vnde bonum est componere medicinam ex rebus paucioribus quam possumus: quia nescimus vtrũ vna aliam corrumpat. Vnde secundum Aui. in. ij. anacardi non debent commisceri cum carne thiri: quia ei⁹ operationem corrumpunt. Et hoc est intelligendum, quando componimus illam medicinam ad vnam intentionem vt dicit. vnde si volumus tãtum hepar infrigidare: melius est facere syrupum de scolopendria & endiuia cum aliquibus reb⁹ confortantibus & valde paucis, quam apponere multa, causa prædicta, vnde Auic. in. ij. & parum medicinarũ melius est quam plurium earum intentione vna. Si enim velles plures operationes facere, vt digerere, aperire, confortare, oportet plura aponere: sicut ipse fecit multoties. Pauciora. n. in vna intentione sunt meliora, in paucioribus enim via magis tuta, & hæc est summa de primo.

De aurea Alexandrina.

SVperius vidimus de nobilissima opiata, vt de theriaca: nunc videamus de alia: vt de aurea alexandrina. Aurea ab auro quod recipit: aut quia est preciosa & excellens in bonitate sicut aurum. Vnde est probata in multis passionibus.

Alexandrina ab Alexandro, qui eam inuenit, vel pro quo data fuit, valet ad omne vitiũ capitis de frigida causa solum, quia est multum calida. vnde detur si materia est phlegmatica vel melancholica, valet ad rheuma capitis ex frigida causa: prius tamen digesta materia rheumatica & vniuersali euacuatiõe facta. vnde nunquam debet dari fortis opiata maxime, neque debilis etiam, vt musa ænnea rubea, & similia sine vniuersali euacuatiõe, si corp⁹ sit plectoricũ, aut per pharmaciã, aut per phlebotomiã, aut per scarificationem, secundum quod meli⁹ expedit, quia opiata tria facit, habet enim virtutem constrictiuã per opium quod recipit: & constipatiuam & dissolutiuam: quia in ea sunt multa calida, vt per effectum patet: si ergo materia esset multa, faceret quod posset, quia non posset totam materiam consumere, sed illam dissolueret, & moueret, & sic rheuma augmentaret: neque debet dari in die sequenti post purgationem vniuersalem: sed secundo aut tertio post phlebotomiam post pharmaciam: tertio valet ad rheuma constringendum vniuersali purgatione facta, si fiant pilulæ de ea, ponendo tamen plus de mastice: & teneantur illæ pilulæ in ore aut sub lingua. Illæ pilulæ prohibent materiæ descensum, sic oculi vel gingiuæ, cum fuerit fluxus rheumatis ad ea, iuuantur, quia prohibent fluxum & dolorem cũ sit de materia frigida euacuatione præcedente. Similiter bonum est ad cõsumptionem humorum frigidorum vbicunque sint: sicut in passione capitis, hepatis, splenis, stomachi, pulmonis, post euacuationem tamen, nõ enim debet aliqua opiata dari: maxime vt mithridatum, theriaca magna, aurea alexandrina, nisi euacuatione facta.

Ista recipit multas medicinas de quibus videamus naturam earum.

Recipit asarum, quod alio nomine dicitur asarum baccarum, odorifera est, & est sicca vsque ad tertium, & est calida: sua tamen siccitas maior est quam sua caliditas. Illa est bona quæ linguam mordicat & boni odoris est: habet vim ape

De aurea alexãdri.

De asaro.

riendi, calefaciendi, subtiliandi, cōfortandi, abstergendi: vnde valet in passione splenis & hepatis, & maxime in deoppilatione splenis, in digestione crassæ materiæ: vnde fiat syrupus acetosus in deoppilatione splenis: & ponatur ibi asara, baccara, & capparis, & tamariscus.

Item valet si cum aceto emplastret̄ supra splen̄e: item prouocat vrinam: ponitur aut̄e hic in ista opiata ad consumptionem materiæ, & ad cōfortationem membrorū.

De carpobalsamo.

Carpobalsamum est fructus balsami. Balsamus autem est arbor parua quæ nascitur vltra mare: parua ad quantitatem duorum cubitorum ad plus: vnde proprie non est arbor: sed frutex: alio nomine dicitur oculus solis: quia sol eum videt: quia est in locis altis supra quæ sol ita radiat in tempore caniculari: scinditur, vt ab eo lachrymæ fluant, & colligitur sic, & dicitur oleum balsami, & dicitur opobalsamum, id est succus balsami vel lachryma, & quando per se dicitur absolute balsamus, pro succo intelligitur, proprer sui excellentiam. Cognoscitur autem sic sua bonitas: quia si ponatur in lacte gutta de illo opobalsamo, & coaguletur lac, est bonum, si nō, nō est bonum. Item si petat fundum in aqua positum. Item apothecarij sic experimentantur: ponunt de eo in naribus cum pollice vsq; ad coniunctionem nasi cum ore, et si cito penetret ad cerebrum, est bonum, vtimur eius ligno, & est xylobalsamum: & eius fructu: qui est carpobalsamum: & eius oleo, quod dicitur opobalsamum.

De ligno aloes.

Lignum est calidum & sic. plus adhuc semen eius, & adhuc plus etiā oleum istis duobus: habet oleum balsami vim aperiendi per suā caliditatem, & sua proprietate attrahit spinas, & tribulos à manibus & pedibus, dicitur à quibusdā ꝙ valet ad passiones oculorum. Illud forte non est verum generaliter, & ideo est malum facere de particulari vniuersale. Ex hoc enim accidit magnū nocumentum: sicut quidā qui cataputias in oculo posuit, quia quidā dixerat quod valebat ad hoc, & ita oculum amisit, vnde verum est, ꝙ valet ad pānum in oculo sub abstersione & apertione, non tñ valet in omnibus passionibus eius, lignum, eius & semen eius valent asthmati ex phlegmatica materia contenta in pectore, ipsam consumendo, prouocando vrinā: oleum eius educit fœtum mortuum, & os matricis mundificat, vnde præparat eam ad conceptum: si ex eo inungantur pedes quartanarij, & totum corpus, præseruat à typo. & aufert typum, si inungantur in typo. præseruat à venenis, & maxime à veneno scorpionum, quia illud venenum est frigidum &c.

De hyoscyamo.

Hyoscyamus est herba cuius semen est carisillaga, quidam est albus, quidam niger. Albus melior, est frigidus & siccus in fine tertij gra. Niger in quarto est frigidus & siccus: constringit, stupefacit, dormire facit, dolor̄e mitigat sensum mortificādo. vnde restringit fluxū sanguinis. Item m̄estrua restringit. Item si eius folia comedant̄, dormire facit homin̄e quasi ebrium, ration̄e perturbādo per fumos, quidā sedant dolorem oculorum cum eo & aqua ros. sed non est bonum, nisi timeamus plus dolorem propter sui acuitatem & vltimitatem, q̄ malitiam morbi.

De caryophyllis: & cinnamomo prius vidimus.

De opio.

Opium est succus papaueris: opium aliud thebaicum aliud egyptiacum, quorum vtrūq; est bonum, aliud quirinacum, quod dicitur asa fœtida, vel lasar, est frigidum in quarto, siccū in tertio, sic fit, capita papaueris scinduntur in æstate, caniculari tempore, & per hoc cadit succus ab eo: & ille succus ponitur ad solem & desiccatur, & tūc est opium, sedat tussim frigidam à rheumate descendente ad pectus stringendo rheuma, sed caueamus ne demus per se, sed cum castoreo: accipiatur parum opij & castorei & cinnamomi, tragacan. zingi. mirrhæ. fiant pilulæ & teneantur sub lingua: valent ad restringendum rheuma descendens à capite: valet etiam opium passionibus stomachi ex nimia caliditate, cętera patent.

De myrrha

Myrrha est gumma calida & sicca in tertio gradu: subtilis est substantiæ, habet virtutem consumptiuam mun-

E dificatiuam & conseruatiuam: consumit sufficiēter illud quod dissoluit: habet etiam vim conglutinatiuam, stomachum debilitatum & lapsum ex humiditate phlegmatica confortat. Item confortat dentes & confirmat, ne cadant, præseruat enim à corruptione & putrefactione, quę materia si putrefieret caderent dentes, fiat puluis ex ea & cinnamomo cum aqua ro. aut aqua rubi, aut aqua virgæ pastoris, ex hoc fiant pilulę et ex eis fricentur dentes cum necesse fuerit. vel accipiatur eius puluis solum, & ponatur in vino pontico, & ex his abluantur os et dentes: illud cōsumit materiam putridam phlegmaticam in pectore: vnde valet ad nimiam humectationem pectoris: prouocat vrinam & menstrua, & præseruat à putrefactione: vnde antiqui solebant corpora mortuorum inūgere ex myrrha vt diutiꝰ possent seruari, vnde dicitur quod Christus dominus fuit ex ea vnctus.

De cy[perus]

Cyperus est radix herbæ similis segeti, ca. & sic. & subtilis substātiæ. vnde habet vim diureticā: aperit sine mun-F dificatione, & est stiptica parū: confert frigiditati vesicę, siue debilitati eiꝰ ex frigiditate, istud est ei speciale: vnde prohibet distillation̄e vrinæ ex debilitate contentiuę virtutis i͂ uesica ex frigiditate, ualet ēt in frigiditate matricis.

De cas[ia]

Casia duplex est, scilicet, casia fistula, & casia lignea: de casia lignea videamus prius quid sit, ipsa est cortex arboris, cali. & sic. in tertio gradu, & subtilis substantiæ, est enim diuretica ex suis qualitatibus & substantia, confortans ex sua aromaticitate, cōsumptiua ex sua complexione vel qualitatibus suis. Ipsa enim ventositatem repellit & resoluit, vrinam prouocat et menstrua: vnde tryphera magna cum puluere eius educit menstrua, si detur in sero in vino in quo fuerit casia lignea patienti, vrinam prouocat & secundum Haly. stomachum confortat.

De cor[allo]

Corallus est lapis qui inuenitur in littore maris, quidā est albus & niger: & alius est rubeus. Rubeus est melior: et ideo per se ponitur, de rubeo intelligitur: frigidus est et siccus in secundo, et est stipticus, desiccat plus quàm infrigidet: abstergit ab oculis humiditatem superfluam, valet G contra fluxum sanguinis, sputum sanguinis. Accipiātur coralli tragacanthi. ana. ℥. i. fiat puluis & aliquo stiptico apposito. vt sanguis draconis. huiusmodi puluis eius cū camphora valet ad cor, confortat gingiuas, habet virtutes occultas. Dicit enim Gal. ꝙ pręseruat domum in qua est à fulgure. Item curat epilepsiam si collo suspendatur.

Item Aui. & Gal. dicunt quòd si suspendatur ad collum, ita q̄ attingat ad stomachum. aufert omnem dolorem stomachi, sed forte modo non ita: sicut neq; peonia modo habet virtutem quam solebat habere.

Circa istam lectionem dubitatur: viso superius de digestione & euacuatione: modo videndum est de duobus remanentibus scilicet de balneo & opiatis, quia de phlebotomia satis habetur in li.

An balneum competat ante exhibitionem medicinæ.

H Quæritur igitur de balneo vtrum competat ante exhibitionem medicinæ, & videtur ꝙ non. Corpora vbi quis vult purgare, oportet fluxa facere & vbi repit natura, inde ducere oportet per conuenientem regionem. Ex his duobus habetur ꝙ ante exhibitionem medicinæ oportet purgare materiam, & facilem facere ad currendum ad locum per quem medicina eam debet euacuare, & hoc vult Aui. cum dicit, ꝙ ante vomitum debent capi cibi pingues ad debilitandum os stomachi vnde materia melius recipiatur, sed balneū attrahit materiam ad locum contrarium loco, per quem medicina euacuat humorem, cum ad extrema corporis trahat materiam: & medicina ad stomachum, ergo &c.

Oppositum vult Auicen. fen. iiij. cap. v.

Iuxta hoc quęritur vtrum eadem die competat in qua datur medicina, videtur ꝙ non secundum Gal. iiij. apho. qui dicit quod balneum & somnus impediunt medicinā à sua operatione, vnde non debent inungi nisi velimus medicinam

medicinam in euacuando impedire. Oppositum dicit Auic. cum prædicto.

Tertio quæremus vtrum post medicinam competat, & videtur ꝙ non, quia post medicinam corpus non debet repleri illa humiditate quæ per medicinam euacuatur: sed balneum replet corpus humiditate accidentali, et illa per medicinam est euacuata, quia ſm G. ſupra illum aphor. ad helleboros &c. aqua humectat corpus humiditate accidentali: balneum autē est aqua: ergo &c. Contrarium dicit Auic.

Iuxta hoc quæritur in qua die magis competat.

Hæc omnia soluta ſunt, viſis regulis de modo operandi prius: dico ergo ꝙ cōuenit ante: & eadem die, & post. Ante duplici de cauſa: quia corpora vbi quis vult purgare &c. & illa corpora quæ debent præparari ſunt duo. ſ. corpora quæ habent euacuari: vt humores fiant curſibiles & labiles per venas de facili, & membra per quæ fit euacuatio, vt ſint lenita, & per ea humores lubricent: & aperta, vt pateat eis tranſitus, humores ſubtiliando, balneum etiam liquefaciendo fluere facit: etiam uenas mollificat: ideo conuenit aliquando per tres dies ante medicinam. Vnde Auic. in. i. ca. dicto. Qui debet per medicinā ſolui, balneum est intraturus ante ſolutionem, quia est præparans corpora, niſi aliquid prohibeat, & ꝙ illud est, vt vulnera apoſtemata, & hydropiſis: tunc enim nō competit, nec in morbis humidis humiditate accidētali: quia per balneum plus multiplicatur.

Ad argumentum in contrarium, dico ꝙ licet balneum in hora balneandi trahat materiam ad exteriora, qa humores liquefactos facit per corpus fluere, post balneum reuertuntur ad interiora, & hoc etiā vt dictum est mēbra præparat, vt poſſit materia fluere per ea, vt medicina in balneo non debet dari, licet ego dederim in vno caſu, ſcilicet cuidam dominę quæ habebat melancholiam, & nolebat accipere medicinam: feci eam intrare balneum & mitigata fuit, & libenter accepit, deinde feci eam ſtatim à balneo auferri, & poſt longum tempus ipſa fuit curata.

Ad ſecundā quæstionem respondeo & dico: ꝙ balneū habet duas facere operatiōes, vel tres. Prima est trahere materiā ad exteriora. Secūda est ſtringere ventrem, per hoc ꝙ illa materiā trahit ad exteriora, et tale ē vehementis caliditatis. Tertia operatio est calefacere non tn̄ fortiter. Dico ergo, ꝙ in tēpore calido nō cōuenit intrare balneum in hora ſolutionis neque in die: quia traheret materiam, & medicinam ad exteriora, & tu arguis ꝙ ꝑ hoc vētrem ſtringit. Sed in tempore frigido & in hieme anteꝗ̄ medicina moueat confert balneum: non tale ꝙ ſit attrahens ſed ſolum commouens materiā: & meatus aperiēs: iſtis duobus indigent humores frigidi cum craſſi ſint, & meatus ſint ſtricti per aeris aut temporis frigiditatem indigent apertione: propter quod non euacuarentur de facili niſi commouerētur, et meatus aperirent. Vnde Aui. non intret quis balneum poſt medicinam quod attrahit: ingredi tamen poteſt primam cauſam: ideſt tinā aquæ calidæ: balneum bonum eſt: & illud fit ad mollificandum.

Ad tertiam quæſtionem dicendum eſt: ꝙ poſt medicinam conuenit balneum vel æquiualens. vt ſtupha. et hoc propter duo. Vnum eſt vt membra per medicinam fatigata per balneum confortentur. Secunda cauſa: vt fumi ſubcutanei per medicinam eleuati ſcilicet à materia mala & à medicina euaporentur. Ad argumentum dicendum quòd balneum non replet venas et poros corporis: ideo non remanet diu humiditas illa accidentalis quam inducit, ſed per ſudorem reſoluitur et fumum: adhuc conuenit quòd membra ſunt per medicinam deſiccata.

Ad quartā quęſtionem dicendum eſt: ꝙ debet fieri balneum ante medicinā per tres dies: poſt medicinam vero in die ſequenti ſm Aui. dummodo tamē virtus ſit fortis.

Vltimo quęritur vtrum ſtupha melius ſit ꝗ̄ balneum poſt medicinam. Dicendum ad hoc: quòd ſi corpus ſit euacuatum à cholera aut à melancholia: & ſit illud corpus rarum competit balneum ſcilicet aquæ calidæ ad humectandum: quia tale corpus eſt valde deſiccatum per medicinam cum eſſet de ſe ſiccum: & quia corpus eſt rarum, balneum ſufficit ad euaporandum fumos, ſed ſi euacuamus humores humidos, aut corpus non ſit extenuatum: ſed pingue, carnoſum, & durę compoſitionis, & euacuata eſt materia frigida & humida: tunc ſtuphæ, quia fortiores & deſiccantes, meliores ſunt, quia tale corpus nō indiget tanta humectatione ſicut primum: ſed magis deſiccatione, ergo &c.

De modo compoſitione medicinarum.

Viſis cauſis compoſitionis medicinarum compoſitarum: nunc videamus modum compoſitionis earum. Circa quod tria habent conſiderari. Primum eſt, ꝙ in medicina compoſita plus ponitur de vna medicina ſimplici quàm de alia. Secundo, ꝙ ſit proprietas baſis ſiue radicis medicinæ compoſitæ, quia per hoc quid erit baſis in ea videbitur: Tertio quid cum radice debeat apponi, & quare ea cum radice apponuntur.

De primo dicendum ſm Aui. ꝙ non ad compoſitionem ſolum medicinarū compoſitarum oportet ſcire vniuerſalem virtutem medicinæ ſimplicis, ſed ſpecialem: vnde nō ſolum oportet ſcire ꝙ illa medicina ſimplex ſit calida vel frigida: humida vel ſicca. Sed in quo gradu frigiditatis &c. & virtutem eius propriam & operationem: vt ſciamus tantum de illis ſimplicibus medicinis apponere vt virtus communis quam quærimus ex tali compoſitione reſultet. Et de hoc dantur ſeptem regulæ.

PRIMA eſt: ſi medicina ſimplex eſt vehementis fortitudinis: parum de ea debet apponi, quantum eſt de iſta natura, & per hoc habemus cauſam quare de muſco & opio parum in medicinis apponitur. muſcus enim in pauca quantitate eſt magnę qualitatis et operationis, et opiū et talis medicina dicitur eſſe fortis, ideo ſufficit parum apponere ne in quantitate noceat, & operationes aliarum corrumpat: aut occultet. Sed ſi debilis: multum de ea apponitur vt chamæmila quæ in quantitate magna eſt paucæ qualitatis & operationis: ideo de iſtis eſt multum apponendum & hæc regula confirmatur per Gal. iiij. ſimplicis medicinæ dicentem. Tantum poteſt forte agens in breui tempore quantum poteſt debile in multo tempore, & econuerſo. Et ſimiliter ex hoc poteſt elici. ꝙ quantū poteſt forte agens in quantitate pauca, poteſt agens debile in quantitate magna, vel multa, & econuerſo.

SECVNDA regula eſt: quòd de illa medicina quæ habet iuuamēta multa, multum debet apponi: & dicitur habere iuuamenta multa medicina ſimplex: quæ pluribus ægritudinibus: aut pluribus membris cōfert, vt roſa quę ſua ſtipticitate ſtomachum & hepar confortat: & cor ſua aromaticitate, & omnia alia membra ſua ſtipticitate, & aromaticitate, & proprietate. Sed ſi haberet pauca iuuamenta: tunc aut eſt citæ operationis: & tunc quia nō multum de ſubſtantia ſua & virtute deperditur antequam ſuam operationem compleat: parum de ea eſt apponendum: ſi tarde multum de ea eſt apponendum, & ꝙ de medicina habente plura iuuamēta multum debeat apponi, poteſt probari per ſimile ſecundum Gal. in aphor. pueris debet dari plus de cibo quàm iuuenibus: quia nutrit & augmentat: ſed non facit niſi nutrire in iuuenibus. ergo ſimiliter erit de medicina quæ facit multa iuuamenta: qa debet dari in magna quantitate ſiue in maiori.

TERTIA regula eſt, ꝙ quādo datur medicina ad operandum in membrum remotum: tunc eſt de ea apponendum plus: quia multum diminuitur eius quātitas, & per conſequens ſua virtus in operando antequā ad membrū veniat ſi in membrum propinquum minus de ea eſt apponendum. Si enim detur medicina ad operandum in renibus in ſecundo gradu: & non detur niſi operationis in ſecundo gradu: non ſeruabiť gradus operationis: & ideo plus debet apponi quàm egeat membrum: eo quòd multum deperditur in via, vt ſeruetur gradus quo indigeť ad ope-

operandum in membro remoto: & hoc confirmatur per Gal. in techni. si complexio mala sit eleuata in quatuor numeris &c. & Haly. exponit &c.

QVARTA regula est: ꝙ si medicina sit nobilis operationis, quæ operatio est confortare membrũ nobile, plus de ea quantũ est de hoc: est apponendũ. similiter parum.

QVINTA regula est, ꝙ si medicina simplex inueniat sibi similem in medicina composita, parum de ea est apponendum: verbi gratia: si semen fœniculi debet apponi in medicina composita: & ibi sit anisum, apium &c. de quibus debet parum apponi: quia pauca quantitas medicinarũ simplicium similiũ ęquiualet multę q̃titati unius.

SEXTA regula est, ꝙ si medicina aliqua faciat nocumentum magnum vel iuuamentum paruum, parum de ea est apponendum. Si iuuamentum magnum & nocumentum paruum, multum est apponendum: & quanto nocumentum est maius, minus de ea est apponendum. Vnde quia nocumentum apij est magnum scilicet mortificum: ideo parum de eo ponitur.

SEPTIMA regula est, ꝙ si medicina simplex inueniat in composita suum contrarium quod suam virtutem corrumpat: magis de ea est apponendum: & si similem minus habeat suam contrariam in medicina composita nullum in ea habens consimile operans in membris remotis, multum de ea est apponendum, si contrarias ualde parum: si habeat duas cōditiones: & deficiat vna: tunc multum de ea est apponendum, quia duæ conditiones bonæ possunt vincere vnam: si quasdam habeat, & quasdam non, mediocriter est apponendum.

Sed quare ponuntur medicinæ simplices plures in medicina composita: causa est, vt fiat vna virtus communis ex his quę in nulla simplici medicina inueniebatur.

Sed tũc est quæstio quomodo venit ista medicina alteratiua ad membrũ quod alterat. Si tu dicas ꝙ sua virtus venit cũ fumo, si sic, cum fumus ita veniat ad membrũ sanum, sicut ad ægrum, alteratur sanum sicut & ægrum. Dices ꝙ membrum attrahit medicinam. Contra membrum attrahit simile: vt cibum: ergo non attrahit medicinam cum sit ei contraria: per idem contraria non attrahit Dico ꝙ possibile est ꝙ fumus eleuetur ad mẽbra sana & læsa: sed illa parum alterat. Sed quia ad membra læsa venit fumus & substantia, & non ad sana, ideo membra læsa bene alterantur: sed medicina per se non mouetur, cum sit incōpleta respectu eius q̃d debet alterare: sed attraheretur: s.n. moueretur de se ęqualiter à quolibet moueret. Et si tu arguis, membrum attrahit cibum, ergo non medicinam. Respondet Serap. in. vij. ꝙ medicina alteratiua non attrahitur à membro, quia membrũ, sed quia membrum ægrum, quia ægrum intendit sanari per eãdem naturam per quã intendit conseruari in sanitate cum est sanum: sicut graue mouetur per eandem naturã ad cẽtrum & quiescit ibi: & per eandem naturã appetit moueri à loco in quo non est per naturã, & quiescere in suo loco naturali. Similiter membrum per cibum cōseruatur, & per medicinam alterantem sanatur, & per eandem naturam vtrunq; appetit & attrahit. Sed non tamen sub eadem dispositione existens sed contraria scilicet bonitate sanitate & ęgritudine: cum enim est sanum membrum appetit cibum vt cōseruetur sub dispositione quam habet: cum est ægrum appetit medicinam, vt per ipsam sanetur.

De euphorbio.

Superius visum est de quibusdam medicinis simplicibus existẽtibus in aurea: adhuc de alijs positis ibidem videamus. primo de euphorbio. Euphorbium est gumma arboris ca. & sic. in quarto gra. quod est crassũ subrufum nõ perforatũ est melius: est enim ita ca. et sic. ꝙ adurit: habet vim abstergẽdi & subtiliãdi, quia subtilis est substantiæ, calefacit magis q̃ asa fœtida, & habet vim laxatiuã, & educit humorem phlegmaticum viscosum cōtentum in anchis, dorso, & similibus, melancholiam purgat: ponitur hic cōtra apoplexiam, paralysim, arteticam, sua virtus laxatiua ex alijs medicinis constrictiuis ibi positis re-

E mittitur: vnde ponitur etiam ibi vt sua igneitate mortificationem opij reprimat: est enim medicina valde acuta, & timetur sua acuitas, & ideo antequã ea vtamur, debemus eam reprimere, sic potest reprimi. puluerizetur, nõ tamẽ vsq; ad summũ, & deinde ponatur in lacte dulci pingui vaccino, aut oleo amygd. & dimittatur ibi per diem vnum aut noctẽ: deinde auferatur & postea conteratur, & cum eo tragacanthum apponatur, deinde aspergatur cum mucilagine psylij & fiant pilulæ, postea tẽpore competenti ponatur in medicina in qua debet poni euphorbium: in paucis diebus interficit, inducẽdo dysenteriam ex sua corrosione & adustione: vnde cito interficit, sicut realgar, & ideo debet dari in pauca quantitate ne in magna quantitate datum interficiat: dosis eius est sexta pars ʒ. i. ne excoriet in magna quantitate datum: confert frigidis passionibus, vt paralysi & ischiaticę: quia expellit materiam à iuncturis. Eius oleum est valens ad paralysim, sicut oleum costinum, aut nardinum, aut de cinnamomo

F actuatum cum euphorbio, & vngatur spina dorsi vsq; ad caudam, valet ad paralysim. Itẽ illa inunctio valet in passionibus renum ex frigidis humoribus.

De o[libano]

Olibanum est gumma arboris, s. libani, & est duplex, scilicet fœmina et masculus: fœmina est paruum thus: sed masculus est crassum, albũ, planificatum, non admistum terrestreitati: crassum est melius, calidum & sic. in fine secundi gradus, desiccat, virtutem habet constrictiuam ex siccitate, & viscositate, & stipticitate, & confortatiuam. Vnde restringit rheuma capitis, & valet contra frigiditatem matricis, propter hoc tria grana si tranglutiantur digestionem procurant, & iuuant et confortant, & bonum anhelitum faciunt, omnem odorem bonum præstant & acetosas eruptiones remouent. Itẽ non habet vim corrodendi, sed carnem generandi solum, si ex eo & sanguine draconis fiat puluis, & projciat' in vulnere, sanat vulnus & carnem generat. Item si accipitur cum aloe, & inungatur manus, vel locus morpheatus cōfert. Item

G olibanum cum oleo ros. valet in principio apostematis mamillarum, materiam repercutiendo. Item stipticitate restringit vomitum, & similiter restringit fluxum ventris, & econtra. Item si pili leporis intingãtur in incausto deinde aspergatur puluis olibani, & naribus imponatur, restringit fluxum sanguinis fluentem à naribus.

De sali[unca]

Saliunca autem dicitur spica celtica: est ca. & sic. in secundo, substantiã habet subtilem & diureticam, ponitur hic ad consumptionem phlegmatis, & membrorum confortationem: habet enim virtutem cōfortandi ex sua aromaticitate & ponticitate & diureticitate ex sua complexione & amaritudine, & propter hoc renes purgat.

Meu est cali. & sic. in secundo, ponitur hic ad consumptionem phlegmatis, & membrorum confortationem & calefactionem.

De card[a]momo.

Cardamomũ est semen ad modum ciceris: tamen minus, & est interius subalbidum, calidum in secundo: sic. in tertio, calefacit cum quadam stipticitate, & est aroma

H ticum propter quod habet vim confortatiuam, & habet subtilem substãtiam, & ideo habet vim diureticam & penetratiuam ex complexione, & ponitur hiç propter renũ vitium, & matricis, & contra cardiacam, cardamomum puluerizatum cũ coriandro valet ad digestionem in stomacho frigido, confert vomitui: si detur cardamomum, thus, mastix, æquali pondere cum aqua patienti.

De sesel[eos]

Seseleos. i. sileris mõtani ca. & sic. in. ij. habet vim subtiliatiuam & aperitiuã ex substantia & cōplexione, vnde subtiliat humores, carminat & diuidit materiã frigidam: vnde dissoluit phlegma coagulatum. ideo confert passionibus dorsi, renũ, & matricis, & vesicæ, & ad hoc ponit', vnde si ponat' siler montanum cũ aniso, & se. fœniculi & coquãtur in patella fricetur dorsum, valet in passionibus eius ex materia frigida, confert etiam asthmati, q̃n est ex materia frigida in pectore inuiscata, iuuat stomachum ipsum calefaciẽdo, siue materiã frigidam in eo contentã, si comedat'

si comedatur à mulieribus facilem partum facit, vrinam prouocat & menstrua, et digestionē iuuat ut dictum est.

Napi. i. semen sinapis ca. & sic. in medio quarti grad⁹. est valde incisiuum, phlegmatis consumptiuum, & mundificatiuum: ponitur hic propter membrorum insensibilitatem, propter vitia matricis apoplexiæ & epilepsiæ, quoddam domesticum, quoddam siluestre. Siluestre in via cibi est malum, quia malum humorem generat, tamen in via medicinæ iuuat, abstergendo phlegma valde, vnde valet ad abstergendum maculam faciei valde, siue sanguinem mortuum cum aqua fabarum, vnde dicitur quòd nocet capiti: & hoc est verum, propter humiditatem vaporosam, vnde faciendo euaporationem nocet capiti, ideo sanis non est bonum neq; ægris, caput abstergendo phlegma valet, istius semen est aperitiuū, ideo valet oppilationi splenis & hepatis, sitim facit, et proprie cum aceto, quia vtrunq; desiccat.

Anethum ca. & sic. in. ij. simile est aniso et sileri montano in operatione: est enim incisiuum aperitiuum & deoppilans splenem & hepar.

Reubarbarum habet substātiam commistā ex substantia aquea et terrea et aerea, ex terrea habet ponticitatem, ex alijs duabus habet diureticitatē, & est bonum hepati: euacuat choleram vt dicitur communiter non tamen ab autore inuenitur hoc, ſm philosophum purgat phlegma & proprie ab ore stomachi, vnde dicit Philoso. Alexandro. Alexander accipias in mane de reubar. quia purgat phlegma ab ore stomachi. tamen quia diureticum est, cū vrina choleram, quia subtilis humor est, expellit, sicut alia diuretica, stringit ventrem sua terrestreitate & ponticitate, & mirabiliter confert debilitati ex casu aut percussione si fiat ex reubar. & aniso: dosis eius est. ℥. ß.

Reuponticum habet eandem virtutem cum reubar. tamen quia ponticum, magis confortat & habet proprietatem ad iuncturas consumendo phlegma in eis.

Opopanacum. i. succus panacis gumma est illius arboris aut succus, & est ista arbor non multum alta, & est oppositionis. succus radicis istius arboris mundificat vulnera & membra confortat, est calida & sic. in. iij. & est resolutiuum ventositatis & abstersiuum: ideo eo vtuntur multi chirurgi: quia mundificat & curat vulnera & membra confortat: si ponatur in corrosione dentis, interficit vermem qui est ibi. si fiat emplastrum ex opopanaco, & ammoniaco, & rasura vasis æ nei nigri: vt cacabi, & distemperetur cum aceto emplastrum supra splenem deoppilat mirabiliter, prouocat vrinam & menstrua.

Anacardus secundum quosdam est pediculus elephantis, sed non est verum: est cali. & sic. in. iiij. consumit valde: & ponitur hic ad phlegmatis consumptionem.

De opiatis.

Vidimus prius de euacuatione & balneo, nunc restat videre de eo quod fuit propositum vltimo scilicet de opiatis: quia de phlebotomia non videbitur hic, quia de ipsa in libris alijs specialiter quæritur. Et est prima quæstio de operatione opiatarum medicinarū. Et quæritur vtrum medicina posita in electarijs debeat magis conteri: q̄ in medicinis laxatiuis aut econuerso: videtur ꝙ æqualiter simplex medicina vbicunq; ponitur, siue in medicinis: siue in electarijs, est semper eadem, cū per idem operetur, ergo & eandem operationem debet facere, ergo debet eodem modo pręparari, ne detur alius modus operandi, siue operatio alia.

Item videtur ꝙ plus debeat conteri q̄ illa quę ponitur in medicina laxatiua: suppono ꝙ medicina non mouet nisi quia mota, & ad actū reducta per calorem naturalem. Item suppono ꝙ medicina quæ remanet minus in stomacho in diget maiori præparatione ad hoc vt operetur & ad actum reducatur q̄ illa quæ plus ibi moratur. Sed cū medicina simplex ponitur in medicina laxatiua in stomacho min⁹ remanet, quod autem ponitur in electario confortatiuo. vnde Aui. stomachus proijcit medicinam laxatiuam citius q̄ potest: sed alteratiua plus remanet: ergo debet magis præparari cum ponitur in medicina laxatiua, illa præparatio fit per contritionem, quia cum est diuisa in partes paruas citius ad actū reducitur, ergo &c. Ad oppositum est Nicolaus in proemio. cribellatio pulueris, in electarijs subtilissime debet fieri, sed in alijs maxime in laxatiuis crassior debet esse ergo &c.

Iuxta hoc secundo quæritur vtrum aliqua medicina debeat conteri ad summum: videtur ꝙ sic: omne q^d præparat medicinam vt ad actum reducatur et cito operetur est faciendum: hoc facit contritio maxime ad summum: ergo &c. Si dicatur ad hoc verum est ꝙ talis contritio quanto potest esse maior, dum tamen nō mutet speciem medicinæ. sed si fieret ad summum mutaret speciem medicinæ, & ideo nō debet fieri. Contra. iij. simplicis medicinæ dicit G. ꝙ si caro & panis, ad summum terantur, non mutant speciem ergo à simili nec medicina. Item species est commistio mistibilium in misto resultans: sed hęc contritio non tollit mistionem cum mistum in misto possit diuidi in infinitum, ergo neq; speciem.

Tertio quæritur specialius, vtrum pulpa colocynthidis debeat conteri ad summum, & videtur ꝙ sic, secundum Auicen. in. ij. Oppositum dicit Auicen. in eodē libro cap. ij. ꝙ nulla medicina debeat ad summum conteri.

An pulpa colocynthidis debeat conteri ad summum.

Solutio. dicendum est ad primum ꝙ medicina quādo debet poni in electario plus debet teri, causa est, quia nō alterat nisi attrahatur, & ideo ad hoc ꝙ alteret membrū, indiget vt attracta à membris possit penetrare, facilis penetratio fit per contritionem multam: sed medicina laxatiua manens quieta in stomacho attrahit à membris: & si attraheretur à membris malum esset, & ideo crassior debet esse, ne citius debito transeat à stomacho: debet ergo in electarijs magis conteri: non tñ tantū vt speciē perdat.

Ad argumentum, dicendum ꝙ verum est ꝙ eandem operationem habet medicina in quolibet membro, verū tamen pręparatur vt illam operationem habeat facere in diuersis membris, aliquando in intestinis, aliquando in stomacho, aliquando in alijs membris vt patuit.

Ad aliam quæstionem dicendum, ꝙ nulla medicina debet conteri ad summum, quia contritio ad summum, aut mutat speciem & operationem, aut corrumpit eam. mutatur enim operatio per contritionem: vt in cimino patet, quia quando parum teritur laxat ventrem, cū multum teritur prouocat vrinam: corrumpitur, vt patet in scamonea contrita ad summum, quia ipsa non attrahit.

Ad aliud quod arguis dicendum, ꝙ verum est ꝙ non mutat speciem, id est formam substantialem rei: mutat tamen speciem, id est proprietatem rei, ſm quam habet facere talem operationem vel talē, quia operatio rei consequitur formam sub esse conuenienti & proportionabili contrito vltimate: istud esse tollit aut mutat.

Ad tertiā quæstionem dicendū, ꝙ pulpa potest conteri ad summum, quia propter sui viscositatem & adherentiam in suis partibus, propter quā in sua substantia remanens in intestinis, ipsa excoriat, patitur summā contritionem sine corruptione, non tñ debet conteri ad summum ita ꝙ virtus sua resoluatur, si hoc sit possibile. Vel concedendum ꝙ pulpa potest ad summū conteri propter prædictam causam. Et cum dicitur ꝙ nulla medicina debet ad summum conteri, dicendum ꝙ ibi est distributio accommoda, scilicet pro medicinis substātialibus: quia per illam contritionem corrumpuntur in sua operatione: sed pulpa non est huiusmodi: ideo &c.

Quarto quæritur vtrū aliqua medicina possit refrigerari, & ab ea acuitas remoueri per adustionē, videtur ꝙ non, quia omne agēs imprimit formam suam in passum: sed si medicina aduratur hoc erit à calore: ergo caliditas imprimetur, & non frigiditas. Item idem manēs idem semper est natum facere idem secundum Aristo. ij. de generatione: sed adustio caliditatem in calce & in lapide facit: ergo & in medicinis simplicibus. Oppositum dicit Auic.

Auic.ij.cap.de attramento: ꝙ attramentum est minoris caliditatis adustum & acuitatis.

Solutio. duplex est adustio: vltimata per incinerationem & hæc calefacit. Cinis enim secundum Gal. in.iiij. scilicet megatechni in se acquirit caliditatem: quia in eo scintilla ignis remanet & conseruatur, & ideo lixiuia est abstersiua et corrosiua, vnde lixiuia facta ex capitellis, posita supra cutem, citius vlcerat q̃ ignis, fit autem ille cinis qui appellatur clauellatus sic, fit vna magna fouea valde & ponitur ibi quercus in igne remotis corticibus et albuminibus, ita ꝙ ibi non sit nisi cor ligni illud durum in medio, deinde ponitur ignis in illis lignis & in eis incensus bene durat per annum, & propter compactionem illorũ lignorum non possunt incinerari, & remanet ille cinis in vno globo, quia illa ligna non puluerizantur, sed remanent directa, & tunc super illa aspergitur aqua cum volumus facere lixiuiam de illo: & sic deinceps multoties ſm ꝙ illam volum⁹ facere magis adustiuam. Et ex isto fit sal alkali de quo loquitur Raſ. quando ergo est adustio vltimata calefacit, si sit non vltimata, aliquãdo infrigidat: aliquãdo calefacit, quia si in medicina quæ debet aduri sint partes subtiles: ille per adustionem resoluuntur, vt patet in scamonea & attramento, sed si sit crassa medicina, vt lapis & calx, caliditas efficitur igniendo partes terreas.

Ad argumentũ patet solutio, quia agens imprimit formam suã in passum. tñ per accidens remouendo subiectũ in quo habet caliditas radicari fortior q̃ inducat in tanto tempore infrigidat, sicut in attramento & scamonea.

Ad aliud dico & agẽs per se idem facit: tamen per accidens ex diuersa dispositione materiæ: vt patet in luto & glacie à sole diuersa agit quia lutum desiccat et coagulat, & glaciem resoluit: sic est ibi ratio &c.

Adrianũ. Adrianum dictum est ab imperatore Adriano qui illud composuit: valet proprie ad omne vitium capitis ex frigiditate, & ad oculorum grauedinem, & obscuritatẽ: & contra hemicraneam &c.

Acharistũ. Acaristũ sine munere interpretatur, proprie datur contra catarrhum & omne vitium pectoris ex frigiditate & maxime asthmaticis &c.

Athanasia. Athanasia, id est immortalis, proprie valet contra fluxum sanguinis, & fluxum mulierum cum succo plantaginis: qui succus prius debet duci supra lapidem &c.

Diaolibanum. Diaolibanum dicitur ab olibano quod ibi ponitur: lachrimas potenter restringit: dolorem hemicraneum &c.

Esdra. Esdra sic dicta, quia Esdra propheta eam inuenit, proprie valet melancholicis timidis, & quibus malus est appetitus, valet etiã comedentibus carbones & testas ollarum, & ad nimiam frigiditatem cerebri cum vino calido in sero data ad modum auellanæ: valet etiam ad putredinem & dolorem aurium cum vino calido distemperata & iniecta, valet ad fracturas labiorum si cum ea inuncta fuerint, valet etiã toxicatis hominibus venenatis ab animalibus & serpentibus, & rabiosi canis morsibus &c.

Mithridatum. Mithridatum id est mater omnium antidotorum: valet ad omnem capitis passionẽ viri vel mulieris: maxime si fuerint melancholici &c.

De natura radicum: & de apponendis cum radice.

Viso superius de causis compositis medicinarũ compositarum, & de modo compositionis quãtum ad hoc scilicet quantum ad cognitionem causę quare & quãdo debeat plus apponi de vna medicina, q̃ de alia. Nunc videamus de aliis duabus scilicet de natura radicũ & de apponendis cum radice.

Primo tamen videndum est de causis impedientibus medicinæ compositionẽ. Tria enim sunt quæ impediunt compositionem medicinarum. Vnum est earum operatio in diuersis temporibus, & quando vna operatur cito & alia tarde, tunc nõ debent admisceri ſm Gal. ij. partic. regiminis acutorum. cap. de cura pleuresis. causa est: quia operatio vnius esset completa, antequã altera inciperet operari: & ideo p hoc natura esset multũ fatigata & debilitata. Et hanc propositionem accipit Auic. à Gal. in. i.

E Secunda causa est diuersus modus euacuãdi: vt in myrob. & vio. myrob. euacuant comprimendo: vio. leniendo: ideo nõ debent simul admisceri. Sane tñ intelligimus ꝙ vsualiter illa commiscemus simul: & hoc est admiscendo de violis: in tã pauca quantitate, vt earum operatio sit completa antequã myro. incipiant operari: sed in æquali pondere & virtute non debemus ea apponere.

Tertia causa est diuersitas & contrarietas in proprietatibus: & propter hoc anacardi in theriaca secũdum Aui. in. v. non debent poni: quia habent proprietatem contrariam carni thiri: & illam corrumpunt: & hanc proprietatem ignorat medicus: & ideo est defect⁹ magnus in commistione istarum medicinarum, nisi medicus proprietates tales medicinarum cognoscat: & hæc est causa quare ponit Auicen. in. v. ꝙ pauca ad plus ꝙ possumus debent poni in medicina composita, quia ignoramus proprietates medicinarum: & timendum est ne vna aliam corrumpat, & sic sit nouissimus error peior priore.

F Hoc habito, videndum est de proprietatib⁹ radicum: sicut enim in composito artificiali est basis & fundamentum supra ꝙ alia fabricantur, ita in composito naturæ, vt in homine ossa, & in naue ligamenta lignorum magnorum. Similiter & in medicinis: aliquando sunt duæ medicinæ pro basi: aliquando vna tantum, vt hierapicra, & picra Gal. aliquando duæ vel tres, sicut in benedicta, scamonea, turbith, & hermodactyli, & dicuntur basis, quia supra illa fundãtur alia. Videamus ergo causam quare vna medicina est basis, aliquãdo duæ vel tres. Istæ causæ sunt tres, quia medicinæ plures ponuntur pro basi vna in medicina composita. Prima est vnius basis debilitas. Secunda est euacuationis suæ tarditas. Tertia est passionum curandarum pluralitas. Basis debilitas sicut videmus in benedicta in qua ponitur turbith ad euacuãdum phlegma à renibus & à iuncturis: sed quia debilius euacuat, ideo cum eo ponuntur hermodactyli ad fortificandum eius

G operationem, quia nõ sufficit per se ad operationem quã quærimus, sed quia turbith est tarde operationis aliquando datur, & in die vna nõ euacuãt sed in alia die, quia est tarde operationis, apponitur scamonea ad festinandum operationem, vt ergo benedicta attrahat fortiter, & cito sunt tres medicinæ pro basi, quòd autem scamonea festinet alias medicinas, & præcipue aloeticas dicit Auic. iij. lib. cap. de cura sode, quòd ex necessitate festinat alias medicinas. Item ca. de casu virtutis dicit, ꝙ iuuat alias medicinas, & hoc propter commotionem.

Prima ergo causa est, debilitas medicinę in tarde attrahendo aut debiliter.

Secunda causa est, pluralitas operationum, quas volumus facere in morbo: vnde in paralysi quærimus duo principaliter, scilicet neruorum confortationem, quod fit per castoreum & materiæ phlegmaticæ consumptionem, quod fit per pyrethrum, ideo sunt in medicina curante paralysim pro basi duæ medicinæ, quia vna medicina simplex hoc non faceret.

H Tertia causa est, pluralitas morborum, quos volumus curare vel intendimus, ad quod non sufficeret vna medicina simplex: vnde si in stomacho sit frigiditas, & in capite caliditas, debem⁹ ponere calida & frigida, & natura sagax diuidet inter illa mittendo vnam partem calidam ad morbum frigidum, & partem frigidam ad morbum calidum secundum Auicen.

Obiectio. Et tu dices contra prædicta: ex quo pro basi habemus illa quæ quærimus, vt in paralysi per castoreum & pyrethrum neruorũ confortationẽ, & materiæ phlegmaticæ cõsumptionem, ergo cum basi nihil debemus apponere.

Responsio. Dicendum est ad hoc, ꝙ aliquando debiles sunt bases in sua operatione, & nocumenta habent, ideo oportet aliqua apponere ad eorum cõfortationem, & ad earum nocumenta reprimenda, id est ad cõfortandum dupliciter, aut confortando ipsam basim in se admiscẽdo aliqua quę sint

sint similis operationis cum basi: & sic ponimus cum theriaca gentianam, et terram sigillatam cum carne thiri, q̃d valet ad venena. Aliquando confortando ipsam basim non in se, sed in operando circa materiam, vt facilius attrahat, & medicinę obediat: et sic ponimus zingiber cum turbith: vt materia mota obediat attractioni. Aliquando propter nocumenti remotionem, et sic in medicinis uenenosis in quibus ponitur venenum, vt in theriaca: quia ibi ponitur caro thiri, ponitur bedeguar, & sic in medicinis aloeticis, quia aloe est tardæ operationis, propter quod excoriat intestina ponimus tragacanthum & bdellium, aut in scamonea apponit̃ anisum, quia nocet stomacho. Sandali albi & rubei, quia nocet hepati & masticem aut bdellium: quia intestinis ipsa excoriando.

Et si quæratur quomodo poterit inueniri basis quãdo aliquis voluerit componere medicinam. Dicẽdum quòd inuenitur in areolis medicinarum quas ponit Auicen. ponit enim areolas medicinam: prima areola medicinarum complexionem calidarum & frigidarum &c. Et ponit areolam medicinarum complexionum diuersarum respicientium stomachum, & hepar, & cor, & renes, & cetera à suis proprietatibus: & etiam ponit areolam medicinarum deoppilantium, & dicitur areola, ordinatio & series medicinarum simplicium ad idem valentium. Si ergo volo curare stomachum calefactum: oportet dare frigida stomachum respicientia, oportet ergo medicinam curantem dyscrasiam stomachi quærere in duabus areolis, aut in areolis medicinarum frigidarum, aut in areola stomachum respicientium, quia stomachus calefactus, debet curari non per quascunq; medicinas frigidas, sed per eas medicinas quæ ipsum respiciunt: & cum hoc tertio debemus videre gradus. Vnde si placet oportet te eligere si vtile est, medicinas secundum gradus meliores. Quatuor enim sunt gradus bonitatis in medicinis. Aliquando enim medicina dicitur bona ad hoc: vt ad stomachum confortandum. Aliquãdo vt multum bona, vt cinnamomum ad confortandum stomachum. Aliquando valde bona, vt menta. Aliquãdo maxime bona, vt absinthium: semper ergo debes recipere medicinam quæ habet gradum perfectio rem bonitatis ad hoc, dum tamen non habeat plura nocumenta: aliquando autem illa multum prohibent ne accipiatur, si autem sint nocumenta aliqua, aut multa, quæ possunt reprimi prius debent reprimi: quæ sunt meliores, oportet quærere in areolis medicinarum, quas volumus in areolis proprijs: vnde si volo hepar calefactum & oppilatum curare, quia tribus indigeo, infrigidatione, & deoppilatiõe & medicina hepar respiciente & confortante, oportet illa quærere in areolis proprijs, & contra caliditatem accipere endiuiam: & ponatur q; non habeat aspectum ad hepar, vel accipiamus quæ non habent aspectum ad hepar, vt lactucam ad infrigidandum, & quia non deoppilat, accipe cum hoc se. fœniculi: licet aliquantulum calefaciat propter hcc minus de ipso est apponendum: & quia neutrum istorum habet aspectum ad hepar: ideo cum eis admisceantur sandali q̃a hepar respiciunt: vel si hepar sit infrigidatum & oppilatũ similiter: faciendũ est per tres medicinas valentes ad hæc tria, & essent ibi, p vna basi: & si aliqua sit medicina quæ illa tria posit facere, illa est melior, vt cuscute, et hæc erit basis in medicina: & hæc est sententia de primo.

DE ADRIANO.

Viso de aurea: videamus de adriano. Adrianum dicitur vt supra: & valet ad frigidas passiones ex melancholia & phlegmate, & proprie in capite, vnde valet in apoplexia, lithargia, & epilepsia, & hemicranea menophagia, cephalea, detur cum vino decoctionis costi post euacuationem materiæ. vnde diligenter attendendum est, q; nulla opiata de mundo debet dari nisi corpore prius euacuato, quia subtile materiæ solum consumit, & per hoc materiam incrudat: & propter hoc inobedientem digestioni magis reddit, licet morbum latitare faciat ad tempus & propter plebem, medici dant in quartana in die paroxismi in mane, & non habet patiens paroxismum. Sed postea deterior uenit postquam medicus accepto salario fugit. dant philonium & diabolanum: aut musam æneam, aut aliquod tale: quod malũ est. Aliquando datur non euacuata materia, ad consumendum phlegma in stomacho & intestinis, vt in colica: & tunc datur cum cimino, vel cum vino decoctionis cimini. aliquãdo ad consumendum phlegma in renibus: & tunc datur cũ vino decoctionis milij solis, aut saxifragiæ. aliquando in quartana materia euacuata cum decoctione gentianæ, et hoc in principio paroxismi, vt mitigetur paroxismus, & aliquando dat̃ non euacuata materia, vel euacuata, quod melius est, contra typum ad calefaciendum, & ad typum remouendum: & tunc cum decoctione alicuius herbæ calidæ, uel cum vino simplici, vnde sic valet in principio fe. quando typus est fortis.

Acharistum valet contra passiones frigidas pectoris ex frigida causa rheumatica ad prohibendum rheumatis descẽsum ad pectus, detur cum puluere masticis aut mirrhæ vel etiam ad consumptionem materiæ phlegmaticæ tussim facientis: & tunc debet dari cum decoctione liquiritiæ, ficuum, vuarum passarum, hyssopi, & similium.

Athanasia, id est mortalis: quia facit euadere à morbis mortiferis, vnde valet contra omnem fluxum humorum ad exteriora, vt ad fluxum menstruorum cum succo plantaginis: valet secundum Gal. in megatechni. Succus plantaginis habet in hoc maximam virtutem, & cum illo succo distemperata valet in hæmorrhoidibus: & in hac cura potest dari opiata, sine euacuatione artificiali præcedẽte: quia aliquando facta est euacuatio sufficiens à natura per ipsum fluxum menstruorum: valet etiã aliter cõtra menstrua, sed distemperetur cum succo plantaginis, & projiciatur in matricem. Itẽ materia euacuata naturali purgatione vel artificiali accipiatur hæmatites vel corallus, & frica cum succo plãtaginis, & dimitte in illo succo per aliquantulum temporis: tunc cum isto distemperata athanasia, restringit potenter menstrua. Item cum sang. drac. & succo plantaginis distemperetur, et emplastretur super tempora: valet contra fluxum sanguinis narium, aut si injiciatur naribus cum decoctione istorum distemperata. Item valet in fluxu ventris, si cũ puluere ossis ceruini acuatur, & fiat suppositorium. Item si per clysterium injiciatur cum decoctione balaustiæ, sang. drac. gallæ. tragacan. Item in hæmoptois passione cũ aqua ro. traga. masti. & similibus detur.

Diaolibanum dicitur ab olibano, quod ibi ponitur, contra omnem fluxum rheumaticum valet, & multum stringit fluxum lachrymarum Item prohibet fluxum humorum ad pectus, si ex eo fiant pilulæ & teneantur in ore, & sub lingua: & si vis facere melius acue cum olibano vel mastice, vel cum alia medicina restringente: sed quia desiccant nimis, & ita possent pectori multum nocere: ideo debet præparari cum lenitiuis ne ei noceat, vt cũ tragacanthis, & penidijs, & similibus, sicut ante acceptionem medicinæ desiccantis multum pectus & corpus, vt hellebori, oportet corpus quiete et cibo primo humectare, secundum Hippo. iiij. aphoris.

Esdra dicitur quia esdra propheta eã inuenit, valet timidis melãcholicis, & appetentibus comedere carbones & testas ollarum: & contra frigiditatem cerebri cum vino calido data in sero ad modum auellanæ, valet ad humores frigidos consumendos, contentos in capite cũ vino decoctionis gentianæ, q; multum calefacit caput, si cũ melle accipiatur vel admisceatur: & si liniatur aures purgat earum sordities. Item valet ad partus facilitatẽ, vnde vetulæ experimentum faciunt, quod faciunt ipse cum decoctione artemisiæ & rutæ: supponẽdo matrici expellunt fœtũ, aut bibita valet ad hoc: ista esdra diuretica est.

Mithridatum valet proprie ad omnes passiones ex phlegmate & melãcholia, in mulieribus & viris, proprie in

in capite contentis: curat fere oẽs passiones, & ideo antiquitus erat melior opiatarũ & prima, & eam inuenit Andromachus, nec differt à theriaca magis nisi in hoc ꝙ in theriaca apponuntur carnes thiri quas Gal. apposuit: & ideo est melior omnibus præter theriacam: quia valet ad oẽs passiones ad quas valet theriaca præter hoc ꝙ nõ valet ad venena quia in eo non est caro thiri: illa mundificat matricem prouocando menstrua per pessarium iniecta. Item si super dentes emplastretur, curat passiones eorũ.

An exhibere opiata sit bonum.

Viso de digestione & euacuatione & balneo, modo videndum est de opiatis.

ET PRIMO vtrum eas exhibere sit bonũ post euacuationem, & videtur ꝙ non ẜm Gal. iij. simpl. medicinæ, opium cũ vino citius interficit ꝙ̃ sine vino: quia citius ad cor propter vinum penetrat, sed in opiata ponunt aromatica cum opio quæ ad cor ipsum trãsire faciunt, ergo non cõuenit dare ea simul: sed si dentur opiata, dentur simul, ergo non debet opiata dari. Item nõ dantur nisi ad consumendum materiã: sed materia est euacuata siue cõsumpta, ergo &c. Ad oppositum est vsus cõis. Iuxta hoc queritur, quare non datur ante balneum: sed post balneum. Et si detur post balneũ, quare nõ datur per vnum diẽ post, aut ꝑ duos, sed statim post balneũ, aut in balneo.

Solutio: medicina dicitur opiata, aut quia opiũ recipit: aut quia medicinam habẽtem vim opij, vt mandragorã, aut hyoscyamum, aut quia opem confert propter nocumenta à medicina præcedente in corpus inducta. Medicina enim laxatiua tria nocumẽta facit membris, ipsa aperit sugendo ab orificio venarum, & ipsa debilitat secundum Gal. iij. simpl. medicinæ: tertium est quia totã materiam non consumit, aut euacuat. Opiata contra ista iuuamenta facit per opiũ: & per alia constringentia mẽbra constringit, quæ per medicinam erant aperta: mẽbra debilitata per aromatica confortat. Itẽ per calida existentia in ea residuum materiæ cõsumit: medicina enim laxatiua fumos interius ab humoribus eleuauit: & ipsos non cõsumpsit totos: & etiã à medicina fumi eleuati fuerunt, qui post medicinã remanserũt: & aliqua portio materię, quia euacuatio exquisita non est ẜm artem facienda, ut dicit Aui. in primo: quę opiata data post medicinã laxatiuã consumit. Item à medicina & ab humoribꝰ eleuati fuerunt fumi ad exteriora versus cutẽ & nõ euacuati: & isti per balneum euacuantur: quia balneum nõ euacuat, nisi illa quæ cuti vicinãtur: & ideo, quia prius sunt exteriora euacuanda ꝙ̃ interiora, vt si propter vicinitatẽ fiat attractio, melius est: vt ab interioribus ad exteriora fiat attractio ꝙ̃ econuerso: ideo forte ante opiatam fit balneum.

Itẽ alia causa fit, quia ratione opij & aliarũ medicinarũ constringẽtium, sibi viam & transitum impediũt & claudunt, ideo balneum vt vias aperiat & præstet transitum, fit ante exhibitionem medicinæ & maxime statim post balneum cum tunc viæ sunt apertæ datur opiata.

Ad primum argumentum dicendum est ꝙ Gal. soluit iij. simpl. medicinæ, dicens ꝙ opium multum citius interficit cum vino ꝙ̃ per se. quia vinum paucum facit transire opium, eius malitiam nõ corrumpẽdo: sed si datur paucum opium cum multo vino non interficit: quia malitia opij per vinum aufertur. In opiatis enim ponitur parũ de opio, quia multum de aromaticis contra eius malitiã, quæ est membrum mortificare & stupefacere, corrigũt, non tamen eius compressionem tollũt, potest ergo comprimere, non interficere: & isto indigemus: ergo &c.

Ad aliud dicendum ꝙ verum est ꝙ materia est euacuata, non tamen totaliter, quia illud non est artificiale secundum Auic. & non datur ad consumptionem materię euacuatæ, sed relictæ post medicinam laxatiuam.

SECVNDO quæritur & est questio famosa: vtrũ medicina composita vt theriaca operetur per formã medicinarum simpliciũ quas recipit, aut per formã totius resultantem ex mutua actione & passione: per quod fit earũ excel-

E lentiarũ fractio: videtur ꝙ per formas simplicium omne compositum operatur per principia suæ compositionis: quia sicut actũ primum dant ei, qui est esse: & actũ secundum, qui est operari, sed medicinæ simplices sunt de compositione cõpositæ: ergo per illas operatur. Sed operatio fit à forma, ergo per formas simplicium operantur. Itẽ Serap. in. vij. de medicina quæ habet iuuamẽtum multũ & nocumentũ paucum, est multũ apponendum in medicina cõposita: sed hoc non videtur esse, nisi medicinæ simplices operarentur, cum non iuuent nisi in operando: ergo &c. Item omnis cura fit per contrarium: sed per medicinam vt theriacam curantur duo contraria. s. venena calida & frigida: ergo est eis contraria: sed hoc nõ est per suam formam cõem: quia per illud non est aliquid cõtrarium diuersis. ergo hoc non est per aliud nisi per sua simplicia: ergo &c. Oppositum vult Sera. in. vij. & arguit sic: omne agẽs est actu ens: ergo quod nõ est actu ens non agit, sed medicinæ simplices non sunt actu in medicina

F composita: ergo non agunt: minor patet: quia miscibilia in misto non sunt actu: vnde dicit ꝙ caro thiri nõ est caro actu in theriaca, nec opium est opium actu. Item Aui. in. v. dicit. errant qui dicunt ꝙ theriaca valet ad hoc propter spicam, & ad hoc propter ambram: ergo &c.

TERTIO queritur, vtrum ista forma cõmunis sit à natura, vel ab arte, videtur ꝙ à natura, & forma naturalis et essentialis rei à re inseparabilis est à natura: talis est forma medicinæ compositæ, ideo &c. Contra fit per mistionem medicinarum simplicium in cõposito: ergo ab arte.

Primam quæstionẽ soluit Serap. in. vij. & non videtur esse difficilis, si aliquis quærat vtrũ mistum operetur per formam misti superadditam mistioni, aut per formas elementorum, plane rñdet ꝙ per formam misti, sic est hic.

Dicendũ igitur ꝙ medicina cõposita, aut est recẽs aut antiquata & vocatur recẽs post suã confectionẽ per duos menses vel tres, cũ adhuc non est deuentum ad aliam formam resultantẽ ex operatione medicinarum contraria-

G rum: quia illa non fit nisi in tpe longo ex fermentatione istorum miscibilium & mutuam actionem & passionem suarum excellentiarũ fractionem, propter quod malũ est dare medicinam recentẽ in sua cõfectione, vt hiera picra Gal. vel aliam, quia adhuc non habet operationẽ & proprietatem quã debet habere a suis componibilibus, inducentibus formam cõmunem in ea, cui inest proprietas talis vel talis: & ideo isti apothecarij istas medicinas cõponunt, & habent de illis, vt scilicet fiat eorum fermentatio ante sui exhibitionem. Dico ergo ꝙ cum est recens, operatur per formã medicinarum simplicium vnde Gal. v. megatechni ca. iij. theriaca recens prouocat somnũ, quia ipsa habet vim opij, & ideo cũ volumus dare medicinam alteratiuam ad alterãdum membra diuersa, vt stomachũ & caput, melius est dare recentem ꝙ̃ antiquatam, quia melius potest natura diuidere medicinas simplices adinuicem, & ad diuersa mittere. Sed cum est antiquata, tunc operatur per formam totius communem, cum formæ &

H species medicinarum simplicium corrumpantur, quantum ad operationem, & ꝙ hoc sit verum, arguit Sera. sic in. vij. rosa habet in se partes terrestres & per hoc habet naturã stipticam, & constrictiuam. Itẽ componitur ex partibus aqueis, per quas habet aliquã lenitionẽ, & infrigidationem, sed confortat, nõ per naturã huius vel illius ergo per naturã aliam, illa natura non est in rosa, nisi forma cõis: ergo habet proprietatem confortandi à sua forma communi. Similiter in medicina composita quæ per formã sui habet operationẽ. Itẽ videtur ꝙ non operetur per formas simpliciũ, sed per formã cõem, quia cũ ibi ponatur de cinnamomo in pauca q̃titate, videlicet. ℈. i. aut. ʒ. i. nihil sensibiliter in corpus operatur: si ergo operetur, hoc non est nisi comparando respectu aliorum miscibilium vt ex eis forma cõis resultet. Item hoc dicit G. ꝙ ĩ theriaca antiquata opiũ non manet opiũ nec caro thiri, imo ex illis resultat forma cõis cũ alijs. Itẽ cũ istæ

medicinę

medicinæ simplices admistæ cōtrariæ sint: contraria aūt approximata impossibile est non agere: ergo agunt: sed cum non sit earum virtus infinita: tandem virtus earum deficiet, vnde vnum resistendo alteri, vnū aliud corrumpet in completo suo, & vtrūq; franget vtrunq;, non in nihil, nec vnum habet vt formam suam in materiā alterius inducat, ergo ex eis resultabit forma cōmunis, habens vestigium vtriusq;, & proportionem cum vtroq;, licet magis cum vno scilicet dominanti, q̄ cum alio, cum non dominetur intantum vt virtutem alterius corrumpat, et sic per illa medicina composita operabitur, cum non sit aliā formam actualem reperire. Dico ergo q; cū est antiquata, operatur per formam communem eius, vt dictum est, sicut videmus q; forma vna membri per complexionem vnam operatur, licet dicatur attrahere per caliditatem et humiditatem, & frigiditatem expellere: nō tamē est actu calidum, nec actu frigidum, sed est ibi quoddam commune resultans, habens vestigium cuiuslibet, per quod commune natura operatur secundum proportionem quam habet cum calido, & sic dicitur calidum operari, et sic s̄m proportionem quam habet ad frigidum, dicitur per frigidum operari, & sic de alijs. vnde cum dicatur membra efficere quatuor operatiōes, s̄m quatuor uirtutes radicatas in eodem, vt in forma membri quæ sunt attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, hoc per calidum, hoc per frigidum, non est intelligendū, q; per hoc quod est actu calidum &c. sed per cōe resultans ex his, similiter est hic.

Ad primum argumentū in oppositum dicendū est, q; verum est, q; operatur per sua componentia s̄m q; cōponunt, sed vt componunt non sunt in actu, sed confracta inquantum commune ex his resultat, habens cuiuslibet vestigium & virtutem, cum à nullo nullius virtus corrūpatur, cum ibi non sit dominium completum vnius supra alterum, operatur ergo per virtutē habētem naturā.

Ad aliud dicendū q; de medicina cuius iuuamentum est multum & nocumentū paucum, non ponitur in medicina composita multum, vt per ipsum medicina composita operetur. Sed quia forma cōis totius quæ ex commiscibilibus inducitur: inducatur secundum exigentiam miscibilium accedens ad virtutem & naturam earum: ita q; iuuamenta & nocumenta in medicina composita sub eadē cum iuuamentis & nocumentis simplicium, vt sæpe, & est simile si vellemus corpus facere cholericum accipiendo. ij. 3. aquæ. &. ij. terræ. &. iij. drachmas aeris. &. iij. 3. ignis magis accederet ad naturam calidi & sicci. q̄ aliorum: nō enim plus ponitur de igne vt per ignem operet, sed magis vt accidens ad eius naturā à dominio sint in eo eius proprietates, & in forma cōi ex his resultans, licet in ea sint proprietates aliorū, licet non sub tanto dominio.

Ad aliud, dicendum q; cura fit per contrarium in effectu, licet non sit theriaca contraria in forma istis, est tū in effectu, quia confortando corpus, expellitur venenum, per ipsam. n. corpus confortatum, suum nocumentū expellit, per suā aūt formam cōem, habet cor confortare, & per aliqua ibi existētia simplicia, dato q; remaneret actu, licet non sit verū, vt aromatica, & aliqua alia proprietate sua confortant, confortant. n. naturā quæ debet vincere venenum, tanq̄ sibi inimicū. Curat̄ et alio modo, consumendo venenū per suam caliditatem & siccitatem, siue sit calidū siue siccum. Curatur ēt alio modo trahendo ad stomachum à via procedente ad cor, à sua proprietate, quam habet ēt à carne thiri, & ideo in hac cura melius valet recens q̄ antiqua. s. in attrahendo venenum ad se.

Item expellendo & deducendo ad exteriora cū superfluitatibus corporis, cuius habet proprietatē per carnem thiri, quia secundum Auic. & Philoso. inuenta fuit caro thiri comesta conuersa in pediculos in apostemate cuiusdam existente in colo, & per hoc trahit venenum quodlibet ad extera, tam calidum q̄ frigidum: tam proprium q̄ non proprium, non ergo curatur à complexione alicuius medicinæ simplicis, sed sicut dictum est.

A Ad aliam quæstionem dicendum, q; mistio medicinarum in vnum & eorum proiectio, est ab arte & à natura sed forma naturalis est, quia educitur per cōtrariam operationem medicinarum contrariarum ex potentia actiua materiæ sicut fit forma misti, in misto enim agunt miscibilia naturaliter. mistio autē illa non est causa, nec ad hoc sufficit, vt ibi sit actio istorum & fractio &c. ideo est à natura, & hoc dicit Auic. iij. lib. de anima, ca. de visu. vbi determinat de mistione colorum, cum enim fit color medi⁹ ex albo & nigro, non potest artifex tantum indagare, vt sciat mistionem eorum quantum ad minima: sed hoc est à natura non ab artifice, & sic patet solutio ad illud.

Musa ænea à peritissimo philosopho inuenta, proprie datur quartanarijs ante horam accessionis in modū auellanæ cum vino ca. et quotidianarijs vere, datur etiam his quibus penitus vrina denegatur cum succo senetionis, quæ si cum tepida distemperetur & ex ea pulsus & tempora vngantur in acutis feb. vt sudorem prouocet, significat euasionem, si vero non, mortem &c. *De musa ænea.*

B Opopyra dicitur à succo & igne, ops græcæ, succus latinæ, pyr ignis interpretatur, inde opopyra. i. ignitus succus, proprie valet & sanat paralysim oculi, oris, linguæ, manuum & pedum bibita cum vino, in quo cocta sit saluia & castoreum in sero, in modum auellanæ, prodest tremulosis cum eadem decoctione &c. *De opopyra.*

Rubea trochiscata: rubea dicitur ab ipsius coloris qualitate, trochiscata à trochiscis qui ibi ponuntur, data valet quotidianæ, tertianæ, ante horam accessionis. *De rubea troschiscata.*

Requies vel magna medicina. requies quidem dicitur quando requiem & somnum præstat, confert maxime febricitantibus typice &c. *De requie.*

Hygija. i. saluatrix, græca, quia à græcis fuit inuēta, valet proprie ad rheuma gingiuarū & dolorem dentiū, fricata super ipsos, ore frequenter abluto cum aceto &c. *De hygija.*

De apponendis in radice, & sub qua quantitate.

C VIsum est superius qūo & vbi inueniatur radix medicinæ compositæ, & de proprietate radicis, qm̄ est areola proprietatum, & in areola membrorū, & quare sic vocatur, & quia est istud fundamētum supra quod fabricatur, & ad quod medicina composita nominatur. Nunc dicendum est de apponēdis in radice, & sub qua quantitate debeant apponi, & per hoc videbitur tota materia, & modus compositionis medicinarum.

Sciendum ergo de primo, q; in compositione medicinarum cōpositarum apponuntur quinq;. Primū est confortans. Secundū est iuuans radicē. Tertiū est res præparans medicinā ad operationem. Quartum est remouens nocumentum radicis. Quintum est remouens nocumentum totius medicinæ compositæ, siue eius acuitatem & malam qualitatem. Vidimus ergo q; illud debet dici radix in medicina composita, cui conueniunt laudes medicinæ, si enim ei nō conueniant, non erit basis, alia aūt quę hic ponuntur sunt iuuantia, si. n. radix esset sufficiens, nō apponeremus aliud: sed non sufficit. primum quod ibi po-

D nitur est confortans radicem, quæ debilis est, si enim non sufficiat ad hæc quæ quęrimus, bonum est, sed quia aliq̄n est crassæ substantiæ non potens penetrare, ideo addim⁹ præparans ad suam operationem: & appellatur illud sequens radicem: siue radicum operationem. Sed si noceat radix, ponimus aliquid membrum confortans, & aliq̄n nocet tota medicina composita, vt illa quæ componitur ex turbith & zingib. s̄m Rasim, quia ille qui est sequitur modum operandi quē dicemus, quia est nimis acuta apponitur de zuccaro in his q̄tum de omnibus quæ acuitatem totius medicinæ reprimit, si ergo aliquis velit facere syrupū, vel medicinā, nihil debet apponere nisi sit aliqd istor̄ quinq;, sicut dictū est, possumus facere quod quęrimus, vt p radicē quæ sit ita fortis, q; nō indigeat cōfortatione, siue iuuamine, neq; habeat nocumentū de quo sit curandū, neq; indiget p̄paratione aliqua: tunc debet dari sola ad maturationem morbi, si aūt nō sit satis, tunc apponenda

nenda sunt coniuuatiua siue cōfortatiua, & si sufficiat ad curationē sine alijs, bonum est, quia talis medicina est optima, cum sit paucæ cōpositionis. Si vero indigeat radix siue medicina aliquo præparante illam ad operationem, tunc debet adiungi, vt si sit nimis crassæ substantiæ oportet addere aperientia, vt facilius transeat, si vero radix habeat nocumentum, addamus quod illud reprimat, & sic cum opio addimus castoreum, ne membrū stupefaciat. Si compositum existit sic acutum aut alicuius malæ qualitatis, addimus aliquid alterās, vt zucca. cum medicina turbith & zingi. ad euacuationem phlegmatis, propter hoc quia nimis sunt acuta. sic ergo patet, ꝙ omne quod ponitur in confectionibus, medicinis, electarijs, & syrupis, est radix scilicet cui magis conueniunt laudes medicinæ compositæ, aut est confortans radicem, si fuerit debilis, ita ꝙ per se non sufficiat, aut est præparans ad operationem, et hoc vocatur sequens radicis operationem, aut est reprimens nocumentum radicis aut qualitatem malā totius medicinæ compositæ. Et quia medicina illa aliqñ caret mala qualitate, & radix similiter, & radix est satis fortis. Similiter nec æget præparatione aliqua ad operandum: ideo non oportet simul omnia ista quinqꝫ ponere. Medicina autem præparans ad operationem radicis aut medicinæ, facit hoc modo. Vno modo præparat ad operationem medicinæ, vias aperiendo. Secundo modo viā specificando. Tertio modo, ab audacia primæ & secūdæ digestiuæ præseruādo, & eā obedientē reddendō. Primo modo est crocus, aut lignū aloes, aut aliqua medicina pręparās operationē radicis medicinę cōpositę in medicinis cardiacis, quia enim margarita, aut saphirus, aut aurum, sunt terrea & tardi motus, apponitur crocus, aut lignum aloes, aut aliqua medicina pręparās vt citius & directius ad cor sua virtute veniat, viam aperiendo eius. Secundo modo viarum differentiam tollendo & viam specificādo vt moueatur ad locum determinatum, & sic ponuntur cantharides, vt diuretica quæ erant indifferentia ad deoppilandum renes, aut venas, ducat ad renes directe. Tertio modo ponitur secundum Auic. in. v. opium in medicina scilicet in theriaca ad tuitionem eius ab audacijs primæ & secundæ digestionis, ne sua virtus diminuatur. Quarto modo præparat alia medicina membra, materiam determinando, & sic cum aliæ ponerentur medicinæ digerentes, digerunt quantum potest euacuare, et per hoc fortificatur sua operatio, quia magis euacuat.

Hoc habito sequitur videre de quantitate & pondere apponendorum in medicina composita. Circa quod est sciendum, ꝙ non est possibile istud scire per rationem certam. unde Gal. in. i. megatechni, quantitas apponendorū certis literis denotari non potest, sed via artificiali ſm existimationem propinquam veritati hæc medicina est inter certam & incertam, ſm Gal. iij. de iuuamentis membrorum, attamen tota vis est in pondere radicis, & hoc dependet à gradu passionis quam volumus curare, pondus enim radicum debet esse ſm exigentiam passionis si enim ęgritudo est eleuata, aut dyscrasia in quatuor numeris, aut in secundo gradu, debet medicina eleuari in secundo gradu, aut in quatuor numeris in opposito latere, siue radix, si sufficiat radix bonum est, si non sufficiat, apponenda sunt alia secundum artem prædictam, quia si sit debilis, confortantia, si nocens, nocumentum reprimentia, quæ membrum cui nocere debent, confortent.

Hoc habito sciendum est, ꝙ pondus confortatiuū, siue iuuatiuū radicis debet esse in numero subduplo respectu radicis, ut de radice sit. ʒ. i. & de confortante. ʒ. ß. Istam regulam bene conseruat Rasis & melius q̃ alij, dicit, accipe turbith. ʒ. x. zingi. ʒ. v. & zucca. ʒ. xxx. radix autē habet inueniri in areola proprietatū & membrorū, & ita habet inueniri. Tertio sciendū, ꝙ de illis quæ sequuntur radicis operationē, quæ dicuntur medicinæ præparantes ad operationes radicis aut medicinæ, non habetur regula, dans certum pōdus generaliter, quia ſm quod indigebit basis

E seruitio maiori, ſm hoc indigebit ꝙ apponatur magis de illis præparantibus vel seruientibus, vnde quando ponimus diuretica, vt ducāt medicinam ad membra remota, nos debemus ponere plus de ipsis q̃ si poneremus. vt ducerent ad membra proxima, & hęc medicina iuuans semper inuenitur in areola proprietatū, & aperitiua in areola aperientium, & confortatiua in areola confortantium, & digerens in areola digerentium &c.

Sed notandū ne fiat deceptio in his regulis, ꝙ cū datur medicina confortans radicem, debet esse in subduplo numero respectu radicis, quod non tenet hic nisi cum medicinæ illę sint mediocris ponderositatis, nec nimis graues, nec nimis leues. v. g. si tu ponas. ʒ. i. aloes pro basi, & velis eam confortare per pulpam, quia leuis est in pondere, non debet poni in ea. ʒ. ß. quia tunc pulpa esset tātæ quantitatis, ꝙ virtus eius esset maior, q̃ virtus radicis scilicet aloe, & similiter econuerso. Si aloe confortaretur per medicinam valde grauem: de illa graui cum. ℥. i. aloes debemus apponere plus q̃. ʒ. s. quia si ponamus de ea tantum.

F ʒ. ß. ratione suæ paucæ quātitatis nullius esset virtutis ad pondus, vt ponatur minus de pondere q̃ plus crescit ſm quantitatem, & in virtute, vnde debet poni in numero virtutis subduplo, et non ponderis, nisi sit mediocris ponderis, & similiter intelligendum est in alijs regulis &c.

Hoc habito, sciendum, ꝙ reprimens malitiam radicis est idem cum radice, vnde tātum ponimus de bdellio vel mastice quantum de scamonea, & similiter tantum de castoreo, quantum de opio, sed illa regula quæ est, ꝙ tātum debemus ponere de refrenantibus radicem quantum de radice, intelligenda est, quando radix habens nocumentum datur absqꝫ alia præparatione reprimente suum nocumētum, vnde ponam diagridium, quod est scamonea cocta in medicina cōposita, quia sua malitia in parte est ablata per coctionem, ideo minus debemus apponere de suo fræno, quàm cum scamonea non cocta.

Vltimo sciendum est de pondere medicinæ alterantis

G malā qualitatem medicinæ compositæ, ꝙ debet esse pondus æquale illius, & omnium aliorum, vt patet, si fiat puluis de turbith & zingi. ponitur ibi de zuccaro quod de zingi. & turbith, vnde Sera. fit puluis accipiendo. ʒ. xx. de turbith. ʒ. x. de zingi. de zucca. xx. ibi ponuntur ad refrenandum acuitatem totius medicinę compositæ ex turbith & zingi. ideo tantum quantum ex illis duobus ponitur. Ex istis possumus colligere modum confectionis & compositionis medicinarum compositarum. v. g. si fiat syrupus ad materiam capitis, oportet querere ſm Aui. et alios authores medicinas incidentes, & hoc in capite, si possunt reperiri. Si nō possunt reperiri, accipe medicinas incidentes primo, deinde medicinas respicientes caput, tunc illæ erunt pro basi, & si sufficiant, & non habeat nocumentum, nihil plus apponendū est, et si non sufficiant, accipiātur medicinæ similes illis in areolis proprietatum & membrorum & si non habeant nocumētum neqꝫ coniunctum neqꝫ diuisum, nihil ponitur, si habeant nocumē-

H tum, ponatur reprimens, et sic fit syrupus in passione cordis, hepatis, renum, & vesicæ, & similibus.

Musa ęnea opiata, est dicta musa à volūtate instituentis propter aliquam proprietatem in ea repertam, ænea vel ærea dicitur à colore, quia colorem habet æris, valet ad fe. periodicas, vt tertianas, & quartanas, quotidianas, & maxime quotidianas.

Requies & rubea trochiscata proprie valet ad tertianam, adrianum, mythridatum, theriaca proprie valet ad quartanam, & ad consumptionē materiæ quotidianæ ex phlegmate naturali vel vitreo, euacuatione præcedente, si. n. esset ex phlegmate salso, vel ex materia cōposita ex phlegmate & cho. ita debet dari opiata composita ex musa ænea & rubea trochiscata vel requie, & valet in typo qñ multū nocet frigiditas eius, ita ꝙ dēt accipi fœni. per. & apium, & alia diuretica, & ponanē in vase pleno aqua ad ignem, & supponātur patienti bene cooperto cū pannis,

nis, ita q fumum decoctionis istarum herbarum recipiat ita q sit ibi quasi stupha: ita q sudet, & tunc offeratur ei musa ænea cum aqua ad quantitatẽ nucis paruę vel castaneæ. Aliquando datur in acutis ad tentandum de euasione patientis vel de morte. si illud non est bonũ, accipiunt musam æneam & distemperant eam in aliquo liquido, et inungunt venas pulsatiles brachiorum & temporum, & tunc si veniat sudor, signum est euasionis, si non veniat, signum est mortis, melius est vt nullo modo detur in acutis: cum decoctione milij solis, aut saxifragiæ, frangit lapidem, cum decoctione apij, fœnicu. petrosel. prouocat vrinam cum decoctione rutæ, men. absin. valet in causone, vel in colica de causa frigida, cum decoctione sangui. draco. valet ad vulnera sananda. dosis eius est ad quantitatem nucis paruæ.

Opopy-

Opopyra ops succus, pyr ignis, quasi succus ignitus, valet cõtra paralysim in manibus & pedibus &c. & hoc tripliciter prohibendo materiam, ne currat ad membrũ, & consumendo materiam fluxam ad membrum, confortando, & hæc tria debemus quærere in paralysi, nunquã tamen detur nisi materia euacuata, sicut nec aliqua alia, & ipsa digesta, & debet dari cum decoctione valentium ad hoc, sicut cum decoctione saluiæ, lauandulæ, primulæ veris castorei. Item non solum bibita, sed etiam emplastrata valet si membrum paralyticum inungatur distemperata cum succo lauandulæ, aut talium, aut castoreum, quia consumit materiam.

Item valet in colica ex frigida materia, & in omnibus morbis frigidis. Itẽ in oppilatione splenis & hepatis.

Item ſm Isaac primo viatici dicit, q bonum est si feb. superueniat in paralysi, quia eam curat, ergo bonum est eam prouocare per opiatam, et sic prouocatur feb. accipitur opopyra, & acuitur cum euphorbio & sulphure viuo, ita q super venas pulsatiles temporum & brachij ponuntur & cito superuenit febris &c.

Rubea trochiscata

Rubea trochiscata, dicit rubea à rubeo colore, trochiscata, quia multos trochiscos recipit scilicet trochisciũ. caryo, trochiscum dyaci. non est multum ca. tamen est aliquãtulum cali. valet contra tertianas data in decoctione violarum, aut cum syru. vio. materia euacuata. Itẽ valet contra vigilias intra & extra exhibita, si cum succo papaueris & lactucæ distemperetur, & detur ad potandum, vel si cum his super tempora emplastretur. Itẽ stringit vomitum data cum succo mentæ. Item cum decoctione violariæ, valet contra dolorem capitis ex fumis eleuatis à matrice. Itẽ cũ aqua rosata valet ad sputũ sanguinis.

Requie.

Requies dicitur, quia facit requiem, prouocat. n. somnum, datur proprie in feb. period. aliqñ ante typum, vt prohibeatur in feb. materia euacuata ipsa existente pauca & digesta, consumit enim illam cum est pauca et membra stringit, & ita typũ prohibet, & si in typo detur prohibet ipsum vel mitigat, melius tamen est vt post accessionem detur, & hoc materia euacuata. Item syrupus violaceus accipitur, & ponitur in eo papaueris semi. et lactucæ se. trita & iaceant ibi per noctem, & ibi distemperetur requies, et detur patienti in mane vel cum decoctione lactucæ potest dari. Item valet ad prouocandũ somnum ĩ vigilijs ex desiccatiõe cerebri, febre cessante. Itẽ emplastrata super tempora, valet ad idem, si emplastrum de se. papaueris al. & ni. hyoscyami, portulacæ, lactucæ, mandragoræ, confectum cum oleo violato & albumine oui, fronti & temporibus valet appositum. Item sola requies emplastrata valet. Item si detur cum succo lactucę ad potandum ad hoc idem valet.

Hygiia.

Hygija græca. hygija. i. saluatrix, græca, quia à græcis inuenta, valet contra fluxum rheumatis à capite ad membrum. habet in se omnia restringentia. ideo valet in dolore dẽtium ex causa rheumatica si supra dentes emplastretur. cum thure, & modico myrrhæ. Item si ex eo fiant pilulæ, & teneantur sub lingua, prohibent materiam ibi venientem. Item pilulæ ipse prohibent fluxũ ad oculos.

A

Quæ opiata sit melior.

CIrca istam lectionẽ quæritur primo quæ opiata sit melior, recens vel antiquata. videtur q recẽs. compositum est fortius in illo tempore in quo sua componentia sunt fortiora cum compositum debeat habere naturam suorum componentium, sed componentia sunt fortiora in recente, ergo &c. ergo in illo tempore scilicet in principio suæ confectionis debet exhiberi. Ad oppositum est vsus communis, datur enim per longum tempus post confectionem suam.

Solutio. dico qñ damus opiatam, si quæramus operationem quã habet à forma cõi sequente fortiorem virtutem ipsarum miscibilium & componibilium, & eorum alterationem cum talis forma non fiat nisi tempore multo, meli⁹ est antiquata ſm Aui. & Serap. Sed si quæram⁹ aliam operationem, quã habet ex aliquo composito, vt theriaca emplastrata supra locum morbi, attrahit ad se venenum per carnem thiri, quæ intrat suam compositionem ſm Aui. in hoc tunc est melior recẽs, quia ille thirus magis habet suam propriam virtutẽ in recente, & q̃tum ad illam naturam, differt theriaca à mithridato eodẽ modo si velimus somnũ prouocare per theriacam quod per opium facit melior est recens ſm Ga. v. megatechni. c. v.

B

Ad primum dicendum q compositum est fortius in tempore in quo sua componentia sunt fortiora q̃tum ad illam virtutem & operationẽ, quam per sua componentia habet, tamen quantum ad virtutem, quã habet ex sua forma communi resultante ex actione et passione mutua suorum componentium, potest esse fortius, et est, per processum temporis.

An opiata debeant dari in principio morbi.

COnsequenter quæritur vtrum opiatæ debeant dari in principio morbi. arguitur q sic, quia opiata datur ad confortationẽ membrorum, sed in principio morbi magis laborat natura ſm illum apho. Inchoantibus morbis &c. ergo illo tempore debet magis dari confortatio respondens labori. Item datur ad constringendum: ergo in illo tempore debet dari in quo magis timetur fluxus, & est maior. Oppositum dicunt auctores in practicis.

C

Solutio. dico q duplex est tempus exhibendi medicinas laxatiuas, vt in principio veris, & medio autumno, licet in in quolibet tempore possint dari necessitate cogente. Similiter est de opiatis q quantũ est de tẽpore electionis in principio non debet dari materia cruda & indigesta, quia cõsumeret subtile & reliquũ magis incrassaret.

Item cum tunc materia sit multa, quę sua multitudine impediente non posset per opiatam consumi, per ipsam tñ posset liquefieri & dissolui, & ipsum posset facere fluere ad aliquod membrũ nobile. vnde Auic. in. iiij. dicit q si daremus in principio quartanæ theriacam adderemus quartanam quartanæ, subtile consumendo & reliquum incrassando magis materiam incrudaret & inobediens naturæ fieret. quãtum est de necessitate ne peius accidat, vt mors subita, damus in principio morbi, vt in apoplexia, quando timemus ne subito patiens moriatur, quia melius est, vt portio quædam materiæ minuatur, & materia incrudetur, q̃ mors subita inducatur, & sic in principio apoplexiæ damus theriacam, & facimus phlebotomiam aliquando, quando timemus mortem subitam.

D

Labor triplex.

Ad primum argumentum dicendum. q labor triplex est ad præsens. Vno modo dicitur labor fatigatio mẽbrorum ex motu corporali, vt de exercitio, & de hoc est ille apho. vbi indigentia non oportet laborare. i. motu corporali inducente fatigationẽ. Secundo modo dicit labor fatigatio mẽbrorum ex motu & materia, & de hoc habetur ille apho. labores spontanei narrant morbos. Tertio modo dicitur labor, illud qđ inducitur ex medicina euacuante materiã inducentẽ laborem, et fatigationẽ mẽbrorum, & debilitatẽ eorum. & qñ natura laborat magis tali labore, tunc cõpetit magis opiata, materia. s. digesta & euacuata

euacuata per medicinam prius dictã, hoc enim est in principio quia tunc est meteria indigesta & multa. si vero natura laboret primo labore non curatur per opiatam: sed per contrarium exercitiũ scilicet requiem ſm illum apho. In omni motione corporis. Secundus labor per digestionem materiæ hoc inducentis. & per eius euacuationem.

Ad aliud dicendum, ꝙ non datur ad fluxum restringendum: nisi materia euacuata & digesta, postq̃ erit pauca, quia à natura incrassaretur, & cum esset multa, non consumeretur, nisi subtile vel ipsam liquefaceret vt dictũ est: nisi in casu scilicet si esset fluxa materia ad membrum nobile, quia tunc tempus esset necessitatis, sicut ergo medicina laxatiua, non debet dari à principio secundum illum aphoris. digesta medicari &c. cum tunc materia non est digesta, nisi in casu cum est materia furiosa, secundum illum apho. in peracutis passionibus raro etc. Similiter est de opiatis vt dictum est.

Tertio quęrit, quę prius debeat dari, laxatiua vel opiata, videtur ꝙ opiata ſm omnes autores, à debiliori medicina vsq; ad fortiorem semper est procedendum, quando medicus habet inducias, vt videat si debilis sufficiat: & ꝑ hoc videatur quantitas fortitudinis medicinæ quę debet exhiberi, opiata est debilior quàm pharmacia, ergo &c.

Itẽ medicus quãtum potest omnia nocumẽta inducta à medicina debet cauere. vnde debet prius dare illa, quæ paucum nocumentum inducunt, vt videat si sufficit, sed laxatiua est huiusmodi respectu opiatæ, quia pharmacia fueterat, et multa alia nocumẽta facit, opiata multa iuuamenta facit, confortat, consumit materiam, & constringit membra. Ad contrarium est vsus communis.

Solutio. Medicina debet prius dari. & loquor in via electionis. causa est, quia opiata post exhibitionem medicinæ est vtilis, constringendo meatus viarum apertarũ, per mordicationem medicinæ & suctionẽ venarũ à medicina, & consumendo materiã paucam quã inuenit post exhibitionem medicinæ, & confortat membra debilitata. si autem medicina materiam incrassaret subtile consumendo, cum non posset totum consumere, cum materia sit multa, aut ipsum liquefaceret, ita quòd ad membrum nobile posset currere, & ita noceret.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ medicina leuior semper debet præcedere, quando habet operationẽ vnam, sed quia medicina laxatiua operatur attrahendo materiam, & membra debilitãdo, opiata vero consumendo, & membra confortando, propter hoc debet sequi licet sit leuior, quia emendat & corrigit malitiam medicinæ laxatiuæ, non sic aũt faciunt medicinę vnius operationis, ideo lenitiua est prius danda, vt myrob. q̃ scamonea.

Ad aliud dicendum ꝙ verum est ꝙ illa medicina, quæ habet plura iuuamenta debet prius dari q̃ alia, sed tu dicis ꝙ opiata habet plura iuuamenta, dico ꝙ hęc iuuamenta non habet, nisi materia prius euacuata per medicinam laxatiuam, ergo &c.

Vtrum debeat dari opiata in feb. interpolatis.

HOc habito, quæritur, vtrum debeat dari opiata in feb. itерpolatis, vt in tertiana, quotidiana, et quartana, & videtur ꝙ non, quia simile adueniens suo simili facit eum furere, sed opiata est, vt plurimum calida, ergo &c. Item augmẽtares ebullitionem, cum sit ca. ergo & feb. ergo non debet dari in cura illius. Item stringit meatus, & hæc est potissima causa putrefactionis pororum clausio, ergo non competit. In oppositum sunt auctores.

Iuxta hoc quæritur in qua die valet, vel in die quietis, vel in die paroxismi. videtur ꝙ nõ in die paroxismi, sed in die interpolationis, quia ſm Hip. in apho. Cibus qui est magis amicus naturę est auferendus in die paroxismi, ergo multo fortius medicinale, nõ solum opiata. Item nulla euacuatio debet fieri die paroxismi ſm Aui. in. 1. & in quarto, sed propter opiatam fit consumptio materiæ vel euacuatio, ergo &c.

E Contrarium patet per communẽ vsum practicãtium.

Ad primum dicendum, ꝙ opiata debet dari in feb. interpolatis materia digesta, & etiam pro parte euacuata per sudorem, egestionem, & vrinam, & sic de alijs.

Ad primum obiectum, dicendum ꝙ licet opiata per se calefaciat plus, tñ per accidẽs infrigidat materiam causantem febrẽ, à qua multi fumi eleuantur ad cor, euacuando, consumendo, constringendo, & confortando membra. Ad aliud dicendum, ꝙ opiata tempore quo datur ſm artem non facit ebullitionem, quia materia cũ sit pauca, quia est iam euacuata prius, iã est sub regimine curæ, & potest super eã natura, & est supra eam fortis, ideo præseruatur ab adustione, sed si daretur in ebullitione, quando materia nõ regitur à natura, sicut tu obijcis, ipsa augmentaret ebullitionem. Ad aliud, dicendum ꝙ constrictio opiatæ non augmentat putrefactionem, quia prius operatur per consumentia, consumendo materiã, q̃ per constringentia membrũ constringendo, constrictio autẽ

F non causat putrefactionẽ, nisi cum occultatione materiæ cum prohibitione expirationis fumorũ, qđ non est hic, tamen quia datur cum materia sit pauca, & quia illud qđ fuit causa talis materię et fumi sunt qui remanserũt priusquam cõstringat, ideo &c. Vel posset dici, quòd plus boni faceret per assumptionem materiæ q̃ faceret mali per constrictionẽ, & ideo danda est, prima solutio melior est.

Ad aliam quæstionem dicitur, ꝙ opiata datur tribus de causis in fe. interpolatis. Primo propter typi remotionem, si plus q̃ fe. noceat, aut malum quod inducatur per exhibitionem opiatæ. Secundo propter paroxismi remotionem, quando in eo consueuit venire syncopis, aut alia mala symptomata talia. vt stupor mentis, aut cordis defectus, & tunc datur, licet incrudet materiam, quia magis timemus accidentia q̃ incrudationem materiæ, vnde in syncopi fe. ſm Gal. i. xij. megatechni, damus vinum, licet noceat fe. & ſm ipsum. ix. megatechni, aliquando damus aquam frigidam ad materiæ incrudationem, vt in syno-

G cha, quia in ea est vehemens inflammatio, quæ magis timetur q̃ materiæ incrudatio, quando ergo symptomata mala veniunt, et in paroxismo, malum non est prohibere paroxismum ne talia symptomata veniant. Tertio datur ad consumptionem materiæ remanentis post euacuationem. Primo modo, debet dari in accessione. Secũdo modo in die accessionis, ante horã accessionis. Tertio modo in die interpolatis, & in alijs casib⁹, nisi in primis duob⁹.

Ad primum dicendum ꝙ cibus debet subtrahi in die accessiõis, quia nullum bonum facit nisi digeratur, cum non sit nisi per multas alterationes in quibus natura à digestione morbi & expulsione multum diuertitur. opiata non sic facit cum cito ad actum reducatur, cum non indigeat nisi diuisione, & non digestione, & cũ hoc prohibet tipum, uel mala symptomata prohibendo paroxismum, vt dictum est, vt cum timemus magis symptomata q̃ incrudationem materiæ per incrassationẽ sui. Ad aliud dicendum, ꝙ non datur ad euacuationem, sed ad consum-

H ptionem, vt dictum est.

Hoc habito, quæritur vtrum opium, hyoscyamus, & mandragora debeant poni in opiata, videtur ꝙ non. Nihil impediens medicinæ operationem, debet poni in ea, opium facit hoc in opiata, cum operatio opiatæ sit consumere, & membrum confortare, opij operatio est incrassare & membrum stupefacere. Item opiata datur ad consumptionem materiæ in omnibus membris, quod ergo eius transitum impedit ad membra, nõ debet in ea poni, opium est huiusmodi, cum sit frigidum & crassum.

Solutio. dicendum est ꝙ opium vel similia debent poni in opiatis duplici de causa. Vna est propter tuitionem opiatarum, ne virtus opiatarum in prima & secunda digestione corrumpatur, antequam ad membra alia in quibus debet cõsumere, & alia opera facere, veniat. Alia causa est, ad constrictionẽ, vt materia cõsumpta, mẽbra pri⁹ aperta, per medicinam constringantur, & sic fortificent,

cum virtus vnita sit fortior seipsa dispersa. Ad primũ dicendum ꝙ opiũ non impedit operationes opiatarum, quia est ibi valde parum, pp quod nec incrassat materiã, nec stupefacit membrũ, vnde nõ impedit calida quin con sumant, aromatica quin cõfortent, sicut aqua pauca non impedit, quin vinum inebriet, in pauca quãtitate sufficit ad constringendũ membra non ad alia opera faciendum.

Notandum tamen ꝙ si datur tryphera magna quæ est opiata, habens proprietatẽ magnam ad menstruorũ pro uocationem: melius est si detur sine opio, ꝙ̃ cum opio, & ita debet dari ad prouocationem menstruorũ cum decoctione artemisiæ, aut rubeæ tinctorum, aut spicę nardi, et similium, aut supponatur matrici, & prouocabit, tamẽ si damus illam ad consumptionẽ & confortationem membrorum, post exhibitionẽ medicinæ melius est dare cum opio, quia tunc indigemus constrictione meatuũ et membrorum, & vt virtus sit fortior, non sic in prouocatione mẽstruorum. Ad aliud similiter dicendũ, ꝙ opium qđ est ita paucũ non impedit transitũ medicinę ad membra.

De quibusdam oleis.

Oleum rosaceum sic fit, in duabus li. oleis communis ad doctrinam nostram abluti li. i. & ß. rosarum viridium aliquantulum contusarum, & ponatur olla plena super ignem in caldario pleno aqua, & tãdiu bulliat donec tertia pars minuatur, & deinde albo pãno lineo infuso torculari exprimantur. Eodem modo vio. sambu. quod est ca. & myrtinum fit oleum, quod est frigidum & stipticũ, valent illa olea scilicet myrtinum et rosatũ ad acutas feb. inuncta super hepar, & tempora, & plantas pedum, & palmas manum: quia calidum innaturale extinguunt.

Oleum nenufarinum sĩr fit sicut oleum roſ. & est magis frigidum. valet contra vigilias causatas ex caliditate.

De lilio similiter fit: & est calidum & sic. sicut lilium, et propter hoc valet in causis frigidis.

Oleum persicorũ similiter fit. valet in hemicraneo dolore, & ad interficiendum vermes in ventribus puerorũ.

Oleum hyoscyami sic fit: pistatur parũ de semine hyoscyami & madefiat aqua in manibus malaxetur: & postea ad solem desiccetur vsq; ad exhalationem aquæ, & iterum aqua humectetur, & iterum desiccetur, & sic toties iterando donec mollesiat, quo facto in illo semine po natur oleũ et dimittatur longo tempore, postea leuiter exprimatur, valet contra vigilias ex caliditate, & similiter contra dolorem capitis ex calore.

Oleum ouorum sic fit, coquantur oua ad ignem, & accipiantur vitella, & ponantur super laminã ferream, vel in vase ferreo, & superponatur ad ferrum, & comprimatur: & quod exit ex eis est oleum, valet ad dolorem ani ex materia acuta proprie, & contra ignis adustionem.

Oleum frumenti sic fit, accipiat vas vitreum stricti orificij lini eum fortiter: ita ꝙ bene patiatur ignem & repleatur frumento & foramina vasis, filis æris obturẽtur: ita ꝙ non cadat frumentum, deinde supra aliam ollam ponatur, & fiat ignis circumquaq; & eliquabit oleum, valet contra impetiginem & ignis adustionem.

Oleũ chamæmilæ & oleũ castoreũ, fit vt oleũ rosaceũ.

Oleum de cinnamomo sic fit, ponatur cinnamomũ in vase aliquo subtus ꝑforato, & superius obstructo, prius cum oleo aspergitur, & aliud vas sub eo ponitur, deinde illa duo vasa sub terra ponantur, & aliqua terra tenaci bene conglutinentur et forti igne circunquaq; ignantur: tunc vapor superius eleuabitur: et quia orificium est clausum inferius descendere cogitur: & ille vapor oleum dicitur. Et hoc eodem modo fieri potest oleum de auro & argento & lapidibus: præterquam crystallo.

Oleum de terebinthina fit similiter per sublimationẽ, & est clarum vt aqua fontis, valet in patiente neruorum paralysim, & fere vbicunq; vt oleum benedictum, & ardet, vt ignis græcus cum oleo benedicto, vnde ferrum de eo inunctum inflammatur.

Oleum benedictum sic fit, accipe lateres nouos nunquam ab igne tactos, & in frusta non nimis parua terantur, donec ab igne igniantur, & postea in mortariolo terantur, & oleo aliquantulum humectentur & iterum desiccentur, & sic in vase sublimatorio ponuntur, et deinde leuis ignis sufficit, & postea magis fortis, donec aqua inde exeat, & tunc exibit oleum, consequenter illud oleum valet in passionibus frigidis. vt in paralysi, spasmo, etiam duritiem aufert. & obliuionem tollit.

De oleis & vnguentis.

Viso de electarijs, syrupis, medicinis laxatiuis, & oppilatiuis, nunc videndum est de oleis & vnguentis. Et sciendum ꝙ nomen olei absolute dictum cadit super oleo oliuarum, siue pro eo intelligitur, & illud oleum est materia omnis medicinæ. Sed Gal. ij. simplicis medicinæ, & recte dicitur materia, quia non habet naturam agentis, de qua sit curandum sed naturam patientis quia omni medicinæ quæ in oleo recipitur dat suam proprietatem. vnde secundum complexionem materiæ commistæ oleo, habet alteram complexionem & proprietatem quæ ei à medicina sibi commista imprimitur.

Oleũ vniuersaliter loquẽdo habet fieri multis modis. Quoddam oleum fit per viam expressionis, vt oleum oliuarum, aut nucis, aut per viam sublimationis, vt si violæ vel medicinæ aliquæ ponantur in alembico. primo fluit aqua, demum oleum, aut per viam decoctionis, vt de lignis, aut floribus, & huiusmodi.

Oleum oliuarum quod fit per expressionem oliuarũ, fit multis modis. Aliquando enim fit ex oliuis non maturis, & vocatur oleum omphacinum, & est ponticum, aut ex oliuis maturis. Aliquando est recens, aliquando est antiquatum, aliquando ablutum, aliquando non ablutum, ablutum est frigidũ ex aqua cũ qua abluitur ei cõmista.

Similiter illud oleum aliquando est dulce sine sale, & tunc laxat ventrem per suam lubricitatem, sicut malua, bismalua, cum in illo ventre non sit phlegma, & remouet dolorem, qui fit acuitate medicinæ scilicet dolorem mordicatiuum. Aliquando est salsum, & istud excoriat ventrem, ideo soluit ipsum si in ipso sit phlegma.

Abluitur autem sic oleum, aqua ei commiscetur, & sic concutitur. ex ista autem concussione vnum cum altero commiscetur, & sic oleum mundificatur et eodem modo oleum aqua infrigidatur. Non ablutum est temperatum, quia dicitur aliquid temperatum simpliciter etiam per comparationem ad corpus humanum, quod cum ei exhibetur, ipsum non intendit in aliqua qualitate, sicut est de oleo, nõ enim calefacit corpus humanum, neq; infrigidat per aliquam qualitatem excedentem quam habeat. Sed si ipsum calefaceret, hoc esset retinendo sua viscositate cali. naturale corporis quo iterum corpus calefit, sicut vestimenta quibus cooperimur, istud autem oleum est materia omniũ medicinarũ quia ab omni medicina inficitur.

Item omnia olea de quibus Nicolaus determinat. Primum est rosaceũ et illud fit multipliciter. Vno modo sic: accipitur de oleo oliuarum lib. i. & tertia pars lib. i. rosa. & tunc ponatur ad solem. vt per hoc fiat commendatio virtutis ro. oleo, & dimittatur per. x. dies in vase cooperto superius vitreo, deinde coletur, illud dicitur oleum rosaceum. Et si vis facere fortius istud oleum, pone adhuc cum rosis, & fac sicut prius. & deinceps secundum ꝙ vis habere oleum ro. fortius, illud oleũ sic fit ad solem in æstate, quia tunc nobis sol apparet. Secundo modo sic, ꝙ aliquando accidit, ꝙ non habemus solẽ, vt in hieme. & tunc quia inferiora loca sunt calida ponatur in puteo. Tertio modo ponendo vas sub terra, quia aliquando accidit ꝙ non habemus solem, nec puteum, & istud oleum est melius, & magis odoriferum, quia terra ita cooperit vas ꝙ nec virtus, nec fumus possit exire, nec euaporare.

Sciendum autem, ꝙ illud oleum ꝙ fit ad solem, fit in decem diebus, tamen in puteo fit in duobus mensibus, & in terra fit in tribus mensibus, secundum fortitudinem caloris maiorem & minorem.

Margin notes: [..]eo ro[..] — [..]leo ne[..] [..]dio. — [..]leo psi[..] [..]yoscy[..] — [..]oleo o[..]um. — [..]oleo fru[..]ati. — [..]oleo ci[..]nomi. — [..]e oleo de [..]ebinthi[..]. — [..]e oleo be[..]dicto. — De oleo [ro]saceo.

Aliter fit oleum ro. quando non possumus tantum expectare, accipitur succus ro. cum oleo de oliuis, & ponit ad ignem quod remanet post decoctionem & cōsumptionem succi, dicitur oleum rosa.

Aliter fit cū volumus illud citius facere, accipit oleum & infunditur super ro. & dicitur rosatum. Istud oleū rosatum est ponticum, & est frigidum & siccum, & quia habet ponticitatem, ideo confortat mēbra, ideo valet membris mollificatis, laxatis, & debilitatis, propter laxationem membrorum & neruorum. vnde valet contra neruos laxos, penetrat enim melius, & ideo magis profundatur quàm oleum simplex in membris, licet rosa sit crassa, ipsa tamen facit penetrare oleum suum ad membra secundum Gale. iiij. simplicis medicinæ. Cutis enim ideo eo mollificatur, quia rosa sui acuitate penetrat, & ducitur, & sua ponticitate impellit suum oleum.

Item quia ponticum, frigidum & sic. conuenit contra arsuram membri, & puncturam, ideo non est ei par in sedando dolorem secūdum Gal. iiij. simpli. medi. qui dicit, ꝙ ipse habebat vulnus in quo erat dolor pungens, & posuit ex vna parte agrestā, & in alia acetum, & in alia oleū rosa. & dicit ꝙ non inuenit magis infrigidans ꝙ̃ acetum: nec magis dolorem mitigans ꝙ̃ oleum ro. vnde expertus fui hoc in quodam qui habebat dolorem pungitiuum in ano, siue longaone, & feci aspicere vetulam, & dixit mihi, ꝙ erat rubeum tendens ad quandam nigredinem, & ille dubitabat de erysipelate in ano, & ego apposui oleū rosatum cum albumine oui & cerussa pauca, & curatus fuit de angustia, non dico de morbo, post quatuor dies. Aliquando ponitur cum vitello oui, sed albumen magis mitigat dolorem aliqualiter stupefaciendo. Valet etiam illud oleum contra adustionem ex igne, & contra rhagadias, & etiam cum sanguine turturis, aut columbæ, curat multum locum dolorosum, et cum farina hordei. Item in caliditate hepatis in causone, & ephimera, valet ad sedandum dolorem capitis. Item in diabetica passione valet, vngendo renes cum eo, quia diabetica passio fit ex caliditate renum attrahente humiditatem, quæ debet sitim sedare siue per cuius defectionem fit sitis. Item valet in pruritu, in scabie si ex eo, & aceto corpus inungatur, corpore prius purgato, quia, consumit materiam residuam, siue eam reprimit à sua acuitate.

De oleo nenufarino.

Oleum nenufarinum fit sicut oleum rosatum, frigidū est, & valet contra vigilias causatas ex caliditate, si ex eo caput inūgatur. Item ponitur cū oleo rosato & cera, & fiat ex illis quasi cerotū, valet contra apostemata calida.

De oleo de lilio.

Oleum de lilio est ca. & sic. sicut lilium, valet ad dolorem stomachi ex frigiditate. Item si tenta ponatur in hoc oleo, & ponatur in matrice, valet ad crassitiem matricis, cum sit calidum & siccum.

De oleo psicorum.

Oleum persicorum valet in hemicranea, & valet ad interficiendum vermes in ventribus puerorum, si ex eo vngantur, & magis si potetur.

De oleo hyoscyami.

Oleum hyoscyami fit sicut tactum est, & valet contra vigilias ex caliditate. Item in dolore capitis ex caliditate, si caput inungatur.

De oleo ouorum.

Oleum ouorum fit sicut dictum est, illud oleum valet ad dolorem ani ex materia acuta proprie, & contra adustionem ignis.

De oleo myrtino.

Oleum myrtinum sic fit, myrtilli pistentur, deinde ponantur ad ignem cum vino, & tam diu stent quousq; vinum consumetur, deinde oleum apponatur, & decoquatur simul ita, quòd bulliant, & postea colentur, sic dicitur oleum myrtillinum, frigidum est & siccum, & valet contra caliditatem capitis ex sua frigiditate.

De oleo frumenti.

Oleum frumēti fit sicut oleum ouorum, vt dictum est scilicet per expressionem cum duabus laminis ferreis candentibus, valet contra scabiem, & impetiginem, & serpiginem, et similia, alio modo fit vt dictum est, et illum modum tangit Rasis. v. Alman. valet cōtra prædicta & contra adustionē ignis, & cōtra alia, sicut ibidē tangit Rasis.

E Oleum chamæmilæ fit, vt oleum rosatum, sicut dictū est, & est subtile, valet contra dolorem stomachi et pectoris ex ventositate, vel ex materia pauca quia resoluit sine attractione, sicut chamæmilla. Item cōfortat membra.

Oleum costinum fit sicut alia olea, valet ad confortationem stomachi, valet in paralysi calefaciendo neruos, & si cum emplastro ponatur supra stomachum frigidū, & commisceatur confert.

Oleum de cinnamomo confortat stomachum, & magis neruos, & fit sicut in litera tactum est.

Oleum de terebinthina clarum est, & fit per sublimationem, multum valet in paralysi, & cæteris passionibus neruorum, valet fere tantundem, vt oleum benedictum, ardet vt ignis, vnde de eo fit ignis græcus cū oleo benedicto, & si ferrū cum eo intingat, & postea in ignē proijciat inflāmabitur, & ardebit quandiu ibi erit aliquid de oleo.

Oleum benedictū fit vno modo, vt dictum est supra. Aliter fit ſm Rasin. v. Almans. ponuntur ista frusta in

F vase vitreo spisso, illud vas cum argilla superius bene obstruatur, ita ꝙ nihil exeat, & si tu videas exire fumum, ad huc obstrue illum porum cum argilla, deinde fiat ignis leuis, donec desiccet illa argilla, & deinde fiat fortis ignis, & fiat oleum. Istud autē vas vitreum pati potest bis, vel ter vigorem istius ignis, & non plus.

Et valet istud oleum in passionibus frigidis, & paralysi, & spasmo, mirabiliter enim penetrat, vnde si in manu aliqualiter ponatur sentietur fœtor per multum tempus id est per quatuor dies, cuius signum est, quia multum penetrat, & ideo valet in paralysi & spasmo, si membra inungantur, prius tamen euacuatione facta, & materia digesta, & non est ei par in hoc, supra splenem positum soluit eius duritiem, cerebrum calefacit, vnde obliuionē aufert, valet etiam contra venenum scorpionis cum illud sit frigidum. Item si bibatur opium, & hyoscyamus, valet contra ista & alia similia, et si in isto oleo intingatur ferrum, & ponatur ad ignem, statim incendetur, sicut in

G terebinthina. Item ſm Rasim si intingātur in illo oleo retia, aggregabūtur in eis multitudo piscium & capient.

Dubium primum.

Circa istam lectionem primo quæritur vtrum opiatę, & alię medicinæ alterantes alterent per suam qualitatem venientem ad membra, aut per substātiam suam venientem ibidem. Et videtur ꝙ non oporteat ibi venire, nisi solam virtutem, motus localis fortior est motu alteratiōis, si medicina attractiua attrahit humorem præter ꝙ̃ in sua substantia ad membrum, veniat, ergo & medicina alteratiua, manente in substantia, absq; eo ꝙ veniat ad membrum secundum sui substantiam, poterit alterare.

Itē virtus naturalis, vitalis, & animalis feruntur ab hepate, cerebro, & corde ad singula mēbra, sola substantia in ipsis remanente, & tamen alterat mēbra, & in eis operatur, ergo à simili erit de medicina, ꝙ sicut illa per spiritus deferentes multiplicat, sic per spiritus deferētes ad singula mēbra, ita illa medicina alterādo spiritus, ergo &c.

H Item ſm Gal. iij. simplicis medicinæ si ponatur pes in aqua frigida, totum corpus infrigidatur, & tamen planū est ꝙ tantum qualitas defertur ad membra, & non substantia aquæ, ergo multo fortius medicina recepta interius alterabit, absq; suæ substantiæ transmissione.

Item emplastra super hepar, & alia membra, & vnguenta ponimus, vt alterent illa membra interiora, vt hepar, & stomachum, & tamen planum est, ꝙ non fit per substantiæ præsentiam in illis membris interioribus, sed per virtutis solius commendationem.

Dubium secundū.

Contra, agens particulare agit per contactum, & maxime agens per complexionem medicinæ, cum ergo tactus sit corporum duorum, videtur ꝙ substantia medicinæ tangat membrum, quod alterat veniendo ad ipsum, hoc idem vult Serapio. in. vij.

Iuxta hoc quærit secūdo cū illa medicina alteratiua ad membrū veniat, quomodo hoc fit. i. per quam viā, quia non potest per se, quia nihil se ipsum mouet, omne enim quod

quod mouetur, ab alio mouetur, neq; per aliud, quia tũc esset per membrum attrahendo, qđ est impossibile, quia attrahens à tota specie, non attrahit simul duo contraria, sed membrum attrahit cibum, qui est contrarius medicinæ cum vnius sit agere, & alterius pati, ergo &c. & probatur maior, quoniam virtus attrahendi à tota specie fit ratione similitudinis, quæ non est respectu diuersorum.

Forte dices, ꝙ trahens à tota specie, non attrahit duo cõtraria cum remanet sub eadem dispositione, sub diuersa tamen potest, vnde membrum quando est sanum, attrahit cibum & non medicinam, cum autem est ægrum, attrahit diuersum, vt medicinam alterantem.

Contra dispositio accidentalis nõ mutat essentialem, cum ergo si fiat attractio diuersorũ à tota specie, diuersificetur tota species, ęgritudo autem est accidentalis, & tota species est dispositio essentialis secundum Aui. non ergo diuersificetur per ægritudinem, ergo &c.

Ad primã quæstionẽ respondet Serapio in. vij. ꝙ medicina alteratiua venit ad mẽbrum ſm sui substãtiam, & non solum ſm virtutẽ, verum est ꝙ medicina alteratiua potest alterare absq; hoc, ꝙ vadat ad mẽbrum ſm substãtiam, quia eius virtus per singula corporis mẽbra multiplicatur, tã sana q̃ ægra indifferenter, & appellatur hæc virtus fumus à medicina resolutus, qui per corpus dispergitur alterãs corpus ad naturã propriam. Ille autẽ fumus paucus est, et virtutis debilis, ideo sua alteratio est pauca.

Item medicina minus appropriatur vni membro q̃ alteri, quia vbiq; spargitur, quia si debet fieri alteratio cõtra dyscrasiam alicuius mẽbri, nisi sit pauca valde, oportet ꝙ medicina secundum sui substantiam ad membrum veniat secundum Sera. in. vij. Dico ergo ꝙ medicina alteratiua ad membrum venit, & licet sua virtus semper multiplicetur, tamen illa non sufficit, quia vapor per quẽ multiplicatur illa virtus, est paucus.

Ad primum argumentum in contrarium dico, ꝙ medicina euacuatiua non oportet, ꝙ eat ad membra, quia ipsa operatur à tota specie, hac autem ratione suę spiritualitatis potest se multiplicare complete, & excitare potentiam incompletam humoris, qui ei obedit magis in parte vna q̃ in alia obediet dyscrasiæ medicinæ alterantis, sed medicina alteratiua agit per complexionem, quæ sic non potest se multiplicare ad hoc vt alteret, cum non multiplicet se nisi cum fumo debilis virtutis. Item resistentiã inuenit in mẽbro, & non fit attractio in humore, ergo &c.

Alia tertia ratio vere concludit, ꝙ virtus multiplicatur, dico tamen ꝙ nõ sufficit ad alterãdum, propter quod necessario substantia illuc vadit. Et de aqua frigida dico, ꝙ infrigidat, & alterat membra, si sint parum lapsa, non tamen si sint multum lapsa, similiter dico ꝙ medicina per fumum alterat membrum, si sit parum lapsum, nõ tamen multum lapsum, nisi per substantiam.

Ad secundam quæstionẽ dico, ꝙ ibi venit quia à membro attrahitur, per virtutem eandẽ per quam membrum attrahit cibum in sanitate attrahit medicinã in ægritudine, & quãuis nihil seipsum generet, quodlibet tñ seipsum conseruat, vnde quælibet forma rei intendit sui conseruationem, conseruatio autẽ pendet in duobus. s. in remotione contrarij, & attractione cõuenientis, ideo membrum per suam propriã virtutem attrahit simile, cum eo indigeat, & per eandem virtutẽ abijcit contrariũ, cum in mẽbrum inducitur. Sed quia istud contrariũ siue nocumentum nõ potest abijcere per se, ideo attrahit aliquid quod iuuet ipsum. s. medicinam alterantẽ, & hoc per eandem virtutem per quã attrahit sibi simile, quia virtus per quã se conseruat est vna & eadem, quę hęc duo facit, respectu eiusdem finis, qui est se cõseruare, facit duo opera ad eundem finẽ, expellere autẽ contrariũ non potest immediate facere, ideo attrahit illud mediũ, quo indiget ad hoc operandum, vt medicinã. Dictum est ergo per quod membrum attrahit medicinam. s. per suam virtutẽ, sed nõ est dictum quomodo. Et ad hoc potest forte dici, ꝙ membrũ dyscrasiatum inducit in medicina aliquam dispositionẽ, per quam fit ei similis, & est etiã simile respectu effectus & finis, ideo ad illud mouet̃ plusq; ad aliud, vel ad minus virtus regitiua corporis illã habilitat & disponit, hoc tñ habet dubitationẽ, & ideo inquisitione et studio indiget.

Ad primũ argumentum dicendũ, ꝙ attrahens non attrahit à tota specie contraria, & dico ꝙ cibus, & medicina non sunt contraria secundum ꝙ attrahuntur, licet in se sint contraria, quia attrahuntur vt similes, licet non in specie, sed in operatiõe respectu finis scilicet vt membrũ conseruetur per ea, in isto autem conuenit, ideo debent vtraq; attrahi, nec attrahuntur, vt diuersa, ſm ꝙ diuersa.

Vel dicendum, ꝙ membrum non attrahit diuersa, manens sub eadem dispositione, licet sub diuersa dispositione manẽs, hoc possit facere, vnde solum membrũ ægrum attrahit medicinam, & non sanum, cum ergo arguitur, ꝙ attrahens variatum non potest attrahere contraria, quia per hoc mutatur sua tota species, dico ꝙ verum est secundum, ꝙ tota species non attrahit, nisi per cõseruationem sui, ista autẽ natura reperta est in duobus contrarijs, ideo duo contraria attrahit. Et tu obijcis, ꝙ haberet similitudinem cum duobus contrarijs, dico ꝙ non est inconueniẽs licet tota species sit contraria alicui istorum in forma, est tamen ei conueniens in intentione, quia scilicet tam illa virtus q̃ illud cui contrariatur scilicet medicina, intendit membrum conseruare, ideo &c. Nec dico ꝙ mutetur ista species propter dispositionem illam accidentalem, aliud tamen opus facit speciale scilicet attrahere medicinam qua indiget, propter illam dispositionem, & qua non indiget cum est sub alia dispositione, semper attrahit quo indiget ad sui conseruationem dummodo possit &c.

Hoc habito, quæritur de ista medicina alterante, vtrũ anteq̃ ad membra veniat quæ alterat, conuertatur in humorem, vel non conuertatur, & confundamus illa duo in vnum, & arguitur ꝙ debeat imitari humorem, & mutetur. s. anteq̃ alteret, dicit Gale. x. megatechni, ꝙ quãuis medicinæ alterantes, et cibi, et potus, ad membra veniãt, tamen tarde, & post eorũ conuersionem, & alterationẽ.

Item. xiij. megatechni, dicit Gal. ꝙ medicinæ mordicantes magis nocent concauo hepatis q̃ gibbo, quia cum veniunt in gibbo hepatis iam sunt conuersæ, ergo multo fortius medicina vadens ad mẽbra singula. Item impossibile est, ꝙ agens approximatum passo non agant, sed medicina approximat stomacho & hepati, ergo in ipsam agunt, sed actio hepatis est cõuersio in humorẽ, ergo &c.

Contrarium vult Auic. in. i. cap. de eo quod comeditur et bibitur, vbi dicit, ꝙ illud quod in corpus agit, et nõ patitur est medicina, & alibi quod à corpore non vincitur, est medicina Adhuc dicit, quod in corporis similitudinem non conuertitur, est medicina. Item Gal. i. simpli. medi. cibi est pati, medicinæ agere, cum ergo nõ possit mutari nisi patiatur, ergo &c. Item per experimẽtum patet hoc, cum damus potiones vulneratis, vidimus medicinas egredi per vulnera membrorum valde remotorum, vt in capite, sub eodem colore, & sub eodem sapore, sicut intrant, ergo &c.

Ad istam quæstionem dicendum est, ꝙ cum quæris vtrum medicina cum debet alterari debeat conuerti in humorem &c. Dicendum est ꝙ non, si enim conuerteret̃ iam haberet omniũ membrorũ similitudinem, quia omnia mẽbra ipsum æqualiter attraherent, cum ergo vnum membrũ, sicut membrũ læsum, pręcipue ipsum attrahat, & nõ aliud, patet ꝙ nõ debet cõuerti, et hoc vult Gal. iij. simplicis medicinę in principio distinguit ita duplicẽ alterationẽ sine mutatione. Vna ſm veritatẽ, vt quãdo fit de specie ad speciẽ, vt cũ ex pane siue cibo fit sanguis, & iterũ caro, & os, & neruus. Alia ſm transumptionẽ, vt quando corrũpitur nõ vera forma, sed visualis exterior, vt cum panis in parua frusta diuiditur, & cum piper conteritur. Deinde subiũgit statim Gale. & omnes libri sunt falsi, in illo loco tamen aliquando librum inueni in quo

Dubiũ tertium.

erat alio modo quam in nouis, vbi non est negatio, sed in illo erat negatio, ita quod debet ibi esse in alia litera, quæ statim subiungitur, & nos quidem iam diximus, quod virtutes medicinarum non ingrediuntur in genus primorum duorũ generum mutationis, et istud patet per literam quæ sequitur, cum dicit quod non sit possibile, quod mutetur res, & conuertatur de specie in speciẽ, nisi calefiat, & infrigideť &c. ex quo patet, quòd medicinæ alterantes non corrumpuntur, cum non intrent in genus secundum alterationis.

Res medicinalis triplex.

Tunc de secunda quæstione, quę cum illa confundebatur, vtrum.s. posit præseruari à corruptione. Dicendum quod triplex est res medicinalis. Quædam quæ est medicina pura, quędã est quę est medicinalis, quędam est quę est cibus medicinalis. Medicina pura tantũ agit, medicinalis agit magis quam patiať, cibus medicinalis utrunque ęqualiter. Dico tunc, quod si sit medicina pura, non corrumpitur, neque conuertitur in humorẽ, antequam alteret, sed alterat absque sui conuersione, quia habet tantam virtutem medicinæ, quod superat virtutẽ cibi, tamen posset cõuerti, in tanta quantitate pauca posset dari, sed non oportet ad hoc, vt alteret vnde appellando medicinam illud, quod est medicinale, vel illud, quod est cibus medicinalis, potest bene conuerti, licet non debeat nec oporteat ad hoc, vt alteret, vnde Auicen. Sanguis generatus ex lactuca, retinet suam qualitatem vsque ad tẽpus, & ita potest conuerti & alterare, tamen non oportet, quod conuertatur ad hoc quod alteretur, vnde si detur succus lactucæ ad alterandum, vel infrigidandum hepar, licet posit conuerti, non tamen debet si debeat alterare. Vnde sciendum quod differt dicere medicinam, medicinale, & cibus medicinalis, vnde cũ dico medicinam, dico rem agentem tantũ, cum dico medicinale, dico rem agentẽ & patientem, magis tamen agentẽ quam patientem, cum vero dico cibum medicinalẽ, dico rem agẽtem & patientẽ, magis tamen patientẽ. Quando ergo quæritur, vtrũ medicina conuertatur, dico quod nõ, si appellatur medicina pura, quod potest probari per literam prędictam .ij. simplicis medicinæ, & si detur illud, quod est medicina pura in aliqua quantitate modica, poterit fieri cibus medicinalis, & tunc conuertetur, vel medicinale si magis agat quam patiať, cibus medicinalis æqualiter vtrunque, aut magis patiatur quam agat, vnde si detur succus lactucę ad infrigidandum hepar, venit ibi sicut est. Et tu quæras quid accidet de illa medicina antequã fecerit suam operationem, dico quod expelletur sicut superfluitas cum sudore, uel urina, vel egestione, sicut tangit Auic. de croco, quod conducit medicinas cordiales ad cor, & in fumum cõuertitur, & expellitur. Et dico quod si illa medicina, quæ prius erat medicina pura detur in modica quantitate, vt posit conuerti, tunc alterabit omnia membra, non magis vnũ quam aliud erat, nec tũc erit medicina pura, sed erit cibus medicinalis, quia mutatur in humorem recipiendo virtutẽ medicinæ per quam alterat corpus, & tunc duo mobilia scilicet inquantum cibus patitur suam conuersionem, & inquantum medicina suam diuisionem solum.

Ad primum argumentum potest dici, quod medicinæ veniunt post sui conuersionẽ, verũ est trãsumptiuam ad mẽbra quæ est sui diuisio, vnde cõuertitur ſm sui apertionẽ, non conuersione vera. Ad aliud dicendum sicut prius. Vel dicendũ ad vtrunque aliter, quod medicinæ venientes in gibbo hepatis, sunt conuersæ .i. debilitatæ in sua malitia, vnde in tertio de cõplexionibus, acuta cibaria, sicut cæpę & allia non vlcerant interius, quando comeduntur sicut quando exterius emplastrantur, quia sua acuitas remouetur magis, quia se cõmiscent humoribus contentis in venis, & sanguis per quem sola acuitas mitigatur, non permittit, quod sic inueniat aliquid in stomacho cũ quo commisceatur, ideo corrigitur eorum malitia magis cũ veniunt ad gibbum, quam ad concauum hepatis, quia tunc est magis admista cum humoribus quam prius. Ad aliud est ibi consequens, non enim sequitur, si corpus agit in medicinis, quia hoc modo, siue talem actionem faciat, quæ est conuersio in humorem, quia agit aliam actionẽ scilicet diuisionem eius in partes paruas correctionẽ medicinæ à sua malitia, unde ibi fit conuersio transumptiua, et non uera.

E

Vnguentũ populeon dicitur, quod fit de oculis populi. valet contra calorem acutæ feb. & his qui dormire nequeunt, inunctis temporibus, & pulsibus, & plantis manuum, & pedũ, hoc idem cũ oleo rof. vel violato mistũ, & super hepar inunctum, mirabiliter calorem tollit &c.

Vnguentum dialtheæ malasticon, & calasticon dialtea, à radice erasti dicitur malasticon, id est mollificatiuum, calasticon, id est calefactiuum &c.

De vnguentis.

Viso de oleis, videndum est de vnguentis. Vnguenta fuerunt inuẽta eadem ratione, sicut & electaria, & aliæ medicinæ compositæ, sicut electaria, & medicinæ compositæ fuerunt adinuentæ scilicet interius, & exterius exhibitæ propter hoc, quod medicinæ simplices nõ faciebant effectum interius, sicut vnguẽta & emplastra, quia medicinæ simplices extra effectum aliquando non faciebant, & hoc vel propter debilitatem simplicium medicinarum, aut quia longo tempore non possunt remanere in loco super quem ponuntur. Inuenta fuerũt vnguenta, vt diutius super locum remanerent, & per hoc suam operationem adimplerent: verbi gratia cum puluis aliquis aspergatur super locum, per pannos aufertur citius, quam si vnguentum, vel emplastrum, aut cerotum, cum isto puluere conficiatur, illa enim faciunt medicinam scilicet puluerem diutius remanere super locum.

F

Vnguenta etiã sunt inuenta, vt faciant abstersionẽ in membro & confortationẽ, abstergunt, et consumunt materiam paucam remanentem post purgationem prius factam, & aliquando fiunt ad confortandum ista vnguenta, tam mẽbra exteriora, quam interiora. Interiora vt stomachum, aliquando enim inungimus ventrem propter stomachi confortationem frigidi oleo costino, vel oleo de spica nardi, vel de absinthio, vel de menta, ista autem omnia inungunt ipsum maxime cum est debilitatus, aut propter frigiditatem, aut propter texturę raritatem.

G

Notandũ est, quod in omni vnguento est oleum, aut pinguedo, à qua cõfectum sit, vt diutius remaneat sup mem brum, illud autẽ facit oleum, aut pinguedo per viscositatem suam. Vnguentum dicitur ab vngue, vel vngo vngis, & tunc proprie dicitur vnguentum.

De vnguento populeon.

Vnguentum populeon est primũ unguẽtum factum, & dicitur ab oculis populi. oculi aũt populi dicũtur folia cuiusdã arboris, quę populus appellatur. Quæ folia dictę arboris parua colliguntur, & ex istis cõponitur vnguentum, puocat somnũ, si ex eo plãtę pedũ, tempora, & volæ manuum, & arteriæ inungantur, & hepar infrigidat, si est positum supra ipsum cum aqua rof. & pauco aceto.

Nicolaus dicit, quod prouocat sudorem, si ex eo vmbilicus vngatur, sed falsum est, cum.n. frigidum sit claudẽdo poros, prohibet caloris euaporationem, cum etiam sit viscosum per suã viscositatem impedit humiditatẽ, ex qua fieret sudor egrediens, & eã interius retinet, vt phlegmatici pruriginosi &c. Conficitur sicut alia vnguenta, quia species conteruntur, & tunc cũ oleo, vel pinguedine conficiuntur. Recipit omnia frigida, papauer frigidum nigrum, mandragoram, cimas rubi, solatrum, & similia frigida, vnde illud vnguentum valet contra calorem acutæ feb. distemperatum cũ aceto, vt melius posit trãsire, aut cum acresta, & debet fieri inũctio super volas manuum, & pedũ, et circa frontẽ, et tẽpora, sed si feb. non fuerit acuta multũ patiens de natura sua frigidus, & tẽpus ei cõforme fuerit, aut si sudare voluerit, non est vtendum populeo, quia materia fieret ex hoc ineptior digestioni, et sudorem impediendo, beneficium naturæ posset impedire.

H

De vnguento dialtea.

Vnguentum dialtea quasi factũ de altea .i. malua, vel bismalua calefacit & humectat, & ideo multum valet ad maturandum apostemata, quia ſm Gal. ij. simplicis medicinæ ad maturationem apostematum tria requiruntur

scilicet

scilicet calor ad caloris attractionem ad locum apostematis, vt melius possit digerere, & quia timetur, ne fiat consumptio & resolutio caloris, apponuntur viscosa, vt calorem attractum ibi existentem interius retineant, & humida ad materiæ remollitionem, valet ad resoluendum ventositatem, & subtilem materiam.

Circa istam lectionem dubitatur, cū primo visum sit de opiatis in generali, videndum est de eis in speciali. Et primo de theriaca vtrum sit bona circa materiam rheumaticam, videtur ꝙ non. Nullum rheuma prouocans competit in causa rheumatica, sed theriaca est huiusmodi, cum somnum prouocet secundum Gal. primo megatechni. cap. iiij. ergo &c. Item nulla operatio prohibens fluxum materiæ à membro nobili ad ignobile est facienda, sed theriaca est huiusmodi, quia prohibet fluxum materiæ à cerebro, quod est membrū nobile, maior patet per Auic. & Gal. in infinitis locis, quia semper debet fieri expulsio superfluitatum à membris nobilibus ad ignobilia, minor patet per Aui. lib. v. de probatione theriacæ dicit, quod si theriaca exhibita stringit uentrem, bona est, ergo stringit & fluxum rheumatis à capite.

Oppositum dicit Auicen. in. v. quòd valet ad consumptionem materiæ phlegmaticæ, ergo valet frigida causa & rheumatica.

Dico ꝙ theriaca conuenit in materia phlegmatica cū est digesta, & non multa, sed pauca, vnde conuenit euacuatione prius facta, sed si materia sit indigesta, quia consumeret subtile, & reliquum incrassaret, nō conuenit, sed si materia esset digesta, tamen multa non competeret, ne etiam aliquam partem consumendo ipsam incrassaret, & aliam non consumendo, aut faceret ipsam per corpus currere ad membrem nobile, sed si illa materia flueret ad membrum nobile, tūc esset tempus necessitatis, vt quando fluit ad oculos, qa pauca materia, vt gutta, nocet eis, repercutimus ad cerebuum, & stringimus fluxum ei⁹ ad oculos, similiter si phlegma ad partes spirituales, seu vitales flueret rheumaticū, & si materia esset pauca & digesta, tunc cōuenit ad illius digestionē siue consumptionē.

Ad primum argumentum in oppositum dicendum, ꝙ theriaca recens prouocat somnum, & talis nō conuenit, sed antiquata, & illa prouocat magis vigilias, caput desiccando, in eo consumendo materiam phlegmaticam, inducentem somnum. Ad aliud, dicendum, ꝙ non valet licet prohibeat fluxum rheumatis à cerebro cum hoc, ꝙ restringat, ipsum consumit, & ita in cerebro remanet.

Item bene verum est, ꝙ si flueret à cerebro in membrū ignobile non deberet restringi, sed si ad membrum nobile, de quo est magis timēdum, ꝙ̄ de cerebro, deberet stringi, vt si ad cor, aut ad pulmonem, aut ad oculum.

Consequenter queritur vtrum competat in quartana, videtur ꝙ sic. sm Auicen. in. iiij. Quartana habet curari per calida, cum materia eius sit frigida, sed theriaca est calida & materiam quartanæ consumit, ergo competit.

Item sm Gal. in morbo longo debet virtus confortari & conseruari, quia ipsa curat morbos, sed quartana est morbus longus & chronicus, ergo in ea conuenit, quod virtutem confortet, quoniam secundum Auic. theriaca confortat calorem & spiritum, ergo &c.

Oppositum dicit Auic. in. iiij. dicit enim ꝙ si daremus theriacam in quartana, adderemus quartanam quartanæ, & sic afflictionem afflictioni, ergo &c.

Dico ꝙ ante euacuntionē materiæ non conuenit, neꝗ materia indigesta, quia subtile consumeret, & reliquū incrassaret, vnde in principio non conuenit, sed materia digesta, & euacuata, & existente pauca, conuenit ad residui consumptionem, sed si multa, non competeret, aut si esset indigesta, tunc enim adderetur quartana quartanæ.

Ad primū, dicendum, ꝙ in ea competunt calida. s. temperata leuia, & humida ad materiæ remollitionē, sed theriaca est multum cali. & sic. ideo tantum conuenit, sicut in fractione lapidis sm autores non competunt nimis diuretica, materia indigesta, quia materiā petrificarent, subtile consumendo, & residuum compingendo & indurando, similiter est hic. Ad aliud, dicendū, ꝙ verum est, ꝙ confortat, & si tantum confortaret, competeret, sed quia plus faceret mali, materiam incrassando, quàm boni, virtutem confortando, ideo non conuenit in quartana.

Consequenter quæritur vtrū theriaca competat in sanis, videtur ꝙ sic, sm illum apho. tenues & certæ dietæ, dicit Gal. ꝙ in sanis virtus debet confortari & conseruari, in ęgris autem debet minui in acuta ęgritudine, sed sm Auic. in. v. cap. de laudibus theriacæ. Theriaca virtutem confortat, calorem, & spiritum cōfortando. Item conseruat adolescentiā sm Aui. in. iiij. ergo conuenit in sanis.

An theriaca cōpetat in sanis.

Item si sit inconueniens, hoc erit propter carnem thiri quæ est venenum sm Gale. iij. simplicis medicinæ, sed quod propter hoc non sit inconueniens, arguitur sic, quia secundum Auic. in. iij. caro thiri habet proprietatem conseruandi virtutem, et vitam prolongandi, ergo &c.

Oppositum dicit Gale. iij. simpli. medi. Medicina liberans à veneno est venenum, sed venenum non competit sanis, ergo &c.

Solutio, quæstio famosa est, dico tamen ad quæstionē, duplex est corpus sanum scilicet sanum simpliciter, quod non est ægrū nec actu nec potentia, in potentia dico quia habeat in se materiam, quæ debeat in futurum esse causa ægritudinis, & taliter sano non conuenit, quia sm Gal. et Hip. medicina non conuenit sanas carnes habentibus, qa cum non inueniat materiam malam in corpore, conuertit se supra bonos humores, ex quib⁹ debet bona caro generari, & consumit & euacuat, similiter si theriaca exhibeatur in corpore sano, simpliciter cōsumeret illud, quod non esset consumendum, & esset ibi venenum. Aliud est corpus sanum, quod opera habet naturalia non læsa, attamen est neutrum decidentię, quod in se habet materiam, quæ quieta est, ideo non noceret ei in futuro, tamen mota ab aliquo induceret ægritudinem, in tali sano cōuenit, consumendo illam materiam phlegmaticam, que debet facere ægritudinem in futuro, & hoc modo prolongat iuuentutem scilicet tardādo canitiem. Canities enim fit ex phlegmate euaporato, vel existente in capite, quod remanens debilitat calorem et naturam: vt nutrimentum illuc veniens non possit conuerti à natura debilitata, imo pri⁹ desiccatur, & marcescit ꝙ̄ conuertatur, & propter hoc dealbatur, quia fumi eleuati, ex quibus generatur pilus, sunt albi, & faciunt pilos albos, & sic calorem confortat, quia secundum philoso. lib. de respiratione, calidum dupliciter deficit, aut quia extinguitur, aut quia marcescit, & hoc est propter defectum humiditatis in qua radicat, vt videmus in hieme folia marcescere, & calidū hoc modo debilitatum non confortaret, imo amplius consumeret, & propter hoc in sano simpliciter non confortaret calorem naturalē, immo, potius ipsum marcescere facit, cōsumendo humidū radicale, cum non inueniat materiam superfluā. Aliquando calor extinguit & suffocatur: & abscinditur sub multo humido accidentali, & hoc modo debilitatum calorē naturalem propter phlegma multum accidentale, confortat theriaca, & ideo cōuenit sanis lapsis.

Corpus sanū duplex.

Ad argumentū in oppositum, dicendū est, ꝙ nisi esset debilitatio virtutis & caloris propter phlegma accidentale, non confortaretur per theriacam, vt visum est, ideo in aliquibus lapsis, non vt sunt simpliciter sani conuenit.

Ad aliud dicendum, ꝙ verum est, ꝙ prolongat iuuentutem, sm apparentiā, licet non sit sm veritatem, qm̄ tollendo rugositatē: nihil enim adeo manifestat senectutē, sicut rugositas, vnde dicit Philosophus. xix. de animalibus, ꝙ senectus est sicut glacies, & sicut rugositas, & est verbum obscurum, non. n. fit senectus nisi per debilitatē caloris ex consumptione humidi naturalis siue radicalis non cōpleta, quia sic esset mors, unde calor consumit seipsum per accidens. s. consumendo suum humidum, & hęc est vera senectus, quādo per introductionem frigiditatis

propter materiã obumbrantem calidũ naturale, & hoc est apparens senectus, cuius signum est rugositas, illa.n. rugositas in senibus apparens ante terminũ debitum, fit ex materia phlegmatica faciente cadere partẽ supra partem, propter suam grauedinem, propter quod est ibi rugositas, illud autem quod consumit talem materiam, tollit rugositatem, & hoc facit theriaca, & sic prolongat iuuentutem secundum apparentiam, & quia etiam canitiẽ aufert, illa autem theriaca in sanis temperatis non conseruaret iuuẽtutem, vt patet per prędicta, sed in sanis lapsis, ideo istis conuenit alijs non. Ad aliud dicendum, ꝙ caro thiri est venenũ in sanis simpliciter, sed in sanis lapsis non, quia habet proprietatem ducendi superfluitates exterius, & in talibus conuenit, sicut concessum est.

Vnguẽtum citrinum. Vnguentum citrinũ, dicitur citrinũ, quia in pomo citri decoquitur, pulchram reddit faciem, lentigines de facie tollit, & nigredinem à sole introductam destruit &c.

Vn. album. Vnguentum album ad phlegma salsum sic fit, & coctum confectum est lib. i. &c.

Vn. agrippæ. Vnguentum quo Agrippa vtebatur, & tantæ dignitatis erat, ꝙ nemini discipulorum tradere volebat, valet hydropicis, & omnibus humoribus in quacunq; parte corporis fuerint &c.

Vn. marcia Vnguentum marciaton magnum, marciaton à Marciano dicitur peritissimo medico, à quo fuit inuentum, quod facit ad dolorem, frigiditatem capitis, pectoris, & stomachi &c.

Vn. arigon. Vnguentum arigon. i. adiutorium, valet ad omnem dolorem ex frigiditate viris er mulieribus, tali ordine, immittitur in testa oui &c.

Vn. fuscum Vnguentũ fuscum. i. nigrũ valet ad omne vulnus, nã super vulnus positũ attrahit, & attrahẽdo mũdificat &c.

Vn. vtilissimum. Vnguentum vtilissimum impetiginosis, & serpiginosis, & elephantiosis &c.

De vnguentis calidis & siccis.

Visum est superius de vnguentis frigidis, vel saltem temperatis, nunc videndum est de calidis & siccis, & de marciato &c. Primo tñ dicendũ de vnguento citrino, & dicitur citrinũ non à colore, sed quia in illo pomo conficitur, concauatur enim ita, ꝙ non remanet nisi cortex, & in illo cortice ponuntur species.

Vnguẽtum citrinũ. Vnguentum autem citrinũ fit ad abstersionem & dealbationẽ, abstergit.n. omnes maculas corporis, & mundificat faciem, & albificat eam, & totum corpus, & ideo vtuntur eo mulieres, vnde etiam aufert lentigines. Et sciendũ pro regula, ꝙ nullum vnguentũ abstersiuum debet poni in loco nisi prius mollificatione facta, vnde primo debet facies aqua lauari, cum volumus lentiginẽ abstergere, & maxime quãdo sunt profundatę, et antiquatę & induratæ, vt remolliantur, & illa aqua debet esse aqua alicuius decoctionis valentis, vt furfuris, aut lentiũ, aut fabarum, vt materia præparetur ad abstergẽdum, & hoc in mane præcedenti, vel in nocte, vel in sero, debet facies vnguento citrino vngi. & tertio in mane sequenti debet iterato mẽbrum illud sicut facies lauari in aqua abstergẽte, in qua sint cocta aliqua, quę ponunt in isto vnguento, vt aqua in qua coquantur amygdalæ amaræ, aut consimilis medicina, & facit illa aqua abstersiua duo bona, qa commouet vnguentum, & iuuat vnguenti operationẽ, in hoc ꝙ si aliqua mala materia remanserit propter debilitatem vnguenti non abstersa abstergitur ab aqua. Adhuc istud vnguentũ, valet ad denigratam faciem in tempore æstiuo, vt tempore messis, & valet ad pustulas siue sint in manu, siue ĩ pede, aut in alia parte corporis, si sint ex phlegmate, & similiter valet vnguẽtum citrinum contra nigredinem remanentem post casum scabiei, sunt.n. quidam qui dant medicinam fortem ad curam scabiei, & tunc illa scabies cadit, tamen postea remanet quædam nigredo in loco, ad hoc remouẽdum bonum est vnguentum citrinũ, habet.n. in se multas medicinas dealbantes, habet in se medicinã per quam habet vim lenitiuã, vnde

E contra asperitatem valet & arefactionem, & debet inungi fortiter, & fricari membrũ, quod inungitur ex isto, vt unguentum imbibatur in membrũ per fricationis motũ, recipit autẽ medicinas abstergẽtes, vt boracem. Borax enim est gumma abstersiua, & depuratiua, & conglutinatiua, vnde cum eo conglutinant aurifabri argentum valde fortiter cum est puluerizatum, vt duas laminas plus discontinuas coniungunt fortiter, contra difficultatẽ partus valet secundum Platearium, si distemperetur cum vino, et propinetur, super omnia valet in hoc casu, vt dicit.

Amentũ dulce similiter ponitur hic, amẽtum est quasi lapis durus, quod efficitur ex vitro liquefacto, istud dicitur amentum dulce ad differentiam salsi, quod fit ex vitro, aut terra valde petrosa.

Vmbilici marini sunt frigidi & sicci, & abstergũt asperitate sua & dealbant, & sunt lapilli similes vmbilico, inuenti in litore maris, clari & albi.

F Chrystallus frigida & sicca, eiusdẽ virtutis cuius prædicti lapilli. Chrystallus fit de glacie propter vehementẽ motum frigiditatis constringentẽ & dealbantem, clarior & albior est, valet eius puluis ad recuperandum lac amissum ex caliditate, si detur ad potandũ, & valet in colica, sed caue ne detur ventre constipato, aut in iliaco æntale.

Dentale sunt similia prædictis, & dicitur dentale quia est simile denti in soliditate, & est albũ, & quanto albius, tanto melius. Entale non differt ab eo nisi cum frangitur, habet venulas quasdã secundum longum protensas.

Marmor, frigidum est & siccum, & nõ differt ab alijs, & propter idem ponitur.

Gersa est cerusa, quæ duplex est, quia quædam fit ex laminis plumbi perforatis, & positis in vase cum aceto ad solem, & illud quod inuenitur in sole dealbatum per illas laminas, est cerusa, est.n. frigida valde, & illa vtũtur mulieres ad abstergendum faciem, sed vnum accidit eis ex hoc, quia amittunt dentes ex vsu ipsius, quia ratione aceti est inimicum dentibus & ossibus, & illa cerusa est frigida & sicca. Alia est cerusa, quæ calida est & sicca, quæ dicitur gersa serpentina quæ ponitur hic ad mundificandũ & depurandum, & ista facit hoc præcæteris ibi positis, & illa cerusa sic fit. Radix serpentinæ in vere colligitur, & optime mundificatur, & puluerizatur, prius tamen ipsa ad solem desiccata, deinde per pannum cribelletur, & tũc cum aqua ros. aut pluuiali conficiatur, & deinde ponatur ad solẽ in aliquo vase in quo sit aqua ros. & illa aqua sæpe abijciatur, & remoueatur, & hoc fiat per. xx. dies, vel amplius, postmodum illa aqua abijciatur, & desiccetur, & deinde in medicina ponatur, inter omnia vnguenta istud optime abstergit, quia habet in se multas medicinas abstergentes, sicut corallum album, tragacanthum, entale, dentale. Auic. ponit aliud vnguentum, quod est valde bonũ ad decoriationem, & adustionem ignis, quo multũ vtuntur chirurgici, fit autẽ ex lythargyro, cera albissima, cerusa plũbi, oleo ro. cũ vino albo, & cõficiatur.

H Vnguentum album & vnguentũ fuscum & vnguentum ad phlegma salsum, valet ad scabiem, serpiginem, & impetiginem, vnde certus sum, ꝙ vnguentum album valde bonum est ad scabiem ex quacunq; sit causa, habet enim in se abstersiua, aliquando enim accidit, ꝙ non curat complete scabiem scilicet cum materia sit multa, & cum prius euacuatio non est facta, non conuenit ita, ꝙ possit cõplete curare, hoc competat ad illam auferendã, quę est pręsens, sed post euacuationem curat valde bene.

Vnguentum Agrippæ dicitur à rege, qui ipsum inuenit, vel pro quo factum fuit, calidum & siccum est, ideo valet hydropicis, & hoc materia purgata, vt residuum consumatur, valet etiam contra neruos induratos, possunt autem nerui indurati triplici de causa, aut ex eorum desiccatione, & tunc non valet, aut ex frigiditate congelante, & tunc magis valet, istud vnguentũ attrahit aquositatem propter sua componentia, si venter ex eo vngatur valet hydropicis, sed caue ne super hepar ponatur, quia

quia timendum esset de intensione causæ efficientis hydropicis, recipit in se brioniam, quæ est radix vitis albæ, habet proprietatem abstergndi aquam in hydropicis, scilicet in eorũ ventribus, & ideo mulieres portant eam ad vendendum, tota etiam die illa habet virtutem vomitiuam.

A

Vnguentum marciaton, id est vnguentum magnum, siue marciaton: ita à Martiano magno philosopho, qui eũ inuenit, illud est cali. & sic. ideo valet ad passiones frigidas ex materia phlegmatica, vel melancholica, et hoc valet cõtra frigiditatem, siue materiam passionis capitis maxime, quia in se habet multa caput respicienria: vt ocymum, id est semen basiliconis, & balsimitam, agrimoniam, pimpinellam, betonicã &c. & non debet dari in morbis calidis. Et notandum quòd non debet dari in morbis, vbi est materia crassa, nisi materia digesta, & pro parte euacuata, vt in paralysi, & spasmo &c. quia subtile resolueret, & residuum incrassaret.

Item notandum, ꝙ quando materia est profunda in mẽbro, non valet, quia non posset penetrare, sed si volumus ipsum penetrare, tunc debemus fricare locum, vt per hoc pori aperiantur, & poris apertis posit subintrare, sicut dictum est, valet contra passiones frigidas capitis, vel cõtra hemicraneam, lithargiam, maniam, melancholiam, materia digesta prius & euacuata, quia multa sunt ibi caput respicientia. Item valet cõtra passiones pectoris, si ex eo vngatur pectus. Pectus autẽ potest pati à caliditate & siccitate, & tunc nõ debet dari, cum sit calidum, & potest pati à materia rheumatizanthe à capite, & tunc quãdiu materia illa rheumatica est in fluxu, non conuenit, quia ad locum traheretur. Sed cum est tota fluxa, iam prius euacuata, & digesta per incisiua & lenitiua, conuenit, vnde si sit multa, prius debet fieri euacuatio, si materia antecedẽs sit multa, & si sit multa, & crassa, & frigida: primo debet liniri, & tunc lenitiua tribuentur interius, potest exterius hæc vnctio vngi, quia per illam disponitur materia, vt per illud vnguentum ad exteriora trahatur, non solum subtile, sed crassum cum subtili. Item valet contra passionẽ stomachi debilitati, et prius stomachus, aut hepar, non debet aliquo vnguento inungi, aut aliquod emplastrum supponi post cibum, quia attrahendo calorem à loco digestionis impedirent digestionem, & diuerterent naturam à sua digestione, sed in mane ante cibum debent inungi ad solem, duplici de causa, quia sol suo calore aperit poros, vt melius per ipsos vnguentum posit transire, & calorem naturalẽ excitat secundum Serapio. in. vij.

B

Sed notandum, ꝙ cum inungitur pectus illo vnguento, si timemus eius desiccationem, & subtilis materiæ solum, debemus istud vnguentum reprimere cum oleo rosa. vel viol. aut vnguento populeo. Item valet ad passiones renum ex materia frigida, inungendo renes materia ipsa existente digesta, & pauca, vnde post purgationẽ competit.

Item valet contra colicam non factam ex hepate à materia cholerica, sed phlegmatica aut ventosa. Similiter valet ad arteticam, & podagrã, post materiæ digestionem, cum remanent aliquæ pustulæ in iuncturis digitorum, aut manuum, aut in cubito, & si non est satis forte, debet cum eo admisceri vnguentum arigon, aut oleum valens ad hoc.

Item valet contra paralysim, & si non est satis forte, cõmisceas cum eo de cinnamomo, aut de castoreo, quia sunt multum bona ad hoc. Item valet contra duritiem splenis, materia prius remollita interius, quia aliter subtile cõsumeret, & reliquum incrassaret. Item valet contra spasmum si inungatur spina dorsi vsq; ad caudam, vnde in omnibus passionibus frigidis ad cõsumptionem materiæ à capite descẽdentis, debemus sic inungere spinam dorsi, vsq; ad caudam in paralysi, & spasmo. In isto est ruta, quæ est aperitiua, calida & sicca, & habet proprietatem specialem ad stomachum, & ad menstrua prouocanda, et fœtũ mortuum educit, conficitur istud vnguentum ex adipe vrsi, & confortat neruos, & consumit materiam, & ideo ex solo adipe vrsi solent fricari mẽbra paralytica ad materiæ paucæ consumptionem, & neruorum confortationem, vnde iste adeps vrsi multum est consumptiuus, est ca. & sic.

Nota de adipe vrsi.

Item in isto vnguento est sabina, et habet specialitatem propriam ad prouocandum menstrua, & est consumptiua calida & sicca. Est etiam ibi balsamita, quæ in pratis reperitur, & habet odorem quasi balsami, & ideo sicut dicitur, valet proprie ad caput confortandum ex frigiditate sine materia vel cum materia, nisi materia sit multa, et indigesta, & rheumatizans.

Item in dolore capitis ex calida materia non valet.

Ocymum est ibi, quod est semen basiliconis, valde aromaticum capiti confert. Est etiam ibi saluia, calida & sicca, & habet aspectum ad caput, & neruos, & hoc alio nomine dicitur elelisphacos syluestris. Artemisia habet proprietatem specialem ad menstrua prouocanda.

Enula campana, aperitiua est, & consumptiua, quia subtilis substantiæ cali. & sicc. Herba sanctæ Mariæ, quæ alio nomine dicitur buchormariem, & hic dicitur cauciterium, valet ad caput proprietate sua, & agrimonia, et pimpinella, & absinthium confortat stomachum.

Vnguẽtum arogon ad idem valet ferè: omnia, quæ ponuntur in prædicto vnguẽto misto ponuntur, calidius est, tamen quia recipit aliqua calidiora, valet contra quartanam, si ante paroxismum inungatur spina dorsi vsque ad caudam, aufert typum, & contra paralysim valet materia existente pauca, digesta, prius facta purgatione, & si ponãtur ista tria simul, scilicet arigon, marciaton, & agrippa, bonum est.

Vnguentũ arogon.

Vnguentum Agrippæ est magis calidum quàm istud, valet proprie ad hydropicum, attrahendo aquositatẽ, vnde si ponantur illa tria simul ad hoc, valent ad omnes passiones frigidas, & eo modo qui dictus est.

Vnguentũ Agrippæ.

Circa istam lectionem quæritur, de illa quæstione difficili, & famosa quomodo uenenum unũ, attrahat reliquũ, vt adeps crocodilli emplastrata super locũ morsum à crocodillo, uenenum crocodilli attrahat, & caro viperæ, cauda, & capite abiectis, emplastrata super locum morsum à uipera uenenum attrahat, & quæritur vtrum hoc fit per simile, uidetur quòd non, omnis motus fit propter indigentiã: si ergo aliquid ad aliud moueatur, oportet quòd in illo ad quod fit motus, sit aliquid quod non sit in eo, quod mouetur ad ipsum, sed hoc non est possibile in eis, quæ sunt eiusdem speciei, ergo &c.

Dubinm.

C

Item nõ per simile actu, quia tunc aurum attraheret aurum, & ferrum, ferrum. Nec per simile in potentia, sicut adamas attrahit ferrum, quia in illis, quę sunt eiusdem speciei, unum non est potẽtia ad reliquum. Nec in uno est potentia actiua ad aliud, cum sit sub eadem forma specifica, propter hoc enim dicitur tota species, quia est in quolibet indiuiduo vnius speciei, cum ergo non sit possibile, vt in uno sit actio, & in alio sit passio, ergo &c.

Item attractio ad se, & expulsio eiusdem sunt contraria, sed uenenum, vt caro uiperæ expellit uenenum ad cutem secundum Auicen. Ergo non attrahit ipsum.

D

Oppositum dicit Auicen. in quinto, qui dicit, quòd attrahit per simile.

Item Gale. in. iiij. simplicis medicinæ à ueneno liberantes attrahunt per simile.

SOLVTIO. primo videamus, quòd medicina liberat à venenis quatuor vel quinq; modis.

Primo modo, impediendo venenum, ne ad cor transeat, quia non interficit nisi transeat, & sic theriaca antiqua confortando cor, quod confortatum expellit uenenum, impedit ne transeat, & similiter aromatica.

Secundo modo, per alterationem complexionis ueneni, per complexionem contrariam, & sic allia contra morsum scorpionis, quia est uenenũ frigidũ, & allia sunt cali.

Tertio modo, quia ducit materiam superfluam, & cum hoc uenenum ad exteriora, & sic caro viperæ conuenit.

Quarto modo fugando hu. à facie veneni, ne inficiantur à veneno, qui infecti cor possent inficere, & sic terra sigillata, & dictamus competunt.

Quinto modo attrahendo, quia attractio fit à calido, & à vacuo, & à tota specie, & sic theriaca recens emplastrata super locum morsum attrahit venenum, sed quomodo attrahit, hoc est difficile, & diuersus est modus ponendi.

Dico ergo, ꝙ attrahit à simili, si tamen adiungatur cum eo caliditas fortius attraheret. Dico ergo, ꝙ aliquid simile in forma attrahit aliquid sibi simile in forma per modū applausionis, nō à simili, ita quòd vnum sit habens aliquā naturam actualem, quam habet aliud in potentia, & incōplete, ita quòd in vno est vt actio, in alio est, vt passio, sed in vtroꝗ est, vt actio, & in vtroꝗ vt passio, & hoc mouet me, quod dicit Gal. in lib. de malitia complexionis diuersæ, quod omne simile, & amicum alteri est conueniens, & natum ei coniungi, & ideo vnū ab alio trahitur, & hoc patet per experimentum, accipiatur virga coryli recens, & scindatur per medium medullę, et ponatur frustum vnum in manu vna, & aliud in alia manu adinuicem coniungentur, & hoc est quia vnum alteri natum est coniungi naturaliter, quia ex eis fiebat naturaliter vnum coniūctum, & ideo vnum natum est alteri coniungi, excitatum per virtutem alterius, & per illud faciunt vetulę carmen suū in matrimonium: dicunt enim, quòd quando aliquis desponsat aliquam, quòd ille virgę coryli, si coniungantur, matrimonium erit ad bonum, si non, nō, sed dicunt carmen aliquid operari ad hoc, quia nisi dicerent, coniungerentur tamen, siue ad bonum, siue ad malum. Sed tu dices quomodo ergo tunc erit, quare non attrahet venenum exterius appositum, siue caro viperæ in se habens venenum, quare magis attraheret venenum existens interius ad exteriora quā econuerso.

Dico ꝙ non sunt viæ æqualiter apertæ motum præstantes, vnde cum illo quod est emplastratū exterius apponuntur constringentia, ne posset penetrare, & ideo ad se aliud attrahit cum non possit ab alio trahi causa dicta.

Item cum illud exterius positum aliud attrahat, natura percipiens se per illud iuuari fortificatur, & illud expellit, & ita attrahitur, & expellitur à natura tanquā naturæ nocens. Sed tunc quæstio erit, quare aurum non attrahit aurum, & ferrum, ferrum.

Dico ꝙ in corporibus nimis siccis, & duris à quibus nihil euaporat, cū quo virtus fortis multiplicatur, non fit attractio similis in forma, vnde aurum non attrahit aurum, nec ferrum ferrum, quia nimis sicca, vnde si illa virga coryli esset nimis sicca, & non recens, non fieret coniunctio nec caro thiri similiter. Sed tunc est quæstio difficilior quomodo adamas attrahit ferrum, & etiam adamas, adamantem, cum ab eo non possit euaporare aliquid, cū sit ita durum, ꝙ vix possit frangi. Dico ꝙ facit hoc multiplicando suam similitudinem, & sine euaporatione aliqua, excitando potentiam actiuam incompletam existentem in ferro, quæ nata est compleri per formam adamantis: ideo mouetur ad ipsum. Vnde dico, ꝙ in adamante est vestigium orbis, vnde est in eo aliqua pars habens in se proprietatem occidentis, alia orientis, alia meridiei, alia septentrionis: & dico quòd in parte pro meridie, & septentrione existente, maxime attrahit, & parum à parte orientis & occidentis, vnde sunt in eo fortiores virtutes polorum, quod cognoscitur à nautis, quia attrahit quādo habent ventum septētrionalem, aut meridionalem.

Sed quomodo tunc discernetur, vtrum sit meridionalis, aut septentrionalis. Dico ꝙ sic, accipitur testa oui plena aqua, & mouebitur fortiter, & tunc ponetur adamas in testa fortiter mota, tunc pars meridionalis ad meridiem mouebitur, & septentrionalis ad septentrionem. Et aliquando accidit, ꝙ illa pars quæ est meridionalis, attrahit illam, quæ est habens proprietatem, & naturam septētrionis, licet sint sub eadem forma specifica, & hoc non est nisi per

E aliquā proprietatem magis completam, existentem in parte meridionali, ad quam est pars septentrionalis in potentia, & completur sua potentia per ipsam, vnde dico, quòd nunquā pars meridionalis attrahit partem meridionalem nec septentrionalis septentrionalem, quia neque est in vna aliquid quo indigeat alia, propter quod fiat motus, cū sint eiusdem formæ & proprietatis.

Vnde propter hoc patet ignorantia quorundam dicentium, quòd aliquando adamas fugat adamantem, vt pars meridionalis meridionalem, quia hoc est falsum, licet videatur fugare, non tamen fugat, sed attrahit partem septētrionalem existentem in vna parte adamantis, & quia in opposita parte erat proprietas quasi meridiei, ideo attrahendo partem septentrionalem ad se videtur fugare partē meridionalē, verbi gratia: ponatur hic adamas, cuius vna pars habeat proprietatem meridiei, & alia septentrionis, et ponatur acus super illum lapidem, ita quòd iaceat supra lapidem, tunc tangit vna extremitas acus extremitatem

F vnā adamantis, & alia aliam, & extremitati influetur acus virtus illius partis quam tanget, vt si tangat meridionalē, influetur eius virtus meridionalis, tunc eleuetur acus superius, tunc cum influatur ab adamante per totam acum directe positū, illa pars acus in qua primo meridionalis, erit septentrionalis, cum toti acui influatur virtus ab adamante, vt si intelligeremus, quòd vna scutella plena aqua acui supposita directe influeretur virtus fundi scutellę, & similiter est hic, quòd illa pars acus, quæ primo tangebat partem meridionalem cum fricabatur, vel iacebat super eam, quando fricatur pars illa ad partem illam directe, habet illa pars, quæ habebat primo proprietatem meridionalem, proprietatem septentrionalem, et tunc illa quę primo erat meridionalis, cū sit septentrionalis, attrahitur à parte meridionali adamantis, quia non attrahit meridionalem, vt dictum est, & per hoc quod attrahit illam, videtur fugare aliam, et sic simile huiusmodi nō attrahit per simile actuale, sed cum sit possibile, vt partibus habentibus eandē for-

G mam & speciem, sint diuersæ proprietates, quarū vna est completa alia incompleta, per hoc fit attractio, & sic attrahit caro viperæ suum venenū, non venenum venenū, nec caro carnem, sed caro, venenum, quia habet proprietatem incompletam, licet eandem formam habeant, vnde nullus authorum dicit, quòd venenum attrahat venenum, sed caro viperæ suum venenum, & adeps crocodilli suum venenum, et fortius quàm aliud, licet attrahat quodlibet venenum, vnde aliquid est actu in carne viperæ extra, quod nō est in veneno intra, ideo attrahitur.

Ad primum patet, ꝙ licet essent eadem in forma, nō tamen in proprietate formæ, nisi vt dictum est, quia vnū incompletum est in proprietate respectu alterius.

Ad aliud dicendum, quòd cum caro viperæ exhibetur intra, cum habeat proprietatem mouendi ad exteriora, secum ducit superfluitates, & venenum quod in suo transitu reperit, sed cum extra attrahit proprietate illud venenum, vt dictum est, & iterum extra posita attrahit, cum

H non possit moueri intra. Item ipsa cum detur intra, cum aliquibus constrictiuis in stomacho existens ad os stomachi attrahit venenum, & ipsum post ad exteriora expellit, & secum ducit, cū de eius proprietate sit moueri ad exteriora.

Explicit expositio Ioannis de sancto Amando super antidotario Nicolai.

Gentilis

GENTILIS FVLGINATIS de proportionibus medicinarũ, & de modo inuestigandi complexiones earũ, & ad sciẽdum conuenientẽ dosim cuiuslibet medicinę.



GRATIA lucidioris habitus, quem Mesue denotat in modis & proportionibus medicinarũ, quę inuicem confici debent, sicut etiam gratia latioris scientiæ ad formas earum inueniendas, & doses earum cõpositionum magis proportionales, q̃ in libris reperitur alĳs, hunc breuem tractatum insequar. In quo ostendam omnem moderationem medicinæ laxatiuæ compositæ, & modos compositionis ex simplicibus medicinis, & proportiones ad eas attendendas, & doses propinationis earum ſm exigentiam huius artis, declarando dicta quorundam super hoc.

Huius.n.tractatus sciẽtia est maxime necessaria, propterea quia libri sapientum ceciderunt iam in adulterationem, non propter venerabiles sententias ipsorum, & scientificas eorum compositiones & canones, sed propter scriptorum insufficientiam vel negligentiam. Etenim sicut processus in prole, speciem primi patris debilitat, donec iam non sit dignum nomen gentium antiquæ proli radicaliter assimilari, Sic propter scriptorum degenerationem, iam libri antiquorum videntur corrupti. Hoc declaratur, quia si Gal. libros Hip. copiasset proprio calamo, essent libri Hippo. auctentici, & completi, & exemplum Gale. errore manus est ab illo deficiens, quanto ergo magis, cum idiotarum scribentium seminantur exempla.

Et quia libri theoricæ intellectu regulantur, libri autẽ practicæ sola fide quasi adhærẽdo experimentis, Ideo scriptorum discrimen est maximum libris practicę, practicos autem canones nunquam recuperat intellectus, quia (vt dixit Gal.) hæc pars non est scientialis, sed experimẽtalis, vt Halia. tertio techni cõmento. lxxxviĳ. Theoricos autẽ si dubitaueris, inuenit, ac imperfectos eos certificat intellectus, & complet, cuius signum est, q̃ plurimi libri practicæ sunt corrupti. Et si discurris antidotarios, inuenies in eis maximam diuersitatem in ponderibus, sæpe.n. scribitur. ℥. pro libra. &. ʒ. pro. ℥. cuius error facit medicum libris adhærentem esse medicum æquiuoce, vbi non perlustret eum huiusmodi scientia.

Hoc igitur opus breue nebulosam viã practicæ in hac parte elucidabit, vt quis hanc doctrinam imitans, textus male scriptos decidat, bene scriptos sequatur, & eis adhæreat, donec doses medicinarum per se intelligat, & per se ipsum male positas corrigat, sicut mihi pridie contigit in nono Almanso. male scripto. cap. de podagra. vbi ponit descriptionem pilularum, quæ à multis allegantur, scilicet pilularum, quæ non valentes incedere, incedere faciunt, vbi ponitur in vna dosi quarta pars. ʒ. scamoneæ quæ est xv. grana, & hoc est erroneum, & ideo scripsi in margine, scamoneæ quarta pars vnius scrupuli, & remoui. ʒ. & tũc dosis est fęlix, & pro certo ista litera fuit eius, non enim tutum est cum antidotarĳs, & alĳs descriptionibus sapientum absq; hoc tractatu procedere.

Diuisio huius libelli.

CONtinet tractatus iste tria capitula, non.n. scientia proportionum medicinarum simplicium ordinat, nisi ad doses compositarum medicinarum inueniendas, proportiones autem tales sunt duæ, vna est medicina rum simplicium respectu totius, alia est proportio simplicium medicinarum inter se, ex prima proportione inuestigatur complexio medicinæ laxatiuæ compositæ, ex alia inuestigatur compositio medicinæ laxatiuæ compositæ. Sunt ergo tria capitula in toto.

PARTIS EXECVTIVAE Capitulum primum.



COmplexio autem medicinæ laxatiuæ est duplex, vt ad præsens spectat, quædã est ex primis qualitatibus resultans, quomõ dicimus q̃ medicina laxatiua est calida vel frigida. In tali vel tali gradu. Alia est complexio resultans ex qualitatibus primis per quas medicinæ habent operationes tertias, vt dictum est quinto Colliget, & ibi vide bene ad literam, & talis plus habet dici forma compositi, vel qualitas q̃ complexio, nam complexio propriȩ significat supra qualitates tangibilis.

Cõplexio me. laxatiuæ duplex.

B De primo quidem dicendum, q̃ medicinæ simplices in composito laxatiuo, vel sunt eiusdem cõplexionis, vel diuersæ. Si eiusdem, vel sunt cum eodem gradu, vt cum cõmiscemus crocum, & mannam quæ ambo sunt eiusdẽ complexionis & gradus, vel sunt eiusdem complexionis, & non gradus, vt cũ cõmiscemus crocum cũ caryophyllis. Est.n. crocus calidus in primo, caryophyllus in tertio.

Diuisio medicinarũ.

Quare si miscentur medicinæ eiusdem complexionis & gradus, tunc complexio medicinæ est nota, quia illius complexiõis & gradus, cuius complexionis & gradus est vnaquæq; earum simplicium medicinarum, illius gradus & complexionis est medicina composita, vt confectio ex cinnamomo, mace, & galanga, est in secundo gradu caliditatis ſm vnamquamq; earum, quia vnaquæq; earum est in eodem gradu.

C Et si aliquis diceret, q̃ medicina ratione suæ quantitatis excedit gradum suum, vt secũda primi. capitulo, de eo quod comeditur, & bibitur, & ideo plures medicinæ eiusdem gradus videntur eleuari supra illum gradum,

Dicendum, q̃ illud est per accidens.

Et illud etiam non est ad propositum, quia de tali medicina composita, tm̃ damus, quantum daremus de vna istarum simplicium. Si.n. fieret confectio ex cinnamomo, daremus de ea. ʒ. ß. sicut de tali simplici daremus. ʒ. ß.

Sed dices, quare ergo fit compositio ex quo sunt eiusdem complexionis & gradus?

Dicendum, q̃ in operationibus secundis, simplicia habent alia, & alia iuuamenta, licet sint eiusdem gradus & complexionis.

Nam miscendo galangam cum cinnamomo, quæ sunt eiusdem gradus & complexionis, aliud tamen iuuamentũ ex operationibus secundis habet galanga q̃ cinnamomũ, quia galanga reaggregat partes stomachi relaxatas, cinnamomum autem subtiliat, & aperit vias, & macis confortat cor. Ergo licet conueniant in gradu qualitatis eiusdem, vel complexionis, non tamen conueniunt in secũdis qualitatibus, & ista compositio debet fieri, quia vna medicina habet proprietatem iuuandi, vel nocendi vnum corpus, & non aliud, immo vnum membrum, & non aliud, immo vna hora, & non alia. ne ergo cadat error miscentur plures eiusdem virtutis, quia licet galanga inimicaret vni membro, & conferret pluribus, miscemus sibi medicinas eiusdem virtutis, vt ex toto remaneat securitas curationis, & causam huius permistionis medicinarum, nunc cum vna, nunc cum alia, tangit Auic. quarta prima capitulo primo, & secundo cañ. capitulo de lacte. &. iĳ. cañ. Fen. x. capitulo de cura asthmatis. &. xx. tertĳ cap. de dolore iuncturarum. & Gale. viĳ. ter. Inspiciebat naturarũ diuersas proprietates.

D

Et hic non quæro vtrum mensuræ secundarum qualitatum, & tertiarum sequantur mensuram primarum, sed de hoc

de hoc apparebit tibi, si legas quinto Colliget capitulo. liiij. Si autem medicinę sint eiusdem complexionis, & non gradus, tunc oportet considerare actionem, & resistentiã graduum ad inuicem.

Et in hoc errauit vehementer Bartholomeus varignana in tractatu suo dicens, si medicina componatur cum similibus in complexione, ꝙ eius complexio est tanto intensior, sicut si componeretur ex pluribus calidis, esset calidior ꝙ̃ si ex paucioribus.

Sed hoc est contra principia medicinæ, nam aliqua medicina cõposita ex aliqua vna re calida solum est calidior aliqua composita ex viginti calidis rebus.

Et pro tanto sumitur dictum domini Aui. v. Cano. & Auer. v. Colliget capitulo. liiij. ꝙ quando cum medicina magis calida componitur minus calida, medicina magis calida remittitur, & ſm ꝙ est maior distantia earum adinuicem, secundum hoc est magis calidæ maior remissio. Et hoc idem probatũ est in physica. nam magis tale per participationem sui contrarij fit minus tale, de hoc etiam determinatum est super libro de differentijs feb. Dico ergo, ꝙ si cum medicina calida in primo addatur medicina calida in. iiij. sicut crocus piperi, ꝙ tũc medicina calida in. ij. vel. iij. remittitur ad aliquem numerum siue mansionem suæ latitudinis. Omnis enim gradus, tres numeros, siue mansiones habet, vt exponit Haly. & plusquam commẽtator in techni, & ideo Gal. ponit exemplum in numeris, & non in gradibus, vt plusquam commentator commento. vij. sed de hoc non expedit disputare, sed tamen Auic. & Auer. concedunt talem resistentiam, & oppositionem inter medicinas diuersorum graduum complexionis eiusdem existere, & ꝙ gradus non sunt æquales imperfectione, & ꝙ gradibus accidit imperfectio ratione participationis sui contrarij, positiue vel priuatiue, & nos declarabimus super secundo de differentijs feb. & super. ij. Colliget si Deus voluerit.

Cõclusio secũda completa.

Item est intelligendum, ꝙ tales medicinæ quæ sunt diuersorum graduũ socientur cũ debita quantitate vtriusq;, nam vinum debile, si addat̃ vino magnæ virtutis in ęquali quãtitate, aut in media parte, tunc remittit illud ver. gra. Cyatus vnius cum cyatho alterius, aut medietas vnius cyathi paruæ virtutis cum cyatho magnæ virtutis debilitat omnino fortitudinem maioris.

Sed si parua quantitas puta. ℥. i. debilis vini addatur cũ cyatho vnius fortis vini, & potẽtis non ꝑmutabit ipsum, qm̃ propter paruitatẽ suæ quantitatis non habet proportionem vinũ debile respectu illius fortis in permutando.

Et eodem modo intelligendum est de societate medicinarum. Si enim misceantur piper & crocus in quantitate æquali ver. gra. remittetur piper ad secundum gradum, & eleuabitur crocus ad secundum gradum, et si misceat̃ crocus in media parte cum pipere, remittitur piper ad tertiũ gradum, & eleuatur medietas croci ad tertium gradum, quia propter paruitatem quantitatis croci, virtus eius resoluitur, non potens remittere ipsum ad secundum, & si superat quantitas croci quãtitatem piperis, absq; proportione trahet piper virtutem croci ad quartum gradum.

Quantitas ergo cõsueta apud practicos est æqualis ponderis, aut parum excedentis, aut in duplo quandoq;, & quandoq; est quantitas medietatis. In istis enim quantitatibus stat proportio actionis & passionis, & illud oportet considerare sicut dictum est.

Digressio i qua ponit dubia.

Et Auer. innuit contra hoc vnam rationem difficilem, quia si medicina calida in primo remittit medicinam calidam in quarto ad secundum gradum, sequitur ꝙ medicina calida in primo & frigida essent eiusdem complexiõis, probatur consequentia, medicina frigida in primo associata calidæ in quarto remittit calidam in quarto plusquam remittat calida in primo vt notum est, sed non potest eam plus remittere ꝙ̃ ad ſm gradũ, ergo &c. Præterea frigida in quarto asociata calidæ in quarto remittit ipsam ad gradũ ſcd̃m, & cõtra quia nõ põt eam remittere simpl̃r.

E Respondetur ꝙ medicina frigida in primo remittit calidam in quarto ad ca. in primo, sed medicina calida in primo remittit eam ad calidam in secundo, vel si hæc remissio non sit punctualis (vt dicitur) tamẽ sit remissio magis calidæ, & minus calidæ de mente Auer. & omnium.

Ad secundum dicitur, ꝙ ex medicina in quarto gradu calida, & frigida in quarto, non fit remissio ad gradum, sed fit temperamentum. Ee est alia ratio sophistica quã scribit Alchindus ꝙ minus calidum associatum magis calido intendat magis calidũ, & non remittat. Expecto soluere Deo duce super. v. Colliget &c. ratio stat in hoc, Sũmo vnum corpus in quo caliditas sit in tertio gradu, & frigiditas in primo, & vocet̃ caryophyllus, summo aliud corpus in quo caliditas & frigiditas sint æquales, ita ꝙ habeat duos gradus caliditatis, & duos frigiditatis, & vocetur zuccharum, tunc arguitur, maior est proportio actionis à calido in duobus gradibus ad frigidum in vno, ꝙ̃ sit proportio calidi in tribus gradibus, ad frigidum in duobus, sed in caryophyllis est frigiditas vnius gra. quæ contra operatur, caliditati zuc. In duobus gradibus, & in eodem est caliditas in tribus gradibus quæ contra operatur frigiditati zuc. in duobus gradibus, ergo associatis caryophyllo, & zuccaro, caliditas zuccari plus remittet, vel corrumpet frigiditatem caryo. ꝙ̃ caliditas caryo. frigiditatem zucchari propter maiorem proportionem, quare augebit caliditatem caryo. & non remittet eam. Et ratio stat in hoc, quòd præsupponit in medicina calida esse frigiditatem in actu, & tunc erit in omni parte in qua est etiam caliditas,

F

Et hoc est impossibile, & hoc negabitur in præallegato capitulo, quoniam experientia præteritorum huic est contraria. Sit igitur ex dictis mensura complexionis medicinæ compositæ ex medicinis simplicibus diuersis in gradu, & non in complexione. Si autem medicina sit composita ex diuersis in complexione, tunc vel ista sunt æqualia, vel inæqualia, siue diuersa.

G Et est considerandum ꝙ æqualitas vel diuersitas attenduntur penes tria. s. numerum, quantitatem, & virtutẽ.

Si ergo sunt æqualia in quantitate numero & virtute, tunc complexio compositi est media inter illa. Et enim quia contraria agunt inter se, & quia sunt æqualia in virtute, non agunt positiue, sed remissiue æqualiter refrangẽdo se in naturam medij.

Si autem sunt æqualia in virtute, & non in quantitate vt ꝙ sit in eo medicina frigida in tertio gradu, & sit quantitas drach. ij. & sit medicina calida in tertio gradu, sed quantitas. ℥. ſ. tunc quia ratione quãtitatis maioris, actio plus continuatur & perdurat, remittetur pro certo medicina frigida in aliquo gradu, & tunc compositum declinabit ad calidum, & non ad medicinam, quoniam quantitas est causa intensionis graduum, sed per accidens, vt in cap. de eo quod comeditur, & bibitur, vt. v. Colliget capitulo penultimo. Et non imaginor aliam causam modo, nisi quæ dicta est, quoniam in maiori quanto virtus actionis plus perdurat. Et eodem modo intelligendum, si sunt in medicina composita medicinæ simplices æquales in gradu, sed inæquales in numero, quia plures de calidis ꝙ̃ de frigidis, aut econuerso.

H

Si autem sint medicinæ diuersæ in complexione, & vna habeat excessum in gradu super aliam, tunc prædominante gradu, dicitur totum compositum esse tale, vt si sit vnũ componentium calidum in quarto, & aliud frigidum in primo, hoc compositum diceretur calidum, non tamen in quarto, sed ſm resistentiam, vt dictum est supra. Quia si calidum minus reducit magis calidum ad remissiorem gradum, multo magis frigidum, & hic est canon Auer. v. Col. penultimo capitulo.

Considerare tamẽ oportet, ꝙ mistio talium debet fieri ſm quãtitatem proportionatas, non dico æquales in pondere, sed in proportione. ver. gra. chamæmillæ. ℥. i. minus calidæ ꝙ̃ piperis, piperis. ℥. ij. sunt ergo sumẽdę quãtitates

sicut

ſicut inueſtigat Auer. cum quibus ſaluētur operationes illorum ſimplicium, vt.d. Gal. tertio de complexionibus cap. tertio, ꝙ modica quantitas ignis non calefacit.

Et hæc eſt ſcientia inueſtigandi complexionem primā in compoſitis laxatiuis.

Dicendum nunc de complexione ſiue forma laxatiui vt ſolutiuum eſt, & totū hoc dependet ex prædictis, ſupponendo gradus in medicinis laxatiuis. Omnes.n. medicinæ laxatiuæ ſunt eiuſdem formæ, quia omnes mouent per acuitatē. Ita ꝙ etiam illæ quę mouent comprimendo habent aliquas partes acutas per quas proportionantur ad determinatū humorem, & ad actū ſolutionis, quanuis præter acuitatem habeāt aliam formam ſpecificam, per quam ſoluunt, vt dictum eſt in principio huius libri.

Differunt ergo medicinæ laxatiuæ ſm gradus. Quædam enim ſunt in primo gra. ſm ꝙ Bartholomeus recte exponit, vt quæcūq; ſunt in extremo debilitatis, vt aqua lactis, mel roſ. ſuccus abſinthij, ſuccus roſ. ſyrupus viola. &c. Quædam in ſecundo, vt quæ excedunt prima, vt tamarindi, caſiaſi. manna & quædam ſpecies myrobalanorum. Epithymi, ſene & ſimilia. Quædā in tertio gra. vt ſolutiua euacuantia attrahendo. Talia enim ſunt ſolutiua fortia, vt aloes, turbith, agaricus, hermodactylus, polypodium, reubarbarum. Quædam in quarto vt vehementer acuta, ſicut helleborus, eſula, cataputium, mezereon, coloquintida, ſcamonea, ſerapinū &c. Et hos gradus inueſtigat Auer. v. Colliget capitulo penultimo.

Et quia omnes iſti gradus ſunt ſub eadem forma, ſiue ſit talis forma manifeſta vel occulta, non ſequitur ꝙ plus remittit minus ſolutiua medicina magis ſolutiuam ꝗ̃ remittat eam medicina nullo modo ſolutiua. Et cauſa eſt quia inter ſolutiuas nō eſt diuerſitas graduum penes participationem contrariæ formæ, quæcunq; ſit illa forma, ſicut eſt in gradibus primarum qualitatum. Et hęc eſt ſententia Auer. v. Colliget, capitulo. lviij. Vbi aſsignat cauſam ꝙ ſi iungaſ medicina, minus aperitiua, magis aperitiuæ, ꝙ medicina magis aperitiua remittitur, quia oppoſitio ad oppilationem in medicina debilis apertionis eſt maior ꝗ̃ oppoſitio eius in medicina fortis apertionis.

Et in hoc videtur contradixiſſe ſibi Bartholomeus cū dixit in fine tractatus, ꝙ ſi iungatur ſcamonea cum alijs medicinis ſolutiuis, debet dari in minori doſi, ꝗ̃ ſi iungatur cum digeſtiuis, quia iuuant operationem ſuam. Et in eodem dixerat. ꝙ ſi ſcamoneæ adiungantur medicinæ debiles, ꝙ debet dari plus de iſta medicina in quarto gradu. Et improbat eum ſimilitudo quam etiam ipſe concedit in medicinis, quo ad ſecūdas operationes, & in medicinis quo ad primas. Ideo dico ꝙ ſi aſſocietur medicinis ſaltem primi, & ſecundi gradus, vt cum epithymo & manna &c. ꝙ debet poni in maiori quantitate, & etiā ſi iūgatur cum ſuis conſolantibus, vt infra. Cum medicinis autem tertij gradus, eſt magna ſimilitudo, & ideo inter eas non eſt magna reſiſtentia, ſicut enim modicum diſtant, ita modicum ſe alterant, ſicut calidum in tertio, & calidum in quarto. Cauſa autem alterationis in diuerſis gradibus eſt nota. Et quia proportionabiliter ſe habent medicinæ ſolutiuæ ad quartum gradum, cum medicinis calidis vel frigidis, ideo concluſio dicta ſupra de remiſſione medicinæ frigidæ, compoſita, per ſocietatem medicinarum diuerſorum graduum eſt ſimilis, & neceſſaria.

Vt dicamus ꝙ ſi medicinæ ſolutiuæ in quarto gradu vt eſt ſcamonea, addaſ medicina ſolutiua in primo vel ſecundo, remittit eā ad debiliorem gradum. v.g. ſi addatur ſcamoneæ, ſuccus roſarū, vel aliqua medicina, primi gradus ſolutiua, ꝙ tunc illud totum ſit ſolutiuum in ſecundo gradu, & ſi addaſ aliqua ſolutiua in tertio, vt turbith &c. ꝙ ſit ſolutiua in fine tertij, uel in principio quarti.

Et hic notādum primo ꝙ hoc habet intelligi vt ſupra dicitur, ꝙ talis miſtio fiat ſecundum quantitatem in qua ſaluetur operatio ſimplicis medicinæ, neq; ſit quantitas

A tam parua vt cum ea non ſtet operatio, vt de ſcamonea vſq; ad quatuor grana, neq; ſit tanta quantitas ꝙ excedat operationem, vt cum damus de turbith. ℥.ß. & aloes &c. ſed ſit quantitas proportionata, quia ſi eſt ibi de turbith, quāta eſt ſua doſis naturalis ab. ℥.i. vſq; ad duas, & ſit ibi de ſcamonea quātitas naturalis ſcilicet à granis quatuor vſq; ad. xij. hac enim proportione ſeruata apparet manifeſte quod dictum eſt. Et ſi excedat quantitas vnius quantitatem alterius, ſecundum hoc debet fieri proportio: vt ſupra oſtenſum eſt diligenter.

Secundo notandum, ꝙ etiam iſti gradus habent latitudinem, quia medicinarum ſolutiuarum in quarto gradu quædam ſoſuit plus, quædam minus, vt ſcamonea in vltimo quarti gra. & colocynthis in principio quarti.

Ex his ergo diligenter apparet quæ ſit forma ſolutiui, vt ſumamus in exemplo confectionem de manna Gal. quam ſcribit Meſue in antidotario. ℞. mannæ diſſolutæ in ſucco roſarum lib. i. ſcamoneæ. ℥.5. hæc medicina com-

B poſita habet medicinam ſolutiuam in quarto gra. ſicut ſcamonea, & habet ſolutiuam in ſecundo, ſed quia mannæ coniungitur cum ęquali quantitate ſolutiui, in primo gradu, ſicut eſt ſuccus roſarum, ideo fit manna ſolutiua in fine primi grad. & quia quantitates ſunt proportionatæ, quia in omni. ℥. mannæ ingrediunſ. ℨ.ij. ſcamoneæ. Ideo remittitur ſolutiua in quarto, ad ſolutiuam in ſecundo, vel in fine ſecundi intenditur ſolutiua in primo, quæ eſt manna cum ſucco roſarum ad ſolutiuam in fine ſecundi, quare talis confectio eſt ſolutiua in fine ſecundi.

Et ideo bene dixit Gal. ꝙ eſt medicina benedicta, quia omnes tales ſecundi gradus ſunt mouentes ſine æſtuatione: & doſis in iſta eſt. ℥.5. Et iſta ſunt neceſſaria ad inueniendum doſes medicinarum ſolutiuarum compoſitarū ſicut dicetur in tertio capitulo.

Conſiderandum etiam ꝙ non ſolum medicinæ minus ſolutiuæ remittunt medicinas ſolutiuas, verum remittūt etiam eas. Societates medicinarum alterantium præter-

C quam ſint ſolutiuæ, aut reſiſtentium effectibus earum, ut dicetur in ſequenti capitulo.

Et ideo quamuis in hiera Gal. ſola medicina ſolutiua ſit aloes, quod quidē eſt ſolutiuum in tertio, tamen quia ſociantur medicinæ prædictæ ei, remittitur ad finem ſecundi, ſicut ſi addantur, aloes, caſia, myrabolani, abſinthium, reducitur ad ſecundum gradum ſolutiuorum, & hoc ſufficiat ad inueniendum complexiones medicinarum, & proportiones ſimplicium reſpectu totius.

Capitulum ſecundum.

NVnc vero dicendum eſt de proportione medicinarum ſimplicium reſpectu earum inter ſe, talis autem proportio eſt debita compoſitio ſimpliciū medicinarum, propter quod aduertendum, ꝙ neceſsitas compoſitionis medicinarum ſolutiuarum eſt propter alterum trium. Vel enim medicina ſolutiua eſt debilis vel tarda, ſicut turbith, aloes &c. & tunc æget compoſitione & ſocietate medicinæ acuentis eam, aut feſtinantis, &

D velocitantis operationes ſuas ſicut turbith miſcetur zingi. &c. Vel medicina ſolutiua, eſt maligna in complexione ſua, & hoc aut in complexione primarum qualitatū, quia ſit nimis acuta calefaciens, aut ſecūdarum, quia vlceroſa, excorians, aut tertiarum, quia à proprietate habet aliquem malum effectum, vt aloes, & ſcamonea, habent aperire orificia venarum, & tunc æget compoſitione ex ſocietate inſiſtētium vt dicetur. Vel medicina nec eſt debilis operationis, nec eſt maligna in ſe, ſed nō reſpicit determinatum membrum, à quo purgare volumus, et tunc æget ſocietate medicinæ deferentis eam ad membrum, his tribus modis compoſitio cum medicina ſolutiua eſt neceſſaria. Talis autem compoſitio nō poteſt conuenienter fieri, niſi habita proportione cadente inter ſimplicia quę componi debent. Talis autem proportio eſt duplex, quædam eſt proportio formæ ſpecificę, vt cum dicimus

drach.ij.sed drach.ij.aloes est dosis conueniens.
In hiera autem cum scamonea, dosis est.drach.ij.aut.ij.5. quia acuitur scamonea ponendo in omni libra hieræ simplicis quæ est hiera Gal.3.i.scamoneæ correctæ,sed vigesima quarta pars libre est.ʒ.5.& vigesima quarta pars.ʒ. est gra.ij.5.quare posuimus de tali hiera cum tali quantitate scamoneæ datæ. ʒ.5.quia scamonea solum acuit in hac dosi virtutem aloes, nec ipsa de se habet virtutem soluendi,cum ponatur in minori quantitate, quàm sit conueniens ad suam solutionem.

Aduertendum tamen est ab apothecarijs qui hodie acuunt vnam lib.hieræ sim. & benedictæ simplicis cum vno quarto scamoneæ,scilicet cum.ʒ.ij.& quidam ignari,& prosumptuosi etiam addunt plus.

Sed apparet ex isto can.ꝙ vna.ʒ.diagridij in vna libra medicinarum solutiuarum in quarto gradu,est inconueniens.Sed in tertio,vel secundo, est bonæ operationis solicitans medicinas solutiuarum, nec est timor de effrenatione eius,cum non ingrediatur cum quātitate, cum qua stet uirtus solutiua,quę est gra.ij.5.quę dosis est uigesima quarta pars vnius drach.non sit dosis scamoneæ.

Oportet ergo allibrare in toto cōposito qui vult conuenientem dosim inuenire, quanta sit quātitas in toto de medicinis laxatiuis,& quanta sit quantitas totius, deinde ponere dosim,de ea in quā cadit quantitas conueniēs, vel dosis laxatiuorum simplicium,quæ ponuntur ibi.

Et si sint ibi plura laxatiua, non oportet quòd de vnoquoq; ingrediatur dosis cōueniens , vt si est ibi agaricus, turbith,helleborus,scamonea,& aloes,non oportet ꝙ in vna dosi ingrediatur de vnoquoq;.ʒ.i.vel.ij.quia sufficit ꝙ de medicinis vnius gradus, tanta quantitas ingrediatur,quanta est dosis vnius earū. Verbi gratia,si sint in vna medicina duę medicinę,puta agaricus,et turbith, aloes & hermodactylus,sufficiet drachma, pro quolibet in vna dosi, quia sunt solutiua in eodem gra. Et si sit ibi scamonea ex mezereon, & quæ sunt eiusdem ordinis,sufficit inter omnes ponere tantum, quātum est dosis vnius solius,vt apparet in dosi quam scribit in pilulis, in præallegato capitulo de cura maniæ, ꝙ detur ex eis.ʒ.ij.quod supra ostensum est contra Bartholomeum de vari, esse conuenientem dosim. Et hoc ostensum fuit de dosi medicinæ solutiuæ in se, quia ex solutiuo in primo gra. potest dari tantum, & solutiuo in.2.gra.tantum. & sic de alijs,vt supra patuit.

Sed ostenditur modo ex hac via (sicut dictum est) procedendo in electarijs et cōfectionibus inuestigando quantum de solutiuo ingreditur in dosi, solutiuum illud est. ℞.stœchados, epithymi, hieræ picræ an̄.partem vnam scilicet drach.i.myroba. scamoneæ an̄.partem mediam scilicet drach.5.in toto sunt drach.iij. cuius octaua pars est scamoneæ,& octaua pars est.drach.5.

Igitur in dosi duarum drachmarum ingreditur pro octaua parte medietas. Э.i.5.scilicet gra.xxx. Et ista dosis non est erronea, quia datur scamonea (vt supra dictū est)cum declinantibus eam ad inferiores gradus,nam primo miscetur cum æquali parte myrobalanorū, qui sunt in primo,aut secundo gradu solutiuorum, postea iterum cum alijs solutiuis secundi gradus, sicut de epithymo & picra in dupla quantitate,quare pro certo trahitur ad debiliorem gradum suæ operationis.

Et illud in quo maxime errauit Bartholomeus, fuit cum posuit illam medicinam esse in tertio gradu, & dixit ꝙ dosis medicinarum tertij gradus est à drach.i.vsq; ad.ij. vel.iij.Si enim debebat hanc dosim reprobare, non debebat procedere illa via.sed debebat dicere ꝙ quantitas scamoneæ non erat in proportione ad alias medicinas, propter multam quantitatem, quare non fit remissio scamoneæ quanta expedit, & tunc reduxisset ad primum, quia cum miscent scamoneam medicinis debilioribus, ea potest poni in tanta dosi, ꝙ hanc dosim suam maiorem non saluat. Et notum est ꝙ in his pilulis nō est solutiuum forte nisi scamonea,quantum ad virtutē, & debilitatur scamonea propter admistionem solutiuorum debilium, vt visum est in primo capitulo. Si ergo in hac dosi quam ponit Auicen.sint.xxx. grana scamoneæ, sunt cum repressione ipsorum ad tertiam partem, nam sicut in primo capite dictum est. Si medicinæ solutiuæ in.iij.gradu addaī solutiua in primo vel secundo, remittunt eā ad secūdum gradum,maxime cū excedit quātitatem,et sic remittitur illa scamonea quæ erat in.xx.granis ratione associatarū sibi ad.x.grana,et illa est sua dosis cōueniens maior,sicut expediebat sibi in euacuatione humorū melancholicorū.

Non tamen dubitandum est,ꝙ illa dosis est nimis magna per id quod est visum, quāuis Bartho.non recte procedat ad improbandum eam, immo improbatio (si qua est) patet per dicta Auicen. Verum est maxime considerandum in dosi medicinarum de scientia medicinarū, quia tunc tempore nostro medicinæ sunt debilioris virtutis,ꝑpter impressiones in regionibus ab astris vt Haly. super techni, tractatu tertio commento.88.& celebrātur ab apothecarijs.Etiam propter nostra mala regimina bene aggregantur humores difficilis eradicationis vt Gal. in commento. 28.par.6.scilicet. (eunuchi non podagrizant) Ex his duobus debentur maiores doses, sed consolatæ & cum præparatione humorum.

Et etiam considerandum virtutes modernorum corporum quæ pro certo sunt debiliores, nā fortitudo virtutis stat per complexiones bonas & bonitatem humorum, si ergo modo humores innaturales multiplicent, destruunt pro certo virtutes,& ex hoc doses debent esse debiliores.

Et ideo posuerūt authores gradus & latitudines in dosibus vt pro exemplo de scamonea deī à granis. iij. vsq; ad. x. vel.xij. quia debilior dosis in debilioribus, & fortior in fortioribus,& mediocris in mediocribus, & sic diuersificando eas per alias indicationes, nam cum damus sine acuente & adiuuante eam, damus plus de ea,& cum damus cum iuuantibus, damus minus, & sic est intelligendum in alijs coniecturalibus.

Item medicinæ quæ diu steterunt, sunt fermentatæ simul,& impressio solutiuorum est debilior, sed recenter factę habent de virtute solutiui multum.

Et ex hoc notandum ꝙ medicinæ solutiuæ in quarto gradu,sunt meliores in pilulis,cum sint plus fermentatę, et ideo securiores,alię autem scilicet tertij gradus possunt dari in confectione & decoctione , vbi nō stent nimis,& si stent diu potest dari maior dosis, solutiuæ autem primi & secundi gradus debent dari recentiores siue recentes.

Expeditum est supra hoc quod de esse medicinarum concepimus:Deo autem duce dicemus super quinto colliget de alijs medicinis & cibis sicut diu opinati sumus,ꝙ sic est dare quatuor gradus in cibis, sicut in medicinis tā solutiuis ꝙ̄ non solutiuis:vt si.v.gratia, ſm ꝙ inuestigat Auer.cibus temperatus est caro humana, & cibus primi gradus,caro perdicis,hedi,caponis, & in secundo gradu, paruus pullus,& in tertio, carnes communes, & in quarto cibaria, quæ substantia sua sunt crassa nec humano corpori proportionata , aut cibaria habētia rationem medicinę, vt salsa,acetosa,lubricatiua &c. de quibus ad prædictum locum reseruamus.

FINIS.

Gentilis Fulginei de medicinarum compositarum dosi breuiter inuestiganda libellus explicit.

Incipit Tractatus quid pro quo.



A Ristolochię rotundæ loca, longa vel ponderis æquale, zurumbet, id est zedoariæ, & tertia pōderis de mace, et medietas ponderis sui de costo. Et loco longæ ponitur medietas pōderis sui de pipere, & æquale pondus zurumbet.

Auicen.

pro Abrotano, absinthium vel origanum, vel polium.
pro Absinthio, abrotanum: vel origanum.
pro Asaro, zingiber, vel polypodiū quercinū, & pondus ipsi⁹, & seminis acori, et sexta pōderis ei⁹ amomi.

Auicen.

pro Acoro in expellēdis uentositatib⁹, vt iuuamēto hepatis & splenis æq̄le pondus de cimino, cū tertia sui ponderis de aristolochia.

Auicen.

pro Acatia succus lētisci, vel hypcistidos.
pro Aniso, daucus id est pastinaca uel sampsucus id est maiorana.
pro Aspalto, pix liquida, vel semen vrticę, vel erucę, vel agni sperma.
pro Ameos, anisum.
pro Amomo, ameos vel q̄si dupla vel sabina in duplū.
pro Acantho id est spina alba, semen litij.
pro Abrongi id est quodam grano laxatiuo quo caremus, sagapenum.

Gale.

pro Achante spermate. i. vrticæ sperma lichindæ id est can delabris herba.
pro Auripigmēto, sādaraca.
pro Agarico, epithymum.
pro Antimonio, plumbum ustum.
pro Acoro, radix achanti.
pro Agarico, epithymū, vel euphorbium.
pro Asa fœtida, sagapenum
pro Aloe, succ⁹ cētaureę: vel stercus bouis, vel litium
pro Apij semine, semen rapę
pro Amygdalis amaris, absinthium, vel nuclei persicorum.
pro Amygdalis dulcibus, auellanæ, vel econuerso.
pro Asphodillorum radice, succus vel radix betæ.
pro Amygdalarū lacte, lac auellanarum, & ecōuerso.
pro Ambra styrax calamita in duplo.
pro Ammoniaco maiore: calamus aromaticus.
pro Ammoniaco sale, sal capadocium, vel sal fortiter tritum.
pro Amylo, iris illyrica.
pro Axūgia porcina, medulla vituli.
pro Adipe ceruino, adeps lupinus.
pro Adipe vrsino, vel lupino, vulpinus.
pro Adipe crocodilli, adeps canis marini.
pro Balsamo, terebenthina distillata: vel oleum laurinum, vel gummi ederæ.
pro Balaustia, psidia vel cupulæ glandium, vel cortex mali granati.
pro Butyro, lac vaccinum.
pro Boragine: cicorea vl' scariola.
pro Berberis, omnes sandali, & spodium.
pro Buzacharā ponitur zingiber.

Gale.

pro Bolo armeno, sanguis draconis, vel puluis balau.
pro Corallo, simphytum.
pro Costo, enula.
pro Cocognidio, semen coriandri.
pro Cappare, genista.
pro Cappari radice, radix tamarisci.
pro Cassia, sabina, & cinnamomum in duplum.
pro Calamo siluestri, raphanus.
pro Cimino: semē basilicōis.
pro Cedria id est pice liquida, laudanum.
pro Cardamomo, carui vel cinnamomū, vel pip lōgū.
pro Croco, aloe vel æquale pondus de costo, & quarta pōderis ipsius de corticib⁹ casssiæ ligneę.

Auicen.

pro Cicide galla, laudanum.
pro Chamedryos vl' chamepityos, radix lapatij agrestis.
pro Cypresso: medietas ponderis eius de cortice granati, et pondus ipsius de sarcocolla rubea.
pro Coranis, pira īmatura.
pro Cretano, saxifragia, vel grana solis.
pro Colophonia, resina.
pro Cotula fœtida, chamæmila.
pro Carui, ciminū, vel piper
pro Calamēto, mēta aq̄tica.
pro Cubebis, zedoaria.
pro Carpobalsamo, fructus ederæ ī, vel xylobalsamus æquali pondere.

Serapio.

pro Cucurbitę succo: succus violarum insipidarum.
pro Capillo veneris in asthmate ponit pondus ipsi⁹ de flore violę cum medietate, pōderis ipsius, & de succo liquiritiæ.

Auicen.

pro Casiafistula, mediū pondus de tereniabin, & triplū ponderis ei⁹ de carne passularū, & octaua ponderis ipsi⁹ de turbit, & q̄nq; ponit loco passularum liquiritia.

Auicen.

pro Cicorea, scariola.
pro Cinnamomo, cortex casiæ ligneæ, aut duplū ipsius de cubebis.
pro Castoreo: ruta vel æquale pondus de acoro & medietas ipsius de pipere.

Auicen.

pro Cordumeni: alcarmel, et schœnanthum.

Auicen.

pro Carcosi, auellana, baccæ lauri.
pro Cucumere agresti, radix tithymalli.
pro Cipressi fructu, cupulæ glandium.
pro Crocodilli adipe, adeps canis marini.
pro Cerui adipe, adeps anserinus.
pro Cipero, iuniperus.
pro Calamento, urtica.
pro Centaurea, polium.
pro Cadmia, squama ferri.
pro Cornu ceruino, caprinū
pro Careos, bacca lauri.
pro Chimolea. i. terra hispana artemisia.
pro Dictamo, elelisphacus.
pro Dactylis, ficus.
pro Dauci semine, semen pastinacæ, vel milacinum. i. ciminum.
pro Draguntea, abrotanum
pro Doronigis, zurumbet æquali pōdere ei⁹, aut duæ tertiæ ponderis eius de caryophyllis.

Auicen.

pro Darsesahan. i. arbor dicta aspalatū. fructus aliembut. i. duę tertiæ pōderis ipsius. Et in iuuamēto neruorum pondus ipsius de asaro, & medietas ponderis eius ex doronigi.

Auicen.

pro Epithymo, semen colocynthidæ, vel cuscutæ.
pro Enula, centaurea uel centonicum.
pro Ebulo, sambucus, et ecōuerso.
pro Helleboro nigro, satiriō
pro Galbano, sagapenum.
pro Eupatorio, chamepityos, vel pondus eius de asaro, & medietas ponderis ipsius de absinthio.

Auicen.

pro Elephante sandaraca.
pro Eclemptanio, rosa.
pro Erugine, squamma ferri
pro Euisco, radix capparis.
pro Folio, spica indica vel nardi.
pro Fu. elelisphac⁹ vel spica.
pro Flore syriaco, radix lupatij.
pro Fœnugræco, semen lini.
pro Fimo lupino, fimus caprinus, vel canis.
pro Fraxino, sabina.
pro Ferri sq̄ma, spuma ferri.
pro Felle bouis, fel taurinū.
pro Folijs oliuæ, folia plantaginis.
pro Floribus amygdalarū, violæ.
pro Felle vrsi, fel tauri, vel perdicis.
pro Fausel, æquale pōdus sādalorum rubeorū, et medietas pōderis eius ex coriandro recenti.

Auicen.

pro Filipendula, radix lapacij agrestis.
pro Galange, herbæ caryophyllarum.

Auicen.

pro Gliconio. i. pulegio, hyssopus.
pro Gisastereos, chimolea.
pro Gētiana, pōdus eius cū dimidio ex asaro, & medietas ponderis eius de radice capparis, vel enula.
pro Gummi arabico, grana prunorum, vel cerasorum, vel tragacanthi.
pro Hermodactylis in doloribus iuncturarū, pōdus ei⁹ de folijs alchannę & medietas pōderis eius de bdellio.

Auicen.

pro Ireo, thymum.
p̄ Leuistico, semē pastinacę.
pro Lacte ficus, lac mororū.
pro Libātidos, pyrethrum.
pro Litio, polygonia, vl' succus arnoglossæ, vel amygdalarū, sed s̄m Auic. pōdus æquale ex fausel, & sandalo, aggregatis æqualiter.
pro Lentisci semine, semē pastinacæ.
pro Lētisco, radix poligonij.
pro Leucopipere, nigrum in duplo.

pro

pro Laudano, pulegium, uel populeon.
pro Lupi adipe, adeps vulpis.
pro Elelisphaco calamentũ.
pro Lauri baccis, serpillum.
pro Lithargyrio, sq̃ma ferri.
pro Libani cortice, libanum in duplum.
pro Lateride, cocognidium.
pro Lepore marino, cancer fluuialis.
pro Lini semine, hyoscyami
pro Moror. lacte, succus ei⁹
pro Myroba. succus meu.
pro Medulla ceruina, succ⁹. hederę nigrę uł albugo oui.
pro Myrrha, psyllium.
pro Malua, fœnugræcum.
pro Myrto, sumach.
pro Moror. succo folia rubi.
pro Mandragora, lachrymę oliuæ vel asari.
pro Melliloto, pōdus eius & f. de chamæmila, & mediũ de folijs ficus.

Auicen.

pro Musco, pondus æquale castorei.
pro Mustice, gummi pineę, gummi cypressi, ęqualiter.
pro Myrrha, medietas ponderis ipsi⁹ de pipere nigro ſm Aui. sed ſm Constantinum quantũ est pondus ei⁹ de amygdalis amaris, vel calamus aromaticus, uel costum amarum.
pro Melle, lapam.
pro Meu, psyllium.
pro Mororum succo, folia rubi.
pro Marathro, radix asparagi.
pro Myrrhæ lactæ, succus ederę.
pro Nuce uomica, cataputia
pro Nardo syriaco, schœnanthus.
pro Nuce muscata, spica ęqliter.

Auicen.

pro Opio meconio, mandragora, vel castoreum.
pro Opopanace, lac cyclaminis.
pro Selipie, pumex.
pro Opopanace chalbanũ.
pro Oleo rosato, oleum de semine absinthij.
pro Opio, papaueris succus, mandragorę.
pro Oxyrodino, vinum austerum.
pro Oleo veteri, adeps porcinus vetus.
pro Oliua ęgyptiaca, adarce in duplo.
pro Ocymo, sisimbrium.
pro Pystachijs, nuclei pinearum.
pro Pipe, iuniperũ, vel zin.
pro Pampini folijs, folia ederæ vel rubi.
pro Pipere nigro, piper albũ in duplo.
pro Politrico, capillus veneris vel zingiber.
pro Passulis, dactyli.
pro Polio in extractiōe vermium & prouocatione vrinæ & menstruorũ, pondus æquale, de lignis granati viridibus, & duæ tertiæ ponderis ipsius de corticibus lignorum casiæ ligneæ.
pro Policarpo, absinthium.
pro Policarpi semine, semen apij.
pro Ponsilogono croci in duplum.
pro Petroselino, semen apij.
pro Reubarbaro, radix myricæ, duplum reupontici.
pro Rosis siccis, folia persici siccа.
pro Ribes, acetosa. Mesue capitulo de robi ipsius.
pro Resina, terebenthina.
pro Rore syriaco, radix lapacij.
pro Spica inda Gal. Auic. et Serapio conueniũt ꝙ loco ei⁹ ponat phu. i. valeriana.
pro Setaragi, rubea.

Auicen.

pro Satyrio, semē erucæ, vel vrticæ, vel scintus.
pro Symphito. i. consolida maior, centaurea.
pro Spodio, antipodia.
pro Stœcados chamędryos.
pro Staphisagria, pyrethrũ.
pro Sumach, myrtum.
pro Scariola, cicorea.
pro Scamonea, cucumer agrestis, vel lac tithymali, vel euphorbium.
pro Sesamo, semen lini.
pro Secacul, buceidem.

Auicen.

pro Sepo ceruino, medulla cerui, vel adeps anseris.
pro Sepo arietino, chamædryos.
pro Stœcados, lactuca viridis.
pro Salamandra, viridis lacerta.
pro Sisimbrio, flos syriacus. i. maluæ vel ozymum.
pro Sinapi, nasturtium.
pro Scilla, bulbum.
pro Sepię osse, pumex uł mastix.
pro Sidia, syrup⁹ malorũ granatorum cum calida con.
pro Sepo hircino, adeps vulpis.
pro Sampsuco, se. saturegię.
pro Spumato cardamomũ.
pro Syrica, lithargyrium.
pro Sandaria, sulphur viuũ.
pro Turbith, esula.
pro Tamarisco, scolopēdria.
pro Tartaro, nitrum.
pro Terebenthina, mastix.
pro Thymo, saturegia.
pro Tamarindis, pruna damascena.
pro Tithymallis, scamonea.
pro Tutia, ossa myrobala.
pro Thapsię succo, succ⁹ chamędryos, vel chamęleōtis.
pro Tamarisco radix genistę
pro Tithymallo, chameleō.
pro Vrsi adipe, adeps vulpis.
pro Vua passa dactyli.
pro Vino granatorũ, vinũ austerum.
pro Visco de quercu, succ⁹ turbisci.
pro Xylobalsamo, lignum ederę vel leucoradix.
pro Sancte, flores sepiæ.
pro Hypocistide, mandragora.
pro Hyssopo, thymus, vel sampsucus.
pro Hyperico semē anethi.
pro Hypocisthide medietas ponderis ipsius de cortirice oui adusto abluto, & sexta ponderis eius de gallis, & de cima ponderis eius de gummi arabico.

Auicen.

pro Zurumbet in venenosis æquale pondus & f. de dirundi, & duæ tertiæ ponderis eius de taxaracon siluestri, & medietas ponderis eius de granis citri.

Auicen.

pro Zingibere pyrethrum.

Explicit Tractatus, quid pro quo.

Incipiunt Synonyma.

ARtemisia, id est matricaria.
Acatia. i. succus prunellor. imaturor. agrestiũ.
Acaneum orminum uel igridia, id est vrtica.
Alidiados. i. laureolæ semen & eius coagidium.
Aginilac vel melantiũ. i. git.
Amarioca. i. semen rapistri.
Acorus. i. gladius.
Adrasca. i. helleborus albus.
Ambra. i. sperma ceti.
Azarod. i. sarcocolla.
Adragnis. i. portulaca.
Antipharmacum idest vincitoxicum.
Alogalbra. i. gentiana.
Aumātis. i. succ⁹ maioranæ.
Argemonia. i. agrimonia.
Aspaltũ. i. bitumen iudaicũ.
Anagodam. i. sumach.
Adarais. i. caro marina.
Aronis, vel aron. i. yarus.
Anacardi. i. fructus cuiusdā arboris in India, quam imperiti pediculos elephantium dicunt.
Anisum. i. ciminum dulce.
Alipta consita. i. mistura.
Antofali, vel auernati. i. caryophylli magni.
Angulus. i. circulus.
Aracon. i. capillus veneris.
Agaricus. i. fungus cuiusdā arboris.
Amylum. i. succus frumēti.
Amifructus vel acodiacostidos. i. iuniperum.
Alisander, vel olus aptum, i. petrosel. mace.
Arnoglossa, vel centumneruia. i. plantago.
Anagalus, vel symphitum consolida minor.
Aricalomi, aristol. lon.
Anthera. i. semen rosę.
Aara. i. baccara, vel vulgus.
Auriges similis herba venti minoris.
Abrotanum est in sepib⁹: cuius semine utimur.
Apium domesticum, semen eius selinum spina & eius folijs utimur.
Apium raninum.
Apium hæmorrhoidarũ, simile est ranino.
Anisi quia habet guttas magnas folijs.
Apiũ ē et est qui dr̃ apiũ risus.
Altea, bismalua, euisc⁹, idē ē
Atinę utimur folijs et radice
Alegia basilica, basilicō, idē est, semine et folijs vtimur.
Achantis id est vrtica pungens, vtimur.
Ancusa alba, facit spinas albas, nigra, nigras.
Atriplex, chrisolocanna; rinoli idem est, folijs & semine vtimur.
Albus. i. ornus.
Archiotiden. i. baccę iunipi.
Aturbalior. facit folia vel sābuc⁹ sed aspiora & minora cuius radix si rumpať sanguinem cum lacte reddit.
Acuceide sil'is est cicutæ in folijs, & facit spinas.
Amphimerina sil'is est lilio qñ pmo crescit & hēt hastā
Alfita. i. confitta muscata.
Ameos ammi ciminella, perdium, idem est.
Asa. i. assa fœtida.
Antimasis. i. fumositas.
Atticum mel. i. album mel.
Alasa siue abluta. i. galla.

Accis

Accis.i.ebulus.
Aneum.i. vinum albũ, vel acetum.
Acopum.i.sine labore.
Aposoresis id est tarda detractio sanguinis cum interpositione.
Agocanobin.i.cãtabrum.
Aidoli.i.fuligo.
Arsenicũ.i.auripigmẽtum.
Ameos id est murcula vel redi domum.
Aspaltũ.i.genestellæ radix.
Aliephos.i.peonia.
Altea.i.euiscus.
Adiantus.i.herba capillaris vel abosobia.
Asaer.i.centineruia.
Afrodis vini, id est acorus uel gladiolus.
Asepia.i.draguntea.
Acitus.i.lapacium.
Aloccis.i.genestella.
Amomei.i.papauer agreste
Ampella leuca.i. brionia vel cucurbita agrestis.
Atripeleos leschi.i. brionia uel vitis alba.
Agiltres.i.mercurialis.
Anderginans.i.cappara.
Anagius.i.portulaca.
Atiasax.i.attriplex.
Aizona.i.semperuiua.
Apidia.i.para.
Alfita id ẽ farina hordei immaturi.
Anticrocus.i. flos albutij: vel flos gruci.
Armoracia.i.rapistrum.
Alos.i.sal.
Autinus id est chamęmilla, vel baccara.
Aoniton id est barba leporalis, vel lupatriua.
Alpiu.i.rosmarinus.
Armolachu id est genus mali grana.
Alzaru.i.vulgagia.
Altercus.i.iusquiamus.
Asbestus.i.calx viua.
Alosacritus.i.flos salis, vel adarces græce.
Acanthis ęgyptias.i.semen vrticæ.
Abdios vel tigus id est barba iouis.
Ampeloleucis, idest vitis alba agrestis.
Agrospermõ.i.semẽ salicis.
Agallis.i.solium, vel zinia.
Acaru.i.piper apium.
Aglafortes.i.peonia.
Auantu.i.testa ouorũ, vnde pulli excluduntur.
Amaracus.i.maiorana.
Alicacabon.i.fiscelina.
Agnus vel agnus castus.i. semen salis.
Agaricus.i.fungus albus cuiusdam arboris.

Acatia.i.erucæ succus.
Agalisis vel agalosis id est semen vrticæ.
Agatis lenticis.i.brionia.
Alosorctus id est flos salis montani.
Aron id est senatores vel similis se.
Apupigmentariũ.i.gẽtiana
Aririxauel.i.aristolo.
Amurca.i.fex olei.
Alipol9 vel alipoclus: id est chamęlea.
Achalephe id est vrtica.
Abstingalas, vel astragalos id est pes porcinus.
Alumen rotundum.i.vnde mulieres tingunt.
Amesate ebtilus.
Anachemon, vel anamon id est medicamen album.
Ascella id est agrimonia vel sarcogrion staphilon.i.pinaca agrestis.
Amel.i.grana solis.
Anagelicum.i.symphicũ.
Androgmos.i.interphea.
Agus vel actis.i. lenticula.
Amantus.i.saxifragia.
Altionum.i.syriaca.
Altioneus.i. vesptilio auis.
Asrozarmis.i.rumices.
Aleoruibus.i.caules.
Alfalal.i.cepulla.
Ampelos melanis.i.vitis nigra agrestis.
Alcosolimi.i.coriander.
Alipti.i.rapa.
Afugilla.i.radices.
Alcarad.i.porrus.
Alelica aleca, et bdella, idest sanguisuga.
Amiathos.i.alumẽ scissum.
Arcella.i.agrimonia.
Abscenalium.i. absinthiũ.
Aneusa.i.lacca.
Aglogalice.i.gentiana.
Asecublum.i.saturegia.
Andarane.i.sal lucidum.
Arantili id est semẽ vuę, uel arilli.
Alfur.i.faba.
Apoquinatus idest sorbido de niue.
Arcimonij.i.mal9 trianeus.
Apozumatus, id est capreolus vitis.

BEen rub. radix quę in India inuenitur.
Ben album in ęgypto reperitur.
Bacce lauri vel dapnococci, idem est.
Bratheos.i.sebitia.
Burit, herba fullonum, saponaria idem est.
Balaustia, fruct9 cuiusdã arboris q̃ orit̃ ad modũ mali granati, quę imperiti caduca mali granati dicunt.
Baucia id est pastinaca domestica.
Basiliscus serpentaria, dragum vel hortulana.
Baurach.i.salo.
Btea vel columaina idẽ est.
Bulbus.i.cepa marina.
Balsamita id est sisimbrium hortense.
Buglossa.i.lingua bouina.
Baccæ hederæ, vel carpocisci.i.fructus eiusdem.
Brasica.i. caulis non transplantatus.
Brionia, id ẽ cucurbita agrestis.
Brancha vrsina, magna folia habet & incisa, & valet apostemati.
Bulma.i.testa bouis.
Balura, farfara, vngula equina, idem est.
Bufagon.i.faciens appetitũ
Basale.i.cipola.
Barba iouis.i. herba herculis, vel stœchados vel benades.
Bumades.i.marina pix.
Badon, rubus testinus, vel mora domestica.
Beneta.i.lingua canina.
Basasa, vel bissasa.i. piganon, vel ruta.
Basilica id est regina, vel gẽtiana.
Butaminagion.i.artemisia.
Balanus.i.galanga, vel myrobalana.
Brui.i.saluia.
Benicon vel beticon.i. vngula caballina.
Beoniæ vel bitoniæ.i.albutij radices.
Bramez, vel bracha, vel brasia: id est seruicus albe.
Brumus.i.auena.
Bombix.i.flos arboris lanæ similis.
Bisas id est emolia, vel ruta agrestis.
Bulbus fisticus vel ruffus.i. scilla.
Bulbus micouas.i.narcisc9.
Bdellium.i.gũmi quod in arabia inuenitur.
Bontration.i.apiũ risus vel sceleracus.
Bultamon.i. oculus bouis.
Berec vel beseon.i.fex cardi vnde coagulatur lac.
Bonadrex.i.semen apij.
Biscone.i.pulegium.
Bibone.i.betonica.
Becion vel bedon.i.cassilago alba.
Bamisilla vel batostilla.i.cimarubi.
Bulbus studius, id est lupini flos.

CRrocus africanus.i. hortensis.
Cardonesa.i.semẽ nasturcij.
Carpetatio.i.flos nuris.
Cortex nerę idest cuiusdam arboris similis ceraso, qui in apulia nascitur, & fructus eius vocatur micum.
Colophonia.i.pix græca.
Carpotarios.i.semẽ ferulæ.
Chalcecaumenon, vel casticum, id est æs vstum.
Casia syringa.i.casia fistula.
Carei pontici.i.dauci.
Casia absolute posita id est lignea vel xylocasia, rubea, & sicca.
Cassamũ, malum terræ, panis porcinus.
Cynoglossa.i.ligua canina.
Cuscuta.i.podagra ligni.
Cicidon.i.galla.
Cadõ mirysticõ.i.muscata.
Calcanthum.i. vitreolum.
Consica rubea.i. styrax rubea.
Carcetiũ cõbustũ.i. bõbix.
Calculi.i.cardamomi.
Carice.i.ficus siccæ.
Carenum.i.vinum coctum
Cumella.i.cameos.
Cedros libani.i.rosmarini.
Custos orci, petẽdactylis.i. grana solis.
Chimolea id est terra hispaniensis.
Capellula.i.sãguinaria, florem facit album.
Coriandrũ agreste, flores facit purpureos.
Cameleõta nigra, & cardus asini, & cardus maior, idẽ est: folijs vtimur.
Cameleonta alba, & cardus coagula, idem est: folijs vtimur.
Centris.i. consolida media habens testiculos siles enulæ companæ, folijs & radice vtimur.
Camędrios.i. q̃rcula minor
Camepithyos.i. quærcula maior.
Cẽtaurea maior cõtingit folia iuxta stipitem.
Centaurea minor, febrifugi vel fel terræ idem est, & tota herba vtimur.
Conforata domestica, id est abrotanum.
Camomilla similis est cotilæ fœtidæ: sed camomilla redolet, cotila fœtet.
Crasula maior id est faba syluestris.
Crasula minor, similis est ei: sed multo minor.
Capill9 veneris silis est polytrico: nisi q̃a facit ramusculos

flos ſ ſtipite, herba vtimur.
Cacaparia ſimilis eſt canapis folijs.
Cametrais.i.ebulus.
Cynogloſſa, id eſt lingua canis triangularis dieſſe, qui radice utimur.
Calamentum.i.nepita, quidam dicunt ꝙ tria ſunt genera, folijs utimur.
Ciminũ ęthiopicũ, ſils ē ancucele: fo. et ſemine utimur
Celſus.i.morus.
Cātariarori, id eſt raſura cornu ceruini.
Carei.i.daucus creticus, ſemine vtimur.
Calcātum, vitreolum, tragacantum idem eſt.
Calciteos.i.ſquama ferri.
Cicer erraticus ſimilis eſt teſtę bouis in folijs, & facit croceum florem, & redolet, ſed teſta bouis non.
Criſpula habet.
Chelidonia.i.herba petiginaria vel glantia.
Carpobalſamũ, id eſt ſemen balſami.
Caſtoreum iſti pebi.
Cantabrum.i.furfur.
Caſtaneola, ſpecies eſt, in India oritur.
Cathitħ.i.ſemen ferulæ.
Carotides.i.capitales.
Ceſton.i.betonica.
Cinabareos.i.minium.
Cyclaminos.i.orbicularis.
Colla.i.bleuta.
Cecidos.i.galla aſiana.
Ciſiros.i.pumex.
Cynocephalicon id eſt caput canis.
Cuſtacimonia.i.puluis de terra rufa.
Carerico.i.lacca.
Cocognidiũ.i.ſe.laureole.
Caſia.i.hederę ſemen.
Crominium.i.cępa canion.
Capſitis, vel camiti.i.ipidꝰ.
Crobnos loiacon, id eſt liliũ album.
Corillidon.i.cimbalaria.
Cariota.i.paſtinaca agreſtis
Confinice.i.betonica.
Cutinum roſtas, id eſt caduca mali granati.
Comitiale.i.gentiana.
Cerolozola.i.camedreos.
Cinocoron.i.
Cinoſbatꝰ.i.rubus caninuc.
Codion.i.papauer agreſte.
Coronopos.i.mala citonia.
Croculus.i.ſtriginis.
Codia.i.papaueris flos.
Cephoreos.i.dēs caballinꝰ.
Celſa.i.mora domeſtica.
Colophonia.i.reſina frixa.
Cirifolium, id eſt cardus ſylvaticus.

Carcobaſicon.i.auellana.
Catrios id eſt roſmarinꝰ, uel ſemen ferulæ.
Criſocantes id eſt hedera arborea.
Camelo vel chamelea.i.cocognidium vel.
Clabrũ ueneris ulcire rubeũ
Cucuriones id eſt raminderé virides.
Centron.i.milium.
Ciperũ.i.iũcus triãgulatus.
Coclia.i.papaueris capita.
Cathinabotho id eſt metallum vel cuprum.
Caſtoreũ.i.teſticulꝰ boueris
Cinetis vel cimices elephantis.i.anacardi.
Columbaria.i.verbena, vel periſterion.
Cunarius.i.cardus.
Caſſamum.i.ſemen balſmi.
Ceruta.i.policaria.
Celtica ſialiola.
Cliziza.i.liquiritia.
Cicer erraticus.i.ſerpillus.
Calamētis.i.nepita iniruta.
Carabet.i.locuſta pucis.
Caulia.i.ſemen cauliculi.
Caugil.i.rapa.
Crades.i.vrtica.
Cedria.i.pix liquida.
Cothibi.i.geneſta.
Camice ſupernia ideſt ſemē cicutæ.
Cātharides.i.genꝰ muſcarę.
Comaras.i.citonia.
Carladandras.i.nucaria vel arbor nucum.
Chelon.i.teſtudo.
Corona bella.i.pigamum.
Ciſſa.i.hedera nigra.
Catones.i.atriplices.
Cindos.i.anticrocum.
Cabria.i.braſſica.
Congelidon.i.rapa.
Carion.i.draguntéæ ſemen
Cruco leucodio id eſt aſphodelus.
Cibuſtri.i.hordeum.
Crini.i.liliũ, vnde ſapo fit.
Coloquintida: id eſt cucurbita ſaracena.
Cyclamen.i.malum terræ.
Cromon.i.cæpa.
Caranadi cereũ vel canapũ.
Cardinale id eſt corium mali granati.
Calitricum.i.pulitricũ, vel culidon.
Camepida.i.chamedrea.
Caſola.i.ſigillũ ſalomonis.
Cameleon.i.cetraria.
Carios.i.coriandrum.
Capſeuue.i.ebulus.
Calamus.i.canna.
Ciſus melas.i.hedera nigra, vel arborea.
Cinnalis.i.adriana.
Ciriogon.i.grana ſolis.

Chiuas.i.maſtix.
Cirion.i.lentiſcus.
Cimbalaria.i.flos geniſtæ.
Cimbalatrium.i.hædera.
Craſcu.i.crocus.
Cranum.i.fructus corneæ.
Clicon.i.pulegium.
Cinco.i.anethum.
Couiſſa.i.coriandrum.
Calamo.i.mentaſtrum.
Caraſtaro.i.anulum.
Cruta ſinolea.i.ſuccꝰ caruſę
Carinoleon, id eſt cardus benedictus.
Coliſtran.i.fel tauri.
Coliſatrias.i.fel vrſi.
Cidonendria.i.ſaxifragia.
Calcitem.i.flos calcis.
Cruſtulibar.i.caſtoreum.
Climaſtica.i.lithargyrium.
Criniber.i.caulus.
Chutrie.i.tragacantum.
Cataricō.i.raſura de cornu ceruino.
Cecabre.i.genus vernicis.
Caledula.i.ſolſequia noſtra
Chacrios.i.roſmarinus.
Cipereon.i.iunci radix.
Charaminon.i.cæpe.
Chareos.i.ſemen ferulæ.
Chaunalep.i.farina fabæ.
Cypariſſus.i.cipreſſus.
Cheſtu.i.betonica.
Carpobalſamũ, id eſt fructꝰ balſami.
Colophonia id eſt reſina capinata.
Criſolocanna.i.atriplex.
Caldanus.i.cicer erraticus.
Coccimella.i.prunella.
Corpus.i.ſtercus, vel fimꝰ.
Chila tricũ.i. herba ſanguinea, vel pes columbinus.
Chambris.i.braſia.
Cyamus.i.faba.
Cityſus, folia ſunt diuretica
Chirice.i.hordeum.
Chibria.i.ſulphur.
Chrimon.i.lilium.
Chiromidion.i.cæpe.
Cheuſeudaſu.i.cinamomũ.
Charaſis.i.apium.
Chilbu.i.canis.
Chine.i.chalbanum.
Chatria.i.cedia.

Demelacon.i. ſanguis draconis.
Dehercit: elcheir: farina hordei.
Dulium belſem: id eſt balſamus.
Deriſequalis, iunctus triangulatus, id eſt ciperi.
Diamerozi cōbuſtũ.i.beta.
Diaphnidos.i.laurus.
Daphnelęō.i. oleũ laurinũ.
Diaptem.i.polypodium.
Diagridium.i.ſcamonea.
Damechā, vel mulis erodar cum.i.ſanguis draconis.
Dentrolibanũ, roſmarinus idem eſt flos eius libanotidos anthos quo vtimur.
Dictamꝰ ſimilis eſt fraxino in folijs, et eſt quaſi frutex, radicę eius vtimur.
Daucus creticus, ideſt paſtinaca domeſtica.
Dialomata.i.glandula.
Doronice.i.vernix.
Drys.i.quærcus.
Darmi.i.manipuli.
Dorcadis.i.capreolus.
Dipſia.i.ſciticula.
Dinulla vel dianulla: id eſt pulegium.
Dapce vel lepruce dentis.i. lac crudum.
Dicea.i.herba vaccina.
Draguntea.i.aſclepia.
Den.i.galla cruda.
Diſitis vel driſitis id eſt chamædryos.
Daphnis.i.laurus.
Diris.i.rubus.
Dicea.i.appolonaris.
Dictamen.i.propoleos.
Diacoregium, id eſt ſtercus caprinum.
Diacopna, vel diacopagia, .i.confectio lactis, qᵈ ex lapidibꝰ fluuialibus coquit.
Diaxibon.i.ceperum.
Deptellium id eſt vlmus, vel bulbus.
Des.i.pulegium agreſte.
Deptame.i.peucedanum.
Dauci ſemē id eſt paſtinacę ſemen.
Diaglon.i.succꝰ fœnugręci
Diafulful.i.piper longum.
Deeb.i.aurum.
Digege.i.gallina.

Elenella.i.galanga.
Eſbrium.i.flos ſaluiæ.
Epithymum id eſt ſupra thymum.
Eupatorium, ſaluia agreſtis
Elenium.i.enula.
Eſula ſimilis ē minori ṫithymalo.
Enula hortulana & cāpana differunt, hortulana maior & campana minor.
Epatica creſcit ī ſaxis vt pulmonaria, & videtur quaſi fiſtula membranæ habentia, folijs vtimur.
Elionos ſponſa ſolis, ſolſeqa cicorea, intiba, idem eſt, folijs vtimur, & ſemine.
Eliga.i.arili vitis.
Elimon.i.apium.
Elilifagum.i.ſaluia.
Egiro.i.populus arbor.
Euiſcus, id eſt biſmalua, vel maluauiſcus.
Eriſaſicæ.i.gladiolus.

Eritrodũ,

Eritrodum, vel eritrhodon, id est rubea, unde tingitur.
Eptafilo.i.septem folia, vel plantago.
Erineus.i.caprificus.
Erion.i.carica.
Epiricum.i.scopia regia.
Eliadin rodiom.i.oleũ ro.
Elia.i.lana.
Erpillon.i.serpillum.
Emptidos.i.cardus.
Elcisma.i.plumbum vstum
Esbrin.i.brionia.
Erebẽtis vel arbẽtis.i.cicer.
Eusciuum.i.semen oleastri.
Eliscapo.i. semen ilicis arboris.
Eucimus.i.eruca.
Eradea.i.sisimbrium.
Erungium.i.centum capita
Eretuginis.i.faba hortẽsis.
Erifilon.i.decliua vel ruta.
Euchinus.i.erucin⁹, vel erutius.
Eristo.i.calcantum.
Erice.i.tamaricum.
Eleespleum.i.oleum vetus.
Elnus.i.lumbricus, vel parietaria.
Ergauicion.i. vngula caballina.
Eletes.i.oliua.
Eneston.i.fœnum.
Elechine vel elchedine, id est parietaria.
Erinon, semen lini.
Eeruzomõ.i.cicer erratic⁹.
Esopa cerotis.i.sudor ouiũ.
Epach.i.lana.
Etraneum.i.calx.
Elificum.i.lenticula.
Eucinas.i.lapar.
Erinicus.i.lumbricus.
Elirica.i.gladiolus.
Eosmam, id est serpẽs vnde fit theriaca.
Erugine cãpana.i. præsium de ramo.
Elinentos.i.cicer.
Erigo.i.grana solis.
Emadiõ.i.sanguis dracõis.
Eruron.i.affronitum.
Ericeparon.i. iuncus triangulatus.
Elbair.i.oua.
Etheum.i.allium.
Elmelle.i.sal.
Elmia.i.cozumbrum.
Elmac.i.granum.
Egebel.i.mons.
Eliuben.i.caseus.
Elebem.i.lac.
Esemum.i.butyrum.

Filis.i.capparis.
Flomus.i.tassus: barbassus, cuius genera sunt duo mas & fœmina.
Fel terræ, febrifuga.i.cẽtaurea minor.
Fufulabia.i.piper nigrum.
Flos siriacus.i. flos maluæ.
Fisalidos.i.filipendula.
Fu. valeriana, maturella benedicta idem est.
Fœnum grecum siñe est mel liloto, sed tñ minores facit vaginas & crassius habet semen quo vtimur.
Fœnicularis vel fœniculus porcinus, idem est, radice vtimur.
Fenda.i.amarasca.
Flãmula lõgã facit hastã, vt volubilis rotundã, mastica ta linguã cõburit, & ẽ sĩlis viti albę, nisi qa non habet folia incisa sicut vitis alba.
Fascigallicum.i.celtica.
Finic⁹.i.dactyl⁹ vel fœnitia.
Fœdis.i.fœmina nini.
Frictis.i.resina fricta.
Filtra.i.ilia.
Fisalidos.i.herba tusca ĩga.
Fecor.i.succus.
Fuctial.i.peucedanum.
Fesicon.i.folium.
Fasigallicus.i.elis fag⁹ vel salium.
Figia.i.fœniculus vel marathrum.
Fœnice.i.palma.
Ficus.i.carica vel cabdos.
Ficos vel figor.i.alga marina.
Flosgnisci.i.anticrocum.
Fila indica.i.pimpinella.
Filibon.i.genista.
Fubapirũ.i.sulphur uiuum.
Fisca solida.i.aliscacabo, citrino, vel rumphea vel hyposelium.
Fuful abati.i.piper album.
Feigel.i.ruta.
Fugil.i.radices.
Fuli.i.faba.
Flectios.i.pes columbinus.

Gallicorum citonie: id est flos citoniæ.
Gallia muscata.i.trochisci de musco confecti.
Gũmi cedri.i.gũmi iunipi.
Gliconium.i.pulegium.
Goletia.i.origanum.
Gelena uel cucurbita alexãdrina.i.colocynthis.
Grisolocanna.i.atriplex.
Gisarestenos uel bulb⁹.i.cera rubea q̃ ĩ armenia repit.
Gisampinas vel gesestartos .i.terra argentarea.
Gliconse.i.liquiritiæ.
Grandin similis est in folijs hyperico: nisi quia maior est hypericon.
Gariofilata.i.sana mundi.
Grana solis, miliũ solis, idẽ ẽ
Germion.i.fermentum.
Gesasteria.i.creta.
Glicus.i.lappa.
Glaucia.i.chelidonia.
Gipreti.i.melãtiũ vl' nigella
Gleuco.i.mirstum.
Gigisci vel glitis.i.rapa vel sinapis.
Glicolus.i.pulegium.
Germon.i.lilium vel litius.
Glixis.i.policonia.
Grana armonia, id est staphisagria.
Gri.vel gli.i.balsamum.
Gigeatis.i.terra argentea.
Gagada, id est esse cẽtaurea maior.
Gliquiritia vel quiriza, id ẽ radix vel peonia pontica.
Galanga.i.fructus maris.
Gagatemos.i.iusquiamus.
Gemotilis.i.mercurialis, vl' parietaria.
Geris vel gieris.i.iuiuba.
Geroboui.i.plantago.
Glatium.i.molla.
Gladiolus.i.ireos.
Gleueruitici.i.chelidonia.
Gẽtiana.i.anaglaica, vel comitialis.
Grudo spma.i.semẽ urticæ.
Gligidis.i.penonia.
Gingidium.i.cere folium.
Gilella vel gilea.i.colocynthis.
Galli.i.mustella.
Giasinococa.i.baccæ lauri.
Gabẽtitem.i.tithymallum.
Girapiron.i.sulphur.
Glis.i.terra tenax.
Glis.i.lappa vel animal.
Gasgania.i.iunci radix.
Geromio.i.herba muscata.
Gidio.i.atriplex.
Gineq;.i.calx.
Ganeti.i.pecora.
Gaxit apium.

Herba sancti petri herba panis.
Herba sancti Ioãnis, herba perforata.
Herba rustica, id est rosa saluatica.
Helleborũ album.i.ueratrũ
Helleborũ nigrum.i.radicula hermodactyli, habet folia similia nassaco, et habẽt cepulas quibus vtimur.
Hypericõ, scopa regia, idẽ ẽ
Hyrcina, id est retrahit, fœtet vt hircus.
Hęc similis est matrisiluę & dr̃ iudaica, et folijs utimur.
Hiscus.i.viscus.
Hidoribriũ.i.aq̃ pluuialis.
Horineo.i.caprificus.
Higirontus.i.senation.
Hirigium.i.cardus marin⁹, uel benedictus.
Hipericõ.i.cauda caballina
Hidris vel itheas.i.salis.
Hydrargiros.i.argẽtũ viuũ
Hinciprum.i.flos cipri.
Hybercum.i.maluauiscum
Helerodonia.i.rosa agrestis
Hierobotanũ.i. verbenca, vel columbaria.
Hediosinum.i.menta.
Hicatis, vel igis.i.sambuc⁹.
Hicolitis melano.i.hedera nigra.
Hypocisthis.i.succus cuiusdam herbę quę nascitur ad pedem herbæ caninæ.
Hygia.i.styrax liquida.
Hydor.i.aqua.
Hyriana.i.lambrusca.
Hyenctus.i.ireos.
Hypoquistidos.
Hyposceliũ olisatium iella.
Hypericus.i.falastiũ uel herba sanctæ Mariæ.
Hyoroceros.i.argẽtũ viuũ.
Hypostasis.i.nebula vrinę.
Hythimum.i.capillaria.
Hyrigerontas.i.senationes.
Hyscidionisio.i. serpillum.
Hyripoton.i. medulla ceruina.
Hyperos.i.viscago de quercu vel de qualibet arbore.
Hyperois.i.cauda caballina
Hyproargiros.i. argentum viuum.
Hydroleũ.i. oleũ qd̃ supnatat in balneis sulphureis.
Hypericon herba sc̃ti Ioannis, herba perforata, scopa regia, triscalam⁹, idem est, semine & folijs vtimur.
Hysios purpureus.i. ad modum laculi.
Hyreos herba, est habẽs radicem odoriferam, & florem inter albũ & citrinũ, tamen albũ radice utimur.
Hartes id ẽ cortex mali granati.
Herba piresta.i. colũbaria.
Habel caristis.i. apij semen.
Hiscas.i.papauer.
Harusca.i.mandragora.
Habellalu.i.anisum.
Humanus.i.cicer.
Hatis.i.lenticulæ.
Harahamen, id est sterc⁹ columbarum.
Harabia il.i.stercus caninũ.
Haranuẽ.i.stercus caprinũ.
Haragane, id est stercus pecorinum.
Huraheimar, id est stercus asininum.
Harafaras, id est stercus caballinum.
Hamilium, id est succus frumenti.
Hazir, id est porcus.
Hump.i.vua.
Hasel.i.me.
Hal.i.acetum.

ILafeos bardana, id est lapa inuersa.
Iantis flos, id est flos vuæ agrestis.
Iu.i. viola alba.
Iusquiamus, casilago, symphoriaca, verutaria, canicularis, idem est.
Iarus, barba aron, idem est, radice vtimur.
Ipolina cresones, cresentiones dunirem.
Isculi sunt vermes terranei.
Iraber, pes ciconiæ, idē est.
Idiosmium.i.menta.
Intuba.i.cicorea.
Iris illyrica.i.liliū saluaticū.
Ipoquistidos, id est succus lanæ ouium.
Iocule.i.gutta aquę pisinæ.
Idios.i.gladiolus.
Istiascorpo.i. semen salicis.
Icax.i.viscum.
Igropissa.i.pix liquida.
Istringus.i.solatrum.
Icropuldum.i.bu. agrestis.
Inantes.i. flores, qui silfio vocantur.
Inciscardo.i.coma leuistici.
Inantes.i.flos solificij.
Iausir.i.opopanacum.
Iemar.i.presium de aceto.
Ierebaterio.i.sanguinaria.
Iarus.i.flos rorismarini.
Irobemel.i.uinum cū melle
Indicum.i.opium thebaicū
Illebut.i.terebenthina.
Iuniperi.i.zeneuer.
Iris illyrica, genus gladioli est, cuius radice vtimur.
Incepta à.k. regrant i lra.c.

LApis iudaicus, id est lapis agapis.
Lapis lyncis, fit de urina lupi ceruini.
Lilifagus.saluia agrestis, floribus & folijs vtimur.
Lapis magnetis. i. giro vel calaminaris.
Lepidos lyncis. i. batitura ęris.
Lycosperma.i.semen saxifragiæ, vel grana solis.
Lempreneas, arsenicum.i. auripigmentum.
Leporina priascus.i.satiriō.
Litodemon.i. lapis niger q de India venit.
Lectapodion. i. planta leonis florem habet rubeum.
Laureola, alipiados, angula, semen eius cocognidiū. consimilis lauro in folijs & cortice, semine vtimur.
Latirides.i.cataputati uel semen eius genus ciceris.
Labula id est gen⁹ tithymalli maioris, cuius lac expellit serpentes.
Lactuca domestica, folijs et semine vtimur.
Lactuca agrestis, vel acetosa damp. quosdam.
Leuistici semine vtimur.
Leuisticum agreste, arbor.
Laur⁹.i.daphnis, tū dāpne .i. ei⁹ baccę & daphnelæū.
Lingua ceruina, scolopendria, splenetica idem est.
Labrum veneris cardū similis sed profundius incisum pungens, eo vtimur.
Lapa caprina, silis vngulæ caprinæ in folijs, sed tamē folia eius multo minora.
Lapa inuersa.i.bardana.
Leucopiper, album piper, inde leucophantia.i.de albo flore fœtam.
Lana succida.i. mollificata & ab aīali recenter educta.
Libarutidos.i. rosmarinus.
Linozostis.i.mercurialis.
Lebeumarios.i.th⁹ masculū
Libanos manne, id est puluis thuris masculi.
Linichiti.i.gladiolus.
Lecopulgubrium, id est lachet, vel saluia.
Liptotaria.i.lenta febris.
Littidos.i.cucumer amar⁹.
Leuticiprino.i.viola.
Lithargyrium.i. spuma argenti.
Lapa.i.menta.
Linotesagria.i.mercurialis.
Licon.i.pulegium.
Leuci.i.arbor populus.
Leutisma.i.castanea.
Lapatium.i.rumex.
Libana.i.lagana.
Liris.i.auena.
Lobia.i.faseolus.
Lagus.i.lepos.
Lotus.i.trifolium.
Leucucugio, uel leuchino.i. viola alba.
Litron.i.vitrum.
Lyncim.i.limus de petra.
Liuius.i.panicum.
Litono.i.verbena.
Ligustum.i.ciprum.
Liperum.i.iunci radix.
Lappara.i.capparina herba
Lamolea.i.cardus.
Liamus.i.faba.
Litealipra.i.farina fabæ.
Leuben.i.libanum.
Lipti.i.rapa.

MVmia. i. collectio spēr q inueniunt i sepl'chris mortuor.
Malabatrum.i.folium albū vel nigrum.
Mabathematicum.i.succus cauliculi agrestis.
Marmis.i.olibanū minutū.
Miliū solis, vel grana solis i. cauda pecorina.
Milisophali.i. venter apis.
Melilotum, corona regis.i. pratelis.
Mul fœnugræcum agreste.
Malua siriac. molachia idē flos.
Meuis siriacus fo.flo.radi. vtimur.
Melissa id est melago, uel cetraria.
Meu.i.sistur, vel sinomi radix, radice vtimur.
Millefolium, ambrosia, supcilium veneris, idem est, folijs vtimur.
Muscata maior facit ac.sed redolet.
Marisilion.i.faba lupina, fere silis est helleboro nigro.
Mādragora silis est cōsolidę maiori ī folijs, nisi qa mandragora hēt crassiora folia & spissiora, & qsi pūgētia.
Morgellina domestica albos facit flores.
Morgelliā siluestris, rubeos
Mirice.i.genista.
Miconis.i.papaueris.
Melidna.i.plumbū vstum.
Matrisilua, periclimenō caprifolium, idem est.
Macropiper.i.longū piper.
Melanopiper.i.nigrū piper
Meliā id est cholera nigra.
Macedonicum.i.petroselinum, alexandrium.
Myrtilli.i.semen myrtæ.
Melaticum.i.sylueſtre.
Melagina. i. mollificatiuū.
Melatica.i.calefactiua.
Malfano.i.debilitatio.
Marathrum. i. fœniculum.
Mēstrua.i.fluxus sanguinis
Miconos niger.i. papauer. hortense.
Molochia.i.malua.
Menaphilos. i. tragacāthū.
Melbellacū.i.līgua ceruina
Mellatia.i.nigella.
Melanos.i.serpillū, malues.
Melacinagria. i. apisto vel malua agrestis.
Mecula.i.papauer agreste.
Mertion.i.millefolium.
Menino.i.oleaster.
Musme.i.myrrhæ folia.
Mastichia.i.alba.
Myrticus.i.folia ferulæ.
Militum.i.sinapis.
Menanach⁹.i.semē de meu.
Minthe.i.nepita.
Meleche.i.malus.
Molipelotū.i.fęx argēti, uel plumbum vstum.
Mis.i.mus, vel muscus.
Macer, id est cortex mali granati.
Miscores.i.caniculares.
Macton.i.catapula fœnugræci q conficit cū se. lini.
Mirum.i.formica.
Melicon.i.fraxinus.
Melandrus.i.sorbus.
Melisse.i.apis.
Moiosox.i.glix.
Marrubium.
Melimion.i.sisimbrium.
Muzungi.i.liliu.
Miliatrum.i.sinapi.
Mikoitorgo.i.sanguis hircinus.
Miltodagrū.i.sanguis draconis.
Milicratum.i.mel & vinū.
Mirposilon.i. millefolium.
Maxibatrum, id est cauda porcina.
Mellantis.i. mel de apibus.
Mislinci.i.folium.
Magnetis.i.calamita.
Maclonis.i.artemisia.
Mezere.i.ruta.
Muriula.i.ameos.
Mecio.i.lenticula.
Mialos.i.violas.
Macellus.i.antophalus.
Mulchul.i.bdellium ſm saracenos.

NEnufar. i. flos nimpheæ.
Nux indica. i. magna quæ ab india venit.
Nux vomica. i. castaneola indica.
Nux miristica, vel caris misticus.i.nux muscata.
Napeum.i.sinapis.
Narciscus similis est petrosa in folijs, semine vtimur.
Nasturcium, semen eius cardamum, quo vtimur.
Nitrum.i.salgemme.
Nausea.i.subuersio stōachi cum voluntate vomend.
Nardostachiū: spica nigra.
Nesia.i.centaurea.
Nixa.i.cerasa matura et sic.
Nepita.i.calamentum.
Narcus.i.ferula.
Nardus celtica.i.saliūca uel spica celtica.
Narca.i.botria saliunca vl fassag.
Nicticorax.i.bubo auis.
Niceris.i.vespertilio.
Nar.i.focus arditus.
Nanorachi.i.piculū cui⁹ se. est se. apij, & sapor, vt pip.
Nixa id est caria, vel putredo ligni.
Nascaden.i.armoniacum.
Niciflos.i.betonica.
Nebia.i.vinum.
Nepta.i.sulphur, vel oliuarum cum amurca sua vel herba pilosa quæ nascitur in campis, vel quædā confectio.

OXiacātū.i.berberis.
Oxicitronilli, id est suenci citranguli.
Oposcitum vel osel.i.gummi ederæ.
Opobalsamum, id est succus balsami.
Orobani lenici.i.lacca.
Oxifenicon, vel fenicia indi.i.tamarindi.
Ozimum.i.basilicon.
Oxireum.i.forte acetum.
Oxinudi similis est filici.
Ocul⁹ chri, sifis est oculo cōsulis, sed habet latiora folia iuxta stipitē & superi⁹ rotūda, et hēt florem citrinum.
Origanū.i.golena sifis ē calameto, sed calamentū hēt folia pilosa folijs vtimur.
Oculus consulis similis est mentastro.
Opos.i.succus.
Olibanum.i.thus.
Optamicū.i.sternutatoriū.
Orthopmia.i.rect⁹ anhelitus vel orthopnia, quādo tantū aerem sumit quantū emittit, cū difficultate tn̄.
Opium.i.lac papaueris.
Origātum. i. oppopanacū.
Omfontiū.i. mustum vuæ amaræ.
Opomirsine.i.succ⁹ myrtę.
Oxys.i. acetum syluaticū.
Onichas.i.diagridium.
Orodis.i.rosa canina.
Olea.i.oliua.
Opium oxicanium.i. laser, vel ochilaos marinus.
Opiū indicū.i. odore graue
Odicus.i.ebulus.
Onichos.i.vngula.
Oleū omphacinū.i. viride uel quod germiale dicitur.
Oleum succinum.i. liliacū.
Osis.i.agnus.
Oleum succinū, de cucumere agresti.
Oleum myrtinum de floribus uuarum.
Oleum misinū.i.miliatium vel myrtinum.
Oppopanace, id est succus panacis.
Orimus vel oriza, id est simia hordei.
Oriona.i.aurum.
Orirodonum.i. acetum & oleum rosaceum.
Omphacum mellis.i. mustum vuæ amare & mel.
Ocrodis.i.serum de lacte.
Opium thebaicū.i. lasaerti.
Oleū succinū.i.qriliū facus.
Olisatrum. i. petroselinum macedonicum.
Oxymilium.i.cerussa.
Otridiriana.i.matrisilua.
Olenga.i.galanga.
Oxamium.i.acetum cū sale
Oxyzaccara.i.acetum cum zuccaro.

POnpholicon.i.batitura ferri, vel fuligo de fornace æris.
Peristereon.i.verbena.
Periclymenon.i.matrisilua
Percenotidos.i.mercurialis
Perdiacratos, uitreola, parietaria.i.herba mirabilis.
Pistacia sunt fructus qui veniunt de damasco.
Piganū, semē rutæ agrestis: idem est.
Propoleum.i.cera alba.
Pentafilō.i.quinq; folium.
Prassium.i.marubiū album
Prasium viride.i. flos ęris.
Paucedanū, fœniculū agreste, cauda porcina, & masmatum idem est.
Proserpinaca, poligonia, cētinodia, & corrigiola, idē ē
Pelios.i. poliū montanum.
Pepones.i.melones.
Psinithij.i.cerussa.
Platociminum.i.montanū.
Psiseleos, semine vtimur.
Policaria minor, sifis est maiori in folijs, multum redolet & folijs vtimur.
Pansiligo.i.barbasus.
Pimpinella, & scopastella, idem est.
Plāta christi, guttas facit nigras in folijs, quā quidā dicunt satyrion esse, et nō est
Poliū montanū est odoriferū, & est sifis canuscelle, nisi qa spissiora folia habet, & diuretica qbus vtimur.
Pilusella, pilos hēt in folijs.
Polypodiū.i.felicula: dulcemulia, radice vtimur.
Pulmonaria ē minuta versa
Papapauer albū, semen eius codium quo vtimur.
Papauer rufum.
Papauer nigrum, vnde fit diacodion.
Pes milui sifis est iaro in folijs, nisi qa iarus hēt cornuta folia, & pes milui varia.
Prouanca & timeca idē est.
Pulegium.i.gliconicum.
Pes colūbinus.i.speragia.
Pes milui.i.cetrac.
Portulaca, andragnus: pes pulli: idem est.
Pētadactylus custos horti.
Propoleos.i.fauus sine cera
Panax.i. herba q̄ fecit opopanacum.
Peroti.i.auricularis.
Pituitas.i.lippitudo.
Piganū, ruta agion, idē est.
Parotides, malū circa aures
Periclymenon, matrisilua, auenula, idem est.
Porrum.i.sectiuum.
Propte.i.nimphea.
Politricum.i.adiantum.
Pepen.i.papanos.i.
Poligonia.i.sanguinaria.
Psilion.i.policaria.
Panacofriza.i.ferula agrestis, vel panacus.
Penetebon.i.peonia.
Perdicaber, parietaria.
Peonigratum.i.chelidonia.
Pissaria.i.pix liquida.
Pentea.i.silex, petris nascit, vel perion.
Paragilō.i.balanū, vel myrobalanorum.
Parumallus.i.granatum.
Personatia.i.bardanum.
Paluirus.i.pampinus.
Pedicularis.i. staphisagria.
Pituregium.i.hypericon.
Politria.i.capillus veneris.
Psaxara.i.pix dura.
Piponagrafi.i.colocynthis.
Pentalon.i.bactheos.
Psidia.i. flos mali granati domestici, vel alia arbor.
Ponadratia.i.aristolo.
Pitogoni radix.i.tute.
Palla.i.genestellæ radix.
Prasi.i.succus porri.
Poneide.i.rosata.
Parteticon.i.artemisia.
Posunluagos.i.fominus uel balsamum.
Parasioruia.i.enu. campana vel.
Plantago.i.arnoglossa.
Pisa.i.pix vlcera virginis.
Psopus.i.psonatia, vel dardanum, vel millefolium.
Piperapum.i.acorum.
Plumidera.i.helleborum.
Picula.i.resina pini.

QVercula maior id ē camepityos.
Quiamus.i.faba
Quercula minor idest camedrys.
Quinq;neruia.i. lanceola.
Quinorapi.i.nuclei pini.
Quirica: hasta tribuli mari.
Quiporodani.i.rosa canina.
Quassa.i.aqua.
Quiamos.i.syla.
Quiricus.i.semen lini.
Quiagulos.i.coagulum.
Qualnuties.i.lac.
Quicomin.i.pulegium.
Quelanea.i.iusquiamus.
Quiconus.i.papauer.
Quoroto.i.cucumer.
Quatila.i.lactula.
Quiliōsag⁹.i.oleū siccionū.
Quion.i.triangulus vel iunci radix.

ROmeon.i. raphanū.
Radix euisci.i. altea.
Ramicedri.i.iuniperi lignum.
Ramnus.i. spica alba, vel benedicta.
Rodoxiron.i.oleū rosatum & acetum.
Ros syriacus.i.flos omi.vel nucis siluaticę sifis est rosę.
Rosa, semē eius anthera, eis vtimur.
Rorastrū, folia hēt, vt viticella, sed vndiq; pungētia.
Rosmarin⁹, flos ei⁹ anthos
Robella, quasi pisa viridis.
Rapistrum.i.armoniacum.
Ragadia.i.scissura.
Raphanus.i.radix cutica.
Radicula, id est linaria, uel strutius.
Rira.i.radix.
Rodonsiron.i.rosa sicca.
Resina.i.gummi abietis.
Reuponticum.i.barbarum
Ruffus.i.celsus.
Resina pina.i.picula.
Rodus vel rodia.i. cortex maligranati.
Rapa.i.gongelida.
Rosmarinus.i.libanotidos.
Resina terebēthina.i.gūma
Rodon.i.rosa.
Raticus.i.anetum.
Rubricam.i.sinopidem.
Rodoleon.i.oleum roseum
Riquiritia.i.herba dulcis.
Rodostoma.i. aqua rosata.
Regia.i.cauda caballina.
Radiatum.i. iusquiamum.
Rasia.i.aristolis ul marubiū
Risanapanace.i. peucedanū
Racceuece.i.fœniculum.
Ramilla.i.camilla.
Reatis.i.petroselinum.
Rumex.i. lapacium acutū.
Radiolus.i.ireos.
Rasalacanna.i. capitello vn de sapo fit.
Ragarius.i.grana solis.
Racardus.i.cardamomum.
Rodonogira vl rana.i.rosa.
Ralba agrestis.

SLetio.i.pes columbin⁹.
Saliunca.i. spica celtica
Sansucus amaracus vel sperma.i.maiorana.
Secacul.i.eryngium.
Strobilea.i.pinea.
Stuma.i.caulis agrestis crassæ cæpæ.
Semen bulbi.i.semen domesticę & crassæ cæpæ.
Secca.i.hyssopus.
Scordeon.i.allium agreste.
Staphisagria, herba pedicularis.i.caputpurgium.
Sistrum vel anethū agreste, id est meu.
Stipterea.i.alumen.
Sinonū id est petroselinum agreste.
Smiris, quidam lapis.
Sandaraca, quoddam gen⁹ vernicis.
Septemer.i.sagapenum.
Sebanum.i.semen apij, vel semen lini.

Simbra, id est saturegia.
Stœchados barba.i.polium marinum.
Sadicus, est cõfectio quedã.
Smirne, basilicor.i.mirca.
Splemon.i.scolopendria.
Stagni rotũdus. i. absinthiũ nigrum.
Satyrion. i. priapiscus, vel testiculi leporis.
Saphisalidos.i.pastinaca.
Sticide sagria: id ẽ cucumer agrestis.
Sicaros.i.sisimbrium.
Stilla.i.bulbus.
Sambuci medianus cortex ocatur, & quandoq; cor- vt i & radice vtimur.
Scanapis, flos eius anthos.
Senaron, cardus benedict⁹, & carducellus, idem est.
Scifola habet folia lucida & pinguia: tota utimur.
Sigillũ scẽ Mariæ facit hastam rectã, & aliquantulũ longã, & altam, & folia rara et aspera, radice utimur.
Sigillũ Salomonis facit hastam flexã in arcu, & multa folia sursum trahẽtia, et flores albos plures, sub arcu hastæ suæ deorsum trahentes, se. et radice utimur
Spõdallidõ, radice vtimur, sĩlis est sinono, sed rotundiora hẽt folia, sinonum & acutiora & lucidiora magis à stipite remota, semen eius vt semen petroselinũ.
Scrophularia quasi lactucella habens testiculos.
Serpill⁹.i.saturegia agrestis, herba vtimur.
Symphitum, consolida maior, angallicum, idem est, radice vtimur.
Scilla.i.cæpa maior.
Spatula fœtida, spatula salubris, idem est.
Sisimbrium, idest balsamita aquatica, vel absinthium ponticum.
Semperuiua.i.aizoon.
Scariola, endiuia, trosisma idem est, folijs et radicibus vtimur.
Spõsa solis eliotropia, solsequia, cicorea, ituba, idẽ est, folijs & semine vtimur.
Sinape agrestis hẽt lata folia & rotunda.
Sauina.i.bratheos.
Sentis.i.rubus q facit mora
Sambucus arbor similis est de galeæ in folijs.
Sariofoas.i.sarcocolla.
Saponaria, burit, herba fullonis, idem est.
Saliunca.i.spica celtica.
Storax liquida.i.sagia.
Stobilia.i.semen pineæ.

Siccides su.i.id est cucumer agrestis.
Sinopide.i.terra rubea.
Samum.i.fructus iuniperi.
Siccidos.i.gala asiana.
Squiballa.i.dura stercora.
Silia.i.folia vl' mediũ furfur
Semicupimen, id est thyma media.
Siselios.i.siler montanus.
Sterione.i.gaua.
Stiracos.i.storax.
Sileos.i.policaria.
Soluinsia, cidamum.
Stisaphora.i.cõtra oriẽtalis.
Sandix. i. auripigmentum.
Scimus.i.lentiscus.
Simphonica, iusquiam⁹ canicularis, latrecula, idẽ est.
Silfui.i.caryophylus.
Scatumcellus. i. vmbilicus veneris.
Scorfilidos, id est resina vel corces.
Spedace.i.cerussa.
Sicaminum.i.celsa mora.
Sarcocolla.i.agrimonia.
Sendaminum.i.acrifolium.
Senacis.i.spica celtica.
Scarade.i.saluia.
Scura.i.lacerta.
Scolopendria, id est lingua ceruina.
Seperos.i.bacca lauri.
Sisama.i. semen papaueris agrestis, sisama ẽt sunt quędam grana tragacanthi.
Spaguum.i.saluia.
Sisamus.i.pastillus uel semẽ balsami.
Scarius.i.ficus.
Spaltea.i.palma.
Spõdogos.i. lanugo quæ in rosa saluatica solet esse.
Syla.i.cerasa.
Silomachar.i.radix vel cortex cerasi.
Sisipium id est ciprium.
Sui.i.sinapis.
Sale.i.auena.
Scupio ferrigena, idest petra argenti.
Staphenanice, idest succ⁹ papaueris.
Scalia.i.casta.
Salpadatie.i. aphronitrum.
Scalcadrene.i.sal lucidum.
Sapa.i.mistum coctum.
Sansica.i.basilicon.
Sacrapax.i.attriplices.
Seldaco.i.tris irica.
Sinon elauer.i. agrimonia.
Sumbul.i.spica.
Sabar.i.aloe.
Sota.i.iunci radix.
Sisan.i.ireos.
Seris.i.sarcocolla.
Sumach.i.macer.
Stargil.i.citonia.
Simberseber.i.alumen.
Sedenegi.i. battæbisantiæ.

Tibaiarũ.i.sulphur viuum.
Trochisci. i. rotunda confectio.
Thus.i. olibanum longum.
Tuniana.i.cozumbrum.
Trifolij semen, id est trifoliũ acutum.
Terrasigillis, idest argilla vl' creta.
Tesapium.i.sinapis alba.
Trozuua vel endia idest scariola.
Turiones.i.summitates.
Trifagus.i.trifoliũ acutum.
Trigon.i.sonum gutturis.
Thora, vt toxicum valet.
Tymbra.i.saturegia.
Tapsus masculus .i. flosnus folijs vtimur.
Til vel fibri.i.fœnugrecum.
Tribula.i.laccinder.
Trianneti .i. petroselinum.
Tridax.i.lactuca.
Tithymallus.i.galatites.
Tencãdestra.i.pyrethrum.
Teruneon.i.pentafilon.
Trixago maior id est camedryos.
Trusagnire, id est furfur super ignem.
Traisenochũ.i.chamæmila.
Tridica agria, id est lactuca siluatica.
Tapsia: succus ferulæ.
Tetigra.i.tribulus.
Tobir.i.rosmarinus.
Tatides.i.artemisia.
Tergio.i.filex.
Troicutes.i.betonica.
Trisafice.i.gladiolus.
Tronecaria.i.peristereon.
Tertis.i.orob⁹ vel cicercula
Torob os.i.aqua lactis.
Taras.i.aqua marina.
Tartarum.i.greupa.
Tacumo.i.ebulus.
Tecanti.i.euphorbium.
Torra rubea, id est bolus armenicus.
Tici.i.sulphur.
Teremerbin.i.manna.

Vlga, id est asara baccara.
Vnfar.i. cinaprium, vel minium.
Virgia.i.lilium.
Viola, floribus & folijs vtimur.
Vua lupina.i.strignum.
Vmbiculus veneris, cotilidones.
Vscatũcelli, cimbalaria, idẽ est, folijs vtimur.
Venti maior.i.anagal.
Venti media.i.bugla.
Venti minor, idest cõsolida minor.
Vermicularis maior retrosellit idem est.
Vermicularis minor simi-lis est ei, herba vtimur.
Virga pastoris.i. lupi pect.
Verminaca.i. militaris.
Veche.i. vitreola quã equi comedunt.
Vngula.i. pes leonis q̃ dicitur vngula caballina.
Vnfation.i. flos vitis.
Vatus.i.mora siluatica.
Victoria policõ.i. buglossa
Vitumẽ.i. sulphur iudaicũ.
Vlixtratum.i. petroselinũ.
Vlixar.i.lilium virginane.
Vtridos. i. lac quod vrinæ simile est.
Vzifur.i.sinopide.

Xylloraria.i.lignũ cornutum, vel sili qua.
Xylobalsamum.i.lignum balsami.
Xili.i.lignum.
Xilonacor.i.cortex celsi.
Xyloaloes.i. lignum aloes.
Xylomyrrha, id est lignum myrrhæ.
Xia.i.senationes.
Xilia.i.casia.
Xisimbrium.i.balsamita.
Xilinon.i.apium.
Xixia.i. vnguenta.
Inchoata ab. y. in litteris H. & I. requirantur.

Zvuccarũ.i.psyllium.
Zonamon id est semperuiua.
Zomus.i.fermentum.
Zuccozaria, id est agnus castus, vel salices marini.
Zema.i.succus.
Zizania.i.lolium.
Zion.i.semperuiua.
Zinirna.i.myrrha.
Ziperi.i.galla.
Zogi.i.forcipes.
Zambacea id est rara vnde oleum fit flos eius albus & odorifer.
Zastra.i.crocus orientalis.
Zeumia.i.poligania vel cẽtinodia.
Zingiber.i. radix zingib. vel piretri.
Zauco.i.argentum uiuum.
Zarma.i.auripigmentum.
Zerte.i.oleum.
Zerteeria.i.oleum laurinũ.
Zerte ecliri id est oleum lenticinum.
Zalbe.i.orob⁹, uel cicerula.
Ziginaria idest prasium raminum.

Finis Antidotarij Nicolai & quorundam aliorum Tractatuum.

Liber

LIBER SERVITORIS IDEST liber .xxviij. Bulchasim benaberazerin, translatus a Simone Ianuensi, interprete Abraham Iudeo Tortusiensi.



Dixit Aggregator huius operis. Postquam ego collegi librum hunc magnum in medicinis compositis, qui est liber magni iuuamenti, quem nominaui librum Seruitorem, & compleui libros suos omnes, secundum voluntatem meam: inueni in multis medicinis compositis libri huius, medicinas multas simplices quae indigent praeparatione ante horam necessitatis magnae earum: quemadmodum succos exprimere, & medicinas comburere, abluere, et conficere aliquas ex eis, et discernere ex eis quae bona sunt, & quae non bona, & alia secundum hanc formam. Praeuidi igitur aggregare omne quod est necessarium in hoc, secundum rememorationem meam, & ordinaui hunc librum in tres tractatus.

Primus eorum est de praeparatione lapidum & mineralium solum, & de ablutione eorum, & de adustione & confectione eorum. sicut est marchesita, & attramentum, & calcatum, & colcotar, & species aluminum, & species salis, & plumbum, & ferrum, & aes, & cohol, & scoria argenti, et scoria auri, & est de ablutione thutiae, & calcis, et est de sublimatione argenti viui, & arsenici, & de medicinis petratis. i. psilotris, & de operatione medicinarum acutarum, & de operatione zinzifur, et de praeparatione istorum omnium, & de declaratione scientiae iuuamentorum istorum omnium.

Tractatus secundus est de praeparatione radicum plantarum, & de operatione expressionis succorum earum, & qualiter extrahuntur mucilagines & cortices seminum, & medullae seminum, & de ablutione olei, & de praeparatione faecis eius, & de ablutione aceti, et de colatione faecis eius, & de operatione aceti scillitici, & de distillatione aquae ipsius scillae, & de assatione ipsius, & de distillatione aquae camphorae, & de operatione amyli ex frumento, & de hordeo, & siligine, & de ablutione coralli & charabe, & de operatione medicinarum acutarum & laxatiuarum, sicut est scamonea, & coloquintida, turbith, & mezereon, & anacardi, & scebram id est esula, & species eius. Et ad sciendum tempus quo debent colligi herbae necessariae reseruationi, & qualiter debet seruari quae colliguntur ex radicibus, & floribus & oleis eorum, & similibus.

Tertius est de praeparatione medicinarum sumptarum ex animalibus: sicut de adustione conchilium, & ostracorum, & cornuum, & solearum, & vnguium, & ossium, & de adustione corticum ouorum, & de adustione setae, & de adustione sartam id est scorpionum, & cancrorum, & tyriorum, & leporum, & vespertilionum, & hirundinum, & de modo colligendi sanguinem ex animalibus viuentibus, & de candidatione cerae, & confectione vrinae infantium, & qualiter fit gluten ex corijs, & qualiter colliguntur fella, & exiccantur ad necessitatem alcohol, & de bona cognitione istorum omnium, quae sunt bona, & quae non bona ex eis.

TRACTATUS PRIMUS CAPITULI primi de ablutione lithargyrij, & adustione eius, & electione boni ex eo.



Et de primo tractatu est modus ablutionis lithargyrij, & de adustione ipsius, & electionis boni, & non boni ex eo. Species igitur lithargyrij multae sunt, quia quaedam species eius est quae fit ex plumbo, & quaedam fit ex argento, & quaedam ex auro, & quaedam ex eis est nigri coloris, & quaedam aurei, quae quidem melior est caeteris. Nam vnguenta quae fiunt ex tali lithargyrio declinant ad albedinem, & sunt nobilissimae bonitatis, sed si lithargyrium fuerit nigrum, aut habens in se aliquid plumbi, erit vnguentum quod fiet ex eo nigrum & turpe. Si ergo volueris ipsum abluere & dealbare, necesse est quod eligas id quod habet colorem auri, & quod sit graue, et mundum a plumbo, et frangas idem in frusta quantitatis fabae, & accipias quantitatem ex eo quam volueris, & pone in olla rudi, et proijcias super idem aquam, & ponas super id de frumento bono & purgato quantitatem quandam, & accipias de hordeo pugillum vnum, & liga eum in panno lineo nouo subtili, & suspendas eum ligatum in orificio ollae intra ipsam & facias feruere, donec crepet hordeum, deinde auferas ollam ab igne, & ponas id quod est in olla in parua parapside munda, & proijcias frumentum, et funde super lithargyrium aliam aquam & ablue ipsum fricando manibus fortiter, postea dimitte siccari, deinde accipe & tere ipsum, et proijce super ipsum aquam calidam, & agita ipsum, & dimitte quod resideat, & abijce aquam, & iterum desicca vt prius, & facias hoc desiccando, terendo, & abluendo tandiu quod subtilietur & dissoluatur in aqua, deinde expecta quod resideat & clarificetur aqua, & abijce ipsam, & tere quotidie saepe in die, & in vesperis pone super eam aquam aliam, et dimitte per horam vnam & cola, & facias hoc totum ter in die: quinque diebus continuis, post hoc proijce super duas lib. ex eo. drach. ij. salis gemmae, & infunde super ipsum aquam aliam, & quando fit album pone super ipsum aquam calidam, & facias secundum quod fecisti prius tandiu, quod nihil remaneat in eo salsedinis, & postea dimitte desiccari in sole, mouendo ipsum saepe, donec exiccetur tota humiditas, deinde repone, & serua.

Alius modus.

Accipe de lithargyrio li. ij. & tere bene, deinde accipe de salgemma nigra li. vi. & misce cum lithargyrio, & pone in olla rudi, & proijce super ipsum tantum aquae, quod cooperiatur, & agita tota die mane & sero, & si aqua uidebitur minui, adde paulatim, et fac id triginta diebus agitando, vt dictum est ne coaguletur, & petrificet, & post. xxx. dies abijce agitando paulatim, deinde pone ipsum in mortario, & tere, & postmodum proijce ipsum in parapside terrea munda & proijce super ipsum aquam, & agita cum manu motione forti, & dimitte donec resideat, & abijce illam aquam, & superfunde aliam aquam & facias hoc quousque salsedo tota recedat. Postea dimitte fere exiccari, et informa trochiscos, & sine eos siccari, & serua in vase plumbeo.

Modus alius.

Frange lithargyrium in frusta quantitatis fabae, & pone ipsum intra stomachum apri, & fac tandiu feruere in aqua, donec stomachus coquatur, deinde extrahe ipsum a stomacho, & pone cum eo de sale quantitatem quae sufficiat, & tere, & laua, sicut dictum est superius.

Alius modus.

Et sunt qui accipiunt lithargyrij quantitatem lib. i. & miscent cum eo tantundem salis, & ponunt super ipsum aquam, & terunt in sole, et mutant aquam vna vice post aliam, quousque albescat. Et aliter, accipe quantitatem lithargyrij et inuolue in coto albo, et pone in olla fictili, & pone desuper ipsum aquam, et accipe fabas recentes vel nouas pugillum vnum, et pone desuper et permitte tandiu bullire quousque fabae crepuerint, et totum nigrificatum sit, et tunc proijce ab olla, et inuolue in coto alio: et superpone aliam aquam claram ponendo alias fabas vt prius, et coque iterum vt fecisti, et facias hoc ter vel amplius quousque cotum non tingatur, et post pone ipsum in vase aliquo, et pone super omnes octuaginta drachmas ex eo salis nitri quantitatem li. i. et tere simul: et iterum suppone de sale nitro albo fortis albedinis drachmas quadraginta postquam sal nitrum prius dissolueris in aqua, et tere bene donec albescat magna albedine, deinde pone in vase terreo latum habente orificium et superpone aquam multam, et agita, et dimitte, donec resideat, et aqua clarescat, et abijce ipsum, et iterum pone aliam aquam, et fac sic donec aqua dulcescat, et nihil remaneat

neat salsedinis. In fine vero cola aquam, & pone in olla terrea noua uitreata in sole quadraginta diebus in ęstate, et post quadraginta dies, quando erit desiccatũ, vtere eo.

Alius modus.

Accipe lithargyrĳ boni aurei partem, & tere bene, & pone super eum de sale cõi partes duas, & pone super eũ quantitatẽ aquę qua cooperiatur, et superet circiter quatuor digitos & dimitte in vase septem diebus, & misce oĩ die bis, & post septem dies proĳce aquam, & pone aliam aquã, & muta aquã illã quotidie vsq; ad finẽ quadraginta dierum. Tunc aqua dulcificabitur & litargyrium dealbabitur sicut cerusa, & fac trochiscos & serua & tere.

Combustio litargyrĳ.

Accipe lithargyrium, & frãge frustatim ad quantitatẽ nucis, et pone super prunas sufflãdo cum folle fabrorum, donec fiat sicut ignis, deinde extrahe ab igne, & sine infrigidari, & absterge ipsum à putredine. Alĳ vero qñ extrahunt ipsum ab igne, extingunt eum in aceto vel in vino, & iterum ponunt in igne, & sic faciunt tertio, & etiã pluries extinguendo, & postea abstergunt.

Modus operationis cerussæ, & ablutionis & electionis ipsius, & quæ est bona & quæ non.

Modus faciendi cerussam sicut fit in hispania, est vt accipias vas magnum terræ, habens orificium latius fundo eius, & ponas eum in domo obscura plena fimo pecorũ & sit remota à vento, & sit domus stricta, & sepeli duas partes vasis in illo fimo, & pone in fundo vasis parum aceti boni vetusti cum fœce sua, & super acetum pone iterum de vua bona & bene matura quod attingat vsq; ad medium vasis, vel minus parumper. Et caue ab vua nigra ne cerussa destruat, & postea accipe pãnum crassum de lana vel de pilo, cuius forma rotunda formet ad mensuram orificĳ vasis, & fac in ipso panno triginta vel quadraginta foramina vel plus vel minus sm quantitatẽ orificĳ vasis, & suspẽde in vnoquoq; foramine panni filum vnũ crassum et forte, et in capitibus filorum liga laminas plumbi vnicuiq; filo laminam vnam, et longitudo vniuscuiusq; laminæ sit duarum partium palmi vnius, et latitudo vniuscuiusq; sit tertia pars palmi. Et spissitudo earũ sit sicut crassitudo digiti vel circa illud: et suspende laminas in vase longe ab vuis circa mensuram trium digitorum, deinde cooperias vas aliquo coopertorio quod cooperiat os vasis cum toto illo coopertorio perforato, et stringe coopertorium bene, ne aer uel uẽtus ingrediatur, et claude ostium domus, ne ventus ingrediatur in domũ et dimitte sic decem diebus vel circa hos sm qualitatem temporis, et postea aufer coopertoriũ primum et secundum perforatum, et aufer laminas paulatim. Nam tu inuenies in laminis cerussam quæ declinat ad nigredinem parũ et tunc rade laminã paulatim, vnamquamq; per se, et postea repone eas in vase secundum modum prædictum, et dimitte sicut fecisti prius, postea iterum auferas, et rade, et aduna cerussam simul, et facias ita donec fere consumptæ fuerint laminæ, deinde pone ibi alias laminas plumbi nouas: et fac ita sæpe, si vis multam cerussam facere, et caue à fumo vasis, quia multum lędit cerebrum. Postmodum autem in tempore veris accipe quod collegisti, et coadunasti, et pone totum in magna pelui, et pone super eam aquam, et laua, et proĳce aquam quando cerussa descẽderit ad fundum peluis, et pone aliam aquã, & fac ita donec nigredo recedat, et fiat alba, et purgata à superfluitatibus. Deinde facias ex ea magdaleones et pone super lapidem marmoris ad solem, et sine siccari, et custodias ipsam à fumo, et à vento, et à puluere, et repone et serua.

Modus abluendi cerussam, et assandi et lauandi eã.

Tere cerussam, et pone in vase fictili cõcauo super prunas, et fac ignẽ desubtus donec sit combusta, deinde remoue ab igne et repone, et si vis ipsam assare, necesse est q; ponas eam in patella terrea super ignem, et agita ipsam donec conuertatur in colorem cineris, postea aufer ab igne, et dimitte infrigidari et repone. Et si vis eam abluere tere ipsam in aqua sæpe, et proĳce aquam sæpe et ablue, sicut lauatur scoria auri, et argenti, quorum modus dicetur infra, et illa est bona cerussa quæ est multum candida et partes eius sunt de se clare, et quando tangis eam digito inuenies partes eius lenes sine asperitate, et quando tu frangis aliquantulum ex eã vngue tuo, quod frangitur est sicut squama.

Modus lauandi plumbum.

Oportet q; habeas mortarium et pistillum de plumbo, et proĳcias in mortario parum aquæ et agita cum pistillo diu, donec aqua incipiat denigrari, et incrassari, deinde cola ipsam per pannum lineũ, et fac hoc ter vel amplius, et dimitte quod colatum est, quousque descendat plumbum ad fundum vasis, in quo ipsum colasti, et postea, pĳce aquã eius, et pone aliã aquã, et laua ipsum sicut lauatur scoria auri et argenti, et sæpe quousq; non remaneat in aqua, vlla nigredo. Et fac trochiscos et repone.

Alius modus lauandi.

Sunt qui accipiunt plumbum purum, et limant illud cum lima, et terunt illud cum aqua modica in vase quod dicitur eorum lingua salaxa: et pistillum est de petra, et proĳciunt desuper ipsam aquam et lauant ipsam in vase, sicut dixi supra et cum manu adunant, et quod egreditur de nigredine proĳciunt, et scias q; non debet lauari vna vice multũ, ne conuertatur in cerussam, sed expectare parum, et reiterare aliam aquam et sinere quousq; plumbũ descendat in fundum vasis, et proĳcere illam, et iterum mittere aliã. Finaliter vero debet abĳci tota aqua, et fieri ex eo trochisci. Et causa quare non debet multum exquisite ablui, est ne conuertatur in cerussam.

Modus quo lauatur scoria plumbi.

Accipe de scoria plumbi, et tere ipsam bene, et pone aquã, et ablue, et proĳce aquam semper, et iterum pone aliã, et fac ita tandiu, q; bene abluta sit, in fine vero expecta q; descendat scoria ad fundum vasis, et abĳce aquam, et fac trochiscos, et repone.

Modus adustionis plumbi.

Sume laminas plumbeas et pone in olla fictili, et proĳce super eas parum sulphuris, radendo ipsum sulphur super eas, deinde accipe alias laminas plumbi, et pone super primas, et iterum rade super eas de sulphure, et iterum alias laminas superpone, et sulphur rade, et fac ita quousq; olla sit plena, deinde accende super eas ignem, et quando videris plumbum inflammari, oportet quod commisceas cum virga ferrea donec plumbum conuertatur in cinerem, ita q; nihil remaneat de substãtia plumbi quin sit totum in cinerem conuersum, et qñ erit ita, aufer ab igne et dimitte infrigidari, et oportet q; ille qui hoc facit, cooperiat faciem suam: nam odor multum nocet.

Modus alius comburendi.

Accipe limaturam plumbi, et admisce cum ea de sulphure, et pone in ollam super ignem. et agita cum virga modo prædicto.

Item alius modus.

Alĳ accipiunt cerussam de plumbo loco sulphuris et imponunt, modus quo vsi sunt hispani de combustione eius est, q; accipiunt plumbum et ponunt in furno aurificis, et sufflant cum folle donec confletur, et post radunt super eum sulphur donec combustum sit, et colligunt et reponunt, vel etiam sufflant super ipsum sine aliquo sulphure, quousq; comburatur. Verumtamen magnus labor est, et non potest comburi nisi in magno tempore, et cum difficultate. Accipe ergo ipsum adustum, et laua ipsum cum aqua dulci, sicut abluitur id quod supra dictum est in capitulo de laminis, et repone, et scias quod quando erit bene adustum, cõuertetur in colorem lithargyrĳ.

Modus faciendi æs adustum.

Inquit Dioscorides, sunt qui faciunt æs vstum ex clauis qui reperiuntur in naui, in hunc modum. Accipiunt sulphuris partem, et salis tantundem, et terunt vtrunq; simul,

simul, & ponunt clauos in olla fictili cruda cum sulphure & sale, & gradatim, ita ꝙ vnũ solatrium faciũt de clauis, & aliud ex puluere salis & sulphure, & iterum aliud ex clauis, & aliud ex puluere. Et sic faciunt quousꝗ olla sit plena, & postea cooperiunt vas cum coopertorio terreo, & ponunt in fornace figuli, & dimittũt quousꝗ vas bene coquatur, & auferunt, & reponũt. Et dixit, ꝙ alij radunt super ipsum alumen iameni loco sulphuris. Et alij nullum istorum ponunt, nisi quod cõburunt satis & alij comburunt cum sulphure solo, sed id fit nigrum. Alij vero liniunt clauos cum sulphure & alumine dissolutis in aceto, & adurunt in vase crudo, & alij accipiunt clauos, & ponũt in vase ęreo, & proijciunt desuper acetũ & comburunt, & postꝗ adustum est semel, proijciunt desuper acetum, & sic faciunt ter, & reponunt. Alij vero sic comburunt æs, accipiunt enim limaturam æris rubei & ponunt super eam octauam partem sui de sulphure, & ligãt in pecia, & liniunt vel lutant cum argilla, & sinunt siccari, & postea sepeliunt in igne facto ex stercoribus animalium duobus diebus quia erit adustum, & istud est mirabile æs adustum, quod me docuit quidam vir bonus & fidelis, & melius æs vstum omnibus est id quod apportatur de Babylonia, & postea id quod venit de Cypro, quod declinat ad nigredinem & ruborem.

Ablutio eius.

Sed qui volunt eum abluere, terant eum in aqua dulci secundum modum illum quo lauatur cerussa mutando aquam ter in die, donec nihil remaneat putredinis.

Modus lauandi scoriam æris.

Scoria æris lauatur eodem modo, & virtus eius est, sicut virtus illius. Verumtamẽ scoria minoris virtutis est.

Modus lauandi batituram æris, & est illa quæ cadit ab incude, quando malleatur æs.

Dixit Diosco. sume batituram ęris & purga ex ea li. ij. & pone in vase quod dicitur salaya, & est mortarium, & pone super eam aquam claram dulcem, & misce bene donec squammæ descendant in fundũ vasis, & ascendat putredo natans in aqua, & proijce aquam, & aufer quod est clarificatum, & pone lib. i. & .5. aquæ pluuialis, & iterum misce in salaya cum manu, & quãdo videris eam leuem, proijce aquam paulatim quousꝗ remaneat. ℥. xx. & laua iterum lauatione forti, & postea comprime squãmas illas appodiando parietibus vasis & exprimatur ab eis aqua. Et tunc accipe aquam illam & pone ipsam in vase æris rubei, quia ista aqua est corpus squãmarum & subtilitas earum, & earum virtus qua debemus vti in medicinis oculorum. Illud vero quod remanet habet modicam virtutem: & oportet ꝙ lauetur alia vice, & quod misceatur bene quousꝗ nihil remaneat illius lenis. Et postea cooperi residuum cum pãno & dimitte duobus diebus ita, quòd non commoueatur, & post duos dies clarificabis, & repone in vase stricti orificij, & alij lauant folia, alij florem æris sicut scoriam, & reponunt.

Modus comburendi scoriam & abluendi ipsam, & eligendi bonam ex ea.

Notandum est ꝙ scoria quorumcuꝗ metallorum nominatur arabice climia. Et modus combustionis eius est ꝙ ponas super ignem de prunis donec calefiat & faciat ebullitiones similes vesicis, sicut facit scoria ferri, & tunc extinguas eã in æstate in vino, & qui æget vsu eius in scabie oculorum oportet vt extinguat eam in aceto, Alij vero accipiunt scoriam combustam in hunc modum quem ego narro. Terunt ipsam in vino, & ponunt eam in ollam factam ex argilla, & comburunt alia vice quousꝗ frangatur in modum foliorum. Et postea terunt iterum, & comburunt alia vice, & tertio, donec vertatur in cinerem, & nihil remaneat crassitiei, & istud est quo vtuntur quidam loco thutiæ.

Doctrina qualiter aduritur scoria argẽti & auri, ex lib. almeiamir, quibus vtimur in collyrijs.

Accipe de scoria cabrusie quantum vis, & tere ipsam

A crasso modo. Et confice cum melle ipsam, & pone ipsam in vase fictili nouo, & oppila orificiũ eius, & lini cum argilla, & facias foramen in summitate coopertorij per qđ fumus exhalet. Et pone vas in medio ignis ex carbonibꝰ quãdo ergo incipit scoria comburi aspice fumũ qui egreditur ex foramine, si declinat ad nigredinem dimittas ad huc super ignem: sed quando videris ipsum declinare ad albedinem, aufer ab igne & extrahe scoriã à vase, & proijce super ipsam de bono vino quantitatẽ qua extinguatur, & dimitte refrigerari, & tere & vtere.

Ablutio eius.

Sed eius ablutio est, vt teratur in aqua, & proijciatur illa aqua, & iterum ponatur super ipsam alia aqua. Et fiat hoc sępe tandiu quòd non appareat super aquam aliquid putredinis: deinde collige, sicca, & reserua. Et melior specierum eius est cabrusie, deinde quæ habet colorem cœlestem & intus album & habet venas similes lapidi. Alię vero suæ species sunt non bonæ, quia non valent nisi in vnguentis.

B Modus præparandi cadmiam, & abluendi & conficiendi eam, & scientia electionis eius.

Cadmia est thutia, quæ vocatur arabice sapharie, quæ conuertit ramum rubeum in glaucum, & ipsa quidem est thutia in potentia. Et quando fit ex ea auricalchum, ascẽdit fumus eius, & adhæret parietibus fornacis, & colligitur, & cõuertitur tũc in thutiam in effectu. Et hæc est illa quæ est bona ad præparandum & abluẽdum. Et thutia quidem est lapis, qui egreditur ex minera proprie in Albirã ciuitatem Hispaniæ, & illa quæ ex ea grauis est mediocriter & declinat ad rubedinem paulatim, vel ad glaucedinem, est melior specierum eius. Et quę est mũda à lapidibus suæ mineræ, & est species climiæ ſm opinionem Dio. Et omnis scoria de corpore malleabili, sicut est aurum & argẽtum, æs vel plumbum, seu ferrum. Et aliæ multæ species, & alij lapides multi sicut marchasita sunt omnes secundum opinionem. Dio. climiæ. Verumtamẽ

C id quod verificatum est apud nos experientia & opere huiusmodi longo tempore in ablutionem istius thutiæ, & præparatione eius in medicinis oculorum, est vt accipias de isto lapide, sicut egreditur de minera terræ, ex eo qui est declinans rubedini et glaucedini, sicut dixi, qui est mundus à lapidibus suæ mineræ. & frange frustatim, & pone in fornace aurificis cum multis carbonibus, & sufflà cũ folle, & pone desuper alios carbones & suffla quousꝗ calefiant lapides, & ascẽdat fumus eius ab igne, tunc ergo accipe illos candentes cum forpice, & extingue in aqua pluuiali vel dulci, & qui vult vti ea in scabie oculorum, & vult ꝙ eius frigiditas & stipticitas sit amplior, oportet quod extinguat eam in aceto, vel in aqua granatorum, vel in decoctiõe sumach, & ille qui vult, vt sit magis penetrans & subtilior, oportet quod extinguat eã in vino, vel sapa. Et iste est modus coctionis eius.

Modus ablutionis eius.

Modus vero ablutionis est ꝙ accipias cadmiã & teras

D crasso modo, ne terãtur partes quæ sunt in ea ex lapideis venis. Deinde liga eã in pãno crasso ex lino, & pone corãte parapsidẽ magnam cũ aqua dulci, & submergas peciã illã in qua ligasti thutiã in aqua & frica manibus, et inunge cũ aqua illa sæpe & diligẽter donec dissoluaẽ quod est subtile ex ea, & egrediatur ex panno in aquã. Et tua interest, ꝙ reponas aquam illam cũ eo, quod egressum est de pecia in parapside alia, & frices iterũ pãnum in aqua alia clara, & hoc fac quousꝗ tota terreitas thutiæ excoletur à panno: vltimo proijce, qđ remanet ex lapidibus in pecia. Deinde misce aquã, quę est in parapside cũ thutia, & proijce aquã illam cum subtili illo terreo, & illa pinguedine quę natat super aquam per agitationem eius in vase alio. Et facias hoc cũ summa facilitate ita, quòd separes illud subtilissime ab arena, quæ descẽdit in fundo vasis, & proijcias aquam aliam secundo, & tertio, quousꝗ nihil remaneat de sorde eius, deinde proijce arenã quæ sua grauitate

iacet

iacet in fundo vasis, reliquū vero, quod reseruasti dimitte residere in aqua, donec descendat ad fundū. Tunc proijce aquam cum facilitate, donec remaneat cor purū, hoc autem pone sub sole donec desiccetur, et repone, et serua.

Alius ad idem.

Verum quidam abluunt iterum hanc in hunc modū, qui est, ꝙ colligunt cor eius, et spumam seu pinguedinem eius de superficie aquæ cum coto mundo, & proijciunt substantiam. Et iste modus ablutionis appellatur arabice althesiul.i.clarum. Et faciunt ita sępe, quousqꝫ egrediatur tota spuma eius, & subtilitas eius, et abluunt cotum à thutia, quæ est in ipso qualibet vice, & ponunt sub sole quando expleuerint donec siccet, & reponūt necessitati.

Modus confectionis cadmiæ.

Confectio vero cadmię diuersificatur fm diuersitates ægritudinum oculorum. Nam ille qui vult frigiditatem eius in ophtalmia oportet ꝙ ponat de aqua rosata bona in vna parapside. Deinde ponat thutiam lotam sicut dictum est in unā pecia, et lauet fricādo cū aqua ro. quousqꝫ tota egrediatur de pecia. Post hoc ponat sub sole, & cooperiat cū panno mundo, ne cadat in ea puluis, vel aliud & dimittat donec siccetur. Deinde infundat eam cum aqua rosata secundo & tertio, vltimo terat eam subtilissime. Et terat cum ea aliquantulum camphoræ, & vtatur ea in ægritudinibus ophtalmiæ calidæ. Et ille qui vult iuuamentum eius in rubore palpebrarum, & in crassitudine earum, quod dicitur arabice sulach, & in scabie, oportet ꝙ cōficiatur cum aqua myrobalanorum citrinorum loco aquę rosatæ. Et qui vult ea vti in ægritudinibus oculorum frigidis, conficiat cum vino veteri bono, odorifero, ter, & imbibat eam in aqua maioranæ recentis semel, aut bis, & terat cum aliquantulo spicæ nardi. Et aromatizet eam cum modico musci, & vtatur ea in lachrymis oculorum, & humiditatibus descendentibus ad oculum, & in venis rubeis, quæ sunt supertextę in coniunctiua, quæ nominatur sebel, & in fluxu palpebrarum. Et sunt qui cōficiunt eam cum aqua fœniculi ad aquam descendentem ad oculum, aut cum aqua sumach, & ille qui vult, ꝙ sit virtutis abstergentis & rodētis, oportet quòd conficiat eam cum aqua acori, & similium.

Alius assationis modus.

Assatio vero eius est, ꝙ accipias eā, & teras bene, aut accipias de lauata, & conficias cum aqua, & fac trochiscos, & super testam nouam ponas, & postea super prunas, & volue trochiscos cum assiduatione, donec siccentur, & fiant rubei, tunc repone necessitati.

Combustio eius.

Sed modus combustionis eius est, ꝙ accipias de thutia lota sicut dixi supra, & confice eam cum melle bono, ita vt fiat ad modum pastæ, & pone in olla terrea, quæ habet orificium strictum, & cooperi cum coopertorio conuenienti orificio eius, & oppila liniendo cum argilla, & fac foramen in medio coopertorij, & pone in fornace calcis, & dimitte donec vratur, & quando erit adusta, cuius signum est, ꝙ non egreditur à foramine fumus, aufer ab igne, & extingue eam calidam in rob, & sicca & repone.

Modus cōbustionis marchesitæ, & ablutionis eius, & electionis eius, quæ est bona, & quæ non.

Marchasitæ duæ sunt species, aurea videlicet, et argentea, & illa quæ grauior est ex ea, est melior, & modus adustionis eius est, ꝙ accipias eam, & rores eam melle, & pone super prunas non multas, & suffles cum assiduatione donec rubeat, deinde aufer ab igne. Sed ablutio eiꝰ est, ꝙ accipias de ea quæ aurea est, & tere, & cribra, & pone iterum in mortario, & proijce super eam de aqua pluuiali, & tere & sicca. Et iterum pone aquā aliam, & facias hoc septem diebus cōtinuis, postea adde parum musci, & tere, & vtere ea in oculo, quia confert humiditati eius, & cicatricibus vlcerum, & albedini eius.

Modus abluendi antimonium & adurendi.

Ablutio eius est sicut ablutio marchasitæ, & cadmiæ,

E & adustio eius est, vt ponatur super prunas, & suffletur cum folle donec inflammetur, & auferatur postquam inflammatum est statim ab igne, quoniam si nimium dimitteretur in igne, conuerteretur in virtutem plumbi.

De modo faciendi ziniar ex ære, & abluendi ipsum, & colligendi ex eo quod bonū est.

Operatio faciendi ziniar fm quod fit in partibus nostris.s. in Hispania, fit in hunc modum. Accipe vas fictile magnum, cuius orificium sit latius fundo eius, & pone ipsum in domo plena stercoribus ouium, & sepeli ipsum in modū quem dixi in faciendo cerussam, nisi ꝙ laminæ in quibus fit ziniar debent esse ex ære rubeo, & latitudo cuiuscunqꝫ laminæ sit fm mensuram dimidij palmi, & longitudo sit fm duas partes palmi vnius, & spissitudo sit sicut crassitudo dimidij digiti. Et non est curandum vtrum vua quæ apponitur in vase sit nigra aut alba, aut si ponas acetum forte solum sine vuis, cooperi ergo vas post constrictionem laminarum, & stringe os eius, & oppila, & reuertere ad vas transactis.x. diebus, & aufer

F laminas, & rade zinias de laminis paulatim, & reponas iterum eas in vase, & dimitte diebus totidem, & iterum abrade, & fac istud donec cōsumentur laminæ, & postqꝫ consumptæ fuerint, pone alias laminas, & fac vt fecisti prius, donec habeas ziniar quantum vis.

Modus alius.

Inquit Diosco. fit ziniar in hunc modum. Pone acetū forte in aliquo vase fictili, & cooperi vas cum coopertorio facto ex ære curuo vel plano, si non inueneris curuū, sine aliquo foramine, ne vapor aceti exhalet extra, & inquiras omni.x.die, & rade à coopertorio ziniar, & collige, & serua: vel accipe laminas ęreas, et pone, idest suspendas in vase vbi sit acetum forte, & sit suspensio earum ita, vt non tangat acetum, & in quolibet.x. die requiras, & rade quod inuētum est in laminis ex ziniar. Et dixit etiā ꝙ fit fm hūc modum, & est vt accipias frustum æris fusi, vel plura frusta, & sepeli ea in vinatio vuę quādo acescit,

G & semper qñ aliquid oritur ex ziniar super frusta, collige & serua. Et dixit etiam ꝙ fit ex limatura æris, & ex laminis plumbi extensis subtilibus, proijciendo desuper limaturam, & laminas, acetum forte ter vel quater in die, & moue qualibet die semel, et fac ita donec vertatur in colorem viridē, & quidam aurifices faciunt ziniar fm modū diuersum ab istis, & est ꝙ terunt vrinā infantium in mortario ex ære cabrusia, id est de cupro cū pistello de eodē, & agitant diu quousqꝫ color eius vertatur in viridē colorem, & cū isto clarificāt aurū. Et dixit Dios. modum aliū in ziniar quem appellauit vermiculatum vel vermiculosum. Et fit vt accipias mortarium, & pistellum de cupro, & proijce in eo de aceto forti al. & tere agitando cū pistello donec acetū incrassetur: deinde adde acetum iterū, & de alumine rotundo, & sal gemma clara lucida, & de sale multum albo, & de sale nitro, de quolibet ana.℥.ij. et tere agitando diutius in sole æstiuo, quousqꝫ vertatur in colorem ziniar & incrassetur, deinde coque ipsum, et ista

H species ziniar est pulchri coloris, & fortis operationis. Alij faciunt in hunc eundem modum addentes tantum vni parti aceti, duas vrinæ vetustæ, & de medicinis prædictis easdem portiones. Et sunt qui adulterant ziniar cum ære adusto, & gummi arabico miscentes, & faciunt in modum supradicti vermiculosi.

Modus alius faciendi ziniar.

Accipe partem salis, & partem farinæ hordei, & tere vtranqꝫ cum aceto, & linias cum eo ollam terream à parte interiori, & dimitte diebus quousqꝫ inuenitur ziniar, sicut ziniar nouum, & rade, & repone.

Modus comburendi ziniar.

Accipe ziniar, & pone in patella terrea super ignem, & misce quousqꝫ videas colorem eius mutari, ita ꝙ vertat ad colorem thutiæ, & postea aufer ab igne, & sine tepescere, & collige, & serua, & vtere, & habeas de ziniar, quod generat in mineris in insula Cypri, quod apparet

super

super aliquos lapides in quibus est æs; & est quod stillat à spelunca, & id quod ex eo apparet super lapides est parum, sed id quod inuenitur in mineris est maioris quantitatis, & pulchri coloris, sed non est bonum propter nimiam quantitatem quæ admiscetur ei ex lapidibus; & sunt qui adulterant cum multis rebus, sicut cum pumice in marmore pistatis, & sunt qui miscent cum chalcantho, & qui vult cognoscere illud, quod est adulteratũ cum pumice, vel cum marmore, madefaciat manum suã in aquam, & ponat super eum, quia statim dissoluetur, et sunt qui masticant ex eo cum dentibus, et sic percipiũt lapides, & discernitur id quod est adulteratum cum vitreolo, ponendo ipsum in lamina ferrea super ignem, & si continet aliquid vitreoli quando erit combustum, fiet rubeum, sed id quod non est adulteratum remanet in suo colore & sua figura. Et melior specierum eius in nostris partibus est, quod est magis viride, fortioris odoris, adurens gustum, & fortioris operationis.

Modus comburendi, & albificandi auripigmentum, & sublimandi ipsum, & comburendi, & vertendi citrinum in rubeum.

Pone auripigmentum in vase fictili super carbones accensos, & agita ipsum satis sine intermissione, & quando erit valde calidum, & color mutatur, auferas ab igne, & dimitte infrigidari, & tere, & repone, & virtus eius est quoniam ipsum putrefacit, & pungit punctione magna, & aufert carnẽ superfluam in vlceribus, & abradit pilos.

Sublimatio arsenici.

Sume de arsenico citrino id quod ex eo est humidius & laminosum, videlicet quod assimilatur laminis auri, et tere cum tantundem salis quod comeditur, & pone inter duas patellas terreas vitreatas, & luta eas cum terra vitriariorum, & pone super ignem, & dimitte ipsum donec dissoluatur: & ascendat fumus eius, & adhæreat ad tectũ superioris patellæ, deinde aufer ad ignẽ, & sine tepescere, & tunc aperi vas, & rade quod inuenies adhærens tecto superioris patellæ, & misce ipsum cum eo, quod remansit in patella inferiori, & tere insimul, & pone iterum inter patellas: vt primo fecisti, & pone super ignem ad sublimandum iterum: & facias hoc tertio, & quarto, & toties quousq; id quod ascendit fiat albũ sicut cerussa, quod quidem collige, & serua necessitati.

Modus vertendi arsenicum citrinum in rubeum.

Verumtamen, qui vult facere ipsum de citrino rubeũ, oportet ꝙ frangat eũ in frusta mediocria, & ponat in olla segregatum, et oppilet os ollæ, & ponat in furno panis, et dimittat spacio quinque horarum, deinde frangat et auferat, quia tunc inueniet arsenicum rubeũ pulchri coloris.

Modus albificandi argentum viuum per sublimationem.

Accipe de argento viuo bono, & purificato à plumbo, & omni alia sorde, & tere ipsum cum pondere eius de chalcantho bono, & proiјce super eum acetum, & assidua pistatione quousq; argentum viuum totum coaguletur, & nihil de eo appareat in chalcantho. Tunc ergo exicca ipsum modicum ab humiditate aceti, & pone inter duas patellas, & luta cum argilla, & pone super ignẽ, & fac ignem sub eo tanto spacio temporis, quanto faceres, si velles coquere carnes, deinde aufer ab igne, & dimitte infrigidari patellas, & accipias, & aperi eas, et tunc inuenies partem argenti viui adhærentem tegmini patellæ superioris, & partem eius mortuam, & partem eius viuam, tunc ergo collige totum, & adhibe simul terens fortiter vt prius, & semper rora cum aceto, & iterum pone inter patellas, & luta labia cũ argilla, & pone super ignẽ, vt prius fecisti, & hoc totum fac septies: vel amplius: vel minus, quousq; fiat album, quod collige & serua.

Modus sublimandi medicinam acutam, quæ lingua arabica nominatur Adhichbardic.

Sume arsenici citrini pulverizati, calcis viuæ alchalizmar ana lib. ß. argenti viui lib. i. salis armoniaci quartam partem libræ vnius, teratur omnia cum aqua primo donec moriatur argentum uiuum, deinde sicca et tere secundo, & pone in alutel ad sublimandum, et forma alutel est, quòd accipias ollam & patellam vnam terream, & facias in patella foramen ad magnitudinem orificiј olle, & construe orificium ollæ super foramen, quod fecisti in patella, & luta eam simul cum argilla sapienter, deinde fac furnum paruum, & pone patellam super furnum, & luta bene ab omnibus partibus eius, deinde pone mediam in olla, & cooperi ollam cum parapside vitreata, & luta orificium ollæ bene cum labiјs parapsidis vndiq;, post hoc accende ignem sub olla horis sex, quia medicina sublimabitur, & ascendet supra patellam, et adhærebit parapsidi, cum ergo infrigidatum fuerit, aperi vasa, & abrade medicinam à parapside, & repone & vtere, illud autem quod remanserit in fundo ollæ serua similiter, & vtere eo pro corrosiuo, etiam qui vult medicamen fortius eo, oportet ꝙ radat id quod remansit in fundo ollæ cũ eo, quod sublimatum est, & terat totum simul, & ponat iterum in alutel, & accendat ignẽ desubtus, donec sublimetur, est nãq; fortius satis quod sublimabitur, & qui ponet eum ad sublimandum iterum & tertio erit melius.

Modus faciendi zinzifur, & est cinaprium.

Accipe argenti viui, & sulphuris citrini ana. Et quidã ponunt minus de sulphure, misce & pone totum in vase vitreato de terra, quod possit subsistere igni, & imple tertiam partem eius ex medicina, & duas partes eius relinque vacuas, deinde cooperias vas cum parapside vitreata, & luta sapienter cum creta, & pilo confectis insimul, deinde edifica sibi furnum quadratũ, & pone vas in medio furni quadrati, ita quòd duæ partes vasis, quæ sunt vacuæ supra medicinam sint superantes extra furnum, & sit fundus vasis distans à solo fornacis mensura duarũ partium palmi, deinde accende ignem sub eo. xiј. horis, deinde permitte furnum frigescere, postea frange vas, & inuenies zinzifur.

Modus faciendi calcẽ, & abluendi eã, quę est necessaria combustioni ignis: & furunculis acutis, & modus faciendi confectionẽ medicinę quæ fit ex ea ad depilandum pilos.

Fit calx in partibus nostris plurimũ ex lapidibus notis in mineris eorum. Et sunt ex hominibus, qui faciunt eam ex petra marmoris albi, et fit ex corticibus ouorum, & ex testis ostracorum viuentium in mari. Verumtamẽ melior calx ad faciendum medicinam, est illa quæ fit ex corticibus ouorum, et post illam melior est illa, quę fit ex marmore. Sed modus faciendi calcem ex corticibus ouorum est, ut accipiatur de corticibus ouorum quantitas, et in olla noua ponantur cortices ouorum, & cooperiatur olla, deinde in fornace figuli ponatur semper quandiu vasa sunt in fornace, postea detege ollam si appareat sicut calx, bene, sin autem, remitte in fornacem, & tandiu sic fac, quòd fiant albi, sicut calx albissima. Et si furnus figuli non est tibi bene paratus, accende sub eis ignem: & suffla cum folle donec fiant sicut dixi. Et per hunc modum oportet, quòd fiat ex marmore & lapidibus aliјs, quoniã intentio nostra non est nisi, vt incendantur, & adurantur donec fiat calx, & fiat alba.

Modus abluendi calcem, quæ est necessaria combustioni ignis.

Accipe de calce viua id quod est de ea album & mundum, & tere, & cribra calcẽ albam & mundam. Et pone in parapside munda, & proiјce super eam de aqua dulci quantitatem ita, ꝙ cooperiatur ab aqua, & dimitte ꝑ horam, postea misce. Et cum residentiam fecerit ad fundum vasis, proiјce aquam, et fac ita septem vicibus vel decem, postea proiјce aquam desuper & repone. Et confert ad alcharin. i. rubori & vesicis, & combustionibus ignis dissoluta in aqua vel oleo rosato. Aliter aleoxin. i. rubori cum vesicis in facie.

Modus

Modus conficiendi medicinam depilantem capillos vna hora.

Accipe de calce lapidum, vel marmoris, vel ouorum, vel ostracorum, partes duas, & de auripigmento citrino partem vnã, pone in mortario facto ex plumbo, & proijce desuper aquam, vel aquam hordei, & tere donec fiat nigrum, & postea oportet, ꝙ calefiat cum igne, quando linis cum eo in balneo, quoniam ista medicina facit corpus lene, & subtiliat pilos nascituros.

Modus psilotri noti.

Accipe calcis partes octo, auripigmenti citrini partem vnam, tere & cribra, & coque in vase æneo cũ tanta quantitate aquę qua cooperiatur. Et coque quousꝗ penna intromissa in medicina depiletur per se facile.

Modus comburendi salem.

Accipe de sale, & tere, & pone in vase terreo, & luta labia vasis cũ coopertorio simul cum argilla, & sepeli vas, & inter prunas dimitte donec cõburatur. Et sunt qui ponunt salem in pasta, & sepeliunt sub prunis, donec pasta fuerit combusta. Et sunt qui abluunt in aqua, & dimittũt desiccari, postea ponunt in olla, & cooperiunt, & accendunt ignem sub ea, & ponũt circum ollã prunas, quia sal non cessat crepitare donec sit combustus. Et quãdo quieuerit à crepitatione, erit cõbustus, sed ego terebam salem bene, & ponebam in olla super ignem, & exufflabam donec erat combustus.

Forma combustionis chalcanthi, & specierum eius, quæ sunt atramentum & vitriolum.

Accipe chalcanthum, & pone super testam nouam, & pone testã super prunas, & vre, & sit quãtitas adustionis, si fuerit chalcanthum non multæ humiditatis, qñ nõ apparebunt ampullæ, & erit desiccatũ desiccatione forti. Et si fuerit amplius humiditatis, oportet quod dimittatur super prunas quousꝗ mutetur color eius, & qñ mutabitur color eius infra se, & vertetur ad similitudinem magræ, id est sinopidis, tũc oportet ꝙ auferas ab igne & purges, & sunt qui ponunt super prunas, & exufflant desup, donec declinant ad citrinitatem, aut ponunt super testã, & ponunt sup prunas, & miscent, donec mutetur color.

Modus adurẽdi alumen, & cognoscẽdi bonũ ex eo.

Species aluminis sunt multæ, & melior earũ est, quod scinditur, & est album, & nouum, stipticum, sine lapide, post id humidum, & clarum, cuius partes sunt æquales humidæ sine lapide, sed modus cõbustionis eius est sicut combustio chalchanti, nisi ꝙ non fit rubeum, sicut illud.

Modus combustionis coralli.

Teratur corallus, & ponatur in olla terrea, & ponatur in furno per noctem, si bene comburitur, bene est, sin autem, iterum ponatur, donec comburatur, & sunt qui ponunt in crucibulo, & exufflant, & comburitur sicut vis.

Combustio spumæ maris.

Pone eam in olla terrea, & cooperi, & luta cum argilla, & pone in furno quousꝗ aduratur, deinde accipe, & repone. Et quidam ponunt super prunas, & comburunt exufflando, sed ablutio eius est sicut ablutio climiæ.

Combustio nitri.

Teratur & ponatur in crucibulo super prunas salnitrum. Et exuffletur donec aduratur quemadmodum dictum est de sale. Et si non aduritur bene, iterum ponatur, & exuffletur donec aduratur quantum oportet.

Combustio salis nitri.

Salnitrum comburitur sicut sal, scilicet, vt ponatur in testa super prunas, & exuffletur donec aduratur. Combustio boli armeni & iugibat, & terræ hispanæ, & almogre & aliorum lapidum. Frange quodcunꝗ eorũ in frusta quantitatis fabæ, & super testam vel laminam ferreã pone, & misce sicut est tibi volũtas adurendi vel assandi.

Modus faciendi crocum ferri.

Accipe de limatura ferri quantum vis, & pone in lamina ferrea, postea suffla cum folle, donec calefiat lamina & limatura, & pone in mortario ferreo, ita calidam, & tere bene, & iterum pone in lamina, & exuffla secundo, donec calefiat ad ignem, vt prius fecisti, & tere. Et fac ita decies vel amplius, quia quanto plus feceris, tãto melius, quando ergo conuersum fuerit in colore croci, si adhæserit alicui rei, color eius non separabitur, & iuuamentum eius est, ꝙ qui depilauerit pilum superfluum, vel male granatum in palpebra, & posuerit super locũ à quo euulsus est, & ponat de limatura ista sic præparata, sæpe prohibet ortum eius, & sunt qui ponunt eam in vnguentis quando volunt exiccationem eorum fortem, & sunt qui vtuntur ea sola, & qui proijciunt eam super vlcus humidum, cuius sanatio est difficilis, & exiccat illud potenter.

Modus purificandi limaturam ferri.

Eligat limaturam ferri puram cum aqua, & non sit mistio alicuius alterius metalli. Nam si ibi esset mistio alicuius, sicut æris, vel plumbi, aut vitri, & daretur in potu alicui occideret. ponatur ergo de ea quantum vis in vase mundo, super quam proijciatur parum aceti, & ponatur sub sextorio mundo, & iterum super sextorium ponatur corium aliquod, & dimittatur. xxx. diebus, vel ad minus. vij. diebus, & postmodum extrahe, & inuenies colorem eius sicut zimar, desicca, tere, & vtere, & sunt qui abluunt eam cum aqua dulci, aut cum aceto, & colãt per pannum, & dimittunt sub sextorio quousꝗ putrescat, & postea abluũt, & reponũt, et virtus eius est, ꝙ iuuat illos, quorũ color faciei est croceꝰ, & facit impinguari corpus.

Modus assandi scoriam ferri.

Teratur tritura crassa, & ponatur in aceto vel rob, postea extrahatur ab eo, & exiccetur, & assei super prunas.

Modus abluendi scoriam ferri.

Oportet, ꝙ abluatur antequam assetur, & post etiam abluatur sicut diximus in climia & marchesita.

Modus limaturæ auri & argenti, quibus vtimur in medicinis cordis, sicut cheliæ.

Accipe de auro bono & puro frustum, & habeas coram te parapsidẽ cum aqua munda dulci, & habeas pannum de lino asperum mũdum cuius vnum caput teneas in manu tua, aliud stet mistum fundo parapsidis in aqua. Tunc frica aurum in pãno semper madefaciendo pannũ cum aqua, & limatura descendet in fundo vasis subtilis, fac ergo tandiu, ꝙ limetur de auro illo quãtum volueris, deinde dimitte per horam, & proijce aquam cum facilitate, & ablue ter, & sicca, & serua. Eodem modo fac de argento. Et sunt qui limant lima subtili, & sic vtuntur.

TRACTATVS SECVNDVS de præparatione medicinarum, quæ fiunt ex plantis.

Modus faciendi aloen.

Aloe est succus cuiusdam herbæ, quæ nascitur in Sicute, vel in Sicutra ſm ꝙ audiuimus, & modus operationis eius est, ꝙ teritur herba illa, & exprimitur succus eius, & coquitur succus donec congeletur, & ponitur in vtribus ex corio, & reponitur donec exiccetur, & melior manerierum eius est, quòd cito frangitur, & habet odorem bonum, & color eius est sicut color hepatis.

Modus ablutionis aloes seu ꝑparatiõis ad expellẽdã malitiã, & acuitatẽ eius, & conficiendi ipsum.

Accipe de aloe succutrino mundo, quod cito frangitur, & habet colorẽ hepatis, & odor eius est bonus, pondus lib. i. tere bene, & cribra, deinde accipe casiæligneæ spicæ nardi, asari, schœnanthi, carpobalsami, xylobalsami, cinnamomi, ligni aloes, croci, masticis, laccę, ana. ʒ. iij. contunde, & coque in lib. vi. aquæ donec consumpta sit medietas aquæ, cola, & exprime, & repone in vase vitreo. & rora aloen ex ista aqua, donec imbibatur totũ, & pone sup vas marmoris, aut vitri, & tere in sole bene,

pone in parapside munda, & cooperi panno crasso, & dimitte siccari ab illa aqua: & cum desiccatum fuerit, reduc iterum ad trituram secundo, et imbibe iterū ex aqua ista, & dimitte siccari sicut prius, & iterato facies hoc, donec aqua penetret partes eius omnes, & sit tota aqua consumpta vel expleta, terendo, imbibendo, & desiccando, sicut dictum est, & cum vltimo desiccatum fuerit, repone in vase vitreo mundo, & da ex eo solo sine admistione alterius medicinæ pondus aur.i. & vtere eo in medicinis laxatiuis, & speciebus hieræ, & alijs medicinis in quibus aloe ingreditur.

Modus alius ablutionis.

Et qui vult eo vti in ægritudinibus melancholicis in quibus eget euacuatione melācholię præparet sic. ℞. croci, spicæ nardi, cinnamo. xylobalsami, carpobalsami, casiæ ligneæ, asari, ana. ʒ.x. schœnanthi, stœchados arabici, ana. ʒ.v. coque in li.x. aquę fontis super ignem leuem & paruum, quousq; remaneat tertia pars, & cola cum colatorio crasso, & exprime. Deinde accipe de aloe citrino lib.ij. & tere, & cribra, & imbibe ex aqua ista supra petrā marmoris, & assidua trituram eius, & infusionem, & desiccationem secundum supradictam disciplinam, donec biberit aquam illam totam: vltimo tere, & serua in vase stricti orificij, ne virtutem amittat, & oppila os vasis, & tua interest vt addas, & minuas ex medicinis istis secundum opportunitatem ægritudinis.

Forma adurendi aloen.

Oportet ꝙ ponas aloen in olla munda super prunas donec aduratur.

Modus acceptionis aquæ cucumerum dulcium.

Purgat choleram, quæ est in stomacho, & intestinis, et extinguit acumen eius, dosis est à tertia lib.i. vsque ad.ij. tertias lib. cum. ʒ.x. zucchari.

Modus decoctionis hieræpicræ, quæ est necessaria, ut reponatur ad horam necessitatis.

Accipe stœchados arabici, pulegij, ana. ʒ.v. epithymi. ʒ.xx. anisi, fœniculi, se. anethi, ana. ʒ.iij. cinnamomi ʒ.x. agarici. ʒ.v. aduna hęc, & tunde, & infunde in lib.x. aquæ calidæ, & dimitte in ęstiuo tēpore in vase stricti orificij, & cooperi, & dimitte. viij. diebus, deinde extrahe in vase, & cola cum expressione, & iterum mitte in vase, & pone ibi de hiera, quam scripsimus, pondus. cc. & luta os vasis cum argilla & pilo, & dimitte in sole. xviij. diebus, & post repone vas, & da ex eo in potu quantitatem lib.i. in ægritudinibus melancholicis, & in ægritudinibus capitis omni die, postq; miscueris vas, & misce cum ea. ʒ.i. olei de cherua recētis, & assidua hoc. vij. dieb⁹ continuis, quia est nobilissimū, & projicias multum, & ego noīaui operationē eius in libro medicinarū hieræpicræ.

Forma extrahendi lac scamoneæ.

Radix huius lacticinij de quo extrahitur scamonea est crassa, sicut cor messhude, id est vitis nigræ, & color eius exterior, est cineritius, & interius est alba, grauis odoris, plena humiditate. Et illi qui colligunt lac eius in fine mensis Februarij, faciunt foueam circum radicem arboris, & incidunt ex venis eius quantitatem duorum digitorum, et ponunt circa radicem eius iuxta locum incisionis duas ollas, aut tres ollas, ſm ꝙ de lacte eius egreditur, & dimittunt vsq; mane, postea congelatur, & est scamonea, & dixit Diosco. Sunt qui fodiunt circa radicem circulariter, & sternunt circa radicem eius in fouea folia nucis, postq; incisæ sunt venæ eius, & sic recipiunt super ipsa folia humiditatem manantem ex radice. s. lac eius, & dimittunt siccari, & seruant. Et melior scamonea est illa, quæ est clara, & leuis, & spongiosa, & habet colorē sicut color glutinis coriorum boncam. Verumtamen apud nos est melior illa, quæ est cœlestis coloris, quæ apportatur de Antiochia. Et adulteratur scamonea cum sarcocolla, & lacte tithymalli. Et cognoscitur illa quæ est bona, nō adulterata, quæ non pungit, vel mordicat linguam forti mordicatione, quia tunc non habet admistum lac tithymalli.

A Et peior specierum eius est, quæ affertur de Canaā, & de Palestina, & sunt istæ duæ species graues, & crassæ substantiæ adulteratæ cum lacte tithymalli, & farina saliginis idest chersene.

Modus coquendi scamoneam, & præparandi, ad repressionem eius malitiæ.

Dixit Melzigiar, ex prudentia aliorum medicorū ille qui vult præparare scamoneā oportet, ꝙ accipiat de malis dulcibus, & diuidat ea in duas partes, & extendat illas medietates in fundo vnius ollæ, & sunt qui terunt mala, & extendunt ea in fundo ollæ quantitate crassitudinis vnius digiti, & ponunt scamoneam super frusta malorū, vel super ipsam carnem malorū tritorum si mauis illud, quod faciunt, et facies solum vnum ex scamonea, et aliud malorū, & sic facies gradatim, quousq; olla sit semiplena. Deinde prępara iterū ollam aliam ſm eandem formā cum malis & scamonea. Et ita tres vel quatuor ollas, & plures ſm voluntatem tuam. Et pone ollam super ollam,

B & luta orificium olle cum fundo alterius cū pasta, & cooperi superiorem ollam cum coopertorio. Et oppila bene cum pasta etiam, & pone in medio furni calidi, & dimitte nocte vna vsq; mane, & aperi furnum & ollas, & extrahe scamoneam. Et si inueneris mala, quæ sunt sub scamonea & circum, sicca & combusta, tunc vtendum est ex ea, aliter vero non. Et sunt ex medicis qui miscent cum aniso, vel semine apij, aut dauco ante, & conficiunt cum oleo amygdalarum dulcium, aut assant eam in malo mundato à granis, aut in citonio, & vtuntur, & talis præparatio prohibet à potante eam nauseam, & tortiones ventris, & stomachi dolores & intestinorum.

Forma extrahendi succum tithymalli.

Tithymalli multæ species sunt, & modus extrahendi lac ipsius est talis. Incidatur summitas eius in mēse Aprilis, & summitas eius incisa inclinetur super vas aliquod mundum. Et exprimatur ramuli singulariter, donec lac eius egrediatur totum, & fac hoc ex pluribus ramulis, &

C plantis, donec habeas de lacte quantū volueris, et desicca eum in sole. Et vtere eo in purgando melancholiam, & phlegma, & ad vomitum prouocandum, & sunt qui conficiunt lac in farina siliginis, & faciunt pilulas ad magnitudinem ciceris, & seruant. Et sunt qui faciunt lac ipsum distillare super ficus, super vnaquamq; ficum. iij. vel. iiij. guttas, exiccant & seruant. Et qui vult prouocare secessum comedat ex eis tres ficus, & ducet multū. Verumtū lac tithymalli guttur exasperat, et facit raucescere sumentem se. Et, ꝑpter hoc q vult eo vti, oportet vt pilulas quas ante diximus inuoluat in melle dispumato, & sic vtatur.

Modus extrahendi succum à thapsia.

Thapsia est planta, quæ oritur in terra Fes sigilmessa, quæ assimilatur plantæ balach in figura sua. Et lacticinium eius extrahitur in hunc modum: fodias terram circum radicem eius, ita ꝙ radix detegatur à terra, & sit fouea rotūda circa radicem. Deinde scindatur cortex eius, & cooperiatur fouea vsq; mane, quia colligetur super ra-

D dicem lacticinium clarum mundum, quod collige, sicca, & serua, & lachrymū hic vocatur thapsia. Sed qui vult extrahere succum radicis eius, fodiat, & extrahat radicē, & purget eam, & terat, & exprimat eam cum torculo, & extrahat succum, & siccetur in sole in vase fictili crasso vitreato, & seruet. Sūt qui terunt folia cum radice simul, & sic exprimūt succum, & iste succus est debilis virtutis. Et differentia eorum est, ꝙ succus ex radice sola est pinguis, spissus, & succus foliorum, et radicis simul, est humidus, & succus radicis quando habet admistum succum foliorum desiccat, & facit exiccare propter vim vlcerantiuam, quā habet. Et oportet, ꝙ ille qui extrahit lachrymum eius, non extrahat eum in die in quo sit ventus. Et caueat ab odore vaporis eius, & ꝙ non tangat eum in aliquo membro nudo. Nam ipsum inflaret tantum, & fieret desiccatum id quod ex membris eius esset defectum propter fumositatem eius: & liniat cum hoc membra sua nuda

nuda ex ceroto liquido, vel oleo rosato. Et virtus corticis radicis thapsiæ, & succi eius, & lachryma eius, est laxatiua, & narrauit mihi quidam fidelis, quod ex saracenis sunt, qui quando volunt cauterizare aliquam partem corporis, aut incidere aliquod superfluum à membro aliquo, ponunt super illud de planta ista. Nã ipsa vrit, sicut ignis, & facit operationem cauterij.

Modus extrahendi succum cucumeris asinini.

Accipe de cucumeribus illis, qui sunt bene maturi, & dimitte eos sic collectos vna nocte. Deinde accipe vas, & pone super eum cribrum, et pone super eum cultellum resupinatum, ita quod acies eius sit uersus superiorem partẽ, & opposita versus cribrum. Et diuide per medium cucumeris singulariter super cribrum, & exprime id quod est in eis de humiditate super cribrum, donec descendat in vas suppositum. Et quod cadit de carnositate eorum super cribum exprime donec descendat cum tota substantia eius per cribum in vas. Deinde pone super id totum quod collectum fuerit ex eis, aquam dulcem, & quidam ponunt aquam marinam, et lauant, et proijciunt aquam, & sunt qui iterum colant cum aqua prima, quæ egressa est à cucumeribus, substantiam quæ remansit super cribrum, & miscent bene, & cooperiunt cum panno, & expectant donec crassities ad fundum vasis descendat, & separatur subtilitas, & aqueitas quæ est ibi à crasso. Et cũ hoc feceris, aufer aquositatem eius, & proijce leuiter extra. Et si remanet iterum aliquid super eũ de subtili aquoso, collige ipsum cum spongia vel coto, & pone crassum eius in vase lapideo, & tere quaque die continue, donec inspissetur, & sit aptum ad trochiscos formandos, & fac trochiscos, & sicca in vmbra, & si miscueris cum eo aliquantulum gummi arab. aut tragac. erunt trochisci magis adhærentes in partibus suis, & substantia eorum erit sicut vitrum, & saluabitur per amplius tempus.

Alius modus secundum Diosco.

Dixit Diosco. sunt aliqui, qui cinerem cribratum super terram extendunt, & faciunt in medio eius foueam, & ponunt pannum triplicatum super cinerem, & proijciunt succum cum toto, quod est in eo ex aqua super pannum, quoniam cinis sugit, quod est in eo de aquositate cito, & quando fuerit desiccata, terunt crassitudinem secundum disciplinam quam narraui prius. Et quòd ex electario habebit colorem, sicut succus porri, vel sicut ziniar, & habet in se turbulentiam, seu crassitiem & grauitatẽ, est malum, & non est laudabile, & melius ex eo est, quod habet viriditatem paucam, declinantem ad albedinem parumper, & quod est simile colori ambræ, & est cum hoc leuis ponderis, & actus leuis, & est calidum. Et qui appropinquabit ipsum igni inflammabitur, & comburetur cito, et non est nimis vetustum. x. annorum vsque ad. vij. & virtus eius est fortior, & melior qui voluerit eo vti in vomitu, & laxatione ventris. Et dosis eius cõpleta est. iiij. pars drach. i. & proprietas eius est attrahere humores phlegmaticos, & melancholicos per vomitum, & per vẽtrem, & adulteratur cum admistione eius de succo cucumeris domestici, aut cum amylo, vt assimiletur electario bono claro albo leui.

Modus extrahendi succum absinthij.

Accipe absinthium, quando est in fine suæ teneritatis & bonitatis, contere eum mane ante ortũ solis, quia tunc succus eius exibit melius et facilius, deinde stringe eũ in torculo, aut porta in panno crasso & forti, exprime cũ trabe lignea, sicut premunt artifices asfo. i. cartamum, & expone succum soli, donec erit prope desiccationem, & fac ex eo trochiscos, et serua. Et sunt qui ponunt succum eius super ignem, & coquunt donec coaguletur, et ponunt cum eo parum gummi arabi. vt partes eius sint melius adhærentes, & faciunt trochiscos, & seruant. Et quidam adulterant eum, cum amurca olei, & propter hoc non recipiatur nisi à fideli viro, & mundus, clarificatus, purus, ex eo est fortis odoris, & fortis amaritudinis, & virtus eius succi fortior est virtute absinthij. Et secundum hanc disciplinam extrahitur succus ex scenrag. id est fumoterræ, nisi quod aquositas eius est amplior aquositate absinthij quare oportet quod ingeniamur ad exiccandum ipsum amplius in sole, vel in decoctione super ignem.

Modus exprimendi succum ex gafid. i. eupatorio.

De mense Maij herba mollis recens, quæ nascitur in hortis, vel viridarijs colligatur in mane, & quoniã aquositas eius est pauca semper, quanto magis eius, quæ nascitur in montibus. Accipe ergo ex ramis suis tenellis, & caue à vẽto, vel à sole, & tere ipsam ante ortum solis, & exprime succum eius, & coque cum gũmi arabico pauco, quousque coaguletur, & si poteris ex eo facere trochiscos bene, si non autem, serua sicut est. Et sunt qui adulterant ipsum cũ alijs succis, quare oportet quod nõ accipiatur nisi à fideli viro. Et sunt qui exponunt succũ soli, & dimittũt donec siccatur, vt possint facere trochiscos, et faciunt ex eo.

Modus extrahendi succum ex tribulis marinis.

Succus hasac. i. tribuli marini, exprimitur sicut est gafid.

Forma colligendi euphorbium, et eligendi ex eo quod bonum est.

Euphorbium nascitur in terra, quæ dicitur selgelmesa & fæx, quod sic colligitur. Accipiuntur ventres pecudũ & lauantur bene, & ligantur ad crus arboris, deinde accipiunt homines lanceas, et stantes à longe figunt acumen ferri in crus arboris, quoniam inde effunditur gummi copiosum in ventrẽ, ac si effunderetur ex vase aliquo. Et aliquando emanat ex eo super faciem terræ propter fortitudinem sui caloris. Et elegantius ex eo est id quod est clarum, vrens fortiter, & est grauis saporis ualde, propter nimiam acuitatem eius.

Modus faciendi opium.

Opium est lac papaueris nigri. Et dixit Dioscorides, quod modus extractionis eius est secundum hanc formam, s. quod venias ad papauera, quæ sunt cõpletæ maturitatis, postquam desiccata sunt à rore, qui cecidit super ea in mane, & scindatur cutis eorum parum cum facilitate non profunde, ne transfigatur cutis eorum, sed superficies tãtum incidatur, quoniam lac ingrederetur intra concauitatem papaueris, & non posset postea colligi, deinde rade papauer circumquaque ex omni parte eius, & incipe abrasionem tuã a summitate capitis papaueris, & extrahe vsque ad finem scissuræ quam fecisti directe, & caueat rasor, ne radat de cute eius cum lacte, & collige lac cum digito, & pone in vasculo vitreo, deinde expecta per tempus aliquod, & reuertere iterum ad papauera prima, quoniam inuenies per scissuras quas abrasisti iterum lac egressum, quod colliges vt dixi. Et hoc facies quousque aliquid de lacte egreditur, & si vides aliquid egredi secunda die & tertia, collige etiam, deinde adhibe simul totum quod collegisti, & tene in loco mundo donec coaguletur, vt possis ex eo facere trochiscos.

Forma extrahendi succum ex papaueribus ex quo fit opium.

Accipe capita papauerum et folia eorum, et tere bene, & extrahe succum eorum cum strictorio, aut aliter, & tene succum illum assidue in sole, donec coaguletur taliter, quod possint inde fieri trochisci, et fac & serua: et virtus huius debilior est virtute opij, & melior specierum opij est graue & pingue, & quando frangitur est in loco fracturæ lene, & clarum declinans rubedini, & quando funditur super eũ liquor, cito dissoluitur, & qui applicauerit ipsum candelæ incendetur, & emittet flammã non obscuram, & odor eius quando extinctum fuerit remanebit secundum dispositionẽ suam primam, non immutatus, & adulteratur cum succo lactucæ erraticæ, & succus huius lactucæ habet virtutem similem virtuti papaueris nigri, sed est debilior satis, verum in colore & odore multum assimilatur sibi. Et sunt alij qui adulterant cum succo memithę, & cũ traga. Sed id quod est adulteratum cum succo memithæ quando dissoluitur in aqua, est odor eius sicut odor, vel

color

color croci, & id quod adulteratum est cum gummi arabico, est clarum & paucæ virtutis.

Modus colligendi lac chelidoniæ & extrahendi succum eius.

Accipe huius herbæ, quæ est crocei coloris valde, & amari saporis completa maturitate, incidantur summitates ramorum eius scilicet quando incipiunt apparere semina eius & inclinentur rami super vas mundum ex vitro vel ex alio, ita quòd lachryma ei⁹ cadat in vase, quod exponatur soli, donec exiccetur, & fac trochiscos, & serua. Sed qui voluerit succũ ei⁹ exprimere, colligat herbã, & terat, & exprimat succum eius, & desiccet aut coquat primo donec inspissetur, & postea ponatur in sole, donec desiccetur. Dixit Dio. tere hanc herbam, & exprime succum eius, & misce cum melle mundo, et coque in vase ex ære puro, & in mundo vase reserua, quoniam est magnæ virtutis in clarificando visum quãdo posueris ex isto medicamine in oculum. Et dixit principium ortus chelidoniæ est quando hirundines incipiunt apparere, & quãdo desinunt apparere herba desiccatur, & non apparet. Et propter hoc appellatur herba hirundinum.

Forma extrahendi succum corticum radicum mandragoræ.

Accipe cortices radicum mandragoræ dum sunt teneræ et recentes, & contunde fortiter, et exprime sub aliqua re graui, et collige succum, et tere donec incrassetur, et serua necessitati. Et sunt qui coquũt radices in vino vsq; ad consumptionẽ tertiæ partis, & colant, & seruant. Et sunt qui colligunt lachrymam eius facientes foramina in radice, & colligunt quod emanat ex ea de humiditate. Verum succus est fortior lachryma, & lachryma non reperitur vbique.

Forma extrahẽdi succũ ex succharã. i. hyoscyamo.

Accipe fructum eius cum oleis, & extrahe succum, & pone in sole, & vtere eo suo anno, & non amplius, quia cito corrumpitur. Et sunt qui terũt semen eius siccum, & proĳciunt super ipsum aquam, & exprimunt succũ eius, & iste est melior succo foliorum eius in sedando dolores. Et sunt qui terunt plãtam eius, & miscent cum farina frumenti, & faciunt trochiscos, & seruant.

Modus exprimendi succum ex memithe.

Inquit Dioscorides memithe multam habet aquositatem, & color aquæ ipsius est similis colori croci, oportet ergo, ꝙ teratur cum ramis suis, dum est recens, et tenera, & quod expressum fuerit, ponatur in sole in vase cooperto, & dimittatur donec incrassetur, & fiat sicut lutũ, deinde fiant ex eo sief, quibus vtere in alcohol, & in vnguentis super apostema, & in ægritudinibus podagræ calidæ & alĳs. Sed ego accepi memithe, & triui, & extraxi succum eius sicut Diosco. dixit, & non exiuit succus eius glauci coloris, quemadmodum dixit, & feci trochiscos eorum, & declinauit color eorum viriditati, donec declinauerũt nigredini, & quæsiui à mercatoribus, qui ueniũt ab oriente, & dixerunt mihi, ꝙ accipiunt succum eius, & terunt cum amylo, & faciũt sief, & feci sicut dixerunt, & declinauit color eorum glaucedini, sed non totaliter sicut illi qui apportantur de oriẽte, & dixerũt mihi alĳ, ꝙ conficiunt substantiã eius cum aqua fluminis, et faciunt sief. & hi sunt illi, qui deferuntur ad nos de oriẽte, & cum hoc toto ignoro veritatem eorum.

Modus extrahendi succum prunorum siluestrium ex quo fit acatia.

Acatia fit in misalim, & est succus prunorũ siluestriũ, & modus extractionis eius est, ꝙ colligas plantam hanc cum fructu eius, & pone super eam aquam paucam in uase, & dimitte sic diebus aliquib⁹ deinde coque super ignẽ illam colaturam, quousq; coaguletur, deinde proĳce in vasibus similib⁹ cocleis, et dimitte siccari, et succus huius fructus, qui dicitur acatia, quando fit ex fructu maturo perfecta maturatione ita, ꝙ iam acquisiuit dulcedinem, est color eius nigrior & clarior, & nõ erit stipticus intestinis, propter suam dulcedinem, sed quando fiet ex fructu non complete maturo erit color eius decliuior rubedini magis, et stipticitas eius erit maior, et elegãtior omnibus alĳs est acatia, quæ est talis, sicut dixi nunc, et talis magis est odorifera alĳs.

Modus ablutionis eius.

Tere eam cum aqua dulci sæpe, & proĳce aquam, quæ supra natauerit, & fac hoc donec videas aquam claram, fac ex ea trochiscos & serua. Et sunt qui lauant eam cum aqua rosata, quãdo volunt frigiditatem eius ampliorem & sedationem doloris magis. Modus vero assationis eius est, quòd ponatur super prunas, & assetur quantum est necessarium.

Modus faciendi litium.

Sunt qui faciunt litium ex radice arboris, quæ dicitur curtam, & species huius litĳ nominatur cohaculam, & est quoddam, quod affertur ex alimen. Et sunt qui faciũt litium in hunc modum, & est ꝙ terunt folia ex arbore sicut sunt, & exprimunt succum, aut mollificant ea, aut infundunt ea aliquibus diebus in aqua, & coquunt, et exprimunt, & iterum ponunt super ignem aquam illam, & decoquũt donec incrassatur sicut mel. & sunt qui adulterant eum cum amurca olei, & miscent cum ea tempore quo ipsum coquunt, aut cum succo absinthĳ, aut cum felle bouino, & melius litium est, quod facit spumam, & habet colorem similem sanguini, quoniam ante ipsum inflãmatur in igne, & extinguitur in aqua, & color eius exterior est niger, & interius declinat ad nigredinẽ, & et nõ habet in se pinguedinẽ, & habet stipticitatem cũ amaritudine, & color eius est sicut color croci, et sicut color litĳ indici, quod fit in hũc modum quem dixi. Etiam sunt qui faciunt ex amurca olei similitudinem litĳ, accipiunt enim amurcã olei veterem, quæ non habet terrã nec arenam, & decoquunt in vase æris donec incrassetur, & ponunt super dentes dolẽtes, nam facit dolorem quiescere. Et qui decoxerit ipsum cũ acresta quousq; fiat sicut mel, & ponit ex eo super dentes corrosos eradicat eos, vel præparat ad faciliorem eradicationem.

Modus extrahendi succum hypocysthidis.

Accipe rosam caninam in fine mensis Maĳ, & tere, & exprime succũ eius, & coque donec incrassetur, & dimitte siccari, & sunt qui apponunt modicũ gummi arabici, vt partes eius melius adhæreant.

Modus extrahendi succum ex balaustia.

Dixit Dioscorides, extrahunt quidam ex balaustia siluestri succum, sicut ex rosa canina, & est stipticus, & virtus eius est sicut virtus hypocysthidis.

Forma extrahendi succum chalbani.

Accipe bauciam siluestrem, fœtentem, cum suis summitatibus, & incide eam in frusta longitudinis. iiĳ. digitorũ, & hoc facies, quando erit glauci coloris in fine mensis Iulĳ, & pone in vase æneo, & proĳce super ipsam herbam aquam, qua cooperiatur, & plus, & bulli magno igne, quousq; dissoluantur rami, & stipites eius, deinde aufer ab igne, & cola cum colatorio ex pilo. i. ex setis, & proĳce ligna, deinde proĳce super aquam illam colatam tantum, quantum est medietas eius, et de terebinthina, et est helzelebat, & coque cum pauco igne, donec consumatur aqua, & remaneat gummi, & non oportet, ꝙ cooperias illud, quãdo coquis ipsum, & post hoc repone ipsum in marsupĳs, vel vtribus, & serua, & vtere, & si siccetur plusq; oportet quando decoquitur, pone in eo parũ olei de cherua, aut parum sepi anatis, & signum in hoc est, ꝙ accipias ex eo parum dum coquitur, & pone super marmor, & si nimis est durũ, pone de oleo, & si est satis molle, nil addas. Et sunt qui adulterant ipsum cum resina pini, & farina fabarum. Et melior specierum eius est, quæ habet odorem suæ herbæ.

Modus faciendi succum liquiritiæ.

Accipe radicem liquiritiæ quando est magis humida & plena succo, scilicet in mense Iulĳ, & contunde ipsam & proĳce

& proijce super ipsam de aqua donec cooperiatur, vel plus, & pone in vase super ignem, & coque cum pauco igne donec mel eius, scilicet pingue eius egrediatur de ipsa & cola, & proijce ligna, & pone iterum aquam super ignem, & coque quousque coaguletur, deinde expone soli donec desiccetur & vtere.

Modus extrahendi succum vuæ acerbæ.

Sunt qui exprimunt succũ ex vuis acerbis in fine acredinis, & alij faciunt ex participantibus aliquantulũ dulcoris & maturitatis, sed prior est frigidior & stipticior, et secundus est minus stipticus & minus frigidus, et modus eius est, quod accipias ex vuis immaturis & pista, & exprime, & pone in vase ex ære rubeo super ignem, & coque donec propinquet coagulationi, deinde pone in vase extenso, & expone soli donec exiccetur, & serua, et quidam ponunt ad siccandum in sole absque decoctione aliqua, si adest sol calidus. Et sunt qui miscent cum eo parum gummi arabici. Verum simplex est melior, & melior ex eo est crocei coloris, quæ declinat alij colori, facile frangibilis, & fortis stipticitatis, & pungens linguam, & sunt qui coquunt ipsum cum melle, aut cum vino, & vtuntur eo in tumoribus neruorum, & ceruicis, et gutturis, & tumore faucium palati ad alcola.

Modus extrahendi succum centaureæ.

Accipe de centaurea dum est recens & tenera, & tere eam bene antequam sol oriatur, & si succus eius egreditur bene, si non autem, oportet quod ponas eam tritam in vase, & proijce super ipsam aquam qua cooperiatur, deinde coque eam, & exprime succum ejus sicut exprimunt tinctores assor, & est crocus hortulanus, vel sicut gentianam, & pone succum super ignem, & coque donec incrassetur, & serua, & qui vult quod partes eius adhæreant magis, ponat in eo parum gummi, verum simplex est melior, serua ipsum & vtere.

Modus faciendi succum ex berberis.

Accipe berberis bene maturis, et contere eos, & misce cum aqua, & frica manibus, & cola, & pone aquam colatam super ignẽ, & bulli donec coaguletur, & sicca & serua.

Modus exprimendi succum solatri.

Accipe plantam solatri cum folijs & granis, & tere, & exprime succum, & coque super ignem, vel exicca expositum soli, quousque coaguletur, & siccetur, & serua.

Modus extrahendi succum hausig.

Oportet, quod colligantur folia eius donec sunt humida, & terantur ante ortum solis sicut iam dixit, & exprimatur succus eorum, & coquatur super ignem, vel desiccetur in sole, & sic seruetur, et iste est modus extrahendi succum plantaginis, & lactucæ, & semperuiuæ, & portul. & rostri porcini, & scario. & fœnic. & apij, & cussus, id est volubilis, & lapatij, & cæterarum huiusmodi herbarum, ex quibus possunt succi extrahi.

Modus preparandi scillam in omnibus modis preparationis eius, & est Cæpa muris, & primo de modo assandi scillam.

Oportet, quod eligantur scillæ quæ declinant ad albedinem in suo colore, & sunt mediocres inter magnas & paruas, & quæ oriuntur in terra crassa & sicca, & quæ sunt duræ, paucæ humiditatis, & quæ euaserunt à corruptione, et caue à cæpe, quod est vnum solum, scilicet quod est natum in terra, vbi non sunt aliæ scillæ. Nam non debes accipere nisi scillas, quæ habent circa se scillas, scilicet cepas multas, quia illa quæ nascitur sola est scelerata, mortalis. Accipe ergo de ijs quas diximus, & excoria eas de corticibus suis exterioribus siccis, & abscinde ex inferiori parte foliorum eius id quod est desiccatum, & abscinde radicem eius, & purga eam bene totã, & inuolue eã in pasta facta ex farina hordei vel alterius, aut in massa facta ex argilla rubea, dulci aut nigra, & sit inuolutio eius quo inuoluis eam crassitudinis vnius digiti, & pone eam sic inuolutam in furno, aut in athanor vbi sint prunæ incensæ, & ibi dimitte tota vna nocte, vel plus, do-

E nec sit assata pasta, & compleatur decoctio eius, & color eius fiat rubeus, deinde aufer ab igne, & sine infrigidari, & aufer pastam qua inuoluisti eam, & considera si videtur tibi bene assata, ita scilicet, vt sit mollis, tractabilis, si ergo compleuit ignis opus suum in ea bene, sed si non, coque iterum, inuoluta pasta, vel in argilla, quousque sit æqualiter per totum assata, nam nisi bene assetur remanet in ea acuitas mala, quæ nocet stomacho, & ventri ualde, & facit vomitum, & nauseam.

Forma desiccandi scillam.

Accipe cępe crudum, & aufer corticem exteriorem, et scinde in duas partes per longitudinem cum cultello facto ex ligno pini, deinde separa tunicas abinuicem, & configas eas in filo lineo, & imple filum ex frustis eius distanter, ita quod frusta non tangant seinuicem, & suspende in vmbra in loco ventoso, & dimitte donec desiccentur à vento absque sole.

Forma castrandi scillam.

F Accipe scillam antequam incipiant germinare folia eius, & stipes, & cauteriza eam cum veru ex ferro candenti, & vre bene in loco illo vbi stipes, & folia oriuntur, vel oriri debebant, fac ergo id antequam germinet stipes, nã quando ortus est stipes eius non est amplius ingenium in castrãdo eam nisi, quod incidatur totum id quod ortum est, et cauterizatur, & vratur bene locus vbi oriebatur ita, quod amplius non germinet ibi aliquid.

Modus conficiendi acetum scilliticum.

Accipe cor scillæ cũ tunicis suis mollioribus, quæ sunt prope cor eius, & incide in duobus vel tribus frustis cum cultello ligneo & non ferreo, & imple fila de filo facta ex ipsis frustis, deinde accipe parapsidem terream, & line interius eam totam pice, & erige lignum in medio, scilicet parapsidis eius ad modum columnæ, & liga plurima fila summitati columnæ, seu ligni huius, & extende fila ipsa æquidistanter trahendo ipsa per labia parapsidis, deinde per latera eius donec ipsa annectentur omnia

G pedi parapsidis, et fiat sicut tentorium super parapsidem, & tunc iam percepisti, quod lignum debet esse tantę longitudinis, quod superemineat labio parapsidis, deinde pone in parapside de aceto bono forti quantitatem, qua duæ parapsidis partes impleantur, postmodum ordire circulariter filum in quo fixisti frusta cepę supra fila illa, quę stãt sicut tentorium, tali modo frusta sint suspensa super faciẽ aceti, ita quod non tangant acetum, & cooperi parapsidem cum coopertorio habente culmen, sicut vides esse necessarium ad opus tuum, uel cum parapside alia cooperi inferiorem in latitudine, & sic coopertoriũ linitum pice etiã interius, deinde oppila bene lutando orificia vasorum cum argilla, & pone in sole quatuor diebus in mense Iulij vel Augusti, cum ergo complebuntur dies, oportet vt coles acetum in vase vitreo, & reponatur necessitati.

Et dixit Hebengizar cuius expositio est filius macellarij, quod quidam ex philosophis gentilium, scilicet incircuncisorum, ponunt pro qualibet libra cæpæ. lib. vi. ace-

H ti, & iusserunt suspendi frusta longe ab aceto digitis. iiij. cum pondere. ℥. ij. ex iuiubis recentibus, & tantundem ex pulegio regali, & suspendũt cũ frustis cæpæ, sicut ipsa suspensa sunt, & post. xl. dies colant acetum in vase mundo, suffumigando prius ligno aloes. Et sunt ex medicis, qui dicunt, quod in lib. iij. aceti ponatur lib. i. scillæ, sed modus prior est apud me melior, & oportet quod postquam steterit in sole in mense Iulij, aut Augusti, sicut dixi sex diebus, quod auferatur argilla qua lutatæ sunt parapsides, et apertis parapsidibus proijciantur cępæ in acetum, & pro quibus libet libris tribus aceti, accipe apij, balsamitæ, scilicet sisimbriũ, & pulegij recentis, de quolibet, ana. ℥. i. herbę anisi, fœniculi, amborum recẽtium, ana. M. i. ex his omnibus fac fasciculos, & suspende super faciem aceti, sicut suspendisti scillas, & expone soli duabus septimanis in æstiuo tempore, deinde aufer ista, & proijce, & accipe spicæ nardi, cinnamomi, anisi, amygdalarum amararum, ana. ℥. i.

caryophyllo.

caryophyllo. ℥. ß. & repone in parapside cum cepis, luta & dimitte septem diebus, & post aufer argillam, & aperi vasa, & cola acetum in vase vitreo, nam tali modo præparato vtebantur reges gentilium.

Operatio eius ſm Dioscoridem.

Sed Diosc. faciebat acetum scilliticum in hũc modum quem ego narro. Accipe de cæpis scillæ albis, & scinde in frusta, & infige ea filo, & separa ita frusta, quòd se non contingant, & desicca in vmbra in loco ventoso versus orientalem, vel versus occidentalem partem. xl. diebus integris, deinde accipe de his ita siccis pondus lib. ij. & proijce super eas lib. xiiij. aceti, & dicit alibi lib. x. & cooperi vas cum coopertorio, & luta cum argilla labia vasorum, & expone soli. xl. diebus, & postea cola acetum & exprimæ scillas, & proijce earum substantiam, & serua necessitati.

Et dixit iterum, ꝙ quidam ponunt ex cæpis recentibus sine exiccatione modo prædicto in aceto, & dimittunt septem mensibus, & colant acetum & vtuntur, & dixit quòd hoc acetum factum in hũc modum incidit humores crassos fortiter plusquam factum aliquo alio modo, et dixit ꝙ est optimum ægritudinibus corporis omnibus, prẹterquam habentibus intrinsecus scabiem vel vlcera, seu excoriationes intrinsecas, et oportet ꝙ quãdo incipiemus ipsum dare in potu alicui, ꝙ demus in primis quãtitatem paucam, postea addamus in quantitatem eius paulatim donec perueniatur ad. ℥. i. ß.

Modus alius breuis pro ijs, qui volunt, ꝙ cito fiat propter necessitatem.

Accipe. ℥. i. aceti, et pondus. ʒ. i. cæpæ scillæ, et pone totum super ignem, et bulliat duabus bullitionibus, deinde aufer ab igne, et cola, et vtere.

Et ex iuuamentis aceti scillitici sunt, ꝙ ipsum incrassat tracheam, arteriam, et fortificat carnem eius, et clarificat vocem, et confert doloribus stomachi, et malæ digestioni, et valet oppilationibus, et suffocationibus matricis, et fortificat cor debile, et reddit sanitatem, et clarificat colorem, et acuit visum, et frangit lapidem, incidit humores crassos, et aperit vias, et canales omnes, et confert apoplexiæ, et iuuat vniuersaliter in omnibus ægritudinibus frigidis iuuamento maximo.

Modus distillandi aquam ex scilla, quæ occidit mures, et quæ ponitur in medicinis ex qua fit syrupus acetosus.

Accipe de cæpis nouis recentibus, et excoria eas cortice superiori, et proijce id, et incide residuum cum cultello, deinde accipe ollam, et perfora eam in fundo foraminibus paruis, et imple eam ex ipsis cæpis incisis. Deinde fac foueam rotundam in terra, et sepeli in fouea illam ollam vitreatam, et pone ollam cum cæpis super ollam aliã vacuam, quam tu sepelisti, ita quòd superioris ollẹ fundus ingrediatur os inferiolis ollæ, deinde luta eas inuicem, vt contingant se, et cooperi ollam superiorem coopertorio idoneo et luta, deinde cooperi circumquaꝗ ex terra, ita ꝙ cum incenderis ignem circum, ignis non attingat inferiorem ollam, et superior sit stans in medio ignis, deinde accende ignem circa superiorem ollam, et super eam ex stercore animalium vel ex alio, et fac ignem nocte vna tota, in mane vero inuenies aquam distillatam in olla inferiori, quam cola et serua, et qui vult ex ea occidere mures conficiat cum ea farinam, vel panem, et ponat in loco vbi abundant mures, morientur ex eo, qui comederint cito, et si miscueris parum ex lithargyrio erit velocior ad occidendum.

Modus albificandi acetum ex quo fit syrupus acetosus.

Construe athanor simile illi in quo distillatur aqua rosacea, et superpone ei vas distillatorium ex vitro, vel ex terra vitreata, et imple tres partes ex aceto bono, et quarta pars vasis superius sit vacua, ne cum ebullierit acetum effundatur extra, deinde cooperi vas cum vase aliquo superius sicut nouisti, habente nasum sicut fit in aqua rosacea, et fac ignem leuem non fortem, nam si esset fortis, non fieret acetum album tantæ albedinis, et est necesse, quòd acetum, quod distillatur sit ex vuis albis, clarum et acre in fine acredinis, quia tunc distillatur album et purum. Repone ergo ipsum, et serua necessitati, secundum hanc disciplinam potest distillari vinum, qui vult ipsum distillatum.

Modus faciendi aquam camphoræ.

Accipe vas ex vasis aquæ rosaceæ, quod dicitur Batam, et expositio eius est venter, et imple ipsum ex lignis pini, quæ habet magna folia, et impleatur vas aquæ rosaceæ, cooperi vas ipsum cum coopertorio habente nasum, et pone ventrem in vas æneum plenum aquæ, et pone super ignem quousꝗ incipiat aqua bullire, nam distillabit oleum subtile boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ, aut si vis distilla in furno aquæ rosaceæ secundum disciplinam eius, et serua repositum, quod ex eo distillatum est, et vtere.

Modus præparandi colocynthidem ad vsum potionum.

Colocynthis ex virtute sua purgat phlegma viscosum, et humores crassos, et purgat cerebrum: sed ipsa inducit dolores, et tortiones, et punctiones intestinis, et tenesmum, et malitiam seu nocumentum, et exprimitur malitia si terat et cribelletur, et addatur ei quantũ est. iij. pars seu. v. pulueris eius ex traga. et fac inde trochiscos, et serua necessitati. Et sunt qui ponunt loco traga. gummi arabicum, qm̃ ambo reprimũt malitiam eius, nisi ꝙ gummi habet aliquantulum stipticitatis, et trag. iuuat ad laxandum, et qui vulat eã miscere cũ trag. oportet ꝙ terat trag. et dissoluat in aqua, et colet, et conficiat colocynthidem cum eo, et misceat bene in mortario quousꝗ fiat unum corpus, et fac trochiscos, et oportet ut non multum teratur, quia adhæreret intestinis et excoriaret, et oportet ꝙ eligatur colocynthidis quæ habet colorem in cute subcitrineum, et habet superficiẽ lenem, sine vlla asperitate, et interius eius album declinans citrinati, parum perleuis ponderis spongiosa, quia ista sunt signa quòd fuit collecta matura quantum oportet, quam oportet, quòd non vtaris ex ea nisi pulpa eius. Et abijcias grana eius et corticem, et dosis eius solius est pondus octauæ partis aurei vnius, vsꝗ ad quartam vnius aurei.

Modus præparationis turbith.

Turbith ex virtute sua purgat phlegma, sed inducit syncopim et tortiones. Sed eius præparatio est, ꝙ teratur et roretur oleo amygdalarum dulcium, quia prohibet partem suæ malitiẹ: quòd si non habes, accipe sesaminum, vel butyrum, vel oleum cõmune, quodcũꝗ habes paratum.

Et turbith melius est quod est album, multum, et lenẽ habet corticem et lignum interius subtile sine asperitate, et non est crassum et habet gummi super capita eius, et dosis eius, quod est nouum, est põdus. ʒ. i. vsꝗ ad. ʒ. ij. et hoc est cum magna custodia, et de veteri plus, et non datur solum, et post acceptionem eius sumatur brodium pingue, et ex pinguedinibus subtilibus.

Modus præparandi euphorbium.

Euphorbiũ purgat ex virtute sua phlegma viscosum: quod est in scia: et lumbis et intestinis: sed ipsum facit tristitiam, et debilitatem, et rectificatio eius est ꝙ non multũ teratur, et misceatur cum oleo et cum eo pone bdellium, aut succum liquiritiẹ, aut ex speciebus, sicut cinnamomũ, casia lignea, et similia, et oportet vt fundatur in oleo rosaceo bono, et eligatur ex eo clarum, nouum, citrinum, fortis odoris, amarum, cui supertransiuerit annus vnus vsque ad tres annos, et dosis eius est à granis. vi. vsque ad grana. xij.

Modus præparandi helleborum album.

Helleborus albus purgat virtute sua phlegma per vomitum,

mitum, & modus acceptionis eius est, ꝙ comedatur ante assumptionem eius cibus aliquis leuis: & postea accipiat contritus bene, cum pulte facta ex farina frumẽti, vel hordei: & melior est qui est pungitiui saporis, adurẽs linguam extensus, longus, albus, & cito frangibilis, cui appareat in fractura simile texturę araneæ telę subtilis, & dosis eius est pondus. ʒ. ß. vsq; ad. ij. & infra.

Præparatio hellebori nigri.

Et niger helleb.

Et niger helleborus purgat de virtute sua phlegma & melancholiã, & operatio eius est fortior operatione hellebori albi, & præparatur eodem modo sicut helleborus al. eligitur autem cuius radiculæ sunt plenæ, pingues, & subtiles, in cuius fractione apparet simile subtili arenæ, acutũ habens saporem: & melior est ille qui nascitur in terra petrosa, alta, sicca, & dosis est à. ʒ. ß. vsq; ad. ʒ. ij. & tempus colligendi vtrunq; helleborũ est in mense Iulij, quia sunt in fine bonitatis.

Forma exhibendi polypodium.

Polypodiũ

Polypodium purgat virtute sua phlegma & melancholiam sine molestia, & grauedine, & præparatur ad sumendum ipsum solum, quia coquitur in aqua hordei, aut siclę, aut decoctiõe cucumeris, aut aqua mellis cocta. Et ꝙ vult eo vti in potionibus, radat ipsum bene, & terat, et misceat in medicinis, & eligitur citrinum cuius sapor appropinquat sapori gallarum cum dulcedine, & est crassum sicut digitus minor.
Et dosis eius in decoctione est à. ʒ. ij. vsq; ad. ʒ. v. & similiter substantia per se dosis à. ʒ. i. vsq; ad. ʒ. ij. & dicit philosophus lehana ꝙ istud pondus. ℥. i. intelligitur de sicco. Veruntamen quando est recens dosis eius solius vsq; ad. ℥. ij. aut. iij. & in potionibus. ℥. i. & oportet ꝙ colligatur in vere. Et sunt etiam qui colligunt in autumno, sed primum est melius.

Modus exhibitionis & præparationis granorum Nil est indicum.

Nil.

Hæc purgãt de virtute sua phlegmatica, & modus pręparationis eorum est quòd ipsa terantur et infundantur in oleo amygdalarum dulcium, & bulliant in aqua vsq; ad consumptionem aquæ, & remaneat oleum, & dentur sola: aut conficiantur aliæ medicinæ cum eis secundum voluntatem recipiẽtis: & dosis eorum est à. ʒ. iij. vsq; ad. v. & melius Nil est cuius folia sunt crassa, & similia folijs oliuarum parum minora: & sunt calidi saporis: & faciunt raucedinem vocis.

Sermo de Alcham.

Alcham.

Omne amarum appellatur apud arabes alcham & in hoc multum laborauerunt expositores. nam quidam ex eis dixerunt ꝙ erat colocynthidis: & alij ꝙ erat aliud: sed ad vltimum non est verificatum apud eos quid sit: & purgat virtute sua aquam citrinam absq; ꝙ lædat stomachũ: & purgat etiã phlegma, & modus exhibitionis eius est, ꝙ detur in potu cum melle cocto, aut cum rob: & melior ex ea est longa quę assimilatur cucumeri minori satis magnę amaritudinis, quæ inuenit in terra humida, & caueri oportet ab illa quæ inuenitur in terra sicca, petrosa, & quę reperitur in montibus propter fortitudinem suę virtutis, & dosis est ab. viij. granis vsq; ad. x.

Modus præparandi Scebram, id est Esulam.

Scebra.

Scebra in sua proprietate nocet hepati, & purgat aquã citrinã, & dosis eius est sicut diximus de laureola, et pręparatio eius est, vt ponatur in lacte horis. xxiiij. & postea desiccetur, & sunt qui ponunt in aceto cum ea quantitatem ponderis eius de rosis: & trag. & dant cum melle aut succo vuę, aut cum aqua vbi sint decoctæ lentes, aut sicla: dosis est pondus gra. vi. ad. vij.

Modus præparandi Ireos.

Iris.

Iris purgat virtute sua aquam citrinã, & humores crassos & viscosos, & melancholiam, & aperit oppilationes hepatis, sed inducit tristitiam, vel solicitudinẽ, & bonum est ꝙ admisceatur alijs medicinis ad reprimendum mali

E

etiam eius, & præparatio eius est, vt detur in potu cũ aqua & melle simul coctis, & eligatur ex eo aquosum multum partes cuius lachrymantur, & breuis staturæ, & partes eius æquales, & color eius prope citrinitatem boni odoris. dosis eius pondus aur. ij. vsq; ad. iij. vel. iiij. aut potetur tritum, ex eo pondus. drach. i. vsq; ad drach. ij. cum melle cocto.

Modus præparandi Acorum.

Virtus acori est propinqua virtuti ireos, & dosis eius est sicut dosis ireos.

Aco

Modus præparandi Centauream.

Centa

Centaurea purgat virtute sua phlegma viscosum, & choleram similem fæci: & humores qui sunt in scia, & lateribus & anchis quando aqua eius bibitur vel clysterizatur cum ea, eligatur ergo subtilis quæ reperitur in montibus amara multum, quæ vero reperitur in vallibus est debilis operationis. & potio eius est aquæ. vnc. ij. in clysteri. vnc. iiij. cum oleo sesamino.

F

Modus exhibendi Fumum terræ.

Fumu terræ.

Iuuat stomachum virtute sua, & confert scabiei, pruritui, & bothor, nam purgat choleram adustam, & mundificat sanguinem, & prouocat vrinã, & qui vult eo vti oportet ꝙ eligatur recens, amarus multum, & viridis coloris, et potio eius in decoctione est ab. ℥. i. vsq; ad. ℥. ij. ß. sine decoctione à. ʒ. iij. vsq; ad. ʒ. vij. cum tantundem de myrob. citrinis, & qui vult bibere de succo eius, non oportet ꝙ decoquat: et quantitas potionis eius est ab. ℥. iiij. vsq; in. viij. cum pondere. ʒ. iiij. myro. citri. & qui vult eo vti: interponat semper diem vnum in acceptione eius.

Modus assumptionis absinthij.

Absinthium purgat virtute sua choleram à stomacho leniter & intestinis, aperit oppilationes, & prouocat vrinam, & fortificat hepar, & non habet efficaciam in purgando phlegma: & qui vult vti in decoctione vel in potu potet ex eo. ʒ. v. vel. vij. & qui vult eum sumere absq; infusione vel decoctione accipiat. aur. i. vsq; ad: ʒ. ij.

G

Modus exhibitionis cuscutæ.

Cuscutæ purgat virtute sua choleram, & confert stomacho, & aperit oppilationes venarum, & confert febribus longis: & fortitudo operationis eius est melior & fortior operatione absinthij. potio aquæ eius est quantitas lib. semis bullitæ & colatæ: & si quis vult bibere de aqua sua absq; decoctiõe, oportet quòd apponat cum eo de zucca. bono. ℥. x.

Forma præparandi cussus.

Purgat virtute sua cholerã: & modus acceptionis eius est quòd sumatur de aqua sua sine bullitione põdus tertiæ partis lib. i. vsq; ad. ij. partes lib. cum. ʒ. x. zuccari boni vel penidij.

Modus præparandi cachille.

Purgat virtute sua aquam citrinam cum magna lenitate, sine lęsione, & sumitur de aqua eius sine decoctione: tertia pars lib. vsq; ad. ij. partes.

Modus acceptionis capilli veneris.

H

Purgat virtute sua choleram à stomacho & intestinis, & dosis eius est à. ʒ. iij. vsq; ad. vij.

Modus præparationis senę.

Purgat humores crassos, & confert dolori sciæ, & lumborum, & infundi debet oleo amygdalarum dulci. vel butyro: & dosis eius est. ʒ. iiij. ad. v.

Modus præparationis abalgar.

Purgat aquam citrinã, cuius virtus est sicut virtus esulæ in corrumpendo virtutem corporis & purgat choleram fortiter, & dosis eorum est à granis. v. ad. vij. mundata cum aqua & melle cocto: quia laxant laxatione forti.

Modus præparationis carthami.

Purgat virtute sua phlegma, & hoc faciunt grana eius munda à cortice: cuius dosis ex granis est. ʒ. xx. & oportet ꝙ proijcias super eam lib. ß. aquæ calidæ, & frica manibus & cola, & pone eis ex penidijs albis. ʒ. x. & potetur.

Modus

Modus acceptionis linguæ bouis.

Purgat virtute sua choleram, & confert pulsationi cordis, quæ contingit à cholera cum bolo armeno.

Modus præparationis myrobalanorum citrinorum.

Purgant virtute sua choleram, & conferunt stomacho, & qui vult vti eis eligat citrinos, apud viriditatem, graues, plenos, & non crispos, & dosis eorum est si fuerint decocti vel infusi à.ʒ.x.ad.xxx, & de his qui non sunt decocti, vel infusi.à.ʒ.iij.vsq; ad.vij.

Modus exhibitionis myrobalanorum indorum.

Purgant virtute sua melancholiam, & confortant stomachum, & dosis infusorum vel decoctionis est à.ʒ.v.ad xx.& de non infusis vel decoctionis.ʒ.ij.vel.v.

Modus exhibitionis myrobalanorum chebulorũ.

Purgant virtute sua melancholiam laxatione debili: & conferunt orificio ani: eligantur declinantes rubori, & nigredini parum, qui sunt graues, & pleni: & dosis infusorũ vel decoctorum est à.ʒ.iij.ad.x.nō decoctione infusorum à.ʒ.i.vsq; ad.v.

Modus exhibitionis violarum siccarum.

Purgant virtute sua cholerã quæ est in stomacho: & intestinis, et cõferunt fumositatibus resolutis ab eis et synanchiæ quæ accidit pueris, quãdo ipsæ accipiuntur cũ aqua, & dosis earũ est à.ʒ.iij.ad.vij.de siccis: & si fuerint recentes accipiantur infusæ vel decoctæ pondere.ʒ.x.

Forma exhibitionis prunorum & tamarindorum.

Purgant virtute sua cholerã & reprimunt acuitatẽ eius & prohibent vomitum, & faciunt eum quiescere & conferunt pruritui: & qui vult eis vti eligat recentia & multum acria: & dosis aquæ eorum postq; fuerint decocta est pondus lib.ß.veruntamen tamarindi sunt fortiores ad laxandum, & acriores: quare dosis eorum est minor dosi illorũ.

Forma exhibitionis mannæ.

Mollificat virtute sua intestina & lenit ea & pectus lenificatione pauca: & eligatur alba recens: eius dosis sit ab aure.x.ad.xx.

Forma exhibitionis casięfistulæ.

Purgat virtute sua choleram adustam: purificat sanguinem & clarificat eum, auferẽdo crassitatem eius, dosis est à.ʒ.iij.ad.x.& eligatur quæ est in canna eius, & color carnis eius est niger lucidus & grauis.

Modus exhibitionis granatorum acrium, dulcium.

Granata expressa cum carne sua interiori purgant choleram: & confortant stomachum sua stipticitate, & dosis aquæ eorum est li.ß.cum.ʒ.x.zuccari boni.

Forma præparationis armoniaci.

Confert dolori venæ sciaticæ, & eligitur quod est simile olibano cuius odor vergit ad odorem castorei, parũ pingue: habens continuitatem partium suarum mundum à ligno, amari saporis: & dosis eius solius: aut cum aliŋs medicinis est pondus aur.i.ad aur.ß.cum rob infuso.

Modus præparationis opopanacis.

Iuuamentum eius est sicut iuuamentum armoniaci, & eligitur illud cuius superficies est citrina: & interius albũ, amari saporis, pingue, cito frangibilis, fortis odoris, & caue à nig.& dosis ei⁹ est à.ʒ.ß.vsq; ad aur.i.infusum in rob.

Forma exhibitionis bdellij.

Iuuat virtute sua ad tenesmum, & ad excoriationẽ intestinorum, quæ accidit ex assumptione medicinarũ acutarum. Et confert hæmorroidibus, & collectionibus interioribus, quando bibitur: & collectionibus extrinsecis, facto ex eo emplastro cum rob dulci. Et qui miscuerit eum cum medicinis acutis phlegma purgãtibus, prohibet excoriationem eorum & nocumentum ab eis. Et eligatr̃ amari saporis, clarum visu, & lene, & cito frangibile: & boni odoris. Et quando proŋcitur super ignem, eius odor assimilatur odori baccæ bizantiæ, cuius dosis solius est.ʒ.i.cum aliŋs medicinis.ʒ.ß.

Forma exhibitionis sagapeni.

Confert dolori colicæ, & ventositati intestinorum, & dolori ossis caudæ: & coxarum, & ischię, & purgat phlegma viscosum: cuius dosis per se sumpti est.ʒ.i.vsq; ad aure.i.infusum in rob, aut in oleo amygd.dul.aut cum melle & cum aliŋs medicinis à.ʒ.ß.vsq; ad.ʒ.i.infusi vt prius. & eligatur cuius color interior declinat rubedini, & de foris albedini, & est clarum, fortis odoris, & pungitiui saporis.

Forma exhibitionis sarcocollæ.

Purgat virtute sua phlegma viscosum, & incarnat vlcera, & vestit ea corio, & contrahit viscositatẽ carnis quæ est nutrimentum carnis, ex quo fit generatio & in vlcere incarnatio & prohibet humores nociuos descendentes ad oculos: & qui vult ea vti, oportet quòd eligat illam cuius color est similis colori olibani declinans citrinitati, & quę est amari saporis, & cito frangibilis, cuius dosis est cum aliŋs medicinis.ʒ.ß.vsq; ad.ʒ.i. infusæ in rob decocto. Et oportet q nunquam accipiatur sola, sed semper permista cum aliŋs medicinis.

Modus exhibitionis prædictarum.iiij.gummarum qui est alius à prædictis.

Istæ gummæ quas nominaui hic, sicut ammoniacum opopanacum, bdellium, & sagapenum, quãdo debent alicui exhiberi, & ipse abhorret acceptionẽ earum in pilulis factis ex eis solis: et diligit magis acceptionem earum cum rob: tunc oportet q tu infundas eas in aqua bulliẽti donec dissoluantur: & cola & infunde oleum amygdalarum dulcium & da in potu cum rob.

Modus præparationis salium, & proprietates eorum in purgando, & de aqua salsa.

Omnes species salis purgant phlegma, & mundificant stõm, & dissoluunt humores crassos. Et de virtute salis est q faciat descẽdere virtutes medicinarum solutiuarum cito, & id quod coagulat in stõ ex lacte qñ sumitur in potu cum mellicrato. Et melior specierum salis est illa quę reperitur in minera. Et qui vult potare aquam salis, eligat sal mundum: quia melior est aliŋs omnibus, purgat.n.phlegma & malitiam & humores crassos: dosis eius solius in ʒ.ij.vsq; ad.iiij.cum aqua frigida. Et si tardabitur nimis laxatio eius, bibatur post ipsum aqua frigida, quia laxabit, & stringet̃ venter eius qui potauerit post ipsum aquã calidam, & post purgationem recipiat ius gallinæ ad frangendum acuitatem punctionis eius: & acumen, & ad prohibendum nocumenta eius à neruis stomachi & intestinorum: sed aqua maris oportet q potet̃ sola sicut sal de quo dixi. Et sunt qui bibunt eam cum oxymelle misto cum vino bono & dulci, & bibunt post purgationem eius elixaturam gallinæ, & dosis eius est à.iiij.lib.vsq; ad lib.ß.

Forma purificandi aquas turbidas.

Accipe ollam magnam & imple eam aqua illa, & construe super orificium duo ligna secantia se in modum crucis, & pone super illa ligna vellus lanę mundum, & multa ablutione ablutum, & accende ignem sub olla leuem: & quicquid imbibitur in vellere ex vapore qui eleuatur ab aqua exprime, & serua: & fac hoc quãdiu aliquid ascendit ab aqua. Et quidam distillant eam sicut aqua rosa. Et sunt qui clarificant aquam ponendo super eam aliquid anethi: aut amyli, aut farinæ, quoniam ista descendunt & trahunt secum ad fundum vasis crassitatem aquæ, & sic clarificatur aqua.

Modus faciendi almuri.

Almuri purgat phlegma viscosum, & incidit eum, & iuuat in dolore colicæ qñ miscetur clysterŋs cum medicinis conuenientibus, & sumitur in cibo pro dolore ischiæ qui fit à phlegmate, & est subtilius q̃ sal, & q̃ sal nitrũ, & q̃ aqua piscium salsorum veterum: et virtus eorum est debilior virtute eius: cuius operatio est in hũc modum. Accipe de farina hordei partes.ij.salis partem.i. confice cum aqua & fac focacias azimas, & pone in furno, & dimitte ibi donec comburantur intus & extra: deinde extrahe à furno

furno & diuide quālibet earum in tres vel in quatuor partes, & pone in olla magna munda & cooperi aqua, & pone cum eo de ciffolionibus palmarum plenam manum, & pone ollam in furno panis à principio noctis vsque mane. Et sunt qui coquunt panem cum aqua super ignem vsque ad consumptionem mediæ aquæ, & tollunt, & ponunt in aquam ex melle secundum voluntatem eorum ad frāgendum salsedinem eius, & seruant, & hoc est caput almuri. Et qui vult facere almuri secundum minus, primo ponat super residuum panis mediam quantitatem aquæ, quæ primo posita fuit, & cum olla mittat in furnum vsque ad consumptionem duarum partium aquę, & colet, & seruet. Et sunt qui miscent almuri secundum cum primo, & seruant necessitati ad comedendum, vel ponendum in clysterijs. Et in almuri sunt operationes longe aliæ ab ista quam dixi quæ sunt idoneæ comestionibus regum, & non oportet rememorari eas in hoc loco quia sufficit nūc de modo isto quantum ad medicinæ necessitatem.

Modus faciendi oleum stipticum, & seruandi ipsum secundum doctrinam Diosco.

Modus stipticandi oleū, & faciendi oleum ros. est quod accipias schœnāthi lib. v. &. ℥. viij. olei oliuarum. lib. xx. & ℥. v. tere schœnanthum & confice cum aqua. Et adde de aqua tantum quod ipsum cooperiatur: & coque cum oleo, & misce in tēpore coctionis, & aufer ab igne & permitte infrigidari, & cola, & serua, & fac ex isto oleo, oleum rosa. Et ego narraui operationem eius in libro oleorum.

Forma stipticandi oleum ad faciendum oleum de lilio.

Accipe olei lib. ix. ℥. v. calami aro. lib. v. &. ℥. v. myrrhæ aur. tere calamum aro. cum vino bono: & bulli tantum in oleo: deinde cola super lib. iij. ß. ex carui agresti, & est cordumeni, quod primo triuisti, & infudisti in aqua pluuiæ: & dimitte quousque bene imbibatur in oleo, & exprime: & cola: & serua ad faciendum oleum de lilio.

Forma stipticandi oleum ad faciendum oleum de narcisco.

Accipe olei li. ix. &. ℥. v. darsisaham lib. vi. &. ℥. ij. tere darsisaham, & infunde in tanta aqua quantum est oleum, & accipe calami aro. lib. v. ℥. viij. & deinde accipe frustū & tere. & cibra: & coque: & cola: & serua necessitati ad faciendum oleum de narcisco.

Forma stipticandi oleum ad faciendum oleum de Nil.

Accipe olei abluti partem. i. aquæ pluuialis partem. ß. projce partem aquæ super oleum & in alia infunde species quibus vis stipticari oleū: & misce. Accipe ergo darsisahā lib. v. ß. calami aro. li. vi. ß. myrrhæ lib. ij. carui agrestis lib. iij. &. ℥. ix. olei lib. ix. ℥. ij. tere darsisaham & infunde in aqua & projce super oleum & bulli. similiter myrrham infunde in vino boni odoris & tere calamum arom. & pone myrrham & confice: & aufer darsisaham ab oleo & pone calamum aro. confectum cum myrrha, & bulli simul: & post ebullitionē sufficientem cola ab his, & projce super carui agreste oleum colatum postquam triuisti carui, & cōfecisti & misce semper donec infrigidetur, & cola totum, & serua necessitati ad faciendum oleum de Nil.

Forma albificandi oleum ad faciendum omnia olea, & nominatur oleum compositum.

Iam dixi albificationem eius in libro operationis oleorum, & modus operationis eius est, quod tu accipias de oleo boni odoris & saporis, & pone in olla, & misce cum aqua calida: deinde pone in sole quousque separetur oleum ab aqua, & collige oleum de superficie aquæ cum cocleari: & repone. Et si fuerit album vna vice bene, & si non iterum repone in aqua sicut prius, & misce secundo, & donec albescat. Et sunt qui albificant in hunc modum. Accipe vas vitreatum intus et extra, & fac foramen in fundo eius: deinde pone digitum super foramen, & super os vasis, & agita vas cum oleo &

E aqua, agitatione forti: et dimitte per horā scilicet quousque separetur oleum ab aqua, et natet oleum super aquam: tūc aufer digitum à foramine vasis quousque egrediatur aqua, & incipiat egredi oleum: tunc oppila iterum foramen & pone aliam aquam calidam super oleum, & agita sicut prius, & hoc fac tandiu donec oleum albescat secundum voluntatem tuam.

Forma lauandi oleum sesaminum.

Oportet quòd projcias aquam dulcem super eum, aut bullias primo vna ebullitione cum igne leui, et coles, tunc projce super aquam dulcē donec eleuetur pinguedo eius & serua necessitati quando pinguedo eius fuerit ablata.

Modus faciendi oleum de lateribus.

Ego dixi iuuamentum eius in lib. de oleis. Accipe lateres rubeos nouos, quos aqua nō tetigit, & frange in frusta pusilla circa quātitatem. ℥. i. & pone eos in igne, & dimitte ibi donec inflammentur vltima inflammatione et fiant candida, deinde singulariter vnumquodque frustum per se

F extrahe ab igne: & subito submerge in oleo vetustissimo: quod iam paratum posuisti iuxta te in vase: & cum extincta fuerit extrahe ab oleo, & cum hoc feceris de omnibus frustis, tere eos tritura crassa & pone in vase vitreo vel terreo & vitreato, quod possit ignē sustinere, vel in pluribus si habes parata vasa: & sint vasa ista idonea facta cum suo coopertorio: & nominantur ventres, quia sunt rotunda in inferiori parte, & extēsa ad superiora, quemadmodum nouerunt illi qui occupantur in arte alchimiæ: & cum posueris in eis de lateribus tritis, sicut dixi vsque ad. ij. partes vasis vel plus claude vasa cum suo coopertorio habente nasum: sicut est id cum quo fit aqua ro. luta bene vasa ad inuicem cum argilla & pilo: deinde edifica fornacem sapienter: ita quod possis ordinare. iij. vel. iiij. vasa, & cum desiccatum fuerit lutum quo lutasti, vasa ordinentur in fornace, sicut fit in aqua ro. nisi quod inter ista & ignem nullum debet esse medium: deinde accēde ignem leuem sub vasis à principio: & post auge paulatim ignē, secundum quòd videris

G vasa calefieri, quoniam propter hoc saluantur vasa à crepatura: nam timendum est ne frangantur, si subito nimis fieret ignis fortis à principio: cumque videris exire aquā per nasum vasis, collige eam per se si vis, et auge ignem donec videas oleum egredi rubeū, quod recipias in vase mundo. Caue ne ignis seu flamma appropinquet illi oleo: quia cito accenderetur, & non cito extingueretur: & quando nihil emanabit de oleo aufer ignem à furno & dimitte infrigidari: & aperi vasa & extrahe fæcē ab eis. Quæ si fuerint sana pone iterum de lateribus sanis in eis: sinautem, reuertere ad opus tuum cum alijs nouis, sicut prius, quousque habeas oleum quantum vis: & repone ipsum in vase vitreo stricti orificij, cuius orificium oppila bene cum cera & terra, quoniam si haberet respiraculum euanesceret, & egrederetur totum à vase, propter subtilitatem suæ substantiæ: serua ergo eum, & vtere in egritudinibus frigidis, sicut epilepsia, apoplexia, grauitate auditus, & artetica frigida. cuius iuuamenta dixi in lib. de oleis, & est de secretis philosophorum.

H Forma operationis medicinæ, qua vti poteris quando non habes thuciam.

Accipe folia oliuæ siluestris: pone ea gradatim in vase terreo: & cooperi orificium vasis cum argilla & pilo, & pone in furno figuli, & dimitte ibi à principio decoctionis vasorum quousque vasa figuli sint cocta: & pone ollam in loco vbi fuerit ignis fortior, & cum infrigidabitur furnus extrahe ollam, & accipe quod est in ea de cinere, quē si non inueneris petrificatū, ita quod sint frusta, tere & ablue in sole calido cum aqua sæpe: & accipe subtile ex eo, & serua, & vtere in medicinis oculorum: quia ista medicina non habet pretium cui comparetur propter iuuamenta sua: nam superat in iuuamento omnes species thuciæ in auferendo albuginem: & pannum oculi: & hoc est de secretis medicinæ.

Modus faciendi amylum ex frumento.

Accipe de frumento bono & nouo: & purga ab oi extraneo in eo: & elige illud quod est rubeũ & graue: color eius sit sicut color ceræ, & facias eũ teri tritura crassa. s. solum frangi, & pone in vase terreo vitreato mũdo, & pone super eũ aquam, ita ꝙ cooperiat, & superet duobus digitis vel tribus digitis: et dimitte per nocte: in mane vero exprime cũ manu bene, quousq; descẽdat amylum totũ, cola, & proijce substãtiã, & dimitte aquã in olla quousq; descendat amylũ in fundo ollę, & aqua supernatet. Tunc eijce aquam suauiter, ita ꝙ ex ea nihil remaneat, et exicca cum modico coto: fiat hoc in tempore æstiuo, & siccetur ne acescat, & destruatur, & cooperi ollam cũ pãno subtili, ita ꝙ nihil cadat intus: postmodum cum erit siccum repone in vase stricti orificij obturando os vasis, ne aliquis vermiculus ingrediatur, vel aliquid aliud. Si autẽ fiat in hyeme magis oportet custodiri ne acescat: quia oportet vt fiat ingenium: vt cito siccetur in sole, vento, vel prope ignem. Et ſm hunc modum fit amylum ex rizo.

Forma faciendi amylum ex hordeo.

Elige hordeum quod est melius, graue, lenius, propinquum suę messi: & facias ex eo sicut docui te facere ex frumento æquali disciplina: nisi ꝙ oportet, vt coletur colatorio crassiori, quia multum habet de furfure, & propter suam crassitatem.

Forma faciendi amylum ex orobo.

Accipe ex orobo quod habet pinguia grana: propinquum suæ collectioni, & quod euasit suam perforationẽ & tere ipsum tritura crassa. s. frange, & exuffla ab eo corticem, ita ꝙ non remaneat nisi caro eius, & pone super eũ aquam, & dimitte. vi. horis & proijce illam aquã ter vel quater, quousq; clarificetᷣ aqua, & remaneat corpus suũ mũdum sine acumine & furfure, & tunc dimitte eum in aqua qua cooperiatur vna nocte: in mane vero malaxa cum manu, quousq; dissoluatur ex eo lac eius, & dimitte lac in vase quousq; aqua supernatet: quam eijce suauiter, & expone soli donec exiccetur, & serua.

Modus faciendi far seu similam ex orobo.

Accipe de orobo bono sicut dixi: & dimitte ĩ aqua longo tempore, & post eijce aquã illam, & dimitte donec cõsumpta sit aqua illa, quæ est in eo absq; quod siccenᷣ grana: deinde facias bulliri in aqua alia, donec crepent grana & separẽt se à cortice eius, & tere tritura crassa: & exuffla ab eo corticem eius & serua.

Modus faciendi penidios.

Penidij fiunt ex melle cannę: & ex puluere zuccari, & fiunt ẽt ex zuccaro bono forti sicco, albo, & mundo. Et modus est quod accipias zuccarũ. li. i. vel. ij. vel ad plus. quia non possunt bene fieri in multa quantitate, & pone in vase æneo stãnato: vel in vase terreo interius vitreato, cuius os sit latum: sed vas æneũ est melius satis, & liquefac zuccarum cum tanta quantitate aquæ dulcis, qua cooperiatur: & si zuccarum est forte, pone cũ eo pro quali bet li. eius. ℥. i. mellis: & distilla sup ipsum de oleo amygda. dul. si habes: & si nõ habes, mitte loco eius aliud oleũ: & pone vas super ignẽ ex prunis sine fumo: & misce semper æqualiter, & coque quousq; sit prope consumptionẽ aquæ & experire proiecta gutta ex eo super marmore, & cum digitis: & quãdo inueneris ꝙ fiant fila inter digitos, siue adhęrẽtia, oportet cito auferri ab igne, & proijce extendendo super petram marmoris, postꝙ vnxisti eã oleo amyg. dul. sesamino: & collige partes eius vndiq; cũ suo calore & inquãtum possunt sustinere manus operantis, postea trahe: & extende inter manus sicut trahuntur electuaria dulcia: & fige clauum curuum ad superiora in pariete & proijce super eum, & trahe à clauo apponendo super eum, & trahendo sicut trahuntur electuaria dulcia, quousq; dealbetur in fine suæ albedinis: & appone iuxta ignem quãdiu traxeris vt calefiat: & fiat obedientior extensioni: & iterum appone clauo trahendo, vt albescant

A quãtum volueris: deinde incide cum forficibus ad voluntatem tuã, & si volueris facere formas rotundas, vel oblongas, vel alias diuersas, accipe de amylo albo, & tere, & pone super marmore, & extende super ipsum de pasta illa penidiorũ, & plica, & volue: & incide: et fac quascũq; formas volueris, tñ cito facias, ne infrigidetur inter manus tuas: deinde pone super cribrum: & pone iuxta prunas ad horam, & aufer, & dimitte donec infrigidetur, & serua, Et qui vult eos facere ex puluere, liquefaciat eã in aqua sicut prius dixi: deinde colet ab arena, & alijs superfluitatibus, & coquatur, & faciat sicut dictũ est. Et qui facit eos ex melle cannę, caueat ne sit nimis forte: et si est, ponat in eo de zuccaro albo, quãtitatem. ij. partium eius, & parum aquę, colet: & coquat, & faciat ſm disciplinam supradictam, & si mel est subtile oportet ꝙ ponat medietatem eius de zuccaro, & sunt qui ponũt ex melle duas, & zuccaro tertiam, & coquũt & faciunt, vt dixi. Et sunt etiam qui faciunt penidios ſm alias formas diuersas ab

B istis, scilicet ponentes supra eos, aquam rof. & parũ camphoræ ad æquandam virtutem eorum.

Modus faciendi aquam rosatam.

Aquæ rof. operatio scita est apud multas gentes. Sed ego proposui narrare operationem eius in hoc libro propter duas causas, vna est quæ conuenit tractatui huius libri ad hoc, vt sit completa in scientia nostra in eo: & secũda est: vt ostendam operationem eius illi qui nescit eam. & illi qui vult eam facere. Et operatio eius est ſm. iiij. modos. Vnus modus est eius quæ fit cum aqua, & ignis eius est ex lignis. Et quæ fit cum aqua etiam, & ignis eius est ex carbonibus. Et quæ fit sine aqua, & ignis eius est ex lignis. Et quæ sine aqua, cuius ignis est ex carbonibus. Et illa quæ fit cum aqua & cum igne ex lignis, est illa quæ sæpius fit: & est generalior quam plures homines faciunt in nostris partibus, & ita est minoris odoris ꝗ̃ illa quę fit cum igne carbonum. Et illa quæ fit sine aqua & cũ igne carbonum est maioris odoris satis, ꝗ̃ quæ fit sine aqua ẽt

C cum igne lignorum. Et quæ fit sine aqua, & cum igne lignorum, minoris odoris est: ꝗ̃ quæ fit cum aqua, & igne lignorum. Sed modum operationis eius quæ fit cũ aqua & igne lignorum: ego monstrabo ſm formam quam faciunt reges Abarach: et hic est modus eius. Facias berchile paruum in domo ampla, cuius fundus & latera sint ex plumbo, adeo discrete simul solidata, vt aqua non possit egredi ab eo, & facias sibi coopertorium ex vitro cum sagacitate, vel ex terra vitreata: & in eo forma ſm formam vasorum distillationis c. vel. cc. ſm quantitatem magnitudinis berchilis, vel paruitatem eius, ſm voluntatem tuam faciendi multam vel paucam aquam rof. deinde pone ollam magnam ex ęre, vel cacabum post parietem, iuxta quam posuisti berchile ſm formam ollæ balnei, & construe eam super furnum, & berchile sit constitutum super furnũ inferius ab olla: ita ꝙ applicet de calore ignis berchilis ad ollam, & facias caminum cum foraminibus per quæ possit fumus extra domum egredi: ita ꝙ fumus

D totus à domo egrediatur & non noceat aquæ rof. deinde imple ollam ex aqua, quę fit in puteo facto iuxta ollam: sicut est puteus balnei: & accende ignem sub ea quousq; bulliat aqua bene: deinde dimitte venire aquam per canale, quod fecisti per discretionem ad berchile: deinde pone aliam aquam frigidam: in ollam ex puteo sicut in olla balnei fit, & constitue in berchile canale per quod egrediatur aqua, quãdo fuerit plenum: & fit exitus eius extra domum: deinde pone cucurbitas, siue ventres, & sunt vasa distillatoria in foraminibus berchilis, & stringe cũ panno lini discrete: ita ꝙ bene sedeant in foraminibus suis, & vapor aquæ non egrediatur extra. Similiter & capita eorũ stringes cum panno lini, & sint vasa ista ex vitro, vel ex terra vitreata: deinde pone rosas intus, & cooperi cum coopertorio suo: & superpone vnicuiq; vasi phialã suam ad recipiendũ quod distillabiᷣ ex aqua rof. & semper qñ

finiet distillatio eius, proijce rosas primas, et pone alias recentes, quousque compleatur totum opus. Et scitum est quod aqua ros. quæ fit ex rosis siluestribus quæ oriuntur per se sine irrigatione aquæ est melioris odoris, quam quæ fit ex rosarijs domesticis: quæ nascuntur in locis cultiuatis, & rigatis aqua. Et operatio eius quæ fit in terra nostra, est leuior & breuior quam illa quam dixi. Et est quod accipias ollã ex ære, sicut est olla tinctorum, & pone post parietem, et pone super eam coopertorium discrete factum cum foraminibus in quibus ventres ponuntur: & pone in eo ventres cum sagacitate, & postea imple ollam aqua, & accende ignem sub ea cum lignis ex vite, vel similibus: et fac distillare, & quando mediabitur distillatio, oportet quod cooperias os furni, donec cõpleatur tota distillatio: & qui vult loco lignorum cõponere carbones, aqua magis erit odorifera. sed operatio eius sine aqua & cum igne carbonum est, quod facias furnum quadrum, aut rotundum, & habeat coopertorium superius super quod stabũt ventres ex terra vitreata, & possint sustinere ignem, & quando accendentur carbones & incipiat aqua ro. distillare, claude os furni & dimitte foramina aperta per quæ fumus egrediatur, & dimitte sic donec fuerit distillata tota: deinde abiectis primis ros. pone alias recentes.

Modus alius qui vult distillare paucam aquam.

Accipe ollam ex ære, & imple eam aqua, et pone super larem ignis, & pone super os eius coopertorium perforatum foraminibus duobus, vel trib⁹, vel pluribus, aut paucioribus ventribus secundum quod poterit capere coopertorium ollæ: & sint ventres ex vitro: & accende ignem ex sarmentis de vitibus, vel carbonibus sub olla, donec bulliat aqua quæ tunc distillatur aqua ros. in vna vice, vel duabus, quanta volueris.

Modus faciendi aquam rosaceam cum musco.

Accipe aquæ rosaceæ li. ij. & pone in ea de musco trito bono aur. i. & pone in ventre distillationis de vitro facto & distilla paulatim, sicut dixi supra, quousque tota distilletur, & repone eam in vase vitreo: & stringe os eius, quia bona est regibus ad odorandum quãdo liniunt ex ea pannos suos, vt sint odoriferi.

Modus faciendi aquam rosaceam cum croco.

Accipe ex croco bono. ℥ ß. & lib. ij. aquæ ros. & pone crocum in aqua ros. & infundantur in ea bene: deinde distilla sicut dixi, quoniam bona est ad ponendum in medicinis, & odorandum & ornandum in decorationibus.

Modus faciendi aquam rosatam. cum caryophyllis.

Accipe. ℥ i. caryophyllorum. & lib. i. ß. aquæ ros. & pone caryophylla in aqua illa die & nocte, & postea distilla sicut dixi: & serua.

Modus faciendi aquam rosatam cum camphora.

Accipe. ℥ i. camphoræ. & pone lib. i. aquæ ro. & distilla, & serua: & vtere in medicinis regum. & secundũ hunc modum fit aqua ro. cum sandalis: & alijs speciebus cum quibus volueris. Et sunt qui distillant hæc omnia in aqua simplici loco aquæ rosaceæ.

Modus faciendi aquam rosatam cum rosis siccis.

Accipe de rosis siccis: & pone super eas aquam qua infundantur solum: & non plus: deinde imple ex eis ventres vitreos seu plumbeos: & distilla paulatim cum discretione: quia erit conueniens in medicinis & decorationibus. Et dixit mihi quidam, quòd posuit in lib. i. ro. siccarum lib. x. aquæ, & fecit distillari: & fuit aqua ros. satis bona, sed non faciunt istam, nisi necessitate, quando non reperitur alia.

Modus faciendi ramich.

Accipe de passul. bonis rubeis lib. iij. & pone super eas aquam ad pondus earum, & coquantur: postea cola cum

E expressione, & proijce substantiam, deinde accipe. li. ij. mellis optimi, & misce cum aqua passularum: & lib. i. ß. olei sesamini, vel sambucini, & bulli totũ simul quousque sit prope coagulationem. & caue ne desiccentur. quod si incipiant desiccari, adde parum aquæ ne adurantur, deinde accipe casiæ lig. ro. cinnamomi añ. tantum quod summa sit lib. i. & gallarum li. x. tere, & cribra subtiliter, & confice cum aqua passularum, & melle in olla, & pone ollam super ignem suauissimum, & dimitte quousque conuertatur ad modum pultis factæ ex farina, deinde extende medicinam hanc super sextarium ad solem donec propinquet coagulationi, & sit idoneum ad operationem, deinde pone super marmore vncto oleo de cheri vel de zambuc, & vnge manus tuas ex eodem oleo, & fac trochiscos si vis facere ramich.

Modus faciendi trochiscos de gallia.

Sed si vis facere trochi. alios de such. i. de gallia. Accipe de musco quantum vis: & tere bene, & malaxa cum eo

F sicut malaxatur pasta dura, ex qua fit panis & fac trochi. magnos, vel paruos, quos extende super cribrum ex setis, & dimitte duobus vel tribus diebus donec sint rubei, deinde perfora eos, & pone in eis filum, & interpone in medio ipsorum frustula ligni similiter perforati, ne se contingant, & suspende in loco vbi non tangantur à rore, vel re nociua: quando autem transiuerit super eos annus, erit gallia bona: & quanto amplius tempus habuerit, tanto erit gallia melior. Et galliæ quatuor sunt species scilicet gallia ex musco, & gallia ex ventribus, & ex corio, & ex aqua. Operatio galliæ ex musco est illa quam dixi, & iterabo operationem eius breuiter, quãdo ramich fuerit siccum est quod accipias ex musco & teras ipsum per se: & teras ramich per se, & cribra cum cribro mediocri: & proijce super ipsum muscum & malaxa in vase, quod arabice dicitur salachia: cum oleo de cheyri: aut de zabath, & fac troch. & pone super cribrum, donec siccentur, & perfora eos: & intromitte filum per foramina eorum: et suspende

G & sicca: vt dixi. Sed operatio galliæ ex ventribus, est quod accipias vẽtriculos ex quibus extractum est muscum: et incide eos cũ forficibus vltima minutione: & facias sicut fecisti de musco cum ramich, & hæc est gallia ex ventribus. Et operatio galliæ ex corio, est quod accipias corium pilosum, quod est super marsupiũ à quo extractum est muscum. & tunde pilos eius cum forficibus bene, & postea rade cum cultello acuto vel vitro: & quere bene radices pilorum: ita quod nihil de eis remaneat, sed fiat sicut coriũ: deinde incide cum forficibus subtilissime, & tere, & cribra cum cribro subtili: & fac totam operationem sicut fecisti in gallia cum musco, & in gallia ventrium. Et operatio galliæ ex aqua, est quod accipias ex vẽtriculis musci quos prædixi tibi cum toto corio piloso: & incide cum pilo suo, postquam erunt vacui, & pone in vase vitreo simili vrinali, & proijce super vnamquamque bursam, seu ventriculum. li. ij. aquæ & pone in sole. xx. diebus, & cola aquam, deinde tere ramich: & cribra: et confice cum aqua ventri

H culorum: et fac trochiscos, sicut fecisti de gallia muscata, et alijs et suspende per annũ integrum, ita quod non tangantur manu: quia tũc recedet fœtor eorum, et remanebit bonitas eorum. Et tempus faciendi gallias omnes, est tẽpus veris: et oportet quòd quãdo fiant tempore hiemis, quia remaneret in eis humiditas, et destruerentur, et ipsa non reciperet odorẽ specierũ, nisi siccarentur bene, et scias hoc.

Modus adurendi ramulos arborum, et radices, et folia quecunque ex eis ægent combustione.

Et de ipsis est modus combustionis sarmẽtorum vitis quæ quidem oportet comburi, quãdo de nouo sunt amputatæ, et habent in se satis de humiditate. Accipe ergo ea: et absterge bene à terra, et laua bene cum aqua donec nihil remaneat in eis ex terra vel alia putredine, deinde imple ex eis ollam magnam quantum oportet: et claude eam cum coopertorio perforato: vt fumus eorum inde egrediatur: deinde

deinde pone in furno panis, à sero vsq; ad mane: & extrahe ollam, & videbis sarmenta facta sicut carbones, tunc tere ergo eos bene: & pone eos in olla minori prima, & pone iterũ in furno, & facias hoc sæpe, donec inuenies cinerem album bonum lenem tactu, quem serua necessitati. Et in hunc modum comburuntur ligna ficus, & lentisci id est carui, & terebinthi: & radix cannæ: & omnia folia, & cortices, & radices, & cortices auellanarum: & castanearum & glandium quando volueris ex eis cineres facere. Et qui vult ea comburere cum minori artificio, & minori labore, oportet q; fiat simile huic in omni re, cuius combustio est necessaria in operatione medicinæ.

Forma assandi myrobalanos citrinos, chebulos, indos belliricos, & emblicos, pro illis qui emittunt sanguinem, & habent hæmorrhoidas & dysenteriam, & tenesmum.

Oportet q; imbibas myrobalanos in aqua citoniorũ i. succo, aut granatorũ acetosorum, aut in succo vuæ acerbæ, aut citri: aut in aqua vbi decocti sint berberi, aut lentes, aut vbi coctum est lapatium acutum: deinde desicca eos bene, & madefac in oleo rosato, vel in oleo de lẽtisco: & est de zaur: aut oleo masticino, vel butyro: vel oleo oliuę: deinde assa super patellã ferream, vel testam calefactã primo: & caue ne adurantur: et destruatur virtus eorum.

Modus assandi semina quæ administrantur in medicinis fluxus ventris sicut sunt semen portulacæ: nasturtij: alteæ: plantaginis: psylij: grana myrthi: carui: anisi: cimini albi: & grana granatorum: semen lini: marubij: & similium.

Accipe patellam ferream aut terream, aut æneam: aut lebetem cum lato orificio: & calefac eam bene: deinde aufer ab igne: et statim cito superpone semina, dum ipsa est calida antequam infrigidetur, & commisce eam semper donec videris assationem eius completã ad voluntatem tuam, & si non fuerit completa, vna vice: pone iterum patellam super ignem sine seminibus: donec calefiat, & pone semina desuper cum abstuleris eam ab igne, & fac vt prius, & caue ne comburantur.

Et non apponas ad assandum omnia semina, & plura simul sed vnamquamq; speciem per se: quia sunt quędam semina, quę sunt minora alijs, & quędã crassiora, & quędam habent multam viscositatem: & quædam paucam: & sunt ex eis quæ debent amplius assari, sicut psyllium, & sunt ex eis quæ parum, sicut carui, & anisum, & ciminum album, & ita de alijs s̃m quòd oportet cuiq; speciei.

Forma assandi tragacanthi, gummi arabicum: & omnes alias gummas.

Qui vult assare gummi arabicum, frangat eum in frusta ad magnitudinem orobi: deinde accipiat patellam, & calefaciat eam: & auferat ab igne, & ponat super eã gummi arabicũ, & misceat bene, sine intermissione donec albescat: & si non albescit prima vice, fac iterum vt prius, donec sit album: eodem modo facias ex tragacantho, & gummi amygdalarum.

Forma assandi charabe: et comburendi.

Frangitur sicut dixi fracturis paruis, & assa vna vice: vel duabus, & serua. Sed combustio eius est in hunc modum. Accipe ollam fictilem, & pone carabe intus, & claude os eius cum luto: & pone in igne athanor vna nocte, deinde extrahe: & tere: & vtere.

Forma assandi gallas qui vult eis vti in capillis.

Frange vnamquamq; gallã. in. iiij. vel. v. partes, & infunde eas in oleo oliuarum vna hora: deinde assa s̃m disciplinam myrob. & aufer cito cum sagacitate, ne comburantur & destruãtur. Et qui vult frangere stipticitatẽ earum: infundat eas in butyro vel oleo sesamino: & terat: et seruet sine assatiõe. Et qui vult augere stipticitatẽ earum

A imbibat eas in aqua citoniorum, aut cum vna aquarum stipticarum quas dixi: aut succo stiptico, & seruet.

Forma comburendi fęcem vini & aceti.

Accipe fęcem vini: & munda, & desicca eam in testeo vase super ignem magnũ, & dimitte donec comburatur. Et signum combustionis eius est quando mutabitur color eius in albedinem, & pungit linguam cum inflammatione. Et combustio fęcis aceti fit in hunc modum: & virtus vtriusq; adustæ est q; desiccat multum, & sunt abstersiuæ, & auferũt carnem superfluam ab vlceribus, & sunt stipticæ, et purificant purificatione forti.

Modus conficiendi sarcocollam.

Accipe de sarcocolla bona, alba, crassa, & pone in vase vitreo ampli orificij, & demulge sup eã lac asinę quantitate pauca. s. ne infundatur in ea, vt liquefiat, sed remaneat quasi sicca, & pone subito in sole vt cito desiccet, & quando erit sicca: oportet q; iterum mulgeas secundum quantitatem quam dixi: & semper caueas ne cooperias eam lacte: ne acescat lac antequam desiccetur & destruatur: fac ita quater vel quinquies & cũ hoc feceris, sicca bene: et serua. Et si nõ habes lac asinę paratũ, fac cũ lacte mulieris, quia est melius. Et sunt qui cõficiunt cũ lacte equę, caprę: & alijs specieb' lactis: sed lac mulieris est p̃ciosius. B

Forma conficiendi carui cum lacte. ad fluxum ventris.

Accipe de carui, & pone in vase mundo: & pone vas super ignem vna hora, donec sit fere calidum, deinde infunde super eum lac capræ quãtitatis qua cooperiatur: & dimitte duabus horis: & extrahe, & sicca, & serua.

Forma conficiendi myrobalanos emblicos cum lacte.

Accipe de emblicis melioribus: & pone super eos lac acetosum: et dimitte sic die et nocte: et quando lac desiccabitur, pone iterum aliud lac, donec sint infusi ad voluntatem tuam.

Forma conficiendi cordumeni: et ciminum in aceto ad ponendum in confectionibus. C

Accipe cordumeni, aut de cimino nouo al. et purifica à lignis, et à sorde: et pone in olla lapidea, et cooperi cum aceto forti, cuius quantitas sit ita q; totum imbibatur à cimino, et nihil remaneat: deinde extende eum super sextorium in vmbra, donec sit prope exiccationem, et postmodum assa eum super patellam ferream: secundum disciplinam quam narraui tibi in assatione seminum.

Modus purificandi et colandi gummi arabicum, et tragacan. ad ponendum in alcofol.

Accipe de gummi arabĩ. et tere tritura crassa ne terantur cum eo ligna eius: et pone in olla vitreata, et cooperi cũ aqua clara et munda, vel cum aqua ro. et dimitte per noctem: et in mane aspice, si est necessaria alia aqua: et adde: et si non, misce bene cum manu donec totum liquescat: et projce eã super cribrũ mundissimum, et duc cũ manu hincinde donec descendat de cribro totũ colatũ et sunt q desiccãt: et seruant desiccatũ. Et sunt qui utunt̃ sicut sunt.

Modus præparandi opium quod administratur in collyrijs. D

Accipe laminam æream: aut caciam lancis in qua ponuntur res quæ pensantur: et pone eam super prunas donec bene calefiat et aufer ab igne: et pone ibi subito de opio mundo. Et quando videris eum liquefactum, aufer: ne desiccetur, ne fiat frangibile, et refrigera, et vtere.

Modus præparandi tragacan. quando volumus ipsum ponere in loch.

Oportet q; liquefiat in melle et aqua die ac nocte: et si in mane oportuerit q; addatur de aqua, fiat, et si non, misce cum manu, et cola: et fac sicut sciuisti de gummi arabico, et vtere.

Forma comburendi olibanum, et accipiendi fumum eius.

Accipe de olibano bono et claro: et accẽde cũ lumine candelæ:

candelæ: & pone in olla terrea vitreata quousque comburatur: deinde cooperi ollam subito: vt colligatur olibanū prius combustionem eius: quia si non oppilares ollam subito conuerteretur in cinerem. Et sunt qui in hora combustionis cooperiunt ollam coopertorio æreo habēte culum ad colligendum fumum eius.

Forma colligendi olibanum quod ponitur in alcofol.

Verum forma collectionis fumi eius est, quòd apprehendas frustum olibani cum toto suo cortice cum forficibus, & pone flammæ vt accendatur: et proiice in vase terreo paruo quod habeat coopertorium ex ære delicate factum: & non oportet vt tu accendas granum secundum, antequam extinguatur primū granum: & oportet quòd coopertorium sit taliter situatum super os vasis, quòd cognoscatur qualiter, & quantum colligetur ex fumo in cooperculo: & est quòd interponas lapillum inter labium vasis & cooperculi tãtæ crassitudinis, vt per illam distantiam videre possis collectionē fumi: & rota super coopertorium cum spongia vel pecia madefacta in aqua frigida, ne coopertorium nimis calefiat, & iungatur vnus fumus cum alio, nam si hoc non fieret fumus propter calorem cooperculi conuerteretur ad inferiora: & misceretur cum cinere olibani: et non colligeretur tantum. Et virtus fumi eius est quòd ipse sedat apostema oculi quod dicitur sarcan. Et hoc modo colligitur fumus myrrhæ, styracis, & galliæ, & omnium specierum gummi.

Forma accipiendi fumum picis liquidæ.

Accipe crucibulum seu lucernam ferream, vel terreā: & pone in eo licinium, & parum picis: & accende liciniū: & deinde cooperi super flammam luminis eius coopertorio terreo, interius vitreato: & sit forma eius similis furnulo habens culmen, cuius summitas tendit in acutum, & sit stricta, & summitas eius habeat sicut foramen athanor, et dimitte sic flammam sub coopertorio: nam fumus eius adhærebit parietibus cooperculi: & quando pix minuetur adde picem aliam: & facias hoc tandiu, quòd colligatur ex fumo quantum volueris: & caue ne nimium calefiat coopertorium: & fumus non adhæreat fumo: sed cōuertatur ad inferiora: quia oportet quòd euentes cum flabello hora post horam: & virtus huius fumi est calida & stiptica: & vsus eius est vtilis valde in alcofol: & in medicinis oculorū. Et nos vtimur eo in emplastris: & in debilitate oculorum, & lachrimis, & botor, & ita accipiatur fumus ex butyro.

Forma coquendi alchitram.

Sumæ vas terreum oblongum, & luta cum argilla & pilo, & pone vsque ad .ij. partes eius de alchitram, & pone super prunas, & coque donec remaneat medium eius, deinde fige lignum seu acum ferream in ea, & extrahe ad aerem: nam si desiccabitur, scias quòd erit coctum, & tūc aufer ab igne: & desicca: & vtere.

Modus abradendi sandalum quod administratur in medicinis apostematum calidorum.

Sandalorum quoddā est rubeum: & est frigidius aliis: & aliud est citrinum, & aliud est album: & illud quo magis vtuntur medici ad infrigidādum est rubeum: & vtuntur eo in medicinis podagræ calidæ, & medicinis furunculorum calidorum. & modus eius est quòd accipias ex eo frustum, quod sua crassitiæ impleat manum tuam: & frica ipsum super ferrum drachir .i. azarium, vel super petram duram, ne aliquid ex petra misceatur cum sandalo in fricatione. Et fuit consilium aliquorum, vt fricetur super cotem cerdonum, quia si aliquid ex ea dissoluitur cū sandalo nō nocet: immo auget in frigore eius et iuuamento, quia natura huius cotis est frigida & desiccatiua, & oportet quòd distilletur super ipsum semper in tempore fricationis, aqua frigida vel aqua rosata: aut de succis herbarum frigidarum sicut succus solatri, & memithæ: & semperuiuæ, & lactucæ & plātaginis: vel aliud simile aliorum succorum frigidorum, & tunc habeas parapsidem mundam coram te, super quam facias fricationem in quā descēdit aqua, vel succus cum fricatione sandali, & quando descenderit de sandalo quantum volueris cum huius succo: & si de succo vel de aqua nimis erit, dimitte descendere sandalum in fundo vasis: & proiice superfluū quod supernatauerit ex aqua, vel succo, & residuum collige, & vtere eo in omni quod oportet solo, vel composito cum emplastris: quia sedabit dolores calidos cum auxilio dei. Et quidam ex medicis qui erant in nostris partibus fricabant sandalum cum testa terrea, alba, noua, dura, & vtebantur in furunculis & clauis, & dicebant quòd in testa alba erat proprietas conferendi furunculis. Et sunt etiam qui fricant in mola fabrorum, qua acuuntur gladii: & ita faciebant egyptii. Sed sandalum citrinum, & sandalū albū fricant secundum eãdem disciplinam qua rubeum.

Modus extractionis mucilaginum ex seminibus, sicut psyllii, fœnugre. se. li. se. maluę, & radicum eius, & se. alteæ: & radicum eius, & se. citoniorum: & marubii: & cæterorum huiusmodi.

Modus eius est quòd accipias de bono psyllio quãtum vis, & munda eum à terra: & à qualibet re extranea, & pone in olla munda: & pone super ipsum de aqua calida li. iiii. ad vnamquamque libram psylii: aut plus secundum quòd tu volueris pinguem esse mucilaginem, vel subtilem, et dimitte simul per noctem: mane vero calefacias parum super ignem, & proiicias in marsupium factum ex tela lini forti, noua, crassa, & stringe os marsupii cum ligamento fortiter, ne aliquid ex psyllio lubricet extra, deinde eum suspende super orificium ollę vitreatæ, & percute marsupiū ab omni parte eius, cum virga lignea vel ferrea subtili, & quod egreditur de mucilagine trahe mulgendo ad inferiora cum virga, donec descendat mucilago in ollam: & fac id, donec nihil egrediatur à marsupio: deinde dissolue os eius: & liga iterum magis inferius à loco in quo ligasti prius, & percute iterum cum virga quousque egrediatur tota mucilago: nam psyllium egredietur totum siccum ex marsupio cum hoc artificio. Et secundum hanc formam fiunt omnes aliæ mucillagines. Et sunt quidam qui ponunt super semina aquam calidam, & miscent bene, & ponunt in panno vel cribro: & ponunt donec tota mucillago egrediatur: sed primus modus apud me est melior.

Modus extrahendi mel ex anacardis.

Accipe de anacardis: & aufer pedem eorum scilicet id quod adhæret ramo eorum, & pone in olla munda cum aqua, & bulli quousque super faciem aquæ videas natare sicut mel, quod colliges cum cocleari paulatim quousque nihil remaneat de eo super aqua, quod repone, & serua necessitati.

Forma extrahendi cor seminum, id est medullas, sicut cor carthami: se. cucurbitæ, cucumeris, citri, melonis, & similium.

Accipe de carthamo: & purga à superfluitatibus eius, & si habet aliquam humiditatem, oportet quòd desiccetur in sole deinde pone in mortario, & frange leuiter cortices eius, & frica manibus quousque separet cortex à corde: deinde cribra paulatim cum cribro facto ad hoc, quia cor eius descendet, & cortex remanebit super cribrum: et ita oportet fieri de aliis semi. Et sunt qui auferunt medullam eius cum manu sigillatim: & colligunt cor eius cum forficibus paruis vel cum vnguibus: sed hoc opus est magni laboris, & non potest fieri ex eis nisi modicū, & prior modus est melior satis: & est modus quo vsi sumus.

Forma excoriandi grana alcherua: & est catapútia maior siue pentadactylus.

Quando accipiuntur ex arbore sua recentes, sunt à cortice

tice suo difficilis separationis. Et qui vult excoriare ea sine labore, oportet ꝙ extendat in sole calido, & dimittat tota die: & moueat hora post horam, quia quando sol calefacit grana, facit crepare corticem illum ab omni parte eius, & facit egredi grana eius: colligat ergo ea quæ egressa sunt. Et si remanent aliqua grana quæ non sint separata à cortice: fricentur cum manibus vel cum panno aspero, quousq; egrediantur mundata: & si aliqua nõ crepuerint, ponantur in sole donec crepẽt: & fiant vt prius, sed si eges excoriatione earum in breui tempore, pone patellam super ignem donec sit prope calefactionem, & auferas ab igne, & pone grana in ea, & misce, & sit calor patellæ aliquantulum fortior calore solis: scindent ergo cortices & egredientur grana. Verum ad auferendum corticem eius secundũ, est labor magnus. Et propter hoc multi extrahunt oleum eius absq; ꝙ auferant corticem illum. Et qui vult auferre corticem secundũ, non habet ingeniũ aliud nisi mundãdo grana singulariter unum post unum: aut quasset ea leuiter sicut dixi de grano carthami, & cribret. Veruntamen ipsa adhærent, & simul cõglobantur propter multam eorum humiditatem, quare oportet, vt terantur paulatim cum magna lenitate & ingenio. Et secundum hanc formam oportet ꝙ terant grana abalgar. i. laureolæ, & baccæ, quia sunt prope figuram horum.

Modus excoriandi grana sesami.

Accipe de sesamo, & purga à terra quæ est cum eo & alijs superfluitatibus, & pone in vase fictili cum aqua frigida, & dimitte per noctẽ: & in mane cola, & dimitte siccari parum ab humiditate aquæ, & pone in pecia lini forti, & liga os eius: & percute sesamum ab omni parte eius donec excorietur totum: & projce in vase: & projce sup ipsam aquam frigidam, & misce bene. nam cum videbis corticem eius natare super faciem aquæ, projce cũ aqua. Et fiat ita quousq; nihil remaneat ex cortice. deinde sicca ab aqua, & serua necessitati.

Modus excoriandi amygdalas, & pineas, & nuces, & cætera horum similia.

Omnia ista excoriantur in aqua calida, & hoc est notum omnibus. Et sunt qui ponunt in aquam frigidã per noctem & in mane excoriant. Et sunt qui ponunt in patella super ignem parum quousq; excoriẽtur. Et sunt qui sepeliunt quando recentes colliguntur in palea frumenti quia tunc cadit cortex eorum superior.

Modus desiccandi rosas ad reponendum eas.

Accipe de rosis cũ fuerint in medietate suę apertionis: & neq; adhuc egressa folia earum à camerula sua, & expone soli cum tota camerula sua in fine mensis Aprilis: & expone eas de soli eadem die qua collectę fuerint: nam si remanserũt vsq; ad mane: maxime coaceruatæ in vnũ, minuerentur multum in suo odore & rubore, & cum desiccas, moue eas sæpe in die, & quando macescent, & fuerint prope desiccationem, aufer folia earum à camerulis suis, & serua folia reposita. Etiam scitum est apud nos, ꝙ ille quæ siccantur eadem die qua collectę fuerint, sunt meliores, & rubor earum remanet in eis & odor: & si nõ possunt exponi soli eadem die qua colligũtur: oportet ꝙ ponantur in loco ventoso, in quo non sit humiditas, & sequenti die ꝙ̃ cito potueris ponantur in sole, donec compleatur earum desiccatio: & iam scitum est ꝙ desiccatio earum melior est in vmbra, nisi quia est maioris laboris: & periculum est ne destruatur odor & color earum propter humiditatem quæ est causa destructionis earũ quando nimis remanet in eis: quapropter si volueris desiccationem earum in vmbra, oportet ꝙ ponas eas extensas in loco calido procul ab humiditate, et visites sæpe, & reuoluas eas assidue: sed impossibile est ꝙ euadant à deuastatione quando desiccantur in vmbra: & oportet ꝙ reponantur quando complebitur desiccatio earum in vase terreo, & ꝙ stringatur os eius, ꝙ odor & color remaneat in eis, & scitum est quòd qui siccauerit li. x. rosarum mundatarum conuertentur: ad lib. i. quando erunt siccæ: & si rosæ erunt ex montibus: possibile est quòd remaneant plus, & rosę de montibus sunt fortioris odoris quàm hortulanæ, & aqua quæ fit ex hortulanis, & ita est de omnibus herbis, & de omni flore: quia odor & virtus fortior est earum quę nascuntur in montibus, quàm quæ nascuntur in hortis, & locis depressis.

Modus desiccandi violas.

Violæ colliguntur in mense Aprilis, & oportet ꝙ flores violarum colligantur quando sunt in fine bonitatis & maturitatis: & extendantur in sole eadem die qua colliguntur sicut dixi de rosis: neq; plus neq; minus, qui vult colorem et odorem earum seruare sicut est, violę montiũ sunt meliores hortulanis, et lib. x. ex recentibus cõuertuntur ad vnam quando siccæ fuerint sicut & rosæ.

Forma desiccandi omnes cortices radicum sicut fœni. apij. scariolę: plantaginis, buglossæ, & cortices radicum mori.

Modus desiccationis earum est iste, vt abluas eas bene ea die qua colliguntur à terra & luto, & abscissis folijs ab his, excoria medullas ab eis in hũc modum, vnamquanq; radicem per se quasses cum malleo paruo ferreo: quia tali modo citius & melius separabitur cortex à corde quàm alio modo: deinde expone soli ea die: et nõ oportet vt expectes nisi vna die, quia destruerentur: & maxime in tempore hiemis. Et quando siccas, reuolue sæpe in sole: & in nocte ponas eas in loco ventoso procul ab humiditate: & in die pone iterum in sole, donec desiccentur, & dies sit nebulosa sine apparitione solis, oportet ꝙ extendas eas in cribro ex paleis, aut super craticulam ex cannis subtilibus, & suspendas super ignẽ, ita quòd calor ignis ascendens eas desiccet: & qui vult desiccationem earum subito imminente necessitate, oportet quod accipiat patellam terream latam calefaciat super ignem: deinde auferat ab igne & extendat super eam radicem, aut aliud quodcunq; voluerit desiccare, & reuoluat sæpe cum manu: & quando patella refrigerabitur, remoueat radices à patella: & iterum calefaciat eam, & calefactam tollat ab igne: & iterum superponat radices, & faciat hoc quousq; siccentur: et caueat ne comburãtur. Et hic est modus desiccationis earum in hora necessitatis magnæ. Et in diebus pluuiæ, nubium & humiditatum.

Forma accipiendi cortices citri, & cæterorum pomorum odoriferorum, & eorum desiccatio.

Ille qui vult vti corticibus pomorum citri in cõfectionibus eligat illa quę habent maiorem acetositatem intrinsecus: quia cortices eorum sunt magis odoriferi. Et oportet ꝙ excorientur illa die qua collecta sunt ab arbore: tergantur ergo primo cum mantili mundo, & excorientur cum cultello acute aciei paulatim leniter, ne accipiatur ex carne cum cortice, & simili modo oportet fieri ex citonijs, & alijs pomis: deinde siccentur cum cautela, vt dixi, & seruentur necessitati.

Modus infundendi ammoniacum et gummas quæ ponuntur in medicinis.

Accipe ammoniacum & pone in aceto per noctem: et in mane aspice si ammoniacum biberit totum acetum, & si non bene fuerit dissolutum, addas de aceto parum & dimitte donec bene dissoluatur totum, deinde pone sup cribrum ex setis, & frica cum manu donec descendat de cribro, & ligna eius, & frondes remaneãt super cribrum, & sic vtere. Et secundum hunc modum præparentur omnes alię gummę similes ammoniaco, sicut opopanacum, sagapenum: asa fœtida, bdellium, & similia.

Modus faciendi sigillum quo sigillantur trochisci.

Accipe frustum ligni ebani, aut buxi, aut eboris, aut alterius cuiuscũq; vis, & sit crassitudo eius mensura duorum

rum digitorum: & latitudo trium, & lõgitudo vnius palmi: & præparetur forma eius bene: deinde ſicca ipſum in longitudinem eius in duas partes æquales: ita ꝙ vnicuiq; tabulę ſit craſsitudo vnius digiti: deinde fac ambas facies eius politas, lenes, bene inuicem coherentes: deinde ſculpe in ambabus faciebus tabularum ſculpturas rotundas ſecundum quantitatem trochiſcorum quos volueris ſigillare, ſiue magnos ſiue paruos: deinde ſculpe inter vnumquemq; circulum nomen trochiſci quodcunq; volueris ſcilicet ex quo fuerit factus, vt trochiſcus roſa. vel trochiſcus viola. & ſimilium: & ſit ſcriptura oppoſito modo, vt quando trochiſcus fuerit ſigillatus reddatur litera recta. Et qui vult ſculpere in vna tabula plura nomina trochiſcorum: oportet ꝙ ſigillet in ea diuerſos tro. ſecũdum nomina ipſorum vnumquemq; trochiſcum in ſuo nomine: & qui vult in vna tabula ſolum nomẽ vnius trochi. oportet ꝙ non ſigillet in ea niſi illam ſolam ſpeciem trochiſcorum. Et quãdo volueris ſigillare cum ea trochiſcos oportet ꝙ inũgas vnamquamq; tabulam cum oleo roſ. & trochiſ. diami. cum oleo vio. & ſigilla ſecũdum voluntatem tuam: & hæc eſt forma ſigillãdi. Sed ſunt qui faciunt ſigilla breuia ſecundum hanc formam. Accipe ex hebano vel buxo: & fac ſigilla rotunda: & ſculpe in vnoquoq; ſigillo foueam rotundam quantæ craſsitudinis eſt dimidius trochiſcus vt medius lupinus: & ſculpe in vna ex tabulis nomen trochiſci ſi vis: & ſi non vis dimitte plana, vt poſsis ex ea ſigillare diuerſas ſpecies trochiſcorum. Et ſunt qui faciunt in hũc modum ſigilla multa, ſculpũt in vnoquoq; ſigillo nomen alicuius trochiſci: & hæc eſt forma eorum. Sed qui vult vt ſigillum reddat trochiſcum ſecũdum certum pondus: oportet ꝙ faciat trochiſcum vnum: & ponderet eum recentẽ ſecundum quantitatem ponderis quã vult, & fodiat in ſigillo foramen trochiſci ad menſuram illius: quia pondus eius erit ſecundum pondus illius.

Modus colandi potiones & coctiones, et figura colatoriorum.

Oportet quod habeas tria colatoria ad colandas potiones & decoctiones ſyruporum. Primum colatorium ſit minus ꝙ̃ ſecundum: & pannus eius ſit rarior: & ſecundũ ſit maius primo: & pannus eius ſit ſpiſsior ꝙ̃ pannus primi: & tertium ſit maius ſecundo: & pãnus eius ſit ſpiſsior ſatis, & hæc eſt figura colatoriorum.

Modus clarificandi.

Et qui vult clarificare aliquam potionem vel ſyrupũ, ſicut ſyrupum de radicibus, vel ſyrupum de hyſſopo: aut de lapacio, aut quemcũq; alium ſyrupum, ſicut oxymel, & ſpecies ſyruporum, & potionum omnium, quãdo erit completa decoctio eorum: oportet ꝙ primo colentur in cribello ex ſetis: deinde ſuſpende colatoria omnia: vnum intra aliud ſcilicet paruum intra medium, & mediũ intra maius: deinde ponat in paruo folia ciſolionum vel palmarum concuſſa bene à puluere: aut de ſetis equi bene ablutis, & impleat ex eis quaſi medietatẽ colatorij: et ſint colatoria diſtantia ab inuicem quãtitate trium digitorum & ſuſpende colatoria in pariete, & ſuſpẽde ſub eis vas ad recipiendum quod colabit: deinde infunde intra colatoriũ ſuperius potionem coctam, vel id quod volueris colare. Et dimitte ſic colare per ſe ſine aliquo contactu manus: et quia deſcendet de primo colatorio in ſecundum: & de ſecundo in tertium: & ſi oppiletur aliquod ex colatorijs à craſsitie decoctionis: ita quòd non deſcendat ex aqua aliquid: oportet quòd effundas quod eſt in eo & abluas ipſum à craſsitie illa: & poſtea remitte decoctionem in eo: & dimitte donec clarificetur: & fac ita donec deſcẽdat tota decoctio: & proijce ſubſtantiam eius & vtere decoctione clarificata: & qui voluerit facere ſyrupũ ex ea erit maioris iuuamenti, & facilior ad potandum.

Operatio ſalis alchali, & eſt ſal nitrum qui ingreditur in multis medicinis.

Accipe de herba illa quæ dicitur alchali: & fac in terra **E** foueam magnam, & imple eam ex herba illa dum eſt recens, & accende ignem in ea, quando erit combuſta illa, quam poſuiſti: pone de aqua ſuper eã: & fac ita donec fouea erit plena ex illa herba et tota herba erit bene combuſta, & dimitte extingui ignem, infrigidari cinerem: deinde detege: quia tu inde inuenies ſalem cineris petrificatũ, vel coagulatum in magno globo in fundo foueę, quod accipias & franges in fruſta, & ſerua neceſsitati.

Modus dealbandi ſalem eundem.

Si volueris dealbare hũc ſalem, accipe ex eo ita magno ſicut eſt, & tere & cribra, & pone in vaſe: et proijce ſuper eum tantum ex aqua, ꝙ cooperiatur, & ſuper eũ duobus vel tribus digitis, & miſce, et dimitte deſcẽdere fęces eius in fundo vaſis vt ſubtile ſuperſtet, deinde clarifica in hũc modum. Accipe fruſta ex filtro mundo, quorum longitudo ſit duorum palmorum vel amplius: et latitudo duorum digitorum: pone caput vnum filtri in aqua, & aliud per labium vaſis exeat pendens extra: & ſuppone parapſidem aliam ſub filtro ad recipiendum quod emanabit **F** ex aqua per filtrum, & dimitte ſic donec diſtillet aquam totam, quam pone in ollam nouam, & pone eam in furno panis, & dimitte per noctem vel amplius: quia cõuertetur in ſalem coagulatum ſicut camphora: & ſi non coagulatur vna vice, pone pluribus vicibus donec coaguletͬ. Et ſunt qui ponunt aquam illam in patella terrea noua, & accendunt ignem ſub ea, & ſic coagulant & ſeruant.

Modus alius.

Accipe de ſora, & eſt ille niger conglobatus, lib. i. & pone ſuper eam lib. vi. aquæ: aliter. iiij. & prepara ſecundum præparationem quam dixi, & clarifica diſtillando & coagula, & repone in loco humido, vbi non approximatur ſol, quia diſſolueretur ſicut ſal & zuccarum: & alij dicunt non: ſed oportet ꝙ ponatur in ſole, & non tangatur ab humiditate: quia reſeruabiͬ melius, et nõ liquefiet.

Modus comburendi alchali albificatum.

Accipe ipſum & tere, & combure ſecũdum diſciplinã **G** quam dixi in comburendo plumbum in tractatu primo.

Forma deſiccandi radices ariſt. lon. & aſphodilorum & eſt eradriulac, & ſpecierum luſ. i. ſerpentariæ, et radicẽ dictami, & eſt azemshalem, et radicem alfeſyre. i. vitis nigræ, & radicem alteæ: & radicem ahalchaim: et radicem bugloſſæ: & meu. & ſu. & ſatyrionum, & ſecacul. i. ſigilli ſalomonis, & radicem mori celſi, & alias radices ſimiles his ſpeciebus.

Oportet ꝙ lauentur ea die qua effodiuntur ita bene ꝙ mundetur à terra & à luto, quæ adhærent ei: deinde incide in fruſta parua, & fige in eis filum: & deinde inter vtrunq; fruſtum, ne ſe contangãt & expone vento in loco, ubi locus frequenter ſufflet, uel ſi eſt hiems ſuſpende ad fumum, donec ſiccentur: et ſerua neceſsitati.

Modus colligendi herbas medicinales, & tempus repoſitionis earum.

H Oportet ꝙ herbæ colligantur in tempore ſereno, claro: non ventoſo. Et non oportet quòd colligantur niſi in fine bonitatis & maturitatis earũ, et ſuo tempore: & non quando iam ſunt conſumptæ vetuſtate, vel propter aliquam infirmitatem earum. Et herbæ quæ colliguntur in terris mõtuoſis & duris ſunt fortioris virtutis, ꝙ̃ illę quæ colliguntͬ in vallibus, & terra pingui, & viridarijs, & hortis. Et oportet vt eligas ex herbis quæ ſunt magis ramoſæ, & quæ ſunt completæ cum ſeminibus ſuis ſicut debẽt eſſe, ſicut ſtœchas arabicum, & meſchamethaſar. i. mẽtaſtrum, & haſac. i. tribuli marini, & hyſſopus, & ſimilia. Et flores oportet colligi anteꝙ̃ cadant, ſicut flos alchanne. i. cotula fœtida, & chamæmile, & violæ, & zambac. i. yenſemi. & ſimilia. Sed tempus colligendi fructus eſt quando ſunt bene maturi, ſicut vua, ficus: & dactyli: pyra: pruna & ſimilia. Et ſemina oportet colligi quando incipiunt

cipiũt siccari, & cadere. Et antequã cadat super ea aqua, qua destruantur. Et tempus colligendi radices, et ramos, & cortices, est quando incipiunt cadere folia earum.

Forma exprimendi succos plantarum.

Oportet ꝙ succi plantarum ex folijs & ramis earũ exprimantur dum sunt adhuc teneræ: sicut memithe: gafid, semperuiua: succus hypocysthidos, absinthij, & similiũ. Et oportet quòd vulneretur planta seu arbor, quãdo volueris accipere lac eius, vel lachrymã: donec viget adhuc in terra, non postquam est euulsa: sicut cum volueris facere opium, euphorbium, & similia.

Modus desiccandi omnes herbas.

Generaliter scire debes ꝙ radices, & folia, & rami, nõ debent siccari antequam sint abluti à terra, & à sordibus eorum: & ꝙ desiccentur in loco vbi nõ sint humiditates.

Modus repositionis herbarum, & florum, & seminum, & aliorum ad seruandum.

Oportet ꝙ reponas flores herbarum medicinalium in capsis ex ligno. Et semina stringãtur in sacculis ex corio, vel papyro: quia iuuat ea ad meliorem conseruationem & hoc s͠m ipsam sententiam Diosco. Et repositio rerum humidarum, sicut sunt succi, & gummę liquidæ, & confectiones, & similia, debeat esse in vasis crassis de vitro: vel de terra vitreata, vel de argento, vel cornu, & similibus. Sed medicinæ molles quę sunt conuenientes medicinis oculi, debent reponi in vasis æneis. Sed vnguenta in quibus ingrediuntur pix, et ablatram, et acetum, oportet ꝙ reponas in vasis æneis. Et pinguedines, & cerebella, & omne pingue oportet reponi in vasis factis ex stagno, & omne quod est ex pulueribus, si est puluis hieræpicræ & similia, oportet reponi in vase terreo stricti orificij: & oppiletur os eius cum cera, uel creta, ne resoluatur, et minuatur virtus eorum. Et oportet ꝙ reponatur rob, sicut vuę, & citoniorum, & malorum, & myrti, & similium, in vase terreo nouo, quia terra trahit ad se humiditatem quæ est in eis, quia magis pręseruantur à destructione. Et olea debent reponi in vasis vitreis, & os vasorũ stringi debet, ne destruantur & fœteant. Et oportet reponi omnes species aromaticas, zebetæ, & galliæ, & omnes species aromaticas, ad aromatizandum in vasis aureis, vel argẽteis deauratis: aut in vasis ex porcellionibus: vel ex vitro. Et omne acetosum quod debet seruari, oportet reponi in vase linito cera vel pice, et oportet reponi in vase vitreo omne vinum quod habet substantiam æqualem, quæ est signum super durabilitatem eius, & super prohibitionem suæ corruptionis, & omne vinum cuius substãtia est inęqualis, cuius signum est super corruptionem eius facilẽ, & quòd diu non posit seruari: oportet seruari in vase terreo, vt terra exiccet humiditatem eius superfluam, quæ est causa suæ corruptionis.

Modus colligendi colocynthidam. & desiccandi eam.

Colocynthidæ debent colligi in fine mensis septembris, quia tunc sunt in fine bonitatis earum, & maturationis. Et oportet ꝙ non colligas ex eis nisi illas quarum color declinat citrinitati: & quando incipiunt folia earum exiccari & attenuari: & elige ex eis maiores in quãtitate: & oportet quòd non accipias illã quæ est sola orta in sua arbore: quia ipsa est multum mala & perniciosa. Sed modus desiccationis earum est ꝙ custodias eas bene: quia nõ desiccantur in breui tempore: pone ergo eas in sole, et uerte eas qualibet die sæpe: et in nocte pone eas in loco remoto ab omni humiditate: & custodi bene, donec siccentur: & qui non poterit eas desiccare in sole, quoniam tempus erit fortasse nubilosum, oportet quòd impleat fila ex eis infixis: & suspendat prope ignem ad fumum, vt desiccentur, & cum bene desiccatæ fuerint, munda eas à cortice suo & à seminibus, quæ sunt in eis: & serua medullam earum in corio.

Finis

TERTIVS TRACTATVS de præparatione medicinarum, quæ sumuntur ex animalibus.

Forma comburendi omnes species conchilium.



Portet qui uult comburere testas conchilium, quòd terantur, & ponantur in olla munda: & ponatur olla in furno figuli vna nocte: deinde extrahant si sunt combustæ sicut cinis albus bene: sin autẽ, ponas iterum in furno panis vel eodem: & dimitte donec sint alba calcinata. Et sunt qui ponunt cocleas super prunas, & exufflant & dimittunt donec fuerint albæ, & terunt, & ponunt super testam terream super carbones, & exufflant donec sint albæ secundum voluntatem eorum.

Forma comburendi Corticies ouorum.

B Oportet quod aspicias ad illud quod dixi de conchilijs, & combure sicut dixi de eis: quoniam idem est modus, nec plus, nec minus.

Forma comburendi Cornu ceruorum.

Accipe de cornu ceruino, sicut est, & pone super prunas & exuffla donec albescat. Et qui vult comburere secundum aliam formam, frangat eum in frusta: & ponat in olla, & faciat sicut dixi de conchilijs.

Modus ablutionis eius.

Sed qui vult eum lauare, lauet secundum disciplinam quam diximus in abluendo scoriam: et vtatur eo in medicinis oculorum, quando currunt ad eos humores, & ad bothor, & ad crassitiem palpebrarum. Et qui facit ex eo dentifricium purgat dentes à sordibus, & secundum hãc formam præparentur omnes vngulæ & soleæ.

Forma comburendi.

C Modus eorum est sicut modus combustionis coclearum. Et sunt qui ponunt super prunas, & exufflant donec dealbentur.

Ablutio horum omnium.

Sed ablutio conchilium adustorum, & corticum ouorum, & cornuum, est sicut ablutio chachimiæ, nec plus, nec minus.

Forma comburendi setam vel sericum quod administratur in diamusco.

Accipe de folliculis serici noui, qui nõdum pertransierunt annum vnum, & aperi, & extrahe vermes mortuos qui sunt in eis, & purga eos bene, & pone in fundo ollæ nouæ, & pone super os eius lapidem, et pone ollam super ignem: & fac sub ea ignem leuem: vel pone eam in furno panis: & non oportet vt adurãtur: sed solum assentur, ita ꝙ possint teri, repone, & vtere.

Forma comburendi Lanam.

Laua eam bene, & pectina cum pectine, & pone in olla fictili, & cõbure sicut cõburitur seta. Et sunt qui pectinant cum sua sorditie, & post lauant, & faciũt sicut dixi.

D Forma abluendi cinerem lanæ adustæ.

Accipe cinerem lanæ, & pone in parapside, & infunde super eam aquã, & misce: et expecta donec clarificetur aqua, & cinis descendat, & proijce illam aquam, et funde iterum super illum aliam aquam, & fiat vt prius: tandiu donec cinis non pungat linguam quando gustatur: sed sit stipticus gustui: postea sicca, & serua, & pone in medicinis oculorum.

Forma comburendi sartam. i. cancros ad dandum in potu illis quos momordit canis rabidus: & ad dandum phthisicis, & hæmoptoicis.

Accipe cancros fluuiales viuos, quando sol fuerit in signo arietis. xiij. die mensis: intelligo lunaris, & pone in athanor, vel in furno panis, quousq; comburantur, & nõ conuertantur, in cinerem. Et quidam incendunt athanor cum

cum lignis vitis: & forma est eadẽ. Et qui sunt pro phthisicis & hæmoptoicis abscindunt pedes eorum, et dentes, sic comburunt.

Modus comburendi Scorpiones ad frangendum lapidem.

Accipe decem scorpiones viuos, & pone in olla noua, & luta eam cum pasta aut cum terra: & pone in furno: accende ignem in eo cum lignis vitis: quousq; calefiat, & dimitte ibi ollam die ac nocte, & extrahe, & da cinerem horum in potu in hora doloris renum quando fuerit ex lapide grana. vi. in pondere, cũ syrupo de radicibus, quia frãgit lapidem, & sunt qui ponunt ollam in athanor panis, & dimittunt. x. horis: postea terũt scorpiones, & seruant.

Modus comburendi Thiros qui administrantur in theriaca, & alios serpentes.

Accipe serpentes thirias fœminas, quæ sunt rubei coloris, et habent caput extensum: venare eas in hieme in locis vbi sunt ꝓpe aquas, & arbores, & pone in olla noua, et luta os eius cũ argilla et pilo, & mitte in furno nocte vna. Accipe ergo de cinere horum: et mitte in alcofol, aut tere & confice eum oleo, & fac emplastrum super scrophulas quia liquefaciet eas: & sic oportet cõburi serpentes alios: nisi quia debent comburi per amplius tempus: quia ipsi sunt maiores corpore, & pinguiores, & operatio eorum in scrophulis est sicut operatio thirorum.

Forma comburendi caput Thiri quod ponitur in alcofol.

Accipe de capitibus thiri statim post abscisionem, eorum absq; quòd saliantur, & pone in olla fictili vitreata, & inuolue eam in pasta, & pone eam super ignem ex prunis: et oportet quòd comburantur ita quòd fiant sicut carbones: sed remaneat in eis aliquid humiditatis, quòd possunt teri solum, & cribrari.

Forma comburendi leporem pro illo qui habet lapidem.

Accipe leporem & decolla, & pone in ollam nouam cum suo corio, & combure donec fiat cinis: deinde tere cinerem istum: & da ex eo drac. ij. quia est mirabilis in frangendo lapidem.

Forma comburendi hericios & ranulas.

Cõbure sicut dixi de lepore tantũ, nec plus, nec minus.

Forma comburendi Hirundines quæ administrantur in ægritudinibus gulæ.

Accipe de pullis hirundinum antequam nascantur plumę eorum. Et dixit Gale. oportet quòd comburantur cũ plumis earum, & quòd ponatur super eas aliquantulum salis, & ponantur in olla noua, quæ cooperiatur, & lutetur, & ponatur super prunas, vel in furno panis, donec comburantur, & serua, et vtere quando oportuerit. Et dixit Dioscori. ꝙ qui acceperit hirundines cum matre earum, & comburet in olla & miscuerit cinerem earum cũ melle, & posuerit in oculo, acuit visum: & qui vnxerit cum eo branchos iuuat, & confert tumori gutturis & fe. synanchiæ & tumori vuæ.

Forma colligendi Cantharides & reponendi eas.

Oportet quòd veneris eas in tempore veris: & elige ex eis rubeas magnas, leues tactu. Et caue à nigris & asperis, & habeat venator in manu sua forficulas de ferro vel de ligno, & ponat eas cum illis forficulis in vase stricti orificij: deinde pone super eas oleum vetus, & suspende in sole pluribus diebus donec putrescant & vtere. Et sunt qui cõburunt eas sicut comburunt hirundines. Et dixit Diosco. ꝙ cantharides quę generantur in tritico sunt calidæ: & oportet vt ponantur in vase non vitreato, & cooperiatur os vasis cum panno lini: & perforetur fundus, & ponatur orificium ollæ super fumũ aceti fortis bullientis, & dimittatur super fumũ illum donec cantharides moriant: & infige in eis filum lini & serua. Et fortiores cantharides sunt quę transmutantur in diuersis coloribus, & habent maculas citrinas: & sunt magni corporis, lõgæ, & plenæ: & ꝗ sunt vnius coloris absq; ꝙ transmutentur ad diuersos colores, sunt debilis operationis: & iste est modus omniũ specierum cãtharidarum.

Forma colligendi stercus canis, quod administratur in medicinis gutturis.

Oportet ꝙ eligas stercus quod est album: quoniam signum est ꝙ fuit ex comestione ossiũ: & colligatur recens vnius diei vel duorũ: & fac eũ siccari & serua necessitati.

Forma colligendi sanguinem testudinis aquaticæ quæ administratur in medicinis venenorum.

Accipe testudinem aquæ, & pone eam resupinam super parapsidem, & abscinde caput eius subito: & dimitte egredi sanguinem eius: & quando coagulabitur operi parapsidem cum cribro ex setis vel panno lini, & expone soli donec siccetur & serua: & dosis eius quando thirus mordebit hominẽ est drac. ij. cum vnc. ij. aceti, & tertia die detur pondus. ʒ. i. cũ. ʒ. v. aceti: qa est cura verissima.

Forma colligendi sanguinem animalium qui ponitur in medicinis venenis conferentibus: sicut est sanguis hedi, anserum, & similium.

Oportet vt eligantur animalia huiusmodi sana, & iuguletur vnumquodq; eorum: & pone sanguinem eius in vase vitreo, mundo, & exicca in sole: serua & vtere.

Forma accipiendi cerebella auium quæ administrantur in medicinis coitus.

Hæ sunt auiculæ quarum cerebella sunt necessaria vt accipiantur. sunt auiculæ quæ nidificant in domibus & venari debent in autũno vel vere: & decolles eas, & euelle cerebella earum: & pone in vase mũdo, & purga à ventriculis circundantibus ea: & pone cum eis pro omnibus x. cerebellis vitellum vnũ oui recentis, quod fuerit ex gallina quæ habuerit masculinũ & confice simul: & pone in patella super cinerem calidum, & dimitte quousq; coaguletur, & desiccet ab humiditate quæ est in medicamine, & aufer ab igne & pone in sole vt desiccetur: aut pone iterum super ignẽ donec siccet: & vtere in medicinis coitus. Et sunt qui faciunt hoc medicamen sine vitellis. Et sunt qui vtunt ita recentibus sicut extrahunt à capitibus post decollationem. Et sunt qui addũt cerebellis & ouis parũ mellis, & coagulant super ignem, & seruant, & vtuntur.

Modus accipiendi fel omnium animalium quadrupedum & volatilium, & forma reponendi ea.

Accipe fel dum est recens, & liga os eius: & pone in olla cum aqua bullienti: & dimitte ibi tanto tempore quo posses facere tres passus, & extrahe statim ab aqua, & desicca in loco vmbroso non humido, et serua, & vtere. Sed fella quibus volumus vti in medicinis oculorum oportet ligari orificia eorum cum filo lini: & pone in vase vitri in quo est positum aliquantulum mellis: & ligetur aliud caput fili ori vasis, & seruetur necessitati.

Forma accipiendi coagula omnium animalium.

Accipe coagula animalium dum sunt recẽter mortua, scilicet postquam decollaueris: & inuoluas ea sale & suspende ad solem & serua.

Forma extrahendi humiditatem de limacis.

Accipe haalzam. i. limacas, statim cũ acceperis perfora carnem eius cum cultello acuto: quia exibit ex ea humiditas multa viscosa, quæ est vtilis ad euellendum pilos palpebrarum: & vtere in vnguentis quę ponuntur in fronte ad prohibendum humores venientes ad oculum.

Forma acipiendi vrinam infantium quæ ponitur in medicinis acutis.

Oportet ꝙ colligas vrinam infantium in vase pluribus

diebus.

diebus. Et quando colligetur fęx eius in fundo vasis residens, proÿce subtile eius supernatans, & fac ita pluribus diebus donec colligatur satis ex fæce eius, & vtere ea ita liquida sicut est, vel sicca, & repone quia est acuta sicut sal ammoniacum.

Forma seruandi aquam marinam ne corrumpatur.

Accipe aquam marinam claram mundam cui nihil sit admistum ex aqua dulci, & repone in vase nouo, quia pinguedo eius finietur. Et sunt qui coquunt eã bene antequã ipsam reponant.

Forma faciendi gluten ex coriÿs boum & pecudum quod ponitur in emplastris crepaturæ herniæ.

Accipe de extremitatibus corior͂ boum aut pecudum, id est coria manuum, & pedum, & capitum, et ablue bene ab omni sorde eorum & à terra, & imple ex eis ollam magnam, & cooperi coria cum aqua, & pone ollam in furno panis à principio noctis vsq; mane, deĩde extrahe & cola: et si aqua coagulatur, bene: si non, oportet q iterum ponas in furno secunda vice, vel plus, donec aqua illa incrassetur. Et quãdo erit refrigerata, coaguletur: deinde incide, in frusta, & dimitte siccari in loco ventoso non humido, vel calido, donec fiat sicut vitrum & serua.

Modus præparandi adipes & reponendi eos secundum doctrinam.

Accipe de adipe s͂m voluntatem tuam, sicut adeps hirci, vel pecudum, seu porcorum & similium: & accipe de eo qui est magis pinguis, sicut est adeps renum vel zirbus ventris, & pone in vase: & proÿce super eum de aqua pluuiali frigida: & frica manibus bene: & purifica à sanguine eius, & venis, & pelliculis, & laua iterum donec mundetur, & albescat: deinde pone in olla noua, cuius capacitas sit duplex à quantitate sepi: & pone super ipsum aquam qua cooperiatur: & pone vas super ignem paruum, leuẽ, & misce donec dissoluatur. Et cũ dissolutus fuerit adeps, proÿce in vase quod habeat aquam frigidam, & laua, & absterge ollam suam bene, & dimitte eã siccari ab aqua, & liquefac secundo adipem, & iterum proÿce super aquã frigidã, & sine infrigidari: & fac hoc ter: quarta vero vice dissolue sine aqua, & proÿce in vase quod sit calefactum cum aqua calida, & collige quod clarificabitur ex adipe: & proÿce substantiam, si est aliquid: et repone necessitati: & secundum hunc modum præparatur pinguedo porci, & vrsi, & aliorum animalium.

Forma præparandi adipem renum vaccarum.

Accipe ex eo, & munda à sua pellicula, et ablue cũ aqua marina, & pone in mortario, & tere bene & proÿce super eum aquam maris dum teris, & facias hoc sæpe, tandem pone in olla fictili, & super eum proÿce aquam marinam qua cooperiatur: & coque tandiu quòd sumatur odor naturalis: deinde pone ad omnes lib. iiÿ. adipis. ℥. iiÿ. ceræ: & liquefac simul, & quando infrigidatum fuerit accipe superiorem partẽ eius & pone in olla noua & repone soli qualibet die cooperta panno vt albificetur, & recedat odor eius, & fętor, & sunt qui ponunt ex eo in vase paruo sicut fit ex cera quando dealbatur. Sed adeps bouis debet præparari in hanc formam. Primo ablue cũ aqua marina, vel cum aqua & sale s͂m formam supradictam, deinde coque cũ tanto bono vino quantus est adeps, & quando bullierit duabus ebullitionibus oportet q auferas ollam ab igne, & dimittas adipem. xiiÿ. horis. & si remanserit in eo de fœtore aliquid pone in alia olla noua. Et sunt qui abluũt sine sale pro ægritudinibus, quibus nocet sal. Et quæ præparat in hunc modum non est magnæ albedinis, & sic præparabis adipes omnes & sepum.

Modus præparationis adipis anserum & anatis.

Accipe adipes earum quãdo recenter fuerunt occisæ: & purga bene à pelliculis suis, & pone in olla noua terrea, cuius capacitas sit dupla quãtitatis adipis: & cooperi vas: & pone in sole calidissimo, & aufer quod dissoluet̃ ex adipe, & pone in alio vase, & fac ita assidue ad illud s͂m clarificandum, q egredietur ex eo, donec nihil de eo remaneat:

A deinde accipe quod clarificatum fuerit, & repone in loco frigido, & vtere in necessitate. Et ille qui vult facere opus cum præparatione, oportet q dissoluat eum in olla duplici secundum hanc formam. Accipe ollam nouam, & pone in ea de adipe, & hanc ollã pone intra alia ollam plenã aqua, & pone ambas super ignẽ, & quicquid dissoluetur de adipe clarifica in alio vase, quousq; totus dissoluat̃, & repone in loco frigido: & sunt qui proÿciũt super eum modicum salis, quando reponunt quia cõfert lassitudini quando misceatur cum medicinis iuuãtibus ad hoc. Et q est de eo sine sale, confert doloribus matricis: & ponitur in emplastris quæ ponuntur super oculum, & scissuris labiorum: & doloribus auris: & asperitatem faciei: & meliorat colorem. Et qui vult seruare sepum anathis, vel gallinæ, & similiũ quodcunq; horum volueris, dum est recens laua bene, & sæpe: & cola in vmbra per cribrum: & quando fuerit siccum, pone in panno lini, comprime bene: & liga cum filo

B lini, & suspende in vmbra & dimitte multis diebus: & pone in panno nouo, & serua in vmbra. Et sunt qui ponunt in melle & reponunt per amplius tempus.

Forma præparandi cerebella animalium & reponendi ea.

Accipe cerebella, sicut sunt, recentia, & euelle à craneis suis: & purga fricando cum manu & aqua frigida, & laua bene, & cola cum panno, & repone. Et sunt qui lauant sic: & ponunt in olla duplici ad ignem donec liquefiat medulla, & colant in aliquo vase terreo nouo. Et qui vult reponere sine præparatione, faciat vt docui de sepis gallinarum & anserum.

Modus præparandi medullas animalium & reponendi eas.

Accipe medullas sicut sunt, recentes: & extrahe ab ossibus suis, & purga fricando cum manu: & pone de aqua frigida, & laua bene, & cola cũ panno, & repone. Et sunt etiã qui lauant sic. Ponũt in olla duplici, & ponunt ollam

C super ignem, & dimittunt donec liquefiat medulla: & colant in alio vase, deinde accipiunt illud colatum clarificatum: & reponunt in vase terreo nouo. Et qui vult reponere sine præparatione, oportet q faciat sicut docui de adipibus gallinarum, & anserum.

Forma seruandi zucherac. i. hyssopum humidam.

Accipe de lana succida, & sordida, sicut tondet̃: & laua in vase aliquo, quousq; colligatur de pinguedine sua super natãte in aqua satis: postea cola aquam ab ea: & pone pinguedinem in vase ęneo, & pone super aquam: & bulli parum, & accipe pinguedinem illam colatam: & pone in parapside cum aqua frigida sępe. Et modus abluendi est q misceas satis cum manu quousq; ascendit spuma eius: deinde accipe parum aquæ maris, & proÿce super illam spumam donec quiescat ebullitio, & collige pinguedinẽ illam mundam, deinde adde super eam aliam aquam, et misce donec ascendat spuma eius, & proÿce super eã parum aquę marinæ: & quando quieuerit spuma eius: collige pinguedinem eius quæ super aquam natauerit: & frica cum manu: & si

D non videris aliquid ex sorde eius in ea: bene: sed si aderit, iterum laua s͂m hanc disciplinam: & est q proÿcias super eam aquam aliam, et muta aquam sępe donec albescat: et hoc opus oportet fieri in sole calido: deinde repone & serua. Et sunt qui accipiunt de illa pinguedine, & ponunt in vase quod sit calefactum aqua calida: & ponunt super eũ pãnum vnum crassum, & exponunt soli, quousq; incrassetur pinguedo illa bene, & albescat, & hyssop⁹ humida bona est quando non habet odorem lanæ: & qui ponit eam cum aqua frigida in coclea & agitat, dealbatur, & non reperitur in ea aliqua asperitas, nec aliquid coagulatũ sicut reperitur in illa quæ est adulterata cum cera liquefacta cũ pice: vel cũ sepo, & virt⁹ huius est calida, & mollit apostemata dura, & maxime apostemata stomachi & matricis: & ponuntur in multis vnguentis et emplastris. Et adustio eius

eius est, ꝙ ponatur super ignem in olla noua & dimittatur ibi donec fiat sicut cinis, & incrasset pinguedo eius: & sunt qui colligunt fumũ eius: & ponunt in medicinis oculorũ.

Modus colligendi stercus infantium quod administratur in medicinis ægritudinũ oris: sicut dixit Gal. in libro almeymur, secundum sententiam antiquorum.

FAciebat venire pueros ad domum suam, & faciebat eos comedere panem & lupinos: & erat hoc vt plurimum cibus eorum: & accipiebat stercus eorum, & exiccabat, & vtebat in curationibus apostematũ oris, & in apostematibus fraudulentis: nam vngebat exterius cũ illo stercore cum melle misto: & iuuabat iuuamento maximo: & dixit in libro quem posuit in medicinis simplicibus quòd quidã vsus fuerat multum isto stercore: & sæpe fuerat expertus iuuamentum magnum: & non dabat pueris comedere lupinos, ne stercus haberet tantum fætorem, & dabat pueris comedere carnes gallinarum, & pullorum, et columborũ: & stercus eorum faciebat eandem operationem, nec plus, nec minus.

Forma coquendi mel cum aqua ad faciendum syrupos.

Accipe de melle albo, mundo, vnius anni: quod habeat paucum ardorem, & sit fortis dulcedinis: & quod nunquã tetigit calor ignis: & pone in olla terrea lati orificiꝭ, quæ assimilatur alchasenẽ: & pone in qualibet mensura mellis .x. mensuras aquæ claræ: & fac signum in lateræ ollæ vsque ad quem locum peruenit mel sine aqua, deinde accende ignem suauem sub olla: & quando mel bullierit, munda à sorde sua cum cacia, donec remaneat mundum et clarum, & misce continue cum pauco igne: & caue ne cõburatur & destruatur, & quando mel descenderit prope signum suæ quãtitatis quod fecisti in olla, oportet quod proꝭcias super eam .v. mensuras aquæ, & cõtinua coctionem eius, & misce absq; intermissione; donec iterum appropinquet signo super mensuram vnius digiti. Et sunt qui ponunt iterum aliam aquã ad coquendum amplius, & colant, & reponunt in vase vitreo: & oportet sicut dixit Gal. ꝙ coquatur in die claro, sereno, quieto ab omni vento, & caue ne cadat intus aliquid sordis, ne destruatur mel, & caueatur à fumo lignorum quando coquitur: quia oportet ꝙ ligna sint sicca: & hic est modus.

Forma dealbandi ceram.

Accipe de cera quam accepisti ab aluear, cuius color declinet albedini, si potes, & si non potes, de cera munda & meliori: & pone in olla noua cum medietate quantitatis eius ex aqua clara munda: & pone super ignem donec liquefiat cera tota, & natet super faciem aquæ: deinde accipe vas vitri cuius pars exterior sit lenis: et madefac eum in aqua frigida & submerge minus medietatis eius in cera liquefacta, & extrahe cũ cera quæ sibi adheserit, & dimitte infrigidari ceram illam: & separa ceram illam à vase, quia ipsa est habens formam parapsidis: & fac ita donec totam cerã tali modo extraxeris: deinde pone istas formas in sole pluribus diebus, & volue sæpe ab omni parte earum, donec albescat, & fiat cera alba sicut cerussa, & sunt qui dealbant eam in tribus diebus in iulio, quãdo sol est in maiori calore: & dixit Diosc. ꝙ sm̃ hanc formam possumus dealbare gummi ara. qñ decoquitur in aqua marina, donec albescat: & ego fui expertus illud, & non fuit verum.

Modus alius dealbandi ceram.

Coque ceram in aqua donec nigrescat aqua, proꝭce aquam illam: & pone aliã, & fac ita sæpe, donec fiat alba, collige ceram & serua.

Modus faciendi gummi ex marmore.

Accipe de marmore albo: & tere tritura crassa & commisce cum glutino coriꝭ, & facias laminas vel tabulas ex eo super petram marmoream planam: & dimitte siccari: & sunt qui accipiunt de marmore pisto sicut dixi: & con-

E ficiunt cum terebinthina liquefacta super ignẽ, confectione mediocri: & extendunt super tabulam marmoris donec infrigidetur. Et hoc est gummi marmoris quod fit cũ operatione. Verum illud quod portatur ad nos, non vidi qualiter fiat: nec vidi aliquem qui viderit: & qui puluerizabit ex eo super vulnera recentia, quando sunt cum sanguine suo, consolidat ea: nec sinit ea facere saniẽ, & est conueniens apostemati molli.

Modus faciendi salem ammoniacum.

Accipe lapides qui inueniuntur in sterquiliniꝭs balneorum, qui incẽduntur cum igne sordiciei illius loci: & sunt lapides nigri, qui coagulantur ex virtute salsedinis, quæ est in illa sorditie. Accipe ergo ex illis, & tere bene, & pone in olla amplum habente orificium: & pone super os eius parapsidem terream vitreatam: & perfora fundum eius: & luta labia ollæ: & parapsidis simul, & facias ei furnum discrete: ita quòd possit olla ĩ medio manere, & sint omnia ex terra quæ possit sustinere ignem magnum: & luta os

F furni cum argilla, & accende ignem sub olla: & aspice foramen quod est in parapside: si videris inde egredi aquam, vel vaporem exire, dimitte foramen apertum, sicut est, donec egrediatur tota humiditas illa, & incipiat fumus egredi albus, similis sali ammoniaco: tunc oportet ꝙ claudas foramen bene, & augeas ignẽ tota die: deinde dimitte furnum infrigidari: & quando erit infrigidatus, detege vas, & frange parapsidem: & aufer salem qui est in ea cum facilitate & serua.

Finis libri Seruitoris de præparatione medicinarum simplicium.

SALADINI DE ASCVLO Serenitatis principis Tarenti physici principalis compendium aromatariorum.

G



QVia solet aromatariorum ignorantia, eorumq; imperitia famosissimos doctores, ac doctissimos medicos, ad infamiam & vilipendium, cum magno etiam eorum periculo sępissime trahere atq; ꝑducere. Ideo pietate motus in medicos, & vt precibus plurium aromatariorum obsequerer, & præcipue solertissimi viri T. serenitatis Illustris. Domini mei principis Tarenti aromatariꝭ dignissimi. Ego Saladinus artium & medicinæ doctor eiusdem serenitatis physicus, proposui hunc tractatum componere: quem compendium aromatariorum intitulari volo: quomodo ipsi aromatariꝭ examinari debeant, & si sufficientes, & experti in arte eorum fuerint, volo ꝙ à peritissimis medicis approbẽtur. Si vero insufficientes & ignari, & in ipsa examinatione tanquam inexperti defecerint, tunc penitus reprobentur, & pena cõdigna puniantur. Cum & ipsi habeant de vita & sanitate

H hominum pertractare, quæ quidem sanitas est omni thesauro mundi charior: non ꝙ tu hoc nostro libello opus habeas, cum sis arte & naturali prudentia præditus, & experimento bene conficiendi comprobatus. sed volui tibi tanquam digniori & experto eum libellum destinare, vt eorũ rudiores instruas, qui solitus es tua peritia nouellos etiam medicos in dispensando & in ordinando dirigere.

Diuiditur autem hoc opusculum in septem particulas. Quarum prima tractat quasdam extrauagantes & generales interrogationes, vtiles aromatariꝭs: cum hoc etiam multas interrogationes & dubia ac declinatiões ponit circa antidotarium Mes.

Secunda particula erit de nominibus medicinarũ compositarũ in antido. Nico. descriptarũ, cum earũ declaratione sm̃ ordinẽ alphabeti. Et incipit ab Aurea alexandrina.

Tertia particula est de ponderibus & dosibus medicinarum

narum, & de nominibus ponderum sigillatim, quæ doctrina est valde necessaria ipsis aromatarijs.

Quarta particula erit de modo conficiendi cõfectiones electuaria, iulep, syrupos, vnguenta &c.

Quinta particula est de colligẽdis herbis, floribus, seminibus, & radicibus, in quo tẽpore, & in quo mense anni.

Sexta particula est de conseruatione, tam simplicium, q̃ compositorum, præcipue ẜm Mes. Serapionem, Nicolaum, Seruitorem, in qua particula prope finem eius ponitur doctrina & modus reponendi, & conseruandi res humidas, sicut sunt succi, vel gummæ liquidæ, & electuaria liquida laxatiua, & consimilia, & in quibus casibus.

Septima & vltima particula erit de modo ordinãdi aromateriam, cum omnibus rebus necessarijs in ea. Et sic finietur Deo volente compendium aromatariorum.

PRIMA PARTICVLA EST de vtilibus interrogationibus ad aromatarios fiendis &c.



Ncipit ergo prima particula. & primo quædam incipiunt interrogationes vtiles medicorum ad aromatarios.

Primo igitur aromatarius examinandus à medico, interrogãdus erit, quod est officiũ aromatarij. Respondeo, & dico ꝙ officiũ aromatarij est terere, abluere, infundere, coquere, distillare, bene conficere, & confecta bene conseruare. Propter quæ omnia dico vlterius ꝙ aromatarij tenentur scire grammaticam, vt valeant bene intelligere dispensationes receptarum, & antidotariorum & scientiæ medicinæ.

Secũdo medicus in hac arte interroget qualis debet esse aromatarius. Per hęc verba, dico ꝙ aromatarius nõ debet esse puer, nec valde iuuenis, neq; superbus, pomposus, aut mulieribus, et vanitatibus deditus. A ludo etiam, & vino sit alienus, & sobrius, non intendens crapulis & conuiuijs vacare, sed sit studiosus, solicitus, placabilis, et honestus, timens Deũ, et conscientiam suam. Sit rectus, iustus, pius, et maxime ad pauperes. Sit ẽt bene doctus, et expertus in arte sua. Non nouellus et rudis, quia habet tractare de uita hominum, quę est rebus omnibus mundi charior. Non sit cupidus, nec auarus, nec extremus amator pecuniæ: ne videatur omnia pro pecunijs facere vt auari faciunt. Non ẽt vendat res chariori pretio q̃ competenti: quia melius est modicum iuste, q̃ multum cũ maledictione à pauperibus extorquere. Sit etiam aromatarius fidus, maturus, et grauis, bonæ cõscientiæ vt prædixi: vt nec amore, timore, vel pretio præsumat aliquid facere contra cõscientiam, et contra honorem medici, videlicet vt non propinet alicui mulieri prægnanti medicinas aborsum prouocantes, et sic ꝙ nec timore dominorum, aut pretio pecuniarum pręsumat venenosas medicinas: aut venenosa pocula pręparare: nec præsumat syrupos qui debent esse de zuccaro de melle facere, et similiter de cõfectionibus: quia ex hoc infirmus lęderetur, et intentio medici per contrariũ verteretur. Aromatarius etiam ex seipso sine licentia et consilio periti doctoris vel medici non præsumat aliquid facere: et maxime in medicinis laxatiuis, nihil eis addendo. Res etiam antiquatas et resolutas in virtute abijciat, quia iam de cætero non valent ad opus medicinæ, pilulas antiquatas etiam, et vsq; ad duritiem lapidis induratas penitus negligat, et eis penitus non vtatur.

Quãdo etiam non habet aliquod simplex in apotheca, et medicus indigeat eo in aliqua recepta: nõ debet aromatarius præsumere loco illius aliud simplex ponere, scilicet ponendo quid pro quo, sine licẽtia peritissimi doctoris uel medici. Non etiam reponat ante tempus herbas aut radices humidas, quia in processu temporis putrescerent, sed reponat eas debito modo præparatas et exiccatas. Oportet etiam aromatarium bene cognoscere, et habere gustũ et saporem omnium simplicium, an sint amara, vel dulcia, acria, vel acetosa, pontica, vel insipida, placibilis saporis, vel non. Ad hoc, ꝙ si aliquis nouus medicus et inexpertus vellet medicinas horribiles et displicibiles componere pro aliquo infirmo, tunc aromatarius ipse non permittat illud fieri, sed dicat medico quòd ponat placabiliores et meliores, ne forte ex horribilib⁹ medicinis stomachus infirmorum conturbetur.

Vltimo dico ꝙ aromatarius dum est iuuenis, debet vxorem ducere, quia si sic fecerit, domabitur iuuentus eius, et sic erit quietus, mitis, et honestus, et vacabit continue facultati suæ immo delectabitur in ea, et sic delectatio perficiet opus eius cum laude, et amicorum copia gloriosa.

Tertia interrogatio facienda in examinatione, est ista, videlicet quot libri sunt necessarij ipsis aromatarijs pro arte eorum exercenda recte et cum bona conscientia.

Dico ꝙ sex libri sunt necessarij cuilibet aromatario. s. duo de simplicibus, vt secũdus Aui. et Sera. de simplicib⁹.

Tertius est liber de Synonymis. Simonis Ianuensis.

Quartus est liber Seruitoris in quo cõtinẽt præparationes omniũ ferre necessariorũ ad aromatarios pertinentiũ.

Quintus est liber Mesue. i. Ioannis Damasceni, qui diuiditur in tres libros. Nam primus tractat de consolatione medicinarum et de quibusdam simplicibus famosis. Secundus est eius antidotarium, et isti sunt necessarij aromatario. Tertius vero est in practica, et iste non est necessarius aromatario, sed medico.

Sextus est antidotariũ Nicolai de Salerno, licet sint duo antidotaria Nicolai, scilicet Magnum quod non est in vsu propter eius prolixitatem, licet sit optimum, et Antidotarium paruum quos omnes cõmuniter vtuntur. Alius etiã liber est aliqualiter vsualis, nominatus Circa instãs, et tractat de simplicibus per alphabetum, sed parum est in vsu, licet sit optimus. Reperitur etiã Dioscorides de simplicibus. et Macer in versibus sed non sunt in vsu medicorum, vt prædicti, licet sint vtiles et boni.

Quæritur quarto quid est antidotariũ. Dico ꝙ antidotariũ est liber continens experimenta cõtra morbos data.

Quæritur quinto, quia tu fecisti mentionẽ ꝙ liber Mes. diuiditur in tres libros, nam primus tractat de cõsolatione medicinarum. Et secundus est antidotariũ quod est valde necessariũ cuicunq; aromatario, et vocat̃ Grabadin quod est compendium secretorum, et est Aggregatio antidota.

Quæritur ergo quot distinctiones facit Mes. in isto suo antidotario. Dico ꝙ facit duodecim distinctiones.

Quæritur sexto quid tractet sigillatim in vnaquaq; distinctione. Dico ꝙ in prima distinctione tractat de electuarijs aromaticis, quorum quædam sunt dulcia et quædam amara, et vtraq; solennia: et habet duos tractatus: quia in primo determinat de electuarijs dulcibus. et incipit ibi. Electuariũ de aromatibus et c. et sunt triginta sex electuaria. Secundus tractatus siue secunda pars distinctionis primæ est de antidotis amaris. Et incipit sic. Theriaca diatesseron, et sunt decem et octo, vel decem et nouem confectiones amaræ.

In secũda distinctiõe tractat de medicinis opiatis. Et incipit. Cõfectio philonij et c. Et sunt sex cõfectiões opiatę.

In tertia distinctione tractat de medicinis solutiuis. quarum quædam sunt aloeticæ, quædã colocynthidatæ, quædam turbitatæ, et aliæ scamoneatæ, et aliæ sub alijs denominationibus. Et incipit à hieris, et primo à hierapicra Gal. et sunt viginti quatuor solutiua.

In quarta distinctione tractat de conditis, scilicet tam de fructibus, quàm de radicibus, et etiam de floribus, vt sunt rosæ, viol. et sunt. xxxvi.

In quinta distinctione tractat de specieb⁹ lohoc. Et sunt quædam lohoc delectabilia, et quædam horribilia mali saporis. Et sunt. xiij. omnibus computatis.

In sexta distinctione tractat de iulep, syrupis, et rob. ꝙ idem

idem est quod succus, vel liquor inspissatus. Vnde quidã syrupi sunt simplices. Et sunt viginti computatis quatuor iulep, quæ ipse ponit in principio huius distinctiõis. Et deinde incipit ponere syrupos compositos, & sunt decem & nouem, vsq; ad sermonem de aqua mellis. Et deinde sequitur sermo in secaniabin. i. in syrupis acetosis simplicibus et compositis. Et sunt octo syrupi acetosi. Et deinde ponit xv. syrupos sublimes, scilicet syrupum de menta, et de absinthio, & de fumoterræ maiore, & minore. Deinde ponit sermonem in mellicrato, & consequẽter ponit aliqua condita, vt conditum de citro, & conditũ de buglossa, & conditum de citonijs. Et vlterius ponit confectionẽ miuæ simplicis, miuæ acetosæ, & etiam alterius miuæ, deinde ponit sermonem in aceto scillitico, & ponit plures modos, deinde in eadem sexta distinctione ponit sermonem in speciebus rob. de quibus ponit. xvi. species.

In septima distin. tractat de decoctionibus & infusionibus, vbi ponitur aqua fructuũ, & modus infusionis aquæ casei &c. Et ponit ex eis tredecim species.

In octaua distinc. tractat de trochiscis, & ĩcipit sic. Confectio algalliæ, & ponit triginta species trochiscorum.

In nona distinctione tractat suffuf. id est de pulueribus & ponit septem species.

In decima distinctione tractat de pilulis: & ponit. xlv. species pilularum. Et incipit sic. Pilulæ alefanginæ &c.

In vndecima distin. tractat de vnguẽtis et emplastris et cerotis. Et incipit hyssopi cerotũ etc. et ponit. lxij. species.

In. xij. distinctione tractat de oleis. Et nota quòd aliqua olea sunt ex expressiõe, vt oleum de amygdalis dulcibus, & amaris, & de nucibus, & de pineis, & de auellanis, & chrysomilis &c.

Aliqua vero per impressionem, vt oleum rosatum, & violatum, chamęmilinum, anethinum, de lilio, et irinum, & sambucinum. Aliqua vero fiunt per resolutionem, vt oleum de ouis, et oleum de frumẽto, et de iunipero. Vnde de Mes. ponit species oleorum sexaginta sex.

Posset aliquis dicere quare medicinæ pilulæ, & electuarium sortiuntur et habent tot diuersa nomina, et denominantur varijs nominibus. v. g. athanasia, philonium, et pilulæ lucis, mithridatum, diacalamentum et consimilia?

Dicendum est ꝙ quædam electaria seu pilulę et alię medicinę sumunt denominationem ab operatione et effectu, quem faciunt. v. g. athanasia dicitur immortalis, nõ ꝙ hominem immortalem faciat, sed reddit hominem longæ vitæ, et quasi immortalem. Et pilulę lucis dicuntur quia oculos illustrant, et caliginem ab eis remouent, et lucem recuperant. Et philonium dicitur quasi amator seu amor hominis, quia reddit hominem sine dolore, et sic videtur esse amor seu amator hominis, et sic patet ꝙ omnes medicinæ prædictæ ab effectu, et ab operatione denominãtur tales.

Quædam vero medicinæ sumunt nomen à compositore, qui eas inuenit, vel composuit. v. g. mithridatum dicitur à Mithridate rege qui ipsum composuit, vel inuenit. Et theriaca magna ab Andromaco, et ideo theriaca Andromachi denominatur. et diarodon Abbatis dicitur ab Abbate qui eam composuit, et sic de alijs multis.

Quædam vero sumunt denominationẽ ab aliqua simplici medicina, quæ est basis et fundamentum in illa compositione, vel quia de ea magis ingreditur in illa compositione, et in ea obtinet principatum. v. g. sicut sunt pilulæ de serapino, et pilulæ de bdellio. et de turbith, pilulæ de sarcocolla, et diagalange, et diaciminum, et diaprasium, et diacalamentum, et multa alia.

Quædam vero sumunt denominationẽ à numero medicinarum ingredientium in eis. v. g. theriaca. diatesseron dicitur cõfectio quatuor rerũ: à dia quod est, ꝑ et tesseron quod est quatuor, quasi theriaca quatuor rerũ, quia in eas res quatuor ingrediuntur.

Et vnguentum triapharmacon dicitur à tribus medicinis quæ eius confectionem ingrediuntur, à tria et pharmacon quod est medicina, quasi vnguentum trium medicinarum in eo ingredientium, et pilulæ communes dicuntur trimeron, ex tribus rebus ingredientibus eas, sicut est aloe, myrrha, et crocus.

E

Quæro quando reperitur in aliqua recepta. ℞. agarici reubarbari ana partes æquales in mensura, et non in dosi, quomodo intelligitur? Dico ꝙ intelligitur secundũ quantitatem ad oculum et non secundum dosim ad pondus. Istam autem quantitatem ad oculum debet tibi medicus limitare. v. g. si capis de agarico ad quantitatem nucis, debet consimiliter ad quantitatem nucis capere de reubar.

Quid est hoc quod dicitur receptis medicinarum solutiuarum, medicina fortis debilis, et medicina debilis fortis? Dico ꝙ medicina fortis debilis est medicina fortis virtutis et operationis, et debilis in dosi, vt scamonea, turbith, et esula, quæ omnes sunt fortes in virtute et operatione, et tamen sunt debiles in dosi, quia de eis debent medici parum dare. Sed medicina debilis fortis, est econuerso, scilicet debilis in virtute et operatione, vt casia et manna, et fortis in dosi, quia de eis damus multum scilicet vnam. ℥. vel vnam vnciam cum dimidia.

F

Quomodo intelligitur illud. v. canonis. Auic. i. cap. in antido. suo quando dixit: Et parum earum melius est plurimo? Dico ꝙ intelligendum est de simplici medicina, isto videlicet modo ꝙ si medicus potest simplici medicina, isto simplici medicina, non debet facere cum vna tantũ multitudine medicinarum, vnde sic intellige, ꝙ parum earum, scilicet medicinarum simplicium est melius plurimo earũ, id est multitudine earum, quia gaudet natura simplicibus.

Siquis quæreret quid importat hoc nomen electarium. Dico ꝙ tantum est dicere electarium quantum electum ex varijs, quia ex multis et uarijs rebus electaria conficiuntur communiter.

Et differentia electariorum est multiplex, quia quædã sunt electaria dulcia, quædam amara, quædam acria, vt diaprunis et diatamarindis.

G

Quid importat quando dicitur in illa recepta. ℞. tortellarum de semi? Respõdeo et dico ꝙ tortellę. i. biscotelli de semi. id est de simila, vel de illa regione quæ dicitur semi.

Siquis quæreret quare dicuntur medicinę opiatę. Dico ꝙ opiatæ dicuntur ab opio, et non debent exhiberi ante sextum mensem. Quare dicuntur medicinæ solutiuæ? Dico ꝙ ideo dicuntur solutiuæ, quia habent corruptos humores soluere, id est educere et euacuare.

Quid importat in quarta distinctione Damasceni, cum dicit, de conditis. quid sunt condita? Dico ꝙ condita idem sunt ꝙ præparata, et sunt multiplicia, nam quædam sunt ex fructibus, vt citra, citonia, pira. Quædam sunt ex radicibus. vt zingi. conditum eryngij. Et quædam ex floribus, vt rosæ, violæ, ex quibus fit zuccarum rosatum, violatũ, boraginatum et consimilia.

Si quis quæreret quid est lohoc. Dico ꝙ lohoc est syrupus inspissatus ad modum electarij, et aliqualiter viscosum aptum vt lambatur in dispositionibus pectoris.

H

Vel secundum aliquos lohoc est viscosa, et mucilaginosa cõfectio, vt diu resistat cum in ore tenetur, et debet lambi, et paulatim deglutiri contra dispositionem gutturis et pulmonis. Et quædam lohoc sunt delectabilia, et quædam horribilia.

Quid est diapenidion? Dico ꝙ est lenis confectio, à dia quod est per, et penidie, quod est lene, quasi lenis cõfectio, quia habet pectus et guttur lenire, vnde penidia, id est lenificantes guttur, pectus, et pulmonem.

Quid est iulep? Dico ꝙ tantum importat, quantum clarificata potio, vel clarus liquor potabilis, vnde vt plurimum omne iulep est sedatiuum sitis, et confortatiuũ virtutis, quia aliqua iulep habent sitim sedare & mitigare, et aliqua habent confortare cor et virtutem. Et dicuntur iulep cordialia cum perlæ, et lapides preciosi ponunt in eis.

Vel aliter iulep est clarus liquor potabilis ex aquis distillatis

stillatis & zuccaro compositus, vel ex succis, & potest esse aromatizatus, & nõ aromatizatus, ad sitim extinguendam, & virtutem confortandam, vnde iulepizo iulepizas, id est clarifico clarificas.

Item potest fieri iulep longũ, id est paucę, vel breuis decoctionis ex aquis stillatis, & zuccaro cum aromatibus vel sine, sed paucis diebus durat, & præcipue in æstate, & fit vt sit placibilius ægris ad potandum, sed in æstate non ita durat, vnde in æstate iulep & syrupi quos vis conseruare, debent habere longam cocturã, ne ex caliditate æstatis ebulliant, & in acetositatem conuertantur.

Quid est syrupus? Dico ꝙ est liquor potabilis compositus ex succis, vel seminibus, & radicibus, vel fructibus cũ melle, vel cum zuccaro, & cum speciebus aliquando aromatizatus, & potest esse simplex ex paucis rebus, & compositus ex multis rebus, acetosus, vel non acetosus, aptus ad alterandum vel digerendum materiam peccantem in morbis, isto, scilicet modo refrigerando sanguinẽ & alios humores calefactos, vel calefaciẽdo frigidos, vel subtiliando crassum humorem vel incrassando subtilem, quia digestio ſm medicos nihil aliud est quam crassi subtiliatio, & subtilis incrassatio, vnde aliqui medici vocant eos digestiua, & aliqui diuisiua, quia habent malos humores à bonis diuidere, & sequestrare. Et dicitur à sic, quod est confectio & opo, id est succus. inde syrupus, id est confectio vel compositio liquida de succis.

Cognoscitur autem syrupus, quando est bene coctus, quando ponitur inter duos digitos, & adhæret eis cũ quadam viscositate, vel quando ponitur super lapidem marmoreum limpidum, & aliqualiter coagulatur.

Sapa est vinum coctum vsq; ad spissitudinem, & fit ex musto recenti tempore vindemiarum.

Quid est rob vel robub? est succus inspissatus ad modum sapæ vel mellis.

Quid importat miua? Dico ꝙ miua. i. confortans, quia fit ex succis habẽtibus confortare stomachũ, & fit ex succis pirorũ vel citoniorum cũ zuccaro. Et potest fieri miua simplex sine speciebꝰ, & aromatica cũ speciebus. Simplex dat febricitantibus. Aromatica vero non febricitantibus.

Quid est trochiscus? Dico quòd trochiscus est compositio quædam ex diuersis pulueribus & speciebus, mediante aliquo liquore aggregatis, & dicitur trochiscus à trochos quod est rota, qa trochiscꝰ est similis rotę currus. Siquis quæreret quomodo est intelligendũ illud, quod ponitur in recepta vel descriptione trochiscorum de alchechengi, cum dicitur primo boli armeni, postea prope finẽ eiusdem receptę dicitur boli absolute. Intelligitur terra sigillata, quæ in multis proprietatibus est similis bolo armeno, & adhuc habet excellentiores virtutes eo.

Quid est dictu trochisci alhandal? Dico ꝙ sunt trochisci, de colocynthida.

Quid est suffuf? Dico ꝙ suffuf idẽ est quod puluis. quod est dictu, fiat puluis subtilis, sicut alcohol.

Quid est alchohol? Dico ꝙ sunt atomi apparentes in sphera solis admodum subtilissimi pulueris, qui vix tactu comprehenduntur.

Quid est pilula? Dico ꝙ pilula dicta est à rotunditate quasi parua pila, quia ad modum paruæ pilæ est rotunda.

Vel dicitur pilula à pilo, id est pistello, quia antequam pilulę conficiantur multum laborant aromatarij in pistando eas in mortario, cum pilo, id est pistillo. Et nota ꝙ pilulæ non debent esse antiquę, nec induratæ ad modum lapidis, quia tunc non valent, vnde pilulæ cum transierint sex menses non habent virtutem, & melius conseruantur in magdaleonibus quàm in puluere.

Quid est dictu pilulæ cochiæ? id est capitales, à cochos quod est caput.

Quid est dictu pilulæ alefanginæ? i. aromaticæ.

Quid est emplastrum? est dura confectio, vt plurimum respectu vnguentum, & fit sine oleis.

A Quid est vnguentum? Dico ꝙ vnguentum dicitur ab vngendo, & est mollis confectio respectu emplastri. Et fit ex oleis, adipibus, & cera, & aliquando cum speciebus vel pulueribus, & aliquando sine eis. Et nota vlterius, ꝙ sicut aloe est vt plurimum materia pilularum, ita cera vt plurimum est materia vnguentorum.

Quid est vnctio? Dico ꝙ vnctio est omnibus liquidior & mollior, & fit communiter aut ex oleis sine cera, vel si aliquid ceræ ponitur est valde modica.

Olea tripliciter.

Si quis interrogaret quotupliciter fiunt olea in medicina. Respondeo ſm doctrinam Mesue in antidota. suo in xij. distinctione de oleis, ꝙ tripliciter fiunt olea, quia quędam fiunt per expressionem, vt oleum de amygdalis dulcibus, & amaris, & de nucibus, & de auellanis, & de chrysomilis, Et quędam fiunt per impressionem, vt oleum rosatum chamæmillinum, anethinũ, de lilio, irinum, et sambucinum, Quædam quidẽ olea fiunt per resolutionem, vt oleum de vitellis ouorũ, de frumento, sinapinum, & oleũ de fraxino. Siquis quęrat quid est oleum omphacinum, & B quotupliciter fit oleum ros. Dico ꝙ est oleum ex oliuis immaturis factum. Pro quo nota, ꝙ oleum rosatum fit dupliciter. Primo ex rosis incompletis, & ex oleo omphacino, & tale oleum est satis frigidum, stipticum, & confortatiuum. Secundo potest fieri oleum rosa. ex oleo oliuarum maturarum, & tale oleum est magis anodinũ, & doloris sedatiuum, & non est frigidũ tantum, sicut primum.

Nota tamen hos infrascriptos versus, vt melius intelligas suprascripta.

Tunc embrocamus, cum membra liquore rigamus.
Tunc cataplasma facis, cum succum ponis & herbas.
Dicitur epithema de succis vnctio pura.
Membraq; saccellas, sacco pleno medicina.
Si fumum recipis, est fumigatio dicta.
Dicitur emplastrum, quæuis confectio dura.
Cum spongijs madidis, fit fomentatio sola.
Vnguentum faciunt, oleum cera cum speciebus.
Summa caraxamus, sed infima scarificamus.

C Quid est rhodoleon? Dico ꝙ est oleum rosatum, à rhodo, quod est rosa, & oleum, quasi oleum rosatum.

Quid est rodozaccara? Dico ꝙ est zuccharum rosatum à rhodo, quod est rosa, & zucchara zuccharum, inde dicitur zuccharum rosatum.

Quid est rhodomel? Dico ꝙ est mel rosa. cum folijs rosa. permanens.

Quid est geleniabin? Dico ꝙ est mel rosatum colatum.

Quid ẽ mellicratũ & hydromel? Dico ꝙ est aqua mellis.

Quid est secaniabin? Dico ꝙ est syrupus acetosus.

Quid est oxymel? Dico ꝙ est compositum ex aceto & melle, & est simplex & compositum, & dicitur ab oxy, quod est acetum, & melle.

Quare dicitur oxyzaccara cum in eo non intret acetum? Dico quòd oxyzaccara dicitur ab oxy, quod est acetum, videlicet succus acetosorum granatorum, & zaccara zuccharum. Pro quo vlterius nota, ꝙ aliquando non ingreditur acetum in eius compositionem, sed succus gra D natorum acetosorum, & ideo ab illis granatis acetosis dicitur oxyzaccara, sed aliqui ponunt verũ acetum in oxyzaccara, vt Nicolaus.

Quid est dictu hierapicra, & vnde dicitur? Dico ꝙ hierapicra dicit à hiera, quod est sancta, & picra, id est amara inde hierapicra, id est dura confectio, sancta, & amara.

Quid est hiera diacolocynthidos? Dico ꝙ est confectio facta de colocynthide.

Quid importat, & vnde dicitur theriaca? à thiro serpente, vel ab alia. Dicitur ꝙ theriaca non dicitur à trochiscis de thiro, quia si sic esset, sequeret, ꝙ aliæ theriacæ in quibus non ingreditur thirus non essent theriacæ, quod tñ est falsum, qa theriaca diatesseron est theriaca, & tamẽ in ea nõ ingreditur thirus, sed theriaca dicit à thiro gręco, quod est fera, et icos cõfectio vel medicina, inde theriaca dicitur

medicina cōtra venenū ferarū, & est domina medicinarū.

Quæritur quot res ingrediuntur theriacam magnam. Respondeo, ꝙ est distinguēdum, quia ingredientia ipsam theriacam, quædam sunt composita, vt trochisci de thiro, & trochisci de scilla, & quædam sunt simplicia, sed communiter dicitur, quòd numerando composita cum simplicibus, omnia ingredientia theriacam sunt numero. lxiiij. & duo liquores, scilicet mel, & vinum.

Si quæratur quanto tempore debet ipsa theriaca stare fermentata antequam dispensetur. Dico ꝙ debet stare per duos mēses, & bandiri ad hoc ꝙ si aliquis medicus, vel docta persona vellet contradicere, ꝙ posit venire à circunstantibus partibus, & locis ad disputandum, & contradicendum si opus fuerit.

Si quærat̃ vtrū theriaca sit frigida, vel calida, & si calida, q̄re ergo vsq; ad sextū mēsem stupefacit & infrigidat.

Secundo ad idem arguitur sic, cū species calidæ in compositione theriacæ excellant, & prædominentur frigidis, quare ipsa theriaca ponitur frigida vsq; ad sextū mensem?

Ad hoc dubium respondetur, ꝙ theriaca tripliciter consideratur ẜm eius tria tēpora, quia vel est infans, id est nouella & valde recens, & sic vsque ad sextum mensem est frigida, & non calida, cuius ratio talis est, quia non obstante, ꝙ in theriaca ingrediantur plura simplicia calida q̄ frigida, quia tamē dosis opij cęteris partibus est maior, q̄ dosis aliarum rerum, referēdo singula singulis, & ipsum opium est valde densę substantiæ, non potest ipsa ante sextum mensem esse bene fermentata, nec ad vnam formā reducta, quia tot & tanta simplicia non possunt in tam paruo tempore inter se esse bene confecta in qualitatibus, & complexionibus suis, ita ꝙ minimum vnius tangat minimum alterius, & præcipue propter ipsum opiū, quod valde resistit fermentationi cum sit frigidum in quarto, et substantiæ duræ atq; densissimæ, propter quæ omnia ad minus requiritur spacium vnius anni, si debet fermentari, & ad vnam formam seu complexionem reduci, quare ante annum semper est frigida & stupefacit.

Potest considerari secundo quantum ad eius secundam ætatem, scilicet quando est iuuenis, scilicet à secundo anno vsq; ad. xx. & sic est calidæ complexionis.

Tertio vero consideratur quando est in primo senio, scilicet. xxx. annorū, & tunc est melior, et minoris caliditatis q̄ erat in iuuentute sua, et tūc medici possunt tutius vti ea.

Quæritur cum non habentur trochisci de thiro, quare moderni medici ponunt loco ipsorum trochiscorum trochiscos ex dictamo & tormentilla. Respondetur ꝙ sunt valde contra venenum, & ideo quando non possunt haberi trochisci de thiro ponunt istos.

Si quæratur in quo vase melius conseruatur theriaca? Dico ꝙ in vase plumbeo, cum ipsum plumbum sit frigidum valde, vnde in eo non potest ipsa theriaca corrumpi, nec ebullitionem facere, nec malam qualitatem à plumbo acquirere, cum plumbum sit amenum & dulce, sed in auro melius conseruatur. Aliqui vero in vitro scilicet in vasis vitreis. In argento autem non ita bene conseruatur.

Si quæratur quot annis durat theriaca? Dico quòd inferius dicetur, sed ẜm Auicen. in. v. canone durat ab annis. xxx. vsq; ad. xl.

Siquis quærat quid est mithridatum. Dico ꝙ est singularis medicinæ confectio ad modum theriacæ à Mithridato Imperatore inuenta, & est valde cōtra venenum, & habet quasi omnes virtutes quas habet theriaca, & nō datur de eo ante sextum mensem, nec etiam vsq; ad annum.

Nota ēt, ꝙ nulla medicina opiata dat̃ añ sextū mēsem.

Siquis quærat, quid est confectio. Dico ꝙ confectio est simul factio, & deriuatur à conficio conficis, quia ex pluribus rebus conficitur, & potest esse mollis.

Si quis quærat, quare theriaca diatessaron sic nominat̃, Dico ꝙ à quatuor rebus ipsam ingredientibus dicitur, tessaron enim græce, latine quatuor.

E Quare & vnde dicitur diaphœnicon? idest confectio de dactylis: à dia quod est confectio, & phœnica, quod est dactylus, quasi confectio de dactylis.

Quare dicitur tryphera. i. tristibus et infirmis cōferens.

Quare & vnde dicitur diarhodon abbatis? Dico ꝙ dicitur à dia, ꝙ est confectio, & rhodon rosa, quasi confectio rosata vel de rosis, & Abbatis, dicitur ab Abbate de curia, qui eam composuit.

Quid importat electarium elescoph secundum Mesue? Dico, ꝙ electarium elescoph, id est episcopi.

Quid est sief? Dico ꝙ est medicamen solidum ad oculos clarificandos, factum ad modum parui suppositorij, qui distemperatur & liquefit, & in oculis imponitur quando opportunitas requirit. Et aliquando confricatur sief super cote, id est lapide cum aqua fœniculi, vel cum aqua appropriata, & oculis illa aqua imponitur.

Quid est collyrium? Dico ꝙ est aqua composita pro oculis lippis, & ophthalmiatis, vel est medicamen liqui-

F dum pro oculis infirmis, & colatur per filtrum dum fit, & ideo collyris dicitur, quia in oculo exprimitur, & colatur dum opus fuerit.

Quid ē cōfectio alphesirę. Dico ꝙ ē cōfectio vitis albæ.

Quare, & vnde dicitur vnguentum triapharmacon. Dico ꝙ vnguentum de tribus medicinis, pharmacon enim medicina dicitur, vnde quia tres medicinę, scilicet tria simplicia ingrediuntur eius compositionem, scilicet lithargyrium, oleum, & acetum, & ideo tripharmacon dicitur.

Quid est diamargariton, & vnde dicit̃? Dico ꝙ est confectio cordialis ex duobus generibus margaritarum, perforatarum, & non perforatarum, quæ in eo ingrediūtur, à dia q̄d est per, et margaritis, quasi cōfectio de margaritis.

Quare dicitur terra sigillata? Dico ꝙ terra sigillata est contra venenū, vnde antiquo tēpore erat tantę virtutis, et sublimitatis, vt reges eā proprijs, & secretis eorū sigillis sigillauerint, vt cognosceretur ab alia terra, quæ adulterabatur, sed hodie non sic est, quia raro reperitur bona.

G Quid est alipta muscata? est mistura in qua muscus ingreditur, vnde alipta, id est mistura.

Quid est ramich? Dico ꝙ est quædā mistura solida quarundam rerum aromaticarum pro maiori parte stipticarum, et ingreditur emplastrum de Gallia descriptione Mesue, & etiam ingreditur in trochiscos de terra sigillata.

Si quis quæreret quando in vna recepta inuenitur vna res cuius plures sunt species, quā illarum rerum debemus intelligere, verbi gratia, cum scribitur in vna recepta. ℞. spicæ, & non dicit quam spicam, vel cum dicitur. ℞. rosa. & non explicat albarum vel reubarum, vel. ℞. gummi, vel. ℞. casiæ. & non explicat quam speciem casiæ. vel. ℞. styracis, & non explicat quā speciem styracis ad exequendum per ipsum aromatariū. Ad hæc respondetur, ꝙ debemus intelligere speciē quæ præualet alijs in virtute, verbi gratia, quando reperitur. ℞. spicę, intelligatur spica nardi. Et cum dicitur. ℞. rosarum, intelligitur rubearū, quia rubeæ præualent albis in virtute. Et quando dicitur. ℞.

H gummi intelligitur arabici, & cum dicitur. ℞. casiæ, intelligitur ligneæ. Et cum dicitur. ℞. styracis, intelligitur rubeæ seu calamitæ, quod idem est, & sic de alijs, quia secundum philosophum à digniori fit denominatio.

Nota ꝙ aromatarius non debet autoritate propria sine licentia medici in receptis ponere quid pro quo, id est vnā rem pro alia quando caret aliquo simplici, quia in hoc posset errare, sed debet omnia facere cum dispensatione, et autoritate doctissimi, & fidelissimi medici. Vnde tp̄e meo illustrissimus Rex Aragonū puniuit acriter, et turpiter cōdemnauit Neapoli quendam eius aromatarium, cui medici suæ maiestatis ordinauerunt quoddam electarium cordiale, in quo ingrediebantur coralli albi, & ille aromatarius non habebat, sed combussit corallos rubeos, qui ex combustione effecti sunt albi. Vnde hoc venit ad notitiā domini regis, & sic ille fuit condemnatus in nouem mil-

libus

libus ducatis, & de cætero noluit eum pro aromatario.

Quando reperitur thabet in receptis quid est? Dico ꝙ thabet id est zuccha. Candi.

Quid est zuccharū Candi? Dico ꝙ est zuccharū Candidum & induratum ad similitudinem chrystalli. Modum autem faciendi ipsum ponit Seruitor, lege ibi, & reperies.

Quid est quando reperitur in receptis Candi. rosati vel violati? Dico ꝙ est zuccharum Candidum & induratum, quod reperitur in fundo vasis, vbi reconditur iuleb rosa. vel viola. vt syrupus violatus vel rosatus.

Quid sunt dactyli keiron? Dico ꝙ sunt dactyli huius prouinciæ, seu de keiro saracenorum.

Quid sunt tortellę de se? Dico ꝙ sūt biscotelli de simila.

Quare dicitur syrupus dinari, vel de bizantijs, cum in eo blactæ bizantiæ non ingrediantur? Dico ꝙ talis syrupus ideo dicitur syrupus dinari, vel de bizantijs, quia bizantium in arabica lingua, idem est quod ducatus, vel aliud genus denarij, vnde sicut ducati, vel denarij apud homines sunt carissimi, & pretiosi, ita est iste syrupus apud medicos, & etiam apud infirmos propter optimam operationem quam inducit contra omnes febres oppilationum, & propter sanitatem quam facit acquirere, quæ sanitas est carior omnibus ducatis, uel bizantijs, et omni thesauro mundi.

Quæro illa confectio diacurcuma, tam maior ꝙ minor quam ponit Damasce. in distin. de electarijs contra hydropisim quare dicitur diacurcuma, cum in ea non ingrediantur radices curcumæ? Dicitur ꝙ diacurcuma à croco dicitur, qui crocus apud græcos dicitur crocon, qui ingreditur in ea bona quantitate, & quia vocabulum est corruptum, dicitur diacurcuma. Vel aliter dico, ꝙ ideo dicitur diacurcuma, quia illa cōfectio est citrina ad similitudinē curcumæ, quæ est radix valde citrina, & amara satis.

Quid est illud, quod dicitur in fine receptæ aromatici rosati descriptione Gabrielis, gummi arabici, tragacanthi, ana. ʒ.ij.&c. duas partes alterius? Dico ꝙ quando dicitur duas partes intelliguntur duæ partes scilicet drach. & sunt. ℈.ij. cum quælibet. ʒ. ex tribus scrupulis constet.

Quid importat hoc nomen segena vel segema? Dico ꝙ idem est, quod fœcundans, & generationem faciens.

Quid importat hoc nomen diamoroson. Dico ꝙ idem est, quod electarium vtilitatum.

Quare secundū Damasce. in primo lib. de consolidatione medicinarum scamonea debet teri crasso modo cū ponitur in pilulis, vel in alijs solutiuis, & rheubarbarū debet teri subtiliter, & colocynthis subtilissime? Dico ꝙ scamonea est valde nociua stomacho, & valde serrosa, vnde si puluerizaretur subtiliter, intraret porositates stomachi, & longo tempore nausearet, & stimularet stomachum, & consequenter cor magis læderet ex vicinitate quam habet os stomachi ad cor, etiam appetitum dejceret.

Alia autem ratio & bona, quare medicinæ solutiuæ laboriosæ, vt scamonea, turbith, euphorbium, præter colocynthidam debent crasso modo teri & puluerizari, talis est, ut sui crassitie longiorem moram in stomacho faciant, ad hoc vt humores ab extremis partibus ad stomachum attrahant, & sic euacuētur, nam si subtiliter puluerizarentur, ex earum subtilitate possent villis stomachi adhęrere, & possent eos scindere & excoriare, & cum hoc ad dysenteriam perducere, vt scamonea, euphorbiū, & similia. Nō laxatiua vero subtilissime sunt exterenda, vt sui subtilitate facilius incorporentur, & suos effectus citissime consequantur, & hoc quidem plurimum est conseruandum in confortatiuis, & restauratiuis electarijs.

Rheubarbarum vero, quod est laxatiuum leue, & medicina benedicta, debet subtiliter conteri, & puluerizari, quia principaliter ex proprietate sua habet choleram, quę subtilis est educere, & quia ipsa cholera ex subtilitate sua imbibitur interdum in poris stomachi & hepatis, ideo rheubarbarum debet subtiliter teri, vt possit illas porositates intrare, et ipsam choleram facilius educere. Colocynthis vero debet subtilissime puluerizari, quia ē valde violenta, & est substantiæ rarissimæ & spongiosæ, nam si intraret vacuitates stomachi, vel hepatis aut intestinorū, ita tumefieret, & incrassaretur ex humoribus ibi repertis, ꝙ extēderet, & torqueret cum maximo dolore omnia membra prædicta. Sed si fuerit subtilissime puluerizata non potest illud facere, quia minima seu minutissima non potest ita tumefieri, nec inflari, & maxime si fuerit correcta cum appropriatis.

Pro quo nota, ꝙ nūquam debet exhiberi sola, sed sociata, & correcta cum alijs, & dum ponitur in decoctione clysteriorum ligetur in pecia, quia si nō ligata decoqueretur, postea ex quo casu aliquid eius remaneret in decoctione, & dum fieret clystere posset aliquid eius adhærere intestinis, & in eis mirabilem dolorem causare, vt plures imperiti medici, & rudes aromatarij iam fecerunt.

Nota etiam, ꝙ quando sola colocynthis reperit̃ in planta sua, nullo modo colligenda est, sed potius abijcienda, quia est perniciosa & venenosa, & similiter scilla, quæ nascitur sine consortio aliarum est perniciosa, & abijcienda.

Quare species, & pulueres quæ ingrediuntur electaria & pilulas, & alias medicinas, non debent simul conteri neq; puluerizari simul, secundum doctrinam Damasce. lib. i. de contritione, vt verbi gratia, spica, caryophyl. zingib. & gummi, macis, cinnamomū, flores, semina, et folia, dictamus, tormentilla, aristol. Dicō ꝙ prædicta non sunt consimilis complexionis & substantiæ, ideo non debent omnia simul puluerizari, sed seorsum. Aliqua enim ex prędictis sunt raræ substantiæ, vt macis, cinnamomum, & aliqua sunt densioris substantiæ, vt caryophylli, gummi. alia vero sunt substantiæ densissimæ, & valde compactæ, & ideo si simul conteruntur, erit malefactum, quia illa medicina quæ est raræ substantiæ citius puluerizatur, & minus resistit contritioni ꝙ illa, quæ est densæ substantiæ, ideo tunc resolueretur, & exhalaret virtus eius, & ideo tutius est, & magis securum ſm canones doctorum ꝙ quælibet simplex medicina per se, & seorsum puluerizetur, & conteratur &c. Licet aromatarij nostri temporis faciant oppositum & male secundum omnes.

Vlterius posset aliquis dubitare quando aliqua decoctio diuersarum herbarum vel radicum fit, quare non facimus seorsum decoctionem illarum rerum decoquendo quamlibet rem de per se, sicut facimus triturationē diuersarum cuiuslibet de per se, vt docet Mes. lib. i. summa secunda cap. 4. de modo triturationis. Respondeo & dico, ꝙ sicut fit in trituratione, sic debemus facere in decoctionibus, omnia sigillatim, & per ordinem decoquendo, vnā rem, scilicet post aliam, verbi gratia, primo decoquendo radices quæ sunt densioris substantiæ. secundo stipites, tertio folia. quarto flores. Et etiā minus debent decoqui herbæ, quæ habēt virtutem in superficie foliorū, vt sunt rosę, & reliqui flores, & absinthium, lactuca &c. ꝙ herbæ quæ habent virtutem profundiorem & terrestriorem &c.

Et si aliquis instaret quare Mesue non posuit hanc doctrinam. Dico ꝙ ipse Mesue loquitur doctis viris, & ne idem bis replicaret tacuit. Nam ex doctrina triturationis datur intelligi doctrina decoctionis.

Quare species & pulueres ponuntur vltimate, & non in principio in ipsis electarijs, & confectionibus. Dico ꝙ in electarijs de melle vel zuccharo semper species aromaticæ debent vltimatæ poni, postquam ab igne deponuntur, ne ipse species resoluantur, & amittant virtutem.

Quęritur quare in hieme, vt plurimū vtimur confectionibus, & electarijs de melle, in æstate vero de zuccharo. Dico ꝙ mel est valde calidius zuccharo. Ideo in hieme magis vtimur prædictis electarijs cum melle, sed zuccharo magis vtimur in ęstate, quia est minus calidum. Alia causa est, quia ambo prædicta id est mel, & zuccharū debent proportionari ipsi tempori, cum ergo mel sit calidum,

dum, & tẽpus hiemale frigidum, magis debemus vti melle in hieme, & zuccharum sit temperatum, & minus calidum, ipso melle magis debemus vti zuccharo in æstate.

Quæritur circa confectiones solidas de zuccharo, quando debet habere fortiorẽ cocturam in hieme vel in ęstate.

Dico ꝙ in æstate, & confectiones solidæ debent leuiorem cocturã habere, vt sint placibiliores, & meliores dentibus ægrorum; sed in hieme debent fortius decoqui, vt magis conseruentur, & vt magis resistant humiditati hiemis, vt sunt manus Christi, electarium regum, de gemmis, aromaticum rosatum, diatriasandali &c. Iulep vero, & syrupi & electaria debent in æstate habere fortiorem cocturam, ne ex forti calore æstatis ebulliant, & in acetositatem transeant.

De melle.

Quæritur vtrum mel, & zuccharum sint oppilatiua. Dico ꝙ omnia dulcia sunt oppilatiua, præter zuccharum & passulæ, & ideo omnia dulcia inimicantur hepati, quia causant in eo oppilationem, præter duo prædicta, & ratio est, quia omnia prædicta sunt amica naturæ, vnde ipsa natura adeo delectatur eis, ꝙ membra attrahunt ea ad se antequam digerantur, ex qua indigestione oppilatio generatur, & præcipue in hepate, & venis, quia ſm Auic. res dulces ad faciẽdum oppilationem sunt veloces. Sed nota vlterius, ꝙ omnia dulcia conueniunt, & amicantur pulmoni & pectori, si paulatim lambantur, & non velociter transglutiantur, vt mel, sapa, zuccharum, dactyli, passulæ, caricæ, iuiubæ, canna mellis, penidiæ, tragacanthi, diairis, & omnes species lohoc, quia dulcia sunt lenitiua & mollificatiua pectoris, & pulmonis, & humiditatum viscosarum repertarum in eis, & similiter catarrhi descendentis ad pectus & pulmonem.

Quæritur quomodo cognoscitur lignum aloes quando est bonũ. Dico ꝙ in quatuor cognoscitur. In colore, odore, sapore, et pondere. In colore, quia debet esse nodosum, fusci, & obscuri coloris. In odore, quia quando cõburitur super carbones, facit fumum boni odoris, & facit spumam, & hoc est secretum aromatariorum. In sapore, ꝙ sit amarum. In pondere vero cognoscitur, ꝙ si parum de eo ponatur in vno cyatho pleno aqua, non natat, sed immediate petit fundum.

Quid est hoc, ꝙ Mes. dicit confectionem de xyloaloe quando dicit. ℞. xyloaloes crudi, quid est lignum aloes crudum? est ne aliud coctum, & quomodo cognoscitur? Dico ꝙ aliquando lignum aloes potest esse crudum et coctum. Crudum enim habet conditiones prædictas, sed coctum cognoscitur à crudo, quia mutat colorem, & etiam efficitur magis stipticum, & vltra hoc non est ponderosum sicut crudum, sed valde leuius.

Quæritur vnde fit aloe. Dico quod fit ex succo herbæ, quæ zambana dicitur, & est herba aloes, vnde aliqui dicunt, ꝙ omnes tres species fiunt ex succo prædictæ herbæ zambanæ, scilicet succotrinus, hepaticus, & caballinus.

Sed contra si sic esset, vnde dicitur lignum aloes cum illa herba non habeat stipitem neq; lignum?

Dico ꝙ reperiuntur plures species aloes, vt puta tres scilicet, aloe succotrinus ab illa prouincia sic nominatus, & aloe hepaticus, quia assimilatur hepati in colore & substantia, & iste duæ species aloes sunt puriores. Sed tertia spẽs dicit̃ aloe caballinus, talis aloes est sicut fęx aliis deterior, & fit de prædicta herba zãbana quæ nõ habet lignũ.

Alij dicunt & bene, ꝙ lignum aloes non est lignũ ipsius aloes sed est lignum eiusdem arboris paradisi terrestris, & hæc venit ad Indiam per impulsionem fluuij paradisi, & est dictus ad similitudinem ipsius aloes, quia similatur ei in colore et sapore, cũ ipsum lignum sit subnigrum et amarum, vt aloe. Et vltra hoc dicunt isti & bene, quòd omnes tres species fiunt ex illa herba zambana in diebus canicularibus æstatis, vnde primus succus illius herbæ cum coagulatur, & exiccatur in sole dicitur succotrinus, alius ve-

E ro succus, scilicet secundus, dicitur hepaticus, tertius vero succus, qui est quasi fæx, dicitur caballinus.

Aliqui dicunt, ꝙ sunt diuersæ herbæ in genere, ex quibus istæ tres maneries aloes fiunt, sicut diuersæ vuæ non in genere sed in bonitate, differentia vina faciunt.

De balsamo.

Quomodo cognoscitur balsamum quando est bonum? Dico ꝙ cognoscitur in colore, odore, sapore, ardore, & pondere. In colore, quia est liquor aliqualiter similis oleo, & viscosior ad aliqualem rubedinem tendens. In odore, quia est odoris aliqualiter rancidi non placibilis. In sapore quia habet saporem pinguedinis gallinæ antiquatæ non recentis, & ardet in gutture ac si esset oleum forte & antiquum. In ardore, quia si in oculis ponatur vna gutta de eo tantũ ardorem in oculo generat, ac si lixiuium forte esset in oculo per spatium vnius horæ, & vltra ita appareat, ꝙ oculus ardeat, & ꝙ velit exire, sed dimittit visum in eo statu in quo reperit quando ponitur in oculo. In pon-

F dere cognoscitur, quia si vna gutta ponatur de eo in vno cyatho pleno aqua, non spargitur sicut oleum in aqua, immo conglutinatur, & cõdensatur ad modum vnius perlæ rotundæ, & immediate petit fundum, & vltra hoc cuspide cultelli potes ipsam guttam ab ipsa aqua extrahere, quia adhærebit cuspidi ipsius cultelli, & extrahitur tota gutta integra ab aqua illa.

Et nota ꝙ ad cicatrices subtiliandas, & remouendas perungendo eas cum balsamo, nil est sublimius eo, sed est in magno precio, nec habent de eo nisi potentes, & magni domini, quia in mundo non est nisi vna vinea illorum arbustulorum, quæ vinea est magni Soldani saracenorũ.

Quid est mel tabarzet quod intrat in cõfectione de zingibere, quam ponit Mesue, quia de zuccharo tabarzet verum est quod fit. Dico ꝙ mel tabarzet est mel albũ de cœlo cadẽs ad modum roris, sed est albius, & aliqualiter densius ꝙ̃ sit mel apum, & quasi tendit ad naturam zucchari.

Quomodo intelligitur illud, quod ponit Mes. in descri-

G ptione syrupi de acetositate citri in fine receptæ, cũ dicit. Accipe ex eo, scilicet succo lib. vij. et funde super ipsum ex iulep claro depurato lib. v. de quo iulep intelligitur: cum ipse non specificet. Dico ꝙ intelligitur de solo zuccha. clarificato & iulepizato, id est in forma iulep reducto.

Quomodo intelligitur illud, quod dicitur in receptis, mellis quod sufficit, aut zucchari quod sufficit. Et quod in vnguentis dicitur, ceræ quod sufficit. Dico ꝙ intelligitur quantitas conueniens mellis vel zucchari, quæ quantitas valet species, vel pulueres cuiuscunq; cõditionis fuerint, in se colligere & conseruare, ita vt mel aut zuccharũ non sit paucũ, & species multę, aut paucæ species, & multum mellis vel zucchari, nisi de præcepto peritissimi medici, vel doctoris aliter faciendum est. Consimiliter de cera respectu vnguentorum dicendum est, quando dicitur, ceræ quod sufficit, ꝙ aromatarius debet semper proportionare cerã cum oleis, quia pro duabus vncijs olei. ℥. ß. ceræ ponenda est. Sed quando dicitur, ceræ parũ, tunc in-

H telligitur ꝙ debet esse vnguentum molle, ita ꝙ oleum debet ceram in aliquo superare, quia multa cera facit duritiẽ in vnguentis, & pauca cera facit mollitiem in vnguentis.

Et nota vlterius, ꝙ sicut aloe, vt plurimum est materia pilularum faciens bonam conglutinationem specierum, dans eis bonam corporeitatem, & pariformiter cera est materia vnguentorum faciens bonam cõglutinationem, & corporeitatem in eis.

De opio.

Siquis peteret vel interrogaret, potest ne fœtor ab opio remoueri? Dico ꝙ sic. Et si quæratur cum qua medicina, vel cum quo simplici? Dico quod cum allio, pistando. ℥. i. opij cum duobus capitibus allij, deinde distilletur hæc mistura per alembicum, & de ista aqua distillata detur in potu ſm discretionem, quia mirabiliter prouocat somnum, & erit sine fœtore, & hoc pulchrum secretũ non est

omnibus

omnibus reuelandũ. Et siquis hoc secreto vsus fuerit nefarie, præter ꝙ ad opus medicinę, maledicat à Deo. Amẽ.

Siquis quæreret psyllium, quod intrat in medicinis, vt puta in electario de psyllio, & in requie Nicolai, est ne calidæ complexionis vel frigidæ? Dico, quòd semen psyllij habet duplicem complexionem, quia ex parte exteriori, scilicet in eius cortice est frigidæ complexionis, & ex eius corticẽ fit mucilago, quæ est frigidæ complexionis, & ponitur in electario de psyllio, & in requie Nilolai, quæ fit ad prouocandum somnum, & talis mucillago fit ponendo psyllium in infusione, in aqua tepida, vel alia aqua distillata secundũ præceptum medici, & nõ debet longo spacio stare in infusione, sed conuenienti tẽpore, quia per longam infusionem posset acquiri caliditas ex substantia inferiori, quæ quidem exterior substantia est frigidæ complexionis quantum ad corticem, & calidæ cõplexionis quantum ad interiorem substantiam & medullam.

SECVNDA PARTICVLA de declaratione nominum medicinarum compositarum in antidotario Nicolai descriptarum.



COnsequenter ad declarandum nomina medicinarum compositarum in antidotario Nicolai descriptarũ, vt magis breuiter, & succincte significatio earũ nota sit omnibus, & præcipue aromatarijs, et alijs iuuenibus practicam incipientibus, Non expectes hic à me audire nisi declarationem vocabulorum ipsarum medicinarum valde compendiose, & non virtutes earum, quia earum virtutes ipse Nicolaus amplissime ponit. Nicolaus itaq; primo in procemio sui antidotarij dicit, ꝙ si quis interrogaret quot requiruntur in omni vera dispẽsatione. Dicas tria. Primũ est vt omnia æqualiter, id est conuenienter ponderentur, tam in speciebus ꝙ in gummis & herbis, ſm pondus vniuscuiusq; rei. Secundo. vt non sint nimia vetustate consumpta. Tertio vt herbæ, radices, & semina, congruis tẽporibus sint collecta, & ꝙ in congruis locis reposita cõseruentur: & ab extrinsecis alterantibus corrumpi, aut marcescere non possint, vt puta à fumo, humiditate, vel pluuia, vel puluere, vel sole.

Quot requiruntur in conficiendo? Dico ꝙ ſm ꝙ prælegato loco dicit Nicolaus ꝙ tria requiruntur in cõficiendo, scilicet mellis puritas, & quãtitas quæ sufficit, & æqualitas, id est conueniens specierum & pulueris trituratio et cribellatio, & in syrupis aquæ consumptionis decoctio.

Quare mel ponitur in medicinis? Dico ſm Nicolaum ibidem, ꝙ tribus de causis ponitur mel in medicinis. Primo ad conseruandum, nam prę cæteris liquoribus mel est maxime cõseruatiuum. Secundo est valde modificatiuũ, id est correctiuum malitiæ medicinarum, & præcipue solutiuarum. Tertio, quia sua dulcedine amaritudinem temperat specierum.

Quot requiruntur in purificando vel decoquẽdo mel? Dico ꝙ duo requiruntur. Primo, ne sit parum coctum, ne sit aquosum. Secundo, ne sit nimis coctum vsq; ad duritiem, sed mediocriter, & sit bene despumatum. Cognoscitur autem mel debite coctum quando adhæret digitis, & quando inspissatur cum frigescit super lapidem.

Vltimo Nicola. dicit in illo procemio, quòd specierum aut pulueris trituratio vel cribellatio fit duobus modis, quia in electarijs non solutiuis species debent subtilissime puluerizari & cribellari. In alijs autẽ medicinis, & pręcipue laxatiuis debent esse crassiores, & non ita subtiliter puluerizatæ, ne sui subtilitate moram in stomacho attrahant, & sic euacuent nimis, ne etiam subtilitate sui villis stomachi adhærendo, eosq; scindendo & excoriando dysenteriam generent, vt scamonea, euphorbium, et similia. Non laxatiuæ vero subtilissime terendæ sunt, vt sui subtilitate citius incorporentur, & suos effectus citissime consequantur, hoc quidem plurimum est obseruandum in confortatiuis & restauratiuis electarijs.

Antidotarium est liber continens antidota, antidotum enim est contra datum, id est continens medicinas approbatas, & experimentata contra morbos data.

Et nota ꝙ antidotarium Nicolai procedit secundum ordinem alphabeti, quia ponit primo medicamina incipientia ab a. deinde ponit illa quæ incipiunt a. b. Et sic per ordinem alphabeti vsq; ad. z.

Incipit ergo ab Aurea alexandrina, quid ergo significat, & vnde dicitur? Dico ꝙ aurea dicitur ab auro, alexandrina vero ab Alexandro, à quo fuit composita & inuẽta.

Adrianum dictum est ab Adriano romanorum imperatore qui illud composuit.

Acharistum, sine munere interpretatur, quia sine munere patientis sanat catarrhum.

Athanasia, id est immortalis, quia sępius liberat ab extremis mortis.

Alcancalon, id est nuntium bonum.

Antimoron, id est contra mortem.

Antidotum hęmagogon, id est menstrualem sanguinem educens, prouocat enim menstrua.

Blancha dr̃, qm̃ albos purgat humores. i. phlegmaticos.

Benedicta dicit̃, qa ab omnibus à qbus sumit̃ benedicit̃.

Benedicta transtyberina, quia trans tyberim Romæ fuit inuenta.

Confectio aliptæ muscatæ, alipta. i. mistura cõtra asma.

Confectio galliæ muscatæ, galliæ, quia in gallia prouincia reperta.

Confectio neræ, id est preciosæ medicinæ.

Diamargariton dicitur à duabus generibus margaritarum, perforatarum & non perforatarum quia eius compositionem ingrediuntur.

Diacameron, id est ducẽs hominem, de morte ad vitam.

Diamoron, à moris celsi dictum.

Dianthos dicitur, quia fit ex floribus dendrolibani, id est rorismarini.

Diasatyrion, à radicibus satyrionum dicitur, satyriasis enim græce, latine virgæ erectio, quia facit homines potentes ad coitum, & incitat virgæ erectionem.

Diaprunis vel diamascenũ, à prunis damascenis dicitur.

Diaprasion à prasio, id est marubio, quod intrat in eo plus quàm de alijs.

Diaolibanum, dicitur ab olibano quod ibi ponitur.

Diarhodon Abbatis, dicitur à rosis quæ intrãt in eo plus ꝙ de alijs speciebus Abbatis, quia ab abbate de curia fuit compositum.

Diapenidiũ, dr̃ â penidijs quæ ibi intrant plus ꝙ de alijs.

Diaciminum dicit̃, eo ꝙ de cimino intrat plus quàm de alijs speciebus in eo.

Diatragacanthum à tragacantho quod intrat, in eo.

Diacastoreon, dicitur à castoreo, id est testiculis illius animalis, qui in eo ingrediuntur.

Diacoston, à costo quod intrat in eo.

Diairis, dicitur à radice illa quæ ireos vocatur, & est radix liliorum azurorum.

Diacalamentum, dicitur à calamento quod principaliter intrat in eo.

Diacodion dicitur à codione, quod est papauer nigrum & eius ingreditur compositionem.

Diasene dicitur à sene, quæ ibi ponitur plus ꝙ de alijs

Diacitonitem, dicitur à citonijs ex quibus fit.

Diambra, dicitur ab ambra quæ ibi recipitur.

Diamiconis, dicitur à micone, id est papauere albo.

Diapapauer, dicitur à papauere albo quod ibi ingredit̃.

Esdra, dicta est ab Esdra propheta qui eam composuit.

Electarium ducis, dicitur ab Abbate de curia qui eum composuit ad instantiam ducis.

Electarium pliris arcoticon.i.completa medicina.
Electarium de succo rosarum, ab eodem succo dictũ est.
Electarium psylliticum à psyllio dictum est.
Electarium frigidum Cophonis, id est illius medici qui eum composuit.
Emplastrũ.i.dura cõfectio, apostolicon.i.supremissimũ.
Emplastrum ceroneum, à cera sic dictum.
Emplastrum oxycroceum, dicitur ab oxy quod est acetũ & croceum quod est crocus.
Emplastrum diaquilon, id est mollificatiuum.
Emplastrum de palma, dicitur quia cũ spatula viridi vel cum palma conficitur.
Filantropos, amicus hominis, vel misericors interpretat̃.
Filonium, id est nouus amicus.
Gariofilatum dicitur à gariopyllis qui ibi intrant.
Gios otheos, id est filius Dei.
Hieralogodion memphitum, id est impedimentum, hiera, id est sacra, logos, id est sermo, memphitum.i.impeditio. hęc hiera curat impedimentũ sermonis & locutiõis.
Hierapicra Constãtini, à Constãtino medico sic dicta est.
Hierapicra Abbatis, ab abbate de curia, qui eã cõposuit.
Hiera Ruffini ab autore qui eam composuit.
Hiera Galeni ab ipso Galeno.
Igia græca, id est saluatrix, græca à græcis inuenta.
Idrotipion olympiacum, idrotipion, id est potus contra rigorem olympiacum ab olympio philosopho & medico eius inuentore.
Iustinum à Iustino Imperatore factum & inuentum.
Katharticon imperiale, id est laxatiuum pro Imperatoribus & pro alijs delicatis hominibus.
Lithontrypton.i.conterẽs & frangẽs lapidem interpretat̃.
Lætitia dicta est quasi tristitiam auferendo, quia claritatẽ & gaudium adducit.
Mithridatum, hoc est mater omnium antidotorum, vel dicitur à Mithridate rege qui eum composuit.
Musa ænea, à peritissimo philosopho Musa inuenta.
Micleta.i.experta.
Mel rosatum appellatur à græcis rodomel.
Opopyra dicitur à succo & igne, opos enim græce, latine succus, pyr ignis, inde opopyra.i. succus ignitus, & hoc electuarium compositum est à sanctissimis medicis Cosma & Damiano.
Oxy dicitur ab acetoso succo malorum granatorum.
Oxyzaccara dicitur ab oxy quod est acetũ & zuccharo.
Oxymel simplex dicitur ab oxy quod est acetũ & melle.
Oxymel compositum similiter dicitur, sed compositum, quia multæ res in eo ingrediuntur.
Oxymel scilliticum ab aceto, & melle, & scilla.
Oxymel passulatum, ab aceto, melle, & passulis dicitur.
Oleũ rosaceũ, dicitur ab oleo, & rosis in eo ingrediẽtibus.
Oleum mandragoratum, ab oleo, & succo pomorum mandragoræ.
Oleum frigidissimum viride, dicitur, ab herbis frigidis & viridibus quæ in eo ingrediuntur.
Potio sancti Pauli, dr̃ quia sanctus Paulus eã composuit.
Paulinum antidotum, id est magnũ antidotum, quia magnam virtutem & efficaciam habet ad multa.
Panchristum antidotum, pan.i.totum: christum.i.bonũ.
Potio muscata, à musco dicta est.
Picra, id est amara, à Galeno inuenta.
Pilulę sine quibus esse nolo. pilulę à rotũditate dicunt̃: sine quibus esse nolo, pro nimia earum efficacia & virtute.
Pilulæ aureæ ad similitudinem auri dicũtur, quia sicut aurum inter omnia metalla est preciosius, sic pilulæ istæ inter omnes præciosiores habentur.
Pilulæ diacastoreæ à castoreo dictæ sunt.
Pilulæ de cynoglossa, à cynoglossa herba.
Pilulæ de quinq; generibus myrobalanorum, ab ipsis myrobalanis denominatæ sunt.
Pilulę artetícę.i.mẽbrorũ, artos enim gręce, latine mẽbrũ.

E Pilulæ bichichiæ depressæ, & non rotundæ, & sunt lenitiuæ contra tussim, tenentur enim sub lingua, & paulatim deglutiuntur, & fiunt in forma lupinorum.
Pilulæ fœtidę dictę sunt, quia fœtidos & corruptos humores educũt, vel quia aliqua fœtida in eis ingrediuntur, vt puta castoreum, sagapenum, opopanacum, succus porrorum, cum quo conficiuntur.
Pilulæ cochiæ, idest capitales.
Pilulæ de hermodactylis ab ipsis denominantur.
Pilulæ assaiaret.i. capitales, quadrimeron.i. medicamen ex quatuor rebus.
Rosata nouella, à rosis dicta, nouella respectu veteris, quæ recipiebat sulphur viuum.
Rubea trochiscata, rubea dicit̃ ab ipso colore. trochiscata à trochiscis qui ibi recipiuntur.
Requies dicitur ab effectu quẽ inducit, quia requiem somnum & quietem patientibus affert.
F Rodozaccara, id est zuccarũ rosatum à rhodon quod est rosa, & zaccara quod est zuccarum. inde rodozaccara, idest zuccharum rosatum.
Rodomel, idest mel rosatũ, à rhodon quod est rosa, & mel idest rosatum mel.
Sotira, saluatrix interpretatur.
Sal sacerdotale dictum est, quia eo vtebantur sacerdotes tempore Heliæ prophetæ.
Syrupus dicitur, à syr. quod est confectio, & ops, succus, inde syrupus.i.liquida confectio de succis.
Stomatichon.i.confortatiuum stomachi. Et diuidit̃, quia quoddã est stomathicon calidum, & quoddam frigidũ.
Theriaca magna Gal. quia G. eam cõposuit. Dico q̃ non est verũ salua pace Nicolai. quia Andromachus singularis medicus eam cõposuit. Et cum dicit vlterius theriaca dr̃ à trochiscis de thiro qui in ea reperiuntur. Dico q̃ non est verũ, quia fiunt alię theriacę quæ tñ non denominant̃ à thiro, quia trochisci de thiro eas non ingrediunt̃, vt theriaca diatessaron & theriaca Diosco. & theriaca exercitualis &c. vnde theriaca dicit̃ quasi medicina cõtra venenum, & dicitur domina medicinarũ vt supra declaraui.
G Theriaca diatessaron.i.de quatuor rebus.
Theriaca exercitualis.i.pro conseruando exercitu gẽtium contra corruptionem aeris & epidemiam.
Tryphera saracenica, tryphera dicitur quia hominẽ iuuenem reddit, saracenica, quia à Saracenis inuenta est, et de scripta est.
Tryphera magna dicitur quia fructũ magnũ confert mulieribus, & proprie matricibus earum, qñ dolorẽ matricis patiantur, dando eis cum vino decoctionis artemisię.
Triphyllon.i.de folijs rutæ viridibus.
Triasandali dicitur à tribus generibus sandalorum, quæ ponuntur in eis.
Theodoricon, dr̃ à Deo datũ, Emperiston.i. bñ expertũ.
Theodoricon Anacardinũ. theodoricon dr̃ à Deo datum, Anacardinum ab anacardis, qui in eo reperiuntur.
Trochisci diarodon. trochisci, idest rotunda cõfectio, Diarhodon idest de rosis.
H Trochisci diaui.i.de violis quæ in eis ingrediuntur.
Trochisci hedychroi sic dicti à compositionis colore.
Trochisci croci, à croco.
Trochisci scillitici, à scilla.
Trochisci thiri, à thiro serpente.
Trochisci diacoralli, à corallis.
Trochisci camphorati, à camphora dicti.
Reliquæ species trochiscorum Nicolai claræ sunt, & non indigent expositione.
Vomitus Nicolai.i.vomitiuum à Nicolao compositum.
Vnguentum marciaton, à Marciatone medico inuentum.
Vnguentũ citrinũ dicitur, quia in pomo citri decoquitur.
Vnguentum populeon, quia fit de oculis arboris quæ populus nominatur, & fit in tempore veris.
Vnguentum, arigon.i.adiutorium.

Vnguentum agrippæ dicitur, eo quia rex Agrippa iudeorum vtebatur eo.
Vnguentum caliston dialteæ.i.calefactorium, caliston.i. mollificatiuum. Dialteæ dicitur à duabus speciebus radicum euisci, vel alteæ quæ in eo ingrediuntur.
Vnguentũ aureũ, dcm̃ est p̃ excellẽtiã, q̃a sicut aurũ ẽ p̃ciosum inter metalla, sic vnguẽtũ istud ĩter cętera vnguẽta.
Vnguentum laxatiuum, quia vnctio ex eo laxat, sicut medicina laxatiua.
Vnguentum fuscum, id est nigrum.
Vnguentum album, à cerusa alba quæ ingreditur.
Vnguentum viride, dictum est à viridi colore ęris quod in eo ingreditur.
Zingiber conditum, id est zingiber viride conditum.
Notandum est vlterius ꝙ nõ est mirandum si hic nõ sunt collecta omnia electaria, et pilulę ac syrupi, trochisci, cõfectiones & etiam aliqua plura quę ponit Nicolaus, quia in aliquibus antidotarijs reperiuntur, et in aliquibus pauciora, sufficit ergo ꝙ hic sunt famosiora, & vtiliora.

TERTIA PARTICVLA de dosibus & ponderibus, ac de eorum nominibus & differentijs &c.



Restat modo de dosibus et ponderibus, ac etiam de eorum nominibus, & differentijs diligentissime pertractare secũdum communem vsum modernorum, quia multa reperiuntur, quæ sunt antiqua & spernenda, quia non sunt in vsu.

Dosis. Si ergo aliquis doctus medicus examinauerit aromatarium inquirẽdo quid sit dosis? Respondeat sic. Dico ꝙ dosis est limitata mensura vel pondus alicuius rei medicinalis simplicis, vel compositæ, specierum, aut herbarum, semi. vel radicum, electariorũ, pilularum, vnguentorũ &c. Vel melius sic diffinit. Dosis est limitata mẽsura vel quantitas simplicis vel compositæ medicinæ, solutiuæ vel alteratiuæ, quæ de se apta nata est facere sufficientem operationem & non diminutam, neq; superfluam. & notanter dicit de se, quia ratione corporis vel humoris quãdoq; potest facere superfluam vel diminutam operationem.

Ana. Quid intelligitur q̃n in receptis ponit ana? Dico ꝙ ana est dictio græca, & tantum importat quantum æqualiter.

Quid est ꝙ in antidotario Nicolai in aliquibus dispensationibus electariorum vel confectionum etc. dicitur medietas eius est lib.ij. vel medietas eius est lib.i.ß. qualiter hoc intelligitur?

Dico ꝙ reperiuntur duo antidotaria Nicolai, scilicet magnum, & dicitur Nicolaus magnus, & paruum, & dicitur Nicolaus paruus et isto vtimur communiter. Vnde nota vlterius ꝙ in Nicolao magno sunt descriptiones electariorum, vel confectionum, & aliorum. In Nicolao paruo sunt dimidiata in dosi & minorata, & aliquando s̃m tertiam partem dispensata, et ideo dicitur aliquando in Nicolao paruo medietas electarij descripti in antidotario Nicolai maioris est lib.ij. Ex quo sequitur ꝙ descriptio integra eiusdẽ electarij in Nicolao maiori est lib.iiij. & sic de alijs dicitur. & licet hæc responsio communiter assignetur à multis, mihi tamen minime placet, quia est sine ratione.

Nota etiam ꝙ in Nicolao maiori, multo plura antidota, & electaria, pilulæ, & confectiones &c. ponuntur, quàm in Nicolao minori, Illa tamen quæ sunt in Nicolao minori, sunt etiam in Nicolao maiori, & secundum maiorem dosim, & non conuerso.

Primo ergo quæritur quot sunt pondera vsualia & nomina eorum quæ aromatarij tenentur scire, & quibus medici & aromatarij quotidie vtuntur.

Põdera. Dico ꝙ pondera vel mensuræ quæ in arte medicinali reperiuntur, hæc sunt, quę subtili ingenio et solerti studio, (A) ac summa ordinauimus diligentia ad opus aromatariorũ & doctrinam omnium in arte medicinali studere volentium: vt his ponderibus omnes medicinæ tam simplices ꝙ̃ compositæ, valeant ponderari.

Incipiam⁹ itaq; à Scrupulo, cuius hęc est figura. ℈. ascẽdendo vsq; ad libram quæ ex.xij.℥.integratur. Sed ante uideamus de granis ex quibus scropuli, & drachma, & alia pondera integrãtur. Vnde si queratur, quare pondera medicinalia sunt per grana frumenti collecta, & mensurata ab ipsis medicis? Dico ꝙ ideo factum est, ne forte per pondera artificialia interdum medici & aromatarij decipiantur, & ideo tutius & securius fuit fundamentum & stabilitatem habere ex aliqua re naturali, sicut est triticum seu frumentum mensurando cum perfecto tritico omnia pondera, scilicet Scrupulum, Drachmã, Vnciam, Libram, & consimilia, quia sic faciendo, si omnia pondera artificialia ex plumbo, vel ex ære, vel ex alio metallo facta perderent, vel si in aliquo deficerent, tunc possemus per grana tritici, (B) quæ sunt naturalia ipsa artificialia pondera mensurare, ac remouere, & de nouo fabricare, & æquare.

Nota etiam ꝙ grana tritici sunt secũdum diuersas prouincias maiora vel minora seu crassa vel minuta. Medici autem & aromatarij pro faciendis ponderibus debent eligere mediocria & ex illis facere pondera de plumbo, aut de stanno, vel alio metallo.

Si quæratur quid est Scrupulus, & quot scrupuli faciũt unam drach? Dico ad propositũ redeundo ꝙ scrupulus est tertia pars drachmæ, & est pondus.xx.granorum tritici.

Quid est Drachma? Dico ꝙ tres scrupuli faciunt vnam drachmam, & sic ipsa drachma est pondus sexaginta granorum tritici, cuius drachmæ hæc est figura.ʒ.

Quid est Exagiũ? exagiũ est põdus unius.ʒ. cũ dimidia & sic est.xc.granorũ tritici, & d̃r ab ex q̃d est sex, & gios. mẽsura, quia sex exagia faciũt & mensurant vnã vnciam.

Quid est Solidum. differt solo nomine ab exagio, quia tantum valet quantum exagium.

(C) Quid est Aureus. aureus etiã est põdus vnius drachmæ cum dimidia, & est idem cum exagio & solido.

Item sex exagia faciunt vnam vnciam.

Quot drachmæ faciunt vnã vnciam? Dico ꝙ.ix.drachmæ faciunt vnam vnciam, & hoc s̃m Salernitanos. aliter etiam faciunt Paduani doctores, quia faciunt vnam vnciã ex octo drachmis. Neapolitani vero faciũt vnam vnciam ex decem drachmis. Communiter tamen tenetur ꝙ vncia constat ex.ix.drachmis. Vncia autẽ sic figuratur.℥. Et sic.℥.paduana est minor.℥.Salernitana, quia illa est ex.viij. drachmis, & ista est ex.ix. drachmis & ℥. quæ est ex.ix. drachmis est minor illa quæ est ex.x.drachmis.

Quæritur ex quot granis constat.℥. tenendo igitur, vt communiter tenetur ꝙ.℥.i.cõstat ex.ix.drachmis, & quælibet drachma constat ex sexaginta granis, sequitur ꝙ.℥. constat ex.cccccxl.granis.

Quid est Libra, & ex quot vncijs constat libra vna? constat ex.xij.vncijs.cxviij.ʒ.faciunt vnam libram.

(D) Et si quæratur quot grana faciunt vnam libram? Dico ꝙ vi.m.cccclxxx.faciunt & integrant vnam libram.

Quid est Sextariũ medicinale? sextarium medicinale est pondus duarum librarum cum dimidia. vnde quando reperitur in receptis medicinale sextarium vini, vel olei, vel aceti, quod intrat in medicinis, intelligitur lib.ij.ß.

Quid est Cotyla? similiter cotyla solo nomine differt à sextario, quia est pondus lib.ij.ß. sicut est sextarium.

Sed aliqui faciunt differentiam inter cotylam et cotulã, quia cotula est põdus lib.ij.ß. vt dictum est, sed cotyla est pondus nouem vnciarum.

Quid est Obolus? est pondus medij scropuli, vel secundum alios est quinta pars vnius drachmæ.

Quid est Kist? est pondus vnius libræ cum dimidia. kirat est grana quatuor.

Quid est Hemina? est põdus vnius lib. & vnciarũ triũ.

Quid

Quid est calculus? est pondus duorum granorum ciceris & quarta pars oboli. vnde. iiij. calculi faciunt vnum obolum, & duo oboli faciunt scrupulum.
Quid intelligitur per grana, quando reperitur in receptis grana. ij. vel grana. v? Dico ꝙ intelliguntur grana tritici. nisi aliter exponeretur per medicum dispẽsantem ipsam receptam. verbi gratia. si diceretur grana. v. hordei.
Quid intelligitur per manipulum in receptis? intelligitur quantum potest manu capi. verbi gratia. dicẽdo. ℞. chamemillæ. M. i. intelligitur quantum potest manu capi.
Quid est pugillus? intelligitur quantum potest cum pugillo stricto capi.
Quid est satil? est pondus duorum sextariorum.
Quid est kirat, est pondus trium granorum.
Quid est ramich? est pondus sex kirat.
Quid est carmes? est pondus vnius grani hordei.
Quid est danich? est pondus sex granorum hordei et secundum alios est pondus trium granorum hordei.
Quid est sacrarati? est pondus vnius aurei cum dimidio.
Quid est anulasach? est pondus consimile illi secundum aliquos, sed ego non credo, quia aliter reperi.
Quid est arsinum? est pondus. ʒ. ß.
Quid est decamech? est pondus. ʒ. i.
Quid est darchiminum? est pondus. ʒ. ß.
Quid est bactath? est pondus nouem granorum.
Siliqua est pondus quatuor granorum hordei.
Quid est raficij? est pondus. ℈. i. ß.

Versus.

Audi letando quid dicam versificando.
Collige triticeis medicinæ pondera granis.
Grana quater quinq;, scrupuli pro pondere sume.
In drachma scrupulus ter surgit multiplicatus.
Si solidum quæris, tres drachmas dimidiabis.
Exagium solido differt in nomine solo.
Aureus exagio, solido quoq; parificatur.
Constat sex solidis, vel ter tribus vncia drachmis.
Vncia pars lib. duodena quis ambiget inde?
Si quæris pondus quot habet sextarius vnus.
Librarum quinq; pondus debet mediare.
Cotula sextario differt in nomine solo.
Continet heminas sextarius vt puta binas.
Vt fertur obolus semiscropulus esse probatur.
Cætera mensuræ non sint tibi nomina curæ.
Nam qui sunt ficta sordescuntq; derelicta.
Non eris illusus, si tenes quod tenet vsus.

QVARTA PARTICVLA de modo conficiendi omnia necessaria in qualibet aromataria.



Icendum est deinceps vt aromatarij sint bene docti, & experti in conficiendo confectiões & electaria, quod species sint ponendæ pro li. mellis vel zuccari, & quanta cera pro libra olei in vnguẽtis. Et etiã dicendũ est aliquid de syrupis iulep, sacculis cordialibus, & emplastris, cõseruis, cerotarijs, et quare cera est ponenda, & de commixtione aquarum cum syrupis, & de quantitate decoctionis in clysterijs.

Quæritur quot species sunt ponendæ pro libra mellis. Dico ꝙ in cuiuscunq; electarij de mellis compositione vel alterius liquidę confectionis ex melle, regula est, pro quacunq; libra mellis ponantur. ʒ. ij. specierum. sed aliqui ponunt interdum pro quacũq; libra mellis. ʒ. iij. specierum, & hoc forte habet veritatẽ in laxatiuis, & tempore hiemali, quia in hieme ponuntur plures species ꝙ̃ in æstate.

Quæritur quot species ponuntur pro libra zuccari in solida confectione. Dico ꝙ in solida confectione de zuccaro ponuntur. ʒ. vi. vel. viij. ad plus specierum pro vna lib. E zuccari, sed in confectionibus solidis cordialibus, sufficit. ʒ. ß. specierum pro vna lib. zuccari quia multitudo specierum destruit aliquando saporem confectionis, & gustum infirmi, vel etiam stomachum sani hominis nauseat.

Nota ꝙ sunt aliquę cõfectiones zuccari in qbus ponuntur. ʒ. ij. specierum vt in diaphinicone & in diasatyrione.

Quæritur de syrupis quantum mellis vel zuccari ponitur pro lib. aquę vel decoctionis. Dico ꝙ in compositione syruporum in quacunq; lib. aquę vel decoctionis, ponitur lib. mellis vel zuccari.

Quæritur similiter de iulep quantum de zuccaro debet poni pro quacunq; lib. liquoris. Dico ꝙ in compositione iulep in quacunq; lib. liquoris. ʒ. viij. zucca. vel. ʒ. vi. & aliquando. ʒ. v. aliquando. ʒ. iiij. secundum ꝙ magis dulce, aut minus dulce vult facere.

Et reperitur iulep longum, id est aquosum modice decoctionis, sed nõ diu durat. Aliud est iulep densum, & magis compactum, quia magis coctũ, & tale diutius durat.

F Quæritur quot species debent poni in sacculis cordialibus qui fiunt de sindone, de grana, vel de scarlato. ponitur communiter. ʒ. i. vel. ʒ. i. ß. ad plus. In exterius applicandis, vt emplastris & sacculis, semper herbæ limitantur, & dosantur per manipulos.

Quæritur quomodo fiunt conseruæ rosatæ, diaboraginatæ, vel violatæ. Si velis bonam conseruam facere, debes ponere lib. i. zuccari pro dimidia lib. rosarum vel aliorum florum pistando rosas rubeas electas cum zuccaro simul in mortario, vel violas, aut alios flores, deinde prędicta cõserua ad solem tenenda est diebus pluribus.

Quæritur quot species debent poni in cerotarijs. Dico ꝙ in cerotarijs mediocribus semper ponuntur. ij. vel. iij. ʒ. specierum & quodlibet cerotum si est magnum, debet esse. iij. ʒ. si mediocre. ij. ʒ. si paruum. i. ʒ.

Quæritur quãta cera debet poni pro lib. olei in vnguentis. Dico ꝙ in compositione vnguentorum pro. ʒ. ij. olei ponitur communiter. ʒ. ß. ceræ. vnde pro lib. i. olei ponun- G tur. ʒ. iij. ceræ.

De speciebus vel de pulueribus in vnguentis ponimus secundum opportunitatem, vel secundum ꝙ volumus facere vnguentum durum vel molle.

Quæritur de pulueribus quãtum debemus dare de pulueribus in potu. de pulueribus absolute. ʒ. i. ß. vel. ʒ. ij. & alij. ʒ. ß. cum vino aut cũ aliqua decoctione appropriata, vel cum aqua distillata, & plus & minus secundum ętatẽ, & virtutem ægri, & secundum ꝙ puluis est solutiuus.

Siquis quæreret, quare syrupi dantur cum aquis, vel cũ decoctionibus simul commistis. De syrupis. dico ꝙ non dantur communiter sine aquis, vel sine decoctionibus appropriatis, quia syrupi commisti cum aquis efficiũtur magis liquidi, & etiam melius penetrant ad membra, & possunt melius transglutiri.

Sed nota vlterius ꝙ meli⁹ est ponere plus de syrupis & minus de aqua, ꝙ̃ econtrario, quia maiorem moram trahunt in stomacho & hepate, & sic melius digerũt materiã H peccantem, ꝙ̃ si plus de aqua poneretur, quia cum multa aqua vel cum multa decoctione sunt liquidiores, & citius transeũt à stomacho, & ab hepate. vnde debemus tantam aquã ponere, quanta sufficiat ad transglutiendũ syrupum.

Sed aduerte ꝙ si uolueris aliquem syrupum iulepizare, vel clarificare, tunc debes ponere de aqua magis, & minus de syrupis.

Nota quòd longe melius operãtur syrupi turbidi, id est non clarificati, quàm iulepizati, sed aliquando ad complacentiam ægrorum, vt syrup. pulchriores appareãt, necesse est eos clarificare & iulepizare.

Nota vlterius ꝙ de syrupis secundum communem practicam exhibemus. ʒ. i. ß. tantundem de aquis vel ad plus ʒ. ij. de aquis vel loco aquarum decoctionis simul commiscendo cum syrupo.

Quæritur de clysterijs, quanta quãtitas decoctionis debet

bet administrari, & quanta quãtitas olei, & quanta quantitas casiæ vel hieræpicræ, vel benedictæ, & aliorum electariorum. Dico de mensura decoctionis administrandæ in clysterijs est quantitas vnius lib. cum dimidia, scilicet xviij. ℥. & salis. ℥. i. & hieræpicræ, & benedictæ ẜm opportunitatem, & ætatem ac virtutẽ. quia aliquando ponimus ℥. i. aliquando. ℥. ß. & c. Et hoc totum intellige ẜm magis & minus, & ẜm ætatem & complexionem, quia in viris & mulieribus fortis complexionis & prædicta quantitas decoctionis salis, & olei, & aliorum est conueniens quantitas. sed pueris & debilibus, ac delicatis debet esse minor quantitas scilicet subdupla. quia medietas sufficit. in infantibus vero sufficit, quantitas vnius cyathi in clysteribus eorum & c. Et omnia fiant secũdum prudentiam & discretionẽ peritissimorum doctorum medicorum, quia sola discretio facit medicum. secundo colliget Auer.

QVINTA PARTICVLA de colligendis herbis, floribus, seminibus, & radicibus & c.



SI quæratur quo tempore sunt colligendi ab aromatarijs flores herbarum, semina ac radices. & vbi sunt exiccandi, & quo tempore sunt aquæ distillandæ. Dico ꝙ in vere. s. in mense aprilis & maij, sunt primo herbæ, secundo flores colligendi. Semina vero sunt collig ẽda in æstate, scilicet iunij mẽse vel iulij, quia tunc sunt completa.

Radices vero in autumno sunt colligendæ, quia tunc folia & semina ceciderunt, vel sunt exiccata, & tunc tota virtus herbarum est reposita in radicibus.

Dico vlterius ꝙ herbæ sunt exiccandæ ad vmbram.

Semina vero ad lentum solem.

De radicibus vero distingue: quia quędam sunt ad solem exiccãdæ, sicut sunt radices magnę, valde crassæ: quia densæ substantiæ, vt radix brioniæ, reupon. aristo. gentianæ. mandrag. & sic de consimilibus. Sed radix ireos petroselini, apij, fœni. caryophyl. asari, & consimilium, quæ sunt rarioris substantiæ, debent ad vmbram exiccari, & omnia prædicta scilicet herbæ, flores, semi. & radices, nunquam sunt apponenda, nisi sint debito modo, & congruo tempore exiccata alioqui putrescerent.

Et cauẽdum est ne reponatur ad fumum, vel ad solem, aut in loco humido, vel puluerulento: qm̃ putrescerent, & virtutem amitterent, debentq; conseruari dictæ herbæ in sacculis de lino. Semina vero ac flores, & radices, in scatulis, & oẽs seorsum & sigillatim de per se conseruentur.

Alia doctrina.

Notandum est vlterius ẜm doctrinam Rainaldi de uilla noua in quodam suo lib. de simplicibus ꝙ ad hoc, vt ipsæ herbæ ac flores, radices, et semina habeant singularem virtutem & proprietatem ad morbos sunt colligenda ẜm diuersa signa zodiaci. Quædã enim sunt mobilia. s. quatuor, vt aries, cancer, libra, capricornus. & in istis signis mobilibus colligendæ sunt herbæ, succi, semina, ac radices laxatiuæ: quia felicius & citius operabuntur, verbi gratia.

De herbis, vt mezereon, sene, laureola.

De seminibus, vt semen carthami, semen laureolæ.

De succis, vt scamonea, succus ireos, & cucu. syluestris.

De radicibus, vt turbith, esula, reubarbarũ, & consilia.

Quædam vero alia signa, scilicet alia quatuor, sunt stabilia seu fixa, scilicet taurus, leo, scorpio, & aquarius. Et in istis signis sunt colligendæ, herbæ, succi, radices, & semina stiptica & constrictiua, quia sic melius operabuntur cõtra fluxum, & contra dysenteriam & vomitum. v. g.

De herbis, vt plantago, myrtus, filices.

De succis, vt succus citonioꝝ, acatiæ, succus myrtillorũ.

De radicibus, vt radices filicum.

De seminibus stipticis, coriandrum, semen myrti, & semen rosæ, & c.

De fructibus, vt sorbæ, citonia, granata, pyra, mespila, sumach, galla.

Quædã vero alia signa zodiaci, scilicet reliqua quatuor sunt mediocria, scilicet neq; stabilia, neq; mobilia, sed media, scilicet Virgo, Sagittarius, Gemini, & Pisces, in quibꝰ colligendæ sunt herbæ, radices, semina, quæ nec sunt solutiua, nec stiptica, vt fœniculum, apium, abrotanũ, artemisia, menta, & eorum semina.

Alia doctrina. De conditionibus in medicinarum collectione considerandis.

ET quia ista doctrina est nimis speculatiua pro aromatarijs, ideo dimittatur peritissimis doctoribus medicinæ qui tenentur habere notitiam astrologhię, alioquin male curabũt ægros, oportet quòd colligãtur in tempore sereno claro & non ventoso, & oportet ꝙ non colligantur nisi in fine bonitatis & maturitatis earũ in suo tempore, non quando sunt vetustæ & consumptæ propter aliquam infirmitatem earum.

Et herbæ quæ colligũtur in terris montuosis duris, sunt fortioris virtutis, ꝗ̃ quæ colliguntur in vallibus & terra pingui, & in viridarijs, & hortis.

Et oportet ꝙ eligas ex herbis quæ sunt plus ramosæ. & quæ sunt completæ cum seminibus suis, sicut debent esse, sicut stœchas, mentastrum, mesir. i. dictamus, & asach. i. tribulus marinus, & hyssopus, & similia.

Et flores oportet colligi anteq; cadant, vt flores alcanæ, tormentillæ, violæ, sambuci. i. hysemini, & similia.

Sed tempus colligẽdi fructus, est qñ sunt boni, maturi, sicut vuæ & ficus, dactyli, pyra, poma, pruna, & similia.

Et semina oportet colligi qñ incipiunt exiccari, & cadere, & antequam cadat super ea aqua quæ illa destruat.

Et tempus colligẽdi radices, & ramulos, & cortices, est quando incipiũt cadere folia eorum, oportet ꝙ succi plantarum ex folijs & ramis earum exprimãtur, dum sunt adhuc teneræ, sicut memithe, & gasir, & est semperuiua, succus hypocysthidos & absinthij, & similium. Et oportet, ꝙ vulneretur planta seu arbor, quando volueris accipere lac eius, vel lachrymam, donec planta viget adhuc in terra, & non postquam est euulsa, sicut cum volueris facere opium, euphorbium, & similia.

Generaliter scire debes ꝙ radices, & folia, & rami, debent exiccari postquã sint abluta cum aqua, à terra & sordibus earum, & ꝙ siccantur in loco vmbræ vbi non sit humiditas, et oportet ꝙ reponas flores herbarum medicinalium in capsis de ligno. Et similiter herbas stipticas & radices. Semina vero seruentur in sacculis ex corio ad meliorẽ conseruationem secundum Diosco.

Alia doctrina.

Quia præfata doctrina pro aromatarijs, & præcipue rudibus, est ęqualiter cõfusa. Ideo si quis interrogaret in quibus mensibus particulariter & sigillatim sunt colligendæ herbæ, flores, semina, & radices. Respondeo ꝙ in mense Martij. Quia à medietate ipsius, principiũ est veris, & terra incipit germinare, & vestire se herbis & floribus quæ fuit nuda in hieme, propter ventos, niues, & frigora.

Collige ergo prædicto mẽse violas, & fac de eis trochisdiaui, id est de violis, & syrupum violatum, & oleum violatum, & si poteris ex eis succum facere, conserua ipsum, & potes etiam violas distillare, & aquam vsui cõseruare. Exiccabis ẽt ex eis ad vmbram eodem tpe, & reserua eas.

Collige eodem mense fumum terræ, & fac ex eo syrupum maiorem, & minorem, & ex eo succum extrahe, & reserua, licet etiam possis in principio Aprilis omnia prædicta ex fumo terræ facere. Item in isto mense incipit colligi mastix, vsq; ad finem mensis Aprilis.

Collige scillam secundum artem, & fac acetum scilliticum, & lohoc de scilla, & oxymel scilliticum.

De

DE MENSE APRILIS.

Collige euphragiam, & distilla eam, et etiam siccam reserua, quia pro oculis optima est.

Collige flores boraginis & buglossæ, & fac conseruas ex eis, & desicca ex eis, & reserua, & distilla, & fac aquam boraginis & buglossæ.

Collige oculos populi, & fac vnguentum populeon, quod est optimum ad somnum prouocãdum in febribus & in phrenesi.

Collige mentam, maioranam, citrariam, iuam maiorẽ, asparagos, & reserua.

Collige flores, & fac oleum irinum.

Collige melilotum, & fac emplastrum de meliloto.

Collige flores rorismarini, & fac dianthos, & conserua cum zuccaro, & ex eis sicca, & vsui reserua, & fac oleum ex eis si volueris.

Collige etiam scolopẽdriam, betonicam, & capillos veneris & distilla ex eis, & etiam desicca, & reserua.

Collige etiam cheyri, id est violas citrinas, & fac ex eis oleum quod dicitur, oleum de cheyri.

Collige bursam pastoris, & distilla, & exicca ex ea, & collige cretanos, & distillla.

DE MENSE MAII. Collige rosas rubeas, & distilla ipsas recẽtes, & fac aquam rosatam, & purifica ad solem, & extrahe succum eius, & vsui reserua, & fac ex eis conseruam rosatam, & rodozaccaram, id est zuccarum rosatum, rodomel, oleum rosatum bonum secundum artem.

Pro quo nota ꝙ dupliciter potest fieri oleum rosatum. Primo ex rosis incompletis, & ex oleo omphacino, & tale oleum est magis stipticum, & confortatiuum, & frigidum. Secundo potest fieri oleum rosatum ex oleo oliuarũ maturarum, & tale oleum est magis anodinum, & doloris sedatiuum, & non est adeo frigidum sicut primum. & exicca ex eis, & vsui reserua, & reserua etiam botros earũ id est ipsas rosiculas incompletas ante apertionem, quia sunt stipticiores, & cordialiores, & fac etiam ex eis trochiscos diarhodon.

Collige etiam eodem mense papauer album, & rubeũ, & nigrum, & vsui reserua, & fac opium eodem mense, & fac hypocysthidem.

Collige chamæmilam & fac eius oleum, & sicca flores eius, & reserua.

Collige etiam flores genistæ, & fac ex eis mel genistatum, bonum pro scrophulis, & fac etiam ex eis aquam distillatam pro arenulis.

Collige flores maluæ, & fac ex eis mel maluatum bonum pro asthmate & tussi.

Collige anethum & fac oleum, & collige capita hyoscyami & sicca.

Collige semen bursæ pastoris, & reserua.

Collige saluiã, et distilla, et desicca ex ea, et vsui reserua.

Collige etiam hermodactylos secundum quosdam, sed ego puto ꝙ melius colligantur mense Augusti. Et collige gummi hederę &c. colligitur etiam manna in isto mense, tam in oriente, quàm in Calabria, quia tũc ros ille preciosius de cælo cadit.

DE MENSE IVNII. Collige oẽs herbas seruandas vt cedron, origanũ, pulegium, stœchadem, polium, celticã, abrotanum, absinthium, prasium seu marubium, eupatorium, hypericon, chamædryn, chamæpityn, satureiam, rosmarinum, centauream maiorem & minorem, artemisiam, agrimoniam, pentaphyllon, millefolium, betonicam, thymum, epithymum, hyssopum, & omnes alias herbas vsuales, quarũ neq; semina neq; radices sunt i vsu.

Collige etiam balaustias & reserua. Fit etiã aloe in fine huius mensis ex succis herbæ zambanæ, fit etiam succus liquiritiæ ex radicibus eius, et vsui reseruat. sed radices eius mense Augusti colliguntur, exiccantur, & reseruantur.

Collige ciminum, anisum. In isto etiam mẽse colligitur thus, vernix, ammoniacum, opopanacũ, sed aliqui dicunt ꝙ colliguntur de mense Maij. In isto etiam mense fit scamonea, & est succus inspissatus cuiusdam speciei volubilis, vel cuiusdam speciei tithymalli.

DE MENSE IVLII. Collige semen laureolę, & fac electariũ ex lacte anabulæ.

Collige succum cucumeris agrestis, & reserua, & fac inde pilulas ad hydropisim.

Collige coriandrum, semen fœnugræci, semen genistę, semen staphisagrię, semen macedonici, semen petroselini, apij, rutæ, semen hyoscyami, grana solis, semen sinapis, vrticæ, erucæ, semen arnoglossæ. i. plantaginis. Semina quatuor minora frigida, scilicet scariolæ, endiuiæ, lactucæ, & portulacę, & semina quatuor maiora frigida, scilicet anguriæ, citrulli, melonis, & cucurbitæ.

Collige etiam semen leuistici, & semen cicutæ, & pastinacæ syluestris, carui, fac etiam acatiam in fine huius mensis ex succo prunellorum syluestrium, & ad solem desicca.

Collige etiam antheram. in fine prædicti mensis, vel in fine Augusti.

Collige etiam seselim, id est semen sileris montani, & semen nasturcij, & pigani, id est semen rutæ.

MENSE AVGVSTI. Collige radices saxifragiæ, & radices liquiritiæ, radices acori, & radices cyperi, galangæ, radices mandragoræ, radices brioniæ, radices brusci, radices reupon. casiæ ligneæ, radices pyrethri.

Collige radices dictami, & tormentillæ, & radices fabæ inuersæ, id est solatri maioris.

Collige radices gentianę, radices esulæ, & aristolochiæ longæ & rotũdę, & radices cucume. et collige radices enulæ, radices trium cõsolidarum, radices fu, id est valerianæ, radices meu. & radices caryophyllatæ, radices suchaha, & bedeguar, radices apij, petroselini, fœniculi, brusci, asparagi, ireos &c.

Collige ẽt in isto mense semen, & radices peonię, in isto ẽt mẽse fit viscus. & fit ẽt terebinthina de granis viridibus.

MENSE SEPTEMB. Collige agnũ castũ. i. eius semen & radices capparorũ, ac vtriusq; hellebori albi. s. & nigri.

Collide radices paucedani.

Collige linguam ceruinam, id est scolopẽdriam. Et collige citrach, capillos veneris.

Collige etiam flores, & semen fœniculi, & exicca, quia tunc perfectum est semen eius.

MENSE OCTOBRIS. Collige phylipẽdulam, centauream, absinthium & cyclamen.

MENSE NOVEMBRIS. Collige linguam cedri, & secundum aliquos collige esulam, & mezereon.

MENSE DECEMBRIS. Collige baccas lauri, & fac oleum laurinum, & oleũ de lentisco, & collige fructus iuniperi & poma mandragoræ.

MENSE IANVARII. Collige fructus brusci, & radices eryngiorũ, & confice eas, cortices citri, confice, & serua.

MENSE FEBRVARII. Collige cimbalarias, hepaticas, pulmonarias. Et incipe colligere violas vsq; ad mensem Martij inclusiue vt supra dixi.

Nota vlterius ꝙ oẽs aquæ distillatæ quę fiunt ex herbis debent fieri in vere. s. à medietate Martij vsq; ad totũ mensem Maij inclusiue, & postquã factæ fuerint debent stare ad solem saltem diebus. xv. vt purificentur à fumo.

Sed si vis vt nullo modo sapiant de fumo distilla eas in duplici vase. s. ponendo alembicum in balneo marie.

Si cupiunt rudes aromatarij esse docti de infinitis fere præparationibus multarũ simplicium medicinarũ, mineralium, & non mineraliũ, vsualium & non vsualium, vt puta de ablutionibus, cõbustionibus, assationibus, purificationibus, præparationibus specierum salis, & decoctionibus, & extractionibus succorũ, & quasi de infinitis rebus huiusmodi recurrãt ad librum Seruitoris, qui liber est eis valde necessarius, vnde sæpe studeant & legant in eo cum bona intelligentia, quia in eo infinita reperient ex quibus non solum vtilitatẽ, sed honorẽ cum gloria reportabũt.

Sexta

SEXTA PARTICVLA de conseruatione medicinarum simplicium & compositarum.



MOdo discurrẽdum est, & breuiter loquendum de conseruatione tam simplicium, quàm compositarum medicinarum, & licet Serap. in cap. xxxiiij. antidotarij sui ponat stabilitatẽ, & tempus durationis quarundam medicinarum cõpositarum, de simplicibus tamen nullam fecit mentionem. Ego itaque decreui ad clariorem aromatariorum notitiam, Primo vniuersalem quandam doctrinam hic tradere in perdurationem & conseruationẽ medicinarum, tam simplicium quàm compositarum: Deinde specialiorem doctrinã faciam de prædictis, quia particulariter quasdam earũ tantum, sub compendio notificando, vt saltẽ ex hac doctrina instruantur aromatarij medicinas veteres, ac resolutas abijcere, vt docti medici & famosissimi doctores ex hac fidelitate aromatariorum vtilitatem consequi valeant & honorem.

In primis igitur debet quilibet aromatarius sibi locum aptum eligere, in quo apothecam aptissimam ad res medicinales conseruandas tenere valeat, ita, quod sit à ventis & à sole defensa, & quod non sit humida, nec fumosa, aut puluerulenta: quia prædicta omnia habent tã simplices, quàm compositas medicinas corrumpere, aut alterare.

Incipiamus ergo cũ Dei gratia à floribus, herbis, seminibus, & radicibus. Pro quo notandum est, quod quanto aliqua res simplex fuerit, & rarioris substantię, tanto minori tempore conseruatur, quia est magis apta resolutioni, vt à contrarijs alterantibus resoluatur, & præcipue si longo tempore teneatur. Quia secundum Philosophum tempus est causa corruptionis omnium. quia omnia senescunt in tempore, & quia flores herbarum sunt rarioris, & subtilioris substantiæ quàm herbæ, ideo minori tempore conseruantur, & ideo vsque ad annum cõseruantur, & non vltra, quia in capite anni renouari debẽt, abijciendo veteres, & reponendo nouos, exiccando eos prius ad vmbrã, vt sunt violæ, rosæ, flores boraginis, & buglossæ, & meliloti, flores anthos, id est rorismarini. Consimiliter herbæ, licet possint magis conseruari quàm flores, tutius tamen est, vt singulis annis renouentur.

De seminibus vero dico vsque ad duos annos conseruantur, præter minuta semina frigida, quæ debent quolibet anno renouari, & similiter ex fructibus pineæ, & fistici renouentur de anno in annum, & amygdalę cum auellanis, prunis, ficubus, sebesten, & dactylis.

De radicibus distinguendum est, quoniam quædam sunt subtiles & raræ substantiæ, vt radices valerianę & petroselini, apij, caryophyllatę, baccarę, saxifragię, dictami, tormentillæ, hermodactylorum & consimilium, & isto modo quolibet anno renouantur. Aliæ sunt crassæ & densæ substantiæ, vt reuponticum, & radices brioniæ, peucedani, meu, aristolochiæ, & istæ conseruantur per duos & tres annos.

DE CONSERVATIONE & perduratione solutiuorum simplicium secundum ordinem Mesue.

Et primo de Aloe.



SI ergo quæratur quanto tempore durat aloe. Dico quod potest conseruari vsque ad. x. annos & caue ne in loco humido teneatˀ, nec in loco ventoso, neque ad solem, nec ad fumũ, nec prope ignem, quia virtus eius resolueretur. Nota vlterius quod aloe potest sophisticari & adulterari, vnde pro hoc lege Mes. in cap. proprio de aloe, & ibi reperies conditiones veri aloes & adulterati. Dosis eius est ab aure. ß. vsque ad drach. ij. Et infusionis ab aure. i. vsque ad drach. iij. Quid autem sit aloe, & quomodo fiat, & ex qua herba, & in qua prouincia, dictum est sufficienter superius in prima particula, cũ de ligno aloes mentio facta fuit.

De myrobalanis.

Dico quod myrobalanorum quinque sunt species, & secundum opinionẽ aliquorum ab vna & eadem arbore producũtur, In diuersis tamen temporibus. vnde citrini durant duobus annis. Emblici vero & bellirici. vij. annis conseruantur. Chebuli. iij. annis. Sed chebuli conditi. x. annis. Indi. vij. annis, vnde citrini minori tempore omnibus cõseruantur, quia rarioris sunt substantiæ, & ex primo germine producti. Et omnes qui sumunt myrobalanos, timeant boream superuenientem, & non comedant pisces.

Potio citrinorum est à. ʒ. ij. vsque ad. v. Et infusorum à

B drach. v. vsque ad. xx.

Et potio chebulorum tritorũ est à drach. ij. vsque ad. iij. Et infusorum à. ʒ. iiij. vsque ad. xx.

Potio indorum est sicut chebulorum.

Potio vero emblicorum tritorũ est ab aure. i. vsque ad. ij. Et infusorum ab aure. ij. vsque ad aure. vi.

De Rhabarbaro.

Dico quod rhabarbarum quando est electum, nõ adulteratum, neque exanimatum per annos. iiij. cõseruatur. Præseruatur autẽ à putrefactione, si superliniatur cum cera liquefacta, solum cum modica terebinthina, aut cum cera sola, aut si sepeliatur in melle tabarçet, aut si sepeliatˀ, si inuoluatur in milio, aut cum semine psyllij. Nota quod rhabarbarum potest, adulterari, vnde lege Mes. in cap. proprio de rhabarbaro, & ibi disces cognoscere verum rhabarbarũ à falso.

Potio eius infusi in eo est à drach. ij. ß. vsque ad. x. Et potio contriti est drach. i. vsque ad. iij.

De Casiafistula.

C Dico quod casiafistula conseruatur per annum, & in loco humido, non tamen excessiue. Melior autem casiafistula est illa quæ est grauis in pondere, & pinguis in substantia ac lucens, & nigra in colore, & crassa in cannulis, ac dulcis in sapore.

Nota tamen quòd aliqualiter lædit stomachum, & mouet in ventre tortiones.

De Tamarindis.

Dico quod tamarindi sunt dactyli acetosi, & sunt ex fructibus palmarum syluestrium, & sunt ex medicinis nobilibus, non excedentes in operatione, & conseruantur per annos. ij. Et cauendum est ne aqua aut alia res mollis & humida cadat super eos quia putrescerent. Modus autem conseruandi eos est, vt eos bene strictos et calcatos in vase vitreo bene obturato reponas in loco recenti, & sic ipsum vas teneas. potio enim eorum est ab vnc. ij. vsque ad. v.

De Manna.

Manna est ros de cęlo cadens super quasdam plantas.

D cuius materia est vapor qui eleuatur cum accidit digestio & maturatio in aere, quando est æqualis & fœcundus in lætis aspectibus. vnde aliquando cadit super lapides & aliquando super arbores, & cum cadit super arbores suscipit proprietatem & virtutem ramorum plantarum, ac foliorum, & florum super quos cadit. Durat autem & conseruatur per annum, bene obturato vase. Fumus autem puluis & pluuia ac omnis humiditas destruit eam. Falsificatores autem adulterant eam. vnde lege Mes. & aliquãdo fit manna adulterata ex zuccaro albissimo & amylo simul. Dosis eius à drach. vi. vsque ad. xv.

De aqua lactis.

Dico quod aqua lactis est materia infusionũ, & debet esse recens, boni saporis & odoris, & non diu teneatˀ, quia cito corrũpitur. Et fit ex lacte iuuenum caprarum & nigrarũ recenter fœtarum, & boni pascui, bonarũ herbarum, post

hoc

hoc est aqua lactis ex lacte ouium, sed caprarum est melior, & efficacior. Dosis eius est ab. ℥. iij. vsq; ad. ℥. vi.

De rosa.

Dico q rosa est duarum specierum, scilicet alba & rubea. vnde alba est magis frigida, et magis stiptica quàm rubea. Rosa vero rubea est nobilior alba, cuius succus dum est recẽs, est aliqualiter solutiuus. Et est etiã eius succus calidus in primo gradu propter exclusionem eius à re terrestri, & rosæ ru. exiccatæ sunt magis stipticæ q̃ recentes, & rosæ ru. incompletæ sunt magis frigidæ & magis stipticæ q̃ completæ, & semen earum est adhuc fortius in frigiditate & stipticitate. Conseruantur autem rosæ vsq; ad annum, & similiter succus earum vsq; ad annũ, sed vt melius à putrefactione reseruetur, parum olei fundẽdum est super eo in phiala vel in vase in quo reponitur. deinde obturetur obturatione vltima ne exhalet virtus eius.

Potio succi rosarum est ab. ℥. i. vsq; ad. ij. cum zucca. Et potio syrupi facti cum succo earũ est ab. ℥. ij. vsq; ad. v.

De Violis.

Dico q violæ sunt medicina temperata conueniens, & est ex primis floribus veris, & debent colligi de mense februarij, quando non inuenitur calor, aut pluuia dissoluens & dissipans virtutem eius. Frigida est & humida in primo gradu, quæ vero est sicca est minus frigida, & minus humida. Succus eius est lenitiuus naturę. Conseruatur autem sicut succus rosa. per annum, & similiter violæ siccæ conseruantur vsq; ad annum & non vltra, in capite vero anni renouari debent, abijciendo antiquas, reponendo nouas, & potio earum est ab vnc. ij. vsq; ad. iij. & conditi earum ab vnc. i. ß. vsq; ad. iij. & iulep earum ab vnc. iij. vsq; ad. vi.

De Absinthio.

Dico q melius absinthium est romanum, & præcipue quod est remotum ab odore, et à pręsentia maris, quia vapor maris resoluit virtutem quæ est in superficie foliorum eius. Est autem absinthium cali. in primo gradu, et siccum in secũdo. Conseruatur autem per annum. Colligi autem debet de mense aprilis, de mane ante ortum solis, & non in meridie dum sol reuerberat ipsum, quia tunc à calore solis virtus superficiei foliorũ eius aliqualiter est resoluta. Dosis eius decocti aut infusi potio est à. ʒ. v. vsq; ad. vij. Et pulueris eius à. ʒ. ij. vsq; ad. iij.

De Stœcade.

Dico q vtilius & melius est stœcas arabicum, & meliores sunt flores. Calidum est in primo. siccum in secundo gradu, & conseruatur per annum aut. ij. ad plus decoctionis eius. potio est à. ʒ. v. vsq; ad. vij.

De Fumoterræ.

Dico q fumus terræ est ex medicinis benedictis, cuius abundantia minuit eius preciositatem, & est solutiuus naturæ. Melior est cuius herba est viridis, & cuius folia sunt plana & tenera, cuius flos est subuiolaceus. Crispus vero nõ est bonus. Collectionis tempus melius est in principio veris. eius vero semen in fine veris colligitur. De complexione vero eius aliqui dicunt q est frigidæ complexionis in primo, sed ſm veritatem declinat ad latus caliditatis, & licet caliditas sit in eo minor frigiditate, tamen est in superficie dominans, & est siccus in secundo, & semen eius calidum. Inter omnia simplicia mundi non reperitur ei par in mundificãdo sanguinem, & præcipue si succus eius bibitus fuerit calidus cum zuccaro, vel commistus cum aqua lactis. Succi ipsius potio est ab vnc. ß. vsq; ad. ij. Et decoctionis eius ab. ℥. x. vsq; ad. xv. Et pulueris eius à. ʒ. iij. vsq; ad. v.

De Eupatorio.

Dico q eupatoriũ ſm Salernitanos est saluia syluestris ſm Sera. est canaparia, non quidem illa ex qua fit canapa ad modum lini, sed ideo canaparia dicitur, quia ad illius similitudinem producit folia, secundum vero Mes. est herba longitudinis cubiti, amaritudinis multæ, folia eius sunt

E sicut folia centaureæ minoris viridia, sed sunt aspera & incisa &c. Colligitur in fine veris, & est melior operatio succi eius & etiam in vere. Cali. est in primo, siccum in secundo. Conseruatur autem per annum tam herba q̃ succus eius.

Decoctionis eius potio est ab. ℥. iij. vsq; ad. vi. & pulueris eius à. ʒ. ij. vsq; ad. ij. Et loco eius ponitur in defectu ipsius absinthij, & asari, ana medium ponderis ipsius.

De Epithymo.

Dico q epithymum dicitur quasi supra thymum nascens. Est enim ex herbis superexcrescentibus alijs plantis & quasi est similis cuscutæ, & aliquando excrescit super halasce, & aliquando super species origani, & est duplex hortense, & syrum, est complexionis cali. & sic. in secundo. licet Gale. ponat ipsum cali. in tertio. Conseruatur autem per annum & non vltra. Potio eius in decoctione est à drach. v. vsq; ad. xi. Et pulueris eius à drach. ij. vsq; ad. vij. Ille autem qui sumit, vitet acceptionem eius in æstate.

F

De Hyssopo quod vocatur hasce.

Dico q quidam dicunt q est hyssopus hortensis. Alij dicunt q est vna ex speciebus origani, cali. complexionis & sic. in secundo gradu, & conseruatur per annum. Dosis eius decoctionis est à. ʒ. v. vsq; ad. x. Et pulueris eius à ʒ. ij. vsq; ad. iij.

De Hyssopo montano.

Dico q hyssopus est duorum modorũ, scilicet hortensis & montanus, durat & cõseruatur per annum, decoctionis eius potio est à. ʒ. vi. vsq; ad. x. Et pulueris eius à. ʒ. iij. vsq; ad. vij.

De Prunis.

Dico q prunorum quædam dantur ad alterandum, & quædam ad soluendum. vnde alba & citrina ad opus medicinæ non valent. Et ex eis sunt muza, id est medij saporis inter acrem & dulcem. Et hęc dantur magis ad alterandum sanguinem, & cholerã, & ca. humores. Et sunt ex

G eis dulcia, & hæc dantur magis ad soluendum, sed vtraq; tam muza q̃ dulcia alterant, sed muza magis, & vtraq; solutionem leuem faciunt, sed plus & minus, quia muza minus, & dulcia magis, & humida plus lubricant quàm sicca. Damascena vero & armena in omnibus illis sunt fortiora, dulcia sunt fere temperata inter caliditatem et frigiditatem, sed magis declinant ad frigiditatem, & sunt humida in secundo. Muza vero sunt frigida in principio secundi, & omnia sunt refrigeratiua, nocent stomacho, & sunt pauci nutrimenti. Conseruantur autem per annum. Potio aquæ, id est decoctionis earum est circiter lib. i. cum zuccaro.

De Psyllio.

Dico q psyllium est de alterantibus & facientibus solutionem, & est triplex, album, subnigrum, & purpureũ, melius autem est illud quod est crassum, completum, graue, ita q submergitur in aqua, habet autem psyllium complexionem diuersam in duabus substantijs eius, quæ se

H parari possunt, quia in cortice exteriori est frigi. & humidæ complexionis in secundo gradu, ſm Dioscor. substantia enim eius medullaris est ca. & sic. in quarto gradu, & acuta vehementer, rubificãs, rubificatiua, et incisiua. Conseruatur autem ab vno anno vsq; ad duos. potio ipsius est à drach. i. vsq; ad. iij. Timeat autem ipsum habens debilitatem viscerum.

Nota q in prædicto capi. de psyllio videt̃ esse discordia inter Ruffum & Diosco. de complexione psyllij, quia dicitur à Mes. q substantia exterior extensa super corticem est ex multum infrigidantibus, & dixit Ruffus q est frigida et hu. in tertio, & excessit, et dicit Diosco. q est in secũdo, illud est verius. Inquit. n. Hip. in epidemijs. q non eleuatur res frigida iuncta cũ humiditate supra secundũ gradum, & dicit Gal. q humida res nõ transgreditur metam vsq; ad quam potest regimen hominis extendi. propter

q non

ꝙ non inuenimus humidum, esse causam doloris inquantum humidum, sed inquantum potest esse cum materia in quantitate sua, mouetur ad continui solutionem &c.

De Capillo veneris.

Dico ꝙ capillus veneris qui alijs nominibus dicitur coriandrum putei vel capillus fontium, vel capillus hominis nemoralis, vel capillus porcinus, ponitur temperatæ complexionis à Gal. & vix conseruatur per annum, quia est subtilis & raræ substantiæ. Potio decoctionis eorum q̃n quæritur per ipsos solutio per ventrem est circiter lib. i.

De Assaro.

Dico ꝙ assarum est radix herbæ aromaticæ quæ assara baccara dicitur, & est ca. & sic. in tertio gradu, licet Dios. dicat verius, quia est ca. in secundo, & sic. in tertio; & est magis prouocatiuum, & subtiliatiuum, & aperitiuum oppilationum q̃ solutiuum. Conseruatur autem per annum. Dosis eius infusionis est ab au. ij. vsq; ad. iiij. Et pulueris eius à. ʒ. i. vsq; ad au r. ij.

De Gallo.

Dico ꝙ gallorum electio sumitur à quatuor conditionibus. Primo à colore, quia Ruffus est melior alijs. Secundo ab ætate, quia quanto antiquior tanto melior. Tertio à motu, quia ille q̃ est velocior est melior & calidior. Quarto à coitu, quia si sit fortis in coitu dimicando, quia si fortiter dimicat, fortiter coit, potio iuris galli est circiter lib. ij.

De Volubili.

Dico ꝙ volubilis est pluriũ specierum secundum Mes. sed magna magis præualet omnibus, nisi ꝙ aperit orificia venarum, & educit sanguinem, et multum extenuat, quia scilicet ex vltima specie volubilis, scilicet ex quarta specie volubilis fit scamonea, scilicet ex lacte eius coagulato, & est pernitiosa. lege Mes. inter prædictas species habens folia citrulli, cuius flos est sicut ampullæ adhærentes adinuicem, & vocatur lupulus, est valde mundificatiuus sanguinis, magna vero facit flores albos strictos in principio, & latos in fine ad modum tubæ & habet lac. Potio decoctionis magnæ est circiter. vnc. iij. Et infusio eius in aqua casei est circiter. vnc. iij. lupuli vero infusionis in aqua casei potio est circiter lib. i.

De Scamonea.

Dico ꝙ scamonea est solutiuum magnum, quia solutiuum solutiuorum, quia est solutiuũ antonomasice, id est per excellentiam, & est generalius super omnia solutiua. Fit autem ex succo eiusdẽ speciei volubilis cuius folia sunt in modum sagittæ alatæ. Nascitur autem in Antiochia & Armenia, et Corasceni, et in partibus Arabiæ, & Turchiæ, sed Antiochena præualet alijs, vnde lege in Mes. quia ibi omnia latius reperies.

Sed nota ꝙ bona scamonea debet habere septem conditiones. Primo vt in colore sit cineritia & subpallida. Secundo in tactu vt sit frangibilis. Tertio vt sit lacticinia per applicationem ipsius ad linguam, vt resultet lac ex tali tactu linguæ cũ saliua. Quarto, ꝙ sit leuis in pondere. Quinto, ꝙ sit boni odoris. Sexto, ꝙ sit antiochena. Septimo, ꝙ sit antiqua non recens.

Vlterius notandum est ꝙ ipsa scamonea habet quinq; nocumenta. Primum est ꝙ lædit stomachũ & cor. Secundo generat ventositatem mordicatiuam. Tertio generat caliditatem & inflammationem excessiuam. Quarto excoriat intestina. Quinto ꝙ eius impressio est supra virtutes & membra. Corriguntur autem ista nocumenta si cum mastice præparetur, & melius si decoquatur in citonio, & fiat diagridium. Conseruatur autem annis. xij. Dosis eius est à granis. v. vsq; ad. xij.

De Turbith.

Dico ꝙ turbith est radix herbæ, cuius folia sunt sicut folia ferulæ, minora tamen, & est cali. in tertio gradu.

Et Turbith bonum debet habere septem proprietates. Primo quòd sit candidum. Secundo quòd sit vacuum & arundinosum. Tertio quòd sit gummosum. Quarto quòd

A cortex sit cineritius. Quinto ꝙ sit planum & asperum. Sexto quòd sit recens. Septimo quòd sit facile frangibile.

Item nocumenta turbith principaliter sunt tria. Primo ꝙ generat ventositatem, & est tardæ solutionis, & hoc tollit mixtio zingi. cum eo. Secũdo ꝙ causat nauseam & subuersionem in stomacho, et hoc tollit medicina confortans eum, sicut mixtio masticis & galliæ aromaticæ. Tertium est ꝙ exiccando corpus in principio nauseare facit, & hoc tollit zuccarum, & oleum amygdalarum dulcium. Conseruatur autem turbith annis. iiij. & vltra. Dosis eius puluerizati & contriti est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Et decoctionis eius à. ʒ. ij. vsq; ad. iiij.

De Agarico.

Dico ꝙ agaricus est duplex, scilicet masculus & fœmina, sed fœmina est melior, quia masculus est lõgus, niger, & grauis, durus, habens neruos in confractis suis. Sed fœmina est laudata in sex proprietatibus. Quia primo debet esse albissimus. Secundo leuis. Tertio vehementer frangibilis. Quarto porosus. Quinto ꝙ gustui in principio appa-

B reat dulcis, deinde sequatur amaritudo. Sexto quòd sit stipticus aliqualiter.

Est ca. in primo, & sic. in secundo, & ipse est ex medicinis magni iuuamenti, & nascitur prope magnas arbores quibus iam ex antiquitate cecidit corrosio & putrefactio & est eius generatio sicut generatio fungorum, immo quidam æstimauerunt ꝙ sit fungus, & ita videtur, et est medicina familiæ sm̃ Democritum, & confert omnibus ætatibus, & in omni tempore, & est medicina omnium oppilationum. Conseruatur autẽ per annos. iij. vsq; ad. iiij. dummodo ab humiditate, puluere, & fumo præseruetur. Dosis eius puluerizati & contriti est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. & in decoctione à. ʒ. i. vsq; ad. v.

De Colocynthide.

Dico quòd colocynthis est cucurbita deserti, quæ nascitur in planta quam etiam fel terræ vocant, eo ꝙ in toto ambitu ortus eius interficit herbas, & est sicut venenum eis,

C vnde Arabes appellant necem plantarum à terra super quam iacet, videtur sicut adusta, & folia eius sunt similia folijs cucurbitæ, & sic extenduntur super terram, et est duplex, scilicet masculus et fœmina, masculus est grauis cum duritie, attinens asperitati & nigredini, sed fœmina est à sapientibus magis laudata, & est vt habeat has proprietates, vt primo sit crassa, secũdo ꝙ sit leuis, tertio ꝙ sit completæ maturitatis, ita ꝙ nunq̃ colligatur immatura, quarto ꝙ interius sit pulposa, & rara, ac leuis, quinto ꝙ sit albissima, sexto ꝙ quando planta eius habet vnam solam colocynthidem abijciatur, & nullo modo colligatur, & est ca. & sic. complexionis in tertio.

Nocumenta autem colocynthidis sunt quatuor, & primum quod infert nocumentũ stomacho, cordi, & hepati. Secundum est turbatio & inflatio, atq; subuersio ventris & omnium intestinorum. Tertium est apertio venarum cum sanguinis euacuatione. Quartum est viscerum, & venarum excoriatio, & non est puluerizanda in vltimo, nec

D subtilissime, quia excoriaret viscera, & venas. Conseruat autem annos tres, & si in debito loco reponatur. Dosis ipsius est kirat. vi. vsq; ad. x. Qui autem sumit ex ea, timeat frigus & æstum.

De Polypodio.

Dico ꝙ polypodium est radix cuiusdam plantæ quæ diuersificatur in ortu suo, quia aliquando nascitur super arbores quercinas, vnde propter hoc græcus nominauit filicem arborum, quia in folijs similatur filici, & aliquando nascitur super lapides, sed quod nascit̃ in arboribus, & maxime quercinis, est perfectior, quia lapideam habet humiditatem superfluam, & indigestam, causans ventositatem, nauseam, & subuersionem, & est cali. in tertio & sic. in secundo. Et quod nascitur in arboribus glandium, debet habere sex proprietates, & primo ꝙ sit quercinum. Secundo quòd sit crassum. Tertio quòd eius color aliqua-

liter participet de nigredine, & rubedine, sed parum. Quarto quòd eius confractum sit sicut color fistici. Quinto quòd in eo sit aliquid aromaticitatis. Sexto quòd in eo sit dulcedo cum aliquali stipticitate relinquens ex gustu & amaritudine aliquid, & præcipue quando est recens. Corrigitur autem eius ventositas miscendo cum eo anisum, vel semen fœni. aut parum zing. Conseruatur autem vsq; ad annum, & valde confert hydropicis, siccatur ad vmbram. Dosis eius est à. ʒ. ij. vsq; ad aur. iij.

De scylla.

Dico quòd scilla idem est quòd cępe muris, & sicut dicit Gal. duplex est eius iuuamentum, quia solutione educit materias, & cum hoc præparat eas ad soluendum, & illa melior quæ habet parem, id est sociam, quæ enim sola nascitur est venenosa sicut dicitur, & quæ nascitur in locis liberis est melior, et est cali. in tertio. Et non scinditur cum cultello ferreo, sed ligneo, & non capiantur partes extremæ, & exteriores nec medulla, quia non valent, sed partes eius mediocres, quæ habent splendorem, & cum suuntur filo separatim suantur, ne vna pars aliam tangat, & exiccentur ad vmbram diebus. xl. postea ex eis fiat acetum scilliticum & lohoc de scylla. Cōseruatur autem suspensa annis duobus, plāta vero in terra durat annis. x. Potio enim aceti eius est. ʒ. v. vsq;. xij. Et oxymellis eius ab aur. vi. vsq; ad. ʒ. iij. & trochis. eius à. ʒ. ij. vsq; ad. iij.

De hermodactylis.

Dico quòd hermodactylus est radix herbæ montanæ, & eius alius est longus, sicut digitus, alius est rotūdus, sed rotundus est, de quo loquimur & est eius alius albus, alius est rubeus, alius niger. Melior est omnibus habens tres proprietates bonas. Primo quòd sit albus. Secundo quòd habeat veram albedinem intus, & extra. Tertio quòd sit crassus mediocris duritiei, rarus vero, laxus, & leuis, debilis est. Rubeus vero, & niger penitus mali & euitandi, & qui nascitur prope scyllam, aut prope raphanum melioratur in conditionibus suis, & colligi debet tempore veris potius quàm alio tempore, & isti sunt meliores, qui sunt exiccati per medium annum, & in illis est humiditas superflua disponens ad tria nocumenta, quæ facit, sed ciminum mastix & zingi. tollunt ab eo nocumenta dicta, est ca. & sic. in principio secundi, licet in eo humiditas accidentalis sit superflua, qua inimicatur stomacho. Conseruatur autem annis. iij. si remotus fuerit ab humiditate & puluere. Pro quo notandum est quòd si ante debitam exiccationem reponantur, immediate putrescunt. Dosis eorum est aur. i. vsq; ad. ij.

De iride.

Dico quòd iris est radix herbæ secundum græcum, quę lilialis dicitur, cuius duę sunt species. Quarum vna florem facit purpureum, habentem gradationem diuersitatis in purpuratione, sicut habet arcus terroris qui arcus dicitur iris, & ad similitudinem illius vocatus est iris. Et alia species eius facit florem album, purpureus est ca. & sic. in secundo. Melior pars plantæ est eius radix, deinde flos eius purpureus, qui est omnibus melior albo, & melius tēpus collectionis radicum & florum eius, est tempus veris. Succus radicum eius valde prodest contra hydropisim, sed nocet stomacho, sed corrigitur cum aqua lactis, & melle, cum pauco mastice. Exiccantur eius radices ad vmbram, sutæ cum filo, ita quòd vna non tangat aliam. Conseruatur autem per annos duos, si præseruet ab humiditate & puluere. Dosis eius est à. ʒ. ij. ß. vsq; ad. vi.

De cucumere siluestri.

Dico quòd cucumer siluestris, id est asininus est fructus, sicut cucumer paruus, asperitatis plenus est & amaritudinis veræ, & eius plāta folia habet similia folijs cucumeris, tamen asperiora. Melior pars plantæ est fructus ipsius bene maturus, completus, & citrinus, in quo nulla sit viriditas, & post ipsum fructum est radix in bonitate, sed fructus eius incompletus est malus & perniciosus, educens

E sanguinem solutione. Cucumer ipse syluestris est ca. et sic. complexionis in tertio, & aliqui dicunt quòd est fortius solutiuum quàm scamonea, quia excoriat & aperit venarum orificia, vnde generat crudeles tortiones ventris, & facit solutionem cum angustia, & est tardæ operationis, & emendantur eius nocumenta, si cum succo eius adiungatur aliquid de bdellio, aut ex tragacantho, aut si propinetur cum lacte dulci recenti, aut cum aqua mellis, & facilitatur eius operatio, si parum salis gemmæ misceatur cum succo eius. Et species alefanginæ addunt vigorem virtuti ipsius. Et conseruatur succus eius triennio. Radix vero eius conseruatur annis. vi. licet recens melius operetur quàm sicca. Colligitur autē succus in æstate, scilicet in fine Iulij in diebus canicularibus. Dosis succi eius est à granis. x. vsq; ad drach. i. & pulueris & radicis eius est à granis. xv. vsq; ad drach. ß. Et aquæ decoctionis radicum eius est à. ʒ. ij. vsq; ad. iij.

De centaurea.

F Dico quòd centaurea est duplex, scilicet maior & minor, vtraq; est amarissima, sed minor amarior est maiori, vnde à quibusdam fel terræ dicitur, & minor est melior in omni re, cuius flores & stipites habēt colorem citrinum & palearem. Et melior pars plantæ sunt flores & semina ipsius. Et melius tempus collectionis eius est principium æstatis, est cali. & sic. in secundo, sed Ruffus dicit in principio tertij. Dosis est à tertia parte vnius. ʒ. vsq; ad. ʒ. i. ß. Et in decoctionibus a drach. i. vsq; ad. iiij. Conseruatur per annum.

De carthamo.

Dico quòd carthamus est duorum modorum, scilicet domesticus & siluestris, sed domesticus est melior, & dicitur crocus hortensis. Et melior pars plantæ eius est semen, deinde flos. Et illud est melius semen, quod est albū, planum & crassum, & plenum, cuius medulla est vnctuosa, et pinguis valde. & cuius cortex est subtilis, et melior flos est, quòd est sicut pili croci ca. est in primo & sic. in secundo. Est au-

G tem semē eius aperitiuum, abstersiuum, & conturbatiuū, faciens nauseam. vnde inest ei virtus educēdi per vomitū, & per secessum, id est per ventrem, & multum nocens est stomacho. Et emendatur eius nocumentum miscendo cū eo anisum, galanga, macem, & cordumenum. Dosis eius est à. ʒ. iij. vsq; ad aur. v. & floris eius à. ʒ. i. vsq; ad aur. ij. Conseruatur autē carthamus, scilicet semen eius annis. iij.

De cherua.

Dico quòd granū albemesuch, id est cherua est duplex, scilicet magnum & paruum, magnum est in magnitudine fructus auellanæ, & paruum est sicut cicer, magnum est incolume bonum: paruum vero est malum, magnum est calidum in principio tertij, & siccum in secundo. Et paruum non administratur nisi in emplastris & fricationibus. Et oleum ipsius in vnctionibus educit per vomitum, et per ventrem phlegma crudum, et crassum et facit nauseam et subuersionem, et assatur, et sic corrigitur eius humiditas superflua, si miscetur cum eo anisum, et fœniculum, et rectificatur eius nocumentum. Conseruatur autem annis

H pluribus. Dosis est à. ʒ. ß. vsq; ad. ʒ. i. ß.

De lapide armeno.

Dico quòd lapis armenus secundum Alexandrum quòd verificatores, id est philosophi dixerunt ipsum habere prærogatiuam, et principatum in educendo choleram nigram, et operatio eius est incolumior, et solennior helleboro nigro, et virtuosior lapide lazuli, et ille est maior, qui habet colorem medium inter viridem et obscurum, et terreum, et indum, et habet macularum distinctiones virides et nigras, et qui nō est in termino lapidis, scilicet in duritie, immo est facile dissolubilis et puluerizabilis et est lenis in tactu carens asperitate, et est cali. complexionis in principio secundi, siccus in primo, et est resolutiuus, et abstersiuus, et est ex conturbantibus, et subuertentibus stōm et educit per vomitum et per ventrem, nocet stomacho valde,

valde, & facit subuersionem & soluit cum angustia, non lotus soluit per vomitum & per ventrem, cum labore & molestia. Ars autem lauandi ipsum ponitur à Mes. requiratur igitur modus lauandi ipsum.

Educit melācholiam seu choleram nigram. vnde mūdificat cerebrū ab ea, & valet in manie, melancholia, vertigine, scotomia, & epilepsia, & ęgritudinibus timoris, & suspicionis, & ad lepram, & ægritudines splenis, & ad cancrum, & morpheam nigram, & ad febres melancholicas. Dosis eius nō loti est à. ʒ. ß. vsq; ad. i. ß. sed loti est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Conseruatur autem annis. x.

De Lapide stellato.

Dico q̄ lapis stellatus est de genere marmorum, habēs maculas ex auro, & eius alius est albus, & dicitur marchesita, alius vero clarus, cœlestis, & vocatur lapis lazuli, & quandoq; minera fert vtrunq; simul, melior est cuius color est viridior in colore lazuli, & habet maculas aureas. Et mistus cum marchesita est nō bonus & similiter leuis. Est autem ca. in secundo, sic. in tertio. Nocumenta eius sunt, quia est adustiuus, vlceratiuus, & putrefactiuus, abstersiuus, & incisiuus, & in non loto est proprietas abradendi pilos, lotus autem conseruat & prolongat eos, & generat pilos in palpebris. In eo sunt nocumenta quę sunt in lapide armeno, & expedit tollere nocumenta eius similiter cum adustione, sicut in armeno. De trituratione etiā sustinet plus q̄ lapis armenus. Educit melancholiam, & humores adustos, & mundificat neruos, & sanguinem ab eis. Et non lotus educit per vomitum humores crassos & melancholicos. Confert ægritudinibus cerebri & cordis, sicut est epilepsia, mania, & melancholia, quarum materia est humor melancholicus, et confert iuuamentum magnum ægritudinibus timoris, & tremori cordis, & syncopi, & confortat cor, dilatat animam & mundificat pectus & pulmonem, et est ex rebus confortantibus iuuentutem, & lætificantibus vitam. Et ipse quidem præseruat à lepra. Et suppositus educit menstrua, et datur patientibus febres melancholicas, & curat eas. Et valet eius vsus ad hæmorrhoidas. Dosis eius est à drach. i. vsq; ad. ij. ß. Conseruatur autem annis tribus et vltra.

De Sene.

Dico q̄ sene est folliculus plantæ, quam Perses nominant ahalzemer vel alzechinor, et eius ortus est s̄m semitam orobi, et inuenitur ex eo domesticum et siluestre. Melior pars plantæ eius est folliculus, deinde folia, calida est in principio secundi, sicca in primo. Et folia sunt calida in primo, est abstersiuum et mundificatiuum conuenienter, et resolutiuum est debilis solutionis, et debilitat stomachum, sed conforatur eius operatio cum aromatibus acutis, et proprie cum zingibere, et sale gemma, et melius operatur cum brodio gallinarum, aut aliarum carnium laudabilium, et soluit sine molestia, solutione sua educit cum facilitate melancholiam et choleram adustam, et mundificat cerebrum, et cor, et hepar, et splenem et membra sensuum et pulmonem, et aperit oppilationes viscerum, et conseruat vtentem eo in iuuentute, et generat gaudium, quia causam tristitiæ amputat, et corroborat auditum, et est medicina bona febrium melācholicarum et antiquarum. Dosis infusionis eius est ab aur. ij. vsq; ad. ℥. i. et puluis eius à. ʒ. i. vsq; ad. ij.

De Salibus.

Dico q̄ salis famosæ species sunt quatuor, scilicet sal panis id est sal cōmune, et sal gēma, sal napticus, et sal indus Sal panis, alius mineralis durior & amarior, alius marinus, quem si aqua inuenit facile dissoluitur. Sal gemma vero est sicut chrystallus scindibilis. Sal indus alius est sub niger, alius ruffus & obscurus. Sal napticus quoq; niger est, habens odorem naphtæ quia horribilem. Electio mineralis est fortior marino, & sal gemma eis, & sal naphthicus illis. Indus autem, fortior est omnibus. Et omnis sal quanto amarior, tanto fortior. Est autem omnis sal ca. & sic. in secundo, & quanto amarior vel salsior, tanto calidior & siccior, & omnis sal est sicut calcar, aliarum medicinarum cum quibus miscetur: quia facit earum celerius & citius operari. Et oīs sal educit crassos humores, phlegmaticos, & viscosos, & præseruat corpus à putrefactione, valet ad lepram & ad ægritudines melancholicas, verum non administrantur sales per se, sed ponuntur in confectionibus propter illud quod diximus, & ponuntur in pilulis, & enematibus, & collirijs, & alijs medicinis administrationum. Sal maris conseruatur parum, quia ab humido resoluitur, sed mineralis quia durior, magis durat per menses. Sal gemma uero in furfure diu cōseruatur, & similiter sal indus, quia per annos duos & vltra, & similiter sal naphthicus.

De Baurach.

Dico q̄ baurach est quasi sicut sal nitrosum valde, & aliud est minerale, aliud artificiale. Et minerale diuiditur, quia aliud armenum, aliud aphricanum, aliud romanum, aliud ægyptium, & omne baurach est fortius quacunq; specie salis prædictæ, & similes habet operationes, sed fortiores, Et conseruatur baurach in furfure annis pluribus.

De Sarcocolla.

Dico quòd sarcocolla est gummi arboris quæ est sicut frutex, & est spinosa, cuius rami sunt nodosi collecti ab arbore, & colligitur ex ea gummi, & eius aliud album sicut thus, & aliud subcitrinum, fortius tamen est subcitrinum albo, & quod est amarius est melius, est calidæ complexionis in secundo, sed non est tantum sicca, quia siccitas est minor caliditate sua, est tardæ solutionis, & conturbat stomachum, vigorat autem eius operationem zingiber & cordumenum, educit phlegma crudum & humores crassos, & proprie quando est in iuncturis. Dosis eius est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Conseruatur autem quatuor annis.

De Sagapeno.

Dico q̄ est gummi halasci vndeg, & est arbor similis oleandro montano. Melius sagapenum est cuius color est inter subrubeum & subalbidum, & quod habet odorem porrorum, & quod est facile resolubile in aqua, & quod est clarum cum spissa substantia, & quod est leuius melius est, & quod est in vehementia odoris asæ, neq; habet odorem chalbani, ipsum enim est sic adulteratum, & est calidum in tertio, & siccū in secundo. Nocet mirabiliter stomacho & hepati, sed nocumenta eius tollunt proprie mastix, spica, & enula, sigillat ei proprietatem mirabilem ad ea quæ oportet. Educit humores viscosos, & phlegma crassum, & aquam citrinam. Et suppositum prouocat menstrua, & interficit fœtum, & confert dolori matricis, & præfocationi ipsius. Dosis eius est à. ʒ. ß. vsq; ad aur. i. Conseruatur autem vltra sex annos.

De Euphorbio.

Dico quòd euphorbium est gummi excedens omnia genera gummi in calefaciendo & subtiliando, & est ex rubificantibus, & ex arbore desertorum locorum & hispidorum, & illud est melius quod est leue, frangibile. habens colorem palearem, & clarum, quod est vehementis acredinis, & odoris valde acuti, & quod iam transeat annum, quia recens anni est sicut venenum, & sicut ignis, & est ex gummis quæ dissoluūtur, est ca. & sic. in quarto gradu, & est calidius & subtilius omni eo quod calefacit ex gummis, & est de facientibus operationem cum labore & angustia vehementi, & perducenti ad syncopim, et sudorem frigidum. Est inimicum cordi, et hepati, et stomacho propter vehementiam virtutis suæ. Tollitur autem et rectificatur hoc nocumentum si ponatur in infusione in oleo amygdalino dulci, et succo acetositatis citri, deinde in succo liquiritiæ, educit phlegma viscosum, et crassum à locis profundis, et est mundificans iuncturarum vacuitates ab humoribus crassis difficilis eradicationis, nec est ei res similis ad hoc, et mundificat neruos ex humiditatibus imbibitis in eis, et dissoluit in oleo de cheiri,

& inungitur cum eo, & confert ægritudinibus neruorum frigidis, sicut est paralysis, stupor, & tortura, & spasmus. Dosis eius est à kirat. i. vsq; ad. iij. Cõseruatur autem quadriennio. Recens autem anni sui est perniciosum. Ille autem qui sumit timeat frigus. Conseruatur autem ne cito senescat sepeliendo in milio, vel fabis, vel lentibus, sed in milio melius.

De Opopanaco.

Dico q; opopanacum est gummi plantæ similis ferulæ. Melius ex eo est citrinum, & subalbidũ interius, & quod est amarum, & q; est frangibile, & quod facile dissoluitur in aqua, & aliqui adulterant ipsum cum ammoniaco, sed odor & albedo fracturæ deoccultant fallaciam. Et melior pars plantæ eius est gummi eius, deinde radix ipsius est ca. & sic. in tertio, radix eius in secundo. Nocet stomacho faciens sitim, & est tardæ operationis, de rectificatione autem ipsius est sicut diximus in Serapione. Educit phlegma crassum & viscosum à partibus remotis & iuncturis, & proprie mundificat cerebrum & neruos. Et confert ægritudinibus neruorum frigidis, & est ex rebus addentibus in visu s'm omnem modũ administrationis eius, & mundificat pectus, & confert tussi antiquæ, & est medicamen expertum rigoribus febrium, & proprie bibitum cum aceto ante horam paroxismi, & linitum in spina, & dissolutum cum succo apij, & oleo anethino. Dosis eius est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Conseruatur autem quinq; vel sex annis.

De Mezereon.

Dico quòd mezereon est planta apud Persas vocata rapiens vitam, & à quibusdam faciens viduas, à pluribus leo terræ. Et est planta cuius stipes eleuatur super terram circiter cubitos duos, & folia eius sunt similia folijs oliuæ, & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, & est planta lacticiniorum. Et eius sunt plures species, sed melius mezereon est habens folia magna, tenuia, & viridia, & quod oritur in locis liberis, et in vicinitate plantarũ speciei eius, & quando oritur ex eo planta vna in toto ambitu loci eius, est mortalis, & quę oritur in locis thermarũ est sicut venenum, & habens folia parua et spissa, est malũ & similiter habens crispa & aspera, & est quod subnigrũ, similiter est ca. & sic. in quarto, & est proximum veneno, nocens mẽbris principalibus quæ sunt minera virtutum.

Corrigitur autem eius nocumẽtum cum auxilio rerum frangentium venenositatem & extremã eius debilitatem & igneitatem, sicut cũ oleis frigidis & extinctiuis, sicut est mucilago psyllij et succus portulacę, et succus endiuię proprie. Dioscorides autem infundit folia eius in aceto per diem vnum, & exiccãtur, & frangitur cum arte hac ipsius virtus inflammabilis, & ex rebus adhuc emendantibus & remouentibus malitiam eius, est vt fundantur folia eius in lacte dulci sumpto ex asina aut capris, et quandoq; ponuntur folia mezereon in aqua lactis, & bulliant cum facilitate, & aufertur spuma eius & colatur, et propinatur cum securitate. Et nota q; folia mezereon parũ sustinent de decoctione, & contritio laboriosa destruit virtutem eius, expellunt autem nocumenta eius à corpore aqua hordei, & aqua passularum. Verum aqua endiuiæ & alteraxacon auferunt inflammationem relictam ab eo in corpore. Educit autem aquam citrinam cum fortitudine vehementer. Et mezereon iniunctum cum rebus educentibus melancoliam educit eam, & cum rebus educentibus phlegma educit ipsum. Dosis eius est à drach. ʒ. vsq; ad. i. & hoc in decoctionibus, puluis eius à kirat. ij. vsq; ad. v. Conseruatur autem annis duobus vel tribus, si à caliditate aeris præseruetur ne resoluatur virtus eius.

Et si quærat̃ q̃ differẽtia est inter mezereon et laureolã. Dico q; est magna differentia, nam mezereon est planta lacticinia, & dicitur alio nomine oliuella, sed laureola est arbustum & non habet lac, & folia mezereon sunt similia folijs oliuæ, sed sunt minora & habent lac, sed folia laureolæ sunt similia foliis lauri, & non est cocognidium, vt patet per Serapionem in suo libro de simplicibus cap. de mezereon, & in ca. de laureola vocat eam daphniden.

De Esula siue Alscebra.

Dico q; alscebram est spẽs lacticiniorũ, & alio nomine dicitur esula, et est solutiuum rusticorũ, et eius aliud est magnum, habens radices rotundas, & crassas, spissi corticis, densi, & ponderosi. Aliud est paruum, habens radices subtiles, tenuis corticis. Magnum est malum, scindens viscera, paruum vero est illud quod eligitur. Melior pars eius est cortex radicis ipsius, & habens proprietates quinq; bonas, scilicet cuius cortex sit subtilior & leuior, & facile frangitur, & est habens de rubedine aliquid sicut radices casiæ ligneæ, & illa est bona super quam præterijt medietas anni, & recens mensis sui est mala. Nigra vero est pernitiosa & orta in locis thermarum, & melius tempus collectionis ipsius est principium veris, et collectionis lactis eius est finis veris, & est calidæ complexionis & siccæ in principio tertij, & lac eius est calidum, & disrumpit orificia venarũ, ita vt sanguinem manare faciat. Nocet cordi, stomacho, & hepati, disrumpit venas, et excoriat viscera, et relinquit in corpore inflammationes cum hoc faciens cadere in febres. Et corrigit̃ & emendatur. Primum nocumentũ est, quod ex eo timetur permiscendo cum eo aliquas ex medicinis cordialibus, & stomatichis, & hepaticis. Secundum vero & tertium nocumentum corrigitur acquirẽdo ei bonitatem cum conglutinantibus & consolidantibus, sicut est tragacanthum proprie, & gummi, et bdellium, et mucilago psylij, & succus portulacæ, & similia. Quartum vero nocumentum eius tollitur permiscendo simul ex rebus refrigerantibus & extinguentibus aliquas, ex hoc facientibus apud me est, vt infundantur in succo altaraxacon, aut in succo endiuiæ, & pauco aceto, aut succo portulacæ, aut solatri & aceto. Et dixit Ruffus, q; si solutio per ipsum superfluat, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida. Mihi quoq; videt̃ verbũ incõueniens. Circunstans enim frigidũ includit et adunat virtutem medicinæ, & corroborat eam, necnõ & materias ad viam expulsionis expellit, sicut te scire fecimus, sed succurrendum est tunc sicut in canone diximus, educit phlegma vehementer et aquã citrinã, et humores melãcholicos, et materias à iuncturis, & confert doloribus earum, & est ex medicinis magnis hydropisis, sed nocet hepati, & desiccat corpus vtens eo, & cõsumit sperma, et lac eius facit hęc omnia vehemẽter, & facit cadere in febres. Dosis corticis radicis est à kirat. ij. vsq; ad. vij. & lactis eius à kirat. i. vsq; ad. iij.

De Luf.

Dico q; luf est planta quæ dicitur collũ draconis, & alio nomine serpẽtaria vel dragontea, & colubraria, & aliqua habet folia plana & alia crispa, & radix planæ est exterius ad nigredinem attinẽs, interius uero alba est, melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa completa & orta in locis liberis, & melius tẽpus collectionis eius est ver, & principium æstatis. Dicit Dios. q; crispa calidior est plana. Et dicit Ruffus, quòd plana calida est in primo, crispa vero in secundo, vtraq; nocet stomacho acuitate sua & hepati. Tolluntur autem nocumenta prædicta, si detur cum rob aut cum melle passularum & speciebus alefanginis, educit phlegma subtile, & crassum, mundificat & confortat renes, prouocat vrinam, excitat coitum, & valet pectori & pulmoni, & etiam asthma et tussim, ex abundantia humoris viscosi, & proprie si fiat lac ex succo eius cum melle & rob. Dosis eius est à. ʒ. iij. vsq; ad. v. Conseruatur autem radix eius annis duobus.

De Fesira.

Dico q; fesira est planta quam quidam vocant vitem albam, cuius radix est terrei vel cineritij coloris exterius, interius vero alba, & eleuatur super radicem ipsius stipitis multarum inuolutionũ super alias arbores, & nascũtur super ea botri vuarũ, & vocãtur vuæ lupinę, & stipes eius feresim, cuius radix est cineritia exterius et interius alba,

non

non tamẽ albedine prioris, & vocatur cucurbita reptiliũ. Fesire ſm Dioſ. eſt cali. & ſic. in tertio habet nocumenta ſerpentariæ, & ideo feſire rectificantur ſicut luf.

Vtriuſq; radix & proprie ſuccus eius educit phlegma, prouocat vrinam, & mundificat cerebrum, & neruos, & membra anhelitus, à ſuperfluitatibus phlegmaticis & putridis, & aperit oppilationes viſcerum & renum, & confert ſm omnem modum adminiſtrationis eius, & confert epilepſię, & vertigini, & tuſsi, et aſthmati manifeſte, et dolori laterum, & comeditur tallus eius in primis dum creſcit, & eſt tenera, ſorbitiones factę ex ſucco eius, et frumento cocto, & melle, faciunt exuberare lac, et ſimiliter ſedere in decoctione eius, mundificat matricẽ, & facit aborſum, & etiam ſuppoſitum comeſtum. Radix quoq; eius & ſuccus eius abſtergit faciem, & fœditatem cutis, & pannum, & veſtigia, quæ remanſerunt poſt, & proprie cum farina cicerum & fabarũ. Doſis autẽ radicis alfeſire eſt ab auř. i. vſq; ad. ij. Et ſucci eius à. ʒ. i. vſq; ad. ij. Conſeruatur autem eius radix duobus annis, & vltra.

De Arthanita.

Dico φ arthanita eſt panis alkirat, vel panis porcinus, ſiue pomum terrę. Et ab alijs dicitur panis fauni, et ab alijs dicitur cyclamen, & inuenitur ex eo magnum et paruum. Magna autem radix eſt in modum rapæ rotundæ. Cuius pars exterior eſt ſicut terra nigra, interius vero alba, & eleuantur ſuper radices eius frondes, & flores ſm ſemitã violarum ſubalbidarũ, ſine eleuatione ſtipitis, id eſt thyrſi ſupra radicem parum, habet radices ſubterraneas plures in modum auellanæ & cicerum, eſt calidæ complexionis & ſiccæ in principio tertij. Eſt inciſiuum, ſubtiliatiuum, & calefactiuum, reſolutiuum, abſterſiuum, & mundificatiuum & aperitiuum oppilationum, & eſt ex rebus ſudorẽ exuberare facientibus, & ex maxime mundificantibus cutim, & reſoluentibus fœditatẽ eius, & dicit Serapio φ corrigit̃ ſicut luf & alfeſira, educit phlegma mucilaginoſum, ſumptum & ſuppoſitum, & etiam linitum ſuper ſumen, & ilia, & partes adiacentes, & eſt medicina experta ad hicteritiam tali modo. Accipe ſucci eius. ʒ. iiij. diſſolue cum zuccaro, & coque vſq; ad tertiam partem, propinetur in mane, & eſt medicina certa ad hicteritiam. Et dicit Græcus, ſuccus eius cũ hydromelle, aut oxymelle, & ꝓprie de quolibet; añ. partes æquales coctæ ſm ſuperiorem doctrinam, eſt namq; medicina experta ad hicteritiam citrinam vertens in vaporem, fumum, & ſudorem materiam, eius, & proprie ſuccus eius cum ſecaniabin aut mellicrato, ſed oportet vt ſumẽs cooperiatur multum & ſudet ſudore vehementi & citrino, confert ægritudinibus cerebri phlegmaticis, & proprie ſi fiat caputpurgium, & confert ad hemicraneam frigidam. Et emplaſtrata confert colicę, et cõfert ſudori, torturæ, & paralyſi, & mũdificat caput & oculos, & confert duritiei ſplenis ſm oẽm modum adminiſtrationis eius, & confert ſcrophulis, & alijs apatibus, & valde prouocat menſtrua, & maxime aperit orificia hæmorrhoidarum, & dicitur φ ſi ſuſpendatur in collo mulieris concipit, & linit̃ ex ea anus, & confert egreſsioni eius. Doſis eius ab auř. ij. vſq; ad. ʒ. iiij. & proprie ſuccus eius. Raro conſeruatur ſuccus, quia recẽs melior eſt in omni euentu.

De Ariſtolochia.

Dico φ ariſtolochiæ tres ſunt ſpẽs. ſ. longa, rotunda, & alia cuius radix currit ſm ſemitã palmitũ vitis, oẽs ſpecies eius ſunt ca. in principio tertij, ſiccę in ſecundo, videtur φ lõga ſit calidior quamuis eius terreitas vincat ſuperterreitatem rotundæ. Eſt tamen vtraq; aperitiua oppilationũ, reſolutiua, attractiua, & attrahens ſpinas, & fracturas lignorum infixas carni. Nocet viſceribus in ſoluendo. Et rectificatur vt luf, de decoctione & trituratione rem plenam ſuſtinet. Educit ſuperfluitates phlegmaticas, & etiã cholericas ſm aliquos, & eſt ex rebus maxime mũdificantibus pulmonem & pectus à phlegmate, & putredinibus, & confert iuuamentum manifeſtum aſthmati, & tuſsi ſm

A omnem modũ adminiſtrationis eius. Et rotunda eſt ex rebus mundificantibus cerebrum, conferens epilepſiæ, confert etiã ſtomacho remouens ſingula ventoſa, & ſedat dolores omnes à ventoſitatibus in vlceribus, et aufert oppilationes ſplenis & ventoſitates in ipſo proprie rotundas, & eſt medicina rigori febrium. Doſis eius eſt à. ʒ. i. vſq; ad auř. i. Conſeruatur autem annis tribus & vltra.

De Abelmeſuch.

Dico φ abelmeſuch dicitur proprie granum regum, & eſt ex eo aliud paruum, aliud magnum, & dicitur φ magnum eſt cherua, & eſt ca. & ſic. cõplexionis in tertio, meretur de rectificatione ſicut been. prouocat vomitũ & ſolutionem laborioſam, & educit phlegma vehementer, & aliquãdo cholerã, et materias à iũcturis, & aquã citrinam. Oleum vtriuſq; extrahitur ſicut oleum de amygdalis, doſis eius eſt à granis. v. vſq; ad. vij. & vlteri⁹ à granis. v. vſq; ad. xv. Conſeruatur autem per annum, vel duos ad plus.

De geneſtra.

B Dico φ mabramich alias albrain eſt capiſtrum arborũ, & alio nomine dicit̃ geneſtra, & eſt arbor mõtana ſup cuius ſtipitem eleuatur denſitas fuſtiũ multæ rectitudinis, et dum plicant̃ non patiuntur fracturas, vnde ligant̃ ex eis arbores, & procedũt flores figurę lunaris, citrinitatis multę, & proprie ſecũdum ſemitam orobi. ſemina diſtincta ſicut lentes, & in lingua latina dicitur geniſta ſeu myrica.

Inquit Dioſ. φ eſt calidæ. & ſic. complexionis in ſecundo. Et ſemen eius eſt ca. In flore eius & ſtipitibus ipſius eſt humiditas ſuperflua cum virtute inciſiua, quare multiplicat vomitum, & ſunt omnes partes inciſiuæ, ſubtiliatiuę, & prouocatiuæ, nocet ſtomacho & cordi. Dicit tñ Philagrius φ cum melle roſ. tollitur eius nocumentum, & ſilř cum ro. & maſtice. Semen autem eius propinãdum eſt cũ aqua mellis, aniſi, ac ſemine fœniculi, & dauci, & ſimilia auferunt nocumentum ipſius, flos eius parum ſuſtinet decoctione. Semen vero plus educit phlegma cum fortitudine, & materias quæ ſunt in iuncturis, & mundificat

C renes ab omnibus ſuperfluitatibus, & prouocat vrinam fortiter, & frangit lapidem in renibus, & veſica, non permittit materias figi in eis, nec denſari in lapidem, & qñ flores eius contriti propinantur cum melle roſato, aut cum ouo ſorbili reſoluunt ſcrophulas, oxymel ex eis aut ſeminibus eius reſoluit apata ſplenis, & ſi frequentatus fuerit cum eis vomitus, confert iſchiaticæ & podagrę, & dolori renum. Doſis eius & proprie florum eius eſt à. ʒ. ij. vſq; ad. iiij. flores etiam meliores ſunt recentes & non conſeruantur. Semen vero conſeruatur per duos annos.

De Helleboro.

Dico φ helleborus eſt barba alfugi, & eius duę ſunt ſpecies, albus & niger. Niger vero incolumior & ſaluior eſt albo, immo minatur albus accidentia terroris. Niger vero acquirit reminiſcentiam & incolumitatem, & quod ex eo magis eligitur proprie, eſt cuius ſapor eſt acutus, mordicans guſtum, & habens colorem, ſicut aſarum, et quod eſt frangibile inter ſubtile et craſſum, et medium inter recens

D & antiquum, & medium inter ponderoſum & leue, immo plus leue φ̃ ponderoſum, & quod eſt leue carens aſperitate, & melior pars totius plantę eſt eius radix, et melior pars radicis ſunt fuſtes, & melior pars ipſorum eſt cutis eorum. Et melius tempus collectionis eſt ver & ęſtas. Albus minoris eſt acuitatis & mordicitatis, & eſt eius mordicitas aſperans ſubito, & eſt maioris amaritudinis quàm niger, in alijs autem proprietates nigri habet, ſed albus plus de antiquitate, φ̃ niger patitur. Niger eſt ca. & ſic. in tertio, & eſt ſubtiliatiuus, abſterſiuus, corroſiuus additionũ carnium quæ fiunt in vlceribus, & dicitur φ quando helleborus niger naſcitur apud radices arborũ, ſunt fructus illius ſolutiui. Albus aũt ca. eſt & ſicc⁹ in medio tertij & eſt ſilř abſterſiuus, mordicatiuus, multiplicans vomitum, & faciẽs ſternutationẽ cũ fortitudine. Albus corporibus omnibus eſt moleſtus, immo in eis eſt ſicut venenũ pręfocãs.

Nigri autem virtus vsq; ad tempora nostra tolerabilis, licet adhuc sit difficilis. Inquit enim Hippoc. Molestus est helleborus eis quorum corpora sunt sana. ars vero & solicitudo in rectificando & propinando facit eius operationem incolumen. Inquit enim filius Cæsaris, fit in tereniabin, id est manna sicut mel, & submergitur in eo tepido ex fusticulis hellebori nigri partes conuenientes circiter horas octo, & extrahuntur ab eo & propinatur alterniabit habens virtutem hellebori, & consimile fit de melle passularum. Et quando submergitur in iure gallinarum vel gallorum, & sunt qui perforant radices raphani, & intromittunt fustem hellebori & postmodum auferunt, & propinant raphanum habentem virtutem hellebori, daucus autem & piper longum, anisum, petroselinū, & calamentum, & hyssopus sicca, & origanum, & hasce bonificant operationem eius, bene autem commiscetur cum epithymo, & polypodio, & sale indo, & similibus. Confortant enim se se. Confectio pilularum nobilium quas scripsit Hali. quarum iuuamentum est vltimum ad ægritudines melancholicas, & cancrum, & lepram, & morpheam nigram, & difficilem, quarum hæc est permixtio. ℞. hierepicræ vnc. xij. hellebori nigri, polypodij ana drach. v. epithymi stœchados diagridij ana drach. vij. agarici, lapidis lazuli, salis indi, colocynthidis ana drach. iij. Conficiantur pilulæ cum syrupo de epithymo, dosis earum est à drachma vna semis vsq; ad aur. ij. & sunt sanæ & expertę.

Expellunt autem lęsionem vtriusq; hellebori à corpore aqua mellis, & aqua passularum, & aqua hordei, & ius gallorum & gallinarum. Sumere autem puluerem hellebori non est tutum. Helleborus albus euitandus est, quia est præfocatiuus, magis autem præsumēdum super nigro, sed ambæ species conturbant, nisi rectificentur secundum artem & legem, & non conuenit helleborus nisi corporibus robustis, & animosis & proprie tēpore veris. Et datus quando, & cui conuenit, facit reiuuenescere, & facit acquirere incolumitatem, & mores laudabiles, & complexionem bonam. Hæc est enim eius proprietas, vt Hippo. dicit. Et ipse quidem mūdificat corpus totum à superfluitatibus corruptis, & educit cum facilitate choleram permistam, crassam, & phlegma, & cholerā nigram sine molestia, & mundificat sanguinem, & attrahit à venis superfluitates permistas sanguini, & est ex rebus solennibus in mundificando cerebrum, & caput totum & instrumenta sensuum, & neruos ac viscera & vesicam ac matricem, & confert iuuamentum manifestum ægritudinibus eorum, & confert hemicraneæ, maniæ, & melancholiæ, vertigini & epilepsiæ, confert paralysi, & aquæ quæ descendit ad oculos, & confert ægritudinibus iuncturarum, & duricie & apostematibus eorum, & scrophulis, & est sicut theriaca, & est medicina ad lepram et cancrum & speciebus herpetis, & bothor, & confert tinnitui auris, & sibilo, & corroborat auditum. Et confert ægritudinibus splenis & febribus longi tpis, & quartanæ cholericæ, & melācholicę, & ęgritudinibus difficilis eradicationis, prouocat vrinam & menstrua. Vsus autem eius colorem efficit bonum, & sir remouet ægritudines cutis, sicut est herpetia & baras fm omnē modum administrationis, & fricatum cū aceto similiter remouet fœditatē cutis & pannum. Albus vero helleborus, fortiter ac laboriose et difficulter vomere facit, cū accidentib⁹ terroris & mortis. Et vterq; helleborus confert fistulis et vulneribus fraudulentis. Dosis nigri est à kirat. vi. vsq; ad tertiā partem vnius drachmæ vel vsq; ad tertias duas. Conseruātur autem ambo hellebori annis duobus, si ab extrinsecis bene conseruentur. Et hæc de simplicibus solutiuis fm Mes. dicta sufficiant.

De modo conseruandi omnes succos.

Dico q; succi omnes quos volueris conseruare conseruantur ponendo parum olei oliuarum electi supra extremitates vasis in quo reponuntur. Et durat per annum, et non vltra, quia in capite anni debent succi de nouo fieri, antiquiores alterius anni sunt abijciendi, sed succus liquiritiæ condensatur, et ideo non oportet ponere oleum supra ipsum, & succi omnes melius conseruantur in vasis vitreis, vel vitreatis.

De Butyro.

Dico q; butyrum melius est vaccinū, & debet esse sine sale, & conseruatur per medium annum vel vsq; ad annū ad plus. Similiter adeps gallinæ debet esse recens & non antiquatus, amittit enim complexionē et virtutem, et efficitur rancidum, & amittit temperamētum, sed si liquefiat melius conseruatur. Et adeps anatis et anseris quanto antiquiores tanto meliores. Et adeps porcinus melius conseruatur liquefactus, et adeps renum caprarum similiter.

Sed nota mirabile secūdum aliquos, q; omnes pinguedines animalium si aspergantur cū zuccaro puluerizato longo tpe conseruātur. Dico q; cito putrefiunt, nisi pistentur cum zuccaro, et simul in vase vitreo reseruentur.

De Aqua marina.

Dico q; aqua marina ante quartum diem putrescit & fœtet, sed si parum aquæ vitæ cum ea misceatur conseruatur per mensem, quia aqua vitæ est bona conseruatrix quia resistit contra omnem putrefactionem.

De Melle.

Nota quod mel habet naturam conseruandi omnia in se posita magis q̄ zuccarū, et magis q̄ alia res quæcunq; mundi, & ideo confectiones et electaria de melle longiori tempore durant q̄ de zuccaro.

De fructibus.

Amplius dico q; fructus crudi in melle sepulti, vt citonia, persica, et pira, in capite anni reperiūtur adeo pulchra & illæsa, et quasi recentia ac si tunc ab arbore colligerent.

Sequitur alia doctrina fm Mesue.

VT igitur ordinate procedam in hac materia conseruationis medicinarum compositarum, incipiam primo à medicinis contentis in. ij. lib. Damasceno nomine Grabadin, id est compendium secretorum, et est aggregatio antidotarij in quo facit duodecim distinctiones, vt infra patebit.

In prima distinct. tractat de electarijs aromaticis. Quorum quædam sunt dulcia, et quædam amara, et vtraq; solennia, et habet duos tractatus, quia in primo determinat de electarijs dulcibus. Pro quo sciēdum est quòd illa electaria dulcia possunt conseruari per annum integrum et vltra, præter electariū quo vtūtur Reges et Prælati, quod non potest diu seruari, quia rancescit, sed solum per. xv. dies conseruatur, vel per mensem ad plus.

In secunda parte eiusdem primæ distinc. tractat de antidotis amaris, et sunt. xviij. vel. xix. confectiones amaræ, et incipit à theriaca diatessaron, quę confectiones possunt conseruari vsq; ad duos annos.

In secunda distin. tractat de medicinis opiatis, et ponit sex medicinas opiatas, et incipit à cōfectione Philonij &c. et possunt prædictæ medicinæ opiatæ conseruari vsq; ad sex annos. De theriaca magna quæ est medicina opiata, quam composuit Andromachus, si quæratur quāto tempore conseruatur. Dico q; secundum intentionem Auic. in. v. lib. sui canonis, id est in antidotario suo, theriaca ipsa facta canonice et secundum artē, conseruatur vsq; ad xxx. annos et etiam vsq; ad. xl. De mithridato idem dicēdum est, quia conseruatur vsq; ad. xl. annos.

In tertia vero distinc. tractat Damascenus de medicinis solutiuis. Quarum quædam sunt aloeticæ, quædam colocynthidatæ, et quædam turbitatæ, quædam scamoneatæ, et aliæ sub alijs nominationibus, et incipit à hieris, et primo à hierapicra et sunt. xxiiij. solutiua. Vnde dico, quòd conseruatur à primo anno vsque ad duos, licet omnes hieræ possint conseruari à sex mensibus vsq; ad quatuor annos, et præcipue hierapicra Gal. et hiera Archigenis, et hieralogodion.

In quarta distinctione tractat de conditis, plus de fructibus ꝙ de radicibus, & etiã de floribus, vt sunt rosæ viola, flores boraginis & buglossæ.

A

Vnde notandum quòd condita & conseruæ de floribus vsq; ad annum conseruantur, & non vltra. Condita vero de fructibus & radicibus vsq; ad annos duos conseruantur. Nota vlterius ꝙ conserua rosata cum melle facta, tam conseruatur, q̃ conserua rosata de zuccaro.

In quinta distinctione tractat de speciebus lohoc, & sunt quædam lohoc delectabilia, & quædam horribilia & mali saporis, & conseruantur vsq; ad duos annos, licet ego credam quòd illa quæ sunt horribilia & mali saporis longiori tempore conseruentur.

In sexta distinctione tractat de iulep, syrupis, & rob. Vnde in ista notandum est, quòd de iulep debemus distinguere, quia aut est iulep longum, aquosum, paucæ cocturæ, & tale iulep paucis diebus conseruatur, & præcipue tempore æstatis, aut est iulep bonæ cocturę, & tale conseruatur per annum.

Similiter distingue de syrupis, quia aut sunt de zuccaro vel de melle. Si de melle, conseruantur per duos annos. Si de zuccaro, vix conseruantur per annum, nisi fuerint optimæ cocturæ & bene restricti.

Et si queratur quomodo clarificabuntur syrupi & iuleb sine albumine ouorum, ita ꝙ sint clarissimi & aurei coloris. Dico ꝙ dum coquitur iuleb vel syrupus, si ponatur intus in vase. ʒ.i.ß. succi granatorum acetosorum in fine decoctionis mirabiliter clarificat, & idem facit parum vini boni electi quando vinum granatorum non haberetur.

Rob etiam per annum conseruatur, & etiam vsq; ad duos secundum aliquos.

Miua citoniorum simplex conseruatur vsq; ad annum & forte vsq; ad duos. Sed miua aromatica vsq; ad tres optime conseruatur propter aromata, & præcipue si fuerit bonæ cocturæ.

In septima distinctione tractat de conditionibus & de modo faciendi aquam fructuum, & de modo infusionis aquæ casei. Vnde notandum est, quòd decoctiones omnes per tres, vel quatuor dies conseruantur, & similiter aqua fructuũ, & maxime in æstate. Et inter omnes infusio facta in aqua casei minus conseruatur, quia vix per vnũ aut per duos dies conseruatˀ, & ponit tredecim modos infusionũ.

In octaua distinctione tractat de trochiscis, & incipit à confectione galliæ musca. & ponit. xxx. species trochiscorum, & conseruantur vsq; ad. vi. menses. Sed trochisci stellæ vsq; ad duos annos conseruantur.

In nona distinctione tractat de sufuf. & pulueribus, & ponit ex eis. vij. species quæ conseruantur cum virtute sua vsq; ad duos menses, licet ſm opinionem aliquorum possint conseruari vsq; ad sex menses. Sed ego non adhæreo huic opinioni, quia in spacio sex mensium virtutes puluerum resoluuntur, & efficiuntur debiles, quare &c.

In decima distinctione tractat de pilulis, & ponit. xlv. species pilularum, & incipit à pilulis alefanginis. Vnde notandum quòd pilulæ omnes conseruantur cum bona earum uirtute & operatione vsq; ad sex menses, et debent teneri in magdaleonibus, et non in puluere, quia non conseruantur, immo nullam aut remissam faciunt operationem. Et non debent conseruari in loco excessiue calido, nec prope ignem, neq; ad solem, quia in excessiuam duritiem & lapideitatem conuerterentur. Et tunc nullo modo debent medici eas exhibere, quia si darent eas, torquerent corpus, & nullam penitus operationem efficerent.

Nota vlterius ꝙ pilulę alefanginę nõ possunt cõfici nisi semel in anno. s. in diebus æstatis de mẽse iunij vel iulij, & sic ista tantum species pilularum per annum conseruatur.

In vndecima distinctione tractat de vnguentis, emplastris, & cærotis, & incipit (hyssopi cærotum) & ponit. lxij. species omnibus computatis, & conseruantur vt plurimum vsq; ad annum.

In. xij. distin. tractat de oleis, in qua distin. ponit. lxvi. species oleorum. Vnde si quæratur de oleis quanto tempore conseruantur. Dico ꝙ distinguendum est de oleis, quia aut sunt frigida aut temperata, vel calida in primo, aut sunt calida in secundo vel tertio vel quarto gradu. De oleis itaq; frigidis, velut est oleum ros. & præcipue factũ ex oleo omphacino & rosis incompletis, & similiter oleũ violatum, & oleum rosa. factum ex oleo oliuarum maturarum & rosis completis, & oleũ de mandragora, & oleũ de papauere, & oleum de myrto, & oleum citoniorum, & consimilia durant per annum, & quolibet anno renouantur, quia transacto anno rancescunt, & efficiuniur non habentia virtutem facientem ad intentionem medici. Olea vero temperata vt oleum amygdalarum, & oleum de sesamo non conseruantur nisi per mensem, quia subito ransescunt. Olea vero calida in primo, vt oleum chamæmilinum, oleum de keyri, & oleum liliorum alborum, conseruantur per annum & non vltra. Alia vero calida vt oleum de anetho, de spica, oleum de ireos, oleum de croco, & de pyrethro, oleum de piperibus, oleum de castore, oleum de euphorbio, et reliqua talia per duos aut per tres annos conseruantur, & ſm aliquos quanto antiquiora tanto meliora. Et hæc de cõseruatione medicinarum compositarum secundũ distinctiones Meſ. dicta sufficiant. Nota tamen ꝙ quilibet expertus aromatarius debet scribere super vasa electariorum opiatorum, & etiam super vasa medicinarum solutiuarum tempus in quo composita fuerint ab eo, vt medicus sciat ab eo ætatẽ illorum in vetustate & recentia, & præcipue in medicinis opiatis propter periculum exhibitionis earum.

B

Alia doctrina secundum Serapionem.

CIrca prædictam materiam, ego describam aliqua, & non omnia ſm Serap. in antidota. breuiarij sui, cap. xxxiiij. de medicinis compositis, quantum remaneat operatio earum. Et primo de theriaca, dicit ꝙ remanet ex sex mensibus, vsq; ad triginta annos.

C

Theriaca Esdræ conseruatur vsq; ad annos duos.

Theriaca regis & hedrumeron, & de scille vsq; ad duos annos conseruantur.

Sagenna, & philonium conseruantur vsq; ad an. iij. Et Gal. de medicina philonij dicit quòd quandoq; datur post duos annos aut. ij. aut. iij. vsq; ad. x. annos, & post illud non valet, quia minuitur odor eius, & fit insipidum & debilitatur opus eius.

Diacurcuma vsq; ad annum conseruatur, vel vsq; ad annum cum dimidio ad plus.

Hæmorrhusia conseruatur vsq; ad duos annos.

Confectio de musco vsq; ad annum vnum.

Medicamen diahirundinis conseruatur à sex mensibus vsq; ad tres annos. Et similiter reliquæ confectiones quæ prouocant vrinam conseruantur vsq; ad tres annos.

Diamarte vsq; ad duos annos.

Sanguis hirci exiccatus, vel alius sanguis exiccatus conseruatur à duobus mensibus vsq; ad tres annos.

D

Athanasia, à sex mensibus vsq; ad septem annos.

Duæ descriptiones theodorici, & hieralogo. & hiera archigenis, & hiera Gal. conseruantur à sex mensibus vsq; ad quatuor annos.

Suffuf id est pulueres, conseruantur à duobus mẽsibus, & tunc operatio eorũ est fortis vsq; ad sex menses, & tunc est eorum operatio debilis.

Trochisci reliqui sunt ad febres, ex die suo faciunt operationem fortem vsq; ad sex menses.

Olea alia operantur donec rancida fiant, cum ergo incipiunt rancida fieri non conueniunt ad aliquid.

Oleum vero balsami quanto plus antiquius, tanto melius, & fit eius operatio fortior.

Emplastra & vnguenta omnia conseruantur à die sua vsq; ad annum.

Syrupi

Syrupi omnes conseruantur ex hora sua vsque ad duos annos. Et Gal. quidem dicit quòd remansit apud eum rob citoniorum septem annis præter quàm mutaretur virtus & color eius neque gustus ipsius. Et hæc de conseruatione medicinarum compositarum secundum sententiam Serapionis vbi supra dicta sufficiant.

Sequitur alia doctrina secundum Nicolaum.

CONsequenter intendo ponere intentionem Nicolai in conseruando quædam medicamina, & electaria sua atque cōfectiones, quas in suo antidotario paruo descripsit procedendo secundum ordinem alphabeti, quanto tempore cōseruari valeant ab aromatarijs. Et primo dicam de aurea alexandrina.

Aurea igitur alexandrina conseruari potest in sua efficacia & virtute, annis quinque.
Adrianum, annis septem.
Athanasia, annis tribus.
Blanca conseruatur annis duobus.
Benedicta, annis tribus.
Diamargariton, annis duobus vel tribus.
Diaprassium, annis duobus.
Diazingiber, per annum vnum.
Diacitoniten, per annum vnum.
Diaciminum, annis duobus.
Diacalamentum, per annum vnum.
Diarodon, per annum vnum.
Diasatyrion, per annum vnum.
Diairis, per annum vnum.
Diaolybanum, per annos tres.
Diacoston, per annum vnum.
Diascene, per annos duos.
Diatragachantum, per annum vnum.
Diacodion, per annos tres.
Esdra, per septem annos melior iudicatur.
Electarium pliris arcoticon, per annos duos.
Electarium frigidum, per annos quinque.
Electarium ducis, per annos tres.
Electarium de succo rosarum, per annos duos.
Emplastrum ceroneum, per quinque annos.
Filonthropos, per annos tres
Hieralogodion, conseruatur per annos duos
Hierapicra, per annos duos
Hiera Ruffini, per annum vnum
Hiera abbatis secundum Nicolaum, per annos duos
Iustinum, per annos duos
Mithridatum, per annos decem
Musa ænea, per annos septem
Opopyra per annos sex
Oxy laxatiuum, per annos quinque
Oxymel, per annos duos
Potio sancti Pauli, per annos duos
Paulinum, per annos tres
Picra, per annos duos
Pilulæ aureæ, per annum vnum
Pilulæ de quinque generibus myroba. per annum vnum
Pilulæ de castoreo, per annos duos
Pilulæ vero cæteræ, non vltra sex menses
Rosata nouella, conseruari potest per annum vnum
Rubea trochiscata, per annos quinque
Rodomel, per annos tres
Stomaticon, conseruatur per annum vnum
Theriaca magna, per annos triginta
Tryphera magna, per annos tres
Tryphera saracenica, per annum vnum
Triasandali, per annum vnum
Theodoricon, per annos duos
Vomitus patriarchæ, per annos duos
Vnguentum arigon, per vnum annum
Vnguentum marciaton, per annos tres
E Vnguentum aureum, per annos tres
Vnguentum dialteæ, per annos tres
Vnguentum Agrippæ, per annos tres

Nota quod semper (vt etiam supradixi) quilibet peritus & fidelis aromatarius in vasis suis debet facere suprascriptionem anni, mensis, ac diei, in quo conficit syrupos, pilulas, confectiones, electaria, & præcipue opiata, quæ non sunt ante sextum mensem vel ante annum exhibenda, vt sciat medicus tempus præcise in quo factæ fuerint ipsæ medicinę, vt congrue cum bona conscientia ac etiam sine periculo sciat eas exhibere cum fuerit opportunum. Et hæc de conseruatione medicinarum compositarum Nicolai dicta sufficiant.

De electione loci conuenientis medicinarum conseruandarum.

ET repositio rerū humidarum, sicut sunt succi & gummæ liquidæ, confectiones, & electaria liquida, & similia, oportet esse in vasis crassis de vitro, vel terrea
F vitreata, vel de argento, vel cornu, & similibus.

Sed medicinæ molles quę sunt conuenientes medicinis oculi, debent reponi in vasis æneis.

Sed vnguēta in quibus ingreditur pix, alchitran, & acetum, oportet quod reponas in vasis.

Et pinguedines & cerebella. Et omne pingue oportet reponi in vasis factis ex stanno.

Et omne quod ex pulueribus, sicut puluis hierepicræ, oportet reponi in vase terreo, stricti orificij, & oppilatur os eius cum cera, ne resoluatur, & minuatur virtus earū.

Et oportet quod reponatur rob, siue sint vuuarum, siue sint citoniorum, siue malorum aut myrti, & similium, in vase terreo nouo, quia terra trahit ad se humiditatem quæ est in eis, & magis præseruantur à destructione.

Et olea debent reponi in vasis vitreis, & os vasorum debet restringi, ne destruantur & fœteant.

Et oportet omnes species aromaticas ad aromatizandum in vasis aureis vel argenteis deauratis, aut in vasis de
G porcellionibus, aut ex vitro conseruari.

Et omne acetosum quod debet seruari oportet reponi in vase linito cera vel pice.

Et oportet reponi in vase vitreo omne vinum quod habet substātiam, quæ est signum super durabilitatem eius, & super prohibitionem suæ corruptionis. Et omne vinū cuius substantia est inæqualis, signum est super corruptionem eius facilem, & quod non diu possit seruari in vase terreo, vt terra exiccet humiditatem eius superfluam, quæ est causa suæ corruptionis.

Theriaca vero melius conseruatur in vase aureo, vel plumbeo, aut stanneo. Et sic est finis huius sextæ particulæ, ad laudem Dei omnipotentis. Amen.

SEPTIMA ET VLTIMA PARticula de omnibus rebus necessarijs in qualibet aromataria.

H



VLtimo pro complemēto huius vtilissimi tractatus, volo ponere cōpendiosum tractatum siue capitulum de rebus necessarijs in qualibet aromataria, vel apotheca, debito modo ordinanda, et sigillatim secundum diuersos doctores. Et dicam de herbis vsualibus, floribus, & radicibus, aquis distillatis, fructibus, succis, liquoribus, oleis, medicinis compositis, vt pilulis, & electarijs, & alijs confectionibus.

In primis igitur vt supradixi, debet quilibet aromatarius locum aptum eligere in quo faciat apothecam aptissimā ad res medicinales conseruandas, ita quod sit à ventis, & sole, ac imbribus defensa, & quòd non sit humida, nec fumosa, aut puluerulenta, quia omnia prędicta habent tam simplices quam compositas corrumpere.

DE SEMINIBVS necessarijs et vsualibus, & sunt ista.

Semen hyoscyami.
Cardamomi.
Sileris montani.
Sinapis.
Peoniæ.
Bursæ pastoris.
Amomi
Dauci
Carui
Ameos
Leuistici
Petroselini
Fœniculi
Anisi
Cimini
Asparagi
Apij
Rutæ
Milij solis
Lini
Fœnugræci
Alteæ
Berberis
Papaueris albi
Papaueris nigri
Semina quatuor maiora, scilicet frigida.
Melonis
Cucumeris
Citrulli
Cucurbitæ
Semina quatuor minora frigida
Portulacæ
Scariolæ
Lactucæ
Endiuiæ
Acetosæ
Staphisagriæ
Vrticæ
Psyllij
Rapæ syluestres
Genestræ
Semen sanctum, id est alexandrinum pro vermibus puerorum
Semen rosarum quæ anthera dicitur
Caulis
Nasturcij
Coriandri
Catapuciæ maioris, & dicitur kerua, vel granum regum
Lupini
Nigellæ
Basiliconis
Milij
Hordei
Frumenti, id est tritici

DE FRVCTIBVS

Fructus carpobalsami
Caryophyllus
Nux muscata
Nux inda
Nux methel
Anacardi
Bacca lauri
Melanopiper, id est nigrũ piper
Macropiper, id est piper longum.
Leucopiper.i. piper albũ
Casiafistula
Tamarindi
Colocynthida
Pineæ
Amygdalæ
Auellanæ
Dactyli
Passulæ corinthiæ
Carica.i.ficus
Myrobalani omnes
Pruna damascena
Sumach
Myrtilli
Cubebæ
Oliuæ
Iunipera
Sebesten
Melones palestini
Citonia
Iuiubæ
Sorbæ
Pira
Poma aromatica
Fructus, s. citrũ & similia
Alchechengi

DE FLORIBVS

Rosæ
Amygdalarum
Violæ
Agni casti
Anthos
Balaustiæ
Epithymi
Nenufaris
Boraginis
Buglossæ
Cheiri
Tassi barbassi
Sambuci
Basiliconis
Meliloti
Chamæmillæ

DE FOLIIS

Borago
Buglossa
Endiuia
Cicorea
Scolopedria, id est lingua ceruina
Tamariscus
Asarum
Lupulus
Fumus terræ
Thymum
Sene & eius follicula
Cuscute
Absinthium
Menta
Calamentum
Pulegium
Origanum
Mentastrum
Serpillum
Maiorana
Saluia
Rosmarinum
Ruta
Abrotanum
Centonicum
Spica triplex
Saxifragia
Chamedryos
Chamepityos
Arthanita
Myrtus
Graminea
Trifolium
Schœnanthum
Laureola
Laurus
Esula
Tithymallus
Pes coruinus
Pes columbinus
Corrigiola
Sabina
Millefolium
Baccar
Cimæ rubi
Cardo
Bardana, id est lapa
Fu, id est valeriana
Luf, id est serpentaria, vel dragontea
Carthami marini
Saldana siue saldanella
Consolida triplex
Plantago
Nenufar
Philipendula
Primula veris
Matersilua
Aquilegia
Betonica
Piperea
Vermicularis
Semperuiua
Cimbalaria
Hepatica
Centrum galli
Cauda equina
Eupatorium
Solatrum fluuiale
Solatrum minus
Prasium
Hyssopus
Artemisia
Matricaria
Vsnea.i. herba ualde minuta in tectis domorum
Tassus barbassus
Ruta capraria
Ruta syluestris
Verbena
Chelidonia
Fœniculus
Chamæmilla
Melilotum
Centaurea
Portulaca
Linarie
Angelica
Pimpinella
Parietaria
Virga pastoris
Stœchas
Scabiosa
Serpillum
Polium
Cucumer asininus
Capillus veneris
Lapatium acutum
Agrimonia
Hypericon, id est perforata cum radicibus
Alchechengi
Caulis
Violæ
Bletæ
Mercurialis
Altea
Malua
Vrtica
Ozimum, scilicet caryophyllatum
Raphanus
Verucaria
Folia.s. caryophyllatæ
Pentaphyllon, id est herba quinque foliorum
Colarea
Polypodium
Filex
Salicis arboris
Crassula

DE LIGNIS

Lignum aloes, id est xyloaloes.
Xylobalsamũ, id est lignũ balsami
Sandali trium generum, s. albi rubei & citrini
Tamarisci

DE CORTICIBVS

Cortex cinnamomi
Casialignea
Mandragora
Citri
Granatorum
Raphani
Sambuci
Radicum scilicet capparorum
Thuris

DE RADICIBVS

Radix rhabarbari
Reupontici
Rubeæ tinctorum
Zedoariæ
Zingiberis
Costi
Brioniæ
Been albi & rubei
Calami aromatici
Meu
Dictami
Tormentillæ
Fu, id est valeriang

DE LIQVORIBVS & succis condensatis

Manna licet sit ros de cœlo cadens
Opium
Hypocysthis

Acatia

Acacia
Aloe
Laudanum
Scamonea quæ secundum aliquos est succus volubilis maioris, & secundum alios est succus cuiusdam speciei tithymalli
Succus liquiritiæ
Senguis draconis
Camphora
Cera

DE SVCCIS ET LIquoribus liquidis.

Succus betæ
Violarum
Balsamus
Oleum
Vinum
Mel
Succus granatorum
Citoniorum
Succus rosarum
Acetum
Succus fœniculi
Acresta
Absinthium
Solatrum
Semperuiuæ
Cucurbitæ
Cucumeris
Anguriæ
Scillæ
Lac thytimalli
Succus mentæ
Succus corticum medianorum sambuci.
Succus ebuli
Succus ireos
Elacterium
Lac esulæ & omnium lacticiniorum.
Succus chelidoniæ
Succus rutæ et similium herbarum vsualium

DE GVMMIS

Myrrha
Thus
Euphorbium
Chalbanum
Sagapenum
Opopanacum
Bdellium
Hammoniacum
Sarcocolla
Styrax
Pix vtraq;
Sandaraca, id est vernix
Mastix
Gummi arabicum
Tragacanthum
Charabe
Gummi cedri, id est gummi elemi.
Gummi hederæ
Gummi abietis
Resina, id est gummi pini
Terebinthina
Potes his addere gluten, id est collã piscium
Gummi fœniculi
Gummi rutæ

DE OSSIBVS

Os dactylorum
Os cornu cerui
De aliis vero ossib⁹ quibus vtimur dicetur immediate in sequenti rubrica, scilicet de superfluitatibus animalium.

DE SVPERFLVITAtibus animalium.

Caro leonis
Hepar & intestinum lupi
Pulmo vulpis
Pellicula interior stomachi gallinarum.
Splen pulli
Equi
Coagulum leporis & est melius omnibus aliis
Coagulum hædi
Caprioli
Vituli
Axungia porcina
Gallinacea
Axungia anserina
Anatina
Equina
Asinina
Vrsina
Tassionina
Hircina
Vulpina
Gattina
Vulturina
Humana
Similiter sepum capræ vel hirci
Medulla cruris ossium vituli
Cerui
Vaccæ
Asini
Os de corde cerui
Cornu cerui
Fel tauri
Fel hircinum
Fel capræ
Fel leporis
Fel testudinis
Fel accipitris
Fel aquilæ
Serum lactis
Lac quodcunq;
Butyrum
Mel
Cera
Sanguis columbi
Sanguis hirci
Os sepiæ
Muscus
Sericum combustum & crudum
Stercus columbinum
Stellionis
Humanum
Stercus galli
Ebur id est auolium
Spodium
Margaritæ, id est particulæ quæ ſm aliquos reperiũtur in garcio & auriculis piscium, vel in conchiliis
Castoreum & sunt testiculi illius animalis nominati suo nomine castor

DE METALLIS

Aurum
Argentum
Chalcecaumenon
Plumbum vstum
Battitura æris
Marchesita
Cerussa
Lithargyrium
Minium
Argentum viuum
Argentum sublimatum

DE LAPIDIBVS

Margaritæ, id est perlæ
Coralli vtriq;
Lapis lazuli
Lapis armenus
Lapis hematitis
Lapis iudaicus
Lapis lyncis
Chrystallus
Magnes
Antimonium
Cinabrium
Marmor

DE FRAGMENTIS & gummis præciosis.

Saphyri
Granatæ
Hiacynthi
Smaragdi
Rubini & aliorum, vt sardinus & balasti

DE QVIBVSDAM SPEciebus terræ condensatæ quæ sic nascuntur

Aspalthum
Sulphur
Chimolea
Alumen rochinum
Alumen iameni
Terra sigillata
Vitriolum
Flos æris
Auripigmentum
Lutum armenum. i. bolum armenũ
Arsenicum
Sal cõe, id est sal panis vel sal massæ
Sal gemma
Sal indum
Sal ammoniacum
Sal nitrum
Sal alkali
De cõpositis necessariis et vsualib⁹.

DE ELECTARIIS vsitatis secundum Mesue.

Electarium de gemmis
Diamusci dulcis
Diagalanga
Aromaticum rosatum descriptione Gabrielis
Aromaticum charyophyllatum
Dianisum
Diambra
Diacinamomum
Diatrionpipereon
Electarium regum
Diasorbon
Tryphera saracenica magna
Tryphera ferrata ex arte fœnonis

Diacurcuma magna
Confectio anacardina
Electarium diacori
Electarium humain pro oculis
Philonium persicũ secundum Mes.
Cap. de sputo sanguinis à pectore.
Philonium romanũ secũdum Gal.
Hierapicra Gal.
Hiera diacolocynthidos
Electarium indum maius.
Electarium de dactylis
Electarium de psyllio
Electarium elescoph
Electarium hamech

SECVNDVM NICOLAVM

Aurea alexandrina
Athanasia
Antidotum hæmagogon
Benedicta
Diamargariton
Diamoron
Diasatyrion
Diaprunis
Diarodon Abbatis
Diapenidion
Diaciminum
Diairis
Diacalamentum
Diascene
Diacitoniten
Diacatholicon
Electarium de succo rosa.
Hieralogodion
Hierapicra Nicolai
Iustinum
Lithonthrypton
Mithridatum
Micleta
Pliris arcoticon
Rosata nouella
Requies magna
Tryphera magna cum opio
Triasandali

SECVNDVM RASIM

Lætificans Almansoris
Electarium de baccis lauri Rasis
Theriaca magna Gal.
Theriaca Andromachi. A.
Mithridatum Nicolai

DE CONDITIS MESVE

Chebuli conditi
Emblici conditi
Zingiber conditum
Acori conditi
Citra condita
Secacul conditum
Zuccarum rosatum
Zuccarum violatum
Zuccarum boraginatum
Zuccarum buglossatum
Zuccarum nenufarinũ fit ficut zuccarum violatum
Mel rosatum colatum, et non colatum
Mel violatum

DE SPECIEBVS LOHOC secundum Mesue.

Lohoc de pino
Lohoc de papauere et ẽ diapapauer diaiecur. i. diacodion purum
Lohoc de scilla
Lohoc sanum et expertum
Lohoc bonum
Lohoc de pulmone vulpis

SECVNDVM MESVE

Iuleb rosatum
Iuleb violatum
Et nota ꝙ semꝑ iuleb fiunt ex aqua distillata, et zuccaro, et etiam possunt fieri ex infusionibus

MESVE

Syrupus de pomis
Syrupus de acetositate citri
Syrupus de granis myrti
Syrupus de papauere
Syrupus de bizantijs
Syrupus acetosus simplex
Syrupus acetosus compositus
Syrupus violatus
Syrupus de iuiubis
Oxymel simplex
Oxymel compositum
Oxymel scilliticum
Syrupus acetosus diarodon
Syrupus de menta
Syrupus de absinthio
Syrupus de fumoterræ maior
Syrupus de liquiritia
Syrupus de hyssopo
Syrupus de prasio
Syrupus de calamento
Syrupus de thymo
Syrupus de eupatorio
Syrupus de stœchados
Miua citoniorum simplex
Miua citoniorum aromatica
Acetum scilliticum
Syrupus sabor
Syrupus pro melancholicis
Syrupus de quinq; radicibus

SECVNDVM NICOLAVM

Syrupus rosatus
Syrupus nenufarinus
Oxyzaccara
Syrupus cõtra omnem solutionem ventris

MAGISTRALIA

Syrupus de endiuia
Syrupus myrtinus
Syrupus de artemisia
Syrupus mirachinus secundũ Guillerminam in sua practica capitulo de melancholia

DE ROB SECVNDVM Mesue.

Rob de ribes
Rob de acresta
Rob de prunis, id est acatia
Rob de liquiritia, id est succus liquiritiæ secundum Seruitorem.

DE AQVIS VSITATIS

Aqua hordeacea
Aqua rosata
Aqua violata
Aqua endiuiæ
Aqua cicoreæ
Aqua absinthij
Aqua mentæ
Aqua lupulorum
Aqua acetosæ
Aqua scabiosæ
Aqua capillorum veneris
Aqua boraginis
Aqua buglossæ
Aqua plantaginis
Aqua virgę pastoris
Aqua lactucæ
Aqua betonicæ
Aqua fœniculi
Aqua asparagum
Aqua verbenæ
Aqua rutæ
Aqua graminis
Aqua cuscutæ
Aqua melissæ
Aqua alteæ
Aqua rorismarini
Aqua chelidoniæ
Aqua eufragiæ
Aqua vitis quæ cadit ex vite
Aqua cretanorum
Aqua florum genestrę
Aquaa sbinæ
Aqua millefolij
Aqua abrotani
Aqua centonię
Aqua apij
Aqua acori
Aqua solatri
Aqua hepaticæ
Aqua cucurbitæ
Aqua anguriæ
Aqua cucumeris
Aqua foliorum ederæ
Aqua corticum fabarum uiridium, et ipsarum fabarum proprie
Aqua vitæ, quæ alio nomine dicitur aqua ardens, et fit de vino, & est mirabilis ad multa pro salute hominum, & præcipue quãdo de ea fit quin ta essentia
Et nota ꝙ decoctiones etiã possunt fieri ex herbis prædictis, et præcipue quãdo non habemus tempus ad aptitudinem distillandi

DE PILVLIS VSITATIS secundum Mesue.

Pilulæ alefanginæ
Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione nostra.
Pilulæ de eupatorio
Pilulæ de rhabarbaro
Pilulæ indæ
Pilulæ de sarcocolla
Pilulæ fœtidæ
Pilulæ de sagapeno
Pilulæ de euphorbio
Pilulæ de mezereon
Pilulæ lucis maioris
Pilulæ stomatichæ
Pilulæ de agarico
Pilulæ de diarodon
Pilulæ turbitatæ
Pilulæ de lapide lazuli
Pilulæ de bdellio maiores
Pilulæ de colocynthide
Pilulæ de opopanaco
Pilulæ de hermodactilis maiores
Pilulæ de cynoglossa
Pilulæ bichichiæ

SECVNDVM NICOLAVM
Pilulæ sine quibus esse nolo
Pilulæ aureæ
Pilulæ stipticæ
Pilulæ de speciebus benedictæ
Pilulæ de hieralogodion
SECVNDVM GALENVM
Pilulæ de hierapicra cum agari.
Pilulæ de hiera simplici Gal.
SECVNDVM RASIM
Pilulæ cochiæ
Pilulæ fœtidæ
Pilulæ iliacæ
SECVNDVM AVICEN.
Pilulæ de fumo terræ
Pilulæ assaiaret
SECVNDVM RVFFVM
Pilulæ communes ex aloe, croco, & myrrha, ex inuentione Ruffi vel Gal. secūdum aliquos, & sunt optimæ contra pestem.
DE TROCHISCIS secundum Mesue.
Confectio algalliæ muscatæ, & dicuntur trochisci de gallia muscata
Trochisci diarodon
Trochisci de rosis
Trochisci de rhabar.
Trochisci de camphora
Trochisci de spodio cū semine acetosæ
Trochisci de berberis
Trochisci de absinthio
Trochisci de eupatorio
Trochisci de terra sigillata
Trochisci alhandar, id est de colocynthide
Trochisci de capparibus
Trochisci de karabe
Confectio ramich
Trochisci de alkekengi
Trochisci constrictiui Mesuæ in canonibus
SECVNDVM NICOLAVM
Trochisci galliæ muscatæ
Trochisci de thyro
Trochisci diaui. i. de violis
Trochisci scillitici
Trochisci andracharon
Trochisci croci
Trochisci hedychroi
Trochisci diacoralli
SECVNDVM RASIM
Trochisci de myrrha sm Rasim capitulo de puocatione menstruorū
DE CEROTIS EMPLASTRIS & vnguentis secundum Mesue.
Hyssopi cerotum descriptione philagrij

Vnguentum diaphenicon
Vnguentum basilicon
Vnguentum sandalinum
Infrigidans Galeni
Diaquilon magnum
Diaquilon album
Diaquilon gummatum magistrale
Emplastrum de sinapi
Emplastrum diaphœnicon
Emplastrum de meliloto
Vnguētum tripharmacon, id est de lithargyrio
Vnguentum egyptiacum
Emplastrum apostolicon
Emplastrum oxycroceum
Emplastrum ceroneum
Vnguentum marciaton
Vnguentum arigon
Vnguentum dialtea
Vnguentum citrinum
Vnguentum populeon
SECVNDVM RASIM in chirurgia sua
Vnguentum de cerussa
Vnguentum de calce
SECVNDVM AVICENnam in antidotario.
Vnguentum apostolorum
DE OLEIS SECVNDVM Mesue.
Oleum de amygdalis amaris
Oleum de amygdalis dulcibus
Oleum laurinum
Oleum rosatum
Oleum chamæmilinum
Oleum violatum
Oleum de lilio
Oleum irinum
Oleum sambucinum
Oleum de cheiri
Oleum de papauere
Oleum de citonijs
Oleum de ruta
Oleum nardinum
Oleum masticinum
Oleum costinum
Oleum de croco
Oleum de piperibus
Oleum de euphorbio
Oleum vulpinum
Oleum de scorpionibus
Oleum de ouis
Oleum de iunipero
Oleum de lateribus
Oleum de capparibus
Oleum de castoreo
Oleum de tartaro

Oleum de terebinthina
DE SPECIEBVS SIEF secundum Mesue de ęgritudinibus oculorum.
Sief album cum opio
Sief citrinum
Sief de spica
Sief de plumbo
Sief de thure
Sief viride
Sief memithe descriptione alkanomosali de baldach
Sief memithe secundum Rasim & Seruitorem sic fit
Succus memithe in sole desiccetur, & ex eo formētur magdaleones parui sicut sunt trochisci, & seruentur
DE CONSERVIS DE zuccaro.
Conserua rosata. i. ex rosis facta, & vocatur zuccarum rosatum
Conserua diaboriginata
Conserua buglossata
Conserua violata
Conserua melissata
Conserua maluata valēs ad asthma
Et omnes prædictæ conseruæ fiunt sicut dixi de rosata, posſūt fieri de floribus & folijs
DE CONSERVIS de melle
Mel rosatum colatum
Mel violatum
Mel maluatum
Mel genestratum
Aqua mellis, & dicitur hydromel.
Rodomel. i. mel rosatum cum folijs
Mel nucum ad asperitatē gutturis, & synanchen
Mel cāne valet ad tussim, & ad asperitatem gutturis & pectoris, & ex eo fit zuccarum
Zuccarum rubeum, et est valde absterſiuum & mundificatiuum
Zuccarum vnius coctæ
Zuccarum duarum coctarum
Zuccarum tabarzet, id est trium coctarum.
DE SPECIEBVS CANDI
Zuccarum candi simplex
Candi rosati
Candi violati
Candi de ribes

Et sic est finis huius vtilissimi tractatus.

ABHENGVEFIT LIBELLVS in quo de simplicium medicinarum virtutibus in generali & speciali, breuissime, & ordinatissime pertractat.



EX antiquorum libris hunc aggregaui librum in virtutibus medicinarum & ciborum, in quo mentem meã diu fatigaui, & posui ipsum occupationem meam, effundẽdo praeces Deo altissimo, in eo ꝙ Deo sublimi et glorioso appropinquatur, quia per ipsum iuuamentum cõe & proprium speraui, vltra illud quod in cognitione illius est de iuuamento magno in arte medicinae. Medicinae autẽ intentio est sanitas, & est ſm duos modos, primus modus est cognitio complexionum corporum hominũ, et secundus modus est cognitio medicinarum, & ciborũ, quorum cognitione existit sanitatis permanentia in sano, et ipsius reditio super infirmũ, & sunt materia curationis per medicinam & electarium eius. Qui aũt virtutum medicinarum simplicium, & ciborum cognitionem vult habere, est indigens cognitione viarum, quibus earum virtutes & ipsarũ operationes inueniuntur. Et hae quidem viae sunt. viij. Vna earum est vt sit medicina, cuius virtutem experire vult aliquis, vacua à qualitate ac quisita accidẽtali. Cuius exemplum in medicina simplici est aqua frigida, quae per accidens calefacit corpus: qñ super ipsum funditur, qm̃ infrigidat cutem, & aggregat eam, & inspissat ipsam, q̃obrem coarctantur vapores, qui expirabãt, quare calefit corpus propter illud. Et aqua calida infrigidat per accidens, qm̃ rarificat corpus, quare expirant vapores calefacientes, & infrigidatur corpus. Et secunda est vt sit aegritudo in qua experiẽ medicina simpliciter, aegritudo simplex, sicut febris hectica. Et tertia est vt ea medicentẽ aegritudines contrariae, donec certificetur. Et quarta est vt sit virtus medicinae, aequalis virtuti ęgritudinis quę cũ ea medicatur, donec declaretur operatio eius in ea sufficienter. Et quinta est, vt consideret operatio medicinae: an sit operatio eius in calefactione, & infrigidatione hora qua recipitur. Nã si non calefacit, nisi post spatium cum in principio infrigidauerit, tunc calefactio eius non est nisi per accidens. Et similiter si etiam non infrigidat nisi post spatiũ, & iam in principio rei calefecit, tunc infrigidatio eius nõ est nisi per viam accidentis. Et sexta est vt cõsideretur operatio eius, an sit operatio in omni corpore vna, & in oĩ hora, quare est ei⁹ infrigidatio & ipsius calefactio, res semper, nam si est illud: tunc operatio est per naturã. Et si non est ita, tunc operatio eius est ꝑ accidens. Et septima est vt sit calefactio medicinae, in illa re ad quam comparatur calefactio eius, aut ipsius infrigidatio in aliam. Nam si non comparatur eius calefactio, nisi ad corpus hominis, tunc oportet vt dicaẽ, ꝙ est calida ex via qua calefacit corpus hominis, non propterea ꝙ illud faciat in alia animalia, nã non oportet propterea ꝙ hyoscyamus infrigidat corpus hominis, vt infrigidet corpus turdorũ, quibus est cibus, neq; oportet ẽt propterea ꝙ helleborus niger soluit hominem, & non nutrit ipsum, soluat coturnicem cui est cibus. Et oleum nutrit hominem & non interficit eũ: sed interficit oẽ animal: cui non est sanguis. Et octaua est vt distinguatur inter medicinã, & cibũ. Sciatur ergo ꝙ medicina est illud quod calefacit: aut infrigidat corp⁹, qualitate sua. Et cibus facit illud qm̃ addit in substantia corporis, & augmẽtat ipsum. Inquit Gal. Nos nominamus totum quod facit substantiam stare nostrã, & augmentat nos cibum, & totum quod mutat naturã nostram, medicinam. Et ex vijs iterũ quibus extrahunẽ virtutes medicinarum, & ciborũ sunt illae aliae, & sunt quinq; quae stant vtenti eis loco eius quo dicaẽ operatio eius, & quo multiplicatur eius ratiocinatio. Vna earum est via sumpta ex velocitate alterationis rei, & difficultate alteratiõis eius. Et secũda est via sumpta ex velocitate coagulationis ei⁹, & difficultate coagulationis ipsius. Et tertia est via sumpta ex sapore rei, & quarta ex via sumpta ex odore rei. Et quinta est via sumpta ex colore rei, prima autem quae est ex velocitate alterationis, & difficultate ei⁹ est, ꝙ omnis medicina, cuius alteratio est velox, ad naturam ignis, est calida potentia. Verumtamen non est necessarium, vt istud ex medicinis, cuius haec est via calefaciat corpus hominis: immo non oportet necessario: nisi qñ est subtilis substãtiae, solidum, durum in quo nõ sunt vacuitates. Quoniam quando est crassę substantię, aut est rari corporis, possibile est, vt ignis resoluat istud, & conuertat ipsum ad naturam suam velociter, & caliditas corporis nõ faciat istud cum eo, fit ergo per hanc causam, quia nõ calefacit corpus. Et scitur ꝙ medicina, in qua agunt duae caliditates, caliditas ignis, et caliditas corporis hominis, nõ est nisi subtilis substantiae, rari corporis. s. caliditas ignis, potest super eam & vincit eam velociter. s. scitur ex duobus rebus. Quarũ vna est oleum, et altera harundo sicca, & pilus. In oleo quippe qñ approximaẽ igni: inflammaẽ in eo. Et qñ occurrit corpori hominis nõ calefacit ipsum calefactione manifesta velociter. Et oleũ quidem inflammaẽ velociter, & non calefacit corpus hominis, qm̃ oleũ est viscosum, & crassae substantiae, cũ ergo occurrit corpi adhaeret ei, & fit difficilis separatio eius ab ipso, qm̃ non est possibile, vt attenueẽ, & subtilieẽ per aerẽ velociter: et penetret, & perueniat ad interiora corporis. Et significatio illius est, quia qñ tu ponis in vase sup ignem, aquã & oleum, et decoquis vtrunq; finitur aqua, & remanet oleũ vltime. Et harundo et pilus qñ occurrit corpori hominis non calefaciunt ipsum. Et sciẽ ꝙ medicina est ad quã properat ignis, & non calefacit corpus hominis, ex duabus rebus. Quarũ vna est substantia caliditatis, & secunda est natura materiei. Ignis vero est subtilior res, & calidior q̃ submergiẽ in corporibus de proprietate quorũ est, vt adurat ea, donec perueniat ad profundum earum in spatio breui, & fit facilis eius penetratio per separationem partium earum, & earum subtiliationem, & conuersionem earum ad naturam suam. At vero caliditas corporũ hominum non est nisi vaporosa, crassa, debilis, non valens agere in ea hora qua occurrit eis operationem, qua renouet ea, & conuertat ipsa ad naturam suam, & omnia quidem quae calefaciunt corpus, indigent vt in ea agat caliditas corporis in primis, & mutet ea, donec ea redeant post illud & calefaciũt corpus, hęc est ergo causa quae est propter substantiam caliditatis. Causa autem quae est ex natura materiei est ꝙ ista duo. s. harundo & pilus non est in eis possibile vt diuidantur, neq; terantur neq; frangantur per attritionem, fractura qua fiant in termino pulueris. Omne vero de quo est voluntas vt calefaciat corpus, indiget vt diuidatur in minores partes, quae sunt donec fiat ei facile suscipere operationem caliditatis corporis, et impressionem eius in ipso, & mutationem eius qua mutat ipsum. Et ex causa hac fit ꝙ calamus aromaticus calefacit corpora hominum, plusquam calefaciat ea ex speciebus calami quae sunt apud nos. Secunda autem est assumpta ex velocitate coagulationis & difficultate eius. Dico ergo quod istae duae viae sunt necessariae ante inquisitionem de virtutibus medicinarum, & ciborum. Veruntamen prima quae est assumpta ex velocitate alterationis eius, & difficultate ipsius non est necessaria nisi in consideratione in esse medicinarum calidarum potentia. Et secunda quae est sumpta ex velocitate coagulationis, & difficultate eius, non est necessaria nisi in consideratione in esse medicinarum frigidarum potẽtia, & ſm hoc qñ sunt duae res esse, quarum incrassitudine substantiae & subtilitate eius currit ſm similitudinem vnam, tunc illa earum quae difficilior fuerit ad coagulationem per frigus, est ca-

liditas complexionis earum, & quando sunt duæ res quarum esse in subtilitate substantiæ & crassitudine eius non currit sm similitudinem vnam. Et si est crassitudo substãtiæ earum vnius sm frigiditatẽ, tunc alterius vtrúq; simul coagulantur sm similitudinem vnam. Veruntamen vnã earum, & est quæ est crassioris substantiæ, estimat aspiciens eam, quia est vehementioris coagulationis. Causa in illo est durities substantiæ crassæ, quãuis frigus complexionis vnius earum sit vehementius, crassitudine alterius. Et in illis quæ sunt sm contrarium, non est possibile vt sit coagulatio earum vtrarũq; in quantitate temporis vnius, imo oportet vt illa quæ ex illis duabus est frigidioris complexionis, aut crassioris substantiæ, coagulatur in spatio temporis minoris, & sit coagulatio illius quæ est minoris frigoris, & minoris crassitudinis ambarum in spatio temporis longioris. Et similiter currit res etiam in hoc, vt sit vna illarum durior multum, & durior parum cõpare sua. Illud enim non accidit ei, nisi sm quantitatem superfluitatis eius in vno duorum modorum necessario. Intentione quæ est sumpta ex sapore rei quæ gustatur, dico quia corpora sint cõposita ex elementis, & elemẽta sint inæqualiũ quantitatum in compositione corporum, propter diuersitatem quantitatũ elementorum, & in omni compositione earum sint proprietates multæ, fiant vt saporibus etiam propter diuersitatẽ harũ quantitatũ proprietates multæ, & cum sint sapores multi, necessariũ est instrumentũ, quo distinguatᷣ inter illũ qui ex eis est cõueniens, & illũ qui est incõueniens corpori. Nouit ergo creator benedictus & sublimis illud instrumentũ linguã. Et posuit eam multi sensus, & posuit illud quod continuatᷣ ei ex neruis multi numeri. Quod est quia cõtinuatur ei sex nerui, vt propter id quod est ei de superfluitate sensus distinguatᷣ per eã, inter id quod occurrit ei de calido, & frigido, & humido, & sicco, & distinguatᷣ inter cõueniens & incõueniens corpori, & cũ res cõueniẽtes corpori supfluant, & sint quędã earũ plus cõuenientes naturæ corporis. Et qdam earũ minus, diuersæ naturę corporis, & quædam earũ minus, & oportet vt sint qualitates rerũ quę gustantᷣ multæ. s. sapores earum, dico ergo, ꝙ qui ex saporibus vt compositi, sunt infiniti, qui nõ fiunt nisi additione & diminutione in cõpositione. Singulares aũt simplices, sunt octo. Et sunt ponticitas, & amaritudo, & acuitas, & acetositas, & stipticitas, & salsedo, & vnctuositas, & dulcedo. Et fiunt isti gustus ex diuersitate substantiæ corporis, quod gustatur, in subtilitate, & crassitiæ, & ex diuersitate cõplexionis eius, diuersitas aũt substãtię corporis est, qm̃ si est crassa fit causa crassitiei eius, aut dulcis aut ponticus, aut amarus. Et si est subtilis, fit causa subtilitatis eius, aut acutus, aut acetosus, aut vnctuosus. Et si est media, inter subtilitatẽ & crassitiẽ, fit aut stipticus, aut salsus. Ex diuersitate aũt cõplexiõis fiũt, qm̃ si complexio substantiæ est calida, fit gustus eius, aut amarus, aut acutus, aut salsus. Et si cõplexio eius est frigida, fit gustus eius, aut ponticus. aut acetosus, aut stipticus. Et si cõplexio eius est media inter calidũ & frigidum, fit sapor eius aut dulcis, aut vnctuosus. Cõpositio aũt specierum subtilitatis substãtiæ & crassitudinis eius cum speciebus caliditatis cõplexionis substantię, & frigiditatis eius, facit nouem species cõpositionis. Quarũ vna est species, cui non est sapor ex corporibus, & est media inter subtilitatem partium & crassitudinẽ earum, & inter cõplexionẽ frigidam & calidam. Et octo species reliquæ sunt illæ quibus sunt gustus. Nam ex complexione substantiæ crassæ cum complexione frigida generatur sapor ponticus. Et cum complexione substantiæ crassæ cum complexione calida generatur sapor amarus. Et ex complexione substantiæ crassæ cum media inter calidum & frigidum generatur sapor dulcis. Et cum cõpositione substantiæ subtilis cum complexione calida generatur sapor acutus. Et ex compositione substantiæ subtilis cum complexione frigida generatur sapor acetosus. Et ex compositione sub-

E stantiæ subtilis cum media inter calidam, & frigidam, generatur sapor vnctuosus. Et ex compositione medię, inter crassitudinem & subtilitatẽ cum complexione frigida, generatur sapor stipticus. Et ex cõpositione mediæ inter crassitudinem & subtilitatem cum complexione calida generatur sapor salsus: dico ergo in diuisione gustuum, ꝙ omne quod occurrit linguæ, aut nõ agit in sensum gustus, aut agit in ipsum. Si ergo nõ agit in ipsum, nominatur refiens, & est illud cui nõ est sapor. Aut est simplex, sicut aqua quę est elementum, aut corpus compositum super quod non vincit calor neq; frigiditas, sed est temperatum, aut declinæ parumper ab æqualitate ad frigidum, sicut sunt medicinæ quæ nominantur oppilatiuæ.

Medicinæ oppilantes duplices.

ET oppilatiuæ sunt sm duos modos. Modus primus est terrestris siccus, qui exiccat corpora sicut amylũ, & tutia, & cerussa plumbi, & cadmia, & calx abluta et hæmatites, quãdo abluitur vnũquodq; horum ablutione decenti, & quæ fiunt eis similia. Secundus est viscosus, F humidus, qui humectat corpora, sicut oleum saporitum, & albugo oui, & caseus recens, & pingue ex corpore porci, & cera saporita abluta colata: & sicut malua agrestis, et domestica, et interior pars cucurbitę, & rasura eius. Et ista diuersificantur in viscositate sua: quoniam super albuginẽ oui terrestreitas est magis vincẽs, & super oleũ saporitum acritas est magis vincens. Quod autem nõ agit in sensum gustus, quoniã est simplex: est sicut aqua. Et sensus est cõpositus. Simplex vero non efficit in composito operationẽ compositi, propterea quòd nulli rei agẽti naturali inest, vt agat nisi in eo quod est ei simile potentia, vt extrahat illud ad effectum: neq; patiatur etiam nisi quod est simile. similiter simile nõ recipit nisi quod in eo est potentia: saporem autem simplicem impossibilem est esse in composito neq; potentia neq; actu: & propter istud nõ recipit ipsum neq; alterat ad ipsum eum, sicut est eius alteratio ad compositũ ex eo: propter cõuenientiam eius ad ipsum, incompositione. Quod si agit illud quod occurrit linguæ in sensum gu- G stus aliquid: tunc ipsum, aut facit in eo nocumentum, aut facit in eo delectationem. Quod autem facit in eo delectationem est illud, quod est dulce, & delectat ipsum, & est simile cõplexioni corporis hominis, et est calidũ & humidũ cum æqualitate. Facit ergo in lingua ex delectatione simile ei quod fit in reliquo corpore ex delectatione quãdo occurrit aqua tepida. Illud autem quod sm hãc cõplexionẽ, si aqua super ipsum est magis vincens, nominatur dulce. Et si aer super ipsum est magis vincẽs, nominatur vnctuosum. Et omnis cibus delectabilis non nocens sensui, est aut dulcis, aut vnctuosus, aut aggregat vtrũq; saporem: quod autem ex cibis est quem cooperit sapor altus ab istis duobus, non assimilatur, & nõ administratur nisi cibus & medicina: quod aũt efficit læsionẽ in lingua trahit ipsam mordicãdo eã vel per mordicationẽ quã facit ei. Sed mordicatio est species solutionis cõtinuitatis. Aut per superfluam separationẽ, sicut calidũ efficit, aut per superfluam aggre- H gationẽ, sicut frigidũ, separatio aũt calidi est, aut cum crassitudine & terrestreitate, aut cum subtilitate & igneitate, & separatio quidem calidi cum crassitudine et terrestreitate quod separat vehementer, & nominatur amarus. Aut talis ꝙ separationem efficit infra vehemẽtem, & nominatur salsus. Et separatio calidi cũ subtilitate et igneitate nominatur acutus. Et aggregatio quidem frigidi, aut est cum crassitudine & terrestreitate, aut cũ subtilitate & aquositate: aggregatio vero eius cũ crassitudine et terrestreitate, qñ vehementẽ efficit aggregationẽ, nominatur ponticus. Et si facit aggregationẽ, quæ sit infra vehemẽtiã, nominatᷣ stipticus. Aggregatio frigidi cũ subtilitate & aquositate, nominatur acetosus. Iam ergo manifestum est, quòd sapores sunt octo, amarus, & salsus, & acutus, & ponticus, & stipticus, & acetosus, & dulcis, & vnctuosus. Nam illud quod aggregat linguã, & exiccat eam, & coarctat ipsam, &

Saporũ sufficientia.

& exasperat, et non in eo quod apparet tantum facit aggregationem æqualem ab omni latere sicut frigidum. In mordicatione facit aggregationem vsque ad profundum, eius inæqualem, & propter id facit asperitatē eius, et exiccat eam. si facit eas operationes operatione forti, nominatur ponticus. Et secundum facit operationem non fortem, est stipticus. Et quando non efficit aliquid eorū, quæ diximus immo contrarium illius, & abluit linguā & abstergit quod est in ea, donec si adhæret ei aliqua ex rebus stipticis abstergit eam & abluit ipsam, nominatur salsus. Et si est abstersioni eius superfluitas virtutis donec addat super operationem salsi, nominatur baurachius. Et quando abstergit plus, quam illud quod abstergit salsus & baurachius donec exasperet linguam exasperatione vehementi lædente, nominatur amarus. Et quādo contingit quod quando occurrit linguæ facit in ea mordicationem & corrosionē cum caliditate vehementi, nominatur acutus. Et quādo mordicatio quā facit est vacua a caliditate quā facit acutus, et cū illo facit in eo cui occurrit simile ebullitioni, nominatur acetosus. Et quando cōtingit quod quando occurrit linguæ rectificat ex eo quod corruptum est, et sedat, et lenit asperitatem eius, et fit sicut vnguētum, quod replet vacuitates et impinguat maciem, tūc si occursus eius ad ipsam est cū delectatione linguæ, nominatur dulcis. Et si non delectet ipsam delectatione dulci, nominatur vnctuosus. Et sicut baurachius est de genere salsi, similiter suauis, vel saporitus est de genere dulcis, quando efficit operationem dulcis ex lenificatione & sedatione. Veruntamen Insuaui permiscetur humiditas aquosa multa, & tunc minuit eum a dulcedine sua.

Saporum operationes.

Ponticus ergo terrestris, qui aggregat et infiltrat, et cōstringit poros, et præparat sicut coria præparant, et crassat, et infrigidat, & exiccat. Et amarus est terrestris, calidus, igneus, qui mundificat meatus, et abstergit et subtiliat, et incidit crassitiem, & calefacit non vehementer, et properat cum sanguine ad adustionem, et malitiam, et multiplicat in eo choleram citrinam, quoniā calefacit sanguinem, et exiccat ipsum exiccatione et calefactione forti. Acutus est igneus qui subtiliat & mundificat, et calefacit vehementer, et attrahit, et resoluit, et adurit. Et acutus quidem calefacit plusquam amarus: propter illud ergo excitat caliditatem, et inflammat corpus velociter. & adurit sanguinem et ipsum mouet, et facit declinare ipsum in primis ad choleram citrinā, deinde ad melancholiam. Et acetosus est frigidus aquosus. Veruntamen non est cū forti frigore, refrenat choleram et sanguinē, et stringit vētrem, quādo stomachus & intestina sunt munda, et subtiliat ea, et soluit ipsa quando sunt in eis phlegmata multa, et infrigidat corpus, et incidit, et subtiliat, & aperit, et mundificat meatus, et expellit, & infrigidat in toto illo. Stiptici vero operationes sunt infra operationes pontici, quia infrigidat corpus, et exiccat ipsum, et minuit carnem eius, et ipsius sanguinem, si assiduetur, et confortat stomachum, et stringit ventrem secūdum plurimum, et generat sanguinem melancholicū, et infirmat magnitudinem factam in hepate proprie, & nocet neruis, & mēbris neruosis omnibus & superfluit in exiccatione corporis. Veruntamen excitat appetitum ad cibum fortitudine sua. Salsus vero est terrestris, calidus, siccus, nō igneus qui aggregat, & oppilat, et exiccat, præter quod calefaciat vehemēter. Dulcis autem calidus, temperatus in illo mollificat, & digerit, præter quod calefaciat manifeste, & soluit ventrem, & mollificat stomachum, et est conueniens pectori et pulmoni, tenerum efficit corpus, et multiplicat sperma, et assiduatio eius multiplicat coleram et sanguinem, et commouet ægritudines factas ex eis, et generat oppilationem et apostemata in hepate, et splene præcipue, quando membra sunt præparata ad illud. sicut fit in febrientibus, et habentibus hepata calida. Vnctuosus vero est aquosus, aereus, qui humectat et lenit, et mollificat præter quod calefaciat manifeste, et mollificat stomachū et soluit ventrem, et facit velociter ante sufficientiam cibi, et præcipue febricitantes, et habentes hepata calida, et stomachum calidum, et lenit ventrem, et humectat ipsum, et addit in phlegmate: et retardat cogitationem, et multiplicat somnum. Et dico, quod ponticus et acetosus in frigore sunt æquales. Veruntamen ponticus est crassus, terrestris. Et acetosus est subtilis, aquosus. Et plurimum operationis pontici est in manifesto corporis, quoniam est tardæ penetrationis. Et plurimum operationis acetosi est in profundo corporis, quoniam penetrat in corporibus sensibilibus velociter. dulcis autem, & amarus sunt calidi. Veruntamen dulcis in caliditate sua est humidus: Et similiter vnctuosus. Et propter illud sunt conuenientes naturæ hominis, nutrientes ipsum, cū corpus hominis sit temperatum in caliditate et humiditate. Amarus autē est calidior dulci, et siccior eo, quoniam quando superfluitat, fit in decoctione omnis dulcis cū igne, aut decoquit ipsum amaritudo. Et inueniuntur amarus et dulcis abstergentes. Veruntamen dulcis abstergit abstersione temperata, et non soluit cōtinuitatem, immo humectat. Et amarus abstergit abstersione inæquali, et soluit cōtinuitatem. Et quando soluit continuitatem non delectat, immo lædit. Verūtamen caliditas eius est minor caliditate acuti. et est crassus, siccus, terrestris. Cū ergo ponitur in vlceribus abstergit ea, et minuit carnem natam in eis. Et quando bibitur incidit crassitudinem superfluitatum, quæ sunt in venis. Et propter illud prouocat mēstrua, et iuuat ad spuendum saniem, et humiditatem crassam ex capite et pectore, et confert sodę. Et signat super siccitatem eius, quoniā non putrefit, neque generātur ex eo vermes. neque nutrimētum ex eo fit, quando est amarus pure: Acutus autem & salsus sunt calidi et sicci sicut amarus. Veruntamen acutus est plus calidus, et subtilior eorum, quoniā est igneus Et propter illud corrodit, & adurit et liquefacit. Sed salsus est terrestris, calidus. Veruntamen caliditas nō efficit in eo operationem suam quam efficit in amaro, neque subtiliat eum, subtilitate qua subtiliat amarum. Et propter illud salsus est minoris caliditatis, quam amarus per gradum. fit ergo salsus in gradu secūdo, et amarus in gradu tertio. Antiqui aūt cōtenti fuerūt, vt ponerēt .iiij. gradus in virtutibus medicinarū et ciborum. Cū ergo audit sermo eorum calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, ipsi non volunt illud nisi per comparationem ad complexionem corporis hominis sani, cum sit complexio temperatior complexionibus alijs, et propinquior eis ad ęqualitatem et mediationem qualitatum quatuor. Et propter superfluitatem corporis hominis super reliqua corpora animalium ligatur cum eo intelligentia. Et propter superfluitatem animalis super plantas adinuenta est ei sensibilitas, plantis vero facta est natura. Et similiter virtutes animæ et eius operationes apparent in meliore, plusquam sit earum apparitio in deteriore. Cum ergo inuenitur ex istis medicinis, & cibis aliquid, quod non imprimit in sensum, nam fugat ipsum aliqua specierū fugæ, tunc ipsum est conueniens corpori hominis, sicut aqua tepida. nam propter conuenientiam suam complexioni corporis hominis in æqualitate, inuenimus sensum delectari tepore eius, & recipit eam desiderio. Et quando inuenis aliquid quod in sensum aliquam efficit impressionē, sed tamen illa impressio est sine læsione, neque est horribilis naturæ, tunc scias, quod iā recessit a cōplexione corporis hominis in qualitate, quæ apparet ex eo per gradum vnum, & est prima.

Saporis pō[ntici] operationes.

Saporis amari operationes.

Et quod in eo est mutat corpus ab æqualitate. Verũtamẽ cũ mutatione manifesta, quare indiget in mutatione eius tẽpore, sicut sunt dulcedo & vnctuositas, vtreque.n. sunt calidæ in gradu primo. Et quando inuenis aliquid cuius additur impressio, & fugat sensum manifeste, quamuis non appareat ei nocumentum, neque dolor, scias, quòd iam additur reflexio à complexiõe corporis hominis per duos gradus, & est secundus. Et quod in eo est, quod mutat corpus mutatione manifesta, q̃ non est cum vehemẽtia sicut salsedo & acetositas, ita ꝙ salsedo sit in gradu.2. caliditatis, & acetositas in gradu secundo frigiditatis. Et qñ inuenis aliquid cuius impressio iam addit virtutem et multiplicat, et facit dolorem, et læsionẽ, & fugat sensum fuga forti, scimus, quòd reflexio eius à complexione corporis hominis iam sit ad gradum tertium. Veruntamen, quamuis mutet corpus mutatione vehementi, tamen nõ est corrumpens sicut amaritudo. Ipsa namq; est in gradu tertio caliditatis. Et quando inuenis aliquid cuius operatio additur, et superfluit donec corrumpit complexionẽ corporis hominis, vel cum superfluitate separatiõis, si est calidũ, aut p superfluitatem aggregationis, si est frigidũ, scimus, ꝙ reflexio eius à complexione corporis hominis iam superfluit & additur, & peruenit ad quartum gradũ, & est quod mutat corpus mutatione corrumpente sicut acuitas. Ipsa enim corrumpit cũ adustione, & est in quarto. Inquit Galen. & siccitas quando est in gradu quarto, efficit operationem acuitatis. Antiqui vero conuenerunt super hoc, vt starent apud gradum quartum, & non cogitauerunt in eo, quod est post eum, quia non inuenerunt ad illud formam conuenientem in operatione in qua sit posibile cogitationem incedere. Veruntamen diuiserũt hos quatuor gradus in tres ordines, primum, et medium, & postremum. dixerunt ergo principium gradus, & medium eius, & postremum eius. verũ posibile est, vt sint inter hos rres ordines, media occulta sensui corporeo, & propter illud dimisit intellectus eorum rememorationẽ & non fecit super ea cadere nomẽ. Quarta autem est, quæ sumpta est ex odore ei. Dico ergo, ꝙ odor secundum plurimum est cõueniens sapori. quod est, quia plurimum saporis imprimit in sensum olfactus sicut imprimit sapori sensum gustus. v.g. ex aceto et omnibus rebus acetosis et acutis, sicut allium, & cępe suscipit sensus olfactus simile ei, quod recipit sensus gustus, & in quibusdam rebus diuersus fit odor a gustu, et præcipuè in illis, quæ ex medicinis sunt boni odoris. v.g. rosæ odor diuersus est a sapore eius. Quod est, quia in rosa inuenit gustus quiddã ponticum, & quiddam amarum, & quiddam insipidũ aquosum, & comprehendimus illud per gustum, et non comprehendimus hos sapores per odoratũ. Veruntamen nos comprehendimus, ꝙ omnis res habens odorem bonum, est calidæ complexionis. subtilis substãtiæ. quantitatem vero illius, aut eius compositionem cum frigido nõ significat tibi olfactus. per gustum vero est super fiduciã eius, quod gustas, & iterum odor nõ significat nisi super illud quod ex vapore resoluitur de medicina. sed vapor non resoluitur ex omnibus partibus odorati. Quod si resoluere tur ex omnibus non esset motio eius quo mouet olfactũ, & operatio eius in eo, motio & operatio vna. Sensus vero gustus nõ est taliter, odor ergo antecedit ad sensum olfactus ex superficie medicinæ, et non resoluitur ex omnibus rei odoratæ. Et si resolueretur ex eis omnibus nõ occurreret sensui olfactus in hora vna. Et tu quidem quando gustas rosam, iudicas ꝙ isti sapores sunt in ea. Et quãdo olfacis eam non iudicas, ꝙ sunt in ea. Quinta vero est sumpta ex colore rei, et est, quia si rosa rubea est in colore suo, et cerusa est alba, non tamen omne rubeum est calidum, neq; omne album est frigidum. Nix enim et calx, E & sambucus, et piper album, et gypsum, et carthamum, & helleborus albus, et amylũ, et lac, Ista omnia albi sunt coloris, sed diuersarum virtutum contrariarum. Iudiciũ ergo super virtutẽ medicinæ, ex colore eius, longinquius est a verificatione, q̃ iudiciũ ex sapore eius. Cuius exemplum est illud quod premissum est ex hoc, quòd in colore vno sunt medicinæ, calidæ, et frigidæ et humidæ, et siccę, verum certificatur ex colore, ꝙ vinum, et mel, et cæpe, et vua, et ficus, et quæ sunt eis similia, quanto plus est vnumquodque vehementioris albedinis, est minoris caliditatis. Et omne quod est vehementioris citrinatis, aut rubedinis, aut nigredinis, est decliuius ad caliditatem. Et similiter rosa, et quæ sunt ei similia. Nam rosa quanto plus est vehementioris albedinis est frigidior. Et similiter est res in tritico, et faba, et faseolis, et lentibus, et cicere, et omnibus seminibus, et floribus, sicut lilium album, et citrinum, aut rubeũ, et quod est citrinum, aut rubeum, est vehementioris caliditatis, quam album.

F

Sermo in appropinquatione medicinæ ex corpore.

QVando vis cognoscere virtutem rei tunc incipe virtutem eius, et experire virtutem eius cum re cui adiungitur, et operare, vt discernas medicinam agentem cum substantia sua ex eo, ꝙ preces ex rememoratione nostra Deo sint. volo ponere aquam subiectum nobis, vt inquiramus de ea. Nam qui ex vulgo infirmi sunt eam accipiunt, et sani, et vinũ indigens est ea. Cõparamus ergo eam in primis ad corpus temperatũ, quod non est frigidum valde, neque calidum, deinde comparamus eam post illud ad illos quorum naturæ sunt malę cõplexionis exeuntes a temperamento. Quoniam ergo facimus illud inuenimus aquam in frigidare corpus temperatum, et in tempore longo. Et infrigidat illud quod est malę complexionis velociter, et præcipue quando est aqua frigida. Quando vero est calida, infrigidat ipsum cum tarditate. Et si comparas aquam frigidam ad corpus adolescentis, calefacit corpus eius in tempore paruo. Et si G appropinquas eam ad eum, qui habet ægritudinem simplicem calidã, aut frigidam, calidam simplicem sicut febris hectica, & frigidam simplicem sicut febris accidens ex congellatione per niuem, infrigidat eum aqua in frigidatione manifesta. Et oportet, vt non sit frigus eius per accidens, sed per naturam suam. Fortasse enim ægritudo est composita sicut apostema calidum. Cum ergo appropinquamus ei aquam efficit in ipso in primis operationem secundum modum naturalem, deinde in eo operationem aliam accidentalem. Et quando ægritudo est simplex, non efficit aqua in ea operationem accidentalem. Et tu quidem experire operationem medicinæ simplicis per operationem medicinæ compositæ, in ægritudine composita, vt est opium super apostema calidum. Et medicina quidem composita operatur in corpore plus, quam sit operatio medicinæ simplicis. exemplum H quidem operationis compositæ in composito est psyllium, quod plus infrigidat corpora nostra, & abscindit sitim, quàm aqua, quamuis aqua in natura sua sit frigidior psyllio quando est purę frigiditatis, quoniam est simplex. Et propter illud conuenere Philosophi super hoc quòd elementa non nutriunt corpus omnino, neque asimilantur alicui membrorum nisi mediantibus plantis, & sanguine, quoniam elementa propter propinquitatem suam ad plantas conueniunt cum eis, & permutantur ad eas, & plantæ propter propinquitatem suam ad sanguinem asimilantur etiam cum eo, et permutãtur ad ipsum. Et sanguis propter propinquitatẽ suã ad membra

membra animalis assimilantur eis, & permutantur ad ea. Quoniam per eum est eorum virtus, & ipsorum essentia, longinquiores ergo res à cibo animalis sunt elementa, cum sint simplicia, quibus non sunt sapores. Et propter illud recipiunt sapores omnes & apparent in eis, sicut recipit aqua, cui non est color, omnes colores. Et propter illud facta est humiditas grandinea, in qua existit visus, ita quòd non est color, quare recipit colores. Et facta est lingua sine sapore. Et propter illud recipit sapores. Et cum interiore parte palmæ hominis est plurimum sensus tactus, & est temperantius quod est in corpore. Cum ergo tu ponis aquam subiectum tuum, non mētitur sensus tuus. Et quidem experire aquam cuius vis experientiam imprimis cum sensibus tribus, per visum, ne aqua sit turbida, & per gustum ne sit ei qualitas salsa, aut alia, & per olfactum, ne sit ei qualitas mala fœtida. Cum ergo est taliter, est aqua primitiua, munda, pura, hęc est ergo aqua frigida in natura sua. Cum ergo tu calefacis eam, non est aqua sola per calefactionem calefaciens, & comburens rem, sed similiter est opium, & pomum demonis, & mandragora, omnia quando calefacis ea, & appropinquas corpori hominis calefacis ipsum. & comburis illud etiam quando sunt superfluæ caliditatis, dico ergo ꝙ medicinæ omnes quarum tu vis experiri virtutes, quando tu ponis eas super corpus hominis, oportet ne sit caliditas accidentalis & frigiditas, & non aqua sola sed omnes res. Cuius exemplum sit cera quam liquefacis cū oleo saporito, & fricas eam, & infrigidas ipsam cum aqua & ponis eam super membrum calidum, quare infrigidat ipsum & humectat illud, & non per frigus naturale, sed per illud quod acquisiuit à frigiditate aquæ frigidæ. Secundum hoc ergo exemplum inquire de rebus omnibus nam certificatur tibi quod vis de cognitione uirtutum medicinarum, & ciborum, quando approximabis corpori eius ex virtute accidentali.

Et oportet vt discernat qui vult cognitionem virtutum medicinarum & ciborum, illud quod dicitur in ea, scilicet ꝙ ex eis est calidum aut frigidum potentia & actu. Calidum ergo actu est sicut caliditas existēs in igne, potentia vero caliditas existens in pyrethro, & castoreo, & pipere, & q̄ sunt in eis similia. Et frigiditas actu est sicut frigiditas existens in glacie & niue, sed potentia frigiditas existens in opio, & pomo demonis, & mandragora. Et intentio sermonis nostri cum potentia est ꝙ res præparata est vt sit actu. Et dicitur secundum duos modos aut per hoc ꝙ mutatur, aut ita vt generetur. Mutatio autem eius est, quando remanet species eius secundum ꝙ non remouetur, sicut res alba fit rubea. Generatio autem eius quando alteratur & conuertitur, sicut panis fit sanguis, panis ergo est sanguis potentia. Cum ergo alteratur & conuertitur, fit sanguis actu, & non remanet panis secundum quòd fuit.

Et oportet vt discernat quia dicitur in re, quòd calefacit corpus secundum duos modos, aut quia calefacit ipsum ita quòd addit in qualitate caliditatis eius, et augmentat eam, aut quia addit in substantia eius. Si ergo addit in caliditate corporis, nominatur medicina calefaciens actu aut potentia, actu sicut ignis. Et potentia per viam, quia est materia. Et hæc species aut est propinqua, sicut venenum viperæ, aut minus propinqua, sicut cantharides.

Et sunt vtræꝗ corrumpentes corpus, & sunt ex genere medicinarum interficientium plurimum, aut in paucitate propinquitatis sunt, sicut euphorbium, & pyrethrum, & castoreum. Et si addit in substantia corporis, tunc est etiam actu aut potentia, actu quidem sicut puer teneri corporis quem applicat homo suo pectori, donec occurrat stomacho eius, potentia vero est sicut cibus superueniens corpori. Quod autem superuenit corpori ex cibo, est secundum tres modos veniens, ita quòd vincit eum corpus, & est cibus, & veniens ita quòd vincit corpus, & est medicina, & veniens ita quòd vincit corpus in primis, deinde corpus vincit ipsum in postremo, & nominatur cibus medicinalis.

Et oportet vt discernat, quòd medicinarum sunt quatuor genera, primum genus est quòd non mutat corpus. Et ipsum mutat corpus. Et hoc genus est perimens, aut cum caliditate, sicut viperarum venenum, aut cum frigiditate sicut opium. Et secundum genus est quòd mutat corpus, deinde ipsum, & mutat corpus, & corrumpit ipsum. Et hoc genus etiā mutat, aut ita quòd attenuat & subtiliat, sicut est illud quod accidit ex hyoscyamo aut ita quòd putrefacit, sicut illud quod accidit ex cantharidibus. Et hoc genus etiam est corrumpens corpus. Et tertium genus est quod corpus mutat, deinde dedit ipsum, et mutat corpus, & calefacit ipsum calefactione vehementi, sicut euphorbium & pyrethrum, & castoreum & piper. Et quartum genus est quod mutat corpus in primis, deinde corpus post illud mutat ipsum. Cum ergo mutat ipsum, addit ipsum in substantia caliditatis corporis, si est ex rebus calidis, superfluam caliditatem, sicut cepæ, allium, & sinapis, & quæ sunt eis similia, & si est ex rebus frigidis superfluam frigiditatem, sicut lactuca, & simila hordei, & quæ sunt eis similia. Manifestum igitur est quòd genera medicinarum sunt quatuor, quoniam rei superuenientis corpori virtus si est cooperta à virtute corporis, & corpus agit in eam, deinde ipsa etiam agit in corpus, tunc est medicina absolute. Et si est fortior corpore, donec non valeat corpus agere in eam neꝗ mutare ipsam, immo ipsa est mutans corpus, tunc ipsa proculdubio est medicina corrumpens & interficiens. Et si corpus est fortius ea, donec mutet ipsam & soluat eam, donec assimilet eam substantiæ suæ, tunc ipsa est cibus absolute, quoniam cibus generat in membris corporis secundum dispositionem assimilationis suæ cum eo impressionem, & mutat ipsum post hanc mutationem. Et hæc mutatio & impressio fortasse est manifesta sensui, & fortasse non manifesta in principio rei, sed declaratur post spatium longum. Et quod ex cibo imprimit in corpus impressionem manifestam, nominatur cibus medicinalis, sicut lactuca ex frigidis, & allium ex calidis. Hæc enim duo antequam digerantur, mutant corpus, lactuca igitur infrigidat, & propter illud dormire facit, & alleum calefacit, & propter illud facit sitire. Deinde vtræꝗ postquam bene digeruntur, addūt in quantitate substantiæ corporis tantum, præter quòd mutet ipsum in qualitate sua.

De cognitione virtutum medicinarum.

Et oportet vt scias quòd cognitionis virtutum medicinarum & ciborum sunt tres ordines. Ordo primus est cognitio calidi, & frigidi, & humidi, & sicci. Et ordo secundus est cognitio digestiui ex eis, & lenitiui, & indurantis, & oppilatiui, & aperientis oppilationem, & abstersiui, & rarificatiui, & inspissantis, & aperientis orificia venarum, & constringentis ea, & comburentis, & putrefacientis, & minuentis carnem, & consolidantis, et attrahentis, & sedantis dolorem.

Sermo in maturatiuo.

Maturatiuum est calidum & humidum, cuius caliditas est æqualis superfluitatibus, quæ eo curantur, neꝗ minuitur ex humiditate eius aliquid. Et maturatiuum quidem cum æqualitate sua corpori in caliditate & humiditate, oportet vt sit oppilatiuum, viscosum, quoniam quando oppilat poros corporis coarctat spiritum innatum per quem fit digestio, & reliquæ operationes naturales. Et est sicut oleum concussum cum aqua calida, & farina tritici decocta cum aqua calida, & panis & oleum, & pinguedo porci, & pinguedo vituli, & pix, & resina pini, & butyrum rubeum. Ista quando iungūtur cum oleo calido & thus, & colophonia, & sesamum, ista quando impinguantur & caulis decoctus cum butyro cocto, & quæ sunt eis similia.

Sermo in leniente.

Leniens autem est etiam calidum. Verumtamen est pluris caliditatis parum, q corpus cuius lenit duritiem, et pluris siccitatis. Et propter illud, quod im membro quod indiget medicina leniente, est durities, & durities quæ indiget medicina leniente est accidens à chymo frigido crasso viscoso, tunc indiget medicina, in qua sit caliditas, quæ liquefaciat illum chymum, & resoluat ipsum & finiat ipsum, & non oportet vt caliditas sit superflua, vt non finiat subtile, & dimittat crassum in lapidem verti, & non resoluatur. Oportet ergo vt sit caliditas eius in gradu secundo, & in principio tertij, & siccitas eius iterum non oportet, vt sit superflua, immo in gradu primo, sicut sunt folia alteæ cum butyro cocto, & mastix cum butyro crudo, & bdellium & styrax liquida, & aqua rosata, & ammoniacum, & kelkalibat, & hyssopus humida, & quæ sunt sicut illa, & medulla ossis vituli, & medulla ossis cerui, & medulla ossis cameli, & pinguedo gallinæ, & pinguedo capræ, & pinguedo anseris, & mucilago alteæ, & mucilago seminis lini, & mucilago fœnugrçci, & quę sunt eis similia.

Sermo in indurante cum frigore.

Indurans cum frigore est sicut portulaca, & psyllium, & alta halub, & quæ sunt eis similia ex solatro.

Sermo in oppilante.

Et oppilans cum frigore est medicina, quæ oppilat poros corporis oppilatione absq; apertione. Et est procul dubio, aut terrestris, aut viscosa non mordicans, quoniam si est mordicans non fit, vt figatur in poris, quoniam liquefacit ex mēbro aliquid, aut attrahit ad ipsum aliquid quare resoluitur & currit. Oportet ergo ne sit sapor omnino, neq; caliditas vehemens, neq; frigiditas vehemens. Terrestris quidem est sicut amylum, & tutia, & cerussa plumbi, & climia, & calx, & hæmatites, Ista omnia quando abluuntur decenter deinde exiccantur. Viscosa vero non mordicatiua est, sicut malua siluestris, & malua domestica, & interior pars cucurbitę, & rasura eius, & citrulli & quæ sunt eis similia.

Sermo in aperiente.

Aperiens autem oppilationes, est contraria oppilanti. Quoniam subtiliat res crassas & incidit eas, & est illa quæ est amara, aut baurachia sicut radix lilij cœlestis, & scilla & amygdala amara, & helleborus, & baurach, & lupinus, & sceha. Et quæ est ex medicinis aperitiuis, in qua est cum virtute apertionis aliquid ponticitatis, aut stipticitatis, si ponitur ex his, & cum non aperit propter stipticitatem suam, aut ponticitatem suam, & si bibatur aperit oppilationes viscerum.

Sermo in abstergente.

Abstergens vero est similis aperienti oppilationes. Verumtamen est debilior ea, & non indiget subtiliatione illa qua indiget aperiens oppilationes. Et propter illud plures medicinæ, quæ abstergunt sunt dulces, sicut mel, & fabæ, & hordeum, & amygdala, & batecha dulcis, & furfur tritici, & similia eis.

Sermo in rarificante.

Et illud est quod calefacit corpus calefactione temperata, & non exiccat, & non est crassum sicut chamæmilla & flos alteæ, & oleum de rutha, & oleum de raphano, & oleum antiquum, & eis similia.

Sermo in inspissante.

Est similis oppilanti, verumtamen est debilius eo, et est illud quod est frigidum, aquosum, non mordicatiuum, sicut aqua frigida, & simila hordei, & semperuiua, & lenticula aquæ, & poma mandragoræ, & similia eis.

Sermo in aperiente orificia venarum.

Hoc est crassum acutum acutum, sicut allium & cepæ, & lilium, & fel tauri, & flos papaueris ruffi, & cæpa narcisi, & allhathoen, & oleum lilij cœlestis, & quæ sunt eis similia.

E

Sermo in constringente poros & venas.

Hoc est crassum, frigidum, stipticum, non viscosum, sicut virga pastoris, & arnoglossa.

Sermo in adurente.

Adurens est calidum superfluum crassum sicut arsenicum, & zegi, & chalcanthum, æs vstum, & cinis ficus, & sinapis, & staphisagria, & thapsia, & est toruiscus, & similis eis est arbor mariæ.

Sermo in putrefaciente corrodente.

Est calidum superfluum, subtile, sicut zinar, & vrtica, & similia eis.

Sermo in diminuente carnem ex vlceribus.

Est ex genere zinar, veruntamen est debilius eo, sicut cortices æris, & hematites, & cucumer asininus, & radix colocynthidis, & cinis testudinis, & cinis cancrorum, & cinis limaciarum, & cinis serpentum, & viperarum.

Sermo in consolidante.

F

Est quod exsiccat & stringit cum æqualitate, sicut sanguis draconis, & thus, & myrrha, & aloe, & quandoque consolidat per accidens illud quod minuit carnem, quando ponitur ex ea parum cum eo, quòd solidat vlcus sicut cerotum. Et ex eis est quod cōsolidat cum stipticitate sine mordicatione, sicut alumen, & gallæ, & merdasengi, & plumbum vstum, & scoria plumbi, & cerussa plumbi, & antimonium combustum, & ex eis quod consolidat cum mordicatione & adustione sicut colcothar, combustum, & cadmia, & cortices ferri, & cortices æris, & calx abluta quadam ablutione.

Sermo in trahente.

Ex eo est quod attrahit cum æqualitate sua, & ex eo est quod attrahit natura sua, quod ergo attrahit natura sua est sicut medicinæ solutiuæ. Sed quod attrahit qualitate sua, attrahit per caliditatem, & subtilitatem. Et caliditas & subtilitas aut sunt in medicina ex natura sua, aut insunt ei ex putrefactione quæ accidit ei. Quod autem ex natura medicinæ est sicut pulegium ceruinum, & sagapenum, & asa. Sed quod est ex putrefactione quæ accidit, medicinæ, est sicut fermentum, & stercus antiquum, & limus.

G

Sermo in bezaeticis.

Ex eo est quod agit cū solutione, & ex eo est quod agit cum euacuatione. Quod autē agit per hoc quod resoluit, aut resoluit sua qualitate, aut resoluit natura sua. Illud qđ facit illud natura complexio eius est media, in eo quod est inter rem recipientem & rem quam recipit. Et propter illud quādo administratur in hora sanitatis est nociuum.

Sermo in sedante dolorem.

Est illud quod calidum est, sicut complexio corporis in gradu primo, & est subtile euacuans & resoluens, & rarificat, & subtiliat, & maturat, & venit cum omni quod est in membro ex dolore, & ex infirmitate ad æqualitatē: si est chym9 calidus, aut viscosus. Et sicut crassus, aut multus, aut annexus in poris subtilibus, aut ventositas frigida, aut crassa cui non est meatus. Et non oportet, vt sit stipticum inflatiuum, sicut oleum anethinum immundum ex virtute stiptica.

H

De ordine tertio.

Ordo autem tertius est cognitio eius quod frangit lapides, & eius quod adiuuat spuere illud quod est in pectore, & mundificare ipsum, & mundificantis cerebrū, & mundificantis aures, & oculos, & os, & palatum, et stomachū, & intestina, & hepatis venas, & gibbositatem eius & splenem, & renes, & vesicam, & prouocantis vrinas, & frangentis lapidem, & excitantis coitum, & abscindentis coitum, & generātis lac, & abscindentis ipsum, & prouocantis menstrua, & abscindentis ea, & mundificantis intestinum ex stercore & vermibus, & prouocantis sudorem, et mundificantis cutem corporis.

Sermo in frangente lapides.

Est illud qđ incidit qñ nō est caliditatis manifestę, nā tūc frāgit sicut radix asparagi, et radix harundinis, et polium, et vitrum

& vitrum adustum & tritum & acetũ scillæ, & cinis scorpionum, & lapis spongiæ, quoniam ista frangentia, quando cum eis est caliditas vehemens, tunc indurãt lapidem, & non frangunt ipsum. Et si cum eis est caliditas, quę non sit vehemens sicut diximus, & accipitur cum eis res humida adiuuat ad frangendum, quoniam si fuit superfluæ caliditatis, & separant subtile à crasso, & educunt subtile, & remanet crassum.

Sermo in mundificante pulmonẽ & pectus, & iuuante ad asthma, & tussim antiquã & generationẽ saniei cũ eis.

Illa sunt semen bauciæ siluestris, & est daucus, & semẽ lini, & halasse, & semen raphani, & raphanus, & nasturcium, & sesamum, & cordumeni, & semen cucumeris, & semen batechæ, & semen rutæ, & nigella, & piper, & polium, & prasium, & casia lignea, & raued, & costus, & amomum, & sulfur, & chalbanum, & myrrha, & opopanacum, & cepæ, & allium, & scilla, & calamentum, & hyssopus sicca, & amygdala amara, & ficus sicca, & pinea, & castoreum, & eruus, & hammoniacum, & bdellium, & olibanum, & asa, & aristolochia longa & rotunda, & stœchas, & ouum sorbile, quando sorbetur cũ melle, & ficus antiqua quando decoquitur in lacte, præcipue camelæ, & cicer cum lacte. Et confert per accidens subfumigatio cum laudano, & cum styrace, & stercus leporis, & pili eius, & stercus gazelis, & radix cucumeris asinini, et semen fœniculi. Et raued quando suffitur cum eo iuuat.

Mundificantia cerebrum ex naribus quando cum eis fit caputpurgium.

Sunt succus siclæ, & succus cucumeris asinini, et oleum de lilio, & oleum de amygdalis, & succus radicis arboris Mariæ, & quando exiccatur radix & teritur cum pipere, & baurac, & calamentum.

Mundificantia oculos per lachrymas et conferunt prurituí, & grauitati, & corrosioni & debilitati visus.

Sunt omnes medicinæ abstergentes, sicut fœniculum humidum, & aqua cinnamomi, & fel perdicis, & mel, & aqua casiæligneæ, & oleum de kerua, & oleum balsami, & oleum nucis, & alkitran, & oleum anethinum, & ex succis, ad illud etiam sunt succus acori, & harmel, & prassij, & succus papaueris ruffi, & arboris Mariæ, et succus cepæ, & sinapis, & rutæ.

Mundificantia aures.

Sunt mel, & vinum dulce, & oleum amygdalinum, & fel tauri, & succus capparis, & fel piscis omnis, & ficus, & baurac, & myrrha, & succus siclæ, & similia eis.

Mundificantia ex ore cerebrum.

Sunt passea montana, & schœnanthum, & mastix, & pyrethrum, & sinapis, & muri, & quę sunt eis similia masticantur, & quandoq; decoquunt, & gargarizant cũ eis.

Mundificantia ex palato.

Sunt baurac, & aloe, & semen vrticæ, & grana alloros, & calamentum, & sinapis, & hyssopus, & alia.

Confortantia stomachum & nocentia ei.

Conferentia autem ei sunt dactyli immaturi, & citonia, & oliuæ salitæ, & oliuæ conditæ cum aceto, & oleum crudum ponticum, & glandes, & castaneæ, & præcipue quando comeduntur in lacte, & omnia olera spinosa, & sunt illa in quibus sunt amaritudo, & stipticitas, & rosæ, & fumusterræ, & napi conditi cum aceto & cum sinapi, & raphanus, & sinapis & nasturtiũ & pyrethrum & asparagus cum muri, & aceto & mirtilli, & alkaneriæ & similia eis, & capparis condita cum sale, & cortices citri, & absinthium, & alces, & vinum purum.

Et nocentia ei sunt grana iuniperi, & grana pini maiora, & minora, & genera alher, & alhacoen, & semen agni casti, et sicla, & acetosa, et napi crudi, & blitis et attriplex, & malua, & quæ sunt eis similia, nisi comedantur ista cũ muri, & aceto, & sesamo, & fœnugræcum, & lac, quoniã acescit in illis qui sunt frigidæ complexionis, & in stomacho frigido, & mutatur in stomacho calido, & bolum armenum, & abrotanum, & baurac, & mel, quando multũ sumitur ex eo, & bateka, & omnis medulla, & cerebrũ & vinum nigrum & crassum, durum, & præcipue nouum.

Mundificantia intestina.

Sunt tithymalus, & lac eius, et semen attriplicis caulis, & decoctio polypodij, & aqua ciceris, & folia agni casti, & decoctio alhasse, & scordeon, & calamentum, & butyrum recens, quando assidue lambitur, & ficus sicca, quando feruet in aqua, & oleum omphacinum, & agaricum.

Mundificantia venas hepatis.

Sunt pulpa colocynthidis & chamæmilla, & absinthium, & aqua casei, & ius galli antiqui decrepiti, & aqua ciceris albi.

Mundificantia gibbositatem hepatis.

Sunt amomum, & decoctio schœnanthi, & radix acori, & gẽtiana, cortex radicis lauri, & rauedsceni, & succus liquiritiæ, & amygdala amara, & anisum, & fœniculum, & daucus, & semẽ apij hortulani, & montani, & asarum, & myrrha, & eupatorium.

Mundificantia splenem.

Sunt helleborus niger, & decoctio calamenti, et cortex radicis capparis, & infusio cucurbitæ amaræ, & tamariscus, & pulpa colocynthidis, & chamæmilla.

Mundificantia renes.

Sunt omnis medicina incidens, sicut radix arnoglossæ, & fructus eius, & asparagus, & radix peoniæ, & aqua ciceris nigri, & amygdala amara, & capillus veneris, & fu. & cimæ schœnanthi, & daucus, & semen apij hortulani, & montani, & acorus, & cortex arboris vitis, & sanguis hirci siccatus.

Mundificantia vesicam.

Sunt stercus galli siccatum, & raued, et sabina & carpobalsamum, & decoctio glandium, & fructus alhulaic, & balaustiæ, & succus liquiritiæ, et decoctio rubeę, & mẽta, & folium, & spica, & nera excorticata, & asparagus.

Prouocantia vrinam.

Sunt omnia quæ calefaciunt & exiccant, & plurima illorum sunt medicinæ acutæ, sicut apium & semen eius, et fœniculum, & semen bauciæ & ameos, & fu. & meu. & assarum, & acorus, & apium montanum, & seseleos. Et ex prouocantibus est semen asparagi, & semen cucumeris & melonis. Et ex prouocantibus, sunt bauciæ, & scariolæ, & napi, & secaniabin.

Mundificantia lapidem ex vesica & renibus.

Sunt cordumeni & cyperi, & oleum de amygdalis dulcibus, & bdellium, & radix fœniculi, & olibanũ, & amygdalæ amaræ, & decoctio radicis alteæ, & testiculi porci exiccati qui teruntur, & sumitur puluis eorum siccus, deinde parum vini post ipsum, & lapis iudaicus, & lapis inuentus in spongia marina, & stercus columbarum, et cinis leporis, & altit.

Concitantia coitum et multiplicantia sperma.

Ex cibis quidem, omne cibarium quod est multi nutrimenti, multæ inflationis, ex medicinis vero omne calefaciens, humectans, cibi quidem sunt sicut pineæ, et cicer, et fabę, et ficus, et amygdalę, et nux, et fistici, et cepę, et lac cum zuccaro, et vitelli ouorum, et sesamum, et mel, et medicinæ. Et rutha, et asparag9, et scincus, et satyrion, et secacul, et piper nigrũ, et est granũ alzelẽ, et been, et zingiber.

Abscindentia coitum et desiccantia sperma.

Sunt quæ ex cibis sunt incrassantia, exiccantia, infrigidantia, ex oleribus quidem, lactuca, et attriplex, et blitis, et cucurbita, et cucumer, et citruli, et sandax, et morum, et aliumar, et alcofre, et omne exsiccatiuũ ex medicinis, sicut ruta, et piper, et agnus castus, et cimasi, et myrobalani, et charabe, et cyperi, et balaustiæ.

Prouocantia lac.

Generantia ipsum sunt aqua hordei cum lacte, et fœniculum humidum decoctũ, et semen fœniculi, et anethũ, et anisum, et semẽ lini, et farina milij, et decoctio fœnugræci

& eruca, & semen cucumeris, & caulis coctus, & ex eis quibus fricatur corpus, & prouocant lac, sunt lumbrici terrestres, & nigella, et scoria ferri, & fel tauri, et succus hordei infusi, & pinguedo anseris, & omne subtiliatiuum, incisiuum, quando nõ est cum eo caliditas, nisi pauca æqualis, & non est exiccatiuum, generat lac.

Desiccantia lac.

Sunt omnia desiccantia, sicut piper & rutha, & arbor Abraham, & arbor Mariæ, & anethum, & coriandrum siccum, & semen albella rogi & menta, & calamentum, & sabina, & semen ruthæ, & lupinus, & pulegium ceruinum, & omne infrigidatiuum, stipticum, sicut sumac, & balaustiæ, & lens, & acetum, & acresta, & omne narcoticum frigidum, sicut lactuca, & coriandrum, & hyoscyamum, & papauer.

Prouocantia menstrua.

Prouocant menstrua secundum plurimum, omnia quę prouocant vrinam cum calefactione, & subtiliatione, sicut assarum, & aqua mellis, & castoreum, & aqua ciceris, & myrrha, & daucus, & sagapenum, & chalbanum, & casialignea, & sabina, & rubea, & calamentum, & styrax, & arbor Mariæ, & aleamiam, & altit. & opopanacũ, & faseoli, omnia ista prouocant menstrua. Et quando sufficientia est super vnum istorum & decoquitur in vino, et bibitur prouocant menstrua.

Abscindentia menstrua.

Sunt thus, & balaustiæ, & gallæ, & acatia, & charabæ, & bolus armenus, & terra sigillata, & semen plantaginis, & scoria ferri, & myrobalani, & ex eis quæ ponuntur super dorsum, & super ilium sinistrum, & abscindunt menstrua, sanguis draconis, & antimonium, & alumen & eis similia.

Mundificantia intestina ex stercore.

Sunt styrax, & aloe, & mastix, & allium quando bullitur cum oleo & muri, & sinapis, & ficus cum baurac, & medulla carthami, & helkalibat.

Facientia vermes & ascarides, & lumbricos ex ventre descendere.

Sunt sea armenum, & alabrongi, & lupinus, & abrotanũ, & lumbrici terrestres, & taraxacon, & scariola agrestis, & sal indũ, & alkitram, & nigella, & poliũ, et siccidis, & herba auris muris, & fel tauri, & colocynthis & aloe.

Prouocantia sudorem ex corpore toto.

Sunt calida, sicca omnia, sicut ciminum, & anisum, & calamentum & polium, & ex oleis & medicinis, etiam cum quibus fricatur corpus, sunt oleum cum baurac, & oleum cucumeris asinini, & oleum raphaninum, & oleũ balsami, & oleum chamęmillinum, & oleum anethinum, & albenalzenu, & est purum, & oleum nardinum, & costus & xylobalsamum, & carpobalsamum, & raued, & calamus aromaticus, & ex medicinis, quæ excitant sudorem, quando suffumigatur cũ eis, sunt castoreum, & bdellium, & agnus castus, & lens parua, & carpobalsamum.

Mundificantia cutem.

Sunt arsenicum rubeum, & citrinum, & aristolochia, & calamus aromaticus, & pyrethrum, & staphisagria, & sambucus, & cinis glandium, & radix alteæ, & semen alkikil, & farina fabarum, & farina lupinorum, & sarcocolla, & mel, & eruus, & baurac, & spuma maris, dactyli, & melon, & citri, & vniuersaliter omne in quo est abstersio. Inquit Aggregator huius libri, iam præmisi illud quo fit iuuamentum ex cognitione virtutum medicinarum, & ciborum, & auxiliatur per illud, & nunc incipio narrare ea. Dico ergo quia propterea ꝙ medicina, & cibi sunt multi, conuenere antiqui, præcipue postremi, vt ordinarent ea sm literas alphabeti, & hic est vbi incipit.

FINIS.

APVLEI LIBER DE PONderibus, & mensuris, & signis cuiuscunq; ponderis.



Omnis scriptura à summis vsq; ad ima, in mẽsura, numero, & pondere disposita est atq; firmata. Cuncta nãq; corporea pondere & mẽsura regũt, sicut et creata sunt.

Apud Hebreos Moses primus ĩstituit ponderum et mensurarũ rationem, apud Græcos vero Phydon argiuus, & ꝗꝗ alij antiquiores his extitissent in hac scientia, tñ hi experiẽtiores illis fuerunt. Pondus autem pensus dictum est, eo ꝙ in statera libratũ pendeat non ratione, sed abusiue dicitur pondus.

Trutina est gemina lance ponderum æquali examine pendens, facta propter maiora pondera appendenda, eadem & statera dicitur, eo quòd ex duabus lancibus, aut vno stilo in medio librata stet, & filum quod in medio regit, trutina dicitur.

F

In paruis vero ponderandum parua facta, vel silica dicitur momentana vel momenta.

Campana dicta est à Campania regione italiæ vbi primo reperta est, hæc nõ habet duas lances, sed virgã vnam quæ est signata libris & vncijs, & vago põdere mẽsurata.

Calculus est minimum omnium ponderum, ponderatur autem hordei grano vno, aut lentis granis duobus, pro paruitate enim calculus dictus est à similitudine parui lapilli, qui ideo vocatur calculus, eo ꝙ sine molestia ambulantis nuda planta calcetur, notatur vero vt infra.

Siliqua ponderatᷓ calculis quatuor, quæ constat hordei granis quatuor, aut lentis granis octo, est autẽ tertia pars oboli, & vigesima quarta pars solidi, nominata est ab arbore cuius semen est, notatur vero vt infra.

Ceration quo est semiobolus idest medius obolus, ponderatur siliqua vna & dimidia, aut calculis sex, qui constant hordei granis sex, aut lentis granis. xij.

G

Obolus ponderatur siliquis tribus, aut ceratijs duobus quod ex semiobolis duobus, aut calculis. xij. q constat granis hordei. xij. aut lẽtis granis. xxiiij. vocaturq; sagitta græce, quia olim in modum sagittę fiebat.

Drachma quæ est scrupulus, ponderatur obolis. ij. aut ceratijs qui est semioboli. iiij. aut siliquis sex, aut calculis. xxiiij. lentis, granis. 48. Dictus scrupulus per diminutionem à lapillo breui, qui dicitur scripus.

Chema octaua pars vnciæ in omnibus ita ponderatur vt olca.

Olca idem est ꝙ chema.

Themen octaua pars vncię, in omnibus ita ponderatur olca & cema.

Drachma. viij. pars vncie in omnibus ita ponderatur, vt olca & cema, & themen.

Sicel hebraice, latine corrupte siclus dicitur, apud hebreos ponderatur vncia, apud latinos quarta pars vnciæ, est cõstans olcis, aut cemis, aut theminibus aut drachmis duabus, aut drachmis. i. scrupulis. v. aut obolis. xij. aut ceratijs, qui et semiobolis. xxiiij. aut siliquis. xxxvi. aut calculis. cxiiij. aut lentis. ccxxviij.

H

Oboli quatuor.

Oboli. 5. notabantur ita. f.

Denarius qui & argenteus, octaua pars vnciæ est, ponderatur in omnibus vt olca & cema, & themen & drachma. Dictus denarius quia pro. x. numis computabatur ab initio, vnum numisma, vnus argenteus erat. Numismus dicitur, quia nominibus & effigiebus principũ signatur, continens in se minora pondera, notatur ita. n.

Solidus vulgo dicitur aureus, qui latine sextula vocatᷓ, eo quod sit sexta pars vnciæ, ponderatᷓ enim drachmis. i. scrupulis. iiij. aut obolis. viij. aut ceratio qui & semiobolis. xvi. aut calculis. lxvi, aut lentis granis. clxij.

Tremissus dicitur eo quod tremissus faciat solidum aureum, est enim. xviij. pars vnciæ, pōderatur siliquis. xviij. aut calculis. xxxij. qui constat hordei granis. xxxij. aut lentis. lxiiij.

Duella dicitur quæ constat duobus solidis aureis, qui sesculis ponderatur drachmis vna, scrupulis. ix. aut obolis. xxxij. aut siliquis. xlvij. aut calculis. clxij. qui constat hordei granis. clxij. aut lentis granis. ccclxxxiiij.

Status dictus est, quia tribus solidis aureis stat, est enim semuncia. i. media vncia, ponderatur drachmis. iiij. aut drachmis. i. scrupulis. xij. aut obolis. xxiiij. aut ceratis. i. semiobol. xviij. aut siliquis. lxxij. aut calculis. cclxxxviij. qui constat hordei granis totidem, aut lentis granis. cccccl xxvi.

Quadrans est quarta pars ponderatur drachmis. 2. aut drachmis vna scrupulis sex, aut obolis ita multiplicando sicut supra & cetera.

Vncia dicitur quia vniuersitatem minorem ponderum sua vnitate vniat. i. complectatur. ponderatur drach. viij. vt supra &c. quæ vncia proinde habet legitimum pondus, quia numerum scrupulorum eius, metitur horas diei & noctis, vel quia duodecies computata efficit libram.

Libra dicta est quod sit libera, cuncta prædicta pondera concludens in se, perficiturq; vncijs. xij. & inde dicitur abusiue perfectum pondus, quia tot vncijs constat, quot mensibus constat annus.

Dipondium dicitur duarum librarum.

Alna. græcum nomē in ponderibus ponderatur drachmis. c. libra. i. & drachmis quatuor.

Talentum est maius omnium ponderum, minimum talentum ponderatur. libris. 50. mediocre libris. lxxij. maximum libris. cxv.

Centenarium dicitur pondus. c. librarum.

Explicit liber Apuleij de ponderibus.

INCIPIT LIBER EIVSDEM DE MENSVRIS



Mensura proprie dicitur, eo quod mensurantur fruges & frumentum, id est humida & sicca, vt modius est, & vrna, & amphora. Dicitur etiam mensura in longitudine & breuitate temporum, vel corporum quorūcunq;. Etiam in orbe ausi sunt geometri mensuram dicere. vnde metire, id est mensurare dicimus pedes horarum.

Cochlear est minima pars omnium mensurarum, ponderatur enim drachma. i. scropulo vno & dimidio, aut obolis tribus, aut ceratis, scilicet semiobolis sex, aut siliquis. ix. aut calculis. xxxvi. aut lentis granis. lxxij. est autē dimidia pars drach. xvi. pars vnciæ. tertia pars conchulę.

Conchula ponderatur drachma vna & dimidia. aut cochlearijs tribus, aut drachmis. i. scropulis quatuor & dimidio, aut obolis &c. ita procedendo vsq; ad minimum pondus, vt supra & minimam mensuram.

Cyathus ponderatur drachmis. x. aut cochlearijs. xx. aut drachmis. i. scrupulis. xxx. &c.

Acetabulus est quarta pars heminæ, ponderatur drachmis. xxiiij. aut cochlearijs. xlviij. aut drachmis. i. scropulis & cætera.

Hemina in mensuris ponderatur libra vna, aut drachmis. xcvi. constat enim semis. i. medietas sextarij. vnde eam græci corylam dicunt, id est incisionem, quia græce cote incisio dicitur.

Sextarius ponderatur libris duabus, vnde dipodius dicitur. sextarius dicitur, quia sexta pars congij est.

Bilibri ponderatur sextarijs duobus.

Kenix ponderatur sextarijs quatuor.

Cina siue gomor ponderatur sextarijs. v.

Congius dicitur à cogiendo. i. crescendo. ponderatur sextarijs sex, libris. xij.

Metron. græce mensura latine. hoc nomen generaliter ad omnes mensuras liquidorum pertinet. vnde dicitur metreta, sed specialiter dicitur huic mēsuræ hoc nomen, quia perfecta mensura est, à denario numero sic appellata.

Modium à modo dictum est, quia suo modo perfectū sit capiens sextaria. 22. quæ sunt librę. 14. vnum sextarium duas libras capere debet.

Moses autem instituit ad similitudinem creationis omnium rerum in principio quando Deus. 20. opera fecit. i. prima die septem, primum materiam informem, Angelos lucem, cœlos superiores, terram, aquā, aerem. Secundo die firmamentum solum. Tertio die, tres, semina, sationes atq; plantaria. Quarto die tres, solem, lunam, & stellas. Quinto die tres, pisces, reptilia aquę, & volatilia. Sexto die bestias quatuor. pecudes, reptilia terræ, & hominem, ad similitudinem viginti quatuor generationum ab Adam vsque ad Iacob, ex quo filij Israel orti sunt, & ad similitudinem viginti duorum elementorum, quibus sancta lex constat, & viginti duorum librorum veteris testamenti vsque adhuc sunt, A modo dictum est modicum. i. moderatum, modica à modo sunt nominata, nam modica pro paruis abusiue non rationabiliter dicitur.

Statum est mensura palestinæ prouinciæ capiens modium vnum & dimidium, id est sextaria trigintatria, alibi habetur abusiue satum capiens sextaria viginti duo sicut modium. Satum hebraice dictum est, quasi sumptio, vel eleuatio, eo quòd eandem mensuram sumat qui metitur.

Batus hebraice dicitur à myla olearia quæ apud eos nominatur bacum, capiens sextaria. l. quæ vna vice mola proteritur.

Amphora græce dicta est, à figura sui eo quod habet hinc inde geminatas ansas, quasi aures vnde eleuetur. recipit vini & aquæ pedem quadratum, frumenti vero italicos modios tres.

Cadus græce amphora est continens vrnas tres. vrna est mensura à quibusdam dicta quarticrium, proprie autem vas est quod pro condendis defunctorum cadaueribus adhiberi solet.

Medimia est mensura capiens. 5. modia, medimia. i. dimidia eo quòd. 5. modios metitur, qui est medius numerus à perfecto denario.

Artaba est mēsura apud ægyptios, capiens sextaria. 72. composita ex numero. 72. linguarum & gentium quæ orbem impleuerunt.

Gomor est mensura capiens. xv. modia.

Chorus est mensura modiorum. 30. hebraice dictum, quia choria dicunt colles, vnde chorus quasi collis, eo q 30. modia coacceruata, instar collis crescunt, & efficiuntur onus cameli.

ꝟꝟ Sextarius.
ʒ Vncia.
ʃʃ Vncia.
C media. xx. dipondius. i. duæ libræ.
S modiās sextari⁹ nūerus. i. duarū semilibrarū
ꭗ libra. x. denarius vnus. x. librarum numus.

Explicit de mensuris liber Apulei.

INCIPIT DE PONDERIBVS medicinæ interpretatio, de græco in latinum, & signis.

[sign] istud ẽ signũ libre, æquale ad cotylã qđ ẽ li.i.
Ro istud ẽ vrna qđ ẽ hemina.hẽt vnc.18.qđ ẽ li.
[sign] istud ẽ sextariũ, hẽt cotylas duas, qđ est li.ij.
[sign] istud est vncia, habet scrupulos.xxiiij.
[sign] istud est vncia media, habet olcas tres, quæ faciunt solidos tres.
U istud est olocoti, habet solidum vnum.
[sign] istud est oboli duo, habet siliquas.vij.
[sign] istud ẽ grãma, hẽt scrupulũ, qđ facit siliqs.vi.
S istud est oboli tres, habet siliquas.xij.
C istud est oboli.iiij.habet siliquas.xij.
[sign] istud est obolus, habet siliquas.iij.
[sign] istud est habet sextaria italica.xvi.
ko istud est cotyla, habet lib.i.quod est hemina.
[sign] istud est conchula mixteros.
istud est cochlear, habet obolos.iij.
[sign] istud est denarius, habet obolos.ij.ß.
X istud est chalchus grãmas quod sunt scrupuli.v.id est siliquę.xx.
[sign] istud est chrysmus aureus, habet semissem.
Z istud ẽ drac.hẽt scrupulos.3.qđ sunt siliq.18.
ok istud ẽ olca, hẽt grãmas.iiij.qđ ẽ solidũ vnũ.
[sign] istud est anis habet sextarios duos alexandrinos qui habent.lib.quatuor.
[sign] istud est cyathus hẽt vnciã vnã alibi dixi.x.
[sign] istud est scrupulus habet siliquas.vi.
[sign] istud est siliqua.habet grana hordei.iiij.
k istud est cochlear, habet siliquas.viij. Cocca habet diamina.i.
[sign] istud est acetabulum.deñ.xv.

Ponderis signa plerisq; ignota sunt, scilicet vt à veteribus signata sunt, subijciamus.
Ↄ significat dimidium obolum.
— virga æqualiter iacens aut porrecta, significat.ij.obolos.
T latinum significat obolos.iiij.
F latinum significat obolos.iiij.
E latinum significat obolos.v. ideo characterẽ non habet qui faciũt drachmam, quod est pondus argentei denarij.
H litera significat siliquas.viij.i.tremissem.
N latinum significat numisma grecum.i.solidũ
[sign] virgulę.ii.ex vno angulo eleuatæ in dexterã se diuidẽtes, significãt.3.q̃ ẽt olcẽ appellãt.
N latinũ adiũctũ gãma græco signãt semunciã.
To gamma græce litere.o.latinum in fine adiectum significat vnciam.
[sign] lambda græcum per medium sui.i.latinum adiectum significat.lib.
K Kappa græco in fine adiunctum.v.latinum, significat cyathum.
K si vero.o.latinum habuerit adiunctum heminam demõstrat, quã græci cotylam vocant.
[sign] grecũ si acceperit.e.latinũ, significat sextariũ.
[sign] si.o.latinum habuerit, significat acetabulum quod græci oxybaphum vocant.
M mi græcũ, suppositum.n.latinũ signãt mina.
AA a.latinum in fine habens lambda græcum, significat talentum.
X in dextro brachio superiori o latinum, iunctum significat anis.

ALCHINDI AVTHORIS præstantissimi in suum de medicinarum compositarũ gradibus inuestigandis libellum præfatio.

F



Quia primos veteres, vt de virtutibus cuiuscũq; medicinæ sigillatim in caliditate, & frigiditate, & humiditate, & siccitate loquerent valde solicitos fuisse cognoui. Vnde ẽt in hoc quatuor inuenerunt diffinitiones, dicẽtes, gradum primũ & secundum & tertiũ & quartũ, in vnaquaq; qualitatũ existere, quod tamen in cõposita medicina dicere prætermiserunt. Non enim dixerunt qui hæc medicina.s.composita in gradu aliquo ita, & ita existat, in calore & frigiditate aut humiditate aut siccitate, non tamen q̃ proprium fuerit scientiam eius rei in medicina simplici attendere, q̃ in composita, licet enim huius rei scientia ſm ordinem simplicis medicinæ præcedat cõposita, non est tamen conueniens, vt ipsa in sola simplici attendatur medicina, & nõ in composita. Quia medicina composita, quãuis ex medicinis constet, quarum virtutes in simplicitate earũ diuersificantur, non tamen sequitur, vt eius complexio diuersificetur qñ componitur. Intellexi q̃ ad sciẽtiam virtutem medicinarum compositarum pertingere, non minimi est lucri.

G

Capitulum secundum.

Quia ergo medicina composita fuit composita, consecutum est, vt ipsius virtutes, ſm multitudinem & paucitatẽ diuersificentur, quod quidem prouenit ex virtutibus earum à quibus fuit composita. Impossibile enim fuit, vt in quarundam virtutibus ex quibus cõposita consisteret, & illarum virtutes non obtineret. Quia itaq; illum inuestigare proposui, nec potui prætermittere quin cuiusq; gradus relationem, quã ad alium habet, percipere studeremus, vel in inquisitione æqualitatis laborarem, æquum fuit.

Cap.3.

Ipsa namq; est in qua contraria æqualiter coniungũtur, vt in neutro fiat. Itaq; eius inquisitio magis proprie, prætermittenda, quia nihil calidum dicitur, neq; frigidum, neq; humidum, neq; siccum, nisi ex eo quòd iam ipsum addit supra æqualitatẽ. Et quia ipsa est origo & principium & elementum huius totius quod de hoc dicitur, & ab illa prouenit augmentũ, & in illa resoluitur. Si enim quid sit resolutionis intentio, quæratur, dicitur quòd sit augmentorum ab æqualitate ablatio, donec æqualitas remaneat, sicut ego (si Deus voluerit) explicabo. Et quia eorum quæ supra æqualitatem addita fuerunt, neq; quantitates, neq; species omnino notæ fuerunt, necesse fuit, nobis illud explicare. Augmentorum autem intellectus gradus sunt quatuor, qui supra ęqualitate additi sunt. Dicam ergo q̃ omnia augmenta naturalia, quinque modis sunt. Primo est augmentum dupli. Post quod est augmentum quod addit partem vnam, quod est continens quantum illud cui comparatur, & eius medietatem. Post hoc est augmentum addens partes, quod continet quantum illud & eius duas tertias. Post hoc quoque sequitur augmentum

H

dupli,

dupli, quod addit partem, et est compositum ex prima specie & secunda. Consequitur hoc augmentum dupli, addēs partes, quod ex specie prima & tertia componitur. Quia ergo hoc aperte in numeris exponere cupio, ipsos secundum ordinem naturæ suppsui in ordinibus suis, quorum vnum alius præcedere non potest. Et incepi ab vno, quod est causa numeri, cum ab illo ortus fuerit, & creuerit. Quod vt menti hunc nostrum librum legentis certius infigatur, & affirmetur, æquum fuisse credidi præmittere, ꝙ de his quinq; speciebus proposuimus. Est autem ordo naturalis iste. 1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.

Capitulum quartum.

DIco igitur augmentum duorum supra vnum duplum est vnius, & vnum duorum est medium. Iam ergo patet, ꝙ primum naturalium augmentorum est augmentum dupli, & quòd duo, duplum sunt vnius. Nos quoq; augmentum dupli præmisimus, quia natura istum præmisit, & quòd propria proportio naturalis, quæ in directione paucitatis inuenitur, medietas existit. 1.1. ꝙ vnum eius ordinis, qui est post ipsum. s. duum est mediū. Apud nos. n. nihil interest, vtrum dicatur augmentū, siue proportio. Præterea dico, ꝙ augmentū trium supra duo, est id, quod addit partem. Iam itaq; manifestū est ex hoc ꝙ hoc augmentum naturali ordine sequitur illud, quod est ante ipsum. Similiter quoq; augmentū. 4. supra. 3. est ex genere eorum, quę addunt partem. Itidem dico, ꝙ augmentum. 5. supra. 3. sunt. 2. duo nanq; duæ partes trium existunt, & est illud, quod addit partes. Dico etiam. ꝙ augmentum. 5. super. 2. est primum augmentum duplū, quod addit partem. Et est illud, quod. 5. iam addiderunt supra 2. cum duplo eorum, & vno. Vnum nanq; est pars duorum. Et est hæc proportio composita, qm̄ componi diximus ex proportione dupli, & ea quæ addit partem. Dico ergo præterea, ꝙ augmentum. 8. supra. 3. est primū augmentum duplum, addens partes. Et hoc est, ꝙ. 8. iam addiderunt supra. 3. duplum ipsorum, & duarum partium suarum quantitatem, & est proportio composita, quā ex prima specie, & tertia componi diximus. Iam ergo manifestum est ex eis, quæ diximus, illud quod præmisimus de illis. 5. modis. necessario proponēdū fuisse. Quorū primus augmentū dupli continet, sicut vnum, & duo, &. 4. &. 8. Et secundus, id quod addit partem, vt. 2. &. 3. &. 4. &. 5. Tertius silr̄ modus augmentū partiū continet, vt. 5. ad. 3. &. 9. ad. 7. Quartus vero modus est augmētū dupli, qd̄ addit partē, vt. 2. et. 5. &. 11. &. 23. Et qntus ē, in quo augmentū dupli, qd̄ addit partes queadmodū. 3. &. 8. &. 18. &. 38.

Capitulum quintum.

COnsideremus igitur qualiter proportionum fiat resolutio. vt ad æqualitatem redeant. Et ponamus aliquid, quod sit exemplum, & regula qua perueniamus ad hoc, quod in ęqualitatem resoluere volumus. Multa enim sæpe quæruntur, ad quorum scientiam perueniri non potest, nisi exemplis rerum positis, quæ cum eis sint vnius generis. Ponamus itaq; tres numeros proportionales dupli proportione. Æqualitas enim (vt post hic explicabo) inueniri minime potest, nisi in hac, & ipsa est prima species, quam præmisimus. Quę etiam prima naturaliter est inuenta. Hoc autem est, vt sint tres numeri proportionales, & sit proportio primi ad. 2. vt secundi ad. 3. Et sit primus minor. secūdus medius. tertius maior. Cum ergo volueris eos ad æqualitatem resoluendo ducere, minuemus ex medio quantitatē minoris, & ex maiori. quantitatem medij, & minoris, & qui remanebunt erunt ęquales. Si ergo remanentes species, fm̄ ordinem dupli. cōposuerimus. statuentes duplū in lineis, & componentes maiorem primum, & minorem postremum. Et deinde supposuerimus huic. primo ei silē. & sub medio numero continentem quātitatem ipsius, & huius primi, & sub postremo quantitatem ipsius, & primi, & duplum medij, proueniet compositum, quod addit partē. Illud quoq;, quod

A addit partes, constituitur cum hoc, quod addit partē, quēadmodum posuimus duplum, & exequitur omnia quemadmodum diximus prius. Duplum autem, quod addit partem, constituitur cum ponimus illud, quod addit partem, ita vt est absq; conuersione, & facimus, vt prius fecimus. Duplum quoq;, quod addit partes cōponitur cum statuimus illud, quod addit partes absq; conuersione, & exequitur in eo omnia, vt in alijs fecimus. Cum ergo has species ad æqualitatem resoluendo reducere voluerimus, minuemus ex medio quantitatem minoris, & ex maiore duplum eius, quod residuum fuit ex medio, & quantitatē minoris. Et si numeri tres æquales remanserint, iam illud inuenimus, quod quærebamus. Si vero non, sed iam egressi sunt ab illa, in qua relationem habuerunt, & transierunt in aliam speciem, quæ magis remota est à natura, q̄ species, à qua hæc fuit resoluta. Post hoc quoq; operabimur sequenter, vt prius, & si numeri tres qui sunt residui æquales sunt, conueniunt, iam consequuti sumus illud quod volumus. B Si autem non iam in aliam speciē transierunt, quæ magis est elongata à natura, q̄ ipsa. Verbi gratia. Ponamus æquales numeros in linea vna tribus ordinibus distincta, & sit prima, & sint in ea isti tres numeri. 1.1.1. deinde adiungamus ei lineam secundam, in qua sint ordines numerorum proportione dupli proportionales, & sunt isti. 1.11.4. Si ergo voluerimus resoluendo. hos ad æqualitatem ducere ex medio, qui est. 11. minuemus quātitatem minoris, qui est. 1. deinde minuemus ex maiore qui est. 4. duplum eius quod remansit ex medio, & minore, qui est 1. &. 2. & remanebit vnum. Iam ergo resoluendo, omnes numeri inueniuntur ęquales. Quod siquidem ex. 4. superfluit speciebus, resoluendo ad ęqualitatem reducere voluerimus non consequetur, vt ea quæ residua erunt, æqualia inueniantur, immo in aliam speciem transibunt, quæ à specie æqualitatis naturaliter remotior erit. Exempli causa duabus lineis tertiam adiungemus, in qua erunt numeri proportione augmenti, quod addit partem, continentes, C & sunt isti. 4.6.9. Deinde annectemus ei lineam quartam continentem proportionem augmenti, quod addit partes, in qua sunt numeri isti. 9.15.25. huic quoq; adiungemus lineam quintam, in qua sint numeri continentes proportionem dupli, quod addit partē, & sint hi. 4.10.25. cui similiter annectemus sextam lineam, post hæc, in qua sint numeri connexi proportione dupli. addentis partes, & sint isti. 9.24.64. Cum ergo voluerimus harum specierū numeros resoluendo ad æqualitatem ducere, minuemus ab omni linea ex lineis cuiusq; speciei numerum minorem ex medio, & deinde medium, & minorem ex maiori. Numeri igitur qui residui erunt non inuenientur æquales, immo erunt naturaliter remotiores à specie ęqualitatis. Quapropter ex eo quod superfuerit, oportebit nos facere quēadmodum executi fuimus prius, resoluendo donec æqualitas inueniatur. Possunt autem, & hæ species aliter cōponi. & non secundum dispositionem dupli, sicut sunt. 11. 3.4. quæ est linea numerorum qui addunt partem, & deinde adiungemus ei lineam quartam, secundum propor- D tionem augmenti, quod addit partes, vt eam in qua sunt 3.8.18. quemadmodum subiecta docet figura.

Æqualitas.	1.1.1.					
Multiplex.	1.	11.	4.			
Super particularis.	4.	6.	9.	2.	3.	4.
Super partiens.	9.	15.	25.	3.	5.	7.
Multiplex super particularis.	4.	10.	25.	2.	5.	11.
Multiplex super partiens.	9.	24.	64.	3.	8.	18.

Cum ergo volueris has quatuor species resoluendo ad æqualitatem ducere, minuemus in vnaquaq; linea cuiusq; speciei numerum minorem ex medio, & deinde medium & minorem ex maiore, quod postquā fecerimus, remanebunt numeri non tenentes æqualitatem, aut in toto, aut in parte, nec vnquam reperies, ꝙ omnes qui residui sunt, æquales inueniātur. Iam ergo manifestū est ex hoc æqualitatem

litatem minime reperiri posse, nisi in proportione dupli, quæ est prima. Et est etiam ostensum, ꝙ proportio dupla proportionalis est, & ꝙ augmenta, quæ resoluendo reducuntur ad æqualitatem proportionalia existunt. Si ergo quamlibet quatuor specierum conuertendo ad dupli proportionem, quę est prima reduxerimus, inueniemus ęqualitatem in eis, et ꝙ proportionales fuerunt. Ideoq; dictum est, ꝙ æqualitas non inuenitur, nisi in proportione dupli.

Postquam ergo iam ostensum est primum ex augmẽtis naturalibus, augmentum dupli existere, & ꝙ ęqualitas in eo reperiatur cum alia. in ipsum resoluũtur, demonstrabo æqualitatem, quæ est in æqualitate, deinde ostendã illud, quod ab æqualitate egressum est, & post hæc, resoluam in ipsam, donec augmentorum mensuræ supra æqualitatem manifestæ sint, si Deus voluerit. Dicam ergo, ꝙ æqualitas in æqualitate, est cõtrariorum adinuicem temperantia in re æquali, & eorũ effectus ęqualis. videlicet, vt sit eius calefactio quanta est, et infrigidatio. Oportet igitur, vt egressus ab æqualitate sit augmẽtum vnius qualitatis supra sibi contrariam. Quod sic colligitur. Caliditas enim & frigiditas contrariæ sunt, quarum vnaquæq;, eã, quæ sibi contrariatur fugat. Cum igitur in ęqualitate sint æquales, neutra earum aliquid super aliam addit, neq; intenditur, conueniens tamen est, vt cum vna ex qualitatibus aliquid auxerit, supra sibi contrariam ſm suam speciem addat. Iam igitur manifestum est, ꝙ discessus ab æqualitate in qualitate, est augmentum vnius duarum qualitatum supra sibi contrariam. Apud nos enim nihil interest, siue hæ qualitates, temperantes dicantur, siue moderantes, siue alternantes, siue rectificantes. Quod autem vnius qualitatis augmentum dicimus, nihil aliud intelligi volumus, nisi ipsius intentionem. Augmentum enim in qualitatibus non proprie dicere possumus. Ipsum nãq; ex proprietatibus quantitatis vna existit. Et quia vnaquæq; duarum qualitatum contrariarũ locum occupauit in eo, in quo ipsius consistit eleuatio. Fuit & locus quem calor occupat ab eo quem tenet frigiditas alius. Vnus enim locus nõ supponitur duobus contrarijs. Indigemus igitur, vt dicamus in æqualitate, tot partes calidas contineri quot frigidas, cum ipsam in minimas diuiserimus partes.

Si autem aliquis nobis obijciat dicens caliditatem causa suæ raritatis, & dilatationis maiorem locum debere occupare, quàm sit locus, quem tenet frigiditas, & hæc causa suæ constrictionis, dicemus caliditatem non dilatari, cum eius contraria ei coniungitur, & æquatur, quia contrarietas est inter eas, et insecutio, nec etiam ęquius est caliditatem remouere frigiditatẽ de loco suo, quàm vt frigiditas caliditatem. Postquam ergo caliditati non adest quod diximus aduersus frigiditatẽ, non dilatatur magis in loco suo, ꝗ̃ frigiditas in suo. Quod si volueris minimam partem ex partibus rei in complexione æqualis, intellectualiter, considera quæ est pars indiuisibilis ratione suæ paruitatis, & inuenies conueniens esse, vt in eã sit tantum caliditatis, quantum frigiditatis, cum rei æqualis compositio ex istis partibus, facta sit. Iam igitur ex hoc verificatum est in re æquali, tot partes calidas contineri, quot frigidas. Et quia manifestum est, ꝙ discessus ab æquali ſm quantitatem est augmentum vnius qualitatis, supra sibi contrariam, quod etiam in dando ſm quantitatis directionem exposuimus. Iam igitur ostendimus quantitates eorum, quæ ab æqualitate discesserunt, secundum quantitatem, & æqualitatem, ex hoc, quod in eis est de ęqualitatis manifestatione. Deinceps vero explicabo resolutionem eorum in æqualitatem, præcipue cum æqualitas non reperiatur, nisi in eo, quod in ipsam resoluitur. Dicam ergo, ꝙ licet augmenta, quę supra æqualitatem fuerũt, in ęqualitatem sunt omnia resoluenda, cum nullum inueniatur, quod in æqualitate resoluatur, præter augmentum dupli. Consequens est tamen secundum ordinem his, vt non omne, quod ab æqualitate discesit, in ipsam proprie resoluatur.

E Et quia iam manifestum fuit, ꝙ in re æquali, tantum est caliditatis, quantum frigiditatis, ponemus rem æqualem partem vnam, cuius vna medietas est calida, & alia ipsius frigida. Et ponemus etiam vnamquanq; contrariarum, qua æquatur medium, erit ergo calidum medium, & frigidum medium.

Capitulum sextum.

Dico ergo, ꝙ oportet, vt sit quantitas augmenti primi, quod discedit ab æqualitate, cuius calor sensui, non vehementer apparuit, dupla caliditatis, quę in re ęquali existit, quod ex eo patet, quod de augmento dupli exposuimus. Et est etiam dupla frigiditatis, quæ est in re æquali. Postꝗ̃ rei æqualis caliditas tanta est, quanta est ipsius frigiditas. Et est pars media ex vnaquaq; illarum sicut diximus. Est ergo in augmento primo, quantitas caloris pars integra, frigiditatis vero quantitas medietatis caloris, quæ est in ipso. Cum ergo resoluerimus primum augmentum hoc in æqualitatem, & remouerimus F vnum duplum caliditatis, remanebit media pars calida, in media frigida, & ipse sunt illud per media, quæ se vicissim temperant, ex quibus processit æqualitas.

Ex hoc quoq; ostensum est, ꝙ æqualitas in vnoquoq; augmentorum reperitur, cum remouerimus prima augmenta. Inuenimus. n. partes contrarias, quæ se vicissim, (vt prædictum est) tẽperant. Dico ergo, ꝙ præterea oportet, vt sit mensura augmenti secundi, cuius calor expressit augmentum primum manifeste. Dupla caloris augmenti primi, quemadmodum de augmento dupli ostendimus.

Et quia mensura augmẽti primi iam fuerit vna pars integra, & dupla caloris, qui est in re æquali, & dupla, etiam frigiditatis ipsius, oportet vt sit calor secundi augmenti duæ partes, & sit duplus caloris augmenti primi, & quadruplus caloris, qui est in æqualitate, atq; quadruplus frigiditatis, etiam quæ continetur in ipsa. Ipsius nanq; calor eius frigiditati æqualis existit. Quod ergo in augmento secundo frigiditatis inuenitur, tantum est, quantum G quarta pars caliditatis in eodem inuentæ. Cum ergo hoc secundum augmentum sustulerimus, remanebit primum. Primum quoq; cum remouerimus augmentum, remanebit media pars calida, & media frigida, & ipsa (vt dictum est) sunt duo media, quæ se adinuicem temperant, à quibus æqualitas processit. Et dico itidem, ꝙ oportet, vt sit mensura tertij augmenti, cuius calor, & effectus secundum augmentum excesserunt vehementis, non tamẽ in vltimo, dupla caliditatis augmenti secundi, quod est hic, manifestum est, quod de augmento dupli exposuimus. Sed quia mensura augmenti secundi dupla fuit caloris augmenti primi, & quadrupla caloris, qui est in ęqualitate, exigitur, vt sit calor augmenti tertij quadruplus caloris augmenti primi, & quia calor augmenti primi duplus fuit caloris, qui est in re æquali, & duplus frigiditatis eiusdem, oportet vt sit calor augmenti tertij octuplus caloris, qui est in æqualitate, & octuplus etiam frigiditatis, quæ in ipsa existit, postꝗ̃ calor æqualitatis frigiditati H ipsius æquatur. Ex hoc quoq; patet, ꝙ id, quod in augmento tertio frigiditatis existit, tantum est, quãtum octaua pars caloris eiusdem. Cum ergo abstulerimus hoc augmentum tertium remanebit secundum augmentũ. Quod itidem cum sublatum fuerit, remanebit primum augmentum. Hoc quoq; primum cum sublatum fuerit, remanebit media pars calida, & media frigida. Et ipse (vt dictum est) sunt duo media, quæ se vicissim temperant à quibus processt æqualitas. Itidem dico, quòd oportet, vt sit mensura augmenti quarti, cuius calor, & effectus vehementer superegressi sunt dupla caloris augmenti tertij, quod ex eo patet, quod de augmento dupli ostendimus. Sed quia calor augmenti tertij, quadruplus fuit caloris augmenti primi, & caloris qui est in æqualitate octuplus, oportet vt sit mensura caloris augmenti quarti, octuplus caloris augmenti primi, & sexdecuplus

euplus caloris qui est in æqualitate. Quod etiam frigiditatis quæ in ea reperitur sexdecuplus, excedit, quemadmodum ostendimus ꝙ calor æqualitatis est sicut eius frigiditas. Est ergo illud frigiditatis quod in quarto existit augmento tantum quantũ est medietas octauæ partis caloris in ipso existentis. Cum ergo remouerimus hoc quartũ genus augmẽti, remanebit tertium. Tertium quoq; cum abstulerimus, remanebit secundum. Cunq; secundum abstulerimus, remanebit primum. Primum quoq; cum sublatum fuerit, remanebit media pars calida, & media pars frigida. Et ipse (vt sæpe dictum est) sunt duo media, quæ adinuicem moderantur, ex quibus æqualitas constituta est. Non dissimiliter quoq; erit mensura primi argumenti, & secundi & tertij, & quarti. Cuius frigiditas ęqualitatem super egressa est, quemadmodum fuit mensura caloris qui æqualitatem excessit, cuius superegressionẽ explanauimus. Caliditas quoq; quæ est in augmento, cum intenditur frigiditas, ita erit vt fuit frigiditas augmenti in quo erat caloris intẽsio. Postquam ergo iam exposuimus manifeste hoc quod posueramus, in æqualitate absoluta reluctemur ad ostendendum hoc in æqualitate quæ secundum relationem attenditur.

Capitulum septimum.

DIco ergo ꝙ æquale in medicinis, ſm comparationem quam habet ad humanam speciem æquale vocatur. Æquale est quod neq; calefacit, neq; infrigidat, neq; humectat, neq; desiccat. Cum igĩ aliquid æquale fuerit, consequens est, vt quod ex caliditate in eo continetur, sit quemadmodum illud quod ex frigiditate, & calidarum partium q̃titas tanta sit, quãta frigidarum. cum.s.ad speciem humanam æquale comparatur. hoc est ꝙ cuius calefactio respectu illius, non est maior ipsius infrigidatione, aut humectatione, aut desiccatiõe, ipsum est æquale quod ſm comparationem dicĩ. Oportet itaq; vt etiam hoc æquale, sit principium & elemẽtum eius ad quod dicitur, quia in ipsum resoluitur illud quod supra ipsum augmẽtum, & qđ ab eo egressum fuit, oportet quoq; vt mensuræ augmentorum hoc æquale sint, quemadmodum augmentorum mensuræ supra æquale absolutum fuerunt. Conueniunt itaq; huic æquali quod ſm comparationem, ea quæ in ęquali quod absolute dicitur. conuenire monstrata sunt. hoc est quod (vt diximus) hoc æquale, principium est & elementum eorum respectu quorum dicitur, & in ipsum resoluuntur augmenta postquã ab illo orta fuerunt. Huius autẽ quod dicimus medicinam calidam, aut frigidam, aut siccam, aut humidam, in primo gradu existere, expositio ẽ, ꝙ eius caliditas, aut frigiditas aut humiditas, aut siccitas, aliqđ supra ęquale auxit. quod est primum augmentorum, sensui non omnino manifeste occurrens. Et iam ostensum est ꝙ primum augmentũ naturale. est augmentum dupli, & quod ipsum in æquale resoluitur. Oportet ergo vt quod de partibus qualitatum quæ sensui occurrunt, in primo gradu existit, duplum sit eius quod est in æquali, ſm suam speciem, & duplũ etiam eius quod in eo est ex sibi contraria, ſm ꝙ iam declarauimus. Sed cum remouerimus quod est in primo gradu, ꝙ scilicet est primum augmentũ ex partibus qualitatum supra æquale addentiũ, remanebit æquale, in quo qualitates ſm æqualitatem connectuntur, sicut ostendimus in conuersione quæ fit ſm resolutionem cum aliquid.s.ad originem ducitur. à qua ipsius fuit principiũ. Gradus enim primus non ex alio constituitur, nisi ex duplo. quod est in æquali ex sua specie, aut si vis ex sibi contraria quemadmodum declarauimus. Similiter quoq; cum dicimus hãc medicinam esse calidam, aut frigidam, aut humidam, aut siccam, in gradu secundo, eius intentio est ꝙ eius caliditas aut frigiditas, aut humiditas, aut siccitas, iam aliquid supra primum gradum, quod est primũ augmentum, est super egrediẽs primum gradum manifeste. Et oportet vt sit huius augmẽti mensura dupla eius quod est ante ipsum in primo gradu. quemadmodum ostendimus, ꝙ resolutio quę fit cũ aliquid reducitur ad suum principium, quod est æquale, non inuenitur nisi in augmento dupli. Erit ergo virtus qualitatis gradus secundi. ſm gradum dominantis: dupla virtutis dominantis in primo gradu. Sed virtutis dominantis in primo gradu mensura (vt ostensum est) dupla fuit mensura virtutis quæ est in æquali ſm suam speciem, aut si volueris ſm sibi contraria. Erit ergo virtus in secundo gradu dominãs quadrupla eius quod est in ęquale ſm suam speciem, aut si volueris ſm sibi cõtraria. Cum ergo illud quod in secundo gradu supera t remouerimus, remanebit gradus primus, in quo primum augmentum attenditur, & cum primum sustulerimus gradum, remanebit æquale, in quo qualitates ſm æqualitatem coniunguntur, sicut demonstrauimus in conuersione quæ fit dum reditur ad æquale. Non dissimiliter etiam cum dicimus hãc medicinam calidam, aut frigidam, aut siccam, aut humidam in tertio gradu existere, inde dicitur ꝙ eius caliditas, aut frigiditas, aut siccitas, aut humiditas, iã addit supra gradum secundum, quod est primum augmentorum, quæ gradum secundum superegressa sunt non in vltimo. Vnde oportet vt huius tertij augmenti mensura dupla sit eius quod ante ipsam existit in gradu secundo, sicut ostendimus in augmento dupli.

Mensura vero augmenti secundi, iam fuit dupla mensura augmenti primi, & quarupla suæ similis, aut sibi contrariæ quæ est in æquali. Erit igitur mensura dominij tertij gradus quadrupla primi augmẽti, et octupla eius quod in æquali inuenitur ex sua simili vel ex sibi contraria, cum ergo tertij gradus dominiũ sustulerimus, residuus erit secundus gradus. Secundum quoq; cum remouerimus, remanebit primus, hunc quoq; cum abstulerimus, remanebit æquale, in quo qualitates ſm ęqualitatem commiscentur. Similiter quoq; cum dicimus hanc medicinam esse calidam, aut frgidam, aut humidam, aut siccam in quarto gradu, intenditur ꝙ eius caliditas, aut frigiditas, aut humiditas, aut siccitas, iam aliquid adauxit supra tertium gradum quod existit primũ augmentum, tertium gradum excedens, cuius effectus validus existit, hoc est, ꝙ illud quod ad nos ex eius caliditate peruenit, combustionem operatum est. Et quod eius frigiditate insensibilitatẽ & mortificationem eius effitit cui applicatur. Oportet ergo vt sit huius quarti augmenti mensura, dupla eius quod est ante ipsum in gradu tertio, sicut de augmẽto dupli patefecim⁹ sed tertij augmenti mensura iam fuit quadrupla virtutis primi gradus, & octupla eius quod est in æquali ex sua simili, aut sibi contraria. Erit ergo secundum hoc virtus dominij quarti gradus, octupla virtutis primi gradus, & sexdecupla eius quod est in ęquali ex sua simili vel ex sibi contraria. Cum ergo hunc quartum gradum ad æqualitatem conuertendo reduxerimus cum sublatione eius quod in eo est, relinquetur gradus tertius. Tertium autem cum sustulerimus, remanebit secundus. Et secundũ cum remouebimus, remanebit primus. Primo quoq; sublato, residuum erit æquale, in quo qualitates æqualitate connexe sunt. Hoc itaq; modo qualitas resolutionis augmẽtorum ad æquale consistit, à quo fuit eius principium.

Ex hoc quoq; manifestum est, ꝙ virtutes graduum medicinarum quæ ab æquali principium sortiuntur ad ipsum resolui aut conuerti à quo processerunt. Nos aũt iam ostendimus resolutionem in æquale inueniri non posse, nisi in proportione dupli, & proportionem dupli proportionalem existere. Sequitur ergo ex hoc virtutes graduũ medicinarum sensui apparentes, quæ.s. supra æquale aliquid augent, proportionales dupli proportione existere.

Ordo vero propositionũ ex quo ad hãc peruenitur conclusionem, est vt dicamus virtutes graduum medicinarũ sunt quæ in æquale resoluuntur, sicut iam manifestũ fuit. Omne aũt quod in æquale resoluitur in proportione dupli existit. Consequẽs igitur est ex hoc, vt virtutes graduũ medicinarum

medicinarum proportionales sint dupli proportione. Cū ergo adiunxerimus huic cōclusioni suam comparem, hoc est, ꝙ proportio dupli est proportionalis, consequitur ex hoc virtutes graduum medicinarum dominantes proportionales esse. videlicet vt sit proportio caliditatis quæ in æquali consistit, ad caliditatem quæ in primo gradu attenditur, sicut proportio caliditatis primi gradus ad caliditatem secundi gradus. Et proportio caliditatis gradus secundi ad caliditatem tertij gradus. sicut proportio caliditatis tertij ad caliditatem quarti gradus. Similiter quoq; erit proportio frigiditatis quæ est in æquali ad frigiditatē primi gradus, sicut proportio frigiditatis primi gradus, ad frigiditatem secundi gradus. Et proportio frigiditatis secundi gradus ad frigiditatem tertij gradus, sicut proportio frigiditatis tertij gradus ad frigiditatem quarti gradus. Virtutes ergo contrarias virtutibus quæ ab æquali secūdum augmentum recesserūt, si denominauerimus s̃m modum comparationis excedentium, erūt proportionales addentes. Hoc est, erit mensura augmenti frigiditatis quæ est in æquali, supra frigiditatem gradus primi, sicut mensura frigiditatis gradus primi, supra mēsuram frigiditatis gradus secundi, erit mensura frigiditatis gradus secūdi supra mensuram frigiditatis gradus tertij, sicut mensura frigiditatis gradus tertij supra mensuram frigiditatis gradus quarti. Si autem denominauerimus virtutes quasdam earum ex alijs, erunt æquales. quemadmodum ostendimus omnes æquales existere, ex eo ꝙ in ęquali reperitur cum augmentum sublatum fuerit. Ipse enim partes æquales inuenient̃. Huius autem declaratio est, ꝙ æquale istud existit in quo tantum obtinetur caliditatis quantum & frigiditatis, siue partes sint paruæ siue magnæ.

Capitulum octauum.

PONAMUS itaq; ꝙ æquale sit pars minima partium, & illud est vnitas, cuius medietas sit calida, et medietas frigida, & ꝙ caliditas primi gradus sit dupla eius qđ est in æquali ex caliditate. sicut ostendimus primum augmentum naturale esse augmētum dupli. Quia igitur ꝙ in æquali continetur ex frigiditate, ęquum est ei quod est in ipso ex caliditate. oportet vt sit caliditas primi gradus dupla etiā frigiditatis quæ est in æquali. Cum ipsius frigiditas suæ caliditati sit æquale. Et quia caliditas primi gradus dupla est frigiditatis quæ reperit̃ in æquali. Erit ergo quod est in ipso ex frigiditate quantum est medietas eius, quod est in ipso ex caliditate, ergo caliditas erit pars, & frigiditas partis medietas. In gradu quoq; secundo quod ex caliditate reperitur. duplum est eius quod est in primo ex caliditate, sicut patefecimus ex augmēto dupli. Sed qđ est in primo gradu caliditatis (vt ostēsum est) duplum est eius quod in ęquali est ex caliditate, & duplum etiam eius quod est in ipso ex frigiditate. Oportet ergo ut sit quod est in gradu secundo ex caliditate quadruplū eius quod est in æquali ex caliditate, & quadruplum ēt frigiditatis quę est in ipso. Cum cōmensuratio ad frigiditatē facta fuerit, & quæcunq; fuerit caliditas secundi gradus est quadrupla frigiditatis, quæ est in ęquali. Postq; quod in ipso est frigiditatis æquum est caliditati ipsius, erit caliditas duæ partes, & frigiditas partis medietas. In gradu silr tertio quod cōtinetur caliditatis duplū existit eius, quod est in secūdo ex caliditate, queadmodum ostendimus ex incremēto dupli. Sed quod in secūdo gradu cōtinetur ex caliditate, quadruplum existit eius quod est in æquali ex caliditate, & quadruplum etiā eius quod in eodē continetur ex frigiditate. Oportet igitur vt quod in gradu tertio existit, sit octuplū caliditatis quæ est in æquali, & octuplum etiā frigiditatis eiusdem cū commensuratio ad frigiditatē facta fuerit. Et cū caliditas gradus tertij octupla sit frigiditatis quæ est in æquali, erit quod est in ipso ex frigiditate octaua pars eius, quod est in eo ex caliditate, ergo erit caliditas partes quatuor, & frigiditas pars media. In gradu quoq; quarto, quod est ex caliditate, duplū existit eius quod est in tertio ex caliditate, queadmodum ex augmento dupli patefecimus. sed quod est in tertio ex caliditate, iam fuit octuplum eius quod in æquali continetur ex caliditate, et ēt octuplū frigiditatis quæ est in ipso. Oportet igit̃ vt sit quod est in gradu quarto ex caliditate sexdecuplum eius quod est in æquali ex caliditate, et etiā sexdecuplum eius quod in ipso cōtinetur ex frigiditate. Cūq; ad frigiditatem mensuratū fuerit. quia caliditas quarti gradus caliditate tertij gradus dupla existit. Et cū caliditas quarti gradus sexdecupla fuerit frigiditatis quæ est in æquali, erit illud quod est in ipso ex frigiditate quantū est medietas octauæ partis eius quod in ipso reperitur ex caliditate. Erit igit̃ caliditas octo partes, et frigiditas partis medietas. non dissimiliter quoq; ex frigiditate in primo gradu et secundo, et tertio, et quarto continebitur cū incremento ad caliditatem se habebit, s̃m proportionis modum quem præmisimus ex frigiditate et mensura in humiditate et siccitate ad eundem modū obseruabitur. Iam ergo ex hoc manifestum fuit quod cum tu proportionaueris virtutes contrarias. virtutibus quæ ab æquali recedentes peruenerunt ad augmentum, quæ in quolibet graduū est medietas partis vnius erunt æquales.

Cūq; autē proportionaueris eas s̃m modū resolutionis quē habet ad præcedentes, erūt proportionales dupli proportione. hoc ē, ꝙ frigiditas caliditatis. tertij gradus addit supra frigiditatē caliditatis quarti gradus, quantū est quarti gradus frigiditas. Silr quoq; gradus secūdus sup tertiū, et primus sup secundū, et ęquale sup primū hoc est ꝙ frigiditas caliditatis quarti gradus, tāta ē quāta medietas octauæ partis caloris eiusdē, et in tertio gradu octaua, et in secundo quarta, et in primo media, et in æquali silr. Calor quoq; qui attenditur s̃m dominiū frigiditatis in tertio gradu. eodē modo calorem frigiditatis, quarti gradus superat cū quantitate caloris, quarti gradus. Gradus ēt residui silr se habent. In siccitate quoq; et humiditate idē inuenitur.

Iam ergo ex hoc quod pręmisimus, manifestū est et omnibus proportionibus quę in proportione augmēti attenduntur, proportionē dupli maiorē existere, in qua ęquale reperit̃. hoc est ꝙ ipsa in æquale resoluit̃. sicut demonstrauimus. Musicæ quoq; tractator docuit hanc proportionē, omnibus alijs proportionibus meliorē existere, et naturis conuenientiorē esse. s. dupli proportionē. Ex hoc quoq; declaratū est, quosdā nō nominasse gradū primum, secundum, tertiū, et quartū. nisi solummodo s̃m modū quo numeri ordinatio nominat̃, et nō aliter, hoc est ꝙ eorꝫ sermo in nominādo gradū primū, secundū, tertiū, et quartū, non intelligit̃ absq; qualibet duarū intentionū, quarū vna est eorū, qui eos s̃m ordinē numeri et eorū computationē nominauerunt, quæ est huius. 1. 2. 3. 4. Alia autē eorū qui hoc s̃m modū virtutū dixerūt. s. qui quartū nominauerūt gradū, eo ꝙ eius virtus, primi quadrupla existit. Siqui igit̃ hos gradus. s. primū secundū tertiū, et quartū, sic nominari dixerūt s̃m ordinē numeri, et non s̃m virtutū ordinationem, nō erit eorū dictio cōueniens, s̃m primum modū nominationis cū ipsi in gradibus virtutes quęrant. Quod si fuerint aliq qui dicāt in gradibus. quartū dici, ꝙ eius virtus sit quadrupla primi, et triplū, causa suę virtutis quæ est tripla primi, erit iste ordo graduum absq; proportione. Nos vero iam ostendimus in pręcedentibus ipsos proportionales existere. Gal. quoq; in li. decem tractatuum quem de componendis medicinis edidit. in parte videlicet octaua, cum de quinta cōfectione medicinarum Andromachi tractaret ad curandū stomachum eorum destruxit sententiā et qui quarti gradus virtutē primi quadruplā, et tertij primi triplā asserebāt. Confectio autē illa satis aperte potest in libro illo intelligi, siqs intente ipsum cōsiderare voluerit, et si fuerit boni intellectus, et in proportione et proportionalitate instructus intelliget sententiā eorū qui dicunt, quartū gradū quadruplū primi annullatā esse. Alij autē præterea fuerūt qui graduū virtutes s̃m hunc ordinē se habere dixerūt, affirmantes virtutē caloris primi gradus habere

bere in se quinque octauas virtutis caloris quarti gradus. Ideo quod eius tres octauae remanent frigidae. Dixerunt etiā quod virtus caliditatis secundi gradus habet in se tres quartas virtutis caliditatis, quarti gradus, & remanebit eius quarta frigida. Et quod virtus caliditatis tertij gradus continet.7.octauas virtutis caliditatis quarti gradus, & remanebit eius octaua frigida. Quod autem eos in hāc induxit sententiam, fuit quidam qui dixit, quod si nos misceremus medicinam in quarto gradu calidam cum medicina frigida in eodē gradu, æquaretur medicina, & essent in ea quatuor partes calidæ & quatuor frigidæ. Sed si adderemus quintam partem calidam, esset calida in primo, essentque ipsius quinque partes calidæ, & tres frigidæ. Similiter si adderemus sextam partem calidam, esset in secundo gradu calida, & eius essent tres quartæ partes calidę, & alia quarta frigida, septimam quoque partem calidam si adderemus, esset medicina calida in tertio gradu, essentque ipsius.7.octauæ calidæ, & reliqua octaua frigida. Quod si octauam partem adderemus calidam, esset medicina calida in quarto gradu, esset autē tota calida nihil habens in se frigiditatis. Huius autē intētio falsa existit, & secundum modum experimenti, et secundum eum qui contra eū argumētatur, ponēs principiū suum secundum dicta illius, hoc est quod si prædictus misceret medicinam calidā in tertio gradu, cū medicina frigida in eodē gradu, æquaretur medicina, essentque in ea tres partes calidæ, & tres frigidę. Quod si pars vna caliditatis adderetur, esset calida in primo gradu, & essent eius, quatuor partes calidę, & duę frigidę. Essent igitur secundum hoc primi gradus duę tertiæ calidæ & vna frigida. Ex præmissis vero.5.eius octauæ fuerūt calidæ, & tres frigidæ, hoc autē impossibile est.

Similiter quoque si pars secūda cū prima calida fieret, esset medicina in secūdo gradu essentque eius partes quinque calidę, & pars reliqua frigida. ergo secundum hunc modū.5.sextæ secundi gradus existerent calidæ & vna frigida. Sed in præcedentibus eius tres quartæ fuerūt calidæ, & vna frigida, quod omnino contrariū est & impossibile. Ita etiam si pars tertia cū secunda & prima calida fiat, erit medicina tota calida nihil in se retinēs frigiditatis. Sed in præcedētibus ostēsum fuit, quod cum pars tertia cū partibus quę ipsas pręcedunt in quarto gradu calida sit, eius.7.octauæ existunt calidæ & reliqua octaua frigida. Ideoque intētio hæc manifeste falsa existit. Non.n.oportet vt huius intentionis inuentor aliquid in gradu quarto attēdat, quod non æquale in gradu tertio & secūdo obseruari possit. Postquam igitur huius intētionis falsitas manifeste apparuit, & eius etiam sententia manifeste destructa, quod virtutē quarti gradus primi quadruplā & tertij triplā primi asserebant, ex eo quod Gal. in receptione medicinæ sui libri comprobauit, & ex eo quod nos declarauimus

Et postquam ostensum est, quod gradus dupli proportiōe proportionales existunt, scilicet quod proportio virtutis gradus primi ad secundum, in effectu, est sicut proportio virtutis gradus secundi ad tertiū, & proportio virtutis gradus tertij ad quartū, declarabo nūc quō cognitio cōponendi medicinas secundum hanc proportionē quæ omnibus ab his in proportione augmentorū melior existit comprehendi queat.

De compositione medicinaruum. Cap.ix

Dicam ergo quod compositio medicinarū licet infinitas recipiat sectiones, in sex tamen restringitur, cū sub regulis rationis cōprehensa fuerit. Quarū vna est cōpositio medicinæ calidæ cū alia medicina calida. Et secunda cōpositio medicinæ frigidę cum alia medicina frigida. Et tertia cōpositio medicinæ calidæ cū medicina frigida. quarta quoque cōpositio temperatæ cū medicina tēperata. quinta etiam compositio medicinæ tēperatæ cū medicina calida. Et sexta cōpositio medicinæ tēperatę cū medicina frigida.

Compositio quoque medicinæ calidæ cū alia calida tribus fit modis. Vnus est, vt ipsa misceatur medicinæ ęque calidę, vt ipsa est. Secūdus vt coniungatur medicinæ maioris caliditatis. Tertius vt medicinæ minoris caliditatis coniungatur. Quod si cōpositio medicinæ ęque caliditatis fiat, non erit in ea

A caloris augmentū, neque minuetur ex ea aliquid. Et si cōpositio medicinæ fiat ex medicina calida, et alia quæ sit minoris caliditatis, erit medicina cōposita minus calida. Sed si cōpositio medicinæ fiat ex calida, & alia quæ sit maioris caliditatis erit medicina composita magis calida, neque minuetur ex ea aliquid, & erit eius caliditas inter augmentū & diminutionem.i.inter caliditatem medicinæ habentis caliditatē cum augmento, & alterius habentis ipsum calorem cū diminutione. Nos itaque huius quod diximus exemplum ponamus, & hoc est quod cum nos miscuerimus duas aquas, quarū vnaquæque sit bulliens in summo, neque in nostra permistione mora interuenerit, nō minuetur ex ea aliquid, sed remanebūt feruentes vtræque. Si aūt aliam minus feruentem cū alia quæ magis ferueat cōmiscuerimus, augmentabitur caliditas aquæ minus feruentis, propter aquam multum feruentē, & minuetur caliditas aquæ multū feruētis, propter aquam minus feruentē. Non est tā conueniens vt extimemus medicinā calidam, caliditatē calidioris medicinæ

B cui admiscetur minuere, propter modum qualitatis minoris caliditatis, sed propter proprietatē eius quod est cū eius minore caliditatē ex qualitate frigiditatis. Eodemque modo frigiditas medicinæ frigidioris minuetur ex eo quod est minus frigida ex qualitate caliditatis, propter hoc etiam in præcedentibus declarauimus frigiditatem cū caliditate primi gradus æquari medietati caliditatis ipsius, & sic in reliquis gradibus est intelligendum, vt ex hoc cognoscas illud quod nomen frigiditatis, comprehendit ex nomine caliditatis. Aut nomen caliditatis ex nomine frigiditatis. Aut nomē humiditatis ex nomine siccitatis. Aut nomen siccitatis ex nomine humiditatis, quemadmodū in sequentibus propalabo. Cōpositio vero medicinæ quæ fit ex frigida medicina cū alia frigida medicina, tribus etiam fit modis. Vno vt medicina frigida in cōpositione iungatur alij medicinæ eiusdē qualitatis, vel frigiditatis. Non ergo quando fiet cōpositio augmētabitur frigiditas, neque minuetur ex ea aliquid, secūdo uero ut in cōpositione medicina frigida cū alia maioris frigiditatis misceatur. tertio vero vt in cōpo

C sitione medicina frigida alię minoris frigiditatis adiungatur & augmētatę frigiditatis ex diminutę frigiditate minuetur. eritque medicina cōposita inter frigiditatē frigidioris, & frigiditatē minus frigidæ. Hoc quod manifestū est & apparens ei, qui propositū exemplū memoriæ cōmendauit. Rursus in cōpositione quæ fit ex cōiunctione quæ est medicinæ calidę cū frigida, vnaquæque qualitatū à sua minuitur cōtraria. & rursus in cōpositione quæ fit ex cōmistione medicinæ æqualis cū alia æquali erit medicina cōposita ex his æqualis. In cōpositione quoque quæ fit ex coniunctione medicinæ calidę cū æquali erit medicina ex his cōposita nō æqualis, quia cū ęquale in ęquali admistū fuerit, nō erit medicina ex his cōposita æqualis. Hoc.n. verū est ex per se notis quod probatione nō indigēt, & necesse est vt caliditas medicinæ calidæ minuatur ex eo quod declarauimus & hoc est quod illud quod est minus calidū ex qualitate frigiditatis reprimit caliditatē eius quod est magis calidum. Huius autem sermonis summa est, quod cum cōpositio fit ex commistione æqualiū cum

D æqualibus, & calidarum cū calidis, & frigidarum cū frigidis eiusdem.i.tantæ frigiditatis nō augmentabitur eorum virtus neque minuetur ex eo quod est in ea aliquid. Erit ergo tēperata aut calida aut frigida. Sed cū compositio fiat ex commixtione medicinarum diuersarum ex augmento & diminutione, aut ex contrarietate, minus ab augmēto augebitur, & maius à diminuto minuetur.

Expositio cōpositionis medicinę, & renuntiatio cōpositionis medicinæ calidæ, cū alia medicina calida.

Congregabis itaque pōdera medicinarū calidarū quæ in gradibus sunt, & seruabis ea, quod etiam in eis ex virtutibus frigidis reperitur coniūges, & quæ sit earum denominatio ex numero calidarū scies. Nos aūt sępe in his quæ præcesserūt diximus, quod cū virtutes frigidę fuerint quātū medietas calidarū virtutū, erit medicina ex eis cōposita in primo gradu calida. Et cū virtutes frigidę fuerint quantū quarta

pars

pars calidarum virtutũ, erit medicina in secũdo gradu calida. Et cum fuerint virtutes frigidę quantum octaua pars virtutum calidarum, erit medicina calida in tertio gradu. Et cum fuerint virtutes frigidæ quantum .16. virtutum calidarum, erit medicina calida in quarto gradu. Similiter quoq; inuenit̃ regula medicinarũ in quibus frigiditas dominatur, & vni quatuor graduum cõparatur. Quod si virtus medicinæ inter duos ex quatuor gradibus fuerit, proportionem eius ex differentia, quæ est inter illos duos gradus inueniri scias. Eius itaq; quod diximus exemplum ponamus. Et hoc est ꝙ cũ miscuerimus pondus .ʒ.i. masticis (quod in secundo gradu calidum existit) cum põdere .ʒ.ij. cardamomi quod est in primo gradu calidum, multiplicabimus virtutẽ caliditatis primi gradus quę est vna in .ij.ʒ. cardamomi, & prouenient inde partes duæ. deinde multiplicabis virtutem etiã gradus secundi quæ est duo ẜm primam regulam in .ʒ.i. masticis, & prouenient inde partes duæ. Adiunges itaq; duas partes caliditatis cardamomi duabus partibus caliditatis masticis, & fient quatuor partes calidæ, quas seruabis queadmodum indicaui tibi. Tu aũt iam sciuisti ex præmissis ꝙ partes quæ cum caliditate primi gradus existunt, sunt quantũ medietas partium calidarum. Est ergo in illa ex frigiditate pars media cum ad partes calidas comparata fuerit. Multiplicabis ergo hanc mediam in põderibus duarum .ʒ. cardamomi & erit pars integra frigida. Silr̃ quoq; tu iam sciuisti ꝙ partes calidæ caliditate secundi gradus, duplum sunt primi, et ꝙ earum quarta est frigida, & ꝙ quarta duorũ est medietas: Multiplicabis itaq; medietatem in pondere vnius .ʒ. masticis, & erit medietas frigida. Eam igitur adiungẽtes parti frigidæ proueniẽt ex eis pars & medietas partis frigiditatis. Scias itaq; quæ sit denominatio partis & mediæ partis frigidæ ex quatuor partibus calidis quas sciuisti. Ipsę aũt erũt tres octauæ. Ostensum est igitur ꝙ huius medicinæ cõpositæ tres octauæ quę sunt cũ eius partibus calidis, frigidæ sunt.

Iam autem sciuisti ꝙ frigiditas, quæ est cum caliditate primi gradus est quantũ medietas eius, quod est in illo ex caliditate, & ꝙ frigiditas quæ attenditur respectu caliditatis secundi gradus, est quantum quarta pars frigiditatis ipsius. Sciuisti etiam ꝙ tres octauæ minus sunt medietate, quæ est frigiditas quæ cum caliditate primi gradus reperitur, & plus ꝙ̃ quarta quæ est frigiditas quæ ẜm caliditatem secundi gradus attenditur. Oportet igitur vt medicina hic cuius tres octauæ quæ cũ partibus calidis inueniuntur frigidæ sunt, inter gradum primũ & secũdum existat. Cum ergo volueris scire in quanto gradu calida sit medicina, superfluitatem qua frigiditas quæ ẜm primum gradum attenditur, frigiditatem quæ cum secundo gradu reperit̃ superat. Scias quæ ẽ quarta partis frigidæ. minuasq; hanc ex tribus octauis quæ frigiditas cõpositæ medicinæ, & remanebit octaua. Deinde scies, quæ sit denominatio eius ex quarta quæ est superfluitas quæ inter duos gradus inuenitur. inueniesq; ipsam esse medietatẽ. Ex hac quoq; medietate caliditas secũdi gradus reprimet̃. Minuas itaq; hanc denominationem gradu secundo & erit medicina composita in medio secũdi gradus calida. Et hoc est quod demonstrare volumus. Regula quoq; quæ in cõpositione medicinæ frigidæ cum medicina frigida attenditur, Similiter erit denominatio compositionis calidæ cum frigida. Virtutes ponderum medicinarum calidarum quæ in gradibus attenduntur aggregabis, & quòd cum eis est ex virtutibus frigidis adunabis, & vnumquodq; eorum per se separatim seruabis. Virtutes quoq; ponderum frigidarũ. quæ in gradibus attenduntur, & quod cum eis est ex virtutibus congregabis. Demum virtutes calidas virtutib⁹ calidis adiunges, & virtutes frigidas virtutibus frigidis. Si ergo virtutes calidæ cum frigidis alterentur, medicina composita in caliditate & frigiditate erit æqualis. Quod si virtutes calidæ frigidis plures fuerint, scies denominationem virtutum frigidarum ex eis, & facies sicut præmisi-

E mus, frigidę quoq; virtutes si calidis plures extiterint, quę sit virtutum calidarum denominatio ex eis denotabis, & facies, sicut præmissum est. Compositio autem medicinæ æqualis cum æquali, est sicut diximus videlicet quòd medicina composita ex eis erit æqualis.

NArratio autem compositionis æqualis cum medicina calida virtutes ponderum medicinarum æqualium, caliditas & frigiditas, vnumquodq; valet genus, ꝑ se aggregabis. Virtutes quoq; medicinarũ calidarũ, & quod cum eis est ex virtutibus frigidis similiter congregabis, demum virtutes calidas calidis, & frigidas frigidis adiunges. Et virtutes frigidas ex calidis denominabis, & facies vt præmissum est. Cuius exemplum est, vt misceamus manne .ʒ.i. cum cardamomi .ʒ.i. Et cum iam sciuisti, ꝙ illud quod ex caliditate in medicina æquali continetur, est quantũ est in ipsa ex frigiditate, & quia hoc est ita, medietas ergo eius est calida, & alia medietas frigida. Quod igitur secundũ hoc in ipsa est ex caliditate, est pars media, & quod ex frigiditate pars media. Quod si poneremus ꝙ

F in ea continetur ex caliditate partem, & frigiditate partẽ, & gradus reliquos secundum hunc ordinem statueremus scilicet proportionẽ dupli proportionales cõueniẽs esset. Sed quia caliditas primi gradus & ipsius frigiditas in primis partibus continentur, quæ sensui manifeste occurrũt, melius est, vt quod in ęquali ex caliditate continetur et ex frigiditate: ponatur pars media calida et media frigida. Accipies itaq; pro .ʒ. cardamomi partem .i. calidam, et mediam partẽ frigidam, propter hoc quod demõstrauimus. Pro .ʒ. quoq; manne sumes mediam partem calidam et frigidam, coniunges deinde partes calidas duarum medicinarum, et proueniẽt ex eis pars, & partis medietas calidę, partes quoq; duarum frigidarum medicinarum aggregabis, & proueniet ex eis pars vna frigida. Scies itaq; quæ sit denominatio partis ex parte, & media, & erit duæ tertiæ. Scies igitur ꝙ huius compositæ medicinæ duæ tertiæ quo ad calidas frigidæ sunt. Oportet ergo vt huiusmodi medi-

G cina composita ęquali sit calidior, eo quòd calor qui est in æquali est quantum ipsius frigiditas.

Scies itaq; differẽtiam quæ est inter æquale, & gradum primum ẜm frigiditatem, & hoc est medietas. Minue igitur eam ex duab⁹ tertijs, & remanebit sexta. Deinde scies quæ sit eius denominatio ex differentia quæ est inter ęquale & gradum primum & inuenies tertiam. Ex hac ergo denominatione calida primi gradus fuit repressa. Ideoq; medicinæ caliditas, erit in duabus tertijs gradus primi. Et hæc est regula quæ obseruãda est in compositione medicinæ æqualis cum frigida. Illud præterea quod tibi patefeci in virtutibus calidis et frigidis, ex me intellige, quia in humidis & siccis idem obseruatur, & similiter in residuo eius totius quod in hoc libro continetur, ex intentione caliditatis & frigiditatis.

Exemplum componendi medicinam.

H

Medicinæ	põdera	cal̃itatis	frĩditatis	siccitatis	humi.
Cardamomi	ʒ.i.	pars.i.	pars.ß.	pars.i.	ps.ß.
Zuccari	ʒ.ij.	ptes.ij.	pars.i.	ptes.ij.	ps.i.
Indi	ʒ.i.	pars.ß.	pars.i.	pars.i.	ps.ß.
Emblici	ʒ.ij.	pars.i.	partes.ij.	ptes.ij.	ps.i.

Congregabis itaq; partes calidas, & erunt quatuor, & media. Partes quoque frigidas colliges, & erunt quatuor & media, & siccæ erunt .6. & humidæ erunt tres. postea scies quæ sit frigidarum partium denominatio ex calidis, ipsæ vero sunt totidem quot et illæ. Cum igitur æquales sint. medicina composita in caliditate & frigiditate erit temperata. Deinde scies denominationem partium humidarum ex siccis, quæ est earum medietas. Et quia sicca est medicina, erit sicca in primo gradu, & in caliditate & frigiditate erit æqualis.

Exemplum compositionis alterius medicinæ.

Medicinæ	pōdera	caľitatis	frīdita.	ſiccita.	humidita.
Maſticis	ʒ.i.	ptes.ij.	pars.ß.	ptes.ij.	pars.ß.
cardamomi	ʒ.ij.	ptes.ij.	par.i.	pars.i.	pars.i.



Artes calidas adunabis, quæ erant quatuor, frigidæ autem cū collectæ fuerint, erit pars.i.&.ß.et ſiccę erūt quatuor, humidę quoq; erant pars vna, & dimidia. Deinde ſcies denominationē partiū frigidarum ex calidis, ex qua proueniūt.3.8. Tres autem.8. minus ſunt medietate, quæ eſt frigiditas primi gradus, & plusq̄ quarta, quæ eſt frigiditas ſecundi gradus. Erit ergo caliditas huius medicinæ compoſitę addens ſupra caliditatem gradus primi, quia eſt plus duplo frigiditatis medicinæ cōpoſitæ. Scias itaq; ſuperfluitatē frigiditatis, quæ eſt inter gradū primū, & ſm, q̄ eſt quarta. quam poſtq̄ minueris ex tribus octauis remanebit.8. Scias ergo denominationem eius ex quarta, quę eſt duorum graduum differentia, & inuenies eam medietatem. Eſt itaq; ex hoc ſitū frigiditatis huius medicinę ſupra frigiditatem gradus ſecundi, per quātitatē medietatis auctā fore. Ex hoc igitur conſequitur caliditatem gradus ſecūdi eſſe minoratam ſm quantitatem ſuæ medietatis. Quātitas autem augmenti frigiditatis medicinæ ſupra frigiditatem gradus tanta eſt, quanta eſt diminutio ſuæ caliditatis, cuius rei probatio eſt, quia ſi frigiditas gradus ſecūdi augmentaret ſm quantitatem frigiditatis, quæ eſt in gradu.2. reprimeretur caliditas ipſius gradus, et deſcenderet ad gradum primum. Quod ſimiliter erit obſeruādū in reliquis gradibus. Iam igitur manifeſtum fuit mēſurā augmenti frigiditatis medicinæ ſupra frigiditatē gradus mēſuræ diminutionis caliditatis eiuſdē gradus æquari. Vnde cū medietas caliditatis gradus ſecūdi in prædicta medicina ſit diminuta, relinquitur vt ſit ipſius caliditas, medietas caliditatis gradus ſecundi. vt ſi manus facies ſecundum hoc, ꝗ præceſsit in ſuperfluitate, quæ inter gradum primum & ſecundum inuenitur, hoc tamen leuius eſt, & manifeſtius apparet probatio eius operationis.

Medicinæ	pōdera	caľitatis	frīdita.	ſiccita.	hūiditatis.
Maſticis	ʒ.ij.	ptes.ij.	pars.ß.	ptes.ij.	pars.ß.
Acori	ʒ.i.	pars.i.	pt.iij.	pars.i.	partes.iij.
Balauſtiæ.	ʒ.i.	par.iij.	pars.i.	pars.i.	partes.iij.
Armel	ʒ.i.	ptes.ij.	par.iij.	par.ij.	partes.iij.
Emblici.	ʒ.i.	par.iij.	pars.ß.	pars.ß.	partes.iij.
Nigellæ.	ʒ.ij.	ptes.ij.	pars.ß.	par.iij.	pars.ß.
Euphorbij.	ʒ.i.	par.iij.	par.iij.	par.iij.	partes.iij.
Naſturcij.	ʒ.i.	par.iij.	par.iij.	par.iij.	partes.iij.
Medicinę.	pōdera	caľitatis	frīdita.	ſiccita.	humidita.
Maſticis.	ʒ.ij.	par.iij.	pars.i.	par.iij.	par.i.
Acori.	ʒ.i.	ptes.ij.	pars.ß.	ptes.ij.	pars.ß.
Balauſtiæ.	ʒ.i.	pars.ß.	ptes.ij.	ptes.ij.	pars.ß.
Armel.	ʒ.i.	par.iij.	pars.ß.	par.iij.	pars.ß.
Emblici.	ʒ.i.	pars.ß.	pars.i.	pars.i.	pars.i.
Nigellæ.	ʒ.ij.	ptes.8.	pars.i.	ptes.8.	pars.i.
Euphorbij.	ʒ.i.	ptes.8.	pars.ß.	ptes.8.	pars.ß.
Naſturcij.	ʒ.i.	ptes.8.	pars.ß.	ptes.8.	pars.ß.
Mellis.	ʒ.i.	ptes.cc.	ptes.l.	par.cc.	partes.l.



Vius itaq; medicinæ partes frigidæ ſi ex calidis denominētur: erunt ipſarū quinta. Quinta vero minor eſt quarta, quę eſt quantitas frigiditatis gradus ſecundi, & maior.8. quæ eſt frigiditas gradus tertij. Qua pp conſiderandum eſt, ꝗ ſi augmentum quintę ſupra octauam, et inuenitur eſſe trium quartarum decinæ, cuius denominabis, ergo eas ex octaua, & erunt tres.5. Minuentur itaque tres quintæ à gradu.3. & remanebit medicina calida in duabus quintis, gradus tertij. Quod ſi hæc medicina ex centū.3. mellis conficiatur, erunt ſecundum hunc numerum, & hoc pondere. Erit.n. ipſius frigiditas minor quarta per quātitatem vnius partis & trium quartarum partis vnius, quod eſt valde paruum. Oportet igitur, vt huius medicinæ caliditatis ſecūdi gradus caliditate ſit maior ſm paruam quātitatem, videlicet partis, & trium quartarum vnius partis. Directio ſiue rectificatio graduum vnius, vȝ ex contrarietate, quę eſt in alio. Gradus itaq; quarti caliditatis atq; frigiditatis a ſuis contrarijs, quæ in alijs ſunt gradibus, rectificantur ab his.ſ. quę ſunt in gradu.3. ex quantitate dupli, & ſeptimę vnius, & ab his, q̄ ſunt in gradu.2. ex quincuplo. ab his quoq;, quæ ſunt in primo gradu ex ūdecuplo. Gradus itaq; tertij caliditatis & frigiditatis a ſuis cōtrarijs rectificant, quę in alijs ſunt gradibus, ab his vȝ, quæ ſunt in 2. ex duplo, et tertia et ab his, q̄ ſupra ipſum ex ſeptuplo.

Gradus quoq; ſecundi caliditas et frigiditas rectificat a ſuis cōtrarijs, quæ ſunt in primo ex triplo. Rectificatio vero hic, temperamentum intelligitur. Intenditur.n. vt caliditas frigiditate temperetur, aut frigiditas caliditate, & ſic in alijs. Ideo æquale nullum temperat ex gradibus cum ipſius caliditas quarta ſit ipſius frigiditatis. Vnde cū medicina cōponetur ex æquali, & non ęquali, nunquam erit ęqualis. Scias ergo hoc. Compoſitio quarti gradus cū ſuo cōtrario, quod eſt in tertio, vt ab eo tēperetur. huius itaq; cōpoſitæ medicinæ partes.9. calidæ, & media ſeptima frigidæ ſimiliter.9. & media ſeptima.

Medicina.	pondera	caliditas	frigiditas.
Piperis.	ʒ.i.	partes.8.	pars.ß.
Hypocyſthus.	ʒ.ij.&.7.	ps.i.&.ß.7.	partes.8.&.4.7.

Compoſitio gradus.4. cum eo, quod ex ſuo contrario minuit in.2. vt tēperetur, huius quoq; medicinę partes calidæ ſunt.10.& media, & frigidæ ſimiliter.10. et media.

Medicinæ.	pondera	caliditas	frigiditas
Piperis.	ʒ.i.	partes.8.	pars.ß.
Balauſtiæ.	ʒ.ß.	ptes.3.et.ß.	partes.10.

Cōpoſitio gradus.4. cum eo, quod eſt in primo ex ſuo contrario, vt temperetur. huius itidem medicinæ partes calidæ ſunt.15. et media, et frigidæ.15. et media.

Medicinæ.	pondera	caliditas	frigiditas
Piperis.	ʒ.i.	partes.8.	pars.ß.
Violarum	ʒ.15.	ptes.7.et.ß.	partes.15.

Compoſitio gradus.3. cū eo, quod in ſecūdo gradu inuenitur ex ſuo cōtrario, vt temperetur. huius ſiſr medicinæ partes calidæ ſunt.5.& ſexta, et frigidæ.5.&.6.

Medicinæ.	pondera	caliditatis	frigiditatis
Aſſari.	ʒ.i.	partes.4.	pars.ß.
Arnogloſſæ	ʒ.ij.et.3.	pars.i.et.6.	partes.4.et.2.3.

Cōpoſitio gradus.3. cū eo, quod ex ſuo cōtrario in primo gradu exiſtit. vt tēperetur. huius ē̄t medicinę cōpoſitæ partes calidę ſunt.7. et media, et frigidę.7. et media.

Medicinæ	pondera	caliditatis	frigiditatis
Galangæ.	ʒ.i.	partes.4.	pars.ß.
Mirabol.	ʒ.7.	ptes.3.et.ß.	partes.iij.

Cōpoſitio gradus.2. cū eo, quod ex ſuo cōtrario in primo reperit, vt tēperet. huius ſiſr medicinæ cōpoſitæ ptes calidæ ſunt tres et media, et frigidæ tres, et media.

Medicinæ.	pondera	caliditatis	frigiditatis
Ambræ.	ʒ.i.	partes.ij.	pars media
Bellirici.	ʒ.iij.	pars.i.et.ß.	partes.iij.

Explicit lib. Alchindi de gradib⁹ cōpoſitaꝝ medicinarū.

Medicinæ

Medicinæ Galeni compositio, quam secundum Andromacum edidit, in octaua parte libri. x. tractatuum.

Mansiones	mediciæ	potentia	
Frigida, & sicca in.2.gradu.	arnoglossa	partes.6.	
Calefacit. et siccat in 2.gradu.	masticis	partes.3	
Calefacit, et siccat 1.2.gradu.	myrrhæ	pars.1.	
Calefacit et desiccat 1.2.grad.	mentæ	pars.1.	

Caliditatis	friditatis	humiditatis	siccitatis
pars.1.	ptes.4.	pars.1.	partes.iiij.
ps.1.et.3.ptis	partis.3.	3.vni9 partis.	ps.1.et.3.p.vni9.
partis.3.duæ	partis.6.	partis sexta.	partis.3.duæ.
partis.3.duæ.	partis.6.	partis sexta	partis.3.duæ.

Receptio huius medicinæ, quæ in libro Gal. de.x.tractatibus continetur, in quo secundum auctoritatem Andromachi scribit in tractatu, videlicet.8.cuius etiam Alchindus auctoritatem induxit quartum gradum esse primi quadruplum, & tertium primi triplum Galeni verba erronea erūt, & erit medicina stomacho nociua propter multitudinem calidarum partium. Scias ergo hoc, ꝙ in principio libri quædam præposita fuit figura, in qua numeri proportionales quasi cōfuse dispositi sunt. Ideo in hoc loco ad maiorem expresionem hanc subiecimus tabulam: vt quod ibi dicitur, distincte intelligatur de partibus graduum. Sciendum est, ꝙ siquis subtiliter voluerit attendere remissæ qualitatis augmentum, & intense remissionem, inueniet eas certissime. Caueat tamē ne vnquam eas æquales reddat. Non enim essent ter in gradu.

Quartus adæquatur cum primus quindecuplatur.
Alter, vt æquetur cum quarto quincuplicetur.
Septima, donetur duplo sic ternus habetur.
Tertius æquatur cum primus septiplicatur.
Alter, vt æquetur sibi duplo tertia detur.
Altera adæquatur cum primus subtiplicatur.

	.1.	.1.	.1.	
	.1.	.2.	.4.	
	.2.	.3.	.4.	
	.3.	.5.	.7.	
	.2.	.5.	.11.	
	.3.	.8.	.18.	

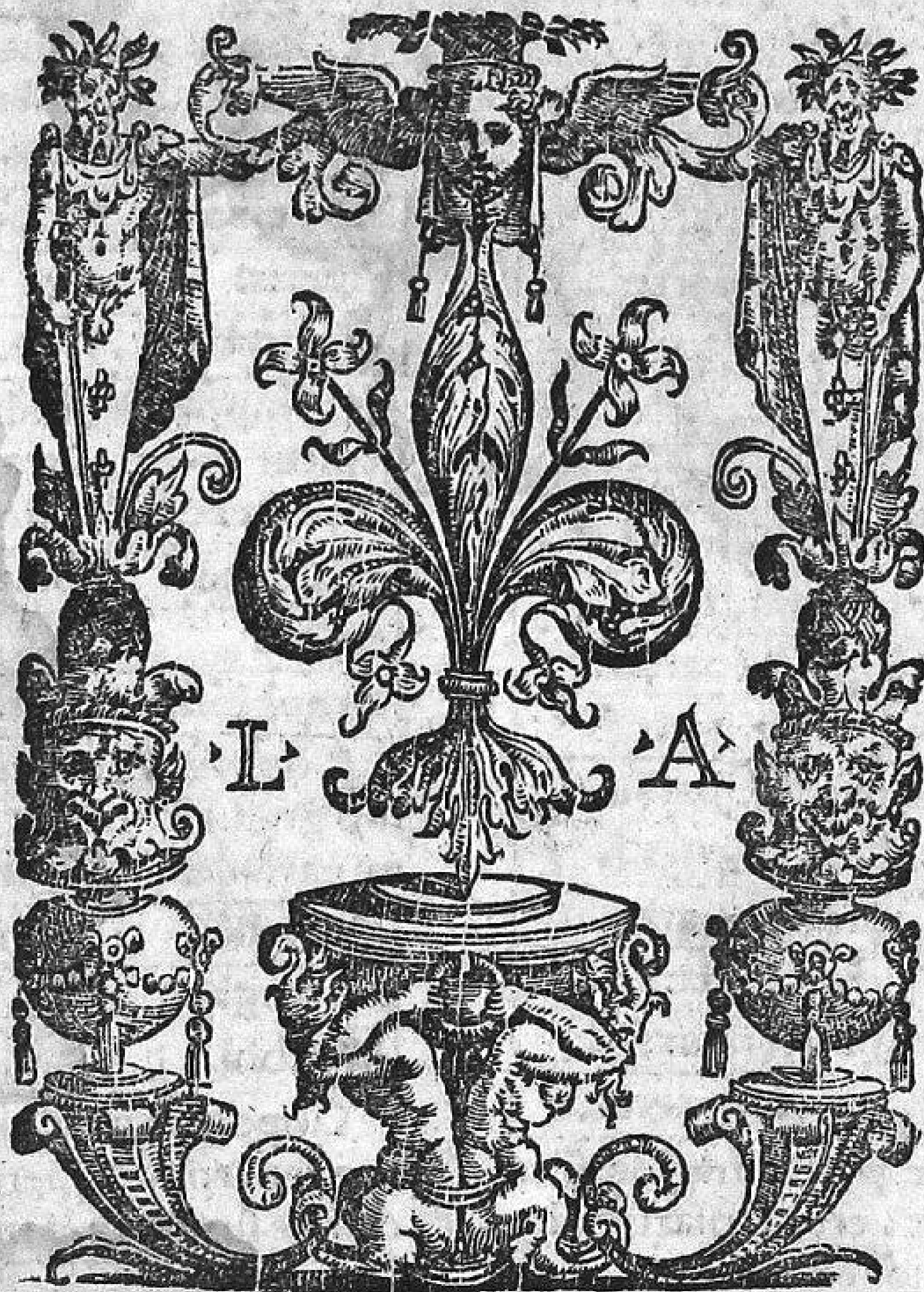
Alchindi libellus de gradibus medicinarum explicit.

Explicit opus Ioannis Mesuæ cum alijs autoribus ad eandem rem pertinentibus.

REGISTRVM

✠ ✠✠ aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt uu xx yy. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq.

Quaterniones oēs, preter ✠✠ xx yy Oo Pp terniones, Qq vero quinternionem.



Venetijs, In Officina hæredum Lucæ Antonij Iuntæ.